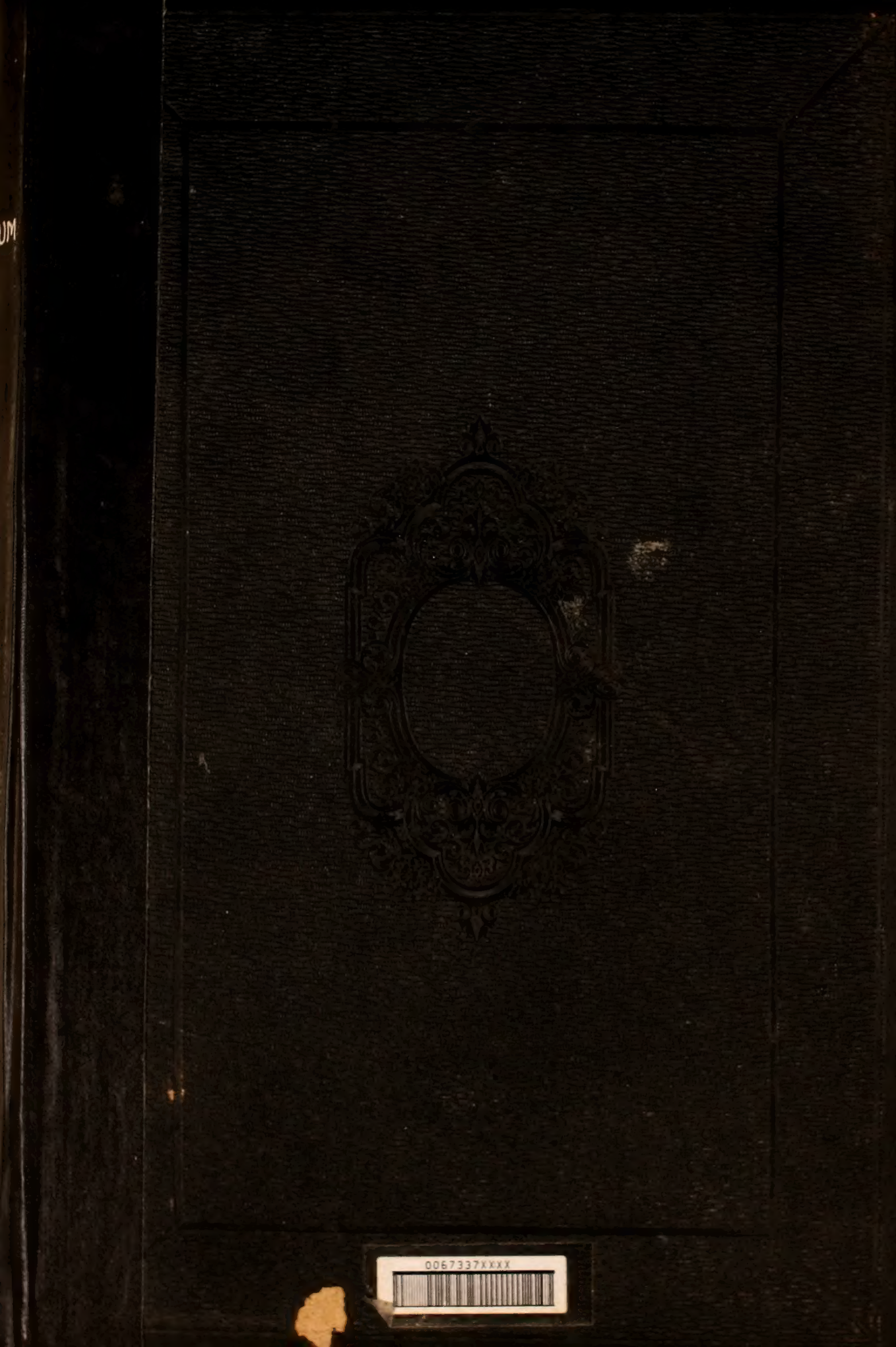
0067337XXXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated
3-4-49
by
Rev. M. Sullivan, O.S.A.

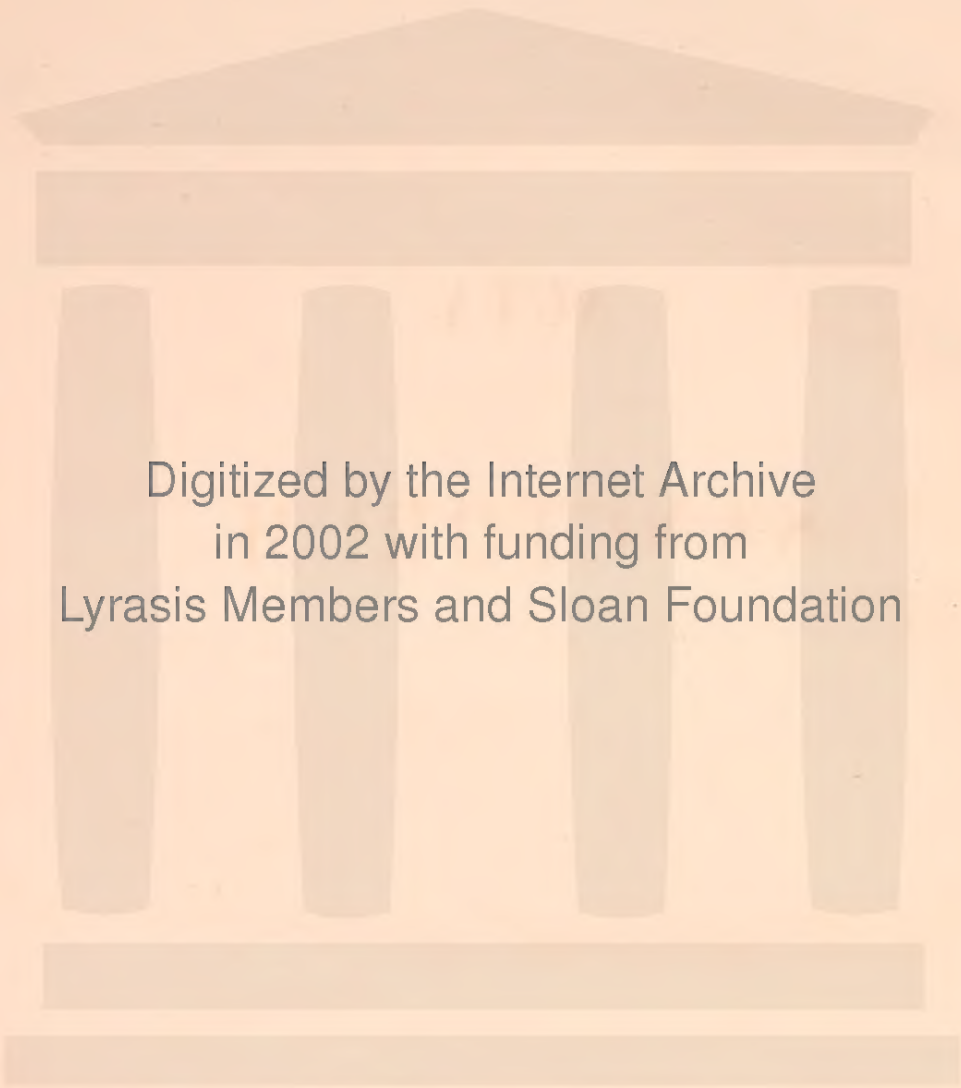
Digitized by the Internet Archive
in 2002 with funding from
Lyrasis Members and Sloan Foundation

http://www.archive.org/details/actasanctorum07unse

ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY ET SOC., VIA GARANCIÈRE, 5

IOANNES BOLLANDVS S.I.
HISTORIOGRAPHVS SANCTORVM.

Scribendis Sanctorum obiit Bollandus in Actis.
Fallor: in his cœpit viuere, non obiit.

ANNO M.DC.LXV. DIE XII. SEPTEMBRIS.

P. Fruytiers del.

Richard. Collin Sculpsit Antverpiæ 1667.

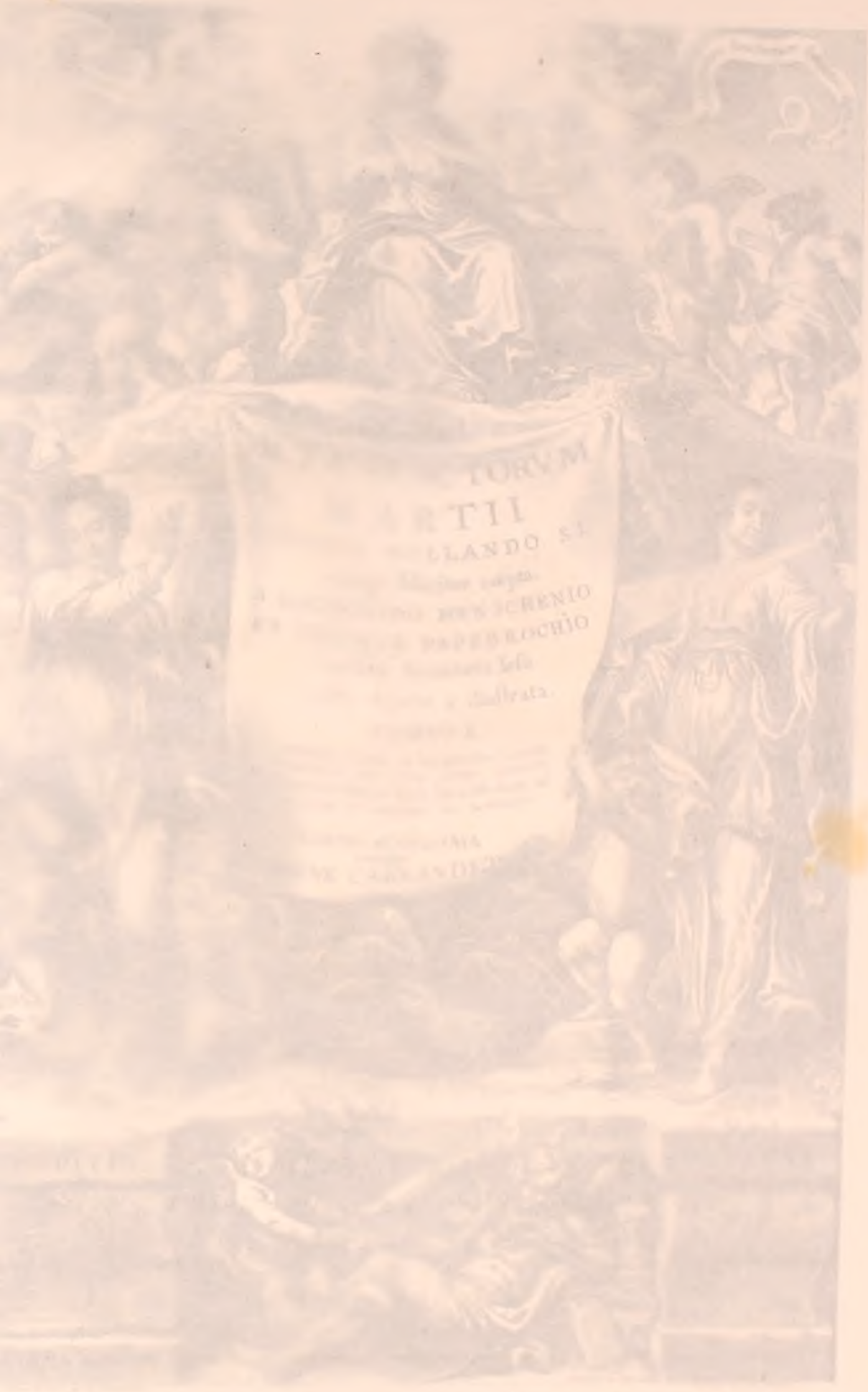

PARISIIS & ROMAE APUD VENTURELLI PALMIE M DCCC LXV

IOANNES BOLLANDVS S.I.
HISTORIOGRAPHVS SANCTORVM

PARISIIS & ROMÆ. APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXV.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

QUÆ EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLIGERE CŒPIT

JOANNES BOLLANDUS, SOCIETATIS JESU,

ET

GODEFRIDUS HENSCHENIUS ET DANIEL PAPEBROCHIUS,

SOCIETATIS JESU THEOLOGI

AUGERUNT, DIGESSERUNT ET ILLUSTRARUNT

EDITIO NOVISSIMA CUM ANIMADVERSIONIBUS EX TEMPORALIBUS D. PAPEBROCHII NUNC PRIMUM EX MSS. EDITIS

CURANTE JOANNE CARNANDET

MARTII TOMUS PRIMUS

COMPLECTENS DIES VIII PRIORES

CUI PRÆMITTITUR TRACTATUS DE VITA, VIRTUTIBUS ET OPERIBUS JOANNIS BOLLANDI, ARDUO LABORI GLORIOSE IMMORTUI SUFFICIENTIUS

Συναξάριον BASILII IMP. ET ACTA GRÆCA AD OCTO PRIMOS, QUI HIC CONTINENTUR, DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM.

1865

BX
4655
.A2
no.7

SANCTISSIMO ET BEATISSIMO

PATRI AC DOMINO NOSTRO

CLEMENTI IX

PONTIFICI MAXIMO.

Fuit a vastæ hujus de Actis Sanctorum molitionis Auctore primo provisum sapienter, ut Januarium mensem, quem suo ordine erant secuturi alii, Sanctorum omnium Regi Christo primum, tum illius supremo in terris Vicario URBANO VIII dedicaret: ne fundamenta designati operis alibi, quam supra solidissimam Petram posuisse, aut arbitrium in Sanctorum Acta detulisse alteri videretur, quam cujus erat de Sanctorum meritis et eorumdem cultu statuere quod cœlum probaret et terra omnis venerabunda susciperet. Idem, in Februario ad ALEXANDRI VII pedes deferendo, non pœnitendos tulit consilii sui fructus: nam, quod URBANUS facere non potuerat, ante præventus morte quam Januarius Romam appelleret, id ALEXANDER præstitit cumulatissime, favorem scilicet auxiliumque: et qui adhuc in minoribus agens profuerat multipliciter, ex Italia per amicos suppeditans antiquissima de Sanctis non paucis monumenta: ad Apostolicæ dignitatis evectus apicem, quid non fecit ut tam carus sibi laudatusque conatus, quantum alibi plenius legere est, instructior semper ornatiorque procederet? Nos igitur, qui Bollando socii quondam studiorum adsciti, nunc, eheu! relicti successores, bene cœpta pergimus porro urgere, et, cui ipse est immortuus, Martium publicæ luci judicioque committere; ne tomis hisce patrocinium quæsituri, a vestigiis tanto auctore signatis velimus vel latum unguem deflectere, multæ continent rationes. Etenim (ut non dicamus, quod illa subsidia omnia, unde mensis hic habet ut prioribus locupletior cultiorque prodeat, favore potissimum Pontificio, et quidem Romæ, fuerint conquisita a nobis, ad eum finem istuc Apostolico nutu e Belgio accersitis) alium quemcumque Patronum hisce Sanctorum Actis eligere præ SANCTITATE TUA, PATER BEATISSIME, non sinit insignis erga nostram JESU Societatem benevolentia, qua in ejus favorem augens cultum, Virgini sine macula conceptæ et Societatis Fundatori Ignatio deferendum, in hoc potissimum quod circa Sanctos versatur argumento, felicissima TUI Pontificatus exordia nobis æternum memoranda fecisti, spemque minime frustrandam, *unum ex illis futurum* TE (ut Noster ad nos Præpositus Generalis Joannes Paulus Oliva scripsit) *quorum nomen apud nos in benedictionibus esse voluit providentia ter optimi Dei nostri.* Quare, cum fructus hujus minimæ nostræ Societatis quoscumque oblatos Tibi ostenderis antehac habere gratissimos, nunc cum es Ecclesiæ totius Catholicæ omniumque in ea Ordi-

num, Hierarchici præsertim, Caput constitutus, præsumere voluimus, Clementissimo aspectu Te dignaturum hunc mensem: in quo Pontifices summos Sanctorum insertos Albo legeres: Lucium I, Sixtum III, Simplicium, Zachariam et Gregorium Magnum; quin et Clementis hoc nomine Primi, quem tu feliciter refers Nonus, sacrosancta lipsana, annuo maris recedentis miraculo diu Chersonesiis veneranda, videres adducta Romam ab Episcopis Sanctis Cyrillo atque Methodio. Dum autem ista Tuo propiora fastigio Sanctitas Tua videbit et leget, cognosces etiam in eodem mense non indiligenter propositam reliquorum Graduum Ecclesiasticorum sanctimoniam, effulgentem in Hierosolymitanis Patriarchis: Alexandro, Macario, Cyrillo, Sophronio; in Constantinopolitanis: Evagrio, Thoma, Nicephoro; in Episcopis, quos nominare longum sit, centum atque viginti; in Presbyteris aliisque Ecclesiarum Ministris longe pluribus; nec erit injucundum etiam eos percurrere, qui in monastica aut eremitica vita suis e virtutibus agonibusque ostendunt Christi Sponsam, circumdatam varietatibus professionum diversarum; tum Imperatores, Reges ac Principes et ex quocumque statu seculari Cœlites, qui una cum Martyrum, certo numero certoque testimonio cognitorum, ingentibus copiis constituunt castrorum aciem pulcherrime ordinatam et tartareis potestatibus formidabilem: adeo ut omnium simul numerus si ineatur (exclusis pluribus, quorum obiter dumtaxat notitiam damus, propterea quod non satis certo nobis constet quam legitime ab auctoribus quibusdam inter Sanctos Beatosve publice venerandos censeantur) omnium, inquam, si numerus ineatur, inveniendi sint ultra quindecim millia et quingentos in hoc uno Martio mense propositi cultuque ecclesiastico rite dignati; et in his mille quadringenti ac quinquaginta, quorum vel nomina vel res gestæ ex antiquissimis Græca ac Latina lingua MSS. Codicibus depromantur in tribus hisce tomis, observationibusque et commentariis operosis illustrentur. Ergo qui Pater omnibus datus es Pastorque supremus, et ad quemcumque gradum conditionemque hominum curam vigilantiamque Tuam porrigis; in omni etiam conditione et gradu invenies hic Sanctos, quorum venerationem promoveas, imiteris exempla, fulciaris patrociniis, et, si placet etiam (quod omnino credimus placiturum) choros adaugeas, ipsorum catalogo inscribendo plures, quorum jam est sanctitas Romanæ Rotæ nota probataque satis. Omittimus referre quot in hoc Martio nostro sint, qui vel in eadem Hetruria Tecum nati terris, vel in ipsa denascentes felicius renati cœlis sunt, vel eam denique virtutibus suis miraculisque illustrarunt, et hoc titulo videri potuissent patriæ adscribendi Tuæ, nisi omnium Christianorum Patri electo, totus qua patet orbis Christianus patria esse cœpisset. Sanctos tamen Pistoriensis urbis Patronos duos, Barontum atque Desiderium, nolumus hoc loco innominatos præterire; sed dicimus, horum quoque illustres Actus, hactenus in membranis MSS. obscuros, ad xxv diem hujusce mensis prodire in lucem: quibus non immerito gratulamur, Tuo ipsos in lumine sub Tuisque auspiciis, qui Pistoriense nomen ad summum extulisti splendorem, proponi orbi universo, non tantum colendos ex nominibus (quod Romani Martyrologii novæ tabulæ fecerant) sed etiam ex virtutibus suis cognoscendos. Tot tantisque concilianda gratiæ proxenetis fidentes, cur non favorem, quantum Sanctissimus Decessor Tuus, huic operi legendo versandoque assuetus, præstare potuit voluitque, a Tua Clementissima Sanctitate pollicebimur nobis? Erit fortassis hoc etiam nomine hæc nostra Tibi oblatio acceptior, quod a Flandro-Belgica Societate veniat, cujus maximos utilissimosque pro tuenda Apostolicæ Sedis auctoritate labores, hæresibus ne quidquam circumundique obstrepentibus, posses discere ex Nepote tuo (qui Bruxellis pro Summo Pontifice Internuntius, omnibus ex merito integritatis et pietatis carissimus laudatissimusque, oculis illos suis coram spectavit) nisi ipse Alexandro VII diu a Secretis epistolis, per te cognovisses omnia, ob quæ Provinciam

hanc

hanc tibi caram esse, dignatus es verbis rebusque testari Francisco L'Hermite, nunc Antverpiæ Domus Professorum Præposito, tunc ad Conventum Procuratorum in Urbe legato. Itaque non dicemus, a Flandro-Belgica Societate, inter Confœderatas adversus Deum Regemque Provincias, primum unice, dein præcipue, fuisse sustentatam Religionem orthodoxam: non eamdem in utrisque Indiis ac remotissimis Sinarum regnis, etiam cum sanguinis effusione, per insignes zelososque Missionarios ab illa ipsa propagatam; aut in præcipuis Christiani nominis fideique Academiis, per hinc accitos eruditissimos Theologicarum rerum Doctores Scriptoresque, celeberrimis prælectionibus scriptisque commentariis propugnatam et illustratam : cuncta hæc dicere supersedebimus : tantum hoc præfabimur (quod ipsum tamen latere Te nequit) præ ceteris Provinciis Societatis Jesu, quam totam affectu paterno complecteris, hanc Flandro-Belgicam nostram dignam esse, quam hoc calamitosissimo tempore afflictissimam amantius teneriusque respicias, vel hac de caussa, quod in Antverpiensi Domo, ex meris piorum eleemosynis sustentanda, non obstantibus rei familiaris angustiis maximis, triginta et amplius annis aluerit et pergat alere Scriptores minimum duos, uni illi intentos vacantesque studio, ut Sanctorum Acta, in præsentem usque diem tenebris blattisque relicta, vel sciolorum hæreticorumque calamis morsibusve indigne traducta distractaque, proponant in plena multiplicis eruditionis luce spectanda legendaque, ad communem Ecclesiæ Matris utilitatem atque splendorem. Exultavit futuri gaudii expectatione pene certa, medios inter belli funestissimi jamjam cervicibus omnium imminentis metus, tota hæc Provincia; cum paucis antequam ad Pontificatum eligerere, diebus, ex ipsis litteris, quibus Dominus Rospigliosius scribitur, anagramma simul et omen eruit, eis quæ sub Malachiæ nomine circumferuntur vaticiniis congruum, seque credidit Purpuratorum Patrum senatui posse Personam Tuam ad vicarias Christi vices gerendas velut digito indicare ac scribere, SIGNO IPSI SIDUS OLORUM. Quod ubi rei veritas comprobavit, placuisse felicem Tuo ex nomine conjecturam ex Præposito Societatis universæ, nobis per suum pro Germanicis Provinciis Assistentem Carolum de Noyelles id gratulante, cognovimus. Et quoniam iterum mentio incidit Præpositi nostri Generalis, lubet etiam hoc loco addere, Patrem nostrum, qui omnibus fuit semper summe amabilis ac venerabilis, novo ex capite nihilominus amari cœpisse atque honorari a nobis, quod et illum Sanctitati tuæ intellexerimus carum esse, et ex ipso, suas Conciones Latine vulgante, in ea quam vigesimam numero, feria sexta in hebdomade Passionis dixit, legerimus et admirati simus insignem celsitudinem animi Tui, supra omnem propriorum commodorum atque honorum respectum elati, unicamque Ecclesiæ Romanæ utilitatem et dignitatem curantis, probatam in Hispanica Nuntiatura, et illi seculis omnibus decantatissimæ Magni Scipionis apud eosdem Hispanos continentiæ comparatam, qua Luceio Principi raptam sponsam cum ingenti aurea ac gemmea gaza liberaliter condonavit; nihil sibi, sed unum illud in vicem postulans, ut esset Populo Romano amicus. Multo autem prius istam in Te virtutem, coram Pontifice Summo pluribusque S. R. E. Cardinalibus laudaverat ille, quam eo ascenderet Sanctitas tua, ubi ex singulari superhumanæ dignitatis munere nihil tuum æstimare tenereris, sed ea solum quæ Jesu Christi sunt quærere; non agnos tantum, verum etiam oves ejus pascere jussus, ipsos Ecclesiarum particularium Prælatos. Magnum porro, ad omnes obligationis tantæ numeros explendos, Tibi conferunt adjumentum in omni officii Christiani genere morum innocentissimorum integritas, atque ad res divinas pietatisque cultum exercitatissimi affectus, quos materno crederis cum lacte hausisse; imprimis autem illa inter homines laudatissima semper, quæ Tecum ab utero crevit, erga miseros afflictosque misericordia : quæ omnes virtutes ita sunt Rospigliosiæ genti familiares, ut apud eam sedes habere proprias perpetuasque videantur.

67337

tur. Etenim quotquot hic inveniuntur, qui vel Tuam Romæ Cardinalis, vel Nepotis apud nos Bruxellis Internuntii, vel Camilli fratris cum lectissima conjuge sua Lucretia carissimisque liberis viventis Pistorii, domos subiere; unanimi asseverant relatu, non Principum sibi palatia illa, sed religiosorum hominum claustra esse visa; quod non Domini tantum, sed omnis familiarium ac famulorum turba, fidem, modestiam, pietatem spirarent. Verum quia ejusmodi dotes fere intra arcana pectoris et domesticos parietes continentur, seque produnt solo boni exempli odore; ad cujus percipiendas æstimandasque delicias, cœlestibus animis jucundissimas, hebetior vulgi sensus est : magis illud solet diffundere sese in deprædicandis ejus, quam ultimo nominavimus loco, visceribus misericordiæ. Quia quanto est miserorum hominum, quam Christianæ perfectionis articulos gradusque discernere idoneorum copia major; ipsique qui miseri non sunt, fieri se miseros posse gnari, gaudent expositum cunctis videre commiserationis affectum, quo recurrere etiam ipsi cum usus feret possint; tanto etiam ubique terrarum ab hac virtute libentius Te laudant et commendant plures; idque ita faciunt, ut eam non studio exercitationeque acquisitam Tibi, sed cum Rospigliosio sanguine congenitam dicant : dum alius Parentes Tuos Hieronymum atque Catharinam deprædicat, effusissimæ erga miseros egenosque munificentiæ ornamentis præ civibus suis universis conspicuos : alius Patrui Tui Pompeii meminit, cui inter Equites Melitenses Commendatoris titulo et inter Italicarum urbium Proceres Magni Prætoris Cremonensis dignitate præfulgido, usitatum fuerit obviorum ubique pauperum necessitatibus sublevandis non esse contentum, nisi etiam domi abditos latentesque requireret : e quorum numero cum viseret unum lecto affixum, hic tantæ erga se dignationis admiratione velut supra se raptus, incunctanter asseruerit, usque adeo familiam Rospigliosiam benedicendam ab eo, qui liberalitate hominum se vinci non patitur, Deo; ut, quod in terris et est et habetur summum, annis non ita multis labentibus domi suæ visura esset, supremum Ecclesiæ Romanæ Pontificatum. Fuisse autem id eo tunc majori admiratione exceptum a Pompeio dicunt, quod nemo inter Rospigliosios esset, qui vel sacros Ordines suscepisset vel brevi susceperus videretur. Te quippe, quem propensior erga pietatem indoles huic spei poterat viciniorem facere, nobilissimæ familiæ propagandæ uterque parens destinarat, et provida sedulitate circumspiciebat, quam Tibi virginem, virtutis probatæ et antiqui stemmatis insigniis parem, possent auspicatis conjungere nuptiis. Sed prodidisti repente quod pridem animo volutabas, et sanctiori desiderio æstuans ipsos in vota tua potenti attraxisti persuasione. Inde Romam profectus, Patrique Antonio Florentino ex Ordine Capuccinorum felici insinuatus errore, deinde ab eodem jam S. R. E. Cardinali commendatus Fratri, ad universæ Ecclesiæ gubernacula præsidenti, Urbano, inquam, Pontifici Maximo, primum Sacræ Rituum Congregationi datus Secretarius es, tum ipsi Cardinalitiæ Purpuræ destinatus. Verum obstitit quædam temporis illius iniquitas, ob quam Sanctissimus ingemiscens, Miserum, aiebat, conditionem Principum, quibus quod maxime velint, id sæpe minime posse contingit! Hispaniæ scilicet adhuc debebatur Tua numeris omnibus absolutissima virtus, ut in ea spectaretur aliquis, vere Romana imo Apostolica præditus fortitudine, *qui sollicitatus*, nescio qua in caussa (æqua fortassis, sed rectioribus viis urgenda) memorabili seculis cunctis repulsa, *omnia illa gloriæ et amplitudinis incrementa abjiceret; quæ in Ministri præclarissimi gratiam Dominus dimidiati propemodum nostri hujus orbis et novi mundi Regnator poterat vel effundere ex ærario suo, vel conficere ex ditione amplissima, vel auctoritate et precibus impetrare ab eo, qui Vicarius Christi inexhaustos habet largiendi fontes*, quemadmodum legimus in prælaudata Joannis Pauli Olivæ concione. Merito igitur, qui Te Apostolicum Nuntium in Hispaniam legabat Pontifex, Jacobo Nepoti (quem tunc Legationis assumebas

sumebas comitem, brevique ex Urbis atque orbis voto facturus es in Eminentissima Dignitate participem curarum publicarum) venienti ad Pedum oscula dixerit, habere eum in PATRUO librum optimum, quem si diligenter inspiceret legeretque, præclarus haud dubie et prorsus eximius esset ætate procedente futurus : ut merito etiam ALEXANDER VII primæ Cardinalium creationi includendum censuerit JULIUM ROSPIGLIOSIUM, quem minime ambientem ipsa ante tot annos Purpura ambiverat EMINENTISSIMUM facere. Abriperet nos longius, PATER SANCTISSIME, hujus suavitas argumenti, abduceretque ab ea, quam tantæ amplitudini superstruendæ pro fundamento fuisse dicebamus, propensissima voluntate erga pauperes et liberalitate familiæ ROSPIGLIOSLE : et tamen huic potissimum debentur ejus, quod Pistorii habet Societas nostra, Collegii incrementa lætissima, qualia nos Roma revertentes vidisse cum gaudio recordamur. TIBI vero nominatim *quantum eadem Societas nostra tota debeat, scio ego,* inquit ultimis suis ad nos litteris illius Præpositus Generalis præfatus : *et recens illud est, quod ut Societatem ad Augustissimæ Virginis matris cultum augustius inflammares, nobis pro Immaculata Deiparæ Conceptione celebranda Officium per ejusdem festi Octavam concesseris, et S. P. N. Ignatii memoriam annuam sub ritu duplicis ab Ecclesia universa sanxeris peragendam ;* et addit : *Certe habemus Pontificem secundum cor Dei, habemus laudibus et meritis nostris majorem, habemus omnium qui eum norunt corde ac ore laudatum, qui etiam in fractione panis suis se noscendum pauperibus dedit.* Ita de TE cum sentiat ille, BEATISSIME PATER, sensumque hunc suum, a capite in membra defluum, toti communicet Societati; cumque vicissim SANCTITAS TUA de ipsius ac Societatis meritis multo et sentire et dicere consueverit ampliora, quam citra ruborem possemus hic scribere; hac ad extremum ratione credidimus, nostrum placendi TIBI in his Sanctorum Actis conatum cessurum felicius, si eum per illius manus offerremus, qui *se nobis Patrem* in demortui Bollandi locum et obtulit et exhibuit hactenus, TUE autem Sanctitati tot nominibus est acceptissimus. Ergo dum TUUM hic nobis conciliabit favorem, nos, quod unicum possumus, hoc agemus precibus sacrificiisque apud Deum, cujus Vicarium agis, ut TE TUOSQUE cœlestibus pariter et terrenis benedictionibus cumulet, eamque felicitatem tam diuturnam esse velit, quam fuit ei, cui Januarius olim est dedicatus : et postquam TE longitudine dierum repleverit, ostendat TIBI salutare suum, in eorum, quorum Acta hic habes, Sanctorum plenitudine. Ita vovebamus Antverpiæ VI Idus Novembris, anno CIↃIↃCLXVII.

SANCTITATIS TUÆ

Humillimi servi,

GODEFRIDUS HENSCHENIUS,
DANIEL PAPEBROCHIUS.

FACULTAS

R. P. PROVINCIALIS FLANDRO-BELGICÆ

SOCIETATIS JESU

ET SUMMA

PRIVILEGII CÆSAREI

Cum Acta Sanctorum mensis Martii, a Joanne Bollando S. J. colligi feliciter cœpta; aucta porro, digesta et illustrata a Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio, ejusdem Societatis Jesu, tres dictæ Societatis Theologi legerint, opusque laboriosum et eruditum ac luce publica dignum indicarent, Ego infrascriptus Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab admodum Reverendo Patre Nostro Joanne Paulo Oliva Præposito Generali, concedo Jacobo Meursio, Typographo Antverpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri a Societate Jesu conscripti, in provinciis Romano Imperio subjectis, excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro eumdem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce officii mei sigillo munitis manu mea subscripsi. Bruxellis XXVIII Octobris CIↃIↃCLXVII.

Ægidius vander Beke.

APPROBATIO CENSORIS.

Infrascriptus fidem facio me legisse Acta Sanctorum mensis Martii, a R. P. Joanne Bollando S. J. colligi feliciter cœpta, et a RR. PP. Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio Societatis ejusdem aucta, digesta et illustrata, opus tribus tomis comprehensum, olim per Summos Pontifices a primis Ecclesiæ incunabulis desideratum, atque Apostolicis Notariis demandatum, et tractu temporis variis hæreticorum nebulis seu tempestatibus obscuratum, Alexandri VII. P. M. felicis recordationis insigni encomio approbatum, Eminentissimorum Cardinalium, Illustrissimorum ac Reverendissimorum Archiepiscoporum, Episcoporum, omniumque fere Ordinum Generalium, ac doctissimorum Virorum applausu commendatum; in quo prudens eruditio antiqua reducit, et simplex veritas obscura revelat; typis dignissimum censeo: quia nihil quod fidei orthodoxæ adversetur, sed multa scitu necessaria deducit et revelat. In quorum fidem hisce subscripsi. Antverpiæ VII Septembris. Anno Domini MDCLXVII.

Aubertus Vanden Eede I. V. L. Protonot. Apostolicus,
Canon. et Archidiac. Antverp. Librorum Censor.

SUMMA PRIVILEGII

REGIS CATHOLICI

Carolus Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc., Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Martii, auctoribus Joanne Bollando, Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis Jesu Sacerdotibus edita, præter voluntatem Jacobi Meursii proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat: qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna mulctabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ V Octobris anni MDCLXVII.

Signat

Loyens.

IN TOMUM PRIMUM

DE

ACTIS SANCTORUM

MENSIS MARTII

TRACTATUS PRÆLIMINARIS DE VITA, OPERIBUS ET VIRTUTIBUS

JOANNIS BOLLANDI S. J.

EDITIONI EORUMDEM IMMORTUI,
AD REVERENDUM ADM. PATREM NOSTRUM

JOANNEM PAULUM OLIVA

SOCIETATIS JESU PRÆPOSITUM GENERALEM

PRÆFATIO.

Alexandri VII, Pontificis nuper Maximi, votum fuit, diuturno litterarum mutuarum commercio notum Bollandum, primum hujus vasti operis auctorem, coram etiam de vultu cognoscere. Id quoniam interjecta terrarum tam multarum spatia sperari non patiebantur de homine, annis, morbis et laboribus fracto : proximum esse potuit, ut amici desiderium leniret vel suis expressa lineamentis imago corporis, vel vitæ operumque historia, melioribus virtutum ejus coloribus adumbrata. Verum priusquam alterutrum posset factum exhiberi, Sanctissimus ipse e vivis abiit, iisdem Sanctorum cœtibus adjungendus, in quorum plenitudinem receptum ante annos duos Bollandum confidimus. Eo igitur a nobis sublato, cui ante omnes debuerat hic Tractatus inscribi, primum Tu nobis occurris, PATER NOSTER ADM. REVERENDE, qui nobis, et Romæ coram et hic per litteras non semel, fidelis interpres fuisti affectus illius, quo dicta SANCTITAS dignata est ostendere *quanti virum illum fecisset virum, et quantum doleret acerbum ejus etiam in tam matura ætate ac virtute occasum.* Accedit quod propria animi tui sponte professus, *Te semper unice amavisse viventem, et mortuum amare perrecturum in successoribus suis;* in vicem defuncti *Te nobis Patrem* obtuleris benevolentia speciali, jusserisque *audenter postulare a Te, quidquid in operis sui favorem auderet Bollandus.* Quid autem ille petere auderet majus, quam quod effuse adeo impendisti nobis, Romam ad conquirenda Acta Sanctorum venientibus, patrocinium auxiliumque? TUÆ proinde PATERNITATI, post summi Pontificis favorem, debemus maximam partem fructuum, ex illa peregrinatione relatorum. Præterea eosdem fructus exponit dilucide præsens Tractatus, non sine grata comme-

moratione præcipuorum amicorum, quorum auxiliaris opera per Italiam, Germaniam, Galliasque utiliter nobis fuit commendationibus Tuis conciliata. Debet igitur hoc etiam nomine dirigi ad Te prolusio hæc ad tomum primum de Sanctorum Actis. Idque eo magis par est fieri, quod priora de iis volumina quinque, Januarium Februariumque complexa, in manibus sæpe, in oculis semper esse volueris, quamdiu habendis ad Christi Vicarium Collegiumque Eminentissimorum Cardinalium Concionibus destinebaris : et factus deinde Societatis Præpositus Generalis, Provinciæ nostræ Moderatoribus scripseris, *opus illud sanctum instanter tenereque commendans*. Hac igitur fiducia finem facimus addictam nobis tam luculentis testimoniis gratiam pluribus prædicandi; et sub auspiciis potissimum Tuis natum elaboratumque Martium exhibentes, Deum Sanctosque precamur, ut Te supremum nostræ Societatis Caput cœlestium benedictionum unguento perfundat; quod in omnia defluum Corporis hujus membra, ad nos, velut oram vestimenti extremam, quadamtenus descendat, scribendis quæ Sancti olim gessere intentos in umbra et quiete; interim dum alii Filii Tui, per orbem universum Sanctorum exempla suis in factis exprimentes, in sole pulvereque desudant.

CAPUT I.

Pia Joannis educatio, Humanitatis studia, tirocinium Societatis.

Patria Bollando, anno MDXCVI, XIII Augusti nato, fuit Julii-mons, in Limburgensi Ducatu pagus : huic vicinum Bolland, in diœcesis Leodiensis confiniis, familiæ nomen dedit et habitandi locum per multos post natum Joannem annos parentibus inter suos primoribus. Qui cupientes primum illum ex se fructum offerre Deo, ad cujus obsequium jam inde a principio puer factus videbatur, misere Trajectum Humanioribus studiis imbuendum, anno ætatis ejus decimo. Ibi tantos brevi progressus habuit, ut quinquennii spatio omnes classes pervolans, nunquam non primum præmium in ascensu referret; ut magnifico testimonio asseveravit, perpetuus toto illo quinquennio Bollandi Condiscipulus et ad mortem usque amicus sincerrimus, amplissimus Dominus Arnoldus Verheyden, supremi Mechliniensis Consilii Senator. Interim magistrorum tam reverens fuit, tam observans scholasticæ disciplinæ, ut nemo aliorum, qui easdem tum pariter scholas frequentavere, meminerit vel verbo unquam vel nutu increpitum, nedum severius castigatum ob aliquod puerile delictum. Ad hæc iis, quæ ætatem primam commendant, virtutibus ingenuitate, inquam, et facilitate morum coram domesticis, benigna comitate inter socios, sic erat ornatus, ut quamvis maturitatem haberet, cum utraque conjunctam, quantam ab illis annis nemo speraret, et licet primas præriperet omnibus, nulli tamen non esset carissimus, conversis in venerationis amoris mixtæ materiam prærogativis, quæ alias reddere potuissent æmulorum obnoxium invidentiæ; quemadmodum, non sine jucundæ recordationis sensu, commemorare solebat Vir postea in Ordine Franciscano præclarus, tunc contubernalis et domesticus Johannis, R. P. Ægidius Jamar

2 Itaque cum forte fortuna, Pontani progymnasmata in schola prælegens Magister, incidisset aliquando in eum locum, ubi, nescio quis, specioso consummatæ eruditionis præconio indigetabatur, *Cornu-copiæ scientiarum* ; subitus discipulorum omnium plausus extitit, cum titulum certatim adaptantium perpetuo fere suo in omni litteraria exercitatione Imperatori : prout sæpe auditum est ex eorum tunc uno Joanne Ramirez, postea in nostra Societate sinceri oris ac pectoris candidissimi viro, et magni zeli operario. Erat sane prodigio simile, videre et audire tredecim vix annorum puerum, ad solam geographicarum tabularum inspectionem, diserte enarrantem res omnes memorabiles in Indiis gestas a Lusitanis fideique præconibus, ex quo illæ feliciter Europæis commerciis apertæ fuerunt. Nempe jam tum Maffei historias Indicas accurate legerat, et illa memoriæ fidelitate retinebat, qua ad extremam usque vitam sic valuit, ut quacumque de re, loco, persona sermo incidisset (cujus quidem aliquando notitiam habuisset) minutissimas quasque illius circumstantias continuo proferret, cum stupore colloquentium : non anni, non diei notam, non genus aut nomen prætermittens.

3 Ut vero ad Poetas Oratoresque volvendos una cum classe gradum fecit, non modo in utroque scribendi genere exercuit stylum facilitate admirabili ; sed etiam ex illis partim, partim ex Latinis Historicis, Livio præsertim, diligenter lectis, Romanarum Græcarumque antiquitatum magnam omnino acquisivit notitiam : qua deinde colloquiis, lucubrationibus, orationibus suis suavem aspergebat saporem eruditionis reconditæ. Annis autem postea subeuntis, quibus eas disciplinas tractare tradendas aliis morosus debuit, ita profecit hoc in genere, ut prompte ac nihil fere præmeditatus, soluta strictave oratione quo de cumque argumento vel scriberet ipse, vel scripturis materiam paratam daret. Quod etiam senex sæpe fecit adolescentibus, quos Societati nostræ idoneos talibus incitamentis, simul ad diligentiam impigram studiis navandam stimulabat, simul insinuabat in gratiam moderatorum suorum, quorum honorem ac reverentiam ista fere spectabant ; nonnumquam tam operose concepta digestaque, ut vel sola scriptio videretur triduum quatriduumve exigere. Inter magistros pueritiæ suæ duobus imprimis plurimum se debere fatebatur : Patri scilicet Henrico Nemio, Illustrissimi

Gasparis

Gasparis Archiepiscopi ac Principis Cameracensis fratri, qui ingressum in litterarum ac pietatis palæstram suavi quadam nec minus efficaci industria, mirifice ad summa quæque in utroque studio speranda animabat : deinde P. Gerardo Montano seu Van den Berghen, sub quo Poeticam Rhetoricamque absolvit. Cum hoc postea Madritum evocato, et easdem artes ibidem multis annis tradente, frequens Bollando fuit per litteras communicatio : quarum nonnullæ, Mechliniam ad ipsum datæ et usque ad obitum servatæ, supersunt.

4 Annum sub hæc decimum quintum explebat, quando Humaniorum studiorum emensus curriculum petiit admitti in Societatem Jesu, et, pro ea quam de se faciebat spe, facile impetravit. Ingressus itaque eam Mechliniæ est XXI septembris anni MDCXII; et inter tirocinii experimenta, quamvis Sociorum plerisque ætate minor, cunctis tamen præluxit exemplo cereæ ad omnem virtutis formam capiendam indolis, et seriæ voluntatis ad ea, quæ didicisset per omnem vitam suis in moribus exprimenda. Vires etiam bene compacti corporis majores ei quam aliis erant, ideoque probationis tempore Antuerpiano destinatus collegio fuit, tum recens a Professa domo secreto : et curatorem refectorii egit ea ratione, ut quotidie ex Aquensi domo in Anglicanam (ita tunc vocabantur domus quas Societas incolit) omnem transferret panem, qui Sociis in collegio commorantibus in prandium cœnamque necessarius erat. Laborem hunc fortiter et constanter exantlavit, non exiguum viæ interjacentis spatium cum canistro bene onusto emetiens quotidie semel iterumque, quamdiu hoc ei officium mansit : mansit autem per unum alterumve mensem. Pari fere temporis spatio Collegio Lovaniensi probandus inservivit. Sacerdotibus ad aram facientibus toto matutino tempore ministrans, postmeridiano humillima quæque servitia domus pari promptitudine et alacritate obiens.

CAPUT II.

Bollandus post Philosophica studia, litteras Humaniores sexennio docet : Theologiam quadriennio audit.

Laborabat Provincia, non ita pridem a Gallo-Belgis divisa, operarum per multa collegia distribuendarum penuria : hanc ob rem post primum tirocinii annum, jussus est Bollandus audire Philosophiam : ipsoque in studiorum cursu Lovanio translatus Antuerpiam cum Magistris et Condiscipulis suis, selectas ex universa theses ibidem felicissime propugnavit : ut ingenii sui specimen publicum primo in ea urbe daret, quam habiturus provectior erat doctrinæ suæ palæstram præcipuam. Ex hinc litteris Humanioribus docendis admotus, variis in urbibus, Ruræmundæ, Sylvæducis, Bruxellis, Antuerpiæ munus illud exercuit ; initio facto a Ruræmundana Syntaxi, quam secundo anno Sylvæducis numerosissimam habuit, centum ac quadraginta et plurium discipulorum : quorum quanto studio curaret profectum, vel ex ea liquere potest diligentia, quam secundariis quoque illius classis exercitationibus impendebat; metricæ videlicet arti et Græcæ litteraturæ. Nam ad hanc quidem cum Chrysostomi de orando Deo explicaret Homiliam, nec nisi ex ea componendorum Græce thematum materiam caperet, ita animaverat suos ; ut sumpto a primis exemplo, ceteri passim omnia illius orationis vocabula alphabetico in ordinem sibi digererent, nec dictionarium opus foret. Isti vero, Poeticæ scilicet, primam sub matutina lectione horam subinde sic dicebat, ut quæ discipuli tunc e soluta in ligatam orationem traduxerant carmina, dimissis scholis, legeret universa, manu sua adnotans et singulis post meridiem exhibens, quid et quatenus quilibet recte vertisset.

6 Eodem secundo anno per sacras Quadragesimæ ferias bis in hebdomade dicebat Latine ad collectam juventutem trium superiorum scholarum, capitum circiter trecentorum et sexaginta : dicebat autem tanta eloquentia et gravitate, ut non modo æstimationem doctrinæ inter omnes Collegas præcipuæ in eum conferrent auditores ; sed etiam prærogativam auctoritatis maximæ eidem deferrent, quamvis intra ætatis annum vigesimum constituto : quod tamen ne putaretur, faciebat præcocis barbæ plenitudo, qualis tricenarium decuisset. Ergo Bruxelis quoque, cum anno Magisterii tertio Græca doceret, dirigendo studiosorum Sodalitio est præfectus : in quo ita sibi conciliavit animos Sodalium omnium, ut quam vix ullam repererat altaris supellectilem, brevi effecerit etiam argenteam : confecto insuper novo altari, ad quod moliendum Collegii Rector, pio Joannis zelo recreatus, non modicam de suo eleemosynam contulit, et gratuitam per hebdomades aliquot domestici scriniarii operam. Eandem præfecturam toto quod secutum est triennio tenuit, sed Ruræmundæ et Antuerpiæ, auctoritate eo majori, quod primum jam inter Magistros locum teneret Rhetorices Professor. Fructus ex ea administratione Sodalitatum egregius extitit. Ut enim non dicam quam multi ex illis varia amplexi sint Religiosorum Ordinum instituta, constat in iis minimum fuisse triginta, qui Societati nomen dedere : quorum nonnemo post obitum Bollandi ex Germania scribens, magno cum animi sensu recolit, debere se vocationem suam ejus exhortationibus, prorsus cordatis, instillandoque erga Deiparam resque divinas affectui accomodatissimis. Et valebat gratia singulari ad promovendam discipulorum pietatem, etiam in privatis familiaribusque colloquiis : propter quæ certatim frequentabatur et expetebatur congressus illius : eoque avidius, quod rarissimis exemplis historiisque condiebat sermonem : quibus etiam puerorum parentes, quantavis dignitate conspicuos, ad se frequenter alliciebat. Commendabatur præterea eo nomine, quod cum discipulis suis quasi cum provectis ætate viris agendum sibi proposuisset, raro præmiis, pœnis multo rarius utens ; cum absque his quidlibet obtineret. Istud autem propositum suum maxime tenebat inter Sodales Deiparæ Virginis, post singulos conventus consultationem instituens cum iis de observatione regularum, et bono ipsius Sodalitatis communi : unde fiebat, ut istam exactissimam servarent cuncti : hoc, per ipsosmet promoveretur efficacius : quia quæ istic concipiebantur decreta, stabiliendæ disciplinæ et fovendæ pietati opportuna, iis se omnes facilius patiebantur adstringi ; quod suo arbitratu, non inductione aliena, talia in consuetudinem videbantur recipere : ideoque per multos posteriores annos apud successores duraruut, quæ hac ratione fuere a Bollando constituta.

7 Moliebatur eo tempore Societas nostra speciosissimum ex Ligustico marmore templum, quo gloriatur Antuerpia tamquam inter prima orbis Christiani numerando, etiam nunc, quando eam materiam viliorem copia, et tractabiliorem hominum industria fecit. Ei, cum perfectum esset, consuetis Ecclesiæ ceremoniis rite dedicando, non tantum præparabatur ornatus interior solennitati conveniens, et sacrorum festivior apparatus, nec non ea omnia quæ excitandæ cum spirituali gaudio pietati comeliandæque novo templo gratiæ poterant excogitari a

Concionatoribus ad id delectis : sed etiam judicatum est dedicationem eamdem hoc quoque fieri celebriorem posse, si in area, quæ ante ipsum templum spaciosa procurrit, ab Gymnasii nostri studiosis in scenam produceretur Fundator Societatis Ignatius, adhibito theatrali apparatu quam fieri posset exquisitissimo. Sed providendum prius erat, ut auctor inveniretur, designati dramatis majestati parem sortitus felicitatem, doctrinam, prudentiam, dexteritatem : quibus non vulgaribus opus erat, ut successus minime vulgaris speraretur. Opportune igitur accidisse videbatur, quod Antuerpiæ Rhetoricam doceret Bollandus, qui frequenti experimento talem se probaverat, ut haud facile alius conseretur in inventione felicior, in compositione elegantior, in disponendis rebus prudentior, in exercendis ad scenam juvenibus dexterior. Quare tertium annum in eadem schola docenda perseverare jussus, seque accingere ad exequendum quantum fuerat in consultatione decretum, nihil minus præstitit quam a summo ipsius ingenio sperabatur. Totam enim S. P. N. Ignatii, qui idem et novi templi patronus erat, vitam gloriamque sic digessit in partes, tanta styli varietate et elegantia explicavit, tam feliciter per exercitos egregie adolescentes declamavit, ut etiamnum inter maxime senes, qua cives, qua Patres, vivat memoria incomparabilis illius, ut loquuntur, Actionis. Quanto autem labore ipsa steterit auctori suo vel inde colligas, quod bifariam divisa argumenti tam fœcundi materia, duobus consequenter diebus fuerit continuenda : non enim recitationi tam prolixæ recitantium fauces lateraque potuissent sufficere, nec debebat convocatus ad spectaculum populus tamdiu attineri ante templum, ut non esset tempus agendis Deo ipso in templo gratiis, et dicturum e suggesto Concionatorem audiendi de iis quæ propius animæ salutem tangerent.

8 Tam præclaro fine cum suum docendæ juventutis munus absolvisset Bollandus, et simul ætatis annum quartum supra vigesimum explevisset, missus Lovanium est ad Theologici cursus studium. Hoc pene emenso, cum esset Sacerdos conseeratus anno MDCXXV, delectus inprimis fuit, qui theses ex tota Theologia proponendas sustineret sub R. P. Adriano Cromnio. Eoque in actu ita fecit abunde satis, ut judicio R. P. Egidii de Coninck, studiorum Lovaniensium Præfecti, designandus fuerit ad tradendam nostris Philosophiam, nisi ipse, sui ad eam rem animi propensionem rogatus, alio potius, si suo id relinqueretur arbitrio, se ferri declarasset : ita suaviter rem agente Deo, ne Sanctis suis decretum Scriptorem occuparent studia, haud ita multum illuc facientia. Non tamen sic fuit ab illis alienus, ut quæ is Philosophicis ac Theologicis scholis didicisset, nollet non aliquando recolere, et aliis in Germania vel alibi tradere ; si Belgii, in magnum discrimen per conjurata Francorum Hollandorumque arma adducti, fortuna aliqua sic tulisset, ut profugi Antuerpia Societatis homines, sedes alibi et occupationem quærere cogerentur : eumque in finem servari semper voluit scripta sua, quibus ex dictantis Professoris ore acceptis studiosus assueverat. Ceterum quamvis speculativis scientiis perdiscendis altoque penetrandis ita intenderat animum Bollandus ut sodalium prorsus esserit nemini, quotues in exercitationibus scholasticis diligentiæ profectusque specimen dandum fuit ; apparebat tamen majorem ipsius esse indolem, quam ut his solis expleri et acquiescere posset. Quamcumque igitur vel officiosa caritas erga suos Societatisque amicos, dedicandis Thesibus exornandisve Academicis Actibus implorata ; vel religio, Sanctos ecclesiasticis fastis tum primum inscribens publicaeque gratulationis argumento monstranda, occasionem obtulisset styli strictæ vel solutæ oratione exerendi ; eam omnem excipiebat promptissime, illaque faciebat, quæ in Bibliotheca Societatis nostræ per P. Philippum Alegambe dicuntur, *varia edita carmina et orationes, sed tacito fere aut alieno nomine*. Longum esset enumerare singula propter eorum multitudinem : nam summa illius promptitudine non illibenter utebantur Superiores, cum scirent quam per ejusmodi distractiones nihil aut parum decederet ei ab acquirenda Theologicarum rerum scientia : et libentius socii avertebant in Bollandum, quæcumque oblata non eadem felicitate facilitateque se confecturos sperabant.

Inter illustriora ejus temporis et talis exercitationis argumenta fuit Illustrissimi Adami Georgii Borsitæ, Comitis de Martinitz, ad Juris lauream solennis promotio, in qua exornanda primæ Bollando partes obtigere : eoque nomine supersunt litteræ ab Illustrissimo illo Heroe ad ipsum datæ, quibus collati in se familiamque suam honoris munus cum multa gratiarum actione agnoscit. Sanctis deinde Ignatio atque Xaverio cum aliis tribus in Cœlitum Album canonice relatis, expedienda rursum Bollando fuere carmina, emblemata, inscriptiones, et quidquid optimi filii pietas parentum suorum laudibus faventis cum sociis potuit excogitare ad augendum festivæ celebritatis splendorem. Beatorum quoque titulum adeptis Petro de Alcantara et Joanni de Capistrano gratulandum simili apparatu fuit : inventaque post mortem sunt quæ ista occasione elucubravit Bollandus. His Theologicorum studiorum interpellationibus, quas ille inter occupationes non numerabat, accessit longe laboriosior alia exhortationum frequenter ad Sodales Juristas habendarum, ut, quam Bruxellis auspicio tam felici primum susceperat administrationem, Deiparæ Virginis cultor et amator præcipuus, numquam prorsus deponeret ; ne inter studia quidem, quamdiu per obedientiam utcumque licuit. Eodem tempore non perfunctoriam dedisse operam Orientalibus linguis nonnullis ad Grammaticæ artis regulas ordinandis, ostendunt multa ab eo perquam studiose scripta digestaque. Erat autem in eo genere tam facilis, ut cum aliquando clausisset scholas per dies plusculos hiemalis asperitas, ipse ne otiosus assideret foco, Arabicæ linguæ fundamentis perscrutandis se dederit ; itaque profecerit, ut facillimum ei futurum fuisset haustam brevi illo temporis intervallo scientiam usu lectioneque confirmare, si quando e re sua esse vidisset. Adeo ut mirari non debeamus, quod in plerisque Europæarum gentium vernaculis linguis ita fuerit versatus, ut nullo negotio Latine redderet, quidquid vel alienæ pietati vel operi suo subservire volebat.

CAPUT III.

Præfectura scholarum Mechliniensium per quinquennium.

Statim ac Theologiæ audiendæ finem P. Bollandus imposuit, tot annorum experimento edocti Majores, quam esset velut a natura factus ad juventutem regendam et pios Sodalitiorum Marianorum cœtus promovendos, Scholarum Mechliniensium ei imposuere Præfecturam, cui in hunc diem Congregationis Latinæ adjuncta permanet procuratio. Utramque pari sedulitate et omnium satisfactione sustinuit totis quinque annis, Magistris pariter ac discipulis eorumque parentibus carus et venerabilis ; amplissimo autem Sodalitio illi tam acceptus,

ut sem-

ut semper ad frequentissimum cœtum verba facere, supremi Consilii Præside ac Senatoribus propemodum omnibus, necnon e civili Magistratu multis, Advocatisque et Canonicis, aliisque e Clero viris primariis diligentissime convenientibus. Non enim ad habendas exhortationes, quamvis adeo copiose instructus ab eruditione omnigena, accedebat nisi accurate meditatus, quod testari poterunt etiamnum scripta singulorum sermonum argumenta. Domesticis quoque nostris Casus, ut vocant, conscientiæ explicabat eodem tempore hebdomadatim, propositis thesibus, quas similiter ad obitum usque suum servavit. Annuas præterea Collegii litteras atque historiam ceteraque id genus alia conscribebat; quæ et ipsæ inter posthumas schedas repertæ. Diu autem postquam Mechlinia demigrasset, videre erat quantopere sibi obstrinxisset animos tum civium illorum, quorum filios rexerat in Præfectura; tum Sodalium Marianorum, quos omni sedulitatis officio sibi demeruerat. Horum enim plurimi quoties sua eos negotia detulissent Antuerpiam, accedebant ad ipsum officii caussa. Quod ipse cum rebus suis parum opportunum judicaret, illud potissimum tempus annuo per exercitia spiritualia secessui deligebat, quo Mechlinia frequentiores huc hospites solet emittere, Antuerpiensium encœniorum celebritate allectos. Duravit tamen erga Bollandum affectus non tantum maturorum jam ætate virorum, sed puerorum quoque qui meminerant eum se habuisse Præfectum. Nec defuerunt, qui post obitum quoque illius hoc ostenderent: inter quos nonnemo, Peckii Brabantiæ Cancellarii filius, nunc Religiosorum in Carthusiano Ordine Ascetarum Superior, primis felicitatis suæ prærogativis adnumerat sub P. Bollando studuisse; ideoque memoriam mortui, magnis sensus minime simulati indiciis demonstravit apud se caram esse ac venerabilem.

11 Quid nunc de ipsis scholarum Magistris dicam, quibus animandis, juvandis, instruendis, nullo loco ac tempore deerat; satis gnarus discipulorum profectum ex recta Magistrorum institutione pendere? Amabatur ab iis, licet ætate propemodum paribus, et honorabatur ut pater: ipse autem vicissim eorum non in litteris tantum, sed etiam in virtute consulebat profectui: et ne quid vel a religiosa probitate vel a vera Latinitate haurirent alienum, auctores classicos, quibus erant utiliter usuri, ab omni repurgabat obscœnitate, plura exemplaria sua manu castigans: non tamen sic rigidus censor, ut ex iis ita correctis non caperent lectores perfectum sensum poëmatum ac fabularum. Qum et adolescentibus secularibus sibi commendatis idem quandoque præstabat beneficium, juxta exempla jam olim a se expurgata: quæ hunc in finem asservata reperimus, et novimus quibuscum fuerint communicata: addita, quo securos ipsorum Magistros redderet, manus suæ subscriptione, testante libellos illos absque noxa haberi ac legi jam posse. Solos aurei seculi scriptores volebat tractari inspeciue; ab iis, qui necdum stylum efformarant proprium, quod in istis principiis facile alias assumatur aliquid, vix ullo, cum invaluerit, labore corrigendum. Ast ubi solidiores videbat aliquem fecisse progressus, tum etiam suadebat legi alios: quod et ipsi non pauca habeant laude digna, et ex utrorumque collatione quædam judicii maturitas efflorescat, quam Criticen nominamus. Sed moderationem hic requirebat magnam: quare cum aliquem subjectorum sibi Magistrorum cognovisset L. Annæi Senecæ Philosophi operibus lectitandis plus æquo affici, non prius quievit, quam, interposita quoque Rectoris ipsius auctoritate, librum e manibus lectoris imprudentis excuteret: non graviter minus quam vere asserens, ex auctore illo hauriri non posse succum ullum veræ Latinitatis, nedum solidæ Christianæque probitatis: sed nescio quem alium sane sterilem adumbratæ virtutis, ad spiritualem profectum nihil valituræ, uti nec ad stylum efformandum idonea esset scabra illius hirsutaque facundia, Stoici fastus aculeis aspera.

12 Amabat Illustrissimus Archiepiscopus Boonen comprimis Bollandum, mirabaturque in ætate non magnam tantam rerum agendarum peritiam, tantam consiliorum maturitatem. Confessario illo Consiliariorum plurimi utebantur, et si cui vel morbus gravior accideret, vel extrema instaret cum morte lucta, advocabant ut præstantissimum tali in articulo adjutorem. Fuit in his vir ætate grandævus, qui in eodem Consilio postea filium, et alterum tunc habebat in nostra Societate Religiosum, celebrem deinde catholicæ veritatis adversus hæreticorum Calvinistarum deliria verbo ac scripto propugnatorem. Hic cum esset ad extrema deductus, secumque perpenderet quantam moram in Concilio illo supremo reorum caussæ capitales tractarentur; angebatur animo, quia in minori, ut dicebat, ætate sua magistratu patrio (ubi judices omnes habuerat ac re suo pendentes) solitus fuisset suadere et persuadere, ejusmodi homines, qui crimen morte dignum committerent, justa damnatione præripiendos esse potius gravioribus, quæ adhuc essent commissuri, delictis, quam mitiori pœna indulgentius castigandos propter spem emendationis incertam, cum certo Reipublicæ periculo conjunctam; imo et salutis æternæ ipsorum, qui pie ac Christiane morerentur judicio damnati. Ita se judicante et impellente, pœnam mortis subiisse plurimos in territorio illo, quos nunc videbat dimittendos fuisse, si tanta patronorum industria, tanta judicium clementia disceptatæ eorum caussæ fuissent. Horum proinde sanguinem se metuere, ne forte vindictam expeteret præfervidæ severitatis: hoc unicum esse quod animum nunc angeret, nec sineret mortem cum pace operiri. Erat procul dubio dæmonis ea fraus, nodos in scirpo quærentis et laqueos bono viro texentis ex eo ipso quod juste ac laudabiliter egerat. Sed occurrit Pater, productoque e sinu Breviario Horarum Canonicarum, centesimum Psalmum recitare cœpit: *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine, psallam et intelligam in via immaculata*: quem apta paraphrasi moribundo exponens, cum pervenisset ad illum versum: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*; ostendissetque eum fuisse Davidis Regis a Deo laudatissimi zelum, quem ipse fuerat imitatus: non potuit ultra occultare vir optimus inundantem animo suo voluptatem, et lacrymantibus oculis conversus ad Bollandum: O quanta me consolatione, inquit, allicis, Pater! jam lætus morior.

13 Porro quod Bollandus maximi faceret omnem quantulamcumque partem officii sui, documento sit accuratio quotidiana, quam Martyrologium ad mensam legendum prævidebat ipse: eo quod, deficientibus tum adhuc in eo accentuum notis, sæpe contingeret novitios anagnostas tam barbare pronuntiare nomina, tum ipsorum Sanctorum tum locorum, in quibus passi cultive memorantur, ut perfectus sensus vix intelligi posset. Sæpe etiam, cum futurum prospiceret ut in aliquo cespitarent (maxime si indicanda mobilia festa aut simile quidpiam) eos ipse ad se præmonendos accersebat, aut ante refectorium inambulans operiebatur venientes ad ambonem. Sedulo etiam hortabatur, ut studiose diligenterque se ad legendum præpararent; cum di-

ceret,

ceret, ex emendata vitiosaque adolescentis alicujus Magistri lectione, sæpe de ingenio doctrinaque illius præjudicium ferri a gravissimis Patribus, quod ad virilem deinde ætatem perductis et ad obeunda Societatis munera adhibendis, magnopere prodesse vel obesse possit. Si perperam aliquid legentes publice correxisset, cavebat sedulo ne verecundiæ sensu majori quam par est tangerentur : habebatque in promptu historiolam aliquam circa ejusmodi errorem aut vocem, qua simul et recreabat correctum et doctiorem dimittebat a se. Quæ omnia etiam servavit Antuerpiæ, lectorum ad mensam multis annis Præfectus, semperque sollicitus ut mature moneretur de finiendo brevi qui prælegebatur libro, ut posset juxta officii istius regulas de novo substituendo cogitare atque cum Superiore conferre.

14 Redeo ad Gymnasii litterarii curam, in quo regendo non solis Mechliniensibus scholis proderat Bollandi dexteritas, sed, cum brevi per Provinciam totam eo nomine magnus et eximius audiret, consulebatur non raro a Provinciali ejusque Socio, circa methodum nostris in ea palæstra præscribendam, prout indicant epistolæ eorum variæ hac super re ad eum scriptæ. Cum autem per ætatem debuit ad Provinciales conventus accedere, ad eos fere semper fuit consultationes deputatus, quæ pro litteris humanioribus de more instituuntur. A magistris vero, tam Antuerpiæ degentibus quam alibi ubicumque hospitibus, pro communi passim oraculo habitus, eorum excitabat industriam, promovebat conatus, adhortatione, consilio, instructione. *Expertus id ego sum*, inquit eorum nonnemo, *cum ab annis jam fere triginta septem inter Magistros cœpi numerari, et mecum ac post me collegæ multi : quibus ea quæ longo usu studioque didicerat sine fictione, sine invidia communicabat, cordate et libenter et absque ulla jactantiæ specie. Quoties per occupationes suas atque infirmitates potuit, (posse autem credebatur sæpe, quia egregia caritas superabat incommoda quæ alii ex alterutro capite voluissent præterire; ipse autem revera patiebatur maxima, cum domo abesse cogebatur) presentia sua animabat hoc tabulatque magistrorum ac discipulorum exercitationes in scholis, docto comprobabat judicio, et in spem animabat majorum conatuum. Vix unquam ab ejus colloquio de litterarum studiis instituto discedebat aliquis, nisi doctior, et excitori ad ea utenda prosequenda animo. Quam multa aut Superioribus aut scholarum Præfectis aut nostrorum litteras repetentium Magistris suggesserit, ad promovendam litterarum studium scholarumque disciplinam in primis utilia, vel deprompta ex ingenio suo grandique experientia, vel ex instituti nostri ratione ac Superiorum ordinationibus cruta; luculenter videre licet in schedis, ejus manu satis prolixe hac de re scriptis, quæ ab ejus morte in manus meas devenerunt. Certe utsi sæculorum scriptorum utilitas ad Dei sanctorumque gloriam fuisset occupandus, optandum erat ut nostris humaniora repetentibus et ad Magisteriorum informandos datus fuisset instructor. Quantus ab eo derivatus fuisset Latinæ Græcæque eruditionis amor ac studium! quanto cum provinciæ nostræ ornamento! At, quod ex officio non potuit facere, fecit ubicumque potuit ex caritate, ob quam apud omnes litterarum cujusque ætatis æstimatores, qui optimum juxta ac doctissimum virum novere, et familiari consuetudine ejus frui aliquando et excolari meruere, memoria ejus est critique in benedictione perenni.* Hæc vir magnus, et rerum istiusmodi peritissimus, ac plurimos annos in celeberrimorum frequentissimorumque gymnasiorum Præfectura versatus.

15 Quo tempore Mechliniensem Præfecturam Bollandus gessit, multa fecit aggressusque est, quibus et scientiæ litterariæ acquisivit non parum, et publico se profuturum sperabat. Erat namque ei cum cultissimis illius ævi viris Erycio Puteano, Hermanno Hugone, Andrea Schotto, Heriberto Rosweydo communicatio frequens per litteras : ex quibus post mortem inventis scimus animum adjecisse ad historiam Belgicam excerpendam ex collectaneis hactenus ineditis Edmundi Denterii, qui Ducibus Brabantiæ quatuor a secretis, ac demum sub Philippo Bono factus Canonicus, primum secularis Lovanii, dein Regularis Cœsendoncki, in dicti Philippi gratiam, Andreæ fratris vestigiis inhærendo, ex antiquis Chronicis, registris scripturisque Chronicon Brabantiæ concinnarat : sed cujus rudiorem stylum polire Bollandus, exemptisque vernacularum linguarum diplomatis, lectori fastidium parituris, nitidorem reddere modum cogitabat. Græcis quoque auctoribus illustrandis studium impendebat suum, Latineque reddendos susceperat Theognidem Gnomologum et Apollonium Rhodium, aliosque, incitante potissimum Andrea Schotto : jamque in eo studio sic profecerat, ut Hermannus Hugo de variis Græcorum ritibus, apud Plutarchum et Athenæum indicatis, ad ipsum velut scientissimum referret. Maxime autem alliciebatur tractatibus asceticis ac paræneticis, quorum selectissimos quosque ex Italica, Hispanica, Francica lingua cogitabat Latinos facere, et ad publicam totius Ecclesiæ utilitatem emittere in lucem, facili sibi, et aliis multum profutura opera.

CAPUT IV.

Antuerpiam mittitur Bollandus, P. Heriberto Rosweydo successor.

Talia cogitante et quadantenus exordiente Bollando, moritur Antuerpiæ die v Octobris, anno Christi MDCXXIX R. P. Heribertus Rosweydus, in subsecutis Bollandi operibus sæpe nominatus, et sæpius etiam a Successoribus ejus deinceps nominandus. Qua morte uti conversa sunt alio Joannis consilia studiaque, sic nobis quoque mutanda nonnihil erat ratio modusque decedem scribendi. Hactenus enim per varia officia et loca Bollandum deduximus, quo modo præibat ipsa annorum in iisdem traductorum series : deinceps vero uno in loco, eodem in officio consistentem exhibituri, non tam quo quidque factum dictumque sit tempore considerabimus, quam quomodo aptum sit pendeatque ex aliis, circa idem quandoque punctum dicendis : quia non annales teximus, sed historiam vitæ inter studia laboriosissima ductæ : et hæc ipsa variis occupationibus, interpellationibus, morbis impedita : quæ ut nihil opus habet ordine chronologico cognosci singula; sic sæpe opportunissime, eodem non observato, prout res exigit, conjunguntur. Prius igitur cogitatis omnibus majus opus moliendi, quodque vasto et capaci ingenio Bollandi par esset, occasionem attulit Heriberti obitus, hac quam ducitous ratione. Cœperat vir ille, vere magnus animo et doctrina, jam inde cum Duaci Philosophiam doceret, nonnullas Sanctorum Vitas colligere, in eaque collectione primis adhuc decem annis præsentis sæculi laboris aliquid diligentiæque posuerat : sed ex S. Pantaleonis apud Colonienses monasterio exemplar nactus antiqui Martyrologii, quod esse vetus Romanum arbitrabatur, eatenus a Baronio desideratum, paulatim ad alia cœpit verti : et illud quidem una quod Adonis Viennensis Episcopi Martyrologio typis subjecit Plantinianis, deinde semel atque iterum Vitas Patrum, collatas cum variis

MSS.

MSS. nec non sanctorum Patrum opuscula quædam. Et hæc inter numerossimi confessionalis curas occupationesque multiplices. Quin et Catholicæ fidei veritatem adversus celebriores sui temporis sectarios propugnare aggressus, contra Casaubonum, Plancium, Capellum et alios decertavit; numquam inventurus disputandi finem, dum illi, consueta hæreticis pervicacia, victi quantumvis atque convicti, impudentissime tamen arenam repetunt, et fractis sæpius armis, velut integris novisque victorem suum lacessunt ac lassant. Præterea considerans fructum posse præsentiorem reportari ex Belgis Latine ignorantibus, si sua in lingua legenda iis obtulisset opera, quibus in veræ sanctitatis studio et antiquæ Religionis tenore conservari possent et confirmari; Belgice reddendas imprimendasque, curavit Sanctorum vitas, prídem a Ribadineira Hispanice compilatas non sine illustri auctario suo: concinnavit etiam idiomate eodem historiæ ecclesiasticæ tomos insignes, eisque propriam Ecclesiarum Belgicarum historiam in Annales apte distributam subtexuit. Vitas denique sanctorum Patrum atque sanctarum Virginum et alia plura, in Bibliotheca Societatis enumerata, piæ plebi cognoscendas sua industria obtulit: de quibus omnibus fuse Bollandus in præfatione ad primum Januarii tomum, inscripta Lætiensi Abbati Thomæ Luytens, Rosweydi olim in Duacena Philosophia discipulo.

17 Ita factum est, ut præclara illa de Vitis Sanctorum ex MSS. Belgicarum bibliothecarum primogenio stylo eruendis cogitata differrentur in longum: ac demum interveniente morte, cum annum ageret sexagesimum ætatis, prorsus evanescerent. Dixi non cœpta, sed cogitata dumtaxat, nam licet Rosweydus editis a se sanctorum Fastis, quorum vitas in MSS. Belgicis sciebat reperiri, quamdam sperandi a se operis ideam præfixerit: nihil tamen habuisse paratum prælo, aut brevi parabile vel ex hoc colligas, quod primum secundumque tomum de Vita ac festis Christi et B. Virginis promiserit; in chartis autem nihil reliquerit, quod de eo argumento scribere volenti unum duosve terniones impleret; ac ne divinando quidem possimus assequi, quomodo speraverit duos integros tomos, sub istis titulis ex solis antiquis, quod propositum habebat, manuscriptis conficiendos. Ex his autem qui primi futuri erant quidni de reliquis judicemus, nihilo paratiores fuisse ad prælum, etsi materia esset collecta copiosior? Pro tomo certe tertio, qui de Sanctorum diebus publice festis futurus erat, vix aliquid consideratione aut prælo dignum inter collectanea repertum est: pro duodecim vero sequentibus tomis, juxta ordinem mensium Vitas aliorum Sanctorum habituris, rudis dumtaxat indigestaque moles. Denique decimus sextus tomus, ex septem jam ante id tempus impressis Martyrologiis, per singulos anni dies collectus erat descriptusque ab amanuensibus: indigna tali opere futura appendix, nisi aliunde aliquid ornatus accederet: cujus nulla nobis apparent vestigia, ac ne utilitas quidem ejusmodi collectionis, cum singula seorsim excusa extent, nec difficulter reperiantur. Post illos sedecim tomos excusos promittit Rosweydus tomos duos Illustrationum, ut appellat: quorum primus Annotationum foret, secundus Indicum. Sed hi tanto longius aberant a prælo, quanto minus parata erant ea, quibus subservire debebant volumina: ad quæ ille se profitetur non nisi anno MDCXV post editas prima vice Patrum Vitas accingi cœpisse: *sed alto Ecclesiæ hoste, cui necessario occurrendum fuerit prodeunte, relictis sanctorum Armariis, ad sanctorum Armamentaria me converti*, inquit in nova secundæ editionis allocutione; ne tunc quidem ad inchoandum opus toties promissum expeditus. *Nam post tres debellatos hostes, post historiam Ecclesiasticam et nonnulla alia patriæ data, cum jam*, inquit, *Vitas Sanctorum in manus resumerem et Januarius pluteum premeret ut ad prælum adornaretur, interpellor ab accuratissimo Typographo mihique amicissimo Balthasare Moreto, qui asserebat Vitas Patrum posci identidemque reposci. Huic igitur operi ruosus me impendi, et correctum ejus editionique dedi æstivos hosce menses*, anni scilicet MDCXXVIII, post quos non nisi unicam æstatem vidit, ipsamque, ut deinde patuit, habuit in aliis occupatam.

18 Tali ergo in statu cum negotium de Sanctis reliquisset Rosweydus; appareret autem chartarum aliqua moles, quarum multæ postea visæ sunt solis titulis inscriptæ in spem futuri operis; cœptum est a Moderatoribus in deliberationem adduci, an supellex antiquaria tam copiosa, ut videbatur, tineis esset blattisque relinquenda; et opulenta maturaque, ut credebatur, seges, nemine colligente manipulos jam resectos, perdenda per ignaviam; cum posset labore non magno inferri in horrea, et viros omnes eruditos gaudio, Societatem gloria, Ecclesiam utilitate cumulare. Quin potius, inquiebant, vir aliquis doctus sedulusque quæritur, eique transcribitur hæreditas universa: modo is desertam a Rosweydo provinciam, suscipere velit? Convenere in posteriorem ac meliorem partem sententiæ omnium: propositique tres sunt ex numero Sociorum, quorum aliquis non infeliciter sperabatur eam Spartam exculturus, videlicet P. Maximilianus van Habbeeck, P. Joannes Bollandus, et alius vir quidam eruditissimus, etiam nunc inter vivos superstes cum magna æstimatione politioris doctrinæ. Sed difficile videbatur Maximilianum, habendis in amplissimo hoc emporio concionibus tantum non prægravatum, eo adducere ut novum insuper onus admitteret. Ergo, quod proximum erat, in P. Bollandum conjecti sunt oculi: qui et ipse excusans nescire quid vel quantum esset a Rosweydo paratum, jubetur Antuerpiam se transferre, et coram lustrare universam congeriem chartarum, temere in acervos conjectarum.

19 Ivit igitur, vidit, rediit Bollandus; in spem inductus haud omnino vanam inter tot paleas latere semen messis non contemnendæ, si industrii operarii (qualis Rosweydus erat) et serio in eam culturam incumbentis (quod hic facere non potuerat abductus ad alia) accessisset labor omnia vincens. Retulit autem Provinciali reversus, se quidem præter quam expectaverat indigesta reperisse cuncta: multaque scrutantem et interrogantem ex Antuerpiensibus Patribus aliud scire potuisse nihil, quam Rosweydum sæpe rogatum, ecquando tandem promisso operi esset impositurus finem: significasse nonnullis, non finem, sed initium faciendum a se Octobri proximo; eo ipso scilicet quem Deus ei vitæ ultimum decreverat. Addebat tamen Bollandus, videri ex præparata ab eo in Sanctorum Vitis materia aliquid non pœnitendi operis assui posse confici, si modo, ut in re integra, suus conceptui sibi liber relinqueretur; et libri, quos multos ad usum studiorum suorum Herbertus comparat, quosque præpropere e cubiculo raptos atque in publicam bibliothecam viderat asportatos, hos sui usui quique restituerentur. Annuit utrique postulato Superior, ipsumque, mox ut nuncupatis quatuor solemnibus Societatis vota enumeratis Prolegomenis anno MDCXXX S. Joannis Chrysostomi festo die, a sodalitate Latina Mechliniæ habenda Antuerpiam transtulit, et pro scholarum Præfectura, promiscui sexus confessionem [illegible] in templo [illegible] jussit. Quo postremo

occupatio

occupatio quantum habeat oneris, eo in loco ubi hoc potissimum ministerio, et quod ad illud consequens est, ægris sanisque pœnitentibus impendendo obsequio, sustinetur vita Sociorum; norunt omnes qui Societatem Antuerpiæ norunt. Ad hæc tamen duo cum destinaret Bollandum, addebat Provincialis, commendare hortarique se, ut quod vacui haberet temporis, id omne daret parandis ad prælum Sanctorum Actis, quæ Rosweydus collegerat. Nempe ut molem futuri operis nec ipse nec consiliarii sui ne minima quidem intelligebant ex parte ita exigui fore laboris censebant, et subcæsivis horis facile absolvendum; sicut ea quæ ante hac Rosweydus alia, ut diximus, ex MSS. non magno opere et labore ediderat, fructu tamen plausuque non minimo.

CAPUT V.

Colligendis Sanctorum Actis intendit Bollandus : plurimos gentium variarum Scriptores in libris eorum edendis adjuvat.

Fuit divinæ providentiæ opus, quod non modo Provincialis (Jacobo Stratio nomen erat, antiquæ probitatis viro) haud satis sciret, quid esset hoc quod Bollando imponeret : sed nec ipse, qui onus suscipiebat, illius molem, quanta erat, animo comprehenderet. Fassus est cum postea non semel de se, cum videret excusum Januarium, quantoque molimine porro opus foret ut vel proximus Februarius, nedum menses alii venirent ad prælum; id si prævidere cogitando potuisset, consternandum fuisse operis propemodum immensi magnitudine, quodque orbis universus miratur ab homine uno duobusve, non dico sperari efficiendum, sed vel cogitari optandum potuisse. Quis enim nisi vel temerarius, vel revelatione divina de felici successu evidenter securus, spes suas audeat propagare ad seculum etiam post se futurum, commentationemque auspicari non nisi a pluribus successive absolvendam, exemplo novo inter omnes quotquot hactenus floruere scriptores? Magnum tamen etiam hoc ipsum fuit quod jam tum animo agitabat Bollandus, et Rosweydi cogitatis multo vastius ampliusque : quod proinde mireris cum primariis illis occupationibus duabus, totum hominem requirentibus, per annos plures sustineri et feliciter promoveri potuisse. Etenim Rosweydus intra Belgium fere et loca vicina Belgio propositæ sibi collectionis spem omnem concluserat : Coloniæ, Treviri, Parisiique extremi conatuum ejus limites fuerant; et hi quidem parce admodum tinudeque tentati per amicos paucules. Quid autem Bollandus? Ausus est totam circumspicere Europam, quam late nostra se diffundit Societas, et quaquaversum spes suas extendere; diligenti in omnes partes scriptione utens, et ad conferendam operam invitans aliquos ex Provinciis fere singulis.

21 Id vero quanto ei labore steterit, haud facile dixero, cum litterarium illud, quod dixi, commercium nec absque magno temporis impendio exerceri possit, nec nisi frequenti operosoque obsequio conservari. Exercuit nihilominus et conservavit, et tunc et tota deinceps vita, labore tanto majore semper, quanto magis augebatur numerus : dum ut fieri assolet, amicitiæ amicitias novas conciliant, ad instar nuptiarum affinitates longe lateque necessitudinum. Et quia is, qui aliena uti vult opera, necesse est suam liberaliter offerat et exhibeat promptius; ita autem fere nati sunt homines ut ultro oblata utantur fidentius, quam suam ipsi rogati exhibent : incredibile est quantam in se traxerit Bollandus negotiorum molem : quando nemo fere ex hominibus fuit, qui subsidii quidpiam ipsi conferret, et non vicissim multo plus regereret quam susceperat oneris. Adde quod ipsi, utpote multi, exiguo labore suo poterant singuli Bollandi postulatis facere satis, cum solus ipse obsequii vicem rependere omnibus teneretur. Rependebat autem liberaliter, nulli nec tempori nec labori parcens; nec enim repulsam quisquam tulit, qui operam auxiliumque rogasset hominis, brevi ab effusa caritate et mirabili obsequendi promptitudine tota Europa notissimi.

22 Et primum quidem, quia Poeseos studiorumque Humaniorum amans perinde ac peritus erat, intima ei familiaritas coaluit cum externarum Provinciarum Poetis, præcipue autem P. Joanne Casimiro Sarbievio; cujus carmina non tantum Antuerpianis typis cudi recudique curavit; sed etiam exornanda epicitharismatis aliorum in eadem arte illustrium virorum : ex quibus adhuc in vivis aliqui satis noti sunt, alii in fata concessere; atque fuere ex nostra quidem Provincia : Maximilianus Habbequius, Joannes Tollenarius, Lucas Diericks, Michael Mortierius, Sidronius Hoschius, Guilielmus Boelmans; ex alienis autem : Gilbertus Joninus, Nicolaus Smicius, ac præter nostros, Eryeius Puteanus; quorum omnium poemata, in laudem secundi illius Horatii scripta, prolixa etiam oda ipse Bollandus cumulavit, prout istæ cum operibus prædicti Sarbievii nunc leguntur. Ita cum innotuisset Lithuanis, ex eadem mox provincia ad Bollandi caritatem recurrit sanctæ venerandæque memoriæ R. P. Nicolaus Lancicius : et postquam tractatulos varios ipsi haud frustra commendasset ad prælum promovendos, tandem ingenue fassus est, metuere se, ne si in Provincia post mortem suam relinquerentur plurimæ commentationes suæ, inter variorum manus distractæ perirent; Romaque impetravit facultatem hæredem universarum instituendi Bollandum, dum eæ adhuc in sua viventis potestate forent. Itaque cunctas lucubrationes, sua hactenus manu exaratas, Antuerpiam misit, tali conditione, ut pro suo arbitratu judicioque imprimeret, supprimeret, expungeret, emendaret Bollandus quæcumque libuisset. Tantam sanctissimi viri erga se fiduciam Bollandi operosa humanitas frustrari spe sua, quamvis magna et ardua, haudquaquam passa est; sed edita ineditaque catenus, nulla prorsus re mutata, duobus simul tomis curavit imprimi ab operum suorum Typographo C. V. Joanne Meursio, qui nunc in omnium versantur manibus, et nihilo minori piorum hominum fructu leguntur. Atque hæc caussa fuit P. Alberto Wyuck Kojalowicz mittendi ad Bollandum compositam a se ejusdem P. Lancicii Vitam, quæ modo apud nos asservatur, aliquando fortassis ex multorum votis prælo subjicienda. Neque fuit accepto muneri ingratus Bollandus : sed varia Alberti jam dicti librorum negotia hic curavit, et similia beneficia in plurimos alios ejusdem Provinciæ contulit : quorum fere principui fuere : R. P. Joannes Rywocki, Ins Provincialis, et Bartholomæus Himpel; magno Bollandi labore studioque circa res litterarias adjuti animatique. Lithuanis proxima Poloniæ Provincia est, cujus etiam Regi illi parent; hinc cum suprema potestate præfuit R. P. Martinus Hineza, et pro libro suo Polonice edendo de Vita Deiparæ Christique infantia, petiit et impetravit incidendas in æs imagines viginti sex : quæ, non absque frequenti molestia reciprocæ consultationis, tam cum auctore quam cum chalcographo, accuratæ sunt omnes a Bollando. In eadem Polonia non absimilem pro suis rebus curam diligentiam-

gentiamque nonnullis officiis suis emeruere Carolus Cretzem, Fredericus Szembeck, Nicolaus Cichovius, ac varii alii : nec enim hic omnes nominamus quos novimus, ne ignotos nobis et æquali ac potiori jure nominandos, aliqua lædere injuria videamur.

23 Quid autem in Bohemia? Ibi ex suis olim professoribus duos successive habebat Theologicis in Pragensi Academia cathedris impositos, Joannem Ghismars et Petrum Wadinghum : quibus e Belgio istuc evocatis ex Hispaniis Collega obtigerat Rudericus de Arriagha. Huic ergo Philosophiam suam optanti excudere, et intercessione Collegarum apud Bollandum utenti, curavit typos Plantinianos ; iterumque ad excudendam Theologiam universam. Nec minus ipsi Wadingho prompta utilisque fuit discipuli sui opera, ut liber de Incarnatione excuderetur. Omitto Theodori Moreti lucubrationes varias, quorum novissimus de Æstu Maris magno Doctorum omnium plausu exceptus ; item Gaspari Thauschii et aliorum opuscula. In Austria, Ferdinandi II virtutes scripserat Guilielmus Lamormainus, pientissimi Imperatoris dum viveret Confessarius : eæ ut hic recuderentur, Bollandus recepit effecitque. Indidem submissa Francisci Amici Theologica opera, ut in Belgio excusa Antuerpienses Bibliopolæ susciperent per exteras regiones distrahenda, iterumque hic recudenda admitterent, quantum non scribendum litterarum, quantum laborandum non fuit, ut pacta conventa firmarentur inter ipsos ac P. Martinum Lhermite, Amici discipulum in Italia, et in Belgio zelosissimus doctrinæ ejus Promotorem? Theologia quoque P. Joannis de Dicastillo, quam ille partim in Austria partim in Bavaria scripserat, Bollando curante ad prælum venit Meursianum. Ejusdem sollicitudine effectum est ut Henrici Marcellii Controversiæ, et Francisci Veken de Deo uno ac trino opus Antuerpiæ excuderentur. Præterimus autem ex omnibus jam dictis Provinciis plurimos, quorum missos ad se libros istic excusos hic ad librarias promovit officinas, haud absque multiplici molestia curandæ permutationis, nunc librariæ per naves currusque, nunc pecuniariæ per collybisticas schedas, et pari temporis pretiosi impendio.

24 Transeo in Hispaniam Italiamque. Et ex Hispania quidem, quamvis Lugdunensibus Francorum typis ejus gentis Scriptores commodius frequentiusque utantur, Antuerpiam tamen ad Bollandum propter varia sua opuscula recurrit Joannes Eusebius Nierembergius, imprimendorumque Latine librorum initium fecit. Atque hic propter nominis sui celebritatem solus esse pro multis posset : nisi in memoriam recurreret nobis Franciscus Garzia de Valle, auctor Concionatoris Evangelici : quo adnitente cum vastum quadraginta aut plurium tomorum opus Hispani Patres conficiendum decrevissent, quod omnium in universam Scripturam commentatorum catenam complecteretur, tanta is ad Bollandum accessit fiducia, ut scriberet : *Tuum esto, mi Bollande, comparare aureorum viginti quinque millia ; tantundem D. de Lira submiuistrabit, ut imprimendo operi, quod Concilio Regii Senatores Glossam Regiam dici permisere, detur initium.* Sed res omnis, majori animo quam prudentia concepta, in fumos abiit ; sic tamen, ut per Bollandum non steterit quo minus eo quoque præsidio litterati fruerentur, respondente eo quod operatum posset, non pecuniam addicere. In Italia negotium eidem fuit per litteras multas atque frequentes librorum istic compositorum causa, cum Mediolanensibus, Romanis, Neapolitanis ac Siculis Patribus : adeoque laudata et commendata fuit R. P. N. Mutio ipsius hoc in genere accuratio summa, ut cum placuisset universum Societatis nostræ Institutum Antuerpiæ typis Meursianis recudi ad exemplaria Romana, non prius crederet ei consilio tuto stari posse, quam humeros novo oneri Bollandus subjiceret, quemadmodum magno cum amoris singularis affectu jam dictus Generalis Præpositus testabatur. Haud tamen ideo minus Bollando id accidit permolestum, maxime quia secretum in principio exigebatur tale, ut nec janitori quidem auderet fidere : nam ipse ex summis ædibus descendebat ad portam, ut singulorum foliorum exempla susciperet relegenda, et relecta ad typographum præstolantem referret in proprias consignanda manus. Qui licet perpetuus ei labor non fuerit ; sed re cum Socio communicata, multum immunitus post menses aliquot ; exantlandus tamen is omnis fuit, qui corrigendis fastidiose typothetarum erroribus impenditur : præterquam quod tota moles ista prius recognoscenda illi fuerit, quam traderetur in manus librariarum operarum, et mutationes additionesque, quæ identidem Roma novæ submittebantur, insererentur suis locis. Inter Italos plurimos, habebat Bollandus arctissimam amicitiam cum Silvestro Petra-Sancta, ex eo tempore sibi contractam, quo ille Petro Aloysio Caraffæ, Apostolico ad Principes Rheni Nuntio, postea S. R. E. Cardinali, cum titulo Theologi et Confessarii missus comes, Antuerpiam excurrerat, sacras de Domini Passione meditationes mercatoribus Italis propositurus. Hanc quoque dum vixit Silvester, perpetuis semper officiis coluit : qualia fuere edenda curare Symbola ejus heroica, Controversias contra Molinæum, Cardinalis Bellarmini Latinam vitam ; in distractione Tesserarum gentilitiarum Romæ excusarum allaborare. Quod idem P. Joanni Rho, aliisque variis Italis fecit, et nominatim Vincentio Guinisio, cujus etiam Allocutiones progymnasticas, poemata, orationes prælo curavit subjiciendas. Utilissime denique non tantum Italiæ, sed universæ Societati laboravit Bollandus, quando Bibliothecam Scriptorum nostrorum, a P. Philippo Alegambe collectam quidem, sed prout nova quot hebdomadis ex Italia aliisque regionibus supplementa mittebantur, locis infinitis augendam ornandamque suscepit : adeo ut vix ullus liber fuerit, excepto Societatis Instituto, qui plus ejus operæ temporisque absumpserit.

CAPUT VI.

Belgarum, Anglorum, Francorum labores litterarios Bollandus promovet.

Neque vicinis Gallo-Belgis, quamvis Antuerpianorum typorum haud adeo egentibus, cum possint patriis librariis uti, suam passus est operam deesse Bollandus, quoties eam requireret aliquis. Requisivit autem P. Jacobus Lobbetius non semel ; requisiverunt alii, quos nominare omnes longum, paucos e multis non ita facile, cum P. Bollandi amicitiam æque omnes magni fecerint, faciantque etiam nunc recurrent tamen mox infra aliqui, singulari quodam obstricti beneficii genere et a paucis expectando amicis. Hic autem Gallo-Belgis conjungimus Anglos, quorum, quamdiu Antuerpiæ proprium non habuere Procuratorem, negotia varia Bollandus curavit ; gaudens vel sic subservire se posse Apostolicis illis viris, quorum sudore et sanguine fides irrigata in Anglia, hactenus vigoris sui damna non sentit, se novis in dies incrementi augescens tot inter adversa melioribus temporibus se conservat. Verum, ut extra propositas nobis his duobus capitibus rei librariæ metas non egrediamur, satis erit hoc loco Michaelem Alfordum commemorasse : cui, SS. He-

lenæ

lenæ et Constantini historiam daturo, insignem operam navavit Bollandus : nec minus æstimandam alteri ex eadem gente doctissimo viro Thomæ Comptono, cum Meurtium Typographum suum induxit, ut Philosophicum ejus cursum susciperet imprimendum.

26 Operibus etiam Venerabilis Ludovici Blosii Lætiensis Abbatis, recte et magnifice recudendis, tanto adlaboravit diligentius Bollandus, quod non solius titulo caritatis, sed maximorum beneficiorum ex eo monasterio acceptorum grata recordatione sentiret eo se stimulari; multaque ordinavit in iis et concinnavit, maxime circa Blosii ipsius Vitam, excusam ante ejus opera, priscorum Patrum pietatem spirantia. Hac occasione crevit egregie Lætiensium Abbatum erga Bollandum et pia ejus opera affectus, quem testatus est novissimus eorum Franciscus le Louchier, cui longam vitam Deus et felicem gubernationem concedat, litteris XVII Octobris datis, quas, intellecto de morte ejus nuntio, ipse manu sua exaravit in hæc verba :

Non sine mœrore intelligere potuimus mortem optimi Patris Bollandi, omnibus nobis, uti amicissimi, sic etiam justa amoris vicissitudine dilectissimi. Et quamvis nemini de ejus salute liceat dubitare ; quippe qui Sanctos omnes, pro quorum gloria tot labores tamque continuos subiit, obvios sibi habuisse existimandus est : tamen cum justus vix sit securus, omnes pro animæ ejus refrigerio celebravimus ad altare Privilegiatum ; non tantum ex caritate, sed ex debito. Credant mihi Reverentiæ Vestræ quod tanti Patris memoria, tam cari viri amicitia apud nos in benedictione semper erit ; nec ulla unquam oblivione delebitur. Hi, qui illius colloquiis et præsentia frui meruere dum viveret, ad nomen R. P. Joannis Bollandi continuo exhilarescunt, quamvis mortuum lugeant. Verum cum nemini pateat cœli aditus nisi per mortem, bono seni, bene de Ecclesia merito, Sanctorum cultori indefesso, Divinæ gloriæ addictissimo, atque ex omni parte integerrimo, gratulandum potius quam condolendum est.

27 Istud porro, a quo tantisper defleximus, aliorum libris in lucem edendis obstetricandi studium in Bollando, expertus est per tot terrarum mariumque pericula ab ultimo Oriente huc delatus Martinus Martinius, Societatis Jesu apud Sinas laborantis Procurator, in Urbem missus anno MDCLII, qui cum Sinense regnum vastissimum, totidem Geographicis tabulis exprimendum in quot provincias illud dividitur, huc attulisset incidendum æri, et cum accurata curiosaque singularum descriptione imprimendum ; nec Antuerpienses typographi e re sua esse putarent ampliori in forma celari mappas quam communis librorum mensura patitur ; auctor eidem Bollandus fuit, ne quidquam mutaret ; sed ut opus illud suum committeret celeberrimo apud Amstelodamenses typographo Joanni Blaeu, qui gavisurus esset tam nobili anctario locupletare Geographicum suum Atlantem. Consilio autem haec operam addidit ; effecit enim per suos istic amicos ut non modo vir ille Clarissimus totum opus sumptibus suis incidendum imprimendumque curaret, quamvis acatholicus, quamvis Romano Pontifici dedicandum cum magnifica fidei Catholicæ inter Sinas stabilitæ commendatione ; sed etiam ut ipse Amstelodamensis Senatus Apostolicum hominem publico ære ducendum reducendumque curaret, ut præsens intenderet initio impressionis, et miris suis verisque de amplissimo regno narrationibus ejusmodi rerum avidos recrearet. Quod ita successit, ut uberes ab ea excursione fructus, nec spernenda pro reditu ad Sinas adornando subsidia se retulisse gavisus Martinius sit, nec minus sibi gratulatus Typographus de lucro ex isto opere multo copiosiori, quam ex ullo alio unquam retulerat : in linguas enim notiores conversum, identidem prælo subjiciendum fuit, multoque sæpius quam ulla Atlantis Geographici pars, cum titulo particulari Atlantis Sinensis.

28 Perseveravit autem Bollandus alios in suorum operum editione laborantes juvare ad finem usque vitæ : quem imminentem videri potest præsagiisse Wilbrandi Weischeri V. C. Εὐθανασία sive Considerationes triginta, quibus homo moribundus adversus mortis horrorem excitari animarique possit : quas a summo Pontifice aliisque principibus viris diu expetitas, post mortem auctoris ab interitu vindicandas ex musæo suo misit, ac P. Bollando commendavit promovendas ad prælum, vir inter Monasterienses Clarissimus Bernhardus Rottendorffius ; tamquam amicus amico, sibique ob multos de Sanctorum Vitis MSS. codices communicatos obstricto. Quod posthumum opus diligenter lectum, non prius Bollandus destitit CL. Viro Balthasari Moreto, Plantinianæ Officinæ hæredi, quique indicio ejus tribueret plurimum laudare et commendare, quam post diuturnæ expectationis tædia impressionem inchoatam videret : quod paucis ante mortem diebus accidit, nec modice recreavit ægrotantem. Iisdem quibus mortem proximam operiebatur diebus, judicium tulit de quodam Gallo-Belgæ alicujus opusculo, informandis per exempla Sanctorum ad veram pietatem servis ancillisque composito, atque a se per ultimos vitæ menses lecto ; quamvis visu tam debili uteretur, ut quas scriberet litteras legere amplius ipse non posset : et censuit prælo dignum videri. Quod eo libentius hic referimus, quia pene ultima ea verba fuere, quæ pridie mortis suæ fari potuit, loquela copiosiori rheumate impedita, ipsoque rationis usu non nisi per intervalla frui copiam faciente. Alias sæpissime rogatus in vita, ut libris ad prælum paratis censorium oculum commodaret, magna id accuratione semper fecit nec libertate minori, licet in favorem Auctorum, ut par erat, propensior : quos ideo malebat prius de judicio suo, si quid emendandum immutandumque crederet, privatim reddere certiores, quam speratæ Superiorum approbationi quidquam præjudicare. Unde gratiam apud Auctores magnam inibat, et in ipsa opera ab eo censa multum redundabat utilitatis : cum amice monentem, et monita sua docte solideque confirmantem nemo non libenter audiret et sequeretur.

29 Quam multis Scriptoribus hujus aliarumque provinciarum etiam longissime dissitarum hac ratione servierit, etsi eum sic constet servivisse plurimis, nihil attinet propalare ; quia non omnia, quæ ab amicis Superioribusve requisitus relegit, potuerunt ad prælum pari facilitate ac felicitate pertingere, sufficit hoc unum dixisse in genere, fuisse in Belgio Scriptores plurimos, nostræ præsertim Societatis, qui se libenter meminerunt aliquo insigni beneficio adjutos ad scribendum, vel ad ea quæ scripserant procudenda. Erat enim non tantum ad operam suam sublevandis alienis laboribus addicendam exhibendamque liberalis ; sed etiam in communicanda supellectile litteraria sua, quamvis magno molimine sumptuque collecta, pene ad indignationem aliorum profusus. Talem enim se præbebat aliis, quales æquum putabat erga se reperiri eos, qui haberent aliqua de Sanctis monumenta, operi suo subservitura. Hi tamen, ne qua debitæ laudis parte fraudatos se quererentur, omni data occasione libenter ampliterque profitebatur Bollandus, per quos profecisset ; nec ullam gratitudinis demonstrandæ occasionem, sive in titulis sive in commentariis ad singularia Sanctorum Acta præviis, sibi permi-

sisset

sisset elabi, quin significaret ex cujus MSS. aut cujus opera ejusmodi monumenta fuisset adeptus. Eam autem, quam dixi, liberalitatem Bollandi expertus inter alios est Franciscus la Hier Lotharingus: cui sermone Gallico paranti edere magnum Virginum Menologium, omnes musæi sui thesauros inspiciendos evolvendosque concessit. Bartholomæo Fisen, Leodiensis Ecclesiæ historiam Episcopalem et ejusdem Flores Sanctorum scripturo, quidquid ad illius facere poterat institutum promptissime commodavit. Hugoni Wardæo et Joanni Colgano, Sanctorum Hibernorum Acta simili studio illustrare aggressis, submisit e suis MSS. non pauca, ad quæ illi conferrent reperta collecta a se monumenta: ob quæ aliaque Minoritarum Hibernensium Lovaniensi conventui præstita beneficia, iidem rescribentes quod solenni sacro parentassent defuncto: *Quid minus*, inquiunt, *facere poteramus pro eo quem novimus de Catholica Ecclesia ac nominatim de Insula nostra bene meritum scribendo, optime autem de domo hac etiam faciendo, et sustinendæ paupertati subsidia opportuna haud raro procurando?* Patri quoque Ægidio Bucherio, ad priorem Belgii Romani partem conficiendam haud modico adjumento fuere quinque illi tomi, quos Græce describendos curaverat Jacobus Tirinus, ab utriusque olim Magistro Joanne Deckerio compositos, quosque Tirino defuncto, a Superioribus suis Bollandus obtinuerat; in his enim quia omnis de annis Christi disquisitio cum multiplici doctrinæ chronologicæ temperamento ventilatur, acceptam inde summatim doctrinam in opus suum Bucherius transtulit, prout et ante ipsum compendiosius fecerat Tirinus.

30 Nec utenda tantum, sed imprimenda quoque non raro dedit aliis Bollandus: quibus in lucem editis, ipsemet potuisset clarescere, et magnam ab eruditis mereri gratiam. Talia sunt quinque valde illustria monumenta, quæ supradicti Bucherii librum de Paschali canone Victorii Aquitani auxerunt ornaveruntque a pagina 243 (ubi ac sequenti doni hujus meminit et pretium dignitatemque expendit) ad paginem 289. Pari modo acceptis a Jacobo Sirmundo muneribus litterariis, quibus opus de Sanctis instrueretur, nihilo pauciora nec minus æstimenda remisit: in quibus capitale munus fuit ingens tomus MSS. operum Hincmari, quæ ante id tempus modica, hoc aliisque adminiculis adjutus, ad duos tomos auxit Sirmundus. Nihilo inferiori munificentia cum Petro Francisco Chiffletio nostro, in Burgundia commoranti, certavit; itemque cum illustri Galliarum Historico Andrea du Chesne, ab utroque vicissim adjutus in multis: huic enim Bertinianos Annales, eatenus ineditos, nunc vero tomo tertio scriptorum historiæ Francorum insertos subministravit: isti vero transcribendum reliquit Marii Episcopi Lausanensis chronicon, quod nunc ex Chiffletii dono dicti jam operis tomo primo editum legitur a prænominato Andrea. Operam quoque Chiffletio eidem multam commodavit Bollandus, per amanuenses eidem describenda curans, quæ ipse, cum Belgicas Bibliothecas lustraret, in variis locis notaverat, ac sibi profutura credebat. His similibusque officiis cum Gallos sibi demereretur, incredibile dictu est quanti semper Bollandum fecerint, maxime cum eum non fama tantum sed etiam ex operibus cœperunt cognoscere. Quanti vero etiam nunc faciant illius memoriam luculenter comprobant virorum litteræ, post mortem ejus intellectam datæ a Viris, ea in gente doctrina et eruditionis laude præcipuis. Ex his Reverendissimus Dominus Franciscus Boulaert, Canonicorum Regularium ad S. Genovefæ Parisiis Abbas, et totius Gallicanæ Congregationis Generalis, ægre admodum se tulisse profitetur acceptum nuntium de morte R. P. Joannis Bollandi, *quem*, inquit, *ab annis triginta eoque amplius, ob eruditionem maximam tanta pietate conditam, singulari semper fueram amore prosecutus.* R. P. Honoratus Nicquetus, editis pie libellis notus, et Rothomagensi Collegio ob virtutem ac senium amabile venerandus, censuit *morte ejus factam esse communem reipublicæ Christianæ jacturam, et commendatissimam sibi fore* respondit *illius animam; quamquam viatorum precibus non multum videretur egere is, qui tantis nominibus Sanctorum in cœlis regnantium gratiam conciliavit sibi, pio studio et labore improbo simul honorans triumphantem Ecclesiam, et militantem ad egregie rem gerendam inflammans.* Alios prætereo, ne prolixior sim; similia enim scripsere plurimi, nobis de morte ejus amice condolentes, collætantes autem de subsecuta mortem gloria.

CAPUT VII.

Quomodo Societatis honorem hoc in genere Bollandus promoverit: aliæ ejusdem curæ distractionesque multiplices.

Porro qui communi totius Ecclesiæ utilitati et ornamento per sese aliosque, quorum egregios conatus suscipiebat promovendos, tam gaviter fructuoseque serviebat, nequaquam putavit negligendam sibi occasionem quamcumque oblatam ad proprium Societatis emolumentum conferendi aliquid per eam, de qua nobis sermo instituitur, librorum tractationem. Sciens enim quam necessarium nostris functionibus sit, ut homines, quorum saluti sese ad Dei gloriam impendit Societas, veram habeant de ejus instituto, sanctitate, doctrina opinionem; ad eamque ingenerandam propagandamque miram habere efficaciam historias de illustribus viris et egregia quadam vitæ sanctimonia conspicuis scriptas, Apostolicarum item Missionum successus, et gloriosa pro Christi religione asserenda Martyrum apud Indos Japonesque certamina; curabat eadem quamplurimis legenda exhibere, et habere bono numero exemplaria, quæ distribueret commendaretque, ac nostris super mensam legenda pararet. Imo varia hujus generis ex Italico idiomate vertit in Latinum, et typis evulganda locavit: quædam etiam vulgari sermone Belgico, in quibus Martyrum Japonicorum catalogi.

32 Non potest autem tacitus præteriti hoc loco, quo de libris a Bollando curatis agitur, annus centesimus Societatis; cujus præclare procurata solennitas non modo Provinciam nostram mirifice excitavit ad majorum suorum sequenda vestigia, sed etiam Bollando non exiguæ laudis materiam obtulit. Etenim ad hujus anni augendam lætitiam Provincialis Tollenarius, ut erat maximorum vir animorum, opus aliquod illustre, et quod omni deinceps posteritati in monumentum perpetuum foret, volvebat animo: quale autem id futurum esset, necdum ipse apud se discernebat, sed majori plurium consilio rem relinquens integram, convocavit præcipuos, quos ad manum habebat, Provinciæ Patres, jussitque de titulo materiaque dispicere secum, deinde in commune conferre. Hic, variis varia sane idonea suggerentibus, præ cunctis tamen Provincialis, quem ceteri mox secuti, arrisit conceptus Joannis Bollandi: clarus, facilis fœcundusque: quia apparebat eum sic distribui posse in partes, et per multorum manus elucubrandum dividi, ut eæ in unius corporis molem collectæ, venustissimæ cujusdam symmetriæ majestate legentium et intuentium oculos oblectarent animosque; et styli ex poematis, orationibus, emblematis mixti diversitate gratissima,

prolixum vetaret credi, quod sic placeret. Nempe exhibendam censebat nascentem, crescentem, laborantem, patientem Societatem ad Ducis sui Jesu exemplum, ac demum cum eodem post prædicationis labores et passionis ignominiam gloriosissime honoratam : quibus ita per libros quinque tractatis, sextum alium volebat subjici, in quo hæc peculiariter circa Flandro-Belgicam Societatem valuisse quoad singula demonstraretur : omnibus autem librum præliminarem de Jubilæo et rebus eo spectantibus præmitti. Nec minus recte Bollandus concepit, quam utiliter adjuvit Provincialem, ut singula in opus reducerentur, dum, pro singulari quam habebat præclariorum in provincia ingeniorum notitia, suggerebat ei, qui quam partem felicius meliusque componerent, pro sua quoque parte excitans plerosque ad demandatam sibi Spartam gnaviter excolendam. Interim vero inibat contractum cum Typographo per Socium, per eumdemque *disponebat typos et formam, ac ceterum omnem, qui a librariis potest suppeditari, apparatum. In quo licet temporis multum poneretur*, haud absque dispendio sui operis, quod magnis tunc passibus properabat sub prælo ; nihil tamen negari poterat solennius jubilaturæ hoc in ornatu Societati ; nihil Tollenario, cujus tantus erat erga opus a Bollando susceptum affectus, ut alter illius Parens dici quodammodo mereretur.

33 Etenim Antuerpiam venienti prima fere de studiorum successu interrogatio erat, sic ut sigillatim eloqueri vellet, quid haberent præ manibus, quid absolvissent, in quo laborassent studiosius. Ibidem autem commoranti nullum diuturnius transit spatium, quin quæ elaborata erant ad se ferri juberet, allata legeret, lecta comprobaret collaudaretque ; præsertim Commentarios ad Acta prævios, ex quibus plurimum novæ scientiæ et jucundissimæ voluptatis se testabatur percipere, magisque in iis complacere sibi quam suis ipsius in lucubrationibus : quare ad lectionis non perfunctoriæ beneficium, tot inter occupationes suas, addebat non raro examinandi singula et expendendi laborem, acri judicio suo cuncta trutinans appendensque. Mitto quæ ad sublevandos Bollandi labores voluit ille a Superioribus fieri ; cum eorum pleraque hic recusaret, nolens in re aliqua præ ceteris haberi singularis. Tantum dico, quod cum ob hæc aliaque Tollenario obstrictissimum se sentiret Bollandus, suarum virissim partium esse credulerit omnem conferre industriam, ut quod tantus studiorum suorum fautor, æstimator, promotor machinabatur opus, cito et feliciter absolveretur, ad communem provinciæ imo Societatis totius famam illustrandam. Itaque effectum est, ut intra recto mentium angustissimum spatium conceptus, elaboratus, impressus prodiret in lucem liber, Imago primi sæculi Societatis Jesu dictus, soluta ligataque oratione, tam eleganti, tam varia tam rebus temporibusque idonea, ut penè dubitare audeam, nihil infra expectationem futurum fuisse, si bona ipsius quod describebatur, sæculi portio impensa et conscribendæ tuisset. Patris quidem Tollenarii laude præcipua, Auctores singulos admoventis operi, et eas quæ confectæ adferebantur partes maximo cum judicio discernentis ordinantisque ; sed Bollandi quoque commendatione non exigua, ob eam nam diximus rationem.

34 Atque hac occasione librorum, quibus conficiendis intendebat Bollandus, cesta ab eo sunt cum iis, qui et ipsi libros conscribebant : cum aliis vero nostris externisque, in hoc quidem re haud ita se versantibus, industrius tamen benevolusque, ut ipsi quoque suam vellent conferre operam ad inquirenda et submittenda, quæ variis in locis latere sciebantur, Sanctorum Acta, tractandum alia ratione fuit. Hos ergo ut sibi demereretur, non tantum piis certabat munusculis ; sed quidquid ex amplo rerumque omnium affluenti emporio ad studia, pietatem, hilaritatem pro se suisque requirebant ex typographicis, chalcographicis aliisque officinis, id omne sollicite procurabat emendum, consarcinandum, transferendum ; tam frequenter tantaque in copia, quasi constitutus ad aliena negotia Antuerpiæ procurator, unum hoc ex officio ageret : laboriosam istam caritatem etiam ad novum orbem Indiasque extendens, requisitus ab iis, qui eo proficiscentes ipsam potuerant experiri. Animadvertens autem quamplurimos esse, quos præcipue caperet rerum novarum, vel ad ædificationem pertinentium vel publicæ rei statum concernentium, accepta per scribendi vices notitia (quia hæc et confert auctoritatem apud externos, non aliunde fere consuetos ingredi in sermonem, et nostris præbet occasionem utiliter religioseque transigendi tempus, quod modestæ per colloquia mutua recreationi post prandii et cœnæ horas deputatur) longo tempore diligentissimus fuit in illis conquirendis, digerendisque, et partim per conductum amanuensem describendis. Judicio autem magno secernebat rumusculos a certioribus nuntiis ; qua de re pro omnibus loquentes audire juvat Collegii Coloniensis Patres, idque ex epistola Jacobi Kritzratt, qui Bollandum in scholis olim Magistrum habuit : *Gratias*, inquit, *omnes ei debemus maximas pro indefesso litterarum per annos triginta quatuor commercio, quo plurimi viventes et mortui singulariter sunt recreati. Ego fateor quot hebdomadis ut minimum et sæpius quandoque provocatum me fusis litteris, maximo cum delectu et judicio scriptis, semper coactum fuisse aliqua cum molestia respondere tantæ caritati.* Ita ille.

35 Quid autem diceret scriberetve amicorum Joanni Bollando intimus Franciscus Vander-Veken, si adhuc vitam in terris superstes duceret ? Per hunc Illustrissimus tunc Fabius Chisius, Apostolicus ad Principes Rheni Nuntius, post Alexander VII Pontifex Maximus, quamdiu ad componenda Germaniæ bella pacis conciliator in Germania fuit, accipiebat P. Bollandi epistolas hebdomade qualibet, et vicissim ipsi transmittebat suas. Exinde vero etiam tum cum ad S. Petri cathedram sublimatus, eumdem Vekenum, doctrinæ Theologicæ merito et memoriæ suavissimæ apud Agrippinenses amicitiæ sibi carissimum, Romam accersit, nihil aliud fere quæredat prius ab eodem hebdomatim ad familiarius colloquium admisso, quam ecquid scripsisset P. Bollandus ? Quare cum profectos Romam Bollandi Socios idem Sanctissimus ad pedum oscula venerabundos admitteret, ab hac interrogatione affari eos prior exorsus est : *Qui valet noster amicus P. Joannes Bollandus ? Quoties inter nos scriptum ? Nec tamen volumus unquam.* Et vero viderunt ipsi, haud absque solatio et admiratione sua, in domestica secretoque Pontificis ipsius bibliotheca, litterarum a P. Vekeno ex Bollandi authographo transcriptarum fasces complures, in grandia volumina digestos compactosque, indicio sane evidenti quam dignas etiam tunc judicaret supremus Dei in terris Vicarius, quæ perpetuo in familia Chisia conservarentur. Litteras vero Apostolici Nuntii alteque similes cum nostris per varia Collegia Patribus, nec non Societatis nostræ per Hollandiam missionem operariis communicans Bollandus, mirum quantum eis gratiam apud cives ac principes viros conciliaverit. Adeo ut R. P. Petrus de Bie, circa annum hujus seculi XXXVI ac porro secutos Rector Collegii Dunkerkani, cum novum isthic templum, corrogatis publice ac privatim eleemosynis, magnifice construeret,

strueret, gratias agendo professus sit, nullo cæmento felicius coaluisse novæ structuræ lapides, quam gratia per litteras P. Bollandi acquisita : qui ne extremis quidem vitæ mensibus induci potuit, ut ab hoc caritatis officio prorsus cessaret; quamvis caligantibus oculis nec relegere posset quas scribebat epistolas. Multum præterea laboriosissimo ac diligentissimo in omnibus Viro debet domus nostræ Bibliotheca, primum quidem ab ipsomet insigniter aucta, deinde studiorum Socio commendata; qui Bollandi permissu, hortatu, consilio usque adeo eam amplificavit, ut, quoad excusorum librorum copiam delectumque, vel prima sit Societatis, vel conferenda cum primis.

CAPUT VIII.

Accepto studiorum Socio, novam propositi operis formam Bollandus concipit et orditur.

Tam multis tamque variis simul rebus cum distraheretur Bollandus, primas tamen curas impendebat muneribus iis, ob quæ gerenda potissimum fuerat Antuerpiam destinatus. Sodalitatem enim commissam sibi non modo habendis parandisque sedulo Latinis concionibus excolebat, sed ut Sodalium numero ac dignitate augeretur, dedit operam; viros omnes hujus urbis litteratos ad conveniendum pellicions. Exorsus autem a Reverendissimo Episcopo Maldero, Decano Miræo, Canonicisque præcipuis; apud hos, itemque apud Consulares viros, aliosque in civili dignitate primarios tantam inivit gratiam, ut et ipsi præsentia sua frequentiaque ceteris omnibus Latine doctis essent ad conveniendum incitamento. Nihilo minus negotiorum Bollando erat ex sede, quam obtinebat, Confessionali; ut enim erat natura benevolus, et cupiebat omnibus facere satis, multum cogebatur temporis impendere consulentibus : virginibus præsertim mulieribusque devotis, quæ ab eo frequenter postulabant instrui, et sub illius prudenti directione in exercitio orationis, mortificationis atque aliarum virtutum haud vulgarem profectum se facturas sperabant. Ita occupato Bollando tempus aliquod effluxit Antuerpiæ, et nisi quod in P. Heriberti gratiam Thomæ a Kempis defensionem suscepisset, relictamque sibi a decessore hæreditatem magna Vitarum undique acquisitarum et manuscriptorum codicum accessione auxisset, nihil aut parum admodum promoverat in opere, quod subsecivis quas paucas inveniebat horis perficiendum susceperat. Nec vero res, maturius ab amicis Superioribusque expensa, videbatur ejusmodi, quæ inter tot talesque occupationes secundaria quadam opella absolveretur. Decretum igitur primo est, ut ex inferiori templi parte, cujus confessionales exedras sexus potissimum feminens stipat, transferretur Bollandus ad basilicæ nostræ porticum superiorem, quo Confessionis gratia viri ascendunt. Paulo post etiam provisum est, ut Sodalitati Latinæ præficeretur alius; et majori parte præcipui oneris liber Bollandus respirare tantisper posset, ac cogitare de querelis eorum exaudiendis, qui lamentabantur fine suo frustrari expectationem tantam, ab ipso Rosweydoque excitatam; et mirabantur annis plurimis ad exeutienda inquirendaque Sanctorum Acta commoveri Belgium, et novissimo quinquennio Europæ magnam partem : nec tamen quidquam proferri in lucem.

37 Sed opus erat vastum ac magnum, et imprimis tetricum homini solitario, non habenti quocum de studiis dubiisque conferret. Prælo autem si quid volebat subjicere, cogebatur incredibili cum labore ac tædio solus relegere paratos jam typos, et relegendo emaculare. Quis vero perficeret inchoata, si ipse deficeret? quis Typographum, imperfecto in opere magnam impensæ pecuniæ jacturam facturum periculo eximeret et sollicitudine? Audiit hæc Lætiensis Abbas Antonius Winghius, numquam nobis nisi cum debita honoris et gratitudinis præfatione nominandus, et justa queri Bollandum arbitratus, magnoque incensus desiderio videndi aliquando partem sperati tamdiu operis, octingentos Præposito florenos obtulit, quibus domus hæc, solis ex instituto eleemosynis victitans, minori cum onere suo aleret Socium, P. Bollandi adjutorem. Delectus ergo unus est, Sociusque adjunctus anno MDCXXXV, qui olim Magistrum habuerat Bollandum in gymnasio Silvæducensi, et idoneas corporis atque animi vires ad ejusmodi studium sortitus videbatur. Mox autem incaluere ambobus ex mutuo consortio convictuque animi, et aliam prorsus futuri operis formam concipere ausi sunt, quam sibi hactenus, dum solus esset, Bollandus præstituerat. Nam sicut Rosweydo fuerat constitutum, si vita et otium superfuissent, de Sanctis tomos dare duodecim, nudas eorum Vitas exhibituros (quod aliud non erat, quam inchoatum ab Aloysio Lipomanno Episcopo Veronensi opus, et a Laurentio Surio Carthusiano in meliorem formam redactum auctumque, novarum Vitarum additione extendere) ita Bollandus cogitabat primo decessoris sui conceptui eatenus insistere, ut ex Martyrologiis, quorum collectionem seorsim peculiari tomo promiserat Heribertus, ad unumquemque diem præmittere aliquid, quo ceterorum Sanctorum, quorum non darentur Vitæ, notitia aliqua haberetur. Jamque ex Actis Januarii aliquod volumen in unum collegerat, cui inter relegendum additurus esset marginales annotationes, singulos pro singulis mensibus tomos simili modo paraturus, ac paullatim, et successive subjecturus prælo.

38 Hoc consilium si porro secuti ambo fuissent, multo minori labore ac tempore, quam vel Januarius vel Februarius confecti sunt, totum pridem opus habuissemus. Verum cum suas ipsi jam nosse vires, et cogitare cœperunt quam humile esse tantoque apparatu atque orbis Christiani expectatione inferius, istam inornatam molem de charta in papyrum transferre; non absque ratione judicaverunt in istiusmodi congerie, quamvis multa forent viris piis ac doctis nova æque ac grata, plura tamen futura, quæ cavillarentur impii, despicerent scioli, mediocriter eruditi haud satis probarent, quia non intelligerent satis. Tum etiam occurrebat animis, jam pridem in Sanctorum Vitas, velut ineptissimarum fabellarum farraginem, lividos hæreticorum exercori dentes; traduci Catholicos velut stolide simplices, qui fidem adhibeant narratiunculis cum veteri, ut ipsi calumniantur, historia, et evidenti alias veritate pugnantibus. Itaque vel nihil in hoc genere scribendum esse amplius, vel Sanctorum Vitas proponendas in tam conspicua luce eruditionis omnigenæ, consensorum Auctorum suffulciendas consensu; errores qui forte irrepsere tam ingenue agnoscendos singulos et corrigendos; dubia quæ incidere possent aut aliis Scriptoribus jam inciderint, tam prudenter examinanda; ut invidorum perstrictis oculis, ora quoque maledica obstruantur, coganturque Catholicæ veritatis æque ac Sanctitatis adversarii utriusque saltem revereri majestatem, in Sanctorum splendoribus apparentem : earumque inter se copulatarum concordiam in exitum inanissimorum figmentorum suorum non immerito formidare. Arduum opus, et quod stetit, stabitque posteris labore maximo, anteqwam eo quo cœptum est pede perficiatur universum : licet indefessa Bol-

landi

landi industria, eique subserviens Sociorum opera, præcipuas Europæ Provincias peragrando scrutata, materiam undique tam copiosam collegerint, etiam pro ultimis mensibus : ut eorum quidam, puta October vel November, duplo majorem complectantur massam impressorum et manu exaratorum monumentorum, quam ad conflandum Martium necessaria fuit. Superest enim ultimus isque difficillimus actus, qui in secernendo dijudicandoque consistit : propter multitudinem perplexitatemque subnascentium ex Auctorum dissensione controversiarum. Quod considerantes viri aliquot ex Regiis Consiliis primariis, ex proprio foro docti æstimare, quam sit difficile certam de rebus in disquisitionem adductis proferre sententiam ; videri sibi nonnumquam dixere, in isto de Sanctis opere tot gravissimas agitari ac dirimi lites, quot Divorum Vitæ aut Martyrum classes proferuntur in medium : in quibus haud minus laboratum fuerit a Scriptore, quam ipsi in civilibus aut criminalibus caussis, secundum juris formam et patrias consuetudines terminandis, laborent.

39 Ipsis autem ita sentientibus datum aliquando responsum est, nec invitis acceptum auribus : caussas quidem ad ipsorum delatas tribunalia hoc plerumque nomine graviores esse, quod iis cognitis de fortunis, honore, vita hominis ferenda sententia sit: at eorum qui Sanctorum Acta tali, de quo sermo est opere, illustranda suscepere, ex aliis capitibus esse multo difficiliorem conditionem, quam qua suo ipsi in foro jus dicunt. Ut enim taceatur quod integræ quandoque gentes pro suis quibusdam, apud vulgus receptis, opinionibus haud minus decertent acriter, quam privati in judiciis faciant pro possessionibus vitaque tuendis : in modo certe ipsas caussas tractandi citra comparationem magnum inveniri discrimen. Nam Judici forensi, sententiam de re quapiam laturo, præparatam discussamque adferri actionem ab Advocatis, a Procuratoribus ; nec aliud esse ipsius munus, quam secundum allegata probataque jus dicere. In illo autem, quod circa Sanctorum Acta potest constitutum concipi foro, unius esse ejusdemque Scriptoris, Judicis simul personam et pugnantium utrinque Advocatorum sustinere onera ; et ante omnia Procuratorem agere, novis veteribusque instrumentis adjumentisque ad erudendam fulciendamque veritatem undique conquirendis. Hæc autem nunquam tam multa possunt præparata haberi ; quin ingressus in caussam videat deesse sibi varia, et quidem ex longinquo petenda, quæ oporteat expectare, ut nihil prætermittatur diligentiæ ad accuratam discussionem rei, antequam aliquid definiatur, requisitæ. Iterum sententiam ab ipsis latam vix ultra paucorum, quorum disceptatur caussa, sensum notitiamque pertingere : ab illa autem appellare volentibus unum duntaxat alterumque, quo experiri possint, superesse judicium ; post quod acquiescere definitioni necesse sit litigantes; et hoc quidem inter paucos sic agi, ut qualem quisque calculum miserit, maneat in occulto. In hoc vero opere, neque occultum posse manere suffragium, neque tantam definientis auctoritatem concipi, ut non a quocumque quandocumque placuerit institui novum judicium possit, et semel pronuntiatæ sententiæ auctor ad reddendam facti rationem citari. Et quoniam omnium volentium legere res subjicitur arbitratui, legant autem per mundum universum plurimi quæ sic imprimuntur, tam multorum esse sustinenda judicia censorum, quam lectorum oculos ; et quidem opinionibus sæpe contrariis, aliquando etiam affectibus in diversa trahentibus occupatorum.

40 Judicum Forensium quodcumque est studium ultra communis juris limites haud quaquam sese extendere longius, quam quo earum, in quibus ipsi agunt ac vivunt regnorum, provinciarum aut urbium porriguntur propria ac municipalia jura. Idem studium plerumque intra unius alteriusve seculi, huic in quo versamur proximi, decursum contineri. Ast illi nullos neque temporum neque provinciarum esse terminos : sed quotquot a Christo nato fluxere secula, ac sæpe etiam anteriora scrutanda esse, neque probationes tantum, sed ipsa, de quibus judicium ferendum est, Acta per totam Christianam Europam conquirenda, et veteri novæque geographiæ collatione deinceps illustranda : ut quid, quo loco, ac tempore et a quibus actum sit personis definiatur. Scribendum esse per varias regiones labore magno, tempore non exiguo, ad notos ignotosque ; quorum multi sæpe nec responso quidem consulentes dignentur, quia vel perferendum diffidant, vel molestiam metuant interrogationis iterandæ circa similia alia. Adde varios, qui prorsus abs re aliena rescribunt, quibus tamen gratias et verbis et obsequiis ipsis, referre oporteat, pro eo quod benevole sunt conati : multos item qui sua nolint communicare, et blattis tineisque malint conservare rodenda, nisi majori aliqua auctoritate cogantur persuadeanturve, e re sua publicaque facturos si faveant, et symbolam conferant ad opus, toti litterariæ ac Christianæ reipublicæ utilissimum. Tantæ autem auctoritatis qui sint, ut hoc facere possint, quis non videat multo labore obsequioque conciliandos, ut velint eo dimittere dignitatem suam, et eam pro impetranda chartularum, in speciem vilium, transcriptione, interponere? Acta tamen Sanctorum scribentibus haud semel contigit ejusmodi Patronis indigere.

41 Ita cum in mense Februario conficiendo manifestum occurreret Martyrologii erratum, et ignorata illius caussa varie eos angeret torqueretque, nec suo satis auderent judicio fidere, dum nesciunt quam sic scribendi occasionem potuerit habuisse Illustrissimus Cæsar Cardinalis Baronius; visi quidem sibi haud immerito sunt certius aliquid posse cognoscere, si liceret videre illud ipsum Martyrologium, quod MS. sæpissime ille citat laudatque sub nomine S. Cyriaci, e cujus monasterio veteri id habuerat : sed ut illius obtinendi facultas daretur, Cardinalis Caraffio, supra cum laude nominati, auxilium implorandum fuit : eoque annuente, transcriptus est codex, et transsumptum cum originali suo accurate collatum : ex quo deinde patuit librariorum festinantium inadvertentia excidisse lineam unam ; itaque necessario factum fuisse, ut duæ diversissimæ Martyrum classes in unam confusæ, nisi quoque adscriberentur loco, cum variis essent in locis passi. Ergo fidenter jam, sed tamen reverenter, a sententia magni illius Auctoris recessere : quod subinde alias in locis faciendum esse absque ulla ipsius nota vel injuria profitemur. Fatemur enim fieri posse, ut magni alicujus gigantis humeris insidens, quantumvis pumilus, prospiciat longius aliquanto, et quæ ipsum latent intueatur : idque nunc etiam fieri facilius in proposito casu, propter tot antiquorum monumentorum millia, partim ab ipsis auctoribus recens inventa collectaque, partim jam ante ab aliis in lucem eruta ; sed postea quam Baronius desiit ecclesiasticam historiam per Annales dirigere : quæ ille videre potuisset, rectius utique certiusque judicasset, et nunc, si viveret, faceret. Etenim sæpissime accidit ut occurrant in historia et quæstione facti, nodi aliqui diu inexplicabiles, qui eruderato aliquo veteri testimonio facillime postea resolvantur. Quod cum Catholici ac religiosi Scriptores verecunde faciunt, ipsis quoque, quos sic refutant, ho-

nor

nor suus manet, et heterodoxis occasio tollitur seipsos tumide velut super alienorum errorum ruinas a se factas extollendi, si quod chronologicum σφάλμα deprehenderint.

CAPUT IX.

Editi anno MDCXLIII. *Januarii approbatio et fructus.*

Tam difficilem arduamque provinciam, Socio succollante, cum humeris suis excepisset Bollandus, non succubuit oneri; sed lente progredientem sub prælo Januarium, si tempus imprimendo impensum spectes; festinantem vero celeritate maxima, si laborem scriptioni impendendum attendas, magno nisu promovebat ad finem : quando morbus eum gravissimus invasit, qui pene in magnam rerum suarum diffidentiam Typographum, Socium vero in extremam adduxit sollicitudinem. Dolebat iste ingentes pecunias, in spem futuri operis a se expositas, in discrimen datas : quis enim, si ceteri menses vulgata Auctoris morte crederentur non secuturi, unam imperfecti operis partem tanto pretio emptam vellet, quando staturi erant tomi duo ingentes? Hic vero angebatur animo, quod videret prærepto tantæ auctoritatis, prudentiæ, ingenii viro, periculum esse, ne, prævalentibus eorum, quibus tam operosa molitio haud satis probabatur, sententiis, vel animus sibi deficeret ad prosequenda nihilominus cœpta, vel facultas subtraheretur. Erant ambo tum forte Lovanii, quo eos per mensem Octobrem sua quædam negotia evocaverant, tantoque importunior acciderat morbus, quod nec prospicere quidem rebus suis absentes secundum exigentiam possent. Quodam igitur die Socius postquam coram infirmo, cœlesti Pane reficiendo, sacrificasset in conjuncto infirmariæ sacello, tanto imminentis jacturæ sensu affectus recessit, ut redundantem in corpus animi passionem ante illius diei vesperam exceperit febris vehementissimæ incursus : quam frustra conatus dissimulare et postridie ad infirmum reversus, statim ut absolvit sacrificium, recedere debuit, pedibus ultro se suis nequiens sustinere,

43 Vocati igitur ad hunc quoque sunt medici, et pariter omnes pronuntiarunt non in minori vitæ discrimine hunc esse quam illum : imo intra horas non multas eo redactus est, ut de eo, qui posterius cœperat ægrotare, multo jam formidarent magis. Sed satis habuit pientissimus Deus utriusque, mutua vice anxii, experiri caritatem, et objecto mortis periculo exercere fortitudinem animi, ad divinæ voluntatis nutum pariter excipiendum parati. Itaque post paucos paroxysmos, ab illa febris malignitate plene convaluit, qui proximior letho videbatur Socius; et Bollandus, tantum recuperavit virium, quantum requirebatur, ut revehi Antuerpiam posset. Ibi toto reliquo anno languit, nec non initio anni sequentis MDCLII usque ad Pascha, sic ut nulli graviori studio esset idoneus. Verum cum firmus ad quosvis labores sustinendos Socius non intermitteret curam typorum, et quæcumque ad absolvendam impressionem necessaria erant diligenter expediret; demum, consumptis morbi reliquiis, Bollandus ipse novis viribus animisque in opus suum cœpit incumbere. Ita octavo anno, quo simul et componi et imprimi Januarius cœperat, emissus in lucem est MDCXLIII, duobus crassissimis voluminibus continentibus nominatos Sanctos mille centum ac viginti. Multo autem major prætermissorum est numerus, quorum mentio licet paucis lineis attingatur studium tamen non exiguum et judicii maturitatem maximam eisdem deberi, manifestum ex eo fit, quod addenda sit ratio, ob quam hi, a Scriptoribus variis inter Sanctos cujusque diei relati, aut ad alios rejiciantur dies, aut omnino prætermittantur, velut de quorum sanctitate et ecclesiastico cultu vel prorsus nihil habeatur, vel dubium plane incertumque sit. Quorum autem Sanctorum res gestæ vel memoriæ in iisdem tomis ex incidenti illustrantur, ii propemodum sunt innumerabiles.

44 Hic tamen mensis (ut sunt rerum omnium principia magis difficilia, et perfecta minus) si aliquibus non plene faciat satis, præsertim primis diebus aliquot, cum necdum plene constaret inter Auctores de nova forma inducenda operi, dum solus esset Bollandus excudi cœpto, nemo inde præjudicium formet minus æquum : sed aliquo usque in lectione progrediens, consideret reliquorum dierum elucidationem exactiorem : multoque majorem Februarii post annos decem secuti perfectionem. Nam Januario multa addi potuisse, tum cum is scriberetur, adhuc latentia, dein protracta in lucem, docebunt Tomi aliquot Supplementorum, toto opere confecto imprimendorum : in quibus facile dimidium unum implebunt Sancti spectantes ad Januarium, iisque vel prorsus ignorati antea vel absque Actis cum exigua eorum cognitione producti. Orbis porro universi sensum, postquam cognosci ac volvi manibus tam felici initio Januarius cœpit, longum foret explicare per litteras undequaque ad P. Bollandum gratulatorias, quarum plura sunt reperta exempla. Unus pro cunctis esse poterit Jacobus Merlo Horstius, Coloniæ Pastor S. Mariæ in Pasculo et Sacræ Theologiæ Licentiatus, vir tam conspicuus sanctimonia, ut ejus, tanquam aliquando inter Cœlites referendi, Vita conscripta extet, et piorum Coloniensium teratur manibus, sub titulo Ideæ veri ac pii Sacerdotis, dedicata Fabio Chisio tunc Apostolico Nuntio, postea Pastorum omnium totiusque gregis Christiani Pastori supremo. Doctrinam autem ejusdem minime vulgarem tum edita ab eo opuscula comprobant, tum S. Bernardi, Clarævallensis opera omnia, ipsius insigni studio elucidata, et duobus tomis magnificentissime excusa Coloniæ et recusa Parisiis. Hic ergo vir talis ad Bollandum, numquam sibi antea visum aut etiam per litteras appellatum, primum scribens ipse, quo Januarius prodiit, anno, die IV Julii sic loquitur :

45 *Opus multorum votis expetitum hactenus, nec nisi multis vigiliis ac sudoribus elaboratum lætus accepi, vidi, pervolvi. Quid dicam amplius? obstupui. Nimirum vastum mole, nec minus accuratum industria, resplendens ubique eruditione rara, doctrina multiplici, quem non in sui admirationem rapiat? Ego certe (ut de me ingenue fatear) ad primum aspectum ejus, perfectis obiter solis præambulis, attonitus hæsi, dum scilicet ex vestibulo et quasi propylæo, totius reliqui operis ac fabricæ quodammodo interioris facio conjecturam. Gratulor itaque Reverendæ Paternitati Tuæ, imo gratulor Ecclesiæ Dei seu Reipublicæ Christianæ, quæ Acta Sanctorum, hactenus quidem vel tenebris et oblivione sepulta, vel quibus nescio commentis, quisquiliis, nugis, nænisque deformata, nunc demum sinceriori quam unquam fide edita, novo studio ac labore illustrata, legat. Unde lector, ex animo, tam grandis et ardui operis jacta tandem esse fundamenta : minus nunc quippe dubitare de progressu, nedum desperare licet; quando in tam felici auspicio operis pene dimidium contemplari datur. Adde quod, postquam tam grata promulside lectorum oreris gustata est, defuturi non sint deinceps qui ceteros missus exigant et sollicitent. Sed ipsam triumphantem Ecclesiam novis jam exultantem gaudiis videre mihi videor, eo quod divinæ virtutis magnalia, quæ olim in Sanctis*

tam

tam mirabiliter eluxerunt, sed temporum injuria aut incuria hominum minus quam par erat illustria et conspicua delitescebant quadamtenus; novam nunc postliminio lucem accipiant, et divinæ gloriæ non exiguum adferant incrementum, ac mortalium animis potentes ingerant virtutis stimulos et calcaria testandæ pietatis. Age ergo, Reverende Pater, quod, auctore Deo et Superis aspirantibus, agis. Opus urgere identidem ac promovere ne cessa : nihil despera, tot tantisque adjutoribus, qui deesse non possunt in sua causa tam strenue laboranti ; quin opem favoremque præstabunt deinceps, quem hactenus non semel expertus haud dubie es. Nos, quibus non nisi benevolentis animi vota ac desideria suppetunt, beatos cœli cives cuire rogamus, ut faveant, et adsint patrocinio suo, et hærentem, luctantem, lassatumque (quod via tam caliginosa et salebrosa gradienti evenire subinde necesse est) durent, roborent, recreent : vitam quoque ac vires operi tam arduo pares, id est, pene plus quam humanas a summo Deo impetrent : nam tales requiri quis non videat? denique ut sanctis istis ex voto laboribus perfunctum, in consortium recipiant suum, corona quam ipsi possident æterna donandum.

46 Hæc ille, profundæ caliginis et occurrentium pluries salebrarum haud immerito molestiam appendens et exaggerans. Nam si historiam temporum præteritorum tractantes Scriptores suspenso ubique gradu procedere necesse sit universim omnes, neque quidquam nisi maturo prorsus judicio definire : multo id in Sanctorum Actis faciendum est magis, quorum corruptelæ non soli veritati officiunt; sed religioni quoque perniciosissime adversantur. Judicium autem quam sincerum maturumque mundus in Bollandi operibus agnoverit, libet exemplis pauculis notum facere : inter quæ primum sit omni exceptione ac forme humana auctoritate majus. Lis erat inter Arelatensem Ecclesiam et Ordinis Antoniani in diœcesi Viennensi Archimonasterium de Reliquiis magni monachorum et eremitarum Patriarchæ Antonii. Utraque pars coram Pontificio tribunali immemorabilis temporis prætexebat possessionem; antiquorum monumentorum, quod ad rem faceret, nihil magnopere proferebat. Jussit Alexander VII Acta Sanctorum Januarii mensis sibi notissima perlegi in quibus cum translationes corporis variæ et postrema Constantinopoli in Gallias ab Jocelino facta, ex antiquis monumentis edita, apparuissent, non dubitavit secundum Antonianos ferre sententiam Christi Vicarius; quando irrefragabili constabat testimonio, occasione advecti in Viennensem Provinciam corporis, fundatum illic et Ordinem fuisse et monasterium, in quo deinceps frequenti populorum concursu cultum esset sacrum illud pignus; maxime cum nullo argumento probarent Arelatenses vel spoliatum a suis monasterium fuisse, vel inde ad se delata ultra sacra ossa, aut alibinde partem illorum tam notabilem aliquam, ut velut de integri corporis possessione gloriari possent, esto Reliquias nonnullas possideant.

47 Ad hoc supremæ Sedis de operibus P. Bollandi judicium, quoniam S. Antonii mentio incidit, addi etiam aliud potest; re ipsa quidem gradibus propemodum infinitis levius, quoniam hominis ab Ecclesiæ Catholicæ unitate extranei; magnum tamen, quia etiam in errore suo sinceri æstimatoris veritatum ex antiquorum consensu probatarum, quamvis eas sibi non putaret in religione sequendas esse. Fuit is Gerardus Joannes Vossius, qui familiari heterodoxis temeritate, quidquid placitis suis adversari intelligunt ut spurium suppositititumque rejicientibus, Vitam S. Antonii, sub magni Athanasii nomini hactenus apud doctos indoctosque receptam, negare ausus fuerat, verum illius fœtum videri; quoniam, ut ipse postmodum fassus est, tam multa continet encomia Crucis, exosæ novatoribus horum temporum; nec dubitari sinit quin salutaris Signi usus fuerit primorum seculorum Christianis ad omnem propemodum actionem prævius, et contra præstigias dæmonum efficacissimum amuletum. Ast ubi in præfixo ad eamdem Vitam commentario vidit, quanto antiquorum Patrum consensu, plura ex hac ipsa Vita loca allegantium, ea S. Athanasio tribueretur; promisit se retractaturum quod dixerat; fecitque in eo, quod primum post hæc edidit, opere *De Vitiis sermonis*, absque ullo scrupulo vel dubitatione proferens Athanasii auctoritatem ex ea desumptam Vita. Quin idem Vossius, cum primum Januarii tomos vidit, testatus est, hoc demum ut aliquando fieret sibi semper fuisse in votis, utque certa a dubiis, probabilia a manifesto falsis (quemadmodum in eo opere factum laudabat) secernerentur. Ita si prodirent reliqua Sanctorum Acta, nihil habituros dicebat suæ sectæ ministellos quod oggannirent. Et sane stetit hactenus, etiam inter hæreticos, operi isti æstimatio sua; nec inventus est quispiam qui vel ipsum institutum modumque tractandi, vel notabilem aliquam illius partem in invidiam voluerit dubitationemque adducere. Præpediuntur scilicet conditionibus iis, quibus in ipsa operis præfatione adstricti tenentur lectores heterodoxi, si scribere contra volent et hæc Sanctorum Acta reprobando impetere.

CAPUT X.

Progressus operis variis Bollandi morbis retardatus.

Quanto magis legebatur et latius innotescebat Januarius editus, tanto etiam crescebat approbatio publica et communis omnium gratulatio. Quod si eadem proportione Bollando crevissent vires ac robur corporis, et necessarium promovendis ejusmodi studiis otium, potuisset haud dubie intra annos non adeo multos Februarius, sed et alii menses aliqui jam editi haberi. Verum permisit Deus partim in corpus laboriosissimi viri incurrere morbos varios, partim negotiorum molem ita ipsi Socioque accrescere, ut mirari nemo jure debeat, vix demum post exactos duodecim annos ab excusso Januario, Februarium successisse. Atque, ut a primo exordiar, per gravem illam, de qua supra egimus, Lovanii ægritudinem, eamque secutum aliquot mensium languorem, robusta illa corporis habitudo, magnis diuturnisque laboribus par, ita fuit immutata, ut quasi facto aditu plurimi simul morbi in eum irruerint. Ex illo enim tempore, quamvis utcumque restitutus sibi, non tantum nephriticis arenosi tormenti doloribus magis fuit, quam unquam antea obnoxius (sic ut de adhibenda sectione sæpe cogitaret, plene formato calculo prægravari se ratus) sed et asthmate et vertigine capitis frequentissima vexabatur. His autem duobus malis, quid poterat esse incommodum magis, quam in summis sub tecto ædibus habere cubiculum locumque studiorum, et per altissimas scalas ascensum identidem difficillimum moliri? Quod tamen propter ædium undique habitatarum angustias ultra annum MDCXLVII faciendum ei fuit, usque dum musæum, ut infra dicemus, commodiori loco obtinuit.

49 Interim prædictis doloribus incrementum processu temporis capientibus, jussus est Bollandus remedium petere ad aquis Spadanis, per tres quatuorve annos potandis : sed ad has (ne videretur prætextu illo delicias quærere, quarum semper fuerat osor insignis) ex approbatione medici utebatur

vino

vino non Rhenano, sed Gallico; nihil moratus quorumdam obloquia, qui tali exemplo se notari putabant. Semel etiam Spadam profectus est, ut ex ipsis fontibus aquas efficaciores hauriret, eademque occasione suos in Bolland consanguineos viseret, tum primum ex quo Societatem ingressus erat, nec unquam postea nisi hac vice conspectos. Etenim horum caritatem religiosissime semper refrænavit, et innatum cunctis erga ejusmodi affectum ita suppressit, ut de iis non loqueretur nisi rarissime, idque ab aliis interrogatus. Et tamen fratres germanos tres diu habuit in vivis, Hubertum, Lambertum et Richardum : ex Huberto autem natus erat Joannes, factus deinde Pastor in Bolland, eodem quo Patruus anno defunctus, cui adhuc superstes vivit frater: Lambertus duos ex se liberos genuerat: Richaldus vero etiam nepotes ex filio reliquerat. Præter hos habebat Bollandus sororem Barbaram Tossano Laurentii nuptam ; ex quo nunc defuncto, quatuor liberos vidua retinuit, Joannem scilicet Sacellanum in Bolland, Laurentium et Petrum conjugatos, atque Joannem etiam nunc cœlibem. Horum porro primus Joannes, datis huc post obitum avunculi litteris significavit, ex illa quam diximus visitatione mansisse apud omnes carissimam tanti patrui avunculique memoriam : addidit etiam Bollando alios duos fuisse fratres, Cornelium et Joannem, alteramque sororem, quæ Margarita diceretur, secundis nuptiis procreatos; ex quibus Joannes cœlebs vivens primus obierit, Cornelius et Margarita honestis matrimoniis juncti, plures Bollando nepotes neptesque procrearint ; qui licet non omnes vel Bollandum vidissent necdum nati, vel de eo in ætate puerili conspecto meminissent; omnes tamen ex majoribus suis ea de ipso referri audierunt, ex quibus adhuc maneret apud ipsos digna viri meritis æstimatio.

50 Ceterum aquæ Spadanæ rursum Bollando suaderentur, exiguumque in iis crescentis mali remedium ipse esset expertus, earum et humanorum remediorum absque fructu adhibendorum satur, ad divina potius se convertit; et S. Liborio Cenomanensi Episcopo, sed qui in Paderbornensi diœcesi propter translatas eo Reliquias colitur, devovit sese. Tum (incitante potissimum Apostolico Nuntio sæpius memorato Fabio Chisio, tunc negotia pacis Monasterii tractante, et calculi sectionem sub ejusdem Sancti invocatione feliciter experto) Acta illius suscepit illustranda singulari ac satis prolixo libello, typisque excusa, ipsi, quem in conquirendis ex Italia Sanctorum Vitis habebat multipliciter adjutorem, Illustrissimo, inquam Nuntio dedicavit. Addidit ejusdem Sancti imaginem, se curante eleganter in æs incisam et per varias orbis Christiani provincias studiose sparsam, ad eorum incitamentum solatiumque, qui simili malo pressi, eumdem sibi vellent Patronum adsciscere. Verum, exercente viri patientiam Deo, non ablati dolores, sed duplicati sunt gravissima hernia, adeoque molesta, ut ægre se loco movere posset, et quolibet die bis decumbere in lectum cogeretur, donec dilabentia intestina (quibus continendis nunquam satis idoneum vinculum confici potuit) in locum naturalem collegisset. Nulla autem nox habebatur, quantumvis lasso frigentique, quin cogeretur quater aut quinies surgere, proritata per eamdem iliorum mordinationem et calculosam affectionem urina exoneraturus sese: quo fiebat ut magna dici parte commodentus, extra præscriptas orationi, Sacrificio, ceterisque Sacerdotii oneribus horas, et quas curandi corporis communis necessitas, ipsius autem peculiaris et multiplex requirebat, pauxas inveniret alias, operi suo promovendo impendendas. Itaque Vernus Provincialis ne diu in vivis superesset Bollandus, de aliquo alio cœpit cogitare, qui cum priori ipsius Socio cœpta prosequeretur. Visus autem præ ceteris idoneus est Alexander Barvoutius, Balthasari Corderio per Gallias, Italiam, Hispaniamque additus olim ad studia non absimilia comes, et tunc a decurso stadio Theologico dimissus cum laude. Fecissetque haud dubie satis spei, quæ tantis præjudiciis fuerat de ipso concepta, nisi propter plurium linguarum notitiam laboranti in Regiis castris militi ad spirituale animarum subsidium tantisper adesset jussus, et in eo caritatis officio impendens ac superimpendens sese, primo statim anno sublatus immatura fuisset morte, tantoque de se graviorem luctum reliquisset Provinciæ, quanto grandius erat opus, ad quod fuisse designatum circumlatæ per omnia collegia litteræ, obitus ac laudum ejus precipuarum nuntiæ, indicarunt.

51 Placuit interim Divinæ bonitati famulum suum Bollandum, liberum majori ex parte facere molesto calculi cruciatu: quod medici credebant esse beneficium ipsius herniæ, commeante propter eam per laxiora intestina liberius aere et calculosas fæces extergente. Ipse vero, ut S. Liborium impense coluerat, sic ejus intercessionibus levamen illud malebat attribuere eoque fidentius celebrem ad herniæ curationem patronum B. Conradum Placentinum, Neti in Sicilia secundum tertii Ordinis S. Francisci regulas Eremitam, sibi conciliandum putavit. Quod et fecit illustranda insigni operosoque commentario illius Vita, quæ dari debebat ad XIX Februarii diem. Deinde implorata Patrum nostrorum Romanorum opera aliquam sibi Reliquiarum ejus partem requisivit, quam pretioso inclusit reliquiario acceptam a Collegii nostri Netini Rectore, qui eam ab Episcopo sub illius attestatione habuerat, collectam anno MDCXVI: quando in gratiam Placentinorum, hunc suum civem speciali cultu prosequi incipientium, dissectum est brachium, ut suis ad P. Paulum Ottolinum litteris ipse declarat. Denique, ne apud se solum Sancti hujus veneratio consisteret in Belgio, ipsius imaginem curavit a chalcographo effiormandam juxta exemplar, quod ab elegantissimo penicillo, ut vulgo, loquimur, miniatum habebat. Porro exceptarum ex ære inciso imaginum istiusmodi, magnam continuo vim quaquaversum misit ad amicos: sperans se illius Sancti integritatem, vel ad dolores sustinendos tolerantiam, ut dicere ac precari solebat, impetraturum a Deo. Nec dubium quin impetraverit alterum : quamvis enim defluentia enormiter ilia ipsam quoque gradiendi facultatem maximis impedirent molestiis, et constaret omnibus, qui alieno auxilio egentem aliquando attigerant, summos eum pati dolores; raro tamen apud Socios de iis querebatur, sed singulari fortitudine animi eos tolerabat atque offerebat Deo.

52 Horum tamen dolorum suorum, Deo sic disponente, luculentum testimonium ipsemet scripsit anno vitæ penultimo, quando Provincialis nostræ in Belgio Societatis, cupiens Cæsareis contra Ottomannicam violentiam armis pro virili sua Deum propitiare per se suosque, sublatis omnibus suis imperavit, singuli ad immediatum Superiorem scripto consignata afferrent pietatis ac pœnitentiæ opera, quæ Huic finem statuerent offerre Deo; ut eorum collecta summa et exhibita Imperatori, qui præcipua instantia flagitaverat a Generali Societatis Patrum Fratrumque precibus commendari, manifestum faceret Augustissimæ Domui, quam serio salutem ejus, cum totius Christianæ Reipublicæ incolumitate conjunctam, amaret curaretque Societas. Tunc Bollandus conceptam schedulam Superiori tradidit in hæc verba, quæ non pigebit hic tota describere,

ut mor-

ut mortificationum ejus, quales extremis vitæ annis solas potuit usurpare, hoc ad posteros maneat monumentum.

In nomine Domini. Ad Dei bonitatem hoc tempore propitiandam Ecclesiæ, hæc nunc coram Deo propono. Primo, omnia opera expressa intentione Deo ad hunc finem offerre; ac præsertim, quæ mihi a Superioribus injuncta sunt studia serio exequi, prout valetudo patietur. — 2° Singulis hebdomadis præter ordinariam abstinentiam unam adhuc assumere. — 3° In omni refectione appetitum aliqua re, ad quam fertur, fraudare. — 4° Incommoda valetudinis, quæ assidue diu ac noctu patior, æquo animo ferre, nisi placeat Deo iis me liberare: mallem enim præ us plures per hebdomadam, imo etiam quotidianas disciplinas suscipere. — 5° Diligenter disciplinam domesticam observare, et præsertim silentium ad focum. — 6° Quotidie, prout opportunum erit visitare septem altaria templi nostri, et Patronos, præsertim Beatissimæ Virgini, necessitatem præsentem commendare.

53 Hæc ille, præter Sacrificia Sacerdotibus omnibus communiter indicta. Nec minus fecisse quam proposuerat, notarunt ii, qui deinceps singularem in punctis notatis accurationem ab eo tempore sunt admirati, quamvis istiusmodi propositorum ignari. Porro ne calculi doloribus nimium gauderet se levatum, faciebat recurrens per intervalla chiragra gonagraque, quasi ad articulos defluentibus petrilicis guttis, quæ prius illapsæ renibus eosdem excruciaverant. Ab his tamen quia nec continuum Bollando, nec acutissimum tormentum fuit, minus male affecta est valetudo ejus, quam a paralysi, quæ tempore quodam Bruxellas evocatum sic dissolvit (quamvis non plene formata perfectaque esset) ut nervis munere suo maligne fungentibus, sustinere ipse se in pedes non posset, nisi subaxillaribus niteretur fulcris, quibus adjutus per cubiculum ad usus necessarios poterat utcumque prorepere. Ea probatio si perpetua fuisset, omnem prorsus facultatem sustulisset quidquam amplius proficiendi in opere inchoato. Sed Sanctis pro suo Scriptore, ut credimus, deprecantibus, confirmatus intra hebdomadas paucas redivit Antuerpiam. Ibi, quoniam judicabant medici non convenire ipsi crassioris cerevisiæ potum, sed tenuiorem suadebant haustu vini temperandum; ipse, quamvis sitæ hoc in genere sibi conscius abstinentiæ, (quippe vix potu solitus nisi tenuiori uti) ad pauculas tamen septimanas permisit sibi vinum fundi; deinde vero vitandæ singularitatis desiderio ad priorem rediit solius potus tenuioris consuetudinem, usque dum ætatis privilegio sibi exhiberi vinum passus est jubilarius Senex, frequenter tamen etiam tum recusare vel abstinere visus.

54 Urgebant inter hæc summi infimique ut Februarii mensis Acta, ad quæ anhelabant, ederentur in lucem. Idem autem postulantibus Romanis Patribus rescripsit Bollandus, non posse quidquam a se tot inter occupationes ac morbos suos expediri, nisi Confessionalis sedis levaretur onere; quia frequentissimi pœnitentes non tantum sacræ absolutionis caussa ventitabant ad ipsum, sed etiam consiliorum præstantiam maturitatemque admirati, studia illius sæpissime interpellabant, nunc suos in Academiis filios, nunc alia peregre, ubi plurimum posse norant, negotia commendaturi; nunc de familiæ curis cum eodem collaturi. Sed et Socium suum, in quem potior pars inclinata recumberet, dum ipse propter infirmam valetudinem studia frequentius cogebatur dimittere, exonerandum videri. Quippe qui meliorem ætatis suæ partem, et ferendis studiorum laboribus idoneum magis, sic impendebat hactenus pœnitentibus, ægris, negotiis aliis; ut si omnes temporis colligerentur particulæ, quas ab iis vacuas poterat invenire, ex uno anno vix duos tresve menses fuerit reperturus. Annuit ergo ut liberaretur uterque. Reverendus admodum Pater noster: sed Socius majorem ædificationis publicæ et domesticæ utilitatis rationem habendam ratus quam commodi sui, oravit ne cogeretur liberationem istam admittere, eo tempore, quo, præter Bollandum duobus aliis virorum Confessariis ex superiori porticu ad inferiora fœminarum confessionalia traductis, nequaquam conveniebat se quoque abduci. Retinuit itaque confessionalem adhuc sedem quadriennio integro, multo jam quam antea occupatam magis propter eorum, quos dixi, mutationem: sic ut unus ipse quavis fere hebdomade sæpius noctu excitaretur ad ægrorum morientiumque solatia, quam alii plures, usque dum ipse Præpositus Domus istius Confessionalis curam in se suscepit.

CAPUT XI.

Digerendis ordinate scriptis ac libris suis Musæum impetrat instruitque Bollandus.

Non minima Bollando difficultas erat, cum Januarium mensem imprimeret, ex apparatus undique conquisiti multitudine atque varietate. Eum enim ad expeditum usum explicari non sinebant duorum, in quibus pluribus annis se continuerat, cubiculorum angustiæ: maxime cum ea sub tecto essent summæ domus, et tam exiguum admitterent per humillimas fenestras lumen, ut quosdam eorum scrutari angulos impossibile plerumque esset, nisi admoto candelæ præsidio. Ergo acervata in cumulos jacebant scripta, plena quoque in luce difficulter ab invicem secernenda: libri non per forulos pluteosve digesti, sed cumulati distinguebantur in classes, Bollando quidem tenacissimæ memoriæ beneficio notas, sed quas impossibile esset prorsus manere invariatas, cum iisdem libris etiam Socium uti esset necesse: qui si quid non suo reposuisset loco, turbari oportebat certis alligatam circumstantiis rei cujusque phantasiam, quam menti suæ Bollandus impresserat: in chartis autem scriptisque eo id contingebat frequentius, quanto minor erat singulorum moles, et numerosior multitudo magis obnoxia confusioni. Juvandi quidem memoriæ caussa varios sibi excogitabant catalogos: sed et in his conficiendis multum absumebatur temporis, nec minor labor impendebatur. Viderat aliquando eorum unum Abbas Winghius, Sanctorum mensis Septembris nomina continentem, prout ea in variis excusis manuque exaratis martyrologiis ac Breviariis quolibet occurrunt die. Ut autem vidit: hinc enimvero asininum esse laborem dixit. Quod joco exceptum familiari, consuetudinem induxit, ut hic aliique undecim pro ceteris mensibus similes catalogi etiam nunc Asinini dicantur. Quemadmonum vero isti ex martyrologiis proprium habent, et habebant usum, sic alii ad alios serviebant fines; nulli tamen tam erant perfecti, ut non subinde per duos tresve dies chartæ essent excutiendæ complures, cum erat ad eos scribendum responsum, qui operam offerebant suum ad Codicum antiquorum transcriptionem, et contentarum in iis Vitarum transmittebant syllabum, si forte earum aliqua Bollando deesset. Itaque ne non responderet per proxime abeuntem cursorem, media sæpe hyeme ad decimam undecimamque nocturnam producebat cum Socio suo laborem, operose explicans quid de singulis haberet desideraretur.

56 Nec dum scilicet inciderat cogitatio Indicis

generalis,

generalis, complexuri secundum alphabeti seriem eorum Sanctorum omnium nomina et diem, quorum edita ineditave Acta in Musæo erant : qualis Index anno demum seculi hujus sexagesimo adinventus, magno cum laboris compendio singulorum Actorum initium et finem exhibet, nec non uniuscujusque molem, mensemque ac diem ad quos spectat. Sed neque hic, si tum fuisset, neque alii particulares Catalogi efficere poterant, ut inter illos sic indiscretos acervos nulla oriretur confusio. Cum nihil esset proclivius, intentis difficili alicui disquisitioni et in præsentem curam defixis animis, quam ut non vacaret vel luberet tam accurate circumspicere, quo quidque reponeretur loco; quod iterum deinde sumendus in manus, frustra per dies complures hebdomadasque quærebatur. Huic ergo malo remedium Bollandus, simul et valetudini suæ, ex ascensu descensuque altissimarum scalarum plurimum attritæ, levamen aliquod quæsiturus; consideravit aulam (quæ, supra commune refectorium haud ultra primam contabulationem educta, toto pene anno manebat vacua) non magno molimine posse studiorum suorum usibus adaptari.

57 Postquam vero, superatis difficultatibus nonnullis, eam emeruit annorum aliquod humili patientia, non fabrefactos curiosus pluteos conquisivit, non ornamento Musæo novo datura splendorem : sed religiosæ memor paupertatis, simplici et modesta abiegnarum tabularum commodidate contentus, ita rem ordinavit, ut in ipsa tenuitate decor quidam concinnitasque reluceant. Circumduxit enim ad parietem pluteum unum continuum, in quo expositæ chartæ ac libri tantisper absque confusionis periculo exponerentur, dum iis utendum foret. Huic deinde superædificari capsas jussit pro numero mensium, easque in forulos apte distribuit, qui pertinentes ad unumquemque diem Vitas schedasque MSS. seorsim caperent, et geminis singulæ valvis clauderentur, ad excludendos pulveres sic confectas, ut in iis spectari aut legi quædam postea ad subsidium studiorum suorum opportuna. Exinde altius assurgunt foruli, pro mensura librorum majores minoresque, quales etiam sub ipsis pluteis circumductos videre est. In his totus apparatus librarius ad hoc studium pertinens, sic digeritur ; ut seorsim historiæ universales, seorsim peculiares locentur ; singularium scilicet diœceseon, urbium, monasteriorum monumenta complexæ : tum Sanctorum Vitæ particulares, quibusvis impressæ idiomatis per discretas inter se classes dividuntur, ac denique, nova antiquaque Ecclesiarum plurimarum breviaria; præter MSS. codices complures', quos simili digestos ordine videre est ; ut omnium usus nunc facillimus sit, statimque appareat num quid alieno repositum sit loco, nec in quærendo tempus debeat ullum insumi.

58 Itaque velut in gazophylacio quodam expansum hic videas totum illum litterarium thesaurum, quem tot annorum laboribus collectum, undique conquisierat Bollandus; eo æstimandum magis, quod fere particularia quæque contineat, vix alibi invenienda. Nusquam certe tam multa tamque curiosa simul vidisse se dicunt, in ulla quantumvis instructissima bibliotheca, qui præcipuas omnes Europæ videre. Quod enim ad Sanctorum Vitas impressas attinet (nam de MSS. quæstio esse non debet) et particulares sacrorum locorum historias, superat hoc Musæum Barberinianam Romæ, et Mazarinianam Parisiis Bibliothecam, quæ duæ particularibus istis libellis abundant præ ceteris. Et tamen isti adornandæ parcitum nullis impensis est : hujus vero fundator, e Gallia missum per omnes Germaniæ, Italiæ, Hispaniæque provincias circuire jusserat Raphaelem du Fresne, industrium maxime hoc in genere virum, qui novorum veterumque librorum quaslibet excuteret officinas, et quovis pretio compararet, quidquid uspiam rarum ac tali dignum bibliotheca reperisset.

59 Bollandus certe, cum moreretur, Sanctorum ac Beatorum Vitas singulares Italico impressas idiomate, supra quadringentas habuit : urbium vero, episcopatuum ac monasteriorum Italicorum historias plus quam ducentas : ex quibus judicium feras de ceteris hujus generis aliarum linguarum et partium libris. Hæc autem omnia quam sunt necessaria ei qui Sanctorum ubicumque existentium Acta illustranda suscepit, tam magna eguerunt industria, patientia, ac labore, ut in regionibus tam procul dissitis invenirentur, coemerenturque; in primis autem ut compararentur amici, qui ista curare vellent ac possent, aut ad ea comparanda conferre sumptus necessarios. Quod cum non ignoraret ipsius Bollandi olim in Theologicis Magister Adrianus Crommius, deinde studiorum et bibliothecæ Præfectus Lovanii, solebat dicere, nolle se ejusmodi libros tot molestis scriptionibus comparare, ac ne oblatos quidem eo quo offerri solent pretio, id est, carissimo emere : quandoquidem exiguum occupantes locum, parum aut nihil conferant ad externum splendorem, nec multum ad usum quotidianum : eo autem pretio quo parvus aliquis istius generis in-quarto vel in-octavo libellus comparatur, labore autem multo minori, haberi posse insignem in-folio codicem, qui toti bibliothecæ sit ornamento. Sed aliud ipse, aliud P. Bollandus spectabat, et vero etiam spectare debebat : neque dubium quin ab ejusmodi suppellectili apud peritos rerum æstimatores majus pretium futurum sit Bollandiano Musæo, quam alicui in speciem amplæ bibliothecæ.

60 Atque hic nobis in mentem venit, quod ante annos aliquot accidit Nobilissimo Domino Schenkel, Toparchæ de Walcourt, viro inter Gandenses Consulari. Est is antiquitatis Numariæ curiosus adeo, ut neminem credatur habere toto orbe parem, etiam apud exteras gentes hoc nomine celebris : frequentantibus domum ejus quotquot per Flandriam illustres viri peregrinantur, cum ibi collectum videre liceat quidquid alibi sparsum esse scitur in hac parte rarum. Nam si quis est apud Reges Principesve in antiquariis eorum scriniis Numus unicus, aut ita rarus ut hactenus eum non potuerit adipisci, talis ne sibi omnino deesset, laboravit ut gypso saltem vel lineis expressum nanciscetur ; sumptu magno nec studio minore. Hic ergo intelligens etiam Antuerpiæ in Bibliotheca nostra asservari non paucos, eorum visendorum caussa advenit : sed ad Bollandi Musæum deductus, quemadmodum de Regina Saba legitur, ultra spiritum non habuit. Tantam enim tamque ordinatam librorum scriptorumque copiam considerans, ad unum opus toto orbe conquisitorum, suas sibi raritates fatebatur vilescere, quibus magnum se hactenus existimaverat : neque jam multum credere quod sibi ad rem Numariam universam animo complectendam suffecisset fiducia, quando videret inventum hominem, qui quidquid ubique est sacræ in litteris eruditionis, novæ pariter et antiquæ, ausus esset colligendum sperare, et conatus suos eo usque provexisset. Itaque, nihil ultra de Numis inspiciendis cogitans, velut attonitus abiit unde venerat.

61 Vetustissimi quoque monasterii, quod a S. Amando nomen et principium in Tornacesio habet dignissimus Abbas Nicolaus du Bois, non alia caussa Antuerpiam venit, quam ut videret visionem hanc magnam; et totius apparatus ordinem pulcherri-

mum contemplatus, dixit longe majorem esse quam fingere secum ipse cogitando potuisset. Cupiditas eum videndi lustrandique coram orta ipsi erat ex lectione eorum, quæ de S. Amando fusissime deducta sunt ad VI Februarii. Ibi enim accurate discussa definitaque viderat, quæ suum antea animum torserant dubia, et neque a Bucherio neque ab aliis eruditissimis viris, multum instanterque requisitis, potuerant habere solutionem. Viderat a Sigeberto, eumque secutis Baronio atque aliis omnibus, in applicandis æræ Christianæ annis ad tempora Amandi ceterorumque eo seculo Sanctorum, erratum fuisse ad annos omnino viginti tres. Habebat præterea ipsum Childerici Regis diploma, quo S. Amandus obtinuerat Barisiacum Prioratum: et quia puellus Rex, nondum per ætatem scribere nomen sciens, solam Crucem signaverat, nomen suum addente Imnechilde Regina: in monasterii sui novo et amplissimo refectorio hujus donationis historiam nobili pictura exprimendam curarat; puerum in ea Regem cum plenæ ætatis grandæviori Regina repræsentari jubens. Sed erroris et anistorias evidentis convinci picturam judicabant eruditi quotquot videbant: utpote nihil dubitantes, quin ea quæ istic Imnichildis scribitur, Bilichildis esset Childerici conjux: ita judicantibus Hieronymo Vignerio, Joanne Jacobo Chifletio, Philippo Labbe, aliisque genealogicarum rerum hoc ævo peritioribus. Quare cum Imnichilden patruo ipsius Childerici pueri Sigeberto uxorem fuisse, non jam unico sui diplomatis testimonio, sed pluribus aliis incluctabilibus argumentis confirmatum vidit, exilivit præ gaudio, ob diplomatis et picturæ suæ veritatem tam luculenter defensam: nec prius acquievit quam suis ipse oculis inspexisset eorum, qui tam solide ac profunde adhibitissimas quaslibet antiquitates scrutabantur, apparatum.

62 Inspexerat eum etiam aliquando Constantinus Hughenius, Toparcha de Suleghem, Principi Auriaco a secretis, idemque in omni cultiori litteratura eruditissimus; ac tantam ejus æstimationem secum abstulerat, ut Serenissimo Electori Brandeburgico, dissimulata persona Antuerpiam excurrenti, inter mœnia visendæ utiliter amplissimæ civitatis hoc primum dederit, ne crederet aliquid in re litteraria eximium vidisse se, si non ad illius Musei inspectionem deduceretur. Itaque prædicto Principi domum nostram ingresso, prima quæstio fuit, num ad antiquos libros esset ducendus; nec satis patienter ferebat prius ostendi sibi amplissimam bibliothecam et templi nostri visu dignissimam suppellectilem. Deinde vero demonstravit, longius ibidem morari trahens ac multa curiose quærens et audiens, gratissimum sibi accidisse, quod familiarius (neque enim commodum est tum domesticis tum ipsis nobis studentibus passim eo adduci externos) eo admissus fuisset. Simili cum aviditate Musæum sæpe dictum intravit Serenissima Suecorum Regina Christina, incomparabili positi ultro ob fidei catholicæ libertatem professionem sceptri exemplo admirabilis. Habuerat enim jam tum, cum adhuc in regno degens de eligenda religione deliberaret, operis in Belgio inchoati notitiam a Godefrido Frankenio nostro, qui primus Catholicorum Sacerdotum ipsam ausus fuerat convenire, atque de cognoscenda antiquæ religionis unitate et veritate interpellare. Eodem autem postea roganto, missa fuerat prædictæ Reginæ, Vita S. Anscharii Archiepiscopi Hamburgensis, Danorum Suecorumque Apostoli, prout ea ad III Februarii impressa et illustrata extat. Poterat nempe non tantum in ea mirari Regum proavorum stirpem, contra Danorum Suecorumque Scriptores, passim mutuo exemplo errantes, dilucide solidissimeque deductam: sed fidem quoque Catholicam, qualem nunc Ecclesia profitetur Romana, primitus istic prædicatam cognoscere: quare ejus ultro mentionem ingerens, Laconica brevitate suum de ea expressit sensum, dicens: *Legi et gratum fuit.*

CAPUT XII.

Februarii anno MDCLVIII *in lucem dati laboriosa moles, et commendatio eruditorum; aliqui item libelli prævii.*

Prolixior capitis præcedentis digressio nec opinantes deduxit ad Februarium mensem, nonnullosque illius delibavit fructus prius quam de editione ipsa sermonem licuit instituere. Pater tamen ex jam dictis, quomodo liber a templi oneribus Bollandus cum Socio, Musæo item commodissimo utens, et a rebus ad propositum finem spectantibus undique instructissimo, multo majoribus quam antea passibus ad illius mensis absolutionem procedere potuerit; valetudine præsertim post annum LIV hujus seculi magis confirmata. Sua tamen impeditus mole mensis iste tardabat prodire e prælo, quia bellis undique ardente Belgio, cessabant cum exteris nationibus commercia, aut plurimum periculi et difficultatis habebant; unde non tam facilem promittebat sibi Typographus tanti operis distractionem. Præmuniendo ergo quodammodo itineri et complanando quantum fieri posset, conscripti libelli quidam alii sunt: qui facilius per plurimorum manus et provincias etiam dissitas volitarent, curiosumque lectorem ad ipsa, ex quibus hausta esse apparebat, Sanctorum Acta scrutanda pellicerent. Siquidem ii sic concepti sunt, ut videre sit, hinc quidam in Diatriba de Trajectensibus Episcopis, antiquitatem Ecclesiasticam haud aliunde certius et securius elici: inde vero, in simili alia de tribus Dagobertis Francorum Regibus commentatione, politicam quoque Regum Principumque historiam ex iis solis quandoque recte confici atque educi. Dagoberto enim II, S. Sigeberti Regis Austrasiæ filio, cujus vix pueri et a regno in Scotiam ablegati, nomen viri tunc noverant eruditi, Diatribæ istius Auctor restituit regnum non brevius quam annorum septemdecim, quod ingrata posteritatis oblivione per annos mille occultatum latuerat.

64 Hanc tam inopinatam veritatis huc usque abditissimæ retectionem secutus est Franciæ plausus gratulantis inventum in Belgio virum, qui Francicas antiquitates felicius quam Franci hactenus omnes scrutatus, evolverit inextricabilem eatenus circa plurimas donationes, fundationes, bella etiam publice gesta et Regum successiones controversiam; ideoque inextricabilem, quia alii primo, alii ultimo Dagoberto censebant attribuenda, quæ medii istius et tunc recens restituti, fuisse evidenter jam demonstrari agnoscunt omnes istarum rerum periti. Hoc opusculum, cum legisset secreti Consilii Præses, acri imprimis judicio vir, de Auctore necdum sibi viso cognitoque pronuntiavit, neminem unquam legisse se, qui tam raros, tam selectos, tam accommodos quæstioni proferret auctores, et rem propositam tam nervose efficaciterque concluderet. Quod idem quia Francorum omnium erat judicium, diu vix alius inter ipsos quam de Rege invento sermo fuit, sicut iidem postea retulere: non aliter atque esse in populo solet, nobili aliqua urbe ex improvise intercepta et cæsis gravissimo prælio hostibus, obtentaque victoria præter expectationem grandi: adeo autem invaluit hoc tractatu vulgato

Scrip-

Scriptoris auctoritas, ut in gravissima de Regum stirpe quæstione nonnemo ex ipsis, licet ob bella tunc hostibus, fidenter ad hujus unius arbitrium provocaret adversarios, tamquam historiarum Francicarum, ut ipse censebat, peritissimi. Eminentissimus vero Cardinalis Brancaccius, cum sua in Bibliotheca Romæ ostenderet ac commendaret Sanctorum Acta, dicebat alium ab iisdem Auctoribus scriptum habere libellum, qui sibi esset missus tamquam pretii incomparabilis cimelium, quale ipsum esse revera deprehenderit, et ostendebat librum de tribus Dagobertis.

65 His igitur duobus præmissis, auresque et animos lectorum magna secuturi operis expectatione implentibus, emissus tandem in lucem tribus tomis Februarius est, anno MDCLVIII. Februarium editum secutæ mox sunt, sed propter exilitatem molis cito prævolarunt, tamquam adventus illius præcones, Notitiæ breves Galliarum, Belgii, Hispaniæ, Italiæ atque Germaniæ, ex Actis Sanctorum Januarii ac Februarii eductæ, summatimque indicantes, quid ad cujusque regni, provinciæ, urbis, antiquitates vel Sanctos proprios pertinens in quinque eatenus editis tomis contineretur. Est Februarius mensium omnium minimus, et viginti octo diebus absolvitur; unde in Romano martyrologio pauciores trecentis Sanctos nominibus suis expressos reperies: hic autem ultra eum numerum plus quam mille reperiuntur. Eumdem mensem octodecim circiter ternionibus absolvit Surius, quorum duodecim a Lipomano accepti: hic numerantur terniones ducenti quinquaginta septem in tribus tomis, charactere tam mediocri impressis, ut ipsi tres, quoad molem materiæ in iis comprehensæ, Baronianos sex ferme adæquent; superent vero etiam plures, si labor et studium, quæ argumentis tam variis impendi debuerunt, considerentur.

66 Etenim Baronius (quod absque Scriptoris clarissimi diminutione dictum sit) quibusdam chronologicis principiis semel positis, redigere ad annos suos labore non maximo potuit ea omnia, quæ ex singularum ætatum gentiumque Historicis velut illustriora excerpere placuit. Controversias incidentes non obligabatur attingere, nisi quatenus volebat, sibique videbatur eas posse dissolvere et explicare: reliquas dissimulatas ei licuit præterire pro arbitratu. Non tenebatur ille barbarorum vocabulorum reddere rationem, non personarum de quibus agebat singularum ætatem, patriam aliasque circumstantias definire; non urbium aut locorum situm inquirere; non vetustatem, fidem, auctoritatem Scriptorum quibus utitur omnium indagare atque exponere; multa etiam ex aliena fide transcribere potuit sibi nec lecta neque visa. Bollandus vero, et qui post ipsum in illo versantur opere, hanc sibi præscripsere legem, ut nullum, quem non ipsi inspexerint legerintque, testem præsumant adducere; et singulorum quibus primario nituntur ætatem, veracitatem, prudentiamque in scribendo, sibi declaranda existiment. Nihil eorum, quæ ad Sancti alicujus pleniorem notitiam pertinent, volunt indiscussum relinquere; nullum locum tam obscurum, tam ignobilem gentem, tam remotam præterire regionem, quæ Sanctos aliquos colat aut coluerit aliquando; nullam denique vocem tam barbaram quo suam non extendant diligentiam, quantum quidem per editos ineditosque auctores, per litterarum commercia, per obsequia conciliatorum ubique amicorum humanus potest labor obtinere.

67 Non illi tantum generalem quemdam Ecclesiæ ac regionum præcipuarum historiam ordinant; quamvis et in hac sæpe iis multumque sit desudandum: sed particulares quorumcumque Episcopatuum, civitatum, monasteriorum, religiosorum Ordinum origines, successiones historiasque scrutantur et explanant pro viribus. Nec ideo minus laborandum eis quispiam existimet, quod primigenio Auctorum stylo Acta Sanctorum proferant: cum hinc multipliciter crescat studii ac scriptionis labor, dum coguntur, cum Manuscriptis pluribus conferre singula, aut propter locum aliquem dubie scriptum plures non raro epistolas scribere. Adde quod ita facientibus nullus dissimulationi locus, nullus inertiæ relinquatur: quæ duo facillime obrepere solent Scriptori, stylo suo non verba sed sensa aliena, quantum et quomodo expedire putaverit, proferenti. Verum illa ipsa antiqua Acta, quantula pars sunt totius operis? certe si commentarii annotationesque non accederent, et plurimorum Sanctorum res gestæ, vel numquam descriptæ vel nunc deperditæ, non eruerentur ex auctoribus variis, vix unum ipsa tomum implerent.

68 Et tamen cum ista agentes, duce atque institutore Bollando, in caliginosum exoletæ antiquitatis recessum plerumque primi sese penetrent, latentem protracturi veritatem, nullisdum obloquentium interpellantur vocibus aut querelis: sed nemine contradicente, eorum assertis, quoad capitales ac præcipuas definitiones ullas in summa ab æmulis obtrectatoribusque quiete alia et alia identidem discunt. Confirmant stabiliuntque in sequentibus, si quid non ita clare dictum aut ab aliquo vocatum in controversiam novam ac pleniore luce videtur egere. Ultro etiam indicant emendantque, si quid minus recte sibi scripsisse videntur; haudquaquam indulgentes propriorum, quicumque potuerunt obrepere, errorum censores. Neque enim hoc sibi sumunt, ut numquam errasse se vel errare posse existiment: sed gratiam quoque habent, si quis indicaverit quidpiam quod luce majori vel etiam correctione indigeat, idque plus semel hactenus ostendere, plerumque a seipsis, raro ab aliis admoniti. Quid autem mirum est, productis, quæ latuerant, certioribus monumentis, everti aliqua, quæ fuerant tamdiu probabiliter constituta, quamdiu aliunde non affulgebat evidentior veritas? quam unam sectari se profitetur Bollandus, et qui Bollandum sequuntur, omni partium deposito affectu.

69 Interim quam multa sunt in tomis quinque jam editis diversissima ab opinationibus vulgo receptis, et ab inveteratis certarum urbium ac nationum erroribus, quodam præscriptionis jure subnixis! Illis autem si opponi posset aliquid, reperti procul dubio fuissent jam pridem, qui manus dare recusassent, strinxissentque calamum in patriorum aut suorum sensuum defensionem. Cum edita essent ad x Februarii Acta S. Guilielmi, Fundatoris Guilielmitarum in stabulo Rodis territorii Senensis, quidam ex nostra Societate, sed provincia altera, vir sane doctus, quia Guilielmus vocabatur, ferendum non putavit in dubium revocari, quæ ipse cum aliis passim opinatus fuerat de Guilielmo isto, velut postremo Aquitaniæ Duce, et a S. Bernardo ad veri Pontificis obedientiam adducto, nec tantum Wilhelmitici Ordinis in Italia, sed etiam Vallis-scholarium in Francia Institutore, nec non de seculari ipsius vita ante conversionem. Omnia enim illa tam male inter se cohærent, ut ostensum sit confundi gesta plus quam decem Guilielmorum Aquitaniæ Ducum; quorum primus illustris contra Saracenos sub Carolo Magno, officio non jure hæreditario, Dux, postea in Benedictino Ordine Gellonensis Monachus Sancti nomen cultumque meruerit ad diem XXVIII Maii; postremus, trecentis annis et quinquaginta junior, nec Sanctus fuerit nec monachus

nachus unquam ; intermedii multa gesserint, quæ omperperam postremo tribuantur. Denique ab his omnibus distinguendum tum Eremitam illum, qui ex *vetusta prosapia* ut Petrarcha censet, aut *ex Comitibi provinciæ Pictaviensis prosapia*, ut antiquiora Officia Ecclesiastica habent, eremiticam in Italia vitam magno pœnitentiæ rigore illustravit, et sectatores a se dictos habuit sub S. Benedicti regula : tum etiam ab altero, qui quamvis Sanctus non habeatur, magna tamen in sanctitate Parisiis vixit, et Canonicorum Regularium novum cœtum instituit, nunc S. Genovefæ Abbati Generali subjectum. Hæc, inquam, cum disceti Pater ille ac refutari audiret, fassus est *eo se animo* suscepisse legenda, ut edito statim scripto everteret : sed coactum conceptam bilem combibere, cum rem ita undique stabilitam vidit, ut nec hiscere quidem contra posset.

70 Idem, quod prior ipse, factorus quidam in Ordine Augustiniano Superior in officio Prioratus, etiam ipse Guilielmus, experturusque num forte retrahere ad Ordinem suum posset S. Guilielmum, quem multi querebantur per injurium minime tolerandam ab eodem abductum : evidenter cognovit non alio titulo a suis coli S. Guilielmum, quam quod duo ordines per annos pancos sub eodem Generali Landfranco conjuncti auctoritate Pontificia fuerint. Quare idem ille sæpe, et privatim et coram testibus, affirmavit, omnia se probare ac singula, nec satis capere unde haberi potuerint tam accurate citata, tam certis Pontificum Bullis et publicorum instrumentorum testimoniis roborata. Alius ex eodem Ordine Provincialis in Italia, exorsus Augustinianos Annales conscribere, quorum primum tomum recens ediderat, obviam Bollandi Sociis Bononiæ factus, ostendebat se nosse et magni facere Acta jam vulgata duorum mensium. At in Guilielmo, inquit, Ordini nostro non favetis. Respondit Socius : veritati Ecclesiasticæ studemus : quam si edocti fuerimus nec nimis resecante esse, mox libenti gratoque animo monstratam viam certiorem arripiemus. Hæc verba in ipso prævii commentarii exordio legisse te puto; eadem nunc repeto. Experire sole, calamum habes, eumque non ineruditum. Addico ego intra quatuordecim dies responsum vulgandum typis, et ingenuam erroris confessionem, si errasse ostenderis aut ullum adhuc dubitandi locum esse relictum. Verum ille ingenuitate pari communicarum se negavit, ut gratis talem sibi adversarium susciparet. Tertius denique Cisterciensis apud Duncenses Prior Carolus de Visch occurrit, qui scriptis contra Augustinianos libellis allaborarat multum, ut ipsos ereptum Guilielmum suo Ordini asseveret : istis autem lectis gratulatus est disputationis odiosæ et nunquam satis explicatæ finem, pertæsum profectum esset eum Ordinem, qui ad S. Guilielmum principium refert, quamvis nunc habitu fere cum Cisterciensibus communi utatur, ab illo tamen et Augustiniano tam esse diversum, quam ipsi duo sint inter se.

71 Hæc aliaque similia, ut magnum Bollando ejusque operi conciliabant auctoritatem et famam, ita laborem ejus vehementer augebant : cum jam frequentissimis Cardinalium, Episcoporum, virorumque Principum litteris interpellaretur, de Sanctis, de Reliquiis, de suarum Ecclesiarum ac regionum antiquitatibus sacris consulentium : quibus absque inurbanitatis nota nec responsum negari poterat, nec per alium scribi; ac no scribi quidem, nisi prævio quandoque plurium dierum aut hebdomarum studio. Receptæ vero etiam post mortem ejus epistolæ hujusmodi nonnulli sunt, atque inter alias Pyrrhi Gherardi, in nostra Societate Romæ Procuratoris Generalis, datæ v Septembris, ipso quo Bollandus extremis Sacramentis munitus est die : in quibus præfatur se ad eum recurrere, *tamquam ad arcam scientiæ circa venerationem Sanctorum*. Meminerat fortassis, quid actum esset anno MDCLIV, circa electionem Patroni principalis pro toto Navarræ regno diversa sentientibus, hinc Nobilitate omni, inde Clero, et magna utrimque animorum contentione certantibus, his pro S. Firmino Ambianensi Episcopo, quasi is etiam Pampelonensis fuisset, et quidem primus ab Apostolorum discipulis ordinatus; illis pro S. Francisco Xaverio, quem in regno illo natum, et magnis coruscantem miraculis, extra controversiam dicebant, Navarræ genti præcipuo quidam esse ornamento. Missus enim Romam a Nobilitate Procurator P. Gaspar Lopez, per virum auctoritatis in nostra Societate omnino primariæ egit apud Bollandum, ut totam S. Firmini historiam ad monumentorum antiquorum fidem et recentiorum scriptorum opinationes varias conferendo illustraret, eo quo alia in suis operibus modo, ex quo deinde appareret quantum ponderis haberent ea quibus adversa pars nitebatur fundamenta : ad Bollandum autem ideo recurrendum putaverat, *quoniam* (ut inquiebat is qui P. Gasparis caussam illi commendabat) *in Romana curia Auctoritas ejus tanta erat, quanta esse posset alterius cujusvis in ista materia*. Scripsit igitur de S. Firmino commentarium eum, quem ad XXV Septembris excudendum servamus : sed ita scripsit ut solidissime probatum relinqueret, neque nihil eorum quem de S. Firmino Clerus Pampilonensis assereret verum esse, neque omnia posse pro veris admitti : quo effectum est, ut S. R. E. Cardinales sacris Ritibus propositi et Apostolici Palatii Auditores intelligerent, *probationes hinc inde allatas neutri parti satis suffragari : eumque ideo caussam indecisam, dimississent, nunquam vel sero et difficillime terminandam*. Sanctissimus D. N. Alexander VII anno MDCLVII sapienter decrevit, sopiendam totam controversiam esse hac ratione, *ut quotannis, tamquam de Patronis æque principalibus dicti Regni, ex præcepto Ecclesiæ recolerentur festa Sanctorum Firmini Martyris et Francisci Xavierii Confessoris, a Clero seculari et regulari nec non Universitatibus et populo Pampilonensi totusque regni Navarræ*.

72 Sed ut ad Februarium revertatur oratio, placet hoc loco proferre epistolam Anselmi Cottolii, viri ex religiosissimo Carthusianorum Ordine haud mediocriter culti, ut ex ejusmodi specimine appareat, quid non ille modo de sancto hoc opere, sed alii passim Religiosorum Ordinum homines docti judicaverint. Est autem epistola, qua anno MDCLVIII, die XXVII Martii, post acceptum, ut petierat, Februarium, respondet Bollandi litteris, precum ejus suffragia postulantis ; ut qui tot curis studiisque distractus fovere in se cuperet divini amoris flammas, ex consortio amici, in sanctæ illius quietis solitudine sacros ardores cum otio nutrientis. Ita ergo scribit :

73 *Benignissimæ vestræ mentis favor, ex puro promanans fonte dilectionis, humanissimam ullam tuam dictavit epistolam : quam grato amplectens animo, videbam vix alio posse quam divino spiritu animari, quando vos a dubia mortalium fide sinceræ dividit character caritatis. Illa est quæ utriusque orbis mortales comprehendens nullis novit fatigari laboribus, et sic numquam morituras lauros parat sanctissimæ Societati vestræ. Cetera ubi evacuabuntur, sola hæc fulgebit in perpetuas duratura æternitates, quia ad justitiam plurimorum animos erudivit ac cœlo invexit. Sed ad tuæ ut veniam, Venerande Pater, epistolæ argumenta : erubescere me primum fecit. An glacie mea, hoc est,*

frigidis

frigidis et sine calore verbis, vestros ego succendere possem ardores? Novum potentiæ genus (ut est apud Tragicum) unda flammas aleret. Succensa tot Divorum amore corda geritis, ut labores immensi exhaurire spiritus vestros non possint. Non multis probari debet, quod ipsa facta loquuntur. Nec dubium, quin beatissima illa Sanctorum agmina, quorum illuminatis Acta et luci datis, de cœlestis loco voluptatis continua vos irrigent scaturigine aquæ salientis in vitam æternam; et inde rursus uberrimus ille fons ascendat, universam irrigans Ecclesiæ superficiem, et siccitatem emolliens ignorantis incredulitatis. Nam ut terra sine aqua, sic multorum circa Divorum gesta exaruere mentes: quæ nunc vestræ caritatis fluentis largiter irrigatæ, ad optatam pertingere poterunt mensuram pietatis.

74 *Eamdem epistolam tuam condecorabat illius virtutis fulgentissima gemma, quæ sua nescit æstimare, et alienas correctiones parata est animo libenti sustinere: quod ipsum a perfectissimæ provenit radice caritatis. Ut enim sol suorum est genitor radiorum, sic vera profundaque caritas genitrix esse videtur humilitatis, quæ individuo comitatu matris suæ vestigia sequitur, et ubicumque hæc sedem locat, haud diu se illa abesse patitur: bene enim conveniunt et una semper in sede morantur. Nam celare quidquid humilitas vellet, ita in salutem proximorum novit proferre caritas, ut nec humilitati meritum desit, nec jura dilectionis, quibus proximo obstringimur, ullum noscantur capere detrimentum: et sic caritatis moderari ardorem consuevit humilitas, ut ex eo quod Legem et Prophetas impleverit, non intumescat. Laudanda Societas! Quidquid ergo ex harum nascitur conjunctione et labore virtutum, nullis poterit defectibus subjacere: quam semel occuparunt mentem (ut vestras probantur possidere) omnem ab ea possunt erroris procul amovere caliginem. Tale porro est opus vestrum, quod regia incedens via, a dextris nesciat declinare aut sinistris. Tale est opus vestrum, cui vix addi poterit aliquid, in quo corrigi non poterit aliquid. Sic dilucidata sunt omnia, ut majoris lucis radius affundi nullus queat. Sine nube solem, sine nocte diem habemus. Quid ultra poscimus? Divorum panduntur arcana et intima cœlestium penetralia patuere. Quid expavescimus ruentis semper in pejus seculi noctem, quando obscura ejus tot illustrant astrorum faces? Quot hic Sanctorum lego nomina, tot sidera numero. Ite, ite in fabulas ingeniosi vates, Castoresque et Polluces ac quæcumque cœlo signa mendaciter intulistis, habete vobiscum; nostræ nobis stellæ multo benigniori aspectu lucent, nullis figmentis temeratæ. Obruimur malis? horum auxilio a sanctis eruimur. Poscimus bona? horum patrocinio consequimur postulata. Erramus? revocant in viam, et monstrant qua teneamus astra, et si bene secuti fuerimus, fulgeamus ut astra.*

75 Hactenus ille, nec in his finem facit Acta Sanctorum dilaudandi, sed nos abrumpimus ut externo uni domesticum aliud addamus testimonium. Est illud a R. P. Ferdinando del Plano, acris in omni re litteraria judicii viro, pluriumque ac præcipuorum in hac provincia Collegiorum Rectore, die XXIII Aprilis in hæc verba Gandavo perscriptum.

Pergit Reverentia Vestra accumulare beneficia priusquam de prioribus actæ sint gratiæ. Superiori hebdomade sancta, diebus sane occupatissimis, accepimus Februarium et Notitiam Galliæ. Ego utrumque spectavi et lustravi obiter, laudavique ut qui elegantes, quos non intelligunt, characteres. Quantum tamen imperito ad ejusmodi discernenda judicio capere potui, vidi admirabilem in comparando diligentiam, in commentando firmitatem doctrinæ acri judicio nixam, solertiam in abditis eruendis. Facem præfertis omni historiæ: ut et in iis, ubi tenebræ obscurabant veritatem, nunc progredi liceat; et ubi aberrare fecerant, in viam regredi; et extra anxietatem esse iis, qui deviandi formidine ad singula timidi trepidique ambigebant. Ne mihi quæso tarditatem excusetis lentæ festinantis operis. Quod perennare debet, difficiles habet, non tantum partus, sed etiam parturitiones. Memini me a Clarissimo Gevartio audire annis abhinc quinquaginta: Quod cito fit, cito perit. Cumque alius corrigere volens subjiceret: Perit. Nimis longum est, inquit, non tam diu durat: quod scribitur æternitati, decimum in annum premendum est.

76 Ita illi privatim: ast inter eos qui publico typo vulgatis testimoniis Bollandi labores commendaverunt, doctrina, sanctitate, humanitate singulari eminet Joannes Bona, reformatæ congregationis S. Bernardi Ordinis Cisterciensis in Italia Generalis Abbas, ob eas, quas dixi dotes, bonis doctisque omnibus, sed imprimis Alexandro VII usque in ipsa morte carissimus, ab eoque Consultor constitutus Congregationis quam appellant Indicis, in qua de libris damnandis probandisve agitur. Hic præter Manuductionem ad cœlum, libellum prorsus aureum ideoque cusum ac recusum sæpius etiam in Belgio, et in Hollandia quidem Teutonico idiomate: præter, hoc, inquam, majus opus edidit, et Harmoniam Ecclesiæ psallentis inscripsit, ubi in syllabo Auctorum, quorum est adjutus scriptis, collocat *Joannis Bollandi laborem, in colligendis Sanctorum Actis Ecclesiæ Dei multum utilem, optatque ut vitam habeat operi tam prolixo parem.* Theophilus etiam Raynaudus noster (ut alios plurimos prætermittam) cujus nunc opera novemdecim tomis omnia prodierunt (etsi Bollando suboffensus, quod circa S. Annemundum Delfinum, Lugdunensem Episcopum, opinionem suam modeste refutatam legisset) in primo operum suorum tomo Acta Sanctorum compellat *opus, quo vix majus habitura Ecclesia sit.* Sed hoc divinando: certius et amplius multo est, quod ad præsentia præteritaque respiciens tempora Alexander Pontifex, ea, qua nulla est inter humanas major sanctiorque auctoritate pronuntiavit; *utilius opus et Ecclesiæ Dei gloriosius hactenus nullum editum esse quoquam, nec etiam inchoatum.*

CAPUT XIII.

Romam invitatus Bollandus Socium eo ablegare decernit: alium promovendis studiis asciscit.

Hæc cum ita se haberent, mirum non est quod tam ipse Sanctissimus Dominus noster, quam Eminentissimorum Cardinalium aliorumque Curiæ Romanæ Prælatorum aliqui judicaverint, Bollandum Romam invitandum, ut operi suo profutura monumenta ex Vaticana aliisque Bibliothecis erueret, quæ multa istic in codicibus MSS. latere, conjectura haud vana ominabantur. Quis enim alius quam Auctor ipse, omnes suscepti a se operis rationes perspectas habens, in iis posset versari utilius? An non plus uno die facturum se præsentem crederet, quam multis per litteras et amicos centum? Ita ipsi, et vera censuisse ex infra dicendis abunde constabit. Nunc pergimus dicimusque mirum etiam non fuisse quod admodum Reverendi Patres Generales Societatis tam solliciti fuerint, ut ab alia occupatione omni liber Bollandus cum Socio redderetur. Hoc autem factum laudaverunt omnes periti rerum æstimatores, fueruntque tam religiosi aliqui, ne quid impedimenti Bollando objiceretur, ut modum quandoque viderentur excedere. Ex his præcipue nominandus nobis occurrit Reverendus Dominus Barse-

na, olim

na, olim Bollandi discipulus, posteaque ex S. Walburgis Pastore, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis : quem cum in morbo periculoso Domus hujus Præpositus visitaret, rogareturque ut aliquem e Patribus extrema ad obsequia, si opus foret, destinare vellet ; requisitus ille quem ex omnibus sibi notum cuperet : *Vellem*, inquit, *Reverende Pater, et si quidem optio detur, neminem magis quam P. Bollandum aut Socium ejus : verumtamen per Dei amorem oro te, ne mittatur alteruter, sed alius quæris, potius quam ut vel morientis eorum utilissima studia tantisper interrumpam.* Atqui extrema ista officia sunt, quæ ab amicis amici accipere possunt, et solent ut rebus omnibus alius prachabenda exigere. Quanto ergo facilius fuit multos alios eruditos viro sua numeris monumenti abdicare solatia, quæ ex inspectione lectioneque librorum Bibliothecæ nostræ sibi offerebantur, profitentes sæpe eo se accessuros esse, nisi quoties sifere ad Bibliothecam admitti petierunt, submitti sibi vidissent alterutrum Scriptorum, in illustrandis Sanctorum Actis utilius occupatorum. Imo Franciscani Ordinis Lector quidam, cum aliquid ex eadem Bibliotheca transcripturus, videret Bollandi Socium honoris causa apud se manere ; non potuit continere se ne molestiam animi quandam testaretur, eo quod diceret non dubitare se, quin in tanto domesticorum numero, atque ac in sui Ordinis conventibus, essent aliqui, qui viribus et ætate defecti, nulli jam magnæ rei vacare possent amplius, et isto humanitatis officio cum magna virorum intelligentium redditicatione, sineque nonullo fructu, incommodo certe haud magno, fungerentur.

78 Quod porro ad peregrinationem Romanam attinet : primus in facultate ad eam offerenda fuit Adm. R. P. N. Matias Vitelleschus, ab Eminentissimis Cardinalibus Petro Aloysio Caraffa et Francisco Barberino in eam cogitationem inductus. Sed distulit initio P. Bollandus, imprimendo Januario occupatus, ac postea variis ex caussis excusavit omnino, sicut et ille Colonienses, quamvis in tantissimis precibus ad hoc suscipiendum urgeretur. Licentiam tamen eundi semel datam, si forte aliquando aliter videretur, curabat a Mutu successoribus Præpositis Generalibus aut eorum Vicariis semper renovari : usque dum, firmata inter Christianos Principes toto orbe concordia, cum audisset Adm. R. P. N. Goswinum Nickel, amice apud Patres Belgas questum, quod cum alii tam multi votis omnibus anhiant Romam accedere, solus Bollandus post sæpius iteratam facultatem nunquam compareret, ut pene videri posset contemnere gratiam ; neque illam tantum, sed etiam copiosissimum fructum, qui posset ex tot codicibus MSS. colligi, quales una Roma plures haberet quam Belgium universum. His ita dictis et quæ audierant perscribentibus Patribus, cum videret suam valetudinem sic confirmatam, ut Socii solatio auxilioque, haud ægre ad tempus aliquod cariturus esset, eademque occasione ascisci posse alterum in spem perficiendi, quod restaret, operis ; rogavit ut sibi concessa facultas in suorum studiorum Consortem transferretur, eique adjungeretur, quem judicabat idoneum, itineris comes. Utrumque magna cum animi benevoli significatione Adm. Reverendus Pater Noster concessit, litteris XXVII Martii anni MDCLX in hanc formam datis :

Esset sane mihi jucundus conspectus Reverentiæ vestræ, adeoque vellem ut ipsa uteretur facultate, a me et a quatuor decessoribus meis sæpius concessa et confirmata. Quod si tamen putat se non posse per valetudinem infirmam sustinere laborem itineris tam longinqui, concessam facultatem libenter transfero in communium studiorum Socium P. Godefridum Henschenium, qui proinde venire poterit, quandocumque ipsi commodum erit. Per me etiam licet, ut cum illo veniat P. Daniel Papebrochius. Voluntatem meam ex me intelliget P. Provincialis. De cetero studiis vestris semper favebo, et quacumque ratione potero, ea studiose promovebo.

79 Ea concilia ut primum per Provinciam innotuere, ita probata sunt universis, ut omnes dicerent, multo citius id fieri debuisse : in novo autem Socio deligendo præsagium aliquod Bollandum esse secutum : Quippe qui sæpe fuerat multo ante quam ille ad Societatem Jesu postulandam animum applicuisset, dicto dicere auditus, fieri posset ut puer iste sibi succederet. Hunc ille, Confessiones nostro in templo excipiens, magno ipsius bono nosse cœperat, et familiarius amiciusque habitum frequenter ad colloquium admittebat. Tum suam illam præsagitionem fovens, non tantum animabat ad excolendum multa lectione ac scriptione stylum, sed etiam ad quamdam Græci sermonis aliarumque linguarum notitiam concupiscendam. Cum autem eum vidit prope abesse a meta studiorum Humaniorum, suadere ei serio cœpit, ut de eligendo vitæ statu deliberationem institueret. Et tamen non ignorabat quam petulanter idem suadentes alios gravissimos viros repulisset adolescens : sed ut loqui ei Bollandus cœpit, præcanto licet obfirmatoque nullam ejusmodi rei admittere mentionem, excidit, ut postea fassus est, omnis illa pervicacia, seque in potestate ejusset directione futurum respondit, promptitudine tanta, ut ipse sibi admiratione esset, et insolitum quidpiam in vultu habituque loquentis videretur agnoscere. Quin etiam, urgentis intus conscientiæ stimulos diutius non ferens, quibus vim efficaciamque tum forte dabat ardens ipsius Bollandi oratio, prævertit suum directorem, et referens libellos scriptasque instructiones ad exordiendam coram Deo cum-ultationem datas, negavit iis sibi opus esse, cui de divina circa se voluntate satis esset scientiæ, si modo satis virtutis esset ad obsequendum. Priderem enim se ad religiosum statum capessendum haud obscura admonitione impelli, et quidem ad Jesu Societatem : sed obfirmato hactenus animo obstitisse ; quandoque etiam, ne omnia Deo negare videretur, unam illam excepisse. Nunc autem nolle diutius reluctari Deo : adjuvaret itaque et consilium daret, quo posset finem optatum consequi. Præstitit plus quam rogabatur Bollandus : ita enim illius rebus accurandis ordinandisque se dedit, quasi vel a natura pater vel a lege tutor constitutus, usque dum Philosophiæ absolvit curriculum. Probato autem per triennium candidato cum non impetraret admissionem apud Provinciæ Moderatores, temporum iniquitate absterritos ab recipiendis tironibus, eidem Cardinalis Caraffæ conciliavit Patrocinium, assumptoque mox ad Generalatum R. P. N. Vincentio, dicti Cardinalis consanguineo et gentili, negotium feliciter expediendum impetravit. Quin et ipsius jam admissi parentes, Societatis amantissimos, ad reliquæ prolis educationem ita prudenter sapienterque instruxit, ut tres alii fratres, sorores duæ cum vidua post mariti obitum matre Deo servientes : isti quidem in Societate sub votis religiosis, hæ vero in proposito continentiæ sub Nostrorum directione, totius familiæ patrem agnoscant et venerentur Bollandum. Occasione autem prædicti adolescentis, hic addere possumus, Bollandum simili benevolentia complexum fuisse plures alios ejusdem ætatis, quos noverat ad Societatem vel idoneos esse vel propensos, cumque iis fuisse solitum tractare horis sæpe integris, de rebus ad virtutem studiaque spectantibus, tam prolixe, tam benevole, tam mature ; ut viri quandoque in Repu-

blica

blica primarii non satis mirari se posse dicerent, talis tantique viri cum puero tricubitali colloquia tam seria, ac si cum eo maximi momenti negotia habuisset conficienda. Erat enim Bollandus in omni congressu suo, facundus quidem et amabilis, sed ita maturus, ut ne trimulis quidem quadrimulisve infantibus liberiori risu jocove blandiretur; sed induebat maturitatem, quantam ætas illa capere poterat, amica suavitate permixtam : unde in teneris quoque illis animis imprimebatur magna quædam æstimatio viri, tamquam supra vulgi mensuram sapientis.

CAPUT XIV.

Proficiscentes Romam Socii quomodo a Bollando adjuti sint : quantum ejus caussa ubique humanitatem experti.

Monitis de apparando itinere Bollandi Sociis prima cura fuit, cum Magistri auxilio, consilio, directioneque conficere accuratissimum indicem Actorum omnium, quæ vel in MSS. Codicibus schedisque, vel in libris excusis, Musæum Bollandianum tunc continebat; eo fine ut directorium esset perpetuum ad quævis monumenta dignoscenda, secernendaque ea, quibus descriptis opus foret, ab aliis quibus non egebant. Atque hic est ille Generalis secundum ordinem alphabeti catalogus, cujus facta superius mentio est, et quem semper ad latus circumtulere, etiam cum per aspera montium iter pedites faciebant. Eo autem intra quatuor menses confecto, auspicati sunt iter Julio mense anni MDCLX, festo S. Mariæ Magdalenæ die propemodum exacto, in comitatu ipsius Bollandi, Coloniam usque Socios prosecuti. Cœperunt illi tum primum evidenter cognoscere, quanta ubique terrarum esset de Bollando opinio, quam grata recordatio illius apud omnes, qui unquam litteras ejus vel legerant acceperantque ipsi vel legentes audiverant. Etenim Superiores domiciliorum nostrorum, quæ in duodecim Provinciis Societatis plura quam centum adjuvere, nullum faciebant finem effusæ erga hospites, per multos quandoque dies, caritatis; idque totum se facere profitebantur Bollandi intuitu, et illustrium ipsius operum, quorum fama quaquaversum jam pervolarat : erubescentibus Sociis ad nimiæ humanitatis officia; cum, tamquam adventantes eos præstolarentur ad ostia Collegiorum, ita statim adessent Rectores aut Provinciales de accessu præmoniti : alibi honoris caussa cubiculis suis cederent, neque exorari paterentur sese ut extraordinaria illa urbanitatis specie abstinerent; quia in omnium ore Bollandus erat et opera ejus.

82 Hæc porro peregrinatio, uti fructus Bollando attulit majores quam unquam sibi potuisset promittere, ita ingentium eidem fuit messis laborum : quos identidem leniebant epistolæ Sociorum, nuntiantes, quid, ubi, quando, apud quos promovissent commune negotium. Earum supra centum quadraginta ad ipsius manus pervenerunt, accurate in reditum Sociorum servatæ : ex quibus Bollandus excerpens quæ spectabant ad Sanctos, jucunde fallebat expectationem, ultra quam præconceperat animo, absentium. Quia autem in rebus improvisis sæpe occurrebant varia, circa quæ haud satis poterant ipsi per se certi aliquid constituere, recurrebant in iisdem litteris sæpe ad Magistrum, ut ex præsentium monumentorum inspectione definiret, quid opus facto esset de alibi inventis. Denique et peregrinantium benefactoribus, pro summa sua erga omnes gratitudine, scribebat Bollandus operose, et cum ad locum aliquem celebriorem perventuros sciebat, præmittebat monita, secundum quæ iter, actiones, studia sua dirigent, sollicitus interim, ne quid suis deesset per viam eorum mediorum, sine quibus nec longinquæ peregrinationis expensæ poterant sustineri, neque amanuensibus (quorum plurium subinde simul opera impendebatur) mercenarii laboris pretium persolvi; interpellabat amicos multorum annorum obsequio obstrictos, et in iis excitabat zelum ad subsidia pecuniaria large conferenda in pii istius operis promotionem. Quæ omnia tum multo intelligentur melius cum exposita fuerit temporis in iter insumpti compendiaria ratio. Simul etiam constabit iis, per quos adjutus in Sociis Bollandus fuit, nec inutiliter collocata fuisse eorum beneficia, nec apud immemores gratiæ referendæ, ubicumque res et occasio feret.

83 Die igitur v Augusti, post lustrata octiduo integro Urbis Coloniensis sanctuaria; et expertam modis omnibus Patrum nostrorum caritatem (quibus nihil potuit accidere jucundius quam a tanto tempore cogniti sibi per litteras et continuata obsequia amici os videre oculosque, et coram audire ac reddere voces) post Illustrissimi Nuntii Marci Gallii Ariminensis Episcopi hospitalem mensam, et plenas commendationum litteras ab eodem ad Italos amicos acceptas; avulsus a Sociis Bollandus, non absque dulcibus utrimque lacrymis et multa itineris fausti comprecatione, ipse quidem Antuerpiam versus, patribus Matthia Gamans et Jacobo Kritzratt comitantibus, avectus est; illi vero itinere Bonnam Confluentiamque instituto. Illinc adverso Rheno ad S. Goaris oppidum ascendere in cymbula : ubi ab Ernesto Lantgravio Hassiæ ejusque Serenissima conjuge, in suscepta noviter Catholica religione ferventissimis, tanto excepti sunt pietatis sensu, quantum verbis exprimere haud facile sit. Ibi post diei unius moram, quæ piissimis Principibus ad arcem invitantibus negari non potuit, navigio et commeatu novo eorumdem munificentia instructi sunt. Hujus autem liberalitatis occasione, ex ea quam conscenderant cymba retracti ad oppidum, recordati sunt monuisse Bollandum, ut ad oppidi portas meminissent S. Goari se captivos sistere ac redimere, sub ejus protectione porro feliciter navigaturos; cujus ceremoniæ oblitos se fuisse tum primum observavere, cum appensum reduces viderunt collare. Ei ergo religiose inseruerunt cervices, ac tum demum, velut impetrata transeundi licentia, prospera navigatione utentes, mitius secum actum esse gavisi sunt, quam olim cum Carolo V actum audierat, qui pene naufragio fertur luisse ritus istius neglectum, dum præternavigare festinus nititur; alias, ut aiebat, Religioni facturus satis.

84 Ita Moguntiam pervenere XIII die Augusti, una hora antequam eodem adveniret Joannes Gamansius, Bollandiani operis ferventissimus adjutor; unde sub ejus nomine multa, quæ eruit ex antiquis Codicibus, monumenta prodiere in Sanctorum Actis, plura prodibunt in posterum. Vir enim curiosissimus ejusmodi rerum et diligentissimus, quidquid per omnes Rhenanas Provincias sacræ est antiquitatis multos annos indesinenter scrutatus, Bollandi studia mire potuit promovere; quem propterea ipsius Sociis ducem comitemque itineris Provincialis Rheni Superioris R. P. Ricquinus Goltgens obviam misit. Hoc dirigente, ad varia sacræ antiquitatis monumenta lustranda in Ruchaviam egressi, non modice gavisi sunt. Visis in Bingensi Monasterio non tantum ossibus sacris S. Hildegardis, sed etiam voluminibus membraneis antiquis, quibus Divæ illius prophetiæ continentur; omniaque ea evolverunt accuratius, quo possent certio-

certiorem Lectori aliquando suo fidem facere, pseudoprophetiam, quæ sub ipsius nomine contra Religiosos mendicantes conficta olim est et nunc haud absque interpolationis malignioris additamento ab hæreticis fere hominibus Societati Jesu calumniose adaptatur, purum putumque commentum esse. Interim in urbem venerat Bollandiani operis studiosissimus Henricus Julius Blumius, tunc Electori suo Consiliarius intimus, nunc sacræ Cæsareæ Majestati simili in obsequio carus et Baronis titulo ab eodem auctus. Hujus prima cura fuit cognoscere an adhuc ibidem essent hospites, quorum desiderium fecerat Electori: eosque ad ipsum introduxit, post colloquium prolixum cum Principe humanissimo, etiam mensæ conviyas adhibendos.

85 Data deinde, eodem Blumio intercedente, facultas est inspiciendi incomparabilem Ecclesiæ Cathedralis in Reliquiis ac vasis sacris pretiosissimis Thesaurum, nec non Bibliothecam ab antiquis MSS. locupletem: in qua postquam curiositati suæ fecerunt satis, cum bona Principis gratia abiere Worcerunt satis, cum bona Principis gratia abiere Wormatiam die XXI Augusti, rheda vecti Electorali. Tum Spiram et Francofurtum, ac denique Aschaffenburgum: ubi prædicti Gamansii litteraria supellex, maxima copia et labore incomparabili collecta, dum tota inspicitur examinaturque, in eum finem, ut quod adhuc ex ea Sanctorum Actis deerat, describendum ipse ac submittendum curaret; dies abivere sex antequam porro moveri potuerint. Electoris Moguntini humanitatem ejus in Herpipolensi Episcopatu Vicarius Capituli nobilissimi, Decanus Roosenbach, IX Septembris per omnia imitatus est: et quatriduo post Princeps et Episcopus Bambergensis. Quin Senatus Norimbergensis Præsessor, quamvis acatholicus, magnificentissime in arce atque per urbem Socios habuit, sic ut civibus ac Senatoribus omnibus venerabiles propterea essent: et Præsidentium Lutheranorum Superintendens Dilherrus, non modo publicæ Bibliothecæ usum libentissime concessit, sed etiam, cognita ex frontali imagine operis Bollandiani dignitate, præsentem mox numeravit pecuniam, qua aliquos tomos sibi mittendos emeret. Habet Norimberga Teutonici Ordinis palatium amplum, cui soli ex tot sacris olim ædibus libertas mansit, ut in ejus sacello possint Catholico ritu sacra fieri: quæ tunc ibidem procurabat Sacerdos, fidei orthodoxæ zelator egregius idemque sacræ Theologiæ Doctor, Venator nomine. Ut autem ex commendatione P. Viti Erbermanni nostri, celebris in Herbipolensi Academia Doctoris, agnovit hospites qui et unde essent; non modo per dies aliquot benigne habuit, sed tota deductis urbe sacra profanaque ædificia celebriora fecit patescere, nec nisi cum litteris suis discedere voluit, per quas Elingæ innotescerent Provinciali Teutonici Ordinis Commendatori, suam istic sedem spatiosam habenti, ne opus foret Sociis ad hospitia hæreticorum divertere.

86 Abeuntes Elinga prosecutus in rhedis est honoratus nobilium ex ea familia comitatus, donec transito Weissenburgo per ditiones Catholicorum Eystadium abirent. At die XXII mensis, perlustrata Academiæ Ingolstadiensis ab antiquis libris instructissima Bibliotheca, inspectoque Neoburgo, Augustam-Vindelicorum perventum est: ubi S. Udalrici Abbas, cum omnia templi sacra perhumaniter spectanda exhibuisset, ex amplissimo MSS. Codicum thesauro vetus Martyrologium, quo ecebant solo, describendum concessit. Abstinuere deinceps Socii a visitandis Principibus: quod eorum officiosa humanitas non modicam itineri moram injiceret, nec intento fini magnopere commodaret. Ergo Monachii, quo fuerant septembri exeunte appulsi, satis habuerunt Peutingeri Bibliothecarii beneficio impetrasse inspectionem codicum MSS. quos electoralis Bibliotheca Græcos Latinosque multos exhibuit; et Œniponti domesticum palatii Archiducalis Musæum, remissoque ad suos Gamansio, octobri ineunte, Monachio Ebersbergam avecti, crebro iter fecere pedites, jumento uno sarcinario bajulove viæ duce contenti. Ita per Tyrolim progressi sunt donec Œnipontem pervenere; ubi transeundarum Alpium difficultas animo apprehensa rhedam suasit usque Tridentum conducendam: quam tamen minime necessariam fuisse, ostendit mox hospitiorum commodissimorum ad singula fere milliaria occurrentium frequentia, per quam fieri potuerat, ut nullum esset iter commodius expeditis peditibus quam Alpestre illud. Tridenti continuæ pluviæ et navigia tumenti nimium Athesi non audentia se committere, invitos hebdomade integra detinuere; nullo fere alio fructu, quam qui ex domesticorum profusa caritate, et temporis diuturnitate aucta potius quam imminuta, perceptus jucundissimus est.

87 Tandem detumescentibus aquis, die XXII Octobris Veronam defluxere in rate, ubi ex Cherubino Lazzareni ad S. Zenonem Priore Benedictino, nonnullus litterarius fructus relatus est: non tantus Vicentiæ Patavique, quamvis antiqua utrobique monasteria, et multorum Sanctorum præclaras reliquias non inutiliter visitare licuerit. Deerant nempe Manuscriptorum monumenta, quæ Venetiis demum copiose reperta, potissimum in illustri S. Marci Bibliotheca: ubi ad institutum facientes fuere Græci Codices, a Cardinali Bessarione Reipublicæ legati, ex quibus Aloysius Lipomanus hausit varias Sanctorum Vitas, quas e Græco conversas Latine vulgavit, quasque indidem, si opus foret, describendas diligenter Bollandus monuerat: quod ut liceret videre favore Illustrissimi Condelmerii, per uxorem e Belgio ductam conciliati, obtinuere: ejusdem etiam domestico Sacerdote ad ducatum, cymba ad iter continuo per urbem usi, nec non ad S. Georgii majoris monasterium celebre, ubi haud parvi momenti MSS. examinanda fuere.

88 Decem dies Venetiis acti in sacram omnem antiquitatem, Reliquias, monumenta inquirentibus; per librarias etiam officinas investigantibus, num quid ad rem pertinens continerent: atque ita primi collecti sunt fructus, quos cum aliis libriis Vicentiæ et Patavii comparatis mari in Belgium ex Italia advectos, Bollandus excepit a Sociis; his postea accesserunt alii duo librorum eodem spectantium fasces, Bononia Anconaque submissi. Et Bononiam quidem haud ante diem XIII Novembris pervenere, Ferrariæ ex itinere lustrata. Bononia Imolam, Imola Faventiam itum Æmilia Via, per quam porro rectum iter licebat tenere Ariminum versus, sed Urbis Ravennensis antiquitas, et Sanctorum, quibus ornatur, multitudo persuasit ut eo deflecterent, et triginta Italica milliaria uno hiemali die pedites perambularent. Labori fructus suus stetit: Illustrissimus enim Archiepiscopus et Princeps Lucas Torrigianus, vir librorum scientiarumque amantissimus æquo ac peritissimus, postquam curiosissimæ Bibliothecæ suæ oblato usu hospites recreasset, magis etiam recreavit submissis ex metropolitico Archivio monumentis omnibus MSS. ad Sanctos Ravennates pertinentibus, quæ injuria temporum reliqua fecerat. Quibus excussis, et quantum opus fuit transcriptis, in Æmiliam regressi sunt viam, et Forum-Livii atque inde Cæsenam tenuere, hospitalitate Celsi Rosini in vicino S. Crucis monasterio, Abbatis hoc loco memorandam. Tum Ariminum locupleti Bibliotheca instructum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, ac demum Anconam pervenere ipsis kalendis de-

dis Decembris: ubique scrutantes, ubique colligentes, quibus Magistrum suum Bollandum locupletarent.

89 Ancona Auximum, Auximo Lauretum iter fuit, de quo infra pluribus: inde Recineto, Macerata ac Tolentino Fulginium, ad Ludovicum Jacobillum, Scriptorem de Sanctis Umbriæ nobilem et Bollando amicissimum. Sed cum is abesset ab urbe, satius visum est tantisper Assisium Perusiumque excurrere, facili peditibus per frigus itinere. Perusio non absque fructu reduces, reperere virum humanissimum, et tamdiu hospitio ejus usi sunt, dum excuterent omnia de Sanctis monumenta, quibus, ex tota Umbria Picenoque collectis, multis annis fuerat usus ad suorum librorum confectionem. Quid esset ex iis describendum cum annotassent, totam eam curam suscepit in se officiosissimus hospes, et deinde, partim sua, partim amanuensium opera, prompte ac liberaliter explevit, magno talium Scriptorum fasce post menses aliquot Romam misso, quorum frequens deinceps mentio incidet, cum commendatione debita viri tam bene de Actis Sanctorum meriti. Placuit exinde pedestri, ut antehac fere per Apenninum itinere et diverticulo per montem Falconis facto, ad S. Claræ incorruptum corpus reverenter spectandum, abire Spoletum. Ibi conducti Romam equi sunt; ne alibi quam in Alma Urbe natalitia festa agenda essent. Ita feliciter viæ terminum Socii tenuere, atque in complexum venere operum suorum studiosissimi, Patris nostri Adm. Reverendi Goswini Nickel, et optatissimorum pridem amicorum: qui veluti si Bollandum ipsum tenuissent, nullum prætermisere officii genus, quo crederent ejus rebus se posse commodare.

CAPUT XV.

Ingentes in Urbe fructus collecti a Sociis Bollandi, Pontificio favore insigniter adjutis.

Ut Socios Bollandi venisse Romam, ad colligenda Sanctorum Acta, vulgavit fama; post primos salutationum ac visitationum reciprocarum æstus; non ab iis tantum, quos vel ex litteris suis vel scriptis noverant, sed etiam a pluribus eatenus ignotis conventi sunt, suos vel alienos codices MSS. ac Bibliothecas offerentibus. Horum præcipui fuere Joannes Mari, S. Angeli in Piscina Canonicus, copiosam domi collectam habens sacrorum monumentorum farraginem: Josephus a Costa vir clarissimus, Cardinalis quondam S. Severinæ nepos et multorum ejus Codicum MSS. hæres: Ferdinandus Ughellus, SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-salvias Abbas Cisterciensis, Auctor Italiæ Sacræ tomis novem vulgatæ; cujus tanta erga hospites liberalitas ac pene prodigalitas fuit, ut cum duo ingentia collectaneorum volumina iis traderet examinanda, ipsique facultatem peterent describendi quæ vellent: Non describenda, inquit, sed habenda trado; quando iis ego jam usus abunde sum, et omnia Bollandi meritis inferiora existimo. Felici profecto messis amplissimæ omine in dominatrice Urbe faciendæ: excerpta enim ex his duobus voluminibus sunt plus quam sexaginta Sanctorum Acta, necdum alibi reperta. In quibus sic ultro et absque transcribendi onere datis, cum diu laborandum non esset, factus est ad Barberinianam et Vallicellanam Bibliothecas transitus; inducentibus in istam ipse Eminentissimo Cardinali Francisco, in hanc religiosissimo atque officiosissimo viro Francisco Marchesio, Romani Oratorii Presbytero; qui suis omnibus superioribus Sociisque opera P. Bollandi studiaque commendans, quanto ea Romæ successu pronoverit, haud facile poterit æstimari; cum non alienam, sed propriam rem agere, et quidem unice videretur.

91 In utraque porro, quam laudavimus, Bibliotheca, brevi reperta materia est tam copiosa, ut pluribus simul amanuensibus per menses aliquot occupandis sufficeret: curatumque fuit ut quos opus esset, accipere codices, eos ad transcriptionem commodiorem secum auferre possent Bibliothecæ Vaticanæ usus, Holstenio mortuo et alio necdum suffecto, impeditior erat. Igitur consilium suscepere Socii Neapolim excurrendi, partim, ut illic quoque venarentur Sanctorum gesta, si qua adhuc reliqua fecerat nostrorum istic, imprimis piæ memoriæ P. Antonii Beatilli, accuratissima diligentia: partim ut Casinensem MSS. Codicum Bibliothecam lustrarent, cujus pars major Longobardicis exarata characteribus, difficulter alienis oculis poterat examina. Probavit consilium R. P. N. Generalis Nickel, probavit Cardinalis Barberinus, et ipse Monasterii Abbas Angelus de Neapoli: litterasque commendatitias singuli mox expediendas curarunt, quarum auxilio et prævolante Neapolim P. Bollandi fama relatus est non pœnitendus fructus ex Clericorum Regularium, qui Theatini dicuntur, insigni ad Sanctos Apostolos Archivio; quod Antonius Caracciolus, Neapoli sacræ scribendæ intentus, collectis undique monumentis locupletarat. Casini vero tantum repertum est et duobus diebus adnotatum, quantum Scriptor unus, Longobardicorum characterum peritus eo deinde Roma submissus, non potuit nisi mense integro transcribere: ne autem graves viderentur sumptus huic excursioni impensi, magnifica Dominorum de Roomer et vanden-Eynden, mercatorum Belgarum, liberalitas effecit.

92 Est autem minime prætereundum hoc loco, quod nostri Neapolitani, quibus antiqua et magna cum Bollando intercedebat consuetudo obsequiorum et litterarum, ut suum erga ipsum affectum in colendis honorandisque ejus Sociis demonstrarent, non contenti caritate maxima, qua ipsos per septem sua domicilia deduxere, effecerint per quosdam Illustrissimos amicos et apud Archiepiscopum Cardinalem Philomarinum potentes, ut quæ solis fere supremis Principibus eorumque Legatis aut Ordinum Religiosorum Generalibus fieri consuevit gratia, ea ipsis fieret in exibendo S. Januarii cruore, ad objectum Capitis colliquescente ebulienteque. Allegabant siquidem P. Bollandi merita, cujus nunc Socii advenissent, futuri fidelissimi testes tam insignis evidentisque miraculi in libris (quos ideo allatos suæ Eminentiæ commonstrabant) si quidem haberentur digni suis illud oculis usurpare. Annuit his intellectis Cardinalis, et conceptæ spei successus respondit (quantum arbitrari sæpius experti poterant) felicissimus. Etenim postquam majoris campanæ solemni tinnitu signum civitati amplissimæ datum fuisset, exponendarum specialis ex causa Reliquiarum, atque in rheda cujusdam Marchionis, cum multo Patrum nostrorum comitatu, deducti fuissent ad templum Cathedrale et sumptuosissimum Patronorum urbis sacellum; ante omnes (qui plurimini confluxerant, et in his ipse Frater Cardinalis ex Ordine Capucinorum cum multis suis Religiosis) accedere jussi sunt post altare, ubi intra eamdem arcam tenui asseculo divisus a Capite Sanguis servatur. Contemplati itaque eum sunt intra pilulam per grumos concretum, ac fere instar arenæ humidioris. Deinde vero super altare allatum cum Capite prædicto, mirati sunt colliquescentem paullatim, ac demum effervescentem in bullas, et

totius pene phialæ implentem spatium, cujus dimidium duntaxat antea occuparat. Denique, sublato Capite, rursum viderunt ad priorem reverti consistentiam quantitatemque : prout ad perpetuam rei memoriam ibidem mox descriptum in libro fuit, una cum Sociorum Bollandi nominibus, quibus is favor censebatur divinitus esse indultus, coram hominibus deputatis ex Clero, Senatu, Populoque, nam penes eorum singula Collegia claves sacrarii istius sunt.

93 Februarii dies XIX fuit, cum Roma Neapolim versus abirent . XX Martii, cum rediere ad amplexum veterum, et tunc pariter Romæ præsentium amicorum Aimerici Bigotii V. CL. cujus rursum infra occuret mentio, Julii Blumii Electoris Mogentini ad Pontificem Ablegati, et Ernesti Hassiæ Landtgravii : quorum hic suus ad Rhenum hospes, iste itineris Venetiis Bononiam usque comes, uterque P. Godefrido amicissimus. Interim litteras Bollandus acceperat, quibus spem faciebant Socii celeris ante æstivos calores reditus : siquidem post Barberinianam ac Vallicellianam Bibliothecas nihil magnopere restare credebant præter Vaticanam : et in ea quoque sperabant se posse haud multo tempore expedire quidquid agendum foret. Sed ut eos fefellit opinatio sua, sic Bollandum concepta spes revisendorum eodem anno Sociorum : non pauca enim in utraque jam nominata Bibliotheca restare deprehensum est accuratius scrutantibus. Ad hæc intacta manebat Ducis Altempsii illustrissima Bibliotheca, nec non basilicarum Lateranesis, Liberianæ, Transtiberianæ et Vaticanæ Archivia, ex quibus relata sunt postmodum monumenta nec numeri nec pretii contemnendi : introducentibus ad hæc quidem præcipuis dictarum Basilicarum Canonicis, ad istam vero R. P. Aloysio Spinola, tunc Germanici Collegii Rectore, nunc S. D. N. Clementis Papæ IX Confessario, postquam per litteras ad Ducem, tunc forte absentem, datas impetrasset Sociis inspiciendi describendique facultatem. In Vaticana vero Bibliotheca latebat laborandi materia, quanta vix ante Octobrem mensem potuit exhauriri, ac ne exhauriri quidem : relictum est enim in quo Græcus istius Bibliothecæ Scriptor, vacuis ab officio horis, id est, majori diei parte, laboraret transcribendo, toto postquam inde abierunt Socii quadriennio : nec adhuc labor ei omnis finitus est.

94 Et hujus quidem accurationi Scriptoris (cui Laurentio Portio nomen, titulus Abbatis) propter singularem Græcæ linguæ peritiam et usum codicum antiquorum fidere se posse credebant Socii, neque operosius relegenda quæ ille transcripsisset. Ast ab aliis quinque vel sex, qui in Latinis Actis mercenariam exercebant manum, uti pretio sic et peritia multo minori scripta, recensenda ad textus originale sfuerunt omnia Quo flebat, ut cum a prima in seram lucem aliud fere nihil ageretur quam scripta relegere, vel scribenda disponere; vix tamen his sufficeret tempus, nedum negotiis aliis, litterisque in Belgium et per Italiam dandis ad eos, qui morantibus Romæ Sociis submissuros se promiserant, quæ illi in itinere annotarant. Et tamen præveniebant ipsi communem surgendi horam, ut Sacris ante lucem perfuncti, expeditum haberent studiis suis urgendis diem. Quorum quia tantus existebat fructus, ferebat patienter moram Bollandus, eoque libentius etiam patiebatur abesse, quod per æstivos calores sciret fieri non posse, ut absque evidenti vitæ discrimine Roma excederent. Deinde cum Romæ essent convocati ex omni Europa ad Generalem Congregationem Patres, operæ pretium erat cum iis, quorum Provinciæ adiri non poterant stabiliri amicitiam, ad promovenda per ipsos Sanctorum Acta necessariam : eventusque docuit ingentes in eo consilio conclusas fuisse utilitates.

95 Ceterum ut a fructibus ex ipsa Urbe relatis non abeamus longius, operæ pretium est intelligere, quod (postquam in Belgium rediere Socii, et vacavit inire rationem reportati lucri) invenerint Sanctorum, quorum antea sola nomina norant, et plurimorum ne nomina quidem, Acta, toto hoc itinere reperta, ad mille accedere; eoque numero non comprehendi alia quadringenta, de quibus aliqua quidem habebant, sed hac occasione nacti sunt sinceriora et antiquiora, vel eodem spectantes inventionum, translationum, miraculorum historias : eo item numero non comprehendi plurimos, quorum ex MSS. Græcorum Menæis et Latinorum Martyrologiis hactenus prorsus delitescens eruta notitia est, cum aliqua vitæ vel passionis epitome. Atqui tantæ multitudinis pars longe maxima ex Romanis vel Bibliothecis vel archivis vel amicorum scriniis collecta est; sic ut septingenta Acta facile in sola urbe Roma censeantur reperta. Quod autem reperiri, et, cum reperta fuerunt, haberi potuerint, nulli magis est acceptum referendum quam primo Christiani orbis Capiti, cujus exemplum ceteros animavit excitavitque. Supra omnes enim ejus se erga Bollandum illiusque studia benevolentia extulit : quippe qui præter alia jam alibi relata, ut primum de consilio transmittendorum in Italiam Sociorum inaudivit, continuo per Illustrissimum Ferdinandum Furstenbergium, tunc intimum Cubicularium suum, nunc Paderbornensem Episcopum et S. R. Imperii Principem, scribendum curavit, expectatissimum sibi fore eorum adventum, quibus ad promovenda cœpta omnem esset opem favoremque, impensurus.

96 Neque sane minus quam promiserat fecit : statim enim Illustrissimo Vaticanæ Bibliothecæ Custodi Luc. Holstenio, S. Petri Canonico, in mandatis dedit, ut sublata cujusvis excommunicationis interminatione, qua fere adstricti pulpitis suis Romæ detinentur libri, non modo Vaticanos omnes Codices MSS. qui de Sanctis agerent; sed cetera omnia totius Almæ Urbis MSS. venturis P. Bollandi Sociis sciret esse permissa; ipsique curandum, ut ea inspicere omnia, et commode cum; vellent, transcribere possent. Amabat pridem Bollandum Holstenius, et opera ejus faciebat permagni; itaque mandatum Sanctissimi tanta excepit promptitudine, tam propenso affectu tum ipsis tum aliis ad se accedentibus indicavit, ut in eo homine magnam Socii ab initio spem reponerent eximii fructus non admodum magno labore ac tempore colligendi. Jam enim ostentabat Græcarum Vitarum catalogos, quos nunc primum in ipsorum adventum excogitatos pararat, ne minimum in quærendo et Codices omnes a capite ad calcem evolvendo, laborarent. Sed placuit Deo, vitæ humanæ ac mortis arbitro, ut quibus ille tam liberaliter præparabat obsequium suum, ab iis accipere ipse extrema Christianæ caritatis officia, per triduum quo disponebatur ad mortem, inter ipsorum manus precesque obeundam : solis illis Sacerdotibus extremo hoc in articulo utens, quamvis officii causa etiam Cardinales accederent. Quin et eorum manu scribi voluit extremas tabulas, quibus ultimum disposuit de manuscriptis, aut æque ac manuscripta æstimandis libris; de singulis sigillatim notari jubens, quos, quibus legaret. Præterea subscriptam a se fidei catholicæ Romæ formulam (quam Reginæ Sueciæ eamdem professuræ ipse Pontificis nomine Œnipenti excepturus paraverat, et tunc mutatis mutandis aptaverat sibi) eorum quoque nominibus subscribi petiit, tamquam testium ad eam rem advocatorum. Quæ postquam peregisset omnia,

et his

et his agendis pia ex ipsorum præscripto suspiria desideriaque ad cantandas in æternum Dei misericordias miscuisset, tandem in Dei manus tradidit spiritum, Purificatæ Virginis festo die, pridie S. Anscharii, quibus erat pientissime devotus; huic ut patriæ suæ Archiepiscopo, isti ut Catholicorum omnium matri, quibus se ab avitis Lutheranismi erroribus abductum, gaudebat eadem opitulante adjunctum. Obiit autem, ut placidissime vixerat, placidissima morte : quam qui præsentes spectabant adjuvabantque Bollandi Socii, merito sensere ut securim spei suæ injectam.

97 Per mensem interim Januarium, dum vitæ mortisque dubius langueret Holstenius, ac lenta sine sensu phthisi consumeretur, nec multum hospitibus posset in Vaticana Bibliotheca commodare, intellexerunt ipsi apud Patres Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella, magnum Latinorum Actorum servari thesaurum, a Baronio ejusque in simili studio Sociis collectum. Hujus cum usum liberiorem adipisci Sanctissimi Domini commendatione optarent; eum ipsis benigne præstitit per Illustrissimum Spadam, Nosocomii S. Spiritus in Saxea Priorem ex eadem Congregatione assumptum, efficacissimis verbis testatus, se eam omnem humanitatem, quam P. Bollandi Sociis exhiberent ac porro essent exhibituri prædicti Patres, habere habiturumque velut suis impensam obsequiis. Quod palam omnibus enuntians Spada, ad tantum erga hospites favorem animos inclinavit universorum, ut plus quam liceret ipsorum cuiquam illis concederent; permittentes ad commodiorem descriptionem domum efferri Manuscripta quæcumque, et amanuensibus tradere : habitique exinde apud eos sunt velut domestici, quandoque etiam lauto praudio rerceati. Quibus de rebus monitus ex Urbe Bollandus, ut iis se gratum exhiberet, R. P. Præposito eorum Hieronimo Barnabæo ejusque subditis exaravit epistolam, cujus ideo subjiciemus exemplum, ut specimen sit aliarum ab ipso simili occasione scriptarum, et testimonium gratitudinis, quam suorum studiorum Fautoribus exhibebat. Ita ergo scripsit :

98 *Sanctitatis ac doctrinæ splendore Ecclesiam Dei a Vobis mirifice illustrari, non Alma Urbs solum omniaque Italia, sed universus prædicat quaqua patet orbis Christianus. Quæ duo decora Congregationis vestræ cum reverenter suspiciam, tum illam potissimum singularem benevolentiam colo, qua Patres Godefridum Henschenium et Danielem Papebrochium, meos in pervestigandis Actis Sanctorum edendisque in lucem adjutores, complexi estis. Neque enim solum in luculentissimam Bibliothecam vestram admisistis, potestate facta, quæ nobis deessent, e locuplete MSS. codicum penu depromendi; sed tanta id præstitis caritate, ut de ea omnibus fere hebdomadis jam prope a trimestri magna grati animi significatione ad me scribant. Ea nempe inter magnum parentem vestrum S. Philippum Nerium et Beatum Fundatorem nostrum conuuncto animorum fuit; cujus ad vos manavit hæreditas. Nobis quoque diligens sane danda est opera, ut ei respondere valeamus. Quamobrem præter preces, quas ad Deum et Sanctos pro vestra incolumitate quotidie fundemus, præterque paratissimam voluntatem ad omne, quod acceptum vobis fore sentiemus, obsequium; efficiemus ut qui nostra legent, ii quæ ex vestris fontibus hauserimus, et quam propensa vestra voluntate intelligant; tum ex generalibus singulorum mensium præfationibus, tum ex particularibus prolegomenis ad Vitas eas quas e Vestris codicibus descripserimus. Quia vero divina illa caritas vestra et norma nobis erit, ad quam conformare officia nostra utamur; et stimulus, qui alacritatem in nobis excitet ad impendenda, quæ debere fatemur, obsequia : obtestor ego Ti, R. P. Præposite, Vosque Religiosissimi Patres, ut materiam, in qua vobis deserviamus, imperetis. Atque illud adhuc beneficium postulo, ut qui nos ita omnibus officiis devinxistis quique duobus illis Patribus, Sociis meis, præclara virtutum exempla præbuistis, gratiam nobis a Deo precibus vestris sanctisque desideriis impetretis, quo actus illustres, quos conquirimus, Sanctorum imitemur, atque ego comprimis, qui hoc etiam nomine esse æternum cupio.*

Reverentiarum Vestrarum

humillimus in Christo servus

Joannes Bollandus.

99 Altea vice, cum iidem Patres, quibus tam operose gratias agit Bollandus, impensæ sibi a dicti Oratorii Patribus benevolentiæ testes ad ipsum Pontificem accessissent : ipsique hoc nomine, velut amicitiæ tam bene coalitæ conciliatori, egissent gratias; non modo ostendit Sanctissimus Dominus id sibi accidisse gratissimum, sed etiam accedenti eodem die ad pedes suos prænominato Illustrissimo Spadæ, tanta energia verborum idem testatus est, ut manifestum faceret, Bollandi studia laboresque, inter gravissimas suas ac publicas curas, non infimo in loco sibi ac pretio esse; ipsique Oratorii Patres, eo intellecto, summopere lætarentur, hanc se demerendi Sanctissimi Patris nactos esse occasionem, et cumulate offerrent omnia, quæ possent a se quomodocumque præstari.

CAPUT XVI.

Pontificis favores alii, et præcipuorum S. R. E. Cardinalium : eorumque de Bollandi operibus æstimatio.

Satis ea, quæ hactenus adducta sunt, propensum erga Bollandi studia Pontificis animum declarare possunt : lubet tamen adjungere etiam haud minus illustria ejusdem affectus argumenta. Primum sit, quod sub adventum Sociorum in Urbem, inter podagræ dolores cum R. P. Joanne Paulo Oliva, tunc Concionatore suo, agens de hospitibus Belgis, dolensque quod affixus lecto non posset eos, sicut optabat, ad suum conspectum alloquiumque admittere; ex abundantia caritatis dixerit, credere se quod non magis illi ad se Pontificem videndum anhelarent, quam ipse eos videndi audiendique desiderio teneretur. Cui rei, oblata commoditas idonea est ea Dominica, qua festum Purificationis subsequente ab eorum templorum domorumque Procuratoribus, qui Papam patronum immediate agnoscunt, honorarias candelas solenniter accipiebat. His enim longo ordine prægressis, et celerius solito ablegatis, hospites Belgas longo detinuit alloquio ab iis exorsus verbis, quæ supra retulimus, de Bollando numquam a se viso, sæpe per litteras convento. Quæsivit deinde, *an ideo venissent Romam, ut assisterent morienti Lucæ Holstenio, viro docto, homini pio, cui difficulter in utroque genere parem, et ergo exteros undique advenientes tam officiosum Bibliotheca Vaticana successorem inveniret.* Ingemuerunt illi ad amici optimi recordationem, eo sibi accerbam magis, quod fructuum Romæ colligendorum præcipuam spem, in ejus benevolentia et insigni rerum codicumque notitia collocatam, per ejus mortem ex improviso amisissent. Sed consolatus mœrentes filios optimus Pater est, affirmavitque ne sic quidem aliquid defuturum ipsis; quando sui esse ollicn existimabat ad talis operis promovendam molitionem, omnes, qui conferre possent aliquid, si minus sua sponte voluntarii essent,

efficere

efficere auctoritate propria voluntarios : pergerent modo magnis animis urgere cœpta. His aliisque per horam integram affectuose dictis, et vicissim quæ dicerent ipsi benignissime auditis, a se dimisit optime animatos; atque in recessu admonuit, ut per P. Franciscum Vekenum, notum jam olim Bollandi amicum, audacter ad se fidenterque recurrerent, quoties favore suo egerent.

101 Rursum cum perlustratis novem mensium spatio omnibus Urbis Bibliothecis archiviisque, acturi pro exhibito favore gratias accessissent, et ante sacros prostrati pedes, ad figenda iisdem Bollandi nomine extrema oscula, supplicarent, ipsi atque sibi bene ut precaretur Christi Vicarius ; jussit eos in pedes assurgere, atque ad interius conclave familiarius secum ingredi ; ubi et ipsis singulis nummum tradidit sua insignem effigie, perennaturi favoris pignus et tertium P. Bollando deferendum, atque per sesquihoræ spatium cum iisdem inambulans libenter audivit, ubi et per quos potissimum fuissent adjuti. Imo nonnemmis ministrorum suorum morositatem, ob quam coacti fuerant aliquoties pro remedio supplicem libellum offerre, mollissime excusavit, effecitque ut deinceps non ipsi tantum, sed designatus quoque ab eis scriptor Græcus, post ipsorum discessum efferre domum posset a Bibliotheca Vaticana, quoscumque codices eorum nomine postulasset, ad describenda ex iis Sanctorum Acta, juxta catalogum hunc in finem relictum : exemplo numquam usurpato, aut saltem nemini alias tam ampliter indefiniteque concesso. Neque utendo privilegio impedimentum attulit decretum in Congregatione Conservatorum Bibliothecæ non diu post conditum, quo sanciebatur, ne cui quacumque ex licentia liceret retinere libros e Bibliotheca acceptos ultra diem decimum quintum. Cum enim sollicitus Illustrissimus Allatius, ne vel rebus P. Bollandi incommodaret, jubendo intra dictum terminum referri libros prædictos, vel suam potestatem excederet,[1] diuturniorem usum indulgendo ; de sua perplexitate ad Pontificem retulit : hic autem respondit in præsenti casu sic explicandum videri decretum, ut libri debeant intra decimum quintum diem referri, non tamen primum aut secundum aut tertium : sed toties quindecim replicandos esse dies, donec esset P. Bollandi sociis satisfactum. Immensi vultu subridenti, si refigenda lex foret, ejus caussa refigendam esset, qui ut aliorum omnium, Vaticanis libris uti volentium, excedebat merita, sic nec comprehendi deberet lege aliis omnibus lata. Quod intelligens Allatius, simulque gratissimum Pontifici se facturum, si Bollandi studia, quantum in se erat, fovere inteteretur, ad cumulum benevolentiæ nonnullas Sanctorum Vitas Latinas a se ex Græco factas, ultro obtulit donavitque.

102 Denique cum iidem jam Florentiam digressi, istic quoque in monasteriis nonnullis invenissent libros, quos nefas esset sub excommunicationis pœna locis suis efferre, idemque in pluribus Italiæ locis sibi obventurum intelligerent, denuo ad Sanctissimum Dominum recurrentes supplicarunt, ut sibi de aliquo Brevi Apostolico contra ejusmodi clausuras prospicere, easque solvere dignaretur. Fecit autem absque mora quod rogatus fuerat ; et quidem, ut ex ore ipsius ad Bollandum scripsit Vekenus, libenter fecit tenore sequentium litterarum, inscriptarum

Godefrido Henschenio Societ. Jesu Presbytero.

Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum, sicut nobis exponi fecisti, tu componendo et in lucem ad publicam utilitatem edendo ingenti opere de Actis Sanctorum, una cum dilecto filio Joanne Bollando Presbytero Regulari Societatis Jesu, des operam : eaque de caussa multis codicibus manu exaratis, qui in variis Bibliothecis et archivis extra almam Urbem nostram existentibus, asservantur, opus habeas ; verum per varias ordinationes Apostolicas sub diversis pœnis prohibitum reperiatur, ne dicti codices commodentur, seu ex Bibliothecis et archiviis hujusmodi respective extrahantur... Nos te specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes... Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus et indulgemus etc.

Quin et revertentes in Belgium Socios pari prosecutus caritatis affectu, gaudebat de eorum successibus sæpius interrogare prænominatum Vekenum, ad quem ipsi litteras frequenter dabant ; et reversis per eumdem gratulatus est reditum, benigneque tum ipsis, tum ipsorum Magistro Bollando largitus est indulgentias, in honorem S. Francisci Salesii, Gebennensis Episcopi Divorum Albo recens adscripti, a se concessas ; quas ipsi in pios fideles, et potissimum in sui operis fautores adjutoresque, distribuerent ; ad calcem libelli supplicis, hac super re sibi a Confessario suo R. P. Joanne Baptista Cancellotto oblati, manu propria adscribens, quantum earum numerum unicuique ipsorum dispensandum concrederet.

103 Consonum porro naturæ est ac rationi ut capitis sensum sequantur membra, Pontificis exemplum Cardinales ejus : faverunt autem Bollandi Sociis certatim etiam ipsi, quotquot ab eis accedebantur, crediti in aliquo posse prodesse. Ex his Franciscus Barberinus S. R. E. Vice-Cancellarius, eos præ Abbatibus aliisque simili in dignate viris, admittebat ad audientiam, in conclave interius introducebat, loquebatur prolixe propenseque de studiis eorum, educebat ad scalas usque suarum ædium, nec nisi in rheda sua volebat abire ; eamdem quotiescumque voluissent offerebat utendam, nisi aliam ipsi consuetudinem suam esse excusassent ; et omnes amplissimæ suæ Bibliothecæ libros, quamdiu et quomodocumque egerent, seu scriptos manu seu typis excusos, eisdem permittebat. Quin et Casinensibus monachis, quorum erat Protector, et aliis humaniter commendavit per litteras : effecitque ut ex monasterio Cryptæ-ferratæ concederetur ipsis pars æstiva Menologii Græci, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti compilati, ut inde describendum curarent Martium, cujus non exiguus deinde usus fuit in illo mense perficiendo. Denique luculentissimis signis demonstravit ubique cordi sibi esse Bollandi memoriam et pridem animo alte impressam : ubi vero mortuum intellexit, præ se tulit sensum isti suæ de viri meritis æstimationi parem, et nostro in urbe pro Flandro-belgis Pœnitentiaro, Carolo Alexandro a Mandenscheidt, exaggeratissimis verbis declaravit.

104 Cardinales etiam Brancaccius et Sforza ad suas Bibliothecas ultro accersivere prædictos Bollandi adjutores, in usque monstravit alter Sanctorum Januarii ac Februarii Acta magno a se haberi in pretio ; et alter quidem non absque aliquo sensu suo intellexit, inter multa sua rarissima MSS. pauca admodum esse, quibus descriptis opus haberent, propterea quod ea jam fere alibi reperissent. Nam quemadmodum antiquos Numos colligentibus accidit, ut principio quidem apud omnes ejusmodi raritatum propolas multos inveniant, quos velint comparatos ; scriniis vero utcumque jam instructis, non nisi paucos hinc inde, eosque rariores : ita etiam ipsis contingebat post tot annorum diligentissimam conquisitionem, et Vaticanam, Vallicellanam, Barbarinianam in Urbe Bibliothecas excussas, pauca admodum occurrere apud alios, quæ vel jam antea non haberent Antuerpiæ, vel tot mensium spatio Romæ non reperissent. Cardinalis præterea Azzo-

linus,

linus, negotiorum Serenissimæ Reginæ Christinæ, dum ea apud Suecos suos abest, curator in Urbe, omnia illius MSS. quibus tunc locus in novo palatio parabatur, magna exhibuturus alacritate, sua ipse in rheda aliquoties deduxit Patres ad ea inspicienda. Intellexerat enim quomodo ipsa Regina, antequam transiret in Italiam, profitendæ fidei Catholicæ caussa, ad plures menses subsistens Antuerpiæ, quo præmiserat instructissimam Bibliothecam, plenissimam Bollando facultatem dedisset ea utendi; qui propterea tantisper intermiserat mensis Februarii impressionem, omnia MSS. Legendaria, Chronica, Martyrologia exhibente Bibliothecario Regio, Isaaco Vossio; non absque impendio laboris magni, quia impressis permixta libris in cistasque compacta, difficulter eximebantur quæsita: diligentia autem tam singulari, ut eam vix fugerint pauca quædam veterum Martyrologiorum fragmenta, quæ, sibi repererint defuisse, cuncta rursum Romæ scrutati. Nec reticendus hoc loco Cardinalis Palavicinus, ex nostra Societate ad eminentissimam istam dignitatem Alexandri VII imperio assumptus; qui officii caussa a Bollandi Sociis visitatus, vicem mox humanissime reddidit, et tunc et alias pluries protestans, omnem quamcumque vel purpura sibi dedisset auctoritatem, impendere se velle Sanctorum Actis quacumque ratione promovendis: ut et reipsa fecit, aditum aperiens in Bibliothecam palatiumque Farnesianum, hoc generis omnis raritatibus, istam libris curiosis locupletem.

105 Cur autem Eminentissimis Ecclesiæ Principibus non accenseam Romanæ nobilitatis Principem, Innocentii X Nepotem, Camillum Pamphilium, tantæ erga Dei cultum propensionis virum, ut eodem simul tempore quatuor pulcherrima ex marmore templa construeret, cum Romæ essent Bollandi Socii. Hic cum Sanctorum vidisset Acta, persuasus et in iis locum esse posse Vitæ B. Lodulphi ex Comitibus Pamphiliis, cognomento Columbini, qui Ordinis Sanctæ Crucis Fontis-avellanæ fundator et Episcopus Eugubinus obiit XIII kal. Februarii MXLVII; non quidem in Januario jam excuso, nisi supplementorum tempus expectetur: sed aliquo alio mense; quo placeret Principi, translatione solenni corporis, dedicare novam aram sacellumque, Romæ apud Augustianos Discalceatos, in templo ejusdem munificentia erecto et marmoribus convestito. Sub ipsum igitur discessus articulum accersivit ad se Bollandi Socios, et quoniam in Bibliotheca ejus non multum inveniebant quod e re sua esset, liberali eleemosyna adjuvit ad reditum; addens P. Bollando munus, Aldobrandinæ Villæ (quam uxorio Olympiæ Aldobrandinæ Rossanensis Principis jure in Tusculano possidet) descriptionem, justo plurimarum ænearum figurarum libro expressam: ut quoniam ad hanc, dictam jure Villarum omnium Reginam, ducere ipsum spectatorem non poterat, in ejus saltem qualicumque imagine lassum studiis animum recrearet, atque vel sic veniret in partem aliquam sancti operis.

106 Imprimis autem commemorandi hic sunt Eminentissimi dictæ Sanctitatis Nepotes; ex quibus Cardinalis Chisius Sociorum postulata magna semper cum benevolentiæ significatione deferebat ad Pontificem, et judicium requirebat de Sanctorum corporibus, quæ ad se fuerant ex cryptis Romanis delata, cum illustribus sane Martyrii notis in tumulo repertis. Alter Pontificiorum Nepotum Cardinalis Bichius, Auximamus Episcopus, eosdem Socios, quorum alterum in Belgio familiariter noverat Bruxellis Internuntius, apud se velut fratres triduo integro habuit et sacra suæ Urbis cuncta per se monstravit. Quin etiam ut discessuros Lauretum sua in rheda deduceret, accinctus itineri fuit; venissetque comes, nisi effusus subito imber fecisset rhedis impervias vias, et hospites coegisset discedere in equis, ne amitterent oportunitatem celebrandi ibidem festum Immaculatæ Virginis Conceptæ, et dein recolendi præcipuam eo loco solennitatem, qua die Decembris X recolitur memoria translatæ istuc Angelicis manibus ædiculæ sacræ. Idem deinde Cardinalis cum Pisauri, ubi Legatione per Urbinatem Ducatum Apostolica nunc fungitur, litteras accepisset de morte Bollandi, tales inde VI Nonas Novembris remisit:

Ad magnam sollicitavit me animi ægritudinem, quod de obitu R. P. Joannis Bollandi tristissimum attulit epistola vestra nuntium. Plane enim vir ille dignus erat, qui pro summa in Deum pietate, in amicos sincera necessitudine, proque virtutum omnium quibus cumulatissime redundabat excellentia, numquam fato concedere debuisset; ut novis laboribus atque ingenii præclaris monumentis de Catholica Ecclesia bene mereri, suamque Societatem in dies magis illustrare posset. Sed quoniam Divina providentia ita constitutum est, ut omnibus statuto tempore universæ viam carnis ingredi necesse sit; Altissimi consilio acquiescentes, a mœrore nos quoque temperare non gravemur: cum præcipue id fuerit in caussa levamenti, Amici scilicet nostri vel in morte fortunata conditio; qui post multas exantlatas gloriose vigilias, morbis senioque confectus, ad justitiæ coronam, quasi bonus athleta, processit. Quod et Sanctissimi Domini nostri dolorem leniet, cum ex meis litteris tanti viri interitum intellexerit. Quod reliquum est Reverentiæ vestræ, ejusque studiorum ac peregrinationum comiti felicia omnia a Deo exoptare numquam prætermittam. Ad hoc enim me impellit et singularis vestra erga me observantia et ardentissimum, quo flagro, desiderium, ut operosam ad confundendas hæreticorum insanias susceptam provinciam, summo Ecclesiæ plausu ad finem usque fortiter perducere possitis.

Hæc ille, pene infra purpuræ suæ dignitatem officiose, nisi Sanctorum honori quantavis dignitas recte serviret: itaque sese ostendit sentire, quando fidenter rogatus conferre operam, primum ut de S. Benvenuto, Auximano Episcopo, collecta haberentur quæ supererant monumenta, deinde ut antiqua B. Thomassi Eremitæ Camaldulensis Acta in Colle-stacciario, Eugubinæ diœcesis oppido transcriberentur; tanta cum promptitudine benevolentiaque id fecit, quantam poterit lector ad diem XXII et XXV Martii admirari, propriis ejusdem Eminentissimi Cardinalis litteris, istic prolatis ipsoque facto declaratam.

CAPUT XVII.

Bollandi Socii commendatitiis litteris ab omnium Religiosorum Ordinum Generalibus instruuntur ad reditum.

Quid nunc judicia referam virorum aliorum, in Civili et Ecclesiastico Ordine dignitate et litteris conspicuorum, de Bollando et operibus ejus? Prolixa mensium viginti novem peregrinatio fecit, ut ejusmodi multa audirent Socii, nec adulatorie simulari reapse experirentur. Sed eadem pariter tantum ipsis obtulit negotiorum, ut talibus testimoniis memoriæ commendandis nec vacaret nec luberet attendere, magis de Magistro suo ditando, in vita quam post mortem collaudando solliciti. Non possunt tamen hic prætermitti ordinum Religiosorum Generales, qui eosdem Bollandi Socios

instruere

instruere dignati sunt patentibus litteris ad omnia suæ jurisdictionis monasteria, quæcumque adire contigisset in Belgium revertentibus. Etenim remittentibus sese æstivis caloribus, æstus quoque occupationum deferbuit, quæ illos nonum jam mensem præter spem opinionemque suam retinebant in Urbe : quamvis omne pene illud tempus studiis, exiguum sacrariis Romanis visendis, nullum autem prorsus impenderint profanis antiquitatibus novitatibusque, quas alii fere solas spectatum eunt, curiosius perlustrandis. Ergo non tam finientes quam abrumpentes negotia, quæ adhuc poterant remorari, cœperunt abitum apparare; et scriptorum quidem bene magnam sarcinam Mediolanum per conductas transpertandam composuere, libris vero Romæ coemptis ingentes duas implevere cistas, quæ mari in Belgium deferrentur. Inde ad agendas gratias et vale amicis dicendum conversi, curarunt a singulorum Ordinum Religiosorum Generalibus patentes, quas diximus, auferre litteras : ex quibus non incongruum fuerit hic referre aliquas, ut omnes eorumdem Ordinum Religiosi ubique terrarum, ad quos Sanctorum Acta pervenient, cognoscere possint, quis Capitis sui de iis sensus sit, et huic suum valeant conformare. Quoniam tamen extra Italiam alii vix Ordines se extendunt, qui suos Romæ habeant Generales, quam eorum qui Mendicantes dicuntur, licebit absque priorum injuria horum potius verba quam aliorum adnumerare.

108 Sit igitur prima Reverendissimi Patris Joannis Baptistæ de Marinis epistola, XXII Septembris data ad omnes et singulos Præsidentes et Fratres Provinciarum, Congregationum, Conventuum et locorum Ordinis FF. Prædicatorum : sit, inquam, prima, propter Angelicum Doctorem Thomam, cujus et doctrinam minima nostra profitetur Societas, et Acta hoc mense Martio antiquissima ac veracissima dantur singulari studio illustrata. Est autem ejusmodi :

Ut religiosissimus Sanctorum cultus imitatio est, teste Lactantio, atque nulla compendiosor et efficacior ad salutem institutio quam Sanctorum exempla; ita vix ulli de Ecclesia triumphante ac militante dignius merentur quam qui Sanctorum historias et gesta e tenebris eruunt in lucem, et in Ecclesiæ monte, utpote absolutissima totius Christianæ perfectionis exemplaria, fidelibus imitanda proponunt. Quare cum RR. adm. Patres Joannes Bollandus et Godefridus Henschenius, doctissimi et reverendissimi sacræ Societatis JESU Sacerdotes, [illegible] in argumento desudarint, omniumque quotquot adhuc colebantur vel a Catholicis Scriptoribus celebrabantur Acta Sanctorum ex antiquis monumentis [illegible] diligenda, commentariisque et variis eruditionibus illustranda feliciter adeo susceperint, ut [illegible] quindecim volumina de Sanctis mensium Januarii et Februarii duodecim jam ediderint; in quibus [illegible] de nostri Ordinis Sanctis caque non vulgaria et satis digna disserte et per honorifice scripserint. Quoniam ex iis alter, scilicet Reverendus P. Godefridus Henschenius cum R. P. Daniele Papebrochio studiorum et laborum Socio, seu apis sollicita, post lustrationes accuratas Vaticanam Bibliothecam, aliosque Europæ [illegible] thesauros doctorumque scrinia obiit, e quibus pius et cautus favos suos hucupletare possit et cumulare. Ut [illegible] Ecclesiæ caussa est, et præfatæ sacræ Societatis opus, cui quia a cunabulis vetus et constans [illegible] nostris mira et jussa intercedit necessitudo, cujusque observantiam encyclicis nostris toti nuper Ordini commendavimus : ita, de vestro pro Dei et Sanctorum gloria juvandaque proximi salute zelo, qua se dat occasio, certiores; tenere præsentium nostrique auctoritate offiri præfatos RR. Adm. Patres ad omnia religiosæ humanitatis nec non hospitalitatis officia, sanctosque eorum circa Sanctorum gesta, ut supra, conatus, et labores, pro eorum votis, quantum in nobis est, vobis facimus commendatos. Quatenus sponte etiam oblatis et liberaliter communicatis sive Ordinis sive aliis documentis, codicibus, manuscriptis, ad eorum facientibus institutum, quæcumque apud vos erunt; illos opera, industria, gratia, auctoritate, obsequiis, qua parte dabit vobis Dominus, plane juvetis : mihi, Ordini, Deo factari, quidquid illis hunoque eorum operi, numquam satis laudando et juvando, impendetis. Ad quod vos hortamur et monemus, ut in partem hic venientes laborum, etiam mercedis possitis aliquando esse participes, concives Sanctorum facti et domestici Dei. Valete.

109 Encyclicæ, quarum hæ litteræ, registratæ folio 82 mentionem faciunt, et quarum exemplar impressum ac manu, sigillo, nomine prædicti Magistri Generalis signatum, Bollandi Sociis datum fuit, hoc principium est : *Cum templi velo diviso crucifixi Jesu tunicam arguta antithesi componens S. Athanasius*, etc. datæque reperiuntur eodem anno MDCLXI XXV mensis Martii et registratæ fol. 357. Utrisque autem debita reverentia delata est, sed nusquam utilitate majori quam Florentiæ atque Mediolani. Nam Florentiæ in utroque conventu S. Marci ac S. Mariæ de Flore, antiqua erant Ordinis monumenta non pauca, quæ describenda benigne concessa sunt. Mediolani vero, cum jam discessum ex ea urbe pararent Socii, tandem in conventum S. Mariæ Gratiarum delati casu, ipsis quidem fortuito sed Deo Sanctisque proviso, inexpectatum reperere thesaurum; Ambrosii videlicet Taegii MSS. volumina, in quæ ille quotquot nancisci potuit Ordinis sui monumenta, invariato fere primorum auctorum stylo collegerat; ipsisque materiam præparaverat, in qua toto fere mense utiliter occuparentur, dum inventas ibi opes indefesso exhauriunt labore, quamvis dimidiæ horæ itinere eundum redeundumque fuerit bis quovis die. Etenim licet libentissimis animis concessissent Patres, ut jam dicti tomi, diffractis catenis a suo avulsi pluteo, cui jam ab annis centum quinquaginta et amplius affixi hæserant, efferentur e Bibliotheca in cellam quietam et ab interpellationibus liberam; non tamen e monasterio efferendos censuerant, quia multa in iis continebantur rem ipsius conventus temporalem concernentia.

110 Porro huduo prius quam istæ, quas supra protulimus, in Conventu S. Mariæ supra Minervam a Magistro Ordinis Prædicatorum Generali litteræ expedirentur; expeditæ sunt illæ quas Reverendissimus Pater Hieronymus Ari, Prior Generalis totius Ordinis Fratrum B. V. Mariæ de monte Carmelo antiquæ observantiæ Regularis, intuitu meritorum P. Bollandi jusserat legitime consignari, in suo præcipuo S. Mariæ Trans-pontinæ Conventu, die scilicet XX Septembris in hæc verba :

Reverendus et doctissimus pr. Godefridus Henschenius, Societatis JESU Presbyter, seu lucidissimum sidus firmamento veritatis affixum, Religionis nostræ splendori, quem vetustatis caligo offuscare quandoque tentat, propriis lucubrationibus insigniter consulit. Idemque velut suavis et felix aura, sive ut expertus nauta, per oblatarum procellas nostræ historiæ carbasa promovens, seu gubernaculum regens, prospera navigatione eumdem tranquillo sistit in portu; e quo, injuriarum temporis expers, immensas probatissimo Scriptori grates habere non desinit. Id omnes et singulos nostri instituti Alumnos intelligere volumus, ut præstantibus adeo prædicti P. Henschenii meritis, ejusque tam singulari erga nos affectu cunctis officiis jugiter, ut par est, respondentes, nihil negligant obse-

quii,

quii, nihil in ipsum gratitudinis et amoris omittant. Expresseque iisdem præcipimus, ut quæcumque monumenta librosque Ordinis ipsi, cum opus fuerit, communicare non renuant; in ejus itineribus eum in nostris domibus peramanter excipiant, nec non ipsi in omnibus quovis tempore, quantum vires suppetent, assistant et inserviant, ut dignissimo viro, nobis commendatissimo et optime merito de nostra religione; quam utique valde exoptamus ut illi perpetuis obligationum nexibus indissolubiliter se devinctam exhibeat.

111 Ut autem præmissis Generalis Dominicani litteris tam ampla in forma concipiendis, manum stylumque suum commodaverat Jacobus Barelier, Gallus, Reverendissimi Socius, atque in sacra Theologia Magister, qui ultro se in Bibliotheca Vaticana studentibus adjunxerat, et intellecta studiorum ac peregrinationis caussa, omnem, quicumque ab Ordine suo sperari poterat, favorem addixerat; ita et ad istas Carmelitarum tam singulari affectu conscribendas, vehementer impulerunt R. P. Paulus a S. Ignatio ipsius Ordinis Procurator Generalis, in Actis Sanctorum hactenus editis versatissimus, et R. P. Gabriel ab Annuntiatione, ejusdem Ordinis Assistens Germaniæ, qui se ipsius olim Henschenii disciplinum fuisse mira gratitudine recolebat. A quibus postremis nemo existimet nullam nominatim factam Bollandi mentionem, quasi nescirent hujus potissimum studio ex singulari erga Ordinem affectu elaborata fuisse plurima, sed ideo solius Socii meminisse istic sciat, quia huic soli servituræ erant ejusmodi litteræ, et in manibus omnium tunc versabatur opusculum ejusdem studio expolitum, atque conventui Provinciali Mechliniæ collecto anno MDCLIX inscriptum, complectens antiquam S. Petri Thomasii Vitam, ut ea in Bollandiani Musæi antiquo MSS. extat, a Philippo Mazzerio Cyprii regni Cancellario et individuo pene peregrinationum a dicto Petro in Orientem susceptarum comite, luculenter conscripta. Nam et hic habitam fuisse ipsius Bollandi rationem magnam, et eximium Carmelitici Ordinis erga eum semper extitisse affectum, facile intelliget, qui in sequentibus leget honores ipsius funeri honestando delatos.

112 Breviori forma, sed quoad rem nihilo minus efficaci, usus est admodum Reverendus Sebastianus a Neapoli, Fratrum Minorum de Observantia Vicarius Generalis, litteris in conventu Aræ-coeli datis XXX Septembris; in quibus appellatur *Admirabile opus de Vitis Sanctorum. Insigne* vero *opus* nominat Magister Petrus Lanfranconius, totius Ordinis Eremitarum S. Augustini prior Generalis in similibus aliis, XXIX Decembris Ancona submissis, postquam in Generali Ordinis sui Capitulo ejusdem operis promotionem commendasset cunctis qui convenerant Patribus. Quod idem jam prius fecerat Congregatio Generalis Abbatum Casinensium Ordinis S. Benedicti Parmæ collecta, a qua XVI Maii ejusdem anni MDLXI conditum decretum transmittens ad P. Godefridum ejusdem Congregationis Præsidens Generalis Reverendissimus Dominus Ludovicus Balbus, his verbis usus fuerat:

Ex litteris Paternitatis Vestræ Adm. Reverendæ et ubertim ex voce nostri Abbatis Casinensis, magno cum animi nostri gaudio accepimus, quam sancte atque utiliter Paternitas Vestra una cum Adm. R. P. Bollando laboraverit et pergat laborare in Sanctorum, quotquot toto orbe coluntur aut a Catholicis Scriptoribus celebrantur, Actis digerendis et illustrandis; quorum pars quinque tomis jam Antuerpiæ edita Januarium et Februarium complectatur, ceteris mensibus suo ordine seculturis. Cumque non modo ad universalem totius Ecclesiæ utilitatem, verum etiam ad singulare sacratissimi Ordinis nostri ornamentum plurimum id conducere dignoscatur, libentissimis animis universum nostrum Capitulum Generale communi voto annuit postulationibus Paternitatis Vestræ, mandavitque speciali decreto ut omnes Prælati, postquam ad sua se receperint, revolvi curent Bibliothecas et archivia monasteriorum suorum; et si quæ repererint monumenta ad Vitas Sanctorum spectantia, nondum edita, eorum notas, signatis initio et fine cujusque Vitæ, Passionis vel Translationis, transmitti curent per Ordinarios tabellarios Romam Adm. R. P. Jacobo Schellebroot Societatis JESU: ad cujus nutum eadem monumenta transcribi permittent ad ornamentum et gloriam Ordinis nostri et communem Ecclesiæ utilitatem. Quin etiam Paternitatibus Vestris, quod insigni suo labore Sanctorum Ordinis nostri, gloriam usque adeo studeant illustrare, plurimas gratias agimus, Deumque Optimum Maximum precamur, ut Paternitati Vestræ, pro Sanctis sancte laboranti, ejusque in hoc egregio studio Sociis vitam et valetudinem, perficiendis bene cœptis tantisque conatibus necessariam, servet.

113 Præivit exemplo, mox a soluto Capitulo, in eodem electus Generalis Præsidens Ludovicus Carvesius, Ferrariæ in S. Benedicti-majoris Abbas: sed Romam III Idus Septembris scribens, excusare coactus est barbarorum incursiones, deprædationes, incendia, aliaque temporum ac bellorum incommoda, quibus factum sit ut antiquiores codices et celebriora monumenta, ad spiritualium ac temporalium rerum notitiam reservata, rapta, extincta, deleta sint; adeo ut non tam mirandum sit ista non amplius inveniri, quam superesse potuisse post tot luctuosas calamitates, pauca quædam ex minus antiquis syngraphis, pro levioribus monasteriorum juribus retinendis, dum graviora vix memorantur amissa. Eadem ferme excusabant alii: quidam, ut invenire potuerunt, sic misere residua. Non tamen inutiles ejusmodi fuerunt litteræ, etiam apud illos qui nihil habebant in manuscriptis: hoc enim ut minimum obtentum est, quacumque iter fuit, ut cum deessent cetera, humaniter saltem prompteque ostenderentur Reliquiæ sacræ, vel jam olim subtractæ monasteriorum ruinis vel postmodum acquisitæ. Usum quoque non uno in loco habuerunt epistolæ aliorum per Italiam Religiosorum Ordinum; ut apud Cistercienses Reformatos Joannis Bona, Generalis ipsorum supra laudati, patentes: et Gasparis a Castro-Sancti-Petri, Abbatis S. Mariæ Pacis, apud Canonicos Regulares, Lateranensis Congregationis, quorum ille Procurator Generalis, vice Abbatis Generalis in Gallia Cisalpina visitationis caussa absentis, scribebat.

114 Petri item Ferraccii in Congregatione Camalduensi Abbatis Generalis, datæ ex Monasterio Rosæ Senarum; et Callisti Puccinelli, Prioris similiter Generalis Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis in Conventu Dominæ Annuntiatæ de Florentia expeditæ litteræ apud similium Ordinum Religiosos, magno commodo fuere, et honori commendationique etiam apud alios. In primis autem profuerunt, quas Daniel Sersalis, Vallumbrosanæ Congregationis Abbas Generalis, Romæ signavit in monasterio S. Praxedis de Urbe. Harum enim beneficio tum in ipso Vallumbrosano Archicœnobio, tum in aliis circa Florentiam ejusdem Ordinis humanissime excepti, varia de Sanctis Vallumbrosanis accepere monumenta, quorum nonnulla etiam mense Martio proferuntur. Id vero quod subditis suis alibi positis Servitarum mandabat Generalis, ipse Florentiæ cumulatissime præstitit, jubens accurate transcribi antiqua omnia de B. Philippo Benizio Ordinis Institutore monumenta, quæ ejusdem Ordinis historicus Gianius magno studio colle-

gerat.

gerat, et in sacristia velut thesaurus pretiosissimus uno in codice pergameno, holoserico bracteisque argenteis sumptuose vestito, asservabantur cum Reliquiis B. Julianæ Falconeriæ, cujus indidem accepta Vita, sicut et Vita B. Joachimi Servitæ, nec non alia quædam aliorum Ordinum, ipsis apud quos Beati coluntur frustra desiderata hactenus Acta. Denique apud Eremi Camaldulensis incolas, quamvis monachorum ejusdem nominis Generali minime subjectos, ipsius tamen auctoritas valuit ut describendum traderent Codicem in ipsorum repertum Bibliotheca, in quo multæ Sanctorum etiam antiquiorum Vitæ seu Passiones eatenus ignotæ latuerant. Eadem auctoritas Bollando conciliavit amicitiam Andreæ Vallenarii, plurium successive monasteriorum in Ordine Camaldulensi Abbatis. Hic enim postquam Bollandi litteris plene sibi satisfactum agnovisset in controversia, super S. Romualdi ætate mota, idque per chronologicas rationes in tomo 2. Februarii propositas, et epistola plus quam una planius fusiusque deductas, evidentissimeque convincentes, Sanctum Fundatorem solum annis septuaginta, non viginti supra centum vixisse : conatus est tantum præstare solus, quantum a toto poterat Ordine expectari, suos ubique sollicitans et urgens, ut quæ habent communicarent, eaque Antuerpiam ipse diligenter transmittens.

CAPUT XVIII.

Ingentes fructus ex reliqua Italia a Sociis ad Bollandum relati.

Talibus ad reditum instructi litteris Bollandi adjutores, cum ipsum de omnibus reddidissent certiorem, transmiserunt exemplar memorialis cum in finem Romæ excusi, ac dein iterum recusi in Gallia, ut quoscumque adirent viros religiosos aut litteratos, compendio docerent, quid vellent quæreretque; et tum ipsos, tum alios, quos convenire haud aliter possent, de modo rationeque Acta Sanctorum promovendi instruerent. Tum bene precantibus Adm. R. P. Generali, Vicario ejus, et præcipuis Societatis Patribus, ipsoque imprimis Pontifice Maximo, tertio die Octobris discesserunt ex Urbe : et biduo post, quia in Bibliotheca Latini Latinii, Ecclesiæ Cathedralis Viterbiensi legata, nihil erat quod ipsos Viterbii detineret ; post honorem incorrupto S. Rosæ corpori ibidem exhibitum, processere Senas ; ubi eos pridem præstolabatur Illustrissimus Eques, idemque templi Cathedralis Ædilis, Ludovicus de Vecchiis, Pontificis consanguineus. Ad hunc suus in Belgio frater, Apostolicus pro Alexandro VII Internuntius, ipsa Sanctorum Acta transmiserat, futura ornamento amplissimæ ipsius Bibliothecæ, et commendationi Bollandi Sociis. Et fuerunt sane tum apud Illustrissimum ex Picolominea gente Archiepiscopum, tum apud Serenissimum Principem Matthiam, Magni Hetruriæ ducis fratrem : quibus faventibus, ipsoque per omnia deducente Equite, mora nulla fuit, ut quidquid in publicis privatisve archivis erat, circa Sanctorum, maxime Senensium, gesta inspiceretur, et Florentiam transmittendum notaretur. Sed hoc postremum ut fieret, multis deinde litteris curandum fuit. Itaque considerantes Socii, et simul quam difficulter impetrarentur ea, quæ Romam euntes post tergum reliquerant (locum et codicem notasse contenti, ex quo describi juberent quæ Romæ non reperissent) magis etiam quia nihil jam reliquum eis spei erat, ad quam se reservarent; decreverunt aliquo impendio temporis, quo in ipsis ubi moræ pretium foret locis manerent, redimere ingentes scribendarum perpetuo litterarum molestias ; quando nemo est aptior curator negotiorum, quam is cujus ea propria sunt.

116 Scripsere igitur ad Bollandum, eoque ipsorum consiliumque probante, a die XIV Octobris anni currentis usque ad XVIII Februarii anni proximi, permansere Florentiæ ; a mane in vesperam occupati transcribendis sua fere manu Sanctorum Actis. Nemo enim istic inveniebatur, qui operam mercenariam aut vellet aut posset commodare, vetustorum characterum et præcipue Græcorum peritus ; sed viri nobiles in iisdem versati plures quam alibi uspiam, cum Serenissimi Duces omnibus scientiis instructissimi ipsi præbeant se egregios hominum litteratorum Mæcenates, neque alia via facilior quam per eruditionem vulgari majorem ad ipsorum intimiorem amicitiam accessus pateat. Ergo Florentina nobilitas, quæ officiosa in hospites undecumque advectos humanitate omnes Europæ superat nationes, acrius etiam stimulata amore operis inter ipsos notissimi de Sanctorum Actis, ambitiose eam profudit in Socios Bollandi : usque adeo ut ex ea duo, Andreas Cavalcantius et Antonius Magliabechius, quasi ad obsequia eorum conducti jugiter adessent ; propter insignem rerum hominumque tota urbe peritiam, et suum erga Sanctos eorumque Acta zelum studia vincentes amicorum, obsequia famulorum. Etenim disponebant ipsi inter se, quo, quando, quomodo ducendi ad sacram venationem Patres forent ; et ut in rem præparatam venirent, ac statim possent operi admovere manum, efficiebant per amicos. Quo factum est, ut quatuor mensium spatio plus effectum Florentiæ sit, quam anno integro confici Romæ potuisset, nisi suos istic amanuenses habuissent.

117 Multum etiam proderat Bibliothecæ Laurentianæ, unde præstantissimus Græcarum Vitarum thesaurus est erutus, ad collegium nostrum vicinia tanta, ut cum ibi signum daretur ad prandium, inde regredientes ac per posticum admissi in domum, benedicendæ cum reliquis mensæ sat mature adessent. Favit etiam expediendæ scriptioni cœlum, adeo clementem indulgens hyemem, ut nullius fomenti egerent in loco alias frigidissimo, sed a prima in ultimam lucem continuare possent scriptionem, modica dimidiæ horulæ quiete per tempus sumendi prandii interpolatam. Sed ut libera esset describendi facultas, agendum apud Magnum Ducem fuit : cui visendo dum tempus idoneum et commodæ fandi expectantur horæ, Illustrissimus Senator Carolus Strozzi obtulit ex sua MSS. librorum supellectile copiosa, in quo utiliter occuparentur, ab ipso statim primo quo advenerant die. Apud hunc enim longissimæ ætatis eruditum senem, summo ejus labore et studio collectum erat, quidquid sacram profanatamque historiam spectans, ex publicis privatisque tabulariis tota poterat civitate haberi ; ut propterea ad ipsum, tamquam commune oraculum, civitas tota concurreret, sive memoriæ veteres illustrium familiarum, seu Urbis Senatusque jura ac privilegia, seu Sanctorum cultus notitiæque requirerentur. Habebat etiam antiquos Legendariorum codices non paucos, vili pretio olim ab iis redemptos, qui sali piperique dilaceranda destinaverant, æstimandæ antiquitatis imperiti.

118 In his itaque ceterisque ejus scriptis cum aliquid temporis novi hospites posuissent, et bonam Medicæorum codicum partem scrutati, adnotassent ex iis describenda, ad serenissum Ducem Ferdinan-

dum ac

dum ac Leopoldum Fratrem ejus induxit ipsos Franciscus Redi, Patricius Aretinus, vir ob singularem medicæ artis peritiam, Linguæ Hetruscæ elegantiam, politioris Litteraturæ historiæque ac physices scientiam magnam et cultissimos mores, gratiosissimus in aula. Itaque non modo benigne auditi sunt de Bollando et opere illius loquentes (quod ipsi magno Duci ex fama, fratri ejus etiam ex lectione innotuerat) sed insuper amplissimam potestatem obtinuerunt quidquid vellent describendi, ex quibusvis seu Latinis seu Græcis Codicibus. Fuit forte inter hos unus. Sanctorum Mensis Maii Acta continens a die xv ad finem, in epitome quidem, sed longe quam in Menæis aut Synaxariis inveniri solet prolixiori. Cumque eorum Sanctorum essent multi, quorum hactenus primogenia Acta nulla reperta essent, sed nomen solum brevisque memoria in prædictis Græcorum ecclesiasticis libris ; Sociorum unus, non nulla spe ductus reliquam istius collectionis partem in aliqua Basilianorum apud Siculos monachorum Bibliotheca reperiendi, Bollandum consuluit an illuc navigaret ; interim dum Florentiæ subsistit senior, et Medicæis codicibus transcribendis intendit, celerem promittens ante Pascha regressum. Sed ille prudentiori consilio vetuit separari ab invicem ; qui, si quid alteri humanitus accidisset, mutuo erant auxilio conservandi. Cumque nec mare tutum esset a tempestatibus et a piratis toto Mediterraneo liberius vagantibus formidolosum, respondit morte ipsa sibi futurum gravius, si permissu suo in ejusmodi discrimen alterutter incidisset. Terrestre igitur prosequerentur iter, et ad se, per absentiam ipsorum duplici gravatum pondere et multitudine negotiorum, redire quantocyus festinarent : modo mihil, quod agi deberet ac posset, infectum relinquerent in iis per quæ erant transituri locis.

119 Tali mandato accepto, cum strenue inchoatum ursissent opus, et quidquid tota urbe in monasteriis templisque fuit Sacrorum monumentorum excepissent ipsi ; Aretii vero per modo dictum Franciscum Rhedi, Pisis per Ambrosium Chimentellum in ea Academia Professorem eruditissimum, per alios alibi describenda curassent : Vallumbrosam quoque, Camaldulum, atque in Alverniæ montem pietatis, et doctrinæ caussa pedites excurrerunt. Sumpserunt deinde abeundi licentiam ab amicis, affectu tum seorsim singulis tum simul omnibus ad valedicendum confluentibus, ut nemo eorum potuerit continere lacrymas, indices minime simulati amoris. Pistorium autem S. Attonis Episcopi sedem, dein Lucam progressi sunt, ubi Franciscus Maria Florentinus morabatur, expertissimus Medicus idemque sacræ ac profanæ historiæ sciens adeo, ut ipse Sanctissimus Dominus Alexander vii censuerit, Patres non posse ex Italia absque insigni jactura discedere, priusquam virum illum convenissent. Præbant hic utrique liberale hospitium, et ex Musæo suo aut aliunde conquisitis Codicibus fructuosæ materiam scriptionis, usque ad Februarii mensis finem. Martium Sarzanæ auspicati sunt, in amplissimis Nicolai Cazoni ædibus magnifice excepti ab illustrissimo illo viro, Augustini Favoriti avunculo ; ejus qui Consistorii Cardinalium Romæ, et privatim ipsius Cardinalis Chisii Secretarius, Bollandi opera faciebat maximi, et Socios tum istic laborantes juverat multis in rebus, tum hic voluerat suo loco haberi. Ubi postquam triduum expectassent navigandi commoditatem, ea tandem propter continuam maris vorticumque inclementiam desperata, equites per asperas ac pene invias rupes profecti sunt Genuam : magnam ibidem nostrorum expetti copiam, sed minus operæ pretium, quam fama tam celebris emporii sperare fecerat, relaturi circa Sanctos : quia eadem pestilentia, quæ ante paucos annos magna incolarum parte vacuaverat urbem, etiam damnaverat igni, quidquid pene antiquorum scriptorum vidisse meminerant cives.

120 Post dies igitur aliquot frustra ferme positos in requirendis Genuensium Sanctorum, quæ pauca reperta sunt, Actis, videndaque eadem occasione augustissima ædificiis publicis ac privatis civitate ; xx Martii Mediolanum versus cœpere progredi, nonnullumque fructum Papiæ collegere, tam ex MSS. quam ex humanissimo alloquio Caroli Septalæ Episcopi Dertonensis, illic morantis ad inquirendum in Acta miraculaque B. Bernardini Feltriensis ex Ordine Minorum. Mox enim omnia suæ diœceseos monumenta mandavit inspici, et quæ e re forent Mediolanum destinari. Ibidem etiam Angelum de Neapoli, ex Abbatia Casinensi ad vicinam Papiæ S. Spiritus Abbatiam regendam translatum, reperientes, rursum ejus conspectu, et prompti ubicumque res ferret promissione auxilii recreati sunt ; gratias agentes pro favore in Parmensi Capitulo rebus suis impenso. Mediolanum xxvi Martii ingressis, prima cura fuit Bibliothecæ Ambrosianæ custodem Ferrarium convenire : cui in gravi octoginta duorum annorum ætate et conjuncta eidem cæcitate gravissimum accidit, quod pridem optata Sancti operis silique commendatissimi promovendi occasione nunc uti non posset. Monuit tamen quid facto opus esset, ut ab Illustrissimo Comite Borromæo, ejusque ad dictæ Bibliothecæ conservationem Assessoribus, obtineretur facultas transcribendi Codices istic reperiendos : quamvis id permittere contra primas fundatæ Bibliothecæ leges videretur. Sed Pontificis Romani et Hetrusci Ducis exemplum recens, ipsiusque operis eorum oculis sic subjecta majestas, ut quid ex omnibus Europæ partibus in illud collatum esset, arbitrari possent, fecit ne hujusmodi casum lex comprehendisse censeretur : et continuo apertus est campus ampli studii laborisque in codicibus tam Græcis quam Latinis. Præcipuus autem fructus relatus est ex plurium MSS. Menæorum cum excuso Venetiis exemplari collatione ; suppletique eorum defectus sunt multorum cognitione Sanctorum, in illa editione prætermissorum : unde non parum lucis deinceps affundetur Sanctis, ex Græcarum Ecclesiarum usu antiquo proferendis : confirmatior etiam habebitur cultus, ex plurium Codicum fide probatus.

121 In his aliisque, quæ postea apud PP. Prædicatores oblata diximus, duo fere menses abiere, antequam colligerentur sarcinæ, et ex præmissis Roma scriptis novisque in itinere et Mediolani collectis una conficeretur, quæ centum viginti libras appendens ad P. Bollandum mitteretur Antuerpiam, tam copiosæ messis contemplatione solaturum suam solitudinem, interim dum reliquum per Galliam iter lente emetientes Socii, festinarent tamen ad amplexum ejus, saltem ante anni exitum excipiendum. Mensis Maii fuit dies xxiii cum Mediolano egressi illi, Novariam primum, inde Vercellas, ac denique Taurinum petiere : ubi Regia Sabaudi Ducis Celsitudo inter Græcos suæ Bibliothecæ codices reperit occupatos, benigneque salutatis indulsit licentiam efferendi ad Collegium nonnullos eorum, ex quibus mox descripta fuerunt, quæ erant in rem Sanctorum futura. Diutius hic commorandum fuisset, sed Joannes Jacobus Turcnetti, emeritus illius Collegii Rector, ac vetus Bollandi amicus, sæpe in ipso opere ob pluritura Sanctorum Acta e Sabaudia et Pedemontio curata nominandus, in se recepit curandum descriptionem eorum, quæ pro canonizatione B. Dalfinæ, uxoris S. Elzearii, legitimæ Acta ex

authenticis promittebat Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Marchio Planetarium, Carolus Emmanuel Philibertus Hyacinthus de Simiani, inter præcipuas ac publicas in toga et sago curas, historicæ rei, et imprimis operis de Sanctorum Actis inchoati amantissimus.

CAPUT XIX.

Reditus Sociorum per Gallias in Belgium ad Bollandum.

Rebus Taurini sic compositis, ut nihil jam transitum in Franciam moraretur : IV die Junii Camberium Socii discessere : unde cum paucis abessent leucis, prope abfuit uterque a periculo vitæ, de quo infra agetur. Inde autem præsenti Dei Sanctorumque educti auxilio, post brevem Camberii moram, Gratianopolim tenuere, et lustrata majori Chartusia, cum fructu arctioris communicationis, inter religiosissimum illum Ordinem et Bollandum ac Successores stabilitæ, ad S. Antonii Archimonasterium, inde Turnonium abierunt ; per hujus Collegii Patres Sanctorum caussam in Tolesana Societatis nostræ provincia promoturi. Tum Vienna Lugdunum promoverant iter, atque inde Matisconem ; non magnum antiquorum monumentorum luerum efferentes ex istis Provinciis, in quibus Hugonotarum rabies, diabolico ausu atque furore omnem veteris Religionis speciem abolere conantium, effecit ut ejusmodi superesset vel nihil vel perparum. Cluniacensi primum in monasterio repertæ sunt reliquiæ olim instructissimæ Bibliothecæ, quæ dierum aliquot moram mernere ; deinde Cistercii. Utrobique autem eximia excepti sunt caritate, spem insuper postremo loco non vanam nacti per R. D. Jacobum de Lannoy Gallo-Belgam, istic Religiosum et Bibliothecæ curatorem, multa alia Sanctorum Acta ex reliquis Cisterciensis Ordinis monasteriis impetrandi, de quibus brevi quædam nacti, merito gratulati Bollando per litteras sunt, talem amicum acquisitum, qui in isto studio versatissimus, et impigerrimus esset futurus adjutor. Pedibus ferme iter fuit, quoties ab itinere recto deflectebant Socii : ergo Divionem quoque pedites pervenere, et mox in Petri Francisci Chifletii MSS. collectanea immersere se, permissi quidquid lubuisset auferre, cum insigni sex mensium Synaxario Græco, cujus pene miraculose servati transcriptique historia latius explicatur VI Martii ad Acta S. Hesychii Thaumaturgi inde accepta. Ingens quoque operæ pretium relatum ex insigni MSS. Codicum Bibliotheca Domini Consiliarii Boulier, in qua holosericea unius formæ atque coloris opercula intuenti ostendunt, quo in pretio viri isto Amplissimus habeat antiqua MSS. Nam præter alios optimæ notæ codices repertus est unus, integrum ac genuinum Martyrologii a Beda conscripti textum continens, de quo in fronte tomi secundi mensis Martii collocato, fuse in prologo ad eumdem agitur ; IV Augusti die Altissiodorum appulsis placuit Pontiniacum, celebrem Ordinis Cisterciensis Abbatiam, excurrere. Vix pretium fuit S. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi vidisse lipsana, et vetusti Legendarii partes quatuor inde avexisse, ex quibus quædam essent Altissiodori describenda : invenisse item integrum de Actis miraculisque S. Edmundi codicem, quem majori ex parte postea transcribendum curavit et Antuerpiam misit ad P. Bollandum veterem amicum, P. Thomas le Blanc, Collegii nostri eo loco tunc Rector et Romæ familiariter cognitus, atque ad promovenda Sanctorum Acta mirifice animatus.

123 Exinde Senonibus lustratis, Parisios usque nihil fuit quod properantes magnopere moraretur. Appulere XI Augusti : ubi proximo ab adventu die ad hospites diu expectatos accessit Philippus Labbe noster, libris editis notissimus, et ex condicto ad virum Bollandiani operis æstimatorem summum, D. Antonium Wyon d'Herouvalle duxit, per quem deinde tum alia multa obtenta sunt, tum codices Thuanæ Bibliothecæ, alias inaccessæ propter morositatem custodis. In collegio autem Claromontano Gabriel Cossartius, et Franciscus Vavassor aliique complures in complexum venere, antea editis libris et litteris noti, et multiplici caritatis officio postea notiores. Nam cum præcipua spes colligendorum fructuum esset in Regia Bibliotheca, monasteriusque S. Victoris Canonicorum Regularium, et S. Germani de Pratis Benedictini Ordinis secundum reformationem Congregationis a S. Mauro nuncupatæ : itemque in iis quas olim Cardinalis Mazarinus, et etiam tum Cancellarius Franciæ Petrus Seguierius possidebant, atque ab omnibus iis locis remotior esset Professa S. Ludovici Domus ; suasserunt amici migrare in Collegium, ubi et habituri erant Socii instructissimam Bibliothecam, ex propriis etiam MSS. collaturam aliquid, et varias ex dictis Bibliothecis admodum vicinas. Auditum eorum consilium est, et faventibus ubique qui rogabantur Bibliothecarum custodibus, non pœnitendus fructus relatus ; tum ex illis, tum ex monasteriis quibusdam, atque imprimis Regio Cœlestinorum monachorum, et altero Bernardinorum, quos Fuliantes nuncupant ; apud quos haud ita pridem diem suum obierat R. D. Joannes a S. Martino, communicatis ultro citroque Sanctorum Actis Bollando notissimus, qui suis in collectaneis multa inventus est conservasse, necessario describenda.

124 In duabus quas loco postremo nominavimus Cardinalis et Cancellarii Bibliothecis, præ ipsis custodibus versatus erat R. P. Franciscus Combefis, Ordinis Prædicatorum Congregationis S. Ludovici, qui veteri amicitia conjunctus, quidquid gratiæ vel operis adferre potuit ad negotia provehenda impigre contulit. Operam etiam suam liberaliter addixit, ad curandam ex Mazariniana eorum quæ ipsi mandassent descriptionem per idoneos amanuenses, quos haud ita diu post habiturum se haud vane diffidebat : et moram fere patiebantur pleraque, transcriptis Latinis et Menæorum MSS. collatione cum impressis facta. In Segueriana ob difficilem aditum, ex procul habitantis custodis frequenti absentia difficultas reperiebatur ; eoque gravior quod illius Bibliothecæ eatenus inviolata lex nullum sinebat efferri MSS. quamvis viri in ecclesiastica vel seculari dignitate eminentes rogarent. Cum tamen in ea liber unus esset, quem totum fere transcribi oportuisset, interposuit gratiam suam Franciscus Anatus Regis Confessarius : et operis illius, cui subservitura erat transcriptio cum ipsius Domini commendatione non modica, sic proposuit exposuitque dignitatem, ut favor, quem vel sperasse multis videbatur temerarium, impetratus sit, et diurna nocturnaque assiduitate transcriptus liber Domino suo intra dies sedecim restitutus.

125 Restabat Bibliotheca Regia MSS. Græcis etiam ipsa dives, et in his solis necessaria : quæ prima esse poterat, si non ab urbe abfuisset in sua diœcesi D. Colbert Lucionensis Episcopus, Bibliothecæ Præfectus constitutus a Rege, sine cujus facultate describi nihil poterat. Sed et hæc pene desperata, allata tandem plenissima est rebus alibi absolutis, ut intra decem dies describi potuerit

quidquid

quidquid ex ea necessarium erat. Atque ita IX die Novembris discessum Parisiis Rotomagum est, ubi se nobilis Aimerici Bigotii, quamvis absentis, Bibliotheca obtulit, et satis fuit reliquisse schedulam, ut a viro Bollandianis studiis addictissimo quæcumque juvare poterant impetrarentur ; sicut olim, cum adhuc in vivis esset parens, Rotomagensis Consiliarus, P. Frederico Floueto allaborante, accepta inde fuerant plurima, ad idem institutum facientia. Deinde R. D. Francisco de Pomeray, in S. Audonei monacho Benedictino ex Congregatione S. Mauri deducente, suscepta excursio est ad Gemmeticense, Fonteanellense, Beccense ejusdem Ordinis et Congregationis per Normanniam monasteria antiqua, et quidquid ibi erat veterum MSS. studiose examinatum. Unde reversi Socii obivere librarias officinas, omnique Ambianum eundi commoditate desperata, XXI dicti Mensis die flexere Dieppam, atque inde Augum, non sine fructu inventorum ibidem S. Laurentii Dublinensis primigenio stylo miraculorum et corporis honorati. Sperabatur Abbavillæ futura opportunitas melior Ambianum eundi, ubi avidissime expectabantur Socii a pluribus eruditissimis viris ; imprimis autem a Carolo du Fresne Domino Cangii, Consiliario Regio et Thesaurario Franciæ, atque Financiarum in Picardia Generali Administro : multa ex suis, multa ex alienis MSS. communicaturo, quemadmodum scripsit post annos aliquot ad Bollandum jam mortuum, litteris V Octobris datis, suum de Capite S. Joannis Baptiste tractatum historicum judicio illius censuræque subjiciens. Sed cum soluto in pluvias cœlo, via longior esset quam pedibus speraretur commode conficienda, nec equi vel currus haberi possent, abeundum recta Atrebatum fuit, ubi ex celeberrimo Nobiliacensi S. Vedasti cœnobio, et instructissima Ecclesiæ Cathedralis Bibliotheca spicilegium collectum est aliquod, etiam post Rosweydi diligentiam summam ; cum coque ac reliqua ex Galliis messe properatum Antuerpiam, ad amantissimi et desiderantissimi Bollandi complexus : quid demum post mensium novem et viginti absentiam, XXI die Decembris anno MDCLXII exeunte, obtigit.

126 Prima reversis cura fuit de felici suo in Belgium reditu, repertoque in eo statu Bollando, ut plurium adhuc annorum laboribus par esse videretur, et finem inchoandi mox Martii sperare, tum amicos alios, tum ante omnes commonefacere Superiores Societatis : ex quibus qui tum, cum Romam advenere Socii, Generalis præerat universis Adm. R. P. Noster Goswinus Nickel, et ipsos maxima ibidem humanitate ac paterna prorsus solicitudine foverat, diu ac sæpe de studiis eorum aliisque successibus audire cupiens, talem Januarii proximi die XXVII epistolam remisit :

Legi pergratas litteras vestras, et gratulor tum vobis, tum libris, tum scriptis feliciter appulsis Antuerpiam. Non me pœnitet benevolentissimæ facultatis datæ ut Reverentia Vestra cum P. Daniele hoc iter susciperet. Romanos, Florentinos, Mediolanenses, Parisienses, ac omnes eruditos eruditosque, adhuc labores coronabit urbs æterna, cujus cives refertis in tabulas immortales. Gratulor meo Bollando de vobis reducibus, ac vobis de eo ita reperto, ut adhuc una prosequi bene cœpta positis. Deus et acta et agenda, quæ pro Sanctorum Actis susceptistis, plena Sanctorum omnium benedictione ducat ad optimum et speratum finem.

Similiter R. Adm. P. Vicarius Joannes Paulus Oliva, anno post per alterius mortem Generalis Societatis, sicut tam ante quam post susceptum regimen modis quibus poterat omnibus (poterat autem utroque in statu plurimis) adjuverat Socios, ita etiam de perpetua sua erga ipsos benevolentia eosdem voluit securos reddere; responso in hunc modum formato ad P. Godefridum :

Reverentia Vestra cum P. Bollando et P. Daniele toto animo et calamo habitat in Ecclesia cœlesti. Quidquid autem benevolentiæ vel a me, vel a plus quam centum Societatis domiciliis eidem exhibitum est, tum meritis vestris totum debebatur, tum Sanctis, quorum Actuarius et Historiographus es. Deus hunc annum faciat vobis fœcundum ad unum alterumque tomum in lucem edendum, magna tum Societatis commendatione, tum, quod potissimum est, pietatis per Cœlitum exempla nervose incitandæ incremento. Precor et valetudinem et mentem vigentem, ac tam honorato labori parem.

127 Pium votum, cui potuisset fieri satis, si aliud accessisset, quo libris nostris regius splendor exoptaretur, scilicet pro impressione charta Imperialis et character Lupareus major : quibus concessis Acta Sanctorum Martii tot complevissent tomos, quot mensis iste complectitur dies : adeoque alternis mensibus, aut citius etiam, potuisset aliquis tomus apparari prælo : uti modo intra sexaginta menses, quot a reditu Sociorum in Belgium ad absolutæ impressionis diem numerantur, integer mensis cum omni apparatu et variis Indicibus absolutus est, et tribus crassis voluminibus, sed minore charactere excusus. Cum tamen primus annus dimidius pene abierit tum a reditu prædicto conficiendis negotiis, quæ per absentiam hæserant imperfecta, et multa nova adferebantur in reditum dilata ; tum ipso, qui allatus erat, thesauro ordinando digerendoque, et in rationum tabulas, ut sic loquar, in indices scilicet, referendo sigillatim per partes. Quid quod ipse generalis index, tanto incremento jam auctior, usui amplius esse non poterat, nisi eatenus saltem rescriberetur quatenus opus fuit, ut quæque ordine suo secundum Alphabeti seriem reperirentur. Ergo hoc quoque prius absolvendum fuit opus, ceteræque eodem spectantia omnia, et Musæum, tam insigniter locupletatum, distributo per forulos incremento, ad priorem statum atque ordinem redigendum, ut rursum eo uti ad studia sua, perinde atque antea, Scriptores possent. Id autem ubi factum fuit, resumptus in manus est mensis Martius, et magno ardore urgeri cœptus tam feliciter, ut circa Pascha anni MDCLXV ad prælum venerit Tomus primus, interim dum componuntur alii duo excudendi : sed quem eheu! inchoatum videre Bollandus potuit; absolutum vero non nisi e cœlis: ut minime vana plerorumque in hac provincia præsagitio fuerit, cum Februarius prodiisset, moriturum scilicet Bollandum in Martio, si quidem reliqui menses pari passu, quo primi duo, progrederentur. Eodem respexit post mortem Bollandi eleganti Epigrammate Renatus Rapinus, is qui mira felicitate Virgilium in pastoritio et georgico carmine imitatus, Eclogas et Hortorum culturam scripsit, atque de utriusque styli natura, artificio ac discrimine dilucide disseruit omnia. Est autem hoc quod subjicio epigramma :

Bollandus sacrum fastis dum scriberet annum,
Mors imperfectum barbara rupit opus,
Mandabat scriptis Divos, Divumque labores,
Et qua quisque olim venit ad astra via.
Scriptori mensis processerat unus et alter,
Tertius inceptum cum male solvit iter
Parce tuo, Bollande, queri de funere : fastis
Hic demum ipse tuis annumerandus eras.

Porro adjuvantibus ejus e cœlo precibus, spes

haud

haud temeraria est celerius multo promovendos eos, qui supersunt, menses : quandoquidem ab aliis ferme occupationibus liberi Auctores, operi sui unice permittuntur vacare, et colligendi labor multum est imminutus peregrinatione Romana; quæ si suscepta non fuisset, poterat Martius venire in lucem fortassis ante triennium. Servet modo valetudinem Deus, ipsamque rempublicam eo in statu, ut animi facultasque Typographis maneat sumptuosam adeo impressionem prosequendi : et sperare audebimus, singulis quinquennis sexenniisve Mensem deinceps ex reliquis unum proditurum in lucem.

CAPUT XX.

Orandi studium in Bollando : B. V. Mariam, Angelos, Sanctos, res omnes sacras venerantis consuetudines pias.

Sed postquam reducimus ad Bollandum operique prosequendo admovimus Socios, in quorum ille diu optaverat sinum alias omnes curas rejicere; Deo, Sanctis, sibi deinceps victurus : tempus monet ut prius quam disserere de morte illius incipiamus, de virtutibus ejus colligamus pauca, quibus exornatam animam, summi Judicis tribunali sistendam, apparavit. Etenim ex illo tempore, quo suspites Socii Antuerpiam tenuere, tam frequens ei de morte brevi obeunda sermo fuit et cogitatio, ut istud Simeonis Justi haud dubie cognosceretur animo identidem suo versare : *Nunc dimittis servum tuum, Domine*. Hic igitur finis esto laboris ejus verbo accepto, Ecclesiæ utilis, Societati gloriose commemorandi. Facile est quidem ex eadem cognoscere non tantum rarae ingenii dotes, sed ipsam quoque animi religiosissime compositi virtutes multas, quamvis earum ipse esset studiosissimus occultator : nescio tamen quomodo eae sparsae per varia effulgent minus, quam si in unum colligantur, et mutuo quodammodo accendantur splendore, ut prorsus congruum videatur præcipuas aliquas, prout eas familiarior Sociorum et domesticorum convictus observare potuit, explicare hoc loco, et morienti ex iis coronam contexere.

129 Studium orationis, per quam omnes in animum inducuntur virtutes, inductæ nutriuntur et incrementum capiunt, fuit in Bollando constans imprimis sedulumque, quodque tot inter occupationes merito admirere, ordinatissimum. Etenim in recitandi singulis Officii Canonici partibus aptiora tempora subsequi tantillum vel præventire scrupulo sibi nonnulli ducebat, ideoque consueverat paullo ante meridianum conscientiæ examen Sextam recitare et Nonam : Matutinum vero cum Laudibus haud ante quartam vespertinam. Et in hoc, licet, ob vicarii imbecillitatem difficultatemque respirandi, solidam ponere horam delebat, noluit tamen admittere consortum Socii, alternatim pronuntiaturi psalmorum versus, lectiones autem omnes recitaturi ipso responsiora subjiciente, juxta usum chori in Ecclesia receptum. Cum enim id semel iterumque diuturna successione inductus fecisset, recusavit deinceps, quod minus hoc sibi, aliter assueto, commodum experiretur ad divinam attentionem et pietatis fructum, quem ex Sacerdotalis pensi persolutione quotidiana summum percipere nitebatur. Tantum autem abfuit, ut propter consueta asthmatis vertiginumque incommoda, licere sibi crederet aliquando ab Officio aut parte illius recitanda abstinere; ut etiam in extremo morbo, cum prorsus impossibile esset vel tentare lectionem, non existimaret acquiescere se debere prohibentibus, nisi consultus Superior dispensare se diceret quoad omnem, quæ forte adhuc timeri posset hoc ex capite, obligationem.

130 Sacrum faciens, affabat præsentibus eosdem illos singularis reverentiæ religionisque affectus, quos ipse compositione vultus ac reliqui corporis gravitate modesta, lentaque et distincta pronuntiatione exprimebat in se. Apparabat fere ad illud sese mentali oratione satis prolixa, et multa deinde pietate agendis Hospiti suo gratiis impendebat horam plerumque dimidiam. Addictissimus B. V. Mariæ cultor sertum illius, quod Rosarium vocant, recitabat oppido diligenter, et venerationem magnæ illius Matris conabatur multimodis promovere, præcipue per libellos pios, quos ex remotis etiam regionibus, una cum Sanctorum Actis accipiebat. Pervigilia festivitatum Marianarum publica aliqua prosequebatur pœnitentia : et extrema etiam in ætate Sabbathinum tam constanter jejunium tenuit, ut huic pietati ejus non immerito credamus a Deipara impetratum, quod morbo defunctus sit tribus sabbathinis diebus circumscripto; quorum primus eum affixit lecto, secundus omnibus Ecclesiæ Sacramentis ad ultimum præmunivit agonem, tertius hinc mortalitati exemit, transeuntem ut confidimus ad immortales Superos, quorum non tantum virtutes illustrare scribendo, sed etiam suis in actionibus semper studuit exprimere imitando. Eos autem Sanctos præcipuo prosequebatur et venerabatur affectu, quorum tunc inter manus versabat Acta. Cum vero eadem absolvebat, ultimamque de iis paginam relegebat, velut valedicendo atque ad alios cum bona ipsorum gratia transeundo, dicebat : *habent quod cœnæ est, erunt pro nobis*. Non tamen propterea prorsus desinebat eos invocare, quibus semel laborem suum studiumque impenderat. Sed eos, veluti familiarius sibi jam cognitos et tumori molimine in conatibus timendos, satis habebat quot hebdomadibus mensibusve recolere : qua novorum accessione illud facere quotidie prohibebatur. Certe inventus post mortem ipsius libellus est, eque admodum tritus, per modum Litaniarum continens mille centum et septuaginta Sanctorum nomina, quorum Acta dederat in Januario, ut vel sic primus esset in invocandis eorum plurimis, qui pridem dati oblivioni ab ipso nunc habent, quod rursum facti sint venerabiles mundo.

131 Has Litanias ex ipsiusmet relatione scimus annis multis solitum quotidie recitare : sed accedente ad Januarium Februario, cum videret fieri non posse, ut hujus quoque mensis Sanctos simili modo honoraret, excrescente numero eorum numero, alias sibi preces excogitavit, quibus utrisque posset facere æqualiter satis. In sancto quoque Missæ sacrificio, solebat exprimere ad orationem, *Adjunctis*, nomen Sancti, de quo erat isto die scripturus : sed tacere desiit, postquam id ne fieret contraria prohibitione cautum intellexit. Sanctorum generales Litanias, ad quas omnes quotidie convenimus ante cœnam, ne forte audiret mutilas, aut serius advenienti aliis turbamento foret (neque enim poterat propter herniam, nisi adminiculo fultus aliquo, inflectere genua) prævenebat campanæ signum, et antequam ceteri advenirent ad hanc communem orationem, religiose se in genua componebat. Eodem ex affectu observabat octavas Sanctorum menstrua, quæ inter nos de more distribuuntur : quorum ingens numerus descriptaque pari multitudine eorum nomina, pro quibus orare

preci-

præcipiebatur, credibile faciunt omnium, quotquot sic accepit, habitam esse ab eo rationem accuratam, nec non obligationis ista sibi sortitione injunctæ. Idem cum sciret solitos esse nostros in Italia atque alibi recitare Officium sacrumque de Sanctis earum quas incolunt diœceseon; præcipue suasit, ut talis usus etiam in nostræ provinciæ consuetudines induceretur : utque persuaderet efficaciter, componere cœpit propriorum domui huic festorum directoria, eademque facere perseveravit, cum qui curam talem in se susceperat, aliquando abesset. Similiter Sanctorum eorum elogia, de quibus ob corpora huc translata vel insignes Reliquias festum peculiariter celebrat Professa Domus Antuerpiensis (quod omnino vigesies et octies facit) ante martyrologium recitanda confecit Bollandus; et, ne ab Anagnostis per oblivionem prætermitterentur, præcavebat diligenter, quamdiu eorum curam habuit.

132 Maximo etiam et peculiari cultu Sanctos honorabat Angelos, de quibus parvas quasdam Litanias recitabat frequenter; et in propositis exercitiorum tempore scriptis, multa leguntur de illorum et ejus, quæ Angelorum Regina est, invocatione crebra. Quod autem hoc in genere faciebat ipse, etiam aliis ut facerent fiebat Auctor, siquando occasionem nanciscebatur. Ita cum Sociis ex Italia in Galliam transituris memoriale quoddam scriberet rerum ab iis observandarum itinere reliquo : Primo, inquit, sedulo implorandum auxilium Angelorum Custodum in itinere per Alpes et in periculosa trajectione fluviorum. Nec frustra monuit : nam quamvis inter curas occupationesque tam varias, hujus moniti non satis infixam menti haberent memoriam; ipsius tamen piis ad Angelos fusis precibus existimant se ereptos ab evidentissimo submersionis periculo, quando Camberio appropinquantes temere tentavere vadum per Larchi fluminis lutulentas lateque diffusas aquas. Cum enim tenaci ipsius limo primum unius ipsorum equus, tum ipse eques pedibus frustra transiturum se sperans, sic hærerent immersi, ut fuerint necessario perituri, nisi mature succurreretur; Deo volente factum est, ut in loco procul a conspectu domibusque remoto, per eorumdem vestigia sequeretur cum familia sua in equis loci Dominus, qui S. Albani Comitem se dicebat. Hic conspecto eminus periculo progredientium e Societate Jesu Patrum, in qua filium habebat et consanguineos alios, accurrit concitus; quosque, obstrepentibus aquis, multo clamore avertere non potuerat, ne in eas profundius sese inferrent; per Prætorem suum, alio loco minus formidoloso transire jussum, ac deinde posita vestium inferiorum parte accedere ad porrigendum manum, discrimini eruit periclitantem : post quem etiam in pedes erectus equus est, et per frenum magno nisu eductus ab alus : atque ita omnes demum per notum indigenis vicinumque vadum, in eam, a qua male recesserant, ripam deportati sunt. Accidit autem hoc quoque mirabile : quod non tantum equus, de quo actum omnes arbitrabantur, eductus sit e salebris, quibus ad aures usque jacebat immersus, una cum alligata super dorsum ad ephippium sarcina grandiore, modica duntaxat parte extante ab aquis : sed ipsa quoque sarcina, ad ignem explanata ut siccaretur, exhibuerit integra et nulla sui parte madefacta parietum Martyrologiorum Actorum ecgrapha cum quibusdam Sanctorum imaginibus, licet cetera circumcirca omnia sic perverserit aqua, ut, præter jam dicta, nulla chartarum vel linteorum particula sicca inveniretur. Hujus igitur divini erga se beneficii memores Socii, ipsum, quod penes se tunc habebant Magistri sui memoriale grati asservant : et illius quoque precibus factum credunt, tum quod jumentis subinde collabentibus, aut ad præcipitia declinantibus, vel vehicula evertentibus nusquam gravius læsi sint; tum quod inter tot itinerum, studiorum, vigiliarum labores, in tanta cœli cibique ac potus varietate, nusquam morbo aliquo diuturniori debilitata sit valetudo sua : cui tamen, Deo Sanctisque freti, minime parcere vel norant vel poterant, nisi cum maximo temporis, et eorum, propter quæ iter susceperant, negotiorum dispendio.

133 Curabat etiam P. Bollandus ut a Summo Pontifice impetraret per amicos Indulgentiarum in pios fideles distribuendarum numerum aliquem, quotiescumque Sancto aliquo canonizato audiebat earum petendarum esse occasionem; sicuti cum Divis inscriptus est S. Thomas de Villa-Nova, et nunc recens S. Franciscus Salesius : sub cujus nomine acceptas benedictiones, ipso quo extrema Sacramenta suscepit die, in singulos Socios, tunc Antuerpiæ per tria domicilia partitos, distribui jussit. Aliarum quoque sacrarum rerum æstimator summus, non modo benedictam aquam in Musæo et cubiculo volebat habere semper; sed foris quoque, si quando in suburbanum veniebat, providebat ut esset; vel ipse conficiebat, in egressu ingressuque consuetus eadem se aspergere. Si quid mittebat alio, vel alicunde mittendum expectabat, id ut salvum perveniret, volebat vel ceram benedictam vel Sanctorum adjungi icunculas aliquas, ceterisque, ut idem facerent, serio inculcabat : effectu optimo, cum nesciamus unquam periisse scripta vel libros, in quibus id ab eo, aut ex præcepto ejus ab aliis, fuerat observatum. Caravacanas etiam Cruculas ex Hispaniis petebat studiose ac numero magno, et ipse earum unam gestabat ad collum cum reliquiario, quod cera benedicta et pulveribus Martyrum Romanorum ac sacris quibusdam numismatis instructum habebat ex vili materia, artificio nullo. Ut mirati vehementer domestici sint, in eo non contineri saltem spectabiliores et celebriorum Sanctorum Reliquias alias : cum tales ad se missas sæpe daret aliis, in oratorio ornationi aut etiam publico honorifice collocandas, et quasdam conservaret in scriniis simili usui destinatas : quod non satis decorum crederet, suo abditas gestare in sinu, quæ palam expositæ multorum possent pietatem accendere. Etenim Sanctorum lipsana venerabatur impense, plurimamque libenter dabat operam, ut eorum corpora templis nostris exornandis impetrarentur. Ita per P. Nicolaum Lancicium obtinuit Sanctæ Virginis Martyrisque Honofriæ corpus integrum : quod cum suæ Provinciæ vindicare vellet vir quidam, in ea ac tota Societate auctoritatis permagnæ, alio substituto; fortiter, ne id sibi licere crederet, Bollandus restitit : et pro secundo quod item Virginis ac Martyris esset habendo, tamdiu [illegible] institit, donec eo profectus Provincialis P. Guilielmus de Wael, negotium Bollandi diligentia confectum reperit, et S. Rufinæ corpus avexit ex Urbe : quod una cum priori S. Honofriæ egregia Domicellarum Haut-Appeliarum munificentia, argenteis duobus magni ponderis et artis forensis medusum, solemnioribus festis exornat altare Mariani sacelli, quod ab eadem memorabili ad posteros liberalitate fundatum, et exoticis totum convestitum marmoribus, inter augustiora et visu digniora Deiparæ sacraria numeratur.

CAPUT XXI.

Mortificatio, obedientia, zelus, caritas Bollandi.

Pie crudelis in suum corpus, licet hernia, calculo, aliisque doloribus vexatum satis, utebatur oblongo ex horridis pilis cilicio, per modum tunicæ brachiis truncæ defluente ad genua : item contexto æneis filamentis flagello, funiculisque nodosis atque inserto ferreo aculeo asperis, nec non acutissimis armillis : quæ omnia, crebro attrita usu et elicito rubentia sanguine, circa lectum ejus reperta post mortem sunt. Ad hæc ut Crucifixo sese inter orandum conformaret, expandebat sæpe in crucem brachia : idque nonnumquam in refectorio publico, circa majora Domini nostri festa, aliis alias pœnitentias obeuntibus. Quam esset amans Societatis et institutorum ejus, multipliciter demonstrabat, propugnans ea totis viribus, neque se præsente aliquid jactari patiens, quod illis quomodocumque adversaretur. Eodem ex capite omnem improbabat contra priores probatosque usus inductam propositamve novitatem, nec sine displicentia summa audiebat invehi ab aliquibus sententias novas in Philosophorum vel Theologorum scholas, aut nectros in eas propendere, quantumvis alias ipsi carissimi essent : maxime si sciret præjudicium aliquod contra eas latum ab auctoritate majori publice privatimve. Erat enim Superiorum observantissimus : et quamvis ad eum, propter eximiam erga omnes caritatem, suas sæpe domestici referrent difficultates, consilii vel auxilii caussa ; prædabatur tamen libere atque aperte, quod nollet ullatenus se ingerere regimini Superiorum, ea re salva, omnia facturum quæ afflicte posset desiderare.

135 Eorumdem autem Superiorum mutationi, deliberationibusque circa eam rem Romæ instituendis, nec ingerebat se neque nomen suum ab aliis patiebatur misceri : cum diceret perinde sibi esse quemcumque Deus atque Societas Superiorem dedisset ; tantum orare frequenter communem Dominum, quiscumque Domui præfficeretur (sive is addictus suis studiis esset sive non) ut is talis esset, qualem Societatis institua requirunt et commune bonum. Itaque licet non ignoraret quanta esset sua apud Præpositos Generales existimatio, quantoque suum illi judicium facerent, de rebus tamen ad Provinciæ aut Domus regimen publice privatimque spectantibus, nunquam cripsit Romam, nisi cum Consultor Domui hujus Præpositi additus, ex regula scribere tenebatur. Et hanc summam hoc in genere abstinentiam ipsemet Bollandus in quadam epistola anno MDCL mense Februario, eisdem propemodum verbis indicavit ; sed et Romana tabularia et quæ eis præfuerunt Assistentes, Secretarii, ac Substituti eorum, testabuntur. Unica quippe circa Superiores cura ei fuit, eorum sartam tectamque servare auctoritatem apud subditos, ut eisdem apud Deum felicis quietique regiminis gratiam fervenler exorare ; sæpe supplicans, ut Provinciis, Domibus, Collegiis Societatis de Prælatis idoneis zelozisque prospiceretur, per quos et debitorum sublevari onera, et communia commoda promoveri, et disciplina regularis posset cum proximorum ædificatione efflorescere.

136 Simili zelo pro Religionis Catholicæ veritate ac puritate et decertabat ipse, cum res ferret, adversus hæreticos ; et alios eadem in palæstra magis ex professo luctantes juvabat animabatque sæpe, ast nunquam frustra, requisitus, ut vel contra errores, scripturis suggereret opportuna librorum auctoritatumque ex historia sacra petitarum præsidia, vel quæ scripserant distribueret per amicos : quamvis id facere ipse non posset sine aliquo pecuniarum impendio, temporis vero et laboris, ob epistolarum hac caussa scribendarum accipiendarumque frequentiam, longe maximo. Ita rogatus a Silvestro Petrasancta, cum hic orthodoxam religionem esset propugnaturus contra hæreticam et impiam Petri Molinæi epistolam, plurima discussit antiquiora monumenta, e quibus supersunt varia de S. Georgio Megalomartyre, Sociis etiam profutura ad diem XXIII Aprilis. Ita in celebri controversia Lovanii anno MDCXL excitata ab iis, qui facilem sibi de orthodoxa fide victoriam promiserant, si telum, sub Augustiniani nominis grata specie fallaciter occultatum, per Societatis nostræ latus torquerent in matris Ecclesiæ viscera, monitus de publico privatoque periculo Provincialis, et prudenter veritus, ne vicina quoque Belgio regna inficeret veloci contagio pestis, quæ tanta hic incipiebat vehementia grassari ; Bollando potissimum dedit in mandatis, ut quos alibi ex nostris norat ad ferenda laborantibus subsidia idoneos, eosdem admoneret tempestatis hic excitatæ et ad ipsos mox deferendæ. Etenim quod in Hispania Joannes Martinez de Ripalda in suo de Ente supernaturali opere, quod tunc sub prælo versabatur, obtulerit gentilibus suis antidotum, quo contra venenum munirentur, si eo forte aspirarent novatores, sacræ Inquisitionis metu non satis absterriti ; quod Franciscus Anatus, nunc Regis Christianissimi Confessarius, tunc Theologicarum rerum Tholosæ Professor, cœperit calamum stringere ad Ecclesiæ defensionem ; quod Dionysius Petavius Parisiis ex suis auditoribus unum præ ceteris aptissimum judicans Stephanum de Champs, Collegii Claromontani ibidem nunc Rectorem, probe instructum animatumque eduxerit in campum, tam illustribus deinde trophæis nobilitatum, hortante et instigante Bollando factum est : per quem illi primum, tum ipsam quo blasphemum dogma continebatur librum, tum deproperatas Lovanii adversus eumdem positiones cognovere : plurimis litteris ultro citroque super hac re commeantibus, quarum adhuc multæ apud nos extant. Postquam vero præcipua quinque novæ hæreseos cornua Innocentius X Pontifex Maximus Vaticano decussit fulmine, multam sæpe operam dedit Bollandus, ut et ipsius Apostolici decreti exemplaria et ad hujus defensionem scripti impressique adversus recalcitrantes libelli per hanc vicinasque provincias dividerentur, usui ad propugnandam veritatem futura.

137 Zelo fidei tuendæ succedat zelus animarum, ad virtutes Christiani nominis professione dignas promovendarum vel ab erroribus ad Catholicæ veritatis agnitionem revocandarum. Hunc procurandis juvandisque missionibus, ad eum finem ordinatis, Bollandus sic declaravit, ut appareret non fuisse ejus electione factum, quod quietæ potius scriptioni, quam operosæ actioni esset destinatus. Nam Missionariorum sibi commendata negotia sedulus procurator exequebatur : et cum ad novam aliquam expeditionem suscipiendam opera ejus requirebatur (ut requirebatur sæpe, propter multiplicem regionum personarumque notitiam) semper inveniebatur promptissima. Sic cum Bergas ad Zonam aliquando in oculis haberet Provincialis, ut novæ missionis egentes, et opportunas fructui magno, colligendo ex adjuvandis Catholicis et hæreticis convertendis : curavit Bollandus per amicos seculares labore multo, receptores, fautores, diver-

soria

soria et quidquid aliud requiri primis initiis posset; ut per ipsum, mediaque curata minime steterit, quo minus istuc Societas ingrederetur. Cum item apud Moschos Hollandus quidam nobilis fundare missionem decrevisset, et res factibilis videretur, quod sub Hollandi nomine et inter Hollandos Catholicos facile latere istic e nostris aliqui et habitare possent: per sibi notos in vicinis Provinciis diligentissime egit, ut ex ipso loco disceret accurate quæcumque scitu et observatu necessaria erant, de iisque Superiorem edoceret. Eos qui versantur in Indiis, tam Orientis quam Occidentis, quomodo Bollandus quotiesque adjuverit, non obscura conjectura assequi possumus ex litteris, inde ad ipsum datis non raro per eos, qui ipsius hic fuerant caritatem experti, vel usque eo delatam fama ex aliorum sermonibus noverant. Cognitioni nostræ propius Quat-Mecchelen adjacet, Leodiensis Campiniæ pagus, patria Joannis Weyer Sacræ Theologiæ Doctoris, eamque multis annis in Bohemia professi, et intima amicitia cum Bollando conjuncti. Qui terra natalis curam amoremque nequidem in tanto regionum intervallo deponens, litteras frequentissimas dedit ad Bollandum, et per eum multa ibidem curavit ad Dei honorem et spiritualem incolarum utilitatem. In his fuit tabula S. Ignatii, artis et pretii non contemnendi ab insigni penicillo: deinde S. Francisci Xaverii Confraternitas, per Missionarios hujus Domus ibidem instituta, cum egregio fructu pluribus jam annis iterato, non tantum inquilinorum sed etiam accurrentium undique ex circumjectis pagis accolarum, ad invocationem Sancti hujus Thaumaturgi, et Indulgentias eidem loco a Pontifice impetratas, ad honorem magni Indiarum Apostoli promovendum; qui ibi nunc et altare marmoreum habet, et frequentissima miseris confert beneficia sanitatum: plurimum ad singula conferente et prima quadamtenus fundamenta jaciente Bollando. Quorum aliorumque beneficiorum ergo, tum publice in dicti P. Joannis Weyer contribules, tum privatim in consanguineos ejus collatorum, nomen promeruit non tantum amici, sed et veri parentis, in epistolis illius, quæ de Bollandi obitu sic nos consolantur, ut simul gratulentur de obtenta, prout confideri audet, gloria.

138 Eximiam Bollandi caritatem tot quot supra protulimus exempla meridiana luce clarius demonstrant; procul quidem positis exhibita omnia, sed quæ satis ostendant, quam prompta necesse sit officia ejus erga præsentes fuisse. Quis filium amicumve in exteras missurus regiones studiorum caussa, P. Bollandum poposcit commendatitias, et plus quam sperarat ab eo non retulit? Norunt multi, qui sunt experti, et sciunt quam subinde non unis litteris, nec semel scriptis opus fuerit, dum expensarum rationes et pecuniaria cambia ultro citroque excipiuntur, subortæ complanantur difficultates et tricæ, curatur ut in virtutum ac litterarum studiis continerentur et promoverentur adolescentes. Quis externarum Provinciarum hospes advenit Antuerpiam, cui per se Sociosve suos non exhibuerit officii omnia, quæ Provinciæ nostræ erga exteros humanitatem eisdem poterant commandatam reddere? Quis Sacerdotum aut laicorum Fratrum in valetudinario decubuit æger, quem non sæpius in hebdomade visitarit? Deprædicabat hanc ejus in eo genere assiduitatem P. Demsterus, Scotorum Romæ ejus nationis Collegio postmodum Rector, Antuerpiæ per plures hebdomades infirmus; et cum inciperet convalescere, prolixis sæpe Bollandi colloquiis recreatus, sic ut ipse non caperet, quomodo tanta caritas cum tot occupationibus posset consistere, quantam ab otioso homine vix alias expectasset. Deprædicabat eamdem etiam P. Eustachius Paganus Neapolitanus, a Tirolensi Archiduce in Hispaniam et Belgium missus, prolixiori etiam tempore curatus Antuerpiæ: qui ut aliquam benefico erga se viro redderet vicem, conciliavit ipsi amicitiam R. P. Caroli Zangrii, tunc Neapolitani Provincialis, postea Assistentis Italiæ et Vicarii Generalis, nec non P. Antonii Beatilli, Auctoris historiæ D. Nicolai Myrensis, Barrii in Apulia quiescentis; virorum eximiæ sanctitatis laude illustrium, per quos insigni de Sanctis Neapolitanis thesauro auctum Musæum Bollandianum est. His merito adjungendus est Adm. R. P. N. Goswinus Nickel: hic anno MDCXXXVI Antuerpiam excurrens, post gestum prima vice Rhenanæ Provinciæ magistratum supremum, cum sua opinione diutius remanere cogeretur difficili detentus podagra, quantum a Bollando solatii acceperit, non desinebat etiam deprædicare jam senior et totius Societatis Præpositus Generalis. Quia autem eodem tempore observarat, Januario infra prælum sudante, quam improbo continuoque labore urgeretur editio, etiam diebus et horis iis, quas alii ex Superiorum religiosa indulgentia hilariter colloquendo vel ambulando impendebant; valuit accepta propriis oculis experientia, quemadmodum deinde Sociis professus est Romæ, quominus aures præberet nonnullis, ferme otiosum quærentibus cum Socio suo Bollandum.

139 Quid nunc humanitatem illam ipsius commemorem, qua omnes cujuscumque conditionis atque ætatis, quacumque de caussa accedentes, admittebat audiebatque; nullo unquam signo ostendens vel importunam vel fastidiosam alicujus sibi præsentiam accidere? Quotquot nostræ Provinciæ Socii hoc ex capite virum noverunt (quis autem credi potest non novisse aliquando, cum neminem negligeret vel contemneret) oportet unanimi fateantur consensu, haud facile inveniendum quemquam in hac virtute Bollando parem, nedum superiorem. Quare de eo sic scripsit emeritus Theologiæ Professor, P. Ludovicus de Schildere, propter maximam librorum notitiam cum veniebat Antuerpiam apud Bollandum frequens: *Miratus sum sæpe benignitatem ipsius, quando scriptis suis occupatissimus, admittebat adventantes ad se magna comitate et affabilitate. Prudentia ejus in scribendo summa fuit, cum, quod sciam neminem unquam ullo epistolarum suarum verbo offenderit. Doctrinam ipsius historicam deprædicat mundus universus, sibi gratulans inventum esse eum, qui e tenebris educeret abscondita, obscure scripta expoliret, et plurimam ubique ambiguitatem ex antiquis monumentis eliminaret.* Hæc ille: ac alius quidam totius Provinciæ haud ita pridem moderator, *obsequendi et gratificandi studium, cum summa humilitate et affabilitate conjunctum*, præcipue commendabat. Et vero ita superabat omnem hac in parte virtutis communis modum, ut primo quolibet affatu accedentes raperet in amorem sui.

CAPUT XXII.

Extremæ lucubrationes et morbus ultimus Bollandi.

His aliisque virtutibus (quæ, quales et quanta fuerint, rerum hic cordium scrutator Deus æstimare novit, et æstimatas digna mercede remunerare) nec non exercitiis spiritualibus, accumulare, ut alias semper, quam maxima cura studebat, ad ultimum præobeundam præparatus Bollandus, paulatim defecere atque lan-

que languescere cœpit : sic ut extremis vitæ mensibus nulli alicujus momenti studio animum posset intendere amplius. Modo angustiati pectoris premebatur molestiis, nunc capitis vertigine laborabat : sæpe debilitatem totius corporis summam sentiebat, sæpe prægravabatur somno, eo molestiori, quod Horarum Canonicarum lectionem cogeret identidem interrumpere, in eaque duas tresve horas ponere. Querebatur etiam deliciere memoriam, etsi eam ad stuporem omnium in recreatione communi adhuc firmam proderet vegetamque. Neque magnorum ædificiorum reliquiæ, etiam in ruinis, admirabilem ostendunt servatque firmitatem, ita ut in eis consumendis vires omnes suas videatur tempus exhausisse. Querebatur tamen, nec sine causa, pridem nunquam cum Socii pararent in Italiam discessum, examinandis S. Suiberti Actis pro primo die Martii dare cœperat quidquid habuit liberi temporis, quod sane fuit perexiguum, maxime postquam Socii recessissent : sed quædam implexarum quæstionum indagine cinctum se invenit, quas inter tot negotia, in senem solitudinumque undique incurrentia, haud ita potuit extricare, quin totum neque ad votum ipsorum tractatum hac in re unquam duxerit, nec parvam laudis post eorum partem. Hic tamen commentarius, qui in tantam excreverat molem, ut metus esset ne lectori prolixitate nimia fastidium pareret conficiendumque, debuerant ex Censorum Socioumque judicio multa contrahi, multa etiam prorsus abdere magnæ quidem illa doctrinæ plena, sed ad propositum haud adeo necessaria, cum pauciores possent evidenter ostendi, tota illa quæ sub S. Marcellini nomine apud Surium aliosque leguntur Suiberti Acta, parum putarunt esse figmentum, amistoriæ erroribus eaten, propemodum infinitis, quos a coævo, ut ipsorum mentitur Auctore prodisse, prorsus fit impossibile. Frustra certe in iis vel excudendi, vel a parte, ut rebantur, sinceriori sequestrandi, laborarunt se Scriptore omnes hujusce superioris sæculi ; dum contenti interpolata deprævataque concedere, aperire non audent lo tidissimam illam tot pene mendaciorum vomicam, quot inibi articuli seu paragraphi continentur.

141 Ergo fatigatus Bollandus, dilecto illo contentionique labore, eo magis quod amicos quosdam suos videbat pro Pseudo-Marcellino illo, velut pro aris focisque certare ; primum quidem alterum Sanctorum Acta, a se ad eundem primum diem elaborata, recognoscere cœpit ad nova illa monumenta, quæ peregre reverentes Socii deinde ad eum exeraut. Deinde S. Casimiro Polonie Principe Vitam aggressus est illustrare, unde utibus Socii, qui sciebant horum causa plurimas ab eo litteras Vilnam et in Poloniam missas, ipsumque ex tarum historias gentium plene perspect exercitasque habere. Sed in illo finiens hymno quo Sanctæ ipse solita fuit Mariæ laudes omnibus dicere, tanto cum labore difficultatesque eam commentationem pertexuit, ut negaverit posse se post hac amplius aliquod majore studiorum agendi Necvero aggressus denuo est, nam ad relegenda Sanctorum scripta convertens animum, suum de singulis cœpit ferre judicium. Sed hic quoque ex diuturna lectione tædium ei incommodum obrepsit maxime quia calicatio occultum medicine præstabant obsequium. Ad extremum igitur in serie præteritorum ordinavit pancula : adeo ut vere dici possit istic studiorum suorum metas (nam postrema hæc, diverticula potius fuere quam studia) cum attigisse, ubi nullum inventurus esset admirandi quandoque finem, in amabilissima specie excellentiaque omnium creaturarum, Dei, imperatrice Maria, dedicente ipsum ad communem Dominam Casimiro, cui semper specialiter fuerat devotus Bollandus ; utpote Virgini et Virginum Reginæ, ob laudus ; utpote Virgini et Virginum Reginæ, ob prælatam vitæ ipsi virginitatem, longe carissimo.

142 Itaque die XXIX Augusti, cum mane adhuc sacris operatus esset, rediit ad commune Musæum ex more, oppido se fatigatum querens : post meridiem vero cum responsum aliquod mittendum Colodiem vero cum responsum aliquod mittendum Colodiam per Sociorum alterum expedivisset (jam enim hebdomadibus aliquot litteras scripserat difficulter, et quas scripserat negabat a se legi posse) ad cubiculum abiit Vesperas Completoriumque dicturus. Illis finitis, rursum redivit ad Musæum, sed adeo debilis, ut negaret se posse adjuvare in emaculando folio, quod a typothetis allatum fuerat ; omnino præter consuetudinem suam, cum ante hac numquam esset passus, nisi saltem se audiente, quidquam relegi et ultimo expediri ad prælum. Erant hæc initia morbi, paullatim ad caput ascendentis : quo non observato, ad negotia quædam abiere Socii, ad cubiculum ipse. Sed paullo post rursum ex eodem egredi visus est, manusque ad parietem proximum applicare palpabundas, quasi sustinere se niteretur a lapsu. Accurrere illico, qui haud longe stabant, et suis excepere brachiis jam prorsus e mentis statu emotum, nec quidquam apte respondentem, ignarumque quid sibi vel ubi esset. Quare in Musæum ab illis, inde in proximum cubiculum deductus molimine magno, videbatur in apoplexiam incidisse, et intra paucas horas moriturus : sed discussit periculum ex aperta Medici judicio vena electus sanguis, qui admirationi fuit omnibus, tam sanus repertus ac si pueri quinquennis fuisset. Itaque Franciscus Maria Florentinius, laudatissimus apud Lucentes Medicus, de quo nos alibi iterum, ut morbi hujus symptomata intellexit, pro insigni sua in ejusmodi rebus experientia judicavit *Sanctum virdumque senem eo apoplexiæ genere esse extinctum, quo S. Hieronymus in Chronico narrat sublatum Valentinianum egregium Imperatorem : ruinarum ex sanguinis per hiantem venulam eruptione super cerebri meninges, ubi deinde putrescens febrim letalemque coma excitaverit. Ita plures*, inquit, *apoplexias fieri in mortuorum dissectionibus observari ; præcipites, si vas grande adapertum fuerit ; lentus magis, si vas parvum.*

143 Est autem menti suæ utcumque restitutus Bollandus, simul ut abundanti sanguine levatus fuit, sed absque memoria rerum paucas ante horas actarum. Visus est etiam sat bene habere, nisi quod esset vehementer debilis ; adeo ut nihil impediretur ultimo Augusti die Sacram Eucharistiam devote suscipere, et Romam ad Congregationem Procuratorum abeunti P. Francisco l'Hermite hilariter alacriterque valedicere. Verum post secundam a meridie ejusdem lucis horam, difficili recurrentis febris paroxysmo invasus est, tertioque similiter morbi die, qui secundus Septembris fuit ; sic ut jam constaret tertianam esse, sed ita vehementem, ut semper usu rationis privaret, quoties cumque accederet. Ea solutus proximo die Jovis ad inferos valetudinarium descendit, satis, ut tum quidem videbatur, robustus : sed cum eodem die novus accessisset paroxysmus, quasi duplicis tertianæ indicium, numquam exinde liber a febri apparuit : et si ad stata paroxysmorum tempora gravius allegeretur, non absque periculo imminentis lethargi. Quare judicatum fuit non esse differenda diutius extrema Sacramenta : quæ ei ad omnia præsentissimo sunt collata, in Patrum nostrorum Fratrumque corona, die V Septembris, secundo quo in morbum inciderat Sabbato. Post hæc ad febrim accessit singultus perquam molestus : convocatique ad judicandum succurrendumque, si fieri posset, plures medici, de vita actum judicabant ; tentandum tamen, si quid per enemata afferri posset subsidii vitalibus, obstructione præfocandis.

Sed

Sed cum frustra essent clysteres adhibiti, pejus etiam illa nocte habuit, sic ut sequenti mane reversi medici animam agere existimarent. Relevatus tamen præter spem omnium, postmeridianum tempus etiam hilariter egit, et blande excepit quoscumque advenientes. Vespere autem genuflexis ante lectum Sociis, et Magistri optimi benedictione extremum signari postulantibus, eamdem impertiit magna cum præsentia animi, verborum exquisitorum efficacia, et internæ expressione humilitatis. Deinde sub primam post medium noctis horam suscepit Eucharistiam, ut nocte etiam præcedenti fecerat, itemque sequentibus duabus noctibus, deficiente paullatim natura, nec quidquam operantibus medicamentis. Mirabantur medici in tanta febrium singultuumque vehementia adhuc eum vivere. Vixit tamen ad finem fere tertii Sabbathi, et quidem sui ac rationis compos toto die Veneris mortem præcedenti: quando circa noctem denuo rogatus a Sociis ut benediceret, ægre consensit, jam tempus esse significans, quo sibi potius illi deberent bene precari.

CAPUT XXIII.

Pridem paratus mortem obit Bollandus. Exsequiæ a Religiosis Ordinibus variis celebrantur.

Ad ultimam usque noctem, quæ fuit inter sextam feriam et Sabbathum media, omnes ad se venientes cognoscebat Bollandus: et ad cunctorum respondebat interrogata, quamvis impedita multum voce et difficulter intelligibili. Annuebat jaculatoriis precibus pie sibi suggestis, et interdum vel repetebat eas vel addito verbulo exaggerabat. Crucifixo avide figebat oscula, et ad cœlum pie suspirabat. At XII die Septembris jam inde a nocte media et loquelam amiserat, et potestatem mentis suæ exteriori signo exprimendæ. Die vero jam ad meridiem deducta, cum fugiente prorsus arteriæ pulsu animam agere crederetur, recitatæ sunt consuetæ pro agonizantibus preces, et semel iterumque repetitæ. Quas inter adstantium alicui venit in mentem, committendum non esse, ut nulla vel ex morientis vultu excideretur imago viri, ita celebris in vita et magis post mortem celebrandi. Negabant Socii unquam id placuisse vivo, nec passurum esse morientem, si sua esset in potestate, aiebant. Inductus nihilominus ad moribundi lectulum pictor est, Philippus Fruytiers, magni Rubenii olim discipulus: et ultima qua utcumque vixit hora, excepta sunt vultus venerandi lineamenta, qualia in isto articulo poterant et sufficere videbantur efformandæ studiosius operiosiusque imagini; cui postea in ære incisæ versus sequentes aptavit domesticorum aliquis:

Bollandi vultum muta sub imagine, sculptor,
Ingenium scriptis explicat ipse suis:
Sanctorum hoc geminis distincti mensibus Actus,
Tertius hoc Martis mensis et Acta probant.
Tertius, heu! idemque seni labor ultimus, annos
Quem doleas operi non habuisse pares:
Sed dabit hos socialis amor: sic scribere perget,
Omne, suum finem donec habebit, opus.
Ast animi speciem si possent talibus ora
Reddere, uti vultus illa referre queunt,
Pauca forent Socius condenda volumina, quando
Unica pro multis esset imago libris.

145 Expiravit Bollandus sub horam quartam secundum meridiem, cum ultimo resumeretur extremæ pro agonizante preces, et tertiam jam horam cessasset omnis arteriarum pulsus, nec nisi exigua reciprocati per halitum spiritus motione vivere cognosceretur: sic ut sommo, quam morti similior videretur hic exitus e vita, et ipse admirabili ejus dilatione comprobasse crederetur factum pictoris, quod viventis humilitas semper improbaverat. Quin et post mortem favere visus est, prima illa lineamenta vivis experimenti coloribus, supplentique ea quæ jam deleverat prorsusque immutaverat status morientis. Nec dilata pictori ipsi merces sua est, utpote cui gratia obtigit pientissime sicut vixerat moriendi, statim atque manum extremam imagini, nonnullisque exinde sumptis ectypis imposuit: eo, ut confidimus, translatus, ubi nunc meliorem animæ Deo fruentis vultum jucundius contemplabitur. Porro imago hæc, quamvis sub extremum spiritum designata fuerit, non tamen extremam illius ætatem perfecte refert; sed juniorem aliquanto quam erat ea in qua mortuus est Bollandus. Dum enim pictor hic nullam præstantissimi viri haberet animo impressam ideam, nisi quam ante complures annos hauserat ex vegeto tum optimæque habitudinis vultu, tali Bollandum effinxit specie, quali eum tunc fuisse meminimus, et optassemus semper manere, nulla ætatis damna sentientem. Sed nempe, ut Possinus, Societatis nostræ Historiographus, de eo rescripsit: *cœlum hunc vivum invidit terris, aut potius sui ad se traxere Sancti, repræsentaturi mercedem vigiliarum et exantlatorum ingentium laborum in eorum et Dei procuranda gloria. Acquiescere*, inquit, *necesse est beneplacitis divinis et sensum jacturæ nostræ leviorem facere gratulatione felicitatis ejus.* Hanc maximi illius viri verissimam cogitationem, quod attinet ad Sanctos sibi suisque cœtibus Bollandum jungere affectantes, P. Franciscus Vavassor, cultissimus inter Gallos elegantiæ Poeta, sic expressit:

De Scriptore suo Divi certamen habebant,
Tempora quæ vitæ, quam diuturna darent.
Pars major, salvum in terris superesse volebat,
Longius ut cœptum prosequeretur opus.
Pars minor ad suprema poli convexa vocabat,
Ut caperet scriptis præmia digna suis.
Finiit hanc litem qui solertissimus unus,
Et dedit ad comites talia verba pios:
Justa viro, Superi, et merces jam debita, cœlum est:
Si pergat, quid, ei quod tribuamus, erit?
At si desistat, si quædam infecta relinquat;
Nonne sat unus mor duo munus agent?

Agent utique; si (quod non tam a natura ingenioque suo quam ipsorum Sanctorum et Sanctos amantium intercessionibus sperant) fiat in ipsis spiritus Bollandi duplex: spiritus doctrinæ et pietatis; ut plus qua duplici, quæ adhuc superest, parti laboris facere possint satis, dum vita et vires patientur.

146 Nunc ut ad Bollandum revertamur, mortuus est is optato sibi nec improviso tempore. Inventus est enim in mensa, ad quam studebat, libellus P. Francisci Poiré *de methodo bene moriendi*, ad dexteram: ad sinistram vero supra laudati Bernardinorum reformatorum Generalis *Bona Manuductio ad cœlum*. Proposita quoque in ultimis exercitiis spiritualibus scripta, aliud fere non continent, quam quomodo se vellet ad mortem religiose edomandam parare. Superiori indicanti sub initium morbi, periculosum eum videri, et quo fortasse non resurgeret, respondit, *se nunc libenter sine mori: potuisse aliquando, dum anno MDCXL aliquo in discrimine vitæ jaceret, ut sibi vita prolongaretur tantisper, dum reduces e Italia Socios videret: eo voto abunde potitum, nihil habere amplius propter quod diutius optaret vivere: gratias agere Deo, cujus beneficio in Societate*

cretate Jesu extraxisset ac moreretur : cetera prudentissimæ ejus dispositioni relinquere. Idque sic fecit ut totis illis quatuordecim diebus nullam de studiis suis, nullam de allatis litteris, nullam de negotiis ullis admiserit fecerit ve mentionem ; nisi quod semel iteruinque monuerit Socium, necdum persolutam mercedem esse ei fabro, qui vinculum herniæ continendæ reparaverat. Mortuum Bollandum sic Domus nostra luxit, ut vitam ei magnamque in cœlis ominaretur gratulabunda felicitatem : quia tamen inscrutabilia sunt judicia Dei, qui etiam in Angelis suis reperit pravitatem, postulata continuo per nostræ Provinciæ Collegia sunt consueta sacrificiorum ac precum suffragia, si forte adhuc aliquid expiandum animæ, tam caræ Deo Ecclesiæque, hinc extulisset.

147 Religiosorum deinde per hanc urbem monasteriis aliquot, cum quibus Bollandus magis arcta coluerat, amicitiam, indicatus obitus ejus est. Illi autem omnes sic exceperunt hoc nuntium ut manifeste paluerit Sanctos imitari Dei indolem, cujus visione æterna beati sunt, et pau veluti deificatos, sese gloriticantem voluisse glorificare. Etenim quod nemo hic unquam factum meminit alienos privatæ personæ honori, id factum est a religiosissimis illis cœtibus in funere Bollandi, consensione tam admiranda animorum ut ex condicto ejusmodi agere communiter viderentur, non suo privatim affectui obsequi. In his ut dignitate auctoritateque, sic etiam apparatu et magnificentia præcipue fuit Amplissimus et Adm. Reverendus Dominus Macarius Simonne, Cœnobii D. Michaelis Ordinis Præmonstratensis Abbas. Eodem enim, quo defuncti, decessoribus successore Abbates sedent, ritu et pompa publice in suo templo, multis e nostra Societate præsentibus, parentavit Bollando, funebre pertiens sacrificium in Pontificalibus, cum eodem numero rum concentu, magnificis campanis omnibus lugubrem sono propalantibus, qua in veneratione ipse ac sui Religiosi haberent piam P. Bollandi memoriam, ob Sanctos Cœnobii Ordinis studiose illustratos. Franciscani Patres, tedinem accepere, chedulam mœsti nuntii lapidi, sic inlixere preces, miserique ad R. P. Præpositum hujus Domus, qui indicerent exequiali sacro adjuturos se una privatim tum publice [per P. Bollandi Manes, delectumque ad hoc esse diem XVI Septembris, quando plenissime Religiosorum choro illud est ab omnibus decantatum. Apud Dominicanos Patres, sub interregno constitutos, quos Priore magistratum deponente necdum erat declaratus successor, non ita promptum erat tale quid constituere ; veri tamen affectus gratitudinis, quam se putabant debere Bollando, mortuo, ut intellexerant, ex duo quo imprimebatur Vita B. Petri Thomasii, ex suo Ordine, diem ut Martia lucem. Itaque non contenti privatim pro eo indixisse preces, quoque, quo lugubriter pro animæ illius reliquetio omnes sacrificabamus, die XIV Septembris ad templum nostrum misisse Eximium Patrem Magistrum Franciscum Ducheus, Sacræ Theologiæ in Academia Lovaniensi Doctorem et Studii sui hic Regentem, atque in ætate jubilaria venerabilem senem, ut eodem quo nostri ritu sacrificaret, elegerant etiam XVII mensis ejusdem diem, quo, eodem Eximio Patre Magistro celebrante concinente ad aras, testarentur, quid omnes sentirent de meritis defuncti.

148 Patres vero Carmelitæ majorem esse suam erga demortuum obligationem rati, quam quæ posset unus Conventus explere obsequio, ad Provinciæ lem suum, tum Bruxellis agentem, R. P. Danielem a Virgine Maria, intimum Bollandi amicum, retulere viri de Ordine sic meriti mortem, requirentes quid fieri juberet. Jussit autem ut per Provinciam universam, in qua Conventus quindecim numerantur, Officium defunctorum cantaretur cum Missa : quæ continuo XVI Septembris acta sunt Bruxellis, coram Collegii nostri Rectore, Ex-rectoribus ejusdem collegii duobus, absque totidem gravissimis Patribus quondam P. Bollandi discipulis. Antverpiæ autem expletum est Provinciale mandatum die XVIII : sic ut tribus in templis Mendicantium Ordinum, tribus continuis diebus, non absque admiratione magna civitatis, Bollando sit habitus insolitus iste honor. Cui ut aliquam gratitudinis vicem rependerent Socii, ex variarum Reliquiarum thesauro, occasione scriptarum scribendarumque Vitarum e pluribus locis ad Bollandum transmisso, selecta quædam et singulis aptiora obtulerunt : quæ ipsis et Bollandi memoriam conservarent, et promovendæ inservirent pietati. Provinciali præterea Carmelitarum, quoniam ob illustratam S. Petri Thomasii Vitam præcipue agnoscebat hic Ordo se Bollando obstrictum, offerre placuit alteram ejusdem Sancti Vitam, quam velut pretiosissimam gemmam, litterario suo gazophylacio inserendam atque ad supplementum Januarii asservandam, Parisiis desciperant. Auctore Joanne Carnessonio, FF. Minorum Terræ-Sanctæ Ministro, eo qui et moriendi adfuerat, et mortuum laudaverat pro concione, et miraculorum ab recepto in cœlis patratorum testibus canonice audiendis dederat operam. Inventa autem hæc Vita fuerat inter ejus, qui editam in Januario Vitam plerorumque testu occultatus erupserat, Philippi Mazzeri Cancellarii Cypri manu exaratos Codices, in monasterio Patrum Cœlestinorum e quibus transcriptam una cum præclaris de festo Præsentationis Virgineæ, dicti Philippi opera ex Oriente in Occidentem traditis, monumentis, cum præfato Provinciali obtulerunt Socii, ut ex ore duorum occultatorum testium eximia B. Petri Thomasii Sanctitas plenius Ordini cuncto innotesceret, curavit continuo per R. P. Gerardum a Præpositura Jesu tunc Definitorem recognosci omnia, et sicut prius edita congruis annotationibus illustrari, Societatis nostræ Provinciali Præposito Ægidio vander-Beke et Domus hujus Superiori Petro vander-Berghe, nec non Bollandi Socius duobus dehinc, typisque subjiciendi prout jam xiii cxvi factum est per epistolam, in qua præclarus Adm. R. P. Daniela Virgine-Maria, postquam Societatem Jesu et Carmelitanam Matrem Dei tantam ostendisset præcipui cujusdam amoris nexu conjunctas, crebris mutuisque inter se beneficiis officiisque semper certasse, et honorem Ordinis a Bollando cum viveret auctum commemorasset, transiturus ad cum commemorandum, qui vicissim Bollando mortuo reponeret ab Ordine Carmelitico est, cum de ipso sensum his verbis interpretil :

149 *Lucet Ecclesiæ Patres, Domus vestra Auctarii prolatis totaque Societatis illustrissimis cadaveris, tantisper immortali memoriæ, quæ vere in benedictione est apud homines, cujus dubitet quin et apud Deum Sanctosque omnes? Etenim et teste Joanne Molano in tractatu de Martyrologiis gratissimam Catholicos et ita quo pietatem amant operam præstat, qui Sanctorum nondum impressa præclara gesta in Bibliothecis investigare et prodi dare velunt... cujus consilium de eo, quæ et omnia Sanctorum Acta ubivis terrarum exstantia inquirere, et eruditis pulcherrimisque annotationibus illustrare aggressus est, multumque progressus aliis perficiendi viam monstravit?... Est et erit in benedictione memoria P. Bollandi apud universam Ecclesiam : cujus decor et ornamentum sunt Sancti. Est et apud Sanctos, quorum gloriosa memoria recolitur in eruditum Actis scriptis, et dum exemplis virtutum istic expressis nos conformamus, acceptissimum illis*

exhibe-

exhibemus obsequium : summa enim religionis est, imitari quod colimus. Est denique apud Deum, qui in Sanctis suis gloriosus existit et in eorum honoribus honoratur... His ductis motivis plures sanctissimi viri... libentissime subiverunt laborem Sanctorum Vitas scripto consignandi, seque per eum et Deo gratissimum præstare obsequium et ad perfectionem proficere quam plurimum crediderunt... Qui inter aromata commoratur eaque assidue manibus contrectat, odorem ex illis quin contrahat, haud fieri potest. Sic et P. Bollandus tam multis annis Sanctorum cujusvis Ordinis, temporis, regionis immersus Sanctis gestis, ea jugiter contemplando, ruminando, adornando, non parvam pietatis in se transtulisse haud est ambigendus. Idque evidenter satis manifestare videtur candor ille ejus in verbis et gestis, nec non præstanti ejus et variæ eruditioni magnæque prudentiæ conjuncta comitas, humilitasque, ac Christiana quædam simplicitas : quarum ipse me virtutum testem adscribo. Ut proinde, ob istas aliasque et vitam præclare actam ac magnos labores exantlatos, in heroico illo pro Sanctis molimine suscipiendo et prosequendo, confidere liceat, ipsum non modo Beatorum consortio jam frui, sed et inter eos eminentioris gloriæ gradum assecutum. Atque ita si pium fuerit flere Bollandum, nobis et Ecclesiæ ereptum ; pium etiam esse gaudere Bollando, Beatorum choris inserto.

150 Hæc pro suo affectu Provincialis ille, iis conformia, quæ plures sentiebant de Bollando, cujus corpus, eodem quo ceteros ritu solemus, XIV, ut dictum est, die extulimus sepeliendum sub sacello S. Josephi, adeoque et sub eo quod alteri imminet altari ; ad quod ultimis vitæ suæ annis sacris quotidie fuerat operatus. Officio publice recitando interfuere seculares varii, qui Bollandum noverant familiarius : et inter hos Patrum Carthusianorum Prior Peckius, qui etiam ordinavit, ut defunctorum Officium sui canerent una cum Missa : quod idem ab ejusdem Ordinis Patribus Liræ, et a Minoritis Hibernis Lovanii factum fuisse postmodum intelleximus. Simile quid Ecclesiæ Cathedralis Canonici aliqui et ex ceteris religiosis domibus plurimi se fecisse testati sunt, pro suo quique proprio erga virum doctissimum affectu. In quo deinde nec Cisterciensis in Monasterio S. Salvatoris Prælatus, nec ejusdem Ordinis extra hanc civitatem Abbas ad Scaldim in antiquissimo splendidissimoque S. Bernardi monasterio passi sunt desiderari eas partes, quas Officii sui esse credebant erga virum, aeque de suo ac aliis Ordinibus omnibus bene meritum scribendo. Lectienses ex Blosiana familia monachi, memores qua veneratione atque amore fuerant viventem prosecuti Bollandum, simuli cum suo Abbate pro anima ejus ad Altare privilegiatum fecere.

151 Hæc tam ingentia bonorum omnium hujus rebus studia, tam concordi affectu demonstrata, Parisius intelligens P. Franciscus Vavasseur, ita v die Novembris gratulabundus rescripsit :

De P. Joanne Bollando male narratis : etsi enim mors parum immatura videri debet illius, qui annum ageret ætatis jam septuagesimum ; tamen virum tantum desiderata in tanto ævi, nedum etiam quarta parte illius perfunctum, ante diem perdidimus. Perdidimus autem nos ; imo vero ipse universus orbis Christianus, de quo tam bene mereri ceperat ; ipsi, prope dicam, Cœlites, quibus operam navabat, perdiderunt. Itaque minime miror, si, ut significastis mihi per litteras, Minoritæ, Dionysiani, Carmelitæ, Præmonstratenses, Cistercienses, plerique alterius generis homines, gratos se ei præbuerint, et revera justa, quæ dicuntur, persolverint. Quamquam hoc istorum ex mihi laudatius factum videtur, quod hic pari in causa nihil experiamur tale, nec tam cupide et benevole animos hominibus nostris. Amo, Patres mei, gentem vestram, piam, fidelem, gratam. Favco laudi Belgarum, qui et sine invidia æstimare suorum ingenia norunt, et sine parcimonia, post mortem etiam, quoad fieri potest, remunerari. Sed, ut scripsi, damnum fecerunt in optimo Bollando litteræ historicæque id genus sacræ : verumtamen damnum quod per vos, Henscheni et Papebrochi, rependetur. Prudens illud quidem consilium, ut, quoniam ætas hominis par esse non potest maximis quibusque operibus absolvendis, dividatur pensum inter plures ; alter alteri, quasi vicarius diligentiæ, succedat ; posteris interdum, quod agant commodo suo, relinquatur : sed summa quoque felicitas est nancisci in tanta varietate judiciorum, qui velint ; in tanta multiformis et accuratæ eruditionis penuria, qui possint præclara aliorum cœpta exequi ac perficere. Macti estote hac inductione voluntatis, hoc robore animi atque fiducia. Tantum opto atque a Deo precor, ut, quando vobis multo plus est oneris relictum quam quantum decessor vester tulit, plus vobis item valetudinis, virium, annorum ad perferendum concedat.

CAPUT XXIV.

Sensus piorum extra Flandro-Belgicam nuntiato Bollandi obitu.

Ceterum hic referendæ candor gratiæ, quem vir iste eloquentissimus in gente nostra miratur et laudat, non solum extra Antuerpiam in variis Flandro-Belgicæ urbes se diffudit per Carmelitas, Minoritas, Carthusianos, Cistercienses, etiam Burgis in Dunensi monasterio Bollandi mortem variis piacularibus sacris, licet privatim, prosecutos : sed in ipsas penetrans Gallias per Reverendissimum Generalem Canonicorum Regularium S. Genovefæ Abbatem, Franciscum Boulaert, transfudit se ad omnia, quæ sunt plurima, eidem subjecta monasteria, in quibus jubente ipso, prout hinc perscripsit, preces et suffragia indicta pro anima P. Bollandi. Canonicorum quoque Regularium in regali Abbatia S. Victoris Parisiensis Prior, cum supervenisset lugentibus Bollandi recentem mortem Sociis, nihil magis doluit, quam præreptam sibi felicitatem ipsimet in manus tradendi martyrium Magistri Thomæ, Prioris olim in Abbatia prædicta et pro Episcopo Stephano Vicarii Parisiis Generalis, recens a se ex antiquis monumentis compilatum, et Pontifici Maximo oblatum ; ut quem Iotrense Concilium, Episcopus Parisiensis Stephanus, S. Bernardus Clara-vallensis Abbas, aliique, nec non Innocentius Papa II Martyrem verum declaravere, ipse congruo Martyribus cultu, qui solum deest, honorandum decernat. Itaque prædictus Prior, Philippus Gourreau nominatus, addixit Sociis P. Bollandi, se quoque curaturum, ut suorum Religiosorum sacrificia et preces, pro optimo Magistro neutiquam desiderarent. R. P. Marianus Sozzinus, Patrum Congregationis Oratorii in Urbe præpositus, litteras in Belgium misit, XI Octobris scriptas hoc tenore :

Obitus R. P. Joannis Bollandi, in eam nos animi angustiam egit, ut satius judicaverimus solamen magis accipere quam ferre : tanta erat omnium nostrum erga illum benevolentia, quam sibi juncta pietati doctrina conciliaverat ; tanta erat orbis Christiani spes, quam voluntissimi cœpti ac utilissimi operis faciebat expectatio. Suffragia proinde omnia refrigerio promittimus et solemus.

153 Plura forta[illegible] alibi alii, uti[illegible] ignota, quod

[illegible]to

autem ex litteris huc datis scimus, etiam viros in politica dignitate primarios, quæ religiosorum fuerunt, Bollando præstitisse, non debemus reticere. Etenim supra laudatus Divionensis Consiliarius D. Bouhier, qui prolem cognitum habebat Bollandum ex lectis accurate operibus ejus, continuo ut obiisse audivit, ad recitandum pro anima ejus Officium defunctorum se contulit. Similiter nobilis ille Lucæ in Italia Medicus, in quo tantam historicarum rerum peritiam demiratos Socios supra narratum est, scripsit in hæc verba Antuerpiam :

Decessit P. Bollandus, vir summus et sapientissimus! Nil mirum, si de pus omnibus optime merito pii omnes solliciti, juste mœrentes justa solvunt. Equidem perlectis litteris vestris non continui lacrymas, sed totus in gratiarum actionem effusus, Ambrosianum hymnum recitare occœpi, mecum reputans, impossibile esse, in exemplis Sanctorum semper versatum, a Sanctis aliquando disjungi. Sanctos omnes, pro quibus tantum sudavit et alsit, in ejus occursum processisse non dubito, ipsumque nobis ex alto jam occinere suum illud: In plenitudine Sanctorum detentio mea.

154 Ita quidem et nos confidimus, tum propter suffragia tam multa, tanto affectu impensa mortuo ; tum propter accurationem, qua solitus erat eadem ipse pro aliis indicta persolvere ; neque indicta tantum, sed alia etiam plura pietatis exercitia pro purgantibus animabus ultro assumpta solitus præterea quoties iter agens transiret cœmeterium, aut reorum supplicüis addictum locum, vel crucem cæsi istic hominis indicem, Psalmum *De profundis* recitare, et eundem subjungere itinerario, cum primum urbis portam egrederetur. Hanc ejus consuetudinem cum aliquando observasset quidam ex Rheni inferioris Provincia, tridui vel quatridui comes datus, scripsit se jucunda exempli utilis specie recreatum idem deinceps Officium mortuis in simili occasione cœpisse et perseverasse impendere. Quod si aliquem ex amicis, vel propter commercium litterarum, vel propter communicatas Sanctorum Vitas de se bene meritum, intelligeret vitam commutasse cum morte ; uno alterove aut etiam tertio sacrificio prosequebatur defunctum, Sociosque ut idem facerent admonebat. Eumdem orga demortuos affectum hoc quoque demonstrabat, quod in nostrorum mortuorum funeribus libenter spectandaque cum gravitate Sacerdotale munus peragere consueverit, diligenterque scribere ac suggere, quæ laudabilia in ipsorum moribus ac vita observarat, et judicabat instruendo elogio opportuna.

155 Hujus sui obsequii vicem copiosam a nostris hominibus retulit : quippe qui nec in sacrificiis mortuo impendendis, nec in dando vitutibus illius testimonio parci fuerint, non tantum in hac nostra, sed etiam Provinciis extraneis. Plurimi enim qui Rectores qua subditi ex Gallo Belgica, Germanicis, Gallicis, Italicisque Provinciis, rescripsere aut se, aut secum subditorum suorum plerosque, Missarum sacrificia pro ejus anima etiam pluries obtulisse : singuli vero exquisitis verborum formulis virtutem ejus doctrinamque deprædicant. Omnium vicem audire lubet Alexandrum Wiltheim, Luxemburgensis historiæ Scriptorem diligentissimum, et frequentibus ad Bollandum litteris hic notissimum, qui Luxemburgo ubi Rectorem egit in Octobris in hæc verba scripsit :

Ergo occidit lumen illud Ecclesiæ R. P. Joannes Bollandus, cui in quo certarunt humanitas et litteræ! Frustra de eo exposcat aliquis judicium meum, Ecclesia tota omnibus deinceps seculis de Actuario suo præclarissima semper judicia faciet. Ego quid possum? Dicere virum undequaque doctum? at tales quot tulit, quotque fert erudita hæc ætas? Vulgo et summis viris gratum, laudatum, cultum, suspectum? Et hæc fieri sæpe vidimus. Ast Acta Sanctorum, Rosweydo cogitata tantum aut leviter tentata, in lucem proferre cœpisse primum, cujusmodi hoc est? Cœlos fingamus cavere stellis, aut certe nubibus ita spisse obtectos, ut vix stellas habere videantur. Jam qui stellas cœlis dederit, aut vero nubium depulsa caligine, ut stellæ luceant clare, effecerit, quantus ille! quam ad imaginem Creatoris stellarum factus? Quid erat Ecclesia, id est, terrestre hoc cœlum, ante istud Bollandi incomparabile cœptum? Cœlum quidem ; sed tot stellis aut destitutum aut obscuratis minus luculum, quot Sanctorum res gestas vir ille magnus, aut novas et ante eum diem inauditas protulit, aut tenebris involutas doctis eruditisque commentationibus illustravit. Hoc suspiciet Ecclesia semper : hoc omnia secula deprædicabunt. Nec sane video quid ad hanc laudem addi possit. Vos interim his vestigiis quavi pergite insistere, et digna æternitate molimina cum plausu bonoque orbis terrarum perficite.

156 Hæc ille : post quem Hermannus Crombach audiatur, editis libris vir illustris et crebro litterarum eruditarum usu cum Bollando conjunctissimus : cujus hæc est ad P. Godefridum epistola, die XXII Septembris scripta :

Serius intellexi, nec nisi octava post die, mortem R. P. Joannis Bollandi. Dolui, ut debui, vehementer, Societatem nostram tali cultioris omnis litteraturæ sidere privatam ; mensem Martium, in quo complures Sancti Colonienses occurrunt, non modice retardatum ; Reverentiam Vestram Patremque Danielem tam caro capite, duce ac Socio curarum et laborum individuo orbatos esse. Nec tamen sortem beatam et consortium Sanctorum omnium, quorum gesta tot vigiliis et inexhaustis laboribus ab annis plus quam triginta, cum summo Ecclesiæ totius Catholicæ emolumento, illustranda suscepit, invidere potui optimo seni fracto jam morbis et continuis studiis altrito corpore, defectisque viribus, quietem æternam in triumphante Societate pridem anhelanti. Vir sane fuit maximis naturæ gratiæque donis cumulatus ; Deo, Cœlitibus, et hominibus mundi verticibus, doctisque omnibus merito carissimus : cujus memoria, dum stabit orbis, viva et immortalis perennabit in relictis orbi tot monumentis. De omnibus nationibus, omnibus vitæ religiosæ et secularis Ordinibus optime meritus, comis et affabilis omnibus ; oraculum orbis Christiani in summis historiarum difficultatibus, et abstrusarum recondilarumque quæstionum implicatis nodis, nulli roganti, gravissimis licet implicatus negotiis, suam negavit operam aut tarde exhibuit. Divinæ bonitatis tuetur longe lateque se diffundens, cunctisque communicans ingenii scientiarumque dotes, effusa et sui quodammodo prodiga caritate. Cujus cum jam remuneratione fruatur in cœlis, larga, ut confido, et redundante ; non est pur nos ejus causa tristari, qui, quorum præconium scribendo peregit, eorum virtutes sedulo ut contemplatus sit æmulatus, sublimem inter vos locum credi potest obtinuisse. Eo autem dolendum minus quod non abierit, sed præcesserit, futurus apud Deum Cœlitesque Patronus inchoati operis : quod ut Reverentia Vestra cum Socio Daniele feliciter decurrat totum, animitus voveo, ter decimis nasterriis pro amantissimo Patre, ut mortuum comperi, operatus.

157 Netas post hæc fuerit Adm. R. P. N. Generalis Joannis Pauli Olivæ supprimere litteras, quas ad demortui Socios scripsit XXXI Octobris : tum quia ipse est Caput Societatis nostræ, ad eumque propius pertinet de suorum subditorum meritis ferre sententiam, tum quia illustria duo continet et hactenus prolatis nobiliora, videlicet Reverendissimi

Patris

Patris Generalis Carmelitarum eximiam benevolentiam, et ipsius, qui transcendit omnes, summi Pontificis Alexandri VII sensum, novis majoribusque indiciis sub tali teste declaratum. Hæc autem epistolæ verba sunt :

Etiam hic apud Carmelitas Transpentinos, non sine lugubri splendore, parentatum est optimo P. Bollando, de quo XVIII *Septembris scribitis. Vixit ille inter Vitas Sanctorum, quidni obierit prætiosa morte Sanctorum, acceptus amantissimo amplexu ab illis, quorum beatæ vitæ imaginem pinxit ac commendavit, ac in Reverentiis Vestris commendare pergit immortali memoriæ posterorum? Ceterum illud solatur dolorem meum, post illum ad sedes æternas a vitæ et necis Domino evocatum, quod aureo uno ramo avulso, non deficiat alter aureus, imo duo. Scribo itaque P. Provinciali, et tenere ei instanterque commendo Reverentias Vestras opusque illud Sanctum, quod Ecclesiæ tantæ utilitati, et Societati tanto splendori, et Deo tantæ gloriæ futurum est. Etiam* SUA SANCTITAS, *audita P. Bollandi morte, non sine mœroris significatione luculenta, ostendit, quanti virum illum fecisset vivum, et quantum doleret acerbum ejus, etiam in adeo matura ætate ac virtute, occasum. Simul operis, ab illo inchoati ac Reverentiis Vestris relicti, laudes atque utilitates in Ecclesiam universam profecturas ita est prosecutus; ut mihi, licet currenti, acres omnino stimulos addiderit, ad cæleste illud opus omni studio adjuvandum. Quocirca audeant Reverentiæ Vestræ a me petere quidquid in operis illius favorem auderet P. Bollandus : quem ego et vivum amavi unice et mortuum amare pergam in Reverentiis Vestris. At quia silentium est vox apta dolentium, hic finio : et quoniam P. Bollandum, instar Patris vestri, lugetis boni filii; ecce me vobis Patrem. Uterque vestrum ita rem agat, ut de utroque vestrum dici possit illud : Mortuus est Pater ejus, et quasi non est mortuus ; similem enim reliquit sibi post se.*

CONCLUSIO.

Atque hæc sunt præcipua, PATER NOSTER ADM. REVERENDE, quæ ex fideli domesticorum aliorumque familiarium relatu, ex propria nostra experientia, ex epistolarum autographis apud nos magno numero asservatis; de Sanctorum Historiographo Joanne Bollando et virtutibus ejus; de inchoatæ ab eo scriptionis exordio, progressu ac ratione; de amicorum Principumque officiis ad eam provehendam collatis; de piorum atque eruditorum virorum circa ipsum judiciis; deque iis omnibus, per quæ posteritati innotesceret homo ipse et opera ejus, colligi potuere, ad hoc conscripta, ut sua Bollando in iis quæ gessit fecitque laus, et amicis ac benefactoribus eorum quæ præstitere gratia possit perennare. His autem quærendis audiendisque, sicut inter tot occupationes gravissimas, horas aliquando integras et pronas aures libens dedisti; ita in præsenti scripto legendis recolendisque non invitus oculos commodabis eos, quibus totius Societatis nostræ incolumitati et utilitati prospicis. Restat, quoniam tam benevole jubes, ut in nostri favorem operis petere audeamus quidquid auderet Bollandus; oremus hoc idem, quod ipse orare solebat cum viveret; videlicet ex magno illo precum sacrificiorumque thesauro, quorum Deo per totam Societatem oblatorum penes Paternitatem Tuam dispensatio residet, subsidium aliquot prosequendis studiis operibusque ad nos a Bollando deductis, et Sanctorum, quos in lucem proferimus, exemplis ipsa imitatione exprimendis. Deinde vero, quia mortui jam sunt plerique eorum, quos per omnes Societatis provincias multis obsequiis Bollandus sibi comparaverat amicos et in perquirendis atque Antuerpiam destinandis Sanctorum Actis adjutores; neque senior et indies

occu-

occupatior intendere potuit novis amicitiis conciliandis : esset hoc nostrum imprimis votum, faceresque in rem præsentem opus utilissimum, si Tuam auctoritatem interponeres apud omnes Societatis nostræ Præpositos Provinciales, ad hoc ut in suis quique Provinciis aut præcipuis nostrorum domiciliis designandum curent singuli virum unum alterumque industrium : ad quem nostra de Sanctis quarumque Provinciarum referre dubia possimus, vicissim edocendi et adjuvandi in iis quæ occurrerint investiganda. Primum ut opus hoc (quod non tam Bollandi aut nostrum esse censemus quam universæ Societatis) uno quasi humero ubique urgeatur promoveaturque. Tum ut per eosdem quibus a Te fuerit commendatum, commendetur porro etiam aliis Ecclesiarum Prælatis, cœtibus religiosis, hominibus eruditis : qui omnes suarum diœceseon, Ordinum ac professionum Sanctos, regionum quoque et urbium historias haud modice hic illustratas invenient. Ita distractis celerius exemplaribus promptiores invenientur Typographi ad ingentia illa pecuniarum impendia facienda, sine quibus tam vasta moles nequit in lucem venire : et Sanctorum Acta ubique innotescentia quam plurimos iis imitatores cultoresque conciliabunt, per quos Dei gloria et Ecclesiæ Catholicæ decor magis magisque toto orbe terrarum effulgeat et efflorescat.

PROTESTATIO.

Quandoquidem benevolis eruditisque Lectoribus cordate et ingenue sæpius denuntiavimus atque adeo inculcavimus, si quæ ipsis sinceriora quam quæ habuimus Sanctorum Acta monumentaque alia occurrent, aut si in ipso nostro opere quidpiam reperient, ubi quod verum rectumque erat haud simus assecuti, deque his admonere nos dignabuntur; nos illis maximas habituros esse gratias, et quæ perperam scripseramus emendaturos: multo sane æquius est, nos Sanctæ Apostolicæ Sedis judicio ac decretis obtemperare. Nam Cœlites omnes Deumque ipsum sancte testamur, nos eamdem sacrosanctam Sedem, ut Veritatis (quæ unice proposita esse historiam scribentibus debet) Magistram revereri : neque ab ejus scitis jussisque vel latum unguem declinare velle.

Quare (quod est alias URBANI VIII Pont. Max. iteratis Constitutionibus vetitum) nulli, quantum quidem per imbecillitatem humani judicii provideri a nobis potuit, SANCTI aut BEATI appellationem adscripsimus, cui non eam vel Sedis ejusdem sententia, vel majorum religio, vel veterum Scriptorum auctoritas contulerit. Neque item cujusquam, qui non videatur, *per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia sedis Apostolicæ vel Ordinarii*, venerationem obtinere, commemoravimus miracula, prædictiones, arcanorum manifestationes. Si tamen videamur uspiam hoc in genere hallucinati, admoneat nos quivis amator Veritatis, atque illico corrigemus : et multo quidem libentius multoque studiosius hæc, quam si qua errata, pertinentia ad Chronologiam, Topographiam, Actaque ipsa, imprudentibus exciderint : quæ tamen ipsa moniti continuo retractabimus.

Etenim hosce Commentarios nullum habere momentum volumus, nisi HISTORIÆ HUMANÆ, ab hominibus errori obnoxiis compositæ : nisi si qua ex Divinæ Scripturæ libris descripta, aut Ecclesiæ Catholicæ Conciliis, Pontificiisque Bullis Canonizationum, quibus sua sacrosancta constare debet auctoritas, accepta sint.

INDEX
SANCTORUM
AD OCTO PRIMOS DIES MARTII.

A

3 Absalon M. Cæsareæ Cappadociæ non Austrobrigæ in Hispania 130
4 Acacius M. Ptolemaide in Phœnicia *Ex MSS. Menæis.* 307
1 Abundantius, sive Abundius M. *Ex Mroll.* num in Africa, an Ursaone in Hisp. 28
1 Adrasius M. *Ex Morll.* an in Africa? 28
4 Adrianus Episc. S. Andreæ in Scotia, M. in Maia insula. Dies natalis, gesta *ex Hectore Boethio et aliis.* 325 Vita *Ex Breviar Aberdon.* Hungaria patria : prædicatio ad Pictos : mors a Danis illata, templum erectum. 326
1 Adrianus M. in Africa *Ex Mroll.* 29
3 Adrianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 359
3 Adrianus M. Antiochiæ *Ex Mroll.* 361
3 Adrianus M. Cæsareæ Palæst. *Ex Mroll. Menolt. et Eusebio.* Post alia tormenta, a leonibus intactus, gladio occisus. 563
1 Adrianus M. Massiliæ. *Ex Mroll. et Off. Eccl.* 29
1 Adrianus M. Romanus : Bononiæ corpus. 23
7 Ætherius Ep. Chersone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* an Hispaniæ tribuendus? 638. Elogium *Ex Menæis.* 640
6 Aetius Dux M. Amorii captus, in Syria occisus. *Vide* Martyres XLII *a pag.* 456 *ad* 467
1 Agapius *Ex MS. Synaxario.* an in Africa? 28
7 Agathodorus Ep. Chersone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* 638. perperam Hispaniæ tributus 639. Elogium *Ex Menæis.* 640
6 Agnes de Bohemia filia Primislai Ottogari Regis. § 1 Ætas, vita monastica. 501. § 2 Acta pro Canonizatione : Vita scripta : Memoria sacra. 502. § 3 Monasterium Clarissarum ablatum, restitutum, Ossa anno. 1643 reperta, an hujus? Miracula recentiora. 503. § 4 Epistolæ IV S. Claræ ad illam 505. Compendium Vitæ *per Pisanum* 507. aliud *per Pontanum* 509. Vita *ex MS. Cap.* 1 Ortus, educatio, vita in seculo peracta 508. *Cap.* 2 Vita monastica 509. *Cap.* 3 Morbus, mors, sepultura : miracula 511. Alia Vita *ex MSS. Bohemicis concinnata a Crugerio* § 1 Nativitatis dies et annus : parentes et consanguinei 512. § 2 Indicia futuræ Sanctitatis ante nativitatem et in infantia 513. § 3 Educatio in monasteriis 513 § 4 a Friderico II Imp. in sponsam expetitur 514 § 5 desponsatur 514 § 6 Vita in statu seculari 515. § 7 Christo sponso dicatur in Ordine S. Francisci 516. § 8 Inter Clarissas asciscitur 517. § 9 Rarae et heroicæ virtutes 519. § 10 Visiones Cœlitum et inferorum 521 § 11 Prophetiæ spiritus 522. § 12 Miracula in vita patrata 523 § 13 Obitus 525 § 14 Sepultura et gesta supra naturam 526 § 15 Beneficia in Reges ac Reginas 527 § 16 Patrocinia in sacras Virgines 528 § 17 Auxilia exteris praestita 529
1 Allonus Ep. Andegavensis. § 1 Ætas, natalis, *Martii T. I.* vita monastica 54 § 2 Miracula, translationes 55. Vita *Auctore Fortunato Presb. ex MSS.* 57 *Cap.* 1. S. Albinus monachus, Abbas, miraculis clarus 58 *Cap.* 2 A Childeberto Rege honoratus, miraculis a Deo 58 *Cap.* 3 Alia miracula. Obitus, translatio 59. Historia miraculorum *auctore monacho Andegavensi ex MS. Cap.* 1. Ad sepulcrum dæmoniaci liberati, ignis sacer sanatus 60 *Cap.* 2 Paralysis post probationem VII annorum sublata 61 *Cap.* 3. Victoria de hostibus obtenta : jurandi consuetudo castigata 62
6 Alexander M. Nicopoli *Ex Mroll.* 423
3 Anselmus Abb. Nonantulanus in Italia ex Duce Foro-Juliensi, monasteria et xenodochia constructa. 263
3 Antigonus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania. 225
1 Antonina M. Niceæ in Bithynia, non Ceæ in Hispania 26. Martyrium *ex MSS. Græcis* 27. Aliæ SS. Antoninæ. 27
1 Antonius M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 23
3 Antonius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Antonius M. *Ex Mroll.* 308
4 Apianus mon. Papiæ et Comacli in Italia. Corpus, sacellum, altare Papiæ, Acta obliterata eduntur. 318. Vita *ex MS. Cap.* 1 Acta Papiæ et Comacli, obitus 318 *Cap.* 2 Sepultura : ecclesia illi sacra : translationes, miracula 320 Sermo encomiasticus *Ex MS.* 321 Poema historicum. *Ex MS.* 323
8 Apollonius M. Antinoi. Cultus 750 Acta *Ex MSS.* Tormenta metuens, Philemonem pro se sacrificaturum substituit 752 comprehensus decollatur 754 Compendium *Ex MS. Synaxario.* 757
7 Arcadius Ep. Trimethunte in Cypro. *Ex Menæis,* Tempus Sedis. 641
6 Arcadius Magister SS. Juliani et Eubuli MM *Ex Menæis.* 425
4 Archilaus M. gladio cæsus. *Ex Menæis.* 309
3 Asclipius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
8 Arianus M. Antinoi. Cultus 750 Acta *Ex MSS. Cap.* 1 Præses comprehendit Christianos 751 *Cap.* 2 SS. Apollonium et Philemonem interfici jubet 752 *Cap.* 3 Conversus ad fidem martyrium subit 754 Compendium *Ex MS. Synaxario.* 756
4 Aristion Ep. M. *Ex Mrol. Casinensi.* 305
3 Artalus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
3 Artellais V. Beneventi in Italia. Cultus Sacer. 261 Vita *ex MS. Beneventano* 262 Alia Vita *ex MSS. edita a Vipera et Ferrario.* 263
4 Asclepiades M. *Ex Mroll.* 308
3 Asterius Senator M. Cæsareæ Palæstin. Cultus *ex Mroll.* Acta martyrii *ex Eusebio.* 222
3 Asterius M. in Africa. *Ex Mroll.* 225
4 Asterius M. *Ex Mroll.* 308
7 Axtaxius M. in Africa. *Ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629

B

6 Baltherus Presb. in Scotia et Anglia. § 1 Acta, dies natalis, sepultura 446 § 2 Sub nomine Baldredi honoratus : aliquibus Episcopus creditus 447 § 3 Corpus elevatum : aliquot ossa Dunelmum translata 349

2 Basileus M. Romæ. *Ex Actis S. Stephani Papæ et Mroll.* 128

7 Basileus Ep. Chersone in Taurica Chersonesо M. *Ex Mroll.* 639 afflictus Hispaniæ 641. Elogia *ex Menæis.* 638

3 Basiliscus M. Amaseæ in Ponto tortus, Comanæ capite plexus. § 1 Cultus in Martii perperam Hispaniæ adscriptus. 233 § 2 Iterata veneratio XXII Mart. Compendia vitæ e *Græcis* 234 § 3 Apparitio S. Chrysostomo facta. Tempus martyrii 235 Vita *ex MSS. Auctore Ensignio, forte dein Martyre. Cap.* 1. Post necem Sociorum mora in carcere : accessus ad matrem et consanguineos : pœnæ inflictæ 236 *Cap.* 2 Iter versus Comanam : miracula : conversio variorum 237. *Cap.* 3 Comanæ apud Præsidem Acta : dejectum idolum et templum Apollinis 238 *Cap.* 4. Constantia in tormentis, martyrum, sepulta, miracula. Laus Constantini Magni Imp. 239

6 Basilius Episcop. Bononien. *Ex variis.* Tempus Sedis. basilica erecta : cultus sacer : corpus adservatum. 425

3 Basilius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226

4 Basilius M. *Ex Mroll.* 308 An corpus Bononiæ 310

4 Basinus Archiep. Trevirен. Veneratio, translatio, Acta. An S. Clodulphus frater vel pater? 313 Vita *auctore Nizone Abb. Mediolacensi Ex MSS.* 313 *Cap.* 1 Ortus, educatio, vita monastica. 313 *cap.* 2 Vita ejus in Abbatem electi. 314 *Cap.* 3 Res in Episcopatu gestæ. Obitus 316

6 Bassa uxor Claudiani Apamiæ in carcere extincta *Ex Mroll.* 722

6 Bassæ M. Armorii captus, in Syria occisus. *Vide* Martyres XLII *a pag.* 456 *ad* 467

1 Benignus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24

8 Beroma seu Benta M. in Africa. *Ex Mroll.* 756

1 Bertrandus, sive Bertrannus in territorio Patavino. *Ex Ferrario et Portenaro :* Corpus et cultus Fontanivæ. 102

6 Bilfridus aurifaber in Scotia et Anglia. *Ex Actis S. Baltheri.* Notitia antiqua : codex Evangeliorum auro gemmisque exornatus, Corpus elevatum, aliquot ossa Dunelmum translata. 449

1 Bonavita, faberferrarius, 3 Ord. S. Francisci, Lugi in Italia. *Ex MSS. et edita a Rodulpho et Waddingo.* Eleemosynæ. Miracula ante et post obitum : reliquiæ ad venerationem expositæ. 122

C

4 Caius Palatinus M. *Ex Mroll.* 308

4 Caius II M. *Ex Mroll.* 308

4 Caius M. in Mauritania insula Scotiæ. *Ex Hect. Boethio et Brev. Aberdonen.* 326

6 Cadroe Abbas Metis § 1 Acta et Prælatura Walciodorен. 468 § 2 Ætas : an S. Faramanno Abb. successerit? 469. § 3 Prælatura Metensis : cultus 471 § 4 Patria, Vita quando scripta 471. Vita *auctore Reimanno ex MS. Cap.* 1 Natalis et educatio 474 *Cap.* 2 Patria relicta : monachatus apud Floriacenses 475 *cap.* 3 Præfectura Walciodorensis et Metensis 477 *cap.* 4. Miracula, mors, sepultura. 479

3 Caluppanus Presb. reclusus in Gallia. Tempus vitæ, monachatus, veneratio 260 Vita *auct. Greg. Turonensi.* 260

3 Camilla Virgo devota in diœc. Autisiodoren. Cultus *ex Breviar. Acta ex Vita S. Germani Ep. Autisiodoren.* Huic morienti servivit. 241

7 Capito Episc. Chersone in Taurica Chersonesо. *Ex Mroll.* 638 an Hispaniæ tribuendus? 639 Elogium *Ex Menæis.* 640

8 Capitulinus M. Nicomediæ. *ex Mroll.* 758

6 Carisius M. Nicopoli. *ex Mroll.* 423

3 Carissimus M. in Africa *ex Mroll.* 226

2 Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr. § 1 Vita ab auctoribus coævis aliisque scripta : nomen in Martyroll. Ossa elevata 152 § 2 Fabella de nece B. Caroli in Annalibus vernaculis Flandrorum reperta et posteriorum scriptorum historiis inserta 154 § 3 Eadem fabella ulterius discussa 156 § 4 Cædes ab Erenbaldinis patrata, perperam Stratianæ familiæ tributa 158 § 5 Gesta utriusque familiæ post necem B. Caroli 160 § 6 Series Castellanorum urbis Brugensis et Præpositorum S. Donatiani, ad hanc historiam spectans 162 § 7 Cædes B. Caroli ex Actis Ludovici Grossi Regis Franc. per Suggerium Abb. 162. Vita *auctore Gualtero Archidiac. Morinorum ex MSS.* Prologus ad B. Joannem Ep. Ternanen. 163 *Pars* 1 Acta in juventute : iter Hierosolymitanum 164 *Pars* 2 Flandriæ Comitatus susceptus 165 *Pars* 3 Animus generosus in malos severus, in bonos et miseros benevolus, maxime tempore famis 166 *Pars* 4 Occasio odii in eum concitati 167 *Pars* 5 Publica latrocinia compressa 169 *Pars* 6 Ultima pia opera : cædes illata 169 *Pars* 7 Fautores ejus occisi. Corpus feretro illatum, miracula, veneratio, sepultura 171 *pars* 8 Vindicta de impiis homicidis : tres illorum occisi 172 *pars* 9 Supplicium Bertulphi Præpositi et Guidonis de Stenfordo 173 *pars* 10 Supplicium Burchardi occisoris 174 *pars* 11 Successor post varias concertationes constitutus Guilielmus Normannus 175 *pars* 12 Ecclesia Brugensis reconciliata : corpus S. Caroli repositum : miracula. Flandria pacata 176 *pars* 13 Alii complices puniti : duo fuga elapsi 177 Epilogus 178

Alia Vita *auctore Galberto Notario ex MSS. Cap.* 1 illustria in Comitatu gesta : Imperium CP. et regnum Hierosolymitanum oblatum 179. *cap.* 2 Odii concitati occasio 180 *cap.* 3 Conspiratio in necem ejus : hujus enormе scelus ponderatum 182 *cap.* 4 Cædes B. Caroli et 4 aliorum : aliquorum fuga aut captivitas. 183 *cap.* 5 Sepultura : miraculum claudi sanati, direptiones bonorum 186 *cap.* 6 Insolentia proditorum cœpta reprimi 187 *cap.* 7 Obsidio castri Brugensis cœpta. Supplicium aliquot proditorum 189 *cap.* 8 Vires obsidentium auctæ : castrum ab obsessis munitum : Reliquiæ e templo delatæ 190 *cap.* 9 Colloquia de compositione inita, castrum interceptum fuga Obsessorum templum 192 *cap.* 10 Fuga Præpositi, templum inferius captum. Turris ab obsessis detenta cum solario templi 194 *cap.* 11 Guilielmus Normannus successor datus : insidiæ de corpore B. Caroli Gandavum transportando dispositæ 196 *cap.* 12 Adventus Comitis Brugas juramenta utrimque facta 197 *cap.* 13 Supplicium Bertulphi Præpositi et Guidonis de Stenfordo 199 *cap.* 14 Solarium templi occupatum. Veneratio B. Caroli 201 *cap.* 15 Jus competitorum Comitatus posteritas Balduini Insulensis. Familia Bertulphi Præpositi adulterio et homicidio infamis. 203

cap.

cap. 16 Deditio obsessorum in turri : reconciliatio ecclesiæ : exequiæ B. Caroli 205 *cap.* 17 Supplicium complicum : inquisitio in alios. Vasa B. Caroli restituta. 207 *cap.* 18 Varia circa complices et raptores pecuniæ B. Caroli acta. Varii conscii traditionis mortui. 208. *cap.* 19 Occasio defectionis Flandrorum a Guilielmo Normanno 210 *cap.* 20 Electio Theoderici Alsatii in Comitem Flandriæ 111. *cap.* 21 Pugnæ et irruptiones inter Guilhelmum Nordmannum et Theodericum Alsatium 214 *cap.* 22 Mors Guilhelmi Nordmanni. Regimen pacificum Theoderici 217 Rhytmus antiquus *ex MS.* 218 Epitaphia antiqua. 219

5 Cartagus Ep. et Abb. Sagiriensis in Hibernia. *Ex Actis S. Kierani.* Cultus et ecclesia : humilitas, psallendi assiduitas, mors 390 lapsus et pœnitentia 394

4 Casimirus filius Regis Poloniæ, in Regem Hungariæ electus. § 1 Genus illustre. 334 § 2 Vita et miracula scripta 336 § 3 Ortus et educatio. 337 § 4 Evocatio ad regnum Hungariæ 339 § 5 An illud respuerit? 340 § 6 Hymnus, sepultura, translatio 341 § 7 Templa dicata, patrocinium 343 § 8 Decreta veneratio 344 Vita *Auctore Zacharia Ferrerio. Cap.* 1 Genus, fratres, studium litterarum. 345 *cap* 2 Mortificatio, pietas, abstinentia, fidei zelus, spes, caritas erga Deum et homines. 346 *cap.* 3 Justitia, prudentia, temperantia, fortitudo. Virginitas sanitati et vitæ præhabita. obitus. 347 *cap.* 4 Forma corporis : miracula post mortem. 348 Miracula *auctore Gregorio Sviecicio. Cap.* 1 Duplex de Moschis obtenta victoria, Canonizatio 349 *cap.* 2 Varii morbi sublati 351 *cap.* 3 In periculis itinerum auxilium præstitum 351 *cap.* 4 Multa valetudinis incommoda depulsa 352 *cap.* 5 Triomphus anni 1604. præsidium contra hæreticos. 353. Apparitiones anno 1654 factæ 354 Hymnus ad B. Mariam Virg. 355

6 Cassius, sive Carsus, M. Nicomediæ *ex Mroll.* 423

1 Castus M. Reliquiæ et cultus Eystadii in Germania 32

3 Castus M. in Africa *ex Mroll.* 220

3 Castus M. in Africa *ex Mroll.* 226

4 Castus M. *ex Mroll.* 308

2 Ceadda Ep. Merciorum et Lindisfarorum Lichfeldiæ in Anglia. § 1 Merciæ regnum : Sedes Episcopalis : Vita scripta : cultus sacer 143 § 2 Fratres, patria, vita monastica 144. Vita *ex S. Beda* 146

3 Celedonius M. in Africa *ex Mroll.* 226

3 Celedonius M. *Vide* Emetherius. 227

5 Chariatton M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361

1 Charisius M. *ex Mroll.* an in Africa? 28

6 Charistus M. in Italia. *ex Mroll.* 423

6 Chrodegandus Ep. Metensis. § 1 Vitæ epitome 451 § 2 Patria : officium Referendarii. Prosapia 451 § 3 Legatio ad Papam, monasteria constructa 453 § 3 Tempus Sedis : obitus : cultus 454

4 Cipericus M. *ex Mroll.* 308

6 Claudianus Conf. Tridenti. *Ex Actis S. Vigilii Episc. fratris.* 426

3 Claudianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226

6 Claudianus Apamiæ in carcere extinctus. *Ex Mroll.* 422

6 Claudianus M. Nicopoli *ex Mroll.* 422

6 Claudianus alter M. Nicopoli *ex Mroll.* 422

5 Clemens Ab. Syracusanus. *Ex Cajetano.* 409

3 Clemens M. Amaseæ in Ponto. *Ex Menæis.* 233

8 Cleopatronia V. *Ex Mroll. et Actis S. Vicentii* 757

4 Codratus M. Ptolemaide in Phœnicia. *Ex MSS. Menæis.* 307

6 Coleta Virgo Reformatrix Ord. S. Claræ Gandavi. § 1 Ætas, Vita scripta : monasteria extructa 531 § 2 Cultus sacer. Constitutiones scriptæ 533, § 3 et 4 Instrumenta Corbeiensia 534 § 5 Epistola B. Joannis de Capistrano 536 § 6 Acta testimoniis approbata 536 Vita *e Gallico Petri de Vallibus, Latine a Stephano Juliaco scripta* 538 *cap.* 1 Status infantiæ. 539 *cap.* 2 Profunditas virtutis et humilitatis. 541 *cap* 3 Promptitudo obedientiæ et vocatio ad statum perfectionis 543 *cap.* 4 Observantia præceptorum Dei et cultura festorum 544 *cap.* 5 Visio de reformatione Ordinis 545 *cap.* 6 Accessus ad Papam Professio religionis, electio in Abbatissam. 547 *cap.* 7 Inchoata reformatio Ordinis, et persecutiones factæ 549 *cap.* 8 Dilectio paupertatis 550 *cap.* 9 Perfecta castitas et pura virginitas 553 *cap.* 10 Oratio Deo acceptabilis et aliis utilis 555 *cap.* 11 Devotio erga passionem Christi : miracula per signum Crucis 560 *cap.* 12 Reverentia erga Eucharistiam ejusque susceptionem. 562 *cap.* 13 Austeritas erga seipsam : compassio ad celeros 563 *cap.* 14 Pœnæ ac tormenta tolerata. 565 *cap.* 15 Donum prophetiæ 567 *cap.* 16 Persecutio malignorum spirituum 571 *cap.* 17 Gratiæ speciales Sanctorum et Dei amicorum 573 *cap.* 18 Patientia in persecutionibus 577 *cap* 19 Obdormitio mortis 578 *cap.* 20 Miracula 580. Alia Miracula Gandavi, Atrebati et Hesdini firmata ex MSS. 586 Summarium virtutum et miraculorum *ex Gallico Petrinæ de Balma sociæ ejus.* Octo capitibus distinctum a p. 600 ad 618 Historia elevationis corporis *ex MS. Gallico* 619. Miracula recentiora *ex Gallico libro Abbavillæi et MS. Gandensi* 623

5 Conon Hortulanus M. in Pamphilia. *Ex Menæis.* 360

5 Conon M. Bidanæ in Isauria *ex Menæis.* 358

6 Constantinus Drungarius M. captus Amorii, in Syria occisus. *Vide* Martyres XLII *a pag.* 456 *ad* 466

1 Constantius M. Romanus Coloniæ Agrippinæ. 30

6 Carpreus, seu Carbreus, Ep. in Hibernia. 467

7 Crocus sive Erocus M. *Ex Mroll.* 637

3 Cunegundis Imperatrix, Virgo, Conjux, Vidua, et sanctimonialis Benedictina Confugiæ et Bambergæ in Germania. § 1 Cultus sacer : Reliquiæ 265 § 2 Acta varia 266 § 3 Progenies Sigefridi patris. 268 § 4 Chronologia vitæ : varia beneficta 269. Vita *ex MSS. cap.* 1 Acta in conjugio : Virginitas servata : monasteria extructa. 271 *cap.* 2 Acta in viduitate : vita monastica. 272 *cap.* 3 Miracula in vita; mors, sepultura. 273 *cap.* 4 et 5 Miracula varia. 275 *et* 276 Alia *ex MS. Bambergensi* 277. Appendix 279. Bulla Canonizationis. 279

7 Cyprianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 643

3 Cyricus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226

6 Cyrillus III Prior Generalis Ordin. B. Mariæ de Monte Carmelo 497. Vitæ epitome *auctore Palæonydoro.* 499

8 Cyrillus Ep. M. in Africa. *Ex Mroll.* 756

4 Cyrillus M. *Ex MSS. Menæis.* 309

D

7 Danda M. in Tracia. *Ex Mroll.* 643

7 Danda alia M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643

8 Datianus M. in Africa *Ex Mroll.* 756

1 David Ep. Menevens. in Wallia. § 1 Sedes Episcopalis : Acta scripta : cultus sacer. 38 § 2 Ætas discussa

discussa 39. Vita *ex MS. cap.* 1 Revelatio de S. Davide nascituro nativitas, educatio, Sacerdotium. 41 *cap.* 2 Monasteria extructa: malevoli puniti 42 *cap.* 3 Miracula 43 *cap.* 4 Iter Hierosolymitanum, Archiepiscopatus, obitus 44 46
Appendix triplex 423
6 Diodorus M. in Italia. *ex Mroll.* 737
8 Dion sive Dionysius M. *ex Menæis* 788
8 Dometius *ex Menæis.* In morte ab Angelis eductus.
1 Domnina, Virgo devota *ex Menæis et Theodoreto.* 33 226
3 Donata M. in Africa. *Ex Mroll.* 28
1 Donatilla M. *ex Mroll.* an in Africa? 24
1 Donatus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 28
1 Donatus M. *ex Mroll.* 30
1 Donatus M. Carthagine. *ex Mroll.* 424
6 Donatus M. in Italia. *Ex Mroll.* 225
3 Donatus M. *ex Mroll.* an in Africa? 308
4 Donatus M. *ex Mroll.*
5 Drausius Ep. Suessionen. in Gall. Cultus: Vita, tempus Sedis, Privilegium datum sanctimonialibus. Peregrinatio S. Thomæ Cantuar. ad reliquias 402. Vita *ex MSS. cap.* 1 Parentes, educatio, electio in Archidiaconum et Episcopum 403 *cap.* 2 Virtutes, monasteria constructa obitus 405 *cap.* 3 Corporis translatio: miracula. 407
8 Duthacus Episc. Rossen. in Scotia. *Ex Brev. Aberdonen.* 798

E

7 Easterwinus Ab. Wirensis in Anglia. Tempus vitæ, dies natalis 632 Vita *auctore Beda* 650
7 Elpidius Ep. Chersone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll. et Menæis.* 638
3 Emeritus M. in Africa. *ex Mroll.* 226
3 Emetherius et Celedonius MM. Calagurri in Hispania Acta, cultus, progenies, tempus martyrii 227 Acta *auctore Aurelio Prudentio* 228. Alia *ex Greg. Turonensi* 229 Alia *ex MSS.* 231 Depositiones et translationes Corporum 231 Miracula *ex Hispan. Domenecci.* 232
3 Emeterius agricola, M. alias Matinus aut Madi dictus, in tractu Barcinonensi. Cultus in pago S. Madi, occisus cum S. Severo Ep. Barcinon. sub Gothis, miracula. 242
1 Enuculus M. Massiliæ *ex Mroll.* 29
7 Ephrem Ep. Chersone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll et Menæis.* 638
7 Equinus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637
7 Equitius Abb. in Valeria provincia Ital. Cultus et Reliquiæ Aquilæ 647 Acta *ex Gregorio Magno* 648
7 Erœus seu Croceus M. *Ex Mroll.* 637
6 Evagrius Episc. CP. in exilio mortuus. *Ex Mroll. et Socrate.* 426
7 Eubulus Mart. Cæsareæ in Palæstina. *Ex Eusebio et Mroll.* 642
6 Eubulus M. capite plexus. *Ex Menæis.* 425
1 Eudocia M. Heliopoli in Phœnicia Libani. Cultus sacer, tempus et locus cædis: Acta reperta et ex Græco translata. 8 Passio *ex MS. Græco interprete Petro Possino Soc. Jesu. Cap.* 1 Juventus et vita perdita 10. *cap.* 2 Colloquium cum Germano monacho 11 *cap.* 3 Acta de conversione cum Presbytero 12 *cap.* 4 Colloquium alterum cum Germano 13 *cap.* 5 Silentium et oratio per septiduum, visio facta. 14 *cap.* 6 Ultima confirmatio in decreto conversionis, discessus Germani. 15 *cap.* 7 Baptismus et libellus supplex ad Theodotum Episc. 15 *cap.* 8 Abdicatio omnium divitiarum. 15 *cap.* 9 In monasterium ingressus, in eo profectus et Præfectura 16 *cap.* 10 Perditus juvenis ab ea conversus, et mortuus vitæ restitutus. 16 *cap.* 11 Conversio Aureliani Reguli, ejusque familiæ 18 *cap.* 12 Confessio S. Eudociæ et tormenta sub Diogene Præside 19 *cap.* 13 Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores et Præsidem comburit, mortuus vitæ restitutus 21 *cap.* 14 Alia mortua resuscitata, Christo cum viro reconciliatur. 21 *cap.* 15 Puer a dracone occisus vitæ restitutus: Draco interemptus 22 *cap.* 16 S. Eudocia capite plexa sub Vicentio Præside 22
7 Eugenius Ep. Chersone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll. et Menæis.* 638
5 Eulampius M. *Ex Menæis* an in Palæstina? 359
5 Eulogius M. in Palæstina. Acta *ex Menæis* 359
7 Eunica seu Leunuca M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
5 Evolus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
6 Euphrosinus M. aqua bulliente extinctus. *Ex Menæis.* 423
5 Eusebius Cremonensis Bethleem in Palestina. Veneratio Bethleemi et Cremonæ. 367 Vita *ab Franc. Ferrario collecta.* 361 *cap.* 1 Varii Eusebii: hujus patria; amicitia cum S. Hieronymo: peregrinatio in Palæstinam et Ægyptum. 368 *cap.* 2 Iter in Dalmatiam et Italiam, defensio contra Ruffinum 370. *cap.* 3 Libri ab eo scripti: alii a S. Hieronymo illi dicati 372. *cap.* 4 Oppugnati Vigilantius et Valerianus hæretici. Innocentia ejus defensa. 373. *cap.* 5 Sanctitas et Sacerdotium: familiaritas cum viris sanctis. 375. *cap.* 6 Gesta in obitu S. Hieronymi. Electio in Abbatem. 377. *cap.* 7 Res gestæ in obitu ex historia dubiæ fidei. Cultus sacer Bethleemi 379 *cap.* 8 An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio cœptus? Ejus veneratio Cremonæ. 382
5 Eusebius Palatinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
5 Eusebius M. in Africa *Ex Mroll.* 363
3 Euticus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Euticus M. *Ex Mroll.* 308
4 Eutocus M. *Ex Mroll.* 308
3 Eutropius Cappadox M. Amaseæ in Ponto. *Ex Menæis et Mroll.* perperam Hispaniæ adscriptus. 233

F

1 Faustus M. Romanus Coloniæ Agrippinæ. 30
1 Felicianus M. Romanus Antuerpiæ 24
7 Felicitas cum S. Perpetua in Africa passa. Acta, tempus et locus martyrii, S. Augustini encomium. 629. Vita *ex MSS.* Captivitas 632. partus in carcere 631. Martyrium 636 Sermo S. Augustini. 636
8 Felicitas M. in Africa. *ex Mroll.* 756
8 Felix Epis. Anglorum Orientalium § 1 Acta, veneratio, translationes 778. § 2 Vitæ epitome *ex Capgravio.* 780
3 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 220
3 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
3 Felix II M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
3 Felix III M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
3 Felix IV M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
8 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
3 Felix M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
1 Felix M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
4 Felix M. *Ex Mroll.* 308
1 Fidelis M. Romanus Antuerpiæ. 24
6 Filagonia M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
3 Florianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 224
4 Florianus M. *Ex Mroll.* 308
4 Fortius M. *Ex Mroll.* 308

4 Fortunatus II M. *Ex Mroll.* 308
4 Fortunio M. *Ex Mroll.* 308
3 Fortunus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Fredericus Ab. Horti S. Mariæ in Frisia Ord. Præmonstr. 286 Vita *auctore Sibrando Ab. ex MSS. cap.* 1 Pia adolescentia, Sacerdotium : cura Pastoralis : miracula 287. *cap.* 2 Vita cœnobitica : monasteria extructa 288. *cap.* 3 Morbus, obitus, sepultura. Miracula ante et post mortem 290. Alia Vita *auctore Sibrando Leonio* 291
6 Fridolinus Ab. Seckingæ in Germania § 1 Seckingæ situs. Vitæ scriptores, cultus 429. § 2 Ætas, monachatus, patria, scripta 430. § 3 Excerpta *ex Actis a Canisio editis*, alia Seckinga submissa 431. Vita *auctore Balthero monacho Seckingano Ex MS.* 432 *Lib.* 1 *cap.* 1 Vita in Hibernia acta et inde discessus 432 *cap.* 2. Apud Pictavos ecclesia restaurata, reliquiæ S. Hilarii translatæ 434. *cap.* 3 Discessus in Germaniam, variæ ecclesiæ constructæ 436. *Lib.* 2. *cap.* 1. Monasterium Seckingæ conditum : miracula patrata 437 *cap.* 2 Miracula post mortem 439. Alia *ex Vita Germanica.* 439
4 Fronimus M. *Ex Mroll.* 308
3 Frunimius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
1 Furtunus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 28

G

3 Gabianus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225
3 Gagus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Gaiola M. in Africa *Ex Mroll.* 226
3 Gaiosa M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
4 Gaiosa M *Ex Mroll.* 308
3 Gallosa M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Gallus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
7 Gaudiosus Ep. Brixien. *Ex Mroll. et inscriptione.* 647
3 Gregorius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
2 Gregorius M. Cæsareæ. Cappad. *Ex Mroll.* 129
5 Gerasimus Ab. prope Jordanem. *cap.* 1 Cultus sacer, ætas, monasterium 384 *cap.* 2 Epitome *ex Vita S. Euthymii* 385. *cap.* 3. Alia *ex Vita S. Quiriaci* 366. *cap.* 4 Alia *ex Joanne Moscho.* 386
1 Gervasius M. Frater S. Leonis M. Archiep. Rotomag. *Ex hujus Actis et aliis* 89 90. f Martyrium 96 c
3 Gervinus Ab. Centulen. in Pontivo 281. Vita *auctore Joanne Capella ex MSS. Cap.* 1 Vita monastica : præfectura Centulen. prædicatio : Reliquiæ ornatæ 282 *cap.* 2 Bona cœnobii recuperata : Reliquiæ S. Vigoris translatæ 283. *ac p.* 3 Gervini pietas, zelus, honos ei habitus : bona donata 284. *cap.* 4 Miracula, translatio S. Angilberti 285. *cap.* 5 Morbus, obitus, sepultura. 286
1 Gittheus M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
4 Gludianus M. in Scotia. *Ex Boethio et Brev. Aberdon.* 324
3 Gorgonius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
5 Gregorius Episc. Constantiæ in Cypro. *Ex Menæis.* 366
4 Gregorius M. *Ex Mrol.* 308

H

3 Helbianus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
4 Herais M. *Ex Menæis* 309
2 Heraclius M. in Portu Rom. *Ex Mroll.* 132
1 Herculanus Ep. M. Perusiæ in Italia. § 1 Cultus sacer, Conversatio monastica 47. § 2 Patria, num Syria an Germania? Varii socii adjuncti : tempus Episcopatus et martyrii 48. § 3 Martyrium : ecclesia et translationes reliquiarum 50. § 4 Acta *ex S. Gregorio Magno* 51. § 5 Miracula *ex MS.* 53
1 Herculanus M. Romanus Antuerpiæ 24
5 Herebus M. in Africa *Ex Mroll.* 363
4 Hereñlus M. *Ex Mroll.* 308
8 Herenia M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
1 Hermes M. Massiliæ. *Ex Mroll. et Off. Eccles.* 29
2 Herolus, seu Heraclius M. Cæsareæ Cappad. 129
1 Hesichius Ep. M. Carcesæ seu Cazorlæ in Hispania § 1 Mittitur in Hispaniam a S. Petro cum sex aliis 4. § 2 Prædicat, potissimum Carsesæ 5. § 3 Martyr obit, et colitur ut loci Apostolus. 7
6 Hesychius Thaumaturgus in Galatia vel Bithynia *Ex Menæis et MS. Synaxario* 455
6 Hinnulus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
3 Hierotes M. *ex Mroll.* in Africa aut Hispania 225
4 Hilarianus M. *ex Mroll.* 309
4 Honoratus M. *ex Mroll.* 309
8 Hunfridus Ep. Taruanen. § 1 Vita monastica. Episcopatus, persecutio Normannica 789. § 2 Abbatia S. Bertini data et erepta : obitus, Reliquiæ translatæ. 790

I

1 Iscius Ep. M. in Hispania. *Vide* Hesychius.
3 Isicus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
7 Italicus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637

J

2 Januaria M. in Portu Rom. *Ex Mroll.* 132
1 Januarius M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
2 Januarius M. Cæsareæ Cappad. aut alibi : *Ex Mroll.* 129
3 Januarius M. *Ex Mroll.* an in Africa aut Hispania? 225
8 Joannes de Deo fundator Ordinis de Hospitalitate Granatæ. § 1 Ordinis initia prospera 809. § 2 Res Ordinis turbatæ ac restitutæ 811. § 3 Auctores Vitæ. cultus sacer. 812 Vita *ex Hispanico Francisci de Castro. Cap.* 1 Ortus, adolescentia, militia 814 *cap.* 2 Reditus in patriam et ad oves : opera caritatis in Africa suscepta 815. *cap.* 3. Reditus in Hispaniam, et Granatam 816. *cap.* 4 Conversio et simulata amentia 817. *Cap.* 5. Patientia et caritas in hospitali exercita : peregrinatio ad Aquas-Lupias 819 *cap.* 6 Xenodochium Granatæ constructum, egeni adjuti 820 *cap.* 7 Opera meretricibus convertendis impensa 821 *cap.* 8 Caritas erga pauperes 823. *cap.* 9 Patientia : novum hospitale, excursio per agros et ad Curiam 824 *cap.* 10 Magna in seipsum severitas 825 *cap.* 11 Orationes, tentationes, zelus, prophetiæ donum 826. *cap.* 12 Rationes confectæ in extremo morbo 828 *cap.* 13 Mors et funus 829 *c.* 14 Status hospitalis post obitum 834. Alia Vita *ex Hispanica Antonii Govea Ep. Cirenen. selecta, cap* 10 *distincta a p.* 832 *ad* 857 *Appendix* Beatificatio, et Reliquiarum translatio Parisios. 858
2 Joava, seu Jovinus, Leonii in Britannia Armorica. 138. Vita *ex Brev. Leonen.* 139. Alia *e Gallico Alberti le grand.* 139
7 Jocundus M. in Africa *Ex Mroll. et actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629
8 Jocundus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
6 Jocundus M. Nicopoli. *Ex Mroll.* 422
2 Jovinus M. Romæ *ex Actis S. Stephani Papæ* 128
8 Julianus Ep. Toletanus. § 1 Cultus, ætas. Acta. 780 § 2 Concilia Toletana, doctrina probata 781 § 3 Pietatis fervor. Pomerii falsum cognomen

men 783. Vita *auctore Felice Ep. Toletano.* 784
5 Julianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
6 Julianus Medicus M. capite plexus. *Ex Menæis.* 425
4 Julius Ep. M. Romæ. *Ex Mroll.* 307
1 Julius M. Romanus Antuerpiæ 24
3 Julius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Julius M. *Ex Mroll.* 308
3 Junula M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
1 Justus M Romanus Anturpiæ. 24
3 Justus M. in Africa. *Ex Mroll.* 220
3 Justus M. in Africa. *Ex Mroll.* 220
5 Justus. M. in Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361

K

5 Kieranus Ep. et Abb. Sagiriensis in Hibernia. § 1 Sedes et ætas 387. § 2 Reditus Roma : Scripturæ studium 388. § 3 Cultus et Acta 390. Vita *ex MS. cap.* 1 Puerilia, peregrinatio : miraculum occasione impuri sacrilegi. 392. *cap.* 2 Res cum Monumonæ Regibus gestæ 395 *cap.* 3 peccatum impeditum, pia mors 394. Miracula. 395
6 Kineburga et Kineswitha Virgines, filiæ Pendæ Regis Merciorum. § 1 Controversia proposita. Harum Virginum progenies et sepultura apud Petroburgenses 440. § 2 Petroburgensis monasterii destructio et restauratio. Translatio harum et reductio : cultus sacer. 442. § 3 Kineburga Alfrido Regi nupta, alia a S. Kineburga virg. 443. § 4 Aletrudo duo Reges filii Oswii, seniori nupta Kineburga, juniori S. Cotburga, Monachatus hunc perpetuam afflictus. 445
6 Kinesarta, *vrte* Kineburgam Sororem 430. An S. Kineswitha desponsata Ollæ Regi? 443

L

6 Lanulus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
1 Leo M. Archiep. Rotomag. Apostolus Baiocensium. § 1 Patria, martyrium, canonizatio : Vita scripta, elogia 89. § 2 studia, Episcopatus, Apostolatus, veneratio publica Baiocæ, recepta Rotomagi 91 § 3 Tempus Sedis Rotomagi 93. Vita *ex MSS. Pars* 1 Patria, nativitas, studia, Episcopatus, missio in Hispaniam 94. *Pars* 2 Apostolici labores Baiocæ et in Hispania 95 *Pars* 3 Cædes, miracula 96. Vita alia *ex MSS.* 97
1 Leo M. *ex Mroll.* 28
1 Leo Lucas Corilionensis, Abb. Mulensis in Calabria. Veneratio ollic. Eccles. Acta conscripta. Tempus vitæ 97. Vita *ex lectionibus Græcis* 98. Testimonium Corilionensium *ex MSS.* 98. Vita *ex MS. cap.* 1 Ortus, pia adolescentia : peregrinatio in Calabriam et Romam 99. *cap.* 2 Vita monastica : monasteria extructa : miracula 700. *cap.* 3 Dignitas Abbatis : illustres virtutes, miracula 101. *cap.* 4. Alia miracula, mors præsecta, sepultura 101
7 Leocus, seu Leucus M. Antiochiæ *Ex Mroll.* 637
1 Leontia V. M. Romæ. Reliquiæ et cultus Eystadii in Germania 32
7 Leonuca, seu Leonuncula M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
8 Litifredus Episc. Papiensis. Reliquiæ S. Honoratæ ab eo translatæ, obitus : Translatio, cultus. 792
1 Livonius M. Reliquiæ et cultus Eystadii. 32
2 Lorgius M. Cæsaræ Cappod. 129
2 Lucas Casalus Abb. Agyreus in Sicilia. Patria, cultus, ecclesia dicata, corpus elevatum. 151. Vita *ex MSS.* Monachatus, Sacerdotium, virtutes, miracula. 152
4 Lucinius Ep. M. *Ex Mrol. Casinensi.* 306
3 Luciola M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
3 Luciolus M. in Africa. *Ex Mroll.* non in Hispania 220
2 Luciosa M. in Portu Rom. *Ex Mroll.* 132
4 Lucius Papa M. § 1 Cultus et veneratio : translationes. Encomia ex Vitis Pontificum 298. § 2 Vita scripta : tempus Sedis : epistolæ ejus et ad illum S. Cypriani. 300. Vita *auctore Guaiferio mon. ex MSS. cap.* 1 Encomium martyrii. S. Lucii ortus, sancta juventus 302. *cap.* 2 Adhortatio S. Lucii de rerum terrenarum despectu, imitatione Christi et virtutum acquisitione 303 *cap.* 3. Gesta in Pontificatu : exempta in eum persecutio 304. *Appendix ex Breviar. Slesvicensi.* 305
4 Lucius M. *Ex Mroll.* 308
4 Lucius II M. *Ex Mroll.* 308
2 Lucius, seu Lucas, Ep. M. Cæsareæ in Cappadocia 129. Non fuit Ep. Britoniensis in Galæcia, ac successor Aristobuli seu Zebedæi. 131
5 Lucosa M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
3 Lupicinus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225

M

8 Manilus seu Manillus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
7 Manilus seu Marulus M. in Africa. *Ex Mroll.* 643
1 Marcellus M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 23
6 Marcianus M. Episc. Dertonen. in Liguria. *Com. hist.* Cultus. Vitæ epitome *ex Actis Synodi*, et alia *ex MS. Antiphonario* 419. Historia Inventionis *ex MS.* 421
5 Marcius M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
8 Marcus mon. in Ægypto. Acta *Ex Menæis et aliis.* Eucharistia ab Angelo accepta, visus cæcæ hyænæ datus. Scientia sacræ Scripturæ. 365
5 Mares Palatinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
3 Marinus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
3 Marinus Miles M. Cæsareæ Palest. Cultus. *Ex Mroll.* Acta martyrii *ex Eusebio.* 222
3 Marinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Marius M. *Ex Mroll.* 308
1 Marnanus Ep. in Scotia. *Ex Breviario Aberdonensi, Camerario et aliis.* Sepultura, ecclesia, Reliquiæ, ægri sanati, victoria obtenta 63
3 Martia M. *Ex Mroll.* an in Africa, an soror Trajani Imp 225
3 Martianus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 225
5 Martinus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
8 Martyres in Protectores Imperatoris, MM Antinoi Cultus 750. Missa ad S. Arsenium interficiendum, converti occultantur 753. Compendium *ex MS. Synaxario.* 755
1 Martyres VI *Ex Mroll.* an in Africa : an Ursaone in Hispania? 28
5 Martyres VIII in Africa. *Ex Mroll.* 363
4 Martyres XXI aut XIX *Ex Mroll* 308
5 Martyres XXII Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
1 Martyres XXIV Massiliæ. *Ex Mroll. et off. Eccl.* 29
3 Martyres XL in Africa. *Ex Mroll.* 220
6 Martyres XLIII Amorii capti, et in Syria occisi. § 1 Veneratio : Acta : tempus et locus martyrii. 456 § 2 Res gestæ ex Cedreno, Leone Grammatico, aliisque 458. Acta martyrii, *auctore Leodio Synchrono ex* 3 *MSS. Græcis. cap.* 1 Imperium a Saracenis vexatum, Amorium captum, Ordinum ductores in captivitatem abducti 460. *cap.* 2 Ad defectionem a fide sollicitantur 461 *cap.* 3 Extrema pro fide certamen 463.

Append.

Append. 1 Martyrium 446 *Append.* 2 Martyrium et sepultura. 466
4 Martyres CXL aut CL apud Græcos. *Ex Menæis.* 309
1 Martyres CCLX Romæ via Salaria. *Ex Actis SS. Marii et Marthæ.* 23
4 Martyres DCCCX Romæ via Appia. *Ex Mroll.* 306
2 Martyres Romani sub Alexandro Imp. et Ulpiano Præfecto capite plexi. *Ex Mroll.* 126
2 Martyres plurimi a Longobardis in Italia circa an. 579 occisi. 141. Acta martyrii *ex Gregorio Magno.* 142
4 Martyres plurimi in insula Scotiæ Maia. *Ex Hect. Boethio, Breviar. Aberdonensi et aliis*, Ecclesia ibi erecta. 324
5 Martus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
1 Maximus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
6 Melissenus Dux M. Amorii captus, in Syria occisus. *Vide* Martyres XLII *a pag.* 456 *ad* 466
6 Mercurius M. Nicopoli. *Ex Mroll.* 423
1 Monanus Archidiac. Andreopoleos in Scotia. Patria, tempus, cultus, familiaritas cum Rege Kennetho 87. Vita *ex Brev. Aberden.* Prædicationes, obitus, miracula, ecclesia erecta. 89

N

7 Nestor Episc. Trimethunte in Cypro. *Ex Menæis.* Tempus Sedis. 641
2 Nestor M. Pergæ in Pamphilia *ex Menæis.* 127
7 Nestor M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637
7 Nestor M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
1 Nestorius M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 23
1 Nicephorus M. *ex Mroll.* an in Africa? an Ursaone in Hispania? 28
3 Nicephorus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
6 Nicephorus M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 422
6 Nicorus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423

O

7 Oceanus sive Optatus M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
5 Octavius M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
5 Oliva V. M. Brixiæ in Ital. *ex Mrol. Brixien.* Reliq. Salodii. 359
6 Oldegarius Archiep. Tarraconen. Ep. Barcinon. Vita *Barcinonensibus monumentis collecta. cap.* 1 Qua stirpe natus, Canonicus Barcinon. dein Prior S. Adriani 481. cap. 2 Abbas S. Ruti in Gallia, dein Episcopus Barcinon. 483 *cap.* 3 Archiep. Tarraconen. dein Legatus Apostolicus 485 *cap.* 4. Jura Ecclesiæ Barcinon. tuetur: Principem pro se Tarraconæ instituit 488. *cap.* 5 zelus, mors sancta, miracula 490. *cap.* 6. Varia corporis translatio : studia pro canonizatione 493 *cap.* 7 Negotium canonizationis resumptum : miracula recentiora. 495
4 Owinus mon. Lichfeldiæ in Anglia. *Ex Beda et Mroll.* 310. Ecclesia illi dicata Glocestriæ 311 d

P

3 Pamphilus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
3 Papias M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
6 Papias M. Nicopoli. *Ex Mroll.* 422
6 Papias M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 422
4 Paulinus Ep. Brixiensis in Italia. *Ex Mroll. et Ferrario.*
8 Paulus Conf. Ep. Plusiados in Bithynia. *Ex Menæis.* Exilium ob cultum imaginum. 788
2 Paulus M. in Portu Rom. *Ex Mroll.* 133 An corpus Cæsaraugustæ? 132 f
4 Paulus M. *Ex Mroll.* 308
7 Paulus Simplex anachoreta in Thebaide § 1 Memoria in fastis et apud scriptores, Elogium *ex Sozomeno* 643 § 2. Vita *ex Historia Lausiaca Palladii* 644. § 3 Alia *ex Ruffino de Vitis Patrum.* 645
4 Peculus M. *Ex Mroll.* 308
1 Pelagius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
4 Pelvianus M. *Ex Mroll.* 308
6 Permia M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
7 Perpetua cum Felicitate M. in Africa. Acta fideliora : annus et locus martyrii Encomium ex S. Augustino 629. Vita *ex MS. Casinensi. cap.* 1 Captivitas. Perpetuæ baptismus, in carcerem detrusio. Visio prima 632. *cap.* 2. Constantia ejus a patre oppugnata. Condemnatio. Visio de liberato Dinocrate e purgatorio 633. *cap.* 3 Nova a patre oppugnatio facta 634 *cap.* 5. Gesta pridie martyrii 635. *cap.* 6 Peracta in martyrio 636. Sermo S. Augustini *ex MS.* 636
6 Petronius M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
4 Petrus Ep. Policastren. et Abb. Caven. in Ital. *Comm. præv.* Acta, cultus, ætas, Congregatio Cavensis 326. Vita *auctore Abb. Venusino. cap.* 1 Vita monastica Cavæ et Cluniaci : Episcopatus dimissus : Abbatialis dignitas : monasterium auctum 327. *cap.* 2 Virtutes et miracula 329. *cap.* 3 Varii monachi emendati. Mansuetudo et humilitas 330. *cap.* 4 Pius obitus. Delinquentes correpti 332. Historia dedicationis ecclesiæ Cavensis *Ex MS.* 333
5 Petrus M. in Africa. *Ex Mroll.* 363
5 Petrus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
5 Petrus a Castro-novo M. Ord. Cisterc. § 1 Res gestæ contra Albigenses usque ad ann. 1206 409. § 2 Inter cooperatores adjuncti Episc. Oxomensis et S. Dominicus. Acta apud Comitem Tolosanum : B. Petri martyrium 411. § 3 Epistola Innocentii III Papæ de ejus martyrio 412 § 4 Veneratio et translatio 414.
3 Petrus Hieremias Ord. Præd. Panormi in Sicilia. Vita scripta, veneratio sacra, zona terrea. 291. Vita *auctore coævo. cap.* 1 Ortus, studia, status religiosus 292 *cap.* 2 Sacerdotium : conciones : reformationes morum, apparitiones 293. *cap.* 3 Præfectura cœnobii S. Zitæ et novitiorum : miracula, obitus. 294
8 Philemon Antinoi M. Cultus 750. Acta *ex MSS. cap.* 1 Philemon sumptus cum Apollonii persona fide Christi, eandem intrepide confitetur 751. *cap.* 2 martyrum 753. Compendium *ex MS. Synaxario* 756
1 Philemon M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
4 Philippus M. *Ex Mroll* 308
1 Philippus frater S. Leonis Archiep. Rotomag. *ex hujus Actis et aliis* 89. non fuit Martyr. Reliquiæ 90 f 95 e
5 Phocas M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 366, invocatur contra serpentum morsum. 365 a
3 Phocius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Photius M. *Ex MSS. Menæis.* 309
3 Piamun Virgo devota in Ægyptio *ex Menæis et Palladio.* 240
1 Pius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 24
6 Psamtagonus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
1 Pudentianus *Ex Mroll.* an in Africa? 28
8 Pontius Diac. Carthaginæ *Ex Mroll.* Vita S. Cypriani aliaque scripta contra obtrectatorum defensa 749
2 Primitivus M. Cæsareæ Cappad. aut alibi. *Ex Mroll* 129
1 Primus M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ 24

1 Procopius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ 24
8 Provinus Ep. Comensis in Italia. *Ex Ughello et Ferrario.* 758
4 Pylicus M. *Ex Mroll.* 308

Q

8 Quintillus M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 757
2 Quintus Thaumaturgus M. in Æolide. *Ex Menæis.* 129
7 Quintus M. in Africa. *Ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629
6 Quiriacus Presb. Treviren. *Ex variis* Patria, directio Angeli, defensio a turpi calumnia, miracula, translatio, cultus. 423
4 Quirinus M. *Ex Mroll.* 308
3 Quiriulus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225

R

7 Revocatus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus 630 f Captivitas 632 d Martyrium. 636
6 Rogatus M. *Ex Mroll.* 637
7 Rogatus, seu Rogata M. in Africa. *Ex Mroll.* 643
8 Rogatus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
8 Rogatus II M. in Africa. *Ex Mroll.* 756
1 Rogerius Episc. Aurelianen. dein Lemovicen. post Archiepisc. Bituricen. *Comm. præv.* Titulus Sancti ac Beati, tempus mortis, festum Conceptionis B. Mariæ prometum. Corpus S. Odilonis elevatum 120. Vita *auctore monacho Bituric.* Nobilis ortus. Jurisprudentia, Episcopatus monasteria et Xenodochium fundata. injurii puniti: sepulchrum donariis honoratum. 120
5 Rogerius discip. S. Francisci Tuderti in Umbria. *Ex variis.* Cultus antiquus innovatus. Jesus in brachio susceptus: ejus caritas a S. Francisco commendata. 415
4 Rotus M. Romæ. *Ex Mroll.* 307
1 Rudesindus Episc. Dumiensis, Cellæ-novæ in Galæcia. § 1 Varia Acta: cultus sacer. Reliquiæ in variis ecclesiis. 103 § 2 Stirps regia, majores fratres, posteri, Ecclesia Compostellana dedicata 104. § 3 Episcopatus ejus Dumiensis, alius a Mindoniensi constituendus 106. Vita *auctore monacho Cellæ novæ ex MSS. Lib.* 1 de vita ejus et obitu. *cap.* 1 Ortus, educatio, Episcopatus 107. *cap.* 2 Monasterium Cellanova extructum: vita monastica: dignitas Abbatis 108. *cap.* 3 Coelestes visiones: mors: sepultura 109. *Lib.* 2 Miracula *cap.* 1 Oppugnatores monasterii puniti, varia miracula 110. *cap.* 2 Alia miracula ante adventum scriptoris patrata 111. *cap.* 3 Miracula tempore scriptoris facta: patrocinio in bello Lusitanico 112. *cap.* 4 Beneficia incarcerato et variis ægris præstita 114. *Lib.* 3 Miracula *ab Ordonio monacho superaddita. cap.* 1 Energumeni et alii adjuti 115. *cap.* 2 Miracula captivo, muto, cæco præstita. Malevoli puniti 117. Acta Translationis *ex Hispanico* 118. Miraculum recens, epigrammata 118
4 Rusticus M. *Ex Mroll.* 308
5 Rusticus M. in Africa. *Ex Mroll.* 365. perperam Metellino Lusitaniæ tributus. 364

S

3 Sabianus vel Sabinana M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
5 Saturninus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
5 Saturninus II M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361
7 Saturninus M. in Africa *ex Mroll. et Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis.* 629
7 Saturninus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 629 f Martyrium. 636
6 Saturninus, sive Saturnus, M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 422
7 Satorus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 629. Acta *ex MSS.* Visio ejus 635. Invictus animus 636 Martyrium. 636
3 Savinianus M. in Africa *ex Mroll.* 226
9 Saurus sive Satyrus M. in Africa. *ex Mroll.* 643
1 Secundilla M. in Africa. *ex Mroll.* 29
2 Secundilla, seu Secundola, M. in Partu Rom *ex Mroll.* 132
7 Secundolus M. in Africa cum SS. Perpetua et Felicitate. Cultus 629 Captivitas 627 d Mors in carcere. 635
7 Secundus seu Succundus M. in Thracia. *Ex Mroll.* 643
7 Secundus alius M. in Thracia. *ex Mroll.* 643
8 Senanus Episc et Ab. Hebernia: Tempus vitæ. Acta varia. Cultus 759. Vita *ex MS. cap.* 1 Nativitas prædicta: pueritia 760. *cap.* 2 Militia, vita monastica 762. *cap.* 3 Miracula sub Magistro Natali patrata. 763. *cap.* 4. Ei injurii puniti 763. *cap.* 5. Beneficia aliis collata, gemina mors. 766. Alia Vita *ex MS. cap.* 1 Genus, nativitas, pueritia 767. *cap.* 2 Militia, vita monastica 769. *cap.* 3 Peregrinatio, et commoratio in Inis-cara 770. *cap.* 4 Cellæ variæ erectæ: miracula 771 *cap.* 5 Possessio in Iniscatrio per miracula firmata 772. *cap.* 6 Res ibidem gestæ. Adventus S. Canneræ 775. *cap.* 7 Mors et post eam miracula 775. *Appendix. Ex Alberto le Grand* 777
7 Serrus aut Sergius M. in Thracia. *Ex Mroll.* 644
7 Servanus seu Silvanus M. *Ex Mroll.* 637
6 Seznius Abb. in Britan. Armorica Monasterium conditum. Cultus, translatio. An aliis Serenicus, aut Isserninus? 428
6 Silvanus M. in Africa. *ex Mroll.* 644
8 Silvanus M. in Africa. *ex Mroll.* 756
6 Silvanus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423
1 Silvester M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 22
1 Silvius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Antuerpiæ. 23
2 Simplicius Pontifex Rom. § 1 Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores et Episcopos CP. Varia gesta circa Episcopos Italiæ et Hispaniæ 133. § 2 Gesta in defensionem fidei contra Timotheum Ælurum, Petrum Fullonem, Petrum Mongum et Acacium 134. § 3 Gesta in Urbe Rom. obitus: cultus sacer. 137
1 Simplicius Archiep. Bituric. § 1 Electio a SS. Sidonio et Agroecio 34. § 2 Vita ante Episcopatum a S. Sidonio laudata 35. § 3 Tempus Episcopatus, in eo gesta, publicata veneratio 36
3 Sisinnius M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
4 Sisinnius M. *Ex Mroll.* 308
4 Sisinnius II M. *ex Mroll.* 308
1 Siviardus Abb. Anisolensis in Gallia. Locus et tempus vitæ. Acta, Cultus 65. Vita *auctore coævo ex MSS.* Institutio, vita monastica, Sacerdotium, dignitas Abbatis collata, pius obitus 65
6 Sollicitus Ord. Crucigerorum in Piceno. *Ex Ferrario et aliis.* 497
3 Solus M. in Africa. *Ex Mroll.* 226
1 Sophronius M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 22
8 Stephanus Ab. Obazinensis Ord. Cisterc. in Gallia

lia. Cultus, gesta, dies obitus 799. Vita *auctore ejus discipulo usque ad* p. 805

4 Stolbrandus Ep. Scotiæ. M. in Maia insula. *Ex Hectore Boethio, Conæo, et Breviario Aberdonensi.* Templum erectum. 324

4 Stratonicus M. Ptolemaide in Phœnicia. *Ex MSS. Menæis et Vita SS. Pauli et Julianæ.* Conversio e carnifice ad fidem : martyrium 307

1 Svibertus Ep. Frisonum et Borructuariorum Apostolus. *Ex variis.* § 1 In Frisia prædicat. S. Wilfridus : a S. Ecberto missus S. Wicbertus, dein SS. Svibertus et Willibrodus cum x Sociis 67. § 2 Vita apocrypha, perperam attributa S. Marcellino, sive Marchelmo 70. § 3 S. Svibertus unde, a quo et cum quibus sociis missus. Menda Pseudo Marcellini 71. § 4 Alia ejusdem errata de SS. Columbano, Ceadwalla, Judoco, Winoco, Ardano, Wirone, Plechelmo aliisque 73. § 5 Alia apocrypha de S. Sviberti patria, parentibus, ortu, institutione monastica, gestis ante et post Episcopatum 75. § 6 Insula Rheni S. Sviberto donata a Pippino Duce, a quo numquam divortio separata Plectrudis. 78. § 7 Vita hæc a viris doctis repudiata, perperam ab aliis defensa, ab opere nostro resecanda 81. § 8 S. Sviberti miracula, cultus sacer, reliquiæ. Alius ab eo S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis 83. Sermo S. Radbodi Ep. de S. Sviberto *ex MS.* 85. Carmen allegoricum ejusdem. *ex MSS.* 86

T

7 Taxis M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 637

4 Tepicerus M. *Ex Mroll.* 308

6 Theodorus Craterus Protospatarius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide* Martyres, XLII, *a pag.* 456 *ad* 466

4 Theophilus Ep. Cæsareæ Palestinæ. *Ex Mroll. et Eusebio.* Cura de Paschate rite celebrando ei a S. Victore Papa commissa 359

6 Theophilus Patricius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide* Martyres XLII *a pag.* 456 *ad* 466

8 Theophylactus Conf. Epis. Nicomedien. *Ex variis* Monachatus. Episcopatus, cultus imaginum defensus, exilium, obitus, translatio. 786

8 Theotychus Protector Imperatoris, M. Antinoi. Cultus 750. Missus ad S. Arianum interficiendum conversus ad fidem, martyrium subit 754

7 Thomas Aquinas, Doctor Angelicus, Ord. Prædicat. § 1 Acta a variis scripta : quænam hic edantur. Cultus sacer 653. § 2 Nobilitas generis, locus natalis : tempus vitæ et mortis 655. Vita *Auctore Guthelmo de Thoco Ord. Prædic. ex MS.* Per capita 15. *a p.* 657. *ad* 684. Processus inquisitionis *ex MS. ab p.* 714 Alia Vita *auct. Bernardo Guidonis Ep. Lodevensi.* Capita collata cum præcedente Vita 714. Miracula posteriora 715. Miracula alia 719. Alia miracula ex MS Ultrajectino 721. Tituli miraculorum ex MS. Mediolanensi 722. Historia translationis corporis Tolosam, *auctore Raimundo Hugonis Ord. Prædic. ex MS.* usque ad p 735. Instrumenta authentica translationis, seu bullæ 4 Urbani v 732 Miracula Tolosæ facta *ex MS.* 735. Alia Historia translationis *ex MSS.* 738. Narratio brachii Parisiis depositi *ex MS.* 740. Donatio brachii Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi *ex MS* 740. Analecta. § 1 Veneratio Neapoli, electio in Patronum, Bullæ Pontificiæ 741. § 2 Salerni veneratio : ejus ibi campanula, index mortis alicujus. Conventus Casinensis ad S. Germanum ei donatus 744. § 3 Cingulum ejus Vercellis cultum : militia Angelica apud Belgas instituta. 745

6 Tibba seu Tilba Virgo, consanguinea SS. Kineburgæ et Kineswitæ. *Ex harum Actis.* Corporis translatio et reductio 441. Cultus sacer. 442

3 Titianus Ep. Brixiensis in Italia. Cultus. Tempus sedis. Miracula. Translatio 259

3 Tribimius M. Pergæ in Pamphilia. *ex Menæis.* 127

3 Tutella M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 225

U

4 Uranius M. *Ex Mroll.* 308

8 Urbanus M. in Africa. *Ex Mroll.* 756

V

1 Venerius M. Romanus. Reliquiæ et cultus Eystadii in Germania. 32

8 Veremundus Ab. Hyrachensis in Navarra 793 Vita *Ex variis usque ad p.* 798

6 Vibianus M. in Italia. *Ex Mroll.* 423

5 Victor M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 361

6 Victor M. Nicomediæ captus, Apamiæ in carcere extinctus. *Ex Mroll.* 422

6 Victor M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 422

6 Victor Diac. Placentiæ in Italia. Veneratio, translatio et recognitio corporis. 427

7 Victorina, seu Victorinus M. *Ex Mroll.* 637

6 Victorinus M. in Italia *Ex Mroll.* 423

6 Victorinus Nicomediæ captus, Apamiæ in carcere extinctus. *Ex Mroll* 422

4 Victorinus M. *Ex Mrol.* 308

1 Victurus M. in Africa. *Ex Mroll.* 29

4 Victurus M. *Ex Mroll.* 308

5 Virgilius Archiep. Arelatensis. Tempus Sedis, Acta, cultus 397. Vita *ex Vincentio Baralt. usque ad* p. 403

7 Volkerus M. Sigebergæ in Holsatia. *Ex Chronico Sclavicis et Mroll.* 651

W

2 Willeicus Presb. disc. S. Sviberti Ep. Cæsariswerdæ ad Rhenum. § 1 Patria, institutum 148. § 2 Benefacta : Reliquiæ. 149

3 Winwaloeus Ab. Landeveneci in Britannia Armorica. § 1 Vita a pluribus scripta : ejus ætas 243. § 2 Veneratio : translatio reliquiarum Gandavum et Monstrolium. Alius junior Winwaloeus 245. § 3 Monumenta Monstrolio transmissa 247. Vita prima *Ex MS. ad p.* 248. Alia vita *Ex MS. ad p.* 252. Tertia Vita *auctore Gurdestino monacho ex MS.* Libris duobus *ad p.* 254

Z

3 Zenon M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 240

3 Zoilus M. apud Græcos. *Ex Menæis.* 240

3 Zosimus M. in Africa. *Ex Mroll.* 622

INDEX
CHRONOLOGICUS
IN TOMUM I MARTII.

I SECULUM A CHRISTO NATO.

Sanctus Hesychius, sive Ischius, Episc. Carceræ sive Cæsoriæ a S. Petro Apostolo cum aliis sex Episcopis in Hispaniam missus circa annum Christi LVIII aut sequentem, post sacri Evangelii prædicationem martyrio perfunctus est 1 *Martii* 4

S. Conon vixit temporibus Apostolorum Bidanæ in Isauria, ac servata cum uxore virginitate post patrem Nestorem ad finem Christi conversum, sub Præside Magno plurima tormenta passus, sed liberatus, biennio post vita functus est 5 *Martii* 358

Sub finem primi seculi Heliopoli in Cœlesyria degebat Germanus Præfectus cœnobii monachorum septuaginta, a quo non longe distabat asceterium virginum triginta, quibus præerat Charitina 16

II SECULUM

Sub Trajano Imp. S. Eudocia Samaritana Heliopoli in Cœlesyria a quæstu meretricio per Germanum monachum conversa ad finem Christi et vitam monasticam, ac dein sanctimonialibus præfecta, postmodum sub Hadriano Imp. martyrii palmam adepta 1 *Martii.* 8

Sub Hadriano Imp. S. Oliva Virgo Brixiæ martyrium passa est 5 *Martii.* 359

Circa annum 120. S. Marcianus primus Dertonensis Ecclesiæ in Liguria Episcopus martyr obiit 6 *Martii.* 419

Circa ann. 197 Synodo in Palæstina coactus, ut Pascha celebraretur die Dominica, præfuit S. Theophilus Episc. Cæsareæ, aliquot annis post mortuus 5 *Martii.* 361

III SECULUM

An. 203 Sanctæ Perpetua et Felicitas, et cum iis Saturus, Saturninus, Revocatus, Secundolus et ante hos Jucundus, Saturninus, Artaxius et Quintus, Martyres in Africa Carthagine aut Tuburbi 7 *Martii.* 629

Sub Alexandro. Martyres Romani capite plexi sunt 2 *Martii.* 126

An. 251 SS. Nestor et Tribunus Martyres Pergæ in Pamphilia 2 *Martii.* 127

Cir. 251 S. Conon Hortulanus M. in Palestina 4 *Martii* 360

An. 255 S. Lucius Papa et Mar. obiit 4 *Martii.* 298

Cir. 258 SS. Jovinus et Basileus Martyres Romæ via Latina 2 *Martii.* 128

Cir. 260 SS. Maximus miles et Asterius Senator MM. Cæsareæ in Palestina 3 *Martii.* 222

Post an. 260 S. Pontius Diaconus S. Cypriani Carthaginensis obiit 8 *Martii.* 749

An. 269 Martyres sex Romæ via Salaria 1 *Martii.* 23

An. 273 SS. Cadratus, Acacius et Straboneus MM. Ptolemaidæ in Phœnicia 4 *Martii.* 307

Cir. 283 S. Quintus Thaumaturgus in Æolide varia passus obiit 2. *Martii* 129

An. 287 SS. Philemon, Apollonius, Arianus, Theotychus et alii Mart. Antinoi in Ægypto 8 *Martii.* 750

Forte sec. 3 SS. Emetherius et Celedonius celebres in Hispania Martyres Calaguri 3 *Martii* 227

IV SECULUM

Initio sec. 4 Sancta Cleopatronia Virgo obiit 8 *Martii.* 757

SS. Ephræm, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, Capito MM. et Episcopi Chersonæ in Taurica Chersoneso 7 *Martii.* 638

Sub Diocl. S. Antonina M. Nicææ in Bithynia. 1 *Martii.* 26

Cir. 308 SS. Eutropius, Cleonicus et Basiliscus Martyres Amaseæ et Comanæ in Ponto 3 *Martii.* 233

An. 308 S. Adrianus M. Cæsareæ in Palæstina 4 *Martii.* 362

S. Eubulus M. Cæsareæ in Palæstina 7 *Martii.* 643

Sub Juliano S. Julianus Medicus et Eubulus Martyres : cum quibus colitur eorum Magister S. Arcadius Cyprius 6 *Martii.* 425

Sec. 4 S. Quiriacus Presb. socius S. Maximini apud Treviros. 6 *Martii.* 423

S. Basilius Ep. Bononien. 6 *Martii.* 425

S. Paulus Simplex anachoreta in Thebaide 7 *Mar.* 643

S. Piamun Virgo Deo devota 3 *Martii.* 240

Cir. 400 S. Marcus monachus in Ægypto. 4 *Mar.* 466

Sec. 4 *aut* 5 S. Gregorius Episc. Constantiæ in Cypro 4 *Martii.* 366

V SECULUM

Cir. 420 Sanctus Provinus Ep. Comensis in Italia 8 *Martii.* 758

An. 437 S. Camilla cum tribus sororibus Virginibus Deo devotis Autisiodori 3 *Martii.* 241

Cir. 444 S. Victor Diaconus Placentiæ obit. 6 *Martii.* 427

An. 445 S. David nascitur, postea Archiep. Menevén. 39

Cir. 445 S. Gaudiosus Ep. Brixien. 7 *Martii.* 647

Cir. 455 S. Winwaloeus nascitur, dein Abbas in Britannia Armorica. 243

Sec. 5 S. Eusebius Cremonensis Bethleemi in Palestina. 5 *Martii.* 366

Sec. 5 S. Claudianus Conf. frater S. Vigilii Episc. Tridenti 6 *Martii.* 426

An. 460 S. Domnina seu Donna Virgo Deo devota in Syria ejusque sodales. 1 *Martii.* 33

An. 467 S. Simplicius creatur Papa 133 e

An. 470 S. Evagrius creatur Episc. CP. postmodum in exilio mortuus. 6 *Martii.* 426

Cir. 472 S. Simplicius creatur Archiep. Biturien-sis. 37

An. 477 S. Gerasimus Ab. in Palestina obit. 5 *Martii.* 384

Cir. 480 S. Emeterius Agricola, sive Matinus aut Madi M. in tractu Barcinonen. 3 *Martii,* 242

Cir.

Cir. 480 S. simplicius Arch. Bituricensis obit. 1 *Martii.* 34
An. 483 S. Simplicius Papa moritur. 2 *Martii.* 133
An. 490 S. David construit monasterium Menevense. 40
Cir. 490 S. Winwaloeus excipit Gradlonem Regem Britanniæ Armorica. 244
Sub finem sec. 5 S. Owinus monachus in Anglia sub S. Ceadda Ep. 4 *Martii.* 310
An. 500 S. Albinus subdit se in Cincillacensi monasterio. 55 e

VI SECULUM

Post an. 507 Sanctus Fridolinus fit Abbas Pictavii. 430 e
An. 516 S. David consecratur Hierosolymis Arch. Meneven. 40 b
Cir. 520 S. Kieranus Ep. et Ab. Sagiriensis in Hibernia, obit, eoque aliquanto junior S. Kartagus discipulus. 5 *Martii.* 387
Cir. 526 S. Titianus Episcop. Brixiensis in Italia obit. 3 *Martii.* 259
Cir. 540 S. Paulinus Ep. Brixien. obit. 4 *Martii.* 309
S. Fridolinus Abbas Seckingæ prope Basileam obit. 6 *Martii.* 429
An. 542 Corpus S. Basini Archiep. Treviren. transfertur. 312 a
An. 544 S. Senanus Episc. et Abbas in Hibernia obit. 8. *Martii.* 759
S. David Archiep. Menevensis obit. 1 *Martii.* 38
An. 547 S. Herculanus Episc. Perusinus Martyr sub Totila 1 *Martii.* 47
Cir. 549 S. Albinus Ep. Andegavensis obit. 1 *Martii.* 54
Seculo 6 S. Winwaloeus Abbas Landevenecanus obit. 3 *Martii.* 243
S. Joava, seu Jovinus Leonii in Britannia Armorica celebris. 2 *Martii.* 138
S. Seznius Ab. in Britannia Armor. 6 *Martii.* 428
S. Equitius Abbas in Valeria provincia Italiæ. 7 *Martii* 647
An. 585 Translatio 1 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 56
Cir. 570 S. Artellais Virgo Beneventi obit. 3 *Martii.* 261
An. 576 S. Caluppanus ex monacho reclusus et Presbyter obit. 3 *Martii.* 260
Cir. 579 Martyres plurimi in Italia a Longobardis occisi. 2 *Martii.* 141
An. 588 S. Virgilius creatur Arch. Arelatensis 397

VII SECULUM

An. 636 Sanctus Felix Burgundus, Episcopus Anglis Orientalibus prædicat. 778 b
An. 654 S. Felix Episc. Anglorum Orientalium obit Dunwici in Suffolica. 8 *Martii.* 779
Sec. 7 S. Virgilius Archiep. Arelaten. moritur 5 *Martii.* 397
An. 672 S. Ceadda Ep. Merciorum et Lindisfarorum in Anglia obit. 2 *Martii.* 143
Post an. 673 S. Dransius seu Dranso Episcop. Suessionen. obit 5 *Martii.* 402
Ante an. 680 S. Kineburga Virgo filia Regis Merciorum Pendan obit. 6 *Martii.* 442
An. 685 S. Easterwinus Abb. Wirensis in Anglia obit. 7 *Martii.* 651
An. 687 S. Siviardus Abb. Anisolensis in Gallia obit. 1 *Martii.* 65
An. 690 S. Julianus Episc. Toletanus in Hispania obit. 8 *Martii.* 781
An. 693 S. Svibertus ordinatur Episcopus a S. Wilfrido. 76 b
Sub finem 7 *sec.* S. Basinus Archiep. Treviren obit. 4 *Martii.* 311
S. Kineswitha filia Regis Merciorum Pendan, ejusque consanguinea Tibba obierunt. 6 *Martii.* 440

VIII SECULUM

An. 713 Sanctus Svibertus Epis. Apostolus Frisonum et Boructuar. obit. 1 *Martii.* 67
Post 720 S. Marchelmus Ultrajecti a S. Willibrordo educatur. 70
Cir. 742 S. Chrodegandus creatur Episc. Metensis. 453 a
Cir. 746 SS. Willeicus Presbyter discip. S Sviberti Episcop. Moritur 2 *Martii.* 148
Cir. 757 Baltherus, sive Baldredus Presb. et S. Bilfridus aurifaber apud Northumb. moriuntur 6 *Martii.* 447
An. 764 S. Chrodegandus suscipit regimen Laurishumensis monast. 454
An. 765 Episcopus Metensis Gorziam defert corpus S. Gorgonii. 454
An. 766 Obit. 6 *Martii.* 451
An. 780 S. Marchelmus Ultrajecti Ecclesiæ Custos 71 b
Cir. 790 S. Hesychius Thaumaturgus in Galatia vel Bithynia obit. 6 *Martii.* 455
Cir. 800 S. Apianus monachus Papiensis Comacli obit. 4 *Martii.* 318

IX SECULUM.

An. 807 Sanctus Anselmus Abb. Nonantulanus in Italia obit. 3 *Martii.* 263
An. 818 Landevecanum S. Winwaloei monasterium suscipit regulam S. Benedicti. 247
An. 822 Corpora SS. Lucii et Urbani Pontificum, Cæciliæ, Valeriani, Tiburtii, Maximi transferuntur a S. Paschale Papa. 299 e
Cir. 841 Quadraginta duo Martyres, Theodorus, Craterus et alii Amorii capti, in Syria occisi 6 *Martii.* 436
Cir. 845 S. Theophylactus Metropolita Nicomedien. exul prope Meandrum fl. obit. 8 *Martii.* 786
Cir. 845 S. Paulus Ep. Plusiadis in Bithynia exul obit. 8 *Martii.* 788
Cir. 847 Corpus S. Theophylacti Ep. Nicomedien. transfertur Nicomediam. 787 f
An. 856 S. Hunfridus creatur Ep. Taruanensis. 790 f
An. 864 S. Hunfridus fit simul Abbas Sithivensis. 791 f
Cir. 870 S. Monanus Archidiaconus Andreopoleos in Scotia obit. 1 *Martii.* 86
SS. Adrianus et Stolbrandus Ep. Glodianus, Cucus, et alii Martyres in Maia insula Scotiæ a Danis occisi 4 *Mar.* 324
An. 871 S. Hunfridus Ep. Taruanensis obit 8 *Martii.* 889
Cir. 874 S. Litifredus Ep. Papiensis moritur 8 *Martii.* 792
An. 878 Dani destruunt in Angelia monasteria Bardneium, Croylandum, et Petroburgum, monachos occidunt : conculcant corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ et Tibbæ, quæ feruntur in Ankario. 442
An. 899 S. Corpreus seu Carbreus Episc. in Hibernia obit. 6 *Martii.* 467
Cir. 900 S. Leo M. Archiep. Rotomagensis, Apostolus Bolonensium, et SS. Gervasius M. et Philippus Conf. illius fratres. 1 *Martii.* 89
S. Leo Lucas Corilionen. Ab. Mulensis in Calabria, 97.

X SECULUM.

An. 938 Dalbero Ep. Metensis restaurat monasterium S. Clementis, adductis Luxovio monachis. 469

An. 977 S. Rudesindus Ep. Dumiensis Abbas Cellæ-Novæ in Galæcia obit. 1 *Martii.* 103

An. 980 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ Tibbæ et Ankarigæ referuntur Petroburgum. 442

An. 988 S. Cadroe Abbas Metis ad S. Clementem obit 6 *Martii.* 468

XI SECULUM.

An. 1002 Sancta Cunigundis coronatur Imperatrix Paderbonæ 10 Augusti. 269 f

An. 1013 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ et Tibbæ deferuntur Torneium. 442 f

An. 1014 SS. Henricus et Cunigundis coronantur Romæ. 270 c

Cir. 1020 S. Veremundus nascitur, postea Abb. Hyrachen in Navarra. 795 e

An. 1026 Corpus S. Felicis Ep. Anglorum Orientalium Ramesiam transfertur. 780 f

Cir. 1040 S. Cunegundis Imperatrix obit Confugiæ in Hassia. 3 *Martii.* 265

Cir. 1061 B. Oldegarius nascitur dein Ep. Bacinon. et Terracon. 482 e

An. 1070 Translatio 2 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 56 d

An. 1073 S. Gervinus Abb. Centulensis in Pontivo obit. 3 *Martii.* 281

An. 1092 S. Veremundus Abb. Hyracensis in Navarra obit. 8 *Martii.* 796 b

XII SECULUM.

An. 1108 Corpus S. Hunfridi Episc. transfertur a B. Joanne Ep. Tarunnensi. 792 b

An. 1116 B. Oldegarius creatur Episc. Barcinonen. et sequenti Tarraconen. 483 et 485

1123 S. Petrus monachus Cavæ et Cluniaci, Abb. Cavæ Ord. S. Benedicti, Episc. Policastren. 4 *Martii.* 326

An. 1152 B. Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr occumbit. 2 *Martii.* 152

An. 1128 Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 27 Julii e vulnere moritur. 217

Translatio 3 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 56 d

An. 1132 B. Volkerus M. Sigeburgæ in Holsatia. 7 *Martii.* 657

An. 1137 B. Oldegarius Archiep. Tarraconen. et Ep. Barcinonen. obit. 6 *Martii.* 480

An. 1163 Monasterium Horti B. Mariæ in Frisia construitur. 286 c

Cir. 1170 Transfertur corpus S. Rudesindi Episc. Dumiensis, et Beatis adscribitur. 118

An. 1175 B. Fredericus Ord. Præmonstr. Abbas Horti S. Mariæ in Frisia obit. 3 *Martii* 287

An. 1180 Corpus B. Oldegarii Ep. Barcinonen. transfertur. 493 a

An. 1191 Cœlestinus III creatur, hic postea Sanctis adscripsit S. Cunigundem Imperatricem. 280

XIII SECULUM.

Cir. 1201 Sanctus Duthacus Ep. Rossensis in Scotia obit. 8 *Martii.* 798

Ini. 13 *sec.* Cœpta prædicatio contra Albigenses hæreticos a B. Petro de Castro-novo Ord. Cisterc. 410

An. 1205 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemiæ filia nascitur. 501 b

An. 1206 S. Dominicus cum Didaco Oxomensi Ep. accedit ad B. Petrum de Castro novo in auxilium prædicationis contra Albigenses. 411

An. 1208 B. Petrus de Castro-novo Ord. Cisterc. Legatus Apostolicus, in prædicatione fidei contra Albigenses Martyr. 5 *Martii.* 409

An. 1216 B. Rogerius in Ordinem Minorum a S. Francisco admittitur. 416

Cir. 1224 S. Cyrillus III Prior Generalis Ordinis B. Mariæ de Monte-Carmelo obit. 6 *Martii.* 497

An. 1225 S. Thomas Aquinas nascitur. 655 659

An. 1243 Ordinem Prædicatorum ingreditur. 656 a 659

An. 1245 Coloniam mittitur ad B. Albertum Magnum. 655 660

An. 1253 Parisiis creatur Doctor sacræ Theologiæ. 656 662

An. 1259 B. Stephanus Ab. Obazinen. in Gallia Ord. Cisterc. obit 8 *Martii.* 799

An. 1274 S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus Ord. Prædicat. moritur. 7 *Martii* 656

An. 1281 Corpus S. Thomæ Aquinatis transfertur in monasterio Fossæ-novæ. 656

Petrus Arragoniæ petit a Martino Papa Canonizationem B. Oldegarii Episc. Barcinon. et Tarracon. 494

An. 1282 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemiæ filia, Virgo Ordinis S. Claræ obit. 6 *Martii.* 501

An. 1287 Corpus S. Thomæ Aquinatis incorruptum transfertur, et manus datur sorori. 677

XIV SECULUM.

An. 1302 Transfertur corpus S. Titiani Ep. 260 a

An. 1319 Processus Inquisitionis institutus Neapoli super vita et miraculis S. Thomæ Aquinatis et per menses ac dies deductus. 684 et seqq.

An. 1323 S. Thomas Aquinas a Joanne XXII Papa canonizatur. 654 b

An. 1328 Canonizatio B. Agnetis, Regis Bohemiæ filiæ, urgetur. 502

An. 1368 B. Rogerius Archiepiscopus Bituricen. obit. 1 *Martii.* 119

An. 1368 S. Thomæ Aquinatis corpus Tolosam defertur. 654 e 723

An. 1369 Brachium S. Thomæ Aquinatis Parisios defertur. 738

An. 1372 Os brachii integrum Tolosa Neapolim deferendum statuitur. 739

An. 1375 B. Bonavita, faber ferrarius, tertii Ordin. S. Francisci obit. 1 *Martii.* 122

An. 1381 B. Coleta nascitur Corbeiæ in Picardia, postea Reformatrix Ord. S. Claræ. 531

B. Petrus Hieremias nascitur Panormi, dein Ordinis Prædicatorum. 292 d

XV SECULUM.

An. 1401 Corpus B. Oldegarii Epis. Barcinon. iterum transfertur. 494

An. 1441 B. Coleta impetrat facultatem egrediendi e reclusorio, et vivendi in monasterio. 535

An. 1447 Reformato Ordine S. Claræ, Gandavi obit. 6 *Martii.* 531

An. 1452 B. Petrus Hieremias Ord. Prædicat. Panormi moritur. 3 *Martii.* 292

An. 1454 Casimirus et Elisabetha parentes S. Casimiri conjugium ineunt. 337

An. 1458 S. Casimirus Regis Poloniæ filius nascitur. 337

An. 1471 in Regem Hungariæ electus, mox deseritur: Wladislaus frater in Regem Bohemiæ eligitur. 335

An. 1484 S. Casimirus obit. 4 *Martii.* 335

An.

An. 1492 Wladislaus frater ejus fit Rex Poloniæ. 336

XVI SECULUM.

An. 1501 Alexander frater S. Casimiri fit Rex Poloniæ. 335
An. 1506 Sigismundus frater S. Casimiri Rex Poloniæ. 335
An. 1521 S. Casimirus Sanctis adscribitur a Leone XI. 344
An. 1538 B. Joannes de Deo nascitur, postea Fundator Ord. Hospitalitatis 814
An. 1539 Conversus ad pœnitentiam trahitur ob simulatam amentiam ad Hospitale. 817
An. 1540 Fundamenta jacit Ordinis de Hospitalitate. 809 a
An. 1550 Granatæ obit. 8 *Martii*. 809
An. 1553 Antonius Martin successor B. Joannis de Deo in cura Hospitalium obit. 834
An. 1553 Reliquiæ SS. Hunfridi et Maximi Epp. transferuntur Ipras. 792
Cir. 1583 Corpus S. Veremundi in novam thecam reponitur. 796
An. 1596 Corpus S. Lucæ Casalii Abbatis Agyri in Sicilia elevatur. 151
An. 1599 Corpora SS. Lucii et Urbani Pontificum, Cæciliæ, Valeriani, Tiburti, Maximi inveniuntur et reponuntur. 300

XVII SECULUM.

An. 1601 Reliquiæ SS. Torquati et Rudesindi Epp. translatæ in Cella-Nova monasterio Galæciæ. 104
An. 1602 Resumitur negotium Canonizationis B. Oldegarii Ep. Barcinon. et Tarracon. 495
1604 S. Casimiri corpus incorruptum reperitur. 345
An. 1604 S. Thomas Aquinas a Neapolitanis inter Protectores urbis assumitur. 740
An. 1608 Processus cœptus de Canonizatione B. Joannis de Deo. 858
An. 1617 Corpus B. Frederici Abbatis Horti S. Mariæ in Frisia transfertur ad monasterium Bonæ-Spei in Hannonia. 287
An. 1628 Translatio 4 Corporis S. Albini Episc. Andegaven. 56
An. 1630 B. Joannes de Deo Beatis adscribitur ab Urbano VIII, et permittitur coli cum Missa et officio. 859
An. 1636 Corpora SS. Litifredi et Armentarii Epp. Pappiensium transferuntur. 793
S. Casimiri Corpus transfertur. 341
An. 1643. Corpus in templo Clarissarum Pragæ post longam fossionem inventum et dubitatum num B. Agnetis de Bohemia. 503
An. 1654 Variæ S. Casimiri apparitiones factæ 354
An. 1661 Reliquiæ B. Joannis de Deo a Philippo IV Rege Hispaniarum, ad sororem Reginam-Franciæ Parisios missæ, solenniter excipiuntur. 859

ACTA SANCTORUM

MARTII

ex 12 2

Latinorum Martio Nisan fere respondebat Hebræorum, de quo per Moysen edixit Dominus. Mensis iste vobis initium mensium primus erit in mensibus anni: *in monimentum quidem Israelitis Ægyptiacæ servitutis solutæ, toti vero generi humano in figuram et pignus redemptionis nostræ, Agni immaculati morte sanciendæ. Exin anno sacro initium dedit mensis iste: quod idem in suo anno observari voluit Urbis Romanæ Conditor Romulus, ex alia fortassis, et qualis Astrologos moverit, caussa; sed multo leviori: uti nihil ad celebranda hoc mense mysteria profani habebant gentilium ritus. Diverso quidem post hæc ordine menses antiquis etiam processere temporibus, sive in Judaica sive in Romana Republica: utrobique tamen relictus est huic mensi honor, qui anni principio conveniebat; ut Judæi perpetuo suum Pascha mense Nisan celebrarent: Romani Kalendis ipsis munera ferrent matronis, famulis cœnas appararent opiparas, et liberam togam darent filiis pueritiæ annos cum prætexta egressis. Quid autem in Republica Christiana? Pascha nostrum immolatus est Christus Martio mense, et suo sacravit sanguine, quem funestum Romanis et* Parricidii *nomine infamem confixus in curia Cæsar effecerat, tam falso nomine* Summus Pontifex, *quam vere id* Christum Crucifixum *decebat. Huc adde cœlestium donorum copiam, quam hoc mense vel in Deiparam Virginem Spiritus sanctus obumbratione virtutis suæ, vel in Ecclesiam carissimam sponsam sponsus moriens sanguinis sui irroratione effudisse recolitur: adde Dominicæ cœnæ fercula fidelibus famulis omnis suavitatis saporem præbentia: adde candidam gratiæ baptismalis stolam, libertatis filiorum Dei insigne, hoc tempore dari catechumenis solitam. De laurea porro nihil attinet dicere, quamvis eam Martiis Kalendis Romani innovare consuessent in Palatio, in Curiis, in Flaminum ædibus, in Fascibus Magistratuum: nam triumphales Martyrum laureas nullo non anni die Ecclesia renovat, novorum identidem commemoratione certaminum, quæ pergimus tertia operis hujus parte recensere; iisque ex invictorum pugilum sanguine purpuratis aliorum hoc mense Sanctorum admiscere decora, caritatis auro rutilantia: ut ex his contexta Ecclesiæ vestis multifariam splendeat, et belli ac pacis ornamentis insignis, apparet coram cœlesti Rege gloriosior sponsa. Quod ut legentibus prodesse optamus ad fructum exempli, sic nobis scribentibus ad prosequendum opus inceptum, vires eosdem cupimus impetrare a Sanctis: quorum Acta vel e tenebris primi efferimus, vel prolata ab aliis notis commentariisque opportunis laboriose illustramus.*

I. MARTII.

SANCTI QUI KALEND. MARTII COLUNTUR.

Sanctus Hesychius, sive Iscius, Episcopus et Martyr Carsecæ, sive Cazorlæ, in Hispania.

S. Eudocia Martyr, Heliopoli in Phœnicia Libani.

S. Silvester,
S. Sophronius,
S. Marcellus,
S. Antonius, sive Antoninus,
S. Nestorius, seu Nestor, Martyr. } Martyres.

S. Adrianus Martyr Romanus, Bononiæ.

Sancti CCLX Martyres, Romæ via Salaria.

S. Silvius,
S. Maximus,
S. Benignus,
S. Fidelis,
S. Herculanus,
S. Primus,
S. Pelagius,
S. Julius, } Martyres Romani, Antuerpiæ in Belgio.

S. Philemon,

S. Philemon,
S. Justus,
S. Procopius,
S. Donatus,
S. Pius,
S. Felicianus,
} Martyres Romani, Antuerpiæ in Belgio.

S. Antonina Martyr, Nicææ in Bithynia.

S. Leo,
S. Donatus,
S. Abundantius, sive Abundius,
S. Adrastus,
S. Charisinus,
S. Nicephorus,
S. Donatilla,
S. Furtunus,
S. Polocronius,
S. Agapius,
et VI socii.
} Martyres.

S. Adrianus,
S. Victurus,
S. Secundilla,
} Martyres in Africa.

S. Hermes,
S. Adrianus,
S. Gittheus,
S. Felix,
S. Enuculus,
S. Januarius,
et XXIV alii.
} Martyres, Massiliæ in Gallia.

S. Donatus Martyr Carthagine.

S. Constantius,
S. Faustus,
} Martyres Romani, Coloniæ Agrippinæ.

S. Venerius,
S. Leontia,
S. Castus,
S. Livonius,
} Martyres Eystadii in Germania.

S. Domnina, sive Domna, Virgo Deo devota, in Syria.

S. Simplicius, Archiepiscopus Bituricensis in Gallia.

S. David, Archiepiscopus Menevensis in Wallia.

S. Herculanus, Episcopus Perusinus et Martyr in Italia.

S. Albinus, Episcopus Andegavensis in Gallia.

S. Marnanus, Episcopus in Scotia,

S. Siviardus, Abbas Anisolensis in Gallia.

S. Suibertus, Episcopus Apostolicus, Werdæ ad Rhenum.

S. Monanus, Archidiaconus Andreopoleos in Scotia.

S. Leo Martyr, Archiepiscopus Rotomagensis, Apostolus Baionensium.
S. Gervasius Martyr.
S. Philippus Confessor
} fratres S. Leonis
} Baionæ in Gallia.

S. Leo Lucas Corilionensis, Abbas Mulensis in Calabria.

S. Bertrandus, sive Beltramus, in territorio Patavino.

S. Rudesindus, Episcopus Dumiensis, Cellænovæ in Gallæcia.

B. Rogerius Episcopus Aurelianensis, dein Lemovicensis, postea Archiepiscopus Bituricensis.

B. Bonavita, faber ferrarius, tertii Ordinis S. Francisci, Lugi in Italia.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Syncletica Abbatissa, *hoc die memoratur in Martyrologio Anglicano Richardi Witfordi. Ejus Vitam dedimus* V Januarii.

S. Leonides, Martyr in Thebaide, *inscriptus est MSS. Martyrologiis Adonis Ecclesiæ Morinensis et monasterii S. Laurentii apud Leodium; aliis etiam sub nomine Bedæ; item Florario MS. nec non Auctario Usuardi per Molanum, et excusis Martyrologiis Maurolyci, Canisii et aliorum. De eo egimus* XXVIII Januarii.

S. Benedicti, Episcopi Albingaunensis in Liguria, *translatæ hoc die anno* MDCXIV *Reliquiæ, æde S. Mariæ de Fontibus et in ea ipsius Sancti sacello instauratis: uti in ejus Vita dictum* XII Februarii.

S. Gumbertus, Archiepiscopus Senonensis, *refertur hoc die in MS. Florario. Est is, qui relicto Episcopatu secessit in montem Vosagum, et monasterium Senonense erexit: de eo egimus* XXI Februarii.

S. Photinus primus Ecclesiæ Beneventanæ Episcopus, eo ab Apostolorum Principe Petro missus, *ad hunc diem memoratur a Mario de Vipera Archidiacono Beneventano, in Catalogo Sanctorum illius civitatis, et in Chronologia Antistitum; neque enim credibile ait videri, qui Neapoli, Capuæ, Puteolis, locisque aliis Episcopos dederit, ab eo Beneventum esse neglectum, florentissimam tunc civitatem. Id tamen sola majorum fama acceptum, nullo antiquorum auctorum testimonio roborari fatetur: et quis illi dies obitus fuerit, quæ patria, quanto tempore vixerit, quid egerit, penitus ignorari. Extat in bibliotheca Vaticana illustre Martyrologium MS. in quo plerique Sancti Ecclesiæ Beneventanæ continentur, ast hoc die nihil de* Photino *habetur.*

S. Turulus,
S. Paphnutius,
S. Maronius,
S. Sextulus,
} discipuli S. Hesychii Episcopi cum eo apud Eliberim in Hispania martyrio coronati, *memorantur a Ferrario in Catalogo generali Sanctorum. Verum ea nomina ex tabulis plumbeis, apud Granatam repertis anno* MDXCV, *deprompta sunt. Quæ tabulæ cum ab Inquisitione Romana, præsente Urbano VIII, prohibitæ sint, donec Sanctæ Sedi Apostolicæ, re tota accurate examinata, aliud videatur, Sancti illi omnino prætermittendi sunt. Eorum nomina aliter paullo apud Franciscum Birarium et Rudericum Carum ita efferuntur:* Turillus, Panuncius, Maronius, Centulius. *Duo priores apud Antonium Cranam in historia S. Secundi sunt* Turilus et Panuncius. *De* S. Hesychio, *sive* Iscio, *Episcopo et Martyre, plenius hoc die, et quidem primo loco, agemus.*

Juliani *nomen inscriptum est Martyrologio MS. Romæ in bibliotheca Ducis Altempsii adservato, et Usuardi nomen præ se ferente. Hinc cum, sicut in Usuardo, legerimus,* Civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani, *omissa omni conjunctione addebatur* Juliani. *Verum cum in Actis Januarii et Februarii Martyres* XXV, *Juliani dicti, reperiantur, et plurimi sint hoc mense*

mense Martio dandi, facile nomen aliunde potuit huic Martyrologio ad hunc diem insertum fuisse.

Clonas *in Martyrologiis variis relatus, aliquibus* Donas, *Usuardo aliisque* Donatus Martyr *est*, Carthagine passus, *de quo hoc die agimus.*

Levi Episcopus Hierosolymorum duodecimus, *in MS. Chronico universali Theoderici Pauli Gorcomiensis, ante annos circiter ducentos compilato* Sanctus *appellatur cum hoc elogio :* Fuit vir Scripturarum divinarum solertissimus indagator, atque egregius prædicator, quique in præsentia multorum Judæorum mortuum suscitavit in nomine Jesu, atque multos eorum propterea ad fidem Christi convertit : qui completo suo ministerio migravit ad Christum : cujus festum colitur prima die Martii. *Hæc ille, quæ et repetit in libro Bellorum Dei. Secutus est auctor Florarii MS. Nos etiam libenter sequeremur, si ad rem tam antiquam affirmandam vetustiora aliqua scriptorum aut Martyrologiorum monumenta proferrentur.*

Sarræ Virginis et Abbatissæ *lib.* 5 *de Vitis Patrum præclaræ virtutes prædicantur, ob quas eam suo Martyrologio Anglice edito inscripsit ad hunc diem Richardus Wilfordus. Nusquam alibi ejus in sacris Fastis nomen reperimus.*

S. Cassanus, sive Cassinus, filius Nemani, *memoratur hoc die in Martyrol. Tamlactensi et Mariani Cormani Ab. Luthensis. Ejus mentio facta est* 1 *Februarii* § 13 *ad Vitam S. Brigidæ num.* 105 *pag.* 117, *ubi* Casyn filium Naiman *in Vita quadam S. Finnani Cluanevardensis appellari diximus; in alia* Cassanum filium Nemani ; *quam utramque Vitam* XXIII *Februarii edere hunc statueramus, sed mutato consilio ad* XII *Decembris rejecimus. Colganus quoque ad Vitam S. Finnani* XXIII *Februarii ad* 1 *Martii annotari S. Cassani nomen fatetur, ac rursus* XXVIII *Martii cum de* S. Cassano *agit, quem* de Imduail *vocant Martyrologia : tamen hoc die eum ipse omittit. Parum adhuc de eo nobis constat, nisi quod se suamque ecclesiam S. Finnano obtulerit.*

S. Saranum Episcopum *ambo jam citata MSS. Martyrologia referunt. Colganus ad* XVII *Februarii cum de Sanctis Athtruimæ, sive Athrymæ, quiescentibus agit, varios recenset* Sarranos, *quorum unum ait* 1 *Martii, alterum* X *colit : sed postea neutro die* Sarani *meminit. Nos* XVII *Februarii cum de Lomano et Fortcherno Episcopis pag.* 13 *egimus,* Saranum *quoque ex Colgani scriptis* § 2 *retulimus inter Sanctos qui Athrymæ, sive Athruimæ, in Media Hiberniæ provincia, quiescunt. Nihil aliud compertum habemus.*

S. Enanus filius Nissæ, in Mariani *Martyrologio ac Tamlactensi, hoc die memoratur. Omissus Colgano, qui ad vitam S. Edi* XXVIII *Februarii, Not.* 27 *alium refert* Enanum, *sive* Henanum Eremitam, *qui in Druimrathansi monasterio coli cœperit, sed alio die. De hoc* filio Nissæ *nil nobis exploratum.*

Columba de Kinngaradh, Macnissius, *aut* Maonissius, } *inter Sanctos numerantur in Tamlactensi et Mariani Gormani Martyrologiis : cetera nobis ignota.*

S. Baithanus Abbas de Cluan-mic-nois, et Episcopus, *refertur hoc die in iisdem MSS. Martyrologiis. Colganus scribit se ejus Acta consequi non potuisse : ait tamen, illustri genere natum in maritima regione Occidentalis Connaciæ, S. Feollano Cluanensi cœnobii Abbati et Episcopo, in finibus Occidentalis Mediæ, successisse, annoque* 663 *mortuum, hoc die coli. Horum nihil sat nobis liquet.*

Moinennus, *refertur ad Kalendas Martias a Joanne Colgano, qui Cluanfertensem in Hibernia Episcopum aut fuisse, aut ab aliis* Monennium, Mœnendum, Nennium, Nennionem, Mainennium *appellari. Ut vero catalogo ecclesiam probet adscriptum, citat Tamlactense MS. ac Luthense Mariani Gormani, et Casseliense Calendarium; atque varia de eo affert, quæ ipsemet incerta esse fatetur : ut minori scrupulo nobis omittere eum liceat.*

S. Nonnitæ Martyris *nomen exhibetur in MS. Florario. Mater S. Davidis Episcopi Menevensis, cujus hoc die Vitam damus, dicta fuit* Nonnita *Capgravio, aliis* Nonna, *et* Melari : *sed neque hanc fuisse martyrio coronatam, neque in tabulis Sanctorum relatam, alibi legimus. Fuit alia, sed multo junior,* Domina Nonita Deo devota *indicata in commentario prævio ad Vitam S. Beati Presbyteri* 19 *Februarii num.* 3 *pag.* 149.

Adalongus Episcopus Massiliensis *floruit sæculo Christi* VIII quo sedente, *uti tradunt Sammarthani,* Carolus Martellus Massiliam Comiti Maurontio eripuit. *Ut* Sanctus *adscriptus hic est additionibus Molani, pro quo Usuardum citarunt et sequuntur Sammarthani. Refertur etiam a Galesinio, Ferrario, Saussaio. Monet tamen Ferrarius :* in tabulis Sanctorum, qui Massiliæ coluntur, illum haud legi. *Idem responsum et nos Massilia accepimus.*

S. Sinthecius, *aut forte* Suithecius, Episcopus et Confessor *memoratur in MS. Martyrologio Ecclesiæ Bruxellensis S. Gudilæ. Alibi ignotus est.*

Egil, Egilus, *aut* Egilo, Abbas Prumiensis *in diœcesi Trevirensi et* Andainensis, *sive S. Huberti, in Leodiensi, indeque* Archiepiscopus Senonensis *creatus anno* DCCCLXV, *a Bartholomæo Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis ad hunc diem* Sancti *titulo decoratur, uti et a Balduino Willotio in Hagiologio Belgico, atque ante utrumque a Claudio Robertio in Gallia Christiana. Eo* Sancti *titulo abstinent ceteri qui Senonensium Præsulum Catalogos texuerunt, Belforestus, Demochares, Chenutus, Sammarthani. Chronicon monasterii S. Petri Vivi prope Senonensia mœnia, ubi et* Egil *monachus dicitur fuisse, conscripsit Clarius ibidem monachus, et quidem, ut sub finem ait,* primo ut Sanctorum veneratio, Ecclesiæque S. Petri honor et dignitas celebrior habeatur. *Hic pluribus de Archiepiscopo Egilo agit, asseritque* in bona conversatione diem extremum clausisse, ac sepultum in basilica B. Petri, in oratorio S. Stephani. *Similia habet Odoramnus, et ipse monachus S. Petri Vivi, in Chronico, mortuumque tradit anno* DCCCXXX : *qui ambo omni publici cultus ac venerationis mentione abstinent. Nulla etiam mentio fit in Fastis Benedictinis Wionis, Menardi, Buccelini, cum tamen Wion lib.* 2 *Ligni Vitæ cap.* 31 *inter Archiepiscopos Ordinis Benedictini num.* 50 *eum recenseat : sed solum* D. Egilum monachum et Abbatem *appellat.*

Hugo de Monte Felice, *S. Bernardi in Clavavalle discipulus,* Beatus *appellatur ab Henriquez et Bucelino in suis Menologiis : inter* Pios *recensetur a Saussaio.*

Almaricus Abbas II Caroli-Loci, Ord. Cisterciensis, *dein* Episcopus Silvanectensis, *in Menologiis Henriquez et Bucelini* Beatus *habetur. Omittunt eum titulum Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in Catalogis Episcoporum Silvanectensium.* Pius *adscribit Saussaius.*

Simplicius, Ordinis Cisterciensis in Bona-valle monachus, *ab iisdem Henriquez et Bucelino* Beatus *indigetatur;* piæ memoriæ ac sanctissimus monachus *a Saussaio. Apparuit is post transitum B. Hugonis Abbatis sui, (de quo agunt multi Kalendis Aprilis) exultans de cœlesti gloria suscepta.*

Claudius Gabriel Faber Guardianus, Animundus, Joannes Capucius, } Ordinis Minorum, Lunellæ in Gallia anno MDLXXV ab hæreticis occisi, *in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier,* Beati Martyres *appellantur, quod sua ipse auctoritate sanxit.*

Joannes

Joannes in Apulia,
Albertus in Piceno,
Joannes Coignetus in Normannia,
Antonius Nebrissensis in Algarbia,
Gaspar a Valle viridi in Peruvia,
Jacobus filius Regis Majoricarum,
Maria Suarez vidua Salmanticæ,

Ordinis Minorum, *cum titulo Beatorum recensentur in eodem Martyrologio Franciscano, de quo Romæ in Ara cœli, et alibi ad ipsis Franciscanis viris eruditis, monitti sumus, ne huic auctori nimium fideremus : cujus tamen operosa diligentia est laudanda.*

Tobia S. Bernardini Senensis nutrix, *cujus is animam in cœlum euntem conspexit, dum Mediolani ad populum e superiore loco diceret, uti legitur in hujus Vita* XX *Maii danda. Hanc tertii Ordinis S. Francisci facit Arturus in Martyrol. Franciscano et sacro Gynæceo, cum titulo* Beatæ.

Landulphus ex Caracciola Rubea familia, Minorita ac discipulus Scoti, *dein* Episcopus Stabiensis, *ac postea* Archiepiscopus Amalphitanus, mortuus anno MCCCLI nomen assecutus doctri et sancti Pastoris, *uti de eo testatur Ughellus tomo* 7 *Italiæ sacræ : diem tamen obitus non indicat. Eum Arturus inscripsit ad hunc diem Martyrologio Franciscano, ac more suo* Beatum *indigitat.*

Ludovicus de Capua Augustinianus, *a nonnullis* Beatus, *aut etiam* Sanctus *appellatur, uti videre est in Alphabeto Augustiniano Thomæ de Herrera. Nobis aliqua disceptatio Capua missa est : sed non magni nominis, et suggestum de illo agi posse ad Kalendas Martias. Nos certiora argumenta expectamus, et nutum de die obitus illius.*

S. Nestor, } *Martyres hoc die memorantur in Sy-*
S. Tribimius, } *naxario Græco Parisiensi Collegii Societatis Jesu. Veram in Menæis* II Martii.

S. Simplicius Papa *hoc die refertur a Notkero, et MS. Adone monasterii Sanctæ-Crucis Florentiæ, item in MS. Martyrologio Ecclesiæ Pragensis. De eo agemus* II Martii.

S. Marinus, } Martyres Cæsareæ in Palæstina. *Gale-*
S. Asterius, } *sinus. Alii* III Martii.

S. Hemitetius, } Martyres in Hispania. *Galesinius.*
S. Chelidonius, } *Alii* III Martii.

S. Gervinus Abbas Centulensis. *Saussaius in Martyrologio Gallicano. Vitam ejus damus* III Martii.

S. Senanus Episcopus Iniscatagiensis, *aut* de Insula Gatag, *inscriptus est variis Martyrologiis Hibernicis, Præcipua ejus celebritas aut solet* VIII Martii.

S. Eustachii, *sive* Eustasii Abbatis Translatio, *consecrata est hoc die in MS. Florario. De eo agemus* XXIX Martii.

S. Leonides Martyr, pater Origenis, *Canisius et Felicius. Item MS. Martyrologium Bruxellense S. Gudilæ, sed rebus gestis hujus et alterius Leonidis, de quo* XXVIII *Januarii egimus, plane confusis. De hoc Sancto agendum erit* XXII Aprilis.

S. Hermes Doctor et Martyr. *MS. Florarium. Videtur is esse auctor libri, qui inscribitur* Pastor *et colitur* IX Maii.

B. Imeldæ Bononiensis ex Ordine Prædicatorum *ossa ex monasterio S. Josephi, quod nunc est Servitarum, ad monasterium S. Magdalenæ intra urbem, hoc die translata sunt : quo die Laherius in magno Menologio Virginum ejus Vitam edidit. Obiit anno* MCCCXXXII, *in festo Ascensionis* XIII Maii.

Albarus Martyr. *Felicius, aut* Albanus Martyr *in MS. Calendario Budicensi, forsan est Moguntinocensis* Albanus XX Junii.
aut Verolamiensis in Britannia XXII Junii.

S. Mariæ Magdalenæ conversio. *Breviarium Hildesiense. Colitur* XXII Junii.

Moysis hominis Dei depositio *annotatur in MS. Laetiensi. Videtur intelligi Legislator et Dux Israelitarum : qui colitur* IV Septembris.

Festivitas Sanctorum Angelorum, custodum singulorum hominum. *Molanus, Canisius, Saussaius, Tamaius, aliique. Colitur modo proximo post festum Dedicationis S. Michaelis die, officio* IX *Lectionum non impedito, qui est ex ritu Breviarii Romani* I Octobris.

S. Florentinus, *sive* Florentius, Episcopus Tungrorum, *imo et* Trevirorum, *hoc die obisse traditur in Catalogo Joannis Placentii, et refertur in MS. Florario; colitur* XVI } Octobris.
aut postridie, et quidem Martyr XVII }

David monachus Hemmenrodensis, antea discipulus S. Bernardi in Clarevallo, inscriptus est Calendario Cisterciensi, Divione anno MDCXVII *excuso. Vitam dabimus* XI Decembris.

DE S. HESYCHIO SIVE ISCIO,

EPISCOPO ET MARTYRE CARCESÆ, SIVE CAZORLÆ, IN HISPANIA,

Commentarius historicus.

C F

§ I. *S. Hesychius* cum sex aliis a S. Petro in Hispaniam missus.

SECTIO I 1 MARTII.

In Hispaniam primo a S. Jacobo Apost. convertit.

Episcopi 7 *a S. Petro illuc missi,*

A *spectabilem illum solem, qui terrarum hemisphæria omnia collustrat, postremo provinciarum (saltem quondam cogniti orbis) aspicere solet et sectus sibi nunc affulgentem, et vesperæ radios suos occidentem quasique mergentem in esse Oceano, Hispania. Eadem tamen solis jussa lumen, post Judæam, ubi ortus erat, primo fere exceptit, Jacobi Apostoli, cognomento Majoris, prædicatione, ut habet eorum acclum ab antiquo per manus ducta persuasio, Breviarii, quo nunc Ecclesia Romana utitur, auctoritate ac plurimorum illustrium consensu scriptorum, firmata.* At paucos se illi discipulos adjunxisse, quo tempore fuit in Hispania, fama est, inquit *Mariana de reb. Hispan. lib. 4. cap. 2, ac plerique alii veterum Hispanicarum scriptores. Exiguo enim illic tempore moratus, reverti in Judæam, seu quapiam Ecclesiæ adolescentis necessitate, seu potius divini Spiritus, coronam martyrii primo ex Apostolico senatu illi præparantis, instinctu, compulsus est.*

2 *Numerum tamen pensavit paucorum fide imbutorum virtus. Nam septem ex eis, post Magistri necem, ac relatas (ut vulgo creditur) in Hispaniam ejus exuvias, Romam profecti, illic a SS. Petro et Paulo Episcopi ordinati, remissique in Hispaniam ferunter. Quamquam non desint, qui eos non ex Hispania venisse Romam, sed ab eisdem Apostolis, e Clero Romano, eorumque coetu virorum apostolicorum, quos ii ad ejusmodi munera promptos habebant ad manum, Roma in Hispaniam amandatos putent. Sed quacumque ex gente orti, ubicumque fidei nostræ mysteriis initiati, et cujuscumque operis, fuerint : Romæ tot de iis Usuardus monachus ante annos* DCCC *ad* XV *Mau in Martyrologio suo scripsit, postquam eum alii a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad prædicandum verbum Dei, ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, et innumeras multitudines Christi fidei subjugassent, Torquatus Acci, Ctesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Indalesius Urci, Caecilius Eliberi, Esicius Carcesi, Euphrasius Elturgi, quieverunt.*

3 *Quæ eorum missio, ad Kalendas Februarii, cum de*

A *de S. Cæcilio Episc. Eliberitano et Martyre ageremus, fuse a nobis explanata est, ex gravium scriptorum testimoniis, præcipueque B. Gregorii* VII *Pontificis Maximi epistola* 64 *ad Alphonsum* VI *Castellæ et Sanctium* IV *Aragoniæ Reges, et Episcopos in eorum ditione constitutos, data an.* MLXXIV, Indict. XII, XIV Kal. April. *ubi inter cetera sic loquitur :* Cum beatus Apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet; ac postea septem Episcopos ab urbe Roma ad instruendos Hispaniæ populos a Petro et Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria, Christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt, ordinem et officium in Divinis cultibus agendis ostenderunt, et sanguine suo Ecclesias dedicavere; vestra diligentia non ignoret *etc. Ac deinde citat in eam rem et Hispaniensia concilia et Romanorum Pontificum decreta, interque hæc S. Innocentii I epistolam primam ad Decentium Eugubinum Episcopum, datam* XIV Kal. Aprilis, Theodosio Aug. septies et Palladio viris clarissimis Consulibus, *sive anno Christi* CCCCXVI, *in qua ista habentur :* Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus B aut ejus successores constituerint Sacerdotes, *etc.*

teste B. Gregorio VII.

nec ubique alibi :

4 *Missi igitur hi septem Heroes in Hispaniam sunt post annum Christi* LVIII. *Nam cum anno secundo Neronis, qui erat Christi* LVI, *adductus Romam sit S. Paulus; ac biennio post emissus e custodia, videatur tunc demum in Hispaniam profectus; indeque reversus, auctor S. Petro fuisse, ut eo mittendos Antistites consecraret; non potest id citius contigisse, quam anno* LIX *aut* LX *aut etiam serius. Eo appulsi, ad urbem Acci, (quæ Ἄκκι est Ptolemæo lib.* 2 *cap.* 6 *inter mediterraneas Bastitanorum urbes, a Plinio lib.* 3 *cap.* 3 Colonia Accitana *appellata, atque inter* LXII *populos conventui Carthaginensi subjectos recensita*) *Lupariam illustrem matronam, aliosque quamplurimos converterunt, insolito prodigio perculsos. Nam* cum propter laborem itineris (*ut B. Ado in Martyrol. ad* XV *Maii, et B. Notkerus, aliique memorant*) modicum quiescentes, caussa victus emendi discipulos in urbem misissent; mox paganorum multitudo, qui tunc forte dus suis festa celebrabant, eos usque ad fluvium persecuta est : in quo pons miræ magnitudinis et firmitatis extructus, transeuntibus Sanctis, Dei nutu, cum omni insequentium multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum ceteri territi, et cupidam C magnæ senatricis Lupariæ (quæ divinitus inspirata, eos benigne suscipiens, credidit exemplum secuti, relictis idolis, Christo Domino crediderunt. *At paullo post ista subdit idem Ado Episcopus :* Extat usque hodie illustre miraculum ad commendationem pretiosæ mortis eorum. Nam eadem solennitate, apud præfatam Accitanam urbem, ad sepulchrum S. Torquati arbor olivæ divinitus florens, maturis fructibus onustatur. *Hæc ille.*

Accitanos primum convertunt,

illustri miraculo perculsos :

anniversarium ejus miraculum,

5 *Quod vero septem illos Hispaniarum primos Antistites eo die commemorat, quos alii variis diebus suæ singulos Ecclesiæ venerari dicuntur; indicat simul omnes* eadem solennitate, ut ait, apud præfatam Accitanam urbem, *honorari consuevisse, ac scilicet memorium recoli adventus eorum in Hispaniam, et non sine miraculis inchoatæ Gentilium conversionis, uti ex Francisco Bivario retulimus* 1 *Februarii in commentario de S. Cæcilio* § 5 *num.* 28. *Atque illic quæ generatim ad primum Evangelii in iis regionibus sementem spectant, exposuimus, sed perquam succincte, cum animo nostre expotantes, quod Mariana scribit cap.* 2 *lib.* 4, quoniam rerum antiquitas (*nullis videlicet coætaneorum, aut certe vicinorum ils temporibus auctorum firmata monumentis*) certam scriptioni derogat fidem, neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis afferri potest, liberum lectori judicium de tota re relinqui oportere. D *De S. Cæcilio, qui eo die propriam Granatæ et alibi obtinet venerationem, nonnulla particulatim exposuimus : plura omisimus, quæ alii ex laminis nuper juxta Granatam repertis liberaliter deprompserant, viri alias eruditi, priusquam Romanæ Inquisitionis judicio atque Urbani VIII Pont. Max. mandato, ex laminæ essent apocryphæ declaratæ. De ceteris S. Cæcilii comitibus alibi agemus, hic de* S. Hesychio, *sive* Isicio, Iscio, Esicio, Hesicio, Hisicio, Esitio, *ita enim nomen variæ exprimunt auctores.*

ex variis

§ II. *S. Hesychius ubi prædicarit? præcipue Carcesæ.*

Egit primum S. Hesychius *cum ceteris sociis præconem sacrosanctæ religionis apud Accitanos, deinde alibi. Joannes Marietta lib.* 1 *cap.* 4 *scribit, cum S. Ctesiphonte Vergi prædicasse, postea Carcesæ. Consentit Thomas de Trugillo tom.* 2 *Thesauri concionum ad* 1 *Maii :* Cthesiphon, *inquit,* et Hesicius prædicarunt in Beria et in Carcesa. Quievisse hic Carcesæ *dicitur, sive ut vulgo Hispani scriptores interpretantur, quod illic Episcopatum fundarit, sive quod eo loco labores apostolicos fuerit, ac tumulatus sit. Verum ubi ea extiterit extetve* Carcesa, *sive* Cartesa, *controversia est. Nos primum quomodo in vetustis Martyrologiis, sive jam excusis, sive dumtaxat manu exaratis, appelletur, edemus.*

S. Hesychius prædicat Vergi :

alibi Carcesæ, E

7 *Martyrologium Usuardi a Molano cum Notis et auctario vulgatum anno* MDLXXII *et* MDLXXXIII, Carthesæ *habet : uti et Romanum olim a Cardinali Baronio, Gregorii XIII jussu, recensitum, ac nuper Urbani VIII auctoritate recognitum, licet in Francofurtensi editione anni* MDCXXXI *inter alia mendo typographica* Cartesæ *sit impressum. Cæteræ intermediæ editiones variarunt, mox quæremus. Cartesæ sine aspiratione habet Martyrol. Adonis editum ab Heriberto Rosweydo, licet hic in margine annotarit, in aliquo exemplari* Carceræ *legi.* Cartesæ *item habent, Martyrol. MS. Ecclesiæ Morinensis, quod est Adonis; Petrus de Natalibus; MS. Arnoldi Albergensis quod est Usuardi; Martyrol. Coloniæ an.* MXD, *et Lubecæ anno eodem cum Doctrinali Clericorum excusum. In MS. domus S. Hieronymi Ultrajecti per hypallagen incuria librarii* Tarcesæ, *pro* Cartesæ, *scriptum videtur, est autem aliud Usuardi. Editio ejusdem Usuardi per Molanum an.* MDLXXIII, *uti et per Hermannum Greven an.* MDXV, *et vetus quoddam nostrum MS. Belgæ præfectus tomus,* Cartesi *habent* Carthesi *MS. S. Mariæ Ultrajecti. Mauolycus et Constantius Felicius,* Carthesiæ. *Idem haberi in Breviario Cathalaunensi testatur Franciscus Bivarius : sed quod ait, Molanum quoque et Equilinum ita scripsisse, in his nos id non reperimus. Galesinius* S. Hesychium *tradit* Cathesianæ (Carthesianæ *scripsisse opinor*) civitatis Episcopatum præfectum *fuisse.*

quæ alias Carthesa.

et Cartesa,

aut Cartesus,

F

8 Carcesæ *Marietta et Trugillus antea citati tradunt prædicasse : uti et Beda vulgatus in tertio operum ipsius tomo, tum ceterum typis Plantini anno* MDLXIII, *ac Notkerus, et tria quæ penes nos sunt MSS. Usuardi exemplaria, itemque Adonis duo, quorum alterum in S. Laurentii juxta Leodium, alterum in Lobiensi erat cœnobio, utrumque pervetus, aliudque MS. monasterii S. Maximini Treviris, alioquin plerumque cum Italani Martyrologio conveniens, sed hic eo copiosius. Habemus quoddam Usuardi exemplar ante secula minimum trea quatuor re emendatum, allatumque ex Lotharingia, in quo solum* Carcesæ *legitur, sed tenui suffusa litura, ut videntur librarius emendare quod scripserat voluisse, et* Carcesæ *aut* Cartesæ *restituere. Denique exemplar geminum Usuardi, quod Parisiis in S. Germani cœnobio, ubi is monachus fuit, asservatur, alterum minimum ducentorum annorum, alterum ipsius auctoris ætate, aut non multo post,*

melius Carcesa

Celebritas eorum recensetur ad 15 *Maii.*

A ex variis

post, scriptum, ut judicabat eruditissimus Jacobus Sirmondus, cum utrumque mea gratia invicem contulisset, apte quam una adhibente P. Joanne Baptista Cortasio) aptam una adhibente P. Joanne Baptista Cortasio) utrumque igitur illud Carcesi habet, uti et notæ optimæ exemplar, quod Augustini Hunnæi fuit, ac nunc penes nos est: itemque MS. Ecclesiæ Pragensis, et vetusti ejusdam codicis exgraphum, pridem Brugis ad nos missum, et quod Parisiis anno MDXXXVI excusum est Martyrologium.

aut Carcesus

9 Quorsum hæc, inquies, tam operose conquisita? Nimirum ut lectori clarum fiat, ex plurimis exemplaribus MSS. exemplaribus Martyrologii, quæ habemus, nullum Carteiæ S. Hesychium Apostolum tribuisse. Primus id scripsit, ut reor, qui Flavii dextri Chronicon prætrusit. Exinde gemina prodiit hic Antuerpiæ Martyrologii Romani editio, prior anno MDCXXI, absque Cardinalis Baronii annotationibus, cum ita altera anno MDCXII, utraque post ejus obitum. Quæ ejus mutationis fuerit auctor, haud scio: prior lectionem restituta, ut decuimus, Urbani VIII auctoritate. Carteiam in sua Martyrologii Romani Topographia scripsit Philippus Ferrarius. Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis Prior Generalis anno MDCIX.

an et Carteiæ?

10 Occurrit Franciscus Ricardus commentarius in Dextri Chronicon ad an. CCCLXXXIX. Ita scribens: Utrum legendum sit Carthaginæ, vel Cartessiæ vel Cartesæ, non multum curandum, in nominibus enim antiquis propriorum locorum non minima variatio facta est, temporis vetustate. Mutationem ipsam temporis magnam evenire, nemo infitiatur. At non id quæritur, quantum quod nunc in usu est loci ejus nomen ab antiquo differat, sed quo nomine is locus, in quo S. Hesychius quievit, fuerit olim nuncupatus, ut inde, quis ille nunc sit, fieri possit conjectura. Neque ad rem facit, quod idem addit Carteiæ nomen apud Livium, Strabonem, Plinium aliosque veteres receptissimum fuisse, quamdiu ære unum profuit, qui Carteiam, aut Carcesam, sive Carcesim, pro Carteia positum scripserit. Hæc de nomine, nunc de sita loci, quem Sancta sua prædicatione, aut etiam decessu nobilitavit.

quo nomine celebre olim oppidum,

B

11 Chronicon illud Flavii Dextri affectum, ad annum Christi CCCLXXXIX. Ita habet: Iscius Carteiæ propè fretum prædicat, totamque eam mari interni percurrit: et Alonæ, et Carteiæ alteri in mediterraneo mari, non procul Carthaginæ Spartariæ prædicat. Celebris illa ad fretum Herculeum Carteia, quo tamen loco steterit, stetit fortasse etiamnum sub alio nomine, disputatur. Situm antiquæ urbis Livius tradit, 3 lib. 8 ita describit: Lucius interim frotio in Oceanum evectus, ad Carteiam classe accessit. Urbs ea in ora Oceani sita est, ubi primum se faucibus angustis paulatim mare aperit. Atque hinc prodiit Ambrosius Morales et Ludovicus Nonius Carteiam retineri passe oppidum quod nunc Algezira dicitur, non Tarifam, quæ longius recedit ab angustiis freti, nec partem habet, qualis est ad Algezeiram, et passe ad Carteiam Livius aliique auctores tradunt, longius adhuc a freto distat. Quid nec procul a Gadibus, quod quidam Carteiam existimant aut forsse, ut testatur Ortelius.

ad fretum Herculeum,

C

ubi nunc Algezira.

12 Alonæ ita meminerunt Pomponius Mela lib. 2 cap. 6 Sequens Hercitanus (sinus) Alonem habet, et Lucentum, et unde ei nomen est, Ilicem. Ptolemæus lib. 2 cap. 6 Ἀλωνὶς plurali dicitur: Ἀλωνὶ, Stephano, qui aliquam commemorat Alonam, sive Ἄλωνα, insulam circa Cyprum, tum etiam quod incolæ τὴν Ἀλωνίαν πόλιν, satis conficiendi rationem inveneriant. Inde quoque Aloni, sive Alonæ hæc Hispaniæ nomen. Eam Ricardus aliique Hispani Alicante nunc dici volunt, quod emporium est in regno Valentiæ, celeberrimum. Sed hanc Ludovicus Vivesius in suis ad Melam et servationibus perquam necessarias, Lucentinam fuisse censet, quæ apud Livium dec. 3 lib. 2 librariorum errore Longuntica dicatur. Alonam vero asserit oppidum esse, quod olim Arabes Tudemir, Hispani Guardamar appellant, situm in peninsula ad ostium fluvii, qui vulgo Segura dicitur. Innumeras enim ad id oppidum et prætantissimas salinas esse, quod et Rodericus Mendezius Silva in descriptione regni Valentini cap. 23 fatetur, licet eam Longunticam esse velit.

Alone an pour dicat?

ea non Alicante.

D

sed Guardamar.

13 Sed quænam altera in mediterraneo mari Carteia, non procul Carthagine Spartaria? Bivarius scribit vocari Cartaiam, quæ non est, inquit, in ipso maris littore, sed interius in terra a mari aliquantulum separata. Est nunc Cartaya oppidum, quod quidam a Tyriis fundatum volunt, alii ab incolis Carteiæ, quæ ad fretum sita. Sed distat ita procul Carthagine Spartaria, satis propinqua Acimonii urbi, atque Anæ fluvio. Ingenue fatetur Rodericus Caro in comment. in Dextri Chronicon. De Carteia prope Carthaginem Spartariam ambigo. Est hodie oppidum Cartaia, sed longe ab eo tractu dissitum, extra freti Gaditani fauces, non procul a Lepia. Quam hic Lepiam vocat, vulgo Lepe appellatur, leuca una ultra Cartaiam versus Anam flumen, media a mari, ad quam sita qui Saltes dicitur, ut tradit idem Rodericus Mendezius Silva in Bæticæ descriptione cap. 46. quæ et ipsam ait Tyriorum aliorumve Phœnicum opus esse.

an Carteiæ, sive Cartejæ, juxta Carthaginem novam, quæ ibi nulla?

E

14 Ad alium tamen Carteiam respexere, qui Chronicon illud Dextrianum architectati sunt. Ad eam nempe ejus ita meminit Livius dec. 3 lib. 1, de Hannibale loquens. In Oleadum fines prius (ultra Iberum ea gens in parte magis quam in ditione Carthaginiensium erat) induxit exercitum. Carteiam urbem opulentam, caput gentis ejus, expugnat diripitque. Quo metu perculsæ minores civitates, stipendio imposito imperium accepere. Victor exercitus opulentusque præda Carthaginem Novam in hiberna est deductus. Vere primo in Vaccæos pronadum bellum. Hermandica et Arbacala Carteiorum urbes vi captæ. Arbacala et virtute et multitudine oppidanorum diu defensa. Ab Hermandica profugi exulibus Oleadum priore æstate domitæ gentis cum se junxerint, concitant Carpetanos: adversique Hannibalem reversum ex Vaccæis, haud procul Tago flumine, agmen grave præda turbavere. De hisce Hannibalis expeditionibus ita breviter lib. 2 cap. 9 Marsena: Initio arma in Carpetanos versa, gentem ferocia et multitudine ceteros ejus provinciæ populos superantem. De caussa non liquet. Primi Oleades, ubi nunc Oceania sita est (Stephanus Oleades ad Iberum ponit) et caput gentis Carseia oppressi, mox alii ad Tagum insigni prælio victi. Est autem Oceania, sive Occanna, ut Nonius scribit, Hispaniæ cap. 47, qui Mariange sententiam probat, regni Toletani urbs. Quos inde domitos Carteios Livius scribit, Vaccæos Polybius vocat lib. 3, sive Οὐακκαίους, eorumque captas urbes Helmanticam (quidam Salmanticam vertunt) et Arbacalam, Ἐλμαντικὴν καὶ Ἀρβουκάλην. Idem captam Oleadum urbem non Carteiam, sed Althæam vocat. Stephanus quoque Ἀλθαία πόλις Ὀλεάδων, inquit, Althæa civitas Oleadum. Sed nescio an id recte, quod subnectit: ὁι δὲ Ὀλεάδες ἔθνος Γερόιας, πλησιόχωροι Καρχιδόνος, ἣν ἐκάλουν καὶ καινὴν πόλιν. Oleades vero gens Hispana, finitimi Carthaginis, quam et novam urbem vocabant. Ast alibi: Ὀλεάδες ἔθνος Ἐρήρων, τῶν ἐντὸς Γήρης τοῦ ποταμοῦ. Oleades gens Hispanorum circa Iberum flumen. Sed neque, si ad Oceaniam circaque Tagum coluerunt Oleades, aut ad Iberum, non procul a Carthagine urbs eorum fuit, seu Carteiam voces sive Althæam; neque in mediterraneo mari, ut illius Chronici faber loquitur, qua phrasi elegantissimus Dexter haud facile usus esset.

an Carteiæ in Oleadibus,

F

quæ alias Althæa?

15 Non satis igitur ex hujus pseudonymi auctoris testimonio constat S. Hesychium Carteiæ prædicasse, cum ceteri codices, etiam vetustissimi, reclament: de Alone, cum solus id pronuntiet, tam fluxa in ceteris auctoritate

A *auctoritate, nec assentiri secure licet, nec libet redarguere. Ubi ergo tandem vel sedem fixit, vel finiit vitam* S. Hesychius *? Mariana lib* 4 *cap.* 2 *scribit :* Præsulem Carthesanum *fuisse*, non procul Asturica. *Marietta lib.* 1 *cap.* 14 *ait Evangelium* prædicasse Carcesæ, quæ est circa Asturicam. *Bivarius scribit, ab iis qui* Carthesiam *cum Cordubensi Breviario legunt, juxta Asturicam locari, eamque existimari quæ nunc* Ventosa *dicitur.* Errare tamen *eos* tota Hispania, quia apud antiquos probatosque auctores in toto Asturicensi tractu non extat urbs Carthesia dicta. *Arbitror uspiam legisse nomen illius urbis eos qui id scripsere, quamquam non intuerint : neque enim in omnibus scriptoribus omnia urbium descripta nomina sunt, etiam iis qui ex professo Geographiam tractavere, nedum in historicis, qui quibus locis res, quas narrant, gestæ sint edisserunt, sæpe nec id quidem. Pergit Bivarius :* Præterquam, *inquit*, quod Iscius et socii ejus in Bætica littorali prædicationis munus exercuerunt, et non in mediterraneis Hispaniæ provinciis. *Nempe quia Dexter ad an.* 44 *asserit*, ad meridianas Hispaniæ partes, scilicet ad Bæticam littoralem, reversos; *inde conficit, ibi omnes prædicasse, nec in mediterranea progressos. At* S. Secundus *Abulam*

B *usque pervenit, longe sane a Bætica littorali : cur non et ad vicina Asturicæ loca proficisci* Hesychius *potuit ? Quia, inquit Bivarius,* tunc temporis insistebat conversioni ejus tractus S. Ephræm Asturicensis Episcopus, a D. Jacobo illi provinciæ designatus, ut non esset necessarium D. Iscium in urbe tam propinqua Episcopum etiam constitutum fuisse : *Quasi non etiam propinquæ fuerint urbes, in quibus* SS. Torquatus, Ctesiphon, Indalecius, Cæcilius, *Episcopi fuisse dicuntur*, Acci, Vergium, Ureum, Eliberis. *Et vero S. Ephræmum neque Asturicensem Episcopum fuisse, neque ea ætate vixisse, ad* XII *Martii ostendemus. Non tamen illi nos* Carcesæ *S. Hesychium tribuendum censemus : verum alteri, propius ab urbe Accitana, Illiturgi, Iliberi, aliisque nominatis distanti, ei nimirum quæ modo* Cazorla *dicitur, de qua* § *sequenti.*

§ III. *S. Hesychius martyrio perfunctus juxta Cazorlam, quæ olim Carcesa, ubi et colitur ut ejus loci Apostolus.*

Quo successu verbum Dei disseminarit S. Hesychius, nusquam diserte enarratur : nisi quod Usuardus, et qui cum secuti sunt, universim de eo et ejus sociis pronuntient, innumeras multitudines Christi fidei subjugasse. *Illud æque in obscuro est, quod annos apostolici*

C *illius muneris functionis impenderit. Neque enim fidem merentur, quæ sunt in Chronico Dextri scripta, quæque in plumbeis laminis juxta Granatam anno* MDXCV *reperta feruntur : adeoque harum laminarum lectio ac defensio refellenda, ut* 1 *Februarii fusc diximus, cum de S. Cæcilio esset sermo. Romam, ut sapra retulimus, captivus deductus est S. Petrus Apostolus secundo Neronis anno, qui erat Æræ vulgaris* LXI, *secundum nostram calculum. Biennio integro illic detentus putatur, ut ante promiserat, in Hispaniam deinde profectus anno* LXIII *aut sequenti : eumque inde Romam revertisset, tum demum* S. Hesychius *sociique ab eo ac S. Petro Episcopi ordinati, ob hoc in Hispaniam missi sunt, anno fortassis* LIX, *non prius, ac fortassis etiam serius.*

17 *Præclarum tamen illud Dextri Chronicon de iis ad annum Christi* LXII, *qui erat Neronis tertius, ista habet.* Horum S. Jacobi discipulorum nonnulli sub Alexio, Neronis Judice, dum ad concilium Eliberri convenirent, flammis exusti, spiritu suo, sanctorumque bonis omnibus, generose morientes, pro Christi fide coronati sunt. *Ast apocryphæ laminæ de* S. Iscio *sic habent.* Anno secundo Neronis imperii, Martii Kalendis, passus fuit martyrium in hoc loco Illiputano, electus ad hunc effectum S. Iscius, Apostoli Jacobi discipulus, cum suis discipulis Turillo, Paununtio, Maronio, Centulio, per medium ignem in quo vivi combusti fuerunt, æternam vitam petentibus transivere : ut lapides in calcem conversi fuerint, quorum pulveres in hujus sacri montis cavernis jacent : qui (ut ratio postulat) in eorum memoriam venerentur. *Deprædicat Bivarius* Miram *Dextri et tabularum Granatensium* consonantiam, *cum sit manifesta discrepantia. Nam secundum erroneum quorumdam calculum, quem etiam secutus est Cardinalis Baronius, dicitur Nero* XIII *Octobris an. Christi* LXI *imperii gubernacula capessivisse, sicque Kalendæ Martii anni secundi Neronis, quando martyrio perfunctum esse S. Iscium et discipulos tabulæ tradunt, non cum anno Christi* LXII, *ut habet Dexter, sed cum* LXIII *convenirent. Secundum rectum autem Chronologiam anno* LIV, III *Id. Octobris, Marcello et Aviola Coss. Claudio mortuo Imperator factus est Nero, cujus anni secundi Martius ad annum Christi vulgarem* LVI *pertinet. Quacumque ratione computum inire Bivarius voluerit, non concordabunt tamen cum Dextro tabulæ. Atque tam hastum illum refellet antea citatus B. Gregorius* VII, *qui ante annos fere* DC *ad Reges Episcosque Hispaniæ scripsit, non nisi post reditum Pauli Apostoli ex Hispania, septem illos Episcopos consecratos, atque a S. Pe-*

E *tro Apostolorum Principe eo missos : neque id ignorare eorumdem Regum et Episcoporum diligentiam. Cujus ego sanctissimi doctissimique Pontificis judicio longe posthabeo et Chronicon Dextro adscriptum, majori studio quam dexteritate consertum, et tabulas illas, Maurorum fortassis temporibus ab nescio quo homine, nec quo fine, exaratas.*

18 *Verum etiamsi censura Romana perstrictæ hæ non essent, majus tamen longe momentum apud me haberet Cazolranorum antiqua traditio ac pietas. Est* Cazolra *in Bætica Murciæque et Castellæ confinibus, sita urbs, duabus a Bætis fluvii fonte leucis distans, ut testatur Ambrosius Morales cap.* 22 *Descriptionis Hispaniæ, quæ eamdem opinatur urbem esse, quam* Castaonem *Strabo lib.* 3 *appellat : apud quem tamen* Καστηδῶνα *sunt qui legere malint, quam* Καστανῶνα, Καστανῶνα *quoque nominat Polybius, lib.* II. *Stephanus vero,* Καστάλλων, *inquit, μέγιστη πόλις Ὠρετανίας.* Castalon *urbs maxima Oretaniæ. In Oretanis quoque apud Ptolemæum libro* 2 *cap.* 6 Καστουλὼν *ponitur. Verum ea Castulo est percelebris apud Livium dec.* 3 *lib.* 4 *citatus, quam Morales lib. cit. cap.* 1 *stetisse scribit, ubi nunc Cadena visitur, ab urbe Bueza tres leucas distans. Duplo spatio ab eadem Bueza remota est Cazorla, quam medium Vega amnis percurrit. Rodericus Mendeciæ Silva testis. Antonius Cianca in historia S. Secundi lib.* 1 *cap.* 15 *scribit eam olim* Carcesam *dictam fuisse, ubique ex vetustis scriptorum monumentis, quæ illic asservantur, probari.*

19 *Idem aut illic vigere publicam famam, a majoribus acceptam, S. Iscium ejus urbis Apostolum fuisse, ibidemque martyrio coronatum. Campus enim est haud*

F *longe ab urbe, ad quem raptatus, ibique obtrusis lapidibus fuisse traditur, atque in eo cumulus lapidum spectatur, hominum opera congestus, in colle, vicino anachoreticæ habitationi S. Marcæ Evangelistæ dedicatæ. Ad hanc eidem antiquissimæ consecratæque Ecclesiæ populusque Cazorlanus, quotannis perquam solenni supplicatione, una quapiam Dominica Maii mensis, celebre confluit. Ibi ara admodum concinna erigitur, oblatoque in ea Missæ sacrificio, S. Exsci celebritas peragitur. Ad ejus Sancti veneranda nomina plurimi ex oppidanis et accolis Iscii nomine appellantur, uti et Abbas Secundi, a S. Secundo S. Hesychii collega. Ita memorat Cianca.*

20 *Joannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. ad* 1 *Martii negat audiendum Ciancam :* quia res-

D EX VARIIS

nedum 2 *anno Neronis,*

an Carthesæ *juxta Asturicam ?*

quod utrum æque ac ceteram a quibusdam asseritur.

non ergo ortus an. 37.

missus in Hispaniam post an. Christi 59,

quamdiu prædicarit ?

Cazorlæ.

Cazorla *ubi sita ?*

cum Castaon *olim dicta*

Carcesa

juxta hanc lapidatus S. Hesychius

ad locum cædis annuversaria supplicatio

A detur, *inquit*, non passum Carcesæ *S. Iscium*, sed translatum, vel potius honorificatum, tanquam ipsius urbis Apostolum, aut ara aut templo. Ex quo lucem accipient carmina Isidori, *in hymno ex Breviario Muzarabum antea ab ipso Salazar recitato* :

ex variis

Consepti tumulis urbibus in suis :

Sic sparso cineri una corona est.

saltem ejus loci Apostolus fuisse traditur.

Non quia quilibet septem Episcoporum hujusmodi in Sede sua coronam acceperit; sed quod sparsus cinis, qui alibi per martyrium recondebatur, congregatus, in tumulorum septis apud urbes suas, quas titulo acceperant pontificali, sepultus est. *Accipimus quod dat Tamaius, Carcesam videri extitisse, ubi Cazorla, ejusque Apostolum* S. Hesychium, *sive Iscium fuisse. Idem scribit Rodericus Mendez Silva, et quæ ex Cuenca de anniversario S. Hesychii cultu retulimus.*

21 *Quia tamen quo præcipue die Cazorlæ colatur non reperimus, ejus natalem hoc die reposuimus, eumdem Tamaium Salazarium secuti, aliosque recentiores Hispanos scriptores; sed qui tabulis illis Granatensibus, quibus nos perparum, aut omnino nihil donec Romæ* B *aliud fuerit decretum, tribuimus, niti videntur. Ordo*

cur hic relatus ejus natalis?

recitandi officium Divinum pro variis Ecclesiis Madriti D *in annum* MDCXXXVI *et* MDCXLVII *excusus. Ecclesiæ Granatensi ad Kalendas Martias ista præscribit :* Hisci Ep. et discipulorum ejus Mart. dupl. 2 class. (*anni 1647 habet*, 1 class.) fuit heri. *At nusquam pridie, id est,* XXVIII *Februarii, ullam* S. Hesychii *mentionem reperimus, (ut ibidem monuimus) nedum, sociorum, quos hic quoque omnino prætermittendos censuimus : quia ex solis illis Illipulitanis laminis eorum prodiere nomina. Ferrarius, priusquam ab Urbano* VIII, *seu Romana Inquisitione ex prohibitæ laminæ essent, Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desunt, eos inscripserat : cautius omisit Tamaius.*

22 *MS. Martyrologium Ecclesiæ S. Gudilæ in urbe Bruxellensi* S. Hesychio *et aliis quinque sociis Episcopis, æque ac S. Torquato, miracula tribuere videtur his verbis :* Et dum singuli in suis, S. Torquatus apud Accitanam urbem mirificatur. *Martyrologium quoque Lubecæ an.* MCCCCXC *cum Doctrinali Clericorum excusum, universim de omnibus illis* VII *viris pronuntiat :* Clari miraculis in pace quieverunt.

an miraculis claruerit?

E

DE S. EUDOCIA MARTYRE

HELIOPOLI IN PHOENICIA LIBANI.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 875 ET SYNAXARIUM PAG. 864

ANIMADV. PAP. 2

I MARTII

Heliopolis in *Phœnicia Libani urbs fuit, apud scriptores, Ecclesiasticos præsertim, celebrata, quippe et solio Episcopali insignis, sub Damasci Metropolite; atque etiamnum extare, sed alio nomine, fertur. Illic luxuriosam primum vitam egit* Eudocia; *sed eam dein, mirabili modo ad Christum conversa, multis lacrymis, ac tandem sanguine, emundavit. Genus autem ex Samaria ducebat. Ita Menæa* 1 *Martii :* Τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Εὐδοκίας, τῆς ἐκ Σαμαρειτῶν, τῆς ποτὲ πόρνης, Sacrosanctæ Martyris Eudociæ, oriundæ ex Samaritis, quæ meretrix fuit. *Eadem recitat Maximus Cytherorum Episcopus. Addunt Menæa hoc distichon :*

Eudocia Heliopoli nata,

oriunda ex Samaria,

Eudocia Samaritana, non aquam tibi,

Sed sanguinem e jugulo Salvator, offert.

2 *Nomen ejus primus in Latinos fastos retulisse Doctor Molanus videtur, qui in auctario ad Usuardum ita scripsit, ex Græcis, ut ait :* die prima, sacrosanctæ Martyris Eudociæ. *Dein Galesinius, qui in Notis Menologium et Horologium Græcorum citat,* In Græcia, *inquit,* S. Eudociæ Martyris. *Inscripta demum Martyrologio Romano his verbis :* Heliopoli S. Eudociæ Martyris, quæ in persecutione Trajani a Theodoto C Episcopo baptizata, et ad certamen munita, Vincentii Præsidis jussu percussa, gladio, martyrii coronam accepit. *Eadem refert in sacro Gynæceo Arturus : Citat Baronius in Notis Menologium Græcorum. Quod ab Henrico Canisio editum est Menologium ita habet :* Sanctorum Martyris (*corrigendum hic mendum typographi, qui quod interpres ejusve amanuensis scripserat* SS. *id est* sanctissimæ, *vel* sacrosanctæ, *legit et excudit,* Sanctorum) sacrosanctæ igitur Martyris Eudociæ ex regione Samaritarum. Hæc fuit ex Heliopoli, Trajano Imperatore ad Christi fidem conversa, baptizata ab Ep. Theodoto, post multas pro Christi fide inquisitiones, a Vincentio Præside securi, perimitur. *Quia Galesinius etiam Horologium citat, illius verba, licet non magni momenti, dabimus. Ita ergo habet :* τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Εὐδοκίας, Sacrosanctæ Martyris Eudociæ. *At minus Horolog.* S. Eudociæ. *Christophori Patricii et Proconsulis Mitylenæi Menologium :* Hymnis honoretur Eudocia. *Plenius aliquanto acta illius percenset Menologium nomine inscriptum Basilii Porphyrogeniti. Menæa item Græcorum Cytheræus Arcadii Anthologium : e quibus ea mox dabimus.*

inscripta Martyrologiis latinis,

ut prius Græcis :

3 *Mirum unde hauserit Genebrardus, quod in Menologio Græcorum scribit ad* 1 *Martii :* Eudocia Virgo et Martyr. *Inscripsit eam nuper quoque Magno Menologio Virginum, a se Gallice vulgato, Franciscus Laherius noster, quod Menæa eam prædicent,* carnis rebellionem domuisse, pudorem servasse, elusisse et dissipasse versutias dæmonis etc. *quodque divino semine accepto, protulerit fructum centesimum,* id est, *inquit,* virginitatis. *Si plura in iisdem Menæis legisset, deprehendisset, quæ illius de carne ac dæmone victoria celebretur, quæ fructuum ex semine Divinæ gratiæ ubertas, cum diserte* πόρνη *appelletur sive meretrix, antequam scilicet ad Christum converteretur. Quare quæ in Menæis de illa in eam rem recitantur, fideliter Latine reddemus.*

ut non cum titulo Virginis,

quæ meretrix prius fuit,

4 Primum quidem mentis exercitatione exculta es, carnisque lasciviam temperantia domuisti; dein certamine inimici machinationes dissipasti, deque eo victoriam retulisti, o Eudocia per Deum fortunatissima. Ideo te duplici luctæ corona redimivit Jesus hominum amator, et Salvator animarum nostrarum.

sed carnem dein domuit, et dæmonem,

5 Cordis tui sulcis semen divinum suscepisti, ut ager opimus, o divinitus inspirata, et vere centuplicatam martyrii spicam progerminasti, atque in rationalibus horreis recondidisti, virtute Spiritus, qui te transformavit, et meliori alteratione te in aliam gratia sua convertit, o celeberrima Eudocia.

F

a sancto Spiritu immutata,

6 Mortuos resuscitasti vivifico tuo jussu, celeberrima Eudocia, cum mortificasses, o sapientissima, temperantiæ laboribus passiones corporis : ac nunc cœlos incolis, præclaro cum Martyribus fine perfuncta, cursumque athleticum Spiritus divini auxilio feliciter emensa : ac pro omnibus, qui te cum fide laudant, Deum precaris.

ac martyrio coronata.

7 Relictis, sancta hæc Martyr, omnibus vitæ hujus, quantumvis multiplicibus deliciis, et Cruce in humeros sublata, accessit, ut tibi Christe, sancto connubio jungatur, et cum lacrymis ac ejulatu ita precatur : Ne me meretricem abjicias, qui asotos et luxu perditos purgare consuevisti. Ne meas lacrymas, quas gravissimorum debitorum conscientia elicit, asperneris. Sed suscipe me ut et illam meretricem, quæ unguentum offerebat. Audiam et ego : Fides tua te salvam fecit, vade in pace. *Verum ista sufficiunt, ut constet eam non prædicari in Menæis altera illa, virginitatis scilicet, aureola redimitam.*

veniam eo secuta ut Magdalena

8 *Priusquam*

A 8 *Priusquam autem pleniorem Eudociæ Vitam proferamus, geminum dabimus ejus elogium : primum ex Menologio Græco, quod in monasterio Cryptæ Ferratæ asservatur, Basilii Porphyrogeniti nomine inscriptum, ejus qui cum fratre Constantino a Joanne Tzimisce in consortium adscitus imperii, quod antea Romanus horum pater, avusque Constantinus, Leonis Sapientis filius, nepos Basilii Macedonis, tenuerant; ipse cum eodem Tzimisce ab anno* 969 *ad* 975, *dein, cum fratre annis* 50 *administravit, ad annum* 1025, *fratre ad triennium superstite. In eo ergo Menologio istud sanctæ Martyris Eudociæ habetur elogium, seu vitæ synopsis :* Sancta Christi Martyr Eudocia, erat ex civitate Samaria oriunda, Trajano imperante : ac primo quidem luxuriosam egit vitam, et quia forma erat eleganti, multos amatores pellexit, a quibus immensas opes collegit. At postea cum monachi cujusdam nomine Germani, de pœnitentia sermonem audisset, animo compuncta, dein et viso impulsa, Theodotum Episcopum convenit, ab eoque Baptismum accepit. Erat autem visum ejusmodi : Cernebat Angelum, qui manu eam ad cœlum deducebat, alios itidem Angelos ipsi gratulantes : inde vero frementem terrimum dæmonem, dicentemque magnam sibi inferri injuriam, quod Eudocia Christiana facta esset. B Quapropter illa pecunias in egenos distribuit, ac monasticam vitam amplexa est. At per calumniam ab ipsis suis amatoribus ad Aurelianum Regem delata, et ad quæstionem rapta, cum ejus filium mortuum oratione ad Deum fusa resuscitasset, ipsummet induxit ut in Christum crederet : ac tunc absoluta : postea autem ab regionis illius Præside, comprehensa plexaque capite est.

Vitæ ejus synopsis ex Menologio Basilii Porphyrogeniti Imp.

Alterum elogium extat in magnis Græcorum Menæis, Maximi Cythereri Vitis Sanctorum, et Antonii Arcudii Anthologio, vetusto Synaxario Græco collecti Claromontani Societatis Jesu, *hoc paullo quam illud Basilii Imperatoris uberius, ita habet :* Erat Eudocia ex Heliopoli Phœnices Libanesiæ urbe, circa tempora Trajani Imperatoris, propter eximiam formæ venustatem multis expetita amatoribus, eoque amplas consecuta divitias. Dein cum Germanum quemdam monachum de pietate ac pœnitentia, sermones percurrentem audisset, Christo nomen dedit, atque a Theodoto Episcopo Baptismate sacro abluta est, divinis quibusdam revelationibus ad id suscipiendum permota. Animo enim a sensibus avocato videbatur sibi, Angelo ipsam manu deducente, in cœlum C conscendere, aliosque Angelos videre et audire ipsi conversionem gratulantes : et nigrum quoddam spectrum aspectu horridum, fremere ac vociferari, se injuria affici, si Eudocia sibi eriperetur. Ipsa vero distributis in pauperes facultatibus monasterium ingressa est : ac dein curriculum religiosæ exercitationis præclare emetiens, Aureliano regnum adepto sistitur, ab iis delata, qui prius illam impia amore prosecuti fuerant. Sed cum intra ulorum effectrice gratia prædita esset, et filium ejusdem Regis mortuum suscitavit, et ipsummet ad Christi fidem adduxit. Post annos aliquot a Diogene Duce Heliopoleos ad quæstionem rapta, prodigiis quibusdam patratis, rursus dimittitur. A Victorio demum, successore Diogenis, capite plectitur.

Alia ex Menæis Græcorum.

10 *Utrique huic elogio hæc affert Vitæ plenior historia, et aliquam quoque hinc ipsa mutuabitur. Eam nobis exhibuit Græcus codex bibliothecæ Vaticanæ in membranis exaratus, manu adeo antiqua, ut Illustrissimus Leo Allatius ætatem ei tribuat nulle parte annorum. Latine vertit Petrus Possinus noster, ut et labores nostros sua benevolentia sublevaret, et elegantiæ quæ polleret, stylo ipsos ornaret Sanctos. Quod autem in Græca narratione ipse sentiat, quoque loco cum sit interpretatus,*

Vertit e Græco Petrus Possinus noster.

ita exposuit litteris huc Roma datis VI *Kalendas Octobris anno* CIↃIↃCLXII. D

11 Undecimus, opinor, hic mensis evolvitur, ex quo Tibi Roma discedenti receperam, quam mihi relinquebas Græcam Eudociam, Latino a me mutatam cultu remissurum. Libero ecce fidem : sero si tempus æstimes ; sin quæ isto spatio multa et varia intercurrerunt, negotiorum, peregrinationum, valetudinum curationum, impedimenta reputes, etiam fortasse præmature. Me quidem, non indormire debitis solitum, dudum ægre habebat ista : conabarque identidem subjecivas liberi temporis eo particulas conferre. Ceterum eluctari obstaculorum moles non prius potui, quam Sansosianus agri Nolani secessus, in tranquillum gratæ solitudinis excepit sinum. Ibi dum ab Ischiensibus remediis, haud minus morbo ipso ærumnosis ac molestis rusticana quiete me reficio, vel reperi, vel semper fugientem vi attraxi, avideque arripui occasionem vetusti jam expungendi nominis, et officio promisso defungendi.

In secessu agri Nolani :

12 Reddam hinc jam tibi rationem ejus operæ : ac primum profitebor deprehendisse me ex styli genere, nequaquam esse hujus opusculi scriptorem, S. Eudociæ, cujus vitam exequitur, æqualem. Usurpat enim vocem ὁμουσία, in Nicæna demum sanctam synodo, nec ante visitatam : Prætorianorum Ducem, Comitem appellat. Hæ res posteriorem Constantino ætatem sapiunt. Sic equidem crediderim. Acta sanctæ Martyris, quæ in Phœnice vixerit ac passa sit, ibidem Syrophœnicum fortassis populari lingua fuisse conscripta : quæ nactus hic noster quisquis est, ea circa Theodosiorum forsitan tempora, Græcæ Ecclesiæ communicaverit. Sane dictio ipsa mihi attentius exploranti videbatur interdum aliquid olere peregrinum. *Ista eruditissimus, cujus et alias in eadem epistola expressas observationes infra referemus.* E

Græce antea ex alia peregrina lingua reddita ab alio, ut videtur.

12 *De Eudociæ patria non uno modo, quos jam citavimus, scribunt auctores. Basilii Augusti Menologium, ita habet :* Ὑπῆρχε μὲν ἀπὸ Σαμαρίτας τῆς πόλεως. Fuit illa ex Samaria urbe. *Idemque habet Arcudius in Anthologio. Vita autem :* Ἦν γενεῖ τις κόρη τοὔνομα Εὐδοκία ἐν πόλει καλουμένῃ Ἡλιοπόλει τῷ μὲν γένει Σαμαρίτις ὑπάρχουσα. Fuit Heliopoli puella quædam nomine Eudocia, genere Samaritana. *At quia plures olim urbes fuerunt,* Heliopoleos *nomine celebratæ, ut patet ex libro Stephani de urbibus ; quæri potest, quam ad Heliopolim Eudocia pertinuit. Ad Ægyptiam referunt quidam, ut omnium celeberrimam, quæ et in sacris litteris memoretur. Ita enim Isaiæ* 19 *v.* 18 : In die illa erunt quinque civitates in Terra Ægypti loquentes lingua Chanaan, et jurantes per Dominum exercituum. Civitas solis vocabitur una. *De ea meminit Strabo lib.* 17 *Geograph.* Supra est prætectura Heliopolitana, ubi Heliopolis est, *sive Solis urbs*, aggeri magno imposita. *Ac paullo post :* Nunc omnino urbs deserta est. *Scripsit autem Strabo initio regni Tiberii, ante Trajani imperium, sub quo vixisse traditur Eudocia annis fere* LXXX. *Instaurata tamen postea hæc est* Heliopolis, *et fortasse ante tempora Ptolemæi geographi, qui M. Aurelio Antonino imperante floruit, ante annum Christi* CXXX, *quo ille decessit. Is enim lib* 4 *Geographiæ cap.* 5 *inter alia sic scribit :* Heliopolitæ Nomus et Metropolis Solis. Et in finibus Arabiæ et Aphroditopoleos, Babylon, Heliopolis, Heroum civitas. *Fuitque illa* Heliopolis *antiquitus sedes Episcopalis ornata, sita in Augustamnica* II. F

Eudociæ genus e Samaria, habitatio Heliopoli,

non Ægypti urbe, idem credebat.

13 *Alia est in Cælesyria ab eodem Ptolemæo lib.* 5 *cap.* 15 *memorata* Heliopolis, *et ipsa Episcopalis unde a temporibus Trajani, quando* Theodotus *Heliopolitanus Antistes Eudociam sacro Baptismo initiavit. Nam, ut habent Menæa,* Αὐτὴ ἐξ ἡλίου πόλεως τῆς

Sed Cœlesyriæ :

A ἐπαρχίας λιβανησίας φοινίκης. *Recensent hanc Heliopolim in* præfectura Phœnices Libanisiæ, *sive* Phœnicia Libanis *veteres Notitiæ Græcæ ac Latinæ, quas Carolus a S. Paulo Episcopus Abrincensis edidit. Eadem quæ in Menæis, habentur apud Maximum Cythereorum Episcopum in Vitis Sanctorum vulgari Græcorum Episcopum in Vitis Sanctorum vulgari Græcorum lingua editis. Hactenus de S. Eudociæ patria.*

14 *Ætatem indicat Vita.* Κατὰ τοὺς χρόνους Τραιανοῦ τοῦ βασιλέως. Circa tempora Trajani Imp. *Adstipulantur Menæa, Cytherœus, Arcudius, Basilii Menologium. Cepit imperium Trajanus anno Christi duodecentesimo, gessitque annos* XIX, *menses* VI, *dies* XV *ac demum obiit die* X *Augusti, anno* CXVII. *Verum Trajano Romanum Imperium tenente, aut paullo post sub Adriano, quousque longior ætas Eudociæ potuerit excurrere, in iis regionibus* Aurelianum Regem *exstitisse, quis credat? Haud equidem gravate crederi, opinor, qui Ituræorum et Trachonitarum ac Galilææ ætatisse Tetrarchas, sive Reges, annis ante Eudociæ ætatem* LX *et quod excurrit, ex Evangelio meminerit; Imperatori tamen Romano obnoxios. Alibi quoque Reges appellati fuisse quidam in provinciis Romano Imperio subjectis, reperiuntur, qui vel sua Romanis regna tradiderant, retento titulo ac specie aliqua regiæ majestatis, etiam ad liberos transmittenda; vel certe, ne debellarentur, ultro vectigales facti erant: vel fortassis impositi quibusdam Præsides regio ornatu sunt nomine, cui gentes illæ assueverant, ut minus mutatione regiminis gravarentur. Ita Ægypto regendæ* Præfectus Augustalis *regia potestate dari solebat. Et alioquin φιλοτιμία quadam vel ambitione nationum sæpenumero evenit, ut Magistratuum, qui ipsis præsunt, aut aliter profuerint, etiam temporum, appellationes, in augustiorem fastus speciem formentur. Ipsimet quandoque Præsides fortassis regium nomen arrogarunt, aut popularium adulationi attributum non sunt aspernati. Salse in secunda oratione de Lege Agraria contra Rullum ridet Tullius L. Considium et Sext. Salsium, qui paucis diebus, quibus Capuam deducta erat colonia, non duumviros se, ut in ceteris coloniis, sed Prætores appellari volebant; et a tunicata illa plebe appellabantur; augurabaturque quibus primus annus hanc cupiditatem attulisset, paucis annis fasse Consulum nomen appetituros.*

vixit initio 2 sæculi.

quomodo illic tunc Rex Aurelianus, sub Romanis?

B

15 *Quod si* Aurelianus *ille, quisquis erat, re contra hostes fortiter gesta, magnifica illa nominationis honoratus a populo, dissimulante etiam fortassis Hadriano Imperatore, qui ætatem quandam imperii prærogativa Parthi relinquerat? Odenatus certe Palmyrenorum in eadem Syria princeps, post annum Christi* CCLX, *capto Valeriano, fessis Romanis viribus, ut scribit Trebellius Pollio atque, assumpto primum nomine regali cum uxore Zenobia, sapientissima et fortissima fœmina, Orientem in pristinum reformavit statum omnes omnino totius orbis partes reformaturus, nisi Maximi consobrini scelere fuisset interemptus. Quid quod ipsa post ejus cædem Zenobia regale decus retinuit? Et quidem tanto (ut alia sunt verba apud eumdem Trebellium Aurelianus Imp.* apud Orientales, *et Ægyptiorum populos tueri fuit, ut ne non Arabes, non Sarracenos, non Armenios commoveremus. Ipsoque adeo Claudius II. ut paullo post eidem Aurelianus Imperator subnexuit, eam, quod ipse Gothicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare, idque occulte ac prudenter, ut illa servante Orientalis fines imperii, ipse securius quæ instituerat perpetraret.*

ubi Palmyræ vocalo 3 intenatus,

C

quisque mater Zenobia,

dissimulante Claudio II Imp.

16 *Sed quacumque ratione, seu vivus Rex fuerit noster hic Aurelianus, sive ita sit a posteris, quia id splendidius videbatur, appellatus, recte ab Interprete* Regulus *nominatur, qui titulus, magnis etiam ex potentibus dynastis sed majori cuipiam, ut Imperatori Romano, alterive consimilis auctoritatis monarchæ, vel cæsari, tribuitur, atque ea etiam, qui amplas alioquin di-*

Aurelianus ille recte ab Interprete Regulus appellatus.

tiones, et antiquis, pluribus regnis pares, libero jure D *possident, necdum tamen Regis appellationem legitima auctoritate adepti sunt. Aureliani hujus potentia vel in eo cernitur, quod mandasse narretur, ut in quo Eudocia degebat loco civitas conderetur. Quod tamen factum nunc sit, non constat, cum non multo post excesserit e vita Aurelianus. Scribit Menæorum auctor:* Εὐδοκία καλῶς τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως διερχομένη, προσάγεται Αὐρηλιανῷ τῆς βασιλείας κρατήσαντι. Cum præclare cursum asceticæ vitæ conficeret Eudocia, Aureliano imperium, *seu* regnum, adepto sistitur, *quasi idem esset regnum imperiumve cujus antea meminit,* κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς βασιλείας Τραιανοῦ, circa tempora imperii Trajani. *Sed enormis hic error foret, si Aurelianum Romanum Imperatorem Claudii II successorem intelligi vellet, qui* CLII *post Trajani mortem annis capessivit imperium.*

VITA ET PASSIO

Sanctæ Martyris

EUDOCIÆ SAMARITANÆ.

E Græco Codice Vaticano

Interprete Petro Possino Soc. Jesu.

CAPUT I.

E

Juventus et vita perdita Eudociæ.

Temporibus Trajani Imperatoris, fuit Heliopoli puella, nomine Eudocia, genere Samaritana, efficacissima diaboli ministra; quæ formæ præcellentis illecio, plurimos in transversum actos, suis in exitium miserabile laqueis trahebat: divitias regionum illarum pleraque, in suos injustissimos thesauros quæstuosissima undique nequitia corradens. Tantum erga eam juvenum ardorem fax incendebat duplex, naturalis pulchritudo faciei, quam ars pictorum nulla, quantumvis conaretur, imitando posset exprimere; et pellacissimorum mollitia gestuum, in speciosissimo cultu ineluctabiliter oculos fascinans. Concurrebat fama late dilata e cunctis longinquarum etiam regionum Urbibus Heliopolim vis magna nobilium juvenum, quæsitis prætextibus suas eo peregrinationes lucrantium; re vera formæ, quæ parem nusquam haberet, visendæ fruendæque cupidine tractorum. Neque vero in seculares solos pernicies grassabatur, non deerant e dicatis Ecclesiarum ministerio viris, qui spreta religione, et salute animarum, mercede vilis voluptatis stultissime addicta, ad pestiferas illecebras adhærescerent. Neque illa tum sacri profectus discrimen habebat ullum: dum sibi undecumque pecuniam conficeret; quam immensam et supra privatum modum cumulaverat; usque in regiam plane potentiam.

Eudociæ celeberrima meretrix,

multis ad eam undique concurrentibus,

ingentes opes concerat:

F

2 Itaque longo usu, et multiplici pretio peccandi in flagitia occalluerat, ut plane potestatis nullius infra divinam, tam desperati morbi medela videretur. Et adfuit in tempore divini Pastoris ovem perditam requirentis cura et manus: agnovit opus suum aliena vitio depravatum, et reformare voluit qui primum tinxerat divinus figulus: verus Paterfamilias fructibus vineæ, rapinæ hostium expositis, providit. Curator ærarii cœlestis, in terris atque in luto hærentem et pereuntem drachmam, transferre in æternos thesauros studuit. Denique custos speratæ Justorum gratiæ semper bonus, desperatam hanc Samaritidem, in suam ipsius perfectam revocavit opem. Nam late illustris divinæ misericordiæ splendor, expectatæ bene agentibus felicitatis magnitudinem ostendens, effecit, ut vacuus dimitteretur a peccatrice illuminata, turpi confusus repulsa diabolus, et efficaci fraudium suarum instrumento privatus. Postquam est in clara hac deprehensa vanitas

jamque in scelere inducata,

divina tamen gratia in aliam mutatur.

A tas suppeditatarum in pretium dedecoris, prodigæ sui corporis ac formæ, terrenarum opum. Unde vas prius immunditiæ immaculatum evasit; cloaca luti, fons illimis aquæ perennis facta, flumen sordium, in lacum odoratum; fœtens mephitis corrupti putei, in alabastrum unguenti pretiosi; pestis et pernicies hominum multorum, in salutarem plurimis portum est mutata.

CAPUT II.

Colloquium Eudociæ cum Germano monacho.

Germanum monachum audit noctu psallentem,

Porro principium in ea salutis et divinæ operationis tale fuit. Pius quidam monachus, nomine Germanus, e nescio qua peregrinatione monasterium repetens, necessario per Heliopolim itinere, urbem vespere ingressus, exceptus hospitio est amici Christiani hominis: cujus domus non longe a porta civitatis sita, contigua erat ædibus, quibus illa, de qua diximus, puella utebatur. Ibi pro suo more, postquam acquievisset aliquantum, intempesta hora consurgens monachus, psalmodia nocturna perfunctus est: ac postea considens, e libro, quem viæ comitem gestare in sinu erat solitus, alta voce pronuntians, non

et legentem de pœnis damnatorum,

modico spatio legit. Erat porro argumentum libri judicium extremum: eoque memorabatur, Justos B quidem splendore solaris æmulo fulgentes, omnium, qui unquam erunt et fuerunt, hominum oculis conspicuos, in præcellenti gloria futuros: peccatores contra igni inextinguibili, sententia irrevocabili addicendos, in sempiterna secula, supplicio nec finem nec remissionem unquam ullam inventuro. Divina providentia evenit, ut ea nocte Eudocia solitaria decumberet in conclavi, a cubiculo, ubi pernoctabat monachus, uno, nec crasso pariete diviso.

4 Ergo illa, psallentis primum excitata cantu; postquam deinde audivit quæ ex codice recitabat; penitus commota, in magno cogitationum æstu lucem expectavit. Qua primum orta, divinæ instinctu gratiæ, misit qui auctorem nocturnæ vocis requisitum, ad se venire ne gravaretur, suo nomine rogaret. Hunc mox accurrentem intuens; Etiam, inquit, atque etiam oro te, hospes, edissere ex vero, quis et unde sis? quo vitæ instituto, cujus dogmatis ac religionis. Nam quæ te audivi noctu loquentem vehementer me perturbant; quippe magna et mira, inauditaque mihi hactenus. Quod si verum est quod aiebas, peccantes inextinguibili addicendos igni, quis salvus esse poterit? Respondit ei B. Germanus

quibus mota, ima se cum ad se vocat,

cum dicas tibi funditus ignota, quæ de judicio extremo recitavi, caussa mihi quærendi est ex te, Domina, cujus religionis sis? Ad ea Eudocia: Et patria, inquit, et secta Samaritana sum: fortuna quidem ultra modum, et pene supra votum, locuples: quæ C res major mihi timendi caussa est. Nam audiebam tuum illum, ex quo legebas, coducem vae canere divitibus, et sempiterna illis potissimum flammarum inextinguibilium supplicia minari. Cujus nihil simile ex nostri dogmatis voluminibus recitari unquam equidem memini. Quare non parum conturbor, et atrocitate denunciati mali, et denunciationis inopinatæ novitate. Capto hic tempore Germanus, explorandum mulieris statum ratus, Habes-ne, inquit, virum, Domina? et unde istæ tibi, quibus abundare te fateris, opes affluunt? Ad hæc illa: Virum non habeo legitimum: ex multis autem viris collectæ mihi, quas possideo, divitiæ sunt. Quod si diviti post mortem tam graves et æternæ luendæ pœnæ restant; quo fructu hæc mihi copia congregata est?

et qua ratione opes acquisierit.

5 Ait B. Germanus: Responde mihi vere ac sincere ad hoc quod percontor ex te; nam, quem colo, Christus sincerus et verus est: Utrum mavis, salva fieri divitiis omnibus, et vivere felix per æterna secula; an istam amplectens opulentiam uri æternum, D et excruciari dirissimo igni? Ait Eudocia: Malo equidem pauper æternam felicitatem assequi, quam dives in sempiternum et irreparabile exitium ruere. Sed miror cur ita puniatur post mortem dives. An fero quodam et inexorabili Deus vester in divitias flagrat odio? Minime, Germanus inquit, divitias aversatur Deus; sed injustam divitiarum acquisitionem, et præposterum acquisitarum usum. Itaque qui jure possessa sancte dispensat, extra culpam et pœnæ aleam apud Deum est: qui autem rapinis congerit, quod avare premat; nihil inde in necessitates miserorum spargens; sane hujus inhumanitati pœna, quam dixi, a Deo decreta est. Ait Eudocia: Tibine videntur quas possideo divitiæ injustæ? Injustissimæ, Germanus reposuit, ac quovis peccato pejus irrevocabiliter Deo exosæ. Quid ita vero, ait illa; cum multos utique nudos vestierim, multos famelicos paverim, nec paucorum inopiam auri largitione consolata sim? Cur malas dixeris in usus tam bonos divitias expensas? Hic Germanus: Commoda, inquit, mihi quæso, Domina, attentam mentem. Nemo sane sapiens, qui balneas adierit lavandi gratia, ibi malit corpus immergere ubi videat aquam jacere turbidam, et fœce fœtida immista graveolentem; quam ubi adverterit liquorem limpidum et purum ad imum pellucere. Tu ergo quamdiu sciens volensque in cœno peccati volutaberis, oblatam syncerae lymphae gratiam sperneus, haudquaquam extricabis te luto flagitiosæ lucentiæ, quod te sibi sponte adhærescentem, deinde velis nolis certo transmittet, ac quasi torrentis impetu pertrahet, in lacum sulphuris ac bituminis, flagrantem æternis incendiis iræ divinæ. Nam divitiæ, quibus abundas, Deo magno et æterno Judici exosæ, utpote jam prædamnatæ sunt, quippe illicitæ pravæ libidinis corrasæ e juventute diaboli stipendiis merente. Nec prodest, quod exiguam particulam eorum, quæ ex multis pretiosis dedecorum emptoribus expressisti, aspergis interdum in paucos egentes. Istius enim boni per se operis gratiam apud Deum omnem, flagitiorum, in quibus volens et tibi placens desides, fœtor extinguit. Nec alia unquam emereri mercede serenos incorrupti Arbitri oculos poteris; quam si laeves illas obscenae nequitiae, tibi penitus concretas, absterseris; et bene abominandi putoris exhausto plenoque purgato, pias te deinde ac puris tunc tantum acceptae misericordiae operibus ornaveris. Ut enim qui per vepreta nudis pedibus incedunt, multis configuntur aculeis spinarum; quorum etsi aliquos evellunt, plures tamen haerent penitus, miserosque exulcerant: sic te parum juvat sponte infixam lasciviae luto, bene aliquid interdum facere demerendo mopem; dum a te graviter offensus, et ideo terribiliter infensus omnipotens Judex, superne tibi minaciter imminet: summa dictorum sit: si me audire volueris, salva esse potes et supplicia, quae jure metuis, vitatis, aeterna felicitatis divinae gaudia consequi.

per flagitia acquisitæ,

quæ nisi abstergat,

placare sibi Deum non possit

F

6 Respondit B. Eudocia: Oro te, mi homo, serve Dei vere, ne gravare mihi paullum assidens exponere formam officiorum, et modum operum, quibus Dei gratiam emereamini, ut ea ego imitans, possim ipsa quoque recto divitiarum usu salutem consequi. Nam dicere te memini, delectari Deum justa et sancta dispensatione opum. Me autem nihil retinet, quo minus quantocumque rei meae familiaris damno, recte putem emptam securitatem ab iis poenis, quas in die judicii subituras Deo exosos dicis. En, venerande Pater, magnum habeo numerum servorum: eos omnes ferro, argento, rebusque pretiosis ceteris, ducam, te praeeunte, ad Deum tuum: si forte interventu tuo, istam meam satis accipere oblatiunculam dignetur, et salutem sic meritae largiri. Ad

orat se docere quomodo id assequi possit;

parata opes suas Deo offerre.

ea

ex ms. Græco

ea Germanus. Cave, inquit, ex humano usu ac sensu, de Deo censeas, Eudocia. Eminet immensum quantum supra cogitationes istas humiles; et tam longe est a requirenda communicatione secularium harum, quas possidemus hominum, ut cum esset per omnia divitissimus, pauper propter nos sit factus, animo salutem nobis sua sibi æruminosa egestate mercandi. Has igitur quas tibi abundare opes memoras, filia, dispergere in infirmos et pauperes. Tales enim Deo commendati sunt : et quod in eos confertur, sibi datum imputat; ac pro ista peritura sic expensa substantia, cœlestem nunquam defecturæ felicitatis thesaurum rependit.

monetur ut eas det pauperibus,

7 Hæc cum rite perfeceris, accede ad sanctum ac salutare Baptismatis lavacrum, quo sordes ac lutum universum peccatorum, quæ te inquinant, ebues ac demerges, nunquam deinde apparituram : ut de cætero pura, immaculata, renata per regenerationem divini Spiritus, cernas filiali jure beatam hæreditatem ne corruptæ et sempiternæ hujus, exortis tenebrarum ac noctis, hoc est tetræ ac sollicitæ nundinationis pravorum operum; et flas agna sancta in viretis cœlestibus pascenda, cura et ductu Jesu Christi Salvatoris nostri. Uno verbo cuncta colligo : Si vis salva esse, filia, fac quæ suadeo, et beata eris in ævum omne. Respondit B. Eudocia : Nisi penitus descendissent in animum meum, quæ te audivi nocte recentem, non hoc te utique vocassem. Quæro quantum vis auri a me capere in pretium operæ ac moræ, quam mihi necessariam, patienter commodes rogo paucorum dierum, quibus edisseras mihi rationem universam vestri dogmatis, ac disciplinæ formam; juxta quam dispensatis recte, ac prout oportet, meis facultatibus, sequi te quocumque duces, vilibus curis expedita, possim. Ait B. Germanus : Idoneam sane causam video moraudi, spem reducendi ovem perditam in ovile Domini. Ergo etsi festinabam, non gravate indulgeo quod petis, dierum paucorum spatium. In ante omnia, quod præcipio fac : evoca ad te unum e Presbyteris Cleri urbani, qui tibi, quantum opus est, primis edoctæ, salutaris Christi lavacri sigillum apponat, Hoc caput et fundamentum est : ex eo deinde cetera suo sequentur ordine, quæ Dominum ex te gratia requirit.

Germanum rogat ut aliquamdiu in substitat eumque plenius instituat

B

CAPUT III.

Eudocia cum Presbytero de sua conversione tractat.

His Eudocia auditis, vocatum ad se unum ex honoribus domus suæ nutritis, jubet repente proficisci in ecclesiam Christianorum, indeque unum e Presbyteris ad se adducere, rogando, venire ne gravaretur ad quemdam, qui ejus opera egeret; ita tamen, ut nec vocantis nomen, nec vocandi causam distinctius exprimeret. Festinavit quo mittebatur famulus, et brevi adfuit cum Presbytero, quem videns Eudocia, venerandos ejus pedes osculata est, provolvens se terræ coram eo. Post hæc ait illi : Oro, Domine, ne te pigeat assidendo paululum exponere mihi dogmata vestræ religionis : nam volo et ego Christiana fieri. Presbyter admiratus dictum, cujus autem, inquit, die, quæso, sectæ aut superstitionis es, ex qua in Christianam professionem transire cupias? Illa respondit : Samaritanæ sum, ut genere, sic secta : totus vero mundi ejus fundus cum ego tibi vitam meam uno brevi et vero exprimam verbo? Multorum malorum pelagus sum. Ceterum cum audivissem peccatores post mortem igne torqueri, nisi pœnitentiam prius operati, et Christiani facti sint, decrevi Christiana fieri. Respondit Presbyter. Si pelagus peccati fuisti, demeens esto portus salutis. Etsi multis ventis agitata es, nunc in tranquillitatem te compone : et si fluctibus multis te ipsam permisisti; require jam matutinum rorem e cœlo descendentem : et si multis connubium procellis es, at ex hinc sume gubernaculum veritatis, quod te tuto diriget in ipsius veritatis portum, in quo institiæ omnis apothecæ sunt. Stude tum, in quo institiæ omnis apothecæ sunt. Stude autem fieri hæres bonorum quæ illic sunt. Divitias vero, quas te habere ais, sparge in egentes, et libera te ipsam ab amaritie peccati, simulque a tenebris et igne nunquam extinguendo, tibi, nisi resipiscis, reservatis.

Presbyter ad se unum vocat,

C

ut ipsa tandem percipiat,

cupit ut ipsius pectori sigillum ad Christum Cœlestis Sponsi inscribat

9 Hæc audiens Eudocia, soluta in lacrymas est, et frontem propriam manu tundens, ait : Verene non est peccantibus misericordiæ locus apud Deum vestrum? Respondit Presbyter : Pœnitentibus, si recipiant sigillum fidei, videlicet Baptismum, condonat omnia delicta prioris vitæ : perseverantes autem in peccato, inexorabiliter punit. Ait Eudocia : Dic mihi, Presbyter, putasne in cœlo majora et pretiosiora quam hic esse? Nam apud nos sane multi sunt thesauri auri, argenti, gemmarum, cæterique deliciarum instrumenti. Abundant præterea pisces et volucres, immensaque ciborum cæterorum et potuum copia ad usum mensarum : quid his plus illic reperitur? Dicit ei Presbyter : Nisi abduxeris mentem ab illecebris hujus sæculi; et speciem blandientium sensibus momentaneam voluptatem despexeris, non poteris, Eudocia, vitam æternam adipisci. Quare si ad illam pervenire vis, obliviscaris oportet pomparum et oblectationum vitæ hujus. Respondit Eudocia. Absit a me, Domine mi tam imprudens electio, qua vitæ immortaliter beatæ, fluxum et transitorium quidquam præhabeam. Id quod quæro, Pater, hoc est : An suscepta Christianorum fide, sperare possim me ad vitam istam, quam memoras, immortalem perventuram? et quod signum das, ex quo intelligam hæc quæ refers sic se habere ut dicis; quoque indicio cognoscam condonata mihi a Deo vestro peccata mea? Nam ubi opes, quas habeo congestas plurimas, ad vitæ quam longissimæ fructum ac jucunditatem abundantissime suffecturas, in egenos, ut suades, cunctas dispersero; si deinde non consequerer quæ ostendis, quid me misera tunc fieret? quippe cui nullum calamitatis extremæ perfugium esset ullum quem reliquum. Siquidem homines, quos omnes flagitiis meis offendi, spretam passim exosamque rejicerent, si eorum opem implorare cogerer, quare, fateor, sum anxia, pugnatque intra me secum incertus animus; ac majorem in modum cuperem, argumento ac pignore idoneo firmari, quæ magnifice promittis de benignitate Dei vestri, condonantis, ut dicis, pœnitenti diviti delicta præterita. Equidem si hoc mihi certo constet, progrediar audacter, sequarque quo vocas, serviamque isti uni Domino cunctis plane diebus vitæ meæ : atque ut conspicuum plurimis nequitiæ exemplum fui; sic illustre iisdem pœnitentiæ exemplar fiam. Nec mirari te oportet hæsitationem hanc meam. Nova enim et inopinatissima nunc primum audio; quorum in nostris litteris, ac secta Samaritanæ, in qua sum educata, monumentis, nec mentio, nec indicatio, nec quod suspicionem primam moveat, vestigium unquam ullum deprehendi.

idoneis monitis ab eo fovetur

audiens pœnitentibus peccata per Baptismum condonari,

opes suas opponit, et instrumenta divitiarum,

E

his relictis,

an certa de vena futura ?

F

Presbyter docet hanc perturbationem a diabolo esse,

10 Hæc Eudocia cum dixisset, excepit Presbyter : Ne instabili fluctues animo, mentemque in diversa ferri tibi distrahique patiaris. Quod te conturbat fraus est, si nescis, auctoris malorum, et tuæ salutis invidi diaboli. Nequam ille spiritus, ubi te capientem impetum ad Christo serviendum vidit, ut salutare consilium disjiceret, hos vanarum formidinum æstus in corde concivit tuo : sperans te hoc modo deterreri posse a vita recta semel visa capessenda; confirmarique in prioris perseverantia licentiæ

A tiæ, qua te misere constrictam, sibique obnoxiam, ad mortem æternumque exitium pertrahat. Eam enim artem factitat; hoc unum illius et summum est studium, homines a bono aversos in transversum trudere, inque ignem inextinguibilem, pœnæ suæ socios trahere. Quod autem cupis certo intelligere, ecquid verum sit, quod audisti de Dei bonitate, parati pœnitentes excipere obviis ulnis misericordiæ; et præteritorum scelerum venia concessa, vitam iis largiri sempiternam. Una tibi ejus certitudinis consequendæ ratio est, alta et attenta consideratio veritatum æternarum : ad quam, secessu et vacatione a terrenis curis, tum etiam humili prece, et sobria supplicatione opus est : his enim rebus lux divina conciliatur animis. Quare faciendum tibi censeo, si salva vis fieri, ut veste ista magni pretii deposita, vulgari te involvas tunica, sicque clausa in seductissimo domus hujus cubiculi, dies ibi septem perseveres recognoscens cum lacrymis peccata tua, eaque Deo creatori tuo confitens, interimque jejunans, eique supplicans ut illuminare te dignetur, ac demonstrare quid velit a te fieri. Mihi crede, non frustra, hoc facies. Misericors enim ille ac supra modum benignus occurrere ultro ad se reverti conantibus solet. His Presbyter dictis, assentiri visam Eudociam reliquit, rediens unde venerat : eique digrediens, hoc bene ominatæ consolationis verbum, quasi vaticinando, cecinit. Christus Deus, qui justificavit publicanum, tuum quoque nomen celebre faciet in omni terra, Amen.

jubetque vili veste indutam, 7 dies septem precibus, æternarum meditationi, vacare in abdito,

B *et bene sperare*

CAPUT IV.

Secundum B. Germani colloquium cum Eudocia.

Beata igitur Eudocia nullam moram interponens suæ ad Deum conversioni, statim advocata una e suis ancillis, ait illi : Si quis eorum, qui me visere solent, huc veniat, volens ad me ingredi, videsis ne me domi esse sciat, neu quisquam me prodat : significetur autem illi profectam me hinc procul in villam suburbanam; ibique detineri urgentibus negotiis ad dies aliquot, postea reversuram. Curre ergo ad janitorem, et in eam sententiam illi manda, serioque interminare, ne ulla ratione patiatur malum quemquam virum huc pedem inferre. Cura porro majores domus occludi fores, sicque obseratas manere, quoad aliud mandavero. Præterea qui obsonandi curam habent, ne huc ex more inferunto quotidianam cibarum copiam, ad usum mensæ meæ, cessetque servorum in officinis labor. Denique omnia in fidem ac spem mi absentiæ meæ accommodentur.

Eu locum celari jubet se domi esse.

ne quis adeat et se suppeditet.

C 12 His sic ancillæ præscriptis, conversa ad B. Germanum Eudocia : Obsecro, Pater, inquit, ne graveris mihi hæc quæ te rogo. Quare vos monachi in locis desertis habitatis, tantam delectarum copiam hic in urbibus relinquentes? an forte majores illic delicias reperitis? Hæc B. Germanus : Minime, ait, filia, sed in solitudine invenimus, quod ut fugiamus, urbes relinquimus, delicias et rerum copiam quas dicis : utique quibus sola caussa secedendi est studium demittendæ mentis arrogantiæ, et lasciviæ et opes domandæ, famæ, sitis, labores, vilis veste, commodorum omnium indigentia, ut a culparum concretione vel levissimarum, sive quas fragilitas invexit, sive quas illecebris objectis; sive quarum irritamenta, maligna diabolus suggestione in peccatum, quam longissime absimus. Nexum autem et aculeum, quem bet culpæ conscientia mortalium animæ, quibus ea delectata verbum habet regni cœlestis aditum, quoad eluerit, concretamque penitus, asperitate pœnitentiæ, labem eraserit. Lucis enim æternæ, merique ac sinceri gaudii sedes in cœlis est, nullam

necessarios se esse

Quæ monachi deserta colant.

neque ad [illegible] pertinere [illegible] pœnitentiæ.

tenebrarum, hoc est culparum, nullam ejus, quæ culpam individua sequitur comes, lacrymosæ pœnitentiæ societatem admittens. Habes quæ nobis deserta incolendi caussæ sint; studium cavendi peccata in posterum, et eorum, quæ prius contraximus, maculas ærumnosis vitæ austeræ piaculis delendi, quo sic aditum ad felicitatem expediamus nobis liberum. Hoc, inquam, agit, in hoc tota versatur atque consumitur disciplinæ nostræ ratio, ut corpora nostra intacta omni pravæ actionis lute; mentes omni dolo, simulatione, murmuratione quavis ac contumelia, puras et liberas, servemus. Quod magna supra omnem modum mercede facimus, sic consequentes omnimodam conditionis paritatem cum Angelis lucis : juxta quod annuntiavit nobis per sanctos suos Apostolos Christus in Evangelio. Divitiæ vero nihil prosunt ad regnum Dei; non magis quam corpus mortuum in sepulchro jacens. Si ergo volumus debitorum, quæ contraximus, solutionem, et cum ea securitatem consequi, studeamus decurrere spatium hujus vitæ in officiis religionis, per justitiæ ac veritatis callem incedentes : et quasi tunicam, dirumpamus corda nostra, continua Dei invocatione. Sic enim abstergemus ex nobis peccatorum maculas, juxta quod scriptum extat in Psalterio Davidis : Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie peccatorum meorum. Semper autem cavenda nobis esse eloquia Domini, insinuat idem Propheta David, dicens : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Adeo autem suavia sunt eloquia Dei, ut cujusvis cibi ac potus gustum ac pretium exuperent; plusque roboris animæ ac virium conferant, quam esca quælibet corpori. Quare de iis ait Scriptura Divina : Vinum lætificat cor hominis, et panis corroborat : per hæc significans mandata Domini nostri Jesu Christi, quæ panis instar ac vini, cibariorumque omnis generis, animæ sunt. Liberant enim quemcumque peccatorem hominem, a gravi, prius contracta per pravas actiones, labe, et justificant revertentem ad Dominum, si ea meditetur, in iisque se jugiter exerceat.

D *ex ms Græco*

Psal. 37. E

ac divina mandata assidue meditanda.

Psal. 103. 15

13 Age igitur; deposita hac quam gestas mundana veste; et ejus vice humiliori sumpta, accede alacriter ad pœnitentiam per bona ac Deo grata opera; et semina vim lacrymarum super terram, ut gaudium in cœlis metas, et exultationem fine carituram. Luctu exhauri pelagus peccatorum tuorum, ut sic mancisci consolationem a Domino merearis, introducturo te in gaudium justorum. Deplora flagitia, quæ prava, in cor tuum afflata versutissimi diaboli persuasione, suscepisti; ut se tibi perpetuæ salutis conciliator Angelus admoveat : sicca compesce oculos lætitiæ corruptionis, in quibus diu jacuisti, tradente illuc, acclidetinente, efficaci malorum omnium artifice, ut deberentur Paradisi participes fias. Pinge vicissim, et contrista eum qui te peccatis oneravit, fidei suis adulationibus seducens : perseverando, nequidquam eo frendente, in studio ac praxi divini cultus, ut lucis hæres evadas, ac velut apis, esto bona operaria, per multas actiones sanctæ justitiam congregans, et Deo placere studens.

quadret et humiliorem vestitum.

F *et ad pœnitentiam hortatur,*

14 Descenderunt hæc Germani dicta profunde in cor atque animum Eudociæ, jam eorum quæ prius audierat recordatione præparatum. Quare ardenti peccatorum dolore flagrans, abjecit se ad ejus pedes, infimis eum precibus in hunc modum orans : Dignare, vir Dei, opus in me consummare quod cœpisti, perge conatus in eo quod superest, ut me puram Deo sistas, ne ludibrium debeam decipere me conantibus, sed absoluto cœptæ conversionis opere, felicitatis compos fiam per tua salutaria præcepta. Ne, inquam, ne, quæso, manum de tabula removeas, quod in me perfecte Christum expinxeris. Hæc audiens Germa-

ac precibus et lacrymis.

nus

A nus ait ipsi : Persta, filia, in timore Domini ; et abdeus te conclavi, ora eum instantissime cum lacrymis, quoad obliteret ac penitus expungat peccata tua priora. Et faciet, ne dubites : Dominus enim Jesus Christus benignus et misericors cito experimentum præbebit humanitatis in te suæ, teque præsenti gratiæ suæ pignore consolari festinabit. His dictis oravit pro ea instanter, et signo Crucis super eam efformato, ipsi bene precatus, eamdem inclusit cubiculo, polliceus se moraturum Heliopoli ejus caussa septem adhuc dies.

EX MS. GRÆCO.

se 7 dies propter eam ibi mansurum addicit.

CAPUT V.

Eudocia septiduum in silentio et oratione perseverans, mira visione dignatur.

Porro ingressa cubiculum Eudocia, postquam septem ibi dies in oratione consummavit, reversus ad eam Germanus, reseratis conclavis foribus prodire jussit, reperitque pallidam, exhausto corpore, vultu et aspectu demississimum, ne redhibiter ab ea quæ prius fuerat, mutatam. Et apprehensa manu ejus, consedere præcepit in scabello ; ac postquam ipse Deum venerabundus est, ait : Ecce mihi, filia, quid cogitasti per hos dies ? quid intellexisti ? quid voluisti ? quid obtemperatum tibi est ? Dicam, inquit illa, Pater sancte, quod jubes : Postquam perseveravi dies sex in præscripta mihi a te oratione ferma, eum die ipsa septima similiter prostrata supplicarem, vultu terræ appleito, circumfulsit me lux magna, solari splendidior : ad quam e terra surgens, tota lucere coepi, visi juvenem speciosum, terribili, vestem habentem extimi candoris, qualis est intactæ nivis in montibus. Hic apprehensa manu mea dextera traxit me secum sursum in aera, involvente me nube, ac perduxit in cœlum. Erat illic lux ingens et mira. Vidi innumerabiles turbas hominum albis vestitorum, quos uno tamen comprehendebam omnes intuitu. Hilares autem erant, arridentes invicem, incomparabili quantum apparebat, perfusi gaudio. Hi conspicatum me venientem, certatim occurrebant salutatum, ac quasi soror ipsorum foret.

Eudocia Germano narrat, se die septimo

ab Angelo deductam in cœlum,

ibi Sanctos lætantes super sanctitatis videat,

16 Cumque, iis magno ambitu deducentibus, præcederem ad lucem illam inenarrabilem, meridianos solis radios decupla saltem proportione superantem ; ecce contra irruit nimanis spectrum nigri corporis fuligine tam tetra, ut omnem carbonis picei, ac notarum nobis nigredinem longe tristitiam excederet. Strudebat autem dentibus, et furiosis conatibus tentabat avellere me de manu ductoris mei Clamore simul horribili, quo totus late aer personuit, hæc vociferabatur : Etiamne hanc in regnum cœlorum introducere vis ? Quid ergo ego ulterius in terra, frustra insidiando mortalibus, operam perdo ? Jam hæc quidem terram e tam fornicatione sua polluit, sed et universitatem hominum, quanta est, lenitate sua contagio inficit. Quidquid artis, quidquid virium habeo, in ea una perdenda cognitum est. Conclaverat et amatores nobilissimos, et ditissimos quosque infinito numero, quorum effusis largitionibus, tantum auri argentique corrasit, quantum Regum opulentia ærariis vix continent. Hanc ego ad nutum habere gloriabar, palmare instrumentum et mobilissimum machinam, qua de hominibus a Deo alienis, et in cassos meos tractus, triumpharem. Nunc adeone in me saevire vis, o Imperator exercituum Dei, ut hujus me pedibus conculcandum obtemperandumque subderem ? Nondum iram in me tuam explevernnt satis tot vindictæ, quas quotidie clades in me ingeminas atrocissimas ? sed et hoc tam mihi certum, tamque caro emptum eripere mancipium decrevisti ? Jam mihi nihil tutum, nihil securum est. Jam timendi caussam video, ne omnes quotquot D sunt, quotquot uspiam vivunt peccatores, e meo gremio avulsos, meis manibus extorqueas, quos egregium videlicet, et aris dignum olleras donum Deo, et in regni cœlorum transcribas hæreditatem. O igitur vani conatus mei ! O frustra suscepti labores, in iis patienter atque addicte ambiendis captandisque ! Quid tam acerbe insultas ? remitte minas et memento qui sim. Solvesis me tantisper vinculis, quæ me constringunt : videbis momento genus hominum destructum, ne uno quidem pari, vel ad solodem, super terram reliquo ! O conditionis iniquitatem non ferendam ! Ego ejectus e cœlo sum ob unam et brevissimam inobedientiam : tu capita vilissima, criminum acervis obruta, Deo ausa petulantissime illudere, contumacissima nequitia, longis curriculis annorum, in regnum cœlorum inducis ? si sic placet, absolve rem semel, age rape, congere quotquot belluinam etiam vitam, ubicumque terrarum sparsi trahunt homunciones perditi, cunctosque in Dei gratiam transcribe. Condar ego tenebris, et præparatæ mihi pœnæ in sæculorum æternitatem abysso immergar.

minantemque si solvatur se homines omnes momento perditurum,

17 Hæc cum ille aliaque in eam sententiam plurima, impudentissima debacchatione perorasset, amare in eum arrisu despexit, qui me tenebat manu, blande in me ridens. Auditaque vox statim est e luce illa, quam dixi, visa proficisci, late omnia his verbis personans : Sic Deo placitum miseranti filios hominum ; ut qui ex iis peccatores pœnitendi consilium susceperint, sinu Abrahæ excipiantur. Tum ad deductorem meum conversa vox eadem : Tibi dico, inquit, Michael mei testamenti custos, redne hanc unde sumpseris, ut consummet certamen suum ; ego enim cum ipsa ero cunctis diebus vitæ ejus. His ille obsequens, momento me restituit in conclave ubi prius fueram ; et statutæ in pedes eo ipso in loco, unde me sursum attraxerat, sic locutus est : Pax tecum, Ancilla Dei Eudocia, confortare et esto robusta : gratia enim Dei et nunc tibi adest, et ubique ac semper in posterum aderit.

sed amaro Angeli obtutu repressum, E

et Dei voce,

se Eudociæ adfuturam spondentis :

cum terris reddit Angelus,

18 Ego sumpta ex his verbis fiducia, Domine mi, inquam, et Deus sancte, obsecro Te, quis es ? id, quæso, te gravaris mihi dicere, ut sciam quomodo debeam credere Deo vero, ut vivere possim. Ille respondit : Ego sum Princeps Angelorum veri Dei : mihi cura incumbit excipiendi pœnitentes, et perducendi eos in beatam et fine carentem vitam. Multo autem gaudio exultat in cœlis chorus Angelorum, quoties peccator aliquis emergit e caligine peccati, in puram lucem pœnitentiæ. Non enim vult Pater universorum perire animam hominis, quem a principio propriis manibus effinxit, in similitudinem suæ ipsius formæ. Quare congaudent omnes Angeli, cum vident animam hominis justitia ornatam, adhærere Patrem æternum ; certatimque gratulantes osculantur, eam ut sororem agnoscentes, quoniam abjecto peccatorum tenebris, ad Deum vivum, omnium filiorum lucis Patrem communem, rite agnatum se convertent, et irrevocabiliter applicuerit. His dictis, tertium me Cruce signavit, et me in terram adorante, recessit in cœlum.

et se Michaelem esse declarat

susceptorem pœnitentium,

F

quorum conversione gaudent Angeli.

terque eam Cruce signat.

CAPUT VI.

Ultima confirmatio Eudociæ in decreto conversionis, et Germani ab ea discessus.

Tum ait illi B. Germanus : Fides igitur aliquando tibi facta est, filia, nec dubitare deinceps poteris, quin sit Deus in cœlo verus, paratus excipere pœnitentes scelerum suorum, in æternam lucem, ubi regnat ipse, ministris stipatus regni sui sanctis Angelis, quos illi circumfusos beatæ luci vidisti. Regnæ quin

Eam sic dignatam Dei misericordis nostra,

A quin etiam et immortalis Domini nostri Jesu Christi gloriæ spectatrix facta es, nec non experientia probasti, quanta sit ejus inter omnes solius facilitas in condonando, et ineffabilis misericordia, qua promptus et pronus est, ad admittendos in suam gratiam eos, qui amicitiam inire cum eo cupiunt. Experimentum cepisti divinitatis ejus, et cœlestium splendorum Aulæ sublimis, in qua residet. Innotuit tibi quam hebes et debilis sit lux mundi hujus, si cum ejus claritate comparetur. Quid tibi deinceps animi est? edissere, agesis, quid sentias. Hic Beata Eudocia plane jam de veritate persuasa, et Deo summo Regi ex toto corde certa servire: Credidi, inquit, et credo, non alium esse supremum Deum, nisi hunc, cujus Regiæ fores in cœlis vidi lumine terribili et incomparabili fulgentes; qui tamen, ineffabilem illam majestatem, non dubitet demittere ad manum errantibus præbendam, et salvandos homunciones peccatores.

et rerum cœlestium visione,

20 Igitur: (excipit B. Germanus) compara te, filia, ad perstandum secure ac patienter in obsequio ejus; hoc agens, ut fructus tuæ pœnitentiæ præponderent peccatis vitæ tuæ prioris; teque ipsam offeras immortali et sempiterno Deo, ut donum ipsi pretiosum. Plange ac luge tantum, quoad impuritatis penitus tibi concretæ sordes omnes lacrymis eluas, sicque pura et pulcra merearis in Christi sponsam assumi. Eo, inquam, usque fontes lacrymarum uberes deducant oportet oculi tui, donec vi earum cuncta vestigia macularum a te prius contractarum, et nævi vel minimi inde reliqui, prorsus evanuerint. Scriptum est enim de iis qui ob peccata sua gemunt: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Ceterum obliviscere priorum tuarum gloriationum, et noxiæ ac vanæ juventutis tuæ: ut vicissim Dominus Christus oblivisci dignetur scelerum tuorum: subtrahe collum gravi jugo duræ ac pudendæ servitutis, quod tibi diabolus imposuerat per peccata, et transi sub leve jugum vivificæ pœnitentiæ, ut tua cervice remissionem nacta, libera deinceps agnoscaris a justis hominibus et Angelis. Enitere ut teneas disciplinam continentiæ et fidei veritatem; et adhibito in consilium tuæ bonæ conscientiæ testimonio, aude palam in os diabolo jactare: Nihil mihi de reliquo tecum est, nec tibi mecum. Dominum enim meum legitimum inveni, eique me reddidi, æternum ab eo possidendam: ultimum vale dixi corruptori meo veteri, obscœno et tenebroso Amori; induta autem novam et incorruptam justitiæ stolam, qua lucem præferente, gratiam et vitam inveniam, quæ me salvam faciant in secula seculorum. Nulla jam me tenet cupiditas terrenarum opum, quæ quam nihili sint, quamque parum durent, nunc attendo: vero et tota mente hæreo, comparandis promerendisque cœlestibus, quare res tibi habe tuas, et longe a me abi, quem alias pro domino colui. Aliene, Plagiarie, serve sempiternis mancipate tenebris.

hortatur Germanus,

B

ut constanter defleat præterita peccata,

et pristinæ vanitatis oblita,

intrepide abrenuntiet diabolo

C

et pompis ejus;

21 His sermonibus magis ac magis in studium confirmata, atque in proposito vitæ melioris stabilita Eudocia, S. Germano respondit: Pater venerande, quid nunc me facere vis? At ille dixit: Volo te ante omnia suscipere lavacrum incorruptionis ac fidei, sanctum Baptismum, qui te custodiet [illegible] in cuncta secula. Ego vero Deo adjuvante proficiscor in monasterium meum; redibo autem rursus, si Deus voluerit. Hic Eudocia cum lacrymis rogabat eum dicens: Ne quæso, ne me deseras, Domine mi, priusquam [illegible] adhuc tantum, plene adepta sim felicitatem conversionis ad Deum integræ. Ne forte veterator [illegible], derelictam me ac destitutam auxilio, retrahat [illegible], ad repetendam [illegible] vitæ [illegible]. [illegible] B. Germanus: [illegible] quod in te [illegible], [illegible] vitæ melioris, præservabit te a laqueis, quos times inimici. Persevera adhuc aliquantum in humili apud Deum confessione peccatorum tuorum, ac te tingendam cura lavacro fidei: brevi ego revertar ad te, provisurus utiliter in posterum rebus tuis, quantum divinus Spiritus largiri ac suggerere dignabitur. His dictis, commendans eam Domino in suum monasterium discessit

et Baptismum quamprimum suscipiat,

D

atque brevi ad eam rediturum addicit.

CAPUT VII.

Baptismus Eudociæ, et libellus ejus supplex ad Theodotum Episcopum.

Profecto Germano perseveravit dies adhuc aliquot Eudocia in arcto jejunio; nihil aliud ad victum adhibens, quam panem, oleum, et aquam; sicque totos dies, et magnam partem noctium transmittens, assiduis ad Deum lacrymis. Deinde accedens ad Episcopum civitatis, et ab eo in nomine sanctæ ac consubstantialis Trinitatis baptizata, ubi domum rediit suscepto Illuminationis Sacramento, libellum conscripsit supplicem; eumque misit ad eumdem Sanctissimum Episcopum, quo profitebatur quantum possideret, cuncta singillatim enumerans. Lecto Episcopus libello, accersitam B. Eudociam interrogavit in hunc modum: Tune es filia, quæ chartam hanc supplicem ad me peccatorem direxisti? Direxi, ait illa, et nunc iterum rogo, ut accipias quod offero. Hisce quæ distincte hoc libello enumeras, quid fieri vis? reposuit Episcopus. Et Eudocia: Precor, inquit, Sanctitatem tuam, ut jubeat Œconomum sanctæ Dei Ecclesiæ hæc omnia a me accipere, miseris et egentibus arbitratu vestro dispensanda. Habere enim divitias has, quas possideo, injustas esse.

illa arcto jejunio et lacrymis se muniverat,

ab Episcopo Theodoto baptizata.

E

scripto libello offert illi omnia sua, pie dispensanda:

23 Ex his ejus verbis intelligens Episcopus, cui nomen erat Theodotus, præclarum ipsius propositum, et fidem in Domino; intuens in illam, et spiritu prævidens qualiter victura, et laudabilem vitæ cursum quo fine clausura esset, ait illi: Ora pro me, soror, in Domino rogo te, quæ digna facta es vocari sponsa Christi, postquam odio habito meretricio amore, castitatem dilexisti, et fornicationis a te alienatæ pretio, virginitatem quodammodo mercata es: quæ mundum vendidisti, ut unam tibi comparares margaritam: quæ post errorem exigui temporis, æternitatem tibi per pœnitentiam acquisisti: quæ mortem in oculis habens, immortalitatem lucrata es: quæ multos in exitium traxisti, nunc autem per unum Christum, multos vivificatura es: quæ ex densis emersa tenebris, fidei splendorem induisti, et digna effecta es, quæ agna Christi vocareris, omen implens tui nominis, dum Divini beneplaciti tuo isto Eudociæ vocabulo designati, favorem es consecuta: quæ vulgus ac fæcem hominum pecunias largientem spernens, senatum Angelorum præoptasti. Ora pro me, iterum rogo te, serva et ancilla Dei, et memento mei in regno cœlorum. Hæc et alia multa Episcopus locutus, ait suo Diacono: Accerse huc mihi celeriter, fili, Præfectum hospitalis domus sanctæ Dei Ecclesiæ. Cui mox se sistenti dixit Episcopus: Scio te religiosum hominem esse, et multarum animarum curam gerere, quare tibi commendo, ut huic quoque prodesse in melius studenti consulas, ejus oblatione ad Deum per manus pauperum transmittenda

qui prævidens sanctam ejus vitam et finem,

F

ejus se precibus commendat,

et ejus oblationem suscipi curat.

CAPUT VIII.

B. Eudocia divitias omnes suas abdicat.

Erat autem hic vir hospitali Ecclesiæ domui Præpositus, Presbyter quidem dignitate, Virgo autem [illegible] [illegible] patri-

Præfecto hospitalis tradendo

monium

monium, et quidquid habuerat sanctissimæ Dei Ecclesiæ donaverat. Is sumens secum Eudociam, ad hujus domum pariter cum ipsa se contulit. Hæc porro, postquam eo ambo sunt ingressi, vocatis dispensatoribus rei suæ familiaris, ait eis: Age, profitemini, unusquisque, numerum ac censum rerum curæ vestræ commissarum, ipsasque hic statim exhibete universas. Illi continuo cuncta ex apothecis quisque suis deprompta produxerunt. Fuit autem summa prolatarum in medium rerum, *a* Auri libræ plenæ vicies mille, ornamentorum eximiorum diversæ speciei pondus immensum; gemmarum exquisiti pretii, et regiarum margaritarum innumerabilis copia. *b* Capsæ vestis sericæ quinque ac septuaginta supra ducentas; vestis lineæ pretiosæ capsæ decem et quadringentæ, vestis auro clavatæ capsæ centum sexaginta, vestis alterius pretiosis lapillis arte Phrygonica intextis ornatæ, capsæ duæ ac quinquaginta supra centum; vestis variæ gravis; arcæ majores centum viginti tres; auri signati myriades viginti quinque, sive quinquaginta supra ducenta aureorum millia. *c* Moschi capsæ duodecim, storacis Indici sinceri capsæ tres et triginta. Argenteorum vasorum diversæ formæ octo millia pondo, eosdem gemmis distinctum librarum quingentarum, vel sectica auro clavata pondus simul æquantia librarum duum et triginta supra centum, vela bombycina librarum septuaginta. Alias exequi materias minus nobiles, quæ accervatim sunt congestæ, infinitum sit. Habebat et præter hæc mobilia, in solo prædia et latifundia, quæ annuos fructus redderent pretii nummorum octingentorum et bis mille.

25 His ita prolatis, eam Hospitalis domus Præfecto, convocavit servos suos, et ancillas universas, iisque ex capsa pecuniæ signatæ, depromptos bis mille aureos distribuit, ac præterea quidquid vasorum, peristromatum, lectorum, sedilium, extra apothecas et conditoria, in usu præsenti erat, in structissimæ ac semper ornatissimæ domus, ipsis universa contonavit, inter ipsos partienda. Tum his valebixit in hunc modum: Vos ego, quotquot fuistis mihi hactenus mancipii nexu devincti, servitute solvo, et quam optimo jure liberos et nunc cunctos et cunctas, singulos et singulas esse jubeo. Voco vos etiam atque invito, filii et filiæ, ad longe præstantiorem libertatem, quam hæc est, a me nunc data vobis a jugo servitii temporarii; atque, ut ad summum duret, non longioris vita brevi. Potestis autem, si me audituri, vobis melius consulere, transeundo (quod in manu vestra est) in veram libertatem filiorum Dei. Hæc consequentium, si ad Christum accesseritis, verum liberatorem animarum, qui vos miserrimo peccatorum servitio exemptos, felices liberatos gratiæ, suæ honore militiæ dignabitur.

26 His ita expeditis, conversa Eudocia ad pauculum hanc meantem Curatorem Hospitalis domus: Hæc, inquit, omnia Domine, a me adhibita in unum transferque ac curata, eatia quos voles usus, protua aperita de penu. Ego quod debebam Domino, qui me tanta caritate requisivit, ex pertata sua fecit, quantum potui præstiti. Illa stupefactus inopinatissimo spectaculo contritionis et caritatis tantæ, ait: Beata es Eudocia, hoc facto in coetum ac meritum Virginum thalami Christi transcripta. Te sedulo non defuit hora advenitus sponsi, nec latuit qua esset introcundum in aulam nuptialem. Recte vigilasti, sic præcavens exclusionem a thalamo. Lampadem quin etiam provide oleo implesti, ne te comprehenderent tenebræ. Macte ista virtute, et ora pro me peccatore, tu digna facta quæ in chorum Sanctarum admittaris.

a Monet hic eruditissimus Interpres (nimirum mercedabilia videri debere quæ de ingenti opulentia Eudociæ referuntur, cum exempla extent consimilia opum immensarum priscis illis temporibus, per Orientis regiones, meretricio quæstu paratarum. Ad manum esse quæ multa ejus generis recitat Athenæus lib. 13 [illegible] inter quæ de Phryne Thespia memorat: voluisse illam suo sumptu diruta Thebarum mœnia reficere, modo ita jam perfectis hæc insculperetur Epigraphe: ALEXANDER DIRUIT, PHRYNE MERETRIX REFECIT. Cupis etiam regnum potentiam hoc indicat, quod ex Arcopagitis unum haberet parasitum. Opes quoque ac celebritas Corinthiæ Laidis quanta fuerit, indicat Propertius, dum ad ejus fores totam jacuisse Græciam scribit. Thais quoque Athenensis meretrix, non formæ magis præstantia, quam dotis magnitudine, a Ptolemæo, qui primus post Alexandrum Ægypto imperavit, in justam uxorem expetita est, ut ibidem Athenæus memorat. Denique Rhodope serva, tantum abest ut pecuniarum vulgando corpore coacervavit, ut Regum Ægyptiorum æmulata gloriam, pyramidem construxerit, nihil Regalibus illis monumentis magnificentia cedentem. En verba Plinii hoc referentis lib. 36 cap. 12: Hæc sunt Pyramidum miracula, supremumque aliud ne quis Regum opus miretur, minorem ex his, sed laudatissimam a Rhodope meretricula factam. Æsopi fabularum philosophi conserva quondam et contubernalis hoc fuit: majore mirando, fabulas opes meretricio esse conquisitas quas tu, Hactenus Plinius, qui supernus eodem capite præmonerat, immensum sumptu pyramides singulas constitisse, atque collegit ex eo quod ad alendas mercenarias operas, qui in Libranidis elaborarunt, in cæpharos, allium, et cæpas fuerit impensum. Ita ferme ethnici tradant. Unde mille octingenta talenta erogata auctores idonei tradant. Unde ipse Pyramidas ligneum pecunia odoratam ac stultam ostentationem vocat. Hæc opinor quis cogitaverit, non adeo laborabit in hoc vocat. Hæc opinor quis cogitaverit, non adeo laborabit in hac longe minori Eudociæ opulentia credenda. *Hæc Possumus.*

b In Graveol. Ms. [illegible] Quæ quæ ab usu aliena vox est, Interpres nondum suspicatus, at sunt in hoc scripto alia complura, nec rara antiquitatis nulle amœnum, cultiorem illum usquaque parum præstat [illegible] reponendum putabat, quæ Hesychio est mire, [illegible] Theca arcula, scrinium. — c Meursius [illegible] Neque enim adornamentum, quod Græci [illegible] Moschum dicunt, ignotum fuit antiquis, ut ex Moschione vel Myschaco, Aphrodisiensi, discit Salmasius in Solini Polyhistora pag. 329.

CAPUT IX.

Eudociæ ingressus in monasterium. In eo profectus et Præfectura.

Iis dum erant Eudocia, ecce ad dictum adfuit religiosissimus Germanus, sancti Spiritus gratia resplendens, et perseverantem in religioso proposito nactus Eudociam, jam expensis in pios usus bonis humilium curarum vinculis solutam, duxit eam secum volentem et prosequentem; ac in Parthenonem suo monasterio vicinum introduxit, veste adhuc indutam candida, quam a baptismo sumpserat. Conceperat enim, omnis sacris unde tingeretur, arcanum prorsus non mutandi unquam generis ac coloris vestis, quam mox a mysterio sumptura foret, sed in exemplarem habitus sacri, permanendi quoad vita superesset, tota in Dei cultu consumenda. Superaddebat ei tantum per hiemem tunicam talarem cilicinam, et ex eadem materia pallium cucullatum; sicque in religiosæ vitæ exercitatione perduravit.

28 Habebat porro B. Germanus sub regimini subjectos in cœnobio monachos septuaginta; et in secretiore non longe inde remoto, virgines triginta; inter quas admissa B. Eudocia, omni statim virtutum laude præcunctis excellebat. Tertio decimo post ejus illuc ingressum mense, Præfecta Parthenonis, nomine Charitina, sancte, uti vixerat, decessit. Tantum sub ejus cura Eudocia profecerat tam exiguo spatio, ut Psalterium memoriter totum redderet; et divino illustrante Spiritu, Scripturam sacram universam, accurate perfectam intelligeret. Quare, cum et cæteræ dotes sublimarentur, et disciplinæ severa custodiri, Servos, ut dictum est, cunctas antecelleret, præposita Gymnasio est in defunctæ locum. Nec Deus destituit electionem miraculis comprobare, quæ mox referemus.

CAPUT X.

Eudocia perditum juvenem mirabiliter convertit, et mortuum vitæ restituit.

Adolescens erat quidam e grege veterum amatorum Eudociæ, haud ei, dum in ea licentia viveret, ingratus. Hunc diabolus machinam idoneam ei evertendæ ratus, commovit acerrimis stimulis, refricata memoria

A ex ms. graeco.

a

b

Immensas opes, hic enumeratas, consignat

c

B

servos et ancillas large manumittit.

libertate donat,

et ad fidem suscipiendam invitat.

C

ejus conversionem et tantæ liberalitatis merces.

et præsciti venit petit.

D

Meretricum quarundam immensæ etiam opes.

Germanus cum veste adhuc baptismali indutam in monasterium Virginum inducit,

E

F

ubi subjectum, præter alias a ejus curarum,

illi post 13 menses præficit.

Ejus quondam amator,

A memoria præteritarum voluptatum; ut nihil pacisci recusaret, pro spe revocandæ ad intermissam nequitiam Eudociæ. Ejus conficiendæ rei, postquam multa cogitavit hanc sibi ut expeditissimam putavit ineundam esse rationem. Vestem induit monachi, auri summa, quantam ferre commode poterat, in arcanos loculos condita. Sic pedes peregrinatur ad ea loca, in quibus Eudociam agere sciebat. Progressus ad Parthenonis occlusas fores, cum ostium pulsasset, adfuit puella janitrix, una e loci virginibus; quæ aperta non plene fenestella januæ, per rimulam vocis transmissioni solius exiliter patentem, alio converso vultu, breviter interrogavit, quis et quid ibi quærens, ostium pulsasset? Ille consueta monachorum formula respondet: Peccator sum, vestrarum precum consortium, et benedictionem petens. Hic Virgo: Inaccessum viris locum per errorem, Frater, adiisti: sed perge paullo ulterius, invenies monasterium Domini Germani, ibi quod petis consequeris. Statimque his dictis recessit occlusa fenestella.

monachum se fingit.

ad ejus cœnobium venit.

30 Exclusus per hunc modum Philostratus, cum tenderet in monasterium Germani, commodum ipsum offendit, in vestibulo legentem; et profunda statim demissione abjiciens se ad ejus pedes, mox ad osculum assurgens, ritu monachis usitato salutavit. Tum prece, ut ferebat usus, communiter facta, ac benedictione petita impetrataque, prior Germanus blandum intuens, Asside, Frater, inquit, et, nisi grave est, ede quæ te huc regio mittat hospitem, quove in cœnobio vitam regularem colueris? Ille contra, Ego, ait, Pater sancte, unigenitus parentum meorum, et iis nuper ambobus in ætate, quam vides, orbatus, præhabui matrimonio vitam monasticam, cujus insignia properavi sumere, quæsiturus post locum et magistrum, ubi et cujus ductu eam exercerem. Quo in proposito, audita tui fama, huc longo et laborioso itinere pervenio, animo prosternendi me ad pedes Sanctitatis tuæ, et spe a te impetrandi, ut me digneris in tuorum numerum suscipere, pœnitere cupientem anteactæ vitæ.

B

finxit se parentibus orbatum ultrò veste cum indigne.

petit ab eo admitti.

31 Eum hæc loquentem, diligentius intuitus Germanus, et mollitie pueri in vultu atque oculis notata, Magnam rem, inquit, fili, sed vereor ut pares viribus, capessis. Nos senes vix resistimus vehementissimis obscœnorum dæmonum impulsibus, ad lascivam provocantium; quid te fiet in isto flore pubertatis, fluxo ac delicato? Quasi vero, aut rapto tempore

nam facilè cadere videntur,

C Philostratus, non extent exempla mei similium, strenue tamen cupiditates debellantium. Vel illa vestra Eudocia (nam audivi de ea multa fama diligenter quam ætate ac luxu tenera, vestræ accessit disciplinæ, quam in ea constanter torquerique perstat? Nec diffitebor, Pater, hujus me potissimum, late notissimo exemplo tractum, audere quæ dixi. Recolo quis fuerit ejus flos ætatis, quæ cultus victusque mollities, quæ divitiarum copia. Quas res si potuit et potest illa, Christi amore, spernere, quid desperas de me Pater, a quo, saltem prærogativa firmioris sexus, plus roboris expectandum est? Equidem, si videre illam semel possem, facile speratem ex ejus alloquio ac monitis tantum hausturum generosi roboris, quantum tota Gallandis per omnem vitam dæmonum omnium tentationibus abunde sit.

ejusque lapsum quod audiit, ac nuper Eudocia.

ubi ejus cœnobium sit, &c.

32 His tacite Germanus persuasis, Cui spectatum, ait, et exoptatum fuderos pium non fuerit invidere tibi ista mercede, fili: ac statim vocato monacho, [illegible] thymiamatis offerendi gratia, ait ei: Sume te ante hunc fratrem, quando nobis Cyriacorum. Caput enim Eudociam videre, et in vitæ religiosæ proposito, ipsius exemplo ac voce, firmari. Incensis illo quod præsto erat, ubi quam jecerat Philostratus, arcano alio-

Martii T. I.

quendæ Eudociæ copiam nactus est, et maciem vultus, ac squallorem vestis, totiusque habitus demissionem; tum locum juxta positum nocturni somni, tegetem humi jacentem superstrato cilicio, mirantibus oculis notasset; indignanter intuens; Quid hoc, ait, est, quod video, Eudocia? Quis te in regio palatio, in imperatoria copia degentem, et per urbis maximæ frequentissimas plateas, in splendidissimo vestitu, ostentare te solitam, plausibus et admirationi cunctorum; quis te, inquam, illas delicias, illam magnificentiam, malesuadus induxit auctor, ut istis sordibus, ista humilitate, ista extrema rerum omnium inopia mutares? Et nunc te tota Heliopolis requirit: cunctorum ibi oculi desiderant: tecta ipsa et muti parietes absentia tua squallent: nihil non gemit et te revocat. Ego interpres communium votorum, ad te missus sum, qui homine omnium orem atque obtester, ne diutius exspectationem publicam frustreris. Audi me, Domina, et sequere, atque ex ista vilitate indigni te vestitus, ex ista fame, ac canina strati sordidi duritie, priori te splendori, pristinis opibus, regiæ, qua paullo ante florebas, adhuc tibi parata brachia pandenti, fortunæ restitue. Quid cunctaris aut dubitas? cur faventibus tibi cunctis, una ipsa tibi hostis, una ipsa tortor es? Non pudet istam formam his tenebris abdere, illos æmulos solarium radiorum oculos fletu corrumpere, corpus istud in illo ætatis et venustatis flore, fame cruciatibusque macerare? Ubi sunt unguenta pretiosa, quæ ambrosium, incedente te, quoquoversum spirantia odorem, omnes, etiam qui te non viderant, admonebant tui transitus, et ad tui venerationem, ut Deæ cujusdam, passim cunctos invitabant? En his pœlor immundus, illuviaque sordes successerunt. Quid sequeris tantum aberrans? Quæ manus malora te abduxit a complexu bonorum solidorum, ultroneæ offerentium? Quis dives copiam suam abjecit? Et nunc quam abjecisti, scimus ubi est; facile recipietur. Aude sis, et mihi fide. Aurum ecce attuli quantum itineri sufficit. Cetera Heliopolim appulsi, statim conficiemus.

D

EX MS. GRÆCO.

ut illam admissus,

multis argumentis eam ad pristinas deliciis revocare nititur,

E

33 Hæc illum effutientem diu torvum intuita Eudocia; tandem eruptione impatientis doloris, in hunc modum increpuit: Utor exurgat in te Dominus Jesus Christus justus judex; cujus ego, licet indigna, serva sum; teque, unde malo animo venisti, redire non sinat, quia diaboli filius es. Hoc dicens in eum insufflavit, statimque infelix mortuus corruit. Adoraut ei colloquio, intentis in ambos oculis, Sorores Virgines, in ea distantia quæ sensum vocis excluderet. Hæc cum observassent, ad insufflationem Eudocæ exprasse repente falsum monachum, et ad ejus pedes cadaver concidisse; vehementer commotæ sunt, primum admiratione facti naturæ vi superioris, et sic gratiam apud Deum parientis Sanctæ demonstrantis, deinde etiam metu quodam, ne seculares magistratus Regulæ loris illi demandatæ, quæstionem tanquam de cæde hominis instituerent, et occasione calumniæ captata, sceleratum incenderent, cui jam infensi erant homines Ethnici, ob Christianam religionem ibi cultam. Ergo ubi aliquamdiu, quid quid esset factu consultassent anxie, itum a cubiculo in unum conclusionem est, cadentis, quoniam vesperascebat, in eam noctem nihil movendi; orationes eam se universas de more circa noctem mediam, et forte tunc Dominum ostensurum, quod fieri vellet.

ea in eum insufflante concidit mortuus.

F

Sorores eum mus spectantes,

Eudocia a Christo in cœlum accita,

34 Transacta ergo modo media, cum mox ex ea a Virginibus Psalmodia inchoanda, apparuit in cubiculo Dominus noster Jesus Christus: Ei Eudocia, eique dixit Surge Eudocia, Deum tuum glorificatura. Positis humi genibus [illegible] non prope corpus illud pessimi [illegible] quem ante diabolus mortuum erat; et mox simul jubente vivum surgere. Tunc ipse sibi tubo mea

EX MS. GRÆCO. *Nocte orat diu ad cadaver :*

A experimento proprio comperta, intelliget quis sit cui credidisti, gratiaque in te major redundabit. Statim Eudocia soluta somno, longam ad Deum orationem inchoat, qua tandem absoluta, jussum surgere mortuum vitæ restituit. Philostratus autem a morte tamquam e somno expergiscens, cum divina illustratione agnovisset Deum, et ejus erga se misericordiam, seipsum abjiciens ad pedes Eudociæ, dicebat : Oro te, Eudocia, Dei veri serva, suscipe me pœnitentem, et eorum, quibus te offendi, verborum impiorum veniam tribue. Novi enim, quali, quam bono et potenti Domino servias. Ait ei B. Eudocia : Redi ad tua in pace, ac memento beneficiorum in te Dei, nec ab agnita veritatis recedas via, et fide, quam Deo meo promisisti.

Illico resuscitatur juvenis, et veniam petit.

CAPUT XI.

Mira conversio Aureliani Reguli et familiæ ejus universæ.

Eudocia quod Christiana, et aurum ad Fiscum pertinens avexisse diceretur,

Post hæc convenientes quidam veterum Eudociæ procerum, hanc ejus inquietandæ rationem inierunt. Libellum offerunt supplicem Aureliano ejus regionis Regulo, quo postquam docuerant, Eudociam multas pecunias quæ ad fiscum pertinerent, secum in desertum quendam abstulisse locum, petebant dari sibi milites, cum quibus eo profecti, fugitivam retraherent, et pecuniam ærario inferendam reportarent, Esse autem, ut rationes fisci negligerentur, causam in eam animadvertendi Galilæorum sectam, quam profiteretur Christum quemdam colens ; et deos immortales, quos ipse Rex veneraretur, ludibrio habens. Facile his assensus et spe vana elatus Regulus, Comitem quemdam ire subito cum lecta manu, et sibi sistere Eudociam cum auro jubet. Sumpsit is secum milites trecentos : qui cum se in viam darent, præmonuit Dominus Eudociam, sic eam alloquens per nocturnum visum. Ira Regis in te commota est, tamen ne timens, ego semper tecum sum. Et ergo pervenit cum sua cohorte Comes ad Parthenonis Eudociæ conspectum, contentus notasse locum quoad lux fuit, militem in aruus varias distribuit per certas stationes, unde noctu cum ipse signum daret, in monasterium irrumpere ; sed divinitus per noctem tenebantur, ne destinata exequerentur atque ita totos tres dies et tres noctes hæserunt, vi majore constricti.

capi jubetur,

missio cum 30 militibus Comite :

Ipsa in somnis voce divina confirmata :

milites triduo immobiles,

36 Ac cum per se consilium non caperent, incepti, Deo exosi, omittendi, supervenit ad extremum manifesta Numinis ultio, igniente in eos immani dracone ; cujus etsi rictus et dentes evaserunt, fuga vel objectis armis, tamen habitu pestulento sic afflati sunt, ut partim mortui caderent, partim moribundi jacerent plerique omnes, Comite cum tribus duntaxat, incolumi revertente ad Regem : qui graviter indignatus, vocato repente consilio summum seniorum : Quid agimus, aiebat, adversus hanc magam, quæ suis venefeiis tam multos nostrorum militum occidit, Quid consilii datis? tantum enim scelus impunitum relinquere nefas est. Omnibus cum tantibus, exurrexit Regis filius : Ego, inquit, ibo illuc cum copia majoribus, et æquato terræ infimis meretriculæ diversorio, ipsam, volentem nolentem, huc adducam. Universi laudarunt. Ergo postridie cum magna manu profectus, pervenit ad vesperam in quoddam Prætorium sui Patris, commodum eo itinere occurens, itaque in eo pernoctare constituit. Erat autem peramœnus locus, umbrosis silvarum ambulacris, et copia perennium aquarum. Huc ingressurus, dum equo juveniliter desilit, offenso ad lapidem pede, graviter læsus est : et inter tumultuarium manus, delatus in lectum, ibi circa noctem mediam in summis doloribus expiravit.

C

ac plerique pestifero halitu draconis enecti :

Regis filius cum majoribus copiis mittitur,

luxo pede dum ex equo desilit, nocte extinguitur.

37 Postridie mœstissimi Comites, impositum feretro cadaver ad patrem reportant. Is ad inopinatissimum spectaculum semimortuus concidit, universa mox consternata, et undique accurrente civitate ; cunctisque tumultu maximo, et insanis questibus, miserantibus mortuum Principem et moribundum Regem. Hunc pullo post resumpto sensuum usu sibi redditum, Philostratus qui et inter ceteros accurrerat, sic allocutus est : Eudocia, Domine, in Dei manifesta tutela est, (experto crede) nec in hanc iracunda consilia provenient ; prece supplici superanda est, magno, si experieris, emolumento. Nam mortuum Principem, illa, si voluerit, vitæ restituet. Hæc narravit, quæ sibi contigissent. Quibus Regulus auditis, tantam spem haud ratus negligendam, litteras conscribit ad Eudociam demississimas, veniam tentatæ vexationis petens, et post multas ejus laudes, infimis precibus obsecrans, ut qua valeret apud Deum suum gratia, filio suo mortuo impetrare ne gravaretur simile beneficium ejus, quo Philostratum, non melius de se meritum, beaverat. Eas litteras curriculo perferendas dat Tribuno, cui nomen erat Babylas, qui cisiis pervolato spatio, ad pedes Eudociæ abjectus, simul Regiam epistolam ei reddidit, simul verbis supplicibus, ut Regi et Reipublicæ in tam gravi casu succurrere (quod posset) ne cunctaretur oravit. Ad ea modestissima fuit oratio Eudociæ, mirantis se peccatricem et vilissimum caput a tanto Principe, isto modo conveniri. Interim ut ei spatium daret perlegendi literas, recessit in angulum asceterii Babylas, ubi forte repertum aperiens librum, incidit in eam sententiam Psalterii : Beati qui exquirunt testimonia tua Domine, a qua orsus, usque ad finem periochæ perlegit : atque, ut erat de via lassus, pluteo librum ferenti caput acclinans, obdormivit, et ecce in somnis videt ad se accedentem juvenem multa luce splendidum, qui virga, quam manu gestabat, percusso ejus latere, dixit : Surge Babyla, mortuus te expectat. Experrectus Babylas, et majorem in modum conturbatus insueto conspectu Angeli, accurrit ad Eudociam, et ait : Tempus est, serva Dei, ut expedito, cujus gratia missus ad te sum, negotio, nec unde veni remittas ; et narravit ei consequenter quod in somnis viderat.

D

Reg. Philostrati ab Eudocia suscitati consilio

supplices ad eam litteras dat, per Babylam Tribunum :

E

quas dum illa volvit ipse aliquid ex Psalmis casu legit.

et in somno Angelum videt.

38 Eudocia convocatis universis Parthenonis Virginibus, dixit : Sorores et Matres meæ, quid mihi auctores estis ut faciam de mandatis ad me Regis, et hac epistola, quam ad me misit? Hæc magno consensu responderunt : Divini Spiritus gratia te regit : rescribo Regi quod Deo placere, ipso afflante, intelliges. Ex illo momento scili. Eudocia per multas horas continuas orationi dedit, et inde surgens, Regi rescripsit in hunc modum : Ego vilis muliercula committere non possum, cur ad me litteras dederit Majestas Tua. Miseram enim me et peccatis plenam, arguente conscientia scio ; et tot ac tantis malis obnoxia, idonea non sum quæ Christum Dominum exorem, ut tui misertus, filium tibi tuum vivum reddat. Confido tamen, ob notissimam mihi benignitatem et potentiam Dei mei, fore, ut si toto animo in ipsum credas Deum verum, per quem mortui resurgunt, superesque opem ab eo corde constanti, et minime dubia mente, misericordiam in te suam ac tuum filium exerceat. Non enim fas est hominem invocare sanctum ipsius et terribile nomen super mortuum, nisi pura mente et bona fide ei credat. Si igitur ex tota anima crediderit, videbis magnam virtutem immortalis Dei, et beneficia ejus ingentia percipies.

Eudocia post preces, Regi scribit ut firma fide Christum roget ut filium resuscitet :

F

39 His scriptis chartam exconsuentem Tribuno dedit, impressis ei pro sigillo tribus signis Crucis, neque hominem dimisit. Recessit autem ex asceterio Tribunus, alius quam venerat ; nimirum Christianus

Tres literas tribus Cruce, tuæ sigilli, signatas, tradit Babylæ :

A tianus e Gentili, persuasusque plenissime de Christi divinitate. Ceterum Regulus omnes moras in expectatione rei tantæ longas ratus, ac propterea parum fidens velocitati missi nuntii, occurrere ipsi decrevit, si forte jam reverteretur, aut si apud Eudociam hæreret, eo usque progredi, ac caussam cum ea per se suam agere. Iter ergo pronunciat versus Prætorium quod in via, quæ ducebat ad Asceterium Germani, fuisse diximus. Jussit autem filii cadaver in lectica præ se portari. Nocte prima in Prætorio transacta, Rex anxius, quod nondum compareret Tribunus Babylas, pergere ulterius institit, nec longum processerat, cum obvium habuit reducem Tribunum, cursu concitatissimo volantem. Is longe comitatum conspicatus, intellecto quod res erat, Regem ipsum impatientem moræ adventare, filio extincto secum tracto, cujus facile feretrum agnovit, fide in Deum vivum, quam ab Eudocia retulerat, instinctus, priusquam quidquam Regi diceret, ad mortui loculum accessit, et ei quas ferebat Eudociæ litteras imposuit, invocato prius alta voce, sancto et venerando Christi nomine. Tantam fidem boni Catechumeni mirus repente, miserante Deo, eventus excepit. Exurrexit enim statim, qui mortuus fuerat, vivus et sanus.

Rex moræ impatiens huic obviam tendit, filii simul vecto corpore :

hunc litteras imponit Babylas, Christi nomine invocato : resurgit mortuus.

B 40 Quod magnum et incredibile miraculum, cum oculis ipse suis Rex vidisset, revixisse videlicet mortuum attactu chartæ, statim exclamavit ingenti voce : Magnus Deus Christianæ Eudociæ ! Verus et justus Christianorum Deus. Jure ad te confugiunt tam multi, Domine. Pie faciunt qui in te credunt Christe. Domine Jesu Christe suscipe me venientem ad te, credo enim nomini sancto tuo, et esse illud sanctum ac beatum profiteor : et tu es verus Deus in secula. Amen. Mox regressus in Prætorium, ubi prius mortem oppetierat ejus filius, quem nunc vivum ducebat, epulo illic regio cunctos suos Comites excipiens, Soteria nati celebravit. Post quod nihil habuit antiquius, quam palam profiteri conceptam animo Christi fidem; festinavit in Palatium immenso exultans gaudio. Per viam autem, quoscumque forte occurrentes pauperes, larga pecunia donavit. Prævertente porro strenuis, ut solet, pennis in urbem fama redivivi ex mortuo Regis filii, omnes amici Regis et Megistanes prodierunt in occursum utriusque summo studio, multi ad viginti : quidam ad triginta passuum millia, congratulantes quod evenerat, bene augurantes in posterum, et quod caput est, auctorem tanti miraculi Christum Jesum immensis laudibus prosequentes.

Rex Christum confitetur

cum Magistra tibus

41 Reversus porro Rex in Palatium, postquam felicitatis tantæ gaudium novi convivii magnificentia celebravit; postquam item per dies septem plurimam pecuniam effudit in pauperes, ab Urbis Episcopo, quem jam antea vocaverat, et per istos dies septem sacrorum mysteriorum magistrum, uti et bonorum operum suaserem, audiverat, incorruptionis lavacrum accepit. Baptizati quoque cum ipso sunt filius et uxor ejus. Quibus peractis misit idem ad B. Eudociam auri argentique, quantum erat necessarium ad ædificandam ædem sacram, in eo ubi elegerat loco : præcepit quin etiam ut conderetur ibi civitas. Perro atque illicissimis identidem litteris honorare B. Eudociam, semper rogans ut pro se orare dignaretur. Sic perseverans in studio religionis, non multo post tempore diem obiit extremum : nec diu supervixit uxor, finem uterque nacti placidum, et spei optimæ adjuncta consolatione suavem. At filius ipsorum, processu temporis in fide auctus, Diaconus ordinatur ab Episcopo, cui postea decedenti, subrogatus ipse successor est, magno, et palam agnito suo merito. Sed et hujus soror, nomine Gelasia, sumpto secum magno auri pondere, et duobus dumtaxat Eunuchis, fugit in monasterium B. Eudociæ, in eoque ad extremum spiritum perseveravit, serviens Deo in omni castitate et religiosa disciplina, et glorificans indesinenter Patrem et Filium et Spiritum sanctum, cui honor et imperium in secula seculorum. Amen.

baptizatus cum filio et uxore

oratus erga Eudociam

non multo post mortitur,

filius fit Diaconus, postea Episcopus.

filia Gelasia sanctimonialis sub Eudocia.

D EX MS. GRÆCO.

CAPUT XII.

B. Eudociæ confessio et tormenta sub Diogene Præside.

Quando autem nefarii cultus idolorum, et execrabilium victimarum iniquissima prævaluit lex, et multi veræ religionis cultores, proditione quorumdam Deo infensorum, in istam impietatem abripiebantur; Diogenes quidam accepit a Protectoribus Præfecturam Heliopoleos. Homo is erat locuples in primis, et idololatricæ superstitioni perdite deditus : atque, ut Jovis falsorum deorum Principis cognationem nominis vocabulo præferebat, sic opera et conatu, supra vulgarem modum in provehenda secta illa diabolica, et cunctis qui ei adversarentur exterminandis, contendebat. Huic, auditis quæ de ancilla Christi Eudocia, palam magnifica illustriaque ferebantur, turbari jam, et zelo sibi solito, adversus omnes falsorum deorum contemptores ardere incipienti, E injectum alia caussa quasi oleum in flammam, furorem rabiemque geminavit. Adamaverat is Gelasiam, de qua diximus, haud aspernante ipsum generum patre Virginis Regulo Aureliano, dum adhuc Gentilium errore tenebatur. Sed simul Christo illuminante resipuit, consilium mutavit, nec inducere potuit in animum, filiam baptizatam sponso idolatræ conjungere. Dum ergo moras celebrandarum nuptiarum quæsitis prætextibus necteret; expectans fortasse, ut ipse quoque Diogenes idem quod multi quotidie alii faceret, et Christi divinitatem, clarioribus in dies signis elucescentem, agnoscere tandem et venerari decerneret; evocatus, ut diximus, ex hac vita est, non longum superstite conjuge. Post quorum obitum, sibi metuens a Diogene Gelasia, clam, prout supra memoratum est, in Parthenonem Eudociæ secessit.

orta persecutione,

olim Geliæ procus,

43 Non sciebatur quidem certo, illa ubi delitesceret. Manabat autem obscurus rumor, ipsam apud Eudociam abscondi. Unde in eam novo stimulo incitatus Diogenes, quinquaginta milites expedit, jubens, irent quamprimum et Eudociam comprehenderent : qui dum quo mittebantur festinant, apparens Eudociæ noctu Dominus, sic eum affatus est : Filia Eudocia, vigila, sta in fide, persevera in oratione, viriliter certa, aderit tibi mox occisio testificando meæ gloriæ. Stadium est paratum in quo curras : irruent in te brevi homines alienigenæ, ut feræ bestiæ. Tu vero ne contuberis, ego enim ero tecum fidus semper comes, et fortis adjutor, in omni periculo et labore tuo.

suspicatus ex tenui rumore, eam latere apud Eudociam,

hanc cæsi jubet,

F

cui apparens Christus, opem ac præsidium spondet :

44 Sub hæc appulsi satellites Diogenis, nocte invadunt asceterium, et quærentem, quid peterent, pro suo Præfecto nomine, Eudociam, ac intellecto se quæri, seipsam prodentem facile corripiunt et abducunt secum. Verum antequam traderet ultro se lupis agna Christi, brevi mora impetrata prodeundi, accurrit in sacram ædem, reseratoque illic arcula, in qua divinum donum reliquiarum sancti Corporis Christi servabatur, inde particulam acceptam sibi recondidit; et sic statim cum militibus abiit. Iter autem ipsis per illunem noctem facientibus, præibat Eudociæ Ephebus candidatus, facem ferens : nec puerum, nec lucem videntibus satellitibus; qui humano sensu miserati corpusculum, insuetæ vexationi par ferendæ forte non futurum, ei jumentum admoverunt, ut imponi se sineret rogantes. At illa recusavit

illa secum sumpta clam Eucharistia,

abducitur noctu, Angelo facem præferente,

vehi equo recusat

A EX MS. GRÆCO. savit, illis usa verbis : Hi in curribus, et hi in equis: ego autem in te confidens, Christe, pedibus meis læta gradiar. Ubi ad civitatem est ventum, admonitus Diogenes, Eudociam claudi carcere per biduum, imperat : et die tertia vocato carceris custodi : Num quis, ait, illi venefice cibum ministravit? Qui respondit : Per tuam clementiam juro, Domine, nec potum, nec escam, per hoc biduum ei quemquam detulisse. Reperi autem illam, quoties inspexi, prostratam in faciem, Deum, opinor, suum venerantem. Ad ea Præses, Illam, inquit, cras audiam : nam hodie aliæ me distinent occupationes mei muneris.

Triduo sine cibo et potu tenetur in carcere.

45 Quarto igitur die sedens pro tribunali nequam judex, sisti sibi præcipit Eudociam. Illa humili, ut erat, habitu, facie velata prodit. Quam intuitus Præses, ad apparitores versus : Revelate, inquit, ejus hanc vultum. Quo statim facto, effulsit e Beatæ facie mirus splendor, quo velut fulgure Diogenes perstrictus, aliquamdiu obmutuit, admirans memorabilem ejus formam, et ingenui oris amabilis maximam majestatem. Et hærenti diutius in specie, sensus haud dubie intimi pertentabantur, quando conversus ad suos : Per Dominum solem dubito, inquit, an hæc digna morte sit : video enim hujus ipsius Dei radiis parem venustatem, tenetque me quædam veneratio, verentem ne inhumanum sit tantum pulchritudinem vexare. At ille quidam e legulejis Assessoribus : Quid, tu istam putas naturalem esse dignitatem oris? Haud equidem crederem; nec tibi suadeo ejus admiranda habere. An nescis quantum possint præstigiæ venificarum? Ius haud dubie fabus ille decor fictæ fronti appingitur. Hæ simul fuerint discussæ, apparebit, ne dubites nativa deformitas.

Instituit Diogenes,

qui ejus venustate, perstrictus,

eam dimittere cogitabat,

B

nisi Assessor major id prohibuisset.

46 Conversus hic ad ream Judex; Responde primum, inquit, quod nomen tibi est? Tum adjunge; quæ vitæ conditio ac fortuna. Ad hæc Sancta, fide immobili Christo inhærens, postquam totum corpus cruce signasset, erecto intrepide vultu, respondit; Eudocia, inquit, vocor. De vita porro mea et fortuna quod quæris, intempestivum est retera exequi. Unum hoc ad rem attinet, Christiana sum, et me conditor rerum omnium, per suum ineffabilem misericordiam tanta dignatus gratia est, ut earum me aut illam nominari patiatur. Quare oro te, Præses, ne quidquam ex me aliud audire cures, ac tempus inutili cognitione terere : sed decernere in me statim quod in Christianos soletis, promptibi libebit. Confido enim, Christum verum Deum nequaquam despecturum aut deserturum me. Dicit ei Præses : Multos artis sermones astute intexis, Eudocia, nostris auribus insidians : ac conturbas nos sane, reputante quam multa istusmodi ex te, nostra una brevis elicuerit interrogatio. Quanto ergo plura dictura fueras, si te jduribus et austeroribus locassisses verba? Respondit B. Eudocia : Ego rata veritatem esse dulcis inam hominibus cordatis, eam apud te disserui. Quod si tu sentis aliter, et a me aliud expectas, quo fructu verba perdimus? Repetunt Præses : Quis veritate non gaudeat? nisi tu forte cum mistre de nobis opinaris, ut aspernari nos arbitreris quæ omnibus placent. Cum potius, ut, quod cupimus, ex te verum audiamus, age die profecto nobis, cujus rei gratia relicta tua civitate, huc continuchoce profecta, decesseris in istam, unde te abduxi, solutu lucum, eoque intuleris pecuniam publicam, fisco fraudato? Respondit Beata : Cur civitatem reliquerim, uno verbo caussam habe : mihi sic libuit; mei juris erant. Quæ lex hominem liberum migrare quo mavult vetat? De pecunia qui arguunt, vellem adesset coram, apparetque vanitas calumniæ; et mendacium objecta veritatis evanesceret. Atqui ait Judex, homines in dignitate constituti, Primores amplissimæ civitatis, verum crimen esse contendunt, hanc quam tu falsam

Quærenti plura Eugeni nomen indicat, et se Christianam.

C

Sodalium cæde in clandestinum secessit, Quia Deum ait etiam exercenti juris,

accusationem vocas. Prodeat ergo quamprimum ista, quam tibi suffragari gloriaris, veritas, nam ea quamdiu latuerit, auctoritati proborum testium, fidem constare suam oportebit. Nec vero negligere possumus indicium, aut rem tantam præterire tacitam, dissimulatione nos reos peractura apud Imperatorem, cujus fisci res agitur : in hujus enim generis negotiis, nemo magistratus non suo magno periculo remissus est. Respondit B. Eudocia : Si te juvat aliud simulare, aliud agere; et odio religionis, quo in me concitaris, fictas rationum fiscalium causas praetexere, fac ut libet. Ego verum et veracitatis magistrum agnoscens Deum, quæ vere ad caussam pertinent, loquar; aliena illa, per frivolam afflicta calumniam, contemnam.

D

de pecunia Fisco debita, fingi per calumniam.

47 Præses ait : Ne fallacibus exceptiunculis conneris effugere cognitionem Tribunalis nostri : nec tantopere, arcana, qua te jactas, magiæ scientia confidas, ut eludere præstigiis te speres posse, vim judiciorum atque legum. Decretas ab his pœnas una tibi evadendi ratio est; si aut diis sacrifices, aut prius vitæ genus repetas. Sin neutrum horum facere vis, redde quam olim extulisti ex urbe pecuniam; hæc enim ærario debetur. Respondit Eudocia : Nemo laudatus Judex, ubi caussæ unius cognitionem inchoavit, diversas alias, quasi per Saturam, admiscet; confusione veritatis, necessario inde secutura. Seponamus igitur illam intempestivissimam commentitiæ pecuniæ calumniam, cujus ipse mentionem, ut parum ad rem facientem, in locum extremum rejecisti; in iis hæreamus, quæ prius a te memorata sunt, caput haud dubie caussæ totius continentia; de diis colendis, et reditu ad vitam priorem : siquidem, qui te in me commoverunt, adducti ad id sunt, et religionis, et pœnitentiæ meæ odio. Aio ergo, me nunquam reversuram ad hecatham, ex qua Dei beneficio recipi; multo autem minus diis vestris, hoc est maleficis dæmonibus immolaturam. Quantalibet adhibe tormenta; nunquam extorquebis hoc propositum : neque enim Deum verum, quem meguri ipsius gratia novi, ejurare possum, aut datam et fidem fallere.

E

nec debere caussæ primariæ cognitione dimitti, et alia frivola admiscere

se nec redituram ad pristinum vitam, nec deos culturam,

48 Ex his Præses verbis, intellecta sanctæ Martyris, hactenus immutabili constantia, eam minis propius admovendis, experiri sic decrevit. Fronte ad severitatem ficta, intro reduci jubet, ibique, velut nox flagellandam spoliari. Cum ad hoc Sancta raptaretur, alto edito suspirio, cœlum intuens, in hanc modum est locuta : Domine Jesu Christe, cujus inauditum et venerandum nomen fero mecum, a te sperati pignus auxilii; jube obturari ora calumniantium me, nam falsis, me miseram, injuste criminibus circumveniunt. Ita ingressam Præses convenit, et nutu lictoribus indicens dilationem decretæ pœnæ (terrore quippe adhuc solo tentare propositum sanctæ Martyris volebat) sic eam affatur : Per maximos deos juro, si vel pauxillum quidpiam de pertinacia remiseris, Eudocia, tibi statim omnes favebimus, benevolentissimeque consulemus : sin pergis insanire, fugere non poterimus, quin atrocissimas experiri te cogamus pœnas, violatarum a te legum. Respondit Beata : Mortem effugi Christo credens : in mortem, vita repetita, me iterum præcipitare nequeo. Quare, ne mereris de me statuere, ut libitum tibi est. Ego enim ante illa sum Domini mei Jesu Christi, et ipsius caussa lubenter morior. Tunc vultu Judex in feritatem ficto, quam maximo terribilem; sic quasi pronuntiaret ultimam sententiam, edicit : Expediant flagra et lora quatuor tortores, et hanc pervicacem tandiu nudam cædant, quoad viscera ipsius, rupta pelle ac costis, appareant. His dictis, digredi omnes nutu jubet, et ream solam relinqui, deliberaturam in hoc terrore, et expectatione supplicii tam sævi.

flagrorum minis territur,

F

sacra agat.

Post

A Post duas horas ad eam reversus, ita loquitur : Quousque indomita contumacia insanis, nolens sacra diis facere, quibus tantum debes, quod te ista mirabili venustate decorarunt? Age igitur, resipisce et sacrifica, ut multis a nobis opibus, et honore maximo digneris. Ait ei beata Martyr : Si tu recte ac juste judicares, utique ipse resipiscens, agnosceres summi Dei ac Domini clementiam; accederesque ad ipsum, magno animi tui fructu; sic videlicet consecuturus veniam pravorum facinorum ac scelerum, ob quæ tibi supplicia impendent, numquam desitura. Nunc, quoniam tuam ipsius conscientiam non audiens, quæ te mortis æternæ pronuntiat reum, mentem obfirmas in perniciosissimo consilio, et ruere, ut cœpisti, volens pergis; manet te, ignis numquam extinguendi, vivicomburium dirissimum. His verbis excandescens Præses, imperat eam statim de alto patibulo, per humeros et brachia suspendi.

sed contemnit.

et Judici in culcat ignem æternum illi paratum.

CAPUT XIII.

Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores et Præsidem combarit : B. Eudocia mortuos vitæ restituit.

B Hoc dum lictores agunt, et beatam Martyrem, quod ad imperatam suspensionem erat necessarium, cingulo tenus nudant, excidit ex ejus sinu, sanctum ac venerabile Christi donum, particula videlicet sacræ Eucharistiæ, quam ab ea præsumptam dum ab asceterio avellieretur, supernus memoratum est. Hanc e terra sublatam, nescientes quid esset, diaboli ministri deferunt ad Præsidem, qui eam manum extenderet ad capiendum quod offerebatur, repente sacrum pignus in ignem conversum, dilatantibus se per gyrum flammis, apparitores Præsidis incendit; ipsius quoque lævum humerum corripuit. Unde ille dolore amens in terram se abjecit, ejulatu magno sic vociferans : Domine sol sana me, et statim exurgens ignem tradam venefican hanc. Scio enim, ideo placui mihi acte, quod eam hactenus tolero. Eum talia loquentem, globus flammæ ardentior, quasi fulgur insiliens, et corpus ejus totum comprehendens, momento exanimavit; jacuitque statim ambustum cadaver, terrore circumjacentibus in late manantibus. Didita momento fama, consternatur tota civitas inopinatissimo Præsidis casu.

Cingulo tenus nudatur

excidit e sinu particula Eucharistiæ.

et lictores ac Judex eminvendit et necat.

50 Sanctam interim Eudociam, Angelus stola candida conspicuus, quasi in aurem alloquens, consolabatur, et simul nudum ejus pectus atque humeros velo candidissimo tegebat. Hoc spectaculo, persuasus de veritate religionis Christianæ miles quidam exadstantibus, accessit ad beatam dicens : C Credo et ego Deo tuo. Suscipe me pœnitentem, Dei serva. Dicit ei B. Eudocia : Bonæ conversionis gratia, fili, veniet super te, ut enim te video, nunc quasi modo genitus, vivere incipis. Sed si salvus esse vis, da operam ut lingua quam humillimæ prioris incredulitatem. Ait ei miles : Obsecro atque obtestor, expe aliquam misericordiam Præsidis; et, quod potes, impetra ei a Deo tuo reditum in vitam; ut multi per te credant Deo tuo, et resuscitentur per fidem. Et hæc dicens, accessit et solvit eam, ac deposuit de ligno ex quo pendebat. Tunc sancta Martyr, flexis in terra genibus, longo tempore oravit. Post inde surgens, clamavit voce magna dicens : Domine Jesu Christe, qui exaudita humanitate nostra, qui verbo compegisti cœlum et omnia insuperantia fecisti; jube per voluntatem tuam, revivisce omnes hos, quos absumpsit ignis a te numeros, ut multi, vel in tua religione jam suscepta confirmati, vel ad eam amplectendam exadstantes efficient sanctissimum nomen tuum in secula seculorum. Hac oratione peracta, B. Eudocia, dante ipsi manum,

Amictus et pectus et humeros velat.

miles ad vitam convertitur.

exanimat solvit, orat ut Judici eam ingerat.

illi precatur. Judicem ejusque mater pro mortuis resuscitat.

milite converso, accessit ad locum ubi cadavera jacebant; quibus singulis prehendens manum, dixit : In nomine Domini Jesu Christi qui resurrexit a mortuis, eritis sani ut prius, et tunc statim omnes surrexerunt incolumes et vegeti, tamquam e somno evigilarent.

D ex ms græco

CAPUT XIV.

B. Eudocia Firminam mulierem nobilem mortuam resuscitat, eamque et ejus virum Christo conciliat.

Dum hoc ingens et stupendum spectaculum, omnium cum maxime teneret oculos, omnium animos admiratione suspenderet : avertit alio mentes, lugubris audita subito, eodem in loco ubi steterat sella Præsidis, comploratio, ad nuntium acerbi casus, quo uxor Comitis militum istorum, qui tribunal circumstabant, in quodam balneo, modo repente expirasse ferebatur. Pertinuit inopinati mali sensus ad reliquam civitatem, indicio late manante consternatam; variis necessitudinibus et affectibus, optimos quosque nobilissimæ familiæ quam recens clades afflixerat, admoventibus ad participationem domestici luctus. Eminebat præcipue Diodori dolor, nomen id erat Comiti, præsenti tunc forte. Nam, pro suo munere, Præsidi cum suis militibus adstiterat, negotium publicum gerenti. Is perculsus atroci fama, scissa rejectaque chlamyde, plangens lugensque, ferebatur in locum, ubi jacere audierat extinctam conjugem. Sequebatur et Præses modo excitatus a morte. Hi cum ad balneum pervenissent, vere mortuam Firminam repererunt.

Firmina Diodori Comitis uxor in balneo mortua.

E

52 Quo viso, statim Præses relicto ibi Diodoro, qui efferri cadaver curaret, recurrit unde venerat, et stantem ibi adhuc Eudociam sic est affatus : Vere credo, longe superiorem diis nostris, ac potentiorem esse Deum tuum. Sed si fidem meam hanc, incipientem et infirmam, augere ac corroborare tanti ducis, oro te, veni mecum ad Firminam, quam si vitæ restitueris, nulla tunc in me mora erit, firmissime ac constantissime credenti Deo tuo. Ait ei B. Eudocia : Non solum propter te faciet Dominus Jesus Christus voluntatem suam, sed pro sua misericordia immensa, etiam propter alios, qui cupiunt introire in regnum Dei. Quamobrem eamus sane, Deo juvante, quo dicis.

Præpes eo Eudociam ducit

rogatque ut eam resuscitet,

53 Ambo ergo procedebant, ingenti multitudine sequente. Cum ecce obvios habent vespillones, qui corpus Firminæ, compositum in lectulo portabant. Tunc Præsidi ait B. Eudocia : compesce multitudinem opera cohortis, et grabbatum jube in terram deponi, ut Christum orem pro mortua. Quo summa celeritate facto; flevit beata Martyr, et abjecta, vultu terræ affixo, longo tempore oravit. Tum surgens, et manu mortuæ prehensa, sic voce magna locuta est : Deus magne et æterne, Christe, qui verbum es Patris, per quem mortui resurgunt, dignare quæso ad convictionem præsentium, facere miraculum hoc magnum, jubendo reviviscere Firminam, dandoque ipsi spiritum pœnitentiæ, ut convertatur ad te, semper viventem et æternum Deum. Hæc precata palam Eudocia, statim exilat e grabbato Firmina. Et turbæ omnes exclamarunt voce magna, quasi ex uno ore dicentes : Magnus Deus Eudociæ, verus omnino et justus Deus, oramus te, fac nos quoque salvos per Deum tuum; credimus enim et nos sine dubitatione. At Diodorus ingenti perfusus gaudio, ob vitæ ac sibi redditam compagem Firminam, projecit se ad pedes sanctæ Martyris, dicens : Obsecro te, serva Christe, fac me quoque Christianum. Nunc enim in veritate agnovi, quis et quantus sit Deus cui servis. Diodorus ergo et uxor ejus,

F

excitarunt vocem

Eudocia.

et ejus marito, Firmina, Deo conciliat eo baptizante.

ex MS Græco

ejus, universaque ipsorum familia baptizati sunt in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti. Similiter et Diogenes, qui et ad extremum perseveravit, in Christi fide mortuus.

CAPUT XV.

S. Eudocia occisum a dracone puerum vitæ restituit : draconem occidit.

Zeno puer hastu draconis occisus,

Inde sancta Martyr, hospitio usa invitantis ultro rogantisque Diodori, operam ita dabat prædicandæ Dei legi, docendisque audire volentibus; cum eccè contigit, in quadam ejus vicinæ domo, sopitum meridie puerum in horto, allatu pestifero sæva draconis interfici. Erat autem adolescentulus filius unicus matris viduæ, quæ inconsolabiliter gemebat. At agna Dei Eudocia, re cognita, Diodoro dixit : Adesdum et vem merum, videbis aliud mysterium boni et misericordis Dei nostri. Et hoc prompte secuta, ivit ad viduam, et reperto adolescente mortuo, dirum in modum turgente, ex concepto et imbibito penitus veneno perniciosi anguis, ait Diodoro : Nunc usui tibi sit oportet fides tua, si perfectam habes, nam quamvis ea sit ad Dominum, certo

B *jussu Eudociæ orante Diodoro,*

nox experimento monstrabitur. Ora igitur, intensis sursum oculis cordis tui, et resuscita mortuum. Respondit Diodorus : Domina mea, serva Christi, Neophytus sum, et figere immobiliter cordis oculos in Deo nequeo. Ait illi Beata : Ego hanc fiduciam de Deo meo certam habeo, ut non dubitem, quin cito audiat preces pœnitentium de peccatis suis, quando bona postulant. Invoca igitur ex tota anima tua potentem in virtute Dominum, et faciet misericordiam suam super nos. Tunc Diodorus, inflexa deorsum cervice, pectus tundens, cœpit cum lacrymis, clara voce, ita ut circumstantes omnes audirent, hæc verba proferre : Domine Deus, qui tua voluntate dignatus es, me, indignum licet peccatorem et incredulum, ad tuam fidem et gloriam vocare, qui tuam D. ne venerabilem Ancillam, contextis per tuam providentiam casibus, venire ad nos humiles exposcisti, ut perculsum, arte mali dæmonis, animarium curam susciperet, meam quoque, humilis precatoris et indigni, orationem suscipe, ac cognoscens meam in te immutabilem fidem, jube revivisCere interfectum a fero dracone adolescentem, et ad tuam glorificationem et adorationem perstare in posterum, ut et ab ipso et ab omni spiritu, laudetur

C sanctis nunc nomen tuum in secula seculorum. Hæc precatus, dicit mortuo : In nomine Jesu Christi, Crucifixi sub Pontio Pilato surge Zeno : et statim surrexit mortuus, atro exterso livore, quo ejus cadaver, veneno draconis tumefactum, modo sorduerat. Quo viso et vulgato facto, passim omnes exaltabant Deum cœli et terræ, credentes in eum.

revivscit :

55 Cum autem multitudo quæ concurrerat recedere pararet, ait illis beata Christi agna et ancilla Eudocia : Modicum expectate, Fratres; amplius enim glorificari adhuc habet Salvator noster Jesus Christus. Quibus obsequentibus, postquam alte suspirasset, in hunc modum oravit : Domine Deus, lucem habitans inaccessibilem, et inde omnibus providens juxta tuum beneplacitum, qui uniuscujusque nostrum intima sensa pervides, qui numquam audire renuis ad te confugientes in veritate; exaudi etiam hic creaturam viliem, et jube inimicum, insidiatorem draconem servis tuis merito exosum, venire huc pœnas luiturum, et hic, in conspectu omnium dirumpi ac mori; ut servi tui concepta ex hoc tuo beneficio certa in te spe, glorificent sanctissimum nomen tuum in secula seculorum. Talia simul precata est, ecce terus et terribilis draco in medium ruit, igne ipsum a tergo persequente, ibique horribiliter sibilans, ad extremum disruptus expiravit. Tunc accedentes ad Episcopum Heliopoleos, omnes cum uxoribus et liberis : baptizati sunt in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti.

ipsa quoque ante Eudocia,

divino nutu venit in medium draco et disrumpitur.

E

CAPUT XVI.

S. Eudocia capite plectitur jussu Præsidis Vicentii.

Mortuo deinde Præside Diogene, venit in ejus locum alius Præses, nomine Vicentius, homo ferus et Christianis infensus. Hic auditis quæ de Eudocia ferebantur, missos ad eam milites jussit caput ejus abscindere. Ita consummata est gloriosa Christi Martyr Eudocia Kalendis Martii, Præside Vicentio. apud nos autem a imperante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria et potestas, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

Eudocia occiditur 1 Martii.

a

LAUS DEO.

F

a Frequens hæc clausula in Martyrum Actis sive, *ut hic, Præsidem nomen exprimatur, aut etiam Imperatorum, sive absque ulla Principum mentione. David Blondellus, quamvis heterodoxus, bene magnam edidit Dissertat.* De formulæ REGNANTE CHRISTO, in veterum monumentis usu, *sub cujus finem plurima congerit exempla.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
SILVESTRO ET SOPHRONIO.

1 MARTII

Duo hi athletæ, de sequentibus item duo simul tractantibus in Synaxario collegii Clarimontani Parisius. Certamen Sanctorum Martyrum Marcelli, Antonini, Sylvestri et Sophronii. *Sequentur Menæa, quæ mortis genere res distinguunt. Ac nulla quidem alibi Martyrologia, quæ quidem legere nos meminerimus, SS. Silvestrum et Sophronium Martyres simul repræsentant, ac ne seorsim quidem singulos : etsi Confessores extiterint quidam eo nomine, ut nos simul die uno, aliquando tamen et quando sanguinem pro Christo hi fuerint, non constat. Mortis genus ita proferunt Menæa, subsequente, ut solet, Maximo Cythe-*

rorum Episcopo in Vitis Sanctorum vulgari Græcorum hujus temporis lingua contextis : οἱ ἅγιοι μάρτυρες Σιλέστριος καὶ Σωφρόνιος ἔδωσι τελειοῦνται. Sancti Martyres Sylvester et Sophronius gladio finiuntur. *Addunt Menæa hoc distichon.*

Non sustinens Silvester operari superstitioni,
Cum Sophronio amputatum est capitis sustinebas.

Frigidum id, ut quamplurima in iisdem Menæis. Ludit auctor in verbo καστέρων, et ἑκατέρεις. In Manæis MSS. quæ Divione apud Chifletium nostrum asservantur, genus etiam mortis indicatur.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARCELLO ET ANTONIO.

I MARTII

Plures reperiuntur Marcelli, *et* Antonii, *etiam Martyres : nusquam simul, nisi in Menæis excusis et MSS. Chifletianis, ac Maximi Cytheræi Vitis : in quibus ista leguntur :* Sancti Martyres Marcellus et Antonius igni perimuntur. *Addunt Menæa.*

Conflatura quædam duobus athletis fornax fuit :
In ea magis quam aurum lucent.

Cetera latent. Referunt quoque in MS. Synaxario collegii Claromontani Parisiis, sed, ut ante diximus, pro Antonio *est* Antoninus.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 364

DE S. NESTORIO MARTYRE.

I MARTII

Nestores in Martyrologiis multi : Nestorius *præter hunc nullus. Credo post hæresiarcham Nestorium, abominatos id nomen orthodoxos, id liberis omnes non imposuisse; aut certe quibus obtigisset, eorum neminem in censum Divorum venisse. Hic antiquior videtur, qua tamen ætate vixerit, aut ubi terrarum, nobis haud est compertum.* Gladio mactatum *aiunt Cytheræus, ac Menæa excusa, quæ illud, exigua sane conditum gratia, accinunt*

Cervice retrorsum extracta
Nestorius antrorsum jugulatur.

In MS. Menologio Petri Francisci Chifletii nostri hic Nestor *appellatur. Diversum autem esse ab eo* Nestore, *qui secundo die Martii cum* Tribimio *in urbe Perge martyrium fecit, inde conjicimus, quod utrosque memorant Menæa. Quamquam Synaxarion* Nestorem *cum* Tribimio *refert primo die Martii, non secundo.*

DE S. ADRIANO
MARTYRE ROMANO, BONONIÆ.

I MARTII

Calendis Martii Bononiæ S. Adrianum *Martyrem testatur Antonius Paulus Masinus in Bononia perlustrata. Ejus enim corpus asservari in æde monacharum S. Joannis Baptistæ, in æde autem, quæ* S. Mariæ della Vita *dicitur, ejusdem Sancti Martyris caput. Utrumque id cœleste pignus a Gregorio* XV *Pont. Max. donatum, anno* MDCXXIII. *Non est autem corpus illud ex capite S. Adriani magni Martyris Nicomediensis, cujus corpus Romæ extare tradit Octavius Pancirolus in Ecclesia ipsius nomini ab antiquo dicata, quæ nunc est Religiosorum S. Mariæ de Mercede : caput vero ac brachium in templo PP. Minorum, Aracœli dicto. Neque enim Pontifex hisce Ecclesiis suum thesaurum abstulit ut Bononiensibus donaret. Et colitur Nicomediensis ille* Adrianus *xvii Septembris, quo Romam allatæ Constantinopoli ejus exuviæ. Tulerat aliunde martyrii palmam iv Martii, ac eie sequenti alter itidem* Adrianus *Martyr eodem fere tempore Cæsaræa coronatus. Certius quod diximus firmarent nova documenta, si ea haberemus : ex iis enim constaret, quo ex cœmeterio ecclesiaque corpus illud caputque extracta fuerint.*

S. Adriani corpus Romæ Bononiam translatum.

diversus is est a Nicomediensi.

DE SANCTIS CCLX MARTYRIBUS
ROMÆ VIA SALARIA,

Commentarius historicus.

ANNO CCLXIX I MARTII

Illustris horum Sanctorum Martyrum memoria est conservata in variis et perantiquis Martyrologiis, ac potissimum in Actis martyrii SS. Marii et Marthæ conjugum, et horum filiorum SS. Audifax et Abachum, quæ ex quinque veteribus codicibus MSS. edidimus ad diem eorum natalem XIX *Januarii, eaque Acta et hoc diversissima tunc diximus, et talia etiamnum censemus. Horum eorumdem est :* Temporibus Claudii venit quidam vir de Persidæ partibus, nomine Marius, cum uxore sua Martha et filiis suis Audifax et Abachum, Christianæ religionis ad orationem Apostolorum. Venientes autem Romam, ceperunt corpora Sanctorum per carceres et sepulturas conquirere. *Ac relato ministerio, quod iidem Sancti celebraverint S. Cyrino sive Quirino, carceri incluso, ubi eadem* XXV *Martii ad eius diem natalem repetentur, ista de Sanctis* CCLX *Martyribus narrantur.*

Epitome martyrii ex Actis SS. Marii et Marthæ.

2 Eodem quoque tempore quo erat Claudius, et qui Christiani inveniebantur, sive in vinculis, sive in custodia, sine interrogatione puniebantur. Ipse igitur præceperat devulgari, ut tenuiores ducentos sexaginta Christianos via Salaria, ubi eorum latebræ dicebantur fuerant pro nomine Christi, quos in figulina foras muros portæ Salariæ fecit includi, et in civitatis amphitheatro sagittis jussit interfici. Hoc cum fac-

Sancti 260 *sub Claudio* 2 *passi :*

tum fuisset, contristati nimis Marius et Martha uxor ejus, cum filiis suis Audifax et Abbaene, venerunt ad locum, ubi corpora Sanctorum interfecta fuerant, una cum B. Joanne Presbytero, et invenerunt super corpora sancta ignem superpositum : et sumentes cœperunt ab igne corpora Sanctorum subtrahere, et sepelire cum lacrymabilis ex facultatibus suis; divites enim omnes et locupletes erant : et quotquot potuerunt, sepelierunt in crypta, via Salaria juxta Clivum Cucumeris. Tunc sepelierunt cum eis quemdam etiam Tribunum Claudii, nomine Hesychium : et in eodem loco vigilias et jejunia cum orationibus, multis diebus cum B. Joanne celebraverunt. Audiens hæc Claudius, cœpit curiose quærere Marium et Martham uxorem ejus, et non invenit eos, qui occulte hæc faciebant.

a SS. Mario et Martha et S. Joanne presb. sepelitur :

3 *Actis consentiunt Martyrologia : et quidem MSS. Vaticanum cathedræ S. Petri, Vallicellanum, et Casinense ista habent.* Natale Sanctorum ducentorum sexaginta Martyrum. *At* Romæ *eos passos additur in MS. Dacheriano. Dies hic vacat apud Bedam. Florus vero in supplemento ejus ita scribit :* Sanctorum ducentorum sexaginta temporibus Claudii passorum. *Pauca ex Actis jam relatis descripserunt Usuardus, Ado, aliique martyrologii a Romanis edit. Beda exceptis, Bellinus,*

excerpti antiquis Martyrologus.

A nus, Notkerus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, aliique. In hodierno Martyrologio Romano hæc leguntur. Romæ sanctorum Martyrum ducentorum sexaginta, quos jussit primo Claudius pro Christi nomine damnatos extra portam Salariam arenam fodere, deinde in amphitheatro militum sagittis interfici. De eisdem Martyribus etiam agunt Petrus de Natalibus in Catalogo lib. 3 cap. 162 et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, qui addit eos accensos post S. Valentini passionem, a quo ad Christum fuerant conversi. Quod alibi non legimus. De S. Valentino egimus XIV Februarii, et ad Viam SS. Marii et Marthæ : qui traduntur ante S. Valentini passionem inclusi carceri : ideoque non potuissent hos Sanctos Martyres sepelire : si post ejus necem primo fuissent accusati.

Ante S. Valentino Presb. conversi?

4 *In Florario MS. Sanctorum hæc de tempore, quo hi athletæ martyrum passi sunt, adduntur :* Romæ sanctorum ducentorum sexaginta Martyrum sub Claudio anno salutis CCLXXI octavæ persecutionis decimo tertio. *Cœpta est octava persecutio sub Valeriano et Gallieno, anno Christi* CCLVII, *cujus annus decimus tertius convenit in annum Christi* CCLXIX, *quo hi Sancti martyrium obierunt sub Claudio 2, qui regnare cœpit anno* CCLXVIII *circiter diem* IX *Kalendas Aprilis, desinit anno* CCLXX, *et martyrium in annum usque ad initium anni* CCLXX, *ut martyrium in annum* CCLXIX *necessario conferendum sit, quo solum anno per mensem Martium regnavit. Qui supra Blastus Claudii Imperatoris Tribunus una cum his Martyribus sepultus traditur, colitur cum aliis sociis* XV Kalendas Julii, *quem venerationis diem in nonnullis codicibus ad MSS. Acta SS. Marii et Marthæ additum fuisse ibidem annotavimus. Qui illos sepelivit S. Joannes Presbyter cum S. Crispo colitur* XXVIII *Augusti.*

occisi anno 269. in 8 persecutione.

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

SILVIO, MAXIMO, BENIGNO, FIDELE, HERCULANO, PRIMO, PELAGIO, JULIO, PHILEMONE, JUSTO, PROCOPIO, DONATO, PIO, FELICIANO, ANTUERPIÆ IN BELGIO.

Sylloge historica.

B

1 MARTII

Habet Antuerpiæ Societas JESU ad domum professam, ut vocamus, templum vetusti operis magnificum, Ligustico marmore ædificatum. Cujus ampli et speciem secundum Vitruvianas præceptiones (secus atque vulgo fit in his regionibus, ubi Gothicæ substructiones præhaberi solent) delineavit, et fundamenta anno MDCXV jecit Franciscus Agulonius, Rector postremus collegii, quod hic ætatis sitierat, atque anno insequente in Domum professam mutatum est, cum novum ejus anni ante in alia ædis regione ab Senatu populoque, probantibus Alberto et Isabella supremis Belgarum Principibus, esset Societati donatum. Domus professæ primus præpositus Jacobus Tirinus, et ipse, ut Ignatianus, libris editis clarus. Ille inchoatum ab hoc eodem anno MDCXXXI *perfecit*, ornavitque tum alio apparatu, tum præsertim cultum corporibus, pretiosæ sane thecarum quem subsecuti Præpositi ejusque accuerant, ut ad diem III Februarii, de XII, XIII, XVI *diximus, atque alibi dicemus. Nec corpora solum illata divorum integra sunt, sive singulorum ossa eximia aut præcipua, e veteribus Romanis cœmeteriis refossa plera-*

Antuerpiæ in templo Societatis JESU

multa corpora SS.

C

que : sed et plurium atque, rarie collecta, alia satis notabili magnitudine, quædam minutiora, marmori inclusa : quæ omnia ita, qui recognitet, quam immenso ea splendore gloriaque in cultu æternum coruscatura sint, in pristinum nitoris decorisque compagem redacta.

aliique alia tum reliquiæ :

2 *Exposuit ossa partesque ossium Roma anno* MDCXL. *huc allatæ complures, ut omittam quæ aliis variis ex locis hinc sunt ecclesiis donatæ. Romanos illas Ignatius Rercellius et Balthasar Ballonius Societatis Mediolanenses, P. Guilielmo Du Lonay ejusdem Societatis Sacerdoti sub finem anni* MDCXXXIX *donarunt. Præpositus Domus professæ Antuerpiensis, ne Lovaniensis collegii Rectori transmittere vis. Ut in Belgium ante hisce anni pervenire ossa, eas Episcopus Antuerpiensis, qui tunc erat Archiepiscopus Cameracensis, capsis primum, dein, quæ his una cum reliquis inclusæ erant, tabulis Notarii Romani, et Cardinalis S. Hieronymi, Exist. Max. Pro Vicario Generalis ac Romanæ Curiæ quoque districtus Judicis examinari, attestationi, inspectis diligenterque examinatis, apprimavit, et ut eas publice rem rationi exponere fas esset, decrevit*

quædam Roma nova,

ab Episcopo approbatæ :

3 *Quæ domui huic Antuerpiensi obtigerant, ex anno demum* MDCI. *solemnitate cultuque sunt, lubentium recreatæ*

E

coluntur partim 8 Febr.

hausæ, in quamvis capsas conditæ sunt : statutumque ab eodem Illustrissimo Antistite, ut quod ad populi promotionem pietatemque ejus rumque Sanctorum amplificandum honorem facere videbatur, singulis diebus palam ostenderentur : et solenni Ecclesiæ cæremonia honorarentur Sancti, quorum in ea ædicula erant : videlicet prima dominica post Dominicam Quinquagesimæ, quarum illa XXVIII *dies Februarii eo anno erat, altera, primus Martii : ut Martyrum non Pontificum, deque ultra parochiales, quotquot in hac urbe commorabantur Sacerdotes, officium legerent, Missamque celebrarent, et ita ea Credo recitarent. In primo capsa Reliquiæ fuerant SS. Symphoriani, Macarii, Victorini, Mauricii sive Mauri, Antonii, Modesti, Cyriaci, Fausti, Phœnii, Rochi, Alexandri, Gemelli, Eulaliæ, Hirenæ. Atque hi* XXVIII *Februarii eo anno publice modo, qua diximus, culti, et colendi postmodum. Illustrissimi ejusdem Antistitis* GISBERTUS NICIUS *de tota ea re diploma, datum die* XII *Februarii anni* MDCI. *ad dictam diem* XXVIII *integrum refulimus.*

coluntur partim 8 Martii :

F

4 *Festivitas, id est, Kalendis Martii, acta celebritas, epulumque dominicæ annuversaria*, SS. Silvii, Maximi, Benigni, Fidelis, Herculani, Primi, Pelagii, Julii, Philemonis, Justi, Procopii, Donati, Pii, Feliciani : *quorum omnium in alteram thecam impositæ reliquiæ erant. Et præterea quædam divorum spectabiles hactenus* S. Silvii *quasdam recondere, atque e cranio pulvinos*; S. Maximi *ex ulna*. *Cæterum sunt aliquanto minores*. S. Benigni *pars ossis majoris* : S. Fidelis *ossicula duo pedum integra*. S. Primi *ossiculum* : S. Pelagii *ossicula, ut et* S. Julii : *particula capitis* S. Procopii : *cranii* S. Feliciani *particulæ. Quinque reliquarum*, Herculani, Philemonis, Justi, Donati, Pii, *e capitalibus calvariæ erant, quinque comminuti, alteriusque costæ particula, ut superiorem partem cranii humani referat singulorum ex eranio.*

quænam hæc, et quorum?

5 *Erant, ut ex actis Romani tabellionis constabat*, SS. Benigni, Primi, Julii, Feliciani *reliquiæ ex S. Calixti cœmeterio extractæ : cetera partim ex eodem, partim alio quodam, eaudæ indiscriminatim dicebantur, ut ex Episcopi Antuerpiensis diplomate legere est. Nomina tabellæ omnia Martyrum adscripta eorum monumentis reperta in ipsis cryptis erant, et non postea (ut suspicari quispiam posset) imposita, licet hoc quoque*

unde ex eranio?

eorum SS. vera quinam?

A que, Antistitum, summorum saltem, auctoritate fieri
non post impositi. *queat : neque enim novum, Cœlitibus novo dari nomina, vel ut asperitas quædam barbaræ pronuntiationis evitetur, vel quia proprium cujuspiam nomen minime innotuit :* S. Canutus *appellatur, qui* Cnutus, *aut* Cnuto *erat ;* Megengaudius *qui* Mengor : *ita qui* S. Felici *ultro se socium martyrii adjunxerat, cum ejus ignoraretur nomen,* Adauctus *est nuncupatus. Sed horum quæ retulimus, inventa esse cum ipsis reliquiis nomina, iterum postea responsum est Romæ ; atque agglutinatos illos pulveres, vere ex capitibus esse dictorum Sanctorum.*

6 *At quas res gesserint hi Martyres, quos cruciatus tolerarint, et a quibus tyrannis, plane nihil comperti*
acta ignota. *habemus. Credibile est Romæ esse coronam adeptos, cum et Romanis sint omnes nominibus insigniti, et vero Romæ fuerint sepulti : etsi non ignoremus multorum,*
Romæ passi. *qui in exteris provinciis erant trucidati, Romam esse corpora deportata, et in communibus Christianorum sepulchris tumulata : ut* Bonifacii *Tarso,* Epimachi *Alexandria, indidem* Joannis et Cyri, *aliorum alias ex locis. Verum de hisce id asserere, absque ullo certo argumento, temerarium fuerit.*

7 *At neque illud tuto divinare audemus, quia horum nonnullis cognomines aliqui in Fastis Ecclesiasticis re-*
B *periantur, eosdem hos esse, aut diversos ; etsi et illi*
an eidem qui alibi eiusdem nominis? *Romæ martyrium fecerint.* S. Silvius *memoratur quidam* XXI *Aprilis cum* S. Aratore *Presbytero ærumnis carceris enectus, sed Alexandriæ : nullum præterea*
S. Silvius. Silvium *Martyrem legi, nedum Romanum. Martyrum,*
S. Maximus. *qui* Maximi *dicti sunt, maximus est numerus. Romanos aliquot adnotabo.* S. Maximus *cum* Felicissimo et Emetrio, *seu* Demetrio, *Romæ via Salaria martyrio perfunctus, a nobis relatus est* XXIV *Januarii.* XXIX *ejusdem,* S. Maximus *Comes militaribus, cum* Secunda *uxore,* Marco et Calendione *filiis, filiaque* Severa *Virgine, alter Comes rei privatæ* Maximus XVIII *Februarii, cum* Claudio *fratre, hujusque uxore et duobus filiis.* XIV *Aprilis* S. Maximus *Cornicularius, cum* SS. Tiburtio et Valeriano. *Eodem die alius* S. Maximus *Martyr, cujus corpus ad eumdem Antverpiensem ædem Societatis* JESU *Roma allatum.* XI *Maii* S. Maximus *cum* SS. Basso et Fabio, *de quibus mentio fit in actis* S. Anthimi. XXIII *Augusti* S. Maximus *Presbyter Martyr, cum* S. Quiriaco *Ep. et aliis.* XIX *Novembris alius* S. Maximus *Presbyter Martyr via Appia.* II *Decembris* S. Maximus *Martyr cum aliis pluribus. An*
S. Benignus. *aliquis ex hisce* Maximis *sint, quos habemus, reliquiæ ;* C *an alterius cujuspiam nobis adhuc ignoti, non est unde conjicere possimus.* S Benignus *relatus a nobis* XIII *Februarii, cujus Tuderti, ubi agone martyrii perfunctus est, corpus asservatur. Plures alibi ejusdem nominis Martyres. Romæ hic noster coronatus videtur, cum hæ, quantulæ etiam sunt, reliquiæ, ex cœmeterio S. Callisti extractæ sint. Colitur et Gandavi in ecclesia collegii Societatis* JESU. XII *Februarii* S. Benignus *Romanus Martyr, cujus caput Roma allatum : sed diversus is est a nostro, cum sepultus fuerit in S. Agnetis cœmeterio, noster in S. Callisti, ut jam dictum.*

S. Fidelis. 8 SS. Fideles *Martyres alibi plures, Romæ, præter*
S. Herculanus *nostrum hunc, nullus.* S. Herculanus *Martyr in portu Romano* V *Septembris in Martyrol. memoratur : alius miles Martyr Romæ* XXV *Septembris. Alterutrius esse, quos habemus, reliquias suspicari quispiam possit : nobis ego certe affirmare. De alio* Herculano *Ep. Perusino ac Martyre agimus hoc ipso die.* SS. Primus et
S. Felicianus Felicianus *diversi sunt ab iis qui* IX *Junii coluntur. nam horum corpora primum in arenario via Nomentana jacuerunt, unde a Theodoro Papa in Urbem translata reconditaque in basilica S. Stephani protomartyris nostrorum reliquiæ nuper e S. Callisti cœmeterio effossæ fuerunt : neque esse videntur aliorum* Primi et Feliciani, *qui cum* SS. Caprasio et Fide *Virgine Agenni in Gallia martyrium subierunt. Alius* S. Felicianus II *Februarii cum* SS. Fortunato, Firmo *aliisque a nobis relatus : alius, aut idem fortassis, Placentiam in Hispaniam asportatus, ut ibidem diximus.* Primi *præterea alii nominati in Martyrologiis vel expresse ad alia pertinent loca, vel certe an Romæ passi non constat, ut qui* XXI *Januarii, ac* XVI *Februarii a nobis relati. Sunt et alibi* Pelagii *Martyres, Romæ præter hunc nullus, no-* S. Pelagius.
bis quidem certe cognitus. Julii *item plures alibi : Ro-* S. Julius.
mæ unicus, de quo Martyrol. XIX *Augusti, qui in cœmeterio Calepodii via Aurelia sepultus ; noster hic, ut diximus, in Callisti, ac proinde diversus.* Philemones S. Philemon.
duo hoc mense occurrunt, alter die VIII *cum* Apollonio *Antinoi in Ægypto coronatus, alter* XXI *cum* Hermino, *et quidem Romanus, sed in provincia nescio qua, quod Christum prædicaret, occisus : plures item alibi. Noster hic Romæ palmam videtur retulisse. Illustre Romæ* S. Justus.
martyrium sustinuit S. Justus, *qui* XIV *Julii inscriptus Martyrologio : fors et alius* XXVIII *Februarii, ut tradunt nonnulli, nobis non omnino assentientibus : alibi complures celebrantur. Romæ laurea martyrii donatum* S. Procopius.
E *Procopium, præter hunc nostrum, nullum memini.* S. Donatus.
Nullum quoque Donatum ; *alibi permultos.* S. Pius *Papa Martyr* XI *Julii colitur, nec alius uspiam nomi-* S. Pius.
natur, nisi hic noster, si diversus est.

9 *His curiosarum lectorum conjecturæ propositis enarrandus modus est, quo in templum aramque ex translatæ Martyrum reliquiæ sunt : qui idem prope fuit, atque pridie* SS. Symphoriani, Macarii, Victorini, *atque aliorum erat observatus. Die ultima Fe-*
bruarii, quæ tunc anno MDCL *erat feria secunda post* Horum reliquiæ 28 Feb. 1650 in templum illatæ,
Dominicam Quinquagesimæ, Vesperis ac variis deinsacris hymnis decantatis, habita sub horam quintam concio est. Secundum quam eadem qua pridie pompa, in ecclesiam e sacrario illata est capsa, cui dictæ inclusæ erant reliquiæ, in feretro conquinne adornato, quatuor Sacerdotum humeris sublime gestata, qui Diaconorum erant cultu ornati. Sequebantur tres alii Sacerdotes pluvialibus amicti. Capsam præcedebant atque utrimque cingebant ceteri Sacerdotes, aliique domestici, publice honoratæ.
cereos manu gestantes. Templi medio instructum erat pegma, in quo locata est theca. Tum cantatus a musicis egregio concentu hymnus Te Deum laudamus, *dein antiphona de Martyribus, atque a Sacerdote Oratio. Relicta in eo pegmate theca, multis circum ardentibus lu-* F
minibus, processit series tota supplicationis ad summum altare, in quo splendidissime ornato expositum erat venerabile Sacramentum, quo demum data est perfrequenti concioni benedictio.

10 *Populo egresso, valvisque obseratis religiose deportata est ad summam aram, ac sublimi in ea loco posita Reliquiarum est theca. Postridie, Kalendis nimi-*
A Martii festum celebratum. *rum Martii, hora decima soleune de eisdem Martyribus cantatum est sacrum, deque eis toto usque ad meridiem tempore a Nostris aliisque Sacerdotibus facta in septem altaribus sunt. Sub noctem habita rursus de eorumdem Martyrum cultu ac præsidio concio est, et ad Quadragesimam, eorum imitatione, pie auspicandam feliciterque decurrendam, auditorum mentes incitatæ. Peragitur iisdem Martii Kalendis dictorum Martyrum anniversaria celebritas, et proprio hujus domus Martyrologio, et Balduini Hillotii Hagiologio Belgico inscripta. Nec illud omittendum, indulgentiam aliquam, sive debita peccatis canonica eluta pœnæ condonatione, impertitum esse illo die Episcopum Antverpiensem iis qui Martyres pie passent venerati.*

VIDE SYNAXARIUM PAG. 804.

DE S. ANTONINA MARTYRE
NICÆÆ IN BITHYNIA.

SUB DIOCLET. 1 MARTII.

ANTONINÆ *Martyris notitia ac veneratio ex Græcorum monumentis superiore sæculo in Fastos Romanos immigravit. Ad primum diem Martii isthæc paucula habet Maximus Cytherorum urbis Episcopus, in Sanctorum Vitis vulgari Græcorum lingua editis :* Eodem die S. Antoninæ Martyris. *In majoribus Menæis eadem prorsus leguntur, illudque additur distichon :*

Mare fit thalamus nuptialis,
Antoninam excipiens sponsam Domini.

Luculentius illi elogium texit Menologium ab Henrico Canisio editum : Eodem die S. Antoninæ. Hæc ex urbe Cea, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, propter Christi confessionem et multorum deorum irrisionem, graves et varios perpessa cruciatus, postremo vase quodam inclusa, in paludem Ceæ dejecta, spiritum Domino commendavit. *Inde a Cardinali Baronio, Pontificis Maximi auctoritate, in Martyrologium relata, hisce verbis :* Eodem die S. Antoninæ Martyris, quæ in persecutione Diocletiani, cum Gentilium deos irrisisset, post varios cruciatus in vase quodam inclusa, in paludem urbis Ceæ demersa est.

S. Antonina inscripta Menologiis Græcis,

dein Fastis Latinis :

B

2 Mendose excusum est Menologii illius exemplar, sive id interpretis, seu typographi injuria evenerit, dum pro Nicæa, *posita est urbs Cea ut mox probabitur. Interea quo fere tempore, quo Menologium illud prodiit, Chronicon Hispanicense, Flavii Dextri nomine præstitulandum, fabricabantur (sive plures simul operam contulerint, ut verum, sive unicus fuit, laboriosus auctor vir et vastæ lectionis) erratum hoc in lucra sua verterunt. Cum enim in Hispania amnem fuisse urbemque* Ceam *meminissent, non dubitarunt eo trahere* Antoninam *Martyrem. Nam quod in Notis ad Martyrologium tradiderat Baronius ab Cea insula* Ceam *civitatem esse dictam; id satis valide existimat aut refelli; quod Strabo lib. 8 et Plinius lib. 4 cap. 12 testentur suis temporibus, in* Ceo, *sive* Cea, *insula, duo solum reliqua fuisse oppida, Julida et Carthæam; cum alia duo, quæ quondam extiterant, intercidissent* Coressus *sive* Coressia, *et* Poessa *: sic ut multo aut tunc aut ævo priori nota illic urbs* Cea *fuerit. Quasi non potuerit post illorum scriptorum ætatem, alterutra antiquarum urbium, aut novæ cuipiam interea conditæ ac celebrari cœptæ, ipsius insulæ nomen adhæsisse.*

non in Cea insula passa,

C

3 At proferunt Hispani Ceam *aliam, et urbem et fluvium. Ac de urbe quidem ista locus apud Marianam nostrum lib. 7 cap. 19, ubi de Alfonso Magno Rege agit :* Initio regni Sublantia Ceaque prope Legionem... instauratæ; quæ urbes a multo tempore vastæ atque incolis vacuæ jacuerant. *Idem multis sæculis ante Marianam scripserat Sampirus Asturicensis Ep. his verbis :* Adelfonsus populavit Sublanciam ... et etiam (lege, et Ceiam) civitatem nutricam. *Flavii Ceæ ita mentio fit in Martyrologio Romano ad XXVII Novembris :* In Gallæcia apud Ceam fluvium, SS. Facundi et Primitivi, qui sub Attico Præside passi sunt. *Molanus fluvium* Ceam *vocat, Galesinius* Cæam. *Extare item in diœcesi Auriensi* Cea *oppidum traditur apud Tamayum Salazarium in Notis ad dictum diem, et* Sceia *aliquando appellatum, ac fortassis* Anceium. *In vetusto cum Cæsaraugustana Ecclesiarum Regis diplomate, (quod ait asservari in S. Claudii monasterio Ord. Cisterc. ad Ripas Aviæ annus) donatur Cæsaraugustanæ illorum Martyrum corpora requiescere prope fluvium* Anceyo *in montibus Lucanis. Ambr. Salazarium vero Salmanticensem Episc. pag. 32 col. 2 Antes est fluvio nomen, sive* Anceo. *Sed* Cea *hæc procul*

nec ad urbem Hispanicæ Ceam,

Legione distat Duoquinquemus in loco, si in utroque regno Galliciæ et Legionis urbs est Cea, *ad utram SS. Facundus et Primitivus pertineant.*

4 Ad neutram certe pertinere S. Antonina *videtur, quamquam Chronico illi, quod Fl. Dextro suppositum, ad annum Christi 300 in Bivarii edit. num. 16 comment. 1, ad 301 in Roderici Cari edit. isthæc adscripta leguntur :* Ad Cæam urbem Hispaniæ in Vaccæis S. Antonina Martyr. *At quis non vel prima fronte legentes audientesve, cum animo suo præjudicare existimet, quia ante parentum nostrorum ætatem, a Græcis solis, non ab Hispanis aliisve Occidentalibus Ecclesiis sit* Antonina *Martyr culta, apud Græcos martyrium fecisse? Atque hujus rei quatuor habemus testimonia antiquorum codicum MSS. in quibus et compendium illius martyrii exhibetur. Primum extat in monasterio Cryptæ Ferratæ in Latio juxta Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, (qui anno* CMXXV *mense Decembri obiit, cum imperasset cum Constantino fratre, post Joannis Tzimiscæ mortem, 1 annos) conscriptum fuerat insigne Menologium, cujus pars prima continens priores sex menses a Septembri ad Martium, extat Romæ in Bibliotheca Vaticana, scripta in folio grandi membranco, affabre imaginibus exornata et perpolita : quam Latine edidit tom. 6 Italiæ sacræ Ughellus Abbas, qui in præfatione, ex Leonis Allatii viri illustrissimi censura, recte demonstrat, falli eos, qui hoc opus studio jussuque Basilii Macedonis qui anno* DCCCLXVI *ad imperium emersit, elaboratum fuisse opinantur, quando is neutiquam πορφυρογέννητος, id est in purpura natus erat, sive patre Augusto. Posteriores sex menses qui desunt exemplari Vaticano, reperiuntur, sed absque primoribus, in hieromandra Cryptæ Ferratæ, minori forma, sed perantiquo etiam charactere ex illo opere Basilicano descripti. Atque illic ad diem secundum Martii elogium extat* S. Antoninæ, *sive martyrii ejus epitome, in qua ista leguntur :* Ἀντωνίνα ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρ ἐν τῇ πόλει Νικαίᾳ. Antonina Christi Martyr erat ex urbe Nicæa. *Aliud habemus egregium et perantiquum Synaxarium, in membrana nitide exaratum, quod est Collegii Claromontani Societatis* JESU *Parisiis, a Jacobo Sirmondo olim merito maximi æstimatum. Quæ in hoc habentur elogia Sanctorum, fere congruunt cum codice Cryptæ Ferratæ, quod ad veram gestarum narrationem attinet, sed phrasi plerumque nonnihil discrepant. In hoc ad secundum itidem Martii refertur* S. Antonina *hoc initio :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀθλήσεως τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀντωνίνης, αὐτῆς ὑπάρχει ἐν πόλει Νικαίας. Eodem die certamen S. Antoninæ Martyris. Hæc erat ex civitate Nicæa. *Tertium MS. itidem antiquum extat in eodem Cryptæ Ferratæ monasterio, et quidem habet in rebus omissa, ut infra nos ostendemus. Illud hoc facit :* αὐτῇ ἐν τῇ πόλει Νικαίας. Hæc erat ex civitate Nicæa. *Quartum est Divione apud Petrum Franciscum Chifletium nostrum, in charta descriptum, nec ita antiquum; at fere cum priore Cryptæ Ferratæ consentiens.*

sed ad Nicæam in Bithynia,

ut patet ex 4 antiquis Menologiis Græcis;

E

5 Ex his igitur manifesto liquet, jam a multis sæculis non Ceam *vel insulam vel urbem, sed* Nicæam, *nobilissimam Bithyniæ civitatem, agonis* S. Antoninæ *palæstram fuisse habitam. Et vero quæ Cææ Hispanicæ celebratur a priscis scriptoribus palus in quam S. Antonina conjecta? Doctissimus Tamayus* stagnum fluminis Ceæ *interpretatur. Idem de stagno quare ita memoratum? an ad urbem ipsam? an sinus aliquis vorticosi fortasse fluminis? At Nicææ vix memini quisquam, quin addat, sitam esse ad* Ascaniam *paludem, seu* Ascanium Lacum, *qui inde per fluvium ejusdem*

versa in Nicænum lacum Ascanio :

F

dem

A *dem nominis aquas suas in Propontidem evolvit.*

6 *Quod in Menologio et Romano Martyrologio dicitur Martyr* in vase quodam inclusa; *Baronius id supplicium indicari suspicatur, quod ad* 28 *Julii Notat.* scaphismum *vocat et operose exponit; uti et hic Tamayus, qui non ambigit, quin Judex (quem Dacianum fuisse conjectat) postquam* sanctissimam fœminam variis cruciatibus fremebundus exercuit; iis devictis, in scaphismo solis ardoribus expositam tenuerit: quousque convictus, illam in stagnum sic occlusam præcipitari jusserit. *Sed quod hic* Scaphismi, *aut similis cruciamenti vestigium? MS. Cryptæ Ferratæ habet, post ignitæ craticulæ tormentum innoxie toleratum:* Εἶτα ἐμβληθεῖσα εἰς σάκκον, ἐρρίφη ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Νικαίας, καὶ οὕτως ἐτελειώθη. *Parisiense MS.* ἐμβάλλεται εἰς σάκκον, καὶ εἰς τὴν λίμνην Νικαίας ἀποῤῥίπτεται, καὶ οὕτως τελειοῦται. In saccum imponitur, et in lacum Nicænum præcipitatur, atque eo modo finitur. *In altero Cryptæ Ferratæ codice ita hæc efferuntur:* ἐμβάλλεται ἐν ἀγγείῳ τινί, καὶ ῥίπτεται ἐν τῇ λίμνῃ Νικαίας, καὶ οὕτος παρέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῷ κυρίῳ. Includitur in vase quopiam *et* projicitur in lacum Nicææ, atque ita spiritum suum Domino reddidit. *Quod interpres Menologii vertit,* vase quodam inclusa; *poterat reddi* sacco cuipiam inclusa: B *nam* ἀγγεῖον *etiam saccum, et quodcumque receptaculum, aut vas, significat. Sed quod dicitur* ἐν ἀγγείῳ τινί, *ambigi potest an culeo inclusa, an aliqui linteo, cannabino, aut ciliciino sacco. Quædam ex hoc elogio, quæ in ceteris desunt, de mamillarum et pectoris cruciatu, inferius dabimus. Quartum MS. Divionense, quia videbatur cum primo Cryptæ Ferratæ ut plurimum convenire, non integre descripsimus.*

non Scaphismo inclusa.

sed sacco,

forte culeo:

7 *Acta hujus sanctæ Martyris concinnarunt Franciscus Lahertus noster, et Joannes Tamayus Salazar, iis quæ in Menologio narrantur, amplificatis. Uterque S. Antoninam* Virginem *appellat, etsi prior fateatur, eum illi titulum a Martyrologio Romano, Græcorumque Menologio, quod nempe viderat, minime tribui, sed stare a se traditionem. Quam vero illam, aut quis de ea scriptor Latinus antea meminit? Neque nos tamen et auricolam illam absolute tribuere audebamus, cum et tres Græci codices MSS. et edili omnes Græci ac Latini eo titulo abstinerent. At neque abrogare totam videtur, cum Menæa eam, ut retulimus* Sponsam Domini *appellent, ipsaque* Mare, *sive amplam illam ad Nicæam lacum,* thalamum nuptialem *fuisse dicant. Etsi enim mystico quodam connubio sanctis omnibus animabus jungatur Deus; præcipue tamen is honos Virginibus tribuitur. Eam vero nostram opinionem confirmavit Chifletianum MS. in quo titulus ejus elogii est:* Α στιχηρὸς παρθένου etc. Antoninæ Virginis.

an Virgo dicenda?

C 8 *Illud quoque videtur hic non omittendum, quod Antonius de Paulo Masinus in Romano perlustrata scribit, in ea urbe intra ædem S. Gabrielis asservari Cranium* S. Antoninæ Martyris, *atque in æde omnium Sanctorum aliquas ejusdem exuvias. Hujusne sint Nicænæ Antoninæ, an alterius cujuspiam, divinare haud possumus. Fuerunt enim plures alibi* Antoninæ Martyres; *adeoque Nicææ alia, ut videri potest, eisdem Diocletiani et Maximiani temporibus, sub Priscilliano Præside, nonnullos plane consimiles perpessa cruciatus, sed et diversos: nam subulæ ardentes illi per manus ac pedes trajectæ, unde mirifica odoris suavitas velut a styrace exspiravit: saxo ingenti ad collum appenso in mare abjecta, incolumis in terram evasit, rursumque capta jussu Præsidis lapidibus obruitur, et capite plectitur. Eam referunt Menæa, Menologium, Synaxarium Parisiense, ac Martyrologium Romanum,* XII *Junii. Atque ut lectoribus fas sit libere arbitrari, sit necne una et eadem Antonina, quæ Kalendis Martii, quæque pridie Id. Junii colitur, hujus etiam ex Synaxario illo veteri dabimus elogium, sive epitomen gestorum.*

Romanæ extat caput et reliquiæ S. Antoninæ: an hujus incertum:

nam alia item Nicæa,

9 *Alia est* S. Antonina ex Castello Cardemo, *ut habet Menologion Canisii ad* VIII *Junii,* ἀπὸ κώμης χρωδῶνων, ex vico Cromodorum, *ut Synaxarium die* IX *ejusdem mensis: at Menæa die* X, ἀπὸ κώμης χαρδάμου. *Ea sub Festo Præside cum S. Alexandro, qui eam e lupanari emiserat, nobili martyrio perfuncta memoratur. Eorum reliquiæ Constantinopolim ad monasterium Maximini deportatæ multis fulserunt miraculis. Martyrologio Romano inscripti sunt ad* III *Maii. Aliam retulimus ad* XIX *Januarii, in syllabo Prætermissorum et in alios dies rejectorum,* S. Antoninam Virginem et Martyrem *e cœtu Sodalium S. Ursulæ, eamque solenniter coli diximus Coloniæ, in Ecclesia parochiali S. Joannis Baptistæ, feria secunda Pentecostes. Alias aliquot ejusdem nominis Virgines et Martyres, S. Ursulæ sodales, enumerat Hermannus Crombachius noster in* S. Ursula vindicata. *Situe ex harum numero Antoninarum ea quam diximus a Masino referri, nullum suppetit unde augurari possimus, indicium.* D

alia Constantinopoli,

alia Coloniæ,

et alibi.

MARTYRIUM S. ANTONINÆ

ex MSS. Græcis Cryptæ-Ferratæ.

10 Antonina Christi martyr, erat ex Nicæa civitate, imperante Maximiano. Qui cum Nicæam venisset, delatum est ad eum, quod illa Christiana esset: inque ejus conspectum adducta, libere Christum confessa est. Quare tormentis discruciatur, ut cogeretur Christum abjurare, et thus offerre idolis. Ad quod cum induci non posset in carcerem conjicitur. Unde postea educta, compulsaque Christum abjurare, cum neutiquam assentiri vellet, suspendi ex alto jubetur, eique radi latera. Quam vel sic tamen errori probrosis dictis illudentem cernens Maximianus, veritati autem præconium perhibentem, spoliari vestibus imperat, et nudam cædi. Cum vero eam attrectare lictores pararent; advenere Angeli, eam quidem protegentes, illos autem verberibus multantes. Dein ignitæ craticulæ imponitur, nec læsa. Ergo sacco inclusa in Nicææ lacum præcipitata, sic agonem consummavit. E

Acta S. Antoninæ Nicænæ 1 Martii:

11 *Ista ex Menologio, quod dicitur Basilii Porphyrogeniti jussu studioque compilatum. Aliud ibidem extat antiqua manu exaratum, in quo primo duei Martii, non, ut in priore, secundo adscribitur. Et in prima quæstione dicitur immaniter in mamillis et pectore excruciata: secunda quæstione, eductæ et carcere et sublime pendenti latera discerpta. Dein vestibus nudata est ad lanienam, sed ab Angelis defensa, ac lictores verberibus contusi. Postmodum ipsa candenti craticulæ imposita, neque quidquam perpessa incommodi, in carcerem conjicitur: unde post duos annos (μετὰ δύο χρόνους) evocata, cum constanter abnueret idolis sacrificare, includitur vasi cuipiam, vel sacco, (ut supra vocem ἀγγεῖον exposuimus) et in lacum Nicææ civitatis projicitur.*

cetera de eadem alibi relata F

ALTERIUS S. ANTONINÆ NICENÆ
aut forte ejusdem,
Martyrium ex Synaxario Græco MS.

12 Hæc erat ex Nicæa civitate Bithyniæ, temporibus Diocletiani et Maximiani, et Priscilliani Præsidis: ad quem cum adducta esset propter Christi confessionem, flagris et mamillæ converberantur: ac rursus carceri includitur. Illinc educta ligno appenditur, eique latera ustulantur, et supra ignitam craticulam extenditur, ac subulis candentibus illi manus trajiciuntur, ex quibus velut e styrace navis odor exspirabat. Similiter vero et talos ignitis vermiculis transfixa, remittitur iterum in custodiam, et in quatuor annos, omnibus aerumnis

item alterius Nicænæ Antoninæ acta. 12 Junii,

A nis conficienda relinquitur. At rursum postea educitur, et in mare projecta martyrii coronam reportat.

13 *In Menæis postrema in hunc modum referuntur :* Remittitur denuo in vincula, et totum illic biennium omnibus ærumnis exposita relinquitur, rursumque educta, appenso ad collum gravissimo saxo in mare abjicitur. Sed incolumis terræ reddita, rursumque capta, et ad Præsidem adducta, ejus jussu lapidibus obruitur, et capite plectitur, itaque martyrii coronam reportat. *Brevius at perquam concinne, Menologium a Canisio editum :* Eodem die sanctæ Martyris Antoninæ. Apud Nicæam Bithyniæ, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, Priscilliano Præside, Antonina in Christianæ fidei confessione constanter perseverans, verberibus cæsa in ligno suspensa, lateribus laniata, subulis perfossa, flammis incensa, demum gladio percussa, martyrio coronata est. D *quæ capite plexa traditur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LEONE, DONATO, ABUNDANTIO, SIVE ABUNDIO, ADRASTO, CHARISIO, NICEPHORO, DONATILLA, FURTUNO, POLOCRONIO, AGAPIO, ET VI ALIIS.

Commentarius historicus.

1 MARTII

Martyrologii S. Hieronymi triplex exemplar :

Antiquissimum penes nos est Martyrologium, S. Hieronymo adscriptum, (quo hactenus in elucidandis Actis Sanctorum, qui mensibus Januario et Februario coluntur, sumus usi, ante annos circiter mille conscriptum antiquo characterе Anglo-Britannico, uti hoc nostrum de eo judicium summe approbabat Lucas Holstenius, bibliothecæ Vaticanæ B *Præfectus, et Ecclesiæ S. Petri Canonicus, vir ob eximiam virtutem atque eruditionem longiore vita dignus, cui anno* MDCLXI *die* II *Februarii morienti adfuimus, et ultima, quæ a Sacerdote eo in articulo conferri solent, rogati sumus beneficia præstare. Alterum hujus Martyrologii exemplar reperimus in urbe Etruriæ Lucensi apud Franciscum Mariam Florentinum virum ob singularem doctrinam adeo celebrem, ut Alexander VII Pontifex Maximus judicarit studiis nostris expedire, ut ante discessum ex Italia hunc inviseremus, quod et fecimus, hospitio ab eo singulari humanitate excepti. Tertium interim ejusdem Martyrologii exemplar ex antiquo codice monasterii Corbeiensis nactus Lucas Dacherius inseruit tomo* 4 *Spicilegii Parisiis anno* MDCLXI *excuso.*

In eo horum Martyrum memoria

2 *In his tribus codicibus tres Martyrum classes exhibentur hunc primum diem Martii et prima horum classis in Martyrologio Parisiis excuso ita proponitur :* Kalendis Martii. Natalis Sanctorum Leonis, Donati, Abundantii, Adrasti, Carisii, Nicefori, Donatellæ et aliorum novem Mart. *Secunda classis continet tres Martyres in Africa passos : tertia varios Massiliæ occisos, de quibus infra agemus. In codice Lucensi tabulæ nominibus aliquantulum variatis, referuntur :* Kal. Martii. Nat. SS. Leoni, Donati, Habundantii, Adrasti, Carasi, Nicofori, Donatellæ et aliorum viii. *In priore MS. quod apud nos est, adscribuntur Africæ, et nomina etiam parum differunt.* Kal. Martii In Africa Nat. SS. Leonis, Donati, Habundi, Adrasti Carissi, Nicefori, Donatillæ et aliorum viii. *Et mox sequitur :* In Africa Adriani, Victori, Secundillæ, *de quibus infra seorsim agemus, ut certo in Africa passis, quod de his in duobus aliis codicibus non dicitur.*

in aliis solus Leonis

3 *Qui reliqui præponuntur, in pluribus MSS. Martyrologiis solus reperitur nullo indicato loco, et his fere verbis :* Passio S. Leonis Martyris. *In Martyrologiis et Kalendaria in codicibus MSS. Ducis Altempsi, et Abbatis Ughelli, et Vallicellano Congregationis Oratorii Romæ, Senatoris Structi Florentini, Clunacensis monasterii et Ecclesiæ Burdagalensis in Gallia, uti etiam in Usuardo Lubecæ ante ducentos fere annos excuso, et in Catalogo Petri de Natalibus lib.* 11 *cap.* 130 *num.* 82. *Translatus hic Leo videtur ad Martyres Massilienses apud Galesinium et Saussaium, uti infra latius dicetur.*

4 *Secundo loco relatus est* S. Donatus Martyr : *a quo diversus, qui infra ex Usuardo et antiquis MSS. dabitur* S. Donatus in Africa, sub Duce Ursacio et Marcellino Tribuno, Carthagine passus : *dum seorsim celebratur, de hoc potius agi arbitramur : imo ab eo forsan alii Africæ adscribuntur. Martyrologia MSS. Cardinalis Barberini, et Reginæ Sueciæ utrumque ita sub distinctione referunt :* In Africa Donati Martyris. Et S. Leonis : *qui ad hanc classem spectat. Ei duos socios jungunt, nullo assignato loco, martyrologia MSS. Corbeiense, et aliud Reginæ Sueciæ :* Natalis Sanctorum Leonis, Donati, Habundantii. *Idem referuntur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei. At* Nicephorus cum novem socius *jungitur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Vaticano Archivii S. Petri, et monasterii S. Cyriaci, quo citato, eos Martyrologio Romano inscripsit Baronius his verbis :* Item natalis sanctorum Martyrum Leonis, Donati, Abundantii, Nicephori, cum aliis viii. *Universim censentur numero* XIV *in MS. Ultrajectino S. Mariæ, et MS. Trevirensi S. Martini, quæ etiam numerant Greven et Canisius in Martyrologio Germanico, et fere Donato Carthaginensi adjunctos.* *aut plurium.* E

In MS. Richenoviensi prope Constantiam alius additur Martyr, et ita omnes describuntur. In Africa Leonis, Donatiæ, Furtuni, Donatillæ, Abundantii. *Alter Martyr jungitur ab Hermanno Greven in suis ad Usuardum additionibus :* Item SS. Abundii, Leonis, Arcasti et Polocronii. *Pro* Arcasto *supra* Adrastus *et* Adrustus *legitur. Tertius hisce adjungitur* Agapius *in MS. Graeco Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis* Jesu, *in quo post alios Sanctos relatus dies primus Martii ita concluditur :* Καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Χαρησίου, Νικηφόρου καὶ Ἀγαπίου. Et Sanctorum Martyrum Charesii, Nicephori et Agapii. *Pro* Charesii *legitur supra* Carasii, Carasi, *et* Carissi. Nicephorus, *sæpe in Latinis MSS.* Nicoforus *scribitur. Quia ergo addimus* Furtunum, Polocronium *et* Agapium, *ex novem innominatis Martyribus, sedecim in titulo præfigimus.* *et aliis etiam* Furtuni Polocronii F *et Agapii.*

6 *De palæstra martyrii ex nobis dubia manet : in uno codice MS. Martyrologii S. Hieronymi, et altero MS. Richenoviensi, etiam valde antiquo, adscribuntur Africæ, quibus favent MSS. Martyrologia Tornacense S. Martini et Lætiense.* In Africa passio Sancti Leonis et Donati. *Verum ea verba forsan emendanda ex Martyrologiis supra indicatis, in quibus legitur,* In Africa Donati Martyris, *scilicet* Carthagine passi, *de quo infra agemus.* Et passio S. Leonis, *uti tam multa MSS. jam relata habent. Non audiendus etiam Philippus Ferrarius dum citato Martyrologio S. Cyriaci* Romæ passos *asserit in Catalogo Sanctorum Italiæ in Annotatione ad* CCLX *Martyres Romanos* *Leodebantur Africæ.*

A *Romanos. Nulla* Romæ *mentio fit in dicto Martyrologio.*

Romæ,

7 *Major difficultas movetur ab Hispanis ob hæc verba Chronico Flovii Dextri ad annum Christi* CXV *inserta :* Ursaone in Bætica S. Leo Martyr et socii ejus. *Ursaonem nunc Osunam dici extra controversiam ponimus. Utinam æque liceret idem dicere de Dextri Chronico : cujus auctoritas continuo apud nos magis vacillat. Interim intelliguntur* SS. Leo, Donatus, Abundantius, Nicephorus, et novem socii *in Romano Martyrologio assignati. Ita Franciscus Bivarius et Rudericus Carus in commentariis ad Chronicon Dextri, Paulus Espinosa lib.* 2 *Historiæ Hispalensis cap.* 9 *et Antonius Quintanaduennas de Sanctis Archidiœcesis Hispalensis pag.* 280 *et sequente. Imo pro Ecclesia et diœcesi Hispalensi in Ordine recitandi divinum officium Madriti anno* 1635 *et* 1646 *excuso legimus præscribi officium* SS. Leonis, Donati, Nicephori etc. Martyrum sub ritu duplici. *Eosdem Martyrologio Hispanico inscripsit Tamayus Salazar.* Ursaone in Bætica SS. Donati, Leonis, Abundantii, Nicephori, et aliorum novem, qui per martyrii angustias ad augustas cœli mansiones auxiliante Domino pervenere. *Contra Martinus de Anaya in Apologetico, a dicto Tamayo citatus, contendit* hos sanctissimos Martyres nec Ursaonenses fuisse, nec Kalendario Hispalensi addicendos, imo respuendos quia Dexter tantum Leonem et socios nominat absque expressione Donati sive aliorum : cujus ergo qualitatem et demonstrationem cum reticeat, a quo Antonius Quintanaduennas illos Martyrologii Romani Kalendis Martii fuisse suxit ? *Hæc ibi. Plura quærerent prudentiores Hispani, qui ipsum Chronicon Dextri confictum asserunt.*

et Ursaoni sive Osunæ.

quo fundamento ?

D

8 *In antiquo Breviario Ecclesiæ Burgensis anno* 1502 *excuso præscribitur hoc die officium Ecclesiasticum S. Albini Episcopi, additurque commemoratio* S. Nicephori Martyris, *cum antiphona et oratione ex communi unius Martyris desumendis. De tempore, quo passi sunt, nihil scitur. Trajani persecutio et annus Christi* CXV *in Chronico Dextri assignatur, sed inde ad tempora Diocletiani et Maximiani transfert Paulus Espinosa, sed nulla cur ita sentiat data ratione.*

Nicephorus colitur Burgis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

ADRIANO, VICTURO, SECUNDILLA.

B I MARTII

Altera hæc classis Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi profertur : et quidem in edito Parisiis his verbis : In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ. *In codice Lucensi pro* Adriani *legitur* Alani, *in tertio codice est* Viciori, *qui aliis* Victuri. *In MS. Kalendario Vallicellano prior refertur :* In Africa S. Adriani. *In MS Pragensi cum Massiliensibus Martyribus miscentur :* In Africa Massiliæ SS. Hermetis et Adriani, Victuri, Secundillæ *etc. Reliqua latent.*

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERMETE, ADRIANO, GITTHEO, FELICE, ENUCULO, JANUARIO, ET ALIIS XXIV MASSILIÆ IN GALLIA,

Commentarius historicus.

I MARTII

Massilia antiqua Galliarum urbs Rhodanum inter et Alpes ad mare mediterraneum sita, fidissima et amicissima Romanis habita, et cum hisce fidem Christi amplexa, sanguine variorum Martyrum irrigata est. Quæ extant officia propria S. Lazari Episcopi et Martyris et aliorum Sanctorum, in Ecclesia Massiliensi recitari solita, et mandato Francisci Lomenii Episcopi anno 1633 *excusa ; ista ad hunc diem habent :* Die 1 Martii Adriani et Hermetis Martyrum, omnia dicuntur de Communi Martyrum. *Quæ autem recitandæ sunt Lectiones in singulis Nocturnis ad Matutinum, indicantur in Supplemento proprii Sanctorum secundum usum Ecclesiæ S. Victoris Massiliensis : et hæc additur oratio propria*

Massiliæ Martyres

SS. Hermes, Adrianus.

Deus, qui hunc diem beatorum Martyrum tuorum Adriani et Hermetis sociorumque eorum martyrio consecrasti ; præsta, quæsumus, ut eorum suffragia apud te sentiamus in cœlis, quorum hic piis mentibus solennia veneramur in terris. Per Dominum *etc. Ita et in titulo fit* sociorum *mentio. Nobis aliquando per virum eruditum apud Massilienses de Actis horum Sanctorum scisitatis, nihil haberi, responsum est. Prædictos duos Martyres nulla facta sanctorum mentione, Massiliæ attribuunt Equilinus in Catalogo lib.* 11, *cap.* 130, *num.* 81. *Usuardus, Bellinus, Molanenses, Martyrologia MSS. Bruxellense, Ultrajectinum, Trevirense, Carmeli Coloniensis, Adonis monasterii S. Laurentii apud Leodienses eisdem ubique verbis* Civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani. *Consentit Romanum hodiernum* : Massiliæ sanctorum Martyrum Hermetis et Hadriani

et Socii.

2 *Antiquum S. Hieronymi Martyrologium, apud Anglo-Britannico charactere scriptum apud nos extat, ubi Parisiis excusum et tertium quod Lucæ in Italia adservatur,* Adrianum *inter Martyres Afros recenset, et alios Massilienses socios* S. Hermeti *adjungit hisce verbis :* In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ. Massiliæ Hermetis, Gitthei, Felicis, Enuculi, Januarii et aliorum XXIII. *At Parisiis excusum,* cum aliis triginta quatuor. *Quæ in antiquo Martyrologio MS. monasterii S. Maximini prope Treviros ita leguntur :* In Africa Adriani, Victuri, Secundillæ, Marsilli (*imo* Marcelli) Hermēti, Felicis, Januarii cum aliis XXIII. *quem numerum complent omnes* Adrianus, Gittheus, Enuculus, *si aliis* XXIII *addantur. In MS. Pragensi omnia incuria amanuensium perturbata.* In Africa civitate Massilia SS. Hermetis et Adriani, Victuri, Secundillæ : Masilli, Januarii, Felicis, cum aliis XXII. *In antiquo MS. Ruhenoviensi prope Constantium, omissis Afris Martyribus, ista solum profertur :* Massiliæ Ermetis, Gethei cum aliis XXIII. *Hactenus antiquiora Martyrologia, ex quibus pro nomine* Marcelli, *vel* Masilli, *substituta voce urbis* Massiliæ, *ut ex aliorum constanti lectione colligatur, reliquos in titulo præpositos recensimus retinendos.* Hermes *in omnibus Martyrologiis legitur.* Adrianus *in officiis Massiliensibus et aliis Fastis adjungitur : a quo alius videtur Afer Adrianus constituendus.* Gittheus, *seu* Getheus *ex Martyrologiis S. Hieronymi et Rubenoviensi datur, ex priore S. Hieronymi, et MSS. S. Maximini, et Pragensi additur* Felix *et* Januarius. *Solum* Enuculus, *seu* Enunculus, *in citatis S. Hieronymi tabulis, reperitur.* S. Enuculus *Martyr ex eodem Martyrologio relatus est ad xxviii Februarii, sed alius prorsus sanctus.*

Gittheus, Felix, Enuculus, Januarius.

F

3 *Petrus Galesinius alium sanctum et tres martyres*

A *An ex annotationibus S. Leo?*

rii assignat his verbis : Massiliæ SS. Hermetis, Leonis et Adriani Martyrum. Ii Diocletiano et Maximiano Imperatoribus coronati sunt. *Et hæc in Notationibus observat* : De iis in martyrologii codice perveteri et manu scripto traditum est, sed ita brevi, ut de cruciamentis, quibus torti sunt, narretur plane nihil. Illorum martyrium incidit in annum Domini fere CCXC. Hermetis et Leonis Usuardus meminit, Adriani nequaquam : at in volumine manuscripto mentio fit. *Hæc ibi, sed magna cum incuria scripta. Nam Usuardi omnia exemplaria tam manu exarata quam typis excusa, meminerunt Hermetis et Adriani Massiliæ passorum, omisso Leone : qui his verbis post debitum interpunctionem adjungitur in Usuardo Lubecæ anno 1473, excuso.* Civitate Massilia sacratorum Hermetis et Adriani. Item passio S. Leonis Martyris. *Eadem in MS. Aquisectinto sub finem adjunguntur. Quæ de S. Leone aliorum Martyrum duce supra assignato intelligenda sunt.*

D *Quo tempore passi?*

4 *Quod Galesinius sub Diocletiano et Maximiano circa an.* CCXC, *cum necdum nova ab eis esset mota persecutio, tradat interemptos, alibi non legimus. Galesinium secutus Andreas Saussaius ita Gallicanos fastos Martii exorditur* : Massiliæ natalis sanctorum Martyrum Hermetis, Leonis et Hadriani, qui sub Maximino Imperatore pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelica ad nefaria dæmonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo cervicibus laudem immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolarunt. *Hæc ibi. Videtur Saussaius non annum* CCXC *apud Galesinium legisse, sed* CCCX, *quo Maximinus imperabat, sed potissimum in Oriente. Petrus Canisius in Martyrologio Germanico anno* 1573 *excuso secutus Usuardum* SS. Hermetem et Adrianum *celebrat, quibus adjunctus est* Leo *in editione anni* 1599, *post istius obitum ex Galesinio aucta.*

NOT. I.

DE S. DONATO MARTYRE
CARTHAGINE IN AFRICA.

1 MARTII

1 *Duximus tres classes Martyrum ex Martyrologio potissimum S. Hieronymi : in quarum prima aliis immistus est* Donatus, *a quo hunc post longam discussionem arbitramur secernendum : de eo ista tradit Usuardus* : Eodem die S. Donati Martyris, qui sub duce Ursacio et Marcellino Tribuno Carthagini passus. *Consentiunt quam plurima MSS. non tantum dicti Usuardi, sed etiam quæ nomen Adonis aut Bedæ habent præfixum, aut quæ ex illis sunt collecta : in horum variis* Ursacius Dux *scribitur* Ursatius, Urlatius, Versatius, Versanus, Versus, *et subinde non* Dux, *sed* Judex, *compellatur. Eodem modo pro* Marcellino *etiam* Marcellus *legitur, et loco S. Donati est in MS. Marchianensi nomen* Donæ.

Usuardo et aliis inscriptum nomen S. Donati.

E *subinde Donæ et Clonæ.*

in MSS. Abbatis Ughelli et Carthusiæ Bruxellensis, item MS. Florario et apud Hermannum Greven in Auctario Usuardi nomen Clonæ. *De hoc Martyre Wandelbertus in Martyrologio metrico ita cecinit* :

Martis Donatus tenet, Abinsque Kalendas.

Inter Sanctos mensibus Januario et Februario a nobis editos Donati *quindecim reperiuntur, et quatuor ex illis in Africa passi, et unus Carthagine, cui* SS. Secundus et Papias *socii junguntur. Galesinius annotat hunc Martyrem* Donatum in persecutione Wandalica circiter annum CCCXXX martyrium subisse, et de illo scribere Victorem Episcopum lib. 2 et 3. *Verum* S. Donati sub Ursacio et Marcello Carthagine passi *nulla ibidem fit mentio.*

an sub Wandalis passus?

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS
CONSTANTIO ET FAUSTO COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Commentarius historicus.

transmissus a Jacobo Kritzradt Societatis Jesu *Presbytero.*

Non procul a S. Sebastiano extra muros Romanos introitur in subterraneam cryptam, S. Callisti cœmiterium vulgo dictum, supra cujus portam hanc inscriptio legitur, prout scribit Bosius in sua Roma subterranea.

C *E cœmeterio S. Callisti.*

Hoc cœmiterium S. Callisti Papæ et Martyris inclyti quicumque illud contritus et confessus ingressus fuerit, plenam remissionem omnium peccatorum suorum adipiscetur, per merita gloriosa centum septuaginta quatuor millium sanctorum Martyrum, una cum quadraginta sex Pontificibus, quorum ibi corpora in pace requiescunt, qui omnes ex magna tribulatione venerunt, et ut hæredes fierent in domo Domini, mortis supplicium pro Christi nomine pertulerunt.

Ea cœmiterii hujus pars, quæ est sub templo S. Sebastiani, habet oxitum facilem, multaque illic corpora requiescunt, sed sine nomine. Plurima quoque hinc inde ad viam videntur altaria, et sacella parvula, ubi olim sacra fiebant, oportetque bene incurvatum incedere, et plures adhibere candelas, cum nihil luminis a sole accedat. In alteram autem cœmiterii partem, ex qua corpora nostrorum diorum Martyrum eruta sunt, nemini licet sine speciali licentia intrare, sed nec audet sine peritissimo ductore ob innumera diverticula vetustumque longitudinem, quæ ad mare Tyrrhenum duobus circiter, et dimidio milliaribus inde distans, excurrit. Jacet autem fere in plano cœmiterium. Plura qui volet de hoc cœmiterio legat ex Roma subterranea latine novissime duobus Tomis Romæ impressa.

F

2. Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus privilegium mediate quidem a Pontifice, immediate vero ab Eminentissimo Cardinali Ginetti. S. D. N. Vicario Generali in scripto accepit, ubi illi facultas conceditur, ut præfectum cœmiterium solus pro libitu intrare, et corpora quæ voluerit, possit eruere. Eo privilegio usus, extraxit plurima Sanctorum corpora, quæ in varia loca transmissa sunt. Anno autem MDCXIX mense Maio Balthasar Ballonius pluribus aliis externis præsentibus, et quidem eo ipso in loco, ubi anno præterito plus quam quinquaginta sanctorum corpora in varias orbis regiones dispertienda ernerat, diversum pro singulis Constantio et Fausto sarcophagum invenit ex lateribus coctis compositum, et exterius calce obductum, cui calci inscriptum videbatur utriusque nomen. Signum veri martyrii fuit vitrum cum sanguine sarcophagis utriusque inclusum, quod signum nisi inveniatur non extrahitur ullum corpus. Membra omnia una cum capite suis locis quæque fuere reposita.

cruta corpora SS. Constantii et Fausti :

Hæc omnia ex litteris P. Georgii Midderhoff Romæ

ma XII Maii anni MDCXLVI ad P. Hermannum Crumbuch excerpta.

3 Id constat ex instrumento authentico donationis prædictorum corporum et veritatis legalis. Attestatio Eminentissimi Cardinalis Ginetti, qua duorum dictorum corporum veluti Martyrum Romanorum e cœmiterio S. Callisti erutorum sanctitas astruitur, tenoris sequentis :

cujus rei authentica hæc est approbatio.

In nomine Domini Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, et sit notum, quod anno a Nativitate D. N. Jesu Christi, millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, indictione decima quarta, die vero sexta mensis Februarii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et D. N. Domini Innocentii Divina providentia Papæ X. anno ejus II. cum sit quod alias, et annis retro elapsis Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus pro remuneratione laborum in extrahendis multis et diversis sanctorum Martyrum sacris corporibus ex cœmeterio Callisti de Urbe passorum, dono habuerit, atque receperit ab Eminentissimo et Reverendissimo D. Joanne Baptista Cardinali Alterio, tunc temporis Eminentissimi et Reverendissimi D. Cardinalis Vicarii vices-gerente, eorumdem sanctorum
B Martyrum nonnulla corpora, et præsertim SS. Constantii et Fausti Martyrum cum facultate illa aliis personis donandi, extra Urbem transmittendi, ac in Ecclesiis exponendi, prout docuit per litteras testimoniales donationis hujusmodi manu Eminentissimi D. Cardinalis Alterii, ut apparet, subscriptas, illiusque sigillo sigillatas, quas mihi Notario ostendit, et secum reportavit, ad quas, eademque corpora ipse Balthasar usque modo majori qua potuit veneratione et reverentia penes se retinuerit, et de præsenti retineat, ac volens modo facultate sibi, ut supra, concessa, uti et gaudere, et ad infra factam donationem devenire, et ut veritas semper appareat publicum conficere instrumentum. Hinc igitur est, quod in mei testiumque præsentia personaliter constitutus Balthasar Ballonius, qui sponte omni meliori modo asserens, et inprimis, et ante omnia, tacto pectore de more affirmans omnia et singula, ut supra narrata vera fuisse et esse, ac supradicta sacra corpora sanctorum Martyrum esse eademmet sibi ut supra, donata, donavit, concessit, et largitus fuit Admodum Reverendo Patri Joanni Panhauff Provinciali Rheni inferioris Societatis Jesu præfata corpora SS. Constantii et Fausti ad effectum ea exponendi, et collocandi in venerabili Ecclesia Collegii
C Coloniensis dictæ Societatis Jesu, ut a piis fidelibus devote et reverenter venerari possint, quæ quidem sacra corpora dictus Admodum R. P. Joannes majori qua potuit devotione et reverentia ad se recepit, et dicto Balthasari Ballonio donatori præsenti immortales gratias egit, illaque in continenti coram me et infrascriptis testibus reposuit atque recondidit in duabus capsulis ligneis quadratis, quodlibet de per se funiculo albo alligatis, et unamquamque cum sigillo Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Ginetti S. D. N. Papæ Vicarii duobus in locis sigillatam secum asportavit non solum, sed omni super quibus... Actum Romæ in domo professa Societatis Jesu præsentibus Admodum R. D. Antonio Gerardo Presbytero Romano, et Admodum R. P. Ignatio Renchetto Societatis Jesu Religioso testibus ad prædicta vocatis, habitis, atque rogatis.

Ego Leonardus de Leonardis civis Romanus, Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis, Sanctissimi D. N. P. P. Vicarii Generalis Notarius publicus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, et publicavi requisitus in fidem.

Nos Martius tit. S. Mariæ Angelorum S. R. E. Presbyter Cardinalis Ginettus S. D. N. Papæ Vicarius Generalis, Romanæque Curiæ ejusque districtus D
Judex ordinarius universis notum facimus et attestamur, supra memoratum D. Leonardum de Leonardis de prædictis rogatum, fuisse et esse Curiæ nostræ Notarium publicum ac talem qualem se facit, suisque scripturis publicis, et similibus in judicio et extra semper adhibitam fuisse, et de præsenti plenam adhiberi fidem. In quorum... Datæ Romæ ex ædibus nostris hoc die 8 Febr. 1646.

4 Anno MDCLXIV Martii, postquam reliquiæ S. Geroldi, quæ Cremena venerant a Reverendissimo D. Georgio Stravio examinatæ essent, aperta quoque fuerunt duæ capsæ paullo grandiores ligneæ funiculo albo circumligatæ, primæque nomen foris inscriptum, ostensum fuit sub hisce verbis : *Corpus S. Constantii Martyris.* Quod idem nomen itidem in charta verbis intus exaratum exhibitum est cum vitro, quo sanguis Martyris asservatus dicebatur, sed jam plane concretus reperiebatur. In altera capsa similis formæ, materiæ, et clausuræ, reperta ossa graciliora, quæ pueri alicujus fuisse videbantur. Nomen ejusdem intus et foris, uti in supra memorata capsula etiam scriptum fuit sub hisce verbis : *Corpus S. Fausti Martyris.* Fuit etiam in eadem lampas fictilis reperta cum instrumento authentico Donationis supra § III memorato. Quod cum ex mandato E
supradicti Reverendissimi Domini Episcopi Joppensis omnibus et singulis præsentibus, alta et intelligibili voce, a Notario Adenhewer prælectum fuisset, hujusmodi ossa D. Bernardo Schulten Medicinæ Doctori expertissimo ad desuper sententiam suam edicendam ostensa, qui eisdem visis, inspectis et diligenter examinatis, eadem quoque esse humana ossa asseruit. Itaque Reverendissimus ac Perillustris D. Episcopus Joppensis sæpius supramemoratus pronuntiavit et decrevit utrumque corpus dictorum *SS. Constantii, et Fausti Martyrum* juxta documentum supra § III positum non secus ac alias S. Geroldi exponi, colique privatim et publice posse, prout *veneratio publica exhibita;*
in ejusdem majorem fidem, vim et efficaciam posita mitra thus benedixit, acerræ imposuit, ac se profunde inclinans reliquias S. Geroldi, et duo corpora in altari summo posita ductu triplici incensavit, deinde Antiphonam, Versum, et Collectam de præfatis tribus Martyribus nominatim expressis recitavit.

Acta fuerunt hæc et sunt anno Domini MDCLXIV XIV Martii inter XI et XII ante meridiem horas, in ecclesia Patrum Societatis Jesu in præsentia Nobilium, Clarissimorum et consultissimorum nec non providorum et circumspectorum Dominorum D. Hermanni Mylii senioris, D. Hermanni Birkman de Stralen Patritii, et D. Hermanni Mylii Junioris F
omnium Senatorii ordinis Virorum civitatis Coloniensis, nec non Petri Hergarden Clerici Coloniensis diœcesis testium ad hunc actum vocatorum specialiter atque rogatorum. Super quibus omnibus publicum instrumentum Christianus Adenhewer sacris Apostolica et Imperiali auctoritate publicus in Archivo Romanæ Curiæ, nec non laudabilis ac Camera Imperialis Spirensi approbatus et immatriculatus Notarius confecit, qui cum supra nominatis testibus omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent, et agerentur, præsens et personaliter interfuit, eaque omnia sic fieri vidit, audivit et in notam sumpsit.

Denique cum anno MDCLIX rogatus fuisset Reverendissimus D. Episcopus Joppensis Ordinarius, ut festa sanctorum Martyrum Constantii et Fausti publico cultu celebrare liceret, annuit, ac ut tempus aliquod nobis eligerenus concessit. Elegimus itaque *quotannis celebratur.*
dies Antecessoribus non ut ferum jam Dominicam Quinquagesimæ potius necnon ut apparet, quod et fecit per Secretarium suum R. D. Petrum Hergarden,

A garden, voluitque ut honoraremus Deum in Sanctis suis. in Febr. MDCLX.

Hactenus scriptum Colonia missum. Quia vero festa illa sunt mobilia, et cadunt aut in Februarium, aut in Martium mensem; quia vero nondum translata eorum corpora erant, quando Acta Februarii edidimus, memoriam ejus ad ipsas Kalendas Martii operi nostro inseri placuit. D

DE SANCTIS MARTYRIBUS
VENERIO, LEONTIA VIRGINE, CASTO, LIVONIO, EYSTADII IN GERMANIA.

De Eystadio, *quod aliis* Eystettum, *vel* Aichstadium *dicitur, urbe Episcopali ad Almonum, sive Altmulam, fluvium, egimus* XXV *Februarii ad Vitam S. Walburgis Virginis et Abbatissæ; quæ hic non sunt repetenda, dum recolimus memoriam* SS. Venerii, Leontiæ, Casti *et* Livonii, *quorum sacræ reliquiæ ibidem adservantur in templo Societatis Jesu, et quotannis feria* III *post Dominicam Quinquagesimæ cultu ecclesiastico honorantur. De iis quæ inde accepimus hic subjicimus.*

Reliquiæ SS. Venerei et Leontiæ

Sanctorum Venerei et S. Leontiæ Virginis et Martyris, ipsiana sacra, primum ab Admodum R. P. N. piæ memoriæ Mutio Vitellesco, Societatis Jesu Præposito Generali (uti litteræ ejusdem Admodum R. Patris Romæ anno MDCXVIII datæ, et in archivo nostro prostantes, testantur) dono fuerunt missa Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Joanni Christophoro a Westersterten, Episcopo Eystadiensi, S. R. Imperii Principi, nec non Collegii nostri Fundatori. Verum hic, uti erat in honore Dei Divorumque promovendo studiosissimus, et Societatis amandi cumulo summusque benefactor, ne quid decoris et ornamenti templo recens propriis impensis a se erecto, magnificoque circum ornato deesset, has ipsas, quæ ab Admodum R. P. N. Mutio acceperat, una cum aliorum Sanctorum, Castiscilicet ac Livonii, reliquias, nobis iterum relonavit, et in feris Pentecostes, omnino cum accursu, cum Cleri tum aliorum Comitum, Baronum, nec non nobilium ac advenarum ad novam ædem ex antiquo suo sacello transferri curavit. Illo ipso tempore quo in honorem sanctorum Patrum Nostrorum Ignatii et Xaverii, in numerum Sanctorum relatorum collegium cum medii accedit quo non minus splendide quam devote triumphum celebravit. Et licet nullas alias habeamus donationis hujus litteras, abunde tamen eam comprobant, tum pietas zelosissimi Fundatoris nostri, tum etiam illa ipsa supplicatio et pompa qua eum, hæc ipsa Sanctorum ossa ex sacello antiquo huc erant deportata, in historia Collegii fusc lateque B C descripta. Hujus rei seriem cum pluribus explicare non vacat, brevibus eam ipsam, quantum potero pertexam, prius tamen ipsas litteras Admodum R. Patris nostri, donationis, elevationis et transmissionis earum reliquiarum placet ex authenticis et sigillo Admodum R. P. N. munitis excerptas deprompere ac transcribere, quarum tenor est hic

Epistola Eystadiensis missa.

MUTIUS VITELLESCUS Societatis Jesu Præpositus Generalis, omnibus, in quorum manus hæc litteræ venerint, salutem in eo qui est vera salus.

Sanctæ sacræ Sanctorum Reliquiæ omni per se honore et reverentia dignæ sunt: quippe quibus, ut ait S. Augustinus, tamquam vasis et organis ad omnia opera bona sanctus est usus Spiritus, tum vero ob ingentes utilitates, quæ ex iis in hominum genus proveniunt, ut non inmerito dixerit Damascenus, ejusmodi reliquias veluti salutiferos fontes a Christo Domino institutas esse, ex quibus non minima ad nos beneficia promanant, suavissimumque unguentum profluit, quippe cum ab iis dæmones expellantur, morbi profligentur, ægroti sanentur, tentationes et mœrores discutiantur, ac denique dona plurima a Patre luminum eorum opera, ad illos qui fide non dubia postulant, descendunt. Cum igitur mediam partem corporis S. Venerei Martyris cum ejusdem capite, et mediam item partem corporis sanctæ Leontiæ Virginis et Martyris ex cœmeterio Priscillæ in via Salaria cum facultate Sanctissimi D. N. Pauli Papæ Quinti extracti, cum ejusdem Sanctissimi D. N. licentia dederimus Illustrissimo et Reverendissimo D. Joanni Christophoro Episcopo Eystettensi, S. R. Imperii Principi etc. collocandas in ecclesia ab ipso designandis, ut omnibus id constaret, ne sacræ hujusmodi Reliquiæ debito honore tractarentur, fidem de præmissis omnibus his litteris manu nostra subscriptis, et sigillo Societatis munitis facere voluimus. Datum Romæ die VII Februarii MDCXVIII. E

Dono Mutii Vitellesci Generalis Societatis Jesu

Mutius Vitellescus.

Quatuor post annis cum jam tectum templo esset impositum, omniaque ad mentem Illustrissimi essent perfecta, in ipso fervore triumphorum, quos Collegium Eystettense (uti jam diximus) anno Dominicæ Incarnationis MDCXXII, XV Maii, DD. Ignatio et Xaverio, non ita pridem a summo Pontifice inter Sanctos Confessores relatis, auspicus et voluntate Reverendissimi Principis Nostri, instituit, placuit Illustrissimo, ut una cum Confessoribus etiam sancti Martyres triumpharent, nostrumque templum purpuratorum Martyrum veluti vernantibus et proprio sanguine rubescentibus rosis condecoraretur. Caput solemne suum hic festivus, diu multumque desideratus Canonizationis triumphus in festo Pentecostes, quo die a meridie maxima Canonicorum et reliqui Cleri ac Nobilium corona præsente, Reverendissimus Suffraganeus Te Deum laudamus, præeunt, præsequente hymnum musica exquisitissima, intertonantibus magno murmure tormentis bellicis. Secundum ea vesperis datum initium solemnissimus. Altera die primitus Antistes Planckstettensis in laudem divorum amplissime peroravit. Describitur pluribus hæc solemnitas hac die promota, sed cum hue non spectet, missa ea, pergit historia. Finito prandio facto agmine civium, Soladium, Cleri ac domesticorum longissimo, ibum est in sacellum auleum. Inde præeunte ala equitum et amplius mille trecentis sclopetariis latera claudentibus, sacras Divorum Livonii, Casti, Venerei, Leontiæ MM. Ipsana ad summam ædem delata, personas Martyrum agentibus adolescentulis e gymnasio, qui sublimes curribus triumphalibus, partim ab generosis equis, leonibus partim tractis, ibant: ad ædem summam ubi ventum est, vesperæ in eorumdem Divorum nostrorum honorem decantabantur. Prodigii instar accidit: cælum pluvium quamdiu hæc pompa duravit, intra mœnias tantum sese continuit. Altero post hunc die majore quasi celebritate, eadem ipsana ad templum nostrum deportata inter Canonicorum ordines, et Comitatum Illustrissimi Principis, Reverendissimi Suffraganei, et Abbatis Plancstettensis, qui omnes infulis insignes, et radiantes aureis pluvialibus

Solemnis pompa translatæ ad templum Societatis Jesu F

cum reliquiis SS. Livonii et Casti.

A vialibus concedebant. Hic denuo equites peditesque more suo militaribus bombis ac tonitris solenniorem fecerunt triumphum. Ad templum ubi ventum, Abbas supra memoratus rem divinam fecit, inter musicam accuratissime instructam. Ab eo tempore prædicta sacra ossa quiescunt in templo nostro, suis unumquodque inclusum thecis ex ebeno affabre eleganterque elaboratis. Sed et festum eorum singulis recurrentibus annis ad feriam tertiam post Dominicam Quinquagesimæ sub duplici celebratur: plurimis interea cum ex civitate tum ex aliis locis accurrentibus, non modo plebeis, sed et nobilioribus personis, partim ad eorum Sanctorum venerationem partim ad comprecationem publicam, quæ illo die pro more Societatis summa cum diligentia et devotione instituitur. D *quotannis honoratur.*

DE S. DOMNINA SIVE DOMNA,
VIRGINE DEO DEVOTA, EJUSQUE SODALIBUS, IN SYRIA.

CIRCA AN. CCCCLX. I MARTII.

Eximia vitæ sanctitate, seculo Christi quinto quartoque multi in Syria floruerunt, viri ac fœminæ, quorum non acta modo, sed et nomina, ignorata posteris essent, nisi utraque diligenter in Religiosa historia Theodoretus Cyri Episcopus stylo celebrasset. Postrema, quam cap. 30 prædicat, est S. Domnina *Virgo, quam Græci die primo Martii sacra exremonia venerantur. Quo die ista habet Menologium ab Henrico Canisio editum:* Eodem die S. Domninæ et sociorum. Hæc pus et hcupletibus orta parentibus, a pueritia Deo ipsi se dedicavit, cumque

B admirabili monasticæ virtutis exercitatione usa esset, ad dilectum sponsum suum Christum, cum multis Deo placitis operibus, translata est. *Haud satis capio, quid illud sibi velit:* et Sociorum. *Sola certe vixit in horto materno. Menæa tamen etiam socias illi jungere videntur, dum ista canunt:* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῆς ἁγίας Δομνίνας, καὶ τῶν σὺν αὐτῇ. Ipso die commemoratio S. Domninæ, et quæ cum ipsa erant. *Ubi ex videntur indicari, quarum ita meminit Theodoretus.* Cum aliarum quoque vitam in medium proferre conveniat, quæ et hanc et alias, quarum prius meminimus, imitatæ sunt.

S. Domninæ Vita ex Theodoreto, natalis 1 Martii:

quæ sodales?

2 *Deipsa porro Domnina ita scribunt eadem Menæa:*

Virtutum fructus ferens Domnina,
In Dei conspectum felicissime pervenit.

Copiosis religiosisque hæc orta parentibus, ab ipsa infantia sese Deo consecravit, exercitationi virtutum, corporisque afflictationi penitus addicta. Tugurium sibi in matris horto fixerat, ibique morabatur. *Recitant et alia quædam, breviter e Theodoreto excerpta, atque ita demum concludunt:* In his pietatis studiis dies noctesque perseverans, ad desideratum sponsum suum Christum cum fructu operum suorum est translata. *Eadem habet vetus Synaxarium MS. collegii Claromontani Societatis Jesu Parisius. Eadem in Vitis Sanctorum, sermone quo hoc tempore Græci utuntur conscriptis, Maximus Cytherorum Episcopus. Eadem pridem edidit Matthæus Rodericus noster tomo 1 Viridarii SS. utpote ex hoc Arturus du Monstier Recollectus in Sacro Gynæceo, et in Gallico Menologio Virginum Franciscus Laherius noster, sed hic nonnulla subinde usus amplificatione. In MS. Petri Francisci Chifletii* Domnina Junior *vocatur. Ita enim habet titulus:* Δομνίνης τῆς νέας.

ejus elogium ex Menæis etc.

C 3 *Eadem omnino hæc esse videtur* Domna, *sive* Domnina, *quam Menæa et Cytherenses ad diem 8 Januarii referunt, ut ibi diximus, et persuadet, quod in Menæis lentur distichon. Ita enim habent:* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐτέθη Δόμνα ἡ σεμνοπρεπεστάτη.

Χριστὸν τὸν τῆς ἀληθείας κληρουχίαν,
Δομνίνα, τάχιστα ἐφθασε κατάσχεσιν.

commemoratio 8 Januarii.

Eodem die S. Domna in pace quiescit.
Confert tibi in cœlis sortem,
DOMNINA, carnis in terra afflictatio.

Ubi vides Domnam, *et mox* Domninam *appellari. Cytherensis, quia Distichum illud Menæorum omisit ut et alibi sæpe) solam* Domnam *vocat. Eandem aliquam esse ipsi existimant Menæa, quæ ibi quidem σαρκὸς κατ-*

ασυχία carnis afflictatione *cœlestem hæreditatem adeptam tradunt, et hic ita habent:* σχετικῶς καὶ καιρῷ κακουχίαι τοῦ σώματος ἑαυτὴν ἐκδίδωσι: exercitationi ac reliquæ corporis afflictioni se dedidit.

VITA
auctore Theodoreto Episc.
ex editione Jac. Sirmondi S. J.

Divini *a* Maronis, cujus antea meminimus, vitam ænulata est admiranda Domnina, quæ in maternæ domus horto parvum tugurium defixit: tugurium autem hoc illi præstant culmi panicorum. In eo dies totos continuis lacrymis ducens, non solus rigat genas, sed amictus quoque cilicinos: talibus enim indumentis corpus tegit. Sub gallorum autem cantum ad divinum templum, quod non procul abest, se conferens, cum aliis, tum fœminis, tum viris, Domino universorum laudes offert. Nec incipiente tantum die, verum etiam desinente hoc facit, locum Deo consecratum quovis alio loco venerabiliorem esse et censens ipsa, et alios docens. Quo nomine magnam illius curam gessit, matrem et fratribus persuadens, ut facultates suas in illud impenderent.

a

E *S. Domnina ter die lacrymatur.*

templum frequentat, perfertque alios locis et orat: hæc male-facta vent:

2 Cibus porro illi est lens aqua madefacta. Laberemque hunc totum sustinet, cum corpore sit exhaustio ac semimortuo. Tenuissima enim cutis, et membranæ simile, tenuit ossa circumtegit, adipe carneque per labores consumptis. Omnium autem oculis exposita est, qui conspicere illam volunt, tum viris, tum fœminis. Hæc faciem illius aspiciens ipsa, nec faciem ulli speculum præbens, sed amictu penitus contecta, et ad genua usque demissa. Exili autem admodum voce nec satis expressa loquitur. Semper enim lacrymis semper loquitur. Superveniens oculorum meam prehendens, et oculis suis admovens, maledictam dimisit, ut lacrymas manus ipsa stillaret.

fere cum semper celat:

manum Episcopi oculis suis admovet:

F

3 Eam igitur, quæ tantis abundet operibus philosophiæ, permulti qui in omnia ejus ætate venerunt, lacrymarum culpant ac ingemiscat, quæ nam pro merito lacrymas possit creare? Ardens enim in Deum amor has parit lacrymas, mentem ad divinam accendens contemplationem, stimulique pungens, et urgens ut ex hac vita excedat.

quæ ejus causa lacrymarum?

4 Neque vero, dum in his dies noctesque se exercet, alia virtutum genera neglexit, sed eorum pro viribus gerit præstantissimorum athletarum, quorum memoriam fœminæ, et quos præterea novimus. Curam eorum quoque gerit, qui ad *b* illos veniunt, apud vici Pastorem diversari eos jubens, et omnia illis necessaria submittens. Præsto enim illi sunt ad sumptus faciendos matris fratrumque facultates, quæ per eam benedictionem accipiunt. Quin et mihi etiam, cum ad eam partem veni quæ *c* regioni nostræ ad Austrum vicina est, et panes et fructus et lentem madefactam mittit.

monachus hic certa appellatur, persarum.

b

interque hos Episcopus

B

5 Sed quousque tandem orationem producens omnem ejus virtutem exponere contendo, cum alia-

multæ eam imitantur.

A rum quoque vitam in medium proferre conveniat, quæ et hanc, et illas quarum prius meminimus, imitatæ sunt. Multæ siquidem aliæ, partim solitariam vitam sunt amplexæ, partim versari cum pluribus maluerunt; ita ut ducentæ et quinquaginta: aut eo plures pauciores ve una degant, uno cibo vescentes, super storeis solis dormire solitæ, et manus quidem lanificio addicentes, linguam vero hymnis consecrantes. Extant autem infinita, numerumque excedentia, istiusmodi philosophiæ gymnasia, non in regione nostra tantum, sed per totum etiam Orientem. D

a *Decimus* 14 *Februarii ex eodem Theodoreto* S. Maronis *anachoretæ* Vitam, *in qua dicitur num.* 2, multas philosophiæ plantas edixisse, et hortum hunc, qui in Cyri regione nunc floret, *cum nimirum librum illum scriberet Theodoretus*: Deo convenisse: *Una ex iis plantis, ejus sive institutione sive imitatione, educta, fuit* Domnina. — b *Gentianus Hervetus habet* ad ipsam, *uti et Græca*, τους πρὸς νοτον ἀφικνουμενους. — c *Græce est*: τὰ μεσημβρινὰ τῆς ἡμετέρας χώρας ἐστι, est autem ea pars Australis nostræ regionis.

DE S. SIMPLICIO

ARCHIEPISCOPO BITURICENSI IN GALLIA

Commentarius historicus.

§1. *Simplicius a SS. Sidonio et Agroecio electus.*

CIRCITER AN. CCCCLXXX 1 MARTII

Antistes quintus decimus Ecclesiæ Bituricensis in Aquitania prima extitit S. Simplicius. *Ære Christianæ quinto seculo, anno circiter* CCCCLXXII *electus. Qui tunc status fuerit orthodoxæ religionis in Aquitania, testatur S. Sidonius Apollinaris tunc Arvernorum in eadem Aquitania prima Episcopus.*

Evarico Westgothorum Regi,

B *Rex Wesigothorum, Evaric, sive Evaricus, paullo ante fratrem suum Theodoricum trucidarat, regnumque ejus occuparat: cujus regni limitem, ut idem ait Sidonius lib.* 7 *ep.* 6, rupto dissolutoque fœdere antiquo, *quod cum Imperio Romano contra Hunnos icerant Gothi, promovere ei summa utebatur. Quam vero sacris Catholicorum infestus esset, idem Sidonius ita indicat:* Quod intendum est, *inquit*, præfatum Regem Gothorum, quamquam sit ob virtutum merita terribilis, non tam Romanis mœnibus, quam legibus Christianis insidiaturum pavesco. Tantum ut ferunt, ori, tantum pectori suo Catholici mentio nominis acer, ut ambigas, ampliusne suæ gentis, an suæ sectæ teneat principatum. Ad hoc, armis potens, acer animis, alacer annis, hunc solum patitur errorem, quod putat sibi tractatuum consiliorumque successum tribui pro religione legitima, quem potius assequitur pro felicitate terrena.

Arianæ sectæ perquam addicto,

Aquitaniam premente,

2 *Ac mox quæ ex illa ejus tyrannide jam extarent damna, exponit:* Burdegala, Petrocorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, Elusani, Vasates, Convenæ, Auscenses, multoque jam major numerus civitatum, summis Sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis, (per quos utique minorum ordinum ministeria subrogabantur) latum spiritualis ruinæ limitem traxit. Quam fere constat sic per singulos dies morientium Patrum proficere defectu, ut non solum quoslibet hæreticos præsentium verum etiam hæresiarchas priorum temporum potuerit inflectere. Ita populos excessu Pontificum orbatos, tristis intercisæ fidei desperatio premit. Nulla in desolatis cura diœcesibus parochiisque. Videas in ecclesiis aut patres culminum lapsus, aut valvarum cardinibus avulsis, basilicarum aditus hispidorum veprium fruticibus obstructos. Ipsa (proh dolor!) videas armenta non modo semipatentibus sacere vestibulis, sed etiam herbosa viridantium altarium latera depasci. Sed jam nec per rusticas solum solitudo parochias, ipsa insuper urbanarum ecclesiarum conventicula rarescunt.

urbes ideo multæ Episcopis carebant,

C

templa et sacra negligebantur.

Eadem ex Sidonio, et distinctius quædam, narrat S. Gregorius Turonensis lib. 2 *historiæ Francor. cap.* 25 *his verbis*: Hujus (Sidonii) tempore et Evarix Rex Gothorum, excedens Hispaniæ limitem, gravem in Galliis, super Christianos intulit persecutionem. Truncabat passim perversitati suæ non consentientes: Clericos carceribus subigebat: Sacerdotes vero, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam et ipsorum sacrorum templorum aditus spinis jusserat obserari, scilicet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei. Maxime tunc Novem-populaniæ, geminæque Aquitaniæ (*ita legendum censuit Sirmondus et apud Chesnæum Papirius Massonus, cum in Gregorii exemplaribus legatur* geminæque Germaniæ) urbes ab hac tempestate depopulatæ sunt. Extat hodieque et pro hac caussa ad Basilium Episcopum nobilis Sidonii ipsius epistola, quæ hæc ita loquitur. Sed persecutor non post multum tempus, ultione divina percussus interiit. *Hæc Gregorius, qui nonnulla a Sidonio minus diserte expressa, ut de Sacerdotum aliorumque perversitati regiæ non consentientium cædibus, potuit etiam ab oculatis testibus, usve quibus illi retulerant, didicisse. Quam enim nos multa olim ab iis audivimus; qui illa geri sub Carolo* V *Imp. ac Francisco* I *Galliarum Rege spectarant ante annos* CXXX! *quanta tamen temporis intercapedo ab Evarici regno ad S. Gregorii Turonensis pontificatum non fluxerat. Immerito enim Gregorium carpunt quidam, veluti non bona fide Sidonii testimonium explicantem. Utitur hic quidem nonnullis Sidonii verbis; at non omnia quæ ille, neque sola narrat. Non arbitror tamen solo titulo orthodoxæ fidei ad Sacerdotum fundendum sanguinem provolasse Evaricum, etsi ad id satis et gentis Gothicæ barbaries et furor hæresis Arianæ illum incitabat; sed alias obtendisse caussas, cur Sacerdotes partim relegaret, partim in carcerem conjici juberet, atque etiam de medio tolli.*

Sacerdotes ab eo relegabantur, aut cædebantur,

E

licet alio forsan prætextu.

4 *Cum is esset rerum status, migravit e vita* Eulodius *Bituricensis Archiepiscopus: nec ad successorem eligendum convenire provinciales Episcopi poterant*, quod *(ut idem infra Sidonius testatur)* de urbibus Aquitaniæ primæ solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerant, *præter ipsum nimirum Metropolim: quamquam utraque dein ab Romana Rep. avulsa, sub Gothorum redacta sit potestatem. Carebant Episcopis in ea provincia, ut dictum, Ruteni, Lemovices, Gabali: ceterarum urbium Antistites commeatum neque obtinere a suspicioso tyranno potuissent, neque voluissent flagitare. Invitatus ergo Biturigas, qui solus venire ex ea provincia poterat, Sidonius, sapientiæ ac sanctitatis opinione celeberrimus, generisque nobilitate, quippe Aviti Imperatoris gener. Is primo quæ civitatis Pastore orbatæ conditio esset, quæ studia candidatorum, coram exploravit, et ad S. Agroecium Metropolitam Senonensem perscripsit, quem illuc quoque invitavit: jus enim erat, si adesse justo numero provinciales Episcopi non possent, etiam aliarum provinciarum Metropolitas evocare. Ita ergo ad eum scribit Sidonius epist.* 5.

F

Cum ideo ad eligendum Biturices. Archiep. convenire Episcopi non possent,

S. Sidonius Ep. Arverni.

5 Biturigas decreto civium petitus adveni. Caussa fuit evocationis, titubans Ecclesiæ status, quæ nuper summo viduata Pontifice, utriusque professionis ordinibus ambiendi Sacerdotii quoddam classicum cecinit. Fremit populus per studia divisus: pauci alteros

studia populi

A alteros, multi sese non offerunt solum, sed inferunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulas veritatemque, omnia occurrunt levia, varia, fucata : et quid dicam? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaretis, dicere auderem, tam præcipitis esse animi plerosque, tamque periculosi, ut sacrosanctam Sedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident : et rem jam dudum in nundinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus invenitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur.

et ambitionem candidatorum coram intuitus,

6 Proinde quæso, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornes contubernio, tuteris auxilio. Nec te, quamquam Senoniæ caput es, inter hæc dubia subtraxeris intentionibus medendis Aquitanorum : quia minimum refert, quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione caussa conjungitur. His accedit, quod de urbibus Aquitanicæ primæ solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerunt. Quapropter in constituendo præfatæ civitatis Antistite, provincialium collegarum deficimur numero, nisi Metropolitanorum reficiamur assensu. De cetero, quod ad honoris vestri spectat prærogativam, nullus a me hactenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est : omnia censuræ tuæ salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc meum duco, vestras invitare personas, expectare voluntates, laudare sententias : et cum in locum statumque Pontificis quisque sufficitur, ut a vobis præceptum, a me procedat obsequium. *Hæc ille. Unde illud conficit fortassis non nemo, præter Agroecium, alios quoque invitatos vicinarum provinciarum Archiepiscopos. Adfuisse certe Metropolitam unum, ipsum (opinor) Agroecium, patet e concione, quam tunc ad populum Bituricensem ipse habuit Sidonius, ubi sic loquitur :* Adjicitur huic impossibilitati pondus pudoris, quod mihi peculiariter paginæ decretalis oblatu, Pontificis eligendi mandastis arbitrium, coram sacrosancto et pontificatu maximo dignissimo Papa : qui cum sit suæ provinciæ caput, sit etiam institutione, facundia, privilegio, tempore, ætate præstantior; ego deque coramque Metropolitano verba facturus, et provincialis, et junior, pariter fero imperiti verecundiam, procacis invidiam.

S. Agroecium, Archiep. Senonen. eo invitarit,

B

ejus statutus sententia.

7 *Eam orationem S. Perpetuus Turonensis Archiepiscopus sibi deinde mitti poposcit a Sidonio, qui epistola* 9 *lib.* 7 *ad eum data, inter alia sic loquitur :* Injungis, ut orationem, quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermocinatus, tibi dirigam. *Ac mox de candidatis Metropoliticæ illius dignitatis ita meminit :* Nam cum me, *inquit*, partium seditiones, studia, varietates, in diversa raptarent; sic dictandi mihi materiam suggerebat injuria, quod tempus occupatio subtrahebat. Etenim tanta erat turba competitorum, ut Cathedræ unius numerosissimos candidatos nec duo recipere scamna potuissent. Omnes placebant sibi, omnes omnibus displicebant. Neque enim valuissemus aliquid in commune consulere, nisi judicii sui faciens plebs lemta jacturam, Sacerdotali se potius judicio subdidisset : Presbyterorum sane paucis angulatim fringultientibus; porro autem palam ne mussitantibus quidem, quia plerique non minus suum, quam reliquos ordines pertimescebant. Igitur dum publice totos singuli cavent, factum est, ut omnes non aspernanter audirent, quod deinceps ambienter expeterent. *Quod hic Sidonius* fringultisse, *nonnullos dicit, exponit Savaro*, submissim perstrepuisse *atque* a fringilla ave fictitium verbum *esse : fatetur tamen in libris quibusdam* singultientibus *legi, sed prius præfert. De iisdem porro candidatis illud Sidonius in ipsa ad eosdem populumque universum habita oratione pronuntiavit :* Sane id liberius dico, de multitudine circumstantium multos Episcopales esse, sed totos Episcopos esse non posse : et cum singuli diversorum charismatum proprietate potiantur, sufficere omnes sibi, omnibus neminem.

C

erant candidati plurimi,

paucis omnino idonei,

D

erat quidam doctrinæ nonnullis ornatus.

§ II. *S. Simplicii vita ante Episcopatum, a S. Sidonio laudata.*

Consuluit Sanctus idem Sidonius *S. Euphronium Augustodunensem Episcopum epistola* 8 *ejusdem septimi libri*, an Simplicium *in vacuum Metropolitæ thronum eveheret, non sine illius laude, ita scribens.* Sed quod hujuscemodi votis spatia sunt longa interposita præpedimento, sedulo precor, ut consulentem de scrupulo incursæ ambiguitatis expedias : et quia Simplicium spectabilem virum Episcopum sibi flagitat populus Biturix ordinari, quid super tanto debeam negotio facere, decernas. Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos auctoritatis, ut si quid fieri voles (voles autem, quidquid æquissimum est) non suadere tam debeas quam jubere. De quo tamen Simplicio scitote narrari plurima bona, atque ea quidem a plurimis bonis. Quæ testimonia mihi prima fronte colloquii non satis grata, quia satis gratiosa, judicabantur. At postquam æmulos ejus nihil vidi amplius, quam silere, atque eos maxime qui fidem fovent Arianorum; neque quippiam nominato, licet necdum nostræ professionis, illicitum opponi; animum adverti, exactissimum virum posse censeri, de quo civis malus loqui, bonus tacere non posset.

Simplicius postulatus a populo,

a bonis laudatus,

E

nimulis contradicere nil ausis, ne hæreticis quidem,

9 *In hunc ergo* Simplicium *et populi studia et Antistitum judicia præcipue consensere. Quem qua formula Sidonius renuntiarit Archiepiscopum, et quibus illustrem virtutibus in citata oratione manifestius declarat. Extat ea lib.* 7 *epistolarum post epistolam* 9, *ac tomo* 1 *Conciliorum Galliæ. Paucula inde promemus. Post exordium igitur, atque expositionem eorum, quæ metuere jure possit, ob loquiorum, ita loquitur :* Quapropter in præsentiarum solvam, quam non tam honorum caritati, quam maledicorum suspicioni debeo fidem. Vivit Spiritus sanctus, omnipotens Deus noster, qui Petri voce damnavit in Simone Mago, cur opinaretur gratiam benedictionis pretio sese posse mercari; me in eo, quem vobis opportunum censui, nec pecuniæ favere nec gratiæ : sed statu satis superque trutinato, personæ, temporis, provinciæ, civitatis, virum, cujus in consequentibus vita replicabitur, competentissimum credidisse. Benedictus Simplicius, hactenus vestri, jamque ab hinc nostri (modo per vos Deus annuat) habendus ordinis Comes; ita utrique parti vel actu vel professione respondet, ut et respublica in eo quod admiretur, et Ecclesia possit invenire quod diligat. Si natalibus servanda reverentia est, (quia et hoc non omittendo) Evangelista monstravit : nam Lucas laudationem Joannis aggressus, præstantissimum computavit, quod et Sacerdotali de stirpe veniebat; et nobilitatem vitæ prædicaturus, prius tamen extulit familiæ dignitatem) parentes ipsius aut Cathedris aut tribunalibus præsederunt. Illustris in utraque conversatione prosapia, aut Episcopis floruit, aut Præfectis. Ita semper hujusce majoribus aut humanum aut divinum dictare jus usui fuit. Si vero personam suam tractatu consideremus; invenimus illam tenere isthic inter probabiles Principes locum. Sed dicitis viros Eucherium et Pannychium illustres haberi superiores, quod hactenus eos reputatos sed præcedentem jam modo ad caussam illi ex Cancre non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias transierunt

rebus omnibus probe examinatis,

F

a Sidonio renuntiatur Episcopus,

illustri genere ortus,

laudeque spectabilis,

indubitatæque jure præfatus,

florens ætate,

10 Si annos ipsius computemus; habet efficaciam de juventute, de ætate constituta. Si litteras vel ingenium conferamus, certat natura doctrinæ. Si humanitas

humanus,

A humanitas requirenda est, civi, Clerico, peregrino, minimo maximoque, etiam supra sufficientiam offertur, et suum sæpius panem ille potius, qui non erat redditurus, agnovit. Si necessitas arripiendæ legationis incubuit; non ille semel pro hac civitate stetit ante pellitos Reges vel ante Principes purpuratos.

legationibus functus,

Si ambigitur, quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus; ut proverbialiter loquar, domi habuit unde disceret. Postremo iste est ille, carissimi, cui in tenebris ergastularibus constituto, multipliciter obserata barbarici carceris divinitus claustra patuerunt.

mirabiliter e carcere liberatus,

Istum, ut audivimus, tam socero quam patre postpositis, ad sacerdotium duci oportere vocitabamini. Quo quidem tempore plurimum laudis domum retulit, quando honorari parentum mahuit dignitate, quam propria.

11 Pene transieram, quod prætereri non oportuerat. Sub Mose quondam, sicut Psalmographus ait, in diebus antequis, ut tabernaculi fœderis formam consurgeret, totus Israel in eremo ante Eusebeliis pedes, oblatitii symbolum coacervavit impendii. Salomon deinceps, ut templum ædificaret in Solymis, solidas populi vires in opere concussit: quamvis Palæstinorum captivas opes, et circumjectorum Regum tributarias functiones, Austrodis Regnique Sabæi gaza cumulaverit. Hic vobis ecclesiam juvenis, miles, tenuis, solus, adhuc filiusfamilias, et jam pater, extruxit. Nec illum a proposita devotione suspendit vel tenacitas sensus, vel mitutus parvulorum: et tamen fuit morum factura, quæ taceret. Vir est namque, ni fallor, totius popularitatis alienus: gratiam non captat omnium, sed bonorum: non inhæret tota familiaritate vilescens, sed examinata sedulitate pretiosus: et bono viratu æmulis suis magis prodesse cupiens quam placere: severis patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitant vota, quam commoda. In adversis constans, in dubiis fidus, in prosperis modestus, in habitu simplex, in sermone comis, in contubernio æqualis, in consilio præcellens. Amicitias probatas senex expetit, constanter retinet, peremnter servat. Inimicitias indicit honeste exercet, tarde credit, celeriter deponit. Maxime ambiendus, qui minime ambitiosus, non studet suscipere sacerdotium, sed meretur.

ecclesiam unam suis impensis ædificarat,

B

gravis in moribus, at comis,

constansque:

12 Dicet mihi aliquis: Unde tibi de illo tam cito tanta comperta sunt? Cui respondeo: Primo Biturigas noveram, quam Biturigas. Multos in rumore, multos in consultatio, multos in contractu, multos in tractatu; multos in sua, multos in nostra peregrinatione cognoscimus. Plurima notitiæ dantur et ex opinione compendia: quia non tam parvos terminos posuit fama natura, quam patriæ. Quocirca si urbium statu non tam murorum ambitu, quam civium claritate taxandus est, non modo primum qui essetis, sed ubi essetis agnovi.

unde Sidonio notus?

C

uxor illi nobilis ac pia:

13 Uxor illi de Palladiorum stirpe descendit, qui aut litterarum aut altarium cathedras, cum sui ordinis laude tenuerunt. Sane quia persona matronæ verecundam et succinctam sui exigit mentionem, constanter adstruxerim, respondere illam femininum sacerdotiis utrinsque familiæ, vel ubi educata venit vel ubi electa migravit. Filios ambo bene et prudenter instituunt; quibus comparatus pater inde felicior incipit esse, quia vincitur. Et quia sententiam parvitatis meæ in hac electione valituram esse jurastis, (siquidem non est validius dicere sacramenta, quam scribere) In nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, Simplicius est, quem provinciæ nostræ Metropolitanum, civitati vestræ summum Sacerdotem fieri debere pronuntio. Vos autem de viro, de quo loquimur, si novam sententiam meam sequimini, secundum vestram veterem consonate.

susceptis ex ea filiis,

iterum a Sidonio pronuntiatur Archiepiscopus:

14 *Extat tomo* 2 *Bibliothecæ novæ MSS. librorum Philippi Labbei nostri, Patriarchium Bituricense, a monacho Sansulpitiano apud Biturigas olim conscriptum, cujus capite* 15 *prædicatur* S. Simplicius vir quidem secundum seculi dignitatem nobilitate senatoria floreus, sed (quod nobilius est) fide et devotione incomparabiliter poliens. *Dein quas retulimus laudes, ipsis Sidonii verbis repræsentat, atque ista subnectit:* Ecce Sidonius ille totius flos eloquentiæ, virtutibus pariter et doctrina illustris, quam sincere, quam graviter, quamque exacte oratoriis pigmentis exoduit vitam, mores, et res egregie gestas viri istius nobilissimi. *Summarthani quoque Gall. Christianæ tom.* 1, *veritati Simplicii eloquium ex citata Sidonii oratione. Claudius Robertus filium fuisse* Eulodii, *generum* S. Palladii II, *qui ambo ante illum Cathedram eandem tenuerant, scribat, propter ea, opinor, quæ num.* 10 *habet Sidonius.*

ab aliis scriptoribus laudatus.

D

§ III. *S. Simplicii Episcopatus tempus, in eo gesta, publica veneratio.*

Quando autem sit infulis admotus Simplicius, ex tempore quo Sidonius fuit Arvernorum Pontifex renuntiatus, potest non obscure colligi. Etenim epistola 5 *libri* 7, *qua S. Agroecium ad Bituricensem ebgendum Antistitem invitat,* Quæso, *inquit,* ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornes contubernio, tuteris auxilio. *Unde arbitror confici posse, ipso sui pontificatus exordio, primisque adeo mensibus ad contigisse. Eodem spectant illa ex ejus concione superius relata:* Ego deque communi Metropolitano verba facturus, et provincialis et junior, pariter fero imperii verecundiam, provocatis invidiam. *Ac mox:* Primore loco grandem publicæ opinionis sarcinam pendito, quod inauxistis incipienti consummata judicia: atque ab hoc rectum consilii tramitem postulatis, in quo revolutis adhuc nuper erratum. *Quando mirum, ut infra fatetur,* ad clericatum de seculari professione translatus est, *Episcopus mox consecrandus.*

electus Episcopus inuno Episcopatus S. Sidonii,

E

16 *Fuit autem Sidonius anno* CCCCLXXII *Episcopus factus, ut solide ad eum annum num.* 12 *et seqq. probat Baronius, qui num.* 19 *electum esse eodem anno* S. Simplicium *munere videtur, ita scribens:* Porro tantæ apud priores sanctos Episcopos æstimationis ipse junior fuisse cognoscitur, ut oborta contentione in eligendo Metropolitano Episcopo Bituricensis Ecclesiæ, ipsi una a comprovincialibus Sacerdotibus, Clero et populo, quem vellet eligendi liberum fuerit delatum arbitrium: cum ipse quanto in dijudicandis hominibus polleret judicio declaravit, deligens S. Simplicium, quem omnes summo gandio susceperunt. *Ita ille: qui si per comprovinciales Sacerdotes Episcopos intelligit Aquitaniæ primæ, ad quidem certe in Sidonii Epistolis non tradatur, sed illud solum, adesse ex iis neminem potuisse, cum in aliquot civitatibus Episcopi non essent, reliquarum sub hostis Eurici ditione positi essent.*

excitati Arvernorum Episcopi an. 472:

17 *Fuisse autem media æstate electum S. Simplicium liquet ex S. Sidonii epistola* 9 *lib.* 7 *ad S. Perpetuum, ubi a se orationem, quam tunc ad populum habuit,* diabus vigiliis annus noctis æstivæ dictatam asseverat. *Unde conficias, si Kalendis Martiis, quibus colitur, decessit S. Simplicius, hallucinatum esse scriptorem Patriarchii Bituricensis, dum scribsit eum ad annis septem et tribus mensibus, quibus Claudius Robertus quatuor adjicit dies: ita enim circa Calendas Decembris fuisset electus, quando hiemat et longissimæ noctes. Idem Patriarchii scriptor pontificatus ejus initium locat anno* CCCCLXX, CCCCLXXVII *obitum, uti et Breviarium insignis Ecclesiæ S. Martini Turonibus. Quo in Breviario aliud turpe mendum corrigas, quod mortuus dicitur S. Simplicius* temporibus Leonis I Romani

a quo electus S. Simplicius media æstate,

non circa Decembrem,

nec tempore S. Leonis I papæ.

Romani Pontificis, cognomento Magni, ac Zenonis Imperatoris; *cum mortuus sit S. Leo anno* CCCCLXI, *Zeno imperium decimoquarto post anno adeptus sit. Operæ tamen pretium fuerit duos ex eo Breviario Lectiones hic dare, quod nonnulla de S. Simplicio tradant, ab aliis prætermissa. Quarta igitur lectio sic habet :*

a juventute pius,

18 Simplicius claris et nobilibus parentibus ortus, ab ineunte ætate futuræ sanctitatis dedit indicia. Nam adhuc juvenis seculi voluptatibus nuntium fecit, et religionis ingrediendæ desiderio accensus, sancto cuidam seni se commisit, ut fidei rudimentis imbueretur, et in lectione sacrarum Scripturarum eruditetur. Eluxit præcipue in eo castitas, quam perpetuo coluit. Sanctitatis ejus tanta apud omnes fama increbuerat ut mortuo Eulolio Bituricensium Episcopo, populus Simplicium virum spectabilem sibi ordinari in Episcopum efflagitaverit : susceptoque reluctantibus animis Episcopatu, totum se contulit ad extirpandam penitus et abolendam simoniæ labem, quæ tunc Ecclesiam ita infecerat, ut multi dignitates Ecclesiasticas pretio ambire non reformidarent.

invitus ordinatus,

Simoniam impugnat,

19 Ad Simplicium omnes undique confluebant, ut de rebus fidei instruerentur : quos ille non solum ad fidem convertebat, sed etiam perfectæ vitæ institutionibus informabat. Denique multis pro Ecclesia perfunctus laboribus, septimo sui Episcopatus anno, temporibus Leonis I Romani Pontificis, cognomento Magni, Zenonis Imperatoris, et Childerici Francorum Regis, gloriosus migravit in cœlum, anno salutis quadringentesimo septuagesimo septimo. Sacrum ejus corpus conditum fuit in ecclesia S. Austregisilli de castro in suburbiis, quam primus proprus expensis construxerat, et quam S. Austregisillus ædificiis et reditibus postea ampliavit.

multos ad fidem et pietatem convertit :

20 *Hæc ibi. At licet Francis tunc imperitaret Childericus Clodovei pater, nihil ad eum tamen attinebant Bituriges, nondum illuc Francorum prolata dominatione. Septem quoque annos, menses tres S. Simplicii Episcopatui tribuit Joannes Chenutus in Chronologia Archiepisc. Bitur. Anno nimirum* CCCCLXX *creatum, decessisse* CCCCLXXVII. *At non video, qua ratione ipse auctorque Patriarchii Bitur. S. Tetradium ejus successorem norendecim dumtaxat annos sedisse velint, quem constat synodo primæ Aurelianensi anno* DIX *interfuisse : nisi vacasse eam Sedem annos* XIII *velint post S. Simplicii obitum.*

quamdiu sedisse dicatur?

21 *Ut spatium administrati pontificatus, ita et res præclare in eo gestæ, in obscuro mansere. De quibus tamen recte argumentatur citatus scriptor Patriarchii, recitato ejus encomio ex Sulonii oratione, ista subnectens :* Qui nimirum Simplicius, si tanta adhuc juvenis, adhuc miles, adhuc intonsus operatus est, quanta, quæso, inde factus Pontifex egisse æstimandus est a nobis? Denique ille summi sacerdotii ordinatione suscepta, et conjuge in sororem commutata, non minus castitatis quam religionis exemplo existens venerabilis, clementi satis et miti affectu se tanquam pium patrem et pastorem exhibebat subjectis. *Illud sane non inani conjectura augurari possumus, multa eum dura ac molesta tolerasse, dum Galliam undique barbari concutiunt atque exagitant,*

ut se gesserit in Episcopatu?

multa passus videtur :

hunc Burgundiones Ariani, inde Franci gentiles, præcipue vero ipsius diœcesim subjectamque provinciam Gothi, incertum majori perfidia an crudelitate, dilacerant : a quibus relegatus ipso tempore S. Sidonius Episcopus, paullo post in exilio interemptus S. Volusianus Turonum Episcopus.

D

22 *Sed quæcumque* Simplicium *fata jactarint, quicumque extinxerit ærumna aut labor; de illius sepultura isthæc in citato Patriarchio habentur :* Hujus gloriosi Præsulis sacratissimum corpus debita cum veneratione conditum fuit in ecclesia de Castro ubi digno honore asservatur. Quam quidem ecclesiam (ut superius dictum est) idem Pontifex Simplicius dicitur proprus extruxisse impensis. Verum quia postea S. Austregisillus, adunatis secum multis religiosis viris, monasterium illic constituit, accessumque basilicam ædificiis ampliavit, dotavit redditibus, multis privilegiis et gratus munivit, et (quod his præstantius est) pretioso sui corporis thesauro amplifice ditavit; constat eam ex ipsius vocabuli appellatione fuisse vulgariter denominatam. *Primus fortassis illic Abbas fuit* Martulsus, *sive* Marculphus, *de quo* XX *Maii in ipsius S. Austregisili Vita scriptor ea tantum :* Dixit (*Austregisilus adhuc Presbyter*) ad amicum suum Martulsum, eo tempore Lectorem, nunc Abbatem in ipsius basilica, ubi corpus ipsius conditum esse videtur *etc. Fuit autem S. Austregisilus Bituricensis Archiepiscopus ab anno* DCXII *ad* DCXXIV. *In historia miraculorum ejusdem S. Austregisili, alii recensentur illius monasterii Abbates*, Berceoralis, *qui Sario* Bertradus *est*; Salomon, Bertrandus.

sepultus in ecclesia a se ædificata.

post erecta a S. Austregisilo, addito monasterio :

E

23 *Ea Ecclesia, vulgo* Castrum, *sive* S. Austregisili de Castro, *sita est in suburbio civitatis Bituricensis, nunc collegium Canonicorum pro monachis habet : constat vero illud collegium prius et* XI *Canonicis Sacerdotibus, quorum qui postremus est, munere Parochi fungitur. Eam Ecclesiam, ut scribit Joannes Chenutus,* Joannes Dux Bituricus, cum præbendarum collationibus sacræ suæ Capellæ thesaurario addixit. *Ille igitur Thesaurarius et Canonicos ea in ecclesia constituit, ejusque parœciam jurisdictioni suæ subditam tenet.*

quod nunc est collegium Canonicorum :

colitur 1 Martii.

24 *Colitur S. Simplicius* I *Martii Turonibus quidem, et fortassis alibi in Ecclesia collegiata S. Martini officio* IX *Lectionum, in Metropolitana ac per Diœcesim simplici Commemoratione, ut vocant. Eodem die variis inscriptus Martyrologiis reperitur. MS Carmeli Colonienses, MS. Florarium ac Martyrologium Coloniæ anno* 1490 *excusum ita habent :* Ipsodie SS. Simplicii, et Sevardi Confessorum. Sevardus *videtur* Siviardus *esse, de quo infra hoc ipso die. Hermannus Greven in Auctario ad Usuardum anno* 1515 *excuso :* Simplicii Conf. *MS. monasterii Aquiscincti juxta Duacum :* Taronis S. Simplicii Confess. *Cetera passim ab aliis scriptoribus Sancti appellatione honestantur. Baronio, Sammarthanis, Chenuto, auctore Patriarchii Bituricensis, Claudio Roberto in Gallia Christiana.*

F

inscriptus Martyrologiis.

25 *Cur autem in insigni illa S. Martini Ecclesia Turonibus eum obtineat venerationem, caussam esse inde accepi, quod in ea magna pars sacrarum ipsius Sancti Reliquiarum asservetur, et alia ibidem extet parochia, nomini S. Simplicii dicata, et collegiatæ illi S. Martini Ecclesiæ subjecta*

recipiat Turonibus.

DE S. DAVIDE

ARCHIEPISCOPO MENEVENSI IN WALLIA,

Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP. 3.

§ 1. *S. Davidis Sedes Archiepiscopalis : Acta varia scripta : Cultus sacer.*

ANNO DXLIV 1 MARTII

Wallia *illustris Britanniæ portio ad occasum sita, jam ab aliquot seculis Angliæ adjuncta, eidemque cum hac Regibus subjecta, olim sub Romanis* Britannia secunda *constituta. Ast postquam Anglo-Saxones reliquam Britanniæ ulterioris partem occuparant, et nova varius a se conditis regnis nomina imposuerunt; huic regioni, ad quam plurimi, ne cum Anglo-Saxonibus idololatris habitarent, confugerunt, solum* Britanniæ *nomen fere relictum est, eidemque varii simul imperarunt Reguli. Postea* Cambriæ *nomen aut assumptum est, aut certe, quia multi id antiquum censent, innovatum : quod incolæ vocabulum etiamnum servant. Quin vero inter Armoricos Galliæ populos et hosce Britannos magna intercesserit rerum omnium communicatio, et apud Gallos Armoricæ regio* Britanniæ *nomen induit, et vicissim altera Britannia, sive Cambria, ab Galliæ nomine,* Gualia *et item* Wallia *dicta est : quam illi regioni appellationem Angli, et hos exterum secuti, potissimum tribuunt.*

In Wallia olim Britannia secunda

aut olim Britannia, aut Cambria dicta,

B

2 *In hac Cambria, seu Wallia, seculo quinto et sexto floruit* S. David, *regio ibidem sanguine propinquus : patrem habuit* Sanctum, *sive* Xantum, Cereticæ gentis Regem, *avum* Ceretum Regem, qui Cereticæ provinciæ nomen dedisse dicitur *apud Usserium cap. 14 de Primordiis Britannicarum Ecclesiarum pag. 442. Ceretica provincia in Wallia Australi ad mare Hibernicum, nunc fere Cardiganensis Comitatus nuncupatur, ubi Silvestro Giraldo teste lib. 2 Itinerarii Cambriæ cap. 4, est* Lhan Dewy Brevi : *id est,* templum S. Davidis Brevense, *sive apud Brevi : quo in loco ab plurimis in Synodum anno* DXIX *collecti, Episcopis, Abbatibus, Regibus aliisque optimatibus, S. David constitutus est, ut infra in Actis num.* 16 *dicitur,* totius Britanniæ gentis Archiepiscopus, *et civitas ejus metropolis dedicata.*

natus S. David patre Rege Cereticæ provinciæ

Archiepiscopus Britanniæ factus :

3 *Erat tum Sedes Archiepiscopalis in urbe Caerlegionensi ad Iscam, sive Oscam fluvium, qui etiam Isca seu Legio secunda est appellata, eique Sedi et Landavensi præerat S. Dubricius, a quo jam plane senex ad hanc Synodum Brevinensem adductum S. Davidem fuisse infra Acta docuimus. Dubricio successit S. Teliavus secundus Landavensis Episcopus, ad cujus Vitam* IX *Februarii multum sudavimus, ut rebus Britannicæ hujus obscuris aliquam lucem affunderemus, et num S. dicti mus quosdam suspicari S. Dubricium, Landavia Iscaque S. Teliavo relicta, Menevense archiepiscopale solium transtulisse, ut S. Davidi tradidisse. At probabilius videtur mortuo anno* DXXII *Dubricio, aut ætate ob senium inhabili ad onus ferendum reddito, Teliavum Landavensi Ecclesiæ regendæ admotum, Caerlegionensi Davidem; sed hunc Menevense demigrasse, Archiepiscopi tamen retento titulo ac munere : aut certe Menevia Episcopum factum superstite adhuc Dubricio, eo mortuo Archiepiscopum Cambriæ habitum, favore Arturi Regis, cujus dicitur avunculus fuisse. Hæc nos ibi conjecturamus, non ausi fidere Actis S. Davidis, secundum quæ in Synodo Brevinensi est Archiepiscopus constitutus, cui cum honorem antea destinatione Dubricium cessisse addit apud Usserium pag. 471 Giraldus in ejusdem S. Davidis Vita : quæ idem lib. 2 Itinerarii Cambriæ cap. 4 relata hac Synodo ita explicat : Ubi et unanimi totius conventus tam electione quam acclamatione, quamquam invitus et renitens, David in Archiepiscopum est sublimatus, præsertim cum Beatus quoque Dubricius in memorata Urbis-Legionum curia, eidem paullo ante sua tam destinatione quam nuncupatione cessisset honorem, Sede Metropolitana ab Urbe-Legionum usque Meneviam abhinc translata. Consentit Giraldo Cambrensi Ranulphus Cestrensis lib. 1 Polychronici MS. cap. 52. Ab Urbe-Legionum, inquit, usque ad Meneviam, quæ est ad Occidentem Demetiæ supra mare Hiberniæ sita translata est Sedes Metropolitana tempore S. David sub Arthuro Rege. De situ et antiquitate urbium Caerlegionensis et Landavensis satis actum* IX *Februarii ad præfatam Vitam S. Teliavi.*

dignitate ea ex urbe Caerlegionensi Meneviam translata :

C

4 *Est autem Demetia, sive Demetica regio, antiquorum Demetarum, sive Dimetarum, quos ibidem in Britannia Ptolemæus collocat, sedes, continetque provincias Penbrochiam, Caermadinum et Cereticam : hanc tamen Acta S. Davidis num. 2 ab ea excludunt, dum patrem ejus tradunt ex Ceretica in Demeticam profectum. Dicta ante urbs S. Davidis Archiepiscopalis Menevia, sita est in Penbrokiæ Comitatus promontorio spatioso, quod grandi fronte in Oceanum Verginium longe procedit : ὀκταπίταρον ἄκρον appellat Ptolemæus, Britanni incolæ* Pebidiave et Cantred-Dewi, *Angli* S. Davids-land, *id est* S. Davidis ditionem, *et ipsam urbem* Meneviam *Britanni* Tuy Dewi, *id est,* domus Dewi *sive* Davidis, *et Angli* S. Davids *appellant.*

urbs ea et ditio vicina a S. Davide appellationem sortita.

E

5 *Acta S. Davidis plura extant, nulla a coætaneis concinnata scriptoribus : multa in iis ex fama vulgi, frivolas affingente lacinias, corrasa, et mendose ab aliis interpolata, ideoque non satis fide digna alias censuimus : ex his antiquissima ea opinamur, quæ olim in Belgium ex Britannia delata, reperimus in codice MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, et hic damus, quia alia accuratius scripta non suppetunt, et hæc adhuc inedita sunt, nec ab Usserio, Colgano aliisve citata. Secunda Acta videri possunt, quæ ex membranis Episcopi Ossoriensis edidit Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ ad hasce Martii Kalendas, nobis olim ab Hugone Vardæo communicatu. Sunt hæc ex prioribus desumpta, phrasi subinde nitidiore exculta, subinde glossematibus mendosis aucta. Quæ de regula monasterii S. Davidis præscripta inseruntur, seorsum damus, nonnulla in Notationibus observamus, reliqua apud Colganum edita curiosus lector reperiet. Auctores horum Actorum latent, atque ideo Usserius in Indice Chronologico ad an.* DXXIX *anonymum* vitæ Davidis scriptorem *appellat dum aliqua ex secundis hisce Actis profert. Alios* Vitam S. Davidis enarrantes *citat idem Usserius pag.* 443 Ricemarchum, Giraldum Cambrensem et Johannem Tinmuthensem, *et pag.* 843 Ricemarchum Sulgeni filium *vocat, atque ejus verbis narrat, quomodo S. Patricius Vallem-Rosinam, sive Menevense, triginta ante natum Davidem annis sedem sibi elegerit voluerit, atque ex eo postea, monente divino, in Hiberniam trajecerit. Subjungitur* Giraldus, *qui in Vita ejusdem Davidis descriptione eadem post Ricemarchum fusius explicat : ubi* Ricemarchus *ante Giraldum, qui anno* MCC *Menevensis erat Episcopus, floruisse innuitur. Ambo ibidem auctores asserunt eum totam insulam Hiberniam ostensam miraculose prospexisse : quod fictum asserit Usserius, et melius abest a priscis Actis, uti plura alia, quæ ex Giraldo apud Usserium leguntur, quorum aliqua in Notationibus indicamus. At quæ verba Joanni Tinmuthensi*

Acta in aliquibus suspectæ fidei, antiquiora ex MS Ultrajectino :

tum edita a Colgano,

F

dein scripta a Ricemarcho,

Giraldo,

et Tinmuthensi :

A *Tinmuthensi apud Usserium tribuuntur, ea omnia in Vita S. Davidis apud Joannem Capgravium in nova Legenda Angliæ Londini anno* MDXVI *excusa reperiuntur : inter quæ de dicto totius Hiberniæ prospectu S. Patricio ostenso, locum apud Usserium pag.* 845 *ita depingit Tinmuthensis :* Erat vallis satis magna, in qua est lapis super quem stetit ante ostium cujusdam capellæ antiquæ, quam ego oculis vidi et manibus palpavi. *Quæ eadem apud Capgravium leguntur. Floruit Capgravius Eremita S. Augustini circa annum* MCDLXXX, *at Joannes Tinmuthensis Ecclesiæ in diœcesi Dunelmensi primum Presbyter, dein monachus Benedictinus apud S. Albanum, vixit circa annum* MCCCLX, *quem* ingenti volumine Vitas, res gestas, miracula Sanctorum Angliæ, Walliæ, Scotiæ, Hiberniæ complexum fuisse *scribit Joannes Pitsæus de Illustribus Angliæ Scriptoribus, qui etiam asserit Vitam S. Davidis a Giraldo concinnatam MS. extare Cantabrigiæ in Bibliotheca publica.*

hæc edita a Capgravio.

6 *S. Kentigernum Episcopum Glascuensem eleganter et erudite composuisse orationem de obitu S. Davidis, et varia alia eruditionis suæ monumenta reliquisse tradunt ac recensent Balæus et Pitsæus. Dedimus Vitam ejus* XIII *Januarii, in qua cap.* 5 *ista leguntur :* Insurrexerunt contra Sanctum filii Belial de cognatione Regis Morken, conspirantes in mortem ejus. Divina igitur revelatione admonitus, versus Meneviam, ubi S. David virtutibus floruit, iter aggreditur. Juxta Carleum multos ad fidem convertit, et ecclesiam construxit, et cum S. David aliquantis per moram trahens, a Rege terræ illius Cathwallam locum ad construendum monasterium accepit. *Usserius iter S. Kentigerni ad S. Davidem refert ad annum* DXLIII, *qui ultimus ante hujus obitum fuit, ut citatum ante orationem de ejus obitu et potuerit Kentigernus scripsisse, et alii varia ex ejus narratione excerpsisse. Verum cum nihil lucubrationum S. Kentigerni extet, fides sit penes Pitsæum, et quem ipse ac Balæus sequi se profitentur, Lelandum.*

An de obitu S. Davidis orationem scripserit S. Kentigernus

B

7 *Nicolaus Harpsfeldius in Historia Ecclesiastica Anglicana, in sex primis seculis cap.* 26 *agit de S. Davide Episcopo Menevensi, asseritque* Deum hujus viri sanctitatem orbi commendasse stupendis et admirandis quibusdam eventibus, quos alii persequuntur. *Delibat repullulantem Pelagianorum hæresim ab eo extinctam, et salutares monasteriis leges præscriptas, ac postea, quæ apud auctores supra citatos non legimus, profert miracula et beneficia post sacram ejus Dormitionem patrata : quæ ex eo damus, cum duobus aliis miraculis apud Capgravium relatis.*

Miracula edantur ex Harpsfeldio et Capgravio.

C

8 *Celebri cultu prosequuntur festum S. Davidis ad Kalendas Martias Britanni, Cambriæ sive Walliæ incolæ : apud quos Ecclesia Menevensis, quæ primitus S. Andreæ dicata fuerat, nomine potissimum S. Davidis gloriatur, ut et urbs ipsa cum ditione subjecta appellatur. Ecclesiam item S. Davidis Breviensem in Ceretica provincia ejus venerationis antiquum monumentum esse indicavimus. Edoardus Maihew in Trophæis Benedictinis Congregationis Anglicanæ ad diem* 1 *Martii asserit,* extare inter Provinciales Constitutiones Angliæ decretum provinciale de festo S. Davidis, primo die Martii in Provincia Cantuariensi celebrando, cum regimine chori et novem lectionibus. *Sunt ex Lectiones in antiquo Breviario Ecclesiæ Sarisburiensis anno* 1499 *excuso, et fere ex capite* 1 *Vitæ desumptæ, quibus in fine clausula de ejus obitu additur. Unde colligi videtur reliquam partem Vitæ distributam fuisse in Lectiones, quæ per Octavam recitatæ fuere. Elogium ejusdem Sancti in Martyrologio Anglicano refertur. Scotis etiam et Hibernis in veneratione fuisse S. Davidem eorum fasti testantur. In antiquo Breviario Aberdonensi jam ante citatæ Ecclesiæ Sarisburiensis Lectiones ad Matutinum recitandæ extant : ejusque nomen Menologio Scotico hoc die adscripserunt Dempsterus et Camerarius. Colganus inter Hiberniæ Sanctos connumerandum duxit, quod matre Hiberna credat natum, quodque multos Hiberniæ sanctos David singulari amicitia coluerit : denique quod nomen ejus legatur inscriptum Martyrologiis Hibernicis Tamlachtensi, Dungallensi, Moguirt, Angusii, Mariani : et Acta ejus inter Vitas Sanctorum Hiberniæ habeantur in Codicibus Insulensi et Kilkenniensi.*

Natalis S. Davidis 1 Martii celebratur apud Cambros,

Anglos,

Scotos,

D

Hibernos,

9 *Ejusdem Sancti cultus per reliquam Ecclesiam est propagatus, maxime postquam Callistus* II *Papa, qui ab anno* CIↃCXIX *ad* CIↃCXXIV *sedit, illum aut Sanctorum Catalogo adscripsit (uti in Martyrologio Anglicano, et apud Godwinum de Episcopis Anglis pag.* 601 *legitur) aut cultum antiquum novis privilegiis stabilivit. Hunc inscriptus Martyrologiis anno* 1490 *Coloniæ et Lubecæ excusis, MS. Florario Sanctorum, Auctariis Usuardi per Hermannum Greven et Molanum, Catalogo generali Ferrarii, Martyrologio Germanico Canisii et aliis. Verba Greveni sunt ista :* Eodem die B. David Menevensis Archiepiscopi et Confessoris. Hunc nasciturum S. Patricius Hiberniæ Patronus, per triginta annos, Domino revelante prævidit : natus vero cum baptizari deberet, fons aquæ subito erupit. Cum aliquando Evangelium S. Joannes scribere deberet, et pulsata campana ad opus Dei, opere suo incompleto festinus exisset ; regressus invenit aureis litteris Angelico ministerio consummatum. Obiit tandem plenus dierum anno vitæ suæ CXLVI. *Hæc ibi. De annis vitæ mox agemus. De opere ejus aureis litteris per Angelos completo silent Acta, quæ hactenus vidimus. Dies Translationi reliquiarum ejus sacer* XVI *Augusti et* XXVI *Septemb. indicatur in MSS. Notationibus Carthusiæ Bruxellensis ad dictum Grevenum. Priori die ista habentur:* Translatio Divi Davidis Archiepiscopi in Wallia. *Alterodie hæc leguntur :* Translatio sanctissimi Davidis Archiepiscopi in Menevia. *Quæ de uno eodemque hoc Sancto sunt accipienda.*

alios Europæos approbante Callisto II *Papa,*

E

Translatio 16 *Augusti et* 26 *Septemb.*

§ II. *Ætas S. Davidis.*

In re perplexa ac multum intricata hæc nobis ratio magis verosimilis apparet. Primo S. Patricium, XXX *annis antequam S. David nasceretur, fuisse in Britannia, atque in valle Rosina sedem sibi quieti recessus voluisse statuere ; sed jussum oraculo divino ad Hiberniæ conversionem spes reservare, diximus supra, et refertur in omnibus jam citatis Actis et Lectionibus. Factum id esse anno* CCCCXXXII, *cum Episcopus ordinatus, et Apostolicæ missionis auctoritate fultus, cum plurium Clericorum comitatu in messem sibi toties promissam est ingressus, tam est incredibile quam quod maxime. Quid ergo? Nos ad ejus Acta probabilissimum esse decebamus, ante annos octodecim eamdem expeditionem a S. Patricio nondum Episcopo sed Presbytero dumtaxat, solo, et absque alia missione quam quod Hiberniæ se destinari a Deo multis visionibus jam pridem docuerat, fuisse tentatam. Quod cum ei non succederet, nihil facilius fieri potuit, quam ut animo dejectior ad degustatæ in Hetruria Tyrrhenique maris insulis solitudinis solatia recurrere aspirare ; locoque ubi dicimus, vivento, qui placeret, fuerit istic remansurus, nisi Angelico fuisset jussu prohibitus. Itaque cum necdum maturam laboribus suis esse cerneret Hibernicam messem, nec ei manere permitteretur, rediisse in Gallias, seque Autissiodorum contulisse ; ibique S. Amatori primum, dein S. Germano adhæsisse ; donec hujus consilio et auxilio obtineret a Cœlestino Pontifice, id quod tamdiu tantis votis desideraverat. Ab anno igitur* CCCCXIX *annos* XXX *numerando ad annum* CCCCXLIX *pervenitur, quo anno Romam abisse colligimus, tum ex* XII *annorum numero, quibus inter sacrificandum usum se in Hiberna aut ea pelle, quam obviis in itinere Romano Clericis dono dedit ; tum ex eo quod post peracta studia tertio dicatur Romam adivisse:*

F

Anno 414 *S. Patricio navigium post* 30 *annos S. Isidori inditum*

quarum

A *quarum profectionum ultimam convent statuere anno* CCCCLIX *quando erectæ a se Ardmachanæ ecclesiæ et metropoleos constituto vicario S. Secundino, eodem se contulit* LXXXII *jam anno natus; inter quam primamque anni* CCCCXXXI, *commode statuitur media hæc profectio, de qua agimus : quando (ut narrat in ejus Vita num.* 214 *Jocelinus)* Sanctus in regressu suo aliquantisper in Britannia propria patria moratus, monasteria multa fundavit, atque a Paganis destructa reparavit : monachorum sacris conventibus secundum formam religionis, quam eis prædixit, annuentibus ea replevit. Multa etiam adversa et prospera, quæ eventura erant Britanniæ, spiritu et ore prophetico prænunciavit. Beati etiam David, utero materno inclusi, sanctitatem prævidit et prædixit. *Hinc aliqui colligunt monasterium in Valle-Rosina, sive Menevia, a S. Patricio primum fuisse fundatum, dein a S. Davide restauratum et amplificatum, quod ab hoc litteris præclare instructo et Presbytero antea ordinato, factum fuisse circa annum* CCCXC *observat in Indice Chronologico Usserius, qui addit eodem tempore* S. Finnianum, relicta patria sua Hibernia, in Britanniam profectum, triginta ibidem annos exegisse, et tres Ecclesias construxisse, S. Davidem et duos alios viros sanctos cum eo præcipue reperisse. *Colitur S. Finnianus* XII *Decembris. Erat aliqua ejus Vita apud Colganum ad* XXIII *Februarii, in qua nonnulla de horum congressu leguntur. Iterum cum Vita illa, e codice nostro MS. a Colgano edita, meliorat aliqua correctione, nihil hic inserendum censuimus. Præterea cum S. Benedictus anno* CCCXC *parvulus adhuc esset decem circiter annorum, monasteria illa a post condita non servarunt ejus regulam, et perperam S. David ab Edmundo Matthæo, Bucchanano aliisque Benedictinis adscribitur.*

B 11 *Præcubuisse dein seculo quinto Arthuri Regis Imperium ferunt, sub quo S. David ejus, ut asserunt, avunculus, Britanniæ Metropolita constitutus est, Hierosolymæ nunc a Patriarcha Joanne ut circa annum* DXXI *aut proxime sequentes in Archiepiscopum consecratus, adhuc præsidebat in Provincia Synodo quam Spelmannus, Usserius, aliique anno* DXIX *habitam tradunt) ac supremum Ecclesiæ Britannicæ depulatis apicem promereretur. Interfuerat huic Synodo S. Dubricius Archiepiscopus Legionensis et Landavensis, qui de anno* DXIII, *vi* XV *Novemb. mortuus, Archiepiscopatus ejus Legionensis fertur S. David collatus, et Landavensis Episcopatus S. Telauo. Quomodocumque ista contigerint, sive sic, ut verosimile sapit constituimus, ab S. Dubricii morte S. Davidem habitum fuisse Archiepiscopum.*

12 *Inter illustria, de quibus pene ut reperi, etc.* C *vetera quædam Ecclesiæ Glastoniensis, in opere Sanctæ Insulæ præstitum, quod ex historia MS. Glastoniensis Ecclesiæ, quæ in Abbathia Cotoniensi asservatur, dat in Monastico Anglicano pag.* 1 *inscribitur.* Postea venit S. David Menevensium Archiepiscopus, prædictum Ecclesiæ cœmiterium sub honore priori reparatum dedicare disponens, cum Dominus in somnis apparuit, et eum a proposito revocavit, nec non mandavit, quod Dominæ Ipsi Ecclesiam ipsam primum ipsius cœmiterio dedicaverant, in unum Episcopi degitto perficerent : et ecce perfecta multis volentibus in crastino apparuit. Mox idem Episcopus, Divina revelatione admonitus, aquam innumerosque expellam in medium cœmiterii in parte orientali hunc ecclesiæ adjecit, et in honore Virginis Mariæ consecravit : in cujus rei memoriam prædecessorum altare summo hunc locum tulit. Et ut semper memoretur, ubi expellam tam recens angebantur, quadam pyramis in parte septentrionali oratorii exterius, et quadam ejusdem interius, et Meredac hunc liber eas adscendunt. *Eadem ex tabula aenea columnæ Glastoniensis Ecclesiæ affixa leguntur apud Usserium pag.* 113 *et seq. ubi ultima pars ita exprimitur :* Cujus altare inæstimabili sapphiro in perpetuam hujus rei memoriam insignivit. Et ne locus aut quantitas prioris ecclesiæ per tales augmentationes oblivioni tradatur, erigitur hæc columna, in linea per duos Orientales angulos ejusdem ecclesiæ versus Meridiem protracta, et prædictum cancellum ab ea abscindente. Et erat longitudo ab illa linea versus Occidentem XC pedum, latitudo vero ejus XXVI pedum, distantia centri istius columnæ a puncto medio inter prædictos angulos XLVIII pedum. *Addit Usserius, Ecclesiam illam a S. Davide adjectam,* Sanctam Mariam parvam *fuisse nominatam, et in Indice Chronologico ea refert gesta ad annum* DXXIX. *Colitur* VI *Februarii S. Ina Rex Saxonum Occidentalium, qui regia munificentia Glastoniense monasterium dotavit ac variis privilegiis munivit, uti plenius ad eumdem retulimus : ubi in Prævilegio* § 3 *relato, quod Spelmannus anno* DCCXXV *datum censet, ista leguntur :* Quapropter ego Ina, regali a Domino fretus dignitate... Ecclesiæ vetustæ, quæ est in loco, qui dicitur Glasteie (quam magnus Sacerdos ac Pontifex Christus Angelorum obsequio sibi ac perpetuæ Virgini Mariæ multis et inauditis miraculis olim se sanctificasse Beato David innotuit) ex his, quæ paterna hereditate possideo, et in dominium peculiare teneo, loca continua et congruentibus concedo ad supplementum vitæ regularis et ad usus monachorum E *etc. Eadem leguntur in Monastico Anglicano pag.* 13.

13 *Eodem anno* DXXV, *Synodum ab S. Davide collectam ita describit Giraldus in ejus Vita apud Usserium :* Processu temporis et alia Synodus collecta est, cui nomen Victoriæ... in qua convocato domo totius Cambriæ Clero, ea quæ in priori Synodo firmata fuerant, adjectis quoque quibusdam super Ecclesiæ commoditatibus, firmo rigoris examine sunt renovata. Ex his itaque duabus Synodis omnes Cambriæ totius Ecclesiæ modum et regulam (Ecclesia quoque Romana auctoritatem adhibente et confirmante) susceperunt... quarum decreto, quæ ore promulgaverat Præsul David, sua quoque sancta manu litteris mandavit, suarque Ecclesiæ aliisque per Cambriam pluribus reservanda commendavit. Quæ quidem, sicut etiam quamplurimi nobiles hodieque thesauri egregii, jam vetustate, meritis, piratarum quoque insultibus (qui de Occidua insulis æstivo tempore longis navibus advecti, maritimas Cambriæ provincias vastare consueverunt) ex numero Prædictis itaque temporibus in Cambriæ finibus Ecclesia Dei floruit in gente, et multis deinde in diem fructibus adolevit : in illis pæne in locis monasteria sunt constructa, multæ fidelium congregationes in variis ordinibus ad Christi obsequium sancta devotione collectæ. Cunctis autem Pater David, tanquam in specula positus eminentissima, vitæ pecuium erat et exemplum : instruebat salubribus verbis, instruebat et exemplo, efficacissimus ejus prædicator, sed opere major. Erat enim ecclesiarum aedificator, religiosis formæ, egentibus vitæ, orphanis nutrimen, velatis fulcimen, pupillis pater, monachis regula, secularibus vita, omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaceret Deo. *Hæc Giraldus. Monasteria deinde Synodi Acta apud Colganum.*

14 *Interea Arturum Regem cruentum in prælio accepto apud Glastonienses extinctum esse anno Christi* DXLII *circa Pentecosten, indicant antiqua monumenta Ecclesiæ Glastoniensis in Monastico Anglicano pag.* 7 *et apud Usserium pag.* 116 *et* 521, *et assentiuntur in historia Britannica Thomas Rudburnus ex H altero Chronicis et Galfrido Monemuthensi, Annales Winteniensis monasterii, Matthæus Westmonasteriensis, Alanus Insulensis, et ex scriptoribus rerum Scoticarum Joannes Fordunus, Joannes Major, Hector Boethius, quos citat et sequitur Usserius pag.* 521. *Verba Monemuthensis lib.* 11 *cap.* 2 *sunt ista :* Sed et inclytus ille Rex Arturus lethaliter vulneratus est, qui illinc ad sananda vulnera

D

F

ma citat on. 445.

dem Presbyter factus,

monasterium Menevense an. 440 extruit :

cepta an. 516 Archiepiscopus Rectoresque concedit ei an. 519 adest Synodo Brevanet.

anno 520 a Christo appetente memoria Ecclesiam Glastoniensem ab eo dedicatam

sanctum erupit.

Synodum colligit.

Post mortem Arturi Regis anno 542 dejuncti,

A vulnera sua in insulam Avallonis *ubi monasterium Glastonense est)* advectus, cognato suo Constantino, filio Cadoris Ducis Cornubiæ, diadema Britanniæ concessit anno ab Incarnatione dominica DXLII *et cap. 3 relatis Constantini contra Saxones bellis, addit :* Tunc obiit sanctissimus Urbis-Legionum Archiepiscopus David in Menevia civitate, intra abbatiam suam, quam præ ceteris suæ diœcesis monasteriis dilexerat, quia B. Patricius, qui nativitatem ejus prophetaverat, ipsam fundavit. Dum enim ibi apud confratres suos moram faceret, subito languore gravatus defunctus est, et jubente Malgone Venedotorum Rege in eadem ecclesia sepultus. *Dein cap. 4 aliis bellis ejusdem Constantini narratis, addit eum* tertio regni anno interfectum a Conano fuisse. *Hinc liquet, S. Davidem intra annum* DXLII *et* DXLV *e vivis abisse; et recte erui infra ex Vita num. 17 mortuum esse anno intermedio* DXLIV, *quo cyclo Solis* XXI, *litteris Dominicalibus CB,* Kalendæ Martiæ in feriam tertiam *convenere : qui ubtus ejus characteres ibidem observantur.*

moritur S. David anno 544,

1 Martii feria 3

15 Davide defuncto, Ismaelem Dubricii discipulum illius loco Episcopum Menevensem consecratum esse a S. Teliao *diximus* IX *Februarii ad hujus Vitam* § 2 *num.* 13, *ex Fragmento illius Vitæ, anno* DCCXX *a Galfrido Urbani Landavensis Episcopi fratri scriptæ. At* § 1 *num.* 10 *dedimus verba antiqui fragmenti a Spelmanno editi, in quo ad annum Christi* DIX *dicitur* altare SS. Dubricii et Teliavi *extitisse. ut hic necessario aliquot ante annis e vita migrarit, ac miraculis clarus meruerit Cœlitum honores. Quæ necessario requirunt S. Davidem citius obisse, adeoque aut anno* DL, *quo etiam primus Martii dies in feriam tertiam incidit, aut certe jam tempore Constantini Regis assignato anno* DXLIV. *Dictis hisce opponi potest Galfridus, qui lib.* 11 *cap.* 3 *in locum S. Davidis mortui asserit* positum in Metropolitana Sede Kinevm (*aliis* Kinocum *vel* Cenaucum) Lampaternensis Ecclesiæ *in Ceretica provincia* Antistitem, et ad altiorem dignitatem promotum. *Verum is in Legionensi Sede successisse dicendus est, quod etiam innuit Usserius pag.* 528. *Kinoco dein mortuo S. Teliavm in Legionensi Sede subrogatum, Menevensi Antistitem ordinasse Ismaelem, ab aliis dici indicavimus ad S. Teliai Vitam* § 1 *num.* 9 *quæ annum mortis S. Davidis a nobis assignatum magis confirmant.*

Successor in Sede Menevensi, Ismael a S. Teliao ante annum 560 *mortuo consecratur*

B

16 *Hinc denique ætatem S. Davidis colligere possumus, si eum editum in lucem statuamus anno quinti seculi* XLVI *ad finem vergente. Negotia enim Romæ S. Patricio expedienda et res per Britanniam in reditu gestæ extigunt, ut annus iste pene totus effluxerit : neque necesse est, ut immediate ab elapso* XXX *annorum spatio conceptus S. David dicatur, cum mensium aliquot, aut etiam anni fere integri discrimen pro nihilo haberi possit ad indefinitum illum loquendi modum* post annos XXX. *Statuamus, inquam, anno, istius seculi* XLVI *exeunte natum S. Davidem, mortuum sequentis seculi anno* XLIV *incunte, totis* LXXXVII *annis vitam ille protraxerit : quam qui annorum* CXXXXVII *fuisse volunt, facile unius numeralis litteræ perversa acceptione poterunt decipi, sequuti, quod librariorum vitio cuidam in Actis* [illegible] *irrepserat, dum dicitur* Senium centum quadraginta annis et septem complevisse. *Qui tamen vitæ tam longævæ anni propugnatorem acerrimum reperiunt Colganum annotatione* 31, *asserentem* Sanctos Britanniæ et Hiberniæ ultra communem aliarum gentium vivendi terminum vitam protraxisse, *ex variis, sed æque controversis, exemplis confirmat, atque inter alia annis S. Kentigerni centum octoginta quinque, quos ad paradoxum aliquod ad Vitam ejus* XIII *Januarii rejecimus num.* 7 *in Commentario prævio. Interim perpetua auctoritas nostra, quasi eam retulerimus in Actis ex Capitulario editis nostris, assumitur a Colgano* 5 *Martii annotatione* 42 *ad Vitam S. Kieranni,*

Moritur S. David anno ætatis 97

C

cui anni vitæ trecenti obtruduntur. Occasio hic errandi arrepta videtur ex utriuso accessu S. Barrii, sive Fynbarri ad S. Davidem, et habitu monastico assumpto a Constantino Cornubiæ Rege, sed ea contigisse post obitum S. Davidis infra ad Acta observamus. Quæ alia a Colgano adferuntur longioris vitæ testimonia, sunt fere Hibernica et magis obscura : in quibus refutandis immensum et fere inutilem laborem assumeremus et tædium afferremus legentibus. Quod Bucelinus in Menologio Benedictino scribat mortuum sub A. C. 650, *errorem* CVI *annorum, non viri adeo eruditi arbitramur, sed typographorum, cum cifris transpositis annus sit* 560. *Melius Edmundus Mathew* circa annum Domini 490 *floruisse asserit.*

D

17 *In Vita S. Patricii apud Capgravium ista leguntur :* Quædam matrona, nomine Elswida, tempore Edgari Regis, per quemdam cognatum suum Episcopum Menevensem reliquias S. Davidis acquisivit : quando tota illa terra ita vastata erat, ut vix aliquis illius loci inhabitator inventus esset. Hæc autem Translatio corporis S. David per matronam præfatam facta est usque ad Glastoniam anno post mortem ejus quadringentesimo vicesimo primo. *Annus is foret e computu nostro nongentesimus sexagesimus quartus, et dicti Regis Edgari sextus. In Monastico Anglicano in Glastonensi Abbatia pagina* 4 *ista leguntur* Ibi quoque requiescit S. David Menevensium Archiepiscopus, cujus reliquias quædam nobilis matrona, tempore Regis Edgari illuc contulit, cum quibusdam aliis reliquiis.

Reliquiæ Glastoniam delatæ.

E

VITA

ex MS. Ultrajectino.

CAPUT I.

Revelatio de S. Davide nasciturο. Ejus nativitas, educatio, Sacerdotium.

Sanctus, quem tinctio baptismi David, vulgus autem Dewi clamat, veriloquis Angelorum oraculis, ad patrem quidem prius, deinde ad S. Patricium, *a* terdenis annis priusquam nasceretur, prophetatus, innotuit. Nam quodam tempore pater ejus, nomine *b* Sanctus, Rex *c* Coreticæ gentis, Angelica in somnis monitus voce, audivit. Crastina die venatum iturus, casso prope fluvium cervo, tria ibi munera reperies, cervum scilicet, quem persequeris piscem et favum. Ex his itaque tribus reserves, favum scilicet, partemque piscis et cervi : quæ custodienda filio ex te nascituro transmittes ad *d* Nautanum monasterium, quod nunc usque Depositi monasterium vocatur. Quæ quidem munera hujus vitam præmuntiant : favus enim mellis ejus sapientiam clamat : piscis vero aquaticam vitam ejus, quam in pane et aqua tantum ducet, significat : cervus autem in antiquo serpente ejus significat dominium. Sanctus quoque *e* Patricius Episcopus *f* Demetica intrans rura, ubique perlustrans, tandem ad locum qui *g* Vallis Rosina nominatur, pervenit. Et gratum agnoscens locum, devovit. Deo ibi fideliter deservire : sed Angelus Domini ei apparens, dixit : *h* Tibi, inquit, non istum locum Deus dispensat, sed filio, qui nondum est natus : nec nisi triginta peractis annis nascetur.

a

b c

S. David revelatione innotuit patri,

d

F

e f

et S. Patricio, 30 ante nativitatem annis :

g

h

2 Labentibus ergo triginta annis Sanctus Ceretecæ gentis Rex, Demetica proficiscitur : ibique perlustranti obviam ei facta est quædam puella, nomine *i* Nonna, pulchra nimis, virginique decora. Quam Rex concupiscens, oppressit : quæ nec post virum agnovit, nam ipsa hora concipiens, ac deinceps vitam fidelissimam ducens, pane et aqua tantum vixit. In loco autem, in quo oppressa concepit, modicus patet campus, visu amenus, munere superni roris plenus : in quo tempore conceptionis duo grandes

i

conceptus a matre oppressa :

A lapides apparuerunt, unus ad caput, et alter ad pedes, qui antea visi non fuerant. Nam terra conceptui congaudens, sinum aperuit, ut et puellæ verecundiam servaret, et prolis soliditatem prænunciaret. Crescente autem utero, mater ad offerendas pro partu eleemosynas oblationum, quamdam ecclesiam ingreditur : in qua quidam *k* Doctor verbum faciebat ad populum. Ingressa autem puella subito obmutescens Presbyter tacuit. Interrogatus autem a populo, cur obmutuerat, respondit : Ego commum loquela loqui possum, prædicare autem non possum : sed vos extra egredientes, me solum remanere sinite, ut si vel sic possim prædicare. Egressa autem foras plebe, puella in angulo se abscondens humihter latuit. Deinde et secundo Doctor toto annisu prædicare tentans, nihil potuit : hinc perterritus excelsa profatur voce : Adjuro, inquit, ut si quis hic me latet, sese ostendens mnotescat. Tunc illa respondens, Ego, inquit, hic lateo. At ille, Foras, inquit, egredere; populus autem ingrediatur ecclesiam. Hoc facto, lingua soluta prædicat. Interrogata autem puella, seque prægnantem confessa, cunctis patuit, quod seculo paritura esset filium, qui sermonis divini facundia cunctos Britanniæ Doctores excederet.

B 3 Interea quidam ex confinio Tyrannus erat : qui ex magorum vaticinio audiebat, filium suis in finibus nasciturum, cujus potestas totam occuparet patriam. Notatoque magorum oraculi loco, in quo nasceretur, et jam invidens, solus tot diebus loco supersedere decrevit, ut quemcumque vel modicum ibi quiescentem inveniret, gladio perimeret, urgente autem partus tempore, mater ipsum locum petebat : quem ex magorum præsagio Tyrannus observabat. Ipsa vero die tanta aeris tempestas invalnit, quod nullus vel etiam foras egredi audebat. Locus autem, in quo mater parturiens ingemiscebat, magna luce serenitate fulgebat. Urgente vero dolore in petra, quæ juxta erat, manibus innixa est : quæ vestigium veluti cera impressum, petram intuentibus ostendit ; quæ et in medium divisa dolenti matri condoluit. *l* Deinde *m* ab Eliso Nunnitunensium Episcopo baptizatus, novos cæco oculos, qui cum ab unda tenebat, respersis aqua oculis præstando, diem ignotum aperuit. In ipso vero loco ad baptizandi ministerium fons subito lucidissimæ aquæ erumpens apparuit.

4 Puer autem nutritus in loco, qui *n* Vetus Rubus dicitur, ibique litteris eruditus Ecclesiasticum didicit servitium. Condiscipuli autem columbam cum decentem, atque cum eo hymnizantem cernebant. Sed et succedente tempore crescentibus virtutum meritis, virgineum carnem servans, Presbyter ordinatur. Inde profectus, *o* Paulinum, S. Germani discipulum, adit Doctorem, qui in insula *p* nomine Dilanperbendi gratiam Deo vitam ducebat. Contigit autem ut Paulinus eodem tempore, quo S. Dewi cum ipso manebat, oculo privaretur. Factumque est, ut congregatis in unum discipulis, ex magistri rogatu, singuli oculos Magistri Crucis impressione tangentes benedicerent, ut eorum oratione et benedictione sanaretur. His itaque per ordinem hoc facientibus, petitum est, ut S. Dewi Magistri oculos tangeret. Ille vero respondens : Nunch que, ait, Magistri faciem non aspexi. Tanta namque verecundia pertusus est, quod per decem annos, quibus cum Doctore vixerat, ejus faciem non aspexit. Cui Magister : Leva tantum manum, tangens oculos, nec tamen cernetis, et sanabor. Quod et factum est.

a *Circa annum* 454. — b *In Vita apud Colganum additur*, et sapere sanctus, *quod nobis abest. Apud Capgravium nonnisi nomen Indicatur, alibi* Nantus *dicitur.* — c *Electus. Apud Capgravium Cardiganensis habetur, in Burto Dewi separata a Penkadlia dittone.* — d *Capgravius* Mancanni. *Colganus*, Manchani. S. Endeus *fuit* discipulus Mancheni, Magistri monasterii Bosnati in Britannia, *uti in ejus Vita 21 Martii dicitur. An idem sit* Bosnatum *quod hic notatur monasterium, dubium est, maxime cum hoc a mancribus eo latis apud posteros sit dictum* Deposith monasterium. — e *Circa annum* 515, *ut supra dictum.* — f *Defectus memorat S. Gildas et alii post eum : hi accipiatur pro Comitatu potissimum Pembrochio.* — g *Vallis Menevia alias, prope urbem S. Davidis.* — h *Ibi rivus Monumethensis lib.* 13 *cap.* 4 *ait* S. Davidem præ ceteris hanc Abbatiam dilexisse, quia B. Patricius ipsam fundavit. *Multa apud Capgravium addunitur de ostensa S. Patricio Hibernia, de quibus ad ejus Vitam 17 Martii.* — i *Apud Colganum* Nenata, *apud Capgravium in hac Vita* Nonnita, *in Vita S. Kenæ* Melari, *et hujus sororis dicitur, filia Braghani in Vita S. Kenæ* Melari, *et hujus sororis dicitur, filia Braghani Regis Brycomensium secundi genitor, ubi nihil de hac apparitione habetur.* — k *Colganus*, quidam vir sanctus, *nullo etiam additio nomine. Capgravius* Gildas obmutescens quasi Clauso gutture tacuit. *Vide Lue mirandum supra in Vita S. Gildæ Confessoris. Ibi ubi* Sed cum Vitam ut ab homine imperito scriptam rejecimus ad Vitam ejusdem Gildæ 29 Januarii, § 1 num. 39, quem decimus § 1 num. 3 natum an. Chr. 503, ut est 15 annis post S. Davidis nativitatem. *Nequ plures Gildas Sanctos admittendos decimus ibidem,* § 2, *et* 1 *Februarii, ad Vitam S. Brigidæ* § 12. *Eadem refert S. Albeo Episcopo sed volenti offerre sacrificium, Vita MS. deinde* 12 *Septemb.* — l *Apud Capgravium additur* in illo enim loco constructur ecclesia, in cujus altaris laudamento hæc petra tecta jacet. *De aqua oriunda de hac petra in Vita a Colgano edita.* — m *Apud Colganum* S. Helvaro Monomachensium Episcopo. *At Giraldus baptizatum scribat in loco, qui Porticlers appellatur a Reliero olim episcopum Episcopo, qui divina providentia, illuc venerat. Addit Usserius pag.* 773 Porticlers est locus prope Menevium, et nomen adhuc retinet. *Suspicatur idem Usserius baptizatum fuisse a jam dicto S. Albeo Munnemensium Episcopo, cum in hujus Vita legatur.* Postea ille filius natus est, et pater ejus mobit cum S. Albeo ut nutriret cum Deo. Ipse est David sanctus Episcopus : cujus reliquiæ requiescunt in civitate sua Ccali-muta, quæ est in Britannia. — n *Giraldus apud Usserium pag.* 773 *ista addit.* Puer nutritus est in loco, qui Vetus-Rubus dicitur, qui et Cambrice dicitur Menenen, Latine vero Vetus Vetusta vocatur. Sortitus est autem locus hoc nomen ab Hibernico Muni, quod Rubus sonat, unde et Kilmuni Hibernice adhuc hodie Ecclesia Menevensis appellatur. — o *Capgravius* Paulentium, *et* Paulentii *audiit.* — p *Apud Colganum*, in insula Wilandi. *Giraldus* in Vectam insulam profectum ait. *Subscribunt Colganus et Usserius* Vectam *ab Anglo-Saxonibus* Whitland *dici scribat Camdenus in sua Britannia. Sed ea tum sub Anglo-Saxonibus etiamsi erat, quam sub initium accessus eorum ad Britannium fuisse occupatam scribat Beda lib.* 1 *Hist. Gentis Angl. c.* 15. *Erat in Meridionali Comitatu, Lydgo Carmarden, qui Demetæ regioni adjacebat, locus* White-land, *Latinis* Albalandia, *in qua postea illustre monasterium Ordinis Cisterciensis extructum est, de quo diploma Regis Anglorum Joannis extat in Monastico Anglicano pag.* 881 *et seq. Hinc proximus contiguusve est* Morganna, *seu* Glamorganna, *in qua S. Illtutus scholam aperuit, ad quem, ut in ejus Vita 6. Novemb. legitur, confluebant plurimi scholares, quorum de numero quatuor ish, Sampson, Paulinus, Gildas, et* Dewi studebant sapienter eruditi. *S. Gildæ* 29 *Januar. num.* 3 *condiscipuli referuntur* Sampson *Dolensis, et* Paulus *Leonensis, ambo in Britannia Armorica Episcopi, nulla facta S. Davidis mentione Columbæ S. Sampson* 28 *Julii.* S. *Paulus seu Paulinus* 12 *Martii ad quem diem usi edimus non fuisse illos S. Davidis condiscipulos, quam perperam pro* Daniele *suspicamur hic occupi*

CAPUT II.

Monasteria a S. Davide extructa. Malevoli puniti.

Non post multum temporis Angelus Paulino apparens, Tempus, inquit, est ; ut Dewi commissum sibi sapientiæ talentum non terræ foliens mandet, sed illud erogando multiplicet. Exhinc dictus Dewi prædicationi officium assumens, multos a vanitate seculi exhortando convertit. Nam duodecim monasteria fundavit. Primum adveniens *a* Glastunberi Ecclesiam construxit, deinde *b* Badum; ibique aquam mortiferam salutiferam benedictionem efficiens, lavandis corporibus dignam perpetuo donavit calore : *c* postea Caulam et Reptum, Colunm, et Glactum, deinde Scummistre, postea Raelam : hinc Lanchemiadoch, in quo postea alterc missum accepit. Properans quoque Regem Ertig restauratis oculorum lenimibus sanavit. His itaque ex more fundatis, et ordinatæ conditionis habita regula, ad locum, quo prius pedissequens evaluerat, redit. Habitabat autem ibi Dunsilenus, Episcopus tractus ejus. Cum autem colloquiis divinis inter se consolarentur, sanctus, inquiens, Dewi, Mecum, ait, qui comitatur Angelus, locutus dixit : Ex loco, in quo deservire propellis, vix e centum unus præmus potentur. Est autem alius prope locus, in cujus cœmeterio, quicumque salva fide humani fuerant, vix eorum unus inter mille pœnas luet.

6 Quadam vero die ad eum tres ejus fidelissimi discipuli, *d* multa discipulorum comitante turba, conveniunt

D *S. Endeus.*

mater S. Davidis.

S. Gildas

Quis baptizaverit.

E *Menevia vetus.*

Wilandi insula.

Monasteria 12 extruit : F

a

b

c

Regem cæcum illuminat :

d

ex mss.

k impedit Presbyterum concionantem :

in nativitate contra insidias tyranni cœlitus protegitur :

l m baptizatur cæco illuminato, et fonte erumpente :

divinitus edoctus, fit Sacerdos, *o* *p*

decennio faciem Magistri non intuitus,

cum cæcum attactu illuminat,

Cerctica

A conveniunt : pariterque locum, quem Angelus præmonuerat, adeunt. Accensoque in nomine Domini rogo; fumus in summis elevatus, totam, ut apparebat, insulam nec non et Hiberniam circumgyrans implebat. Quidam autem ex vicinia loci propinquus, Baia vocatus, viso tali signo, tanta est ira permotus, ut per totum diem tristis nec prandii meminisset. Uxori autem ejus caussam tristitiæ quærenti respondit; Vidisse, inquit, me doleo fumum ex Rosina valle surgentem, qui totam circuibat patriam. Certum enim teneo, quod ejus incensor potestate et gloria cunctos antecellet. Nam quodam quasi præmuntio fumus iste famam ejus prædicit. Cui uxor, Surge, inquit, acceptaque servorum turba, tale ausos facinus strictis insecutus gladiis cunctos interime. Hoc facto, grande pacti scelus, ingenti per viam gradientes febre correpti, enervatis viribus, tamen invalidi spurcissimis opprobriorum blasphemiis oppugnant. Domum inde regressi, obviam invenerunt conjugem. Pecora, inquit, nostra subita morte perierunt. Reversi ergo pariter ad servum Dei, lacrymis et orationibus misericordiam petunt. Terra, inquiunt, in qua tu es, tua in sempiternum fiat. Servus autem Dei benigno respondens animo; Pecora, inquit, B vestra reviviscent. Inventum est autem ut promisit. Altera autem die uxor ejus livore accensa, convocatis ancillis, Ite, inquit, et nudatis corporibus ante collegii Pœnitentia *c* ludicra exercentes, impudicis utimini verbis. Ancillæ obediunt, impudicos exercent ludos concubitus simulant, blandos amoris nexus ostendunt, monachorum mentes quorundam ad libidines pertrahunt, quorundam molestant. Deserere locum monachi conantur. Sanctus autem Pater sancta exhortatione mentes eorum ad longanimitatem patientiæ roboravit. Proxima autem die eadem uxor, occisa prius innocenti privigna (in cujus martyrii sede fons sanitatum redditor emanavit) in insaniam versa, nusquam comparuit. Baia autem ab inopinato percussus hoste interiit : arx ejus emisso coelitus igne combusta est.

7 Expulsa ergo inimicorum malitia, in loco, quem Angelus præmonuerat, insigne monasterium construxerunt. Ibi vir Dei quotidianis lacrymarum fontibus exundans, geminæ caritatis ardore flagrans, quotidie Dominici corporis oblationem puris sacrabat manibus : sicque ad Angelicum solus post matutinas horas pergebat alloquium. Hinc protmus frigidam petebat aquam, in qua diutius morando, rigans omnem carnis domabat ardorem. Totam deinceps diem docendo, orando, genu flectendo, curam Fratrum faciendo, nec non orphanorum, viduarum, egentium, debilium, peregrinorum, multitudinem pascendo, indefessus ducebat. Sicque incepit, peregit, finivit. Audita itaque hom odoris fama, Reges, Principes, seculares deserunt sua regna, ejusque monasterium petunt. Hinc contigit, ut *f* Constantinus Cornubiensium Rex suum desereret regnum, ac se in hujus Patris colla obedientiæ subjugaret.

e fumo late dispersa celebrior :

malignæ punitus,

at culpam fassus,

pecora mortua resuscitat :

c

contra impudicas tentationes, suos animat : vincit malevolus occisus :

exemplo virtutum præit.

C

Primates ad monasticam vitam trahit :

f

Glastonia.

Bathonia.

Discipuli.

Penetia.

a Usher. Colgano edita : Ipse fundavit Glastingberneuse monasterium. *Capgravius :* blasphemiam vemens ecclesiam a fundamento fecit. *Inde Leland. audivisse supra diximus.* — *b Capgravius* Bathoniam, *ubi cum Glastonia in Comitatu Somersetensi, alia nunc 20 celebris clades Saxonibus a Britannis illata est, quo se anno S. Gildas in lucem edidit scripsit.* — *c Hanc septem monasteriis ab eius omissa, fusius quod tempore scriptorum destruxerit. Alia duo memorantur apud Capgravium* hic monastr. et aliud in Dewer in Wallia, *nisi prius hic secum nostro appellatur.* — *d Idibus apud Colganum.* Scilicet Aidanus, Elmd. et Ismael. *Apud Capgravium* scilicet Aidanus, Ilchanus, et Ismael. *Glossema posterorum arbitramur. Nam* Ilchanum, sive Elmd. *condiscipulum S. Iltutis fuisse, non discipulum, diximus ad 6 Jul. Vitam S. Iltut. cap. 1 lib. 1. c Ismaelem S. Iltutem fuisse discipulum supra diximus.* — *e Albertus le Grand in Vita S. Segni ex manuscriptis hujus Sancti Instructionis aut tractatu Pelleti Sancti Segni ad alia transmat participationibus hunc locum recipi, id est, loco pœnitentiæ e carcere destinato, fortasse hic quoque factum. Pericula non intelligenda legeretur.* — *f De S. Constantino agimus 11 Martii, quem hunc arbitramur.*

CAPUT III.

Miracula a S. Davide ejusque discipulis patrata.

D EX MSS.

Quadam die convenientes in unum Fratres conqueruntur super penuria potabilis aquæ : quibus auditis vir Dei ad proximum locum, in quo eum alloquebatur Angelus, perrexit ; ibique diutissime orans necessariam petivit aquam : et cum voce orantis fons dulcissimæ effluit aquæ, et quia vineis frugifera non erat patria, ad conficiendum corporis sacramentum Dominici, in vinum versa est. Sed et alias dulces aquas a discipulis ad Patris imitationem datas, hominum sanitati et utilitati proficuas novimus.

Oratione fontem elicit, ejus aqua pro Eucharistia in vinum versa :

9 Quadam vice quidam rusticus, nomine Tardi, Sancto talia suggerebat; Terra, inquiens, nostra aquis exhausta, laboriosam ad aquandum, quia e longinquo distat fluvius, vitam habemus. Sanctus autem necessitati proximorum compatiens, egressus baculi cuspide glebæ superficiem aperuit, et fons limpidissimus emanavit, qui perpetua ebulliens vena, frigidissimam caloris tempore donat aquam.

alium fontem procurat :

10 Alio tempore dum *a* S. Aidanus ejus discipulus *b* casu quodam ad firmandum doctrinam acceptum librum foris legeret, monasterii adfuit Præpositus, imperans ei, ut ad deportanda de valle ligna acceptis duobus bobus iret : erat enim silva in longinquo posita. Aidanus autem citius dicto obediens; nec librum claudendi moram accipiens, silvam petit. Paratis vero lignis jumentisque impositis regreditur : via autem ad præruptum gradiebatur præcipitium, sub quo mare influit. Veniente autem ad præcipitium vehiculo in præceps cum jumentis diruit ad mare. Ruentibus autem signum imponit Crucis : atque ita factum est; ut ex undis sanos et incolumes cum vehiculo accipiens lætus ingrediatur viam. Cum autem iter faceret, tanta pluviarum inundatio exoritur, ut fossæ rivulis fluerent. Peracto labore, ubi librum reliquerat, ingreditur : sicque apertum et a pluvias illæsum reperit. Fratribus autem hæc audientibus, et Patris gratia et discipuli humilitas celebratur. Sanctus autem Aidanus ad plenum eruditus Hiberniam petit : ibique constructo monasterio sanctissimam vitam duxit

E

a

b

S. Aidanus discipulus, horæ e præcipitio liberat,

librum a pluvia illæsum servat :

11 Cum autem S. Aidanus nocte Paschali oraret, apparuit ei Angelus Domini, dicens: Nosti quod venerabili S. Dewi tuo Patri crastina die venenum a quibusdam Fratribus ad prandium apponetur. Mitte ergo ex ministris quemdam Patri ad indicandum. Respondens Sanctus, Nec navis, inquit, parata, nec ventus est ad navigandum directus. Cui Angelus : Condiscipulus autem, *c* Scuthinus nomine, ad littus pergat maris. Discipulis obediens littus petit, mare intrat ad genua. Accipiens autem eum bellua transvexit ad civitatis confinia. Peractis autem Paschalibus solemniis, S. Dewi refectorium ad prandium una cum Fratribus petit, cui est obvius factus quondam discipulus ejus Scuthinus. Narratis omnibus, quæ erga eum gesta fuerunt, pariter in refectorio discumbunt. Finita oratione assurgens Diaconus, qui Patri ministrare consueverat, panem veneno infectum mensæ imponit : cui cocus et œconomus consenserant. Scuthinus autem se erigens, Hodie, inquit, nullum Frater Patri ministerium adhibebis, ego enim impendam. Diaconus autem facti conscius confusus abscessit. Sanctus vero Dewi panem benedicens, in tres divisit partes : partem unam mandat tradere cani; alteram corvo : qui ut gustaverunt cunctis videntibus vitam perdiderunt. Ipse autem Pater tertiam partem sumens mandit; quæ tamen nihil ei nocuit. *d*

Scuthinus ex Hibernia in Britanniam divinitus transvectus,

F

c

de pane venenato monet S. Davidem :

cujus partem hic innoxius comedit,

d

12 Quadam tempore alius S. Dewi discipulus,

c Modnuciant

EX MSS.

e S. Modomnocus, ne percutiatur, a S. Davide signo Crucis servatur.

A e Modnuciant nomine. Cum Fratribus viam prope civitatis confinia in proclivio, quo viantibus facilior fieret accessus, cavabat. Ipse autem cuidam ex laborantibus inquit: Quid tu tam desidiose laboras? At ille indignatus, ferrum quod manu tenebat in altum elevans, in verticem ejus ferire conatus est. Sanctus autem Pater hoc a longe prospiciens, facto signo Crucis manum ad illos elevavit, sicque ferientis manus aruit. Postmodum vero idem discipulus, crescentibus virtutum meritis, Hiberniam petit insulam: navim ingressus, cuncta apum multitudo eum secuta est, secumque in navi ubi insederat se collocant. Nam isdem apum stationibus inserviens, cum reliquo Fraternitatis opere alveariis ad nutriendos examinum fœtus operam dabat, quo indigentibus aliqua suavioris cibi oblectamenta procuraret. Ipse ergo fraternæ communionis fraudem non tolerans, iterum ad virum Dei repedavit, apum comitatus turba; quæque ad sua volitat. Hinc Patri Fratribusque valedicens abiit: sed iterum eum apes sequuntur. Sicque factum est, ut, si quando ipse egrediebatur, et ipsæ sequerentur. Tertio ergo Patrem repetens, ut, si vel lassæ habitaculis remanerent, ne sua utilitate Fratres adimerentur; et nec illis sic remanentibus, transfretandi a Patre B licentiam cum apibus accepit. Quibus Pater ita benedixit: Terra, ad quam properatis, vestro sit abundans semine: c nunquam ex ea vestrum deficiat germen. Nostra autem civitas a vobis in æternum deserta, numquam in ea fœtus vester excrescat. Quod nunc usque servatum experimento didicimus. Nam ad ejusdem Patris civitatem examina apum comperimus deportata: sed illæ per aliquantulum temporis mansitantes deficiunt decrescendo. f Hibernia autem, in qua numquam usque ad illud tempus apes vivere poterant, nunc mellis fertilitate ditatur.

illum in Hiberniam abeuntem ultro apes sequuntur:

f

a *Hæc fuse narrantur 31 Januar. in Vita S. Aidani cap. 2.* — b *Apud Colganum hoc interponitur:* in loco, qui Ferna [illegible] dicitur. *Est Ferna Sedes Episcopalis in Australi Lagenia, ubi* S. Aidanum, sive Edanum, *primum fuisse Episcopum diximus ad ejus Vitam.* — c *Colganus Martyrologio Hibernico secutus, ad 2 Januarii retulit* S. Scuthinum. *Giraldus Cambrensis in Vita* S. *Davidis apud Usserium pag.* [illegible] *observat alios* [illegible] *dictum*, et postmodum in [illegible] cathedra sublimatum. *Sed is videtur S. Swithunus esse, quem Wigornensis in Chronico tradit,* [illegible] *Quæ tempora aliquot seculis distant. Colitur S. Swithunus 2 Julii.* — d *Hic aliqua intrusa, aut etiam ab auctore inserta erant, quæ nos rejecimus ut falsa, aut saltem quam maxime suspectæ fidei. En illa, ut lector dijudicet eadem verba:* Illo quoque tempore, cum quidam Hibernensium Abbas Barre nomine, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Romæ limina visitasset, peracto voto reversus, sanctum visitat virum [illegible] temporis in colloquiis divinis moratus, [illegible] navi, qua patriam revisere paraverat [illegible] Abbate contentione [illegible] C [illegible] Nam equum, in quo sanctus Pater Dewi ad Ecclesiastica [illegible] acceptaque Patris benedictione portum petit, mare intrat [illegible] Cum autem in mare longius graderetur, apparuit et S. Brendanus, qui super marinum cetum [illegible] vitam [illegible] Brendanus [illegible] stupefactus ait: Mirabilis Deus in sanctis suis [illegible] Brendanus rogat, unde esset et a quo venisset et quomodo in mari equitaret [illegible] tione S. Dewi [illegible] Brendanus: Vade in pace [illegible] redit, et Fratribus quæ erga eum gesta [illegible] Equum in cella monasterio [illegible] *Hactenus Vitis inserta* [illegible] Barre *appellatur*, Barrus *est apud Colganum* [illegible] *eumdem esse, qui* 25 *Septembris colitur* Barrus *et* Fynbarrus *alias dictus, cujus triplicem Vitam MS* [illegible] *Ecclesiastico officio* [illegible] *Episcopum, Papæ Gregorii discipulum prædilectum, atque ab eo Evangelium et Paulum didicisse, qui proinde nullo modo potuit attingere tempora* S. Davidis. *Tertia Vita in pluribus est aliis dissimilis, sed* [illegible] *Dein plura sunt in quæcumque* S. Barri *aut* Fynbarri [illegible] *Vita parum fide digna. At vel maxime displicent quæ de occursu* S. Fynbarri *et* S. Brendani *hic narrantur, cujus nulla in illius Vitis mentio. Nonnulla et his non dissimilia continens ad* *Vitam S. Brigidæ 1 Februarii pag. 117 § 14, ubi obitum utriusque Brendani retulimus, senioris ad annum Christi 571, junioris vero ad annum 577 aut 583, at S. Fynbarrus Abbas redux Roma, ubi cum discipulo S. Gregorii Papæ egerat, non potuerit alterutri horum occurrere. Denique si alius proferatur* Barrus senior, *non continuo huic descriptioni fides adhibenda. Quid si navi monasterii Menevensis, quam equum S. Davidis appellarint saltem posteri, e Britannia in Hiberniam fuerit transvectus, et inde primo a Poetis, dein ab aliis accepta occasio hujus commenti? Forsan idem de bellua, qua Scuthinus transvectus dicitur, excogitatum est. De mira vita S. Brendani, et septenni navigatione, mentio fieri poterit, si videatur, 16 Maii.* — e *Apud Colganum dicitur* Modomnoch, *estque is* S. Modomnocus *sive* Dominicus Ossoriensis, *cujus Vitam dedimus 13 Februarii, et hæc illustravimus.* — f *Hæc de parte Hiberniæ, in qua* S. Modomnocus *vixit, intelligenda esse ostendimus ad ejus Vitam.* D

Scuthinus

Quid indicandum de transitu marino S. Barri,

et occursu S. Brendani.

S. Modomnocus.

CAPUT IV.

Iter S. Davidis Hierosolymitanum : Archiepiscopatus : obitus.

Quadam nocte Angelus S. Dewi apparens, ait: Crastina die cingens et calceans te, Jerusalem peregre proficiscens, optatam carpe viam. Sed et alios duos comites vocabo: Eliud scilicet, qui nunc a Telion vulgo nominatur, qui quondam ejus monasterio interfuit monachus, et b Paternum, cujus virtutes in sua continentur c historia. Sanctus autem Pater admirans imperii præceptum, dixit: Quomodo hoc fieret? Nam quos promittis socios, trium vel amplius dierum spatio a nobis vel a semetipsis distant: nequaquam ergo crastina conveniremus die. Cui Angelus: Ego hac nocte ad quemlibet illorum vadam: et ad condictum, quod tibi modo ostendo, convenient. Sanctus autem nihil moratus, dispositis cellulæ utilitatibus, accepta Fratrum benedictione, primo mane incepit iter, pervenit ad condictum, reperit ibi præmissos Fratres, pariterque intrant viam: una illis anima, una lætitia, unus dolor. Cum autem trans mare Britannicum vecti, Gallias adirent, ac alienas diversarum gentium linguas audirent; linguarum gratia, sicut Apostolicus ille cœtus, ditatus est d David Pater: ut ne in extraneis degentes gentibus, interprete egerent. Tandem vero ad optatæ civitatis Jerusalem confinia pervenerunt. Nocte autem ante eorum adventum e Patriarchæ in somnis apparuit Angelus, dicens: Tres ab Occidentis finibus Catholici adveniunt viri, quos cum gaudio suscipiens, mihi in Episcopatum benedicendo consecrabis. Patriarcha vero tres honoratissimas paravit sedes. Advenientibus ergo Sanctis ad civitatem, magno lætatus gaudio, eos benigne suscipiens paratis sedibus, spirituali colloquio freti, gratias Deo referunt; Divina fultus electione ad Archiepiscopatum Dewi provehit.

S. David ab Angelo monitus, cum SS. Teliao et Paterno Hierosolymam abit,

a

b

c

E

d *donum linguarum accipit:*

e

a Patriacha consecratur Archiepiscopus.

14 His peractis eos alloquens, Obedite, inquit, voci meæ: Judæorum potestas invalescit in Christianos, [illegible] nos commovent, fidemque repellunt. Ad prædicationem ergo procedite singulis diebus, ut eorum violentia confutata quiescat, noscens Christianam fidem ultimis terræ finibus divulgatam. Obediunt imperio, prædicant singuli per singulos dies, fit grata prædicatio, plures convertunt ad fidem, alios roborant: perfectis omnibus patriam conantur redire. Tunc pater Dewi a Patriarcha quatuor ditatur muneribus, altari scilicet consecrato, in quo Dominicum sacrabat corpus (quod innumeris virtutibus pollens, numquam ab hominibus ab ejus Pontificis obitu visum est; sed pelliceis velaminibus tectum absconditum latet) insigni etiam f nola: sed et ipsa virtutibus claret: baculo et tunica ex auro texta. Qui baculus eboreis coruscans miraculis totam insignis prædicatur per patriam. Sed, inquit Patriarcha, quia laboriosa vobis sunt in itinere ad ferendum, in pace ad patriam revertimini; ego autem post vos transmittam. Patri valedicunt, patriam adveniunt. Quisque autem eorum Patriarchæ promissum expectantes, per Angelos suos missa accipiunt munera. Dewi quidem in

F

Judæos multos concionibus convertit:

f

accipit dona miraculis clara:

A in monasterio, cui nomen Langemelech ; ceteri quique in monasterio suo. Inde ea vocat vulgus cœlo venientia.

g 15 Quia vero post *g* S. Germani decessum Pelagiana hæresis reviviscebat, universalis cunctorum Britanniæ Episcoporum *h* synodus colligitur. Convenientibus ergo *i* centum decem, et octo Episcopis, et innumerosa multitudine Abbatum ceterorumque ordinum, Regum, Principum, et laicorum ita ut cuncta circumquaque loca grandis humis exercitus operiret, Episcopi inter se dixerunt : Nimia adest multitudo, et non solum nos, sed etiam tubæ clangor in cunctorum auribus insonare nequibit. Tali tamen sub conditione populo prædicare disponitur, ut erecto vestimentorum cumulo in altum terræ unus desuper stando prædicaret. At quicumque tali gratia sermonis ditaretur, ut in cunctorum auribus, qui ex longo distant, ejus insonaret loquela ; Metropolitanus Archiepiscopus omnium fieret consensu. *k* Deinde constituto loco, cui nomen *k* Brevi, erecta vestimentorum turri prædicare nituntur : sed quasi obstructo gutture vix ad proximos quosque sermo progreditur. Alter post alterum disputare conantur, sed nihil valent : fit magna in Episcopis angustia : timent populum in indiscussa hæresi sua remanere.

B Assurgens autem quidam Episcoporum, dictus Paulinus, cum quo S. Dewi quondam legerat : Est, inquit, quidam qui a Patriarcha Hierosolymorum Episcopus factus, nostræ adhuc non adfuit synodo, vir facundus, religione probabilis, cui Angelus comes est ; vultu venustus, forma præclarus, quatuor cubitorum statura erectus. Illum ergo invitate. Concilio nuntii protinus mittuntur, perveniunt ad sanctum Episcopum, nunciant ad quid venerunt. Sanctus autem Episcopus renuit. Quod ipsi, inquiens, nequeunt, qualis sum ego ut possem ? Ite in pace, secundo, et tertio legati mittuntur ; sed nec sic acquievit. Tandem sanctissimi viri mittuntur fratres *l* Daniel et Dubricius. Quibus post multa precamina Sanctus annuit. Proficiscentibus autem ad proximum synodi veniunt ; et ecce juxta funestum audierunt luctum. Sanctus autem ad socios dixit : ego ubi ingens ululatus habetur pergam. Socii autem ad synodum pergunt, ne eorum tarditas molestaret expectantes. Vir vero Dei ubi luctum audit graditur. Et ecce orbata mater corpus extincti juvenculi servabat : cui barbara imperitia Magnum nomen dederat. At illa audita Sancti fama ante pedes ejus corC ruens, importunis clamoribus ut sui misereatur rogat. Compassus ille, ad corpus accedens, faciem rigavit lacrymis, et tandem redeunte anima corpus tremuit : tenensque pueri manum, sanum matri restituit, et accipiens eum Sanctus secum ad synodum ire fecit. Qui postea sanctam duxit conversationem.

16 Ingresso Sancto in synodum, Episcopi et omnis turba lætantur : prædicare petitur ; concilii sententiam non despexit. Jubent constructum vestibus cumulum conscendere ; rogat autem sibi solum sudarium supponere ; videntibus autem cunctis, nivea cœlitus emissa columba in ejus humeris resedit : quæ tamdiu permansit, quamdiu ille prædicavit. Clara voce prædicat, omnes qui in proximo et qui in longinquo sequuntur audierunt, quasi singulorum in auribus singulariter prædicaret. Terra sub ipso accrescens attollitur in collem : ab omnibus in summo positus cernitur, ut in montem excelsum status quasi tuba exaltaret vocem suam : in cujus collis cacumine jam ecclesia sita est. Hæresis expellitur sanis corporibus, roboratur fides. Deinde omnium ore magnificatus, cunctorum consensu Episcoporum, Regum, Principum, Optimatum, totius Britannicæ gentis Archiepiscopus constituitur : nec non civitas ejus totius patriæ Metropolis dedicatur.

D 17 Tandem vir Dei, a quo omnes normam atque formam recte vivendi acceperant, ad senium perductus, totius Britannicæ gentis caput et patriæ honor canebatur : quod senium *m* centum quadraginta et septem annis complevit : Octava autem Kalend. Martii Fratribus matutinas celebrantibus Angelus ad eum locutus. Desiderata, inquit clara voce, dudum dies jam in proximo habetur. Sanctus autem amicam noscens vocem, exultanti animo ad Deum dixit : Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace. Fratres autem audientes pariter eos colloquentes, exterriti, ceciderunt in terram. Tunc Angelorum concentibus odoribusque saporiferi fragrantia, tota implétur civitas. Angelus iterum intelligentibus Fratribus : Propterea Dominus Jesus Christus Kalendis Martii, multa constipatus Angelorum militia, in obviam tui adveniet. His cognitis ingens oritur tristitia : fletibus resultat civitas. Ab illa autem hora populum consolando usque ad diem obitus sui in Ecclesia remanens prædicabat. Fama autem illa per totam Britanniam atque Hiberniam ab Angelo portata discurrit. Tunc Sanctorum concursus utrimque ad sanctum Patrem visitandum velociter festinat. Die autem interveniente Dominica, adveniente E maxima multitudine, nobilissimam faciens prædicationem, consecrato et participato corpore et sanguine Domini, mox dolore correptus infirmatur. Benedictoque populo, alloquitur omnes dicens : Fratres mei perseverate in his, quæ a me audistis et vidistis. Ego enim tertia feria in Kalendis Martii patrum viam ingrediar. Veniente autem tertia feria ad pullorum cantus Angelicis civitas impletur chorus, cœlicis modulata cantibus, odore referta suavissimo. Matutina vero hora Clero canente, Dominus Jesus sui præsentiam ad Patris consolationem, ut per Angelum promiserat, impartire dignatus est. Eo viso totus in spiritu exultans, Tolle me, inquit, post te. Cum his verbis vitam Deo reddidit : atque cum Christo Angelica comitatus caterva, cœlestia petit limina. Corpus ejus a Fratribus et populo honorifice in sua civitate sepultum : continuis coruscat miraculis.

Ad synodum contra Pelagianos collectam

ab Angelo discit se moriturum 1 Martii :

evocatur :

in via mortuum resuscitat :

concionatur columba in humeris sedens :

attollitur terra in eadem crescens :

constituitur Archiepiscopus Britanniæ

moritur Angelis cantantibus et Christo apparente,

---

a *Alius* Thelianus, *in cujus Vita, a nobis ad 9 Februarii illustrata, hæc fusius traduntur cap.* 2, *qua hic ad opus reponere.* — b *Creditur idem postea Venetensis in Britannia Armorica Episcopus, et coli* 16 *Aprilis, ad quem diem controversia ea disceptatur.* — c *Extat Vita S. Paterni apud Capgravium, et ejusdem compendium in Lectionibus Breviarii Venetensis, in quibus eadem Sanctorum peregrinatio legitur.* — d *In Vita apud Colganum hæc domum ad omnes extendatur hæc verba.* Donec Spiritus sancti se genera linguarum diversarum ostenderunt, ut non tantum intelligerent, verum etiam sufficienter proferre possent. *Apud Capgravium vita habentur.* Cum autem alienigenarum linguas ambirent, intellectus illarum sine interprete a homine collatus est. *Consule Vitam S. Thelau, ubi et de S. Paterno actum.* — e *Patriarcha erat circa illud tempus* Joannes III *a nobis laudatus ad Vitam S. Theodosii Cœnobiarchæ* XI *Januarii* 2 *enim* 25, *ubi dicimus eum per* 88 Sabbam *et* Theodosium *a communione Severi abstractum, libere fidem orthodoxam professum fuisse.* — f *In Vita S. Thelavi* cymbalum *et huic donatum, ubi S. Paterno baculus et cappa choralis. Quæ ex hujus Actis ibidem annotantur. In Vita S. Patricii apud Capgravium* S. David lapidem, quem a Patriarcha Hierosolymitano in sua consecratione acceperat, adhuc vivens Ecclesiæ Glastoniensi delegavit. — g *Celebrior S. Germanus Ep. Autissiodorensis et Vita. Hic cum S. Lupo Episcopo Trecassino interfuit Synodo adversus Pelagianorum hæresim celebri Verolamii, anno* 429, *ubi Spelmannus tom.* 1 *Conciliorum Britannicæ probat, de anno alii dissentiunt, quod alibi eruditus discutiendum.* — h *Synodus hæc habita traditur a Spelmanno, Cocero, ubique ad annum* 603. — i *Idem numerus legitur in Vita apud Colganum, omissis apud Capgravium et Giraldum : nos ad Vitam S. Thelavi* 2 *num.* 1 *hæc patrum fide digna censamus. Colganus adstruitur multos fuisse Episcopos titularios, quibus nullæ erant diœceses determinatæ vel subjectæ, ac simules* 300 *Episcopos a S. Patricio manu propria consecratos tradit in Vita hujus a Jocelino scripta.* — k *Variabilis apud Cocerianum pag.* 170 *addit, in Ceretica regione. Cocerus pag.* 81 *ait hunc locum jam appellari* Lhan-Bevy-Brevy, *id est, templum S. Davidis Brevicensis.* — l *Camden pag.* 485 B. — m *Daniel primus Episcopus Bangorensis, sitæ illius loci e regione Anglesea, ubi ex vita ejus constituta est circa annum* 464 *a S. Dubricio Archiepiscopo Landavensi ordinatus. Colitur S. Daniel* 1 *Decemb. S. Dubricius* 14 *Novembr. mortuus anno* 522. — n *Annum* 82 *solum attigisse supra judicavimus cum occasione recens.*

S. Thelianus,

S. Paternus

Joannes III Patriarcha Hierosol.

S. Germanus Autissiodorens.

S. Daniel Episc.

APPENDIX I

Ex vita ejusdem a Colgano ex MS. edita.

Regula vivendi a S. Davide monachis præscripta.

a

Expulsa igitur Dei auxilio inimicorum malitia, vir Dei in loco, quem Angelus præmonstraverat, insigne construxit monasterium : perfectisque omnibus ordinavit, ut quodcumque quotidiano labore Fratres ibi acquirerent, in communem vitam transiret. Sciens quoque vir sanctus, quod secura quies, vitiorum sit fomes et mater; monachorum humeros diurnis fatigationibus subjugabat. Cogitabat enim, quod hi, qui sub nexu otii quiete mentes submittunt, instabilem acediæ spiritum et libidinis stimulos parturiunt. Propter quod suos hortabatur vir sanctus monachos, ut laboribus sine fictione insisterent, ne diabolus eos otiosos inveniret. Possessiones et dona reprobabant, et divitias detestabantur, bouo quoque nulla ad arandum cervix ab eis introducitur, sed propriis manibus terram fodiunt. Finito vero opere nullum verborum audiebatur murmur, præter necessarium, nullum colloquium habebatur : sed quisque, aut orando aut recta cogitando unumquodque peragebat opus. Peracto autem rurali opere, ad monasterii claustra revertentes, aut legendo, aut scribendo aut orando totum ad vesperam peragebant diem. Venente autem vespera nolæ sonitus audiebatur, et quisque studium suum deserebat et ad communitatem veniebat. Si vero in auribus alicujus resonabat, scripto tunc litteræ apice, vel etiam dimidia littera, eam incompletam dimittebat, et ad communem locum convenichat cum celeritate. Cum vero officium divinum, quod ad Psalmos et cantum spectat, in ecclesia cum reverentia complerent ; tunc genuflexionibus et devotionibus interioris hominis non inferiorem effusionem lacrymarum exhibebant, et cum ceteri ad pausandum in lectulis suis se reponerent, solus David pro grege preces Deo fundebat.

Victus proprio labore acquisitus.

silentium arctum,

studia,

obedientia prompta.

pulsum officio divino,

2 Tandem in unum convenientes, cibum ad necessitatem magis quam ad saturitatem sumebant, illi quoque pane et oleribus et sale contenti, lautiores cibos pro fastidio reputabant. Juniores tamen vel ætate provecti vel longo itinere fatigatis, aliquando lautioris cibi oblectamenta procurabant. Peracta autem gratiarum actione Ecclesiam solito more intrabant, ubique quasi per tres horas vigiliis et orationibus et genuflexionibus insistebant. Quando autem in ecclesia orabant, nullus ossitare, nullus tussitare, nullusque salivam foris ejicere audebat. His ita gestis, sopori membra componunt : pullorum vero cantu excitati, orationi et genuflexioni operam dantes, totam deinceps noctem insomnem ducebant. Cogitationes etiam suas Patri suo spirituali propalabant. Patrisque licentiam etiam ad naturæ secreta requirebant. Omnia omnibus communia, et nihil meum, nihil tuum dicebant : quisquis enim dicebat, Meum est hoc vel illud, durae poenitentiæ subjiciebatur. Vilibus indumentis, et maxime pellicius tegebantur. Indefectus vero erat obedientia ad Patris imperium, constans quoque perseverantia in agendis, et probitas in omnibus. Nam qui sancto propositum mundo se converterat, Fratrum inire consortium affectabat, prius decem diebus præ foribus monasterii, quasi reprobatus et verborum opprobriis convitiatus remanebat. Si autem bene utens patientia ad decimum perseveraret diem, acceptus, prius subsemore, *b* qui pro tempore præerat, constitutus serviebat, ibique multo tempore desudans, fractusque multis adversitatibus, tandem Fratrum mere-

C

frugalitas in comestione,

vigiliæ et orationes,

somnus modicus,

candor in conscientia apertissima,

paupertas,

probatio admittendorum

et repellendorum :

batur consortium. Nihil habebant superfluum, sed voluntaria paupertas amabatur, et quicumque conversationem Fratrum amabat, nec unum (ut ita dicam) denarium Pater sanctus in unum monasterii ab eo accipiebat, sed nudus velut naufragium evadens accipiebatur. D

a Eadem fere leguntur in Legenda Capgravi a Tinmuthensi scripta. — b In alia Vita : qui portæ præerat.

APPENDIX II

Ex Historia Anglicana Harpsfeldii.

Miracula intercessione S. Davidis post ejus obitum patrata.

Ecclesia Menevensis primum sub nomine et ad honorem Divi Andreæ dedicata est : post tempora Davidis ipsius potissimum nomen retinuit, propter celebritatem ejus in iis locis, et stupenda per eum signa edita. Cujus generis plurima per eum vivum exhibita, certo nostro consilio scientes atque prudentes omisimus. Quæ tamen ne cui temere in suspicionem veniant, vel ea quæ pro eo vel per eum post sacram ejus dormitionem Deus designavit, facere deberent. Quæ cum neque modum neque numerum habeant, loco temporeque disjuncta, nos unius tantum temporis quatuor aut quinque ex hoc genere proferemus, quæ certo, digno et partim oculato teste nituntur.

Miracula selecta et certa dantur.

E

2 Fluvius qui præterlabitur supra memoratæ ecclesiæ cœmeterium, regnante *a* Stephano, vino manavit, atque eodem tempore fons quidam, qui Pistel-Dewy, id est fistula David, appellatur, quia per fistulam quamdam et canalem fons in cœmeterium delabitur, lacte manavit. Quod ab eo proditum est, qui tum vixit resque illius patriæ exploratissimas habuit.

a Fluctus vino, fons lacte manat.

3 Celebris habetur in Cambria portatilis quædam campana, quam Davidis appellant : quam cum milites apud castellum Raidgnok detinerent, invita muliere quæ eam attulerat, repente per noctem totum oppidum incendio est, præter murum unum ubi eadem campana pendebat, absumptum.

incendium ob notam S. Davidis ereptam :

4 Puer quidam e nido in ecclesia Davidis de Lhanaes pullos columbarios surripere conatus est : ecce vero digiti ejus mox lapidi adhæsere, nec divelli potuere. Omnibus ad miraculum obstupefactis, præsertim parentibus et amicis pueri, cum ipse cum puero per tres dies totidemque noctes coram altari ejusdem ecclesiæ vigilus, jejuniis et orationibus se dedissent, divinitus puer a lapide manus avellit. Auctor qui hæc prodidit, non modo tum vixit, sed et ipsum hominem vidit et allocutus est, idque ita factum fatentem audivit. Et quod majus est, lapidem illum in ecclesia ob memoriam rei conservatum, vestigiis digitorum, tamquam in cera, manifeste efformatis et expressis.

manus furis lapidi adhærent, ejus ope solvuntur :

F

5 Apud Lanthoheni, id est ecclesiam S. Davidis, super fluvium Hodheni, vel, ut alii, Nanthodheni, id est vallem Hodheni, est sacellum quoddam Davidis Episcopi, ubi viri quidam sancti arctissimam in eremo vitam traduxere : quem locum multi sæpe spoliare ausi, insignibus infortuniis nobilitati sunt.

sacellum S. Davidis spoliari nequit :

6 Mahel Milonis Comitis de Brethenauce filius, Episcopum quemdam Menevensem, regnante Stephano, vi et tyrannide exegit, resque ecclesiæ abripuit. Paullo post lapide e summa turre cadente, lethale vulnus accepit : quam sibi divinitus illatam rapinæ suæ vindictam arbitratus, restitui Episcopum resque ablatas jussit. Quo præsente cum miserandum in modum casum suum deploraret, inflictasque sibi a Beato David pœnas, inter has voces expiravit.

Episcopum ejiciens, et res ecclesiæ rapiens, morte punitur :

a *Stephanus*

A *a Stephanus sub finem anni 1135 factus est Rex, uti diximus 20 Februar. ad Vitam S. Ulrici Presb. cap. 4 litt. d et f mortuus 25 octob. anni 1151.*

APPENDIX III

Ex Legenda Joannis Capgravii.

Alia miracula S. Davidis.

Captus autem quidam Wallensis de Episcopatu Menevensi a Saracenis extitit, et catena ferrea cum quodam Alamanno ligatus. Wallensis enim die ac nocte jugiter ad Sanctum David in sua lingua clamare cœpit, sic dicens : Dewi Wareth, hoc est, David adjuva. Mira res ; in brevi subito ad patriam suam restitutus, *a* Gervasio tunc loci Episcopo hoc intimans, ob insigne miraculum secum manet. Alamannus autem ejus socius, tanquam facti consius, verberibus exponitur, et sub arctiori custodia detinetur. Cogitavit ergo, quomodo socius suus frequenter, Dewi Wareth, dicere consuevit : et quamvis vocabulum non intellexit, statuit tamen hoc idem dicere, et Dewi Wareth, sæpius exclamare. Nec mora, subito rapitur, et ad domum suam, qualiter B evectus, scire non potuit, transducitur. Et cum ubique intellectum scrutans vocabuli, scire nequiret ; D Parisios properavit, et a quodam Wallense ibidem reperto vim verbi agnoscens, gratias Deo egit, et pro impenso sibi beneficio gratias acturus, Sanctum David in Menevia peregre profectus quæsivit. Quem socius suus considerans et admirans, ad eum accessit, et cum fletu maximo deosculans, qualiter a servitute libertati sit restitutus inquirit. Qui seriatim, quidquid ei acciderat, omnibus intimare curavit.

Duo a Saracenis capti, ope S. Davidis liberantur

a

2 Cum pestis magna in Anglia invalesceret, et strages maxima populi per hoc fieret, habito communi consilio provisum est, ut quilibet Episcopus reliquias suæ deferret ecclesiæ in aqua benedicta balneandas, ut aspersione aquæ sive potatione plebi divina gratia subveniret. Quo facto mortalitas illa cessare non potuit. Ultimus demum omnium Episcopus venit Menevensis, secum brachium Sancti David ferens. Quo in aqua lavato, apparuit aqua quasi pinguedine delaurata, et desuper crux aurea. Cumque populus certatim illa ex aqua gustasset, mortalitate hominum omnino sedata, gaudium et lætitia salusque in regno diffusa sunt.

pestis pellitur, aqua, qua lotum brachium S. Davidis.

a Videtur hic esse Gervasius de Castro Episcopus Bangorensis, qui dicitur cum dignitatem administrasse ab anno 1366 ad 1370. E

DE S. HERCULANO

ANIMADV. PAP. 4

EPISCOPO ET MARTYRE PERUSIÆ IN ITALIA,

Commentarius historicus.

§ I. *Cultus sacer S. Herculani : conversatio monastica.*

AN. CHR. DXLVII I MARTII *Perusiæ Patroni* SS Constantius et Herculanus.

Perusia Augusta, antiqua splendore etiamnum celebris, olim ex duodecim principibus Etruriæ urbibus habita, nunc potius Umbriæ annumeratur : in qua Legatus Apostolicus subjectis Umbris jus dicit. Duos Perusiæ præcipuos præ reliquis Sanctis, qui ibidem floruerunt, venerantur urbis et diœcesis Protectores, Episcopos suos et Martyres, Constantium et Herculanum, quorum singulis ipsi eorum vidimus antiqua ibidem templa dicata. S. Constantii triplicem Vitam dedimus XXIX Januarii. Celebrat S. Herculanus hisce Kalendis Martiis veneratione per octavam prorogata, nisi tempore Quadragesimali ea solemnitas impediatur. Est dictus Herculanus *sub Totila Gothorum Rege occisus*, de quo illa fere solum certa sunt, quæ infra a S. Gregorio Magno conscripta damus. Alia, quæ passim circumferuntur Acta, ita circumstantiis rerum et personarum adjunctis dissident, et mendacii in diversa trahunt, ut quibus potius scriptis assentiamur, non facile videamus. Inductus est senior Episcopus Perusinus, etiam Herculanus dictus, qui in prioribus persecutionibus sub Romanis Imperatoribus martyrio coronatus asseritur, et passim scriptores, eximiæ etiam eruditionis, ut infra constabit, assensum præbent. Nos ipsi Perusiam profecti, diligenter indagavimus, quid hac super re possemus constituere : et Acta ac Miracula S. Herculani partim dia, partim diabrassicatissima, uti et venerationem variis antiquis Martyrologiis ascriptam ex quibus omnibus sequentia præferimus, ablegavimus resolutionem suspendentes, aut ad XII Novembris, quo Perusini solemnem Herculanum officio Ecclesiastico colunt, aut certe ad alios dies, quibus reperiantur hujus variæ sacri, aut martyrio aut sanctitate vitæ illustres.

sub Totila occisus,

aqua altus senior Herculanus statuitur

C

2 Antiquiora Martyrologia exhibent ad VII Novembris cultum et venerationem S. Herculani, et absque mentione ullius Imperatoris Romani, sub quo cæsus esset passus. Majori celebritate in locum istum elogium, in Martyrologia repertum, in ista sæculorum mendicitate horum primum est. Apud Perusinum Italiæ celebrem natalis S. Herculani Episcopi : *secundum*, qui Totila Rege interfecti : *tertium*, cujus corpus post abscissionem capitis ita intactum atque sanum (*citra* salvum) die quadragesimo, ut scribit S. Gregorius Papa, repertum est, ac si nulla hoc ferri incisio tetigisset. *Primum membrum* et solum continent codices MSS. Usuardi tres, Parisiensis S. Germani, Gandavensis Societatis Jesu, et alius noster in Italia scriptus. Consentiunt Florus MS. ad Bedam, et Beda excusus, Ado a Rosweido editus, et manu exaratus in variis codicibus, item MSS. Martyrologia, Vallicellianum Romæ, et Vaticanum Ecclesiæ S. Petri, Richenoviense prope Constantiam in Sueva, et S. Maximini prope Trevirum ; in nonnullis adeitur laurea Martyris. *Tertium elogii membrum*, de auctoritate S. Gregorii Magni citati, habent Codices MSS. Usuardi etiam optimæ notæ, alter Parisiensis olim monasterii S. Germani, et alter noster, quo usus Molanus in suis Usuardi castigationibus. Consentiunt ed tamen ejusdem Usuardi a Bellino et Greveno unitæ, uti et Lubecana anni 1473 et Parisiensis anni 1490 et 1535. *Item* Ado MS. monasterii Lubecensis, codex MS. noster sub Bedæ nomine, F denique MSS. Ultrajectinum, Prægense et alia. Aliquanto brevius MSS. Centulense et Neapolitanum Antonii Caraccioli. Omnia, cum secundo scilicet membro de Totila Rege interposito, habent plures Usuardi codices MSS. ad usum fere Ecclesiarum Belgicarum aucti, cum MS. Hagnoensi satis antiquo, MS. Flovariense Sanctorum, Martyrologia Coloniæ et Lubecæ anno 1490 excusa, quibus consentit Romanum anno 1586 editum, et Martyrologium Basilense anno 1584 excusum. Hodiernum Romanum brevius ista habet : Perusiæ S. Herculani Episcopi et Martyris. At Baronius in Notis, De eodem capite Beda, Usuardus, Ado et alii recentiores hæc dicebant. Ejus martyrium describit S. Gregorius Papa Dialog. lib. 3 cap. 13, Mombritius tomo 2 Vitarum Sanctorum ejus Acta edidit. Ex his Actis plura excerpta leguntur in Vita Sanctorum anno 1504 impressa. Alia phrasi eadem refert Maurolycus. Perusinus S. Herculani Episcopi, cujus corpus post abscissionem capitis ita intactum atque non immutatum quadragesimo, ut scribit Gregorius, repertum est, ac si ferro intactum fuisset. Eadem

Veneratio S. Herculani 7 Novemb.

A *dem citato Maurolyco edidit Constantius Felicius, sed addit* festum ejus Perusiæ, cujus urbis Patronus est, celebrari Kalendis Martiis. *Galesinius idem innuit* : Perusiæ S. Herculani Episcopi et Martyris, de quo Kalendis Martii scriptum est. *Hæc pluribus dicenda duximus, quod jam* VII *Novembris colatur, uti diximus, alius* Herculanus Episcopus et Martyr, *quem tradunt diu ante Perusinæ Sedis Episcopum fuisse.*

et 1 Martii. 3 *Hisce Kalendis Martius aliqui recentiores Martyrologi iterum de* S. Herculano *agunt. Bellinus* : Eodem die apud Perusiam S. Herculani Episcopi et Martyris. *Hermannus Greven in Auctario Usuardi.* Item apud Perusiam secundum aliquos passio S. Herculani Episcopi et Martyris, qui VII Idus Novembris ponitur. *Quod nomium in Martyrologio Germanico Canisii etiam habetur. Maurolycus ista tradit* : Apud Perusiam sub Rege Gothorum Totila S. Herculani Episcopi et Martyris. *Plura Galesinius* : Perusiæ S. Herculani Episcopi et Martyris, cui caput præcisum est, idque quadragesimo post necem die inventum est ita conjunctum, *ut* præcisionis signum nullum appareret. *Similia tradit Felicius, qui* natione Germanum *facit. Quod hoc die in Martyrologio Romano* Translatio S. Herculani *referatur, eumdem inscripsit Ferrarius Catalogo suo generali. At passum esse*

B Kalendis Martii *scribunt Petrus de Natalibus lib.* 3 *Catalogi cap.* 163, *et Jacobillus de Sanctis Umbriæ. At Martyrologium Florentinæ editum anno* 1486 *et MS. Strozzianum non multo antiquius, celebrant* Translationem S. Herculani Episcopi Perusini et Martyris : *quam etiam infra num.* 23. *Acta tradunt miraculis confirmatum.*

4 *Infra in Vita ex Dialogis S. Gregorii dicitur* ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductus. *Hinc inter suos cum censent et Benedictini et Canonici Regulares : quasi illis temporibus nulla alia vitæ monasticæ conversatio fuisset. Cassianus seculo Christi quinto scripsit lib.* 2 *de institutis cœnobiorum cap.* 2, *se* tot propemodum typos et regulas vidisse usurpatas, quot monasteria cellasque conspexerit. *Et seculo Christi sexto, teste eodem S. Gregorio in Dialogis,* Romanus monachus, qui S. Benedicto tribus annis in specu Sublacensi panem tulit, sub Theodati Patris regula degebat. *Interim quo eodem tempore cum S. Benedicto vixit S. Herculanus, ordini Benedictino adscribitur a Trithemio lib.* 3 *de Viris illustribus cap.* 14, *a Silvano Razzio de Sanctis Etruriæ par.* 1 *pag.* 112 *Antonio Yepes in Chronico Benedictino*

C *ad annum* 546 *cap.* 2, *cujus interpres Latinus asserit* Todii nomen Ordini S. Benedictini dedisse. *Est* Tudei *sive* Tudertum, *urbs vicina Umbriæ, Italis* Todi, *quod videtur indicare : alii* Perusiæ *monachum fuisse asserunt : at nulli probant aliquod in illis urbibus tunc monasterium Benedictinum erectum. Adscribitur etiam Factis Benedictinis a Dorgantio, Menardo, Bucelino, et in MS. concertationibus sacris a Constantino Cajetano, de quo Ferdinandus Ughellus pronuntiat, quod* petulanter sequatur Trithemium. *Cajetani concertationem edidit et refutat Pennottus in Historia tripartita Canonicorum libro* 2 *cap.* 18 *et* 19, *ostenditque ex annorum supputatione, quo tempore S. Benedictus cœpit sua monasteria fundare* S. Herculanum *fuisse in sacris Ordinibus Subdiaconatus et Diaconatus, et forsasse Presbyteratus constitutum.*

5 *Constantinus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum hisce* S. Herculanum *adscribit ad Kalendas Martias, quo die officio Ecclesiastico novem lectionum colitur apud Canonicos Regulares Congregationis S. Salvatoris, assignatis pro secundo Nocturno tribus lectionibus propriis, olim a Pio V, ut testatur Pennottus, approbatis, quæ sic incipiunt* : Herculanus Perusii in majori Ecclesia a quodam probatissimæ vitæ Canonico Regulari, prima Religionis fundamenta edoctus, *ac dein Episcopus factus, dicitur* regularem observantiam in sua Ecclesia ad pristinum statum reformasse. *Concinunt Lectiones propriæ, quæ ab aliis Canonicis Regularibus cum approbatione ejusdem Pii V recitantur, in quibus dicitur* Perusiæ apud majorem ecclesiam in monasterio Canonicorum prima sanctæ Religionis instituta suscepisse, et ad regularis disciplinæ, omniumque virtutum perfectionem consendisse ; Episcopus de rigore Canonicæ disciplinæ nihil remisisse, regularemque observantiam nonnihil relaxatam ad primævum institutum restaurasse. *Addit Pennottus cap.* 18 *num.* 8, vetustam et constantem esse Ecclesiæ Perusinæ traditionem, B. Herculanum Clerum reformasse, et optimis regulis Clericalibus instituisse, quin etiam illos more Canonico seu Regulari vivere constituisse. *Imo seculo Christi secundo* Ecclesiæ Perusinæ Clerum suum fuisse *tradunt Acta antiqua S. Constantii Episcopi Perusini ex MSS. S. Galli, Perusino et Baronii a nobis ad* XXIX *Januarii edita, et confirmant alia illius Acta adjuncta, auctore Joanne Andrea Palatio : in quibus dicitur* S. Constantius a Clero omni, *sive* universo, et populo, cœlesti spiramine commotus, Episcopus electus. *Ughellus ante citatus, arbitratur* Herculanum ex illis antiquis Clericis fuisse, qui ante E S. Benedictum regularem vitam excoluerunt. *Habuisse Clericos olim sua claustra seu monasteria, apud viros eruditos controversi nequit. Hæc autem Cathedralis Ecclesia Perusina olim erat in suburbio, in loco qui mons Calvarius vel Caprasius dicebatur, in cujus monasterio adjuncto* S. Herculanum *regularem vitam professum, atque* ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductum *fuisse, referunt codices MSS. monasterii S. Petri, et relationem S. Gregorii Papæ confirmant explicantque. At quæ modo est Perusiæ Ecclesia Cathedralis S. Laurentio dicata, traditur a Rogerio Episcopo, seculo Christi decimo, extructa, in quam ex illa S. Petri ecclesia suburbana, tunc haud modice labefactata, et suum et Canonicorum Sedem transtulit. Rogerii successor statuitur Honestus, a quo Benedictini, aut certe horum primus Abbas S. Petrus impetravit dictam suburbanam S. Petri ecclesiam cum claustro : quæ ab eo est reædificata, atque ab Episcopo circa annum* MCCCXIX *dedicata, approbante Joanne* XXII, *qui tunc Pontifex Romanus Ecclesiam moderabatur ; uti ea narrantur in Vita MS. dicti Petri Abbatis, ad diem* X *Julii edenda. Hoc initium est illustris apud Perusinos Benedictini monasterii, annis minimum quadringentis post mortem S. Herculani ad hunc Ordinem translati. Fuisse aliquando* Capitulum F Ecclesiæ Cathedralis Perusinæ Ordinis S. Augustini Canonicorum Regularium, *in eoque* viginti quatuor Canonicos dudum institutos, *docemur in Bulla Julii* 2 *Papæ, data Romæ anno* MDXII, *et ab Ughello excusa, qua regularem statum illius Ecclesiæ supprimit atque extinguit, eamque a Canonicis secularibus administrari imposterum statuit : ubi etiamnum Claustrum ecclesiæ contiguum est, et Prior claustralis creatur.*

aliquibus creditur monachus Benedictinus.

allis Canonicus Regularis.

D

§ II. *Patria S. Herculani num Syria, an Germania ? An parvi cum eo Socii venerint ? Tempus Episcopatus et martyrii.*

Ecclesia Perusina *est ab anno* MDXII *pro Regularibus Canonicos seculares habuerit, tamen e vetu Canonicorum Regularium antiquam festorum constitutionem observabat . . . quæ officium S. Augustini cum Octava celebratum fuit usque ad tempora Neapoleonis Comitis Episcopi, qui Ecclesiam Perusinam vexit ab anno* MDCCI *ad annum* XXIX *hujus seculi : sub quo Officia propria* SS. Constantii, *et primi ac secundi* Herculani, *Episcoporum introducta sunt, a sacrorum Rituum Congregatione anno* MDCV *approbata : sed* cum disceptatio, *ut asserit*

A *asserit Pennottus cap.* 18 *num.* 3, in rem judicatam, parte inaudita, pertransisset. *In festo* S. Herculani *die prima Martii omnia de communi unius Martyris leguntur, exceptis Lectionibus secundi Nocturni, quæ ita incipiunt* : Anno redemptionis humanæ quingentesimo trigesimo quarto, Joanne Summo Pontifice et Justiniano Magno Imperatore, trecentorum hominum coetus apud Cæsaream et Laodiceam Syriæ urbes collectus, Romam voti caussa pervenit. Hi omnes Principum Apostolorum basilicas venerati, Pontificem adeunt, eo consilio se in Italiam venisse narrant, ut, si res postulasset, pro Christi fide propaganda vitam profunderent. Pontificis hortatu urbe egressi, binique ab universo cœtu sejuncti, totam pene Etruriam, Umbriam, Latium, Sabinam ac Picenum sanctis vitæ suæ exemplis ac doctrina cœlesti illustrarunt. In his fuit Herculanus, secundus hujus nominis Perusiæ Episcopus, qui cum in cœnobio, ex sancti Patris Benedicti instituto Perusiæ fundato, vitam monasticam magna cum laude duxisset, tandem Ecclesiæ Perusinæ Antistes est ordinatus. *Hæc ibi, quæ Jacobillus in Vita* S. Herculani, *citatis Lectionibus antiquis MSS. Perusinis monasterii S. Petri, et Ecclesiæ Cathedralis S. Laurentii, ita narrat* :

Num S. Herculanus ex Syria venerit, et sub Justiniano Imp.

B Regnantibus Anastasio Imperatore, et Theodorico Ostrogotho, ac S. Hormisda existente summo Pontifice, in societate trecentorum virorum e Syria in Italiam profectus, Romæ ordinatus est Presbyter, et a sanctissimo Pontifice, simul cum S. Carpophoro Presbytero, qui ejusdem cum illo patriæ, ejusdemque itineris socius fuerat, missus est Perusiam, ut veram Christi fidem contra Arianos annunciarent, et peccatores ad pœnitentiam adducerent. *Hæc Jacobillus in Vitis Sanctorum Umbriæ anno* 1647 *excusis, qui dum* S. Carpophorum Presbyterum S. Herculani socium *assignat ulterioris erroris vestigium pandit.*

an citius sub Anastasio,

et Socius S. Carpophorus

7 *Baronius in Notis ad* VII *Novembris de* S. Herculano *asserit*, Vincentium Herculanum Episcopum Perusinum sibi visum in eam sententiam proclivioriem, ut ejusdem nominis duo fuerint ejusdem civitatis Episcopi, eo quod (ut ait) in Actis SS. Carpophori et Abundantii Martyrum, qui passi sunt temporibus Gentilium Impp. habeatur mentio de S. Herculano Episcopo Perusino. Hæc sibi coram dixisse cum Romæ esset. *Coluntur* SS. Carpophorus *et* Abundius, *supra* Abundantius *dictus, die* X *Decembris, eorumque Acta annotat Baronius apud Mombritium tomo* I *haberi, ex quibus morum damus, quod est ejusmodi* : Temporibus Juliani sæviss imi apostatæ beatissimus Anastasius e Syriæ partibus cum duobus venerabilibus filiis, Eutycio scilicet et Brictio, propinquisque et nepotibus ejus, Abundio, Joanne, Theudila, Isaac, Carpophoro, Laurentio, Proculo, et Ircholano profectus, post longam maris terræque fatigationem, cœlica, ut nulli dubium est, protegente clementia, urbem tandem Romam aggrediens, domum sanctissimi Episcopi Urbani ingressus est : quos Beatissimus Urbanus juxta Gentium Magistri vocem dicentis : Hilarem datorem diligit Dominus, jucunde hospitio susceptos, corporis animæque alimento replevit : secumque aliquanto tempore ut morarentur, hortatus est. Interea Brictium et Carpophorum ad Presbyterii dignitatem, Abundium vero et Laurentium ad Diaconi Ordinem sublimavit. *Hæc ibi : quibus eadem animadversio adhibenda, qua usus Baronius in citatis ante Notis Martyrologio, censuit* in libello MS. miraculorum S. Herculani, quæ in exordio de Juliani apostatæ temporibus ab aliquo alio præmissa videntur, emendanda esse : longe enim discrepare inter se tempora Juliani et Justiniani, *sub quo Martyr obiit S. Herculanus. Eodem modo longe discrepant tempora Juliani et S. Urbani Papæ, qui Ecclesiæ præfuit ab anno* CCXXIV *ad annum* CCXXXI, *si tamen nomen illius servandum sit, cum dein dicantur* :

In hujus Actis refertur adventus sub Juliano,

C

2 Cor. 9. 7

SS. Carpophorus et Abundius martyrium passi sub Maximiano et Diocletiano Imperatoribus. *Sed de mendis, quibus ea Acta respersa sunt, egimus in Februarii ad Vitam S. Laurentii Illuminatoris Episcopi Spoletini, qui supra inter hos sextos numeratur, et vita functus statuitur circa annum* DLXXVI.

D *et obitus sub Diocletiano :*

8 *Interim illa in ante citatis Officiis propriis Ecclesiæ Perusinæ sub Neapoleone Episcopo compositis, applicantur S. Herculano primo, de quo ad* VII *Novembris Lectiones ita incipiunt* : Herculanus primus hujus nominis, Perusinæ civitatis Episcopus, natione Syrus, una cum octo fratribus germanis, Carpophoro, Abundio, Laurentio, Proculo, Joanne, Theudala, Isaac et Bractali, et patruelibus duobus Brictio et Eutychio, duce ac magistro Anastasio patruo, Romam venit religionis caussa circa annum Christi Domini trecentesimum : excepti sunt omnes perhumaniter a Romano Pontifice, qui postea Brictium et Carpophorum, natu grandiores, Sacerdotes creatos; Abundium et Laurentium Diaconos; reliquos septem Clericos ordinatos in diversa loca ad vineam Domini excolendam dimisit. Herculanus divino consilio Perusiam venit, ubi... defuncto civitatis Episcopo a S. Brictio, patruele suo Episcopo Metropolitano (qui, ut fertur, a B. Petro Apostolorum Principe potestatem acceperat Episcopos ordinandi) creatus est Ecclesiæ Perusinæ Antistes. *Hæc ibi, quibus similia habet Africanus Ghiradellius in Vita S. Abundii Diaconi Martyris a se anno* 1620 *edita, ubi Herculanum inter hos fratres numerat, censetque venisse* e Syria ad littus Hostiæ, hincque Romanas semitas ingressos non longe ab Urbe anno reparatæ salutis CCC, Romani Imperii Principibus, Diocletiano ac Maximiano Augustis, benevolentissime exceptos plures ad dies cœlestibus æque ac corporeis ferculis ab Urbano Episcopo morum sanctitate enutritos... Sacerdotio cumulatos Britium et Carpophorum, Diaconatu Abundium et Laurentium, septem reliquos adolescentiores Clericatu. *Ac dein post martyrium S. Anastasii patrui, et carceres et tormenta aliis illata, dicuntur* ab Antistite Brictio Joannes Spoletino, Herculanus Perusino insigniti Episcopatu, *ac dein* sub Diocletiani ac Maximiani imperio *martyrium passi, et* Herculanus Perusiæ decus, parens, Antistes post diros cruciatus a Præsidentis milite hasta confossus, antiquior celeberrimo ejusdem nominis atque urbis Præsule. *Similia habet Joannes Baptista Braccescus libro de duobus Herculanis. At plane diversa statuunt circa tempus adventus eorum Felix Ciatta in sua Historia Perusina, Baptista Piergilius in Actis S. Vincentii Monavensis, supra citatus Jacobillus, et cum illis Ughellus in Episcopis Perusinis, cujus ista verba sunt* :

Eadem attribuuntur S. Herculano I,

E

cujus adventus refertur aut ad annum 300,

F S. Herculanus ejus nominis primus, natione Syrus, patria Antiochenus, S. Petri Apostoli alumnus, Britii Umbriæ Apostoli sive nepos sive consobrinus, in postremis Imperatoris Caligulæ temporibus in Italiam venit, directusque a S. Britio, Petro Apostolo ita censente, ad Umbros, Perusiæ primus Episcopus ordinatus fuit anno LXII salutis, *ac dein diutius martyrium passus* circa annum XC sub saevissima Domitiani persecutione. *Quæ accuratius alibi discutienda duximus.*

aut ad an 87.

9 *Pennottus cap.* 19 *num.* 3 *testatur se* in manuscripto libello historiæ Annuli beatissimæ Virginis Deiparæ, qui apud Perusinos summa veneratione asservatur, sibi oblato, dum in majori ecclesia conciones quadragesimales haberet, reperisse, S. Herculanum non ex Syria, sed ex partibus Germaniæ, sive Alemanniæ illuc advenisse. *A Felicio in suo Martyrologio cum natione Germanum haberi supra indicavimus. Ughellus etiam* natione Theutonum *vocat. Hæc de patria sufficiant.*

An S. Herculanus II in Germania natus?

A 10 *De primis exercitiis apud Perusinos ista commemorantur in Officiis propriis Canonicorum Regularium Congregationis S. Salvatoris in Lectionibus* 2 *Nocturni* : Herculanus Perusii in majori ecclesia a quodam probatissimæ vitæ Canonico Regulari prima religionis rudimenta edoctus, ibique postea professus ad tantam humilitatis, caritatis et regularis observantiæ, omniumque virtutum perfectionem ascendit, ut defuncto civitatis Episcopo, omnibus uno consensu efflagitantibus, in ejus locum fuerit electus : qua in Sede strenue adeo ac religiose se habuit, ut a divinis laudibus Missarumque solenniis nullo unquam negotio nullaque rerum molestia potuerit abduci, ac regularem observantiam in sua Ecclesia ad primum statum reformavit. *Hæc ibi. Eodem modo ab Ughello dicitur* professione Regularis Canonicus S. Petri Perusiæ, sanctimonia vitæ præclarus, reluctans ad Perusinum Episcopatum assumptus anno DXXXIV, primumque Herculanum, suum antecessorem, imitans, mirabili dexteritate pietateque Perusinam Ecclesiam gubernasse. *Eumdem annum accepti Episcopatus indicat Jacobillus : sed ex sola conjectura ea referuntur.*

e monasterio ad Episcopatum promotus,

an circa annum 534.

B 11 *De anno martyrii incipiunt Acta ejus apud Mombritium his verbis* : Anno Justiniani decimo septimo Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secto capite martyrium patitur. *Constitutus est a Justino avunculo ægro Justinianus Imperator anno Christi* DXXVII, *Mavortio Consule et secundum Theophanem festo Paschali die quarto Aprilis, Indictione quinta : a qua inauguratione tempus Imperii numeratur in Chronico Alexandrino. Superfuit ad Kalendas Augusti Justinus, quo tum mortuo solus imperavit Justinianus : cujus Imperii annus* XVII *incidit in annum Christi partim* DXLIII, *partim in sequentem, ut secundum Acta apud Mombritium S. Herculanus interemptus esse aut* VII *Novembris prioris anni* DXLIII, *aut Kalendis Martii anni sequentis* DXLIV. *Ad hunc annum ista leguntur apud Sigebertum in Chronico* : Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secto capite martyrizatur : post mortem vero caput ejus corpori unitum inventur. *Cum autem* Perusia *dicatur, uti infra ex S. Gregorio constabit,* annis septem a Gothis obsessa, *et* septimo anno nondum finito *occupata; tempus illud ab anno Justiniani* XI, *Christi* DXXXVII, *capiendum est, quo* Constantianum *e Ducibus Justiniani* Spoletum, Perusiam, et alia his circumpocta oppida cepisse *scribit Procopius lib.* 1 *Belli Gothici. Erat is annus in belli Gothici, quod anno* IX *Imperii Justiniani inchoatum fuisse asserit idem Procopius, qui Perusiam anno* XIII *belli Gothici, id est, Christi* DXLVII, *a Totila captam tradit his verbis* : In his hiems se circumegit, et anni duodecimi belli hujus aderat finis, quod Procopius ipse conscripsit. Totilas vero jam prudem copias Perusiam miserat, quæ, positis circa mœnia castris, Romanos acerrime obsidebant, et quin his deficere necessaria sensorant, ad Totilam mittunt precatum, ut cum universo exercitu ad se conf tim veniret : nam copiis junctis facilius rebantur, Perusiam posse Romanosque oppidi ejus custodes in potestatem venire. *Orationem ad suos habita,* Totilas Perusiam versus eduxit exercitum. Quo ubi demum est ventum, barbari quamproxime ad muros castra metati, obsidione urbem cingunt : *et dein, licet non addatur, potiti sunt civitate. Nam, ut in oratione dixerat Totilas,* Cyprianus, qui ei loco et Romanis præerat, sublatus e medio erat, et multitudini ad cetera mala rerum necessariarum inopia accesserat.

martyrio affectus non anno Imperii Justiniani 17, *Christi* 543 *aut* 544,

sed post Perusiam anno 547 *a Totila captam,*

C

§ III. *Martyrium S. Herculani : ejusdem ecclesia, et variæ Reliquiarum Translationes.*

P*hilippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad* XIII *diem Novembris de S. Florido Episcopo Tifernate, a S. Herculano in Presbyterum ordinato, ista habet* : Floridus Tiferni religiosis parentibus ortus, illis orbatus, se suaque Ecclesiæ obtulit. In Clericorum numero adscriptus, brevi Diaconus creatus, Perusiam, quo tempore Totilas ferro igneque omnia vastabat, una cum S. Amantio Presbytero ad S. Herculanum Episcopum venit : a quo benigne exceptus, Presbyter ordinatus est... Capta interim Perusia, et S. Herculano obtruncato, in patriam pene jacentem rediit... Factus Episcopus... Romam a S. Gregorio Papa una cum B. Amantio accersitus, cum inde in patriam reversus esset, sanctitate et miraculis cœpit coruscare. *Similia tradunt Jacobillus de Sanctis Umbriæ ad eumdem* XIII *Novembris et Ughellus in Episcopis Tifernatibus, qui addunt Ecclesiam Cathedralem hisce* SS. Florido (*qui* Florius *appellatur ab Ughello*) et Amantio *dicatam. Tifernum : nunc Civitas-Castelli dicitur, ad radices Apennini prope fluvium Tiberim situm, antiqui Comitatus caput, nunc Sedi Apostolicæ subjectum. De hisce Sanctis scribere S. Gregorium Papam lib.* 3 *Dialogorum cap.* 35 *tradunt iidem auctores : quo tamen loco in editionibus a Gillotio et Pamelio adornatis, et jussu Sixti* V *emendatis, legitur,* Floridus Tudertinæ Ecclesiæ Episcopus, *et Joannes Baptista Possevinus inter Sanctos Tudertinos S. Amantium recenset, et Vitam ejus ex hoc S. Gregorii loco transcribit. Ughellus etiam inter Episcopos Tudertinos Floridum* IX *numerat, cujus successor traditur Sabinianus Magni Gregorii familiaris, qui Concilio Romano ab ipso celebrato interfuit anno* DXCV. *Interim Baronius in Notis ad* XXVI *Septemb. quo S. Amantius colitur, hæc asserit* : De quo scribit S. Gregorius lib. 3 Dialog. cap. 35. Quo loco emendatum est, quod legebatur Tuderti, loco Tiferni. Nam Floridus, cujus ibi meminit, Tifernas Episcopus fuit sanctitate celebris, quem Patronum Tifernates honorificentissime colunt. Id quidem ejus Ecclesiæ monumenta vetera certa fide testantur. *Idem Baronius ad annum* 546 *num.* 2 *ab eodem Florido Tifernate asserit S. Gregorium dulcisse martyrium S. Herculani, quod ejus verbis mox inter Acta ejus refertur.*

D

S. Floridus a S. Herculano Sacerdos consecratus,

fit Episcopus Tifernatium

E

a quo alius Floridus Ep. Tudertinus,

a quo S. Gregorius didicerit martyrium S. Herculani?

13 *S. Gregorium passim alii describunt, Vincentius Bellovacensis in Speculo historiali lib.* 21 *cap.* 26, *Petrus Equilinus in Catalogo lib.* 3 *cap.* 163, *qui addit* : Quod *corpus* intra urbem adducentes, honorifice sepelierunt, in ecclesia S. Petri Apostoli. *Uti illa exprimuntur in Officiis propriis Canonicorum Regularium S. Augustini. In Lectionibus, quas pro Ecclesia Cathedrali, a Neapolione Episcopo Perusino præscriptas diximus, adjunguntur ista* : Hoc miraculo attoniti Clerici, honorifice sancti Episcopi corpus sepelierunt in ecclesia B. Petri ad Calvariæ montem : quo cum etiam pueri ejusdem corpus, qui vermibus consumptus jam erat, delatum esset ; puer ac si somno esset excitatus, revixit. Ibi variis omnium generum miraculis editis, cum diu sancti Episcopi corpus jacuisset, tandem in Ecclesiam cathedralem translatum est, ubi nunc magna totius populi veneratione ac pietate colitur. *Hæc de puero resuscitato antiquum testimonium profert inscriptionis, in templo S. Herculani ante annos fere quadringentos marmori insculptæ, his verbis* : In nomine Domini Amen. MCCLXXXXVII, tempore Domini Bonifacii Papæ VIII. Narrat B. Gregorius in Dialogis lib. 3 cap. 14 decollationem S. Herculani, corpus ejus sepultum fuisse in hoc loco, cum eo infantem, quem Dominus suscitavit a mortuis, meritis S. Herculani. Laus Christo. *Hæc Cæsar Crispoltus lib.* 1 *Perusiæ Augustæ cap.* 18.

corpus delatum ad ecclesiam S. Petri,

F

an puer tum a morte susceitatus?

14 *Ecclesia S. Herculani erecta olim eo in loco, in quem extra murum a urbe corpus ejus projectum erat. Illius structuram describit citatus ante Crispoltus : eam plurimum collapsam restauravit Neapolio Episcopus,*

Ecclesia S. Herculani data Barnabitis.

A *et anno* MDCVII *incolendam dedit Clericis S. Pauli, sive Barnabitis, constructa decenti domo, censuque addito, unde vitam sustentarent: Quæ plenius explicat lib. I cap. 29 idem Crispoltus.*

Corpus ejus translatum ad templa S. Petri, dein S. Stephani.

15 *Corpus S. Herculani sæpius translatum fuit, primo ad Ecclesiam S. Petri, die quadragesimo post gloriosum ejus martyrium, uti supra diximus. Postea circa annum* DCCCCXXXVI, *si apud Ughellum recte tempus fuerit observatum, Rogerius Episcopus transtulit corpus ejusdem S. Herculani ex antiqua S. Petri ecclesia extra muros, in Divi Stephani templum parochiale intra mœnia situm, quod Patribus Prædicatoribus donatum est, qui horum eidem S. Stephano crexerunt templum. Sed non diu ibidem quieverant sacra Martyris*

postea S. Laurentii:

Herculani *ossa, quæ Rogerii successor Honestus Episcopus traditur in ædem Cathedralem S. Laurentii magna cum solemnitate detulisse ubi ossium magnam partem sub altari majori etiamnum adservari, aliam partem translatam ad ædem ejusdem* S. Herculani, *et sub altari majorem fuisse depositam asserit Jacobillus. Facta est hæc Translatio anno* MDCIX, *die* XVII *Maii, impetrata a Paulo* V *Pontifice facultate cum plenaria precatorum indulgentia; pro qua solennitate Litaniæ et preces in supplicatione dicendæ ibidem tunc typis excusæ*

pars delata ad ædem S. Herculani:

B *fuere: et in Litaniis post Omnes Innocentes repetita vice invocatur patrocinium* S. Herculani, *dein S. Stephani, S. Laurentii et aliorum Sanctorum. Festum aliquot Translationis corporis S. Herculani celebrari die* V *Maii observat Jacobillus. Aliquas ejus reliquias adservari Bononiæ in æde Collegiata S. Joannis in monte, indicat Masinus, in Bononia perlustrata ad diem* I *Martii.*

festum aliquod 5 Maii.

16 *Bernardinus ex Nobilibus de Campellis (cujus eximiæ doctrinæ et humanitati plurimum debemus, ejusque gaudemus alloquio nos in urbe Spoletana fruitos esse, et de Historia ejusdem urbis, quam prælo apparabat, cum eo fuit egisse) illustre ad nos scriptum de SS. Herculanis misit, et in eo, quæ Italice Braccesius de reliquiis utriusque Herculani habet, discuss. 4 pag. 49, ita a se Latine reddita interseruit.* Conclusioni magis firmandæ, duos videlicet fuisse Herculanos Perusinos Episcopos, unum sub Cæsaribus, alterum sub Totila, ultimum poterit argumentum adferri; quod ipsemet audivi tamquam ex authentica scriptura in archivo civitatis Perusiæ conservata, videlicet, quod cum pro certo haberetur ex S. Gregorio, corpus S. Herculani integrum exutisse cum capite, quamvis obtruncato; divina tamen virtute corpori suo iterum juncto; illudque primo sepultum in ecclesia S. Petri dictæ civitatis, indique

testimonium de reliquiis utriusque S. Herculani.

C pariter integrum ad Cathedralem translatum; postmodum vero multis decursis seculis, anno MCCCLXXVIII, patefacto divinitus, quod in Ecclesia S. Herculani castri Antignolæ Perusinæ ditionis latebat brachium S. Herculani cum non modica parte reliqui corporis, solenni pompa, magnoque populi, Magistratuum et Cleri concursu prælatas reliquias a dicto castro Perusiam fuisse translatas; efficax inde insurgit probatio, duos fuisse Perusiæ Antistites, caputque et brachium repertum apud Antignolam esse primi S. Herculani, corpus vero integrum, quod eo tempore, ut etiam de præsenti, in Cathedrali Perusina quiescebat, esse Herculani secundi. Quæ etiam confirmantur publica voce ac testimonio plurium et reverentia et fide dignorum hominum, tam ex Clero quam ex populo, quos ego propriis auribus Perusiæ audivi hoc die X Februarii anni MDLXXXVI, præcipue vero ex relatione R. D. Adriani Pandelochi Beneficiati Cathedralis et D. Pompeii Pellini viri præcipuæ doctrinæ, dignitatis et fidei, historiarumque Perusinarum scriptoris illustris: qui indubie mihi attulerunt, audivisse illum a Philippo genitore suo, sene nonaginta trium annorum, istum a D. Ludovico de Sensis Canonico Perusino, aliisque permultis, quod cum interfuissent translationi arcæ S. Herculani a loco, ubi prius erat, ad altare majus dictæ basilicæ, viderint aperto loculo totum corpus integrum S. Herculani, et juxta illud magnam ossium congeriem alterius S. Herculani ex Antignola translati. *Huc usque Braccesius, ex translatione Bernardini ex Nobilibus de Campellis.* D

17 *Jacobillus in Catalogo insignium Reliquiarum, quæ in Umbria adservantur, asserit Perusiæ in Ecclesia Cathedrali sub majori altari deposita venerationi civium esse* caput et brachium unum cum aliis reliquiis corporis S. Herculani primi Episcopi Perusini; *item* medium partem corporis S. Herculani secundi: *cujus alterum partem anno* IX *hujus seculi ad ecclesiam hanc Sancto dicatam, fuisse delatam diximus. Idem Jacobillus ibidem num.* 2 *addit* in ecclesia Societatis Jesu haberi corpus et caput S. Herculani Martyris, extractum ex cœmeterio Priscillæ, et Clemente VIII Papa præbente facultatem, Roma Perusiam delatum sub altari majore quiescere, eumque esse Herculanum, quem in Portu Romano occisum celebrant tabulæ Martyrologii Romani die V Septemb. *Quando nos Perusiæ adfuimus, nisi nos memoria fallat, hasce sacras reliquias fuisse alicujus Martyris anonymi, atque ex pio erga S. Herculanum affectu illud et nomen impositum fuisse intelleximus in ipso nostræ Societatis collegio. Quod certe minus probavimus, veriti ne aliquando major scrupulus subiret de certitudine eorum quos nunc retulimus; si qui conjicerent, ex simili erga S. Herculanum affectu, etiam supra dictis reliquiis, ex Antignola Perusiam portatis, nomen* S. Herculani *impositum.*

depositi sub majori altari:

aliud corpus S. Herculani M. in templo Societatis Jesu. E

§ IV. *Acta S. Herculani.*

Unde acta hæc descripta.

Cum *Perusiæ sub finem anni* MDCLX *essemus, ac monasterium S. Petri inviseremus, humanissime a Religiosissimis monachis Benedictinis Congregationis Casinensis excepti, reperimus in antiquo Legendario MS. Vitam S. Herculani, sed folio lacero mutilam; quam libro ad collegium Societatis deportato exscripsimus, et hic damus. Sed lectorem, monemus quæ de Juliano apostata sub initium narrantur, plane fabulosa esse, et quæ de sociis adduntur, passim jam a recentioribus referri ad Herculanum I, quem dicunt sub Domitiano passum: quæ simul num. seq. comprehenduntur: reliqua ad S. Herculanum sub Totila passum securius referri posse. Præterea præscribebatur lectio prioris partis pro die Translationis, at posterioris pro die Decollationis* S. Herculani. *En Acta ipsa.* F

19 Temporibus Juliani apostatæ sævissimi Imperatoris, S. Herculanus natione Syrus, cum undecim suis consanguineis divina dispositione de Syriæ partibus Romam venit: qui licet conjuncti essent vinculo carnis et sanguinis, spirituali tamen vinculo religiosæ perfectionis amore eos fortius et strictius innebat: nam sanctæ religionis propositum in Spiritus fervore servabant, quorum nomina sunt hæc: Joannes et Tedula, Isaac et Abundius, Carpophorus et Laurentius, Proculus et Paractius atque Anastasius cum duobus filiis suis Eutychio et Britio. Cumque S. Anastasius multos Paganos ad fidem Christi converteret, sanctoque fonte baptismatis consecraret, temporum sacerdotes nuntiaverunt Juliano Imperatori, Anastasium cum duobus filiis suis et nepotibus Romam venisse, ac multos convertisse ad doctrinam fidei Christianæ. Quibus auditis, Julianus furore impletus jussit, ut Anastasius cum ceteris ante suam præsentiam duceretur: et cum invenisset eos in fide Christi fundatos atque constantes, jussit ipsos nodosis fustibus cædi et in carcerem trudi, et fame continuo cruciari. Postmodum vero de carcere

S. Herculani socii.

extractos

extractos præcepit iniquus Imperator ad aquas Salinas duci, et ut ceteros terreret, caput B. Anastasii in prædicto loco fecit abscindi. Tunc ceteri ab urbe Roma discedentes venerunt ad locum, qui dicitur Via Cornelia, ubi se mutuo exhortantes, et pacem dantes, Eutychius reliquit Britium germanum suum in partibus Ternii, et ipse perrexit in partes Wlseni, ibique annis multis eremiticam vitam duxit. Britius vero cum aliis fratribus suis in partes Valeriæ ad civitatem Spoletanam devenit, relicto Proculo in Colonia, quæ dicitur Narnia, super castrum Casulanum, in quo erat vir sanctissimus Wlcranus: cum quo S. Proculus spiritualem vitam ducens, tantam est Christi gratiam consecutus, ut ab ipso ad sacerdotium ordinatus, antequam sol surgeret super terram, Missam in cœlo cantari audiret: et sic postmodum S. Proculus Domino hostiam immolaret. Hujus vero tam gloriosæ fraternitatis et societatis præfatus Anastasius rector extitit, ipsamque verbo doctrinæ et sanctis moribus informavit: inter quos S. Herculanus gratia divina repletus, sicut lucerna super candelabrum splendens, præclarissime relucebat. Cernens itaque S. Britius Metropolitanus Spoletanæ Sedis B. Herculanum multis meritorum prærogativis ornatum, divino Spiritu suggerente, Perusinæ civitatis ipsum ordinavit et consecravit Episcopum.

Episcopatus Perusinus,

regimen subditorum,

20 De monastica itaque conversatione ad Pontificalem Cathedram sublimatus, eamdem morum gravitatem quam prius, eamdemque humilitatem per omnia sectabatur. Impositum namque sibi Pastoris officium sollicite adimplevit et religionis votum inviolabiliter observavit. Providi namque Pastoris officium tenens, gregem sibi commissum virga directionis et æquitatis regebat sollicite, Christumque Redemptorem nostrum passum et mortuum jugiter prædicans, multos adhuc in fide titubantes suis exhortationibus confirmavit. Vitiorum vero sapientissimus et sanctissimus extirpator, virtutumque plantator solicitus, prædictum gregem suum, quasi quoddam spirituale plantarium, divinorum verborum fluentis assidue irrigabat. Quia vero bonus Pastor populum sibi commissum pascere debet, non solum cibo spirituali, sed etiam corporali, cum necessitatis tempus occurrerit, ideo iste Sanctus miserabiles personas et pauperes amplectens in visceribus caritatis, pupillis nutricios fuit ut pater, et pro viribus mater illorum, manusque suas extendit ad pauperes. Fuit namque viduarum et pupillorum et

opera misericordiæ:

aliorum indelebe oppressorum defensor et relevator pius: quibus in illatis injuriis misericorditer assistebat, vestiebat nudos, cibabat famelicos, et sitientibus potum dabat. Egenos et pauperes alacri vultu suscipiebat, quibus aliquando non valens porrigere manum, porrigebat affectum compatiebatur que anima sua paupere: contemptor temporalium et paupertatis amator, nisi ad elemosynas erogandas, ipsa temporalia bona habere nolebat. Thesaurum vero cœlestem, qui nec olitu eatur rubigine, nec corrumpitur fures, per opera perfectionis semper studuit augmentare. Jejuniis, vigiliis et orationibus vacans, repugnabat desideriis carnis, Deo bonorum omnium datori desiderans sine intermissione placere. Cultum idololatriæ conabatur extirpare pro viribus, qui non plene adhuc extinctus in cordibus aliquorum. Unde

templa erecta:

et templa dæmonum destruebat, et Christi basilicas consecrabat: in quibus sacra Missarum jugiter celebrans, cultum divinum sedulo amplebatur. Ut vero sibi domesticos aliis poneret in exemplum, Clericos majoris Ecclesiæ instituit more canonico vivere.

Clerici bonis instituit moribus:

Cunctum vero Clerum suæ diœcesis secundam, quartam et sextam feriam jejunare præcepit. Quantum vero ipsum zelus Dei et fraternæ caritatis accenderat in hoc maxime patuit, quod plagregem sibi commisso vitam suam exposuit morti, juxta verbum Salvatoris: Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. D *Joan. 11. 11*

21 Prædictis namque temporibus, cum Totila Gothorum Rex plurimas Italiæ civitates captas barbarica feritate ferro atque igne vastaret; cum grandi et immani exercitu ad obsidionem Perusinæ civitatis advenit: quam undique diligenter explorans, cum eam ex natura locorum et munitione operum humanorum et multitudine bellatorum tam fortiter cerneret esse munitam, quod ipsam bellando capi posse diffideret, deliberavit eam obsidione diutina expugnare. Relicta itaque apud Perusium magna parte sui exercitus, ipse Totila cum reliquis ad Romanam obsidionem concite properavit, atque tertio ab urbe milliario in loco, qui dicitur Merulus, sua castra locavit. Gothorum vero exercitus, qui in obsidione Perusinæ civitatis remanserat, ipsam annis septem continuis obsedit, sicut B. Gregorius in libro Dialogorum narrat, dicens.

Italia vastatur a Totila:

lib 3 c. 13

22 Floridus vir venerabilis, Tudertinæ civitatis Episcopus, mihi narravit quoddam valde memoriale miraculum, dicens: Vir sanctissimus Herculanus, nutritor meus, Perusinæ civitatis Episcopus fuit, qui ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam est deductus. Totilæ autem perfidi E Regis temporibus eamdem urbem annis septem continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi civium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno vero septimo necdum finito eamdem urbem a civibus, ut dictum est, propter famis periculum derelictam, quasi nullo resistente Gothorum intravit exercitus. Igitur civitatis Comes, qui eidem exercitui præerat, ad Regem Totilam nuntios destinavit, exquirens, quid de Episcopo vel de populo fieri juberet. Cui ille præcepit dicens: Episcopo prius a vertice usque ad calcaneum corrigiam tolle et tunc caput illius amputa: omnem vero populum, qui illic inventus est, gladio extingue. Tunc idem Comes Venerabilem virum Herculanum, super urbis murum deductum capite truncavit, eique cutem jam mortuo a capite usque ad calcaneum incidit; ita ut ex ejus corpore corrigia sublata videretur, moxque corpus illius extra murum projecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput cervici apponentes, cum uno parvo infante, qui illic extinctus est, juxta murum corpus Episcopi sepulturæ tradiderunt. Cumque post eamdem cædem die quadragesimo Rex Totila jussisset, ut cives urbis F illuc, qui quolibet dispersi essent, ad eam sine trepidatione aliqua remearent; hi qui prius famem fugerant, venendi licentia accepta reversi sunt. Sed cujus vitæ eorum Episcopus fuerat, non immemores, ubi sepultum esset corpus illius quæsierunt, ut hoc juxta morem debitum in ecclesia B. Petri Apostoli humarent. Cumque itum esset ad sepulchrum, effossa terra invenerunt corpus pueri pariter humatum, utpote jam die quadragesimo tabe corruptum et vermibus plenum, corpus vero Episcopi, ac si die eadem esset sepultum, et quod adhuc est magna admiratione venerandum, quia ita caput ejus unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum: sic videlicet ut nulla sectionis vestigia apparerent. Cumque hoc in tergo verterent exquirentes si quod signum vel de alta monstrari decisione potuisset, ita sanum atque intemeratum omne corpus inventum est, ac si nulla hoc ferri incisio tetigisset.

S. Herculani caput abscissum

post 40 dies reperitum corpori unitum.

23 Et sic cum gaudio maximo de tanto miraculo pariter exultantes prædicti cives in monte, qui Calvarius dicitur, in B. Petri Apostoli ecclesia venerabilis Episcopi et Martyris corpus cum hymnis et laudibus condiderunt, ibique tunc prædictum puerum

vermibus

puer mortuus resuscitatur :

A vermibus scaturientem B. Herculanus a mortuis resuscitavit : vixitque post suam resuscitationem annis septem, et sic ab hac vita migravit, et in eadem ecclesia sepultus est. Pluribus autem temporibus postea B. Herculanus ibi dimissus, nonnulla meritorum suorum petenti populo exhibuit.

corpus transfertur in urbem.

24 Quia igitur decens erat, ut tam sanctissimi viri corpus in civitate, quam rexerat, et martyrii palmam susceperat, locaretur ; placuit Rogerio venerabili et religioso ejusdem civitatis Episcopo, Clero et populo universo ipsum ad civitatem transferri prædictam. Inito et confirmato consilio, et triduano indicto jejunio cum... a remotis partibus a multis ejus oraculum petitur, et licet dies translationis suæ pluribus temporibus ignotus fuerit, postea tamen per

dies Translationis 1 Martii.

multa miracula tali die exhibita B. Herculanus apertissime revelavit, et in Kalendis Martii solenniter et honorifice celebratur : non solum autem in die suæ Translationis, ut dictum est, sed etiam usque ad hodiernum diem multa et magna miracula suis sanctis meritis Rex Christus, pro cujus amore passus est, evidenter ostendit.

Hactenus ea Acta, in quibus, quæ de puero narrantur, non sunt a S. Gregorio scripta. Reliqua supra ex-

B *plicata sufficienter sunt.*

§ V. *Miracula varia ex Legendario MS. Ecclesiæ Urbevetanæ.*

Quamvis autem de S. Herculano sint pauca descripta, per ea tamen quæ scripta sunt, qualis quantique fuerit meriti, potest intelligi. Cum enim inter sanctos viros, qui conversabantur cum S. Britio, alii quoque fuere Martyres, alii vero sanctissimi Confessores, B. Herculanus fuit electus ac institutus

Sanctitas B. Herculani nota est ex operibus,

Episcopus Perusinus quanta sanctitatis et virtutis creditur fuisse, quem inter tales atque cum talibus scimus vitam et conversationem duxisse. Cumque multi viri sola confessione, sine effusione sanguinis, cum fide præcedente religione vitæ fuere sanctissimi, non est dubium S. Herculanum virtutum sanctimonia fuisse excellentissimum, cum ex monachica conversatione ad Episcopale deductus est officium, multasque passus cum Britio carcerum maserationes, et iniquorum persecutiones, atque pro Deo et fidei conservatione, multa pericula ac labores ; tandem finivit vitam martyrio.

martyrio,

26 Miracula etiam, quæ per eum Deus operatus est, inter ceteros eum esse dignissimum præbent

et miraculis,

indicium. Licet enim legamus Dominum nostrum per sanctos viros et ante adventum et post adventum

C suum multa fecisse miracula, quia maxime in nascentis Ecclesiæ initio ad conservationem fidei erant necessaria ; per nullum tamen Sanctorum tot legimus esse facta mirabilia, quot humana corpora in diversis mundi partibus senserunt per S. Herculani merita. Nullus etenim scit vel valet per singula narrare, quot et quanta beneficia Deus omnipotens contulerit

ubique terrarum patratis :

omnibus, beatissimi Herculani virtutem imploran-tibus, ejusque auxilium deposcentibus. Siquidem in mari et in diversis longinquis partibus terrarum quammulti locum, ubi quiescat, ignorantes, sed solum nomen invocantes, sanitatem receperunt, et a periculis evaserunt. Sed quid dicam de multitudine et magnitudine miraculorum, longe a sepulcro S. Herculani in Francia, Anglia, Alemannia, Ungaria atque in multis aliis locis factorum ; cum etiam ea, quæ ad sepulcrum facta sunt, vel quæ pro illis, qui ad memoriam ejus venerandam, antequam veniissent, aut postquam recessissent, exaudita sunt, innumerabilia existant. Cuncti namque Clerici, ac Perusinæ civitatis laici, non valent recordari eorum, quæ in ipso facta sunt loco, et visa sunt miraculorum. Hetiam prætermissis, qui clam in suis domibus inclinato capite pro recuperata sanitate gaudentes, et referre Deo Sanctoque Herculano laudem coram populo nescientes, vel negligentes, recesserunt : nec apud memoriam S. Herculani, sed postquam reversi sunt domum, virtutem Sancti, quam sumpserant, notificarunt.

b Ex mss

27 O B. Herculane, quam es desiderator et adjutor salutis humanæ, cum Deus tuis precibus tot præstat beneficia, quot cum et ipsi, quibus impetrantur, non valent narrare : non enim possunt dinumerari, et a multis quæsivi, non tamen audire de omnibus valui ; claudis gressum, distortis rectum, cæcis visum, singulisque membris Deus invocatione S. Herculani sanitatem restituit : multaque dæmonia, antequam etiam dæmoniaci venirent ad sanctum corpus, expulit, et tres dæmoniaci qui prius latrabant et ducti laborabant, liberati Deum et S. Herculanum laudabant. Hoc etiam accedit ad virtutum magnitudinem vel multitudinem S. Herculani, quod multos contractos multosque ægrotos aut aliqua corporis parte læsos sanavit, de quibus nulla habebatur fides, ut possent sanari. Et in tantum erat incredibile, quod multi non respicientes ad virtutem Sancti, et

sanitas corporum data,

energumeni liberati,

E miracula Dei, dicebant tunc eos fore sanos et restitutos ; cum ignis fieret aqua, vel frigida naturaliter calida, vel nix petra nigra : sicque non credebant sanitati restituendos, quemadmodum agnum non posse esse lupo fortiorem, vel talpam tigre velociorem, vel passerem milvo majorem : atque ideo diffidebant posse fieri, ut sanarentur : quod secure (tamquam nunquam illud quod dicebant accideret, nec illud quod vovebant cogerentur per votum efficere) promittebant se ea conditione mundum relicturos, cum viderent eos sanitati restitutos. O Deus

incredibilia patrata,

immense pro cunctis et metuende ! Hæc sunt nobis incredibilia, quæ apud te sunt facilia : hæc nobis sunt miranda, quæ, quantum ad tuam virtutem, in nulla admiratione sunt habenda. Quid enim rarum vel incredibile, si sanes partem, cum facias totum, vel si facta restituas, cum de nihilo mirabilius multa perficias, vel si cogitata quæ fecisti cogitamus, quid ea quæ fiunt in homine miramur ? Te igitur omnia posse credentes, et credendo te in omnibus laudantes, dicamus : Benedictus Dominus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis. Et ideo Clariste prædicaris in sanctis tuis mirabilis, qui das eis potestatem faciendi quæ facis, quemadmodum tu per te corporali præsentia promisisti discipulis tuis, dicens : Hæc et majora horum facietis. Majora namque fecit Petrus, quam fecisset in mundo conversando Deus, siquidem sola umbra sanavit multos ægrotos. Majus etiam fuit, quod S. Herculanus resuscitavit

Joan. 14. 12 b

puerum vermibus plenum post diem mortis sui quadragesimum, quam quod Deus Lazarum quatriduanum : quod a nullo alio Sancto legimus factum, videlicet per tam longum tempus mortuum resuscitatum, nisi a S. Petro Apostolo, qui resuscitavit quemdam, quem miserat ultra mortem prædicare, longo tempore jam defunctum a solo ejus baculo missum ad cadaver.

Luc. 9. et 40 dies resuscitatus a morte :

a

28 Quod autem tanta a Deo Sanctis est attributa potestas operandi mira, et quod Sancti per diversas partes mundi faciant miracula, non est sine causa. Nam Deus, qui pro salute humani generis descendit ad terras, et factus homo de Maria Virgine, crucis pro nobis est passus patibulum, multis modis monet

miraculis excitamur ad sancte vivendum :

nos, et bonos esse hortatur, ne pereamus : quia per prædicatores suos et divinas Scripturas docet nos declinare a malo et facere bonum, non ad suam sed ad nostram salutem. Spiritus sanctus etiam, ut benignissimus, corda nostra veritate bonaque operationis cogitationes in nobis generat, quas sæpe perimit carnalis

EX MSS.

A carnalis delectatio; quin etiam adversis aliquando, quatenus a malis retrahamur, exasperat; aliquando bonis blanditur, ut mala mens beneficio usa resipiscat; aliquando etiam per merita Sanctorum operatur miracula, atque exaudit deprecationum vota, ut maxime qui exaudiuntur, recognoscant se culpabiles, et fore ingratos, si non corrigantur a vitiis, saltem per impensa beneficia corporalia, et alii qui vident tantam virtutem a Sanctis fieri, studeant per bonam operationem ad eorum consortium ire, et sicut facimus preces, atque offerimus oblationes, et cingimus altaria, ut Sancti intercedant pro salute corporali, sic debemus implorare Sanctos pro salute spirituali. Sed multi Fratres, si sint ægroti, conantur ad corpora Sanctorum ire pro recipienda corporis sanitate: qui, cum sint sani, nolunt movere pedem ad implorandā Sanctorum præsidia pro salute animarum. Nos autem, Fratres, memoriam S. Herculani semper, sive sani, sive ægroti, veneremur, eique sanitatem pia devotione deprecemur, quatenus suis meritis, quibus scimus sanasse multa corpora, intercedat pro animabus nostris salvandis apud Divinam clementiam: de cujus miraculis quæ egomet vidi, vel referri ab his qui viderant audivi, quorumquecereas
B figuras, aut alia signa, in ecclesia et super altare pendentia, prospexi, pauca subscribam.

petenda spiritualia dona.

29 Sanctissimus igitur Herculanus virtutes suas, quas multoties et in multis clam fuerat operatus, volens aperire ad salutem animarum, ut, sicut Præsul sanctitatis quoad vixerat, ita merita sua notificata quodammodo monerent homines relinquere peccata. Anno millesimo centesimo nono manifestissimum miraculum fecit, dum sanavit mamillam cujusdam mulieris: quæ jacens in partu, nocte quadam vidit in se ruentes teterrimos spiritus; mane vero sensit in mamilla tumorem et dolorem maximum. Sed postquam medicamine vulneris sperans sanari, ferro fecit aperire tumorem: mamilla fistulata malum est actum in tumorem et dolorem multum majorem, et quanto plus ei aliquis medicabatur, tanto plus pejorabat, et intantum succreverat, quod costam pectoris D jam taxta *b* tangebat: ab imo etiam pectoris usque ad collum totum corpus ante et retro tumuerat. Mulier de vita sua itaque jam desperaverat, jam per viginti quatuor dies continuos dormire et comedere perdiderat, omnemque medicinam, præter taxtam, quam uno semisse longam habebat in mamilla, postposuerat, tandem vero mortem expectans, in spiritu admonita, cœpit implorare in corde, non ore, quia non poterat loqui, S. Herculani merita, jam sola cordis imploratione lingua ad officium suum redit, jam sibi melius sentire cœpit, et statim Procuratorem altaris S. Herculani ad se venire fecit: per quem pannum pro corporali, ceream mamillam cum votis ad memoriam sanctissimi Herculani mandavit. Sequenti vero nocte, quæ jam viginti duobus diebus dormire non poterat, salubriter cœpit dormire, atque ea dormiente, (quod est mirabile dictu) et mamilla soluta est, et tasta per se exiit. mane vero ita mamilla sana facta est, ut vix signum cicatricis in ea appareret. Quod miraculum auditum non credidi, donec ab ipsa muliere multis aliis astantibus sic esse factum audivi, et etiam mamillam sanatam meis oculis vidi, quam mulier cum viro gaudens atque laudans Deum, ac B. Herculanum coram multis ostendit. O B. Herculane, quam bene fecisti, quando tua miracula primo sanando mamillam manifestare cœpisti, quia in divina Scriptura mamillæ significant ubertatem doctrinæ, et tu miracula tua volebas aperire ad exhortationem sanctæ vitæ, et sicut homo cum lacte nutritur, inde sumit alimentum, sic inde per miraculum tuum homo inspiratus bene operandi sumat documentum. *c*

ope S. Herculani sanatur.

b

E

c

Anno 1109 mulier e mamilla graviter ægra,

b Fuit hic S. Malernus *: de cujus suscitatione vide Vitam S. Valerii Episc. Trevirensis, cap.* 1. 29 *Januarii.* — *b Vel* tasta *quod turundam significat, id est penicillum linëum, quale curandis plagis adhibet chirurgus: qui etiam specillum sinum, id est instrumentum cuticulam profunditatis explorando inventum, tasto Italice dicunt. Utrumque a tastare Italici tangere, quod ex Teutonica et Longobardica fusion in Italicam transiit.* — *c Reliqua miracula desiderantur.*

Tasta.

DE S. ALBINO
EPISCOPO ANDEGAVENSI IN GALLIA,
Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP 8

C

§ I. *S. Albini ætas, natalis, vita monastica.*

CIRCA AN DXLIX 1 MARTII

S. Albinus Andegavensis Episcopus,

Undecimus Ecclesiæ Andegavensis Episcopus fuisse S. Albinus *scribatur. Duodecimum Claudius Robertus statuit:* Nelingum *enim, seu* Nelindum, *qui seculo decimo vixit, inter* SS. Maurilium *ac* Renatum *locat, uti et Joannes Chenutus, cui tamen vel sic undecimus solum est* S. Albinus. Thalassio *omisso, qui in Andegavensi synodo anno* CCCCLIII *est ordinatus. Demochares et Sammarthani* S. Albinum *decimum faciunt, expuncto* Auxilio, *cujus mentio fit in Vita* S. Firmini *Episcopi Ambianensis ac Martyris,* XXV *Septembris, his verbis:* Postmodum ergo Ligerim transiens fluvium, ad Auxilium Andegavinæ urbis Præsulem, anno et tribus mensibus in verbo prædicationis detentus est. *Legerunt forsan ipsi:* ad auxilium Præsulis. *Ita certe habet MS. Ecclesiæ S. Audomari, et MS. S. Mariæ Bonifontis. Trevirense MS.* ad auxilium Andegavinæ urbis apud Præsulem. *Bosquetus solum habet* ad auxilium Andegavinæ urbis anno et tribus mensibus. *Atque ea lectio maxime fortassis probanda. Quid est enim aliquin* ad Præsulem detineri, *cum apud Præsulem dicendum videretur? Sed Joannes Chenutus et Claudius Robertus, atque in Martyrologio Gallicano Saussaius,* Auxilium *Andegavensem Præsulem agnoscunt. Obscura sunt, ut sæpe monuimus, multarum Galliæ Ecclesiarum exordia, et catalogi Antistitum non satis fideliter et accurate conscripti. Ut ne tamen numerus ac series antecessorum S. Albini haberetur, obtinuit ipse jam a mille et centum annis publicum in Andegavensi Ecclesia veneratorem in cujus Breviario duplex illi decretum officium;* in nonnullis Britannia Armorica, unde oriundus, diœcesibus semiduplex, ut Venetensi, Redonensi etc. duplex item in Gnesnensi Poloniæ Archiepiscopatu, an ob reliquias forsan ejus aliquas illuc translatas, an aliam ob caussam, non compert. Nomen S. Albini quamplurimis Martyrologiis usque etiam pervetustis est inscriptum: ita sub finem Martyrologii S. Hieronymi Parisiis excusi, et MS. nostri et Lucensis legitur adjectum: Andegavis civitate depositio S. Albini Episcopi et Confessoris. Ultimo etiam loco est in MSS. Rhinaugiensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Lubbei, Casinensi, Reginæ Suecix, quo usus est Lucas Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Vallicellanum Compregnanus Oratorii Romæ et Farfensis solum Albinum habet Rubeensis et MS. monasterii S. Maximini. Beda genuinus tacet, ut et plura MSS. Bedæ Adonisque nomine insignita, cum referat addantque, cujus vita virtutibus et miraculis plena refulsit. *Usuardus ac Roman. Martyrologium:* Andegavis S. Albini Episc. et Confess., viri præclarissimæ virtutis et sanctitatis.

colitur ab antiquo,

inscriptus Martyrologiis 1 Martii,

A etitatis. *Wandelbertus monachus in metrico Martyrologio, Lothario Imperatori, Ludovici Pii filio, ante annos* DCCC *dicato, illius ita meminit :*

Martis Donatus tenet Albinusque Kalendas.

Recentiores quidam longum ejus texunt elogium, Saussaius, Ghinius, Galesinius, Canisius. Atque hic rursus II *Martii eum refert, propterea fortassis, quod Canonici Regulares Congregationis sancti Salvatoris Ord. S. Augustini, occupatis* S. Herculani *Perusini Episcopi et Martyris festo Kalendis, postridie eum celebrent.*

alibi ?

2 *Acta infra num.* 2 *habent* S. Albinum se in Cincillacensi monasterio subdidisse. *Hinc controversia plane eadem movetur circa monachatum ejus, atque supra diximus circa vitam S. Herculani motam fuisse, quasi nullæ tunc monachorum regulæ fuissent, præter illas quas profitentur Canonici regulares et Benedictini : cujus contrarium ibi ostensum est. Interim S. Albinum* Canonicum *fuisse ait Constantinus Ghinius, et ipse Canonicus regularis : et propria eorumdem Canonicorum officia,* in monasterio Cincilianensi, Canonico habitu indutum, *prædicant. Saussaius in Martyrol. Gallicano scribit,* Ordinis S. Augustini Canonicorum institutum in Cincillacensi cœnobio amplexum. *Verum illius Ordinis fuisse* S. Albinum, *erui ex Vita non arbitror posse : illudque etiam satis certum videtur, Benedictinum non fuisse, etsi cum inter Sanctos Ordinis sui annumerent Arnoldus Wion, Hugo Menardus, Benedictus Dorganius, Trithemium secuti, lib.* 3 *de Viris illustribus ordinis S. Benedicti cap.* 165 *et lib.* 4 *cap.* 181. *Sed refutantur hi ex ipsa ejus Vita, quam testatur S. Gregorius Turonensis libri de gloria Confessorum cap.* 96, *quod mox integrum dabimus,* a Fortunato esse conscriptam Presbytero, *qui eadem ætate in Gallia vixit, doctrina et pietate celebris, eamque Vitam* Domitiano *dedicavit, qui tertius a* S. Albino *Andegavensem regebat Ecclesiam, interfuitque Concilio Parisiensi* III, *anno Childeberti Regis* XLVI, *Christi* DLV. *et Turonensi* II, *Chariberti R.* VI, *Christi* DLXVII. *Vitam illam edidit Laurentius Surius quam dein Rosweydus cum uno MS. codice, nos cum duobus aliis contulimus, uno Ecclesiæ S. Audomari, altero monasterii S. Maximini Treviris.*

an ex monasterio et cujus ordinis assumptus :

B

Vita a coætaneo scripta :

3 *Ex ea constat,* S. Albinum *Abbatem Tincillacensem annis* XXV *fuisse ; dein cum natus esset annos septuaginta, Episcopum esse factum, idque munus gessisse* XX *annis,* VI *mensibus, et in eo decessisse. Porro ex tomo* I *Conciliorum Galliæ habemus, interfuisse eum Concilio Aurelianensi* III, *anno Childeberti Regis* XXVI, *ac proinde secundum nostrum calculum, Christi* DXXXV : *octo nimirum annis prius quam S. Benedicti institutum per S. Maurum Abbatem in Gallias allatum dicitur, ipso anno quo S. Benedictus migravit e vita, Christianæ Æræ* DXLIII. *In Vita autem S. Mauri* XV *Januarii cap.* 8 *num.* 46 *ita scribitur :* Octavo anno postquam ibidem adveneramus, monasterium omne satis convenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis provinciæ ipsius dicatum est. Regebat autem per idem tempus Andegavensem Ecclesiam vir sanctissimus Eutropius. *Hæc ibi, nisi sint, uti ea, quæ sequuntur ab Odone Fossatensi Abbate interpolata ac depravata : non enim* Theodebertus *ei dedicationi anno* DLI *interfuit, qui anno* XXXVII *a Clodovei avi sui morte, ut Turonensis scribit lib.* 3 *hist. Franc. cap. ult. Christi* DXLVI, *aut forsan* DXLVII, *erat mortuus : neque ad ejus regnum is locus pertinebat, sed ad patrui ejus Childeberti. Patet autem ex hoc loco, falli eos, qui* Eutropium S. Albino *præponunt, statuntque hunc immediate successisse* Domitianum. *Fortunatus* Domitiano *dedicat Vitam* S. Albini, *in qua hujus successorem memorat, plane velut diversum a Domitiano, licet nomen non exprimat, ita scribens cap.* 3 *num.* 17. Igitur cum S. Germanus Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex successor ejus, et populus, vellent membra S. Albini in novam basilicam devote transponere *etc.*

an. 538 erat Episcopus,

ante adventum S. Mauri in Gallias,

cujus cœnobium dedicatum ab Eutropio ejus successore ;

a quo ipse translatus,

C

4 *Obierat, ut ex dictis liquet, ante annum* DLI S. Albinus circa annum salutis DL ; *inquiunt Sammarthani et Ghinius : fortassis* DXLVIII *aut* DXLIX. *Anno certe Childeberti Regis* XXXVIII, *Christi* DXLVII, *Concilio Aurelianensi* V *subscripsit* Sapaudus Abbas directus a Domno Albino Episcopo Ecclesiæ Andicavensis, *ægritudine forsan, uti et gravi ætate, ne adesse posset, impedito. Falli enim certum est, Joannem Chenutum, qui vita functum scribit anno* DXXXII ; *æque ac Arnoldum Wionem, qui lib.* 2 *Ligni vitæ cap.* 37 *et lib* 3 *in Martyrologio,* circa annum 570 : *ac magis etiam Bertrandum Argentræum, qui historiæ Britannicæ lib.* 3 *cap.* 8 *ait obiisse an.* DCCXII ; *et denique Trithemium, qui locis jam citatis* floruisse *tradit* circa annum DCCXX. *Prævit Vincentius Bellovacensis, qui Speculi historialis lib.* 23 *cap.* 139 *scripsit, S. Ægidium anno Artemii, sive Anastasii, Imperatoris primo,* DCCXII *aut* DCCXIV *Christi, venisse in Gallias : atque eodem deinceps errore, cap.* 141 *S. Cæsarium Arelatensem, quocum Ægidius biennio habitasse scribitur, octavo Christi seculo vixisse, et Cæsarii scilicet familiarem Albinum, qui ducentis annis prius, regnante in Gallia Clodoveo* I *atque ejus postea filiis, Constantinopolitanum vero imperium tenente Anastasio ac dein Justino, postque hunc Justiniano, vixerunt. Nonnulla aliunde in rebus gestis* S. Albini *eodem capite ac duobus sequentibus vera narrat Vincentius, quem sequitur, perturbata eumdem in modum Chronologia, S. Antonius parte* 2 *tit.* 14 *cap.* 2 § 1. *Verum est, ut jam diximus, inter annum* DXLVII, *quo per Sapaudum Abbatem synodo quintæ Aurelianensi* V *Kal. Novemb. subscripsit* Albinus, *et annum* DLI, *quo ejus successor* Eutropius *Glannafolieuse monasterium dedicasse traditur, mortuus est S. Albinus Kalendis Martii, anno fortassis* DXLVIII, *vel* DXLIX. *Aut etiam* DL *id contigit ; et cum annos* XX, *menses* VI *sederit, necesse est anno* DXXIX *aut* DXXVIII, *aut etiam præcedenti, Augusto incunte, infulis admotum fuisse, cum adhuc esset in Galliis ignota Regula institutoque S. Benedicti, anno demum* DXLIII *a S. Mauro illuc allata : ut non potuerit S. Albinus diu ante annum* D *eam regulam in monasterio Tincillacensi amplexus fuisse.*

mortuus circa 549,

non 532,

nec 570,

nedum 8 seculo

D

E

ergo monachus ante 500.

§ II. *S. Albini miracula, translationes.*

F

Gregorius Turonensis, *Fortunati æqualis, libro de Gloria Confessorum cap.* 96 *quædam S. Albini miracula ab illo prætermissa, aut, ut verisimilius est, post editam eam Vitam facta, narrat, his verbis :* Albinus autem Confessor, cujus nuper Vitæ liber a Fortunato est conscriptus Presbytero, obtinet et ipse, impertiente merito, suum ostendi miraculum ad sepulchrum. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, evectus plaustro ante vitream absidem, qua sancta concluduntur membra, sedebat. Datusque sopori vidit virum ad se venientem, et dicentem sibi : Quousque dormitas, et sanus fieri non desideras ? Qui ait : Utinam merear sanus fieri ! Dixitque ei vir : Cum signum ad cursum horæ Tertiæ audieris insonare, surge continuo, et ingredere basilicam, ad quam venisti. Futurum est enim, ut ipsa hora B. Martinus cum Albino contribule ingrediatur basilicam, et oratione facta, ad ejus solennitatem Turonis accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficieris. Nec moratus ille, commoto signo accedit ad tumulum Sancti : cumque Davidici carminis laudationem Clerici canere cœpissent, odor suavitatis in basilica Sancti advenit : et hic directis pedibus incolumis est erectus : quod non a paucis, sed a plerisque visum regio testatur alumna. Sic et apud Croviensem vicum mulier a nativitate cæca, invocans nomen Sancti, ipsa die inluminata est

Paralyticus cæcitas per exorcismum,

SS. Albino et Martino templum invisibiliter inhabitantibus,

diffuso suavi odore, sanatur.

A est. *Hæc Turonensis. Persequi solere e cœlis S. Albinum agnoscas, qua monasteriis, aut sacris locis inferuntur, declaratur infra* XXV *Martii in Vita S. Hermelandi Abbatis Antrensis.*

extra ecclesiam sepultus dicitur.

6 *Alia ad* S. Albini *sepulchrum post annum Christi millesimum facta miracula, ex codice Nicolai Belfortii, Canonici regularis in monasterio S. Joannis Baptistæ, a Virgis dicto, juxta urbem Suessionensem, descripsimus. Sunt ea transita litteris a monachis cœnobii* S. Albini *Andegavensis, sub Walterio Abbate, ut cap.* 2 *num.* 11 *hos verbis eorum testatur* : Et licet a Domno Walterio, monasterii tunc Decano, nunc vero Abbate, (qui me maxime ut hæc stylo commendarem compulit) et a pluribus aliis, qui miraculo præsentes adfuerant, hæc quæ scribo audierim *etc. Ac paullo ante de Germundo ægro, illic cæco* S. Albini *a paralysi sanato.* Quem ego, inquit, quamvis specietenus monachus, monachium vidi. *Quo vero tempore monasterium* S. Albini *quod anno Christi* DCCCLXXI, *Canonicis ejectis, datum monachis fuerat, Walterius recuperat, ex ejusdem monasterii Chronicis a Philippo Labbeo nostra vulgatis patet, num ea ad annum* MXXXVI *ea habent :* Walterius Abbas ordinatus. *Dein* MLV : Obiit Walterius Abbas quarto Kal. Januarii. *Scriptor idem, ultimum quod narrat miraculum, contigisse tradit,* tempore quo venerandus Abbas Othbrannus abbatiam S. Albini Andegavensium Præsules administrabat. *De quo eadem Chronica ad* MLX *annum Christi* : Obiit Theodoricus Abbas septimo Kal. Januarias. Othbrannus Abbas ordinatur XII Kal. Aprilis. Anno MLXXXI *dicebant Eusebius Episcopus et Othbrannus Abbas. Forsan tamen postremum illud miraculum alius quispiam adjecit; certe monachus, ejusdem cœnobii, qui sub finem ita scribit :* Monachi pariter advenimus ad clamorem muti loquentis. Postquam ergo mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis, (nam et ego tum muraboli miraculo quamquam indignus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos unius exemplo ad cautelam mali præstruebat, magnalia ipsius dulcibus hymnis extulimus.

scripta ante an. 1055 :

unum post an. 1060,

7 *Quanto populorum concursu, quantaque celebritate festum* S. Albini *suo tempore ageretur declarat idem scriptor cap.* 2 *num.* 8 *et* 9. *Quæ sane jam ab antiquo tuebantur religiosa consuetudo. Nam Fortunatus lib.* II *carm.* 27 *ad* S. Albini *festa pertractum testatur, cum ad Tinchalcense cœnobium venisset :*

S. Albini festum olim celebre :

ad id invitatus Fortunatus a Domitiano Ep.

Hinc, inquit, sacer Antistes rapuit me Domitianus,
Ad sanctæ Albini gaudia certa trahens.

C *Quem ad locum Christophorum Browerum nostrum mire fefellit conjectura, dum ita scribit :* Ceterum ex B. Domitiani illata memoria, peregrinatum apparet in Campania; is enim virtute clarus Episcopus Catalauni Sedem habuit : *et navigationem eum tam difficilem Fortunato exercuisse in Matrona flavio, cui assidebat Domitianus, facilis hinc etiam conjectura suppetit. Quo enim petat* S. Domitianus *Catalaunensis Fortunatum invitare, aut eum habere, ad festa* S. Albini, *cum potuit is sacris S. Memmii, aliquot ante Fortunatum seculis, ipsumque S. Albinum, quem Browerus agnoscit hunc Andegavensem Episcopum, fuisse.*

non Catalaunensis.

8 *Hujus* S. Albini *Translationes a scriptoribus memorandæ. Prima curante ipsius successore Eutropio, cum cohonestante S. Germano Parisiensi aliisque compraovincialibus Episcopis, quam commemorat Fortunatus cap.* 3 *num.* 17, *factaque tunc miracula. Contigit ea non multis ab obitu ejus annis, cum Parisiensi in Concilio, anno Childeberti* XXXI, *Christi* DLV, *subscripserit Eutropii successor Domitianus. Atque hæc videtur esse Translatio, quæ inscripta est duobus perantiquis Martyrologiis, monasterii S. Martini Turonici, et S. Maximini Trevirensis, pridie Kal. Julii, hisce verbis utrobique :* Andegavis civitate Translatio corporis S. Albini Ep. et Conf. *Eamdem refert Hermannus Greven in Auctario Usuardi, et Canisius. Ipsis Kalendis Julii reponit Saussaius in Appendice, ex veteri MS. Aliam citata antea monasterii* S. Albini *Chronica, ejus Translationem memorant factam anno* MLXX, *dum Ecclesiæ Andegavensi præesset* Eusebius *Episcopus, dicto monasterio* Othbrannus *Abbas. Ita enim Chronica habent :* MLXX. Corpora sanctorum Præsulum Albini et Clari, cum aliis reliquiis, translata sunt VIII Kal. Novembris. *Eum Translationem ad illum diem Martyrologio Benedictino inscripsit Hugo Menardus, citato ad marginem Breviario monasterii S. Albini. Qui cum S. Albino translatus est* Clarus Præsul, *Nannetensium forte primus Antistes est et Apostolus, cujus agi memoriam scribit Morlaix* X *Octobris. Nam licet plures in Martyrologiis* Clari *Presbyteri aut Abbates referantur; Episcopum tamen nominis ullius adhuc legi neminem. Tertia Translatio in iisdem Chronicis consignatur anno* MCXXVIII. Translatio S. Albini Kalendis Martii in novam capsam.

2 anno 1070 25 Octobr.

3 an. 1128 1 Martii.

9 *Aliam recognitionem corporis S. Albini aliorumque translationem Lezati factam indicat Saussaius. Est Lezatum, ad Lezam rivum qui Auriger æ amni tribus a Tolosa leucis miscetur, vetus instituti Benedictini monasterium, de cujus reliquiarum thesauro ista scribit in Gallicani Martyrologii supplemento ad* XXVII *Augusti citatus auctor :* In monasterio Lezatensi diœcesis Rivensis prope Tolosam, natalis SS. Calixti et Cypriani Martyrum, qui ibidem solenni hodie officio coluntur. Horum sacra corpora ex duabus capsis perantiquis, in quibus dudum requieverant, anno MDCXXI V Aprilis, a Priore loci, cœnobitis præsentibus, in novam thecam oratorioque inclusa fuerunt translata, et intra capellam S. Antonii honorifice reclusa : cum alios venerandis coelatum hispanis, nempe corpore S. Albini Episcopi; sacra reliquiæ pignoribus sanctorum Martyrum Crispini et Crispiniani, quæ Suessione (ubi martyrium unum patravere) in propria ecclesia magno Dei beneficio præservata ab impiorum hagiomachorum, qui alibi tot Sanctorum corpora cremaverunt sacrilegis manibus, religiosissime collocata sunt. *An* S. Albini Andegavensis *Lezatum deportatæ reliquiæ, an alterius sint* Albini, *incompertum est nobis. Nam ut in Martyrol. ad Kalendas Martii notat Baronius, plures etiam ante hunc extitere* Albini, *ut ille Lugdunensis Episcopus, qui* XV *Septembris colitur, a quibusdam tamen Alpinus dictus : ut et Catalaunensis ille Episcopus, S. Lupi Trecensis discipulus, de quo in hoc Act.* XXIX *Julii sub finem. Sanctum quoque* Alpinum *Surius et alii* Albinum *Catalaunicæ Pontificem civitatis, resplendentem prærogativa diuturnæ sanctitatis locis plurimis, non silendum est, quoniam sæpe dæmonum purgator exstiterit. Surius diuturnæ sanctitatis prærogativa eminentem prædicat. MS. Ruthenense,* Albinum *quoque appellat, et prærogativam diuturnæ sanctitatis ei tribuit. Auctor alterius Vitæ sancti Lupi, quæ penes nos extat ex codice MS. Ecclesiæ S. Martini Turonensis, ita illud elogium exponit atque amplificat :* Tertius nihilominus ex auditoribus ejus fuit Alpinus Catalaunicæ urbis Episcopus, omni morum probitate conspicuus, et in ægritudinibus quibuslibet animarum vel corporum sanandis promptissimus : cujus flores virtutum, tam carne quam spiritu aetatum, ubique redolent, et tam biblis prætextarum pleni, quam hominibus præsentia cernentibus inhærent. *Notis autem non prodatur quod Baronius in citata ad Martyrol. Notatione scribit, hunc fortassis esse* Albinum, *cujus meminit in S. Maximi Episcopi Regiensis, sive Reiensis, Vita Dynamius, ita scribens :* Qui dum basilicam in honore S. Albini intra castellum Regense fideli qua poterat devotione construeret, columnas, quæ ibidem nunc videntur, adhibita competenti numero bourn juga trahebant *etc. Nam et ante* S. Albinum *sive* Alpinum, *Catalaunensem,*

3 an. 1621 4 April.

si tamen hujus.

nam plures SS. Albini, Lugdun. Ep.

Catalaunen.

non hunc S. Maximus Ep. Regiensis templum struxit,

ut

S. Albini translatio ante an. 833,

forte 30 Junii.

A *ut alibi ostendemus, migravit e vita S. Maximus : neque ulla causa apparet, cur tam longinquæ Ecclesiæ in Belgica II Antistiti templum ille in castello Regiensi, sive Reiensium civitate, provinciæ Narbonensis, ædificaret. Neque cum dicitur* in honore S. Albini *constructum id esse, additur Episcopi. Colitur nunc in Ecclesia Regiensi, ut patet ex propriis ejus officiis anno* MDCXXXV *excusis*, S. Albinus *Martyr* XXII *Junii, ritu duplici : continentque lectiones secundi Nocturni martyrium* S. Albani, *qui* Verolamii in Britannia, tempore Diocletiani *pro* Clerico, *quem hospitio susceperat*, seipsum tradens, post verbera et acerba tormenta capite plexus est : *quamvis nulla in iis Lectionibus Britanniæ aut Verolamii urbis mentio fiat. Jam illud constat, etiam antiqua consuetudine usitatum, ut pro* Albano Albinus *dicatur, quod et Dinamio fortassis evenit.*

sed forte S. Albano Martyri Britanno

10 Albinorum *autem, qui proprie hoc nomine appellantur, celeberrimus is est, de quo hic agimus, Andegavensis, cui plurimæ totæ Galliæ dicatæ ædiculæ, templa, monasteria : quem oppida Patronum publice venerantur, ut Guerrandum in diœcesi Nannetensi, de quo infra in Miraculis; atque aliud in Redonensi, quod* S. Albini Fanum *Paulus Æmilius aliique vocant, ad confinia fere Cenomanorum situm : a quo non longe, inter Vigelanum et Coesnum amnes, ingens illud commissum prælium est anno* MCCCCLXXXVIII, V *Kal. Augusti, die Lunæ, ut annotavit Joannes Tilius, atque Argentræus, in quo a Tremollio copiarum Caroli* VIII *Galliæ Regis Duce victi Britones, captusque Dux Aurelianensis, Caroli sororius, qui deinde Rex Ludovicus* XII *fuit. Celebratur etiamnum scriptis ac sermonibus Gallorum ea pugna nomine S. Albini, vulgo* la bataille de S. Aubin. *Pagis quoque plurimis, in eadem præsertim Britannia Armorica atque in Andibus a* S. Albino *nomen est.*

S. Albinus Andeg. multis locis Patronus.

B

11 S. Albini *honorifice meminit, et quædam ex illius Actis recitat, Baronius tom.* 7 *Annal. ad an.* 540 *num.* 30. *Agit de eodem Petrus de Natalib. Episcopus Equilinus lib.* 3 *cap.* 164. *Arnoldus Wion lapsus memoria est, dum lib.* 3 *Ligni Vitæ ad hunc diem ita scripsit :* Eandem *Albini Vitam a Fortunato Presbytero conscriptam habet Monbritius tom.* 2 *de SS. Neque enim eam habet, nec, si haberet, in secundum tomum rejecisset, cum secundum seriem litterarum Alphabeti Vitas disposuerit, ac prima tomi secundi sit* S. Hermetis *Martyris. De S. Albano Verolamiensi in Britannia Martyre paucula tom.* 1 *fol.* 33 *refert Augustinus du Paz in Historia genealogica illustrium familiarum Britanniæ pag.* 266, *et seq. meminit* S. Albini *traditque affirmare Venetensis diœcesis incolas, ex familia de* C Spineto forti *natum, in parochia* Languidic, *sive* Land-Guidic, *ad oram Blaveti fluminis, media leuca ab oppido Hennebouto. Duas Albertus antea citatus Gallicas leucas statuit inter Hennebontum et Land-Guidic et facere videtur Tabula Britanniæ. Agit quoque de S. Albino Argentræus supra citatus, iterumque in Notationibus ad cap.* 3 *Miraculorum citandus.*

Plures scripto res de eo agunt

VITA

auctore Fortunato Presbytero, *a ex tribus MSS. et Surio.*

PROLOGUS AUCTORIS.

a

b

Memini, vir Apostolice, cum ad urbem, quam Christo præsule regitis, vestris me præsentaturus obtutibus occurrissem, inter reliqua mansuetudinis consulta, quæ sensu divite torrentis more mihi visus es inundare, etiam de sanctissimo viro Dominio Albano Antistite vos fecisse verbum memoriosum. Sicut enim ejus vita immarcescibilibus meritis decorare probatur, cœlestibus impressa libellis ; ad edificationem etiam plebis, humanis etiam fixa mandastis

Verba auctoris ex Legenda.

ut conderetur in chartis : duplici beneficio populis consulturi, dum et in illo tenerent admiranda, quæ colerent ; et in se respicerent, quod unusquisque sagaciter emendaret : id est, dum apud unum tot prædicanda cognoscerent, apud se resecare sua singuli non differrent : quatenus tam unica beati viri relatio, medela publica fieret audientium. Intelligens vero velociter fugientes a seculo memoriæ subripi, timeo de vita Sanctissimi negligenter aliqua cito lapsura litteris alligare : nec facile rursus in animum recipi, si semel inciperet, oblivione temporis invadente, subduci. Cujus rei impulsor quidam, mandata Vestræ Beatitudinis exequens, a me, quod annuerem, flagitavit : illud adjiciens, ut quæ ipse de gestis sancti viri juxta fidem comperisset, ego, ipso insinuante, indubitabiliter propalarem : in hoc magis querimoniarum molem conficiens, eo quod quæ prædictus vir occulte quidem, sed digna relatu gesserat pro veritatis indagine ; sed nec ad ejus singula meruit pervenire, et aliqua se de cognitis memoraverit oblitum esse. In his autem, quæ meminit, sine ambiguitate suo testimonio populum nobis attulit assentantem, cum certe de ejus præteritis dubitare non liceat, qui operatur in singulis quotidie clariora. Congratulatus vero relaturo, eo quod de vestris nutrimentis talis vir adoleverit, qui injunctam sibi rem tam strenue peroraret, et de proprio aliquid caussa venustatis, nec incompetenter offerret : imo, si velit ipse, per se quod aliunde poposcerat, explicaret. Siquidem quicquid de illo dicetur, vestris hoc præconiis reputatur : quoniam est meritum magistri laus discipuli, et in ministri solertia sunt Pontificis ornamenta. Quod cum ego, meæ exiguitatis consciis, attingere trepidarem, revera qui noverim hoc debere committi exercitis ingenio, facundis eloquio, devotis officio, probatis stylo : qui sunt sensu divites, linguæ rota torrentes, famulatu celeres, carmine coruscantes : cum ante peritiam vestram ipsa Ciceronis, ut suspicor, eloquia curretent vix secura, et cui apud Cæsarem Romæ libere licuit uti, Aquitanico judice in Gallia forsitan formidaret. Quid ergo a me infra doctorum vestigia latitante, res alta requiritur, quem ab scribendi seriem nec natura profluum, nec litteratura facundum, nec ipse usquequaque usus reddit expeditum ? cum etsi voto traherer, rei magnitudine deterrerer, quia radentem vitam si pigri relatoris impar lingua prædicat, e obsoletat : et quod illuminare debuit, hoc nube sermonis abscondit : ubi ageretur rectius, si quæ ab aliis poscitis, ederetis. Unde certus intelligo, non vos hujusmodi quopiam indigere, sed ut de peregrinis nostra vobis aliquid *d* satietis non negaret, et velut inter fruges triticeas, sterilitatis meæ hordearea se conferret. Nunc itaque caussas ambiguitatis in arbitrii statera suspendens, eligo rusticus agnosci per obedientiam magis, quam indevotus effici per doctrinam : ut cujus fastidire poteritis eloquium, saltem approbetis affectum. Hoc autem mihi videlicet in hoc opere præcavendum est, ne ad aures populi minus aliquid intelligibile proferatur. Idcirco igitur tota mediocritate contentus, etsi relator ineptus, tam beatæ vitæ cupio gesta breviter intimare. Superest qui novit mederi magis, quæ fluctuanti pagine portum suæ dexteræ subministret.

D AUCTORE FORTUNATO EX MSS.

ab ejus ministro sibi perite narrata,

E

excusata sua tenuitate,

c

f

d

S. Albini gesta scribere auctor suggreditur.

a Addit *MS codex Lexoviensis, ut annotavit Rosweydus* Ad postulationem Papæ. *Non liquet quomodo apud illius medii ævi scriptores quidquam Episcopis totius orbei solet, ait D. Jamotius ad S. Dalphinum Vitam Notis explicabat et explicabant Thomas Tamburus de Varia pag.* 28. *Ita* S. Januarii in *Vita* S. *Proculi cap.* 1. *anno* 1. *Corpora Sanctorum astricessere præsidi fidelibus. Vide Papa mitebat sunt translata* 1. *Incerat hic Prologus quidam Vadomarianus.* e *Idest absolutum reddit, sive infuscat, dimittit, inquinat. Ita Tertullianus Apologetici cap.* 1. *Sinceriora velut quæque offine quis posset decologuare, si honorem imperialem decumbatis et majestatis vestigia obsolefant etc. Rogatus tamen impiissimo sensu ne ita efferis*

Papa pro quolibet Episcopi.

Obsoletare.

AUCTORE FORTUNATO. EX MSS.

A *censet : cetsi fateatur, non aliam omnium liberorum esse scripturam et restituat ipse ex Fuldensi codice* si majestatis fastigia adsolant, *idque explicat* ad solum et terram deprimunt. *At prior lectio nobis rectum etiam habere sensum hunc videtur : si vestigia, signa notasque majestatis, ita deterant, ut, quod in signis rebusque aliis, vetustis aut usu detritis fieri solet, species nulla majestatis appareat. Eadem voce* obsolefacere, *pro* antiquitare *ita idem Tertullianus in Scorpiaco cap. 6 utitur, etiam in Rigaltii editione* : Prospexerat et has Deus inibecillitates conditionis humanæ ... perituros plerosque rursus post salutem, qui vestitum obsolefassent nuptialem *etc. Eadem fere significatione verbum* obsolefacere *usurpat S. Augustinus tom. 8 operum, in Psalmum* XXIX, *Præfatione in Enarrationem secundam, ita scribens* : Et quia contemnit in se quod melius est perornatus, permittit in se vel deserit, et quodammodo obsolefacit imaginem Dei. — d *Surius* sistarcia *legit, et admodum in margine. Forte,* cistarcia aut sistarchia *Malo* sitarcia, *quod annonam, aut annonæ receptaculum, seu peram, puta militarem, pastoritium, ciatoriam, significat, duci videtur a* σιτος, *quod est frumentum, aut* σιτο-εἰδης, *et* σφυρ, *id est sufficit. Utitur hoc voce S. Hieronymus in Vita S. Malchi monachi cap.* 10 : Et nova, *inquit,* sitarcia refertilati, decimo tandem die ad Romana per desertum castra pervenimus. *De ea voce, et* Sistartia, *ac* Cistartium, *multa habent recentiorum Lexica philologica.*

Obsolefacere.

Sitarcia.

CAPUT I.

S. Albinus monachus, dein Abbas, miraculis clarus.

Religiosorum vita virorum quantum est meritis clarior, tantum voce celebrior populorum : quia dum illi universis beneficia tribuunt, in sua laude linguas B exeitant singulorum. Igitur beatissimus Episcopus Albinus *a* Veneticæ regionis, Oceani Britannici confinis, indigena, *b* non exiguis parentibus oriundus, imo digni germinis dignissima proles emergens, decus, quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis amplavit : dum in illo et quod glorificaret, Christus elegit ; et quod universus veneretur mundus, effulget. Qui inter ipsa novellæ juventutis exordia tanto fidei fervore flagravit, ut parentes, ad quorum desideria solet infantia recurrere festinanter, pro caritate Christi magis iste voluntarie reliquisset, et velut hostes animæ carnales affectus *c* effugeret, credens sibi sufficere, si omnem *d* dilectionem in solo coelesti Patre plantaret. Mox autem in *e* Tincillacensi monasterio tanta animi humilitate Domino placiturus se subdidit, ut salva morum honestate, nihil sibi de ingenuitatis privilegio vindicaret : ubi quem origo liberum genuit, famulum voluntas addixit : intelligens magis esse laudabile, ut amore Christi nobilitas inclinaret quod erat, quam fastidiret quod non erat. Proficiebat denique in eo exercitationis quotidianæ processus, ita ultra se semper ascendens, ut meritis non solum reliquos vinceret, sed edomito corpore, de seipso potius triumpharet. Quis enim expediet, quam fuerit in jejuniorum parcitate præcipuus, in vigiliarum delectatione propensus, in orationis assiduitate laudabilis, in miserationis opere singularis : ut et hostem, qui sibi repugnabat, extinxisset ; et unde se solus allegeret, coetus spe maxima subveniret? Erat enim B. Albinus ad obediendum parvulus, ad vitia calcanda maturus : ita ut in ipso *f* juventutis tyrocinio jam senectutis esset exemplum, hoc solum habens cum homine commune, quod natus est : ceterum totum voluit esse Christi, quod vixit ; non oculum voluptati, non aurem lubrico, non animum accommodans levitati ; semper se regens ancora gravitatis. Talem se intra monasterii septa tractavit, ut vel si quando processit in publicum, esset intra carcerem sui cordis semper inclusus, nec aliud extra se respiciendum prætulit, quam Christum, quem in pectore fidelis portitor bajulavit.

3 His igitur studiis occupatus, in tantam vitæ claritatem pervenit, ut ejus devotum servitium mundi Dominus per miracula testaretur. Denique cum adhuc puerulus per pagum in Abbatis sui proficisceretur obsequium, applicans apud quendam, tanta detonuit violentia tempestatis, tantumque se pluvialis imber effudit, ut ipsam domum nec sua tecta defenderent. Cum ergo pro magnitudine pluviæ casa pro campo constaret, madefactis omnibus qui eodem tenebantur hospitio, solum B. Albinum tunc imber tangere expavit : quia ubi flammam fidei sensit, ne injuriam faceret, se gutta detorsit. Quo comperto *g* conscientiæ sanctitas, quæ celebatur annis, innotuit meritis, eo quod in flore adolescentiæ virtutis odor fragraret.

4 Debine coelestibus donis cum ætate crescentibus, annorum circiter triginta et quinque, monasterii rector et pius pastor eligitur : quippe qui suo splendore ad se traxerat dignitatem. Interea sub magistri censura congregationis disciplina vernabat, ubi severitate districta, licentia peccandi pererat. Fervebat autem pietatis intuitus, exultabat psallendi concentus, coruscabat inter Fratres obedientiæ radius, præcellebatque sanctæ caritatis ornatus : quia sicut erat ad vitia eradicanda sollicitus, ita ad inserenda dona cœlestia circumspectus. In quo Abbatis officio per viginti et quinque annos congregationem sibi commissam feliciter gubernavit.

D

a *De Venetis Britannia inferioris populis, eorumque inter Armoricos potentia consuli Cæsar patet, atque e recentioribus Paulus Massonius in Antiquitatibus Galliæ. Erhsprimatio Episcopatu illustris* Vannes *Galliæ appellatur.* — b *Albertus le Grand in Vitis SS. Armoricorum, progenitum scribit e familia de Spineto-Forli dicta.* — c *Duo MSS.* effugiens. — d *Surius,* delectationem. — e *Alii* Tintillacensi *legunt, Equilinus* Tintilacensi, *Surius aliique* Cincillacensi, *Officia Canonic. Regul lect* 1 Cincilacensi, *Trithemius* Tintiacensi, *Bellovacensis lib.* 23 *cap.* 15 *et S. Antoninus par.* 2 *tit.* 15 *cap.* 2 § 1 Oblallacensi, *Is locus est, cujus meminit idem Fortunatus lib.* 11 *car.* 27 *de itinere suo* :

Tincillacensi, perferar inde loco
Ruricolas edubi Tum Illacensi *falcinque in Notis, mirum esse lectionis corruptelam* ... *multi ipse,* Tunc Dullacensi *quia villa et hic num.* 9 Dullacensis villa *mentio fit. Tres tamen citat veteres libros, qui* Tincillacensi *habent. Fuisse autem locum illum non procul Andegavis ostendit sequenti distichon Fortunatus, sic scribens*

Hinc sacer Antistes rapuit me Dionisianus,
Ad Sancti Albini gaudia festa Tralacus.

De quo distichon supra § 2 *num.* 13 *actum.* — f *MS. S. Maximini* juvenibus : *alia duo,* juvenili. — g *Surius,* conscientia sanctitatis.

Veneti in Armorica.

E

Tincillacense monasterium.

CAPUT II.

S. Albinus a Rege Childeberto honoratur multisque a Deo miraculis.

Et quia tanti meriti fama sepulta non latuit, sed felicibus pennis cuncta pervolans occupavit, contigit *a* Andegavum civitatem Pastoris gubernatione nudari. Tunc ab universitate populi, humilitatis studio resistente, ad pontificalem gradum, duce Christo, concorditer eligitur. Qui honorem sacerdotii debiti consecutus, ita se in eleemosynis pauperum, in defensione civium, in visitatione languentium, in redemptione præbuit captivorum, ut beata unius actio generale fieret solamentum ; quibus ex studiis cœlestes in eo fructificavere virtutes.

a *dein Episcopus :*

F

6 Igitur in civitate Andegava cum ei quædam mulier, Grata nomine, sed debilitate contractæ manus ingrata, nervis stupescentibus occurrisset, signum Crucis super infirmam dexteram fecit. Hinc præmortuæ palmæ prius se vivax tepor infudit. Item sequenti die in ipso loco, ut altera signaretur, se obtulit. Quo facto, cœperunt venæ suos excursus agnoscere. Tertia vero die, ubi super illam sigillum Crucis impressit, statim se arentium digitorum fila laxarunt, et recepto ministerio, mulier in Christi nomine rediviva dextera se signavit.

contractam manum sanat signo Crucis :

7 Quadam vice cum ad vicum Gegmam præterieus accessisset, adolescentem *b* Alabaudum nomine, amisso vitæ jam munere, audiens a parentibus extrema morte deplorari, occurrens, et ut mortuum vivum erigeret, se in oratione prosternit. Quo incumbens, diutius oravit : et dum pallescerot jacens Sacerdos in pulvere, animæ vivacitas rubescebat in corpore, donec pulsato coelo, patefactoque tartaro, juvenis revocaretur a funere, Sacerdos a prece.

b

mortuum suscitat precibus :

Deinde

AUCTORE FORTUNATO. EX MSS.

Albinus, nobilis ortu.

relictis parentibus.

fit humilis monachus.

mortificationi deditus.

clarescit miraculis.

A 8 Deinde cum Asiacum monasterium paterna sollicitudine visitasset, quidam ut ei succurreret, jam fide illuminatus, cæcus exclamavit. Cui sanctæ Crucis medicamentum imponens, tam fuit illi lumen cito recipere, quam quæsisse. Item Andegavis cum quidam Maurilio clausis oculis lumen sibi restitui postularet, tunc Pontifex se ad nota arma convertens, mox signum venerabile super palpebras ejus extendens, velut balista fortissima penetrans tenebras Crux post se cæco lumen invexit. Item cum Marcellinus, circiter decem annos transigens in nubilo cæcitatis, tractus ad beatum Pontificem pervenisset, ubi signum adorandæ Crucis super oculos ejus ipse extendit, statim erumpente sanguine, effugatisque tenebris, lux intravit.

tres cæcos signo Crucis illuminat :

9 Illud etiam nobis est factum memorabile recensendum. Cum illustris Ætheria, jussione regia persequente, in Dullacensi villa militum custodia teneretur obsessa, tunc ovi periclitanti succurrente sancto Pastore, solus, ut a nullo cognosceretur, ad ipsam ingreditur. Quo viso, amplectens ejus vestigia, lugens mulier inhærebat. Tunc infelicis custodis insana procacitas, dum vult eam quasi lupus a veste pastoris evellere, injuriam vir sanctus excepit. Tunc insufflans in ejus faciem ; temerator Sacerdotis B celeri morte mulctatus est. Hinc terrore urgente, reliqui reverentiam habuerunt Pontifici, et unius pœna fecit alios immunes a culpa. Nec prius a muliere discessit, quam dato Regi pretio ipse eam liberaret : sicque uno momento, et salus fuit suppliçi, et mors extitit præsumptori.

captivam liberat,

improbo custode insufflando enecto:

10 Nec id quidem est omittendum quod tradi memoriæ sit votivum. *c* In vicum, cujus vocabulum est Albinia, piæ devotionis studio sanctus Pater accessit. Ubi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cœpit idem, qua dudum captus fuerat, infestatione dæmonii, corporis vexatione torqueri. Tunc in orationem, cui semper animi sancta intentione vacabat, corpus etiam prostravit, captumque lumen pristinum reddidit oculis, et pestem immundi spiritus effugavit. O ineffabilis gratia pietatis ! a qua dum substantia sola quæritur, triplex remedium obtinetur : victu pavit egenum, muneravit visu cæcatum, reddidit libertati captivum.

c

cæcum et dæmoniacum precibus sanat :

11 Itemque occurrente eo Regi Childeberto Parisius, nuntiatur Pontifici, Regem venationis caussa de civitate in crastino esse discessurum, mandatque se dignum ducere expectandum. Sed quia B. Albinum corporalis infirmitas præpedivit, ad ejus præsentiam prædictus Rex occurere maturavit : qui C donec per illam viam, quæ ad Sacerdotem ducebat, incessit, feliciter properavit. Cum vero in quoddam trivium pervenisset, volens alibi deviare, equus ejus ac si metallum fusile, gressum movere non valuit. Suspicans igitur Rex, culpam equi magis esse quam caussæ, alterum sibi fecit sterni. Quem dum per ipsum iter gradi compelleret, ac si muro impediente, cæsus ire non valuit. Intelligens igitur nihil profecisse, mutasse vehiculum, nisi mutasset et cursum, cœpit ab equo discere, quod homo peccaret, et humanus intellectus haberet, quod pecus corrigeret : *d* deflectensque eum in via, quæ ad Sacerdotem duceret, ea cœpit alacritate ad Pontificem discurrere, ac si ereptus de fovea, campi mollis planitiem recepisset.

visitur a Rege,

equis alio deflectere non valentibus :

d

a *MSS* Andegavis. — b *Ita MSS. Aria. Surius.* Malabandum. — c *Abest hoc miraculum a 3 MSS.* — d *MS. Andom.* deflectus in via.

CAPUT III.

Alia S. Albini miracula, obitus, translatio.

Est operæ pretium, de quodam cadavere rem vivam proferre. Dum ad civitatem *a* Venetensem ipse vir Apostolicus accessisset ; uno de obsequentibus jam converso adolescentulo, quem pro morum qualitate peculiarius diligebat, in loco defuncto atque sepulto, post annum ejus corpusculum psallendo ad propria revocabat. Tunc remorante eo pro caussa, voluerunt servientes prius corpus movere, quam Sacerdos occurreret : sed tanto pondere fit gravatum, ut antea potuissent gigantea membra prensare, quam puerile corpus suffere, dum adhuc cadaver insepulti, crederetur jam marmore premi nec equi gressum poterant promovere, ac si pulvis ejus de se vincula eis generasset, donec Antistes rediens oratione solveret, quos tacente voce confixit.

D

AUCTORE FORTUNATO EX MSS.

cadaver pueri immobile reddit,

dein moveri imperat.

13 Hoc iterum non minus est prædicandum miraculum, cum in Cincillacensi monasterio *b* Genomerus monachus esset oculorum luce captivus, et annosa tempora una essent nocte cæcitatis transcursa, petiit sibi a viro sanctissimo Albino fieri Crucis signaculum. Quo facto luminis vitalis splendor intravit, et fugatis tenebris, sol quasi peregrinus illuxit.

b

cæcum signo Crucis illuminat :

14 Est et hoc inter reliqua venerabile documentum. Cum in civitate Andegava turris portæ cohærens, damnatis esset carcer effecta, prætereunte E B. Albino, fiebat insolentia de vocibus inclusorum. Tunc ad Judicem precator accedit, ut eos pietatis caussa de custodia relaxaret. Quod cum ille aure surda differret, mox Pontifex ad Deum se fida petitione convertens, tam familiari voce suggessit, ut in loco, quo orationem Sanctus effudit, miræ magnitudinis saxeus quadrus exiliens, portæ aditus fieret carceratis ; quia ante ejus precem, soliditatem suam lapis servare non potuit. Hinc egressi quasi de sepulcro viventes, in basilica S. *c* Maurilionis Domino Albino gratias referentes, se ad vestigia ejus prostraverunt, eo quod suspectos de funere, redire fecerat ad salutem.

cautivos carcerem precibus aperit :

c

15 Item dum quædam mulier, arrepta a maligno spiritu, se beatissimo viro Albino vociferans et ejulans præsentasset, mox adversarius ipse supra ejus oculum in similitudinem vesicæ sanguineæ se collegit. Tunc Pontifex faciens signum sanctæ Crucis, increpavit, dicens : Inimice, oculum, quem non dedisti, nec possis auferre. Mox de collectione ipsa, in phlebotomiæ similitudinem, subtiliter sanguis erupit. Quo fluente, sine læsione oculi, immundus hostis evanuit, et puella incolumis, imperante signo Crucis, evasit.

signo Crucis pellit dæmonem.

16 Sed et hoc magnanimitatis exemplum opportunum ducitur explicandum, quod pro Dei negotio F apud eum non fuerit ulla Regum potentumque personalis acceptio. Denique ad cumulum, cœlestis gratiæ conquirendum, incestarum nuptiarum, execrabilis copulationis jura condemnans, *B. Joannis* irreprehensibilis imitator, quanta sustinuerit, nullus digne poterit explicare. Siquidem Martyr effici cupivit, si non defuisset dextera percussoris. Sed procul dubio palmam martyrii meruit, qui vota desiderii non abscondit. Unde præter labores reliquos, etiam *d* per synodos, pro ipsa caussa sæpius excitatas excurrens, ad postremum quamplurium Episcoporum injunctione, ut excommunicatas a se personas absolveret, vi Fratrum coactus est. Et cum rogaretur, ut *e* eulogias, quas reliqui Antistites, ad personam communione suspensam dirigentes, benedixerant, et ipse signaret, ait ad sacerdotale concilium : Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos caussam Dei recusatis defendere, ipse potens est vindicare. Quo facto, antequam eulogias ejus excommunicata persona susciperet, *f* expiravit : et prusquam portitor perveniret, servo Sacerdotis obtinuit. Qui etiam ad *g* B. Cæsarium Arelatensem

incestis nuptiis junctos excommunicat,

d

e

coactus absolvere, divinitus punientes perdidit :

f

g

A Arelatensem Præsulem, pro eadem caussa consulturus occurrit.

AUCTORE FORTUNATO EX MSS.

17 Sed quia ejus singula non valemus retexere facta, sufficiat de plurimis vel pauca dixisse. Illud quoque Beatissimi testimonium, viventis post obitum, necessarium credimus præ ceteris explicandum. Quia licet teneretur clausum corpus in tumulo, attamen Justi animæ merces exuberavit in fructu. Igitur cum *h* S. Germanus Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex *i* successor ejus, et populus, vellent membra S. Albini in nova basilica devote transponere, et propter cellulæ angustiam, in qua conditus fuerat, non daretur sacri corporis extrahendi licentia; cunctis hæsitantibus et incertis quid agerent, curis popularibus se virtus beatissimi viri mediatrix interserit. Nam expectantibus omnibus, et nihil deliberantibus, repente nutu divino discisso pariete cellulæ, qui erat ad pedes ejus, a parte orientali tres lapides decidunt, scilicet dato signo, per qualem locum se juberet educi posse.

h *i*

corpus ejus transfertur a S. Germano, non sine miraculis :

18 Interea facto aditu dum concentu psallentium sanctum sepulcrum progreditur, a loco, per quem est eductus, palam tres paralytici, jamdiu desperati, redditi sunt sanitati, ac nervi præmortui vivificari didicerunt meritis Dei viri sepulti. Statimque duo cæci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumentes lumina diei ab umbra defuncti : nimirum agnoscentes ejus adminiculo se posse lumen consequi, cujus virtute potuisset paries fenestrari. His et consequentibus infinitis miraculis, etsi summi Pontificis membra recubant in sepulcris, attamen per Creatoris gratiam in æterna secula vivunt merita confessoris.

paralytici 3 sanati :

2 cæci illuminati.

19 Hic itaque cœlesti dono venerandis floribus adornatus, viginti annis et *k* sex mensibus Pontificalem apicem Ecclesiasticæ regulariter censura gubernans, vitæ autem octogesimo anno illud prophetieum cum potentatibus juxta beatitudinis culmina feliciter explens, animam Deo carissimam, ereptam de seculo, mansuram cum Christo, Angelis plaudentibus, Calendis Martii emisit ad cœlos, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

k *Vixit annos 80.*

a *MSS. S. Max* Venetis. *Apud* Venetos, *ut ante* Parisius. — b *Surius*, Germanorum *Machar*, Germanorum. — c S. Mauritius, *sive* Maurilio, *ut hic appellatur, Episcopo Andegavensi, celebrat* 13 *Septembris.* — d *In multis equidem codicibus illius vita damnata sunt incesta conjunctione, ut nominantur in Turribuncio* 3 *cui S. Albinus interfuit anno* 561, 26 *Childeberti Regis.* — e *Dubinus* 6 *Januarii pag.* 431 *ad cap.* 4 *Vitæ S. Melanii. Notat* 2 Eulogias *esse panem aliasve arborias, quas benedictionis gratia transmitti solebant, aut post Missas dari, in signum communionis et caritatis. Ita ille num.* 21 Post Missæ celebrationem, antequam recessissent ad invicem, dedit eis beatus Pontifex eulogias in caritate, cum Dei gratia et sua benedictione. *Ita* 8 *Januarii in Vita S. Isidorii Episcopi Hermitis cap.* 2. *num.* 7 — Adit Pipinum Majorem-domus, patrem Caroli cognomento Martelli, præmittitque suas et eulogias, a veniatione, quam paulo ante exceperat redeundi. *In vita S. Germeri* 3 *Januarii, cap.* 3, *num.* 11, *pag.* 139, *ubi Archidiaconus Autissiodorensis ita loquitur* : Et recte eulogias, illi a S. Germano directas exhibet. *In legenda monasterii S. Saxonis* 12, *Januarii* 2 *num.* 2 — Pro affecta fame a parentibus, ad cujuscumque notitiam, si aliquam transmittere voluerat eulogiam pœnis, Matri suggerat : *Hodie reperta est in nostro opere reparatio, simili modo.* — f *Non recte videtur locum hunc Sanctus in Martyrologio accepisse, ubi ita eum exponit et amplificat* : Unde cum personas quasdam a se excommunicatas absolvere cogeretur, Episcopus inter quos sacris in Gentibus non senuit consedit in hunc modum legitur respondisse : Si vobis subscribere compellor, dum vos Dei cultum deserere negligitis, ipse potius est vindicare. Et mox pœnis cruciamentibus, quam ægritudine oppressus, e vita discessit, præsumptuque posta absolutio ruit. — g *Dubinus* S. Cæsario *Epist. Arelatensis Vitam* 27 *Augusti.* — h S. Germanum *Ep. Parisien. Vitam scripsit idem, qui hanc, Fortunatus, quam dabimus* 28 *Maii.* — i *Hic erat* Eutropius, *ut supra indicavimus.* — k *MS. S. Maximini*, septem.

S. Albinus an ex cœlo mortuus ?

Eulogia.

C

MIRACULA S. ALBINI

auctore monacho Andegavensi ante sexcentos annos.

ex MS. Nicolai Belfortii.

CAPUT I.

Ad sepulchrum S. Albini dæmoniaci liberati, ignis sacer sanatus.

In territorio igitur Andegavensi fuit quidam ex equestri ordine, nomine Berverius, qui repente (quo secreto Dei judicio nescimus) non uno pervasus dæmone, vocibus cœpit fremere, dentibus stridere, semetipsum discerpere. Quam ejus rabiem videntes qui aderant, magno perculsi horrore, quid novi accidisset cœperunt ab eo inquirere. Ille vero non solum recipiendi reddendive rationem sensu carens, sed etiam cum magno in eos impetu ruens, morsibus et pugnis miseros dilaceravit, omnesque a domo fugavit. Amici ejus dolore constricti, ignorantes quid pro illo consilii caperent, (non solius enim hominis in eo, sed multimodas inimici rugientis vires sentiebant) vicinos fortes viros convocarunt, et furentem hominem, non sine magno periculo suo, funibus catenisque colligaverunt. Deinde vanis incantationibus dæmonium fugare conantes, diu et ipsi hominem vexaverunt. Sed hæc non modo nil proficere, verum etiam plurimum nocere intelligentes, saniori tandem consilio, solius Dei præsidia per Sanctorum ejus patrocinia decernunt flagitanda : primumque ad *a* B. Juliani Cenomanensium Præsulis satis anxie energumenum suum circumferentes perrexerunt. Post magnos diversosque itinerum labores, fatigati, mœsti ac pene desperantes, quorundam consilio B. Albini tumulum adierunt. Ubi cum orationi ac jejunio tribus diebus intendissent, ipso tertio die vexatus aliquantulum dormire cœpit : qua dormitatione expleta omnino convaluit. Tunc præsentes amicos blande ac rationabiliter consolans, poscit a vinculis, quibus irretitus erat, absolvi. Qui admirantes et adhuc dubitantes, timentesque subitam hominis mansuetudinem dæmonum illusionem prætendere, ejus verbis non credebant : donec longo usi colloquio ac responsis ejus, revera cognoscunt Christi gratia sanatum.

E

Berverius dæmoniacus, nil adjutus incantationibus,

a

ad S. Albini sepulchrum, post tridui preces et jejunium,

liberatur,

2 Aliud signum, prædicto non dissimile, eodem illo tempore, Dominus per fidelem famulum suum dignatus est ostendere. Amelina namque puella quædam in seculo nobilis, soror cujusdam Elinami Militis, in Britannia confinio apud *b* Credonense castrum manentis, diu fuerat a dæmone vexata. Parentes autem ejus sancti Præsulis Albini famam audientes, et imperialem in fugandis dæmonibus potentiam, ad monasterium illius *c* cum magna fiducia dæmoniacam adduxerunt, totam Fratrum congregationem suppliciter deposcentes, quo sanctum Patronum suum secum interpellarent, ne pateretur mancipari diabolo, quam Christus redemerat sanguine suo. Quorum precibus et votis pius Confessor non distulit subvenire. Mox quippe malignæ superbiæ spiritu fugato, qua vexabatur integræ restituta est sanitati, triumphanto per humilem servum suum Christo Domino.

F

b

uti et Amelina : puella :

c

3 Alio etiam tempore, in vico quodam, nomine Cunaldo, Ligeris ripæ contiguo, quidam nomine Berfridus, gravi infirmitate laborabat, uno ardens pede, quem jam ad talum usque teter ignis consumpserat. Nullum ergo medicinæ remedium inveniens, solum hoc sibi profuturum credidit si beati viri tumbam adiret. Venit ergo ad locum : ibique aliquamdiu demoratus, Sancto supplicabat assidue, quo suæ interventionis

Berfridus a sacro igne sanatus.

A terventionis rore flammam extingueret a suo corpore. Quid plura referam? Quotidie ecclesiæ limina terens, non prius cessavit, ab oratione, quam piceus ille ignis in suo extinctus esset semiusto pede.

Credonense castrum.

a S. Juliani *Apostoli Cenomanorum Vitam dedimus 27 Januarii, ad cujus sepulchrum energumeni liberari multaque alia fieri miracula dicuntur.* — b *De* Credonio *oppido, vulgo* Craon *dicto, actum in Proleg. cap. 2 num. 11. An idem hoc sit, haud facile definiero.* — c *Quod Andegoris est, ut in Proleg. diximus, donatum monachis Ord. S. Benedicti anno 966.*

CAPUT II.

Cujusdam viri pii mira per paralysin probatio, post 7 annos ad S. Albini sepulchrum sanatur.

a

Mihi etiam videtur illud paginæ inserendum, quod ad beati Pontificis mausoleum hoc nostro *a* tempore constat esse patratum, quodque præsentibus visu scio notissimum. Verumtamen quorum hoc relatione didicerim non magnopere curavi nominatim depromere: quia cuncti Andegavenses cives facti hujus testes existunt, sicut gestæ rei narratione patebit.

Girmundus vir pius it ad S. Martinum,

In Andegavensi itaque suburbio, quidam fidelis, Girmundus nomine, cum sua degebat conjuge, non multiplicis possessor substantiæ, habens tamen proprio jure, unde satisfaceret naturæ: et, quod in

B

Christo laudabilius est, abundabat animi mansuetudine et veræ fidei stabilitate, puraque simplicitate. Huic aliquando in mentem venit, ut juxta morem totius regionis B. *b* Martini sanctum adiret sepulchrum. Quo ut pervenit, non hujus seculi prospera, vitamque longævam postulavit, sed de præteritis negligentiis indulgentiam, de imminentibus exitum, contra futuras cautelam, quatenus ad bonam in Christo mereretur pervenire consummationem.

b

nec temporalia petit:

5 In crastino autem dum ad propria remeans iter ageret, mediante jam die, tum corporis lassitudine tum animi præsertim gravedine fatigatus, parumper declinat de via, humique procumbens obdormivit. Post somnum vero ita corporis viribus destitutus est, ut nusquam progredi posset, vixque tandem diu volutando per terram usque ad viam cum magno reperet labore. Ibi ergo jacens, ad Deum, qui est adjutor in opportunitatibus in tribulatione, corde et ore vociferabatur, patientia tamen qua poterat gratias divinæ reddens misericordiæ, quod eum castigatione sua visitare dignaretur. Audierat enim quia quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Pius itaque Conditor sperantem in se diu in flagello sine consolatione non deserit. Nam dum æger hæsitat, ignorans quid de se divina providentia disponeret; equites per viam

C

in qua jacebat, venientes eminus conspicit. Erat nempe quidam civis Andegavensis, qui illud carpebat iter, quo infirmus pergere volebat. Qui confestim illi compatiens, a suis eum levari in equum fecit, (bene quippe illum noverat) sicque usque ad Belgiacum castrum adduxit: deinde ad propriam domum asino devectus est, ubi per annum integrum paralyticus lecto decubuit.

paralysi correptus,

Deo gratias agit.

Hebr. 12. 6

anno integro decumbit:

6 Finito anno consumptaque substantiola, non tam sanitate fretus, quam necessitate compulsus, assurgere e lecto conatus est. Divina quippe gratia operante, paullulum senserat dextram manum cum pede ad pristinum vigorem recalescere, sinistra parte corporis nihilominus, ut erat, debili remanente. In tali castigatione interim constitutus, baculorum sibi sustentacula quæsivit: quibus suffultus, primo cœpit ecclesias atque vicina monasteria civitatis visitare: sæpius tamen B. Albini frequentabat limina, tum pro corporali victu, quem ex monasterii eleemosyna recipiebat, tum quod sancti Confessoris interventu speraret se animæ et corporis salutem impetraturum. Denique parva suppellectili sua vendita asinum comparavit, quo veheretur, Sanctorum limina circumquaque peragrans: Romamque tandem ad beatorum Apostolorum implorandum auxilium cum fideli conjuge perrexit.

fulcris nitens ubi loca sacra.

7 Inde vero redeuntem quædam nobilis et religiosa fœmina apud *c* Lucanam civitatem hospitio suscipit: ac perspecta hominis mansuetudine, ut secum maneat deprecatur, spondens se illi, quoad viveret, sicut patri proprio in omnibus ministraturam. Cui ipse, Deo referens gratias quod sui memor esset, ad horam libenter concessit: sed transactis quindecim diebus, novis quibusdam suggestionibus ut in patriam rediret suadentibus, cœpit in se turbari. Quas primum ab animo refutabat, ratiocinando contra seipsum; Miser ego, inquiens, quis in patria sic ad votum meæ serviet infirmitati? Non hinc migrabo, hic mei exitus diem expectabo. Postea autem ei dormienti visum est videre cujusdam viri magnæ auctoritatis personam, qui primum blandiens sibi diceret: Recede hinc, recede, atque Andegavum repete: illic enim tibi multo melius quam hic procurabitur salus corporis et animæ. Dein vero minitans et terrens subjunxit, nisi obediret, deterius aliquid fore passurum. Quare pavefactus, crastina die, a religiosa fœmina, quæ illi, non ut egeno, sed sicut domino, serviebat, commeatum petens (ut ille mihi referebat) etiam ea plorante, tristis et ipse discessit, atque Andegavum regressus est, ubi a fidelibus necessaria multum voluntarie illi ministrantur: sed ipse quasi quodam præsagio, relictis ceteris diversoriis, in Beati semper Albini delectabatur immorari monasterio. Illic nocte ac die preces ad sanctum Confessorem fundebat, quo apud misericordem Judicem pro se interveniret.

asino vectus, Romam peregrinatur:

c in reditu Lucæ a pia fœmina excipitur,

volente eum remittere:

sed divino instinctu,

dein expresso monitu jubetur Andegavum redire.

E

8 Interea dum hæc ab infirmo aguntur assidue, septimus jam ab ægritudine agitur annus; sæpedicti Præsulis adest natalitius dies. Nocte itaque vigiliarum sacris excubiis celebrata, canoris scilicet hymnis ac spiritalibus canticis et psalmis, lucescente jam die omnes concurrunt unanimes: Clerus aderat cum utriusque sexus populo, necnon et nobilium non minima multitudo: chorus vero monachorum circa Ecclesiæ frequens satagit ministerium. Tunc temporis B. Albini congregationi beatæ memoriæ Abbas præerat *d* Hubertus vir miræ simplicitatis et mansuetudinis. Plures quoque alii advenerant Abbates, cum monachis suis: qui mox solutis primæ horæ debitis orationibus, intraverunt Capitulum, sicut a sanctis Patribus est constitutum.

ubi ei necessaria suppeditantur:

7 anno ægritudinis,

festo S. Albini solennissimo,

d

in summo concursu hominum,

F

9 Girmundus interea, quamvis cum labore, præ nimia multitudine hominum, qui totam usque ad altare basilicam repleverant, mane intraverat *e* presbyterium: prostratusque inter duo altaria, pii Confessoris cum gemitu et lacrymis, ut sibi subveniret, efflagitat clementiam. Tunc, sicut ipse refert ferventiori devotione cordisque compunctione, atque abundantiori ergo Sanctum amore se sensit accendi: quo fervore animi, se in perpetuum Sancti servitio, si convalesceret, devovens, ab oratione diu protelata surrexit: pergensque usque ad januas ante Dominicum altare, ibi cadentibus in unam partem baculis, quibus sustentabatur, quasi ab aliquo illi abstractis, ipse in alteram semimortuus cecidit, ut quidam de turba dicerent, passione aliqua correptum esse. Ceteri vero, qui sanioris sensus erant, dicebant: Ex hoc videbitis eum illico, Sancti operante virtute, sanatum. Et jungentes vota clamabant: S. Albine succurre. Ad hanc vocem brachium infirmi manusque arida moveri, pes quoque ejus, quem diu contractum pendentemque habuerat, ac si ab aliquo magna vi traheretur, cœpit extendi: ita ut aliqui

e

ferventer eumdem Sanctum orans,

mirabiliter in conspectu omnium sanatur:

D AUCTORE MONACHO ANDEG EX MS.

AUCTORE MONACHO ANDEG. EX MS

A aliqui circumstantium nervos poplitis ejus stridentes in ipsa extensione se audisse referant : unde etiam sanguis emanans usque ad calcem defluxit. Sic demum post septem annorum debilitatem, operante Christo, pro meritis sancti Confessoris sui Albini, sine aliquo sustentantis adminiculo, se super utrosque pedes erexit : rectisque gressibus coram omnibus sanctum Confessorem, suæ sanitatis auctorem glorificans ambulavit.

10 Fit in populis magna exultatio, cunctorum corda spiritali replentur gaudio, in omnibus cordibus nova oritur compunctio. Mox in cœlum laus et jubilum dirigitur TE DEUM LAUDAMUS consona voce dicentium, reboante simul tumultu signorum. Quo clamore, Capitulum interrumpitur monachorum : omnes in commune nomen Domini glorificantes, sancto Præsuli suo Albino gratias referunt ; quod ne nunc quidem, quamvis hujus vitæ corruptibilis carcere solutus, plebem suam desereret. Jam vero Abbas prædictus Girmundum advocans, et ab illo audiens, quod, quamdiu vita sibi comes esset, a monasterii servitio nonquam discederet, præcepit ei peregrinis, egenis, et infirmis deservire, sub monachi manu, quo pauperum curam gerebat ; Eia inquiens, curam
B infirmis illam impende, qualem impendi nunc usque voluisti in te ? Conscientia te convenit tua : redde luguentibus vicem servitii, quod paullo antea fideliter tibi poscebas fieri. Quam ipse obedientiam devotus humiliter suscepit, devotior septem annis caritative exercuit. Cujus ad extremum, humilitatem, caritatem, atque obedientiam, Abbas totaque congregatio diuturna experientia cognoscentes, intra monasterii claustra receperunt, sanctoque habitu munierunt. Quem ego, quamvis specietenus monachus, monachum vidi psalmis et orationibus ferventissime studentem.

11 Et licet a Domino Walterio, monasterii tunc Decano, nunc vero *f* Abbate (qui me maxime, ut hæc stylo commendarem, compulit) et a pluribus aliis, qui miraculo præsentes adfuerunt, hæc quæ scribo audierim ; illius tamen ore omnia quæ sibi evenerunt certius didici, ejusdemque frequenti atque supplici precatu scripsi. Cujus preces sæpenumero (ut sum talis studii imperitus) repulsi timensque ne pro inani gloriæ appetitu hoc requireret, subjiciebam : Sufficiat, inquam, tibi, o Pater, in hac etiam vita recepisse duplicia ; quia, et corporis, quam perdideras, sanitatem, et animæ salvandæ
C occasionem, sancti Confessoris precibus conseruta es. Quamvis hoc sperandum gloriosius sit in resurrectione, quando justi corpore simul et anima immortalitatis gloriam accepturi sunt. Ille autem e contra aiebat : Mihi vere tanta bona, nullis meritis meis præcedentibus, pissimi Patris nostri gratia contulit, quanta nec sperare potui. Sed est aliquid, in quo pro Christi gloria, non pro me, gaudeo : quod omnes, qui me debilem noverunt, dum Patroni nostri interventu sanatum vident, Christi nomen glorificant, Confessorisque ejus, Beati scilicet Albini, virtutem magnificant ac prædicant. Quapropter hoc summopere desidero, ut quod nunc agitur ad ædificationem animarum videndo me, usque in finem seculi agatur scriptum legendo et audiendo, quod B. Albinus Patronus noster fecit in me ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi.

post solemnes gratias ab omnibus actas,

ipse se ministerio cœnobii devovet :

servit pauperibus :

post 7 annos fit monachus

f

scriptori omnia narrat,

et ut scripta ei legi precatur,

3 *Quo tempore ei erit scriptor in Prolegomenis ostensum.*
b *Peregrinationis ad sepulchrum S. Martini Turonensis mentio est in multis Sanctorum historiis : de quo agemus XI Novemb.*
c *Celebris urbs Ebroica Lucæ* — d *Hubertus, ut ex Chronicis licet a Labbeo nostro editis patet, anno* 1001. *Abbas S. Albini est ordinatus.* — e *Presbyterium ostendimus ad cap.* 1 *Historiæ translationis S. Sigeberti Febr. cap.* 2 ; *Sol. 11, partem esse Chori, in qua altare, aut ettam plura, ut hinc patet.* — f *Supra ex nostris ordinatus Abbatem an.* 1036

Prolegomenis

D

CAPUT III.

Victoria de hostibus ope S. Albini : jurandi consuetudo castigata.

Nec vero terra nativitatis sancti Præsulis munificentiæ virtutum ejus existit immunis. In Venetensi namque territorio vicus quidam est in littore oceani maris situs, quem Britannica lingua *a* Gueuran vocant, ob plurimum commercium salis valde populosus. Cujus incolæ sanctum Confessorem sancto venerantur amore, miraque post Christum colunt veneratione : quod magnifica illic probat basilica, in ejus honorem ipsorum studio constructa. Ad hujus vici portum quodam tempore armata plurima classis advenit navium, Aquilonares piratas asportantium, quos nos Normannos vocitare solemus. Efferum adeo, nimiumque crudele hominum genus, cruorem semper fundere humanum sitiens, bonisque alienis inhiare, juvenes et virgines captivare, senes sine ulla misericordia trucidare. Horum igitur improviso adventu, ita sunt omnes coloni terræ illius perterriti, ut quid agerent, quo se verterent, omnimodo ignorarent. Nam resistendi vires nullæ, fugiendi vero, nisi relictis parvulis cum uxoribus cum omni supellectili, nullus aditus. Sese tamen tubarum clangore convocantes, omnes ad B. Albini ecclesiam cum magnis votis confugiunt : Albinum auxiliatorem, Albinum advocatum : Albinum ducem suum atque signiferum plorando rogitantes.

E

13 Tali trepidatione tumultuantes, quidam vir curialis, claro visu venerabilis, nulli eorum notus, militis specie apparuit, fulgentibus stipatus armis, qui illorum tarditatem increpans, ait : O ignavi, modicæque fidei, quid dubitatis cum gente, quæ sine Deo degit, certamen inire ? Num Christo Domino impossibile est, vel in pluribus, vel in paucis triumphare ? Cum præsertim B. Albinus jam diu præsens expectet, paratus vobis auxilium præbere. Memento te David, inermem puerum gigantem Goliam cunctis horrendum lapide uno stravisse. Quo dicto, omnes animo accensi, cum hostibus congrediuntur ; qui jam aderant pervadere omnia parati, quodque universa diriperent, occiderent atque igni traderent, nolebat. Parvulus vero grex S. Albini in hostem impetum fecit : et licet pauci contra plures, contra armatos inermes, indocti contra prælii assuetos, non suis, sed Dei freti viribus, hostiles cuneos prostraverunt. Nec mora : piratæ sentientes Deum pugnare, non homines, in fugam versi, plura suorum cadavera in littore relinquentes, velocius quam venerant, suas adeunt carinas, nec ultra illas pervadere terras ausi sunt.

a Gueuranz vici incolæ

subito appulsu Normannorum territi,

S. Albinum Patronum suum invocant :

ab ignoto milite ad spem excitati,

barbaros impetunt,

F

ac fugant, multis cæsis,

14 Sancto itaque auxiliante, devictis hostibus atque fugatis, postquam inquirentes, in tanto congressu, non solum nullum perisse suorum, sed ne vulneratum quidem fuisse percipiunt ; illum solummodo militem incognitum, quem confortatorem habuerant, suo numero deesse cognoscunt. Quo eventu, valde dolentes tristesque effecti, (occisum namque suspicabantur, quippe qui præ omnibus super inimicas acies insilierat) omnia mortuorum corpora diligenter scrutantur, ut eum vel sepultura honorarent. Sed illo minime invento, nulli jam dubium fuit, quin *b* Angelica virtus extitisset, missa a Domino in adjutorium devotæ plebis. Hisque ita prospere peractis, omnes cum gaudio ad basilicam concurrunt sancti Confessoris, vota sua solventes cum sacrificio laudis.

nemine suorum amisso,

ac militem illum Angelum fuisse judicant.

b

15 Tempore autem quo venerandus Abbas *c* Othbrannus, abbatiam S. Albini Andegavensium Præsulis administrabat, miserarum humanarum miserens Deus, indiscretam probans se damnare juramentorum

c

A mentorum præcipitationem, et jurandi horribilitatem, per unius illorum periculum alios terrificavit, et per ipsius consolationem rursum consolatus est ceteros. Quadam namque die, quæ Mercurio dicata est ab erroneis antiquis, adolescens quidam, Fulco nomine, filius cujusdam militis, nomine Theodorici, de castro quod *d* Camilliacus vocatur, *e* Toarciacum (sic vico vicino vocabulum est) cum aliis hominibus, et onerferis jumentis perrexerat, patris imperium executurus. Oneratis ergo annona jumentis, pro qua asportanda ierant, dum reverterentur, accidit eidem Fulconi, ut dum fascem asini vergentem relevare vellet, in vulnere, quod ei nuper quidam in manu crudeliter inflixerat, multum proinde doleret. Quamobrem iratus in suum malefactorem, licet absentem, dum ei vel voto malefacti vicem imprecari, ac per pretiosi Albini juramentum, motum animi exprimere vellet; postquam Sanctum incaute juravit, antequam commotionis suæ votiva verba formasset, subito obmutuit. Cujus silentii causam dum socii inquirerent, nihilque præter lacrymas et nutus quosdam extorquere possent, perducunt illum ad patrem.

d e

malum alteri imprecans, juransque per S. Albinum,

fit mutus :

16 Nec multo post, fama talis eventus per totam vicinitatem ventilata, consilium parentes inierunt, per illius suffragium quærendam esse puero consolationem, per cujus offensam amiserat locutionem. Pater itaque assumptis amicis Andegavum filium destinavit, ac monachorum B. Albino obsecundantium precibus commendavit. Quem exceptum Abbas et monachi humilibus votis Deo et S. Albino obtulerunt, et ante illius sacratissimum corpus prostrato devotam perseverantiam indicentes, solitarium inibi reliquerunt, clausisque super eum sacrarii januis (nam vespera jam erat) recesserunt. Cumque ille genitus et lacrymas potius quam voces et verba effunderet, subito obdormivit. Nec mora : astitit ei S. Albinus, vultu et habitu alium et alium, primoque misericordiæ verba præmittens, præcepit ei ut surgeret et loqueretur. Dein casus ejus causam exposuit : quod scilicet non pro ipsius solum peccatis, sed et pro illorum, qui Deum ac Sanctos in reverentur jurare præsumebant, temeritatibus arguendis, accidisset. Postremo indixit ei ut vitam emendaret, Deoque et Sanctis ejus reverentiam haberet, omnesque quos posset ab illicitis cavere præmoneret; servitores quoque Ecclesiæ illius instrueret, ut in loco illo, quem Deus diligebat, sic ministrarent, quatenus gradum bene ministrantibus repromissum adipisci mererentur; seque ipsum etiam omni vita sua ibidem in Dei summique servitium manciparet. Hæc prolocutus abscessit : et (ut adolescens nobis postea retulit) per vitream mausoleo suo antepositam sese celeriter egrediendo exiuit. Mutus illico clamat S. Albine, quare hunc abis? Monachi pariter adveniunt ad clamorem muti loquentis. Postquam ergo mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis, (nam et ego tam mirabili miraculo quamquam indignus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos unius exemplo ad cautelam mali præstruebat, magnalia ipsius dulcibus hymnis extulimus. Qui vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

B

ducitur ad S. Albini sepulchrum,

et ibi coram insomnis apparente eidem recipit.

D AUCTORE MONACHO ANDEG. EX MS. *mentus ut se monstr*

et ubi deinceps Deo serviat.

a Guerrandam *nunc, seu* Guerrandum *vocant, vulgo* la ville de Guerrande. *Argentræus lib. 2 histor. Britann. cap. 23 olim* Autam Quiriacum *dictum scribit. Idem lib. 5 cap. 8 breviter hanc Guerrandinorum de Normannis victoriam narrat : fusius aliquanto Albertus le Grand, hunc fere in modum : Oppidum repletum jam sæpius assultu, eoque averrimo, oppugnabant barbari. Restiterant aliquandiu oppidani, sed numero hostium territi, armisque suis difficultes, valetudo imperanda anxia statuerunt. Ergo publicas precationes indicunt, instituunt per compita supplicationes, præcipue Tutelarem suum Ducem ajunctal. Albanum nempe, ut antea dictum. Venit ea res feliciter : subito namque qui armorumque cultus imperitus, ut non una solum turri navali, sed oppidi altero hostem statuerent. Corripiunt denuo arma, ocyus extra urbem vastrunt, demissis pontibus erumpunt portis, sed prinsquam extima septa transgrederentur, allabitur cæcto specioso forma adolescens, præstanti insidens equo, armis splendentibus instructus, vocatusque hunc cum urbanis, duxque se quem invocarint adesse : arripiat ergo animos, neque præventum segnantur. Eo igitur duce castra hostium, nihil ejusmodi metuentium, invadunt, cædem maximam efficiunt, ut terra tota strata cadaveribus esset. Interea Equus ille beatus videri ab iis desit.* — b Innotuerat hæc Belgicis in margine. Ipse forsan erat S. Albinus, et ideo malluni legere Divisæ. — c *Supra diximus ex Chronico loci,* Bibrannum *Abbatem factum an.* 1062, *obiisse* 1081. — d Chemille *oppidum est Andium ad fluvium, qui vulgo* la ligne *appellatur, influitque in Ligerim.* — e Touarce *oppidum itidem in Andibus, ad Ligerim fluvium. Diversum illud est a* Thouarcio *oppido, vulgo* Thomars, *in ipsis Andium Pictonumque finibus, ad* Thoedum *seu* Thoedam *amnem, Gallice* Thoe *dictum.*

Normanni ad Guerrandum victi ope S. Albini. F

Chemille *op.*

Touarce *op.*

DE S. MARNANO
EPISCOPO IN SCOTIA.

I MARTII

In Aberdonensi Episcopatu

coli solet S. Marnanus Ep. 1 Martii :

in Aberkerdour sepultus, ægros curat,

C Aberdon (*quod* Boni ostium *significare Britannice Camdenus scribit*) *urbs est Scotiæ maritima in Marria provincia, olim cum vigere orthodoxa religio, Episcopatu ornata : cujus Breviarium anno* MDXC, *impensis Walteri Chepman civis Edinburgensis excusum. Ex hoc excerptæ Lectiones, sive Sanctorum Scotorum breves Vitæ, Duci extant in seminario Scotico Societatis Jesu, quorum nos tale nacti exemplum summo. Ad diem primum Martii, elogium in iis legitur* S. Marnani Episcopi et Confessoris : *Sed pars prima hausta est ex S. Maximi homilia, quæ in communi Confessoris Pontificis recitari solet. Tum illa de ejus sepultura et eclipsis subnectuntur.*

2 Tandem corpore sui gravatus infirmitate, in sancta senectute animam suam sanctissimam ad cœlos penetrandos præmisit, et in ecclesia de Aberkerdour, quæ nunc pulcherrimo Duverne fluvio montuosa et vallata existit, digno cum honore sepelitur : et ibidem hucusque, Deo operante, requiescit, indies sanitatem præbens languidis. Glorioso vero caput ejusdem singulis Dominicis diebus per annum, populo et Clero supplici ter deprecantibus, et luminaribus accensis, lavari solet, et infirmis et male habentibus quacumque ægritudine, deferri usus est : qua potata per eosdem, eorumdem infirmitatibus permaximo adjumento est, et quamplurimi exinde meritis beati viri sanitatem percipiunt.

3 Eveni equidem, ut nonnulli malorum cogitationum vere nequissimi, inconsulto furore et iracundia succensi, quadam bona Ecclesiastica, eidem Ecclesiæ de Aberkerdour annexa, surriperent. Monuit inter eos per Diœcesanum Antistitem, ut beato viro et Ecclesiæ suæ, quibus injuriati sunt, satisfacerent : qui illic venientes pedibus ibi decisi, et cervos in manibus gestantes, metu tamen, et non Sancti amore perculsi; (tantum dictu!) cervi hujusmodi in illorum manibus, quacunque arte ejus sepulchro apposita, lumen emittere minime valuerunt : depositi vero de illorum manibus, illico accensi sunt. Tyrannus insuper arborem quandam de territorio Ecclesiæ ejusdem de Lochelbis, Aberdonensis diœcesis, vi extraxere intendant, eamque per rusticum quemdam eradicata : quam cum rusticus ille in ejus dorso leviter apprehendisset, et ad eremi et finitimi ejusdem terræ Ecclesiasticæ asportasset; ibidem paullisper defatigatus arborem deposuit : qui cum eandem denuo ultra deferre conaretur, tyrannus ille eum inquilinis suis familiaribus præ nimia gravitate deferre non potuerant. Atque dictum relictæ, illius Ecclesiæ parochialis Clericus quidem ejusdem arboris in pristinum locum asportavit

F

in ejus ecclesiam importati, mirati infamias

EX BREVARIO ABERDON.

A asportavit, quam tyrannus ipse cum omnibus suis movere nequiverat.

4 *Hactenus Breviarium. Unde manifeste colligi videtur, in qua primum tumulatus fuit ecclesia* S. Marnanus, *in ea etreliquias illius ceteras asservatas, et caput ablui aqua solitum, ad morborum dein curationem efficaci. Verum qua in provincia Scotiæ extet locus ille* Aberkerdor, *sive* Aberkerdour. Duverna *flumine irriguus nondum assequi potui. David Camerarius lib.* 3 *de Scotorum pietate, scribit* S. Marnanum post varios in Scoticana Ecclesia susceptos labores, *vita functum in Annandia, Scotiæ provincia Angliæ vicina, ac mox isto subdit :* Habebat Moravia S. Marnani caput, quod summa cum pompa et honore (comitante præsertim Innesiorum tribu nobili et antiqua, quæ tenerrimo in Marnanum ferebatur affectu) ad aeris serenitatem a Deo postulandam circumferri solebat. *Sed prout ab* Annandia *distat* Moravia, *vulgo* Murray, *ultra Caledoniam silvam. Facile tamen adducimur, ut in ea provincia, aut alia propinqua sepultum fuisse credamus, cum* Duvernæ *fluvii, quo munita et vallata fuisse Ecclesia de Aberkerdour dicitur, affine utcumque nomen* Innernes, *validæ olim eo tractu arcis videatur, atque etiam* Findorniæ *fluvii : Quamquam et eis eas oras*

B Erna *est amnis, qui in* Tai *æstuarium influit : idemne forsan* Duverna *sit, divinare non sat promtum externis.* Aberkerdourensis *Ecclesiæ meminit idem Camerarius : sed haud scio, an non a loco sepulturæ, atque eo qui caput asservarit, defunctum faciat, etsi reliquias eius celebrem fatentur :* Extat, *inquit*, Ecclesia Aberkerdoure Duverno amne irrigata, Marnani nomine, peregrinantium ad sacras ibidem Marnani reliquias celebris.

5 *De ætate actisque* S. Marnani *certi nihil hactenus reperimus. Non enim probare omnino ea possumus, quæ idem Camerarius scribit, his verbis :* S. Marnanus Episcopus et Confessor, cujus ductu et consilio Aidanus Scotorum Rex XLVIII de Ceulino Orientalium Saxonum et Ethelfrido Northumbriæ Regibus, non citra miraculum, victoriam reportavit. Ob inopinatam quippe multitudinem Saxonum infidelium exterrito Aidano Rege, animos jam prope desponderant Scoti : cum Marnanus Sanctus perculsos motu milites cohortatur, ut in Christum Dominum Deum exercituum spem omnem reponant, et ut salutari signo Crucis frontibus communitis inquavidi, Jesum Christum inclamantes, ferantur in hostem. Factum ut imperarat Marnanus : tantisque in hostem (signo

C Crucis communiti, Christumque Jesum nominantes) animis irruerint, ut ingentem stragem ediderint, cæsis e Primoribus Saxonum Ceulino et Vitellio, ceteris in fugam versis. Hanc victoriam Crucis labaro, et Sanctorum Columbæ (qui et eandem longissimo distans in Jona insula prophetico spiritu annuntiavit) et Marnani precibus attribuendam omnium una vox. *Sequi videtur hic auctor rerum Scoticarum scriptores, Hectorem Bachum, Joannem Lesleum, et Georgium Buchananum, qui tamen* S. Marnani *non meminerunt, et in multis hallucinantur, dum varia Aidani Regis adversus Ethelfridum Northumbriæ Regem bella memorant, ab ipsomet Northumbro suscitata, cum unicum videatur Beda, et ab ipso motum Aidan. agnoscere. Ita enim lib.* V *Ecclesiast. historiæ gentis Anglor. cap.* 34 *scribit :* His temporibus Northunbrorum regno præfuit Rex fortissimus et gloriæ cupidissimus Ethelfridus, qui plus omnibus Anglorum Primatibus gentem vastabat Britonum... Unde motus ejus profectibus Edan, Rex Scotorum, qui Britanniam inhabitant, venit contra eum cum immenso ac forti exercitu, sed cum paucis victus aufugit. Siquidem in loco celeberrimo, qui dicitur Degsastan, (id est, Degsæ lapis) omnis pene ejus est cæsus exercitus. In qua etiam pugna Theobaldus frater Ethelfridi, cum omni illo, quem ipse ducebat, exercitu, peremptus est. Quod videlicet bellum Ethelfridus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo tertio, regni autem sui, quod viginti quatuor annis tenuit, anno undecimo, perfecit : porro anno Focatis, qui tum regni Romani apicem tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam Regum Scotorum in Britanniam adversus gentem Anglorum usque ad hanc diem in prælium venire audebat. *Hæc Beda. At si id bellum concitaverat Ethelfridus, cur non usus victoria est, et Aidani regnum invasit? Qui vero tunc potuit S. Columba suis precibus pro Scotis indicere, qui sex annis prius diem obierat? Nam ut Bedæ lib.* 3 *cap.* 4 *testatur,* venit de Hibernia in Britanniam *S. Columba anno* DLXV, *mortuusque est* post annos circiter triginta et duos, ex quo ipse Britanniam prædicaturus adiit.

D

6 *Sed mire ista Scotici scriptores perturbant : quidam Aidanum mortuum aiunt anno uno ante S. Columbam, alii hujus* audito transitu, mœrore magis quam morbo correptum, brevi extinctum. *Ita Hector. Subscribit Buchananus, qui tamen fatetur clade affectum Aidanum, sed undecimo anno post eam victoriam eidem in Northumbria de Ethelfrido relatam, quam* in Jona insula suis sodalibus renuntiavit Columba. *Certum est S. Adamnani testimonio in Vita S. Columbæ, retulisse Aidanum victoriam, S. Columba pro eo cum suis Deum precante. Ita enim scribit lib.* I : Cum esset vir sanctus in Jona insula, subito dicit ad suum ministratorem Dermitium : Cloccam pulsa. Cujus sonitu Fratres incitati ad ecclesiam ipso sancto Præsule præeunte cœpere currere. Ad quos ibidem flexis genibus infit : Nunc intente pro hoc populo et Aidano Rege Dominum oremus, hac enim hora inierunt bellum. Et post modicum intervallum egressus oratorium, respiciens in cœlum, inquit : Nunc barbari in fugam vertuntur, Aidanoque quamlibet infelix, tamen concessa victoria est : *Jacobus Usserius ex quibusdam annalibus id prælium contigisse putat anno* DXC, *biennio post Fordonusabrevi ætatus auctus Ceaulinum Occidentalium Saxonum potentissimum Regem maxima clade a Britannis affectum. Sed hæc* IX *Junii ad S. Columbæ Vitam quærere licebit. Satis hic fecerit ostendisse omnia isthæc perturbate a Scotis narrari. Nam quod Camerarius Ethelfridi adfuisse scribat Ceulinum Orientalium Saxonum Regem, fallitur, Buchananum temere secutus : nullus enim apud Orientales Saxones ejus nominis Rex fuit. Fuit Occidentalium Saxonum Rex potentissimus Ceulinus, quem alii* Ceulinum, *et* Ceulinum *appellant. Is anno* 593 *periit, ut habet Chronologia Saxonica, Wigornensis, alii. Quo eodem anno Ethelfridus Northumbriæ regnum adeptus, primo acriter sua defendit, ut habet Malmesburiensis. Non igitur unquam cum Ceulino, sub idem tempus mortuo, bellum adversus Scotos gessit : quam annodemum regni undecimo Rex Scotorum Edan (inquit) rem auctio successibus ejus invidens, detrectantem etiam in bellum impulit. Hactenus de pugna illa, cui interfuisse S. Marnanus dicitur, absque ullius alterius scriptoris testimonio.*

E

7 *Probabilius videri cuipiam potest, quod idem Camerarius subnectit :* Marnanus Sanctus, *inquit*, mortuo Aidano Rege annos supervixit multos, et ingenio Regi hujus nominis quarto et Aidani fideique auctor tant, ut advenas Anglos, etsi suos et Christiani nominis hostes infestissimos, summa cum humanitate et liberalitate exciperet, quod magna esset caritatis et humanitatis vis infidelibus Christo aggregandis, quod et fecit Eugenius Rex, Ethelfredi Angliæ Regis recens ab Anglis occisi filius profugis permodestice exceptis, et Christiana religione diligenter imbutis. Nec frustra : Ethelfredi quippe filia Oswaldus et Oswi a Scotis fidem electi magno studio rem Christianam, in Reges evecti, apud Anglos promoverunt.

Ista

an mortuus in Annandia,

caput in Moravia servatum?

sex annis post mortem S. Columbæ,

quo orante aiunt vicerat,

peregrinatio ad ejus reliquias.

Aidano Regi obtinuisse victoriam dicitur,

forte Ceaulinum anno 590,

mortuum anno 603, quo Ethelfridus Rex factus,

ut et S. Columba :

at non contra Ethelfridum Regem,

S. Marnani consilio benigne ferantur accepti in Scotia et convicini validi : cui Anglo,

a quo victus Aidanus anno 603

A *ab Eugenio Rege pacifico,*

Ista Camerarius. Et sane quidem post victum ab Ethelfrido Aidanum, ut supra retulimus, ad id usque tempus, quo historiam suam Beda scripsit, Scoti Britanniam incolentes, gentem Anglorum minime infestarunt, quod idem scriptor confirmat lib. 5 *cap. ultimo his verbis :* Scoti qui Britanniam incolunt, suis contenti finibus, nihil contra gentem Anglorum insidiarum moliuntur aut fraudium. *Scribebat autem, ut post indicat,* Incarnationis anno DCCXXXI. *Contrarium tamen de Aidani filio* Eochodio Buidhe, *sive* Buydwelf, *quem Scoti* Eugenium *vulgo nominant, tradit apud Usserium pag.* 710 *Fordonus,* paci raro, sed bello continue curam adhibuisse : gravibus semper regiones Saxonum irruptionibus, aliquandoque Pictorum, infestasse. *Sed majorem Bedæ, temporibus illis proximus, fidem meretur. De S. Oswaldo qui patre Ethelfrido anno* DCXVII *in acie interempto, cum fratribus in Scotiam fuit deportatus, ubique Christianæ fidei mysteriis imbutus, agemus* V *Augusti, quo colitur.*

licet alii hoc negent.

8 *Porro Camerarius, quæ de* S. Marnano *scribit, hausisse se indicat ex Breviario Aberdonensi, Skonensibus Chronicis, ac Regii Calendario et aliis. Breviarii Aberdonensis verba supertus recitavimus. Adami Regii Calendarium vidimus, in quo vixisse dicitur* Marnanus *sub* Indulpho *Rege, quem Scoti scriptores seculo decimo tradunt regnasse, annis post Aidanum atque Eugenium trecentis, et quod excurrit. Skonensia Chronica, quæ sæpius citat Camerarius, ubi modo extent non indicat, nec uspiam eorum adnumerat verba. Thomas Dempsterus Histor. Ecclesiast. Scotor. lib.* 12 *cap.* 832 *ad tempora quoque Indulphi refert, dum* floruisse *tradit* anno DCCCLXII, *ac* scripsisse multa, sed apices paucorum superare. In his pro fœdere servando lib. 1. Monitorium ad Ecclesias patrias lib. 1. *Ubi ea extant? Antiquum obtinet ille auctor, ut neminem e veteribus Scotis sanctitatis fama claris præterent, quin ei aliqua litterarum monumenta affingat. Addit ibidem et in Menologio, citato Regii Calendario, die secundo Martii coli, cum Regius aliique primo statuant.*

D *Alii vixisse S. Marnanum seculo* 10 *tradunt,*

et libros scripsisse,

colique 2 *Martii.*

DE S. SIVIARDO
ABBATE ANISOLENSI IN GALLIA.

B AN DCLXXXVII I MARTII

Anisolensis cœnobii Abbas S. Siviardus.

Vetus est ac celebre in Gallia monasterium in agro Cenomanico, seculo Christi sexto fundatum a S. Karilepho, super fluvium qui dicitur Anisola, ubi multi fontes frigidas aquas ebullinnt, *ut in ullius Sancti Vita Calendis Julii habetur. Papirius Massonus in descriptione Galliæ per flumina.* Ainsulam *vocat. Gallice fluvius* Anisle *appellatur, monasterium* S. Cales *vel* Calais, *ab ipso S. Karilepho, de quo alibi plenius. Hic Abbas fuit altero post Karilephum seculo S. Siviardus, aliis Civiardus, Sevardius, Sevardus. Vitam ejus MS. reperimus et Parisiis in monasterio S. Victoris, et Senonibus in Ecclesia Cathedrali, contulimusque cum ea, quæ tertiæ Surii editioni inserta est. Scripta ea est ab auctore coætaneo, ibidem, ut videtur, monacho. Etenim num.* 1 *sic ait :* De quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote. *Ac paullo post :* Nostro etenim tempore extitit hæc nobis sancta propago. *Deinde num.* 2 : cujus nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus.

Vita a coætaneo scripta.

2 *Obiit autem* S. Siviardus, *ut num.* 7 *dicitur,* anno octavo regni Domini Theodorici regis. *Non Theodorici* I *Regis Austrasiæ, filii Clodovei* I. *Nam is mortuus est anno* DXXXIII, *priusquam fortassis S. Karilephus monasterium Anisolense ædificaret : nec ad eum spectabant Cenomani, sed ad fratrem ejus Childebertum, qui ad illius monasterii fundationem largitus est, quantum die uno circuire Sanctus asino vectus posset. Neque anno octavo Theoderici Burgundiæ Regis decessit Siviardus, ut Wion et Gabriel Bucelinus existimarunt, qui tamen perperam ejusdem Regis annum octavum convenire in annum Christi* DCVIII *credidernnt, cum* III *patri Childeberto anno* DXCVI *successerit in Burgundiæ regnum : Qui tamen in Cenomanos juris habuit nihil, cum hi sub Clotario* II *imperio essent, exiguo licet tempore eam ditionem aliasque Clotharii ereptas tenuerint Theodoricus et Theodebertus, sed mox restituere coacti, ut non sit probabile scriptorem hunc notam temporis mutuaturum fuisse ab iniqui usurpatoris regno. Theodericus igitur, cujus anno octavo e vita migravit S. Siviardus, fuit Clodovei* II *filius, qui post eædem Childerici fratris ætate anni* DCLXXIX *regnum recuperavit, et a principio Westrasiam, unaque Cenomanos tenuit, nactusque Dagoberto* II *integrum Francorum monarchiam adeptus est. Ejus ergo annus octavus cæpit ab anno* DCLXXXVI, *ac sequentibus Martii Kalendis, anno* DCLXXXVII, *mortuus est S. Siviardus.*

obiit anno 8 *Theoderici* I. *Clodovei* 2.

Christ. 687.

3 *Hujus ad eum diem inscriptum est Martyrologiis nomen, Romano vulgato, ac Petri Galesinii, Molanique ad Usuardum Auctario : tum Constantii Felicii Ephemeridibus, et Martyrol. Gallicano Saussaii : itemque monasticis Arnoldi Wionis, Hugonis Menardi, Benedicti Dorganii, Gabrielis Bucelini. Idem, ut ante dictum, alibi* Senardus, Sevardus, Sevardius *scribitur. Ita Martyrol. Coloniæ anno* MCCCXC *excusum :* Ipso die SS. Simplicii et Senardi Confessorum. *Eadem habet MS. Florarium, sed* Sevardi *nomen pro* Senardi. *Hermannus Greven in Auctario Usuardi anno* MDXXI *excuso :* Ipso die Sevardii Abbatis. *idemque legitur in MS. Martyrologio Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellis. Andreas Saussaius iterum cum in appendice Martyrologii et ad* IV *Decembris refert : cui etiam diei adscribit parentem ejus* Sigirannum, *cum altero S. Sigiranno. Agunt præter hactenus citatos de* S. Siviardo *duo celeberrimi historiæ Episcoporum Cenomanensium scriptores Antonius Corvæservus et Joannes Bondonnettus, traduntque abnepotem fuisse S. Bertrauni Episcopi Cenomanensis : qui nimirum in testamento suo* Sichannum, filium Sigechelmi, dulcissimum pronepotem *suum videtur appellare, quem illi* Sigirannum *esse autumant, patrem S. Siviardi. De S. Bertrando agemus* XXX *Junii.*

E *inscriptus Martyrologiis* 1 *Martii,*

etiam sub Senardi nomine,

et 4 *Decemb.*

an abnepos S. Bertrandi Episc.

VITA

F

Ex vetustis codicibus MSS.
Senonensi et Parisiensi S. Victoris.
collatis cum tertia editione Surii.
auctore coætaneo monacho Anisolen.

S. Siviardi Vita a cœva

Fratres dilectissimi, Dominum omnipotentem, qui et in suis est admirabilis semper electis, quos et præscivit atque prædestinavit ante mundanam constitutionem, oportet nos tota mentis fortitudine collaudare : et licet unusquisque juxta sensus sui capacitatem id conetur agere; tamen oportet ut creatura rationalis suum assidue glorificet atque collaudet factorem. Quid enim aliud retribuemus Domino pro omnibus, quæ gratis nobis et largiter ipse tribuit, nisi ut mente sagaci universa considerantes ejus beneficia, reddamus pro a singulis Domino sacrificium laudis, quæ est in conspectu ejus vera et acceptabilis hostia, si processerit omnino a mente devota. Unde et presenti opusculo, plano videlicet et simplici, hæc historiola, quam contexere dignum profectu putavimus ad Dei laudem, exordium sumat . a cujus pio

a

A munere tribuitur singulis, quidquid in servis suis utiliter *b* eruditionis invenitur. Igitur de quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote, hic pauca de ejus admirabili vita vel conversatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decrevimus : unde et fraterna concordia optimo ejus ædificetur pietatis exemplo, *et* Christi laus semper accrescat per suum fidelem famulum supradictum. Nostro etenim tempore extitit hæc nobis *c* sancta propago, per cujus os Deus larga prædicationis pocula suæ propinavit Ecclesiæ.

b — *a coætaneos.* — *c*

2 Et quidem ipsius sancta origo non de genere rustico, sed magis de nobili prosapia processit. Natus enim est in pago Cenomanico, *et in* parochia *d* Deablentica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, a genitore scilicet Dei famulo *e* Sigiramno, necnon venerabili ac Deum timente fœmina genitrice ipsius, quæ vocabatur Adda. Ab his namque nobilibus ac felicibus genitoribus procreatus, processit in mundum hic optimus Christi miles Siviardus. Cujus nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus. Et quidem in ipsa sua adolescentia inter reliquos *coætaneos* suos valde dissimilis erat in conversatione ; ætate scilicet juvenis, sed moribus grandævus erat. Non enim puerili-

d — *e* *In nobilibus et pius parentibus natus,*

B liter levis fuit, sed magis gravitate fundatus. Et illud, quod solet juvenilis ætas litteraturæ disciplinam fugere ac laborem, hic summo expetit *f* devotionis cultu. Ex quo sacro usu, comitante Christi gratia, ita velut esuriens fauce avida cibum divinæ sapientiæ hauriebat, ut etiam satiatus semper ipsum amplius esuiret, ut et ipsa de se loquitur Dei sapientia : Qui me, inquit, edit, adhuc esuriet : et qui bibit, adhuc sitiet. Ex quo sacro cibo, hic magnus puer Dei, sufficienter in brevi tempore cellulam suæ memoriæ de thesauro Dei copiose replevit. Et licet jam in ejus mente Spiritus sapientiæ et intellectus ex Dei munere refulgeret, tamen ut omnia per ordinem ageret, ad magistros, viros doctissimos, sæpius recurrebat, et assidue prudenter interrogabat. Prudens etenim lector magis docet, si prudenter interrogaverit : ita et hic famulus Dei et semetipsum ex hac plenius id conferendo eruditi, et alios postea plures ad salutem instruxit, utque verus magister *g* aptissimus omnibus fuit. Non enim solummodo docebat verbis, sed potius mirificum humilitatis ostendebat exemplum.

a puerilia gravis et studiosus. — *f* — Eccli. 24. 29 — *sæpe magis. rogat consulit :* — *g*

C 3 Festinavit namque ad perficiendam atque complendam perfectionem Evangelicam, ut optimus negotiator venditis omnibus compararet pretiosissimam cœlestemque margaritam. Desiderabat enim clericatus religiosum officium, ut verus et obediens monachus fieret, et ut Christi vestigia, relictis omnibus, per viam humilitatis et obedientiæ sequeretur. Quod et, consolante Domino, recte perfecit, dum palam mitis et humilis cunctis in conversatione apparuit. Erat igitur hic vir Dei aspectu gratus, vultu placidus, moribus temperatus, animo devotissimus : verbum semper divino sale conditum habuit, et ad ædificationem *h* fraternam paratum.

fit monachus, — *h*

4 Factus vero est non solum monachus, sed et per electionem Fratrum, Sacerdos et Pater magnus ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis. Et valde ex gratia superna proficiebat, magis convalescens, ut lumen fieret præclarum huic mundo, et positus super Ecclesiæ sanctæ candelabrum, fulgeret coram hominibus ex bonis ac sanctis operibus, velut lucerna optima. Et resplendebat in eo liquide fulgor cœlestis gratiæ. Erat igitur ornatus universis virtutibus, quasi præclarissimis gemmis. Fidei etenim virtute robustus, et super petram solidam, id est, Christum, firmatus, prudentia mira solers, justitia rectus, humilitate præcipuus, et eloquentia clarus.

omnibus gratiosus. — *Sanctitate vitæ clarus,*

In misericordia promptus, atque in fraterna dilectione semper paratus, honorem condignum senioribus exhibebat, et coæqualibus pietatis affectum, junioribus vero rigorem disciplinæ cum temperantiæ moderamine inferre studebat. Præcipue quoque castitatis et pudicitiæ gratia ab infantia fuit semper mundissimus, et in locutione cautus, assiduus insuper in oratione cum lacrymis, et in vigiliis sanctis pernoctans. In abstinentia vero corpus suum castigabat sæpius : et ne quid nimis fieret, in omni actione erat omnino discretus et sobrius : miseris ac dolentibus per pietatem compatiens et consolans destitutos. Diligebat præterea peregrinos, velut proprios, eratque largus hospitibus, et dispensator hilaris, pauperibus cibum tribuens, et nudos indumento contegens, ac infirmos visitatione consolans atque confortans. Hic certe vir Dei forma optima et exemplum fuit ante oculos fidelium.

D *omnium virtutum exempla præbet,* — *præcipue operibus misericordiæ deditus.*

5 Post *i* genitoris sui Sigiramni decessum, Fratres ex Anisolensi monasterio elegerunt sibi præesse optimum Pastorem. Qui non solum terreno, sed multo magis cœlesti et spiritali cibo eos sæpius reficiebat, et ipsam Dei domum, ut vir prudens, tam in structura, quam et in spiritali rigore pulcherrime ædificavit, et inibi felicem cursum vitæ suæ miro modo consummavit.

i *Creatur Abbas Anisolensis.* — E

6 Similem pene, ut Apostolus Joannes, ipse habuit vocationis suæ finem. Neque etenim audivit aliquis plangere eum aut contristari ante obitum suum. Et in ejus sanctæ animæ egressu, tum tunc ex Fratribus ostensa est visio, ita ut ostenderetur cunctis palam, quanto ipse vir Dei esset culmine sanctitatis præcipuus. Nam visum est illi, ut dixit, lumen summæ claritatis, idque sibi vicinius appropinquare. Et dum hanc admirabilem ipse visionem consideraret, adstiterunt ei beatissimi Apostoli Petrus et Paulus, et in medio eorum anima illa sancta Domini Siviardi nimio fulgore candelabat : qui utrique Apostoli utramque ejus manum tenere videbantur. Et fertur ad eum ille dixisse : Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est nunc in requie sua suscipere. Vado ecce cum Dominis meis præsentibus. Vos vero eulogias, quas ego paravi, ferte germanæ meæ et ejus sororibus. O Sacerdotem verum, qui nec post transitum oblitus est fraternæ dilectionis, sed magis ac magis semper in eo flammavit fervor caritatis plenissimæ. Nam fides et spes cessant aliquando in sanctis, et sola in eis post obitum excrescit flamma pietatis. Ita et in hujus Sancti clare apparuit revelatione. Ecce F inter Apostolos visus est ille Sanctus, qui per munditiam castitatis, et opera plenissimæ caritatis, ac mortificationis continentiam, et patientiæ perfectionem, ad merita recte creditur pervenisse Apostolica, eorum inter quos clarus apparuit in fine, et a quibus perductus est in cœlestem patriam, ad maximam gloriæ coronam. Ecce quo præmio honoratur, et supra multa constituitur bonus ille servus, qui super pauca inventus est fidelis. Revera enim Pater iste venerabilis perseveravit semper cum Fratribus, et non cessabat usque in finem exhortari eos et consolando admonere, ut jugiter in sancto ordine perseverarent, atque in Dei laudibus pernanerent.

meritum a SS. Petro et Paulo ductur ad gloriam.

7 Et cum cognovit proximum finem suum, non contristatus est valde, sed oravit sobrie : et positis in lectulo sanctis membris, obdormivit quietus in pace. Et quidem octavo anno regni Domini Theodorici Regis, Calendis Martii, sarcinam suæ deposuit carnis, et receptus est cum sanctis Angelis in sedem cœlestem, et apud Dominum nostrum Jesum Christum requiescit, quem vere dilexit, cui est gloria, honor et imperium in secula seculorum, Amen.

Placide et pie mortem exacerbat.

a *Ita MSS. At Surius* universis. b *In MS. Senon.* utilitas eruditionis. *Forte rectius,* utilitatis et eruditionis. c *Idem,* Ecclesiæ

A Ecclesiæ sanctæ. — d *Corvaserius scribit* S. Tunblum *Ecclesiam quondam adipcusse in* vico Diablentico, *quæ eadem hæc esse videtur* parochia Deablentica : *ita enim MSS. etsi Surius* Deanium parochiarum et abbatiarum Cenomanici districtus catalogis, *assequi se negat potuisse, quis ille* Vicus Diablenticus *fuerit. Interim in S. Domnoli Episcopi Cenomanensis Vita apud Surium* XVI *Maii.* Villam Tridentem sitam in Condita Diablentica *legimus : ut vix dubitare liceat, quin Cæsari pridem nobilium nomen hic signetur, quod in Fulvii Ursini emendatiori lectione* Diablintes *habetur : ubi vulgo* Diablintres : *idem qui* Diablindi *Plinio*, Diaulitæ *Ptolemæo.* — e *Surio* Sigirannus. — f *MS. Senon. addit*, prosequi. — g *Sur.* docuit. — h *MS. Senon.* Paternam — i *Hinc colligitur* S. Sigirannum, S. Siviardi Patrem, *etiam Abbatem Anisolensem fuisse, qui a Saussaio ad* 4. *Decembris refertur.*

Vicus Diableuticus :

DE S. SVIBERTO
EPISCOPO FRISONUM ET BORUCTUARIORUM APOSTOLO CÆSARIS-WERDÆ AD RHENUM,
Commentarius historicus.

§ I. *Primus in Frisia Christum prædicat S. Wilfridus Ep. Eodem aspirat S. Ecbertus, ac S. Wichertum mittit. Dein SS. Svibertum et Willebrordum cum* x *sociis.*

AN. CHR. DCCXIII. I MARTII.

Frisiorum, sive Frisonum, aut Fresionum gens, antiquis scriptoribus, Tacito, Plinio, Ptolemæo, memorata, olim latius ac nunc terrarum spatium tenuit. Jam præcipue penes eos nomen constat, qui inter Flevum lacum, quem accolæ Mare Australe appellant, et Amisium flumen colunt : nisi quod adhuc pars quædam Borealis Hollandiæ, Westfrisia, sive Occidentalis Frisia, in publicis tamen potius edictis ac plebiscitis, quam usu vulgi, vocatur. Quæ autem ad dextram Amisii jacet ditio, ea Ostfrisia, sive Orientalis Frisia dicitur, imperio Romano maximam partem subjecta ; nam ceteræ eis Amisium, seu Frisiæ nomine, seu quo alio appellentur, inter Fœderatas Belgii provincias numerantur. In eas Frisonum terras Christiana religio septimo demum Christi seculo illata est. Etenim si Romanorum temporibus, ut in vicina Batavia, aliqui Christo fuerint adjuncti ; vel evulsum tamen est sensim furore Gentilium semen cœleste, vel quia cultura decrat, suffocatum : ac multo dein sudore opus fuit, et sanguinis etiam effusione, ut non inanis laudem fructus meteretur. Primus illic, non tam destinato consilio, quam objecta occasione dextre usus, Christum prædicavit S. Wilfridus Episcopus Eboracensis, qui cum ab Egfrido Rege pulsus Episcopatu esset, Romam anno DCLXXIX iturus, (ut scribit Beda lib. 5. hist. gentis Anglor. cap. 20.) et coram Apostolico Papa caussam dicturus, ubi navem conscendit, flante Favonio, pulsus est Fresiam, et honorifice susceptus a Barbaris ac Rege illorum Aldgisio, prædicabat eis Christum, et multa eorum millia verbo veritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit. *Atque ut idem mox subdit*, ibi hyemem cum nova Dei plebe feliciter exegit. *Eadem ex Beda et Stephano Heddio narrat Wilhelmus Malmesburiensis lib. 3 de gestis Pontif. Anglor. qui et ista addit de Rege :* Continuo ad prædicationem ejus Adalgisus Rex gentilem tumorem inflexus, faciliorem in ceteros prædicationis viam aperuit. *Thomas Stubbs in Chronico Pontificum Eborac. ita scribit de Wilfrido :* Fresiam appulsus, primus genti illi verbum Dei prædicans, ad Christum eam convertit. *Et sane, si Wilfrido illic subsistere per Ecclesiæ suæ necessitates, quæ præcipue illi curandæ erant, licuisset ; poterat gentis illius universæ conversio sperari, sub Rege tam justo et moderato, quam eum Malmesburiensis prædicat, qui mox de Wilfrido ista subnectit.*

Frisonibus fidem Christi primus prædicat S. Wilfridus Episc. Eboracensis.

B

C

2 Jamque se verna temperies aperiebat in flores, cum Wilfridus itinere reincepto ad Dagobertum Regem Transrhenanorum Francorum venit. Is non immemor quod eum quondam factione Magnatum pulsum, et de Hibernia ad se venientem, hospitio receperit, et equis sociisque adjutum patriæ remiserit ; benigne habuit, multisque precibus fatigavit, ut provinciam remanentia sua dignaretur, Episcopatum Strateburgensem accipiens. *Non acquievit quidem Dagoberto Regi Wilfridus ; haud tamen esse dubium videtur, quin ei narrarit, quæ a se in Frisia gesta essent, eumque rogarit, ut quos illic ad fidem converterat, eos ipse favore suo ac patrocinio tueretur, eisque pergeret Adalgisum, sive Aldgislum Regem conciliare : a quo is facultatem illis Ecclesiæ construendæ impetravit, ad cujus ædificationem et ipse fortassis Dagobertus sumptum aliquem contulerit, atque Episcopo Coloniensi mandarit, ut Sacerdotem aliquem ei Ecclesiæ præficeret. Et de hac Ecclesia, ut alibi monuimus, loqui videtur S. Bonifacius in epistola, quam duobus et septuaginta annis post hunc S. Wilfridi cum Dagoberto, S. Sigeberti Regis filio, congressum, ad Stephanum III Papam dedit, in qua scribit ;* Ab antiquo Rege Francorum Dagoberto castellum Trajectum cum destructa Ecclesia dicti ad Colonensem parochiam donatum ea conditione fuisse, ut Episcopus Coloniensis gentem Fresonum ad fidem Christi converteret, et eorum prædicator esset ; quod et ipse non fecit : Non prædicavit, non convertit Fresones ad fidem Christi ; sed Pagana mansit gens Fresonum, usquequo venerandus Pontifex Romanæ Sedis Sergius servum Dei Willebrordum Episcopum ad prædicandum supradictæ genti transmisit *etc. Volunt recentiores quidam scriptores Ecclesiam illam in Trajecto castello, Coloniensi Episcopo a Dagoberto I. Rege, avo hujus, qui trigesimo anno* DCXLIV *obiit, commissam fuisse. Quod propterea nobis minus probatur, quia apud illum Dagobertum summa gratia et auctoritate pollebat S. Cumbertus Coloniensis Episcopus, qui et sub Sigeberto Austrasiæ Rege, ejus filio, adoverat ipse et Proceribus carus, et tantæ apud eos existimationis, ut nihil, quod magni esset momenti, absque ejus consilio fieret. Cum ergo idem Episcopus sanctissimus, et salutis animarum divinique honoris esset studiosissimus, an eam rem neglexisset, neque ut Frisones converterentur adlaborasset ? At Dagoberti Austrasiani Regis tempore, quod fuerit Coloniensium Episcoporum in propaganda fide studium, non est unde conjicere certo possimus, cum nuda fere eorum nomina extent ; si non etiam ficta quædam. Et in ipsos certe ; etsi daremus a Dagoberto I promanasse mandatum, pertineat S. Bonifacii reprehensio, quærentis Paganam mansisse gentem Fresonum, usquequo S. Willebrordus Episcopus* ad prædicandum supradictæ genti transmissus est.

E et hic Episcopo Coloniensi commendavit conversionem Frisonum,

quæ ab eo curata non est :

F

3 *At priusquam ad Willebrordum veniamus, de S. Egberto Presbytero, a quo ille ac S. Swibertus decemque alii commilitones ad Frisios missi, agendum. Colitur is* XXIV *Aprilis, ut cernere est in Martyrologio Romano, aliisque : hic tamen comptura de eo dicenda, ut intelligi ea possint, quibus tractatum consarcinatum ab inepto quopiam scriptore, qui se* Marcellinum *vocat, et SS. Willebrordi et Swiberti comitem facit, postea refellemus. De Egberto igitur sic scribit S. Beda histor. Ecclesiast. gentis Anglorum lib.* 3. *cap.* 27. Anno Dominicæ

S. Egbertus SS. Willebrordi et Swiberti postea Magister.

ubi et a Dagoberto R. Austrasiæ.

A minicæ Incarnationis DCLXIV, facta erat eclipsis solis die tertio mensis Maii, hora circiter decima diei. Quo etiam anno subita pestilentiæ lues, depopulatis prius Australibus Britanniæ plagis, Northanhymbrorum quoque Provinciam corripiens, atque acerba clade diutius longe lateque desæviens, magnam hominum multitudinem stravit. Qua plaga præfatus Domini Sacerdos Tuda raptus est de mundo, et in monasterio, quod vocatur Pegnæleth, honorifice sepultus. Hæc autem plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul et mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani et Colmani Episcoporum, relicta insula patria, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ gratia, illo secesserant: et quidam quidem mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt; alii magis circumeundo per cellas Magistrorum, lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentissime suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, et magisterium gratuitum præbere curabant. Erant inter hos duo juvenes magnæ indolis, de nobilibus Anglorum, Ædelhun et Ecgberht; quorum prior frater fuit Æthilwini, viri æque Deo dilecti, qui et ipse ævo sequenti Hiberniam, gratia legendi, adiit; et bene instructus patriam rediit, atque Episcopus in provincia Lindissi factus, multo Ecclesiam tempore nobilissime rexit. Hi ergo cum essent in monasterio, quod lingua Scotorum Rathmelsigi appellatur, et omnes socii ipsorum vel mortalitate de seculo rapti, vel per alia essent loca dispersi, correpti sunt ambo morbo ejusdem mortalitatis, et gravissime afflicti. E quibus Ecgberht (sicut mihi referebat quidam veracissimus et venerandæ canitiei Presbyter, qui se hæc ab ipso audisse perhibebat) cum se æstimaret esse moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo, in quo infirmi quiescebant, et residens solus in loco opportuno, cæpit sedulus cogitare de actibus suis: et compunctus memoria peccatorum suorum, faciem lacrymis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam vel præteritas negligentias, quas in pueritia sive infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, vel in bonis se operibus abundantius exerceret. Vovit etiam votum, quia a Deo peregrinus vivere voluit, ut nunquam in insulam, in qua natus est, id est, Britanniam, rediret, quia præter solennem Canonici temporis psalmodiam (si non valetudo corporis obsisteret) quotidie psalterium totum in memoriam Divinæ Laudis, decantaret; quia in omni septimana diem cum nocte jejunus transiret.

in Hibernia peregrinus,

B *grassante illic peste*

correptus,

a Deo petit tempus pœnitentiæ,

additis arduis votis:

C

4 Cumque finitis lacrymis, precibus et votis, domum rediret, invenit sodalem dormientem; et ipse quoque lectulum conscendens, cæpit in quietem membra laxare. Et cum paullulum quiesceret, expergefactus sodalis respexit eum, et ait: O frater Ecgberhte, o quid fecisti? Sperabam quia pariter ad vitam æternam intraremus: verumtamen scito, quia quæ postulasti accipies. Didicerat enim per visionem, et quid ille petisset, et quia petita impetrasset. Quid multa? Ipse Ædelhun proxima nocte defunctus est. At vero Ecgberht, decussa molestia ægritudinis, convaluit, ac multo post tempore vivens, acceptumque Sacerdotii gradum condignis ornatus actibus, post multa virtutum dona, ut ipse desiderabat, nuper (id est, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vicesimo nono) cum esset ipse annorum nonaginta, migravit ad regna cœlestia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, mansuetudinis, continentiæ, simplicitatis et justitiæ perfectione. Unde et genti suæ, et illis in quibus exulabat nationibus Scotorum, sive Pictorum, et exemplo vivendi, et instantia docendi, et auctoritate corripiendi, et pietate largiendi de his quæ a divitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem votis quæ diximus, ut semper in Quadragesima non plusquam semel in die reficeretur, non aliud quam panem ac lac tenuissimum, et hoc cum mensura, gustaret. Quod videlicet lac, pridie novum, in phiala ponere solebat, et post noctem ablata superficie crassiore, ipse residuum, cum modico (ut diximus) pane bibebat. Cujus modum continentiæ etiam XL diebus ante natale Domini, totidem quoque post peracta solennia Pentecostes, hoc est Quinquagesimæ, semper observare curabat.

a Socio in somnis edocto duxit se exauditum:

Sanctissime deinceps vivit.

D

tres quotannis servat Quadragesimas:

5 *Hactenus de S. Ecgberhti virtutibus Beda. At de studio gentes Germanicas, adhuc gentilibus erroribus obcæcatas, Evangelii luce illustrandi, idem lib.* 5 *cap.* 10 *deque Victberchto ad Frisones misso, ita scribit:* Eo tempore venerabilis et cum omni honorificentia nominandus, famulus Christi et Sacerdos Ecgberht (quem in Hibernia insula peregrinam ducere vitam, pro adipiscenda in cœlis patria, retulimus) proposuit animo pluribus prodesse, id est, into opere Apostolico, verbum Dei aliquibus earum quæ nondum audierant gentibus, evangelizando committere. Quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur; unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte Germani nuncupantur. Sunt autem Fresones, Rugini, Dani, Hunni, antiqui Saxones, Boructuarii. Sunt etiam alii perplures iisdem in partibus populi, paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire præfatus Christi miles circumnavigata Britannia disposuit; si quos forte ex illis ereptos Satanæ, ad Christum transferre valeret: vel si hoc fieri non posset, Romam venire, ad videnda atque adoranda Beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi limina, cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis socis strenuissimis, et ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul et eruditione præclaris; præparatis omnibus, quæ navigantibus esse necessaria videbantur; venit die quadam mane primo unus de Fratribus, (discipulus quondam in Britannia et minister Deo dilecti Sacerdotis Boisili; cum esset idem Boisil Præpositus monasterii Mailrosensis, sub Abbatæ Eatu, ut supra narravimus) referens ei visionem, quæ sibi eadem nocte apparuisset: Cum expletis, inquiens, hymnis matutinalibus, in lectulo membra deposuissem, ac levis mihi somnus obrepsisset; apparuit magister quondam meus et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me, an eum cognoscere possem. Aio, Etiam. Tu es enim Boisil. At ille, Ad hoc, inquit, veni, ut responsum Domini Salvatoris Ecgberto afferam; quod te tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non valet iter quod proposuit implere. Dei enim voluntas est, ut ad Columbæ monasteria magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmarinis Pictis ad Aquilonem, primusque fundator monasterii, quod in Hy insula multis diu Scotorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a nonnullis, composito a cella et Columba nomine, Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis Ecgberht, præcepit Fratri, qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne forte illusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans, veracem esse timebat: nec tamen a parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursum venit ad eum præfatus Frater, dicens, quia et ea nocte sibi post expletas Matutinas Boisil per visum apparuerit, dicens: Quare tam negligenter ac tepide dixisti

cogitat ad Gentiles convertendos ire in Germaniam:

E

cœlesti monitu revocatur,

F

S. Boisilo id cuidam in somnis denuntiante;

iterumque.

A dixisti Ecgberto, quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vade, et dic illi, quia, velit nolit, debet ad monasteria Columbæ venire, quia aratra eorum non recte incedunt : oportet autem eum ad rectum hæc tramitem revocare. Qui hæc audiens, denuo præcepit Fratri, ne hæc cui patefaceret. Ipse vero, tametsi certus est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum Fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent, quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot diebus ventos expectarent; facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quæ perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipsam in latus jacentem inter undas relinqueret. Salvata tamen sunt omnia, quæ erant Ecgberhti et sociorum ejus. Tum ille quasi propheticum illud dicens Quia propter me est tempestas hæc, subtraxit se illi profectioni, et remanere domi passus est.

tandem navi, quam ad iter instruxerat, labefactata :

6 At vero unus de sociis ejus, vocabulo Victberht, cum esset et ipse contemptu mundi, et doctrinæ scientia insignis, (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat ;) ascendit navem, et Fresiam perveniens, duobus annis continuis genti illi ac Regi illius Rathbedo, verbum salutis prædicabat. Neque aliquem tanti laboris fructum apud Barbaros invenit auditores. Tum reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cœpit. Et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat. *Ita inde reverso domum Wicberto, alia capessivit consilia Ecgbertus, quæ lib. 5. cap. 11, idem Beda narrat, hunc in modum :* Ut autem vidit vir Domini Ecgberht, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam Ecclesiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus ; nec Victbercht illas deveniens in partes, quidquam proficiebat ; tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos et industrios, in quibus eximius Wilbrordus presbyterii gradu et merito præfulgebat. Qui cum illo advenissent, (erant autem numero duodecim) divertentes ad Pippinum Ducem Francorum, gratanter ab illo susceptisunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Radbedo Rege ceperat, illo eos ad prædicandum misit ; ipse quoque imperiali auctoritate jubens, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret : multisque eos qui fidem suscipere vellent beneficio attollens. Unde factum est, opitulante gratia Divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem converterent Christi. *Ita ille. Quæ Pippinus cum Frisonibus bella gesserit, vix, referunt Francici Scriptores, at Paulus Diaconus lib. 6. historiæ Longobardor. cap. 37. editionis Raphelingicæ, de hoc Pippino ista habet :* Bella quoque multa cum Saxonibus, et maxime cum Ratbodo Frisionum Rege, fortiter gessit.

B *Wicbertus in Frisia prædicat,*

B *nullo fructu.*

SS. Wilbrordus, Swibertus, et x socii in citeriore Frisia prædicant.

C 7 *Recentiores quidam scriptores disputant, fuerintne in citeriori illa Frisia Ultrajectum. Alcuinus in Vita S. Willebrordi negare videtur. Ait enim :* Prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt, et mox ad castellum Trajectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est pervenerunt.. .. Sed quia eadem gens Frisonum, in qua idem ædificatum est castellum, cum Rege suo Radbodo, paganis adhuc ritibus sorduit ; visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pippinum, virum strenuum, triumphis clarum, et moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto Doctore se vel suam privare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui providit, quo potuisset idololatriæ spinas exturpare *etc. Ac deinde postquam Romæ Episcopus erat a S. Sergio Papa consecratus*, ad præfatum Francorum Ducem, *inquit idem Alcuinus*, regressus est : qui eum cum summa honoris magnificentia receptum, cum suæ potestatis jussione in opus Evangelii direxit : maxime tamen in Borealibus regni sui partibus, quo eatenus ob raritatem Doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minus relucebat. *Ex quibus perspicere est, quam Beda* citeriorem Frisiam *vocavit, Radbodo ademptam, vel eas terras fuisse, quæ nunc Hollandiæ Comitatu continentur, quæ sane Anglis, apud quos Beda scribebat, citeriores sunt, quam reliqua ultra Flevum lacum Frisia sit ; aut certe citerior Frisia illi est, qui circa Mosam Vahalimque tenditur Brabantiæ, Geldriæque et Cisrhenanæ Clivix tractus, quem fortassis Frisones regno Francæ avulsum tenuerant. Eo facit quod Annales Metenses a Chesnæo scriptorum Francicorum tomo 3 editi, tradunt* B. Pippinum Ducem Seniorem, *avum hujus*, populum inter Carbonariam silvam et Mosam fluvium, et usque ad Frisiorum fines vastis limitibus habitantem, justis legibus gubernasse. *Ea igitur Gallis citerior Frisia erat quæ od Mosam flumen pertingebat, Anglis vero quæ nunc Hollandia. Verum si quid de his amplius perscrutandum videbitur, id fieri ad* VII *diem Novembris poterit ubi de S. Willebrordo plenius agemus.*

Sviberti in Britannia, ordinatur Episcopus a S. Wilfrido.

D

E 8 *De S. Swithberto hæc lib. 5 cap.* 12 *memorat Beda :* Quo tempore *(accepta a Pippino Principe, ut antea narravat, licentia prædicandi in dictis Frisiæ citerioris regionibus, Romam iter intendebat ad Sergium Papam Willebrordus)* Fratres qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus, et mansuetum corde, Swithbertum, qui eis ordinaretur Antistes Quem Britanniam destinatum, ad petitionem eorum ordinavit reverendissimus Wilfridus Episcopus ; qui tunc forte patria pulsus, in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia ; defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berchtvaldo successore ejus, qui trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatus sui reverso. *Defunctus est autem S. Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus, ut scribit idem Beda lib. 5 cap. 8*, anno DCXC Incarnationis Dominicæ, senex et plenus dierum, id est, annorum octoginta et octo. *De quo plenius agetur ad ejus natalem, qui est* XIX *Septembris. Successit ei, ut lib. 5 cap. 9 idem memorat Beda*, Berhtwald, *sive* Brithwaldus ; electus quidem anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo nonagesimo secundo, die primo Julii.. ordinatus autem anno sequente, tertio die Kalendarum Juliarum, Dominica, a Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum, et sedit in Sede sua pridie Kalendarum Septembrium, Dominica. *Qui characteres recte quadrant, cum tunc littera Dominicalis esset E. Eodem igitur anno, priusquam in Britanniam Bertwaldus reverteretur, ordinatus est S. Swibertus*

anno 693

F

ex Boructuariis multos convertit :

9 *Pergit cap.* 12 *Beda :* Qui videlicet Svidbertus, accepto episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit, ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis a gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant : ipseque Antistes cum quibusdam, Pippinum petiit, qui, interpellante Bliththrytheconjugesua, dedit ei locum mansionis in insula quadam Rheni, quæ lingua eorum vocatur, In littore. In qua ipse constructo monasterio (quod hactenus hæredes ejus possident) aliquamdiu continentissimam gessit vitam : ibique diem clausit extremum. *Hæc Beda. Nec aliud de S. Swiberti rebus gestis a quoquam probatæ fidei auctore distincte traditum accepimus.* Boructuarii, *quibus Christum prædicavit, sæpius sedes mutare coacti memorantur, quæ inter Rhenum et Visurgim fuerunt, primæ fortassis*

monasterium in Insula Rheni ædificat.

sive Septemtrionalibus partibus Belgicæ Cisrhenanæ.

A *fortassis, certe antiquissimæ, inter Lupiam et Amisiam amnes, postea inter Colonum Agrippinam et Hassos. Atque illic fere constituere eos videtur, qui sub nomine S. Marcellini Vitam S. Sviberti, de qua mox dicemus, infelici conatu, ante trecentos paullove plures annos contexuit. Norunt quippe, vel mediocriter docti, quænam propinquas ipsis regiones vel occupasse aliquando vel tenuisse celebrioris nominis gentes ferantur : ut ipse quoque in S. Sviberti monasterio, sive Cæsaris-insula, versatus, dum illius scriberet Vitam, discere potuerit, quo circiter tractu terrarum Boructuarii aliquando habitarint : ita cap.* 22 vicum Ratingen *locat in provincia Boructuariorum, quod est nunc oppidum Ducatus Montensis, haud ita longe a dicta Cæsaris insula.*

Sedes Boructuariorum in Montensi ditione.

10 *Annum obitus S. Sviberti qui signaret, unicum e veteribus scriptoribus vidimus. Is est, qui Breves Francorum Annales, ab anno* DCCVII *usque ad annum* DCCC *concinnavit, ab Andrea du Chesne tom.* 2 *Francicorum scriptorum editos, ex duobus pervetustis codicibus MSS. uno Joannis Tilii, altero Alexandri Petavii. In his ergo annalibus ad annum* DCCXIII *ista habentur :* Depositio Svitberthi Episcopi. *Qui hujus Vitam procudit, Marcellinum sese indigetans, is cap.* 27 *obitum illum tradit* anno a Nativitate Christi DCCXVII, Calendis Martii, feria VI, hora XII, qua hora Salvator mundi morte sua nos vivificans, januam regni cœlestis reseravit. *Quis non crederet certissima narrare cum, qui tot characteribus sua firmet? Verum æque hoc ac pleraque alia toto ille opere, infeliciter. Etenim illo anno, Cyclo Solis* XXVI, *littera Dominicali C, non in feriam* VI, *sed in* II, *incidebant Martii Calendæ Et repugnat quæ sub nomine S. Ludgeri Episcopi de S. Swiberti canonizatione, eodem quo hæc Vita tempore, si non eodem calamo, certe consilio, composita est epistola. Nam cap.* 1 *ait* annum a Nativitate Domini DCCXLVIII, *fuisse tricesimum tertium post celebrem transitum sanctissimi* Sviberti, *Unde sequeretur anno* DCCXV *obiisse Cyclo Solis* XXIV, *littera Dominicali F, ac tunc quidem Calendæ Martii fuerunt feria* VI.

S. Svibertus moritur anno 713.

non 717

B

§ II. *Vita S. Sviberti apocrypha, perperam attributa S. Marcellino, sive Marchelmo.*

Marchelmus *est in omnibus veteribus MSS. qui in S. Sviberti Vita, et de ejus canonizatione edita sub falsa S. Ludgeri nomine epistola,* Marcellinus *appellatur. Neque impugnamus nomen, quod ad Romanam speciem aptatum, ad divina officia publicasque supplicationes illi ab Ecclesia decretas, concinnius videri possit. At de vero S. Marchelmo quid tradant coævi usque gravissimi scriptores, videamus. In primis Altfridus Mimigardevordensis Ecclesiæ tertius Antistes, qui anno* DCCCCXLIX *obiit, in Vita S Ludgeri lib.* 1 *cap.* 2 *num.* 14 *De S. Gregorio agens Ecclesiæ Trajectensis Rectore,* S. Liafwinum, *sive* Lebvinum, *ad locum* cui vocabulum erat Daventre, *secus fluvium* Isla, *mittente, ista adjicit :* Misit etiam cum eo et Marchelmum servum Dei, de genere ortum Anglorum, et a sancto Episcopo Willibrordo a puericia sanctis instructum moribus, ut eum præponeret populo. *In altera ejusdem S. Ludgeri Vita, cujus auctorem Christophorus Brouerus Othelgrimum esse censebat, (certanus certe fuit, ut suo loco ostendemus) is ergo cap.* 2 *num.* 9 *ita scribit* Dans ei comitem et cooperatorem verbi Dei, servum Domini Marchelmum, et ipsum ex Anglorum genere, a S. Wilbrordo a puericia enutritum. *Consentit anonymus monachus Hasthanensis, qui ante annum Christi* MCXLI *Vitam ejusdem S. Ludgeri rhythmico poemate descripsit. Is Litania prima, ut vocat, de S. Lebwino Presbytero agens, ita canit :*

Illius Vitæ scriptor S. Marcellinus fingitur, veteribus Marchelmus,

C

Iste Gregorium, ut secum confinium
Dirigat Francorum rogat et Saxonum ;

S. Lebwin comes,

a S. Willebrordo enutritus,

Qua Isla fluvius utrisque contiguus
Fluit, ore Dei nominatus ei.
Quod mox Gregorius Deo devotissimus
Fieri per fidos satagens amicos,
Marchelmum aliquem misit probum hominem,
Cui erat notus inquisitus locus :
Qui et de Anglia oriundus patria,
Advena profecto fuit in Trajecto,
Et de discipulis Willibrordi Præsulis
Quidam, et ab ipso institutus Christo.

D

12 *Ubi vero Marchelmum illum a S. Willebrordo enutritum et sanctis instructum moribus censemus? in Hibernia, ubi scilicet ipsemet Willebrordus S. Egberti disciplina informatus, sane quam rigida, cui fervendæ par minime fuisset puer Marchelmus. Certum videtur Ultrajectum, ad Willebrordi scholam, adductum ex Anglia, et dudum quidem post Ratbodi Regis mortem, ibique enutritum, et sanctis instructum moribus, ac litteris imbutum. Atque inde tandem Romam profectus, missusve a sancto Magistro videtur (qui mos tunc erat Anglis, estque etiamnum) ut sancta loca veneraretur, atque sacrorum disciplinam, et omnem Ecclesiasticam regulam condisceret. Ibi cum reperit anno Christi* DCCXXXVIII *S. Gregorius, S. Bonifacium Romam ad Gregorium in Pontificem comitatus, Testatur id S. Ludgerus in ejusdem S. Gregorii magistri sui Vita, ubi inter alia pag.* 10 *isthæc habet :* Sed et pueros duos, cum consensu Magistri (*Bonifacii nimirum*) in discipulatum suum, Marchelmum videlicet et Marcuinnum, de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo, religiosissimo et sancto viro, ut dignum est, donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam. *Quod puerum fuisse tunc Marchelmum aut Ludgerus, id ea ratione accipiendum, qua illud ejusdem Ludgeri de ipso Gregorio pag.* 3. Tunc quæsitus est Lector, et juxta Dei voluntatem inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper a schola et palatio reversus, sub laico adhuc habitu, quæ quartum decimum, aut decimum quintum agens ætatis annum. *Idem paullo post Ludgerus Marchelmum ætat, a qua discesserit, Gregorium, post martyrium S. Bonifacii, a Stephano Apostolicæ Sedis Præsule, et ab illustri et religioso Rege Pippino suscepisse auctoritatem seminandi verbum Dei in Frisonia. Sed et hoc silentio minime tegendum est, inquit, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici, cujus superius memoriam feci. Et hoc est quod ante pollicitus, de eo se suo loco aliquid plenius dicturum.*

Ultrajecti post annum 720,

Romæ postea SS. Gregorio et Bonifac a adjunctus,

E

S. Ludgerus de Gregorio quædam narrat.

13 *At ne quis dubitet idemne sit et hic laudatus a Ludgero Marchelmus, et Marcellinus, cujus personam sibi temere induit scriptor Vitæ S. Swiberti, referendum huc, quod Altfridus Episcopus lib.* 1 *Vitæ S. Ludgeri cap.* 3 *num.* 19 *in hunc modum narrat :* Albricus autem cum in Colonia civitate gradum accepisset Episcopalem, fecit et Ludgerum secum presbyterii percipere gradum, et constituit eum Doctorem in Ostrachae, in loco ubi S. Bonifacius est coronatus martyrio : divertitque idem Albricus annum in distributionesquatuor ; unum in Trajecto monasterio, præ ceteris Præpositis, ipse in tempore vernali, in doctrinæ studio et sanctæ conversationis præesset Fratribus menses tres : deinde post eum in æstate Adalger Presbyter in vice sua menses tres : post hunc Liudgerus Presbyter menses tres : deinde in hyeme Thiadbraht Presbyter menses tres. Liudgerus igitur in ordine vicis suæ nocturnis temporibus, post psalmodiam et orationes speciales, quas semper amaverat, in solario ecclesiæ sancti Salvatoris, quam S. Willebrordus construxerat, membra quieti dare solebat : ubi et nocte quadam venerabilis Abbas Gregorius per visionem apparuit, dicens : Frater Liudgere, sequere me. Quem dum sequeretur, ascendit ipse

F

huc magistrum secutum,

A ipse in locum eminentiorem, jactavitque coram eo particulatim quasi membranæ et vestimentorum partes, et dixit : Collige ex eis acervos. Cumque congregasset ex eis tres cumulos, dixit ei : Distribue ista bene in opere Domini, et ego tibi satis dabo. Et signavit eum signaculo Crucis, et abscessit. Cumque mane facto somnium retulisset Præposito monasterii, Haddoni nomine, et ecclesiæ custodi sanctitate præclito Marchelmo, cujus superius memoriam feci ; confestim ad hæc Marchelmus, eaque postea rei probavit eventus, exorsus est, dicens : Tres cumuli, quos congregasti, trium sunt gubernacula plebium, quibus adhuc in pastorali te oportet præesse regimine. At ille dixit : Utinam in loco mihi credito aliquem Domino fructum perficiam. *Eadem habet altera Ludgeri Vita cap.* 3 *phrasi nonnihil variata, et subnectit :* Verum Marchelmus, sive conjiciendo, sive præsciendo hoc dixerit, ita omnia, sicut dixerat, evenerunt. *At* 3 *Vita :* Cui cum somnium mane Luidgerus retulisset, sive ex humanæ rationis conjectura, sive (quod magis credibile est) ex Divinæ inspirationis ostensione, hoc ille ita interpretatus est, ut postea rei eventus probavit.

et in eo illi a S. Gregorio dicta,

interpretatur de committendo illi trium plebium regimine :

13 *Sed quorsum hæc tam alte ac diffuse repetita?* B *Primum ut liquido pateat, eumdem esse S. Marchelmum ac Marcellinum : tum ut Ultrajecti hæc eum prædixisse constet, et privatim quidem, nullo præter ipsum Ludgerum teste, nisi Haddone Præposito. Unde perspicitur impostura ejus, qui Epistolam de Canonizatione S. Sviberti sub ipsius S. Ludgeri nomine procudit, in cujus exordio ista habet :* Qui (*Marcellinus*) in vico Dockem publice, coram Haddone, Thrauburgo, Henrico, Gerardo, Onone et Adalgero, aliisque Fratribus, prædixit et prænuntiavit, Episcopatus honore me sublimandum, et populis rudibus verba vitæ ministraturum. *Evenit somnium hoc, ejusque interpretatio, cum in Frisia Ecclesiæ Ostrachenæ Pastor esset Ludgerus, et monasterii scholæque Ultrajectinæ Rector, uno alterove anno postquam sacerdotio erat initiatus, quod alibi ostendemus anno* DCCLXXXVIII *factum : ut suspicari liceat, circa annum* DCLXXX, *vel* DCCLXXXI, *illud contigisse ; nam anno* DCCLXXXIV *e Frisia pulsus Romam contendit, indeque Casinum. Sed cum ipse Pseudomarcellinus Vitæ S. Sviberti cap.* 6, duodecim Apostolicos viros (*in quibus et se ipsum numerat*) anno ab Incarnatione Domini DCXC *ab Egberto in Frisiam missos scribat, asseratque præter Adelbertum Levitam,* omnes Presbyteros et Sacerdotes fuisse, (*ita enim exaggerat*) *consequens est, eumdem, qui tunc minimum* XXIV *esset annorum quando illud somnium S. Ludgero interpretatus est anno* DCCLXXX, *vel sequenti, fuisse* C CXIV *annorum, aut etiam seniorem. Erat tamen tunc* (*ut ex fide dignissimis scriptoribus jam retulimus*) *Ecclesiæ custos. Quod officium quis credat centenario majorem gessisse?*

idque Ultrajecti coram unico arbitro,

anno 780 vel 781,

cum esset Ecclesiæ custos.

14 *Plerisque id vitium est senibus, minus ut iis constet memoria. Et sane ea centenario huic scriptori insignite vacillat : ut id potius excusare debuerit, quam quod in Prologo,* rudem et incultiorem ac plebeium sermonem. *Debuerat potius meminisse, eum, cui scribebat, aut scribere se fingebat, Gregorium Ecclesiæ Trajectensis Rectorem esse, non Episcopum, neque ita ei opus suum inscribere :* Venerabili et dilecto in Christo Domino et Patri D. Gregorio, sanctæ Trajectensis Ecclesiæ Episcopo, et Frisonicæ gentis prædicatori eximio, Marcellinus Presbyter gentilium prædicator inutilis. *Atqui S. Ludgerus in Gregorii Vita numquam eum* Episcopum *vocat, sed* Abbatem *et* Præceptorem *suum, itemque* gentis Fresonicæ Pastorem et Prædicatorem. Abbatem *item vocat Altfridus in Ludgeri Vita, et alii. Nec enim gradum episcopalem unquam suscepit, etsi Episcopatum administraret,* cum Chorepiscopo et adjutore suo Aluberto, *ut idem ait Ludgerus.*

Vita alius scriptor S. Gregorium, Rectorem Ultrajectensis Ecclesiæ, Episcopum vocat,

Ad hujus quoque Vitam XXVI *Martii dicemus, ejus successorem Albricum,* Episcopum *non esse appellatum, donec esset consecratus, quantumvis fere biennio ante designatus esset. Et S. Lullus Episcopus Moguntinus ita illi eidem Gregorio scribit epist.* 45 *inter S. Bonifacii Epistolas :* Claræ Christi Ecclesiæ lampadi luciferæ, meoque in doctrina divinæ legis devotissimo adjutori Gregorio ; duplici Presbyteratus Abbatisque honore, cum præcedente propriorum meritorum suffragio, decorato. *Demus tamen errori hujus veniam hunc scriptori, quem si non alia peccaret, haud appellaremus durius.* D

contra mentem illius xxvi.

§ III. *S. Svibertus unde, a quo et cum quibus sociis missus. Menda Pseudo-Marcellini.*

Sed quis dissimulare hoc possit, quod SS. Willebrordum, Sviberti et socios, quos jam ante a sanctissimo Bedæ testimonio constat, non ex Anglia, licet Angli essent omnes, sed ex Hibernia, ubi sub S. Egberto Presbytero monasticam vitam non exiguo tempore egerant, ab eodem ipso Presbytero in Frisiam esse missos ; ipse ex Anglia, ab Egberto Archiepiscopo Eboracensi missos affirmat, ex diversis monasteriis electos ; sequi (si Deo placet) unum ex illis. Eboraci tunc Episcopus erat S. Wilfridus : Egbertus anno demum DCCXXXV *Wilfrido* II *successit, frater Egberti sive Eadberti, Regis ejusdem provinciæ ; et Pallium, quod nemo successorum S. Paulini adhuc habuerat, titulumque Archiepiscopi a Sede Apostolica obtinuit, eximius plane Antistes, quem Wilhelmus Malmesburiensis lib.* 3 *de gestis Pontif. Angl.* omnium liberalium artium armarium *vocat : et quo Alchuinus Flaccus* magistro dilecto *gloriatur, ab eo* in thesauris sapientiæ hæres relictus. *Sed hoc, cum Willebrordus ac Swibertus sociique Apostolicam illam expeditionem capessiverunt, ne quidem natus videtur fuisse, qui non nisi quinto et quadragesimo post anno infulis fuerit admotus. Neque Pseudomarcellini erroripatrocinatur Alchuinus, dum in Vita S. Willebrordi, Egbertum, a quo is missus est,* Episcopum *vocat : nec enim Eboracensem Archiepiscopum facit ; quo nomine, ante eum quem diximus Alchuini magistrum, nullus fuit ; et Beda, qui tum vivebat et omnia diligenter indagabat, numquam Egbertum sanctæ illius missionis auctorem, Episcopum appellat : licet perhonorifice illius, ubi occasio fert, meminerit. Ita lib.* 5 *cap.* 23, *ubi ejus obitum commemorat,* Deo amabilem et cum omni honorificentia nominandum, Patrem ac Sacerdotem Ecgberht *vocat. Fors quispiam hic Alcuinum interpolavit ; vocabulo* Episcopi *adjecto : aut certe fatendum est errasse ; nam licet sanctus, homo tamen erat, ut labi, saltem memoria, posset. Ita nempe cum Beda duodecim a S. Egberto missos scribat, ipse præter S. Willebrordum alios* XII *aut fuisse.* E

S. Svibertum et socios scribit missos ex Anglia ab Egberto Archiep. Eborac.

cum ex Hibernia a S. Egberto Presb.

16 *Nec minus in illorum* XII *Apostolicorum virorum nominibus, quam in Egberti, a quo missi, dignitate, hallucinatus est ille Marcellinus cap.* 6 *ubi hæc habet :* Fuerunt autem hi missi, Willebrordus, Swibertus, Acca, Wighertus, Willibaldus, Winibaldus, Lebvinus duo Ewaldi, Werenfridus, et ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut et S. Willebrordi, conscripsi, ac sanctissimus Adelbertus Levita. *De singulis obiter dicendum. De SS. Willebrordo et Swiberto, Bedæ testimonio constat. S. Acca Bedæ fuit familiarissimus, ut multis locis in hujus historia perspicere est : at nusquam meminit peregrinationis cum S. Willebrordo, de quo saepius agit, susceptæ. Cujus etiam non potuit socius fuisse, si vera sunt quæ lib.* 5 *cap.* 21 *de eodem Acca scribit :* Qui a pueritia in Clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosa Eboracensis Episcopi nutritus atque eruditus est. Deinde ad Wilfridum Episc. spe melioris propositi adveniens, omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit ætatem. Cum quo etiam Romam veniens, F

inter socios S. Willebrordi an S. Acca ?

is a pueritia in clero D. Bosæ nutritus,

A niens, multa illic, quæ in patria nequiverat, Ecclesiæ sanctæ institutionis utilia didicit. *Si a pueritia in Clero ducti Bosæ nutritus atque eruditus est, ergo ab anno, ut videtur* DCLXXVIII, *quo primum ab Episcopatu suo ejectus est S. Wilfridus, et Bosa Eboracensem rexit Ecclesiam, usque ad annum* DCLXXXVI, *quo obiit. Sed quando S. Wilfrido primum adhæsit? Probabilius est id factum cum sub Alfrido Rege restitutus est : saltem ante secundam ejectionem, quæ anno* DCXCI, *contigit : nam cum eo Romam profectus tunc est, atque in reditu, ut lib.* 5 *cap.* 20 *Beda narrat, in Meldorum urbe ægritudine gravissima oppresso astitit, ab eoque didicit quæ ipse S. Michael revelarat. Imo tunc fortassis ei sese adjunxit, cum Roma anno* DCLXXXI *reversum, Egfridus Rex,* spoliatum suis omnibus, comitibusque in diversa deductis, *in ergastulum detrudi, et miris modis affligi jussit, uti Malmesburiensis commemorat : quando multis prodigiis ejus innocentia divinitus declarata, consilio S. Ebbæ Abbatissæ, quæ amita erat Egfridi, liber dimissus est. Potuit cum Acca pius ac prudens juvenis hisce rebus permoveri, ut ei se comitem famulumque addiceret. Tunc sane Wilfridus ad provinciam Australium Saxonum divertit, eamque Christiana fide imbuit, ac mo-*

B *nasterium Selesey fundavit, in quo pestifera lues, quæ multas Britanniæ provincias corripuerat, S. Oswaldi Regis intercessione restincta est; quod Bedæ* reverendissimus Antistes Acca sæpius referre, et a fidelissimis ejusdem monasterii Fratribus sibi relatum asserere solebat, *ut idem Beda scribit lib.* 4 *cap.* 14. *Nec aliud aptius occurrit tempus, quo ut illis monachis accipere Acca potuerit, quam cum* illis in partibus annos quinque *Wilfridus* officium Episcopatus et verbo exercebat et opere. *Atque hinc perspicere licet, cur Accam scribat Beda, ad Wilfridum spe melioris propositi advenisse. Quamvis enim Bosa vir sanctus esset, tamen Wilfridus et eruditione, et rerum gerendarum usu multo clarior, et maxime rerum adversarum tolerantia vinculorumque et carceris, ac Pontificis Maximi totiusque Curiæ Romanæ approbatione, zeloque religionis propagandæ, illustrior. Ista spem Accæ melioris propositi ostendebant. Si cum S. Swiberto venisset, ex Frisia ad Wilfridum et tunc apud eum remansisset, deserto munere Apostolico, quod volunt eum una cum Swiberto et Willebrordo suscepisse; quodnam illud videri* molius propositum *potuisset? Non tamen inficiamur ventsse aliquando Accam in partes Frisiæ, saltem ulteriores, et commoratum apud S. Willebrordum,*

C *sed cum eodem Wilfrido, ultimo, ut reor, Romano itinere. Testatur id Beda lib.* 3 *cap.* 13 *his verbis :* Denique Reverendissimus Antistes Acca solet referre, quia cum Romam vadens, apud sanctis unum Frisonum gentis Episcopum Wilbrordum cum suo Antistite Wilfrido moraretur, crebro eum audiret de miraculis, quæ ad reliquias ejusdem reverendissimi Regis, (*Oswaldi*) in illa provincia gesta fuerint, narrare. Et in Hibernia, cum Presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque jam percrebuisse ferebat. E quibus unum, quod inter alia retulit, miraculum præsenti nostræ historiæ inserendum credidimus. *Ita ille. Plura de S. Acca dicemus ad* XX *diem Octobris; ubi et quod his Marcellinus commentus est S. Accam a S. Wilfrido* in Episcopum Augustaldensis, sive Lindisfarnensis Ecclesiæ consecratum fuisse, refellemus. *Factus est quidem fere* XVIII *post annis Augustaldensis Episcopus, sed mortuo Wilfrido. Neque, quod ait,* Augustaldensis sive Lindisfarnensis Ecclesiæ Episcopus *factus, quasi una eademque esset Ecclesia. Habuere quidem aliquando et S. Wilfridus et S. Eata utramque simul, sed deinde separatæ fuerunt, et cesschantur antea quoque adversæ Ecclesiæ, licet ab uno regeretur Antistite.*

post ea S. Wilfrido se junxit vel anno 686,

vel 681,

cumque eo Romam tendens

ex S. Willebrordo didicit miracula S. Oswaldi, quæ Bedæ narravit :

colitur 20 Octob.

17 *Wigbertum supra retulimus num.* 6 cum esset D contemptu mundi et doctrinæ scientia insignis; (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat) *retracto divinitus ab ea expeditione Egberto Presbytero, venisse in Fristam, et duobus annis illic prædicasse, fructu nullo. Quare reversus* ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cœpit; et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat. *Pseudomarcellinus cap.* 5 *a S. Egberto Archiepiscopo Eboracensi (quo nomine, ut diximus, intra* XL *post annos nullus eum Ecclesiam rexit) missum scribit* unum de Canonicis suis, Wigbertum nomine, cum duobus pueris et Clericis : *qui infecto negotio in Angliam redierit. Quantum vero illa discrepant ab iis quæ Beda narrat! Idem mox inter socios SS. Willebrordi et Swiberti, sed ab Egberto Præsule, ut vult, missos, Wigbertum recenset : quem non asserit quidem eumdem esse, qui jam redierat; videtur id tamen insinuare. Nam cap.* 7 *ita scribit : In Fostelandia insula* Sacerdotes Dei, suggestione S. Wigberti convenientes, profana statim delubra Jovis et Fostæ destruxerunt..... Radbodus vero Rex (*quem hariolatur Trajecto ac tota Frisia expulsum a Pippino, illic tunc degisse*) *Radbodus ergo,* audiens idola sua destructa a Christianis, iratus valde, atque injurium deorum suorum ulcisci disponens, S. Wigbertum, quem dudum noverat Christianum, unum ex consortis Sanctorum, diro tormento jugulari jussit.

Wigbertus ab auctore additur S. Willibrordi sociis,

E *in Fostestandia necatus a Radbodo :*

18 *At B. Alchuinus in Vita S. Willebrordi, non delubra destructa narrat. Sed S. Willebrordum illuc tempestate delatum, audivisse.* locum a Paganis in tanta veneratione haberi, ut nihil vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam Gentilium tangere auderet, nec etiam a fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens, præsumeret... *Qui tamen* parvipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat; tres homines in eo fonte cum invocatione sanctæ Trinitatis baptizavit : sed et animalia, in ea terra pascentia, in cibaria suis mactare præcepit .... Pagani Regi tum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui mimo furore succensus in Sacerdotem Dei vivi, suorum injurias deorum ulcisci cogitabat : et per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, et numquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super servum Dei aut aliquem ex suis, cadere potuit. Nec mirum tantum ex sociis sorte monstratus, et martyrio coronatus est. *Theofridus Abbas Epternacensis, qui circa annum Christi* DC *vitam S. Willebrordi atque alia scripsit, hunc S. Willebrordi comitem ait,* quod inconsultius de hauritorio sacrilegæ lymphæ præsumpsit æs immolatitium, sortilego ritu proditum et dijudicatum, errore fuso, venialis delicti abluisse nexum, et in gloriosis unum Martyrum concessisse cœtum. *De caussa titulogue martyrii non disputamus. Sed neque Alchuinus, neque Theofridus, neque alius, quem viderimus, antiquiorum scriptorum, Wigberti illum nomine nuncupant. De Fostestandia agemus iterum* XXXI *Martii ad Vitam S. Ludgeri, a quo tota insula cum suo Principe conversa. Illius Wigberti memoriam constituunt quidam ad* XIII *Augusti, quo S. Wigberti Presbyteri et Frisiarchensis Abbatis, socii S. Bonifacii, auctoris natalis.*

S. Willibrordus illic animalia diis sacra, in escas suorum mactarat,

ideo sæpius ducta sorte

F *unus sociorum necatus,*

an is Wigberto Willibrordi diacebatur ?

19 *Alios adjungit Marcellinus alle SS. Willebrordo et Swiberto comites duos, qui eo anno quo expeditio illa Apostolica suscepta* DCXC *nondum erant nati, Winibaldum et Willibaldum,* ut XII *Februarii ad S. Richardi parentis eorum Vitam ostendimus. Prior enim anno Christi* DCCLXI *mortuus traditur,* LX *natus annos;*

alter

junguntur socii S. Willibaldus et Winibaldus :

A *alter* DCCLXXXI, *ætatis* LXXVII. *Iuerant autem religiosam peregrinationem cum parente, quem ad eam instigarant, anno* DCCXXI, *cum unus* XIX *esset annorum, alter circiter* XVI; *ut non potuerint anno* DCXC, *jam Sacerdotes, cum S. Willebrordo et aliis sociis iter in Frisiam capessere. Eaque Chronologia ita firmiter illic stabilita est, ut non debeat hic pluribus argumentis firmari. Colitur S. Wunibaldus Abbas die* XVIII. *Decembris, S. Willibaldus Ep.* VII *Julii. Septimum adjungit* S. Lebvinum, *qui, teste Altfrido Episcopo in Vita S. Ludgeri*, venit de terra Anglorum ad Abbatem Gregorium, dicens, sibi a Domino terribiliter trina admonitione fuisse præceptum, ut in confinio Francorum atque Saxonum, secus fluvium Isla, plebi in doctrina prodesse deberet. *Quod suo loco ostendemus circa annum* DCCLXV *contigisse. Non ergo ante* LXXV *annos jam Presbyter cum S. Swiberto in eas oras advenerat. Cum Altfridi narratione congruit altera Ludgeri Vita, quam volunt ab Othelgrimo hujus discipulo conscriptam : itemque ipsius S. Lebvini Vita, quam Hucbaldus Elnonensis monachus inde a Caroli Calvi imperio scriptis clarus, jam senior composuit, dicavitque Baldrico Ultrajectensi Episcopo, qui anno* DCCCCXVIII *B. Ratbodo, sive Ratbodoni, successerat. Consentit et* B *alia brevior quidem, valde tamen antiqua, ejusdem* Lebvini, *sive* Wini, *aut* Liafwini *Vita. Joannes a Leidis lib.* 4 *Chron. Belgic. cap.* 8 *Lebvinum quidem ad S. Gregorium venisse tradit, sed multa confuse interjicit, nisi errore id factum sit ejus qui pro Francisco Swertio codicem, fortassis etiam vitiosum, vitiosius transcripsit. At lib.* 2 *cap.* 6 *idem Joannes a Leidis inter comites S. Willebrordi* Lewinum *numerat, Joannes de Beka* Livinum Episcopum. *Qui haud magis excusabilis error, cum Willebrordi et sociorum profectionem tanto temporis spatio martyrium S. Livini antecesserit, quanto Lebvini secuta naturitas. Numerantur deinde inter ejusdem S. Willebrordi* XI *comites Sancti duo Ewaldi. Sed diserte refragatur Beda, qui lib.* 5 *cap.* 11 *narrata Willebrordi et sociorum in Frisiam missione, et inchoata prædicatione, ista subnectit :* Unde factum est, opitulante gratia Divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem converterent Christi. *Tum de Ewaldis immediate :* Horum secuti exempla duo quidam Presbyteri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æterna patria exulaverunt, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent. *Hos ait* Exempla duodecim illorum secutos, *non in eorum consortio profectos, neque de numero eorum fuisse : at neque in Frisiam, quo illi, sed ad provinciam antiquorum Saxonum venisse. Wernerus Rolevinck in Fasciculo temporum excuso anno* MCCCCLXXXI, *ter meminit adventus Sanctorum Ewaldorum ex Anglia in Westphaliam, ac prædicationis, miraculorum, martyrii, neque verbulo innuit, cum S. Willebrordo venisse, aut omnino ullam inter eos consiliorum communicationem, nedum itineris societatem fuisse.*

utl S. Lebvinus qui anno 765 venit ·

alius a S. Livino Ep. Mart.

SS. Ewaldi MM.

C 20 *Sequitur* S. *Werenfridus (cujus Vita in Suriana collectione extat ad* XIV *Augusti, et in quibusdam MSS. codicibus) dicitur ex Anglia oriundus, S. Willebrordum* tum exemplis tum vestigiis secutus, spernens patriam parentesque amore divino. *Veneritne tamen, cum eo in Frisiam, neque clare affirmatur, neque cur id omnino negemus ratio manifesta occurrit. Dicitur quidem missus a S. Willebrordo ad pagum Elste,* paullo ante a Carolo sibi traditum; *ac proinde non ante annum Christi* DCCXXVI, *si quidem genuinum est traditionis, quod apud Wilhelmum Hedam extat, diploma, datum* Tulpiaco castro publico, mense Julio, IX die, anno SEXTO regnante gloriosa Rege Francorum Theodorico, *quem alibi diximus, mortuo Chilperico anno* DCCXX, *a Carolo Martello in eadem regni constitutum. Atque hinc suspicari quis posset, potius*

Socii aut discipuli S. Willebrordi fuerint S. Werenfridus.

aliquanto ante eum annum, puta DCCXXIII *aut* DCCXXIV, D *ex Anglia venisse quam anno demum* XXXVI *susceptæ simul peregrinationis*, Willebrordum prospexisse multis tanti viri sanctitatem esse profuturam, *et dictum locum ei commendasse. Pseudomarcellinus, ne non etiam aliquid S. Werenfridi rebus gestis sui furfuris aspergat, scribit multo ante, secundum nempe synodum, quam Trajecti habitam vivente adhuc S. Swiberto commiscitur, de qua rursus aliquid infra dicemus*, S. Werenfridum Presbyterum et egregium Prædicatorem, versus Batuam missum, novellum Christi populum in Elst et Westervoirt et in finibus illis rexisse. *Molanus in Natal. SS. Belgii tradit Medenblicæ quoque et Durstadii dici fidem prædicasse. De eo plenius agemus* XIV *Augusti, quoe vita decessit, ut lib.* 2 *cap.* 42 *memorat Joannes a Leidis. At Pseudomarcellinus* XIII *Septemb. ejus obitum locat. Postremus comitum S. Willebrordi memoratur S. Adalbertus, cujus Vita Treviris in Medelocensi cœnobio scripta circa annum* DCCCXC, *cum illic Archiepiscopus esset S. Egbertus Comitis Hollandiæ filius, nihil habet quod Bedæ narrationi adversetur. Extat alia tamen brevior a quopiam Egmundensi monacho composita, quæ a S. Egberto Northumbrorum Episcopo missum in Frisiam tradit cum S. Willebrordo et decem aliis comitibus e quibus solum Swidbertum et duos Ewaldos nominat. Visus est auctor ille* E *præludere hypobolimæo Marcellino :* filium Regis Deirorum *aut fuisse, et* pro Christo regale patrimonium dimisisse, *cujusmodi nihil in priori Vita habetur. Plura de eo ad* XXV *Junii. Habemus ergo socios S. Willebrordi, S. Swibertum, et S. Adalbertum; S. Werenfridum incertum an discipulum tantum, an a principio comitem; S. Marchelmum discipulum ejusdem S. Willebrordi in pueritia, deinde S. Gregorii. Ubi igitur octo aut novem reliquos vestigabimus! Haud equidem hactenus nobis certa ratio aut consilium occurrit. Visum aliquando nobis perquam probabile*, Tilmonem, *sive* Tilmannum, *cui SS. Ewaldorum revelata fuere corpora, ex sociis S. Willebrordi fuisse. Hic in plerisque Bedæ exemplaribus* Tilmon *vocatur, in alio MS. quo usus in Cantabrigiensi editione Abrahamus Whelocus*, Tilmannus *est; in Saxonica paraphrasi Regis Alfredi*, Tilman.

S. Adalbertus Diaconus,

S. Tilmon sive Tilmannus,

§ IV. *Alia ejusdem scriptoris errata de SS. Columbano, Ceadwalla, Judoco, Winoco, Aidana, Wirone, Plechelmo, aliisque.*

Ne fastidio sit lectoribus prolixior disputatio, congeram quasi in cumulum breviter, quæ ab hoc scriptore passim non tam historiæ aspersa temere menda, quam inutiliter et otiose consuta, velut ad splendorem veritatis obscurandum. Nec tamen omnia studiose conquiram, sed præcipua excerpam, et absque ulla ordinis cura, ut quodque occurret, annotabo. Ut autem illud prætermittam, quod fere perpetuo Angliam uti nunc facimus pro Britannia usurpet, aut saltem Anglos vocet quoslibet Germanicæ originis Britanniam incolentes, quia plerique viri apostolici, de quibus agit ex Anglia erant oriundi, et Beda, natus ipse quoque Anglis parentibus, Ecclesiasticam historiam gentis Anglorum inscribit quinque libros, quibus percenset qua ratione circiter CXL *annorum spatio tres illæ gentes Germanicæ, quæ Britanniam subjugarunt, Christiana religione imbutæ fuerint.* Advenerant autem, *inquit ipse lib.* 1 *cap.* 15, de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est, Saxonibus, Anglis, Jutis. De Jutarum origine sunt Cantuarii et Vectuarii, hoc est, ea gens quæ Vectam tenet insulam; et ea quæ usque hodie in provincia Occidentalium Saxonum* JUTARUM NATIO *nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, id est, ea natione, quæ nunc Antiquorum Saxonum cognominatur, venerunt Orientales Sa-*

F *Conglobata Pseudomarcellini errata.*

Quæ Britanniæ pars occupata Jutæ, Angli, Saxones?

A xones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porro de Anglis, (hoc est de illa patria, quæ Angulus dicitur, et ab eo tempore usque hodie manere deserta inter provincias Jutarum et Saxonum perhibetur) Orientales Angli, Mediterranei Angli, Mercii, tota Nord-Humbrorum progenies, id est, illarum gentium, quæ ad Boream Humbri fluminis inhabitant; ceterique Anglorum populi sunt orti. *Atque ex his liquet, primo explodendum, quod auctor noster cap.* 1 *scribit, ab* Eugisto Britanniam Angliæ *nomen accepisse: nam ob Anglis populis ductum id postea nomen. Et si* Eugistus *hic, alibi ignotus* Hengistus *est, qui cum fratre Horso primus Germanos in Britanniam induxit, cum is Rex fuerit Cantuariorum, quos de Jutarum gente ortos jam retulit Beda; non video qui ab eo ejusve populo nomen* Angliæ *extiterit.*

non ab Hengisto Juta nomen Angliæ.

22 *Tum Anglos aliquot enumerat Marcellinus, quos et* Angligenas *vocat, qui pro Christo peregrinationem in exteras oras susceperint:* Ut Columbanus, *inquit,* sanctus Abbas, qui cum XII Clericis Galliam perlustravit, et in fide confirmavit. *De quo nimirum ita loquitur Jonas ejus vitæ scriptor coætaneus:* Columbanus, qui et Columba, ortus est in Hibernia insula, quæ est in extremo Oceano sita, et spectat Titanis occasum. *Neque id contigit, ut cap.* 4. *ait,* postquam tota insula *Britanniæ* fidei sacramentis erat imbuta; *cum in Galliam venerit S. Columbanus annis aliquot prius quam in Britanniam S. Augustinus a S. Gregorio Papa mitteretur.*

S. Columbanus, Hibernus, non Anglus,

B

in Galliam venit:

23 *Pergit idem Marcellinus cap.* 4. Coadwala præpotens Rex Angliæ, et Offa Rex Cantuariorum, anno ab Incarnatione Domini DCLXXXIX Romam proficiscentes relictis regnis temporalibus... a sancto Papa Sergio in monachos attonsi, Regi Regum devote militaverunt. *Hæc ille. At quam vere! Coadwalla Occidentalium Saxonum Rex erat, ex Anglis neutiquam oriundus, ut Angliæ Rex dici non possit. Is memorato jam anno,* Romæ baptizatus est die sancto sabbati Paschalis, et in albis adhuc positus, languore correptus, undecimo Kalendarum Maiarum die solutus est a carne, et beatorum est regno sociatus in cœlis. *Ita Beda lib.* 5 *cap.* 7, *qui de eo ista præmiserat.* Hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci, ut ad limina beatorum Apostolorum fonte baptismatis abluereturs. .. Simul enim sperans, quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia jam mundus transiret. *At non scribit Beda attonsum eum fuisse in monachum.*

Coadwalla non Anglus, sed Westsaxonum rex.

Romæ baptizatus 689, ut non monachus factus:

C

24 *Fidens etiam in Offa hallucinatur: non enim is Cantuariorum Rex fuit, sed filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum. Neque sub Sergio, sed sub Constantino Papa, anno* DCIX, *Romam venit. Ita rem Beda narrat lib.* 5 *cap.* 20: Anno imperii Oeredi quarto, Ceored, qui regno Merciorum nobilissimo tempore aliquanto præfuerat, nobilius multo sceptra regni reliquit. Nam venit Romam; ibique attonsus, pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apostolorum in precibus, jejuniis et eleemosynis usque ad diem permansit ultimum..... Venit autem cum eo et filius Sigheri Regis Orientalium Saxonum, vocabulo Offa, juvenis amantissimæ ætatis et venustatis, totæque suæ genti ad tenenda servandaque regni sceptra exoptatissimus. Qui pari ductus devotione mentis, reliquit uxorem, agros, cognatos et patriam propter Christum et propter Evangelium ... Et ipse ergo ubi ad loca sancta Romam pervenerunt, attonsus, et in monachico vitam habitu complens ad visionem beatorum Apostolorum in cœlis diu desideratam pervenit.

nec cum eo Offa, sed cum Ceoredo, Romæ monachus factus 709

25 *Idem ille scriptor eodem cap. hæc habet:* S. Judocus, S. Winocus, filii Regis Anglim. *At fuerunt umbo ex Britannia Armorica. Et Judocum quidem tradit Florentius Abbas, cujus nomine edita est illius Vita, Rethaeli, vel ut alii habent, Juthaeli, Regis Britonum fuisse filium, fratrem B. Judicaelis, itidem Regis.* S. Winocus *autem, ut in Vita MS. dicitur,* in Britanniæ finibus, ex regali prosapia nascendi sumpsit exordia. *Surius edidit:* ex nobilium virorum prosapia. *Albertus le Grand de Moriaix in Vitis SS. Britanniæ Armoricæ, Judicaelis et Judoci fratrem fuisse Winocum tradit. Porro licet vulgo existimentur Britones hi Cismarini originem ducere ab insulanis, nihil tamen illis eo tempore cum Anglis commune erat, quare eorum Princeps, Rex Angliæ diceretur.*

D

SS. Judocus et Winocus non Angli, sed Britones Armorici.

26 *Cap.* 1, *ac si in patria sua hospes esset (quamquam nec patria illi fuit, nec ætas quam arrogat ipse sibi,)* S. Aidanum Lindisfarnensem sive Augustaldensem Episcopum *appellat. Is cum S. Oswaldus Berniciorum Rex a Scotis, apud quos exularat, fideique mysteriis erat imbutus. Episcopum suæ genti eruditionis petisset, ex Hy insula ad eum missus monasterium in Lindisfarne insula, Sedemque Episcopatus constituit, anno Christi* DCXXXV, *ac* DCLI *decessit e vita: Posteam Finanus, dein Colmanus, Episcopi Northanhimbrorum fuere, sed Colmano, cum ii Scotis, qui ut lib.* 3 *cap.* 20 *Beda scribit,* Pascha Catholicum ceterosque ritus Canonicos, juxta Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinem recipere nolebant, *in patriam reverso; tandem urgente Alfrido, Oswy Regis filio, designatus totius Northanhimbrorum provinciæ Episcopus est S. Wilfridus. Hic circa annum* DCLXXIII *villam Hagustaldensem donavit S. Etheldreda Regina,* in perpetuam eleemosynam, *ut eam Episcopali Cathedra sublimaret, ut scribit Richardus Prior de statu illius Ecclesiæ cap.* 1. *Non ergo S. Aidanus Hagustaldensis Episcopus fuit: et ut fuisset non tamen dicendus erat* Lindisfarnensis sive Hagustaldensis, *aut, ut habet Marcellinus,* Augustaldensis. *Mansit eam etiam postquam hæc erat erecta Cathedra, quæ prius fuerat Lindisfarne, ab illa diversa. Verum unde didicerat Marcellinus S. Aidanum fuisse Augustaldensis Ecclesiæ, quæ Aidano moriente adhuc fundata non erat, Antistitum? an prophetico Spiritu id velut jam illi collatum intuebatur, quod postea Wilfrido aliisque obtigit.*

E

S. Aidanus non fuit Hagustaldensis Episcopus,

nec ibi Sedes Episcopalis eo vivente.

27 *Dicamus hic memoria lapsum Marcellinum, non malæ mentis vitio factum fuisse hominibus voluisse, dum S. Aidanum, qui prius e vivis excesserat, quam ipse nasceretur, scripsit Hagulstaldensem Episcopum fuisse, diu ante quam isthic fundatus esset Episcopatus. Qualia ea sunt, quibus se gloriatur interfuisse! cap.* 14. S. Winfridum, *qui deinde Bonifacius est appellatus, scribit* XII annis in Ecclesia Trajectensi ut Canonicum degisse. *At S. Ludgerus in Vita S. Gregorii Magistri sui, qui ipsius S. Bonifacii ab anno* XV *ætatis discipulus fuerat, cum* XIII *annos prædicasse in Frisonia testatur,* pauperem Evangelicum, et propemodum solitarium, sanctam sessionem suam tribus in locis peregisse, in Wyrda in ripa fluvii Rhenі VII annis, in Attingal em *annis tribus, in* Helisa III *annis.*

F

S. Bonifacius non fuit Ultrajecti Canonicus:

28 *Idem synodo, quam fingit Trajecti habitam, priusquam inde S. Suibertus discederet prædicaturus Evangelium* per inferiorem Saxoniam, *(quis vero eam illa ætate sic appellarit?) et, inquam, synodo interfuisse scribit* S. Wironem Episcopum Deirorum. S. Plechelmum Episcopum de Massa Candida, vel, secundum Bedam, Candida Casa. *Scotus patria fuit S. Wiro, et apud suos Episcopus, non in Deirorum provincia, quæ inter Tvnam amnem Humbrumque æstuarium jacet, Episcopo tunc Eboracensi subdita. Sanctus quoque* Plechelmus, *Scotus fuit, et in Scotia Episcopus, non* Massæ Candidæ, *cujusmodi nomen nusquam gentium fuisse Episcopatum legi: neque* Candidæ Casæ, *sive* Witterniæ, *ubi Beda memorat anno* DCCXXXI, *quo historiam suam absolvit, Episcopum fuisse* Pechthelmum. *Erat autem hic Anglus, cui ductus, S. Aldelmi discipulus*

nec S. Wiro Episcopus Deirorum,

nec S. Plechelmus Candidæ Casæ.

A *lus, qui et a S. Bonifacio per litteras nonnumquam consultus legitur. Verum illo senior paullo fuit S. Plechelmus, cui, uti S. Wironi, (quocum diu in curanda animarum salute in Gallia Belgica laboravit :) solitus erat Pippinus Dux peccata confiteri, eaque causa ultro ad eos in Montem S. Petri, qui nunc S.* Odiliæ *dicitur, adire, præsertim Quadragesimæ tempore. De S. Wirone agemus* VIII *Mart.,* XV *Julii de S. Plechelmo, de S. Otgero Diacono, eorum in apostolicis laboribus socio,* X *Septembris. De confessione seu pœnitentia Pippini infra nonnulla dicentur.*

qui ambo Confessarii Pippini Ducis.

29 *De S. Levino et Lebulino quam confuse et perturbate scribit! In præfatione ad S. Gregorium Ultrajectensis Episcopatus Administratorem, ita loquitur :* Qui me Daventriam, et ad paganam gentem Transiselanam, cum dilecto confratre et patriota meo Livino Presbytero misisti. *Primum haud reor,* Daventriam, *sed* Daventre, *etiam longo post tempore, dictum esse locum illum. Minus etiam* Transiselana *gens appellata, sed* Ilioi pagus, *ut patebit* XXVI *Martii ad Vitam S. Ludgeri. Nec S. Levinus, ejus patriota fuit, id est Anglus, sed Scotus : neque socius S. Marchelmo, sive Marcellino datus a S. Gregorio; sed Marchelmus ipse jussus S. Lebvinum ad loca Islæ vicina deducere; ut in S. Lutgeri Vita, ac S. Lebvini narratur. Verum librario imputari error hic potest, quod* Levinus *dicatur, qui* Lebvinus *fuit : illeque item, quo cap.* 14 *traditur* Lebvinus pontificatum adeptus. *Sed ille in amanuensis incuriam conjici, qui ibidem sequitur, error non potest; dum inter Apostolicos* Pontifices et Canonicos egregios concionatores, *qui eo tempore cum S. Swiberto, Winfrido, et aliis,* in eadem primitiva Ecclesia Trajectensi erant, *ita recensetur :* Lebvinus Pontificatum adeptus, martyrio prope Gandavum coronatur. *Quod sane debet de S. Levino, sive Livino, intelligi; nam Lebvinus sicca morte decessit, et in loco Daventre tumulatus. Livinus autem* apud Eschain, vicum terræ Brabantiæ, *trucidatus a paganis anno* DCLIX, *annis* XXXI *prius quam in Galliam veniret cum S. Swiberto Willebrordus; cujus cum martyrii historia sit a S. Bonifacio conscripta, non debebat in ea re lata, qui se ejusdem Bonifacii collegam jactat.*

nec Daventriæ *tum id nomen.*

nec Transiselanæ *gentis.*

B

SS. Livinus Ep. M. et Lebvinus Presb. *non recte ob auctore invicem confusi.*

§ V. *Alia incerta et apocrypha, de S. Swiberti patria, parentibus, ortu, institutione monastica apud Anglos, gestis ante et post Episcopatum.*

Infinitus labor fuerit, si singula inepti scriptoris menda persequi voluerimus. *Ea expediamus primum, quæ ad S. Swibertum pertinent. Hunc natum scribit* in regno Nord-Humbrorum, quod est ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam; anno a Nativitate Domini DCXLVII, *sub S. Martino Papa, imperante Constantino, sive Constante,* qui ANNO suo felici Heraclio Imperatori in Romanorum imperium successerat; *Oswino Rege, fratre S. Oswaldi,* sceptra regni Angliæ auspicabiliter gubernante. *Quis non solidæ fidei historicum credat, qui Reges, Imperatores, Pontifices, quorum temporibus natus sit is, cujus res gestas narrare aggreditur, ita accurate recenseat? Et eo quidem anno S. Martinus, initio Julii, Papa factus est; dum Romanum imperium regeret* Constans, *qui et* Constantius *dictus, et quandoque* Constantinus : *Sed non successit is avo* Heraclio : *nam hunc* XI *Martii an.* DCXLI, *vita functo suffectus est* Constantinus *filius : quo post quatuor menses novercæ suæ Martinæ dolo, ut plerique tradunt, necato, admotus sceptris est* Heracleonas *Martina eadem genitus; eoque cum matre post duos menses in perpetuum exilium ejecto,* Constans, *Constantini filius, Heraclii nepos, imperavit. Sed cur* felix Heraclius *appellatur? præclaras quidem de Persis victorias, tunc cum caste pietatem coleret, reportavit : ast ubi et incestis nuptiis sibi fratris filiam copulavit, quam diximus, Martinam, et ad Monothelitarum tuendam hæresim inductus est; tum vero plurimis maximisque calamitatibus, multæ Imperii provinciæ a Saracenis aliisque barbaris diluceratæ sunt. Eo autem tempore Nordhumbros Anglos duo gubernabant Reges; Deiros, Humbro propiores, S. Osvinus, S. Edvini nepos; Bernicios, Osvius, S. Oswaldi frater, et ipse a quibusdam subinde Oswinus appellatus. Is vero S. Oswinum jam dictum,* per Præfectum suum Æthilwinum, detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die tertiadecima Kalendarum Septembrium, anno regni ejus nono, *ut lib. 3 cap. 14 Beda scribit, is erat annus Æræ Christianæ vulgaris* DCLI, *ut Oswius non debuerit absolute Rex Angliæ vocari, cum duo tunc in ea Britanniæ parte, in qua S. Swibertum natum tradit, Reges essent, plures alibi Angliæ originis.*

C

S. Swiberti nativitatis tempus affectatæ indicatum,

ad quem hæc.

D

et ambigue.

31 *Parentes S. Swiberti aut fuisse Sigebertum et Bertam* ex splendidissimis Anglorum Principibus *prognatos : et illum quidem* Comitem de Nortingram *vocat, filium Swiberti* comitis de Nortingram, *ut sub finem ejusdem capitis asserit, iterumque seq. cap.* castri de Nortingram *meminit. Nonnulli quidem ita temporibus, sed rari, inter Anglos Comites memorantur, ut ille apud Bedam loco jam citato* Comes Hunualdus, *a quo proditus Oswio est S. Oswinus Rex. At nescio* E *fuerintne Comitatus tales hæreditarii Illud scio, nullum me* Nortingramiæ *Comitatum, etiam non exiguo adhibito studio, reperisse. Est quidem Nottinghamensis Comitatus, in eoque urbs* Nottingham, *olim Saxonice* Snottengaham *dicta; sed nihil hæc ad Northumbros attinet, in Mercia sita. Sanctitatem porro Divi Swiberti fuisse in somnis matri præostensam cœlesti portento, quod asserit scriptor, non continuo fidem facit, tot jam nunc errorum compertus. Nam licet de aliquibus Sanctis simile quid proditum sit, et evenire etiam hic potuerit, non ideo consequens est evenisse, et quidem multiplici miraculo. Acta deinde a S. Swiberto prosequitur idem scriptor cap. 3 hunc in modum :*

S. Swiberti an pater Comes? patria Nortingram?

32 Cum attigisset decimum quintum ætatis suæ annum, monasterium Beardanense, cui præfuit Abbas Higbaldus, in provincia Lindissæ, *ingressus est; et post novem annos* Presbyteralis ordinis dignitatem adeptus. *Est* provincia Lindissi, *ut scribit Beda lib. 2 cap.* 16, prima ad meridianam Humbræ fluminis ripam, pertingens usque ad mare. *Urbs illic Episcopatu celebris Lincolnia. Cambdenus monasterii illius olim* Beartaneu *dicti, nunc vulgo* Bardney, *adhuc parietinas spectari testatur. Si verum est, quod in Monastico Anglicano pag.* 142 *ex veteri Chronico refertur, a S. Ethelredo Rege monasterium illud esse constructum, non video qui potuerit anno* DCLXII *illic monachus esse factus Swiberius; cum Ethelredus anno primum* DCLXXV *Wulfero fratri in regnum Merciorum, sub quo Lindissi provincia erat, successerit, qui illud tenuit usque ad annum* DCXIV, *quo Cœnredo Offæ filio restituit, ipseque monachus in dicto jam cœnobio Bardeneiæ factus est. Willelmus Malmesburiensis de gestis Reg. Angl. cap.* 3 scribit Reginam Estridam, uxorem Ethelredi Regis Merciorum filiam Regis Ostwi, caritate patrui sui S. Osvaldi ductam, Bardenio monasterio suo, *quod est in regione* Merciorum, non longe a Lindocolino civitate, inferri illius ossa voluisse. *Quæ verba videntur confirmare, quod jam ex veteri Chronico retulimus, ab ejus conjuge Ethelredo Rege fuisse illud cœnobium ædificatum. Verum ut tunc extiterit monasterium illud, cum id adisse S. Swibertus scribitur anno ætatis* XV, *Christi nimirum* DCLXII, *si sub finem anni* DCLXVII *natus erat; cum jam antea Mercii Wlfero, Pendæ filio, sublimato in Regem, ut ad annum* DCLVII *adaolat Matthæus Westmonasteriensis, Hagnaldensis hoc anno scribit, adversus Regem Oswium* rebellarunt, ejectisque a regno Merciorum *ejus ministris*

tum anno 662 monachus factus in Bardney.

monasterio postea F

a S. Ethelredo fundato.

A nistris, fines suos simul et libertatem receperunt; *cui credibile videri potest monachos illos a Northumbranis admodum alienos, ut citato loco ostendit Malmesburiensis, admissuros fuisse illustris in Northumbria Comitis filium, cum regna illa invicem bello dissiderent? vel parentes Sviberto facturos potestatem, ut in hostili ditione vitam monasticam adhuc fere puer complecteretur, cum in Northumbrensi regno, ubi Christiana religio diu floruerat, monasteria non deessent? Neque vero tunc Bardeneiæ Abbas fuisse Higbaldus videtur: cum Beda lib. 4 cap. 3 commemorata S. Ceaddæ Merciorum Episcopi morte, quæ contigit anno* DCLXXII, *subnectat,* virum Sanctissimum et continentissimum, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Lindissi, visitationis gratia, de Britannia *in Hiberniam ad S. Egbertum Abbatem venisse, sed longo tempore post S. Ceaddæ obitum, plane ut Ethelredo regnante id certo contigisse videatur. Neque sane, si vera est ætas quæ S. Sviberto tribuitur, eo senior haberi Higbaldus potest, nedum monasticæ illi institutionis magister, cum ipse S. Egbertus octo solum annis Svibertum antecederet, natus anno* DCXXXIX, *cum* DCCXXIX *obierit, ætatis suæ* XC, *ut tradit Beda. Svibertus vero natus dicitur anno* DCLXII; DCLXII, *cum esset* XV *annorum, monasterium ingressus.*

nedum sub Higbaldo nondum Abbate?

B 33 *Quæ sequuntur, pari solertia accurata sunt. Cum* XVI *annos in monasterio illo exegisset,* et fama nominis ejus per universum regnum Nord-Humbrorum celebris *esset, non sine plausu Regis et Procerum Præsulumque, a* S. Egberto Archiepiscopo Eboracensi *domum revocatus est,* et in Ecclesia Metropolitana Canonicus ordinatus. *Annus decimus sextus a primo ingressu in monasterium, qui contigerat anno* DCLXII, *fuerit* DCLXXVIII. *Egfridi Regis Nordhumbrorum octavus, quo ab hac e Sede Eboracensi ejectus est S. Wilfridus Episcopus.* S. Egbertus Archiepiscopus Eboracensis *nullus unquam fuit: qui post annos* LI *et quod excurrit, Archiepiscopale Pallium obtinuit Egbertus Alchuini Magister, in doctrina celeberrimus fuit, Sanctis tamen ab nemine adnumeratur: quod sæpius inculcandum, propterea quod hic auctor videatur S. Egbertum Archiepiscopum ingerat. Hic biennio sancte conversatus,* electus fuit, *ut auctor noster,* in Abbatem monasterii dicti Dacore *quod monasterium cognomen accepit ab amne Dacore, super cujus ripam constructum hactenus patet. Fuit hoc monasterium in Cumbria, situm prope ripam* Ituneæ *fluminis, vulgo* Eiden, *ad* Dacor rivulum, *ubi nunc* Dacre *castrum, Cambdeno teste. At ne quis hic scrupulum moveat, quo pacto hominem Anglum sibi Abbatem elegerint Cambrenses monachi; pronuntiat scriptor, illud* monasterium vice Abbatis ex mandato S. Egberti Archiepiscopi unum circiter annum *rexisse.*

fingitur an. 678 factus Canonicus Eboraci.

et anno 680 Abbas Dacorensis in Cumbria.

C 34 *Tum cap.* 5 S. Wilfridum Episcopum Lindisfarnensem sive Augustaldensem, deinde Merciorum novissime Eboracensem Archiepiscopum, anno DCLXXXVII *in Frisiam appulsum tradit, dum Romam tenderet, multosque illic Christi religione imbuisse. Quod anno* DCLXXVIII *contigisse, supra ostendimus, et fuisse eum tunc Eboracensem totiusque regni Northumbrorum, non Archiepiscopum, sed Episcopum; nec cuiquam notum fuisse, tunc Egbertum Archiepiscopum: quem ipsum tamen aut auctor voluisse in Frisiam et Saxoniam,* cum plerisque Sacerdotibus tendere, ut eos ad agnitionem fidei prædicando perduceret. *Ita quod de S. Egberto Presbytero Beda scripserat, ipse ad Egbertum Archiepiscopum necdum natum transtulit. Tacitus illud præterea quod omnes illos* de stirpe Frisonica et Saxonica in Anglia propagatos, *scribit; cum superius ex Beda docuerimus, qua ex gente oriundi essent, qui proprie Angli dicebantur. Sunt et alia permulta, quæ neque ut solida veraque amplecti audemus, neque ut falsa vanaque convincere curamus: de quibus aliorum esto*

S. Wilfridus non anno 687 appulsus in Frisiam, sed 679.

judicium. Unum hic minime assequimur, qui constet vitæ S. Sviberti Chronologia, ab auctore illo in speciem studiose deducta. Natus est anno DCXLVII, DCLXII *monasterium ingressus* DCLXXVIII, *Eboracum revocatus,* DCLXXX *in Dacore monasterio Abbas constitutus, illud uno circiter anno rexit. Quid deinde rerum egit, et ubi, per octo consequentes annos, usque dum in Belgicam cum S. Willebrordo et aliis profectus est; anno* DCXC? *Nobis quidem satis liquet ex Beda postremis aliquot annis in Hibernia sub Egberto religiosam vitam egisse, sed huic Egberto, qui ei sanctioris vitæ magister extiterit, Egbertum Archiepiscopum substituit Neo-Marcellinus, nec satis explicat quid ab anno* DCLXXXI *ad* DCXC *egerit Svibertus. Quæ egisse S. Svibertus memoratur in vico Duerstat, et Hagenstein, nec rejicimus, nec approbamus, aliis veteribus testimoniis destituti. De Duerstat, sive Dorstato, aut Durstadio, quæ olim* Batavodurum, *nunc* Wiick te Duerstede *appellatur, actum a nobis* 3 *Februarii ad Vitam S. Anscharii* § 6, *num.* 29 *et* 30, *pag.* 402 *et* 403. *Sed quod scribit hic auctor cap.* 8 duobus distare milliaribus a Trajecto; *milliaria sumit, non Romana, vel Anglica, qui Anglus videri vult, nam hæc sunt* VIII *stadiorum: neque Belgica aut Gallica, cum tamen scribat ad S. Gregorium Trajectensis Episcopatus Rectorem, hominem Gallum; sunt enim ea* XXIV *stadiorum, qualia a pedite decurri horæ unius spatio, sive vigesima quarta parte diei naturalis possunt, et talia inter Trajectum et Dorstatum sunt quatuor: sed Westphalica seu Germanica accipere videtur. Hollandiæ ac Teisterbandiæ vocabula nusquam legimus in scriptore ullo. Sanctorum Willebrordi ac Sviberti, ipsiusque S. Marcelini suppare.*

D

Chronologia vitæ S. Sviberti apud Marcellinum mutila.

Distantia locorum perperam designata.

E

35 *Retulimus superius* § 3 *num.* 18 *ex Beda. S. Svibertum ordinatum Episcopum a S. Wilfrido,* qui tunc forte patria pulsus, in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia: defuncto quidem Theodoro, sed nondum Berchtvaldo successore ejus, qui trans mare ordinandus erat, ut Sedem Episcopatus sui reverso: *Addidimus ex eodem Beda, obiisse S. Theodorum Cantuariensem Archiepiscopum anno* DCXC. XIX *Septembris: Sanctum autem Berhtwald sive Brithwaldum, electum anno* DCXCII, *die* I *Julii; ordinatum autem anno* DCXCIII, in *Kal. Jul. Dominica, a Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum, et sedisse in Sede sua pridie Kalendarum Septembrium. Unde manifesto consequitur, S. Svibertum anno* DCXCIII, *priusquam in Britanniam reverteretur Brithwaldus, a S. Wilfrido in Mercia tunc exulante, ordinatum. Hallucinatur ergo more suo Neo-Marcellinus iste, dum cap.* 10 *asserit, anno ab Incarnatione Domini* DCXCV *id factum: redierat enim biennio ante S. Brithwaldus Archiepiscopus Cantuariensis, ad quem id munus, spectabat. Nam quod ait, S. Egbertum Archiepiscopum Eboracensem tunc gravi infirmitatis incommodo depressum, obire eam inaugurationem non valuisse, otiose confictum est, ut sæpe. Et aliam, quam diximus, causam affert Beda, cur Svibertus ad Wilfridum reverterit, qui non proprie Merciorum erat Episcopus, sed Munia tamen Episcopatus, a Rege et Clero Merciæ rogatus, hospes obibat. Unum itidem est, ut antea adnotavimus, quod S. Accam tunc a S. Wilfrido retentum scribit,* et in Episcopum Augustaldensis sive Lindisfarnensis Ecclesiæ consecratum. *Mortuo enim anno* DCCIX *S. Wilfrido suffectus est demum S. Acca, cujus tempore alii Lindisfarnensem Ecclesiam tenuere Episcopi. Quia tamen subinde unus et idem utrique Ecclesiæ præfuit, ita nonnumquam locutus Beda reperitur, non quasi unicus esset Episcopatus, sed quia duorum idem erat Antistes, ut S. Eata, exulante S. Wilfrido.*

F

S. Svibertus ordinatus Episcopus a S. Wilfrido anno 693 *ante* 31 *Augusti,*

in Mercia.

36 *De anno, loco, ac die inaugurationis S. Willebrordi convenit cum Beda Marcellinus; contigisse videlicet anno Incarnationis Christi* DCXCVI, *die S. Cæciliæ, inque ipsius Sanctæ Ecclesia. Quod ad* VII *Novembris*

S. Willebrordus Romæ ordinatus 693 *vel* 696.

A *vembris a nobis discutietur : cum, ut alibi diximus, ipsusmet S. Willebrordi scripto, forsan autographo, asseratur facta* anno sexcentesimo nonagesimo quinto; *et B. Alchuini testimonio in Willebrordi Vita facta dicatur* in ecclesia Beatissimi Petri principis Apostolorum. *Non tamen Leo Imperator is fuit, cujus anno primo inauguratum sacris infulis Willebrordum Marcellinus scribit, sed* Leontius, *qui Justinianum, Constantini Pogonati filium, solio deturbatum naribus mutilavit, unde Rhinotmeto ei agnomen factum : verum an mensis November anni* DCXCVI *intra imperii illius annum primum censeri potuerit, alibi examinandum, cum alii anno* DCXCIV, *alii insequente, occupasse imperium tradant. Mox cap.* 11 *et* 12 *multa narrat auctor noster a S. Sviberto gesta, suspecta quidem ob genium scriptoris, et quia nullo vel charactere temporis, vel alterius cujusquam testimonio firmata; editis ubique recentioribus locorum nominibus, non qualia in Vitis, quas ipso tempore, vel sequenti Ævæ Christianæ nono seculo, constat ab non vanis auctoribus esse scriptas, passim leguntur; ea tamen pressius singula hic expendere non vacat.*

tempore Leontii Imp. non Leonis.

37 *Rursus cap.* 13 *ad ingenium redit, eaque affert, quæ pati nemo possit, qui mediocriter sit in historia* B *versatus. Nam* mortuo Radbodo Rege Fresonum, præfatos Sanctos Episcopos *Willebrordum et Sviberтum ait,* cum Sacerdotibus et Clericis, Hollandiam et Frisiam ubique pervagantes, rudem populum documentis Evangelicis informasse *etc. Atqui mors Radbodi in Annalibus antiquis Francorum plerisque anno* DCCXIX *signatur, in uno longe recentiori* DCCXVII, *in alio* DCCXVIII; *nusquam, quod legerim, citius. In binis vero ab anno* DCCVIII *ad* DCCC *deductis Annalibus, ad annum* DCCXIII *legitur* depositio Sviberti Episcopi, *atque ipse Neo-Marcellinus cap.* 27, *eum* anno a Nativitate Domini DCCXVII, Calend. Martii feria VI, hora XII. *defunctum scribit; ut antea indicavimus. Qui potuit igitur hic post Radbodi mortem ea quæ jam relata, egisse? Eosdem Sanctos duos Episcopos ait,* in magno vico Duerstat per biennium prædicantes, quinquaginta duas Ecclesias parochiales dedicasse. *Ego omni illo Frisiæ tractu, quo isthic fidem prædicarunt tempore, vix tot ab iis dedicatas existimo, nedum biennio et in vico unico. Inter plurima quæ Romani per ripam Rheni direxere castella, quatuor Tacitus recenset intra Batavorum insulam posita, modicis in vicis; quorum unus Batavodurum fuit, appellatum deinde Durostadum, seu Dorstatum quod nunc* Wyck te Duer- C steden *vocari monuimus, sive a vico, in quo locatum Romanorum præsidium narratur, sive a veteri Teutonica voce* Wyck, *quæ fere sinum, sive fluvii cujuspiam sive maris, significat, id ductum sit nomen. Cujusmodi is S. Willebrordi ætate fuerit vicus non constat : sequenti seculo, ut ad Vitam S. Anscharii die* III *Februarii,* § 6 *num.* 29 *et* 30 *diximus, celebre fuit emporium. Et Vitæ ejusdem Anscharii cap.* 8 *memoratur Fruburgis quædam in Suconia dives et religiosa matrona, cum instare sibi obitum cerneret, Cathlæ filiæ suæ mandasse* ut post suum ex hac luce discessum, cuncta quæ illius erant, in pauperes dispensaret : *et quia illic,* pauperes minus inveniebantur, venditis omnibus, quæ ibi dispensata non fuissent, sumeret secum argentum, et iret Dorestadum : ibi esse *ecclesias* plurimas et Sacerdotes ac Clericos, ibi indigentium multitudinem. *Ac deinceps* pervenisse ad Dorestadum *narratur, ac* religiosas exquisisse ibi fœminas, quæ cum ea loca sancta circuirent, et quid cuique dispensare deberet, eam instruerent. Cum quadam die dispensandi caussa loca sancta circuissent, et lassæ essent *etc. Quibus ex verbis conjecimus non in uno oppido, nedum vico, omnes illas ecclesias et loca sancta fuisse, sed in circum adjacentibus locis. Hac ex narratione ansam posteri quidam sumpserunt, com-*

an S. Sviberтus anno 713 mortuus, post mortuum an. 719 Radbodum,

prædicavit per Frisiam,

et cum S. Willebrordo 32 parochiales ecclesias unico biennio dedicarit, in vico Durstato?

miniscendi supra quinquagenas fuisse illic Ecclesias D *parochiales. Ita Joannes de Beka in Chronicis Episcoporum Ultrajectensium, ad res gestas Hungeri Ep.* XI, *scribit* anno DCCCLVI Nortmannos destruxisse Dorestadium, (vulgariter Duersteden dictum) vicum nominatissimum totius patriæ, in quo LV parochiales Ecclesiæ fuisse dicuntur. *Explodit hoc merito Arnoldus Buchelius, qui Bekam edunt, Notis historicis a se illustratum : Quid ergo de Pseudomarcellino censeret, asserente* quinquaginta duas *ejusmodi* parochiales Ecclesias *a duobus illis Antistitibus* per biennium in eo vico dedicatas?

38 *Eosdem dein duos Pontifices asserit* pariter et continue, per Frisiam et Lotharingiam, sed et usque in Daciam prædicasse. *At suis ipse se verbis prodit, dum identidem nomina provinciarum usurpat, quo se vixisse fingit ævo ignota : nam Lotharingiæ nunquam auditum nomen ante nepotum Ludovici Pii tempora. Et Daciæ multis etiam post seculis pro Dania usurpatum nomen haud fuit, sed pro vicina Pannoniæ provincia, Danubio flumini adjacente. Neque hanc illi adiere, sed Daniam S. Willebrordus. Quam autem vere se loca* regere *ad Islam flumen sita,* et totum ferme populum Christo prædicando lucratum esse, et purgasse a cultu idololatriæ *gloriетur, perspicere ex* E *S. Ludgeri Vita licebit, ubi S. Lebvinus præcipue ad Islam prædicasse traditur, ipso Marchelmo, ut nobis certo persuasum, ætate, et autoritate major, etsi S. Gregorii jussu ab eo illic perductus. Neque tamen adhuc post ejus decessum defuit in quo Ludgerus, S. Albrici tempore, ad stabiliendam illic rem Christianam, desudaret. Quid illud denique, quo eodem cap.* 14 *scribit de SS. Ewaldis Martyribus?* Nabiano, *inquit,* introeuntes, Christum prædicando confessi sunt : qui ab inde ascendentes in Saxoniam, *glorioso* martyrio coronati sunt. *Quænam illa* Nabia *quam Sancti introierunt? Mentio est* Nabaliæ *apud Tacitum lib.* 5 *histor. sub finem, ubi Civilis cum Romanis ita transisse colloquium narratur :* Petito colloquio, scinditur Nabaliæ fluminis pons. *Multa viri quidam eruditi de* Nabalia *disputant, nec satis rem extricant, dum alii Vahalim flumen, haud satis probabili conjectura, interpretantur; alii Isalam; alii amnem alium longius a Batavorum terris distantem : quidam, forte rectius : locum aliquem adjacentem Rheno, atque ibi instratum hinc pontem volunt; nonnulli ingenue fatentur, sibi quid sit minime liquere. Quæstionem obscuram magis involvit scriptor noster, vocabulo* Nabaliæ *in* Nabiam *mutato; at tamen eo respexit. Ad S. Sviberтum mox redit,* et per West- F phaliam et inferiorem Saxoniam *laborasse tradit. Quis scriptor ævi illius, quo se hæc commentatum fingit,* inferiorem Saxoniam *dixit, sed novis identidem indiciis fraudem suam, aut saltem ignorantiam, retegit vel invitus. Nam demum se S. Sviberti, Sanctique Willebrordi discipulum fatetur, qui hactenus comitem et socium jactavit. Sit illa tamen ipsius moderatio animique submissio. Fuit alioquin S. Marchelmus, sive Marcellinus S. Willebrordi in pueritia discipulus; postmodum SS. Bonifacii et Gregorii, ut ante retulimus; at non Sviberti, qui prius decesserat e vita quam ille nasceretur. Illum deinde* tetendisse cum suis ad Minimigardum, id *est,* Monasterium *scribit. Demus hoc tamen, ut potius librarii erratum hoc censeatur,* id est monasterium, *quam deliratio hominis non sat memoris sui, præ quam mendacem oportеat.* Minimigardum *etiam fatebimur, si quis volet, non esse ab eo scriptum, sed* Mimigardum, *aut* Mimigardevorde, *uti recte duci ostendemus alibi.*

Lotharingiæ Daciæ pro Dania, intempestive posita nomina,

quid Nabia

Minimigardum monasterium,

39 *Erit fortassis, qui tantum illico fructum ab sancti viri prædicatione in fera illa gente miretur extitisse, gnarus quid SS. Ewaldis in primo ferme ingressu provinciæ factum, quid multis post annis S. Lebvino paratum exitii fuerit. Verum ex ipsis horum actis doceri*

poterit

A *potuerit, fuisse non paucos, qui præcipitem gentilium suorum ferociam vel autoritate frænarent, vel vi comprimerent. Quid si evenerunt, quæ narrat Mimigardevorde, Bilveldiæ et aliis edita ab eo prodigia? Ea nos quidem neque affirmare possumus, neque volumus convellere: unum id modo caveatur, ne post Radbodi mortem, et tanto quidem post eam tempore, gesta illa esse a S. Swiberto credantur. Nam qui potuit biennium totum cum S. Willebrordo laborare Duerstadii et vicinis locis in fide prædicanda, ecclesiisque dedicandis, atque aliis deinceps longinquis expeditionibus; quem ipsemet auctor fatetur, anno* DCCXXII *die Martii primo obiisse, alii quadriennio prius asserunt; Radbodum vero ad annum usque* DCCXIX *superstitem fuisse plerique volunt, saltem anno* DCCXVI *Coloniam usque obsedisse exercitum, et cum Carolo Martello dimicasse constat. Etsi dorenus eum tunc occubuisse, non erit tamen tantum spatium reliquum ad S. Swiberti decessum, ut quæ narrat scriptor hic geri per eum ullo modo potuerint, nedum biennium exigi Batavoluri. At solita inscitia progreditur, qui sanctum Antistitem Mimingardo migrasse cum suis in Saxoniam cap.* 17 *tradit. Non erat ergo in Saxonia Mimingardum?*

Auctor idem in eo pore ordinando, secum ipse pugnat.

40 *Audiamus cetera.* Pervenitque, *ait*, in grandem vicum, dictum Brunswick, ibique diebus aliquot prædicavit Christum, et convertit multos. *At nos in Februarii cum de Martyribus Ebbechesdorpensibus sermo esset* § 2 *num.* 10 *vel ideo hanc S. Swiberti Vitam sub nomine Marcellini Presbyteri editam, videri non modice a posteris interpolatam pronuntiavimus: lemori quam par erat sententia: oportebat ut adulterinam penitus repudiare, at non omnia ubique discuti plenius queunt. Ostendimus illic tamen Brunswicum non nisi annis post S. Swiberti obitum* CLX *a S. Brunone Saxoniæ Duce, Henrici Aucupis Regis patruo, nomen accepisse, quod illius ipse primus fundamenta jecerit: insignis postea oppidi; cujus tamen, ut scribit Kranzius lib.* 2 *Saxoniæ cap.* 31, *parva primum initia multas per tempora habuere accessiones, ut per vices amplificatam, nunc in eas excreverit vires atque opes, ut facile Principibus suis titulum tuliderit, qui exinde vocantur Duces Brunswicenses. Sed hoc longe postea. Ita Kranzius. Censeant ergo qui volent, S. Swiberti ætate grandem vicum hic fuisse, dictum* Brunswick *... quem vicum seq. cap.* civitatem *appellat Auctor.*

B

Brunswici nomen usurpat præpropere:

41 *Ex eo deinde loco, ut idem memorat*, secessit Swibertus per diversas provincias, Christum ubique prædicans, donec veniret ad Boructuarios, *quo, ut cap.* 19 *tradit, pervenit* anno ab Incarnatione Domini DCCV. *Cogit identidem me hominis imperitia (pene dicerem fatuitas) inhibere fluxari orationis, ut quo modo secum ipse, aut cum scriptoribus omni exceptione majoribus, res rationi ipsa pugnet, ostendam. Audivimus superius ex Beda, gravissimo et sanctissimo auctore, S. Swibertum*, accepto Episcopatu de Britannia regressum, NON MULTO POST ad gentem Boructuariorum secessisse. *Quod ille iter ad annos* XIII *differt, a* DCXCIII *videlicet ad* DCCV *et quod jam sæpius ab scriptoribus priscis plurimis refelli diximus, annorum aliquot spacio post Radbodi Regis mortem susceptum illud esse ait, cum pervenisse ad Boructuarios fateatur, annis* XIV *prius quam secundum probatam rationum temporis, Rex ille abiret e vita. Quorsum autem necesse fuit adire cum accolas Onacri amnis, ad quem constructa postea est Brunswicus, et tantum percurrere tellaris, priusquam ad Boructuarios pertingeret, qui Rheno ac Francorum Batavorumque terris, ex gravium auctorum indicio, longe propiores erant, quam qui deinde Brunswicenses appellati sunt populi? Nec ipse id inficiatur Marcellinus, scribit enim cap.* 22 *in vico* Ratingen, *provinciæ Boructuariorum caussam datam esse belli Saxones inter et Boructuarios, quo bello hi suis exturbati sedibus sunt; et ab iis avulsus Swibertus. Est autem* Ratingen *oppidulum Ducatus Montensis haud longe a Rheno amne.* D

Boructuarios quando adierit S. Swibertus?

C

quæ eorum fides?

§ VI. *Insula Rheni S. Sviberto donata a Pippino Duce, a quo numquam divortio separata Plectrudis.*

Ad eumdem amnem, loco qui nunc vocatur Cæsarisinsula, Swibertus monasterium construxit, Pippino locum et largito. Id quum ratione factum, antea ex Beda retulimus num. 6. *Sed quam rem paucis ibi verbis exequitur Beda, Pseudomarcellinus prolixis ineptisque fabulis exornat: Swibertum ait, cum adhuc apud Boructuarios esset*, Angelica revelatione admonitum, *ut Coloniam iret* ad Pippinum Ducem et Plectrudem ejus conjugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. *Mox subjungit, Pippinum tunc* habitasse in Joppilia cum Alpaide pellice sua; Plectrudem vero moram traxisse Coloniæ: *veluti nempe thalamo et habitatione ab eo separatam: quod ita verum est, atque ut quod addit, eam illic in palatio habitasse* Ducum Lotharingicorum, *quorum altero demum post sæculo audiri nomen cœpit: Missum tunc ad eam* per Pippinum ab Herstallo Joppilia, *nescio quem* Palatinum de Ardenna Geraldum *Colonium venisse: mox angina correptum; deductumque ad extrema, Swibertus precatione et signo Crucis eximit periculo, atque ab altero die monem expulit. Ille inde ad se ab eadem Plectrude misso, quem hæc suggesserat*, vicum Werdam in insula sive littore Rheni *Pippinus donavit, magnamque auri et argenti vim, ut* ecclesiam sive monasterium ibidem ædificaret: *Plectrudis Coloniæ cæmentarios et architectos curavit. Multa tacitus prætereo, quæ jam aliorum perstricta censura sunt, cujusmodi est quod Joppiliam et Herstallum confundere hic auctor videatur, cum hoc ex Musam infra Leodium, illa trans idem flumen sita sit. Deinde cui nota eo ævo dignitas Palatini de Ardenna? Propero ad cetera, imo ad finem infectæ fabulæ.* Anno DCCXIV Pippinum *aut* dolentem super innocente morte S. Lamberti Episcopi, ad mortem ægrotasse. *Tunc vero accersitum per nobiles viros Swibertum, ut eum visitaret*, pervenisse prius Coloniam ad illustrem Ducissam Lotharingiæ, sive Austrasiorum, consilium ab ea expetentem, quidnam facere deberet. *Qui cum et* Agilolphum Colonicnsem Archiepiscopum cum plerisque aliis Prælatis misit ad Pippinum Principem, conjugem ejus; ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos filios Drogonem Ducem Campaniæ, Grimoaldum Majorem-domus Childeberti Regis Franciæ exhæredaret, hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum ex Alpaide pellice genitum *etc.* Pippinus vero eodem anno moriens, eumdem Carolum Martellum suorum principatuum reliquit hæredem. Quod cernentes præfati Pontifices, inglorii et tristes Coloniam redierunt, enarrantes Plectrudi omnia quæ gesta erant in Joppilia a Pippino, consolantes eam, et ad tolerantiam patientiæ animantes. E

Rheni insulam Plectrudis patrocinio, accipit a Pippino,

in qua monasterium extruit.

an missus ad Pippinum, dissuasurus ne nothum præferret legitimis liberis?

F

43 *Hæc est præclara coronis ex tot mendaciis hactenus a Pseudomarcellino constructi operis, quæ ex antiquis Francorum annalibus et publicis donationum tabulis universa subito corruit. Nam primum, quod alibi a nobis ostensum, numquam vel ultro a marito discessit Plectrudis, vel ab eo relegata: usque adeo, ut quæ factæ ultimis annis ab eo locis pias donationes, utrisque nomine consignentur. Perspicere id licet in monumento donationis Virdunensi Ecclesiæ S. Vitoni factæ, ejusdemque commutationis, cujus pars ex Wassenbergio et Labbeo, recitata a nobis lib.* 3 *de tribus Dagobertis cap.* 2, *pag.* 159. *Est porro, ut ibi additur..* Facta hæc commutatio sub die XIII Kalend. Februar. anno VII regni Domini nostri Childeberti Regis. Ego Hardricius

Non fuit a Pippino separata divortio Plectrudis conjux:

Donationes ab utroque factæ anno 706,

A Hardricius, jubente Domino Pippino ejusque illustri matrona Plectrude, hanc chartam scripsi et subscripsi. *Ergo saltem anno* DCCV, *quo hæc facta conscriptaque commutatio est, una degebant Pippinus ac Plectrudis, cum Carolus (qui postea Martellus sive Tudetes a rebus adversus hostes variis præclare gestis est cognominatus) jam circiter* X *esset annorum. Degebant itidem simul anno* DCCVIII, *ut patet ex Gestis sanctorum Patrum Fontanellensium cap.* 2. *ubi legitur* Pippinus gloriosissimus Dux Floriacum cœnobium, una cum nobili conjuge sua Plectrude ædificasse, quod situm est in pago Velocassino, anno nono Hiliberti, qui
708. erat Exarchatus sui annus XXIII, Dominicæ autem
709. Incarnationis DCCVII. *Item anno* DCCIX *aut sequenti, datum diploma donationis monasterio Epternacensi, cui præerat S. Willebrordus, simul ab ambobus illis conjugibus factæ, quod diploma extat lib.* 2 *de tribus Dagobertis cap.* 11, *antea a Browero nostro ex MS. Theodorici Epternacensis recitatum lib.* 7 *Annal. Trevir. pag.* 435. *Cui* III Idus Maias regni D. N. Childeberti anno XII. Pippinus et Plectrudis, item Chudbertus, Bernarius... subscripsere. *Satin' jam liquet, Pippinum cum Plectrude divortium non fecisse, qui ejusmodi tabulas communi consensu curarint confici, simul-*
B *que signarint? An forsan de eo tempore ambigi potest, quo finguntur ab eu, Coloniæ Agrippinæ domicilium habente, Joppilium ad ipsum, lethali morbo conflictatum, missi duo illi sancti Antistites? Si eum extremis illis temporibus jussisset sibi res suas habere, has ipse tunc ultro non donasset. Atqui Theofridus Abbas Epternacensis, qui* CIↃCC *anno Christi migravit e vita, sic scribit in S. Willebrordi Vita:* Idem munificus Princeps,
714. sub chirographi conscriptione, anno quarto regni Dagoberti, VI Nonas Martii, tradidit illi (*Willebrordo*) villam in pago Mosariorum sitam, et a præterfluentis fluvii nomine Suestram nuncupatam, et egregiæ Blittrudis sagaci industria, ab ingenuis viris pecuniæ impendiis comparatam. *Citat hujus donationis tabulas Christophorus Browerus lib.* 7 *Annal. Trevirensium pag.* 435 *hisce verbis:* Diploma vetus inspeximus, quo ipse (*Pippinus*) in villa Bagoloso, regnante jam tum Dagoberto, jacens ex morbo, S. Willibrordum prædio Suestra donat, quod prædium ipsum ad rivum cognominem in pago Mosariorum situm esse confirmat, atque ut in nepotum, Grimoaldi et Dragonis filiorum, sit tutela, cavet. Denique cum propter morbi magnitudinem subnotare non potuisset ipse, Plectrudi conjugi dat negotium,
C ut ipsa donationem subscribendo corroboret.

44 *Hinc manifesto constat nulla, qualis fingitur, impositam SS. Swiberto et Agilolpho legationem a Plectrude, Coloma Jopilium, ad Pippinum, cui ipsa Joppiliæ aderat. Quam autem futilis affertur caussa legationis!* Ne illustres legitimos suos filios, Drogonem Ducem Campaniæ, Grimoaldum Majorem Domus Childeberti, exhæredaret. *Quo autem modo exhæredaret, qui jam ante migrarant e vita,* Drogo *quidem, qui et* Drocus, *anno* DCCVIII, *Grimoaldus* DCCXIV, *sed diu ante patrem? Probata hæc lib.* 3 *de tribus Dagobertis cap.* 2 *pag.* 160, *primum ex Historia jussu Childebrandi Comitis edita, ubi narrata Pippini de Radbodo victoria, quæ anno* DCCVII *contigit, ista subjiciuntur:* Post hæc Drocus filius Pippini a validafebre correptus, mortuus est, et sepultus in basilica S. Arnulphi Conf. in Metis urbe. *Qua vero anni tempestate obierit clarius exprimitur in Annalibus brevibus ex MS. S. Nazarii Lateran. Erchero hunc in modum:* Anno DCCVII Pippinus senior regnare cœpit; *expulso namirum e citeriore Frisia Radbodo.* Anno DCCVIII Drogo mortuus. *Alii Annales ex MSS. Tilii et Petavii ita incipiunt:* Anno DCCVII, quando Drogo mortuus est tempore verno. *Ei vero in principatum* germanus ejus Grimoaldus, Pippino genitore suo ordinante, successit; *ut habent Annales Metenses tom.* 3 *du Chesne: Idem qui et de obitu Grimoaldi:* Anno ab Incarnatione Domini DCCXIV, ægrotante Pippino in Jupila villa publica, quæ sita est super fluvium Mosam, cum ad visitandum eum Grimoaldus filius ejus properaret, et ad orationem in basilica S. Lamberti Martyris processisset, et diutius in oratione pronus persisteret, a nequissimo viro, nomine Rangario, gladio percussus occubuit. Pippinus vero Princeps de infirmitate convalescens omnes qui in illo consilio fuerant justa ultione interemit. In locumque Grimoaldi, filium ejus parvulum, ex concubina natum, nomine Theodaldum, Majorem-domus cum Dagoberto Rege constituit. Eodem quoque anno Pippinus Princeps iterum molestia corporali correptus, circumsitis gentibus, Francorum dominationi subactis, in pace obiit XVI Kal. Januar.

45 *Non fuit ergo cur pro asserendo filiis principatu legatos a Plectrude missos ad Pippinum scriptor ille commiscereturcum ambo ante patrem fato cessissent; ipsaque marito ad extremum adfuerit. Nam quod S. Lambertum* subisse martyrium *scribit*, quia eumdem Pippinum de illicito connubio Alpaidis increpaverat; *alibi forsan refutabitur, quippe ab nullo traditum auctore, qui eo seculo, aut proxime insequenti*
E *vixerit. Non inficiamur quidem Pippino susceptum ex pellice filium Carolum, et alios fortasse; sed flagitio obstinate immortuum, nulla adhibita expiatione, nulla nos fateri caussa cogit, et cetera vitæ ejus ratio contrarium persuadet. In plurimis certe historiis Sanctorum celebratur illius propagandæ Christianæ religionis ardor, summaque humanitas ac liberalitas erga viros Apostolicos, et præsertim qui illius proseminandæ gratia e Britannia, Scotia, Hibernia, in Gallicas regiones advenerant, quorum preces aliaque benefacta optimo Principi divinitus impetrasse gratiam reor, ut mature resipisceret. Non est aliunde petitis exemplis, quam ex re de qua agitur, illa Pippini pietas confirmanda. In Vita S. Willebrordi, Apostolicæ turmæ (cui se quoque auctoratum hic scriptor mentitur antesignani, ita scribit B. Alcuinus:* Visum est viro Dei Francium contendere, ac Ducem illorum adire Pippinum, virum strenuum, triumphis clarum, et moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam privare gentem *etc. Ipsum quoque S. Swibertum (quod fere unicum asserunt Pseudomarcellino credimus, quia ab certis auctoribus ante relatum) idem Pippinus* honorifice susceptum,
F aliquanto tempore secum detinuit, ut verba vitæ ab eo audiret. *Nonne ejus monitis ac precibus impelli potuit, ut, quod olim etiam Ethnico Regi Daniel Propheta suadebat,* peccata sua eleemosynis redimeret. *Certe in diplomate quod paullo ante ex Browero citavimus, idem Pippinus ejusque conjux Plectrudis, possessiones quasdam donasse monasterio Epternacensi profitentur,* quo et præteritæ vitæ possent abluere sordes, et donante Domino ad æterna gaudia pervenire.

46 *Nonne id argumentum est satis perspicuum, quam eum commissorum criminum puniret? Dabimus aliud haud paullo certius indicium precariæ identidem Christiana expiatione conscientiæ, per Pœnitentiæ Sacramentum, idque singulari modesti pudoris animi testificatione. Promemus id ex S. Wironis Episcopi Vita, edenda postmodum a nobis ad diem* VIII *Maii. Venerat is cum Plechelmo itidem Episcopo et Otgero Diacono, e Scotia in Galliam:* cumque Pippinus Dux Francorum narrante fama dulcit, tales viros intra regni sui terminos peregrinari velle, totamque patriam illorum illustrasse sanctimonia; gaudio repletus, eos ad se venire fecit propere. Quos adventantes cum honore suscipiens, auditaque caussa itineris, B. Wironem mox inter suos * Honoratos cunctisque venerandum

D *Grimoaldus occisus medio anno ante obitum patris.*

qui eum ex-cem ultus,

peccata expiavit

E

studio promovendæ religionis.

liberalitate erga viros sanctos

ejus exemplo.

filii ante Pippinum e vivant, Drogo ab anno 0.

MS timoratum ad honoratum

A randum locavit, ejusque sanctitati se cum suis committens, cum summa veneratione ut Patronum excoluit. *Ac paullo post uthæc adduntur :* Tantæ etiam venerationis apud præfatum Francorum Ducem habebatur, ut præsulem animæ, tutorem vitæ, ob sanctitatis insigne, inter suos eum veneraretur. Nam solitus erat illi lubrica lapsus humani detegere : nec dedignatus est gratia Confessionis discalceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere. Consultis etiam natu majorum interesse sæpius accitur, quandoquidem habilis consilio, nec futilis eloquio, non personam accipiens, sed rerum veritatem palam facere non destitit. Numquam livida bilis frontem contraxit in rugam ob indignantis cujusquam livorem. Soli Deo tantum maluit placere, quam adulatrici linguæ obnoxius assentire.

frequenti confessione sæpe,

ad eum discalceatus accedens,

47 *Paria habentur in S. Plechelmi Ep. Vita* XV *Julii, tum de honore quo eum Pippinus prosequebatur, tum de eximia demissione, qua eum peccata enuntiaturus adibat, mortuo fortassis vel absente S. Wirone : et quidem ad monasterium veniebat qui Mons S. Petri dicebatur, nunc S. Odiliæ, ad Ruram flumen juxta Ruræmundam, ubi adhuc ecclesiæ rudera visuntur : qui locus cum plusquam* XXX *millibus passuum distet ab Herstallo castro, aut Jupilia, verisimile est*

præsertim inito Quadragesimæ,

B *fuisse illi aliud non ita procul ab cœnobio illo distans, palatium; uti et Plectrudis fundi fuerunt, Susterensi cœnobio ab ea Pippino donati, quod paullo ante retulimus. Ita ergo habet Plechelmi Vita :* Sed Pippinus Francorum Rex incomparandus in tanta veneratione eum habetat, ut singulis annis initiante Quadragesimali tempore, de suo palatio descendens, nudis pedibus, et regali deposita purpura, ad præfatum locum, quem Sanctus incoluerat, ire properaret : et cum eo tenuit consilium, quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ fidei magnitudinem in seipso suisque subjectis adaugeret. Ibi quoque cum summo Sacerdote Domini, confessione criminum facta, et accepta pœnitentia, de humanitatis parte deflet contracta. *Quod Pippinus* Francorum Rex *appellatur, non est quod quisquam inde conficiat, Pippinum Brevem hunc fuisse, Caroli Magni parentem : nam ut antea monuimus etiam avus ejus, cui Crassi vel Herstalli cognomen tribuitur,* Rex *appellatus apud Historicos reperitur, et regnasse dicitur, in Austrasia præsertim, et maxime, vicio, ad Dorestatum Ratbodo, atque ex ulteriori Frisia pulso. Nec aliter quam Regem Pippinum appellant Jupiliæ villæ incolæ : qua cum aliquando transirem, et scisciarem ex colono quopiam, ubi*

de vita emendanda Confessarium consulens,

C *castrum olim in eo villa fuisset, interrogavit an Pippini Regis castrum quærerem, et locum ostendit fossa circumdatum, intra quam id stetisse dicatur. Non licuit explorare, ea an ætatem Pippini præferret; præsertim cum Herstalli cis Mosam, nullum veteris palatii vestigium reperire, peritos percunctando, potuerim. Quæro iterum an ita obstinasse in flagitio mentem credibile sit Principem, moribus bonum, ut eum vocat Alcuinus, quique nolint sancto* doctore Willebrordo vel se vel suum privari gentem, et aliquanto tempore *S. Sviberlum* secum detinuisse *memoretur ab ipso Pseudo-marcellino,* ut verba vitæ ab eo audiret? *Qui multa*

injunctamque pœnitentiam implent.

iniquæ obstrepente Pseudo-Marcellino.

piorum hominum cœtibus bona largiretur, quo præteritæ vitæ posset abluere sordes, et donante Domino ad æterna gaudia pervenire? *Qui sanctos viros in veneratione haberet, solitus sancto Episcopo lubrica* lapsus humani detegere, et gratia Confessionis discalceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere : *ad alterum inito Quadragesimæ per aliquot millia passuum,* nudis pedibus et regali deposita purpura, properare : et cum eo tenere consilium quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ Fidei magnitudinem in seipso suisque subditis adaugeret; *cumque eo,* D Confessione criminum facta, et accepta pœnitentia, de humanitatis parte deflere contracta. *An consequens videtur, ut qui hæc, per annos plures, imo ad vitæ ultimam fere periodum senserit egeritque, is deinde duos alios Antistites sanctitate claros, plane sub exitum vitæ, hortantes ut pellicem a se obleguret, et quod æquitas sanctæque Matris Ecclesiæ instituta a tali in re ac tempore præscribant, non negligeret, ut sibi animæque suæ consuleret, vitæque sibi ultima præsidia procuraret; hæc, inquam, hortantes audire voluerit? Quamquam ne harum quidem rerum gratia præcipue missos a Plectrude auctor ille scribit; sed ut filios, pridem mortuos, hæredes scriberet. Ut satis mirari non possim, quæ furiæ hominem egerint, ut viri sancti Marcellini, sive Marchelmi, personam sibi induerit, Sanctique Antistitis Sviberti res gestas, quas partim conspexisset ipse, partim certis auctoribus didicisset, se committere litteris gloriaretur, nec qui fuerint homines quibuscum res actas affirmat, aut quorum gratia, secum prius reputaret.*

48 *Si Plectrudem diceret patrios magistratus non filiis suis ambivisse, sed nepotibus, Grimoaldi filio Theudoaldo, et Arnoldo alterique Drogonis, mereretur fortassis, ut non omnia confinxisse crederetur, quando impensius favisse nepotibus suis illam constet, et hostili*

E *in Carolum animo fuisse. Curaverat tamen certe Pippinus ut Theudoaldus Major domus Dagoberti Junioris patre mortuo fieret. Quas Drogonis filius possessiones reliquerit, quosve magistratus et quatenus ipsi horum capaces fuerint, haud legimus, neque utrum ipsi quoque ut Theudoaldus illegitimo thoro fuerint nati. Feliciter tamen evenit, ut penes Carolum rerum summa esset, sive patris extrema voluntate id factum, sive Caroli ipsiusmet virtute, Principum favore subnixa; providentia certe Numinis, Galliæ genti patrocinantis, cujus et ipse gloriam potestatemque, Saracenis, Frisonibus, aliisque barbaris debellatis, et filius ejus Pippinus, neposque Carolus Pontificis Romani auctoritatem, totiusque Ecclesiæ dignitatem, mirifice amplificarunt. Quæ quidem sperari a Theudoaldo non potuissent, cum is etiam Gentiles e Frisia ad auxilium contra Francos Carolo adhærentes evocarit. At neque illa Pippini, in regno præsertim Austrasiorum, summa, et, quamvis*

Carolus Martellus utrumque filius prælatus,

feliciter in rem Franciæ,

sine invidia nominis, regia potestas, erat ejusmodi ut patrimoniali jure liberis obtingere deberet : neque tamen etiam si id usu moribusque receptum fuisset, non ideo Caroli præ Theudoaldo potius jus fuisset. Erat ille quidem e pellice gentus, sed patre Pippino potentissimo tunc Francorum Principe; Theudoaldus vero et ipse de pellice, patre Grimoaldo, qui Princeps ipse

et Ecclesiæ

supremus non erat, sed Principis filius : sic ut propior F *Pippino Carolus esset, quam Pippini filio gentus. At mittamus ista nunc, quid tamen attinebat adulterium piissimi Principis Pippini, jam pœnitentia reliquisque operibus (ut credimus) expiatum, ita scripto transmittere ad posteros, itaque de pellice loqui, ac si totum etiam moventis Principis animum penitus possedisset? Cur filio eam imputare notam, qui ita se gesserat, ut quibus illius erant noti natales, ii hoc libenter fatercntur dignum fuisse, qui honestius nasceretur? Si scriptor tam fuisset Sanctus, quam se fingit, abstinuisset tanto post tempore ab ejusmodi reprehensione celeberrimi Principis, calamum. Imo si quid illi sanæ mentis erat, intelligere potuit apud nepotem ejus clarissimum Regem Pippinum, ea ex scriptione pergravem nasci offensionem posse, in cujus tamen benevolentia præcipuum curatoribus rei Christianæ in Frisia ac Germania positum præsidium erat. Verum hoc inconsideratæ temeritatis crimine auctorem absolvo. Nihil ille cum scribebat, sibi a Pippino domoque ejus plane jam extincta metuere potuit. Illud memoriæ debebat, existere posse, qui ejus mendacia relegeret ac confutaret. Sed hoc quoque ne metueret, suum ipse nomen reticuit, sancti viri assumpsit.*

Vitiosa nativitatis ejus vulgatæ imputatio,

et periculosum ea tempore.

A *assumpsit, novo sese flagitio alligans qui non solum mendacia palam venditaret sed eorum Sanctum faceret auctorem, quo facilius nihil doli metuentes lectores circumveniret.*

§ VII. *Viris doctis repudiata hæc S. Sviberti Vita : perperam ab aliis propugnata : ab nostro opere resecanda.*

Doctorum hominum censura adversus hoc opusculum Marcellino adscriptum

Non immemor ejus quod *Libello de Martyrologiis inculcat Joannes Molanus cap.* 23. Quod in reprehendendo oporteat esse tardum et modestum, *dudum invitus magnoque cum tædio versor in discutiendo commentario hoc meruditi hominis. Quare etsi plurima adhuc restant, quæ castigari, nec leni calamo, mereantur; abrumpam tamen, finemque faciam,* ■ *prius monuero, ante me alios fuisse, qui hunc ejus tractatum merita reprehensione perstrinxerint. Sed nonnulli ita leviter, id egerunt, ut fatererentur tamen a S. Marcellino compositum, sed* corruptam et violatam a recentiore aliqua manu. *Ita post alios Aubertus Miræus in Auctario de scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 205, *ubi alium ei nævum imprudens aspergit, scribens eum S. Sviberto* in convertendis Frisiis, Westfalis, Bo-

Auberti Miræi,

B ructuariis, et aliis Germaniæ populis, socium ac piæ peregrinationis comitem fuisse : *cum auctor ipse cap.* 15 *quædam horum neget :* Huc usque, *inquit,* ego Marcellinus..... cum S. Sviberto conversatus, quæ conscripsi vidi, et ferme omnibus præscriptis interfui : et deinde ipso tendente cum suis ad Minnigardum, id est Monasterium (*ita enim scribit*) ego redii, habita benedictione ipsius, Frisiam versus, et sic quæ sequuntur, ex relatione veridicorum fratrum conscribo. *Ac demum cap.* 18 *et quatuor sequentibus de Boructuariis agit.*

Christophori Broweri,

50 *Timide ac reverenter Christophorus Browerus noster in* Sideribus Germaniæ, *editis Moguntiæ anno* 1616, *in Notat. ad Vitam S. Gregorii Ultrajectini ab S. Ludgero scriptam, cum citasset* Marcellinum in Sviberto, *hæc hac correctione dictum temperat :* Si personam tamen ille suam tuetur. *Molanus in Indiculo SS. Belgii v.* Egbertus *inter alia sic scribit :* Sunt autem manifeste vitiata per cujusdam imperitiam gesta S. Sviberti. *Prolixius de eodem scripto agit Jacobus Gretserus noster in libro de Eystettensis Ecclesiæ Divis Tutelaribus edito Ingolstadii anno* 1617, *Observationum lib.* 1 *cap.* 9, *quod caput ita orditur :* Mira, imo prorsus mira, canit nobis Marcellinus, qui res gestas S. Sviberti in litteras misit. Quæ si

Joan. Molani,

Jacobi Gretseri

C vera essent, ruerent multa, quæ nos nunc pro compertis reputamus. *Atque eadem sententia mox :* Hæc Marcellinus, quæ si vera sunt, necesse est, ut multa, quæ constitutissima habentur, collabantur et in tenues auras evanescant. *Ac paullo post* vocat Suppositivum vel saltem a mala manu vitiatum et corruptum Marcellinum. *Tandem paullo propius ad nostram sententiam ita accedit :* Corrupta sunt gesta illa, si non prorsus supposititia, et nec primitus quidem a vero Marcellino, discipulo S. Sviberti, sed aliquot seculis post ab alio quopiam composita : nam hæc quæ nunc extant, et Surius nobis exhibet, ex veri Marcellini officina non prodiisse, duobus potissimum argumentis ostendi potest ; nam primo, Auctor iste utitur vocabulis regionum et provinciarum, quæ non nisi post aliquot centenos annos ab obitu S. Sviberti extiterunt : cujus generis sunt... Lotharingia, Brunswicum, Monasterium urbs Westphaliæ *etc. Ac postea sic concludit :* Ex his liquet, Historiam de Gestis S. Sviberti immerito præferre nomen veteris illius Marcellini Angli, quandoquidem fieri non potuit, ut ipse in sua scriptione nondum natis provinciarum et urbium vocabulis uteretur.... Secundo idem probatur ex multis quæ Auctor

plenior et solutior ;

ille asserit, nec tamen concinunt cum Beda aut cum D aliis antiquioribus et veracioribus Historicis Anglicanis. *Atque aliquanto post :* Quare corruunt quæ Pseudo-Marcellinus fabulatur de benedictione, quam Archiepiscopo Ecberto duodecim illi Ecclesiastæ sub discessum in Frisiam petiverint. *Demum sub finem capitis sic ait :* Plura errata, et quidem longe plura occurrunt in illa historia Svibertina, Marcellini specioso nomine velata. *Multa quoque contra Pseudomarcellinum Vitamque hanc S. Sviberti scripsit Willebrordus Boschartius cœnobii B. Mariæ de Tungerlo ord. Præmonstrat. Canonicus, in Dissertationibus de primis veteris Frisiæ Apostolis, quas anno* MDCL *Mechliniæ edidit : sed multa habet quæ non præcipue ad S. Sviberti Vitam nobis videbantur pertinere, ac proinde ad S. Willebrordi Vitam rejecimus, atque alio, et in multis non admodum stringit; bonam tamen operam, et non paucorum annorum posuit, quamvis librorum multorum, vel qui nondum ad manus ejus venerant, vel cum defecta jam esset ætate prodierant, destitutus præsidio.*

Willebrordi, Boscharti

51 *Extitere tamen nonnulli, non indocti alias viri, qui hanc Marcellini commentarium, vel neutiquam discussum temere sequerentur, vel etiam propugnare conaren-* E *tur. Horum facile princeps fuit Ægidius Gelenius, tunc Coloniæ ad S. Andream Canonicus, dein ab Eminentissimo Cardinali Wartenbergico, Episcopatus Osnabrugensis Suffraganeus adoptatus, et ab Romano Pontifice Aureliopolitanus in Asia Episcopus constitutus. Is scriptum quoddam dedit in lucem, cui titulus :* Clypeus Swibertinus, jacula, quæ in scriptorem Vitæ S. Sviberti contorquentur, avertens. *Nolo acrius mortuum refellere, cujus humanitatem superstitis colui semper, amarunt docti omnes. Alioquin quæ profert argumenta sunt ejusmodi, ut qui scriptum hoc nostrum legerit, et sit in antiquioribus harum nationum monumentis mediocriter versatus, facile perspecturus sit, neutiquam magnum esse in ea defensione robur. Argumentum illi præcipuum a traditione certissima, ut ait, majorum, et plurium quidem seculorum; quam probat Rixfridi Ultrajectini Antistitis epistola ad S. Ludgerum : quæ ipsa quoque, et inculentum ad eam responsum, conficta sunt, vel ab eo ipso qui se Marcellinum mentitus est, vel eodem certe tempore. Allegat tabulas publica auctoritate confectas in oppido Gorinchemensi, anno* CIↃCCCCLXXII *die* XXIV *Octobris; quibus ex tabulis constat, eorum viris honoratis, a* Theodorico Pauli Vicedecano, sive seniore Canonico Ecclesiæ collegiatæ et parochialis BB. Martini et Vincentii *ejusdem oppidi, exhibitum esse quendam librum papyreum ex monasterio S. Bonifacii Ep. et Mart. in Dorkem partium Frisiæ obtentum;* qui quidem liber in plerisque locis et foliis ruinam, fracturam et scissuras passus erat, propter nimiam, ut videbatur, ejusdem libri vetustatem, et ut fertur, vel verius ferebatur, conscriptus et compilatus fuit a S. Marcellino Presb. et Confess. ac egregio Concionatore profanæ Frisonicæ gentis, editus, de vita sanctissimi et Apostolici Ep. Confess. Zwiberti. *Anno deinde* CIↃCCCLXXIII, *die primo Februarii, ab eodem Theodorico Pauli, eorum testibus ablatus dicitur,* alius quidam papyreus liber, *celeri aeque annosus,* etiam in multis foliis scissus, in quo habebatur inter ceteras legendas Canonizatio S. Zuiberti diffusa per aliquot certa capitula. *Subnectit Gelenius, inde colligi aliquot seculis antequam ea tabulæ concrearentur, libellum illum fuisse scriptum consignatum, imo, ex antiquitatis traditione,* fuisse ab ipsomet S. Marcellino conscriptum. *Quod equidem (ut Reverendissimi D. Gelenii pace dixerim) ex ipsis publici instrumenti verbis nequaquam probari. Fuit Theodoricus Pauli, (ut ex grandi volumine ab ipso collecto, quod vidimus, perspicere licuit) vir pius et in sacrarum historiarum monumentis describendis se-*

Ægidius Gelenius esse verum Marcellini fœtum contendit,

citato exemplari chartaceo, quod ante fere 200 *annos scriptum erat, et laceratum* F

dulus

A dulus, sed nullo satis adhibito delectu : quasdam enim stylo quæ primum conscriptæ sunt fideliter reddit, ut Vitam S. Petri Thomæ ex ordine Fratrum B. Mariæ de Monte Carmelo, quam ex eo edidimus, et alias quasdam; sed alia item collegit fabulosa, de Caroli Magni bellis aliisque variorum Regum rebus gestis. Quis vero in MSS. codicibus versatus, non sæpe reperit chartacea ejusmodi scripta, quæ quamvis non nisi a centum aut etiam paucioribus annis exarata, lacera tamen essent scissaque; præsertim si incuriose trita manibus, dum inter symphoniacos ea illoti anagnostæ contrectarunt? Quid deinde papyro fragilius? quam ea facile ac cito tabescit? præsertim infuliginosa et palustri regione, qualis esse Frisia dicitur. Quæ Gretserus habet contra hunc Marcellini commentarium argumenta, refellere nituntur idem Gelenius; sed parum feliciter : nonnulla ne attingit quidem : aliorsum quædam trahit. Ac Brunswick quidem existimat a Brunone Magni Windekindi fratre nomen accepisse, licet postea a Brunone ejusdem Windekindi abnepote oppidum cæperit ædificari. Sed ad utrumvis oppidi ac nominis origo referatur, prius scripto fugitur Vita, quam illud loco a Windekindi fratre nomen fieri potuerit. Dubitat tamen Gelenius, an non errore calami Brunswick pro Bardwick antiquissimo Saxoniæ oppido expressum sit. ac paullo post censet Brunswick pro ea urbe, a qua Ducatus Brunsvicensis nomen sortitus est, nequaquam accipi debere, cum nullum extet vestigium, quo S. Sviberti Visurgim transisse probetur. Quod enim is adit Brunswick, fuisse eis Visurgim circa Angariam et Marchiam Comitatum aut ditionem, quæ a Brunone domino suo ad tempus vitæ passim appellabatur, more tunc solenni. Nulla vero Brunonis, cujus dominio vicus ille, sive, ut cap. 18 appellatur, civitas, pareret, memoria uspiam extat. Neque ista gratis sic excogitata, Marcellinum magnopere juvant

B 32 Quamobrem qui alii hunc commentarium patrocinantur, ut legitimo fœtui S. Marcellini, si tamen nunc interpolatum, nunc vitiatum, et in multis quidem, fatentur; assuta vorsi, multa explicationis egere, adjecta locorum recentiora nomina, vetustis veteribus illis quæ nunc exoleverant. Quærimus autem cur id potius in eo factum libro, quam in alios innumeros, quibus etiam ab ipsa nominum antiquitate splendor pretiumque est? Cur non aliunde saltem aliquod proferitur specimen vetusti illius temporis exemplar? Multa sane volumus et pervolvimus vetustissima de Sanctorum gestis volumina; nullum, quod quidem possimus ævo annis antiquius censere) in quo hæc sub Marcellini nomine Vita extet, imo vel citetur quidem. Non citasset eam auctorem Sigebertus Gemblacensis in accuratissimo Catalogo scriptorum ante annos CV. composito? Aiunt meminisse illius Vitæ antiquas graves et sanctos scriptores, Rexfridum Trajectensem Episcopum in epistola ad S. Ludgerum Episcopum Mimigardevordensem, quem is intempestive Monasteriensem appellat, ut ipse se Ludgerus in historia canonizationis S. Sviberti. Ast cum historiam et supra diximus esse suppositiam, et ad S. Ludgeri Vitam XXVI Martii planius ostendemus, tum ea mendis plurimis quibus scatet, tum ex monachorum Werthinensium ac ea silentio, cum cetera S. Ludgeri scripta accurate enumerent, etiam Rhythmicus Poeta, qui circa annum CDXCVI triplici Litania illius acta contexit. An si scripta unquam fuisset a Ludgero historia illa non Werthina exaret? aut ejus saltem memoria? Meminit aliquam S. Marcbelini, sive Marcellini, Ludgerus in Vita S. Gregorii Magistri sui; meminerunt et qui Ludgeri res gestas scriptis mandarunt; at nemo historiæ Canonizationis S. Sviberti, nemo Vitæ hujus.

33 Hanc tamen Vitam contendunt quidam mirifice congruere cum variarum Ecclesiarum traditionibus et monumentis, et ad pernoscendam antiquitatem conducere : ut timere merito debeamus, ne acrius quam vellemus vindicias postulent. Quanto acrius et solidius id egerint, tanto gratiam a nobis, et Cœlitibus ipsis, majorem imbunt. Neque enim aliud quam veritatem spectamus. Hanc si a se stare docuerint, libenter assentiemur, et hæc ipsa, quæ nunc pro eadem, ut remur, veritate commentamur, expungemus. Si ab ea ipsimet palam aberrabunt, vel hoc ipso nostra firmabunt. Nemo Gallorum est, qui veteres fabulas de origine Francorum, a Trojanis etiam, et nescio quo Hectore, repetita, explodentibus succenseat. Sunt hæc quoque, sunt alibi, si non ubique, ab otiosis hominibus confictæ, et chartis illitæ narrationes; quæ minus tolerari possunt, si ad res sacras aut Divorum acta referantur.

34 Quid ergo? inquiunt, inficiari vultis S. Svibertum primum Apostolum Mimigardevordensibus, sive, ut nunc vocantur, Monasteriensibus fuisse? Minime vero, sed id non sola affirmamus hujus scriptoris auctoritate. Sed credibile id nobis videtur, quia S. Radbodus infra scribit adivisse Saxonicos agros, in quibus Mimmigardevorde. An Hildegarium Colonicensem Antistitem Martyrio coronatum inficiamur? Neque apud ipsos Colonienses de martyrio, deque anno et die necis ejus convenit. De Agilolpho quid? Colitur ut Sanctus et Martyr. Legatum cum S. Sviberto ad Pippinum anno DCCXIV, ea caussa, quam tradit Pseudomarcellinus, haudquaquam nobis credibile videri supra ostendimus. Neque ejus martyrii gloriam obscurat hujus rei fides scriptori tam levi abrogata. Tamen alibi disquiretur, qua caussa cæsus, quo tempore, a quibus. Vita quam ex MS. Malmundariensi, et Colonicensi S. Mariæ ad Gradus, datum suo loco sumus, tradit a Carolo Martello legatum ad Danielem, sive Chilpericum Regem, et Ragenfridum Majorem-Domus, qui Colonicensium fines evocato ad auxilia Radbodo Rege Frisonum, vastorant; ab horum militibus ad Amblavam Arduennæ vicum, crudeliter interfectum fuisse. Quod dicendum esset contigisse anno DCCXXI, quo deinde ad eumdem locum Amblavam a Carolo vocti, rursumque Vinciaci in pago Camaracensi anno insequente funditus debellati, XII Kal. April. die Dominico in Quadragesima. At si tunc occisus est S. Agilolphus, quomodo ad eum et alios quosdam Germaniæ, Belgiique et Galliæ Episcopos data litteræ a Zacharia Papa circa annum DCCXLIII, quæ recitantur in Vita S. Bonifacii Ep. et Mart. inque Baronii Annalibus? Quæ discrepantia non ita levi studio conciliabitur. Sed de hac alibi.

C 35 Sed denuo inclamant nobis pii homines, et quari verum, ut reputemus nobiscum, viros oppido eruditos et sapientes, S. Marcellini narrationem non solum ut legitimam defendere, verum etiam laudare. esse in his Baronium, Bellarminum, Harpsfeldium, Possevinum, Arnoldum Wionem, Gerardum Joannem Vossium, Gabrielem Buelinum, Michaelem Alfordum, et alios complures. Eorum tamen nonnulli fatentur, non pauca vitiata : et Harpsfeldius quidem atque Alfordus, missos duodecim illos viros Apostolicos non Egberti Archiepiscopi, qui nullusdum tunc erat, auctoritate; sed Egberti alterius, pii Sacerdotis in Hibernia tunc degentis instigatu : cetera mutuantur ex Marcellino, quem omnino profitentur. Illebrordi ac Sviberti, quando primum in Frisiam venerunt, comitem fuisse Baronius certe in Annot. ad Martyrol. Rom. Extant, inquit Sviberti, Acta a Marcellino Presbytero fidelissime scripta. At Lucas Holstenius, Vaticanæ Basilicæ Canonicus et Bibliothecæ Præfectus, vir doctissimus, anno CIↃ IↃCXLIV Non. Febr. Romæ pissime vita functus, in Annotatis marginalibus ad Martyrol. Romanum Em. Card. Baronii, quæ Romæ biennio post illius obitum edita sunt, ad illa verba a nobis ex ejusdem Baronii ad Kal. Martii Annotationibus citata, hæc sapientissime addidit : Quidam docti viri pro recentiori commento habent.

sed non satis inde probatur?

neque Brunswici mentio inserta defenditur :

ea si post inserta cur nullum exemplar præferitur cum antiquis nominibus?

cur nusquam ab antiquis citatur ea Vita,

neque historici Canonizationis?

Ecclesiorum et urbium veteres traditiones an impugnamus?

an S. Sviberti Apostolus Monasteriensium?

Hildegarius Ep. Col. an Martyr?

Quando S. Agilolphus martyrium subierit?

Vitam hanc Lucas Holstenius recentius commentum.

A 56 *Ad ea vero, quæ Bellarminus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis de Marcellino, maxime ambigua phrasi tradiderat, tota illa Sviberti historia non satis severe perlecta; Philippus Labbeus* 10. 2 *Dissertationis philologicæ de scriptoribus Eccles. ista adjecit :* Dicitur scripsisse *Marcellinus Presbyter* Vitam SS. Willibrordi atque Sviberti; atque hujus quidem... gesta dictasse Gregorio Ultrajectensi Episcopo : sed quæ modo legitur apud Surium Kal. Martii, scatet parachronismis, et ab imperito scriptore supposita est, ideoque a cordatis Historicis auctor ille stramineus passim dicitur Pseudo-Marcellinus, qui multos induxit in errorem, ac nominatim Bar. Bell. Poss Vossium. *Ita Labbeus. Paullo deinde inferius :* Miræus in Auctario, dolendum esse asserit, Acta S. Svitberti a Marcellino scripta, corrupta et violata fuisse a recentiore aliqua manu, quæ novitia aliquot provinciarum nomina interserit. Sed longe profecto graviora sunt vulnera, propter quæ exclamare debuit : Utinam quis sinceram et integram historiam in lucem proferat ! Medicinam huic malo expectamus a RR. PP. Joanne Bollando et Godefride Henschenio. *Hæc ille, digna quidem ipsius humanitate, sed quæ admittere nostra tenuitas refugiat. Profitemur certe quidem, quæ probabilia de hoc Belgicæ sive inferioris Germaniæ Apostolo, Divisque aliis, latere uspiam, quo penetrari nostro labore fas sit, compererimus, perscrutaturos diligenter, et prompte emissuros in lucem. Non sumus tamen hactenus assecuti quidquam, quod vel Sancti illius Acta illustrare possit, vel lectori quoquo modo satisfacere, præter ea quæ supra ex Beda recitavimus. Neque aliud quidquam solidum repetit S. Radbodus* XIV *Ecclesiæ Trajectensis Antistes, anno* CMXVII XXIX *Novembris vita functus, cujus dabimus inferius de S. Swiberto sermonem et Carmen allegoricum. Quod indicio est, nondum tunc hanc Vitam fuisse compositam, ducentis a S. Swiberti obitu annis. At ne quidem ducentis, ut antea dictum, post ipsius S. Radbodi excessum.*

Labbeus supposítam ab ancióre Stramínco ;

sinceram a nobis expectárat :

B

dum quæréndam non invenímus,

at nec S. Rad bodus ante 750 annos.

57 *Hunc igitur resecanda ea ab hoc nostro de Sanctorum Actis opere Vita est. Neque ullum satis efficax excogitari potest cataplasma, quo gravissima illius vulnera, ut ea optime Labbeus vocat, sanari queant. Quid? Arborem, inquiunt, totam excides, quod pauculi exaruerint rami? Aurum abjicies, quia admixta scoria? unionem, si in lutum ciderit? Arboris hujus nec unicus quidem est ramus, cui secure fidere possimus; truncus ipse cariosus, caudex maximam partem*

Hæc saltem ab opere nostro rescindenda :

C *diffissus. Scoriæ tantum est, vix ut pauculæ auri ramenta supersint, quæ a Beda manarunt : si quid Uniomm simile, id aceto forsan liceat, quod Radbodus scripsit : cetera quisquiliæ sunt, quia veritate, qua stat historiæ fides, carent. Quisquilias tot tamque illustria miracula, tam eximia virtutum exempla appellare, quid est aliud quam suum Sanctis honorem detrahere ? Imo eum vel maxime amplificamus, quod nihil iis affingi falsum velimus, (qualia plurima S. Sviberto, non pauca ipsi S. Marchelmo, sive Marcellino, et quidem ipsissimet calamo tribuuntur) nihil non solide testatum, qualia hic innumera : nam quæ manifeste falsis immixta, et unico nituntur auctoris hujus testimonio, quis vera esse præsciet ? Neque metuendum est, ne Ecclesiæ sanctæ inimicis id suspicionem afferat, ansamque calumniandi sic omnes Sanctorum Vitas ac miracula, quasi ea omnia simili modo conficta sint : potius si cui sinistra quæpiam ejusmodi opinio insederit, vel hac ratione evelletur, cum viderit, ad censuram ejusmodi scripta revocari. Quam ad rem illud facit, quod a Tertulliano lib. de Baptismo, num.* 17 *scriptum :* Quod si quæ Paulo perperam adscripta sunt, ad licentiam mulierum docendi tinguendique defendunt; sciant in Asia Presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, convictum, atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse. D *S. Hieronymus lib. de scriptorib. Ecclesiast. cap.* 7 *librum illum vocat* πεπόδου; Pauli et Theclæ, *et Presbyterum ejus auctorem apud S. Joannem ait convictum fuisse, et gradu motum. Utinam hujus quoque Vitæ auctorem et consimilium scriptorum, par pro merito multa sequeretur, ne simplicium et bonorum hominum credulitati illuderent !*

vel miracula tum vel exempla, quæ tacera

hæc censura reliquas Sanctorum Vitas perstringat.

Ut Pauli Theclæ, etiam damnatæ.

§ VIII. *S. Sviberti miracula, cultus sacer, reliquiæ. Alius ab eo S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis.*

Miracula quam plurima meritis S. Sviberti accidisse dubium nobis minime est, cum cultus ejus tot jam seculis in Werda Cæsarea ac locis propinquis viguerit; quæ religio haud solet non identidem cœlestibus beneficiis compensari : sint porro nec ne in eorum censu reponenda, quæ rejectus auctor narrat, nihil est causse cur affirmemus aut negemus. Eo tamen nobis inclinat animus, ut censeamus contra anginæ pestem invocari ejus opem solere, quod toties illius patrocinio sanatam eam fuisse inculcet, quia id vulgi rumore celebre ejus tempore fuerit : nam sæpe evenit ut Sanctorum quorumdam ad certarum ægritudinum curationem auxilium imploretur, E *non quia non possint aliorum quoque remedium a proprio Dei numine obtinere; sed quia aliorum, quos quo et ipsi laborant malo liberatos viderunt, exemplo permoti, iis quoque modesta cum fiducia supplicent, ac pari felicitate exaudiantur; sicque ad plures vis exempli pervadat. Et certe Hermannus Greven in Addit. ad Usuardum, cum totum fere S. Sviberti elogium ex Beda sumpserit, illud tamen addit, uti et alia Martyrologia,* Squinantiani, *sive* anginam, *solitum curare. Alioquin multa ab eo esse patrata indicat oratio, quæ in Officiis propriis Archiepiscopatus Ultrajectensis, et Episcopatuum suffraganeorum, recitatur Kalendis Martii, quo die in illis Ecclesiis ritu duplici celebratur. Ea sic habet :* Deus qui ad conversionem gentium B. Svithertum Confessorem tuum atque Pontificem, Evangelicæ prædicationis gratia ac miraculorum gloria sublimasti, concede propitius, ut qui per ejus ministerium fidem tuam edocti sumus, ejusdem intercessione ad visionem gloriæ tuæ perducamur. Per Dominum.

Solet S. Svibertus contra Anginam invocari :

multis miraculis claruit.

59 *Inscriptum est ad eumdem diem plurimis Martyrologiis tum MS. tum excusis S. Sviberti nomen. Citat Baronius in Not. ad Martyrol. Bedam, Usuardum, Adonem. Beda vulgatus typis Basileensibus, et Plantini Antuerpiensibus ita habet :* Eodem die depositio S. Svitberti Ep. et Confess. *At non extat in genuinis Bedæ exemplaribus antiquissimis manu exaratis. Neque in optimæ Notæ exemplaribus Usuardi tum manu exaratis, tum excuso Lutetiæ anno* CIↃIↃXXXVI, *nec in Bellino de Padua. Exemplar Usuardi, sed interpolatum ante* CCXL *circiter annos sub Sigismundo Imp. a Widone Krentzelin in Alsatia descriptum, hæc habet, quæ et in variis Belgicis MSS. non admodum vetustis, quæ apud nos sunt, et in Molani Additionibus ad Usuardum, leguntur :* Apud oppidum imperiale, quod Werda dicitur, natalis S. Switherti, Werdensis Episcopi et Confessoris, qui temporibus Pippini, una cum S. Willebrordo verbum salu is gentibus prædicavit. Hic inter cetera infirmitatum genera morbum, quem Physici squinantiam nominant, solitus est curare. *Simili aliquot exemplari usus Baronius cum Usuardum citavit, et quod nunc in Martyrologio Rom. legitur, ejusdem Sancti elogium, concinnasse videtur, his expressum verbis.* Apud civitatem Werdam S. Svitberti Ep. qui tempore Sergii Papæ apud Frisones, Batavos, et alios Germaniæ populos Evangelium prædicavit. *Martyrologium Coloniæ excusum anno* CIↃIↃCXC *ita Kalendas Martii auspicatur.* In territorio Montensi oppido

nomen ejus Martyrologiis inscriptum ; F

A oppido imperiali. *Cetera ut in Molano. Quod Adonis Martyrologium idem citat Baronius, illud est quod Jacobus Mosander Auctorio ad Vitas Surii ex quatuor MSS. addidit. Illic ex unico illorum MSS. ista refert, præfixo asterisco, quo indicat dubium sibi esse num Adonis sit, an alterius recentioris, ut erat codex ille interpolatus; eaque caussa Rosweydus noster eum Adonem edidit, ista in Appendicem rejecit, in qua, ut apud Mosandrum, legitur :* Eodem die Suvitberti Episc. et Confess. *Idemque extat in MS. Ecclesiæ S. Mariæ Ultrajecti. Ast in MS. monasterii S. Martini Treviris, primo loco hoc recitatur :* Svitberti Episc. et Conf. *In MS. Collegiatæ Ecclesiæ S. Mariæ ad Gradus Coloniæ :* S. Svitberti Conf. *Mendose Franciscus Maurolycus :* Item Cutberti Verdanensis, temporibus Pipini Regis. *Ortus error e vitioso codice, in quo S. in C, I in T mutatum erat. Fœdius mendum extat in Martyrol. Rom. Gallice verso et interpolato, eusoque Leodii an* CIↃIↃCXXIV, Verdæ in Flandria, *inquit. Longe sane a Flandria distat Verda. Sed videtur mos Flandriam pro Belgio toto συνεκδοχικῶς accipere : nec sic tamen ad eam pertinebit Verda. Constantius Felicius haud pauca de eo affert, ex Marcellino hausta, et turpissimo mendo, in numerum Sanctorum relatum scribit ab Honorio* III, *præsente Carolo Magno Imperatore.*

non sine mendis.

B *voluit* Leone III *scribere, qui fuit Caroli æqualis : ast utroque annis quadringentis junior Honorius* III. *a Leone autem relatum in Divos tradunt etiam quotquot Marcellino adhærent, quibus nos haudquaquam subscribimus : neque id probamus quod ut Notationibus Galesinus affirmat, S. Suviberti* vitam, sanctitatis miraculorumque laude florentem, pluribus a Marcellino Presbytero, et Lulgero explicatum. *Sanctus enim Ludgerus, quem* Lulgerum *perperam appellat, non Vitam, sed apotheosim S. Suiberti narratur scripsisse, S. Marcellinus Vitam; nos utrumque inficiamur. Refert hujus quoque Canonizationis memoriam ad* IV *Septembris Saussaius in Martyrologio Gallicano.*

60 *Multa in transrhenana Germania nostraque Belgica oppida sunt,* Werdæ *nomine, quod insulam lingua Teutonica significat, insignita : terna illic celebria, de quibus et in hac S. Suiberti Vita, et alias per hunc mensem dictum, mentio fit. Primum, nobisque ætatum est, quod nunc Cæsaris* insula *dicitur, olim, Gelenio teste,* S. Svilberti insula. *Hanc idem sic describit :* Rheno alluitur, illiusque brachio cincta, inexpugnabilem loci natura, in inferiori diœcesi Coloniensi arcem atque oppidum, insigni Canonicorum collegio (olim monasterio) clarum, ac divos reliquiis SS. Svitberti et Willeici exhibet. *Altera* Werda, *sive* Werthina, *ut fere antiqui scripserunt, in eadem Coloniensi diœcesi, ad Ruram flumen, in pago olim Ripuariorum dicto, illustre monasterium est, a S. Ludgero Episcopo Mimigardevordensi primo ædificatum, ut* XXVI *Martii ad ejus Vitam prolixe referemus, ac firmum monasterio appositum oppidum. Tertia* Werda, *sive* Verda, *olim ut aiunt,* Fardium *dicta, ad Aleram flumen, ultra Visurgim sacet : Sede Episcopali circiter annum* DCCLXXXVI *a Carolo Magno Francorum Rege, Adriani Papæ assensu, erecta, ipso eodem tempore, quo de Verthinensi construendo monasterio consilia mente volvebat Ludgerus.*

Tres Werdæ trans Rhenum,

1 S. Suiberti,

2 ad Ruram,

3 ultra Visurgim :

61 *Hunc Verdæ qui primus Antistes datus, et* Svibertus *quoque nomen fuit. Et multi quidem illum ipsum fuisse crediderunt, qui cum S. Willebrordo anno* DCXC *in Fristam aut Galliam venit. Eum nos quoque alibi erravimus errorem, Marcellini verbis decepti, prinsquam eum probe discussissem, subditi plebis errorem damnassemus. Diserte is cap.* 27 *scribit :* Defunctus est autem sanctissimus Suvibertus Werdensis Episcopus. *Atque in titulo, qui tamen ab alio non ipso auctore, præfixus) ista leguntur :* Vita S. Swiberti, Werdensis Ecclesiæ primi Episcopi. *Non tamen usque adeo nos ratio fugiebat, ut vel ad annum a Christi ortu* DCCLXXXVI, *quo ab Carolo Magno Rege fundatus dicitur Verdensis ultra Visurgim Episcopatus, protraxisse vitam S. Svibertum opinaremur, qui anno* DCCXIII *mortuus tradatur, superstite adhuc Caroli ejusdem proavo Pippino; vel certe ut Werdæ ad Rhenum erectum ab seniore Swiberto Episcopatum : nam qui id passi essent Episcopi Colonienses, qui ipsam Ultrajectinum Ecclesiam ad se revocare cupiebant? Sed cum S. Svibertus Episcopus fuerit; quamvis nulli certæ Sedi adstrictus; dicatur vero ultra Visurgim protulisse Evangelium, usque in eas ditiones, quibus nunc urbs Ducatusque Brunsuicensis continentur, et in Hoiensi Comitatu, diœcesi Ferdensi vicino, feratur memoria extare Fulci illic ab eodem Swiberto proseminatæ; nobis non alienum a vero videbatur, quando civitas Ferdensis cum pomœrio, Christiana religione plene fuit informata, fundato etiam apud eos Episcopatu; ut fere solent populi omnes antiquitatem laudabilis cujusvis instituti aucupari et sermonibus celebrare, ita capisse eos priore illo Swiberto Apostolo atque Episcopo suo gloriari : nisi fortassis et superstitem, Episcopum suum appellarint. Ita Rohingus Princeps Antuerpiensium in diplomate, quod ex pervetusto libro abbatiæ Epternacensis edidit Aubertus Miræus, donare se possessiones quasdam profitetur* ad sacrosanctam ecclesiam Petri et Pauli Apostolorum, quam D. Amandus Pontifex in Antuerpo construxit, UBI WILLIBRORDUS EPISCOPUS PRÆESSE VIDETUR, *Antuerpiæ tunc rem Christianam curabat Willebrordus Episcopus; non tamen Antuerpiensis Episcopus, qualem agnovisse vir ille princeps videri cuipiam potest : nec qui multo post tempore, parentum nostrorum memoria, proprii dati huic civitati Episcopi sunt, illum in suorum decessorum catalogo reponunt, quamvis ut hujus vineæ apostolicum cultorem Officio duplici veneretur.*

quasi ibi prædicasset;

a posteris Episcopus habitus loci ejusdem,

62 *At multa Martyrologia S. Svibertum* Episcopum Verdensem *appellant, nec satis definiunt, utri eum* Verdæ *sive* Werdæ *præfusse autument. Quædam, quia* Werdæ oppido imperiali *obiisse tradunt, et* Verdensem *Episcopum vocant, videri possunt utrique Werdæ assignare, citeriori ut fundatorem ac patronum, alteri Antistitem. Ita quod excusum fuit Coloniæ anno* MDCCXXC : In territorio Montensi, oppido imperiali quod Werda dicitur, natale B. Switberti Episcopi Verdensis et Confessoris *etc. Idem habet Hermannus Greven Carthusianus. At Molanus et MS. colleqii nostri Lovaniensis :* Apud oppidum imperiale, quod Werda dicitur, natalis S. Suvitberti Werdensis Ep. et Conf. *etc. Canisius diserte Werdæ imperialis Episcopum facit :* In Montensi ditione, *inquit,* imperiali oppido Werda, natalis S. Swiberti, ibidem Episcopi et Conf. tempore S. Willebrordi *etc. Arnoldus Wion in Notationibus quas ex Pseudomarcellino corrasit, ista tandem addit :* Fundavit monasterium Werdense in honorem S. Mariæ Matris Dei in Ducatu Cliviensi anno DCCXL, ubi constitutus est primus Episcopus. *Credo in Ducatu Clivensi Werdam collocasse, quia Montium, Juliæ et Clivæ, idem Dux erat quando Lignum Vitæ Wion scribebat. Idem lib.* 2 *cap.* 55 *inter Verdenses Episcopos* S. Suvibertum, sive Svitbertum, recenset, ac deinde Verdensem sive Werdæ Cæsaris Episcopum primum creatum *ait* anno DCCXL; *atque rem magis involvat, enumerat ejus successores, qui fuerunt alterius Switberti, Verdensis ad Aleram Episcopi. Pavo et alii habent Wionem secuti. Maxime omnium perturbata narratio est Cornelii Schultingii Canonici ad S. Andream Coloniæ, qui cum tomo* 2 *Bibliothecæ Ecclesiasticæ, parte* 1 *ex Beda, Molano, Wione, Marcellino, Ruschio, depromere se ait. Ast in nullo eorum leguntur, ex Frisia, quo erat ab Echerto missus cum Willebrordo et aliis decem, postea reversum in Angliam, multos annos isthic se continuisse : cum autem intellexisset Saxones ad Ecclesiæ Romanæ antiquam fidem esse conversos, in Germaniam excurrisse, et a Carolo*

multi de utro que Switberto ambigue sentiunt :

quidam seniorem Werdæ Rhenanæ Episcopum faciunt :

Schultingius omnia miscet.

a priore

non satis distinctus,

A rolo Verdensi Episcopatui primum Præsulem præfectum anno Domini DCCLXXVI..... per malevolos loco suo pulsum : sed Bertradam Pippini conjugem, ei pagum Keysersheym, insulam Rheni habitandam concessisse. *Postea scribit*, cum anno DCCXCVII pulsus sua Ecclesia esset, Bertradam Caroli matrem, Pippini Regis conjugem ei pagum Keyserswerd, insulam Rheni, dedisse, in qua domunculam sibi construens reliquum vitæ exegerit ..... ab hoc seculo migrasse anno salutis DCCCVII ultimo die Aprilis..... *successisse ei Pattonem Scotum. Mirum est virum egregie eruditum, Theologiæ in celeberrima academia Professorem, amplissimi collegii Regentem non animadvertisse, duos Svibertos tanto temporis locique intervallo ab invicem distantes, in unum a se conflari, ut omittam alia ἀνιστορησία portenta. Nam qui potuit* Bertrada, *sive* Berta, *Caroli Magni mater, S. Sviberto Verdensi Cathedra anno* DCCXCVII *dejecto, Insulam Rheni, sive Cæsariswerdum, largiri, quæ in Annal. Francor. Metensibus anno* DCCLXXXIII, IV *Idus Julii traditur obiisse? Missum quoque facio, quod anno* DCCLXXVI *traditus ei a Carolo Verdensis Episcopatus dicitur, quod ceteri ad annum,* DCCLXXXVI *referunt, cum post Witekindi baptismum* tota Saxonia subjugata esset Francis *anno præcedente, ut habent idem Annales.*

B *Quomodo in Rheni insula sibi domunculam, in qua habituret, ædificare coactus, cum ea insula circiter* XC *annis prius a Pippino Duce, Pippini Regis avo, Plectrude conjuge ut eum rogante, donata esset seniori Sviberto ; et hic monasterium ibidem construxisset, ut Beda superius testatur? Quamquam eumdem Schultingius Sviebertum Verdensem Episcopum, ut diximus, et monasterii in Werda Cæsaris ædificatorem statuat ampli monasterii præfectum, et mapalis exigui sub vitæ finem illic a se constructi inquilinum. Et hi tueri ut sacrosanctam Marcellini narrationem volunt, nosque ut eum amplectamur cogere, a qua ipsi ita fede desciscunt. Trithemius de viris illustrib. Ord. S. Benedicti lib.* 3 *cap.* 166 S. Swigbertum *appellat, lib.* 4 *cap.* 182 Sviebertum *appellat et multa congerit, quæ ex jam dictis facile refelli possunt.*

Verdæ Episcopus primus S. Svibertus junior,

63 *Illud satis constat, plurium mediæ ætatis scriptorum testimonio inter Saxoniæ Episcopatus a Carolo Magno circa annum Christi* DCCLXXXVI *fundatos, fuisse Verdensem, sive eo loco ubi nunc eadem extat civitas, sive, ut Krantzius lib.* 2 *Metrop. cap.* 6 *scribit, in alio satis frequenti, e quo tamen Verdam deinde Episcopalis translata dignitas sit. Primus autem illius Sedis Episcopus fuit Svibertus ejusdem Caroli jussu statutus, vir sanctus, ut nonnulli item Annales. Colitur* IX KAL. *Aprilis,*

obiit 30 Aprilis.

C *ad quem diem referentur plenius quæ de eo idem Krantzius loco citato memorat, et lib.* 2 *de moribus Westphalorum cap.* 8 *Wernerus Rolevinck, aliique. Mortuus hic traditur anno* DCCLXVII, *qui erat ab obitu senioris Sviberti* XXIII. *Successorem* reliquit collegam suum S. Tanconem. Quorum corpora, ut et sex aliorum sanctorum illius Ecclesiæ Pontificum, anno Christi MDCXXX, VI Idus Martii, Franciscus Guilielmus Verdensis Episcopus, cum templum illud Cathedrale in meliorem formam redigere pararet, inventa, decenter id alium locum transtulit. *Cum ea civitas ac diœcesis universa in manus hæreticorum paulo sanctiorum causa tradi deberet ; fere ea ut illorum Sanctorum Antistitum reliquiæ alio translatæ, ab ritu Catholico coherentur.*

mortuus anno 807.

anno 1630 elevatus.

64 *Quatuor prius annis, quam hujus Sviberti ipsum e tumulo elevarentur, senior Svibertus, quem diximus insulam Rheni insulam, quæ nunc est Cæsaris-werda, cum capite, ossibus prægrandibus, et spina dorsi, a Joanne Gelenio Archiepiscopi Coloniensis Vicario Generali, in ærario loculo Cæsariswerdæ inventus fuit. et sacri capitis attactu febriens quidam illico convaluit. Ejus tunc scapulæ pars a Ferdinando Bavaro Coloniensi Archiepiscopo per eumdem Joannem Gelenium Vicarium Collegio Monasteriensi Societatis Jesu donata, ac magno honore excepta, sæpius publicæ venerationi etiamnum exponitur. Coloniæ quoque in æde S. Margaritæ ubi præter alios Divorum reliquias, a multis seculis illic conditas, sunt complures ab eodem Gelenio Archiepiscopali Vicario Generali,* ex tota provincia, *ut scribit germanus ejus Ægidius Gelenius lib.* 3 *de Coloniæ Agrippinensis magnitudine, syntagm.* 130, § 2, precaria corrogatione collectæ, sub quibus a morte condi voluit. *Atque inter has* in statua ab umbilico imaginem mitrati Episcopi repræsentante, genu est S. Sviberti Episcopi.

D *scapulæ pars nunc Verdæ.*

genu Coloniæ.

65 *Mirum est, Marcellinum, et qui sub ejus nomine vulgatæ narrationi mordicus adhærent, nusquam meminisse, S. Wulfranni Archiepiscopi Senonensis, qui eodem quo S. Svibertus ac Willebrordus tempore Frisones et ipse Christi fide imbuit, eoque illorum Regem Radbodum adduxit, ut baptismo ablui se velle profiteretur : qui tamen mox ludificatus a dæmone, cum pedem unum in lavacro intinxisset, eum retraxit, et tertio post die subita et æterna morte perit ; ut in ejus Vita ad* XX *diem Martii dicemus.*

S. Wulfrannus Ep. SS. Willebrordi et Sviberti cooperator.

DE EODEM S. SVIBERTO

Sermo S. Radbodi Episc.

E

Acturi, Fratres carissimi, diem nostræ specialis jucunditatis, in qua Patroni nostri beatissimi Suvitberti sancta admodum commemoratio facienda est ; oportet nos paratos esse ad omne opus bonum, promptosque habere animos ; primo quidem ad audienda legis divinæ mandata ; postmodum vero, ut quantum possumus, ea factis exequi studeamus, et sic demum alios docere possimus. Hoc enim fecit Dominus noster Jesus Christus, de quo ita scriptum est : cœpit Jesus facere et docere. Alioquin irrita et inanis nostra erit doctrina, si ea quæ dicimus, nihil agendo destruamus. Nam quid prodest alicui, si bene audiat, et male agat? aut quid proficit illi, si alii viam pedum ostendat, ipse autem in via morum errare non desinat? Nos igitur vestigia Redemptoris nostri sequentes, quælibet bona libentissime audiamus ; audita vero dignis actibus compleamus : et sic per ordinem ad instruendos proximos accedentes, consulamus eis rerum bonarum doctrinis pariter et exemplis. Hoc ergo ut sive dilatione fieri possit, revocanda sunt nobis ad memoriam Patris Nostri, de quo supra diximus, opera : qui in omnibus, quæ docuit, prius a semetipso auditoribus suis exemplum dedit ; neque unquam in ecclesia aliud faciendum dixit, quam in quo ipse faciendo præcessit. Verum ut se imitari volentibus, hoc quoque manifestissimum fiat, facta ejus Deo placita, omnique audienti satis necessaria, in publico recitentur : quatenus, ex eisdem plebs Christi ædificationem accipiat, ac de tanti viri gloriosis precibus semper gratulabunda existat.

Opere prius dein verbo docere oportet :

Act. 1. 1

uti S. Svibertus fecit.

F

Sed quia nobis quædam sunt occulta, quæ eum fecisse, post Deum sola novit antiquitas ; quippe qui ab Anglorum provincia in nostros fines venisse probatur, scripta venerabilis Bedæ Presbyteri proferantur in medium ; qui in Regestis Anglorum, inter cetera sacræ hoc sanctissimo viro scriptum reliquit.

cujus acta aliqua occulta

2 Tempore B. Willibrordi Trajectensis Episcopi, Fratres qui erant in Frisia verbo ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus et mansuetum corde, Suvitbertum, qui eis ordinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum, ad petitionem eorum ordinavit Reverendissimus Wilfrid Episcopus, qui tum forte patria pulsus in Merciorum regionibus exulabat. Nonnullum eo tempore habebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro ; sed necdum Berhtwaldo successore ejus, qui

prædicat in Frisia

trans

ordinatur Episcopus:

A trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatus sui reversus. Qui videlicet Suvitbrecht, accepto Episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit : ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuarus, a gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant. Ipse Antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui, interpellante Blithtrude conjuge sua, dedit ei locum mansionis in Insula Rheni,

multos e Boructuari sceverit:

Cæsari-werdæ monasterium construit.

quæ lingua illorum vocatur in littore. In qua ipse constructo monasterio, quod hactenus hæredes possident ejus, aliquamdiu continentissimam gessit vitam, ibique clausit ultimum diem.

3 Hæc igitur, quæ superius de hoc sanctissimo viro digesta sunt, Bedam commemorasse neminem ambigere credimus : nisi forte quempiam talem, qui aliis vacans negotiis, librum illum ubi ea scripta sunt, aut non legit, aut certe legendo neglexit. Cæterum nos nequaquam dubitare debemus, virum istum in omnibus Christianæ religionis studiis fuisse exercitatum, utpote qui inter tam pretiosas Ecclesiæ Dei lucernas, quæ his diebus sive in Anglorum, sive in Galliorum gente mirifice coruscabant, ovium Christi pastor a sacratissimus ipsis ordinari promerut. Nam

ad munus pastorale egregie eruditus,

nisi esset pastorali exercitio plenitur instructus, nullo modo ejus custodiæ, tantæ gregis Christi copiæ crederentur. Porro nisi esset miles quodammodo veteranus, et in agone martyrii fortis et imperterritus, nequaquam in acie Christi summus Tribunus nequaquam primipilus legionis divinæ constitueretur exercitus. Verum his allegorice prælibatis, moraliter quoque nos aperire oportet, quæ sint exercitia, quibus inexpugnabilem istum militem præclarum fuisse non dubitamus. Quod quidem in pastoralibus primo est demonstrandum : in quibus sive leo saeviens, sive lupus insidians, non modicum Christi ovibus detrimentum importat : ubi si pastor pervigil, aut insidias caverit, aut rapinam fortiter resistendo excusserit, salvo grege ad caulas Dominicas remeabit. Si autem in quotidiano procinctu positus, arma nunquam deposuerit, sed vel de castris hostem repulerit, vel in campo aperte dimicans rite triumphaverit ; intra sanctæ civitatis mœnia post hæc tutissime imperabit.

et fortis in defensione gregis

4 Quæ nimirum utraque beatissimum Suvitbertum fecisse non ignoramus. Nam dum in Ecclesia præsulatus officium gereret, Fratres suos sive a deceptoris persuasionibus retraheret, sive a contentionibus publicis revocaret, quasi leonem ferocissimum, et quasi lupum callidissimum, a grege Dominico excludebat. Cum vero aut Regum potentia pressos, aut qualibet Principum crudelitate vexatos, gladio verbi Dei scutoque fidei a tyrannica persecutione defenderet, profecto tamquam Dux egregius milites suos ad castra incolumes reducebat. Itaque si nosse desideras, quo fuerint nostri hujus Ducis in quotidianis congressibus arma ; non ea fabrefacta, sed plane spiritualia cognosce. Neque enim erat illo

a vitiis retrahens,

C

in persecutione corroborans

oneratus ferro, sed potius fide, spe, et caritate præcinctus ; fundam David cum suo lapide tenens, et terribilem Philistæum in fronte percutiens, omnemque Israelem a periculo mortis eripiens. Porro autem ne existimes illum hujusmodi armaturam deponere esse solitum ; his dem erat in pace ornatus, quibus in bello stabat armatus. Semper enim erat humilis, semper mansuetus et mitis, patiens in adversis, laetus in prosperis.

virtutibus ceu armis accinctus,

5 Erat quoque in judicium splendidus, in abstinentia strenuus, in vigiliis sobrius, in oratione stabilissimus. In judicio perorabat æqualiter, non personaliter : in compassione miserabatur humaniter, non tenaciter : alienorum non erat appetitor, sed

vigil, justus, liberalis.

propriorum largissimus erogator ; vitium in homine D acriter persequebatur ; hominem vero familiariter amplectebatur. Sermo ejus ut mel dulcis ; prædicatio ejus admodum delectabilis, convivium ejus spiritualibus ferculis plenum : contubernium ejus Angelicum, mala omnia tamquam venena mortifera

benignus,

respuebat ; bona omnia tamquam Paradisi aromata diligebat. Postremo si velut quemdam Epilogum facere volueris, totus ille erat perfectus, et totus erat Deo plenus. Hæc erant, Fratres, Patroni nostri Beatissimi Suvitberti in adversis et prosperis arma :

Deo plenus.

cum his in omni agone dimicabat, ac semper et ubique vincebat. Non enim erat illi conluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus Principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.

6 Agamus ergo gratias omnipotenti Deo, in die solennitatis hujus sacrosancti Antistitis, orantes simul et postulantes, ut cujus vitam gloriosam prædicamus in terris, ejus patrocinio perfrui mereamur in cœlis, Amen.

S. Radbodi tempore celebratur ejus solennitas.

Ejusdem carmen allegoricum

de eodem Beatissimo Præsule.

E

Lux nova Suvitbertus Francos lustravit et Anglos,
Quo clarum fidei lumen utrisque daret.
Saxonicos adiit cultor memorabilis agros,
Ut sereret Christi semen amoris ibi.
Nec sterili ac vacuo Fresonum defuit arvo,
Idque novi fecit germinis esse ferax.
Jam quia transierat veterum nox cæca malorum,
Cœperat et veri solis adesse dies ;
Qui totum radiis perfundit mitibus orbem,
Ut mala consumens, sic bona clarificans.
O quantus qualisque nitet sol iste per horas
Bissenas, sacræ plebis Apostolicæ !
Qualiter his nimios sese flagrante calores
Intulit, ut qui illis flammea corda dedit !
Inde est : quod gladios sic contempsere minaces,
Essent ceu lethi dulcia jura sibi.
Ignis enim validus cordis fervebat ab ara,
Artus qui testæ fecerat esse pares.
Corpus ad illati vim vulneris omne rigebat,
Sicque resultabat æstibus icta cutis,
Ut robusta silex ligno percussa tenello,
Sive adamas modica cum teneratur acu.
Stabant attoniti sua per tentoria Reges
Mirantes galea ducius esse caput
Et cataphractatis contradere pectus inermes,
Nil veritos strictos scilicet ense premi.
Cumque per ambages traherentur bella ; Quis, inquit
Hic rigor, aut duræ tanta cupido necis ?
Audi torva tygris, leo frendens rictibus audi,
Junctaque quid his referat cum ratione Fides :
Sol, cujus radius totum perfundit orbem,
Diximus, hunc Christum noveris esse Deum :
Lucentem de luce Patris, de Patre calentem,
Lque flagrantem, usque, modoque pari.
Horum is perpetuo mentes accenderat igni,
Nova quæque eremans, vetera cuncta fovens.
Quo velut ambusti, testacui flexilis instar
Durnerant, hostes inter et arma virum.
Unde nec adversis flecti potuere, nec illis
Terreri effusis barbaro ab ore minis.
Nunc requie gaudent, celsaque ex arce potentum
Calcantes curvant colla superba sibi.
Est igitur caleri te bonus, quem bt comitantur
Divitiæ, virtus, palma, corona, polus.
Hoc certe nostras veniens Suvitbertus ad oras,
Undique perfusus, flammeus intus erat.

Prædicat Saxonibus, et Fresonibus,

et ad ferenda quælibet tormenta animulat,

mirantibus tyrannis

F

quibus respondetur, hanc esse Christi virtutem.

Unde

A
Svitbertus nulla tormenta metuit,

Unde nec horrendos, aderant si forte, cyclopes,
Harpyiasve truces, monstra nec ulla pavens;
Signifer insignis securus quolibet ibat,
Jure triumphali laurea serta gerens.
O felix miles, solitus qui cedere numquam
Marti, sed Martem vincere semper eras.
Quæ tibi pro meritis reddemus carmina tantis?
Quasve tibi laudes tibia nostra canet?
Nonne tuas modulis oblectat dulcibus aures
Orbibus aplanes obvius empyreis;
Mundus ubi adversos cum præcipitatur in axes,
Atque parallelis cursibus astra fremunt,
Omne harmonia adeo celebrandus,
Vera apud æthereos reboat tum musica cyclos
Omni-canens, numeris et comitata suis
Usque adeo crescens, ut plusquam nete resultet
Ter quoque, sive quater, bis Diapason agat,
Qui sonus humanos longo dyastemate sensus
Præterit, ac superis nobile Chroma canit?
Hic tibi suavisonum pangit, vir sancte, melodum,
Quod duo tresque canunt, quatuor, octo novem.
Addo aliud, quod nemo valet sub sole mereri
B Is nisi forte tibi par sit in arte boni.

Angelici cœtus decies centena chororum
Milia symphoniis commodulanda sacris;
Auribus in cœlo semper felicibus audis,
Quorum TER SANCTUS sine fine ora sonant.
Hæc tueris, Præsul felix, feliciter hymno:
Hunc quoque cum reliquis nocte dieque canis:
Atque ideo nostro tua laus non indiget ore,
Horrendus scelerum personat unde fragor.
Nempe per immanes rapitur mens sæva reatus,
(Pro dolor!) et stygio se implicat ipsa chao:
Quocirca diros blaterat vox rauca boatus,
Rugitu ac plangit tristia fata gravi:
Sed te, qui typico psallis modulamine Christo,
Ac superas tantis organa cuncta modis,
Summissis animis, contrito corde rogamus,
Condescende, humili mitis adesto preci
cum invocat Auctor.
Ut quia te in tantum vitæ provexit honestas,
Audire Angelicos quo mereare tonos;
Nos quoque flagitii purgatos sordibus, aptum,
Sancte, tibi facias laudis inire melos. Amen.

D
AUCTORE S. BARBODO *et Anglebertum*

E

DE S. MONANO
ARCHIDIACONO ANDREOPOLEOS IN SCOTIA.
Commentarius prævius.

CIRCA AN. DCCCLXX. I MARTII

Provincia est Scotiæ Fisa a *Fisa Duffo, viro forti, cui eam Kennethus Rex ante annos* DCCC *donasse traditur, eiusde nomen sortita: inter duo æstuaria Forthum ac Tavum, longe in Ortum procurrens: in qua S. Andrea urbs Archiepiscopalis apertum Oceanum prospectans. Hic Archidiaconus circa ipsa Fisi Kennethique tempora, nono videlicet Æræ Christianæ seculo, fuit* S. Monanus, *qui vulgo* S. Mynnanus *appellatur. Erat autem S. Adriano Episcopo et Martyri, de quo ad* IV *Martii agemus, comes peregrinationis, ut dicitur, ac laborum Apostolicorum adjutor, supremusque sacrorum administer. Narrantur ambo, pluresque socii, ex Hungaria Pannoniave* ad Orientales Scotiæ partes, quæ tunc a Pictis occupabantur, navigio devenisse, zelo Christianæ religionis, *ut habet Breviarium Aberdonense anno* MDIX, *ut supra diximus, excusum. Quamquam, ut Hector Boetius tradit, alii ex* Scotis Anglisque gregarie collectos *autumant: quod et nobis multo credibilius videtur. Nam ea tempestate Hungariam tenebant Chuni, sive Avares, barbari ac religionis Christianæ hostes capitales, et quidem ab aliquot jam seculis; ut hi Sancti minime inde profugisse ab eorum sæviendem tunc primum feritatem existimari possint. Nec si in Norico aut vicina Botorum ortione nati essent, causse quidquam fuit, cur in tam remotas terras, tanto numero proficisci reverentur, gratia religionis, vel tuendæ, quæ domi florebat, vel prosemnandæ: cum in propinquo Morari essent, Sclavique, Winidi, et Carantani, aliique populi, culturæ cum primis egentes, quippe divinorum adhuc mysteriorum vel experies omnino, vel leviter iis tincti: quorum apud Pictos ac Scotos utcumque scientia et usus vigebat.*

S. Monanus Archidiaconus in Scotia,

non Hungarus natione fuit,

C

2 Monanum igitur, *cæterosque illos Martyres ac Confessores, longe probabilius videtur, aut Scotos fuisse, sive Britannium jam ante incolentes, sive novos ex Hibernia advenas; qui Pictos, aliosve populos, ad Pictorum terras, habitatoribus indigenis mirum in modum imminutis, colendas aliunde a Kennetho Scotorum Rege inductos, pietate aptaque morum disciplina imbuere voluerint; aut saltem (quod tamen haud facile crediderim) Anglos, Gallosve, aut Belgas, propiores sane, magisque abundantes tunc religionum magistris, quam Pannonios aut Noricos. Non tamen de Pictis quod scribit Boethius, lib.* 10 *pag.* 206, *certo testimonio antiqui auctoris arbitror stabiliri posse; Danos videlicet, qui Ducibus Hunguare et Hubba Scotum Angliamque tunc infestarunt, atque inter alias innumeros cædes, S. Adrianum ac socios in Maia insula trucidarunt, causam belli in Scotos prætendisse, quod Pictorum miseræ reliquiæ, jus omne, quod ad regnum in Albione haberent (unde Scotorum armis, cæsa pene universa gente, fuissent injuria pulsæ) in se contulissent. Alia certe propria afferuntur ab antiquis scriptoribus caussa, quæ duos hosce Duces in Anglium pertraxerit, præter generalem illam, quod jam antea paraticæ assueti Dani seu Normanni vesare Belgii Galliæque non oras solum maritimas, sed interioresquoque regiones cæperant; excitii præcipue a causse bellorum, quæ inter æquales Reges Francorum, Caroli Magni nepotes, a malis consiliariis susceitata, ociarie gerebantur fortassis etiam ab incundis eorum evocati. At præcipue in ultionem scelerum, quæ Christiani passim iesequabant, Deo permittente, a Septemtrione egressæ efferæ illæ gentes omnem late convessserunt Europam: utpote vementes aquemadmodum S. Abbo Floriacensis, proximus illorum temporum, in Vita S. Eadmundi Regis et Martyris scribit) venientes, inquam, indurate frigore suæ malitiæ, ab illo terræ vertice, quo sedem suam posuit, qui per elationem Altissimo similis esse concupivit. Quas gentes, inquit idem paullo post, certum est adeo crudeles esse naturali ferocitate, ut nesciant malis hominum mitescere, quandoquidem quidam ex eis populi vescuntur humanis carnibus. Ac mox subdit,* tales nationes abundare plurimas infra Scythiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichristum, ut legimus, secuturæ sint ante omnes gentes, ut absque ulla miseratione pascantur hominum cruciatibus, qui characterem bestiæ moluerint circumferre in frontibus suis.

Scotiam vastantibus 9 *sec. Danis*

pratis,

per bella Francica exulis in ultionem scelerum, F

quippe crudelibus,

alii sunt alii ferocioles gentis,

primæ adhuc ortæ Antichristo,

3 *Sed quacumque ex caussa immanis illa tunc ab Aquilone tempestas coorta sit, quæ omnes fere Occiduas provincias conturbavit; vixit tunc in ea, quam diximus, Scotiæ parte, quæ cis Tai æstuarium jacet,* S. Adrianus *Episcopus, et in Maia insula, cum* SS. Stolbrando, Glodiano, *et aliis quamplurimis martyrium exanthlavit.*

martyrio coronatur S. Adrianus Ep.

Hisce

A AUCTORE S. RADBODO EPISC. aliisque cum eo

Hisce Martyribus annumeratur a Joanne Leslæo, Davide Camerario, Thoma Dempstero, S. Monanus. *Boethius ambigere videtur, aut certe cum et* S. Caium *pro uno eodemque accipere, ita Martyres enumerans :* Adrianus venerandus Antistes, Glodianus, Gaius, (ut alii dicunt) Monanus, S. Andreæ Archidiaconus, Stolbrandus Episcopus. *Quibus ex verbis vel is erui sensus debet, quod præter* Gaium, *etiam* Monanus, ut alii dicunt, *inter illos Martyres fuerit ; vel quod* Gaius, *ut alii dicunt, idem fuerit qui* Monanus : *vel fortassis scripserat,* Caius, sive Gaius, ut alii dicunt : Monanus *etc. Prior mihi sensus magis probatur : secundum prætulisse Georgius Conæus videtur, qui* Monano *prætermisso* Caium Archidiaconum *statuit. In Breviario citato Archidiaconus est* Monanus, *sed Confessor : Confessor item Caius : hic tamen quarto Martii cum ceteris Martyribus reponitur.*

at non S. Monanus :

4 S. Monani *ad Calendas Martias ita meminit Martyrologium Coloniæ an.* MCCCXC *editum :* Ipso die S. Monani Conf. *Hermannus Greven in auctario ad Usuardum edito an.* 1515 *et* 1521 : In Scotia Monani Levitæ et Conf. *At MS. Florarium Episcopum facit :* In Anglia, *inquit,* Monani Episcopi et Confess. *Adamus Regius in Calendario :* Mynnanus Archidiaconus Confessor in Scotia sub Rege Constantino : *Secundo nimirum ejus nominis. Dempsterus in Menol. Scotico :* In Scotia Minnani Archidiaconi. *Sed in Historia Ecclesiast. gentis Scotor. lib.* 12 *diversos facit* S. Monanum *ac* Minnanum, *utrumque Archidiaconum, utrumque libris editis clarum. Atque a* S. Monano *quidem compositas scribit* Epistolas ad diversos, lib. 1. Carmina sacra, lib. 1. *Tandemque martyrio coronatum cum S. Adriano. At de altero, nullo citato auctore, præter Breviarium Scotican.* (*quod, si est Aberdonense ea non habet*) *ista tradit Dempsterus,* S. Minnanus Archidiaconus, celebri nomine et pietatis et eruditionis viguit, carissimus Kennetho Regi, cum quo totum regnum lustravit : eoque extincto, quod perditam Donaldi V Regis luxuriam ferre non posset, aula secessit. post ejus funus acerbum, domo apud Constantinum II Regem magno loco fuit. Scripsit de legitima Pictici regni cum Scotico unione lib. 1. Apologiam pro Rege, lib. 1. Vixit anno DCCCLXXVIII. colitur die 1 Martii, Templum ei in Gallovidia, cui nomen Kilmunnan.

hic nacti plus Martyrologiis 1 Martii :

B

idem qui S. Minnanus :

5 *Hæc ille, ab rerum Scoticarum scriptoribus, qui de Kennetho, Donaldo, Constantino fuse agunt, nec verbo indicata, et vero haudquaquam consentanea iis quæ hi narrant. Quis enim credat virum sapientem ac sanctum, Kennetha, quanta Dempsterus ait, gratia floruisse, ac perpetuum ejus comitem in regno lustrando fuisse, nec impedisse immanem illius crudelitatem, qua scriptores illi narrant grassatum in Pictos, nulli parcentem ætati ac sexui, ac ne Sacerdotibus quidem, donec gentem universam interemisset, quod vix media in barbaria Pagani facerent? Sed non ita truculentus fuit (ut remur) Kennethus, quam ei affirmant, qui ejus in legibus condendis sapientiam, in colendo religione studium, non solum in bellis gerendis magnanimitatem, prædicant. Ipse certe ejusque filii duo* Constantinus ac Ethus *in vetustis quibusdam annalibus* Reges Pictorum *nominantur apud Usserium de Britannic. Eccles. primordiis cap.* 15 *pag.* 719, *qui inde colligit (et recte, nostro quoque judicio)* Pictos, licet Scotorum imperio jam subjectos, majorem tamen et potiorem Albanici regni partem constituisse. *Porro id jure sibi regnum vindicare Kennethus videbatur, quod ita* Hungus, *sive* Oengus, *aut* Ungus, *Rex Pictorum, qui sororem suam Achaio Scotorum Regi nuptum decerat, pactus esset, ut si hæredem ipse non relinqueret, soboles libera regnum capesseret. Illa* Achaio Alpinum *genuit; cujus filius fuit* Kennethus, *inde* Mac-Alpin *dictus. Cum ergo Hungus ac paullo post filii duo absque sobole decessissent,*

C

an familiaris hem Kennetho,

qui per aviam regni Pictici hæres.

Scoti regnum Alpino reposcunt. Picti quamvis e regia stirpe nemo superesset, alium quempiam sui generis, Feredethum *nomine, in defuncti solio locant : postque eum alios aliquot qui non longe spatio temporis, potiti sunt rerum. Armis ergo prosequi jus suum Scotos non oportuit. Quod minus prospero initio successit, ipso cæso eorum Rege* Alpino, *cum tertium in regno ageret annum.* Kennethus *filius quinto demum anno, Christi* DCCCXI, *Pictos profligavit,* Druskeno, *sive* Druskone, *Rege interfecto, illudque regnum suo junxit : non tamen, (licet id Scotici scriptores affirment) omni Pictica progenie excisa, præter exiguas reliquias, quarum pars ad Anglos refugit, et ab illis quoque non longe post funditus deleta, pars ad Danos. Nobilitatem fortassis sæpius rebellantem ferro perdidit, ac si quæ pervicacius restiterant oppida cæsis habitatoribus exinanivit, non etiam in dedititia et imbellis plebeculæ cæde bacchatus, et quidem Christianæ, Christianus ipse et pius ut Scoti prædicant. Sensim tamen ab eo tempore Pictorum nomen exolevit, ac gens utraque Scoti deinceps appellati. Imperavit autem Kennethus ab anno circiter* DCCXXXIV *ad* DCCCLV. *Et adfuisse ac sano quique consilia dedisse* S. Mynnanum, *non imus quidem inficias, etsi antiquorum testimonio minime probetur ; sed pernegamus, diversum esse eum a* S. Monano.

ad armis subjugat.,

non tamen tota gente deleta :

D

6 *In Hibernicis Martyrologiis manu exaratis, quæ nobis olim communicavit Joannes Colganus* XXIII *Februarii (ut ad eum diem monuimus) celebrari memoria dicitur* SS. Mandani, *sive* Montani, *et* Tiani *seu* Tiamani : *quos ipse Colganus tomo* 1 *de Actis Sanctorum Hiberniæ,* Mannanum, *sive* Monnanum *et* Tiaanum *seu* Tianum *appellat : ac subdubitat, an non prior sit* S. Monanus, *quo de hic agimus, alter* S. Adrianus *Ep. et Martyr. qui* IV *Martii colitur. Unicum vero, suæ conjecturæ firmamentum ponit similitudinem quarumdam nominum (quæ sane exigui est momenti) et quod* S. Monanus *in aliquo Martyrologio, sive Heortologio, quod citat, pugil strenuus appelletur, quo significari existimat Martyrem fuisse, protulitque* S. Monanum *videri, qui Martyr etiam fuerit. At nec* S. Monanus *martyrium subiit, ut ante diximus, et pugil est etiam qui Martyr non fuit strenuus pugil quandoque nominari. Quid deinde est caussæ, cur qui apud Scotos, ubi erant, I Martii colitur, apud Hibernos in* Aradh-huird, *sive* Aredh-Suird, (*nam utroque modo scribit*) *colatur* XXIII *Februarii? Merito igitur* Mandanum *illum, seu* Mannanum, *et* Tianum, *eo die in syllabum rejecimus eorum Sanctorum, quorum nobis non satis probata esset veneratio, ab Ecclesia iis decreta, aut antiquissima populorum pietate tributa : cum ipse de iis nihil omnino constare fateatur* Colganus, *non ætatem, non acta, non ordinem, sed solum ignobilem aliquem locum, ubi eorum olim viguisse memoriam ex schedis ante aliquot secula conscriptis colligatur. Sed mirum, quod Colganus qui illic timide suam conjecturam prompserat, cum* SS. Monanum *et* Adrianum *sociosque sciret ex Scotis Anglisve gregatim collectos duci ab Hectore Boethio, non eos ipse quoque ad primum quarumque Martii diem retulerit, ut ab Hibernis orundos : mirum quoque, cur non* Mannanum *suum, esse* S. Marianum, *de quo eumdem hoc ipso die, divenerit; cum magis ad hoc accedere nomen illud, videatur, neque Scotis clare explorata* S. Mariani *sint acta. Sed et illud in Colgani narratione vertig ndum, quem Marianum in ulam inter Hiberniam et Britanniam jacere scribat, ad hujus nempe occiduum latus, cum sit in adversa Britanniæ parte, in Forthæ sclicet æstuario quod Ptolemæo lib.* 2 *cap.* 3 *tab.* 1 *Europæ,* Bodotria *dictum, in Vita Agricolæ cap.* 25 Bodotria *dictum, in Orientali Scotiæ ora Oceano Germanico commiscetur.*

non idem qui S. Monnanus 23 Febr. notus apud Hibernos,

E

cujus ignota ætas et acta.

F

VITA S. MONANI

Ex veteri Breviario Aberdon.

a

b S. Monanus socius S. Adriani Ep. M.

in Scotia prædicat,

ac pie moritur.

Gloriosus Christi Confessor Monanus *a* Pannonia provincia regionis Hungariæ genitus, illius fuit collegii, qui cum B. Adriano Antistite et sanctissimo viro, a *b* Noricis seu Dacis, tunc paganis, in insula Maia, quæ marinis exstat circumdata fluctibus, trucidati et Martyrio coronati sunt. Sed primitus quam præfatum collegium Martyrum in supradicta insula martyrio consumptum fuerat; B. Monanus, religionis Christianæ ardente amore suffultus, proximo littori de eadem insula populo terræ salutis verbum prædicatum accessit, et in loco quæ Inverny in Fiif dicitur, ubi nunc sanctæ reliquiæ ejusdem requiescunt, mansionem divinitus elegit : in quo divinis apprime mancipatus obsequiis, dies suos feliciter peregit.

B Sepulchrum ejus miraculis celebre,

2 Ad ejus namque sepulchrum, virtus, quæ in vivente claruit, eum in cœlestibus honorari, circa nunc defuncti corpus non cessat palam facere; cum cæcis visum habere, surdis det auditum, claudis passim ambulare, corpora membris contractis protensa et recta agere, dæmoniacos et mente captos salvos fieri, et sanitati omnes restitui videas patrocinio et meritis B. Monani, a cunctorum generibus morborum, optata quæcumque justa obtineri, et adjuvari. Quæ singula, ne legentes tædio afficerent, paucis restringuntur. Sed quanti meriti apud Deum B. Monanus fuerit, copiosa peregrinorum ad sepulchrum ejus confluentia hactenus testatur.

vicoque et concursus peregrinorum:

3 Nam licet post ejusdem beati viri ad cœlos adscensum, pretiosas hujus in hoc mundo reliquias humilis capella contineret, usque ad gloriosissimi Principis David *c* Scotorum Regis ejusdem nominis secundi, bellicosissimi et strenuissimi, qui ob diversorum morborum ejusdem Regis, aliorumque sui regni, meritis B. Monani recuperationem, sumptuosam satis, in dicti Confessoris reverentiam, et Dei honorem, ecclesiam construxit : et possessionibus plurimis pro religiosorum virorum ibidem sustentatione, satis notabilibus dotavit.

c templa et monasteria ad illud ædificata a Davide 2 Rege

d qui lethaliter saucius,

4 Accidit interea commisso contra Anglos *d* prælio per Regem præfatum, eumdem sagitta ferrea et hamata, quæ vulgo catapulta dici solet, lethaliter vulnerari : qui medicorum arte, aut chirurgorum medela sanari nequivit, ut omnes plus mortem, quam vitam Regis formidarent. Tandem omnibus relictis artibus medicaminum, *e* ad S. Monanum, votum solemniter emittens, properavit : quo facto

e

C

sagitta illa ferrea ultro de dicti Regis vulnere resiluit, et absque cicatrice sanus et incolumis effectus est.

D voto et facto, mirabiliter sanatur :

5 Materfamilias, equidem honesta et claris decorata parentibus, furibunda miserabili effecta est eventu, in tantum ut parentes qui eam genuerant, et proprios quos produxerat filios, furore et rabie iracundiæ ducta, instigata spiritu maligno, dilaniare, et ut canis mordax contra naturam lacerare conabatur. Ligata tandem et in firmissimis posita vinculis, a parentibus apud S. Monanum producitur : pro qua liberanda parentes ejus devotissimas Deo et B. Monano effuderunt preces : ac quiescente paululum muliercula, et denuo expergefacta, meritis B. Monani, dæmones, qui ejusdem mulieris corpus occupabant, maximis cum ululatibus exierunt, eam seminecem relinquentes. In quorum recessu illico sanitati pristinæ est reddita, Dominum in factis suis ubique benedicens.

Energumena rabida ad S. Monani sepulchrum sanata.

a *Qua gente ortus existatur* S. Monanus *diximus in commentario prævio, dicemusque iterum ad 5 Martii ad Vitam S. Adriani Ep. M.* — b Dani *e multis medii ævi scriptoribus* Dacorum *nomine appellati reperiuntur, cum diversa, ac longe remota inviceni ea fuerint gentes.* Norici *quoque pro Norwegis vel Northmannis sumpti, præsertim apud auctores quosdam rerum Anglicarum cum jam olim Rhætis, Vindelicis, Boiis, atque ab ortu Pannonis, vicini fuerint.* Norici, *Danubio flumine ad Bavaros terminati. Qui tamen a vocabulo* Nort, *quod Septentrionem Teutonice sonuerat, nomen deduxerit, ut esset Noricum* Nort-rick, *id est, Septentrionale regnum; facilius equidem assentiar, quam fabulæ, quæ a Lazio et nescio quibus annalibus refertur de Norice Hercalis filio, qui Bolos illius regionis populos, ab Armenia advenas, expugnarit — cum Boii ipsi e Gallia oriundi sedes sibi in Norico reperint.* — c David II *Roberto Bruxio patri successit in scotici regnum circiter annum 1329 pene puer — decessit 1370, multis toto regni tempore exercitus armatus, quas fusc narrant Scotorum rerum scriptores — e quibus unus, cui aliis minime bonus, bene tamen illud annotat, ei semper magis fortunam quam industriam videri defuisse.* — d *Id contigisse vult Boethius, quando ab Anglis captus est David — cum circumvenitus, inquit, a tanto numero, acceptis jam duobus vulneribus lebi tempore etiamnum lacrentibus, perrumpere non potuit. Et certe vulneratum tunc fuisse Regem, etiam alii fatentur. Henricus de Knyghton, ultimus temporis scriptor, lib. de Eventibus Anglia, ad an.* 1346 *non ut alii* 1348 *ita habet :* Rex Scotiæ fugit de prælio, et vulneratus est de una sagitta in capite et captus apud Mervington per unum valettum Johannis Coupelande. *At Buchananus lib.* 9. Rex ipse, *inquit*, a Joanne Coplando, cui telis ereptis duos pugio dentes excusserat, captus, sed jam duabus sagittis graviter saucius. *Quomodo ergo ad Sancti ædem profisci potuit, ad idem indicat Boethius, cum apud Anglos captivus detineretur?* — e *Boethius.* Telum autem unum Regis libiæ nullxum extrahi statim non potuit, nec priusquam S. Ninianum invisere. Visa enim tum est tibia manifesto aperiri, ac telum prosilire. *At diversatur a S. Mynnano, sive Monano, S. Ninianus, Candidæ Casæ Episcopus, Patriarcharque Australium Apostolus, cum annis sentus Mynnano. Ejus Vitam 16 Septembris dabimus. David Comerarius* S. Monani *beneficio, non S. Ninniani, curatum Regem tradit, ita discite scribere.* Rex David spem omnem in Deum collocans, et miracula, quæ per Monanum servum suum operabatur, in memoriam revocans, ad Inverny, ubi erat ipsius sepulchrum, comitantibus regni Nobilibus deducitur *etc. Ac narrato miraculo istud subnectit.* In hujus beneficii perennem memoriam Rex David sumptuosissimam ibidem ecclesiam in B. Monani honorem extrui curavit. Sacerdotesque collegiatæ illi Ecclesiæ ad divina celebranda mysteria assignatis reditibus primus collocavit.

Daci pro Danis positi,

E Norici pro Norwegis.

David 2 Scotiæ R.

ab Anglis captus.

S. Ninianus Ep.

Ecclesia et sepulchrum S. Monani in Inverny.

F

DE S. LEONE MARTYRE

ARCHIEP. ROTOMAG. APOSTOLO BAIONENSIUM EJUSQUE DUOBUS GERMANIS S. GERVASIO MART. ET S. PHILIPPO CONFESSORE, BAIONÆ IN GALLIA.

Commentarius prævius.

§ I. *S. Leonis patria, martyrium, canonizatio: Vita quando scripta? Varia elogia.*

Baiona urbs est Galliæ, dives ac valida, ad ipsa fere confinia Hispaniæ, juxta Adurum, *sive* Adurim, *sita amnem, qui veteribus* Aturrus *erat, sive* Atyr, *vel* Atyrus, *et haud longe infra eam in Occidentalem Oceanum evolvitur. Ea Divum Tutelarem S. Leonem colit, Cataniano oriundum inferioris Normanniæ oppido, in diœcesi Contantiensi : qui cum crimio præditus esset religione ac doctrina, ad Metropolitanam urbis Rothomagensis Cathedram evectus dic-*

S. Leo Baiona imperatem extirpat.

A *feliciter exerceri gloriabantur, eversa, crudeliter interemptus est juxta Nivum Fluvium, qui ad eam urbem Aduro miscetur. Quo cæsus fuit loco, aut certe quo caput suum a corpore recisum, manibus a terra sublatum, et stadii unius intervallo portatum, deposuit, ecclesia illi ut Martyri posita, quæ anno* MDLXII *destructa, Lipsanis in urbem illatis, inque Deiparæ Virginis basilica conditis. Hæc partim Andreas Du Chesne in Antiquitat. Galliæ, partum Papirius Massonus, et alii inferius citandi.*

Idus a sceleratis occisus

ut Martyr solemniter colitur

2 *Sammarthani tom.* I *Galliæ Christianæ in Rotomagensibus Archiepiscopis, inter alia tradunt,* Extare in Ecclesia Baionensi, geminam Leonis Vitam; alteram perbrevem in cursu Ecclesiastico, sine die et Consule; alteram prolixiorem, quæ Leonis natalem refert ad annum DCCCLVI. *Utramque Federicus Flovetus noster anno* MDCXLII *ad nos misit Rotomago, quo erat novem annis ante Baiona allata. Quamquam innuebat succinctiorem illam etiam in veteri Rotomagensi Breviario haberi; in eo certe nomen* S. Leonis *mense Februario, post festum S. Mathiæ Apostoli extare. Majori vero, uti Floveti egraphum habebat, hæc erant adscripta:* Extractum e suo originali manuscripto, quod in Choro Ecclesiæ Cathedralis civitate Baiona servatur, die decima quinta Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo tertio, per me Michaelem Dorsarard Canonicum Theologalem dictæ Ecclesiæ, ac Vicarium Generalem ac Officialem Reverendissimi Domini mei Raimundi de Montagne Baionen. absentis.

vitæ ex MSS. Baionensibus,

unde accepta?

B

3 *Quando autem ea composita fuerit Vita conjici potest, ex his quæ ei in MS. præfixa:* In festo B. Leonis Martyris, Rotomagensis Ecclesiæ Præsulis, et urbis Baionæ Patroni; tam ex dictis Joannis Paken, ejusdem Sancti Vicarii et Canonici in prædicta Ecclesia Rotomagensi, quam ex dictis Guilelmi tit. Sancti Laurentii Romanæ Ecclesiæ... Robberti Ecclesiæ sancti Salvatoris in Normannia Abbatis; qui ejus Vitam et miracula comprobaverunt, de mandato summi Pontificis Gregorii, qui ipsum S. Leonem canonizavit, et Sanctorum catalogo annotavit. *Tres igitur potissimum characteres temporis discutere oportet, quando vixerit Abbas S. Salvatoris* Robertus, *quando* Guilelmus tit. S. Laurentii *Cardinalis (hæc cum vox desiderari videtur) quis* Gregorius *ille Papa fuerit, qui S. Leonis acta et miracula comprobari curavit, eumque retulit in tabulis Sanctorum.*

composita post annum 1230.

C

4 *Unicum est in Normannia virorum monasterium sub sancti Salvatoris nomine, idque ordinis Benedictini, ab illustrissimo viro Nigello Vicecomite Constantiensi anno* CXIXVIII *fundatum, quod inde S. Salvatoris Vicecomitis appellatur, vulgo* Samct Sauveur le Vicomte, *ut in Neustria Pia pag.* 340 *scribit Arturus du Monstier: qui inter illius ejusdem Abbates annum exhibet Robertum anno* MCLXXXVIII *electum, qui in Actis quibusdam publicis ad annum* MCIX *confectis memoratur; non tamen indicat usquam Arturus, quo anno Robertus ille decesserit, nisi quod successorem ejus Vitalem quibusdam aliis Actis juridicis adfuisse constat cum Hugone Epiſc. Constantiensi anno* MCLXXX. *Unde duci conjectura potest, haud diu ante illum annum obiisse Robertum, cui Gregorius* IX *mandarit ut Vitam et miracula S. Leonis examinaret, quo solemniter cum ipse Sanctum declarare posset. Non illi id commisit Gregorius* VIII, *qui* XXI *Octobris* MCLXXXVII *Pontifex creatus,* XXI *Decembris, eodem anno, decessit, cum Robertus primum anno sequenti Abbas sit factus: neque Gregorius* X, *qui anno primum* CIↃCCLXXI, I *Septembris Pontifex electus. At Gregorius* IX *anno* MCCXXVII *die* XXI *Martii Pontifex fuit inauguratus. Quis vero alter actorum et miraculorum S. Leonis censor Guilelmus? Ille, opinor, qui ab Innocentio* IV, *anno* CIↃCCXLIV, *sui pontificatus secundo, in collegium Cardinalium adscitus est, multis antea legationibus sub Honorio* III *et Gregorio* IX *perfunctus; subquo etiam Gregorio* multum pro S. Dominici canonizatione laborasse *legitur, ut in simili negotio promovendæ apotheoseos S. Leonis, probasse industriam suam eidem Gregorio initio pontificatus ipsius, superstite adhuc Roberto Abbate, videatur: nisi fortassis quæ hic affecta reliquerat, ipse postea recognovit ac perfecit, retulitque, Acta. Unum illud opponi hinc conjecturæ potest, quod apud Ciaconium* Cardinalis Sabinus *factus dicitur, in MS. Baionensi* S. Laurentii. *Quid si ab una Ecclesia, seu Titulo, ad alterum translatus? Quid si hujus manuscripti auctor hallucinatus est, ut in pluribus ei accidit? Nam quem anno* DCCCLVI *natum dixerat, cum confecto Theologicorum studiorum curriculo circa annum* DCCCLXXX *Romam accersitum a Gregorio Pontifice scribit: cum ab anno* DCXLIII, *sub cujus exitum Gregorius* IV *obiit, usque ad* XII *Junii* IↃCCCLXXXVII, *quo electus est Gregorius* V, *nullus per annos* CLII, *et quod excurrit, eo nomine Pontifex extiterit.*

ex gravi virorum relatione:

ejus canonizatio per Gregorium

D

5 *Præter duas hasce MSS. Vitas serie Lectionum in officio Ecclesiastico recitandarum digestas, tres alias Gallico sermone a doctis et gravibus viris in lucem editas habemus. Prima est in opere Renati Benedicti, qui eam compositam ait jussu Gregorii Papæ, neque explicat quoti; anno vero* MDLXX *mense Julio, ex archivo Baionensi transcriptum exemplar ad se missum, summa Episcopi et capituli humanitate. Simile id nostri fuit, ut ex collatione utriusque deprehendimus. Guilelmus Gazetus Ecclesiæ S. Magdalenæ apud Atrebates Curio, eamdem cum aliis Sanctorum Vitis Gallice edidit,* ex veteribus, *ut ait,* Legendariis Baionensibus, *sed verius e Renato Benedicto fere ad verbum expressit. Eleganter et luculente in eorum Rotomagensis Ecclesiæ Archiepiscoporum historia, qui sunt in tabulas cœlitum relati, etiam S. Leonis acta Gallice conscripsit Venerabilis Dominus Franciscus Farin Rotomagensis Presbyter, et Prior Ecclesiæ B. Mariæ a valle; qui et singulari humanitate suam illam historiam nobis donavit. Usus hic fuit illius Divi actis Baionensibus, quæ identidem Latine ad marginem citat, a nostris nonnihil subinde diversa. Aliam ab his omnibus discrepantem habuisse videtur Papirius Massonus. Non tamen ea concinnata per Sampsonem Canonicum Baionensem, uti scripsit Robertus Dengaldus libro de Rotlone Northmanno-Britannico cap.* 9. *Verba Papirii pag.* 611 *sunt hæc:* Samson Canonicus Baionensis mihi olim cognitus rescripsit, fluvium qui Baionam alluit, appellari Adurum: in Vita S. Leonis Nivum nomen suum perdere in exitu urbis, ubi in Adurum influit. *Quod equidem in his, quas jam citavimus, Vitis S. Leonis, nusquam ita disertis expressum legimus.*

Vitæ aliæ 3 *Gallicæ.*

E

diu hæc res citata a Massono.

F

6 *Colitur Baionæ S. Leo Kalendis Martii, quo die martyrium consummavit, uti testantur idem Franciscus Farin, et citata ab eo Acta Baionensia, ac Renatus Benedictus licet hic Vitam ejus reponat inter S. Calupani Reclusi et S. Adriani Martyris, quorum hic ad* IV *Martii, ille ad* III *pertinet: verum ingenue fatetur se rursus cum Vitam sibi redditam, quæ alioquin ad Kalendas diunda Martii erat. Quod non advertierunt, qui ejus natalem ad* III *Martii consignarunt, Saussaius et Ferrarius; cum tamen hic Renatum citet in Notis, sed mox ostendemus neque lectum ab eo Renatum, neque pedibus ab alio suggesta illa, quæ inde promit. Gazetus longius aberrat, et private Nonis Martiis eum locat. At Saussaius, ut mox dicemus, in Supplemento Martyrologii ad Kalendas S. Leonem reposuit.*

ejus festivitas 1 *Martii,*

alibi 3.

7 *Quod porro hic concinnavit nomium SS. Leonis et duorum ejus germanorum elogium, videtur etiam a nobis edendum, cum in priore quædam nobis minus placentur. Ita ergo scribit ad* III *Martii:* Apud Castrum Lamperdum, seu Baionam Lamperdensium, sub metropoli Auxiensi in Aquitania secunda, S. Leonis Episcopi et Martyris, qui in pago Carentamaco, provincie

A vinciæ Rotomagensis, prævio Angelico vaticinio, ex piis parentibus genitus, mira ab infantia futuræ sanctitatis specimina edidit. Postea zelo ferventissimus, castitate eximius, doctrina eminentissimus, virtutibus ornatissimus, cum inter cœævos floreret, Clero Rotomagi adscriptus, et per gradus meritorum ad sacerdotii fastigium evectus : ut Evangelii sacram sementem spargeret, ex Celtica Gallia in Novempopulanam provinciam, tenebris infidelitatis obcæcatam, cum duobus germanis Philippo et Gervasio, Apostolica fretus auctoritate, profectus, mira ibi, subruendo falsorum numinum delubra, et Christi erigendo tropæa, exeruit piorum conaminum facinora. Quibus exasperati Martis, dei umbratici, sacrifici, in virum Dei turbam concitaverunt. At ille fusis ad Christum precibus, solo flatu Martis idolum in pulverem convertit : hocque miraculo multitudinem attonitam, ipsosque sacerdotes, ab dæmonum nefando cultu, ad Verbi incarnati fidem et adorationem perduxit.

Elogium ex Saussaio, continens ejus ortum,

virtutes,

multorum conversionem in Vasconia,

8 Sic Baiona Christo penitus subjugata, in Benearnum Navarramque perrexit, Hispaniæque etiam quædam oppida penetravit, Christianam religionem in populos obvios apostolico spiritu propagans. Quousque a piratis quibusdam Ethnicæ impietatis cultoribus, ad Nivum fluvium comprehensus est cum sociis, direque ob fidei prædicationem ab iisdem verberatus. Primumque sub ejus oculis germani ipsius ambo obtruncati sunt. Deinde ipsimet a satellite irruente caput amputatum est; quod in humum decidens, fontem illico excitavit. Corpus vero erectum primum persistens sub ipso lethalis mucronis ictu, et deinde se inclinans caput decisum collegit, atque comite Angelo, ad unum hinc stadium evexit. Ibi tropæum Martyris postea extitit clarissimum : nam eo loco acervus testimonii tanto Christi athletæ a fidelibus erectus est; in quo, honoro loculo conditus, requievit, usque dum furentibus per universam Galliam nuperis hagiomachis, hinc, ne profanæ sectæ subjaceret, Baionam delatum, in summo Deiparæ Virginis templo collocatum fuit; ubi nunc usque et miraculis coruscat, et debita fruitur veneratione. Passus est temporibus Caroli Simplicis, Stephano VII post Bonosum Sedi Apostolicæ præsidente.

et Hispania,

B

eadem ejus per piratas,

in ea miracula,

translationem reliquiarum.

9 *Idem Saussaius in Supplemento Martyrologii ad Kalendas Martii alterum istud S. Leonis habet elogium, priore succinctius, nec minus elegans :* Eodem die S. Leonis Baionensium Apostoli, cujus epinicion Martyrologio legitur in ejus natali, V Nonas hujus mensis. Fulget hic beatus Martyr perpeti dono opitulationum in finibus suis. Hunc enim mulieres in puerperio invocantes, a periculo liberantur : nautæ a naufragio et prædonum potestate servantur, animalia ipsius clientelæ commendata, a luporum rapacitate et variis infirmitatibus eruuntur : et alia innumera (præstante Domino Jesu Christo, quem in vita et morte clarificavit beatissimus athleta) incolis, ejus intercessione impenduntur solatia. *Hæc ibi. Quod autem Sanctii natalem dicat esse V Nonas Martii, ad hunc tamen diem statuat; et ubi ejus meminerit, indicat, et quæ ante scripserat tacite retractat. At neutro in elogio, vel verbulo unico significat S. Leonem Rotomagi Antistitem fuisse. Quo autem tempore ab aliis ad eam Sedem evectus memoretur, quo martyrium fecisse, mox disquiremus. Mendum amanuensis aut typothetæ irrepsit in priorem Saussaii narrationem, dum dicitur Baiona esse in Aquitania secunda, sub Ausciensi Metropoli : cum in nemine Notitia civitatum Galliæ, ejus Martyrologio præfixa provinciæ Aquitaniæ secundæ Metropolis statuatur Civitas Burdegalensis; Ausciorum vero civitas in veteri Notitia constituatur Metropolis provinciæ Novempopulanæ, in nova, provinciæ Aquitanicæ tertiæ, et sub ea civitas Baionensis.*

Aliud elogium.

quibus opitulatur.

C

10 *Nulli alteri Martyrologio, præterquam huic Saussaii inscripta legi Philippi et Gervasii Fratrum S. Leonis nomina. At quod hic et apud Franciscum Farin et Natalem Tallepedium ambo obtruncati feruntur, non congruit cum Vita hic e MS. Baionensi edenda, quæ solum* Gervasium *interfectum tradit;* Philippum *vero perspecta piratarum illorum sævitia,* secessisse per duo milliaria, ex parte opposita civitatis; *ubi migravit ad Dominum Confessor gloriosus : operaturque ibidem Deus multa miracula, ratione sui sancti corporis;* quod per monachos ordinis S. Benedicti devote custoditur. *Eadem memorant Benedictus et Gazetus, nisi quod locum, in quo asservatæ* S. Philippi *reliquiæ, statuant una circiter leuca distare Baiona. An adhuc porro ibi ex reliquiæ extent, cultumque alter Martyris, Confessoris alter titulo ornatus, obtineat, comperire non valui.*

D

Gervasius frater ejus Martyr.

Philippus Confessor :

hujus reliquiæ.

§ II. *S. Leonis studia, episcopatus, apostolatus, veneratio publica Baionæ, recepta Rotomagi.*

Quam daturi hic sumus S. Leonis ex codice Baionensi Vitam, natum eum tradit anno ab Incarnatione Domini DCCCLVI. *Quod Renatus quoque Benedictus atque ex eo Guilhelmus Gazetus referunt. Unde manifesto liquet, quod antea diximus, nec Philippum Ferrarium Vitam illam a Benedicto, quem citat, editam legisse, nec qui eam illi suggessit, satis fidelem navasse operam : scribit enim circa* annum DCCCXLIII VIXISSE, DCCCLXXV martyrio affectum. *De martyrii tempore mox videbimus.*

S. Leo natus dicitur anno 856.

12 *Addit eadem Vita :* Ludovicus Normannorum et Germanorum Rex ipsum sibi fecit duodennem a parentibus præsentari. *Ludovicus post parentis sui Ludovici Pii Imp. obitum qui contigit* XX *Junii* DCCCXL., *Francorum in Germania regnum tenuit, ad annum usque* DCCCLXXVI, *quo decessit. Potuerunt igitur hunc duodennem sistere Leonem parentes, anno videlicet* DCCCCLXVIII *vel sequenti, nec opus fuit, ut, quod scriptores quidam fecere,* Ludovico Juniori *Germaniæ Regi præsentatus diceretur; quandoquidem anno* DCCCLXXVI, *quo parenti defuncto in tertiam regnorum ipsius partem Ludovicus Junior successit, jam vicesimum annum agebat Leo. Qui potuit autem seu pater, seu filius, Normannorum Rex dici, cum pars illa Neustriæ, quæ postea Normannia appellata, tunc ad Carolum Calvum, Ludovici fratrem spectaret? aut quo jure Rex Germaniæ vero nobili in Occidentali Francia, sub alio Rege, degenti imperare, suum ut sibi filium sisteret? an fortassis cum quondam sibi notum in suum regnum cum familia mutavit, aut ultro ad se confugientem excepit? Jam enim antea, anno* DCCCLVIII *venerant ad Ludovicum ab Occidente Legati, ut habent Annales Fuldenses,* ut populo periclitanti et in angustia posito præsentia sua subveniret.... Tyrannidem enim Karoli se diutius ferre non posse.... quia quod ex eis Pagani (*Normanni*) extrinsecus, nemine resistente, aut scutum opponente, prædando, captivando, occidendo, atque vendendo, reliquissent, ille intrinsecus subdole servicndo disperderet : nec quemquam esse in omni populo, qui jam promissionibus aut juramentis ejus fidem adhiberet, cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. *Plura alibi de ejusdem Calvi crudelitate et perfidia narrantur, ac simul de dementi tumiditate. Atque anno illo ipso, quo diximus, anno* DCCCLVIII, *numerosum Ludovici fratris exercitum conspicatus, suo tamen quasi ad pugnandum milite ordinato, ipse cum paucis latenter abscessit. Exercitus verum loco certaminis derelictus, cognito Ducis abscessu ad* Ludovicum accessit. *Qui si hac aut simili occasione S. Leonis parens ad Ludovici Regis partes accessit, illique deinceps constanter adhæsit?*

duodennis sistitur Ludovico Germanorum Regi.

natus hoc et in regno Caroli Calvi,

a quo ob vitia defecit forsan Leonis parens; ut alii nobiles;

E

F

13 *Quod*

A 13 *Quod autem hic Ludovicus* Normannorum Rex *appelletur, mirabitur nemo, qui meminerit quosdam minus accuratos scriptores, qui antiquorum temporum historiam tradunt litteris, solere eam fere ad suæ ætatis mores, nomina, titulos dignitatum, ac legum instituta, accommodare. Ita hujus Vitæ auctor, qui seculo Christianæ Æræ* XIII *eam ex veteribus pittaciis quodammodo contexuit, cum legeret S. Leonem in Rotomagensi provincia natum, ad aulam evocatum Ludovici Germanorum Regis, addidit et* Normannorum, *quia scilicet tunc provincia illa, uti et nunc, ab Normannis habitabatur; quasi et Ludovicus ille Germanorum Rex Neustriam quoque gubernasset, in qua Leo dicebatur natus, eamque jam tunc pleno jure insedissent Normanni. Consimili ratione eumdem Leonem missum scribit* Parisius ad Studium; *et postea Romam accersitum a Papa Gregorio, quod nomen nimis inepte intrusum expunximus, cum ab anno ante Leonis ortum tertiodecimo Christi* DCCCXLIII, *quo mortuus est Gregorius IV, ad* DCCCCXCVI, *quo Gregorius V electus est, nullus nominis illius Pontifex Romanam Ecclesiam administrarit.*

Leo litteris instruitur.

14 *Nunc de S. Leonis Episcopatu, tum Rotomagensi tum Baionensi quærendum. Ac de Rotomagensi, quidem* veteres elenchi et vulgati catalogi nihil B *produnt, ut testantur Joannes Prevotus et Sammarthani :* Cujus silentii duplicem rationem reddunt, aut quod obiter tantum Sedem attigerit, ad quam, sæviente Normannorum procella, vix forte patebat aditus, aut quod in tanta rerum perturbatione ejus memoria interciderit. *Scripsit idem Prevotus ad Franciscum* II *Archiepiscopum Rotomagensem Kalendis Julii anno* MDCXXXIII *libellum, quo supplicat, ut ejus auctoritate* sanctissimi Martyris Leonis nomen annua festivitate celebretur. *Ac de eo inter alia, quæ eleganter disserit, ista memorat :* Beati Pontificis Acta e Baionensis Ecclesiæ deprompta codicibus, omnium oculis patent, omnium manibus evolvuntur. Ipsi Vascones et Cantabri, qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, Patroni sui nomen felici commercio littoribus nostris invexere; dumque memoriam ejus palam extollunt, oblivionem nostram tacite corpunt. Ex tot tantisque documentis satis superque constat, Leonem ipsum Carentom in provincia tua natum, patria Neustrium, institutione Parisiensem, a Romano Pontifice propter eximias animi dotes Rotomagensibus infulis decoratum, ducemque et præceptorem gentibus datum, dimissa ad tempus hæreditate, improperium Christi extra castra portasse, et per beata decessoris vestri Audoeni vestigia in Hispaniam usque progressum, Baionensem urbem a dæmonum cultu et piratica feritate ad veræ fidei mansuetudinem traduxisse : ubi multis pro Christo affectus injuriis, et ad extremum impiis sævientis turbæ gladiis cæsus, jugem corporis mortificationem cruento consummavit sacrificio, quod sibi Deus acceptabile, salutaribus erga fideles miraculis et prodigiosa in persecutores ultione declaravit.

ut in Martyrol. et officio Ecclesiæ Rotomagen referatur,

cum in Vasconia tanta prudentia coleretur,

15 *Hæc Joannes Prevotus* in libello suo supplici seu paræneticæ *ad Archiepiscopum Rotomagensem* epistola *qui paullo post nimirum* XV Cal. Sextiles *ejusdem anni*, litteras Pastorales *edidit*, quibus decrevit procedendum auctoritate sua, de consensu Capituli, ad institutionem novi festi S. Leonis; *ut scribunt citati antea Sammarthani. Eas nos litteras habemus, in quibus de Prevotio ita loquitur :* Qui sub Canonie et Prevotius emanuensis noster. *Et antea :* Diligentissimus Notariorum nostrorum Primicerius. *Ac postea :* Ex Baionensi agro, qui Aquæ Augustæ, qui Gemma olim dictus, venerabilis noster Canonicus Prevotius, in aream Dominicam reportat cum exultatione et Præsulum Genimam et manipulos suos. *Summa Decreti est hæc :* Quapropter Religiosissimo Tarsensi D Episcopo, Suffraganei nostri Abrincensis Coadjutori, nostri Archiepiscopatus Administratori ac Vicario Generali, cui provinciam fraterne tradidimus, ex quo nobis sacri contra hæreticos belli summa impensius commissa est, curam delegamus, ut adhibitis in consilium ceteris Generalibus Vicariis nostris, cum selectis insignioribus viris e gremio venerabilis Ecclesiæ nostræ Presbyterii sive Capituli, de reducendo, auctoritate nostra, in Martyrologium ac sacra Diptycha, Officiumque Ecclesiasticum, S. Leone Rotomagensi Archiepiscopo Martyre, ritu antiquo synodice deliberet. *Porro Tarsensis ille Episcopus Henricus Boyvin, quem sibi Franciscus Pericardius Episcopus Abrincensis Coadjutorem adsciverat anno* MDCXXXVI, *vita functus est, triennio ante ipsum Pericardium, qui quinquaginta et amplius annis Ecclesiam illam rexit. Denyaldus jam ante citatus, Gissortii claræ ad Eptam flumen urbis Rector, quem ea deliberatio exitum nacta sit declarat :* Nuper, *inquit*, additus S. Leo Rotomagensi Calendario, et Officio Ecclesiastico (me instigante) Calendis Martii.

rem legitime examinari jubet Franciscus Archiep.

ad eam rem collaborat Rob. Denyaldus

16 *Qua autem ratione, factum credamus, ut Saussaius quasi de industria administratæ ab eo Sedis Rotomagensis nullam faciat mentionem? Democharcs, Chenu,* E *Claudius Robertus, ne quidem nomen illius expresserunt, seu de Rotomagensibus, seu Baionensibus Præsulibus esset sermo. Tullepedius in Antiquitatibus Rotomagensibus cap.* 29 *scribit, cum esset ad infulas Rotomagenses evectus, a Pontifice Romano in Hispaniam esse missum, ut quosdam sana Fidei doctrina imbueret. Qua re ex voto peracta revertentem, Baionæ a piratis, flagitiosis hominibus, post plurimos cruciatus, cum duobus fratribus, capite plexum esse. Addit a nonnullis* Victonem *vocari. Dadræus omisso Leonis nomine, Vittonem vero Joanni anno* DCCCLXXV *subrogatum, natum Carantani in Normannia inferiore, (quæ S. Leonis patria fuit) cum Sedem Rotomagensem anno uno tenuisset, a Leone Papa in Hispaniam missum, ut Christi Fidem per Saracenos fere extinctam restitueret; sed martyrio a Baionensibus coronatum. Quis ille Leo Papa, a quo Vitto in Hispaniam missus dicitur, Leo* IV *anno* DCCCLV *mortuus erat. Leo* V *anno* CMVII *sedit diebus solum* XL. *Sic ut a neutro potuerit Vitto anno* DCCCLXXVI, *cum uno Rotomagensem Ecclesiam anno rexisset, in Hispaniam mitti.*

S. Leo in multis catalogis Ep. omissus,

17 *Arnaldus Oihenartus in Notitia utriusque Vasconiæ ita de hoc sancto Antistite scribit :* B. Leo primus Baionæ Episcopus, cum Rotomagensem pontificatum gereret, a Romano Pontifice in Hispaniam, F ad erigendos et confirmandos Christianos, a Saracenis vexatos, legatus, Baionam appulit; ibique dum vitæ exemplo et sacris concionibus rem Christianam summopere promoveret, a piratis et facinorosis hominibus, quorum vitia insectabatur, cæsus, in Divorum numerum referri meruit. Florut Carolo Simplici Rege. Joannes Dadræus Theologus et Canonicus Rotomag. in Catalogo Epp. Rotomag. Vittonem hunc vocat. In veteribus tamen Baionensis Ecclesiæ monumentis, et in antiquis Breviariis non aliter quam Leo nuncupatur.

alibi alterno nomine relatus :

cur in Hispaniam missus?

supplicat Joan. Prevotius Canonicus Rotomag.

18 *Petrus de Marca lib.* 1 *histor. Bearn. cap.* 8, *ubi S. Leonis meminit, retexit tamen infulas Rotomagenses. Cur id faciat, dicere nobis haud licet, nedum temere veterem traditionem convellere. Illud tamen libenter eidem illustrissimo scriptori assentimur, Baionenses in Episcopatus sui antiquitatem videri injuriosos, cum primum apud se Episcopum fuisse* S. Leonem *aiunt, qui Carolo Simplice Rege circa annum* CM *vixerat : cum ante primam Normannorum in Aquitanicas oras irruptionem (quam anno* DCCCXLV *ait contigisse) Baionenses Episcopi extiterint. Nam ex tabulario Lascarensi testimonium proferri, e quo constet, Baionam*

Baionæ Episcopus, sed non primus

cum

A *cum aliis* Civitatibus *Vasconiæ a Normannis vastatam. Accedit scriptum Arsii Episcopi, qui circa annum* CMLXXX, *tempore Benedicti* VII *Papæ Laburdensem, sive Baionensem, rexit Ecclesiam. Id scriptum e chartario Baionensi recitat idem Marca in Observationibus ad dictum caput, et Oihenartus lib.* 3 *cap.* 4. *Eo scripto Arsius profitetur, se* velle tradere notitiæ successoribus et posteris ea quæ nostro Episcopatui, scilicet S. Mariæ Laburdensi subjacent, loca... seu quæ PRISCIS TEMPORIBUS ipsa Laburdensis Ecclesia publico auxilio vel consilio fidelium canonice acquisivit.

forsan eo translatus, pervastata a barbaris provincia Rotomagensi,

19 *Fatetur tamen Marca S. Leonem fuisse primum illius civitatis Episcopum, post vastitatem illi diœcesi ceterisque totius Gasconiæ a Normannis illatam. Atque haud scio, an non suscipari liceat, Pontificem, quicumque is fuit, a quo missus est Leo, eadem fere motum fuisse ratione, qua non multo ante Joannem* VIII, *ut Frotarium ab Ecclesia Burdegalensi ad Bituricensem transferret :* Quia, *inquit*, Burdegalensem Ecclesiam totamque pene sub ejus habitam regimine diœcesim, ita paganorum frequentes gladii prædæque continuæ consumpsit irruptio, ut pene omne illic Episcopale vacet officium; necessarium prævidimus. Dei omnipotentis auctoritate, Beatorumque Petri ac Pauli
B Apostolorum Principum, Fraternitatem tuam, cujus vacatio defectus est fidei, et fere virtutum omnium detrimenta, in Ecclesia Bituricensi, quæ vacare pastorali cura dinoscitur, ab hac præsenti decima Indictione, præferre simul et incardinatam præficere. *Data fuit ea Epistola, uti et alia de eadem Frotarii translatione,* v Kalendas Novembris, Indictione X, *anno videlicet* DCCCLXXVI. *Neustria certe ob assiduas populationes, quo vastitatis redacta fuerit, liquet ex Dudone lib.* 2 *de moribus et actis Normannorum, ubi Franco Archiepiscopus, pacis Rollonem inter et Carolum Simplicem sanciendæ interpres, ista huic referre jubetur :* Rollo non potest tecum pacificari, quia terra quam illi vis dare, inculta est vomere, pecudum et pecorum grege omnino privata, hominumque præsentia frustrata. Non habetur in ea unde possit vivere, nisi rapina et prædatione. Da illi aliquod regnum unde conducat sibi cibum et vestitum, donec impleatur terra, quam illi das, opulentiarum congerie, reddatque temporivos fructus victuum, hominum, et animalium. *Flodoardus quoque illis temporibus proximus, lib.* 4 *hist. Eccl. Remen. cap.* 14 *de Normannis ita scribit :* Fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis cum Rotomagensi, quam pene deleverant, urbe, et aliis eidem subjectis. *Quid ergo mirum, si* pene deleta
C urbs Rotomagensis, *si tota ea* frustrata erat terra præsentia hominum, *Leonem Archiepiscopatui ejus destinatum, missum alio esse, ubi illius eruditionis seliquæ fructus sperari uberior posset?*

et incolis exinanita,

§ III. *S. Leonis Sedis Rotomagi tempus : ejus decessor, ac successor.*

Si tamen stare volumus antiqua Baionensium traditione, quam etiam Rotomagenses nuper receperunt; quem tandem et in Catalogo Archiepiscoporum locum assignabimus? Natalis Tallepedius et Joannes Dadræus Franconis, qui anno DCCCCXII *Rollonis sacrum baptisma impertiit, decessorem eum statuunt, qui alio nomine* Vitto *vel* Victo *dictus fuerit. Refellunt eorum sententiam Sammarthani atque alii ; quod* Leo XIX Sedem attigit, (*certe enim non plus anno eam tenuisse Dadræus fatetur*) Wito autem in conversione Normannorum egregie laboravit, *ut probant ex citato Flodoardi loco.* Quo tempore, *inquiunt*, abhorret a vero, Antistitem in proprii gregis cura maxime occupatum, ad alienas oves studia convertisse. *Eumdem tamen esse* Leonem et Witonem *contendit Robertus Denyal-*

nonnulli immediatos decessor Franconis Ep.

nec idem qui Vitæ :

dus, dictumque vult Leonem cognomento Vittonem, D seu Victonem, Vittum quibusdam. *Ac paullo inferius appellat* Valonem, seu Wictonem, seu Wictum *ac* Wittonem, et Leonem Wittum : *idemque* Wittonis *seu* Witti *cognomentum fuisse ipsi et germanis ejus Gervasio et Philippo commune.*

21 *Non necesse est, quæ plurima idem Denyaldus de S. Leone congerit, recensere. Breviter id statuimus, si rexit S. Leo Ecclesiam Rotomagensem, aut ad eam regendam legitima auctoritate destinatus est, id fuisse, ut ex Sammarthani ponunt, inter* Joannem I *Archiepiscopum, et* Witonem *jam nominatum. Joannes autem non videtur, quod Dadræus tradit, anno* DCCCLXXII *Riculfo suffectus, si (quod idem habent Sammarthani, et Fragmentum Chronici Fontanellensis editum ab Andrea du Chesne tom.* 2 *scriptorum Francicor. pag.* 387) *si, inquam ejusdem Chronici anonymus scriptor ab Adelardo Riculphi decessore* sacrum gradum presbyteratus suscepit anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXII, Indict. V, octavo Idus Martii, Sabbato. *Riculfo dein, Adelardum secuto, successit* Joannes, *quo anno non satis expresse indicatum legimus : sed Concilio Pontigonensi interfuit, celebrato mense Junio anno Christi* DCCCLXXVI, *Caroli Calvi* XXXVII *regni, imperii primo, Indictione* IX. *Ad eumdem* Joannem *Rotomagensem, et quatuor alios Archiepiscopos Galliarum extat epistola a Joanne* VIII *Papa, ut ad synodum veniant,* data IV Idus Junias, Indictione XI, *anno Christi* DCCCLXXVIII. *Alia epistola anno* DCCCLXXXII *data, idem Joannes Papa* VIII *monet Hugonem Abbatem, ut ab omni se consortio separet aliquot Antistitum, ac nominatim hujus quoque* Joannis Archiepiscopi Rodomensis.

sed successor Joannis I

qui ante annum 876

E *obiisse ad annum 882 scitur,*

22 *Ergo huic* Joanni *non successerat anno* DCCCLXXV, (*ut Dadræus habet*) Vitto, *de quo ante annum* CM *nihil in publicis actis legimus, etsi Sammarthani circa annum* DCCCLXXXVIII *Ecclesiæ Rotomagensi præfuisse scribant, sed nulla allegata vel publicorum actorum vel alterius scriptoris fide. Ducto autem anno* CM *interfuit excommunicationi in homines Balduini Comitis Flandriæ, ob eædem Fulconis Archiepiscopi ab illis perpetratam, latæ. Hic Fulco Hincmaro anno* DCCCLXXXII, XXI *Decembris defuncto, subrogatus, pallium accepit a Martino Papa, qui Joanni* VIII *anno* DCCCLXXXII *die* XV *Decembris defuncto, suffectus* XIX *ejusdem mensis,* XVIII *Januarii* DCCCLXXXIV *mortuus est. Quæ autem a Fulcone præclare gesta sunt, recenset Flodoardus lib.* 4 *histor. Ecclesiæ Remensis, e quo nonnulla fortassis delibabimus ad* XVII *Junii, quo interemptus est Balduini* II *Comitis Flandriæ fraude, ad quem* ex synodo Remis habita Dominicæ Incarnationis anno DCCCXCII cum Coepiscopis scribens, arguerat eum, quod Ecclesiastica simul et legalia jura contemneret, res Ecclesiasticas et hono-
F res sibi non concessos invaderet, Dei timorem a se projiciens, et fidem, quam in baptismate Deo promiserat, operibus abdicans, locum sacri monastici ordinis pervadens, et Abbatis sibi nomen usurpans. Unde communi decreto Episcoporum judicatum fuerat eum auctoritatis Canonicæ anathemate feriendum. Sed quoniam Ecclesiæ et publicis regni utilitatibus videbatur accommodus, censura suspendebatur adhuc animadversionis Ecclesiasticæ, recogitandique sibi et emendandi spatium reservabatur, et obsecrabatur per misericordiam Dei, ut ab hac præsumptione animum revocaret, nec amplius iram Dei contra se provocaret. *Hæc et alia plura de improbis Balduini factis Flodoardus lib.* 4 *cap.* 7. *Eadem sanctissimi Archiepiscopi narrat Joannes Iperius in Chronico Bertinensi cap.* 20 *parte* 3. *Fulconi autem subrogatus est Herincus anno* CM, *et quo die ordinatus est, prædie Nonas Julii, in ecclesia S. Mariæ Remis, præsentibus pluribus, qui recensentur, Episcopis, interque eos* Widone Rotomagensium Archiepiscopo, *lecta est excommunicatio contra cædis impiæ auctores, ipsius Balduini*

Vitto vero Leonis successor sedebat an. 900

quæ excommunicationi interfuerant B Fulconis Ep. Remen. adfuit

A *Bolduini, homines*, Winemarum, Euverardum, Ratfridum, ceterosque eorum complices, *ut Sammarthani narrant ex veteri MS. ipsis Nicolai Camuzati Trecensis Canonici humanitate communicato.*

23 *Hanc primum in actis antiquis reperimus Witonis mentionem. Interfuit deinde ac subscripsit concilio* apud Trosleium in pago Suessionico *celebrato, die* VI *Kal. Julias, anno Christi* DCCCCIX, *Sergii* III *Papæ anno* II. *Atque hunc liquere arbitror*, Witonem *minime eumdem fuisse qui* Leo *dictus, et ad Vascones missus, martyrio tandem juxta Baionam coronatus est; postquam eas illic res gessisset, quæ aliquot annorum requirere spatium omnino videntur, interea temporis Vicariis Generalibus duobus Ecclesiæ Rotomagensi, quatenus per Barbarorum rabiem liceret, pussis intendere. Atqui jam anno* DCCCCXI *Franco Antistes erat, et paris cum iisdem Normannis faciendæ negotium tractabat. Quid, quod Herivæus Remensis Archiepiscopus, de quo ante egimus, ipso illo tempore, quo pax et Rollonis Ducis conversio speratur, haud diu ante Franconis Episcopatum*, ad petitionem Witonis tunc Rotomagensis Episcopi, collecta ex diversis auctoritatibus Sanctorum Patrum * XIII capitula, qualiter ipsi Nordmanni, tractari deberent, eidem Archiepiscopo delegavit, *ut habet Flodoardus lib.* 4 *cap.* 14.

B 24 *Satis igitur idoneum spatium est vacui temporis, ab anno* DCCCLXXXII, *quo facta postremo Joannis mentio, usque ad* CM *quo primum Witonis, ut promoveri ad Episcopatum S. Leo potuerit, ac Romæ ordinari ab aliquo sex Pontificum, qui per id tempus invicem sibi in S. Petri Cathedram successerunt; vegere quoque satis diu Rotomagensem Ecclesiam, si id per Normannorum populationes licuit; in Vasconiam denique suscipere legationem; ac martyrium obire, ante annum* CM, *qui annus erat, a coronato per B. Fulconem Carolo Simplice octavus, S. Leonis vitæ ultimus, si vere, ut Marca censet, usque ad eum annum vixit; quo ejus successor Wito, ut jam retulimus, excommunicationi in B. Fulconis interfectores ab Herivæo promulgatæ adjuit. Quis aliquam credat Witonem post annum* CMIX, *quo synodo Trosleianæ* VI *Kal. Julii interfuit, relicta uberrima, quæ præ manibus erat, messe, ad aliam longuquam et incertam respectasse? Quod tamen fateri debet, qui Witonem esse Leonem censent, neque ei tamen opportunitatem relinquere novæ illius, tantillo quod ad Franconis Episcopatum supererat, spatio, colligendæ.*

C 25 *Ex hactenus dictis facile refellitur, quod annotat ad* III *Martii Ferrarius his verbis* : Illud quoque mirandum videtur, quod cum Baiona a Rothomago supra CLXX milliaria Gallica distet, corpus hujus sancti Episcopi ibi quiesset, et non potius Baiocis, urbe ejusdem provinciæ cum Rotomago. Σχόλιον tenue certe hoc apud *Denyaldum pag.* 96, *ubi scribit S. Leonem* solem orientem factum Cantabris atque Baiocensibus seu Baiocassibus; *cum* Baionensibus *voluerit scribere. Idem sub finem* 100 *paginæ, nostrum hunc* Leonem *referri existimat a Petro de Natalibus lib.* 11 *cap.* 130, § 82. *Verum is alius est, quippe in Martyrologiis recensitus, ut supra hoc ipso die diximus, quæ scripta fuerunt cum necdum natus esset noster hic Leo Rotomagensis seu Baionensis, nedum Sanctorum tabulis inscriptus.*

25 *Quando autem, ut supra retulimus, ab Archiepiscopo Rotomagensi restitutum S. Leonis in Breviarium Rotomagense est nomen, decretum, ut semiduplex quod vocant officio, Kalendis Martii celebraretur : e quo Lectiones secundi Nocturni lubet hic recitare, ut cum Vita, quam submectemus, conferre eas Lector possit. Ita ergo habent :*

Lect. IV Leo Carentonii in agro Constantiensi natus, Lutetiæ Parisiorum sacris litteris excultus, cum doctrina vitæque sanctitate excelleret, a Romano Pontifice Rotomagensi Ecclesiæ præficitur, et ad Hispaniæ fines mittitur, ut gentes Pastore destitutas in Christiana religione erudiret. Itaque dispositis aliquanto post Ecclesiæ rebus, relictaque Sede, una cum geminis fratribus Philippo atque Gervasio, eo profectus est. Quo in itinere, cum ad locum qui Faverio dicitur, accessisset, incolas omnes salutaribus monitis ad Christi fidem convertit.

v Inde Bayonam veniens, civium animos triduana prædicatione ad sui admirationem et veræ religionis cultum ita permovit, ut universi abjectis superstitionibus, depositaque piraticæ vitæ feritate, Christianam veritatem et mansuetudinem amplexati sint; baptismoque initiati Ecclesiam Deiparæ Virginis titulo in urbe statim exstruxerint. Tum in Hispaniam progressus, per aspera desertaque loca Evangelium disseminavit. Ubi cum multos Jesu Christo filios peperisset, postremo Bayonam rediit, ut populum in fide et disciplina confirmaret.

vi Quod indigne ferentes piratæ, qui propter effrænatam vivendi licentiam a civibus expulsi, in proximas speluncas secesserant, sanctum Pontificem, ex urbe prædicationis causa egressum, insidiis oppresserunt. Qui vulneribus confectus, abscisso demum capite, apostolatus gloriam martyrii corona cumulavit. Ejus autem mors variis a Deo miraculis illustrata est. Nam et sacrum caput solo illisum, repente saluberrimum fontem aperuit; et corpus examine, cum aliquandiu firmum immotumque perstitisset, nullaque vi in terram dejici potuisset, sublato manibus capite, eo usque processit; ubi a civibus honorifice conditum est, et postea in ecclesiam Cathedralem, ibidem magna fidelium veneratione colitur.

D *Episcopus creatus* — *mittitur ad Hispaniæ fines :* — *Baionenses convertit,* — *et quordam in Hispania :* — *juxta Baionam a piratis occiditur,* E *et miraculis illustratur.*

S. LEONIS VITA EX MSS.

PARS I

S. Leonis patria, nativitas, studia, episcopatus, missio in Hispaniam.

Ut Beati Leonis Martyris, Fratres carissimi, internemur exemplis, et juvemur patrocinio, hodierna die ejus festum devoti recolentes; et aliqua de vita ejus, quatter civitatem Baionensem ab *a* idolorum cultura ad Christi fidem convertit, breviter audiamus. Fuit itaque in Normanniæ partibus, villula *b* Carentano nomine, et *c* Rotomagensis diœcesis, vir quidam uxorem habens, *d* Aliciam appellatam. Hi namque multa generis nobilitate et morum honestate pollentes, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimo sexto, *e* divinitus tres filios uterinos, futuros sanctos, videlicet Leonem, Philippum et Gervasium genuerunt. Volens ergo Sanctum suum Leonem Deus mirificare, tantam gratiam et privilegium eidem, dum uterum maternum egrederetur, contulit, quod *f* nullum matri fecit dolorem aut læsionem. Ortus itaque puer nobilis, ab uberibus matris corpus suum sic *g* jejuniis et abstinentia affixit, atque omnium morum compositione ornavit, quod tanquam admirandum spectaculum, Ludovicus *h* Normannorum et Germanorum Rex ipsum sibi faceret duodecimum a parentibus præsentari. Quem puis Rex ceteros juvenum lasciviam et consortia, quæ illa ætas solet quærere, devitare, et ad patrium suprematum totis desiderii anhelare; tosit ipsum Parisius ad studium. Ubi sic profecit, quod cum esset annorum viginti trium, in sacris Scripturis ac Legum doctrina, simulque canonicis, fuit plenissime, ut decebat, instructus.

Insistens igitur puer Leo Parisius studio, omnibus moribus et honestate præbuit exemplum; quod ejus fama ubique terrarum parvo in tempore evolavit. Nec mirum : erat enim fandi copia honestissime ditatus

LECTIO I — *a* — *b* — *c* — *d* F *S. Leo Carentanus nobili genere,* — *e anno* 856. — *f mirabili modo natus, lactens jejunium cæpit.* — *g* — *h negue oblatus,* — *i litteras feliciter discit.*

LECT. II

idem 909 *concilio Trosleiano subscripsit :*

anno 911 *jam Franco Ep erat.*

* *Colbertin. legit* XXIII

inter Joannem et Witonem satis temporis fuit ad ea quæ Leoni tribuuntur.

Non Baionensibus debetur hic S. Leo :

nec is est Leo Martyr antea relatus.

colitur jam Rotomagi Officio semiduplici.

ex hoc Lectiones.

honestate morum et virtute conspicuus, *k* *Romam accersitur.*

A tatus, statura procerus, inter plerosque pulcherrimus, aspectu decorus, eloquio suavissimus, ingenio acutissimus, providentia providus, zelo et amore Dei fervidus, perpetuæ virginitatis custos. Et ideo Papa *k* Gregorius mandat Cancellario, ut virum inauditum et singularem sibi mittat. Progressus vero Leo Romam, ut veræ obedientiæ filius, a Papa et a toto collegio ita honorifice scriptus et probatus est, quod infra paucos dies visa ejus sancta conversatione, exaudita dulcisona prædicatione, a Papa, Collegio, Clero et a toto populo, non solum est in Præsulem Rotomagensis civitatis sublimatus; verum etiam a collegio rogatus, et adjuratus ut pro Christi nomine Hispaniarum expetat partes, et populum illum non habentem pastorem subjiciat fidei disciplinæ.

ordinatur Episcopus Rotomag. destinatur in Hispaniam :

LECT. III

Qui mox jussum libentissime amplectens, Apostolica benedictione recepta, dispositurus de sua Sede Rotomagensi, remittitur ei. Ibi omnibus dispositis et Joanne *l* Pahen atque Gaufrido concomitibus, vicariis derelictis, exposita primo eis suæ viæ caussa, assumpsit secum prædictos fratres suos uterinos Philippum et Gervasium : pedestres, in modum pauperum iter suum carpserunt usque ad *m* Landas nobilium Landarum, quæ terra dicitur infertilis et deserta : intrantesque villam, quæ vocatur *n* Herbafelbaria ibidem convertunt dominum villæ nomine Argarum, cum tota sua familia ac baptizaverunt.

l *præficit Ecclesiæ suæ Vicarios :*

m *cum patribus, pauperum more iter facit :*

n *Bohaniam pagum convertit.*

B Plene igitur dicta villa conversa et in fidei veritate instructa, vir Dei Leo cum suis præmemoratis fratribus, gressus suos dirigunt ad littus marinum, et inde ductu aquæ Baionam pervenerunt.

a Franciscus Farin non ethnicos fuisse tunc Baionæ scribat, sed plurimos secta Mahometana addictos, ob Hispaniæ vicinium. Minus id fortassis credibile jenm Asturos et Cantabros, qui proximi Baionensibus, immane tenent Mahometi gentes odium quam superstitiones aliquas gentilium vetet antiquo retentas ab indomita et pyratica rapinisque dedita gente Tuscomam, vel aliunde ab advenis Saxonibus Normannisque sensim injectas. Idem tamen in margine ex aliis actis Baionensibus S. Leonis, usque citat. Bayonenses non solum idolorum cultui, sed Mahometicæ superstitioni addicti. — *b Idem ex iisdem actis* Carentani in Constantinsi Neustriæ ducresi natus *Andreas du Chesne in Antiquitat Galliæ pag.* 1040 Carentan *vocat*, 1041 Carentan, *et* Quierelan: *atque locum eum notat dista S. Leonis Archiep. Rotomagensis, ac Baionensium Tutelaris Diri, celebrem esse. Papirius Massonus in Descript. Franciæ per flumina,* Carantum oppidum *appellat, ac prope illud fluere* Iovam *amnem, qui ubi lapideum pontem habet, postea versus Vada S. Clementis properat, et tandem effunditur in mare Notat autem Vadum illud S. Clementis, vulgo* la Ve samet Clement *dici, et legatur* Ve. — *c Imo Constantiensis, ut jam dictum, sed et illa, et alia 3 diœceses sunt sub Archiepiscopatu Rotomagensi.* — *d Farin, Gazetus, Renatus Benedictus,* Alliciam *appellant.* — *e Ex actis Baionensibus annotat Farin,* prævio Angelico vaticinio natus. *Exponit, Alliciæ nocte de more orantis apparuisse Angelum, cujus aspectu hinc micantes fragmenta repleto, cujus dominatrix brevi mansuetorum ille filium, cujus crimat sanctitas populis esset futura salutaris.* — *Idem referunt gazetus et Benedictus Farin omittit.* — *g Sic et de Flammatrigio Nicolao Ep. Myrensi in officio ejus 6. Decemb. ista legantur* : Infans, cum reliquos dies lac nutricis frequens sugeret, quarta et sexta feria semel duntaxat, idque vesperi, sugebat : quam jejunii consuetudinem in ea reliqua vita semper tenuit *Farin ex uti. Baron. notat,* Leonem hinc ab infantia futuræ sanctitatis specimina edidisse, *quod exponat, ut primum loqui cœpit. Dei laudes frequenter concinnasse.* — *h Benedictus, Gazetus, Farin, solum Germanorum Regem vocant, et Farin quidem Imaorem, quod tamen de primo Ludovico Germanico accipi debet. Nam filius ejus Carolus erat, cum S. Leo esset duodennis, nondum Rex erat, cum patri ad annum 876 succedit : qui tamen fortassis respectu Ludovici Pii Imp. Junior dici potuit. Sed quid ad illos rei Normannorum natio rel Neustria provincia attinebat? hæc Carolo Calvo Ludovici Germanici fratri parebat. Normanni vero utrumque regnum, et Lotharii nepotis, assiduis incursionibus infestabant.* — *i Addit Farin, in celebri quopiam collegio, Regis ejusdem impensis collocatum.* — *k In MS erat* Gregorius, *primitus hoc notam omissam a Farin, Benedicto, Gazeto, atque enim ullus eo tempore Gregorius Roma sedit Nam Gregorius IV obiit 844; V anno demum 996 electus est. Refert Farin quosdam auctores, quibus ipse assentitur, quamvis nonnisi rerum non ætat. negotia S. Leonem Romam esse profectum aut evocatum : sed cum esset zelo Dei ferventissimus, scripsisse ad Pontificem Maximum litteras, quibus sibi potestatem fieri orabat, exteras regiones adeundi, atque illic Evangelium prædicandi : eodem autem die quo ea Romam allata sunt litteræ, alium ad eumse nuntium, qui significaret Sacerdotem quendam, Leonem nomine, eum sanctum, ad infulas Rotomagenses, Regis, Cleriqne universi et populi unanimo consensu electum; quam rem per somnia demonstrasse, absolutis Missarum celebrationi Pontifex : cum rotum habeat, quod tamen etiam ejus postulatis, ut Ecclesia sua ordinatio ad alios gentes docendas Christi religionem, tantisper excusaret.* — *l Farin tum Pahen vocat, sed fatetur ab aliis Pahu dici; et ita habet MS. at Renatus Benedict. et Gazetus,* Palieu *ut et Denysdius.* — *m Quid sint* Landæ, *vulgo* Landes, *ita exponit Papirius Massonus in descriptione fluminum Galliæ pag.* 567. Ora Aquitaniæ maritima a Burdegala Baionam pergentibus protendit in leucas 30, est alioquin infructuosa et sterilis, abundat tamen melle, lacte, subere. Quod spatium et longitudinem itineris incolæ atque exteri appellant Hispanica voce Llanas, id est, planitiem, seu Aquitanicas Landas, steriles et infructuosas. — *n Benedictus et Gazetus vocant* Baioneyre, *Farin Bahonre.*

Carentanum Opp. patria S. Leonis

per Angelum prænuntiata ejus nativitas et sanctitas.

C

nondum petierit facul tatem exeundi prædicandi.

D

EX MSS.

l. Ladæ, vice Landes, inter Baionam et Burgegalam.

PARS II

S. Leonis labores apostolici Baionæ et in Hispania.

Attentans ergo sanctus cum suis collæredibus ingredi civitatem, minime potuit; quia fores ex omni parte erant clausæ propter insidias *a* Vasculorum, molestantium nocte et die civitatem. Ascendit ergo B. Leo in quodam monticulo non longe a porta, quæ respicit ad plagam meridionalem : et ibi inter lapides erexit cellulam, dicens : Hæc requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam. Quos nocturno tempore Vasculi prædatores reperientes, et qui, et unde essent, *b* interrogantes; sancti eos non intellexerunt. Nec mirum cum illorum idioma nulli e lingagio sit consonum, imo penitus alienum. Cumque existimassent prædicti Vasculi sanctos viros peregrinos, eosque duxissent, et abissent : perseverantibus sanctis in oratione illuxit dies; et egressis quibusdam de civitate infidelibus, et Sanctis visis, extemplo civibus nuntiavit tres viros prophetis similes præ foribus esse. Qui congregatione facta, plures de sapientibus civitatis ad eos exeunt, ut sciscitarentur caute ab eis, cur et ad quid venissent? *d* suspiciens S. Leo tantam multitudinem, monuit se signo Crucis, et ei virtus divina tantam gratiam contulit laborum in conspectu eorum, quod non solum sanctum ipsum secum in civitatem introduxerunt, verum in medio civitatis in platea communi, cum aliis omnibus suis, devote audientes, prima die septingentos decem et octo utriusque sexus ad fidem Christi convertit.

LECT. IV

a *Baionæ aditu excluses,*

in colle pernoctat orans,

b *a Baionensibus illusus,*

c

E

in urbem introducitur a civibus,

d

in platea concionans una die 718 convertit.

Altera vero die sacerdotes templi dei Martis, qui ibi ut Deus colebatur, eo quod receptatrix et particeps omnium piratarum et maleficiorum, quæ in mari fiebant, civitas Baionæ tunc erat; et victorias ab inimicis terra marique eis semper tribuebat, commoti sunt contra virum Dei, dicentes : Quid facimus? En novorum dæmoniorum annuntiator exstitit, manifestus sacrorum violator, aut provinciæ explorator. Ad hæc præfati viri piratæ deorum suorum culturam timentes evacuari, in S. Leonem juxta *e* Nivæ fluvium populo prædicentem irruunt, et ipsum in templum Martis, quod erat in medio civitatis introduxerunt, et sacrificare eidem cogunt. Sed B. Leo elevatis in cœlum oculis ac manibus, flexis genibus, sic ait : Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. Et subitavit in faciem statuæ æreæ Martes, quæ statim ad terram corruit, et in cinerem redigitur. Qui actum tam mirificum videntes Sacerdotes templi in Jesum Christum credederunt; et baptizati sunt illo die omnes templi sacerdotes, et promiscui sexus, centum quadraginta tres. Et læto animo templum Martis destruentes, in eodem loco ecclesiam ad honorem sanctissimæ Virginis Mariæ fabricaverunt.

LECT. V

a peratis ad templum Martis tractus, statua ejus urbem statuam dissipat

e

F

convertit et baptizat 143,

et templo ab iis cum altari extruit

D. Virgini

Baptizatis et instructis in fide sufficienter in Baiona tunc utriusque sexus populis, vir Dei Leo ultra progreditur, *f* loca silvarum Vasconiæ, Navarræ et Hispaniæ penetrans, et populum multum ab errore idolorum ad veram fidem Domini nostri Jesu Christi convertens, et ad visitandam civitatem Baionæ, *g* transactis pluribus diebus. Divina dispositione reversus est. Et quia viri piratæ crudelissimi, et satellites diaboli, qui maria cum *h* galeris et navibus discurrebant, furtis et rapinis vacantes, ejus adventum

LECT. VI

f

multa in Hispania concersis redit Baionam,

g

h

EX MSS. *Ac. ... cum ... ritus eorum ... peratæ.*

A tum Baionæ prævenerant, invenerantque quod B. Leo ritum eorum evacuaverat, templum Dei sui destruxerat propria elargiri et nihil per violentiam aufferre docuerat, quin imo contraria facientes evitari mandaverat, contra beatum virum seditiones et præha commoverunt.

Basci *qui et* Bascli Bascoli Vasculi.

a *Ii sunt quos vulgo* Bascos *vocari, Gallice* Basques, *Petrus de Marca lib. 1 historiæ Bearnensis cap. 29 scribit, et agri Lapurdensis, Solensis, Navarræ superioris nimirum, ut Britius noster significat vulgenas fuisse, in quibus et substitere, retento etiam veteris linguæ idiomate, postquam Vascones Hispaniæ eas partes incaserunt. Ceteros vero Novempopulanæ habitatores, qui Vascones Ducatus ac nomen accesserunt, idem Marca vocat* Gascons, *nec vulgo* Gascons : *licet nomen utrumque a Vasconibus ductum* Bascos *vero etiam* Basculos *et* Basclos, *uti et hic* Vasculi *dicuntur. Fuisse autem hoc nomine celebres populares, etiam post hujus S. Leonis ætatem, conjicere licet ex Concilio Lateranen. 3, quod sub Alexandro Anno 1179 habitum est, in eo cap. 27 ista habentur.* De Brebantinorum, et Arragonum Navarris Basculis, Coterellis, et Triaveridinis, qui tantam in Christianos inhumanitatem exercent, ut nec ecclesiis nec monasteriis deferant, non viduis et pueris, non senibus et pueris, nec cuilibet parcant ætati aut sexui, sed more paganorum omnia perdant et vastent etc. — b *Ita legerunt, ac certe retinent Gazetus et Benedictus, aliquam exgraphon MS. habebat,* indicantes. — c *Est ut lingua cujusque gentis idioma. Alibi* lingnagium *dicitur, ut Vossius lib. 1 de vitiis sermonis cap. 20, aliquot exemplis confirmat, ac primo quidem ex tit. 26 Bullæ aureæ, quam reperies* 10. *Th Annal. Eccles. Bzovii ad an. 1356 et alibi; ubi ista habentur* : ad loca dirigant, in quibus de hujusmodi possint linguagiis edoceri. *Ygerat de* lingua Italica et Slavica *addiscenda ab Electorum filiis, qui verisimiliter Theutonicorum idioma sibi naturaliter indidum serio præexercentur, et ab infantia didicisse.* — d *Ita Gallice vertebant Gazet. et Ben. Bened. cum exgraphum MS. haberet,* suscipiens tanquam multitudinem *citroc.* — e *Papirius Massonius ex Arnaldo Ferrario Senatore Burdegalensi ita Novum describit pag.* 616. Novus fluvius e Pyrenæis per Vasconum agros progreditur, Baionamque interluit, in eaque extrema labitur in Aturum non aliter quam Lugdoni Arar in Rhodanum. *Aliter autem eidem Papirius pag. 522, de Nivo scribit* Quamvis revera intra urbem illam *Baionam* non fluat, muros tamen pene lambit, inferitque urbem et suburbanum ea parte quæ Panscana appellatur, aliquo modo navigia ferre ab eo loco qui Usaricus vocatur, tribus supra Baionam leucis altera dissitus, idque ibi ob rotundum locum. — *Alibi scribat* in exitu urbis, in Aturum influere. *Infra quem locum leuca una mare simul misceri tur Ludovicus Coulon, I parte operis de flumnibus Galliæ pag. 317, scribit Nivum lingua Vasconum* Errobi *appellari.* — f *Benedictus et Gazet. hæc ita reponunt* pertransita Biscaya venit in regnum Navarræ et Hispaniæ, ubi plures populos ad fidem Christianam convertit. *Acta Rotomagensia S. Leonis, qua Farin citat, habent* Hispaniæ quasdam oppida penetravit, et Christianam religionem etc. *Ipse interpretatur.* Bona pars Hispaniæ reducta ad obedientiam Jesu Christo. *Vt per populum multum intelligi videntur multi homines, non vero plures populi, eadem magna pars Hispaniæ* — g *Bened. et Gazet.* aliquo post tempore. *Farin censet, minimum annis duobus aut tribus in Hispania fuisse* — h Galea, nave Galea, *et Gazet.* galeæ seu *galeæ, apud media ævi scriptores pro longa nave, aut piratica sæpe usurpatur, ac interea quoque. Plura de hac voce et navis genere affert Menagius in Glossario Gracobarbaro, et Henricus Spelmannus in Archæologia Anglicana, qui anno 909 traditum obisse, in rebus gestis Elfredi Regis ad annum 877 ita scribit.* Tunc Rex Alfredus jussit navibus et galeas, id est, longas naves, fabricari per regnum, ut navali prælio hostibus adversantibus obviaret. Impositisque piratis in illis, vias maris custodiendas commisit.

Navus *fluvius* Lusitaniæ.

qui et Errobi.

Galea *navis genus.*

C

PARS III.

S. Leonis ædes, et in ea miracula; item S. Gervasii. S. Philippi Conf. miracula.

LECT. VII

a *S. Leonem pernoctantem invadunt impii*

et S. Gervasium

b

c

S. Philippus Conf. alibi mortuus.

S. Leo orat pro martyrii laurea,

Insurgentes itaque viri diabolici et mente obstinati, in virum mente tranquillum; credulitate fœderati, in corde benignum; corde turbati et a caritate alienati, in dulcem eloquio, et doctrina fidelem; a fide mutati et vinculis Sathanæ alligati, in fide decorum, vastitate perfectum, caritate gloriosum, a cunctis sanctitatis operibus decenter ornatum, juxta Nivi fluvium prædicantem turbatim irruunt furenti. Alii fratrem suum Gervasium coram eo interfecerunt. *b* Philippus vero, eorum sævitiam perpendens, secessit ad partes Riparum *c* Leodosiæ per duo milliaria a civitate distantes ex parte opposita civitati, migravit a Domnom Confessor gloriosus; operaturque ibidem Deus multa miracula ratione sui sancti corporis, quod per monachos Ordinis S. Benedicti devote custoditur. Alii autem exagmatis gladiis adstabant ad Leonem sanctissimum perimendum. Tunc vir Dei de proximo mortem videns, incumbens in oratione, sic ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini Jesu Christi, per quem tuam notitiam accepimus; Deus virtutum et omnis creaturæ ac totius generis humani Creator, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo te, Domine, ut jubeas in me misericordiam tuæ pietatis largiri, et meritis Sanctorum tuorum dignum me facias participem et vitæ æternæ consortem. Quæso etiam, Domine, ut quævis mulier, quæ prolem gestando me invocaverit, gestu et partu, a periculo servetur illæsa: et tibi hanc civitatem commendo, ut ei tribuas indulgentiam et protectionem, quæ te puro corde verum Deum colit, in secula seculorum, Amen. D

proque prægnantibus quæ ipsum invocarint,

et pro Baiona urbe:

Et sic extendens vir sanctus manus ad cœlum, a quodam *d* satrapo caput ejus juxta ripam Nivi amputatur. Stupenda res est, et relatione digna: dum caput terram tangit et sanguis, fons mox de arida nimis emanat, et corpus quasi vivum horæ spatio erectum dicitur substitisse. Cum autem lictor corpus non statim cadere cerneret, ipsum cum pede percussit; caputque suum inter ulnas amplectens, sine casu corporis ad terram, erigitur, et Angelo duce per unum stadium, ubi hodierna die, sua electione, et Dei providentia requiescit, caput suum deportavit, ubi gloriose a fideli populo tumulatur, et multa tunc Deus per eum operatus est miracula, et continue operatur. Nec cadunt impune lictores et malefici supradicti. Nam cum locum quemdam teterrimum, vocatum lingua eorum Cana, qui est penes urbem in porta meridionali, ubi deponebant malefici quæcunque in confinibus rapiebant, populi fidelis sedit ionem timentes, introissent; *e* subito horribili plectuntur exterminio: nam pro peccatis exigentibus sicut alterius Sodomæ et Gomorræ per octo dies pluit Dominus super illos ignem, fulgur, et tonitrua, per diem videlicet lumum teterrimum, per noctem vero quasi ferrarii fornax ignominosam vaporabat flammam; ut qui male egerant, male perirent.

LECT. VIII

d plectitur capite, a quo humi lapso fons emanat: corpus rectum consistit,

dein humi dejectum, se erigit et caput manibus gestat:

E

clarescit miraculis.

e interfectores subito exterminantur.

Quanti autem meriti fuerit apud Deum S. Leo, et quam suos devotos juvet beneficus, de ejus Vita pauca ex multis miraculis subscripta attestantur. Illo namque vespere, quo tumulabatur sanctus Præsul, matrona quædam loci illius, paralysi dissoluta, ita ut nullum membrum suo fungeretur officio, petit assistente populo ad feretrum, in quo jacebat sanctum corpus, applicari, cumque applicata decubuisset, ita consolidati sunt nervi ejus, quod propriis pedibus sospita rediret ad domum. Eadem etiam nocte, qua palmam martyrii adeptus est cum S. Gervasio germano suo, Rothomago suo *f* Joanni ibi derelicto Vicario, apparuit, et ordinem martyrii enarravit; mensem eum ut visurus rem gestam Baionam pergat, et prohibens ne alibi corpora mutari procuret. Cum motu divino locum illum elegerint; et sint effecti Protectores Civitatis ejusdem. Peracta igitur hac visione Gaufridus quem in convicarium vir Dei Leo prædicto Joanni reliquerat, caussa visitandi ad ipsum ingreditur, et cernens ipsum tristem pariterque dolentem, caussam tristitiæ requisivit. Qui illico visionem prædictam, ordinemque martyrii eidem Gaufrido exposuit. Quo facto, post multa dolorum lamenta, mox ambo Baionam petierunt, rem gestam comprobaturi. Ubi cum Deo annuente applicuissent, invenerunt corpus beati Martyris jam a fidelibus Catholicis sepulturæ traditum. Deinde comprobatis omnibus supradictis, miraculisque miraculis, Joannes et Gaufridus Rothomagum redierunt: ubi congregatis universis Ecclesiæ viris, cuncta quæ viderant, omniaque gesta narraverunt. Quo audito, cerne mœror et luctus omnium, Pastorem suum, quem adhuc piscem impendere Rothomagensi speraverant, planxerunt.

LECT. IX

paralytica ad ejus feretrum sanata.

f Joanni Vicario ea nocte apparens rem gestam narrat,

F

hic postridie Gaufrido:

hi Baionam eunt.

dein omnia Rothomagensibus referunt.

Explicit Vita B. Leonis, cujus Reliquiæ felix Baiona retinet, animam vero Paradisus cum Christo possidet; cui est honor, et gloria, in secula seculorum, Amen.

a *In*

A a *In MS. præmittebantur ista* : Lectio sancti Evangelii secundum Lucam. In illo tempore dixit Jesus discipulis suis : Qui vos audit, me audit ; et qui vos spernit, *etc.* — b *Alt Farm primum sub Leonis oculis germanos ejus ambos obtruncatos esse. Gazetus et Ren. Benedictus cum hoc MS. congruunt, et* Philippum gloriosum Confessorem *prædicant.* — c *Quæ hæc sit ora, vel terrarum tractus ad Oceanum exporrectus, nos latet.* — d *Bened. et Gazet.* Satellite. — e *Farin alt latrones ignibi sulphuris pluvia, momento uno in cinerem fuisse redactos. Gazet. et Benedictus cum MS. concordant, octo dierum tempestate consumptos.* — f *Farin scribit, et Joanni et Goufrido seorsim eadem nocte apparuisse. Alii MS. sequuntur.*

Satrapa *pro satellite.*

VITA ALIA
Ex MSS.

LECT. I

Gloriosi Martyris Leonis, fratres carissimi, natalem celebrantes, cum totius vitæ et conversationis ejus insignia difficile esset verbis exprimere, passionis saltem suæ modum et causam succinctis sermonibus audiamus. Fuit igitur vir beatus sacrarum paginarum titulis decoratus, divina revelatione, sacrique Romanæ Curiæ concilii approbatione, ad Archiepiscopatus Rothomagensis civitatis celsitudinem sublimatus : qui post paucos dies propria Sede derelicta de mandato sacri Apostolici collegii versus Hispaniam ad prædicandum populo gentilium Christianæ fidei documentum profectus est.

S. Leo Ep. Rotomag.

ad convertendos infideles peregre abit :

2 Primum accedens in loco qui dicitur *a* Faverio, verbum Domini seminans, totum populum ad Christi cultum revocavit. Deinde ad villam quæ dicitur Baiona rediens, quæ tunc ab infidelibus piratis possidebatur, falsis idolis serviendo ; vespere facto cum ad dictam villam applicuisset, foribus jam clausis ingredi non valuit, sed extra totam noctem expectavit.

a

B

Baionam venit ;

foris pernoctat

3 Mane autem facto, quidam de villa egredientes cognoverunt dictum Beatum, cum fratribus suis Philippo et Gervasio, a sua secta alienos, et mirati sunt, quia malorum incursus et ferarum et serpentum pericula ipsa nocte evaserunt : et referentes, quod homines extra civitatem invenerant ; probi homines dictæ villæ honesto habitu ex parte comitatus civitatis ante dictum sanctum exiverunt. Qui statim cum audissent verbum Evangelicæ prædicationis, credere cœperunt : et ipse cum eis dictam villam ingrediens, locum congruum in medio villæ, ad declarandam salutem populi parari jussit in nomine Dei Jesu Christi.

postridie humaniter introducitur :

4 Prædicavit itaque vir sanctus tribus diebus : et divina favente gratia, populum ad fidem Christi convertit : qui una voce clamaverunt : Non aliam legem volumus, nisi istam, quam exhibet Leo sanctus, et statim idola subvertentes, extruxerunt ecclesiam ad nutum viri sancti, in honore Beatæ Virginis Mariæ, et sacra unda Baptismatis baptizantur per doctrinam dicti Sancti.

prædicat triduo, et multos convertit, ac templum D. Virg. ædificat :

C

5 Quo facto ad loca deserta nemorosa, ulterius gradiens, oves perditas, scilicet infideles, longo tempore quæsivit : jamque bonus negotiator thesaurum infinitum lucratus est. Iterum ad villam Baionæ Divina dispositione reversus est, hæsitans ne quid devium vel lubricum in populo inveniret.

D *alibi prædicat.*

6 Erant autem prope villam piratæ, in cavernis habitantes : qui quadam die cum more solito villam ingredi properarent, a civibus catholicis turpiter ejiciuntur : qui de conversione civium admirantes, nimium indignati et furore succensi, quæsiverunt dictum virum sanctum.

Piratæ a Catholicis Bajona ejecti,

7 Fugientes autem piratæ de civitate, viderunt B. Leonem cum duobus suis germanis de sua prædicatione revertentem : et irruentes in eos post diversa vulnera caput beati viri funesto gladio amputarunt. Sed quanto fortius impulsus est ut caderet, tanto firmius stare perhibetur, et caput suum propriis manibus erigens, usque ad locum, ubi primo prædicaverat, ante portam civitatis viriliter asportavit ; et illud quasi victimam holocausti more justi Abel Deo devote obtulit, dicens : Hic est locus veræ prædicationis : hunc elegi, in quo favente Deo requiescam.

S. Leonem obviam occidunt.

is caput suum portat ad locum i prædicationis,

8 Quo etiam fratres B. Leonis, qui cum eo venerant, viso miraculo præ horrore perterriti, fugientes recesserunt. Quæ omnia aspiciens agricultor quidam operans in vineis, cum clamore valido retulit populo civitatis : Populus vero contra præfatos homicidas exiverunt, et invenerunt fontem pulcherrimum in loco, ubi caput sanctissimum cecidit, noviter divinitus emanatum, de quo adhuc hodie totius civitatis populus adaquatur.

et fratres eo recesserunt, E

fons enatus ubi ceciderat caput S. Leonis.

9 Invenientes itaque acephalum corpus beati Martyris, et caput supra petram positum, multa fuerunt perturbatione commoti, gravis doloris aculeo cordibus saucíati ; viso quod amabilis Pastor, præcipuus defensor eorum, pro ipsorum salvatione mortem non metuerat incurrere tam crudelem, in honore Dei et ipsius corporis Sancti plebs Catholica civitatis ecclesiam ibidem construxerunt : et Corpus sanctum conditum honorifice sepelierunt : per cujus merita, plurima fiunt miracula : mulieres in puerperio invocantes dictum Sanctum, periculo liberantur ; nautæ in periculis marinis et inimicorum potestatibus illæsi servantur : animalia quoque in ipsius custodia commendata, a Luporum morsibus, infirmitatibus variis eripiuntur : et alia innumera, præstante Domino Jesu Christo.

Ædificatur Ecclesia, in qua sepelitur :

succurrit puerperis, nautis, animalibus etc.

a Bahonira, *vel* Bahoneyra *in priore Vita Lect.* 3 *appellatur, et aliter in MS.* F

DE S. LEONE LUCA CORILIONENSI,
ABBATE MULENSI IN CALABRIA,
Commentarius prævius

CIRCA ANNUM DCCC I MARTII

Leonem Lucam *venerantur cultu Ecclesiastico Kalendis Martius et Siculi et Calabri ; isti quia* Corilione *ortus et sancte educatus est, et aliquod Vitæ monasticæ primordium* Agyrione *cepit, hi vero quia in* Mulensi monasterio, *cum pluribus annis et vitam monasticam peregisset, et Abbas præfuisset, sancte mortuus est ; postmodum in* Montem-Leonem *translatus. Est autem* Mons-Leo, *in diœcesi Miletensi ulteriori Calabriæ civitas, in colle Apennini et campo peramæno sita, olim* Hipponium, et Viho, *cognomine* Valentia, *dicta. At satis remotum inde in Calabria citeriore videtur fuisse,* Muletense monasterium, *ubi attestante Hieronymo Marasiote lib. 4 Chronici Calabriæ cap. 23* Mula *mons est, crystallo, beryllo et aliis lapidibus nobilitatus, atque etiamnum vici* Mula *et* Muletta *appellantur : nec multum distat* civitas Cassiana *infra nam. 19. Vitæ, ut Vicinia memorata, vulgo* Cassano *sub ditione Principis Bisiniani. Interim* prope Montis-Leonem urbem monasterium situm *asseritur in Lectionibus, de quibus infra. At memoratæ in Sicilia urbes satis notæ sunt, ubi in regione seu valle Mazarana et diœcesi Montis-Regalis* Corilio *est honestum oppidum et dives, seculo præcedenti terræ motu aliquantulum attritum, sed ortu hujus Sancti satis illustre. De* Agyrone, *antiquis* Agyrio, *proximo die pluribus agendum erit, quod tum colatur S. Lucas hujus loci*

Cultus S. Leonis Lucensis in Calabria

Montis-Leone,

et in Mula monasterio,

in Sicilia

Corilionis

et Agyrii :

A *Abbas, ab hoc S. Leone Luca non satis distinctus.*

Breviariis et fastis inscriptum nomen :

2 *In urbe et diœcesi Montis-Regalis vita semiduplici at duplici Corilione colitur hoc die, suntque Lectiones propriæ Romæ* MDCV *excusæ : Octavius Cajetanus noster in Idea operis sui de Sanctis Siculis edita anno* MDCXVII *breve Martyrologium habet et in hoc Kalendis Martii ista refert :* In Corilione S. Leonis Lucæ Abbatis Ordinis S. Basilii. *De reliquo cultu Corilione exhiberi solito, illustre testimonium illius civitatis infra datur ante Vitam. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum ista habet :* Corilione in Sicilia S. Leonis Lucæ Abbatis : *annotatque* ejus memoriam Corilione hoc die celebrem esse. *Iterum de eo agitur sub nomine Lucæ, quod illi in monasterio inditum erat : et sic refertur ab eodem Cajetano in memorata Idea tamquam diversus his verbis :* Agyræ S. Lucæ. Abbatis ex Ordine S. Benedicti : *et allegatur in Chronicon Benedictinum MS. cujus verba ab eodem Cajetano de Vitis Sanctorum Siculorum tomo* 2 *pag.* 32 *ita allegantur :* S. Lucas Abbas monasterii S. Philippi de Agyrio positi in Sicilia, admirandæ sanctitatis vir Kalendis Martii secundum Usuardum cœlos petit. *Additurque hoc glossema.* Cum hæc verba in Usuardo nunc non legantur, dictum illud intelligi debere de Usuardo

B Martyrologio MS. quod in monasteriis legebatur, cui unaquæque familia suos inserebat Sanctos. *Forsan ea omnia de* S. Luca Casalio *Abbate ibidem, de quo ii Martii agemus, intelligenda : aut certe ista sunt interponenda.* S. Lucæ Abbas in Calabria, qui ante vixerat in monasterio S. Philippi de Agyrio *etc. Interim Idcum Octavii Cajetani descripserunt Menardus in Martyrologio Benedictino et Ferrarius in Catalogo generali, a quibus etiam citatur Chronicon MS. Benedictinum, cujus jam verba dedimus. Inter Sanctos monasterii S. Philippi de Argyrio memoratur* S. Leo Lucas Carboniensis *apud Rocchum Pirrum lib.* 3. *Siciliæ sacræ notitia* 1. *pag.* 107

Vita ex MSS. edita,

3 *Vitam S. Leonis Lucæ descripserat Octavius Cajetanus e tribus Codicibus MSS. Siculis, Corilionensi, Mazarensi et Panormitano, in hoc tamen admonet multa defuisse, sequeque eam edidisse stylo paullulum cultiore. Eam nos primævo stylo Romæ nacti sumus in bibliotheca Illustrissimi viri Josephi a Costa, quæ olim fuerat Cardinalis Sanseverini, eoque præmittimus compendium a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ editum ex Lectionibus, quas asserit in ejus officio Græca lingua recitari. An idem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, dum citat Tabulas Ecclesiæ Montis-Leonis in Calabria, ubi corpus ejus quiescit et non*

ejus officium a Græcis usurpatum :

C *mediocri est veneratione, recte dictum officium intelligi non assequimur. Hoc tempore sub ritu duplici colitur in dicta Ecclesia Montis-Leonis, et quidem cum Octava, nisi incidat in Quadragesimam : sed sine Octava in tota diœcesi Mileucusi.*

Acta alibi confusa :

4 *Lectiones Romæ excusæ anno* MDCXII *eædem sunt, quæ ante pro Siculis erant approbatæ. Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad hunc diem paucis ista contrahit :* In Sicilia S. Lucæ Abbatis, vitæ sanctitate et miraculorum gloria illustrissimi : de quo laudat Philippus Ferrarius : *ait et nos melius die sequenti. Colitur ille die S. Lucas Casalius, trecentis aut amplius post annum Leonem Lucum annis natus, et non in Calabria, sed Augyra in Sicilia Abbas creatus : cujus utrumque Acta Bucelinus et Parras mirum in modum confundunt, ut præmaxime latus dicitur.*

Floruit sæculo 9.

Floruit S. Leo Lucas sæculo Christi nono, e Sicilia dimissus, antequam ea ab Saracenis occuparetur, quod factum est sub finem Imperii Michaelis Balbi anno DCCCXXIX *evinci. At quia Acta asserunt octogesimum monasticæ professionis egressi annum, videtur ad annum Christi nongentesimum aut ultra vixisse.*

VITÆ COMPENDIUM

Ex lectionibus lingua Græca recitari solitis.

Natus Corilionæ.

Lucas, qui et Leo Lucas, Corilione in Sicilia Christianis et honestis parentibus, quo tempore Sicilia a Wandalis vastari cœpit, nascitur. Adolescens patris armenta pascebat. Orbatus parentibus, divino impulsu relictis omnibus, ad monasterium S. Philippi Agyrionis venit : ubi a quodam sene habitu monastico indutus, in Calabriam destinatur : ubique in monasterio Montis-Mulæ, cui Christophorus Abbas præerat, religiosam vitam duxit. Eo Abbate ex humanis sublato, a Fratribus subrogatus, sic munus administravit, ut brevi numerum monachorum ad centum auxerit.

Agyrii degit : Mulæ monachus, Abbas :

sanat paralyticum,

2 Plurimis claruit miraculis, in iis paralyticum, qui venerat ex Saxonia, oleo in Domini nostri Jesu Christi unctum, sanavit : filium viri Saxonici a dæmone oppressum liberavit : Cassanensem quemdam monachi patrem, a via aberrantem intra montes et silvas, absens ad verum iter revocavit. Constantinus quidam monasterio vicinus, contendens sancto viro alapam in faciem impegit : qui mox a dæmone arreptus, ad mortem torquebatur : nisi Lucas hominis misertus, illum, precibus Deo factis, a vexatione

energumenos,

E dæmonis liberasset. Joannes monachus cellararius elephantiasi percussus, ad sancti Abbatis pedes prostratus, ab eoque post orationem, oleo lampadis unctus, sanatus est.

elephantiasim :

centenarius morte prædicta,

3 Cum annum ætatis centesimum, monachatus vero octogesimum ageret, mortis suæ diem Fratribus prædixit, ac Theodorum successorem declaravit. Die itaque migrationis adveniente, in Ecclesiam venit, et Missarum Solemnis, sacro viatico refectus, interfuit. Reversus in cellam, datoque omnibus pacis osculo, illis Patris communem discessum flentibus, Kalendis Martii expiravit : cella statim mira suavissimoque odore completa.

viatico sumpto,

obit.

TESTIMONIUM CORILIONENSIUM

DE CULTU ET ACTIS ANTIQUIS.

Ex Bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii Romæ, tomo 5 *fol.* 168.

Corilione patria S. Leonis hujus

Nos Vicarius Foraneus, Capitaneus, Jurati, Judices criminalis et civilis, et Prætor animosæ civitatis Corleonis in fidelissimo regno Siciliæ citra Pharum, indubiam fidem, certam et fidelem cunctis devotis personis eam inspecturis firmiter facimus. Qualiter Invus Abbas S. Leo Lucas in eadem civitate ortus, ejus tempore Corilione nominata, a toto ejusdem civitatis populo cum summa reverentia et devotione, tamquam Dei sanctus colitur et veneratur. In cujus honore a priscis civibus dictæ civitatis, in publico et nobiliori loco, cum Ecclesia conventus S. Augustini conjunctum venerabile fanum fuit

F *templum illi dicatum :*

sumptuose constructum, et ædificatum : quod summa cura a nobilissimis ejusdem civitatis viris consortis, frequentatione Sacrorum, orationum, et devotissimæ in eo Congregationis decoratur : cujus festum, Kalendis Martii cum summo omnium civium applausu, et mirabili pompa veneratur. Ejus veneranda imago ingeniose celata auroque insignata, devotissima omnium Religiosorum processione, a toto populo humiliter, sociata innumeris accensis facibus, per publica hæc dictæ civitatis devotissime fertur. Quo venerabili die non solum tunc totus congregatur populus (si in Quadragesima contigerit ut pluries) in ecclesia ad concionem audiendam, ubi

tuc agenda proponuntur :

ejusque in capite :

hujus Sancti Dei vita, et divina publicantur miracula, sed etiam ab omni servili cessatur opera : et

tale

A tale festum a tota dicta civitate tamquam solenne observatur, et sub duplici officio a cunctis Clericis et Religiosis inveterata consuetudine decoratur. Omnes in qualibet miseria et infirmitate ad talem confugimus imaginem ad auxilium petendum : ægrotantes omnes et parturientes ad se afferri curant baculum pastoralem prædictæ imaginis sperantes in eo salutem, ut pluries contingit. Et abhinc annos viginti in circu, ubi nostris peccatis hoc regnum peste miserabilem patiebatur stragem, inter alios hujus civitatis Patronos et Protectores Dei Sanctos hic divus Leo Lucas fuit electus, cujus intercessione a tali flagello fuimus liberati. Denique hic Divus Leo Lucas, ut verus Dei Sanctus colitur et devote veneratur. De ejus vita, morte et miraculis in sua antiquissima Legenda est videre, quæ cum hac fide transmittitur, eo modo descripta sicuti reperitur in prædicta ecclesia a tempore quo non est memoria hominum in contrarium. Unde facta est hæc fides ad instantiam devotissimarum personarum nostris propriis manibus firmata, et publico sigillo quo utitur hæc civitas sub forma Leonis munita, hodie decimo tertio Kalendas Aprilis MDXCVI.

officium duplex.

patrocinium in morbis,

et peste

Vita olim scripta.

B † Thomas Scarpinatus Vicarius.
† Franciscus Datello Capitaneus.
† Matthæus Sermatura Juratus.
† Petrus Russus Juratus.
† D. Simon Maringus Juratus.
† Joannes Coppula Juratus.
† Andreas a Kussa, utriusque Juris Doctor, et Judex Criminalis.
† Andreas Sermatura, utriusque Juris Doctor, Judex causarum Civilium.
† Valerius de Assalis Prætor.
Loco † Sigilli, quod est Leo in corde.
Registratum fol. 377.

VITA

Ex MS. codice Romano D. Josephi a Costa : olim Cardinalis Sanseverini.

CAPUT I.

Ortus, pia adolescentia : peregrinatio in Calabriam et Romam.

Beatus *a* igitur, et dignus Confessor Christi Lucas, qui et Leo, de Sicilia oriundus fuit, de vico, qui vocatur Corilion; parentes ejus Christianissimi, seculoque non ignobiles, eo tempore quo Sicilia ab *b* Wandalis devastari cœperat, hunc e Divino nutu genuerunt filium, et pater quidem Leo, Mater vero Theotistis vocabatur. Hi igitur in Dei timore educantes filium, non bellicis instrumentis, nec otiosis mundanæ philosophiæ studiis, sed simplicibus domesticæ rei suæ manciparunt exercitiis.

a Lucas Corilone ortus,

C *b c*

pie educatur.

2 Nam dum ad ætatem adolescentiæ pervenisset, hoc summum ejus a cupidine Mundi indagatur negotium, ut paternorum armentorum *d* fieret procurator et pastor, et hoc instar David, qui paternos greges non sine divino solamine gubernabat, et quia sanctam simplicitatem in servis suis Divina Misericordia semper eligit et approbat, non dispari pietate, quam Sanctum David, etiam hunc electum suum ad spirituale corporis et animæ unxit et perunxit regnum.

curam armentorum gerit : d

3 Denique cum paterno et materno orbaretur affectu, naetus suæ orphanitatis libertatem, non profinus in lasciviam, juventute dominante elabitur, sed domi forisque corporis animique motuum invictus rector pervagatur. Jam enim Spiritu sancto titillante beatus adolescentis animus quosdam spirituales affectus concipiebat : qui post modum in beatissimos pullularunt effectus. His accessit, ut quadam die, dum bucolicis instaret armentis, spirituali erectus fervore, variis cœlestis doni cœperit agitari cogitationibus, quarum validissimo impulsu incitatus, subitaneam suorum totiusque propriæ domus arripuit fugam, et quoddam securitatis auxilium, famosissimum scilicet ejus temporis *e* S. Philippi Presbyteri expetivit monasterium, in loco, qui vocatur Argiria, situm.

a morte parentum pietati deditus :

D 4 Ibi ergo beata ejus devotio ad meliores felici exhortatione animata est successus : denique in eodem monasterio unum sanctæ senectutis Monachum petit, cui etiam omnia suæ conscientiæ consilia patefecit. Pater, inquiens, si Evangelicum caritatis tenes erga Christianos affectum, demonstra servo tuo cœlestis contemplationis iter proprium, istiusque miseri mundi sincerissimum contemptum. Beatus itaque senex ille spiritualis providentiæ in sancto juvene contemplator effectus, istis in locis, inquit, fili mi, sanctæ conversationis quietem adipisci non poteris, cum et insula nostra violentis *f* Agarenorum incursibus agitetur, et pro certo *g* Christiano habitatore desoletur : tamen quia cœlesti, ut video, inspiratione vocaris ad vitæ contemplativæ dulcedinem, ad Calabrensium partium meo hortatu necesse est te transmeare quietem : ubi is sine dubio, qui illa intima aspiratione te vocavit Christus, januas suæ consolationis aperiet, et vitam tibi sanctæ conversationis ostendet, dicente Spiritu sancto per Prophetam David : Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem exaudiet, et salvos faciet eos. Protinus ergo ille venerandus senex, tonsa capitis ejus coma, Ecclesiastici clericatus primitivum statum et signum imposuit, despondens eum, ut ait Apostolus, uni viro virginem castam exhibere Christo; indutumque *h* cilicio dimisit eum, et benedidit in hæc verba : Gratia et virtus Domini nostri Jesu Christi conservet et illuminet, fili mi, cor tuum, et eripiat de scandalo iniquissimi persecutoris.

ex mss. monasterium S. Philippi petit :

e

a sene monacho instrui cupiens,

ob Saracenorum incursus

f

g

Psal. 144. 19

2 Cor. 11. 2

h

E 5 Protinus ergo bonæ indolis adolescens, sacræ admonitioni obediens, portum adit, et ingressus navim, Calabriam venit : ubi dum suæ salutis anxius vagaretur, ac sollicitudine mentis et corporis pererraret, hoc primum divinitus consolationis solatium reperit. Inventa quadam Calabriæ gentis fœmina, religione ac senio docibilitateque decorata, prosecutus est apud eam aliquas suæ necessitatis querimonias : scilicet quis erat, unde erat, et quid desiderabat; percunctatus etiam quo ire, vel quid agere deberet. Et illa, Non poteris, inquit, fili mi, salvari pervagando, ac de loco ad locum migrando : sed si veram salutis quietem invenire desideras, utile ac congruum vitæ tuæ consilium mihi videtur, continuo alicujus cœnobii religiosæ congregationi te inseras, in qua Christo auxiliante, exemplis sanctorum et exercitio justorum operum, ad vitam beatam proficias et informeris. Et his dictis dimisit eum, imprecans et dicens : Dominus noster Jesus Christus dirigat gressus tuos in viam pacis, fili mi.

mittitur in Calabriam :

piam fœminam consulens.

F *incitatur ad ingressum monasterii.*

6 Hæc igitur verba sanctæ mulieris, beatissimus puer conferens in corde suo, apud semetipsum conservavit, nec tamen optatum propositum obtinere valuit. Destinaverat siquidem pia illustris pueri devotio, ut non aliquorsum omnino subsisteret, priusquam sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Romæ limina invisisset. Iterum iter arripuit, et cum multa jejuniorum maceratione, ac cordis contritione Romam devotus petit, atque ante beatissimorum Apostolorum sepulchra mentis suæ lacrymosis precibus satisfecit. Hoc interim Evangelicum præceptum potissimum conservavit, ut in omni hac sua peregrinatione non peram, non pecuniam, non aliquid crastini stipendii secum subtulerit : Dominicæ memor promissionis, dicentis : Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis.

peregrinatur ad limina Apostolorum :

Luc. 12. 31

ET MSS.

Wandali pro Afris :

Agareni.

Rédit ad monasterium Mulæ :

a

ab Abbate divinitus præmonito,

et monachis obviam missis,

benigne excipitur.

monastico habitu induitur :

b Lucæ nomen accipit :

in omni virtutum genere excellit :

Psal. 6. 7

A *a Videtur deesse prologus : a quo forsan erat potuisset et quo Auctor tempore vixisset, et consequenter cui seculo adscribendus certo sit S. Leo Lucas. — b Wandali post occupatam Africam varius ritibus attriverunt Siciliam : hinc Siculi Afros vicinos perrexerunt Wandalos appellare, etsi Wandalorum Reges non amplius dominarentur : ubi adhuc Lombardi seu Longobardi in Italia, Burgundi et Normanni in Gallia et Catalani in Hispania nominantur, licet aliorum Regum et Principum dominio subjecti. Cajetanus manifestum erroris arbitratus pro Wandalis Saracenos suppositi : de quorum dominatu mox agitur. — c In lectionibus Montis-Regalis et Montis-Leonis, dicitur* Singulari Dei munere natus : *cum enim multos annos in matrimonio sine prole vixissent, precibus ad Deum fusis hunc tandem filium susceperunt. — d In eadem lectionibus dicuntur* armenta *et* greges ovium. *— e Colitur hic* S. Philippus, *Sicelorum Apostolus habitu,* 12 *Maii. — f Agarenos habitos esse Saracenos diximus* 7 *Febru. ad Vitam S. Moysis Episcopi Saracenorum, ubi de horum origine* § 1 *disputatum est. — g Ex hoc loco patet non tam Wandalos, Arianismo olim infectos, quam Mahumetanos Saracenos Christiano nomini infestissimos hostes intelligi. — h Bacchus Parrus supra citatus indubium aiit habitu Basilicusi, sive monachorum S. Basilii.*

CAPUT II.

S. Leonis Lucæ Vita monastica. Nova monasteria extructa. Miracula.

Salutatis interea contemplationis oratione sanctorum Apostolorum, ut dictum est, memoriis, regreditur Calabriam : et sancto ducente Spiritu, ad quoddam parvum deducitur Monasterium in montibus, qui vocantur *a* Mulæ constitutum. Abbas autem illius Monasterii, nomine Christophorus, cum esset multæ sanctitatis vir et provectæ gratiæ atque ætatis, sancto revelante Spiritu præscivit justi adolescentis adventum, congregationisque monasterii Fratribus ait : Scitote, fratres mei, quoniam hodie veniet ad nos quidam juvenis habitu incultus, sed multa spirituali gratia præditus : cilicio tantum super nudo amictus, cui nomen Leo, et a Deo nobis est datus : cui rogo vos, Fratres, velocius obviam ite, et cum summa caritate et humilitate suscipite : quia noster et frater, et monachus, ad grandem monasterii mei profectum a Deo donante servabitur. Isti itaque Fratres, promissionis avidi, ac jussionis solliciti, ad portam monasterii obviam ire properant ; quia aliud, de quo speraretur, iter non noverant. Et mirum in modum utrique occursus, et Fratrum videlicet ac prædicti justi, ad portam eamdem mox æque convenit. Pia ergo dilectione suscipientes eum perduxerunt ante præsentiam præfati Patris Christophori ; qui quasi in semper visi oscula nimis humane circa ejus hospitalitatem effusus est, quibus ex causis perpendens B. Leo, divinitus se consolari, hausit animo, ac peregrinandi fixit modum, glorificans Creatorem totius mundi Dominum, qui in nullo deest sperantibus in eum.

C 8 Verum enim vero Abbas Christophorus per aliquod tempus novi hospitis sui conversationem considerans, dum spiritualibus incrementis, ultra humanum modum indefesse mentis fervorem cognovit, quasi in mentis suæ quoddam speculum jucundabatur, eo quod fieret successoris hæreditate frueretur. Festinavit autem eum sanctæ conversationis habitu induere : et juxta ejusdem conversationis ritum imponitur ei nomen *b* Lucas, et dixit : Ecce fili, ascendisti Crucem Domini tui, vide ergo cui te sociasti, vel cum quo te crucifixisti. Permansit autem B. Lucas in eodem monasterio annis sex, in tanta abstinentia corpusculum aptans, ut panem et aquam non sine mensura, ad refocillandum potius quam saturandum semper sumeret. Tanta erat illius humilitas, et circa Fratres obedientia, tantaque ei omnium bonorum et virtutum exercitia, ut omnium Fratrum animos in admirationem converteret, eoque adhuc juvenis, ad tam senilem perfectionem tam cito perveniret. Et in tanta gratia nulla eum unquam delectationis vanæ aura pulsavit : sed otium per singulas noctes lacrymis suis stratum suum rigabat, sicut dixit Psalmista David, et per omnia vitam Angelicam agens, quantum intra hominem potest fieri, extra hominem ferebatur ; ita ut omnis in Dei servitio labor ei ob futuram gloriæ spem quasi quoddam quotidianum delectamentum haberetur.

9 Interea Abbas Christophorus, et B. Lucas pari consilio ad territorium *c* Mercuriense descendentes, monasterium construxerunt, quod intra septem annorum tempus ad perfectionem usque duxerunt. Eodem quoque desiderio ad alium locum, qui Vena nuncupatur, transmeantes, aliud ibidem construxerunt monasterium miræ pulchritudinis et amœnæ jucunditatis : in quo per decennium fere simul commorantes, quis enunciare sufficiat, quam indefesso labore, parique concordia ad sancta incrementa processerunt : in tantum ut matura jam sanctitas ad utiles animarum usus quibusdam præsagiorum indiciis non solum a Magistris, verum etiam discipulis capi potuerit.

c

exstruit cum Abbate duo nova monasteria

10 Hinc miraculum denique dum quadam die B. Lucas quippiam servitii in rebus monasterii ageret, repente serpens prosiliit, manumque ejus morsu venenoso invasit : quem ille excutiens a manu projecit, et diu inter metum veneni, ac spem divini auxilii hærens, dum nil doloris sibi sentiens remansisset, in gratias divinas attollitur, dicens; Gloria tibi, Domine, qui dedisti potestatem servis tuis calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.

a morsu serpentis illæsus,

E

11 Erat in eodem monasterio jumentum ad onera vehenda perneces-sarium Fratribus : hoc itaque morbo percussum, ad solam mortem palpitabat, quod vir Dei signo Crucis ter tangens, subito sanum surgere fecit, et omnes qui viderunt glorificabant Dominum.

jumentum signo Crucis sanat ;

12 Dum præ multa humilitatis suæ obedientia aliquando ligna deferre ad usus monasterii perrexisset, et ultra vires ferendi in una sarcina collegisset : considerata corpusculi sui tenuitate, in duas sarcinulas onus divisit, ut bino itinere deferret, quod semel non potuit. Prima ergo sarcina humeris imposita pergere cœpit. (Mirum dictu, et divinæ pietatis etiam in vilibus rebus notitia.) Sarcinula alia terra tenus subsequuta est viri Dei vestigia, ut neque terram tangere videretur, neque visibili aliquo adminiculo veheretur. Et famulus quidem Domini hujus rei nescius erat, donec videntium Fratrum nimia admiratione est permotus, qui non in elationem miseri favoris, sed in humilitatem redactus est dominici timoris.

fascem lignorum portat,

altero ultro subsequente.

a Montes Mulæ supra ostendimus esse in Calabria superiore, reclamante cum indicatis Lectionibus Rocchio Parro, quasi monasterium illud prope Montem-Leonem in ulteriore Calabria fuerit. — b At prisco nomini addita Leo Lucas a posteris appellatus est, ut ab aliis ejusdem nominis Sanctis, qui in eadem regionibus postea floruerunt, distingueretur : inter hos fuit S. Lucas Abbas Corbiensis in Lucania quiescens in monasterio S. Philippi Argiri exstat, colitur hic 14 *Octob. Abbas S. Lucas Agyrinensis Abbas refertur pridie* 11 *die Martii cum hoc S. Leone Luca in unum eumdemque a quibusdam confluatus. — c Ex descensu colligimus in vicina aliqua valle extructum. Infra unum* 22 *Mercurii civitas indicatur.*

Mulæ montes F

3 *Lucæ sancti in Calabria*

CAPUT III.

Dignitas Abbatis collata. Illustres virtutes. Miracula.

Per idem tempus contigit magnum Dei virum Christophorum, molestia corporis pergravatum, ad ultimum vitæ istius deduci diem : beatissimum itaque Lucam cum ceteris Fratribus monasterii sui advocans, ait : Ecce fili mei, tempus resolutionis meæ instat, festinansque desidero ad bonum Dominum pervenire, qui me vocat. Quapropter, fili Luca, commendo tibi pusillum gregem, quem Dominus in isto Monasterio congregavit. Tu vero ministerium tuum imple, depositum custodi. Credo enim, et commendo in Domino Jesu, quia confirmabit vos usque in finem, solidabitque, et augebit incrementa frugum Justitiæ vestræ

Abbas denominatur a decessore moribundo :

A vestræ. His et similibus verbis fratres exhortans, et osculo sancto valedicens eis, quievit in pace. Sanctum vero corpus ejus beatissimus Lucas cum Fratribus honestissime procurans cum Psalmis et Hymnis spiritualibus optimo in loco sepelivit.

14 Interim electus Dei Lucas præfati viri sanctissimi superstes, pastoralis etiam jure successor, omnes animi sui curas, velut quasdam virtutum copias, in unum contraxit, atque ad dominicum agrum vineamque excolendam totum se erexit, ut et novas propagines convenientium Monachorum insereret, et proseminatæ sobolis zizania expurgaret sic a Deo fidelis dispensator talenta dominica porrexit, ut centesimum Monachorum excederent numerum, qui ad famam sanctitatis ejus undequaque congregati sanctæ conversationis iter arripuerant, sic ut nonnulli eorum humanam jam naturam excederent, et cœli quidam Sancti, terrestres Angeli vivere viderentur.

100 Monachis præest :

15 Cum ad confortandas Fratrum necessitates, quadam die verbum exhortationis recitaret, inter cetera sanctæ prædicationis pabula, hoc eis ad testimonium divinæ consolationis adhibuit. Istius, inquit, monasterii Fratribus quodam tempore ad opera sua cum stipendio egressis, unus eorum cum uno B tantummodo pane in monasterio restiterat, cui cum venatores lassitudine mediaque confecti supervenissent, et alimoniam obnixe peterent, caritatis conscius, eumdem totius victus sui panem, et aliquantula poma apposuit, ac sic jejunus ipse in domestico desudavit ad vesperum labore, et inedia jam fessus quiescere perrexit, et aperto ostio cellulæ tres panes calidos, niveique candoris reperit : quos intelligens divinitus sibi destinatos, reddidit gratias Deo omnipotenti, qui dat escam omni carni.

cibis in eleemosynam datis,

ipse cælitus pascitur :

16 Ad corripienda quoque Fratrum murmura, intulit tempore Christophori fuisse in eodem monasterio Monachum : hunc quoniam contigit modicum offendisse in verbo, ad tantam pœnitentiam se correxit, ut viginti diebus totidemque noctibus in montium *a* Miromannorum solitario algore nudus persteterit, adeo ut in uno eorum dierum venatores obvios ob suam nuditatem fugiens, gurgitem frigidissimum ad collum usque ingressus latuerit. Diebus autem tam rigidæ pœnitentiæ, nil aliud quam indulgentiam tanti delicti a Deo postulavit. Hac sanctificatione peracta, regressus est ad monasterium. Et his similia Sanctorum exempla, semper Fratribus referebat, et non diebus atque noctibus a sancta prædicatione C cessabat. Illa tamen duo exempla B. Lucæ esse suspicamur, quæ quidem ipse caussa humilitatis de aliis protulit, qui quantæ humilitatis, sanctitatis atque virtutis fuerit, in sequentibus suorum operum mirabilibus comprobatur.

nudus in frigore 20 dies continuo persistit : a

b

17 Quodam tempore de *b* Saxonia civitate paralyticus quidam ad virum Dei deductus est : pro cujus sanitate dum rogaretur, respondit : Non est meum, fratres, hoc negotium, tamen ne incompatiens, peccati incurram periculum, orationis non negabo officium. Congregatis itaque Fratribus ingressus est in oratorium, præcipiens deferri paralyticum, ac nudum exspoliari : sicque orans cum Fratribus unxit oleo totum corpus ejus in nomine Domini nostri Jesu Christi : et statim sanus surrexit glorificans Dominum, pedibusque propriis ad propria remeavit.

paralyticum sanat :

18 Cujusdam Saxonici civis filius miserabiliter a dæmonio correptus est : quem cum uxore jumento impositum ad virum Dei detulit. In ipso autem itinere daemon eos movere tentavit : nam pedibus jumenti serpens immanis *c* colligatus eum offendere fecit et insidentem mulierem cum filio non sine allisione dejecit. Qui tamen postponentes inimici insidias, ad virum Dei velociter cucurrerunt. Qui anxie petitioni eorum compatiens, sancti monasterii sui

c energumenum liberat

sacerdotem Euthymium convocavit, atque exorcismum *d* sanctorum Patronorum super puerum legere jussit. Tunc ipse oleo lampadis eum perungens, statim a dæmonio liberavit. D

d

19 Quidam Constantinus nomine, de *e* Cassiana civitate, *f* parentem habebat monachum in monasterio S. Lucæ, quem cum aliquando pergeret visitare, insidiante diabolo deviavit, et per abrupta montium Murimanorum vexatus deficiensque, sanctum Dei Lucam invocare cum lachrymis incepit, et statim ex adverso montis vox ad eum facta est : Frater ecce via recta. Ad cujus indicium viam reperit, et quam citius ad monasterium pervenit et tamen antequam accederet sanctus Pater obviavit, ita inquiens : Frater Constantine, multum laborem passus es *g* hodie, qui cuncta, quæ ei acciderant retulit, et Deo gratias cum fratribus reddidit.

e

f

aberrantem a via absens dirigit :

g

20 Alter Constantinus hæreditatis suæ confinio monasterii vicinus occasione aliqua cum Fratribus monasterii vociferando litigare cœpit : ad hoc sedandum cum mitis Pater processisset, furiis agitatus Constantinus, beato viro alapam in faciem dedit ; qui tacite, et patienter, juxta Evangelicum præceptum alteram ferienti præbuit. Constantinus vero, antequam ad sua remearet, a dæmonio vexatus, miserabiliter torquebatur, qui continuo ad virum Dei deductus est. Misertus autem ejus vir sanctus manus suas pro eo ad Dominum expandit, et oratione completa a dæmonio liberavit : qui de sua liberatione gavisus Deo, et S. Lucæ semper gratias reddidit.

percutienti maxillam alteram præbet :

Luc. 6. 29

E

eum a dæmone obsessum liberat :

a Castellum Murimannum *in vicinis Calabriæ citerioris montibus etiamnum extare tradit Marafiotus lib. 1 Calabriæ cap. 24, et indicant tabulæ geographicæ* Mormando *et* Morano : *ultimum huic narrationi magis convenit.* — b *Hanc Saxoniam civitatem inter vicinas saxosas rupes extitisse non est dubium, neque e Saxonia regione procul dissita aut hic paralyticus deductus, aut parentes filium energumenum adduxerunt.* — c *Capetanus habet* implicatus. — d *Idem,* a sanctis Patribus super energumenos exerceri solitum. — e *Civitas* Cassiana *inter mare Jonium et montes ubi* Mula *etiammum est, medio, aptissime situm aliorum locorum confirmat.* — f *Supra in Lectionibus e Græco translatis,* patrem monachi a via aberrasse, *ait.* — g *Indicatur iter dici. Quam procul a Monte-Leone distet Cassiana urbs, docent Tabulæ Geographicæ.*

Murimannum.

Saxonia civ.

Cassiana civ.

CAPUT IV.

Alia Miracula, mors præscita. Sepultura.

Unus ex Fratribus, nomine Joannes, monasterii ejusdem cellerarius, quadam die ad virum Dei venit, et ad genua ejus projectus, sancte pater, inquit, F supra vires meas est obedientia, quam imposuisti, et nequeo tantum perferre laborem ; quapropter paternitas tua alium provideat, qui idoneus existat ad exercenda monasterii hujus officia. Sentiens autem B. Lucas per Spiritum sanctum, quod in monachum esset futurum, persevera, inquit, fili, quia, in brevi tempore invitus cessabis. Non post multum igitur elephantia percussus, jacebat omnium oculis miserandus. Post sex denique menses, quibus in hac misera infirmitate languit, projecit se ad pedes S. Lucæ dicens cum lachrymis : Miserere mei, Pater sancte, et propitiare istius miseri cadaveris, quod tam dura peste vastatur. Confido enim, quia a Deo quidquid poposceris, dabit tibi. Sanctus autem Lucas multa pietate commotus, in lacrymas affluxit : et ad ecclesiam concurrens, iconam sanctæ Dei Genitricis devotissimo amplexu arripuit, et diutius cum silentio orationem fudit. Deinde accedens ad miserum, vestibus expoliavit, et cum fiducia oleo lampadis jam dictæ Dei Genitricis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti totum corpus perunxit : et statim veluti squammis per minutias excoriatus, ita sanus factus est, ut nullum illius morbi remaneret vestigium. Fratres autem tanti viri virtute gaudentes, glorificabant Deum.

Claret spiritu prophetico

elephantia correptum sanat :

22 Jam

EX MSS.

22 Jam vero fama Sancti latere non poterat, sed circumquaque concursus virorum ac mulierum ad eum fiebat, et quibuscumque languoribus laborabant, meritis ejus et precibus salvi fiebant. Quidam monachus a Mercuria civitate longo jam tempore a dæmonio pervasus, ad monasterium viri Dei deductus est, et per totam noctem vexatione dæmonis furiatus, mane orationibus justi, cum fœtidissimi fumi effusione mundatus est.

energumenum liberat :

23 Præterea dum sanctissimus Dei famulus Lucas octogesimum monachatus sui superans annum, jam perfecto maturoque commissi talenti lucro, decrepitæ senectutis pene a nativitate centesimum contigisset annum, accersito quodam monacho suo, nomine Theodoro, innocenti et simplici viro, sanctoque Sacerdote Euthymio, dissolutionis suæ prophetiæ spiritu prævidens diem, fratribus ait : Filii mei carissimi, disponere cogor domui Dei, quia tempus resolutionis meæ instat. Te ergo, Frater Theodore, super filios, quos dedit mihi Deus, pastorem et hæredem eligo. Vigila ergo super gregem tibi commissum : nec timeas sub tanto pondere, quia Dei auxilio et fratris tui Euthymii sustentaberis solamine. Hæc et his similia sanctus senex Fratribus enumerans oravit, et ad corporis quietudinem caput in lectulo reclinavit. Hæc omnis Fratrum congregatio audiens, amissione tanti thesauri perterriti, inter spem tamen ac metum suæ salutis positi, aiunt : Forsitan, Pater noster, non est ad mortem hæc tua infirmitas, sed potius consueta ad tempus corporis tui molestia : necessarius adhuc nobis supereris. Deoque donante reservaberis. Quibus venerabilis senex respondit. Nequaquam, filii mei, nequaquam ultra ad istius miserrimi mundi agones reservabor : quod et ipsa ætas decrepitæ senectutis mea vetat, et pius Rex Regum ad misericordissima remunerationis suæ præmia me vocare dignatus est.

mortem prædicit :

successorem statuit :

B

24 Noctem illam totam cum Fratribus pervigilem ducens, orationibus institit : in crastinum ac si nullius molestiæ ægritudinem pateretur, in pedes constitit, et proprio gressu sanctam Ecclesiam intravit, ac missarum solemnia instans devotissimus, Dominici Corporis, etiam et Sanguinis viaticum sumpsit : et congregatis totius cœnobii Fratribus sanctæ pacis osculum dedit : verbum etiam exhortationis, quod semper habere in ore consueverat, ad memoriam revocavit. Videte, inquiens, filii, cui vos devovistis, et ejus jugum suave super vos suscepistis, quia Domino Christo placere non potestis, nisi pleno affectu scandala mundi contempseritis : non sit inter vos verbum scurrile vel otiosum, non aliqua discordiæ zizania : sed habete pacem in vobis et vinculum caritatis, ut habitet inter vos Spiritus sanctus. Confido enim in Deo meo, quia semper vobiscum ero, etiam post obitum.

sacro viatico munitur :

D

25 Convenerat igitur ad tam sanctum spectaculum gloriosa turba monachorum, beati viri excessum, cum magno mœrore expectantium. Hi itaque audientes tam sanctam admonitionem et felicem provisionem, cum magnis fletibus irruebant super eum, deosculantes Angelicam faciem ejus. Jam enim Dominus in quamdam resurrectionis spem eum transformaverat. Nam in vultu ejus quædam spiritualis reverentia apparebat. Interea inter psallentium monachorum fletus, et inter sanctorum Angelorum expectantium choros, sancta ejus anima de corpore exivit *b* tantusque odor suavitatis omnes qui aderant replevit, ut omnia aromata sua mira fragrantia superaret.

sancte moritur, suavissimo odore relicto :

b

26 Frater autem quidam validæ febris frigore conquassatus, ad sancti viri transitum de longinquo occurrens, jam defunctum reperit, qui statim in oscula sancti corporis cum lacrymis irruens, sanus surrexit.

febrim pellit :

E

27 Successor vero sancti viri Theodorus cum Sacerdote Euthymio, et beato illo qui aderat monachorum cœtu, qui ad tam beatum funus convenerant, curantes sanctum corpus, illud intra ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in loco ubi cella ejus primum fuerat, cum summo honore et reverentia reposuerunt. Quo in loco præstantur ejus beneficia omnibus ex animo et fide eum requirentibus, usque in c hodiernum diem. Celebratur autem dies transitus ejus die prima Calendarum Martii, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen. *d*

sepelitur.

c

d

a Apud Cajetanum additur, ejus virtutis odore diffuso. — *b In lectionibus additur* Kalendis Martii, *apud Cajet.* sub horam sextam, *ad est, circa meridiem.* — *c Sæpe formulæ conclusionis similes postea adjecta. Auctor videtur textus oculatus fuisse.* — *Qua postmodum occasione corpus in civitatem Montem-Leonem delatum sit, usquam prodatur.*

DE S. BERTRANDO, SIVE BELTRAMO
IN TERRITORIO PATAVINO.

C

F

I MARTII

Fontanivæ in ditione Patavina,

Cittadella *oppidum est territorii Patavini*, perlautum, nobile, frequens, et opulentum, *ut de sua quidem ætate scribit Leander Albertus : utque Bernardinus Scardeonius lib.* 1 *clas.* 1 *pag.* 17, pulcherrimum, mœnibus ac fossa in orbem circumdatum, cum duabus fortissimis turribus. *Quibus consentunt quæ Angelus Portenarius, de Patavii felicitate lib.* 2 *cap.* 10 *tradit, qui et his mille passus Cittadella distare ait pagum* Fontanivam *ad* Meduacum *majorem, qui nunc* Brenta *dicitur : ubi olim castellum fuit, quod anno* MCCXXVIII *Patavini everterunt. In eo autem pago idem hic testatur corpus asservari* B. Beltrandi, *ex nobilissima familia Orenga, jam extincta. At lib.* 3 *cap.* 1 *rursum* Fontanivam *recenset inter* LXX *loca ditionis Patavinæ, quæ olim communita rerp. aut privatorum sumptu fuere. Libro* 9 *cap.* 49 *Ecclesias enumerans subjectorum Cittadellæ pagorum, hæc inter alia habet :* Fontaniva B. Beltramus, parochia.

2 *Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ et in generali Calal. Kalendis Martii cum assignat, ac pagum illic* Fontanicum, *hic* Fontanicam *vocat, Scardeonius* Fontaninam. *Ferrarius dein, natione Alemannum fuisse scribit, eumque in Italiam peregrinum venisset, in dicto pago ægritudine correptum, pie e vita migrasse, ibidemque conditum, atque hac die celebrari ejus memoriam : non item in Ecclesia Patavina, cujus tamen e monumentis ista acceperit : Acta autem illius desiderari.*

I Martii colitur S. Bertrandus,

e Germania peregrinus,

DE S. RUDESINDO
EPISC. DUMIENSI, CELLÆ-NOVÆ IN GALLÆCIA,
Commentarius prævius

§ 1. *Varia Acta S. Rudesindi. Cultus sacer. Reliquiæ in variis Ecclesiis.*

ANNO DCCCC-LXXVII, 1 MARTII

S. Rudesindus a Cœlestino 3 Sanctis adscriptus.

Inter præstantes Benedictinæ familiæ Heroas, qui decimo Christi seculo Hispanios illustrarunt, eminuit S. Rudesindus, *sive* Rodesindus, *vulgo* Rosendus, *natalibus regiæ stirpis et Episcopali dignitate clarus. Eum ob vitæ innocentiam rex præclare gestas, ac miraculorum frequentium cœlestibus dignum honoribus, Sanctorum catalogo adscripsit Cœlestinus Papa* III *anno Pontificatus sui* V, *Christi* MCXCV, *cum ducenti et octodecim post ejus mortem essent anni elapsi. In Bulla Canonizationis meminit Pontifex libri de rebus a B. Rudesindo gestis conscripti : quem asserit* se legisse, cum in inferioribus constitutus negotiis, Sedis Apostolicæ in Hispaniarum regnis Legati titulo frueretur; *tunc Caramalis, Hyacinthus nomine, missus ob Alexandro* III *Pontifice anno Christi* MCLXXI *ad sopiendas quasdam controversias, inter Alphonsum* VIII *et Ferdinandum* II *Legionis Reges exortas : quod feliciter anno* MCLXXIV *peractum ferunt.*

B

2 Acta S. Rudesindi, (*seu librum de rebus ejus gestis, a Pontifice lectum*) *asserit Tamaius Salazarus in suo Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii*, in famigerato Cellæ-novæ monasterio, *de quo infra agemus*, adservari : quorum copiam, licet diu a se expetitam, *conqueritur* assequi se non potuisse. *Partem tamen eorum edidit*, ex pervetusto Breviario Compostellano, vitellinis exarato membranis, partem ex codice antiquo, patrio idiomate circumscriptam, extraxit, Latinamque fecit. *Quæ et nos prælo paraveramus. Verum ut prima monumenta assequeremur, orexis est excitata. Ergo RR. PP. Michaelis Godella in obsequio Serenissimæ Reginæ Madriti degentis et Francisci Cachupin, Provinciæ Castellanæ, sub qua collegia Gallæciæ continentur, Societatis nostræ Præpositi Provincialis; quam alibi experti eramus, benevolentiam imploramus. Hic R. P. Gabrielis de Henao, sacræ Theologiæ Professoris emerito, in Collegiis Ovetensi, Vallisoletano et Salmanticensi : ac pluribus editis libris celeberrimo commisit eam curam. Is hinc ad nos Vitam misit et miracula MSS. tam Latina quam Hispanica cum epistola Salmanticæ scripta* X *Novemb. anno* MDCXIII, *indicatque se illa*, Deo favente citius obtinuisse, quam sperarat, idque singulari beneficio Reverendissimi P. M. F. Mauri de Somoza, Qualificatoris Concilii sancte generalis inquisitionis, Abbatis Salmanticensis Collegii S. Vincentii, Magistri Generalis Ordinis S. Benedicti, Cathedratici Scoti in Academia Salmanticensi, dignissimique monasterii Cellæ novæ filii, qui sua auctoritate movit Reverendissimum ejus conventus Abbatem, ut quæcunque Acta S. Rudesindi in archivo extarent, quam citissime dignaretur transmittere. *Ipsis autem Actis sub finem ista adscripta sunt* : Correspondet suo originali, quod asservatur in nostro monasterio S. Salvatoris de Cella-nova die XXIV Octobris anno Domini MDCXIII. Fr. Bernardus Possadas Abbas S. Salvatoris de Cella nova. F. Gabriel de Zevellos Præpositus monasterii. Fr. Franciscus Garcia monasterii Bibliothecarius. *Quæ hic indicare, et quam hisce Septem viris debemus grati animi testificationem, declarare æquum duximus.*

eius Vitæ olim scriptæ, neque Tamaius Salazarus edidit

a reliqua assumus extra ad nos missa,

Latina et Hispanica,

a clientibus hoc coenobio comparata :

C

3 *Erant hæc Acta jam more nostro suis Notationibus adaptata, et brevi subjicienda præla; cum ecce eadem accipimus ab Eximio et admodum Reverendo Patre, Josepho Sainz Aguirra, Sacræ Theologiæ Doctore ac Professore, qui in epistola adjuncta, atque in regio monasterio et universitate Hyrachensi Benedictini ordinis,* XII *Kalend. Aprilis anno* MDCLXV *exarata, indicat se* accepisse a Reverendissimo Patre Bernardo de Posseda, Abbate insignis monasterii S. Salvatoris de Cella-nova in Gallæcia Vitam S. Rudesindi Episcopi, ejusdemque cœnobii Abbatis, et quidem omnino fideliter et ad litteram translatam ab ea, quam Magister Fr. Stephanus, quondam monachus ibidem professus, antiquis characteribus exaravit. Hanc autem longe diversam esse ab illa alia, quam Magister Ordonius composuit, et nuper transmissa fuit jussu Reverendissimi P. Generalis, Magistri Fr. Rudesindi de Murica, Regii Concionatoris, e Salmanticensi Academia. Nihilominus et hanc mitti voluisse supradictum Cellæ-novæ Abbatem, ut si forte alterutrius in itinere fieret jactura, altera saltem illarum ad nostras manus perveniret. Addit hanc longe antiquiorem esse illa alia, et in membrana vetustissima extare. Esse in ea nonnulla impolita pro ratione illius temporis, quæ tamen venerandam proferunt antiquitatem. *Hactenus ea epistola. In titulo Vita hæc antiquior dicitur* scripta per Reverendum Patrem Magistrum, Fr. Stephanum . *at posterior, ante nobis missa*, per Reverendos Patres Magistros Fratres Ordonium et Stephanum, monachos ejusdem cœnobii. *Hoc titulo moti quidam Ordonium Stephano censuerunt multo antiquiorem. Tamaius Salazar, licet nulla Acta viderit, facit tamen* Ordonium scriptorem fere sancto Abbati synchronon. *Ambrosius Morales lib.* 16 *Chronici Hispaniæ cap.* 36 *asserit facta et miracula S. Rudesindi, in volumine antiquo, et aureis fere exarato characteribus, adservari in monasterio Cella-nova, ac librum de vita ejus conscriptum attribuit Ordonio, alterum de miraculis Stephano. Verum ex Prologo constat unicum atque eumdem auctorem, et quæ in vita ab eo gesta libro primo; et miracula post mortem patrata, libro secundo scripsisse : quem cum Actis antiquioribus judicamus fuisse* Stephanum, *non tamen S. Rudesindo synchronon, sed ducentis circiter annis eo juniorem. Hinc in eodem Prologo cum se asserat miracula legisse, non dubitamus, quin etiam Acta olim exarata habuerit, quæ omnia suo stylo collegit, et duobus libris distinxit. Miraculum primum contigit imperante Alphonso I Ferdinandi Magni filio, qui ab anno* MLXV *usque ab annum* MCIX *regnavit. Asserit autem scriptor se illud miraculum ex relatione seu traditione Fratrum Cellæ-novæ didicisse. At mox narrat alterum, quod retulerant sancti viri, qui præsentes fuerant : uti reliqua duobus prioribus capitibus infra relata. Dein capite* III *indicat, quomodo ipsemet a studiis aversus, et ope S. Rudesindi emendatus, habitum monasticum in Cella-nova susceperit, et quæ suo tempore miracula contigerunt describit capite* III *et sequenti. Et hæc tam Vita quam Historia miraculorum extabat, cum Hyacinthus Cardinalis, postea Cœlestinus Papa III, eorum in Cella-nova circa annum* MCLXXI *aut non multo post adesset, et Rudesindi, jam tum Beatis adscripti, sacrum corpus elevaret. Concluditur autem illa pars Miraculorum num.* 30 *his verbis :* Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

eadem iterum ex antiquiore autographo submissa

E

scripta a Magistro Stephano, ibidem monacho,

et in libros 2 distincta.

F

4 *Quæ lib.* 3 *sequuntur miracula, postremus ab Ordonio scripta cum aliquo Prologo, in quo indicat corpus* B. Rudesindi in Mariæ Dei Genitricis ecclesia requiescere; *scilicet eo recenter translatum, cum ante prope*

miracula libri 3 adjuncta a Magistro Ordonio,

ecclesiam

A *ecclesiam S. Petri esset sepultum. Dein omnia numero plurali explicat, quæ hactenus erant numero singulari narrata. Demum Ordonius, cui hanc partem tribuimus, vixit sub finem seculi* XII, *quando sub Alphonso Rege filio Ferdinandi II, indicat se ultimum miraculum num.* 42 *relatum, scripsisse. Et certe Ambrosius Moralez, loco supra citato, arbitratur Ordonium esse eumdem, a quo conscriptus liber, cui titulus* Expomonogeron; *additque eumdem adhuc extare in monasterio Cella-nova, esseque similem Rationali divinorum officiorum ab aliis vulgato, atque ad ejus calcem hoc distichon legi:*

Ordonius librum per Christum condidit istum,
Isidenis annis septem supra mille ducentis.

ibidem Priore. *Incidit hæc Æra* MCCXXXVII, *ut etiam advertit Morales in annum Christi* MCLXXXIX, *quando Ordonium fuisse illius cœnobii monachum et Priorem, legi in principio libri monet idem Morales: qui suis lucubrationibus res gestas S. Rudesindi inseruit: quod post eum et alii fecerunt; Joannes Marietta lib.* 3 *Historiæ Sanctorum Hispaniæ cap.* 64 *et* 65, *Maurus Castella Ferrerus lib.* 2 *Historiæ Compostellanæ S. Jacobi cap.* 12, *ubi ingenue affirmat, se post S. Jacobum præ reliquis Cœlitibus maxima animi propensione erga S. Rudesindum*

Alia Acta scripta Hispanice, B *ferri, utpote qui eam historiam scripsit, cum militiæ regiæ in ditione Cellæ-novæ et agro Auriensi, ubi natus erat, præesset. At fuse lateque tum historiam fundationis et antiquitatum monasterii Cellæ-novæ, tum res gestas S. Rudesindi deduxit Antonius de Yepez tomo* 5 *Chronici generalis Ordinis S. Benedicti, ad annum Christi* 935, *ubi a folio* 6 *ad* 36 *sub variis singula capitibus distinguit, ac S. Rudesindum inter illustriores Sanctos Hispaniarum recensuit, ejus effigie in singulorum librorum fronte inter præcipuos Benedictum Ordinis expressa.*

et Lusitanice: *Lusitanico etiam sermone eam relati auctores Hispanice scripserunt) ejusdem Rudesindi Acta vulgavit Rodericus da Cunha Episcopus Portuensis, dein Archiepiscopus Braccarensis, in Historia seu Catalogo Episcoporum Portuensium par.* 1 *cap.* 13.

5 *Tamarus Salazar in Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii hoc eum encomio celebrat:* Cellæ Novæ in Gallæcia S. Rudesindi monachi, Episcopi Iriensis

publica illius veneratio, 1 Martii, et Dumiensis, qui celebris operatione virtutum, celebrior claritate miraculorum, et celeberrimus evidentia sanctitatis, obdormivit in Domino. *Ilion, Menardus, Dorganius in Martyrologiis Benedictinis ista habent:* In Hispania S. Rudesindi Episcopi, sanctitate et miraculorum gloria conspicui. *Ruscelinus prolixiore cum encomio celebrat. Benedictini regnorum Portugalliæ ex Breviario Conimbricæ anno* MDCVII

C *excuso recitant officium* XII *lectionum, quarum quatuor desumptæ sunt ex antiqua Vita. De eodem agit in Hagiologio Lusitanico Georgius Cardosus qui in officio Sanctorum Lusitanorum inter Confessores Pontifices in hymno ad Sextam eumdem venerantur, Joannes de Sanclemente Archiepiscopus Compostellanus, inter festa propria diœcesis anno* 1596 *edita, mandavit sub ritu semiduplici celebrari ollicium Kalendis Martius de Rudesindo Episc. et Conf. eo quod fuerit Archiepiscopus Compostellanus. Secundum Ordinem recitandi divini Officii per Hispanias, Madriti sæpius editum, in Mendoniensi diœcesi officium simplici colitur, ut in Ecclesia Compostellana die sequenti, et tertio Martii in diœcesi Astoricensi. Kalendis Septembris celebratur memoria prima Translationis apud Tamarum his verbis:* Apud Cellam-novam, cœnobium Ordinis S. Benedictini in Gallæcia, Translatio sacrorum pignorum S. Rosendi Episcopi, quæque ibi nostrum Abbatis, quæ ab Hyacintho S. R. E. Cardinale et per Hispanias Sedis Apostolicæ Legato, post Pontifice Maximo, nomine Cœlestino III, solemni apparatu et regali pompa recipitur executa.

item 2 et 3 Martii,

et 1 Sept. ob Translationem.

6 *Inter viros Apostolicos, qui a SS. Petro et Paulo Episcopi ordinati, in Hispaniam ad fidem Christi proseminandam missi sunt, S. Torquatum Accitanæ Coloniæ Apostolum, numerari diximus Kalendis Februarii, ad Vitam S. Cæcilii Episcopi Eliberitani; iterum ad Idus Maias, quo die S. Torquatus aliique etiam Tabulis Romani Martyrologii sunt inscripti, plenius dicturi. Hujus Sancti aliquæ reliquiæ olim adservatæ fuere in ecclesia ejus nomini dicata, ac Columna S. Torquati appellata, ad ripam fluminis Limiæ in limite hodierno Gallæciæ et Lusitaniæ. Cujus loci potestas dominatioque cum ad familiam S. Rudesindi spectaret, curavit is illas reliquias ad Cellam-novam, monasterium a se fundatum, transferri. Una eademque postmodum veneratione reliquias SS. Torquati et Rudesindi coluerunt monachi Cellæ-novæ, quorum Abbas quadragesimus septimus Claudius Tenorius curavit magni pretii capsam argenteam fieri, inclusitque sacras reliquias SS. Torquati et Rudesindi, easque solenni institula supplicatione Kalendis Martii* MDCI *summo altari imposuit. Duo integra ossa horum Sanctorum liberali donatione eorumdem Cellæ-novæ monachorum, eodem anno die* XXIX *Martii Compostellum delata sunt, summa, uti par erat, magnificentia ab Archiepiscopo Joanne de Sanclemente atque Ecclesiæ Cathedralis Canonicis exceptæ. Interfuere hanc institutæ supplicationi omnes urbis totius Clerici et* E *monachi: adhibita rara atque excellens musica, et arcus triumphales, non absque magnis sumptibus erecti. Sunt etiam utriusque Sancti aliquæ reliquiæ in Ecclesia Auriensi, in cujus diœcesi est Cella-nova extructa: in hujus monasterii sacrario adservatur S. Rudesindi mandibula theca argentea inclusa. Quæ omnia fusius narrantur a Mauro Castella Ferrero, qui dictæ Translationi Compostellanæ interfuit. At post ejus opus excusum, Mindonium aliquæ S. Rudesindi reliquiæ magna cum solennitate delatæ sunt anno* MDCXIV, *ubi festum ejus hisce Kalendis Martii religiose celebratur. Legendum caput* 4 *historiæ Yepez, et in hujus Appendice Diploma septimum.*

S. Torquati Ep. ossa Cellam-novam delulit S. Rudesindus:

utriusque reliquiæ an. 1601 *translatæ:*

S. Rudesindi aliquæ sunt Compostellæ.

Auriæ,

et Mindonii.

§ II. Stirps regia S. Rudesindi. Hujus majores, fratres, posteri. Ecclesia Compostellana dedicata.

Illustri Regum Ovetensium familia ortum Rudesindum tradunt passim scriptores, illorumque insignia regia ad tesseram hujus familiæ gentilitiam translata. Dicuntur insignia Froylæ primi Regis in cœnobio Samonensi adservari, Alphonsi Casti in Ecclesia Ovetensi, et Ranemiri I in basilica Naurantii; easque exhiberi Crux rubra interpositis litteris Græcis A et Ω. Pro hisce litteris tesseræ S. Rudesindi, quæ in porta ecclesiæ Cellænovæ adhuc visuntur, circinum ac speculum habent, quibus aiunt compositionem vitæ et mensuram actionum cum morum dispositione, et rerum gestarum exemplis denotari. Sed hæc genealogicæ scientiæ studiosi curiosius expendent. Patrem suum S. Rudesindus in Testamento Gutterium appellat; *Morales, Marietta, da Cunha aliique,* Guttierrum Ariam; *Sanovallius Gutterium Mendez, pro hoc cognomine Yepez cum Ordonio in Vita,* Menendez scribat, *et* Hermenegildum interpretatur, *vocatque* Guttierrum Menendez de Arias. *Arum paternum ex quadam S. Rudesindi scripto asserit Morales,* Comitem Hermenegildum esse, consanguineum Alphonsi Magni Regis, ejusque aulæ supremum Prælectum: *imo, ut alii habent, fuisse* supremum militiæ Ducem, *et* Capitaneum generalem, *appellarique* Hermenegildum Menendez, *sive* Guttierrez, *qui* Vitizam Ducem, Domino Adefonso Regi et Domino Scemenæ Reginæ annis septem rebellem, apprehendit, et Regi in urbe Ovetensi, ut tulit, quando omnem terram, quam is obtinebat, Regis donatione accepit, *ut ea pluribus narrata leguntur apud Yepez in Privilegio confirmationis, monachis Cellænovæ*

S. Rudesindus ex Regum Ovetensium prosapia:

F

ejus pater:

avus,

D

A *novæ anno* MXV *ab Alphonso* V *Rege Catholico concesso, et in Appendice tomi* V *ejusdem Yepez num.* 6 *excuso.*

8 *Templum Compostellanum sub dicto Alphonso Magno dedicatum fuisse auctor est Sampirus Episcopus Astoricensis : cui solennitati interfuerunt* Hermenegildus, *alii* Ermenildus Tude et Portugallæ Comes, et Arias filius ejus in Minio Comes, *sive ad Minium fluvium : in qua ditione ab S. Rudesindo ejusque matre est Cella-nova extructa. Tempus in Privilegio Consecrationis ab eodem Alfonso dato ita indicatur :* Æra, *scilicet Hispanica*, congruit novies centena, sexies sena addito tempore uno. *Et in Privilegio Donationis, dicitur* facta Donationis charta die consecrationis templi Nonas Maii anno XXXVI regni religiosi Principis Adefonsi Æra DCCCCXXXVII, *quæ convenit in annum Christi* DCCCXCIX, *quando cyclo Solis* XII *littera Dominicali G* Nonæ Maii *inciderunt* in feriam secundam, *et apud Sampirum, et in privilegio Consecrationis indicatam. Eamdem Dedicationem Nonis Maii* inscripsit *Martyrologio Hispanico Tamaius Salazar, additque Acta consecrationis ex Sampiro et Privilegiis Regis jam indicatis. Ambrosius Morales lib.* 15 *cap.* 25, *eumque secutus Baronius, ad annum nongentesimum dictam Dedicationem referunt, ratı interim cum aliis passim* B *scriptoribus facultatem peragendæ Dedicationis indultam ab Joanne* VIII *Pontifice Romano, cujus epistolis apud Sampirum apponitur Æra* DCCCCVIII, *uti Concilio Ovetensi Æra* DCCCCX, *quod transactis* XI *mensibus post dedicatum Ecclesiam Compostellanam inceptum scribit Sampirus, ac* XVIII *Kalend. Julii absolutum : additque* congregato magno exercitu, ac triennio peracto, Æra DCCCCLX urbes desertas et jussu Regis populatas : *quæ cum magna annorum confusione asseruntur. Morales et Baronius Concilium illud, quo Ecclesia Ovetensis dignitate Metropolitana aucta est, referunt ad annum* DCCCI, *quo putarunt Joannem* IX *constitutum Pontificem, cujus initium ad annum* DCCCXCVII *tradunt Carolus Sigonius lib.* 6 *regni Italiæ, et Alphonsus Ciaconius in Vitis Pontificum, ad annum sequentem Hieronymus Rubeus lib.* 3 *Historiæ Ravennatum : ut ex epistolis videntur a Joanne* IX *scriptæ fuisse, quæ solum in Appendice post alias Joannis* VIII *epistolas num.* 309 *et* 310 *absque ulla temporis aut anni notatione leguntur. Hæc de tempore dedicatæ Ecclesiæ Compostellanæ, cui adfuerunt pater et avus S. Rudesindi, Comites circa annum nongentesimum illustres. Interfuit inter* XVII *Episcopos Nunstus Conimbricensis post urbem Mauris ereptam constitutus, cum aliis Episcopis ibidem relatis.*

C 9 Comes Gutterius, *ut asserit Tamaius Salazar in Vita Rudesindi a se composita*, cum Rege Ranemiro, Ordonii Regis filio, apud Colimbriam fertur in expeditione fuisse, *quando* conjux ejus Ildaura ab Angelo prænuncia fuit se concepturam filium, *scilicet S. Rudesindum. Verum hic Rex debet fuisse* Alphonsus III, *seu* Magnus, *Ordonii Regis filius, qui huic successit anno* DCCCLXII, *et postquam regnasset annos fere quinquaginta, mortuus est anno* DCCCC *aut sequente, quo regnante natus est S. Rudesindus anno* DCCCCVII. *Hic* matrem suam Ildauran, *alias* Ilduaram *dictam, vulgo* Aldaram, *agnoscit in suo testamento. Ejus Vitam inter sanctas et illustres feminas Lusitaniæ edidit num.* 53 *Ludovicus dos Anjos, et diploma aliquod signatum anno* DCCCXXV *asserit in Monarchia Lusitanica extare hisce verbis.* Tempore illo, quo Comites Guterres Arias et Cometissa Aldara tenebant Portucula et terras de Sancta-Maria. *Elogium hujus Aldaræ concinnavit etiam Yepez tomo* 5 *ad an.* 858, *cap.* 4, *ubi ejus epitaphium in ecclesia Cella-novæ tradit ejusmodi a S. Rudesindo filio erectum :* Degit hic humatum Ilduaræ confessæ sanctum corpus, conditum a Rudesindo Episcopo prole sua, tertio decimo Kalend. Januarii Æra XCLXXXI, *Æram dein interpretatur*

DCCCCLXXXI, *quæ incidit in annum Christi* DCCCCXLIII. D
Ferrerus sepultam ait in arcu parieti oratorii S. Joannis Baptistæ imposito, ante altaria Deiparæ Virginis et ejusdem sancti Præcursoris, ad latus epistolæ. S. Rudesindus fatetur se una cum genitrice sua Ildaura construxisse *illud monasterium, quam post obitum mariti inter Conversas Benedictinas, quas tunc* Confessas *dictas ferunt, habitum monasticum assumpsisse addunt Yepez et Anjos, forsan in vicino monasterio S. Mariæ de Villa-nova, cui Adosinda filia ejus, ac soror S. Rudesindi, Abbatissa præfuit : eamque cum matre in oratorio Cellæ-novæ sepultam tradit Moralez, qui utramque in sacra habitam veneratione addit. Præfatis parentibus natus S. Rudesindus* patrem spiritalem, *uti ipsemet testatur, habuit* Savaricum Episcopum Dumiensem, *quem infra ostendimus floruisse anno* VI, XIII, XIV *et* XVIII *post nongentesimum. Nomen, ut arbitramur, gentilitium adeptus, cum inter Comites Alphonsi Magni apud Sandovallium pag.* 280 *aliquis* Rudesindus Gutierrez *reperiatur, ejus forsan proavus. Viventibus non solum parentibus, sed avo etiam Hermenigildo, adolevisse eum colligimus ex Alphonsi* V *Privilegio, supra indicato : in quo ista junguntur :* Post obitum vero supradicti Regis Adefonsi confirmavit filius ejus Rex Dominus Ordonius ad præfatum Ducem Ermenegildum : post obitum autem Domini Ordonii Principis confirmavit eam Rex Dominus Ranimirus ad Ducem Dominum Gutierrem Ermenigildi filium. *Mortuo Alphonso Magno anno Christi* DCCCCXI, *successit filius Garcias, ac post triennium vita functus regnum Ordonio, alteri Alphonsi filio, reliquit : qui ad annum usque* DCCCCXXV *vixit, ac successores habuit primo Froilanum fratrem anno uno ac duobus mensibus, tum filios, Alphonsum* IV *ad annum* DCCCCXXXIII, *dein Ordonium* II, *cujus regni principio Gutterius pater S. Rudesindi videtur e vivis abivisse, ac mater Ildaura aliquamdiu vidua et quidem in monasterio vixisse, mortua anno* DCCCCXLIII *die* XX *Decembris.*

10 *Fuere S. Rudesindo duo fratres Munius Guterrius, et Froilanus Guterrius, qui cum Adosinda sorore, illius donationes confirmarunt, et testamento subscripserunt : quibus sororem alteram, Ermesendam nomine, addit Yepez cap.* 4. *Diplomati donationis Ecclesiæ Ovetensi ab Ordonio* II *factæ apud Sandovallium inter alios subscribit Æra* DCCCLII Numius Guterrius, *forsan patruus S. Rudesindi : nam tunc avus Hermenigildus Gutterius adhuc vivebat, cui plures fuisse filios, quibus suas possessiones divisit, testatur in citato Privilegio Alphonsus* V. *Quos ex illis obtinuit* Gutierrus Menendez, iterum divisit duobus filiis suis, Domino Rudesindo Episcopo et fratri ejus Froylano Duci : alius autem filiis suis dedit in partes alias suam hæreditatem, sicut et istis duobus supra nominatis. Obtinuerunt autem Dominus Rudesindus Episcopus, et frater ejus supra nominatus Froyla, cunctis diebus vitæ suæ, nullum alium hominem ibi hæreditatem possidentem præter ambos germanos : et dum venerunt ad extremum diem, quæ cunctis viventibus irrevocabiliter hæreditas est, reliquerunt ipsas hæreditates mandationem in jure monasteriorum suorum Cellæ-novæ et Villæ-novæ, nullum illis hæredem vel possessorem ibi relinquentes. *Præfatum Privilegium Alphonsi* V *sub hujus imperio* ordinavit Magnus Comes et Dux Menendus Gundisalviz, ex semine supra memorati Hermingildi Comitis et neptis supradicti Pontificis S. Rudesindi; *forsan ex fratre ejus Munio, sive Nunio Gutterrez prognatus : cujus industria et protectione, Rege omnem favorem præstante, possessionem bonorum suorum, quorum varia erepta erant, Abbas Mamillanus S. Rudesindi successor recuperavit.*

11 *Eminet antiqua nobilitate apud Hispanos domus*

intersunt dedicationi ecclesiæ Compostellanæ anno 899.

an Joannis 8 *Papæ auctoritate.*

an potius Joannis 7 *facta :*

Ildaura mater,

hortata sancte anno 943

S. Rudesindus

sub parentum cura adolescit : E

ejus fratres, sorores,

ex mss.

nepos.

A *seu familia Ribera, cujus originem deberi Gallæciæ, atque indicatæ hactenus stirpi S. Rudesindi, indicant Castella Ferrerus, eumque secutus Alphonsus Lopez de Haro lib.* 6 *Historiæ Genealogicæ Nobilitatis Hispanicæ cap.* 7, *ubi foliis novem varios Duces, Marchiones, Comites aliosque nobiles Heroas hujus familiæ producit. Joannes Ribera Archiepiscopus Valentinus, et Patriarcha Antiochenus anno* XI *hujus seculi vita functus, ex hac S. Rudesindi stirpe se prognatum gloriabatur teste Ferrero. Res gestas et eximias virtutes hujus Antistitis singulari libro complexus est Franciscus Escriva Societatis nostræ Doctor Theologus.*

Familia Ribera, e stirpe S. Rudesindi prognata.

§ III. *Rudesindi Episcopatus Dumiensis alius a Mindoniensi constituendus.*

Olim prope Bracaram Episcopi Dumienses,

Quos *S. Rudesindus obtinuerit Episcopatus quotve eos annis administraverit, variant auctores. Ipse Sanctus, passim, ut infra constabit, semet* Episcopum Dumiensem *appellat : sed quo loco ea Dumiensis Sedes tunc temporis fuerit, inter scriptores haud satis exploratum est. Fuit* Dumium *monasterium haud procul Bracara antiquæ Galliæ Metropoli nunc Portugalliæ inclusa, seculo Christo sexto extructum, et Episcopali Sede decoratum a* S. Martino, *dein Metropolita Bracarensi, cujus Acta dumus* XX *Martii, die ejus natali : Successores ejus in Sede hac Dumiensi ex antiquis conciliis hi colligunntur :* Joannes, Benjamin, Germanus, Pimenius, Recimirus, Avianchimarus, Fructuosus, Vincentius. *Ex his* Fructuosus *factus Archiepiscopus Braccarensis, et Sanctis adscriptus colitur* XVI *Aprilis.* Vincentius *interfuit Concilio Toletano* XV *sub Eqicano Æræ* DCCXXVI, *anno Christi* DCLXXXVIII. *Num hic vixerit usque ad irruptionem Mauvorum, num alius eidem ante subrogatus fuerit, incertum est.* Æra DCCLIV *(annus is est* DCCXVI) captas a Mauris Ulyssiponem, Conimbricam, Bracaram, Aurium *et vicinas urbes, ex antiquis monumentis tradit Sandovallius in Rege Pelagio.* Fugisse eo tempore monachos Dumienses in Asturicos montes, ac non longe a Mindoniensi urbe, aliud extruxisse monasterium, etiam Dumiense vocatum, ac S. Martino ob aliquas eo reliquias delatas dedicatum, *tradit ex Rocrica de Acuna tomo* 1 *Historiæ Braccarensis cap.* 75 *Tamaius Salazar ad diem* 3 *Febr. ubi de Inventione reliquiarum S. Martini Dumiensis agit. Probare autem Acuniam ait ex autographo donationis, quam fecit Apala nobilis et devota femina cœnobitis et Theodomiro Episcopo, in honorem S. Martini, cujus reliquiæ nonnullæ esse in Mindonio et Dumiensi Sede Provincia Gallæciæ. At Tamaius ad* XXI *Octobris,* Theodomirum *inter* Episcopos Britonienses et Mindonienses *decretum tertium collocat ad annum* DCCCLXXX, *et S. Rudesindi successorem : ad cujus Acta hisce Kalendis Martii conatur persuadere* Episcopos Dumienses *illis temporibus alios a* Britoniensibus et Mindoniensibus *non fuisse.*

an ob persecutionem Saracenorum postea in Asturias fugerint ?

B

C

an facti Mindonienses et Britonienses Episcopi :

43 *Res hæc parem curanda est. Ac primo* Britonienses Episcopos *ante irruptionem Mauvorum varios extitisse ex Concilio certum est. Ejus secundo* VI *et* VII *subscripserunt* Maltosus, *seu* Mayloens, Methopus, Somna, *aut* Somanus, *et* Bela *Dei* Britoniensem Sedem ab Saracenis fuisse destructam *testatur Alphonsus Castus apud Sandovallium signato diplomate Æra* DCCCLXIII, *id est, anno Christi* DCCCXXV, *et diœcesim eam Ovetensi Episcopo, donec Sedes restituatur, commendatum. Non diu post Britonienses datus Episcopus* Savaricus, *qui ob Saracenorum persecutionem a Sede sua discessit, eamque in loco, qui Magdalenensis vocatur, fundavit, facultatem concedente Alphonso* III, *cujus ea de re diploma apud Tamaium ad* XXI *Octobris, signatum est* X Kalend. Septemb. Æra DCCCLII, *sive anno Christi* DCCCXIV. *Præerat tunc Ecclesiæ* Nicolaus I Papa, *mortuus anno* DCCCLXVII, *sub quo advertit*

Antiqui Episcopi Britonienses,

Mindonienses

10 ut ibi Episcopi :

Sandovallius in Alphonso III. *Sedem illam Britonia fuisse Mindonium translatam ; sed a* Gundisalvo, *quem Savarici successorem arbitramur, cui Pontifex eam Sedis Translationem a Rege decessori concessam approbavit. Virisse adhuc* Gundisalvum *anno Alphonsi* XXII, *Christi* DCCCLXXXVIII, *docet idem Sandovallius. Successit* Theodorindus, *et dedicationi Ecclesiæ Compostellanæ anno* DCCCXCIX, *ut supra probatum, interfuit, et a Sampiro* Episcopus Britoniensis *appellatur : quem eumdem arbitramur, qui apud Tamaium dicitur anno* DCCCLIX *adhuc vixisse. Hisce temporibus Dumiensem Episcopum fuisse seniorem* Rudesindum, *atque consecrationi ecclesiæ monasterii Vallis-Dei prope Ovetum interfuisse manifestum est ex antiqua inscriptione, ab Ambrosio Moralez lib.* 15 *cap.* 23 *edita, hac clausula :* Consecratum est templum hoc ab Episcopis septem, Rudesindo Dumiense, Nausti Commbriense, Sisnando Iriense, Ranulpho Astoricense, Argimiro Lamecense, Reccaredo Lucense, Ellecana Cæsaraugustanense, sub Æra nongentesima trigesima prima, die decimo sexto Kalendas Octobris. *Annus is erat Christi* DCCCXCIII. *Meminit hujus* Rudesindi *in Alphonso* III *Sandovallius. Tamaius Salazar ad Acta S. Rudesindi observat hunc seniorem* Rudesindum egisse Abbatem in cœnobio S. Petri Aguiano, seu de Tavora. *De successore antiquam inscriptionem dedicatæ Ecclesiæ monasterii Complutensis refert Morales lib.* 15 *cap.* 44 *cujus hæc clausula :* Consecratum est hoc templum ab Episcopis quatuor, Gennadio Astoricense, Sabario Dumiense, Frumino Legionensi et Didendo Salmanticensi, sub Æra novies centena, decies quaterna et quaterna, nono Kalendarum Novembrium. *Is est annus Christi* DCCCCVI. *Dein Æra* DCCCCLII, *sive anno Christi* DCCCCXIV Savaricum Episcopum Dumiensem, *quem dictum Sabarium arbitramur, de locatione ecclesiarum Ovetensium SS. Cypriani, Vincentii et aliarum adfuisse cum Episcopis* Hermegildo Ovetensi, Frumino Legionensi, *et* Forte Astoricensi *tradit Sandovallius in Ordonio* II. *Ab hoc Rege concessum monasterio S. Petri de Montibus privilegium anno* DCCCCXVIII *atque aliud ab Sisnando Episcopo Compostellano datum monasterio S. Mariæ Compostellano anno* DCCCXIII *confirmavit* Sabaricus, *seu* Sabargus, Dumiensis Sedis Episcopus. *Leguntur illa privilegia in Appendice Yepez tomo* 2, *num.* 18 *et tomo* 4 *num.* 11. *Successor Sabarii, aut Savarici, videtur assignari debere* Rodericus, *qui* Dumiensis Sedis Episcopus confirmavit Æra DCCCLX, *anno Christi* DCCCXXII, *privilegium ejusdem Ordonii Regis, datum apud S. Julianum de Samos, relatum apud Yepez tomo* 3 *num.* 10.

Savaricus,

Rodericus,

44 *Ex tres in Dumiensi Sede Episcopi, prædecessores S. Rudesindi, ac ejus Sedis exordio nihil præter incertas conjecturas hactenus legimus. Prima ejus Episcopatus notitia habetur in diplomate fundationis monasterii Cellæ novæ signato* VI Kalend. Octobris, anno regni Ranemiri II decimo, *Christi* DCCCLXXV : *in quo* Rudesindus *semet* Episcopum Dumiensem *scribit, et patrem suum spiritalem,* Sabaricum Episcopum *agnoscit : et mater* Ylduara hanc dotem vel confessionem filii sui Rudesindi Episcopi pronunciate confirmat. *Alterum est* Froylani fratris datum II Idus Septemb. Æra DCCCLXXIX, *anno Christi* DCCCXXXVI, *ubi* sub regimine ac tutione Patris ac germani Domini Rudesindi Episcopi, constitui templum et ædificari monasterium Cellanovense in loco a se dato præcipit. *Subscribunt et* Sarracena uxor, *et* Ilduara mater. *Dein Æra* DCCCLXXIX, *anno Christi* DCCCCXLI, *Ramirus II Reg. varias possessiones donat monasterio S. Martini de Castanneira quam donationem post Regem ejus Veracem Regnum, cum aliis Episcopis confirmat* Rudesindus Dumiensis Episcopus. *Ordonius III Rex donationes decessorum Regum eidem monasterio ratas habet, dato privilegio* Æra novies centena,

F S. Rudesindus,

cujus memoria in calendario ecclesiæ an. 938

936

941.

novies

989 A novies dena *anno Christi* DCCCCLII, *et cum aliis Episcopis confirmat* Rudesindus Dei gratia Episcopus. *Habet Yepez ea diplomata tomo* 8 *num.* 14 *et* 15. *Idem* Rudesindus Episcopus *subscribit diplomati Sancii Regis, in favorem monasterii Sahaguntini dato, Æra* DCCCCXCIX, *anno Christi* DCCCCLXI, *cujus meminit Sandovallius in hujus monasterii fundatione fol.* 49. *Demum chartæ Ossorii Guterrii fundatoris monasterii Laurentiani S. Salvatoris, post* Elvigildum Archiepiscopum Braccarensem *et* Theodomirum Episcopum Mindonensem, *subscribit* sub Christi nomine Rudesindus Episcopus Dumiensis, Sedis Celle-novensæ : *tum* Gundisalvus Legionensis *et* Sisnandus Yriensis, *idque* XV Kalendas Julias *Æra* MVII, *anno Christi* DCCCCLXIX. *Agunt de hac donatione Yepez ad dictum annum num.* 18, *et Sandovallius in examine Historiæ Compostellanæ ad historias dictorum Regum pag.* 191, *asseritque hac* Theodomirum Ecclesiæ Mindonensi tradi præfuisse Episcopum annos LXXVI. *Forsan a Theodormido non satis distinctum, quem Taimatus anno* DCCCCIX *vixisse statuit, ad annum* DCCCCLXXX, *atque hunc annum ejus Episcopatui adscribit. Verum quidquid de iis annis controversum esse potest, aliis relinquimus examinandum; hoc certum est, et Theodormidum et* B *Theodomirum eodem tempore floruisse Episcopos Britonienses seu Mindonienses quo Rudesindus* I, *Savaricus et S. Rudesindus* II *vixerunt Episcopi Dumienses. Subscripsit* Rudesindus Episcopus testamento suo XVI Kalendas Februarii *Æra* post millesimam decimaquintam, *sive anno* DCCCCLXXVII. *Dein* Kalendis Martii animam Domino tradidit.

961. *quo Theodomiri Ep. Mindoniensis :*

S. Rudesindus testamentum condit an. 977.

15 *Fuit postea* Episcopus Dumiensis Armentarius, *et subscripsit auctici privilegio Veremundi* II *Regis apud Yepez, indicata Æra* post millesimam XXVIII, *et* XXXVII, *sive anno Christi* DCCCXC, *et nono sequente. Idem videtur esse, qui dein ante memorato Privilegio Alphonsi* V *anno* MXV *subscripsit* Armentarius Episcopus Mendulhen-is Sedis præsulatum gerens. *Sed quæ hæc Sedes : Num Dumiensis, an vero Mindoniensis intelligenda? In hujus Præsulum Catalogo, sed admodum mutilo et in vicato, nulla cujusquam Armentarii mentio : sed ante reia o* Theodomiro *subditur* Munius, *dicturque ab Urraca Regina multa obtinuisse anno* MXX. *Hujus successor habetur* Suarius, *qui Concilio Compostellano a Tamato Salazar ad* X *Martii edito subscripsit Æra* MLXIX, *anno Christi* MXXXI, Britonensis et Dumiensis Episcopus. *Quanti hic potius Britonensis et Mindoniensis legendum? Certe qui proximus dicto Suario substituitur,* Gunsalvus Mindoniensis Ecclesiæ Episcopus, *confirmat privilegium donationis ab Alphonso* VI *Æra* MCXVIII, *anno Christi* MLXXX, *in favorem monasterii Sahagunt.ni factæ. Sandovallius, vir in antiquitate Hispanica cruenus sagax, in observationibus ad Historiam Compostellanam monet a similitudine vocum Mindoniensem, seu Minduniensem et Dumiensem Episcopatus pron.o errore confundi, ac S. Rudesindum nusquam legi Mindoniensem Episcopum in antiquis monumentis. En quinque Episcopos Dumienses ab anno* DCCCXCIII *ad annum* MXV, *ab eo scilicet tempore, quo ab Alphonso Magno omnia circa antiquum Dumium erant loca recuperata : et dicto anno* DCCCXCIII *cum* Rudesindo *senore* Episcopo Dumiensi *subscripserunt supra citatæ clausulæ* Naustus Conimbricensis et Argimirus Lamecensis Episcopi. *Imo cum hisce duobus interfuerunt dedicationi Ecclesiæ Compostellanæ anno* DCCCCLXXXIX *nonagesimo nono* Argemirus Bracarensis, Theodomirus Vesensis Gumadus Portucalensis *et* Didacus Tudensis. *Aderat etiam S. Rudesindus* Hermenigildus Portucalensis et Tudensis Comes : *et natus S. Rudesindus in hac Portucalensi sive Portucalensi diœcesi, patrem spiritualem habuit Savaricum* Dumiensem Episcopum. *Quia tamen Dumium monasterium erat maxime mentum, et frequenti Sarracenorum irruptioni obnoxium, videntur Episcopi Dumienses alia* D *sibi monasteria procurasse, in quibus ex reditibus monasticis alerentur. Ita Rudesindus senior dicitur Abbas fuisse monasterii Agoiani S. Petri, et S. Rudesindus sibi extruxit monasterium Cellam-novam, in qua fere vixit ac subscripsit passim* Episcopus Dumiensis *addito aliquando* Sedis Cellonovensæ. *Alia S. Rudesindo assignatur Sedes Compostellana, quam sub Sancto Rege administravit pulso Sisnando Episcopo, quod hac nobilitate fretus Ecclesiasticos reditus et facultates turpiter consumeret. Cœlestinus* III *Papa solius Dumiensis Ecclesiæ Episcopum fecit, qui etiam titulus Vitæ præponitur.*

Armentarius Ep. Dumiensis,

Mindonenses Munius, Suarius,

C Gunsalvus.

quo loco vixerit Theodomirus Dumiensis Episcopus?

VITA

Ex MSS. monasterii Cellæ-novæ transmissa.

Facta, et miracula S. Rudesindi Episcopi Dumiensis, Abbatis, Fundatoris, et Domini monasterii Cellæ-novæ ; scripta per Reverendum Patrem Magistrum Fratrem Stephanum, in eodem cœnobio monachum, et professum.

PROLOGUS.

E Mirabilis Deus in Sanctis suis, dicit Propheta David : sed multis modis mirabilis in Sancto suo Rudesindo fuit. Nam mirabilis fuit in ejus conceptione : mirabilis in baptismo : mirabilis in vita : mirabilis in morte : mirabilis post mortem. Ideo visum est mihi postquam miracula ejus legi, alia a videntibus audivi, alia a personis honestis accepi, illa omnia in codice scribere, et in duobus libris dividere; ita ut quæ in vita sua fecit, in primo inveniantur, et quæ post mortem, in secundo.

Ps. 67. 36.

Divisio Vitæ in 2 *libros.*

LIBER I
De vita ejus et obitu.

CAPUT I.
S. Rudesindi ortus, educatio, Episcopatus.

Rudesindus ex regio genere a Proceribus a nobilitatis Gallæciæ, et Portugalliæ, originem traxit : pater ejus *b* Guterre Menendez, mater ejus Ilduara vocatur. Isti in Gallæciæ partibus, et Portugalliæ prospere et abundanter procedebant : unus tamen dolor angebat, quod nati filii statim post baptismum moriebantur. Factum est autem, ut, dum Comes Guterre in bello contra Agarenos apud *c* Colimbriam, ut Dux, moraretur : Ilduara eleemosynas daret, ecclesias visitaret, jejunia faceret, preces multiplicaret, postulans cum lacrymis a Deo filium benedictionis. Ecclesia fundata erat in altitudine montis *d* Cordubæ, dedicata sancto Salvatori ; et distabat duobus milliaribus a *e* Villa-salas : in qua Comites palatium suum habebant. Illa, ut hanc ecclesiam visitaret, et divina officia audiret, in eam sine comitatu, nudis pedibus per iter asperum, cum singultibus et lacrymis assidue veniebat. Quadam die, Spiritus sancti gratia fervens, fessa ex itinere, ad altare procidens et orans obdormivit. Angelus autem Domini ei apparuit, ac eam consolabatur, dicens : Ilduara, gaude : preces tuæ coram Deo auditæ sunt : concipies, et paries filium, qui apud homines erit magni pretii, et apud Deum magni meriti. Illa expergefacta gratias Deo reddidit, et statim misit nuntium ad virum suum, ut veniret ad se : qui de revelatione certior factus, gratias etiam cum magna lætitia dedit Deo. Post aliquot dies Ilduara concepit, menses gravidationis sui fastidio complevit, et vigesima sexta die mensis Novembris peperit filium, quem vocavit Rudesindum. Parentes ob reverentiam nativitatis ejus magnas eleemosynas distribuerunt

a

b

S. Rudesindus ex regio genere,

c

pervenus votis expectatus,

F

d

e

quando hæc concepta,

concipitur mense Martio 26 *Nov.*

AUCTORE STEPHANO MONACHO, EX MSS

A buerunt pauperibus, libertatem servis dederunt : et dies illa, quæ fuit vigilia sanctorum Martyrum *f* Facundi et Primitivi, apud eos toto tempore vitæ læta et festiva fuit. Imo ipse Rudesindus in *g* testamento suo præcepit monachis Cellæ-novæ, ut omnibus futuris temporibus diem illum peculiaribus eleemosynis quotannis celebrarent.

f

g *quo eleemosynæ dein annuæ erogatæ :*

2 Meminerat Ilduara, bonum nuntium se ab Angelo accepisse ; ideo ac die conceptionis filii, ecclesiam juxta Salas cœpit ædificare : deinde Episcopos ad consecrationem vocavit, et eam sancto Archangelo Michaeli, et omnibus Angelis dedicavit. Concurrentibus autem consanguineis et amicis ad baptismum pueri, placuit parentibus, ut in ecclesia sancti Salvatoris super montem Cordubæ baptizaretur : quia mater ejus ibi de conceptu revelationem acceperat. Quæsierunt ergo magnum fontem lapideum et posuerunt super plaustrum, ut ad hanc ecclesiam sancti Salvatoris deferretur. Cum vero boves traherent fontem lapideum, plaustrum pondere confractum est, dumque servi novum plaustrum præparant ; fons baptismalis intra ecclesiam S. Michaelis nuper ædificatam inventus est. Omnes videntes prodigium, mirati sunt valde : parentes autem infantis cognoverunt, voluntatem Dei esse, ut in ecclesia S. Michaelis B baptizaretur ; et ita factum est. Lapideus vero fons baptismalis usque hodie in ea ecclesia servatur.

fonte baptismali eo usque translato,

baptizatur :

3 Rudesindus ab infantia non curabat de ludis puerorum, nec de vanitatibus mundi ; sed legem Dei meditabatur die ac nocte, quam usque adeo studuit implere ; ut de eo possimus dicere, quod nulli animum voluptati dedit, sicut Magnus Gregorius dixit de sancto Patre Benedicto. Litteras ac liberales artes faciliter didicit, et necessaria Scriptura multum profecit : in juvenili autem ætate judicium sensus ostendebat. Eloquium ejus dulce et suave mulcebat et attrahebat : verbum in ore ejus potens et efficax omnia perficiebat. Erat modestus, mitissimus et gravis, sine modestia, lætus et jucundus sine levitate, vultu placidus, statura mediocris. Adhuc in adolescentia tantum virtutibus excelluit, ut fama ejus per totam Hispaniam divulgaretur. Nota enim erat castitas ejus, modestia, misericordia in pauperes, munificentia ad amicos, pietas ad Deum, caritas ad omnes. Episcopatus Dumiensis vacavit, Clerus et populus sine dissensione Rudesindum, ut speculum virtutum, in Episcopum sunum elegerunt. Ille renitebat, dicens, se indignum tanta dignitate, et tantum onus non posse sustinere : quia vix compleverat decimum octavum ætatis annum. Sed instante Clero et populo, a Deo admonitus est, ut susciperet onus Episcopale. Positus in Episcopatu, ut luminare magnum super candelabrum, illuxit Ecclesiæ Dei. Pauperibus, et peregrinis tanquam pater erat, viduis et orphanis solatium : curam adhibuit in docendo et prædicando Verbum Dei et in corripendo pravos mores : Ecclesias augmentabat, collapsas reædificabat, Clerum animabat, omnes avertebat a vitiis, et attrahebat ad servitium Dei. Jam jam sanctus Episcopus fessum mundi pompis, et solitudinem appetens, totum se Deo tradere ex corde desiderabat. Interea aliqua monasteria construxit, ad quæ quoquam ad portum securum aliquando veniebat, et postquam in illis se dederat spiritualibus exercitiis, ad Episcopatus curam revertebatur. Ita temperabat contemplativam vitam cum activa, ut aliquando Mariæ, aliquando Marthæ se daret.

addictus studiis,

eloquens, omni virtute ornatus,

creatur invitus Episcopus,

C

sedulus in munere Episcopali,

extruit monasteria :

vacat exercitiis spiritualibus :

4 Ecclesia Apostolica Compostellana per Sisnandum Rudesindi consanguineum regebatur : Hic Sisnandus ludis, excessibus et vanitatibus attendens, officii sui curam parvi pendebat : imo ut flagitiosus, populo, Clero et Proceribus et Regi *k* Sancio infensus erat. Rex post admonitionem *i* Sisnandum incarceravit, et annuente Clero et populo Rudesindum substituit, ut consanguinei sui defectus suppleret. Ille novum Episcopatum accipere nolebat : sed Rex cum Magnatibus contendit, quousque consensit et accepit. Hoc tempore, absente Rege, Gallæcia a *k* Normannis invadebatur, et Portugalia a Mauris devastabatur. Rudesindus, exercitu congregato, confidens in misericordia divina magis quam in illo, repetensque versiculum Psalmi, Hi in curribus, et hi in equis ; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus, Normannis et Mauris obviavit ; Normanos, favente Deo, ex Gallæcia expulit ; Mauros sic repressit, ut intra terminos suos contineri coegerit. Victor a Compostellæ Civibus communi gratulatione receptus est. Post pauca Sancius Rex moritur ; quo cognito, Sisnandus vincula confringens, e carcere fugit, et ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi Rudesindum cum Canonicis pausantem aggressus est. Gladium strictum manu portabat, quo mortem minabatur, nisi Episcopatum relinqueret et civitatem desereret. Rudesindus ponderosis verbis temeritatem arguit, prophetans, mortem violentam Sisnando cito eventuram ; quæ ita contigit, sicut ei fuerat a Rudesindo prædicta. Ille sine mora ex Compostella exivit, et lætus confugit ad monasterium S. Joannis de *l* Cabero, quod ædificaverat.

D

i

k

fit Episcopus Compostellanus :

Psal. 19. 8

Normannos et Mauros repellit :

Sisnando mortem prædicit :

E

abit ad monasterium Caberense.

l

a *De familia nobilitate supra actum.* — b *In MS. altera additur* Comes, *et ad nomen matris* Comitissa. — c Colimbria, Coimbria, *aut* Lubinbria, *ex antiqua Coimbricæ ruinis erutata, Mauris Saracenisque Ugarenis, eruptæ ante annum 893. Al postmodum variis ad hanc usque ætatem fassis Saracenorum expeditiones tradit Morales lib. 13. cap. 24. ubi de natalitate S. Rudesindi agit. Fuisse etiam a Saracenis obsessam, sed liberatam legitur apud Sampirum.* — d Cordubæ, *in altera Vita Cordubæ, quam etiamnum modum Corvam appellari tradit du Cange Ipsequus Portugallus.* — e Villa de Salas *est etiamnum in confinibus Galæciæ et Portugalliæ, Val de Salas dicta.* — f *Colebantur hi Martyres Hispali 27. Novembris, etiam Martyrologio Romano inscripti. Salmanticæ vel S. Rudesindus anno 905, ferunt quinto.* — g *Desunt ista in Testamento ejus a Tamaio Salazar cum Vita exarato : quod ut supponatur aut multum omittimus.*

h *Sancius Rex frater suo Ordonio V, anno 955 mortuo, succedit, et regnavit annos 12.* — i *Unde et S. Rudesindus et duo Sisnandus anno regni Sancii octavo ejecerunt ejus donationes facta monasterio Sahagunitano, apud Sandovallium in dicto monasterio.* — k *Quinto regni Ramiri II, qui Sancio patri anno 966 successit, Normanni cum Rege Gunderedo Gallæciam ingressi, strages multas fecerunt, et in gyro S. Jacobi Apostoli Episcopum hoc ipsius gladio peremerunt, nomine Sisnandum. Ita Sampirus.* — l *Memini fundationis hujus monasterii de Cabero Valentius de Vepes, tomo 1 Chronici Benedictini ad annum 954. asseritque monasterium monachis ablatum postea fuisse, ac traditum Canonicis Regularibus, situmque in Minduoni diœcesi, in profunda valle.*

monasterium de Cabro

Monasterium Cella-nova extructum. S. Rudesindi vita monastica : dignitas Abbatis.

Sanctus vir Rudesindus solitudini, orationi et contemplationi totum se dedit in istis temporibus, in futurum ut oraus permaneret. Dum ergo instantius in monasterio Caberi contemplationi vacaret, mundi pompis et vanitatibus renunciare decrevit. *a* A Deo oranti revelatum est, ut in oppido Villare prope *b* Limiam cœnobium ædificaret ; et consecrans sancto Salvatori, ut ex monasticam vitam ageret. Hac revelatione accepta, sanctus Episcopus ad Villare venit, ut locum sibi assignatum a Deo videret. Postquam vidit, gavisus est : quia hæc e Villare fuit hæreditas avorum suorum, situmque erat in amœna valle, plena fontibus et rivulis, aptaque floribus, fructibus et herbis producendis, nec non et arboribus pomiferis. Statim *d* inceptum est ædificium monastern, quod Rudesindus Cella-nova vocavit : et ex tunc Villare amisit nomen suum, et Cella-nova ab omnibus vocatum est vocabulo monasterii.

F

a

b *Dumiomontis,*

c

extruit monasterium Cellæ-novæ :

d

6 Octo annis constructa sunt omnia monachis necessaria, videlicet ecclesia cum sacristia, claustrum cum cellis, capitulum et refectorium. Omnibus his constructis, vir Dei congregavit multos monachos ex diversis monasteriis, eligens meliores, gradientes

juxta

b

A juxta normam Sanctorum Patrum, voluntatemque habentes bonam in ea. *e* Franquillam Abbatem S. Stephani *f* vocavit, ut novum monasterium regeret, a quo ipse sanctus vir, Episcopali pompa deposita, *g* habitum religiosum suscepit, et regulam S. Benedicti professus est. Hic Franquilla erat vir sanctissimus, et speculum omnium virtutum : sollicitus, et attentus ovibus suis, de illarum profectibus spiritualibus valde curabat. Hoc Magistro, mirum est, quantum Rudesindus excelluit in caritate, obedientia, humilitate et paupertate. Mirum est, quomodo se totum tradidit negationi sui ipsius, mortificationi voluntatis suæ, vigiliis et orationi. Et quia cognovit, hoc suum monasterium ad hoc fuisse electum a Deo, ut multi in illo a laqueis peccatorum liberarentur, et a potestate satanæ ; ideo voluit, ut omnes Fratres in illo viventes, ad culmen Evangelicæ perfectionis properarent. Ipse vero vir sanctus exemplo et doctrina omnes antecedebat, intentus psalmodiis, vigiliis et obedientiæ sub Franquilla Abbate, cui in omnibus obtemperabat ; quamvis super partes Gallæciæ regias vices imperando exerceret. Multa *h* monasteria a fundamentis extruxit, alia reædificavit, alia correxit et ad primum suum statum restituit : ad quæ Abbas Franquilla magnum adjumentum erat cum aliis Fratribus sanctæ vitæ et conversationis.

e
f *habitum monasticum assumit :*
g
subest in omnibus Abbati,
pro Rege Galleciam gubernans
h
alia monasteria condit :

B 7 Peractis jam multis diebus quadam die Episcopo cum Abbate Franquilla, ut asseritur, consedente, visa est ei ab ore Abbatis species columbæ, sæpius exire, atque iterum introire. Cui Episcopus : Abba, video columbam ab ore tuo regredi simul et ingredi. Ad quem Abbas : Quod asseris, Pater, me nescire plane profiteor. Cui iterum Episcopus : Scito Abba, quod columba hæc nihil aliud est, nisi nuntius Dei, qui te in proximo invitat ad regnum : qui non multo post, ut Episcopus dixerat, glorioso fine clausit terminum vitæ. Cui peractis exequiis sanctus Episcopus Rudesindus a monachis Abbas eligitur ; Abbatiales vices possidens, Episcopales non amittens. Porro quantæ sanctitatis fuerit : quam pius, quamque benignus erga omnes extiterit, caritas non tacuit. Cum justum, ut melius proficeret, sacri verbi lenitate instruebat ; et commotum seu superbum, ut emendaretur, legis suavitate et gehennæ terrore mitigabat, juxta illud Apostoli : Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Ad cujus mirabile exemplum hinc Episcopi dignitatibus Episcopii spretis ; hinc Abbates, honoribus Abbatiæ objectis ; hinc turbæ populorum, tam nobilium quam ignobilium, ejusmodi divitiis derelictis, veniebant, omnia sua seque dedentes : sed et nonnulla monachorum ac monialium monasteria sub ejus dulcissimo imperio submittebantur, quæ in Limiæ et Gallæciæ seu Portugaliæ provinciis constructa esse videbantur : cujus melliflua doctrina satis educabantur.

videt columbam egredi ex ore Abbatis :
prædicit illi obitum :
creatur Abbas.
variis instruit subditos,
2 Tim 4. 2
etiam Ecclesiæ populis, Abbates etc.

C 8 Factum est autem, sicut plerique testantur, ut quadam die apud Portugalliam unum monasterium ex his, nomine S. Joannes de *i* Venaria, ab ipso visitaretur ; et a *k* Senorina ejusdem cœnobii Abbatissa, et ipsius, ut dicitur, consanguinea, officiosissime susciperetur. Cumque sederent, et inter sacrum colloquium ei munusculum ab illa exhiberetur, et præ sacro amore sese frequenter intuerentur ; *l* duo operarii, qui super domum operiendi causa cum aliis operabantur, inter se male de eis senserunt. Quos statim immundi spiritus inique invaserunt, et in terram absque anima, justo Dei judicio, projecerunt. *m* Tunc quidam, qui adstabant, quamvis perterriti, eorum corpora susceperunt, et intra ecclesiam ante altare deposuerunt : Rudesindus post hæc Episcopus almus, tam a Senorina quam a cunctis, qui aderant, ad tempus exoratur : quatenus suis sanctis precibus eis salutis beneficium præstare dignaretur.

k *S. Senorinam imprimis :*
l
tenere judicet de morte puniros,
m

Quorum precibus vir Dei compulsus, Deique pietate confisus, oratorium ubi mortui jacebant ingressus, flexis genibus sic ad Dominum loquitur : Domine Deus cœli et terræ, qui Lazarum quatriduanum et viduæ mulieris filium, ac Principis synagogæ filiam suscitasti ; hos, quæsumus, famulos tuos ab inimici nexu libera ac excita : ut viventes tibi demus laudes in secula. Cumque diutius perorasset, oleum benedictum accepit, et per eorum ora, seu per oculos in modum Crucis cum pollice superunxit, et ait : In nomine sanctæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti a mortis somno sani et liberi surgite. Qui protinus ad hanc S. Rudesindi Pontificis vocem tam ab immundis spiritibus quam a morte incolumes surrexerunt. Et hoc, quod retulimus, sicut eis evenerat, proprio ore patefecerunt.

D AUCTORE STEPHANO MONACHO, EX MSS
facta oratione,
et unctione
resuscitat.

a *Hic non servatur ordo temporis, cum triginta et amplius annis citius contigerint.* — b Limia *provincia, ita ma dicto dicebatur, nomine a* Limia *fluvio ducto.* — c *At si diploma donationis Sanctæ Principis apud Yepez in Appendice ad 5 tomum num. 1 legitimum est, Guterra patri ab eo donatum est Villare æra 965, anno Christi 927. Sed dicitur* Villa vicina domui Villae-nuvæ *fuisse hæreditas avorum. Ad eum Heremigaldum multa dona referuntur in diplomate Ilphonsi V, num. 5 apud Yepez.* — d *Circa annum 935, ut bene tradit Yepez, et ex sequentibus patet.* — e *Extat diploma Ordonii II Regis, quo Franquilla, alias Franquithum, Abbatis S. Stephani Silensis monasterii, ab urbe Auriensi 3 leucis dissiti, donavit varia bona : uti indicat diploma in Appendice tomi 5 apud Yepez num. 11. Verum in Era 947 et aliis subscriptionibus mendo reperiuntur. Post Ordonium Rex creatus Era 952, asseritque se anno regni septimo illo donare, ergo Era 958 aut sequente, et anno Christi 920 aut sequente ; dicitur que* Abbas Franquilla cum Comite Gutier Menendiz, *patre S. Rudesindi, suggestionem fecisse.* — f *Circa annum 942, Era 980, fuisse annos 10, quo S. Rudesindus fundavit locum, et tradidit possessiones Franquillano Abbati. Charta donationis est apud Yepez primo in Appendice ad tomum 5. Sed male Era 940 pro 980 erratum est.* — g *Post Compostellanam diœcesis administrationem, et Sanctandæ pessimum factum, id contigisse traditur in Vita ex Tumbo edita.* — h *Inter monasteria ab eo restaurata nominat Yepez ad an. 945 Lauredonum S. Vincentii ad ripam fluminis Minii, et aliud prope fluvium Sorgam, cujus nomen non exprimit.* — i Alias De Vieira : *postea ad Bastim oppidum diœcesis Bracarensis in Interamnia, translatum illud monasterium est.* — k *Codice* S. Senorina 22 *Aprilis, in cujus tabs antiquis S. Rudesindus ejus cognatus etiam appellatur.* — l *In eodem tabs duo opifices, qui vendui tegumenta verrebant.* — m *Ibidem* : in partes contusi miserabiliter, profinus animas eructarunt.

CAPUT III.

S. Rudesindi cœlestes visiones. Mors. Sepultura.

Item alio tempore, cum a Concilio, ad quod iverat, reverteretur, et post horam tertiam a Fratribus expectaretur ; Angelicæ voces in medio itineris ab eo sunt auditæ ad modum canentium officium Missæ. Descendit Episcopus igitur, et orationem faciens fixis genibus, donec ei visum esset audire ; Ite missa est, jacuit prostratus : deinde surgens monasterium ingressus est. Cum autem monachi se præpararent ad celebrandum Missæ officium, convocatis omnibus ad Capitulum, et quod sibi visum fuerat postquam didicere : ut post Canonicas horas nemo, quamvis gradu celsior, præstolaretur, sed officium Missæ in constitutis horis celebraretur, tali revelatione meritus firma sanctione instituit.

Villare
Franquilla Abbas.
E
F
Audit Angelos hymnum canentes :

10 Accidit eodem tempore, ut Regina *a* Aragunti (quæ sanctam vitam ducebat, et monasterium, quod Saliceta vocatur, ædificavit) magno teneretur languore. Hæc autem, cum infirmaretur, ad *b* Consobrinum suum Episcopum nuntios dixerit : quatenus ejus præsentia sanctis orationibus visitaretur. Quod audiens Episcopus, fusis ante Dominum precibus iter aggressus est. Cum autem montem, qui *c* Sandin dicitur, ascenderet ; et Angelorum voces, Gloria in Excelsis Deo cantantium, suavi modulatione audiret ; in terra prostratus et iterum sursum elevatus, secum euntibus sic est orsus : Revertimini Fratres, ad monasterium : quia Regina jam hujus vitæ terminavit cursum, et a Deo merut obtinere triumphum. Qui reversi, nuntium muserunt, et ita reperunt, sicut Episcopus dixerat. Post non multum vero

a *Aragunti e. quæ ancilla Dei erat collocata f.*
c

AUCTORE STEPHANO MONACHO, EX MSS *aliter enarrathos adhibitur* :

1 vero tempus vir Deo deditus, cum jam videret se ærumnas hujus seculi terminare, et post hoc peregrinationis exilium propriam hæreditatem recuperare ; convocatis in unum Fratribus, eos sic sancto sermone et melliflua locutione admonuit : Ea Fratres, nexibus hujus carceris et de periculo exilii præsentis jam liberor. Quam ob rem sanctæ professioni, cui, Deo adjuvante, regulariter servitis, hoc cœnobium cum hæreditatibus et servientibus Deo, cui digne militatis, et vobis, qui eo protegente sanctam vitam ducitis, ab omni parte, tam a Regia quam Episcopali sive a qualibet liberum relinquo. Servos et liberos, nobiles et ignobiles, ex qualicumque regione, sanctam hujus professionis vitam cupientes ducere ; quot videlicet monasterii substantia potuerit sufficienter capere, in hoc cœnobio ritu perpetuo jubeo recipere. Non enim Deus personarum prosapia congratulatur, sed contritione cordis et obedientia in *d* omnibus delectatur. Cumque valde a languore urgeretur, sumptis Mysteriis, adstantibus cunctis Fratribus cum Episcopis qui aderant, cœperunt unanimiter decere cum lacrymarum ubertate. Domine Pater, provide et considera de tantorum agminibus, quos acquisisti, nutristi et erudisti ; cui nostri curam commendare debes, aut quem Pastorem vel inspectorem eidem Ecclesiæ restituis. Scis enim, Domine, quia sæpe per spatia annorum infestantur omnium pervia actiones.

capit sufficere et quotidie educit.

d

rosatus a suis.

B

11 His verbis commotus, et evangelica eruditione instructus, nec non etiam Canonum decretis compulsus, hæc eis flebili voce respondit : Confidite, o filioli et Domini, et spem vestram in Domino ponite ; quia non vos relinquam orphanos. In primis commendo vos Creatori meo Domino Jesu Christo, cui vos acquisivi, et in cujus amore hunc locum construxi ; et ad Regem, qui in urbe Legionensi in apice regni unctus fuerit, ad salvandum et tuendum potius quam ad imperandum. Et instituo vobis Patrem hunc Filiumque meum spiritualem, Mamillanum Abbatem : et post ipsum, qui vicem Christi agere videtur, semper tantum a monachis secundum S. P. Benedicti regulam pro Abbate eligatur, sapientia scilicet eruditus, vita probatus, et omni eulatione præelectus. Itaque scriptos, quos ego vobis ero auxiliaturus, hominique istum profecturus, et a malefactoribus emper tuturus. Hi dicti sunt quadragesimo secundo anno ab initio, quo cœnobium cœpit ædificare ; septuagesimo autem *e* post ejus sanctam in Monte Coruba promissionem, ex quibus fuerem in Episcopatu, vigintiquinque vero in Abbatia exegi, die Kalendarum Martii, *g* quinta videlicet feria, exeunte Completorii hora, adstantibus omnibus, de ejus absentia valde plorantibus, sed de ejus felici gloria lætantibus, Rege *h* Ramiro, supradicti Sancii Regis filio imperante, cum Sanctorum agmine immensi essubi fruitur et indefectibili corona a Remuneratore omnium bonorum feliciter in gloria est coronatus. Eadem vero hora, ut asseritur, qua sanctus vir Rudesindus obiit Episcopus, *i* D. Severina, cujus superius mentionem fecimus, dum Completorii officium pariter peragerent cum suis monachabus, audivit psallentium voces in cœlesti *k* cœnobio. Te Deum laudamus. At illa cum curavit interrogare, si earum aures voces illæ percussere ? Quæ dixerunt : Minime. Verum, quid in puncto accidit, secundo, oratione præmissa, interrogat, si aliquid audivit ? At illa : Audio voces quasi mortales, sed quid sit, prorsus ignoro. Quærere pendebant ad cœlum. Secunde, Ioannem nostrum Rudesindum Episcopum hujus loci a seculo, et nunc Angeli cum hymnis et laudibus deferunt in cœlestem. Quæ Cellanovam asierunt ; et ista die et hora sanctam animam ubi se inveruerunt, sicut eis dixerat beata Christi famula. Sepultus

Mamillanum Abbatem designat :

e

f

g

C

h

mortuus 4 Martii,

i

ab Angelis cœlestibus, Te Deum laudamus dicit, cui in verbum

sepelitur

vero est honorifice prope ecclesiam S. Petri in Lapideo Sarcophago, ubi poscentibus præstantur beneficia Dei ad honorem et laudem nominis sui : qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per infinita secula seculorum, Amen. *k*

D

k

a Sampirus in Ordonio II, relata hujus de Saracenis victoria, addit : Exinde remeans cum magno triumpho Zemoram, invenit Reginam Dominam Nunnam, *vulgo Gelviram*, defunctam ex qua genuit Adefonsum, Ramirum *postea Reges*. Aliam quoque duxit uxorem ex partibus Galliæ, nomine Aragontam, quæ postea ab eo fuit spreta, quia non fuit illi placita, et postea fecunit inde confessionem dignam. Tunc sortitus est filiam Regis Garseani in uxorem, nomine Sanctam, convenientem sibi. *Sandoc initus* Aragontam ducitata ac repudiatam *ait Ann.* 950, *anno Christi* 922. *b Apud Tamaium dicitur* amita S. Rudesindi. *c An prope oppidum Sandinum ?* — *d In altero MS* bonis. *De quo infra num.* 30. — *e Mendum hic est ex Actis Hispanicis corrigendum videtur.* Septuagesimo anno ab ejus nativitate, *nulla facta mentione professionis facta in monasterio Cordubensi* — *qui verba male intrusa sunt, aut certe alius annus præponendus. Natus autem est anno* 907. — *f Hi numeri videntur turbati, cum pro decem in alio MS. Latino et Hispanico legantur* triginta duo, *et forsan quia ultimus annus Sancii Regis præfuit Ecclesiæ Compostellanæ, ut ex supra dictis constat, aliquot supra* 30 *assignandi Episcopatus anni, et pauciores monasticæ vitæ.* — *g Recte convenit in annum* 977, *cyclo Solari* 5, *littera Dominicali G.* — *h* Ramirus III *seu Ramirus successit Patri Sancio. Era* 1005, *anno Christi* 967. — *i In Actis antiquis S. Senorinæ hæc ita referuntur.* Cum Senorina cum suis sacris Virginibus in choro Completorii officium integra devotione persolveret, concentus dulcissimi in aeris regione ab omnibus audiri magna cum animorum facere lætitia quos cum non caperet Virginum cœtus, ad Matrem post absolutum officium convenit, ut de psallentium melodia causam exquireret ab Abbatissa. Quæ illis de obitu Rudesindi, in cœlum ab Angelorum agminibus translati, rationem felicissimam aperuit. Tunc sacræ Virgines horam et diem signandas, posthodum veritatis aperem invenerunt. — *k Erat in posteriore MS. relatio annorum vita minus apte intrusa, in qua ad Eram recte ordinandam ubique nonaginta anni derrant.*

LIBER II

Capitulatio Virtutum, seu Miraculorum Rudesindi Episcopi, quæ a Deo per ipsum post ejus obitum sunt facta.

CAPUT I.

Oppugnatores monasterii puniti. Varia miracula.

In tempore namque Regis *b* Adephonsi, filii Regis Fernandi, sicut a Reverendis Cellæ-novæ Fratribus didici, Infans *c* Jelvira, ipsius Regis germana, in hac morabatur provincia quæ Abbatem *d* Pelagium bonæ memoriæ, qui modo prope ecclesiam S. Michaelis quiescit, multis modis afflixit, et hæreditatem monasterii sævissima damnatione oppressit. Abbas vero coactus cum paucis ejus tyrannidem fugiens, in Insulas de Exiguo, ut saltem ibi Deo quiete serviret, profectus est. Interea Infans Jelvira Petrum Gundisalvi apostatam et secularem ducentem vitam huic præposuit monasterio. Decrevit ergo supradictus Petrus monachos claustro expellere, et intra cellas, quæcunque ecclesiam S. Michaelis sunt, meludere : et jam dictam Jelviram, cum militibus et matronis seu cum aliis, in claustro et in refectorio sive in Fratrum dormitorio permanere. Quod firmum et ut in sequenti die fieret sanctum, prinsquam completum est, monachorum eis ad cenam a solita portione abeo aliquid substraheretur, eadem hora cum lacrymis et singultibus ante sepulchrum S. Rudesindi se prostraverunt nudis genibus : quorum unus jam decreptus, erecto lecni , quo sustentabatur, pereuntes monumentum, magno gulatu sic conqueritur : Cur nos, Rudesinde, hic congregasti ? Cur nos sub specie religionis, quam nunquam dedisam fuis, decomprehendimus, decepisti ? Cur nos avulsos a propriis sedibus (ubi, ut licebat, vivebamus) ad cervendum, non Deo, ut præmebas, sed tyrannis præbursti ? Se sanctus es ; libera nos. Cumque orationem Fratres complesent, ipse die sero post cœnam jam dictus Petrus in thoro quiescens, magno sonitu crepuit medius, et statim obiit peregrinus. Ad cujus interitum memorata Jelvira surrexit, ut concito gressu absque ulla jumenti sublevatione, præ nimio sancti

a b Ob cum a Jelvira sibi ablatam,

c

d

Pelagius Abbas discedit ;

intruso Petro Gundisalvo,

E

F

subito exanimato,

vel (ut ejusdem scriptoris verbis S. Rudesindi)

A sancti Antistitis Rudesindi pavore, *e* Villam-novam devenit : quæ per se Abbatem Pelagium expetit, et ad monasterium honorifice reintegratis omnibus, transducit; ut asserunt omnes sancti Viri, qui præsentes fuere, et mihi retulerunt.

e reducitur :

2 Quemdam militem Regis, qui Nunio Velati vocabatur, infirmum in hoc monasterio Comes dimiserat Raymundus. Hunc autem in cœnobio honorifice tractabant, et quæ necessaria erant, ei administrabant. Sed cum quadam die ille superflua quæreret, et a cellario, quæ quærebat, quia nimis erant, non impetraret, et eum male et inhoneste tractaret; ante promptuarium in impetu furoris concedit et eundem Æthiopi, ut portas frangeret, imperavit; ut quæ vellet, inhoneste multato monacho, si contradiceret, inde traheret. Quod postquam compertum est monachis, tam illi quam cellerarius ad sepulcrum sanctissimi viri Rudesindi concurrerunt; et ut dominum suum, quam ipse pauperibus dederat, non militibus, una defendat, multis cum lacrymis postulant. Eadem vero hora effectus est mutus, et in sequenti die defunctus.

vi cupiens, res monasterii auferre,

fit mutus et moritur :

3 Quodam itaque tempore in partibus *f* Camporum quædam fœmina amisit lumen oculorum; quæ, dum B cæca per multa tempora maneret, multorum Sanctorum limina lacrymis perfunderet, in somnis est admonita, ut S. Rudesindi festinaret adire sepulchrum. Ipsa vero, quia numquam alias audiverat, multos percuntando, et paullatim de patria in patriam incedendo, demum partes intravit Liminæ. Cum autem incolas ejusdem patriæ percunctaretur; ab eis, ut Ceilam-novam, peteret, admonetur. Ingressa itaque Ceilam-novam, ante sancti viri monumentum peregit vigiliam. Mane itaque lucescente, ipsa, quæ cæca fuerat, jubar solis cœpit videre. Recepto igitur lumine, in propria revertitur. Et post annum cum puero a dæmone vexato ipsa siquidem, ut antea cæca; quia vigiliam S. Rudesindi, ceu noverat, non observavit, ante sepulchrum S. Rudesindi reperitur. Peractis itaque vigiliis, ipsa iterum illuminatur, et puer a dæmone liberatur.

f

cæca bis illuminatur

cæcepuncius liberatur :

4 Item in temporibus Abbatis Petri, quemdam cæcum multi, qui adhuc supersunt, sanctam vitam ducentem viderunt : qui, ut strictiorem vitam duceret, et peccata sua jejunio et oratione, nec non, et carnis macerationc diutius fleret, *g* ferreis circulis accinctus est. Cum autem carne supercrescente armilla ferrea, quibus brachia circumdabat, jam penitus cooperirentur; et circulus, quo venter cingebatur, ob ulcera ex fractione carnis tumentia, non C videretur; magno et intolerabili dolore cruciabatur : quippe cum nec medicina foveri, nec alicujus instrumenti poterat auxilio consolari. Visis itaque quam prope mortis terminum moriebatur, et monachis ut poterat, famulabatur) quæ per sanctum virum fiebant, miraculis; ante illius tumbam nocte tota excubans, aurora supervenicnte jacuit semivivus. Sole vero jam oriente ligamina ferrea fracta sunt, S. Rudesindi medicina supervenicnte, et ipse sanus factus coram sepulcro hominum laudans a monachis est inventus.

g arma illa ferrea

C carni innexa

ultro frangun-tur :

5 Postea vero cum supra dictus cæcus ligaminibus ferreis per S. Rudesindum solutis, solitariam vitam in monte, qui Sandin dicitur, duceret; uxor ejus cæca effecta est. Hæc autem dum quotidie ante sarcophagum sancti viri preces funderet, ollicaque diei ac noctis dulcedine audiret; die appropinquante manus ante *h* basilicam solito more cepit abluere. Cum vero proprias manus videret, timens ne malignus spiritus eam illuderet, domum reversa est : sed cum ex consuetudine ad ecclesiam nocte veniret, et orationem ex more Deo cum lacrymis funderet; accerstt severitas, se vidisse confessa

A *cæca bis curatur :*

est. Ipse autem inquiens : Vade, et Deo gratias redde, jam ad sextam horam sole ascendente, nono anno suæ cæcitatis per B. Rudesindum illuminata, cunctis præbuit manifestum miraculum.

D AUCTORE STEPHANO MONACHO, EX MSS

6 Eodem fere tempore cum quædam mulier juxta parietem dormiret; peccatis exigentibus, a serpente invasa est : quæ, cum valido dolore torqueretur, et vicinarum ecclesiarum ante limina prosterneretur, tandem ante sepulchrum S. Rudesindi præsentatur. Itaque monachorum adjuta precibus, et S. Rudesindi coruscantibus virtutibus, serpens ore ipsius projicitur : et cum fugeret, ab adstantibus sibi, qui paullo ante, *i* me audiente, recitaverunt, tenetur et interficitur.

serpens evomitur :

7 Item alio tempore quidam puer, qui extra hoc monasterium (erat enim famulus) moraiatur, cum pecora custodiret, fuste projecto, ut fit, post pecudes, cecidit inter vepres : qui dum incaute nihil suspicans, ut stipitem acciperet, se inclinasset, forte serpens non magnus per os ejus saliens in ventrem descendit. Ejus utique parentes hoc postquam viderunt, ante tumbam S. Rudesindi eum præsentaverunt, et, ut proprium famulum liberaret, cum conventu monachorum eum rogaverunt. Expulso itaque, et per os ejecto colubro, puer sanus redditur parentibus. E

item alius.

a *In posteriore MS. capita seu numeri continuabantur.* — b Adephonsus, Aldephonsus, sive Alphonsus, *Ferdinando Magno patre 27 Decembris anno 1065 defuncto successit in Legionensi regno, post mortem fratrum etiam Rex Castellæ et Galleciæ, tandem post plurimas urbes Saracenis ereptas mortuus anno 1109.* — c Jelvira, *alias* Elvira *et* Helotra, *magis fuit Cabræ Comiti.* — d *Abbatum Cellæ-novæ catalogum habet Yepez; sed ceremur ut exactus sit.* — e Villa-nova de los Infantes *parva leuca a Cella-nova distat, ubi sororem S. Rudesindi exisse Abbatissam supra diximus.* — f Camporum *ditio supra num. 23 ostenditur prope quod inde versus Orientem fuisse* — g *Incidunt ferri,* Flexis circulis — h *Eadem, aude* Basilicæ. — i *Forsan hoc miraculum postea sequenti adjunctum est, cum ipse coram audiverit, non ut reliqua hactenus narrata ab aliis intellexerit : et in alio MS idem caput bis repetebatur.*

CAPUT II.

Alia similia miracula, adhuc ante adventum scriptoris patrata.

Accidit quodam tempore, sicut veridicis coram *a* verbis rectantibus, qui se illos, quibus hoc evenerat miraculum, vidisse aiebant, dubii; ut propositum iter ingredcrentur dubitari, qui, cum post solis occasum, nocte immunente, ad littus Cadam venissent, et navem trans fluminis alveum conspexissent, et domum vel aliquid hujusmodi ad hospitandum nusquam vidissent; interius dolore commoti, exterius vero timore perterriti, super amnis oras sederunt. F Cum vero inter se, quid agerent, diu volverent; accidit, ut a miraculis S. Rudesindi caperent sermonem. Cum autem miracula, quæ per ipsum Deus fuerat operatus, multa narrassent; una voce clamaverunt : S. Rudesinde, si vera sunt, quæ de te soliti sumus audire, nobis succurre, et ut sani transeamus, curam de nobis habe. Quod post quam dixerunt (quod mirum est dictu) lembum venientem viderunt : et cum portum, Deo remige, tenerent; ipsi festinanter intraverunt, et sic S. Rudesindo nauta, sani et incolumes transmeaverunt.

a

ad transeundum flumen

navis ultro a cedit :

9 Mulierem ab immundo spiritu vexatam, et per longi temporis spatium cruciatam multi, qui adhuc supersunt, viderunt. Hanc siquidem malignus spiritus ita furoris vesania repleverat, ut ne extremis teneretur, in ignem, aut flumina, aut in aliqua præcipita cum mortis periculo præcipitaretur. Parentes vero ejus, cum jam prohxi temporis afficerentur tædio (quippe qui eam custodiebant tota die simul et vigiliis macerabantur nocte) ut eam jam dimitterent, habuerunt pro consilio. Sed rerum omnium Factor, et factorum Gubernator, laborantium Sublevator, omnium bonorum Recuperator, quod fecerat, noluit derelinquere

energumena liberatur :

AUCTORE STEPHANO MONACHO. EX MSS.

A derelinquere. Igitur divina revelatione præmoniti parentes, catenatam, quam genuerant, ducentes ante sancti viri sepulchrum, cum in nocte super suam filiam vigilarent, hujusmodi preces cum lacrymis fuderunt : S. Rudesinde, Christi Confessor, qui lepore non delectaris verborum, sed suspiria et gemitus consideras intentionum ; vide nostram afflictionem : et ut attendas miseram nostri conversationem, sanctissime Rudesinde, vel huic miseræ nostræ filiæ finem vitæ impone ; vel ab hoc nequam spiritu, tuo juvamine defende. Hac simplici oratione finita, in terram cecidit puella, velut mortua. Tunc spiritus, qui ei dominabatur, ululans exivit ab ea. Ipsa vero cum parentibus domum sospes revertitur.

b 10 Nuper etiam in partibus *b* Deciæ (sicut a monachis didici) quidam homo injuste oppressus, in potestate cujusdam militis tenebatur vinculis alligatus. Cum autem eum tortores jussu Domini vehementer affligerent, et ab eo, quod non habebat, sub quæstione quærerent, intempeste noctis silentio sic locutus est : S. Rudesinde Christi Confessor, vide cruciatum et corporis passionem, quam injuste patior : libera me, Pater sanctissime. Ego enim jam proposueram præsentiam tuæ sepulturæ visitare. Hæc postquam dixit, somno gravatus, aliquantulum dormire cœpit, atque in somno S. Rudesindum sic loquentem meruit audire. Surge homo : nihil timeas, sed securus incede. Verumtamen quod vovisti, operibus comple. A somno igitur expergefactus, S. Rudesindo manum ejus tenente, inter vigiles tutus exivit. Non post multum vero temporis ad sepulcrum S. Rudesindi veniens cum cereis, et oblationibus hæc, ut ei evenerant, ordine narravit.

captivus

voto facto,

a S. Rudesindo inter vigiles eductur :

11 Factum est autem, ut quadam die (sicut ab his, qui in tempore Petri Abbatis viderunt, didici) quidam miles, nomine Munio Folgar, boum Cellæ-novæ greges tenere invaderet, atque sub dua ditione transmearet. Quod postquam monachis non ignotum est omnibus, ante S. Rudesindi tumbam flexis poplitibus hujus rei defensorem atque ultorem obnixius tam singultibus implorant quam precibus. Cumque eadem die eidem una ex his ad edendum præpararetur ; positaque mensa de ea ab ipso gustaretur ; valido languore Dei ultione corripitur : qui prope se infelicem considerans, ait suis, ab intimo corde deplorans : Cunctis et integris bubulis, Domino meo Rudesindo Episcopo munus ex nostris facultatibus quantocius deferte : quoniam quidem ejusdum ira coarctor validissime : Quamvis autem, secundum quod dixerat, adimpleretur ; tamen eadem hebdomada illius corpus in ipso cœnobio sepulturæ impenditur.

furatus boves Cellæ-novæ,

etsi pœnitens,

mortepunitur:

C

12 Sub eodem jam dicti Abbatis tempore miraculum gestum est aliud mirabile, quod a quodam venerabili monacho me recognosco novisse : qui se ab altero, qui viderat, memorabat audisse. Fatebatur enim quod quadam dominicæ Nativitas solemnitate *c* Urracæ Reginæ cum non minima militum multitudine Cellam-novam devenisset, quatenus tantæ solemnitatis officia debita veneratione in tali loco plenius posset auscultare, et ob hoc a Deo majorem animæ sublevationem impetrare. Inter hæc autem cum a monachis nocturnale officium celebraretur ; contigit ut pro necessariis, quæ ad tantum diem pertinere noscuntur, thesauri domus a Sacrista peterentur. Cumque in ipsius arcem a finibus quodam miles ejusdem Reginæ concurreret cum aliis ; illius eram chlamydis, casu accidente, pedibus conculcavit : moxque adversus Deum maximo furore infremuit, ac contumeliosis verbis male tractavit : qui protinus, Dei judicio, invasus ab inimico, ab imo pavimenti ad excelsum inter officia celebrantes projicitur, et huc illucque pessima vexatione a cunctis agitare conspicitur. Itaque cum quomodo vel quare id actum fuerat, perterritis omnibus, divulgaretur ; summa reverentia Dei potentiam pertimescere videbantur. Ad ultimum autem illum aliquanti ex monachis una cum populorum turba, ad S. Rudesindi tumulum in ulnis deferunt : et ut ei auxiliari dignaretur, suis precibus exposcunt. A quo statim gloriose a dæmone liberatur ; et id, in quo deliquerat, satisfaciendo emendavit, et monasterio de proprio censu grata munera, Deo omnibus dicentibus gratias, pro restituta incolumitate donavit.

c

monacho succurrens

a dæmone arreptus,

D

liberatur.

13 Alio namque tempore (sicut a quodam honesto laico viro cognovi) qui se vidisse asserebat. Quidam rusticus, ex superioribus camporum partibus, lumine oculorum caruerat : pro quo per Sanctorum oracula cum oblationibus peragravit ; eo quod diu non nulla Medicis erogaverat, et nihil utilitatis impetraverat. Qui cum septem annis cæcus videretur permanere, in somnis demum admonetur, quod luminis apicem nullatenus ab alio, nisi per S. Rudesindum posset impetrare. A somno igitur expergefactus, eo quod de tanto viro nusquam audierat, præ admiratione cœpit pavere, et sollicite quam plures interrogare : cujus tamen sanctitatem sciebat apud Deum nimis valere. Cui demum a quibusdam dicitur : Scias plane, hunc beatissimum virum nequaquam in istis partibus, sed in Limiæ finibus apud Cellam-novam quiescere ; qui etiam late coruscat virtutibus. Quo audito, iter subito contra Occidentalem plagam arripuit ; quousque Cellam-novam devenit. Qui oculorum lumen ad Sancti sepulchri tactum consequitur : et ad proprium solum incolumis Deum laudans revertitur.

cæcus illuminatur :

E

14 Item alio tempore a valida rabie quædam mulier vexabatur ; quæ tam ipsa quam ejus vir monasterio, servitutis caussa, pariter subjiciebantur, sicut a supradicto laico agnovi, qui se vidisse confitebatur. Cumque ei nulla medicina auxiliaretur, qua videlicet ab imminente morte liberaretur, funibus tamen alligatur : quibus a suo viro ad S. Rudesindi sarcophagum perduceretur. Quod cum factum fuisset, et de petra Sancti tumuli rasa, ab ipsa potaretur. Ita pristinæ sanitati reddita est, ac si malum nunquam sensisset.

rabida sanatur :

a Ita posterius MS. at prius vobis. — *b* Deciæ *in Hispanica Vita et apud Tamaiam dicitur.* — *c* Urraca *filia et hæres regnorum dicti Alphonsi, mater Alphonsi Imperatoris etiam infra num. 20 dicta. Hujus Acta deduxit Sandovallius.*

CAPUT III.

Miracula tempore Stephani scriptoris facta. S. Rudesindi patrocinium in bello Lusitanico.

F

Occultandum etiam illud non est necesse ; quod cum in primo teneræ ætatis flore, litterarum studiis a parentibus traderer ; præ tanti studii sudore, seu virgarum (sicut solet fieri in pueris) percussione, eis abrenunciarem, insuper locis silvarum occultis ob hoc sæpius occultarer. Inter hæc autem cum nullatenus acquiescerem, quamvis vinculis alligatus, divino nutu magister meus S. Rudesindi sepulcrum petit, candelam accendit, flexis genibus orationem fundit ; quatenus, si apud justum Judicem in Clericatus gradu essem prædestinatus, ipse me suo virtutis lumine confringeret, et ad discendum cor dignaretur aperire. Quod sicut postea ab eo multoties audivi, pius acquievit : et non multo post in eodem cœnobio monachi sacræ professionis habitum libenter accepi.

Scriptor hujus Vitæ aversus a studiis,

ope S. Rudesindi emendatus,

fit monachus :

16 Nequaquam ergo et illud silendum est, quod nec plane latere vimisse. Quidam ejusdem cœnobii famulus, nomine Jesumes, membris omnibus, nescio qua caussa infirmitatis, penitus est exemptus. Itaque cum nec videret, nec audiret, neque aliquid sentiret,

cœleste oculatus simatur sensum destitutus.

A a parentibus, me præsente, ante S. Rudesindi tumbam deductus est. Qui tandiu ibi jacuit, quamdiu corporis incolumitatem recepit.

17 Cum vero quisque in tribulatione cujuslibet rei positus, S. Rudesindum sincero corde flagitaverit, satis potest consequi, secundum quod poposcerit; cum plerosque videamus petiisse, et sine mora accepisse. Unde ex his unum explicare volo, quod credentibus sufficere credo. Quidam ergo monachus, qui se S. Claudii Legionis Abbatem asserebat, fortuitu Cellam-novam devenit; ibique, quantum licuit, permansit; sicut hi, qui supersunt, mihi retulerunt; et in præteritis tribus annis, quia non intereram factum esse, annuunt. Interea cum quemdam monachum sibi incognitum in equo suo, nescio qua legatione, misisset, fugisse credidit, cum statuto die minime venisset. Interim ejus vestimentum a quodam alienigena est sublatum: qua de re nimis se ipsum animi vexatione cruciare cœpit: quid tamen ageret se nescire, dixit. Demum S. Rudesindi sepulchrum appetit; eique, ac si cum altero loqueretur, ait: S. Rudesinde, quid tibi aut tuis unquam malefeci? Quare me penes te expoliare voluisti? Si sanctus es, redde quæ abstulisti, cum ea non custodisti. Porro cum quidam noster monachus ab itinere, quo

vestis a fure ablata.

conversio S. Rudesindo.

B missus fuerat, reverteretur, Dei nutu latronem longe a monasterio reperit; vestimentum abstulit, eique detulit. Sicque factum est, ut eo die, quo S. Rudesindum invocaverat, vestem, et in tertio equum incolumen reciperet.

recipitur

18 Testantur enim monachi qui præsto sunt: quod in transactis quinque annis quidam puerulus, Joannes nomine, me tamen absente, arripitur a dæmone: et cum diu talem vexationem pateretur, a matre ad ecclesiam deducitur; et per altaria Missam celebrantibus submittitur. Ad ultimum cum nihil salutis consequeretur, illius genitrix a quibusdam monachis admonetur: quatenus ab ea ante S. Rudesindi tumbam puer deduceretur. Quorum præcepto confestim obediens coram tumulo projecta, talia proloquitur: O S. Rudesinde, iste quidem filius meus est, sed servus tuus est: amodo illum tibi trado, atque relinquo, et quidquid placuerit, facito. Et hæc dicens, cœpit abire. Mira res? Dæmon protinus cum magno sonitu recessit: puer surrexit, matremque vocavit: cujus vocem mater audiens, concito gressu rediens, natum sanum recepit, Deo gratias referens.

liberantur

puer energumenus.

19 A monasterii didici præposito. Quædam mulier a dæmonio vexabatur quæ cum ejusdem patriæ esset indigena, S. Rudesindi præ tanto dolore exposcit beneficia: dæmon siquidem talis erat, ut cum illam vexaret, loquebatur, quamvis eam nullus interrogaret: ibique aliquantisper celebratis vigiliis, ab inimici salubriter eripitur angustiis. Factum est autem, ut cum istam relinqueret, ipsius sororem invaderet: ambæ itaque fere post dies octo cum oblationibus Cellam-novam deveniunt: et quod gestum fuerat, referunt. Dæmon autem ante S. Rudesindi sarcophagum præsentatur: ubi protinus per puellæ os inimicus talia fatur: Foras me educite; quoniam quidem præ S. Rudesindi virtute nullatenus possum quiescere. Ad quem sæpius monachi: Exi, miser: exi infelix: quia Deo juvante nullo modo hic permanebis. Demum ad beati Antistitis sepulcrum quibusdam noctibus cum excubarent in vigiliis, ad propria pariter redeunt cum salutis gaudiis.

et duæ sorores energumenæ:

C

20 Cunctis liquet, quod Rex *a* Fernandus Legionis, natus Adephonsi Imperatoris, per omnia constat mirabilis. Qui cum regni gubernacula, quod sibi impendebat, per genitoris sui obitum pacifice obtineret; sic se omnibus pie ac juste exhibebat, ut fere in nulla parte exorbitaret. Quem Portugallensis Rex *b* Adephonsus in quibusdam opprimebat: eo quod quosdam illius milites, qui natu majores esse videbantur, callide deceperat: eorumque animos non modico censu averterat, seu offuscarat: quatenus tam consilio, quam opere ejus vices occulte sustentarent; suumque Dominum minime adjuvarent. In hac ergo persecutione nonnullæ ecclesiæ præ suarum rerum direptione maximam læsionem sunt adeptæ. Inter quas monasterium Cellæ-novæ prædiorum depressione fere ad nihilum redactum est sub tam iniqua subjugatione. Denique in primis supra dictus Rex Portugallensis quoddam ipsius cœnobii oppidum *c* Sandinum nomine, quod prope fluvium consistit *d* Arnogiæ, valido cum exercitu obsedit; quem Rudesindus beatissimus Episcopus intolerabili tonitrui cœlestis coruscatione mirabiliter pepulit. Siquidem altera jam dicti monasterii oppida Comes ipsius Regis Velascus, videlicet Sanctæ Crucis et Montis Leporarii, fraude sibi rapuit. Insuper illius suasione Rex præfatus S. Rudesindi virtutem parvipendit: cum *e* Birretum castrum, intra monasterii septum, delatis lapidibus firmiter ædificavit, eique tradidit, qui etiam cunctam fere supra dictam cœnobii hæreditatem militibus, ad sibi serviendum, erogavit. His ita gestis, *f* Pelagius Abbas Sobrinus Ficani Abbatis cum aliquantis monachis cœnobium ob tantam persecutionem deserit: Regem Fernan- E dum petit, qui illum honeste tractavit; ac ei Samonense monasterium tradidit. Interim vero cum ædificandi caussa jam dictum castrum præpararetur, facta est contentio inter monasterii homines ac Regis famulos: eo quod segetes ad equorum opus secarentur. Ad hoc autem quidam rusticus, Garsias nomine, Regis jussu cum plerisque ad suos venit defendendum: magnoque fastu clara voce se cum B. Rudesindo dixit pugnaturum. Qui in eadem pugna lancea percussus obiit peregrinus, et eodem die monasterio est delatus, et in sequenti sepultus. Quo igitur signo sancti Antistitis potentia cunctos, qui audierant, valde perterruit: sed ipsius Regis, sicuti Pharaonis, ad majorem cumulum suæ damnationis cor obduravit, quatenus maris, id est, magni populi absorberetur fluctibus: aut cum Simone subbevatus, lapidis frangeretur percussionibus; sicuti postea rei probavit eventus. Prævalebat siquidem circumcirca iniquitas, et multorum refrigescebat caritas: ita ut opprobrii caussa tam Portugallenses quam Limienses dicerent: S. Rudesindum, eo quod se de his non ulcisceretur, more pagensium apud nidum moras innectere, ad salem deferendum. Inter hoc autem quidam miles, nomine Menendus, vidit per soporem cum candidata turba B. Rudesindum assistentem. Cumque eum, eo quod ex adverso staret deprecaretur, ut sibi pulchram illius faciem ostendere dignaretur; retulit, se propter hæreditatem, videlicet ripam Minei, quam a Comite præfato possidebat, adversus eum iratum: et tam de Rege, quam de Comite cito ulturum. Quidam deinceps rusticus cum perditum bovem in Toreni partibus, per montes videretur quærere, beatum supradictum Antistitem valde rutilantem conspexit cum dealbato cuneo honeste incedere. Qui cum unum ex his, qui esset, interrogaret; S. Rudesindum affirmavit esse, qui sua ab hostibus properat eruere. Similiter et quidam miles, nomine Gundisalus, uti mihi est protestatus, dum cum uxore sua quiesceret, expergefacta dixit: se a jam dicto beato Præsule monitam; quod in octavo ipsius diei Portugallensis Rex caperetur; et sui cœnobii hæreditas reintegraretur. Quod postea sane ita actum esse comprobatur. Sicque factum est, ut ex eo tempore, quo præfatus Rex monasterium Cellæ-novæ lædere tentaverat, semper per omnia male se habuit: siquidem oppidum jam relatum et cito factum, quod male impetraverat, ipso præsente,

a

b

D AUCTORE STEPHANO MONACHO. EX MSS. *in bello cum Lusitanis,*

hæreditas Cellæ novæ vastatur:

c

d

e

f

blasphemus in S. Rudesindum perit:

aliorum ultio prædicitur virtutis:

F

AUCTORE ORDONIO MONACHO EX MSS.

perdidit, et cœlesti flamine omnipotens Deus Regi Fernando tradidit. Præterea cum *g* Pacensem civitatem oppugnaret; clam super eum Rex Fernandus, Sarracenorum *h* legatione cum exercitu devenit, illumque nimis sauciatum justo Dei judicio, fracto femoris osse, longe ab ipsa civitate cœpit; ac sub custodia fere per duos menses retinuit: usque quo universa, tam Limiæ quam Toroniæ oppida, quæ fraudulenter arripuerat, ab eo impetravit. Nam cum idem Rex prius caperetur a quibusdam, ut asseritur, S. Rudesindus conspicitur. Ipse autem Rex, quamvis solutus a vinculis tamen usque ad ultimum diem animæ suæ egressionis e suo corpore permansit inutilis. Post hæc autem Birreti castellum, quod per biennium ex quo cœpit ædificari, existere perhibetur, jussu Fernandi Regis destruitur: omnisque Cellæ-novæ hereditatis a supra dicto Abbate jus plenarie recipitur: in quo videlicet oppido, quamdiu permansit; ipsius monasterii signa (uti prius vel postea sunt audita) nullus audire potuit. Velascum vero Comitem, qui tam perversæ rei auctor extiterat præmaximus, non multo post cum sibi complicibus dejectum vidimus, ubi caput reclinaret minime habentem. Cujus etiam *i* Major domus, nomine Adephonsus Boz, qui multa mala intulerat, *k* diu ante crepuit medius. Per omnia benedictus Deus, qui superbos humiliat, et confidentes in se ab omni pressura liberat: Qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Rex Portugalliæ capitur.

bona restituuntur Cellæ-novæ.

a Adephonso *Imperatore anno* 1157 *mortuo, Castellum et contributas provincias Sanctus nullo magno tenuit; Legionis et Galleciæ regna* Ferdinandus. — b Adephonsus *pater Henrici Comitis Portugalliæ successit, at postmodum primus Rex constitutus: de utroque egimus* 18 *Februarii ad vitam S. Theotonii Canonici Regularis monasterii Conimbricensis sancti. Cuncta ab hoc Rege erepta.* — c Sandinum *versus Occidentem circiter tribus leucis a Cella-nova.* — d Arnogia *non procul inde in Minium defluit.* — e *In posteriore MS.* Verechum. *Hispanice adscriptum* Berrocha. — f *Pelagius iste fuit Abbas ab anno* 1150 *ad annum* 1156. *Ita Yepez.* — g Eacem Augustam, *vulgo* Badajoz, *intelligit, et Vita Hispanica confirmat. Est nota urbs in confinibus Castellæ-novæ et Portugalliæ. Legi de hac Regis captivitate potest Mariana lib.* 11. *cap.* 1. — h *Posteritas MS.* Legionis. — i *Idem* Majorinus. — k *Idem*, divina justitia.

CAPUT IV.

S. Rudesindi ope, incarcerato et variis ægris beneficia præstita.

Cum enim persequutionis asperitate Limia minis devastaretur, et sese incolæ noctis silentio occulte invicem persequerentur; ita ut sua diriperentur, atque ex utraque parte aliqui caperentur; factum est, ut monasterium Cellæ-novæ ab Auriensium fortitudine in aliquo comprimeretur. Quamobrem cum ab ejusdem cœnobii Procuratore invaderentur; unus ex eis, Joannes nomine, una cum aliorum spoliis ab eodem capitur, et inter monasterii septa in vinculis studiosissime concluditur: qui cum Francigena esset, et tam parentela quam censu, cujus minimum reddi potuisset, se proculdubio destitutum per omnia non ignorasset: atque præ angustia, lacrymis ac suspiris valde se afflixisset; ad ultimum Dei inspiratione ab imo cordis pectore suo S. Rudesindi auxilium imploravit, dicens: Pete S. Rudesinde, quatenus si Sanctus es, me perplexum injuste, solita virtute illæsum abire permittas. Cumque ad hæc obdormisset, ecce S. Rudesindus apparuit ei, dicens: Vocasti enim me, ecce adsum. Nunc surge, et perge securus: quia jam ab istis vinculis es absolutus: qui statim surgens custodes transit, et ad propria incolumis redit. Sed non multo post ille rediens sancto viro gratiam referens, hoc quod retulit, me præsente, cunctis dixit.

a C

Incarceratus apparente S. Rudesindo liberatur.

b

22 *b* Episcopus quoque Lucensis, Joannes nomine, beato viro Rudesindo verbis contradicere solebat. Quadam vero die solito more cum illum assereret, virtute divina carere, subito a perterrita mula, super quam sedebat, in terram cecidit, et ejus brachium, super quod corruit, de loco suo exiit; et fere sine aliquo sensu diu semivivus jacuit: qui postea in sensu suo paullatim rediens, tacito ore præmissa oratione sic S. Rudesindum interpellabat, dicens: O B. Rudesinde, si potes, mihi, quæso, accommoda incolumitatem et me amodo tuæ sanctitatis habebis laudatorem. Eadem quippe die sospitatem consequitur, sicuti ab iis, qui hactenus ab eo hoc audivere, me recolo agnovisse. D

male de ejus miraculis sentiens.

punitus emendatur:

23 Silentio non est tegendum, quod nostris temporibus plerisque manet cognitum. Quidam Canonicus Jacobensis Ecclesiæ, Petrus nomine, cum Legionis atque Portugallis Regum legatione fungeretur, fortuito jam infirmus Cellam-novam ingressus est; ubi etiam ita a languore perurgetur, ut ulterius convalescere nullatenus putaretur. A quo tamen monasterii Abbas multis exoratur precibus, quatenus ante S. Rudesindi tumbam præsentari mereretur: qui continuo ad Abbatis imperium quorumdam manibus sustentatus, ab Ecclesiæ sacrista est coram beato viro delatus: moxque ante illius sepulcrum prosternitur, et præ tanto dolore brachia monumentum, ventre simul adhærente, amplectitur: quousque singultu ac prece diutina, peractis vigiliis per somni soporem a S. Rudesindo sanitatem consequitur; uti ab eis, qui hæc adhuc ab eo audiere, didici.

altius periculoso languore liberatur:

E

24 Reticendum penitus non est necesse, quod nuper Archidiacono Cellæ-novæ Pelagio cunctis liquet accidisse. Nam cum quædam in ejus naribus infirmitas, quæ vulgo spunlia dicitur, nasceretur, præ tantæ pestis deformitate tribulabatur, ac nimis verecundabatur. Ob hoc siquidem duabus vicibus Cellam-novam venit: et pestis locum, S. Rudesindi sepulchro multoties confricando, adhæsit: ac cum magnis singultibus Psalmos recitavit, in quorum fine taliter insit: O B. Rudesinde, mihi, quæso, peccatori miserando subveni, vita mortis periculum, dona salutis adminiculum. Verum enim vero cum in ipsa hebdomada se ad officium Missæ celebrandum præpararet, sicuti postea ab illo audivi, ita pestis illa ad tactum aquæ, quam abluendi caussa per manus faciemque fuderat, radicitus abstrahitur, quatenus pristinæ sanitati, Dei virtute, per S. Rudesindum redderetur.

curatur pustulanares,

25 Apud Portugallem in monasterio Fontis Archadiæ quidam monachus, Munio nomine, valde a quartanis urgebatur febribus. Nam cum per unum annum, neque per ecclesiarum visitationem, neque per medicorum operationem sublevaretur; demum in somnis a S. Rudesindo admonetur; quatenus si in ejus honore flexis genibus Dominicalis oratio a cunctis monachis Deo funderetur, continuo sanitati redderetur. Quod ita factum est, sicut a quodam honesto nostri monasterii agnovi monacho: qui illuc positus, tam ab eodem, quam ab omnibus hæc audisse fatebatur.

febris quartana,

F

26 Pelagius quidam Cellæ-novæ monachus, cum adhuc prius esset in laicali habitu positus, a validis tenebatur febribus. Porro cum diu ab eisdem cruciaretur, quatenus præ lassitudine de loco in locum nullatenus moveretur, in equo suo ante S. Rudesindum præsentatur; ibique per unius noctis spatium excubans, dum omnes quiescerent, quasi per terram rependo, ad beati viri sepulchrum accessit, et ultius petram cum dentibus radendo deglutiens, obdormivit. Facto itaque mane ita sanus redditur, ut si propriis pedibus remeare vellet, uti ab eo audivi, penitus potuisset.

febris calida.

27 Homo quidam non longe a Minei flumine morabatur, qui vigilia Ramorum post meridiem divinis

negligenter

A negligenter officiis derelictis, in propria vinea operabatur. Cumque peracto opere, ad mensam sederet, fumus pulmenti, quod ante eum positum fuerat, uti ei visum est, ita per illius faciem expanditur, ut ejus os obliquum faceret, et unum oculum tumidum redderet. Ad hoc autem ecclesias expetit; preces fundit : nihil salutis accipit. Sarcophagum denique S. Rudesindi poposcit; ibique triduum mansit, ac vigilias celebravit. Quarto vero die cum se sanum aspiceret; beati viri sepulcrum annuatim visitaturum spopondit : quod postea negligendo, infirmitatem quam amiserat, recepit. Ubi denuo remeavit, et a dolore emundatus recessit : sic sacrista qui ei in quibusdam adminiculum exhibuit, modo protestatur.

os distortum et oculus tumidus :

28 Infantulus quidam, Martinus nomine, cum a matre sua nutriretur, præ infirmitate caruit oculorum lumine. Parentes autem ejus propter pignoris sui cæcitatem, sese animi anxietate cruciabant, quidve facere deberent igorabant. Per Sanctorum oracula cum luminaribus incedunt, medicinas apponunt; nihilque proficiunt. In his igitur cum nihil utilitatis impetrarent, et casso labore deficerent; ad S. Rudesindi tumulum deveniunt, ac beneficii auxilium suppliciter exposcunt. Celebrata itaque una

illuminatur caecus :

B nocte vigilia; facto mane, cum pariter quo venerant, reverterentur, puer cœpit videre. Sequenti namque die cum oblationibus ad S. Rudesindum recurrunt; et quod factum fuerat, cunctis referunt. Quod si alicui hoc incredibile fortasse videtur; ecce puer et pater ac ejus mater in testimonio habentur.

29 Matrona quædam ex Limia indigena nimis impellebatur a dæmonis potentia. Ob id autem cum oblationibus nonnulla poscit ecclesiarum limina, instantissime precibus ac singultibus implorando salutis beneficia. Ad ultimum cum in his, quæ flagitabat, se frustratam conspiceret, Cellam-novam devenit : ubi orationem ante S. Rudesindi tumbam non minimam fudit. Peractaque totius noctis vigilia, prece monachos aggregavit : cum quibus exorando, a Deo per S. Rudesindum sospitatem recepit, sicuti ab ejusdem ecclesiæ custode, qui ei in quibusdam servitium exhibuit, affirmatur.

energumena liberatur :

30 Factum est autem, ut quidam ex Cellæ-novæ monachis, Munio nomine, maritimas partes propter pisces Fratribus deferendos peteret : ubi Abbatem

c suum c Pelagium Ficarium casu reperit; cujus comitatui adhæsit; quatenus securius, atque per omnia melius haberet. Cumque Abbas cum aliquantis ex altera maris ripa, qua erat iturus, a ministris cujusdam Clerici, qui eum honeste in hospitium susC ceperat, in vehiculo transportaretur : jam dictus Munio cum quibusdam Abbatis famulis fortuitu remanere videtur. Nautæ vero reversi, et non invento domino suo; qui propter negotium longe recesserat, nec prece nec pretio, eumdem monachum cum reliquis transportare, sicut illorum dominus præceperat, voluerunt; sed in altera ponti ora recesserunt, et in vehiculo dormire cœperunt. Hoc autem cum vidisset monachus, præ animi angustia coactus (quippe qui in illo loco aliud vehiculum alias reperire non poterat) ceteris, qui cum eo erant, talia narrat : Oportet nos nunc toto animi conamine S. Rudesindi auxilium attentius flagitare : quatenus pro cujus Fratrum utilitate tantum ferre laborem non dedignor; ipse noster fiat in hac necessitatis hora pius adjutor. Mira res! Flexis genibus fusisque precibus, ecce vehiculum, quo nautæ dormiebant, sine alicujus ducentis manu, ubi ipse assistebat, accessit. Quod cum aliis simul cum piscibus ingressus, uti ab eodem cognovi, cum uno tantum remige est in alteram partem transvectus. Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

nauta aliter accedit pro transvectione patrocinium et invocatio.

a Auriensis *urbs Episcopalis, vulgo* Orense, *est monasterio huic satis vicina. In priore MS. legitur* Annensium. — b Joannes I *Episcopus Lucensis apud Gonzales Davila, ex Abbate Benedictino monasterii Samosensis creatus, adfuit Translationi S. Rudesindi circa annum* 1170, *ut infra dicetur. In priore MS. legebatur* Ille quoque Lucensis. — c *In Hispanico solum* Pelagius Abbas *dicitur, omisso cognomine* Ficarii. *Videtur alius ab eo, qui supra num.* 20 *appellatur* sobrinus Ficani Abbatis.

D AUCTORE ORDONIO MONACHO EX MSS.

LIBER III
CAPUT I.
Miracula a superaddita ab Ordonio. Energumeni et alii a S. Rudesindo adjuti.

a

Quia vero longum est scribere omnia, quæ per servum suum mirabilia Deus dignatus est operari. Aliqua tamen de multis huic opusculo dignum duximus inserenda, quæ a pluribus et viris religiosis audivimus : qui se propriis oculis vidisse fideliter testabantur. Vir ergo quidam, peccatis exigentibus, diu possessus a dæmone venit ad monasterium Cellæ-novæ, ubi corpus B. Rudesindi in B. Mariæ Dei Genitricis ecclesia requiescit. Qui cum ante ipsam ecclesiam devenisset, et se cito arreptum, a quo solitus erat, dæmone, cognovisset; accepit cultrum, quem in vagina tenebat, et pueris circumstantibus dedit, dicens : Custodite hoc et ducite me ad fores ecclesiæ, ubi jacet corpus S. Rudesindi, et observate me : quia sine dilatione sum a solito dæmone invadendus. Quo dicto, et pueris fugientibus præ timore, statim, quod dictum fuerat, opere adimpletur. Arripitur, in terram prosternitur, conteritur graviter et vexatur. Quod videntes pueri qui prius fugerant territi, occurrerunt tam ipsi quam alii. Supervenientes autem monachi, deferunt illum ad tumulum beatissimi Rudesindi, ejusdem auxilium attentius implorantes : ut eidem dignaretur misero misericorditer misereri : sicque tenentes et constringentes illum, ne penitus discerperetur a dæmone, communabantur ei modis quibus valebant, ut exiret, et ab eo discedere debuisset. Cumque sic diu teneretur, et ab ipsis monachis interrogaretur, quam ob caussam ipsum hominem ingrederetur; cœpit loqui, et dicere, audientibus omnibus, qui adstabant : Pro nulla re alia hominem sum ingressus, nisi pro voto, quod vovit B. Mariæ, ut iret ad domum ejus; et facere non curavit. Sed et dum egressus fuero ab illo (nam egrediar) nisi statim iter arripuerit, et votum solvere festinaverit; nox iterum arripiam, et quasi proprium possidebo. Si autem votum exolverit, potestatem in eum ulterius non habebo. Cum vero iterum interrogaretur, qualiter vel qua hora deberet exire, sic respondit : Cum fuerit tempus Missæ celebrandæ apprehendite illum per pollicem digitum, et per nares ipsum fortiter constringentes, tenete : et sic ab eo recedam, numquam ad illum de cetero reversurus. Quod factum est. Nam cum ad Missam campanæ pulsari, et se monachi cœperunt ad ejus officium præparare, monachi, qui aderant, apprehendentes eum, sicut ipse dixerat, et collum ejus stola beati Pontificis circumdantes, cum tempus accessit ab eodem dæmone præmotatum, clamans atque discerpens confusus exiit et discessit. Sicque homo per sancti Pontificis merita liberatus, ad votum beatæ Virginis persolvendum sanus et incolumis se præparavit : et ita per Dei misericordiam liber cum magno gaudio ad propria remeavit.

Energumenus misere vexatus,

E

quod votum beatæ Virginis non solvisset,

F

liberatur :

32 Quædam monialis, sicut a quodam religioso didicimus, a partibus Galliæ veniens, dicebat, jam longo tempore a maligno spiritu se possessam : quæ caussa liberationis propriæ multorum Apostolorum et plurimorum Sanctorum asserebat se limina visitasse; numquam tamen se senserat melius habuisse. Cum autem post multum temporis spatium esset multipliciter his etiam incommodis et cruciatibus fatigata; divina miserante gratia audivit, et divina

energumena e Gallia veniens

eam

AUCTORE ORDONIO MONACHO, EX MSS. *Liberatur a dæmone :*

A eam revelatio monuit : ut ad sepulchrum S. Rudesindi Episcopi quantocyus deveniret ; et ibi per ipsius suffragia reciperet a Domino sanitatem. Quid plura ? Venit Galleciam : quæsivit monasterium ; invenit locum : pulsavit, et intravit : ibique per dies aliquot in orationibus et vigiliis perseverans, salutem, quam diu optaverat, gloriosi Rudesindi meritis impetravit : et sic operante Christo incolumis ad propria remeavit.

Item alius energumenus :

33 Alio etiam tempore cum turba ad festum S. Rudesindi, quod fieri solet in Kalendis Martii, more solito convenit ; puer quidam in turba foris extra oratorium ab immundo spiritu graviter invaditur et torquetur. Nutu vero divino, cunctis mirantibus, cursu rapido ad ecclesiam veniens, super beati Pontificis tumulum concito se projecit : et mox dulci pressus sopore, suaviter obdormivit. Cumque monachorum conventus, qui tunc foras in processione ad honorem gloriosi Præsulis laudes Deo decantabat, ad ecclesiam jam rediisset ; compatientes eidem puero, illud Responsorium, Sancte Rudesinde, cœperunt devote astantes ante sepulchrum unanimiter decantare. Finito Responsorio et oratione, Sancti meritis atque suffragiis, ab immundo spiritu,

B et a somno lætus et hilaris exurrexit : sic deinceps liber ab illo incommodo, multos postea vixit annos.

Cæcus illuminatur :

34 Alter quidam puer cæcus de terra Canderte, ductus est ad monasterium Cellæ-novæ, subsidium luminis a Domino per S. Rudesindi merita petiturus. Sed dum a parentibus et monachis fuisset ad sepulchrum sancti corporis intra ecclesiam deportatus ; facta oratione pro eo ad Dominum, quasi dormiens paullulum requievit. Aliis vero eventum rei expectantibus, eidem puero, exteriore carenti lumine, apparuit quidam Episcopus, ut ipse postea testabatur, dicens illi : Surge in nomine Domini, et vade cum salute. Ad quam vocem illuminatus, protinus surgens puer, cum circumstantibus glorificavit nomen Domini Jesu Christi qui per Sanctos suos tam magna mirabilia dignatus est operari. Et ita, ut in illa visione supra præceptum fuerat, ad propria reversus est cum salute.

Spina piscis gutturi infixa,

C 35 Homo quidam, Petrus Nunionis nomine, de Milmanda, cum aliquando comederet piscem, qui turta ab omnibus nominatur ; accidit ut os piscis in ejus gutture versaretur : quod cum diu vi vel aliquo ingenio non posset extrahi nec deglutiri ligura, pro posse in multis et palam adversabatur monasterio Cellæ-novæ) tandem venit ad sepulchrum B. Rudesindi, necessitatis angustia coactus : confidens tamen ipsius posse beneficio per Dei gratiam sanari. Dumque ad idem monasterium venisset, rogavit monachos, ut illum introducere dignarentur, ubi erat corpus jam dicti beatissimi Confessoris. Cui cum præsentatus fuisset ; dictum est ei ab aliquibus, qui adstabant : Amice, recordare, quia ista hora fuisti multoties adversatus. Quapropter pœnitere primum : deinde promitte fideliter, quod de cetero emendaberis : et vere credimus, quod per B. Rudesindum dabit tibi Dominus sanitatem. Quibus dictis, culpam cognovit : emendationem promisit : et cum adstantibus pro mercenda sanitate pariter exoravit. Cumque in oratione aliquandiu permaneret, dixerunt ei quidam : Tussite, si modo potestis. Cumque hoc facere ei, exivit spina, quæ illum graviter affligebat : et ita sanus effectus a Domino, per beneficium sanctissimi Rudesindi, rediit in domum propriam, a multis et inquietudine, quam prius monasterio exhibebat, de cetero emendatus.

Pœnitentia facta.

Ejicitur

36 Puella quædam habens in facie gravissimum apostema, venit ad monasterium, Dei pietatem per S. Rudesindi merita implorare : cujus facies ita jam erat inflata, ut ab inflatione illa oculi clauderentur, et caput ac tota facies in tanta rotunditate intumuerat, quod accedentes vix poterant illam præ horrore nimio intueri. Excreverat etiam in ipsius faciei parte sub uno oculorum quidam tumor ad instar parvi pomi, qui videbatur quasi initium totius inflationis. Quæ puella, cum ad beati Confessoris Christi tumulum esset ducta ; et sancti annulus, qui in ejus translatione ab ipsius digito receptus fuerat in ipsa tumenti facie poneretur, paullatim cum dolore cœpit decrescere tumor ille ; et sic est usque ad quintum diem per Dei gratiam et Sancti ejus famuli auxilium minoratus ; quod vix posset in ipsa muliercula doloris illius vestigium inveniri. Pro quo Christo et ejus sanctissimo Præsuli laudes referens plurimas, ad propria redit cum salute.

D *enormis inflatio faciei*

attactu annuli aufertur :

b

37 Quidam Clericus in Limia a *b* Villa Larcyroa manum habebat, reflexis in palmam utrisque digitis, penitus inutilem et contractam. Qui cum famam miraculorum S. Rudesindi auribus percepisset ; recuperandæ sanitatis fide concepta, venit ad ejus monasterium et sepulchrum. Sed cum ad beatum fuisset præsentatus, monachi, qui aderant, sancti Pontificis annulum et ipsius alias Reliquias deducentes, in ipsam manum clausam super inflexos et nimis astrictos digitos posuerunt ; et facta oratione pro eo, illum ante Sancti tumulum reliquerunt. Cum autem ad eum redierunt post aliquod diei spatium, invenerunt digitos illos mobiles, qui paullo ante in palmam defixi, ut diximus et aridi tenebantur. Quos cum tentantes tetigissent ; absque ullo dolore, primo pollicem levaverunt ; deinde alii ipsum subsequentes extensi atque directi ; annulus cum capsula argentea, in qua est, plane in palma manus mirabiliter est inventus. Quo viso miraculo, cuncti, qui aderant, cum ipso sanato Clerico Deo et Sanctis ejus pro tanto beneficio dignas gratias retulerunt.

manus inflexis digitis contracta.

E

appositis reliquiis,

curatur :

38 Aliud quoque miraculum, quod multis, qui supersunt, est cognitum, non duximus reticendum : ut quamvis indigni et peccatores ; per nos tamen ea, quæ a certis testibus audivimus, cognita et probata Dei mirabilia prædicentur. Erat igitur homo quidam, nomine Michael, cujus crura et tibiæ a juventute ita erant junctæ pedibus et curvatæ, ac si fuissent adinvicem ingenio aliquo ex industria glutinatæ. Unde per multum tempus sic manserit inutilis ; et ipse pene membris omnibus destitutus, quod de salute corporis, quasi jam penitus desperaret : sed inspiratione divina, quæ nomen sancti sui Confessoris volebat apud homines amplius confiteri, intravit cor matris ejus, ut duceret illum ad monasterium S. Rudesindi. Cumque ductus fuisset, et ad Beati sepulcrum introinissus, fuit ibi per dies aliquot persistens in orationibus et vigiliis. Quadam vero die, cum more solito mane ante tumulum alienis manibus duceretur, ibique solo inter columnas monumenti jactaretur ; accidit, ut a Conventu Missæ officium ageretur. Quod cum fieret, mire modo cepit angustari nimium, et magnis vocibus acclamare, dicens : Succurrite Fratres, succurrite, quia rodor et crucior, sicut a canibus devoratus. Et hæc durissimis vocibus inclamando, cepit surgere et tenere columnas ipsius sepulcri. Et accurrentibus undique Fratribus, viderunt illum stantem pedibus, et clamantem : et audierunt stridere ossa ejus firmiter et viderunt currere ab eo sanguinem de juncturis. Et sic per merita et intercessionem sancti Confessoris et Christi misericordiam extensus est, et redditus sanitati.

miser cruribus ac tibiis ad pedes attractis,

F

sanatur :

a *Hinc supra probavimus Ordonium nova miracula adjunxisse. Numeros continuamus, quorum loco reperimus in apographo capita expressa.* — b *Hispanice* de S. Pedro de la Roa.

A

CAPUT II.

Alia miracula S. Rudesindi, captivo, muto, cæcæ præstita. Malevoli puniti.

Aliud quoque miraculum, quod a duabus monialibus, satis religiosis fœminis et honestis apud monasterium de *a* Tornino veridica relatione didicimus, contigisse, huic opusculo credimus inserendum : quæ Domino Fernando tertio Abbati Cellæ-novæ, demum universo conventui, prout accidit, retulerunt Igitur in partibus de Toronio quidam miles de Cerbaria cum hominibus suis cœpit quemdam sibi (ut ipse dicebat) hominem inimicum. Quo capto, præfatum monasterium hospitandi gratia intraverunt : et ibi eum macerare et male tractare, coram monialibus et coram omnibus, percussionibus et pœnis aliis, gravare inceperunt. Quem accipientes, ligatis pedibus et extensis brachiis in lancea subtus tunicam ad modum crucifixi, dure et acerbe in solo projecto, se super brachia ipsius et super lanceam projecerunt. Videntes autem sanctimoniales omnia, quæ fiebant, coram altari, quod ibi constructum erat in honorem B. Rudesindi Confessoris, se cum magnis fletibus et singultibus prosternentes, auxilium B divinæ misericordiæ, qui nullum in se confidentem deserit, devotissime exorabant : ut, intercedente beatissimo Confessore, miserum illum hominem, mortem mane procul dubio expectantem, divina clementia liberaret. Quarum etiam una præ cordis amaritudine pannos, qui erant super ipsum altare, volens ab eo arripere, sic aiebat : O B. Rudesinde, nisi nobis digneris succurrere, et illum miserum hominem liberare, altare tuum penitus denudabo. Quod cum illi homines cognovissent ; quidam ex eis spiritu superbiæ concitati, impetu furoris et crudelitatis sic dicebant : *b* Pono in superbiam Deo et S. Rudesindo : quod hac nocte homo iste non effugiat vel evadat. His dictis, per beatum Confessorem suum Rudesindum sic hominem illum Dei misericordia liberavit ; quod tunica, qua indutus erat ad modum crucifixi, ut diximus, cum prædictis ligaminibus in lancea remanserit. Expergefacti itaque mane, non invenientes hominem, confusi de monasterio recesserunt, dicentes cunctis, qui ibi aderant : Custodite bene reliquias sanctissimi Rudesindi. Tunc sanctimoniales cum omnibus, qui aderant et videbant, ubertim præ gaudio flentes, Deo et sanctissimo Pontifici gratias et laudes multimodas cecinerunt : cui est honor et gloria in secula seculorum.

C 40 Nostris quoque temporibus vidimus quemdam monachum, Sancium nomine, qui apud monasterium S. Facundi longo tempore habitavit. Vir venerabilis, et a primævæ ætatis circulo valde religiosus, petita ab Abbate suo licentia et obtenta, cœnobium petiit Cellæ-novæ. Cumque ibi diutius moraretur et satis sacris moribus prævaleret ; contigit enim linguæ officium amisisse taliter, quod omni locutione penitus privabatur. Verumtamen cum mutus longo temporis spatio permansisset, nimis affligebatur præ tristitia et dolore, volens multoties cum baculo, quo sustentabatur, percutere monumentum S. Rudesindi : quo per hoc insinuaret, quod ipse beatus Confessor, si vellet, sibi redderet sanitatem. Unde factum est, cum conventus monachorum in ecclesia Deo gratias reddidissent, a choro exire volentes, ad tumbam sancti Pontificis Rudesindi incipientem quoddam Responsorium invenerunt : quod mox eo incipiente, omnes pariter cantaverunt, et Deo gratias egerunt ; qui tot beneficia præstat mundo per beatissimum Confessorem.

Prov. 13 1 41 Legimus, dicente Salomone : Filius sapiens est gloria patris. Propterea venerabile valde est et mirabiliter gloriosum, in tam sapiente filio, beato scilicet Rudesindo, Dei Patris sapientiam collaudare, et ejus semper gloriam exaltare : cujus filii sapientia apparuit manifesta, cum semetipsum templum Deo sapientissime dedicavit, juxta quod ait Apostolus : Templum Dei vivi, quod estis vos. Cujus templi sapientia, sanctitate, virtute, miraculis, signis et prodigiis illustrata, multa languentium membra variis languoribus detenta (non sicut unus in piscina Evangelica salvatur) integre restituit sanitati. De quo unum parvum juxta magnitudinem aliorum in medium proferamus ad Dei Patris gloriam et honorem. In Limiæ partibus in loco, qui vulgo Ginizum nuncupatur, quædem mulier, præ infirmitatis magnitudine privata lumine oculorum, longo tempore mansit cæca. Cumque multa Sanctorum loca frequentius peragrasset, et ecclesiarum limina visitasset, tandem admonita est a sacrista Cellæ-novæ, qui de terra illa fuerat oriundus, quatenus sepulcrum S. Rudesindi cum devotione et oblationibus visitaret. Quo audito, mulier non differens, sed quantocius complere opere properavit. Quæ veniens Cellam-novam, ab eo sacrista est in ecclesia coram sancti Confessoris sarcophago præsentata : quæ manu palpans columnas, quibus S. Rudesindi tumba sustentabatur, flendo et ejulando, fletibus accingebat. Quæ sic per triduum vigiliis celebratis cœpit aliquantulum videre ; velut ille Evangelicus, qui videbat homines tamquam arbores ambulantes. Verumtamen per dies aliquos clare lumine recepto, incolumis ad propria repedavit.

42 Quia ea, quæ nostris temporibus fiunt, magis delectant, et melius memoriæ commendantur ; ideo de miraculis B. Rudesindi nonnulla huic operi inserere dignum duxi. Tempore igitur claræ memoriæ Illustrissimi *c* Fernandi Regis, genitoris gloriosissimi Principis Regis Alphonsi, Princeps quidam illustris et potens, nomine Fernandus Roderici de Castro, cum magna rapina de terra et patrimonio beatissimi Rudesindi venit ad monasterium Cellæ-novæ ; fractisque januis apothecæ, cum cuncta bona monasterii violenter surripere cogitaret ; ipse cum militibus suis circa magnum ignem in hospitali dicti monasterii quiescente, monachi omnes congregati ad tumbam convenerunt beatissimi Rudesindi : rogantes ut eos et sua, ut promiserat, defensaret. Quorum quidam amaro animo, ipsum monumentum panno pretioso, quo oppertum fuerat delegantes, in hæc verba cum lacrymis proruperunt. O Rudesinde Sanctissime, exurge : quare obdormis Domine ? exurge, et ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis ? oblivisceris tribulationem nostram ? Exurge Domine adjuva nos, et libera nos. Recordare testamenti et promissionis tuæ, qua promisisti a malefactoribus nos defensare. Ecce enim jam non sufficit tuam patriam et patrimonium dissipare ; sed etiam hic sub alis tuis non diuturnitur Domino deservire. Hæc et his similia dum monachi dicti monasterii dicerent lacrymantes, prædictum Baronem diabolus arripuit ; ipsumque in ignem, invitis et retrahentibus militibus suis, misit. Cumque ipsum spumantem et strepentem iidem milites ab igne extraherent, diabolus ex ore ejus loquens, sic dicitur a circumstantibus adhuc viventibus respondisse : Permittite me comburere deprædatorem sanctissimi Rudesindi, Dominus enim me constituit ultorem et majorinum ipsius. Terram enim ipsius temere deprædatus est : et nunc etiam hic irreverenter veniens in umbra sua monasterium, quod ipse Sanctus construxit, ausus est invadere, et bona ipsius atrociter dissipare. Milites igitur accipientes prædictum Principem, strepentem, ut supra dicitur, et spumantem, ipsum circa B. Rudesindi tumbam in ecclesia posuerunt : ibique

tota

D AUCTORE ORDONIO MONACHO EX MSS.

2 Cor. 6. 16

a

Captivus miserе habitus,

et cæcæ visus :

E

Mar. 8. 24

b mirabiliter liberatur :

c

Princeps post varias rapinas,

spoliaturus monasterium,

F *implorata a monachis ope S. Rudesindi,*

a diabolo obsidetur,

reddit mutо loquela,

A tota nocte illa jacuit semivivus. Mane autem facto, ipsum iterum diabolus arripuit. Cumque interrogaretur a circumstantibus, quo pacto ipsum dimitteret, sic respondit : Nisi primum cunctam rapinam restituat, et homagium faciat ipse et milites ejus quod numquam terram et monasterium illud ingrediatur, ut noceat ; ipsum aliquatenus non dimittam. Milites igitur vocantes Abbatem et monachos cum Principe prædicto, pro eo fecerunt homagium supra dictum. Quo facto, sanus et incolumis factus est eadem hora; restitutisque rapinis integris omnes cum magno timore a monasterio recesserunt. Per omnia benedictus Dominus, qui beatissimi Confessoris sui sic dignatus est injurias vindicare. Amen.

a *Hispanice*, de Temygno.— *b* *Hispanice*, Hago unas apuestas, *deposito pignore recto cum Deo.* — *c* Ferdinandus *Legionis et Galleciæ Rex*, *vixit usque ad annum* 1188, *quando illi successit filius Alphonsus hic memoratus.*

ACTA TRANSLATIONIS

ex Hispanico Antonii de Yepez

Latine edita a Tamaio Salazario.

B Præteritis temporibus celebris fuit miraculorum fama, quæ Deus optimus Maximus ad S. Rudesindi sepulcrum continuo patrare dignatus fuit, in plurimis febricitantibus, qui ad illud peregrinationis ergo, aut devotionis spiritu, aut favoris recipiendi fide convenichant. Igitur inter alios, qui ad hujus monasterii Cellæ-novensis in Gallæcia finibus visitanda pervenerant, unus fuit Hyacinthus, S. R. E. Cardinalis, et per totum Hispaniæ circulos Sedis Apostolicæ Legatus, qui postea creatus fuit summus Pontifex titulo Cœlestini III, qui magnalia omnipotentis Dei ad tumulum sancti Abbatis exaltans, in monasterium, quo eo tempore sancti Præsulis sacra pignora jacebant, perrexit anno Domini *a* MCLXXXI circiter : et speculatis omnibus quæ audierat, et summa deliberatione pensatis, et ad oculum examinatis, cogno vere veracster inquota esse in effectu, quam in opinione miracula quæ prædicaverat, quam quæ audierat, protinus sacrum corpus ex illo humili tumulo, quo erat sepultum, in sublimiorem, capsa lapidea inclusum, altera mirifice lignea ellabre facta et decorata desuper imposita, super quatuor marmoreis columnas intra capellæ angulum, quæ ad claustrum tendit, transferre curavit. Quod ut perfectius perficeret, primo de multorum Præsulum consilio, previo vitæ examine et sanctorum frequentia, S. Rudesindum inter sanctos Ecclesiæ Catholicæ Beatos adnumeravit celebrando *b* in Gallæcia et Portugallia Episcopo convocavit, ut eo in illo sancto opere Kalendis Septembris assisterent. Denique Translationem celebrandi, populum circumjacentium concursu, Episcoporum jubilo, optimatum devotione, Abbatum et Fratrum adstantium fervore, et pio Cardinalis pectore, ipse propriis manibus perfecit, indulgentias indictas hic, qui actu interfuere et ceteris absentibus, quos die commemorationis festivitatis illius quotannis celebrandæ interesse contigerit. Quarum omnium rerum ne memoria temporum lapsu deperiret, in publicum diploma et authenticam scripturam describi præcepit : in qua illustriora ejus sancti Præsulis vitæ exercitia, insignora miracula et quidquid in hujusmodi Translatione præceperat et ordinaverat, aut quæ in ejus actu evenerant, referenda censuit. Hujus Beatificationi et Translationis executio ad hunc finem perducta est *c* a Petro Compostellano Archiepiscopo, *d* Gundisalvo Oxotensi, *e* Joanne Legionensi, *f* Petro Cauriensi, *g* Sancio Zamorensi, *h* Antonio Ulyssiponensi, *i* Roderico Palentino, *k* Gundisalvo Seguntino, *l* Gundisalvo Segobiensi, et *m* Marco Visensi Episcopis ; nec non Abbatibus *n* Sahaguntinensi, Superadensi, Caracetensi et Melonensi : item *o* Prioribus sanctæ Crucis et Ecclesiæ cum aliis Principibus, Equitibus, concilio civitatum et populorum ad Dei gloriam, qui semper est gloriosus in secula. *p*

b *Idem Cardinalis Hyacinthus transtulit reliquias* SS. Claudii, Luperci *et* Victorici *fratrum, Martyrum Legionensium, Era* 1211, *anno Ch.* 1173. *Ita Acta illorum ad* 30 *Octobris.* — *b* Celebrarunt *ex Sigontino Episcopo Archiepiscopus Toletanus, mortuus est anno* 1181. Petrus Helias *dictus in Theatro Ecclesiastico Gonzalii Davilæ, ubi ordo Archiepiscoporum Ecclesiæ Compostellanæ confunditur, et Era epitaphiis opposita sentit mendis. Ex epistola Venerabilis Petri Cluniacensis ad Innocentium II constat tempore hujus Pontificis Berengarium e Salmanticensi Episcopo factum Archiepiscopum Compostellanum. Quod si hunc substituantur Pelagius II, cognomento Raymundus, tum Martinus Martinez, qui sub Alphonso Imperatore, ergo ante annum* 1135, *floruerunt, dum Petrus Helias, cujus Epitaphium exhibet Ucda* 1100 *et quidem extra seu numero Arabico, ibi forsan legendum* 1200, *et exsit annus* 1137. *Huic successit Petrus Suarez, qui adfuit translationi reliquiarum SS. Claudii, Luperci et Victorici, anno* 1173. *Sed vita Compostellanos relinquimus expendenda.* — *c* *Apud Davilam dicitur Guadiarbeus Ecclesiam ædificavit, qui hanc regebat sedulam operam præstitisse.* — *c* Joannis *cujus meminit Sandius fuit ex* 1167 *transitus anno* 1175 *translationi dictorum Martyrum.* — *f* Petri *memoriam extare ad annos* 1174 *et* 1175, *testatur Davila.* — *g* *Dicit Sanctius apud Davilam, aut certe ab eodem annotatum abannno* 1243 *hoc transferendas.* — *h* Alvarus *cognominatur apud Rodericum da Cunha in Historia Ecclesiastica Ulyssiponensi.* — *i* Ambrosius *inter Episcopos Palentinos refertur dici.* — *k* Gundisalvus *pro Gosceino, sive Joscelino, scriptum est, accepta aberrandi occasione ex sequenti Gundisalvo Segontino.* — *l* *Hic Episcopus Segontinensis Gundisalvus, anno cum dicto Gosceino Segontino, et supra memorato Archiepiscopo Toletano, fuit judex constitutus ab Alexandro III Pontifice Romano in causa Bernardi Vasconcensis Episcopi, de annona accensata, contra quem sententiam pronunciavit anno* 1176. — *m* *Ex Visco urbe Lusitaniæ Episcopatus, cujus Episcopus Gundisalvus interfuit consecrationi ecclesiæ S. Joannis de Tarouca ordinis Cisterciensis. Era* 1207 *anno Christi* 1169. *Hujus successor videtur fuisse Marcus hic relatus. Capax forte successor bonarum collatarum donationum Alphonsi I Regis Lusitaniæ anno Christi* 1165. *Consule da Cunha tomo 2 Archiepiscoporum Bracarensium pag.* 171 *et* 77. — *n* *Ex Abbatia hanc notissima est Sahaguntinæ SS. Facundi et Primitivi, quæ subsequi apud Yepez appellatum Gundisalvum forsan Successor Gutidiæ, defuncti anno Christi* 1181 *Episcopi Zamorensis.* — *o* Consule Sandovalium in descriptione Sahagunti*na folio* 41. — *o* *In Privilegio Conimbricensi sancta Crucis asservat S. Theotonio anno* 11 *de Joannes Theotonii, ubi dictum ad ultimo Tabum* 18 *Februarii.* — *p* *Plura sequuntur apud Yepez a Tamaio Salazar, ut minoris momenti omissa. Hic sequenda erat Bulla Canonizationis, sed frequens erat Episcopatus Hispaniæ erasa ab Antonio Yepez, et Latine apud Tamaium, ubi lector videre poterit.*

MIRACULUM RECENS.

Nostris temporibus, anno millesimo sexcentesimo primo, hanc domum gubernante Patre Magistro Fratre Claudio de Tenorio, filio professo S. Claudii civitatis Legionensis, vivebat igitur in loco, qui sub Freyxne nuncupatur, in domo cujusdam nobilis, quæ vocabatur Leonor Suarez, puer quidam, qui nullo modo sanus et mundus erat. Cum igitur venisset ad hoc monasterium, et precesset ex intimo cordis ante B. Rudesindum fundavit, post quarum duos, quem in vigilia præcupaverat, sanitatem consecutus est, et coram omnibus cœpit loqui et audire, gratias referens Deo et beato Confessori Rudesindo, per cujus merita illam assequi meruit : et ne hoc futuris seculis incredibile videretur, decorideae Abbatis claro et authentico testimonio fixum apparuit. *a*

a *Refertur subjunctum posterioribus Litt. M. D. Josephus Saenz Aguirra in supra citata epistola addit.* Multa nova miracula de studio et publica ex re Antiqui prædicantur referuntur : nisi post longum remedium nempe et piscinam Deæ Hygiæ, Unum id tamen præterquam S. Rosendo ecclesiæ pedum venerabilium vestigiis sacrarium, ad ejus ingressum. Ecclesiæ hujus ædes, divo Michaeli Missæ celebrandæ. Vix humanæ cordis expectu potest devotio sensibus et impetus lacrymarum, quem in oculis adimentium excitat, sive sacelli venerandæ structura, sive hortus mirare semper floridæ amœnitas. Certe ille ex longo visus statum apparet D. Rosendi plantatus cella nova declinum, ubi Expressis elevatorum turrium a multo ejus tabi epitaphi et romum. Plane ille hortus floribus sum fragrat auctoris, quos dum in cœlum ferret, voluit in virtutis et vivida imagine effigiatas relinquere. Hunc hortum, sive Paradisum abbreviatum, nos

ante

A ante quatuor annos visitavimus, et præ cordis devotione, vi lacrymarum profusa, sic tandem lusimus. *Ita hæc auctor ad nos anno* MDCLXX, *decem epigrammatis adjunctis, e quibus tria hic edimus, cum his titulis : etsi cetera pars elegantia lucem quoque mereantur, nisi declinandum operis nimiam molem censeremus.*

Ad hortum.

Epigrammata

Quid sibi vult, autumno, hieme, atque æstate perennis
Isle vir florum, quos sacer hortus habet?
Numquid de cœlo tam candida lilia spirant?
Vel Paradisiacis terra rigatur aquis!
Prorsus ita est. Terram hanc sancto tangente Rosendo,
In Paradisum alium terra redacta fuit.
Nec satis hoc. Veluti cœlum resplenduit hortus,
Ejusdem Angelicæ quem coluere manus.

Ad Sacellum D. Michaeli sacrum. D

Sive Silex fueris, seu marmore durior olim,
Spectator teneris flctibus ora riga.
Effundes lacrymas, ubi sæpe Rosendus ad aram
Supplex atque humilis larga fluenta dedit.
Ignis amoris edax potuit consumere pectus,
Si non effusis ora rigasset aquis.
Quid roseis oculis, et sic plorantibus, unquam
Astra negent? Quod habent luminis astra darent.

Ad Nocturnos cultores horti.

Hic vos, hic teneræ segetes adolescite cœlo,
Virtutumque horto florida serta date.
Tempus adest vernum : moneo vos; crescite, et ante
Quam fervorem animi frigida tollat hiems.

DE B. ROGERIO
EPISC. AURELIANENSI, DEIN LEMOVICENSI, AC DEMUM ARCHIEPISCOPO BITURICENSI
Commentarius prævius.

AN MCCC LXVIII. I MARTII

Septuagesimus nonus Bituricensis in Gallia Ecclesiæ Episcopus statuitur Rogerius *ab Antonio Monchiacense Demochare Ressonæo, lib. de divino Missæ Sacrificio cap.* 24, *itemque a Joanne Chenuto in Chronologia Archiep. Bituric. Claudio Roberto in Gallia Christiana, atque anonymo monacho cœnobii S. Sulpitii in suburbio Bituricensi, qui ejusdem civitatis Antistitum historiam ante annos* CXX *collegit, nuper a Philippo Labbeo nostro vulgato Bibliothecæ novæ MSS. tomo* 2. *At Sammarthani solum septuagesimum septimum facinnt, aliquot decessorum prætermissis, quos alii suis catalogis asservarant.*

B *Rogerius quo tus Bituric. Archiep.*

2 *Iidem Sammarthani cum Claudio Roberto* B. Rogerium *absolute appellant : Chenutus et monachus Bituricensis ac Demochares* Sanctum. *Non arbitror quidem publicos sacrorum honores, quique haberi Cœlitibus solent, esse ei ab Ecclesia decretos : illum tamen* Beati Sanctive *appellationem ei concordi pietate populorum esse contributam, ob plurima, quæ ejus patrocinio facta sunt, miracula : quem ob rem, quod idem ille auctor scribit, cives ac rustici cæteratim ad ejus sepulcrum concurrere soliti sunt, et ad id vellera aliaque donaria offerre. Vitam illius ex eodem auctore hic dabimus. Recitat eam quoque sed paullum subinde brevitatem, Carolus Sausseyus lib.* 12 *Annalium Aurelianensium, ex MSS. monumentis Ecclesiæ Bituricensis, cœnobiique de Ternis ordinis S. Petri Cœlestinorum in Marchia. Proferum quoque illius elogium habent Chenutus et Sammarthani : a quibus nonnulla describemus, præsertim in Notis.*

Beatus ac Sanctus *appellatus,*

miraculis clarus,

donariis honoratus :

C 3 *In epitaphio, quod inferius recitatur in Vita, traditur obiisse anno* MCCLXVII *in prima feria Marci : quod Sausseyus et Chenutus ita interpretantur, ut festo S. Marci Evangelistæ, quod eo anno incidit in Dominicam Quasi modo, decesserit. Sed quis scriptor ita loquitur, ut festum primum, aut secundum, tertiamve, Jacobi, Laurentii, aut alterius Sancti signet, cum quid factum indicare velit festo alicujus e dictis Sanctis, quod Dominica, feria secunda, aut tertia, fuerit celebratum? Quid, quod fortassis ne ipso quidem Chenuto auctore dici potest B. Rogerius die S. Marci, seu* XXV *Aprilis, eo anno obiisse? Nam testamentum ipsius citat, sibi ab Ternensi cœnobii Priore communicatum, conditumque* XXIV *Februarii* M CCLXVII. *Si id scriptum secundum morem illius ætatis, quo annum non a Calendis Januarii, sed a Paschate ordiebantur Galli; non poterit die octava Paschæ ejusdem anni, id est, decem integris mensibus prius quam testamentum faceret, mortuus existimari. Unde id nos petere conficimus, Februario mense anni* MCCLXVIII *testamentum scriptum illud esse conscriptum, secutumque ejus decessum mensis Martii Kalendis, quæ in epitaphio* prima feria Marci, *sive Martii, dicuntur : nam sic deinceps ille mensis, uti et præcedens Januarius, et*

vulgatæ an. 1368 *incipimus,*

1 Martii :

priores XVII *dies Aprilis, secundum dictum calculum, pars adhuc erant anni* MCCLXVII. *Firmat alioquin nostram, de Martii Kalendis, conjecturam Claudius Robertus. Etsi enim addubitet, an prima Marci feria diem* XXV *Aprilis designet, an Martii primum Dominicam, primumve diem; testatur tamen ipsis Kalendis, et pridie* E *postridieque anniversarium illius celebrari solere. Cur vero alio die id fiat, quam quo abiit e vita, tumulatusve est?*

4 *In eo, quod jam citavimus, testamento, ut Chenutus refert, ac post eum Robertus et Sammarthani, testatur* B. Rogerius, *se cum Jurisconsultæ cordis scientiam publice Aurelix profiteretur, Tractatum de Actionibus scripsisse : qui an usquam extet haud compertum est.*

scripsit in Jure.

5 *Recitat Sausseyus Senatus Parisiensis decretum anno* MCCCXXII *latum, quo Episcopo Aurelianensi vetus privilegium restituitur ac confirmatur, de captivis die quo primum urbem ingrediatur dimittendis. In eo diserte compertum dicitur, quod ab antiquo fuerit consuetum, quod Præpositus Aurelianensis pro tempore in jocundo adventu cujuslibet novi Episcopi Aurelianensis, omnes prisionarios et captos, qui tunc temporis pro quocumque delicto in prisionibus et carceribus Regis Aurelianis tenentur, ad portam Burgundiæ in præsentia dicti Episcopi adducere, et eos ibidem dicto Episcopo reddere teneatur, ut idem Episcopus dictos prisionarios liberet, ac eisdem injungat pœnitentias salutares, prout sibi visum fuerit expedire. Item quod dictus Præpositus ibidem dicto Episcopo juramentum sub certa forma tenetur præstare, præsertim quod idem Præpositus aliquos de dictis prisionariis non occultaverit, vel ipsos citius expediverit* F *condemnando, justiciando, vel absolvendo, ex quo scivit futurum adventum ejusdem, aut alias fraudem non commiserit ad finem quod reddi non possent Episcopo memorato. Hoc privilegium, et quæ alia in eo decreto narrantur, ut sibi senatus sententia restitueretur, obtinuisse B. Rogerium scribit idem Sausseyus, imisse enim tunc Episcopatum : ceterae certe acta anno* MCCCXXIII. *Anno autem insequenti* MCCCXXIV, *cum festum Conceptionis B. Mariæ Virginis annuale, insignivisse luminari festorum simillimo, præeunte* Jacobo Flotte Cantore Aurelianensi, *tradit ex ejusdem actis Sausseyus.*

privilegium de captivis liberandis in ingressu urbis Aurelian. recepit:

festum Conceptionis D. V. illustravit.

6 *Præter sacra ædificia, quæ in Lemovicum provincia molitus est Rogerius, Xenodochium nempe ac Ternense asceterium; fuit quasi alter fundator, ut Sammarthani scribunt,* cœnobii Virzionensis. *Est* Virzio *oppidum diœcesis Bituricensis, quod* Virsanam *quoque in regio quopiam instrumento appellatum testatur Papirius Massonus in descriptione Galliæ per flumina. Ibi monasterium est Ordinis Benedictini, sanctis Apostolis Petro et Paulo dicatum, ut scribit Claudius Robertus, a B. Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi (de*

Virzionense cœnobium dotavit:

quo

A *de agemus ad* XXI *Junii*) *fundatum seculo nono, sed quingentis post annis a B. Rogerio restauratum ac locupletius dotatum.*

7 *Idem sanctus Antistes anno* MCCCXLV *die* XXI *Junii corpus* S. Odilonis *Abbatis Cluniacensis, cujus ad Kalendas Januarii geminam edidimus Vitam, e loco, ubi prius conditum erat, elevavit ac transtulit : ut ipse in diplomate, quod illic ex Bibliotheca Cluniacensi retulimus, testatur his verbis :* Rogerius permissione Divina Bituricensis Archiepiscopus, universis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Noveritis, quod de licentia et mandato sanctissimi in Christo Patris Domini nostri, Domini Clementis digna Dei providentia Papæ Sexti, Nos una cum Reverendis in Christo Patribus, Dominis Capitulensi Augustonorum et Sauloniensi Prædicatorum ordinis Episcopis, et quamplurimis Abbatibus, Prælatis et personis Ecclesiasticis ad hæc vocatis, et insimul in ecclesia Silvinacensi, Cluniacensis Ordinis, Claromontensis diœcesis congregatis, Venerabile corpus almi Confessoris B. Odilonis, de loco in quo hactenus ibidem tumulatum extitit, solemniter relevavimus, juxta sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ traditum nobis formam, ordinationem atque modum : ac ipsius sancti Confessoris caput et alia corporis membra veli[mus] et
B propriis manibus tetigimus, tenuimus et palpavimus, et eadem in capsa posuimus et recondidimus honorifice et decenter.

8 *Quibus verbis religiosissimus Præsul suam adversus Pontificem Maximum reverentiam declarat, cujus neque injussu cum sacrarum reliquiarum elevationem, visitationem, transpositionemque in theeam aliam, aggressus sit ; neque a mandato in toto vel gerendæ modo vel latum unquam recesserit. Nam quo ad id agendum impulsus consilio sit ac pietate, ita deinde significat :* Nos enim pensatis hujusmodi sancti Confessoris meritis, quæ nos ad sui relevationem adduxerunt devote et attraxerunt, cupientes totis viribus incrementum laudis et honoris ejusdem exercere ; ut a Christi fidelibus congruis honoribus et laudibus decoretur et etiam veneretur, nec non qui ecclesia memorata eo libentius causa devotionis ab ipsis Christi fidelibus visitetur ac etiam frequentetur *etc.* Datum... die XXI Junii anno Domini MCCCXLV. *Integrum diploma dedimus post Vitam S. Odilonis* 1 *Januarii pag.* 77

9 Interfuis *e quoque B. Rogerium revelationi corporis* S. Mayoli *scribit Claudius Robertus, atque ex eo Summarthani : cujus rei nec Joannes Chenutus Bituricus, nec qui Bituricensia monumenta diligenter exercuit Carolus Saussayus meminerunt. Extant quidem in Bibliotheca Cluniacensi Bullæ duæ, in quibus mentio fit translationis S. Maioli Abbatis, prior Clementis IV, altera Honorii IV ; sed mortuus est Clemens IV annis centum ante B. Rogerium, nempe* MCCLXVIII, *Honorius IV anno* MCCLXXXVII. *De* S. Maiolo *agemus* XI *Maii.*

corpus S. Odilonis elevavit.

magna erga Pont. Max. reverentia,

in Sanctum ipsum pietate.

an etiam S. Maioli?

VITA

auctore monacho Bituric.

edita a Philippo Labbeo S. J.

Septuagesimus nonus præfuit *a* S. Rogerius, vir omnium præcipuus et electus, gratia pariter humilitatis præditus, innocentia præclarus, vitæque sanctitate mirabilis. Fuit autem iste *b* patria Lemovicus, ex Castro de Turris oriundus ducens. Cujus pater dicebatur *c* Gaudefridus, cognomento Fortis, vir nobilissimus, dictu castri Dominus. Qui ex generosissima conjuge sua, eorum reverendissimo in Christo Patris ac D. D. Guilhermi *d* de Capell-Tailleffer, Episcopi Tholosani atque S. R. E. Cardinalis, genuit tres filios, videlicet Odinetum, Dionysium et Rogerium. Porro quum idem Gaudefridus, homo sane virtutum experimentis ipsa nobilitate clarior, centum viginti propeesset annorum, præsentis seculi ærumnas dimittens, ad interminabilem perpetuæ felicitatis diem perventurus, migravit a corpore. Post cujus decessum prædictus Odinetus primogenitus, miles inter ceteros viribus pollens et animi magnitudine clarus, regendæ domus curam suscepit. Dionysius vero cum esset etiam multa probitate conspicuus, non multum post in sacerdotali ordine laudabilis vitæ cursum maturius cotaplevit.

a

b

c

B. Rogerius nobili loco natus in Lemovicibus.

d

2 At memoratus Cardinalis cernens Rogerum habere nobilem virtuti musisque natum, curavit tam nobilem pueri animum in florentissima Aurelianensi Academia liberalibus disciplinis imbuendum. Ubi ille quum bonis moribus ac scientiis mirifice succrevisset, in theatro litterario primis subsellis collocandus, utriusque Juris Professor clarissimus evasit. Jamque ex eo tempore ad Ecclesiasticas dignitates, procurante præfato avunculo suo, conscendere meruit. Acceptumque Archipresbyter *f* Lavaracensis in Normannia, deinde Bituricensis Ecclesiæ Decanus, postea Aurelianensis Episcopus, demum iidem Episcopus Lemovicensis ; ad postremum vero Archipræsul Bituricensis effectus est.

litteris eruditur ;

Juris scientiam Aureliæ docet.

per varios dignitatum gradus,

f

ut tandem Archiep. Bituricensis :

3 Quo autem pacto ad Episcopalis dignitatis apicem provehi meruit, videtur minime esse prætereundum. Sane dum Clerus omnis et populus universus Aurelianensis civitatis, pro sufficiendo novo Antistite ad Ecclesiam die constituta convenisset, adhuc intereos et B. Rogerius. Qui cernens plerosque tam præcipitis animi, tamque permixti esse, ut sacrosanctam Sedem dignitatemque affectare non reformidantes, sese non interereut solum, sed (ut nunc, proh dolor! fieri audimus) violenter inferrent ; eundem Canonicorum, ut dicunt, Capitulum ingredienti, ludens ait : Et ego quidem optarem Dominos electores pro hac re mei meminisse. Tum Canonicus, vir facetodepore sodes, rem, ut erat, ad consistorium detulit. Quamobrem cunctis joco annuentibus, ut idem Rogerius Pontifex fieret, mox Capituli præsidens, qui ejus egregiam fidem, insignem doctrinam ac prudentiam eximiam, jam olim exploratam habuit, divino afflatus Spiritu surrexit, et in medio consistentium stans ; Viri Fratres (ingenue ait) mihi certe testes sunt cœlum et terra, quod hodie unanimiter elegeritis atque petieritis Dominum Rogerium vobis in Præsulem constitui. Sed et ego secundum vestram sententiam, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti eumdem præsumtio fieri debere hinc civitati summum sacerdotem, utpote Angelici vultus hominem, sanctitate præditum et cœlesti sapientia insignem. Denique oportet esse vobis persuasissimum, sic visum fore Spiritui sancto, cui resistere sine grandi peccato non poteritis. Igitur illo hæc ita perorante, omnes Canonici unanimiter unanimiter ipsum S. Rogerium in Episcopum elegerunt.

ad Episcopatum Aurelianensem se joco commendans,

E

sero omnium suffragiis eligitur :

F

4 Qui tamen ut sensit super se sortem electionis futuram, territus tum oneris magnitudine, tum virium suarum, ut ipse putabat, imbecillitate, reclamans affirmabat, eum id officii postulasset, se minime fuisse sorte locutum ; eos autem falsa opinione decepti, qui tantillum existimarent fore idoneum Pontificem. Sed ut trivialis utar adagio, plurium calculus vicit. Denique alle probe adverteret etiam totus populi suffragio in suam consentire personam, vix tandem persuasum habuit, ut se paterentur consecrationis oleo inungi, et pontificali infula amiciri. Et quidem non humana industria, sed potius superna clementia ipsum eonet et ad id dignitatis fuisse provectum. Unde nobis non queo satis admirari divinitatis inscrutabile consilium, quæ vel tam jucunda tamque lepida occasione Sanctum suum mirificare voluerit, præveniendo eum in benedictionibus dulcedinis suæ.

conatur onus deprecari,

frustra :

5 Ceterum

A 5 Ceterum operæ pretium atque necessarium visum est mihi, non solum caussam modumque provectionis ejus scribere, verum etiam admirabilem ejusdem conversationem in lucem conspectumque omnium vel ex parte prodere; ratus ex istiusmodi relatione plurimam venerando huic Antistiti laudem, et nonnullam legenti ædificationem accessuram. Hic itaque ab adolescentia amorem rerum fluxarum prorsus despiciens, pudicitiam ac sobrietatem, quod tam laudandum fuit in juvene, quam rarum, et quicquid ad animum cum scientia tum virtutibus exornandum expedit, impiger sectatus fuerat. Qui etiam post adeptum Pontificatus honorem, antecessores suos ita factis æmulatus est, ut celebri per orbem fama non aliter quam clarissima tuba virtutes ipsius prædicarentur. Inter quas innumeras, hæ singulari omnium applausu excipiebantur: quod videlicet mirum quemdam pietatis ardorem jugiter spirans, salutifera doctrina blande ac placide monstraret omnibus æternæ felicitatis viam: quod nihil eorum prætermitteret, quæcumque subditis posset in consilium adferre; quod tam singulari benevolentia, tamque incredibili humanitatis suavitate exciperet omnes, ut ipsos quoque (si quos habebat) adversarios gratiæ vi quadam alliceret, et ab eisdem veneraretur: quod numquam B petitionibus afflictorum solatium, quod adhibere posset, denegarit: quod hospitalitate adeo insignis fuit, ut ejus domus peregrinis ac pauperibus semper patuerit: quod nudis specialius compatiens, eorum indigentiam soleret liberalissime relevare.

ut antea semper,

ita præsertim Episcopus,

propriis ei gradui virtutibus floret:

6 Quid multa? Denique si quis sobrietatis nomine est commendabilis, hic omnium maxime. Erat enim cibi potusque parcissimus. Unde non præteribo huic loco breviter adjicere, quod perseverante usque ad hanc meam ætatem fama vulgatum accepi, licet id parum sincera fide dignum existimem. *g* Fertur sane, quod aliquando dum juxta quamdam popinam idem Pontifex Rogerius forte transiens, recentis pastilli delectatus odore fuisset, ipsum pastillum sibi clam eo jubente allatum adhuc bullientem capiti suo instar pilei imposuerit, in sese vel levem gulæ suggestionem tam crudeli exustione puniens. Quamobrem facile advertitur ad quantam perfectionis vitæ eminentiam vir sanctus conscenderat, qui (ut diximus) vel tenuem naturæ appetitum nimine dimiserit fore inultum. Sed tanta cum severitate ipsum damnare voluerit.

castigat mire modo (si vera) quæ appetitum:

g

7 Interea vero memoratus Odinetus frater ipsius e vivis excedens, unicum reliquit filium, vocabulo Joannem, adolescentulum sane cultissimis purissimisque moribus pellucide florentem, nec non sua eximia indole (nisi cita morte præreptus fuisset) nemini non magna pollicentem. Dum enim ille philosopharetur Parisiis, et quadam die traducendi temporis gratia, juxta ripam Sequanæ cum sodalibus spatiaretur, casu decidens in amnem, statim aquarum violentia suffocatus exhalavit spiritum. Quo ita lamentabiliter extincto S. Rogerius universam paternæ hereditatis successionem solus pacifice possidens, illico ut cum Psalmista veraciter decantare posset: Domus mea, domus Orationis vocabitur; decrevit monasterium construere apud Ternas suæ nativitatis locum. Quod commodius ad effectum ut perduceret, dimisso Aurelianensi Episcopatu, se ad regendam *h* Lemovicensem Ecclesiam transtulit. Porro sic omne ejusdem monasterii ædificium ordinavit, ut sacræ ædis majus altare in ipso (quo eum fuerat cuixa sua genitrix) loco constituerit, ac propria manu consecraverit. Scientum vero est quod per idem tempus ordo Cœlestinorum, miro Dei favore pullulans, viros tum scientia tum magnis virtutibus integerrimos mirabiliter promerebat. Cujus institutor fuit Dominus *i* Petrus de Marrone, qui postea dictus est Cœlestinus V Pontifex Maximus, vir inter ceteros et sacræ religionis integritate, et vitæ innocentia, ac insigni sanctitate clarissimus. Quia igitur hunc in humanis cœlibem vitam ducentem Rogerius in sua juventute optime nosse ac videre meruerat, singularem erga ipsum et ejus Ordinem gerens devotionem, non nisi de eodem Ordine viros religiositate insignes voluit inhabitare suum monasterium de Ternis.

fratrum ei nepotis hæres factus,

h

ædificat monasterium in patria sua,

ubi sua consecrat manu.

i

8 Interea cum divina providente clementia idem Aquitanorum Primas Bituris constitutus fuisset, xenodochium quoque in *k* Marchia fundavit: ut videlicet dum semper in illo loco de redditibus (quos facta solenni donatione ibidem delegavit) peregrinorum ac pauperum necessitati pro Dei amore liberaliter subventum foret, justitia ejus (ut canitur in Psalmo) maneret in seculum seculi. O Pontificem dignissimum, nullo certe laudum genere non afficiendum? Cui re vera non suffecit, suis tantum temporibus pauperum Christi inopiam misericorditer sublevare, nisi etiam in futuras longe generationes indigentiæ miserorum pia sollicitudine providisset. O utinam ad illius formam Præsules quamplurimi contenderent, a quibus præcipue pendet totius reipublicæ disciplina! Id profecto si fieret, regnaret in E nobis Christus, et sub illius vexillis felici tranquillitate frueretur orbis.

altbi xenodochium fundat: k

Ps. 111. 3

9 At Pontifex sanctissimus Rogerius cum unus esset ex optimis atque electis pastoribus, de quibus Dominus per Hieremiam Prophetam ait, Dabo vobis Pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina; non minus doctrina quam exemplo Ecclesiam Bituricensem ab omnibus vitiorum seu hæresum zizaniis (quæ sinceræ pietatis lætissimam segetem vitiabant) repurgare vigilantissime studebat. Attamen non defuere aliquanti tenebrarum filii, qui dum vitam suam ad lucidissimum exemplar sanctæ conversationis tanti Præsulis componere debuissent, non solum salutaria ipsius monita parvipendebant; verum etiam (quod extremæ dementiæ est) adversum se invicem contentionibus, zelo, livore, superbia, inimicitiis atque odiis magis inflammati, ipsum virum sanctum valde affligebant.

Archiep. factiosos vitia extirpare contendit: Jer. 3. 15

mali monita ejus spernunt:

10 Quamobrem tantæ ingratitudinis mox pœnas luerunt, missa in eos cœlitus lamentabili ultione. *l* Anno si quidem Dominicæ Incarnationis MCCCLIII urbem Bituricensem (salva dumtaxat Cathedrali ecclesia et Episcopali domo) vorax ignis flamma absumpsit: atque ne cuiquam dubium fieret hanc divini esse judicii vindictam, dum civitatis pars una penitus incendio consumpta fuisset, ventus vehemens sui flatus violentia ignium flammas ad integram partem urbis exurendam reflectens, nullam omnino domum intactam reliquit. Quo peracto, beatissimus Pater Rogerius duros corde et publice peccantes arguendo atque durius increpando admonebat, ut qui Deum metuere, et ejus mandata custodire in rerum omnium abundantia et temporum tranquillitate noluissent, saltem post flagella ab iniquitatibus suis salubriter resipiscerent. Igitur historiæ tradere licuit quod justo Dei judicio, et necessaria correptione Bituriges Divinam senserint manum.

l

qui incendio tot urbis divinitus pununtur:

posteu impro-bos durius increpat:

11 Ceterum ut semel finiam, beatus Pontifex Rogerius dum inter ceteros doctrina, religione ac insigni sanctitate clarissimus haberetur in plebe, esset-que jam nonagenarius, cœlo dignus, terris ereptus, ad immortales triumphos Angelicis manibus translatus est. Moriturus autem ordinavit suas opes in pueris studentibus tribui, et ut corpus suum in monasterio de Ternis sepeliretur: sed quibusdam impedimentis supervenientibus cum non potuisset illuc inferri, apud *n* Cathedralem ecclesiam maxima veneratione et celebritate humatum est. Ad cujus se-

nonagenarius moritur.

m

n

A pulchrum ob ingentia miracula, non cives solum, verum etiam rustici catervatim concurrunt, vellera ovium aliasve oblationes, in testimonium sanctitatis, apportantes. Hi versus in ejus tumulari lapide leguntur :

De Ternis natus Rogerius intumulatus,
Noster Prælatus jacet intus bene gratus,
Ter c. mille dabis, sex x septem numerabis.
In prima feria (quem suscipe Virgo Maria)
Marci migravit, quia caste semper amavit.

12 Sedit annis viginti quatuor, mensibus sex, ab anno MCCCXLIII ad annum MCCCLXVII, præsidentibus Romæ *o* Clemente VI, Innocentio VI, et Urbano V; imperantibus *p* Ludovico Bavaro et Carolo IV; atque regnantibus in Francia *q* Philippo VI, Joanne I et Carolo V; Biturs autem feliciter strenueque principente Domino *r* Joanne Duce Magno; qui eodem anno, quo sanctus Rogerius migravit ad Christum, datis Capitulo Bituricensi sex viginti libris perpetui reddituus amortizatis, fundavit illam Missam quæ singulis diebus in Aurora ad pulsationem unius magnæ campanæ dicitur cum Nota, ad altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ, retro altare s B. Guillermi in eadem Bituricensi Ecclesia : quique sacrato eidem Patriarchæ magnus ædificavit sumptibus, ut paullo post a nobis accuratius dicetur. Vacat Sedes sex mensibus.

Chenu, alii. — c *Saussegus quoque hunc* Aubelmum de Capella Taillefer *appellat : Chenutus*, Petrum d'Arrablay, Dominum de Taillefer : *Cl. Roberti et Ferdinandus Ughellus in Additionibus ad Corcontium*, Petrum d'Arrablay, Dominum Capellæ de Taillefer : *atque hi quoque unbo avunculum suum fuisse* B. Rogerii Archiepiscopi Bituric. *et Regis Galliæ Cancellarium Summarthani solum* Petrum de la Chapelle *vocant, in paucis interjecta, velut trium illorum scriptorum scalentium respuentes, ita scribunt :* Eum nonnulli cum Petro d'Arrablay Galliæ Cancellario confundunt. *Guillelmus Catellus in Antiquitat. Languedociæ, Bernardum Guidonem secutus, ut ait, solum* Petrum de Capella *vocat, a loco nativitatis in Lemovicum provincia.* — f *Saussegus*, Abrincensis, *quod Gallice est* d'Avranches *Chenutus* Avaracensis, *et in margine adscribit* Evreux : *ut*, *ut Summarthani habent*, Ebroicensis. — g *Omittit hanc narrationem totam, seu fabellam, Saussegus.* — h *Chenu et Demochares in suis Lemovicensium Episcopicarum Catalogis, non satis accurate cum omittunt.* — i *Vitam S. Petri de Morono, sive Celestini V, debamus* 19 *Maii.* — k Marchia *Gallice provincia est, ceteris Lemovicibus.* — l *Eo anno contigisse illud incendium scribit Saussegus, et Damma eodem delapsa æritatum. At Cl. Roberti et Summarthani anno* 1347 *evenisse tradunt.* — m *Chenutus ex testamento supra citato refert, cum Ternensi omnibus, præter paternam domum de Ternis, et alium locum de Castellario, cum amborum pertinentiis universis, in fundationem collatis, eidem legasse omnes et singulas suas reliquias, Capellas et ornamenta tam in auro quam in argento. Mihi et Ursesis excerptis cum bibliotheca reliquia bona alis Lechsis et pauperibus : atque ita Ecclesias et pauperes fecisse hæredes. At Saussegus, Moricus, inquit, facultates omnes suas in pauperes studentes distribuit testamento caverat.* — n *Chenu* : Corpus ejus jacet juxta majus altare ecclesiæ Cathedralis in dextra parte. *Consentit Saussegus.* — o *Sedevunt hi Pontifices Chenutus* VI *a* 7 *Maii* 1342 *usque ad* 6 *Decemb.* 1352, *Innocentius* VI *anno, ut ex eusum erat, ab* 18 *Dec.* 1352 *ad* 12 *Septemb.* 1362, *Urbanus* V *a* 28 *Septemb.* 1362 *ad* 19 *Decemb.* 1370. — p *Ludovico Bavaro mortuo an.* 1347, *imperium dein administravit, superstite anno contra eum designatus Carolus* IV *usque ad* 29 *Novembris*, 1378. — q *Philippus* VI *a* 2 *Februarii* 1328 *usque ad* 22 *Augusti* 1350. *Joannes inde usque ad* 8 *April.* 1364. *Dein Carolus* V *ad* 1380. — r *Filius hic fuit Joannis I, frater Caroli* V, *Regum Francici, laudatus in Historia Bituricensi. Joannis Chenutus Lassois.* — s *Vitam hujus S. Guilelmi, sive Guilermi, dedimus* 10 *Januarii.*

DE BEATO BONAVITA

FABRO FERRARIO, TERTII ORDINIS S. FRANCISCI, LUGI IN ITALIA.

AN. MCCLXXV. 1 MARTII

Flaminiæ *oppidum est* Lucus, *vulgo* Lugo, *in Foro-Cornelicnsi, sive Imolensi diœcesi : quod suo tempore Leander Albertus fuisse scribit* castellum perhonestum et omnibus rebus ad vitam abundans, *atque* addicta splendida habuisse, quamquam muro fossaque septum minime esset. *Illic cœnobium est Ordinis S. Francisci, in quo jut testatur Lucas Wadingus tom. 4 Annal. ad an.* 1399 *num.* 48) jacet sub altari S. Antonii Patavini B. Bonavita Lugensis.

2 *Eum Martyrologio Franciscano ad Kal. Martias ita inscripsit Arturus du Monstier :* Apud Lugum, diœcesis Imolensis oppidum in Romandiola, beati Bonæ-vitæ Confessoris Tertiarii, vitæ sanctitate et crebris miraculis gloriosi. *Tradit deinde in Notis, ex Wadingo,* Vitam ejus diffuse scriptam apud Lugenses extare. *Ex ipso oppido Lugo hanc gestorum ejus Synopsin accepimus e tabulario ejus oppidi transscriptam : nam apud FF. Franciscanos illic nihil de ea re tarcatur mandatum litteris. Porro Synopsis ea sic habet.*

3 B. Bonavita de Lugo Tardotii ornandus, professione faber ferrarius, a teneris oratione ardentissimus, orando spiritum Deo ferventissime commendabat : nam ambulans et sedens, laborans et vacans, intus et foris, adeo erat contemplationi intentus, tanto devotionis excessu in spiritu, ut quid circa se ageretur exterius, omnino nesciret. Accidit enim Lugi, quod validus ignis plurimos domos diro incendio crematbat, adeo quod a domibus Tebaldorum usque ad domum illorum de Zanellis nihil prorsus videbatur illæsum : confluebat tumultuario ad funestum spectaculum multitudo utriusque sexus, laborabantque validissime ad extinctionem ignis. Quo audito, non ingiger accessit : quidam videret incendium, a lacrymis sese continere non valuit : et alcen, signo Crucis prædenso, totus rogus totaliter absorptus evanuit, ita ut quis non potuisset candelam accendere.

4 Semel sua oratione a periculo fluminis rapidi sospes evasit, et alveum sicco pede transivit. Fuit quoque pauperum zelator : sepelebat mortuos, ut alter Tobias, et capi vestimenta carentes vestitabat. Quemdam pauperem mendicantem Lugi ante fores ecclesiæ S. Francisci, media hyeme frigore torpentem, propria veste cooperuit : quem cum juvenes viderent semimudum, saxis et clamoribus et turpiter insultabant : famulus vero Domini, nulla fractus injuria, cuncta patienter sustinebat. Altera vice caligas, quas sibi de novo paraverat, egeno donavit.

5 Quidam compater de Rubeis brachium sibi incidit lethaliter : quem adeo amavit, quod neque vestigium cicatricis remansit. Quædam mulier surda auditum recepit per merita B. Bonavitæ. Quidam mercator Pisaurensis ad invocationem B. Bonavitæ a naufragio liberatus est. Tandem cum a demonibus fuisset crudeliter flagellatus (Deo permittente) B. Bonavita, fuit confortatus a Deo. Tunc lux fulsit de cœlo, et completis vitæ hujus miseriis, anima illa sanctissima carne soluta, est in abyssum divinæ caritatis absorpta. Corpus ejus delatum est in ecclesiam FF. Minorum, campanis sponte, nullo trahente, pulsantibus, statimque miraculis coruscavit. Accolæ habent in magna veneratione cordam : et venerandum ejus caput est in quodam vase conditum apud Fratres Lugi in Flaminia. *Hæc inde, quæ et Petrus Rodulphius Tossinianensis, Episcopus Senogalliensis, indidem, ut videtur, accepta totidem verbis commemorat in Historia Seraphica pag.* 146.

6 *Aliam Vitæ illius epitomen exhibet Wadingus ad annum* MCCCLXXV, *breviorem quidem, sed nonnulla distinctius explanantem. Ita ergo scribit num.* 42 : Obiit hoc anno Kalendis Martii in oppido Lugi, diœcesis Imolensis in Romandiola, B. Bonavita, ibidem humili genere satus ; qui ab ineunte ætate virtutis et pœnitentiæ operibus addictus, tertii Ordinis S. Francisci habitum assumpsit. Nullus eo continentior, nullus

Lugi, in diœcesi Imolensi.

honorificæ conditus B. Bonavita.

tertii ord. S. Francisci.

faber ferrarius.

a teneris deditus precis.

incendium Lugi a Francis restinguit.

divinitus servatus submersionis exspertus.

pauperibus subvenit :

mercatori navigium servat,

eum suscitat,

quendam a naufragio liberat.

a demonibus flagellatur.

sancte moritur

ejus reliquiæ honorantur.

Vita ejus circumcisa.

A nullus humilior, nullus in egenos pro sua conditione liberalior. Ad tantam demum pervenit vitæ perfectionem, ut per signum sanctæ Crucis quamplurimos curaverit infirmos, spiritus malignos ab obsessis fugaverit, fluvium Lugo adlabentem, in duas partes signo Crucis a se divisum, sicco pede, simul cum bobus quos minabat, transierit : pauperibus alimenta divinitus ministrata exhibuerit, et alias plura dederit absque prioris substantiæ detrimento. Ignem oppidum Lugense et vicum Laudælongæ depascentem signo Crucis extinxit : et multa alia patravit miracula, per quæ magnum pietatis et sanctitatis nomen obtinuit. Decessit anno ætatis trigesimo septimo, sepultus honorifice sub altari sacelli S. Antonii, quod ab eo postea frequentius denominationem accepit, ubi multis effulget miraculis. Caput servatur in sacrario in pulchra theca deaurata, et publicæ venerationi exponitur diebus festivis, et circumferri solebat in supplicationibus Rogationum et Corporis Christi.

continens ejus virtutes,

et miracula :

pauperibus escam divinitus obtinet :

Reliquiæ ejus miraculis illustrantur,

et palam honorantur,

7 *Ista Wadingus. Quem autem fluvium scribit signo Crucis a beato viro divisum, et sicco pede ab ipsomet et bobus, quos ducebat, transitum ; alii tradunt* Senii *unum latum ac profundum sinum signo Crucis divisum, iter quibusdam hominibus, quemadmodum olim Hebræis Mare Rubrum, præbuisse. Quod vero incendium Divus restinxit, exarserat id in vico qui* Cauda-longa *dicitur, Italice* Coda-lunga, *non, ut habet idem Wadingus,* Lauda-longa. *Altare S. Antonii Patavini, sub quo sepultus fuit B. Bonavita, secundum est, quod ad dexteram, templum Lugense FF. Minorum ingredientibus occurrit. Thecam, cui inclusum sacrum ejusdem caput in sacrarii adytis asservatur, inargentatam esse accepimus, non ut Wadingus scribit, deauratam ; nisi fortassis pars sit aliqua ejus illita auro. Solebat vero circumferri in publica supplicatione, quæ festo S. Marci Evangelistæ* XXV *Aprilis instituitur et* Majorum Litaniarum *dicitur, atque iis quæ diebus Rogationum et solenni festo Corporis Christi habentur. Verum ea nunc religio exolevit ; an propterea quod solenniter in tabulas Sanctorum relatus non est, ea sit Ecclesiæ Præsidum auctoritate tantisper abrogata, an quia multorum pietas refrixit ultro intermissa, haud dum assecuti sumus.*

D

Quædam circa posteriorem hanc Vitæ synopsin discussa.

II MARTII.

SANCTI QUI KALEND. MARTII COLUNTUR.

Sancti Martyres Romani sub Alexandro Imperatore passi.

S. Nestor, S. Tribimius, } Martyres, Pergæ in Pamphylia.

S. Jovinus, S. Basileus, } Martyres, Romæ via Latina.

S. Quintus Thaumaturgus in Æolide.

S. Lucius, sive Lucas, Episcopus, S. Absalon, S. Lorgius, sive Georgius, S. Herolus, S. Primitivus, S. Januarius, } Martyres, Cæsareæ in Cappadocia.

S. Paulus, S. Heraclius, } Martyres in Portu Romano.

S. Secundilla, sive Secundola, S. Januaria, S. Luciosa, } Martyres in Portu Romano.

S. Simplicius, Pontifex Romanus.

S. Joava, seu Jovinus, Leonii in Britannia Armorica.

SS. Martyres plurimi a Langobardis in Italia occisi.

S. Ceadda, Episcopus merciorum et Lindisfarorum, Lichfeldiæ in Anglia.

S. Willeicus, Presbyter, discipulus, S. Sviberti Episcopi, Cæsaris-werdæ ad Rhenum

S. Lucas Casalius, Abbas Agyræus in Sicilia.

B. Carolus Bonus, Comes Flandriæ, Martyr.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI

Sancta Macra Virgo *inscripta est pervetusto MS. Remensi, ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris, item MS. Martyrol. Pragense. Eadem* Martyr Remis *celebratur in Martyrol. Gallicano Saussai, in sacro Gynæceo Arturi a Monasterio, et Menologio Virginum Laherii nostri. Vitam dedimus* VI Januarii.

S. Parmenas unus ex septem Diaconis. *Menologium Græcorum a Canisio editum,* Apostolus unus ex septuaginta. *Græci in magnis Menæis. Nos cum Latinis de eo egimus* XIII Januarii.

S. Saviniani Martyris translatio Cretas. *Martyrol. MS. Colon. Carmelitarum. Est S. Sabinianus, cujus corpus non* Cretas, *sed* Trecas *translatum diximus § 2 ad ejus Vitam* XXIX Januarii.

S. Joannes Theristes monachus ordinis S. Basilii apud Stylum in Calabria, *adscriptus hoc die Catalogo Sanctorum Italiæ apud Ferrarium, cujus elogium dedimus et discussimus die ejus natali* XXIV Feb.

S. Avertanus Ordinis Carmelitarum *relatus in Ordine officiorum Hispaniæ. Vitam dedimus* XXV Feb.

S. Porphyrius Episcopus Gazæ, *memoratur in Menologio Basilii Porphyrogeniti, et alio ab Henrico Canisio edito, aliisque MSS. Græcis. Vitam ejus edidimus* XXVI Februarii.

Macarius et Rufinus } Martyres *antiquum MS. Casinense. Suspicamur illos esse, quos retulimus* XXVIII Februarii.

S. Antonina Christi Martyr in urbe Nicæa *inscripta est hoc die quatuor diversis Menologiis MSS. Græcis, uti diximus* I Martii.

Hermes et Adrianus } Martyres, *antiquum MS. Casinense. Videntur Massilienses esse, de quibus egimus* I Martii.

S. Donati Martyris IX Lect. *celebris memoria in Breviario Muzarabico, sive S. Isidori. Nullus occurrit in alios fastos hoc die* Donatus : *aliunde forsan huc translatus. Inter Martyres Afros, qui et Hispaniæ attribuuntur, colitur* S. Donatus *Carthagine passus* I Martii.

Est alius inter Afros, qui et Hispaniæ tribuitur, III Martii.

S. David Episcopus Menevensis *refertur in Menologio Scotorum Camerarii. Vitam ejus dedimus* I Martii.

S. Albinus Ep. Andegavensis *colitur hoc die apud Canonicos Regulares S. Salvatoris, hesterno die venerationi S. Herculani Episcopi Perusini impedito. Inscriptus etiam est* S. Albinus *Martyrologio Germanico Canisii. Vitam dedimus* I Martii.

Æreneus *inter Martyres refertur in Martyrol. S. Hieronymi Parisiis edito ex MS. Corbeiensi, et in altero Corbeiensi MS. ex priore contracto : pro quo in Martyrol. Lucensi et altero MS. S. Hieronymi, et quam plurimis MSS. legitur* Cæsareæ in Cappadocia, *ut ad Martyres hujus urbis dictum.*

Eustalius Martyr *inscriptus est Kalendario Coptico sive Arabico, nobis ignotus.*

Leporius Episcopus Confessor *inscriptus Auctario Usuardi ab Hermanno Greven, et* Leporius Episcopus *adjunctus* S. Lucio Episcopo *infra hoc die, ubi diximus videri illum ab aliis dici* Herolium, Heraclium *etc.*

S. Finianus *aliquis in notis ad Vitam S. Barachii* XIV *Februarii cum S. Ultano nominatus, in textu per oblivionem a Colgano omissus. Ibidem dicitur non esse celebris ille Cluainevardensis Abbas, sed vel* S. Fiunianus de Magbile, *qui floruit circa annum* DXC, *vel aliquis alius ex iis qui in Tamlactensi Marianique Martyrologiis referuntur ad* II *vel* X *Martii, aut alium aliquem diem : de quibus cum ille neutro die quidquam, expectamus numquid certius alii menses sint allaturi.*

Conallus *et hoc et sequenti die relatus in Mariani et Tamlactensi Martyrologiis, iidemne vel diversi sint aut inter se, aut cum aliis, de quibus Colganus ad* XVII *et* XXVIII *hujus mensis, itemque cum aliis ejusdem nominis pluribus alias recursuris, non est unde possimus discernere, nedum de cultu eorum statuere aliquid.*

Mantanus *simpliciter relatus in Tamlactensi aliisque, a Mariano Gormano* Presbyter *appellatur : Cathaldus autem Maguir aut, teste Colgano, eum hoc die coli in loco* Blanis dicto : *quæ probabile faciunt diversum hunc esse a S. Patricii discipulo* Diacono *in Actis cognominato, cujus ille ecclesiam desolandam profanandamque prædixit. Non est tamen cur de alteratis simus solliciti, quamdiu nihil certius adfertur de cultu.*

Tedgnæ

Tedgnæ *et* Monendabbis Abbatum in Hibernia *meminit in suis ad Usuardum additionibus Hermannus Greven.* Teugnæ *Florarium MS. SS. quem facile quispiam crediderit esse* Fergnam *Abbatem Hiensem infra nominandum : sed ea re obscura, atque exiguæ innixa auctoritati, non libet divinare: satis est eas nomina Hibernis esse ignota, ut de iis nos tacere possimus.*

Cuanus, *cognomento* Mansuetus, *sive* Placidus, *in notis ad vitam S. Cuannæ* IV *Feb. dicitur a Colgano mortuus hoc die anno* DCCXLIII, *ex Tamlactensi, ut apparet, et Gormani Martyrologiis : de quo nihil ad hunc diem ipsemet tradat, nec nobis plura dicere suppetit.*

Lugadius Presbyter *nomen inter sanctos habet hoc die in Tamlactensi et Mariani Gormani Hagiologiis : quem esse* Tulchani filium *in Vita S. Columbæ ab Adamnano honoratum titulo* hominis sancti, *dum ei S. Columbæ transitum et gloriam revelatam scribit, Colganus ex eo sequi putat, quod alii ejusdem nominis sancti ab Historicis Hibernicis memorati, loci, cultus et parentelæ circumstantiis demonstrentur aliis diebus esse colendi : quæ consequentia nobis tam clara non est, quam quod* Lugadius *Tulchani filius diversus ab alio* Lugadio *sit Hiensi monacho, et ad varia negotia magistri sui Columbæ legato : et quamvis clara consequentia foret, necdum tamen satis constaret de cultu.*

Fergna Britannicus Episcopus, et Abbas Hiæ S. Columbæ Killæ, *refertur hoc die inter Sanctos in Martyrologiis Mariani Gormani et Tamlactensi : ex iisque a Colgano, qui ipsius S. Columbæ non modo successorem, quartumque Archicœnobii illius moderatorem facit per annos* XXI; *sed et coquatum fuisse probabile existimat, et anno* DCXXII *excessisse e vivis : ex quibus non satis nobis de cultu liquet : multo autem minus an hic ille* Virgnous, *sive* Fergnovus *sit, cujus mentionem non uno loco in Vita S. Columbæ Adamnanus facit, itidem Hiensis Abbas : apud quem tamen nihil est, ex quo colligi possit prædictum Virgnoum ibi aliquando vel Abbatem fuisse, vel Sanctorum ritu honoratum.*

S. Eraddus Archiepiscopus Eboracensis prius monachus in Anglia. *Kalendarium MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, monasterii S. Salvatoris. Videtur esse* S. Ceadda Episcopus, *de quo hoc die agimus et hunc locum examinamus.*

Guilermus Anglicus Sacerdos *refertur a Petro de Natalibus et aliis recentioribus istum secutis : de eo agimus hoc die ad vitam S. Willelci Sacerdotis, a quo non videtur alius constituendus.*

Herfridi et Coronati } Abbatum *aliquæ particulæ reliquiarum Pontisaræ adservantur in sacello regio et collegiato S. Melloni Episcopi Rotomagensis ut Catalogus reliquiarum excusus indicat, in quo hisce Abbatibus adscriptus* II *dies Martii. Forsan nomina fuere corrupta, et* Hermanfridi *et* Conradi, *aut* Cronani *legendum aut simile quid. Omittimus dum major lux accedat, quam coram apud Pontisarenses nancisci non potuimus.*

Stephanus e monacho Cisterciensi monasterii Alvastrensis, creatus primus Archiepiscopus Upsalensis in Suecia, anno MCLXXXV plenus operibus bonis in Domino feliciter obdormivit. *Ita Joannes Magnus lib.* 2 *de Vitis Pontificum Upsalensium : quo citato referunt ad hunc II diem Martii Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi, et hunc secutus Bucelinus in Menologio Benedictino et* Beatum *compellant : imo Philippus Sequinus et Barnabas de Montalbo* Sanctum *nuncupant, et* ut Sanctum *coli. Omittit eum in Vita Aquitonia Joannes Vastovius. Nec est inscriptus Catalogo Sanctorum aut Beatorum Ordinis Cisterciensis Divione edito, aut a Miræo congesto.*

Arnulphus XIX Abbas Villariensis in Brabantia, anno MCCLXXVI, VI Nonas Martii ex hac vita migravit. *Eum suis Martyrologiis ut* Beatum *inscripserunt Henriquez, Menardus, Bucelinus Saussaius : hic tamen ad Pios ablegat : ut* virum venerabilem *memorant Fisen in Floribus Leodiensibus, Raissius in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii, Miræus in Chronico Cisterciensi, aliique.*

Andreas monachus in Rivosicco Cisterciensium cœnobio in Hispania, *inscriptus est in Menologio Henriquez et Bucelini, et omisso nomine in Calendario Divione excuso et dicitur is esse, cujus felicem obitum describit Cæsarius lib.* 7 *Historiæ cap.* 51 *et ex eo et alii. Omissus est a Tamaio Salazario in Martyrologio Hispanico.*

Bonus Abbas Casæ-Dei, illustris contra Albigensium errores concionator, *hoc die refertur inter Pios viros in Martyrologio Gallicano Saussaii, qui de eo iterum sequenti die agit.*

Dermitius Mulronius Martyr *in Hibernia ex Ordine Minorum inscriptus Martyrol. Franciscano : omissus in Martio Colgani.*

Bona-Gratia Avenione,
Galterius in Piceno,
Petrus in Etruria,
Gonsalvus in Lusitania,
Paulus a Levanto in Piceno,
Joannes a Fabriano in Marchia Ancoritana,

} *Ordinis Minorum, inscripti Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio, et ab eo* Beati *appellati, quod indicasse sufficiat. Meminit* Bonæ-Gratiæ, *ut viri illustris, in Bononia perlustrata Masinus.*

Beatrix Hermosilla, *Virgo Tertiaria Ordinis S. Francisci, Pincis in Castella celebris, inscripta eidem Martyrol. Franciscano et Gynecæo Arturi a Monasterio. Ejus ossa miraculis illustria Pincianos venerari, et* sanctam Abbatissam *appellare tradit Haroldus in epitome Annalium Minorum ad annum* 1463 *num.* 20, *ceterum ab titulo* Beatæ *abstinet. Luherius in Menologio Virginum Beatrici jungit* Elizabetham et Catharinam Virgines, *ex eodem S. Francisci Ordine. Nihil de his duabus hoc die Arturus, qui* 37 *Catharinas, et* 24 *Elizabethas in suo Martyrologio recenset.*

S. Antigonus } *referuntur hoc die, prior in MS. Mar-*
S. Felix } *tyrol. S. Cypriani, alter in MS. antiquo S. Maximini parvo : in pluribus sequenti die* III Martii.

Julianus Martyr *jungitur in antiquo MS. Casinensi, aliis Martyribus qui ad* XXVIII *Februarii et* I *Martii spectant, ita et hic aliunde adjunctus videtur. Forsan Julianus scriptus, qui aliis* Julius *est, et refertur* III Martii.

S. Winwaloeus in Gandavo. *MSS. Ultrajectinum S. Mariæ et Trevirense S. Maximini. Hermannus Greven in Auctario Usuardi. Colitur* III Martii.

S. Lucius Episcopus via Appia, *inscriptus Martyrologio MS. Aquisgranensi. Colitur* IV Martii.

Amedeus *Virgo Benedictina, inscripta Gynecæo Arturi a Monasterio et* Sancta *appellata : ejus pius obitus describitur in Vita* S. Burgundofloræ, *uti dicemus ad* III Aprilis.

Ægidius Assisias laicus, Ordinis Minorum ac tertius socius S. Francisci, *inscriptus MS. Florario Sanctorum, Additionibus Germanni Greven ad Usuardum, Martyrologio Germanico Canisii. Alii de eo agunt cum Martyrologio Franciscano die S. Georgii, quo mortuus est* XXIII Aprilis.

S. Tauranni Martyris. *Ita Greven in Auctario ad Usuardum. Additur in Florario;* ac primi Carnotensis urbis in Gallia Episcopi. *Hic est* S. Carauntus Martyr : *an Episcopus alibi discutietur. Colitur enim postridie* XXVIII Mart.

S. Theodotus Episcopus in Cypro, sub Licinio Imp. gravissima

gravissima passus, postea in pace mortuus, *refertur a Græcis in Menæis et Anthologio, et a Molano : in Martyrologio Romano cum Menologio Græcorum* VI Maii.

S. Margareta Virgo *post relatos Martyres Cæsareæ in Cappadocia passos addebatur in antiquo MS. Martyrol. S. Maximini. Numerantur inter Ursulanas Martyres variæ* Margaretæ, *quarum alicujus potest Translatio hoc die contigisse, aut certe memoria olim facta* S. Margaritæ, *quæ colitur* XX Julii.

Mera Virgo et Martyr apud Lectorenses in Vasconia, hoc die passa *traditur in Supplemento Saussaii, Gynæceo Arturi a Monasterio, et Menologio Virginum Laheriі. In territorio Lectorensi, ubi dicatam ædem et oppidum habet, colitur potissimum, quando cum pluribus eam referemus* XX Julii.

S. Quiriaci Martyris *nomen legitur in Kalendario præfixo Usuardo MS. quod penes nos est in folio pergameno exaratum. In quo Kalendario solum* XII *nomina per totum Martium annotantur. At quis hic* Quiriacus *non constat, cum pro eo etiam* Cyriacus *legatur. Sex Martyres nomine* Cyriacos *dedimus mense Januario et Februario septem. At forsan* S. Quiriacus *est Augustæ Vindelicorum cum aliis passus* XII Augusti.

S. Euthalia Virgo gladio occisa. *Græci in Menæis et apud Cytheræum, de qua pluribus iterum agunt, et cum iis Martyrol. Romanum* XXVII Augusti.

Pelagius I Papa obiit, *aut ut alii*, sepultus est VI Nonas Martii *sive* II die Martii. *Ita antiqua monumenta Vaticanæ Basilicæ a Mantio collecta, Liber Pontificalis, Anastasius bibliothecarius et Vitæ Pontificum sub Luitprandi nomine editæ, Octavius Pancirolus in Thesauris absconditis Urbis Romæ, regione 3 ecclesia 5 de Sanctis Apostolis, tradit illam quintam ecclesiam esse, quam Anastasius bibliothecarius in Vitis Pontificum appellat* Apostolorum Philippi et Jacobi; quæ dum initiaretur mortuus est Pelagius. *Hinc ait Pancirolus memoriam ejus ibidem fieri in divino Officio, at qualis illa sit, non explicat. Ceterum nulli plane Martyrologio, cum quamplurima habeamus et manu exarata et typis cusa, nomen ejus hoc die reperimus insertum. Maurolycus et ex eo Felicius die* XXVII *Augusti, relato* S. Pelagio Martyre *sub Numeriano, addunt* Hue redigenda est memoria Pelagii Papæ primi... et Pelagii secundi *et neutrum* Sanctum *compellant. Interim citatis Maurolyco et Felicio Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum,* Romæ, *inquit,* S. Pelagii Papæ primi. *Ad eumdem diem etiam refert Petrus de Natalibus, et* Sanctum *in titulo appellat. Indicat etiam in Notis Ferrarius ad illum diem,* Canonicos Regulares officium eum Ecclesiastico *cedere. Habemus varia officia ad usum Canonicorum Regularium excusa, in quibus non reperimus ejus mentionem. Quare cum nec Baronius nec Cuconius, neque in suis ad hunc additionibus Victorellus aut Ughellus* Sanctis *adscriptum dicant, malumus cum dictis auctoribus differre ultimam nostram resolutionem in* XXVII Augusti.

Aut cum Hermanno Greven et Petro Canisio in XXXVIII Augusti.

S. Optati Episcopi Autissiodorensis translatio. *Galesinius et Saussaius. Natalis ejus celebris est ad diem* XXXI Augusti.

B. Sanctuccia Eugubina, Ordinis S. Benedicti, congregationis S. Sperandii, *a Ludovico Jacobillo tom. 1 de SS. Umbræ refertur hoc die, dicturque fuisse* Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis. *At quidam scriptores illius Ordinis ejus non meminerunt, alii satis obscure. Ipse Jacobillus tom. 2 eum Ordini Benedictino asserit : et mortuam quidem esse fatetur die 11 Martii Romæ in monasterio S. Annæ, sed festum a sanctimonialibus illius congregationis recoli die* VIII Septemb.

S. Abundii } Martyrum translatio. *MSS. additio-*
S. Abundantii } *nes carthusiæ Bruxellensis. Coluntur hi Martyres* XVI Septemb.

S. Eustochii *nomen inscriptum est Kalendario MS. Carmelitico. Videtur* S. Eustochium *Virgo esse, quæ colitur* XXVIII Septemb.

S. Andronicus } Martyres sine gladio, *Græce* ξίφει,
S. Athanasia } commorientes *referuntur in magnis Menæis, qui iidem sunt iterum in iisdem Menæis et Martyrologio Romano, quando de iis agendum erit,* IX Octobris.

S. Benedicta } Martyrum Translatio. *Martyrol. MS.*
S. Felicitatis } *S. Gudilæ Bruxellis. Videntur esse Martyres Ursulanæ e quarum Sodalitio servatur* Corpus S. Benedictæ, *in abbatia Viconiensi apud Valentianas in Hannonia, et* S. Felicitatis *in monasterio Marchianensi ad Scarpum Flumen. Sunt et alibi corpora* SS. Benedictæ *et* Felicitatis *ex eisdem Ursulanis. Si quid certi occurrat, poterit ad harum diem natalem indicari* XXI Octob.

S. Theodoretus Presbyter Antiochiæ sub Juliano passus *memoratur in Menologiis MSS Basilii Porphyrogeniti, et Cardinalis Barberini, et in alio bibliothecæ Ambrosianæ, signato O num.* 148, *sed* Episcopus *dicitur. Alias* Theodorus *est. Ast in Latinis Martyrologiis refertur* XXIII Octobris.

S. Troadius et Socii Martyres, Decio imperante passi. *Græci in magnis Menæis hoc die, et iterum* Troadius VI *Maii. Videtur is esse, cui agonizanti S. Gregorius Thaumaturgus in spiritu adfuit, et ad subeundum martyrium roboravit. qui in Martyrologio Romano colitur, quando et de sociis agi poterit* XXVIII Decemb. ANIMADV. PAP. 6

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS
SUB ALEXANDRO IMPERATORE PASSIS,
Sylloge historica.

SUB ALEXANDRO IMP. II MART.

Non sunt hi Martyres simul cum SS. Jovino et Basileo passi.

Marcus Aurelius Severus Alexander anno Christi CCXI *ab Antonio Elagabalo Imperatore patruelis suo adoptatus ac Cæsar appellatus est, cuique anno sequente* VI *Idus Martii cæso successit. Princeps pace bellique præstans, qui Christi cultui deditus, cum divinos et honores habere ac templum condere per Senatum minime licuisset, cum in larario venerandus est. Verum cum eos in concilium adhiberet, qui ut juris peritissimi, ac Christianis inquissimi erant, plurimorum Martyrum cædes extiterunt, quorum sacra memoria ad hunc II Martii fastis Ecclesiasticis adscripta est. Ita vetus Romanum Martyrologium a Rosweido editum :* VI Nonas Martii, Romæ Jovini et Basilei. Et plurimorum Martyrum sub Alexandro capitali sententia diruatorum. *Quo fere modo hi Martyres in Martyrologiis post* SS. Jovinum et Basileum *referuntur : ut videri possent simul sub* Alexandro *passi : et Acta S. Stephani I Papæ, ad II Augusti illustranda, habent sacra corpora* XII *Clericorum S. Stephani, sub Valeriano et Galieno martyrio coronatorum, sepulta esse juxta corpora* SS. Jovini et Basilei; *ut ante alios interempti necessario fuerint. Verum cum eis aliis Acta nulla sacrarum Martyrum mentio fiat, et antiqua Martyrologia eos etiam sub Valeriano*

A riano et Galieno passos tradant, de illis mox seorsim agemus.

2 *Usuardus in codicibus manu exaratis et prælocusis, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Canisius, item Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Mariæ, Bruxellense S. Gudilæ, excusa Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *ista habent :* Item Romæ Martyrum plurimorum, quos diu cruciatos Imperator Alexander capitali sententia in extremo damnavit : *ubi clare a SS. Jovino et Basileo sejunguntur. Interponitur etiam apud Bedam excusum memoria S. Simplicii Papæ, de quo infra agemus. Ceterum cum Bedæ elogio consentit Ado his verbis :* Eodem die Martyrum plurimorum sub Alexandro Imperatore passorum, quos diu cruciatos impius Alexander capitali sententia in extremo damnavit. *Quæ hac verborum phrasi ita MS. Martyrol. Trevirense ita exponuntur :* Ipso die plurimorum Martyrum quos Alexander Imperator diu cruciatos Romæ decollari fecit. *In MS. Coloniense, quod apud Carmelitas adservatur, ita legitur.* Item Romæ Sanctorum plurimorum sub Alexandro Imperatore decollatorum. *Hisce ultimis fere consentit Viola Sanctorum, Hagenoæ anno* 1508 *excusa.*

Capite plexi sub Alexandro,

3 *In Romano Martyrologio hodierno cum novo additamento ita legitur :* Item Romæ plurimorum sanctorum Martyrum, qui sub Alexandro Imperatore et B Ulpiano Præfecto, diu cruciati, ad extremum capitali sententia damnati sunt. *Dein in Notis auctor* nomen Ulpiani Præfecti additum esse ex vet. manuscrito. *Sed quod illud sit non indicatur. Desunt horum Martyrum, ima et* Jovini *ac* Basilei, *memoria in MS. Martyrol. S. Cyriaci, et multis aliis antiquis. At memorat Ulpiani in Notationibus Galesinius, asserens* ex infestissimis hostibus fidei Christianæ, qui comitio Alexandri Imp. aderant, potissimum fuisse Domitium Ulpianum Jurisconsultorum coryphæum, et

et Ulpiano Præfecto,

Præfectum prætorio, vetera impiorum tyrannorum D Neronis, Domitiani et aliorum de Christianis exterminandis rescripta tradidisse Proconsulibus, in provincias cum imperio profecturis, ut ex iis suum in hoc genere officium æstimarent. Quamobrem factum esse, ut illius etiam tempore et Romæ et in provinciis multa Christianorum millia pro Christi gloria dimicando cæderentur; et ubique terror, supplicia, cruciamenta, carceres, catastæ, equulei, ungulæ et omnia omnium tormentorum genera, ut in aliis acerbissimarum persecutionum temporibus, contra Christianos adhiberentur. *Inter hos Martyres claruit S. Martina Virgo, cujus Acta dedimus ad ipsius Kalendas Januarii, ac monuimus post caput* 1 *litt. a, alios, quæcumque ab Alexandro in eis facta memorantur, Domitio Ulpiano tribuere. Plurima observat Baronius in Notis ad easdem Kalendas Januarii litt. g.*

Christianis infestissimus,

4 *Galesinius horum Sanctorum martyrium sub Alexandro Cæsare scribit contigisse, his verbis :* Romæ Sanctorum Martyrum quamplurimorum, quos primum diu varie cruciatos tandem damnari Alexander Cæsar jussit. *Addit in Notationibus* martyrio coronatos Grato et Seleuco Coss. *Is est supra memoratus annus* CCXXI, *cum errore annorum tredecim a Galesinio rejectus in annum* CCXXXIV. *In MS. Florario post relatum verbis Usuardi elogium, additur* anno salutis CCXXIV, persecutionis quintæ anno XX. *Cœpit ea persecutio sub L. Septimio Severo anno* CCII. *unde illius annus* XX *convenit in dictum annum* CCXXI, *quo* Cæsar *erat* Alexander *creatus, qui interim in omnibus pene Martyrologiis* Imperator *appellatur. Ita enim scribit in Catalogo Sanctorum Italiæ Ferrarius :* Plurimi hac die Romæ Alexandro Imperatore passi sunt : quorum numerus haud sciri potuit. Hi propter fidem Christi comprehensi, ac diu ut fidem abnegarent, cruciati : tandem capitalem sententiam exceperunt.

quo tempore passi?

DE SANCTIS MARTYRIBUS

NESTORE ET TRIBIMIO

PERGÆ IN PAMPHYLIA.

AN. CCLI II MART.

Pergæ Pamphyliæ secundæ metropolis et Præsidium sub Imperatoribus Romanis Sedes, multorum est illustrium Martyrum victoria nobilitata.

Ibi Martyres passi sub Decio.

Ad hanc urbem in persecutione Decii Imperatoris abductus S. Nestor *Episcopus Magydensis post alia tormenta in crucem actus, coronam martyrii adeptus est, uti ejus Acta ad* XXVI *Februarii a nobis edita declarant. In his dicitur Decii* scelestissimum edictum propositum sub Præside Pollione, qui tenebat ipsam provinciam, qui non recusarunt misit equites, qui pererrarent, etiam regale præceptum texans, ut si alicubi essent Christiani, ad edendum immolata adC *Pollione Præside.* ellis cogerentur. *Hæc ibi. At* Pollio *a Græcis* Publius *appellatur, forsan* Publius Pollio *dictus : quo edictum Decii exequente arbitramur sanctos hos Martyres* Nestorem *et* Tribimium, *sive* Tribimæum, *in regione Cibyratarum ab ejus satellitibus repertos, in Pergensi etiam urbe, gloriosos certamine Martyres coronatos. Ita Cibyratis, et Cibyra urbe, agit Strabo lib.* 13 *Geographiæ, et Plinius lib.* 14 *ubi Cibyratas nominat Pamphyliæ adscribit. In menæis dicitur χριστῶν ἀγωνιστῶν, aut ἀθλοφορικῶν, aut λαμπρῶν : eorumque verbis Pergæ statuitur.*

Pergæ in regione Cibyratarum.

2 *In menæis MSS. Cryptæ Ferratæ, ad diem primum Martii horum Martyrum cultus ita statuitur :* A *Cæsis* τῶν ἁγίων Μαρτύρων Νεστορίου καὶ Τριβιμίου. Certamen Sanctorum Martyrum Nestoris et Tribimii. *Menologium Græcorum jussu Basilii junioris Imperatoris ante septingentos circiter annos conscriptum hoc de iis elogium addit ad eumdem primum Martii*

Cultus ad 1 Martii.

Sub imperio impiissimi Decii, sancti Martyres Nestor et Tribimæus, ex urbe Perge regionis Ciboreæotarum, eo quod Christiani essent, et Christum libere audacterque prædicarent, apud Præsidem provinciæ delati sunt. Hic confestim missa multitudine adduci eos legatos jussit, et coram tribunali suo steti, omnisque tormentorum instrumenta in conspectu illorum constitui. Verum minueus illos et suas minas contemnere, et Christum elata voce confiteri, præcepit vestibus spoliari, arctis nervis horum crudeliter verberari, dein suspensos cremari, donec interiora illorum apparerent. Quibus peractis dum cognovit illos ergo Dominum nostrum Jesum Christum mentem animumque detinere immutabilem, ab equuleo depositos tradidit lictoribus, a quibus pretiosa illorum capita cultris abscissa sunt, atque ita hoc consummantes martyrium Christus Dominus excepit.

in Menologio Græcorum jussu Basilii junioris Imperatoris.

3 *In Menæis Græcorum crassis, aut et manu exaratis quæ Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium adservantur, memoratur primo Martii* Nestorius gladio *ad 2 Martii* Martyr *et hi duo ad secundum diem Martii referuntur : quibus consentit Maximus Cytheræus* ἐν βίοις ἁγίων. *In Menæis hi versus præponuntur :*

in Menæis MSS. et excusis.

Ὁ τοξόλον Νίστοροϛ πλήξας τῷ ξίφει
Πλαγὰν ὁμοίαν ἐν τριοὶ Τριβιμίῳ
Νίστορα δοὺξ ἴλαθι συντριβέντα δευτερόῃ ἡλιξ
Qui gladio cervicem Nestoris percussit,
Is simulem ictum impegit Tribimio.
Nestorem concisum non latuit coætaneus simili secum morte secundus.

Memoria

A Memoria Sanctorum Martyrum Nestoris et Tribimii. Exorti hi fuerant in regione quidem Cyræotarum, urbe vero Perge. At Decio impio regnante, ab idololatris traditi sunt Præsidi regionis, quod Christum prædicarent. Vestibus ergo exuti, nervis bubulis verberati sunt. Dein cum in equuleo essent suspensi, membra eorum tamdiu verberata sunt, donec viscera paterent. Postremo dum a sententia Christianæ fidei non possent deduci, cultro capita eorum sunt abscissa. *Eadem leguntur, sed ad primum diem Martii, in MS. Synaxario Parisiensi Collegii nostri Claromontani.* D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

JOVINO ET BASILEO, ROMÆ VIA LATINA,

Synopsis historica.

CIRCA ANNUM CCLVIII. II MARTII.

Romæ via Latina

deposita corpora SS. Jovini et Basilei.

passi sub Galieno et Valeriano :

an securi seu gladio percussi?

Celeberrimam apud primos Christianos extitisse Viam Latinam *indicant Acta* S. Joannis Apostoli *et Evangelistæ, qui in ea prope Urbis portam, etiam Latinam dictam, ex fervente olei dolio, in quod jussu Domitiani Imperatoris injectus fuerat, divina virtute illæsus erupit. In hac Via secundo ab Urbe lapide situm est præantiquum S. Tertullini cœmeterium, de quo legenda Roma subterranea Arringhi lib. 4 cap. 5. De S. Tertullino antiqua Acta S. Stephani I Papæ, cum insigni mentione SS. Jovini et* B Basilei, *ista habent.* Factum est ut Valerianus et Gallienus nefandissimi persecutores, studio delendæ religionis Christianorum summopere quærerent B Stephanum Romæ urbis Episcopum, ut cum eo plures Clericos detento diversis pœnis allicerent, atque mortis traderent exterminio.... Unde factum est ut Clericos duodecim reperissent, quos statim nec audientia capitibus fecit truncari : qui decollati sunt in Via Latina juxta formam aquæductus. Quorum corpora collegit Tertullinus, licet adhuc Gentilis, et posuit juxta corpora SS. Jovini et Basilei in Via Latina eisdem Kalendas Augusti. *Ast* dies septima Kalendas Augusti *jam ante assignata fuerat martyrio* SS. Symphronii, Olympii, Theoduli et Exuperiæ, *qui eadem Via Latina ignibus combusti, referuntur Fastis antiquis Ecclesiasticis ad illum diem adscripti, ut ad Kalendas Augusti* XII *Clerici S. Stephani, dein hic Pontifex occisus postridie Kalendas, qui ante Tertullinum baptizarat, ac dein hac ipsa* Latina Via militario ab urbe secundo decollatum in eodem loco in crypta arenaria sepeliverat secundo Kalendas Augusti, *de quibus accuratius agendum erit ad dies horum Sanctorum natales, ac forsan probabimus scientiam repertam in antiquo Martyrologio MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ, in Anglia olim conscripto : in quo dies* XXVII *Julii sic meipit.* Via Latina sanctorum Martyrum Boni Presbyteri, Fausti, Mauri cum aliis septem (*imo novem*) qui in Actis S. Stephani Papæ describuntur. *Ita eadem die Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum, et Canisius in Martyrol. Germanico habent.* Item juxta quosdam Presbyteri Boni Presbyteri, Fausti et aliorum decem ex Clero B. Stephani Papæ : *atque ita Acta optime cohærent,* VI Kalendas ejusdem Augusti, *legatur.*

C

coluntur 2 Martii,

2 *Hæc occasione Actorum S. Stephani Papæ dicta sufficiant, quod in eis mentio fiat* SS. Jovini et Basilei *Martyrum, quibus sacer est hic secundus Martii dies, qua vetus Martyrologium a Rosweydo editum ista habet :* VI Nonas Martii Romæ Jovini et Basilei. *Qui Martyres nominantur in MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini ac prior* Lubinus *scribitur, qui alibi etiam* Bovinus *et* Jobinus *appellatur.* Jovinianus *in Flora MS. pro supplemento Bedæ, Eosdem* Vitæ Latinæ *adscribunt MSS. Leodiense, Vallicellanum, Vaticanum archivii S. Petri, et Trevirense. Dacherianum alios addit* sub Alexandro passos. *At Bedæ excusus et Usuardus, et Ado in codicibus excusis et MSS. plerisque, Notkerus, Bellinus, Marcellinus aliique elogium parvum eisdem verbis proferunt, quod et in Martyrologio hodierno Romano ita legitur :* Romæ Via Latina sanctorum Martyrum Jovini et Basilei, qui passi sunt sub Galieno et Valeriano Imperatoribus : *circa annum Christi* CCLVIII, *uti ex dictis alibi constat.*

3 Galesinius, Canisius et Ferrarius de Sanctis Italiæ ait sunt securi percussos, palmam martyrii tulisse. Citat Galesinius in Annotationibus Bedam, Usuardum, Adonem, in quibus ea non habentur : allegat etiam MS. sed quale illud non exprimit. Petrus de Natalibus citandus erat, qui ista lib. 3 Catalogi cap. 169 *tradit :* Jovinus et Basileus Martyres Romæ via Latina passi sunt sub Valeriano et Galieno Imperatoribus : qui per gladium palmam martyrii perceperunt VI Nonas Martii, ut ait Ado. *Ferunt, ut dicimus, in hujus codicibus variis neque manu exaratis, neque typo editis, ulla mentio fit gladii aut* securis, *aut alterius tormenti, quo mors illis gloriosa sit illata.*

E

4 *Aringhus hoc supra citato asserit ex cœmeterio S. Tertulini, hujus sanctissimi viri corpus una cum aliquot eorumdem Martyrum corporibus ad B. Praxedis ecclesiam a Paschale Papa primo translatum fuisse : nonnulla inde una cum B. Eugeniæ corpore in sanctorum Apostolorum ecclesiam a Stephano Papa VI delata : nonnulla item in sacra B. Laurentii æde, quæ Damasi dicitur, fidelium venerationi recolenda jugiter, deposita esse. Ea singula confirmat Octavius Pancirolus in Thesauris absconditis Urbis Romæ, et regione 2 ecclesia* 42 *recenset* XII *martyres Clericos S. Stephani, quorum corporum partes in ecclesia S. Prisciæ asservantur, aliquorum partes in aliis duobus templis depositæ sunt : et regione 3 ecclesia 5, quæ est sanctorum Apostolorum, scribit plurimas alias eorum Sanctorum reliquias esse, aut aliarum inclusas, aut sub cancellis ferreis in media ecclesia conservatas : ibidemque singularum nomina in appensa tabella legi, interque eas esse* SS. Jovini et Basilei, qui imperantibus Valeriano et Gallieno martyrium passi colantur 2 Martii. *Item regione* 12, *ecclesia 3, quæ dicitur S. Laurentii in Damaso, refert sub majori altari adservari magnam partem reliquiarum* SS. Fausti et Jovini ; *at sub altari* SS. Michaelis et Andreæ, *alias partes reliquiarum* SS. Boni et Mauri. *Sunt autem hi duo cum S. Fausto ex supra memoratis Clericis S. Stephani Papæ, quorum corpora juxta* SS. Jovinum et Basileum *pariter sepulta : ac S. Jovinum socium S. Basilei hac intelligi monuerat supra regione 3 ecclesia 5 dicta Pancirolus. Annotat etiam Ferrarius supra citatus corpus S. Jovini in basilica S. Laurentii in Damaso adservari, ita inscriptionis et tabellas indicare, quæ ex corporis parte intelligenda esse ex Pancirolo vidi tot.*

F

Eorum reliquiæ sunt in ecclesia sanctorum Apostolorum, et S. Jovini etiam in S. Laurentio in Damaso.

5 *Masinus in Romana perlustrata ad hunc secundum Martii locum memorat* S. Basilei Martyris, *quod ejus sacrum caput adserveturin ecclesia S. Francisci, et quod ejus corpus S. Basilei domo Gregorii* XV Pontificis *decentium, ac templum S. Josephi, a primaria Mercatorum confraternitate constructum, delatum sit, et sacra dubia eam venerationem* [illegible] MDCXXIII *consecretur. Verum ipsum diploma donationis Gregorii Papæ inspiciendum*

A *spiciendum esset, ac quantum de re non perspecta conjectare licet, alium* Basileum Martyrem *ab hoc socio S. Jovini suspicamur repertum iri. At si Patres Franciscani jam pridem sacrum caput S. Basilei possederunt, veri multo similius apparet eos illud obtinere potuisse a Patribus Franciscanis Romanis, qui itidem, ut Bononiæ Conventuales, basilicam sanctorum Apostolorum, in qua reliquias SS. Jovini et Basilei adservatas diximus, dono Pii II Pontificis ab anno* MCCCCLXII *habuerunt. Eodem plane modo Sanctimoniales Genuenses monasterii* D
S. Andreæ hunc diem consecratum habent ad honorem S. Basilei Martyris, *cujus et ipsæ corpus possident; sed necessario alterius Basilei. In archimonasterio S. Antonii diœcesis Viennensis in Gallia officio duplici celebratur festum* S. Basilei Martyris *hoc die, ob sacras corporis illius reliquias, quas inter alia Sanctorum corpora itidem veneratu fuimus.*

caput S. Basilei Bononiæ,

et corpus, sed forsan alterius S. Basilei,

Genuæ,

et in monasterio S. Antonii.

DE S. QUINTO THAUMATURGO
IN ÆOLIDE.

CIRCA ANNUM CCLXXXIII II MART. *Colitur S. Quintus 6 et 12 Mart.*

Græci sæpius in fastis suis hujus Sancti viri meminere. *Nam ad* VI *Maii in Menologio a Canisio edito ista traduntur:* Eodem die S. Quinti miraculorum effectoris. *Quæ in magnis Menæis ita efferuntur:* τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἁγίου Κοΐντου τοῦ Θαυματουργοῦ. *At* XII *Maii in eisdem Menæis ista habentur:* Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κοΐντου τοῦ Θαυματουργοῦ. Et certamen sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. *Quæ ad hunc diem leguntur in Menologio Græcorum Basilii junioris Imperatoris. Quod autem hic sanctus Martyr jure* Thaumaturgus *sit appellatus, ostendunt mira sub ejus martyrium prodigia facta, quæ ad hunc etiam diem in subjecto eucomio referuntur. Videntur Acta ejus fusius descripta adhuc latere, aut forsan interciderisse. De eo ergo ista ex Menæis excusis et MSS. Parisiensibus, Mediolanensibus et Chifletianis damus.*

B *et celebratur 2 Martii.*

2 Memoria sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. Natus hic est in Phrygia, et ad pietatem informatus. Ad Æolidem vero regionem se contulit, ubi omnem egentibus misericordiam exhibuit. Temporibus porro Aureliani Imperatoris dum illum Rufus Prætor, ut idolis sacrificia offerat, urget, a dæmone is obsessus est, sed preces Sancto fundente sanatus. Quare ob beneficium sibi præstitum, donis eum remuneratum dimisit. Rursum qui in idolorum templo versabantur, exorto terræ motu, quo et templum et quæ in eo idola erant, prostrata, arrepta fuga Sanctum dereliquerunt. Cum autem post terræ motum essent quadraginta dies elapsi, præturam loci suscepit Clearchus, vir præstigiis dæmonum et superstitione idolorum fascinatus, qui Sancti crura confringi jussit: sed hæc statim virtute Christi in integrum sunt restituta, ac sana effecta. Post hanc crurum contritionem, decem subsecutis annis omnem regionem circumivit, et omnia morborum infirmitatumque genera curavit, pauperibusque opem variam attulit, atque ita ad Dominum emigravit.

pauperes misericorditer sublevat:

a dæmone obsessum liberat

3 *Hæc Menæa: quæ eadem, leguntur apud Maximum Cytherænum* ἐν βίοις ἁγίων. *Nisi quod locum agonis in excusis Menæis depravatum* τον νεελίδα κώμην *novo mendo* νεοχιδα *scripserit Maximus, quem Parisiensi MS. rectius exhibet* τον λιολίδα. *Est enimvero minoris Asiæ regio Æolis inter Ioniam Mysiamque amplissimum portum circumiens, Lydiæque ad Orientem conterminus: quam in qua κώμην legis, cave eorum* E *unum villamve existimes: nam ut Etymologici auctor,* ουχ ἡ πόλις, *inquit,* κώμη· ἀλλὰ ἡ μεῖζον ἀγροικία, ἤτοι, τὸ μέρισμα χωρίων. κώμη *non est urbs, sed territorium majus, atque ut plurimum regio. Sic pagum et Latini olim, et hodie* pays *Franci latiori accipiunt significatu. Quod autem si pro* κώμη *legendum sit* πόλις, *quæ antiquissima Æoliæ civitas? unde Italicæ Cumæ adeptæ nomen, ab Æolibus fundatæ, et Sibyllæ Cumanæ antro vatidicisque responsis notissimæ. Atque sic legendum esset* εἰς τὴν λιολίδα κώμην.

a crurum confractione subito sanatur:

miraculis clarus moritur

4 *Ceterum Aurelianus, sub quo primum Quintus et Christianæ fidei professione et prodigiis clarus extitit, ab anno* CCLXX *ad* CCLXXV *Imperii Romani habenas rexit; ipsum ideo gloriosum athletam, quia post varia sub eo circa an.* CCLXXII, *quando nona in Christianos instaurata persecutio est, exantlata tormenta superstes decem annos vixit, demum circa annum* CCLXXXII, *aut potius sequentem, in cœlos migrasse arbitramur.* *circa an. 283*

5 *Joannes Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico adjunxit S. Quintum aliis quindecim Martyribus, quos statuit Ebovæ in Carpetanis Hispaniæ, in persecutione Maximiani post multa supplicia tolerata, crucemque adeo ipsam, e vita migrasse. Verum quia illos quindecim Martyres in plures classes distinguimus, quorum alii in Africa, alii in Cappadocia passi sunt; ab illis Quintum in Æolide mortuum separamus.* *non in Hispania in crucem actus,* F

DE SANCTIS MARTYRIBUS
LUCIO EPISCOPO, SIVE LUCA, ABSALONE, LORGIO, SIVE GEORGIO, HEROLO, PRIMITIVO, JANUARIO, CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA,

Commentarius historicus.

§ I. *Antiqua Martyrologia discussa. Numerus Martyrum stabilitus.*

II MART.

Martyres cæsi in XI *Martii apud Usuardum.*

Tres priores *Sancti, nullo apposito loco, referuntur hac die in MSS. Martyrologiis Usuardi auctis ad usum Ecclesiæ Cluniacensis. Bruxellensis, Aquicinctinæ et quæ adservantur Romæ apud Ughellum ac Patres Congregationis Oratorii, Colonia etiam apud Carmelitas, item in Martyrologiis excusis sub nomine ejusdem Usuardi Lubecæ anno* 1475, *Bellini secundum morem Ecclesiæ Romanæ, Mauroloyci, Felicii, Canisii et Molani in priore editione: quibus assentitur Petrus de Natalibus lib.* II *Catalogi cap.* 130 *num.* 83 *his verbis:* Lucius Episcopus, Absalon et Largus Martyres coronati sunt VI Nonas Martii. *Ex his* Lucius *etiam* Lucas *dicitur, ac* Præsul *asserturr,* Absalon, *aliis* Absalonius, Absolonius, Abselomus *et* Absolimus *appellatur. At* Largus *plurimis* Lorgius, *aliis* Georgius *et* Largius *est. Idem conjunguntur in Martyrol. Romano, et locus martyrii indicatur his verbis:* Cæsareæ in Cappadocia, sanctorum Martyrum Lucii Episcopi, Absalonis et Lorgii, *ubi annotat Baronius, apud Bedam legi Lucam pro Lucio, ponique seorsum socios, nominibusque eorum depravatis, sed* *in Romano adscripti Cæsareæ Cappadociæ:*

A ut sic ponerentur, vetusta exemplaria monuisse. *Tamaius Salazar hos separat, et Hispanos facit (quod § sequenti examinabitur) ac gravissime invehitur in Baronium, quod,* neglecto Beda, exemplaria MSS. secutus fuerit. *Nos ergo, ut aliquod hanc controversiæ lumen adferamus, reliqua Martyrologia conferemus.*

2 *Martyrologium MS. Bedæ vacat, et Florus nihil de his Sanctis profert : sed Martyrologium sub nomine Bedæ excusum ista habet :* In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi. In portu Romæ, Pauli, Secundolæ Januariæ. Et Sanctorum Lorgi, Hergli et Absaloni. *In MS. Richebergense additur in fine* Martyres. *Ob hanc Bedæ vulgatu auctoritatem in secunda et tertia editione Molanus ista adjunxit cum his præpositis litteris* r Item Lucii Episcopi b in Cæsarea Cappadociæ. Et sanctorum Martyrum r Absaloni et ' Lorgi b et Heracli. *Per litteram b intelligit Bedam, ex quo adjunxit* Cæsaream *ac deinde* Heraclium, *per litteram r indicat* Martyrologium secundum morem Ecclesiæ Romanæ, quod emendavit Magister Bellinus de Padua, *uti explicat in epistola ad Lectorem. Alia habemus antiqua MSS. Martyrologia sub Bedæ nomine, quæ prorsus inter se differunt. In Centulensi, sive monasterii S. Richarii,* secundum Bedam *ista solum continentur.* Cæsarea Cappadociæ SS. Lucii, Primitivi et Secun-
B dolæ Martyrum. *In* Martyrologio Ven. Bedæ Presbyteri, *quod Leodii ad S. Lambertum adservatur, ista habentur :* Item Geroli et Lucii Episcopi. *In MS. Aquisgranensi, itidem Bedæ Presbyteri ascripto, plura continentur :* Natalis S. Luci Episcopi via Appiæ ad Sem. Sixtum Natalis SS. Georgii, Heracli, Absaloni, Pauli, Januarii. In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundolæ. *Et his prior* Lucius *est Papa Romanus, qui in Nonas Martii colitur. Aliud MS. adservatur Tornaci ad S. Martinum practitulatum nominibus Eusebii, Hieronymi et Bedæ Presbyteri, in quo hæc leguntur :* In Cæsarea Cappadociæ, Natalis Lucæ Episcopi, Januarii et Primitivi. Eodem die in portu Romano in cœmeterio Pauli, Natalis Secundolæ et Januariæ Virginum. *In MSS. Casinensi et Altempsiano etiam sub nomine Bedæ* In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi et Primitivi. Romæ, Pauli et Januarii. *In Vaticano MS. archivii S. Petri sub nomine Bedæ, additur,* Marmi. *In aliis duobus MSS. sub nomine Bedæ nulla horum omnium mentio est. De Romanis Martyribus sequenti titulo agemus.*

3 *In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso ista leguntur,* VI Nonas Martii. Jorgi, Herculi, Ab-
C soloni, Arenaci, Lucii, Primitivi, Secundulæ, Januariæ, Luciosæ. *In MS. Corbeiensi quatuor primi ita exprimuntur :* Jorgii, Herculi, Absaloni, Arenaci. *In altero MS. S. Hieronymi, quod ante mille fere annos exaratum apud nos est, ista sub variis distinctionibus habentur :* Herculi, Georgi, Absaloni, Cæsarea Cappadociæ Lucii Episcopi, Primitivi, Romæ Secundulæ, Januariæ. *Eadem distinctio est in Lucensi etiam sub nomine S. Hieronymi, sed prima nomina* Lorgi et Herculi *scribuntur. Rabanus ista habet :* Nativitas SS. Jorgi, Hergli, Absaloni. In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi, Primitivi, et in portu Romano Pauli, Secundolæ, Januariæ. *In quibus urbs* Cæsarea, *pro qua supra perperam legitur* Arenaci *nomen. Hæ classes aliter ordinantur in MS. S. Maximini.* In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundulæ, Januariæ. Eodem die Georgii, Herculi, Absaloni.... In portu Romano Pauli. *In MS. S. Cyriaci, quo plurimum usus Baronius, sic legitur :* In Cæsarea Cappadociæ, Lucæ Episcopi, Primitivi. Romæ Pauli Januarii..... tio Antigoni Januarii. *Spectat* Antigonus *ad sequentem diem, ubi cum Januario altisque Martyribus colitur. Eadem usque ad* Paulum *sunt in MS. Regiæ Sueciæ. In antiquo MS. Richenoviensi*

qui et quot referantur in variis Bedæ exemplaribus,

* al. Largi

et alia XIX Martyrologia

junguntur : In Cæsarea Cappadocia Lucii Episcopi D
et Romæ Primitivi, Erolii, Georgii, Absoloni, Secundolæ, Januarii. *At major transpositio est in MS. Labbeano* Heroli. Romæ Luci Episcopi, Pauli, Georgii, Januariæ Absaloni, Primitivæ. *Hæc in MS. Augustano ita tradantur :* Herom Mart. Luci Episcopi, Pauli, Georgi, Januarii, Absalonis. *Unicus ordo est in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus :* In Cæsarea S. Lucii Episcopi, Primitivi, Januarii. *Idem in MS. Lætiensi ita leguntur.* In Cæsarea Cappadociæ S. Lucæ et SS Januarii et Primitivi. *In MSS. Ultrajectino S. Mariæ et Trevirensi S. Martini* Lucius Episcopus Cæsareæ *adscribitur, sed* Confessor *habetur in posteriori, uti et in Greven. Auctario ad Usuardum. In MS. Florario alter Episcopus additur :* Sanctorum Episcoporum Lucii et Leporii, et SS. Absoluen et Lorgu. *Ubi scuti pro* Absalone Absolucius *statuitur, ita qui* Leporius *scribitur, videtur alius dici* Herolius, Gerolus, Heraclius *etc. At Greven, hac forsan arrepta occasione, scorsim* S. Leporium Episcopum et Confessorem, *sicut et* Lucium, *scripsit, et reliquos Romæ tribuit his verbis :* Romæ SS. Georgii, Eraclii, Absalonii, Pauli, Januarii, Primitivi, Secundolæ. *Galesinius ita in tres classes divisit :* In portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundolæ et Januariæ... Eodem die sanctorum Martyrum Absalonis, Hergli et Largi. Cæsareæ E
S. Lucæ Episcopi. *MS. Pragense, nullo adscito loco, hæc habet.* Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundini, Januariæ, Gregorii, Erolii, Pauli. *In parvo, sed perantiquo, S. Maximini* Natalis S. Georgii Mart. Pauli, Felicis. *De* S. Felice *uti ante memorato* Antigono, *agemus proximo die.*

4 *Verum, dum hæc Martyrologia cura ac sollicitudine tanta discutienda lectori proponuntur, veremur ne nimia multitudine attentio ejus obruatur : quare paucis colligenda, quæ de singulis dispensa sunt. Ac primo* S. Lucium, *sive* Lucam (*nam variant scriptores*) *fuisse* Episcopum ac Cæsareæ in Cappadocia *passim esse recepti testimonis certum atque indubitatum redditur. Deinde adjungendum illi* S. Primitivum *persuadent tredecim illustrium Martyrologia, duplex S. Hieronymi, Castronense, Altempsianum, Vaticanum, Tornacense, Centulense, S. Cyriaci, Aquisgranense, Lætiense, S. Maximini, Coloniensead Gradus et B. Rabani. Adde quatuor in quibus locus Martyri non exprimitur, aut urbs Roma non apte interponitur, et sunt alterum S. Hieronymi, Pragense, Richenoviense et Parisiense, in quo perperam* Primitivus *scribitur. De tertio Martyre* S. Januario *aliquod dubium suboritur, quod inter Martyres Romanos* Januaria *colatur. Verum cum hæc in Tornacensi reperiatur, et alius tamen* Januarius *pungatur* SS. Lucio et Primitivo, *cum non posse temere separari arbitramur, cum ille hisce etiam adjungatur in Colonionsi ad Gradus et Lætiensi, ac his reperiatur in MS. S. Cyriaci nisi pro eorum altero* Januaria *statuatur, et alter cum* Antigono *ad sequentem diem sit referendus.*

5 *At prima a Tamaio Salazario meta controversia augescit, cum asserat* S. Lucium Episcopum, Primitivum et alios Christianos Cæsareæ in Cappadocia *per cruenta agonum supplicia Martyres effectos; et tamen ab iis separat* Absalonem, Largum, Heraclium, *quos in Hispania passos contendit. Ab his antiquissima Martyrologia Lucense et alterum sub nomine S. Hieronymi, his verbis incipere diximus :* Largi Heroli *aut* Heroli, Georgi, Absaloni, Cæsarea Cappadociæ Lu-
cii Episcopi, Primitivi. *Hos eosdem sanctos Martyres in eodem Martyrologio refert* XXIV *Februarii eadem in Catalogo Prætermissorum memoramus. Ad quem diem ista in Lucensi et Parisiense habentur :* In Cæsarea Cappadociæ Natalis SS. Herculi, Lucii, Sergii, Romæ Absolonis. *In MS. altero post* Lucii *legitur,* Georgii, Absalonis. *Encomia natalis horum Martyrum, quorum*

Sunt ergo Lucius, seu Lucas Ep.

Primitivus,

Januarius, F

Absalon, Largus, sive Largus, et Heraclius.

sacra

A *sacra corpora forsan hoc die, qui septimus est a priori, cum reliquis* SS. Primitivi *et* Januarii, *honorifice a Christianis sepulta sunt, ac dies depositionis, ut sæpius factum fuisse alibi monuimus, sacræ eorum memoriæ dicatus. Præterea cum illud Martyrologium singulos fere dies a loco martyrii auspicetur, aliquam verborum transpositionem agnoscimus, atque ita legendum arbitramur :* Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Heroli, Georgii, Absoloni, Primitivi. *Aut certe hos Martyres isto ordine conjungi debere ex Richenaugiensi colligimus, ubi voce* Romæ *transposita ita legendum.* In Cæsarea Cappadociæ Lucii Episcopi, Primitivi, Erolii, Georgii, Absaloni. Romæ Secundolæ Januariæ. *Ex MS. Aquisgranensi ad* XXIV *Februarii ista huc repetimus :* in Cæsarea Cappadociæ, Natalis SS. Herodii, Lucii, Sergii. Romæ Absalonas. Natalis Primitivi et Pauli. *De SS. Primitivo et Paulo in Portu Romano passis ibidem actum est, et ostensum* Absalonem *jungendum Cæsareensibus : uti etiam in Nothcri Martyrologio ubi ista habentur :* Item Romæ Absalonis. In Cæsarea Cappadociæ Heroli, Lucii et Sergii Martyrum. *ubi vox* Roma Primitivo et Paulo *omissis adjungenda, et* S. Absalon *reliquis Athletis restituendus. Ad eumdem Februarii diem* Herodius et Lucius *referuntur apud Greven in Auctario Usuardi. At qui*

B *ibidem* Herodius *dicitur, alias* Heroldus, Herculus, Herolus, Erolus, Heroclus, Herglus, Hergules, Heraclus, Gerolus *et* Leporius *dicitur : a quo alius* Heraclius *Martyribus Romanis adjungendus est. Et* Sergius *hic scriptus aliis* Georgius, Lorgius, Jorgius, Largus *et* Largus *est :* Absalon, *ut supra monuimus, etiam* Absolonius, Absolonus, *imo et* Absolucius *scribitur.*

§ II. *An S. Lucius in Hispania fuerit Episcopus? An ibidem alii ex his Martyribus occisi?*

Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico gloriatur quod præclarum Hispaniarum ignorationibus splendorem et lucem attraxerint Dextri, Maximi, Luitprandi et Juliani opera. *Et tomo* 5 *Martyrologii ad* XXI *Octobris, occasione Dedicationis Cathedralis ecclesiæ Mindoniensis in Gallæcia, refert a pag.* 565 *Episcopos Britonienses et Mindonienses, et duos primos Præsules Britonenses, quos ait hactenus* a nullo Catalogis insertos fuisse, *adstruit his verbis :* 1 S. Aristobulus, qui et Zebedæus hujus nominis I, Episcopus Britonensis I, pater S. Jacobi Hispaniarum Apostoli, qui martyrio coronatus est die XV Martii anno Domini LXII. *Ad quem diem celebrant Græci in Menologio et Magnis Menæis* S. Aristobulum, *sed* fratrem S. Barnabæ, ex LXXII discipulis Christi, et Episcopum Britanniæ : *Græces mutati alii, et ex nuper assertis Hispaniarum scriptoribus Julianus Archidiaconus, et Helcca Episcopus Caesaraugustanus : quos toto cœlo aberrare asserit Tamaius, dum* fratrem S. Barnabæ, ex LXXII Christi discipulis *aut* Britanniæ Episcopum *scribunt : at laudat eosdem, sequentesque asserentes* Aristobulum, cognomento Zebedæum, *et* patrem SS. Jacobi et Joannis Apostolorum. *Sed hæc ad dictum* XV *Martii discutiuntur. Progreditur Tamaius in dicto Episcopali ex Britannia nostra Catalogo.* II S. Lucius hujus nominis I, Episcopus Britonensis II, discipulus et famularis S. Aristobuli, cui successit in Sede, qui Cæsaream Cappadociæ pergens, ibidem pro fide patitur die II Martii anno Domini LXVI. *Hæc ibi. Ast hoc* II *Martii ista longiora Acta concurrunt.* Lucius, ut creditur, cum Aristobulo, patre SS. Jacobi Hispaniarum Apostoli, et Joannis, cum Josepho et aliis fidelibus, ut Hispaniæ opem ad ejus conversionem, Nostras devexit. In hujus postea pene absentia, de mandato Aristobuli, Sedem ex Britonensem moderantes, vacuum populi cœtum, tunc in fide, sic

in se omnium ora convertit, ut, sublato per martyrium Aristobulo Magistro, in ejus locum suffectus, Britoniensis Ecclesiæ infula indutus, ovium suarum in fide constantiam viriliter contineret. Ast cum Cæsaream Cappadociæ gravium negotiorum caussa compulsus proficisceretur, illuc deveniens, Ecclesiam Cæsareensem funesta persecutionis procella sic impetitam invenit, ut vix fidelium unus inveniretur, qui a Neronis gladio eximeretur innocuus. Urbem ingreditur Antistes, ubi Christi asseclas pro timore fugitivos, pia caritate collegit, instruxit, confortavit et ad martyrii coronam, despectis cruciatuum rigoribus, inclinavit. Efficacia Præsulis monita cognovere Pagani, et ad Præsidem coeuntes, Lucii exercitia demonstrant, quorum delatione compulsus Judex, Episcopum, Primitivum et ceteros Christianos in carceris trudi præcepit ergastulum. Quos quia a fide dimovere non valuit, per cruenta agonum supplicia Martyres effectos ad vitam transmisit æternam VI Nonas Martii, anno LXVI, imperante Nerone.

7 *Hæc Tamaius Salazar, cum ante* notasset Martyrologos qui, spretis vetustatis scaturiginibus, per lacunas continue ambulant. *Ipsas erga ejus* scaturigines *adeamus, quas unicas et solas ostendit* Fragmenta, E *sive* Adversaria *sub nomine* Luitprandi, *seu* Eutrandi *nuper collecta : ex quibus hæc describo num.* 67 *et* 68 *in Madritensi editione aut num.* 75 *et* 76 *in Antuerpiensi :* In Asturibus Hispaniæ, urbe Britonia, sanctorum Martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii et Agapis Virginis, natorum in Nicæa Bithyniæ, casu ad Hispaniam delatorum, in persecutione Diocl. qui decimo Martii *per varios et terribiles cruciatus palmam martyrii tandem consecuti sunt. Hæc priore numero contuentur, arrepta ex Martyrologio Galesinii occasione, in quo hi quatuor* Nicææ *passi traduntur. Agimus de* SS. Gorgonio et Firmo *cum Martyrologio Romano ad* XI *Martii et hunc locum adversariorum discutimus. Ab his separamus* S. Agapam Virginem, *non* Nicææ *sed* Antiochiæ *cum* S. Mariana, *sive* Marina *passam; secuti Bedam, Rabanum, Notherum, Grevenum, et quamplurima illustriora Martyrologia MSS. Atque adeo quæ Baronio objicit Tamaius, videri fortassis cuipiam possit, in eum retorquenda. S. Antonium ab aliis ibidem separamus. At posteriore numero ista huc spectantia leguntur :* Lucius, vel Lucas, Episcopus Britoniensis in Hispania, petens Cæsaream Cappadociæ (nescitur caussa) cum sociis passus est sub persecutione Neronis, celebrique memoria ejus et Britoniæ, ut in propria Sede, et Cæsareæ Cappadociæ. *Hæc unica vetustatis scaturigo. Sed unde cum S. Aristobulo eum in Hispanias venisse probatur? Unde antiquus ejus apud Britonienses cultus asseritur : cum primus* F *eum Catalogo Episcoporum inseruerit Tamaius? Dedimus de* S. Lucio *antiqua Martyrologia circiter quadraginta absque ulla Britoniæ mentione, quam ob nuper excogitata Fragmenta aut Adversaria Luitprandi non audemus Cæsareensi Martyri et Episcopo Lucio tribuere, eum ipse Tamaius asserat ad dictum diem* XXI *Octobr.* perperam Luitprandum in Adversariis num. 78 affirmare S. Martinum Suevorum Apostolum fuisse Episcopum Britonensem. *At* XX *Martii, qui ait S. Martinus colitur Tamaius pag.* 329 monet Lectorem, ne gloriosi vanitate in Luitprandi Adversariis, num. 78 a D. Laurentio Ramirez editis, nitatur, eodem B. Martinum fuisse Episcopum Britonensem, post Dumiensem, et ideo quæ Braccarensis... ut aperte ab eo asseritur... quia nullus ex nostris id quidquid dixit. *Sed edidit Madriti in eisdem Luitprandi Fragmentis num.* 70 *D. Thomas Tamaio a Vargas... Unde ego modo adeo cum ista petita quæ hic a S. Lucio asseruntur, cum nullis ex scriptoribus, ac potissimum Hispanicis, cum Catalogo Episcoporum*

An Britonia in Gallæcia Episcopi S. Aristobulus pater SS. Jacobi et Joannis Apostolorum,

et S. Lucius,

ab illo instructa,

posteaCæsareæ occisus?

Fundamentum hujus sententiæ discutitur,

et ex propriis tradequæ creditur.

A *porum Britoniensium, ipso Tamaio Salazario attestante, inserucrit? De primis Episcopis Britoniensibus tempore Gothorum Regum, ac urbe a Saracenis destructa et Sede dein Mindonium translata, egimus* 1. *Martii ad Vitam S. Rodesindi Episcopi Dumiensis* § 3, *ostendimusque Dumienses Episcopos a Britoniensibus et Mindoniensibus semper alios extitisse.*

Alii tres Martyres Hispaniæ oriundi ex Chronico Dextri.

8 *Præterea quia* SS. Absalon, *sive* Absalonius, Lorgius *aut* Georgius *aut* Largus, *et* Herolus *sive* Heraclius, *in Martyrologus excusis Belgæ, Galesinii et aliis separatim a S. Lucio Episcopo et Martyre collocati absque loco Martyrii legebantur, us consarcinator Chronici, quod sub Flavii Dextri nomine prodiit, locum in Hispania assignavit ad annum Chr.* 300 *num.* 6. *his verbis :* Austrobrigæ in Hispania eodem tempore D sancti Martyres pro Christo necati (hi sunt necati illis jugati) Absolonius, Heraclius et Largus. *Rudericus Carus verba parenthesi inclusa vult expungi. Bivarius hos eosdem asserit a nobis jam relatos, eosdemque Hispanico suo Martyrologio inscripsit Tamaius Salazarius, ac per verba parenthesi inclusa intelligit genus martyrii, quo horum* Martyrum viva corpora putridis cadaveribus alligata *fuerint, dum* hoc immanissimo cruciatu tabescentes, e corporum carcere redimiti laureas in cœlo commerucrunt æternas. *Ceterum in qua urbe (nam plures Austrobrigas Carus, Bivarius et Tamaius assignant) sancti hi Martyres coronati sint, nullus audet assignare.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
PAULO, HERACLIO, SECUNDILLA, SIVE SECUNDOLA, JANUARIA, LUCIOSA, IN PORTU ROMANO.

Sylloge historica.

II MART. B

Altqui Martyres in Portu Romano 26 Febru.

Retulimus ad diem XXIV *Februarii* sanctos Martyres Paulum et Primitivum, *sive* Primitivam, *in* Portu Romano *in odium fidei Christianæ interemptos, et civitatem illam Episcopalem, olim nobilissimis ædificiis celebrem, atque etiamnum Cardinalitia dignitate ornatam, descripsimus. Dubitavimus etiam num saltem* S. Paulus, *si non etiam* Heraclius *esset ad hunc secundum diem Martii amandandus, sicuti ad eum rejecimus* Cæsarcenses in Cappadocia Martyres, SS. Lucium, Absalonem, Georgium, *seu* Lorgium *et* Herolum, *de quibus hoc die titulo præcedenti egimus, et præcipua Martyrologia cum horum Portuensium Sanctorum mentione attulimus, ac sub finem addiximus, si alii dictis certiora reperirent, eaque suggesserint, ea nos ad hunc diem esse prolaturos. Antiquissimum MS. Martyrologium S. Hieronymi diem* XXIV *Februarii ita auspicatur :* Romæ in Portu natale Pauli et Primitivi. *In Lucensi et Parisiensi omittitur* Paulus. *Idem Martyres* Romæ *adscripti, omisso Portu, relati tunc fuere ex MSS. Richenoviensi et Aquisgranensi, et Additionibus Greveni ad Usuardum. Solus* Primitivus Romæ *passus tradebatur ex MSS. Tornacensi et Lætiensi, at* Primitiva *scripta in MS. S. Cyriaci, et* Primitiva *in Martyrologio Romano et Parisiensi S. Hieronymi.*

2 In dicto MS. Martyrologio S. Hieronymi ad hunc diem ista solum habentur : Romæ Secundulæ Januariæ. C *In Lucensi et Parisiensi omittitur vocabulum* Romæ *et in hoc additur* Luciosæ. *In Richenoviensi est* Januarii, *et vice* Romæ *per errorem interseritur Martyribus Cæsarcensibus. In MS. Adonis, nunc Reginæ Suecæ Christinæ, olim Ecclesiæ Telonensis, ista habentur :* Item eodem die SS. Secundolæ et Januariæ. *In* Paulus *aegungitur in pluribus Martyrologiis. MS. Reginæ Suecæ :* Romæ Pauli. *MSS. Cassinense et Altempsianum :* Romæ Pauli, Januarii. *Beda excusus et MS. Richebergense :* In Portu Romano, Pauli, Secundolæ, Januariæ. *Correctus Rabanus :* In Portu Romano, Pauli, Secundolæ, Januariæ. *Tornacense MS.* Eodem die in porto Romano in cœmeterio, Pauli natalis (*at transponendum,* Natalis Pauli) Secundolæ et Januariæ Virginum. *MS. S. Maximini.* In Portu Romano Pauli, *at Martyribus Cæsarcensibus adjiciuntur* Secunda et Januaria. *Isidem adjecta* Secundola *in MS. Centulensi et Aquisgranensi : in hoc alius etiam addunter* Paulus *et* Januarius, *qui etiam in MS. S. Cyriaci* Romæ *adscripti leguntur, et* Januaria *reponenda. Ita pro* Secundola *in MS. Pragensi* Secundinus *legitur, sed perperam et adduntur* Januaria E *et* Paulus, *aliis etiam immisti.*

2 Martii SS. Secundulæ, Januariæ, Luciosæ.

Paulus,

3 *Quartum appouit Galesinius :* In Portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundolæ et Januariæ. *Molanus in prima editione illos ita refert :* In portu Romano Secundolæ, Januariæ, et SS. Pauli et Heraclii. *Quæ eadem habet Canisius. At Molanus in posterioribus editionibus tres priores refert, ad alios Martyres amandato* Heraclo, *quem tamen* Paulo *olim junxisse videtur. Wandelbertus hoc versu :* *Heraclius.*

Senis mox Nonis Heraclus Paulusque colantur.

Eosdem duos refert Ado MS. S. Laurentii prope Leodium. Quatuor inscripti sunt Martyrologio Romano his verbis : In Portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundillæ et Januariæ. *Ex his* Secundilla, *alias* Secundola, *aut* Secundula *dicitur. Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum plures miscet :* Romæ, *inquit,* SS. Gregorii, Eraeli, Absalonii, Pauli, Januarii, Primitivi, Secundolæ *Decisdem etiam agit Ferrarius in Catalogo generali, ac de feminis Arturus de Monasterio in sacro Gynæceo. Additur* Luciosa *ex Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso.* *omnes inscripti Martyrol. Rom.*

4 *Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico ista proponit :* Cæsaraugustæ in Hispania depositio S. Pauli Martyris, qui cum Heraclio et aliis sociis Martyribus in Portu Romano agonem consummavit. F Cujus sacra pignora Hispaniam delata et in cœnobium Fratrum SS. Trinitatis Excalceatorum reposita, ibidem honorifice coluntur et servantur. *Hæc Tamaius, qui mox in Notis* Heraclium *expunctum cupit, et Augustobrigam amandat,* et S. Paulum socium SS. Secundillæ et Januariæ Martyrum *statuit. Addit* dein Acta instrumentalia per Illustrissimum ac Reverendissimum D. Julium Rospillosi Episcopum Tarsensem, in Hispaniarum regnis Nuntium Apostolicum, in receptione, traditione et distributione sacrorum Corporum, *quæ* XII *missa erant,* confecta. *Dicuntur in eis ea Corpora ex cœmeterio Calisti via Appiæ et ex cœmeterio Priscillæ via Salaria extracta. Sed ad libitum suspicamur hunc diem* 11 *Februarii venerationi Sancti hujus* Pauli *electum, quod hoc die* S. Paulus *in Portu Romano Martyr colatur.* *An S. Pauli jam memorati corpus sit Cæsaraugustæ?*

DE

DE S. SIMPLICIO
PONTIFICE ROMANO,
Commentarius historicus.

§ 1. *Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores et Episcopos C. P. Varia gesta circa Episcopos Italiæ et Hispaniæ.*

ANNO CCCCLXXXIII II MART.

Elogia S. Simplicii

ex MS. Vaticano,

B

et MS. Reginæ Suecæ

Inter præclara monumenta, quæ Illustrissimus Lucas Holstenius, Canonicus S. Petri et bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, a se collecta, ac prælo parata moriens commendavit Eminentissimo Cardinali Barberino, fuit Catalogus Romanorum Pontificum, *erutus* ex antiquissimis membranis Palatinis Vaticanæ bibliothecæ, *contentus* in Codice XLIV sive XX armario ante Pœnitentiales Psalmos Davidis : *ac de S. Simplicio ista continentur* : Simplicius natione Tiburtinus ex patre Castino sedit annos XV, mensem I, dies VIII. Hic constituit ut ad S. *Petrum* et S. Paulum Sanctumque Laurentium Presbyteri manerent, propter pœnitentes et baptismum Hic ordinavit Episcopos XXXVII, Presbyteros LVIII, Diaconos IX. *Hæc ibi, ubi nomen* S. Petri *a nobis insertum est, quod præ vetustate non poterat legi. Alium Catalogum Pontificum reperimus Romæ in pervetusto codice MS. Reginæ Suecæ signato numero* 58. *In hoc Pontifices cum suis elogiis referuntur usque ad Bonifacium II sive annum* DXXX, *ac deinde aliquorum sequentium Pontificum nuda nomina ac tempora, quibus sederunt, recensentur usque ad S. Gregorium Magnum. De S. Simplicio ista ibi leguntur* : Simplicius natione Tiburtinus, ex patre Castino, sedit annos XV, mensem I, dies VI. Hic constituit ad S. Petrum, et ad S. Paulum, et ad S. Laurentium, hebdomadas, ut Presbyteri manerent propter baptismum et pœnitentiam, petentibus de regione prima ad S. Paulum, de regione tertia ad S. Laurentium, de regione VII ad S. Petrum. Sub hujus Episcopatu venit relatio de Græcia ab Acacio, qui fuit Episcopus Constantinopolitanus, et adfirmabat Petro Alexandrino Eutychiano hæretico, facta petitione ab Acacio venit. Tunc fuit Ecclesia exequens. Tunc Simplicius Præsul damnavit Petrum Alexandrinum, de quo Acacius innumerabilia crimina adfirmabat Eodem tempore rescripsit Timotheus Catholicus et Acacius dicentes : quia vero in mortem Proterii Catholici Petrum esse mixtum. Tunc Simplicius Præsul dissimulans, nunquam scripsit Acacio, sed damnavit. Hic fecit ordinationes per mensem Decemb. III. Presbyteros LVII. Diaconos XI, Episcopos per loca XXXII. Sepultus est ad B. Petrum V Nonas Martii et cessavit Episcopatus dies V. *Hæc latius deducta sunt apud Anastasium Bibliothecarium in libro de Vita Pontificum Romanorum sæpius excuso. Nos singula ex his aliisque auctoribus recensemus.*

C

2 *S. Simplicium fuisse* natione Tiburtinum *sive* Tibure in Latio, *quod Virgilius lib.* 7 *Æneidos versu* 670 superbum *cognominavit*, patre Castino *pragnatum omnes asserunt : Ciaconius de Vitis Pontificum suggerit pro* Castino, *alias* Castorem *legi, quod necdum reperimus. Quæ ante Pontificatum gessit latent. Apud Joannem Stellam Venetum, qui etiam Vitas Pontificum collegit, dicitur* a juventute sua non modo simplex, sed et rectissimus ac timens Deum fuisse. *De tempore, quoad dignitatem Pontificum assumptus est, ita scribit Marcellinus Comes in Chronico* : Indictione V Paseo et Joanne Coss. Leo Imperator Anthemium Patricium Romam misit, Imperatoremque constituit. Romanæ Ecclesiæ Simplicius XLV Pontifex creatus VIXIT annos XV. *Præfuerunt dicti Consules anno Christi* CCCCLXVII, *quo itidem Indictio* V *notabatur, et Leo* XI *anno moderabatur Imperium Orientale. Addit Idacius Episcopus in Chronico*, Arthemium fratrem Procopii a Leone Augusto de Constantinopoli cum Marcellino aliisque Comitibus, viris electis, et cum ingenti multitudine exercitus copiosi ad Italiam directum, octavo milliario de Roma Augustum appellatum mense Augusto, *pro quo* pridie Idus Aprilis *habet Anonymus Cuspinianus. In hoc comitatu una in Urbem ingressi sunt Macedoniani hæretici : quare* (*ut scribit, Gelasius anno* CCCLXCII *creatus Papa, in epistola* XIII *ad Dardaniæ Episcopos*) Papa Hilarus Anthemium Imperatorem, cum Philotheus Macedonianus, ejus familiaritate suffultus, diversarum conciliabula nova sectarum in Urbem vellet inducere; apud B. Petrum Apostolum palam, ne id fieret, clara voce constrinxit, intantum, ut non ea facienda cum interpositione juramenti, idem promitteret Imperator. *Verum quia Hilarus Papa non diu perstitit in vita, difficillimæ hujus rei executio mansit penes successorem S. Simplicium. Decessisse Hilarum* IV *Idus Septembris antiqua Martyrologia indicant : in quibus dicta die inter Sanctos sacra ejus memoria inscripta est. In nonnullis fastis dies ejus natalis ad* XX *aut* XXI *Februarii refertur, apud Panvinium vero statuitur obiisse* VI *Calendas Augusti : quæ plenius ad Vitam ejus* X *Septembris erunt explicanda. Cum igitur post obitum S. Hilari sedes vacasset dies decem, creatus est* XX *die Septembris* S. Simplicius : cui *inquit Baronius in Annalibus ad dictum annum*, invigilandum fuit, tum domi, tum foris. In Urbe enim sub Græco Imperatore haud satis tuto consistere videbatur Catholica fides. In Oriente vero serpebat sicut cancer, sæpe curatum, numquam sanatum, Eutychianæ hæresis apostema. *Ad quam hæresim ut via sterneretur;* Leo Imperator (*verba sunt Baronii*) quod obtinere non valuit a Leone Romano Pontifice, nec ab Hilaro successore, a Simplicio Papa impetrare sategit; ut rata haberentur decreta ab Episcopis Synodi Chalcedonensis, quæ pertinebant ad privilegia Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Verum et ipse Simplicius vehementius restitit, obstititque ejus conatui, misso ad hoc Probo Episcopo Canusino Legato Constantinopolim. *Quæ omnia in citata Gelasii epistola ad Dardaniæ Episcopos leguntur; et hæc de S. Simplicio tuscruntur* : Ea nihilominus etiam sub sanctæ memoriæ Papa Simplicio Legatum Sedis Apostolicæ sanctæ memoriæ Probum Canusinæ urbis Episcopum, Leone Principe tunc petente, præsentem docuisse nullatenus posse tentari : neque his prorsus præbuisse consensum. Atque ideo non civitatis cujuslibet respiciant qualitatem, sed modum dispensationis Ecclesiasticæ, paterna traditione firmatum, convenienter observent. *Sed hæc ad tempora Acacii Episcopi Constantinopolitani referenda sunt : qui anno* CCCCLXXI *exortus, fastu et temerario conatu affectavit primatum, cujus stultæ præsumptioni, ut ex allatis Gelasii verbis patet, fortiter restituit Simplicius Papa.*

3 *Mortuo dein Leone Imperatore anno* CCCCLXXIV, *mense Januario, successit Leo junior Zenonis et Ariadnæ filius, a Leone ante obitum Cæsar renuntiatus : qui mox mense Februario patrem Zenonem manu propria coronatum constituit Augustum, qui solus, filio eodem adhuc anno vita functo imperavit usque ad annum* CCCCLXXVI, *quando in exilium pulso Zenone, Basiliscus regnavit in Eutychianam inductus hæresin : qui dum male parto Imperio per tyrannidem abutitur. Zeno, postquam*

tempore Anthemii Imperatoris,

post S. Hilarum,

10 Septembris defunctum.

resistit Leoni Imperatori privilegia pro Eccle in C.P. petenti,

F

S. Simplicius Tiburtinus.

creatur Papa anno 467.

Zenoni et Basilisco ac Zenoni Imp.

A *quam* XX *menses ejectus fuerat, Imperium recuperavit anno* CCCCLXXVII. *Tunc Acacius, licet sub Leone Imperatore repulsus fuisset, pro Primatu suo iterum certamen restauravit : sed ejus conatibus fortiter adversatos esse S. Simplicium ejusque successorem Felicem Papam, tradit ante citatus Gelasius : qui cum de novis eorumdudulis diversarum sectarum in Urbem a Philotheo invehendis egisset, ista addit :* Sanctæ memoriæ nihilominus Papa Simplicius et post eum sanctæ memoriæ Papa Felix, non solum Basiliscum tyrannum, sed etiam Imperatorem Zenonem pro iisdem ipsis excessibus auctoritate libera sæpe increpasse noscuntur ; flectique potuisset, nisi Constantinopolitani Præsulis accenderetur instinctu : qui particeps externæ communionis effectus, necessario, in quod ceciderat, jam fovebat, malens in suæ prævaricationis obstinatione persistere, quam curandus ad salubria remeare, sicut ipse rerum probavit eventus.

in Italia grassantibus barbaris,

4 *Dum ista in Oriente geruntur, Imperium Occidentale desitum est Basilisco et Armato Coss. Indictione* XIV *anno Christi* CCCCLXXVI, *postquam illud intra triennium administrarunt Olybrius Anthemii supra memorati successor, Glycerius, Julius Nepos, ac tandem Momyllus, qui et Augustulus appellatus, ab Odoacre*

B *Turcilingorum Rege, qui cum Scyris et Herulis auxiliaribus Italiam occuparat, in Campaniam relegatus. De Rege Odoacre equidem sæpius, potissimum ad Vitam S. Severini Noricorum Apostoli, et S. Epiphanii Ticinensis Episcopi* VIII *et* XXI *Januarii. Verum quod ad S. Simplicium spectat, est considerandum, quod sollicitudo veri Pastoris, in avertendis undique periculis, cum nullus penitus Catholicus Rex alicui saltem exiguæ provinciæ dominaretur. Italiam namque occuparat dictus Odoacer Rex Arianus : Gallia misere scissa erat inter Gothos et Burgundiones etiam Ariana hæresi infectos, et Francos adhuc Gentiles. Africa ingemiscebat sub persecutione Genserici Ariani itidem tyranni. In Orientali Imperio dominabantur aut Zeno, aut eo aliquandiu pulso Basiliscus, hic apertus, ille simulata perfida hæreticus Eutychianus. Hispaniæ denique sub jugo Gothorum aliorumque Arianorum Principum misere tractabantur. Interim ad omnes circumquaque constitutos Catholicos extendebatur vigilantissimum S. Simplicii Papæ studium : certe prima epistola, qua Zenoni Hispalensi in Hispania Episcopo communicat vices sedis Apostolicæ in omnibus Hispaniarum Ecclesiis, extat verbis quidem brevis, sed vero sancta Dei plena, quam hic repeto et est ejusmodi :* Dilectissimo Fratri Zenoni Simplicius. Plurimorum relatu cognovimus, dilectionem tuam fervore Spiritus sancti ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragia detrimenta, Deo auctore non erantur. Talibus itaque gloriantes indiciis, congruum duximus, vicaria Sedis nostræ te auctoritate fulciri. Cujus vigore innitus, Apostolicæ institutionis decreta, vel sanctorum terminos Patrum, nullo modo transcendi permittas : quorum digna honoris remuneratione cumulandus est, per quem in his regionibus divinus crescere invenit cultus. Deus te incolumem custodiat, Frater carissime. *Hæc ille : neque dubitandum est, quin similem haberet solicitudinem ergo alias per universum Christianum orbem constitutas Ecclesias : quamvis hæc per ejus epistolas, quæ ut plurimum periisse ex supra indicata epistola S. Gelasii colligimus, non possit manifeste probari.*

ipse sedulo invigilat Ecclesiæ :

Zenonem Episc. Hispalensem Vicarium suum per Hispanias constituit

5 *Quæ vero hoc collocatur S. Simplicii epistola, ad Florentium, Equitium et Severum Episcopos, videtur jus ordinandi Gaudentio Episcopo Aufinatensi Ecclesiæ penitus abrogatum, ac primario Episcopo delegatum, cujus adeunt tribunal Ecclesiasticum provisus inter lectam : quod illicitas ordinationes habuisset, et redditus Ecclesiæ male divisisset : additumque præceptum de oblationibus more Ecclesiæ consuetis partiendis, ut*

Episc. Aufinatensi abrogatur jus ordinandi : et administrationis redditus.

D *Episcopus ex his unum tantum portionem accipiat, unam itidem Clerus inter se pro singulorum meritis dividat, duæ vero in Ecclesiæ fabricam et in pauperes ac peregrinos erogentur. Data traditur hæc epistola* XIII *aut* XIV Kalend. Decembrium post Consulatum Leonis Augusti. *Annus is est* CCCCLXXV. *Est* Aufina *sive* Aufinum *oppidum Italiæ in Vestinis, a quo oppidani apud Plinium lib.* 3 *Historiæ cap.* 12 Aufinates *dicuntur, hodieque vulgo dicitur* Ofena, *in Aprutio ulteriore, inter Aquilam, Populum et Pinnum situm : de quo videndus Clavenius lib.* 2 *Italiæ antiquæ cap.* 12.

6 *Inter duas jam indictas epistolas interponitur secundo loco, quam scripsit Joanni Ravennati Episcopo, quem acriter increpat, quod Gregorium quemdam, tametsi reluctantem, ordinasset Episcopum Mutinensem, minaturque severiora se in eum sententia usurum fuisse, nisi cessisset ei esset retractus, quas Projectus Episcopus præsens adferebat.* Data *legitur* III Kalend. Junii Severino VIRO CLARI*simo Consule. Ferdinandus Ughellus tomo* 2 *Italiæ sacræ in Mutinensibus Episcopis tradit, hanc Gregorii ordinationem anno Christi* CCCCLXXVII *factam. Verum pacem asseritur illum annum carnisse Consulibus. Inscriptus est ductus Episcopus Ravennas Martyrologio Romano ad* XII *Januarii, quo die Acta ejus dedimus ex Hieronymo Rubeo, et annotavimus litera D videri posse in hac epistola restituendum,* Severo V. C. *Cos. qui anno* CCCCLXX *cum Jordane Consul fuit, quod sequentes aliquot epistolæ ante Consulatum Severini, qui incidit in annum* CCCCLXXVII, *fuerint conscriptæ : ad quem tamen annum ordinationem illam retulit Baronius.*

Ravennatem Ep. increpat ob ordinatum Mutinensem Episc.

§ II. *Gesta S. Simplicii in defensionem fidei contra Timotheum Ælurum, Petrum Fullonem, Petrum Mongum et Acacium.*

Inter Patriarchas Ecclesiarum Orientalium ante S. Simplicii Pontificatum fuerat apud Alexandrinos S. Proterius, cujus gesta dedimus XXVIII *Februarii, ac necem ejus late* § III *declaravimus. Contra S. Proterium a conciliatis per nocturnas præstigias monachis electus est Timotheus Ælurus, atque inter sicarios ordinatus, mox Concilium Chalcedonense irreverende anathematizavit, et facta in ecclesiam irruptione, S. Proterium, qui ad baptisterium confugerat, crudeliter ipse ferens suis manibus interemit ; dein corpus mandavit in partes scindi, atque igni comburendum tradi, ac cineres in ventos dispergi : et quia necdum ejus vesaniæ erat satisfactum, cœpit sævire in orthodoxos Episcopos et Clericos, eosque et ipsam S. Proterium divo anathemate damnavit, ac nomen hujus e Diptychis erasit, imo et sedem Pontificalem ejus combussit, persecutus etiam ejus propinquos : unus denique fulmine anathematis ferire Pontificem Romanum, ac Patriarches Constantinopolitanum et Antiochenum. Quare tandem sententia Episcoporum Timotheus Ælurus tyrannus habetur, indignus Pontificatu, Simoniacus, adulter Ecclesiæ, pervicax. Jussu ergo Leonis Imperatoris relegatur Gangrum, et quia turbas ille movere cœperat, Chersonum qui locus est in Ponto additus. Tunc in hujus locum Episcopus Alexandriæ ordinatur alius Timotheus, cognomento* Leucus, *sive* Salophaciolus, XII, *teste Theophane, de rebus fidei recte sentiens, et ob morum probitatem omnibus carus. Liberatus in Breviario de caussa Nestoriana et Eutychiana cap.* 16 *tradit* hunc Timotheum Catholicum Episcopum *quete* sine editione VIXISSE, dotes Ecclesiæ arripuerat tyrannidem. *Sunt hæc tempore Pontificatus S. Simplicii.*

Timotheo Æluro inter fectore S. Proterii pulso,

ordinantur Episcopus Alexandrinus Timotheus Salophaciolus ordinatus :

8 Tunc, *addit Liberatus*, cum Basiliscus tenuisset Imperium scripsit universo orbi sanctionem suam, quam appellavit Encyclicum contra Chalcedonense Concilium. Tunc enim Basilisco reddente Episcopatum Timotheo Æluro, et hæreticis sedibus suis restitutis

a Basilisco restituitur Ælurus, et Antiochiæ Petrus Fullo, hæretici :

A stitutis, fugit Timotheus Catholicus in Canopi castellum et in monasterio latuit. *Quibus plane congrua scribit Theophanes his verbis* : Basiliscus Zenonidæ conjugis verbis maxime impulsus, rectæ fidei bellum indicit. Quare Timotheum Ælurum promulgato edicto revocavit ab exilio, ac Petrum Fullonem in Acœmetorum monasterio latitantem Sedi restituit. *Invaserat Sedem Antiochenum concitata contra Martyrium Episcopum multitudine Petrus Fullo, atque additis ad Trisagium istis vocibus*, Qui passus es pro nobis, *instaurarat hæresim Theopaschitarum. Verum agente S. Gennadio Episcopo Constantinopolitano, a Leone Imperatore damnatus exilio, in dicto Acœmetorum monasterio Constantinopoli latuerat. At quæ postea indicat Theophanes facta, sunt ista* : Ælurum imperiali diplomate munitum, et Synodi decretis infensum Basiliscus Alexandriam transmisit, et Antiochiam Petrum Fullonem, animis utriusque ad veritatem exasperatis et ejus suasu corroboratis..... Æluro Alexandriam adventanti partium ejus studiosi succlamabant : Hostes tuos cibasti, o Papa. Ille vicissim respondebat Ita est, cibavi. Hoc pacto impius ille execrationes in Chalcedonensem Synodum congessit. Petrus autem Fullo Antiochiæ thronum invadens se ad anathemata et tumultus excitandos

B convertit. Basiliscus edicto in publicum lato Chalcedonensem Synodum eliminavit et Acacium Constantinopolitanum idem jussit exequi : verum totius civitatis, mulierum etiam ac puerorum, conferta plebs adversus Basiliscum concurrens in Ecclesiam, scelus prohibuit... Cleri etiam et monachorum Constantinopolitanorum agmine, pro Chalcedonensi Synodo decertante, territus Acacius, in unam cum eis ire sententiam dissimulans, ea de causa adversus Basiliscum et Zenonem ex Ecclesiæ suggestu peroravit. *Hæc et alia, quæ omittimus, Theophanes. Auctor Breviculi historiæ Eutychianistarum a Sirmondo editi, qui Romæ sub S. Simplicio vixit, ita hæc narrat* : Cum Basiliscus occupasset imperium, damnare cœpit Chalcedonensem Synodum, et Catholicos persequi. Tunc denique Timotheus ille damnatus accepta libertate venit Constantinopolim, et damnatos hæreticos suis locis reddidit. Vadit Alexandriam : fugit Timotheus Catholicus, et in monasterio latet. Petrus ille se iterum junxit Timotheo, cum quo fuerat ante damnatus. *Hæc auctor eorum.*

offensum Acacii Ctp. impedientibus Clericis et monachis :

9 *Neque hic stetit Clerici et monachorum Constantinopoli degentium in veræ fidei defensionem ardens studium, sed litteris Romam missis universam hanc machinationem S. Simplicio Papæ indicavit, qui in suo*

C *ad illos responso epistolam suam ita incipit* : Per filium nostrum, laudabilem virum Epiphanium, litteris vestræ dilectionis serius quam voluistis acceptis, magno sumus dolore permoti, quod ille intra Ecclesiam Dei scandalorum recidiva nascuntur incendia, ubi toties auctoritate Apostolicæ Sedis, et sententia Synodi universalis, extincta sunt. Cui namque in toto terrarum orbe cum perversitate dogmatum nefandorum Nestorii, Eutychetis Dioscoriique damnato, cui Timothei rursus Alexandrinæ Ecclesiæ pervicacis non est nota dejectio? *Dein laudata eorum fidei constantia, imo et commendata, concludit his verbis epistolam* : Ad Christianissimum quoque Principem, vel ad Fratrem et Coepiscopum nostrum Acacium competentia simul scripta direximus : cujus accusandum silentium non putamus, quia orientes fidem probatissimi Sacerdotis, certum tenemus, suum non esse quod tacuit. Ut autem plenius dilectio vestra cognoscat nostrarum, quas ad Christianissimum Principem misimus, serenam litterarum, exemplaria nuntio, quem misistis, redeunte, direximus. *In illa ad Zenonem Imperatorem epistola ista habet* : Sicut in meam notitiam ferventium pro fide Catholica detulerunt scripta monachorum, com- D peri Thimotheum parricidam... Alexandrinæ urbis Ecclesiam, quam Sacerdotali prius sanguine cruentavit, ipsum demum nunc cruentum depulsione legitimi pervasisse Pontificis *etc. Proponit dein Zenoni exempla Leonis et Marciani Imperatorum imitanda, et quæ ad illos consulta direxit S. Leo Papa : ac demum ita perorat* : Ante omnia quæso, ut B. Marci Sedes (Alexandrinam loquor Ecclesiam) a cruentissimi prædonis incubatione liberata, Catholico reformetur Antistiti, libertatemque suam pariter recipiat et quietem. At vero impius parricida, qui divinis simul est reus legibus et humanis, reductus eodem, quo jure fuerat ante detrusus, ab innocentium nece retrahatur animarum. *Alias duas in hac re S. Simplicius scripsit epistolas Acacio : ac priore hortatur ut omni conatu obsistat Timotheo Æluro, ne Concilium habeatur universale, quod ille apud Imperatorem agebat, Alexandria ideo Constantinopolim profectus : posteriore laudat Acacium, quod eidem Æluro nulla patuerit ecclesia Constantinopoli : hortaturque eumdem, ut Imperatorem moneat ne Chalcedonensis Concilii statuta violari permittat. Hujus epistolæ nulla adest subscriptio : tres aliæ simul missæ sunt, ac traduntur datæ* III, IV *et* V Idus Janu. (*forsan* Jun. *legendum*) Basilisco E Augusto Cons. *Baronius loco* Augusti Cons. *arbitratur legendum* et Armati Coss. *et refert ad annum* CCCCLXXVI, *et consequenter asserit a Zenone, necdum capitum revocatos et Sedibus restitutos Timotheum Æluram et Petrum Fullonem. Verum cum id a Basilisco tyranno factum fuisse clare indicent auctor Breviculi historiæ Eutychianistarum coæveus, Liberatus et Theophanes, arbitramur retinendum* Consulatum Basilisci Augusti, *quem videtur gessisse anno* CCCCLXXVII. *Sed cum illi ablatum Imperium isto adhuc anno fuisset etiam honore Consulatus destitutus est, et scriptum deinde post* Consulatum Basilisci et Armati : *utfertur S. Simplicius in altera ad Zenonem Imperatorem epistola, scripta* VIII Idus Octobris, *quando hic ad fasces Imperii reversus, scripta ad S. Simplicium epistola, orthodoxæ fidei Catholicæ professionem integerrimam edidit. Ac tunc, quod ante dissimulabat, gratulatur Zenoni de recuperato Imperio, hortaturque, ut rejecto Æluro legitimum Episcopum Sedi Alexandrinæ restituat, et Leonis ac Chalcedonensis Concilii decreta curet observari. Interim teste Synodico coegit Simplicius* Romanum concilium, in quo damnatis Eutiche, Dioscoro, Timotheo Æluro, sancta Calchedonensis confirmata. *Ita Philippus Labbe in Synopsi Conciliorum, quæ ab eo recensita cum maximo additamento nunc edantur : adjicit* Timotheum Ælurum *in impia Synodo* Chalcedonense concilium condemnavisse, teste Synodi auctore. *Quod sub Basilisco contigit.*

anno 477

Romæ in concilio damnat Æluram.

ab hac admonitione S. Simplicii,

F

10 *Quæ dein a Zenone Imperatore circa duos a Basilisco tyranno restitutos Episcopos acta sunt, ita narrat Theophanes* : Petrus Fullonem, ut qui Basilisco favisset, Zeno habuit exosum. Orientalis itaque Synodi decreto dignitate motus est, et in ejus locum Joannes ordinatus. Hic quoque post menses tres ejicitur, ac demum successor ejus Stephanus vir pietate spectabilis Antiochiæ promovetur Episcopus. Petrus autem Pityos relegatus, custodes eludit, et ad S. Theodorum Euchaitarum tutelarem profugit. In his Timotheus Ælurus moritur, et in ejus locum Petrus Mongus, *ὁ Μόγγος Græcis*) inducitur vir nequam et veritatis adversarius, olim depositionis pœna mulctatus. Hic ab uno Episcopo, eoque pariter deposito consecratur : hunc Dei zelo moti monachi quidam adorti, sex tantum et triginta dies Pontificatus honorem assecutum detrudunt, et iterato Timotheum Salophaciolum virum throno dignum restituunt. *Auctor Breviculi historiæ Eutychianistarum Hæc ita narrat* : Redit Zeno ad regnum, Basiliscus

Fullo Fullonis sarcetti Stephanus :

apud Zenonem Pellicium per alios ejus Regni invadentur.

opprimitur

Petrus ordinatus a Petro Mongo hæretico exsule,

A cpprimitur. Mittitur Alexandriam, ut pulso pervasore Thimotheo Timotheus Catholicus redderetur Ecclesiæ : sed Timotheo damnato morte prævento, Petrus consors ipsius, ab uno hæretico Alexandrinus Episcopus ordinatur : quem nihilominus dejici jussit Christianissimus Imperator, sicut Acacii Constantinopolitani litteris continetur. *Sunt hæ exstare ante* IX *epistolam S. Simplicii, qua respondet Acacio, et gratulatur Timotheum Catholicum Alexandrinæ Ecclesiæ fuisse restitutum. Sed quæ subsequuta sunt, idem Auctor in Breviculo ita prosequitur :* Cum plurimi seu Clerici, seu monachi, seu secularis vitæ homines, ad communionem Catholici Episcopi Timothei nollent penitus convenire, diversis Sacris terruit universos clementissimus Imperator. Scripsit ad Papam Simplicium Timotheus (dicens Petrum olim in diaconio esse mandatum, nunc etiam Christiana societate semotum, mandans per Esaiam Episcopum)

gratulatur S. Simplicius restitutum Timotheum Catholicum :

urget ut Fullo in exilium deportetur :

regans ut scriberetur Imperatori de Petro, qui latebat in Alexandrina civitate, et insidiabatur Ecclesiæ, ut ad longinquum deportaretur exilium. Per ferme triennium sanctæ memoriæ Papa Simplicius non desiit scribendo ad Acacium Episcopum, ut ageret cum Imperatore, et fieret de Petro, quod Timotheus Episcopus postulabat. Scriptum est etiam Principi, sed nunquam inde rescriptum est. *Epistola* S. Simplicii *hac super re ad Zenonem extat numero* XII, data X Kal. Novemb. Illo V. C. Consule, *proinde anno Christi* CCCCLXXVIII. *Ad Acacium vero datæ sunt* X, XI et XIII, *et hæc quidem* XVI Kalend. Novemb. *eodem* Illo Consule.

B

11 *Antiochena Ecclesia non potuit diu optata requie frui : ac quæ ista tradit Theophanes :* Stephano Antiochiæ Episcopo satis functo, Stephanum alterum Zenonis Imperatoris jussu in ejus locum ordinatum fuisse : quem fidei perniciles pro sua in Petrum Fullonem propensione, in amentiæ subeundum furorem armantes in sancti Martyris Barbaræ baptisterio, acutis calamis perfossum et necatum, in Orontem fluvium projecerunt. *Inscriptus est hic Martyr Stephanus Martyrologio Romano ad* XXV *Aprilis. Zeno* porro (*ita pergit Theophanes*) facinus attentatum ulturus, Acacio Constantinopolitano Præsuli, ut Antiochiæ crearet Episcopum, mandavit : *Quod factum, ut auctoritate Pontificis Romani approbaretur, epistolas hac de re ad S. Simplicium miserunt ambo, Zeno Imperator et Acacius Episcopus. Utrique respondit Papa, et electionem Episcopi Antiochiæ in gratiam Imperatoris approbat, cum amore quietis sanctæ et reliquæ fuerit peracta.* Data *scribitur* X Kalendas Julias post Consulatum Illi V. CL. *sive anno* CCCCLXXIX. *At quis tunc electus fuerit, non indicatur in Litteris Apostolicis. Baronius addictum annum* num. XII ordinatum *tradit* Stephanum Juniorem, *quasi* Stephanus *Senior fuisset occisus : quo in puncto mortis* [illegible] *Theophanes asserit* Stephanum Juniorem ordinatum, *ac dein* necatum, et ab Acacio Calandionem consecratum. *Eodem modo apud Evagrium lib.* 3, *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 3 *dicitur* Stephano extincto Calandio illius Sedis clavum suscepisse, qui omnes qui ipsum adibant induxit, ut cum Timotheo tum litteris Basilisci, generatim ad omnes scriptis, anathema indicerent. *Hæc Evagrius apud quem dudum Timotheus Ælurus jam ante extinctus. Reliqua ad Iotam S. Stephani erunt accuratius examinanda.*

Stephano Antiocheno mortuo,

succedit alter Stephanus mox Martyr :

Calandionis successoris ordinationem approbat S. Simplicius.

C

12 *Eodem anno, quo ista circa Sedem Antiochenam sunt peracta,* obiit se Alexandriæ Timotheus Sabopharolus, *ut ait Theophanes* in cujus locum Joannes Tabennesiotes, vir litterarum gnarus et rectorum dogmatum strenuus propugnator, Presbyter et Œconomus Alexandrinorum Ecclesiæ, haut protinus. *Verum postmodum,* studiosi partium Petri Mongi largitionibus atque imposturis Zenoni, ut Joannem Tabennesiotem Episcopum, quasi præter ejus mentem consecratum, expelleret Alexandria, Petrum vero Mongum ab Euchaitarum locis Alexandriam revocaret, suaserunt. Tum vero Henoticon, pacis nimirum sanctionem, ab Acacio Constantinopolitano, prout affirmant nonnulli, dictatum. Zeno tulit, et per omnes provincias promulgavit. Mongum vero priusquam rediret Alexandriam, cum Simplicio Romano Pontifice et Acacio jussit Zeno communionem habere. Hinc ut Mongum acciperent, ejicerent vero Joannem, Acacius ad Alexandrinos scripsit. Joannes Petri adventu comperto, Clero licet et populo pro eo animas ponere paratis, ac ne discederet deprecantibus; mala, quæ Petrus foret commissurus, secum reputans, prudenter et citra tumultum urbe dilapsus est. *Hæc Theophanes : cui consentiens auctor Breviculi ista scribit :* Cum Joannes de consuetudine majorum ad Apostolicam Sedem Synodica per Isidorum Presbyterum et Petrum Diaconum scripta misisset, superveniente Urano subadjuva, et Joannem jam Episcopum Sacra Principis deferente, ab Episcopatus illius confirmatione Papa suspensus est. Et quia in iisdem Sacris de restituendo Petro, quem ipse damnavit, fecerat mentionem, hæc pars omnino est abnegata : unde videtur clementissimus Imperator offensus. *Quæ omnia S. Simplicius epistola* XVII *ad Acacium data* Idibus Julius Severino V. C. Cons. *anno Christi* CCCCLXXXII *clarius explicat his verbis*

reclamante Zenone Imperatore.

E

13 Nuper ab Ægyptia Synodo, quæ et numero plurima, et fidei Catholicæ esset communione sulfulta, atque ab ipso omni propemodum Clero Alexandrinæ Sedis ad nos ex more relatio missa patefecit, sanctæ memoriæ Fratrem quendam et Coepiscopum nostrum olim se Timotheum, inque ejus vicem, consona fidelium voluntate Joannem, cui ad Sacerdotium constare crederentur omnia, subrogatum, ut nihil omnino restare videretur, nisi ut Deo gratias agentibus nobis atque gaudentibus, ut sine strepitu, quod Catholicus in defuncti ministerium successisset Antistes, Apostolicæ quoque moderationis assensu votivam sumeret firmitatem; cum ecce secundum consuetudinem mihi talia disponenti, tranquillissimi Principis scripta sunt reddita, quibus memoratum, quoquam perpetrarit reum, quod Fraternitati quoque tuæ non esse diceretur incognitum, Sacerdotio perhiberi indignum. Illico retraxi pedem, et meam revocavi super ejus confirmatione sententiam, ne quid contra tantum ac tale testimonium præpropere fecisse judicarer. Sed illud me non mediocriter fecit attonitum, quod eisdem litteris suis Petrum, qui hæreticorum socius dudum extitisse probatur et princeps, (quod conscientiam dilectionis tuæ meminimus non latere, instructionesque ipsas, quibus fuerat confutatus, nosse confidimus, quemque etiam dubium non sit adhuc extra communionem durare Catholicam, saepeque nos de eodem ex illa urbe pellendo scripseris, ac sit certum) ad præfatæ Ecclesiæ regimen promovendum : eumque promittat restaurari definitionibus convenire, a cujus utique, sicut superius dixi, consortio tam degit extraneus, quam ejus communione discretus est : ad quam si nunc redire contendit, nisi per satisfactionem Christianæ regulæ competentem non potest introire : ac proinde non ad fastigium Sacerdotalis dignitatis accedere, sed medelæ, quæ post pœnitudinem præbenda est, consequi inter aptari : animæ suæ cupiens reconciliationis auxilium, non gradum summi honoris adhibere, qui dum convincitur fuisse perversus : ne per speciem remedii non remedium sinceræ salvationis inquirat, sed facilitatem propagandæ pravitatis inveniat. Quo facto non hunc magis ab errore detrahimus, quam pernicem fidelibus irrogamus, eoque modo

Timotheo Alexandrino mortuo,

eligitur Joannes Tabennesiotes :

Idem S. Simplicius in communionem accipitur,

impeditur ab Imperatore :

F

conqueritur ei substitui Petrum Mongum hæreticum,

A modo Chalcedonensis Synodi statuta violantes, aditum sæva copulatione grassandi in Ecclesiam lupis rapacibus aperimus. *Hæc S. Simplicius de Petro Mongo in dicta epistola, quam Gelasius Papa repetit, in fragmento epistolæ a Sirmondo cum memorato Breviculo edito.*

14 *Altam eodem die epistolam ad eumdem Acacium scripsit S. Simplicius in qua ista scribit :* Necessario fratris et Coepiscopi nostri Calendionis Sacerdotium gremio Apostolicæ Sedis amplexi, in consortium nostrum per gratiam Christi Dei nostri tantæ urbis Antistitem collegii unione numeramus. Miramur autem nihil nos de statu Alexandrinæ Ecclesiæ te instruente didicisse : quem nunc ita habere se comperimus, ut improbi per occasionem obitus sanctæ memoriæ Timothei *Alexandrini* eamdem Ecclesiam conentur habere captivam. Unde agendum est dilectioni tuæ cum clementissimo Principe, ne convellatur sub ejus Imperio, quod tyranni *Basilisci* temporibus potuit haberi. *Quando scilicet Petrus Fullo, ut supra diximus, invaserat Sedem Antiochenam. Hic iterum amoto Calendione ad illam promotus, et Henotico Zenonis subscripsit, et Synodales litteras ad Petrum Mongum Alexandrinum Episcopum scripsit, teste Gelasio Papa in supra citata epistola ad Episcopos Dardaniæ.*

et Antiochiæ loco Calandionis

Petrum Fullonem hæreticum :

15 *Demum perbreves et acidulatas litteras ad eumdem Acacium misit S. Simplicius* VIII *Idus Novemb. eodem Severino Consule, conatusque illum est adversus hæreticos excitare : sed frustra. Nam, uti bene Auctor sæpius indicatus Breviculi scribit,* cum sanctæ memoriæ Papæ Simplicii nihil totiens ad Acacium directa, propter Alexandrinæ Ecclesiæ quietem et Catholicæ fidei integritatem, scripta proficerent, supervenit idem Sanctus Joannes Episcopus *Alexandrinus :* qui, sicut decebat, ab Apostolica Sede susceptus est. Nam et priores ejus similiter Romanæ Ecclesiæ tempore persecutionis suffugium poposcerunt. Hujus adventus plenius universa patefecit. Cui dum Acacii scripta legeremus, quæ de Petro *Fullone* et Joanne Antiochenis miserat, excessus Acacii etiam in hac causa gravissimos deprehendit. Illo enim tempore, quo de Petro Mongo Alexandrino damnato retulerat, non longe etiam post de Petro *Fullone* et Joanne scripserat.... *Hunc* Petrus ordinarat Apamenis Episcopum : a quibus non receptus, venit Antiochiam, et Petrum Episcopatus sui auctorem depulit, et invasit ejus Ecclesiam. Hic est ille Petrus Antiochenus, *inquit Gelasius in 2 fragmento apud Sirmondum*, quem nec per pœnitentiam ad communionem Catholicam recipi etiam a Sede Apostolica poposcit

frustra admonet Acacium,

ubique hæreticos adhæsisse :

C Acacius. *Scilicet, ut ante dixerat,* Alexandrino Petro communicavit Acacius. Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui ubique post Acacianum cum Petro Alexandrino fœdus initum defunctus ostenditur, numquam Antiocheno Petro Alexandrinus Petrus communicare desiit. Quod Catholicorum continet relatio Sacerdotum, ceterorumque in Catholica fide durantium, nec conscientiam latere potest totius Orientis. *Quæ deinceps acta sunt, contra tres Orientis Episcopos, et Zenonem Imperatorem, et hujus Henoticon, dictamus* XXV *Februarii in Vita S. Felicis* III, *qui S. Simplicio anno* CCCCLXXXIII *vita functo successit ino ad utramque pertinent, quæ tradit Liberatus cap.* 18 *his verbis :* Dum per quinque annos sæpius fuisset admonitus Acacius, ut de statu Alexandrinæ Ecclesiæ sancti Papæ sollicitudinem relevaret, nihil unquam respondere dignatus est.

§ III. *Gesta S. Simplicii in Urbe Romana. Obitus. Cultus sacer.*

Inter universalem omnium Ecclesiarum sollicitudinem curis singularibus intendit S. Simplicius urbi suæ Romanæ : Martii T. I.

in qua varia ab eo gesta enarrat Anastasius Bibliothecarius, ac primo omnium ista habet : Hic dedicavit basilicam S. Stephani in Cœlio monte in Urbe Roma, et basilicam B. Andreæ Apostoli juxta basilicam S. Mariæ, et aliam basilicam S. Stephani juxta basilicam S. Laurentii, et aliam basilicam intra Urbem juxta Palatium Licinianum beatæ Martyris Bibianæ, ubi corpus ejus requiescit. *Fuisse in Cœlio monte derelictum aliquod Gentilium templum, quod fornice novo inducto, aliisque ornamentis additis in basilicam S. Stephani Simplicius convertit, e Pompeio Ugonio discimus. Stationes in hac basilica duas constituit S. Gregorius Magnus, scilicet* XXVI *Decemb. in festo S. Stephani, et inter stationes Quadragesimales, quæ feria sexta post Dominicam Passionis habetur. In eadem basilica habuit Gregorius Homilium 4 in Evangelia, et titulo Presbyteri Cardinalis exornavit : in qua etiam tempore Theodori Papæ recondita fuisse corpora sanctorum Martyrum* Primi *et* Feliciani, *et dona ab hoc Pontifice oblata tradit idem Anastasius, et plenius dicendum die illorum natali* IX *Junii. De secunda basilica ista habet Platina:* Basilicam dedicat Andreæ Apostoli non longe a templo S. Mariæ Majoris ; in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ persæpe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, jam ruinam minantia, commissa sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse memini musivo opere descripta.

S. Stephani in monte Cœlio,

S. Andreæ prope S. Mariam majorem,

Hæc tibi mens valide decrevit prædia, Christe,
Cui testator opes detulit ille suas :
Simpliciusque Papa sacris cœlestibus aptans,
Effecit vere numeris esse tui :
Ne quod Apostolici deessent lumina nobis,
Martyris Andreæ nomine composuit.
Utitur hæc hæres titulis Ecclesia justis,
Succedensque domo mystica jura locat.
Plebs devota veni, perque hæc commercia disce,
Terreno censu regna superna peti.

Ciaconius tradit hanc S. Andreæ basilicam a S. Simplicio etiam conditam fuisse, et hodie cerni conjunctam ædi S. Antonii. Quarta basilica (nam de tertia nihil occurrit indicandum) ejusdem anno in præsens extat, quam Urbanus Octavus instauravit, SS. Bibianæ, Demetriæ et Dafrosæ corporibus in ea repertis et sub ara maxima collocatis, *uti in Breviario Romano in Lectionibus de* S. Bibiana *ad* II *Decemb. legimus. Colitur* S. Dafrosa *mater* S. Bibianæ IV *Januarii, et hujus soror* XXI *Junii.*

S. Bibianæ

17 *Anastasius secundo loco enarrat ista a S. Simplicio Romæ præstita :* Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, et ad S. Paulum Apostolum, et ad S. Laurentium Martyrem hebdomadam, ut Presbyteri inerent ibi propter pœnitentes et baptismum. Regionem tertiam ad S. Laurentium, regionem primam ad S. Paulum, regionem sextam vel septimam ad S. Petrum. *At supra ex MS. Regiæ Sueciæ edidimus*, Presbyteros manere propter baptismum et pœnitentiam, pœnitentibus de regione prima ad S. Paulum ; de regione tertia ad S. Laurentium, de regione VII ad S. Petrum. *Ubi advertit Baronius* hebdomadarios hujusmodi iisse, quod ob ingruentem populum vicissim succedere deberent : *quæ aliaque apud ipsum legi possunt. Tertium beneficium Romanis præstitum enarrat Anastasius ejusmodi :* Hic fecit in Ecclesia Romana scyphum aureum pensantem libras quinque. Canthara argentea ab B. Petrum Apostolum sexdecim, pensantia singula libras duodecim. *Additurque quartum Ecclesiæ universæ præstitum, et ita indicatur :* Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem et Februarium, Presbyteros quinquaginta novem, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca septem et triginta. *In MS. Regiæ Sueciæ dicitur fecisse ordinationes per menses Decemb. in,*

D *Romæ dedicat varias basilicas,*

dona aurea et argentea dat ecclesiis

confert Ordines.

E

F *Hebdomadarios propter baptismum et pœnitentiam statuit,*

A Presbyteros LXII, Diaconos XI, Episcopos per diversa loca LXXXII. *Quem numerum fere habet Platina.*

sepultus in S. Petri; reliquiæ Tiburi. Cultus sacer 2 *Martii*

18 Sepultus *denique dicitur* in basilica S. Petri Apostoli VI Nonas Martii, et cessavit Episcopatus dies sex. Sacras ejus reliquias Tiburi haberi, ibique solennitatem natalem agi *annotat Baronius ad Martyrologium Romanum ad hunc* II *Martii, ubi ita refertur : Romæ S. Simplicii Papæ et Confessoris. Quæ fere eadem leguntur in Martyrologiis antiquis MSS. Ultrajectino S. Mariæ, alioque quod in Carmelo Coloniensi adservatur. In MSS. Leodiensi S. Lamberti sub nomine Bedæ et Bruxellensi S. Gudilæ adduntur :* Qui sedit annos XV. *Cujus tamen loco in MS. Trevirensi S. Paulini legitur,* Qui Acacium Episcopum Constantinopolitanum et Petrum Alexandrinum Eutychianos damnavit. *Deest nomen ejus in melioribus exemplaribus Bedæ, et Usuardi. In Beda excuso ista leguntur :* Et Simplicii Papæ, qui sedit annos quindecim. Hic Acacium Constantinopolitanum Episcopum et Petrum Alexandrinum Episcopum Eutychianos damnavit. *Eadem habentur in Adone MS. Lobiensi, Leodiensi S. Laurentii et alio codice Reginæ Sueciæ, item excuso per Mosandrum, quæ Rosweidus in Appendicem transtulit. In nonnullis MSS. sub nomine*
B *Usuardi additur :* Qui etiam statuit, ut nullus Pontifex successorem sibi constituat. *In MS. Florario adjicitur.* Obiisse anno salutis CCCCLXXXV ac sepultum
D in Vaticano juxta corpus B. Petri Apostoli. *Galesinius cum prædicat, quod* Pontificis virtutibus et scriptis Ecclesiam illustrarit. *Maurolycus longiori hoc et fere ex Platina desumpto, encomio exornat :* Item Simplicii Papæ, qui urbem in quinque Ecclesias distinxit, scilicet SS. Petri, Pauli, Joannis, Laurentii, et S. Mariæ majoris : et redditus Ecclesiastici unam partem Episcopo, alteram fabricæ, tertiam pauperibus, postremam Clericis deberi declaravit. *In MS. Pragensi ipsis Kalendis Martius refertur, et encomiis supra relatis adjungatur :* Hic etiam constituit, ut nullus Clericus a laico investituras recipiat. *In elogio supra ex Codice Reginæ Sueciæ desumpto dicitur* V Nonas Martii sepultus, *quo die in antiquo MS. Martyrologio Aquisgranensi legitur nomen* Simplicii Confessoris, *quod de S. Simplicio arbitramur dictum. Aliqua etiam commemoratio S. Simplicii habita in Ecclesia Ultrajectina et Bruxellensi, uti colligitur ex propriis earum antiquis Breviariis. In Lipsanographia*
E *Viennæ Austriacæ ac Brunæ urbis Moraviæ, dicitur Brunæ in templo Societatis Jesu adservari* os brachii *S. Simplicii Papæ, sed Martyris. Unde num hujus Pontificis et Confessoris haberi possit, dubium relinquimus.*

I et 3 *Martii.*

an os brachii in Moravia ?

DE S. JOAVA SEU JOVINO
LEONII IN BRITANNIA ARMORICA.

Sec. VI finem ? Non videtur ante S. Paulum decumbere S. Joava,

Quem *S. Pauli Episcopi Leonensis Acta, ad diem* XII *dandi, Johavium appellant, ejus Vitam ex antiquo Ecclesiæ Leonensis Legendario ad isque MSS. proferens hoc die Albertus le Grand, in volumine de Sanctis Britanniæ Armoricæ* Joavam *seu* Jovinum *vocari, alias rectius Joavatu scribit : et circa annum* DLXV *mortuum statuit, atque Episcopum Leonensem dicit a S. Paulo constitutum, quadraginta antequam is e vivis excederet annis. Ex quo numero annos quidem viginti et novem necessario detrahendos indicabimus in prolegomenis ad Vitam S. Pauli num.* 5. *Dubitamus tamen an rectè de novemdecim reliquos liceat Alberto credere. Acta enim prædicta post narratam S. Johavæ, et Tremonalli consecrationem, qui singuli anno tantum uno tenuerint Episcopatum, subjungunt* quo defuncto vir venerabilis parvo
C tempore, suo ruinam inserviit officio : sed deficientibus viribus diem quemdam ex suis, Cetomerinum nomine, ut pro se ministraret, ordinavit. *Albertus autem, cum hanc consecrationem dicat anno* DLXVI, *non parvum sane tempus, sed integros undecim annos inter Cetomerinum et Johavium ac Tremonallum interjiet.*

nec Epi copus fuisse.

2 *Ac ne de episcopali quidem Joavæ aliorumque ducum ordinatione satis constat. Rhedonensis enim Ecclesia, quæ S. Gobrani festum* VIII *Julii recolit, ipsum dicit immediate suffectum S. Paulo : cui non video cur magis credi non debeat quam Actis S. Pauli tanto tempore post ejus mortem scriptis : maxime cum ille de Episcopali consecratione non clare loquantur, et satis commode videantur excusari vicaria Episcopatus administratione in ipsos translata a Paulo, quod occasionem dare potuit, ut Episcopus viderentur adnumerandi, qui solum Vicarii fuerant Pauli vicarius. Ergo cum horum, veluti Episcoporum, nulla usquam fiat mentio ; et apud Usuardum Robertum, ac Sammarthanos fratres in Catalogis Episcoporum nomine eorum omnino præterrantur, Joavam non sumus ausi Episcopum scribere : contenti titulo Sancti, quem præter prædictum Legendarium probare videntur Ecclesiæ ejus nomine insignitæ in diœcesi Leonensi, altera pagi*

sed vicarius S. Pauli.

ejus cultus,

Ker-joven *ad muris Britannici littus septem leucis Francicis ab urbe expresse in geographicis tabulis, altera longius a mari recedentis vici Leonio Brestam euntibus transeundi ferè* S. Jovan *nomen in chartis, sed in descriptione beneficiorum Franciæ* S. Jahona *quam secundam ecclesiam suspicaremur sacri corporis depositio istic primum tumulato super exstructam, si fundamentum altum appareret dicendi, quod sacra lipsana trahentes Festiæ fluvium cum eo transvadarint. Quodquid ejus sit, corpus deinde Leonium translatum esse dicitur, eoque magis mirarmur nullum ejus Ecclesiæ Breviarium citari, unde constet cum Ecclesiastico officio istic coli.*

3 Parochia de Brasparz, *cui Presbyter Joavn præfuit, undecim circiter leucis a S. Pauli oppido Leonensi abest versus meridiem, ad caput rivuli, qui hic* Enovius *nominatur infra oppidum Daoulasense, vulgo le Fou, influentis in sinum Brestanum : a quo oppido ipsaque Bresta pari utrinque fere leucarum plus quam triam intervallo abfuit* S. Mariæ de Doulas *abbatia, cujus hic commemorantur exordia, et Lantevenecensi oppido trans Orientalem sinus Brestani partem, objacitur. Miraculum draconis adducti, et alia, quæ in his partibus narrantur gesta a S. Paulo, perinde absunt ab illius Actis : et fortassis perperam huc translati dracones sunt, occasione illius, quem primo suæ adventu ex insula Batha exterminasse Paulus scribitur, absque ulla mentione ductæ ab ejus baculo caudulegæ. Ipsum legendarii antiqui contextum dare hic solum malluimus, non dubitantes, quin multa Albertus inferserit parum ex sua chronologia ; partim ex eo quem citat Ivone, qui ante duo circiter secula de Episcopis Leonensibus scripserit. Quia tamen sinceriora habemus nihil, hanc qualemcumque ex Alberto Vitam domus a Joannæ Colganolatine redditam ; paucis quæ cum Gallico manus conferentibus mutatis. Ex hac porro Vita desumptæ videntur Lectiones, quas ejusdem Sancti festo, post reformationem Breviarii, juxta Pii V subsequentiumque Pontificum decreta, Ecclesia Leonensis recitat post secundi Nocturni Psalmos, cum propria per reliquum Officium Oratione.*

et parochia Brasparz

Acta unde ?

VITA

VITA

ex lectionibus Breviar. Leonen.

LECT. IV

Joevinus sanctissimi Patris nostri Pauli ex sorore nepos, in Hibernia natus, ad eum puer in Britanniam majorem missus est instituendus; eoque magistro ita in litterarum studiis profecit, ut in Philosophicis ac Theologicis brevi consummatus videretur. Deinde cum paterno jussu in Patriam remigrasset, in id unum pater intendebat, eum ut honesto matrimonio traderet; convenienti propterea famulitio stipatum secularibus pompis studiose instituebat, quas invitus primoribus tantum labris delibabat. Mundi fugientis voluptates generosa mente despiciens juvenis, arctioris vitæ institutum tacitus Deo inspirante meditatur. Hinc, Paulum avunculum suum cum duodecim sociis ad Ossam insulam, in Leonensi territorio sitam transmeasse, in eaque sedem sibi delegisse, certis ubi nuntiis docetur, proximo portu solvens mari se committit, ad eam trajecturus. At vento usus adversante, alio divinitus delata navi, ad solum Cornubiense (non procul a Brestiensi tractu) appulsus et proximam urbem ingressus, Judulum Abbatem obviam habuit, a quo et humaniter exceptus, et in monachum libenter cooptatus fuit.

Spreta sæculi vanitate.

et monachus.

B

LECT. V.

Post annum probationis exactum et vota monasticæ professionis nuncupata, Joevinus cum sui Abbatis benedictione in Leoniam ad S. Paulum venit, qui eum in suo monasterio apud Bazam insulam exercitatum aliquot annos, sua tandem manu in Sacerdotem factus Episcopus ordinavit. Eum postmodum ad suum Abbatem remisit, ut in quo primum cœnobio sese Christo specialius devinxerat, in eo sacrificii incruenti primitias eidem offerret. Tum cujusdam ecclesiæ Parochialis in diœcesi Cornubiensi cura suscepta, populum suæ vigilantiæ commissum aggressus est indefesso labore excolendum, eumque maximam partem, qua minis qua suasionibus et exemplis, a gentilis superstitionis cæcitate erutum asseruit in lucem inconcussæ veritatis. Quæ, cum sancto Pastori, sicut omnium admirationem, sic omnium amorem deberent conciliare; potenti cuidam inprimis viro tam implacabile adversus Joevinum, aliosque Abbates et Religiosos odium submministrarunt, ut de una eorum internecione diu noctuque cogitaret.

a S. Paulo Leon. Sacerdos consecratus,

parochiam sibi commissam excolit.

LECT. VI

Quod ut impie furcifer perficiat, sacros illos mystas unum in locum aliquando congregatos, magna cum satellitum turba aggreditur: effractis portis in ecclesiam irrumpit, populoque inde fugato, Tadecum tremenda altaris mysteria celebrantem, et Judulum fugientem, sanctissimos Abbates, ipse propria manu trucidat; dum ceteri sicarii reliquos plerosque monachos jugulant: uno pene gladium declinante Joevino, qui fratribus parentaret. Cum itaque non posset eo loco quiete consistere, in Leoniam reversus, et a S. Paulo Ecclesiæ Cathedralis Canonicis annumeratus, ad fastigium tandem Episcopalis dignitatis ipso resignante fuit assumptus, et a S. Samsone Dolensi tunc Archiepiscopo, consecratus. Uno in munere vix annum exegerat, cum a populo Cornubiensi veniam rogatus, eoque impertiendæ benedictionis gratia profectus, ad æterna inde præmia feliciter evolavit circa annum Domini quingentesimum quinquagesimum quartum. Corpus ejus Pontificalibus indutum, et plaustro novo, (pro extrema morientis voluntate) impositum, alligata jumenta, eum in locum Agnensis territorii solo Deo duce, deportarunt, ubi nunc ecclesia est, ejus nomine et patrocinio insignis.

unde occisis fuerit,

C

Leoniam redit:

ibi Cornubiensibus revocatur:

corpus in destinato diversorio

loco tumulatur.

ORATIO.

Deus qui es Sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique hunc diem beati Joevini Confessoris tui atque Pontificis depositione consecrasti: Concede nos, quæsumus, de ejus natalitio semper gaudere, ut apud tuam misericordiam exemplis ejus protegamur et meritis. Per dominum nostrum etc.

D

VITA

scripta ab Alberto le Grand, Latine reddita a Joan. Colgano.

Sanctus Jaova, sive Jovinus, natione Hibernus fuit, et avunculus Principis Tinidori, parentis S. Tenenani *a* erat illi mater soror germana S. Pauli Aurelian primi Leonensium Episcopi ad quem audiendum missus a matre Joava in insulam Britanniæ, ita studiis tempus suum impendit diligenter, ut paucis annis Philosophus ac Theologus evaserit omnibus numeris absolutus. Expleto cursu revocatus a parentibus in patriam, morem gessit, et petita a S. Paulo avunculo suo facultate, redivit ad patrem: qui doctrinam illius et mores admiratus, totus in hoc incubuit; ut honesto matrimonio jungeretur. Ergo eum pretiosis vestivit ornamentis, adjunxit ei comitatum et servos, jussit frequentare nobilium consortia, et se mundo aspectabilem reddere: sed amore divino præventus hic sanctus juvenis, ab ejusmodi vanitatibus totus abhorrebat; et quamvis, ne parentes dolore afficeret, mundanum se simularet, statuerat tamen omnia relinquere, et Christum sequi religionis statum amplexurus.

a Jaova patria,

studia in Britannia,

E

2 Interea litteras accepit ex majori Britannia, quibus intellexit S. Paulum avunculum suum cum duodecim Presbyteris transmisisse mare, et Ovessanam insulam Armoricæ Britanniæ habitationis gratia appulisse. Igitur statuit quamprimum eo se conferre, deserta patria et parentibus: jubet in proximo littore omnia apparari, et mane quodam ambulationem simulans exit cum servis duobus, et conscensa navi Ovessanam insulam versus solvit. Vix erat in conspectu insula, cum exorta tempestate ex Ovessano portu ejecti, in ignota maria ad *b* Faovii fluminis continentem evadunt. Illic S. Judulo Abbati obviantes, et ab eo comiter salutati excipiuntur; qui ut intellexit eorum nomen, patriam et consilium, jussit eos in navem regredi, et ad monasterium suum Landtevenecanum eos deduxit. Ubi cum S. Jaova aliquo tempore habitasset, dimissis servis religionis habitum petivit, et a S. Judulo accepit.

monachatus in Armorica,

b

3 Expleto probationis tempore, reperturus S. Paulum avunculum suum, Leonium profectus est: qui gavisus nepotem tali sub veste latuisse, aliquot eum annis penes se detinuit, sacros ei contulit Ordines, et jam Sacerdotem initiatum ad monasterium Landtevenecanum, *c* inibi celebraturum remisit. Illic Judulus Abbas, cum Parœcia Brasparzi Rectore indigeret, S. Jaovam ad hoc munus delegit, qui et illud admisit, et se idoneum ei reddidit. Initio quidem multas ibi difficultates invenit, doctrinæ Christianæ subditos ignaros, et plenum superstitionibus paganismum, qui per universam adhuc Cornovalliam grassabatur. Verum S. Jaova verbo, exemplo, minis et precibus tantum efficit, ut in rectam viam eos reduxerit, et depulsis pravis erroribus, divinæ gratiæ eos reddiderit consortes.

F

Parœcia hic Brasparzi.

c

4 Incolebat ea tempestate arcem *d* Kerar-Rove in Cornovallia Aristagnus, vir in primis Christianus et magnæ nobilitatis. Huc nepos erat ex sorore Faovii Toparcha, homo tam Religioni infensus, quam avunculus fautor. Sed ante alios execrabatur quam maxime poterat S. Jaovam, quod ille indies alios atque alios ex vicinis ipsius et subditis ad veram fidem convertibus suis revocaret. Dissimulabat hic tum quidem impium suum animum ulciscendi, nihilo tamen

d

Faovii hominis

AUCTORE ALB. LE GRAND.

A tamen segnius commodæ opportunitati studebat. Inter hæc monitus monasteriorum Cornovalliæ Præsides haud longe a toparchiæ suæ finibus et terminis cœtum coegisse de negotiis particularibus, atque inter alios imprimis Thadecum ac Judulum Abbates, una cum S. Jaova convenisse; nactus tandem occasionem, sub falsa specie religionis, manum armatorum colligit, et educit in campum.

SS. Thadecum et Judulum mactat.

5 Pervenerat ad monasterium illud, quo sancti Præsules confluxerant, cum effractis templi adytis populum fugat, et Thadecum Abbatem rei divinæ intentum ad hæc verba: Nobis quoque peccatoribus, ante aras interficit, ceteris in reliquum monachorum chorum promiscue sævientibus neque fugientibus parcitum: nam et Judulum Laudtenevecum versus fuga lapsum Faovii Toparcha rubicundo adhuc mucrone ad caput transadigit, Deo suorum protectore S. Jaovam ad majora reservante: qui ubi cursu citato in paroeciam suam Brasparz evasit, mœstus ob cædem optimi sui parentis S. Juduli, ipsius cæsorumque monachorum sacratis manibus justa persolvit.

immissam in ultionem feram:

6 Sed in tempore adfuit vindex suorum et ultor Deus: nam furibundus ille Faovii Toparcha, vix sitim suam tot innocentum sanguine extinxerat, cum
B valida dæmonum legione possessus, suæ impietatis pœnas dedit, adeo ut ex furore in rabiem versus, ægre cohiberi, ægre domum reduci posset. Neque hoc satis: quippe draconi magis quam pisci simile ex mari monstrum prosilit, et Faovii tantas strages edidit, ut nec hominibus nec jumentis parceret: adeo ut brevi solitudo inducta sit, deserti agri, loca, fortunæ; omnibus ultricem Domini manum agnoscentibus. De consilio ergo Primorum illius oppidi Legati Leonium ad S. Paulum mittuntur, qui tunc in monasterio Ker-paol sanctitatis fama clarebat, ut subveniret calamitate oppressis, afflictos consolaretur.

extincturus Paulus Leon.

7 Tactus hac commiseratione Antistes jubet eos bono animo esse, apparare sese ad pœnitentiam, venturum se propediem ut rei medeatur. Legatis igitur sic a se dimissis, accingit se ad iter cum comitibus aliquot monachis. Jam præteribant *e* Plougaranam paroeciam, et in locum qui hodieque Moustер-Paul, id est Monasterium Pauli dicitur, orationis gratia de via secesserant. Tum elegantis formæ juvenis ante oculos S. Pauli resplenduit, monuitque pergeret intrepide cœptum iter prosequi, futurum
C ut optatis omnia responderent. Subinde ab profectione S. Pauli avunculi sui Faovium versus certior factus Jaova obviam ei processit, et ad Coatgarzoin reperit ubi præmissis cum impartita salute utrimque amplexibus, cum sitim S. Paulus notasset, ad orationem conversus, de cœlo exauditus est. Nam S. Jaova jussu avunculi vix aridam scipione percusserat, cum suavissimi liquoris scaturigo e terra prosiliit, qui et eos refecit, laudes supremo fontium Domino decantantes.

e

fontem elicit;

peracto sacrificio

8 Jam Faovium attigerant, cum innumera multitudo incolarum e campestribus in oppidum confluit: quos ut intuitus est S. Paulus, de religionis Christianæ præstantia ad eos sermonem habet, quem in hæc verba finivit. Atque adeo, ut quæ vobis a me hactenus dicta sunt veritissima esse cognoscere possitis, si precatorum penitentia duo mihi, si vestris superstitionibus abrenuntiatis, in nomine Jesu Christi ac Domini nostri, quem vobis annuntio, a furiali bellua vos exemplo liberos esse jubeo. Vix finierat, cum unanimus clamor pœnitentium cum illius oratione excepit. Jubet igitur S. Paulus altare ad sacrificium per S. Jaovam apparari, et peracta re divina, plenus Deo, templum egressus draconem voce compellat, et innoxium adesse jubet. Mora nulla; adest monstrum execrabile, ore patulo ardentibus oculis et in orbem sese rotantibus, prosternit se illico ad sacros viri pedes: hic illius collo stolam alligat, scipionem suum terræ infigere nepoti suo præcipit, cui et draconem affigit, non renitentem, non dimoventem se loco: sed jam quasi cicurem et mansuefactum.

draconem alligat;

D 9 Exinde Faovii Toparcham invisit, qui a cæde Thadeci et Juduli Abbatum a maligno possessus miserandum in modum torquebatur; muniit eum Cruce, dæmonem expellit et sanat, tum salutaribus eum fidei præceptis instituit, et a S. Jaova baptizatur, assistente ei in omnibus S. Paulo, et proprium ipsi suum nomen imponente. Hoc exemplo cum tota illius familia permoti subditi paganismo ejurato, aquis lustrati sunt. Ipsa Domina, mater *f* Toparchæ recens conversi, vix sui compos cursorem quamprimum expedit in Kerarroviam ad Aristagnum fratrem, qui ei hæc fausta nuntiet, nepotem conversum, et a dæmone liberum esse. Hoc nuntio exhilaratus Comes Aristagnus duos e nobilibus suis ad S. Paulum et S. Jaovam ablegat, rogatum uti se invisere ne graventur: quod et illi præstiterunt, et nobilibus istis comitati eo quam primum sunt profecti.

tyrannum conversum baptizat.

f

E 10 Audito eorum adventu Princeps Aristagnus, magna suorum stipatus caterva eis occurrit, et humanissime inventos excepit, eis insuper Toparchæ nepotis sui nomine pollicitus est, in expiationem SS. Juduli et Thadeci Abbatum profusi sanguinis, conditorum eum monasterium eo ipso in loco, quo S. Judulus occisus erat, curaturum præterea ut ad sempiternam rei memoriam, duobus illis Martyribus consecraretur, et Monster Daouz-gloas, hoc est Monasterium duorum vulnerum nuncuparetur, amplissimis etiam redditibus adhibitis ad sustentationem monachorum ibi collocandorum. Neque avunculi sui pacto Faovii Toparcha refragatus est, sed curam operis S. Jaovæ demandavit: qui illam non promptius accepit, quam strenue gessit. Monasterium paucis annis elaboratum, et a Reverendissimo Cornovalliæ Episcopo consecratum est, quo etiam in templo S. Jaova primus Abbas inauguratus fuit. Modo Abbatia vocatur Deiparæ Daoulanæ, in dioecesi Cornovalliæ Canonicorum Regularium S. Augustini. *g*

jubetque Daoulanum cœnobium condere.

g

11 Rebus Faoviensibus ita compositis, S. Paulus Leonium repetiit ducto secum draconе: cumque jam in silvulam pervenisset, quæ est inter *h* Lan-paol et
F Guicemilaw paroecias, duo ab incolis Faovii ad eum submisst occurrere, nuntiantque nihil actum, nisi cum draconе novum catulum exterminaret; qui recenter ortus pares viribus minaretur calamitates. Soluto igitur draconе et præcepit catulum ad se adducat, nemini noceat. Paret draco et (mirum dictu) catellum ad sancti viri pedes sistit in silva, quæ hodieque ad posterorum memoriam Gaoïar sarpant, id est, Nemus serpentis nuncupatur. Exinde utroque illo serpente ad primarium suum monasterium insulæ Bæuz abducto, secreto in loco eos stipiti alligavit: ubi nemini nocentes et pabulo destituti sensim emortui sunt, ac in mare projecti. Porro ad recordationem tanti miraculi, insula illa Britannicæ regioni jugi de Roscow

h

et draconem cum catulo secum abducit.

12 Cetorum monasterio Daoulano absoluto, S. Jaova coetum haud parvum religiosorum eo congregavit, quibuscum exemplarem et omnino perfectam vitam degebat. Sed invidit generis humani hostis cacodæmon, qui crebris sancti viri et aliorum concionibus se finibus illis exterminari indigne terens, adeo gravem S. Jaovæ provinciam istam reddidit, ut omnis quietis ac patientiæ expers Brasparzano se rectoratu

Jaova fit Abba Daoulanus.

A rectoratu abdicare compulsus sit, et Tusurano Aristagni filio Daoulanæ abbatiæ curam relinquere : quem cum in modo regendi suam parœciam et monasterium instruxisset, petita a suis venia Leonium se recepit. Dici non potest quantum gavisus sit ad adventum nepotis S. Paulus. Illo igitur ad præmium usus est ut coadjutore, illum in Ecclesia Cathedrali Canonicum creavit, illi denique jam senio confectus et solitudinis amans Episcopatum resignavit.

dein Episcopus Leonen.

13 Sed prius rogati Canonici ferre sententiam, tulerunt, et in Leonensem Episcopum Jaovam receperunt. Ergo Dolum profectus Jaova consecratus fuit a S. Sampsone Archiepiscopo Dolano et Britanniæ *k* Metropolitano. Inter hæc S. Paulo in monasterio Baaz vitam solitariam ducente, Jaova S. Kenanum ad se accersiit, quem et Sacerdotem et Canonicum constituit, ac deinde parœciam de Plou-kernaw *l* ei administrandam dedit, magno fructu consecuto. Dum S. Jaova suum Episcopatum gubernat diligenter, Cornovalli, qui eum depravatis suis moribus priori officio defungi compulerant, illius absentiam graviter tulerunt : nam ex quo eos deseruit, tanta per tres annos fames fuit subsecuta, ut e remotioribus partibus Britanniæ annonam conquirere sint coacti. Notarunt hanc tantam plagam ortam esse ex ingratitudine nupera erga S Jaovam : igitur nonnullos ad eum deputant Ocismorum Leonium versus, rogatum eorum nomine, uti ignosceret, et dignaretur insuper eos invisere, dataque benedictione eis bene precari. S. Jaova injuriarum omni recordatione deposita, ex consilio S. Pauli eos invisit, et vel solo suo adventu penuria alimentorum liberavit : quippe vix preces fuderat hic sanctus vir, cum revirescente terra et arboribus, abundantia rerum omnium consecuta est.

k

l

Brasparzanos a sterilitate liberat,

B

14 Ad extremum tot ad Dei gloriam exantlatis laboribus, in Presbyteratu Brazparzano valida febri correptus, intra paucos dies viribus omnibus destitutus est. Tertio ante mortem die, lethalis illius ægritudo S. Paulo in monasterio ad insulam Baaz ; uti et S. Kenano in Plou-Kerneaw, revelata est. Kenanus confestim adit S. Paulum, a quo illico mittitur Braazparzam, opem laturus sancto Antistiti in extremis, et funus illius adornaturus. Hujus ex adventu mire S. Jaova consolatus est, et ab eo munitus omnibus Ecclesiæ Sacramentis benedixit assistentibus : præcepit insuper corpus suum novæ lecticæ imponi, ac in translatione ejusdem ubi bestiæ subsisterent, sepeliri. Post hæc erectis in cœlum cum mente manibus animam suo Creatori reddidit secunda Martii, anno circiter DLIV. Hujus lotum corpus et Pontificalibus ornamentis indutum, novæ lecticæ, uti præceperat, impositum fuit, et bestiarum licentiæ, qua devehere vellent, permissum.

ac pie moritur

C

Igitur hæ magnum iter Brazparzanum tenuerunt, D usque dum in Porz-arr-chroz subsistentes, tanto cum fragore lectica agitata est, ut rupta putaretur. Sed bestiæ ad quingentos passus progredientes amplo in loco convulsam tumbam reddiderunt, ubi nomini ipsius erectum fuit templum augustissimum, in quo conditus est. Hujus sancti viri Reliquiæ postmodum Leonium sunt translatæ, et in templo Cathedræ asservatæ, cujus diœcesim annum et septuaginta *m* dies gubernavit.

templo honoratur :

m

15 Ecclesia Leonensis S. Joavæ, sive Jovini, festum celebrat secunda Martii, Legendarium ipsius Cathedralis antiquum novem lectiones continet, unde quæ scripsimus magna ex parte sunt desumpta, sed in primis ex pervetusto quodam MS. mihi communicato a piæ memoriæ Domino Kerscao Kerigonvalensi Vincentio le Grand, mense Maio anni MDCXXIII, in quo continentur gesta Episcoporum Leonensium, edita in lucem a nobili ac discreto Domino Ivone le Grand Canonico S. Pauli Leonii, Rectore Plou-neventerensi, *n* Duci Francisci II Electionis Arbitro et Consiliario ordinario, anno MCCCCXXII.

acta unde accepta.

n

a Colitur in Britannia S. Tenenanus 16 Julii, Episcopus Leonensis post S. Gobrentum, ut vult Albertus. — *b Brestanum portus totius Europæ, ut Brevitas noster in parallelis utriusque Geographiæ, capacissimus, duobus vastis simibus procurrit in continentem, quorum ad Borcam unus secundum Brestum oppidum; alter ad Orientem versus Faorense municipium paulatim, nonnunquam solitum a vicino isto sese separante.* — *c Antiquissima diœcesis Corisopitensis abbatia de qua agimus ad Vitam S. Winwaloei 3 Martii.* — *d Vix gemina leuca distat Leonio parœcia, ker-ar nominata in tabulis.* — *e Distat ab urbe Leonensi leucis quatuor versus Brestum euntibus.* — *f Colgani interpres præcipiti oscitantia uxorem etiam conversam reddidit : simili festinatione unus e Lavrensis Teparchiæ avus scribatur, qui avunculus fuit Aristagnis, quod nomen compositione Græcum, optimum castumque significat, fictum prandii videtur ab aliquo scioli.* — *g Scribere hoc ex sui temporis certa notitia Albertum existimo, ex cujus collegio cosquam omnium totius Galliæ Ecclesiarum catalogos confecere Postlius dictus, multa monasteria, et parœcias omisisse intactas.* — *h Medio inter Vannum et Leonium itinere vicus duo, in tabulis prepetuus Lem-pol et Guimilia scripti.* — *i Est hic Leonensi urbi pro portu, teste Argentræo.* — *k Eam se deputatam tenuisse Dolensis Ecclesia patet usque ad seculum 12. Nam an 1143 Godefridum Rufum Capuanum in Dolta Cathedram ambientem Hugonis Turonensi vetera sua Ecclesia jura cessisse. Et fuit certe Dolensibus etiam post cum Turonensibus aliquandiu contraversia, quæ demum 1199 penitus extincta : sic tamen, ut sequentis seculi anno pariter 99. prærogativa specialis honoris inter suffraganeos Turonenses subditos Dolensi adjudicata sit a Bonifacio VIII. ob memoriam Archiepiscopalis dignitatis, quæ olim in Ecclesia Dolensi fuisse dignoscitur.* — *l In Catalogo Benefactorum Franciæ Rectoratus Guyannecanus hanc mutuatus alio abolitur. Quis autem S. Kenanus sit hunc parœciæ præfectus, disputat Colganus fusc in Notis ad hanc Vitam : et postquam multis conatus est suadere S. Kenanum, qui in Britannia colitur 3 Novembris, cognomento Calebdue, eumdem esse qui Dunkaganus in Hibernia, tandem concludit, eum qui hic nominatur alium hujus nominis Abbatem fuisse, qui in Hibernia magis signalus invenitur 25 Februarii quasi necesse sit in eis inventi omnes Hibernos extra Hiberniam Sanctos, quod puto quam longissime abesse a vero. An autem Alberti Chronologia tam certa sit, ut propter eam pro certo haberi debeat hunc ab illo esse diversum suo tempore examinabimus.* — *m Nihil de his 70 duobus in Actis S. Pauli reperitur.* — *n Gallice Duc Francois II. imperatus inter pares vertent Ducis Franciæ undecimi. Hic autem Franciscus II. postremus Ducum Britanniæ fuit, quo e vivis sublato an. 1488 Ducatus iste, per nuptias Annæ Francisci primogenitæ cum Carolo VIII Rege Christianissimo, coronæ Franciæ accessit an. 1491.*

S. Tenenus Brestani portus E

S. Kenanus.

F

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS
IN ITALIA PER LONGOBARDOS OCCISIS,
Commentarius prævius.

CIRCA ANNUM DLXXIX. II MART.

Martyres a Longobardis occisi.

Longobardorum ex Pannonia egressorum in Italiam irruptionem, ac savitiam romanum in sacros homines, in templa ac cœnobia, sepulchra etiam et corpora Sanctorum late deduximus in Februarii ante Vitam S. Sabini Episcopi § 9 pag. 318 et sequente. At Longobardos dictos a longa barda, id est, securi vel hasta, qua in bellis utebantur, probatimus XIV Februarii ad Vitam 2 S. Antonini Abbatis Sorrentini pag. 795. De Martyribus ab iisdem Longobardis in odium fidei Catholicæ occisis ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano : In Campania commemoratio sanctorum octoginta Martyrum, qui cum nollent carnes immolatos comedere, nec caput capræ adorare, a Longobardis sævissime cæsi sunt. *Historiam martyrii describit S. Gregorius Magnus lib. 3 Dialog. cap. 27 et 28, et ipsos Martyres in duas classes dividit : quarum priorem constituunt quadraginta rustici recusantes carnes immolatas comedere. In posteriore classe fuit maxima multitudo ex captivis renuens caput capræ adorare. Hos solos refert Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 167, assentique passos esse VI Nonas Martii : de quibus ad hunc diem in Auctario Usuardi ista scribit Hermannus Greven.* Item Martyrum plurimorum e numero quadringentorum

partim 40 occisi,

partim plurimi ex captivis 400.

A torum : de quibus refert Gregorius 3 Dial. cap. 28, quod cum a Longobardis urgerentur adorare caput capræ diabolo consecratum, maxima eorum multitudo renuens interfecta est ab ipsis. *Quæ eadem leguntur apud Mœlanum in additionibus ad Usuardum anno* 1568 *editis. De eisdem ista Manrolycus*, Eodem die, *inquit*, Quadringentorum fere Martyrum, a Longobardis Italiam vastantibus interfectorum, ut refert Gregorius. *Similia habent Constantius Felicius et Richardus. Hilfordus in suis Martyrologiis, ab illo Italice, ab isto Anglice olim editis. Ita eosdem* quadringentos fere Martyres *appellat Petrus de Natalibus. Et codex noster antiquus MS. horum S. Gregorii Dialogorum habet* quadringentos fere captivos *fuisse, ex quibus* maxima multitudo *interfecta est. At contra in exemplaribus excusis et a Gillotio, Pamelio aliisque Editis legitur* quadraginta fere captivos *fuisse, voce* quadringentos *in margineum pro vera lectione rejecta, ac tandem in editione Sixti V. plane omissa. Horum ob auctoritatem ita Galesinius habet* : Hoc ipso die Sanctorum Quadraginta Martyrum, qui a Longobardis impulsi, ut caput capræ colerent, ad obdirmato animo maxime detestantes, excruciati sunt. *Baronius hæc* quadraginta *adjungens e priore classe alios* quadraginta rustricos, *universim octoginta recensos censet. Verum S. Gregorius in secunda classe fere* quadraginta, *vel, ut alii*, quadringentos captivos *tradit, et eos solum* maximam multitudinem, *non omnes*, gladio interemptos *esse. Titulo capitum apud Gregorium hi sunt, priores.* De quadraginta rusticis, qui pro eo quod carnes comedere immolatitias noluerint, a Longobardis occisi sunt. *At posteriores capitis hoc est* : De multitudine captivorum, qui pro eo, quod caput capræ adorare noluerint, occisi sunt. *An ex voce* multitudo, *quæ dein* maximam *dicitur, si conferatur cum numero* quadraginta rusticorum, *priori capite relato, non potius innuat captivos fere* quadringentos *fuisse, quam necdum* quadraginta, *aliorum in diem proponimus.*

aut saltem 40.

B

2 Annum cædis *supponit Baronius in notis* fuisse quingentesimum septuagesimum nonum. Affirmat enim, *inquit*, S. Gregorium hos passos esse ante annos ferme quindecim pertingentes ad tempus, quo hæc scribebat in suis Dialogis, cum videlicet ageret in Pontificatu annus quartus, quod constat ex Lib. 4 Dialog. cap. 36, ubi agens de pestilentia, quæ primo sui Pontificatus anno contigit, ante triennium ab eo tempore contigisse testatur. Si igitur a prædicto anno DLXXIX usque ad quartum annum Gregorii Pontificatus emunxeris interlapsos illos annos quindecim, dicto tempore eos martyrium consummasse reperies. *Hæc in Notis Baronius, qui Annalibus ad eumdem annum* 579 *num.* 9 *ex sequentibus inseruit hanc ex dictis Dialogis eadem doctrinam Martyrum, et num.* 12 *de Longobardis ista addit :* Quod autem spectat ad hujusmodi aliquot Longobardorum idololatriam, qua caput capræ immolantes venerarentur, est ejusdem Gregorii Papæ querela ad Reginam Francorum Brunichildem de quibusdam hoc Christianis, in eodem tamen errore perseverantibus. *Sed audi ejus verba.* Hoc quoque pariter hortamur, ut reliqui subjectos vestros sub disciplinæ debeatis moderatione restringere, ut idolis non immolent, cultores arborum non existant, animalium capitibus sacrificia sacrilega non exhibeant : quia pervenit ad nos, quod multi Christianorum et ad ecclesias occurrant, et quod dici nefas est, a culturis dæmonum non discedant. *Hæc Gregorius et ex eo Baronius. Agit de eisdem Martyribus in Catalogo Sanctorum Italiæ Ferrarius, ac miratur*, unde Martyrologium Romanum hos in Campania passos acceperit, cum S. Gregorius citato loco nullam Campaniæ mentionem faciat. *Securius Wilfordus aliique* in Italia *passos tradunt.*

circa an. 579

C

D

ACTA MARTYRII.

Ex lib. III *Dialog. S. Gregorii.*

Nostris modo temporibus urbes quoque et secularis vitæ personas, de quibus nihil cœlestis gloriæ præsumi posse videbatur, oborta occasione contigit ad coronas martyrii pervenisse. Nam ante hos fere annos quindecim, sicut hi testantur, qui interesse potuerunt, quadraginta rustici a Langobardis capti, carnes immolatitias comedere compellebantur. Qui cum valde resisterent, et contingere cibum sacrilegum nollent ; cœpere Langobardi, qui eos tenuerant, nisi immolata comederent, eis mortem minari. At illi æternam potius, quam præsentem vitam ac transitoriam diligentes, fideliter perstiterunt atque in sua constantia simul omnes occisi sunt. Quod itaque isti, nisi veritatis Martyres fuerunt, qui ne vetitum comedendo, Conditorem suum offenderent, elegerunt gladiis vitam finire.

cap. 26.

cap. 27.

Rustici 40 *renuentes carnes immolatas edere*

E

* *al.* firmiter *gladiis occiduntur :*

Eodem quoque tempore dum fere * quadringentos captivos alios Langobardi tenuissent, more suo immolaverunt caput capræ diabolo : hoc est, currentes per circuitum, et nefando carmine dedicantes. Cumque illud ipsi prius subiussis cervicibus adorarent ; eos quoque, quos ceperant, hoc adorare pariter compellebant. Sed ex eisdem captivis maxima multitudo magis eligens moriendo ad vitam immortalem tendere, quam orando vitam mortalem tenere ; obtemperare jussis sacrilegis noluerunt, et cervicem, quam semper Creatori flexerant, creaturæ inclinare contempserunt. Unde factum est, ut hostes, qui eos ceperant, gravi iracundia accensi, cunctos gladiis interficerent, quos in errore suo participes non habebant. Quid ergo mirum, si erumpente persecutionis tempore illi Martyres esse potuerunt ; qui in ipsa quoque pace Ecclesiæ, semetipsos semper affligendo, angustam martyrii tenuerunt viam, quando irruente per cruciatus articulo jam etiam meruerunt martyrii palmas accipere, qui in pace Ecclesiæ latas hujus sæculi vias sequi videbantur. Nec tamen hoc, quod de eisdem electis viris dicimus, de cunctis jam quasi in regulam tenemus. Nam cum persecutionis apertæ tempus irruit, sicut plerique subire martyrium possunt, qui esse in pace Ecclesiæ despicabiles videntur, ita nonnunquam in * dubietatis formidinem corruunt, qui prius in pace Ecclesiæ fortiter stare credebantur. Sed eos, de quibus prædiximus fieri Martyres potuisse, fideliter fatemur ; quia hoc jam ex eorum fine colligimus. Cadere enim nec in aperta persecutione poterant hi, de quibus constat, quia usque ad finem vitæ in occulta animi virtute persteterunt.

cap. 28

* *al.* quadraginta

plurimi nolentes caput capræ adorare

gladio occiduntur.

F

* *al.* debilitatis

Martyres facti in pace Ecclesiæ.

DE S. CEADDA EPISCOPO
MERCIORUM ET LINDISFARORUM LICHFELDIÆ IN ANGLIA,
Commentarius historicus.

§ 1. *Merciæ regnum : Sedes Episcopalis. S. Ceaddæ Vita scripta ; veneratio sacra.*

ANNO DCLXXII 11 MART.

Mercia amplum in Anglia regnum.

Mercia in *Heptarchia Anglo-Saxonica latissimum regnum fuit septemdecim hodiernæ Angliæ provincias, quas Henricus Spelmannus ante Concilia antiqua Britanniæ et Guilelmus Cambdenus in sua Britannia enumerarant, complexa, a* Meare *dictione Anglicana e sensu Cambdeni appellata est, quod ea limitem significet, uti passim* Mearc *vox apud alias nationes fuit usitata. At caussa appellationis jungitur quod sex alia hujus heptarchiæ regna huic Merciæ collimitarint. Neque solum illa, sed ipsa etiam Walliæ, antiquis fere Cambriæ, illi contigua fuit : ac præterea ubi modo Lincolnia provincia est, tunc Lindisfarorum præcipua portio, angulo ad Orientem Oceano Germanico, et Cestria cum sua Wirhala chersoneso inter fluvios Dewam et Mersetam attingit ad Occidentem mare Hibernicum.*

B

2 *Venerabilis Beda in fine Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, præponit cum quadam recapitulatione statum gentis Anglorum, qualis erat anno* DCCXXXI, *et hi in regno Merciæ nominantur Episcopi,* Merciorum Aldhunus; et eis populis, qui ultra amnem Sabrinam ad Occidentem habitant, Walstodus; provinciæ Huicciorum Wilfridus: provinciæ Lindisfarorum Cymbertus. *Ex his* Walstodus *fuit* Herefordensis *quartus Episcopus, uti et* Wilfridus Wigorniensis. *Utraque Sedes statuitur cœpta anno* DCLXXX, *cum S. Ceadda jam ab* VIII *annis e vivis excessisset, et num hæc dictiones fuerint ab eo administrata non adeo liquet. At Lindisfarorum seu Lindissi provinciæ primus datus est anno* DCLXXXIII *Eadhedus Episcopus sub Rege Northanhymbrorum Ecfrido, cui hoc ea provincia subjacet. Verum cum ab Ethelredo Rege illa Mercius esset recuperata, Episcopus Eadhedus discessit ad Hiponense monasterium in agro Eboracensi situm, et Ethelburnus constitutus est Episcopus Lindisfarorum, cujus Sedes diu fuit in Oxonensi Comitatu, in urbecula Dorcestria, ad confluentiam Tamæ et Isis fluviorum, e quibus Tamesis exoritur, sua nomine celebris est. Tandem sub Guilelmo Conquæstore demum Sedes Lincolniæ constituta fuit.* Aldhunus *vero Merciorum a Beda relatus, biennio post, scilicet* anno DCCXXXIII, defunctus est, et pro eo Hwicca et Tocca Mercüs et Middelanglis sunt consecrati Antistites. *Ita Simeon Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum : apud quem ad annum* DCCLXIV *ista habentur :* Episcopus Merciorum gentis, nomine Tocca, defunctus est, *et* Eadberth pro eo ordinatus est Episcopus. *Sedes horum Episcoporum fuit Legecestria, etiamnum Comitatus ab ea denominati caput. Sed ea Sedes sub Edgaro Rege fuit Episcopatui Lindisfarorum conjuncta : uti tradit Malmesburiensis lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum. Beda infra num. 5 ait* S. Ceaddam suscepisse Episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum, *at num. 15 paullo distinctius tradit,* in hujus locum ordinatum Winfridum, qui sicut prædecessores ejus, provinciis Merciorum et Mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum Episcopatus officio præesset. *Qui hic* Mediterranei Angli *appellantur, supra* Middelangli *dicti sunt, et* [illegible] *in Comitatibus eidem Episcopo subjectis, Staffordiensi, Darbiensi, Cestrensi, ac parte Warwicensis et Salopiensis.*

Sedes Episcopalis sedecim.

Herefordensis, Wigorniensis.

Lindisfarorum,

C

Merciorum

Middelanglorum.

3 *Sedes Episcopalis in dicto Staffordiensi Comitatu fuit* Lichfeldia *sive* Licisfelda, *appellata quasi cadaverum campus, quod plurimi istic Christiani sub Diocletiano sint martyrio affecti, quorum memoriæ dicatus est dies* II *Januarii, uti ad illum diximus.* Hoc in loco, *inquit Cambdenus in Cornavis,* Oswius Nordanhumbrorum Rex, Paganis Mercis devictis, anno mundi redempti sexcentesimo quinquagesimo sexto ad veram Christi religionem propagandam templum condidit, et Diumam primum Episcopum ordinavit, *ut ibidem sedem haberet. Nam, ut asserit Beda lib. 3 dictæ Historiæ cap.* 21, a Finano Episcopo ordinatus est Diuma Episcopus Mediterraneorum Anglorum simul et Merciorum. Paucitas enim Sacerdotum cogebat unum Episcopum duobus populis præfici. *Imo et tribus si populus Lindisfarorum addatur.* Diuma *defuncto suscepit Episcopatum* Ceollach, *eoque ad monasterium, quod in insula Hy est, reverso, successit* Trumhere[illegible]. *At rebellantibus deinde adversus Oswium Regem Ducibus Merciorum, levatus in Regem est Vulfherus, Christianæ fidei maximus propugnator : quo regnante fuerunt Episcopi, dictus* Trumherus, *tum* Jaruman *et jam memoratus* S. Ceadda *et* Winfridus. *De Mercia et Rege Vulfhero plura a nobis dicta sunt* XIII *Februarii ad Vitam S. Ermenildæ Reginæ uxoris Vulfheri, qui, ut ibidem eximus, in quodam diplomate se Regem scribit Merciorum, Mediterraneorum Anglorum, et Australium regnorum. Beda l. b. 3 cap.* 24 Treanta fluvio *discrevit* Aquilonares Mercios, *quos Oswius Rex Northanhumbrorum suo regno adjunxerat, et Australes Mercios, quibus imperabat Vulpherus : apud quos dein Wigorniensis Cathedra constituta est. Vulpheri frater Merwala Rex imperabat Occidentalibus Mercios trans Sabrinam fluvium, quibus postmodum datus Herefordensis Episcopus. De Merwala et ejus regno consule dicta ad Vitam S. Milburgæ Virginis istius filiæ* XXIII *Februarii. Cum successu temporis plures in ius provincias essent Episcopi constituti, ob suam antiquitatem emanuit præ reliquis Sedes Lichfeldiensis, etiam sub nomine Archiepiscopalis habita. Pallio ab Hadriano primo Pontifice Romano ad Eardulphum Episcopum misso, eique subjecti erant omnes regni Merciorum et Orientalium Anglorum Episcopi, quæ tamen dignitas non potuit in suo vigore consistere. Cæterum, ut scribit Malmesburiensis loco jam indicato, erat* Licetfeld villa exigua longe a frequentia urbium ; nemorosa circa regio, rivulus aquæ propterfluit. Ecclesia angusto situ erat, antiquorum virorum mediocritatem et abstinentiam præferens... Ibi sanctissimus Cedda et sedit et obiit. *Quibus etiam relatis addit Cambdenus :* Inter Episcopos celeberrimus fuit Ceadda, ob sanctitatem divis adscriptus, *et aliquot interpositis,* Cum Synodo anno MLXXV prohiberentur Sedes Episcopales in villis obscuris delitescere, Petrus Episcopus Lichfeldensis Cestriam suam Sedem transtulit, Robertus vero de Limseio ejus successor eamdem ad Conventriam removit. Paullo post Rogerius Clinton Lichfeldiam reduxit, et elegantissimum templum anno Christi MCXLVIII in B. Mariæ et S. Ceaddæ honorem inchoavit, castrumque restauravit.

quorum urbs Episcopalis Lichfeldia.

cujus primi Episcopi,

E

subinde urbs Archiepiscopalis dicta :

F

templum in honorem S. Ceaddæ ibi extructum.

4 *Vitam S. Ceaddæ damus ex Historia Ecclesiastica gentis Anglorum quam venerabilis Beda, auctor fere coævus, accurate scripsit, extractam ; et Notationibus a reliquis postmodum secutis scriptoribus elucidatam. In ea Beda post Episcopatus feliciter administratos et Eboracensem, et hos dein regni Merciorum, tradit pium hu-*

Vita ejus ex Beda collecta :

jus

A *jus Sancti obitum, testimonia de vita cum omni perfectione traducta, corporis translationem et miracula ejus meritis divinitus patrata.*

Nomen in Martyrologiis MSS.

3 Obiisse S. Ceaddam sexto die Nonarum Martiarum *traditur infra num.* 13, *qui dies postmodum a ejus veneratione est dictus : uti fidem faciunt vetus Martyrologia et manu exarata et typis excusa. Habemus calcem antiquum, ante sexcentos forsan annos conscriptum, Bedæ nomen præferens : in quo ista verba leguntur* Ipso die S. Ceddæ Episcopi. *Eadem habentur in MSS. Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ, Marchianensi et Coloniensi, quod in monasterio Carmelitano observatur. Ast in MS. Gemmeticensi in Normannia ita habetur :* In Britannia depositio S. Ceaddæ Episcopi. *Florarium MS. ista refert :* In Anglia S. Ceddæ Licifeldensis Episcopi et Confessoris. *Hermannus Grecon ante ducentos fere annos illud elogium inscripsit Auctario suo ad Usuardum :* In Anglia B. Ceaddæ Episcopi gentis Merciorum et Lindisfarorum : cujus virtutes Beda libro 3 et 4 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum commemorans, inter alia virtutum merita, timoris Domini plenum, et novissimorum suorum assidue memorem prædicat. *Habent sua etiam elogia auctor Martyrologii Coloniensis anno* MDCXCIV *evulgat. Molanus ad Usuardum, Canisius, Felicius, Galesinius in suis tabulis sacrorum fastorum. In emendato Martyrologio Romano ita legitur :* In Anglia S. Ceaddæ Episcopi Merciorum et Lindisfarorum : cujus præclaras virtutes Beda commemorat.

Excusis :

B 6 *Inscriptus S. Ceadda est Martyrologiis Anglicanis, quorum aliud est Richardi Wilfordi Londini anno* MDXXVI *impressum, aliud Joannis Wilsoni nostro sæculo cusum ac recusum. In nova legenda Sanctorum Angliæ, olim a Joanne Capgravio collecta, inserta etiam ex Beda est Vita S. Ceaddæ. Extat antiquo charactere exaratum, non indicato loco aut tempore impressionis, Breviarium secundum usum Ecclesiæ Sarum, in quo Officium de S. Ceadda continetur cum propriis antiphonis, responsoriis ac novem lectionibus ex Beda desumptis ac variis exornatis. Extat ejusdem Vita ex Beda contracta in Breviario Aberdonensi ad usum Ecclesiarum Scotiarum. Ille citato inscripsit Scotus Mendosus ejus memoriam. Thomas Dempsterus his verbis :* Eboraci in Anglia Ceddæ Archiepiscopi, qui primus Orientalium Anglorum Episcopus Lichfeldiæ steterat. *En quem multa in paucis verbis menda : Administrarat primo Eboracensem Ecclesiam, ac postmodum vixit Episcopus, non Orientalium Anglorum, sed Merciorum et Lindisfarorum, ac mortuus est non Eboraci, sed Lichfeldiæ in Comitatu Staffordensi. At in Martyrologio Scotorum ista tradit :* Reliquiæ Ceddæ in Scotiam illatæ, et in Dundrum religiose collocatæ. *Indicatur Adami Reyn, aut nescio quod aliud Kalendarium. An hæc causa venerationis apud Scotos, num potius quod magna pars Scotiæ tempore S. Ceaddæ subesset Regibus Anglorum Northanhymbrorum, in quo regno natum infra dicemus. Inter Sanctos Hiberniæ colunt eumdem Ceaddam Joannes Colganus, quod tempore sua adolescentiæ desiderio perfectioris vitæ et beatarum literarum dicatur infra num.* 12 *se in Hiberniam contulisse.*

veneratio apud Anglos,

Scotos,

C

Hibernos,

§ II. *S. Ceaddæ fratres, patria, vita monastica, nomen in fastis Benedictinis.*

S. Ceaddæ fratres 3

Aliqua hic sejungimus paucis excutienda de loco natali, educatione, ac vita monastica : ac primo Bedæ lib. 3 *Historiæ cap.* 23 *ista tradit :* Quatuor siquidem germani fratres, Cedd et Cymbil, et Celin et Ceadda (quod raro inveniatur) omnes Sacerdotes Domini fuere præclari, et duo ex eis etiam summi Sacerdotii gradu functi sunt ; *Primus scilicet et reliquis senior* Cedd *sive* Ceddus, *et ultimus, sive junior, de quo agimus,* Ceadda, *aliis etiam* Cedda *dictus, ambo Sanctorum Catalogo adscripti : S.* Ceddus *ad* VII *Januarii, quo die ejus Acta ex Beda etiam dedimus. Fuit autem S. Ceddus ex primis viris Apostolicis, qui Middelenglos, sive Mediterraneos Anglos, quibus Penda, seu Peada, filius Pendan Regis Merciorum imperabat, ad fidem Christi converterunt. At postea ab Oswio Rege Northanhymbrorum missus Ceddus ad Sigbertum Regem Orientalium Saxonum, multos ex ejus subditis convertit, factus eorum Episcopus et urbis Londinensis post adventum Anglorum secundus. Huic S. Ceddo Rex Deirorum Ecfridus, filius S. Oswaldi Regis, dedit locum et possessiones pro monasterio, quod extruxit nomine Lestingahev, in Ducatus Eboracensis parte Boreali, in confinio territoriorum Rydalensis et Pickeringani, quod ultimum aequat Oceano Germanico. Agitur de illo monasterio in Monastico Anglicano pagina* 62 *et sequenti, et ex Historia MS. Joannis Tinemuthensis sub finem additur :* Hunc locum frater suus Thimbel, *supra ex Beda* Cymbil, rexit post eum, et tempore mortalitatis ibidem sepultus est. *Imo* rexit *fratre S. Ceddo existente apud Orientales Saxones in sua diœcesi : quin teste Beda,* S. Ceddus ad ipsum monasterium tempore mortalitatis advenit, tactus ibidem infirmitate corporis, obiit *anno* DCLXIV *aut sequente. At tertius frater* Celin Pre-byter, vir æque Deo devotus, Edilwaldo Regi in Lindisfarnensi ipsius verbum et Sacramenta fidei ministrare solebat. *At quartus fratrum* S. Ceadda, *præcedentibus fratribus mortuis, factus est Abbas dicti monasterii Lestingahev : in quo post administratum Episcopatum Eboracensem, jussuque S. Theodori Archiepiscopi Cantuariensis relictum, iterum quietam vitam egit, donec ad Episcopatum Merciorum et Lindisfarorum assumptus est.*

extruxit monasterium Lestingahev

Cymbil ibi abbas,

E *Celin Presbyter Regis Edilwaldi.*

8 *His positis, arbitramur hos quatuor fratres ex regno Northanhymbrorum fuisse oriundos. Certe* S. Ceddum *cum apud Orientales Saxones cum socio Presbytero nostram Domino Ecclesiam congregasset, contigit quodam tempore eumdem Cedd dominum pedibus pervenire ad Ecclesiam Lindisfarnensem, propter colloquium Finani Episcopi : qui ubi prosperatum ei opus Evangelii cognovit, fecit eum Episcopum in gente Orientalium Saxonum, vocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duobus Episcopis. Ita Beda dicto libro* 3 *cap.* 23, *qui demum addit :* Solebat vir Domini Cedd, cum apud Orientales Saxones Episcopatus officio fungeretur, sæpius etiam suam, id est, Northumbrorum provinciam, exhortandi gratia revisere. *Ex domus S. Cedd et Ecclesia Lindisfarnensis conjuncta, et iterum* inter Northumbrorum provincia. *Erat in regno Bernicorum hominus Comitatus Northumbriæ, cui adjacet versus Scottam in Oceano Germanico parva insula* Lindisfarna, *vulgo jam Holy-Island, id est,* sancta insula, *a plurimorum istic Sanctorum habitatione dicta. Ibi S. Finanus Episcopus decubat, cujus Vitam dedimus* XVII *Februarii, ubi de ea insula etiam, accuratius autem ad Vitam S. Cuthberti, itidem Episcopi Lindisfarnensis, dandam ad diem* XX *Martii. Erat autem S. Finanus, qui, cum Pendam Regem cum suis Comitibus et militibus baptizasset, misit S. Ceddum cum aliis ad populum ejus convertendum. Profecta cum in regno Deirorum auctum monasterium Lestingahev fecisset, religiosis moribus juxta ritum Lindisfarnensium, ubi educatus fuerat, instituit.*

nati in regno Northanhymbrorum

F

in monasterio Lindisfarnensi instituti,

9 *Hæc de hac natali horum quatuor fratrum (nam omnium eadem ratio videtur) dicta sufficiant. Educatus senior dicitur in dicta insula et monasterio Lindisfarnensi, frater et alii fratres, cujus sub disciplina S. Aidan Episcop. qui et monasterio Scotorum (quod fundavit in insula Hy supposuit sanctissimum virum Columbam cum monachis aliis ex Scotia, a S. Oswaldo Rege evocatus, ac secundum regulam monasticam a dicto*

Columba

A *Columba præscriptam cum illis vixit, et alios vivere docuit. Præfuit autem Episcopus Ecclesiæ Lindisfarnensi ab anno* DCXXXIV, *usque ad* XXXI *Augusti, quo vivere desiit anno* DCLI, *successorem nactus dictum S. Finanum.* Erat *etiam* S. Ceadda, *ut infra in Vita asserit Beda num.* 2, discipulus Aidani, iisdemque actibus ac moribus, juxta exemplum ejus ac fratris sui Ceddi, suos instituere curavit auditores : *quibus num.* 8 *commendat eadem* instituta disciplinæ militaris, quæ vel ab ipso didicissent, aut in ipso vidissent : *et num.* 5 *dicuntur* instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanere in monasterio ab eo in provincia Lindissi constructo. *S. Finano anno* DCLXI *mortuo, successit* S. Colmanus, *cum quo S. Wilfridus necdum Episcopus disputans istu objecit apud Bedam lib.* 3 *cap.* 35. De Patre vestro Columba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari et Regulam ac præcepta cœlestibus signis confirmata sequi perhibetis, respondere possum *etc. Fuisse autem apud hos Scotos, sive Hibernos,* quatuor diversas Regulas *tradit Usserius libro de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis cap.* 17 *pag.* 919, *earumque* primam Columbækilli *appellari, etiam* in Anglia *observatum. Ab ea disputatione* reversus *S. Ceddus, ut idem ait Beda cap.* 26, relictis

B Scottorum vestigiis, ad suam Sedem rediit, utpote agnita observatione Catholici Paschæ. *De ea controversia egimus ad Vitam S. Colmani* XVIII *Februarii,* § 2 *et* 3.

10 *Edouardus Maihew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, in elogio S. Ceaddæ ad hunc diem 2 Martii, arbitratur* illum, saltem post celebrem illam inter S. Wilfridum et Colmanum collationem, S. Benedicti regulam amplexum : *ita* omnes consentire. *Verum hactenus ex omnibus necdum unicam scimus, qui in ea collatione de regula S. Benedicti amplectenda actum fuisse scribat. Forsan innuitur Vita S. Wilfridi, a Malmesbariensi lib.* 3 *de Gestis Pontificum Anglorum edita, quasi pro omnibus sufficiens testimonium præbere videatur, dum is rogatus,* ut privatus mallet sub quiete degere, respondit : Nihil æque ad cumulum infamiæ homini, quam si sua se damnaret voce. se primum fuisse, qui verum Pascha in Northanimbria Scotis ejectis docuerit, qui cantus Ecclesiasticos antiphonatim instituerit, qui sanctissimi Benedicti regulam a monachis observari jusserit : pro quibus omnibus nunc senem et septuaginta fere annorum Pontificem hoc in munere recipere, ut cogatur seipsum scripto damnare. *Ex septuaginta et amplius anni elapsi post supra nominatam*

C *collationem, de qua sub initium dicti libri ista scribit idem Malmesburiensis :* Colmanno per Wilfridum de Pascha erroneo *in dicta collatione* convicto, idem Wilfridus ad Episcopatum Eboracensem electus, ab Alfrido Rege, Oswii Regis filio, Galliam consecrandus missus est. Quo ultra mare moras nectente, Oswius Rex præventus consiliis Quartadecimanorum (qui vocabantur ita, quia Pascha in decima quarta Luna cum Judæis celebrabant) Ceddam virum sanctissimum, tamen contra regulas, intrusit tribunali Eboracensi. *En necdum verum Pascha, etiamsi illud S. Wilfridus docuisset, sequebantur. Dein, quod ad cantum Ecclesiasticum antiphonatim institutum spectat, a Beda lib.* 4 *cap.* 2 *docemur, tempore* Theodori Archiepiscopi Cantuarensis sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum noverant, per omnes Anglorum Ecclesias cœpisse discere : primumque excepto Jacobo cantandi Magistrum Nordanhumbrorum ecclesiis Heddi cognomento Stephanum fuisse, invitatum de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido, qui primus inter Episcopos, qui de Anglorum gente essent, Catholicum vivendi morem Ecclesiis Anglorum tradere didicit. *Hæc ibi. Cum autem Pitsæus aliique tradant* Heddium Stephanum

sub S. Aidano,

secundum regulam S. Columbæ Abbatis

an ab anno 664 regula S. Benedicti assumpta ?

S. Ceadda tunc necdum videtur admisisse illam Romanum Paschæ

Ecclesiæ Cantuar. Episcopum tenuisse

claruisse regnante in Northumbria Osrico, anno salutis restauratæ DCCXX, et hortante Acca Hagustaldensi Episcopo, soluta oratione polite scripsisse librum unum de Vita S. Wilfridi Episcopi *(quem Malmesburiensis asserit* magno verborum agmine *exaratum, se* in compendium coarctasse) *necesse est cum ultimis Theodori Cantuariensis Archiepiscopi annis, saltem post annum* DCLXXX, *e monasterio Cantuariensi, virum jam celebri fama notum, venisse ad S. Wilfridum. Denique quod huc potissimum spectat, asserit* Wilfridus se sanctissimi Benedicti regulam observari jussisse. *Imo cum post obitum S. Cuthberti, anno* DCLXXXVII *defuncti, præsset Ecclesiæ etiam Lindisfarnensi integro anno, voluit forsan eamdem regulam a Lindisfarnensibus monachis observari : ut vel ideo scripserit Beda in Cuthberti Vita num.* 61 tanta Ecclesiam illam tentationis aura concussam, ut plures e Fratribus loco magis cedere, quam talibus vellent interesse periculis. *De regularis vitæ institutis ibidem a S. Cuthberto præscriptis, ad hujus Vitam agemus* XX *Martii. At procul ista distant a temporibus S. Ceaddæ anno* DCLXXII *vita functi : quem diximus vixisse secundum exemplum et regulam Magistri sui S. Aidani, et suis eadem instituta commendasse.*

et induci capta regula S. Benedicti.

11 *His non obstantibus, summopere laudamus SS. Ceddum, Ceaddam, Aidanum, Finanum, Cuthbertum aliosque ejusmodi, fastis sacris Benedictinorum inscribi, eorum venerationem simul et imitationem proponi : cum illa monasteria sequentibus temporibus una cum suis proprius institutis susceperint regulam S. Benedicti in quamplurimis rebus observandam. Verum S. Ceaddam non tantum Martyrologiis suis, sed etiam Ordini adscribunt Benedictino. Præsuit Trithemius, et tamquam Bedam numquam legisset; S. Ceaddam et fratrem ejus S. Ceddum duos ex singulis conficit, dum de illo in suo tractatu de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti agit, et de Ceadda lib.* 3 *cap.* 117 *et libro* 4 *cap.* 59. *Priore libro* vocat Abbatem Lestigahensem, *posteriore* Lentesgenum : *priore appellat* Archiepiscopum Lindisfarorum et gentis Merciorum, *qui dicendus erat* Episcopus ; *posteriore* Archiepiscopum Eboracensem, *et* fratrem Ceddi Episcopi Lindisfarnensis. *Denique claruisse ait priore loco* anno DCLXXX, *posteriore* anno DCLXXV, *cum certo ex Beda constet eum* DCLXXII obiisse. *De S. Ceddo agit idem Trithemius bis libro* 4, *scilicet cap.* 66 *et* 110. *priore loco ex* Abbate Lestingensi *creat* Archiepiscopum Londoniensem : *posteriore vero* ex monacho *facit* Episcopum Ecclesiæ Lindesfarnensis, et fratrem S. Ceaddæ

F Archiepiscopi Eboracensis. *Denique claruisse ait priore loco* anno Domini DCLXXX, *posteriore* anno DCLXX, *qui circa annum scilicet* DCLXIV, *mortuus fuerat. At Lindesfarnensis non fuit Episcopus aut Abbas, sed monachus, ac postea Episcopus Saxonum Orientalium, seu Londinensis, extruxit monasterium Lestingense in agro Eboracensi, ut supra dictum est. Sed num Trithemius Lindisfaros, quorum Episcopus erat S. Ceadda, severit distinctos a* Lindisfarnensibus, *plane dubitamus. fuerunt hi in Comitatu Northumbriæ ac regno Berniciorum, illi potissimum in Comitatu Lincolniensi ac regno Merciorum. Inter scriptores X historiæ Anglicanæ Londini anno* MDCCXII *excusæ, editi post Dunelmensem historiam columna* CXXII *Donatus Egfridi Regis Nordanhumbrorum facta S. Cuthberto, sed, ut ad hujus Vitam ostendemus, insertis pluribus mendis plane corrupta, diciturque signata anno* DCLXXXV, *cui fingitur subscripsisse* Cedd Orientalium Saxonum Episcopus, *et* Ceadda Licefeldensis Episcopus. *Subscribit etiam* Sexulphus Merciorum Episcopus : *is erat Licefeldensis, ante quem post obitum S. Ceaddæ sederat ibidem Winfridus. Eodem modo Londinensis Episcopus tunc erat Erkenwaldus successor Winæ post obitum S. Ceddi constituti. An simili forsan diplomate deceptus fuerit*

cum pluribus mendis :

S. Ceaddæ et Ceddum Benedictinus adscribit Trithemius,

quæ ita sunt in diplomate Egfridi Regis.

A *Trithemius, an propriæ illius oscitantiæ menda sint adscribenda, inquirant alii. Nobis sufficit errores, ut evitentur, indicasse.*

12 *Ex Martyrologiis Benedictinis primus est Arnoldus Wion, qui ad hunc* 11 *Martii diem elogium S. Ceaddæ fere ex Molano describit, et in Notationibus, citato Trithemio, indicat* ex monacho et Abbate cœnobii Lestingahensis factum esse Episcopum Lichefeldensem Nordanhumbrorum : quem Episcopatum tertio sui regiminis anno deserens ad monasterium suum rediit, in quo obiit circa annum Domini DCXC. *Hæc Wion, non absque pluribus mendis, ut loca Bedæ, quæ accurate citat, et ex quibus Vitam damus, non videatur legisse, aut saltem examinasse : alias evitasset enormes mendum* annorum XVIII *in obitu ejus assignando, cum ut supra diximus, constet ex Beda, eum* anno DCLXXII defunctum esse. *Præterea relicto Archiepiscopatu Londinensi, cujus Wion non meminit, reversus est* ad suum monasterium Lestingahense, *non vero* Lichefeldiani, *ubi mortuus est, urbem non reani* Nordanhymbrorum, *sed* Merciorum, *et quidem* Middelangliorum *in Comitatu Staffordiæ. Addi potest, cum Molanus cumque secutus Wion tradant in elogio eum fuisse* Episcopum Merciorum et Lindisfarnorum, *loco* Lindisfarorum, *ridere eos* Episcopatum Lindisfarnensem *in Northumbria intellexisse. Wionis elogium describit Menardus, et in Observationibus de eo silet. Pamelius cum retulit Dorganus, at pluribus Bucelinus, et tamen Archiepiscopatum Eboracensem omittit*, Lindisfarnorum, *loco* Lindisfarorum, *Episcopum fuit, et tandem annum Harpsfeldium citat, apud quem tamen non legerat aut monachum Benedictinum fuisse, aut Lichefeldiæ* [c] Episcopatus instituroremi. *Aut Harpsfeldius de S. Ceadda seculo* 7, *tum cap.* 28 *inter Archiepiscopos Eboracenses, tum potissimum cap.* 22 *inter Episcopos regni Merciorum.*

B *et aliorum.*

VITA EX S. BEDA

lib. 3. cap. 28. et lib. 4. cap. 2. et 3.

CAPUT I.

S. Ceaddæ cura monasterii Lestingensis, Archiepiscopatus Eboracensis.

a b c Interea *a* Rex Alchfrid *b* misit *c* Wilfridum Presbyterum ad *d* Regem Galliarum, qui eum sibi suisque consecrari faceret Episcopum. At ille misit illum ordinandum ad *e* Agilbertum, qui relicta Britannia, Parisiacæ civitatis huius erat Episcopus, et consecratus est magno cum honore ab eo, convenientibus plurimis Episcopis in vico regio, qui vocatur, in *f* Compendio. Quo adhuc in transmarinis partibus post ordinationem demorante, mutatus industriam filii *g* Rex Oswi, misit Cantiam virum sanctum, modestum moribus, Scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea quæ agenda in Scripturis didicerat, operibus soleriter exequentem, qui Eboracensis Ecclesiæ ordinaretur Episcopus. Erat autem Presbyter, vocabulo Ceadda, frater reverendissimi Antistitis *h* Ceddi, cujus sepius memminimus, et Abbatis monasterii illius, quod vocatur *i* Lestingahæu. Misitque Rex cum eo Presbyterum unum, vocabulo Eadhedum, qui postea regnante *k* Egfrido, *l* Ripensis Ecclesiæ Præsul factus est. Verum illi Cantiam pervenientes, invenerant Archiepiscopum *m* Deusdedit jam migrasse de seculo, et nondum alium pro eo constitutum fuisse Pontificem. Unde diverterunt ad provinciam occidentalium Saxonum, ubi erat *n* Wini Episcopus : et ab illo est vir prælatus consecratus Antistes, assumptis in consecrationis ordinationem duobus de Britannorum gente Episcopis, qui Dominicum *o* Paschæ diem, ut sæpius dictum est, secus morem canonicum a quarta decima usque ad vicesimam primam Lunam celebrant. Non enim erat tunc ullus, excepto illo Wini, in tota Britannia canonice ordinatus Episcopus.

S. Ceadda inscriptus Martirologiis, Wionis,

non absque mendis.

consecratur a S. Wino et 2 Britonibus Epp.

2 Consecratus ergo in Episcopatum Ceadda, maximam mox cœpit Ecclesiasticæ veritati et castitati curam impendere, humilitati, continentiæ, lectioni operam dare : oppida, rura, casas, vicos, castella, propter evangelizandum non equitando, sed Apostolorum more pedibus incedendo peragrare. Erat enim discipulus *p* Aidani, usquequaque actibus ac moribus, juxta exemplum ejus ac fratris sui Ceddi, suos instituere curavit auditores.

exercet zelum Episcopalem :

p

a De Rege Alefredo ejusque regno egimus. b Mortui ad Vitam SS. Kinehelga et Kinesathæ. — b Annum ubi hujus missionis inchoat Wigornensis, Westmonasteriensis aliique. — c S. Wilfridus conjunctus annalibus Altfridi Regis. inquit Beda lib. 5 cap. 20. ad ejus jussionem Presbyter ordinatus est ab Agilberto Episcopo Occidentalium Saxonum. — d Est hic Clotharius III, cujus regno ultra annos XX tribuimus, ub anno 662 ad annum 670. — e De Agilberto, ejusque Episcopatu apud Anglos, et dein Parisiensi, et hac Ceaddæ missione accurate disputavimus lib. 4 Dubitat. motivo de 3 Dagoberti Regibus Francorum cap. 2. — f Compendium, quasi Episcopium Parisiorum dictum volunt pulcherrimum oppidum in ditione Valesiana. — g Hu Cuppercus legit Rex Oswii, non legis Oswii ut perperam excusum in Beda. Annum 663 assignat Chronologus Anglo-Saxonicus, et Wigornienses, qui jussu Regis Oswii ad factum tradit. — h Nomine Ceadda et Ceddi usque confundantur de S. Ceddo egimus 7 Januarii. — i De Lestingensi monasterii situ et circumstantiis supra egimus. — k Successit Oswio patri anno 670, a Pictis interfectus an. 685. — l Joannes Brompton, in suo Chronico. Tunc etiam Eathed in Lindisfarorum provincia quam superiore Rex Egfridus superato Wulfhero obtinuerat, Episcopus ordinatur, et hanc primum eidem provinciæ propriam Episcopum habuit. — Eathedum de Lindisfarna reversum, eo quod Ethelredus Merciæ provinciam recepisset, dignosci Ecclesiæ præfecit. — m S. Deusdedit mortuum est anno dicto 664, pridie Idibus Julianis, ut hunc diem indicant Beda lib. 3 cap. 1 Wigornensis aliique. — n In locum Agilberti reversi in Galliam ordinatus Episcopus Wintoniæ degebat. — o De hac controversia de Pascha celebrando pluribus actum est tum ad Ultima S. Colmani Episcopi Lindisfarnensis occasione disputationis coram Rege Oswio habita anno 664, tum cum Scotis erat S. Ceddæ frater S. Ceaddæ. Beda lib. 3 cap. 25. — p Obiit 8. Aidanus 31 Augusti, de eo supra actum

E

CAPUT II.

Episcopatus Lichefeldensis apud Mercios. Obitus.

a Itaque *a* Theodorus perlustrans universa (fuerat is Theodorus Romæ a Vitaliano Pontifice ordinatus Episcopus, et missus in Britanniam) ordinabat loco opportunis Episcopos, et ea, quæ tantus perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. In quibus et Ceaddam Episcopum cum audisset non fuisse rite consecratum, respondens ipse voce humillima, dixit : Si me, inquit, noste episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo : quippe qui neque me unquam hoc esse dignum arbitrabar : sed obedientiæ caussa pressus subire hoc, quamvis indignus, consensi. At ille audiens humilitatem responsionis ejus, dixit non eum episcopatum dimittere debere : sed ipse ordinationem ejus denuo Catholica ratione consummavit.

a casus S. Theodori Archiep. Cantuariensis relinquat Episcopatum.

F 4 Eo tempore provinciæ Merciorum Rex *b* Vulfhere præfuit : qui cum mortuo *c* Jarumanno, sibi suisque a Theodoro Episcopum dari peteret, non eis novum voluit ordinare Episcopum ; sed postulavit a Rege Oswio, ut illis Episcopus Ceadda daretur. Qui tunc in monasterio suo, quod est in Lestingahæu, quietam vitam agebat, Wilfrido administrante episcopatum Eboracensis Ecclesiæ, locorum et omnium *d* Nordan-Humbrorum, sed et Pictorum, quamquo rex Oswi imperium protendere poterat. Et quia moris erat eidem reverendissimo Antistiti opus Evangelii magis amplectendo per loca, quam equitando perficere : præsit eum Theodorus, ubicumque longius iter restaret, equitare, multumque renitentem studio et amore pii laboris, ipse eum manu sua levavit in equum : quia minorem sanctum virum esse comperit, atque opus vehi, quo esset necesse, compulit.

b

c

spoliat eo monasterio,

d

S. Wilfrido omnem transit Episcopatum Eboracensem

5 Susceptum itaque episcopatum gentis Merciorum simul et *e* Lindisfarorum, Ceadda juxta exemplum

e

pla patrum antiquorum, in magna vitæ perfectione administrare curavit. Cui etiam Rex Vulfhere donavit terram quinquaginta familiarum ad construendum monasterium in loco, qui dicitur *f* Adbevarnæ id est, ad nemus, in provincia Lindissi. In quo usque hodie instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent. Habuit autem Sedem Episcopalem in loco, qui vocatur Liecidfelth, in quo et defunctus ac sepultus est : ubi usque hodie sequentium quoque provinciæ illius Episcoporum Sedes est. Fecerat vero sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem sive octo Fratribus, quoties a labore et ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat.

6 Qui cum in illa provincia *g* duobus annis ac dimidio Ecclesiam gloriosissime rexisset, affuit superno dispensante judicio tempus, de quo loquitur Ecclesiastes. Quia tempus mittendi lapides, et tempus colligendi. Supervenit namque clades divinitus missa, quæ per mortem carnis vivos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium cœleste transferret. Cumque plurimis de Ecclesia ejusdem reverendissimi Antistitis de carne subtractis, veniret hora ipsius, ut transiret de hoc mundo ad Dominum, contigit die quadam, ut in præfata mansione forte ipse cum uno tantum Fratre, cui vocabulum erat *h* Owinus, commoraretur, ceteris ejus sociis pro caussa opportuna ad Ecclesiam reversis. Erat autem idem Owinus magni meriti monachus, et pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus, cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum Regina *i* Edildride de provincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum, et princeps domus ejus. Qui cum crescente fidei fervore, seculo abrenunciare disponeret, non hoc segniter fecit : sed adeo se mundi rebus exuit, ut relictis omnibus, quæ habebat, simplici tantum habitu indutus, et securim et asciam in manu ferens, veniret ad monasterium ejusdem reverendissimi Patris, quod vocatur Lestingen. Non enim ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat, quod ipsum etiam facto monstravit. Nam quo minus sufficiebat meditationi Scripturarum, eo amplius operi manuum studium impendebat. Denique cum Episcopo in præfata mansione pro suæ reverentia devotionis inter Fratres habitus, cum illi intus lectioni vacabant, ipse foris, quæ opus esse videbat, operabatur.

7 Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere cœperam, et Episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret ; audivit repente ; ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque lætantium, de cœlo ad terras usque descendere. Quam videlicet vocem ab Euro-austro, id est, ab alto brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paullatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat Episcopus, perveniret : quod ingressa, totum implevit, atque in gyro circumdedit. At ille dum solicitus in ea, quæ audiebat, animum intenderet, audivit demum, transacto quasi dimidio horæ spatio ascendere de tecto ejusdem oratorii idem lætitiæ canticum, et ipsa, qua venerat, via ad cœlos cum ineffabili dulcedine reverti.

8 Qui cum aliquantum horæ quasi attonitus maneret, et quid hæc essent, solerti animo scrutaretur, aperuit Episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sæpius consuevit, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introivit ille concitus ; cui dixit Antistes : Vade cito ad ecclesiam, et hos septem Fratres huc venire facito, tu quoque simul adesto. Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut virtutem dilectionis et pacis adinvicem et ad omnes fideles servarent : instituta quoque disciplinæ regularis, quæ vel ab ipso didicissent et in ipso vidissent, vel in Patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem sui obitus jam proxime instare. Namque hospes, inquit, ille amabilis, qui Fratres nostros visitare solebat, ad me quoque hodie venire, hocque de seculo evocare dignatus est : propter quod revertentes ad ecclesiam, dicite Fratribus, ut meum exitum, Domino precibus commendent, et suum quoque exitum cujus hora incerta est, vigiliis, orationibus, bonis operibus prævenire meminerint.

9 Cumque hæc et hujuscemodi plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes existerent ; rediit ipse solus, qui carmen cœleste audierat, et prosternens se in terram, ait : Obsecro, Pater, licetne aliquid interrogare ? Interroga, inquit, quæ vis. At ille : Obsecro, inquit, dicas, quod erat canticum illud lætantium, quod audivi, venientium de cœlis super oratorium hoc, et post tempus redeuntium ad cœlos. Respondit ille : Si voces carminis audisti, et cœlestes supervenire cœtus cognovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Revera autem Angelorum fuere spiritus, qui me ad cœlestia, quæ semper amabam ac desiderabam, præmia vocare venerunt et post dies septem se redituros ac me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidem ita, ut ei prædictum erat, opere completum est. Nam confestim languore corporis tactus est, et hoc per dies ingravescente, septimo, ut promissum ei fuerat, die, postquam obitum suum Dominici corporis et sanguinis perceptione munivit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, Angelis comitibus, æterna gaudia petivit.

a S. Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis ordinatus est VII Kalend. April. anno 668, Dominica. *Beda lib.* 4 *cap.* 1 defunctus anno 690 *Idem lib.* 5 *cap.* 8 *inscriptus Martyrol. Romano ad* 19 *Septemb.* — b Wulfherus *regnavit ab anno* 657 *usque ad an.* 675. *Ejus fidem Catholicam et virtutes prædicavimus ad Vitam* S. Ermenildæ *n.* 10 *et* 13 *Februarii. Eodem die* S. Werburga *colitur* 3 *Februarii.* — c Jarumman *obitus refertur passim in annum* 680. — d *Post discessum* S. Colmani *a sua Episcopatu Lindisfarnensi, nemo successerat.* — e De Mercas *et Lindisfaras supra actum.* — f *Ita editio altera Cantabrigiensis, ubi et in MS. alio dicitur* Adbarive *in priore editione* Elbeord. *In Barrow ad Oceanum Germanicum inter Amelam et Humbrum fluvios.* — g *Solebat a mense circiter Septembri anni* 660 *ad* 2 *diem Martii anni* 672. — h *De S. Owino agimus infra* 4 *Martii.* — i S. Edildreda *filia Annæ Regis Orientalium Anglorum, nupta Egfrido Regi Northanhumbrorum, virginitatem servavit : colitur* 23 *Junii.*

CAPUT III.

Virtutes S. Ceaddæ. Miracula.

Non autem mirum, si idem mortis, vel potius diem Domini lætus aspexit, quem semper, usque dum viveret, sollicitus expectare curavit. Namque inter plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, orationis, voluntariæ paupertatis, et ceterarum virtutum merita, intantum erat timori Domini subditus, intantum novissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi quidam Frater de his, qui me in Scripturis erudiebant, et erat in monasterio ac magisterio illius educatus, vocabulo *a* Trumberthus, referre solebat, si forte legente eo vel aliud quid agente, repente flatus venti major assurgeret, continuo misericordiam Domini invocaret, et eam generi humano propitiari rogaret. Si autem violentior aura insisteret, jam clauso codice, procideret in faciem, atque obnoxius orationi incumberet. At si procella fortior aut nimbus perurgeret vel esset coruscatio, ac tonitrua terras et aera terrerent, tunc veniens ad ecclesiam, sollicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa mente vacaret.

11 Cumque interrogaretur a suis, quare hoc faceret

A *fit Episcopus Merciorum et Lindisfarorum :* *f* *monasterium extruit : residet Lichfeldiæ :* *g* Eccles 3 *imitante morte est solus cum S. Owino,* B *h ex Præfecto aulæ Regiæ, monacho sancto* *i* *cœlesti cantico et visitatio ad cœlum.*

C

D *advocatis monachis pia monita tradit :* *commendat exitum orationibus et bonis operibus :*

E *subsecreto diem obitus prædicit :* *Eucharistia munitus obit :*

F

E timore Dei ejus luxit exitum, *a* *in quacumque tempestate orat sollicitus ;*

A ceret, respondebat : Non legistis, quia intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam : Misit sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura multiplicavit, et conturbavit eos? Movet enim aera Dominus, ventos excitat, jaculatur fulgura, de cœlo intonat, ut terrigenas ad timendum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri judicii revocet, ut superbiam eorum dissipet, et conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quando ipse, cœlis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus cum potestate magna ac majestate ad judicandos vivos ac mortuos. Propter quod, inquit, oportet nos admonitioni ejus cœlesti debito cum timore et amore respondere : ut quoties aere commoto, manum quasi ad feriendum minitans erexerit, nec adhuc tamen percutit, mox ejus imploremus misericordiam, et discussis penetralibus cordis nostri, atque expurgatis vitiorum ruderibus, solliciti, ne unquam percuti mereamur, agamus.

Psal. 17

et causas timoris explicat :

et agenda præscribit :

12 Convenit autem revelationi et relationi prædicti Fratris de obitu hujus Antistitis, etiam sermo reverendissimi Patris *b* Egberti, de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adolescente, et ipse adolescens in Hibernia monachicam in orationibus et continentia ac meditatione divinarum Scripturarum vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum in patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vitæ permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore gratia visitationis de Britannia vir sanctissimus et continentissimus, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Lindissi, et, ut Sanctos decebat, de vita Patrum priorum sermonem facerent, atque hanc cæmulari gauderent, intervenit mentio reverendissimi Antistitis Ceadda, dixitque Egbert : Scio hominem in hac insula adhuc carne mortalem, qui cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceaddi fratris ipsius, cum agmine Angelorum descendere de cœlo, et assumpta secum anima ejus, ad cœlestia regna redire. Quod utrum de se, an de alio aliquo diceret, nobis remanet incertum.

b

B

a S. Ceddo fratre apparente inducitur in cœlum :

C

13 Obiit autem Ceadda sexto die Nonarum Martiarum, et sepultus est quidem primo juxta ecclesiam S. Mariæ : sed postmodum ibidem constructa ecclesia beatissimi Principis Apostolorum Petri in eamdem sunt ejus ossa translata : in quo utroque loco, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitatum miracula operari. Denique nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, devenit ibi vespere, nescientibus sive non curantibus loci custodibus : et ibi tota nocte requiescens, mane sanato sensu egressus, mirantibus et gaudentibus cunctis, quod ibi sanitatem, Domino largiente, consecutus esset, ostendit.

sepelitur, transfertur.

miraculis claret :

14 Est autem locus sepulchri tumba lignea, in modum domunculæ facta, coopertus, habens foramen in pariete, per quod solent hi, qui caussa devotionis illo adveniunt, manum suam immittere ac partem pulveris inde assumere : quam cum in aquas miserint, atque has infirmantibus jumentis sive hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, ad cupitæ sospitatis gaudia redeunt.

etiam per pulveres sepulchri patratis.

D

15 In cujus locum ordinavit Theodorus Winfridum, virum bonum et modestum, qui, sicut prædecessores ejus, provinciis Merciorum et mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum episcopatus officio præsset : in quibus cunctis Wulfhere, qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem Winfridus de Clero ejus, cui ipse successerat, Antistitis, et diaconatus officio sub eo non pauco tempore fungebatur.

E

succedit Winfridus sub eo Diaconus.

a Trumberht *et* Tumberht *alias* — *b Colitur* S. Egbertus, *etiam Martyrologio Romano et aliis inscriptus ad 24 Aprilis. De eo ante egerat Beda lib. 3 cap. 4 et 27, et deinceps lib. 5 cap. 10 et 22 et 23, ubi ait eum obiisse anno 729 ipso die Paschæ, quod festum more Romano præverterat in insula Hy et aliis locis celebrari.*

DE S. WILLEICO PRESBYTERO
DISCIPULO S. SVIBERTI EP. CÆSARIS-WERDÆ AD RHENUM.

§ 1. *Willeici patria, institutum.*

CIRCA AN. DCCXXVI 11 MARTII

Locus unde oriundus et cognomen a S. Suiberto fundatum

Oppidum est in ditione Archiepiscopi Coloniensis ad Germanicam Rheni ripam, ejusdem brachio flumini ab Orientali latere præfluctum, quod nunc Cæsaris insula, vulgo Keyserswerd dicitur, olim Insula S. Sviberti, apud Bedam ipsius Suiberti supparem, lib. 5 historiæ Ecclesiæ gentis Anglor. cap. 12. In littore : quo de loco actum prolixe Kalendis Martii ad Vitam ejusdem S. Suiberti, cui cum Pippinus potentissimus Francorum Dux donavit, ibique ipse monasterium adjecerit, et in hac post multos in Christi proseminanda religione exanthlatos labores, fato pie perfunctus est, multisque diuturnis honoratus miraculis.

2 Ejus disciplina ad sanctimoniæ absolutionem conformatus traditu Willeicus Presbyter, qui ei in illius monasterii præfectura successit, celebrique VI Nonas Martii, altero post Magistrum die. Ad cujus diem in plurimis Martyrologiis, ante duo circiter secula, paullo prius coacta, consecrata ejus memoria est. Horum nomulla Usuardi præfidata nomine sunt, atque paucula hæc de eo prædicant : Apud Werdam natalis S. Willeici Confessoris, Presbyteri S. Suiberti. Consimilia leguntur in Martyrologio Coloniæ anno DCCCXC excuso, et Hermanni Greven Carthusiani exemplario ad Usuardum edito XXV post annis, ubi et Joannis Molani; ac Germanico Petri Canisii MS. Horarium ab Cameronico regulari anonymo concinnatum, ista adsunt : de eo-

recte S. Willeicus ejus discipulus.

inscriptus Martyrologiis ad 2 Mart.

dem Regularium. *Id quatenus probabile sit disquisitum est ad Vitam S. Suiberti. Floravit consentit Constantinus Ghinius in Natalib. SS. Canonicorum. At Benedictum eum suo ordini vendicant. Ita Trithemius de viris illustrib. Ord. S. Benedicti lib. 3 cap. 167. qui Willicum appellat uti et Franciscus Haræus. Eum quoque inter Benedictinos numerant Arnoldus Wion lib. 3 Ligni vitæ, Hugo Menardus, Benedictus Dorganius, Gabriel Buccelinus, MS. Kalendarium Sanctorum ejusdem ordinis. Retulimus antea, ut S. Hildebrordus vitæ monasticæ ad labores Apostolicos exultus, Trajecti Clericos instituerit, qui canonicæ normæ etiam agerent, Ecternaci monachos; ita S. Ludgerum, in illo Trajectensi Clericorum monasterio doctrina et pietate imbutum, hæc non in Cæsariensium asceterium conversis monasticis exercitationibus condoctefactum, nullo tamen ad eam servitutem Regulæ voto obligatum; Mungermesfordæ in pago Sudergoe, Domino hortatum construxisse monasterium, sub regula Canonica Christo famulantium; Werdinæ vero in pago Riuuariorum condendum fundasse primo hoc unum; ubinam in opere S. Willehrordi secutum ex ingenio, an alterius S. Suiberti, quæ in Anglia et Hibernia monachos fuisse valuimus; an Werdæ tamen monachos, an canonice viventes Clericos collegerit, in ambiguo sit. Atque inde statuendum, monachus an Canonicus fuerit S. Willeicus.*

Canonicus an monachus ?

3 *Quæ et illud potest, qua hic gente oriundus fuerit. Joannes Hadsonius in Martyrol. Anglicano, ex Anglia cum Suiberto venisse affirmat, quod alios quoque navimus*

ex Anglia.

A *mus opinari : sed cum vigenti ac duobus annis, quibus in colenda Christi vinea desudavit Svibertus, haud paucos neophytos ad eximiam virtutem erudierit, fortassis ex iis aliquos insigni præditos indole permovit, ut ipsum pressius imitarentur, ac Dei amplificandæ gloriæ sese penitus addicerent. Nam hoc unice spectare solitos homines apostolicos in confesso est, ut non solum fidem persuadere, quibuscum agerent hominibus conarentur, sed et si quos ei quod diximus muneri idoneos reperissent, ad id subeundum eos sollicite informarent. Ita S. Gregorium sibi S. Bonifacius comitem junxit, ita Gregorius Marchelmum, ut S. Ludgerus in Gregorii Vita testatur, ubi eumdem Bonifacium, sive Winfridum, scribit per* XIII *annos tribus in Fresonia locis, antequam Gregorium discipulum comitemque adsciscret, habitasse : quorum* secundus, *inquit,* vocatur Attingohem, juxta amnem Fechta, ubi habitavit annis tribus : quo in loco primum cœpit habere discipulum nomine Gembertum. *Neque enim verisimile est, non plures ab eo fidei doctrina imbutos; sed primum Gembertum innuit sanctioris propositi adjutorem factum. Quod autem scripserat Wilsonus in prima Martyrologii sui editione anno* CIↃIↃCXVIII; *id prætermisit in secunda, quam anno* CIↃIↃCXL *concinnavit. At recenset eum in*

B *Tropæis Congregationis Anglicanæ S. Benedicti, Remis anno* CIↃIↃCXXV *publicatis, Edouardus Mathew, contexto ex Marcellini supposititiis narrationibus elogio; et qui Flores celebrium Sanctorum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Anglice composuit ediditque Duaci anno* CIↃIↃCXXXII *Hieronymus Porterus Presbyter et monachus Benedictinus.*

an aliunde conversus?

Anglum quidam Angli faciunt;

alii id dissimulant.

4 *Splendide quoque ante illos S. Willeici prædicavit laudes Joannes Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, et in Fastis Belgicis Aubertus Miræus : qui tamen patriæ illius non meminerunt, uti neque Andreas Saussaius, qui de eo in Martyrologio Gallicano ista scribit :* Ultrajecti depositio S. Willeici Presbyteri, Beatique Svitberti, Frisonum et Batavorum Apostoli, præcipui symmystæ et cooperatoris Qui instituto illic recens Canonicorum collegio cooptatus, sanctitatis et doctrinæ suæ splendore, cœtum hunc sacerdotalem admodum illustravit : civibus in Christi lege neophytis eximia pietatis documenta et exempla præstitit. Deinde Verdense monasterium, quod ipse S. Svidbertus, sumptibus Pippini Principis, extruxerat, religiosissime rexit : ubi usque ad finem vitæ in summa sanctitate perseverans, ex hac labili luce ad verum et æternum lumen, magno cum meritorum

C cumulo profectus est. *Quod Ultrajecto tribuit S. Willeici depositionem id eo facit, quod illic primo Canonicum fuisse, ut a Pseudomarcellino traditum, existimavit : alioquin Werdæ, ut mox dicemus, ejus asservantur Reliquiæ, ibique decessisse videtur.*

5 *Trajecti an habitarit, ambigi potest : nam sive Anglus fuerit, et cum S. Sviberto jam in Episcopatum consecrato eo mare venerit, sive illi sese adjunxerit, Francorum, Belgarumve, aut aliorum etiam neophytorum ortus sanguine; non satis liquet Trajecti fuisse constitutum illud litterarum et sanctitatis quondam atque Clericorum collegium, præsquam ad Boructuarios abiret S. Svibertus, quem Beda scribat, accepto Episcopatu de Britannia regressum, anno* DCXCIII, *non multo post ad gentem Boructuariorum secessisse . . . sed* expugnatis non longo post tempore Boructuariis a gente antiquorum Saxonum, dispersos quolibet hos qui verbum receperant; ipsumque Antistitem cum quibusdam (*an etiam Boructuariorum, qui Francis Ripuariis propinqui erant?*) Trippinum petisse, *locum in vasta Rheni impetrasse, in eaque monasterium construxisse atque ibique vita reliquum exegisse. Michael Alfordus in Annalib. Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ ejus meminit ac discipulum S. Sviberti fuisse ait, non tamen diserte Anglum appellat, sed in Indice SS. Angliæ ita*

an Ultrajecti institutus?

de eo scribit : Willeicus Abbas, fuit Sviberti discipulus, et in Evangelica prædicatione cooperator : defuncto Sviberto, Werdensi monasterio laudabiliter præfuit : moritur Sanctus : in Fastis Belgicis legitur ad 2 Martii, et aliquando etiam in nostris eodem die : nunc, nescio cur, excidit. *De eo agit idem variis locis tomi secundi.*

D EX VARIIS

6 *Refert eum Joannes Colganus in Vitis SS. Hiberniæ ad eumdem secundum Martii diem, atque in Hibernia educatum, et in hanc messem cum SS. Willebrordo, ac Sviberto, et* IX *aliis missum a S. Eberto : licet Anglo-Saxonem non inficietur. Illius meminit quoque Willebrordus Boschartius, de primis Frisiæ Apostolis dissertat.* 115, *ubi post alia plura ita scribit :* Unde aut quo tempore Trajectum advenerit, quot annis in ea diœcesi prædicaverit, est plane tenebris sepultum. *In Martyrologio Usuardi interpolato, quod ad Kalendas Martii citavimus ab annis* CCXL *manu Wydonis Crentzelin exaratum, hæc de eo leguntur :* Apud Werdam oppidum S. Willerrici, Presbyteri et Confessoris, Cappellani S. Svitberti. *Alibi vocatur* Willielmus *appellatus. Equidem certe Episcopum lib.* 3 *Catalogi cap.* 170 *ita scribit :* Guilielmus Anglicus Sacerdos, vir caritativus, sanctitate vitæ pollens, et officii sui prosecutor strenuus, tempore Henrici III Imp. plenus sanctitate migravit ad Christum VI Nonas Martii. Ad cujus sepulchrum tempore mortis ejus cæci illuminati sunt, claudi erecti, et alii plures a diversis infirmitatibus liberati : unde et corpus ejus a multis peregrinantibus visitatur, pergentibus ad ipsum devotionis caussa. *Ita ille, et Vincentium citat, in quo nondum illum reperimus* Guilielmum, *sive* Willielmum, *nec in ullo scriptore Anglicano, præterquam Richardo Wilfordo in Martyrologio Anglicano, qui S. Willeicum, uti et Equilinus, omittit. Utrumque memorant,* Willejcum *et* Willielmum, *Hermannus Greven, Canisius, Ghinius : et duo quidem posteriores ab Equilino hausisse se ostendunt. Qui eumdem esse Willeicum et Willielmum existimant; non aiunt tamen sub Henrico Imperatore obiisse, uedum ut Ghinius habet,* anno 630.

an e primis S. Willebrordi socius?

Willeicus alibi vocatur.

E

7 *Ad Nonas Martii, in Martyrol. Coloniæ excuso anno* MXCI, *atque in Hermanno Greven, an.* MDXV *ibidem edito ad Usuardum Auctario, refertur iterum S. Willeicus his verbis :* In territorio Montensi, oppido imperiali quod Werda dicitur, super littus Rheni natale S. Willeici Confessoris, Presbyteri S. Switberti Episcopi. *Ast ab aliquot annis ad* VI *Nonas* Willericus *appellatus est.*

7 Martii relatus.

F

§ II. *S. Willeici benefacta. Reliquiæ.*

Non vacat singulatim conquirere, inque lucem ponere, *quæ ab S. Willeico pie et sancte gesta, quando nullus ea ætate persecutus est scriptor certus ac plane dignus fide. Nam qui se S. Marcellinum, seu verius S. Marchelmum, mentitus, dum sanctissimi Episcopi Sviberti historiam contexere se profitetur, plurima opposuit, quæ clarissimorum auctorum testimoniis refelluntur, sic ut ea etiam quæ non ita perspicue falsa esse constet, vel ideo tamen suspecta fraudis sint quo nulla soluti testis auctoritate fulta, probabilitatis habeant nihil. Quis igitur quæ de S. Willeico aliisque ejusdem Sviberti comitibus perhibet, solido esse ac certo credet? Amplectimur reverenter, ut majorum traditione acceptum, non tamen satis illius assertione firmatum, quod apud eumdem cap.* 15 *legitur, cum aliis aliquot gloriosis Presbyteri et prædicatoribus, Sviberto duce,* fideliter in vinea Domini laborasse, *ac multos mortales* ab idolorum vesania ad Christi perduxisse fidem. *Sed quod ibi refert, in Westphalia et inferiori Saxonia esse facta, experius in Sviberto ostensum est, neque* Westphaliæ *neque* inferioris Saxoniæ *usitata tunc fuisse nomina*

merita quæ ab excribit Pseudomarcellinus.

EX VARIIS

A *nomine, neque* Minimigardum *dictum locum, in quo nunc Westphaliæ civitas Monasterium, sed* Miminigardum, Mimigrodum, Mimigernelorde. *Illic si cæcum S. Sviberlus misso ad eum baculo, ac dein signo Crucis muntum, illuminavit, quod cap.* 17 *Marcellinus ille narrat; nihil est caussæ cur negemus quod factum affirmat, baculum potuisse a S. Willeico ad eum offerri. Pari ratione censeri credibile posset, quod cap.* 24 *tradit odfuisse S. Sviberto* devotum Willeicum suum Capellanum, *quando Hungerum, Petrum dictum, carruca onusta lapidibus oppressum, revocavit ad vitam.*

9 *At neutiquam probari potest, quod cap* 25 *narrat, anno* DCCXIV, *misso a Plectrude Joppilium ad Pippinum ægrotantem Sviberto, retentum Coloniæ apud eum* pium Willeicum Presbyterum, caussa devotionis et consolationis; *quia erat* fdx Willeicus Evangelicus Sacerdos. *Nam quomodo potest Plectrudis Coloniæ apud se detinuisse Willeicum, quæ ipsa eo tempore mulo aderat, ut supra declaratum, et cum eo, proque eo, piarum donationum tabulas signabat? quomodo tunc Sviberlum misisset, qui anno præcedenti e vita excesserat? Omitto alia fusc in Sviberto pertractata.*

quædam falsa;

10 *Quæ cap.* 26 *congerit sancti ejusdem Presbyteri* Willeici *encomia, quin sunt et majorum traditioni consentanea, et communia plerisque viris apostolicis, lu-*
B *bentes approbamus. Quod tamen dicatur* primus Canonicus Conventus novellæ Trajectensis *Ecclesiæ fuisse, superiori* § *dixinus non omnino firmum ac ratum videri; ne quidem si non primus, sed primo dicatur illic Canonicus fuisse : Reliqua sunt hæc :* S. Willeicus Presbyter..... vas virtutum, pura intentione, spe supernæ retributionis derelinquens mundum, Christo sincero corde servire studuit. Ipse enim ab adolescentia sua cum S. Sviberto in Oratoriobus et continentia ac meditationibus divinarum Scripturarum, vitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil hujus mundi quærere, nihil amare curabat. In divinis Scripturis sufficienter a S. Sviberto instructus, Latina lingua et Germana eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus et mansuetissimus, nec et avaritiæ victor, superbiæ et vanæ gloriæ contemptor, pauperum et infirmorum consolator. Ipse erga inopum provisionem non solum pietate mentis, sed etiam studii labore sollicitus fuit. Multos etiam gentiles in diversis provinciis, sua sabulberrima prædicatione, a veneno idolatriæ ad dulcorem fidei Christi perduxit.

probabilia quæ de ejus egregiis virtutibus,

11 In monasterio vero Werdensi factus Præpositus, sub S. Sviberto, abstinentiæ et continentiæ ceterarumque virtutum omnibus fratribus exemplum
C dabat. Plures etiam auctoritate magisterii et exemplo exactionis regularem instituebat ad vitam. Nec solum ipsi monasterio regularis vitæ monita simul et exempla præbebat, sed et vallem circumpositum longe lateque a stulta idolatriæ vitæ consuetudine, ad Christi et cœlestium gaudiorum curabat convertere amorem. *Subvenit deinde narrationem sanati precatione et trophæi benedictione Gotebaldi inter Colonienses primarii, roganti ut eum restaret Plectrudis. Hoc vero nobis non admodum credibile videtur, nisi probetur, id post Pippini Ducis obitum contigisse, quando se Coloniam Plectrudis recepit. Asserit demum idem auctor S. Willeicum decem annis post decessum S. Sviberti, monasterio Werdensi præfuisse, mortuumque tandem esse anno* DCCXXVII, *quod non congruit cum annalibus Francorum a coætaneo conscriptis, in quibus asseritur S. Sviberlus anno* DCCXIII *obiisse, ut ad ejus Vitam retulimus : unde consequens foret, S. Willeicum anno* DCCXXIII *mortuum esse. Hoc probabiliter asserere licet, illum eo tempore decessisse, quo regnum Francorum Regesque ipsos Carolus Martellus gubernabat.*

et zelo animarum in regimine :

D

12 *Quæ porro illi veneratio jam olim impensa sit, colligere ex sepulchri honorificentia licet. Hanc exposuit epistola quadam Joannes Gelenius Vicarius Generalis archidiœcesis Coloniensis, quam epistolam audisse videor typis esse vulgatam, licet non viderim; sed hæc mihi ex illa ab amico communicata sunt. Cum ergo Ferdinandus Bavarc Archiepiscopi Coloniensis mandato tumbam argenteam S. Sviberti anno* MDCXXVI *inspexisset, reperit in eadem S. Willeici ossa. Sic enim ait :* Interior hæc tumba erat divisa in medio, et in una parte continebat corpus S. Sviberti. Erat autem adjecta lamina plumbea, in qua notabatur, Anno MCCLXIV sub Urbano IV, Sancti Lipsana isti cistæ inclusa fuisse. Ab altera parte continebatur S. Willeicus, socius S. Sviberti et primus Præpositus Insulanus. Caput non inveni : id enim ab anno MCCLXIV credo translatum Dusseldorpium : ibi enim habetur. Sindon autem alteri rubeæ similis reperiebatur. Ossa S. Willeici erant itidem versicolori sindoni involuta, et apposita lamina plumbea eumdem annum, qui in altera lamina erat, indicabat. Supra cistam, ex ea parte, qua erat corpus S. Sviberti, scriptum erat uncialibus litteris SVIBERTVS, ex altera WILLEICVS. *Hæc Joannes Gelenius.*

reliquiæ ejus anno 1626 *inspectæ.*

ante annos 400 *ibidem argenteæ vidutæ, atque S. Sviberti Ep.*

13 *At diu post annum illic indicatum translatæ sunt Reliquiæ aliquæ S. Willeici Dusseldorpium. Extat enim diploma Friderici Sarwerdani tertii eo nomine Archiepiscopi Coloniensis, qui anno* MCCCLXX *electus traditur, atque archidiœcesim annis* XLIII *administrasse. Illud diploma ita habet :* Fridericus D. G. Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, S. R. I. per Italiam Archicancellarius, Sedis Apostolicæ Legatus, dilecto nobis in Christo Decano et Capitulo Ecclesiæ Werdensis, nostræ Diœcesis, Devotis nostris, salutem in Domino. Ut capsam Reliquiarum vestræ Ecclesiæ, in qua de SS. Sviberti et Vallaci Martyrum ossibus membra inclusa dicuntur, per Presbyteros idoneos, adhibitis solemnitatibus debitis, aperire, ac corpus B. Wallaci, si ibi est, Illustris Wilhelmi Ducis, consanguinei et fidelis nostri carissimi instantia, ad Ecclesiam Coloniensis diœcesis Dusseldorp, propter majores laudis et honoris reverentias in præfata ecclesia sibi exhibendas, in magna decenti cum ferre et eidem ministrare licite valeatis; dum tamen liber vestrorum Decani et Capituli prædictorum consensus ad id accesserit; nostram auctoritatem, in quantum de jure possimus, præsentibus impartimur. Datum Erystrem, Anno Domini MCCCLXX die X mensis Julii. *Hæc ibi. Non tamen Martyres fuerunt, quamvis multa sunt in Evangelii semente spargenda perpessi : quo an respexerit, qui Archiepiscopo ab epistolis erat, an incuria aberraverit, non quæro.*

E

aliquæ anno 403 *datæ Ecclesiæ Dusseldorpiensi.*

consensus Archiep. Coloniens.

F

14 *Fefellit suo quoque Joannem Gelenium conjectura, credentem caput S. Willeici anno* MCCLXIV *Dusseldorpium translatum. Nam si illic ex eo tempore fuisset, qui convenisset ut* CXL. *post annis Wilhelmus Montensium Dux sua Dusseldorpiensi Ecclesiæ aliquas Divi ejusdem reliquias deposceret? Ægidius Gelenius Episcopus Aurelopolitanus, Joannes Germanus in Fastis Colonienses ad diem* 11 *Martii, hoc generatim indicant, S. Willeici* reliquias in Insula-Casaris et Dusseldorpii potissimum recondilas esse : notabiles etiam partes Coloniæ in sacello S. Margaritæ. *Antea vero syntagmate* 130 *in quo de illo sacello sive ecclesia agit,* § 2 *hieroth.* 3 *ait* in brachio dextro, auro illito, notabile os S. Willeici Presbyteri socii S. Sviberti *asservari.*

quando mortuus?

aliquæ reliquiæ S. Margaritæ Coloniæ

DE

DE S. LUCA CASALIO
ABBATE AGYRÆO IN SICILIA,
Commentarius prævius.

11 MART.

Lucam Casalium cultu Ecclesiastico venerantur cives Nicosiæ et Agyræi in Sicilia : illi quia eum in sua civitate natum arbitrantur; hi quia monasterii S. Philippi Abbatem habuerunt, miraculis clarum cœlo transcripserunt, et sacrum corpus hactenus adservarunt. Est Nicosia *sive* Nicosinum, *oppidum populosum et ingens in mediterranea ditione Vallis Nemorensis, seu Demonæ, quod* Lombardi et Galli, *teste Fazello de rebus Siculis lib.* 10 *prioris decadis*, cum Comite Rogerio in Siciliam advecti, promiscue inhabitarunt, ejusque incolæ etiamnum utriusque nationis sermone, etsi corrupte, utuntur. *Non procul a Nicosia antiquissimæ urbis vestigia esse, vicinos populos attestari, asserit Octavius Cajetanus ad Vitam hujus sancti, et credi ex antiquæ istius urbis lapidibus Nicosiam esse ædificatam, illamque fuisse Herbitam, a Cicerone, Plinio, Diodoro Siculo, Ptolemæo aliisque auctoribus memoratam, quam patriam fuisse S. Lucæ affirmant ad hujus imaginem appositi antiqui versus, qui ne quidem integri legi possunt* :

Civibus exultant urbes, magis Herbita Sancto
Luca Casali patria clara suo.
Fratribus elusus..... prædicat orbus
Facto fine, Amen, res nova, saxa tonant.

Idem Cajetanus quia infra in Actis dicitur Nicosiæ natus, *in Martyrologio Siculo ad hunc diem ista tradit* : In Nicosia S. Lucæ Abbatis, cognomento Casalis, Ordinis S. Benedicti, *et cui addit ex Sedis Apostolicæ concessu. Cajetani Martyrologium describit Menardus in suo Martyrologio Benedictino. Rocchus Pirrus lib.* 3 *Siciliæ sacræ nobilitia prima etiam indicat* celebriorem esse *ejus* diem festum II Martii apud suos Nicosienses Pontificio permissu. *Acta infra danda addunt* ecclesiam a Nicosiensibus Divo Lucæ civi suo constitutam, quo loco inclamantibus saxis concionem habuerat.

2 *Alia in eodem tractu Siciliæ haud adeo procul ab Herbita antiqua et Nicosia hodierna dissita urbs Agyrium in sublimi admodum atque acuto colle vallis Noetinæ : cujus Cicero, Ptolemæus, aliique antiqui meminerunt. Stephano de Urbibus scribatur Ἀγύριον : unde vulgare nunc vocabulum* Agirone *derivatum tradunt* : Argyrum *infra in Actis dicitur* S. Lucas perductus, ad monasterium S. Philippi. Est, *inquit Fazellus libro* 10 *jam citato* Agyræ templum Divi Philippi, miraculorum frequentia celeberrimum, et confluxu hominum adeo notum, ut vel ipsi urbi ex eo Divi Philippi nomen vulgo moleverit. *Fuit* S. Philippus, *ut tabulæ Martyrologii Romani attestantur ad* XII *Maii*, a Romano Pontifice ad eam insulam missus, et magnam illius partem ad Christum convertit. *Reliqua de tempore missionis S. Philippi ad ejus Acta discutienda erunt.* Corpus S. Lucæ in eadem cum S. Philippo Presbytero arca servari *infra in Actis legimus. At Cajetanus, Pirrus, aliique alterum Philippum Diaconum Panormi natum prioris discipulum referunt, cui forsan S. Lucæ anjunctum fuit corpus. Certe si Pirro credendum*, in cella superiore inventa fuerunt corpora BB. Philippi junioris Diaconi, Eusebii monachi atque Lucæ Abbatis : quæ a XXV Julii anni MDXCVI nobiliori in loco venerationi expositi cœperunt : *Quo eodem anno* XXI Januarii in cella inferiore inopinate inventum est sacrum corpus S. Philippi et anno XVII hujus sæculi die XV Julii argenteæ arcæ solemni ritu inclusum. *Hæc Pirrus, qui dein compendium Vitæ S. Lucæ proponens, ea narrat, quæ ad* S. Leonem Lucam, *cujus Acta Kalendis Martii dedimus, fere omnia spectant : ut sunt* Leo et Theotistis *parentes, annus professionis monasticæ octogesimus, ætatis centesimus, successor* Abbas Theodorus *constitutus, eique datus in adjutorium* Euthymius.

3 Vitam S. Lucæ *scripsisse* monachus, vir nominis sui, Bonus *sed illam non arripuimus hactenus reperiam. Cajetanus quod damus Vitæ compendium, edidit* ex libris Nicosiensibus manu exaratis, sed barbara, *inquit*, dictione scriptum, eam ob causam paullulum a se concinnatum. *Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino aliud Vitæ compendium proponit, cui inserunt elogium* S. Leonis Lucæ *Abbatis Mulensis, et dies eidem, quod Kalendis Martii ex Lectionibus e Græco transiatis eadimus ex Ferrario, arbitratus unum eumdemque virum fuisse, et hanc S. Lucam Abbatem Agyrii in monasterio S. Philippi mortuum, et illum* S. Leonem Lucam *in Calabria exteriore vita functum : cujus corpus in civitatem Mont-Leonem postmodum translatum, hactenus adservatur : nisi Agyrii in suo monasterio venerationi exposita sunt sacra ossa hujus sancti Abbatis Lucæ. De ista incipit Bucelinus* : In Nicosia S. Lucæ Abbatis, *scilicet de quo hic agimus* Leo qui et Lucas *(nempe in Calabria Abbas)* cognomento Casalus, *prior in Sicilia Abbas.* Carlione in Sicilia Christianis et honestis parentibus natus *etc. quæ cum* XXVI *lineis huc non spectant, ex vita S. Leonis Lucæ Vita descripta, aut certe pie deducta, ut sunt ista verba* : Fuit magno omnibus ad se concurrentibus solatio, nemineque a se tristem dimisit. *Narratis dein miraculis S. Leonis Lucæ, ad hunc sanctum Abbatem redit ab istis verbis* : Pervenit ad decrepitam ætatem, cæcus denique ex suffusione oculorum effectus, *ex usque ad ista verba* : Pater sancte, ora pro nobis, *quæ mox dantur in Vita S. Lucæ Abbatis in Sicilia. Ab sequentia* : Cum annum ætatis ageret centesimum *usque ad ista verba* : odoris fragrantia cellam replente, *hinc ad S. Leonem Lucam in Calabriam emendanda sunt. Dein hæc legantur* : Relatus est a Papa in Sanctorum numerum, cujus honori Nicosienses in loco Amen Ecclesiam condiderunt : *quæ ex supra dictis huc pertinere est certum : ast ad S. Leonem Lucam sequentia spectant.* Ejusque memoria in urbe Montis-Leonis, et universa Miletensi diœcesi, sed et Corilionæ inprimis celeberrima habetur. *Ea quanta rerum confusio, pro qua confirmanda ista se habere subjicit Bucelinus*, ex nonnullis Siculis Marchesii, Const. Capet. Octavii Capet. Philip. Ferrar. Hugone Menardo et Annal. Benedict. Mag. *et hos quidem Bucelini Annales omittimus, ne tædio lector obruatur. Verba Menardi et Ferrarii in Catalogo generali utrumque distinguentium et præcedenti et hoc die dedimus, uti jam vitas Lectionis e Græco versas, et ab eodem Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ editas, sed quæ sunt de solo S. Leone-Luca. Octavius Cajetanus præter Ideum ex sanctis Siculis a se vulgatam, paravit duos tomos nuper a Petro Salerno editos; quos frater Octavii Constantinus Cajetanus diu apud se detinuerat. Constantini Abbatis subditus et in studiis socius fuit Marchesius, et scriptorum illius multorum hæres, quæ post hujus mortem obtinuit Bucelinus, in forsan inter illa Vitam S. Lucæ ex libris Octavii descriptam, quod hic credatur Ordinis S. Benedicti fuisse, et S. Leo Lucas ad monachos S. Basilii pertinere.*

4 Quo ævo, quove Principe claruerit S. Lucas, *docet Octavius.*

11 MART.

S. Lucas ortus Nicosiæ.

sive Herbitæ :

B

2 Varii colitur.

colitur illi crocia.

Agyrii Abbas monasterii S. Philippi :

C

In eo corpus anno 1596 inventum

Vita scripta :

ea mire a Bucelino confusa cum Actis S. Leonis Lucæ :

E

F

A *Octavius Cajetanus*, neque ex Vitæ scriptore erui, neque alia via exploratum haberi a se potuisse. *Quidsi in civitate Herbita necdum destructa ante incursionem Saracenorum vixerit? tum commodius eum S. Eusebio monacho noctus sepulturam eamdem esset, eisdem fere temporibus regulatem S. Basilii disciplinam professus, ut de Eusebio supra citatus Pirrus monet. Quia vero acta* in oppido Nicosia ortum *tradunt;* et S. Lucam *in senectute* Nicosiam perductum, ut propinquos et affines suos consolaretur, *arbitratur Octavius Cajetanus eum* post conditam Rogerio Comite Nicosiam vixisse, *si tamen tunc condita sit, cum Faxellus solum dicat*, Lombardos et Gallos cum Comite Rogerio in Siciliam advectos promiscue inhabitasse. *Quidni Chronicon Benedictinum MS. circa annum* MCCCCLXXXIII *exaratum apud eumdem Octavium tomo* 2 *pag.* 32 *censendum de hoc Sancto agere, his verbis?* S. Lucas Abbas monasterii S. Philippi de Agyrio, positi in Sicilia, admirandæ sanctitatis vir Kalend. Martii secundum Usuardum *(aut certe Usuardi Martyrologium eadem auctum exodos petiit: forsan* postridie Kalend. Martii *scriptum. Hunc sanctum Abbatem Lucam refert idem Octavius in Indice Chronico ad annum* MCC. *Hæc de tempore, unde æque dubium manet, cui sit ordini adscribendus. Rocchus Pirrus Abbas Netinus loco supra citato de Agyrio ista scribit.* Templum illud in forma Crucis exædificatum a Belisario, ac D. Philippo dicatum, jam collapsum restauratur novis additivis, ac monasterio monachorum Basiliensium augetur: *Contra Octavius a temporibus Comitis Rogerii arbitratur monasterium illud inhabitatum a monachis Benedictinis: quibus, si majorem hinc historiæ lucem affundant, gratias habebunt posteri.*

tempus, quo vixerit incertum,

ubi cujus Ordinis fuerit.

B

VITA

Ex MSS. erula ab Octavio Cajetano et stylo cultiore edita.

S. Lucas Casalibus Siculæ natus:

Lucas cognomento Casalius in oppido Nicosiæ ortus est. A prima ætate, litteris operam dedit, institutus apud venerabilem virum monasterio S. Philippi Agyrensium præfectum; qui tunc temporis in Nicosiensi suburbio, cui S. Michaëli nomen, morabatur. Decimum annum agens ab eodem magistro ad monasterium S. Philippi Agyrium perductus est: ubi Deo se mancipare percupiens, monasticum habitum sumpsit.

Agyrii monachus

C *Sacerdos virtutibus, et miraculis splendescit:*

2 Adolescens non nisi virtutibus summus promeritus omnium voluntatem, Deoque ac monachis placens, inter Presbyteros adscriptus est. In Sacerdote ii mores et animi pietate exsplenduerunt, ut ad eum prorsus universi, atque ad Patrem accurrerent: quos non sermonibus modo erudiat, sed signis operibusque tulatus dimisit: nec quemquam ab se tristem abire D passus est.

3 Ex eo factum, ut non alius adeo volentibus omnibus maximeque procurantibus, transierit ad monasterii præfecturam: sed enim defuncto Abbate, monachorum suffragiis studiisque flagrantibus, qui succederet in locum ejus, Lucas delectus est. Ipse unus pro sua modestia reluctari, et reclamare, dignum eo honore non esse se. Igitur demandatam dignitatem eo pertinaciter abnuente, cœtus ille monachorum rem ad summum Pontificem detulit: cujus voluntati Lucas obtemperans, monasterii Præfecturam vel invitus suscepit: eam dum administrat magna cum laude, ex suffusione luminibus orbatus est, ut sancti Abbatis virtutes malo curiositatis a Deo probarentur.

monasterii præfecturam invitus suscipit:

fit cæcus:

4 Die quodam redibat e Nicosia Lucas, quo perductus fuerat, ut propinquos et affines suos consolaretur. Forte in via monachos itineris comites cupido incessit deridendi senis. Egressi oppido, propter fontem consistunt: verba per deridiculum cæco dant, persuadentque multitudidem oppidanorum sequi, pertractam desiderio audiendi Abbatem concionantem: proin ascenderet proximum tumulum, et avidos verbi vitæ populos pasceret. Facile risuit puto vir sanctus Deum illusum se præderens eo illuso, qui Vicarium munus gereret, uno eodemque facinore monachorum licentiam coarguit, et servi sui Lucæ sanctitatem demonstravit.

Nicosiam abit:

a monachis deceptus,

E *concionatur nemine præsente,*

5 Is enim ad circumstantem populum, ut sibi persuasum fuerat, conversatus, postquam finem loquendi fecit, orationem sueta formula concludens, Per omnia secula seculorum, saxa circum omnia respondere, Amen, Amen. Voce adeo terribili exterriti monachi conciderunt: mox flexis genibus, proclamavere. Pater sancte, precare Deum pro nobis, in quem peccavimus, deridentes te. Orantibus veniam benigne respondit: Condonet vobis, filii, Deus.

Saxis respondentibus Amen.

6 Multis dein discensis iter ingressi, ubi ad monasterium Agyræorum monachi pervenere, ultro miraculum, quod acciderat, vulgavere, Deum senisque sanctimoniam attollentes: quam adeo se ad frugem correxere, ut quoties sermonem cum Abbate instituerent, prodeo quiescerent, Pater sancte, ora pro nobis.

redit Agyrium:

7 Migravit ad Dominum Lucas in senectute bona, VI Nonas Martii, in monasterio S. Philippi Agyræorum. Ubi corpus ejus servatur in eadem cum S. Philippo Presbytero arca. In sanctorum numerum a Summo Pontifice relatus est, efflagitante oppido Agyrio. Scripsit B. Lucæ Vitam monachus, vir nominis sui, Bonus, sed Nicosienses honestare patriam ac civem volentes, ecclesiam, quo loco conciones habuerat, inclamantibus saxis, Divo Lucæ constituerunt, quæ prodigium posteris prædicaret, ad Dei gloriam, qui regnat per secula.

senex moritur.

F

DE B. CAROLO BONO,
COMITE FLANDRIÆ, MARTYRE,
Commentarius prævius.

§ I. *Vita B. Caroli ab auctoribus coævis aliisque scripta. Nomen Martyrologiis inscriptum. Ossa elevata.*

ANNO MCXXVII II MART.

Brugis celeberrima Flandriæ urbe, anno MCXXVII, die II Martii occubuit Martyr B. Carolus Bonus, nobilissimus ditionis provinciæ Marchio, seu Comes, ab aliquot sedituosis hominibus in templo S. Donatiani interemptus, cujus mox virtutem Divina clementia, patratis ad ejus corpus miraculis, eminentiorem orbi ostendit: unde plerique Principes Flandriæ in vindictam sceleratissimæ necis quamprimum advolarunt. Suberant in regimine Ecclesiastico ditionis Flandriæ eo tempore potissimum Episcopus Tornacensi et Tarvanensi. Horum prior, qui simul Episcopus erat Noviomensis, appellabatur Simon filius Hugonis Magni, fratris Philippi I Francorum Regis: cuique Simonis patruelis Ludovicus VI, Grossus dictus, qui tunc Francis imperitabat, eodem avo Henrico I Rege prognatus. Apud Galbertum in Vita B. Caroli, num. 38 dicitur Simon Episcopus uxoris Caroli Boni frater, scilicet Uterinus. Nam mater ejus Adelaida

S. Carolus occisus est tempore Simonis Episcopi Tornacensis,

sive

A *sive Aleidis, mortuo Tarsi in Cilicia* XVIII *Octobris anno* MCII *Hugone Magno privo marito, iterum nupta est Rainaldo Comiti Claro-montano, eique peperit Margaretam, dein a Carolo Bono in uxorem acceptam. Familia regia Caroli Boni infra in Actis explicatur.*

fratris uterini illius.

2 *Alter Episcopus, qui Ecclesiæ Taruanensi præerat, erat B. Joannes, vir eximia et sanctitate et doctrina clarus, anno* MCXXX, *die* XXVII *Januarii mortali hac carne exutus : cujus illustria Acta ab auctore coævo conscripta ad illum diem edidimus. Hujus beati Episcopi mandato, Comitis Caroli genus, vitam, necem et vindictam magno cum judicio scripsit Gualterus ejusdem Ecclesiæ Taruanensis Canonicus, ac dignitate, ut post ipsa Acta in Codicibus antiquis legitur, Archidiaconus, et ipsi B. Carolo ante familiaris. In MS. Chronico universali Theodorici Pauli Gorcomiensis dicitur* Walterus Presbyter Brugensis. *Asserit ipse infra in Vita num.* 29 *se ex mandato Caroli Comitis Ipram evocatum, ipsi tertio Kalendas Martii, id est, triduo ante necem, adfuisse : et num.* 40 *narrat, quæ eodem die colloquens cum Comite, ab ipsò de affectu et desiderio Martyrii acceperat. Quia tamen Brugis non adfuerat, cum sanctus Comes occideretur, num.* 45 Deum testatur se quæ de morte ejus et miraculis retulit, viri religiosi Domini Heliæ Brugensis Decani, Frumoldi Furnensis Præpositi, et aliorum Clericorum et Laicorum, qui se ea vidisse affirmabant, cognovisse testimonio. *Et num.* 56 *asserit se* cognovisse ex relatione Clerici, asciti a Bertulpho Præposito, cum Ipras abiret. *Et num.* 70 *ait* testatos esse sibi scisciranti plerosque, qui adfuerunt, viros veraces et religiosos, quorum unum, Absalonem scilicet S. Amandi Abbatem, pro suæ sanctitatis merito nominari dignum *censuit. Prosecutus est illa, quæ uti in fine ante Epilogum scribit,* infra duos fere post mortem Comitis menses consummata sunt. *Videtur plane Gualterus proximis post obitum mensibus Vitam hanc a se conscriptam in lucem edidisse. Meminit frequenter Guilelmi Iprensis, patre Philippo Comite prognati, filio Roberti Frisi, quem num.* 73 *solum tradit a Ludovico Rege Galliarum et Guilelmo Nordmanno in Comitem Flandriæ assumpto,* commendatum fuisse Castellano Insulæ custodiendum, *quod factum fuit* XXVII *Aprilis; at silentio premit eumdem Guilelmum circa* IX *Septembris Brugas captivum fuisse abductum, ut scribat Galbertus in altera Vita num.* 131. *Damus hanc Vitam ex pervetustis codicibus manuscriptis Brugensis Ecclesiæ Cathedralis S. Donatiani et Abbatiæ Dunensis, et alio MS. nostro, contulimusque cum ea, quam anno* MDCXV *Parisiis ex bibliotheca S. Mariæ Ignacensis edidit, sed tacito nomine, Jacobus Sirmundus : cui interim eam editionem adscribunt Philippus Alegambe in Bibliotheca Societatis Jesu, Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, Antbertus Miræus in Fastis Belgicis, Antonius Sanderus de Sanctis Flandriæ, aliique. Exstat eadem Vita in Hagiologio MS. bibliothecæ Iadoæ Vallis Canonicorum Regularium prope Bruxellas, et in codice MS. Tornacensi monasterii S. Martini.*

ex certâ nostitia.

pauris post necem mensibus.

edita ex MSS.

C

3 *Alterum B. Caroli Vitam conscripsit Galbertus Brugensis, et urbis suæ publicus Notarius, et in plerisque testis oculatus : quem summa diligentia omnia eorum observasse colligimus ex iis, quæ num.* 39 *scribit his verbis.* Inter tot noctium pericula et tot dierum certamina, cum locum scribendi ego Galbertus non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua noctis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem præsentem, et secundum quod videtis et legitis, in arcto positus fidelibus transcripsi : neque quid singuli agerent præ confusione et infinitatione notavi : sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi [illegible] et Laici ad pugnam et opus necessarium congestum est : atque ad hoc quasi me invitum, ut scriptor

edita Vita et scripta a Galberto Notario Brugensi.

vera oculato.

commendarem, coegi. *Magna eo tempore valuisse apud* D *Comites auctoritate similes Notarios, constat ex iis, quæ in hac Vita num.* 31 *et sequentibus narrantur de Fromaldo Notario : quem dein anno* MCXXX *inter illustriores viros subscripsisse Theoderici Alsatii donationi monasterio Querectano factæ indicat diploma a Miræo in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 139 *publicatum. Damus hanc Vitam ex antiquissimo Codice MS. quem aut ipsius Galberti tempore aut non diu post exaratum habemus, contulimusque cum duplici MS. Brugensi. Alium MS. codicem habuit Andreas Chesnæus, ex quo plurima allegat in Historia genealogica familiarum Giznensis, Ardrensis, Gandensis et Calcæacensis, a se anno* MDCXXXI *edita. Habuit dein eumdem codicem Oliverius Uredius ac sæpius in Genealogia Comitum Flandriæ eo usus est, et modo adservatur Ipris apud hujus generum Joannem Baptistam Bonart, urbis illius Syndicum : ex quo curavi loca nonnulla conferri. Est eadem Vita olim Gallice translata, cujus codicem manuscriptum se in sua bibliotheca habere testatur Petrus Scriverius in Principibus Hollandiæ artincisis et commentariis antiquorum auctorum illustratis, et nonnulla pagina* XLII *transcripsit,* ex Galberti Brugensis, *inquit,* oculati testis fide, qui Caroli Boni vitam et cædem peculiari libello fideliter exequitur. *Quod tamen eum arbitretur Gallica lingua scripsisse, minus probamus, cum nitor linguæ,* R *qui in parte ab illo transcripta elucet, non videatur fuisse istius seculi, maxime apud externos Flandros. Dein codices antiquissimi et quam plurimi sunt idiomate Latino, quo cum scripsisse non dubitamus, ut illo tempore Acta publica solebant a Notariis conscribi. Deducitur hæc historia, ut num.* 25 *dicitur,* per distinctiones dierum et gestorum, quæ in ipsis facta sunt diebus, usque ad vindictam subnotatam in fine opusculi. *Ob quæ verba possent videri postea ab auctore adjecta esse, quæ de defectione Flandrorum a Guilelmo Nordmanno Comite, et electione Theoderici Alsatii et varius utrimque bellis gestis usque ad obitum Guilelmi narrantur : quæ nos, cum ad B. Carolum non adeo spectent, mallemus omittere, si typis excusa alibi exstarent. Verum cum aliqua inde excerpta, ab Andrea Chesnæo, et Oliverio Uredio allegentur, et nos etiam infra aliqua proferamus, ut recta familiæ Stratensium notitia habeatur, integram damus, ut plenam lector rei gestæ scientiam hauriat.*

etiam Gallice translata,

usque ad mortem Guilelmi Nordmanni deducta :

4 *Florebat eodem tempore cum Carolo Comite Sugerius, Abbas S. Dionysii prope Parisios creatus anno* MCXXIII, *vita functus anno* MCLI. *Hujus calamo habemus exarata Acta Ludovici Grossi Francorum Regis, quibus interserit Compendium rerum in nece B. Caroli ejusque vindicta gestarum editum eisdem fere verbis in Auctario Aimoini lib.* 5 *cap.* 51 *quod infra aliis jam indicatis Actis majoribus præponimus. Habemus præterea antiquum Rhythmum, quo Lamentatio de morte Caroli Comitis ejusque vindicta continetur : quem in pervetusto codice reperit memoratus de Jacobus Sirmundus, descripsit, ac Parisiis Antuerpiam anno* MDCXXXIV *transmisit. Sunt etiam aliquot epitaphia olim de B. Carolo facta, et a Jacobo Meyero lib.* 4 *Annalium Flandriæ excusa.*

compendium Vitæ ex Sugerio,

F

Rhythmus antiquus in MSS.

Epitaphia.

5 *Vitam et Martyrium S. Canuti Regis Daniæ paucis post mortem ejus annis descripsit Ælnothus monachus Cantuariensis, quam Hafniæ sub initium hujus seculi excusam, iterum accurate correctam notationibus suis illustravit, edidit que etiam Hafniæ anno* MDCXXXI *Joannes Messenius. Hanc S. Canuti Vitam in codice MS. adjuncta fuit* Passio S. Caroli Comitis Flandriæ, ducis Canuti filii, *et bis etiam ille excusa, Auctor illius anonymus est, et forsan Danus, cert. familiarum Gallicarum, Flandricarum et etiam Anglicanarum non satis gnarus. Jos. Scaliger modo nominatus Messenius, vir in antiquitate Græca notissima versatus, quam in hac [illegible] versatus, ita de illo : Dominus aliquis ob-*

Alia Vita eumdem anonymi Hafniæ edita.

A *servavimus. Ceterum illa Acta, ne moles excrescat, omittimus, cum curiosus Lector excusa possit perlegere.*

Compendia in Chronicis MSS. Joannis Iperii :

6 *Vixit ante trecentos annos Joannes Iperius Abbas Bertinianus in urbe Audomaropolitana, qui studio delectatus historico conscripsit Chronicon suo monasterio, quod apud nos manu exaratum habemus. Hic capitulo* 41 *parte* 2 *agit de vita et nece B. Caroli, ac nonnulla suo monasterio præstita beneficia addit ab aliis non indicata :*

et monasterii Brugensis S. Andreæ :

quæ reliquis omissis ad priorem Vitam annotamus, ut etiam quæ narrantur aliter in Chronico MS. monasterii S. Andreæ apud Brugenses. Arnoldus Bostius Carmelita Gandensis, qui a ducentis annis inter Belgas eruditos habebatur, libro de Patronatu beatissimæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ de Monte Carmeli cap. 7 *appellat* Carolum Martyrem, Canuti Danorum Regis Martyrisque filium, scutum justorum, malorum gladium, qui tirocinii sui primitias in Hierosolyma, novi et veteris Testamenti matre nostraque salutis officina tutanda, Jesu Christo consecravit.

Bostii testimonium,

Elogium in Florario Sanctorum.

7 *Auctor MS. Florarii Sanctorum, medium inter alios Sanctos memorat Comitem Carolum cum hoc elogio :* In Flandria apud oppidum Brugas depositio B. Caroli Martyris Flandrorum Comitis, filii B. Kanuti Martyris, inclyti Regis Daniæ, patris pauperum B et Ecclesiarum protectoris devotissimi : qui circa annum salutis millesimum centesimum et vicesimum septimum, anno principatus sui octavo, in ecclesia S. Donatiani coram altari S. Mariæ Psalmum quinquagesimum, tribus prioribus Pœnitentialium dictis, recitans, eleemosynasque pauperibus tribuens, manu servorum suorum propter justitiam occiditur; Christo, quod acceptus ei fuerit, compluribus statim signis innotescente. *Eumdem celebrant Hermannus Greven et Joannes Molanus in suis ad Usuardum additionibus. Galesinius in suo Martyrologio Romano ista habet :* Burgis (*imo* Brugis) S. Caroli Martyris. Hic Canuti Regis Martyris filius, non minori gloria martyrii coronam accepit. *Petrus Canisius Martyrologio lingua Germanica edito inscripsit his verbis :* Item beata memoria sancti Martyris Caroli, Comitis Flandriæ, qui Brugis in æde Cathedrali apud S. Donatianum quiescit. *Saussaius in Martyrologio Gallicano inter alios hujus regionis Sanctos eumdem refert his verbis :* Brugis in Flandria, tum sub metropoli Remensi, S. Caroli, cognomento Boni, provinciæ hujus Comitis et Martyris, filii S. Canuti Daniæ Regis, studiumque Martyris gloriosi. *Attexitur dein compendium vitæ et necis :* et Basilica S. Donatiani *dicitur, quæ est* S. Donatiani Episcopi Remensis : *aliaque infra rejiciemus, adduntur ex citato Mejero et Molano in Indiculo Sanc-* C *torum Belgii, et Natalibus eorumdem Sanctorum. Celebrant eumdem Miræus in fastis Belgicis, Baldanus Willotius in Hagiologio Belgico, Antonius de Balinghem in Fastis Marianis, aliique.*

et variis Martyrologiis.

Ossa e tumulo levata,

8 Sacra ejusdem ossa, *inquit Miræus,* e tumulo levata, in sacrario Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ S. Donatiani religiose adservantur. Fuit vir procera admodum statura, novem scilicet pedes longus : cui longitudini corporis membra et ossa, quæ hodie magna cum admiratione ibidem spectantur, respondebant. *Addit Molanus :* Eodem die in sacrario sermo de ejus meritis habetur, et reliquiæ populo exhibentur. Ex vulnerato cranio sæpius bibunt febricitantes. Ad locum dejectionis supra summum altare erecta est a majoribus crux cum quatuor clavis in memoriam ejus : quomodo passim in viis cruces erigi solent in memoriam cæsorum erectæ. *Hæc Molanus.* Carolus Philippus de Rodoan IV *Episcopus Brugensium,* zelo devotionis et pii affectus, quem habebat ad ossa Illustrissimi quondam Comitis Caroli Boni ante altare sacelli B. Mariæ Virginis in ambitu supra chorum, ubi certa capellania sanctissimæ Trinitatis fundata est, crudeliter interfecti, decrevit cum consensu Dominorum de Capitulo, honeste exornari facere D capsulam dicta ossa continentem rubro holoserico, et transferri ac collocari supra altare prædicti sacelli suis etiam sumptibus occludendi et ornandi. Domini de capitulo habita desuper deliberatione in prædictum capsulæ ornatum et sacelli occlusionem, ejusdemque capsulæ (occlusione sacelli prius facta) translationem condescenderunt die XXIII Februarii anno MDCVI. *At postea dicti* Domini de Capitulo, ad propositionem et instantem requisitionem *ejusdem* Reverendissimi Episcopi, ob varias caussas allegatas animos eorum moventes, ordinarunt I die Martii anno MDCX, quod cras et imposterum in memoriam quondam Flandriæ Comitis Caroli Boni injuste occisi, Missa solennis de sanctissima Trinitate celebretur, prout celebrata fuit. *Sunt hæc allegatis verbis Registro Actorum Capitularium ejusdem Ecclesiæ Brugensis inscripta, quorum extractum etiam a D. Matino Secretario subsignatum nobis procuravit Archidiaconus Brugensis, D. Arnoldus Crabeels Juris utriusque et sacræ Theologiæ Licentiatus. Ne ulla etiam nobis deesset rerum gestarum et scriptarum notitia, ipsi Brugas profecti coram singula observavimus; et sacra ossa B. Caroli in sacrario Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ S. Donatiani venerati sumus.* E

Missa de SS. Trinitate.

exornata et sacello inclusa :

§ II *Fabella de nece B. Caroli in Annalibus vernaculis Flandrorum reperta, et posteriorum scriptorum historiis inserta.*

Contra certitudinem antiquorum scriptorum

Quæ hactenus expendimus circa auctores, qui vitam et necem B. Caroli, et vindictam de sceleratis homicidis sumptam, descripserunt, ejusmodi sunt, ut via ulla possint solutiora de quocumque Sancto sperari. Num litteris tradiderunt ut plurimum ea, quibus interfuerunt ipsi, quæque gesta viderunt, aut certe narrarunt, quæ ab iis acceperant, qui suis ista oculis fuerant contemplati. Dein varii auctores distinctis procul locis sua quique Acta, iguari aliorum scriptionis exararunt, utpote Tuanæ Gualterus Archidiaconus, Brugis Galbertus Notarius, Parisiis Sugerius Abbas S. Dionysii : quibus consentiunt auctores rhythmi antiqui et epitaphiorum, Chronologus monasterii S. Andreæ, Iperius Abbas Bertinianus, et in nece B. Caroli anonymus Danus. Addi potest Joannes Brando Flander Ordinis Cisterciensis, ac sacræ Theologiæ Doctor, in Danensi refugio Brugis anno MCCCCXXVIII vita functus, qui in Chronodromo MS plane consentit. Extat opus illud tribus tomis Lovanii in Collegio Atrebatensi nitidissime in pergameno exaratum. Aliud extat Chronicon MS. in Collegio Lovaniensi Societatis Jesu de Comitibus Flandriæ, F usque ad Ludovicum Malanum sive annum MCCCLXXX, quod convenit. Omitto Robertum Gaguinum, Nicolaum Gilles, aliosque rerum Francicarum antiquiores scriptores, in hac controversia consentientes. Præterea in nostris Annotationibus contulimus particularium personarum actiones cum plerisque historicis coævis, qui res tunc temporis in Belgio, Gallia, Germania, Dania, Anglia, Italia et procul dissita Palæstina gestas, scripto posteris reliquerunt : ad quod plurimum juverant antiqua diplomata Regum, Principum, Episcoporum, et potissimum Comitum Flandriæ progenitorum B. Caroli, ejusve postmodum successorum, ut veritas undequaque appareat stabilita.

Aliæ obtrudantur in Annales spleudis Flandriarum.

10 *Interim hisce omnibus neglectis conflatum est ex* contrariis diversisque atque inter se repugnantibus studiis monstrum, quod quasi divinum oraculum apud quamplurimos, etiam viros non ineruditos, susceptum est, et *Flandriæ Chronicis* inseritur. *Extat simile Chronicon idiomate vulgari Belgico typis Antuerpiensibus anno* MDXXXI *excusum :* cujus priorem partem ad annum usque MCDLXXXVIII deductam reperimus Brugis manu exaratam in codice sub finem aliquot foliis mutilo. Quæ vero

in

A *in hisce Chronicis de nece B. Caroli leguntur, eadem seorsim circumferuntur, atque etiam nunc* singulis annis Brugis pro foribus templi leguntur, inflatis prius sex cornibus a Dominis totidem prædiorum rerumve clientelarium denuntiationi huic obnoxiarum : *uti ea leguntur in commentario Jani Lernutii de natura et cultu Caroli, Comitis, nec non de cæde ipsius et vindicta in percussores mox secuta. Fuit Lernutius viris litterarum humaniorum amantibus annumeratus, quem* Justi Lipsii individuum socium Galliæ, Italiæ et Germaniæ academias atque antiquitates lustrasse, *tradit post alios Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica : sed fallitur, dum libellum de Caroli Boni Vita ab eo conscripta credidit Parisiis editum : quem filius ejus Jacobus Lernutius a se auctum curavit post mortem parentis Brugis anno* MDCXXI *excudi, præfatus se* excussa patris papyracea suppellectile, eum multum incorrecte et festinanter exaratum reperisse, *ideoque se* limam adhibuisse, interpolasse, nec non quædam adjecisse, quæ rei congruere censuerat. *Ob quæ verba arbitramur, seniorem Lernutium ista in juventute composuisse, cum ne vel unum ex supra allegatis auctoribus legisset, quorum nusquam etiam meminit; ac dein nactum horum notitiam, illum commentarium abjecisse deformem et necdum adhibita ultima lima impolitum, imo viro erudito*
B *indignum, ut istis fabellis nomen apponeretur. Marginibus adscripti leguntur* Terentius, *Salustius, Cicero, Apuleius, Cujacius ob verba formulasque loquendi insertos, sed non absque juvenilis animi nota.*

11 *B. Carolus vix susceperat gubernaculum Flandriæ regenda, quando Clementia mater Comitis Balduini defuncti tunc Duci Lovaniensi nupta, variis sibi adjunctis Principibus, conatu fuit eum a regimine dejicere.* Hinc exortum, *inquit Lernutius,* bellum atrox .. Cum Aldenardum resisteret mulieri, et dominantis imperium agnoscere nollet, invasit violenter oppidum Nerviorum vetus, et militibus in prædam concessit, interfectis ferro civibus ad unum, a calvo, ut dicitur, ad calvum, et domibus igne funditus absumptis. Sunt tamen ex rerum nostrarum scriptoribus nonnulli, qui mitius actum cum urbe et civibus narrent, velintque punitos rebellium primos, civitate incolumi, bonisque incolentium salvis. Quidquid horum est, fides sit penes auctores. Ego Annales, quos vidi vernaculos secutus sum, nec judicium interpono in re controversa. *Hæc Lernutius, qui ex eisdem Annalibus vernaculis ita progreditur :* Ad facinus tam crudele hortatores fuerunt et adjutores Comes Montanus et fani S. Pauli Comes, cum Hesdinio Comite... qui præter Aldenardæ exitium plura mala
C Flandriæ intulerunt. *Hæc ibi, sed judicio suo non interposito fidem relinquit penes auctores, scilicet istius Chronici vernaculi Flandricarum rerum et nonnullorum, quos* mitius actum esse cum urbe et civibus narrare *dixit, visus indicare Mejerum et Marchantium, quos postmodum allegat, et de quibus infra latius agemus. Silet de his Marchantius. Verba Mejeri sunt ista :* Aldenardam invasit *Clementia* atque incendit, ibique cives quosdam ultimo affecisse fertur supplicio. *Ita mitius explicat Chronicon Mejerus, in quo solum* occisos esse cives *legitur, adjunxit Lernutius,* ad unum, a calvo ad calvum, *ut hoc posset uti adagio. At nos plane nihil actum tunc fuisse circa Aldenardam arbitramur : sed quæ post necem B. Caroli contigerunt, huc non recte esse translata. Guilterus Archidiaconus, qui tunc vivebat, infra cap.* 3 *Vitæ B. Caroli accurate describit tumultus bellicos a dicta Clementia excitatos, nulla hujus excidii Aldenardensis facta mentione. At post necem B. Caroli* in Aldenarda Comes de Montibus se et suos introductos munierat, ad invadendum regnum Flandriarum, quod sibi jure cognationis justius pertinebat. *Mox circa* XVII *Aprilis* Balduinus ex Aisnensi et Razensi cum gravissimo Gendensium exercitu obsederunt castrum Oldenarda. *Tunc* Comes de D Montibus cum Burgensibus ejusdem loci et militiæ impetu irruit super Gendenses et conversus in fugam, alios interemit, alios vulneribus infecit et multos cepit. Major quidem fugientium pars submersa est fluctibus ipsis, qui navibus devecti, obsidionem præordinaverant. *Dein sub initium Maii* Ludovicus Rex ibat versus Oldenardam, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed et Comes noster *Guillielmus Nordmannus* præcesserat Regem, et incenderat manu violenta suburbium usque ad turrim lapideam : et plures igitur, qui suffugerant, in ecclesiam illius loci, concremati sunt ad trecentos, ut aiunt. Quarto Nonas Maii, feria quarta, Rex absque Comite rediit Brudgas. Tertio Nonas Maii, feria quinta, circa meridiem Comes rediit. *Ita Galbertus, qui tunc Brugis degebat, infra in Vita num.* 108, 114 *et* 122. *Ex ipsum in illud usque tempus suburbium intactum et integrum permanserat : quod tunc non a Comite Montensi, sed Guilielmo Nordmanno, creato Flandriæ Comite, combustum est. Interim Mejerus ausus est hæc scribere :* Montensis hostiliter in Flandros reversus, Aldenardam per iram incendit, ubi in principe æde permulti exusti feruntur mortales. *Verum in ecclesia suburbii* E *concremati erant. Hæc dicta sunt occasione Lernutii adhærentis vernaculis Annalibus.*

12 *Oliverius Vredius Brugensis, strenuus indagator antiquitatis rerum Belgicarum, ac potissimum Flandricarum ; quarum cognitionem et veritatem e Principum diplomatibus et scriptoribus coævis eruere ac stabilire conabatur : is prælo parabat commentarium* de primis Comitibus Flandriæ usque ad Carolum Danum, explosa Forestariorum fabella : *uti titulus iste expressus est in Bibliotheca Belgica Valerii Andreæ. At morte præventus eum tractatum non vulgavit, aut forsan non absolvit. Interim recte* explosam *volebat* Forestariorum fabellam : *quam interim ut principium omnis veritatis proponunt Annales vernaculi et cum hisce Meyerus et Marchantius. An voluerit Vredius Actis B. Caroli commentarium illum concludere an potius illa excludere, hactenus assequi non licuit. Certe ubi quæ de B. Carolo illis Annalibus inseruntur, accuratius legisset et cum coævis scriptoribus contulisset, ut ineptissimam fabellam etiam explosisset; potissimum illa, quæ de sancti Comitis cæde, et hujus occasione, ac vindicta de parricidis sumpta tam in illis Annalibus leguntur, quam in proclamatione anniversaria apud Brugenses publice fieri solita. Fabellæ hujus exornatæ originem plane arbitramur referri debere in comœdias vernaculas, quæ vulgo Rhetoricorum Romancia appellabantur, solebantque proposito bravio in publico urbium accursu exhiberi. Tempus dicti dramatis assignamus seculum Christi decimum quintum, quando Brugensis urbs præ reliquis Belgii civitatibus celeberrimum habebatur emporium, ac septemdecim numerabat regnorum ac nationum tribus, quæ ædes hic suas ac collegia habere solebant. Ex his suam scenam in hac comœdia habuerunt Hanseatici, quos Lernutius* lucripetam gentem Oosterlingarum *appellat, qui centum et pluribus post necem B. Caroli elapsis annis cœperunt coire, interim quasi ex Septemtrione magnum frumenti copiam navibus advexissent, in theatrum inducti, emptores habuisse finguntur Bertulphum Præpositum ejusque fratrem Lambertum. Suberant societates hæ sive respublicæ Hanseaticæ quatuor celeberrimis urbibus, Lubeca, Coloniæ, Brunsvicæ et Dantisco. Sub Lubeca, censebantur Hamburgum, Rostochium, Wismaria, Stralsunda, Lunæburgum, Stetinum, aliæque his minores civitates, inter quas primum mercatorum fuisse cœpit seculo duodecimo, ac potissimum circa annum Christi* LX *aut* LXX *supra millesimum et ducentesimum et dein confederatarum inter se civitatum corpus aliquod firmatum est circa annum Christi* MCCXXII.

Formula pro dignatione,

e commentario Lernutii :

incensum suburbium.

explosa Forestariorum fabella ab ea ut vera asseritur.

fabella de rebus B. Caroli.

F

e Romanciis seu comœdiis vernaculis seculo 15.

sub initium Comitatus B. Caroli fingitur deleta Aldenarda

cum civitatibus mitius actum fuisse dixerit Meyerus.

ac currentibus Lubecæ Imperium Hanseaticum

A *nisi potius integri corporis primum membrum appelletur : cui postea circa annum* MCCCLXIV *secundum membrum metropolis Coloniensis adjunctum asserit Joannes Isaacius Pontanus lib.* 8 *rerum Danicarum pag.* 494. *Hæc fere tempora sunt, quo urbs Brugensis paullatim excrescebat in Flandriarum emporium, quando cum singulis nationibus Mercuriale, ut vocant, fœdus iniit, et pacta concepit : quod factum esse cum Hanseaticis civitatibus anno* MCCCXCII *tradit Sanderus lib.* 1 *Rerum Brugensium cap.* 2 *Elapsi tunc erant a cæde B. Caroli anni ducenti quinquaginta quinque : et proximo fere sequenti seculo* XV *permansit apud Brugenses ea morum ceremoniarum affluentia : quod tempus assignatæ comœdiæ supra tribuimus : quo tamen seculo non reperio, ullum floruisse historicum, qui vel unicum mendum ex hac fabella decerpsit.*

ignota adhuc eo seculo apud scriptores :

descripta seculo 16 a Paulo Æmilio,

13 *Vixit seculo decimo sexto Paulus Æmilius patria Veronensis, Parisiis Canonicus S. Mariæ, mortuus anno* MDXXIX. *Hic res gestas Francorum laudato a pluribus commentario complexus, lib.* 5 *in Ludovico* VI, *Crasso dicto, infandam B. Caroli necem inseruit, et dictam fabellam e vernaculis Annalibus Flandrorum decerptam in compendium redegit : veniam vel ideo apud lectorem obtenturus, quod Gualterum Archidiaconum, et Galbertum Notarium, præcipuos Vitæ B. Caroli*
B *scriptores non viderat, credebatque Flandrenses Annales*

Meiero,

præ Sugerio et Continuatore Aimoini sequendos. Paulo Æmilio aliquanto junior est Jacobus Mejerus, Flander. ex agro Belliolano oriundus, mortuus anno MDLII, *et Brugis ad S. Donatianum sepultus. Hic lib.* 4 *Annalium Flandriæ asserit de vita et morte hujus Caroli scripsisse quemdam Walterum monachum ad Joannem Morinorum Episcopum, sed multo melius ac fusius Galbertum Brugensem : sed fallitur dum Walterum monachum facit, quem Ecclesiæ Teruanensis Archidiaconum alii statuunt, et a quo magno judicio Vitam hanc fuisse scriptam diximus. Ceterum non possumus satis mirari, quod hisce auctoribus passim neglectis adhæserit suis Annalibus vernaculis Meierus, in quem videtur quadrare censura, quam ipse lib.* 17 *sub finem anni* MCDLXXIII *tulit de Roberto Gaguino, scilicet* commentarios eos, quos provinciali scriptos lingua secutus est, ineptos prorsus esse et multis locis falsos. *Forsan acriorem merentur hi Flandrorum Annales vernaculi in hac B. Caroli historia censuram, cum continuata appareat fabella. Interim Meierum sequuntur Petrus Oudegerstius, in Annalibus Flandriæ Gallice typis Plantinianis anno* MDLXXI *editis, Jacobus Marchantius in Flandria libris quatuor Commentariorum descripta, et eisdem typis anno* MDXCVI *vulgata. Joannes Georgius Canonicus Brugensis in Vita Flandrica B. Caroli. Antonius Sanderus in Flandria illustrata nuper splendidis tomis vulgata, aliique similes, qui absque nulla rerum discussione, quascumque fabellas miscent, ex quibus pauculas proferemus.*

Oudegerstio, Marchantio, aliisque.

C

§ III. *Fabella eadem de nece B. Caroli ulterius discussa.*

Gualterus et Galbertus describunt famem et inediam, *quæ duobus ante necem B. Caroli annis grassabatur in Flandria, et commendant singularem ejusdem Comitis erga pauperes liberalitatem. Ab hac publica fame incipit fabulosa comœdia, seu formula proclamationis, ac primo statuitur Comitis Eleemosynarius quidam Tammardus nomine, dicituraque cum ipso Comite eodem die interemptus, adeoque esset* Themardus Castellanus Brugburgensis, *cujus et duorum filiorum Gualteri et Gilleberti necem describunt Gualterus num.* 42 *et Galbertus num.* 26 *et seqq. Verum ex iis, quæ mox subjunguntur, apparet hunc* Themardum Castellanum Brugburgensem, *et* Thancmarum de Straten *(de cujus familia infra agemus) in unum eumdemque hominem conflatum fuisse in dicta formula proclamationis, in Annalibus vernaculis Flandrorum; quos sequuntur Paulus Æmilius, Oudegerstius, Lernutius : at Meierus recte ab* Themardo Brugburgensi *alium statuit* Tagmarum *et ipsum tamen* Comitis eleemonem : *a quo titulo abstinent antiqui. Occasio videtur data a Gualtero, dum num.* 25 *tradit eum in eleemosynis, pauperibus et* præcipue monachis expendendis, magnum studium habuisse. *Hac scena peracta introducuntur in theatrum Bertulphus Præpositus ejusque frater Lambertus et Stratii cognominantur (quod infra perperam illis attributum nomen demonstrabimus) et ab ante indicatis Hanseaticis sive Oosterlinganis mercatoribus frumenta navibus e Septemtrione advecta coemunt. Decimas item omnes ad vicina monasteria pertinentes comparant, in horrea avehunt, et granaria acervatim stipant. Tunc Comes egenorum lacrymis excitatus sanxit, ut Tammardus frumenti vim ingentem in eorum horreis inventam, partim justo pretio venderet, partim, si egeni forent, gratis metiretur, relicta illis ad vivendum sufficiente portione : pecuniam item e frumento vendito collectam, cum illi plane indignati accipere nollent, jussit in pauperes distribui. Est hæc plane plausibilis scena, ab omnibus recentioribus, etiam Mejero, Marchantio, Sandero exhibita : cujus nulla apud antiquos* E *scriptores reperitur mentio. Ob indictatum ante mediam pretium panis a Carolo Comite imminutum et potationes prohibitas tradit Gualterus, imo prohibitam cocturam cerevisiæ, pretium vino impositum, et ut legumina serarentur, præceptum fuisse laudat Galbertus : nulla Bertulpho Præposito ejusve familiæ inusta coacervati frumenti ignominia, cum alios odii caussas accurate ambo inquirant, imo scelera omnia et Bertulphi Præpositi et Erembaldi patris detegant : quæ infra luce clarius patebunt.*

e duobus hominibus conflatus,

frumentum a traditoribus co acervatum

vi surreptum vendidisse :

D

15 *Ira odioque accensis Bertulpho, ejusque fratre Lamberto, filius hujus Burchardus, seu Borsiardus injuriam vindicaturus, ex consilio patrui, partem villæ Tammardi adversarii occupat, terminis ante ad agros dispartiendos recte dispositis, per fraudem ad loca sibi commoda ac opportuna translatis. At ne scena hæc nimium jejuna spectatoribus appareret, inducuntur villani, jussu Boscardi matura omnia cerasa ex pomario Tammardi collecta auferre furto conantes. Occurrunt famuli Tammardi, resistunt audacter, pugnis et impetunt et repelluntur, cerasis vi ereptis et ad Bertulphum deportatis : ob victoriam delatam applauditur. Querela a Tammardo ad Principem delata, citatur cum Burchardo filio Lambertus ad tribunal : sed hi contumaces non comparent : jubent per suos fores Tammardi perfringi, poma ex arboribus decerpi et furto auferri. Verum Burchardi servi dum fructus colligunt alienos, a clientibus Tammardi impetu in illos facto graviter lædantur, et curru reveeti sunt domum. At eorum heri cladem hanc vindicaturi ad rus Tammartianum properant, et arbores a stirpe cædi imperant, arcemque funditus destrui : quo facinore perpetrato ferro interficiunt arunculum Tammardi, et hujus filiam prægnantem. Crimen delatum ad Principem, et quæstione excussa reus pronuntiatus Burchardus, et damnum omne resarciendum. Omitto reliqua hujus scenæ, quæ in formula citata proclamationis, et dictis Annalibus vernaculis, et apud Lernutium legi possunt. Unum sufficit monuisse nihil horum ab antiquis vitæ scriptoribus tradi, imo Tangmarum in monumentis monasterii S. Andreæ quæ infra referemus, dici successione prolis caruisse etiam tempore Roberti Hierosolymitani : ideoque ad monasterium illud extruendum voluisse possessiones suas conferre.*

ab his nulla illius occupata,

furto ablata cerasa

et poma,

F

arx destructa, avunculus et filia occisi.

16 *Joannes Iperius, ut pietatem B. Caroli erga Ecclesiasticos et religiosos viros comprobet, narrat Abbatem Bertinianum festo Epiphaniæ ad Comitem accessisse, et de oppressione a milite quodam illata fuisse conquestum.*

Et

Fingitur Tammardus Comitis Eleemosynarius,

A *Et hæc materia exornandæ comœdiæ apta est visa. Comes ergo Carolus, ut fert Belgica ejus diei celebrandi consuetudo, Rex per lusum creatus, in omnem lætitiam hilaritatemque effusus, inter epulas et pocula variis invitatis, officia magistratusque jocando distribuit. Deposita ab Abbate querela, oppressor fingitur Lambertus cum Borchardo filio. Evocatus Bertulphus Præpositus advolat gaudens, qui se splendide illi convivio interfuturum speraret. At repetita ab Abbate querela, acriter objurgatur, graviter cum fratre mulctandus, nisi prompte Abbati ejusque cœnobio satisfieret. Quæ omnia cum aliis ante citatis prosequitur pluribus Paulus Æmilius.*

Abbas Bertinianus ab iis oppressus :

17 *His gestis traditur conspiratio de Comite interimendo Ipris facta, in eamque præter consanguineos induci finguntur octo Canonici Iprenses, et necis patrandæ opportunus statuitur dies Veneris, quo per singulas septimanas recurrente Comes solo cerevisiæ potu et panis usu esuriem arcere solitus, cilicio indutus et vestitus cubaret, pedibus nudis, talari veste amictus, marsupio ad latus dependente, templum adiret, ibidem moraturus, dum sacra omnia essent peracta, et hora prandii evocaret. Martis die, Bacchanalium ultimo, quique illo anno Februarium clausisset, Brugas Comes reversus, cum sequente feria sexta, quæ Martii mensis tertia fuerit dies,* B *absque ullo comitatu in templo oraret, a Burchardo fuisset interfectus. Quam illa solerter atque ingeniose apparent excogitata, tam aliena a veritate sunt. Comes Ipras evocavit Barones suos, ad tertium Kalendas Martii, qui tunc in primam Quadragesimæ Dominicam incidebat, ac postridie ex eorum sententia munitionem Burchardi dejici jussit, ac Brugas reversus est. Kalendis Martii superbæ legationi Præpositi respondit, et restitutionem ursit. In necem ejus conspirarunt nocte sequenti sicarii, ac mane die* II *Martii feria quarta post primam Dominicam Quadragesimæ templo mactatus est. Ita Gualterus Archidiaconus, qui tunc Ipras evocatus a Comite, potuit quæ acta sunt, scire, et pluribus Galbertus Notarius, qui Brugis oculis suis omnia spectabat. Paulus Æmilius ipso sacrorum Cinerum die mactatum scribit. Meierus in die assignando secutus est Galbertum Notarium. Sed dum Robertum et Lambertum fratres Bertulphi jam ante vita functos, conspirationis reos facit, plurimum aberrat ; uti infra ostendetur. Idem Mejerus triduo post necem elapso tradit* corpus Comitis in æde D. Christophori apud forum honorifice sepultum fuisse. *Verum illo die, qui erat quartus Martii,* corpus nobile in solario ecclesiæ B. Donatiani transportatum est, et clausum in sepulchro pro necessitate illius temporis constructo. *Ita Galbertus num.* 41. *At* XIV *Aprilis occupato solario* inventum est in eo corpus C B. Caroli, ad ejus caput stabat cereus ardens, quem posuerant in honorem Domini sui traditores illi. *Ita iterum Galbertus num.* 105 *: at num.* 119 *asserit idem Galbertus,* X Kalendas Maii feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis primæ ejus sepulturæ, sepulchum Comitis destructum esse in solario, et corpus ipsius inde venerabiliter sublatum... *ac* Rege comitante ab Episcopo et tribus Abbatibus in ecclesiam S. Christophori fuisse delatum. *Maluit Mejerus sequi recentiorum narratiunculas, quam oculatum testem Galbertum Brugensem, quem tamen pronuntiarat* multo melius ac fusius scripsisse.

conspiratio contra Comitem Ipris facta,

et occisus 3 *Martii feria* 6 *post diem Cinerum.*

et corpus triduo post in æde S. Christophori sepultum.

18 *Comœdia hactenus proposita in luctuosam mutata est tragœdiam, et vindicta de sicariis cœpta sumi. Omnia in formula proclamationis, Annalibus Flandriæ, Commentariis Pauli Æmilii et Lernutii, mendis et erroribus oppleta sunt, quorum varios Mejerus aliique descripsere : nolumus iis inhærere ne tædium Lectori adferatur. Qui veritati a Gualtero, Galberto aliisque propositæ nolunt acquiescere, conferant ipsi, quæ de singulis proferuntur : nos nonnulla in Notationibus attingemus : pauca hic observamus. Lamberto fratri Præpositi ac patri Burchardi, jam ante vita functo plurima tribuuntur quæ a fratre ejus Desiderio Hacheto Castellano tunc Brugensi, de quo plerique tacent, fuerunt peracta. Interim silentio noctis dicitur e turri Donatiana evasisse, at detectus comprehensusque in scamno lanionis collocatus, post manus cruraque truncata ac ferramenta candentia illorum fistulis immissa in patibulo suspensus, avibus pabulum futurus : uti ex Annalibus Flandricis etiam retulit Meierus. Galbertus num.* 80 *de quodam Lamberto Archei agit, qui fuga etiam elapsus, captus et in custodia detentus dicitur. Quæ forsan huic Lamberto tributa sunt, cum supplicio illato* militi Georgio, traditorum maximo, qui cum Borsiardo *Lamberti filio* occiderat Comitem, *qui post* utrasque manus truncatas, gladio percussus et per pedes in cloacarium projectus est submersusque, *uti ea Galbertus habet num.* 51. *At quidquid sit de occasione erroris, nulla tunc superstitis Lamberti Nappin mentio fit in ullo antiquo scriptore.*

Lamberto iam ante defuncto supplicium afflingitur.

19 *Simile huic figmentum assumitur in vindicta de reis et sceleratis homicidis sumpta. In vernaculis Annalibus Flandriæ, in Formula proclamationis, in Commentario Lernutii aliorumque omnia circa dictam vindictam præclare peracta attribuuntur Guilielmo Iprensi seu Luano, filio Philippi Comitis, fratris Roberti Hierosolymitani : cui præ B. Carolo jus erat succedendi in Comitatum Flandriæ ; nisi illegitimo thoro natus fuisset,* E *uti infra clare constabit. Hic ergo fingitur audita nece B. Caroli mox Brugas advolasse ac sæpius redivisse, facinoris patrati et ordinem et causas investigasse, milites evocasse, arx seu burgum ut obsideretur præcepisse, novum magistratum creasse, supplicium de Lamberto capto aliisque reis sumendum præscripsisse, ac tandem cum rem Flandricam tamquam verus successor per septimanas novem gubernasset, quarta vice Brugas venisse, exposuisseque Regi Ludovico, quot et quibus modis supplicium de complicibus necis B. Caroli sumpsisset. Quæ aliaque figmenta in dictis Annalibus vernaculis et Lernutianis commentariis legi possunt. At contra cum* XVI *Martii, duabus a cæde B. Caroli elapsis hebdomadis, apud Principes obsidionis sparsum fuisset,* Guilielmum Iprensem Comitatu a Rege donatum, indigne ferebant. Conjurabant ergo et fide sese taxabant, numquam sub illo, Comite Flandriæ manente, sese militaturos. Nam omnibus suspectus erat, et notatus in traditionem Domini consulis. *ita Galbertus num.* 57. *sciebant etenim* VI *Martii* Godescalcum Thaihals ab Ipra internuntium ad Præpositum *aliosque proditionis complices* Brugas venisse, et a Guilielmo ex Ipra intimo amico salutem et amicitiam atque in omnibus promptissimum auxilium, quantum in se est, aperte demandasse : cetera vero, F quæ pudor palam referre, introductum in cameram, denudasse : unde tota domus fiduciam in Guilielmo habebat, et Comitem eum vocabat et assumebat. In quo sapientes notabant traditionis conscium Guilielmum, qui traditores in maturitate sceleris sui sic salutasset, et cum tota potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide et scripto et securitate obtulisset, *ut illa refert num.* 44 *Galbertus. Addit Gualterus num.* 64 Guilielmum mox ut Comitis mortem audivit, eadem die sibi Comitatum vendicasse, Ariam oppidum munitissimum occupasse, S. Venantium, Casletum, Bellulam, Ipram, Bergensem quoque et Furnensem terram sibi subegisse. *Cum interim videret proditores ab aliis Flandriæ optimatibus arcte obsideri, et ipse Guilielmus se ius adversarium simulavit. Cum Isaacus Præpositi ex sorore nepos captus esset et Teruana Ariam abduceretur,* expectabat eumdem Guilielmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis conscius fuisset. At postquam venerat, Comes ille, dissimulans conscientiam suam ream fuisse, præcepit Isaacum suspendi. *quod contigit* XXIII *Martii uti idem Galbertus habet num.* 80 *et* 127. *Quin et*

Fabellæ variæ de Guilielmo Iprensi.

non præfuit obsidioni burgi Brugensis :

sed de proditione notatus,

complicibus auxilium addixit.

loca var a occupavit.

suspicionem amoturus, curat interfici Isaacum,

A *et ipse Præpositus, qui pro Guilielmo curarat* brevia et notationes de redditibus conservari, *extremo supplicio afficiendus, ab eo interrogatus, quinam* adhuc latenter nocentes et culpabiles in morte Caroli Comitis *forent*, respondit coram universis æque illum ac se noxisse. Tunc furore arreptus Guilielmus ille præcepit illum interfici. *Quæ num.* 93 *apud eumdem Galbertum leguntur*

ei Bertulphum Præpositum.

20 *Interim Guilielmus Normannus et a Rege oblatus, et ab optimatibus assumptus erat in Comitem Flandriæ : sed quod a Guilielmo Iprensi despectui haberetur.* Rex ægre tulit superbiam et contemptum adulterini Comitis Iprensis, *uti ab eodem num.* 90 *traditur. Hinc Ipre a Rege obsessa est et intercepta, ac reliqua Flandria subacta, et Guilielmus Ipris Insulas abductus, ubi a die* XXVI *Aprilis in captivitate detentus fuit, usque ad* IX *circiter Septembris, quo Brugas abductus est et in suprema camera inclusus, appositis vigilibus et custodibus, qui illum cautissime observarunt. Iterum* VII *Octobris* Brugis abductus est Insulas et commendatus Castellano illius loci. *Ita Galbertus num.* 121, *et* 131 *et* 135. *Hæ fuerunt primæ vices, quibus post necem B. Caroli Brugas ingressus fuit. Mejerus de Guilielmo ista scribit, ad eumdem annum* MCXXVII.

detinetur captivus Brugis et Insulis.

Guilielmus Iprensis juratus in Normanna verba, de- B positoque Regentis nomine, custodia eruitur, cetera contra fidem Normanno præstitam, ad Stephanum Anglorum Regem transfugit, statimque cum ampla Anglorum manu mari reversus, Sclusam petit, in agrosque circumjectos populabundus incurrit, incertum patriæ an Normanno gravior hostis. *Unde hæc somnia Mejerus hauserit, non reperimus. Annales vernaculi habent capta Ipra Guilielmum hunc Audomaropoli detentum captivum, at precibus optimatum liberatum : dein in Angliam profectum, et apud Regem de injuria sibi illata conquestum : ab eo Comitatu Cantii donatum circiter* XXIV *annos resedisse. Fuisse Guilielmum in Anglia, ac pro Stephano Rege militasse circa annum* MCXL, *et Chronicis Normanniæ, Huntindonensi, et donatione Bertiniano monasterio facta, apud Ursdrum in Genealogia Comitum pag.* 147 *constat. Sed agitur hic de anno* MCXXVII, *quo eum Brugis et potissimum Insulis in custodia detentum diximus.*

dum fingitur cum Anglis occupasse Sclusas.

21 *Imo anno sequente* MCXXVIII, *cum magna pars Flandriæ ad Theodericum Alsatum defecisset, Guilielmus Iprensis tuti* XXVII *Martii Brugis scitum est a captivatione productus, Cortracum venit, ut consilio et viribus suis et suorum juvaret Guilielmum Normannum. Ita Galbertus num.* 152. *Verum Guilielmo Comite e vivere* XXXII *Julii defuncto, pacificam accepit totius Flandriæ possessionem Theodericus Alsatus, relicto Guilielmo Iprensi pristino Locati domino : qui* XXI *Augusti ejusdem anni litteris Theoderici, quibus consuetudines Audomarenses confirmantur, subscripsit,* Willelmus de Lo, *et quidem ante* Iwanum de Gandavo *et* Danielem de Teurremunda, *per quos potissimum evocatus Theodericus Comitatum acceperat. Litteras illas vulgavit Chesnæus lib.* 4 *Probationum familiæ Gandensis pag.* 208. *Miræus etiam in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 141 *profert litteras ejusdem Comitis Theoderici, quibus anno* MCXXX *confirmavit prædia Locensi monasterio concessa, coram testibus* Willelmo filio Philippi Comitis *aliisque. Est is* Guilielmus Iprensis *seu Locensis, quem asserit Mejerus* tertiam diem in comobio Locano obiisse IX Calendas Februarias anni MCLXXII, ejusque sepulchrum fusse suo tempore apertum, ac pedes cruraque jacuisse adhuc integra multo quam cujusquam tum viventis majora. *Hæc ibi.* Robertus Willelmi filius de Lo *memoratur in Philippi Alsatii diplomate, quod ex archivis Abbatiæ Furnensis edidit citatus Ursdrus pag.* 148. *Hinc etiam patet aberrare plurimum Paulum Æmilium, Meterum aliosque, dum omnes in perpetuum possessiones ademptas his tradunt, qui quocumque modo in necem B. Caroli conspirassent. Quod in sequentibus ut plane inane commentum refelletur. De gestis Guilielmi Iprensis in Anglia et ejus Consulatu Cantu legi possunt Chronica Normanniæ et Angliæ.*

anno 1128 liberatur e carcere,

C

sub Theoderico recipit possessiones.

moritur anno 1162 Robertus ejus filius.

§ IV. *Cædes B. Caroli ab Erembaldinis patrata : perperam Stratianæ familiæ tributa.*

D *Dum totam hanc seriem variorum scriptorum de vita et nece B. Caroli Boni prælo apparamus, et singula quæque suis Notationibus illustramus; admiratione defixi stetimus magna, quod nonnulli ex recentioribus rerum Flandricarum scriptoribus, qui hæc ipsa se legisse minuunt, reos infandi homicidii tanti Principis acclamarent Stratenses seu Stratianos, diceruntque præpotentem apud Brugenses hanc Stratensium familiam tunc floruisse : cum nullus antiquorum scriptorum, si eorum monumenta accurate legantur, vel minimam ista scribendi dederit occasionem. Erat Stratiana prope Brugas progenies, eaque illustris et Carolo Comiti grata, cui vicinum urbi Stratenum Dominium prope abbatiam S. Andreæ, quæ ex illo decerpta est, nomen peperit. Huic odio inveterato infesta atque inimica erat altera eaque admodum potens familia, quam a suo genitore, ut mox patebit, Erembaldinum appellamus. Dissidia crescebant in aliquod intestinum bellum. Stratena domus ab Erembaldinis oppugnata et vastata fuit, et violata Comitis auctoritas. Evocatis ad judicium ferendum Optimatibus Flandriæ, declarati Stratenses insontes, Erembaldini rei, eorumque aliqua domus dejecta. Quo facto Erembaldini in iram furoremque acti, B. Carolum, tamquam Stratianorum protectorem, crudeliter mactarunt. Hoc posito utramque familiam aggredimur continua rerum oppositione distinguere.*

Stratiana familia

B. Carolo Comiti grata :

E

a qua diversa Erembaldina,

ea necis B. Caroli.

23 *Homicidas hosce quos Erembaldinos appellamus, scribit Abbas Sugerius, infra num.* 39 *fuisse* genere humiles, *et de lacco conditionis servilis : eosque de* servili conditione secundum suæ cognationis lineas fuisse, et ideo eos omnibus modis se a servitute Comitis, qui ipsos suæ servituti vendicabat, enixos subtrahere *tradit Galbertus num.* 12. *Addit Gualterus num.* 24 *hanc primam visam fuisse interfectionis occasionem : hinc namque eos gravissima contra Comitem cœpisse exercere odia. Ex hac ergo servilis conditionis face erat* Erembaldus, *a quo reliqui prognati. Galbertus num.* 113 *asserit* Erembaldum de Furnis natum, *venisse Brugas, et factum* Boldranni Castellani in Brugis hominem et militem, *et* sæpe adulterio abusum uxore Domini sui Castellani : illamque adulteram promisisse adultero suo Vicecomitatum, si vir ejus cito moreretur : unde adulterum semper Domino suo machinatum mortem, ut imperata a Comite expeditione facto noctis silentio in profundum Scaldis præcipitasset : reversum ergo adulteram suam duxisse uxorem, et facultatibus domini sui emisse Vicecomitatum. *Hæc Galbertus. Vicecomitatus appellatur ipsa Castellani dignitas. Ast indicata expeditio Comitis, fuit Balduini Pii sive Insulensis, prævii B. Caroli Boni, qui in societatem belli a Godefrido Magno Lotharingiæ Mosellanæ Duce attractus, arma contra Henricum* III *Imperatorem sumpsit, et in Imperatrici ripa Scaldis Kuinhamam arcem diruit, castrumque Gandense diu obsessum occupavit, et Cameracum Antverpiamque urbes a se occupatas per pacem factam Henrico Cæsari restituit : uti illa leguntur apud Jacobum Mejerum lib.* 3. *Annalium Flandriæ ad annos* MXLVI, *et* ML. *At Sigebertus bellum illud exordiatur anno* MXLVII *eique per Victorem Papam anno* MLVII *finem impositum tradit : scribitque Balduinum Hanoniensium Comitatum invasisse, Homon oppidum incendisse, Audoverpam obsedisse; contra vero Henricum Cæsarem*

Erat Erembaldus de fæce servilis conditionis,

Furnis natus,

F

homicidio et adulterio

facius Castellanus Brugensis sub Balduino Insulensi.

A Cæsarem, Balduino fugiente, Scaldim transisse, et multos Flandrensium Primates intra urbem Tornacum obsessos cepisse. E quibus tempus Baldrani Castellani Brugensis in Scaldim projecti, et Erembaldi in ejus locum suffecti satis superque ostenditur : penes quem ejusque posteros ea Castellani dignitas per annos octoginta mansit.

24 Miræus libro 2 Donationum Belgicarum cap. 25 et in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 98 edidit donationem, jusdem Comitis Balduini Insulensis factam anno MLXVII, Indictione V monachis Bergensibus ad S. Winocum : cui post Comitem Balduinum, ejusque conjugem Adelam, ac filios Balduinum et Robertum aliosque subscripserunt Erembaldus Castellanus de Brugis, Erkenbertus Præpositus, aliique multi, quorum nomina omisit Miræus. At Sanderus in Flandria illustrata, ac ditione Franconatus pag. 292 asserit hisce temporibus Stratianorum familiam potentem et opulentam fuisse, et memorari in litteris Balduini Insulensis ad annum MLXVII, de quibus egimus, Athelardum de Stratis cum Abbone de Rodanburch. Aliud Miræus in eadem Notitia cap. 112 profert diploma Roberti Hierosolymitani, quo Rainerum Præpositum Ecclesiæ S. Donatiani creat perpetuum Flandriæ Cancellarium anno MLXXXIX, cui post Rainerum Præpositum, et plures Canonicos aliosque subscripserunt Erembaldus Castellanus Brugensis et Rodbertus filius ejus : item Athelardus de Stratis. Mejerus sub initium libri 4 recenset præcipuos optimates, qui hisce temporibus floruerunt : inter quos leguntur Erenboldus Castellanus Brugensis, Abbo, qui supra Albo, Rodenburgensis, Adelardus Stratensis. En familiam Erembaldinam a Stratiana plane diversam; et utramque magna apud Flandros existimatione florentem.

25 Fuerunt Erembaldo quinque filii, memoratus ante Rodbertus seu Robertus ad obitu patris Castellanus Brugensis, Lambertus Nappin, qui duo primogeniti statuuntur, et ante necem B. Caroli defuncti; Bertulphus Præpositus S. Donatiani; Desiderius Haket etiam, ut infra ostendetur, Castellanus Brugensis; et Welfricus, sive Wlfricus, aut Guelricus cognomento Cnop. En varia cognomina Haket, Nappin, Cnop ab antiquis inscita, at nusquam de Straten aut quid simile inuitur : quod cognomen cum dominio permansit apud posteros Athelardi de Straten, et fuerunt Thagmarus, sive Thancmarus, qui non habuit liberos, tum Berenvoldus, aut certe alii anonymi, ex quibus fuerunt prognati nepotes Thagmari, de quibus infra agitur. Cum Robertus Hierosolymitanus in Terra sancta militaret, facto voto abbatiam S. Andreæ extrui per uxorem jussit in fundo de Betferkerca; ad illud illustre opus fuerat a Tagmaro de Straten, ante incitatus; qui etiam plurima bona eisdem monachis donavit; secundarius fundator habitus, uti ex antiquis hujus monasterii monumentis ipsi descripsimus. Erat in Notitia Miræi cap. 125 diploma Balduici Episcopi Noviomensis et Tornacensis, quo anno MCV Indictione VIII condonavit altari de Betterkerca jus libertatis, ea conditione, quod monachi nihil constituantur. Subsignarunt inter alios Berthulphus Præpositus, Robertus Castellanus et Lambertus Nappin, tres fratres Erembaldo patre prognati. Item memoratus Tagmarus de Stratis. Quo ortificio Bertulphus factus Præpositus fuerit, explicat Galbertus num. 92 his verbis : Poterat reminisci Bertulphus, quomodo violenter intrusus et viventi Præposito Ledberto, viro honesto et propter Deum omnia patienti, superpositus, injuste et contra Deum in templo Dei præfationem usurpasset etc. At Robertus Castellanus Brugensis apud Sanderum lib. 1 Rerum Brugensium cap. 7 signat litteras Balduini (imo Balderici Noviomensis ac Tornacensis Episcopi, quibus ad annum MXCVI altare de Oostburch cum capella ipsum respiciente, sita in Isendica, datur Blandiniensibus. Verum quia Baldericus, Radbodone anno MXCVIII vita functo, creatus est Episcopus, in assignato anno mendum est. Iterum apud Sanderum : Alius, imo idem. Robertus Castellanus Brugensis ad annum MCIX signat litteras Roberti Hierosolymitani donationis cujusdam factæ cœnobio Formiselensi. Idem anno MCI confirmat privilegia Ecclesiæ S. Donatiani. An recte? Mejerus ad illum annum asserit privilegia ista Ecclesiæ a Roberto Comite donata subsignasse Erembaldum Castellanum Brugensem cum Roberto filio, Athelardum Stratensem, aliosque. Galbertus num. 113 inter filios Erembaldi statuit Robertum post ipsum quoque Castellanum secundo loco, et dein post ipsum Robertum asserit filium ejus Walterum, Castellanum tertio Vicecomitatus loco hæredem successisse. Andreas Chesnæus lib. 2 Probationum ad Historiam Genealogicam familiæ Gandensis et Gosnensis pag. 67 edidit partem litterarum Balduini Securis Flandriarum Comitis, quibus permutationem villæ d'Oosterseele ab Ecclesia S. Bertini pro aliis bonis factam confirmat anno MCXIII. Huic Donationi subscripsit inter alios Walterus Castellanus Brugensis.

26 Verum eo admodum juvene mortuo successit patruus ejus Desiderius Haket, filius Erembaldi, ac frater Bertulphi Præpositi. Hic litteris ejusdem Balduini pro Ecclesia Formeselensi apud memoratum Chesnæum pag. 188 subscribit anno MCXV Haket Castellanus Brugensis : uti aliis litteris in favorem ejusdem Ecclesiæ Formeselensis apud Chesnæum pag. 68 anno MCXVII Indict. X Haehet Castellanus Brugensis. Item Chesnæus lib. 2 Probationum ad Historiam Genealogicam familiæ Bethuniensis pag. 19 edidit litteras Caroli Comitis, quibus anno MCXXII, confirmat privilegia a decessoribus suis concessa Vulverico Abbati S. Bavonis Gandensis Ecclesiæ, ubi inter testes est Haket Castellanus de Brugis. Et sunt hæc solus Haketi. Idem Comes Carolus Bonus, ejusque Balistarius, seu pincerna, Walterus cum Comite fratre dotani Aldenburgensem Abbatiam, et diplomati ea super re XVI Kal. Augusti anno MCXIX Indictione XII signato subscripserant Bertulfus Brugensis Præpositus, Desiderius Haket Castellanus, et Lambertus Nappin tres fratres ac filii Erembaldi : item Thancmarus de Straten et Berenvoldus de Straten. Consule Miræi Notitiam cap. 168. Dicto Berenvoldo nati videntur Walterus de Straten et duo fratres ejus, passim Thagmari nepotes dicti, quod patre horum mortuo cum ipsa degerent in domino suo de Straten, uti ex sequentibus constabit. Mortuo etiam Lamberto Nappin superverant filii, Burchardus, sive Borziardus, aut etiam apud Anonymum Danum Fromoldus cognomento Borchardus, et Robertus, eidem Anonymo Lambinus Morunnator dictus. Ex Roberto, dein Castellano nati sunt Walterus, quem Castellanum in juventute extinctum diximus, et Albertus, ac dein ex secunda conjuge Robertus passim Puer dictus. Huic dominium fuit in Ravenscot in agro Brugensi in defensionem valde præmunitum, ut testatur Galbertus num. 47. At Borziardus domum, quam munivit, habuit haud procul Straten, aut forte in domino Dominorum de Straten. Hinc odia, lites et bellicæ irruptiones inter utramque familiam cæperunt, et quia, ut ait Galbertus num. 15, Thancmaride Straten justa parti Comes favebat, Berthulphus Præpositus universos milites pretio, potentia et petitione accivit in auxilium nepotum suorum contra Thagmarum, et quidem quingentos milites armigeros et pedites infinitos induxit, ferramenta et secures jussit deferri etc. In hac oppugnatione domicilii Thagmari occubuit teste Galberto num. 26 Robertus frater Borziardi, quem occisum suspicabantur ab Henrico de Leure, milite pro Dominis de Straten. Quid actum sit de Alberto, quem tertium Bertulphi nepotem memorat idem Galbertus num. 11 nusquam indicatur : ut videatur etiam occubuisse

rum ipso avuncul Athelardus de Stratis.

Erembaldi 8 filii,

cum quibus uxor Thancmarus de Straten, aliaque hujus fuit ux.

Erembaldi filii Robertus Castellanus et Bertulphus Præpositus Brugen.

tus Walterus Castellanus,

dein Desiderius Haket, tius Erembaldi.

ac his Stratianæ alii,

lites inter utramque familiam.

A *cubuisse, dum* cum copiosa et valida manu collecta (*verba sunt Gualteri num.* 28) omnem fere incursant circa regionem, domos infringunt, mobilia quæque diripiunt, pauperes expoliant, quosdam suspendunt, plerosque in ferro trucidant : *et hæc absente in Francia Comite Carolo, qui Ipras reversus, e sententia Optimatum Flandriæ munitionem Borsiardi curat everti, incendi et funditus destrui. Intercessores pro Borsiardo admittit Brugas reversus : novam ei domum, sed alibi extruendam addicit, procul a Stratena possessione :* eo quod, *uti asserit B. Carolus apud Galbertum num.* 16, usque tunc juxta Thancmarum manens, nunquam nisi lites et seditiones cum rapina et cæde ageret. *E quibus magna utriusque familiæ potentia colligi potest.*

Stratanis favet B. Carolus.

27 *His peractis conspirant in necem Caroli Comitis* sex principes factionis, *quibus præerat suo consilio* Bertulphus Præpositus, *erantque* Guelricus *sive* Wlfricus frater Præpositi, *et hujus duo nepotes* Burchardus *seu* Borsiardus, *filius Lamberti Nappin, et* Robertus puer, *filius Roberti Castellani, sed satis curitus ab aliis attractus, tum* Isaac Præpositi consanguineus Guilielmus Varnacensis et Ingrasius Estensis. *Ita cum Galberto Gualterus num.* 34. *Mejerus tres adjungit factionis principes* Robertum et Lambertum Nappin fratres Bertulphi, *sed jam ante vita functos,* et Guilielmum Lamberti filium, *verum hunc ob ætatem antiquorum scriptorum silentium non arbitramur unquam in rerum natura extitisse, et solum in fabulosis Flandrica scriptis lingua annalibus procreatum. Interempto die* II *Martii B. Carolo Comite manu impiissimi Borsiardi,* eodem die, *inquit Galbertus num.* 35, excursum fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud Stratem, *et* reperunt oppida eorum vacua et curtes vacuas. Nam audito scelere, quod factum est in morte Comitis, timuerunt sibi, maxime quod defensorem suum perdidissent... Tunc traditores illi invadentes tam oppidum quam curtem Thangmari, omnia arma et suppellectilem intro diripientes simul cum maxima rapina pecudum et vectuum rusticorum villæ illius, atque sic rapina exercitata per totum diem in vespera redierunt. *Hæc Galbertus testis oculatus asserit gesta* in Straten, *non, ut Meierus, in* Orscampo, *sive* Oostcampo, *pivcul inde prope novam fossam Gandensem.*

Idea ab Erembaldinis ocatsus :

domicilia Stratana eversa.

B

§ V. *Gesta utriusque familiæ Erembaldinæ et Stratianæ post necem B. Caroli.*

C *Accessit dein in defensionem Erembaldinorum, fratrum et nepotum suorum* Desiderius Haket Castellanus Brugensis, *quo duce suburbia a civibus munita falsse tradit Galbertus num.* 46. *Contra eos arma sumpsit* Gervasius Camerarius S. Caroli, et VII Martii obsedit oppidum Ravenschot in defensionem traditorum valde præmunitum, et VIII Martii Roberto puero, cujus oppidum erat, frustra contra obsidentes excurrente, destructum est Ravenschot igne et armis, et juxta Brugas domus Wlfrici Chop fratris Præpositi, qui mortem Comitis juraverat, combusta est. *Ita Galbertus num.* 47 *et* 48, *qui dein tradit* Ravenstam intra suburbium susceptum IX Martii, traditores intra ea-trum obsedisse, *quod Brugenses expugnarunt* XIX *Martii, ubi dein tuferus S. Donatiani templum. Tunc teste Galberto num.* 74, nepotes Thancmari de Straten in domo Præpositi præfixerunt signa sua superbe et gloriose et potenter, et quidquid intus reperunt, quasi proprium possidebant, frumenta et vinum quod obtinuerant apud rus suum *in Straten* emiserunt. *Verum* cives vas vim tumearunt, portas suburbii clauserunt, ut nemo aufugeret clamantes Thancmarum et nepotes ejus jure suspendi debere eo quod eorum causa Comes occisus, et Præpositus

Erembaldini obsessi.

domus Bertulphi a Stratanis occupata,

et ejus nepotes obsessi, et plures de ipsorum familia interfecti et morte turpissima damnati fuissent. Et obsessi Castellanus Haket et Robertus puer aliique ex turri altiore annuebant brachiis et manibus obsecrantes, ut inimicos illos perderent, quorum causa gravissimum nefas perpetratum : qui ita arroganter in domum Præpositi conscenderant, signa victricia affixerant, cum eo tempore, quo castrum expugnatum, dormirent domi et in rure suo, *scilicet in Straten, quo sub tutela Principum abducti fuerunt. Captus* XXIII *Martii Isaac consanguineus Præpositi et suspensus. At* XXX *Martii Guilielmus Nordmannus declaratus est Comes Flandriæ, a quo in locum Desiderii Haket (qui Kalendis Aprilis e turri evasit et latuit Liswegæ apud generum suum) constitutus est* II *Aprilis Castellanus Brugensis Gervasius. Dein* XI *Aprilis Bertulphus Præpositus Ipris suspensus et* XIV *ejusdem mensis occupatum est solarium templi S. Donatiani, ejusque turris deiita die* XIX, *et sumptum supplicium* V *Maii, quando Wlfricus frater Præpositi aliique* XXVII *complices e turri dejecti perierunt. Bursiardus dein suspensus est, et Robertus puer Castelli capite plexus.*

varii variæ puniti.

D

29 *Anno sequente* MCXXVIII *assumpto in Comitem Theoderico Alsatio paullatim acceperunt Flandriam Guilielmo Nordmanno : cui adhæserunt Stratenses, etiam contra Brugenses, qui* XXVI *Martii pro electo Theoderico* excursum fecerunt ante domum Thancmari. *At postridie* summo mane Thancmarus et nepotes ipsius domum et mansiones proprias in Straten combusserunt, quas si hoc non fecissent, Daniel et Juan cum suo Theoderico fecissent, *uti ex testatur Galbertus num.* 131 *et sequente. Ast* XI Aprilis nepotes Thancmari cucurrerunt super Brugenses apud Harenas, evocantes cives ad militias faciendas : et XXIII Aprilis nepotes Thancmari incenderunt domum Fromoldi junioris in Berenhem, et XII Junii incenderunt domum vicinam castro Brugensi. At Castellanus Brugensis Gervasius occurrens, cepit Walterum nepotem Thancmari, per quem occasio et causa seditionis et pugnæ totius originem habuit inter Borsiardum traditorem Comitis Caroli et Thancmarum. Cives vero Brugenses manus præ gaudio complosas conferebant, quod captus esset Walterus, qui caput et principium fuit totius mali terræ nostræ, pro cujus dolis Carolus consul traditus est, non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Borsiardum et suos ad tradendum compulisset. *Ita Galbertus num.* 174 *addens se* hæc dicere *secundum sensum vulgi, et secundum furorem animi illorum,* qui modo captivum Walterum prædictum suspendere (voluissent) aut novo et inaudito mortis fine dissipassent, si Comes permisisset. *Dein* XI *Julii ut e vulnere convalesceret Walterus e captivitate cæcitur, factis obsidibus duobus fratribus quos* XXV *die ejusdem Julii liberavit Walterus in captivitatem reducta, ut plenius Galbertus narrat : e cujus verbis* secundum sensum et furorem vulgi, Walterus de Straten, caput et principium totius mali *proclamatus, videtur perperam principibus factionis Erembaldinorum annumeratus, et occasionem dedisse hos appellandi Stratenses aut Stratianos.*

Theoderico Alsatio adhærent Brugenses,

E

Guilielmo Normanno Stratiani,

captus Walterus Stratianus.

Duo fratres Stratani obsides dati.

F

30 *Mortuo ex vulnere adhuc eodem mense Julio Guilielmo Normanno, pacificam Flandriæ possessionem accepit Theodericus Alsatius, a Regibus etiam Franciæ et Angliæ approbatam : qui anno* II *Comitatus, Christi* MCXXIX, *confirmavit donationes monasterio Aldenburgensi factas : quibus cum aliis subscripsit* Thancmarus de Straten, *qui eodem modo subsignavit litteras donationum ejusdem Theoderici Comitis pro Abbatia Quercetana anno* MCXXX. *Videndus Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 139 *et* 168. *Erat* Thancmarus, *sive* Lachmarus, vir potentia et divitiis clarus, *qui* [illegible] *honorum suorum Christum constituit hæredem, ea conferens monasterio S. Andreæ*

Sub Theoderico Comite Thancmarus de Straten.

dein monachus S. Andreæ.

A dreæ : cujus devotio intantum crevit, ut ibidem monachatum professus, laudabiliter vixerit et sancte mortuus sit : *utt ea ex relatione Henrici Zypæi dicti monasterii S. Andreæ Abbatis describit Sanderus in citata Flandria illustrata pag.* 292. *Ex quibus constat hunc Tangmarum alium recte a nobis constitui a Themardo Castellano Brugburgensi cum B. Carolo occiso. Apud eumdem Sanderum litteris dicti Theoderici Alsatii postmodum subscripsit* Riquardus vander Straten,

alii: Toparchæ de Straten.

alter forsan fratrum Walteri vander Straten, de quibus supra egimus. Alius etiam Richardus Dominus vander Straten *anno* MCCXXX *vixisse traditur. Addit Sanderus* toparchiam de Straten *postmodum pertinuisse ad Costertios, Dudzeelios, Halmalios, Ghistellanos. At Brugis didicimus nunc spectare ad Principem Chimacensem et Comitem Middelburgensem.*

31 *Hæc de familia Stratiana dicta sufficiant : aliqua solum restant de Erembaldina seu proditrice dicenda.*

Fragmentum de Erembaldina prodit. locum familia exercita:

Paulus Æmilius asserit nulli conjuratorum temperatum nec noxiorum modo morte piacula cæsi Comitis expetita, sed quicumque aliqua necessitudine eos contingebant, atque adeo paullo notiores aut ferro pulsos, aut metu voluntarium sibi exilium longinquumque consciviss̃e, finitimis eos detestantibus, exe-

B crantibusque. *Meierus addit* apud quosdam memoriæ proditum, partem horum parricidarum patria extorres pervenisse in Hiberniam, permissuque Regis Angli, quamdam ibi coluisse insulam, nomine Gerinam, ibique in tantam excrevisse gentem, ut ipsi aliquando Regi ansi sint rebellare. In Flandria diruta fuere funditus eorum ædificia, adempta in perpetuum restituendi potestate. Agri possionesque universæ gravissimis damnatæ tributis, execrata damnataque in æternum progenies. *Hæc Meierus aliique cum scveti : quæ nobis plane improbantur, uti constat ex supra dictis de Guilelmo Iprensi filio Philippi Comitis, sed res clarissima fiet in* Desiderio Haketto *Castellano Brugensi, fratre Bertulphi Præpositi, et patruo Barchardi seu Bustardi. Hic mox, atque B. Carolus sacrati interceptus,* in ejus domum cum suis ad eam obtinendam conscendit, *et fratrum nepotumque, atque aliorum conjuratorum protectionem tutelamque suscepit : dein* claves omnes B. Caroli de domo, de scriniis et cistis, quæ in domo erant, *cum aliis* violenter extorsit, et in suam potestatem redegit. *Quæ primo die facta narrat Galbertus num.* 26 *et* 36. *Cum aliis dein intra burgum inclusus obsessusque in tanto aliorum odio fuit, ut* quidam ex curte ejus nomine Robertus, cursor et serviens ejus interceptus, fuerit in medio fori occisus et in paludes attractus. *Admitti etenim*

C *ab Aldenburgensibus in novum Comitem non potuit Guilelmus Normannus, quin promitteret et ipse et Rex,* Haket Castellanum et reliquos traditores nunquam deinceps barredes fore in Comitatu Flandriæ, *quæ apud eumdem Galbertum num.* 31 *et* 89 *leguntur. Impetrata interim ab obsessis fuit alloquii facultas : in qua perjurarit Haketus pro omnium liberatione, vos efflagitans perpetuam ex eum, sibi vero, Bertulpho Præposito, et Roberto puero, quos secum innocentes volebat, plenam securamque libertatem. Respondit nomine multitudinis obsidentis Walterus miles, ac nomine excepto omnes vera probabat :* Itaque deinceps, *subjungebat,* fidem et hominia, quæ hactenus vobis servavimus, exfestucamus, damnamus, abjicimus. Finita responsione omnes arreptis festucis, exfestucaverunt illorum obsequium, hominum, fidem et securitatem. *Ita Galbertus num.* 64 *et* 65. *At* Kalendis Aprilis, *uti asserit num.* 86, feria sexta in die Parasceve Castellanus Haket a turri evasit solus, et transivit apud Liswega, et ibi latuit cum filia sua, quam ibidem duxerat olim Miles magni generis et divitiarum plenus. Expectabat enim Deo ingratus, quid dirigeret agoret. *Postridie* in Sabbato sancto Paschæ *in hujus*

Haket Castellanus, frater Præpositi

aliquis Bertulphi fautor annumeratus.

Comes Flagit:

locum constitutus est Gervasius Castellanus in castro D Brugensi.

32 *Memoratus Miles vocabatur* Walterus Crommelin, *sive* Clomliin ; *qui contra Guilelmum Normannum primus suppetias attulit Brugensibus teste Galberto num.* 149 *qui et gener Haket et filius Robertus superstites tempore Theoderici Alsatii fuerunt et pacificam rerum suarum possessionem detinuerunt. Cujus rei illustria duo testimonia exhibet Andreas Chesnæus in Probationibus ad librum* 2 *Historiæ Genealogicæ familiarum Gandensis, et Gisnensis Hic cum pagina* 70 *protulisset litteras Theoderici Alsatii, quibus possessiones Abbatiæ Gandensis S. Petri confirmavit, ista pag.* 71 *subjungit :* Litteræ aliæ Theoderici Comitis Flandriæ, quibus curat sopire et penitus decidere, præsentibus præcipuis Baronibus suis, querelam inter Abbatem S. Petri et Haketum quondam Castellanum Brugensem, super eo quod intra ambitum parochiæ, quæ dicitur Liffinga, præfata Ecclesia ex antiquo Bercænas super littus maris possidet, quibus per maris alluvionem nova quædam terra conglutinata est et concreta. Hæc acta sunt sub sigillo et signo prædicti Comitis Theoderici. Testes Juanus de Alost, Daniel de Tenremunda, Gerardus de Oldenarde, Venemarus Castellanus Gandensis, Balduinus de Belle, Everardus de Gant, Christianus de Gistella. Actum Brugis anno Verbi incarnati MCXXXIII. *Hæc ibi. Ex nominatis Baronibus* Juanus de Alst, Daniel de Tenremunda et Castellanus Gandensis, *cum suo singuli milite obsederant a* X *et* XI *Martii burgum Brugense, et cum aliis* exfestucaverant Haketi Castellani aliorumque obsequium, hominium, fidem et securitatem, *et modo idem Barones querelam de certa possessione Haketi sopiunt et decidunt cum Comite suo Theoderico. Qualia de Haketi filio et genero adduntur apud eumdem Chesnæum eodem pag.* 71 *his verbis :* Litteræ ejusdem Theoderici Comitis Flandriæ, quibus sopit querelam, quæ erat inter Guillelmum Abbatem S. Petri Gandensis et Robertum filium Haketti quondam Castellani Brugensis et Walterum Crommelin generum ejus super terra in Testrep et decima de Groede. Signum Theoderici Comitis, S Iwani de Alost, S. Danielis de Tenremonde, S. Gerardi de Aldenarde S. Rasonis Buttellarii, S. Theoderici Camerarii, S. Michaelis Constabularii, S. Wenemari Castellani Gandensis, S. Ghisleberti Castellani de Berghes, S. Balduini Castellani de Lens. S. Walteri de Nivella, S. Balduini de Belle, S. Gervasii de Ythelhem. S. Everardi de Gandt, S. Walteri Crommelin. Actum hoc Brugis Verbi incarnati anno MCXXXIII Indict. XI regnante Rege Ludowico in Francia, Theoderico F principante in Flandria anno sui principatus VI. *Hæc ibi. In memorata superius donatione ejusdem Comitis Theoderici anno* MCXXX *Abbatiæ Quercetanæ, subsignavit idem Haketi gener* Walterus Clomliin.

sub Theoderico Comite destinet rerum suarum possessionem,

ait et Robertus ejus filius, et Walterus Crommelin gener :

33 *Plura omittimus congerere, cum ex hoc satis colligamus sub Theoderico Comite factum fuisse συνωστίαν, sive obliterationem injuriarum et præteritorum in perpetuum oblivionem : neque execratum damnatumque in æternum meruisse eum progenies, uti ex fabulosa formula proclamationis, quæ pro foribus templi legitur, conati fuere probare Meierus, Marchantius, Lemnius; et hic quidem, quod die Veneris jugulatus Comes occisus, referit eam execrationem solitam fieri* prima ac secunda die Veneris mensis Martii. *At quia ex Gualtero et Galberto aliisque antiquis scriptoribus B. Carolum* die secundo Martii et feria quarta *interemptum fuisse certo constabat*, damnatio *sexto* Nonas Martii *concepta divulgari, et si Meiero credatur*, ad tubæ cantum, *at per carnificem* execrari *progenitum scripsit Marchantius. Qua omnia cum hoc scripto nullas amittant vires, cum Deus prima Veritas et confortis mendacii non fomentator.*

Fabulosa formula proclamationis omittenda.

A

§ VI. *Series Castellanorum urbis Brugensis et Præpositorum S. Donatiani, ad hanc historiam spectans, recte ordinata.*

Quia posteriores scriptores nullam fere notitiam habuerunt Castellanorum et Præpositorum Brugensium, de quibus jam egimus, eorum repeto catalogum : et fuerunt Castellani Boldrannus *sub Balduino Insulensi circa annum* ML. Erembaldus *per annos quadraginta et plures*, Robertus *ejus filius, tum* Walterus *dicto Roberto natus*, Desiderius Hakettus *Erembaldi etiam filius, quo deposito* Gervasius *Camerarius B. Caroli, et hoc defuncto* Radulfus, *qui et* Gervasius de Praet *subscripserunt anno* MCXLIII *litteris Theoderici Comitis pro Ecclesia S. Mariæ Tranchinensis. An hic secundus Gervasius fuerit prioris filius, num potius posterioribus occasionem aberrandi dederit dum illum de Praet cognominant, relinquamus alias excutiendum. Degebat interea vos eodem tempore Gervasius de Ythelhem jam ante relatus. Sanderus Castellanus Gervasius, de Brugis cognominatur, quod etiam non admittimus. Nam idem Sanderus lib.* 1 *rerum Brugensium cap.* 7 *dum antiquos Castellanos Brugenses proponit, magnam inscitiam simul et servet ostendit : Boldrannum ignoravit, Robertum præponit Erembaldo, et iterum tanquam alium subjungit, imo filium fuisse Erembaldi non probat : uti neque hujus filium statuit Walterum, cui recte subjungit Haket, sed quis fuerit silentio : sed possumus illo submoto ad annum* MCXX *statuitur* Arnulfus de Nielles vel Castellanus vel Castellanorum Brugensium *alius, memoratus* in litteris Mauritii Comitis Gisnensis et Emmæ uxoris. *Litteras illas eruit Chesnæus in ante inditis Probationibus pag.* 39 *sed* Arnulpino *utusque testibus omissis. At mox pag.* 40 *et* 41 *inter testes profertur* Arnulphus, sive Ernulphus, de Nieles *ad annum* MCXX *et* MCXXVIII, *nulla prorsus addita aut dignitate Castellani aut affinitate cum Castellani. Iterum excluse Arnulpho fuisse Brugensium Castellanum* Desiderium Haketum *ab anno* MCXV *ad annum* MCXXVII *ex supradictis certissimum est : cui tunc deposito successit* Gervasius, *et hunc deposito* Radulfus.

Castellani hunc Brugenses,

alibi inepte relati,

B

35 *Indicavimus etiam Ecclesiæ Donatianæ Præpositos* Erkenbertum, Rainerum, Ledbertum *et* Bertulphum *: in cujus locum infra apud Galbertum num.* 120 *substituitur* Rodgerus, *anno* MCVII *mortuus, uti ipse in choro S. Donatiani in sepulchrali lapide legimus. Interim Sanderus lib.* 2 *Rerum Brugensium cap.* 1 *et ex eo Sammarthani tomo* 2 *Galliæ Christianæ in Episcopis Brugensibus ineptam retexit, licet accurate collectas dicatur, proponunt, et cum* 880 Ledberto *adhuc recto enumerant : et sunt hi :* Erkenbertus, Rainarius, Bertulfus, Guido Cancellarius Bertulphus, Rodgerus, Arnulphus Stratensis, Rogerius. *Et his unus idemque est qui alias interpolate et directe nominantur* Bertulfus, *et littera una mutata* Bertulphus ac Arnulphus Stratensis, quando Carolus Bonus *fuit trucidatus. Item unicus est* Rodgerus *et* Rogerus, *perperam distinxit : et ultimi obitus non debuit referri ad annum* MCXLVII, *cum decessorum certe mortuum fuisse inscripto sepulchrali indicet. Interponitur* Guido Cancellarius, *qui subsignavit fundationi* Roberti Hierosolymitani *facte anno* MCV Abbatiæ S. Andreæ. *Verum non videntur litteras fundationis legisse, quas subsignasse* Bertulphum Præpositum *cum duobus fratribus supra diximus.* Hugo Cancellarius de Rogia, *sub cujus sigillo ad annum* MCXXX *donationi monasterio Aldenburgensi facte, non tamen ideo inter Præpositos Brugenses numerandus, etiamsi nullus Præpositus reperiatur dictum donationis sub sigillo suo, quæ videri potest apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 319.

ubi et series Præpositorum Brugensium.

C

§ VII. *Cædes B. Caroli, ex Actis Ludovici Grossi Regis Francorum ; auctore Suggerio Abbate.*

Egregie factum, quo nobilius ab adolescentia sua usque ad vitæ limitem nullum perpetravit, vitando fastidium, cum multa egeat, brevi narratione memorare non quomodo, sed quid fecerit, significantes proposuimus. Famosus Comes vir potentissimus Carolus, de amita Domini Regis Ludovici, Danorum Regis filius, cum successisset jure consanguinitatis fortissimo Comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio; Flandriæ terram valde populosam tam strenue quam diligenter administrabat : Ecclesiæ Dei illustris defensor, eleemosynarum liberalitate conspicuus, justitiæ tutor insignis. Qui cum debitor honoris adepti, potentes quosdam, genere humiles, opibus elatos, dominio ejus lineam consanguinitatis absentare superbe imitentes (erant enim de fece conditionis servilis) judicio curiæ convenienter satis reperet ; ipsi, videlicet Brugensis ecclesiæ Præpositus et sui, viri superbissimi, et famosi proditores, erubescentes et indebitantur. Cum igitur quadam die Brugas venisset, summo mane ecclesiæ Dei assistens, pavimento prostratus, librum orationum manu tenens orabat : cum subito Burchardus quidam, nepos Præpositi præfati, satelles truculentus, cum aliis de eadem sceleratissima radice, et aliis traditionis pessimæ complicibus oranti, imo Deo loquenti tacite retro cedit, et caute gladio evaginato collum terræ prostratum Comitis supervime tangens, ut paullum erectum ferientis gladio se inopinate dirigeret, ensem ei applicans, nec ictu impius pius, servus Dominum sceleratissime detruncat. Qui autem astabant necis impiæ cooperatores, sanguinem ejus sitientes, tanquam canes in relicta cadavera debachantes, innocentem laniare gaudebant : summopere gloriantes, quod opere complere potuerant, quem concuperant dolorem, et quam pepererant iniquitatem. Et apponentes imputatem super imputatem, utpote malitia sua exercitati, quoscunque Castellanos, quoscumque nobiliores Comitis Barones, sive in eadem ecclesia, sive extra in castro offendere poterant, infelicissima miseræ mortis genere imparatos, nec confessos trucidabant. Quibus tamen prodesse valde arbitramur, quod pro fidelitate Domini sui fideliter mortali in ecclesia orantes sunt reperti, cum scriptum sit : Ubi te invenero, ibi te judicabo.

D

S. Carolus virtutibus ornatus,

a suis, ob superbiam a se castigati,

E

ut templo eximatur.

cum sociis ejus trucidatur,

Ezech. 24. 14

Comitem vero truces in ipsa ecclesia tumulantes (ne honorifice extra deplangeretur et sepeliretur, et pro gloriosa vita, et gloriosiore morte devotus populus in ejus ultionem incitaretur) ecclesiam ipsam speluncam latronum statuentes, tam ipsam quam Comitis domum ecclesiæ inhærentem munierunt, et quibuscunque paratis victualium alimentis, et seipsos exinde protegere, et terram sibi allicere summa superbia deliberant. Tanti igitur et tam scelerati horrore facti attoniti, qui his non assenserant, Flandriæ Barones lacrymabiles exequias persolventes, notam proditionis evitant, dum hoc Domino Regi Ludovico, nec ei tantum, sed fama volante per universum orbem denuntiant. Rex autem, et amore justitiæ et consanguinitatis affectu, in ultionem tantæ proditionis excitatus, nec Regis Anglici, nec Comitis Theobaldi guerra detentus, Flandriam, animosus intrat, ut inquisitores atrocissime perdat, toto animi et operis nisu existat. Comitem Flandriæ Guillelmum Normannum, filium Roberti Hierosolymitani Normanniæ Comitis (cui enim jure consanguinitatis spectabat) constituit. Ut autem Brugas descendit, non veritus terræ barbaricæ, nec fœdam proditoriæ consanguinitatis lineam, ipsos proditores in ecclesia, et turre obsessos coarctat ; victualia præter sua, quæ divina nutu eorum etiam usui importuna reputandi, prohibet. Et autem tanc, peste et gladio aliquantis per eos contrivit, ecclesiam relinquentes, turrim tantum, ut eos turris retineret, retinuerunt.

F

ut exemplo proditoris.

a Ecclesiæ Præsidibus excommunicatur Rex Ludovicus.

Comitem Flandriæ Guillelmum Normannum constituit.

37 Jan

A 37 Jam ergo de vita eis desperantibus, cum jam in luctum verteretur cythara eorum, et organum eorum in vocem flentium, nequissimus Buchardus sociorum consensu fuga lapsus, terram exire volens, nec valens, sola iniquitate propria prohibente, in firmitate cujusdam amici et familiaris reversus, interceptus Regis imperio, exquisito miseræ mortis genere, alta rota superligatus, corvorum, et alitum rapacitati expositus, desuper oculis defossus, et tota facie dilaceratus, inferiorum sagittis et lanceis et jaculis millies perforatus, miserrime interfectus, in cloacam projectus est. Bertoldus vero caput iniquitatis eum similiter effugere decrevisset, cum huc illucque satis licenter deambulasset, sola superbia reversus, (dicebat enim : Quis ego, aut quid ego sum?) etiam capitur, et Regis arbitrio expositus, merita et miserrima morte est damnatus. Furcis enim cum cane suspensus, quoties canis percutiebatur, in eum iram retorquens, totam faciem ejus masticando devorabat : aliquando etiam, quod horribile dictu est, stercorabat, sicque miseram vitam, miserior miserrimo, morte perpetua terminavit. Quos autem in turre incluserat, multis angustiis ad deditionem cogens, sigillatim unum post alium coram suis fractis cervicibus dejecit. Quemdam etiam eorum, Isaac nomine, timore mortis in monasterio quodam tonsoratum, demonachatum patibulo affixit. Potitus itaque Brugensi victoria Rex cum suis, Ipram peroptimum castrum contra Guillelmum Bastardum proditionis fautorem, ut in eum ulciscatur, accelerat. Brugenses tam minis, quam blanditiis, directis ad eos nuntiis, allicit. Dumque Guillelmus cum trecentis militibus ei obviat, altera pars regalis exercitus in eum irruit, altera ex obliquo alia porta castellum audacter occupat, eoque retento Guillelmum a tota Flandria exhæredatum exterminat. Et quia proditione ad possidendam Flandriam aspiraverat, merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo, et diversis ultionum modis, et sanguinis multi effusione lota et quasi rebaptizata Frandria, Guillelmo Normanno Comite constituto, Rex in Franciam, Deo auxiliante, victor remeavit.

Supplicio afficiuntur Burchardus occisor Comitis,

Bertulfus Præpositus,

alii e turre dejecti,

Guillelmus Iprensis et pos eremitarius dejectus.

38 *Dicitur* amita Ludovici Regis, *mater B. Caroli Adela, soror uterina Berthæ filiæ Florentii primi Comitis Hollandiæ, quæ nupta Philippo I Regi Francorum, peperit illi ductum Ludovicum. At Gertrudis mater Berthæ mortuo primo suo marito Florentio Comite, iterum nupta fuit Roberto Frisoni, ex qua hic genuit Robertum juniorem Hierosolymitanum, Adelam matrem B. Caroli et Gertrudem matrem Theoderici Alsatii, dein Comitis Flandriæ, Ceterum quæ de cane adduntur in supplicio Bertulphi, ita narrat Galbertus num.* 94. Iprensium turba furens in mortem Præpositi canis viscera contorserat circa collum ejus, et os canis ad os ejus jam vitalem spiritum expirantis opposuerunt, æquiparantes cani ipsum et facta ipsius.

Mater B. Caroli quomodo amita Ludovici Regis.

C

VITA

auctore Gualtero Archidiacono Ecclesiæ Morinorum.

Ex III MSS. codicibus et editione Jacobi Sirmundi.

PROLOGUS.

Domino suo et Patri merito sanctitatis, totius reverentia devotionis excolendo, [a] Joanni sanctæ Tarvanensis Ecclesiæ Episcopo, frater Gualterus, dignationis ejus inutilis servus, debitum omnimodæ subjectionis obsequium.

a

Præcepit humilitati meæ auctoritas reverenda paternitatis vestræ, ut, quia his nostris temporibus horrenda nimis a nefandis hominibus in partibus istis perpetrata sunt crimina, universo mundo execrabilia; et in ultionem eorumdem formidanda multum divinæ justitiæ eminuerunt judicia, pro eorum immanitate æquissima retributionis lance ponderata : et hæc omnia quantum præteritis generationibus inaudita, tantum præsentibus mirabiliora, sicut gesta sunt, cuncta stylo percurram, et ad notitiam posterorum scribendo transmittam. Quæ omnia ideo scribi, et scripto futuris temporibus manifestanda servari, decrevit providentia vestra, ut eis lectis vel auditis, et boni, tanta superni Judicis æquitate considerata, in amorem ipsius ardentius excrescant; et mali, tam terribili divinæ ultionis judicio cognito, per timorem ipsius a sua se pravitate compescant. Accesit etiam vestræ jussioni, Domini Goscelini Decani et fratrum nostrorum amica mihi et omni cum honore semper suscipienda petitio : cui in cunctis Deo placitis obtemperare fervente opto desiderio. Vestræ igitur sanctitatis auctoritate et fraterna cogente caritate, aggrediar (ipso qui linguas infantium facit disertas adjuvante ac meæ ariditatem linguæ rore suæ gratiæ irrigante et irrigando fœcundante) quod injungitis agere : virtute magis fretus obedientiæ, quam ejus, quam nondum adeo, ut id audere debeam assequutus sum, litteralis scientiæ.

D AUCTORE GUALTERO, ARCHIDIACONO.

Vita scripta ad amorem Dei boni, timorem malis ingerendum :

B

2 Conabor autem, quia etiam sic placet vobis, omni nævo falsitatis et vugaris incerto opinionis evitato; simplici tamen, ut potero, quæ acta sunt narratione referre : quatenus et superfluis verborum phaleris, et rhetoricorum ornamentis colorum exquirendis minus intentus, fastidiosam sic caveam prolixitatem, ut nec nimiæ brevitati studens, earum, quas vel ipse vidi, vel virorum veracium testimonio indubitanter cognovi, rerum lectoris cognitioni duntaxat necessariam occultare inveniar veritatem. [b] Et, ut facilius elucescat omne quod dicitur, totam sequentis seriem Opusculi, compendiosis comprehensam titulis, numeris singulorum paginæ præfixis, disposui designare : quo videlicet lectori circa quodammodo pagina fadium nequaquam pariat, et ad inveniendum quod quæritur expeditor aditus pateat. Quod si singula naturali non perstruxero ordine, lectorem precor nequaquam id moveat : sed et posteriora cum se intulerint, opportune aliquando anticipando præmittere, et priora liceat ordine artificiali quandoque recapitulando subjungere : dum tamen, ubi exegerit ratio, satis appareat, quid quo gestum sit tempore.

b inserta ad clariorem cæpta.

a *Mortuum esse B. Joannem anno* 1130, 27 *Januarii, necdum triennio a cæde S. Caroli elapso, diximus supra* § 1. — b *Hæc periodus in editione* « *Sanctam ultra omissa est* » *nos capitum titulos huic præfationi subjungendos animadvertimus, ne postea more nostro distinguamus, ipsis tamen auctoris capitibus margini adscriptis.*

F

INDEX CAPITUM.

De tempore et loco mortis Caroli. Cap. I
De matrimonio patris ejus, et morte fratris ejus, et primordiis virtutum Caroli II
Memoria parentalis Roberti junioris III
De reverentia matris Caroli erga eum et morte IV
De provectu illii ejus habitum V
De detectu cujusdam et sepultura VI
De substitutione Caroli VII
De tempestate ejus et rerum objecta VIII
De eadem civitate Dei exclusa IX
De mansuetudine ejus, et aliorum elatione X
Qualem se correptoribus et subditis exhibuit, et pauperibus XI
De [illegible] barbaries, et sagacitate in [illegible] XII
De perversorum malitia adversus eum excitata XIII
De Præposito [illegible] XIV
De calumnia [illegible] XV
De inimicitia [illegible] Tangmari XVI
De conditione [illegible] et infractione earum XVII
De [illegible] XVIII
De [illegible] XIX
De [illegible] XX
De [illegible] XXI
De [illegible] XXII

De

A De furore Præpositi, et suorum, et nequitia legatorum. XXIII.
De conjuratione eorum, et quod Comiti non potuit persuaderi. XXIV.
De eleemosyna Comitis, et oratione, ac interfectione. XXV.
Comparatio sceleris perfidorum et sceleris Juxorum. XXVI.
Commendatio martyrii Comitis. XXVII.
De morte Castellani et filiorum ejus et Gualteri XXVIII.
Præpositales corpus ejus alibi deferunt tumulari. XXIX.
De contracto sanato XXX
De populi veneratione et Præpositi obduratione. XXXI.
De sepultura corporis ejus. XXXII.
De obsidione Brugensium. XXXIII.
De fuga Isaac et latebra ejus. XXXIV.
De vulcratione ejus, et monachatu, et captione, et interitu. XXXV.
De obsidione aucta, et munitione irrupta XXXVI.
De effugio Præpositi et latibulis ipsius XXXVII.
De proditione ejus et morte XXXVIII.
De pugna Gandonis et amborum irrisione. XXXIX.
De fuga Burchardi, et miraculo in navi. XL.
De proditione ipsius XLI.
De comprehensione ejus et patibulo et morte. XLII.
De perturbatione post mortem Comitis et pace XLIII.
De adventu Regis et ordinatione Comitatus XLIV.
De impedimentis regiæ dispositioni obviantibus, et Comitis processibus. XLV.
Brugensium deditio, et miraculum in alimentis, et Ecclesiæ purgatio XLVI.
De miraculo in corpore Comitis ostenso, et eo tumulato. XLVII.
De expeditione regali, et traditione Ypren. XLVIII.
Guillelmus capitur Ypræ incendit. Flandria subigitur. XLIX.
De supplicio debitorum Brugensium. L.
De improbitate Isingrini, et fuga. LI
De Guillelmo Virovinacensi, et fuga ejus. LII.
Conclusio libelli LIII.

PARS I.

B *Acta B. Caroli in juventute sub Flandriæ comitibus Roberto Frisio, et Roberto juniore: iter Hierosolymitanum.*

Anno itaque Verbi Incarnati MCXXVII, Indictione V, sexto Nonas Martii, terræ nostræ pace sublata, quiete turbata, delata honestate, extincta omni fere felicitate mortalium; guerrarum, laborum, turpitudinum, et totius infelicitatis detestabile caput exordium. Eodem enim ipsius anni die, in unius vita multorum vita peredit: et ex unius indebita morte, multorum justo Dei judicio mortes debitæ terribili quadam generatione sunt propagatæ. Tunc namque secundum Prophetam in memoriam redit iniquitas patrum nostrorum in conspectu Domini, et antiqua peccata nostra nova cœperunt ultione ferri: ut, in cujus manu post Deum hactenus constitorat salus populi; eo de medio sublato, manifesto daretur intelligi, quod divini jam in publicum prodiret censura judicii, quæ prius latuerat in occulto præscientiæ Dei. Ipso enim die in plurimorum perniciem execrabili quorumdam scelere interfectus est Brugis in ecclesia S. Donatiani Carolus Comes Flandriæ, filius a Canuti Martyris, Regis quondam b Daciæ, et Adelæ Reginæ; quam postea duxit uxorem Rogerus Dux Apuliæ. Ut autem interfectionis ejus occasionem, et cœlestis vindictæ animadversionem, in mortis ejus auctores terribiliter exertam, evidentius possimus ostendere, narratiunculæ nostræ exordium paullo superius libet repetere.

CAP. I. *Carolus Comes* 2 *Martii anno* 1127 *occisus,*

Ps. 108. 14

a

b *filius S. Canuti Regis Daniæ:*

C

1 Pater ergo ipsius Rex prædictus, postquam suorum perfidiam, immo, ad quam timore mortis confugerat, conscientiam recognovit, Dominum per eum operante signa et prodigia, inter Martyres computatus apud Dacos, ex tunc et hactenus in magna veneratione est habitus. Regina vero cum hoc filio suo parvulo ad patrem suum d Robertum, strenuissimum e Marchionem, f Roberti quondam Francorum Regis ex filia g Adela nepotem, cognomento h Frisonem, et ejusdem nobilissimam Gertrudem clara i Saxonum stirpe procreatam, in Flandriam revertitur; ubi paucis transactis mensibus, memorato Duci k Rogerio a parentibus est nuptui data. Cui et filium nomine l Guilhelmum peperit, qui patri defuncto in Ducatum successit, et honorem acceptum, morum ingeminatione strenuitate, multipliciter nobilitavit. Sed audito utrius sui generosi exitu, primum quidem inconsolabiliter dolere, deinde etiam ipse cœpit letaliter languere. Qui ut se periclitari cognovit, m Salernitarum Archiepiscopum et Trojanum Episcopum advocavit, atque quod antea, dum incolumis esset, fecerat, eorum quoque testimonio desiderans confirmari, quidquid mobilium vel immobilium in terra possidere videbatur, beato Apostolorum Principi Petro, ejusque Vicario sanctissimo Papæ n Honorio, ex cujus ore sacro hoc ipsum frequenter audivi, jure perpetuo possidendum delegavit, ac deinde in confessione Domini ab hac luce o migravit.

CAP. II. *quæ circa*

c *ferunt ad avum, Robertum Frisonem Comitem Flandriæ,*

d

e f

g h

i

a *matre Adela,*

k

l *dein nupta Rogerio Duci Apuliæ,*

2 Hic autem noster Carolus annis pueritiæ transactis adultus, postquam militiæ cingulum accepit, p Hierusalem sanctam, sepulchrum Dominicum visitaturus, devotus adivit; ibique adversum Paganos fidei nostræ inimicos arma ferens, Christo Domino aliquanto tempore strenue militavit, et ei, cui præ omnibus serviendum esse prudenter advertebat, suorum primitias laborum et actum dedicavit: mox divina ordinante dispositione, ad avunculum suum Robertum q juniorem Marchionem, in Flandriam revertitur, et ab illo eo, quo talem juvenem decebat, honore susciptur.

m

ab hujus filio donatæ Sedi Apostolicæ:

n

o

p

juvenis missus in Terra sancta

q

redit in Flandriam:

CAP. III

3 Cujus gloriosi Principis quia mentionem nunc incidenter fecimus, operæ pretium videtur esse, ut quædam ejus virtutum insignia vel breviter commemoremus. Hic est enim Robertus ille Comes inclytus, superioris Roberti Frisonis filius, qui audito illo sancti et omnium Sanctorum memoria recolendi r Claromontensis Concilii decreto; de venerabili scilicet Dominicæ Passionis et Resurrectionis loco a Paganorum manibus eruendo, et Christianæ fidei vindicando; continuo uxorem et liberos, postremo cuncta quæ in mundo possidebat, Christi Domini servitio postponendo, Evangelice doctus judicavit, et Crucis ejus in humero baiulando insignia, ac ipsius etiam corporaliter quæ poterat sequendo vestigia, illud Apostolicæ Sedis mandatum tota fidei adimplere constantia, cum s alios quos eadem inspiraverat gratia, alacriter properavit. In qua expeditione, et urbium terræ illius, præsertim t Antiochiæ et sanctæ u Hierusalem expugnatione, innumera fortitudinis et probitatis suæ præclara dedit indicia: quorum nonnulla illa, quæ de gestis Francorum Hierusalem pro Christo expugnantium scripta est, comprehendit historia. Ex qua ad laudem ejus hoc solum hic satis est commemorari, quod ob invincibilem animi constantiam ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis x Georgii filius scribitur appellatus.

a l consobrinum Robertum Comitem,

E

r

s

t

u

rarum strenuum in expugnatione Antiochiæ et Hierusalem:

x

4 Igitur mercedibus nationibus manu Domini valida debellatis, et in sancta civitate Arnulfo Patriarchatus honore, Godefredo Duce regni diademate sublimatis, y Domino prosperante in propria remeavit, et terram suam reliquo vitæ suæ tempore magna insignis modestia feliciter gubernavit.

CAP. IV.

F

y

---

a *Canutus* S. Canutus *Rex Danix Martyr* 10 *Julii, quo occisus est ad quem dicta in carta ejus Acta dabimus. Ex lingua* S. Canuti *patre Erico Rege, Abelam Regis Daniæ, natus est* S. Canutus Lawardus. *Rex Obotritorum et Dux Slesvicensis, occisus 7 Januarii, quo die ejus gesta illustrabimus.* — b Daciam pro Dania *passim scripsere omnes retro tempora nostra scriptores. Petrus Abbas Cellensis lib. Script. 181, qui est ad Archiepiscopum Londinensem* Vestra Dacia remota est a nostra Francia, *et mox.* Species illa unam Daciæ et Galliæ — c *Anno Christi* 1086, *in civitate Albana sita Gallicana, in ecclesia S. Albani Martyris Britannici, cui* 22 *Junii sacer est.* — d *Incunte Robertus Comitatum anno* 1093, *de cujus primordiis et origine et Comitatu plura in Galberto proferuntur, num* 1091 *et Seq.* — e *Comites Flandriæ, olim Marchiones dicebantur, quod limitem regni Francici occidua protegerent.* — f *Hic est Robertus plenus Hispens Capeti, cui anno* 992 *defuncto successit, et regnat usque ad annum* 1031. — g Adela *nupta est Roberto Pio, ante Decembrem anno* 1003, *et eo mortuo Sancti monialis fata erit in monasterio Messinensi prope Ypras ejus fundatio, dubium anno* 1079 *defuncta. Ab hac ita suo nidore S. Carola appellata est Adela.* — h Frisio, seu Frisius cognominatur, *quod primo Hollandiam eo tempore adhuc sub nomine Frisiæ continuerint Zelandia, et haud dubie quidem ditio quatuor Ambachtarum, anno Flandriæ adjunctæ, quæ hactenus a patre suo acceperat, hoc est anno Domini* 1063, *data: ubi tradit ad eum annum Marianus Scotus Galbertus num.* 110 Robertum Consulem appellatum *libro appellat.* — i *Viduam Florentii Comitis Hollandiæ duxit anno* 1063, *et tutor prolis sui Theodorici factus, Hollandiæ*

S. Canutus *avunculus, et patruus,*

Dacia pro Dania.

Robertus

Marchio

Adela

Frisio vel Frisius

Gertrudis

A *Hollandis Frisiisque præfuit, ut vel ideo alius videatur cognomen Frisæ acquisivisse. Incitur* Gertrudis *filia Hermanni, sive Heymanni, Ducis Saxonum, quem Ægidianus Leodio Amici vallis monachus Bernardum appellat. Mortua est Gertrudis anno* 1113, *Furnis sepulta.* — k Rogerius *filius Roberti Guiscardi Normanni, felici expeditione contra Saracenos nobilissimi. Roberti obitum refert Baronius ad annum* 1085, *alii citius, serius Pagius. At dicto anno* 1085 *mense Octobri pro fausse Rogerium indicat oblatio facta Ecclesiæ Salernitanæ S. Sophiæ Apud Ughellum tomo* 7 *Italiæ sacræ in S. Alphano Archiepiscopo Salernitano. Mortuum esse Rogerium anno* 1111 *tradit ex Petro Diacono Baronius num.* 15. — l *Guilelmus Dux Apuliæ et Calabriæ creatus a Paschale* II *et Gelasio* II. *Considendus Baronius ad annum* 1111 *et* 1118. — m *Is est Romualdus ordinatus an.* 1121 *mense Septembri, mortuus an.* 1136 24 *Januarii de quo plura Ughellus.* — n *Honorius* II *consecratus anno* 1124 21 *Decemb. mortuus* 1130 13 *Februarii. Hunc discat Lector, quare Papa Rogerio Siciliæ Comiti initio negarit titulum Ducis Apuliæ.* — o 26 *Julii eodem anno* 1127, *quo S. Carolus erat occisus. Consule Falconem Beneventanum in suo Chronico.* — p *Postquam hæc anno* 1099, *intercepta fuit. hunc alii, Comiti postea constituto, regnum Hierosolymitanum oblatum tradit Galbertus num.* 9. — q *Junior dictus, quia cum patre* 15 *circiter annos vexit Flandriam. ast hoc anno* 1093 *mortuus, solus præfuit.* — r *Habitum ad concilium est anno* 1095 *mense Novembri, instigante B. Petro Eremita.* — s *Primus a Guilelmo Tyrio lib.* 1 *cap.* 17 *refertur* Hugo Magnus, frater Philippi Regis Francorum, secundus Robertus Comes Flandrensium. *octavus* Godefridus Dux Bullonius. *Roberti vita describitur lib.* 2 *cap.* 16 *et deinceps, ubi etiam apud Tudebodum aliosque hujus expeditionis scriptores.* — t *Capta est Antiochia an.* 1098, 3 *Junii, cujus muros inter primos ascendisse Dominum Flandrensium Comitem et D. Tancredum, quorum doctrina veteri regechantur. scribit Tyrius lib.* 1 *cap.* 21. — u *Expugnata est Hierosolyma an.* 1099, 15 *Julii, feria* 6. *hora* 9. *Tyrius lib.* 8 *cap.* 18 *Ingressi sane statim post Ducem Godefridum sunt Flandrensium Comes et Dux Normannorum. Hunc* Robertus Hierosolymitanus *cognominatur.* — x *Tudebodus lib.* 1 *refert pugnam cum Turcis initam, præeuntibus* Duce Godefrido, *et* Flandrensi Comite Roberto *et* Rugone Magno, *quando illis e cœlo* ductores fuerunt SS. Georgius, Theodorus *et* Demetrius, *et territi Turci reperunt fugam ut vel hinc potuit dari ab his* S. Georgi filius, *quod etiam notatur in MS. Chronico monasterii S. Andreæ ab ipso fundati.* — y *Tyrius lib.* 9 *cap.* 14. His ita gestis Deo amabiles, Deoque devoti Principes, Domini Normannorum et Flandrensium Comites, consummato feliciter assumptæ sibi peregrinationis itinerario ad propria redire disponunt.

Rogerius Dux Apuliæ.

Robertus junior,

ider in Terram sanctam:

Antiochia capta,

et Hierosolyma.

B

Robertus cur S. Georgii filius?

PARS II.

A Balduino Comite, Flandriæ oblata B. Carolo : ejusque susceptio.

Post prælibatam autem Caroli nostri susceptionem brevi tempore evoluto, in Francia apud urbem Meldorum paucis diebus *a* ægrotans obiit, et in monasterio B. Vedasti, civitate Atrebatum magno cum luctu universorum sepultus, filium suum, quem ex nobilissima conjuge sua *b* Clementia susceperat, Balduinum adolescentulum hæredem reliquit. Qui non multo post a Rege *c* Ludovico muneris militaris, et paternæ hæreditatis donum adeptus, Domini Caroli præcipue consiliis usus, et institutionibus instructus, ad tantam fortitudinis et strenuitatis eminentiam in brevi excrevit, ut omnibus probitatem ejus attendentibus appareret mirabilis, et finitimis quibusque non solum Comitibus ac Ducibus, sed ipsis quoque Regibus omnino fieret formidabilis. Cujus sicut virtus supra modum ætatis ejus subitaneis incrementis emtuit; sic occulta Dei dispositione cœptis ejus obviante, diu durare non potuit. Eo enim tempore *d* Guillelmum exhæredatum, filium scilicet *e* Roberti Comitis, filii Guillelmi Regis Anglorum, cognomento Pileati (quem videlicet Robertum ex Mathilde Regina præfati Roberti Frisonis germana, sicut et fratres ejus Guillelmum et Henricum genuerat, quemque idem frater ejus Henricus Rex Anglorum captivum tenebat quam, inquam, Guillelmum adolescentem in sui tuitionem *f* susceperat, et armis ejus militaribus insti uxerat. Et, quia ei hæreditatem suam Normannicam, paterno ipsius, qui eam post patris [illegible] optionem obtinuerat, totis renitente viribus restituere properaverat, gravibus eam et crebris incursionibus infestabat. Cujus jam partem magnam cum oppidis et munitionibus sibi subegerat, reliquam [illegible] ipso Rege Henrico nec armorum [illegible] amplius hinc defendere valente, gladio [illegible] ferum in modum coërcuisse cognoscitur. Sed vere, ut ait Propheta, Non est consilium contra Deum : vere solus potens est, qui omnium potentiam quando vult, et quomodo vult, adnihilare potens est.

Roberto Melduis mortuo, *a*

b relictus Balduinus filius hæres. Cap. V. *c*

d

e cognitus regis Angl. Normanniæ pro ejus patre gubernator.

Prov. 21. 30.

9 Cum enim tanta ageret, et multo majora disponeret, scuto ipsius, ut aiunt, ictu adversi cujusdam militis fronti ejus elisо, et ex ipsa illisione modico in eo, quo salutiferum Crucis signum imprimi consueverat, loco, tumore oborto, totum illud tantæ potestatis, quod quasi in montem magnum tam cito excreverat, culmen citius detumuit, et sicut fumus ad modicum pares evanuit. Nam medicorum cura quotidie in pejus proficiente ægrotare cœpit, et tandem in villa *f* Rosilaria monachatus habitum summa cum devotione, humilique supplicatione adeptus, cum illo, quo circiter decem mensibus fatigatus fuerat languore, anno Domini MCXIX V. Kal. Julii vita defecit, et ad *g* monasterium S. Bertini delatus, cum immenso omnium Procerum terræ fletu et miserabili planctu, ante altare sanctæ Crucis tertiodecimo Kal. ejusdem mensis sepulturam accepit.

D

SUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO. Cap. VI.

Iedius.

f

anno 1119 *mortuo.*

g

10 Verumtamen, quamvis matre sua cum quibusdam aliis assentientibus ob amorem *h* Guillelmi filii Comitis *i* Philippi, filii prælibati Roberti Frisonis (qui neptem ipsius Comitissæ uxorem *k* duxerat, quemque ipsa filio succedere maxime optabat) plurimum renitente, antequam ab hac luce migraret, hunc virum gloriosum, de quo agere proposueramus, Carolum, cujus probitatem prius et industriam in multis sæpe probaverat, sibi ipse *l* instituerat, eique rerum omnium summam regendam ac disponendam tradiderat : cui etiam prius nobilem puellam Margaretam; *m* Ranulfi Comitis Claromontensis filiam, matrimonio copulaverat, et *n* Comitatum Andrianensem cum castello *o* Incrensi donaverat. Quæ omnia non tam illius juvenis, quam superni Judicis æstimaverim gesta ordinatione : qui juvenilis animi et maturis consiliis minus idonei voluntatem, quo voluit, occulta sua inclinavit in piratione. Scriptum quippe est, Cor Regis in manu Domini, et quo voluerit inclinat illud. Nisi enim hæc ita fieri Divini decretum arbitrii ordinasset, nequaquam apud illum talem animum unius dilectio, trium et hinc matris et consobrini ac consobrinæ amori præponderasset. Quod etiam consequentium signis eventuum evidentissime declaratum est. Num quis, rogo, tantos bellearum fluctus procellarum, contra eum enormiter exaltatos, tanta velocitate dejecit, nisi qui hujus hominis ministerio ad tempus tranquillitati providere voluit eorum quos fecit? Unde Psalmita, Statuit procellam ejus in auram et siluerunt fluctus ejus.

Cap. VII.

h

i

k

postquam Guillelmo Incrensi Carolus salutatur Flandriæ Comes

E

l

m *fame ducta uxore*

n

nutu Dei prædestinatus.

Prov. 21. 1

Ps. 106. 29

F

a Prudentes auctor dissimulat meris tanta rei accusationem, scilicet quod in bello Normannico, de quo mox agitur, adversus Anglos dimicans, ad urbem Meldensem ad Matronam fluvium ex equo lapsus, oppressusque lecto post die decesserit. Annum mortis 1111 *inchoatum Meldis ad diploma anno sequenti* 1112 *ab eo signatum ostendit Oliverius Vredius de Sigillis Comitum Flandriæ pag.* 9 *eoque annum abesse statuit, quo adhuc anno Balduinus filius signat ejusdem pii monasterii Benefactores in Autesia apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 128.

Robertus quando mortuus.

b Clementia *erat filia tertiogenita et soror Stephani Pennipontis Burgundiæ, sororiam Gardonis Archiepiscopi Viennensis anno* 1111 *creati Pontificis Romani, assumpto Calixti II. nomine.*

Clementia uxor.

c Hic est Ludovicus VI. Regum cognomentus, Balduini consobrinus, natus matre Berthe, sorore alterius pii ducis Roberti Hierosolymitani et matre Caroli comitis Flandriæ, ut dictum est 11.

Ludovicus Grossus.

d Id est cognitus Normannis, qui et vivente S. Carolo factus est Comes Flandriæ. — *e* Roberto sese subjugantibus Guilelmus compatriotis bello Anglos, 6 Septembris anno 1087 mortuo, ab eo Normannicum obtinuit, et anno circa Comite Flandriæ et aliis interfectorum Haroldi unionem expugnavit. Interim fratres eumdem exhæredatum Rufo Regi Anglo adeptæ libertatis Augusti anno 11 evecto pacto, regnum Anglo vacuum fratrum ultimo Henricus I. festo Assumptionis B. Mariæ occupavit, quo eodem anno Robertus ex Normannia reversus, regnum Anglo, sibimet sumens debitum, frustra repetit, et anno 1106 in pugna victus et captivatus, et sequenti anno oculis privatus, misere anno 1134 extinctus. Quæ apud Matthæum Parisium aliosque legantur. — *f* Oppidum satis amœnum Flandriæ in diœcesi Iprensi circa hæc tempora aliquibus Rollarium dictum, Colleo Basilæ in lotta Mosæ positum. Flandrico [illegible], Gallis [illegible]. — *g* In urbe Andomarensi situatum. — *h* Tradunt Vita Willelmi ipsius dicitur, et quæ in diplomatibus apud Vredium in Genealogiis Flandriæ pag. 14. et Willelmum de Ipra, et

Robertus filius Guilelmi expugnavit

Wilhelmum

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO. *Guillelmus Iprensis Philippus Iprensis aut Loensis*

A Wilhelmum filium Philippi Comitis *appellat, a Sugerio aliisque* bastardus, spurius *et* nothus *cognominatur*. Mater ignobilis, quæ famas rarpere, dum viveret, non cessaret *dicitur a Galberto num. 77. Qua si Marchantius legisset, non tanto conatu dixisset legitimo eum matrimonio prognatum fuisse. — a Hic passim* Philippus Comes Iprensis *aut* Loensis *dicitur. et* Lo *ipse* vicum suæ possessionis *appellat apud Ursdrum in Probationibus ad Genealogiam Flandricam pag. 146. Est loca nostro Turnensi, ubi illustris Abbatia, cui varia ab eodemita indicat diplomata ejus apud Meyerum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 114. — b De filio* Roberto Loensi *ex eo matrimonio prognato egimus supra. — 1 Hunc illo adhuc vivo anno 1117. subscribat* Carolus consanguineus et successor Comitis Baldwin. *Ita Viridius in Sigillis Comitum Flandriæ pag. 10. — m Rainaldus natus est patre* Hugone Comite Clarimontensi, et matre Margarita, *cui sorores sex fuerunt. ex his* Felicia *nupta Sancio Regi Aragonum, Adelaida mater Balthasaris Episcopi Lambunensis, adjutoris S. Norberti, in fundanda Ecclesia et canonica Præmonstratensi. De hac stirpe ex historia MS. restaurationis Ecclesiæ Laudunensis agit Andreas Chesnaius lib. 2. Genealogiæ familiæ Castellionensis cap. 6. pag. 18. in Probationibus, ubi Carolus præclarus ille Flandrensium Comes appellatur. — n Fuerant ante Comites Ambianenses* Ingelrannus *episcopi plures* Thomas, *Coadjutorenses dicti. Sed quod hic ob celebratam ritum esset a Ludovico Rege dejectus, nihil evincebatur in B. Carolum semper fuit, ut infra dicitur. — o Castrum* Encres *a Baldwino Comite donatum fuisse Carolo Consobrino suo anno 1119. legimus in Auctario ad Chronicon nostrum MS. Sigeberti Gemblacensis ad annum 1164. deducto. Est* Incra, *sive* Encra *in eadem cum Ambiano Picardia versus Artesium ad amnem* Cognonellum, *qui prope Corbeiam Sommanæ miscetur, Albertis nomen nuper indutum in olim Hali Conchæ, qui inde Marchionis titulum habuerat.*

Rainaldus socer B. Caroli.

Ambianum.

Encre.

PARS III.

B. Caroli animus generosus, in malos severus in bonos et miseros benevolus, maxime tempore famis.

Cap. VIII

Etenim, postquam eo, quo præmissum est ordine, istius guberniacula terræ regenda suscepit, continuo Clementia Comitissa, præteritam ob eam jam diu stimulata invidia, Lovaniensi *a* Duci, quorundam etiam Procerum terræ sibi suffragante perfidia, matrimonii fœdere se sociavit : et pactum concordiæ, quod inter Carolum et eam filius ejus Marchio Baldwinus in ultimis agens composuerat, dissipavit : ac marito sibi cum *b* Comite Montensi annuente, et Rege Franciæ Ludovico, occulte tamen, ut a multis putatum est, cæptis ejus favente, de finibus Flandriæ, cujus circiter duodecim oppida tunc ipsa tenebat, cum expellere paravit. *c* Hugo quoque Comes S. Pauli, cognomento Campus Avenæ, hanc suæ malitiæ exercendæ opportunitate perspecta, antiquas et inveterata prius contra eum odia renovare, et partes sibi terræ contiguas incursare, et cum incendiis quam rapinis vehementius solito cœpit more suo omnia devastare.

a Bello impellitur a Duce Lovaniensi,

b Comite Montensi, Rege Franciæ,

c et Comite S. Pauli

Cap. IX. Divina protectione victor,

12 His ergo omnibus in exterminium ejus unanimiter conspirantibus, et sævos guerrarum tumultus circumquaque in perniciem nostræ gentis excitantibus, ipse, qui oculto suæ virtutis judicio dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes potentum, ex reprobat consilia Principum, prospexit de excelso sancto suo. Dominus de cœlo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, et solveret filios interemptorum. Fidei namque suæ Carolo, et contra eos bellandi imperterritam confidentiam, et universos debellandi insuperabilem propitius concessit potentiam. Omnis enim ille bellorum circumfrementium strepitus, quanta suscitatus fuerat superbiæ ferocitate, tanta in brevi repressus est victoriæ celeritate. Mirabiles quidem elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Neque enim tam mirandum arbitror, quod tantorum motus Principum, et eos pertinacissime insurgentes in brevi reprosserit, quam quod universis illis, absque omni fere sanguinis effusione, summum sui terrorem incusserit : in tantum ut post quadescumque pacis conditiones ab eo impetratas, nullus eorum rebellionem vel semel reparare, aut id de se suspicandi tenuissimam dare occasionem ausus fuerit.

C Ps. 72. 10

Psal. 92. 6 *cogit adversarios pacem petere.*

13 Comitissa itaque, et infelicius jam Ducissa, mœnibus virisque successibus pressa, pacem ab illo petere, et quatuor oppidorum suorum, scilicet *d* Di-

Oppida 4. recipit :

d

chesmudam, et *e* Bergium, *f* Ariam, et S. Venantium ei *g* guerpire coacta est. Et quæ prius per guerram disposuerat aliena injuste obtinere, suis magna ex parte amissis, reliquo contenta didicit pace gaudere. Ipse tamen ei, sicut omnibus fidem integram conservavit, et cum omni honore eam deinceps et humanitate tractavit.

D

e f g

14 Hugone vero in sua protervia perseverante, S. Pauli castrum postmodum sibi traditum destruxit, et munitiones omnes in planitiem redegit, et ipsum in posterum quietius degere, et agricultura, quam prius circumquaque debacchando inhibuerat, operam dare invitum coegit. Sed postea, ut dicunt, necessitate in voluntatem commutata, hic ipsum visus est libenter amplecti, et quamdiu idem Princeps advixit, commodius arbitratus est pacis securitate gratulari, quam rapinarum et incendiorum jacturis turbare et turbari.

Castrum S. Pauli destruit.

h 15 Gualterum quoque Hesdinii Comitem, consueta fatuitate et vecordia, etiam ipsum rebellionem parare, et cum Hugone conspirare deprehensum, non solum castro, sed et patria expulit, et alium ei *i* successorem statuit. Verum, ultimo vitæ suæ anno ejus misertus, redditus aliquos competentes ei concessit, ad sustentationem necessariam victus. Comitem quoque Montensem, et Thomam Comitem *k* Codiciacensem, partes nostras pro viribus inquietare consuetos, tanta strenuitate perdomuit, ut non tantum ab injuriis aliis inferendis temperarent, sed et sibi fortuito illatas, vellent nollent, quieti tolerarent. Sic ergo universa perturbatione guerrarum auxilio Dei sedata, in conspectu ejus siluit terra.

h Comitem Hesdinii pellit:

i

E

k Comites Montensem et Codiciacensem domat

Cap. X *reverens ergo viros Ecclesiasticos et Religiosos,*

16 Qua pacis tranquillitate potitus, qualem se quantumque exhibuerit, verbis explicare nequaquam sufficio. Deo namque devotus, cunctis servis ejus, Ecclesiarum videlicet Prælatis, et quibuslibet *l* Religiosis, omni se humilitate substernebat, et eorum mandatis reverenter obediens, correptiones, quibus eum pro loco et tempore redarguendum arbitrabantur, patienter et humiliter sustinebat, et emendationem in posterum et cautelam tota cum mansuetudine promittebat. Quod ideireo in ejus moribus magis nobis laudabile videtur, quia hoc in aliis non solum hujus mundi, verum etiam Ecclesiasticæ dignitatis primoribus, raro et difficile inveniatur. Quorum plerique postquam alicujus vel modicæ fuerint potestatis culmen adepti, et a subjectis quibuslibet incœperint honorari, naturalis mox conditionis et propriæ fragilitatis oblati, et quasi quodam fastigio vanitatis elati, ceteros despiciunt, quos natura sibi ordine æquales minime recognoscunt. Sapientiores se et probiores omnibus credunt, quos dignitatis sorte præcedunt. Qui dum mundi voluptatibus dediti, vitiorum sordibus inquinantur; et superbiæ tumoribus inflati, maniter elevantur; reprehensionibus quorumlibet corrigi omnino deligunt : quibus etiam frequenter asperantur magis quam emendantur. Sicque, dum nec Deum nec homines metuunt, velut equi effrenes in vitia præceps ruunt. Et ut qui in sordibus sunt, secundum Scripturam, amplius sordescant, tremendo omnipotentis agitur judicio, ut non solum eis quæ reprimat, desit correptio, sed et plerumque, quæ vetita noverat, adsit adulatio : dum videlicet subditi, quæ ab ipsis perperam aguntur, non solum non reprehendunt : verum etiam, ut laudetur peccator in desideriis animæ suæ, laudant sæpe placendi studio, quæ rectitudinis zelo vituperare debuerunt. Unde et Ezechieli dictum est, Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans os. Et per Prophetam : Populi mens qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.

l ab iis se admoneri permittit :

F

Apoc. 22. 11

Ezech. 3. 26

Esai. 3. 11

17 Verum hic noster Marchio venerabilis Caro-

CAP. XI

lus

A lus suis correptoribus mansuetum se et humilem exhibebat, et frequenter etiam gratias agebat; et ut auxilium ei divinum, quomodo id quod dicebant operaretur, suis precibus impetrarent, devota supplicatione petebat. In quo nimirum non tam hominibus quam Deo, cujus ipsi legatione funguntur, se obtemperare ac deferre arbitrabatur: sciens et prudenter advertens, quod ipsius ore Veritatis in Evangelio dictum est: Qui vos audit, me audit; et qui vos recipit, me recipit. Ecclesias etiam et suæ potestatis homines, secundum pravam aliorum Principum consuetudinem, exactionibus quibuslibet non solum non gravabat, sed publicis omnium utilitatibus intente providendo multipliciter relevabat, omnibusque in commune pii more patris sollicite providebat.

eorum se precibus commendat:

Luc. 11 16

exactiones minuit:

18 Quod sane vel per hoc probari potest, quia cum illis *m* duobus annis ante mortem ipsius præteritis, terræ sterilitas et messium raritas magnam alimentorum penuriam induxisset; ipse agricolis suorum redituum, unde ipse vivere et familiam suam alere debebat, magnam partem misericorditer condonavit: et non tantum superfluas, sed et plerumque necessarias cervisiarum confectiones et potationes prorsus ad tempus interdicendo, et parcitatis modum immoderatis imponendo, necessariam universis vitæ sustentationem paterna sollicitudine prudenter procreavit. Decrevit etiam, ut quicumque venalem faceret panem non unum, ut fieri solebat, sed duos quamlibet parvos singulis nummis distraheret, ut pauperi cuivis nummum forte non habenti, vel obolo emendi facultas suppeteret.

m

ob caritatem redditus agricolis condonat:

potationes interdicit.

B

pretium panis minuit:

19 Quid, oro, faceret de maximis, qui tantopere providebat de minimis? Tempore quo, quia multos esse videbat egenos, per singulas curtes suas, quas multas habebat, eos deputavit centenos, et de suo quotidianam eis stipem administrari imperavit. Præterea in quacumque urbe, oppido, vel villa esset, innumeri quotidie ad eum confluebant: quibus ille alimenta, nummos, et vestimenta propriis præcipue manibus distribuebat: adeo ut apud Ypram uno die septem millia octingentos panes eum erogasse, ipsorum qui affuerunt memoria prodiderit. Neminem etiam frustratum a se recedere patiebatur, vestesque etiam, quibus pretiosis admodum utebatur, sibi detractas eis frequenter largiebatur. Audierat enim Evangelium dicens, Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et illud: Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Quorum miseriis ita afficiebatur, ut, cum eos in aliquo vexari vel affligi videret, ex totis eis visceribus condoleret, merito et ipse pro modo suo quod Apostolus ait de seipso: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Ne autem in his omnibus quæ de tanta liberalitatis excellentia pro singularitate notabilis censeretur, alios quoque ad ipsum pietatis opus non solum exemplo, sed etiam exhortationis verbo crebro invitabat. Videbat enim tantam rerum opportunitatem piis fidelium mentibus prorsus nequaquam esse negligendam: sed ideo ad præsens sub [illegible] seminandum, ut de benedictione in futuro metant vitam æternam.

stipem pauperibus erogat

vestes pauperibus donat.

Matth 5 7
et 25 40

C

2 Cor 11 29

alios excitat ad eleemosynam.

a Est is Godefridus Barbatus, seu Junior, Comes Lovaniensis, cui Henricus IV Imperator, Henrico Limburgensi ob rebellionem capto et exauctorato, Ducatum Brabantiæ et inferioris Lotharingiæ [illegible] Marchionatum [illegible] 1106 [illegible] Montensis [illegible] 1140 [illegible] sepultus [illegible] Ida [illegible] conjuge quinque liberis. — b Erat tum Comes Montensis, Hannoniæ, Balduinus III. Balduino Hierosolymitano et Ida natus, [illegible] Flandriæ, ut nepoti Balduini VI, Comitis Flandriæ. — c Hasa Galavena in prædicto MS. [illegible] [illegible] castello [illegible] anno 1131 [illegible] quod datum B. Caroli [illegible] anno 1071 Flandriam rapinis et incendiis vastaret, [illegible] Comite [illegible] Post obitum B. Caroli subscripsit diplomati pro [illegible] Nordmanno [illegible] [illegible] consuetudines [illegible] apud Chesnium in Genealogia familiæ Bethuniensis lib. 2 [illegible] pag. [illegible] Quod Gualterum [illegible]

Godefridus Dux Brabantiæ

Hugo de Campo-Avena

adhæret Theoderico contra Normannum 30 Martii anni 1128 At teste Anselmo Gemblacensi in Chronico, anno 1131 oppidum et ecclesiam S. Richarii in pago Pontivo combussit. Interim quod Campus-Avenæ aut Candavena cognominetur, Janus Lernutius in Vita B. Caroli scribit, rumorem ad eum pervenisse ex Hannonia, in arce Avennana plurimos prædones sedem fixisse sub Hugone Comite arcis harede, quam arcem D. Pauli vulgo nuncupabant etc. Est Avenna, sive Avesna, oppidum Hannoniæ in confiniis Picardiæ, sed quid ad B. Carolum, cum nihil dominii haberet in Hannonia? Agitur hic de Fano S. Pauli, Artesiæ illi tunc subjecto oppido, quod Atrebato octo milliaribus, sex Audomaropoli distat. — d Dichesmuda, Dicasmuda et Dicmuda, nunc passim Dixmuda, Ipras inter et Neoportum. — e Bergum olim et Bergium, vulgo Berga S. Winoci, nota prope Dunkercam civitas. — f Aria munitissimum Artesiæ oppidum haud procul Lisa fluvio, cui in Flandriæ vicinia adjacet Fanum S. Venantii. — g Guerpire, seu Werpire, e Teutonica voce Werpen id est, projicere derivatum, quod jacta festuca jus dominiumque transferretur et abdicaretur: ita terra feodalis legitime vendita et guerpita dicitur in miraculis B. Bertilæ a nobis in Addendis ad 3 Januarii editis. Vide plura apud Vossium de Vitiis sermonis lib. 2 cap. 23. — h Hesdinum, sive Hesdinium, antiquum hodiernæ Artesiæ oppidum, suos olim habuit Comites. Ex his anno 1065 Walterus Comes, forsan hujus avus, subscripsit diplomati Comitis Gisnensis apud Chesnium in hoc familia. Dein Ingelrannus, sive Ingelramnus, Comes Hesdiniensis Ecclesiam monasterii Alciacensis a barbaris destructam anno 1072 restauravit, et anno 1079 ratificavit donationes huic monasterio factas. Hunc avunculum Gualteri asserit Balduinus Comes Flandriæ in diplomate anno 1112 signato, redditque ei terram suam, ut sæpius rebellasse videatur. — i Anselmus Comes de Hesdino memorato ante pro Audomarensibus diplomati Guilielmi Normanni anno 1127 subscripsit, forsan expulso Gualtero substitutus. — k Codiciacum, seu Cociacum, vulgo Couci, in agro Laudunensi, olim pertinuit ad Archiepiscopos Remenses a Rege Chlodoveo donatum S. Remigio. In hoc Thomas a Ludovico Crosso obsidendus, ad mortem sauciatus, Regique præsentatus, Laudunum deportatus, spiritum teterrimum, divinæ expers Eucharistiæ, exhalavit, homo perditissimus, Deo et hominibus infestus, qui nec Clero timore Ecclesiasticæ ultionis, nec populo aliqua humanitate pepercit, omnia trucidans, omnia vastans. Quæ aliaque ejus scelera describunt Sugerius et Guido Abbas Novigentinus [illegible] de nece Galdrici Episcopi Laudunensis. — l Iperius capitulo 41 parte 2 ista hoc referenda tradit: Erga Deum et viros ecclesiasticos ac Religiosos sic fuit humilis et devotus, ut sæpe rogaret eos, quod cum tempore et loco de suis defectibus reprehenderent, et pro eo Deum exorarent. In curia sua Religiosorum, et Ecclesiarum causas primo semper expediri fecit, dicens: Quod hi, qui servitio Dei invigilant, non deberent in curia Principum teneri. Unde semel contigit vel hunc Joannem Abbatem ingredi curiam Comitis in die Epiphaniæ: cui Comes ait: Domine Abbas, quis pro vobis hodie cantat magnam Missam hac sancta solemnitate in Ecclesia vestra? Abbas inquit: Domine sunt in monasterio centum monachi, unde poterit ab aliquo probo viro celebrari. Et Comes: Debebatis in tanto festo in Collegio vestro cum psallentibus psallere, et cum prandentibus epulari, et monachos vestros recreare, qui in Dei servitio laboraverunt: nam ad hoc parentes nostri vobis redditus assignaverunt. Domine, ait Abbas, necessitas me cogit, nam milites quidam nos opprimunt. Respondit Comes: Sufficeret hoc mihi per chartam, vel nuntium intimare, cujus meum est defendere, et vestrum pro me Deum exorare. Et vocato milite, dixit ei: Per fidem quam teneor Balduino prædecessori meo, aio: Si plus de hoc audiero, faciam te bullire, sicut ille fecit militem viduam deprædantem. Sic miles destitit, et Abbas redit consolatus. m Anselmus Gemblacensis ad annum 1125: Hiems asperrima ex Februarii media continuata et valde nociva. Fames valida ubique, multis utriusque sexus pereuntibus.

D

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

Guerpire.

Comitatus Hesdinii.

Cociacensis Comes.

E

Pietas Comitis erga Ecclesiasticos et Religiosos.

PARS IV

Occasio odii in B. Carolum concitati.

Verum, ut secundum eumdem Apostolum omnibus omnia fieret, sicut humilibus mansuetus, sic superbis apparebat severus: illos videlicet a[illegible] lenitate demulcens, istos leonina severitate deterrens. Quorum etiam illos, qui suos pauperes opprimere consueverant, calamitate angustias, tanta rigoris districtione coercebat, ut et secundum Prophetam egenos de manu peccatorum liberaret, et pravorum malitiam, ne impune nocendo sæviret, retardaret: ut, quam contemperabat amor justitiæ, saltem reprimeret timor vindictæ. Flandriarum partes [illegible], sed nec in ante [illegible] temporis feritatem, [illegible], postbabito Dei timore, [illegible] severitate coercuit. Signa quoque, quibus in sublime levatis ad pugnas [illegible] [illegible], quæque in [illegible] bellandi fierent, [illegible] a Baccharis lingua illa vocare solebant, prorsus erigi vetuit. [illegible] aut [illegible], ut in tanta clericæ multitudine gentis [illegible], publicam [illegible] [illegible] turbatio [illegible].

F

CAP. XII

1 Cor. 9 22

Severus in superbos,

Psal. 81 4

oppressores pauperum,

et bellatores raptores:

a

21 Veritatis

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

sagax in causis dijudicandis,

primo Clericus et Regiones circumsitsperi:

2 Tim. 2. 4

CAP. XIII

Odium incurrit malorum,

Sap. 2. 12

CAP. XIV. *Bertulphi Præpositi,*

ob rerum nimiam abundantiam,

Prov. 30. 8 Genes. 18. 20.

typho superbiæ inflati,

nepotum et domesticorum ejus:

21 Veritatis autem et justitiæ quantus æmulator fuerit, hinc colligi potest, quod in promissis implendis efficacem, et in causarum meritis indagandis omnino se studebat exhibere sagacem. Nec et in hoc deerat gratia Dei, qua instruente, quæcumque tractanda essent negotia, mirabili subtilitatis acumine examinabat : et iniquitatem deprehendens et reprehendens, æquitatem vero exaltans et defendens justitiam in cunctis pro viribus exaltabat. In quibus omnibus hunc ordinem sæpius observabat, ut, si quando Clerici vel monachi religiosi necessitate aliqua cogente, in curia ejus causas agere haberent, eorum ante alia et querelas audiret, et causas terminaret, et sic demum ad alia se tractanda converteret. Indignum namque prorsus et incongruum judicabat, ut qui lectioni vacare debent vel orationi, curiæ vel hujusmodi negotiorum immorentur actioni, juxta quod Apostolus ait : Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis.

22 Cum ergo his et aliis multis vir inclytus polleret virtutibus, quibus enumerandis vel explicandis non sufficit omne quod dicimus ; bonis ejus studius quanto amplius bona delectabantur, tanto magis mali torquebantur : quippe cum ejus probitate, eorum quibus invidebant, vitam nimiri, et mores viderent et dolerent conatus impediri. Et quia in aliorum perniciem nequitia eorum, timoris ipsius cætenus impedita, non permittebatur pro voluntate grassari : ejus sibi videbantur salute periclitari : et quidquid aliena videbant accrescere, suis commodis arbitrabantur deperire. Quibus nimirum cupiditatis incentivis, et rapacitatis aculeis incitati, prius quidem invadere, deinde occulta adversus eum odia exercere, et sic demum detractionibus linguas laxantes, justi vitam canino dentibus lacerare corpore. In quo nimirum patrum suorum Judæorum rite sequebantur vestigia, qui Dominum Salvatorem eadem persequi probantur malitia, quam tanto ante commemoravit Propheta, dicens in eorum persona : Circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius operibus nostris.

23 Erat illis temporibus Præpositus quidam Brugensis, Bertulfus nomine, Archicapellanus et Cancellarius totius Flandrensis curiæ, qui cum immensas, arridente sibi seculo, congregasset divitias (quippe qui et ex paterna hereditate, et Principum, Caroli scilicet et antecessorum ejus, liberalitate, possessiones haberet amplissimas) ne quid temporalis et deesse videretur prosperitatis, propinquorum, amicorum et hominum suorum, quos innumerabiles habebat, turba magna sibi obediente, culmen adeptus est maximæ potestatis. Quibus omnibus minime exturbatus, in superbiam inisse est elevatus. Quod profecto, ut fideliter arbitror, gratia Dei protegente, ei nequaquam contigisset ; si bona Dei creatura, ad viaticum hac in valle lacrymarum nobis concessa, humiliter uti, non autem ordine perverso, frui se delectari voluisset. Extirpa, bone agricola, spinas de terra cordis mei, ut in eo, aliquem centesimum vel sexagesimum aut ut minus tricesimum, afferat fructum semen verbi tui. Exaudi me cum illo sapiente tuo deprecante te : Tantum victui meo tribue necessaria. Et sicut optat Patriarcha Jacob, panem ad edendum, et vestimentum quo operiar. Cum autem, ut ad propositum redeam, omnibus retro annis bonus floreret locus hujus illius, divitiarum affluentia potentiam, potentia vero parturivit et peperit superbiam. Quæ elatus cæteros despiciebat, et tumore nimio inflatus jam sese non capiebat. Et quia, qualis paterfamilias, tales sunt et domestici ejus ; nepotes et domestici ejus, quos nimis carnaliter contra suam salutem infelix nutriebat et diligebat, dum prodiret quasi ex adipe iniquitas eorum, eadem qua ipse peste laborare cœperunt.

24 Accidit autem, ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia Comitis de *b* treugarum infractione *c* placitaret, et ille, nota ei servilis conditionis objecta, eo quod consanguineam illius Præpositi, quæ ancilla Comitis esse diceretur, uxorem duxisset, respondere ut libero refutaret. Quamobrem omnis illa Præpositi cognatio etiam intolerabili adversus Comitem Carolum et militem illum exarsit ira. In omnes enim hæc redundare videbatur calumnia. Caussa ergo hæc diu quidem ventilata, sed tandem tali est ratione terminata, ut illa, quæ nota tali fuerat matrona, duodecima *d* nobilium manu libertatem suam personaliter assensu Comitis evendicaret, et querela Comitis in reliquam illam parentelam salva maneret. Hujus ergo calumniæ talis suspensio Domino Carolo prima fuisse visa est interfectionis occasio. Hinc namque gravissima contra eum cœperunt exercere odia.

25 Serpens itaque die antiquus, et humani generis inimicus, hanc suæ malitiæ exercendæ opportunitatem speculatus, medium se malignantibus et superbientibus statim ingessit : et qui in ipsorum mentibus, qui se Regem gloriatur super universos filios superbiæ, sui thronum regni collocavit ; alium eis, quo sæpius irretirentur et dejicerentur, laqueum callidus præparavit. Quidam enim e Burchardus nepos Præpositi illius, fratris videlicet Lamberti fratres ejus, homo nimis elatus, et in oculis suis magnus adversus Thenemarum vicinum suum (qui in elemosynis *f* pauperibus et præcipue monachis expendendis, magnum, ut ferebatur, studium habebat) et nepotem ejus Gualterum, graves, licet minimas ex causis ortas, exercebat inimicitias, et ex utraque parte cædes hominum faciebant non nominandas. Sed cultor Dei Carolus treugarum conditiones ab eis sæpe pro potestate sibi a Domino commissa exigebat, et ad pacem etiam invitos crebro compellebat : in eorum studens numero inveniri, quibus promittitur ipsa Veritate dicente : Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

26 Verum Præpositus et sui, qui sibi validiores et superbiores videbantur, ad intelam alterius partis cum intendere suspicabantur : et quia male sibi conscii livore mentis interius torquebantur, quod ad communem utilitatem facere laborabat, ad suam depressionem fieri querebantur. Itaque invidia stimulante incitati, ira sæviente exasperati et superbia instante elati, Thagmarum inopinatum, et gratia treugarum nihil adversi formidantem, ex improviso, fodere pacis destructo, invadunt, et curte inferius irrupta, in superiorem cum munitionem anxie satis confugere compellunt, virgulta succidunt, et cuncta in infernoribus reperta dissipant, demoliuntur, et pessumdant. Qua injuria Thagmarus accepta, querelam Comiti non injustam deprimit, damnum sibi non sine contemptu illius illatum, seque graviter perhibitum exponit. Ille vero a Comite die et loco determinato in causam vocati, contemptum contemptui superadhibere, quam vel per responsalem *g* suam ab eventum excusare, elegerunt.

27 Quam quidem injuriam vir prudens patienter dissimulavit, et eos interim expectare, et ad correctionem tanti excessus leniter adhuc invitare deliberavit. Qui cum postea Brugis Præpositum super omnibus his familiariter convenisset, et modeste satisfieri, ut erat moris erat, corripuisset, et ille tam ex sua quam suorum parte omnem emendationem in crastinum spopondisset, inhibitionibus neglexit, et nec ipse venit nec ejus ad satisfactionem adduxit. Sed Comes iterum et iterum provocatus, licet in despectum sui omnia fieri non dubitaret, cooperantibus tamen, etiam tunc in contumaces justum deprimere vindictam dissimulavit

CAP. XV

b

c

arrepta nota servitutis quasi per cognationem objecta consanguinea.

d

CAP. XVI

E

c inter Burchardum nepotem Præpositi et Thenemarum per stultas inimicitias,

f

CAPUT XVII

pacem concitat :

Matth. 5. 9

ob hostilem irruptionem curiæ Comitis,

malefactos in eum evocat :

q

CAPUT XVIII

contemptum dissimulat :

nimiam ejus clementiam expectat :

A simulavit, et emendationem iterum longanimiter expectavit.

a Baccha *etiamnum lingua Belgica* bake *dicitur, et est specula, pharus signum vel vas littorale, pro nocturno navium accessu.* — b Treugæ, *inducix seu fides temporaria hosti data. a Græcis posterioribus* [illegible], *et vetere dicta. Germanis treuwe, fides.* — c Placitare, *id est disceptare, litigare, judicio experiri. Ita Vossius lib. 1 de Vitiis sermonum cap. 16, ubi hunc locum adducit.* — d *De utriusque familiæ controversia actum est § 4 et 5.* — e *Hinc arreptam occasionem fingendi Eleemosynarium B. Caroli fuisse supra dictum est.*

Baccha.

Treugæ.

Placitare.

PARS V

Publica latrocinia e consilio Baronum a B. Carolo compressa.

CAPUT XIX.

Adversariis superbia tumescentibus,

Sed hæc frustra. Etenim patientia ipsius abutentes, et ejus occasione in reliquum sibi impunitatem promittentes, in deterius superbia impellente prolapsi sunt, et quos oportuerat priores erratus pœnitendo emendare et justam Domini sui iram vel sero satisfaciendo placare, culpas magis culpis accumulare, et excessus excessibus audacter statuunt exaggerare. Nam captata, cum in Franciam forte perrexisset, Comitis absentia (omnibus enim iniquitatis

B operariis semper gravis erat, et quasi carcer quidam

et collecta militum manu vastantibus omnia,

intolerabilis, ejus præsentia) copiosam congregant et validam militum manum, et omnem fere incursantes circa regionem, domosque infringentes, et mobilia quæque diripientes, pauperes expoliant, et quosdam suspendunt, plerosque in ferro trucidant. Quod quia præteritis temporibus fieri nequaquam consueverat, cunctis intolerabile nimis et crudele apparebat. Ab antiquo enim et Comitibus terræ nostræ statutum, et hactenus quasi pro lege est observatum, ut quantacumque inter quoslibet homines guerra emergeret, nemo in Flandria quidquam prædari, vel aliquem capere aut expoliare præsumeret

CAPUT XX.

29 Igitur reverendus tutor patriæ reversus, tantorum criminum atrocitate comperta, graviter indoluit et quia in sancta pace, videlicet infra Septuagesimam, hæc gesta fuerant, non tam suam quam

convocat Ipras Baronès.

Dei injuriam, ut dignum erat, ultum ire statuit. Verum quia quonam modo id vindicari oporteret gestiebat, Barones suos, ut tertio Kal. Martii Ypram (ubi et ego ex ejus mandato, pro alio tamen negotio, præsens fui) convenirent, et quid opus esset facto ex sententia definirent, invitavit, et universa eo quo facta fuerant ordine in auribus eorum explicavit; et ne se solus vindicare videretur, eorum de omnibus

C consilium flagitavit. Nec defuerunt, qui se a Brugensibus inique spoliatos, verberibusque et contumeliis affectos deplorarent, et justitiam ignominiæ lacrymosis quæstibus implorarent. Ubi diversis diversa dicentibus, tandem in hoc omnium convenit sententia, ut Comes ipse partes ipsis præsentialiter visit ire, et quæ gesta fuerant, visu et auditu certius explorare; et sic pro modo culpæ modum temperaret vindictæ. Qui licet malignæ eorum adversum se machinationes nequaquam penitus ignoraret, præsertim cum præ cæteris Burchardus nimirum dixisse accusaretur. Si quis Comitem occideret, quis eum vindicaret? ipse tamen decrevit, et tribules non paucos secum ire decrevit.

et Comes tentorio.

CAPUT XXI.

30 [illegible] quibus in crastinum profectus, cum do[illegible] versetur, nos omnes diroptas et [illegible] vidisset, et nec minima quidem vitæ subsidia pauperibus relicta esse [illegible]ret, hinc miserorum lacrymis, inde ingemi[illegible] subditorum compassione permotus, alte ingemuit, et ex imis viscerum medullis longa trahens suspiria lacrymasque effundens uberes, miserabiliter dolui[illegible]. Et primum quidem murmur non parum [illegible] Burchardi, quem ante habebat, quod tanti mali semina in [illegible] et radicem increvit, evertit, et funditus destruxit, ac deinde tam de his quam de aliis diligentius tractaturus Brugas eadem die, heu! numquam reversurus, perrexit. Sequenti die, scilicet Kalendas Martii, eo ibidem morante, et causas singulorum cum æquitate more suo examinante, dies in vesperam declinavit, et sol tam perversas pravorum hominum mentes veritatis lumine destitutas ostendens, eas quas suis radiis illustrare consueverat, mundi partes relinquens, illis spiritualem, his autem corporalem lucem subduxit, et filiis tenebrarum opera tenebrarum faciendi opportunitatem optatam induxit: Qui enim male agit, odit lucem.

D AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO

Brugas redit:

I Martii res gestas examinat.

31 Tunc, ut ferunt, Præpositus *a* Guidonem de Stenfordo, et alios paucos qui familiares Comitis videbantur, sibi ascivit, eisque legationem suam injungens, ad aulam ejus quasi veniam pro nepotibus suis petituros misit. Et illi quidem quod jussi fuerant exequentes, Comitem statim adierunt, et hujusmodi apud eum, sicut aiunt, non tam pacem quam querelam deposuerunt: Sufficiat, inquiunt, Domine, magnanimitati vestræ, Burchardi pœna et ignominia iram vestram vos hactenus exaturare, sufficiat vobis receptaculum ejus ad ipsius et totius generis sui injuriam vos incendisse. Jam vestræ motus iracundiæ adversus eum frustra excitatos compescite, et

CAPUT XXII. *a*

Superbæ legationi Præpositi

E juveni afflicto jam parcentes, et nimis contumeliis lacessito nunc saltem sero ignoscite. Jam nunc, si placet; apud vos misericordiæ locum inveniat, quem pœna indebite illata satis superque contristat et cruciat. Sed et circa genus ipsius odii vestri et iræ impetus refrænate, et quos graviter offendistis vel nunc sera satisfactione placate.

respondet:

32 His responsum perpaucis ita reddidit Heros: Quid est quod me motibus meis tantopere asseritis indulsisse, et Burchardo vestro immerito injurias contumeliosas intulisse? Quid enim dignum tantis Burchardi excessibus rependi, si unam dominicalem ejus, ipso nondum punito, incendi? Nonne multo magis justitia exigebat, eum quæ abstulit pauperibus ex

restitutionem urget:

integro restituere, et tantorum criminum in carne propria pœnas luere? Quæ ergo injuste rapuit, juste restituat, et conditionem sui generis agnoscat, et sic misericordiam, quam quærit, inveniat. Nam qua ratione poterit indulgentiam obtinere, et rapinam pauperum retinere?

CAPUT XXIII.

33 His Præposito perlatis, quamvis hoc Comitis allegatione nihil justius dici valeret, utpote quæ et Legis et Evangelii mandatis congrueret; ille tamen, cum veritati debuisset ac rationi acquiescere, cæcata mente magis cœpit insanire, et suis motibus

F *malignæ et prudentiæ responsum reticentibus hostis*

nimium exasperatus, et diabolico spiritu inflammatus, dira immurmurans, et graves minas spirans, stimulos suis currentibus et arma sævientibus ministravit, et quos retrænare debuerat, suæ aculeis iræ undique amplius incitavit. Auxit quoque furorem dementium, et dementium furentium, quod præfati Legati non sinceriter egerunt, sed verba Comitis deperantes, et superbos juvenum animos deterius exacerbantes, dixerunt quod nunquam misericordiam a Comite consequi [illegible]nt, nisi servos ejus se esse omnes profiterentur.

a Stenfordus, *antiquis* Stenasfordi *et* Stenassordi, *celebre in Castellania dictæ municipium, hujus loquacitas Wadicum tandem, subscripsit litteris B. Caroli Comitis pro monasterio Locrensi anno 1123 in Notitia Marci cap. VI. Ubi Gondonis dicitur infra nom. et cognom. Ivones consanguineus Ecclesiæ Præpositi, ut nepotis hujus appellatione a Galberto unic. vic. Ecclesiæ Brugensis et hoc Guidonis avunculi mater, Præpositi soror.*

Stenfordus.

PARS VI

B. Caroli ultima pia opera. Cædes illata.

CAPUT XXIV.

[illegible] mox inierunt, et de morte Domini sui detestabili

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

A scelere tractare cœperunt. Diabolo autem consilia eorum aspirando præveniente et cooperando prosequente ac instigando provehente, in hanc tandem iniquitatis sententiam sex principes factionis eorum, videlicet Guelricus frater Præpositi, præfatus Burchardus, et alterius fratris ejus Roberti filius *a* Robertus, Guillelmus quoque Viroviacensis et *b* Ingrasnus Esnensis, et Isaac Præpositi consanguineus *c* conspirant, ut Comitem quam citius potuerint occidant, et idipsum perficiendum, et donec perficiatur celandum, fidei, ne dicam perfidiæ, pactione conjurant.

conspirantibus sicarius.

a

b

c

35 Et hæc quidem in nocte sunt gesta, ut puta non lucis, sed tenebrarum opera. Quæ omnia licet in occulto factitarentur, latere tamen non potuerunt. Nam rumusculis quorumdam delatum, et ipsi quod de periculo ejus ageretur est nuntiatum. Illi autem ut hæc crederet nequaquam potuit persuaderi. Quippe quem conscientia sua non solum perperam hac in caussa quidquam gessisse non accusabat, verum etiam de rectitudinis opere veraciter justificabat. Quod nimirum justo et occulto Dei judicio actum fuisse facile crediderim : quatenus ejus meritis, nostris peccatis, eorum quoque criminibus nefandis exigentibus, illi palma, nobis tristitia, et illis perfidis justa acceleraretur vindicta. Sic enim, ut credi pie fas est, et illum requie optata donari, et nos, quo indigni eramus, defensore et protectore orbari, et illos nefarios condigna oportuit poena multari. O mira in omnibus omnipotentis Dei dispensatio!

de periculo monitus, non credit,

Dei mira providentia :

B

CAPUT XXVI.

36 Nocte itaque illa exacta, cum gloriosus Princeps paullo diutius solito in stratu suo gemuisset, surrexit, manus lavit, et sic ad opus misericordiæ more solito devotus properavit. Sic quippe vitam suam ordinaverat, ut omnibus diebus operum suorum initia Domino dedicaret : ut scilicet antequam ad Ecclesiam procederet, eleemosynam propriis manibus pauperibus dispensaret. Quod etiam ob ingentem in Christum devotionem nudis consueverat pedibus celebrare, it ut neminem in hoc pietatis officio sibi pateretur ministrare : sed singula fercula singulis deferens, singillatim singulorum manus summa osculabatur veneratione. Huic quoque religiosæ consuetudinis cumulo nuper adjecerat, ut omni die quinque pauperes novis vestimentis indueret, et calceamentis. Quo eleemosynæ sacrificio super sacræ aram fidei humiliter oblato, crepuit mox victimam placationis super impensurus ad ecclesiam,

mane pauperibus dat eleemosynas,

nudis pedibus.

C nullis comitatus militibus (quippe per hospitia et oratoria ubique dispositi) procedit, et coram altari sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quod in superiore parte ecclesiæ S. Donatiani constitutum erat, in oratione se prostravit. Inquo loco cum gemitu frequenter flectendo duritiæ oraret, ac semetipsum attentius Domino commendaret, tandem prono se in pavimento projecit, et septem Pœnitentiales Psalmos pro suorum abolitione peccaterum, libello suæ apposito, supplex decantare incepit.

vestit 3 pauperes :

solus abit ad superiorem partem ecclesiæ S. Donatiani :

Psalmos pœnitentiales orgens,

37 Interim autem Clero, Capellanis ejus videbeet, Horas diei Primam et Tertiam more Ecclesiastico canente, cum oratione Dominica pauchreta illi precibus Tertiæ, et ille quinquagesimum Psalmum, et ipsum quartum pœnitentialem, tribus pau dictis, recitaret (nam ita orare consueverat, ut a circumstantibus audiri valeret) *nacti* ter fraudis, et ductor sceleris Burchardus, sex sibi spatarios ex clientela Præpositi et sua adjuncti, latere ejus retro improvisus astitit, et modo cum gladio, ut caput feriendum porrigeret, prius benter tetigit. Quicum facium elevato capite ad eum converteret, truncu illam reverentissimam, superborum dejectricem, humilium erectricem, furibundus valido ictu percussit, et cerebrum ejus in pavimentum excussit : complicibus quoque ejus in hoc ipsum perpetrandum concurrentibus, et eum unanimiter, nequidquam tamen, cum primus ad mortem ejus sufficisset ictus, ferientibus, pluribus caput ejus vulneribus conciderunt, et brachium ejus dextrum cum manu, qua eadem hora pauperi mulieri eleemosynam petenti nummum vel potius nummos porrexerat, et alios petituris porrigendos tenebat, fere amputaverunt.

cingitur a militibus.

nactitur

D

pluribus ictibus accepto in capite,

et brachio dextro fere amputato,

38 Sed jam libet stylum a narrationis serie parumper declinare, et enormitatem tanti facinoris, ac facinorosorum illorum crudelissimam immanitatem pro modo nostro vel tenuiter considerare. O nefandissime Burcharde, quid fecisti? o insanissime Bertulfe, quid consensisti? O omnes sceleratissimi hujus criminis complices et ministri, quid disposuistis, quid egistis, quid peregistis? Quem, quare, quando, ubi et quomodo occidistis? Certe Dominum vestrum, certe pro sua justitia, certe in Quadragesima, certe in ecclesia, et hoc certe sine aliqua reverentia. Comparetur igitur si placet facinus vestrum facinori patrum vestrorum detestabilium Judæorum. Illi nempe Dominum suum non tam manibus quam lingua extra portam civitatis occiderunt; quem tamen Dominum suum esse nequaquam cognoverunt. Si enim, ut Apostolus ait, cognovissent, numquam Deum gloriæ crucifixissent. Vos autem, quem Dominum vestrum esse sine dubio cognovistis, in loco sancto, in tempore sancto, et lingua et manibus occidere non horruistis. Igitur scelus patrum vestrorum vestro scelere non solum adæquastis, sed etiam si dici fas est, superastis. Unde timendum vobis, et valde timendum est, ne quos supergressi videmini in culpa, illis quoque gravius cruciemini in pena. Quorum etiam exemplo locum et gentem congrue perdidistis, quane perderetis, tantum præcipitium committere non timuistis. Et hæc quidem, nisi digne pœnituerit, initia sunt dolorum.

impudenda perfidia Clerorum

Judæorum malitiam superante :

I Cor. 2. 8

E

39 Sed jam ab his tristibus convertamur, et de Caroli nostri exitu fideli, quæ lecta sunt, et omni gaudio recolenda mutuemur. Quem profecto si diligenti cum discretione attendamus, cum Martyribus eum nomini habere commune, ut salva eorum reverentia loquamur, non absurde perpendimus. Nam ut scriptum est, Martyrem non tam facit pœna, quam caussa. Sed hujus rogo, ut ita dicam, martyri, quæ fuit caussa nisi justitia? Qui enim ideo occisus est, quia a rectitudine non declinabat æquitatis, pro testimonio utique occisus est veritatis.

CAPUT XXVII.

Martyr quisnam,

August. in Psal. 34

pro justitia occisus,

40 Et ut noveris eum hoc mortis periculum sibi ab illis flagitiosissimis jam olim intentatum nequaquam prorsus ignorasse, et tamen justæ confidentia caussæ non declinasse, in conventu Procerum Ypræ tertio Kal. Martii, sicut prædictum est, congregatorum, cum de hoc pessimo Burchardi proposito mentio facta fuisset, audi quod de bonæ thesauro conscientiæ margaritum Quetus quippe ut loc confidit) protulerit. Ego, inquit, ubi, et Deo protectore securus ibo. Ubicunque me forte occidi contigerat, pro justitia certe occumbere non tam periculosum quam gloriosum erit. De vindicta vero Deus providebit. Ut autem conjicere possis hoc ipsum eum non transeuntor vel leviter, sed prudenter dixisse, accipe quod ipse ab eo accepi. Cum siquidem eodem die ad vesperam Præpositus Clericorum Regularium, in eodem loco commorantium, nonnis quorumdam secretiorum sibi, superbia ipsorum impellente, tentata re nihil exjecerat, neque quid superbi facere deberet consuluisset, communi consilio ad eum, utpote defensorem humilium, rem ipsam detulimus : et hujusmodi ab ore, imo ut post patuit, pectore ejus responsum accepimus. Quascunque, inquit, vobis minas intendent, certus sum quia quamdiu vixero, in nullo

et libenter se pro eo mori, velle profitetur.

et ad vindictam in Deo spem animat.

A vos lædere præsument. Quod etsi contingeret vos occidi pro veritate, quid hac, quæso, gloriosius morte? Quid enim martyrio excellentius in gloria? Quod procul dubio, quantum ego conjicio, non dixisset, nisi martyrii amore flagraret.

ante peccata confessus,

41 Vidisti igitur quæ fuerit caussa mortis ejus : nunc vide si placet, quod fuerit opus ejus. Utique peccata sua jampridem confessus fuerat, et pro eis tunc pœnitentiam agebat. Orationi eadem hora, ut dictum est, incumbebat, quam etiam eleemosyna acceptabiliorem Domino faciebat. Sed et si de terrenis contagiis aliquæ ei maculæ adhæserunt, sanguinis effusione et mortis amaritudine credibile est quod deleri potuerunt. Igitur interfectores ejus sibi quidem mortis foveam effoderunt, sed eum per portam mortis ad vitæ januam introduxerunt, illum mortalitatis tunica exuerunt, et se confusione sua sicut diploide induerunt.

eleemosynis et sanguinis effusione purgatus.

Viroviacum.

Essena.

a Viroviacum *ad Legiam, seu Lysam fluvium municipium inter Menenas et Curtracum. Subsignarunt dictus supra* Wido de Steinfort *et* Willelmus de Wervi *litteris B. Caroli Comitis pro Abbatia Marchianensi datis anno* 1125 *Indict.* 3 *et Concurr.* 3 *apud* Chesnaium *de familia Ecthuanensi lib.* 2 *Probationum pag.* 20. — b Essena *est pratorium prope Bixmudam, illustratum a Sandero in Francomato pag.* 320. *cujus toparcha* Ingrasnus *ab Ipram* Ingesramus de Ossines *dicitur. Infra num.* 75 *dicitur ejus patronus* Theodericus Diesammidensis vir potens. *Donationi Abbatiæ S. Andreæ anno* 1105 *subscripsit* Theodericus de Esne *forsan hujus pater.* — c *Hæc conspiratio facta Ipris in festo S. Vincentii 22 Januarii fingitur in Chronico vernaculo Flandriæ, in formula proclamationis et apud Lernutium, et princeps conspirationis habetur Rethulphi Præpositi frater Lambertus jam ante vita functus : ubi supra ac hoc et alia adjunctis actum*

B

PARS VII.

B. Caroli fautores occisi. Corpus feretro illatum. Miracula, veneratio, sepultura.

CAPUT XXVIII.

a Themardus Castellanus Brugburgensis vulneratur :

Hac namque cæde peracta, sanguinem adhuc sitientes Themardum *a* Brugburgensem Castellanum, qui forte prope aderat, ceteris diffugientibus invaserunt, et multis vulneribus confoderunt. Quo facto continuo, quos supra memoravimus, conjurati singuli cum suis satellitibus affuerunt, et universam villam, quæ instar civitatis frequens erat et ampla, nemine resistente perscrutantes, reliquos morti jampridem ab eis destinatos, circumquaque persequi studuerunt. Quorum duos, præfati videlicet Castellani filios, Gualterum adhuc in hospitio remorantem, et heu! frustra fortiter repugnantem, et Gillebertum extra villam habitu mutato cum Castellano *b* Curtriacensi effugere conantem, crudeliter interemerunt : et sic demum ad perquirendum *c* Gualterum Dapiferum, quem elapsum fuga timebant, redierunt.

duobus filius ejus occisis,

b

c

C Sed cum Castellanum confessionem Sacerdoti fecisse, et Corporis ac Sanguinis Domini mysteria percepisse, et necdum obiisse cognovissent, in ecclesia ad eum rursus concurrerunt, et per pedes eum arripientes, ac per contragosam graduum inæqualitatem impetuose trahentes, caput ejus singulis illisum gradibus confregerunt, et sic eum ante ipsius fores ecclesiæ pertrahentes, palpitantem adhuc in extremis, iterata cæde ejus spiritum ejecerunt. Gualterum autem cum diu quæsitum non invenirent, et de inventione ejus jam desperarent, quidam puer eum dicitur prodidisse, et latibulum, quod eum in tanta necessitate opportune satis occultabat, persecutoribus ostendisse. Qui ut se proditum sensit, veloci cursu protinus fugam iniit, et usque ad altare S. Donatiani currendo anxius pervenit, et velo, quod altari oppansum erat, se quantum potuit operuit. Quo in loco ministri diaboli persequi arripuerunt, et confessionis faciendæ, quam solam petebat, sibi facultate superbe negata, de ecclesia extrahentes occiderunt.

Crudeliter interimitur :

Idit et Gualterus de Locris.

CAPUT XXIX.

43 Corpus itaque Domini Caroli, ministris ejus passim latentibus, ac præ timore mortis nusquam apparere audentibus, cum non esset qui sepeliret, in eo quo interfectus est loco, aliquamdiu jacuit, sed tandem Clericorum inferius est delatus obsequio, et in chori positus medio, tristi morientium frequentabatur officio. Rari tamen erant, qui eum manifeste lugerent ; vel qui aliqua super mortem ejus tristitiæ signa ostendere aut doloris auderent. Tantus erat metus perfidorum, qui etiam decreto decreverant eum ibi nullatenus esse tumulandum, ne ejus monumentum ad posteritatis eorum appareret opprobrium. Quo audito *d* Arnulfus Abbas monasterii Blandiniensis sequenti die voluerter affuit, et eum in monasterio suo sepeliendum deportare voluit. Quod cum Præpositus cum suis libenter concessisset, et Abba feretrum composuisset, continuo spiritu Dei excitati tam Clerici quam laici, resistendi audaciam sumpserunt, et vehementer ne fieret, contradicere, et cum armis etiam violenter eis in faciem obsistere et improperare cœperunt. Si nobis, inquiunt, Dominum nostrum ne viveret abstulistis, numquid et mortuum auferre debetis? Qui ergo fecistis ne haberemus vivum, sinite habere vel defunctum. Confidimus enim, quia, quem vivum habuimus patronum et protectorem, interfectum etiam Martyrem multo magis habere poterimus fidelem apud Deum intercessorem. Quid plura? Tandem Præpositalibus et Abbati prævaluerunt, et corpus Domini sui in superiora ecclesiæ tumulandum reportaverunt. Qua hora populi fide fervente, et venerabilis Caroli, ut vere credi decet, merito exigente, quod divina operata est clementia miraculum, non silebo.

D

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO

Corpus S. Caroli defertur in chorum.

d

ne Gandavum transferatur.

obsistat Clerus populusque Brugensis.

E

CAPUT XXX.

44 Puer erat a cunabulis nervis claudus contractis, qui non solum non incedere, sed nec etiam ullo pacto a terra se valebat erigere. Persona quidem modica, sed occasione miseriæ suæ plurimis satis nota. Nam et in eleemosyna *e* monachorum S. Andreæ Brugensis circiter octo annis commoratus, et eorum fuerat beneficiis sustentatus. Cui cum Prior loci instrumentum quoddam fecisset, quo adjutus non tam ambulare quam reptare valeret, qualitercumque se promovere paulatim cœpit, et Brugas usque hoc modo perveniens, in domo Remgeri *f* Telonearii aliquandiu mansit. *g* Hic ergo cum illa hora juxta illud venerabile corpus adesset, et sub ejus feretro supplex, et optatæ manus sanitatis devote mendicans, procubuisset, subito nervi illi diu contracti, virtute prorsus divina laxari, et membra illa debilia erigi, et in usum ambulandi firmari ac solidari cœperunt : sicque gratia Dei, et merito viri sancti, plenæ sanitati ad integrum restitutus est, ut nullæ antiquæ debilitatis reliquiæ in eo residerent. Itaque qui debilis et tristis advenerat, sanus et gaudens, et Deo gratias agens recessit. Et quia hoc in frequentia gestum fuit, latere profecto non potuit.

e

naturæ contractus

f

g

sub feretro procumbens,

subito curatur.

F

CAPUT XXXI.

45 Igitur qui præsentes fuerunt, et tam evidenti miraculo gloriam Martyris cognoverunt, tantæ largitori gratiæ Domino immensas in jubilo laudes reddiderunt. Videres itaque continuo innumerabiles promiscui sexus, diversæ ætatis viros et mulieres, certatim undique occurentes, sanguinem ejus linteis reverenter extergere, et ferramentis etiam de pavimento abradere, pilos capitis ejus vel barbæ gladiis furentium laceratos cum veneratione colligere, et hæc omnia ad tutelam sui in posterum servanda omni cum diligentia et devotione recondere. Nec frustra. Nam et pileus ejus a quodam reservatus multa febricitantibus per Dei gratiam affirmatur sanitatis, fide prævemente, contulisse beneficia. Ne quis vero incredulus calumnietur me hæc omnia commentari, et loqui ex proprio, Deum testor, quia, quæ de morte ejus et miraculis retuli, viri religiosi Domni Heliæ Brugensis Decani, *h* Frumoldi Furnensis Præpositi, et aliorum Clericorum et laicorum,

Sanguis et pili a peregrinis veneratione colligentur :

pileus febris relatur :

h

qui

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

A qui se ea vidisse affirmabant, cognovi testimonio. Verum primo illo patrato miraculo cum fideles gratulantes admirarentur, et admirantes gratularentur, et campanæ in laudem Dei pulsarentur, Bertulfus quidnam sibi vellet strepitus ille dicitur inquisisse. Qui, cum res ut contigerat exposita fuisset, non solum credere vel pœnitere recusavit, sed ad subsannandum et deridendum conversus, etiam januas ecclesiæ, ne populus devotus confluere posset, obserari imperavit.

46 Et hæc quidem cum sexto Nonas Martii, quarta feria interfectus fuisset, quinta feria, ut præhibavimus, gesta sunt. Itaque timore Præpositi, Cleri et plebis repressa est confluentia, et Domini Caroli sepultura usque in sextam feriam protelata. Quo die sane pauci ex hominibus ejus et clientibus convenerunt, et in illo quo occisus fuerat loco, sarcophago ex lapidibus et cæmento super pavimentum composito, in eo illum sepelierunt. Porro Sacerdotes et Clerici, quia id in loco hominibus et humano sanguine polluto fieri ratio et auctoritas non sinebat, in alia ecclesia *eum i* Missarum et orationum solemnis Domino commendaverunt.

CAPUT XXXII. *sepelitur*

exequiis in alia ecclesia celebratis.

i

B a Brugburgum *c.a* Burburgum, *Flandriæ Occidentalis prope Gravelingam oppidum. De familia hujus Castellani pluribus agitur in Historia MS. Gisnensium, ex qua plurima excusa apud Chesnaium tom. 3 Probationum. Subscripsit Theoardus, sub anno* Theyardus Castellanus de Broeburgh *diplomatibus B. Caroli signatis anno* 1119, 1121 *et* 1122. *Ut et subinde filius ejus* Walterus et Gallebertus *cum ipso occisi, et* Bertrada *qui superfuit, a* Gallerto *nata. De relatis successu patris Broeburgensis Castellanus. Interim hunc cum Imaginario annum cuique haberi supra correximus. Incidimus Parisiis oblatum eod.* Imaginarius Brugensis. — *b* Contracum, *seu* Curtracum, *illustris Flandriæ ad Lysam fluvium civitas. epus Castellanus* Gallerus *subscripsit diplomati fidelium Comitis anno* 1114, *et* Rodgerius *litteris Theodrici anno* 1115. — *c* Walterus de Locris *dictus Gallerto. subscripsit donationi facta Ecclesiæ Tornacensi S. Medardi anno* 1120, *et monasterio S. Winnoci anno* 1121. *Ut duplex Lokeria, alia in Wasia ad Tornacum fluvium, alia in territorio Ipcarum versus Bethunium, qua ad quæpiam Tornacensi et Burgensi S. Winnoci, et in propria Urnhicensi villa, hic intelligitur.* — *d* Emulphus, *aliquibus* Arnoldus, *Abbas aliorum* III. *ad cum* 1112. *Cum Castellanis Gandavi missus fuerat Agrippinam, et Lothario Imperatori adjutor fuit. Explorate hujus anno* 1122. *cupio mutuari B. Caroli Comitis parentum ad annum et exhibendum subjectionem. Ita Lucianus Scribleriensis.* — *e* Chronicon MS. *monasterii S. Andreæ cap. 3 ita se exponit.* Anno XIV fundationis monasterii nostri, tempore venerabilis P. Abardi secundi Prioris nostri, advenit ad portam monasterii nostri pro elemosina quidam puer a cunabilibus mente captus, adeo contractus, ut non solum non incederet, sed nec a terra sese valeret elevare. Cujus miserae paupertati Prior noster Abardus, in pauperes clementi usus, condolens, cum nihil in medium ferrum duxit ac pro solo nutu de victu et vestitu abunde provisit. *Ita ultra ex suis fabulosis. Gualdricus confratriam appellat* Rogerianum Telonarium. *Mireris alii adeo crebro* Rogerianum *nomine, appellationi ex re de Rogerio Telonario.* — *f Idem MS. Chronicon addit.* Et inde cum ceteris a prælato Comite Carolo electionis causa accepit. Verum mortis inopinatæ causa undique pervolabat, unanimes hic claudus ob tam clementissimi patroni amissionem in ejus mortem impatienter efferbuit hac causa atque ingenite affectu erga ecclesiam B. Dei genitricis, in qua familiari ordinatissimum perpetratum fuerat, adeo ut ejus quo vehitur modo gradus consecrabit, et locali Comitis et Martyris corpus ibidem solum deferebatur. — *g* Ita ms. nec aliter Chronicon apud Chesnaium. Quæ longa ex imo pectore diuturnæ Italicus sic prius cordium gemitibus obstans grande pectus ultra pectore compedivit et laudem de delicti amorem cuncta mentis ejus de delictis exhibuit, ut ipsius sanctimoniæ luminis non quod aliquam spem fecisset ut ipse postmodum latebatur, adipiscendæ cupiditatis, sed solummodo hoc egit ex puro amore affectu quem habebat erga eum, qui ejus tanta bona fecerat. Sed compositos. Ita ex vetere. — *h* monastrare, cujus apud se memoriam erat qui defunctus planctu diu sæpius indigentium a recidivo exspectatus, qui sibi ut ita nec suspicari quidem potuerat. Ita ut ipsius alienum membris eius velut capitis de gradibus desiluit pedibus, ut per totam urbem, in qua ob suum singularem insignem multi sueverat, discurrens, cunctis sese ubique tempore sanabit redditum demonstraret. — *i* Chronicon Ms. *Præpositus Ecclesiæ Insulensis adscripsit donationi facta canonicis Tornacensibus propter Ipras anno* 111. *et Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ S. Nicolai anno* 1120. — *k Ecclesiam S. Petri extra muros scribit Galbertus num.* 42.

PARS VIII.

Vindicta de impiis malefactoribus, tres illorum occisi.

Sicarii exultant,

Præpositus autem et sui, dum quasi adversario suo dejecto exultant, et de regno sibi comparando, ac si non sit qui contradicat, tractant et cogitant; tremendo divinæ districtionis judicio quæ sibi vindicta præparetur, ignorant. Illis nempe gaudentibus D de sanguine, et thesaurorum ejus, quos invaserant, direptione, justus Judex et æquissimus Retributor occulte disponit de ultione. O ineffabilis bonitas et justitia Dei! Persecutores suos impios Judæos usque ad *a* quadragesimum secundum annum post passionem suam, hoc pœnitentiæ spatio eis misericorditer indulto expectavit. Sed quia illi, non attendentes quod patientia Dei ad pœnitentiam eos invitaret, thesaurizantes sibi iram in die iræ pœnitere neglexerunt, horrendis suppliciis eodem anno interierunt. His autem Justi persecutoribus tempus juste abbreviavit, et usque ad octavum diem ultionem vix protelavit. Illi enim quia primitiva in eis nutriebatur, diutius, ut credo, fuerunt misericorditer tolerandi: hi autem, quia provecta jam Ecclesia in eis, et per eos scandalizabatur, citius extiterunt juste judicandi.

a *sed brevi gaudio:*

48 Nam ecce octavo die, quasi Domino Carolo in sui vindictam quodammodo resurgente, *b* Gervasius vicinus eorum, vir honestus et probus, congregato suorum circiter triginta equitum numero, castrum Brugense invasit, et illis resistere, quippe timore Dei super eos irruente, non audentibus intravit, et eos in interiorem munitionem refugere coegit. Quod E munirum virtute divina factum non dubitaverim: cum illi et numero et viribus et munitione plurimum præstarent. Verum manus Domini pauperum fidelium confortabat, et multorum infidelium vires et animos elleminabat. Sed et Brugensium corda municipum ita superna mutabat gratia, ut non solum injustæ dominorum suorum parti non faverent, vel auxilium faventes præberent, quinimo eorum consortium penitus abhorrerent, et eos continuo in munitione qua congregarant, Gervasio juncti obsiderent.

CAPUT XXXIII. *b* *Obsidentur*

c Duo autem eorum, qui necis Domini Caroli cooperatores exulerant, intercepti et comprehensi in conspectu aliorum, in poenam suorum et confusionem eorum, diversis supplicus improbrosis, ut dignum erat, tormentati, et sic tandem sunt necati, ac partim in cloacas, ubi a Domino suis de muris prospectantibus videri possent, jactati.

c *duo capti interfectuntur:*

49 Porro Isaac unus de conjuratis, homo potens et dives, cum paullo remotius in loco multum munito habitaret, et illa hora in ecclesia B. Mariae impiste et irreverenter ingressus fuisset, (nam qui ecclesiam non timuerat superbe violare, ecclesiae introitum debuisset humiliter vitare) ab obsidione hoc eventu forte intercluditur, et nec ad modicum quidem domus suae depromus, vitae quippe suae consulere cupiens, fuga profectus est elapsus. Cujus dominum frater eius Desiderius, qui contra suos se Gervasio in ultionem sanguinis justi conjunxerat, mox irruptt, et omnem munitionem ejus propriis manibus in cendio tradidit. Qui quum quoque Isaac se in ea reperisset, haud dubium quin eum ob vindictam tanti criminis interfecisset. Vole quantum in praeratum est fuerit eum inquitate, quod etiam naturales vincebat affectum pietatis. In eo enim, qui se complicem fecerat tam nefandae iniquitatis, nec Gervasius propinquitatis, nec Desiderius necessitudinis attendebat germanitatis. Ille vero durius ubi audebat latitans, et nocturnis horis qua poterat fugitans, ad domum sororis suae, quam praememoratus Guido de Stenfordo uxorem habebat, devenit, et ejus conductu usque ad *d* monasterium S. Joannis Ternacensis in monte nostrae civitati imminonte constructum profugit. Nam quia monachus fieri divino vel humano coactus timore volebat, monachum quendam *e* Einhamensem, qui ipsum et habitum donaret, ibidem operiri proposuerat, sed latere non potuit.

Caput XXXIV. *Isaac fuga elabitur.*

Isaac capitur a fratre interficitur.

d *sacerdotium: fuerat ad Tornacense monasterium.* *e*

50 Fama quoque volante delatum, et per totam urbem

Caput XXXV

A urbem confestim est divulgatum, quod in monasterio S. Joannis laterent, qui Patrem patriæ Carolum occidissent. *f* Arnulfus ergo filius Eustachii Advocati, volens et ipse sanguinem Comitis vindicare, in cujus ultionem jam orbem ipsum audiebat conspirare, nocte imminente apparitores suos eo dirigit, qui Abbatiam circumquaque tota nocte custodiant, ne qui latebant in tenebris usquam effugere valeant. Isaac autem ubi insidias sibi paratas esse cognovit, ad Dominum Abbatem *g* Folquinum tremebundus confugit, et ut optatum sibi monachi habitum ipse concederet, humili supplicatione et importuna satis tandem obtinuit. Verumtamen Arnulfus sequenti die cum suis monasterium adiit, et illum eductum et ex ipsius confessione deprehensum, continuo veste monachali exspoliari, et nudum ac discalceatum revinctis post tergum manibus ad civitatem cum tumultu protrahi præcepit. Ubi dum, ne qua monachatus in eo vestigia remanerent, capilli capitis ejus omnes penitus abrasi fuissent, civibus utrinsque sexus et diversæ ætatis undique circumstantibus, et, Perfidus et traditor statim suspendatur, vel vivus incendatur, vociferantibus; sed et ipso Arnulfo hoc idem adimplere totis viribus annitente, tandem pater B ejus cum matre obstitit, et ut vivus aliquandiu servaretur, filio invito extorsit. Quod etiam divinitus factum fuisse credibile est : quatenus prævaricator, et labore pœnæ præsentis, et timore mortis imminentis diutius torqueretur, et velut impœnitens æternis, vel pœnitens purgatoriis tormentis interim cruciaretur.

habitu monastico induitur :

exuitur captus,

observatur :

51 Diebus igitur aliquot evolutis Dominus Guillelmus Philippi Comitis filius, cujus superius mentionem fecimus, qui jam post mortem Comitis magnam terræ hujus partem occupaverat, Teruannam venit, et eumdem Isaac sibi reddi ab uxore Advocati, (nam ipse cum filio suo tunc aberat,) impetravit. Quem fune collo ejus illigato, Ariam secum duci, et in *h* audientia totius populi scelera sua confitentem, seseque omni supplicio dignum adjudicantem tertiodecimo Kalendas Aprilis *i* suspendi fecit.

traditur Guillelmo Ipren.

h Arii suspenditur

i

a Consentur hi anni a Consulatu decessoris Geminiacum, usque ad annum 1 Desparsum, ut solebant multi numerare. — *b* Bervasius Cameracensis *subscripsit anno* 1123 *litteris B. Caroli pro monasterio Gandensi S. Petri.* — *c Scilicet Burchardi et milites Georgius et socius Dionaldus, ut Galbertus narrat.* 51 *Ducibus etenim eisdem refertur Robertus carnot. Castellani Bakt eadem die 9. Martii.* — *d Monasterium S. Joannis a Theodorico Rege Francorum in expiationem necis S. Leodegarii exstructum traditur. Debita nobis magnarunt monachi Bellinduni, unde postea Ipras, ubi etiamnum monasterium S. Joannis appellatur.* — *e* Embamum *ad Scaldam fluvium prope Odenardum monasterium est, cujus Abbas Gualbertus subscripsit diplomati B. Caroli anno* 1122. — *f Cruciatus cum suis tenebrosis et formula proclamationis loco Arnulfi statim equitem Hierosolymitanum abiens adhuc. Pater Arnulfi Eustachius subscripsit litteris B. Caroli apud Ariam anno* 1123. — *g Diplomati B. Joannis Montanensis Episcopi subscripsit anno* 1122 Ingelbertus Abbas S. Joannis *in* Folquinus *mutavit.* — *h Cruciatus ait Isaacum tormentis adactum, libere potius exemptum fuisse confitentem.* — *i* Secundo quo Comes occisus est, mensis plus plani XXX. *scriptores et Principis adhuc mystes Ivo Calatis ad dies Calendarium computationes antehac recusavit. Qui ex formula proclamationis apud Galbertum, Arnaldus proferuntur.* — *k Idem Cruciatus cum suis asserit eandem ejus dem adhuc mulam, et ad extrema quemque plebem virgis caesum, manu dextera et pede amputatis, et sic ad furcam vectum, et praeruso capite affixum pependisse sub aedibus loco adjacentibus. Hoc fere modum monasses professi Monachi, ait post varios cruciatus patibulo suffixum.*

monasterium S. Joannis Terruanense.

Embamum.

C

humentum de Isaaco,

et ejus supplicio.

PARS IX

Supplicium sumptum de Bertulpho Præposito et Guidone de Stenfordo.

CAPUT XXXVI.

a

b

c d

e

Alii arte ab exercitu cessent,

Obsidione autem prædicta, sicut dictum est, per Gervasium et Desiderium Brugis inclusos, *a* Balduinus Gandensis et *b* Daniel Tenremundensis ab Oriente, *c* Gualterus Insulensis, *d* Reginardus Walnensis, et *e* Theodoricus Discamudensis ab Occidente, exercitu collecto, eidem se obsidioni adjunxerunt, et inde se non discessuros, donec homicidas illos caperent et punirent, jurejurando confirmaverunt. Paucis itaque diebus exactis, et assultibus aliquibus factis, die quodam murum ab Australi parte ascendentes, et sese intus audacter projicientes, perfidos illos violenter aggressi sunt, et eos omnes intra ecclesiam S. Donatiani, quam fœda prius cæde contaminaverant, fugere compulerunt. Digne sane pro meritis. Conveniebat namque in eo potissimum loco, quem in contemptum Dei et Sanctorum ejus non fuerant crudeliter insanare reveriti, diuturnæ tædio obsidionis, vigiliarum et famis incommoditates et sitis, et assiduos imminentis timores mortis pœnaliter tolerare cogerentur inviti.

D

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

fugiunt in ecclesiam S. Donatiani :

53 Verum pridie quam hoc contingeret, illis intrinsecus inclusis, et aliis forinsecus obsidentibus, incertum utrum negligentia obsidentium vel industria (aiunt enim, quod et certius est, *f* quosdam eorum corruptos fuisse pecunia) Præposito effugiendi permissa est copia. Nam de fastigio muri ad terram fune demissus, et *g* quorumdam auxilio ab obsidione latenter eductus, noctibus ambulando, et diebus delitescendo, ad domum Alardi *h* Warnestunensis, qui neptem illius Agantrudem, castri, quod dicitur S. Audomari, quondam Castellanam, habebat uxorem, miser jam et miserandus confugit. Quo in loco cum per tres fere septimanas jam delituisset, et præsentia ejus rumusculis quibusdam dubiis, et incerta vulgi opinione diffamari cœpisset, jam eum ulterius inibi retinere non audentes, singulis noctibus eum per diversa loca transmittebant, ut vel sic fugam ejus celarent, quam deprehendi multopere metuebant.

Caput XXXVII. *Bertulphus elabitur :*

f

g

h

fugit Warnestunum :

E

54 Diebus igitur Paschæ peractis, octava videlicet Dominicæ Resurrectionis die, præfato Domino Guillelmo Yprae forte tunc constituto, hujus occultationis fama innotuit. Qui ut audivit, protinus exilivit, equum ascendit, et eumdem Præpositum perquirere magno cum strepitu et festinatione intendit. Domum itaque Alardi, et omnia ejus latibula, necnon et domum filiæ ejus, in qua proxima nocte præterita miser ille quievisse asserebatur, scrutati, cum quem quærebant non invenissent, vehementer sunt irati, et primum quidem utramque domum illam, quasi pestiferi præsentia viri contaminatæ, et ob hoc igne purgandæ fuissent, incendebant, et deinde filiam ejus prædictam in crastino, nisi Præpositus redderetur, membris delilitandam comprehendunt. Unde et idem Dominus Guillelmus hominum Alardi quærpavit, et eo *i* difficiliato, totum feodum ejus *k* sustinuit, et de filiæ ejus dehonestatione, conditione qua supra diximus, fide et sacramento securitatem fecit, et sic inde recessit.

a Guillelmo Ipren. quærituri :

domum ejus cremare ibi ...

præpositus filia comprehensa,

i k

et bona ejus feodalia,

F

55 Relictaque in arcto posita, quid facto opus esset Alardus et sui tractare cœperunt : et cum hinc filiæ suæ non parcendum, inde Præposito ipsius detrimento nihil sentirent salutis conferendum : tandem Præpositum decreverunt reddere, ut sic salutem lucrarentur vel filiæ suæ. Ut ergo quod ipse fecisse accusabatur, juste perpeti cogeretur : de domo, in qua eum retruserant cujusdam mulieruculæ ministerio eum educi et sic his, qui ad eum capiendum præparati fuerant, tradi fecerunt. Igitur ad castrum Warnestunense eadem nocte perductus, et ibi usque ad lucem servatus est. Ubi et Presbyterum ad se vocari postulavit, et peccatorum suorum pœnitentiam agens, confessionem Deo et illi in conspectu omnium fecit, et solo prostratus, et pectus pugnis percutiens, indulgentiam sibi a Domino tribui supplex oravit.

Caput XXXVIII. *Præditur*

educitur e cubiculo,

confitetur Sacerdoti peccata.

56 Die autem facto, cum jam Ypram equo pergere, ab his, qui eum ceperant, moneretur; equitare quidem omnino recusavit, sed nudis pedibus, cum tamen gelu esset, incedere maluit. Et cum iter arripuisset, quemdam de Clericis, cujus hæc ipsa relatione

nudis pedibus Ipras abit.

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

tione cognovimus, sibi accivit, et hymnum Ambrosianum, Te Deum laudamus, cum ipso antiphonatim decantare cœpit. Quo dicto, Horas B. Mariæ, eadem supplicationis devotione cantando complevit, et sic ad psalmodiam conversus, secum ipse cum silentio attente psallere studuit. Yprensibus igitur obviis eum suscipientibus, et Ypram ducentibus, passumque pugnis, virgis, lapidibus, et marinorum piscium, qui illis in partibus grandes admodum capiuntur, capitibus cædentibus, omnique genere contumeliarum afficientibus, semper in patientia, ne dicam quod quidam, duritia et silentio perseverabat, et fere usque ad ipsam mortem psalmos indesinenter ruminabat. In *l* patibulo igitur collo et brachiis suspensus, et multa ferientium cæde mactatus, tali ad ultimum exitu est examinatus. De quo hic silendum non censeo, quod quamdiu in prosperitate fuit, hujusmodi contumelias et irrisiones plurimum abhorruit. Nam quibusdam ipsius familiaribus referentibus certo cognovi, quod sæpe, cum de Passione salutifera Domini nostri Jesu Christi communis sermo inter domesticos incidenter haberetur, et patientia ejus ab aliis prædicaretur, dicere consuevit : Mirum cor Dominus talia pati voluerit. Certe si mihi hujusmodi *m* garciones taliter insultarent, injurias meas, præsertim si opus esset, impune vindicarem, et illudenti mihi saltem spotaculum in faciem jactarem. Vide quod quæ intolerabilia maxime solebat judicare, ea ipsa ad augmentum miseriæ suæ coactus est tolerare.

Caput XXXIX. *Guido de Stenfordo*

37 Eadem autem hora Dominus Guillelmus Ypra egreditur, et ad causam Guidonis de Stenfordo qui nuper eodem crimine, quod videlicet in mortem Comitis consilium et assensum præbuisset pulsatus fuerat examinandam profiscitur. Qui videlicet Guido dum contra impetitorem suum Hernaldum, cognomento Ferreum, monomachiam hoc pro causa iniisset, et primo quidem congressu, et secundo superior in pugna fuisset, et eumdem Hernaldum armorum nimio pondere onustum, ipse æque gravi armatus lorica et galea, terræ prostratum, et propter corporis et tanti oneris ruinam depressis et, virtute confortatus, ac si nullum sentiret pondus, Hernaldus surrexit, et cum qui, ut dictum est, secundo superior fuerat, versa vice subjectum ad confessionem patrati sceleris urgere cœpit. Quod plura? Divino tandem judicio victus, et de crimine quo impetebatur convictus, et sic demum supplicio mortis est addictus. Quod cum apud *n* Rinnacus factum fuisset, continuo eum comprehenderunt, et Ypram pertrahentes juxta miserabilem illum Præpositum in eodem patibulo ipsum quoque jam miserrimum eodem die tertio Idus Aprilis *o* suspenderunt.

38 Dum aliquandiu pependissent, et fœtore sui aerem corrumpere incepissent, Burgenses iterum consilium inierunt, et eos *p* extra villam ejiciendos, et ibi diligentius reponendos esse decreverunt. Neque enim a tormentis vel mortuorum et irrisionibus abstinere poterant, quorum perfidiæ tali Patre et Domino se orbatos esse plangebant. Itaque arborem excelsam erexerunt, et rota plaustri desuper imposita, roris boum quo diutius servari possent insutos, super eam illos invicem conjunctos, et quasi mutuo complexu colligatos, sedere fecerunt. Verum paucis diebus exactis, cadavera eorum furtim inde sublata et *q* translata sunt. O tremenda nimirum divinæ districtionis judicia! Quis enim suspicaretur unquam, ut de Guidone taceam, Brugensem Præpositum, hujus quidem seculi filium splendidissimum, et omnibus istius mundi divitiis affluentissimum, et post Comitem solum fere totius terræ hujus potentissimum, ad tantam unquam miseriam esse deventurum, ut nec inhoneste vivere, nec honeste saltem ei liceret hanc vitam finire? Sed qui potentes deponit de sede, et alta a longe cognoscit, ac discretissimo æquitatis suæ judicio secundum opera sua singulis retribuit, ipse eorum celsitudinem dejicere, et potentiam ad nihilum redigere, quando et quomodo voluit, singulariter potens fuit.

a Antiquissima hæc familia Gandensis integro opere illustratur a Chesnaio; et lib. 4 agit de proavo hujus Rodulpho, avo et patre Balduino, uti et ipse dictus, cognomento Locus et Barbatus. Omnes hi fuerunt Comites Alostani. Gilbertus num. 53 et 54 asserit fratrem hujus Balduini Iwanum cum Castellano Gandensi accessisse 10 Martii, postquam i alios hic memoratus, et num. 136 ait Balduinum 23 octobris hujus anni mortuum esse. Meterus tradit anno 1125 obisse Balduinum Gandensem, cujus successisse Iuvanum fratrem ejus. *Interim inter eos, qui* Brugas venerunt obsessum parricidas, *numerat* Balduinum Gandensem, *ac dein sub finem anni* 1127 *addit* Eodem anno Balduinus Gandensis, Optimatum Flandriorum multo clarissimus, inundantis omnibus salutem divit relicto relictoque in solum sese addixit, ubique postea in cœnobio Affligemensi. *At Gilbertus ait eum* monachalem habitum accepisse, cum suprema vita spiraret. *b Est Teneramunda civitas ad Tenerum ac Scaldis flumium confluentes Gandavum inter et Antuerpiam. Porro Daniel hujus Dominus, ex dicta Gandensi familia prognatus, cujus proavus Reingotus de Gandavensi erat patre Rodolpho, qui in etiam proavum Balduinum et Iwani diximus.* c Lilarium Arleux oppidum haud procul Aria. *Ejus Dominus* Gualterus *a Gilberto dicitur* Comitis Rubelgii *id est, œconomus seu Præpositus Idem cum Balduino, Iwano et Daniele jam nominatis subscripsit litteris Guilelmi Normanni pro Indomarensibus antea citatis.* d *Gilberto dicitur* Ruprandus ex Woldinan, *cujus filium dicerat nepos Thaugmari de Stratin.* e *Theodericus patruus erat Ingeranni, qui in necem conjuravit.* f *Gilbertus num.* 50 *ait dicto* Walthero Rutelgii, *sive Tilarensi, datos* 500 *marcas, alias pecuniam dotalem tradit num.* 125. g *Idem num.* 76 *asserit dictum* Conductorem, nihilem ashilum, fratrem Fulconius Canonici Brugensis. h Warnestinum, *seu* Warlena, *ad Legium Burium inter Comitum et Venerterium Concutit Gilbertus num.* 76 *et* Warnestum *appellat. Annales vernaculi* Walterio *habent, et Leodienses* Walchenum. *Sed ad Castellum inter et Indomarium est.* i *Diffidiare est inimicitias aut hostilitatem indicere. Sunt qui ea voce Ivo Carnotensis, Matthæus Parisius, Thomas Walsinghamus citati a Vossio de Vitiis linguæ pag.* 670. k *Malmesburiensis de gestis Pontificum Anglor. lib.* 1. Rex episcopatum saisivit, *id est invasit, manum injecit, et possessionem.* l *Ex Annalibus vernaculis et formula proclamationis istic scripta creditaque Iernutius.* Per medium arvelus ipra in silvam fuit militari disfidatum ab inde, cetero exundati bovis insultus, et vivus inter deserta ab infelici arbore pependit, de quarto invenibus est examinis. *Mabul Meterus Gualterium sequi, quod is ex ore Clerici, qui Bertulpho id cognati adjuvati, descripserat.*

m Vox Gallica Garson adeo scitam significat. Hinc garciones *sepius habuimus.* — n Reningelo *agro Iprensi vulgo* Reningelt *de eo cyimus 2 Februarii ad Vitam S. Idalbaldi. Inde § A. Diplomata Theoderici Comitis pro Iacuti monasterio subscripsit anno* 1130 Lambertus de Rineingbelles *cum* Anselmo *et* Baldewino fratre suo. *Meterus cap.* 130 *HS nostrum habet hac* Rhodingas. o *Ivernitius et ductor fabellis ait* Guidonem et decem cum eo Canonicos S. Martini quia ederfuerant consilius a Gualtelmo Iuno ex merito punitis, laudemeni capite damnatum, possimque interfici, Canonicos in carcere in compedes, pane et aqua traxisse vitam in pudore et mœrore ultra spatium, sine spe ulla locis videndis, ex his in Idolomus Episcopalibus quinque apud Tornacum, totidem Insulenses detinuit. *Quod merum commentum est.* p *Ergo abortiva non suspensus fuit Bertulphus extra urbem, ut, fabella subjicit.* — q In monasterio de Formiscle. *Ipernius, ut Ivernutius in* templo S. Martini

PARS X.

Supplicium inflictum Burchardo occisori B. Caroli.

CAP. XL.

Porro Burchardus ille, quem primum Marchionis venerabilis Caroli caput perennissse commemoravimus, cum multas sustinuisset angustias obsessus, humano quidem ad modicum tutis auxilio fugit, sed divino captus ejus obviante consilio, effugere minime valuit. Nam, sicut post ex ejus clarui confessione, de turre illa egressus, primum quidem aliquandiu latuit, ac deinde nocturno tempore socii quibusdam itineris, quos sibi fideles non dubitabat, secum assumpsit, longum iuit, consultius arbitratus longius quas petere regiones, ut incognitus apud extraneos securius se occultaret, et egenam ac miseram vitam sic saltem profitendo qualitercumque protelaret. Cum igitur ab *b* aquam quamdam, quam navigio eum transire oportebat, devenisset, naviculam in ripa præparatam invenit, et jam eam ascendit. Quam cum ut in ulteriorem diuxeret ripam, a terra repellere tentaret, illa occulto divinæ virtutis pondere pressa immobilis stetit, et loco moveri non potuit. Quod ut sensit, totis corpit viribus uti, et ut eam a ripa seduceret, quanto potuit conamine niti.

Cumque

Burchardus occisor S. Caroli fugit,

Sed

a

celeritas vel cursus petitus,

b

Ipsum nequit arbitrio, naviculæ immobili facta,

Familia Gandavensis.

Tenera munda.

Litarium.

Diffidiare.

Saisire.

Evasionum de morte Bertulphi.

Garciones.

Reningelo

Fabellæ de supplicio Guidonis.

A Cumque diu luctatus nihil prorsus profecisset, socios advocat, et ad auxilium sibi ferendum invitat. *etiam pluribus admotis :* Quibus statim cum admiratione accurrentibus, et ad illam unam modicam naviculam promovendam, omnes quas habebant vires impendentibus, illa nihilominus velut murus immobilis perseverat, quippe quam vis divina omnino immobilem faciebat. O detestandam Burchardi dementiam ! Burchardus sceleris sui immanitatem parvipendit et negligit, quam lignum insensibile execratur et refugit. Navicula modica robustorum validis impulsibus virorum resistit, quæ unius manu pueri facile moveri et circumduci consuevit. Verum hæc tua, Christe, sunt opera, qui errantes ad viam veritatis convertis, et superbientes ad gratiam humilitatis inflectis : qui ne in æternum damnes, plerumque temporaliter punis. Tu enim nunc per naviculæ immobilitatem hunc virum iniquum, ut suam nequitiam recognosceret, et tuam justitiam expavesceret, monuisti; qui olim per asinæ loquelam Prophetæ Balaam insipientiam corripuisti.

60 Miser itaque ille hoc tandem miraculo compunctus, et ad cor quandoque reversus, navigium deserit, et in terram se prosternens, et reum pectus pugno percutiens, ac ubertim lacrymas fundens, reatus sui pœnitudinem multo cum gemitu gerere cœpit. Prius namque eum hujus peccati numquam pœnituerat. Cumque post lamentum naviculam iterum movere tentasset, et eam ut prius immobilem vidisset, voluntate Dei certius jam comperta, cœpit desperare de temporali salute sua, et confestim tristis et mœrens consueta repetivit latibula. *agnoscit punitionem divinam :* B *redit ad latibulum.*

CAP. XLI. C

61 Cum autem diversis in locis diebus non paucis jam latuisset, et juxta c Insulam in quodam tugurium ductu cujusdam servi sui casu divertisset, servum eumdem itineris sui ducem ad domum Bernardi avunculi sui, ut panem sibi, quo famelicam animam refocillaret, peteret (esuriebat enim) transmisit. Et ille quidem quod jubebat exequi cupiens, mandato ejus libenter obedivit, et ad eamdem perveniens domum, ad opus domini sui, ut puta hominis delicias assueti, delicatum panem petivit. Sed miro Omnipotentis judicio, qui domini sui quærebat salutem, invenit mortem, et esurienti conferre cupiens quibus egebat alimenta, reo præparavit quæ meruerat tormenta. Hac etenim occasione præfato Bernardo dominum suum, simpliciter tamen, quamvis per alias personas prodidit : cui, ut puta avunculo, nepotem suum nequaquam occultandum credidit. Justo autem Dei agebantur examine, ut qui Dominum suum occidere non timerat veritus, ipsum quoque occidendum suus proderet dominum servus. *d* Bernardus vero Hugoni fratri suo hoc idem profinus nuntiavit. Hugo ergo communicato cum fratribus suis consilio, licet nepotem suum servare magis, si tamen auderet, quam prodere maluisset, *e* Insulano tamen Castellano et burgensibus Burchardum se nuntiavit invenisse, et eo venirent, ac tanti criminis reum ultione, quam dignum arbitrarentur, punirent, mandavit. Cui profecto si parcere voluisset, haud dubium quin et ipse magnum salutis suæ periculum incurrisset. *instituit famulum ad panem comparandum.* *proditur Bernardo avunculo.* *d* C *et de tu hospes fratribus.* *e tum Insulanos Castellanum*

CAPUT XLII. *capitur Burchardus duciturque :* *culpam ulciscitur justus,* *reus ubi Burchardus animadvertit :*

62 Insulani vero mandato Hugonis audito, cum magno protinus tumultu perrexerunt, et Burchardum comprehensum Insulam duxerunt, et in loco ei patibulum paraverunt. Verum ille æternæ formidine damnationis, ut timeret excitatus, et supernæ mutuo miserationis ut speraret animatus, seipsum districte admodum accusare, et cunctis dignum supplicii cœpit publice inclamare. Denique manum suam dexteram, quæ in effusione sanguinis justi cruentum exhibuerat ministerium, ob pœnam tanti criminis abluendam, et indulgentiam promerendam abscidi flagitavit. Cum autem nemo esset qui hoc faceret, ipse sibi saltem eam amputandi facultatem postulavit concedi. Verum utrumque sibi denegari consentiens, iterum ad sui accusationem, et supernæ miserationis infocationem conversus est. Reatum ergo suum manifeste confitendo et plangendo, et divinæ respectum misericordiæ implorando, ac ad hoc ipsum fiducialius sperandum misericordias antiquis peccatoribus exhibitas commemorando, omnium viscera assistentium ad pietatem et miserationem commovit, et ad lacrymarum effusionem universos pene lugubri sua lamentatione coegit, et ut per temporales carnis molestias æternas evaderet pœnas, modis quibus potuit sategit. Itaque membra sua ipse tormentis sponte aptavit, et *f* rotæ radiis intricatus, et in excelso stipite exaltatus, in eadem devotione, confessione et supplicatione ab hora diei nova, usque ad crepusculum diei sequentis, perseverans expiravit. *g*

D AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO

omnes ad commiserationem movet.

f in rota lenta morte perit.

g

Burchardi latebra, conficta.

E *accessus ad Insulanos.*

et genus mortis.

Everardi mors

a *Lernutus ex Annalibus vernaculis et farmata proclamationis :* Boscardus Brugis in monasterium Quercetanum fugit cum famulis aliquot : ibi in cubiculo Canonici Regularis quatuor diebus delituerunt, tecti albis vestibus injectis, tonsura grandi insigniti se curarunt, tanquam si monachi essent, ad prescriptum viventes, ejusmodi schemate sperantes Brabantiam, et evadere persequentem Nemesim. *Quæ Mercens, sed omissis socii, descripsit. Fides sit penes eos.* — b Lisam *vocat Iperius, at* Scaldum *Mercens, et quidem prope Antuerpiam Lernutius.* — c *Insulæ primaria urbs Gallo-Flandrice intelligitur.* — d *Lernutius ex consuetis fabulis rem ita adornat :* In urbe Buscla tres habuit avunculos Hugonem Alewem Topartham, Bernardum Dominum Robustum, Oliverium Bandevernii pedentem. Cum venit ad illos, prandiuni simul conveniunt, nique advenus sui aliquam rationem pararet honestam, dixit se Cyprium cogitare, quo domicilium in ea insula sibi et sedem figat. Antequam abiret in oras tam remotas, vemisse se valedicturum propinquis, petitque certam pecuniæ summam, qua numerata iter aliud longinquum perficere posset. *Hæc ibi* — e *Is erat* Rogerius, *qui sequenti mense* Castellanus Insulis, *et* Robertus Illius ejus *subscripserunt litteris supra memoratis Gualtheri Nordmanni pro Andomarensibus.* — f *Lernutius fabulas consutas ita prosequitur :* Rotæ radius insertus, totum corpus mollesc. lavis penitus sedit stupide in excelso impotens movere membra, super ipsum desuper ex luco clathri arcendis corvis positi, aliisque carnivoris volucribus, me discerperebur eorum rostris, sed oculos morsibusque paterei miserarum, apum et crabronum qui cutem carne nique vivenlis exederent, latebrasque cum mandabin ad intima ossa. Furavit tormentum persex dies et amplius. *Malunt hos fabellas rejectis. Gualteram deseribere Mercens.* — g *Addit Lernutius :* Unus ex servorum famulantibus Everardus, audacis hominis jam raju ad pœnas, eripuit se fuga in Ardennam silvam, eloque in puteum cecidit lapso non fortuito, et mersus est. *Hæc ibi ex Annalibus vernaculis, quos alibi notat Mercens.* servus autem ejus Everardus, accepta Castelli a nominibus domini sui pecunia, fugit in Ardennam, ubi in flumen quoddam ex equo præcipitatus interiit. *Silent antiquiores.*

PARS XI

De successore B. Caroli in Comitatu Flandriæ variæ concertationes. Guilielmus Normannus constitutus.

CAPUT XLIII. F *Incipit de S. Caroli ingenio.*

Sed jam dignum est, ut articulum ad superiora tempora convertamus, et ea, quæ prius quidem gesta, sed a nobis hactenus non prælibata sunt, referamus. Neque enim quæcumque eodem tempore contigerunt, eodem eorum tempore dici potuerunt. Interfecto igitur Rege, ut dictum est, Marchione, fama mali tanti confestim ubique pene diffunditur, et ipsa eadem die usque ad crepusculum diei longos extenditur. Ubique ergo luctus, ubique gemitus et dolor ingens Ecclesiarum, monachorum, clericorum, pauperum, peregrinorum, et quod dictu horrendum est, ipsa etiam ecclesiarum pace et tranquillitate deposita, et quod deum servare et servari cupientium. Raptores autem nequiores solito erumpunt, utpote vinculis quibus tenebantur disciplinæ solutis, furtis enim, sicut etiam tunc evidenter patuit, Caroli refrenati fuerant timore quam Dei; universa turbare, mercatores quosque et viatores rebus suis expoliare, et ipsos plerumque ligare et incarcerare coeperunt. Tanta namque fuit perversorum hominum rabies et nequitia, ut nec sancti temporis tricesima (Quadragesima erat) eos cohibere valeret reverentia. *multi raptura ex ista copiosa*

64 Verum omnipotentis Dei subveniente clementia, in brevi repressa est eorum dementia. Præfatus enim Guilielmus Domino Caroli consobrinus, imo ut

mortem

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO

A mortem Comitis nuntio deferente cognovit, eadem die sibi Comitatum, frustra tamen, vendicavit, et Ariam oppidum munitissimum occupavit, et oppidanos omnes sibi fidelitatem jurare fecit. Cumque et S. Venantium, Cassetum, Bellulam, Ypram, Bergensem quoque et Furnensem terram pari modo sibi subegisset, motus raptorum in finibus illis cito repressit, et pacem servari mandavit. Ceteri quoque Barones terræ invicem collocuti, Deo inspirante, paci consenserunt, et singuli partes suas defensare studuerunt.

Guillelmus Ipcensis varia loca Flandriæ occupat :

rapores reprimit :

CAPUT XLIV.

65 Porro magnificus Rex Francorum Ludovicus, audito quod consobrinus suus Carolus internisset et Guillelmus honorem sibi indebitum, præsertim ipso non assentiente, invasisset, et graviter tulit, et tam illum ex, quam usurpaverat, dignitate privare, quam amici mortem desideranus vindicare, ad urbem Atrebatum circa mediam Quadragesimam venit. Quo etiam Guillelmum juvenem, dictum Normannum Comitem, a patruo suo Henrico Anglorum Rege, sicut initio hujus opusculi commemoravimus, inpie exheredatum, qui Reginæ *a* sororem nuper duxerat uxorem, venire mandavit. In qua urbe cum diebus ferme quindecim commorati fuissent, et plures, qui sibi Comitatum terræ nostræ competere assererent *b* Arnulfus scilicet nepos Domini Caroli, Balduinus Montensis, et præfati Guillelmi, qui jam partem terræ nostræ prælibatam violenter tenebat, nunti frequentes hoc ipsum expetentes ad Regem venissent, tandem Regina, Dei, ut arbitror, occulto, sed tamen justa dispositione prævaluit, et animis Procerum quorumdam multo ingenio ad sibi consentiendum inclinatis, sororis suo Normanno Comiti, decimo Kalendas Aprilis, Comitatus dominium obtinuit.

Guillelmus Normannus,

a

b

B

alius rejectis,

Regina favente, Comes Flandriæ constituitur

CAP. XLV

66 Cujus potentiam *c* patruus ejus ad sui detrimentum veritus, *cresceret*, eam toti visceribus et artibus quibus poterat contendit immutare. *d* Nepotem ergo suum Stephanum Blesensem, *e* Bolonie et *f* Mortonii Comitem, transmittens, et per ipsum et alios partes sue legatos multa tribuens, et plura promittens, multorum animos potentum sollicitat, Flandriam eam hereditatem esse, et ex parte Roberti Castellensis avunculi, qui sibi jure competere affirmat, et hac modo in suum vos favorem concitat, ac *g* Ducem Lovanie socerum suum, et Montensem Comitem, et Thomam Coloniensem, necnon et supradictum Guillelmum, sibi confederat. Hos omnes et eorum auxiliares regie voluntati et ordinationi contraire, et profectus novi Comitis modis omnibus impedire hortatur et instigat, non tam ut ipse Flandriam, quod facilem fieri posse jam desperabat, obtineat, quam ut vice Comitis, quas sibi periculose suspicabatur, caveret et detruat.

a Natus est Stephanus, *postea Rex Anglie matre Adela sorore Henrici Regis, et patre Stephano Comite Blesensi.* — *b* Bolonia, *sive* Bononia *urbs Galliæ Belgicæ ad mare Britannicum, cujus Comitatum Stephanus acceperat ob ductam in uxorem Mathildem, unicam filiam et hæredem Eustathii Comitis Bolonensis.* — *c* Mortolonium castrum inexpugnabile in confinio Britanniæ et Neustriæ. *Ita Rigordus in gestis Philippi Augusti. Hujus Comitatum, capto ejus loco Comite, dono Henrici Regis acceperat Stephanus teste Ordorico lib.* 11 *fol.* 851. *Neustria ibi pro Normannia ejus parte accipitur.* — *g* Godefridum Barbatum, *cujus filiam Alradem duxerat uxorem Henricus Rex.* — *h* Hebronius *in Probationibus ad lib.* 2 *familiæ genealogica Bethuniensis pag.* 20 *allegat partem litterarum, quibus Guillelmus Comes ait :* Petitioni burgensium S. Audomari contraire noleus, pro eo maxime, quia meam de Consulatu Flandrensi petitionem libenti animo receperunt, et quia honestius et fidelius ceteris Flandrensibus erga me semper se habuerunt, leges eis consuetudines easdem, quas ipsis perpetuo eis jure concedo, et rate permanere præcipio ... Actum anno MCXXXII, XVIII Kalend. Maii, feria V, die festo SS. Tiburtii et Valeriani. *Subsignant* Osto Castellanus *ejusdem urbis, et* Guilelmus filius, *item* Stephanus Comes *Bolonie, et alii quam plurimi a nobis hactenus citati*

Arnoldus Danus.

occupat Iprum, Gandavum, Brugas,

Audomaropolim,

h

67 Rex autem cum Comite Atrebatum civitate post aliquantum tempus egressus, primo Insulam, deinde Gandavum et Brugas, agrestium quamplurimis fere Anglicis cultoribus plurimum impeditas adiit, recepit et obsidionem sua presentia roboravit. Inde Comes, post Pascha reversus per Insulam et Betuniam, usque ad urbem nostram Tarvannam pervenit, et ibi cum magno Cleri et populi gaudio susceptus hilariter mansit. Postea cum castrum, quod dicitur S. Audomari, Ca tellanus et insurgentes in eum crebrius, *h* confidentibus tamen quibusdam proceribus, suscipientibus obtemperasse, et ibi pontes dudum ibidem fecisse, et ibi pontes dudum ibidem fecisse, iterum Tarvannam tam nec Insulam revertitur.

D

Comitatus Bononiæ,

et Moretonii.

Audomarenses fideles.

PARS XII.

Ecclesia Brugensis reconciliata. Corpus B. Caroli repositum. Miracula. Flandria pacata.

Caput XLVI.

Brugis reliqui sicariis se cedunt:

Interea Rex Robertum reliquosque illos homicidas Brugenses, de turri, in quam confugerant, egredi, et sese dedere coegerat, in carcerem et vincula universos retruserat. Quorum narratione innotuit miraculum quod narro. Ex quo enim in eadem ecclesiæ turri obsessi morati sunt, nullo alimentorum, quorum non modicum illuc copiam contulerant, sicut nec ex terram gustarent, sapore delectati sunt : sed postquam sese dedentes exierunt, continuo quem tanto tempore perdiderant gustum receperunt. Cum enim Roberto sitienti de eodem, quo ibi inclusus bibere consueverat, vino propinassent, optimum ejus saporem laudavit, seque ab ipsius initio obsidionis de bono vino non bibisse juravit. Nesciebat quippe quod dilectio quo solebat habuisset. Quod cum erubescatum fuisset, opus Dei in suorum castigatione peccatorum recognovit, et divinam cum ceteris bonitatem collaudavit.

E

amissum gustum recuperant:

69 Rex vero ecclesiam S. Donatiani non solum sanguinis effusione, verum etiam eorum execrabili et immunda habitatione multipliciter pollutam, cunctis male spurcitiis eliminatis purgari, corpusque venerabile, quod ibi negligentius, quam decebat, tumulatum erat, in aliam ecclesiam præcepit deportari, quatenus huius ejus ibi diligentius curaretur, et deinde congruo sibi honore in ecclesia rursus humaretur. Quod et factum est.

ecclesia S. Donatiani purgatur :

a

70 Verum quid ibi miraculi divina ostenderit dignatio, non videtur prætereundum silentio. Testati sunt enim multi servientes plerique qui affuerant, viri veraces et religiosi, quorum unum, Dominum scilicet Absalonem *b* S. Amandi Abbatem, pro sue sanctitatis merito dignum est hic nominari, quod, cum venerabile illud corpus, eo, in quo illud ante *c* quinquaginta annis repositum fuerat, monumento diruto, detexissent, ad gloriam Dei et Martyris sancti ostendendam, in totum a corruptione alienum inveniant et, ut nec tenuissimam quidem molem fetoris nebula exinde ascenderet, quæ nares circumstantium, sive idem funus contrectantium et curantium, vel in minimo aliquatenus offenderet. Verumtamen cum, quantum divinus jam tempus in monumento tabuerit, ne erat unicuique cernitus et omnino recentibus tractabile, ac si eodem die interfectus fuisset. Tanta quoque suavissimi odoris fragrantia totum illud locum divinitus infudit et implevit, ut nulli foret dubium vinceretur, quod Deus fidelem suum glorificare voluerit. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Quod mirum eo amplius mirabile judicetur, quod humanorum cadaverum, cum putrescere aliquod fetidius æstimamus.

Caput XLVII.

Corpus S. Caroli post 83 dies incorruptum, absque fetore.

tres incolæ,

suavissimum spirat odorem:

71 Ecclesiæ autem Dominæ *d* Sanctæ Dei genetricis Episcopo ministerio, qui in hoc ipsum a Regendo

d

Francia

A Francia fuerat accersitus, more Ecclesiastico reconciliata. Sed et memoratum corpus summa reportatur Cleri et populi devotione et reverentia, et septimo Kalendas Maii in ecclesia media tumulatur, in extremo examine resurrecturus in gloria.

ecclesia reconciliata, reverenter reponitur.

e

Caput XLVIII

72 *e* Quibus omnibus solenniter, et eo quo dignum erat, honore adimpletis, Rex cum exercitu, quem congregare poterat, Ypram contendit, et sequenti die, sexto videlicet Kalendas Maii, Comite sibi ex condicto cum exercitu ex parte alia impigre occurrente, circa horam diei sextam illuc usque pervenit. Porro sæpe memoratus Guillelmus Philippi filius, regiæ majestatis celsitudinem minus quam oporteret reveritus, extra oppidum ei, multorum et fortium quos sibi confœderaverat virorum et armis fretus et animis, audacter accurrit; et contra universum illum exercitum acerrime dimicare cœpit. Sed ille fortiter se agere arbitratus, dum hostibus obstinatissime repugnat, dum in adversos aciem dirigit et instaurat, quæ sibi infelicitatis temporalis et adversitatis fovea præparata sit, miser ignorat. Etenim jampridem aliqui burgenses, qui sacramentis ei non semel tantum, sed frequenter fidelitatem fecerant, cum quibusdam aliis hominibus ipsius de

Ypra obsidetur.

proditione aliquot civium

B proditione ejus conspiraverant, legatos inde ad Regem direxerant, seque ei portas aperturos, et Guillelmum tradituros juraverant. Væ mundo ab scandalis! imo, væ Flandriæ a proditionibus! Mirandum, nec minus miserandum, quod terra infelix, cui Domino suo per proditionem orbari contigerat, non aliter quam per proditionem alium acquirere valebat. Et hanc quidem pauci Yprensium disposuerant faciendam. Judicaverant namque commodius regiæ voluntati parere, quam imperiis Guillelmi, et sibi suspectæ potestati subjacere. Neque ideo, ut ferunt, quod ipsius perseuam in aliquo culparent: sed quorumdam affinium ejus dominium intemperantius futurum formidarent.

Caput XLIX.

73 Itaque cum ab hora diei sexta usque ad nonam utrimque diversis concursibus ab Aquilonali parte et Orientali pugnatum fuisset, vexillo, quod in signum futuræ proditionis super summum ecclesiæ S. Petri fastigium ex proposito constituerant adversæ partis cuneos accersierunt, et porta meridiana aperta eos in oppidum susceperunt. Quibus protinus totam villam percursantibus, et rapinis ac incendiis universa vastantibus, Guillelmus destitutum se tum demum præsentiens, quod solum superesse videbat, fugam arripuit: sed fuga sera fuit. Fugientem enim eum Daniel Tenremundensis consecutus comprehendit, et armis exutum Comiti Guillelmo captivum

intu recipitur

incenditur:

C reddidit. Ypra igitur eodem die a porta Septemtrionali usque ad portam australem spoliata et incensa, ac multitudine militum innumerabili comprehensa, Rex et Comes Messinas monasterium adeunt, Guillelmum captum secum adducunt. Quem cum postera die Castellano Insulæ custodiendum commendassent, Ariam perrexerunt, et ea in deditione recepta, Castellum, et reliquum illum interiorem Flandriam facillime subegerunt: et sic tandem ad ulciscendam honorandi Caroli mortem Brugas iterum redierunt.

a S. Christophori ecclesiam in foro scribat Galbertus num. 113.

b Absalon. Adam Admodum ipsi litteris Theodorici Comitis quibus anno 1166 confirmavit res Marchianensis monasterii. De S. Damida et hac Abbatia late egimus 6 Februarii, quo colitur.

c Præterea jam septem hebdomadis, inquit Galbertus, die scilicet 23 Aprilis Ivonem Insulæ, Majeri cum suis circumstantibus Annalibus et secunda proclamationis supra inducimus.

d De Simone Episcopo Tornacensi, ejusque gestis in B. Caroli supra, 1 actum.

e In Annalibus vetustis Flandriæ scripta sic de Ypra interfecta, et Guillelmo capto habentur: utpote cui tributa sunt omnia quæ hactenus præclare gesta, ut supra, vidimus.

Aliquot post S. Annales:

PARS XIII

Reliqui complices cædis S. Caroli puniti. Duo fuga elapsi.

Cap. I.

FLANDRIA ipsa, per Principem Guerricum, quem in *Marti T. I.*

mortem ejus conjurasse supra memoravimus, cum aliis fere viginti octo dedititiis e carcere productis, *a* de excelsa turri præcipitare fecerunt: sicque homicidæ illi condignis tantæ iniquitati cruciatibus interierunt. Qui quamvis non omnes consilio vel facto peccaverant æqualiter; iniquitati tamen consentiendo, et iniquis auxilium ferendo, paribus quodammodo iniquitatis nexibus se omnes obligaverant. Et ideo, quorum non abhorruerant jungi consortio, eorumdem non immerito sunt puniti supplicio. Robertum autem, quem et ipsum ex conjuratis fuisse supra ostendimus, quique itidem eo quod a populo vehementer diligeretur, et modis quibusdam excusabilior ceteris videretur, tute satis puniri posse non æstimabatur, secum abducere decreverunt. Quem cum Casletum usque perduxissent, et ille reatus sui multam pœnitudinem gereret, extra oppidum eum capitis abscissione animadverti fecerunt.

D AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO.

a Gualterius et 28 complices cædis S. Caroli e turri præcipitantur:

Robertus capite plectitur.

Cap LI. *Ingrasnus initio audax,*

75 Dum ea geruntur Ingrasnus Esnensis unus ex prænominatis conjuratoribus, qui patrui sui Theoderici Discamudensis præsidio fretus, usque in id temporis excusationes in peccatis excusaverat, et perfidiæ suæ tenebris obcæcatus, ipsius Regis aspectibus et Comitis impudenter se ingerere non erubuerat, et si quis eum super hoc crimine impetere E auderet, viriliter sese defensurum jactaverat, diffidere cœpit: et primum quidem apud suos aliquamdiu se latendo continuit, ac deinde opportunitatem temporis nactus, omnibus postpositis suæ saluti consulere gestiens, e patria profugit, et in terra nostra usque in hæc tempora, me scilicet hæc scribente, nusquam ultra comparuit. *b*

fugit in exteras regiones.

b

Cap LII *Guibelinus Viroviacensis*

76 At Guillelmus Viroviacensis, et ipse, sicut aliorum claruit confessione, conjuratorum unus, quem nimirum alios attentus, et finis ipsius expectatione suspensus, intactum fere reliqueram, iniquitatem suam nequaquam tandiu occultare valuit. Sed quod in occulto perpetraverat, indiciis continuo manifestus apparuit. Statim enim post Comitis occisionem et thesauri ejus direptionem Viroviacum regressus, non minimam inde secum attulit partem. Verum hoc suæ nequitiæ fructu in longum ætari permissus non est. Cum enim de adversario dejecto tripudiaret, et de damnis alienis insolenter exultaret, repentinus eum pavor invasit, et territum de Flandriæ finibus exturbavit. Audito namque quod frater suus *c* Lambertus, qui tantum, ut ex fine monomachiæ, quam inde in curia sæpe fati Guillelmi inierat, claruit, innocens erat, super morte Comitis impeteretur; et quod ipse ab eodem Guillelmo, cui jam per surreptionem hominium fecerat, diffiduciaretur, timere cœpit. Et primum quidem ad defensionem se paravit, sed in crastino reæ tantum stimulis conscientiæ eum exagitantibus, cum nemo eum adhuc persequeretur, uxore et paucis suorum, rebusque, quas evehere poterat, secum assumptis, sexto post mortem Comitis die fugæ se credidit. Fugit nempe, ut Scriptura dicit, impius nemine persequente

a ex de S. Carol Viroviacum redit.

c

Lambertus arreptus ultro fugit:

F

Prov. 28

77 Castellanus autem Curtriacensis, qui antea ei extiterat inimicus, statim ut fugam ejus audivit, arrepta multitudine militum manu munita, Viroviacum contendit; et omnibus, quæ ipsius fuerant, mobilibus direptis, munitionem totam evertit, et nemine resistente, in tantum ut nec stipes in loco remaneret, incendit. Ipse vero cum juxta Tornacum ad villam quamdam devenisset, Tornacensibus eum insectantibus, et comprehendere ac punire tententibus, uxore, et maxime sua cum parte, rebusque fere omnibus amissis, vix equum nactus evasit, et in partes *d* Nerviorum, duobus tantum socius contentus secessit, ubi tempus quodam monachorum adiit: et inde mox, ut postea patuit, humano quam di-

Castellanus Curtriacensis

Viroviacum incendit.

e urbe relicta in fugit:

d

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO *habitum monasticum accipit:*

A vino compunctus, monachatus tonsuram habitumque præsumpsit. Postea vero occasione uxoris, sine consensu cujus hoc fecisse asserebatur, paucis evolutis diebus monachatum deseruit, et ad seculum, et ad arma derelicta sine retractatione mox rediit. In quo quidem facto satis evidenter declaravit, illud Religionis propositum quam fictus arripuerit. Si enim vinculum uxoris vinculum compellebat solvi Religionis, eis quibus tanto abusus fuerat tempore cur non abstinuit armis? Numquid et hoc lex conjugii cogebat? Nequaquam. Nam si vere eum suorum reatuum pœniteret, armis relictis, uxori, cum tantum illa maritale debitum exigeret, adhærere, et in sudore sui vultus pane suo vesci, districto fatigatus jejunio debuisset. Nunc autem, ut multorum relatione comperimus, iram Dei non solum pœnitendo non curat placare, sed corde obstinato excusationes in peccatis excusare, et Deum magis irritans quam placans, peccatis peccata non veretur augmentare. Timendum est igitur ei, et pro eo etiam nobis, ne quia tardat converti ad Dominum, subito veniat ira Dei, et in tempore vindictæ disperdat eum. Forsitan et ideo ibi tamdiu aliis invitis servatur, ut, *si* tempore sibi indulto non pœnituerit, et dono misericordiæ Dei superbe abusus fuerit, justo Dei judicio gravius

B in fine feriatur. *c* Quod etiam de præfato Ingrasno non absurde sentiri potest. Et hæc quidem omnia infra duos fere post mortem Comitis menses consummata sunt.

mox abjicit, et arma repetit:

c

Ingrasni mors,

a Quod factum est a Mali, et late describitur a Galberto teste oculato num. 124. — *b De eo Lectulus ex Annalibus Flandriæ* Ingeltamus Ercsenus abiit porro in Germaniam, et habitabat Moguntiæ ad Rhenum quo in oppido controversia incidit ei cum cive quodam, cui inter altercandum vultum mulcavit bellule, nam mors subsecuta est. Ob facinus ad Prætorem tractus, saccoque inclusus, et in flumen projectus obiit. *Idem rumusculus suis debito. Hæc ibi, quæ credidit et descripsit Meyerus, fides sit penes illos.* — *c Forsan Lamberti ex Eriddenbach, de quo si multa narrantur cujus filius Walterus memoratur a Galberto num. 70 inter capita rerum, qui obsessi detinebantur in turre S. Donatiani.* — *d Nec libros hosce a Formacensibus distrahendi, et in Hannonia constitui debere, uti hic fit, aliunde docuimus.* — *e Meyerus et Marchantius tradunt* Gobelinum Vroyencensem fugatum a Præfecto Cortracensi ex Arvocasio, Lapham tandem esse in Germania, atque apud Argentinam longis crucialibus confectum uxorem ejus Formacæ vivam defossam. *Fides sit penes auctores.*

Interitus Gulielmi Vironacensis et uxoris.

EPILOGUS

Ecce voluntati vestræ, reverende Pater, imo jussioni, ac Fratrum meorum pie petitioni, prout valui, parui : et materiam mei modum ingenii pariter et eloquii, ut in ipso apparet effectu, tantopere transcendentem velcentingere præ-umens, multorum me reprehensioni simul et irrisioni exposui. Etenim stultus dum non loquitur, plerumque sapiens esse

C creditur. Silentium nempe ejus non tam putatur sensus mojus, quam humilitatis custodia. Unde et ego si omnino siluissem, sapiens quidem putari potuissem : sed non eo amplius sapiens fuissem. Nunc autem, quia imperitiam meam scribendo prodidi, sapientes, in quorum manus hæc forte pervenerint, indignabuntur mihi : et alii quidem calumniabuntur insipientem, alii subsannabunt præsumptorem, alii idiotam judicabunt, nonnulli quoque stultum merito inclamabunt. Quid ergo erit, Pater sancte, quod me tanta rerum evidentia convictum poterit excusare? Possum equidem obedientiæ, vestræ mihi auctoritate impositæ, non incongruam causam obtendere : *a* sed commodius arbitror calumnias hujusmodi etiamsi quo modo possem evadere, quam insipientiam meam pertinaciter excusando, tanto meorum cumulo peccatorum etiam fallaciam addere, fructumque mihi humilitatis adimere, et in lastem me vanitatis inaniter extollere. Utilius enim est mihi, ut sciar insipiens, quod sum, quam ut æstimer sapiens, quod non sum. Illud namque non infructuosum humili timorem, istud vero ruinosum superbo parere potuerit, quod absit, tumorem. Quem cum omnibus aliis D vitiorum sordibus propitius a me dignetur avertere, qui omnem omnino superbiam sua damnavit humilitate, Amen.

a Videtur deesse tolerare *aut aliquid simile.*

ALIA VITA

auctore Galberto Notario ex aliquot MSS.

PROLOGUS.

Cum inter regnorum Principes quos circa nos cognovimus, summum gloriæ ac laudis sibi adscribendi studium per militiæ facinora enituisset; et eisdem affectus consimilis ac bene regendum inesset; minoris potentiæ et famæ principabatur Imperator Romanorum *a* Henricus, qui, cum annos plures sedisset, sine hærede diem obiit. Minoris quoque famæ ac virium *b* Rex Anglorum sine liberis degebat in regno, quam Comes Carolus Flandriarum Marchio, naturalis noster Dominus et Princeps; qui quod militiæ fama, et generis nobilitatus regio sanguine septennis in Comitatu Pater et advocatus ecclesiarum Dei præerat, erga pauperes largus, inter Proceres suos jucundus ac honestus, adversus hostes crudelis et cautus, qui etiam sine hærede a suis, imo nefandissimis servis, traditus et occisus pro D justitia occubuit. Tanti quidem Principis mortem descripturus, non elaboravi eloquentiæ ornatum, seu diversorum colorum distinguere modos, sed rerum veritatem solummodo exequi, quæ quamquam stylo arido, tamen memoriæ fidelium scribendo commendavi peregrinum mortis ipsius eventum. Neque equidem locum et temporis opportunitatem, cum animum in hoc opere intenderem, habebam : quandoquidem noster locus eodem tempore solicitabatur metu et angustia, adeo ut sine aliorum exceptione tam Clerus quam populus indifferenti periclitabatur occasu et rerum suarum et vitæ. Igitur inter tot adversa et angustissimos locorum fines, cœpi mentem fluctuantem, et quasi Euripo jactatam compescere, et juxta scribendi modum cohibere. In qua anima mei exactione una caritatis scintillula, suo igne fota, et exercitata, omnes virtutes spirituales cordis funditus ignivit, et subsequenter hominem meum, quem aforis timor possederat, scribendi quadam libertate donavit.

2 Super hoc igitur mentis studio, quod in tam arcto positus e vestro et omnium fidelium auditui in communi commendavi, si quis quidquam obgarrire et detrahere contendat, non multo curo. Securum enim me facit quod veritatem omnibus apertam, qui mecum eadem pericellebantur periculo, loquor, et eam posteris nostris memorandam commendo. Rogo ergo et moneo, si cui hujus styli ariditas, et hujus opusculi exiguus manipulus ad manus venerit, non derideat et contemnat : sed nova admiratione, quæ scripta sunt et Dei ordinatione congesta, nostro solummodo tempore admiretur, et discat potestates terrenas non despicere vel morti tradere, quas credendum est Deo ordinante modus esse præpositas; unde Apostolus : Omnis anima omni potestati subjecta sit, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus tamquam a Deo missis; tamquam enim non est similativum, sed confirmativum : tamquam vero dicitur in Scriptura sancta pro eo quod vere est : sicut est ibi, tamquam sponsus, hoc est vere sponsus. Non quidem promeruerant homicidæ et petatores et scortatores et omnium vitiorum servi nostræ terræ ut præesset eis bonus Princeps, religiosus et potens, catholicus, post Deum pauperum sustentator, ecclesiarum Dei advocatus, patriæ defensor, et talis in quo terreni imperii reliqua potestas bene regendi formam et Deo serviendi materiam assumeret. Videlicet

a

b

Gesta magni Principis simplici stylo describuntur

ab auctore inter pericula tradorum exposito

e

cui veritas cordi est.

1 Petri 2. 13

A dens ergo diabolus ecclesiæ et fidei Christianæ profectum, sicut subsequenter audituri estis, commovit terræ, hoc est, ecclesiæ Dei stabilitatem, et conturbavit eam dolis, traditionibus et effusione innocentium sanguinis.

a *Intelligitur Henricus V, Ultrajecti anno* 1125 *mortuus, a Callisto II Papa olim excommunicatus.* — b *Henricus I Rex Angliæ, de quo actum supra cap.* 2. — c *Videtur cives Brugenses alloquis.*

CAPUT I.

Illustria in Comitatu gesta B. Caroli. Imperium Romanum et regnum Hierosolymitanum oblatum.

a Carolus in Flandria educatus,

Karolus itaque filius *a* Cnutionis Regis Datiæ, et matre oriundus quæ terræ Flandrensis Comitum de sanguine processerat: ea affinitate cognationis a puero in patria nostra altus est usque ad virile robur corporis et animi. Postquam vero militiæ titulis armatus est, egregium facinus in hostes arripuit, famam bonam et gloriam sui nominis penes regnorum potentes obtinuit. Quem quidem per plures annos in Principem peroptaverant Proceres nostri, si forte sic evenire potuisset. Igitur Comes Balduinus adolescens fortissimus moriendo nepoti suo Karolo regnum simul et Principibus contradidit, et sub fidei securitate commendavit.

a Balduino Comite Flandriæ constituitur successor:

B 4 Cœpit utique majoris consilii prudentia pius Comes de pacis reformatione disponere, leges et jura regni revocare, ita ut paullatim pacis statu undecumque collecto, in quarto sui comitatus anno, per illum omnia florerent, omnia riderent, omnia justitiæ et pacis securitate et multiplici jucunditate fruerentur. Tandem videns gratiam pacis omnibus jucundam, indixit per terminos regni, ut sub quiete et securitate absque armorum usu communiter degerent, quicumque aut in foro aut infra castra manerent et conversarentur: alioquin ipsis plecterentur armis, quæ ferrent. Sub hac ergo observantia arcus et sagittæ et subsequenter omnia arma post posita sunt in foriuscris locis, sicut et in pacificis. Qua pacis gratia legibus et justitiis sese regebant homines, omnia ingeniorum et studiorum argumenta ad placita componentes: ut in virtute et eloquentia rhetorices unusquisque se defensaret, cum impetitus fuisset: vel cum hostem impeteret qua colorum varietate oratorie fucatum deciperet. Tunc vero habuit rhetorica sua exercitia et per industriam et per naturam; erant enim multi illiterati, quibus natura ipsa eloquentiæ modos et rationabiles præstiterat conjecturandi, et argumentandi vias, quibus nullatenus illi, qui disciplinati erant et docti artem rhetoricam, obviare vel avertere poterant. Sed quia iterum suis fallacis minus cautis fideles et oves Christi in placitis illi convenerunt, Deus, qui omnia ab alto speculatur, corripere fallaces suos non despexit: ut quibus eloquentiæ bonum præstiterat ad salutem, ipsis per flagella insinuaret, quia eo bono usi sunt ad propriam perditionem.

pacem dilectionem suam collocat:

arma prohibet:

contra eos leges derivantur statuta:

C

5 Immisit ergo Dominus flagella famis, et postmodum mortalitatis, omnibus qui in regno degebant nostro, sed prius terrore signorum revocare dignabatur ad pœnitendum, quos pronos prævideral ad malum. Anno ab Incarnatione Domini millesimo centeno vicesimo quarto, in Augusto mense universis terrarum habitatoribus in corpore solari, circa nonam horam diei apparuit *b* eclipsis, et luminis non naturalis defectus, ita ut solis orbis orientalis obfuscatus paullatim reliquis partibus imperaret nebulas alietas, non simul tamen totum solem obfuscantes, sed in parte: et tamen eadem nebula totum perravit solis circulum, pertransiens ab oriente usque ad occidentem tantummodo in circulo solaris essentiæ: unde qui statum pacis et placitorum injurias notabant, futuræ famis et mortis periculum minabantur universis. Cumque, neque sic correcti sunt homines, tam Domini quam servi, venit repentinæ famis inedia, et subsequenter mortalitatis cirruerunt flagella. Unde in Psalmo, et vocavit famem super terram, et omne firmamentum panis contrivit. Qua tempestate non poterat solito more sese quisque cibo et potu sustentare, sed contra morem tantum panis insumpsit epulator semel in prandio, quantum ante hoc tempus famis in diversis diebus sumere consueverat, atque sic per insolentiam est gurgitatus, et omnes naturales receptaculorum meatus distenti nimietate repletionis cibi et potus, natura languebat. Cruditate quoque et indigestione, tabescebant homines, et adhuc fame laborabant, donec spiritum exhalarent ultimum. Multi quoque inflati sunt, quibus cibus et potus fastidiebat; quibus tamen utique abundabant. Quo tempore famis, in media Quadragesima, etiam homines terræ nostræ, circa Gandavum et *d* Legionem et Scaldum fluvios commorantes, carnes comederunt, eo quod panis eis prorsus defecisset: quidam vero ipso itinere cum transitum facerent ad civitates et castra, in quibus panem sibi compararent, nondum semiperfecto transitu suffocati fame perierunt: circa villas et curtes divitum, et castra seu munitiones, pauperes cum ad elemosynas misero gressu devoluti venissent, mendicando mortui sunt. Mirabile dictu nulli in terra nostra manserat naturalis color, sed talis pallor affinis et proprius mortis inerat universis. Languebant similiter sani et ægri, quia qui sanus erat in compositione corporis, æger effectus est, visa miseria morientis.

post solis eclipsin *b*

hominibus fame et media laborantibus,

D (AUCTORE GALBERTO EX MSS.

c Psal 104. 16

d

E *et in via fame pereuntibus,*

accurrit:

6 Neque sic quidem correcti sunt impii, qui eodem tempore, sicut aiunt, in pessimi Comitis Karoli mortem conspiraverant. At Comes egregius satagebat omnibus modis, pauperes sustentare, elemosynas largiri in castris et in locis suis, et præsens ipse et per ministros suos. Eadem tempestate centum pauperes in Brugis omni die sustentabat, singulis illorum unum panem admodum grandem tribuens, ab ante Quadragesimam prædictam usque in novas ejusdem anni messes. Similiter in aliis castris suis idem disposuerat. Eodem anno edixerat Dominus Comes quod, quicumque duas mensuras terræ seminarent tempore sementis alteram mensuram terræ seminarent faba et pisa, eo quod hoc genus leguminis citius et tempestivius fructum proferret, unde pauperes citius sustentari potuissent, si famis miseria atque inedia eo anno non cessaret. Similiter per omnem Comitatum suum præceperat, per hoc in futuro consulens pauperibus quantum poterat: illos etiam ex Gandavo turpiter redarguit, qui passi sunt ante ostium domus suæ mori pauperes fame, quos pavisse poterant. Cervisiam quoque interdixit confici, ut eo levius et melius abundarent pauperes, si a cervisia conficienda cessarent tempore famis cives et incolæ terræ. Nam ex avena panes fieri jussit, ut saltem in pane et aqua vitam continuarent pauperes. Vini quartam sex pro nummis vendi præcepit, et non carius, ideo ut cessarent negotiatores ab abundantia et emptione vini, et merces suas commutarent pro necessitate famis, pro victualibus aliis, quibus levius abundarent et facilius pauperes sustentarent. A propria mensa sibi quidem substraxit quotidie victum, unde centum pauperes et tredecim sustentabantur: indumenta insuper nova, scilicet camisiam, tunicam, pelles, cappam, braccas, caligas, *f* subtulares, a principio illius Quadragesimæ et devoti jejunii sui, in quo statim traditus in Domino obdormivit, quotidie uni pauperum erogavit usque ad diem quem obiit in Christo: atque dispen-

pauperes sustentat:

legumina seri præcipit:

F *interdicit coctionem cerevisiæ:*

disponit de pretio vini:

sibi victum quærebat:

e

f

vestit quotidie pauperem:

sationc

AUCTORE GALBERTO EX MSS. *peregrinam erogat :*

A satione tali et misericordi erogatione in pauperes peracta, sic ibat ad Ecclesiam, ubi in oratione decumbens psallebat Deo psalmos, ibique audito ex more sacro denarios pauperibus distribuit sic Domino prostratus.

g Henrico Rom. Imperatore mortuo,

7 Cumque in Comitatu suo Flandriarum Marchio Carolus pacis et gloriæ decore degeret, *g* Henricus Imperator Romanus diem obiit, et desolatum est regnum Imperii illius et sine hærede exhæredatum. Igitur sapientiores in Clero et populo regni Romanorum et Teutonicorum satagebant omnibus modis, quem sibi ad Imperium regni providerent, virum nobilem tam genere quam moribus. Igitur circumspectis terrarum et regnorum Principibus, considerate inierunt consilium, quatenus illi sapientiores et potentiores in regno, Legatos idoneos, scilicet Cancellarium Archiepiscopi *h* Colonensis civitatis, et cum eo Comitem *i* Godefridum solenniter transmitterent ad Consulem Flandriarum Carolum pium, ex parte totius Cleri et ex parte totius populi regni et Imperii Teutonicorum expostulantes et obsecrantes potentiam et pietatem ipsius, ut Imperii honores et dignitates regius cum suis facultatibus pro sola caritate assumeret. Omnes enim meliores tam in Clero quam in populo eligendum sibi cum justissimo desiderio expectabant, ut si Deo donante ad ipsos dignaretur adscendere, coronatione et Imperii exaltatione unanimiter sublimarent, ac Regem illum lege prædecessorum Catholicorum Imperatorum constituerent.

h

i missa legatione,

B

in Imperatorem expetitur.

8 Cumque legationem et expostulationem audisset Carolus Comes, consilium cum nobilibus et Paribus suæ terræ subiit, quid super hoc ageret. At illi, qui ipsum justo amore, et dilectionis virtute dilexerant, et ut patrem venerabantur, cœperunt dolere, et discessum ejus deflere, et ruinam patriæ gravem fore, si forte eum descereret. Tandem illi traditores pessimi, qui vitæ ipsius minabantur, consuluerunt ei, ut regnum et ejus honores præriperet inter Teutonicos, persuadentes ei quantæ gloriæ et quantæ famæ sibi foret Regem Romanorum esse. Laborabant miseri illi, qua astutia, quibus dolis carerent eo, quem postmodum, dum amovere non poterant vivontem tradiderunt, pro lege Dei et hominum cum ipsis decertantem. Remansit itaque in Comitatu suo Carolus Comes pro expostulatione suorum dilectorum, pacem et salutem patriæ, quantum in se erat, omnibus demandans et constituens, catholicus, bonus, religiosus, cultor Dei, hominumque rector providus. Qui cum secularis militiæ lucra acturus foret, non habebat hostes circa terram suam, sive in marchiis, sive in confinis et terminis suis : quia timebant eum, aut pacis et dilectionis fœdere conjuncti, potius munera et donaria *in* invicem transmittebant, sed certamina militiæ secularis pro honore terræ suæ, et pro exercitu militum suorum apud aliquem Comitum vel Principum Normanniæ vel Franciæ, aliquando vero ultra regnum Franciæ arripuit, illucque cum ducentis equitibus tornationes exercuit : qua in re famam suam, et Comitatus sui potentiam ac gloriam sublimavit, quidquid ergo levitatis hujus culpa delegit, eleemosynarum multiplici redemptione apud Deum emendavit.

dissuadentibus bonis contra malevolos

remanet in Flandria.

pacem cum omnibus habet :

C

ludos equestres exercet

9 Hujus quoque vitæ tempore contigit *k* Regem Hierosolymorum in captivitatem Sarracenorum incurrisse, et desolata solebat civitas Hierusalem absque Rege suo : quem, sicut didicimus, Christiani nominis milites, qui militiæ Christianæ ibidem studuerant, odio habebant, eo quod tenax et parcus fuisset Rex ille captus, nec bene rexisset populum Dei. Inierunt ergo consilium, et communi consensu litteras direxerunt Comiti Carolo, ut adscendens Hierosolymam, regnum Judææ assumeret, et in loco et in sancta civitate imperii catholici coronam dignitatemque regiam possideret. Noluit igitur, super hoc accepto fidelium suorum consilio, deserere patriam Flandriarum, quam vita comite bene recturus foret, et satis melius quam adhuc rexisset, nisi traditores illi pessimi pleni dæmonio, Dominum et patrem plenum spiritu pietatis et consilii et fortitudinis enecassent. Proh dolor, quod tantum virum ab ecclesia Dei tollerent, de quo Regem Ecclesiæ et populus Orientalis Imperii et Hierosolymorum civitas sancta simul cum populo Christianorum peroptaverat et disposuerat, simulque expostulaverat constituere.

k Hierosolymorum Sarracenis capto.

D

rogatus non admittit regnum.

a Cnut, Canuto *aut* Canutus, *promiscue Reges Danæ appellati : horum pater B. Carolo S. Canutus ejus nomine quartus fuit.* — b *Eclipsin hanc inter altos Astronomos annotavit Sethus Calvisius ab Anglicis scriptoribus observatum contigisse 17 Augusti, eamque accurate describit.* — c *Anno 1125, biennio ante obitum B. Caroli, uti inducit Gualterus.* — d *Legio, alias Legia et Lisa, Gandavi Scaldi immisceatur.* — e *Camisia pro indusio usurpata olim in Lege Salica tit. 1, et apud Fortunatum lib. 1 Vitæ S. Radegundis. Unde postea in lingua hodierna Francica, quæ illis temporibus vividum erat, vox chemise exorta. Forte olim Camia, uti jam Hispanis, in usu fuit apud Gothos et antiquos Germanos pro lecto, et Camisia dicta sit vestis, in qua decumbitur.* — f *Subtulares in antiquis codicibus, an Subulares substituendum, ut sunt edita, quasi sutulas. In Vita S. Gudilæ 8 Januarii num. 8 subulares legitur, ubi haud recte duas subulares quibusdam restituendum : sed vocabula solum vocabi facile cuivis ista possunt confundi.* — g Henricus V anno 1125 feria quinta in Pentecoste Ultrajecti vitam cum regno amisit. *Annalista Gemblacensis in Chronico. Eidem post aliqua obiisse asserunt.* — h Colonensis Archiepiscopus erat Fredericus, ab anno circiter 1100 ad paullo citius, usque ad annum 1131, qui Lotharium Saxonem 24 Septembris hujus anni 1125 Imperatorem Aquisgrani coronavit. Ab illo S. Norbertum sacris Ordinibus initiatum fuisse tradit Anonymus vitæ ejus in lingua Gallica. — i Comes Godefridus videtur esse Namurcensis, *frater S. Alberti Episcopi Leodiensis, quem cum ducibus Fredericus Archiepiscopus Colonensis contra intrusum Ab tendrum constituerat, Godefridus Comes armis defendit.* — k *Balduinus filius Comitis de Rethela, Balduino patre Godefridi Bullonii anno 1118 mortuo, factus est Rex Hierosolymitanus, denique anno 1123 captus, ut non diu post liberatus. Scriptores expeditionis Terræ sanctæ hanc satis laudant, ut videantur hac ex fama publica de rebus procul a Flandria gestis nonnulla relata.*

Eclipsis anni 1126.

Camisia,

et Cama,

Subtulares.

Henricus V Imp.

Fredericus Archiep. Colonensis.

Godefridus Comes Namurcensis.

Balduinus Rex Hierosolym.

CAPUT II.

Odii in S. Carolum concitati occasio.

Deficiunt quidem mihi vires animæ, et ejus memoria simulque major vis in anima, scilicet ratio ad laudandum bonum Consulem Carolum : cujus meritis impares omnes estis vos terrarum Principes, nimis potentes, imperiti, indiscreti, incomposita moribus. Nam talis erat Comes Carolus in fine vitæ apud religiosos filios Ecclesiæ, qualis in meritis suis præcellebat rectores et plures Philosophos fidei Christianæ : et quamvis olim peccator et criminosus fuerit, in fine vitæ bonæ ex pœnitentiæ fructu omnia cooperabantur ei in bonum et salutem animæ perpetuam. Unde et ille aut, dicique beatus, ante obitum nemo supremaque funera debet. Et Apostolus Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In sacro loco igitur, et in sacris orationibus, et in sacra cordis devotione, et in sacro Quadragenarii tempore, et in sacra eleemosynarum largitione, a et ante sacrum altare, et inter sacras reliquias S. Donatiani Archiepiscopi Remorum et *b* Ex Basilii Magni et S. Maximi trium mortuorum executoris, cano mundi, dæmonio pleni, servi Dominum suum jugulaverunt. Nemo quippe it est absurdus, tam hebes, tam stolidus, qui non judicaret traditores illos pœnis infimis et mandatis, qui inaudita traditione Dominum suum, ipsi servi, qui observasse debuerant, disperdiderant. Igitur mirandum erat et singulariter memorandum, quod et nullos viderimus Imperatores, Reges, Duces, ac Consulares viros, nullum vidimus vel audivimus adhuc, quem ita decoret fuisse dominum ac patrem, advocatum ecclesiarum Dei, sicut ipsum condecuit. Sciebat enim esse Dominus, pater, advocatus, pius, mitis, exorabilis, ad honorem Dei et decorem ecclesiæ idoneus, quod vere satis probabile est, quia post

Ovid. Metam. 3. 136. Rom. 8. 28. *Vir tantus a suis subditis occiditur,*

a

b

mortem

A mortem tanti viri protestati sunt super ipsius meritis omnes, et amici et inimici, extranei et vicini, nobiles et ignobiles, et cujuscumque terræ habitatores, qui saltem egregiam famam de ipso audierant, quanti meriti foret credendus apud Deum et homines, qui propter justitiam Dei exequendam, et propter salutem eorum quos regebat, more christiani Rectoris occubuit. Quem homines suæ pacis super illum magnificantes supplantationes tradiderunt, ut in Psalmo, Etenim homo pacis meæ, qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationes.

ab omnibus ubique amatus et laudatus ;

Psal. 40. 10.

11 Postquam igitur clementia Dei flagella subtraxerat, et molestiam temporis prorsus remotam frustraverat, cœpit suæ dignationis copiam terris commodare, et jussit vegetabilitate frugum horrea repleri, vino et ceteris victualiis mundum redundare, et quadam amœnitate temporum, jussu divino tota terra refloruit. Volens itaque Comes pius iterum revocare honestatem regni, perquisivit, qui fuissent de pertinentia sua proprii, qui servi, qui liberi in regno. Dum placitorum negotia agebantur, sæpe Comes præsens aderat, audiens de disceptatione libertatis secularis et conditione servorum, scilicet quod in magnis negotiis et generalibus caussis liberi responsa non dignabuntur reddere servis. Quos quidem Comes de pertinentia sua perquirere poterat; sibi vindicare laborabat. Unus Præpositus Bertulfus Brugensis, et frater ejus Castellanus in Brugis, cum nepotibus suis Bordsiardo, *c* Roberto, *d* Alberto, et ceteris de illa cognatione præcipuis, elaborabat omni astutia et ingenio, quomodo a servitute et pertinentia Comitis sese absentaret et subterfugeret : nam et ipsi de Comitis pertinentia erant conditione servili

reducta annonæ abundantia.

de hominibus liberis et servis tractat,

B

c d

12 Accepto tandem consilio Præpositus ille neptes suas nubiles, quas educaverat in domo sua, militibus liberis in conjugium tradidit; ut quasi occasione illa nubendi, ad libertatem secularem quodammodo accederent ipse et sui. Sed contigit quod miles, qui neptem Præpositi duxerat in uxorem, ad singulare bellum alium quemdam in præsentia Comitis appellaret militem, qui secundum suæ cognationis propagationem liber erat : at appellatus indignationis sibi repulsa viliter respondit : scilicet se non fuisse de servili conditione imo liberæ dignitatis, secundum lineas sui generis propagatum, et ob hoc ad bellum singulare non se fore parem appellanti congressurum. Quicumque enim secundum jus Comitis ancillam liber in uxorem duxisset, postquam annuatim eam obtinuisset, non erat liber : sed ejusdem conditionis erat effectus, cujus et uxor ejus. Indoluit ergo miles ille, qui propter uxorem suam libertatem amiserat, per quam liberiorem se fore crediderat, cum eam accepisset. Indoluit ergo Præpositus et sui : et ideo enitebantur omnibus modis se subtrahere a servitute Comitis. Igitur cum veritatis indicio, et seniorum regni relatu, Comes intellexisset, quod sibi sine cunctatione pertinuissent, conabatur ipsos suæ servituti vendicare : et tamen quia Præpositus et cognati ejus a Comitis prædecessoribus, usque ad hoc tempus de servili conditione non interpellatus nec pulsatus fuit, quasi sopitum et multis temporibus neglectum foret, omnium oblivioni tradebatur, nisi in prædicta belli appellatione, ad recordationis veritatem revocatum fuisset.

occasione servilis conditionis evicit e Bertulfo Præpositi, ejusque familiæ ;

C

eos suæ servituti vendicat.

13 Ceterum Præpositus cum tota nepotum successione post Comitem in regno potentior, et fama atque religione gloriosior, se liberum fuisse et cognationis tam antecessores quam successores suos confirmabat, et quadam superstitione et arrogantia sic se contendebat. A Comitis igitur mancipatione et pertinentia se et suos subtrahere consilio et potentia laborabat, et ideo sæpe improperabat Comiti sic : Iste Carolus de Dacia numquam ad Comitatum conscendisset, si ego voluissem. Nunc ergo, cum per me sit Comes effectus, non recordatur quod bene sibi fecerim, imo laborat prorsus me cum toto genere meo retorquere in servum, perquirens a senioribus utrum simus ejus servi : sed quærat quantum velit, nos semper erimus et sumus liberi, et non est homo super terram qui possit nos constituere servos. Frustra tamen jactanter loquebatur : nam Consul præcautus detractationem *e* Præpositi et suorum intellexerat et fraudem simul, et traditionem audierat. Quandoquidem defensionis suæ effectum habere non poterat Præpositus et sui, quin libertate sibi usurpata carerent; maluit ipse cum tota nepotum successione perire quam servitute Comitis mancipari. Perverso tandem et nefandi consilii dolo cœperunt de morte piissimi Consulis seorsum tractare, et tandem locum et oportunitatem occidendi illum prætendere.

confirmatur a Præposito tanquam ab illo ad Comitatum promotus,

D

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

e

et ad necem usque odio habetur :

14 Lætus ergo Præpositus erat, quod lites et seditiones ortas inter nepotes suos et Thanemarum, cujus parti justæ Comes favebat, occasiones haberet tradendi Comitem : nam universos milites provinciæ nostræ tum pretio tum potentia tum petitione averterat in auxilium nepotum suorum contra Thanemarum. Quem quidem obsedit circumquaque in loco, quo se vallaverat, et tandem collecta manu invasit validissime obsessos, et claustra portarum confringens detruncavit pomeria et sepes inimicorum suorum. Absens tamen, et quasi nihil fecisset, consilio et dolo omnia fecit, omnem benevolentiam atoris prætendebat : et inimicis dicebat, sese dolere quod nepotes sui tot lites, tot homicidia peragerent, quos quidem ad omnia nefaria animaverat. In congressione ergo prædicta utrimque ceciderunt eo die plurimi vulnerati et mortui. Quod cum intellexisset Præpositus quod jam congressio fieret, ipsemet descendit ad carpentarios, qui in claustro fratrum operabantur et jussit ferramenta eorum scilicet secures illuc deferri, quibus detruncarent turrem et pomeria et domos inimicorum suorum. Misit ergo per singulas domos in suburbio ad colligendas secures, quæ illuc citissime delatæ sunt. Cumque in nocte redissent nepotes ejus cum quingentis militibus armigeris et peditibus infinitis, induxit eos in claustrum et fratrum refectorium : in quo refecit universos, diverso ciborum et potuum apparatu, et super hoc lætus et gloriosus erat. Cumque assidue sic affligeret inimicos, et maximam in eis expensam faceret, qui nepotes suos juvarent : cœperunt primo armigeri, postea milites deprædari rusticos, adeo ut pecudes et armenta villicorum raperent et devorarent. Quidquid in suum usum possederant rustici, hoc nepotes Præpositi violenter rapiebant et suorum sumptui deputabant. Sed a principio regni nullus Comitum perpessus est rapinam fieri in regno, eo quod maxima mors et pugna inde contigisset.

exortis litibus inter Thanemarum et nepotes Præpositi,

E

ad rapinas et homicidia,

F

15 Audierunt ergo rustici Comitem venisse apud Ipram, ad quem nocte et clanculo usque ad ducentos transierunt, pedibusque ipsius convoluti obsecrantes paternum et consuetum ab eo auxilium, ut res ipsorum redhiberet, scilicet pecudes et armenta, vestes et argentum, insuper omnem ceteram suppellectilem domum suarum, quæ omnia rapuissent nepotes Præpositi, et illi qui in expeditionem illius obedientes cum illis et nocte et die pugnassent. Quas proclamorum conquestiones Comes graviter ferens, convocavit Consiliatores suos et plures etiam, qui de cognatione Præpositi fuere, perquirens ab eis qua vindicta et quo rigore justitiæ hoc facinus justificaret. At illi consilium dederunt, ut sine dilatione domum Borsiardi incendio destrueret, eo quod rapinam in rusticos Comitis exercuisset : atque ideo

Ipris rogatus a rusticis pecorum,

invito consilio

curat everti domum Borsiardi bonis raptorum.

maxime

AUCTORE GALBERTO ET MSS

A maxime consiliati sunt domum præfatam destrui, quæ quamdiu staret, tamdiu lites et rapinas Borsiardus insuper et homicidia peragaret, et sic viciniam illam prorsus vastaret. Descendit ergo super hoc consultus Consul, et incendit domum et funditus mansionem ejus destruxit. Tunc ille Borsiardus et Præpositus et ipsorum complices ultra modum indoluerunt; tum quia Comes in hoc facto videbatur consensum et auxilium præstitisse inimicis eorum; tum quia Comes quotidie ipsos de servili conditione pulsaret, et ad sibi mancipandos omni modo laboraret.

16 Sicque domo conflagrata, Comes Brugas adscendit. Concessa *g* igitur domo cum consedisset, venerunt ad eum, qui familiares erant ei et præcautum reddiderunt dicentes; quod nepotes Præpositi eum traderent, eo quod jam occasionem aptam prætenderent a conflagratione domus præfatæ, quamquam, etsi hoc non fecisset Comes, non minus tamen ab illis traderetur. Postquam vero Comes cognoverat, adscenderunt coram eo intercessores ex parte Præpositi et nepotum ipsius, qui exorarent Comitem ut indignationem suam ab eis averteret, et sub amicitia sua miseratus eos reciperet. At Consul omnia justa se cum illis acturum, et misericorditer etiam respondit, si lites et rapinas postponere deinceps voluissent, et meliorem domum insuper restituere Borsiardo se debere promisit. In loco tamen, in quo domus combusta erat, jurabat, se Comitatum obtinente, amplius Borsiardum nullam possessionem obtenturum, eo quod usque tunc juxta Tancmarum manens, nunquam nisi lites et seditiones in hostes et cives cum rapina et cæde ageret. Qui vero intercessores fuere partim consensu traditionis, non multum super reconciliandis vexabant Comitem, et quando properandum ibant ministri, rogabant Comitem, ut de vino meliore afferri juberet. Quod cum ebibissent, sicut potatores solent, rogabant semel ibi propinari, et abundanter adhuc, ut posteriore hoccatio et ultima a Consule accepta, quasi dormitum abirent: et jussu Comitis abundanter propinatum est omnibus illis qui aderant, donec accepta licentia ultima ipsi abiissent.

venit Brugas, g

admittit intercessores:

aliam domum Borsiardo extrui promittit, si rapinis abstineatur.

B

a *Secundus etiam unus reliquis horum Sanctorum Brugis in summa veneratione et cognitis miraculis aut capitibus inclusus, quos ipsi ibidem non absque admiratione omnia splendoris inclusi simos S. Donatianus est nobiscum diversis locutus Patronus, elegit templum Catholicæ sanctum. Festus ille dies cum in populo est VII octobris, quando de Translatione ejus corporis agemus.* — b *S. Basilii pars magna spinæ dorsi, ut nobis dictum, adservatur. At S. Maximi dua costæ, crus, duo ossa brachii, et quinque ossa digitorum. Ita Sanderus lib. 2 Brugarum. Colitur S. Maximus 27 Novembr. S. Basilius 14 Junii.* c *Robertus frater Borsiardi, infra num. 20 dicitur in relatione occisus.* — d *Albertus in Vita per Anonymum Danum Alardi filius Roberti Castellani, ergo Borsiardi et dicti Roberti patruelis. De eo nulla amplius mentio fit.*

Reliquiæ S. Donatiani

SS. Basilii et Maximi.

C

CAPUT III.

Conspiratio nocturna in eadem S. Caroli. Hujus enormis scelus ponderatum.

a

Igitur Isaac et Borsiardus et Willelmus ex Weron, Ingrannus et eorum complices, accepto assensu a Præposito, quod nec necessitate divinæ ordinationis per liberam voluntatem quidem facturi erant, accelerabant: nam statim hi, qui mediatores et intercessores erant inter Comitem et nepotes Præpositi, cœperunt a domo ejusdem Præpositi decimo octavo nepotum Comitis; scilicet quod nullam gratiam potuissent acquirere aut neporibus aut eorum fautoribus præcluetis, sed hoc solum eum eis agere, quod justitiæ districtione censura Primatum terræ constituisset. Tunc Præpositus et sui nepotes intro eamdem abeuntes, accitis quos voluissent, custodiente ipso Præposito cameræ limen, dederunt dextera in invicem, ut traderent Consulem, et ad hoc facinus advocaverunt *b* Robertum puerum, convenientes

In necem ejus conspirant varii,

in domo Præpositi curam suam exercent

illum, ut daret dexteram, id idem simul cum ipsis peracturus, quod et ipsi peractum irent, pro quo et dexteras in invicem contradidissent. At puer nobilis animi virtute præcautus animadvertebat grave fore, pro quo ipsum urgerent: restitit nolens ignoranter in taxationem illorum subduci, nisi præsciret quid rerum acturos sese confirmassent, et cum adhuc cogerent illum, subtrahens se exire januam festinabat. Sed Isaac et Willelmus et ceteri proclamabant Præposito, qui tunc janitor erat, ne Robertum exire permitteret, donec jussu ipsius coactus, quod ab eo postulassent, peragaret. Statim Præpositi blanditiis et manu juvenis circumventus rediit et dedit sub eorum conditione dexteram, ignarus quidem, quid cum illis acturus foret, et statim confirmatus cum traditoribus requisivit quid fecisset. At illi: Comes iste Carolus laborat omnibus modis ad destructionem nostram, et ut in servos sibi nos vindicet, festinat: cujus traditionem jam conjuravimus: et debes amodo nobiscum eamdem traditionem tam consilio quam opere peragere.

et impedientis egressum nolens conspirare,

18 Igitur territus puer et totus in lacrymas fusus, ait: Absit a nobis ut dominum nostrum tradamus et patriæ consulem. Imo revera, si non desistitis ego vadam et aperte traditionem vestram Comiti et universis eloquar, nec super hoc pacto consilium vel auxilium, volente Deo, unquam præstabo. At illum fugientem ab eis, violenter retinuerunt, dicentes: Audi amice, quasi serio facturi essemus præfatam traditionem, jam eam intimavimus: ut per hoc probaremus, utrum in aliquo gravi facto nobiscum velis permanere. Est quidem aliud quiddam, quod adhuc tibi celavimus, caussa cujus obligatus es nobis fide et taxatione, quod in futuro dicemus: et quasi in risum conversi, dissimulabant traditionem. Descendit utique in locum suum unusquisque illorum, exeuntes a camera. *c* Isaac cum tandem domum venisset, quasi dormitum ibat (expectabat enim silentium noctis) et mox consenso equo rediit in castrum, descendens in hospitium Borsiardi et evocans eum ceterosque quos voluit, seorsum descenderunt in aliud hospitium scilicet Walteri militis. Et cum introissent, ignem prorsus qui in domo erat extinxerunt, ne forte per ignem accensum innotescerent expergefactis in domo, qui essent, et quid negotii contra morem illa noctis tempestate agerent. Securi igitur in tenebris consiliabantur traditionem fieri statim in mane, eligentes de familia Borsiardi animosiores et audaces ad hoc facinus, et spondebant eis divitias multas. Militibus vero qui interficerent Comitem *d* marcas quatuor, et servientibus qui idem agerent marcas duas obtulerunt, et confirmaverunt sese nequissima rerum taxatione. Reversus est itaque Isaac in domum suam circa crepusculum diei, postquam suo consilio ceteros animaverat et promptos ordinaverat in tantum scelus.

quodam fortiter id detestante,

E

conjurationem dissimulant:

c discedunt.

aliud hospitium eligunt:

d

F

militibus occisum Comitem promittunt, et ultro marcas, ei reis duas.

19 Igitur cum dies obvenisset obscura valde et nebulosa, ita ut hastæ longitudine nullus a se discernere posset rem aliquam, clanculo servos aliquot misit Borsiardus in curtem Comitis, præcavere exitum ejus ad ecclesiam. Surrexerat quidem Comes multo mane, et distribuerat pauperibus, sicut consuevorat, in propria domo, et sic ad ecclesiam ibat. Sed sicut referebant Capellam ejus, nocte cum in lectum se composuisset ad dormiendum, quadam vigilantiæ solicitudine laborabat, mente quidem confusa et turbata, ita ut multiplici rerum meditatione pulsatus, modo in altero cubans latere, modo residens in stratu totus languidus sibi ipse videretur. Cumque in itinere versus ecclesiam B. Donatiani processisset, servi qui ejus exitum præcavebant recurrentes, denunciaverunt traditoribus Consulem in solarium ecclesiæ conscendisse cum paucis. Tunc

Comes mane diu insomnis dextrinde,

nocte turbatus,

impediatur exercitus S. Donatiani

ille

A ille furibundus Borsiardus et milites et servientes ejus, simul acceptis gladiis nudis sub palliis, persequebantur Comitem in eodem solario : dividentes se in duas partes, ita ut ex utraque via solarii nullus eorum aufugeret quos tradere voluissent : et ecce Comitem prostratum suo more juxta altare in humili scabello viderunt, ubi Deo psalmos decantabat, et orationes devotus, simul et pauperibus denarios erogabat.

accedentibus sicariis,

psallit, et dat eleemosynas :

20 Et sciendum quam nobilem virum et egregium Consularem tradiderunt servi impiissimi et inhumani. Meliores et potentiores qui a principio sanctæ Ecclesiæ, sive in Francia, sive in Flandria, sive in Datia, sive tandem sub Romano imperio floruissent, progenitores ejus fuerunt, de quorum traduce Comes pius nostro tempore concretus et in virum perfectum a puero educatus, nunquam paternos et regios excessit nobiles mores et naturales vitæ honestates. Cumque ante comitatum multa insigna et egregia fecisset, arripuit sanctæ peregrinationis viam Hierosolymorum, atque maris profunda transnavigando, tandem post multa pericula et vulnera pro amore Christi sæpe perpessa, voto peroptato et lætissimo, in Hierusalem adscendit, ubi etiam contra

occidi'tur,

nobilissimis majoribus exortus :

profectus juvenis Hierosolymam contra fidei hostes.

B hostes Christianæ fidei strenue dimicavit, et sic, veneranter adorato Domini sepulchro, repatriavit. In qua peregrinationis necessitate et angustia didicit pius Domini vernaculus, sicut in Comitatu sedens sæpe retulit, quanta egestate pauperes laborarent, qua superbia divites extollerentur, et tandem quota totus mundus miseria concuteretur : unde condescendere solebat egentibus, et fortis fieri in adversis, non elevari in prosperis, et sicut Psalmista docet : Honor regentis judicium diligit; judicio Principum et virorum prudentium Comitatum regebat.

Ps 98. 4

21 Cumque tam gloriosi Principis martyrium vita suscepisset, terrarum universi habitatores infamia traditionis ipsius perculsi, nimis indoluerunt, et mirabile dictu, occiso Consule in castro Burgensi

eodem pomeridie scitur Londoni et Lauduni.

in mane unius diei scilicet feriæ quartæ fama impiæ mortis ejus in Londonia civitate, quæ est in Anglia terra, secundo die postea circa primam diei perculit cives, et circa vesperam ejusdem secundæ diei *c* Laudunenses turbavit, qui in Francia a nobis longe remoti sunt. Sicut didicimus per scholares nostros, qui eodem tempore Lauduni studuerunt, sic etiam per negotiatores nostros intelleximus, qui eodem die Londoniæ mercaturæ intenti fuere. Intervalla ergo,

c

C vel temporum vel locorum prædictorum nec equo, nec navigio quisquam transisse tam velociter poterat.

22 Ad hoc quoque traditionis facinus peragendum, dispensatum est a Deo, ut audaces et præsumptuosi de sanguine prædecessorum Præpositi Bertulfi relinquerentur, ceteris morte præventis; qui potentes in patria dum viverent, fuerunt personæ graves, et divitiis affluebant, sed prædictus Præpositus in Clero severitate gravissima degebat et non mollice superbus. Nam sui moris erat cum in præsentiam ejus aliquis accessisset, quem optime novisset, ut superbia animi sui dissimulante, ex indignatione juxta se sedentes interrogaret, quisnam esset : at tunc primum si placuisset ei, accitum salutaret. Cum vero alicui præbendulam vendidisset canonicam, nulla electione canonica, imo violenter illi investituram dedit. Non enim aliquis Canonicorum suorum audebat vel tacite ipsum redarguere vel aperte. In prædicto Fratrum loco ecclesiæ B. Donatiani Canonici valde religiosi et perfecte litterati olim, scilicet in

Præpositus in Clerum severus, et superbus.

principio Præpositurae hujus arrogantissimi Prælati, fuerunt, qui ejus superbiam reprimentes, consilio et doctrina Catholica constrictum tenebant, ne quid inhonestum in ecclesia præsumeret. Postquam vero in Domino obdormierunt, relictus sibi ille Præpositus,

exclusis Canonicis Catholicis pro suis clericis.

ad quidquid sibi videbatur, et quo eum impetus arrogantiæ impulit, ferebatur. Siquidem cum esset caput sui generis, nepotes suos ad modum enutritos, et tandem militia præcinctos omnibus in patria præferre studuit, et ut fama eorumdem ubicumque innotesceret, laboravit : unde ad lites et seditiones cognatos suos armavit, hostes eis quos impugnarent opposuit, ut sic fama per universos volaret, scilicet quantæ potentiæ ac virium ipse et nepotes ejus fuissent, cui nullus in regno resisteret vel prævaleret. Tandem de servorum conditione pulsatus in præsentia Comitis, et simul a Comite ad hoc elaborante, ut probaret eum cum tota successione servum fuisse, sugillatus, sicut prædictum est; satagebat qua fuga et qua astutia sese servituti opponeret, et qua virtute libertatem usu patam conservaret. Et cum aliter obstinatus non posset, traditionem, quam diu detrectaverat, tam inter suos quam inter regni Pares nefando exitu consummavit per se et per suos.

D

AUCTORE GALBERTO EX MSS

nepotes suos omnibus præferre studet

et se suosque a servili nota libertatum.

in necem Comitis collaborat

23 Sed piissimus Deus iterum suos revocare dignatus est per terrorem signorum : nam circa vicinam nostram in fossatis aquæ cruentæ apparuerunt in signum futuræ cædis, per quod a suo scelere evocari poterant, si indurato cordis zelo non consprassent in tradendo Comitem. Insuper sæpius conterebant, si Comitem interficerent, quis eum vindicaret; et quamvis ignorarent quid dicerent, Quis? infinitum nomen, infinitos, et qui sub certo numero non adscriberentur, notavit; quandoquidem Rex Franciæ cum gravi exercitu et simul Principes terræ nostræ cum infinita multitudine, ad vindicandam Consulis piissimi mortem, convenerunt. Sed adhuc nondum hujus fati miseria devoluta est ad finem : quin de die in diem non desinant vindicare prælatam Comitis mortem, in omnes suspectos et reos et ubicumque profugos et exules.

Ante eadem cruenta aquæ apparentes,

E

et alia satis poterant asterrere :

24 Nos itaque terræ Flandrarum incolæ, qui Consulis et magni Principis mortem dolemus, vitæ ejus memores obseramus, monemus et rogamus, ut audita vera et certa descriptione et vitæ et mortis ipsius, quicumque audiveritis, deposcatis animæ ejus vitæ æternæ gloriam et beatitudinem cum Sanctis perennem. In hac passionis subscriptione consequenter inveniet lector distinctiones dierum et gestorum, quæ in ipsis facta sunt diebus, usque ad vindictam subnotatam in fine opusculi, quam solus Deus exercuit in Principes terræ, quos ab hoc seculo mortis districtione exterminavit, quorum consilio et auxilio traditio incepta est ad finem usque perducta.

S. ripsoris præmonita de sequentibus.

F

a *Ut narratio præcedentis et hujus capitis plane congruat cum utroque Galteronis et Sugerio descripta retulimus, ita tolo verbo discrepant alias, quæ in Annalibus vernaculis Flandriæ, in Formula proclamationis Burgensis, et in Commentariis Levinii congesta sunt. Nonnullam communionem partis attigimus.*

b *Robertus puer, filius Roberti Castellani, fratris Herluphi Præpositi. Un cognamen illi patrique Puer, seu Iuvenis kindt, datum, quo agnomini varia fomites opprobrium? Neutrius mentio fit in dictis Annalibus aliisque fabellis. Contra Meyerus cum filio etiam patrem Robertum, sed ante 12 aut plures annos mortuum, ut ex supra dictis constat. c Levinius hanc cum præcedentem Ipsis factam ait die S. Vincentii 22 Januarii, et hæc ex fabulosis Annalibus. d Quemodo matres debeat æstimari, non facile statui potest. Matthæus Paresius in Historia ad annum 1125 asserit computari quamlibet mercam 13 solidis et 4 sterlingis. Sed varia apud singulas gentes videtur æstimatio fuisse. e Laudunum in Picardia superiore ad confinia Campaniæ est. dicitur etiam Lugdunum Clavatum vulgo Laon. Priscil inde ad confluentium Arariæ et Rodani est emporium nobilissimum Lugdunum.*

Robertus Puer

Mater

Laudunum.

CAPUT IV.

Cædes S. Caroli et quatuor aliorum. Aliquorum fuga aut captivitas.

a

Anno 1127 - Martii, feria 6 hebdomadæ 2 Quadragesimæ,

b

Anno milleno centeno vicesimo septimo, *a* sexto Nonas Martii, secundo die scilicet post introitum mensis ejusdem, præteritis duobus diebus de secunda hebdomade Quadragesimæ, feria quarta subsequenter hic exorto, *b* Concurrente quinto, epacta sexta, circa mane

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

inter preces et eleemosynas,

A mane; dum pius Comes Brugis in ecclesia B. Donatiani, Remorum quondam Archipræsulis, in oratione decumberet, ut matutinalem Missam audiret; ex pia consuetudine eleemosynarum suarum largitiones pauperibus erogabat, fixis oculis ad legendos Psalmos et manu dextra porrecta ad largitiones eleemosynarum: plures enim denarios Capellanus suus, qui hoc præcurabat officium, Comiti apposuerat, quos in orationis actione pauperibus distribuebat. Primæ horæ quoque obsequium finitum erat, et de Tertia hora responsum finitum, quando Pater noster oratum est, quando Comes more suo officiose et aperte legendo orabat, tunc tandem post tot consilia et juramenta et securitates inter se factas, primum in corde homicidæ et traditores pessimi Comitem devote orantem et eleemosynas dantem, Divinæ majestati suppliciter prostratum, gladiis confossum et sæpius transverberatum, mortuum dimisere: sic sui sanguinis rivulis a peccatis abluto, et in operibus bonis vitæ cursu terminato, martyrum palma Deus Comitem donavit. In supremo ergo articulo vitæ et mortis accessu, vultum dignissime atque regales ad cœlum manus inter tot verbera, ictus gladiatorum, quantum potuit, converterat, sicque suum Domino universorum spiritum tradidit, et seipsum Deo obtulit sacrificium matutinum. Jacebat quidem corpus cruentum tanti viri et Principis solum, sine veneratione suorum et debita reverentia servorum. Unde quicumque eventum ejus mortis audierunt, miserandum funus lacrymis exequi, tantum Principem illo martyrii fine functum Deo commendaverunt defletum

occiditur Comes in templo,

B

26 Occiderunt quoque Castellanum ex Brudburch, prius ad mortem vulneratum, postea per pedes a solario, in quod conscenderat Comes et ipse, viliter detractum, in januis ecclesiæ foras gladiis dismembrabant. Hic tamen Castellanus confessionem peccatorum suorum Presbyteris ecclesiæ ipsius confessus, Corpori et Sanguini Christi communicatus est more Christiano. Nam statim occiso Comite, gladiatores illi, relicta Comitis gleba, et ad mortem Castellano isto reducto in solario, excursum fecerunt in hostes illos qui erant præsentes de curia Comitis, ut eos vagantes in castro interficerent, sicut vellent. Henricum militem quemdam, quem suspectum habebat Borsiardus de morte fratris sui nomine Roberti, fugabant in domum Comitis. Qui prostratus est pedibus Castellani *c* Haket, qui et ipse in eamdem domum cum suis conscenderat ad eam obtinendam, suscepitque Henricum et simul cum eo fratrem Walteri ex Loeris, et ab invadentibus illos vitæ conservavit.

Themardus Burburgensis Castellanus tamquam occisus relinquitur;

duo servantur a Castellano Haket

c

C

27 Ipso momento proditi sunt eisdem gladiatoribus duo filii Castellani ex Brudburch, interim in solario ecclesiæ peccata sua Sacerdotibus confitentes: quorum scilicet filiorum militia bene apud omnes et simul eorum conversatio commendabatur. Walterus et Giselbertus dicti sunt, fratres genere, militia pares, elegantiores formæ nobilitate dignati ab omnibus amarentur qui eos agnoverant. Qui mox audita cæde in Comitem et patrem, suffugere satagebant: sed illos apud *d* Harenas in exitu suburbii persequebantur equo excurrentes post illos traditores pessimi. Quorum alterum fratrem, Ivre nomine, nefarius miles, unus quidem illorum qui Comitem tradiderant, alcoque, quo incidens fugerat, dejecit, et dejectum simul cum persecutoribus interfecit. Alterum quoque fratrem, hostis hospiti sui in fugam prosilientem, ex opposito et occurrentes gladius trajecerant. Quem unus civium nostrorum, nomine Lambetrus Borakin, cadentem securi sua quasi lignum aliquod detruncavit: sicque illos fratres occisos beatitudini sanctæ, quæ in cœlesti vita est, transmiserunt.

interimuntur duo filii Themardi,

d

28 Ceterum Riquardum ex *e* Woldman illius oppidi virum potentem (cujus filiam nepos duxerat Thancmari, contra quem lites et seditiones hactenus Præpositus et nepotes ejus exercitaverant) per leugam unam persequebantur fugientem, qui cum suis militibus ad Comitis curiam ascenderat, sicut plures Principum qui eodem die sese præparabant ad curiam ituros. In qua persecutione frustrati proditores, redierunt usque in castrum, in quod Clerus et populus loci nostri confluxerant, et attoniti quidem pro eventu rerum vagabantur. Qui vero in Comitis amicitia prius, scilicet dum viveret, constiterant, timebant proculdubio et ad horam latitantes ab aspectu illorum traditorum declinabant. Qui vero de curia Comitis ab amicitia ejus pendebant, in fugam celeriter conversi, interim dum tumultuabat populus fugerunt. Gervasius Camerarius Comitis, quem prorem ad vindicandum Domini sui mortem dextera Dei armavit, interim versus Flandrenses cognatos suos equo aufugit. Joannes quidam serviens Comitis, qui cameram observare consueverat, et quem præ servis dilexerat Comes, fugit a mane equo currendo per devia usque in meridiem, et eo tempore meridiei pervenit in Ipram, divulgans ibidem mortem Comitis et suorum. Quo tempore negotiatores omnium circa Flandriam regnorum ad Ipram confluxerant in Cathedra S. Petri, ubi forum et nundinæ universales teri habantur: qui sub pace et tutela pissimi Comitis securi negotiabantur. Eodem tempore ex Longobardorum regno mercatores descenderant ad idem forum, apud quos Comes argenteam *f* kannam emerat marcas viginta una, quæ mira opere fabricata, suis spectatoribus potum, quem in se continebat, furabatur. In cujus fori confluxu, cum fama universos de diversis locis percelleret, accinctis rebus suis, et die et nocte fugerunt, secum infamiam nostræ terræ ferentes et ubicumque divulgantes.

fuga servantur Riquardus ex Woldman,

D

e

alii de curia,

Gervasius Camerarius,

Joannes famulus Ipris Comitis mortem divulgans,

E

f

ex nundinis mox dilapsis negotiatoribus;

29 Planxit ergo illum Consulem pacis, et honoris omnis homo, quicumque vel famam ejus audierat. Sed in castro nostro, in quo occisus jacebat Dominus noster et pater pissimus Carolus, nullus audebat aperte deflere eventum mortis ejus: quasi ignotum, suum in proximo Dominum et quasi peregrinum, suum videntes patrem, dolores et suspiria sine lacrymis reprimebant, quos tamen dolores tanto gravius intus tolerabant, quanto sibi per lacrymas, et ejulatus uideri non audebant. Nam nepotes Præpositi et ille sceleratissimus hominum Borsiardus cum complicibus suis, statim post fugam nummorum suorum in castrum reversus, Walterum ex Loeris requirebant sui milites et ipse, quem maxime oderant. Nam de consilio Comitis fuit, et nocivus eis in omnibus, qui instigaverat ad hoc Comitem, ut in servos sibi subjugaret totam illam cognationem Præpositi. At idem Walterus quoque permotus augustia, se in organistro, scilicet in domicilio quidam organorum ecclesiæ in eodem solario, quo occisus jacebat Comes, occultaverat ab eo tempore, qui interficiebatur Comes, usque ad reversionem nefandorum illorum in castrum, scilicet quando post fugatos hostes suos circa meridiem redierant. Irruerunt igitur per januas intra templum, et discurrentes nudis gladiis et sæviæ crudelitatis, clamore maximo et armorum fragore circa sera et subsidia Fratrum ecclesiæ requirebant, Walterum ex nomine vociferantes, et invenerunt Castellanum ex Brudburch, quem in solario vulneraverant ad mortem, adhuc spirantem. Hunc per pedes ad tractum, tunc tandem in januis ecclesiæ ceciderunt. Cujus annulum Abbatissa ex *g* Aurinaco ab eo in solario dum spiraret eo dante suscepérat, quatenus deferret uxori suæ in signum mortis mariti et signum omnium eorum, quæ per Abbatissam demandasset uxori et liberis, quorum mortem

quæritur ad necem Gualteri de Loeris.

E

latet in domicilio organorum

Themardus occidunt:

g

A mortem ipse nisi post mortem suam ignorabat.

30 Interea per loca et intra et extra ecclesiam requirebatur Walterus ex Locris. Unus vero ex custodibus templi occultaverat illum, cui et ipse pallium dimiserat. Sed de loco in quo latuit, dum strepitum armorum audiret, et se ex nomine vociferatum; angustia mortis confusus, putans in ecclesia melius salvari, excurrit, et deorsum ab alta testudine scholarum saltans, inter medios inimicos fugit, usque infra chorum templi, magno et miserando clamore interpellans Deum et Sanctos. Quem ad manus persecuti sunt ille miser Borsiardus et *h* Isaac, servus et camerarius simul et homo Comitis Caroli, furentes in sacro loco extractis gladiis et horribiliter cruentatis. Erant quippe valde furibundi et ferocissimi vultus, grandes in statura et torvi et tales quos sine terrore aspicere nemo poterat. Borsiardus igitur crine capitis arreptum, et vibrato gladio se extenderat ad percutiendum, et nullo intervallo differre hoc voluit, eo quod tam optatum hostem in manus teneret. Tamen Clericorum interventu distulit ejus mortem, donec sicut ipsum arripuerat, educeret ab ecclesia. At ille captivus et mortis securus, ibat clamitans: Miserere mei Deus. Cui illi responderunt: Tidem tibi rependere debemus misericordiam
B qualem erga nos promeruisti: et a se propulso cum in curte castri eduxissent, illum servis suis interficiendum projecerunt. At servi quam citissime morti tradiderunt gladiis et fustibus clavis et lapidibus obrutum.

per timore excurrit Gualterus in templum:

comprehenditur:

h

interficiuntur:

31 Interim recurrentes in sanctuarium circa altare requirebant si quis latitaret, quem interficiendum præmiserant, et servientes intro miserunt qui requirerent illud. Erant in priore sanctuario latitantes juxta altare Balduinus Capellanus et Sacerdos, et Godebertus Comitis Clericus, qui solo timore angustiati, sic permanserunt considentes ad altare. In secundo vero sanctuario subterfugerant Odgerus Clericus et Fromoldus junior Notarius, et ceteris de curia familiarior Comiti Carolo, et idcirco magis suspectus erat Præposito et suis nepotibus, simulque cum illis Arnoldus Camerarius Comitis latuit. Nam Odgerus, et Arnoldus sub tapete uno sese cooperuerant, et Fromoldus subtus palmarum manipulos latibulum sibi composuerat, atque sic mortem expectabant. Tunc servi, qui introrumpere erant, perquirentes et revolventes omnes cortinas, pallia, libros, tapeta et palmas, quas in ramis palmarum annuatim fratres detulerant, invenerunt primo Odgerum et Arnoldum, fratrem quoque Walteri ex Locris Eustachium Clericum invenerant prius cum Balduino et Godeberto sedentem, ignorantes quis esset. Perquirentibus servis illis spoponderant, qui inventi erant pecuniam se daturos postea, si per eos celarentur.

Inventi in sanctuariis de domo Comitis.

Balduinus Capellanus, Godebertus,

et Odgerus Clerici Fromoldus Notarius,

Arnoldus camerarius, C

Eustachius Clericus

32 Cumque tandem redissent in chorum ad Borsiardum et Isaac et ceteros, hi qui introrumpere erant adjuraverunt illos, ut accusarent si quos reperissent, et facta revelatione, commotus est Isaac vehementissime in Fromoldum juniorem furore repentino et gravi, ita ut juraret Deum et Sanctos, vitam ejus non posse redimi auro tantæ quantitatis quantæ ipsum templum fuisset. Omnium quoque furorem in Fromoldum illum convertit clamando: neminem magis Præposito et nepotibus suis apud Comitem detraxisse. Tunc discussis fortibus irruperat statim Isaac, et arripuit Fromoldum comam, et eduxere de [illegible]. Quem cum vidisset, non credebat se ab Isaac capi, sed per illum a morte redimi, et ait: Amice mi Isaac, te obsecro per eamdem quæ hactenus fuit [illegible] et liberos meos [illegible] servatum [illegible], ne forte me occidas, ipse dixit

Fr. meditatus in [illegible]

[illegible]

Martii T. I.

sine tutore. At ille respondit: Illam habiturus es veniam, quam detrahendo apud Comitem nobis promeruisti. Interim quidam Sacerdotum seorsum venit ad Fromoldum, consulens ei, ut confessione peccatorum suorum Deo et sibi profiteretur. Quod cum fecisset, extraxit annulum aureum a digito suo, vitæ desperans, et per Sacerdotem mandavit eum filiæ suæ. Interim consiliabatur Isaac cum Borsiardo, quid melius faceret, utrum ibidem occideret, an vitæ adhuc reservaret, donec extorquerent ab eo omnem Comitis thesaurum simul et ab Arnoldo Camerario, quem præsentem captivaverant.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS. *confitetur Sacerdoti peccata:*

33 Interea Canonici loci illius cucurrerunt ad Avunculum illius Fromoldi junioris consulentes ei, ut Præpositum conveniret pro vita nepotis sui, quem infra mortis actionem positum viderant, cujus mortem Isaac adjurasset. Tunc ille senior properando ad Præpositum in domum ipsius conscendit cum fratribus ecclesiæ, provolutus pedibus ejus rogans, et obsecrans, ut nepotis sui vitam defensaret. At ille tandem misit nuntium, qui interdiceret nepotibus suis, ne Fromoldum juniorem læderent. At illi audito nuntio remandaverunt, hoc non posse fieri, etsi præsens adesset. Quo relatu audito, interim senior ille procidit ad genua Præpositi, expostulando ut ipsemet descenderet ad salvandum illum, et ibat
E quidem non celeri gressu, sed nimis tardo, utpote ille qui parum de illo curaret, quem valde suspectum habebat. Tandem pervenit in sanctuarium, in quo nihil sanctum, sed omnia perversa agebantur. Rogatu ergo Clericorum in suum ducatum suscepit omnes ibidem captos: sub hac conditione tamen, ut quando Isaac et nepotes ejus requirerent commendatos sibi, ipse Præpositus redderet captivos illos.

intercedente avunculo a Canonicis incitato,

cum aliis a Præposito custodiendus suscipitur

34 Reversus est ergo Præpositus et in suum ducatum commendatos, in cameram domus suæ induxit, observavitque illos cautissime, aitque Fromoldo, quem captum abduxerat: Scias Fromolde, te in proximo pascha præpositurum meam non possessurum, sicut sperabas: neque hoc apud te promeueram, ut sic detraheres mihi, et ille se innocenter egisse jurabat. Verum tamen fuit, quod nullus de curia Comiti ita familiaris esset cum viveret, neque ita carus sicut præfatus Fromoldus. Nam domum regali ædificio funditus post combustionem sui reædificavit meliori et decentiori compositione, quam unquam constitisset prius. Comparatione quoque illius, nulla æstimabatur in mundo melior vel utilior. Igitur cum intus clausi et observati in captivitatem custodirentur, habuerunt saltem locum et tempus deflendi Consulem pium, non Dominum, sed patrem, et in familiaritate sibi ipsis parem, misericordem, humilem, mansuetum, clavibus et pauperibus in regno utilem. Lequi ergo ad invicem captivi illi non poterant præ dolore, nisi suspiriis et singultibus, quos a profundo tristitiæ mentis trahebant. Miserandum factu! in quo non licuit servos cum Domino et patre mori, sed ad inopem miseram post ipsum vivere, cum quo egregium et honestissimum morte erga Deum et erga homines seculo melius transissent, quam cum dolore mortis Domini sui viverent, et sub alio præsidente Consule, quod absit, traditores florere viderent. Et dum in hoc mentis languore consternarentur, nullus amicorum audebat vel latenter accedere illis, qui consolationis verba faceret, nec si quis accessit, a vita desolabatur.

objurgatur,

utpote summe carus Comiti:

F

lugent cum aliis,

absque solatio accedentium.

[illegible] *Martii fecit* [illegible]

[illegible] *tur*

A *K. num.*

tur. — e Woldman, *sive* Woman, *pagus circa Dixmudam. — f* Kanna *vox Belgis et Germanis notissima, idem quod Latinis et Græcis, Cantharus, poculum infra num. 100 argentarium vas vinarium dicitur. — g* Nutmacum *monasterium Flandriæ occidentalis, literam num. 66 refectur. — h Hoc fundamentum commenti aliorum est, quod 25 Senatores aut Principis ministros sua manu occidisset verba Iocundi supra dedimus.*

CAPUT V.

Sepultura B. Caroli et aliorum. Miraculum claudi sanati. Direptiones bonorum.

Cadavera 4 occisorum efferuntur,

Inter hæc cadavera occisorum, scilicet Castellani et Walteri ex Locris, e castro efferebantur, et simul navibus imposita sunt Castellanus et dilectissimi filii ejus et devehebantur ad proprias et domus et castra. Præpositus vero in domo sua cum Canonicis suis deambulabat, excusans se verbis quantum potuit, quia nihil hujus traditionis prænovisset. Eodem die excursum fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud *a* Straten, et reperierunt oppida eorum vacua et curtes desertas. Nam audito scelere quod factum est in morte Comitis, timuerunt sibi maxime, eo quod defensorem suum perdidissent; et si forte obsidione angustiati includerentur a traditoribus, nullus foret ipsis adjutor, cum tandem intellexissent omnes regni Pares in tradendo assensum præstitisse. Credebant enim multo graviora pericula in futuro et sibi et toti regno imminere, nihil possessiones suas curantes, sed hoc solum reputantes, si vitam propriam conservarent, atque ad tutiora loca fugerunt. Tunc traditores illi invadentes tam oppidum quam curtem Thangmari, omnia arma et supellectilem intro dirripientes simul cum maxima rapina pecudum et vestium rusticorum villæ illius, atque sic rapina exercitata per totum diem in vespera redierunt. Et non solummodo isti circa vicinam nostram capinam ferebant, sed plures qui traditionem præsciverant, statim præcurrentes ad transitus mercatorum, qui ad forum in Ipra feriatum ibant, ipsos simul cum oneribus suis rapuerunt. Audita quoque mortis traditione, Willelmus ex Ipra obtinere Comitatum se credidit deinceps, et universos negotiatores cujuscunque loci fuissent, securitatem et fidelitatem sibi et suis jurare coegit, quos in foro capere potuisset, aliquin a se recedere non permisit, sed tam diu captivavit donec omnia, et securitates sibi peregissent et hoc totum fecit consilio Præpositi et traditorum nepotum ipsius.

Præposito se excusante,

excurrentibus ad hostes suos, scilicet contra Thangmarum et suos apud a Straten,

fit fuga circumquaque.

dirripiuntur bona Tangmari,

Mercatores Ipræ omnes spoliantur.

Guillelmus Iprensis sperat Comitatum.

juramentum exigit

36 Jam eodem declivo ad vesperam die, ex communi consilio Præpositi et nepotum ejus et complicum suorum, claves de thesauro Comitis a Fromoldo juniore, quem captivum tenebant, requirebant, et similiter claves omnes de domo, sive de scrinnis et cistis, quæ in domo erant, violenter exforserunt. Quas quidem Borsiardus et Castellanus Haket et Walterus filius Lamberti ex Roddenburch in suam potestatem susceperunt.

C *claves thesaurorum Comitis extorquentur.*

37 De corpore quidem Comitis (animæ ejus commendationem Sacerdotes eo tempore fecerant, quando et Castellanum ejus Christo communicabant, lenter tamen) nihil interim actum est, quia corpus ejus adhuc in ipsa occisionis posthume cruentum et solum jacebat. Tractabant ergo Fratres ecclesiæ sollicite quid male agerent, et quas sibi exequias præpararent, cum in eadem ecclesia divinum officium nullus audiret vel latenter agere, in qua tanta cædes et facinus factum fuisse constabat. Tandem accepta licentia a Præpositio, ex consensu Fratrum, Fromoldus senior, linteo corpus nobile involutum, in medio chori in feretro positum, debita veneratione composuit, appositisque cereis quatuor, sicut mos noster est, accurate de reliquo solli tabatur. Quod funus mulieres solæ circumsedentes pia lamentatione per illum diem et subsecutam noctem vigilanter observabant. Interea traditores illi inierunt consilium cum Præposito et Castellano suo, qua astutia corpus Comitis asportaretur, ne opprobrium ipsis moveret sempiternum corpus, quod in præsentia eorum fuisset humatum: et habito callide consilio, miserunt propter Abbatem in Gandavum, qui Comitis corpus a loco nostro auferret, et in Gandavum translatum humaret: et sic clausus est ille dies plenus doloris et miseriarum, in quo materia totius mali et perturbationis regnorum circa nos factæ et maxime futuræ emerserat.

Corpus cruentatum jacens,

licentia Præpositi linteo involutum, feretro imponitur

38 Nocte vero subsequente jussit Præpositus ecclesiam undique armis et vigiliis præmuniri solarium et turrim templi; in qua loca si forte a civibus insultus fieret, sese reciperent ipse et sui. Et introierunt illa nocte milites ex præcepto Præpositi in solarium ecclesiæ armati, præmunientes turrim et exitus ejus continuis vigiliis, timentes impetum et incursum civium fore contra se die sequenti et deinceps. Dominica post mortem Consulis Præpositus transmisit Episcopo nostro Simoni Noviomensis Sedis salutem. Lator ergo litterarum Radulfus *b* monachus S. Trudonis erat, in quibus obsecrabat Episcopum illum ut Deo reconciliaret ecclesiam, in qua Comes traditus eo ignorante jaceret. Obtulit quoque excommunionis suæ argumenta, quibus canonice innocentiam suam coram universo Clero et populo probaret. Igitur lator ille captus et ab jumento jactatus, non pervenit ad Episcopum. Quod audiens Præpositus valde timuit sibi. Feria quarta, et quinta Præpositus mandavit per quemdam garcionem Waltero ex *c* Frorerdello, ut per fidem quam sibi et nepotibus suis dederat adjuraret, in auxilium sibi cum potentia sua festinaret: et transmisit ei quadringentas marcas argenti. At ille accepta pecunia simulabat se venturum, et nunquam venit, nisi ut ei et suis nepotibus noceret. Episcopus vero Simon qui *d* frater erat uxoris Comitis Caroli, persequebatur ecclesiam Brugensis castelli, gladioque anathematis sacrilegos et traditores illos percussit; et ne quis fidelium in eorum comparationem et auxilium declinaret prorsus prohibuit. Ipsi vero, sub anathemate omnes adjutores eorum in malo præfato damnavit.

Præpositus jubet templum armis muniri;

timet impetum populi;

b missus ad Episcopum Tornacensem ut reconciliatur ecclesia;

E *c petit auxilia multum frustra*

d anathemate percussi ab Episcopo sua ru.

39 Quinto Nonas Martii Feria quinta *e* Abbas, ille, pro quo transmiserant in Gandavo, tota nocte equitando summo mane venit in castrum ad Præpositum et nepotes suos, expostulans Comitis corpus, sicut ei spoponderant. Exierat ergo Præpositus, et convocatis Castellano et nepotibus ipsius, qui Comitem tradiderant, consilium habebat cum eis, qua astutia sine tumultu Abbas auferret corpus. Statim vero pauperes, qui eleemosynas expectabant pro anima Comitis distribuendas a Præposito (qui citius consilium intellexerat, eo quod præter pauperes nullus civium cum eis vellet ire, vel eos amplius frequentare) ceperunt diffamare quod ideireo Abbas venisset subdole et consilio traditorum, ut asportaret funus. Fecerat is parari feretrum, in quod ponendum erat corpus, et equus transferendum. Interea pauperes insequebantur Præpositum, quocunque ibat clamantes: Domine, ne fiat unquam, ut patris nostri, et tam gloriosi Martyris gleba a loco nostro auferatur; quia si hoc fieret, loculus et addicta ejus sunt miserationi posthac destruentur. Aliquid enim pariet miserationes habebunt hostes et persecutores, qui supervenient huic castro, ne prorsus destruant ecclesiam, in qua fuerit corpus beati Comitis venerabiliter sepultum. Et exivit rumor maximus inter cives de auferendo corpore. Perficiebat quidem Præpositus et Abbas ille, antequam rumor excitaretur in urbe, et fecit feretrum novum et nuperrime factum

a 3 Martii ab Abbate Gandavensi ne corpus astute auferatur.

F *impediunt primo pauperes,*

deprecantes.

A tum ad ablationem funeris usque ad ostium ecclesiæ afferri. Introierant quidem milites, qui illud feretrum, quod in medio chori stabat, cum Consule sublevarent, et in alterum feretrum, quod ad ostium stabat, transponerent.

tum Canonici, et Clerici,

40 Tunc Canonici loci ejus accurrentes, violenter reposuerunt feretrum chori, dicentes se prius audire a Præposito qua de caussa hoc jussisset. Et exierunt in castrum ubi stabat Præpositus et nepotes sui, et simul maxima civium turba cum eis, qui audierant rumorem tollendi corporis, et loquebatur unus seniorum coram omni populo. Domine Præposite, si juste volebatis egisse, non sine Fratrum consensu et consilio dedissetis tam pretiosum Martyrem, tantum regni rectorem, tantum ecclesiæ nostræ thesaurum, quem nobis divina misericordia et dispensatio concessit Martyrem. Nulla ergo ratio est quare debeat a nobis auferri, inter quos maxime et nutritus et conversatus est, et inter quos Deo ordinante pro justitia traditus est, imo si auferatur timemus destructionem et loci et ecclesiæ. Ipso enim interveniente parcet Deus nobis et miserebitur nostri; ne forte ablato eo a nobis, sine omni miseratione Deus vindicet traditionem inter nos factam.

sese audaciter opponentes,

B At Præpositus et traditores in indignationem conversi jusserant tolli corpus. Igitur clamore magno irruerunt Fratres Ecclesiæ ad fores templi, vociferantes non se dimissuros corpus piissimi Caroli Consulis et Martyris, quamdiu viverent; quin potius ibidem morerentur, quam permitterent auferri. Tunc quidem poteras vidisse Clericos armatos tabulis et scabellis et candelabris et omnibus utensilibus ecclesiæ, quibus repugnare poterant. Loco ergo tubæ campanas pulsabant, et sic evocaverant omnes cives loci: qui cum rem intellexissent, armati accurrentes, extractis gladiis circuierunt feretrum Comitis, parati ad resistendum, si quis auferre moliretur.

divisæ factiones,

cives pulsu campanæ excepti et armati gladiis,

41 Cumque tumultus fieret et intra et extra ecclesiam, voluit divina misericordia sedare filios suos ab insania et strepitu armorum. Nam cum subtus feretrum debiles et claudi jacerent, in ipso tumultu claudus, cui pes ad nates cohæserat, cœpit clamare et benedicere Deum, qui naturalem eundi motum pro meritis pii Comitis reddiderat sibi in conspectu omnium astantium. Igitur fama illius miraculi sedavit universos. At Præpositus et Castellanus et traditores illi conscenderant in domum Comitis timentes tumultum, et mandabant civibus, quod contra velle

Claudo ad pristinus sanato.

C eorum nihil agerent de tollendo corpore. Reversus est ergo Abbas ille, lætus quod evasisset. Præpositus vero ibat et redibat consulens cum traditoribus et disponens quid acturi essent secundum rei eventum. Et continuo Fratres ecclesiæ requirebant artifices et operarios, qui scirent pro articulo temporisque necessitate speluncam sepeliendi Comitem construere in loco illo, quo martyrii palmam assumpserat. Et ad hoc faciendum festinabant modis super hoc exquisitis, ne forte per aliquem dolum surriperetur eis corpus adhuc inhumatum et adhuc magis habile ad tollendum. Clausus est ergo ille dies plenus turbationum et doloribus pro auferenda gleba miserandi funeris.

parantur spelunca,

42 Quarto Nonas ejusdem mensis, sexta feria, Canonici et Præpositus ad explendas de more funeris exequias, et sepulcro jam præparato, in ecclesia S. Petri extra muros convenerunt, ubi Missa fidelium defunctorum pro anima pii Comitis est celebrata; ubi admodum pauci præter Canonicos offerebant. Nam de curia nullus obtulit, nisi Balduinus Capellanus, Odgerus junior et Godebertus clerici Comitis. Redierunt postea et Præpositus et fratres in ecclesiam B. Donatiani ubi funus aderat, et introiisset præpositus in ecclesiam Fromoldus senior

4 Martii cibo sumpto ecclesiam S. Petri extra muros ingressi

D dispersit denarios per manus tamen Præpositi omnibus, qui volebant recipere, egentibus pro salute animæ Caroli pii Consulis. Quod quidem non sine lacrymis ille senior Fromoldus fecit: imo plures impendit pietatis lacrymas quam denarios. Quippe maximus pauperum erat conventus, qui eleemosynas susceperunt. Distributione vero eleemosynarum consummata, corpus nobile in solario transportatum est, et præsens juxta monumentum consistens Præpositus, deflebat tunc tandem Consulem, quem rationis ductu recognovit patrem fuisse universæ regionis Flandriarum, et talem illum planxit, qualem quidem recognoscere obstinato animo indignabatur: et clausus est in sepulcro pro necessitate illius temporis constructo; et si non sicut decebat, tamen consequente opere et artificio infra positus claudebatur. Nimirum anima ejus, martyrii purgata pœnis, suorum meritorum præmia possidet penes ipsum, qui sibi hoc ordine seculo mori dispensavit, et vivere in Comitatu superno cum ipso Deo ac Domino, cui imperium, laus, honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

AUCTORE GALBERTO, EX MSS. in ecclesia S. Donatiani sparguntur pecuniæ:

deflet Præpositus Comitem:

sepelitur corpus.

a *De Strateno loco, et progenie actum supra § 5 — b S. Trudonis monasterium, fuit olim in vico de Oedeghem, ubi nunc sanctimoniales degunt: inde in Urbem ad locum, Quercetum dictum, est translatum, ubi etiammum Abbatia Canonicorum Regularium extat. Miræus lib. 1 Donationum Belgicarum cap. 51 exhibet litteras donationis hujus monasterio anno 1130 a Theodorico Comite factæ. S. Trudo loco supra Patronus colitur 23 Novembr. — c MS. Brugense, Forestensio videtur esse Ulverslo, prope Dixmudam. — d Frater iderunt, ut supra explicatum. — e Ternatius ex suis narrationibus asserit Præsulem S. Petri, sive Blandinensem, cum aliis Nobilibus corpus in forum ad ædem S. Christophori transtulisse et sepelisse: ac dein proditores obsedisse.*

Quercetum monasterium.

E

CAPUT VI.

Insolentia proditorum accrescens, cœpta reprimi a Gervasio Camerario Comitis.

Die 8 Martii liberatur Fromoldus e carcere

Tertio Nonas Martii sabbato deruptus est Fromoldus junior a captivitate, circa diei illius vesperam. Atque hoc factum est maximo labore intercessorum pro eo apud Præpositum ejusque nepotes. Dimiserunt tandem sub conditione tali, quatenus infra octo dies post exitum a captione proximos, aut eis reconciliaretur nefarius, in quorum manus mederat, aut patriam abjuraturus deinceps exularet. Descendit quidem in domum suam cum amicis et familia sua: quæ super quam dici possit dolore et timore mortis fatigata erat pro illo et pro seipsa. Nam prius quam captus est, servientes ejus nusquam prodire audebant quin se statim persequendos fore crederent, qua de

F ejus familia erant. Epulabatur igitur cum amicis suis et familia, reputans pro certo se patriam abjuraturum, prius quam in captivitatem traditorum reversurum, qui Dominum suum præ ceteris sediligentem, et quem ipse præ seipso fere diligebat, tradiderant. In eorum ergo amicitia antequam se unquam compereret, exilium perpetuum sibi delegisset. Gravissimum enim est viro cum nimium concordem esse, et contra naturam, cum omnis creatura sibi inimica, si possit, effigiat. Cum utique cognosset, disponit domui et rebus suis, et hospitia singulis accepta, frumentum, caseos et carnes servientibus distribuit ad se sustentandos per tempus, in spe habens, quod adhuc omnia, quæ modo præ necessitate reliquerat et præ dilectione possidet Consulis, dispensante Deo gaudens et secure possideret. Et ecce sero cum extra castrum et extra cubiculum, in quo lacebat, habitaverat, quem quidem ejus et planctu et lacrymis Deo commendatum, quoadusque liceret, persequebantur. Eadem tempestate illi præfati traditores obstinatissimi in omne nefas excursum agebant in hostes Thanemarum et Ensnes, ubi vilissimam repulsam passi

altero in exilium discedit,

AUCTORE GALBERTO EX MSS. *dic. 6 Martii Galbertus Iprensis ad decus auxilium Præposito, et sicuris*

a

passi, cum timore et verecundia in castrum redierunt.

44 Priore die ante Nonas primi mensis Dominica, Godescalo Thahals ab Ipra internuntius ad Præpositum Brugas venit in hæc verba : Dominus meus et intimus amicus vester *a* Willelmus ex Ipra salutem et amicitiam, atque in omnibus promptissimum auxilium, quantum in se est, vobis et vestris aperte demandat. Cetera vero, quæ pudor erat palam referre, postquam omnes ei applausissent, introductus in cameram denudavit Præposito et Willelmo ex Wervi et Borsiardo et eis quos intro ad se asciverant paucos, unde tota domus læta deinceps fiduciam obtinebat in Willelmo, adeo ut Comitem eum vocaret et assumeret. In quo mandationis occulto sapientes et qui conjecturas componebant, notabant traditionis nota Willelmum, qui traditores loci nostri in maturitate sceleris sui salutasset, et cum tota potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide et scripto et securitate obtulisset. Cum ergo reversus est nuntius, captivati sunt mercatores Flandriæ, de quocumque loco apud forum convenissent in Ipra, et constricti ut in Willelmo fidem, securitatem et hominia facerent; et sic in Comitem sibi assumerent.

ab iis in Comitem assumitur

B Quod quidem consilio Præpositi et suorum factum erat, sperantes se sic frustra *b* tradidisse pium Comitem Carolum, et quidem in Consulatum sublimatus fuisset Willelmus eodem tempore, si statim Brugas descendisset ad faciendam vindictam Domini sui et nepotis traditi Consulis. Sed quia non sic erat a Domino dispositum, necesse erat Divinam sequi ordinationem tam Principes alios quam populum terræ, et unanimes omnes fieri ad ulciscendam mortem Consulis pissimi. Adhuc suburbani nostri loci aperte introierant ad consilia Dominorum illorum, Præpositi scilicet et Castellani et nepotum suorum nefandorum, et secreta consiliorum suorum perquirebant, ut sic astute resectis eorumdem dolis et machinationibus cautiores in posterum forent. Quo tempore non cessabat Præpositus et sui consulere et circumvenire quosque unique, ut sibi faverent, dando et promittendo plurima. Nam mandavit Willelmo Comitatum se donaturum, et ideo hominia et securitates exhortatus est illum ab omnibus accipere Flandrencibus, quos aut vi aut pretio cogere potuisset. Transmandavit Furnensibus Præpositus, qui in ejus amicitia tenerant, ut securos et homines esse Willelmo constituerent.

b

et omnibus commendatur.

45 Mandavit quoque Episcopo Noviomensi litteras, quibus excusationem suam obtulit, quod in tractatione Comitis nihil consensus fuisset consilio vel facto; qui et summa dilectione filius ecclesiæ ubi scilicet et Canonicus suus concubendo succurreret, reconciliando ecclesiæ loca, et ad celebranda divina officia sui pontificatus auctoritate et presentia ipse celerius adventaret. Sub eodem tenore litteras direxit Episcopo Morinorum Joanni. Apud Kerseca Roberto, qui nepotem ipsius Præpositi duxerat, mandavit, ut domum et loca sua firmissime præmuniret, donec constitueret Willelmum Iprensem in Comitem. Erat autem ille Robertus nuper liber, antequam uxorem accepisset neptem Præpositi, sed postquam annatum illum tenuisset, secundum leges Comitum Flandriæ, servili conditione ad Comitem pertinebat. Unde conflictus inter Comitem Carolum pium, et Præpositum et suos de servitute et libertate exortus est pernicioissimus. Mandavitque idem pro Flandrensibus illis, qui circa mare sibi vicini manerent, ut cum sua potentia, sibi et nepotibus suis in auxilium venirent, si forte in regno et Comitatu aliquis ad vindicandum insurgeret.

C *Præpositus scribit Episcopo Noviomensi,*

c et Tornacensi.

et a variis subsidia petit.

46 Præcepit potenter civibus nostris, ut loca suburbii circumsepirent fossatis et sepibus, quatenus contra quoscumque sese defenderent. Conseperant tempore eodem suburbium cives quidem, sed prorsus alia intentione, quam ipsis et consultum et imperatum fuisset, sicut postmodum fuit manifestum. Igitur sepes et ligna Comitis occisi et Fromoldi junioris (qui proscriptione suarum rerum exilium suum expectabat) extra suburbium, et insuper universa quæ ad opus sepiendi utilia sibi videbantur, Castellano duce, diripiebant cives, et fabricabantur ad defensionem communem turres et propugnacula et exitus contra hostes. In quo ergo perficiendo omnes festinabant, tam Clerus quam populus. Itaque nulla fuit requies nocte in vigilando et die operando, donec consummato opere circumsepiendi suburbium, custodes ordinarent ad singulas portas et turres et propugnacula, quatenus nemo exiret nisi cognitus, et nemo intromitteretur nisi civis.

D *muniuntur suburbia a civibus.*

47 Nonas Martii feria secunda, divinæ ultionis gladius evaginavit contra inimicos ecclesiæ suæ Deus, et commovit cor cujusdam militis Gervasii in exerrendam vindictam acrius et celerius, quam eo tempore æstimabatur, et sic collecta ira sua, cum tota potentiæ manu miles ille sæviebat contra sceleratos illos, qui optimum Principem pium et justum in servitio Dei ad veneratiomem sui et Sanctorum suorum prostratum humiliter, in sacro tempore Quadragesimæ, et in sacro loco, et in sacra oratione Dominum suum pessimi servi tradiderunt morti, intra quos tutum se semper fore crediderat. Gervasius igitur, qui familiaris erat et fidelis Domino suo pissimo Carolo, utpote qui Camerarius ejus exiterat, et ad ejus consilia et dispositiones secreto et aperte accesserat, pro morte carissimi sui Domini dolens et iratus, cum peditum exercitu truculento : et militum corona et armorum densitate succinctus, circumvallavit se contra hostes Dei, et accurrens obsedit oppidum, quod in defensionem traditorum stabat præmunitum valde, nomine *d* Ravenschot : quod quidem et ex loci difficultate et ex ipsa munitione invincibile fuit et inaccessibile : et accepit prædam magnam in pecudibus Castri illius et vicinorum. Nam eodem tempore securi degebant universi, qui ad illos sceleratos pertinuissent, credentes neminem in toto mundo vel velle vel posse insurgere contra Dominos suos, eo quod tantæ audaciæ facinus illi miseri in Dominum suum Comitem peregissent. Excæcaverat enim illos Deus, ita ut nihil rationis et consilii obtinerent sed præcipitati in omne malum ira et furore debriati, timore et pavore errarent, tam illi qui tradiderant Comitem, quam omnes qui in eorum auxilio manerent. Quandoquidem securos se crediderant, et omnes in regno vel inferiores se vel amicos putabant, non erant præcanti de incursione aliquorum contra se : et ideo cum Gervasius incursum ageret apud Ravenschot, maximam prædam exercut. At illi, qui obsessi fuere, ex inopinato incursu intercepti valde attoniti, eo maxime quod pauci fuissent, qui contra tot millia se defenderant, desperantes vitæ suæ, sese statim reddiderunt Gervasio, ea conditione ut sua vita, et membris salvis, abirent. Irruerunt itaque expulsis illis, equites et pedites qui obsederant oppidum, et vastabant quæcumque intro reperierant. At illi qui sese reddiderant in ea ratione, homines scilicet tradito rum, autagi nocte usque ad nos fugerunt, narrantes eventum rei Præposito et suis : unde deinceps timore timuerunt assidue, statum mentis mutantes ab illa superbia et tumiditate, qua usque ad hoc tempus feroces et sine modo et sine humilitate permanerant. Robertus puer, cujus oppidum destruendum igne et ferro fuerat in brevi spatio, cum paucis exurrere contra obsidentes, sed cum tantam multitudinem præscivisset, omisit incursum.

d Obsidet oppidum Ravenschot,

contra natalis defensoribus,

suscepit.

contra pueru

Quanto

A Quanto ergo timore et dolore laborarent traditores illi, et e contra quanto gaudio exultarent præter eosdem omnes alii, supersedere longum erat, eo quod pari intentione Deum ipsum incepisse vindictam omni ex parte intellexissent.

Ravenschot oppido destructo 8 Martii

48 Octavo idus Martii Feria III Ravenschot oppidum conflagratum est, et destructum igne et armis, et juxta Brugas domus e Wlfrici Cnop fratris Præpositi, qui mortem Comitis juraverat, combusta est. Proinde accessum fecit Gervasius cum potentia sua versus castrum, in quo se præmunierant traditores, circumiens excursus, et præveniens transitus illorum circa suburbium castri. Brugenses igitur nostri, audito quod Deus vindictam tam cito incepisset, in sola conscientia gaudebant, numquam ausi aperte congratulari vindicantibus propter traditores, qui adhuc securi et potenter inter illos ibant et revertebantur. Seorsim vero gratias Deo referebant, qui misericordiæ suæ oculis dignabatur revisere fideles suos in loco horroris et confusionis, qui et exterminare festinabat homicidas pessimos, qui hactenus flagellaverant populum Domini rapina, incendiis, vulneribus, omnismodi perturbationibus. Summiserunt autem secretos internuntios ad Gervasium et

parat accessum ad castrum,

a Brugensibus lætis Gaudentibus,

B suos, componentes de fide et amicitia et fidissima securitate in invicem. Insuper conjuraverunt vindictam Comitis sui, et ut die subsequenti intromitterent exercitum Gervasii ad se infra suburbium, et reciperent eos sicut fratres intra munitiones suas. Audita ergo Legatione Gervasius et sui, quam lætiore et justiore animo susceperunt internuntiorum verba non potero explicare, scientes dispensatum a Deo fuisse, quidquid in vindicando agerent. Conjuraverunt equidem Gervasius et sui cum internuntiis civium nostrorum, et compositi sunt sub eodem sacramento fidei et securitatis, in vindicando Dominum suum et æquissimum Consulem terræ nostræ. Hoc totum latebat traditores illos, et plurimos civium nostrorum prorsus, præter paucos sapientiores loci, qui seorsum et nocte composuerunt hujusmodi consilium salubre universis.

invitatur ad suburbium,

facto utrimque fidelitatis juramento.

a *In Annalibus vernaculis et Formula proclamationis, unus et frie solus sua auctoritate contra proditores quam recte, hunc et ex sequentibus constat.* — b *Id est*, imponc. — c Kersc-ka, *etiam* Kascka *legitur. Quod si Kemseca in Wasia ditione? Hugo Toporcha* Hugo de Kemseca *memoratur in litteris Philippi Alsatii Comitis ad annum* 1166 *apud Sanderum in Wasia. Suggerunt non nemo forsan legendum* Kaeskercka, *vel* Kaestkinskercka, *nomen pagi circa. Dicimudum, natura loci ad quamlibet munitionem apti.* — d *Est* Ravenscot *in agro Brugensi, seu Franconatu prope Lixtam flurium e regione Ekrlot. Verum videtur hic locus ubi Brugenses exercitus fuisse, et jam tunc et armis destructus desisse.* — e Hugus Wlfrici Cnop *nulla etiam mentio fit in Annalibus citatis aut formula promulgationis.*

Kersca.

Ravenscot.

C

CAPUT VII.

Obsidio castri Brugensis cœpta. Copiæ militares adjunctæ. De aliquot proditoribus captis supplicium sumptum.

Gervasius 9 Martii descendit ad castrum.

Septimo idus Martii die quarta quando octavadies illis illuxerat beati Consulis, qui ad veram octavam e terris transmigraverat; Gervasius ex conducto a civibus nostris infra suburbium susceptus est, apud Harenas versus occidentem castri, quod illis traditoribus maximus occasus erat futurus. Sed ante hoc per domorum incendia terruerat eodem die Borsardum et Robertum puerum et complices eorum, qui visis domorum conflagrationibus undique exiverant a castro, ut perspecerent incensores illos, si forte invenire possent. Namque orientem versus castri, tres domus altiores incensæ vibrantibus flammas ventis ardebant, et ad spectandum cives simul cum Borsardo et militibus suis, ignorantes compositionem factam inter Burgenses et Gervasium, excursitabant et eorum pars plurima armata manu cum netarms illis. Isaac quoque, qui vivente

Incendium ab incolis ipsis ad cautelam.

Carolo pio Consule Camerarius et de consilio et familiaritate Comitis extiterat, qui caput traditionis erat, in excursu cum militibus suis ferebatur equo. Tandem cum sibi ad invicem approximassent ex utraque parte milites, traditores videntes se non posse continere contra tantum exercitum, eo quod paucissimi essent, convertebantur in fugam. At persecutores illorum extentis cursibus insecuti usque in castrum profugos reddiderunt. Cum tandem in suburbium devenissent, Borsiardus et sui ante domum Desiderii fratris Isaac restiterant paullisper, consilium perquirentes quid jam agerent. Interim Gervasius violenter persequens illos, venit occidentem versus ad portas suburbii et ibi fide data et acceptā a civibus, irruit intra cum validissima manu. Adhuc cives quæte solita in domibus suis substituerant. Nam circa vesperam erat et consederant cives plurimi ad prandium, quibus non erat nota hæc actio.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS.

vocat :

ingressus suburbium

fugientes persequitur.

50 Cum igitur traditores illi consulerent sibi et de fuga sua starent perturbati, minus prospiciunt irruere persecutores suos per plateas, qui hastis et lanceis, sagittis et universis armis impetebant illos. Porro tumultus maximus et armorum fragor et clamorum tonitrua omnes conturbaverant cives, qui ad arma ruentes parabant se; alii ut defenderent locum et suburbium contra Gervasium, qui prorsus ignoraverant pactum : alii quibus res fuerat nota irruerunt cum Gervasio totis viribus et fugabant illos traditores fugientes in castrum. Cumque inter cives res est manifestata de compositione in fide et juramento Gervasii ad ipsos : tunc primum simul irruerunt per pontem castri super illos, qui in parte scleratorum e castro ad pugnam resistebant. In alio quodam ponte, qui versus domum Præpositi dirigebatur, magnus conflictus pugnæ fuit, in quo omnimus pugnabant lanceis et gladiis. In tertio vero ponte, qui in orientali parte jacebat a castro et usque ad portas castri se tenebat, fortissimus congressus fiebat, adeo ut non tolerantes pugnæ acerbitatem, illi, qui intro stabant frangerent pontem, et portas super se clauderent. Ubicumque ergo cives accessum habuerant ad castrenses, fortissime pugnatum est, quoad usque illi non poterant sustinere, eo quod intercepti et a civibus tradi essent, vellent nollent quidem, agitati sunt infra castrum miseri illi, quorum magna pars vulnerata est, et simul examinati metu et dolore, atque lassitudine pugnæ defatigati

adjunctis civibus,

E

pugnatur acerrime :

traditores intra castrum detinentur devicti :

F

51 Interim Isaac in principio incursus Gervasii in suburbium fugiens a loco, in quo consiliabantur, recepit se in domum suam fortem satis. Et cum pontem transisset, qui jacebat a suburbio ad domum ipsius, disjecit pontem et fregit, ne quis persequeretur eum fugientem. Qua tempestate interceptus est Georgius miles traditorum maximus, qui et ipse simul cum Borsiardo occiderat Comitem, quem Desiderius miles, frater Isaac traditoris, equo dejecit et ei utrasque manus truncavit. Hic Desiderius quamvis frater traditoris fuisset, a non tamen conscius traditionis fuerat. Fugiens truncatis manibus in locum ille misericordiæ Georgius, in quo se sperabat latere, sed statim accusatus eundem Waltero militi Gervasii extradidit. Nam sedens in equo miles ille præcepit cuidam juveni gladiatori fortissimo, ut occideret. At ille irruens in Georgium, percussit gladio et dejecit eum in terram : deinde per pedes in cloacarium projectum submergit ex modo merito suo gladiator ille coegit. Intercepitus erat et quidam ex curte Castellani Hoket, nomine Robertus, cum suis et servientibus ejus et occisus in medio fori in pedales trahebatur. Intercepitus est quoque quidam nefandissimus servorum Borsiardi Fromoldus nomine

Isaac fugit :

capitur Georgius miles traditorum maximus.

a *Georgium ab eodem*

occiditur

Isaac et Roscelin, cum [illegible]

AUCTORE GALBERTO, EX MSS

A nomine, qui fugiens latuerat inter duas culcitras, indutus superpellicium mulieris, quo se dissimularet. At inde retractus, ductus est in medium fori, inspectantibus universis, suspensus est, fuste transfixo per suffragines et crura capite dejecto deorsum, ita ut verecundiora adverterentur versus castrum ad id decus et ignominiam illorum traditorum, qui obsessi stabant ad *b* lobium Comitis et ad propugnacula, inspectantes hoc fieri sibi ipsis in opprobrium. Non interim cessabant *c* trahere sagittas ad invicem et jacere lapides et contorquere jacula a muris.

Fromoldus servus Borsiardi suspenditur.

b

c

52 Tandem clauso die, noctis tempore metus et vigiliæ utrobique agebantur et insidiabantur sibi, si quispiam se futuraretur, ut fugeret ab obsessis, vel aliquis latenter per muros illaberetur ad obsessos in eorum auxilium. Prænde per omne tempus obsidionis utrobique vigiliæ et insidiæ agebantur. Sæpissime vero invasionem fecerunt, obsessi singulis noctibus obsidentibus fortissimo congressu, et acrius pugnatum est nocte quam die, eo quod ob turpe facinus sese in die non auderent manifestare obsessi, qui quoque modo celari et evadere posse sperabant, ut, si forte evaderent, nemo de eis crimen traditionis suspicaretur, et ideo in nocte pugnabant tanto acrius, quanto se crediderant per Principes

noctibus singulis acrius decertatur.

B obsidionis, qui eis assensum annuerant, forte postmodum exire et a crimine facilder purgari. At Principes non curabant quid obsessis promitterent, et quota juramenta facerent, solummodo ut pecuniam et thesaurum boni Comitis ab eis extorquerent. Et jure quidem eis fecerunt accipientes ab obsessis thesaurum Comitis et insuper donaria multa, quando quidem nulla fides et juramenta nulla illis debebant observari, qui legitimum et naturalem Dominum omni impressioni servi tradiderant. Et mirum ab inimicis suis fidem et juramenta, quæ nulla illis debebant, quærebant sibi salubriter observari, qui Domino suo et patri totius Comitatus mortem intulerant. Justus ergo ille, qui Consulem dilexerant, etiam in morte, qui et ad vitam tam convenerant et ibi sustinuerant metus, vigilias, vulnera, aggressus et omnia quæ in obsidione perpeti solent adversa; justus, inquam, obtinuit castrum et thesaurum et comitatum post Dominum mortem, quam traditores pessimi, qui utrumque et locum et divitias loci destruxerant. Hujusmodi ratione sæpe colloquebantur sibi obsidentes et obsessi. Modo sese solam in responsalibus suis excusationem traditionis prætendebant.

53 Sexto Idus Martii, feria quinta ad obsidendum accesserunt *d* Castellanus ex Gandi cum sua potentiacet frater Baldewini ex Alost, nomine Iwan. Nocte igitur præterita qui dem ferme quinta, qua Isaac se consortem sceleris sociat et damnabat (urgebat enim eum timor mortis) cum solo armigero suo aufugit, simul et uxorem qui et servi et pedisequæ universaque familia ipsius, et ubi contigit eos manere in tam arcto nocte cubuerunt, latuerunt. dominum quidem et curtem et majorem suppellectilem et reliquæ res, quæ hactenus potenter et libere possederant, de cetero ne contingendum prædam hostibus reliquerunt. Quo audito summo mane Castellanus ex Gandi, et Iwan cum multitudine obsidentium irruerant, duri pessimum, quæsierunt sicubi aperiendum invenerant. Tandem facinorosi fores fractas supposuerunt et incenderunt domos et curtes, et quæcunque igne celerius poterant, dederunt in prædam. Quæ quam citissime omnia consilia mala et scelerum incentiva, et obsidionis tempestate quæ destruxerunt, et communi admiratione testificantur est, certum nobis tanti addicti et hujusmodi tam celerem possim fuisse adinventionem.

d

C *30 Martii accedunt Gandenses et Alostani.*

Isaac fuga elapsi,

ædes spoliant et incendunt;

e

54 Quinto Idus Martii feria sexta, Daniel unus de Paribus regni, qui ante traditionem Comitis in amicitia alte fuerat cum Præposito et nepotibus ejus, accelerayit ad obsidionem, simul et Riquardus ex Woldmain, Theodoricus Castellanus Dikasmutis oppidi, Walterus *f* Butelgir, Comitis. Unusquisque itaque istorum Principum cum tota sua potentia venerat ad vindicandam mortem Comitis et Domini sui. Qui quidem omnes postquam convenerant, cum civibus nostris, accitis quoque omnibus in obsidione Primatibus, conjuraverunt, antequam permitterentur introgredi in suburbium, sese inviolabiliter observare loca et possessiones suburbii ad salutem et profectum civium nostrorum: deinde uno animo impetuque adversarios et homuncilas impiissimos aggredi, expugnare et Deo volente evincere, et nulli reorum parcere ad vitam, nec aliquo suo ingenio educere et salvare reos, sed disperdere et communi Procerum judicio agere ad honorem regni et ad salutem habitantium in eo, simul confirmaverunt: salvis quidem rebus civium et suis, et salva omnium re, qui in obsidione laborarent pro morte Consulis vindicanda.

D *11 Martii Daniel et alii Magnates adjunguntur, f*

et sibi invicem fidelitatem jurant:

55 Quarto Idus Martii Sablato, edictum exit a Principibus, ut castrum ex omni parte, qua accessum haberent, invaderent omnes, qui in obsidione consedissent, et quidem circa meridiem armaverant se milites simul cum civibus, et circuibant impetentes igne portas castri. In quo aggressu posticum, quod juxta domum Præpositi stabat, incenderunt. Ceterum cum majores portas castri invaderent, subducta fœni et stipularum arida congerie, et accito milite, qui ignem stipulis ingereret, alautus castrum lapidibus, sudibus, lanceis, sagittis obruti sunt hi, qui aggredebantur: ita ut quasi molaribus petris a propugnaculis dejectis innumeri læsi et conquassati, galeas et scuta, vix a portarum testudine, sub qua latitabant ut incendia administrarent, cum salute vitæ aufugerent. Quemcumque igitur persequebatur lapis ab alto dejectus, quantacumque fuisset virtus et virium, passus est sui ruinam gravissimam, ita ut totus prostratus et confractus, moribundus et exanimis caderet. Qua infestatione armiger unus aforis sagitta trapetus est expiravit. Tumultus et clamor utrinque grandis, et gravissimus congressus fuit, strider quoque arborum et fragor in altiori aeris reperiebatur concavitate. Interebatur tandem pugna vespertino tempore: et cum nihil præter mortem et damnum obtinuissent aforis, subtraxerunt se a muris et propugnaculis castri, et collecta multitudinis sua parte, de futuro noctis periculo solhetabantur, de quo aggressu obsessi magis et magis animati sunt, eo quod invasores suos, tot ruinis et vulneribus infectos, a muris propulsos vidissent.

12 *Martii*

E

Posticum juxta domum Præpositi incenditur:

multis ex obsidentibus gravidet lætis,

aut mortuis,

Discedituri ab invasione.

F Loblum,

a Laudatur etiam a Galtero. De solemnis; nunta tamen illi aliqua nota inf. a num. 74 e verbis Roberti Pœtæ. Quam Ed. dicitur mortuus G. Derivat. et consuetus comparationis. — *b* Loblum est castrum parvi domus, altera minus aut paratum infra fectum. — *c* Id est, jaculari, phrasi v. Hucc. Ita et cap. 8 num. 61. — *d* Sugerius Castellanus Gandensis litteris donationum B. Caroli subsignavit. — *e* Gualterus nunc. et Isaak domum Isaaci a propria fratre. Desidero inventum, vetuit adjutor ab his malitiosis in eius interitum adversatis. — *f* Butelgar. Rebus Butelcer, Ioannis Rodulfi. vox a Latino vel Italico deducta. Apud Anastasium bibliothecarium Leo III Papa locat battuum argenteum cum cauterio suo. Hinc Butelcer Butticula, ubi etiam Bute Rarius et Bute allagine, quæ vox Hincmaro aliisque sunt ait et evaporatio aromatum, pigmenta condita, seu pimenta, ut mox patebit.

CAPUT VIII.

Vires obsidentium auctæ. Accessus Comitissæ Hollandiæ. Reliquiæ e templo delatæ. Castrum ab obsessis munitum.

dic 13 Dominica quies dictur

Tertio Idus Martii Dominica sub specie pacis utrobique observabatur. Priore die ante Idus Martii feria secunda et feria tertia postea convenerunt Burgenses et Gandenses, ex avidissima turba prædonum simul cum ipsis et circa sita adjacentibus villis ad obsidendum. Nam pro ipsis mandaverat Castellanus ipsorum,

ut

A ut collecta virtute et communione sua, armati et ad pugnandum insultum facerent ad castrum singulariter et per se, utpote viri gloriosi in certamine et pugnæ habentes scientiam demoliendi obsessos. Cumque sese singulariter in obsidione insultum facturos audissent, associaverunt sibi universos sagittarios et ingeniosos operum artifices et audaces raptores, homicidas, latrones et quoscumque præsumptores in omne belli nefas, atque triginta plaustra oneraverunt armis; pedes et equo accurrebant, sperantes se obtenturos maximam peruniam, si forte se sibi redderent obsessi. Erat quippe validus et infinitus exercitus eorum. Qui cum juxta portas suburbii accessissent, violenter ingredi ausi sunt: sed in faciem restitit eis omnis obsidionis, quæ intro occurrebat, multitudo, et pene pugnatum fuisset undique, nisi quod sapientiores sese composuissent in utraque acie. Nam datis dextris et acceptis, fide et sacramento juramenti sese taxabant, quatenus eadem intentione eisdemque armis, et eodem consilio in obsidione cum ipsis jungerentur, salvo loco et rebus nostrorum civium, atque vernaculos et sagaces in pugna secum tantum retinerent, alios vero retrorsum remandarent. Ingressi sunt ergo cum maxima B multitudine Gendenses illi et compleverunt locum circa castrum. Deinde paraverunt operatores et artifices eorum scalas, quibus muros conscenderent. Eodem tempore reversus est *a* Rizo Butelgir a S. Egidio, et venit justissime dolens pro morte Domini sui Consulis cum sua potentia ad obsidionem.

57 Septimo decimo die ante Kalendas Aprilis, feria quarta *b* Cum sanctificatus, in nocte S. Gertrudis, *c* Comitissa Hollandensis ad obsidionem accessit cum filio suo, et multa multitudine cum ipsa. Sperabat enim omnes obsidionis Principes electuros filium ejus in Comitem, eo quod illud ei cives nostri et plures Principum suggessissent. Habebat quippe magnas gratias eis Comitissa, et laborabat omnium Procerum animos convertere in amicitiam sui, dando et promittendo multa. Qua die Froolsus et Balduinus ex Somerenghem milites quasi a Willelmo Iprensi se venisse simulabant, denuncantes Principibus obsidionis Regem Franciæ dedisse Comitatum ipsi Willelmo Iprensi, et super hoc universos sollicitos reddidit, qui filium Comitissæ præfatæ eligendum sponderant. Astute ergo hujusmodi mendacium et simulate militis illi pro veritate annunciaverunt, ut ea astutia differrent concessionem Principum obsidionis de suscipiendo filio prædictæ Comitissæ in Comitem. Quo audito, Principes indigne ferebant, si forte verum fuisse Willelmum Iprensem Comitatu a Rege donatum. Conjurabant ergo et fide sese taxabant, numquam sub illo Comite Flandriæ manente, sese militaturos: nam omnibus suspectus erat et notatus in traditionem Domini Consulis.

58 Sexto decimo Kalendas Aprilis feria quinta, Canonici S. Donatiani in meridionali parte castri per scalas muros conscenderunt, in qua parte scrinia, et feretra Sanctorum et reliquiarum suarum emiserunt, accepta Principum super hoc licentia et consensu, transtuleruntque in ecclesiam B. Christophori, quæ in medio fori consita est, cortinas et aulearia quoque tapeta, cappas pallatas et sericas, vestes sacras, et librorum aggerem et utensilia templi, et cetera quæ de pertinentia ecclesiæ erant, elata sunt. De redditibus Comitis brevia et notationes, quæ Præpositus sibi et suo conservaverat Willelmo Iprensi, quia fortunam suam prorsus mutatam vidit, interventu Fromobli senioris efferri perpessus est, sicut omnia Sanctorum scrinia et armamenta templi invitus permisit auferri. Stabat igitur ecclesia S. Donatiani sola et deserta tandem relicta traditoribus, qui in ea scortum haberent et cloacaria sua, et coquinas, et furnos; et omnia immunda immundi agerent. Jacebat quoque ipse piissimus et Dei servus Carolus Comes solus adhuc in loco, quo martyrium susceperat, relictus suis traditoribus. Igitur postquam elata sunt omnia, quæ permissa sunt efferri, Canonici flentes, et sine consueta veneratione portabant reliquias Sanctorum in dolore et suspiriis et planctu. Nullusque præter Clerum, et paucos in efferendo ea sacra permissus est ad muros ecclesiæ: utrobique enim stabant armati præcaventes sibi, et inter tot arma tamen Sanctos venerati sunt, pacem et viamen latoribus Sanctorum offerendo. Extranea fuit quædam et rara valde talis processio, in qua Algerus Camerarius Præpositi cappam juxta morem Clerici indutus, Crucem ferebat. Nam cum vitæ desperaret, tali dissimulatione evasit. Indoluerunt ergo omnes boni et universi cavium de tali rerum eventu: læti quidem quod reliquias Sanctorum obtinuissent, quæ in prædam inimicis et raptoribus loci relictæ in Ecclesia fuissent, si remansissent, sicut cum captione castri et invasione ecclesiæ postmodum apparuit.

59 Et notandum quod in tanto tumultu rerum et tot domorum incendiis, quæ per ignitas sagittas nocte tectis suburbiorum injecerant ab intus, et etiam latruculi exterius, ut sibi aliquid furarentur et inter tot noctium pericula et tot dierum certamina, cum locum scribendi ego Galbertus non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua noctis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem præsentem, et sic secundum quod videtis et legitis, in arcto positus fidelibus transcripsi: neque quid singuli agerent præ confusione et infinitatione notavi, sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi edicto et facto ad pugnam et ejus causam congestum est, atque ad hoc quasi me invitum, ut scripturæ commendarem, coegi.

60 Scalæ igitur structura talis erat. Primum latior scala cum suis clavículis fabricata est, juxta altitudinem murorum castri. A dextris et a sinistris vero conceptæ sunt virgæ tenacissimæ ad modum parietis. In fronte vero scalæ consumitis paries consertus est, super quam scalam altera scala strictior et longior simul opere constructa super imposita est jacendo, ut post erectionem scalæ majoris minor scala infra murum lateretur, atque parietes dextrorsum et sinistrorsum et in fronte concepti, in defensionem ascendentium undique starent.

61 Hic non est prætereundum, quod plures inclusi fuerant intra castrum, qui in morte Comitis rei non fuere opere vel consensu, sed vel intercepti erant simul cum reis, eo die quo clausi sunt intra muros primum. Itemque plures erant, qui sponte introierant simul cum sceleratis, qui licet in opere et materiali occisione non adfuissent, assentiebantur tamen reis. Itemque plures et in prima et subsequentibus obsidionis ingressi erant diebus causa præda et lucri. Inter quos humanus et in sagittando acrax et velox tirunculus unus, nomine *d* Henkin, aderat. Hic circumibat muros pugnando, modo hac modo illac discurrens, quandoque solus ipse videbatur fuisse plures, qui tot ab intro vulnerabus inhaeret, et numquam cessaret. Cumque ipse ad obsidentes traheret, tractus ipsius discernebatur ab omnibus, quia vel percuteret gravi vulnere nodos, vel jactata sagitta, quos persequebatur armatos sine vulnere contusos, stupefactos in fugam vertebat. Affuit etiam cum reis illis nudis Werner, qui a tempore juventutis suæ fur et latro inveterat, hic magnanimus inter extra muros insultum facientes ferebat in circuendo et dejiciendo lapides, qui sola manu sinistra utebantur. Ad hæc vero nefanda intimus erat

---

16 et 15 Martii, Gendenses et ii vicini, maxima multitudine congregati,

soli ieiunant simulare castrum:

a

16 Martii accedit Comitissa Hollandiæ cum filio,

b

c

huic expetens Comitatum,

quem alii dicunt a Rege Franciæ collatum Guilielmo Iprensi,

C

sic acto de traditione.

17 Martii Canonici per scalas demittunt reliquias Sanctorum,

ornamenta templi,

et alia ratione Comites

D AUCTORE GALBERTO, EX MSS e typice B. Caroli relicto.

Algerus Præpositi Camerarius habuit clericali cradit.

E Vir scriptor, omnia quotidie annotat et describit.

Scalarum structura.

F Ut ecclesiæ rebus adjuncta

erat adspectui,

d eminebant quidam alter in jaculando,

alter dejiciendis lapidibus

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A erat reorum et coadjutorum infra muros numerus, die ac nocte vigiliis, pugna, insultibus, labore quoque diverso desudantium. Nam portas castri terræ et lapidum et fimorum comportationibus introrsum humaverant ab imo usque ad summum : ne exustione et incendio portarum facto ad eos forte ingrederentur aforis. Utique appositis ignibus in parte orientis portæ grandes pene perustæ fuerant, ita ut foramen maximum patuisset, nisi prædicta materiam mole obseravissent. Tandem cum intrinsecus exitus portarum lapidibus et terræ aggeribus obruissent, aforis destruxerant utrobique pontes, tam obsessi quam obsidentes, qui ad castrum directi olim fuerant, et ita nullius aditus relictus est inimicis, vel exitus obsessis.

pontes destructi :

receptacula interius firmata :

62 Igitur cum securos fecissent se obsessi in exitibus suis, instabant obstruere fores templi ad mortem et fores domus Comitis, quæ exibant in castrum forsque quæ a claustro se porrexerant in castrum, ut aliquo suo infortunio curtem Comitis perdidissent, sese reciperent in domum Comitis et in domum Præpositi, simulque in refectorium et claustrum Fratrum et infra ecclesiam. Stabat autem ecclesia B Donatorum ædificata in e rotundum et altum, contecta lectitio opere, tilis et lateribus cacuminata. Nam olim tegumen ecclesiæ ligneorum compositione astruebatur et elevata materia camparum in altitudinem artificiosum opus eadem susceperat ha dies. Unde honestatis suæ fulgore præeminebat, sicut regni edes, et in medio patriæ securitate et pace, jure et legibus undique terræ partibus salutem et justitiam demandans. Quippe ignis despectu, omnis ignorum materies consumpta est olim, et ideo contra ignis molestiam lapideum et tabi opus condixerant ex tilis et lateribus, quod elementum ignium exurere non potuit. et In parte quoque eiusdem templi occidentem versus, turris fortissima in eadem templi essentia altiore statura eminebat, in supremis divisibus e medio turres acutiores. Murus quidem circumcinxerat et domum Præpositi et dormitorium Fratrum et claustrum et partes omne illud castrum, atque illi muro, quem tandem obtinere ubi præsumpserant, propugnaculis et circumvallatis ad extra pugnantium altior et fortior fulcat. Et quamquam in securus fortes, et ascensoria firma fuissent, elaborabant nocte et die sese tutiores intrinseci reddere, qui pugnatores se fore contra universum mundum animo intellexerant.

e ecclesiæ tectum ex tilis et lateribus,

B

turris biceps,

murus castri magis munitur :

a Hic est Razo de Gaverâ, *qui plus quam sex diplomatibus B. Caroli et successorum Comitum subscripsit, etiam sabbato* Razo Bulc Barbus, *et Razo puericus. Est Lavela in agro Ghistellensi.* — *b Hic est* Ingelrannus Minor Petri. *Vocatur* Minor, *quia filius fuit alterius Ingelranni majoris natu, qui Dominicam Quadragesimam, quæ fuit* 30 *anno in nocte, id est, Martii.* — *c Hic est* Petronilla, Ducis Normanniæ filia, *nupta Theobaldo* 2 *Comiti Hollandiæ, qui quamvis Cassus, quæ in Bonæ Aliso anno* 1122 *mortua, hæc videtur pro filio suo Theodorico, Frisiæ Comitatus sibi credidit, tutorio nomine, sternacia supra scripta administravit. A morte sequenti. Sibi Mortuo de successu hujus Comitatus.* — *de quo recurre ubi copiosius tractatur.* — *d Infra anno* 11. *et* 1126. *Cui vel huic cognominatus, ubi de eius fine et supplicio agitur.* — *e Unum scilicet posteriorum parva templi rotunditas esset adjuncta.*

CAPUT IX.

Colloquia inter partes de compositione irrita. Interceptum castrum. Fuga obsessorum in templum.

Tunc tandem remisserunt et poterant proverbia cui Sit interlevemus Carolum, quis vindicaturus veniet illum? Et vere infinita, cassa, et cæpta ad vindicandum venientium mortem hominum præter Deum numerus erat, et idem, Quis, nemo intelligentia et infinitum in proverbiorum vita recitum et pœnam obtinet. Et sciendum quia salutis [illegible] intus quidem cum reis fuere, quibus semper animus exeundi vel extra a muro cadendi et labendi erat promptior, si forte locum habuissent; eo quod communiter sub nota traditorum adscriberentur, quicumque obsessi sunt cum reis. Quo rescito Principes obsidionis, collectis Consiliariis et optimatibus majoris prudentiæ, accesserunt ad muros, et usi sunt colloquio cum omnibus intro obsessis. Jusserunt igitur sibi ad spectaculum murorum evocari illos obsessos, qui rei non fuerant, et obtulerunt eis licentiam et potestatem, si vellent, exeundi ab obsessis, salva vita et membris eorum, quorum quidem aperta foret innocentia. Ceterum præter reos, si aliqui exire vellent et probare innocentiam suam secundum judicium Principum, eadem libertate exirent. Reos vero nulla dispensatione subveniretur, qui tantum facinus, et ante hoc inauditum perfecerant crimen, imo inaudito plecterentur exterminio, et ante hoc inaudita moriendi acerbitate. Igitur secundum edictum et pactum hujusmodi exierunt perplures, quæ eorum erat aperta innocentia, aut parati fuerunt, quibus minus credebatur, probare innocentiam.

Obsidionis duces

obsessis, non reis, dant licentiam exeundi :

quibus egressis,

63 Tandem Præpositus vultu tristiore et omisso majestatis suæ regimine superbia, mente consternatus accessit ad colloquium, et frater ejus Castellanus Haket usi sunt humani rationem in verbis hujusmodi. Respondit quidem Præpositi et omnium obsessorum erat Castellanus Haket, qui solus pro omnibus loquebatur, et respondit ita Principibus : Domini et amici nostri, qui nostri mi erantur, si aliter nobis accidisset aliquo vestigio dilectionis antiquæ, debent pietatis officia erga nos exhibere, quantum poterunt, salvo honore suo et facultate. Rogamus ergo vos et obtestamur, Principes terræ hujus, et mementote quantæ dilectionis bona consecuti fueritis a nobis : miserimini nostri, qui mortem Domini Comitis vobiscum conquerimur, dolemus, reos damnamus, et prorsus expelleremus a nobis, nisi quod nostri sanguinis propinquitatem novi quidem servamus in ipsis. Tamen obsecramus potentiam vestram, audite nos super nepotes nostros, quos reos dictis : ut liceat eis per vos exeundi obtinere libertatem jam a castro, et deinde, institutionis pœna pro tam inaudito facinore ab Episcopo et magistratibus, abeant in exilium perpetuum, ut sic quoquo modo in cilicio et pœnitentia Deo mereantur reconciliari, quem graviter offenderunt. Nos vero, ego et Præpositus, et Robertus puer cum hominibus nostris parati sumus secundum universi generis judicium satisfacere omnibus, quod innocentes sumus ab opere et consensu tradi tionis, et super hoc innocentiam nostram probare omnimodo parati sumus, si quis sub cœlo hominum dignetur suscipere probationis nostræ argumenta. Dominus meus Præpositus coram universo Clero suæ innocentiæ probationem quantumcumque præsens se Lectorum offert, eo quod conscientiam suam mundam testetur. Requirimus iterum a vobis, ut salva vita et membris eius permittatis nepotibus reis et in traditione notatis habere in exilium eundi libertatem, et nobis vere probationis sententia pareatis, utilibus secundum jus seculare, Clericis secundum scripta Decreta examinari licet. Quod si fieri accommodaverit, volumus melius sic obsessi simul cum reis vivere, quam ad vos exire et turpiter mori.

reis petit exilium,

se, Præpositum et Robertum innocentes declarat,

paratos ad quamvis probationem :

64 Cumque complesset orationem Castellanus Haket, exorsus est quidam militum obsidionis, nomine Walterus, respondere prædictis. Nullus benefacti memores esse vestri, nullius quæ dilectionis vestræ vel facta vel observare diligenter debemus, qui Dominum Comitem traditione nobis tenuerunt dignum [illegible] de Flandria, evidenter exulas stas, simulque cum reis participatis thesaurum regni, et regalem

Respondet Walterus miles,

A regalem aulam ipsius injuste possidetis, impiissimi traditores Domini vestri, ad quos amodo nihil pertinet de regno et Comitatu. Omnia enim tam vitam propriam quam rem extrinsecam injuste possidetis, quoniam quidem sine fide, sine lege vos fecistis: et idcirco omnes Christiani nominis professores contra vos armastis, quoniam Principem terræ hujus pro justitia Dei et hominum tradidistis in sacro Quadragenario, in sacro loco, in sacris orationibus Deo prostratum. Itaque deinceps fidem et hominia, quæ hactenus vobis servavimus, a exfestucamus, damnamus, abjicimus. Aderat huic collocutioni totius obsidionis multitudo, qui statim finita responsione ista, arreptis festucis exfestucaverunt illorum obsessorum hominium, fidem, et securitatem, et separati sunt ab invicem colloquentes sibi animo irato et obstinato, utrobique hinc ad expugnandum, illinc ad resistendum.

et reos probat:

a

re infecta utrimque recedunt:

66 Eodem die ab armigeris Abbatissæ Auriniacensis cœnobii audivimus eventum Isaac, qui eadem nocte, qua fugerat, cum se credidisset venisse Gandavum, venerat juxta Ipram. Fugit ergo inde usque in Steenvordam villam Widonis *b* generi sui, ubi accepto consilio, nocte Teruanniam descendit, et latenter et furtim monachicum habitum assumpsit. B Ceterum rumor et requirentia universorum persequebatur fugientem, ut nullatenus lateret, quin statim veritatem rescirent. Igitur Advocati Teruannæ *c* filius, cum Isaac resciret, irruit in claustrum Fratrum, et reperit in cuculla latentem in ecclesia, et quasi Psalmos ruminantem. Cumque captum eduxisset Isaac, virgis et vinculis coactum et flagellatum contrinxit: et ita extorsit ab eo, ut reos in Comitis traditione proderet. Et respondit confitens de se, et aliis nominatim reis, superaddens plures fuisse qui consilii sceleris et administratores fuissent reorum, tradentium actualiter Comitem, scilicet gladio materiali. Subjunxit quoque de conjuratione proditionis suæ cum Borchardo et Willelmo et Wervi, Ingranno de Esna et Roberto Puero, Wifrico fratre Præpositi et paucis simul annumeratis homicidis pessimis. Et retulerunt aliqui dixisse Isaac, in suffossione unius quercus in pomerio, domui suæ adjuncto, pecuniam radicitus abscondisse, quam milites loci nostri perscrutando et circumquaque fodiendo usque in viscera terræ ibant frustrati.

Isaac fugit Steenwordam, inde Teruannam, ibi monachum induit:

b

c

captus,

et compluribus indicat.

67 Quinto decimo die ante Kalendas Aprilis, sexta feria, adductæ sunt scalæ adversus muros et impetebant utrobique sese sagittis et lapidibus. Illi vero, qui scalas adduxere, clypeis defensi et loricas induti progrediebantur. Multi equidem consequebantur ad spectandum, quomodo erigerentur ad muros scalæ, eo quod ex viredine et humiditate graves essent, et ponderis magni, in altitudine habentes circa mensuras sexaginta pedum hominis, et in latitudinem pedum duodecim scala inferior, et scala superior admodum strictior, sed longior parumper exstitit. Cumque trahebantur scalæ, juvabat manus, vox et clamor trahentium, et resonabant clamores in aere altiori. Tunc Gendenses armata manu protegebant illos clypeis qui scalas traherent. Nam audito et viso tractu, obsessi super muros ascenderunt, et ad propugnacula prodibant, obruentes lapidum infinitos jactus et sagittarum densitatem contra scalarum attractatores. Ceterum animosi juvenes et audaces, appositis parvulis scalis, quas decem homines solebant ferre, volentes prævenire insultum majorum scalarum, ascenderunt ad murum unus post alium: sed cum aliquis in summitatem ascensum et super murum intentaret; illi qui ab intus latitabant, insidiantes ascensoribus, hastis et contis et telis dejecerunt hærentem in scala; ita ut nullus tam audax, tam velox amplius foret, qui auderet ingredi ad obsessos per scalas minores. Interim murum perforare satagebant cæmentariorum malleis et universis ferramentis alii, et magnam partem muri avellentes frustrati recesserunt. Sed cum trahentium multitudo prope muros conscendisset, et acrius utrimque pugnaretur in obruendo moles lapidum ab intus, densæ noctis tenebræ prohibebant utrosque a pugna, et multa læsione accepta Gendenses expectabant diem crastinum, quando universa simul cum ipsis obsidio, violenter erectis majoribus scalis, ingrederentur ad obsessos.

hac 18 Martii,

C

Scalæ majores magna mole ad adversum apparantur,

ad muros scalis ascenditur

ubi ab obsessis dejiciuntur;

68 Quarto decimo Kalendas Aprilis, Sabbato, cum lucescente mane obsessi in diversa vexati parte castri, post pugnas quotidianas membra dedissent quieti; et cum paulisper securiores forent, quod hesterno die egregie pugnassent contra forinsecos Gendenses, (namque ea securitate vigiles murorum præconato die introierant in domum Comitis ad ignem tepefacere se propter asperitatem frigoris et ventorum, in vacuum relicta curte castri) cives nostri in meridionali parte, qua Sanctorum reliquiæ elatæ fuerant, intro conscenderunt per subtiles scalas et latrices, quas solus homo ferret. Intus quippe sine sonitu, et clamore sese collegerunt in magnas acies et præmunitas ad pugnandum. Statimque ordinabant minores inter se ituros ad portas majores, ut terræ et simul lapidum congeriem sustollerent a portis et introitum facerent extra consistentibus universis, qui hoc factum adhuc ignorabant. Portam quoque unam castri in parte occidentis repererant clausam firmiter clavi et sera ferrea, nullaque terræ et lapidum objectione obrutam: quam ideo liberam observaverant, ut per illam reciperent et emitterent quos vellent traditores illi. Quam statim ipso accessu gladiis et securibus nostri Burgenses aperuerant, et circa concitato clamore et strepitu armorum, intrinsecus in tumultum et concursum conturbaverunt exercitum in circuitu castri. Igitur irruerat gravissima obsidionis manus intra castra; alii ut pugnarent: alii ut raperent, quæcumque infra reperirent: alii ut intra ecclesiam ingressi corpus B. Comitis Caroli obtinentes Gandavum transferrent.

Martii 19,

dormientibus ob essis aut ad ignem consistentibus,

ascendunt murum Burgenses,

E

et portis vi apertis,

fugiuntur alii:

69 Tunc traditores illi, qui in domo Comitis gravi sopore soluti jacebant, terrore et clamore infinito expergefacti, ignari rerum eventus, discurrebant visum, quidnam clamorum caussa foret. Et cum rerum pericula sibi imminere cognovissent, prosilientes ad arma instabant præ foribus expectantes F congressum. Quidam ex ipsis in ingressu civium nostrorum inter castrum intercepti sunt ad unam portarum, milites quidem plures, quibus custodia earumdem portarum deputata fuerat in parte orientis, qui cum introgressis civibus tumultum subeuntes, cum nihil ulterius possent, sese reddiderunt misericordiæ et pietati captivantium. Quidam vero eorum diffidentes vitæ suæ, si a civibus caperentur, a muris dilapsi sunt, unus quorum in labendo præcipitatus Giselbertus miles expiravit. Quem cum mulierculæ traxissent in domum, et exequias sibi præpararent, *d* Castellanus Theodoricus et sui rescitum mortuum illum caudæ equi copulatum, per omnes plateas suburbii tractum, tandem in cloacarium in medio fori projectum deturbavit. Igitur cum cives intellexissent illos velle resistere præ foribus in domo Comitis, conscensis gradibus, quibus itum est ad easdem fores, securibus et gladiis detruncabant januas, et introgressi ad obsessos, fugabant eos per mediam domum eamdem usque ad transitum, quo transire consueverat Comes de domo sua in ecclesiam B. Donatiani. In hoc ergo transitu, qui arcuatus erat, et ex lapidibus constructus, congressus maximus fuit: ub cives cominus gladiis tantum-

obsessi alii se dedunt

alii e muro dilapsi fugiunt, uno extincto:

d

intercepta domo Comitis:

b AUCTORE GALBERTO EX MSS.

alii in muro perforando laborant:

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A modo pugnabant, eo quod obsessi ulterius fugere aspernarentur. Satis vires et animos suos tentantes, utrimque stabant immobiles, sicut ipse murus; donec collecta manu cives non pugnando, sed ruendo in obsessos, in fugam converterent ipsos, scilicet Borsiardum, qui immanis et iracundus, ferox et imperterritus, robore corporeo validior, restitit civibus semper in faciem, multos vulnerans, sternens, et ictu malleatorio gladii sui attonitos plurimos dejiciens. Simulque fugabant Robertum Puerum, in quem nemo manum mittere volebat, eo quod audissent de eo, quod innocens traditionis diceretur: atque tuo magis, quod omnibus in regno et ante traditionem et post dilectior permanserat, fugere ille nobilis neglexerat: sed rogatu amicorum secutus est fugientes, et nisi caussa ipsius fuisset, ibidem Borsiardum et suos milites, simulque omnes reos traditionis comprehendissent. Cumque sese traditores intra templum recepissent, non ulterius persecuti sunt eos cives; sed ad prædam et spolia reversi sunt, discurrentes per domum Comitis et domum Præpositi et dormitorium Fratrum et claustrum. Consimiliter fecerunt universi qui in obsidione aderant, sperantes thesaurum Comitis se forte obtenturos, et supellectilem domorum intra muros positarum.

B Et quidem in domo Comitis culcitras plures, tapeta, lintеamina, scyphos, caldaria, catenas, ferrea claustra, vincula, compedes, nervos, boras, manicas, universæ captivitatis adminicula ferret, et fores ferreas thesauri Comitis, et plumbeos ductus aquarum, qui a tectis aquas deduxerant, diripiebant, sine aliqua culpa credentes se rapere potuisse. In domo Præpositi etiam lectos, ermina, sedilia, vestes, vasa et universam supellectilem ejus rapuerunt. In cellario tam Comitis quam Præpositi et Fratrum quoque cellario, frumentorum et carnium et vini et cervisiorum copiam, quantam rapuerunt in infinitum, relinquo. In dormitorio Fratrum, quod vestibus pretiosis et caris stratum stabat, tam magnam rapinam exercuerunt, ut non cessarent a tempore ingressus in castrum usque in noctem ire et redire ad usportandum.

a Exfestucare, *abdicare jus, possessionem, aut dominium, virga aut festuca accepione, ut mos docuit, et traditum sive abjectum.* — b Duo sarona, *qua ut supra anno.* Ordericus Vitalis universal DIADEM, sororem Isaac I. nepotem Præpositi. *Consensit tradicionem* [illegible] — c Arnulfus filius Lambertini *ita codices mss. 30* — d *Supra anno.* A *dicitur* Castellanus Duymudanus.

Exfestutare.

CAPUT X.

Fuga Præpositi. Obsidentium dissidia. Templum inferius captum. Turris ab obsessis detenta, cum solario templi.

C Obsessis ergo nihil præter solum templum relictum est, et absque eis quæ in templo secum comportaverant victualibus, scilicet vinceti carnibus, farina, caseis, leguminibus et ceteris necessariis vitæ. Hic prætereundum non est, qui erant capita inter obsessos, scilicet Castellanus Haket, Borsiardus, Robertus puer, Walterus filius Lamberti in Roddenburg, Wilraens Cnop. Nam Præpositus Bertulfus tertia nocte, id est, nocte diei Jovis ante captionem castri, data pecunia Waltero Buteigir usque ad quadringentas marcas de sublato lobium suum funibus appensus elapsus est solus, melius confidens illi Galtero, quam ulli homini super terram, qui tamen ipsum transduxerat in desertum locum, scilicet a Mor, solum reliquit expositum inimicis suis et derelictum fugæ: cum tamen in loco illo sibi ignoto, inseret quo fugeret, et quem fugeret. Igitur obsessi in templo conscensa turre molares lapides obruebant super vagantes in castris, et prædam universæ supellectilis forentibus gravem injecerunt casum, ubi plures obruti letaliter perierunt. Sagittas statim direxerant D contra fenestras turris victores castri, ut non posset in turri quisquam caput per fenestras emergere, cui non injicerentur mille sagittæ, mille fundarum jactus, ita ut tota turris sagittis inhærentibus hirsuta staret. Cumque nihil super hoc proficerent utrunque, obsessi flammas injecerant in tectum scholarum, quod templo adjacuerat; per hoc volentes domum Præpositi exurere, cui idem tectum vicinum fuit. At in illo facto frustrati, deorsum in pavimentum templi, et in choro, et in sanctuario interiore discursitantes, armati et præcauti sollicitabantur, ne auderet aliquis per fenestras introgredi ad ipsos, aut per januas ecclesiæ violenter irrumpere.

71 Summo igitur mane unus ex Gendensium turba juvenis per scalam ascendens ad capitalem sanctuarii ecclesiæ fenestram, gladio et conto perfringens opus vitreum et ferreum, illapsusque audaciter aperuit scrinium unum sanctuarii, ut prædam quæreret. Inclinus quoque revolvere cœperat, et manum hac et illac deducere, cum janua scrinii gravis, et in casum præceps percuteret furem et prædonem illum, et rejecit a se enortuum: Sed isdem mortuus plumarum congerie contectus, diu ibidem jacuerat: E nam maximus plumarum cumulus in sanctuario jacebat. Interea dum diu a Gendensibus expectaretur juvenis, et non rediret, volebant violenter conscendere per fenestram. Nam juvenem illum præmiserant velut audacissimum, per quem tentarent ingressum templi, et sic Comitis corpus obtinere crediderant: contra quos nostri cives armis occurrebant, nec unquam perpessi sunt Gendenses vel etiam loqui coram se de auferendo Comitis corpore. Valde et supra quam mihi credat aliquis, indignati sunt cives nostri, quod aliquis hominum a loco nostro corpus auferre moliretur. Contendentibus illis exerebant gladios ad invicem, et factus est tumultus et concursus universorum ad pugnam. Ceterum obsessi hinc quantum poterant, infestabant victores, quorum sapientiores audito tumultu, et de victoria et lite, scilicet quod Gendenses contenderent se jure corpus Comitis secum apud Gandavum transferre debere, eo quod suis scalarum instrumentis perterruissent obsessos, et coegissent eos fugere a castro; et quod nostri cives contra asserrent nihil valuisse instrumenta eorum, nihil aliud in obsidione fecisse, quam furari, et sumptum gravem facere in loco nostro, dirimendo lites sedabant tumultum dicentes. Nolite contendere, sed potius simul expectemus quoadusque Deus nobis et regno contradixerit Comitem hominum et legitimum; cujus et Principum regni et Episcopi nostri et totius Cleri consilius de corpore fiat dispensatio. F

72 Atque in hunc modum pacificati, instituerunt invasores templi viros armatos et audaces ad invasionem. Collecto ergo robore, impetuose introierunt et irruperunt ad januam templi versus claustrum, et fugaverunt obsessos a pavimentis inferius usque in solarium, in quo impie et fraudulenter tradiderant dignissimum terræ Consulem, simulque cum Domino suo servi arctati sunt, quampam sine velle ipsorum cum Domino suo Consulo clausi forent. Tunc tandem Gendenses in sanctuarium ingressi, requirebant juvenem illum, quem in mane præmiserant per capitalem sanctuarii fenestram, et reperierunt in plumis conquassatum et mortuum, quem alii mentiebantur occisum a Borsiardo, cum ille aberetur meante in templum. Neque enim deserebere locus est quo satus jactus fuisset Populum a solario super victores pavimentorum templi, et quod obruti, conquassati, telis et sagittis vulnerati; ita ut totus chori templi plenus jaceret cumulo lapidum, et nusquam pavimentum appareret. Parietes et vitreæ fenestræ in circuitu,

et

A et status simul, et sedes Fratrum dejectæ sunt, et ita totum erat confusum et dirutum, ut nulla in templo facies sancta et integra maneret; sed turpi et informi deformitate horribilior staret quolibet carcere. Nam in solario obsessi præparaverant sibi propugnacula ex scriniis et tabulis altarium et formis *c* et scamnis et cetera supellectile templi, et colligaverant ea funibus campanarum. Campanas quoque in frustra, et plumbum, quo antiquitus contecta erat ecclesia, diviserunt, cum eo obruentes alios. Infra enim ecclesiam, scilicet in choro, pugnabatur acerrime : sed a turri, et a januis turris tanta strages facta est, ut non sufficiat mihi describere, neque percussorum et vulneratorum multitudinem prosequi.

signa sua erigunt; Gervasius in domo Comitis superiore

73 Igitur domum Comitis superiorem obtinuit Gervasius miles et Camerarius atque Consiliarius Comitum regni cum fortitudine magna, et jussit affigi signa sua in summa arce domus. Namque ex invidia obsessorum hoc factum est, qui statim primo die obsidionis, etiam in die qua Dominum suum servi impii tradiderant, signa contra inimicos ferebant. Unde Willelmus ille Iprensis signa, quasi Dominus et terræ Consul, ferebat contra quosdam, qui sibi B redditus Consulares solvere denegaverant, quia illum Consulem fore aspernati sunt. Traditores quidem illi die primo obsidionis nihil humiliter agentes, quia Principes regni sibi conscios in scelere suo et secutos in eadem fide et amicitia crediderant cum ipsis, signa sua in suprema arce cameræ Comitis et in summitate turris ecclesiæ, et in minoribus tribus, et in Lobio Præpositi, simul in exitu portarum superbe præfixerant; ut per hoc appareret ipsos fuisse Dominos, qui expectarent regni Proceres, amicos et conscios suos, per quorum potentiam obsidionem destruerent, et inultum maneret quod Consulem tradidissent. Desiderius frater Isaac obtinuit inferiorem domum Comitis cum civibus nostris, et fixerat signum suum in Lobio Comitis majore. Quem cum transeuntem Robertus Puer in castro vidisset a turri, improperabat taliter : O Desideri, non es memor, quod tu hactenus nobis consuluisti tradere Dominum Consulem : fidem super hoc et securitatem tradidisti, et nunc viso infortunio nostro gaudes et persequeris nos. O utinam liceret mihi exire : ad singulare bellum te evocarem. Deum testor, quod tu magis es traditor quam nos, eo quod olim Dominum, modo nos tradidisti. Quod improperium non sine omnium nota tulit.

futi ante traditores variis in locis fecerant;

Desiderius in domo inferiore

reus traditionis acclamatus.

74 In domo quoque Præpositi nepotes Tancmari, quorum caussa in parte traditio facta est, ut aiunt, præfixerant signa sua superbe et gloriose ac potenter. Quod valde ægre ferebant omnes, et cives nostri nimis indoluerant, eo quod Præpositus et sui ante tempus traditionis viri essent religiosi, amicabiliter se habentes erga eos, et cum honore omnes tractassent in loco nostro et in regno commanentes. Hi ergo prædicti postquam obtinuissent domos et signa affixerant, quidquid intus repererant, quasi proprium possidebant. Intumuit ergo cor civium nostrorum contra nepotes Tancmari, et quærebant occasionem pugnandi et interficiendi illos. Igitur ad vesperam C

nepotes Tancmari in domo Præpositi,

cum indignationis clamore,

audierunt illos, cum frumenta et vinum, quod obtinuerant in domo Præpositi, apud rus suum emitterent nepotes Tancmari, occurrerunt eis cives nostri in claustro, et extractis gladiis vas vini truncabant, et concitatus est tumultus infinitus, et clauserunt cives portas suburbii, ut nemo aufugeret nepotum eorum. At obsessi evocaverant cives, olim amicos suos, obsecrantes, ut inimicos illos perderent, quorum caussa gravissimum nefas perpetrassent. Nepotes igitur Tancmari in eadem domo Præpositi resistere eum non potuissent civibus, quærebant subterfugere. Tancmarus ipse fugiendo pervenerat ad D exitum unius portæ, et quia clausa fuit, cum quæreretur ab eo, quid caussæ fuisset tanti tumultus, mentitus est congressum fieri inter obsessos ac obsidentes. Tandem latuit in domuncula una, quousque videret quid de nepotibus suis ageretur. Cumque cives per pontem S. Petri, et per pontem castri armata manu transirent, obviam eis occurrit Walterus Butelgir et ceteri Principes obsidionis, conatu gravi compescentes tumultum. Tot equidem lanceati stabant in foro, ut crederet aliquis superficiem hastarum silvam fuisse densissimam. Nec mirum, cum universi totius regni eodem die, tum pro præda, tum pro vindicta, tum magis pro auferendo Consulis funere, tum pro admiratione omnium, quæ ibidem fiebant, in suburbium confluxerant. Clamabant itaque omnes, Tancmarum et nepotes ejus jure suspendi debere, eo quod eorum caussa Comes occisus, et Præpositus et ejus nepotes obsessi, et plures de ipsorum familia interfecti et turpissima morte damnati fuissent : ideoque non posse eos perpeti, ut parcerent eis, imo turpiori et magis crudeli nece damnarent, qui Dominos suos, Præpositum et fratres simulque ejus nepotes, potentiores et nobiliores in Comitatu, fraude, seditione, coemptione facta, apud Comitem deposuissent. Vix ergo turbatos cives Principes cohibebant, quia Castellanus Haket et Robertus Puer cum amicis et propinquis ipsorum civium, in turri altiore stantes, annuebant brachiis et manibus, ut insultum facerent in nepotes Tancmari, qui ita arroganter in domum Præpositi conscenderant, signa victricia affixerant, quasi suis viribus castrum expugnassent : cum eo tempore, quo cives ingressi sunt violenter in castrum, nepotes Tancmari domi et in rure suo dormirent. Illa tandem conditione sedatus est tumultus, quatenus ipsa hora exirent domum, et signa, quæ affixerant, verecunde tollerent et discederent. At illi cum ductu Principum periculoso sibi recesserunt inde, in tantum diffidentes civibus, ut unusquisque nepotum Tancmari equo et suo secum ductore insidente abscederet. Et sic relicta est domus sub tutela multitum et civium nostri loci, et frumentum et vinum dispertitum est inter Principes obsidionis et cives, quorum viribus victoria illo die consummata est

et suspendi debere clamantium.

E

sub favore Principum discedunt.

relicta domo Præpositi custos et multitudo;

75 Et tandem clausus ille dies sollicitos nimis reddidit super noctis subsequentis temporibus observandis, et in curto castri et in claustro Fratrum, simulque in domo Præpositi et refectorio atque Fratrum dormitorio. Nam illo usi sunt consilio obsessi, ut claustri et domorum tecta circa templum flammis destruerent, ne accessum aliquo modo ad ipsos obsidentes haberent. Inde stupefacti custodes noctis sollicitudine et metu pervigilabant. Saepe obsessi clanculo egressi nocturnis horis mensserunt timores custodibus. Ceterum in tam arcto loco turris templi, traditores vigiles suos omni nocte obsidionis tubis et buccinis resonare jusserant et cornu cantore, adhuc evadere sperantes, eo quod Principes regni per litteras in turrim sagitta transpectas, amicitiam et auxilium offerrent

nocte sequenti arcte vigilare habitæ.

F

76 Præpositus vero conductorem habens fratrem Fulconis Canonici Brudgensis, militem subdolum, ex præcepto Walteri Butelgir, nocte prescripta diei dovis pervectus est equo apud *b* Kaibem villam ejus. dem Walteri et Borsiardi. Cumque parum ibi delituisset, et accusatus fuisset, cum uno comite nocte Furnas ad uxorem suam fugit, et inde iterum, quia latere non poterat in nocte sancta Pascentes, transivit apud Warnestum, sicut audivimus eadem nocte, et fugam instituit, et modis pedibus peccatorum suorum spontes perpessus ibat, ut tanto peccatori Deus indulgeret, quod contra Comitem pium deliquerat

Præpositus fugit in Kaibem, in Furnas.

G

Gandavi petitur Warnestum

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A deliquerat. Satisque probabile fuit, quia postea statim cum captus fuisset, pedum ipsius plantæ excorticatæ apparuerunt, quia in itinere nocturno ad lapides in tantum offenderat pedes, ut sanguis ex eis effluueret. Et vere gravissime vir iste dolebat, qui pridem omnibus imperitabat, divitiis et honore seculi pollebat, et cum in voluptate floreret, punctum pulicis ut jaculum formidaret: ecce solus, et infra terminos suos exul solus pererrabat. Revertamur ergo ab excursu isto ad vigilias noctis præfatæ, in qua timores nocturnos cum ad invicem ineuterent sibi tam obsidentes quam obsessi, pertæsi et fatigati utrimque diem, pro nocte transposuerant ad dormitandum.

a Mor. *aut potius* Moer. *Belgis est locus paludris et ulginosus. Similis infra notatur num.* 80 *esse in territorio Ardenburgensi, quo forsan abductus fuit Perpositus.* — b Kadhem seu Keeem, *infra Dixmudam, haud procul ab Ipra fluvio*

CAPUT XI.

B. Carolo successor in Comitatu Flandriæ datus Guillelmus Normannus: alii competitores. Ejus de corpore Gandavum transportando insidiæ dispositæ.

Martii die 20. B

Tertio decimo Kalendas Aprilis Dominica, in nocte Benedicti Abbatis, ex Atrebato Rex Franciæ Lodewicus mandavit Principibus et Baronibus obsidionis prædictæ salutem, fidem et auxilium, insuper omnem gratiam pro vindicando nepote suo et Flandriarum æquissimo Consule Carolo, quem justus decuerat fuisse Regem, quam pessimorum traditorum Comitem. Non habeo quidem ad vos ad præsens transeundi opportunitatem, eo quod festinantius cum paucis huc descenderem, auditum et scitum eventum rei et obsidionis. Non enim sapienter mihi agere visum est in manus traditorum terræ incidere: quoniam, sicut intelleximus, plures sunt adhuc, qui super obsessos dolent, et eorum scelera defendunt, et ad eorum evasionem omni modo laborant. Igitur quia terra conturbata est, et conjurationes jam factæ sunt in personam Willelmi, ut violenter regnum obtineat, et contra eum omnes fere de civitatibus adjuraverint, se nullo modo Willelmum illum in Comitem recepturos, eo quod *a* spurius sit, natus scilicet ex nobili patre et matre ignobili, quæ lanas carpere, dum viveret ipsa, non cessaret. Volo et præcipio vobis, sine dilatione coram me convenite, et communi consilio eligite Comitem utilem, quem vobis nequalem, et terræ et medlis præesse consenseritis. Nec poterit diu terra sine Comite foro, nisi cum graviore periculo quam modo imminent.

Ludowicus VI Rex Franciæ Atrebato scribit ad Principes obsidentes:

agit contra Willelmum Iprensem, spurium.

a

evocat illos pro electione Comitis,

C

78 Cumque perlectæ sunt litteræ coram universis, ecce dum nondum respondissent litteris Regis, utrum irent an non, supervenit alius nuntius *b* nepotis Comitis Caroli, demandans Principibus obsidionis salutem et naturalem erga omnes terræ inhabitatores dilectionis affectum. Certum est vobis omnibus meæ sorti et potestati Regnum Flandriæ post mortem Domini mei Consulis jure cognationis pertinere. Ideireo considerate et caute agere vos volo, super electionem meæ personæ, et præmonitos vos rogo, ne me alienum a regno faciatis, qui jure et ex debito propinquitatis, si mihi remandaveritis, Comes futurus, justus, pacificus, tractabilis, et utilitatis communis atque salutis provisor accurro. Tunc Principes simulque omnes, qui audierant litteras ab Elsatia a nepote Consulis transmissas, fictitias asserentes, nulla animadversione responsionis agebantur, eo quod respublica laboraret, et Rex o vicino conventum accelleraret, neque sine longa opera pro eligendo nepote illo se tractare posse prævaderent.

b Theodoricus Alsatiæ litteris expetit sibi debitum Flandriam:

79 Utilimum ergo præanticipantes consilium, ex imperio Regis præparabant se ituros feria secunda et tertia. Postea tamen ex industria et consilio singulari, Principes convocatis civibus, prorumpunt in eadem Dominica ad arma, et invaserunt obsessos in turri. Quodque ideo factum est ut perterritos obsessos magis exanimarent et pavidos redderent, quod in discessu subito ad Regem a Principibus facto, non auderent a turri exire vel aufugere. Congressus quidem gravis utrimque factus est, et adhuc obsessos latebat, cur in Dominica insultum facerent in eos cum omnes ceteras de præterito tempore Dominicas in pace observassent. Exierunt igitur secunda, et tertia feria apud Atrebatum locutum Regi, ordinatis illis qui turrim nocte ac die armati caute et fideliter, ne quis obsessorum subterfugeret, observarent.

D *insultus fit in obsessos in turri.*

21 et 22 Martii itum ad Regem.

80 Decimo Kalendas Aprilis feria quarta, Isaac captus est, et suspensus liberator meus, finitis tribus hebdomadis ab occisione Comitis, ante Annuntiationem S. Mariæ, et ante in Ramis Palmarum *c* Lambertus Archei a turri elapsus evasit, fugiens apud Michem villam navicula devectus. Hic de consilio Borsiardi fuit, et nequiter semper egit consiliando, agendo, et ad omne nefas instigando Dominos suos: idcirco odiosus erat omnibus, qui in obsidione dolos illius audierant. Cumque a tempore obsidionis intra castrum clauderetur, usque ad tempus quo fugam subiit, ad omne negotium, quod intus agebatur strenuus erat, in sagittando peritissimus, in jaculando hastas et universa tela fortior, qui quidem stragem mortalem fecerat in hostes. Qui cum fugeret, civibus requisitus est diluculo, et per totum illum quo fugerat diem. Nam a turri cum se furaretur, exclamabat eis qui obsederant turrim Borsiardus, quando, et ad quem locum suus consiliarius, et tam familiaris fugisset. Tandem cives constipaverant villam, in qua fugitivus ille latuit, et a latibulo extractum reduxerunt cum captivum, et suspendio in foro nostro illum perdidissent, si eo tempore affluissent Primates obsidionis, qui in Atrebato regno consulerunt. Quidam tandem Gerberto civi nostro sub fidei securitate commendatus, cujus ille cognatus fuit, qui illum cautelæ custodiæ in vinculis constrictum usque ad præsentiam Primorum Comitatus conservavit, ut illorum judicio constaret, quicquid fieri percensserent de illo.

23 Martii Isaac captus est et suspensus:

c *alius fuga elapsus,*

E

captus.

in custodia detentus,

81 Nono Kalendas Aprilis feria quinta, Woltra Cruval retulit nostratibus, Regem Anglorum cum illo Iprensi Willelmo concordiam laudasse, pecuniam infinitam simul et milites trecentos præstitisse in auxilium, ad obtinendum Comitatum Flandriæ. Quod cum falsum foret, tamen simulata fraude quasi credibile diffamavit. Nam vere constitit, illum Willelmum Iprensem suscepisse de thesauro Comitis Karoli, Anglicæ monetæ quingentas libras per manus nepotum Præpositi Bertolphi; qui impiissimi traditores sibi et regno præterre conati sunt eumdem Willelmum; qui ab eis quidem pecuniam, consilium et auxilium obtinuerat, et quotidianis litteris missis in invicem et remissis, mutuas voluntates et conscientiarum secreta loquebantur. A Rege ergo Anglorum mentitus est miles prætatus, Willelmum suscepisse donaria pecuniarum; volens tegere traditoriam conscientiam Willelmi, qui vere a traditoribus submissam pecuniam acceperat, per quam *d* solidarios compararet, et sic cum virtute, cum Comitatum obtinuisset, traditores suas voluntates consequenter per ipsum consummassent. Nullus vero Primatum obtenturus in regno, voluit aliquid consilii vel interuntii traditorum aperte suscipere, eo quod statim sub nota traditionis conscriberetur. Ideo ille Willelmus tegebat conscientiam suam, et pecuniam a Rege mentitus est sibi fuisse transmissam, quasi nihil

24 Martii

Ingenium de pecunia a Rege Angliæ transmissa Guilelmo Iprensi;

F

quam e thesauro Comitis transmiserant proditores:

d

commune

commune haberet vel secreti cum traditoribus; qui tamen manifeste ante tempus obsidionis salutem et auxilium litteris signatis mandaverat Præposito et suis. Qua tempestate *e* Giselbertus, nepos traditorum, Castellanus Bergensis, qui sub nota traditionis erat, ad Castellanum S. Audomari subterfugerat, offerens excusationem suam et innocentiam se paratum probare coram Rege et Paribus regni.

e Giselbertus fugit Audomarum,

82 Octavo Kalendas Aprilis feria sexta, Annuntiatio Domini, quo etiam die passus est Dominus, celebrata est Sabbato in ramis Palmarum, machinamento et dolis Gendensium actum est, ut per ducatum magni præconis, et Ansboldi militis et civium quorumdam nostrorum assensum, simulque ex consensu traditorum, nocte hujus sabbati transacta, introirent in castrum, et corpus piissimi Comitis per manus traditorum a fenestris solarii ejusdem Gendensis cœnobii Fratres susciperent: et manticis, et saccis collectum transferrent. Expectaverant quidem monachi duo per totum illud tempus opportunitatem furandi corpus. Cum igitur armati circa turrim deambularent illi, qui monachis ducatum præstiterant, vigiles perterriti cornua circumquaque personuerunt, et evocati cives et observatores turris

25 Martii Gandenses conantes dolo auferre corpus Comitis

B irruerunt contra præconem magnum, et Ansboldum militem, et suorum complices, fugantes illos et vulnerantes quosdam timore mortis nimis affectos. Pepigerant vero monachi coadjutoribus suis centum marchas argenti se daturos, si forte per illos glebam Consulis obtinerent. Igitur rescito eo quod furtim et pretio aut quoquo modo alio monachi vellent corpus Consulis auferre, cives precauti cum vigilanti turba sollicitæ magis sese observantiæ dedere.

impediuntur:

83 Sexto Kalendas Aprilis, Dominica in Ramis Palmarum, convenerunt Burgenses nostri in agrum: quod suburbio adjacet, intra septas villæ, convocatis undecumque Flandrensibus circa nos, conjuraverunt simul super Sanctorum Reliquias, sic: Ego Folpertus Judex juro me talem electurum Comitem terræ hujus, qui utiliter recturus est regnum prædecessorum suorum Comitum, jura potenter contra hostes patriæ obtinere poterit: affectuosus et pius in pauperes, Deo devotus, semitam gradiens rectitudinis, et talis fuerit qui utilitati communiter patriæ velit et possit prodesse. Consequenter ergo omnes meliores civium juraverunt: ex Isandica Alardus Scabinus cum sua potentia, ex Ostburg Haiolum cum illius loci potestatibus. Ex *f* Reddemburg Hugo Berlensis,

27 Martii

pro eligendo Comite fidelitatem jurant, Brugenses atque,

f

C et illius loci fortioribus; ex Lapscura, Ostkerca, Utkerca, Liswega, Slipen, Gistella, Oldenburg, Lichtervelda, Jadbeca, omnes fortiores et meliores simili sacramento juraverunt. Eratque multitudo maxima conjurantium in idipsum.

84 Tertio Kalendas Aprilis, feria quarta in succinctione campanarum reversi sunt ex Atrebato Primates nostri, qui ad Regem exiverant pro consulendo regno et eligendo Consule secundum consilium Regis Ludewici Franciæ Imperatoris, atque omnium Baronum ipsius et terræ nostræ electionem, et juxta prudentem et patriæ utilitati probabilem examinationem, cum tali relatu læti et gaudentes, salutem et fidem ex parte Regis et Baronum denuntiantes nobis et omnibus terræ incolis, atque illis præcipue, qui ad faciendam vindictam pro morte Domini Caroli Consulis assidua obsidione desudaverant. Rex Franciæ Ludovicus omnibus regni filiis bonis salutem et gratiam, et cum regali potentia in virtute Dei et fortitudine armorum, invictissimum suæ præsentiæ subsidium. Quia patriæ ruinam simul cum Comite tradito gravem prævidentes, indoluimus, severitatis rigore et inaudito ante hoc tempus supplicio vindictam acturi convenimus: et, ut deinceps terra suo Consule noviter per nos electo reconcilietur et convaleat, quidquid in subsequenti litterarum serie audieritis, obedite et facite. Igitur Walterus Butelgir litteras protulit Regis signatas coram universis civibus nostris, qui confluxerant simul in agrum prædictum, ad auscultandum Regis mandatum atque viva voce litteris testimonium confirmans ait: Audite, o cives nostri, quid consilii et negotii apud Regem et ejus Barones actum sit, et prudenti examinatum judicio. Principes Franciæ et Primi terræ Flandriarum, jussu et consilio Regio, elegerunt vobis et terræ hujus Consulem Willelmum puerum, natum ex Normanna, nobilem quidem genere et hactenus inter vos ab infantulo educatum in puerum, et inde in juvenem fortem. Quem juxta omnem consuetudinem bonam consuescere liquet, et qualem vultis talem habiliter flectere poteritis ad omnes bonos mores mansuetum et docilem. Ego quidem elegi ipsum *g* Robertus Betunæ, Baldwinus ex Alst et Iwan frater ejus, Castellanus ex Insulis et ceteri Barones sublimaverunt illum in Comitatu, fidem, securitatem et hominia ei fecimus secundum omnem modum prædecessorum suorum Comitum Flandriæ. Ipse etiam nos pro merito nostri laboris donavit terris et prædiis traditorum, qui secundum Principum omnium judicia proscriptione damnati sunt, nihilque ipsis rerum vel miserationis præter gravissimam et inexcogitatam adhuc mortem relictum constat. Præcipio ergo et volo ac consulo absque dolo vobis suburbanis simul omnibus qui assistitis, ut suscipatis noviter electum Comitem Willelmum et a Rege Comitatu donatum, in Dominum et Consulem vobis. Ceterum et si quid est quod suæ potestatis jure donari poterit, sicut teloneum et census terræ, libenter vobis condonari teloneum volentibus simul et censum mansionum vestrarum infra suburbium, meipso denuntiante ex parte Regis et Comitis novi, condonabit absque dolo et malo ingenio. Auditis ergo litteris, et voce litterarum latoris, cives procrastinaverunt responsum de receptione seu electione novi Consulis concedenda sibi, ut accitis Flandrensibus cum quibus eligendi sacramenta constituerant simul aut concessionem facerent aut Legationis Regiæ litteras refutarent, et quia tenuerant diem sermonum longis protractibus, reversi sunt cives a loco oratorio ex communi consilio mandantes pro Flandrensibus tota illa nocte, ut electionem in persona novi Consulis factam concederent aut reprobarent.

Clerarant electum in Comitem,

Guilielmum Normannum:

g

bona proditorum sibi donata:

E

teloneum et censum aliis condonatum.

F

Solidarii

Ardenburgum.

Robertus Bethuniensis.

a *Sugerus tibos supra* bastardum *vocat. Corrigendus Marchantius, qui hoc cum fabe vult purgare.* — b *Hic est Theodericus Alsatius consobrinus B. Caroli, quod ambo ex duabus Sororibus, utpote Roberti Frisii filiabus, essent progniti.* — c *In hinc fabella exorta de Lamberto Nappia patre Bertradæ inter complices recensito in Annalibus recentioribus, Formula proclamationis, Mercia, aliisque?* — d *Solidarii dicti milites, aut quod his solidus pro stipendio daretur, aut certe stipendio solidarentur. Consule Ioannem.* — e *Trahulphus Castellanus Bergensis subscripsit litteris B. Caroli anno 1121. Hunc successit Giselbertus nepos traditorum.* — f *Reddenburg, alias Rodenburgum, nunc Ardenburgum, oppidum Flandriæ versus Zelandiam ubi sunt Scabini et Ostburgum. Reliqua loca sunt circumquaque in territorio Brugensi seu Franconate.* — g *Hic est Robertus IX Cravensis cognominatus, cujus illustria Acta referuntur a Cherinio lib. 2 Familiæ Bethuniensis cap. 3, et in Probationibus a pag. 17 ad pag. 23.*

D AUCTORE GALBERTO EX Mss

CAPUT XII.

Adventus Guilielmi Comitis cum Rege in Flandriam et Brugas. Juramenta utrimque facta.

Pridie Kalendas Aprilis, feria quinta, postquam convenerant cives cum Flandrigenis, ex communi consilio consenserunt, ut in Sabbato sancto Paschæ xx milites, et xii e civibus seniores et prudentiores exirent obviam nuntiis Regis apud Ravenschot oppidum ad colloquium: ubique Gendenses expectarent adventum nostrorum. Nam ex civitatibus Flandriæ et castris Burgenses stabant in eadem securitate

Martii ultimo,

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A tate et amicitia ad invicem, ut nihil in electione, nisi communiter, consentirent aut contradicerent. Qua in re Burgenses nostri, non sine Gendensium consilio agebant, qui a latere sibi vicinius assederant. Ibant itaque sicut prænordinaverant in eodem Sabbato sancto. Rex quoque, sicut in Atrebato prænordinaverat, cum noviter electo Comite descendit apud Insulas: ubi hominia facta sunt Comiti, sicut in Atrebato. Et inde descendit in villam, nomine *a* Dinsa, in itinere quo iturus erat in Gandavum. In eadem vero villa expectabat Rex Gendenses, qui reciperent novum Comitem secundum præceptum suum et electionem Primorum terræ. Igitur concorditer actum est inter nostros et Gendenses de receptione novi electi, ut susciperent eum in Consulem et terræ totius Advocatum.

Rex Franciæ cum novo Comite venit Insulas, inde Dinsam. *a*

86 Kalendis Aprilis feria sexta, in die Parasceves Castellanus Haket a turri evasit solus, et transivit apud Lisweghe, et ibi latuit cum filia sua: quam ibidem duxerat olim *b* [illegible] magni generis et divitiarum plenus. Expectabat enim ille fugitivus, quid deinceps ageret. Quarto Nonas Aprilis, in Sabbato sancto Paschæ, quidam cives nostri et Gendenses, qui a colloquio reversi sunt, elegerunt Willelmum in Comitem sibi et patriæ, hominia, fidem et securitatem facientes Comiti secundum morem prædecessorum suorum Comitum. Eodem die Gervasius constitutus est Castellanus in castro nostro Brudgensi a Rege et Comite novo, cujus meritum nondum per hoc meritum recompensatum est, cum tot et tanta in obsidione egisset, quæ memoriæ diligenter commendo lectorum. Nam in ipsa hora, qua tradebatur Comes Karolus, præ flendo et manus vestesque discerpendo, complosis manibus clamabat discurrens in castro hæc: Heu! quod solus vindicare non possum Dominum meum et æquissimum Principem terræ nostræ, quem etiam nullus hominum deberet aut vindicare præsumat. Itaque principium vindictæ ipse solus Gervasius constituit, et per finalem etiam Deo ipso pugnante, feliciter consummavit.

1 Aprilis Haket e turri evadit. *2 Aprilis* B *Gervasius constituitur Castellanus Brugensis;*

87 Tertio Nonas Aprilis, Dominica sancta Paschæ in [illegible] litteræ Domini [illegible] expectabatur [illegible] et Clero et populo præadventu Regis et Comitis [illegible]. Quo die illi traditores [illegible] communicaverunt [illegible] Corpori et Sanguini Christi. Nescitur tamen per quem Sacerdotem hoc factum fuerit. [illegible] in castro [illegible] traditores, nullius fidei et reverentiæ [illegible] mortis [illegible] futuræ vitam contemnantes.

c d *3 April. die Paschatis communicant traditores:*

C

88 Nonas Aprilis feria tertia [illegible] Rex simul cum noviter electo Comite Willelmo Flandriarum [illegible] in suburbium nostrum venit, cui obviam processerant Canonici S. Donatiani, reliquias Sanctorum afferentes et in solemni processione [illegible] Regem et Comitem novum cum gaudio susceperunt. Octavo Idus Aprilis feria quarta, convenerunt Rex et [illegible] Flandrensium [illegible] reliquiæ Sanctorum collatæ sunt [illegible] lecta est [illegible] libertatis ecclesiæ et privilegiorum B. Donatiani [illegible] Regis et Comitis [illegible] Pontificali [illegible] et Comitum [illegible] et Comes [illegible] sed potius regia dignitate [illegible] sanctitati et suæ potentiæ corroboraret imperio. Libertatem vero eligendi canonice, et sine simonia Præpositum ex concessione Domini Papæ, sicut

e *5 Aprilis Rex cum novo Comite venit Brugas;* *6 Aprilis* *super Reliquias Sanctorum,* *Privilegia Ecclesiæ S. Donatiani,*

privilegii sui inscriptione contentum est, se habere D protestati sunt Fratres ejusdem Ecclesiæ, quem quidem Præpositum Rex si præsens afforet canonice et sine simonia electum potestative officii sui ministerio et dignitate prælationis sublimaret, et in locum prælationis subrogaret: Quod si Rex non afforet, Comes ejusdem potestatis officio functus, concessionem canonice electi Præpositi, et in locum subrogationis, et in propria persona et suorum faceret secundum prædecessorum suorum Catholicorum Principum morem. Lecta est quoque chartula conventionis inter Comitem et cives nostros factæ de teloneo condonato et censu mansionum eorumdem; quatenus pro pretio electionis et susceptionis personæ novi Consulis, reciperent a Comite libertatem hujuscemodi, ne teloneum aut censum deinceps ipsi aut successores loci nostri, Comiti vel ejus successori solverent; sed perpetua illa libertate donati, sicut in charta conventionis conscriptum erat, ad confirmandam libertatem eamdem, juramentum a Rege simul et a Comite expostulatum susciperent: scilicet ne Rex aut Comes amplius per se vel per ministros pro solvendo teloneo et censu, cives nostros aut ipsorum in loco nostro successores inquietaret; sed bono animo et sine malo ingenio et non subtracto, tam privilegia Canonicorum quam condonationem teloneorum et census inviolabiliter conservaret. Sub hac ergo conditionis compositione juraverunt Rex et Comes super Sanctorum reliquias in audientia Cleri et populi. Subsequenter quoque cives juraverunt fidelitatem Comiti, sicut moris erat, et hominia fecerunt ei et securitates, sicut prius prædecessoribus suis naturalibus Principibus terræ et Dominis. Ut igitur benevolos sibi Comes cives nostros redderet, superaddidit eis, ut potestative et licenter consuetudinarias leges suas de die in diem corrigerent, et in melius commutarent, secundum qualitatem temporis et loci.

et morem eligendi Præpositi, *item condonationem telonei et census,* E *juramento confirmant Rex et Comes:* *hinc fidelitatem jurant cives.*

89 Tandem sacramento jurandorum confirmatis omnibus, reversi sunt Rex et Consul in hospitium, ubi delatæ sunt in omnium audientia litteræ [illegible], qui obsidionem fecerant in Reddenburg, [illegible] Nos quoque [illegible] electum novum Flandriarum Consulem elegimus ex nostra parte, sub hac conditione quidem, ut [illegible] expeditiones, insuper pravas Principum exactiones et telonea nova, quæ [illegible] Lamberti in Reddenburg noviter et præter [illegible] terræ instituta sunt, a nobis et a nostris [illegible] amota, [illegible] et destruas; et libertatem [illegible] rustici F nostri [illegible] pecudes suas super terram, quæ dicitur Mor [illegible] prava instituta a Lamberto. Insuper de [illegible] Erdenburg, volumus quoddam medium Regem et Comitem ponere, ut per duodecim [illegible] hæreditatem [illegible] filii post mortem patris [illegible]. Nobis [illegible] expeditio ex parte Comitis [illegible], qui excusationem non habuerit legitimam, [illegible] Comiti xx solidos. Super [illegible] omnibus [illegible] Domine Rex, et [illegible] Comitis novi expostulamus, quatenus juramento confirmet omnia, quæ in hac charta [illegible] et in audientia [illegible]. [illegible] et observamus tam Regis quam Comitis personam et ejus omnipotentiam, ut Bertolphum Præpositum, et ejus fratres Ulfricum Cnop, Haket Castellanum, Robertum Puerum, Lambertum ex Reddenburg cum filiis ipsorum, Borsiardum, et reliquos traditores

Privilegia ab Isendiburgensibus postulata, *cum exclusione heredum proditorum,*

numquam

A numquam hæredes fore permittant deinceps in Comitatu Flandriæ. Cumque perlecta fuisset charta hujusmodi in conspectu universorum, juravit Comes novus se confirmare et concedere bono animo, et sine malo ingenio et non subtracto, omnia quæ expostulaverant ab ipso. Ac deinceps per totum reliquum diei tempus, hominia fecerunt Consuli illi, qui feodati fuerant prius a Karolo Comite piissimo, suscipientes nunc similiter feoda sua et officia et quæcumque obtinuerant ante jure et legitime.

confirmantur :

90 Septimo Idus Aprilis feria quinta, iterum hominia facta sunt Comiti, quæ hoc ordine, suæ fidei et securitatis termino consummata sunt. Primum homina fecerunt ita. Comes requisivit, si integre vellet homo suus fieri : et ille respondit, Volo, et junctis manibus amplexatus a manibus Comitis, osculo confœderati sunt. Secundo loco fidem dedit is, qui hominium fecerat prolocutori Comitis in iis verbis : Spondeo in fide mea me fidelem fore amodo Comiti Willelmo, et sibi hominium integraliter contra omnes observaturum fide bona et sine dolo. idemque super reliquias sanctorum tertio loco juravit. Deinde virgula, quam manu Consul tenebat, investituras donavit eis omnibus, qui hoc pacto securitatem et hominium simulque juramentum fecerant. Eodem die Eustachius ex Stenvordia, in S. Audomaro prius interemptus a civibus, et postea in conflagrationem illius domus, qua subjugerat injectus, in cineres combustus est. Ipse enim sub nota traditionis talem perpeti mortem promerut. Eadem die in Brugis Comes dedit Baldwino ex Alst quadringentas libras præter viginti, eo quod ipsius viribus et consilio maxime post Regem in Comitatu valuerit. Sexto Idus Aprilis feria sexta, similiter hominia facta sunt Comiti. Quinto Idus Aprilis Sabbato, Rex ibat apud Winendala locutum Willelmo illi Iprensi adulterino Comiti, pro concordia facienda inter ipsum et verum novumque Comitem. At illi adulterino Comiti indignum fuit supra modum inire concordiam cum vero Flandrarum Consule, vel aliquam pacis compositionem se facturum, qua eum despectui habebat : Rex igitur ægre ferens superbiam et contemptum adulterini Iprensis Comitis, ipsumque dedignatus ad nos usque reversus est. Quarto Idus Aprilis Dominica, Comes noster secundum consilium Regis et Principum iturus fuerat apud S. Audomarum, sed quia paucos habebat secum in via in quibus confideret, nocte ad nos rediit.

7 Aprilis

varii sub hac formula in clientelam suscepti.

Eustachius ex Stenvordia occisus.

B

9 Aprilis

Guilelmus Iprensis resistit electioni Comitis.

C

Densa.

a Dinsa, seu Densa, in litteris Theoderici Comitis ad ann. 1152 Castrum et villa dicitur, ad Lysam fluvium Gandavum inter et Cortracum, cui nunc Marchionatus titulus adhæret. — b Robertus Crommelin, ait supra ex litteris Theoderici Comitis dictum. — c S. Theodosia Virgo Lyræ, passa est Cæsaræ in Palæstina, relatus a quamplurimis ad hanc V Aprilis, ab aliis prodit. — d In alio nostro apographo quinto : litteræ. e Addit N, titulum Virginis indicante, pro immerito accepta. — f Verbis illis incipit iste die Imitatus Missa. Qua modus loquendi saepius notatur. — g Winendala prope Tharoltum.

CAPUT XIII.

Supplicium sumptum de Bertulpho Præposito et Guidone de Stenfordo. Tumultus civium Brugensium sedatus.

11 Aprilis.

Bertulphus Brugensis Præpositus, hic traditor, Comitem occidere Iprenses.

Tertio Idus Aprilis feria secunda, Præpositus Bertolphus traditus est in manus illius adulterini Comitis, qui ideo magis studuerat, et labore assiduo perquirere laboraverat, ut captivato eo, et divulgato quod Præpositum Brugensem cepisset, sua potestatis fama in præceps procurreret, et decus vocabuli tantum ferret gravem. Nam, sicut præcepimus, in maturitate temporis ad hoc ipsa mandaverat eidem Præposito spem salutationis et suæ in qua famam suam suppressam et traditionem roboraverat per omnes regionum fines. Igitur cum cognovisset eum profugum et exulem in patria, et inter parentes; tamen non satis poterat excogitare quo mortis supplicio perderet, cujus conscius traditionis dicebatur. Et quamvis ille adulterinus calliditatis et astutiæ taliter argumentis videretur probare innocentiam suam; tamen Deus, cui nihil resistit, cujus auctoritate dictum est : Nihil occultum quod non reveletur, hanc inhumanam turpitudinem et tanti Principis sui traditores fidelibus suis manifestavit, damnavit, proscripsit, præcipitavit. Tantus erat tumultus, clamor et concursus Iprensium, et totius viciniæ circa captivum unum hominem, ut non possimus æquiparare eum. Et sicut aiunt saltando, choros ducendo, diversis applausibus præibant et consequebantur Præpositum, trahentes eum funibus longioribus a dextris ejus et sinistris, ita ut ordo trahentium in longum, et ab invicem in latum procederet : ut sic ab omnibus olim vir ille dignus et potentissimus, verecunde et ignominiose derideretur, nudus prorsus præter braccas, luto et lapidibus obrutus trahebatur. Præter Cierum, et paucos qui dudum religiosum virum cognoverant, nemo miseratus est illum.

D

Victore Galbrato ex Mss.

Matth. 10. 26

ab Iprensibus ludibrio habitus :

cere nudus trahitur :

92 At ille tot injuriis fatigatus, totque opprobriis et tunsionibus læsus, mortis suæ supplicium eminus expectabat, ante cujus mentis faciem poterant ad memoriam merito reduci omnia quæ egerat, si aliquod vivendi spatium turba in ejus mortem cornuens præstitisset. Poterat quidem reminisci, si debuit, quomodo violenter intrusus, et viventi Præposito Ledberto, viro honesto et propter Deum omnia patienti, superpositus injuste, et contra Deum in templo Dei præfationem usurpasset, prebendulas Simoniaca hæresi communes set, nepotes suos stipendiis Ecclesiæ in omne facinus armasset; et nunc tandem Catholicum et de Regum stirpe progenitum, nobilissimum Principem Carolum, suo aut assensu aut consilio morti tradiderit : qui sicut inter sui supplicii angustias profitebatur, si voluisset, defendere a traditione poterat. Ante mentis quidem oculos præfixisse poterat quantam in Cicero gratiam, quantumque honorem, famam, divitias, vires, reverentias, Deus ultro contulisset, cujus si pensatricis Dei gratiæ, dum eam quasi propriam et naturalem possidet, penitus non est recordatus. Namque sic fuerat XXXVI annis impletus omnibus prædictis virtutibus et vitiis, ut nullo modo explicari posse videretur. Si quis velit, audire multiplicitatem sui generis et magnitudinem factorum, mirabilem magis pugnam Dei et hominum ejus, quam contra ipsos deos fremebos exercuit, credere liquet. Et quamquam horum genealogiæ ejus describendæ hic obtinere videar, tamen videor mihi satis operæ meæ labore sufficere, et ejus descriptionibus supersedere in qua eventum obsidionis, et non adulterinum exordium generationis Præpositi et suorum præpositurarum executorum.

E

rtum alto ejecto, injuste promotus.

rtus infectus,

tumore et gloria subli-matus,

93 Proinde ibat vir, ille olim gloriosus nunc ignominiosus, olim venerabilis nunc turpis, immoto vultu et oculis in coelum directis, et nisi fallor Deum misericordem humanæ conditionis, qua ipse indutus in regno mundi homines regit, invocabat sine strepitu vocum, sed in secreto mentis, qui invocaverat semper adjutorem. Tunc unus persecutorum percussit capiti ejus furtive, et : O superbissime hominum, cur in dignitate non percepta et regni Principibus et nobis, quæ minime potes tutem perdendi te. At ille nec respicere audebat eo, et suspensus est in medio fori. Iprenses puer appetia lucum et latronum in patibulo, et braccas detraxerunt ei, ut illa verecundiora corporis apparerent Nihil turpe vel extremum non exercuit apud eum supplicium non

F

ecte vadeste t

ctatus patibulo,

et

A et manus insertæ sunt, et caput transjectum per foramen ejusdem patibuli, ita ut reliquum corpus viri prædictis suis membris suspensum quasi alienis laqueis suffocatum moreretur. Cumque primo loco suspenderetur, et in ipso instrumento patibuli adhuc viro ille pedum articulis summatim sustentaret corpus, ut saltem sic vitæ miserandæ prolongaret spatium, venit ad eum inter tot millia lapidantium et jacturam facientium ille adulterinus Comes Willelmus, et indixit omnibus silentium, et ait : Dic ergo mihi, o Præposite, per salutem animæ tuæ, te obtestor, dic, inquam, quæso, qui sunt præter te et Isaac, et præter apertos traditores adhuc latenter nocentes et culpabiles in morte Domini mei Caroli Comitis? Et ille coram universis respondit : Æque tu sicut et ego, nosti. Tunc furore arreptus Willelmus ille præcepit lapides et lutum jacere in Præpositum illum, et interfici. Et ecce qui pro precibus emendis in foro convenerant, uncis ferreis, fustibus et sudibus corpus viri discipabant; nec in eo instrumenti adminiculo, quo pedum artibus se sustentabat, sinebant diutius sustentari, sed propulso eo a sustentaculo supremum, et vitæ dispendia sub acerrimæ mortis tenebris inferebant. At ille moriens confessionem fecit pro traditione, qua quum Walterus, miles ex Sarrau et homo suus, tradiderat in eandem necem, qua pro emolumento : qui cum thesaurum præstituerat debuit, decepit. Interfectum igitur turba furens in mortem Præpositi, cum vulnera contexerat ferea collum ejus, et os cum adhuc egressum viderat spiritum exparantes opposuerant, acquiparabile enim ipsum et lucta petitus.

Willelmum Ipren. interrogantem de complicibus,

timuit et ipsum fuisse :

interficitur,

B 94 Eodem tempore Wido miles famosus et fortis, qui de consilio Comitum Flandriæ præceptum fuerat, in eandem traditionem conspiraverat, eo quod neptem Præpositi uxorem duxisset, scilicet sororem Isaac. Unde quidam Hermannus Ferreus, miles fortis, relatum occiso Carolo Comite in presentia cellulus Iprensis adulterini Comitis ad singulare bellum Widonem evocavit, quia Dominum suum nequiter tradidisset. At Wido paratum se defendere de superimposita tradito nec super hoc procrastinavit. Et determinatus est ei dies, qua prædictus Præpositus mortis suæ etiam pertulerat tormenta. Statimque mortuo Præposito, comes qui affuerant, reversi sunt ad urbem, in qua bellum indictum fuit inter Hermannum ferreum et Widonem, et pugnatum est acriter ab utraque. At Wido deprecatur equo adversarium suum, et lancea resurgere conantem, quoties volunt, stravit. Tunc adversator ille propius accurrebat, equum Widonis gladio trajiciens exsecrabat. De quo eadem lapsus Wido, extracto gladio impetiverat adversarium. Erat quidem occursus alternus utribus mucronum contimus et acerrimus, donec fatigati pondere et sarcina armorum, uterque rejectis clypeis luctaminis viribus pugnæ victoriam accelerarent. Et occidit ille Hermannus ferreus in terra prostratus, cui Wido incumbebat manentis ferreis oculis et cultellus militis. At ille prostratus, sicut legitur de Anthæo, a frigiditate terræ vires paullatim resumpsit, et cadabe dum quæreret Widonem de victoria securum reddidit. Interim manum suavem subducens usque ad inferiores loricæ oras, in qua parte non fuerat Wido præmunitus, raptum pectoriculos, rellectis viribus ad punctionem momentum, a se prepulit : in quo rapticio pulsu, tota de subtus natura corporis rupta, ita prostratus defecit Wido, ut victus et mortuum se fore exclamaret. Tunc Comes voleus per omnia famæ suæ in hoc bello consulere, jussit eumdem Widonem juxta Præpositum suspendi in eodem patibulo jam mortuum : ut sicut pares fuerant in tradendo, ita pares morerentur in tormento.

Guido affinis Præpositi

in conflictu cum Herman. ho Ferreo,

victus victor,

C

Æneidos l. 5 14

tandem victus occiditur, et mortuus apud Præpositum suspenditur,

95 Post hæc vero utrorumque corpora virorum rotæ plaustri superposita, in malo altissima fixæ, videnda universis transeuntibus proposuerunt, brachiaque mutuis quasi amplexibus ad colla flectentes, imaginem tradendi et consulendi de morte Domini et gloriosi ac piissimi Consulis Caroli, illis jam per tres dies mortuis, insignibant. Venit itaque ad nos, et in presentia Regis armiger unus, qui eodem die interfuerat et viderat utrosque suspensos in Ipra, Præpositum et Widonem, adnuncians eventus eorum. Acclamatum est statim illis, qui in turri obsessi sunt, quomodo captus et mortuus fuerat Dominus illorum Præpositus, et quia amodo nihil restaret eis, nisi quod se redderent Regi tractandos secundum quod nequiter egerant. Igitur dolor et anxietas, et luctus et suspiria vexabant miseros illos, et omni spe vitæ destitutos : fortius, quam Principes obsidionis, obsederant eos metus et desperatio.

D *corpora rotæ plaustri superponuntur :*

96 Eodem die Gervasius jusserat carpentariis turris lignearn dejungere, quæ erecta erat ad invadendos muros prius, et nunc inutiliter stabat. Cujus trabem fortissimam specialiter separatam ab aliis præparari jusserat, et arietem fieri, quo pertunderetur pars templi. At obsessorum sagittarii, sagittas mittendas cum ex percussione nervorum arcubus curvatis inveterasset operarius, ab arce turris, in qua degebant, arcus et sagitta imposita, eo ipso tractu quo trabere festinabat, decidit a manibus trahentis. Quod factum inspicientes milites, qui citati præerant, et oppositi in omni opere artificum astiterant, protegentes illos artificiose operantes machinas rerum, sicut sunt arietes, sues, jactatoria, scalæ et consimilia, quibus muros et lapideas compositiones destruere essent, eventum pessimum fore vaticinati sunt, ex casu arcus et sagittæ obsessorum.

ad Brugas reciprocatur cum luctu obsessorum :

arietes et instrumenta ad muros destruendos conficiuntur.

E

97 Eodem die ad vesperum gravis tumultus obortus est inter Gervasium et suos, et cives nostros. Nam ex imperio Regis et præcepto eorum Principum obsidionis, quæsito perditionem obsessorum accelerare tendabant, qui quæ sumptus magnos omni obsidionis tempestate expenderant, vigiliis et impugnationibus assidue laboraverant, ex communi, unjuam, ipsorum consilio et edicto regio universale decretum confirmatum erat : ne aliquis auderet e tota obsidentium multitudine accedere ad turrim, et loqui obsessis ; ne forte intimaretur eis, quo ingenio caperentur. Lex quoque posita est propter transgressores talis, ut si quis contra hoc decretum faceret, in captivitatem projiceretur, et communi Principum judicio plecteretur. Igitur unus e civibus, qui sororem cujusdam militis obsessi duxerat, clanculo accessit ad turrim, requirens ab illo genero suo vasa et vestes, quas sibi præstiterat : et ille quæ habuit, reddidit vasa. Cum in redditu civis ille transiret per forum, miles Gervasii unus, qui præceptum Regis et Principum et Domini sui susceperat, et potestatem eum capiendi transgressores præcepti ; persecutus est civem illum, et tentum violenter captivumque reduxit secum usque ad domum Comitis. Continuo tumultus infinitus factus est inter cives, et prostrientes ad arma, invaserunt domum Comitis et familiam Gervasii, quæ se ab intus fortiter defendebant. Clamaverunt enim, se nunquam velle pati dominum cuiuspiam, nisi in sua potestate staret, hoc malefactum corrigere. Cumque diutius tumultuassent, Gervasius in medium eorum protulit hæc verba. Nostis, o cives et amici mei, quod secundum vestram petitionem et Rex et Comes jam constituerunt nec Vicecomitem loci nostri, et secundum Regis et Principum et decretum actum est, quod miles meus jam civem et vicinum vestrum experit decreti transgressorem, meamque personaliter dignitatem

Lex lata ne quis ad colloquium obsessorum accederet:

F

civis legem transgressus capitur ;

tumultus eorum exsultatus,

contempsistis

A contempsistis in hoc facto, domum Comitis et familiam meam invasistis in ea, et tandem sine ratione, armata manu in præsentia Regis prosiluistis. Nunc ergo, si vultis, Vicecomitatum causa injuriæ mihi illatæ omitto, fidem et securitatem inter nos firmatam dissolvo, ut pateat omnibus vobis, quia dominium super vos obtinere non quæro. Si ergo placet, coram Rege sepositis armis conveniamus, ut judicetur inter nostros et vestros. Cumque finisset orationem, ascenderunt simul coram Rege, et compositi sunt iterum fide et amicitia ad invicem sicut prius.

sedatur.

CAPUT XIV.

Obsidio promota. Solarium templi occupatum. Veneratio sepulchri B. Caroli Comitis.

12 Aprilis Rex denique modum excipiendi templum

Secundo Idus Aprilis feria tertia, Rex in dormitorium Fratrum cum prudentioribus et Consiliariis suis conscendit considerate prænotare, in qua parte ingeniose aggressum præsignarent in templum. Erat nam que dormitorii domus adjuncta templo, ita ut ingeniorum instrumenta præpararentur in illa, quibus parietem templi pertunderent et ingrederentur ad obsessos. Namque cum illi miseri inferiora templi obtinere non poterant, gradus quibus in solarium

B ascenderetur, lignis et lapidibus obstruxerant, ut nullus ascendere vel ipsi descendere possent, tantummodo sese a solario et turribus templi defendere conantes. Inter columnas quippe solarii specula et status suos ex scriniorum aggeribus et cumulis scamnorum prostituerant, e quibus lapides, plumbum et rerum moles dejicerent super invasores templi. In turri quoque consequenter præ foribus fenestrarum tapeta et culcitras suspenderant, ne fruda et *a* arbalestis forsitan percuterentur intrinseces, cum turris aforis aggrederetur. In suprema quidem turrium arcestabant fertores juvenes obsessorum, qui molares lapides sternerent super discurrentes in curtem castri. Atque sic mordinaliter in templo Dei ordinatis rebus suis, expectabant mortis suæ finem, nihil reverentiæ et honoris conferendo beato funeri, quod in solario inter ipses sepultum jacebat, præter hoc solum quod vix Dominum suum recognoscentes, quem tradiderant, ejus ad caput cereum præfigerent, qui assidue in honorem boni Consulis arderet a die obsidionis primo, usque ad diem quo introgressum est violenter ad ipsos. Nam farinam et legumina circa tumbam Comitis reposuerant, quibus quotidie in usus suos assumptis vitam

C continuabant.

capus solarium obsidentis munitum

a

Regis clemencia Deum imprecatur Robertus Puer.

99 Cumque Rex et sui studiosius exquirerent, et præsignarent locum pertundendi templum, Robertus Puer per unam fenestrarum templi caput efferens loquebatur militibus Regis, obsecrans eos, ut internuntii ejus forent ad Regem, humiliter inquiens omne judicium Principum terræ et Baronum. Domini sui Regis velle subire, ut in lege ipsorum merito suæ excusationis, aut vivere promereretur, aut supplicio damnationis, si se non excusaret, exterminari. Nec ullus hominum ausus est internuntiorum verba in Regis præsentium proferre, cum graviter indignatus et Rex illos traditores vel etiam videre. Cæterum cives multi et indices Regis et universi qui audierant unam bonam creaturam exposcebant pueris Dominum Regem, in hora vesperi in crastinum, imprecantes preces Deum in aures ejus.

vix Dominum suum recognoscentes.

100 Idus Aprilis feria quarta, confinxerant mendacium ob

13 Aprilis

mortem Borsiardi, quam mendose diffamabant. Alii eum evassisse asserebant. Quo audito Rex percepit obsessos illos jam diffidere sibi, timore et anxietate deficere, constantique animo edixit, ut milites sui se armarent et invaderent templum. Quod ideo factum est, ut in congressu illo deficientes et lassati, in posterum obsessi illi non valerent toties tot assaltus et invasiones sustinere, sed magis cedere, et locum victoriæ Christianæ Catholico Regi Ludewico et militibus suis dare. Erat quidem in obruendo lapides et mittendo jacula, utrimque gravis aggressus a meridie usque in vesperam.

D

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

oppugnantur obsessi.

101 Quo die Rex accepit claves a Decano Helia de sanctuario Ecclesiæ B. Christofori, eo quod accusatus ei fuerat thesaurus Comitis Caroli in eodem sanctuario fuisse repositus. Et cum introisset Rex, nihil præter Sanctorum reliquias invenit. Verum quippe fuit cuppam auream cum suo operculo et cannam, scilicet argenteum vas vinarium, Præpositum de rapina Comitis a nepotibus suis quasi prædonum in partitione rapinæ accepisse, et eadem vasa pro salute animæ suæ ad operam ecclesiæ Deo obtulisse. Cum ergo obsidio fieret, et Fratres Reliquias et feretra Sanctorum a castro efferrent, in quodam scrinio illa duo vasa secreto et sub simulatione Reliquiarum sanctarum imposita extulerant pariter cum ce-

E teris reliquiis Sanctorum, atque custodiendum illud scrinium commendavit Decanus prædictus cuidam simplici Presbytero Eggardo in ecclesia Domini Salvatoris, signatum sub veneratione dignissimarum reliquiarum. Quod quidem scrinium quam devote ille simplex sacerdos susceperit, et posito eo in sanctuario preces effuderit, atque animæ suæ salutem deposcerit, testantibus compresbyteris ejusdem ecclesiæ manifestum fuit, etiamque nocte candelas, cereos et luminaria et lampades accensas præposuit, non satis se venerari reliquias illa posse credens. Revera satis Sacerdos ille promeruerat, ut cum novo Comiti redderentur vasa illa, semel aut plus ex eisdem vasis Presbyter ille bonum vinum bibisset. Hunc igitur thesaurum Rex quærens circumquaque, miserat investigatores et insidiatores, qui latenter thesaurum Karoli Comitis recolligerent, nihilque super hoc profecit. Unde Rex etiam Robertum Puerum secundo die ante discessum suum apud Francam flagellis cæsum coegit, ut si quid de thesauro meminisset, quis partem aliquam possideret, Regi intimaret. Cujus accusatione eodem die Comes novus et Rex obtinuerunt vasa prædicta, sicut in subsequenti dicturi sumus. Alii obsessorum evocaverunt Borsiardum aufugisse, ut sub illo mendacio parcius impugnarentur.

Erant elata inter vel quias Sanctorum vasa argentea,

et deposita in ecclesia sancti Salvatoris,

postea reddita Comiti novo,

ex delatione Roberti Regi cxul.

F

102 Decimo octavo Kalendas Maii, feria quinta, artifex, qui instrumentum factus est ad pertundendum parietem templi, addictus est in Fratrum dormitorio in eadem septa extrinsecus, juxta quam intrinsecus corpus boni Consulis sepulturæ commendatum Deo suo jacebat. Statumque artifices arietis accessoria graditiva erexerant in altum, et ablato pariete ligneo dormitorii, qui propinquior templo steterat, cum altitudine accessoriorum ibidem subduxerant; quotiens usque ad murum et parietem templi gradatim possent amote progredi, quousque anderent. Nam fenestra in ædificio templi primo, ex ordine antiqui operis illo patuit, quo jam artifices ascensoria direxerant. Sed prohibebant interim temperabant instrumentorum ictus, ita ut ablatis fenestram percussiones arietis præordinarent, et pertusa parieto lapides, candelas fenestram quasi præcedebant ingressuri obtinere, eruntque gradu. Et sunt in quorum, unde decem milites simul in latum adpugnaturi essent. Quibus præordinatis eadem maxima

die 14 Aprilis,

ariete mirum in modum facto,

AUCTORE GALBERTO EX MSS

A dus illos ad perforandum templum direxerant, et laqueos eidem innexos, et simul armatos juxta laqueos, quibus trahere retrorsum a templo in altum reductam, et in virtute et fortitudine retractam ad parietem templi percutere callide et argumentose constituerant. Super capita quoque ascendentium tegmina ex virgis inserta trabibus et connexa fuerant, ut, etsi tectum dormitorii aliquo ingenio ab obsessis infringeretur, sub contextura virgarum securi agerent arietis impulsores : et parietes ligneos simul ante se præposuerant ad defensionem sui, ne jaculorum et sagittarum percussionibus ab intrinsecus læderentur. Igitur retro a muro et pariete templi reducto per laqueos ariete, quantum extensis brachiis suspensi possent, uno impetu et uno clamore arietis ruinam et casum valde ponderosum, virium suarum fortitudine et maximo conatu templo appulere : ex cujus singula percussione maximus lapidum cumulus in terram corruit, donec tota macheries et paries in eo loco, quo contusus est, perforaretur. In capite ejus quoque arietis ferramenta solidissima trabem præmunierant, ita ut nullo ingenio offensam aliam pateretur, quam illam, quæ vi molis et roboris sui sibi a se ingereretur. Longus igitur labor tundendi fuit a meridie inceptus, et post vesperam finitus.

paries perforatur.

B 103 Interim obsessi illi præsentientes debilitatem parietis, et perfossionem citius futuram, quid agerent dubii et inconstantes, tandem intus ardentes compositerant carbones picc et cera et butyro delimitos, quos tecto dormitorii injecerant. At in momento carbones adhærentes tegulis, flammas vento vibrabant, ita ut maximæ flammæ concitatæ, circumquaque tectum corriperent. A superiori itaque turri jaciebant molares lapides super tectum dormitorii, in ea parte qua aries pertundebat templum, ut utrumque et ignem injectum tecto, ne quis extingueret, defenderent et lapidibus obrutis et de alto præcipitatis super perfossores templi a periculo introitus sese observarent. Tot et tanti lapides obruti non impedichant exactores arietis. Cum igitur super capita sua ignes flammas vibrantes conspexissent milites, unus ex illis tectum ascendit, et inter tot jactus lapidum et jaculorum ignem vix extinxerat. Patuit igitur post tot percussiones arietis foramen maximum in pariete templi, qui citius satis quam credebatur perfossus est, eo quod a tempore antiquæ exustionis templi, pluvia et inundatione imbrium totum ædificium ecclesiæ quasi putridum staret, qua hactenus sine tecto ligneo nudum fuit.

obsessis igne conjecto,

et lapidibus,

frustra conantibus impedire

foramen obtinetur :

C Tunc clamor infinitus elevatus est extrinsecus, et universi qui et in toribus impugnaverunt obsessos, et in claro tabernas et undique per fenestras et in omni parte, qua accessum poterant sibi præstitisse, rescito eo quod perfossum fuisset templum, acriori animositate cupidissimæ victoriæ audacia decertarunt, qui quidem omnes a meridie usque in vesperam constanter utrimque aggressi sunt, pene deficientes labore pugnæ et armorum pondere nimio.

Omnes acerrime instant obsidentibus,

104 Sed jam intellecta arietis perfossione, recreati et animositate confortati, qua quisque arma prætulerunt primum, infestare cœperunt obsessos et sine simulatione persequi. At miseri obsessi cum numero fuissent pauci, satis pauciores erant in pugna, qui simul in uno loco pugnandi non habuerunt gratiam sed ad omnes accessus, scilicet in toribus, fenestræ, chore, et in eo maxime loco, quem aries jam possederat, incommoda vitæ perpessi jam diu vitam undique repugnantes, ab omnibus suis dispendium et perditionem deinceps suspicabant. Illi quidem qui in templo contra arietis exactores lapides, sagittas, contos, sudes, et universi generis tela conferserant, timidiores ideo fuerant, quod pauci ex

deficiunt obsessi :

D sent et quod complices illorum divisim et pene deficientes pro labore diutino, contra tam gravem exercitum pugnarent ; insuper armorum egentes, unde se tuerentur, non haberent : quantum tamen ausi sunt, obsteterunt. At quidem illi exactores arietis et ceteri milites Regis et nostri loci juvenes armati et audaces, avidique pugnæ, cum ex adverso inspexissent obsessos, jam animos revocaverant suos, præ oculis cordis habentes, quam egregie pro patre et patria moriendum foret, et quam honesta victoria vincentibus proposita esset, quamque scelesti et facinorosi fuissent traditores illi, qui de templo Christi speluncam sibi fecissent, et quod magis videbatur, quam avide et cupide propter thesauri et pecuniæ Domini Consulis rapinam irruerent super obsessos ipsi, et idcirco solummodo festinabant. Sed cujuscumque animi fuissent sine ordine, sine pugna, absque omni respectu armorum sese uno impetu per medium foramen præcipitaverunt, ita ut simul irruentes locum et tempus auferrent obsessis pugnandi, vel aliquos interficiendi. Non enim cessabant ruere, donec sine interruptione quasi pontem seipsos fecissent, et quod mira Dei gratia dispensatum est, sine vitæ suæ periculo mortali ingressi sunt, alii ruendo, alii offendendo, alii intrusi violenter, alii surgere conantes a casu prosternentes, alii sicut solet fieri in tanto tumultu sine ordine irruentes, vocibus et E clamoribus atque cursuum et ruinæ armorumque stridore et fragore, non solum templum, sed omne castrum et viciniam ejus replentes introrsum, sicut exterius Deum laudantes et benedicentes pro victoria, qua victores suos honestavit, regem et suos sublimavit, super omnia majestatis suæ Deus nomen glorificavit, Ecclesiamque suam ab inquinatoribus in parte mundavit, et gloriosum illum Martyrem suum Consulemque bonorum tunc primum deflendum pia veneratione et oratione fidelium suorum circumfultum donavit.

irruunt obsidentes in solarium templi.

105 Quod igitur prius non licuit, tunc tandem Fromoldo juniori licuit, ex longo desiderio et ardenti animo vota Deo pro salute Domini sui Consulis offerre, lacrymis et cordis contritione sacrificium mactare, et gaudio gaudere pro inspectatione loci, in quo Dominus suus humatus quiescebat : et tunc primum exequias præparabat Domino suo, quem per totidies sepultum, id est, quadraginta quatuor videre non poterat. Neque enim corpus ejus, sed solum vidit aeris sepulchrum : optabat quidem, et oris et cordis oratione deprecabatur, ut Deus in die resurrectionis communis inter rectores fideles, et summos suæ præsentis Ecclesiæ Principes, concederet sibi tandem Dominum suum Carolum Principem duplici F gloria sublimatum videre, et cum ipso manere et gloria contemplationis Trinitatis sanctæ cum illo perenniter beatificari. Reputaverat igitur pro grandi dono, quod juxta tumbam Domini sui haberet ubi mortem deflere, casum totius patriæ conqueri, et quem viventem dilexerat, jam traditum a servis suum dilectione exequi. Non sine lacrymis quidem hoc faciebat. O Deus! quot eordie tibi vota tuorum fidelium dignabaris suscipere ; et quidquid intermissum merat, in eadem ecclesia culturæ divinæ nimirum recompensatum fuit ea hora magnitudine et multiplicitate justorum votorum. Stabat itaque cereus ardens ad caput Consulis, quem posuerant in honorem et venerationem Domini sui traditores illi. Postquam ergo irruerant in templum super obsessos, et clamor conflatus est fugiendo, retraxerant se tam a pertusione quam a foribus, et a propugnaculis suis pessimi hominum, conscensaque turre ad se defendendos in gradibus resistebant persequentibus. Igitur victores Christianissimi milites Regis Francie gradus obstruere et intercludere festinabant, lapidibus et ligans

vel eruntur sepulchrum S. Caroli : maxime Fromoldus.

cereo ardente hominum ab illo.

et tarsum fugientibus :

A nis, scriniis et trabibus et ceteris supplementis, ita ut nullus obsessorum decedere posset in solarium, in quo Consul jacebat. Et ascendens Rex in templum, planxit mortem nepotis sui Caroli : et apposuit custodiam, qui cautius observaret turrim. Alternis ergo vigiliis Regis milites observabant turrim cum obsessis. Quidquid igitur inventum est in solario illo, quod rapi potuit, omnium præda fuit. Tandem Canonici ejusdem templi per scalas a choro in solarium conscendentes, ordinaverunt quosdam de Fratribus, qui singulis noctibus vigilias circa sepulchrum Comitis agerent. Cumque confractis utensilibus templi nihil in priori statu permansisset, circumspexerunt altaria, et mensas altaris Deo custode permansisse immota, et congaudentes congaudio Fratres, quidquid deinceps obtinuerunt, non jure vel merito, sed pro solo Dei dono obtinuerunt. Conclusit ergo Deus diem illum in conclusionem inimicorum suorum et in victoriam fidelium, exaltando nomen imperii sui in omnes terrarum fines. Non tamen desistebant obsessi illi vigilias suas sibi in turre instituere, cornibus canere, et quasi adhuc aliquid hominii obtinuissent, in tam arcto imperio se agere, seipsos non recognoscentes fuisse miserrimos. Dati enim fuerant in reprobum sensum. Quidquid ergo deinceps egerunt, nec Deo, nec hominibus probabile fuit, sed reprobatum et odiosum.

Rex plangit mortem ejus :

Canonici excubant ad sepulchrum :

obsessi a turri cornibus canunt.

B

106 Decimoseptimo Kalendas Maii, feria sexta, convenerunt Burgenses coram Rege proni in terram et adoraverunt ejus dignitatem, quatenus pro precum et servitiorum suorum meritis, Robertum Puerum exeundi ab obsessis libertate donaret, et ejus innocentiæ purgationem legitimam susciperet. At ipse Rex petitiones eorum se facturum assensit, salvo honore et gratia propriæ personæ simulque Principum terræ, sine quorum consilio nihil super eo acturum statuerat. Decimosexto Kalendas Maii Sabbato Castellanus Gandensium cum Arnoldo ex *b* Grandberga, et collectis Proceribus viciniæ suæ antevenit, Regem obsecrans omni modo pro liberatione Roberti Pueri. Cui Rex ait, nihil cum honore sua poterit consentire, absque Principum communi consilio. Alioquin contra fidem et juramentum suum ageret.

18 Aprilis pro libertate Roberti apud Regem intercedunt cives,

et 16 Aprilis alii.

b

Arbalistis.

Gerardimontium

a Arbalistis, *quasi* arcubalistis, *hinc Gallica vox* Arbalete, *arcus instructus sagitta, seu balista.* — b Grandberga, *et* Grandimontium. *Locus continebat prope Audenardam et Gerardimontium, quod est oppidum totius territorium Mastrensem. In Chronico S. Bavonis de terra Mastrensi et Grandimontis. Ita Joannes van Wavrechyn in Genealogiastro, quod libro singulari descripsit.*

CAPUT XV.

C *Novus Comes Audomaropoli susceptus. Jus competitorum. Posteritas Balduini Insulensis Comitis indicata. Familia Bertulphi Præpositi adulterio et homicidio infamis.*

die 17 Aprilis

Decimoquinto Kalendas Maii, Dominica, Surrexit Pastor bonus, nuntiatum est Regi Comitem novum Flandriæ in S. Audomaro cum honore, more prædecessorum Comitum terræ, gratanter susceptum. Nam obviam processerant pueri, arcus et sagittas ferentes, ad cervorum Comitis agilis et velocitas, turmatim procedentes, quasi per pugnam resistere simulantes, sed tacti et præparatis ad hoc interius et nervis, quibus, si expediret, sagittando uti valerent Comitem et suos. Viso ergo puerorum occursu, Consul et sui, quidnam sibi voluissent, per interpretum requisivit. Et acclamaverunt Comiti, quatenus feodum, quod a prædecessoribus suis semper pueri nostri obtinuerant, hoc a te obtinere jure erant hostis, circa nemorum saltus in festo Sanctorum et æstatis tempore licenter vagari, avenulas capere, spiriolos et vulpes sagittare, et hujusmodi puerilia recreando satagere. Hæc ergo licenter egimus hactenus, et volumus eadem a te licentia ludorum nostrorum mores deinceps renovare. Proinde succedenter cives obviam armata manu processerant, expectantes puerorum suorum reditum, et Comitis novi adventationem. Igitur Comes Willelmus, qui ætate juventæ pubescebat, puerilia vix tempora excedens, jucundo animo ludicra pueris morose concessit, et plausu et adjocatione cum pueris, vexillum et signum puerorum arripiens, jocundabatur. Cui laudes canere, et tripudiorum voces personare cœperant, cum cives eminus prospicientes viderunt a pueris solenniter Comitem susceptum, et cum plausu et pacis veneratione circumfultum, ad ipsos usque descendentem. Igitur postquam simul convenerant et Comes et populus, cum processione Clerus loci ejus honoris ac gloriæ sublimatione obviam venit in thure et cereis, sicut mos est in susceptione Comitatum noviter obtinentium, vocum jubilatione et melodiarum consonantiis personantes, omnibus civibus applaudentibus susceperunt, et usque infra ecclesiam eadem melodiarum suavitate solenniter perduxerunt. Ubi debitum orationis Deo obsequium cathedice electus devote obtulit, simulque pro eo populus et Clerus, ut ipso administrante Comitatum, Deus ita regeret et protegeret, quatenus deinceps pace et salute, et Comiti et Deo sua redderent. Post susceptionem vero hominia et securitates fecerunt A Teruannorum urbe quidem descenderat in S. Audomarum.

Novum Comitem de more Audomaropoli recepit.

primum a Clero.

dein a Clero.

actæ in Ecclesia Deogratiæ. E

clientela suscepta :

108 Illa quoque tempestate Hugo Campus-Avenæ et Walterus ex Florerdello cum suis apud Ariam castrum insultum fecerant, ubi Willelmus ille adulterinus Comes Iprensium intus se et suos receperat, et locum et castrum præmunierat. Ipse enim Comitatum arripuerat, violenter obtinuerat Flandriarum castra et munitiones adhuc plures, scilicet Ipram castrum, Formesolam oppidum, Casletum castellum, Furnum castrum, Ariam castrum, et omnem vicinam circa castra prædicta, et Bergas castrum, et cetera. Ipse namque de linea Comitum spurius erat, atque ea affinitate cognationis Comitatum obtinuisse existimaverat. Duos igitur milites præfati Principis dejecerunt, et equos quoque lucrati sunt. Eadem tempestate Baldwinus ex Alst, et Razo cum gravissimo Gandensium exercitu obsederant castrum Oldenarda, in quo Comes de Montibus se et suos intrabeatos præmunierat, ad invadendum regnum Flandriarum quod sibi jure cognationis justius pertinebat.

Flandria accidentalis cum Aria occupata erat a Guelhelmo Iprensi,

Oldenarda a Comite Montensi, quorum jus expenditur.

109 Nam, ut paullo altius retexamus Comitum prædecessorum suorum originem, Baldwinus Comes *a* Barbatus principum generis subsequentium Comitum fuit. Hic vero cum eodem Comitat, in Insula humatus est. Habuit itaque duos filios post se hæredes, Arnoldum et Balduinum. Baldewinum et Robertum. Erosque quidem pater, dum viveret, uxores ducere præcepit, et *b* Baldewinum in Hollandiam Richildem Comitissam de Montibus accipere in conjugem fecit, de qua genuit filios duos, quorum alter eorum vocatus est Baldewinus, et alter eorum Arnoldus. Robertus igitur duxit Gertrudem Comitissam Holdlandensem [illegible] Abbatissam Messinis, et *c* Gerardo in matrimonium Simonis et Gerardi, quæ quidem Ducissa fuit in Elsatia : Theodericus Dux eam duxerat. Gerardus interea Caroli Comitis Adalam, quæ a primo viro soluta in Saleriam Ducem nupsit. Ut quoque ejus primus Rex Dacus Canuto, a suis traditus, in ecclesia occisus, martyrium, pro justitia moriendo, cum Sanctis possidet. Cumque ille primus pater Barbatus Baldwinus viveret, filios suos alterum a sinistra et alterum a dextera, quasi duas alas, quibus per omnes terras

F

a Balduino Barbato Insulano Comite,

unde Balduinus Montensis,

b Petro Balduini et Arnoldi, et inde Dux Franciæ, unde Ducatus Ducis de Alsatia,

c

et S. Canuti Regis Daniæ.

suas

AUCTORE GALBERTO EX MSS. *Balduinus Montensis Comes Flandriæ,*

A suas volaret, expanderat Ipse quoque medium, scilicet Flandriam solus regebat.

110 Cumque plenus dierum bonorum obiisset, senior filius ejus Baldewinus Comes de Montibus cum uxore sua Richilde Comitatum obtinuit Flandriæ. Igitur timens, ne aliqua inquietudo vel traditio per fratrem suum Robertum sibi fieri posset et filiis, hominium et securitatem a fratre sibi fieri requisivit et filiis suis. Cumque super hoc cum Principibus consilio habito utile fore tam patriæ quam sibi prænosset, arcessito fratre suo Consule *d* Aquatico Roberto, in Brudgis curiam suam convocavit, simulque Pares et Barones totius sui Comitatus. In quorum omnium præsentia promulgavit hujuscemodi verba: Ego Flandriarum Comes Baldewinus in posterum volens præcavere patriæ huic et liberis meis, ne a fratre meo per dolos et traditiones filii mei et incolæ terræ meæ aliquid injuriæ et exhæredationis patiantur; obsecro et præcipio fratri meo Roberto Comiti Aquarum, ut fidem et securitatem juret filiis meis post mortem meam, ut neque fraude vel subtracto vim et dolum inferat filiis meis post obitum meum; sed in sua et suorum persona fidem filiis meis, scilicet nepotibus suis, jurabit et tenebit, ipso vivente, sicut melius sciri poterit. Et dabo sibi munera et donaria multa sub eadem conditione. Igitur in ecclesia B. Donatiani in Brudgis juramentum factum est super Sanctorum reliquias infinitas, quas afferri Comes Baldewinus præceperat, in præsentia omnium, qui eo tempore tam Pares quam Principes erant in terra, et acceptis donariis Consul rediit.

d a fratre Roberto Frisonæ

juramentum fidelitatis accipit.

B *supra reliquias Sanctorum undecumque allatas.*

111 Igitur cum Balduinus vir Richildis in Brugis obiisset, filius ejus Arnoldus, cui patria pertinebat, cum mater versus Montes et vicinam matris redit, circa Castetum et S. Audomarum et illas partes conversabatur. Nondum enim juvenis ille arma acceperat, sed militiæ virtutem arripuerat. Audierat namque Robertus Comes Holdlandensis, patruum roboream nepotibus suis adhuc parvulis esse ate, et matrem puerorum simul secu continio circa Bruggas jacente subtraxisse, habuit occasionem per hoc, et principium opportunitatemque traditionis. Misit literas et in dolo ad Principes et majores vicinæ circa mare, scilicet in Dendra, Oudburg, Reddenburg, et Brugis, et ad Flandrenses maritimos, et pretio et sponsionibus confederavit sibi eos, quatenus ipse per illos patriæ Comitatum obtineret, nepotesque, qui parvuli et inutiles extitissent, propelleret. Habuit quendam Clericum in Cunhestra, qui internuntius hujus traditionis fidelis fuit. Qui cum toties Bruggas veniret et circa confinia Flandriæ, cœpit rumor diffamari, quod Clericus illo traditionis internuntius esset. Tunc ille subterfugiens alio tempore iterum mandata Domini sui deferens Principibus, simulaverat se fuisse cæcum, et prævento duce suo, ipse subsequebatur suspensis manibus, et palpitans baculo, sicque pervenit corde et oculis cæcus traditionem mortis et exercitatus. Letur cum omnium Principum patriæ animos, fidem et securitatem Comes Holdlandiæ obtinuisset, navibus usulens cum armata manu clanculo tantummodo ascendit in Flandriam, accitisque omnibus traditoribus clanculo, nocte quadam signum dederant complicibus suis, ut in loco qui dicitur Chpello, domum incenderent, et illic ad signum flammæ convenirent. Cumque eodem signo omnes convenissent, fuit eorum turba multiplex et valida, et abierunt demcps aperte persequendo puerum Arnoldum, qui eo tempore in Castelo rem ignorans, degebat cum paucis, qui etiam consen traditionis puerum Dominum suum exhortabantur, ut cum patruo suo traditore bellum iniret, et quia juste resisteret ei, victoriam ei promittebant a Deo concedendam. Igitur puer Arnoldus armatus ad bellum cum militibus admodum paucis occurrit, quem in ipso tumultu belli, ipsi servi sui, qui eum armaverant et armorum cælaturas prænoverant, quasi extranei et alii essent quam servi, dejecerunt puerum Dominum suum et gladiis *e* jugulaverunt: traditoque Domino suo, universi, qui in parte pueri pugnaverant, in fugam conversi, alii interfecti, ibidem exspiraverunt: alii lethaliter vulnerati, mortem in paucis vitæ flatibus perpessi sunt. Multi quidem mortui, multi vulnerati, multique capti sunt. Securus ab hoste Comes Robertus cum exercitum suum pererraret; quidam Wlfricus Kabel, qui fidelis adhuc permanserat cum puero, quem interfectum ignoraverat, in virtute et cum potentia sua cœpit Robertum Consulem traditorem illum, et conjecit in captivitatem. Sedato ergo tumultu illius diei, convenerunt omnes Pares patriæ, et obsederunt undique Castellanum illum Wlfricum in S. Audomaro, et coegerunt illum reddere Robertum Comitem: quem cum reddidisset, in Consulem patriæ præstituerunt. Frater igitur Arnoldi traditi pueri, qui superstes remansit, nomine *f* Baldewinus, hæredes post se reliquit, de quorum linea iste puer de Montibus Comes, et miles strenuus, jure patriam obtenturus Flandriarum, nunc audita traditione Consulis Caroli, pro jure hæreditario requirit patriam et hæreditatem suam Flandriam totam. Facit igitur quod potest, et novo Comiti nostro suum facere parum est, et notandum in hoc facto antiquæ traditionis illud Propheticum: Quoniam Deus iniquitates patrum solet vindictæ severitate corrigere in tertiam et quartam generationem.

D *quo a suis occiso,*

e ac militibus ejus cæsis,

et Audomaropoli intercepta, Comes Flandriæ eligitur;

f

E *Sechusi Balduini fratris Arnoldi nepos Balduinus Montensis Flandriam petit post obitum S. Caroli.* Deut 5. 9

112 Robertus itaque ille, qui nepotem suum tradidit primus numeretur, filius quoque ipsius, Robertus qui in Atrebato jacet, secundus et successione et Comitatu. Post quem filius ejus Baldewinus Comes, qui in S. Audomaro jacet, tertius fuit. Post illum vero Comes, optimus omnium Consulum Consul, terreno dignitatis sidus et lumen præcipuum, quartus fuit, in cujus traditione et martyrio Deus antiquæ traditionis terminavit vindictæ correctionem, et pro justitia patruæ occisum transduxit in requiem Sanctorum, in eodem loco, in quo olim juratum est. Utrumque Deus in secunda traditione dispensavit, et aut quæ traditionis vindictam exercuit, et pro justitia morientem statim inter sanctos Martyres suscepit. Igitur postquam Robertus Comes ille, qui nepotem suum tradiderat, in Consulatu sedisset, traditores Flandriæ, qui sibi Comitatum tradiderant, semper suspectos habuit et ad suum consilium nullo modo accedere permisit. Igitur volentes se a Consule suo contemni et despici, secum inierunt consilium, ut dolo interficerent Consulem, et fratrem Arnoldi pueri traditi, nomine Baldewinum, in Consulem susciperent, sicut justum erat, cum justior hæres Flandriarum erat; iterum sicut olim in desertum locum convenerunt, tractantes mortem inferendam homini suo. Cumque accepta opportunitate tradendi reliquit, mus auditum, qui interemit traditionis, ad pedes Comitis provolutus se excusavit celeros nefandæ traditionis illius complices, qui eorum Comites juraverant. Ipse ad bellum accusati, per Consulem evocati et convicti decollati sunt alii, et alii exilio damnati, plures quippe proscripti. Tandem si dignum esset auditu, quod vere non est, sed admirationis sola scribendum in quarta vel tertia generis linea, Deus vindicavit consequenter in genere traditorum, scilicet antiquam traditionem novis pericul s novo genere præcipitationis.

Roberto Frisone cæcum esserunt Robertus filius, duo nepotes Balduinus ex filio et S. Carolus ex filia.

Robertus trino suspectos habet Flandros.

F

plurimos ob conspirationem damnatam

plures morte vel exilio.

113 Paullo superius igitur principium generis Præpositi, et nepotum suorum recognoscere libet. Baldrannus Castellanus fuit in Brudgis, cujus uxor erat nomine Dedda, vel Duva. Hujus Boldranni homo

Baldrannum Castellanum Brudgensem

et

A et miles fuit *g* Erembaldus de Furnis natus. Imperata fuit quædam *h* expeditio Flandrensibus, et itum est equis et navibus pro defensione patriæ usque ad locum periculi et insultus terræ. Cum vero navibus perlaberentur Scaldim fluvium, Boldrannus Castellanus et Erembaldus miles suus, cui præ ceteris confidebat, ceterique plures omnes loricas induti et ad pugnam præparati; venit nox, et fixerant anchoram in medio amne, ut diem expectarent. At præfatus ille Erembaldus adulterio abutebatur sæpe uxore Domini sui Castellani. Illa quoque adultera, sicut aiunt, promiserat adultero suo Vicecomitatum, si forte vir ejus cito moreretur. Unde adulter semper Domino suo machinabatur mortem. Facto quoque noctis silentio, dum Castellanus ad mingendum in ora stetisset navis, ille Erembaldus retro accurrens, longe a navi projectum Dominum in profundum torrentis aquosi præcipitavit. Hoc vero dormientibus ceteris factum est, et nemo præter adulterum illum sciebat, quo devenisset Castellanus ille, qui absque liberis submersus erat. Reversus ergo Erembaldus, adulteram suam duxit uxorem, et facultatibus opum Domini sui emit Vicecomitatum. De qua uxore genuit Præpositum Bertulfum, Haket, Wlfricum Cnop, B Lambertum Nappin patrem Borsiardi, Robertum quoque Castellanum post ipsum secundo loco, post ipsum Robertum filius ejus Walterus Castellanus tertio Vicecomitatus loco hæres successit: post hunc Haket Castellanus fuit, sub cujus tempore Carolus Comes traditus est. In hoc ergo gradu quarto punita est in successores suos antiqua præcipitatio Boldranni nova ista præcipitatione, quæ facta est ab propugnaculis cameræ Comitis in Brudgis, et forsitan dispensante Deo punitum est in eis peccatum parentum, sicut in Exodo legitur, ubi ait Dominus ad Moysen in XXXIIII capitulo ejusdem Exodi, ubi leges de universis protulit Deus dicens: Ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filiis, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me.

114 Revertamur igitur ad describendum in Oldenardi eventum, quia Comes de Montibus cum Burgensibus ejusdem loci et multitudine impetu irruit super Gandenses, et conversos in fugam, alios interemit, alios vulneribus infert, et multos cepit. Major quidem fugientium pars submersa est fluctibus ipsis, qui navibus devecti obsidionem præordinaverant. Prævaluerant enim Comes et sui circa fines illos. Castrum quoque *i* Ninive obtinuerat, et satellites suos in eo posuerat acutiores et fortiores. C Eodem die in Brugis armiger unus a turre per funem elapsus est, qui statim captus trahebatur ad carcerem, et in eo intrusus diem suæ perditionis quamvis nolens, expectabat.

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

g *h* *Erembaldus Furnensis miles summe illi carus, adulter cum ejus uxore conspirans,*

occidit:

gignit ex adultera Bertulphum Præpositum et fratres,

in his ordine Boldranni, et B. Caroli punitur

Ad Aldenardam cadunt Gandenses.

i

Brugis armiger per funem elapsus capitur

a *Hoc* Barbati *cognomen ab atavis fere tribubus patri hujus* Balduino IX, *Arnulphi Iunioris filio, et sic diplomata Roberti Regis Francorum anno* 1113 *edita ita signum* Balduini Comitis Flandriæ, *horum barbarie cui ipso eodem anno inaudito successit filius* Balduinus X, *pius et liberalis cognomine, et dicitur* 1067.

b *Adalbero VI Montensis dictus, qui per arcana Hennonem obtinuit, ne tanta anno* 1040, *in monasterio Hasnoniensi sepultus, ubi et Richildis uxor, mortui anno* 1050. — c *Gerardus noster Theodorici Duci Lotha. regni superioris, seu Mosellani, filio secundo Gisela, quinti Simonem, Theodericum, Gerardum et Henricum . . . ex his Simon patri anno* 1115 *mortuo in Lotharingia successit, defuncto anno* 1124. Theodericus *profugit Ursatio ne pacem Flandriæ turbaret. Legendo Ottonem Ursatii et Lotharingiæ ab Henrico equite Leguer citato, pag.* 112 *et seqq. Historiæ sui Principatus Lotharingi . . . de hoc celebris Ursatii, Civitatis Aquitanicæ, quæ obtinebat vocabulo Zelandiæ cum ceteris Insularum Flandriæ partis, quæ ab Quadam-sandebacaria appellantur, loca inuis pagis inter aquas sitis . . .* e Anno 1102. — f *Baldanus Hierosolymitanus de hac re ibi Heroica IV Imperatoris in filium rebellem laudem III, quæ e Lotharii Lotharii Warnenbergii Rhenigenæ Lotharingiæ D, hic Lotharii duxum . . . de hoc Imperatoris rebelli expeto* 2 *Lotharii . . .* g *Sub Eddelio Pio, sive Insulensi, ut vocitat præsulem.* — h *Nunc situs Nicholosia, oppidum ad Tenerum fluvium in ditione Hostana.*

Theodericus Alsum progenitus

Aquatheus Comes

CAPUT XVI.

Deditio obsessorum in turri. Reconciliatio ecclesiæ S. Donatiani. Exequiæ B. Caroli. Ipra intercepta.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS.

Decimo quarto Kalendas Maii, feria secunda, iterum cives nostri ad genua Regis devoluti, deprecabantur pro Roberti liberatione. Indignatus vero Rex despexit eos, qui toties ipsum vexarent. Et iratus jussit servos suos accelerato ire, et ferramentis turrim succidere. Statimque ferramentis demoliebantur turrim inferius. Quibus succidentibus obsessos timor mortalis invasit, ita ut sine modo stupore laborarent, cibus eis et potus fastidiret, omnes sensus hebetarent et languerent. Proinde macerati esurie et siti, cum sufficienter haberent, quo vitam continuarent, evocabant illos, quos foras viderant vagantes in curte castri, qui casum et ruinam turris succisæ jam in parte expectabant, quia vehementi sitis ariditate arescerent, simulque esurie et fame languerent, et mira Dei dispensatione factum est, ut ipsis traditoribus vinum suum acidum et sine sapore jam haustum et potatum fœteret, frumenta et panes putrida saperent, et aqua insipida eis nihil prodesset, ita ut gustu et odore putrido fastiditi, fame et siti pene defecissent. Hæc igitur egestate coacti, quærebant exeundi a turre licentiam, et abeundi in quemcunque alium locum, quo Principes decernerent ipsos ituros. Succisores igitur turris jam gradus avulserant, et paromper restabat quod in brevi succisum, casum et ruinam gravissimam faceret.

dic 19 Apr.

obsessi timentes ruinam turris conquassatæ,

et miseria coacti, exitum petunt. E

116 Decimo tertio Kalendas Maii, feria tertia, cum intellexissent turris majores partes succisas et periculum ruinæ imminere. Namque ad singulas malleorum percussiones in summitate turris senserunt repercussiones et nutationes, et turrem jam quasi trepidantem et contrementem, timore infinito timentes inierunt consilium, ut ante sese Regis potestati redderent, quam oppressi in ruina et casu turris suffocarentur. Evocabat ergo Robertus Puer se et complices suos Regi reddendos, illa tamen conditione, ut ipse Robertus absque carcere teneretur; quamquam et ceteri traderentur in carcerem. Habito ergo Principum super hoc consilio, Rex secundum expostulationem obsessorum concessit exeundi libertatem, eo quod utilissimum erat illos sponte se reddere, et sine periculo mortis obsidentium et turrim succidentium. Exierunt ergo singulus et singulus usque ad XXVII versus domum Præpositi per fenestram in gradibus turris obliquatam. Ceterum qui corpulentiores erant per fores elapsi sunt a majori fenestra ejusdem turris. Robertus Puer commendatus est militibus Regis custodiendus in carcere Comitis superius; ad ceteri omnes in carcerem detrusi sunt. Volut tandem pro civilibus nostris Rex quasi misericordia qui olim fecere, et commendavit eis Robertum Puerum custodiendum in compedo et nervis, ea conditione, ut judicio Principum postmodum tradendum Regi et Cognato redderent. Cives vero pro grandi dono sub predicta conditione susceperunt in custodiam juvenem adhuc ephebum.

exeunt per fenestram. F

in carcerem traduntur:

a bono civibus relato.

117 Hic vero notandum, quomodo Deus traditores illos in penitentiam redegerit et gemere et loco. Ante hoc lucinus quidam fortiores et meliores ejusdem sanguinis prædecessores obierant: quos ex nomine retexere longum esset. Ad ultimum isti pessimi relicti sunt, per quos dispensatio Dei completa est, traditio completa, patria desolata, rapina exercitata, mentes omnium contra cives armata. Cum igitur impune fecisse existimassent omnia, quæ traditores egerant, et nullus hominum auderet vindictam sumere, soli Deo relicta est vindicta: qui statim coarctavit

a bonis omnes pacati,

AUCTORE GALBERTO EX MSS

A ctavit eos, et timore concussit, ut non auderent extra vicum nostri loci prodire, sed magis consiliati sunt, villam et suburbium nostrum sepire et circumfodere, sicut supra memoravimus. Statim die octavo post mortem Consulis, per obsidionem in castro clausi, deinde cum castrum fuisset invasum a nostris, in turrim fugati, magis coarctati sunt : deinde in carcerem trusi, in tantum arctati sunt, ut non possent simul omnes sedere, nisi tres aut quatuor ad minus stetissent. Tenebræ, calor et fœtor et sudor inficiebat illos, et desperatæ vitæ horror et incertæ mortis futuræ turpitudo. Maximæ eis fuisset pietatis quidem donum indultum, si sic mori licuisset, quomodo fures aut latrones suspendio perierunt. Igitur cum in turri sese præpararent exituros, unus juvenum per fenestram altiorem turris, gladio projecto, prosilire præsumpserat, et sese raptum in cursu animaverat. Quem quidem reatus conscientiæ condemnaverat, fortis animi sui libertatem corpore exequi paratus erat. In ipso ergo raptu, ubi eum retinuerunt, et simul cum ipsis in carcerem ire perpessus est. Multi vero ex nostris civibus visu periculo juvenis et miseratione captivorum, flebant, quia sine lacrymis Dominos suos captivatos ire in carcerem videre non poterant.

clausi ante in castro ac turri,

hinc in angustum carcerem trusi,

miserandibus eos civibus,

I; Exeunt tandem pallidi illi miseri, signa traditionis in facie portantes, livore et inedia deformiter signati. Tunc quippe in exitu ipsorum concurrentium in turrim infinitus erat numerus, et omnia quæ ibidem repererant pro præda abstulerunt. Tumultuantibus vero et discurrentibus nostris in turri, Benkin ecclesiæ funem a turre in terram demisso, elapsus est, et latuit, quia potuit, donec per noctem transfugeret, apud insulam in mari, quæ dicitur *a* Wlpete. Quem quidem inanimiter requirentes, etiam in cloacariis et in immundis locis latuisse illum credebant. Specluncæ et obstinendi thesaurum Comitis fecerunt omnes, qui in obsidione tunc aderant, in turrim cum crederent satagebant. Tunc Gervasius Castellanus militer suos armatos intus premit, qui tumultuantes et secundare volentes demunque prohiberent. Et obtinuit omnium traditorum optimum, cibum coctum vitam, quod Consules erat. *b* Bacones, cucumeres pisces, vinum duas, bezamina, farinam tritticeam, ferramenta etiam optima, quibus panes exequerent, utensilque suppellectilem et vasa, quibus utebantur, optima. Tunica de thesauro Comitis nihil ibidem reperta est.

a

b c Inventa annona, et supellex.

118 Duodecimo Kalendas Maii, feria quarta, Rex C ibat ad Roddenburg, videre situm loci, et qualiter ille Lambertus se circumvallaverat, qui traditionis nota et crimine culpabilis, obsessus erat. Quo die fulgure ædes et lectus noctu Dei misericordia renovavit, quæ et ipsum et templi ecclesiæ coinquinatores expleverat a sacro loco, concludendo eos in carcerem. Hujus ergo gratiæ Dei donum laudabili Fratrum coetui, omnimodis abluto nubes pavimenta et parietes et altaria templi mundando, nihil relinquere quod non abluerent : crudus qui sacrati fuerant refodiebant, et quasi renovato templo, novis utensilibus et excudibilibus locum suum exornaverunt.

20 Aprilis

ecclesia S. Donatiani purgatur et consecratur

119 Undecimo Kalendas Maii, feria quinta, consumpsit eorum cervicium, in quo corpus Comitis imponebatur, et scrinium quoque fabricatum est, quo imponerent et claudarent.

Decimo Kalendas Maii, feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis, primæ ejus sepulturæ, sepulchrum Comitis detractum est in solario, et corpus ipsius inde cum thymiamate et thure et pigmentis venerabiliter sublatum est. Nam Fratres illius ecclesiæ creduerant corpus Comitis jam fetere, et nemini posse perpeti mortalem fetorem, eo quod per septem hebdomades a die sepulturæ in solario facta, in feria sexta primo, usque in feriam sextam quæ fuit succedenter in x Kalendas Maii, sepulchro commendatum esset. Igitur præordinaverant ut in sublatione corporis a tumulo, incenso igne, juxta positionem Comitis thymiamata et thus posita in igne concremarent, et ita si quid fœtoris a tumulo spiraret, virtute odoris salutiferi reprimeretur. Cumque sublato lapide nihil fœtoris sensissent, corpus in corium cervinum involutum in medio chori feretro imposuerunt. Rex ergo collecta civium et universorum multitudine in templo expectabat, donec Episcopus et cum ipso Abbates tres ab ecclesia S. Christophori cum omni Clero procedendo cum scriniis SS. Donatiani, Basilii, Maximi, obviam funeri et Regi in ponte castri occurrerent, et in eamdem S. Christophori ecclesiam cum lacrymis et suspiriis referrent corpus beatum. Ibique Episcopus cum omni Sacerdotum choro celebravit commendationem et Missam omnium fidelium defunctorum, pro salute animæ boni Comitis. Eodem die captus est Benkin *d* coterellus, et in rota malo superinfixa ligatus, disperditionem vitæ perpessus, omnium spectaculum fuit. Apud Harenas quidem illo tormento miserabiliter mori promeruerat.

22 Aprilis

corpus S. Caroli

absque fœtore repertum,

Rege comitante transfertur in ecclesiam S. Christophori :

celebrantur exequiæ ;

d Benkin supplicio afficitur.

120 Nono Kalendas Maii, sabbato, edictum exiit a Rege et Principibus, ut apud Ipram et *e* Stathan expedirent se cives et præpararent ad obsidendum. Octavo Kalendas Maii, Dominica, consecrata est ecclesia S. Salvatoris in Brudgis. Ignis enim conflagratione exusta erat illa ecclesia, et altaria contracta. Septimo Kalendis Maii, feria secunda, quia ecclesiæ B. Donatiani altaria non fuerant confracta, Episcopus reconciliationem celebravit ecclesiæ summo mane. Deinde Rex et populus, præcedente Episcopo et Abbatibus et omni Clero loci ejus, processit ad ecclesiam S. Christophori, et relato corpore beati Consulis, Domini et Patris nostri Karoli ad ecclesiam B. Donatiani, in medio chori celebriter Deo suo commendatum corpus, tumba decenter clauserunt. Exequiis igitur solemniter completis, Rex et Episcopus introduxerunt in statum prælationis *f* Rodgerum Præpositum in medio Fratrum ejusdem ecclesiæ. Eodem die Rex et Castellanus noster Gervasius cum magno exercitu versus Stathen et Ipram nostri cum civibus nostris transierunt. Eodem die festum erat Marci Evangelistæ. Et notandum quod tria maxima dona contulit Deus ecclesiæ S. Donatiani illo die : quotiam reconciliari ubi Deus dignatus est ecclesiam illam : corpus boni Comitis in ea custodiri concessit : eidemque ecclesiæ in Præpositum Rodgerum accommodavit.

E

24 Aprilis ecclesia S. Salvatoris consecratur.

25 Aprilis reconciliatur ecclesia S. Donatiani :

refertur corpus : Rodgerus creatur Præpositus :

f

121 Sexto Kalendas Maii, feria tertia, Rex et Comes cum grandi exercitu ebesit Ipram, et facta est formatio, et nullatenus aliquis exiit occursus, quando ille adulterinus Comes Wichelmus cum tredecim militibus ad nutum pertinaciæ contra Comitem novum factor pessimus illi Ipremes, sicut eorsum pepigerant cum Rege media parte vallis, introduxerunt Regem et ejus exercitum inimicum. Et introeuntes concrepaverunt clamore et incendia demoliuntur, de quibus leprum quoque exercuerunt, quando ille adulterinus Comes Wilhelmus obviam exierunt occurrerat, ignorans traditum fuis e castrum, simulque e penne et enos. Quem igitur comprehendit Rex et Comes, et captivum apud Insulas traduxerunt custodiendum. Multi quidem post mortem Caroli Comitis accenderant ad illum, sicut Capellani et ministri et salarii et servi de familia quotidiana Comitis, eo quod isdem adulterinus Comes Iprensis de linea Comitum progenitus fuisset. Furnenses quoque cum ipso militabant, ea de causa, ut si forte perstitisset in Consulatu, numerosi suos disperderent ejus viribus et potentia. Sed quia Deus pravorum

26 Aprilis Ipra civibus redditur. Insidiatur Regi :

Wichelmus Iprensis capitur :

Furnenses subjugantur :

A pravorum mentes percutit, in contrarium illis accidit. Nam inimici eorum, audito eo quod Iprensis Willelmus captus fuisset, incursum fecerunt in possessiones et domos et familias hostiles, et igne et ferro demoliti sunt omnem substantiam eorum, quos oderant. Et ita non fuit miseris illis satis, quod capti sunt, quin etiam dispendia rerum suarum domi paterentur. Ergo et militiæ et domi persequebatur Deus traditores illos, qui cum suo Iprensi Consule in mortem Domini et advocati terræ conspiraverant. Omnia ergo, quæ ille Iprensis Willelmus possederat, Comes noster obtinuit, milites quoque captivavit, et plures a terra fugavit. Victoriose itaque a nostris eo die actum est, et reversi sunt cum plausu et rapina maxima.

Wilfen ins.

Bacones.

Pisæ caseorum. Coterelli.

a *Flandriæ extrema ex adverso Selandiæ : vix tenuis rivuli intrajecta distinctio a Cadsandia.* — b Bacones *laridum seu caro porcina. Gallice et Anglice* bacon. Flandris baecke-speck. — c Pisa caseorum, *certa eorum quantitas. Ita Theodericus Comes inter alias donationes anno* 1130 *monasterio Quercetano Brugis factas, concedit* quatuor pisas caseorum de eleemosynis mensæ suæ. — d Coterelli *dicuntur ribaldi homines, quod in casis et tuguriis degant unde et cota seu cotta reperitur. Regordus de gestis Philippi Augusti* Comes Pictaviensis multitudinem cotarellorum ad castellum Radulphi pro succursu miserat. — e Statham *alias* Staden, *tertia Italicas hora ab Ipris versus Brugas : cujus parochianus ari incolam exhibet Sanderus in Castellania Iprensi pag.* 398. — f Rudgerus, *sive* Rogerus Præpositus Brugensis *subscripsit litteris Theoderici Alsatii anno* 1130 *et* 1136. *mortuum esse anno* 1151, *supra probavimus.*

B

CAPUT XVII.

Supplicium sumptum de plurimis reis. Vasa B. Caroli restituta. Nova inquisitio in complices.

Borsiardus captus necatur

Kalendis Maii, Dominica, relatum est nobis in Insulis Borsiardum captum fuisse, et rotæ malo superfixæ alligatum, vixisse diem illum, et subsecutam noctem, et tunc turpi mortis suæ dispendio periisse. Qui equidem promeruerat infinite mori si toties mori potuisset, cum caussa sui sceleris tot post ipsum sint puniti, proscripti, præcipitati, suspensi et decollati, de cujus meritu omnes fideles gratias Deo obtulerunt, qui tantum homicidam ab ecclesia sua exterminare dignatus est. Et bene dispensatum est in transacta temporum molestia, cum amœnitate Maii mensis gratiam pacis et status terræ nostræ Deus restitueret, suspenso Borsiardo et captivatis suis complicibus. Igitur divertens se Rex ibat versus Oldenardam, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed et Comes noster præcesserat Regem, et incenderat manu violenta *a* suburbium usque ad turrim lapideam. Et plures igitur qui suffugerant in ecclesiam

a

C illius loci, simul concremati sunt usque ad trecentos, ut aiunt.

123 Quarto Nonas Maii, feria quarta, Rex absque Comite rediit Brugas. Tertio Nonas Maii, feria quinta, post circa meridiem Comes rediit ad nos, quem Fratres ecclesiæ S. Donatiani cum processione susceperunt primitus, ubi oratione et oblatione in altari secundum morem prædecessorum suorum Deo perlata, reversus in domum Comitis Karoli ipse Comes potenter ascendit, ibique pransus est. Erat tumultus et turba maxima circa et intra castrum expectantium quid de Roberto et captivis fieret. Igitur Rex de hospitio suo egressus pervenit usque ad Comitem. Quia vero domus plena fuerat populo et ministris et militibus, descendit Comes in plateam et curtem castri. Et consecuti sunt eum universi, qui in aula constiterant. Cumque vidisset domum vacuam, sicut præordinaverat, fecit fores observari domus suæ, et assumptis sibi Principibus alte ascendit. Tunc disposuerunt quidem a qua parte traditores illi a turre cameræ dejicerentur. Quo præordinato, misit Rex et Comes speculatores ad carcerem, qui callide evocarent primum Wlfricum Cnop, fratrem Præpositi Bertulphi, et sub dissimulatione, qui missi fuerant mentiebantur carceratis, quod Rex misericorditer acturus foret cum ipsis. Sub illa ergo misericordiæ spe, sine dilatione, e carcere egressi sunt. At non simul egredi captivos permiserant. Nam primo illum Wlfricum eduxerant, et per intrinsecas vias domus usque ad propugnacula turris suprema traductum, ligatis manibus retro dorsum, et sic mortis suæ principium deorsum prospicientem, speculatores dejecerunt. At ille miser nihil indutus præter solam camisiam, et solas braccas, decidit in terram toto corpore fractus et destructus, parum vitæ reservans, qui statim lethaliter expiravit : spectaculum quidem factus et opprobrium sempiternum sui generis, imo totius terræ Flandrensis, a nemine defletus periit. Secundo loco eduxerunt Walterum militem, filium Lamberti ex Reddenburg usque ad præcipitium, et ligatis manibus illius ante et non retro, ipso momento voluerunt eum præcipitare. At ille rogabat milites Regis qui juxta stabant caussa Dei, ut spatium sibi Deum orandi præberent : et miserati illum, dimiserunt eum orare. Cumque perorasset, projectus est juvenis elegantioris formæ, et in terram decidens suæ mortis periculum insumpsit, et statim expiravit. Subductus est quoque miles nomine Eric, et similiter præcipitatus decidit super ascensorium ligneum, et avulsit gradum ascensorii, qui quinque clavis fixus erat. Et mirabile erat, quod de tam alto præcipitatus adhuc sedens in terra, signo sanctæ Crucis se signavit. Quem cum mulieres vellent palpare, unus militum a domo Comitis projecit inter illas lapidem grandem, et sic prohibuit accessus earum. Non utique totus intrinsecus poterat longius vivere, cui hoc ipsum quod vixerat post casum, non vita, sed miseria morbendi fuit. Ut igitur enumerandi omittamus ordinem, similiter omnes reliqui præcipitati sunt simul XXVIII. Quorum quidam sperabant evadere, quia immunes traditionis extiterant. Sed quia fata eos trahebant, imo divina ultio coegit, cum illis, qui traditionis rei fuerant, præcipitati sunt.

D

AUCTORE GALBERTO EX MSS

quo die proditores ex supremo propugnaculo dejiciuntur.

Wlfricus Cnop frater Præpositi,

Walterus miles,

E

Eric miles,

et alius 25.

124 Pridie Nonas Maii, feria sexta, in festo S. Joannis, quando in dolium missus est, Rex repatriare incipiens, a Brudgis discessit, duxitque secum Robertum Puerum captivum. In exitu ergo juvenis illius, Burgenses nostri prosequebantur illum oculorum lacrymis et planctu gravi, quia multum dilexerant illum. Non enim propter infamiam viri nostri loci ausi sunt ipsum sequi. Qui respiciens fletum et miserationem civium, ait : Eu amici mei, quia vitæ meæ subvenire non poteritis, tandem rogate Deum, ut animæ meæ dignetur misereri. Haud longe abierat a castro, quo pedes militis copulari Rex jusserat de subtus ventrem equi, in quo ascenderat captivus. Postquam ducatum Comes Regi præbuerat, rediit ad nos in castrum.

6 Maii Rex secum duxit Robertum Puerum

F

125 Nonis Maii, sabbato. Postea Decanus Helias, reddidit novo Comiti Kanuam argenteam et coppam auream Karoli Consulis cum operculo aureo, quæ Præpositus Bertulfus, cum in fugam se daret, Decano commendavit. Robertus Puer Comiti insinuaverat thesaurum istum, antequam a Brudgis discessisset : quia, ut aiunt, per flagella Rex extorsit ab eo, ut insinuaret si quid de thesauro Comitis reposuisset. Super hoc multi admirati sunt simplicitatem Decani Heliæ, qui cum cujusdam quasi sanctitatis rigore hactenus degisset, per susceptionem rapinæ hujus minis declinavit (cum ea auctoritate Dei interdictum sit : immundum ne tetigeris) quæ suæ sanctitatis ac simplicitatis fervorem simulaverat. Namque thesaurum illum invitus Comiti reddidit, per hoc satis ostendens, quantum rapinam illam amaverat. Dicebat quoque Præpositum Bertulfum

7 Maii vasa aurea et argentea S. Caroli, a Præposito commendata Decano,

Comiti reddantur :

vasa

AUCTORE GALBERTO 21 MSS

A vasa illa ecclesiæ S. Donatiani pro salute animæ suæ contulisse, per hoc excusare credens innocentiam suam. In hoc quoque omnes aperte cognovimus, quod Præpositus ille in suum usum vasa Consulis in partitione thesauri susceperat, et non valens secum deferre, cum fugeret, reliquit illam miserrimam rapinam Decano suo.

penitet Borsiardum traditionis :

126 Licebit subsequenter subfugere de pœnitentia Borsiardi et eorum, qui cum ipso Comitem tradiderant Isaac et aliis. Asserunt quod Borsiardus ille recognosceret peccatum suum, et pro eo doleret et pœniteret, ita ut obsecraret omnes inspectatores patibuli sui, quatenus manus ei truncarent, quibus Dominum suum Carolum occiderat. Et exorarat omnes, ut saltem deprecarentur et expostularent Deum pro salute animæ suæ, cum nullam in vita ista salutem promeruisset. Et Deum omnipotentem, quantum civat et potuit, sibi propitium fore interpellavit. Ceterum hi qui præcipitati sunt, cum in propugnaculis prona desperarent, signo sanctæ Crucis se cognabant, et nomen Christi Jesu invocando, in ipso adhuc aeris ruente, vociferabantur. Sed quia statim post factum peractum excommunicati sunt traditore illi, propter ligaturam justitiæ non sunt ante

petit preces aliorum :

B perditionem nec pectati Episcopo absoluti, et ideo

b

in *b* trivio et locis campestribus extra cœmeterium sepulti jacent.

Isaac se reum fatetur :

127 Isaac ergo cum inter monachos monachali habitu lateret et prævaleret ut se furtim, ait Abbati : Domine mi, si animæ mihi esset pagenda, non esse multorum strages ego nec permitterem : sed quia me reum fateor traditionis, omnia mala et ipsam mortem temporalem amplector, ut in hoc præsenti in me punatur, quod in Dominum meum graviter peccavi. Accessit ergo filius advocati Terouanensis comprehendens Isaac et in vincula projecit, donec adulterinus ille Iprensium Comes adveniret et decem judicaret. Isaac quoque expectabat eumdem Willelmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis conscius fuisset. At postquam venerat Comes ille, dissimulans conceptum suum reum fecit, præcepit Isaac suspendi, qua Carolum Comitem tradiderat. Isaac vero in via, qui apud Ariancestrum trahebatur ad suspendium, profitebatur aperte, qua tradiderat Dominum suum. Et rogabat humiliter populi, ut obtinerent ipsum luto et lapidibus et fustibus, nihil satis pœnæ credens sibi potuisse inferri in hac vita, qui tantum facinus perpetrasset. Venerabatur ergo jacturas, ictus, lapides, et omnes punitores suos, et cooperatrias egit, qua dignabantur tam pravum peccatorem dispendere. Tandem cum pervenisset ad locum suspendii, salutat stipitem arboris, et laqueum manique arborem osculatur, et ipse suo manuum collo, dicens : In nomine Domini mei mortis supplicium amplector, et precor vos omnes, ut mecum exoretis Deum, quatenus in hac mortis acerbitate punitum liat in me quidquid mercri quo in Dominum meum deliqui : sicque laqueo subductus, mori turpiter promeruit *d*.

Isaac se cruciat

punitur, d

Præpositus Bertulphus varia ex Comitatus fugit.

128 Bertulfus Præpositus a Deo nolli acceperat aliae mortis signa. Nam cum Brugis in ecclesia in carcere lateret, introivit Præpositus, ut videret illum, statimque contracti sunt tali, qui fectum calcaverant super caput ejus, ita ut vix evadere a carcere valeret. Alio quoque tempore trahebatur per mare ante Brugas deveht, nec ab hominum aut ventorum pelli, tectis superextendam et sedilia juxta puppim, ubi Præpositus potenter et imperiose sedere consuevit. Ipse vero erat in puppe Furnis erat, et fixa tabulata continet quæ quique in ipsa urna comprehensa fuerunt. Alio quoque tempore cum Præpositus transiret per Ipram juxta patibulum in foro positum, in quo postmodum suspensus est, ait militibus suis. Deus omnipotens, quid est quod hac nocte somniaverim. Vidi ego per somnium quod in hoc eodem patibulo fixus starem : derisitque hujusmodi visionem, et pro nihilo eam reputavit. De ipsius vero pœna et non de pœnitentia quidquam audivimus. Robertus Puer usque in Castletum ductus, jussu Regis decollatus est : sed confessus peccata sua, percussori suo condonavit, quod eum morti daturus erat.

D

etiam somniaverat se suspensum in patibulo.

Robertus Puer capite plexus Castell.

a Quam inepte hæc referantur a Marco, imo ab eo et Annalibus vernaculis aliisque transferantur ad initium Comitatus B. Caroli, late supra § 1 deductum est. — C Ermoldus ex suis Annalibus asserit, mandato Regis avectos extra urbem in campos, D Ermoldi et S. Audoeæ limitibus adstos : et suspensos fordum viatoribus dat spectaculum præbuisse. — *c Hæc referenda sunt ad num. 80, ubi pauca agitur de ejus supplicio diluto 23 Martii.* — *d Hæc quoque ad cap. 13 spectant, ubi de Præpositi supplicio actum.*

CAPUT XVIII.

Inquisitio in complices et adjutores traditorum, et raptores pecuniæ B. Caroli. Varii conscii traditionis mortui.

21 *Maii*

E

Duodecimo Kalendas Junii, sabbato in vigilia Pentecostes, Eustachius noviter in Furnis a novo Consule Flandriæ Castellanus constitutus, Oldgerum olim Camerarium Bertulfi Præpositi secum captivum Brugas in præsentia omnium de curia Comitis adduxit, ut ille captivus insinuaret Comiti, qui de Canonicis vel Laicis obtinuissent a Præposito Bertulpho thesaurum et prædam Caroli Consulis, sive a nepotibus ejusdem Præpositi. Inculpavit ergo Decanum Heliam pro trecentis marcis. Litteram Canonicum pro ducentis marcis ; Robertum custodem ecclesiæ pro culcitris et pallis et argento, Radulphum magistrum puerorum ypsas argenteas. Robertum filium Ludgardis pro centum marcis argenti. Hujusmodi mendacia confinxerat sibi ille Oldgerus, ut sic gratiam mereretur evasionis suæ obtinere. Simile veri tamen videbatur multis (eo quod ille Decanus Helias jam antea per accusationem Roberti pueri reddidisset cannam argenteam pensæ viginti unius marcæ et cuppam auream cum aureo ejus operculo pensæ auri septem marcarum ipsi Comiti) multum argenti adhuc retinere tam Decanum illum quam quosdam ejus Canonicos, sicut postmodum patuit. Nam custos ecclesiæ Robertus, nutriens et libere exiens ad traditores illos in omni tempore obsidionis, accepit ab ipsis maximam pecuniam ea conditione ut si traditores illi evasissent, ille Presbyter et custos eis redderet, F quæ mercedem illam acceperat. Postquam ergo damnati sunt miseri illi, voluit custos ille eam tute dissimulare pecuniam. Fuit igitur ac Hierosolymam iturum, et oneravit tres a pallidos fortes et almudum et abut a castro nostro summo mane, et secum portavit prædam Caroli Comitis offerendam Christo in Hierusalem. Prodigus ergo facto, omnium suspicio retorsa est in Canonicos illos. Eodem die reddidit Littera tres marcas argenti ipsi Comiti, quas detinuerat ex argento Præpositi.

accusati varii de pecunia Comitis per traditores accepta.

a

130 Undecimo Kalendas Junii, Dominica sancta Pentecostes, Comes et Castellanus Gervasius et Walterus exercitum duxerunt contra Flandrenses qui aderant, præverunt pacem vel pro posse suo conservaturos per totam terram Flandrensium.

22 Junii Comes et alii irrunt Waldam pacificatum.

131 Post hæc tum S. Mariæ in Nativitate, quod est sexto Idus Septembri, Sabbato orto et, Comes noster locutus est cum ad aures quod Brugas Wilhelmum illum Iprensem, quem in invasione Ipræ captivaverat, et clam in quadam camera castri Bruggensis custodiendum tradiderat Thiebaldus Sorel : qui cum per sex dies commendatum sibi recaptivati. Thiebaldus commendatum est Everardo militi cuidam ex Gendt ad custodiendum. Mosque prohibitum est Willelmo illi

a cœna Septembri

Guidalbertus Ipri ex cum, qui in captivitate Brugis detinebat.

Iprensi

A Iprensi, ne per fenestras foras prospiceret, sed intra domum tantummodo spatiaretur. Appositi sunt etiam vigiles et custodes cum illo, qui cautissime observabant illum.

132 Decimo sexto Kalendas Octobris, feria sexta, in nocte S. Lamberti, ex unaquaque vicinia circa nos et ex civibus Bruggensibus meliores et magis fideles, simulque Castellanum Gervasium jurare præcepit Comes pro honore terræ, ut vera assertione profiterentur, quis Carolum Comitem occiderit, vel quis eos interfecerit, qui cum ipso præfato Consule occisi sunt: quis rapinam Comitis et secum occisorum vel hominum et familiæ Comitis rapuerit: quis in auxilium eorum traditorum post mortem Domini totius patriæ se associaverit: vel quis cum impiissimis illis ante obsidionem vel post permanserit: vel quis illos traditores et eorum complices sine licentia Principum, qui Castrum et ipsos infra obsederant, eduxerit, et ideo ab eis pecuniam et thesaurum Comitis Caroli acceperit clanculo: quis illos postea detinuerit, et auxilium præstiterit, quos Rex et Comes communi consilio terræ Baronum reos condemnaverant, et proscriptioni decreverant. Igitur post conjurationem consederunt simul in domo Comitis, B et accusaverunt apud nos centum viginti quinque. Et in Reddenburg cum Lamberto, quem traditionis reum notaverant, triginta septem.

16 Septemb.

facto juramento, inquiritur in complices et fautores traditorum S. Caroli:

indicantur plurimi:

133 Decimo quinto Kalendas Octobris Sabbato, in die S. Lamberti, Comes iturus versus Ipram, requisivit a Burdgensibus nostris teloneum. At illis ingratus erat Comes, ideo quod de redditibus telonei milites sui feodati fuerant a tempore omnium prædecessorum suorum Comitum. Vexabant enim Consulem milites sui, eo quod Burdgensibus condonasset teloneum, quo ipsi hactenus feodi exstiterant. Et illud non posse confirmabant Comitem juste sine suorum militum assensu condonare, nec juste ipsos cives, ut eis condonaret, Consulem expostulasse. Unde invidia concitata est inter cives et inter Comitem militesque suos. Secundum legem ergo obsidionis, quam Principes decreverant, Comes et sui post accusationem agere studuerunt. Namque lex et decretum tale statutum fuit. Quicumque eduxerit contra assensum Principum obsidionis quemquam de obsessis, quali pœna erat muletandus eductus, tali tormento damnabitur eductor. Itaque cum multi fuissent de obsessis clanculo et pro pretio educti, jam parentes illorum, qui in obsidendo traditores occisi erant, flectebant se ad genua Comitis, obsecrantes, ut sibi ad occidendum vel puniendum daret illos, qui clan- C culo et furtim et traditiose obsessos eduxerant, aut illos seductores a terra ejiceret. Sicque constrictus ratione Consul, accusatos ante se præcepit stare, volens ipsos secundum legem obsidionis tractare. At illi responderunt sese non fuisse legitime accusatos, sed caussa invidiæ et odii, et non caussa veritatis: summopere tamen rogabant Consulem, ut secundum judicium Scabinorum terræ ipsos tractaret, tam de nota traditionis, quam de cujuscunque suspitionis respectu. Plures quidem reconciliati sunt Comiti de accusatis, quos adhuc persequebantur nepotes et filii et cognati eorum, qui in obsidione occisi fuerant, vel quia traditores subduxerant, qui Dominum terræ Carolum, simulque patrem ipsorum tradiderant: sicut fuerant filii Castellani ex Brudburg, qui in præsentia etiam novi Comitis appellare hominabant Everardum ex Gend, qui obsessos scilicet illos eduxerat caussa pecuniæ, qui patrem et fratres occiderant suos simul cum Comite patruo. Audito illo, major pars accusatorum se subtraxit, quos conscientia mordebat propria. Acceptis ergo Comes consilium, ab eis qui Bruges habitant decrevit, quatenus eos proscriberet a causatis, qui hominium Carolo Comiti fecerant, et insimul auxilium præbuerant traditoribus obsessi cum ipsis: sed et alios ad satisfactionem susciperet, et alios misericorditer sine judicio reciperet in gratia sua.

Comes repetens condonatum teloneum,

At invisus Brugensibus.

agitur contra eos, qui aliquos obsessos liberarant.

134 Factum est ergo Dei districto et horribili examine, quod Walterus ex Frorerdeslo, unus Parium terræ, in quadam militiæ expeditione, ex proprio cursu suo ab equo præcipitatus, totus confractus langueret, et postmodum in paucis diem obierit. Verum quippe fuit illum conscium fuisse traditionis Domini sui et patris universæ terræ Flandrensis. Qui etiam ut certissima securitate cum traditoribus consisteret, adoptivum quemdam filium sutoris, quem uxor ejus sibi mentita est filium fuisse, copulavit conjugio nepti Præpositi Bertulfi. Crediderat enim verum fuisse sibi filium pater, quem olim fraudulenter mater, quasi uxor Walteri prædicti, peperisse dissimulabat. At infans, quem pepererat, statim in ipso partu obierat. Supposuit ergo filium sutoris, qui circa idem tempus genitus fuerat, et emortuum, quem pepererat, clanculo uxori sutoris submisit, dans ei pecuniam, ut fateretur se peperisse illum emortuum, et viro suo, quod factum erat, celaret. Cumque crevisset ille furatus et adoptivus filius, et omnes crediderant vere filium fuisse illius Walteri, venit Præpositus et dedit E neptem suam, filiam filii fratris sui illi furtivo filio uxorem, ut firmiter ad omnem fortunam simul per illud conjugium consisterent, audaciores, fortiores, ac potentiores forent. Igitur post mortem ipsius Walteri, profitebatur publice uxor ejus puerum illum non esse verum filium suum, sed adoptivum, quem isdem Walterus apud Burgensem quemdam posuerat in vadimonium pro trecentis libris. Sicque arte Dei delusa est ars Præpositi, qui cum vellet superbe et gloriose per illud conjugium cognationem suam extollere; filio sutoris, Dei arte deceptus, eam copulavit. Nemo vero ausus fuit manum mittere contra Walterum, quamvis traditionis conscius fuisset. Erat enim Par terræ illius, alter a Comite. At Deus, cui vindicta relinquebatur, morte languida a fidelium aspectu exterminavit illum.

Gualterus ex Frorerdesto lapsus ex equo obiit.

creditus affinis Præpositi, ob filium, sed suppositum, datum marito nepti illius.

traditionis conscius.

135 Octavo Idus Octobris, sabbato ante festum S. Richarii, jussu Comitis abductus est c Willelmus ille Iprensis ad Insulas, et commendatus Castellano illius castri. Timuit cives nostros, et etiam a terra proscriptos, ne aliquo dolo ejicerent in Brugis a captivitate Willelmum, et vi irruerent in castrum. Notandum, quod occiso Comite Carolo, Borsiardus et sui sceleris participes, more Paganorum et incantatorum, nocte qua primo sepultus erat Comes Carolus, acceperunt scyphum plenum cerevisiæ et panem, consi- F dentes circa sepulchrum, posuerunt potum illum et panem in mensa sepulchri, edentes et bibentes super B. Comitis corpus ea fide, ut nullo modo illum quis vindicaret.

8 Octobr.

c Guilelmus Iprensis insulas abducitur:

136 Nonno Kalendas Novembris, feria secunda, ante festum S. Amandi, Baldewinus ex Alst obiit, qui unus etiam Par Parium Flandriæ, Domini sui Caroli traditionis notatus malo, non longe post hac vita potitus exspiravit. Leviori occasione mortis, dum scilicet cornu flaret, et jam vento arteria intrinsecus turgente, totius capitis sui vires ad flandum laborarent, ex abrupto medulla cerebri a naturali loco concussa, erupta est per vulnus antiquitus factum in fronte. Quod cum ventorum et propriæ spiritus tumor disruperat, ebulierant medullæ, quæ in cerebro jacuerant, ita ut meatus narium, oculorum et simul guttaris scaturirent: et ex nostrum more Deo plagas meritas contulit. Tandem cum suprema vita pararet, ne nuchalem habitum acciperet, et sic mercedem claustralis militiæ a seculo lucraretur. Igitur studio prescripti Principes terræ, cum a vicino et interposito intervallo obtinerent, omnibus terræ incolis in ore et

24 Octobr.

Baldewinus ex Alst obiit traditionis malo notatus.

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A memoria fuerant, ita ut de subita morte eorum tractarent, quos post mortem Domini Caroli, Deus tam veloci sententia a vita privaverat, et tam levis causæ moriendi ipsis occasionem ordinemque disposuerat. Contra morem Christianum quidem in obsidione egerant cum Præposito et aliis, quos a captivitate eduxerant. Nam accepta pecunia a Præposito et suis, postquam subductos contra Regis et Principum decreta per devia diverterant, nudos et solos in locis campestribus diuiserunt, quousque ipsi vagantes et pererrantes campos et villas, capti sunt, et miserrimæ mortis exterminio dispersi.

17 *Decemb.* 137 Decimo sexto Kalendas Januarii, sabbato, tertia hebdomada finita Adventus Domini, eodem anno in quatuor temporibus, Desiderius frater Isaac illius prædicti traditoris mortuus est, qui traditionis consensu, non promerit ulterius vitæ felicitate perfrui. A tempore ergo obsidionis nusquam ausus est prodire ad Curiam Comitis, nisi latenter. Nam plures fuerant in Comitatu nostro, qui illum appellassent ad bellum, et reum traditionis convicissent, si aperte ad Curiam exisset. Insuper interdictum est a Comite novo eidem Desiderio, quamquam tertio ad Curiam ascenderet, ne sibi propinaret : Nam in Curia unus

B ex propinatoribus ipse constiterat.

mortuur Desiderius frater Isaac, conscius traditionis.

Paletredi

a Paletredo-gard Editores *pro eqnis accepi tulimus ad Uriam Caroli Abbatis Villarensis,* 24 *Januarii anno* 31 *Ibi enim origine deputant Vossius et alii.* — *b Nulla reperio Theobaldi hujus mentio : forsan solum frater ultimus fuit. Fuit nomen in tempore satis commune. Nam Theobaldus de Alta et Theobaldus de Nevrela signarunt litteras Theoderici Comitis pro monasterio Marchianensi anno* 1145, *apud Chronicon lib.* 3 *Probat. nostræ Bibliothecæ pag.* [illegible] *Marcus cum jam tum fugere in Anglum et cum copiis hostis intercipere Sluvis scripsit. Quod fomentum hinc optime explicabitur. Se conferebat cum navi* 1.2, *ubi* 21 *Martii anni sequentis educta e carcere ducitur.*

CAPUT XIX.

Occasio defectionis Flandrorum a Guilielmo Normanno Comite.

Tumultus in mandatis Insulensibus contra Comitem Nugelo clapso.

Idus Augusti retro, itaque in festo sancti Petri in Augusto, habitis mandatis in Insulis, cum Comes vellet et quendam de servientibus ibidem in foro capere, et presset eum, cives Insulenses ad arma ruebant. Comitem et suos extra urbem hostiliter fugaverunt, alios de curia verberantes, et Nortmannos in pabulo præcipitantes, plures adhuc et alii adhærerunt hostibus. Statuunque Comes edicit Insulensium omnia loca, et coeunt cives ibi reddere mercedem, argenteos mille et quadringentos, si saltem illo modo repræsentarentur. Unde concitata est invidia maxima inter cives illos et Comitem, ita ut deinceps sibi suspecti utrimque starent.

plectuntur cives quatuor multis.

C 139 Tertio Nonas Februarii feria sexta post festum Purificationis Mariæ Domum, insurrexerunt Ulvercenses in S. Audomaro contra Comitem, eoquod injuste et male Comes præterito illo Castellanum huic illius, qui violenter nec ut solet tantum civium illorum abripuerat, et adhuc expetere satagebat, obsidit quoque S. Audomarum cum gravi exercitu. Ut vero subintroduxerant Arnoldum nepotem Comitis Comes huic, et hominia ei fecerant et securitates ut, si forte perduraret Comes in vacua mandatæ obedientiæ, ad hunc Arnoldum se converterent. Eodem tempestate nix et glacies et trigus et orientis ventus simul inhorruerant super faciem terræ et ideo timebant insultum Comitis, reddiderunque pro specificatione sexcentas marchas argenti. Unde maxima invidia excitata est inter cives illos et Comitem, et deinceps facti sunt odiosi pecti.

3 Februarii anno 1128. *Audomaropolitani contra Comitem insurgunt.*

obsidentur.

vel lebes solvunt.

140 *a* Decimo quarto Kalendas Martii, feria quinta ante Septuagesimam, resurrexerunt Gandenses contra Castellanum suum, eo quod injuriose et perverse semper egisset erga eos, qui transtulit se ad Consulem, quem ad regendum illum sed et cives adduxit. Igitur Comes volens opprimere cives, et eisdem violenter anteponere Castellanum præfatum, ibidem per aliquot dies expectabat. Tunc cives, sicut pepigerant cum Daniele Principe et Iwanno fratre Baldwini, posuerunt Comitem ad rationem : et convocatis universis in Gandavo, Juan prolocutor civium statutus est, et sic orsus est : Domine Comes si cives nostros et vestros Burgenses, et nos amicos ipsorum jure voluerati tractasse, non aliquas exactiones pravas et infestationes debueratis nobis intulisse, imo ab hostibus defendisse et honeste tractasse. Nunc ergo contra jus et sacramenta, quæ pro vobis juravimus de condonato telonco, de confirmanda pace, et de ceteris justitus, quæ homines hujus terræ obtinuerant a prædecessoribus bonis terræ Consulibus, et maxime tempore Domini Caroli, et a vobis, vos in propria persona fregistis, et fidem vestram et nostram, qui in idipsum vobiscum conjuravimus, violastis. Manifestum est quantam violentiam et rapinam in Insulis fecistis, et quantum cives in S. Audomaro persecuti situs injuste et perverse. Nunc quoque in Gandavo cives, si potuerunt, male tractabitis. Sed cum situs Dominus noster et totus terræ Flandriæ, decet vos nobiscum rationabiliter agere, non violenter, non perverse. Ponatur Curia vestra, si placet, in Ipra, qui locus est in medio terræ vestræ, et conveniant Principes utrimque nostrique comites, ac universi sapientiores in Clero et populo in pace et sine armis, tranquille animo et bene considerato, sine dolo et malo ingenio, et dijudicent. Si potuerit Comitatum salvo honore terræ deinceps obtinere, volo ut obtineatis. Sin vero tales estis, scilicet exlex, sine fide, dolosus, perjurus, discredite a Comitatu, et cum nobis relinquite plenarie et legitimo alicui viro commendandum. Nos enim mediatores sumus inter Regem Francie et vos, ut sine honore terræ et nostro consilio nihil in Comitatu dignum ageretis. Ecce tam non fidejussores vestros apud prætatum Regem, quam Burgenses totius pene Flandriæ perverse tractastis contra fidem et juramentum, tam ipsius Regis quam nostri, et subsequenter nostrorum omnium Principum terræ.

Comes præsentat se ad rationem ad dictum :

ubi narrantur alii repetitiones a Comitata :

armata manu venit Ipras

b

obsessus a suis

141 Tertius Comes præsbiter ex festucasset Iwannum, et ausus esset post tumultu civium illorum, et ait : Volo ergo rejecto loquentio, quod mihi fecisti, parem me tibi facere, et si me dilatasse bellum comprobare in te, quia bene et rationabiliter ad illorum in Comitatu egerim. At Iwan remit. Et determinavit diem, feria quinta in capite jejuniorum, octavo Idus Martii, quando pacifice in Ipra convenirent. Igitur Comes descendit Bruggas, et convocatis vicinæ illius militibus præcepit, ut ad diem positum secum, et ad ipsum armata manu festinarent : convocatisque civibus in Brugis, conquestus est eis quam inhoneste ipsum a terra expelleret Iwan et sui, si posset, exosaque eos ut secum indeliter starent. At illi annuerunt. Igitur ad diem ascendit Comes manu armata, et impleverat Ipram militibus et balistariis, præparatis et ad pugnandum secum.

Ascendit quoque Iwan et Daniel juxta Ipram, scilicet in Roclara, et præmisit inter nuntios ad Comitem dicens : Domine Comes, quia dies in sacro jejuniorum tempore positus est, cum pace et sine dolo et armis, sed rationabiliter venisse debueratis, et non feristis, imo contra homines nostros pugnaturus præsto estis : mandant vobis Iwan et Daniel et condenses, quia dolose ipsos interficere venistis, homina, quæ inviolabiliter hactenus vobis servaverunt, exhæredare per nos nequeunt. Et exhæredaverunt ex parte Dominorum suorum internuntii illi, et abierunt.

142 Ante hoc tempus Iwan et Daniel transmiserant per castra Flandriæ mandantes salutem : obsides, et fidejussores dabimus adinvicem, si vos voltis

cum

cum honore vivere in terra, ut si violenter velit Comes irruere super vos vel nos, undique ad mutuam nostram defensionem concurramus. Annueruntque eis id libentissime se facturos, si cum honore terræ et suo, Comite isto tam perverso carere possent, qui nulli rei intenderet, nisi quo astu cives suos persequi potuisset. Et adjunxerunt. Ecce patet quomodo mercatores et universæ terræ Flandriæ negotiatores obsessi sunt caussa Comitis istius, quem vos in Comitatum dignissimi patris Caroli subrogastis : et jam per annum istum consumpsimus substantias nostras, et insuper quidquid in tempore alio sumus lucrati, aut iste Comes abstulit, aut nos infra terram istam clausi et obsessi ab inimicis ejus consumpsimus. Videte ergo qua ratione isto careamus raptore et persecutore nostro, salvo tamen honore terræ et vestro. Interim Comes in Ipra insidiabatur Danieli et Iwanno congregans sibi universos terræ milites.

A in Societatem contra Comitem attrahuntur aliæ civitates.

143 Quinto Idus Martii, Dominica prima Quadragesimæ, fama vera nos percellebat, quod juvenis Theodoricus, nepos Caroli Consulis, ex Elsatia venisset in Gandavum, ibique expectaret, donec propulso isto Comite cum suis Normannis, ipse in Consulem susciperetur. Et valde mirandum est, quod Flandria tot Dominos susciperet, et eodem tempore puerum de Montibus, et Arnoldum quem in S. Audomaro subintroduxerant, et istum qui jam expectat Gandavi, et istum nostrum abusivum Comitem se receptorum parata foret. Nam istum Normannum Consulem nostrum, Theodericus Castellanus et ipsius cognati et amici, Arnoldum vero illi in S. Audomaro, Comitem de Montibus illi de Atrebato et in confiniis; Theodoricum istum Iwan et Daniel et Gendenses in Comitem assumere festinabant.

11 Martii Theodericus Alsatius venit Gandavum :

B plures Principes ad Comitatum Flandriæ aspirant :

144 Decimo septimo Kalendas Aprilis, feria sexta, cives Burgensium corruerunt in castrum, inquirentes, si Fromoldus junior domum Comitis implesset frumento et vino et ceteris victualibus ad opus Comitis Willelmi observandam. Eodem die audito, eo quod Comes veniret in suburbium Brudgis, obviam ei, si forte venisset, clauserunt portas, nolentes illum deinceps tenere pro Comite.

16 Martii Burgenses meliorant se opponere :

145 Sabbato in quatuor temporibus, jam transacta plena prima jejuniorum hebdomada, in XVI Kalendas Aprilis, Gertrudis Virginis, Castellanus Gervasius imperavit sese præparare omnes, qui in Vicecomitatum ejus habitarent, ut in Toreholt expeditionem ad bellum consurgerent feria quarta post Sabbatum præscriptum, ibidem expectantes, donec Comes noster Willelmus ipsos deduceret contra Danielem et Iwan pugnaturos.

17 Martii convocatur exercitus parare :

C

146 Duodecimo Kalendas Aprilis, in Benedicti Abbatis, Castellanus noster Gervasius a Toraholth in Bruggas redit cum suis, retulitque quod Arnoldus, nepos Caroli Comitis jam secunda vice subinductus erat in S. Audomarum fraudulenter a quibusdam civium. Quo rescito, Comes Flandriæ Willelmus cum potentia valida ab Ipra accurrit in S. Audomarum, ac in ecclesiam S. Bertini obsessum fugavit, volens incendere ecclesiam : coegitque, ut Arnoldus ille abjuraret prorsus Flandriam, simulque illi qui cum ipso obsessi fuerant.

21 Martii rebelli contra Audomarenses Arnoldus recessum Militudinem Comitis

147 Et hoc eodem die reversus est Comes in Ipram præparans se, ut sequente die invaderet Iwannum et Danielem cum expeditione imperata in Toraholt. Eodem die, scilicet feria quarta, cives nostri, et maritimi Flandrenses nostri conjuraverunt, ut simul deinceps starent pro tuendo honore loci et patriæ.

Comparant exercitum :

148 Decimo Kalendas Aprilis feria sexta, transmissis literis, illi ex Gend simul Iwan et Daniel dicebant nostris Burgensibus, ut usque in diem lunæ proximum prævideren sibi, utrum deliberarent

23 Martii rebelles Burgenses Iwannum et Gandenses Duc.

prorsus permanere cum Gendensibus, et prorsus exfestucare Comitem; an prorsus persisterent cum Consule Willelmo, et contradicerent Gendensibus et ipsorum dominis ac amicis. Ultra præscriptum diem igitur nolebant in ambiguo suspendi cum Brudgensibus.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS.

149 Nono Kalendas Aprilis Sabbato, Dixit *c* Rebecca. Audierant Brudgenses quod Comes ex *d* Alstra satageret descendere Bruggas, contradixerunt ei locum et castrum suum. Remandaverunt Comiti per Castellanum Gervasium, ut alias se diverteret, donec inimicos suos extirpasset a Flandria, et tunc primum redderent ei locum et castrum in Brudgis. Requirebant quoque ab eodem Gervasio Castellano, ut profiteretur ipsis, utrum deliberasset, an prorsus remanere in fide et securitate eadem cum ipsis, an prorsus ab ipsis cum suo Consule recedere. Eodem die circa vesperam viderunt transitum Comitis apud nos versus Maldenghem, statim ad arma prosilientes cives nostri in exitibus portarum restitissent Comiti in faciem, si ad Brudgas descendisset, et portas undique clauserunt contra illum. Eodem die Cono frater Walteri mortui ex Frorerdeslo introivit ad cives nostros, et in medio fori coram universis jurabat se se cum sua potentia deinceps cum civibus fideliter persistere. Erantque civibus nostris coadjutores milites *e* Walterus ex Liswega et sui, et illi ex Ostkerca Hugo Snaggaerd et fratres sui

c

d

24 Martii opponunt se Comiti,

occludunt et portas :

E accipiunt suppetias : e

a Excepta ex sequentibus usque ad finem edita sunt a Chesnaio in Probationibus familiæ Gandensis a pagina 205. b Colerellus ad est, ridiculus hominibus, ut cap. 16 dictum. c id est Sabbato ante Dominicam I Quadragesimæ, quando in Missa loca Epistolæ legitur pars cap. 27 libri Genesios. d Alstra, vulgo Alteca, in agro Gandensi prope dextrum latus novæ fossæ, qua Bruges navigatur. — e Walterus Cromaelin, genet Huketti Castellani

Alstra.

CAPUT XX.

Electio Theodorici Alsatii in Comitem Flandriæ. Interitus Lamberti Reddenburgii.

Octavo Kalendas Aprilis, in Dominica, in Annuntiationem S. Mariæ, Evangelium legebatur, Omne regnum in se divisum desolabatur : ad Burdgenses nostros, tam ad Clerum quam ad populum vicinia nostræ mandarunt Hollandiæ *a* Comitissa et frater ejus Theodoricus *b* adoptivus Comes. Gendensium et nostrorum civium salutem. Quidquid a prudentioribus nostris Consulibus legitime pactis, et per nos firmius obtemperatis, si quidem nos in Comitatum subrogatis Mercatoribus vestris et totius Flandriæ parcatur Ulterius negotiandi præbebo transitum, simulque sororem meam Comitissam eidem præbebit : eatenus tamen, ut obsides demus invicem recipiendi nec a vobis et liberam præstandi vobis negotiationem. Statim Castellanus Gervasius transivit ad Comitem in Maldenghem eo tendens ei, ut versus Ipram a conderet, quia in Maldenghem quærebatur, si Gendenses cum exercitu Comitem fortificaret. Statimque Burdgenses transmiserunt propter Danielem, ut cum sua potentia ad ipsos in Bruggas descenderet. Interim cum Castellano ex Brudburg *c* Henricus Arnoldus, quem in S. Audomaro olim susceperant in Comitem, satagebat cum auxilio et consilio regis Angliæ, ut Comitatum Flandriæ obtineret. Itaque terra Flandriæ divisa est, ut alii adhuc fidem conservantes et homagia Comiti Willelmo, cum ipso militarent : alii peroptarent Theodoricum, sicut Daniel, et Iwan, et Gendenses, ac Brugenses : alii Arnoldum, sicut illi in S. Audomaro, et vicinia illa : alii Comitem ex Montibus præferendum crederent. Igitur in tanta divisione desolata est terra.

a

b

de 23 Martii Burgenses parare Theodoricum Alsatii accipiunt :

F

151 Septimo Kalendas Aprilis, feria secunda, Castellanus Gervasius noluit cum Brudgensibus nostris deinceps commanere, eo quod Comiti Willelmo contradixissent locum et castrum suum et portas obstruxissent

AUCTORE GALBERTO EX MSS

26 *M. exit cum Castellano Gervasio pacifice agunt*

A obstruxissent contra eum, et superadoptassent Theodoricum sibi in Consulem. Igitur extra castrum Bruggarum Gervasius mandavit pro melioribus civium, et habuit cum eis hujusmodi orationem. Quia fidem unico Domino meo, Comiti Willelmo, adhuc servo, a quo separari secundum legem seculi non potero salvo honore meo, non potero vobiscum commanendi licentiam habere, qui tantum feceritis Comiti contemptum. Sed quia vos amo, ibo ad Comitem : perorabo pro vobis, quatenus usque in Dominicam proximam induciet de vobis, ne aliquam inferat molestiam vobis : ita ut si vos Comiti potuero componere, faciam ; Sin vero, cautos vos faciam de omni molestia, quam Comes inferet vobis, si eam præscire potero. Uxorem meam, filios et filias et res meas adhuc infra castrum habitantes, precor honeste conservetis usque in determinatum diem. Et concesserunt ei omnes cives nostri fideliter sese observaturos. Eodem die Steven ex *d* Boulara introivit ad nos cum circa quadraginta militibus. Excursum fecerunt nobiles nostri ante domum Thanemari. Eodem die Iwan et Daniel Bruggas induxerunt Theodoricum ex Elsatan, ut in Comitem assumeretur. Occurrerant ei cives nostri applaudentes ei.

d admittunt novos milites excipiunt Theodoricum Alsatum.

B 152 Sexto Kalendas Aprilis, feria tertia, in mane Thanemarus, et nepotes ipsius domum et mansiones proprias in Straten combusserunt, quia si hoc non fecissent, Daniel et Iwan cum eo Theodorico combussissent. Dubitamus revera quod Iwan et Daniel illi Theodorico hominium et securitatem non fecerant adhuc, sed ducendo eum per castra Flandriæ populum et milites commoverent ad eligendum illum in Consulem. Nam sine licentia et assensu Ducis Lovaniæ electionem facere Iwan et Daniel non poterant. Sacramentum fidem Duci utrique dederant, ne Theodoricum illum in Consulem eligerent sine consensu Ducis. Eodem die audivimus, quod Willelmus Iprensis a captivatione productus, Cortracum venisset, ut consilio et viribus suis et suorum forte juvaret Consulem Willelmum, a Bruggis, et a Gandavo propulsum. Quia ergo Iwan et Daniel duo ex Paribus et Principibus Flandriæ a Rege Angliæ donaria plurima susceperant, et plura erant pro expulsione nepotis sui, scilicet nostri Consulis Willelmi, recepturi ; nihil absque consilio Regis facere deliberarant, seu absque consilio Ducis Lovanii, cujus filiam Rex Angliæ et idem Dux daturus erat Arnoldo Nepoti Consulis prædicti Caroli, quem eodem tempore Furnenses et Castellanus ex Brodburc in Comitem susceperant ; et hoc consilio et auxilio Regis Angliæ. Interrogabant tandem cives nostri ipsos Iwanum et Danielem : cur ergo istum Theodoricum ad nos usque perduxistis, si fidem, securitatem, et hominia et vos priores, et nos secundo loco non fuerimus facturi? Responderunt, quia cum apud Bruggas venuret, nobiscum veniet, et nos cum ipso, ut videret situm loci, et tentaret quo animo eum susceperent Brudgenses, et qui cum ipsis stabant amicitia et securitate conjuncti. Quarto Kalendas Aprilis, Feria quinta, Illi milites ex Oudkercka ex nomine inscripto pergameno, sese et plures alios transmiserunt Consuli Willelmo in Ipra, et extorta caverunt fidem et hominia, quæ olim fecerant ipsi eidem Consuli.

Willelmus Iprensis Cortracum defensi pro Guilelmo Normanno,

Arnoldum Comitem suscipiunt Furnenses et alii.

C

20 *Martii*

milites ex civitate ad Guillelmum Iprensem.

153 Tertio Kalendas Aprilis, feria sexta, expectabant Brugenses reditum Danielis et Iwani, qui antea exiverant suburbium clanculo cum militibus suis. Nam determinaverant civibus nostris hunc diem, in quo hominia et securitates facerent Theodorico ex Elsatan, simulque Gandenses et Brudgenses et qui cum ipsis conjuraverant. Hæc ante feriam sextam anno bissextili, in anno præterito erat feria quarta ante diem Paschæ proximo. Eodem die

30 *Martii*

in vespera, reversi sunt ad nos in Brudgis Iwan et Daniel et Hugo Campus-avenæ. Et relatum est quod Willelmus Iprensis ille captus, libertate donatus fuerit a Consule Willelmo Normannorum. Statim postquam pransi sunt, tam Principes quam populus convenerunt in exitu castri apud Harenas omnes, ibique elegerunt Theodoricum ex Elsatan in Consulem totius Flandriæ : feceruntque ei hominia Iwan et Daniel in præsentia universorum ; lexque data est omnibus, qui pro traditione Comitis Karoli proscripti habebantur, revertendi in curiam hujus novelli Comitis, et, si auderent, secundum judicia Principum et feodatorum terræ, si miles erat et ad curiam Comitis pertinuisset, excusationem facerent : sin vero secundum judicia Scabinorum terræ sese quisque notatus purgaret. Superaddita est a Consule, Principibus suis et populo terræ libertas de statu reipublicæ et honore terræ, meliorandi omnia jura et judicia et mores et consuetudines ipsorum terram inhabitantium. Et notandum quod in anno præterito ista eadem feria reversi sunt Principes obsidionis ex Attrebato, qui exiverant a nobis, pro eligendo Consule terræ secundum Regis Lodewici consilium ac præceptum. Iwan et frater ejus Baldevinus ex Alst, Walterus ex Frorerdeslo, et ceteri terræ Compares, redeuntes ad nos cum alacri animo denuntiaverunt nobis sese cum Rege Franciæ elegisse Willelmum puerum ex Northmannia libere et legitime in Comitem et Dominum universæ terræ nostræ. Et quod Consule Willelmo cum Baronibus suis considente in Ipra in solario quodam, ut consilium acciperet quid facturus foret contra noviter electum Theodoricum, Consulem Gandensium et Brudgensium et complicum eorum solummodo, decidit ipsum solarium in terram, et corruerunt simul considentes in eo, ita ut unus ipsorum pene casu ipso præfocatus expirasset.

D

Theodoricus Alsatus eligitur Comes Flandriæ,

proscriptis data libertate se purgandi ;

anno elapso post assumptum Guillelmum Normannum.

E 154 Pridie Kalendas Aprilis Sabbato. Interim Clerus et populus reversi sunt apud Harenas, et super feretrum S. Donatiani juravit Comes, sicut prædiximus, et dati sunt inter Consulem et Clerum et populum obsides, Iwan et Daniel, illa omnia Consulem adimplere, et scienter non fraudare quæ juraverit. Deinde Gandenses fidelitatem jurabant, et deinde Brudgenses Consuli, et hominia fecerunt. Eodem die Lambertus ex Reddenburg venit Brugas, ut se a traditione excusaret. Kal. Aprilis, Dominica Lætare Hierusalem, in medio Quadragesimæ, Theodoricus susceptus est in Consulem, et cum processione in ecclesia S. Donatiani in Brudgis, et more prædecessorum suorum Comitum ascendit, et pransus est in aula et domo Comitum, et per totum diem Brudgenses nostri elaborabant pro introducendo Castellano Gervasio, quem fideliter dilexerant. Erant tamen aliqui Brudgensium, homines quidem ejusdem Gervasii, qui insuper agebant contra ; secorsum inito consilio cum quodam Waltero genero Haketti Castellani, quem superponere Gervasio molichantur.

31 *Martii* *juramentum fidelitatem, et accipit a Gandensibus et Brugensibus*

1 *Aprilis* F *inducitur in templum S. Donatiani et curiam Comitum :*

155 Quarto Nonas Aprilis, quæ feria in præterito anno erat Sabbatum sanctum Paschæ, modo vero feria secunda, introivit Gervasius Castellanus in castrum Bruggarum ad Consulem Theodoricum in multitudine multum suorum et Burgensium, qui fideliter ipsum dilexerant : stansque coram universis ait : Domine Comes Theodorice, si Deus hanc gratiam contulisset nobis et patriæ, ut vos statim post mortem Domini nostri et nepotis vestri Caroli presentem habuissemus, neminem in Comitatum præter vos suscepissemus. Notum ergo facio omnibus, quod a Consule Willelmo prorsus discesserim; hominium et fidem et securitatem, quam hactenus sibi servaverim, rejecerim, eo quod Pares terræ et omnis populus illum condemnaverit sine lege, sine

2 *Aprilis*

accipit ciltenlelam Gervasii Castellani,

fide

A fide, sine justitia Dei et hominum adhuc in terra errantem. Vosque hæredem naturalem et Dominum terræ justum, cum honore et dilectione susceperint. Volo ergo hominium et fidem vobis facere, sicut Domino naturali terræ, et de cujus conditione nos sumus, officium et feoda, quæ a prædecessoribus vestris hactenus tenui, a vobis recipere volo. Si quis vero Vicecomitatum contra me impetit, ex parte Haketti, qui ante me Castellanus proxime fuit, in præsentia vestra et Parium terræ satisfacturus præsto ero. Sicque finita oratione factus est homo Theodorici Consulis, deinde per reliquum diem fecerunt hominia Consuli, omnes qui feodati fore debuerant in Comitatu et per reliquos dies denceps. Statim pacem ipse Consul componere festinabat in omni Comitatu suo inter illos, qui hactenus in invicem discordias et lites gravesque pugnas exercuerant.

et aliorum nobilium.

6 Aprilis

156 Octavo Idus Aprilis, feria sexta, Lambertus ex Reddenburg ferro ignito purgabat se in præsentia Comitis Theodorici a traditione et morte Dommi Karoli Consulis : Daniel et Iwan non interfuerunt.

157 Quinto Idus Aprilis, feria secunda, quidam Iprensium venerant coram Consule Theodorico in

B Iobio domus suæ in Brudgis, denuntiantes quod idem Comes in auxilium veniret civibus Iprensibus, ea conditione, ut si cives Consulem Willelmum ab Ipra expellerent, statim die altero Comes Theodoricus in auxilium civium eorundem intraret ad ipsos.

interest purgationi Lamberti Reddenburgi.

9 Aprilis exeunt hostes Iprenses.

158 Quarto Idus Aprilis, feria tertia, Consul Theodoricus cum feodatis suis et Burgensibus Brudgensium excursum fecit versus hostes suos, qui in Oldenburg et Gistella consederant : et quia undique præmuniti erant fortiter ad resistendum, Comes cum civibus in media via rediit. Eodem die misit Rex Franciæ litteras hujusmodi civibus nostris : Volo, ut in Dominica Palmarum octo viros discretos a vobis mihi in Atrebato transmittatis, de singulis quidem castris Flandriæ totidem sapientores evocabo : coram quibus et universis Baronibus meis retractare velim rationabiliter, quid sit quæstionis et pugnæ inter vos et Comitem vestrum Willelmum : et statim laborabo pro pacis conformatione inter vos et ipsum. Si quis de civibus non ausit venire ad me, conductum secure præbebo veniendi et redeundi. Statim cives super remittendis litteris rationis et consilii studium inierunt, dicentes : Quia Rex juraverat ante susceptionem Willelmi Comitis,

10 Aprilis Rex Franciæ vult Guilelmum Normannum Comitem manere :

datur rationis defectionis,

C nullam coemptionem vel pretium se velle ut debere accipere pro electione Consulis ejusdem ; et postmodum mille marcas pro pretio et coemptione aperte susceperit, perjurus est. Item quidquid civibus in telonio condonavit, et quidquid super hoc simul cum Rege juravit se inviolabiliter conservaturum, violenter fregit. Et cum obsides dedisset, ipse Comes pro confirmatione omnium eorum, quæ civibus condonaverat et dederat, ipsos fefellit obsides. Igitur cum tandem apud Ipram diem nobis determinasset et Paribus terræ, ut se componeret nobiscum, sicut omnes sciunt terræ incolæ, armata manu prædictum castrum anticipavit, ut violenter nobiscum ageret, et ad quidquid vellet, nos constringeret. Itaque sine ratione, sine lege Dei et hominum, nos in terra hac clausit, ne negotiari possemus : imo quidquid hactenus possedimus, sine lucro, sine negotiatione, sine acquisitione rerum consumpsimus. Unde justum habemus rationem expellendi illum a terra. Num ergo justiorem terræ hæredem in Consulem nobis eligimus, filium *f* sororis Consulis Karoli, virum fidelem et prudentem, secundum morem terræ sublimatum, fide et hominio nostro stabilitum, naturam et mores et facta prædecessorum suorum digne imitantem. Notum igitur facimus universis, tam

f

Regi quam ipsius Principibus, simulque præsentibus et successoribus nostris, quod nihil pertinet ad Regem Franciæ de electione vel positione Comitis Flandriæ... *g* sine hærede aut cum hærede obiisse, terræ Compares et cives proximum Comitatus hæredem eligendi habent potestatem, et in ipso Comitatu sublimandi possident libertatem. Pro jure ergo terrarum, quas in feodum tenuerat a Rege, cum obierit Consul, pro eodem feodo debit successor Comitis armaturam tantummodo Regi. Nihil ulterius debet Consul terræ Flandriæ Regi Franciæ, neque Rex habet rationem aliquam, ut potestative seu per coemptionem seu per pretium nobis superponat Consulem, aut aliquem præferat. Sed quia Rex et Comites Flandriæ cognationis natura hactenus conjuncti stabant, eo respectu milites et Proceres et cives Flandriæ assensum Regi præbuerant de eligendo et ponendo illo Willelmo sibi in Consulem. Sed aliud est prorsus quod ex cognatione debetur, aliud vero quod antiqua prædecessorum Flandriæ Consulum traditione ad justitiæ examinatur instituta.

D *et libere Flandrorum civitates.*

g

159 Tertio Idus Aprilis, feria quarta Leonis Papæ, Nepotes Thanemari cucurrerunt super Brudgenses apud Harenas, evocantes et allicientes cives adhuc imprænsos et Comitem Theodoricum et suos milites ad militias faciendas. Igitur campanas custodes templorum, et milites lituos pulsantes, fugabant eos procul a Brudgis. Subsequenter vero expeditores militum nostrorum et civium ascenderunt iterum adversus hostes suos in Gistella, et coegerunt quosdam, ut læti fuissent, si forte liceret eis hominia facere Comiti nostro Theodorico, et super hoc obsides dare, ne unquam fraudem sibi facerent.

11 Aprilis Rebelles petiuntur :

E

Gistellani sese subdunt.

160 Nono Kalendas Maii feria secunda, Post Dominicam Paschæ, Comes noster Theodoricus equitabat ad Insulas, et vicinas illas obtinuit. Interim Lambertus ex Wingibina cum paucis militibus excursum fecit contra Bruggas, et simul cum illo nepotes Thanemari, incenderunt domum Fromoldi junioris notarii Comitis, quæ domus defensabiliter steterat in Berenhem. At Consul Willelmus ad Regem Franciæ ascenderat eadem tempestate apud Compendium, qui locus est in Francia, quatenus a Rege acciperet consilium et auxilium, quomodo Flandriam obtineret. Episcopo nostro Simoni Noviomensis Sedis libere reddidit duodecim altaria, quæ in feodum acceperat, ut advocatus et defensor staret Ecclesiarum Dei, quæ in Flandria sunt, eo tenore quatenus Episcopus banno et excommunicationis verbo damnaret omnes, quicumque Flandrensis terræ cives susceptssent Consulem Theodoricum, et ad potentiam Consulatus promoverent, atque Comiti Willelmo violenter et sine judicio superposuissent. Hoc ergo pacto Episcopus misit litteras in Gandavum, et suspendit mihi Ecclesias a divino officio.

23 Aprilis Insulenses admittunt Theodoricum.

Guilelmus Normannus supplicat a Rege Francie petit.

F

ab Episcopo Tornacensi statuitur Lambertus sub interdicto.

161 Pridie Kalendas Maii, feria secunda, Lambertus ex Reddenburg, qui sub nota traditionis fuerat, usque dum satisfecisset Comiti Theodorico per ignitum ferri examen, in Ostburc obsederat inimicos suos in validissima manu. Etenim asserverat sibi ex insulis maris circumquaque homines et amicos cognatosque suos fere tria millia. At contra illum illi ex Reddenburg collegerant et peditum et equitum manum validam. Cum igitur utrinque accessissent ibi ad obsidendum et isti ad liberandum obsessos, intervenit nuntius Comitis Theodorici scilicet Castellanus Gervasius, volens differre bellum, quousque Comitis in præsentia pacificarentur. Sed quia pertinaces fuerant Lambertus et qui ad occidendos obsessos, nolnerunt aliquomodo differre : quin obsessos perculerent. Igitur dum insultum tot millia facerent,

29 Aprilis Lambertus Reddenburgicus obsidet Oudenburgum,

absque conventu Comitis,

et

AUCTORE GALBERTO EX MSS.

A et obsessi egregie sese defensarent, ex improviso illi milites ex Reddenburg, qui in auxilium obsessorum in alia domo eventum belli expectaverant, armati equis et pedibus alii et alii, tamen respectu obsidentium pauci, prosiliebant. Statumque strepitum et clamores infinitos in aera moventes illi qui prosilierant, perterritos et prorsus attonitos reddiderunt obsidionem facientes, in tantum ut fugam inirent, et clypeis et armis abjectis, ad cursitandum in fuga sese succingerent. Tunc illi prius obsessi in armorum virtute egressi, simulque et illi ex Reddenburg a tergo persequentes eos, qui sese fugæ dederant, omnium inimicorum illorum capitales et duces truncabant. Cæterum de pedibitus quos voluerunt, enecabant. Sed et vulneratorum infinitus erat numerus et occisorum liberorum, virorum numerus erat.

in assultu cæditur.

162 In hac ergo pugna notandum, quia Lambertus ille, qui nuper excusaverat se ferro ignito, non tradidisse Carolum Consulem, modo occisus est. Num quamdiu erga Deum humiliter egit Deus illi, quod in Domini sui morti egerat, indulsit. Igitur post liberationem ipsum examinis, cum isdem Lambertus et sui sine aliquo respectu misericordiæ superbe cum tribus militibus paucos obsedisset, et eos obstinatus quantum in se erat non parceret, nec propter Deum nec propter sacramentum jurandi, quod Comiti Theoderico fecerat, ut militum in propria vel suorum persona solutionem moveret, voluisset pugnam et crudelem obsessorum differre; merebatur ipse occidi, oblitus misericordiæ Dei et dispensationis, qua eum reservaverat vitæ, cum omnibus occidendus videretur, si tamen dignus pœnitentiæ fructus, sicut promiserat Deo et Ecclesiæ instituisset. Cum enim servus humiliter agit cum Domino pro suo reatu, Dominus indulget servo secundum legem pœnitentiæ agenti. Cum vero homo iniste agens, in alium hominem perverse egerit, et Deus judex inter utrosque adesse creditur, idem juste agentis Deus juvat, iniuste hominem vexans pro terrenis, etiam obstinatione sua confundere. Unde fit ut in bello alter ab imis pro feratur, in judicio æque vel ferri unque pœnitens tamen non cadat. Notandum vero quod isti occisi in Octabro, primitus consilio et dolo suo Theodoricum Comitem in Gandavo et Rodgerum posuerunt, et Willelmo Comiti supposuerunt. Et quamvis Theodericus heres sit naturalis Flandriæ et juris Comes et pius, Willelmus vero Comes Flandriæ sit inhonestus et civium terræ persecutor, tamen non jure conculcarunt is, qui nunc miserabiliter occisi cecidit, nec a traditione Dominum suum poterunt dirimere tales, quorum consilio et violentia dolo astute Comes Willelmus erat in terra sua Flandrensi.

Justo Dei judicio.

B

C

a Petronilla, matre Baldrici VI, de qua actum cap. X. b Quod cum verum pro hujus filii ad tempus præsentiæ [illegible] tione alter Herimarii cum B. Carolo esset, qui non laudatus et Castellanus Brugensis summi Ecclesiæ Theodericus Comitis anno 1124. in Ecclesiasticis fundus Gandavensis pag. 201. d Boularia pergit Gerardinensis in hoc tempore Ricoardus comes plurimis vel se 12 pagos. Stephanus de Boulaco comitatus fuerat in terram sanctam Rabertum Comitem Willelmum de Boulaco se avunculi [illegible] Ivani de Castel. [illegible] Hugo de Monte Leonardi [illegible] Mauricius de Castel. [illegible] David Ivani avunculi Hugonis de Monte Leonardi [illegible] Hugo Ivani [illegible] Castel. [illegible] Robertus Comes Bolonie [illegible] Si cum comite, vel dux quod simile.

Boularia

CAPUT XXI.

Pugnavit irruptiones bellicæ inter Guillelmum Nordmannum et Theodericum Alsatium.

2 Maii

Sexto Nonas Maii, in nocte terræ quartæ, illi, qui in Gandavo in domo Comitis a civibus illis adhuc obsessi tenebantur, eo quod in parte Willelmi Consulis persistorent, exierunt, et plateram domos plurimas incenderunt. Cumque cives pro ignis destructione laborarent, securibus exciderunt jactatoria ingenia, scilicet *a* mangunellas, quibus lapideam domum et turrim, in qua degebant obsessi, prosternerent. Eodem die, scilicet quarta feria, Gervasius Castellanus Brugensis cum militibus obsidere voluit in Wingchina in parte Comitis Willelmi agentes. At illi strenui milites occurrerunt Gervasio, et ipsum illum vulneraverunt, et de armigeris duos cæperunt, equos et palefridos lucrati sunt.

Gandavi incendium excitatur:

D

a

ad Winghinam pugnatur:

164 Tertio igitur in Nonis Maii, Sabbato revoluto anno, instabat dies anniversarius omnium illorum, qui de turri præcipitati erant pro morte Karoli Comitis. Et notandum quod in hac eadem septimana occisi sunt in Ostburch Lambertus filius Ledewif et cum ipso plures, quorum consilio et traditione Theodoricus Flandriæ superpositus violenter est Willelmo Northmannensi. In hac eadem hebdomade satagebat Rex Franciæ in pridie Nonas Maii, Dominica Misericordia Domini, convocare Archiepiscopos, Episcopos, et omnes synodales personas in Clero et Abbates et discretissimos, tam in Clero quam in populo, Comites et Barones ceterosque Principes, ut ad se in Atrebatum convenirent, habiturus consilium de istis duobus Consulibus, quem eorum cum regia potentia expelleret, aut quem stabiliret. Quo tempore Theodericus in Insulis et Willelmus errabat in Ipra. Tota vero terra in periculis agebatur, in rapinis, incendiis, traditionibus, dolis, ita ut nemo discretus viveret securus. Igitur utrobique expectabant, quod consilium, aut quæ sententia daretur in curia et conventu tot prudentum et discretorum virorum, et quæ pericula in futuro timerent, cum omnia pericula sibi superventura timerent. Et notandum quod omnes fere, quibus terra Flandrensis prohibita erat propter traditionem Karoli Consulis, et hoc secundum judicia Principum et Baronum terræ, hoc tempore reversi sunt in terram hac simulatione et dolo, ut sit quis esset, qui eos auderet interpellare de traditione, ipsi interpellati responderent secundum vel quod nubes erat in curia Comitis, vel secundum quod inferiores conditionis coram Scabinis et judicibus terræ. Igitur adhuc nullus interpellatus est nec respondit.

6 Maii a Rege Franciæ Atrebatum Principes Flandriæ convocantur in

E

165 Et memorandum quod cum jam primo Comes Theodericus in Insulas reconciliatus, quædam meretrix occurrit illi descendenti in aquam illam, quam Comes transiturus erat per pontem juxta meretricem. At illa conspersit Comitem aqua. Igitur, ut aiunt, Comes Theodericus languebat in corde et visceribus, ita ut comedendi et potum fastidiret. Cumque milites ejus indolescerent super eo, circumstant meretricem, et ligatis manibus et pedibus, stipulis et cremantes succensis superstant, combussuri. Ab illo ergo tempore usque in septimum Idus Maii, Comes ex Ypra ejectus in Winendala, et illi qui in Wingchina Lambertum arma ferebant contra Comitem Theodericum et suos, non desistebant depredare villas eorum et rusticos, simulque cum rebus ejus omnia violenter auferre. At Brugenses lassatis nervis circumdederunt se, vigiles et insidiis suis et nostrum militum sese circumdabant. Quo tempestate villa Ur camp depredata est prorsus a militibus Willelmi Consulis.

Theodoricus Comes ab inobedientia aqua bengnet:

F

Brugenses in castris subeunt.

166 Pridie Idus Maii, feria secunda, Brugenses impetebant illos in Winchina, et vulnerati sunt utrinque plurimi, et mortui quidam. Non tamen oppidum illorum obsessorum destructum est.

14 Maii ex urbe ad Winchinam:

167 In Idibus Maii, feria tertia, Willelmus Comes, collectis militibus suis, invasit præconem in Orscamp, et fugavit illum in ecclesiam ejusdem ruris, et clausum intus obsedit cum, appositisque ad fores templi ignibus ipsas fores conflagravit. Interim Burgenses nostri occurrerunt et armati in Orscamp

A camp, et cum perspexissent et Consulem et milites ejus et flammas signium in templo, perterriti fugerunt, et plures capti sunt eodem die. Cum ergo in fugando et in persequendo cives nostros Comes excurreret, præco ex Orscamp cum paucis e templo prosiliebat, et evasit periculum ignis, et captus est unus militum, qui in evasione eadem exiverat a templo : Burgenses vero nostri fugerunt timore et pavore perterriti, simulque quia conscii erant sibi, quod eumdem Comitem Willelmum injuste expulerant et tradiderant : et quidam eorum in furnos campestres latuerunt, de quibus extracti, captivi sunt abducti.

et 13 Matt ad Orscampum contra Guillelmum Comitem.

fugiunt ;

168 Duodecimo Kalendas Julii, feria secunda, fama retulit ex Lens, Regem Franciæ fugisse ab Insulis, ubi Comitem nostrum Theodoricum obsederat per quatuor dies. Eadem tempestate Gendenses evisceraverant quamdam incantatricem, et stomachum ejus circumferebant circa villam suam.

Rex Franciæ ab obsidione Insularum recedit.

169 Quarto Kalendas Junii, feria tertia, Comes Willelmus collecta maxima manu militum et peditum, invasit Bruggas, et usque in portis et cingulis et infra fossata nostra insultum impetuose et animose inferebat. Utrobique alii interfecti, alii perplures sunt vulnerati. Tandem in vespera reversus est apud *b* Iadbeca.

29 Maii invadit Brugas Guillelmus Comes

b

B 170 Tertio Kalendas Junii, feria quarta, Comes Willelmus rapuit iterum apud Orscamp rusticos, et milites cum armatis, et violenter abduxit apud Winendala et Oldenburg.

30 Maii circumquaque pervagatur.

171 Pridie Kalendas Junii, in die Ascensionis Domini, ex Oldenburg misit quemdam monachum, nomine Basilium, Comes Willelmus præcipiens notario suo Basilio, ut ad se festinaret, eo quod in præsentiam suam berquarii et custodes curtium et redditum suorum rationem debitorum suorum redditurі venissent. Igitur monachus ille detentus est in Brudgis per Iwannum, et Gervasium Castellanum et Arnoldum nepotem Karoli Consulis, qui prióre die a Brudburg venerat Brugas. Eodem tempore Comes Willelmus Oldenburg circumsepiri et fossatis firmari præcepit, ubi se et suos recipere ordinaverat. Igitur nemo ruricola circa nos securus erat, sed cum omni suppellectile sua, aut ad menera subterfugerat et latitabat, aut infra Bruggas ascendit, nox ibidem vitæ suæ aut rerum securus.

ANIMADV. PAG. 7

31 Maii Oudenburgum venit.

172 Quarto Idus Junii, Dominica sancta, Pentecostes, Comes Theodoricus venit Bruggas, conquisitis circumadjacentiis villarum circa Gandavum, et

10 Junii Theodoricus Comes venit Brugas.

C in maximo gaudio susceptus est a nostris.

173 Tertio Idus Junii, feria secunda, milites et latrunculi quidam, qui erant in parte Willelmi Consulis, ex Iadbeca prodibant, et quasi speciem pacis ferrent, cum multo quodam ex nostra parte manente, sermones et salutationes conferebant. Hujus ergo equitis nostri domus defensabilis et firmissima stabat : in quam omnes circumadmanentes, et plures ex civibus Brudgensibus res suas exportaverant, quas ibidem tutius salvarent. Interceperunt ergo equitem illum in curte sua secure vagantem, et traditum vulneribus interfecerunt, et domum, eodem expulso equite, violenter obtinuerunt. Statim Comes Theodoricus lætus cum innumera multitudine advolans obsedit eos, coegitque eos obsessos ut sese redderent. Quos tamen salvis membris abire jussit, et equitem dominumque illius domus bene in propria domo restituit, licet tertia vel cet. prudie Idus Junii.

11 Junii Theodoricus Comes venit Brugas.

174 Eodem pridie Idus Junii, audientes nobiles Consulis Willelmi, qui in Oldenburg, et Iadbeca, et Straten jacuerant, ut insidias pararent nostro Comiti Theodorico et nostris, quod cum tota potentia sua obsidionem Theodorici Comitis extra in remotis villis a Brudgis, accurrentes ejus exercitui præcursores, incenderunt domum vicinam castro

12 Junii Comes Theodoricus cum exercitu suo venit Brugas.

Brugensi, allicere volentes cives nostros, quos fortassis sic caperent. Magis vero ideo nos impetebant ut Theodoricum Consulem per ignis fumum et flammas ab obsidione revocarent. Igitur Castellanus Gervasius cum militibus occurrens ad insultum insidiatorum, cœpit duos milites strenuos, Walterum nepotem Thancmari, per quem occasio et causa seditionis et pugnæ totius originem habuit inter Borsiardum, illum traditorem Comitis Karoli, et Thancmarum ; cœpitque alium cum Waltero militem. Sed isdem Walterus lethaliter vulneratus erat in captione illa. Cives vero Brudgenses manus præ gaudio complosas conferebant, animi exhilarationem non satis sibi invicem ostendentes pro tam bono suo successu. Nam tandem post tot mala, post tot prædas et domorum incendia, et post tot homicidia in nostros perpetrata, captus est Walterus ille a nostris, qui *c* caput et principium fuit totius mali terræ nostræ, pro cujus dolis Carolus Consul traditus est : non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Borsiardum et suos ad tradendum compulisset. Hæc quoque loco secundum sensum vulgi et secundum furorem animi illorum, qui modo captivum Walterum præfatum suspenderent aut novo et inaudito mortis fine dissipassent, si Comes permisisset. Nam viso igne juxta Bruggas, Comes Theodoricus jam ab obsidione revertens, cum tota multitudine accurrit, sed ante E accursum ipsius capti sunt illi duo, et ceteri insidiatores retro fugati.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS.

in hac capitur Walterus cepos Tancmari.

c

175 Eodem die Walterus ex *d* Somerengem et milites et pedites cum eo, qui quidem ex nostra parte militabant, apud Haltras capti sunt. Eodem die Daniel et Iwan apud Ruplemunda super Ducem Lovaniæ quinquaginta milites ceperunt. Eodem die miserunt Iprenses secreto litteras Brudgensibus, quatenus privatim et in tuto loco aliquos sapientiores nostros et suos vellent convenire, et de honore Comitatus utiliter agere.

d

Forte fiunt velitationes

et conspiratio.

176 Quartodecimo et decimotertio Kalendas Julii, Comes Theodoricus ascenderat cum Comite *e* Frederico in Gandavum, et collegit sibi infinitum exercitum de Axla et Buchold et Was et confiniis illis : adduxit quoque instrumenta jactatoria, quibus deperderet domos defensales et oppida immunitum suorum. Applicuitque cum gravi exercitu ad *f* Tiled, et obsedit domum Follet nobilis. Igitur decimoquarto Kalendas Julii, feria quarta, Brudgenses occurrerunt Comiti cum suo Castellano Gervasio et cum infinita Flandrensium multitudine, qui cum ipsis conjuraverant. Consederunt ergo foris modo crebente circa domum prædictam. Igitur Comes Willelmus juxta subsequens exercitum circumspexit, quota foret turba et exercitus qui militem summum obsederant. Nec parum indoluit de injuria illa, et ejus anti arc gentio obsidentium. Elegerat namque Willelmus Comes prius emori, quam tantum oppidum cum substantia. Igitur undecimo Kalendas Julii, feria quinta, et alio quarto ante festum S. Joannis Baptistæ, circa mane, in Oldenburg ab Abbate illius loci, religioso et prudenti viro, pœnitentiam suorum peccatorum devotus suscepit, et vovit Deo ut de reditibus pauperum feret advocatus et Ecclesiarum Dei. Similiter omnes strenui milites ejus voverunt, circumcisisque crumbus et rejectis vulgaribus monumentis, cum scutis et loricis, ceteris armis muniti sunt, humili voto apud Deum fortissimo zelo progredientes ad bellum, veneruntque in vertice montis, qui eminebat juxta exercitum Theoderici Comitis ; ibique præordinabant sese ad bellum.

e

f

Prave dictum a Theodorico Comite obsessum.

F

21 Junii Guillelmus Comes pacta conventione cum Abbate Oldenburgensi

et cetera facta.

addunt eæ etiam.

177 Fecit ergo Willelmus Comes tres turmas equitum, et obtinuit primam suorum aciem, cujus ipse Dux primum medium locum sibi constituit. Ex adverso itaque Theodoricus Comes similiter ordinaverat

AUCTORE GALBERTO EX MSS. *pugnatur utrimque varia fortuna:*

A verat acies suas : in quarum una *ipse et Gervasius* Castellanus capita erant, *in altera* Comes Fretherícus : curtatisque hastis utrimque paullatim sese aggressi sunt in virtute hastæ et gladii, ceciderunteque infiniti. Cominus pugnabant, non aliter quam morti se offerrent, *in medio* armis minucrum corruebant. Ante quidem sese præjudicaverant mori in bello, quam a Comitatu expelli. In aggressu enim primo Daniel, qui caput erat militiæ Theodorici Consulis, volebat se inferre cuneis Willelmi Consulis, ibique dejectus est Comes Fredericus, et contra illum vinctus Ruquartus ex Woldman in priore vinctura : plures quippe et infinitæ fiebant in invicem vincturæ. Tandem gladius contendebant.

178 At pars *et cuneus* ille, *in quo* Willelmus pugnabat, *deficere* incipiens, *retro in fugam* se convertit, quam Daniel persequebatur cum suis. Cumque utrimque laborarent, illi in fugiendo, illi in persequendo, secunda pars cuneorum Willelmi Consulis quæ ad insidiandum latebat, prosiluit in adversas facies Danielis et suorum : *et* qua recenti virtute et unanimi consensu exhortati inerant et instructi ad bellum, in nullo hæsitantes, hastis *et* gladiis persecutores illos interroperunt. Tunc Comes Willelmus a fuga velociter resiliens, sese cum suis recepit, unoque cursu et animo virili ac robore corporum

B suorum crudelitati armorum et dispersioni inimicorum insistebat. Igitur universi, qui cum Consule Theodorico pericula belli sibi nimirum præviderant in diversa armis dejectis, nudique prorsus fugerunt : adeo ut cum Comite suo præter decem milites nulli commanerent. Willelmus quidem Comes et sui loricas proicientes, leviores equos insidentes, tunc tandem victoriæ suæ fructum consecuti, hostes alios occiderunt, alios ceperant.

179 Circa mediam noctem ad Bruggas redit Comes Theodericus : ceterum quo Willelmus Comes rederit, non audivimus. Tunc nostri loci conjuges viros suos, illi patres, servi et ancillæ dominos suos perditos deflebant, casum et infortunium belli perquirentes, tota nocte et deinceps fletibus et suspiriis langucbant. Summo diluculo igitur cum exirent nostri ad mortuos suos, iterum a militibus Willelmi capti sunt. Tam gravis per centum et multiplex captivitas nostrorum nunquam audita est contigisse in nostris partibus ante hoc factum belli. Infinita vero pecunia data est pro captivatis nostris redimendis Willelmo Comiti et suis, et sic quodammodo iterum

C terra nostra depredata. Tandem audiemus nostratos, quod Willelmus Comes ante ingressum belli se Deo humiliter subjecisset, pœnitentiæ remedium insumpsisset, crines et superfluas vestes posuit et omnes sui truncassent post belli infortunia sua, cives nostri simul cum suo Comite Theodorico crines et vestes circumciderunt, et ipsi quoque Presbyteri nostri ad exemplum inimicorum tandem pœnitentiam prædicaverunt, et post tot damna, spolia et captivitates in nostros peractas indixerunt jejunium universale, et ferebant cruces et scrinia Sanctorum in ecclesiam B. Mariæ in Brudgis, ibique excommunicaverant omnes Sacerdotes Brudgenses ex nomine Willelmum Comitem Northmannum, Thancradus Decanus, Eggardus, Sigebodo, Herbertus, Tromoldus senior, Theodoricus Presbyteri, fecerunteque vovere Consulem Theodericum coram universis, quod, si aliqui ex Ipernensibus sese ad ipsum converterent, misericorditer eos susciperet, sive de omni Comitatu, quicumque se convertorent similiter ad ipsum, non exheredaret eos.

24 *Junii* 180 Octavo Kalendas Julii, Dominica, in die S. Joannis Baptistæ, in ecclesia B. Mariæ Crucifixus, qui stabat in pavimento ad adorandum fidelibus, per seipsum et Dei virtute a loco, in quo firmiter fixus steterat, sursum levatus decidisset in D pavimentum, nisi quidam custodum ecclesiæ casum manibus præripuisset. Qui quidem custos iterum solito loco infixit Crucifixum illum, et cum abiisset, iterum sicut primitus, ab infixione levatur, et ruere cœperat idem Crucifixus. Tunc omnes, qui ad adorandum stabant accurrentes, iterum infixerunt, putantes casum illum evenisse ex incuria infigentis. Sed circumquaque conspectantes, incuriam nullam hoc fecisse probaverunt.

Iteratum Crucifixi portentum.

181 Quarto Nonas Julii Mensis, feria quarta, in translatione Martini Episcopi Turonensis Ecclesiæ, obsedit Comes Willelmus Nortmannensis cum gravi exercitu domum magni Præconis in villa Orscamp, adducens instrumenta jactatoria, magnellam et pyrrira, quibus dejiceret domum præfatam. Sed Theodoricus Comes cum civibus Brudgensibus et Flandrigenis circa Bruggas et infra fossata et sepes ejusdem domus, simulque Arnoldus Wineth, sese oppusuerunt, utrumque vero exercitum fluvius diviserat, qui domum illam prædictam Orientem versus muniebat. At ex illa parte in qua Willelmus insultum fecit, domus illa sepibus et fossatis firma fuit. Multi igitur in aggressu belli et pugnæ in invicem, utrimque mortui seu vulnerati sunt, sed domus et fossata et sepes ejus firmiter persteterunt. Tandem turrim ex una et turrim ex altera parte oppositam E erexerunt, quibus conscensis ceteri modo pugnaverunt. Tunc exercitus Willelmi eo quod ventus ex Occidente durius perflaret oppositum sibi hostium cuneum, comportari jussit undecumque fœnum, herbam, tecta domorum, frutecta et omnem materiam, quæ subministraret impletionem fossatorum, ut sic intrarent ad hostes oppositos. At illi de intus ignem pice et uncto veteri et cera levius ardentem machinæ injecerunt, et ita igne consumptum est quidquid conjectum fuit. Ejusdem quidem machinæ ardentis fumus ventorum stridore agitatus, in oculos irruit eorum, qui ignem injecerant ab intrinseeus : hastis et telis et sagittis multi occubuerunt infecti. Sedit igitur Willelmus ille sex dies in obsidione illa : in quibus diebus tot militias, tot tornationes exercitabant milites utriusque exercitus. Nam cum fluvius profundus esset inter utrumque hostem, quærebant omni tempore obsidionis milites Willelmi vada et transitus fluvii, quibus transire non differebant, avidi pugnæ et belli, utpote alii, qui fortiores armis et numerosiores erant multitudine. Sexto ergo die, qui erat septimus Idus Julii, feria secunda, circa vesperam, videns Willelmus, quod nihil proficeret in obsidione domus illius, transire jussit milites quadringentos per vada fluvii, et combusserunt domum Ansbolli militis, et domos fratris et sororum ejus. Tunc exercitus ejus recessit : at nostri fugerunt in Bruggas, et vicini, qui circa nos commanebant, cum omni supellectili sua et pecudibus fugientes, intraverunt ad nos in Bruggas, tremore et pavore affecti, noctemque illam insomnem duxerunt. Eadem die monachi S. Trudonis et eorumdem cellula juxta Orscamp sita, prorsus deprædata est, ut nec libri vel calix sacrificii ibidem remaneret.

4 *Julii* *Munitio Orscampi a Guilielmo Comite obsidetur :*

9 *Julii desertur,* F

182 Notandum quidem, quod nullus sapientum inter nostros Brugenses ausus erat vera profiteri de casu et infortunio et fuga nostra. Quicumque enim aliquid veritatis profitebatur, illum traditorem loci nostri et fautorem Willelmi Consulis deturpabant, mortemque subito minabantur. Nec mirum, quia Deus revelabat occulta eorum, ne omnem veritatem vellent animæ. Tamen cruces et processiones per ecclesias a Clero delatis subsequentes, magis Deum ad iram, quam sol placatum provocaverunt quia ex elevatione animi, in malis et in superbia et pugna contra potestatem a Deo ipsis prælatam erexerant

Mœstia Brugensium augetur.

A erexerant. Omni quidem potestati omnis anima debet esse subdita, sicut ait Apostolus. Igitur si in loco illo, unde pessimæ traditiones emerserant, infortunia contingerent, bella, seditiones, homicidia, opprobria sempiterna totius Flandriæ, nonne jure idem locus debetur omnibus malis? Et si Ecclesia Fratrum patitur, quæ in Brudgis est, nonne merito, quia Præpositus ejusdem Ecclesiæ caussam malorum intulit? Et quamvis nemo auderet annuntiare bannum, et anathema Archiepiscopi nostri et Episcopi ceterorumque suffraganeorum Episcoporum ejus, audivimus et cognovimus quidem vere, et nos fuisse merito in banno positos, et in prohibitione Divini officii, eo quod superposueramus Comitem Comiti, et infinitas mortes per hoc intulimus universis. Presbyteri nostri et Clerus nostri loci præparaverunt sese ad pugnam cum populo et turba, male illius memores quod starent quasi murus pro domo Israel.

Rom. 13. 2

183 Quarto Idus Julii, feria quarta, in Translatione Benedicti Abbatis, Christianus de Gistela, et Fratres Walteri Pennati-mendacii venerunt Bruggas per conductum Danielis. Et posuit Christianus filium suum in obsidem, et fratres præfati duo remanserunt obsides, pro Waltero fratre suo compe-

11 Julii

B diti in domo Comitis, quæ est in Brudgis. Ferebant igitur secum Christianus et milites ejus Walterum illum, donec viderent, si aut convaleret aut moretur, utpote illum qui vulneratus ad mortem languebat.

Obsides relicti pro Waltero de Straten.

a *Beka de Episcopis Trajectensibus in Joanne* II Applicando manginellas ad quassandum turres. *Idem* manganas *saepe scribit uti infra num.* 181 magnella *dicitur.* — b Jadbeca *hora itineris Aldenburgo distat, uti et Strateno.* — c *Hinc data occasio scribendi ab Stratensibus occisum esse B. Carolum, ut supra dictum.* — d Somerghen *in agro Gandensi tertio ab urbe milliari. De cujus familia antiquitate agit Sanderus lib. 4 Rerum Gandavensium pag.* 155, *asserit Bernardum et Walterum de Somerghem vixisse sub Philippo Alsatio.* — e Fredericus *ut frater Theoderici nominatur apud citatum supra Vignerium in Originibus Alsatic. pag.* 115. — f Tileium, *in agro Curtracensi oppidum, civium Harlebecanorum jure in privilegiis Guilielmo Normanno donatum, uti ex Grammaye tradit Sanderus in Flandria illustrata pag.* 927.

Manginellæ.

Somerghem.

Tileium

CAPUT XXII.

Mors Guilielmi Nordmanni. Regimen pacificum Theodorici.

12 Julii

a Alostum obsidetur a Duce Lovaniensi et Guilielmo Comite.

Quarto Idus Julii, feria quinta, Dux Lovaniæ obsedit *a* Alst cum gravi exercitu; et venit sibi in auxilium Comes Flandriarum Willelmus cum quadringentis militibus. Interim apud Brudgenses multa mendacia volitabant de negotio obsidionis præfatæ.

C 185 Contigit interim quod in Brudgis molendinum aquis immersum undique dilapsumque destrueretur, et aqua, quæ ad plagam meridiei munierat castrum et suburbium Brudgense, in loco, quo molendinum concluserat aquas, elaberetur fere tota. Inde commoti cives accurrebant, et fimo, lignis, terra aquas effluentes obstruebant. Imputabant igitur suffossionem molendini factam fuisse furtive ab inimicis suis, eo quod ita post defluxum aquarum, castrum et suburbium ipsorum ad ingressum pateret hostibus. Multi aderant divinatores et laici et Sacerdotes, qui adulabantur civibus nostris, prædicentes eis, quæcumque sciebant cives voluisse audire. Si quis vero sapiens de negotio obsidionis, aut de loci et civium periculis imminentibus verum profitebatur, vilissima repulsa impetitus ab ipsis obmutuit. Adhuc vero languebant cives nostri in extorquendo pecuniam ab invicem, quam Comiti Theodorico transmitterent in expeditionem obsidionis prædictæ. Similiter illi ex Gend laborabant. Erantque in Alst obsessi Iwan et Daniel, et Comes Theodoricus cum forti milite, satisque in bello probato.

Brugenses tur e flu- tuant.

Pecuniam pro Theodorico colligunt.

186 Octavo Kalendas Augusti, feria quarta, in die S. Christophori reductus est Walterus Pennatus mendacium in capistrum in Brudgis, et red-

Walterus Pennatus mendacium reductus.

diti sunt obsides, qui pro eo dati et usque ad id temporis observati fuerant.

D AUCTORE GALBERTO EX MSS. 27 Julii Guilielmus Comes e vulnere moritur:

187 Sexto Kalendas Augusti, sexta feria, post transfigurationem Domini in monte Thabor, dignabatur Dominus suæ prævisionis et nostræ simul persecutionis ponere in hac seditione quodammodo finem, quia Comes Willelmus Northmannus, dum in assultu præfatæ obsidionis se prætulisset hostibus penes castrum Alst, dejectus ab equo, dum sese in pedes recepisset, et manum dexteram ad oras armorum deduceret, quidam peditum ab hostibus prosiliens, lancea eamdem dexteram Consulis in palma perfigens, medium brachii, quod adjunctum manui cohæserat, perfodit et lethali vulnere infecit. Quem milites sui collegerunt, utpote Dominum suum miserando occasu morientem, ac per totum illum diem mortem celando inimicis, sine planctu et ejulatu, voces et clamores dolorum compresserant tanto acriori mentis angustiati confusione. Dux igitur Lovaniæ quærere satagebat, ut se et suos componeret cum Comite nostro Theodorico, et totius discordiæ in invicem habitæ, caussas in judicio Iwan et Danielis et Regis Angliæ commendavit. Concessione ergo compositionis utrimque laudata, dum rogabat E Comitem nostrum Theodoricum, ut ducatum præberet Consuli Willelmo revertendi cum suis pacifice ab obsidione; cumque omnem Comes Theodoricus Duci super hoc assensum præstitisset, ait Dux: Ecce, quem in tantum virtus tua persequitur hostem, Willelmus Comes e vulnere lethali expiravit. Igitur prosilivit unusquisque utrimque alius ad deflendum tanti et tam præcipui militis occasum, alius ad excitandum hostes in exultandum, alius ad denuntiandum his qui domi remanserant: ut sibi præcauti rerum suarum non nisi vigilanter et præconsiderati agerent. Volitabat enim undique rumor et fama mortis Principis illius, et qui in fide et securitate ejusdem Consulis decertaverant, ad tutiora loca sese conferebant. Tunc cum planctu infinito et clangore excelso corpus militis strenui feretris impositum ad S. Audomarum humandum transtulerunt.

pace ad Alostum firmata,

sepelitur.

188 Ceterum Theodoricus Comes inimicos suos persequebatur ubique, et conflagratione ignis eos vastavit, captivavit, disperdidit, nisi qui gratiam ejus ante conflagrationem ipsam, aut pecunia, aut aliter conquisierant. Ascendit igitur The doricus inter varias Flandrorum commotiones, Comes apud Ipram quarto Kalendas Augusti, Dominica, cum infinito militum auxilio et obtinu t Ipram. F Cives vero Brudgenses et milites et solidarii eorum exierunt, et deprædati sunt villam Ridevorda, et domos combusserunt. Igitur Lambertus ex Ridevorda et Lambertus ex Winchina, aliqui ex *b* Folketh et Tileth, et plures alii de confinio nostris, qui in auxilio Consulis Willelmi certaverant, sese in oppido Winendala receperunt. Illi quoque qui in Ipra cives in parte constiterant Willelmi, cum *c* Isaac apud Formesela sese contra Comitem Theodoricum firmaverunt: ubi exercitata est militia maxima. Et notandum, quod cum in tantis periculis Brudgensium locus fuisset, ut cives nullo consilio sibi posse, nisi a solo Deo, mederi credidissent, et ideo cordis sacrificio Deum placassent, dispensatione solita Deus solvens ipsis. Nam Consulem Willelmum gladio sui judicii enecavit, sed illo quippe modo, ut non in propria sed in aliena: pœnæ caussa, scilicet Ducis illius, cujus in auxilio militabat, emereretur. Proinde nos Brudgenses a morte illius innoxii deputabamur, quoniam quidem hortor e nostris ipsi intulerat mortem, imo eodem tempore, quo fatalis est a vita, hoc unanimes illum prodi dutorie ad mortem obsidentes hominum. Illi cives ex Ha- kercka montes, qui de consilio Comitis Theodorici

b

c

Brugenses capiunt beneficium hoc,

A nostro pendebant, eadem die qua obiit Consul Wilelmus, improperabant nobis, quod traditores fuissemus et recesserunt a nobis. Interea apud Bruggas nuntius venit, qui mortem denuntiaret Willelmi Consulis. Quo audito cives et omnes nostrates Deo referebant gratias pro tanta liberatione sua et rerum suarum.

189 Igitur mirabilis dispensatio Dei, quæ hoc modo Principem illum mori dispensavit, ut in Ducis prædati obsidentis Alst auxilio obiret extra Consulatum nostrum. Et quamquam contra nostrum Comitem et nostrates in parte pugnaret, non fuit quidem alicujus alterius caussa illius pugnæ et obsidionis, quam Ducis. Et licet Willelmus Comes libenter quacumque occasione nostrates impugnaret, et ubi in auxilium Ducis maxime concendisset, ejus pugna aut ejus mors ibidem a Deo prælixa, non imputabatur nisi Duci. Ducis enim miles in hoc fuerat, nec ibidem pro Comitatu primo, sed pro salute et honore Ducis velut alius quilibet solidarius, mortuus est. Contendunt aliqui quod nostrates, postquam expulerant Willelmum Consulem, supereppositum ei Theodoricum Comitem et eundem argento et consilio et omni facultate tam consilii quam pecuniæ, undique confirmatum in castris et omnibus locis, in quibus prævenire poterant, Willelmo illi opposuerunt ad resistendum. Illo enim modo non poterant innocentes a morte illius probari. Alii dicunt Ducem impetisse Theodoricum quia præsciebat, si ipse Theodoricus forte regnaret et persisteret in Consulatu Flandrensi, multa mala posset in posterum inferre sibi et fortaleis a Ducatu expelleret, aut saltem dotem illam, pro qua Comes Theodoricus satagebat Ducem coram Imperatore appellare, violenter auferret. Comes Willelmus pro communi caussa in prædicta Ducis obsidione impugnabat Comitem Theodoricum, quia sciebat hunc emolum, quo justo a Consulatu expellere quem potuisset, attamen sibi injuste et traditorie sciebat illum Theodoricum sibi superpositum fuisse, et ideo utrique poterant rationabiliter et Comes Willelmus pro caussa Ducis et pro propria injuria ibidem recte coeubuisse, et Comes Theodoricus pro dote a Duce expectulata juste et pro Comitatu oblique tradito, ibidem restitisse Duci et Willelmo Comiti.

Causa belli cum Duce Lovaniensi inquiritur,

190 Quæratur ergo cum per mortem alterius Deus pacem vellet restituere patriæ, cur magis de perierit, ut moreretur Willelmus Comes, qui justorem caussam regendi terram obtinuit, et quare non citius mortuus fuit Theodoricus Comes, qui injuste superpositus videbatur, aut qua justitia Deus concesserit ei Consulatum, qui violenter arripuit dignitatem? Si igitur neuter eorum bene susceptum Comitatum, juro utrique erat auferendus. Attamen quia jure hereditario Theodorico Consuli pertinebat Comitatus, jure eum possidet. Et si injuste videatur arripuisse, tamen quia obiit ante electionem illius Willelmi, qui mortuus est, per litteras directas Primatibus Flandriæ reputaverat, quod sibi pertinebat quamquam et tunc non sit exauditus ab illis, non minus debebat petere et conquirere hereditatem suam, quæ injuste sibi ablata erat, et ubi injuste a Rege Franciæ vendita. Igitur post tot controversias præpeditus justorem caussam Theodorico Comiti, qui non injuste dicitur superpositus Consuli Willelmo, imo ille Comes mortuus ipsi Theodorico injustissime superpositus est, et per exemptionem ex Regis potestate, potestative Comes effectus. Igitur illum ex antiqua justitia Theodericum vitæ reservavit et suæ hereditati restituit illumque e morte a Consulatu removit, qui quantumcumque potenter viveret, totam terram vastaret, omnesque terræ incolas ad bellum civile provocaret, legesque Dei et hominum confunderet.

Jus ad Comitatum Flandriæ Guilelmo Nordmanno,

et Theodorico Alsatio.

quem lege districta Deus, viam universæ carnis ingredi non sine malis meritis suis adjudicavit. Nec enim Comes Willelmus de omnibus, quæ in vita possedit, secum post mortem permanere fatebitur inter umbras, quas ad pœnalia loca præmisit, nisi militiæ laudem : bonus enim in militia dicebatur. Igitur tantam injuriam, quia nulla potestas humana corrigere aut potuit aut noluit, secundum lineam districti examinis sui Deus correxit. Ideoque in homines Flandriæ iram et flagella indignationis suæ intulit, quia omnium erat in arbitrio positum ante deliberare, prævidere, et discutere, et summa diligentia perquirere. Denique contrito corde et pœnitentiæ sacrificio super hoc placare, quem sibi et patriæ Dominum præstituerent, et electum amarent et venerarentur. Quia ergo hoc neglexerunt, eum, quem incaute Dominum susceperunt, tyrannum et vastatorem totiusque mali exactorem perpessi sunt, eumdemque post electionem et susceptionem in Consulatu nullam viam vel mores honestos prædecessorum Comitum, Principes et *d* bajuli aut consiliarii terræ docuerunt : sed ad prædam et argutas fallaciasque caussas instruxerunt, quibus pecunias infinitas super cives et burgenses terræ conquirerent, et quandoque violenter extorquerent. *d* E

191 Igitur Theodoricus Flandriarum Marchio ab illo mortis Willelmi tempore regnavit, et peragratis castris scilicet Atrebato, Ternamina, S. Audomaro, Insulis, Aria, in quibus locis more bonorum prædecessorum suorum venerabiliter susceptus est a Clero et populo, et fide et homagio confirmatus, tandem ad Reges Franciæ et Angliæ ascendit, susceperaturus ab ipsis feoda et donaria regalia. Complacuit ergo sibi utriusque regni scilicet Rex Franciæ et Rex Angliæ super Comite nostro Theodorico, et investituras feodorum et beneficiorum, quæ ab ipsis sanctissimus, et piissimus Comes Karolus obtinuerat, gratanter dederunt.

Pacifica Theodorici possessio.

a Regibus Franciæ et Angliæ pro bajulo.

a Mediam Flandriæ Imperialis præfecturæ civitas, Gandavum inter et Bruxellam sita, cum illustri territorio, olim Brigbecaria annumerata. — b Folquet dominus in Tileto supra num. Vide dictatur. — c Isaac de Formerie subscripsit litteris B. Caroli anno 1111 supra citatis. — d Rabus potius legendum, de cujus vocis origine et significato, multa reperies in Glossario Spelmanni.

Ypotam

RHYTHIMUS ANTIQUUS

ex MS Jacobi Sirmundi Soc. Jesu.

§ I. *Lamentatio de morte B. Caroli Comitis Flandriæ.*

F

Pro dolor! Ducem Flandriæ,
Bonum tutorem patriæ,
Traditorum versutia,
Plenum gravi invidia
O inficix Flandria!
Quæ te cepit dementia?
Et Ducem tuum spernere,
Et loquelis prædelectis,
Tu per cunctas flumeras,
Primatum obtinuerat,
Sed quia fornicatores,
Et non audendo arcanos,
O infelix Cumaea!
Cur infudisti vulnera
Tam hæc sceleris perpetrasti,
Judithum vindicta,
Quod vobis deerat, impii
Tandem sceleris consors,
Non amisit vindex prædæ,
Large per multa cespita
O mœroris plena dies,
Quia fautat nostra spes,
Omni parcendo homine,
Quo patriæ nominis
Impudens hic lucet Londra,
Tibi mater ad supplicia
Prius cives prædiqua,
Exponde culpa tua.

Et defensorem Ecclesiæ,
Et cultorem justitiæ
Impiorum sequitia,
Peremit pro justitia
O crudelis, o impia!
Quæ pervasit iniquitas?
Mortem illius quærere,
Prædelectum permanere?
Et dolosos in mœstitias,
Multa longave præcipitas
Præcanis aliis fraudibus
Præ cedris superbientes
Crudelitas et perfidia!
Fabri fundebat viscera?
Pacis jura conturbasti,
Latronis hunni jugulasti?
Crudelitatis filii.
Timoris Dei nescii?
Non reperiunt absidia
Perpetrasti flagitia
Nocte luctus materiæ!
Per malignos pessimos
Nefas fuscando turbine
Privatur et regimine
Et ex digna tui cœca,
Morte, nescitis hoc tua.
Modo factæ et retinta
Stragies redidit mutua

§ II

A

§ II *Lamentatio alia.*

Karole, gemma Comitum, Dux inclyte, flos militum,
Te dolemus immeritum Pertulisse interitum.
Cujus prudens modestia, Et solers vigilantia,
Sollicite pro patria Tuta servabat omnia.
Te exhorrebant impii, Amabant pacis filii,
Bonis locus refugii. Malis eras supplicii.
Te luget dulcis Gallia, Pro te gemit Burgundia,
Et proxima Britannia, Insuper nostra patria
Quæ lacrymarum flumine Exuberans sine fine,
Flet vacua regimine. Privata et monimine.
O quam bona constantia, Quam constans patientia!
Moritur pro justitia Per quem constabat patria.
Cum esset in Ecclesia, Infestus in psalmodia,
Intra fœdum mente pia; Emersit cohors impia.
Mox exerebatur gladii, Jugulant Patrem filii,
Perimuntur innoxii Una quatuor socii.
Jungantur amore pio, Mortis dantur exitio.
Eorum interfectio Fit Flandriæ confusio.
Hic cum duobus illis Pater truncatur gladiis,
Qui erant ab impiis Cœli fruuntur gaudiis.
Mox istorum cognatio Compatiens exitio,
Luget, gemit corde pio, Ut exigit conditio,
Cessat animo lucre, Studeat preces fundere,
Constat animas quærere, Juvari precum munere.
Pia Dei clementia Cæsis pro tua gratia
Transfer ad cœli gaudia, Ut tecum sint in gloria. Amen.

§ III. *Vindicta de morte ejusdem Comitis.*

Descripta morte Consulis, Cunctis invisa populis,
Lacrymis flendis sedulis, Et inaudita seculis,
Describuntur crudelia Impiorum supplicia,
Quæ pro sua nequitia Pertulerunt in Flandria.
B Justa Dei potentia Volens tanta flagitia,
Supplicis obnoxia Punire cum justitia,
Mittit ab Austro judicem, Justitiæ opificem,
Et nequitiæ vindicem, Qui impios reddat vicem.
Venit igitur Franciæ, Rex provisurus patriæ,
Inimicus nequitiæ. Et amicus justitiæ.
Init grande consilium, Qualiter agmen impium
Puniat, quod dissidium Fecit per homicidium.
Cum Principibus loquitur, De nefandis conqueritur:
Consilium revolvitur. Sanum tandem suggeritur:
Hortantur mentem regiam, Ut transeat in Flandriam,
Punitura nefariam Nefandorum nequitiam.
Rex fretus hoc consilio, Illuc it cum consortio,
Hos daturus exitio Opere pro nefario,
Hoc audientes noxii Iniquitatis filii,
Quærunt locum refugii, Nam timentes imperii.
Intrant castrum tutissimum, Ad bellandum aptissimum,
Cor habentes promptissimum Tueri nefas pessimum.
Sed Isaac subtractus est, Monachus simulatus est,
Divina pelle tectus est Qui ferox lupus intus est.
Captus fatetur percussse, Tandem scelus perpetrasse,
Mortem Comitis tractasse, Cum deesset honorasse.
Ore suo convincitur, Ad tormentum defertur,
Sic in altum suspenditur. Quod meruit assequitur,
Intrat ergo Rex Flandriam, Cohortem quærens impiam,
De his per Dei gratiam Expleturus justitiam.
Venit potestas regia, Machinis vallat mœnia,
Aggreditur palatia, Quibus latet gens impia.
Utrimque bellum geritur, Hostis hostem aggreditur,
Alter mucione cæditur, Alter jaculo figitur.
Istis dat vires caritas, Illis crescit debilitas;
His animum dat æquitas, His tollit iniquitas.
Qui privati consilio, Desperant de auxilio.
Tanto pro homicidio Dari timent exitio.
Caput hujus nequitiæ Nullius dignum veniæ
Per fenestram maceriæ Dimittitur ab acie.
Dum desperat de venia Cogente conscientia,
C Fugit nequam per devia, Mortis timens exitia
Huc et illuc progreditur. Fugere mortem nititur,
Sed latere non fruitur. Qui hoc sclere premitur.
Compertum est Præpositum, Sic latenter expositum
Fugisse, ne interitum Subeat propter meritum.
Passim per terras quæritur, Tandem repertus capitur,
Ad judicium trahitur. Quod promerut patitur.

Tortores tenentes eum, Ponunt in collo laqueum. D
Trahitur ad equuleum, Talis pœna decet reum.
In equleo ponitur, Pugnis, fustibus cæditur,
Sæva flagella patitur. Sic cruciatus moritur.
Iste postquam mortuus est, Patibulo suspensus est,
Ita tractari dignus est, Qui proditor probatus est.
Redeamus ad alios Iniquitatis filios,
Proditionis consocios, Præ omnibus nefarios.
Audita fama miseri, Ne capite sic fieri.
Non cessant intus conqueri, Sic intuentes conferi:
Burgardus mox exponitur, Fugiens errat, capitur,
Captus ad mortem trahitur. Rotæ suspensus moritur.
Audiens cohors impia, Et hunc pati supplicia,
Desperando de venia, Reddit castelli mœnia.
Intra castrum Rex inclytus, Et ipsius exercitus
De Consule sollicitus, Currit fundendo gemitus,
Adducit trahi tumulum, Gementum promens querimum
Flet, plangit gemmam Consulum Bene regentem populum.
His expletis doloribus, Et captis proditoribus,
Alligantur compedibus, Manci pandi tortoribus.
Tractatur de supplicio, Exquiritur confusio,
Placet vultus Regio, Hos mori præcipitio,
Ruunt ab arcis solio, Mortis dantur exitio.
Hoc sunt digni supplicio, Quibus placet proditio.

EPITAPHIA ANTIQUA

a Jacobo Meiero ex MSS. edita.

I.

Hic pupillorum pater, adjutor viduarum,
Salvator patriæ, Zelator et Ecclesiarum,
Pax et vita suis, formido et mors inimicis. E
Rebus pace suis undique compositis,
Flandrorum Consul, Dacorum regia proles,
Carolus hic obiit, innocuus perit.
In prece prostratus, Domini mactatus ad aram,
Fit pro justitia victima grata Deo.
Qua vivus viguit, defunctus pace quiescat.

II.

Carolus excessit Comes ense doloque suorum,
Ultio successit, mors dura gravisque reorum.

III repertum in monasterio ad Rhenum haud procul Andernaco.

Per te viventem tua Flandria, Carole, fulsit
Fama, pace, bonis, clara, beata, potens.
Te moriente perit pax, fama jacet, bona quisque
Raptor habet, passim vis sine lege furit.
Militis officium non judicis evacuavit
Miles judexque fortis et æquus eras.
Templa, Deum, viduas, reparando, colendo, cibando,
Martha, Mariæ, pius Samaritanus eras.
Armis, lege, minis, hostesque tuosque domabas.
Corripiens pœna facta, futura metu
Dona bonis, venium miseris, pœnam sceleratis,
Largus, mansuetus, jura tuenda dabas. F
Armorum, pacis quia fortiter et sapienter
Res pertractasti, Cæsare major eras.
Servus, justitia, templum, Martisque secunda
Cæsar, caussa, locus, lux tibi mortis erant.

III MARTII.

SANCTI QUI V NONAS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Marinus miles, } Martyres Cæsareæ in Palæstina.
S. Asterius Senator, }
S. Florianus, }
S. Felix, }
S. Castus, }
S. Luciolus, } Martyres in Africa.
S. Justus, }
S. Fortunatus, }
et alii XL, }
S. Martia, }
S. Martianus, }
S. Hierotes, }
S. Antigonus, }
S. Januarius, }
S. Tutella, }
S. Gabianus, }
S. Quiriulus, }
S. Marinus, }
S. Felix, } Martyres.
S. Donatus, }
S. Fortunus, }
S. Helbianus, }
S. Gagus, }
S. Paulus, }
S. Ganosa, }
S. Gallosa, }
S. Gallus, }
S. Lupicinus, }
S. Gaiola, }
S. Felix, }
S. Emeritus, sive Emeterus, }
S. Celedonius, }
S. Felix II, }
S. Savinianus, }
S. Felix III, }
S. Julius, } Martyres in Africa.
S. Felix IV, }
S. Marinus, }
S. Donata, }
S. Nicephorus, }
S. Carissimus, }
S. Claudianus, }
S. Papias, }
S. Luciola, }
S. Sabianus, vel Sabiniana }
S. Junula, }
S. Asterius, }
S. Phocius, }
S. Georgius, }
S. Isicus, }
S. Sisinnius, }
S. Castus, }
S. Basilius, } Martyres in Africa.
S. Solus, }
S. Artilaus, }
S. Antonius, }
S. Cyricus, }
S. Eutices, }
S. Gorgonius, }
S. Asclipius, }
S. Frumimus, }
S. Zosimus, }
S. Emetherius, } Martyres Calagurri in Hispania.
S. Celedonius, }
S. Eutropius, } Martyres Cappadoces, Amaseæ et Comanæ in Ponto.
S. Cleonicus, }
S. Basiliscus, }
S. Zeno, et S. Zoilus, } apud Græcos.
S. Piamun Virgo in Ægypto.
S. Camilla, Virgo Deo devota, in diœcesi Autissiodorensi in Gallia.
S. Emeterius, sive Matinus, agricola Martyr in Catalania.
S. Winwalocus, Abbas Landevenecci in Britannia Armorica.
S. Titianus, Episcopus Brixiensis in Italia.
S. Caluppanus, Presbyter, reclusus in Gallia.
S. Arthellais, Virgo Beneventi in Italia.
S. Anselmus, Abbas Nantulanus in Italia.
S. Cunegundis Imperatrix, Virgo, Conjux, vidua, ac sanctimonialis Benedictina.
S. Gervinus, Abbas Centulensis in Pontivo.
B. Fredericus Abbas Horti B. Mariæ in Frisia, Ordinis Præmonstratensis.
B. Petrus Iheremias, Ordinis Prædicatorum Panormi in Sicilia.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctæ Macræ Virginis Martyris Translatio. *MS. Florar. Wandelb. Ado MS. De ea agimus* VI Janu.

S. Leo, Martyr Archiepiscopus Rotomagensis, } *inscripti Martyrol.*
S. Gervasius Martyr, }
S. Philippus Confessor, } illius fratres, }

Gallicano Saussay et primus etiam in Catalogo Generali Ferrarii. De iis actum I Martii.

Quintus *refertur in Martyrol. Hispan. Tamayo Salazarii adjunctus aliis quindecim Martyribus, quos ipse secutus Pseudo-Dexterum Hispanæ composuit; alii cum Martyrol. Romano in duas classes separant. Nos priores* Afros, *posteriores* Cappadoces *fuisse ostendimus, nullo alibi ad hunc diem reperto vestigio hujus* Quinti, *quem arbitramur natum in Phrygia, et sub Aureliano in Eolide multis cruciatibus affectum, cæd. ut diximus,* II Martii.

S. Simplicius Papa *inscriptus hoc die MS. Adonis Scriveri, et* Simplex Confessor *MS. Aquisgranensi, quem eumdem arbitramur. Ejus Acta dedimus* II Martii.

S. Ceddæ Episcopi Merciorum et Lindisfarorum Translatio *refertur in Menologio Scotico Dempsteri. De ea agimus ad illius Vitam* II Martii.

Eufemissa Regina *inscripta est Auctario Hermanni Greven*

Greven ad Usuardum, alibi ignota. Forsan ex S. Ursulæ fuit comitatu, in quo dicuntur variæ Euphemiæ, Euphrasiæ, Euphrodiæ, Euphroniæ, Euphrosinæ *et* Essentiæ *fuisse.*

Eusebius Episcopus *inscriptus est Calendario MS. Belgico. At quis ille ex pluribus hujus nominis, non liquet.*

Maximus Martyr *legitur in libello precum Ingolstadii edito, et hic ignotus est.*

Theodosii Imperatoris *nomen inscriptum est secundo Kalendario Coptico, a Seldeno edito in libro 3 de Synedriis veterum Hebræorum. At quis sit ille Theodosius non indicatur. Dein ipsum Kalendarium est a Jacobitis factum.*

Domnonis Martyris Calari in Sardinia *nomen inscriptum Catalogo generali Sanctorum Ferrarii, additurque corpus inventum cum inscriptione. Duos Domnones repertos ait Dionysius Bonfant in Triumphis Sanctorum Sardiniæ lib. 9 cap. 9 et 17. Prioris inscriptio est :* Hic jacet bonæ memoriæ Domno, qui bixit annis mi.... xiiii. *Posterioris est ista,* B. M. Domnus, qui bixit... requiebi... Decemb. *Hinc certiora monumenta requirimus.*

Conna Virgo *a Marmno Gormano nominata hoc die : alibi ne nomen quidem nisi pro viris acceptum reperitur et tum sæpius* Cuahna *scribitur.*

Killenus de Inisdomle,
Mochua de Cluaindobtha,
Fachtna de Cre-big,
Modemocus,
} *in Tamlactensi Martyrologio et Mariano Gormano nominantur primi : monasterium in finibus Momoniæ esse dicit Colganus : subdubitatque an* Killenus *ipse non sit ille Eremita, cujus castitas laudatur in Vita S. Brigidæ, primo loco a nobis edita num. 71. Alterius Killeni locus nec nominatus quidem est hactenus, ipsius alioqui et Modemoci nomen inventur inter discipulos S. Barrii relatum in ejus Vita data ad* xxv *Sept. sed quis nos securos faciet aut eosdem esse, aut cultu ecclesiastico unquam fuisse honoratos? Tertii nec nomen nec locum uspiam adhuc legimus.*

Conchradius *ex solis Tamlactensi et Gormani Martyrologiis* ut Sanctus *innotuit : Episcopum etiam Gormanus facit : in Vita* S. Kieran Sagriensis v *Martii num. 9 Ofrigensem Regulum hoc nomine leges, et eximium ob alieno thoro violando continentiam miraberis : Non tamen certa inde duci conjectura potest, cum deinde inter Sanctos relatum.*

ANIMADV. PAP. 8

Erelechius *in iisdem Martyrologiis est : nec nomen multum abludit ab* Erlachii Presbyteri *nomine, quem ecclesiæ de Rathmudain in Balriedia regendæ nomotum esse a S. Patricio ex Vitæ Tripartitæ num. 209 scimus : inter Sanctos relatum, etsi Colganus hoc die asserat, nusquam docemur.*

Failenna quædam Hiberniensis fœmina *a Colgano ad hunc diem in Sanctorum alio recensetur, quod in Genealogicis quibusdam rhapsodiis memoretur, et sit aloquin ecclesia, quæ* Kill failen, *quasi* Cella Failennæ, *quæ proinde illi dicata videatur. Imo et* Virginem *ipse appellat nullo citato auctore : in vita et post mortem claruisse miraculis tradit, et multas ad hunc usque diem fieri ad ejus sepulchrum peregrinationes et populorum concursus. Sed cum hujus rei nullum idoneum citet auctorem, et ipsum sæpe deprehenderimus etiam in patria sua hospitem esse, licet vir aloquin esset religiosissimus; absque ejus ac totius gentis Hibernicæ injuria licere nobis putamus, ut et hanc et alios ceteris extra Hiberniam populis ignotos ipsorum Sanctos omittamus, donec certiora de iis proferantur. Hanc porro* Failennam *circa annum in vixisse conjicit.*

Sacer, *sive* Mosacer, *aut* Mosacra, Abbas in Hibernia *fuisse traditur a Joanne Colgano : qui licet Acta illius nulla promat, neque distincte tempus, quo vixit, valeat assignare; Sanctum tamen fuisse contendit : quia tria vexit monasteria, in quibus cultu Divis debito celebretur,* juxta sex diversa domestica Martyrologia, *ut scribit : neque tamen hæc ipsa Martyrologia profert : quam ergo vult iis fidem haberi a nobis aut universa Ecclesia?*

Kele-Christus, Christicola, *sive* Christianus, Episcopus *fuisse in Hibernia dicitur apud eumdem Colganum, atque* a bono consilio *cognomentum tulisse. Cur Sanctis annumeret causa est, præter domestica Martyrologia, quod oratorium quoddam extruxerit a posteritate* Kill-Chele-Chriost *appellatum, sive* cellam Christicolæ. *Non quoties vox* Cella *seu* Kil *præposita est cuipiam nomini, inde sequitur, id nomen esse Sancti, qui illic colatur. Alioquin* Kildaria *sive,* Cella quercus, *indicaret quercum illam, sive Darium, aut Dariam, Sanctum fuisse. Erat id monasterium* Ad quercum *a S. Brigida Virgine ædificatum, ubi etiamnum* Kildaria *vel* Kildara *civitas extat in Lagenia.*

Diaconus Reat, *nisi in jam dictis auctoribus legeretur, nullum, quod quidem sciamus nomen haberet : suspicatur Colganus unum ex tribus* Dechnanis, *id est, Diaconis, esse Patricii ex sorore nepotibus, de quibus in Tripartita num. 200. Sed cur ita suspicetur aliam afferre non potest causam; quam quod hic et* Diaconus Nenn, *quem ex* xxv *Aprilis eodem trahit, peregrina Hibernis nomina præferant.*

Hieronymus Suessanus *Eremita Camaldulensis, Eremi Ruchensis in agro Patavino fundator, et Societatis a Paulo Justiniano institutæ, dictæ dein Montis-coronæ, egregius propagator; vir magnæ auctoritatis et humilitatis, recusata (quam Paulus* iv *offerebat) Cardinalitia dignitate, rediit ad suos in ipso Montis-coronæ ascensu spiritum Deo reddidit, anno* MDLVI, *mense Martio, Feria* iv *Cinerum sepultus in capitulo Montis-coronæ : Vitam ejus lib. 4. Historiæ Romualdinæ anno* MDLXXXVII *impressæ, describit Lucas Hispanus; non sine commemoratione mirabilium aliquot ejus mortem secutorum. Eumdem celebrat inter Ordinis Camaldulensis Beatos Sylvanus Rassius, Vitam ex Luca Italice reddens : sed nullum profert argumentum, unde constet* Beati *titulum, quo alii auctores abstinent, aut altum cultum publicum eidem deferri aliquo Ecclesiæ Romanæ indulto.*

Gerlo, *sive* Serlo, Abbas Glocestriæ, *memoratur a Menardo et Bucelino in Martyrologiis Benedictinis, et* Beatus *appellatur. Laudatur a Malmesburiensi lib. 5 de Gestis Regum Anglorum, et lib. 4 de Pontificibus Anglis, et in Monastico Anglicano pag.* 110, *ubi dicitur quinto Nonas Martii anno* 1104 *e vita excessisse, nullo* Beati *titulo addito : omissus etiam in Martyrologio Anglicano.*

Jonas Ogmundus primus Episcopus Holensis in Islandia insula e regione Norwegiæ mortuus anno MCXXI : cujus reliquias in cœmiterio olim conditas refodi curavit Brandeus quartus ejus Sedis Episcopus, eique in Sanctorum numerum relato, diem tertium Martii mensis sacrum dicavit. *Ita his fere verbis Arngrimus Jonas Islandus lib. 1 Rerum Islandicarum pag.* 109. *Sed quoniam homini a Catholica fide averso fidere non licet, solum hoc indicare voluimus, dum certiora monumenta proferentur.*

Bonus Abbas Casæ-Dei Ordinis Cisterciensis in Gallia, multis ad Albigenses convertendos exantlatis laboribus cluxit. *Relatus hoc die ab Henriquez et Bucelino in Menologiis Beatorum ejusdem ordinis et* Beatus *appellatus : quo titulo abstinet Saussaius in Martyrologio Gallicano, qui eum Viris pus annumerat.*

Elisabeth Eborae in Lusitania monialis S. Benedicti de Castro ordinis Cisterciensis, *memoratur in Menologiis Henriquez et Bucelini, et Gynæceo Arturi a Monasterio*

Monasterio cum titulo Beatæ. *At Cardosus in Hagiologio Lusitanico inter illustres pietate fœminas recenset, uti et Ludovicus dos Anjos in Horto Lusitaniæ num.* 141 : *Quibus magis fidendum.*

Petrus, Joannes, socii, Apameæ in Gallia ab hæreticis occisi, inscripti Mart. *Franciscano Arturia Monasterio, atque iterum Agnes ejusdem scriptoris Gynæceo: quos omnes, etiam qui superiore seculo mortui sunt, Beatos appellat. Hic eorum nomina honoris caussa recensere nobis ideo fas esse duximus.*

Benedictus laicus Forentiæ,
Thomas a Randano in Calabria,
Joannes a S. Michaele in India Occidentali,
Alphonsus Alcanmzes,
Marinus laicus Capuccinus Romæ,
Agnes Clarissa Assisii.

Helena, Tudenses e quæstu meretricio a *B. Philippo* Flora, *Benito Ordinis Servitarum Generali conversæ, in monasterio S. Catharinæ apud Suinates in Pœnaria ditione vitam sancte finiverunt circa annum* MCCCX, *hoc* III *Martii. Ita post alios a se citatos Jacobillus de Sanctis Umbriæ, qui* Beatas *nuncupat.*

B. Oswinus, ex Majore-domus S. Ethelredæ Reginæ monachus Lestingensis in Anglia, *relatus ad hunc diem ab Edmundo Mathew, Menardo et Buccelino. De eo cum aliis agimus.* VI Martii.

Rupertus Abbas Tuitiensis *e regione Coloniæ, refertur hoc die a Molano altisque, a pluribus sequenti, quo mortuus traditur.* IV Martii

S. Patto Episcopus Verdensis in Saxonia inferiore *refertur hoc die a Gelenio in Menologio Coloniensi, iterum ab illo et pluribus aliis, quando de eo agemus,* XXX Mart.

Rodulphus et Grundolfus monachi Fuldenses ab Hungaris martyrizati dicuntur *in MS. Kalendario Benedictino. De priore (cui alter adjungetur, si certiora monumenta acquiramus) agunt Martyrologi Benedictini* XVIII Aprilis.

S. Indaletius *unus exemplo virus (qui Roma ab Apostolis ad prædicandum Dei verbum in Hispanias ablegati memorantur in Martyrologio Romano ad* XV *Maii) colitur hoc die in Ecclesia Almeriensi, uti docemur in Ordine vulgato recitandi divinum Officium. In Martyrologio Hispanico cum Ecclesia Burgensi et aliis,* XXX Aprilis

Jacobus Justus *refertur in MS. parvo, sed valde antiquo, Martyrologio S. Maximini. Solet id cognomen attribui S. Jacobo Apostolo fratri Domini, qui colitur* I Maii.

Candidus Confessor, S. Peregrini Confessoris famulus, vulgo Blancus dictus, in Apennini jugo requiescit. *Ita Dempsterus in Menologio Scotico, et ex eo Ferrarius, qui asserit Lucam inter et Mutinam consedisse, quod de Peregrino scripserat Dempsterus : de quo æque intricata quæstio, examinanda, fortassis ad diem, quo hunc ille referunt,* XVI Maii.

Godefridus Confessarius Sanctimonialium in Camera B. Mariæ prope Bruxellas, Ordinis Cisterciensis. *Kalendarium Ordinis Divione anno* MDCXVII *excusum. Alii cum referunt* XIII Augusti.

Alanus, natione Aquitanus, Farfæ in agro Sabino monachus, dein Abbas sextus, *refertur a Saussaio in Supplemento Martyrologii Gallicani, atque a Bucelino in Menol. Benedict. Silent alii, præsertim Itali. Haud procul Roma distat illud monasterium : cujus Abbas* 1 *et Fundator, aut certe instaurator fuit* S. Thomas, *cujus Vitam habemus in* XII *Lectiones distinctam : cui, si quid interea certi de Alano nanciscamur, adjungi is poterit* X Septemb.

S. Andreæ Apostoli, Translatio Constantinopolim
S. Lucæ Evangelistæ, sub Constantio *facta, dicitur a Theodoro Lectore* V Nonas Martii : *in Martyrologio Romano et aliis* VII Idus Maii. *De iis mentio fieri poterit, cum de S. Regulo Abbate agemus* XXX Martii.
vel ad diem festum S. Lucæ XVIII Octobr.
aut potius S. Andreæ XXX Novemb.

S. Theodoreti Martyris ac Presbyteri Antiocheni memoria. *Ita Græci in Menæis et apud Maximum Cytheræum. Est is in persecutione Juliani apostatæ passus, aliis Theodorus dictus, et colitur potissimum* XXIII Octob.

S. Winochus Abbas in cœnobio Monasteriolo, *refertur in Martyrologio MS. Bruxellensi. Vixit* S. Winocus *in Flandria Occidentali, in prædio sui juris Wormholto, ubi monasteriolo extructo Abbas præfuit, uti dicetur ad ejus Vitam* VI Novembris.

Christina Virgo Benedictina in Anglia. *Laherius noster in magno Menologio Virginum Gallice edito. At Camerario dicitur* Christiana Virgo, soror S. Margaritæ Scotorum Reginæ : *quam Dempsterus, et hunc secutus Ferrarius, referunt ad* VII *Septembris. Citatur ab utroque Martyrologium Anglicanum, in cujus priore editione refertur* V *Decembris, sequiturque iterum Ferrarius. Verum in posteriore editione ejusdem Martyrologii (an ex certiore fundamento tunc examinabitur) die* XXIV Novembris.

S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis ordinatio *hoc die facta est, et annotata in MS. Florario, Martyrologio Coloniensi anno* MCCCLXXX *excuso, Auctario Grevent ad Usuardum itemque a Canisio, Ferrario, Saussaio, Gelenio indicata. Dies ejus Natalis est* IV Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARINO MILITE, ET ASTERIO SENATORE,

CÆSAREÆ IN PALÆSTINA,

Commentarius prævius.

III MARTII. CIRCA AN. CCLX.

Pace Christianis data a Gallieno, hi Martyres occiduntur :

Gravissima per universum Imperium Romanum grassante persecutione, imperantibus Valeriano et Gallieno; non defuit ultio divina, qua permissum est illud fede lacerari a Gothis, Burgundis, Marcomanis, Scythis et Persis : ab his Valeriano capto et in servitutem redacto (*verba sunt Eusebii lib.* 7 *Histor. Eccl. cap.* 13) filius ejus Gallienus solus Imperium obtinens, moderatius se gessit : missisque edictis persecutionem adversus Christianos commotam sedavit : utque Antistites hujus religionis deinceps secure munus suum obirent, rescripto præcepit. Annus tum Christi labebatur sexagesimus supra ducentesimum. Pace hac cunctis ubique Ecclesiis reddita, Marinum apud Cæsaream Palæstinæ martyrio consummatum esse scribit cap. 15 *idem Eusebius, postea hujus urbis Episcopus : scilicet, ut advertit Baronius ad an.* 262 *num.* 78, primis administrationis Gallieni temporibus, cum nondum fortasse in omnia loca pro Christianis scripta atque promulgata essent edicta : *aut certe, ut olim Trajanus statuerat, per hæc edicta Christiani delati puniri poterant, non conquiri. Prosequitur illo capite Eusebius, narrationem martyrii S. Marini, et dein cap.* 16 *et* 17 *virtutem S. Asterii, quem Astyrium appellat : quæ ex Eusebio*

Acta eorum ex Eusebio. S. Asterius colitur a Græcis 7 Augusti.

A *Eusebio descripta refert Nicephorus Callistus lib.* 6 *Hist. Eccl. cap.* 13 *et* 14. *Quo omisso damus Eusebii relationem Latine redditam ab Henrico Valesio.*

2 *Martyrium S. Asterii prætereunt hi auctores, quod Græci.* (*apud quos miramur neglectum esse* S. Marini *cultum*) *celebrant* VII *Augusti his verbis :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὅσιος Ἀστέριος ὁ συγκλητικὸς ξίφει τελειοῦται.

Τράχηλον Ἀστέριος ἐκκοπεὶς ξίφει.

Χορὸς ἀθλητῶν οἷον ἀστὴρ εὐπρεπὴς,

Eodem die S. Asterius Senator gladio interimitur.

Asterius collo gladii ictu percussus,

Choris Athletarum, tamquam stella, decorus interest. *Agit de eodem Asterio ad eumdem diem Maximus Cytheræus* ἐν βίοις ἁγίων, *et Menæa MSS. Chiffletii nostri.*

3 *Hoc martyrii genus S. Asterio Senatori illatum innuit Ruffinus lib.* 7 *Historiæ Eccles. cap.* 13, *dum dicit* honorem, quem Martyri *Marino capite plexo Asterius* detulit, continuo ipsum Martyrem assecutum esse. *Ruffinum sequuntur posteriores in Martyrologiis Latinis. Ita Usuardus, eumque secutus Bellinus his verbis, in hodierno Martyrologio Romano retentis :* Cæsareæ in Palæstina sanctorum Martyrum Marini militis et Asterii Senatoris in persecutione Valeriani : quorum prior accusatus a commilitonibus, quod esset Christianus, et interrogatus a Judice, cum Christianum se esse voce clarissima testaretur, martyrii coronam capitis abscissione suscepit : eumque Asterius corpus Martyris capite truncatum, subjectis humeris et substrata veste qua induebatur, excipéret ; honorem quem Martyri detulit, continuo ipse Martyr excepit. *Similia habent Ado, Notkerus, Maurolycus et alii. Pauciora sunt in Beda excuso : ac sola nomina in nonnullis MSS. Wandelbertus.*

ambo a Latinis 3 Martii.

B ——— ——— ——— Marinus

Asteriusque micant effuso sanguine clari.

Galesinius ad ipsas Kalendas Martias eos refert.

4 *Tamaius Salazar* S. Marinum *inscripsit Martyrol. Hispanico* : *nam* Militem Hispanum *aut* Cæsareæ Palæstinæ in præsidio a Romanis detentum, martyrii coronam suscepisse : *quod in Dextri Chronico ad an. Ch.* 268 *num.* 6 *ista legantur :* S. Marinus, Hispanus natione, patitur Cæsareæ Mauritanæ. *Fatetur Tamaius ita legi in Chronicis editis a Calderon, Bivario et Caro, sed mendum arguit, reponenduinque* Cæsareæ Palæstinæ ; *ac conjectat Gallæum fuisse. Sed similia non merentur Lectori proponi. Ex codicibus Martyrologii S. Hieronymi duos damus hoc die* Marinos, *et alterum quidem in Africa passum, et in Indice Martyrologii ejusdem Parisiis excusi, alio* IX Marini *habentur, ut, licet integra foret hujus Chronico fides, tamen nihil certi ex istis verbis posset statui.*

Citatur in Martyrol. Hispan.

C

ACTA MARTYRII

Ex Histor. Eccl. Eusebii lib. 7.

Pace cunctis ubique Ecclesiis reddita, apud Cæsaream Palæstinæ Marinus quidam *a* militari dignitate decoratus, ad hæc splendore generis atque opibus clarus, ob confessionem Christi capite truncatus est hac de caussa : Honor quidam est *b* vitis apud Romanos, quam qui adepti sunt, Centuriones dicuntur. Hic locus cum vacaret, Marinus ordine gradus sui ad eam promotionem vocabatur. Verum cum honore illo jam jam potiturus esset : quidam ad tribunal accedens, Marinum accusare cœpit, asseruitque illi quidem, utpote Christiano homini, et Imperatoribus sacrificare renuenti, Romanam dignitatem capessere, legibus non licere ; sibi vero gradum illum competere. Ea re commotus Judex, *c* Achæus nomine, primum quidem Marinum interrogavit, cujusnam esset sententiæ. Cognito deinde, quod Christianum se esse constantissime profiteretur, trium horarum spatium ad deliberandum ei concessit. Proinde cum ex prætorio egressus esset, *d* Theotecnus civitatis Episcopus ad illum accedens, et sermocinando longius eum abstrahens, prehensa manu ad ecclesiam perduxit. Cumque interius ad ipsum altare eum statuisset, reducta tantisper ejus *e* chlamyde, gladium illi, quo præcinctus erat, ostendens, mox sacrorum Evangeliorum codicem ex adverso locat, jubens ut ex duobus utrum mallet, eligeret. Marinus nihil cunctatus, protensa dextera codicem cum apprehendisset ; his eum verbis Theotecnus compellavit : Adhære igitur, adhære Deo : ejusque virtute roboratus, consequere quod elegisti. Vade in pace. Post hæc regredientem illum ab ecclesia prægo pro foribus prætorii evocare cœpit. Jam enim præstitutum tempus effluxerat. Admotus igitur tribunali, cum majorem quam antea alacritatem fidei ostendisset, statim inde, ita ut erat, ad supplicium abductus, martyrio coronatus est.

a

b *S. Marinus per dignitate Centurionis.*

c

D *d* *incitante Episcopo,*

e

eligit pro Christo martyrium.

2 Tunc et Astyrius ob religiosam fiduciam ac libertatem celeberrimum nomen est consecutus : vir ex Romanæ urbis Senatoribus, Imperatoribus unice carus, et cum ob splendorem generis, tum propter divitias omnibus notus. Qui cum supradicti Martyris supplicio interesset, humeris suis impositum cadaver candida ac pretiosa amictus veste hajulavit, et magnifico cultu ornatum, decenti tradidit sepulturæ. *f* De hoc viro innumera quoque alia referuntur ab ejusdem familiaribus, qui ad nostram usque ætatem superstites vixerunt.

S. Asterius eum sepelit :

E

f

3 Inter quæ hujusmodi est miraculum. Apud Cæsaream *g* Philippi, quam Phœnices Paneada nominant, ad pedes Panii montis, *h* fontes visuntur, ex quibus profluit Jordanis. In hos festo quodam die *i* victimam conjici solitam esse aiunt : quæ mirabili quadam dæmonis operatione nusquam postea compareret : eamque rem a spectantibus pro illustri miraculo haberi consuevisse. Quodam igitur tempore cum Astyrius his forte cæremoniis interesset, cunctosque admiratione rei perculsos videret, primum quidem cæcitatem vulgi miseratus est ; deinde oculis in cœlum sublatis, supremum omnium Deum per Jesum Christum obsecratus est, ut dæmonem illum, populi seductorem constringeret, et a decipiendis posthac mortalibus abstinere eum juberet. Peracta precatione, repente victimam fontibus supernatasse aiunt ; atque ita miraculum ipsis prorsus interiisse, nullo deinceps ejus a hunc locum prodigio viso.

g

h

i *præstigias dæmonis,*

oratione abiit.

F

a Militiam celsitudinem, non mundanam aut caducam, intelligit collega Valesius : mentionem judicii pro ea pulcherrima, et quod consuescamus dicere Maximos, Gratos, [illegible] pro Maximis, Gratis [illegible]. — b Hinc S. Marcellus *Centurio Legionis Tropæum Fungia in Mauritania, ut loco ejus pulcherrimo habenti ad ea tabulas cum notitia diei natalis Imperatoris suscipiendas, abjecit vitem et cætera, inter alia dicens.* Si fidelis est candidus militibus, ut dius et Imperatoribus sacra lucri compellandum esse proficiscitur eidem et cingulum, renuntio signis, et militare recuso. Plura de vita ejus addo, cum passim omnes historici Romani et Poetæ eam Centurionibus tribuunt. — c Graece Ἀχαιός, scribe, Ex. Christophoromenus vertit Achæus hoc loco genere. — d Theotecnum Ypsepium ad unum usque adhuc superfuisse scribit Eusebius cap. IV. [illegible] Sed [illegible] legit Valesius, quod absumpserit baltheæ pinguia evasit militantium. — e Hucadjecit Rufinus. Reassumpsit ipsum Martyri detulit, continuo ipse Martyr assecutus est. — f Philippus Tetrarcha et Eusebianus, quatenus regionum metropolis Cæsarea erat Tetrarchæ, prater Herodis Tetrarchæ Galilææ, in honorem Tiberii Cæsaris, et ædificandam nominis sui æternitatem, cum Cæsaream Philippi nominari voluit. Satis unde Dan, et Græco-Phœnicibus [illegible] derivatur, videndi etiam Cæsaream Panii, aut Panoadis nomenclatio. — g Fontes duo potissimum, Dan et Jor, quibus in eumdem amnem confluentibus, Jordanis appellatur. — h Ubinam exclusos progressi solebant in fontium puteos. Hinc S. Augustinum consulebat Publicola, *si licet liberæ de fonte vel puteo, si aliquid de sacrificio missum sit.* Vide Epistolam [illegible].

Cæsaræ Philippi.

Jordanis fontes

vitis Centurionum.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

FLORIANO, FELICE, CASTO, LUCIOLO, JUSTO, FORTUNATO, ET ALIIS XL,

Commentarius historicus.

III MARTII.

Plurimi hoc die in variis Martyrologiis proponuntur athletæ, qui effuso pro fide Christiana sanguine, coronam martyrii adepti sunt. Quo omnes loco haud facile certi quidquam affirmari potest. Martyrologium S. Hieronymi, quod charactere Anglo-Britannico ante mille annos exaratum apud nos habemus, ita hunc diem auspicatur : v Nonas Martii. In Africa Floriani, Felicis, Casti, Lucioli, Justi, Fortunati et aliorum XL. *cum quo numero tractatur fuit prior classis, licet alia nomina Martyrum nullo assignato loco subjungantur, forsan in alia aut urbe aut persecutione, sed in* Africa *etiam interemptorum. Im Martyrol. MS. Richenoviensi, sive Augiæ-divitis, valde antiquo, illa ita leguntur :* In Africa Floriani, Felicis, Casti, Fortunati et aliorum XL. Lucioli, Justi : *qui duo ante* Fortunatum *supra positi sunt.*

Martyres Africani in multis omittuntur Martyrologiis :

B *Deinde in utroque* Marcia *sequitur. MS. Tornacense S. Martini, sub nomine Eusebii, Hieronymi et Bedæ, tres indicat :* In Africa Natale SS. Fortunati, Felicis et Justi. *Omisso etiam numero, qui in alio MS. ad Martyres* XLV *augetur adjunctis variis Sanctis, de quibus insequentibus classibus agitur : jungiturque* Justus *memoratus.*

2 *Omissa palæstra martyrii Africana, et adjuncto numero, quamplurimis Martyrologiis inscripti sunt, ut Lucense S. Hieronymi :* v Nonas Martii : Felicis, Lucioli, Justi, Fortunati. *qui etiam leguntur apud Rabanum, addito* Floriano *et sequentibus, quod etiam fit in Martyrol. S. Hieronymi Parisiis excuso : sed in hoc* Luciola *additur, uti et in alio Corbeiensi MS. in quo iidem quatuor leguntur. Beda excusus habet :* Et natale SS. Felicis, Lucioli, Fortunati. *Dein* Marciam *aliosque novem nominat, et inter hos* Florianum. *In Bedæ MS. exemplari nullus hoc die signatur Sanctus. Silet etiam de his et sequentibus Martyribus Bellinus, cujus Martyrologium appellat vetus Romanum Baronius, qui citato Beda excuso inseruit hodierno Romano,* Felicem, Lucidum, Fortunatum, Marcianum et socios. *De hac sociisque mox agemus. In MS. S. Cyriaci, quo plurimum se adjutum fatetur Baronius, ista habentur :*

in aliis relati, omisso loco :

C v Non. Martii, Felicis, Justi Fortunati Mart. *Idem, sed primo loco relato* Fortunato, *sunt in MS. Lætiensi, et aliis martyribus præpositi in MSS. Romano archivi S. Petri, Casinensi et Altempsiano; aut illis immisti in MS. Pragensi. In MS. Aquicinctensi nomina sunt* Felicis, Lucioli, Casti, Justi, Fortunati. Florum : *desiderantur solum* XL *innominati, nec Africæ mentio est. Apud Grevenum in Auctario Usuardi deest* Justus, *reliqui dantur. In Adone MS. Reginæ Suecicæ continentur* Felix, et Luciolus, *quibus in alio MS. ejusdem Reginæ additur* Fortunatus, *qui solus ex hisce Martyribus est in MS. Barberiniano. In MS. Augustano sunt aliis immisti* Felix, Lucianus, *alii* Luciolus, Castus, Julius, Fortunatus, *quo omisso reliqui in Labbeano MS. extant. In MS. Leodiensi S. Lamberti* Felix et Fortunatus. *At* Felix et Luciolus *in Calendario S. Hieronymi apud Florentinum.*

Romæ a Galesinio adscripti.

3 *Hactenus antiqua monumenta, in quibus præter Africam nullus designatur martyrii locus. Interim Galesinius citato in Notationibus Beda et MS. omissis ex Beda refert, et Romæ inscribit, infelix scilicet ea sua conjectura. Galesinium sequitur Castellus in posteriori editione. Masinus in Bononiæ gestis tria ad hunc diem commemorat SS.* Florianum et Fortunatum Martyres, *asserens prioris* Reliquias *asservari* in ecclesia S. Francisci; *posterioris* in templis S. Jacobi Majoris et S. Stephani. *Forsan Reliquiæ hæ ex aliquo Romano cæmeterio Bononiam translatæ sunt, et ob Galesinii auctoritatem, ad hunc diem cæptæ honorari.*

an ibi quæ Romæ?

4 *De hisce Martyribus ista sufficerent, nisi Hispani sibi illos attribuerent, aliosque infra recensendos. Antonius de Quintanaduennas de Sanctis Toletanis parte* 3 *pag.* 440, *Talaveræ, antiquis Elboræ, sive Eburæ, diœceseos Toletanæ, varios Sanctos adscribit, qui hoc* III *Martii coluntur : ii sunt.* Felix, Luciolus, Fortunatus, Marcia, Herodes, Antigonus, Januarius, Tutella, Gabianus, Quirinius, Cleomenes, Eutropius, et Basiliscus. *Idem adscripti sunt Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar, additique post* Quirinium *alter* Felix, Florianus et Donatus, *qui cum præcedentibus leguntur omnes eodem hoc ordine in Usuardo excuso, quem ambo* E *allegant, quasi cum nullus indicatur locus, injicere iis manum quilibet jure possit.* Basiliscо *subjungitur a Tamaio* Quinctus, *in Phrygia sub Aureliano passus, de quo* II *Martii actum. Altera probatio sumitur ex Martyrologio Romano, cujus verba cum dicto Quintanaduennas hic repetimus :* Eodem die passio Sanctorum, Felicis, Lucioli, Fortunati, Marciæ et Sociorum. Item Sanctorum militum Cleonici, Eutropii et Basilisci, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Præside crucis supplicio feliciter triumpharunt. *Et rursus reticetur locus ubi Martyres lauream promeriti sunt. Insertus is est nuper excuso Chronico Dextri, ad annum Christi* CCC *et persecutionem Diocletiani, his verbis :* In hac acerbissima persecutione Eburæ in Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Luciolus, Fortunatus et Eusebius, qui Præside Hispaniæ Asclepiade crucifixi sunt. *Eu fundamentum toltus controversiæ. Non exprimitur locus in Beda excuso et Martyrol. Romano, ergo ad hos quatuor referendi tredecim ab Antonio de Quintana iuennas et octodecim a Tamaio Salazar pro Eburæ in Carpetanis adscripti. Baronius duas Martyrum classes Martyrol. Romano inseruit, priorem ex Beda, posteriorem ex Menologio Græcorum : quas auctor Chronici Dextri, ut illi interpretantur, in unicam conflavit. De Græcis infra agemus, quos* genere F Cappadoces, Amasenæ in Ponto passos, *affirmant Menæa, Anthologium atque Græcorum monumenta. At quorsum non retinetur* S. Eusebius Martyr *in Chronico Dextri laudatus? Qua auctoritate ejus locum occupant* Cleomenes, Eutropius, Basiliscus. *Respondet Tamaius Salazar :* Hactenus Hispanos agnovit nemo, cognovere Beda, Galesinius, Menologium Græcum, et Romanum Martyrologium. Quo auspice Galesinius Romæ passos commentet, nec ipse profert, nec vetustiora Martyrologia conscribunt : ex quo nec Baronius, nec Philippus Ferrarius illos inter Martyres Romæ passos consignarit, quia hujus Auctoris figmenta passim respuunt.... Hinc venit explodenda Galesinii sententia et Flav. Dextri amplexanda. *Sed hujus sententiæ quam habeat auctoritatem ex supradictis constat, maxime si reputi aut plura antiqua Martyrologia a nobis exhibita, et alteri infra prælo commissa examinentur.* Acta *etiam horum Martyrum satis longa, licet* breve compendium *appellet, describit Tamaius. In his,* Felix civis Eliberitanus in Carpetania ibidem Catholicam prædicavit, atque XV *ejus catechumenos adsciscit comites ex hac vita Deoque ad et Maximiani persecutione, adventante Eliberim Asclepiade*

Quo fundamento hi alique Hispaniæ attributi?

piade Præside, comprehenduntur, crucibus affixi, martyrio coronantur.

5 *Georgius Cardosus Hagiologio Lusitano inscripsit ad hunc diem* SS. Felicem, Luciolum, et Eusebium cum aliis generosis et fortibus Athletis, qui sub Diocletiano et Maximiano, præside Asclepo, Eboræ in Lusitania cruci affixi, coronam martyrii obtinuerunt. *In Commentario profert verba* Flav. Dextri, Martyrologii Romani, et Galesinii *ac* Menologii Græcorum, *adeoque insinuat septemdecim in iis relatos intelligi, interque illos* S. Eusebium *ab aliis neglectum, dein multus est in disceptatione de* Ebora *urbe, quam negat* Talaveram *dici posse: de hac re plurimum disputant Petrus Mantuanus in Animadversionibus ad Historiam Joannis Marianæ, et contra hunc Thomas Tamayo in Vindicis Marianis.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARTIA, MARTIANO, HIEROTE, ANTIGONO, JANUARIO, TUTELLA, GABIANO, QUIRIULO, MARINO, FELICE, DONATO, FORTUNO, HELBIANO, GAGO, PAULO, GAIOSA, GALLOSA, GALLO, LUPICINO,

Commentarius historicus.

III MARTII.

Priorem Martyrum Afrorum classem cum XL *Sanctis anonymis conclusimus, quod hic numerus soleant aliis Sanctis proprio nomine propositis sub finem adjici: post quos in eodem Martyrologio S. Hieronymi ante mille fere annos charactere Anglo-Britannico exarato, ista adduntur, nullo loco aliove verbo interposito:* Marciæ, Herotis, Quirilli, Maurini, Donati, Furnuti, Hebiani, Gagi, Paulæ, Gaiosæ, Gallæ. *In Martyrol. Lucensi multo plures statuuntur, quorum manipulum ducere* S. Marciani *advertit Florentinus, et ita excudit:* Marciæ, Herotis, Antigoni, Januari, Tutellæ, Gabiani, Quiri, Juli, Marini, item Felicis, Florini, Donati, Fortuni, Helbiani, Gagi, Paulæ, Gaiosæ, Gallæ. *In editione Parisiensi præponitur nomen* Martiani, *tum* Marciæ, Hierotis *etc. et loco* Florini *dicitur* Floriani, *quem omittimus cum altero Felice, quia in præcedenti classe collocantur. Sub finem ista habentur:* Paulæ, Gaiosæ, Gallosæ, Gallæ, Lupicini. *Quarum S. Hieronymi Martyrologium habet Julius Henricus Blumius V. CL. quod consentit cum Lucensi, omissis* Martiano, Gallosa et Lupicino. *Aliqua horum Martyrum nomina leguntur in Beda excuso:* Martiæ, Herodis, Antigonii, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli, item Felicis, Floriani, Rogati. *In MS. Richelergensi loco* Herodis *scribitur* Herotis, *reliqua non discrepant. Apud Rabanum ita exprimuntur:* Marciæ, Herotis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli, Marini, item Felicis, Florini, Donati. *Ex iis, quæ in Additionibus Usuardi apud Greveninum leguntur nomina, huc spectant:* Donati, Paulæ, Juli, Marciæ, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutillæ, Gabiani, Quiriuli. *In MS. Aquisgranensi:* Martiæ, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutillæ, Gabiani, Quitilli, Marini, Felicis, Donati. *In Richenoviensi:* Martiæ, Hierolii, Antigoni, Januarii, Gabiani, Quirilli. *MSS. Cusinense et Altempsianum habent:* Martiæ, Antigoni, Januarii, Marini. *Eadem, dempto* Marino, *leguntur in Romano archivii S. Petri MS. Barberianianum:* Antigoni, Marini, Gabiani. *MS. Pragense:* Donati, Paulæ. *At solus* Antigonius *in MS. Leodiensi S. Lamberti. Ei* Januarius *jungitur in MS. S. Cyriaci, sed ad diem præcedentem. In alio MS. sunt* Donatus *et* Januarius. *It* Martiæ *et sociis cum hoc die memoria recolitur in Martyrologio Romano. At* Marinus *cum* Asterio *in Calendario antiqui Breviarii. Sed Asterius ad sequentem classem spectat.*

2 *En horum Martyrum cultus ex decem et octo illustribus Martyrologiis propositus, sed cum aliqua lectionis diversitate: ita* Martiæ *et* Marciæ *scribitur, et* Hierotis, Hierolii, Herotis, Herodis *et* Herodis Antigoni *et* Antigonii, Tutellæ, Tultellæ, Tutillæ, *et* Tutillæ Quiriuli, Quirioli, Quirilli Quitilli, *et divisis nominibus* Quiri *et* Julii: *estque infra inter alios* Julius. *Item* Marini *et* Maurini: *a quo seorsim alius* miles Marinus *refertur. Pro* Donato *apud Bedam* Rogatus *legitur. Demum* Fortuni *et* Furtuni, *uti* Helbiani, Belbiani *et* Hebiani. *In unico Martyrologio sunt* Martianus, Gallosa *et* Lupicinus.

3 *Palæstra martyrii nusquam exprimitur, nec audemus temere præcedentibus adjungere in* Africa *passis, ubi et sequentes passi memorantur. Quid si aut alio* Africæ *loco, aut diversis sub Imperatoribus interempti sint? Favet ei conjecturæ hisce immistus* Florianus, *qui Afrorum Martyrum antesignanus habetur. Galesinius eumque secutus Canisius, quos simul ex utraque classe repererant in Beda excuso,* Romæ *adcripserunt, in locum* Rogati *restituto* Donato, *uti apud alios legitur. Hanc conjecturam Galesinii supra rejecimus ad Martyres Afros, quibus diximus hos potius esse adjungendos. Multo minus hi Eboræ Carpetanorum aut Eboræ Lusitanorum attribuendi, cum in Chronico Flavii Dextri, quo utuntur fundamento, ne vel unus horum memoretur.*

4 *Prodierunt ejusdem cum Dextri Chronico auctoritatis, Adversaria et Chronicon sub nomine Juliani Petri Archipresbyteri S. Justæ, et num.* 78 *in Adversariis ista traduntur:* Marcia Matidia, soror Imperatoris Trajani, Virgo sanctissima, passa est in persecutione Antonini Pii Romæ cum aliis sociis III Martii. Fuit Hispana, nec præterunam hanc, habuit aliam sororem Trajanus. *Oh quæ verba Antonius de Quintanaduennas libro de Sanctis urbis et diœcesis Hispalensis pag.* 231 *et seqq. contendit de Marcia hic* Matidia *cognominata, et* unica sorore Trajani Imperatoris, *ejusque sociis hoc die agi in Martyrologio Romano, et cum Galesinio* Romæ *martyrium subiisse. Verum idem Quintanaduennas in libro de Sanctis Toletani,* XIV *annis post priorem album evulgato, eamdem* Martiam *et socios cum supra relatis* Martyribus Afris *adscribit Talaveræ, sive* Eboræ Carpetanorum; *utrobique allegans Martyrologium Romanum et Galesinum, tum secutus Chronicon Dextri, uti modo Adversaria Juliani Petri. Miramur non duas* Martias Martyres *invectas in Martyrologium Hispanicum, cum contra Tamaium Salazar non modica animadversione in Quintanaduennas invehatur, deceptum asseren... ex glossemate inter opera Juliani effictio... cujus* verba merum commentum sapiunt. *Item* in Menologio et Martyrologio nullam notari Virginitatis prærogativam, ergo a fide Martyrologiorum descrere... Martiam nullam fuisse Trajani Sororem, nec Theotecnum, nec Virginem... respondeo ergo, quæcumque alias doctissimus Pater de Martia Mattiada scriptitavit. *Hæc Tamaius Salazar, qui utinam et ipse patiatur modestum verbum contra suam Martiam... nullo prorsus jure Hispanis adscriptæ, cum nulla in dicto Martyrologio fiat mentio*

A Eboræ Carpetanorum, *aut* Asclepiadis in Hispaniis Præsidis, *esse efficta glossemata et mera commenta : et deviari a fide Martyrologiorum. Interim Quintanaduennas conatur suam sententiam stabilire ex eisdem Adversarius Juliani, in quibus num. 75 ista habentur :* Matidia Augusta Imperatoris Cæsaris Trajani soror discipula S. Clementis, accepit corpus S. Onesimi, *Discipula S. Clementis.* a Tertullo Præfecto Romæ perempti, et arca argentea clausit. *Acta S. Onesimi discipuli S. Pauli a nobis collecta dedimus ad diem* XVI *Februarii, ostendimusque Acta illa, quæ ex Græcis translata extant apud Lipomanum et Surium, esse S. Onesimi alterius Puteolis tertio Christi seculo martyrium passi, et hunc* D *fuisse Magistrum SS. Alphii Philadelphi et Cyrini, in Sicilia sub Præside Tertullo lauream martyrii consecutorum : hujusque Præsidis nomen, ut in re confusa fieri solet, a discipulis ad Magistrum Onesimum, et ab hoc ad alterum seniorem, ac magis illustrem Onesimum videri translatum. Præterea diximus num.* 16 *Matidiam Augustam fuisse ex sorore Marciana neptem Trajani, matrem Matidiæ Augustæ, Adriani Imperatoris uxoris. Demum unius Juliani auctoritati parum fidendum esse innuimus, quod vel hinc maxime confirmatur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

GAIOLA, FELICE, EMERITO SIVE EMETERO, CELEDONIO, ITEM FELICE, SAVINIANO, ITEM FELICE, JULIO, ALIO FELICE, MARINO, DONATA, NICEPHORO, CARISSIMO, CLAUDIANO, PAPIA, LUCIOLA, SABIANO, VEL SABINIANA, JUNULA, ASTERIO, PHOTIO, GEORGIO, ISICO, B SISINNIO, CASTO, BASILIO, SOLO, ARTILAO, ANTONIO, CYRICO, EUTICO, GORGONIO, ASCLIPIO, FRUNIMIO, ET ZOSIMO, E

ANIMADV. PAR. 9

Commentarius historicus.

III MARTII.

Tertia hæc cohors militum Christi procedit, prioribus duabus multo numerosior : *quam præfatum Martyrologium S. Hieronymi, quod nos charactere antiquo ante mille fere annos ha-* *Martyres Afri in Martyrol. S. Hieronymi,* bemus exaratum, ita repræsentat : In Africa Gaiolæ, Felicis, Emeteri, Celedonii, Felicis, Sabiniani, Calagori, Meteri, item Celedoni, Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ Luciolæ, Felicis, Sabiani, Junulæ, Fovi, Asterii, Georgi, Sisinni, Casti, Artilæ, Eteri, Cyrici, Eutici, Gorgoni, Antoni, Frumini, Asclipi, Carpi, Soli. *Idem ordo sine ullo variato, et nonnulli alibi scripti, in Lucensi Martyrologio ejusdem S. Hieronymi ita collocantur :* In Africa Gaiolæ, Felicis, Emeteri, Celedoni, item Felicis, Savviniani, Calagori, item Emeteri, Felicis, item Celedoni, item Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicefori, Carissimi, Claudiani C Papiæ, Luciolæ, Sabiani, Junulæ, Astri, Fovi, Georgi, Isici, Sisinni, Casti, Basili, Soli, Artilæ, Antoni, Cyrici, Eutici, Gorgoni, Asclipi, Frumini. *Recenseantur iidem ex Martyrologio S. Hieronymi editio Parisina, ita expressa :* In Africa Gaiolæ, Felicis, Emeritæ Celidoni, item Felicis, Saviniani, Calagori, item Emeriti, item Felicis, item Celedonii, item Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Sabinianæ, Junulæ, Asterii, Photii, Georgii, Isici, Sisinnii, Casti, Basilisoli, Artilai, Antonii, Cariæ, Eutici, Gorgonii, Asclipii, Frunimii, Zosimi. *Hactenus tres cohortes Martyrologii S. Hieronymi, in quarum duabus ultimis post duos primos, Gaiolam scilicet et Celedonii, interseminabantur istæ duæ voces, deperditæ reliquarum, præsertim priore MS. eximiæ, cum quibus alias comparatæ non satis cupiamus. Cum MS. Lucensi fere convenit, quod in Germania reperit Henricus Julius Bluomius* v. ct.

2 *In aliis Martyrologiis nonnulli ex his Martyribus assignantur : nam MS. Martyrol. Reginæ Sueciæ :* In Africa Gaioli. *MS. Centulense, sive S. Richarii :* In Africa SS. Gaioli, Felicis, Nicephori, Claudiani *MS. Pragense,* Gaiolæ, Felicis. *MS. Labbeanum :* Gaiolæ, Juli, Casti, Soli. *MS. Augustanum :* Gaioli, Emeterii, Julii, Casti. *Aquisgranense MS.* Gaioli, Julii, Casti. *Apud Grevenum additur* Soli. *Hactenus antiquiora Martyrologia : e quibus hæc diversitas vocabulorum adverti potest.* Gaiola *etiam dicitur* Caiola : Gaiolus *et* Gaiulus : Emeterus *bis positus,* Hemeterus, Meterus, Emeterius, Emeritus *et* Emerita : Celedonius, Celedonus, Cellidonus *et* Ecælidonus : Sabinianus, Savinianus *et* Sabianianus, Sabianus, Sabiniana : Calagorus *et* Calogerus : Phocius, Focius, *et* Fovus. *Item nomina* Basili *et* Soli *conflata in unum* Basilisoli, *ritu amanuensium. Colunturhoc die* SS. Emeterius et Celedonius Martyres Calagurri *in Hispania, qui ne forsan sint hic relati, tres in titulo omittimus.* *et alibi :* *nomina varie expressa.* F

3 *Galesinius unum hoc encomio celebrat :* In Africa S. Lucii Episcopi et Martyris, qui Valeriano Imperatore pro Christi gloria necatus, insigniter coronatur. *Ferrarius in Catalogo describit Galesinium, qui illius* Lucii *non meminit in Notationibus : hinc quorsum in silentio aliorum cum Episcopum dicat et Valeriano Imperatore passum, non liquet. Referuntur hoc eodem die* Marinus *et* Asterius Cassianæ in Palæstina *coronati, forsitan ad hunc diem relati, quo colunturapud Græcos memoria Martyres Afri, quod illorum dies natalis ignotus foret, nullam diei mentionem faciente Eusebio, qui de illis agit. Græci* Asterium *colunt* VII *Augusti; nusquam quod sciamus,* Marinum : *et in Martyrologio S. Hieronymi inter utrumque septem alii Martyres interponuntur, quod memisse sufficit.* *Lucius an Episcopus ?* *Alii Martyres ejusdem nominis.*

DE SS. EMETHERIO ET CELEDONIO
MARTYRIBUS, CALAGURI IN HISPANIA,
Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP. 10

III MARTII.

Calaguris

Ita Martyres cæsi.

Calaguris, *antiqua* Vasconum *urbs, a Tito Livio, Julio Cæsare, Valerio Maximo, Plinio, aliisque memorata, Paulino ad Ausonium* montana *dicta, sita in monte ad Iberi amnis radices,* Fibularia *quoque appellata. Altera quippe a Plinio statuitur* Calaguris *prope Oscam urbem inter Nascicos populos,* Nascica, *seu* Julia Nascica, *in antiquis nummis cognominata, cujus hodie ne vestigia quidem superesse traduntur. Prior etiamnum urbs celebris ab antiquis temporibus Sede Episcopali exornata, nostro ævo* Calahorra *nuncupata, et Castellæ veteris regno attributa. Fidissimos cives Calagurritanos agnoverunt Romani et laudarunt, at dignorem ibidem fidelitatem Deo præstiterunt duo fratres* Emetherius *et* Celedonius, *e nobilibus Cæsareanis illustres Christi Martyres : quorum veneratio dies* III *Martii est sacratus.*

colantur 3 Martii.

2 *Acta martyrii ab auctoribus coævis consignata scripto fuerunt : quæ rabie ac vi tyrannorum perisse deplorat Aurelius Prudentius Clemens, cujus diligentiæ debemus omnem horum Martyrum notitiam. Edidit hic, inter alia, circa annum* CCCC *elaborata, illustre poema* περὶ στεφάνων *inscriptum, in quo* XIV *hymnis celebrat coronas illustrium Martyrum, ac primum hymnum inscribit hisce Martyribus* Emeterio et Celedonio Calagurritanis : *quem cum MSS. collatum primo loco damus. Fuisse Prudentium natione Hispanum ortu Calagurritanum, tradit Athanasius Lobera in Historia Legionensi cap.* 25. *Et ipse Prudentius in hoc hymno illam urbem* nostrum oppidum *appellat, ac primo loco horum Martyrum certamen proponit, quibus subdit laudes S. Laurentii Hispani Archilevitæ, S. Eulaliæ, Virginis Lusitanæ, decem et octo Martyrum Cæsaraugustanorum, S. Vincentii Cæsaraugustani, SS. Fructuosi Episcopi Tarraconensis, Augurii et Eulogii Diaconorum.*

B Acta primitus rabie tyrannorum abolita :

alia a Prudentio scripta,

3 *Prudentio subjungimus illustre horum Martyrum encomium a S. Gregorio Episcopo Turonensi libro* I *de Gloria Martyrum cap.* 93 *insertum : ubi dicta sua probat allatis aliquot versibus ex hymno illo Prudentii. Tertio loco damus aliqua Acta soluta oratione conscripta, quæ reperimus in antiquo MS. codice bibliothecæ illustris monasterii S. Maximini prope Trevirim : Quæ eadem Acta edidit ad hunc diem in Martyrologio Hispanico Tamarus Salazar e tribus MSS. codicibus Toletano Montis-Sion, Segobiensi et Astoricensi. Magna eorumdem Actorum pars extat in Breviario Burgensi edito anno* MDII, *et in octo distribuuntur lectiones, unica de Evangelio cum hujus expositione interjecta. Quarto loco damus aliud Vitæ Martyrum horum compendium, quod Romæ descripsimus in bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii ex MSS. libris a P. Antonio Gallonio collectis, qui annotarat submissum esse ex Ecclesiasticis tabulis Ecclesiæ Burgensis Castellæ veteris.*

compendium ex Gregorio Turon.

C alia ex MSS.

et alio MS.

4 *Antiquam horum Martyrum apud Calagurritanos* veneration*em indicat ante memoratus Prudentius in Hymno de Sanctis hisce Martyribus, quo ex eo olim usum fuisse Ecclesiam Gothicam, asserit Tamarus Salazar* patere ex Breviario Isidoriano. *Additque* S. Isidorum in Benedictione Gothic. SS. Emeterii et Celidonii in Breviario *hoc Oratorium in aliis ecclesiis Omnipotens Deus, ad quem beati hi Emeterius et Celedonius Martyres ob confessionis fideique signa[illegible]*

De ex oratio S. I[illegible] in [illegible] Goth[illegible]

[illegible] Amen. Ut per vos vestræ fidei et [illegible] pollentes, æterni cœlestis patriæ habeamini cives, quorum hodie geminum festum celebratis ovantes. Amen. Quo sicut alumna plebs de eorum gemina susceptione corporum gratulatur, sic tota Ecclesia eorum se tueri ac defendi patrociniis gratuletur. Amen. *Hanc eamdem Benedictionem inscripsit suo Commentario ad Dextri Chronicon pag.* 314 *Franciscus Bivarius, admirans horum Martyrum nomina non fuisse hunc Chronico adscripta, imo suspicans transcribentium incuria omissa. Eorumdem venerationem repræsentant Missale mixtum, dictum Muzarabum, item Breviarium cum illo secundum regulam B. Isidori, excusa Toleti anno* MD *et* MDII *et* MDLI. *In Breviario Ebarcusi excuso anno* MDXLVIII *extant* IX *Lectiones de eorum Vita.*

et cultus apud Muzarabes,

alioque.

5 *Non minus horum Martyrum veneratio inscripta est aliis fastis Ecclesiasticis. Certe quæ extant sub nomine S. Hieronymi Martyrologia antiquissima, etiam horum nomina habent, sed aliorum Martyrum nominibus immista, addita voce* Calagori, *seu* Galogori, *velut alicujus Sancti, quem ita Indici adscripsit Lucas Dacherius ad Martyrologium S. Hieronymi a se Parisiis editum : in quo Martyribus Afris, Gaiolæ et Felici adduntur* Emeritæ, Cellidoni *et alius duobus interpositis,* Galogori *item* Emeriti *et alio interposito item* Ecleledoni : *verum tres ultimi in codice antiquo ante mille fere annos conscripto, melius conjunguntur :* Calagori Meteri, Celedoni, *ast* Emeriti *correctius etiam legitur in MS. Lucensi ejusdem S. Hieronymi, quos ex classe Martyrum Afrorum ibidem expunximus. Apud verum Bedam vacat hic dies, quem supplevit Florus his verbis :* SS. Emytherii et Chelidonii et Calaguiri Mart. *quod in Martyrologio a Rosweido ita emendatur* apud Calogurrim Martyrio coronatorum. *In MS. Augustano misetur aliis Martyribus* Emeterius, *ac dein additur :* Natalis SS. Emetherii et Celedoni. *At correctius exprimuntur in MSS. Romanis, altero Archivii S. Petri, altero bibliothecæ Vaticanæ ; uti et in MSS. Casinensi, Parisiensi et Trevirensi :* Eodem die natalis SS. Emetherii et Celedonii. *Additur in ultimo in* Hispania, *in altero* Calcu *corrupte pro* Calagurri. *De his aliisque hos versus fecit Waldelbertus.*

et alii :

Quinas Magra pio Nonas defendit amore,
His et Emitherius, Chelidonius atque Marinus
Asteriusque micant effuso sanguine clari. F

6 *Alia Martyrologia consentiunt cum Actis tertio et quarto loco dandis. Ita Usuardus :* Eodem die natalis SS. Emitherii et Celedonii, qui primum apud Legionensem Galliciæ civitatem milites, exurgente persecutionis procella, pro confessione nominis Christi plurimos adhuc tormentis, Calagurrim usque perducti, atque ibi martyrio coronati sunt. *Apud Adonem, Notkerum et Bedam excusum adduntur verba Gregorii Turonensis de animabus et oratio in cœlos exacta, infra danda, et quæ in Benedictione S. Isidori indicata. Usuardo consentit Martyrologium Romanum : et verbis magis immutatis Maurolycus. Festum illorum solemni cultu apud monachos Legerienses Kalendis Martiis peragi infra dicemus, quo die Galesinius,* Calagurris Hispaniæ, *aliique alia horum Martyrum Hemeterii et Cheledonii appellata præclarum certamen, cæsi per varios gladiatorum ictus, singulari hymno a Prudentio celebratum. Item hi in Martyr. Calagurri Senonum,* Hemeterii et Chelidonii, *quorum [illegible]*

Usuardi

Adonis, Notkeri etc.

Ita

A *Ubi vox* Senatorum *redundat. Ita in Hugwologio Franco-Gallix Philippi Labbei vocantur* Cantherius *et* Celedonius, *sicuti etiam in Martyrologio MS. Abbatiæ Gollionæ pro* Legionensi Gallecia urbe *legitur* Lingonensis Galliæ civitas : *ceterum cum Usuardo convenit, e quo et corrigi debet. Tamaius Salazar hoc eos elogio honorat in Martyrologio Hispanico :* Apud Calagurrim Hispaniæ SS. Emetherii et Celedonii Martyrum, qui Beatorum Marcelli et Nonnæ filii cum essent, et Trajanicæ legionis milites, apud Legionem urbem, cujus erant cives et municipes, pro fide et Christi nomine comprehensi, et cruciatibus afflicti, post Calagurrim Fibulariam adlati, tandem cœlestes milites sunt laureola victoriæ martyrio sublimati. *Hæc ibi.*

Martyrol. Hispan.

7 *Nonnulla hic relata indigent aliqua inquisitione. Fuerunt hi Sancti etiam a Prudentio* fratres *habiti, et* multos *Cæsaris vexilla secuti. Eosdem* Legionarios fuisse milites fama *prodit in Actis MSS. Additur in Actis Breviarii Tarbensis,* Ex ea legione, in qua eorum pater Centurio erat S. Marcellus Martyr : quem ex Centurionibus legionis Trajanæ *fuisse habent antiqua Acta hujus ad* XXX *Octobris, etiam edita a Baronio in Annal. Eccl. ad an.* 298. *Quibus relatis addit hic num.* 9. Porro quidem Marcelli triumpho fuerunt

B *non videntur patre S. Marcello Centurione ac Martyre progenati*

quoque participes illius filii numero XII, Claudius, Lupercus, Victorius, Facundus, Primitivus, Hermetherius, Cheledonius, Faustus, Januarius, Martialis, Servandus et Germanus, qui omnes pro Christi confessione eadem subeuntes certamina, eadem quoque sunt corona martyrii magnati. *Hæc ibi Baronius. Ad Acta horum duorum Martyrum marginal adscribit Tamaius Salazar* addi in MS. Asturicense *eos esse fratres* SS. Facundi et Primitivi. *Coluntur hi* XXVII *Novembris, ad quem diem horum Acta et quoque diversis MSS. edidit idem Tamaius absque ulla mentione S. Marcelli parentis, præmittitque se illa adnotare ut filiationem S. Marcelli Centurionis incertam agnoscat eruditus. Actorum in suam directionem concludit, asserendo eorum certamen cum, quæ debere ad tempora Antonini Pii Imperatoris. Eodem modo Andreas Morales, citatus a Baronio ad* XXVII *Novembris,* refert ex iperorum Actis sub Marco Aurelio Antonino, persecutionem illis illatam esse a S. Marcello Centurione. *Hunc adscribit Martinus de Roa ac Sanctis Cordubensibus, neque adnotat* SS. Faustum, Januarium, Martialem habuisse filios S. Marcelli Centurionis : nullam enim hujus rei mentionem fieri in antiquis Sanctorum aut Breviariis. *Ad horum Martyrum Acta infra num.* 4 *habent,* neminem aliud illius temporis Martyrem invenire. *Tantæ vetustatis et tantum, facta tanta impietatis, nescirent ad Tamaium esse de patre et decem filiis Martyribus. Quamvis credidit multo verisimile per Hispaniam persecutionem illos martyrio affectos esse ac consequenter, quod in ultimis Actis legitur,* ortum, natale solum et tempus Martyrii penitus obliteratum nec compertumque esse. *Traditur in urbe Legionensi militasse, non tamen cives et municipes fuisse. Cui eos ipsum etiamnum officio Cœlestinus sub ritu duplici, ut et in Breviario asseritur, asserituri in Ordine recitandi assumere opperium. Non tamen Legione tormenta illa passos fatetur Morales lib.* 10 *cap.* 21, *et alii post eum, sed cum audissent Calagurri lanienam Christianorum exercerit, sua sponte, ardore incensos subeundi martyrii eo concessisse.*

neque in persecutione illa celebrati inveni

colantur veteri urbis Legionis

8 *Agunt de eisdem Sanctis plurimi Scriptores Hispani, citati a Tamaio Salazar, quos plerosque habemus et legimus : nonnullos et S. Ildefonsus, Morerum Sanctum asseque ac Xeresallegantes, ac aliquidem magis eleganter in tractatu de Translatione corporum. Quam scripsit historiam horum Martyrum Salvator Vinis, nondum vidimus.*

De iis varia agunt.

ACTA MARTYRII

D

auctore Aurelio Prudentio : hymn. Peristeph.

Scripta sunt cœlo duorum Martyrum vocabula
Aureis, quæ Christus illic annotavit, litteris
Sanguinis notis et idem scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem terra Iberia clementiæ.
Hic locus dignus tenendis rebus visus Deo :
Qui beatorum pudicus esset hospes corporum.
Hic calentes hausit undas cædis tinctus duplici.
Illitas cruore sancto nunc arenas incolæ
Confrequentant, obsecrantes vocem, votis, muneribus.
Exteri nec non et orbe hinc coloni advenit.
Fama nam terras in omnes præcucurrit prodatrix.
Hic Patronos esse mundi quos precantes ambiant.
Nemo pœnas hic rogando frustra congessit preces.
Lætus hinc tersis revertit supplicator fletibus,
Omne quod justum poposcit, impetratum sentiens.

Horum Martyrum nomina in cœlo scripta :

corpora in Hispania exercentur in ita.

2 Tanta pro nostris periclis cura solitigantium est :
Non sinant inane ut nihil vox murmur fuderit.
Audiunt, statimque ad aurem Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt :
Suppliciun causas petitis quæ medelis irrigant.
Nil sine bonis negavit Christus unquam testibus,
Testibus, quos nec catenæ, dira nec mors terruit,
Unicum Deum fateri sanguinis dispendio :
Sanguinis sed tale damnum lux rependit longior
Hoc genus mortis decorum est : hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda, texta venis languidis,
Hostico donare ferro, morte et hostem vincere.
Pulchra res, ictum sub ense pectoris pati
Nobilis per vulnus amplam ponere in patris panditur.
Læta mens in fonte rubro sede cordis exilit.

ipse Christum amant

E

hoc cæteris Martyrium.

3 Nec rudem crudi laboris ante vitam duxerant
Milites : quos ad perenne cingulum Christo vocat.
Sueta virtus bello et armis militat sacrariis.
Cæsaris vexilla linquunt, eligunt signum Crucis.
Proque ventosis draconum, quos gerebant, palliis,
Præferunt insigne lignum, quod draconem subdidit.
Vile censent, expeditis ferre dextris spicula,
Machinis murum ferire, castra hostium cingere,
Impias manus cruentis inquinare cragibus.

per militiam sæculi.

Crucis vexilla hæc eligunt :

4 Forte tunc atrox secundos Israelis posteris
Ductor adhc mundialis ire ad aram passerat,
Idolis litare nigris, et se Christi deligas.
Libertatem sacrilega terra pectus urgebat labem.
Illa virgas et secures, et decus ac angulas
Ultro fortis expetebat, Christi amore interrita.
Carcer illigata duris colla boris impedit
Barbaras forum per omne torter exercet manus.
Veritas crimen putatur, vox fidelis plectitur.
Tunc et enses casa virtus tri de perennes seculum,
Et rogus ingesta mortis ora flammis sorbuit.
Dulce tunc pœnis remeari, dulce terrena perpeti.

ubi Christo militare cœperunt :

F

tormentis consumpti.

5 Hic duorum cara fratrum convaluerunt pectora,
Fida quos per omne tempus junxerat concordia.
Stant parati terre quoquelibet ire tubis et ultima :
Seu foret præbenda cervix ad bipennem pulchram,
Ve hemens pectus venire pendimum, pectoris igneus;
Sive pardos offerem nos pectus aut leonibus.

eamque mutare cupiunt.

Christo amore ardentes.

Nostre Christo proferendi, Martyres accubimur,
Et Dei formam gerentes, servitutem secedit?
Absit, ut cœlestis ignis se tenebris inferat
Sit satis, quod capita primo vix adverso impetu
Debitum persolvit omne, tincta telum Cæsaris
Tu piger es Deo propitio, quicquid est proprium Dei
Ire ignoranti Magistri, et vexillum assistit
Aureos auferte fasces, sæculorum pericula.
Clara nos hinc Angelorum gaudet vocant stipendia.
Christus illic candidatis præsidet cohortibus.

Et

A Et throno regnans ab alto, damnat infames deos,
Vosque qui ridenda vobis monstra divos fingitis.
6 Hæc loquentes, obruuntur mille pœnis Martyres.
Atrocia tolerant tormenta. Nexibus manus utrasque flexus involvit rigor,
Et chalybs attrita colla gravibus ambit circulis.
O vetustatis silentis obsoleta oblivio!
Invidentur ista nobis: fama et ipsa extinguitur.
Acta eorum a tortoribus erepta. Chartulas blasphemus olim nam satelles abstulit:
Ne tenacibus libellis erudita secula,
Ordinem, tempus, modumque passionis proditum
Dulcibus linguis per aures posterorum spargerent.
Hoc tamen solum vetusta subtrahunt silentia,
Jugibus longum catenis an capillum paverint,
Quo viros dolore tortor, quave pœna ornaverit.
7 Illa laus occulta non est, nec senescit tempore,
Unus annulus alterius cæstum, in cœlo exhibitum. Missa quod sursum per auras evolarunt munera,
Quæ viam patere cœli præmicando ostenderent.
Illius fidem figurans, nube fertur annulus:
Hic sui dat pignus oris (ut ferunt) orarium.
Quæ supremo rapta flatu lucis intrant intimum:
Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur.
Ac diu visum sequacem textilis candor fugit.
Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.
B 8 Vidit hoc conventus adstans ipse vidit carnifex,
Ipse gladio percussus, ad Deum ruit. Et manum repressit hærens, ac stupore oppalluit:
Sed tamen peregit ictum ne periret gloria.
Jamne credis bruta quondam Vasconum Gentilitas,
Quam sacrum crudelis error immolarit sanguinem?
Credis in Deum relatos hostiarum spiritus?
9 Cerne, quam palam feroces hic domantur dæmones,
Qui lupino capta rictu devorant præcordia,
Strangulant nectes et ipsas, seque miscent sensibus.
Tunc suo jam plenus hoste sistitur furens homo,
Ut fœtoribus eorum arguantur idololatræ. Spumeas efflans salivas, cruda torquens lumina,
Expiandus quæstione non suorum criminum.
Audias, nec tortor adstat, ejulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus, nec flagellum cernitur.
Per quæ animus cruciatur. Crescit et suspensus ipse vinculis latentibus.
His modis sparsum latronem Martyrum virtus quatit:
Hæc coercet, torquet, urit, hæc catenas incutit.
Prædo vexatus relictis se medullis exuit.
Linquit illæsam rapinam, faucibus sacris fugit.
Ungue ab imo usque ad capillum salva reddit omnia.
Confitens ardere sese, nam gehennæ est incola.
Et alia quæ sanantur. 10 Quid loquar purgata longis alba morbis corpora,
Algidus cum decolores horror artus concutit?
Hic tumor vultum relinquit, hic color verus redit.
C Hoc bonum Salvator ipse, quo fruamur, præstitit,
Locum ut Hispani. Martyrum cum membra nostro consecravit oppido,
Se putant quæ nunc colonos, quos Iberus alluit.
Eorumque præsentiæ tribuunt. State nunc hymnistæ matres pro receptis parvulis;
Conjugum salute læta vox maritarum strepat:
Sit dies festa nobis, sit sacratum gaudium.

ELOGIUM per S. GREGOR. TURONEN.

Varia eorum virtutum genera. Cadagurris urbs Hispaniæ Hemeterium Chelidoniumque Martyres gestat, quæ sæpe ab eorum virtute miracula cernendo, diversarum ægritudinum medicamina sapit. Hi etenim Martyres a persecutore comprehensi, atque ad supplicium rapti, dum diversis pœnis afficerentur, ob divini nominis confessionem, excepta ultimæ damnationis sententia, deducuntur ad decollandum. Cumque eorum capita lictor incideret, miraculum populis magnum apparuit. *Unus annulus, etc., in cœlo exhibitur.* Nam unus annulus, orariumque alterius, nube susceptum est, et in cœlis evectum viderunt. Hæc omnes qui aderant, usquequo acies oculorum intendere potuit, fulgorem sedulo auri, candoremque lintei, suspectu sequebantur attoniti. Præbet hujus rei testimonium Aurelius Clemens in libro Coronarum his D versibus, dicens:

Illa laus occulta non est, nec senescit tempore,
Missa quod sursum per auras evolarunt munera.
Quæ viam patere cœli præmicando ostenderent.
Illius fidem figurans, nube fertur annulus:
Hic sui dat pignus oris, ut ferunt orarium:
Quæ supremo rapta flatu lucis intrant intimum.
Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur.
Ac diu visum sequacem textilis candor fugit.
Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.

ACTA ALIA
ex variis MSS.

Et si priscarum antiquitatem passionum, quibus sunt beati Martyres Eunetherius et Cæcilianus consecrati, gestorumque fidem velamen obliterate oblivionis obduxit; tamen, quia insigne vivax meritorum, ipso suo silentio proclamandum; nec debet latere nec potest, in auctorum vicem laus celebrata succedat: quæ, etsi mensuram meritis gloriæ sui dignitate non implet, contra invidiam tamen illorum temporum taciturnitatem animum nostris solennibus expleat. Quod, quia innumeris exemplis de comprobata eorum dignatione præsumptum est, E ut officia obsequentis inciperent, quod laudantis merita æquare non possent, famulatus iste non in verbis æstimandus est, sed in votis. Major est enim, quodammodo impossibilitatis electus, quia cessat in amore judicium, et verecundior suæ prodiga semper est, ac profusa dilectio: quæ posse non cogitat, dum velle compensat. *a* Pro plenitudine conatus habeatur, et sit ausum fuisse perfecto, dum assertionis infirmitas latet sub meritorum dignitatem: et quod non potest laudans æquat, non sibi veretur adscribi, ac sic sermonem cordis aggredior, qui ipsius sermonis magnitudine, quam præsto aperire est, excluditur. Nec sic omnis historiæ series invidiam abolevit oblivionem: sed per ætatum ordinem textus cernentem famæ vivax portio *b* pullulavit, ut facile possit intelligi exinde quod profertur, quæ est in cognitionem quod celatur. Exequendus est igitur ordo numeris et laudis admiranda narratio: ut quod non habitu sermo non implet, in veritate fabula admiretur.

Prologus auctoris.

a

b

c

2 Legionarios fuisse constat Eunetherium et Cæcilianum, fama est, atque eadem secularibus primam stipendiis militasse, *d* ubi nunc signis e oppidum appellatio antiqua eorum. Et cum Adhuc Gallæcia cum Tarraconensi provincia subacta, Hispaniæ *f* Citerioris haberetur, feralis clangor *g* classica gentilis intonat, quando crudelissimus omnium Christiani rabida persecutione vexaret. Persecutio nos fama destituit, et pressa testimonia fert cum gloria conticuit: sed quæ sibi deceptæ pepercit oblivio, dum credentium pectoribus fides inseruit, quod audientium auribus facturam assumpsit. Seu agitur antiquæ vitæ operibus prodita, quia Principi omnium Deo etiam in castris secularibus militarunt, sive repentino sancti Spiritus ardore accensi, pestiferis actibus mundi, ad hoc præliantes certaverunt, ut utroque felices, in utroque gloriosi: qui aut Dominum a principio sunt secuti, aut a Deo quod in peracta præmia meruerunt, sunt recepti, sed unde hunc tui se passionis locum, cum ad hæc Lege nemo civitas longis distet spatiis, despicamus? Attractosne huc credamus, an sponte venisse? Conjecturam sensus in utrumque mittamus, ut ubique præclarum et sublime cernamus insigne. Pone hanc præsidium per cruciatus, in fidei naufragia tumescentis: ad desiderium florentis palmæ perlati sunt, rumoribus exercuit. Inter primas [illegible] sunt ponend, [illegible] siti

d e

f

g

Militis Legionensis in urbe,

h

Alter Christo profitentur

siti. Excellentis voti est inter tormenta prosilire, ubi non est crimen latuisse.

Ex MSS.

[illegible] sese invicem ad martyrium adhortantur :

3 Sic, credo i alter alterum affatus est : Diu est, frater carissime, quod in his vanis hujus seculi stipendiis militamus, ubi missio tantum otiosa brevissimo caduci temporis fine conclusa est. Sequamur ergo nunc veri Regis signa victricia. Ecce nunc imminet bellum fide, in quo inest occasio nobis augendi ordinem militandi. Veteranos mundi tirocinium cœleste suscipiat : rejectis mortalibus telis, sumat arma divina, quæ in conflictibus non pavescant, nec infirmis mucronibus infracta dissolvantur. Fortius continuo nos sentiemus esse munitos ; cum k signiferi nominis elata vexilla in hostem, qui a nobis vincendus est, inferentur. Firmet pectus intrepidum contexta opere fidei lorica virtutum : operiat vulnerum loca opposita spei custode impenetrabili fiducia. Attollant conum galeæ adhærentis invicem caritatis erecta fastigia : feriat ubique hostem missilibus suis vibrata confessio. Hæc sunt munimina sempiterna, hæc vere dilapsa de cœlo, pravo interpretata errore gentilitatis, ancilia. Et hæc quidem dicente uno ; quid tam diu ad hoc cunctaretur, sese alius increpavit, hæc referens : Mene dubitas, frater, summis rebus adhibere consortem? Sic tibi anteacta societate sum cognitus, ut ad cœlestem gloriam videar persuadendus? Quin imo disruptis tabulis, probemus hoc factis, et l latentem fidei hostem, ubicumque fuerit, inquiramus. Ardent animus iter aggredi. Lentæ etenim quodammodo credulitatis est exhiberi.

4 Sed quia eos hactenus sponte huc advenisse tractavimus, non existimemus attractos. Unde in castris secularibus militantes non idonei visi sunt esse Martyrio, nisi prioris vitæ proderentur exemplo. Et quidem ultimam sententiæ sortem, ibidem potuerant excipere comprehensi ; nisi propter constantiam passionis, longioribus suppliciis putassent eos posse superari. Apparent eorum virtutum præclara tamdiu merita, quibus tam differuntur extrema : quotiens, credo, per tantos circuitus civitatum, sæviente circa eos persecutione, sunt recursa tormenta, iteratæ vulnerum viæ, et in augmentum doloris sæpius dilata sententia, ut repararet in amaram carnificinam obductio cicatricum. m Quotiens, gravius instituit torquere parcendo, sanitas indulta suppliciis, ut in cruciatibus excresceret, quod in cruciatione cessaret? Quanta tormentorum genera excogitavit carnifex et ingeniosa crudelitas, ut in corpore totiens lacerato, locum pœnæ novitas inveniret? Quotiens ergo flammis ungulæ, quotiens ungulis flammæ successere, ut et illæ hiantes cruorum vias excluderent, et ista præustas vulnerum notas resecarent? Uno modo possumus cuncta invenire, quod nihil non a sæviente mali patitur, qui tam diu confitens reservatur. Illud quo loco ponendum est, quod temporis illius nemo Martyr alius invenitur? Quantum tunc credimus ad iram persecutoris adjectum, quod hi tantum, cunctis Deum negantibus, confitentur? Quantis in eos furoris stimulis Gentilitas incumbit, in quibus putavit pertinaciam quod resistunt? Non per multos crudelitas spargitur, nec intentio plurimorum pœnis satiata lassatur. Duo sustinent quidquid populis præparatum est. Nemo potest majori vi quæstionis incumbere, quam qui vinci se a paucis existimat non debere. Quas fuisse credimus inter hæc tanta supplicia cœlestissimorum Martyrum voces ; quæ cœlestium signa virtutum, cum illos per carceres, per tam prolixa tempora, non eos [illegible] squalor afficeret, non macies depasceret, non pallor fœdaret, non [illegible] sed [illegible] et decora, [illegible] ter exquisita membro[illegible] Quotiens inter urgentes manus [illegible] confitentium, vox cœlestis adhortationis audita est? Quotiens adhibentibus lictoribus faces, ignis testificans vim lucis divinæ exclaruit?

crudelia tormenta passi,

[illegible] credantur confessorum.

5 Intelligi sine dubio potest, quanta mirabilia illa tempestate sint facta, quorum prodi in posterum gesta Gentilis expavit invidia. Reor quippe secrete ad socios suos Judicem illius temporis sic esse locutum. Audite satellites mei : Vidimus ipsi ineffanda miracula ; et quamvis credere nolimus, horruimus. Accepimus auribus nostris constantium linguarum contumeliosa convicia. Adspeximus fortiores fuisse tortos tortoribus, et quamvis edictis Principum nostrorum in eorum tormenta ferremur, cum publico tamen crudelitatis rubore cessavimus. Lucremur saltem irrisionem temporis post futuri. Nulla hoc ætas legat, volumina nulla conservent, ne Christiana fides tali unquam armetur exemplo nec Dei sui gloriam tam clara virtute magnificent. Habeat aliquod persecutio nostra lucrum, si hæc acta consumat incendium.

Acta Martyrii comburuntur :

6 Quid tibi prodest malitia tua stulta et vecors gentilitas? Noluisti nos scire quod credimus. Manet incorrupta fides sensuum, etsi memoria chartarum est sepulta : Deum qui cœpit nosse, scit cuncta semper potuisse. Illud sane quod post datam sententiam capitalem, visus vulgi plaudentis excepit, subtrahere fraus inimica non valuit. Ferunt namque ad consummandæ victoriæ locum euntes prævia futuri muneris ad cœlum signa misisse : ab uno n orarium, ab alio annulum obsequentiætheri datum fuisse : victoriæque munera non juxta specierum stigmata æstimata vilitate, præcelsa Domini et sedes flatu portante suscepit, arrhabonis gemini præmissa fercula libenter amplexa ; unum quod es et fidei signum, aliud favoris indicium. Quæ in conspectu omnium circumstantium volubili aeris motu suscepta, tamdiu cunctis mirantibus in sublime sublevata sunt, donec penitus humanis visibus non apparerent.

Annulus et orarium in cœlo evecta, tempore cædis.

7 Salvete Christi milites, salvete par nobile : et hæc honoris debiti festa solenni lætitia chorus cœlestis invisitet. Hanc ergo diem o Getulus exul celebrare numquam votis strenuus impediret, si aut consortiis hominum non esset destituta solitudo, aut quod solitudine pejus est, circumfusa barbaries. Hoc est quod sævus auferre non potuit inimicus, quod sacrorum titulos corporum et adorandi sanguinis impressa vestigia, hic ubi se vicisse arbitratus est, consecravit. Et quidem hæc omnia luculentis aliorum sermonibus adornanda sacrosancti Dei testes eloquentissimis hominum oribus inspirassent ; nisi quantulibet humilem oblationem parvi muneris reservassent obsequiis sacerdotis ; auxiliante Deo Patre cum Jesu Christo, Filio suo, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum. Amen.

a *MS. S. Maximini*, professio. — b *Idem* populavit — c *Tamatus*, inhibitus. — d *Addit MS. Asturic.* fratri SS. Facundi et Primitivi, *qua de re supra quæsitum.* — e *Legionem urbem indicat, nunc regni caput, quo Regum Sedes Oveto translata. De ejus urbis antiquitate agit Lobera cap. 1 Historiæ Legionensis.* — f *Fectur tempore Hadriani Imp. Tarraconensis provincia, utpote amplior, distincta in Tarraconensem, Carthaginensem et Gallæciam* [illegible] — g *MS. Asturic.* [illegible] — h *MS. Segob.* [illegible] — i *MSS. Asturic. et Segobiensis* [illegible] — k [illegible] *S. Eulogius Cordubensis lib.* [illegible] Sic animum beati Martyres Emeterius et Celedonius, cum tradere pro Domino [illegible] [illegible] — l [illegible] — m [illegible] *Stylum suum*

Acta hæc citata a S. Eulogio :

[illegible] officio [illegible]

A *mum condecorare ea elegantia voluerit veteribus Grammaticis in eo vocabulo, uti et quod correspondet loticiis, unice probata et usurpata; secus atque in aliis numeralibus adverbiis, quæ sine efferuntur, ut decies, centies, milies. — n Orarii varia significatio est : subaude vestis linea Episcopalis, quam vulgo rocquettum vocant, indicatur : ut in Vita S. Folgentii 1 Januarii cap. 18 num. 38 videri potest. S. Gregorius lib. 6 cap. 191 pro communi veste linea usurpat. Sæpius pro linteo, quod ora admovetur, accipitur. Ita S. Ambrosius de fide resurrectionis : Et facies ejus (Lazari) oratio colligata erat. Et hoc potissimum modo hic accipi videtur. — o Apud Tamaium hæc aliter efferuntur ex MSS. Hispanicis : Hanc ergo diem Getulos insolitis ritibus servientes celebrare numquam vobis annuis aliquid impediret. Si aut consortio hominum non esset destituta solitudo, aut, quod solitudine pejus est, circumfusa barbaries. Retinemus lectionem codicis S. Maximini, cujus hæc esse sensus videtur, Si apud remotos Africæ terræ homines, nullius certi loci inquilinos, sed semper vagos, quasique suis in sedibus exules vel perceptæ vitæ hæc essent, vel rumore audita, nihil obstaturum, quin eorum memoria annuversariis ceremoniis plausibusque celebraretur. Sue rem esse ejusmodi, qua permovere quantumvis mentes gentes queat. Neque enim per Gelulos inte ligi posse videntur, qui fere ab Jugo possessa multis seculis Hispaniam tenuerint Mauri, quasi exules, id est, alibi incolentes. Nam antiquiores eorum in Hispaniam irruptione, quæ anno 714 contigit esse Acta hæc videntur, neque ulla, quo tempore Mauri dominabantur, illic fuisse ita hominum consortio destituta solitudo, qua aliquam harum rerum notitiam ad eos pervenire non pateretur, cum præsertim plurimi inter eos habitarent in provinciis plerisque Christiani, uti, et ipse S. Eulogius, qui hæc acta in in suis scripsisse videtur.*

Collegiata Ecclesia Burgensis diœcesis, summa hominum veneratione sepulta jacent.

a *Hanc esse antiquam consuetudinem variorum Tyrannorum, ut gloriosa athletarum Christi in perferendis quamplurimis tormentis constantia celebretur, sæpissime lector in hoc opere nostro reperiet. Apud Hispanos hanc etiam usum fuisse lecta S. Vincentii Martyris, XXII Januarii ex pluribus codicibus MSS. a nobis edita, clare indicant : in cujus exordio hæc leguntur : Probabile satis est ad gloriam Vincentii Martyris, quod descriptis passionis ipsius gestis titulum invidit inimicus. Unde reddimus fide plena relationem gestorum, quæ litterarum apicibus annotari Judex non immerito voluit, qua victum se erubescebat audiri. — b Lobera libro de magnitudine Ecclesiæ et urbis Legionensis cap. 1 evadit de origine hujus urbis disserit, ac resolvit antiquam illa urbem fuisse, Sablanciam nomine, atque ex ejus ruina sub Trajano Imperatore novam a legione Romana excitatam ac Legionem dictam : aliquos etiam, ut hæc dicitur, nomen a Leovigildo Rege Gothorum inditum, asserere. — c Thomas de Trugillo hæc ita exponit : Capita miraculose inventa sunt longo post temporis intervallo in quadam abbatia in Montanis. Certum enim esse putatur, quod periculose illuc pervenerunt per mare : etiamque etiam monumenta testantur, quod oppidum illud vocatur Portus beati et gloriosi Emetherii. Eadem leguntur in Flore Sanctorum Alphonsi de Villegas, itemque apud Padillam, Garibayum, Loberam, Marsettum, et alios.*

D *capitibus Santanderum delatis.*

urbs Legio.

Corpora Martyrum traduntur prope Arenatum ſl. condita,

ALIUD COMPENDIUM

B *Ex Ecclesiæ Burgensis, Castellæ veteris Metropolis, Ecclesiasticis Tabulis.*

Nostrorum nonnulla incuria, sed Ethnicorum summo scelere et malitia factum est, ut Emitherii et Celedonii fratrum, Martyrum præstantissimorum, ortus natalesque solum, tum etiam tempus Martyrii, generaque tormentorum (quæ memoria, a patribus in filios derivata, tenet fuisse atrocissima) penitus obliterata incompertaque sint. Quippe Consulem illum, a quo martyrio sunt affecti, constantiam eorum miraculaque admiratum, constat ad consilium retulisse, pertinere ad deorum suorum majestatem, ut Martyrum tam insignium præconia stupendaque miracula perpetuo *a* silentio obruerentur, ne contemptis Gentilium simulacris, Christus ubique prædicaretur et ab omnibus Christus veneraretur.

Cur pauca de his nota.

a

Quare paucula nobis vestigia supersunt, quæ pii Scriptores memoriæ postea tradiderunt. Legionarios scilicet fuisse milites Emitherium et Celedonium, atque in Hispania sub Consule Romano stipendia fecisse, conjectura percipitur : quin etiam Legionem Hispaniæ urbem, *b* a legione, in qua hi Martyres militarunt, nomen traxisse : ut, quæ longum ibi manendi usum habuerat, principium et veluti seminarium dederit urbi. Quamvis sint, qui dicant a Leovigildo Gothorum Rege nomen inditum fuisse.

Fuerunt Legionis milites :

b

C Illud etiam non potuit hominum e memoria excidere, multis celebratissimis sanctos Martyres se animasse in dimicando exstat erat ejus descendam Romanorum militum, Christique victricia signa sequenda. Ceterum postquam se Christianos esse professi sunt, atque Calagurrim civitatem deportati, cum multis cheretis ut vinculis detenti, quibus tormentis fuerint exercitati, quibus miraculis Consulem ipsumque tortores actorios reddiderint, mox a Consule celebratum est convivium, ne in vulgus prodiret. Sed imperatorem malitia celare non valuit, quod in eorum martyrio admiratione maxima celebratur. Nam cum ad supplicium traherentur, capite mox plectendi sancti Martyres, signum ut ipsi vulgo aiunt, crucis, quibus essent truncatis capitibus demigrandum. Alter enim amictum projecit, alter orarium, quæ manibus eorum ejecta tanta sunt velocitate sive a vento sive a nube correpta, sursumque delata, ut volantibus similia oculis momento temporis penetraverint, quorum corpora Calagurræ, Capita vero in oppido de Sant Ander

Calagurritani,

capite plecti,

secutis signis

sepulti

c

Collegiata Ecclesia Burgensis diœcesis, summa hominum veneratione sepulta jacent.

DE RELIQUIIS ET MIRACULIS

SS. EMETHERII ET CELEDONII

Commentarius historicus.

§ I. *Variæ Depositiones et Translationes corporum.*

Tamaius Salazar *ad* III *Martii asserit* esse perpetuam, licet piam, contentionem circa locum sepulchri seu depositionis sacrorum pignorum sanctorum Martyrum Emetherii et Celedonii : *ac primo annotat in Legendariis MSS. Asturicensi et Segobiensi legi*, post agonem consummatum in civitate Calagurritana, circa torrentem, qui dicitur Arenatum, ubi capitalem sententiam subierunt, fuisse eorum corpora sepulta. *Addit Lobera cap.* 25 *historiæ Legionensis*, tempore persecutionis Gentilium occultata : *ac fluvium* Arenatum *hodie adhuc appellari* Arnedo, *eique adjectam dictionem dici* Vallem de Arnedo : *e cujus nomine duo ibidem oppida* Arnedo et Arnedillo *Etymon traxisse creduntur. Inter hæc aliud interjectum* Herve *dicitur, e quo se oriundum profitetur Lobera : qui addit* cessante persecutione, sacra illa corpora fuisse detecta et publice manifestata. Conservari modo in ecclesia Cathedrali urbis Calagurritanæ, ac totius diœcesis, seu vicinarum urbium, præcipuos Patronos haberi, eorumque intercessione et meritis Divinam Majestatem magna et valde frequentia operari miracula. Festum eorum celebrari in omnibus Hispaniæ Ecclesiis, et in hac Calagurritana cum tanta solennitate et omnis generis lætitia, ut non putetur dies ille aut cultu ullius Sancti superari, aut accessu paurorum Sanctorum adæquari. *In Ordine recitandi divinum officium pro anno* XXXVI *et* XLVII *hujus seculi præscribitur pro Calagurritanis sub ritu duplici primæ classis sine octava ad* III *Martii, nulla facta eorum mentione ad* XXXI *Augusti, quo die Catalogo generali Sanctorum illos inscripsit Ferrarius*, ex Tabulis, *ut ait*, Ecclesiæ Calagurritanæ, quæ illos hac die uti præcipuos Patronos summo honore prosequitur. *Forsan per* Tabulas Calagurritanas *intelligendus Marietta, qui lib.* 2 *de Sanctis Hispaniæ cap.* 25 *illud scripsit ideo heri, quod* III *dies Martii ordinarie in tempus cadat Quadragesimale. Eodem illo* XXXI *die Augusti recitari de illis divinum officium tradit Gonzalez Davila tomo* 2 *Theatri Ecclesiastici pag.* 336, *imo et corpora horum Martyrum Calagurri ex Ecclesia Cathedrali adservari : ad quam eorum facta fortassis illo* XXXI *Augusti solennis aliquot Translatio.*

E *dein translata ad eadem Cathedralem,*

ubi solenniter colantur

3 Martii :

aut etiam 31 Augusti :

F *ablata ab e. le ad Legerense monasterium,*

Quando eorum capita Lerma ad eccl. cop. dom. Sanlander.

2 *Illustre in diœcesi Pampelonensi extat monasterium Legeriense, quod aliorum supra septuaginta habetur caput monasteriorum Ordinis Benedictini, de quo latissime agit Antonius Yepes centuria 4 Chronici Benedictini ad annum Christi* 840, *et hanc a Priore loci ibi missam*

A *m ssam chartam ex archivo depromptam edit :* Ad gloriam omnipotentis Dei et honorem sanctorum Martyrum Emetherii et Celedonii, quorum sacra corpora in venerabili monasterio Legerensi longo tempore fuere deposita, quibus temporibus successis ad propriam sui martyrii Calagurritanam urbem translatis, nihilominus portio magna reliquiarum ipsorum ibidem continetur. *Additur ex relatione ejusdem Prioris,* multa horum Martyrum ossa adservari in antiquissima area, cui litteris Gothicis inauratis titulus hic inscriptus : EMETHERI ET CELEDONII. Ac festum horum celebrant Kalendis Martiis in isto monasterio omnia solemnitate, qua colunt majora festa ejusdem Ordinis. *Facta ibidem fuit quædam donatio ab illustri Domina Sancia Fortunione, Ara Hispanica* MCXVII, *in cujus publico instrumento ista habentur.* In honore sanctissimi Salvatoris, duodecim Apostolorum, et S. Martialis Episcopi, in honore S. Virili Abbatis et SS. Emeterii et Celedonii.., quorum reliquiæ recondite sunt in Legerensi etc. *Reliqua latent, qua scilicet accessione, et quibus annis hæc sacra corpora aut ad dictum Legerense monasterium lata fuerint, aut ibidem adservata, aut aliunde Calagurrim reportata.*

relata Calagurrim.

detentis aliquot annis.

3 *Prudentius, Gregorius Turonensis, et qui Acta Martyrum eorum scripserunt, eos eisque similes temporibus hæc pignora Calagurri adscribunt. Successere Maurorum persecutiones : et hi diu tenuerunt Calagurrim : quam illis eripuit anno* MXIV *Rex Navarræ Garcias* VI, *propitio Dei numine, ac patrocinio tum S. Æmiliani Præceptoris Turonensium, qui illo tempore, ut Dunla tradit, eisus oppugnasse Maurus; tum Martyrum Emetherii et Celedonii, quod Rex optaret recuperare campos, arenas ac flumen sanguine horum athletarum irrigata, et expugnare illam urbem, in cujus ecclesia Cathedrali, ab horum Martyrii temporibus constituta, deposita essent illorum corpora, qua fecerat et etiammum crant pro fidissima illius præsidio. Illorum ergo fretus patrocinio Rex Garcias hoc ut Martii, die hisce Martyribus sacrato, aliud feliciter peragit, ipsamque Mauris urbem ereptam Christi cultui restituit. Quæ in Vita horum Martyrum bene a Joanne Basilio Sanctorino, inscripta prima parte Hagiographiæ, Italice evulgata anno* 1585.

Calagurris Mauris erepta an. 1045 *a Garcia VI.*

die SS. Emetherii et Celedonii.

B

4 *Ecclesia Cathedralis hujus urbis consecrata est ad honorem Deiparæ Virginis in cujus assumptæ : atque ejus primarium sacellum dicatum est hisce sanctis Martyribus, quorum Corpora in illud publicum populi venerationi adservandum. Hujus eorumdem Martyrum Reliquiæ delatæ sunt ad Ecclesiam S. Joannis Baptistæ de Tirvia ab Amato Episcopo Calagurritano, cum illam anno Christi* MCXI, *comitia Dominica Julii, quæ tum in diem Lunæ incidebat, celebrantur, solemni ritu consecravit. Hæc ex cepta dat esse in oppido Santander, supra citabimus.*

C

aliquæ reliquiæ in ecclesia S. Joannis de Tirvia.

5 *Et in Catalaunam sacra horum ipsima fuisse translata contendunt Prædicatores Antonius Domenechus de SS. Catalauna et Salvator Pons in particulari de Vita, Miraculis et Translatione horum Martyrum commentario, quem quia nondum divulgatum, Acta Translationis, quæ ex hisce auctoribus a Tamaio Salazar ad* XIX *Octobris referuntur, hic inserere opus non habet.*

An hæc corpora translata in Catalaunam

6 Cum corpora Sanctorum Emetherii et Celedonii Martyrum, apud Calagurrim Vasconum, Hispaniæ Tarraconensis, in oppidum antiqui temporibus nomine Sallers, translata fuissent, et ibidem per aliquot secula honorifice reposuerint ; D. Joannes Raymundus de Cardona, Comes Cardonensis, et Rivus Martini Aragonum Admirallus, inter cetera pacta et conditiones, quibus Comitatum Sallarsensem D. Raymundo de Pinos, in Cadum consenserat, illa sedulo curavit et necessaria fuit, qu. eadem sacra sanctorum Martyrum pignora, in ecclesia Sallersensi diu custodita, traderet ; ut in ecclesiam Cardonensem quamprimum transferentur. Quæ cum ultro citroque res inter oppidanos utriusque oppidi ageretur, tandem conventio Procerum, a singulis accolis confirmata est. Hinc ut Translatio suum sortiretur effectum, Comes Cardonensis diem solenniter publicari præcepit, quo in urbe Cardonensi recipienda essent pignora. Igitur ad diem consignatum, scilicet XIX Octobris, anno Domini MCCCXCIX, ipse Comes Joannes cum filio suo Raymundo et fratre Hugone, aliisque equitibus et Dynastis, una cum omni urbis Cardonensis universitate utriusque sexus et Comitissa et filia Joanna, quatuorque sororibus Admiralli seu classis Præfecti, cum omni familia, Clero et populo comparuere : et solemni processione instituta, cui Berengarius de Torrigines Abbas monasterii S. Mariæ Serratexensis præsidebat, adstantibus monachis ejusdem cœnobii, nec non venerabilibus Canonicis Regularibus monasterii S. Vincentii Ordinis S. Augustini Cardonensis cum ejus Abbate Francisco Besora, ad ecclesiam Sallersensem perveniere : et susceptis sanctis corporibus Martyrum in propria cum tripudiis et omni genere musicorum ad Cardonensem ecclesiam repedantes, in eadem sacra pignora collocarunt. Posthæc aliquo tempore transacto, Excellentissimi Duces in eadem ecclesia capellam sub ara majori magnificentissimam extruere decernentes, illam adinstar S. Eulaliæ Barcinonensis perfici curarunt, ubi intra argenteam thecam, quam D. Francisca Manrique, Ferdinandi Ducis primi uxor, affabre factam donavit, hodie Sanctorum Martyrum corpora requiescunt. Quibus Deus insignia quotidie concedit beneficia, ut eorum intercessione accolis misericordiam impartiatur.

D

hinc Cardonam delatæ aliquæ eorum reliquiæ,

19 Octobris 1399

solemni pompa :

E

depositæ in proprio sacello : thecæ argenteæ inclusæ :

7 *Hactenus Translationis narratio apud Tamaium Salazar, qui credit tantum aliquam exuviarum partem apud Cardonenses custodiri. Quod si vero suspicetur quispiam aliorum esse fortassis ossa Martyrum, vel in ipsa Catalauna pro fide Christi occisorum? Ita ad hunc diem de alio S. Emetherio agimus, et in Martyrologio Lucensi S. Hieronymi duo colliguntur Emeterii et Celedonii. In editione Parisiensi appellantur* Emerita et Emeritus, *nec non* Celledonius et Ecaledonius. *In eodem alio Martyrologio* Emeritus septem, et quatuor Emeriti *reperiuntur. Sed nulla satis legitima conjectura, absque solidis litterarum monumentis, excogitari potest, quæ ad hæc faciendam vel in rerum populorum longo seculorum fluxu firmatam pietatem valere possit. Quod in utramque partem dictum esto. Addemus nonnulla, quæ ad has Catalaunenses Martyrum reliquias, aut eorum invocatione facta miracula memorantur ab Antonio Vincentio Domenecco.*

an ea forsan aliorum Sanctorum ?

F

§ II. *Miracula ex Hispanico Ant. Vinc. Domenecci.*

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, cum Vincentius Mendez, Cardonensis textor, Lauzam veteri, trajiceret pontem S. Mariæ, quadrifra citrumellam occurrit, occidit, ut nullus quo vehebatur, pedem inter lapides duos impeditum sentiens, super vectorem una per pectis loricam decrsum prolapsum caderet et ipse vel dum per exiguum tempus patrum imbo cohærentes pendent ex dicta lorica, ad præsentiam mortis evidens discrimen, recondatus misere S. Martyrum, eosdem invocare cœpit. Quo centimo juvenili ferunt apparentes, unus quidem eorum pinnem cauduu et exendicem cervicis apprehendit ; alter hujus brachium, illius autem manibus arripuit, et utroque in pedes supra pontem erecto, disparuerunt.

Sanctis invocatis quidam precatione brevi mortis horror liberatur :

9 Anno mille nec quingente nec nonagesimo secundo, Fr. Joannes Pedrolo Carmelita, dum Cardonæ

pro morbo hæctico sibi quæsito :

concionem

A conciones haberet, in stuporem quemdam mentis cum delirio inciderat, eoque devenerat, ut depositus esset a medicis, jamque qui curabant ægrum, inhumandum supra feretrum collocassent : cum auditur ab administris SS. Celidonium et Emitherium identidem invocans, qui eidem mox annuente Deo, visibiles adstitere, perfectæque sanitati miraculose restituerunt.

sterili conjugi suppetit ista proles :

10 Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo Georgius Aimericus, Ostaletorum Dominus, cum uxore sua quicum ultra decennium sterilis vixerat, ad honorem Sanctorum istorum totidem ceræ libras offerendas promisit, quot proles sibi concedenda appenderet : neque elapsus annus est, quin, nata sibi filia, voti reus, eodem se exsolveret.

in agone constituus sibi restituitur.

11 Annum ætatis decimum quintum agebat Joannes Salavert, ut ipse postmodum mercator Cardonensis de se narrabat, quando in vesaniam prolapsus est, quæ ad extrema ipsum deduxit a suis jam parentibus depositum. Invocavit ipse beatos hosce Martyres, et continuo juvenili specie, equestri habitu spectandos eidem se præbuerunt, eumque curarunt anno ejusdem seculi sexagesimo sexto.

cujusdam brachium a gangræna,

12 Equiti cuidam Barcinonensi, Semmanatensi Domino, brachium pessime affectum gangræna inflammabatur : adeo ut jam decretum medicis esset B postero die mane illud rescindere. Qua denuntiatione afflictum admodum domestica famula accedit, monetque ut Sanctos Cardonenses invocet. Paret ille monenti : et ecce conspicui visibiliter Martyres brachium ejus tangunt, salvumque relinquunt.

alterius tibia ab ulceribus curatur.

13 Quædam Sanahuyensis oppidi inquilina septimum annum laborabat ex tibia, duobus tribusve locis ulcere abscessuve perforata : vovit Martyribus donarium aliquod, statimque levamen mali, et integram exinde consecuta est sanitatem.

14 Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, vigesima quinta Aprilis, D. Hugo de Moncada Urgelitanus Episcopus, Cardonam visitans, petiit obtinuitque a Majori Consule ex reliquiis Sanctorum particulam aliquam, et aperta eum in finem arca impetravit. Hinc in populo murmur, et mox seditio manifesta adversus Consulem : qui cum intentatæ morti subduxisset sese, itum ad Episcopum est ; eodemque momento temporis ingens grando vineas camposque operuit, neque cessavit prius, quam reliquias Episcopus restitueret. Observatum autem deinde a multis fide dignis est, quod vitibus tum maxime florentibus pampinisque tenerrimis nihil damni illatum a grandine fuerit. D

reliquias auferre Episcopus miracu o prohibetur.

15 Et vero sæpe alias per annum, quoties ingruente fulgurum, tonitrui et grandinis tempestate, spem fere salutis omnem periisse sibi existimant incolæ : processionem ad sacellum Sanctorum instituunt quotquot sunt in ea Ecclesia Clerici, accensosque cereos aræ majori imponunt ; ubi cantato hymno cum antiphona subjungunt eorumdem Sanctorum laudes, quas illico optata tranquillitas sequitur. Nonnumquam etiam ipsa se movere corpora intra arcam audiuntur in signum cessaturæ mox tempestatis. Alias per noctem tempestuosam luminaria quædam in modum coronæ igneæ supra reliquias sacras conspiciuntur descendere, et quasi cum iisdem strepitum quemdam facientibus cœlum expiare. Est quoque, cum illæ ipsæ faculæ manibus capitibusque eorum, qui consuetis exorcismis adversus minantes exitium nubes utuntur, Sacerdotum, aut campanili turris videntur insidere : eoque viso, cessantibus tempestatis signum dare campanis, eædem in lætitiæ gratiæque obtentæ significationem diversa a priori ratione pulsantur.

Adversus grandinem eædem cerium arcendis perfugium præbent.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAPPADOCIBUS

VIDE SYNAXARIUM PAG. 864

EUTROPIO, CLEONICO ET BASILISCO
AMASEÆ ET COMANÆ IN PONTO,

Commentarius prævius

§ I. *Cultus horum Martyrum die* III *Martii.*

CIRCA AN. CCCVIII. III MARTII.

Dixtimus VII *Februarii duos* in Ponto *extitisse illustres Martyres* Theodoros, *quorum alter* Dux exercitus, Heracleæ sub Licinio *passus, illo die colitur; alter Græcis* ἀθλοφόρος Θεόδωρος ὁ τήρων, victoriosus Theodorus Tiro *dictus*, Amaseæ *in Ponto martyrii palmam adeptus. Hunc* XVII Februarii *colunt Græci, quo die Acta apud Metaphrasten occisum testantur; at Latinorum festum, etiam in Breviario Romano, celebrant* IX *Novembris. Hujus* S. Theodori Tironis *fuerunt* commilitones et cognati, *Græce* συστρατιῶται καὶ συγγενεῖς; sancti Martyres Eutropius, Cleonicus et Basiliscus : *quos Græci solenni officio Ecclesiastico venerantur hoc* III *Martii in excusis et variis MSS. Menæis ; et Antiphonario Græco jussu Clementis VIII excuso, atque apud Maximum Episcopum Cytherææum* ἐν βίοις ἁγίων. *Ex illis horum Martyrum encomium Latine translatum damus.*

C

Hi Martyres S. Theodori Tironis cognati et commilitones,

2 Memoria sanctorum Martyrum Eutropii, Cleonici et Basilisci. Erant hi temporibus Maximiani commilitones et cognati sancti Martyris Theodori Tironis, ex Cappadocum regione oriundi. Adducti coram Asclepiodoto Præside pluribus verberibus excipiuntur. S. Eutropii os, quod Præsidem reprehendisset, diu plagis oppletum est, dum ter quaterve cultrum tormentorum carnifex abjecerit. At Martyres, apparente eis Domino et gratiæ Mar-

Cappadoces,

Asclepiodotus Praeses,

a S. Theodoro sanati :

tyre Theodoro, sani effecti sunt. Hocigitur miraculo patrato, multi ad fidem Christi sunt conversi, qui gladio vitam finiverunt. Præses vero, tormenti genere mutato, conatus est blanditiis S. Cleonicum a fide Christi avertere, modo ingentibus promissis factis, modo muneribus obtrusis. Verum non ideo F Sanctus Martyr ulla mollitie fractus est, sed multo etiam magis incitatus, et Præsidis irrisit dementiam, et habitho impotentiam idolorum exposuit, dum ipsis sacrificia facientibus, ipse sculptum Dianæ simulachrum precibus dejecit. Ergo ferventem picem, et bitumen in tribus lebetibus ebulliens, super Martyres effuderunt : sed his salvis et illæsis, ministri et exactores conflagrarunt. Postremo Cleonicus et Eutropius in Crucem acti, vitam consummarunt : at S. Basiliscus in custodiam datus, post aliquod tempus et ipse vita functus est.

precibus dejecto idolo,

in pice et bitumine illæsi ;

duo in crucem acti.

3 *Græci in Menæis die* 6 *S. Basiliscum capute plexum canunt his verbis : Ναὸς σου τὴν καρδίαν λαξεύσας, ἀνεσκαφὰς ἔχρυσα πλούτου, συμφλίξας στίφος, ξίφει Μάρτυς, ἐτίθω, ἐκτυπθεὶς σὺν κεφαλῇ Βασίλισκε σεσῶ.* O gloriose Basilisce, dum templa Deorum everteris, eorumque polivisti ; dum simulachrum erueres combussisti, capite tuo abscisso Martyr gladio coronam accepisti. *Reliqua de S. Basilisco sequenti. In Odis multa allusiones, quæ ad nomina singulorum, et sanctam de hisce Martyribus Eutropius γένος τὸ τρίτον, τῶν τήρων, benignus meritibus et tropæi*

S. Basiliscus capite plexus ;

ignotus Græcis,

A deportator *appellatur : Cleonicus* ἀλέος τῆς νίκης, *et* ἐυκλεῆ νίκην ἔχων, *quod* laudem victoriæ, *et* gloriosam victoriam obtinuerit. *Basiliscus* βασιλικῶς ἐλληνικὴν, τρόφας πολυτίμου, *quod* regia quasi potestate expulerit plurimorum Deorum apud Græcos inductam venerationem. *Præterea omnes* τρισάριθμοι Μάρτυρες, *et* τὰς Τριάδος ἰσαρίθμους Μάρτυρας, tres numero Martyres, *ob trinum numerum :* numero sanctissimæ Trinitati comparandi Martyres dicuntur. *Ita* τριάδα τὴν σεπτὴν ἑπτάκις, τῶν Μαρτύρων ἐνόπιον πολλοῦ ὁμολογήσει δῆμου. Venerandam Trinitatem hæc Martyrum trinitas coram multo confessa est populo. *Quin et Canon, cujus initiales litteræ in sequenti Ode prima exprimuntur, hoc Iambico versu instar Invitatorii præponitur :*

Τριῶν Ἀθλητῶν συμφρόνων μέλπω πόνους·

Trium Athletarum conscientiam cano certamina.

4 *In Menologio MS. Basilii Junioris Imperatoris, eadem, quæ in Menæis, sed paullo contractius, leguntur : In Menologio a Cunisio edito hoc encomium habetur :* Sanctorum Martyrum Cleonici, Eutropii, et Basilissi, qui, cum Maximiano Imperatore militarent, delati, quod essent Christiani, sub Asclepiade Præside, post multa tormenta et crucem ipsam, Martyres ollecti, migrarunt in cœlum. *At* Præses B Asclepiades, *Græcis in Menæis, Anthologio et apud Cyther.eum est* Ἀσκληπιόδοτος, *infra in Latinis Actis* Asclepiodotus, *potius* Asclepiodotes *appellandus. Nomine omisso Galesinius ex Græcis, ut asserit,* tabulis *ita scribit :* In Græcia Sanctorum Eutropii, Cleonici, Basilici et sanctorum Martyrum. *Melanius item ex Græcis :* Die tertia, sanctorum Martyrum Eutropii et comitatus ipsius, Cleonici et Basilisci. *Hodiernæ tabulæ Martyrologii Romani ex Menologio :* Item sanctorum militum Cleonici, Eutropii et Basilisci, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Præside crucis supplicio feliciter triumpharunt. *At S. Basiliscum, abscisso Comanæ capite, evolasse in cœlum infra constabit. Memunt eorumdem Martyrum et Asiæ adscribit Baronius ad an.* 305 *num.* 16 *et an.* 311 *num.* 19.

5 *Tamarus Salacar in Martyrologio Hispanico asserit hos* Martyres hactenus a nemine Hispanos agnitos *fuisse : eos ipse Hispaniæ vindicat, cum Martyribus Afris, qui supra relati : Eboræ, inquit,* in Carpetanis Hispaniæ, SS. Felicis, Lucidi, Fortunati, Herodis, Antigonii, Januarii, Tertullæ, Gaiani, Quiriaci, Felicis, Floriani, Donati, Cleonici, Eutropii, Basilisci et Quineti, qui in persecutione Maximiani sub C Asclepiade Præside tormenta et ipsam crucem passi, Martyres Christi migrarunt in cœlum. *Hæc Tamarus, amplexus errorem Pseudo-Dexiri, qui reperios hos Martyres hodierno Martyrologio Romano absque martyrii loco inscriptos, aliosve sibi Hispanarum jam ignotæ adscripsit, et qui ibidem in duas classes separabantur, unı eademque Præsidi subjecit ad annum* 300 *apud Bivarium, aut ad* 301 *apud Rudericum Caravi, ubi ista leguntur.* In hac acerbissima persecutione Eboræ in Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Lucidus, Fortunatus et Eusebius, qui Præside Hispaniæ Asclepiade cruentixi sunt. *Quibus verbis citatis addit Tamarus :* Et licet isthuc Dexter aliquorum nomina reticeat Martyrum, omnia apud Græcos et Latinos ore plene descripta reperies. *Verum accurata diligentia facta, plures Martyrum classes confecimus, atque ex eis, qui a Latinis referuntur, ostendimus aliquos eorum in Africa passos.* Quinetus *ab Tamaro adjunctus, hoc die ab alio nomine relatus, videtur is esse, qui supra* 2 *Martii colitur, in Phrygia post varios sub Antonino Imperatore cruciatus felicitate, vitaque functus. De Eboria Carpetanorum multa congerit Tamarus, quam jam Talaveram appellari post Marianam et alios statuit.*

§ II. *Iterata S. Basilisci veneratio* XXII *Maii. Vitæ compendium e Menologio et Menæis.*

D

Synaxarium MS. Claromontanum Societatis Jesu Parisius ad III *diem Martii supra relatum e Menæis elogium continet, indicato sub finem* die XXII Maii, *quo* S. Basiliscus Martyr obiit : *ad quem diem nomen ejus variis Kalendariis Græcorum, etiam apud Genebrardum, inscriptum est, et ex iis a Molano additum Auctario Usuardi. Plura habet Galesinius,* ex monumentis Græcis, *uti annotat :* In Græcia *inquit,* S. Basilisci martyris, qui multiplici egregiaque concertatione nobilis, quam in eadem Maximiana persecutione fortiter sustinuit ; demque datis pro Christo Domino cervicibus, ad præmium evolat in cœlum. *Eadem, sed paullo contractius, leguntur in Martyrologio Germanico Canisii. In Martyrologio hodierno Romano varia martyrii adjuncta ita indicantur :* Comanæ in Ponto, S. Basilisci Martyris, qui sub Maximiano Imperatore et Agrippa Præside, ferreas crepidas ignitis clavis confixas calceatus, multaque alia passus, demum capite obtruncatus, et in flumen projectus, martyrii gloriam consecutus est. *Qua fere eadem refert Baronius in Annalibus Eccl. an.* 304 *num.* 58. *Nam tamen, uti idem Baronius ad Martyrologium annotat, hic Martyr Basiliscus fuerit Episcopus Comanæ urbis, infra melius discutietur, ac rejicietur, dum Græcorum dederimus Menologium et Menæa : atque in illo quidem hoc encomium habetur.*

7 Die XXII Maii, Sancti Martyris Basilisci sub Maximiano Imperatore, ex regione Amasenæ. Hæ propter Christi confessionem detentus ab Agrippa Præside, indutusque crepidas ferreas ignitis clavis confixas, jussus est impelli per viam, quæ ducit ad Comanos. Cumque in itinere venissent ad locum quendam, ubi erat mulier, nomine Trojana, S. Basiliscum vinctis post terga manibus in platano arida ligarunt, quam Sanctus ille, missis ad Deum precibus, viridem reddidit, fontemque e terra subito scaturire fecit. Quod videntes milites, cum muliere in Christum credederant. Cum vero ad urbem Comanorum venisset, neque persuaderi posset ut sacrificaret, Deum rite precatus, ignem cœlo elicuit, qui Apollinis templum et idolum combussit. Quare accensa Præses obtruncari jussit Martyrem Basiliscum, et in flumen demergi : itaque martyrii coronam assecutus est in laudem et gloriam Dei nostri, Amen.

8 *Hæc Menologium. Aliud et illustrius elogium exhibetur in Menæis Græcis excusis et manu exaratis, quæ reperimus in duplici codice Ambrosiano, Chiffletiano, Taurinensi, Clarimontano : his consentit Anthologium Græcum recusum, et jam ante a Maximo Cythereo editi, et his ubique fere verbis.* Certamen S. Basilisci Martyris. Temporibus Maximiani hic erat in regione Chiliarchorum territorii Amasenæ, consedentis Magni Martyris S. Theodori Tironis. Antea quoque cum SS. Eutropio et Cleonico, qui S. Theodori commilitones erant, certamen subierat. Verum illis pro Christo martyrium consummantibus, detentus ipse fuit in carcere, flagrans desiderio perficiendi certaminis cursum, illudque Deum deprecabatur : qui cum divina sua dignatus est apparitione, præceptique ut ad suos domesticos accederet : Comanæ cum dein martyrium subiturum adiisset. Inter milites ergo ad ædes suas profectus, matrem et fratres salutavit, et ad perseverandum in suscepta Christi fide adhortatus est. Ibidem tunc per missos ab Agrippa præside milites comprehensus est, et vinculis adstrictus, calceis ferreis ob insertos clavorum aculeos horrentibus indutus, Comanam versus recta via propellebatur. Sed cum ad vicum Dacnorum pervenissent, a fœmina, Trajana nomine, hospitio excepti sunt : ubi S. Basiliscus

S. Basilisci veneratio 22 *Maii.*

eum in Martyrol. Rom.

Vitæ compendium e Menologio.

S. Basiliscus e carcere Amaseæ.

a Christo prænuntius.

Comanam ducitur

A siliscus ad aridam platanum vinctis post tergum manibus est religatus, qui mox precibus ad Deum fusis, effecit, ut mortua platanus refloresceret, densasque frondium comas diffunderet; ibidemque, ubi Sanctus stabat, fons e terræ gremio scaturiret. Quo milites viso prodigio, una cum hospita, testantur se fidem Christi amplecti, vinculisque virum sanctum expediunt. Ubi vero Comanam urbem ingressi fuerunt, accessit ad Præsidem Sanctus, a quo ad sacrificandum idolis non potuit adduci. Verum ejus precibus ignis e cœlo delapsus est, quo fanum idolorum et simulacrum Apollinis conflagrarunt. Quare in rabiem actus Præses, actutum caput Martyris demeti, et corpus in flumen abjici imperat. Ita Sanctus ad laudem gloriamque Dei nostri, martyrii palmam obtinuit.

miraculis claret :

capite plectitur

9 *Hactenus Græci in Menologio et variis Menæis illustre exhibent certaminis S. Basilisci testimonium, ex majoribus Actis decerptum : quæ hactenus non potuimus assequi prout ea fuerunt Græce primitus exarata : aliqua olim in linguam Latinam translata descripsimus ex codicibus MSS. vetustissimi monasterii S. Maximini prope Trevirim. Auctor hujus Vitæ nomen suum prodit num.* 11 *his verbis :* Comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut et ipse Basiliscus postea mihi Eusignio retulerat. *Subinde* Assignius *scribitur. Fuit is totius rei oculatus testis, nam cum illo, ut scribit num.* 5, abiit voluntarius Eusignius, qui erat scriba a memoriis. *et num.* 14 *omnia in prima persona numeri pluralis refert,* cum appropinquassemus civitati, audiebamus... nobis gustantibus, ut non jejuni ingrederemur... intrantibus nobis et interrogantibus, audivimus, *et num.* 18 vidimus nos, quibus concessum est videre terribile mysterium. *et num.* 19. *ne corpus projiceretur in flumen* rogavimus spiculatorem : dedimus ei triginta aureos, et dedit nobis... nos abscondimus, sepelivimus, et seminavimus legumen... requievimus. *et tandem* laudes Constantini Magni *reprædicat sub quo Vitam illam scripsit. Videtur auctor esse S. Eusignius Martyr, qui* cum Constantini Magni fidem, sub quo militaverat, Juliano apostatæ exprobraret, abeodem, annum agens centesimum decimum, jussus est capite cædi : *ut his verbis honoratur ad* v *Augusti in Martyrologio Romano : quibus consentiunt Acta Græca, quæ in tribus pervetustis codicibus reperimus, et suo tempore samus in lucem daturi.*

Vita scripta ab oculato teste

B

Eusignio dein forte Martyre.

§ III. *Apparitio S. Chrysostomo facta num huic Martyri Basilisco adscribenda? Tempus martyrii.*

C *S. Basiliscus S. Chrysostomi apparitionis dicitur Episcopus a Basilio, Georgio*

Intricata est hæc controversia, *quia* S. Basiliscus Comanensis Episcopus, sub Maximiano cum Luciano Antiochiæ Presbytero, Nicomediæ passus, Comanæ S. Joanni Chrysostomo narratur apparuisse, dicens : Confide frater Joannes, cras enim simul erimus : *ut allatis verbis legitur in hujus Vita, a Palladio ejus discipulo scripta. Quæ a Georgio Archiepiscopo Alexandriæ in ejusdem Vita ita memorantur :* Adstitit illius loci Martyr : nomen erat ei Basiliscus, qui quidem Episcopus fuerat Comanorum, in Nicomedia, imperante Maximiano, una cum Luciano in Bithynia Presbytero Antiochiæ passus. Is ait : Vide animo sis præsenti, frater Joannes. Cras enim una erimus. *Similia leguntur in Vita S. Chrysostomi ex codice Patavino ab Henrico Savilio sub nomine auctoris anonymi edita cap.* 122. *Metaphrastes dubius hæret, dum in ejusdem Chrysostomi Vita scribit :* Cum esset prope Cumanos, et diversati essent in martyrio Basilisci (quem aiunt quidem fuisse Episcopum, tempore autem Maximiani in civitate Nicomediæ subisse certamen martyrii et vicisse et corona fuisse redimitum) et apparens in somnis Basiliscus, Bono animo esto, inquit, o frater, et lætare, ambos enim conjunget dies crastinus. *Græce verba parenthesi inclusa ita incipiunt :* Ἐπίσκοπον δὲ αὐτόν φασι μὲν γενέσθαι *etc. Nulla fit mentio S. Luciani Presbyteri Antiochiæ passi cum eo Nicomediæ. Hujus Acta dedimus* VII *Januarii, sed vicissim absque mentione socii Basilisci.*

Archiepiscopo a Metaphraste,

11 *Nullam etiam hujus Episcopi Basilisci Nicomediæ passi memoriam hactenus assequi potuimus in ullis fastis Ecclesiasticis Latinis aut Græcis : adeoque veremur, ne locus ille fuerit corruptus, et emendandus ex Oratione Encomiastica Leonis Imperatoris de S. Chrysostomo, in qua ista leguntur :* Οὕπω τῇ Κομάνῃ προσήγγιζεν ὁ περὶ τὸν ἅγιον, καὶ ἰδοὺ αὐτῷ νυκτὸς Βασιλίσκος καὶ Λουκιανὸς οἱ Μάρτυρες φαίνονται, Θάρσει, λέγοντες χαρᾶς ἀνεκλαλήτῳ ἀγαλλιάμενε ὁδεῖ γὰρ ἅμα ἐσόμεθα. Nondum ad urbem Comanam accesserant, qui cum Sancto erant, quando ipsi nocte apparuerunt Basiliscus et Lucianus Martyres, dicentes inexplicabili gaudii exultatione : Confide, frater Joannes : cras enim simul erimus. *Sozomenus lib.* 8 *Hist. Eccl. cap.* 28 *eadem confirmat.* Aiunt illum, *inquit,* in itinere prævidisse diem, qua moriturus esset, apparente sibi Basilisco Martyre in Comanis Armeniæ. *Quæ inde descripta in Historia tripartita lib.* 10 *cap.* 18 *leguntur. Theodoretus lib.* 5 *cap.* 34. Ubi venit Comana, *inquit,* ad vitam immortalem et cujusque expertem molestiæ migravit. Corpus autem, quod tot præclara certamina confecerat, prope sepulchrum Basilisci Martyris (id enim sanctus Martyr per somnium mandaverat) conditum est. *Palladius asserit etiam* corpusculum una cum Basilisco in eadem ecclesia conditum. *Georgius eodem modo ait* depositum una cum jam dicto Martyre in æde illi consecrata. *Quæ eadem apud Metaphrasten et Anonymum scriptorem supra indicatum referuntur cap.* 124. *Habemus Acta S. Chrysostomi olim a variis Latinis collecta absque ulla mentione Episcopalis dignitatis S. Basilisci, aut martyrii in civitate Nicomedia eidem illati. Horum alia accepimus Neapoli descripta ex antiquo codice Capuano, ex quibus ista proferimus :* Priusquam ad locum destinatum exilii perveniret, ex intolerabili ardore solis, capitis passionem invenit : qui ingravescente, in loco qui Comanis dicitur, die, qua sibi per S. Basiliscum Martyrem fuerat revelatum, dormivit in Domino. *Alia Acta ex codice MS. antiquissimi monasterii S. Maximini prope Trevirum ista habent :* Aiunt Joannem, cum exilio duceretur, per visionem agnovisse diem, qua moriturus esset, ostensam sibi a Basilisco Martyre in Cumanis. *Tertius codex MS pertinuit olim ad Ecclesiam Ultrajectinam S. Salvatoris, in quo eadem istis verbis inducuntur.* Cum Joannes duceretur exilio, per visionem cognovit diem qua moriturus erat, ostensam sibi a Basilisco martyre, etc.

Sozomeno,

Socrate,

et variis Latinis.

D

E

F

12 *Quibus omnibus perpensis, arbitramur, S. Basilisco Martyri, de quo agimus, ecclesiam dedicatam Comanis fuisse, prope ejus sacrum corpus sepultum S. Chrysostomum, imo huic illum apparuisse, aut solum, ut plerique habent, aut certe cum S. Luciano Martyre, ut supra ex Oratione encomiastica Leonis Imperatoris dictum est. In Palladii narratione veremur inesse σφάλμα aliquod a librariorum descriptum, quod nulla uspiam relati Nicomedia ad Cumanos corporis S. Basilisci Episcopi exstet memoria, nullum illius in ullis fastis, ut diximus, reperiatur indicium.*

videtur esse S. Basiliscus de quo agimus.

13 *Tempus martyrii S. Basilisci clare indicatur in ipsis Actis,* regnante Maximiano et Maximino, *quod idem traditur in Actis S. Theodori Tyronis, cum quo in carcere detentus fuit. Nempe Galerius Maximianus Armentarius Imperium anno Christi* CCCVI *adeptus, cum illo deposito Diocletianus et Maximianus Herculius vitam privatam assumpsissent. Armentarii ex sorore nepos Galerius Maximianus cum Severo Cæsar creatus anno* CCCV *aut sequenti præfuit Imperio Orientali, unde mox*

sequentibus

Martyres circa an. 307 aut seq.

A *sequentibus annis primo Theodorus Tiro, dein Eutropius et Cleonicus, Amaseæ, dein Basiliscus Comanæ martyrii palma coronati in cœlos migrarunt.*

VITA S. BASILISCI MART.

auctore Eusignio, forte dein Mart.
ex MS. codice S. Maximini.

CAPUT I.

S. Basilisci, post necem sociorum, mora in carcere : accessus ad matrem et consanguineos, pœnæ ei inflictæ.

Occisi SS. Eutropius et Cleonicus, S. Basiliscus in carcere detentus,

In illo tempore, regnante Maximiano et Maximino tyrannis, missus est successor Asclepiodoti alius Præses, nomine Agrippas, ut cogeret omnes Christianos idolis sacrificare, nolentes autem diversis supplicis morti traderet. Beatus vero Basiliscus comprehensus tenebatur in carcere : contristatus vero cum lacrymis orabat dicens : Domine Jesu Christe, memento mei, et ne obliviscaris me in finem : sed etiam meum vocationem palam facies, ut non separer ab illis sanctis viris, qui mecum comprehensi fuerunt, et ante me passi fuerunt et coronati. B Et visus est ei Dominus Jesus, et dixit : Memor sum tui, et non obliviscar : et nomen tuum in primo scriptum est cum his, qui tecum fuerunt. Tu autem noli tristari quasi posterior : multos enim præcedis, et nomen tuum nominari faciam in omni terra. Sed vade valefacere matri tuæ et fratribus tuis et cognatis : et cum reversus fueris, statim martyrii palmam cum corona accipies, et in commune requiescens. Sed ne vereris, neque metuas tormenta quæ tibi apponuntur, quia ego tecum sum : neque terrorem eorum formides, quia non poterunt adversum te insidiæ hominum.

impetrata facultate,

2 Exurgens autem B. Basiliscus, repletus gaudio orabat, et videbat apertas januas carceris. Mane autem facto rogabat eos, qui eum custodiebant milites, et Clavicularium, dicens eis : Date mihi quindecim quatuor dies, ut vadam et valefaciam parentibus meis, qui sunt in vico Cumialis : et iterum reversus occurram ad verum patrem meum Jesum Christum. Milites vero et Clavicularius dixerunt : Vivit Dominus Deus tuus, cui tu deservis indefectanter, quia nisi timeremus Præsidem qui tam confusus est, forsitan semel te dimitteremus. S. Basiliscus C dixit : Semel dimitti nolo : sed, ut dixi, ut vadam et valefaciam parentibus meis : quia prius erit mihi Dominus meus, ut hoc faciam. Milites autem dixerunt : Timemus, ne, postequam te dimiserimus, vita requiratur a nobis præsentia tua : ecce enim et Præses nunc expectatur venturus quremin notati vincti sunt omnes in scripto conscripti sunt. S. Basiliscus dixit : Voluntas Dei est, ut vadam ne que ad vicum meum : si ergo placet, ut ex vobis aliquis veniat mecum, ut pariter revertamur. Voluntati autem Dei adquieverunt milites, abire cum ipso usque ad vicum festinaverunt. Surgentes vero diluculo perrexerunt usque ad vicum ejus : et occurrerunt eis parentes ejus, et mater ipsius cum magno gaudio. Manserunt autem milites in domo ejus in lætitia cum eo et fratribus ejus et matre Dei famulis.

cum militibus abit ad matrem et consanguineos.

3 Altera die S. Basiliscus vocavit omnes parentes suos et amicos et vicinos, et locutus est eis multa, quæ ad salutem animæ pertinebant, et de doctrina Christi, quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Christi : plurima vero docens confortatus est eos, et valefaciens eis, dicebat : Dilectissimi fratres et patres et filii in Domino, permanete in fide Domini nostri Jesu Christi, et ab eo penitus ne discedatis : nihil enim est seculum istud, neque ea, quæ in eo sunt ; quia omnia ista sicut umbra præterient : Dominus autem manet in æternum. Obsecro itaque vos orate pro me, quia me jam non videbitis in æternum, dulcissimi patres et matres, fratres et sorores et filii, ut perfecte adimpleam martyrium meum, sicut et sanctus Theodorus et Eutropius et Cleonicus, qui mecum comprehensi fuerunt. Et cum hæc dixisset, fletus ab omnibus magnus factus est, et dixerunt ad eum : Cum bonum cursum tuum consummaveris, ora pro nobis ad Dominum, et pro omni genere Christianorum : ut non jam amplius ab his tyrannis persequatur fides Catholica, sed quiescat postmodum impiorum gentilium sacrificium et immolatio dæmonum, et impleatur omnis terra gloria Christi.

D

petit preces,

easque ut pro ipsis in cœlo fundat rogatur :

jussu Præsidis Agrippæ frustra in carcere quæsitus :

4 Et hæc illis rogantibus, ipse cum militibus, qui secum venerant, redire festinabat ad civitatem. Præses vero Agrippas ingrediebatur in civitatem Amasenm, et vocavit omnes priores civitatis : et cum venissent ad eum, introvit cum eis in theatrum, et in eum locum, qui dicitur Petason, et in Serapion, qui juxta est : et sacrificabat dus eorum. In crastinum vero sedens pro tribunali, quærebat de eis qui erant in vinculis. Audivit autem a quibusdam de S. Basilisco, et requirebat a scriniarius, si adnotatus esset in scrinio aliquis vinctus, nomine Basiliscus : et cum E eum adnotatum invenisset in scrinio, quærebat eum sollicite. Defensor vero civitatis venit ad carcerem et quærebat Basiliscum vinctum : et cum non invenisset eum, alligavit custodem, et adduxit eum ad Præsidem : et interrogavit eum Præses, et corripuit dicens : Quomodo vinctum infugasti, maxime inimicumdeorum et inobedientem præceptis Imperatorum? Respondens Clavicularius dixit : Secunda dies est hodie, ex quo perrexit cum militibus usque ad vicum suum. Præses vero iratus furore, ait ad Clavicularium : Caput tuum sub gladio erit, si non repræsentaveris illum adversarium deorum et contumeliosum. At ille dixit : In duo quarto restituam illum.

Magistriano cum militibus, ad se misso,

5 Fide jussor accessit ei Defensor civitatis et misit Præses cum Clavicolario quemdam Magistrianum virum ferocissimum cum militibus, et ait Præses ad Magistrianum : Nunc cognoscam te virum virtutis es ad adversus fugitivum et vinctum, maxime quia et blasphemus deorum est et contumeliosus. Correptum cum adduc in Comanam cum illis aliis vinctis : ecce ego præcessor in civitatem Comanam. Magistrianus vero valedicens Præsidi Agrippæ abiit, et jussit fieri caligas æreas, et fixit in illis clavos plurimos longiores : et acceptis militibus et Clavicolario, et ferramenta pravitora portantes in animo abierunt in vicum Cumialis ad S. Basiliscum : et Præses cum Officio suo abiit in Comanam, ibi expectans eos. Euntes autem in vicum Cumialis Magistrianus et Clavicolarius cum militibus : abiit autem et voluntarius Eusignius, qui erat scriba memoriæ. Et cum volebat proficiscere B. Basiscus de vico suo, et abire in Amasenm, comprehenderunt eum et alligaverunt duobus catenis et cellaria imposuerunt circa collum ejus, et calcaverunt cum aureis calceamentis et intraverunt clavi usque ad ossa pedum perforantes, et effluebat sanguis de pedibus ejus sicut aqua propter calceamenta, quibus confixus erat ; et profectus est

F

et Eusignio vinctis occurrit :

mutatur calceus aureus cum inserto clavis :

6 Cædebant autem eum valde, ita ut sanguis ejus effunderetur duodecim pedibus : et omnes vicini flentes sequebantur eum. Mater vero ejus dicebat ad eum : Fili mi dulcissime, Christum quem dilexisti, ipse sit tibi auxiliator in hoc agone tentationis. Parum quidem tempus habet in hac vita tua conversatio, sed sempiterna est vita tua cum futuro : amara pervia nunc sustines, sed æternam promereberis coronam ; diluvium tormentorum super te effusum est,

dare verberatur :

a matre confortatur :

eo ad constantiam in fide adhortatur :

sed

A sed impassibilis permanebis : homines mali te persequuntur super terram, sed Angeli pacis te suscipient : tamquam latronem te judicant, sed ille latro, qui cum Christo crucifixus est, suscipiet te in Paradisum : Imperatores corrupti et mortales in suis carnificibus te mortificant, sed Deus sempiternus te vivificat cum militia Angelorum. Fili mi dulcissime, in via mandatorum, quam ambulas, nostri memoriam facias. Et cum hæc dixisset mater ejus, orans pro eo, reversa est. Sanctus vero Basiliscus cum se commendasset matri suæ et fratribus (habebat enim tres fratres) et omnibus parentibus et vicinis, valefaciens rogabat eos reverti ad sua. Lacrymantibus autem omnibus pro tali tormento, dicebat S. Basiliscus : Nolite flere, sed magis orate, ut det mihi Deus victoriam in hoc certamine, ut possim vincere tentationes et insidias diaboli et crudelitatem judicum adversum me. Et cum hæc dixisset, osculabatur omnes, et rogabat eos, ut reverterentur, dicens : Quia iterum videbimus alterutrum in die resurrectionis in vita æterna. Et ita lacrymantibus eis et nolentibus reverti, ait B. Basiliscus : Quid facitis plorantes et conturbantes cor meum? Utinam præstaretur mihi multotiens pro Domino nostro Jesu Christo mori! Rogo vos, revertimini et orate pro me. Et non adquiescenti populo discedere ab eo, Magistrianus dixit ad eos : Per gloriam Imperatorum, si non recesseritis, vinctos vos omnes ad Præsidem perducam. Populus vero neque per hoc edictum recedere volebat. Et cum descendisset de asino quo sedebat Magistrianus, cœpit cum militibus percutere eos qui sequebantur, et vix tandem fecit populum discedere ab eo.

valedicit matri, fratribus, aliisque :

B *iubet eis ut ad sua recedant*

CAPUT II.

Iter S. Basilisci versus Comanam. Miracula patrata. Conversiones variorum.

Post discessum vero populi S. Basiliscus viriliter sufferebat dolores clavorum, et cœpit psallere dicens : Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, Christe, quia tu mecum es. Et iterum : Dominus mihi adjutor est, et ego insultabo inimicis meis. Et iterum : Domine salvum me fac de ore leonis. Et iterum oravit dicens : Domine Jesu Christe, dignum me fac perficere cursum meum, sicut et hi, qui ante me fuerunt tenti et perfecti inventi sunt. Magistrianus vero et hi qui cum eo erant, videntes eum ambulantem super confixos clavos, mirabantur. Erat enim Dominus mitigans eum a doloribus, et tamquam in rore Paradisi deambulabat solutus : et præcedens in via, orabat et psallebat dicens : Viam veritatis elegi : judicia tua non sum oblitus : viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum : in via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis : in mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas : testimonia tua, Domine, fidelia, et domui tuæ decet sanctitas, Domine.

Inter dolores psallit :

C

8 Cum hæc psalleret B. Basiliscus, pervenerunt in vicum, qui dicitur *a* Dacozarum. Voluit enim Magistrianus cum his, qui cum eo erant modicum requiescere, quia cauma esset et hora meridiana. Domina vero vici illius ibi erat, nomine Trojana, vidua Gentilis, et festinabat vicum suum muro circumdare : et cum cognovisset de Magistriano et eis qui cum ipso erant, misit et rogavit eos in prandium : erant viri quatuordecim præter scribam, qui erat cum B. Basilisco : et cum introissent viri in domum Trojanæ, ut pranderent, ligaverunt S. Basiliscum in ligno platani arido fixo in terra, ligatis retrorsum manibus ejus, et ligatus cœpit psallere. Populus vero multus astabat et virorum et mulierum et parvulorum, volentes tangere Martyrem Christi : et videntes sanguinem decurrere de pedibus ejus, et quia in arido ligno ligatus esset in caumate, condolebant ei. Magistrianus cum his qui cum eo erant militibus in domo Trojanæ epulabantur in deliciis, cibis et potu pretiosoque vino in frigido triclinio. Justus autem Basiliscus confixus clavis, qui inerant in calceamentis ejus et cæsus flagellis, sanguinis ejus rivus decurrebat in terram : ipse autem orabat dicens : Domine visita me, sicut Joseph in lacu, sicut Hieremiam in luto cœni, sicut Danielem in lacu Leonum, sicut tres pueros in camino ignis Chaldæorum, sicut Susannam a falsis presbyteris, sicut Petrum de carcere vinctum catenis, sicut Theclam de amphitheatro, et sicut omnes qui te in veritate glorificant; ita et in me indigno et humili servo tuo ostende tua mirabilia, ad laudem et gloriam nominis tui, Domine Deus meus Jesu Christe.

D AUCTORE EUSIGNIO, EX MSS

a Dacozarum

sanguine unde usque fluente,

orat Deum :

9 Cum hæc orasset S. Basiliscus, populi se ipsos conculcabant, ut eum tangerent. Et subito factus est terræ motus magnus, ita ut commoverentur fundamenta terræ, et sonus subterraneus factus est, et tremuerunt virtutes cœlorum et omnia elementa terræ a facie gloriæ Domini. Et exaudivit Dominus orationem beati Martyris sui Basilisci, et facta est ad eum vox de cœlo dicens : Omnia quæ orata sunt, exaudita sunt : noli timere ; quia ego tecum sum. Et statim æreæ caligæ, tamquam cera a facie ignis, liquefactæ sunt a pedibus ejus, et soluta sunt vincula ejus et omne corpus ejus : et illud aridum lignum, ad quod ligatus fuerat, subito factum est arbor magna densis foliis et expansis ramis. Hæc cum vidisset B. Basiliscus, cœpit orare dicens : Domine Jesu Christe, qui es ante secula Dei Verbum, et Filius in Patre investigabilis et inenarrabilis : quia dignatus es descendere in terras et homo fieri ; ut nos redimeres ab antiquo tyranno diabolo, et a malignis operibus ejus : qui nos exaltasti, illum vero humiliasti et conculcasti, et in profundum abyssi condemnasti ; nos autem vivificasti : quo ore te glorificem ; quibus labiis et linguis te confitear et hymnum tibi dicam, Christe, et tua magnalia annuntiem, quæ nunc in me servum tuum ostendere dignatus es, sicut et in Sanctos tuos Eutropium et Cleonicum, cum *b* flagellaremur in columnis coram Asclepiodote Præside. Nunc autem Domine, qui sum ego indignus, quia dignatus es in me tuam ostendere misericordiam? Terra enim te videns contremuit.

et facto terræ motu,

vox divina emittitur, E

sanatur :

et platano in arborem viridem mutata.

gratias Deo agit :

b

10 Magistrianus vero et hi qui cum eo epulabantur, facto terræmotu surrexerunt de accubitu præ magno timore, relictoque prandio trementes venerunt, ubi S. Basiliscus ligatus fuerat ad aridum lignum, quod frondueraat, et arbor magna facta fuerat. Sanctus vero Basiliscus cum in æstu ligatus fuisset sub ligno arido, cum esset hora meridiana oravit Deum : ut aridum lignum viride faceret et obumbraret eum ab æstu caumatis. Et Dominus exaudivit orationem ejus, et in ictu oculi, facta est arbor magna. Populi vero, qui aderant, videntes hoc mirabile signum, Deum glorificabant omnes Christiani. Quidam vero incredibiles phantasiam esse putabant : alii vero maleficia dicebant esse. In his vero mirabilibus majora mirabilia sequebantur. Ubi Sanctus Martyr stetit, et sanguis ejus sub pedibus ejus effusus est in terram, fons aquæ vivæ manavit statim, qui est usque nunc ipse fons aquæ : et multi infirmi et patientes a spiritibus immundis, cum fideliter ex eodem fonte biberint, sanantur. Multi etiam populi videntes tam mirabile signum crediderunt in Dominum Jesum Christum, dicentes : quia hic homo Dei est, et a Deo huc missus est, ut loca nostra sanctificet. Adduxerunt autem et paralyticum in

trementibus adoraverunt, F

et Christianis Deum glorificantibus,

fons exoritur :

sanatur ex eorum fide,

paralyticus,

grabato

platano aridæ alligatur,

A grabato et cum tetigisset Justum, statim sanatus est et tollens grabatum suum, abiit in domum suam glorificans Deum : et leprosos adduxerant, et cum eum tetigissent, confestim a lepra mundati sunt : et hydropicum adduxerunt, et statim ut eum tetigit, sanatus est : et calores et frigores habentes adduxerunt ad eum, et omnes sanati sunt : et alios multos infirmos adduxerunt ad eum, et sanabantur, et credentes Christum glorificabant : gaudium enim magnum factum est in vico illo. Et cum vidisset Trojana, Domina vici illius, signa, quæ facta fuissent per Christi Martyrem Basiliscum, credidit Domino una cum filio suo Trojano et cum omni domo sua, et baptizati sunt omnes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et omnes lætabantur. Gaudebat autem et Eusignius scriba in his mirabilibus signis.

ACTORE EUSIGNIO EX MSS. *leprosi,*

febricantes :

convertitur Trojana cum familia :

11 Magnus vero grex hominum media nocte venit de montibus cum aliis juvenibus, et incurvantes genua adoraverunt Justum, una voce Deum laudantes. Compunctus est autem et Magistrianus in his mirabilibus, quæ facta sunt : et erat pœnitens in his, quæ gesserat in Christi Martyrem cum militibus qui cum eo erant. Mane vero diluculo exurgens Magistrianus dixit ad Sanctum blando sermone : Si placet Domino Basilisce, ambulemus, ne forte et nos periclitemur. At S. Basiliscus : Ambulemus. Et egredientibus illis de vico, omnes viri sequebantur eum, et rogabat eos Sanctus revertari : et quidam ex eis reversi sunt, quidam autem sequebantur. Cum pervenissent ad pontem fluminis Ireos, et tam magnum addidissent pontis contremuit inadventu Christi, (invisibiliter enim comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut et ipse Basiliscus postea mihi Eusignio retulerat) et cum nodus fuisset pons, stetit Sanctus in oratione et valefaciens populo, rogabat eos omnes reverti ad sua : et cœpit iterum psallere transiens ad loca Varismorum. In omni vero excelsiori loco genua flectens, orabat, dicens : In omni loco dominationis tuæ, benedic anima mea Domino.

honoratur Martyr a bobus :

B

Christo comite progreditur.

C

12 Cum introisset in vicum, qui dicitur Saon, volebant cibum gustare. Hortabantur autem et S. Basiliscum gustare panem. At ille non acquiescebat, dicens : Iasci me Dominus meus Jesus Christus. At illi dixerunt ad eum : Manduca homo, ne fame moriaris : et nos permitte pro te, si te non perduxerimus ad Præsidem : ecce jam tres dies sunt, ex quo gustare nihil voluisti in hoc gravissimo æstu. At ille ait : Repletus sum ego immortali cibo, et non capiam mortalem cibum. Vos autem panis terrenus, me autem verbum Dei cœleste : vos lætificat vinum, me autem gratia Spiritus sancti : vos saturant carnes, me autem oratio ad Deum : vos autem confirmat virtus corporis, me autem gratiarum actio Christi : vobis aurum ministrat, mihi autem Christus filius Dei : vos vestes pulchræ et diverse ornant, me autem tropæum jejunium : vos exultatis in esca, ego in oratione : vos expectatis temporalem Regem vestrum videre, ego autem sacrificium Angelorum : vos Regem mortalem diligitis, ego autem Regem æternum Christum : vos legem corruptibilis Regis custoditis, ego autem coelestis Dei mei legem amplector : vos expectatis honorem in terra, ego vero in cœlo : vos expectatis laudem ab hominibus, ego autem laudem in resurrectione justi judicii, ubi dicturus est Dominus : Venite benedicti Patris mei, possidete præparatum vobis regnum a constitutione mundi.

renuit panem gustare,

triduo jejunus :

13 Cum hæc dixisset S. Basiliscus, jussit Magistrianus sternere animalia, et super unum asinum vehere S. Basiliscum. At ille non adquievit, dicens : Me repausat Dominus Jesus Christus. At Magistrianus : tres dies jejunus ambulas, sede modicum. At ille ait : Omnem requiem et refrigerium præstat mihi Spiritus sanctus. Vespere autem cum pervenissent ad quemdam vicum, rogabat eum Magistrianus, ut gustaret aliquid : et non adquievit ; sed illis cœnantibus, ille tota nocte psallebat et orabat : erant enim et Angeli cum eo hymnum dicentes.

non vult vehi :

D

psallit nocte cum Angelis :

a *In Menæis dicitur regnasse Saoræs, vel Saor. Nonus vel regio, Bacnorum aut Bacorum.* b *Apparente S. Theodoro Martyre sunt effecti dicuntur supra in Menæis relatis num. 2.* c *Ireos illustris Cappadociæ et Ponti fluvius enascitur in Pontum Euxinum, huic adjacent Varisi et Comana, e quibus de locis interpositis judicari potest : quæ testis oculatus accurate describit.*

CAPUT III.

Comanæ apud Præsidem acta. Dejectum idolum et templum Apollinis.

Mane autem facto ibant ad civitatem Comanam. Hora vero quarta, cum adpropinquassemus civitati, audiebamus a multis, quemadmodum Præses prenabat eos, qui nolebant idolis sacrificare. Dominus autem visus est Basilisco, et ait ad eum : Confide, et noli timere minas eorum, qui sine lege sunt : quia ego tecum sum. Nobis autem gustantibus, ut non jejuni ingrederemur civitatem ille orabat. Intrantibus vero nobis civitatem et interrogantibus, ubi est Præses ; audivimus quia in templo diis sacrificat cum omni populo civitatis. Abiit ergo Magistrianus in templum Apollinis, et invenit ibi omnem populum civitatis : et ingressus nuntiavit Præsidi advenisse Basiliscum. Audiens autem Præses gavisus est. Retulit autem ei et de signis, quæ per eum Dominus in via venienti fecerat, sed non credidit Præses, dicens esse maleficia, et eos quidem milites, qui cum eo fuerunt, solvit de accusatione : Sanctum autem Basiliscum jussit introduci in templum Apollinis, ut sacrificaret, dicens : Quod si noluerit, cito eum morte amarissima periturum. Exierunt ergo milites et percutiebant eum dicentes : Intra in templum : jussit te Præses sacrificare, ut vivas : quod si nolueris, diversis pœnis cruciatus peribis. Cogita ergo in temetipso, ut non pereas, sine causa credens invisibili Deo. S. Basiliscus dixit : Ego cogitavi, quia Dominus meus per signa et mirabilia sua semper videtur ab his, qui credunt in eum, quia est Deus, quia omnia creavit, et præter eum Deus alius non est : et visitat eos qui digni sunt et electi : et si ego tacebo, hi, qui mecum fuerunt, non tacebunt de his mirabilibus signis, quæ viderunt in via venientibus nobis. Milites vero, qui cum eo fuerant, exposuerunt eis, dicentes : Vere mirabilia signa et virtutes Dei vidimus, quæ non sunt in magica arte facta : et Magistrianus affirmabat, hoc ita factum fuisse, etc. Si nostro, inquit, periculo non susciperemus te, Domine Basilisce, videntes talia signa, redderemus te, Domine, precor te, indulge mihi, quia ignorans mala tibi feci. Similiter et milites, qui eum adduxerant, rogabant, ut eis indulgeret, et oraret pro eis.

ducitur in templum Apollinis :

E

minas spernit imp territus,

F

venlam petenti hinc Magistriano et militibus :

15 Hæc illis rogantibus, exierunt milites de templo, dicentes : Vocat Præses Basiliscum, ut sacrificet. Et introductus est gaudens et hilari vultu. Et ait ad eum Præses : Tu es Basiliscus ? At ille ait : Ego sum. Præses dixit : Quid ergo dicis ? Non sacrificas dis ? Et discens dixit : Et quis tibi dixit, quia non sacrificem ? ego meo Deo sacrificio sacrificium laudis. Præses vero non intellexit, quo temere dixerat, et gavisus est, dicens : Gratias dis, tantummodo cui voueris sacrifica. Sanctus vero Basiliscus dixit : Ego meo Deo nunquam et sacrifico. Ait Præses : Dixi tibi, Cui voueris, tantummodo sacrifica. Sanctus vero Basiliscus appropians simulachro, dixit : Quod nomen est Deo vestro ? At ille dixerunt : Apollo. S. Basiliscus ait : Bene dixistis, quia Apollo vocatur : a perdet eum in se credentes, quia

Præsidi respondet de se ipso vera Dei :

a

Deus

A Deus vocatur qui non est. Ego novi eum, qui vere Deus est æternus et verus, qui se diligentes ex toto corde glorificat : ipsi sacrificabo sacrificium laudis. Sed attendite omnes in sacrificium meum, quia volo prius orare. Et cœpit dicere : Deus, qui solus verax es cum unigenito Filio tuo et Spiritu sancto ; qui es Dominus cœli et terræ : qui es invisibilis, incomprehensibilis, quem nemo describere neque concludere potest : qui es benignus et bonus et personam hominis non accipis, qui produxisti ea, quæ non erant tamquam quæ essent, et nos, cum in tenebris essemus illuminasti nos, et dedisti nobis scientiam tuæ deitatis. Tu es auxiliator omnium in te credentium. Deus, qui solus sanctus et in Sanctis habitas, et in me humilem ostende tuam benignitatem, et confirma precem servi tui, qua te deprecor per gratiam tuam : qui extendisti cœlum sicut pellem, et firmasti eum immobilem tuo præcepto, et ornasti eum claritate stellarum, et splendore solis et lunæ et horis dierum : qui formasti eum sicut cameram et statuisti terminum sempiternum, et lunam posuisti in cursum temporum, et significasti ei horas et dies et menses : qui terram fundasti tuo præcepto, ut habitaret homo super eam, et dedisti ei terminum sempiternum, et diversis floribus eam
B ornasti et arboribus : qui mare fundasti, et conclusisti illud tuo præcepto, et dedisti viam in eo ; et plasmasti hominem propriis sanctis manibus tuis ad tuam imaginem, et dedisti ei sapientiam et intellectum, et inspirasti in faciem ejus spiritum vitæ. Domine qui omnem mundum creasti, qui ab Adam usque nunc, et post hoc usque in secula seculorum custodis diligentes te, et glorificas timentes te, qui auferes peccata et transferes iniquitates. Domine Jesu Christe, exaudi orationem servi tui, et adesto mihi in hac hora, et concussum idolum et mutum et surdum et cæcum et sine sensu, contere, confringe et dissolve manufactum : et ostende Gentilium oculis insipientium, quem colunt, et cui sacrificant ut Deo, et quare sinis Domine, inimicos tuos, ut te ad iracundiam provocent, et non eos doces veritatem tuam. Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania, et principes eorum congregantur adversus Sanctos tuos? aspice, Domine, et ne sileas, quia te decet omnis honor et gloria et magnificentia, Patri et Filio et Spiritui sancto in secula seculorum. Amen.

preces fundit,

16 Et cum dixisset Amen, statim terræ motus factus est magnus, et continuo tam immane idolum cadens, ut pulvis contritum est. Hæc cum vidisset Præses, fugit foras, et omnes qui aderant pavefacti
C fugerunt. Remansit autem solus Basiliscus in templo, ita psallens : Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus : sicut deficit fumus, deficiant, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant idolorum cultores. Et jussit Præses educere foras S. Basiliscum, et stridens adversus eum dixit : Inimice deorum, quare aliter professus, et aliter egisti? Ut sacrificares Deo nostro, depositum contrivisti. Et dum furore repletus adversus justum cogitaret tormenta, ille orabat dicens : Domine ne elongaveris auxilium tuum, sed ad adjuvandum me festina. Et conversus dixit ad Præsidem : Qui deum vestrum contrivit, ecce comburet et templum ejus. Et necdum Basiliscus sermonem compleverat, cecidit ignis de cœlo, et consumpsit templum Apollinis usque ad fundamentum. Præses cum fugisset longius, jussit vocari Basiliscum, et dicit ad eum : Multa carmina didicisti Basilisce : magnum Deum nostrum depositum communisti, et templum ejus igni combussisti. S. Basiliscus dixit : Qualis est Deus tuus, si ego eum commuvi, et templum ejus igni combussi? si potest, vindicet se de me, et adjuvet se ipsum sicut Deus.

tremontibus humanis confecit simulam Apollinis,

et ejus templum combussit :

a *Allusio ad etymon nominis,* Ἀπολλύων sive ἀπόλλυμι, *perdo et destruo*

D

CAPUT IV.

S. Basilisci constantia, martyrium, sepultura, miracula. Laus Constantini Magni Imperatoris.

Præses dixit : Benigni sunt dii nostri, et nihil mali faciunt adversariis suis. S. Basiliscus dixit : O cæcitas hominum! Dæmones quomodo possunt esse benigni, ut aliquod bonum facerent, cum sint maligni; qui et vos vere secum in infernum demergunt, qui eos diligitis et adoratis? Præses dixit : Ergo dii nostri dæmones tibi esse videntur? S. Basiliscus dixit : Et valde amarissimi dæmones sunt idola vestra. Præses dixit : Sacrifica, ut te dimittam : si autem nolueris, cito te tradam morti amarissimæ. Sanctus dixit : Ego idolis non sacrifico insensatis et formis dæmonum : sed sacrifico sacrificium laudis Deo sempiterno. Præses dixit : Sacrifica diis, ut te non tradam morti amarissimæ. S. Basiliscus dixit : Bestia silvestris, canis lambens sanguinem, luxuriose Aprippa, forma diaboli, species dæmonum, crudelis sine lege, quid me detines? Festino enim bonum cursum meum perficere. Præses hæc cum audisset, iratus est valde, et jussit eum decollari, dicens : Si hunc præcepero amplius torqueri, amplius me ad injuriam provocabit, et adversus me concitabit turbas. Duxerunt ergo S. Basiliscum foras civitatem, in locum qui dicitur Dioscorum, et decollaverunt eum. Multus enim populus prosequebat eum. Præses vero jussit projici corpus ejus in flumine, dicens : Quia si cognovero aliquem tollentem corpus ejus, tormentis eum afficiam, et substantia ejus infiscabitur.

Deos spernit :

ira sacrificare renuit

E

adjudicatur morti :

capite plectitur ;

18 Orante autem S. Basilisco et decollato, vidimus nos, quibus concessum fuit videre, terribile mysterium. Venerat enim multitudo Angelorum et Archangelorum accipere animam ejus : et Dominus Jesus Christus stans in firmamento cœli dixit : Veni, Basilisce, ingredere in regna cœlorum, in choros justorum, ubi sunt et hi, qui tecum comprehensi sunt propter me in martyrium. Et omnes nos, qui vidimus hoc mysterium, et audivimus hanc vocem Domini, cadentes in faciem, adoravimus Dominum, gratias agentes, qui nos dignos fecit videre hoc mysterium.

anima ejus a ducibus ab Angelis in cœlos,

et a Christo admissa.

19 Corpus autem sancti Prisco speculatore portante, ut eum in flumine projiceret, rogavimus eum, ut expectaret modicum, et dedimus ei occulte et sociis ejus triginta aureos, et dixit sociis suis : Abite vos et ego projecto eo in fluvio conjungar vobis. At illi credentes et abierunt, et Priscus dedit nobis totum corpus S. Basilisci, dicens : Nemo sciat, ut non ego periclitet una vobiscum. Et eo discedente, nos accepto corpore sancti Martyris abscondimus, et per noctem duximus eum in agrum aratum, et ibi eum sepelivimus, et seminavimus super eum legumen. In ipsa vero nocte per virtutem germinavit legumen, et alia die floruit et fructificavit. Viris autem sitientibus, qui foderunt fossam beati Martyris, et invocantibus dominum precibus S. Basilisci, factum est, ut daret eis aquam ab bibendum, et statim juxta ubi sepultus est, fons aquæ emanavit, et bibentes requievimus, glorificantes Deum. Et usque nunc aqua multa egreditur de fonte illo ad laudem et gloriam Dei, et Christi Martyris Basilisci : et sanitas fit infirmorum his, qui fideliter ex ea biberint.

F

corpus, ne submergatur, retinetur.

ad sepulcrum legumina ultra modum crescunt.

fons emanat.

fiunt miracula.

20 Missus est et spiritus malignus in Præsidem Agrippam, et quærebat corpus B. Basilisci, dicens : Quia si tetigero corpus ejus, salvabor a malis, quæ me

Præses a diabolo correptus,

A me opprimunt. Et nemo ausus est dicere, quia salvum est corpus ejus; et quidam dixerunt ei : Jussisti eum in fluvium projici, et nunc quomodo quæris quem fluvius pertraxit? Abiit ergo ipse Agrippa ad flumen, ubi decollatus fuerat S. Basiliscus, et cum invenisset modicam guttam sanguinis ejus, colligens manibus suis simul cum pulvere missum in *a* orinale, præcinxit corpus suum, et statim mundatus est a dæmone, et credidit Domino nostro Jesu Christo Regi seculorum.

accepta gutta sanguinis liberatur :

a efit Christianus.

21 Passus est autem S. Basiliscus sub die *b* duodecimo Kalendarum Augusti. Defuncti sunt autem et impissimi Imperatores Maximianus et Maximinus et omnis generatio eorum, et qui cum eis persecutores Christianorum fuerunt et idolorum cultores. Secundum voluntatem autem Dei placidam, et precibus sanctorum Martyrum, surrexit Imperator justus, verax, pius, benignus, Deo amabilis, Christianus, nomine Constantinus : qui et templa Gentilium solvit, et simulacra eorum igne combussit, et conculcavit sacrificia eorum, et effudit libamina : sacerdotes eorum sapientiam docuit, divinos eorum

b

mortuis Gentilibus, Imperatoribus,

succedit Constantinus,

convertit ad scientiam : persecutores eorum emendavit, venéficos amovit, flebiles confortavit, stultos edocuit sapere, subditos dæmoniis liberos fecit, Christum odientes Christo amabiles fecit, eos, qui inconditi erant, Deo subditos fecit, captivos redemit, tristes lætificavit, plangentes gaudere fecit, perpetuum bellum mundi pacificavit, dæmones persecutus est, infideles sub jugum Christi subdidit, omnem mundum altaribus ornavit, Christianorum Dei cognitionem prædicavit, suo Imperio ecclesias fabricavit : quod autem majus est omnium, factus est famulus Christi, in directione cordis et sinceritate, qui a solo Rege Regum inter Christianos primus Constantinus coronatus est, justus, pius, verax, qui post correptum Gentilium errorem et ani et hæreses compescuit, et silere fecit : et repleta est terra gloria Christi. Sacerdotes vero confirmati in omni loco, Deum Patrem et filium et Spiritum sanctum glorificant in secula seculorum. Amen.

B

a Orale, *sive* Oratorium *vulgo dicitur* : *ut sit fascia aut stola, qua pectinghebatur.* — *b* Nullam adhuc vidimus Martyrologium, quod eo die, nimirum 21 Julii S. Basilisci meminerit.

D

multis virtutibus præditus.

DE SS. ZENONE ET ZOILO,

APUD GRÆCOS.

E

III MARTII

SS. Zenon et Zoilus in pace mortui.

Græci in magnis *Menæis* ereusis et manu eratis, et apud *Maximum Episcopum Cythereum* ex ἔργοις ἄριστον celebrant in Martii hos duos Sanctos tenui hoc encomio. Eodem die SS. Zenon et Zoilus in pace obdormiverunt. *In Menæis* adduntur hi versus :

Ζωῆς λύσις Ζήνωνι καὶ τῷ Ζωΐλῳ
Ζωῆς ὑπῆρξε κρείττονος παραιτία.
Vitæ solutio Zoilo Zenonique
Melioris acquisitio extitit vitæ.

Reliqua desunt sive quæ ad locum et tempus, ubi et quando vixerint, spectant; sive qua virtutum exercitatione vitam æternam promerti sint; sive denique quibus clari miraculis, fastis sacris fuerint adscripti.

Zenones Sancti plures :

2 Dedimus in Januario duos Zenones et quinque in Februario, sed Martyres, qui hue non possunt transferri. *Alium* celebravimus x *Februarii* Zenonem monachum juxta Antiochiam Syriæ, *cujusque res gestas ex Philotheo Theodoreti retulimus, monuimusque a Radero nostro tradi, eumdem videri Verum hoc die in Menæis refertur, nullo tamen probato, cur ita sentiat, argumento. Verum alii illustres Zenones extiterunt. Ita lib.* 3 *de Vitis Patrum a Ruffino Aquileiensi refertur num.* 7 Zeno, qui gulosum furtivi cucumeris cogitationem gravi lo mentorum experientia superavit, atque in Palæstinam proficiscens. *Quod generosum facinus iterum refertur lib.* 4 *de Vitis Patrum libello* 4 *num.* 17. *cujus libri interpres Pelagius fuit : apud quem iterum lib.* 10 *num.* 22 Zeno *fratribus exponit illud Jobi*, Nec cibum

C

alius Zeno in Vitis Patrum laudatus.

Job 1 3

immundum esse in conspectu Dei. *Qui forsan cum præcedente idem est : sed an is qui in Syria vixit, et vita manifestanda et virtutes celandas docuit apud eumdem Ruffinum num.* 11 *et Paschasium lib.* 7 *de Vitis Patrum cap.* 12 *num.* 4. *idem quoque censendus? Apud Pelagium libel.* 8 *num.* 5 Abbas Zeno discipulus Abbatis Silvani *monet humilia sectanda. Ad Silvanum vixisse in monte Sina tradunt memorati Ruffinus lib.* 3 *num.* 46 *et Pelagius libel.* 10 *num.* 69 *et libel.* 11 *num.* 28. *Verum libel.* 14 *num.* 5 *dicitur habuisse discipulum in Scithi, nomine Mareum, et hujus aliorumque cellas visitasse, et libel.* 18 *num.* 15 *dicitur voluisse pergere in Syriam, ubi forsan et discipulos, interque eos Zenonem, habuit. Ita et* Zeno *dicitur apud Ruffinum num.* 210 cum in Scithi essot *et apud Pelagium libel.* 18 *num.* 7 cum moraretur in Scithi, *phantasma oratione explorasse. Quæ omnia de una eademque* Zenone *videntur posse exponi. Sed an ille discipulus sociusve* Zoilus *fecerit, qua ratione assequemur, cum non omnia sint in Vitis Patrum scripta? Ibi apud Pelagium lib.* 15 *num.* 9 Zoilus *quidem refertur* discipulus S. Arsenii, *cujus alibi nullam reperimus mentionem, inter tam varia de S. Arsenio relata. Alium juniorem* Zoilum *Rectorem Alexandriæ laudat Joannes Moschus in Prato spirituali, seu lib.* 10 *de Vitis Patrum cap.* 171. *Leontinus Episcopus in Vita S. Joannis Eleemonis*, XXIII *Januarii edita, meminit cap.* 7 Zoili, *cui S. Petrus Telconarius fuerat venditus.*

Varii Zoili.

F

DE S. PIAMUN

VIRGINE DEO DEVOTA IN ÆGYPTO.

III MARTII.

S. Piamun Virgo,

Græci in *Menæis magnis* et in *Maxima Episcopi Cythereni* ἔργοις ἄριστον celebrant ad diem tertium Martii *Natalem hujus Virginis* vetis verbis : Eodem die S. Piamun Virgo in pace obdormivit. *Eam celebrat Lauretius noster in Menologio Virginum* IX *Martii. Vita extat in Historia Lausiaca Palladii Helenopolitani Episcopi cap.* 37 *sub hoc titulo*, De Amma Piamun. *Est autem Hesychio* Ἄμμᾶ, μήτηρ, πρέσβι. Amma, mater, matrix. *Et Palladius cap.* 12 *ait* Ammas *dici* matres *spirituales. Quod igitur* Abbas *inter monachos, hoc* Amma *inter*

Virgines sacratas. In Heraclidis Paradiso cap. 18 *extant eadem. Acta cum hoc titulo* Vita Piamonis Virginis. *It Græce apud Palladium*, Περὶ Πιάμωνος παρθένου, *eadem referuntur.*

seu Piamon

2 Fuit quidam Virgo Piamun, quæ annos vitæ suæ vixit cum matre propria, sola cum sola vespere remedium, et lumen meum. Hæc dignata est gratia præcedentes futurorum inter homines. Accidit aliquando in Ægypto, cum Nilus accenderet, ut vicus vicum inundaret. Puellæ enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur cardes et saturationes. Potentior

donatur gratia præscientiæ :

A tentior ergo vicus ejus vicum invadit, et venit virorum multitudo cum lanceis et clavis, ut ejus vicum exscinderet. Adstitit autem huic Beatæ Angelus revelans eorum invasionem, et accersitis vici Presbyteris, eis dicit : Exite, et ex hoc vico occurrite eis, qui veniunt contra vos, ne vos quoque una cum vico pereatis, et rogate eos, ut desistant ab insidiis adversus vos paratis. Territi autem Presbyteri ei ad pedes procumbunt, eam rogantes et dicentes : Nos non audemus eis ire obviam : scimus enim eorum temulentiam et petulantiam. Sed si facis misericordiam in nos et in totum vicum et in domum tuam, ipsa eis egredere obviam, illosque placatos averte. Illa autem cum non assensa esset, venit in suam domunculam : stetit tota nocte orans et genu minime flectens, sed rogans, dicendo : Domine, qui judicas terram, cui nihil placet quod est injustum, cum hæc ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles tamquam columnam, ubicumque eos deprehenderit. Cum hæc sancta Virgo sic orasset, tale quid accidit. Hostes circa horam primam a tribus milliaribus, in loco fixi tamquam columna, labefactari non poterant. Illis quoque revelatum est, quod servæ Christi Piamun intercessionibus factum est impedimentum : iique ad vicum mittentes, pacem petierunt, dicentes : Agite Deo gratias et precibus Piamun, quæ nos impedierunt, ne magnum vobis malum inferremus.

D *Ipsi eodem tota nocte fuere.*

hostes immobiles reddit.

DE S. CAMILLA

VIRGINE DEVOTA IN DIOECESI AUTISIODORENSI,

Commentarius historicus.

AN. CCCCXXX-VII. III MARTII.

E *Autisiodorum urbs est provinciæ Lugdunensis tertiæ sive Senonicæ, in Gallia, ad Icaunam sita amnem, antiqua et clara, tum aliis ornamentis, tum Indigetum Divorum multitudine : quorum duo celeberrimi*, S. Peregrinus *a quo est religionis Christianæ mysteriis imbuta, et throno Episcopali ornata ; et* S. Germanus, *cujus non ea modo civitas, sed et Gallia universa, ipsaque Italia, et toto submota orbe Britannia, doctrina sunt ac miraculis illustratæ. Hujus, præter complures Antistites virosque alios Numinis cultui dicatos, discipulæ fuerunt, ipsius hortatu ad studium tuendæ virginitatis colendæque pietatis excitatæ*, S. Genovefa *Parisiorum Tutelaris*, SS. Magnentia, Palladia, Camilla, Maxima, Porcaria. *De prima fuse egimus ad diem* III *Januarii; ceteræ aliis diebus coluntur*, Camilla III *Martii*.

S. Camilla S. Germani Ep. Autisiod. discipula.

2 *Georgius Viola in S. Germani, quam nuper Gallico sermone edidit, Vita, cap.* 21 *scribit, tum alias, cum is Ravennam ad Valentinianum* III *Imperatorem matremque ejus Placidiam e Gallia venisset, ipsius concionibus ac monitis, ita studio virtutis inflammatas, ut spretis vitæ mortalis deliciis, Deo virginitatem coverint, atque in omnem reliquam ætatem illibatam servarint ; tum fama divinæ ejus facundiæ et sanctæ eruditionis, qua omnes ad virtutem informabat, excitas quasdam, e remotis etiam locis Ravennam advolasse. Harum e numero fuisse aut claras genere Virgines* Magnantiam, (*ita enim vocat, alii* Magnentiam) Camillam, Palladiam, Porcariam, *quæ inde a Tyrrheno mari, atque urbe Centumcellis venerint, eique deinceps etiam martuo adhæserint. Eas autem videtur existimare, (uti et Vita MS. S. Magnentiæ, quam idem nobis donavit) solum pii propositi societate, non etiam sanguinis propinquitate inter se conjunctas fuisse.*

ad eum venit Ravennam,

cum 4 sororibus,

C

3 *In ea Vita hæc referuntur :* Divulgatur passim per Italos Pastoris languor, et crescit in omnibus non infimus mœror. Hinc inde omnes ad ejus obsequium confluunt, Pastores cum gregibus. B. Magnantia indissolubilis pedissequa, cum prælatis Virginibus, custodiebat membra ægra beati Præsulis inter tot populorum agmina. *Fatetur Viola, ab nonnullis historicis, quatuor hisce Virginibus junxi* S. Maximam, *dicique omnes eadem parentibus genitas. Hericus certe Autisiodorensis monachus, qui ante annos fere trecentos Miracula S. Germani libris duobus, atque heroico carmine, seu alios libros Vitam ejusdem sancti Præsulis complexus est, libro* I *Miraculorum cap.* 21 (*ut quidem detexit, qui Notas Bibliothecæ Librorum MSS. tomo* I *edidit. Hinc quoque Labbeus noster : in nostro MS. hoc caput de capite dissidii fuit, nec ullas sectionibus videmus addi*[illegible] *is erga Hericus, quemque illas*

Martii T. I.

Magnentia, Palladia, Camilla in via mortuæ,

F

exsequiæ,

4 Crediderim sane nonnullos a Ravenna, sanctitatis ejus expertissimos, cum sacra gleba corporis peregrinationem sibi ultroneam indixisse, ac per hoc infatigatis animis, quamquam esset via longior funus venerabile prosecutos. In quibus et ex quibus quinque fuerunt famosissimæ, proposito Virgines, natu germanæ, quarum nomina vel merita celebrem in nostra provincia ex longo obtinuere memoriam. Harum tres his vocabulis, Magnentia, Palladia atque Camilla, ut singulæ ipso in itinere divinitus evocatæ, diem clausere novissimum, in publico aggere nobilem accepere sepulturam, ecclesiis superstructis, earumque sanctitati dedicatis : quæ hodieque, ob miraculorum evidentiam, et famosissimæ constant, et ingenti populorum studio frequentantur. Duarum quibus sacri tumulationem corporis est videre concessum, altera, cui Maximæ vocabulum fuit, circa eamdem basilicam condi promeruit, quam tamen postmodum ambitus fabricæ majoris inclusit : altera Porcaria dicta, nono fere ab urbe milliario, in ecclesias suis clara meritis, requiescit.

E *et funus in Galliam prosecutæ sunt*

5 *Hactenus Hericus, cujus narratio clare videtur innuere, tres priores ipso in itinere, hujus fortassis molestia atque immodicis caloribus, extinctas, priusquam Autisiodorum esset sacrum funus illatum. Nam si* S. Magnentia, *ut vult Viola, in Morvennico tractu ad* XXVI *Novembris quo ejus celebratur festum, substitit; et ceteræ eo ordine quo referuntur, et quibus coluntur diebus, post eam mortuæ sunt; dicendum erit* S. Palladiam, *quæ secundo loco memoratur, (cum ejus ad* VIII *Octobris anniversaria celebritas agatur) annum integrum moratam in ipso fere termino viæ :* S. Camillam *adhuc propius urbem Autisiodorum annum unum, menses quinque, et quod excurrit : cum* V *Nonas Martii ejus recolatur memoria. Cui vero ut probabile videatur, sorores duas* Maximam *et* Porcariam, *iis ægritudine correptis, properasse tamen in urbem, neque curasse, ut ad illam quoque sorores infirmæ deportarentur, aut si ita protrita erat valetudo, ut ne lectica quidem vehi eo possent, saltem iis omne solatium ejus nempe attulisse tota, quo superstites fuerunt, spatio temporis? Quare et hæc argumentis, et Herici narratione, confici probabiliter videtur, viribus et viæ labore defectas, cum non longe ab urbe Autisiodoro,* Magnentiæ *nempe milliaribus* XV, Palladia *quatuor*, Camilla *pauciori bus, vita excessisse, atque* [illegible] *sepulturæ, ut ante operi tumulatorio capitalis primum, dein fortassis curatos ab iis corpori humando ; cum primo* [illegible] *et* S. Germani *funus ex urbem et ad sepulturam prosecuta esse, ut ante*

Magnentia, Palladia, Camilla in via mortuæ,

exsequiæ,

A xx *diem Septembris, tres illæ diversis diebus et locis obierunt. Nam, ut idem scribit Hervetus,* ex pridie Kalend. Augusti, die qua Confessor eximius, sarcina levatus carnis, cœlestibus est insinuatus sacrariis, tertius et quinquagesimus volvebatur dies, cum sacri thesaurus corporis propriæ reclusus urbi, solenni obsequio populorum excipitur, atque intra principalis, cui sederat, ecclesiæ ambitum collocatur. Ibi per decem continuos dies ingentibus officiorum impensis excolitur, donec omnibus, quæ ad jus sepulchri pertinent officiosissime apparatis, non parva humani generis congesta multitudine, ut virum decebat apostolicum, sepulturæ traderetur. *Agitur Autissiodori anniversaria depositionis ejus celebritas Kalendis Octobris, et per septem dies consequenter.*

ante 21 Septemb.

qua Autissiodorum illatum corpus S. Germani,

1 Oct. depositum:

6 *Cur tamen trium illarum Virginum aliis mensibus ac diebus, quam quibus probavimus videri decessisse, anniversaria agatur memoria, nos latet. Translatio forsan aliqua, vel alius quispiam eventus ansam præbuerit. Et Sanctæ quidem* Magnentiæ *agitur natalis festivitas* XXVI *Novembris, in diœcesi Augustodunensi:* ejus tamen memoria celebrior habetur Feria tertia Pentecostes, concurrentibus ad ejus sepulchrum ipsamet die Peregrinis. S. Palladii, *ut patet ex Breviario Autissiodorensi,* VIII *Octobris colitur: quo eodem die quo S. Porcariæ Senonensis Virginis et Martyris natalis celebratur, et hujus quoque* S. Porcariæ *Virginis memoria consignatur.* S. Maximam, *quamdiu ejus natalem ignorabimus, cuipiam sororum jungemus.* S. Camillæ *Virginis fit Autissiodori memoria* III *Martii, ut ex ejus Ecclesiæ Breviario liquet. Sepulta fuit in pago qui Gallice* Esconlives, *sive* Ecoulives *appellatur, ubi ecclesia ad honorem ejus ædificata, ac multis divinitus illustrata miraculis est. Sed corpus sanctæ hujus Virginis, uti et S. Palladiæ in pago ab ea dicto* S. Palaye, *a Calvinistis combustum.*

B

mortui cum 2 sororibus an. 437

7 *Annus, quo tres illæ sorores e vita migrarunt, videtur Christi* CCCCXXXVII *fuisse, ut plenius ad S. Germani Vitam probabimus. Nam cum hic Ravennam venit, regebat* (*ut in ejus Vita paucis post illius mortem annis scripsit Constantius*) regebat, *inquam,* Romanum imperium Placidia Regina cum filio Valentiniano jam juvene. *Natus hic erat, ut habet Prosperi Chronicon a Labbæo editum,* Honorio XII et Theodosio VIII *Coss.* VI Non. Julias, *anno nimirum* CCCXXVIII, *sic ut anno, quem diximus,* CCCCXXXVII, *ætatis suæ* XIX *expleverit annum: quo eodem, ut idem Prosperi Chronicon refert,* Actio II et Sigisvulto Coss. ad Theodosium Principem Constantinopolim profectus est, filiamque ejus in matrimonium accepit. *Sed hæc alibi plenius. Non meminit harum Virginum Hieronymus Rubeus in libris historiarum Ravennatium, ac ne ipse quidem in Martyrol. Gallicano diligentissimus Andreas Saussaius.*

E

I. *S. Camilla colitur 3 Martii,*

DE S. EMETERIO AGRICOLA

SIVE S. MATINO, AUT S. MADI, MART. IN TRACTU BARCINONENSI,

Commentarius historicus.

CIRCITER AN. CDLXXX III MARTII.

Præter *Calagurritanos Martyres* Emeterium et Celedonium, *de quibus antea actum; et eos, quorum Cordoba in Catalogis religiose fagnera asservantur, sive diversi ab illis sunt, sive iidem, præterque alios quosdam nomine Sanctos, variis permistos Martyrum turmis, nullo satis veterum actorum munimento ab Calagurritanis eos secernente, nisi quod prisci Martyrologiorum collectores alios vos pugilum Christi classibus inseruerint; præter eos, inquam, quocunque seu discriminе sejunctos, seu nexu devinctos, patriæ, certaminis, temporis, certo saltem religionis, alius memoratus* Emeterius, *qui cum* S. Severo *Episcopo Barcinonensi martyrii est coronam adeptus.*

S. Emeterius Mart. cum S. Severo Ep Barcin.

C

an duo Severi?

2 *Colitur autem* Severus VI *Novembris, et traditur ab nonnullis, ut Thoma Trugillo in Thesauro Concionatorum, et Alphonso de Villegas in Flore Sanctorum, Diocletiani persecutione, sub Præside Daciano martyrium fecisse. Joannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. duos statuit Severos, Barcinonenses Episcopos, ambos* VI *Novembris palma martyrii donatos, unum anno* CCLXXXV, *alterum anno* CCCLXI. *Et hactenus quidem ignoratum fuisse privatim a Catalanis, sed cognitum Castellanis, nempe postquam in annalis prodiit hypobolimæa Dextri Chronicon, quod qui fabricati sunt, cum S. Severum legissent interfectum ab Daciano, quem meminerant ex tabulis Diocletianis, Diocletiano Imperatori truculentæ adversus Christianos feritatis in Hispaniis administrum et satellitem extitisse; patratam ab eo S. Severi eadem die* VI *Novemb.* CCLXXXV, *quo sceleratus ille debacchabatur imperii Diocletiani annus, retulere. At quæ audiebant colligendi, ac Arianis Severum Barcinonensem Antistitem translatum, ad secundo Constantii in Occidente imperantis annos, Christi ecclesiæ, ut illo Chronico adscripserunt, nam* XI *ad Eurici Regis Visegothi tempora rejecissent, videbant ea cum Dextri ætate non congruere.*

3 *Unam ceteri Præsulem Barcinonensem Severum agnoverunt; etiam qui (quamvis vitiose) ab Dato-*

ex Martyrol. Romano

ab eodem ignoratum,

a Dextri Chronico,

Eurico Rege.

F

ciano cæsum crediderunt. Unicum exhibent vetares Catalogi. Et quidem ab Hieronymo Paullo ante ea ferme annos conscriptus, hac cum ornat elogio. S. Severus, qui a Gothis clavo infixo in capite occisus est: fuitque unus ex LXX *Episcopis, qui condiderunt Leges Gothicas. Quod hic auctor de Legibus Gothicis habet, confirmat Franciscus Duaren, diligens cumprimis scriptor, lib.* 1 *Historiæ Comitum Barcinonensium cap.* 14. *Nam possum recipiam apud Hispanos esse opinionem, unum e* LXX *Episcopis, qui Leges condiderunt, fuisse S. Severum: id antiquæ sanctorum characteres in membrana Sancti tumulo imposita scripserunt; id in veteri Breviario Ecclesiæ Barcinonensis legi. Et certe sub Eurico Leges datæ Gothis. Ita S. Isidorus in Chronico ante Arianæ* DXXII, *sive annum* CCCCLXXXIV *Christi,* Sub hoc Rege, *inquit, Eurico nimirum,* Gothi Legum institutis in scriptis habere cœperunt: nam antea tantum moribus et consuetudine tenebantur. *Eadem Lucas Tudensis, et alii.*

ante excidium urbis,

antecedentis Codicis Gothici editi

ante excidium CC. *S. Sev. Eurico Rege.*

4 *Qui porro ius sanciendis Legibus adfuisse Severum scribant, ut quoque alius passim interfectum fatentur. Quando autem Arianæ Sectæ studio incensus esset Eurico, ostendit B. Ioannes Ep. Tarnensis in S. Ephraim decessoris sui Vita, quam* XXI *Januarii dedimus, in qua cap.* 7 *num.* 32. *ita scribit;* Quem ille jam compererat jugiter per Sacerdotes suos pectora labare catholica. *Et S. Sidonius Apollinaris ep.* 6 *lib.* 7, Tantum, ut ferunt, *inquit,* ori tantum pectori suo Catholici mentio nominis acet, ut ambages, amplius ne suæ gentis, an suæ sectæ teneat principatum. *S. Gregorius Turon. lib.* 2 *historiæ Franc. cap.* 25 *istæc eo habet:* Truncabat passim perversitati suæ non consentientes. Clericos extra civitatem subigebat. Sacerdotes vero, alios illud ex his, alios gladio trucidabat. *Plura de eius adversus Catholicos persecutione congessimus* 1 *Martii ad S. Simplicii Archiep. Bituric. Vitam* § 1.

a quo occisus,

antequam exularet Ecclesiæ hæreses.

5 *Qua igitur ratione, inquies, Episcoporum usus est*

in

A *in iis sanciendis Legibus consilio? Quia numirum prudentia et eruditione præstantes norat, tantoque majorem auctoritatem, fore Legibus suis, quarum auctores fuisse gravissimos Antistites constaret. Et solent etiam a recta Fide alieni Reges ac Principes, quandoque homines orthodoxos, quorum sapientiæ celebre sit nomen, sibi adsciscere, ut Cassiodorum Theodoricus Amalus Ostrogothorum in Italia Rex, et Leonem ab Ennodio Sidoniosque laudatum hic ipse Euricus. Nec tamen consequens est, qui eo loco apud eum fuisset sanctissimus Antistes* Severus, *ab eo interfectum non esse. Neque enim constantior fuisse barbari hujus et impii Wisigothi erga Severum æstimatur, quam erga Boetium Symmachumque Ostrogothæ illius Theodorici fuerit, quos summis prius a se honoribus ornatos, perfide postea interemit.*

6 *Sed de* S. Severo *plenius agemus ad* VI *Novembris, quo die, circiter annum* CIↃIↃLXXX *ob Catholicæ fidei defensionem trucidatus est, cumque eo* Emeterius *agricola. Nam cum didicisset (seu spiritu prophetiæ, ut censet Diagus, seu publica fama, quod verisimilius) adventare Barcinonem Eurici satellites, ut sibi necem inferrent; (Christi mandato obsecutus, quo Apostolos jussit, si adversus ipsos persecutio in quapiam civitate*
B *oreretur, in aliam fugere) quo ipse se populo suo reservaret, cui sentiebat quam adhuc esset necessarius, ab urbe discessit, locum milliaribus aliquot inde distantem, cui nomen* Castrum Octavianum, *petiturus. Eo in itinere in Emeterium incidit, cujus erat propter viam exiguum mapale, cui adjacentis agelli cultura pauperem vitam tolerabat. Hunc ut Severus fabas serentem vidit, salutem ei impertitur, indicatque quorsum tendat, et manet, ut si qui paullo post transiture lictores, de Severo Episcopo percontentur; libere edicat, reperturos eum in Castro Octaviano: transisse enim illuc cum fabas, quas ceterent, seminaret. Ex autem momento ita exercevere, ut flores emitterent. Haud multum processit horæ, cum adsunt lictores, et de Episcopo sexcentario. Respondit, ut erat jussus, illuc transisse cum fabas seret, quas videbant, locumque indicavit, ubi eum essent reperturi. Illi hominem arbitrati ipsis illudere, cum ceteroquin Catholicum esse deprehendissent, vinctum pertrahunt ad locum ubi Antistes erat, et huic quoque injiciunt manus: ac deinde ambos immaniter plumbatis cædunt. Quibus cruciatibus cum Sanctorum neutiquam labefactaret constantiam, nudare tergora tortores,* Emeterumque verubus amputant, Antistitis capiti ingentem clavum infigunt, ac brachia, sed atroci, supplicio vitam extorquent.*
C

7 *Catholici accolæ corpora ambarum collecta, in propinqua ædicula tumulavere; sive in eorum sacello castelli, seu pagi non appidi Octaviani, ut scribit Diagus: quod deinceps cœnobio, et Severi cruribus et Emeterii in ecclesiam monasterii S. Cucuphatis, quod in eodem Castello erat, idem Scriptor translatas testatur circiter annum* MCCXXVI: *ac demum anno* MCCCCV *Barcinonem die* III *Augusti. Domenecchus solius meminit corporis* D S. Severi *ad S. Cucuphatis monasterium deportati.* S. Emeterii *ubi modo sit ignorari ait: credibile tamen videri, ad S. Cucuphatis devectum, aut certe ubi primum in ædicula, loco martyrii vicina tumulatus sit, etiamnum jacere.*

8 *Est non longe ab S. Cucuphatis cœnobio ecclesia parochialis, quæ Sanctum hunc Emeterium tutelarem venerator die* III *Martii insigni celebritate. Pagus* San Madin *appellatur, ex ejus nomine: atque in oratione quæ tam in Missa quam Officio divino recitatur,* B. Martinus *dicitur: in authenticis ejusdem Ecclesiæ actis ante* CCC *annos confectis,* Emeterius *est, in aliis* S. Madir, *vulgo* S. Madi: *quæ postrema duo vocabula ipse corrupta esse censet. Nescio an non contrarium suspicari liceat, cum in sacris ab antiquo* Matinus *vocetur, illud genuinum ejus nomen fuisse: sed cum id in Martyrologiis homines mediocriter eruditi ad diem* III *Martii non reperirent existimasse* Emeterium *esse, qui in Hispania eo die coronatus martyrio, passim in sacris fastis narraretur. Novi olim Senatorem Regium, virum gravem et prum, cui cum* Maillardus *vocaretur, consuluit hominem religiosum et in Sanctorum actis utcumque versatum, quo die Sanctus ille tutelaris suus coleretur. Respondit ille, die* XIX *Januarii coli. Inspexit is* E *Martyrologii Romani tabulas, nec dubitavit quin qui in iis legeretur* S. Marius *Martyr, in* Maillardum *esset errore vulgari mutatus, et ipse deinceps* Marii *sibi nomen sumpsit, ac filium postea sibi natum* Marium *dici voluit pro* Malardo. *Colitur quidem eo die* S. Malardus, *sive* Malchardus, *Carnotensis in Gallia Episcopus quamvis Martyrologio Romano inscriptus non sit.*

9 *Illud quoque de* S. Matino, *sive* Emeterio *agricola tradit Domenechus; in altari pervetusto ipsius ecclesiæ pictam tabulam spectari, quæ cum fabas serentem repræsentat, ac* S. Severum *Episcopum benedictionem impertientem: in alia parte ejusdem altaris fabas florentes visuntur, ipsoque* S. Emeterius, *seu* Matinus, *ab lictoribus circumdatus. Nobis autem nequaquam probatur quod tradit Thomas de Trugillo,* Emeterium *a S. Severo in ipso itinere ad Christi fidem conversum. Aliud persuadent quæ de eo jam retulimus.*

10 *In monasterio S. Cucuphatis inter Sanctorum reliquias, asseruantur fabæ duæ crassæ et majores, quæ existimantur ex iis esse, quas Sanctus seminavit: aut fortassis in ipsius agello multis postea temporibus satæ, et ob illius memoriam reverenter asservatæ. Tradit Diagus ad agellum, ubi celebres illæ fabæ creverunt, fontem extare et ædiculum, antiqui miraculi monumentum.*

11 *Quod autem quidam aiunt, cum iisdem SS. Emeterio ac Severo Episcopo, quatuor Clericos martyrium subisse, censet Domenechus ex apocrypha quadam S. Severi historia deprompsum, nec ullis fide dignis monumentis probari. Ego scriptori accurato et Sancto libenter fidem habemus.*

DE S. WINWALOEO
ABBATE LANDEVENECI IN BRITANNIA ARMORICA,
Commentarius prævius.

§ I. *Vita S. Winwaloei a pluribus scripta. ejus atus.*

SECULO VI III MARTII.

Landevenecum *sive* Landenechum, *vetustissimum in inferiore Britannia Armorica monasterium, visitur in interiore portu Brestio, quem tutissimum nonnulli commodissimum et spaciosissimum totius Europæ existimant, e regione Bresti emporii versus Corisopitum, inque hujus diœcesi illud monasterium continetur, ac celebri cultu venerantur sanctum fundatorem ac primum Abbatem* S. Winwaloeum, *qui alias* Guingaloeus, Winnevaloeus, Winwaloeus, Winnualoeus, Vinnavinlocus, Wingaloeus, Wingalotus, Wynwalotus, *imo* Winebaldus, *et alio nomine, ut Molanus et Usserius tradunt,* Vodinlous *appellatur.*

2 *Actorum Sanctorum extant et typis cusa, et e variis codicibus MSS. erata. Laurentius Surius et recentior MSS. sed mutilo capite, et quidem aliquot locis paraphrastice edidit. Acta valde illustria, et passim ecclesiis laudata et descripta. His omnibus sunt in antiqua*

A *quo Breviario Corisopitensi, in novem Lectiones ad Matutinum recitari solitas distinctas, plurimum contracta, et tamen nonnullis aliunde insertis diversa. Tertia Acta legi possunt apud Joannem Capgravium in Nova Legenda Sanctorum Angliæ anno* MDXVI *Londini excusa. Quibus omissis, damus, hactenus inedita, ac primo loco ex codice MS. canobii Canonicorum-Regularium Rubeæ-Vallis in Brabantia prope Bruxellas. Conveniunt hæc Acta maxime cum iis, quæ a Surio jam dudum vulgata. Secundo loco eduntur, quæ in codicibus vetustis monasterii Marchianensis ad Scarpum fluvium, et Monstrolii in Abbatia S. Salvii adservantur, conscripta ut per modum exhortationis in solennitate S. Winwaloei legerentur, quæ constituerunt omittere, sed quia satis brevia, et suas habent eruditionem propriam, nolumus ea lectorem fraudare. Tertio loco edimus nobis e Britannia Armorica submissa a Jacobo Bernardo Societatis Jesu Sacerdote, quem ante aliquamdiu in Belgio commorantem novimus. Hæc a scriptoribus Britannicæ Armoricæ citantur, ac videntur in ipso Landevenecensi monasterio conscripta. Quæ hisce Actis additur Appendix, scriptoris imprudentis commentum esse infra constabit. Quarto loco censeri possent, quæ curavimus describi ex codice MS. Ultrajectino S. Salvatoris, et aliis et potissimum ex*

datur triplex ex MSS.

alia MSS. omissa.

B *Capgravio contracta, quæ omittimus. Alia extant in MSS. Officiis propriis monasterii Blandiniensis, in quibus Prologus est de Institutione Sanctorum, ac tum sequitur pars Vitæ ex iis contractæ, quæ primo loco damus ex MS. codice Rubeæ-Vallis. Extant etiam aliqua Acta MSS. in monasterio Aquicinctino; uti et in Bibliotheca Cottoniana Londinensi, quæ Usserius de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis cap.* 12 *pag.* 421 *asserit a vetere scriptore Armoricano composita ex iis mox aliqua dabimus. Malebrancus etiam lib.* 2 *de Morinis cap.* 3 *aliquas membranas de Vita ejus extare Monstrolii asserit, de quibus* § *sequenti agemus.*

3 *Quo autem tempore vixerit S. Winwaloeus, non levis controversia est. In Actis primo loco mox cusis, et a Surio editis, duo solummodo temporum characteres indicantur. Quorum primus etiam continetur in Vita* II *et* III *ex eis Breviario Corisopitensi, scilicet cum S. Winwaloeus adhuc juvenis sub Magistro sive Abbate Budoco, ut in posterioribus Actis appellatur, vixerit, eluxisse S. Patricium, Ecclesiæ Christi sanctorum decus, et totius Hiberniæ splendidum lumen suavissimo odore sanctitatis ubique resperso. et S. Winwaloeum cupivisse ad eum ire, ut moralia sua conversationis ex ejus sanctissima numeret institutione. Verum a S. Patricio sibi apparente edoctum fuisse, quæ sibi facienda forent. Deum S. Winwaloeum, acceptis* XI *discipulis, secessisse in insulam, ac post triennii moram evasse Landevenecum, ac cæpisse fundamenta illius monasterii moliri. De eadem apparitione S. Patricii agit in hujus Vita Jocelinus. Mortuus est S. Patricius anno* CCCCLXXVI, *et ab anno* CCCCLXVIII *maxime floruit, quo Ardmachanum Ecclesiam et metropolim inchoavit: a cujus dedicatione annuatim Synodos habere cœpit: ut hæc apparitio celebrari post dictum tempus contigisse, et quidem circa annum* CCCCLXXV, *ut infra ex ætate S. Winwaloei eruetur.*

S. Winwaloeus a S. Patricio apparente edoctus,

C

not. 2.

circa an. 478.

4 *Alter character in priore Vita et apud Surium legitur hujusmodi sub finem. Obiit quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimalis jejunii, quarta Sabbathi hora. Quo posito, ut dies tertius Martii in Sabbatum incidat, necessario reperitur littera Dominicalis G. Secunda, ut dies tertius Martii cum Sabbato conveniat in primam hebdomadam Quadragesimæ, necesse est, ut initium Quadragesimæ, seu dies Cinerum, inciderit in diem* XXVIII *Februarii, ac Pascha in* XV *Aprilis: quod sæculo quarto contigit anno* XXIII *et* XXXIX *post* CCCC, *non decrepito tolo sæculo. Sed anno* DVII *cyclo Solis* XII, *et Lunæ* XIV, *dein anno* DXXIII *cyclo Solis* XXIII *et Lunæ* VI, *iterum anno* DXXIX *cyclo* D *Solis* XII, *Lunæ* IV. *Hinc cum ex iis, quæ mox dicemus, natus videatur S. Winwaloeus circa annum* CCCCLV, *obitus in aliquem ex dictis annis potuit incidisse; ipseque quinquagenario aut sexagenario, aut septuagenario major e vita excessisse. In Vita* II *dicitur* senex et plenus dierum obiisse. *In Vitam* III *ex MS. Britannico, et illam quæ extat Bibliotheca Cottoniana, arbitramur errorem irrepsisse, cum dicitur* obiisse V Nonas Martii, feria quarta hebdomadæ primæ Quadragesimalis jejunii, *cum potius dixisset* primo die Quadragesimalis jejunii. *Inde tamen Usserius obitum ejus opinatur referendum ad annum* DIV, *quando Pascha incidit in* XVIII *Aprilis. Sed esto feria quarta intelligatur post primam Dominicam Quadragesimæ, etiam anni morti S. Winwaloei assignandi forent, aut* DX, *aut* DXXI, *aut denique* DXXXII, *quibus Pascha celebratum est* XI *Aprilis, ac dies Cinerum* XXIV *Februarii.*

5 *Tertius character e discessu genitoris S. Winwaloei ex Britannia insula in Armoricos partes desumi potest: nam cum factum esse ob pestis late grassantis luem, et* VIII *irrumpentium hostium, legitur infra in* III *Vita ex MS. Britannico, et clarius explicatur in Vita MS. quæ in Bibliotheca Cottoniana habetur veteris scriptoris Armoricani, ex cujus præfatione Usserius ista edidit.* Britannorum soboles ad istam devecta est

post adventum Patris in Armoricam:

E

ultra mare Britannicam terram, tempore, quo gens Barbara (dudum aspera in armis, moribus indiscreta) Saxonum maternum possedit cespitem. Tunc se cara soboles in istum conclusit sinum, quo loco meguis laboribus lessa ad horam consedit sine bello quieta: *Hæc ibi. Gens illa barbara Saxonum circa annum* CCCCL *cœpit prævalere in Britannia, eamque sibi subjicere; ut vel tum vel proximis certe post annis videatur Fracanus consobrinus Caroli Regis Britannici discessisse in Armoricam, et dein natus S. Winwaloeus, forsan circa annum* CCCCLV. *Eginhardus in Annalibus de Gestis Caroli Magni occasione exercitus, quem Carolus anno* DCCLXXXVI *in Britanniam Cismaricam mittere constituerat, addit:* Nam cum ab Anglis et Saxonibus Britannia insula fuisset invasa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Galliæ finibus Venetorum et Curiosolitarum regiones occupavit. *Est autem Curiosolitarium, urbs Corisopitum, in cujus diœcesi jam diximus Landevenecum monasterium S. Winwaloei extitisse. Ipsos autem Britannos eam regionem a se occupatam* Letaviam *appellasse tradit auctor antiquus cap.* 3 *Vitæ S. Gildæ Sapientis Abbatis, a nobis ad* XXIX *Januarii illustratæ: Est autem* Letavia *dicta a Britannico Llyda, quod latus significat. At postmodum a nunc incolis est Britannia dicta. Ita Poeta Saxonicus dum ea, quæ ex Eginhardo attulimus, explicasset, ista addidit:*

natus circa an. 485.

a quo tempore illa Britannia dicta?

F

Finctibus Oceani, quæ proxima viderat arva
Detinuit, quibus in terris hinc usque moratur,
Indicium patriæ soli dans nomine priscæ.

In fragmento historico ex vetusto membrana Parisiensis canonici a Petro Pithœo edito dicuntur pag. 412 *partis* 2, Britanni a Britannica insula a Saxonibus pulsi eandem regionem, quam modo incolunt, sibi vindicantes, appellavisse a sua gente Britanniam, quæ prius Cornu-Gallia dicebatur. *Ex hoc nomine* Episcopi Corisopitanus *etiamnum* Episcopus Cornubiæ, *aliquando* Cornubiæ, *dicitur. At qui tum in Britannia degebat Cotonius Fracani consobrinus, potuit esse ex majoribus alicujus e quinque Regibus, ad quos scripsit S. Gildas librum de excidio Britanniæ: de his agimus* § 1 *ante Vitam S. Gildæ.*

6 *Alius character accedere deberet a Rege, quem S. Winwaloeus, ultro ad se venientem excepit, et pius monitis instruxit; si aliqua certa notitia de illo haberi posset. Acta prima nostra et quæ a Surio edita sunt, nomen silent. In secunda Vita nominatur* Gradlonus,

excepit in suo monasterio Landevenecensi Gradlonum Regem.

nomen

A *in Breviario Corisopitensi* Grallonus Rex Cornubiæ, *in tertia vita ex MS. Britannico* Gradlonus Rex occiduorum Cornubiensium. *In Appendice ad hanc Vitam ista congesta sunt :* Mira Gradloni dona S. Guingualoeo recensentur, quæ in ipsum idem Rex contulit : infinitas enim tribus donavit et villas, tum pro anima sua, tum pro anima sui amantissimi filii Riveleni, post quem obivit, proque suis aliis. Hepunon filius Rivelen et Ruantis dedit ecclesiam S. Guingaloeo. Factum in castello Monsteriolo die Dominico in claustro S. Guingualoei. Tres filii Catnagli, olim raptores, per virtutem S. Guingaloei conversi, nunc inter cœlites vivunt, et ideo tradiderunt hæreditatem suam Sancto in æternam hæreditatem. Ego Gradlonus Rex hoc affirmo. *De his raptoribus conversis infra in Vita agitur num.* 18. *Sed pergit collector :* Anno DCCCC Incarnationis Domini Alanus Dux Britonum dedit monasterium S. Medardi Abbati Joanni S. Guingaloei, et terram quatuor milliarium in longitudine, duorum in latitudine. *Deinde sub novo titulo.* De his qui colloquio Sancti frui meruerunt, *ista sic traduntur :* Ego Gradlonus Rex veni usque Lantequennec ad S. Guingaloeum anno Domini CCCC Indictione X

B Concurrente VII, festique Paschalis VIII Kalendas Aprilis... Et hæc excerpta ex donariis collatis S. Guingaloeo. *At quo tandem seculo excerpta? Quingentis annis distat donatio Alani Ducis ab anno illo intruso* CCCC, *cujus scribendi ratio a Christo nato trecentis ab inde annis solum in Gallis incepit. Dein anno* CCC *bissextili, cyclo Lunæ* II, *Solis* XVII, *litteris Dominicalibus AG, Pascha fuit celebratum ipsis Kalendis Aprilis. Quidni potius ve bene pensata scripsit annum* CCCXC, *quando Concurrente* VII *festum Paschale incidit in* VIII *Kalend. Aprilis, cyclo Lunæ* XVI, *Solis* XXIII, *littera Dominicali G, Indictione* XIII, *circa quod tempus Gradlonum Regem Occiduorum Cornubiorum vixisse plane arbitramur.*

circa annum 490.

7 *Interim similibus narratiunculis historici Britanniæ Armoricæ Bertrandus Argentreus, Petrus Landus, Albertus le Grand involvunt omnem Chronotaxin. Albertus in Catalogo Regum et Ducum Britanniæ statuit* Fracanum patrem S. Winwaloei fuisse Cancellarium Regis Conani Meriadeci, anno CCCLXXXVIII vita functi, et constitutum Gubernatorem Leonensem. *Sed quia Conanus ex Britannia venerat, quidni post annum* CCCCL, *ut ex dictis patet? Conano Regi substituitur Grallonus, et sub eo Cancellarius memoratus ante*

Narratiunculæ scriptorum aliquorum rejectæ.

C *S. Gildas Sapiens Abbas Rujensis : ac dicitur Grallonus anno* CCCV *mortuus, ac sepultus in monasterio Landevenecco a se fundato. At qualis est ista rerum ac temporum perturbatio! Nam, ut clare demonstravimus ad Vitam S. Gildæ natus hic est anno* CCCCXCIII, *et librum de excidio Britanniæ scripsit anno* DXLIII, *et socius fuit in studiis S. Sampsonis, quem etiam ista sæculo sexto floruisse mox dicemus. Interim in Breviario Ecclesiæ Nannetensis dicitur* Grallon, qui toti provinciæ *Armoricæ* imperabat, monasterium in insula Rujensi ipsi *Gildæ* et suis extruxisse. *Quasi plures per duo fere secula Reges fuissent Grallones. Profertur etiam epitaphium Regis Grallonis, quasi sepulchro ejus in abbatia Landevenecensi appensum : quod commentum esse Bertrandi Argentrei asserit Robertus Denyaldus, in Rotlone Normanno-Britannico cap.* 5, *ubi* Argentreum *appellat* imprudentem historicum, impostorem et corruptorem monumentorum. *Sed omissis conjecturis, hoc semel historias istarum Britonum in illa antiquitate temporum exiguam fidem promereri, ubi cum cæteris historicis non consentiunt. Similia sunt, quæ de S. Martino Turonensi et S. Corentino Corisopitensi Episcopis apud illos leguntur, quasi hi cum S. Winwaloeo sub finem seculi* IV *vixissent : quorum cum in nullis Actis S. Winwaloei mentio fiat, ea ut mera commenta rejicimus.*

§ II. *Veneratio S. Winwaloei. Translatio reliquiarum Gandavum et Monstrolium. Alius junior Winwaloeus.*

D

Cultus sacer S. Winwaloei ex dictis variis Actis satis constat, et licet in iis omnibus dicatur quinto Nonas Martii obiisse, *tamen pridie sive* II *die Martii inscriptus est Martyrologiis MSS. satis antiquis, Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ et Trevirensi S. Martini, his verbis :* In Gandavo Winnuvaloei, *seu* Vinnowaloci, Confessoris. *Gandavo adscribitur, quod ad monasterium Blandinium ejus corpus feratur delatum : ut mox dicetur. At* III *Martii, et melius, inscriptus est vetustissimo Martyrologio MS. Centulensi, sive S. Richarii, his verbis :* In Britannia minore depositio S. Wingaloci Abbatis. *Molanus in Auctario Usuardi :* In Blandinio Winwaloci Abbatis, *et pluribus idem Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræus in fastis Belgicis, Galesinius, Felicius, Canisius et alii. Item auctor Martyrologii Anglicani, et pluribus Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano. Ab Hermanno Greven in Auctario Usuardi ad hunc et præcedentem diem refertur.*

Inscriptus Martyrologiis 2 *et* 3 *Martii.*

E

9 *Infra in Vita* III *ex MS. Britannico lib.* 2 *num.* 9 *dicitur* Ludovicus Imperator anno DCCCXVIII in Britanniæ provincia castra fixisse, et mandata Matimonoco Abbati monasterii Landewinoch direxisse, ut nempe regulam S. Benedicti sequerentur, possibilem et laude dignam, deque tonsura pariter juxta taxatum modum cum Ecclesia concordarent, *additurque.* Hoc eodem anno prædicto cœpta est servari in eodem monasterio regula S. Benedicti. *De Britannia Armorica dicto anno* DCCCXVIII *a Ludovico Pio subacta, agunt Eginhardus in Annalibus, et auctor Vitæ hujus coævus : qui ad annum præcedentem* DCCCXVII *ista scribit :* Constituit idem Imperator Benedictum Abbatem et cum eo monachos strenuæ vitæ per omnia, qui per omnia monasteria monachorum euntes redeuntesque, uniformem traderent cunctis monasteriis tam viris quam sanctimonialibus fœminis vivendi secundum regulam S. Benedicti incommutabilem morem. *Hæc ibi, quæ latius exposuimus* XII *Februarii ad Vitam S. Benedicti Abbatis Anianæ et Indæ, quem huic reformationi præposuit Ludovicus Imperator. Videntur autem hi monachi eo usque servasse antiquam recendi rationem, quam ex Britannia attulerant. Interim Benedictini postquam monasteria illa suo Ordini acquisiverunt, videntur simul obligationem accepisse venerandi priores Sanctos, qui in illis monasteriis publicum habebant cultum. Hinc Wion in Martyrologio monastico ista hoc die tradit :* Gandavi in cœnobio Blandiniensi S. Winwaloci Abbatis Britanni admirandæ sanctitatis. *Sequi Menardus, Dorganius et plurimi Benedictini, qui iterum ex Andrea Bamberg. sub nomine S.* Winolati Abbatis eum refert. *Ita et Kalendarium MS. Benedictinum.* Eodem die S. Winolati Abbatis et monachi Cluniacensis. *An Turonensis legendum, ubi junior Winwaloeus monachus, de quo infra? Acta apud varios in unum conflata esse mox ostendemus.* Winebaldus Abbas *dicitur in MS. Florario. Ghinius eumdem recenset in Natalibus Sanctorum Canonicorum.*

Landevenecco Benedictinus traditur anno 818.

F

10 *In* III *Vita MS. Britannico dicitur* Translatio ejus de minori ædi ad majorem ecclesiam facta IV Kalend. Maii : quo die celebratur ejus solemnitas, ne Quadragesimæ tempus impediatur. *Erat prior ecclesia ligneæ ab ipso Sancto fabricata : cujus nunc ossa, inquit auctor* II *Vitæ, cum magno honore deportata, in majori ecclesiæ continentur. Celebritas hujus Translationis celebratur* XXVIII *Aprilis in memorato Martyrologio MS. Centulensi his verbis :* Ipso die Translatio S. Wingaloci Abbatis. *Agitur eodem die ejus*

Translatus ad eadem monasteria 28 *Aprilis.*

de his colitur.

A *ejus memoria in antiquo MS. nostro sub nomine Bedæ. At postmodum, ut tradit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, ad* 11 *Martii* occasione persecutionis Normannicæ, quæ etiam inter Britannos sævit, Reliquiæ corpoream in Gallias sunt avectæ, et postmodum translatæ Gandavum, ad S. Petri monasterium, quod est in monte Blandinio. Unde Kalendis Augusti annue legitur : In Blandinio Translatio S. Winwaloei Abbatis. *Hæc Molanus. Eodem modo Miræus in Fastis Belgicis.* Ejus Ipsissima, *ait*, sacrificiis per Britannicum Normannos, primum in Galliam, et inde Gandavum ad Blandinense S. Petri cœnobium sunt avectæ. Hujus Translationis ibidem quotannis fit commemoratio. *Et Saussaius narrata vita ejus et morte, addit* : Cujus sacrum corpus discipulorum ministerio honorifice sepultum, deinde ob incursiones, quibus micabat, e terra levatum, atque ea, qua decebat, veneratione habitum, postea deprædantibus Galliam Normannis, primum in interiorem Galliam, demum in Belgium transvectum, Gandavi in Blandiniensi S. Petri cœnobio summo honore recondítum est : ubi ejusdem festiva est memoria Kalendis Augusti, quo die postrema hæc translatio contigit. *Iterum de Augusti celebratur hac Translatio a Saussaio, Molano in Auctario Usuardi, Canisio, et aliis* : *ut etiam supra Gandavo cum adscriptum vidimus in antiquis MSS. Martyrologiis Ultrajectino et Trevirensi. Ipse etiam mona hi Blandinienses officia duplici cum* xii *Lectionibus ad Matutinum colunt in Martii* Winwaloeum, *quique ad Kalendas Augusti commemorationem faciunt in Vesperis utraque. Hinc nova titulo ad easdem Kalendas sunt Martyrologiis inscripserunt Benedictini, Wion, Menardus, Bergomus, Buccelinus. In Monastico Anglicano pag.* 6 *dicitur* de S. Winwaloeo unum os de brachio ejusdem *olim adservatum esse in Glastonia, ut cognobo.*

et ob depræ-dationem Normannorum Gandavum,

† Augusti

B 11 *In hunc locum rejecimus ea, quæ diximus a Jacobo Malebranco, etiam Sitæo et Membranis MSS. Monachiensibus, de S. Winwaloeo prof.ctis ac primo hunc Sanctum in Britannia negare ausus, dum in S. Patricio apparente incredulus est, tum acceptis a Magistro quodam Hiberno edictis, in memoriæ Angliæ revela etiam annalectionem esse, ac tandem Oceano eum prædante in Britannorum Armoricam terras e, ubi cum Isidoro* ..... *usque Sampsonis Episcopi Dolensis opera esse, et a S. Aronthæo Abbate monachis imbutus, se ei junxit in Tauracensi monasterio, in quo S. Winwaloeus Abbate in gravi senium inclinante obiit anno* DCCLXXXII, *sepultus apud Tauracum, quod monasterium a Francis Britannorum numerum eradicatis illic, exercitu, olim Winwaloeo dedicatum. Ethbinum vero in Nicolosi Hiberniæ oppido dies transisse ac mortuum esse. His aliisque relatis, se corpora utraque Monachodunum transtulisse, et recondidisse. Ethbinum vero mari facile utraque aliquanto tempore domicilia ; tamen eorum, qui hic pene nati, se prodire memorat, nullus Deos deorum adhuc sperare pignora : dum enim Hiberniam expetunt hostes, Ethbinus transmarino junctus est Winwaloei cumulo, atque eorum Britannia numine Normannorum incursu desolata, Monachorum translatione tuta diu fuit, sed quia ut minutum insigniter in rupe opportuna et hostium incursu tutam daret. Perstant diu corpora et hodiernum diem in lenea theca, argento deaurata obducta. Ostentant in æde ejusdem S. Winwaloei cucullam, albam, stolam, hæc non temphum ejus nomini dicatum religio e colitur. S. Walay Gallice eloquitur. Memmerunt Annales Flandriæ Winwaloei in Blandinio etiam aliquamdiu adservari. Et hæc ad acuendos pererrantium animos dicta sint. Hæc Malebranchius, qui se peregrinorum ducem præbet. Est S. Winwaloeus, de quo nos hic agimus, natus in Britannia Armorica, atque ex ... ad nonum annum erutus, sed-*

cujus corpus est Monstrol.,

et ecclesia ei dicata ;

tur : eique adhærent insulæ plurimæ in quarum aliqua triennio vixit, ante sub Budoco exercitationibus sacris exultus, postmodum usque ad obitum in monasterio Landeveneco a se extructo Abbas vixit, cujus corpus Gandavum fuisse delatum ante ex variis dictum est.

D

12 *Ob Malebranci confusionem inciderat scrupulus, num forsan dandus Winwaloeus Monstrolicensibus,* Wenialus Sacerdos, *foret seu* Guenoilus *in Historiæ Francicæ fragmento ab Francisco Duchesne relatus, tomo 3 Scriptorum Historiæ Francicæ, edito ex MSS. Codicibus Lauseliano, et altero monasterii Parisini S. Maglorii, ad cujus ecclesiam ob devastationem Normannorum hæ Sanctorum reliquiæ e Britannia et aliis locis expetitæ recensentur pag. 344, et digno cum honore ibi collocatæ.* Corpus videlicet B. Sampsonis Dolensis Archipræsulis, Maglorii ejusdem Archipræsulis, Machuti Episcopi, Senatoris Episcopi, Leonorii Episcopi, Wenialı Sacerdotis, Reliquiæ Unomagli et Corentini, Leutherii Episcopi, Leviani Episcopi, Ciferiani Episcopi. Partes Corporum pretiosorum Meloiri et Tremori, Winngantoni Abbatis, Scophili Abbatis : Pars corporum Paterni et Scabilonis : Dens S. Budoci..... Pace in tota Gallia et Normannia vigente et florente, quidam eorum, qui de Britannis Parisius advenerant, nutu, ut credimus, divino sumptis secum Sanctorum corporibus, quæ illuc secum detulerant, alii videlicet Sampsonis et B. Leonorii nec non et S. Guenaili, aliorumque quorumdam Sanctorum, quidam eorum patriam repedare, quidam ad alia Galliæ loca migrare disposuerunt. Quod cum Duci nuntiatum fuisset, licet ægre tulisset, vim tamen eis nolens inferre, retentis quibusdam membris Sanctorum, abire permisit. Qui recedentes alii Corbolam castrum, alii Bellum-montem expetierunt, ubi et quieverunt : alii etiam ad alia Galliæ loca abierunt. Sancti vero corporis Sampsonis procuratore, quæ in Britanniam redire volebant, maxima parte ipsius corporis retenta, et alia cum capite concessa, remeare concessit. *Hæc ibi. Est autem Dux memoratus Hugo Capetus, circa annum* DCCCLXXXVII *in Regem Francorum assumptus. His datis conferantur, quæ a Malebranco narrantur lib. 6 de Morinis cap.* 22. In Morinis, *inquit*, Monachorum, seu Monstrolium, hujusmodi thesauris hæreticis adhuc viget. Jam prædone Britannus Armoricis corpora SS. Corentini Corisopitensis Episcopi (de quo ad annum DCCXXXIII *cæpimus*) et Congatæ duobus etiam ad annum DCLXXXVI Præsulis, excæperat, nec non S. Machovii capite, aliaque ossa ornamenta cum ejusdem capite continentem. Ex iisdem etiam Armoricis prædatus est ab ipsa obductam argento, corpore SS. Winwaloei Ethbini Præsulum complectens. *Tum utraque latius memorantur reliquiæ* SS. Corentini et Machuti, nec Machovii Episcoporum. *Non tamen corpus* S. Wenialı, *sive Guenaili potius nostri Monstrolium translatum, cum illud habeatur in oppido Corbolo territorii Dunensis in ecclesia ibi dicata, Colitur ibi in Novembris et S. Ethbinus* XIX *Octobris, ad quem sistem erexit Serius hujus Vitam, sed stylo passim elevato, quem lege apud laudes MSS. ibidem.*

E

13 *In hoc Vitæ auctore parum, cum esset quindecim annorum, a matre ductus ad* S. Sampsonem Dolensem Episcopum, *qui illum dato sacro velamine, Deo dicavit, et plenus Ethbinus, cum vestis usus, in Clericum ascivit, qui mansit cum* B. Sampsone aliquot diebus, *imo, ut apud Capgravium legitur*, aliquot annis; *quem addit Le Grand*, ab illo consecratum Diaconum. *Deinde, ut Acta MSS. habent*, cuncta reliquit, et ad S. Similianum Abbatem pervenit, monachi habitum deposuit, quem accepit in monasterio, qui Tauracus nuncupatur. *Addit le Grand*, monasterium hoc fundatum a Dolensi antistite fuisse. In eodem monasterio (*ut Acta MSS. habent*) habitabat Winwaloeus

Acta a Malebranco citata alicujus Winwaloei,

hujus et aliorum reliquiæ Parisios delatæ :

an is Wenialus, seu Guenailus ?

et abbatæ :

Winwaloeus sacrum S. Ethbino.

hic S. Similianus Abbate in Tauraco monasterio.

A Winwaloeus Sacerdos et monachus, magnæ sanctitatis vir, qui beatum ad se conjungens virum, vidit eminus eum superna gratia illustratum, ut pater filium diligebat. Consuetudo autem erat B. Winwaloei ecclesiam, quæ sita erat a monasterio milliario uno, visitare, et inibi hostias jussu Abbatis offerre. In hujus visitationis consuetudine secum sociavit Ethbinum, juvenem præclarum, Diaconum magnum ut Sacerdos dignus Diacono sustentaretur justo. *Quibus dum Christus in specie leprosi apparuit : quo relato additur :* Dehinc ad monasterium revertentes nemini innotuerunt, sed in cepta orationis consuetudine usque ad vastationem ipsius templi perstiterunt. Supervenientes autem Franci vastaverunt ipsum templum et totam Britanniam. Tunc B. Ethbinus in Hiberniam fugiens, in silva, quæ Nectensis dicitur, ut pauper peregrinus tugurium fecit, et in honore S. Silvam Martyris ecclesiam fabricavit, in quo assidue ut bonus servus Domino suo militavit. *Hæc ibi. Nullo verbo addito, quo indicatur quid actum sit de Winwaloeo post devastatum monasterium Tauracum a Francis, qui sæpius exercitus suos in hanc Britanniam eduxerunt. Albertus le Grand annum hunc vastationi assignat* DXCIX, *scilicet ducentis annis serius, quam ipse constituerat S. Winwaloeum, qui hoc die colitur, incepisse monasterium Landevenecanum. Verum dicto anno* DXCIX *non vivebat Childebertus* II, *sub quo illud bellum scribit gestum, triennio ante vita functus. Gregorius Turonensis, qui tum vivebat, scribit lib.* 5 *historiæ Francorum cap.* 3 *anno* III *Childeberti, et* XVII *Chilperici et Gunthramni, qui est Christi* DLXIV, *bellum contra Britannos cœptum, et cap.* 30 *asserit anno sequenti* Doppodenum Ducem contra Britannos dejectum et loca aliqua Britanniæ ferro incendioque oppressisse. *Fuit dein continuatum aut resumptum idem bellum, ut ad ista tempora videntur monasterium Tauracum vastatum. Congruit ætas S. Sampsonis Episcopi Dolensis, maxime si is anno* DLVII *subscripsit Concilio* III *Parisiensi. Colitur is* XXVIII *Julii, quamvis plurima de eo controversa erunt discutienda : nonnulla attigimus* IX *Februarii ad Vitam S. Telliavi Episcopi Landavensis.*

B

14 *Alius ergo si fides istis Actis detur hic S. Ethbini socius a S. Winwaloeo Abbate, de quo nunc agimus, distinctus scilicet tempore, quo vixit loco, ubi vitam egit, Abbate etiam et socio, sub quo et quorum monachus fuit. Quibus non ponderatis temere in unam congesti sunt apud Joannem Capgravium in Legenda Sanctorum Angliæ et in Vita MS. Ultrajectina, dum apparitio Christi sub specie leprosi S. Winwaloeo Abbati Landevenecano applicatur, imo apud Capgravium etiam Tauraci dicitur obiisse. Eadem in Appendice Vitæ ex MS. Britannico assuta sunt, ubi tamen pars rerum gestarum S. Ethbino applicatur eundem S. Idunneto, alibi plane ignoto. In MS Kalendario Ordinis S. Benedicti ad* XXIII *Novembris ista leguntur.* S. Winwaloti monachi et discipuli S. Similiani Abbatis in monasterio Thuroracensi. *Qua de junore Winwaloeo scio S. Ethbini intelligenda sunt. De eodem agit Trithemius lib.* 3 *de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap.* 43 *his verbis :* Winwaloeus Sacerdos, monachus et discipulus B. Similiani Abbatis in monasterio Cauracensi, de quo jam diximus, vir sanctissimæ conversationis [illegible] Dominum Jesum in forma pauperis leprosi videre meruit, cujus dum nares ore suo contingeret, quem susceperat, protinus agnovit, a quo audire dignus fuit : Non me erubuisti, serve meus in miseriis meis, nec ego te erubescam in regno patris mei. Hæreditas tua mecum est. Claruit anno Domini DLXXX. *Dein cap. sequenti agit* de S. Ethbino monacho, *quem tradit* prafati Winwaloei Sacerdotis ministrum fuisse, et claruisse anno DCX. *At cap.* 41 *et* 42 *audiverat* de S. Sampsone Episcopo et S. Similiano Abbate Cauracensis monasterii, *additque utrumque* claruisse anno DC. *Quæ omnia indicant ibi actum de juniore Winwaloeo, socio S. Ethbini in monasterio Tauraco, quod Cauracum, Thuroracum et Caurocanum appellatur. Colitur S. Similianus Abbas* XVI *Junii.*

C

D

§ III. *Alia monumenta de S. Winwaloeo transmissa Monstrolio.*

Hos prælo paratis accepimus variæ documenta Monstrolio nobis anno MDCLXIV *et sequente submissa a V. C. Jacobo de Boves, Ecclesiæ Parochialis S. Winwaloei Monstrolii Pastore et ecclesiæ collegiatæ S. Firmini Martyris in eadem urbe Canonico : qui ad duo instrumenta de Translatione corporis S. Winwaloei adscripsit ea plena authentica esse, prompta ex libro immunitatum abbatiæ S. Salvii. Horum alterum contexitur folio* 200 *his verbis.* Quoniam sæpe servit memoria rerum gestarum ; et omnium recordatio præteritorum, labentibus longi temporis spatiis, a mentibus hominum, decidit ; ideireo ego Sanmeus, ecclesiæ B. Winwaloei de Monsterolo humilis minister, providens, ne quis forte pravo consilio seductus, quod suum non esset, sibi usurpare præsumeret, notitiæ futurorum, chartam istam legentium et audientium, declarare curavi, qualiter B. Winwaloei corpus a quodam Episcopo, nomine Clemente, et quodam Abbate, nomine Benedicto, et quibusdam aliis monachis, Clericis et laicis, pro terrore Normannorum, terram minoris Britanniæ vastantium, tugentibus, et in majorem Britanniam deferre volentibus ; utpote qui ejus famulatui prorsus deditι erant, apud Monsterolum allatum est : quem Helgoldus, qui tunc Comes erat, honorabiliter suscipiens honorabilius detinuit, *etc.* Actum et hoc in cœnobio S. Winwaloei apud castrum Monsteriolum anno Dominicæ Incarnationis millesimo, Indictione VIII (*imo* XII) regnante Roberto Rege Roberto anno III Signum Aluli Comitis, qui hanc chartam fieri jussit, et manu propria signavit. Signum Ramerici Abbatis et multorum. *In alio instrumento ista hue spectantia leguntur :* In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Ego Henricus beneficiata Francorum Rex, cum præclaræ virtutis, scilicet caritatis, fructus inter reliquas virtutes emineat..... Incitemur præterea, corroborando ea, quæ a primis fundatoribus loci sunt collata, scilicet ab Helgodo Comite, qui S. Winwaloeum, naperea partibus Britanniæ propter metum piratarum deportatum, hospitio cum liberalitate et munificentia, tempore Ludovici Imperatoris filii Caroli Calvi, suscepere, dedit illi imprimis *etc. Est hic Ludovicus Balbus Rex, non ut alii etiam appellant, Imperator, sed, ut vocetur legendum, filius Imperatoris Caroli Calvi : cui anno* DCCCLXXVII *mortuo, filius Ludovicus Rex succedens, tertio abdicata patris anno perit, Christi* DCCCLXXIX. *Unde de tempore acceptarum reliquiarum constat.*

E

F

16 *Ex archivio ejusdem monasterii submissum notes sequens instrumentum de innovata capsa reliquiarum, his verbis.* Universæ præsentes litteras inspecturis Petrus Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Ambianensis Episcopus, salutem in Domino sempiternam et præsentibus dare fidem. Notum facimus, quod nos in ecclesia monasterii S. Salvii de Monsterolo ordinis S. Benedicti nostræ diœcesis, visitationis officium exercentes, inter cætera ædium et palpamus corpus S. Winwaloei Confessoris et Abbatis ab antiquissimis temporibus repositum in quadam theca, quæ propter antiquitatem multum denobilitata, quare etiam ad suppositionem et reparationem vehementer Patres Canonicos Vicarios et cæteros alios monasterii S. Salvii ejusdem, in quo dicta reliquiæ, tam Clerici quam populi ejusdem villæ, ob hoc

usque ad vastationem hujus per Francos,

Corpus S. Winwaloei Monstrolium delatum.

a quibus ?

ab Helgoldo susceptum,

tempore Ludovici nobis.

ad thecam novam translatum

circa annum 863,

a priore Winwaloeo discessit,

inscriptus Martyrologio ad 27 Novembr.

a Trithemio citatur.

A in multitudine copiosa coram nobis comparente, assistenteque fere omni plebe dictæ villæ, solenniter et honorifice ac devote post celebrationem Missæ per nos celebratæ, idem corpus B. Winwaloei a dicta veteri theca in novam thecam nemoseam, honestam et notabilem, seposuimus et includi fecimus realiter : in qua quidem vetere theca erant schedulæ de antiqua scriptura scriptæ, verba sequentia continentes : Reliquiæ S. Winwaloei Confessoris et Abbatis. Et his peractis venerabilis et religiosus vir Magister Petrus Legier, in sacra Pagina Professor, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini conventus Ambianensis, et nuper Provincialis dicti Ordinis provinciæ Franciæ, verbum Domini proposuit, vitam, virtutes et merita ipsius Sancti narrando et clamando ad laudem Dei et recommendationem ejusdem Sancti, totiusque curiæ cœlestis, quod omnibus et singulis, quorum interest, tenore præsentium certificamus, et in hujus rei testimonium fecimus præsentes litteras fieri, ac sigillo nostro cum signo manuali Magistri Petri du Mas, nostræ Ambianensis Ecclesiæ Canonici, nostri Secretarii subscripti roborari. Datum et actum in loco prædicto, anno ab Incarnatione Domini MCCCCXC, (*imo* MCCCCXCV) die XIV mensis Maii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Alexandri divina providentia Papæ sexti anno III. Præsentibus venerabilibus Patribus, Guillelmo de la Pasture dicti monasterii S. Salvii, Adriano S. Judoci supra mare, nostræ diœcesis, dicti ordinis S. Benedicti, Joanne de Alonquiller diœcesis Morinensis, Ordinis Cisterciensi Abbatibus, Jaquelina de Pardieu monasterii S. Austrebertæ dicti loci de Monsterolo, dicti Ordinis S. Benedicti Abbatissa, et multorum aliorum.

cum antiqua inscriptione,

B *anno 1495.*

17 *Extat aliqua S. Winwaloei pars ossium in ecclesia parochiali sub ejus nomine Monstrolii dicata; ex qua parte, cum ea ex veteri theca esset extracta, ut in novam inveretur, aliqua inde a supra memorato Pastore D. Jacobo de Baves excerpta est particula, et Antuerpiam ad nos transmissa. Aliud manusculum sacrum adjunxit Rev. Dominus Placidus du Pire monasterii S. Salvii Sacerdos ac Thesaurarius seu Reliquiarum Custos, scilicet particulam casulæ S. Winwaloei : cujus formam depictam adjunxerunt, secundum quam mare antiquo instar tunicæ rotundæ apparet : Et de qua illud indicatur mirandum, quod, quamvis per tot secula et parum caute servata quotannis die III Martii toti mundo deosculanda proponatur, et frequentissime manibus contrectetur, monstranda adventantibus peregrinis; tamen virida et claro adhuc colore, qualis in antiquis apparet, persistat adeo nitida et integra, ut nullam contraxerit maculam, ac in ea quidem parte, in quam oscula dirigi solent, et nullam passa sit scissuram, nisi unam atque alteram in parte anteriore, quæ vix tamen percipi oculis queat. Cum casula adservatur Alba, ex lino gossypino contexta, qua in sacrificio Missæ usus fuisse S. Winwaloeus ex antiqua traditione creditur. Est ea Alba, qua parte subcarpitas utrinque descendit, cingula sive striata : in qua et illud mirandum est, quod tot seculis totiesque pulpata, monstrata, tractata, humido in loco cum casula custodita, numquam maculata, honeste munda perseveret et incorrupta. Fuisse S. Winwaloeum statura procerum, tam sacra ejus ossa tum dicta Albæ amplitudo ostendit : et hujus quidem Casulæ quæ longitudinem transmissa ad nos mensura demonstrat. Pectoris et staturæ antiquissima S. Winwaloeum opera sculpunt pedum Abbatiale sustentaculum, de cera tabulandum, infraque hos pisces, relicto ad illius acutum ex capsa cubitus. Ea ædes Camparcla S. Winwaloei, sic passim appellatur, populi ex concursu est, quam ea magnitudine, loquela et gestu videre magnificum exquirunt, præsertim kalendis, cupiens vide accipimus, ut*

Reliquiæ aliquæ in ecclesia parochiali

particula ejus et casulæ Antuerpiam transmissa,

C *ntior Casulæ*

et Alba

Campanula S. Winwaloei.

et memoratam antea Casulam, et ipsius S. Winwaloei effigiem. D

18 *Officium Ecclesiasticum tertio celebratur Monstrolii de S. Winwaloeo, primo hoc in Martii in depositione ejusdem, secundo die* XXVIII *Aprilis in Translatione ad novam ædem Landevenecanam, de qua supra egimus, denique tertia Dominica mensis Julii in Repositione, quando sub ritu magni duplicis peragitur solenne officium, et sunt omnes antiphonæ et responsoria propria in veteri membranaceo Antiphonario, quæ etiam inde descripta accepimus : uti et Lectiones octo, quæ ad Matutinum in Octava ejusdem Sancti recitari solebant, ex veteribus MSS. ad nos transmissæ sunt, cum aliis partibus ex variis Actis laceris collectæ. Quæ omnia fidem magnam conciliant, ut indicamur in illam opinionem, quod corpus S. Winwaloei sit olim translatum Monstrolium, ibique etiamnum adservetur, et aliquæ hujus solum reliquiæ sint Gandavum deportatæ : quod infra ad* XX *Martii de S. Vulfranno Archiepiscopo Senonensi ducendum erit. Si tamen de secundo Winwaloeo Vita S. Ethbini accipi possit, alterutrius corpus Gandavum olim translatum fuisse tuto videtur dici posse.*

festum tertio celebratur :

quomodo lis cum Blandiniensibus componenda.

VITA

EX MS. RUBEÆ-VALLIS.

E

PROLOGUS.

Laudem Dei dicturi, Psalmistæ exemplo labia nostra ab eo petimus aperiri : siquidem magnalia per B. Winwaloeum magnifice patrata cupimus commendare : sed hoc non facultatis humanæ, sed virtutis est divinæ. Quæ enim humanæ scientiæ explicare poterit urbanitas, quæ per eum operata est divinitas? Nam infirmitas scientiæ humanæ tanta vincitur materie. Sed dum misera fragilitas et ignorantia humana decipit, quod Dei virtus et sapientia sapit; Spiritus sapientiæ et intellectus exorandus est, ut, quod per Sanctum suum propria peregit virtus, per nos suis dignetur revelare fidelibus.

Auctor gratiam Spiritus sancti implorat.

CAPUT I.

Ortus, studia, miracula in adolescentia patrata.

Est regnum sub occiduo mundi climate valde opulentum, Britannia claro nomine nuncupatum. Hic a illis diebus emicuit vir venerabilis, et celebri ubique gentium præconio laudum merito extollendus, nomine Winwaloeus : qui regia stirpe nobilitatis venam trahens, justus ante Deum et Christicolæ fidei parentibus claruit exortus : quem in tenera jam ætatula mundi lenocinia declinantem, atque soli Deo spiritum trahentem, ad scholam divinæ servitutis inflammaverat ardor desiderii cœlestis : unde et carnis suæ parentes assiduis urgere cœpit precibus, ut sacrarum litterarum studiis informandus, eundem Dei famulo destinari mereretur. Pater autem abnuere, et secundi eum dulcedine potius studuit armare. Tunc puer indolis puer Deo, cui totus semper inhælebat, sese devovens, ejus super hoc auxilium erat attentus expetere : quem orantem Dominus exaudivit, et sanctæ petitionis ejus affectum taliter perduxit in effectum. Quadam igitur die illustri ejus genitori libuit tendere, ubi sciebat greges suos in pascuis vireta decerpere. Cumque eo perventum est, ecce super eum de manus Domini. Nam subito super eum horribili fragore cœlum intonuit, subito tamen coruscationum splendoribus eum circumfulsit, ut terribili horrore et stupore perculsus, terram appeteret semivivus. Tum eo quique excubus angustia, intellexit a Deo filium deposci, quem ipse mundi nexibus stringi arcebat, et subito exclamavit : Domine rex omnipotens, cujus justo arbitrio nemini

a

F *S. Winwaloeus Britannus, e regia stirpe,*

divinis scientiis imbui petit :

terrore vanis excubus pulsus.

bonum

A bonum est resistere: scio quod pro filio, quem tibi devotum, mundo destinandum statui, huic subjaceo ultioni : ecce eum tibi devoveo, tuum tibi reconsigno, insuper et priores natu utrosque ejus germanos tuæ militiæ fideliter transcribo. Sicque factum est, ut quod prius de uno saltem non passus est fieri, hoc postmodum de tribus pariter agendum devoto ejus sederet pectori.

impetrat facultatem

3 Evoluto deinde septem dierum spatio, divino imperio et caræ soholis satisfacturus arbitrio, ad quemdam Dei virum, qui fundamentum fidei et columna tunc videbatur Ecclesiæ, cum filio cœlestibus studiis informando ire perrexit. Quibus iter agentibus, de repente mundus ita tempestatum turbine permotus est, ut serenitatem diei nocturnis quodammodo tenebris mutatam mirareris. Cumque senem super his queritantem pavor nimius corriperet, Winwaloeus infans securo et exultanti animo dixit ei : Ne vereatis, dulcissime pater. Num difficile est ei, qui cuncta de nihilo creavit, cœlum sideribus depinxit, qui terram flore vestivit, et mari terminum posuit, hunc quoque aeris turbinem in tranquillitatem deducere? Ergo quia omnia possibilia credenti, fideliter ab eo petamus, et lucebit nobis lux gratiæ

precibus tempestatem sedat :

B ejus. Cumque oratum est, ita per Dei gratiam subitanea tempestas tranquillitate, ita nox horrida fugata est serenitate, ut nec aliqua nubecula cœli faciem obfuscaret. Quod videntes itineris comites, devotissime grates referebant et laudes. Tandem igitur ad quem tendebant *b* virum sanctum, Deo comitante, perveniunt. Sermo inter senes oritur, et de his quæ in via contigerant, tractatus producitur.

b

traditur magistro erudiendus

Magnus ille Dei famulus admiratur, et dulcis infans in medium adduci jubetur : adductus autem totus terræ prosternitur, et Deus in tanto Patre regnans adoratur. Venerabilis ergo Pater per spiritum in puero Dei gratiam pollere tacitus contemplatus, patrem ejus alloquitur dicens : Hic filius tuus ætatem moribus transcendens, quem plurimis ad æternam salutem profuturum Dei gratia portendit : hunc tu quidem ætate puerum, ego vero mente conspicio virum perfectum. His namque et hujusmodi a sancto viro in laudem pueri prolatis, pater in Domino lætitiam cordis transfudit : qui viri Dei benedictione roboratus, atque gratia Dei comitatus, relicto sub jugo Christi et magisterio sancti Spiritus filio, lætus et exultans ad propria est reversus. Venerabilis autem puer pro carnali spiritualem amplectens parentem, sub eo non tantum litterarum, sed et scholam

C aggressus est virtutum : ubi Dei repletus gratia, scilicet unius diei radio, cunctas per ordinem alphabeti tam figuras quam voces vivaci ingenio et capaci cordis clausula comprehendit, factumque est, ut in ipsis adolescentiæ annis scriba doctus universum Ecclesiasticæ bibliothecæ penetraret arcanum.

facilis in addiscendo :

4 Eadem quoque tempestate eidem Patri spirituali cordi erat, quemdam orandi gratia visitare locum. Relinquitur in monasterio puer Domini Winwaloeus cum discipulis a Magistro proficiscente Deo commissis, atque ob lubricæ ætatis nautragium pia admonitione in Christo, quasi in portu, stabilitis. Quibus, ut teneræ ætatis moris est, paternas penitus monitiones neglectui habentibus, et die quadam puerili ludo indulgendo per campestria discurrentibus, unus eorum casu accidente contritagie mulctatus est. Oritur subinde in conventu metus mœrore permixtus : metus quidem pro neglecto Magistri absentis imperio, mœror autem pro fraterni interitus periculo. Inter hæc adest pius Pater Winwaloeus, manuque silentium indicens, ait : Me frustra, et patres, [illegible] virtus obtineat. Neque enim ambiguum, quod unius

membri fractura restaurari poterit ejus medela, cu- D
jus potestate intra matris viscera compaginata nos- *ex mss*
cuntur singula membra. Hac cunctis astantibus commonitione compunctis, et fusa ad Deum oratione intentis, ipse solus levatis in cœlum oculis et manibus, his divinam clementiam interpellat precibus : Domine Jesu Christe, qui fractum ligno concupiscentiæ mundum vitalis ligni remedio restaurasti, in *precibus et signo Crucis crus confractum sanat :*
quo etiam æternæ salutis gustum te esurientibus, propinasti ; Domine, qui cæcis visum, claudis gressum, manicis manus, leprosis munditiam dedisti, ipsos quoque mortuos ad superos revocasti, miserere precum, quas fundimus, ut tua invisibili medela huic fratri nostro salus redonetur pristina. Dein signo Crucifixi filii Dei loco plagæ undique consignato, dexteram ejus apprehendit, et clara voce dixit : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, et Deo gratias age. Ad hanc vocem ita mox incolumis surrexit, ut nec indicium alicujus læsuræ loco relinqueretur : cumque hoc signum humilitatis gratia occultari deprecaretur, Dei hoc majestas in sole posuit, et omnibus splendere concessit.

5 Erat autem huic Christi tirunculo ingens compassio et animi dejectio super inopia pauperum, et E
stipem publicam mendicantium. Crebro enim ex intimis præcordiorum suspiriis super eos fletum cordis fundebat cum lacrymis : cumque deessent eulogiæ corporeo usui erogandæ, consolationem eis animarum, mellita cœlestis oraculi impendebat dulcedine. Hoc autem solito ex more frequentante, quidam, unde proficere debuit, livoris peste contabuit, et Sanctum Dei conviciis lacerare non timuit. Ipse vero patientiæ virtute insignis, pro conviciis benedictionem dedit et gratias resolvit. Tunc ex inspiratione divina ex Actibus Apostolorum memoriæ occurrit, quomodo Act. 3
B. Petrus mendicantem claudum non auro, non argento, sed Dei virtute, et gressus soliditate lætificavit. Et securus de Deo, eum de medio languentium seorsum duxit, et Dominum sic exoravit : Jesu fili David, aperi, quæso, oculos hos tenebris obsitos, ut mendicus iste insigna magnalium tuorum intuens, te in creaturis tuis gloriosum magnificet gaudens : Tunc piis manibus utrosque in fronte orbes oculorum *cæco visum donat :*
tangens, et sputo oris inungens, clara voce dixit : Apostolica te sententia alloquor : Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do : in nomine Domini nostri Jesu Christi aperiantur oculi isti : qui dicto citius patuerunt, et lumen cœli clara luce viderunt, non sine admiratione multorum, Deo Sanctum suum mirificanti pio affectu conjubi- F
lantium.

6 Accedant adhuc nova et stupenda miracula, ut Deo gratiarum actio et Sancto ejus crescat honor et gloria. Erat huic athletæ Dei soror unica adhuc in domo parentum virgo et puella tenerrima : hanc die quadam puerili ludo cum cœtaneis puellis insistentem unus domesticorum anserum invadens, gemmeum virginalis oculi humorem nivea ex fronte abreptum, absorbuit : quam illico dirus dolor cœpit vexare, et ad mortem inclementer fatigare. Parentes vero ejus nullam penitus consolationem admittentes, eam quasi extinctam, erant deflentes. Compassus super his pissimus Deus per Angelum suum Winwaloeo per visum innotuit, et mœrorem parentum et sororis de amisso lumine periculum. Alitem elegantis eminentiæ signo monstravit, oculum cœlesti tutela incolu- *oculum eruptum restituit,*
mem visceribus ejus reconditum. Dixit insuper et modum medelæ diligenter instruxit. Ex divino edicto ita jubetur, et ut Virgini sanctæ, et parentibus redonaretur iucunditas. Nec mora juxta imperium Do- [illegible] sed lætos reliquit. Ergo [illegible]

ex MSS.

A in unum collecto, ex signo, quod accepit ab Angelo, reum, de quo sermo habetur, recognovit, et eum sibi seorsum elegit. Mox ferro adhibito divisus et eviscératus est : et apertis intestinis, ecce offert se oculus Dei virtute non solum illæsus, sed totus gemmea claritate perlucidus : quem famulus Dei cum gratiarum actione sumens loculo suo mirantibus cunctis, recondidit, et faciem sororis virginis pristino decori restituit : alitem vero ac si in nullo læsum gregi suo redonavit sanum. Quis illic ad laudem Dei non obstupuit? Adimpletis tandem omnibus pro quibus, Deo per Angelum jubente, advenit, parentibus suis valedicens, ad locum dilectæ habitationis angelico comitatu reverens est.

a Circa annum 521, ut supra dictum, ubi et de patre et familia regia actum. — b Budocus infra in alia Vita dicitur.

CAPUT II.

Instructio aliorum. Miracula. Monita a S. Patricio apparente data. Vita in insula peracta.

Coperat interea inclytus tiro discipulos habere, et eis sacrarum litterarum clausa aperire. Quadam autem die, quibusdam ex more quæstionibus enodatis, unus auditorum sese in parte seorsum collocato, quæ explicata sunt a magistro vivaci secum revolvere cœpit ingenio. Interea labore victus, grato somno solutos artus commendat, et fessam mentem somni vapore relevat, et ecce serpens proprio emersus latibulo, venenato morsu dormientem in pede percutit, et lethale vitæ, cubili receptus, in vultu reliquit. Cepit illico venenum per membra serpere, atque subtracto interitum membris tunicis contribus amictari. Cumque omnes solutos, veneno autem ligatus, evigilaret; intellexit, nisi cœlestis opitularetur medela, horam jam sibi instare ultimam. Quid ageret, qui tantæ incommoditatis eventum penitus ignorabat? Tandem salubre arctus consilium, plenus fide Winwaloeus præceptorem suum adiit, sibique a Domino vivendi spatium pro quis precibus concedi cum magno exilaret expetit. Quem solo cubantem cœlestis a celsis extensa manu in pedes subrigens, ad locum, in quo serpentis morsum pressus est, Christo duce, pervenit. Ubi famulus Domini sese in oratione pro sternens a Deo gratiam et virtutem promeruit, qua et percutientem permoveret et percussum sanaret. Tunc voce magna serpentem inclamitans, sese cum conspectui adesse præcepit. Et ecce mox affuit squamis horridus, et triadici fugens ictum munitus ferentis. Athleta autem Dei dexteram in eum porrecta, Crucem Dominicam levat, et signum vitale in eius interitum vibrat. Tali per nomen viri Dei cuspide perfossus, illico crepuit, et actos ledendi finem fecit. Tunc S. Winwaloeus aqua olei sua benedictione consecrato permixta, confusum sibi ægrum lavavit, et tamquam vitali hoc potu in eo omne venenum extinxit. Videres membra extenuari, pristinæ speciei decorari, et amplexi medicamenta fovere. Deum vir sanctus a patre suo, ceterisque fidelibus exoratus, Deo orationes fusas, obtinere meruit, ut postea nil unquam serpentini generis in eadem regione sentiret. Etsi quando alicunde, vel ab experientiam eorum, quæ dicuntur, fuerit delatum, quasi tridente confossum mox flatum exhalet pestiferum. Pro his omnibus sit honor immortali Deo, qui pro nobis mortalis factus, talia operatur per mortales in salutem mortalium.

8 Sequuntur Dei mirabilia divinæ laudi calamo assignanda. Quidam erat pastor eum ovibus agens super gregem suum : quo intempestas noctis silentio subitaneo aeris turbine et vehemente, fulgurum quoque et fulminum coruscatione pariter incumbente propemodum exanimi effecto, oves passim dispergantur et lupi circa eum in modum coronæ hinc et illinc conglobantur : qui redeunte jam serenitate in se reversus, circumstans sibi luporum agmen exhorruit, et magna voce exclamavit : Winwaloee famule Dei, in tanto periculo nunc adesto mihi. Necdum vox siluit, et ecce visus est adesse, nec non ad lucis usque crepusculum bestias in sanguinem pauperis sitibundas, levi virga tamquam bacillo, abigere : quibus sola Dei virtute fatigatis, pastor grege, nulla passus dispendia, in unum collecto, et custodiæ signato, monasterium expetit, in quo idem Winwaloeus nocte eadem celebribus in laude Dei pernoctabat vigiliis. Qui cum tanta beneficia enarraret, vir sanctus humanum cavens favorem, super hoc silentium ei indixit, et se in cellulæ abscondito reclusit. Pastor vero gratias omnipotenti Deo debitas persolvens, quæ in se per Sanctum suum operari dignatus est, cunctis erat lucide pandens. In hoc miraculo valde est mirandum, et prudentium intelligentiæ relinquendum, quomodo idem et unus, et in agro et in monasterio una et eadem visus est hora. Soli itaque Deo, et cui ipse revelare voluerit, hoc notum credimus, qui quodcumque bonitati suæ placuerit, sicut omnipotentiæ suæ videtur, omnipotens est efficere.

9 Nec silentio prætereundum, quomodo ad superos revocaverit defunctum. Mortis et secutari pompa diversa luctuum genera spectaculo proponere. Unde eisdem contigit diebus patrem S. Winwaloei cum Duce ejusdem regni diem statuis e aptum, in quo pro plausu mortalium, equi eorum cauposti i cursu emissi, in emenso sibi spatio se invicem certarent præcurrere. Itaque dies utrumque condictus venit, et ecce ad spectaculum tota civitas ruit. Producuntur grandes equorum equitumque apparatus, in campis patentibus diligenter instructus. Clara pubes equis calendo invehitur, et signo dato fræni laxantur equi volant, et omnes licet plausu et favore prosequentes, de proventu victoriæ dubitant. Tandem equum patris P. Winwaloei, ceteros omnes præcurrentem, prosperum primo fronte aberat successus, nisi juvenem, scilicet accensorem ejus, ætatis flore et nobilitatis titulo gratissimum, subitaneus a præraperet interitus. Nam impetum discurrentis ferre non prævalens, inter acutissimas petras lapsus interiit : et vere unum est gaudium in luctum; iterum Deo ordinante, in gaudium commutandum. Fiebant præterentes, membra compassata humeris tollentes, et ad exequias funereas præparantes : et ecce quasi a Deo missus ex improviso adest P. Winwaloeus; compatitur lugentibus, condescendit mœrentibus, sed de sua præsentia spem et consolationem concipientibus. Quorum fidem ut vidit, defuncti dextera tangens, dixit : Adolescens, resuscitat te Dominus Jesus Christus, qui te non existentem creavit, et pro crimine redemit. Ad hanc vocem quasi de gravi somno excitatus, non solum redivivus, sed et ita incolumis surrexit et validus, ut membra, compage sua ex casu asperrimo soluta, nulli penitus subjacerent dolori. Coperunt omnes, qui aderant, magnas omnipotenti Deo laudes intonare, magnasque gratias referre, qui per S. Winwaloeum tam celebri et stupendo miraculo gaudium suscitavit populo suo.

10 Claruit his diebus *a* S. Patricius, Ecclesiæ Christi summum decus, et totius Hiberniæ splendidum sidus : cujus suavissimo virtutum odore ubique resperso, famulus Domini Winwaloeus admodum electus, omni cum avidate cupiebat adire, ut in talia suæ conversationi ex ejus sancta cura futura instituere. Hæc cum cogitabat, ecce idem S. Patricius adesse in visione, vultu Angelicus, capitaureo diademate coronatus, et cum his dixit :

Ecce

B *Docet alios.*

C *Crucis signo serpentem perimit.*

et dicto celerius dicto pellit venenum.

D *invocatus ab optione circumcincto lupis.*

Pergens liberat.

Eodem tempore fuit in monasterio

E

F *mortuum ad vitam revocat.*

a S. Patricio visitatur, et ejus jussu in insulam navigat.

A Ecce ego Patricius, quem adire es cupidus : ne ergo mei gratia tot maria transmeares, tot terrarum spatia casso labore peragrares, misit me communis omnium Deus, ut voti tui compos, et meo satieris aspectu, et perfruaris affatu. Quem blando sermone consolans, et non se, sed Christum suis ubique præsentem, quasi præceptorem vitæ, amplecti persuadens, eum militiæ spiritualis ducem futurum præ-dixit, et quod ad hoc proficeret, salubri consilio instruxit : a Magistro quoque suo divini famulatus commilitones expetere, et cum eis alium manendi locum persuasit exquirere.

ab eo apparen-te inuitur.

edocetur, qua sibi facienda sunt :

11 Sublata tandem cum somno tam jucunda visione, cellam mox adiit, in qua monasterii Pater divinæ meditationi atque contemplationi operam dabat. Cui cum visionis arcanum humili panderet relatu, senex hilaris effectus, Divina, ait, visitatione et revelatione glorificatus es, fili. Nec quidquam moratus, ac si cœlitus mandatum susceperisset, undecim ei delegavit discipulos, in exercitio operis Dei promptissimos : quos deosculans, et inter amplexus lacrymas fundens, valedixit, et benedictionem dans super eis, dixit : Valete filii carissimi, et Deum itineris vestri ducem habere mereamini : cumque participes eritis B regni Dei, mei præcor coram Christo recordemini.

accipit a Magistro suo 11 *discipulos :*

12 Recessit igitur B. Winwaloeus gradiendi quidem itineris nescius, erigendæ autem ad Deum fiduciæ non ignarus : cujus ductu appulsus insulæ, *b* Theopia nomine, triennio in ea cum sociis anachoritico rigore conversatus est. Sed quoniam eumdem locum, tam pro atrocissimo tempestatum turbine, quam etiam sterilitatis suæ incommodo, humanæ inhabitationi indignum ducebat, pro aptiori Deo preces fundebat : et quia soli Deo spem suam commiserat, locus ei cœlitus provisus, Deo revelante, trans mare est designatus : ad quem cum subvectu navigii fragilis natura egeret, transvehi prohibebatur. Sed adest fiducia divinæ innixa pietati : unde et insigni veteris Testamenti miraculo, quo Deus diviso mari Rubro voluit glorificari, ipse quoque meruit a Deo honorari. Oratione ergo præmissa ait vir Dei Fratribus : Confortamini carissimi, et fidei firmitate fundati, sicut me videritis, sequentes me dexteram tenete, ita quisque vestrum præcedentis se dexteram teneat, et præeuntis vestigium vestigio lambat. Cumque invocaret nomen Domini, pastorali virga mare percussit, et pervium reddidit. Igitur juxta conductum viri dextris in invicem consertis, ipso in fronte gradiente, C mare siccis pertransiit pedibus, aquis hinc atque illinc servorum Christi imperio patentibus, et vice murorum in eodem se erigentibus. Gradientes vero per medium sicci maris Domino benedicebant, et hymnum trium puerorum devota mente decantabant : o laudabilem Deum in hac operatione virtutum!

dant triennio in Theopia insula

b

mare virga percutiens, pedibus sicco cum suis traxit.

a Erat annum 475, ut supra probatum. — b In altera Vita Topegnia *haud prorsus laudis expers, in tertia* Topstegia *dicitur, et sita erat Curnubiorum confinium.*

CAPUT III.

Exercitatio sacra : miracula : obitus.

Sanctus itaque Winwaloeus hospitem terram salutando ingressus, pro invento præparato cellulæ loculo, magno delectabatur gaudio. Erat enim grata amœnitate pomiferis, ut cum variis fabricatoribus, germinum et fructuum ubertate profluus : quem cassis Domino dedicatum, egressa ab ore viri Dei auctoritas secundo exinde petitum aquarum elicuerat ubi, cum pro aquarum laborarent penuria, vir sanctus erectis in cœlum oculis et manibus, Deo precato obtulit. Deinde virga, qua mare scidit, terræ pulverem deosculata, sicque fontem patentibus venis limpidissimum produxit

Terram deosculata fontem elicuit :

14 Eodem tempore nocte quadam oratorium ingressus, more sibi insigni, sanctis pernoctabat orationibus. At hostis callidus super ejus digna Deo devotione zelo ductus, ei æque pervigil studuit esse infensus : unde in horrendum se monstrum transformans, quosdam ei minas atque horrores erat intentans. Erat enim totus quasi fuligineus, nunc volucrum, nunc serpentum, nunce vero bestiarum, marinorumque animantium in se figuras suscipiens: interdum ad nubes se erigens, interdum vero in pulverem sese dejiciens. Cernens vero militem Christi tot phantasiis non cedere, sed amplius in proposito persistere, conviciis eum detestandis conatus est subvertere. Beato autem Winwaloeo psallente, eique cum victoriosissimo Dominicæ agoniæ vexillo Scripturarum testimonia opponente, velut umbra tenuis disparuit, et indicem fœditatis suæ fœtorem gravissimum reliquit. Sic sæpius frandes ejus delusit, et palmam victoriæ Christo Regi assignavit. D *ex mss.*

dæmonem variis formis experientem fugat.

15 His ergo miraculis pauca de qualitate et austeritate conversationis ejus libet interserere, ut audientes ædificationem habeant ex eorum consideratione. Erat namque hic venerabilis Pater aspectu angelicus, sermone nitidus, in opere Dei indeficiens, mente et corpore integer, ingenio clarus, consilio magnus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate Dei et proximi perfectus, orationibus die noctuque intentus. A vicesimo ætatis suæ anno nunquam in ecclesia usque ad diem obitus sui sedere visus est : nunquam vana lætitia solutus, aut tristitia dejectus : omnibus semper affabilis, in cunctis erga omnes benevolus : in terra quidem corpore, mente vero in cœlestibus est conversatus. Quando psallebat, aut extensis in cœlum manibus, aut flexis in terra genibus, aut uno in loco fixus atque immobilis psallebat. Dicto psalterio centena per diem, centena atque per noctem genuflexione Deo sati-faciebat. Pro lineo, aut lineo indumento, caprinus usus est pellibus pro pluviis aut hiemis, arboreis utebatur corticibus. Sedes ejus mollis erat arena, lapidi permixta. Panis, quo vescebatur quotidie æqui ponderis, erat quidem hordeaceus, cinereque permixtus, palmentum ex farinula hordeacea et mei confecto ei fiebat. Sabbato et Dominico, pisce vescebatur et caseo. Quadragesimæ diebus bis in septimana solebat vinum vero et omne genus poculi inebriantis venenum reputabat. Ergo de qualitate conversationis ejus sufficiant hæc pauca de pluribus. E *omnibus ornatibus exornatus, erga sequum, pro-ximos et Deum :*

in oratione,

vestitu,

victu,

16 Confluebant sane ad eum undique cæci, surdi, claudi, lepros, paralytici, diversis que languoribus vexati, et omnes ad propitium Dei medentis, mediumes sunt reversi. Jam nomen ejus in omni Britannorum imperio creverat, jam tamquam Angelus ab omnibus honorari cœpit. a Rex quoque proximæ audibis de sancto viro audiens, hoc primum incolarum insignibus, deposito diademate et purpura, ejus se humili cultui prosternit. Quibus ad quem regali reverentia recedens, ejus precantis sese pectori committur corpore, et ut precibus suis a Deo juvari mereretur, supplex deprecatur. Quem vir [illegible] F *diversas sanat :*

a

hostem ultra mare fugat et pax redita narrat.

17 Loquamur adhuc magnalia Dei per B. Winwaloeum patrata in digito Dei. Erat materfamilias in vicinia quæ [illegible] quæ capta,

magistro

magisterio · qui materna compulsus pietate, sua eam relevare studuit visitatione. Iturus autem benedictam a Magistro aquam accepit, et fiducialiter quasi ad ægrotam accessit. Sed ipsa jam mortua ad loca pœnarum est deducta, sicut viro sancto orationibus intento, divina innotuit revelatio. Circumstetere autem cadaver exanime amici flentes, et exequias funereas præparantes. Puer autem veniens et jam defunctam adhuc sperans viventem, aqua eam sanctificata aspersit, et clara voce dixit : Sanet te noster Dominus Jesus Christus, in cujus nomine Magister meus tot sanitatum remedia operatur circa languentes. Ad hanc vocem quasi de somno excitata surrexit, et tamquam de labore regressa, maximo sudore perfusa, in lectulo resedit. Mox omnes qui aderant, proni in faciem corruerunt, et Deum tanto miraculo Sanctum suum mirificantem, magnifice laudaverunt. Interrogata autem a suis, quomodo sit reducta, dixit, se dæmonum cuneo vallatam fuisse, manibus quoque ac pedibus ligatam ab eis usque ad loca pœnarum perductam esse : inter hæc S. Winwaloeum obviam venisse, et phalangem dæmonum his increpasse verbis ; Quamnam vobis tanta præsumptio, ut mei juris famulam vestro subjugaretis domino? Mox ergo omnes consternati, et hac auctoritate perterriti, viro Dei me reliquerunt, per quem hæc membra redivivam me receperunt. Gloria victori mortis, in Winvaloeo suo talibus triumphanti signis et prodigiis.

18 Tres eidem provinciæ inerant latrones, omnem circumcirca regionem nocturna præda ac furtis infestantes, qui tanta debachati sunt dementia, ut etiam locum Sanctis suis a Deo mirifice præviswm, malignitate actuum impresentiarum ubi primo intempestæ noctis silentio venientes, horreum monasterii apertum, et tamquam sole lucem effundit perlucidum : unde et mutuo hortatu sese ad scelus cohortantes, dixere : Forte placet Deo quod agimus ; sin aliter, quomodo hæc lux nobis ea haberet? Quomodo clausa hæc janua et sera munita esse aperiret ultroneas? Quod actum dicuntur certum est, ut oculos eorum perstringeret miraculi, quo Deus per Sanctum suum glorificandus erat. Repleverunt arcem usque ad summum : cæteræ hæc omnia divinitus B. Winwaloeo sunt revelata, et ab eo Fratribus denuntiata. Quibus orantibus, Dei mox adhuc ut vindicta nisum latronibus. Nam primus eorum subtracto laboranti coxa desolvitur, et prostratus omnes terræ prosternitur. Secundus instar immobilis simulacri, immotus hæsit ac rigens. Tertium vero subitanea cæcitate invasum, tenebræ effecere vagabundum. Mane autem facto venerunt Fratres cum venerando Patre hostes pulsos quasi infirmos, aut carceri mancipato, visitare opus B. Winwaloeus de tanti sacrilegii anathemate perterritos, sancta quoque increpatione corripiens, et animas ab errore et corpora absolvit ab monumentis periculi anxietate.

19 His idem quoque diebus cœlum vidit apertum, et Angelos descendentes et ascendentes super se : vidit quoque Angelum Dei nimio splendore et odoris suavitate vementem ad se, et amicissima affabilitate de quorumdam Fratrum conversatione suorum lenissima depositione, et venerandi assumptione alloquentem se. Magni equidem sunt hæc et Christi magnalibus perpetim assignanda.

20 Eodem quoque tempore mater familias quædam nobilissima repentina cæcitate est corrupta : quæ ut erat prudentis animi, pro orbitate sua Deo erat gratias agens, hujusmodi et tradamus jejuniis, psalmis et orationibus, electionis quoque et bonis operibus indesinenter insistens. Nec fraudata est tanta devotio divinæ mercedis compendio : nocte enim in somnis cum magna luce astitit ei Angelus Domini, et dixit : Eleemosynæ et preces tuæ divino conspectui astant, et propitiationem tibi conciliant : unde diluculo consurgens Winwaloeo Patri te adhibe, et ab eo donaberis oculi lumine. Nec distulit illustris matrona divino obaudire imperio. Nam reddita terris die, comitatu filiorum, et ampla familiæ frequentia, ad Sanctum Dei pervenit. Cui cum divinum oraculum panderet, et lumen cæli ab eo expeteret, ait vir sanctus : Fides, quæ in te radiat, cæcitatem hanc depellat. Et tangens dextera geminorum oculorum orbes, dixit : Jesu benignissime, qui cœlum ornasti lumine, oculis istis tuo irradia splendore. Exaudivit eum mox Divinitas, et sedenti in tenebris reddita est claritas.

21 En gesta in digito Dei, ut dictum est, gloriose peracta, quibus et Deus in Winwaloeo suo, et Winwaloeus clarificatus est in Deo suo. Jam ergo et locus et tempus expostulat Sanctum ejus transitum auribus tradere fidelium. Igitur nocte, quæ præcesserat sacratissimum diem transitus ejus, ecce Angelus Domini adest in visione, dicens : Euge Winwaloee serve Dei, quia jam concivem sibi te omnes expostulant cœlicolæ, hodie namque ad Christum migrabis, et emeritus collega nostro contubernio sociaberis. Exigilans autem vir sanctus, collecta in unum Fratrum caterva, oraculum cœleste innotuit, et horam exitus sui Deo dignis eorum intercessionibus commendavit. Cumque de successore ejus in sacro regimine lacrymosis quæstubus requirerent, ex ipsis Pastorem eis statuit, eumque cum creditis ovibus summo Pastori designavit. Facta autem jam hora diei tertia, Sacerdotali redimitus infula, cœlestis sacrificii vivam immolavit hostiam : ubi communicato cum discipulis Dominicæ pacis osculo, et Agni Dei vivifico refectus convivio, sicut adhuc sacris altaribus astitit, animam nullo carnis dolore tactus, in manus Creatoris effavit. Et corpus quidem discipulorum ob æquo honorifice tumulum sumpsit, animam vero Angelico subvecta ministerio, aulam cœlestis regni penetravit, ubi corona a Christo collata perfruitur, et in conspectu Dei sine fine lætatur. Obiit autem *b* quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimali jejunii, quarta sabbati hora, qua Christus mundum redimens, affixus est cruci ; cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, laus, et honor, virtus et potestas, in sæcula sæculorum, Amen.

a Gualterus Rec. ut videtur Carnotensium, circa annum 1190 vide supra dicta. — b Congruunt hi characteres in annos 507, 518, et 529, quorum aliquo videtur obiisse. De hoc supra actum est.

ALIA VITA

ex MSS. Marchianensi et Monstroliensi.

Ad exponendum vobis, dilectissimi Fratres, hujus diei celebritatem, quam nobis venerabilem sancti Winwaloei merita attestantur, non minimum nobis non solum nostri ingenii parvitas, sed etiam ipsius negotii magnitudo impedimentum exhibuit. Arduum quippe est pauca e pluribus excerpere : et maxime rudiorestam brevisermunculo totum velle complecti, quod vix prolixiori opere a sapientioribus valuit explicari. Sed adjuvantibus vobis in orationibus ad Deum, qui linguas infantium facit disertas, confidimus ab eo nos adjuvari, cujus nos facta studemus explanare.

2 Aggrediamur ergo. Deo duce, sermonis exordium, quomodo istius sanctissimi viri pater, nomine Fracanus, mater vero Alba, cognomento Trimammis, qua tres *b* mamillas habuit, cum jam duos filios, Guethnoc et Jacob nomine, natos haberent, etiam tertium sibi dari filium, qui rei familiaris hæreditarius existeret, precibus assiduis exposcebant. Exauditique sunt a Domino, qui confidentium in se preces

ex MSS.

aqua benedicta discipulo tradita defunctam ad vitam revocat.

Angeli monitu ad se missam,

illuminat :

ob Angeli præmonitus de hora mortis,

designat successorem :

tres fures, horrea monasterii explantare,

celebrata Missa,

ad altare moritur,

b

3 Martii, primo Sabbato Quadragesimæ.

orationi absentium motos reddit,

corripit et emendat.

Videt cælum apertum, et Angelos

Matronam cæcam,

pietati et eleemosynæ deditam,

a

b

S. Winwaloei parentes et ortus.

A preces numquam repellit. Nam mater se concepisse gaudens, indicat marito similiter gavisuro. Qui conceptionis tempore expleto, natum filium claro nomine appellaverunt *c* Winwaloeum.

c

3 Qui mox Dei afflatus Spiritu, ut loqui potuit, divinis se instrui maluit disciplinis. Sed pater voluntati ejus repugnans, dum illum secum retinere cupiebat, divino territus tonitruo, duos alios cum eo in Dei servitio immolare coactus est filios. Nec mora: octava die post illius horroris visionem, ad quemdam itinerans Doctorem, nomine *d* Budocum, puerum ei commendavit edocendum. Qui et ipse tunc temporis omnium famosissimus non solum exemplis, sed etiam documentis esse videbatur. Qui cum puerum vultu conspicuum, formula egregium, moribus maturum vidisset, eum secum manere quasi filium adoptavit. Statimque infans discendi intepidus, sub unius diei articulo cunctas Latinæ linguæ didicit litteras, futurus in reliquo sanctarum bibulus Scripturarum. Processu vero temporis, illo non tam annis quam meritis proficiente, primæva virtutum ejus hæc fuerunt insignia.

studiis incumbit :

d

4 Nam cum quadam die præfatus Magister quemdam orationis gratia locum adisset, quidam puerorum, dum sensu mandatum contemneret, cruris perfracti afflictione cruciatur. Statim vero ludentium B risus vertitur in luctum : et qui prius absente Magistro saltaverant, metu futuræ correptionis torquentur. Quos cum S. Winwaloeus contristatos videret, ut spem suam in Deo ponerent, exhortatur. Illi autem jussis obedientes, orationi se dederunt. Orationeque completa, S. Winwaloeus signo Crucis locum plagæ consignat, tenensque manum pueri, Surge, inquit, in nomine Domini nostri Jesu Christi. Mox vero sic sanus efficitur puer, ac si nil mali habuisset.

sanat condiscipuli crus fractum :

5 Iterum dum quadam die pauperum doleret inopiam, et ipse unde eis daret, nihil nisi verbum consolationis haberet: quidam invidia perculsus transiens subsannando, dixit : Quare non eleemosynam egentibus tribuis? Sanctus vero Winwaloeus, nihil ad hæc commotus, cæcum quemdam de medio trahens, ad secretiora loca perduxit. Cumque paullulum orasset, ait : In nomine Domini Jesu Christi surge velociter videns. Ipse vero apertis cito oculis, qui prævio trahente, ducebatur, semetipso gubernante, revertitur. His auditis senex et discipuli ejus gratias egerunt Deo, qui talem S. Winwaloeo contulisset gratiam. Et ob hoc S. Patricii discipulus est appellatus.

restituit cæco visum.

6 Aliud quoque miraculum egisse perhibetur. C Nam germana ejus soror, nomine Creirwi, adhuc infantula, cuna trahente, fertur oculum perdidisse. Qui ab Angelo admonitus, ut sororem suam sanando visitaret; mox ut domum intravit, ogarum gregem in unum redigi præcepit : sanctoque Spiritu monstrante, illam, quæ hoc damnum intulerat, nescientibus indicans, ventriculumque eius aperiens, suæ sororis oculum sanctissimis suis manibus accepit. Deinde mirum in modum, nullis secubus ante nec post auditum, oculum fronti, ventriculum alvi restituens, ambos signo Crucis benedicens, pristinæ reddidit sanitati. Et ex hac una duæ factæ sunt virtutes.

e

sororis oculum eruitum :

7 Nec Teilgennum transierim, qui nuper a serpente in pede vulneratus, nisi divina virtus ei supperteret, morte statim imminente defunctus fuisset. Nam ut se male habere agnovit, ad S. Winwaloeum, ut sui misereretur, exclamavit. Nec mora : aqua cum oleo benedicto ab eo aspersus, veneno, quod per corpus diffusum fuerat, evomito, sanus efficitur; et quod mirum, paterotur. Serpens autem cavernæ suæ, qua se latuerat, sancti viri adjura-

a serpente vulneratus, sanat :

tione foras egressus, signo Crucis erecto concrepuit. D Nec postea in illo loco visum est tale genus viperarum.

ex mss.

8 Sub eo itidem tempore res maxima facta est. Nam cum Fracanus pater ejus et Rauvalus Domnoniæ Dux, equis suis in cursu laxatis, ut scirent quis eorum pernicior fuisset, assisterent; puer quidam, nomine Mael, Conomaeli filius, qui Fracani caballum insidebat, casu mirabili inter acutissimas petras corruens, interiit. Membra vero ipsius passim dilaniata in unum sagum colligentes, juncturis propriis prout poterant, sepulturæ tradenda locaverunt. Cunctis itaque qui ad spectaculum istud convenerant, hoc quod acciderat contristatis, Sanctus advenit Winwaloeus. Tunc Fracanus pater ejus, omnesque qui adstabant, lacrymosa voce clamabant : O S. Winwaloee, si quid potes, adjuva nos, miserius nostri. At ille paullulum eos e medio discedere jubens, tenensque defuncti dexteram, in conspectu omnium qui aderant, dixit ei : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge. At ille statim ad hanc vocem, quasi de gravi somno evigilans, resuscitatus surrexit, intuens intuentes. Tunc commixtæ multitudinis clamor, una omnium vox fuit dicentium, S. Winwaloeum apertissime, vereque Dei esse amicum.

mortuum resuscitat :

9 His et aliis manifestis meritis, S. Patricium adire cupiebat. Sed ille per noctis visionem dulcissimo eum affatus alloquio, cuncta, quæ agere deberet, edocuit. Ille autem omnia per ordinem Magistro indicans, valedicensque ei et Fratribus, valde ejus discessione contristatis, iter Domnoniæ carpens una cum undecim Fratribus sibi adjunctis, ad insulam Topepigiam delatus est, ibique triennio permansit. E regione vero illius insulæ vallis quædam erat nemorosa, silvis, arboribus undique circumdata : sed mare intererat quasi duo milliaria habens in transversum. Triennio igitur ibidem expleto, una cum Fratribus nimis postulantibus, ad eorum accedens, cuspide baculi sui mare percussit. Statimque mirum in modum mare se dividens, iter præbuit per se gradientibus. Sanctus ergo Winwaloeus suique simul Fratres mari hinc inde circumdati, per profundum siccis pedibus ambulantes, antiquum Moysi canticum decantabant.

E

a S. Patricio apparente invitatus, in insula degit :

mare siccis pedibus transit :

10 Sed cum eos ibidem pervenientes, ille locus habitari delectaret, aqua omnino deerat. Sanctus vero Winwaloeus videns eos propter aquæ penuriam laborasse, flexis genibus oravit, baculi sui cuspide terram feriens, aquam non modicam fecit emanare. At Fratres videntes fontem aquis bullientem, gratias egerunt Deo. Antiquus vero humani generis inimicus, totius bonitatis invidus, in omnigenum se transformans monstrum, terribiliter sancto viro oranti apparuit, sed ab eodem devictus, fœtorem suæ ignaviæ derelinquens, cum omni fœditate discessit.

fontem elicit.

11 Gradlonus et ipse tunc temporis Rex primum F ferocі animo regni negotia pertractans, hujus sanctissimi viri monita petere ædificari. Dehinc mitior factus, venia pro reatu impetrata, hujus viri benedictione ditatus, et terrenum pusillum tenuit regnum, et servorum Dei merut adipisci consortium.

diabolum fugat :

Gradlonum flectit, imperat.

12 Quædam matrona, unius ex discipulis ejus nomine *f* Hrioci mater, fuerat infirmata. Ut hoc audivit filius, mortem suam visitare voluit, portansque secum aquam a Magistro benedictam, jam biduo defunctam invenit. Mox ergo, ut a filio suo ex aqua bene lecta fuit aspersa, invocato S. Winwaloei nomine, resuscitata est.

f

aquæ benedictæ virtute mortuam resuscitat

13 Alia quædam femina oculorum cæcitatem perpessa, omnem substantiam suam in medicos erogaverat. Sed hoc nil proficiente, ab Angelo præmonita

cæcam illuminat :

A nita, ut S. Winwaloeum inquireret, pristina est sanitate recuperata.

Ex MSS.

tres latrones convertit:

14 Tres item Cathmagli filii latrocinia passim exercentes, sancti viri horreum invaserunt, sed hoc non sine vindicta. Nam unus eorum in navi relictus, sublato orbatur lumine : alter femore fracto sub onere pressus : tertius immobilis stans, a loco nequit moveri. Quos S. Winwaloeus uno sermone sanavit, cœlestisque vineæ operarios effecit.

præmonitus de morte suos adhortatur:

15 Sed cum evocationis ejus e corpore tempus appropinquaret, indicatum est ei ab Angelo in illa nocte suprema, quod crastina die deberet a corpore dissolvi et cum Christo esse. Tunc ipse surgens a media nocte usque ad horam diei tertiam, non cessat suos Fratres divinis consolari eloquiis; tanto profundius cœlestis haurien[illegible] fluenta doctrinæ, quanto vicinius Deum visurus in re. Tum vero mœror et luctus omnium, vox una dicentium : Quare nos Pater deseris, aut cui nos desolatos commendas? Ecce inimicus tanquam leo rugiens, quærit quem devoret. Quis pastore absente, a luporum morsibus oves defendet imbecilles? Illis ergo ejulantibus, misericordia motus, lacrymasse perhibetur. Hora vero diei tertia appropinquante, sacris vestimentis se induit, celebrataque Missa, data communione munitus,

B

celebrat Missam:

erectis in cœlum manibus dixit : Domine Jesu Christe, Pastor bone, cujus servitio a primæva ætate me mancipavi, commendo tibi oves, quas pretioso tuo sanguine redemisti, mihique custodiendas usque nunc tradidisti, ut ab omnibus callidi hostis insidiis ereptas, adversus ejus machinamenta confortare digneris.

moritur 3 Martii:

16 His dictis, stans ante altare duorum monachorum brachiis sustentatus, sanctissimam Jesu Christo tradidit animam. Nam in illa hora, dextera manus Domini per columnam ecclesiæ immissa desuper pendere visa est, quæ eum velut spiritum accepturam. Angelica quoque turba eumdem comitata, pro tali collega quasi margarita e stercore [illegible] sublevata, Dominum collaudans, dulcissima voce personabat, tantoque magis audiebatur, quanto sublimius elevabatur ad cœlum. Quinto ergo Nonas Martii obiit in pace S. Winwaloeus. Cujus festivitatem antiquiores Patres usque in quartam Kalendarum Martiarum differentes, ne Quadragesimale jejunium violaretur, inter Paschalia festa celebrari sanioni consilio decreverunt. Sepultus que est in ecclesia lignea, quam ipse fundabili opere præcessit fabricari. Cujus nunc ossa cum magno honore deportata, in majori

anima a Christo et Angelis in cœlum ducitur

corpus transfertur in ecclesiam majorem:

C ecclesia continentur. Sanctus vero Winwaloeus senex et plenus dierum, [illegible] a dolore, quam integer [illegible], tale Christi invictus, seculum cum suis spiritu triumphans, coronam gloriæ de manu Domini meruit accipere.

Peroratio

17 Hic est S. Winwaloeus, Virgo Dei electus, Sacerdos [illegible], Confessor gloriosus, fide Catholicus, spe [illegible], caritate diffusus, abstinentiæ rigore munitus, columna ecclesiæ, candela ardens vitæ, amator cœlestis patriæ, et [illegible] omnium pene monachorum, qui in die et nunc communem ducebant vitam, Dei et proximi amore repletus; Pater eximius monachorum, [illegible]

9 Quem [illegible] et [illegible] Dominum habere [illegible], ut per ejus exempla gradientes, [illegible] sublevati, ad regna cœlestia pervenire valeamus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

a Albertus le Grand ait tamen dictum, quod Latine Albam interpretatur. — b [illegible] — c [illegible] — d [illegible] — e [illegible] — f [illegible] silvestris, ut diximus in Vita S. Wulstani ex Willielmo Malmesburiensi 19 Januarii cap. 2 [illegible] et alibi. Italis et Hispanis oca dicitur, Gallis oie, tiere oye. — f Alias Rhiocus appellatur, cujus Acta dedimus 12 Februarii et hunc locum illustravimus. — g Videntur hæc scripta pro Landevenecensis monachis ab aliquo ejusdem cœtus.

D

TERTIA VITA

a

Auctore a Gurdestino monacho.

Ex MS. Armorico

LIBER I.

Ortus, educatio, vita monastica sub Budoco Abbate. Miracula varia.

b

Britannia insula bonis omnibus large abundabat, quamdiu serviebat Deo : sed eius universæ regioni bonis male utenti pestis a Deo immissa est. Abundantia rerum caussa fuit malorum : ex abundantia enim luxuria ceteraque odibilia Deo vitia in ea enata, extreme crevere. Hæc vero divinis non inulta diu quievit propter sua peccata flagellis : aut enim hostium irruptionibus, aut fame, peste, morbisque est infestata, vindicante Deo. Tandem ob pestis late grassantis luem atque etiam irrumpentium hostium vim, coacti incolæ, ac præcipue quidem nobiles, alienas petivere terras.

Ob pestem et irruptionem hostilem,

E

e Britannia in Armoricam venit Fracanus:

2 Vir in prædicta insula perillustris Fracanus, Catonii Regis Britannici consobrinus, secundum Abrahæ formam, per id tempus quo grassaretur pestis, exivit de terra et de cognatione sua, cum geminis suis natis Guethenoco et Jacobo, cum uxore sua, quæ Alba dicebatur. Conscensa itaque rate contendit in Armoricam, ubi tunc temporis alta quies vigere putabatur : tandemque transacto ponto Britannico, in portum, qui Braheens dicitur, fauste appulit hora quasi secunda cum suis. Fundum ibi quemdam silvis dumisque alte circumseptum reperit, qui ex inundatione fluvii [illegible] cui nomen Sanguis, locuples est : hunc inhabitare cœpit securus a morbis.

3 Tertius firmam exprimens sanctæ summæque Trinitatis affine Fracano exoptatur filius, quasi omnino parum esset duos tantum habere filios. Femina sentit in utero fœtum. Adfuit natalis dies, quæ cunctis lucidior dierum, occiduis Armoricis : natus puer appellatus est Guingaloeus : qui succedente tempore, mox ut effari cœpit, ad Dei se laudem mire assuefecit, et jam tenerrimus affectavit esse inter cœlibes. Petiit patrem, ut traderetur Magistro cuidam spirituali, a quo in sacris litteris plenius institueretur. Abnuit pater, quia videbat illum florere in seculo. Quodam vero die Fracanus, cum pasceret gregem (erat enim id moris olim, etiam apud nobilissimos) terribili cœli coruscatione et fulgure territus est, conciditque in terram semivivus : ubi Christo sibi in luce apparenti orationem habuit, qua se totum, sicut Paulus Apostolus, suumque natum offerret ex animo, et maxime eum Guingaloeum.

Nascitur S. Winwaloeus:

[illegible] petit [illegible]

F

4 Remeat domum Fracanus, et uxori omnia refert. Nec mora : octo post dies cum puero suo Angelicum adiit Magistrum, nomine Budocum, qui et pietate probatissimus [illegible] litterarum cognitione insignis erat, cui [illegible] ten[illegible] committeret. [illegible], [illegible] coorta tempestas [illegible] Pater consessus est [illegible], [illegible] ad patrem : Pater, veren[illegible]? Tum patri [illegible] firma in Deum fide, a qua statim dies, mirante Fracano, illuxit serenissimus.

[illegible] Budoco [illegible]

5 Pervenerunt [illegible] in cellam exoptatam, in qua mox pater prædictum Doctorem aggreditur, [illegible] exponens, ut ipsi traderet in manus puerum informandum piis bonisque scientiis. Parvulum accersiri Doctor jubet, qui ad eum accessit, toto prostratus humilisque ad terram corpore. Hunc

[illegible] Magistro:

Doctor

A Doctor jam splendescentem divino Spiritu cernens animo, sic patrem alloquitur : Puerum, quem mihi commendas, video moribus transcendere ætatem : puerili in forma grandævum aspicio virum : innocentia, castitate et puritate puerum; ingenii tamen sagacitate, divina jam solerter sola eruditum sapientia. His peractis pater, accepta a viro Dei benedictione, abiit mane, domumque rediit, cujus abscessu non tristatus est puellulus, qui eo die Latinas omnes litteras legere perdiscit : tum brevi tempore sanctarum eximius factus est scholus persecutor Scripturarum.

addiscit litteras,

6 Dabeit hic primo bene conversandi rationem, cujus formam esse putavit viam quærere regiam, qua itur ad Deum : quam formam reperire studuit effectam expressamque in Scripturis. Sed non auditor tantum legis factus est, sed et factor. Legebat vel orabat assidue; nam vix est adultus et biduano ac sæpe triduano corpus mactabat jejunio

et pietatem

dat tus jejunio.

7 Contigit vero ut Pater spiritualis abiret in quemdam locum oraturus, discipulis in insula relictis, vetitisque ne ludum aliquem immoderationis incurrerent. Luserunt tamen contra Magistri præceptum, et cum per plana levius discurrerent, unus ex

B eis, Deo volente Guingaloeo gloriam revelare, crus sibi ex lapsu fregit, quem prosecutus est omnium mœror sociorum. Nescientibus autem quid agerent; sed solum quantum esset illud, spernere monita seniorum, suo experimento reputantibus : ecce mox Guingaloeus, movente sancto Spiritu, socios aspiciens mœrore affectos, orationem, facto silentio, apud eos habet; qua ad Deum orandum exhortatur, et ad fidem in Deo habendam, qui ægroti pueruli membra reficere et instaurare posset. Dum orarent omnes, ipse oculos manusque tollebat ad cœlum, statimque completa precatione accessit ad puerum, locumque plagæ Christi Cruce signans, Surge ait, in nomine Jesu Christi : qui continuo audita servi Dei voce, sanus, quasi nihil mali sustinuisset, effectus, nullius manente surrexit vestigio læsuræ. Tandem vero (ut veram humilitatem sectari ac in Domino Jesu imitari studebat) præcepit Fratribus suis, ne ulli virtutem istam, per Dei gratiam, non per se, patratam, revelarent : semper enim volebat occultari. Resent tamen ipse senior reversus, et gavisus est hæc opera fieri per manum unius adolescentis, Deoque cum alumnis suis gratias agit.

crus fractum,

orationem,

et sequi Christi sanat :

8 Oratione mentali Pater ille spiritualis suos discipulos exercebat, et singulos seorsim orare docebat, sciens, quod alter alterius posset improbitate impediri; sciens item mentalem orationem, quæ fit in abscondito cordis, tacente sono vocis, esse veram ac germanam orationem. Hinc fuit B. Guingaloeo principium, ex quo tandem ad summum singularis ac prope divinæ meditationis donum provectus est.

docet vel gratiam orationis mentalis.

C

9 Præcurrente ævum in puero adhuc tenero sophia, et gliscente divini Spiritu gratia, pauperes, quos reperiebat, corporali cibo, etiam ultra possibilitatem et divino pabulo nutriebat : erat enim memor illius : Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Statim enim ubi pauperes clamabant opem poscentes; velox accurrebat puer opem præstiturus : cumque non esset unde ipsemet inopiam et mendicitatem corporaliter sustentaret, miserrimis fletibus ipsorum indigentiam deplorabat : spe retributionis æternæ eorum animos sublevabat, commemorans eis Evangelium : Beati eritis qui nunc fletis et ejulatis. De hoc eventu Clemens Carthusianus, cum eum non haberet terrenæ opes, præbebat cœlestes.

Matth. 25. 40 miserebatur et in pauperes.

Luc. 6. 21

10 Mirari non desinemus, si in tali ætate adeo ut ausus Guingaloeus confidenter sermone et informare potuit cum exemplum in Daniele puero, Spiritu prophetiæ repleto, ut grandævos licet puer judicaret presbyteros : et in Hieremia, qui missus est a Deo puer, ut quæcumque mandaverat, loqueretur : et Timotheo dicitur : Nemo adolescentiam tuam contemnat. Sed tamen nullus præsumat sibi licere in infirmiori ætate publicas aliorum informationes et prædicationes, quia videt eas exercentem puellum. Est enim omnino aliud quod nos de doctrinæ usu et disciplinæ novimus, aliud quod de miraculo scimus. De hoc admonet nos Moyses allegorice : Non arabis in primogenitis bovis. Aratio in primogenitis bovis est operatio bona in primis nostræ infirmæ ætatis temporibus circa proximum adhibita. Ab hac igitur nobis junioribus et tenerioribus cessandum est : non est arandum : et vomer linguæ nostræ non audeat terram scindere cordis alieni.

D AUCTORE GUNDESTINO. EX MSS

1 Tim. 4. 12

Deut. 15. 19

11 Ad historiam redeamus et cœpta prosequamur. Quadam die cum pasceret pauperes Guingaloeus, largisque lacrymis eos ad cœlestia erigeret; transiitque prope quidam Frater ex scholasticis, qui invidiæ livore ductus, et in Sanctum Dei erat male animatus; quia talia, qualia faceret, facere ipse non posset : invidus enim male bonis proficit, contabescit. Subsannavit igitur Sanctum increpans, quod tempus deperderet in tam ignobili vulgo pauperum, quos verbulorum pasceret fumo : quasi miserrordiam simulans, cujus affectum non haberet in corde. Vocavit miserum, impotentem, vanum, superbum, pauperum delusorem, etc. cui Guingaloeus facto ac ridente vultu pro convicio illato respondit : Benedictus sis, Frater amantissime, quia sicut decebat, convenientia mihi protulisti testimonia : clausis omnium oculis calamum quassatum lacerantium, tui soli bene verequo aperti sunt, quia hæc tam recte dijudicare potuisti. Hæc ad illum, qui furoris invidiæque plenior, et magis ebrius abscessit. Tum Guingaloeus arripiens quemdam linguentem in secretiorem induxit locum, remotum ab arbitris, et cum sic ossset : Domine qui sanasti clamantes ad te, Fili David miserere mei, sana tu Domine Jesu Christe, oculos hujus in te confidentis Fratris. Aperiens oculos ejus ipse manibus suis, et in eos spuens, ait : Aurum et argentum non est mihi; quod habeo, hoc tibi do : In nomine Domini Jesu Christi surge videns. Surrexit et vidit qui cœcus fuerat, et continuo nullo dicente, recurrit lætus ad portam : senex autem Magister Fratrum eo accurrens, publico jam rumore ductus. Quis, inquit ad hominem, tibi aperuit oculos? Mendicus eram, ait ille, et cæcus, sperans in medio pauperum aliquid a transeuntibus. Unus me non videntem attrahens, et putantem me ab eo eleemosynam acceptorum, in secretum duxit, eumque pecuniam hujus mundi mea habere se excusasset, hoc mihi donum dedit melius, lumen cordium. Senex ait : Quis ille est? Talem, inquit mendicus, non video inter vos. At Senex : Posses eum agnoscere, si adesset inter ceteros? Etiam, inquit, Domine. Jussit igitur senex omnes hoc adesse scholasticos. Cumque venit mendicus ad S. Guingaloeum : Iste est, exclamat, qui me sanavit. Magister autem et discipuli pastor ad terram pronus, divino Spiritu mentis, ad hujus fere metri simultudinem cecinere uno ore dicentes :

invida irrisori

modeste respondet :

cæcum illuminat :

E

F

Cantemus Sancto, cantemus Guingaloeo;
Dulcis per laudem Laus resonet Domino.
Alme parens, Fratrum præstando tempore cunctis,
Fautor ubique tui semper adesto pio.
Fac placitum proprio curram cum corde tuos,
Hærentem in mundi vel age, Sancte, tuis.
Letea stagnantis patriæ lumina avorum
Qui cœnum nefandæ congeriei dira bua.
O lux alma tuis, spes celsa, et mentis potestas
Adsis cur nobis velox tuum auxerit

discipulus

A

AUCTORE GURDESTINO, EX MSS.

Discipulus Sancti qui constas esse Patrici.
Christum pro nobis poscere semper habe.
Nobis sit requies per te et substantia Christus :
Omnes orantes jugiter hoc petimus.
In te certa salus, sit per te reddita virtus,
Nobis indignis, quamlibet exiguis.

12 Tum ille se prohibebat a Fratribus adorari : quippe qui se hujus indignum muneris judicaret : remque totam non suis, sed sororum meritis et sui Magistri adscriberet. Erat igitur ob id totos dolore cordis compressus interius : quare monuit eum Magister, ut ne nimium animus ejus inflecteretur, quia sæpe contingit, ut quæ putatur virtus humilitatis, si multum sit remissa, convertatur in vitium teporis : tum admonebat operam dare, ut ipsius semita, quasi lux splendens, procederet et cresceret usque ad perfectum diem.

ob nimiam humilitatem erigitur :

13 Hanc quoque virtutem, quam arbitror non minimam, beatitudini vestræ intimare non negligam. Dum ejus soror unica Chrecbrea puellula cum aliis ludebat puellis, anser ei transeunti occurrit, qui se superbe contribens, oculum ejus cum radice abripuit, erat et absorpsit. Puella pulcherrima nunc sine specie, orbata oculo, fluente profusa cruore, redit ad parentes : cujus infelicem casum excepit ingens parentum luctus, sed cui tantum qui ista contigissent. Nesciebat autem puella, quia concite volarat anser, et ferierat ipsam, ut vix dignosci potuerit. Hæc cum agerent, apparuit Angelus Domini nocte in somnis B. Guingaloeo dicens : Sancte Dei surge, festina, accurre ad parentes. Hodie soror tua unica, trahente anserc masculo, oculum perdidit, et nescimus unde hoc et quam ob causam : reconditus est enim in ventre anseris. Eam ayem aspices et accipies alius supereminentem, evertensque rectpies oculum sororis, et sanum in sede pristina collocabis. Tunc servus Domini certus de verbis Angelicis, ad omnia jussa impiger exit ; pervenit ad parentes mœrore confectos ob filiam pene morientem ; doloris causam inquirit, ac tandem anserem gregem jubet colligi, ceteri quæ cumentorem tenuit et avisseravit ; sororisque oculum de ejus ventriculo sanum protulit, et in locum, facta Deo gratiarum actione, recollocavit. Ales nullam inde sustulit injuriam ; illæsus quasi a nullo contrectatus, exultans, superbe gradiendo, extento collo decantans, adibat socias aves. Gavisi sunt parentes dicentes : Benedictus qui venit in nomine Domini. Ipse autem sine mora recurrit ad suos Guingaloeus.

B

evulsum ab ansere oculum sororis sux,

ab Angelo monitus,

reponit :

C

14 Discipulus quidam, nomine Tethganus, somno se dedit in agello, quo postea facilius memoriæ mandata, quæ recitarat ante somnum, edisceret. Dormientem serpens e latibulo perrumpens, pupugit in pede letaliter : tum se in latibula recipit. Ille expergefactus totus intumescens veneno, se contulit ad Magistrum, nescicns causam mali sui. Guingaloeus vero in tumidis et exardescentibus membris veneni vestigium videns, aluminumque quasi exhalantem animam, venena delinentibus artubus in terram jacentem, cum paterno affectu excepit brachiis : et subridens ludensque, quod hoc malum recepisset dormiens contra veterum ab ejusmodi genere hostes, elevansque illam manu, dixit : Veni et ostende quo te loco sollicitus corripuit somnus. Ille, licet segre, ad locum perrexit, et ostendit viro sancto Dei, qui prostratus in terram, in tribus locis, quam diu reperit lissuram, ubi serpendebatur anguis, qua reperta se clamat. Quidquid actum est omnium in ea latitans ruina, erumpe, perge Lucas, Jesu Christi edisce virtutem, eresque Crucis trophæa. Audito Christi nomine illo anguis turgescens collo emersit ex cavernæ fovea, intemperie cum se persentit maximum Crucis vexilli, liberati. Tum vir Dei aquam petiit, quam oleo miscuit atque bibendam dedit infirmo : quæ venenum vires debilitavit, infirmumque in pristinam restituit valetudinem, ex quo retulerunt Deo gratias. Quo audito, pater Fracanus cucurrit ad Guingaloeum, petitque ut nunquam serpens nasceretur in Breona regione, quæ antea Laurea dicebatur : quod ejus precibus ita factum est. Si deferatur eo anguis, ibi stridet quasi tridente confossus, et statim se expandit moriturus.

sanaturus a serpente letaliter lasum,

Crucis signo serpentem interimit

15 Pastor quidam, nomine Guedmonus, sub Duce Quonethetho gregem agens per pascua, excitata subito tempestate aeris crebras coruscationes ferre non valens, ad terram prostratus jacebat, ovibus dissipatis. Nocte vero cum minuto metu, caput e terra extulit, vidit se septum lupis, in ejus perniciem congregatis. Urgente necessitate Sanctum invocavit Guingaloeum, qui statim adfuit. Vidit enim eum baculo rejicientem lupos : donec vertente die, pulso terrore, disparuit. Tum surgens Pastor recollegit oves dissipatas : quare Sanctum adit, ut ipsi gratias ageret, et cum omnia ipsi narraret, confusus est Sanctus, nolens illam laudem sibi tribuere.

apparens ovilioni lupos abigit :

16 Die quadam orta est contentio inter Fracanum et Rivalum Dommoniæ Ducem caballorum suorum : constituerunt ergo diem ad equorum cursum, in quo velocissimus omnium equus, qui erat Fracani, rectorem suum dejecit in saxa, ex gravi allisione mortuum : nomen illi Magius, Cono-magli filius, nutritoris Fracani. Casus omnibus mœrori fuit : tandem ducendus erat ad sepulcrum mortuus. Dicentibus tamen quibusdam fore, ut revivisceret, si adesset Christi servus Guingaloeus ; adfuit hic : tatim, volente numine, videnseque omnes circa mortuum mœrentes : Recedite, inquit, non est enim hic mortuus, sed dormit : demortuque dexteram comprehendens, Domine Jesu Christe, ait, qui te, cum non eras, plasmavit, te suscitet, nihil enim est illi impossibile. Surrexit ille continuo, quasi gravi somno excitatus, statimque redditus gratias egit Deo.

D

et oleo benedicto pellit venenum :

E

mortuum resuscitat :

17 Illustrarat omnes Ecclesias Hiberniæ S. Patricius sanctitate sua : volut itaque S. Guingaloeus currere in odorem unguentorum ejus, atque illi in mentem venit S. Patricii sacra loca visitare. Jamque mane ad Scotos profecturus erat cum mercatoribus, cum apparuit ei nocte vir quidam splendidus et Angelico habitu, quasi coronam capite gestans : Non sit tibi, inquit, tanta cura enatare maria, et tanta terrarum spatia perambulare. Ego adsum ipse Patricius, quem adire cupis, noli vexari ; ne quæras in aliena terra, quod habes in propria. Sed vade, quærito locum, in quo stabilitam sedem figas cum tuis, quos tibi convenientes dabit Magister tuus. Tibi Armoricæ sufficiet habitatio terræ, vade igitur, et memoria mei, sed, quod plus est, Christi, nunquam a corde tuo recedat, ubicunque tandem terrarum vivas cum tuis. Quibus dictis cito ab ejus oculis evanuit.

a S. Patricio apparente

F

edocetur facienda :

18 Cubiculum Præceptoris petit Guingaloeus, omnia quæ a se visa erant relaturus : ipsi igitur a se, ut mos erat, humiliter adorato, omnia ex ordine exhibat. Post vero dixit ipsi senex : Tune jam isto tuo furto os satiatus? Quali, inquit ille, furto? Tum senex : Visendi S. Patricium, te nemini prorsus rem indicante. At ille : sum satiatus : tum senex : Impie divinum mandatum, et quandoquidem ita vellet Deus, dixit, solutis lacrymis, ipse se daturum socios eosdem quos sibi Deus præelegisset discipulos, viros maxime secundum cor suum ; ut nunc dicebat plurimi. Post vos nescit ignotus, quid elegam mori aut vivere? Deox tibius, quos ex Dei servis excepi, quibus quæ, cum vos contigerit quæ mater, orbatur a vobis, commeque amore complexatus. Valete, inquit, ne nimium cordi. Valete, et pacem habete. In

accipit socios,

virtutis

A virtutis et pietatis opera ut omnes studiose incumbant, admonet, quæ se docente didicerint : ut ne homines gyrovagos in suam admittant societatem, et qui nihil operis boni nisi per hypocrisim exequantur. Tum demum carissimis sociis et alumnis vale impertit extremum, multis cum lacrymis, precibus, ut, cum regnare aliquis cum Christo cœperit, sui recordetur.

et facultatem discedendi.

a *Præponebatur Præfatio metrica, quam judicavimus omittendam, quæ sic incipiebat.*

Quam precibus relego Fratrum communibus Aman,
Gurdestinus et aliis conor scribere libris *etc.*

b *Distinguebantur singuli libri in parva capita, quorum loco numeros nostro more, et loco titulorum, ne moles excresceret inutiliter, marginales additiones posuimus. — c In hymno, quem de S. Winwaloeo fecit, cujus Præfatio extat in Appendice, seu lib. 3 hujus auctoris, quam, quia cetera desunt, omittimus.*

LIBER II

Mora triennalis in insula. Landevenecum monasterium extructum. Vita sancte peracta. Miracula.

Discedit cum suis :

Postera igitur die cum sociis undecim, accepta sic a Magistro benedictione, abiit Guingaloeus, ignarus quo se verteret : Dei tamen fretus auxilio, ipsius voluntati arbitrioque cuncta commisit. Ita Beatus perrexit : in itinere vero fovebant sese mutuo et recreaB bant piis de Deo colloquiis, imprimis Sanctus sociis studiose commendabat, diaboli cavere astutias, seu dum durus, seu dum mollis, asper aut lentus est, ut in eum vigilantissime pugnent.

in insula moratur triennio :

2 Domnonicos per pagos ad Occidentem transiens, et circa Cornubiorum continium perlustrans, tandem in insula Topspigia cum comitibus suis hospitatus est. Locus erat asperrimus, ad omnem ventum porrectus, nulli humanæ aptus habitationi : illic casulis constructis cum oratorio, hortuloque ad ferenda olera plantato, tribus manserunt annis. Postea vero ob immanitatem procellarum ibi furentium, et vim ventorum omnia fere perturbantium, contristari cœperunt Fratres, quod hic manerent diutius. Ipse autem S. Guingaloeus, ne vagandi vitio culparetur, Fratrum desiderium in alienum migrandi locum lenissime continebat, donec Deo placeret migratio. Erat id moris Sancto ejusque sociis illic cohabitantibus, ut expletis omnibus uniuscujusque synaxeos horis, Deum orarent, ut unus ex eis, quem vellet ipse Deus, ab ista misera vita eximeretur; qui unus pro omnibus suis Fratribus esset apud Deum interpellator in cœlis : sed non annuit votis Deus.

siccis pedibus transit mare :

3 Quadam die, cum in montem solitum orationi destinatum, convenissent, unde prospiciebatur ipsis C locus, qui esset primo longe ad habitationem commodior, in eorum corda accendit fortius desiderium et studium illius : sed eum inter locum et ipsos intererat pelagus, et superior fluvius in pelagus irrumpens : quare flexis genibus solo provoluti, Christum rogaverunt omnes, ut si ejus auctor consilii duxque viæ esse dignaretur, signum ipsis demonstraret notissimum suæ voluntatis. Qua habita precatione, ad littus perrexerunt, quod cum Sanctus Dei servus Guingaloeus baculi cuspide pulsasset, comprehenderunt sese invicem, tenuerunt manu, uno præeunte, et aliis ordine consequentibus : quibus via, per fissum atque hinc et inde recedens mare, sicca patuit libera, fluvio superiore aquas continente, ut sicco pede transirent. Tunc pares Moysi et filiis Israel canticum Deo cecinere, dicentes ad metri similitudinem :

Ore canore canamus summo cantica Christo,
 Pontum qui magnum nobis aperire facit
Omnia nunc [illegible] facta,
 [illegible] *etc.*

d Hymni [illegible] Mabillon, [illegible]

Martii 7. 1.

AUCTORE GURDESTINO, EX MSS.

D quemdam fundum in medio, armatis utrimque montibus et saltubus quasi intercisum : ex una parte mari et fluvio terminatum. Locus erat amœnissimus, ab omni vento intangibilis nisi ab orientali, velut quidam paradisus ad ortum solis conspicuus. Primum per annos singulos in flores et germina prorumpens, ultimo folia amittens, locus a Deo servis suis destinatus et præparatus, hortus omnigeno florum colore decoratus, sed longe postea illustrior futurus ex pausantium corporum sanctorum dulci fragrantia, quæ præ multitudine numerari vix ab ullo possunt. Hujus loci hoc privilegium fuit, ut ex quo tentus est primum a Sanctis Dei, lege a S. Guingaloeo sancita, fœmineus illum numquam temerarit introitus. Hic ergo sedere cœperunt, ubi se continuo labori dedere Fratres, dum in orationem Guingaloeus eorum rector intentus incumberet.

occupat locum monasterio aptum :

fontem producit :

5 Cum die quadam fatigarentur Fratres, de eo quod aqua longe petenda esset : erat enim locus siccior, quia arenosus. Eos itaque cum ad aquam misisset omnes Guingaloeus, solusque mansisset, sic oravit : Domine Jesu Christe, qui siccam rupem sitienti populo tuo aquam producere in eremo jussisti; tu qui fons vitæ es, digneris huic parvo monachorum gregi aperire fontem aquæ, unde in hoc loco sitim possint extinguere. Tum cuspide baculi fontis in circuli modum, vestigium definivit, unde E mox aqua effusa est largissime. Reversi Fratres, Deo gratias agunt, mirantes vetera renovari miracula.

diabolum fugat :

6 Nocte oranti Guingaloeo apparet monstrum informe, horrendum, ingens; imago quædam ferro et fuligine horribiliter confecta, plumis tecta, alis pernicissima, pilosis membris, sed pilis ferreis : modo oculos centum igneos volvebat, modo unicum præ fronte ferebat; modo nullum : collum ejus in modum longissimæ tiliæ protensum. Monstrum hoc miris artibus nocendi instructum, Sanctum conabatur a prece vel tantillum distrahere : sed illum tota nocte neglexit Sanctus, nihil dicens : demumque in ejus figura increpitavit dæmonem, quod ad inferos damnatus, æternumque detrusus esset ob superbiam suam : qui tandem victus, abiens fœdum exhalavit in cubiculo odorem. Audiit hæc et partim vidit Frater Thethgonus, ceterisque nuntiavit.

constans in exercitio virtutum

7 *a* Ab eo anno numquam visus est in ecclesia *a* sedere; tristitia numquam dejectus, nec lætitia solutus : numquam irridens alios, non iratus ulli, non turbulentus : nihil unquam arrogantiæ præ se tulit, nihil superbiæ suis moribus usurpavit, licet exceF deret alios omni gratiæ dono. Etiam in tali ætate positus, affabilis erat et benevolus in omnes, aspectu angelicus, sermone nitidus, corpore purus et integer, orationi intensissime addictus. Ter quotidie quinquagenos Psalmos psallebat, modo in Crucis figuram, modo flexis genibus.

et oratione.

in vestitu, lecto,

8 Ex qua die locum suum construere cœpit, numquam indutus est lineo vel laneo indumento : caprinis tantum pellibus tegebatur : in lecto autem plumeo, aut vestibus paleisve strato, numquam ex hac die decubuit : sed ad brevissimum somnum [illegible] corticibus pro plumis uti consuevit : pro pictis tapetibus arenis cum lapillis delectabatur admixtis : pro capitalibus sericis aut byssinis, duobus sublevabat caput et pedes solidabat lapidibus, hinc et inde suppositis. Quid plura? indumentum noctis ipsi erat idem semper quod fuerat et diei. Panem triticeum non comedit ; modice vescebatur pane hordeaceo, cum cinere mixto [illegible] pondere : in Quadragesima autem binis aut ternis ab esu diebus abstinebat, plusque in pane cinereo quam hordei ponebat [illegible]

pane cineribus mixto,

AUCTORE GUALDESINO. EX MSS. *et aliis cibis,*

A et oleribus : nulla pinguedine usus est, carnemque non tetigit : modico etiam caseo sabbatho et Dominico die utebatur : *paucosque eadem die in memoriam gloriosæ Resurrectionis Christi, pisciculos sumebat.* Nonne elucet in Sancto imago vera et germana D. Joannis Baptistæ ?

9 Nullum uvæ liquorem, nec mellis, nec lactis, nec cervisiæ sumpsit. Potus ejus constabat ex aqua plurima et aliquibus malorum agrestium succis. Nesciebant omnes usum vini, et *hæc b lex diu in isto refulsit monasterio*, a quo tempore Gradlonus appellatus Magnus Britannia sceptrum tenebat ad annum Ludovici Imperatoris V, Dominicæ Incarnationis DCCCXVIII. Propter infirmitates Fratrum, qui in tanta austeritate vivere vix possunt, idem Imperator, *dum* in eadem Britannicæ provincia castra ilxisset super fluvium Elegum, juxta silvam quæ dicitur Brisiaci, hæc e propria manu direxit mandata Matinonoco Abbati monasterii Landewinoch, ut nempe regulam S. Benedicti sequerentur, possibilem et laude dignam : deque tonsura pariter juxta taxatum modum cum ecclesia concordarent, de quibus missam epistolam *d* subsignavit. Hoc eodem anno prædicto cœpta est servari in eodem monasterio Regula S. Benedicti.

b

et potus sicera,

qui permansit usque ad annum 818

c

et acceptam regulam S. Benedicti.

d

B 10 Pervenit Sancti fama ad Gradlonum Regem occiduorum Cornubiensium, gloriosum victorem *e* Normannorum, qui post devictas gentes inimicas, sibi duces subduxerat : captus est studio videndi S. Guingaloeum, ad quem statim profectus est, moxque ut ad eum venit, adoravit supplexque salutavit, et prono in terram ac pavidus, et ipsi quidquid vellet de gazis et divitus suis obtulit. Hunc sua manu ex terra sublevatum Sanctus allocutus est, et ad divitias hujus mundi contemnendas, cœlestesque quærendas hortatus est, quod ipse pollicitus est se præstiturum.

e

ex capit. Gradlonum Regem

11 Dum alii laborarent Fratres, ipse solus orabat Psalmosque canebat : in fine autem cujusque psalterii centena per dies genuflexa faciebat, totidemque per noctes singulas. Multi hinc temporis ad eum cæci, surdi, leprosi, claudi, paralytici, dæmoniaci, et alia omnia genera infirmitatum ac debilitatum ad eum adducebantur, et curabantur omnes : unde fama virtutum ejus per totam late diffusa est Britanniam.

claret miraculis.

12 Nuntiatum est S. Riocho S. Guingaloei discipulo, matrem suam agrotare ; quod, ut scivit ipse eam invisere cupivit ; cujus rei accepit a Patre licentiam : qui tamen Deo revelante, noverat ipsam esse demortuam. Perrexit ille tamen, aqua benedicta a Sancto accepta, et ad matrem accedens, putansque vivere eam, aspersit aqua illa, et dixit : Dominus Jesus Christus, in cujus nomine Magister meus multas fecit virtutes, te sanare dignetur. Deinde bant autem eum omnes, scientes quia mortua esset. At illa surrexit quasi de somno gravi, tergens oculos, superque lectum residens. Ad hæc, qui Sancti deriserant, prostrati in terram dixerunt : Vere proximus Dei est ille, per cujus invocationem dies quibus ejus, licet absentis, fecit hanc virtutem. Narrant quæ femina nigres quosdam hominculos ipsum ligatum per aspera texisse itinera, ad aspectum tractusses, nisi Guingaloei voce territi, ejus imperio non valentes repugnare, ipsum dimisissent et hunc virum Dei reliquissent. Quæ tandem in corpore collocata, vitam in melius mutavit.

C

mortuam aqua a S. benedicta per S. Riocum resuscitat

13 Catmaglo cuidam tres filii erant maligni abnormi raptores : hi putantes omnes thesauros latere apud Sanctum, nocte navigio septum monasterii invaserunt ; ibi reperierunt nihil nisi hordeum in horreo. Iis ingredientibus affulsit lux quasi solis, unde apud se dixerunt : Si Deo displiceret quod agimus, non præberetur nobis ista lux. Statuerunt igitur hordeo implere saccules suos, quia nolebant vacui

fures hordeum oblaturi,

reverti. Hora erat media noctis : pernoctabat cum D suis in basilica S. Guingaloeus, et eos admonuit, ut viderent, ne quid mali circa res monasterii ageretur. Aliqui enim, ait, horreum invaserunt ; sed sinite illos facere, convertet enim Deus corda illorum, et sic eos jussit orare, dum miseri res monasterii deprædarentur. Sed eos mox est insecuta Dei vindicantis manus : primus namque eorum extens cum hordeo, in terram cecidit fracta coxa : secundus fixis pedibus, ut neque hinc neque inde moveri posset, hæsit in terra quasi lignum plantatum : tertius percussus est cæcitate ad fores monasterii discurrens : quartus in scapha insanus factus est repente, socios, ut venirent, inclamans : illi altum et triste silentium tenebant præ metu et dolore.

orationi redditi immobiles ;

14 Hæc autem Spiritu prophetico narrabat suis Fratribus Sanctus Dei prædictus post horam mediæ noctis primam, verumtamen illius memor : Ego percutiam et sanabo, quamvis renitentibus Fratribus, pro miseris furibus orabat, et volens ipsis in miserabili casu succurrere, festinare cum Fratribus ad eos cœpit, facta oratione. Apparente autem per tenebras ipsis latronibus Sancto, et Fratribus ejus, corda dolor occupavit, mortem ipsis solum expectantibus. Sed præter eorum opinionem, causam periculi scisitatus et increpatis eos, quia melius conderuerat ex Fratrum labore aliquid petere, quam furari, liberavit eos dicens : Qui vos ligavit Jesus Christus, ab hac plaga vos liberet, statimque ab omni plaga corporali soluti sunt, dimissique cum omnibus suis oneribus, monti, ut si quid velint, imposterum petant : qui omnino sunt ad Deum conversi.

Deut. 32. 39

facta in reparatione, precibus liberat,

dimittit cum oneribus et convertit :

15 In eo, ubi erant loco, mori non poterant, licet fierent senores. Rogato itaque super his S. Guingaloeo transierunt in alium locum ad ortum solis. Multoties a sanctis viris auditum est, se vidisse cœlum apertum super illum priorem locum tantum quantum terræ spatium ille occuparet : visos ibi esse Angelos ascendentes et descendentes, auditamque inibi musicam cœlestem. Nec solum vivente S. Guingaloeo, sed etiam diu post ejus mortem. In secundo itaque loco quadam nocte oranti S. Guingaloeo apparuit Angelus Domini, prædicens ipsi suum finem beatum adventare : susque etiam post illum quos in plagas illas cœlestes, quas ipse aperiebat, ducturus esset ; quibus a Sancto lete et cum gaudio perceptis nuntiis, avolavit in cœlum Angelus. Ex tunc vero inceperunt assumi a Domino e senioribus Fratribus qui primi erant ; ita ut qui ætate præcellerent, primi semper assumerentur ; nec minor ætate majorem unquam præcederet : qui ordo diu servatus est, quousque permutatus est tandem volente Deo, ne in minori ætate pestis Fratribus inde desidia nasceretur.

ab Angelo monetur de obitu suo et sepultura

16 Mater quædam familias, Deo volente, subita cæcitate percussa est, ex quo tamen, quasi munere peculiari gratias Deo agebat ; his se tribus consolabatur, jejuniis videlicet assiduis, oratione et eleemosyna, suas opes in pauperes effundendo. Restituit ipsi Deus : nocte enim dum se sopori daret, et post vigilias multas, apparuit ei Angelus Domini splendens in luce magna, dicens : Jejunia, orationes et eleemosynæ tuæ acceptabiles factæ sunt coram Domino : exaudita est oratio tua, misericordiam es consecuta. Age ergo, cum prima lux erit, surge ad S. Guingaloeum, et ab eo visum recipies. Surrexit igitur et ivit ad Sanctum primo diluculo, et ipsi narravit omnia quæ viderat et audierat ab Angelo Domini. Cui Sanctus respondit : Dominus Jesus Christus hoc tibi fide adhibita, præstare potest, tergique oculos ejus, dicens : Qui istos finxit, curare dignetur. Et aperti sunt oculi ejus, illaque magnificans Deum in sanctos ejus.

cæcam ab Angelo monitam ad sanctum, sanat :

17 Imminebat

A 17 Imminebat B. Guingaloeo extremus vitæ dies, cum apparuit illi Angelus in somnis eum humanissime compellans et suavissime dicens : Guingaloee, frater venerande, concivem te exposcunt cælicolæ, dispone igitur domui tuæ, quia cito ex hoc agone et labore liberaberis. Aufugit e conspectu Angelus, qui splendidus sicut sol, roseoque vultu se præbuerat videndum. Retulit hæc Fratribus suis, gaudentibus simul ac flentibus, dicentibusque : Cui nos commendas, amande Pater? Eum, inquit, vobis pastorem eligite, qui ita dulcis quasi mel, et quasi absynthium amarus fuerit, et dixit : Præparate vos hodie, quia post Missam quasi sexta diei hora abibo ad Jesum meum. Tunc exhortatus est illos novissimis monitis ad horæ tertiæ signum. Quo audito : Surgite, inquit, oremus, ecce hora quietis serenissimæ seni jam deliranti, appropinquat : ecce panduntur cœli portæ, Christi Jesu micant trophæa, castra fulgent. Nolite ergo, Fratres mei, pacem in mundo quærere : sed pax, quæ Apostolorum corda adunavit et stabilivit in fide, vos etiam ipsa consolidet. His dictis, sacris indutus vestibus celebrat Missam : qua expleta, refectione corporis et Sanguinis Jesu Christi vegetatus, stans ante altare inter duos Fratres, B sustentatus hinc et inde, una cum suis psallens, adstantibus choris Angelicis, sanctam Deo reddidit animam v Nonas Martias, Feria iv in prima Quadragesimæ hebdomada, absque ullo dolore. Sepultus est cum reverentia a Fratribus cum hymnis et canticis. Translatio ejus de minori æde ad majorem ecclesiam facta iv Kal. Maii : quo die celebratur ejus solennitas, ne Quadragesimæ tempus impediatur.

ab Angelo monitus de morte,

adhortatur suos :

Missam celebrat :

moritur absque dolore

f 18 Inter ceteras virtutes tum sancti Patroni, tum beati Christi militis, illud est dictu mirabile : Puer quidam, cum æstate patris sui gregem ageret per pascua, Deo volente, fiunt horrenda tonitrua. Puer ad arborem fugit, quæ tamen percussa fulmine puerum ad terram retrusit. Misere mortuum reperunt parentes : heu quanta miseria patris! quantus matris dolor! quantus fratrum! Puerum sublevantes domum redeunt, ad S. Guingaloeum clamant, voventes Deo, ut, si per eum eos Dominus visitaret, ei filium in servum darent. Jam secundo die circa corpus jacuerant, jamque lassatis membris, vix pedibus consistere poterant: cum ecce tibi primo vena D quædam sub gutture defuncti pueri moveri percipitur, quam attrectant calidam. Fit clamor a parentibus, dicentibus: Pius adsit Guingaloeus, nosque diu mœstos faciat medicamine lætos. Puer aperit oculos, et immemor suæ ad arborem oppressuræ et dormitionis, sanus revivisc. Guillelmus Rehven et sua conjux pro filii sui sanitate dederunt terram in Pen-gilli S. Guingaloeo, omni liberam debito; et de qualibet domo illustre unum donarium, in festivitate ejusdem Sancti. *g*

mortuum resuscitatus revivificat :

AUCTORE GURDESTINO, EX MS.

g

19 Atque hic finis eorum, quæ de Guingaloeo collegimus breviter et compendiose, ex vetere quodam Manu-scripto codice, qui de ejus Vita agit fusius, cujus etiam locutiones quasdam nos hic adhibuimus, descripta autem hæc a me fuerunt et in ordinem congesta, licet tenuiter et jejune atque adeo male, satis tamen bene, quia ex bono animo et pietate in Sanctum Dei glorio-issimum Guingaloeum a me profecta sunt.

Unde auctor hæc acceperit.

a In titulo præponuntur ista : Vita ejus a 21 anno ad eum ætatem, qua rexit monachos. — *b Post Vitam secundam in MS. Monstrolocensi adjungitur* Regula data a S. Winwaloeo per multa tempora retenta in illo monasterio, id est ab illo tempore, quo Gradlonus, quem appellant Magnum, Britanniæ tenebat sceptrum, usque ad annum Ludovici Regis Pii Augusti Imperii quintum. Dominicæ autem Incarnationis 818. — *c Epistola Ludovici Imperatoris in MS. Monstrolocensi integra continetur his verbis.* In nomine Domini, Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus omnibus Episcopis et universo ordini Ecclesiastico Britanniæ consistenti. Notum sit, quia dum Macmoneus Abbas ex monasterio Landowinnoch nostram adisset præsentiam, et illum sive de conversatione monachorum illarum partium, sive de tonsione interrogassemus, et ad liquidum nobis qualiter hæc forent, patefecisset, cognoscentes, quia aliter se habebant, sive de conversatione sive de tonsione capitum aut crepidarum, dimisimus totius sanctæ Apostolicæ atque Romanæ Ecclesiæ aliter se habere dignoscebat placuit nobis, ut sive de vita sive etiam de tonsura, cum universali Ecclesia Dei dispensante nobis commissa, concordarent, et nihil jussionis ut et juxta regulam S. Benedicti Patris viverent, quia possibilis et laude digna est et de tonsura capitis juxta tam medicam cum sancta Romana Ecclesia, quia per orbem terrarum dilatata est, concordent unitatem, et eumdem vivendi morem, juxta quod in sancti atque eximii Patris Benedicti regula scriptum est, in hoc monasterio præcludo tenant et in subjectis etiam ceteris, qui nostrum plenissimum jussum excipi maluerint. — *d Apponebatur sequens Ludovici Imperatoris ex litteris nostris mox illius ærumnatum, prout possum in libris variis extat.* — *e Videntur hæc dicta de invasione monachos. Non mutuorum precatorum.* — *f Sequentia ex Appendice desumpta sunt.* — *g Sequebantur Prafatio, hymni et Elementa monachi Compositi. Tum nonnulla de S. Ethbino jubilæo, Monachorum socio, et Idioneta perperam ab hoc distincto, dein de donatis abbatis præcipue per Gradlonum, demum de nonnullis, qui ejus aliquoties fecisse sunt : de quibus nonnulla supra in Commentariis prævia diximus.*

de regula S. Benedicti.

DE S. TITIANO
EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

ANIMADV. PAP. II

C CIRCA ANNUM DXXXI DE MARTII.

Inter Sanctos Brixiæ urbis Episcopos colitur S. Titianus, ad hunc III *Martii, inscriptus Martyrologio Romano his verbis* : Brixiæ S. Titiani Episcopi et Confessoris. *Quæ eadem in suo Martyrologio habet Galesinius. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc cum elogio exornat* : Titianus Germanus natione, doctrina sanctitateque conspicuus, ex Diacono Episcopus Brixiensis XV. Siricio Papa creatur, S. Vigilio subrogatus, humilitate et caritate ac pietate inter ceteras virtutes effulsit. Nam pauperibus, quorum viginti quatuor quotidie alebat, pedes abluere propriis manibus haud dedignabatur : sacras ædes refecit, et muneribus exornavit. Miraculis vivens ac post mortem claruit. In quibus illud silendum non est, quod urbis Brixiensis Præfectum hydropicum sanavit. Cum nobilis fœmina ad ejus preces filium concepisset et peperisset, isque quod illa haud votum persolvisset, defunctus esset, sancti Episcopi intercessione ad vitam revocatur. Diem suum clausurus multo ante prædixit. Cum autem e vita excessisset, crudam Abbatissæ apparens, quo loco honestiore reponi vellet, exposuit. Cujus corpus in ecclesia S. Cosmæ

S. Titianus colitur 3 Martii.

translatio clarus :

F quiescit. *Hæc Ferrarius ex monumentis Ecclesiæ Brixiensis et Annalibus ejusdem urbis. In Martyrologio Ecclesiæ Brixiensis ista habentur* : Brixiæ S. Titiani Episcopi et Confessoris, qui tantæ sanctitatis extitit, ut omnes qui habebant infirmos, eos ad B. Titianum ducebant. At ille singulos manus imponens, eos Dei gratia, sanitatem tribuebat. Ejus corpus habetur in Ecclesia SS. Cosmæ et Damiani.

2 *Decessit ejus S. Fratris colitur* XXXI *Septembris, quem ait Ferdinandus Ughellius tomo* V *Italiæ sacræ in Episcopis Brixiensibus, fuisse hujus Ecclesiæ* Episcopum XVII, *et* doctrina ac sanctitate florentem anno DIV, *et* S. Titianum natione Germanum, Episcopum XVIII, hanc Ecclesiam anno DXXVI administrasse. *Consentiunt tempora antecessorum et successorum, quibus* S. Paulinus *proximus successor colitur* IV *Martii, et* S. Gaudentius II *Episcopus* XV, *die* VII *ejusdem Martii. adquos dies vita temporis stabilitur. At circiter annum* DXXVI *S. Joannes* I *Papa carceris maceratione sub Theodorico, Arianæ sectæ Rege, etiam fortitudinis gloriam et martyrium a Ferrario Sanctum, anno* DCCXCVIII *vita functum, sedenint alii tredecim*

Summa

cedit circa ann. 526

A *Summi Pontifices. Quod etiam Ughellus S. Titianum statuat* XVIII *Episcopum, non continuo probamus, ob ea quæ diximus* XV *Februarii ad Vitam SS. Faustini et Jovitæ Martyrum pag.* 808 *num.* 13 : *non videri scilicet S. Antonium Episcopum, cujus corpus eo e Galliis tempore Normannorum delatum fuit, inter Episcopos Brixienses censendum esse, licet Sextus in Catalogo Ughelli collocetur.*

an 18 Episcopus ascribendus ?

3 *Joannes Franciscus Florentinius in Indice chronologico Antistitum Brixianorum, statuit anno* DXI S. Titianum Germanum Episcopum. *Quidni ad annum supra indicatum* DXXVI *vixerit? Sed pergit :* Ejus reliquias Berardus Episcopus ab antiquo templo S. Cosmæ, quod Cathedrali erat adstructum, in novum anno MCCCII transtulit, arâque majori inclusit : ex inde anno MDV Paulus Zane Episcopus in cellam, quæ ad levam est, nobilis marmoreæ indidit. Celebratur V Nonas Martii, et ad annum MCCCII ista habet : Berardus Madius.... Eremitanos S. Augustini in urbem accepit, templum SS. Cosmæ et Damiani cum monasterio construxit, translato eo S. Titiani corpore et sacris Virginibus, quæ ad ecclesiam majorem habitabant. *Quæ eadem in Berardo Madio, verbis parum mutatis, descripsit Ughellus. Ast in elogio S. Titiani, prioribus immutavit :* Ejus sacra ossa ex ecclesia S. Cosmæ Bernardus Episcopus transtulit in novam Cathedralem anno MCCCII, Paulusque deinde Zane in majori altari conclusit anno MDV. *Interim indicarat ante* Ecclesiam Cathedralem Deiparæ Virgini in cœlum assumptæ sacratam, antiquæ architecturæ esse, sed elegantiæ venustatisque eximiæ.

translatus anno 1302.

4 *Agit de eodem S. Titiano Elias Capreolus lib.* 3 *Historiæ Brixiensis, in quo illud probari non potest, quod tradat eum a* S. Philastrio Episcopo, *qui circa annum* CCCXC *e vita excessit,* educatum et Diaconum creatum. *Unde Ferrarius hausit eum* Siricio Papa Episcopum consecratum, *quod refutatum est. Ramperti Episcopus in sermone de Translatione S. Philastrii, a Surio ad* XXIII *Julii edito, meminit* S. Titiani, *eumque a dicto Philastrio nonum constituit. In additionibus Carthusianorum Bruxellensium ad* XXIX *Maii legitur,* S. Titiani Episcopi. *Sed ex quo intelligendum non additur. Colitur* S. Titianus Episcopus Opitergin. XXI Januarii *et* S. Titianus Episcopus Laudensis IV Maii.

non fuit S. Philastrii alumnus.

B C D E

DE S. CALUPPANO PRESBYTERO
RECLUSO IN GALLIA.

ANNO DLXXXI. III MARTII.

S. Caluppani Vita scripta,

Sanctus Gregorius Episcopus Turonensis in libro de Vitis Patrum cap. 11, *et libro* 5 *Historiæ Francorum cap.* 91, *quam habemus de rebus gestis S.* Caluppani *Reclusi notitiam, suppeditat omnem : quam asserit se nactum esse ad proprias suas aures, aut ex relatione, sive ipsius S. Caluppani, sive S. Aviti Episcopi Claromontani, qui huic diaconatus et presbyterii gradum contulit, utpote in cujus diœcesi apud Arvernos etiam solitarium egit. Est memoria dicti S. Reclusi inscripta fastis sacris ad diem* XX *Septembris.*

2 *Tempore vero S. Caluppani inducit Gregorius in Historia Francor. hæc verba :* Eodem quoque anno (scilicet, ut ante dixerat, quo mortuus Sigebertus Childeberti plures episcopatus regit) et Caluppi ecclesiasticus obiit. Hic autem ab adolescentia sua semper religiosus fuit, et apud monasterium Meletense, termini Arvernorum conversatus, in magna humilitate Fratribus præbuit, sicut in libro Vitæ ejus scriptum habetur. *Jam annus primus regni Childeberti Regis Austrasiorum, sub quo etiat Arvernis, et hanc post mortem Chariberti Regis Turonensium etiam Parisiensi, extenditur in annum Æræ vulgaris* DLXXXI. *Natus itaque S. Caluppanus circa annum* DXXXII, *quem assecit Gregorius annos octoginta quinque, sive centum lustra vixit, mortuus.*

tempus obitus.

et totius vitæ ejus.

3 *Dum obitus non expressit Gregorius, est quod Vitam S.* Caluppani *ad hunc in Martio celebrant Sanctos, et Galliæ Romanus Benedictus, Hispaniæ Joannes Bicclarensis Sanctorum, aliique permultæ Ecclesiæ ad eum diem inscripserunt Molanus in proprio editionis Usuardi, et auctis, Ferrarius in Catalogo SS. qui sunt in Martyrologio Romano, et longissimo elogio Saussayus in Martyrologio Gallicano.*

Venerabilis.

4 *Facile præterea etiam Gregorius, ejus visitasse fuerit monasterium Meletense, apud Arvernos, cum in illo erat S. Caluppanus, circa annum hujus* DXLIII, *quo S. Benedictus e vita migravit, anno ætatis ejus tempore erant quam plurimi per Galliæ monasteria, ut supra diximus. Certe Turonis ad sepulturam S. Martini anno* CCCXVII *concurrerunt ad duo millia monachorum testis est Sextus Aurelius discipulus in carmine ad Dessidam. Interim Ordam Benedictinæ Caluppanum adscribunt Wion, Menardus, Dorganius, Euchelius, elogio ex Turonensi desumpto : quo etiam citato agit de eo Raynaldus in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* DLXXIX *quando eum arbitratus est e vita excessisse. Benedictus Gononus Vitam eamdem edidit lib.* 2 *de Vitis Patrum Occidentis pagina* 73.

monachatus.

VITA
auctore S. Gregorio Turonensi.

*S*emper paupertas seculi regna reserat cœli, atque utentes se non modo præparat polo, verum etiam glorificatos miraculis, illustres esse declarat in mundo. Quod, ut dum illa exsultationis constructione revincto paradisi januam patefaceret, animæ Angelicis choris inserta, in requie sempiterna persultet, scient nunc de B. Caluppano recluso, quod verum cognovimus, prorsus silere nequimus. Hic autem ab ineunte ætate semper religionis Ecclesiasticæ bonum quæsivit et reperit, et apud monasterium Meletense, termini Arverni conversatus, in magna humilitate se Fratribus præbuit. Erat etenim summæ abstinentiæ, ita ut ab media omnium abstraus, quotidianam cum reliquis Fratribus operam explere nequiret. Unde, ut mos est monachorum, magnum improperium inferebant, dicente sibi præsertim Præposito, Qui non deliberat laborare, indigne postulat manducare.

S. Caluppanus degit in monasterio Meletensi.

in humilitate et abstinentia

2 Dum autem ille tacitus ulterius hæc exprobrationis verba, sollicita haud pascit mente, circumspectat : de cujus medio lapis, natura præcedente, consurgens, provehitur in excelsum, quem quingentis aut eo amplius pedibus, sui in parte habens cum reliquo montis erectionis compositionem. Cujus valli incolæ diversis aiunt, qui hunc montem plerique contrarius dubitatur. In hujus ergo lapidis cacumine, quod pervium ejusdem propter transitum hostium receptaculum fuit, eremita sanctus ingreditur, et exciso lapide, habitacula statuit, in quæ nunc per scalam, valde difficilem, ascenditur. Locus etenim ille tam dubius est ad habitandum, ut etiam feris hostibus illuc accedere sit labor.

passus opprobria secedit in lapidis cacumen,

3 In hoc loco oratorium parvulum fecit : cui oranti, ut ipse nobis cum lacrymis referre erat soli-

set cessavit 2 dum

inferebant

A inferebant horrorem. Sed quia diabolus ad speciem callidi serpentis habetur, non ambigitur ejus has fuisse immissionis insidias. Nam cum ille ad hæc perstaret immobilis, nec moveretur minorum anguium ictibus, quodam die duo dracones immensæ magnitudinis ad eum ingressi, adstiterunt prope : quorum unus (ut arbitror) ipse dux tentationis validior altero erat, qui recto pectore os suum contra os beati quasi aliquid mussitaturus, erexit. At ille timore perterritus, tamquam æneus valde diriguit, nullumque penitus membrum movere poterat, neque manum elevare, ut signum beatæ Crucis opponeret.

oratione Dominica et signo Crucis improperans fugat,

4 Cumque ambo diutissime in silentio constitissent, venit in mentem Sancto per spiritum, ut orationem Dominicam, etsi labia movere non poterat, vel corde clamaret. Quam dum tacitus pronunciat, cœperunt paulatim membra ejus, quæ inimici fuerant arte revincta, dissolvi : et sentiens se manum dexteram habere jam liberam, ori signum beatæ Crucis imponit, rursumque conversus ad hydram, pingit iterum Crucem Christi adversus eam, dicens : Tunc ille es, qui protoplastum de paradisi habitaculo projecisti, qui germani dexteram parricidio cruentasti, qui Pharaonem, ut populum Dei persequeretur, armasti, qui ad extremum ipsum Hebræum po-

B pulum, ut invidia succendente persequeretur Dominum, excitasti? Discede a servis Dei, a quibus sæpius superatus, discessisti confusus. Tu es enim in Cain projectus, in Esau supplantatus, in Golia prostratus, in Juda traditore suspensus, et in ipsa illa Dominicæ virtutis Cruce cum potestatibus et dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc, inimice, caput, et humiliare sub signaculo Crucis divinæ : quia non est tibi portio cum servis Dei, quorum est hæreditas regnum Christi. Hæc et hujusmodi Sancto dicente, Crucemque per singula faciente, draco hujus vexilli virtute confusus, vicissim se humilians terræ subditur. Sed dum hæc agerentur, ille alius circa pedes et tibias Sancti in insidiis volvebatur. Cumque hunc pedibus suis circumfusum sanctus Eremita videret, orationem faciens, eum abire jussit, dicens : Vade retro, satana : nihil mihi in nomine Christi mei poteris ultra nocere. At ille usque ad limen cellulæ egressus, sonum validum per inferiorem partem emisit, et tanto cellulam fœtore

fetu pulvere refecto

replevit, ut nihil aliud, quam diabolus credi posset : D nec ultra coram Sancto aut serpens aut draco comparuit.

5 Erat autem assiduus in opere Dei, nec vacabat ad aliud, nisi aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cum parumper cibi caperet, semper orabat. Sumebat interdum piscem de flumine, raro quidem : sed cum voluisset, opitulante Domino, confestim aderat. Cibum panis non aliunde sumebat, nisi qui de monasterio mittebatur. Si quis vero devotorum panes detulisset aut vinum, id in cibos deputabatur egentium : illorum tamen, qui ab eo aut signum salutare susciperent, aut refectione foveri soliti essent, illud Domini recolens, quod in Evangelio de turbis, quas a diversorum morborum contagio sanaverat, dixit : Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

semper aut legit aut orat.

oblatos cibos dat pauperibus :

Matth. 15.

6 Sed nec illud beneficium occuli debere arbitror, quod ei in loco illo divina pietas est largita. Nam cum a profundo vallis illius, quasi stadia decem aqua deferretur, oravit Dominum, ut ei in ipso cellulæ suæ habitaculo fontis venam ostenderet. Et non defuit virtus illa cœlestis, quæ quondam sitientibus populis aquas produxit e silice. Statim igitur ad hujus orationem gutta latices cauto prorumpens, cœpit solum stillis frequentibus irrigare. At ille munere cœlesti congaudens, concavum in lapide parvulum in modum cisternæ faciens, quod tenebat quasi condia duo, lymphas divinitus sibi indultas suscipiebat : de quibus tantum ei ministrabatur per dies singulos, quantum ipsi pueroque sufficeret, qui ei minister fuerat datus.

aquam divinitus accipit.

E

7 Accessimus autem et nos ad locum cum B. Avito Episcopo, et ex omnibus, quæ narravimus, quædam ab ipso relata cognovimus, quædam oculis propriis inspeximus. A memorato autem Pontifice diaconatus ac presbyterii sortitus est gradum, et multa populo, diversis vexato morbis, remedia contulit. Nulli tamen cellulam egressus se præbuit contemplandum, sed tantum per fenestellam extendens manum, salutare signaculum imponebat. Et si a quoquam visitatus fuisset, ad hanc accedens speculum, orationem colloquiumque præbebat. Denique in hac religione cursum vitæ consummans, quinquagesimo, ut opinor, ævi anno migravit ad Dominum.

diaconus et Sacerdos a S. Archelaide consecratus, varios sanat, mortuos excitat

pro pugnacitate vincit.

DE S. ARTHELLAIDE VIRGINE
BENEVENTI IN ITALIA.

C CIRCA ANNUM DCXX. III MARTII.

Nonnulla ex ejus fastis sacris.

Beneventum antiquissima Hesperiæ civitas, Ducum olim Langobardorum Sede illustrata, nobilitatem suam natali variorum Sanctorum ortu, ex his varios mensibus Januario et Februario dedimus : et die III *Martii tradidit diem claudentem extremum* S. Arthellais Virgo : *cujus nomen festumque inscriptum esse antiquo MS. Martyrologio bibliothecæ Beneventanæ signato numero* 178 *testatur Marcus de Vipera Archidiaconus Beneventanus in Chronologia Episcoporum Ecclesiæ suæ : reperimus et nos in bibliotheca Vaticana codicem characterе Langobardico, signatum num.* 5949, *cujusque nostro judicio aliqua collecta Martyrologio ex Usuardo, Adone aliisque auctoribus pro Ecclesia Beneventana facta ante annos ducentos quinquaginta, cum non solum S. Romualdi, sed etiam S. Thomæ Cantuariensis mentio fiat, ac Sancti Beneventani fere primo loco commemorantur : In illo vero nil de Martii festis legantur :* Benevent. S. Arthellays Virginis. *In MSS. monasterii Casinensis et Divis Adelpertiana Martyrologiis antiquis, et in Antiquo MS. Carthusiæ Farfensis ad Usuardum et Hermannum Greven eadem tradentibus.* Arthellais Virginis in Benevento. *Quæ citatis tabulis Beneventanis scribit*

F

etiam Ferrarius in Catal. genер. SS. et in sua Topographica ad Martyrologium Romanum. Ferrarium describit Arturus a Monasterio in sacro Gynæceo.

2 *Acta damus duplicia, utraque ab auctore anonymo conscripta : priora communicavit Antonius Alphericus Canonicus Beneventanus Joanni Baptistæ Mario Romano S. Angeli in foro piscium Canonico, qui ea nobis pro sua singulari humanitate describenda commodavit : posteriora ediderunt Marcus de Vipera in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ; hic assecutus ea ex codice quodam vetere MS. Beneventano ad Jul. Ant. Cardinalem Sanctacrucium, qui de Sanctis erant Neapolitani scribere cœperat, transmisso. Priora annotat se habere ex codice MS. bibliothecæ Beneventanæ de Gestis Sanctorum pag.* 1 *pag.* 88 *signato numero* 168 : *et in fine de cultu S. Arthellaidis et Translatione corporis tradit aliqua, quæ desunt apud Ferrarium. Hunc sequitur Franciscus Lubertus in magno menologio Virginum Galliæ edito.*

acta scripta

3 *Idem Vipera in Chronologia Episcoporum Beneventanorum in S. Zenone, sive Zenobio, tibi hujus corporis S. Arthellaidis eloquium habet. Asseruntur in Ecclesia, et Marci Vipera, assumpto*

EX MSS

A assumpto ad Imperium Justino, Joanne Papa III. anno Domini DLXXII B. Arthellais Lucii Proconsulis et Arthusæ filia, Constantinopoli Beneventum ad Narsetem patruum se contulit. Fuit ipsa in magna sanctitatis opinione, vixit annos XVI, menses III, dies VIII, et obdormivit in Domino in ecclesia S. Lucæ prope portam Ruffinam sita, accepto ibidem sanctissimo Eucharistiæ Sacramento : ubi et sepulta fuit, cujus vitæ et mortis sanctitatem multa, quæ consecuta sunt, miracula comprobarunt : ex cujus corporis depositione transivit dicta ecclesia in cultum et nomen Virginis, ejusque festum die III Martii, Beneventi colitur. *Hæc Vipera qualibet Martyrologium MS. supra citatum, et quo nam omnia hæc descripserit, non assequimur. In iis nonnulla expressa sunt, ut de obitu Justiniani Imperatoris, qui incidit in mensem Novembrem anni* DLXV, *Indictione* XIV *jam currente, uti observat Theophanes. At supra assignato anno erat Justinus a Justiniano constitutus Curopalates, sive palatii sui supremus Curator. In loco vocato discussus S. Arthellaidis Constantinopoli indicatur, quod eum sibi mandarit nata Justiniano, forsan, ut absente regina domo ea matrimonio collocaret, in quod ne consentire cogeretur, fugam arripuit. Floruit eodem temporibus Narses ejus patronus ; qui Totila Rege Gothorum peculio victo et occiso, Romam recuperavit anno Christi* DLII. *Intricati sunt anni vitæ ejusdem in Actis, quasi annos* XVI, *menses* III *et dies* VIII *universim vixerit, et iterum quasi totidem et annos et menses et dies Beneventi absolverit, ubi mendum amanuensium est, aliquando ex alio codice MS. corrigendum*

discussum,

VITA

Ex MS. Beneventano.

Imperante Justiniano Imperatore Narses eunuchus et Cubicularius ordinatus est Patricius, et constitutus in Italia, cui præfuit temporibus Justiniani et Justini nepotis ejus. In illis autem temporibus, erat quidam homo in civitate Constantinopolitana Proconsul, nomine Lucius, et uxor ejus nominabatur Arthusa, habebatque filiam pulcherrimam, nomine Arthelays, quam multi homines videntes, admirabantur pulchritudinem ejus. Videntes autem eam ministri Imperatoris, nuntiaverunt illam apud Imperatorem, dicentes : Numquam vidimus in tota terra talem puellam in pulchritudine et aspectu, qualem hodie vidimus in domo Lucii Proconsulis. Audiens hoc Imperator, gaudio est repletus, et misit nuntium Lucio Proconsuli occulte, ut mandaret ei filiam suam. Ille autem Lucius audiens eum illi mandare, sed abiit, et vocavit uxorem suam, et dixit ei : Quid facimus de filia nostra Arthelays ? Venit enim mihi nuntius ex parte Justiniani Imperatoris, ut mittam eam sibi. Audiens hæc mater ejus, cœpit flere et dicere : Heu me, filia mea dulcissima ! quis te necessavit nobis Imperatori Justiniano ? Quid faciam de te, lumen oculorum meorum ? Cumque audivisset Imperator, quod nollet eam ibi dare, misit triginta armatos, ut comprehenderent eam. Lucius autem ut hoc audivit, abscondit filiam suam, ut nullus posset eam invenire.

S. Arthellais ab Imperatore expetita ob pulchritudinem,

2 Dixit autem B. Arthelays matri suæ : Ego mater, do tibi consilium, quomodo liberamur. Sicut ego accepi a patre meo, habet in Beneventana civitate fratrem unum, qui ordinatus est Patricius, et ipse regnat in tota Italia : scripsit mihi tres vel quatuor eunuchos, vadam ad illum : et sic potero conservare virginitatem meam. Audientes autem pater et mater hoc consilium, placuit eis, et misit servos suos, et fecit venire ad se tres eunuchos homines suos, quibus hæc dixit : Audite, fratres et amici mei, volo ut peregatis ad Beneventanam civitatem cum Arthelays filia mea ad Dominum meum Narsum Patricium, et ego honorabo vos magno honore. Cui respondentes dixerunt : Sicut jussisti, ita faciemus : fiat voluntas Dei et vestra. Et cum talem responsionem fecissent eunuchi, gavisus est Lucius cum uxore sua, et dedit eis aurum et argentum quasi libras centum, et vestimenta, et dixit ad eos : Tollite et portate vobis munera, ut possitis vivere usque dum veneritis ad fratrem meum Narsum Patricium. Et pater et mater osculati sunt filiam suam Arthelays, et eunuchos, et dixerunt ad eos : Ite in pace et Dominus sit vobiscum in itinere vestro, et Angelus Domini comitetur vobiscum ad dirigendos pedes vestros in viam pacis et salutis, ut cum gaudio perveniatis ad limina sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Et cum hoc dixissent, responderunt, Amen, et abierunt.

accepta eunuchis tribus,

discedit Constantinopoli.

3 Perrexit autem pater cum ipsis media nocte, cum quadringentis armatis propter metum Justiniani Imperatoris, et venit cum eis usque ad civitatem a Balonam, et reversus est pater ejus fletudo in domum suam. Factum est autem in illis diebus, nuntiatum est Imperatori Justiniano, quod Lucius refugisset filiam suam. Tunc quæsit militibus suis, ut, ubicunque invenissent Lucium, statim amputarent caput ejus. Audiens hæc Lucius, fugit exinde, et abscondit se per triginta dies in domo Justini, Imperatoris nepotis, et non invenit eum Imperator.

a

Balonam deducitur a patre

4 Cum autem venisset beata Arthelays juxta civitatem Balonam, invenerunt illam ibi latrones, qui et interrogaverunt eam, dicentes : Unde es tu ? Beata vero Arthelays non respondit eis verbum, et statim apprehendentes portaverunt eam ad domum suam, et miserunt eam in carcerem. Eunuchi vero videntes beatam Arthelays comprehensam, relicta ea omnes fugerunt, et venerunt ad ecclesiam B. Eulaliæ, in qua precabantur Dominum nostrum Jesum Christum, ut redderet eis hominem suum. Veniente autem die Dominico, convenerunt plures pauperes ante januam ecclesiæ, cæci, claudi et debiles, quibus eunuchi dederunt de pretio Beatæ Arthelays : inter quos apparuit in specie pauperis Dominus noster Jesus Christus, et ipse accepens de pretio Beatæ Arthelays, dixit Eunuchis : Quod uni ex istis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Igitur post septimum diem latrones, qui miserant Beatam Arthelays in carcerem, dixerunt intra se : Eamus ad eam, et comprehendentes illam ducamus ad lupanar, ut, quicunque eam invenerit, illudat ei. Cumque egressi fuissent de domibus eorum, et predictum scelus perfecissent, arrepti a dæmonio, mortui sunt : et misit Dominus Angelum suum, et interfecit carcerarium cum omnibus suis, et dirupit portas carceris, et duxit eam foras.

delenetur a latronibus captiva :

acquiescit Christo,

et latronibus dæmonio interemptis,

ab Angelo liberatur :

5 Quæ cum invenisset Eunuchos suos, osculata est eos : et cum gaudio magno profecti sunt per mare, et pervenerunt ad civitatem b Sipontinam, laudantes et benedicentes Dominum. Interea erat quidam ibi, qui dixit beatæ Virgini : Rogo te, Domina, ut facias mihi auxilium de pretio tuo, quoniam facturus sum quoddam opus in ecclesia S. Michaelis, quæ sita est in monte Gargano. Cui dixit beata Virgo : Ecce per hominem ipsum illuc venitam. Cum igitur venisset ad ædem B. Michaelis, prosternens se super terram, cum lacrymis oravit, et post orationem obtulit de thesauro suo super altare S. Michaelis, et pro opere ipsius ecclesiæ dedit triginta aureos : et exiens inde, reversa est Sipontum.

b

Sipontum venit

c

offert dona S. Michaeli quod faciat :

6 Quadam autem nocte dum dormiret Narsus Patricius, apparuit ei senior quidam, et dixit ei : Surge Patricie, exi obviam filiæ fratris tui Lucii, quæ venit a facie Justiniani Imperatoris. Cumque evigilasset a somno et cognovisset, quæ in visione vi-

a Narsete patricio nuntiatur :

derat

derat, ecce nuntius a Beata Arthelays missus, dicens ei : Exi, Domine, obviam filiæ fratris tui Lucii Proconsulis, quæ venit huc ad te. Hoc audiens Narsus Patricius gavisus est, et surgens cum multo comitatu equitum venit Sipontum, et invenit eam intra ecclesiam B. Marci Evangelistæ, et osculati sunt ambo in caritate Christi, et præparantes se venerunt gaudentes in civitatem *d* Luceriam, et manserunt ibi tribus diebus : in qua Deus operatus et multa mirabilia meritis et orationibus Beatæ Arthelays. Inde discedentes appropinquaverunt Beneventum.

educitur Luceriam et Beneventum

7 Cumque audiissent viri et mulieres civitatis adventum Beatæ Arthelays, cum hymnis et laudibus exierunt obviam ei, et sic honorifice suscepta est. Post hæc discalceatis pedibus intravit cum multo comitatu per portam, quæ dicitur Aurea, et venit orando Deum usque ad ecclesiam beatæ Virginis Mariæ per mediam civitatem. Cumque ibi venisset, fecerunt sonare omnes campanas ejusdem ecclesiæ : Clerici vero suscipientes eam cum hymnis et laudibus, ingressi sunt ecclesiam beatæ Virginis Mariæ : et prosternens se ante altare oravit, et post orationem obtulit super ipsum altare sexaginta aureos, et celebraverunt Missam in honorem Domini et S. Jacobi Apostoli (nam eo die solennitas ejus colebatur) et sancta Virgo et homines sui participati sunt Corpore et Sanguine Christi.

ubi honorifice excipitur

portam Euchariam transit.

B

8 His ita transactis, redierunt ad propria, et multa miracula in prædicta civitate operatus est Deus meritis Beatæ Arthelays. Beata autem Arthelays ambulans de virtute in virtutem, cœpit jejunare omni die, exceptis Dominicis diebus, et sine intermissione semper orare : ad horam vero refectionis comedebat quidquid ferebatur ei a Narso Patricio. Fuerunt omni vitæ ejus a nativitate sua usque ad obitum suum sexdecim, et menses tres et dies octo. *e*

claret miraculis

e

9 Post sexdecim autem annos, et menses tres, et dies octo, quibus degnit Beneventi, correpta est a febre, et omnes multitudines civitatis a majori usque ad minorem lamentabantur eam, flentes super sanctitatem et pulchritudinem ejus, et fecit se portari juxta ecclesiam B. Lucæ, et Sacerdos obtulit sacrificium Deo : quo oblato, munivit se Corpore et Sanguine Christi, et obdormivit in Domino, et est sepelitum corpus ejus in eadem ecclesia juxta murum prædictæ ecclesiæ, quæ est ad portam Rufinam a parte Orientis.

Anno ætatis 40 minus

humatur sepultura

a Fulonia *urbs Dalmatiæ maritima, Stephano de urbibus Berroæ, Ptolemæo lib. 2 cap. 17 Berroea, ubi annotatur alius dicti Bulina et Butua, nunc Budua vocatur, ditioni Venetæ subjecta. Fuit inde in Apuliam brevis per mare Adriaticum trajectio.* — b Sipontum *urbs olim Apuliæ Daunix maritima cui præfuit hoc ipso seculo S. Laurentius Episcopus, cujus rursus Acta dedimus 7 Februarii.* — c *In quanta veneratione tunc fuerit hæc ecclesia, traditur in Actis dicti S. Laurentii Episcopi Sipontini.* — d Luceria *in eadem Apulia Daunia, inter Sipontum et Beneventum.* — e *Mendum hic esse amanuensium supra notavimus*

D

ALIA VITA

Ex MSS. edita a Mario de Vipera et Ferrario.

Arthellais Virgo nobilis Constantinopolitana, Lucii Proconsulis et Arthusæ filia, a Justiniano Imperatore ob egregiam formam, contra parentum et suam ipsius Virginis, quæ Christo virginitatem voverat, voluntatem expetita; clam cum aliquot eunuchis in Italiam ad Narsetem Patricium, qui tunc temporis Beneventi agebat, mittitur.

Amore virginitatis servandæ fugit

2 Sed in itinere in latrones incidit, qui illam carceri inclusam, ob ejus pulchritudinem prostituere decreverant. Sed ad ejus et eunuchorum preces Deo porrectas, ut e manibus illorum eriperetur, post elargitam pauperibus eleemosynam, latrones a dæmone arrepti perierunt. Arthellais autem ab Angelo e carcere educta, cum eunuchis iter prosequitur, et Sipuntum appulit, ubi templum Divi Michaelis Archangeli devota invisit, et dona dedit.

e manibus latronum eripitur.

venit Sipuntum.

E

3 Interim Narsetes de neptis adventu certior factus, Sipuntum venit, illamque multo cum comitatu Luceriam primum (ubi mira aliquot Deus meritis hujus sanctæ Virginis operatus est) deinde Beneventum, tota civitate occurrente, deduxit. Per portam, quæ Aurea dicitur, ingredien-, ad ecclesiam Dei Genitricis Arthellais primum pergens, multas illi pecunias elargita est : ac post sacra Missæ mysteria, sancta communione refecta, in domum patrui divertit.

educitur Luceriam,

et Beneventum.

4 Vixit autem Beneventi aliquot annos, multis virtutibus coruscans et miraculis, orationibus assidue et quotidianis jejuniis intenta. Demum brevi febre correpta, ad cœlestem sponsum, omnibus ejus mortem lugentibus, evolavit *a* Nonas Martii *a* in æde S. Lucæ prope portam Rufinam sepulta. Ob cujus corporis depositionem transivit dicta ecclesia in nomen et cultum ejusdem Virginis. Deinde ejus corpus *b* in Catredie dem translatum est.

clara miraculis moritur.

a

b

a In MS. Ferrarii concludatur hæc verbis : in æde S. Lucæ sepulta. Reliqua desunt. — *b Vipera addit officio Ecclesiastico subvitæ duplici thalera coli*

C

DE S. ANSELMO

F

ABBATE NONANTULANO IN ITALIA,

Synopsis historica.

ANNO DCCCLII. III MARTII

Carolus Sigonius lib. 3 de Regno Italiæ ista in Aistulfo Rege Longobardorum scribit : Eodem anno, DCCLI, Anselmus Dux Forojulensis, Gisseltrudæ uxoris Aistulfi Ducis, fratris religionis incensus, monasterium cum Xenodochio apud Fanaum, montorum Mutinensis diœcesis locum, extruxit, atque ibi multorum monachorum Abbas præfuit. *Est Fanaum exiguum oppidum provinciæ Frimanæ, Duci Mutinensi subjectæ, a Mutina urbe versus Meridiem* XX *millibus passuum aut paullo amplius distitum. At Sigonius ex annalium* DCCLII *ista adjungit :* Anselmus Abbas Fanani alterum Mutinensibus in campis Panis trans Scultennam amnem, nomine Nonantulæ, legit, cumque monachorum numerus, asperis sanctisque perpetuo usum, altero decadas monasterio decoravit. Inde ipsius Regis permissu, Romam profectus, sacram a Pontifice cucullam baculumque accepit, et S. Silvestri corpus impetratum eo deportavit. Id monasterium magnis post Regum numeribus ac possessionibus auctum, monachorum supra mille multitudine, prædiorum numero ac jurium amplitudine, inter omnia Italiæ fuit clarissimum. Ab eodem Anselmo hospitium in via Æmilia est constructum, longe a monasterio, ad excipiendos eos, quibus ad eum flectere non esset commodum, atque D. Ambrosii nomini conservatum. *Hæc Sigonius, qui similia habet libro 1 de Episcopis Bononiensibus ad dictum annum* DCCLII, *addit quoque ossa S. Silvestri, permittente Stephano Pontifice, huc se deportata. Sedit Stephanus Papa III a* XXX *Martii dicti anni* DCCLII *usque ad* XXVI *Aprilis anni* DCCLVII. *Est autem Nonantula loco paene muris firmissimis cincta, a Mutina urbe septem circiter millibus passuum distans, trans Scultennam fluvium, nunc Panarum*

S. Anselmus Abbas Nonantulanus et Fundator Xenodochii ad Fanum.

Xenodochium S. Ambrosii.

Ex Sigonio.

A *Panarum dictum, in confinio ditionis Bononiensis, cujus subinde dominio fuit subdita.*

2 *In Chronico MS. Nonantulani cœnobii, continentur Abbates usque ad annum* MXXXV, *quos magna cum diligentia fuisse ab ipso scriptore annotatos tradit Arnoldus Wion in Martyrologio monastico ad hunc* III *diem Martii, et Catalogum Abbatum exhibet : ex quo duos primos transcribo, de quibus ista habet :* Anno Christi DCCLIV S. Anselmus Abbas primus rexit annos quinquaginta, obiit V Nonas Martii anno DCCCIV. Petrus rexit annos XVII, obiit IV Kalend. Junii *etc. Hinc hoc cum elogio exornat Wion :* Nonantulæ monasterio in agro Mutinensi, natalis S. Anselmi primi illius cœnobii Abbatis, cujus vita virtutibus plena refulsit. *Eadem sed contractius habent Dorganius et Menardus. At Wion annotat,* cœnobium ab ipso in honorem sanctissimæ Virginis Matris et S. Benedicti anno DCCXLIX fundatum, in quo succedente tempore ob morum integritatem et vitæ sanctitatem Abbas electus, Pater fuit MCXLIV monachorum, exceptis parvulis, obiitque eodem in cœnobio anno Christi DCCCIV, regiminis fuit anno L, die Veneris sancto : cujus sacrum corpus in altari summo ejusdem Ecclesiæ quiescit. *Hæc Wion ex Vita, quam asserit* B ibidem in sacristia asservari. *Verum annus obitus statuendus videtur* DCCCIII, *quando cyclo Lunæ* VI *et Solis* XXVIII, *ac littera Dominicali A, Pascha fuit celebratum* XVI *Aprilis, ac dies Cinerum ipsis Kalendis Martius, adeoque primo die Veneris sanctæ Quadragesimæ e vita discessisset S. Anselmus Abbas. Bucelinus absque ulla reflexione, asserit eum obiisse* III Martii, anno DCCCIV, ipso die Parasceves sacro. *An Pascha ergo celebratum die* V *Martii? Dein anno bissextili* DCCCIV, *cyclo Lunæ* VII, *Solis* I *litteris Dominicalibus GF, Pascha incidit in* XXXI *Martii, et die* III *ejusdem Martii in* III *Dominicam Quadragesimæ.*

3 *Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* DCCLII *num.* XV *ita scribit :* Anselmus frater uxoris ejus, *Aistulphi Regis,* religione insignis est habitus, quippe qui hoc ipso anno Nonantulam nobile monasterium in agro Mutinensi construxit in honorem Apostolorum, quod et amplissimis reditibus auxit : quo etiam Roma acceptos S. Silvestri venerandas reliquias transtulit. *Ita Sivebertus hoc anno et alii.* Ipsum autem monasticam vitam esse professum et in Abbatem promotum diversis monachis præfuisse Ricobaldus affirmat. *Is* monasterium in honorem Apostolorum constructum, *quod in honorem* C Virginis Matris et S. Benedicti fundatum *asserit Wion.* Abbas *etiam ducatus* ducentis monachis præfuisse, *quos ad mille centum quadraginta quatuor enumerat Wion* exceptis parvulis : *hos tirones sive novitios explicat Bucelinus. Quæ apud Sigebertum de reliquis S. Silvestri dicuntur legi, censet Muratorius ab aliis adjecta : ea in antiquo MS. codice nostro, qui olim fuit Abrahami Ortelii, eodem charactere, quo reliqua, ita leguntur :* Anselmus vir illustris, cujus soror erat Haistulfi Regis uxor, transtulit corpus S. Silvestri Papæ ad cœnobium Nonantulanum a se fundatum. *Hæc ibi. At Baronius pro corpore acceptas sacras reliquias tradit, quæ suo tempore erit examinandum.*

4 *Meminit ejusdem Ferrarius in Catalogo generali, et in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi* ex monumentis et chronico cœnobii Nonantulani, *hanc vitæ epitomen tradit :* Anselmus Forojulensis Dux, Astulphi Regis Longobardorum propinquus, bello clarus, cum diu et strenue pro regio Longobardico labaracro et, rerum humanarum imperitus, ac Deo serviendi cupidus, cœnobium præclarum Nonantulæ ab urbe Mutinensi V. M. P. distans ædificavit, multis diplomatis sartum tectis : in quo, relicto ducatu, depositis armis, monasticam sanctitatem secutus et professus est, ut Abbas ejusdem et plurimorum monachorum Pater creatus fuerit : quo D in regimine haud minorem laudem, quam cum Dux esset, consecutus est. Erat in pauperes summa benignitate præditus : Xenodochium, in quo pauperes et peregrini hospitio exciperentur, factus Abbas construxit. Cum multos annos Nonantulano cœnobio sancte præfuisset, ægrotans brevi, cum monachis benedixisset, inter illorum manus ac inter de rebus divinis ad animæ salutem spectantibus loquendum, expiravit, circa annum salutis DCCXL. *Hæc Ferrarius, qui in Annotatione novas sibi creat difficultates his verbis :* Maxima circa tempus quo Anselmus Abbas vixit et defunctus est, inter Benedictinos scriptores est dissensio. Auctor enim Ligni vitæ illum anno MCCCXCIX monachum effectum et anno MXXXV migrasse scribat. Auctor vero Historiæ monasticæ circa annum DCCXL, quod, si Anselmus Astulphi Regis cognatus fuit, probabilius est. *Neutrum admittimus, ac primo quis sit Auctor Historiæ monasticæ per universum, explicandum foret. Auctor Ligni vitæ est Arnoldus Wion, qui ipsemet ex tabulis monasterii Nonantulani, ea quæ tradit, se excerpsisse asserit, neque ad millesimum Christi annum confugit, sed Abbatem statuit creatum anno* DCCLIV, *uti ejus verba supra allata indicant, eaque confirmat lib. 4 cap. 36 sub titulo de* E *Ducibus Fori-Julii ita scribens.* S. Anselmus Dux cœnobio Nonantulano, in diœcesi Mutinensi anno Christi DCCLII constructo, ibidem, Ducatu relicto, Abbas præfuit, Sanctorum albo adscriptus, cujus festivitas recolitur III Martii. *Consentit supra allegatus Signonius.*

5 *Idem Ferrarius in Catalogo generali movet quæstionem de S. Anselmi Ducatu, num hic Foro-juliensis, an Foro-Iuliensis fuerit. Est Forum-Livii Romandiolæ, olim Flaminiæ, urbs celebris Cæsenam inter et Faventiam, cujus sæpe meminit Blondus Flavius Forolivensis in Italia illustrata, et in Historia ab inclinato Romano Imperio. Edidit etiam nuper Historiam urbis Forolivensis Paulus Bonduus : qua cum Historia Ravennate Hieronymi Rubei aliisque historiis collata, non apparet, quomodo potuerit Forolivensis Dux fuisse, cum urbs illa et sub Pentapoli fuerit, et una ex septem civitatibus Exarchatus numeretur, quibus usque ad annum* DCLI *aut sequentem præfuit Eutychius Exarchus, qui tum in Græciam aufugiente, Exarchatum occupavit Aistulfus Rex, sed jam tum Faventinum monasterium S. Anselmus extruxerat, et inde annuum adjecit ad Nonantulanum fundandum. Deinde nulli ab auctoribus notantur fuisse Duces Forolivienses aut Forojulienses Duces sub Regibus Longobardis fuerunt,* F *quos enumerat Leander Albertus in descriptione Italiæ, in regione* XVIII, *quæ est ipsum Forum-Julii, lata provincia, ditionis potissimum Venetæ, inter mare Adriaticum et Carniolam provinciam Germaniæ, quæ cum Comitatu Goritiæ subest Archiducibus Austriacis. Ex his Ducibus Foro-julensibus Pemmon, ob Callistum Patriarcham Aquileiensem in carcerem conjectum, a Luitprando Rege ac patre Aistulphi Ducatu spoliatus est, in ejus quæ locum filius ejus Rachisius constitutus, quem e Duce Foro-julensi factum esse Regem Langobardorum anno* DCCXLV *tradunt* cum Blondo passim *alii : cui arbitramur successisse S. Anselmum, et exemplo Rachisii Regis (qui tradito Aistulpho fratri regno, Casinense monasterium petiit) etiam monasticam suscepisse, cui hunc Irprandus ex Ducatu Foro-julensi dicitur successisse.*

6 *Leander Albertus in Regione* XIV, *quæ est Romandiola, de S. Anselmi sita habitabulis non ita recta : Anselmus post insignes maximasque præfecturas* [illegible] *dum detestatus, Deumque mille centum et ejusdem ordinem devotis viris præditi, desertis monachorum multis, inter pauca Nonantulana, itemque splendida illa D. Justinæ apud Patavinos,*

circa

---

factus Abbas Nonantulanus anno 754.

frustra de tempore vitæ mota quæstione :

mortuus anno 803.

quibus Sanctis dedicavit Nonantulam ?

fuit Dux, non Foro-Iuliensis,

sed Foro-Julensis :

Quot monachos sub se habuerit ?

reliquias S. Silvestri Roma accepit :

laudatur a Ferrario.

an fundarit monasterium pro exemplo S. Anselmi ?

A circa annum DCCLXXX a Christo nato annum conditis, itemque maximis dotibus fundorum redituumque locupletatis. *Hæc Leander. Sed mirum est ista de S. Justinæ monasterio a scriptoribus Patavinis Bernardino Scardeonio, Sertorio, Ursatio, aliisque, qui de eo monasterio agunt, non indicari. Multis litteris inquisivimus Acta S. Anselmi, quæ apud Abbatem ibidem adservari, est nobis indicatum. Si adhuc obtineamus, in Appendicem hujus tomi referemus.* D NOT. 3.

DE S. CUNIGUNDE IMPERATRICE,

VIRGINE, CONJUGE, VIDUA, DEMUM SANCTIMONIALI BENEDICTINA, CONFUGIÆ ET BAMBERGÆ IN GERMANIA,

Commentarius prævius.

§ I. *Cultus sacer variis diebus assignatus. Reliquiæ sacræ.*

CIRCA ANNUM MXL. III MARTII.

Bamberga a SS. Henrico et Cunegunde exornata;

B Bamberga, *prioribus seculis Babenberga, urbs Franconiæ illustris est, in meditullio Germaniæ sita, a S. Henrico Imperatore, ejusque conjuge S. Cunigunde (quibus, dum viverent, in deliciis erat) magnificis templis et monasteriis adaucta, et Sede exornata Episcopali : quæ dein a Clemente II Pontifice Romano, qui ante secundus hujus urbis Episcopus extiterat, ab omni jurisdictione Archiepiscopali exempta fuit, et Sedi Apostolicæ immediate subjecta. At nihil tantopere amplissima hujus urbis decora complevit, quam concessum dictorum Sanctorum patrocinium et facta sacratissimarum illarum exuviarum ibidem depositio : augent hos honores tum frequentia ad illas patrata miracula, tum cultus et veneratio sacra a Sede Apostolica indulta. Erunt illa potissimum ad diem XIV Julii explicanda, quo S. Henricus relicto terræ Imperio, ad cœleste regnum migravit. Aliqua interim, quæ seorsim ad S. Cunigundem spectant, hoc in Martii, quo et ipsa vitam hanc mortalem cum æterna et immortali commutavit, expon debent.*

hujus natalis fastis sacris inscriptus 3 Martii.

2 *Est Martyrologium Usuardi pro Ecclesiis Germanicis olim auctum, qualeque nobis missum MS. ante quadringentos circiter annos exaratum, quod inter libros Nicolai Scheldii Hagenoii adservatum fuit. In illo post SS. Marinum et Asterium ista leguntur.* Eodem die Cunegundis Imperatricis : *ac deinde subjicitur natalis SS. Emeterii et Cheledonii Martyrum, de quibus jam egimus. In Florario MS. additur :* et Virginis, quæ claruit anno salutis MIII. *De ejus ætate et anno mortis infra agemus. Floruit ante ducentos annos Hermannus Greven, anno* MCCCCLXXX *vita functus, qui in additionibus suis ad Usuardum ita scribit :* Cunegundis Virginis et Imperatricis, filiæ Palatini Comitis Rheni. C Hæc cum viro suo S. Henrico, hujus nominis Imperatore primo, in virginitate Christo serviens, plena operibus bonis, quievit in pace. *In Martyrologio Coloniensi anno* MCCCCXC *excuso ista referuntur :* Eodem die S. Kunegundis Imperatricis, quæ fuit filia Palatini Comitis Rheni, et copulata S. Henrico Imperatori, qui ambo Virgines fuerunt, et virginitatem usque ad finem vitæ servaverunt, et civitate Babenburgensi pariter sepulti requiescunt. *De patre ejus Sifrido Comite infra inquiremus. Martyrologium Ecclesiæ Basileensis hæc habet :* Bambergæ S. Cunegundis Augustæ, quæ corporis integritate, caritate in pauperes, et monastica observantia fuit insignis. Hujus festum in diœcesi Basileensi peragitur v Idus Septembris, *uti infra dicetur. Eamdem suis elogiis exornant Felicius, Galesinius, qui* magnitudinem miraculorum *extollit. Molanus ad Usuardum, Canisius in Martyrologio Germanico, ac tandem Martyrologium Romanum hodiernum : cui illud ipsius elogium insertum est.* Bambergæ S. Chunegundis Augustæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, cum virginitatem ipso annuente, servasset, bonorum operum meritis cumulata, sancto fine quievit, et post mortem miraculis claruit. *Fastis eam Coloniensibus adscripsit Gelenius, Belgicis Miræus : hic* patre Comite ad Mosellam *natam tradit : ille* ditiones Colonienses hujus præsentia *asserit* illustratas.

3 *Mortua est S. Kunigundis in monasterio Confugia, ubi sanctimonialis facta, in habitu Ordinis S. Benedicti per annos* XV *vixit. Situm illud fuit apud Cassellas in Hassia, et pertinuit ad diœcesin Paderbornensem et inspectionem hujus Episcopi, uti Browerus noster in scholiis ad Vitam S. Meinwerci num.* 69 *clare demonstrat. Hinc Joannes Trithemius recte illam Ordini suo adscripsit lib.* 3 *de viris illustribus Benedictinis cap.* 259. *Nomen etiam insertum Martyrologio MS. monasterii S. Salvatoris :* Obitus S. Kunegundis Imperatricis et Virginis : hæc in Bamberga requiescit. *Adscripserunt etiam Martyrologiis Monasticis Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus, hic majore elogio e vita desumpto, priores Romanum Martyrologium describunt : cui male adjunxit hoc exordium Wion,* Bambergæ in monasterio Confugiensi, *quod extra diœcesin Bambergensem situm diximus.* *etiam monasticis.* E

4 *Eamdem venerationem confirmat antiquum Officium, quod olim ad diem* III *Martii in variis Ecclesiis recitari et decantari solebat : in quo non solum Lectiones sex ad Matutinum propriæ assignantur, sed antiphonæ etiam omnes, hymni et responsoria ejusdem gesta repræsentant. Illud Officium ex antiquis Breviariis cum Vita ejusdem excusum est Bruxellis anno* MCCCCLXXXIV. *Simile reperitur in Breviario Passaviensi anni* MDV, *et Bambergensi anno* MDLXXV *recuso. At quæ hoc seculo excusa sunt Officia propria Ecclesiarum Ratisponensis, Salisburgensis, Frisingensis, Eistettensis, Viennensis, Passaviensis, aliarumque, præscribunt omnia de communi Virginum recitari oportere, præter duas aut tres Lectiones secundi Nocturni ex Vita desumptas. Oratio item in aliquibus ex Officio de Communi Virginum præscripta est, in aliis propria præfixa.* *et variis Breviariis* F

5 *Alter dies veneration ejusdem Imperatricis sacer est nonus Septembris : ad quem in Beda excuso, utpote a posteris sub ejus nomine vulgato, ista leguntur :* Eodem die S. Kunegundis Virginis. *Martyrologium Coloniense supra relatum ita refert :* In Babenberga civitate Translatio B. Cunegundis Virginis. *A Grevено additur et* Imperatricis. *Similia habentur in Florario MS. et Martyrologio Germanico Canisii. In MS. Calendario Benedictino S. Salvatoris dicitur :* postea fuisse Sanctimonialis Confugiensis monasterii. *Wion reperierat nomen in Calendario Salisburgensi, inseruitque suo Martyrologio his verbis :* Saltzburgi S. Cuneburgis Virginis. *At celebriorem cultum ejus apud Basileenses fuisse indicat hujus Ecclesiæ Martyrologium, quod ita incipit :* Quinto Idus Septembris in diœcesi Basileensi S. Kunegundis Virginis Augustæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, Christo serviens, virginalem castitatem perpetuo coluit : cujus rei laude florens et bonorum meritis cumulata, quievit in Domino, miraculis etiam post mortem *Translatio 9 Septemb.*

A sanctitatem ejus testantibus clara. Bambergæ ejus festum v Nonas Martii peragitur. *Sed et illo* IX *die Septembris, Officio solenni cultus ejus Bambergæ peragitur, Lectionibus sex cum antiphonis et responsoriis ex ejusdem Vita efformatis. Ejusdem* B. Kunegundis translatio *ad* XXII *Maii assignatur in quibusdam MSS. additionibus ad Hermannum Greven.*

et 22 Maii:

Canonizatio 29 Martii,

6 *Tertia solennitas assignatur in Floratio MS. ad diem* XXIX *Martii his verbis* : Canonizatio S. Cunegundis Imperatricis et Virginis. *Refertur itidem in Breviario Bambergensi cum hac rubrica* : In Canonizatione S. Kunegundis, in primis Vesperis post preces et orationem de feriis, dicitur Antiphona, versus et oratio, *quæ assignantur, uti iterum in* Matutinis, *sive Laudibus.* Si hoc festum in diem Palmarum aut in hebdomadam sanctam evenerit, anticipetur in feriam competentem ante Palmarum. Si in festo, hebdomada aut Octava Paschæ occurrerit; *aliæ præscribuntur rubricæ. In Vita Bruxellis olim excusa dicitur festum Canonizationis celebrari* IX *Septembris, quod jam ostendimus Translationis esse. Bulla Canonizationis signata est* III Nonas Aprilis, *qui fuit quintus dies post peractam eam solennitatem. Quo die non reperimus memoriam ejus ulli Martyrologio insertam. Quarta so-*

memoria 1 Augusti.

B *lennitas est Bambergæ Kalendis Augusti ob primum miraculum ab illa isto die patratum infra in Vita num.* 17 *relatum : ob quod in Officio de S. Petro Apostolo ad Vincula, assignatur in Breviario Commemoratio de S. Kunegunde cum propria Antiphona et Oratione. Pulsantur etiam magnæ campanæ, et alia extraordinaria ornamenta proferuntur. Quo die S. Kunegundis meminerunt Maurolycus et Felicius, et utroque citato Wion, sed dubius, num vera sint quæ ab illis referuntur. Molanus etiam* 2 *Maii* S. Cunigundis Virginis in Erschel *meminit, quam Ursulanam esse arbitratur Gamansius noster.*

Reliquiæ Bambergæ,

7 *Impressus olim fuit catalogus Bambergensium Reliquiarum, in cujus classe prima est* S. Cunigundis Imperatricis triplex pallium, toga et cingulum. *In classe* VI *servatur* chirotheca scypho inclusa *(quam radio solis adhæsisse infra num.* 13 *Acta habent)* et annulus, *quo fuit desponsata : In classe* IX *visuntur ejus* caput, brachium et manus. *In classe* X capsa est grandis exaggerata et obserata *cum epigrapho* : In hoc argenteo sarcophago sunt reliquiæ S. Cunigundis. *Fuimus et ipsi Bambergæ anno* MDCLX *et thesaurum Ecclesiæ Cathedralis vidimus* XIV *Septembris, in eoque ex argento inaurato pulcherrimam statuam S. Cuni-*

C *gundis, repræsentantem corporis partem dimidiam, cujus pectori caput sanctæ Imperatricis erat inclusum. Inter reliquias quæ in Lusitaniam translatæ sunt, et in ecclesia Domus professæ Societatis* Jesu *Ulysipone depositæ, aliquæ dicuntur esse* S. Kunegundis Augustæ Virginis, *uti diximus ad* XXV *Januarii inter Sanctos prætermissos et in alios dies rejectos pag.* 226. *At* brachium S. Kunegundis *adservari Viennæ in Austria indicat Lipsanographia ædis Cathedralis inde edita ...sa. Coloniæ Agrippinæ in thesauro sacrarum reliquiarum, quæ in sacello SS. Willebrordi et Bonifacii Collegii Batavici venerationi publicæ exponuntur, reperiri quasdam* S. Cunegundis Imperatricis, *refert Gelenius in sua Colonia pag.* 616. *Monasterium item Andecense in sancto Monte apud Bavaros reliquias* Cunegundis *habet : quarum catalogum edidit Beverlinck in Theatro vitæ sub titulo Reliquiæ.*

Ulysipone,

Viennæ,

Coloniæ,

Andeci,

§ II. *Acta varia S. Cunigundis.*

Vita edita anno 1483 et 1485

C*um a ducentis circiter annis ars typographica orbi universo innotuisset, reperti varii, qui Vitas Sanctorum ex antiquis codicibus MSS. extractas, aut seorsim vulgarent, aut in unum corpus collectas curarent excudi. Ita in Italia Boninus Mombritius Mediolanensis* duo ingentia volumina de Vitis Sanctorum edidit, non D *subjecto anno impressionis, quod postmodum e communi praxi observatum. Repertus etiam illis temporibus in Germania inferiore, qui Vitas Sanctorum simili modo colligeret ederetque : quod opus primo Coloniæ anno* MCCCCLXXXIII *vulgatum est, ac biennio post Lovanii, appellatumque est Legenda nova, a Molano secunda pars legendæ. In hoc folio* XXXV *extat Vita S. Kunigundis Imperatricis : quam inde desumptam edidit, postea Laurentius Surius tomo* 2 *de Vitis Sanctorum ad hunc diem* III *Martii : asseritque eam* Vitam graviter et fideliter conscriptam, tametsi auctor nomen suppresserit suum : aut fortassis librariorum incuria illud interciderit. *Auctor num.* 6 operæ pretium duxit, ut illi, *S. Cunegundi,* officium non subtraheret oris, cujus providentia quotidie alimenta perciperet corporis : *innuens se aut in aliquo ab ea extructo cœnobio monachum esse, aut in Ecclesia Bambergensi Canonicum fortassis, aut certe Sacerdotem, alteriusve gradus Clericum. Tempus etiam, quo hæc sit scripta Vita, ibidem indicatur, scilicet, cum* de vita et virtutibus S. Henrici, et miraculis post transitum ipsius factis, satis ac digne scripta sancta recepisset Ecclesia, *cum ab Eugenio Papa* III *esset vicem Henricus anno* MCLII *Sanctorum Catalogo, solenni Canoni-*

et postea a Surio:

a quo et quando scripta?

E *zatione, adscriptus. Imo si ab eodem auctore fuerint miracula conscripta, quæ num.* 17 *referuntur, post annum* MCLXXXIX, *quo illa facta dicuntur, necessario floruisse cum constat : ac finis hujus Vitæ in dicta editione in illo numero constituitur. Inserta est eadem Vita Breviario Bambergensi, partim ad* IX *Septembris, partim ad hunc* III *Martii : at nihil in iis de istis miraculis profertur, sed cum funere et sepultura, finis imponitur, uti etiam in MS. Blaburensi : quæ tamen in MS. D. Baunach, de quo infra habentur, ex quibus varias Lectiones nobis submisit Gamansius noster.*

9 *Quemadmodum in Ecclesia Romana viget pia consuetudo, ut festis S. Petri Apostoli fiat commemoratio S. Pauli Apostoli, ac vicissim in hujus festis illius recolatur memoria; ita in Ecclesia Bambergensi non separantur hi sanctissimi conjuges Henricus et Cunigundis, nec de uno eorum aliquod festum celebratur absque alterius implorato suffragio. Hinc forsan intuitu simul excusa sunt Acta SS. Henrici et Cunegundis, dein ex hisce Actis Lectiones in horum festis recitandæ, postea reliquum officium cum propria Missa assignatur : denique adduntur epitaphia, et epigrammata de hisce Sanctis, pro quorum invocatione subduntur variæ orationes. Habemus ejusmodi libellum Bruxellis an-* F *no* MCCCCLXXXIV *excusum, ex quo, quæ istius auctoris mens fuerit, indicabunt hæc translata verba prologi, qui sic incipit.*

et hi edita anno 1484

Quandoquidem Deum laudare jubemur in Sanctis suis, qui sat unquam a nobis laudari non sufficit; nempe magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis : Sanctorum autem merita virtutesque dilucidare, ad ipsius, utique Sancti Sanctorum, vergit laudem, honorem et gloriam. Hunc Confessorum decus gloriosum, Christianissimus Imperator S. Henricus, suaque conjux Virgo fidelissima S. Kunegundis, condignis licet laudum præconiis in antiqua quadam de vitis et gestis ipsorum olim edita Legenda sufficienter efferri videantur; quia tamen plerosque modernis temporibus amore flagrantissimo et præcordiorum suspiriosis desideriis circa dictorum venerationem Sanctorum admodum affici consideravi; sedulis aliquorum impulsus efflagitationibus assentiens, prædictam Legendam stylo veraci ab antiquo congestam, non quidem ex integro permutare, sed in plerisque locis suis, ex illis duntaxat, quæ sparsim in diversis Chronicis huic operi accommoda reperire potui, hinc inde aliquid ei adjicere : atque pro tantæ materiæ dignitate,

cum hoc prologo:

A dignitate, inculto licet sermone, veraci tamen sententia, parumper eam adaugere utile duxi. Verum quia non nova cudere, sed antiqua proposuerim confirmare, eisque nova adjicere, congruum fuit hic brevem hunc prologum de novo præponere. *Hæc ibi. Inserta hæc potissimum spectant ad Vitam S. Henrici, cujus primum caput proponit ejus genealogiam, deductam ab Ottone, Duce Saxoniæ patre Henrici Aucupis Regis Germaniæ, et hujus filii statuuntur Otto primus Imperator et Henricus, a quibus prognati Otto II Imperator et Henricus Dux Bavariæ, inter se fratrueles : horum filii Otto III Imperator, et S. Henricus Dux Bavariæ, post istius obitum Imperator. Quæ indicasse hic sufficit, exactius ad XIV Julii examinanda. At Vita S. Cunegundis eadem, quam in supra citata Legenda edidimus, paucissimis hinc inde verbis immutatis, integra recusa est. Quæ dein adjunguntur, nos infra seorsim per modum Appendicis addere voluimus.*

alia reperta in MSS.

10 *Rebdorfium in diœcesi Eistettensi haud procul ab ipsa urbe, monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini fundatum est anno* MCLXVI, *in quo bibliotheca est antiquis monumentis referta : ex qua descriptum habemus Vitam S. Cunegundis, quam ex illa bibliotheca vulgavit Jacobus Gretserus in Divis Bambergensibus, Typis Sartorianis Ingolstadii anno* MDCXI *excusis. Eadem, prius rejecta, inserta est tertiæ editioni Surianæ. Eam etiam reperit Joannes Gamansius noster in monasterio Budecensi Canonicorum Regularium in Westphalia in MS. Passionali mensis Martii, et ex iis Lectiones varias transmisit. Desunt in hac collectione epistola S. Cunegundis ad Confugienses Sanctimoniales, et prologus ad miracula post ejus obitum patrata. At contra describuntur in ante citatis editionibus omissa miracula, quæ a num.* 18 *usque ad finem enarrantur. Quis hanc Vitam conscripserit, an unus idemque, an potius plures Vitam additis ultimis miraculis, ac nonnullis ut diximus, omissis, aliquis more sua ordinarit,* **a quo et quando collecta?** *nobis haud liquet. Conscripsit Martinus Hoffmannus Annales Bambergenses, eosque necdum editos habuit Gretserus, qui in illis hunc fœtum Nonnesio monacho tribuit ait. Mentio fit infra num.* 26 *Innocentii* III *Papæ, unde liquet auctorem istum post annum* MCC *floruisse.*

edita a Gretsero B

11 *Alius vetus codex MS. de Vita S. Cunegundis extat Bamberguæ, ex quo ad dictum Gretserum apographum misit Fredericus Fornerus Vicarius Bambergensis, vir editis quam pluribus libris clarus. Fatetur Gretserus exemplar codicis Rebdorfensis ex hoc Bambergensi apographo a se auctum esse, et non uno loco supplctum : et in Notationibus suis edoit inde varia Miracula, quæ et nos alteri Vitæ subjungimus, collata cum MS. R. D. Joannis Baumach Decani ad S. Stephanum Bambergæ, eaque supplentur nonnulla lacunæ. Cœptum maxime agi de sanctissimæ Chunigundis Canonizatione apud Cœlestinum III Papam. Verum cum is anno* MCXCVIII, *nocte, quæ diem* VI *Idus Januarii præcessit, vita functus esset, successor ejus Innocentius* III *eam Catalogo Sanctorum adscripsit* III *Kalendas Aprilis, pontificatus sui anno* III, *Christi* MCC. *ac Bullam hujus Canonizationis signatam* III *Nonas Aprilis, in Bambergensibus Annalibus MSS. repertam, edidit, Gretserus in suis Paralipomenis ad Vitam S. Henrici et S. Cunegundis, et nos ex illo eandem damus collatam cum MS. Bambergensi Fratrum Minorum.*

miracula alia

Bulla Canonizationis.

12 *Atium tractatum submisit nominatus ante Joannes Gamansius descriptum ex duplici codice Bambergensi, scilicet bibliothecæ Cathedralis et Domini Joannis Baumach, Cantoris secundi S. Cunegundis compositum a quodam Magno aut Magistro Conrado, quem omittimus, quod nec quicquam ad rem historicam conferat. Sufficit hic ejus exordium recitasse, quæ est ejusmodi :*

Mystica MS. de Vita S. Cunegundis.

Apoc. 8. 5 Eccli. 21. 29

De thuribus procedebant fulgura et voces et tonitrua. Sicut scriptum est, ex Sapientis ore in corde ipsius, cor autem stulti in ore ejus. Unde stultus verba D *Eccle. 10. 14. Prov. 18. 17*
multiplicat, et indecens est in ore stulti parabola. Sapiens autem in principio sermonis accusator est sui etc.

13 *E recentioribus plures Vitam S. Cunigundis scripserunt, e quibus hoc breve elogium e Bavaria sancta Ruderi nostri hic insero :* Chunegundis Mosellana, Sigefridi Metensis Reguli filia, Henrici sancti conjunx, desponsum Deo florem virginitatis, apud virum per invidiam et artes impurissimi hostis cacodæmonis in suspicionem adductum, gravissimo candentium igne vomerum experimento judicioque exploratum, comprobavit. Verita enim est flamma lædere illam, quæ illæsum Deo viroque torum et pudorem conservarat. Nec contenta hac pulcherrima virtute, qua Pulcheriam Augustam Marciani vel æquavit vel superavit; ab Imperatoris Henrici obitu, vitta sacra pro corona sumpta, solemni cæremonia suse rebus humanis omnibus abdicavit. Christoque cœlesti Imperatori in cœnobio Virginum ab ipsa quondam extructo Babenbergæ, in S. Benedicti familia se totam emancipavit. Cœlo adscripta, terris ejusmodi exemplum reliquit, quod omnis posteritas adhuc miratur, nemo in tanto fastigio imitatur. *In notis subjunctis citat* Arnoldum Wionem, *quem errantem secutus, Bamberguæ constituit sanctimonialem fuisse,* E *quod factum esse Confugiæ prope Cassellas Hassiæ in diœcesi Paderbornensi, supra diximus. De Sigefrido mox agemus. Colitur S. Pulcheria Augusta* X *Septemb. Edidimus ad* X *Februarii de laudibus S. Scholasticæ Virginis encomium Hieronymi Dungershemii, in cujus capite quinto proponuntur illustres S. Scholasticæ imitatrices, ac primo loco profertur S. Cunegundis Augusta, et compendium vitæ satis prolixum inseritur.*

Flogium ex Bavaria sancta.

aliud in Vita S. Scholasticæ editum.

14 *Alium tractatum habemus descriptum ex MS. codice bibliothecæ Bamberg. nos Patrum Carmelitarum, quam ibidem lustravimus. Continet is relationem innocentiæ S. Cunegundis per ignem probatæ. Auctor anonymus est, qui videtur pro sua devotione illam ejus innocentiam voluisse debitis laudibus exornare, desumpta materia ex Actis SS. Henrici et Cunegundis ab antiquioribus descriptis : quæ tamen non accurate legit, et sæpius a veritate deflexit : proinde hic eam relationem omittimus, et ejus loco damus, quæ Mutius lib. 4 Chronici Germaniæ his verbis narrat :* Henricus uxorem suam non attigerat : ipsa vicissim castitatem servare cupiens, consenserat sponso; ita ambo degebant vitam cœlibem. Satan, qui numquam quievit, neque quiescit, neque quiescet ante consummationem, suspectum Imperatori reddidit Reginam Kunegundem nomine adulterii, etc. Henricus incusat eam, cur simulet castitatem coram hominibus, graviusque judicium eam manere, Dominum, qui corda et renes hoc fecit, omnia videre, etiamsi fallat homines. Castissima Virgo pudico et modesto vultu, constanter negat, et se gaudere, inquit, quod Dominum testem habeat, cujus testimonio ipsa contenta sit, etc. Ut autem Henrico hic scrupulus, quem Satan illi injecerat, eximeretur, convenit inter eos, ut Regina ambularet super ferrum candens. Quæ postquam invocavit nomen Domini, ut propter gloriam suam, probaret innocentiam ancillæ suæ, lecta, sed modestissima fronte, nudis pedibus, ferrum igne jam jam extractum, et adhuc rubens calcat toties, quoties voluerunt, qui aderant testes miraculi, quod Deus cum Virgine sua ancilla operatus est. Qui scribunt, ex imperio Sathanæ hoc excogitatum ab Henrico, ut cogeret uxorem suam, quam numquam cognoverat, nec cum illa consuetudinem se habiturum decreverat, non sequitur, quod illi inferunt (pæne dixerim calumniatores) esse satis indicii Henricum tyrannum potius fuisse, quam sanctum Regem. Cur non cogitant, quibus quantisque tentationibus Sancti

relatio MS. concinnata S. Cunegundis omittitur.

Ex Chronicis citata;

A cti Dei a Satana sint tentati, et non raro inducti nonnihil?

Unde S. Henrico hæc de castissima conjuge suspicio suborta fuerit, tradit Auctor Compilationis *Chronologicæ :* Auctore diabolo, qui invidebat ejus virginitati, de crimine adulterii vehementer infamata fuit. Callidus namque diabolus transfiguratus est in formam militis speciosi, tribus diebus continuis mane videbatur pluribus exire de thalamo S. Kunegundis. *Martinus Hoffmannus in Annalibus Bambergensibus :* Ad stabiliendum hujus miraculi fidem, eo in loco sacellum ædificatum, et duorum vomerum reliquiæ, D. Henrici sarcophago inclusæ ab Episcopo et Clero Babenbergensi, ea, qua decuit, reverentia in Ecclesia Cathedrali hactenus servatæ sunt.

Reliquiæ vomerum.

§ III. *Progenies Sigefridi patris S. Cunigundis: hujus fratres, consanguinei, affines.*

S. Cunigundis pater Sigefridus,

Sanctissimos conjuges Henricum et Cunigundem ex nobilissimo augustorum parentum sanguine procreatos fuisse Acta infra produnt. De S. Henrico ejusque majoribus Saxonibus inter auctores res minus controversa est, ejusque majores supra paucis attigimus. Major est B *difficultas in familia S. Cunegundis, quam hic paucis explanamus. Pater ejus* Sigefridus Comes fuit, qui

I Comes Luxemburgensis factus anno 963,

anno DCCCCLXIII, *permutatione facta cum Wikero Abbate S. Maximini prope Trevirim, acquisivit sibi ac suis* castellum Luzilinburch, *ab eo dein loco denominatus primus* Comes Luzilinburgensis, *seu* Luxemburgensis. *Chartam hanc permutationis ediderunt Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 61, *et Andreas Chesnæus in Historia genealogica familiarum Brocensis, Barrensis, Luxemburgensis, Limburgensis et Plessiacensis, cap.* 4 *in Probationibus, ubi deinceps posteros Sigefridi deducit. Fratres habuit* Sigefridus Gislebertum et Godefridum, Comites in Ardvenna : *quorum in dicta charta nomina referuntur : ex Godefrido Comite prognati sunt Adalbero anno* DCCCCLXXVIII *creatus Archiepiscopus Remensis, Henricus et Godefridus Comites,*

frater Comitum in Ardenna,

quo carne nobiles et pecunia potentes, de terra Lotharienna dicuntur, et Godefridus Henriolarios et Ardennenses aggregavit pro edificatione Warchi castelli. Ita antiqua apud Chesnæum pag. 6. *Ex dicto Comite Godefrido recta linea descendunt Duces Lotharingiæ inferioris et Marchiones Antverpienses, Gothilo Magnus, Godefridus Magnus, Godefridus Gibbosus, qui sine liberis mortuo, successit, ex Ida sorore ejus genitus, Godefridus Bullionius, dein expugnato Hierosolyma* C *ibidem Rex creatus.*

e quibus Duces Lotharingiæ inferioris ;

16 *Sed ad Sigefridum redeo, qui ducta Hadewicha uxore, plures liberos genuit, ex quibus faciunt filias, hæc Imperatrici S. Cunegundis, et altera Gerardo ex Comitibus Alsatiæ nupta. Ita Gerardi fratre Adelberto Comite Alsatiæ, per rectam lineam masculinum prognati sunt Theodericus et Philippus Alsatii Comites Flandriæ, item omnes alii, qui hoc tempore sunt Duces Lotharingiæ in ramos varios distincti. Ita eosdem Gerardi fratruele Landelone Comite Altemburgensi et Vindonissensi prognati Habspurgici et Austriaci, neque ad hosce usque Imperatores et Reges Hispaniarum absque Archiduces Austriæ, de quibus consulat Lector Origines familiarum Alsatiæ, Lotharingiæ et Austriæ ab Hieronymo Vignerio editas. Fuit denique dicti Gerardi filia Jutta, prima Abbatissa Camporensis monasterii, quæ inter suas sanctimoniales habuit multo etiam suam S. Cunigundem : uti infra num.* 12 *in hujus Vita dicetur.*

mater Hadewichæ,

soror uxoris Gerardi nupta,

17 *At fratres ejusdem S. Cunigundis, et filii Sigefridi et Hadewichæ ex chronologia Henrici Luxemburgensis anno* MCCLI *S. Henrici erudita Dux Bavariæ, quæ ducatu seniectute anno* MXXV *defuncto, Conradus Imperator Ducatum filio ejus Henrico contulit : uti ea in* D *Vita S. Meinwerci Episcopi Paderbornensis ab auctore coævo narrantur cap.* 14 *et* 97 *apud Browerum nostrum, et utroque in loco* Henricus *dicitur* frater Dominæ et Imperatricis Cunigundæ. *Secundus filius Sigefridi est* Fredericus Comes Luxemburgensis, *a quo successive procreati* Gislebertus, Conradus I, Guilielmus et Conradus II Comites Luxemburgenses. *Conrado successit Henricus Comes Namurcensis, filius Ermensons dicti Guilielmi sororis : de quibus aiunt memorati Chesnæus et Miræus. Tertius filius Sigefridi est* Deodericus *seu* Theodericus Episcopus Metensis,

Fredericus Comes Luxemburgensis,

Theodericus Ep. Metensis,

quem Sigebertus in Chronico ad annum MIV *et* MIX *appellat* fratrem Cunigundis Imperatricis, *et Dithmarus sæpius scribit* fratrem *fuisse* Henrici *tunc* Ducis Bavariæ, *de quo jam egimus. Quartus e filiis Sigefridi* Adalbero, *sive* Athelbero, *eidem Dithmaro* frater Reginæ, Capellanus Luidulfi Archiepiscopi Trevirensis, *quem istum Episcopatum petentem S. Henricus rejecit,* et uxorem dilectam, ceteroquæ suimet familiares de Episcopatu eodem impetrando solicitos sprevit. *Quintus* Gislebertus, *eidem Dithmaro* egregius juvenis, frater Reginæ, *a* Longobardis in seditione Papiensi vulneratus et mortuus. *Demum profertur* Sigefridis filius, *cui Gelbertus Archiepiscopus epistolam* 31 *scripsit, quem in juventute ante patrem suum fuisse mortuum censet Chesnæus, uti alios plures : quia* Sigefridus pater et Hadewicha mater *in charta donationis facta anno* DCCCXXCII *monasterio S. Maximini, asserunt se illa* tradere ob remedium animarum suarum, liberorumque suorum, superstitum videlicet seu defunctorum. *Hæc de consanguinitate et affinitate S. Cunigundis satis certa sunt, et nobilissimum augustorum ejus parentum sanguinem in Actis inducitum explicant.*

Adalbero,

ANIMADV. PAP. 12

Gislebertus,

E

Sigefridus,

18 *Crantzius lib.* 4, *Saxoniæ cap.* 30, *Cuspinianus in Historia Imperatorum, Hermannus Greven et auctor Martyrologii Coloniensis supra citati, et auctor Relationis innocentiæ S. Cunegundis appellant patrem* Sigefridum Comitem Palatinum Rheni : *nec multum abnuit Andreas Chesnæus, quod Arduenna regio extenderetur ad Rhenum : mavult tamen appellari* Palatinum ad Mosellam : *et certissimum censet, si* Comes Luxemburgensis *vocetur. At nostro judicio videntur hi scriptores, qui trecentis et amplius annis ab illis temporibus abfuerunt, aliam potuisse Sigeberum ab isto non satis distinxisse. Est Lacense, sive de Lacu, non longe ab Andernaco prope Rhenum opulentum monasterium, ab Henrico Comite Palatino Rheni, una cum conjuge sua Aurhenda, fundatum ; de quorum Marquardus Herbenus parte 2 Originum Palatinarum cap.* 9, *cujus fundationis tenorem, a se in ipso monasterio descriptum, exhibet. Acta sunt illa anno Incarnationis Dominicæ* MXCIII, *et constitutionis testes proferuntur Hilbertus Trevirorum Archiepiscopus, Sigefridus privignus, aliique. Cum eadem opera ejusdem Henrici tumultuosa cessat, privignus Sigefridus, eadem Palatinus Rheni ad absolvendum, cujus scriptum fundationis eadem exhibetur. Quam fundationem Henricus* IV *Imperator suis quoque privilegiis ornavit, in quibus ipsa data verba continentur :* Post mortem prædicti Comitis Henrici, Sigefridus, qui ei in Comitatu Palatii successit, de patrimonio suo Mylen in Brabantia, Overhoven et Gencheiden monasterio ad Lacum dedit. *Monet autem Herbenus, ut hujus Sigefridi, cujus corpus Goslariæ fuit, distinctio fiat ab alio quodam antecessore Sigefrido Palatino, quem tradunt arcem nunc dictam non procul a monasterio Lacensi, quam Helenæ Stumpferam appellant, inhabitasse, et anno* DCCLXV *mortuum fuisse, habuisseque in uxorem Ducissam Bavariæ, nomine Gerbergam, quam, cum ei adimonia cujusdam equitis celeret equi tradere, ut ipse ea vice in proximi stabulo exponeret, et post aliquot menses sine omni humana ope salvam*

Cur pater Sigefridus dicatur a recentioribus Palatinus Rheni.

num occasione Sigefridi patris ?

F

aut eorum antecessorum

A *salvam et incolumen repertam, et a Deo in signum innocentiæ conservatam, caussam struendæ ædi ad honorem Deiparæ Virginis dedisse, in qua id scriptum Freherus reperit. De hac Genovefa agendum erit ad 2 Aprilis, quo fastis aliquibus, ut Sancta, inscripta reperitur.*

Alia de Sigefrido a recentioribus scripta, et minus probata.

19 *Hæc de Sigefridis istis Palatinis, occasione quorum potuit Sigefridus pater S. Cunegundis appellatus fuisse Palatinus Rheni, quem Elias Reusnerus in Auctario Βασιλικῶν genealogici pag.* 177. sacri Romani Imperii septemvirum primum *inter Electores facit istis verbis:* Sigefridus ex Lotharingia Mosellana oriundus, Conradi Sapientis Ducis Franciæ et Lotharingiæ filius, qui Luidgardim Othonis I Imperatoris filiam uxorem habuit, ex filio Othone nepos, primus Electoratum Palatinum tenuisse fertur. *Liberi eis dantur* D. Cunegunda uxor Henrici II Imp. vita defuncta III Martii anni MXXXIX. Henricus... a sororio Cæsare Augusto Boioariæ Ducatu dotatus, patris in honore septemvirali successor, et Richsa uxor Mieslai II Regis Poloniæ. *ac dein per dicti Henrici neptem Irmgardim ejusque filiam Elisabetham deducitur familia hodierna Comitum Palatinorum Rheni et Ducum Bavariæ. Et hæc tamquam indubitata absque ulla probatione asseruntur. Otto* I *Imperator, pater dictæ Luidgardis, hortatu hujus Comitis Sigefridi restituit monachos in Epternacensi monasterio, ut infra patebit, et in suo diplomate vocat* venerandum Comitem Sigifridum, fidelem nostrum, *non nepotem, aut filiæ suæ filium, non consanguineum, cognatum, aut simili nomine dignum, quod sine dubio fecisset. Similis farinæ sunt, quæ Bertelius mox proferendus assumit, dum Sigefridi genus a Ragineco I Comite Hannoniæ per Gislebertum filium Ducem Lotharingiæ universæ, hujusque filium Ricuinum deducit. Non etiam admittendi absque probatione Paulus Langius, et Glaber monachus Cluniacensis, quorum prior* Henricum S. Cunegundis fratrem, *facit* pronepotem Caroli Magni, *a quo plusquam ducentis annis distabat : posterior* Sigefridum Ducem Saxonum *pronuntiat. Verum hisce non lubet immorari, quia nulla assertioni probandæ adjunguntur argumenta. De dignitate Electorali diu postea instituta, dicentur aliqua* XVI *Martii ad Vitam S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis.*

B

Fuit virtuti et religioni Catholicæ addictus :

20 *Joannes Bertelius in historia Luxemburgensi pag.* 24 *ita pietatem parentum S. Cunegundis prædicat :* Sigefridus iste Comitum Luxemburgensium primus, vir fuit prudentia ac virtute præstantissimus, belli item gerendi peritissimus, simulque Catholicæ religionis cultui singulari animo deditus. In cujus rei evidentiam statim atque in potestatem suam

C Luxemburgense Castellum accepit, sacellum quoddam sub intemeratæ Dei Genitricis Mariæ patrocinio (quod modo a S. Michaele Archangelo titulum præfert) juxta idem castellum a fundamentis excitavit... Tempore deinde insequenti Sigefridus Comes, utpote rebus Ecclesiasticis tuendis, imo et adaugendis, totus deditus, in Advocatum postulatus est vicini Imperialis monasterii Epternacensis, atque id muneris magna cum laude et omnium applausu ad Ecclesiæ ipsius utilitatem est executus, et ut erat vere et avitæ religionis zelator maximus, advertens in Epternaco, non monasticæ vitæ professores, sed seculares Canonicos, eosque admodum dissolutis, imo et scandalosis moribus sub æque vitioso Abbate degere, tanto malo remedium imprimis afferre studuit. *At contra Gaspar Bruschius in Chronologia monasteriorum Germaniæ, ipsos advocatos Comites et Duces loco Abbatum præfuisse memorat, et ex his vitiosis* Sigefridus Comes successit in Abbatiæ hujus administratione. Hujus, *inquit,* hortatu Otto Imperator anno XXXIV regni sui, Imperii vero XII, hoc est anno Domini DCCCCLXXII Canonicos ex hoc loco expulit, et congregationem monachorum adunavit, Abbatemque eis Raginerum quemdam præfecit. *Integrum diploma edidit Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 65. Id actum apud Magdeburgum in Saxonibus coram omnibus regni Principibus, cum fuissent in hoc loco Canonici annis CXXV. *Hæc Bruschius. Ea pluribus a Bertelio referuntur, qui addit partem antiquæ chartæ in archivio Epternacensis monasterii repertæ, quæ ita sonat :* Hæc ego Sigefridus, licet indignus, honore tamen Comitis sublimatus, considerans quod ex regia donatione Abbatiam S. Willebrordi pro beneficio suscepi, eamque per multos annos potestative direxi... Acta sunt hæc anno DCCCCXCVII. *Reliqua desiderantur, in quibus forsan illustres donationes continentur huic monasterio sub finem vitæ factæ. Suggerit Bertelius* ad Sigefridi Comitis commendationem spectare, quod confraternitatem Miserorum, quæ et hodie in Epternaco oppido perdurat, ipse instituerit, et ex propriis bonis liberaliter dotaverit.

administrator Abbatiæ Epternacensis,

Cæsar illum Comitem Luxemburgensem Romanum.

fundavit confraternitatem Miserorum :

21 *Præ reliquis locis sacris videtur amasse monasterium S. Maximini, ubi et sibi et uxori suæ elegit sepulturam : et pluribus ante annis obtulit illi illustrem donationem variorum bonorum, quæ post obitum suum in usum cænobitarum pervenirent. Diploma hujus donationis valde amplum et pissimorum animorum testimonium ediderunt Miræus lib.* I *Diplomatum Belgicorum cap.* 25 *et extatus supra Chesnæus in Probationibus ad familiam Luxemburgicam pag.* 7. Actum anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCIII, Indict. VI. *Alia, quæ post suum decessum donata voluit Ecclesiæ Trevirensi S. Petri, habentur apud eumdem Chesnæum pag.* 5.

contulit donationes monasterio S. Maximini,

E

Ecclesiæ Trevirensi S. Petri.

§ IV. *Chronologia vitæ S. Cunigundæ. Varia benefacta.*

S. Cunegundis nupta S. Henrico.

Apissimis hisce parentibus nata, educata, et sanctissimis moribus est instructa S. Cunegundis, et forsan etiam matrimonio cum S. Henrico, Duce tunc Bavariæ, conjuncta. *Nam quibus illi annis mortua sit, aut quo hæc uxor isti data, non liquet. Mortuo Ottone* III *Imperatore anno* III *die* XXIII *Januarii,* S. Henricus VIII Idus Junii in Regem Moguntiæ eligitur, acclamatur, benedicitur et coronatur. Celebratis diebus ordinationis suæ, et quibusque venientibus in militiam susceptis, Rex Rhenum iterum transit cum maxima multitudine per Orientalem Francium in Alemanniam, ut Herimannus caput, ut ceteri, regiæ Majestati subderet... Ab Alemannia in Franciam terram unice sibi dilectam, recessit, et non multis diebus in Francia moratus, in Turingiam ivit : inde procedens, in Saxoniam pervenit... His strenue peractis Regi a Saxonia in regnum Lotharicnse properanti, Gisonis occurrit uxor sua, Domina Cunigunda nomine, jam extans, sed re cito Regina futura. Inde enim Paderbrunnam veniens in festo S. Laurentii acclamatur, benedicitur et coronatur, et fit Kuningunda Kuninga, quod Latine interpretari potest Regia, Regina. *Ita Adalbaldus in Vita S. Henrici. Alde Kunigundam significare Regis favorem, nam* Kuning, *seu* Kunic, *a* kunnen *posse, ductum nomen Kenet est;* gund, *sive* gunst *favor. De cujus coronatione in Vita S. Meinwerci Episcopi Paderbornensis apud Browerum cap.* 12 *ista leguntur :* Eodem anno, novo Rege Nativitatem Laurentii in civitate Patherburnen celebrante, Domina Chunigunda, quem, ut prædiximus, uxor, recepto vera cathedræ consulatione honore, a præfato Willigiso Moguntinæ Archiepiscopo mihi regiæ consecrationis dominium adnuerunt, quod eidem Ecclesiæ in augmentum honoris et profectum magni decoris Dei misericordia provenit.

coronatur Paderbornæ in Regnum 10 Augusti.

23 *At Bathonis Episcopo Paderbornensi anno* MIX *pridie Nonas Martii mortuo, dominante et præsidente S. Henrico, Meinwercus ipsi successit in Episcopatu Gestatur*

Goslariæ Regina curæ pauperum conferuntur. Ecclesiæ Paderbornensi anno 1009

A *Goslariæ coram illo ordinatus est.* Continue autem Regi insistens, ut Ecclesiæ sibi commissæ, lamentabiliter incendium passæ, secundum sponsionem, qua eam sibi commiserat, succurreret; Rex misericorditer annuit, et Ecclesiæ præfatæ miseratus paupertatem, multa ei bona, tam in prædiis quam in facultatibus aliis, larga manu et plena caritate, pro Dei amore, dilectique sibi Episcopi assiduo et devotissimo obsequio, contulit. Sæpius autem in civitate Patherbrunnensi commoratus, operum et studiorum ejus adjutor et cooperator extitit, favente et instante per omnia venerabili Cunigunda Regina, cui non minor voluntas, quam facultas in Ecclesiæ Dei amplificandis et meliorandis semper fuit. *Quæ in eadem Vita num.* 17 *habentur, ut sequentia num.* 24. Anno MXIV expeditionem in Italiam Rex iturus, ut Cæsaris consecrationem a Domino Apostolico perciperet, in castello, quod Gronden dicitur, convenire Principes mandavit Episcopus autem Meinwercus cum Rege expeditionem iturus, Ecclesiæ suæ penuriam, conquestus, ut eis expensam labori suo congruam instanter petit, et interventu Kunigundæ Reginæ... Bernesbicum situm in pago Liega, in Comitatu Udonis Comitis, obtinuit.. Eadem quoque die, loco et anno, interventu sæpe numero dictæ et cum omni merito dilectæ Reginæ Kunigundæ... quandam regiam curtem, Marangu dictam, in pago Marangano, in Comitatu Berengeri Comitis sitam, obtinuit. *Dithmarus, qui tunc præerat etiam S. Henrico, Mersepurgensis erat Episcopus constitutus, ubi Romanum Regis et Reginæ descriptum, de dotis suæ Ecclesiæ oblatis nunc dubitamus, quin interventu S. Cunegundis) ita sub finem lib.* 6. *scribit :* Henricus æterna Rex Ecclesiam adauxit nostram multis ornamentis, imprimis divino apparatu, et de omnibus eorum, quæ in Turingia et Saxonia habuit, duos nobis tradidit Codices. Evangelium auro et tabulis ornatum eburneis, et calicem aureum atque gemmatum, cum patina et fistula... item Cruces duas et capsulas ex argento factas, et magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul et fistula deauratum. Qu diquid in præsidii abundantiæ cordique mei negotiorumque præceptor removavit. *Similia pluribus aliis Ecclesiis præstita fuisse ibi patet.*

et 1014.

ut et Ecclesiæ Merseburgensi,

Romæ coronantur S. Henricus Imperator et S. Cunegundis Imperatrix :

24 *Idem Dithmarus initio lib.* 7 *ita recensetur ubi supra Romæ a Bonifacio* VIII *Papa factum, describit :* Die Dominica xv Calendas Martii *anni* MXIV, Henricus Dei gratia Rex inclytus... a Senatoribus duodecim vallatus, quorum sex rasa barba, ab prælatis, mystice more decebant cum baculis, cum infecta mitrat corona; Cunegundis ad ecclesiam S. Petri, Papa expectante, venit, et antequam introduceretur ab eodem interrogatum, si fidei vellet Romanæ Patronus esse et defensor Ecclesiæ, ubi autem suis quæ successoribus per omnia fidelis, devota per fessione respondit, et tunc ab eodem nuncupationem et coronam cum Conjugali sua suscepit. Præterea autem coronam super aliare Principis Apostolorum imponendi præcepit. Eodem die Papa eis coronam ad Laudem mirat expressam. *Hæc ibi. Quæ locum ut nunc varias in locis sacris, ut Casini, Clusinis et aliis gessisse sunt, quia spectant ad Vitam S. Henrici, sæpe particularia de S. Cunegunde memorantur, hic omittimus. Præmissis annis cum Cæsar Odeim pervenit :*

degunt in Saxonia.

Imperatrix et Cæsar cum illa ad Merseburc pervenimus... Ut pluribus interjectis, Imperator et Confectalis sua a Gerone Archiepiscopo Magdeburgensi magnus honoratur remeribus... eratque inde pergentes, tertia die, id est, Dominica, ad Halberstadi perveniunt : quos ibi Arnulphus Præsul magnifico suscepit, et duas noctes secum habuit. Tertia nocte ad Quidilinburgi profecti, ab Ethelheida venerabili Abbatissa, non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali monte, ubi sponso cælesti Sanctimoniales monachico habitu serviunt, ab Arnulpho Antistite, præsente Augusto, dedicatum est in Kalendas Martii... Regina Cunegundis Francoforde a Cæsare discedens, cum ad locum, qui Capungun dicitur, veniret, infirmatur, et ibi tunc Domino promisit, se ad laudem ejus unum facturum monasterium. *Fuit ea occasio fundati monasterii Confugiensis in Hassia prope Cassellus ut supra dictum.* D

ægrotat Regina Confugii in Hassia :

25 *Hæc ante annum* MXVIII *contigerunt. De Ecclesia Episcopali, hujusque dignitate urbi Bambergensi procurata, et duobus istic monasteriis extructis infra in Vita agitur : Adnere placet, quæ ipsi Bambergæ vidimus in monte S. Michaelis in templo abbatiali, scilicet dotem, sive* Morghengabam *a S. Henrico Cunigundi dotam : Crucem auream operis Græci antiquissimi, uti exinscriptionibus atque imaginibus erat cognoscere : item cingulum S. Cunegundis, ejusdemque ex gemmis coronas duas. Ascendimus etiam ad S. Cunigundis palatium, amœno situ potius quam structura visendum, jamque ruinosum totum : in hujus superiori parte lignea supererat adhuc cubiculum ipsius cum hypocausto loco : ut unaque tale quod modestissimam deplere cryptam indicaret. Hinc prospectus erat in sacellum exiguum, in quo privatim sacris adesse consueverat : ubi et sedes illius lignea miræ simplicitatis monstrabatur. Ingressi etiam sumus templum S. Stephani, quod est Canonicorum Regularium, ab eadem Imperatrice extructum et dotatum; quod tunc a fundamentis erigebatur elegantissimo opere. Supererant ex veteri structura solæ alæ seu Cruces brachia, ubi in ala dextera ad ingressum lateralem picta erat S. Cunegundis cum hac ulla, quam Andreas Brunerus lib.* 9 *Annalium Bonorum ita describit :* Adservatur etiam, ait, usque ad servile Germanicum bellum crystallina lanx est inter cimelia Montis monachorum, quam argento gravem eadem Diva in publico deliturerit sine custode, nulo operæ nemo pretium ex fide numerasse sibi famæ fuit, excepta pessimi exemplis avaritia, si vel unius assis sectariam nolo augmi adhæsi set. Ornamentis præcudique, quibus operis sui æternitati consuluit Henricus, etiam illud insigne indulgentia adjecisse traditur, ut summo Imperii Proceres, quæ Cæsaribus adornandis honoraria impendunt obsequia, iisdem Babenbergensem Præsulem per Vicarios prosequerentur, idque Augustalis prærogativæ quoddam vel lut in tacente, prædecessorum nec dubio nulli us exemplo, quod posteritas adnorata Filium sericum D. Kunegundis appellavit : sed urbi pro aheneo muro futurum, et pignus perpetuæ serenitatis : *Hæc Brunerus.* C

cingulum, coronæ duæ.

cubiculum, E

sacellum,

sedes.

picta effigies,

lanx crystallina,

et filium sericum : F

26 *Ex Vita S. Meinwerci hæc ad S. Cunigundem referenda sunt :* Die Kalendarum Martiarum anni MXXI, interventu benedicti Papæ, Cunigundæ Imperatricis Augustæ... Comitatum in Limmedeslusen impetravit. *Hæc pluribus cap.* 71, *at cap.* 77 *et seqq. ita traduntur :* Episcopus Meinwercus monasterium inchoatum accelerans consummare, sanctuario testudineo Imperatorem in Nativitate Domini Patherbrunne invitavit, et ab Imperatore instanter curtem regalem de Ervete exoret... Qui diu multumque renuus, tandem Episcopi perseverantia, Imperatricis Primotumque coactus instantia, privilegium protulit, et accedens ad altare, Beatæ Dei Genitrici et perpetuæ Virgini Mariæ, Sanctisque Kiliano et Liborio et astanti Meinwerco Episcopo usque successoribus curtem Ervete sitam in pago Westfalen legaliter obtulit. *Et cap.* 116 *hæc de S. Meinwerco epylogantia dantur :* Talibus vir Dei spe cœlestium bonorum animatus, et consilio et auxilio Christianissimi

Beneficia S. Meinwerco præstita.

A nissimi Regis Henrici ejusdem nominis secundi, Imperatoris primi, venerabilisque Cunigundæ Imperatricis in omnibus adjutus et confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam tubam expectare disposuit, monasticæ vitæ amore, maxima devotione inchoavit *etc. Ipse etiam Imperator quamplurima Ecclesiis variis beneficia præstitit intuitu salutis propriæ et S. Cunegundis. Ita collegium Aquisgranense Canonicorum S. Adelberti anno* MXVIII *fundans, asserit :* Quoniam indubitanter scimus, in conspectu Dei placere Sanctorum loca instituere et sublimare, pro remedio animæ nostræ, conjugisque nostræ dilectæ Cunigundis Imperatricis Augustæ, nec non parentum nostrorum, tum etiam pro confirmando sub divina protectione regni nostri statu, Ecclesiam in honore S. Adelberti Martyris et Episcopi in monte contermino sedi nostræ Aquensi a nobis fundatam, omni libertate donamus *etc.*

et collegio Aquisgranensi

27 *Demum Sanctis similibus operibus intentus* S. Henricus, ad percipiendam immarcessibilem coronam, ab ergastulo carnis a Domino est vocatus. Qui cum cerneret imminere sibi mortis diem, citatis ad se parentibus et cognatis beatissimæ Imperatricis Cunegundæ, nonnullis etiam regni Primoribus, manu eam apprehensam, illis commendavit hujusmodi verbis memoria dignis : Hanc ecce, inquit, mihi a vobis, imo per Christum, consignatam, ipso Christo Domino nostro et vobis reconsigno Virginem castam. *Ita Acta S. Henrici varia tam manu exarata quam hactenus typis edita, ad diem* XIV *Julii illustranda, quo virginitatis florem in cœlum extulit anno* MXXIV, *in Babenbergensi Ecclesia, quam cum episcopio ibi construxerat, sepulturæ traditus : quem Eugenius* III *Papa in Sanctorum catalogo anno* MCLII *collocavit : in cujus rescripto super ejus Canonizatione ista verba habentur :* In thoro etiam legitimo positus (quod paucorum fuisse legitur) integritatem castimoniæ usque in finem vitæ conservavit. *Reliqua infra ad Acta S. Cunigundis explicantur. Hæc pro morte S. Henrici æterna salute admodum sollicita, animam ejus aliorum orationibus pervexit commendare, ac tandem elapso in luctu et voluptate integro anno, in ipso anniversario die transitus S. Henrici, deposito regali purpura, habitum monasticum assumpsit in monasterio Confluentiensi, et* quindecim in sancto proposito supervixit annos : *ut infra num.* 14 *habetur, et conveniunt in eis annis quindecim omnia Acta tam manu exarata quam typis vulgata. Ergo necessario vixit ad annum usque* MXL. *Cum vero asseratur* V Nonas Martii *ex hac vita decessisse, si id dicto anno* MXL *contigit, defuerunt ad integritatem illius anni menses* IV *et dies* XL. *Si anno sequenti* MXLI *statuatur obiisse,* supervixisset *præter* quindecim annos *jam indicatos, menses* VII, *dies* XX. *Judicium lectoris permittimus.*

Virgo intacta permansit testimonio ipsius S. Henrici morientis

B

vidua facta anno 1024.

sanctimonialis 1025.

moritur anno 1040, aut sequente.

C

28 *Canisius in Martyrol. Germanico assignat solum* annos XII in monasterio peractos, et annum mortis *asserit* MXXXVII. *Quo etiam anno tradit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi* esse mortuam S. Cunegundem, quondam Imperatricem, quæ S. Henrico Imperatore mortuo, pro amore omnipotentis Dei mundum contempserat, et in monasterio Confluentensi sanctæ conversationis habitum suscipiens, cum sanctis Virginibus Christi monialis, et ipsa Virgo usque ad mortem permansit. *Hæc ibi nullis assignatis vitæ monasticæ annis. Ad annum sequentem* MXXXVIII *ita Marianus Scotus scribit :* Conningund Imperatrix obiit V Nonas Martii, et Spiræ sepelitur *ubi secundum mendum est, cum Bambergæ sit sepulta. Magis aberrat Lambertus Schafnaburgensis, dum obitum ad annum* MXXXIII *refert. Petrus Crabbolius in libello de Sanctis Germaniæ S. Kunegundem voluit omittere, in cujus elogio scribit* D. Henricum Imperatorem anno Domini MXXII mortuum esse, *et* S. Kunegundem in-

mendo chronici, ut dixerim :

de, relicto mundo, monasterio Ordinis D. Benedicti, quod ipsa Bambergæ construxit, annis XII Domino Deo in omni pietate et humilitate servivisse, *ubi plura menda conglomerantur. Hieronymus monachus Camaldulensis in Vita S. Romualdi, quam edidimus ad* VII *Februarii, hunc ad SS. Henricum et Cunigundem, cum Romam proficiscerentur, evocatum tradit cap.* 8. *et narrationem istam hoc epiphonemate concludit :* Iste Imperator Henricus et uxor ejus Cunegundis ambo Virgines permanserunt, et cælibem vitam in terra ducentes quadraginta annis, in pace quieverunt, *scilicet a matrimonio inito usque ad obitum S. Cunigundis, quæ ultimo in pace quievit.*

D

an 40 annis vixerit ab inito in altrimonio?

VITA

Ex variis MSS. et antiquis editionibus.

CAPUT I.

Acta S. Cunigundis in conjugio. Virginitas servata. Monasteria extructa.

Ex præclaro parentum sanguine, et augustæ nobilitatis gradu, duo immarcessibilis gloriæ flores mundo enituerunt, *b* Sanctus videlicet Henricus, cognomento Pius, gloriosissimus Romani imperii decus, ejusque dignissima *c* contectalis, piæ memoriæ, *d* Cunegundis Augusta et Imperatrix. Eadem vero beata et Deo dilecta Chunegundis terreno Imperatori *e* corporaliter, non carnaliter conjuncta, cœlesti Regi suam virginitatem consecravit, quam usque in finem, casti *f* conjugis consensu, Deo teste, conservavit. Quod postmodum divinitatis testimonium, ne lumen in tenebris lateret, ostendit : dum eam, ad confundendum virginitatis hostem, et obstruendum os mendacia contra Virginem Christi loquentium, super ignitos vomeres incedere, et illæsam procedere dedit.

a

b

S. Cunegundis nupta S. Henrico Imperatori,

E

c

d

e

f

in virginitate vixit :

2 *g* Qualiter autem id factum sit, ad communem ædificationem prætereundum non est, ut et castimoniæ eruditamur exemplis, et divinorum secretorum admiratione moveamur, intelligentes, quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium bonorum diabolus, ubi eorum immaculatum sauciare non potuit, zelotypiæ livore lædere cogitavit, et ejus saltem famam lædere, cui vulnus corruptionis infligere non valuit. *h* Facta est igitur, auctore diabolo, suspecta criminis, quæ non noverat maculam corruptionis. Sed, quia crudelis est, qui famam suam negligit, expurgationis gratia, ad vomeres candentes illud sibi judicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cumque dilecta Deo ad illud judicium velut ovis ad occisionem ducereturque, ingemuit et ait : Domine, Deus creator cœli et terræ, qui probas renes et corda, judica judicium meum et erue me. Te enim testem et judicem hodie invoco, quia nec hunc præsentem Henricum, nec ali quem virum carnali commixtione unquam cognovi. *k* Hoc dicto, stupentibus, et dentibus universis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcavit, et sine adustionis molestia, secura pertransit. *l* Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, integritati custodiam humilitatis adhibuit.

g

insuetam a crimine incontinentiæ infamandi,

h

F

ut illæsa valeat incedere vomeres

i

k

l

3 In facultatibus itaque constituta, continentiæ suæ gloriam sub terrena clientela imperii satagebat abscondere, ut tanto propensius, quanto efficacius poterat, promoveret, quæ Deo inspirante, nec non adjuvante, ad ipsius laudem cogitabat perficere. Denique per novellam fecundissimæ plantationis *m* Ecclesiam Babenberc, quam cum illo studiosissimo suo cooperatore Henrico in loco Babenbergensi

m

A gensi, venustissime, sicut hactenus cernitur, fabricavit sub patrocinio Principis Apostolorum Petri atque S. Georgii Martyris; monasterium sub regulâ S. Benedicti ad aquilonarem plagam, in honore S. Michaelis Archangeli, extruxit, non minori studio prædiorum ac diversorum donariis ornamentorum. Tertiam denum versus meridiem, sub Ordine Canonicorum, sub titulo S. Stephani Protomartyris, parvo quidem schemate, sed maiori opera, de suo patrimonio Ecclesiam fundavit. Ad quam dedicandam *n* Benedictum Papam, quem præfatus Deo dignus Henricus Imperator, ad confirmationem Babenbergensem Pontificatum advocaverat, venire regavit. Ipsa autem illud Psalmographi secum decantans : Domine dilexi decorem domus tuæ; diversa eidem Ecclesiæ, juxta imperialem munificentiam, *munera* contulit in diversis Ecclesiæ ornamentis. Quæ omnia ipse Dominus Apostolicus, ut semper memoria ipsius fundatricis illic floreat, ne quando *o* per fraudem, aut violentiam, vel furto inde subtrahantur, dura bauni sui innodatione, *p* septuaginta quoque duorum Episcoporum, qui ibi aderant, auctoritate, ipso die confirmavit.

cooperatur vero in extruendis Ecclesiis Bambergensi, et 2 monasteriis

n

Psal. 23. 8

o

p

4 Item monasterium in honore Salvatoris, et ejus victoriosissimæ Crucis, in loco, qui *q* Confugia

q

B dicitur, magnifice construxit, et ancillarum Dei ibidem Deo secundum regulam S. Benedicti servientium, congregationem decentissime ordinavit. Porro cooperante ei in omnibus imperiali majestate, idem monasterium omni ornatu decoravit. Ante principale altare *r* icona ex auro et lapide pretiosissimo statuit; calices aureos et argenteos, cathos, ureeos, pallas, casulas, vela, cortinas, cappas auro et gemmis pretiosis intextas, et cetera utensilia, sive vasa ministerii tanto studio et tam sumptuosis impensis eidem Ecclesiæ contulit, ut, quicumque ea intuentur, regiam munificentiam et mirum utriusque, Imperatoris videlicet ac Imperatricis, in DEUM devotionem magnopere mirari non cessent.

Confugiense monasterium extruit,

r

et variis donis exornat.

5 Præter has principales suæ fundationis et primarias Ecclesias, quæ Conventualis Ecclesiæ, *s* quæ monasteria illorum donativo non gloriantur, aut in prædiis dilatata, aut decorata ornamentis? Alias enim antiquitate collapsas, recidisse aviderunt, quasdam etiam destructas, et ad nihilum redactas, in pristinum, vel in meliorem statum restauraverunt : et sicuti prudentes Virgines oleum suæ misericordiæ in diversos effuderunt, ut merito dicere possint, Christi bonus odor sumus in omni loco. O conjugium non voluptate, sed bona voluntate copulatum! O sanctum matrimonium, ubi una fides inviolatæ castitatis, ubi unus spiritus misericordiæ ac veritatis, ubi idem velle in virtutibus, idemque nolle in vitus : ubi nec primus, nec alter discerni potuit, dum alter, quod primus, voluit : ubi par animus, in multiformis operum effectibus, pares in duobus ostendit affectus. Quales has nuptias dixerim, nescio. Unum scio : quia neseit nostra modo regio tales, dum illi propter regnum cœlorum se castrantes, nec prolem terrenæ fœcunditatis exspectantes, eoelibem a Deo generationem receperunt : a quorum ore laus Dei numquam deficiet. Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob; qui viventes in Christo, membra sua mortificantes propter Christum, super terram morientes, modo regnantes cum Christo bona Domini sui vident in regione viventium.

s

cum S. Henrico varias Ecclesias restaurat.

C 2. Corinth. 2. 15.

ambo sancto consensu vivunt

Matth. 10. 12

a *In editione Bruxellensi* VASA *et MSS. Blaburnensi et D. Bonnacht incipit* Ex notabilissimo parentatu, magnorum videlicet augustorum sanguine duc etc. *In 2 parte Legendæ Celebri Ejusdem* VASA *editor incipit* Ex nobilis imo parentatu augustorum, magnorum quoque sanguine duc etc. — b *Utraque editio,* MSS. Scribebat videlicet Beatrix ... *versibus,* reprimendo etiam Plin. — c *Eadem utraque* collectibus, *alibi collectanis, ab eodem lecto, quæ quia aut non sunt, ab eodem*

treto contertalis melius dicitur, et habetur in MSS. Blabur. et D. Bonnach. — d *Eadem utraque cum dictis MSS.* Kunegundis imperatrix, *additur in Bruxellensi,* Comitis quondam Palatini filia. *De familia supra actum.* — e *Gretserus cum MS. Blabur.* copulariter. — f *Idem,* Virginis. — g *Quæ num* 2 *proferuntur, absunt ab editis MSS. et editis, sed referuntur in Bruxellensi, in præposita Vita S. Henrici, et inde huc translata, primis istum verbis mutatis : qua ibi sunt.* Quo vero judicio comprobatum sit eos in omni puritate castitatis se conservasse, ad commune ædificationem etc. — h *In Vita S. Henrici ista interponuntur : Nam ipse callidus hostis, serpens antiquus, qui ex permissione omnipotentis Creatoris hoc retinet ex natura, ut invisibili modo in speciem se, quamcumque voluerit, transfigurat, subtili ingenio in effigie decori admodum juvenis cujusdam apparens, manifeste visus est plerisque per frequentes continuos ingredi thalamum et egredi ejusdem S. Kunegundis Imperatricis. Facta est igitur etc.* — i *Eadem Vita,* horridum supplicium judicioque veritatis. — k *Ista eadem interponuntur :* Hoc audiens imperator Henricus, nimia verecundia ductus, indebitefato animo levavit maxillam ejus percussit. Nondum enim in palam venerat, cum virginali castitate sanctum se servare conjugium, quod hunc ex hujusmodi verbis Imperatricis conclusit. Illic præsentibus omnibus ait, ut quos pauci fuere tales coram omni populo simulque Principibus supra modum erubuit, et se de tanto bono proditum esse dolnit. Cum ergo beatissima Virgo Kunegundis orationem, quam præmisimus, ad Deum effudisset elapsa est hinc cubilis sui ad eam dicens. — l Kunegundis Virgo intacta, orationem suam exaudivit Virgo Maria, et jam nunc te ab omni liberabit infamia. Quo divinitus roborata Virgo oraculo, confusibus omnes confusionis procul timore pulsi, universi, qui aderant, stupentibus et fremitibus, vomeres etc. — m *In eadem item ut interponuntur ista.* His igitur Virtutibus atque auditis, S. Henricus obstupescens et mirabilia hæc eventus statim ad pedes ejus, offensæ illatæ veniam postulando, prorsit. Cui mox illa benigno vultu et risu allato, ut erat tota pietatis ac mansuetudinis plena dulcedine, et amaritudinis fellè carens, ignovit celeriter. *Ita Deus etc.* — n *De Episcopatu Ecclesiæ Bambergensis et 2 monasteriis agitur in Vita S. Henrici cap. 6 secundum diversimodi Gretseri.* — o *Hæc est Beatricis* VA, *de cujus adventu in Germaniam, præeligua concessa Ecclesiæ Bambergensi, et litteris ad Archiepiscopum Coloniensem, agitur in Vita S. Henrici cap. 23 et seqq.* — p *In ipsis diplom.,* VI. Iraude aut iniqua calliditate, aliquid abradere liceat. — q *In MS. Passionali Rodecensi* quadraginta. *At nomina, qui subscripserant desunt.* — r Confugia, *Urstisius lib. 7 Chronici* Kapungum *appellat incolis* Kahningum *vulgo* Kaffungen, *haud procul* Cassellis Hassiæ, *quod monasterium ex voto S. Cunigundem pecunia propria anno 1018 constituisse asserit Martinus Hoffmannus lib. 1 Inauium Babenbergensium apud Gretserum.* — s Icona *pro icon usurpatus a Cæsario lib. 5 cap. 21 et aliis. In antiquis lectionibus* Icona legitur. — t *Hæc in Vita S. Henrici ejusque diplomatibus explicantur.*

Dæmon in specie juvenis.

vox cœlitus audita.

Confugium monasterium.

Icona.

CAPUT II.

Acta in viduitate. Vita monastica.

Quoniam de vita et virtutibus pii et sancti Henrici Christianissimi Imperatoris, et miserationibus variis, quas fecit in domo Domini, de signis quoque et miraculis, quæ post transitum ipsius per eum fecit Deus, satis ac digne scripta sancta recepit Ecclesia : nunc animum pungit, ac in mentem venit, vitam memorandæ Virginis nostræ Cunegundis breviter explicare, et memoriæ scripto commendare; ut ad exemplum ejus se intuentes, quæcumque Virgines, quæcumque vere viduæ, perfectæ vitæ normam arbitrentur conversationem illius. Indignum enim nobis, sed magis operæ pretium duximus, ut illi officium non subtrahamus oris, cujus providentia quotidie alimenta percipimus corporis.

a

Prologus scriptoris.

7 Henrico itaque suo, suæ castitatis patientissimo semper custode, ubi cum suis Virginem, uti traduxerat in Christo, in ultimo spiritu constitutus resignavit, ad cœlestia, quæ jugiter suspirabat, gaudia *b* translato, illa se ad Dominum, ut semper, totam contulit : illum suæ castitati, necessitati, saluti adesse, illum suis Ecclesiis : illum filiis, quos ei in Christo aggregaverat, præsentem affore, advocare vigilus, orationibus instare, die practicam cum Martha, nocta contemplativam cum Maria vitam agere non cessabat. Quanta vero eleemosynarum largitate, quanta orationis instantia, pro beati conjugis defuncti anima desudaverit, in subscripta pagina, quam ipsa per se, (nam litterarum, sicut et aliarum artium, distinguere auro, gemmisque sacras vestes, fuit peritissima) composuit, et conscripsit, quicumque scire voluerit, cognoscere poterit.

b

S. Henrico mortuo, Cunegundis vidua, pius exercitiis insuit :

8 *c* Cunegundis, divina dispensatione, solo nomine Imperatrix, specialiter dilectæ Congregationi in Conlugia, quidquid justæ convenit dilectioni.

c

sanctimonialibus Confugiæ,

Propriæ

A Propriæ adversitatis sarcinam (veluti æstimo) facilius tolerarem, si vestras res salvas, incolumesque existere viderem. Quamvis enim mens procellosis curarum fluctibus undique quatiatur, vestræ tamen recordationis ancora a cordis profunditate non evellitur. Et licet longe remotæ ab oculis sitis, ab animo tamen nusquam receditis. Quis nos separabit a caritate Christi? Casus doloris, an longinquitas remotionis? Quin etiam si amissæ facultatis usus concederetur, voluntas hæc operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamen modicum, quod adhuc, Deo volente, reliquum tenemus, vestræ commonitioni alienum esse nolumus, ut participatione parvitatis reveletur magnitudo devotionis. Mater namque, si parum habuerit, parum filiis tribuit. Ecce hæc modici sumptus munuscula ad refectionem vobis mittuntur carnis, ut animam *d* Senioris, patris vestri, continua orationis alimonia reficiatis : quoniam tot justorum preces unanimiter continuatæ, apud Deum multum possunt proficere, Jacobo attestante : Multum valet deprecatio justi assidua. Ille etiam, atque etiam justus Dominus, qui justitias dilexit, æquitatem supplicationis exaudire non respuit : sed vobis indefessis intercessoribus, supradicti cari memoriam facientibus, salutis dabit præmium quod ipse promittit, dicens : Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Atque bonum opus in conspectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solum pro illis, qui in hac vita positi, multa vobis bona; sed, pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraveritis. Obsecro ergo, ut eum a cordibus vestris numquam abjiciatis, qui vos tamquam proprias amavit, atque hunc locum vestra servitute florere voluit. Estote quoque mei necessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundum illud Apostoli : Dilectio sine simulatione. Nec non vestræ mentes in quamdam mutuæ caritatis soliditatem magis ac magis concrescant, quatenus in die tribulationis clamorem vestrum ipsius aures exaudiant, qui dicit : Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Quod vos omni modo promereri hortor, eodem præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

d *commendat animam S. Henrici.*

Jac. 5. 16

B Matth. 10. 22

Rom. 12. 9.

Matth. 18. 20

a

9 Denique *e* Cunrado sibi succedente in regno, ipsa curis secularibus, sicut jam diu desideraverat, exonerata, in ipso anniversario die transitus S. Henrici, Archiepiscopos cum Episcopis ad dedicationem Confugiensis Ecclesiæ convocat : *f* ubi inter Missarum solennia, imperiali decentissime omni cultu ornata, ante principale altare, Virgo Deo devota processit, ibique theatrum incomparabile, ligni Dominici Crucem, parvam quidem in materia, sed maximam in virtute, Deo obtulit. At ubi lectio Evangelii, *g* in qua supra arborem Crucis ascendens suspicientem se Jesum suscipere, et ab eo benedictionem puellus mirum accipere, lecta fuit; regalem purpuram exuens, tunicam fusciorem, quam ipsa sibi manibus suis operata fuerat, vestem religionis, data sacerdotali benedictione, induit. Et multis pro se quidem flentibus, pro illa autem gaudentibus, quæ jam seculum damnasset in vestibus; capillis, qui huc usque in eodem monasterio pro ipsius servantur honore, præcisis, impositoque sibi ab Episcopis velo, annulo fidei subarrhata, gratulabunda successit : Posuit signum in faciem meam, et annulo suo subarrhavit me Dominus meus Jesus Christus.

mundo se abdicat.

f

C *offert particulam ligni Dominici Crucis.*

g

habitum monasticum accipit.

10 Ita Christo sponso ipsa sponsa consecrata, dum filiarum sacrum se sanctissimo contubernio applicuisset, non ut mater filiabus se præferebat; sed in omnibus servitiis servilem se personam ostendebat : ita tamen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne in præsenti seculo reciperet mercedem suam. Operabatur manibus suis, *h* (nulli enim in distinguendis auro gemmisque vestibus plurimum aut in stolis, aut in cingulis æstimabatur inferior) sciens scriptum esse : Qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur aut psallens. Ad ecclesiæ limina *i* pæne invisa, properabat. Nihil severitate illius jucundius : nihil jucunditate severius. Tristis in risu, in tristitia suavis. Breve vitæ spatium æterna memoria compensabat. Idem illi locus orationis et quietis fuit : idem semper habitus : incultum corpus : dum sciret rejiciendas delicias corporis, quod paullo post vermibus exarandum sit : semper eam legere, aut legentem audire videres. Multa illi circa contubernales devotio, frequens decubantium visitatio, solicita pauperum consolatio. Præterea plura eam miracula fecisse credimus; sed (quod *k* gratiam hominum, et oleum adulationis semper fugeret) esse suppressa : quod tamen incuriæ scriptorum, seu revolutioni temporum, non defectui deputandum est virtutum. Pauca tamen, quæ in scriptis reperimus, aut veridica sanctimonialium, ubi illa Christo militabat, relatione cognovimus, hic inserere dignum duximus.

2. Thess. 3. 10

i

addicta orationi,

et mutuæ caritati.

k

a Videtur initio hunc incepisse Vita S. Cunegundis, cui dein Caput præcedens annexum et fere ex Vita S. Henrici. — b Anno 1024, die 14 Julii. — c Deest hæc epistola in MSS. Rebdorfensi et Rodecensi. Est in utraque antiqua editione, et MSS. Hlaburensi et Baumachiano. — d Ubi Seniores etiam apud Liutprandum pro Senatu aut Senatoribus usurpantur. Ita hic Senior et passim apud Indagatum alibique pro Dominus *sumitur, et commendatur anima S. Henrici. — e Cunradus Salicus eodem anno 1024 factus est Rex Germaniæ. Imperator anno 1027. f In MS. Rebdorff ponebatur*, ubi velata est, ubi inter Missarum etc. *Quæ tria priora verba melius absunt in utraque antiqua editione et MSS. Bamberg. alibique. — g In Zacchæo et ibore Sycomoro ob dedicationem Ecclesiæ. — h Inclusa parenthesi desunt in utraque antiqua editione, et dictis MSS. — i Ito antiquæ editiones, at MS. Rebdorf* pene turboribus omnibus appropinquabat. *— k Eadem editiones*, gloriam humanam.

Senior. E

Crucis signo incendium extinguit:

F

a

nepotem erudit Adalbertam :

per somnia instruit.

CAPUT III.

Miracula in vita : mors, sepultura

Cum post orationis frequentiam inter lectionis lassitudinem ancilla Christi in lecto, non plumis exstructo, sed cilicio strato, membra soporo gravata remisisset; puella sacrata, quæ de more illi assidebat, sacros codices legens, cum tere ad medium noctis lectionem extenderet, caligantes oculos clausit, lumenque e manibus illius prolapsum paleas corripiens, sui fragore circumjacentes Sorores excitavit. Clamore ex concursu facto, Virgo Christi de somno excussa, dum colluctantes inter se, et concrepantes flammas circa se aspexit; ad orationis armaria se convertit, et signo Crucis adustionem illam absque omni suarum læsione vestium avertit. Tua sunt hæc, Christe, opera, qui olim Babylonium Regem in suo furore confudisti, et Chaldæos ignes, ut pueri tui liberarentur illæsi, tua virtute exstinxisti.

12 Aliud miraculum tam stupendum, quam mirandum hic placuit subterjungere, in quo animi illius constantiam, et rigoris severitatem discere poteris. Habuit secum sororis suæ filiam *a* Adelham nomine. Hanc a primis annis educatam, omni disciplina, secularium quoque litterarum scientia instruxerat. Hæc materteram non minus religionis, quam dilectionis amore secuta, et consecrata fuit. Quam in omnibus plene instructam, ubi ejus in orationibus vigilantiam, in jejunis perseverantiam, et ad omnia patientiam perspexit, omnium assensu et regalo, primum in ipso comobio eam Abbatissam præfecit. Dum Virgo mater filiam suscipiens, juxta commentationem suam tam dudum habitam, præcedentium illi Patrum repetens alloquia, monet ob salutis affectum nulla ac Deo placita sæpe dicere, frequenter audire, solitas religiosi muneris vias non deserere, magis fideique erroribus devia et diabolicis calliditatibus nullam luci aeternæ veritati atque mendacio, tar-

A pitudini atque honestati, apud Dei servos docet esse communionem; solicite cavendum, ne vana sectando, desineret esse templum Dei, et habitatio dæmonum fieret, et dæmonis monumentum; lumina sua in Dei figere adspectum, primam quæ doceret, facere, ut fructum doctrinæ suæ ipsa in cœlis. Deo adjuvante, possit invenire. Hæc et hujusmodi iterum et iterum materno studio ei inculcans, quasi in omnibus jam perfectam, et ipsa magistram venerari cœpit. Illa, ubi immatura libertate potita est, paullatim a rigore suo deficere, molliorem cultum, lautiorem cibum, quæ vitiorum alimenta sunt, desiderare; ultima in choro, prima in convivio, puellarum fabulis interesse, ac in omnibus *b* laxius agere cœpit. Pro hujusmodi levitatibus, dum eam frequenter Sancta Dei interse privatim, publice coram omnibus, secundum Apostoli præcepta, sæpius argueret, obsecraret, increparet, nec illa martyrterae velut patrocinium familiaritate vanæ confisa, ullo modo emendaretur; quadam die, dum ipsa cum Conventu *c* Crucem (nam dies Dominicus erat) sequitur, Abbatissa defuit. Quam illa inquirens, et epulantem cum coævis in conclavi reperiens, zelo pietatis armata, cum verbo correptionis dextera maxillam ejus percussit, quæ, quasi sigillum quoddam, formam digitorum ejus accepit. Qua omni tempore vitæ suæ non caruit. De quo nemorum facto constat, quia non tantum pro se, sed et pro aliorum emendatione, hoc pertulit, ut hujus visio aliis proficeret, et ad melioris vitæ statum a vitiis suis reflorqueret.

a fervore diuturnam urguit.

b

c

elapsam inflegit,

relicto digitorum vestigio:

13 Forte et istud detractoribus fabulosum et infidelibus incredibile putabitur, quod sanctitatem illius, quam humilitatis gratia ipsa homines latere voluit, nuda elementa loquantur. Denique cum post lectionem Evangelii suo solemni more *d* sacrificaturæ accederet ad altare, dexteræ manus suæ chirothecam detrahens, cum nullus, quo reciperet, adesset, a se rejecit, quam radius solis per fenestræ rimulas intrans susceptum, et tandiu quasi famulando sustinuit, donec illa post sacrificium rediens, eam reciperet. Tale etiam quid in beati viri *e* Goaris veste aliquando divina virtute ostensum fuisse legimus: qui dum a sede *f* Rustici Trevirensis Pontificis despicitur, a summa majestate per majoris humanæ honoratur famulatum. Omnium itaque capax erat meritorum, qui judicem cunctarum meruit habere virtutum.

d chirothecam ad solis radium suspendit:

e

f

14 Quinderim in sancto propositio supervixit annos, cum humilitate gratia, quam religiosis reverentia, omnibus admiranda. Tandem pro immanitate eorum abstinentia, orationis et vigiliarum mercedibus perseverantia, cœpit corpore languescere, et ingravescente morbo, paullatim deficere. Sed dum membra dolore contraherentur exterius, spiritu tamen (nam luxit Deo semper in ore ejus fuit) confortabatur interius. Vocabat sanctos Angelos, quorum hic vitæ, illic jam consortio fruitur: Apostolos et Confessores, quorum fidem et confessionem semper tenuit, interpellabat. Virginum Christo in suo exitu invitabat chorum, quarum æmulatione, in carne adhuc præter carnem viveret, immaculatum Christo conservaverat torum: omnium Deo famulantium sibi adesse, sibi occurrere orabat auxilium. Vere quod est scriptum; timentibus Deum etiam cooperantur in bonum, in obito tantæ Virginis voluimus comprobatum. Necdum spiritum exhalaverat, necdum Christo debitam reddiderat animam, et jam fama volans tanto præmunera luctu, non tantum sacratas Virgines, aut diversi Ordinis viros, verum etiam totius urbis populos ad exequias unus congregabat. Sonabant psalmi, et tot in domum, ubi sanctum corpusculum in medio super illo suo nobili cilicio compositum jacebat, in sublime resonans Letania pro

in morte ultima spiritu alacris

Sanctus invocat:

Rom. 8. 28

exeunte anima quatiebat. Interim, ex more, regales, tamquam Imperatrici, non ut pauperculæ debentur Sorori, parantur exequiæ, aurea feretro obtendenda proferuntur velamina. Tum illa pallentes vultus, quos *g* ante, ac se sponso venienti, lætos exhibuerat, videres ad os retorquere, manu abnuere: Amictus iste, ait, non est meus: auferte hinc: ornatus hic alienus est. His, terreno sponso; istis, cœlesti copulata sum; nuda de utero matris meæ egressa, nuda regrediar illuc: his vilem miseræ carnis materiam involvite; et corpusculum meum juxta tumulum fratris mei ac Domini Henrici Imperatoris, quem me jam vocantem video, in proprio locello reponite. His dictis, in manus Domini spiritum suum commendans, ad suum anima revolavit auctorem, et in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit: terris, matrem communem se amisisse, flentibus: cœlis autem concivem in suum consortium se suscepisse gaudentibus.

D *pro exequiis regiam pompam rejicit:*

g

moritur

15 Ita demum sacro illo corpore feretro superposito, longo nobilium ordine præeunte, multis hinc inde confluentibus, cum illo sibi semper familarissimo pauperum contubernio, ad locum Babenberc sepulturæ suæ prædestinatum, felices exequiæ usque delatæ sunt. Tunc vero relictas urbes, vacua rura, desolatas civitates, undique concurrere populos videres, matres pavulos suos in brachiis gestantes, infirmos in grabatis jacentes: sanitatis gratiam sperare, felicem se credere, si eui aut feretro pungi, vel ab ipso contingi aut obumbrari. Tandem in ecclesiam B. Petri Apostoli corpus non sine labore deportatum, fraternas illo meritis suis ac beneficiis condignas habuit exequias; tum, quos ipsa illic in Christo *h* adunaverat, de matris pace jam securi, pro se autem soliciti, incessanter psallebant, dum eam sibi ad horam subtractam sine timore amissionis, in spe perpetuæ intercessionis recepisse plaudebant. mater de cœlo filiorum prospectans affectum gaudebat. *i* Ita velatum sacrum corpus, sacris vestibus, diademate Christi capiti superposito, suo loculo in dextro latere, sicut hactenus venerator, repositum est. *k* O felix Babenbergensis Ecclesia, recepisti thesaurum, quem amisisti! Procax et maledica lingua detractorum, oculorum testimonio confutata est, dum virginitas eque, rebus approbata, sanctitas clarescentibus signis videtur testificata.

E *magna concursu hinc ergam defertur.*

h

i

k

F

S. Henricus locum cedit S. Cunegundi,

ut S. Servatio usum capitis,

a *Ita edit Colonienses et Tornacenses antiquæ.* Ut MS. *Bamenda.* Vulgo, *Bruxellenses editio clarius in Ecclesiasticus* Vythem MS. *Bebbeffl* Vthem MS. *Blabac* Vtam. *Hoffmannus* Indifidium.

b MS. *Rodacensis* laxius. — Clarius scripsit *est quæ cæsaneum comitari, quod Crucis præferatur.* — *Ita edidit* Bollandus, *ad est obsidionem tempore sacrificia factitia.* — c *Edidit* S. Gero: *Ita Bollandus in vita S. Godefridi Comitis Cappenbergensis, ad ripam Scaldis Rhenique visitat. Mirandum hoc legitur in Vita cap. 9 apud Surium.* — d *Ut Bertarius Corbeiæ monasterii præpositus Codicis Traditionum Corbeiensium lib. 6. Guadalbaldum Ferrariensem.*

e *Ita edidit Bertelli. In MS. Reichl* ubi ut sponso veniebat, lætos habuerat, eisa ad hæc reloquere. *Ut cæteros omnes habuerat gestus?* lætos vultus ad hæc reloquere. *In Locum* os reloquere. — h *Citato editionis antiquæ, aggregaverat, MS. Bamberg congregaverat.* — i *In editione Bruxellensi tota, omnes pene sequentibus, interponuntur.* — Credidit autem Diva se tandem per exodum miraculum illic patratum, quam grata sibi ipsa sit in cœlis, quæ in subjectum prodigue homorat aliud in terris. Denique sicut ab incolis hoc illuc asportabatur et præsentibus, veneratione celebrabatur et peregrinis, ita tandem Henricus Dux operatur, ut corpus istuc locetur Virginis, ubi in vita adhuc corpore elocabatur juxta hæredum ac bonorum suorum S. Henricum collocatur. Eos pietas immaculati ab omnibus pene celebratur et usque adeo auctor. Sepulto in ipso monasterio, confestim vox desuper auditur, dicens: O Virgo Virginum lumen nostrum. Mox ergo sanctæ quæ adhuc corpori inhærebat S. Henricus Virgo Dei electus, in monumento jacens, in alterum se partem movit, et ampliorem, ubi Christi Virgini locum præbuit. Simile quoddam contigisse legimus in S. Servatio Archiepiscopo Trevirensi, qui dum post Missarum solemnia, populo ab Ecclesia sedente, cum solo sedilium cessisset, publico congressu sacrum ipse libaturus, ipse præcipuus sese ab universis avertit, et illuc dimovendus in humilio locum sibi præparaverat. Atque mox vivus in defossum pavidus mortuus retrusit, ubique casula quæ apprehensa, illuc sarcophagum ejus spelunce per secretissimos montes eum clausit, partimque casula divelsa, eandem particulam in manu defossa reliquit. Hæque cum ingenti cum cœli laudium plausuque militaque reverentia et devotione populi, illuc sane

tum

tum corpus beatæ Virginis, sacris velatum vestibus, diademate Christi supposito, suo loco in dextero latere Ecclesiæ, mariti sui exuviis reverenter associatum, juxta ipsum simul et cum eo, in multo honore temporaliter hic quiescit in terris: quorum utriusque spiritus Deo mutus, ejus ineffabili visionis dulcedine nunc et in æternum perfruitur in cœlis. O felix Babenbergensis Ecclesia etc. *Vitam S. Severi, ejusque conjugis S. Vincentiæ, et filiæ S. Innocentiæ duplicem dedimus ad Kalendas Februarias, in qua hic relata leguntur.* — *k Interponuntur in MS. Rebdorffensi ista:* Transit autem anno Dominicæ incarnationis XIII, Indict. III, V Nonas Martii regnante in æternum, qui est corona Virginum, Christo Domino nostro. *Quæ melius absunt ab aliis antiquis editionibus, et sapius citatis MSS. De anno obitus supra actum, et menda hic correcta.*

CAPUT IV.

Miracula varia. Tres suspensi liberati, totidem mortui resuscitati.

a Christianæ religioni proficiens Ecclesia fidelis (quæ in Evangelio, voce Domini testante, Dei mater et filia per gratiam nominatur; mater, quia sanctæ operationis exemplo filios Domino generat: filia, quia Virginis filio, pro salute mundi incarnato, eruditione sanctorum Patrum quotidie generatur) salutem missam a Domino, cœlestis archiatri effectibus medicinæ plenam, tam mentis, quam corporis auribus animadvertat. Mundanæ machinæ Conditor humano generi per inobedientiam lapso condolens, ut æternæ vitæ fructus facientem novam plantationem, scilicet primitivam Ecclesiam insereret; Patriarchas et Prophetas in mundum mittere dignatus est: qui creditum sibi officium, quinque corporis sensibus, sextoque, qui est spiritus Prophetiæ, mysterium Incarnationis Christi, et omnia quæ de ipso annuntianda erant prædicantes, alii asperitate vitæ, alii diversis pœnarum mortibus, ipsi, quem prophetabant, famulatum suum fideliter impleverunt. Horum limes Christus, æterni Patris consilio pro liberandis hominibus de intemeratæ Virginis utero processit, ut jam inchoatæ plantationi, missis per orbem Apostolis, atque de suo corpore fuso cruore fabricatam, novellam superædificaret Ecclesiam; quæ S. Trinitatis fide imbuta, et mundata Baptismi gratia, Martyres, Confessores, et infirmi sexus Virgines, animo tamen constantes, primitias obtulit. Inter quas B. Cunegundis, flos Babenbergensis Ecclesiæ, cum S. Henrico, qui Romanorum Imperium tenuit, sub conjugii specie, immortali sponso castæ virginitatis honore deservit. Unde jam ejus sanctitatis merita per orbem manifesta declaratione apparent: quia in loco, ubi sanctum ejus corpus quiescit, infirmi, quæcumque laborantes ægritudine, sanitatem recipiunt. Ut autem ad omnia testes cautissimi simus, veritatis amatoribus, ætati nostræ succedentibus, de his quæ scribimus, curiose indagantibus, scilicet quo tempore opera curationum præclaræ Imperatrici matrimonium habuerint, largiente Domino, prout possumus, volumus explicare.

Post Patriarchas et Prophetas B

venit Christus.

mittit Apostolos, dein Martyres, Confessores, et Virgines,

et inter has S. Cunegundem.

miracula mortis illustrata: C

17 Anno Dominicæ incarnationis MCLXXXIX, Indictione II, *b* Tiemone tertio decimo Babenbergensium Ecclesiæ Episcopo, quarto Pontificatus sui anno; ad Vincula S. Petri, ne de sanctitate præmemoratæ Virginis ambiguemus, signorum experientia certificati sumus. Nam dum solito more populus ad prædictum locum orationum et vigiliarum causa convenisset, illuc quidam de vicina, de villa, quæ dicitur Elterrut, quatuor portatum ingressus, nec cordis abhorrens, filium suum igne cremaverat. Hic duris funibus adstrictus, ad sepulcrum sanctæ Cunegundis tam mœstus corpus erigit, ut furiali morbo absolutus, Deum omnipotentem laudaret, cujus, cum patrocinantibus meritis, hoc sibi beneficium contigerit, cum cæteris, quæ præsentes videbant, debitas acclamabat laudes. Igitur dum hæc tam Cleri, quam populi solenni devotione agerentur, *d* tres contracti, unus in suburbio de hospitali S. Egidii, qui magis reptando, quam *e* scabellis volvebatur: alter de domo Chunradi Majoris Ecclesiæ Præpositi; tertius item de domo Ottonis in eadem Ecclesia Canonici; super sepulcrum beatæ Virginis positi, ab unius dolore passionis una erecti sunt manu divinæ curationis. *f*

b *cuncterrevolvebatur*

emergeremus, *c*

Sanctorum, *d*

18 Mulier paralytica, et altera sanctimonialis fœmina uno pede claudicans; et claudus de castro quod dicitur Giet, post momentaneam orationem vix completam, in ipsa nocte curati sunt. Puer, cui tanta membrorum mollities inerat, ut pene ossibus carere putaretur; alter de Licendorf macie deformi consumptus; gressum et loquendi officium, quibus omnino caruere, receperunt. Puella sciatica de Gisenuelt, necdum tumbæ ingesta sacræ, propter turbam; puer ex contractione nervorum carens officio pedum: puella de *g* Nuornbere planta pedis sui sum recurva, geniculo contracto; item, de eodem pago puella manum aridam habens, inter orationes, et vigilias curati sunt.

paralytica, *2 claudi,* *2 pueri:* *ischiadica:* *g* *2 claudi:* *aridam manum habens:*

19 Quidam pro equo furtim sublato apud Werram fluvium, in vico qui dicitur Wasegen, suspendio addictus est. Qui in tormento positus, voce qua poterat, B. Chunegundis Virginis aures appellavit: cujus etiam festinatam opem sibi adesse præsensit. Divina enim virtute, ubi populus abscesserat, vincula manuum dissoluta sunt, et ipse laqueum sibi deponens, in civitatem reversus, cunctis ereptionem sui, dans gloriam Deo, *et* suæ salvatrici exposuit. Quorum fidèli testimonio ad nos usque delato, ad censum quinque denariorum a suis parentibus, ut puerum, dum damnaretur, pro ipso devoverant, inscriptus est. Apud nos quoque non huic dissimile de servulo quodam, dum illaqueatus ab omnibus mortuus putaretur, signum apparuit. Nam post ejectam urinam, quod signum mortis in talibus tormentis est, cunctis adstantibus insperatæ saluti ac vitæ restitutus est. Tali modo apud Rottenburc, Imperiale castrum, duo absoluti multorum attestatione usque ad nos pervenerunt.

suspensi tres. E

20 Mira, (at nil Deo impossibile) et forsan nostræ ætati incredibilia dicturus sum, sed tota Babenbergensium civitas hujus facti expers non fuit. Mulier de proxima villa Elrin vagientem suum, infra quadraginta dies sine baptismo defunctum, supra tumbam beatæ Virginis non sine spe resurrectionis posuit. Testor eum, qui est primogenitus mortuorum, qui mortuos suscitat, ubi miserabilis omnibus modis extincti, cunctis Virginis nomen Chunegundis ingeminando omnibus fletus effudit: quem ex gemitu persensit, de sepulcro vivum levavit. Quis ea lacrymis, quis laudibus contineret? Una ex omnium, ut frequens turba Sabbato confluxerat: Qualis est hæc? quam sancta? quam benigna? quos claudos currere, cæcos videre, mutos loqui, extincta quoque membra revivescere facit? Beatus venter, qui hanc portavit: benedicta Domino ubera, quæ hanc lactaverunt; de benedictione jam seculo pereunti tanta gratiarum munera effluxerunt!

flentes fiuntur mortui, *infans necdum baptizatus,* F

21 Aliud non hinc dissimile signum, alio vero eventu cui tremat, patet, in vico Grumbere celebratum est: qui a mane usque ad vesperam in limoso lacu submersus jacuit, ubi a multitudine subito hominum repertus et sublevatus, multo ejulantium comitatu, domum usque deductus est. Ubi per triduum lugubres parentibus exsequias celebrantibus, ubi mane Sacerdos debitum humationi complere astitit; populus qui aderat, qui jam multa de signis B. Chunegundis viderat et audierat, præsentem illius sibi adesse in multa pervicacitate negabat. Mirum in modum puer annulatæ rigiditatis novo recepit, et stupentibus omnibus, post quatuor mortis horas, vivus surrexit. Hujus facti primum ipse Sacerdos sub stola; deinde multitudo sub sacramento, quo puero in medium

puer ex lacu sublevatus,

locato

A locato, cum omni frequentia suæ plebis, testes ad nos venerunt.

puella in fonte submersa.

22 Puella septennis in parochia Liuberstat, dum ad fontem incaute hauriret, infelici casu submersa est. Quam, cum ad sua a Crucibus homines fuissent reversi, (nam dies Rogationum instabant) de fonte exstinctam levantes, post votum ad memoriam B. Chunegundis factum, quam dudum lamentabantur mortuam, non sine laudibus divinis viventem admirabantur. In hac trium resuscitatione mortuorum, cum et alia duo corpora ad invocationem sanctæ Imperatricis ejusdem, vitæ reddita veris*sima* testium approbatione, ac ipsorum puerorum præsentatione cognoverimus; quis, nisi sancta Trinitas operata videtur, quæ secundum signa, quæ ipsa facit, hæc et his majora facere postmodum suis promisit?

a *Deest hic prologus in MSS. Bebenhusensi et Bodecensi, est in antiquis editionibus et apographo Bambergensi, et MS. Bauarachi, et in his quidem cum nova inscriptione.* In qui de miraculis S. Kunegundis. — b *De Tumore infra in Bulla Canonizationi agitur.* — c *Editio Lovaniensis Bertrol. Bricrell. et MS. Bauarach Bertrol. Grafs. in Marg. Bertrol. in Lectionibus Bertrol.* — d *Hæc sequentia latine explicantur in antiquis editionibus et apographo Bambergensi, ex quo infra repetemus cum aliis miraculis.* — e *Per Scabellum intelligi vult Gretscovius crucifixi humanum quidem contractu alii solent, sed aliqua etiam afferuntur veris scabellis.* — f *Hic finit editio Lovaniensis. In Brierelleana addantur quædam infra versum dando.* — g *Infra Norimberg*

B *dicitur, et hæc miracula aliquanto magis explicantur.*

CAPUT V.

Alia miracula. Epilogus auctoris.

Sanatur mutus in translatione corporis.

Illud quoque clarissimum, clarissimis regni Primoribus coram adstantibus, celebre super muto factum sub oculis omnium, memoriæ hominum tradere non indignum duximus. Nam rem gestam ita per famulam suam Christus clare operari voluit, quod pene nullum latere potuit. *a* Philippus Rex propter sui confirmationem, interim vero, quod magis favorem sibi præstare credebat, propter translationem beatæ Virginis, comitia indixerat. Mutus quidam servulus in comitatu probabilium virorum de Papen convenerat: quorum vasa, qua et qua pertinentes erant, portabat. Regina ad Ecclesiam processura, cum de more solemniter a Clero suscipitur, confusus interim populorum clamor exoritur, non frustra moriturо denique homini, sed laudes cum Christo suo jam viventi coelamantium. Testor Christum et ejus Apostolos, iste, qui prius nullam, utpote mutus, linguam noverat, singulis ad interrogata, propria lingua disertus respondebat.

24 Quod referam de bruto animali, cujus innata C sibi rapacitatis ingluvies, dum praedam rapit, quavi nomen Chunegundis contra se invocatum sentiat, et, a suo furore quievit? Nam lupus dum circa caulas ovium vesperinus naturæ more ingenio versatur, parvulum ante boves incaute relictum, lactis suus intulit. Aliorum autem, qui territi fuerant perlustrum, mater pueri clamore excitata, omnes ejus voces, manibus complosis pectora tundens, multis ejulatibus indolorem commovit. Omnibus hoc tam insequi, quia nox instabat, nec suum pollicentibus; mater ad ecclesiam confugiens, ejens, velut mortuo, feretro compulsatus, pro conservatione filii nuncupavit. Virgini ille pernox appellare non desinebat. Manefacto matricinus ille silvas erumpens, parvulum, quem reperat, illaesum reportat, et in aulico, ubi boves pridie asseruerant, in pelliculis sua diligenter involutum collocat, ipse propter sedem custodiae observat. Ubi vero rusticolae et vicines jam appropinquare sibi videt, quasi de parvuli quete securus, manu retusa discedit. Quem illi, ut mos est, clamore persequente, servus, qui boves stimulabat, pelles aspiciens, ecce, ait, tegumenta pueri, quem lupus rapuit. Accurrentes, dormientem parvulum intactum, vultu splendidum reperiunt et non sine multa admiratione hæc considerantes, civibus et matri nuntiant. Illa advolans, et præ gaudio in lacrymas prorumpens, ubi, et quo modo fuisset, inquirit. Ille, juxta ætatem simpliciter: Canis, ait, ille, qui me asportavit, blande me perlingens in sinu suo compositum, tota nocte dormire fecit.

puerulus eruptus ex faucibus lupi.

25 Ista, quæ modo succincte miracula diximus, et alia plura, quæ vitio prolixitatis transimus, ne more hirudinis lectorem, quem huc usque studiosum tenuimus, effluendo fastidiosum occidamus, signum in servulo quasi annorum sedecim divina operatione factum exponamus. Qui ceteris membris secundum ordinem naturæ bene dispositis, in principali, quod est caput, tanta passione agitabatur, ut sine intermissione pareti, si proximus esset, allideretur; pectus mento tunderet, scapulas tempore verberaret, numquam in eodem statu, vel verba fundens, cibum aut potum vix aliquando sumens, permaneret. Si quando illi dormire contigisset, solo collapsus, modo caput terram, modo cœlum pulsare videres: et quod miserabile dictu, dum ab omnibus, propterea quod horribilis visu foret, fugeretur, a singulis videri optabatur. Iste ante fama quam aspectu notus, dum ad nos pervenisset, stipem inter domos accipiens, aliquamdiu sustentatus est. Hunc Archisynagogus videns, Si vestra Chunegundis, ad Christianos ait, istum curaverat, ne Christo ac fidei vestræ applicare poterit. Sed, quod dicit Apostolus: Judæi signa quærunt; in hoc Judæo ostensum est. Nam patiens tertia Dominicæ Resurrectionis feria, dum super sepulcro salutiferæ Virginis *a*lubri premeretur sopore, manu invisibili quadam tactus, inde sanatus, cum summa omnium admiratione ac laude abscessit. Judæus vero infelix a perfida sua, æternos passurus ignes, non recessit.

servulus annis 16 misere vexatus,

frustra Judæo irridente,

E

1 Cor. 1. 22

sanatur

26 Illud autem in ultimo, quod tamen signorum illius non ultimum fuit, subnectam. Quoniam terra circa sepulcrum ejus a fidelibus collecta, in speciem lucidissimi thuris, aut etiam mundissimi grani fuit frequenter relicta. Super hoc Innocentius Papa in sermone ad populum in Lateranensi Palatio habito, vitae illius merita et miraculorum insignia commemorando, subintulit: *b* Recte, fratres carissimi, pulvis ille, quo gleba hujus sanctissimae Virginis debito humanitatis sepulta tegitur, in thus atque granum redigitur, quae ex sub sexu fragili, dum viveret, a lucris contemnens, ab illicitis ab omnes illibatum Domino holocaustum obtulit, et dives Christo, pauper sibi, pauperes Christi sub diversi ordinis atque sexus professione quotidie pascit. Merito ergo in catalogo Sanctorum erat adscribenda, quae vitam Sanctorum semper studuit imitari. Collectam itaque a nobis concinnam cum officio totius Missae hunc nostro sermoni apposuimus, et Apostolica auctoritate omnibus Ecclesiis in honore tantae Virginis decantari direximus.

terra sepulchri in thus et grana mutatur:

b

F

27 Haec paucissima de virtutibus et signis Chunegundis sanctae Virginis, prudentissimae caritati vestrae inter innumerabilia ejus gesta sufficiant, quae si quis evolute perlustraverit, prae copia pecuniae, quam materia deficeret. Obtestamur ac precibus oramus, quae regnum nimis et omnem ornatum seculi pro coelesti ornatu despexit, Christum sibi potissimum regis proposito legitimo matrimonio caritative copulata delegit, quae virginitatem suam inter regales thalamos probando, ut infamiae nubium calculo navalis fortitudo expungaret, ignes calcavit, quae dum pedem mortuarium non expectavit, quis certa veneratio, nunquam passura silentii tenebras obtenebrantis daret, quando Ecclesiam filiis suis per clementissimas spem divinae laudis semper accipit incrementum, quam cum Christo suo, quem amavit, in quo credidit, quem dilexit, etiam post mortem vivere, sine macerabili junctura. Ad meum tam

vestra patrocinia obtestamur.

ejusdem

A ejusdem cæci visum, extincti vitam, muti loquelam, aures obstructæ recipiunt auditum.

Quanta igitur illa fuisse credimus, quæ vivens, nullo teste, dum jactantiam vitat, sola exercuit; cum tanta illam post mortem signa fecisse, sub oculis omnium viderimus? Ad nos ergo signa ista, quæ foris miramur, intus transferamus, vitam nostram et mores corrigamus, ut si Virginis consortium non meremur, post declivia vitiorum sit nobis præmium per Virginem tantum supplicium evasisse peccatorum.

28 Virginis iste docet Chunegundis gesta libellus,
Plura tamen dicenda tacet, dum flumine mergi
Cymba timet : moritur quæ tangit bestia montem.
Sed, quæ lingua silet, pro Virgine signa loquuntur,
Quæ famam laudis ejus tam crebra loquuntur.
Iterato canuntur : Dum cæcis, mutis, claudis optata salutis
Cura venit; dum languor abit febrisque recedit,
Vita redit, recipitque cutis conspersa colorem.
Hoc potuit, qui cuncta potest, dare virginitati,
Qui montes transferre valet, dare credulitati.
Nupta viro sub lege viri vult Virgo latere,
Sponsa subarrhata, sponso tamen inviolata,
Et Christum sub corde virum sibi legit habere.
B Servat Virgo fidem : res claruit igne probata.
Discite conjugium cælebs, ubi nulla voluptas :
Qui sine mistura servant legalia jura,
Cuncta nihil pensant, quæ mox fuerint ruitura :
Hic in spe fructus mittentes semina luctus,
Gaudia longa metent, agnumque sequentur in albis.

ORATIO. Oramus te, Virgo sanctissima, Imperatrix gloriosissima, quæ terras misericordiarum tuarum operibus, cœlos respersisti virtutum floribus; fluctuantibus in mundo tuis assiste, procellas turbinosas adversantium tuis orationibus propelle, cunctos tibi devotos, vitiis propulsis, perpetuo tuis fac gaudere beneficiis et meritis, et omnes scribentes, sive fidelium legentes hujus textum lectionis, fructu non priventur suæ partæ devotionis, Amen.

Prætatio auctoris.

Philippus Imper.

a *Philippus Fredericus Emhardi filius, fratri Henrico VI mortuo successit, Aquisgrani anno 1198 Imperium auspicatus, illud usque ad 23 Junii anni 1208. — b Hæc integre in Bulla Canonizationis referuntur.*

MIRACULA VARIA

ex apographo Bambergensi a Gretsero edita, collata cum MS. Baunachiano.

Igitur, dum hæc cum solennitate Cleri et populi devotione agerentur; quidam contractus in suburbio C de hospitali S. Ægidii adductus, sanitatem postulabat; et misericorditer exauditus, quod postulavit, obtinuit. Dum signorum fama totum Babebergensem locum respersisset; contractus de domo Conradi Præpositi majoris Ecclesiæ, sanitatem affectans; et quamvis natura in membris ejus aberrasset, tamen prout potuit, velocius reptans, venerabili sepulcro se ingessit; ubi a Domino salutem optatam invenit. Audiens hoc etiam contractus de domo Othonis in eadem Ecclesia Canonici, venit quantocius ad locum sepulcri, sperans sibi ex beneficio gratiæ, sicut ceteris, subveniri; ubi sine mora subventum esse in Christo testamur. Iterum ut in præfecto Virgine virtus matræ sanctitatis elucesceret, alius, qui simili morbo membrorum naturali sensu perdito, gressu carebat, adjutoria curationis expetens, celerem sanitatis effectum sentiebat.

Sanantur tres contracti.

2 Mox omni populo laudes Dei personante, quædam paralytica mulier, incolis prædicti loci haud incognita, vim superni medicaminis postulans cum lacrymis, optatum invenit auxilium. Audiens hæc alia femina, uno pede claudicans, quæ seculärem habitum lugubri veste mutaverat, tarditate debilitatis quamvis impediretur, ingressa est, et spem sanationis, quam ardenti desiderio habebat animo infixam, plenam salutis inveniens, concito cursu ambulabat. Porro dum hujus bonæ famæ odorem vicinia degustasset, atque ex diversis locis confluerent, claudus de castro, quod *a* Iech dicitur, post momentaneam orationem vix completam, celerrime gratiam percepit.

paralytica.

3 Item in diœcesi nostra nobilis fœmina, de Castello, quod *b* Wikenfeld nuncupatur, immoderatum dolorem sustinens, quia nullo medicorum remedio curari poterat; se cœlesti medico commendans, pristinæ sanitati restituitur. Ut autem curationis magnitudo diffusius Ecclesiis innotescat, quasdam ejus infirmitates, ex quibus omni physica ratione desperata fuit, pro ingenio nostro exponere satagimus; a principali corporis parte incipientes. Quia Cephalæam, id est, dolorem capitis, tam vehementer patiebatur, ut pro abjecto peplo, nec subtilissimum filum nec ipsam cæsariem sustinere posset. Igitur, quia tantus dolor caput ipsius sæpissime tentavit, omnes regiones capitis, videlicet, os, labium, oculi, cilium et lingua, subversæ sunt, ut unaquæque illarum stationem suam a natura locatam, contra ipsam naturam permutarit. Talis quoque singultus eam *c* constrinxit, ut putaretur mortis esse præsagium. Sospitatis inimica paralysis dextrum brachium ejus tam debile reddiderat, quod penitus naturali officio carebat : et matricis vitio contra omnem spem salutis torquebatur. De reliquis infirmitatibus ejus supersedemus, ne minor de dictis fides habeatur. Sed hoc immune sub silentio transeundum est, quod prædicta fœmina sine gratiarum actione tertia die post susceptam curam, ad domum suam redire disponens; recidente in brachium ejus paralysi, donec Deo ac Kunigundi pro beneficiis omnium curarum gratias rependeret, diutius per invisibilem febris catenam remanere cogebatur. Accidit autem tale miraculum, quod brachio ejus incomparabiliter vexato, et tumbæ superposito, nisi S. Henrici adhibito capite, nulla requies concessa fuit, nec retrahendi manum fuerat sibi concessa facultas : donec accersito, et votis ejus annuente fratre ipsius potentissimus omnium Dominus, votivis precibus placatus, cum integra sanitate liberum ei permisit discessum.

a

b *oppressa magno dolore capitis,*

c *cum paralysi brachii,* *et relapsum passa.*

4 Adfuerunt etiam duo pueri ibi, quorum uni tanta membrorum nodositas inerat, ut fere ossibus carere putaretur : qui subito consolidatus ambulavit. Alteri vero de Lycendorf tam mira macies corpusculum consumpserat, ut gressu et loquendi usu a nativitate usque ad ætatem, quæ plantaria dentium dicitur, omnino careret : hic bene utriusque sanitatem recipiens, gressum recepit et loquelam.

laborans nodibus membrorum.

F *claudus et mutus.*

5 Puella sciatica de Gisfeld dum pro gratia curationis ad visitandum sanctæ Virginis sepulchrum suspirans anhelaret, nec tamen se præ turba ingerere potuisset, subito cœlestis gratiæ medicinam recepit. In civitate nostra debilis puer, filius cujusdam vinitoris, ex contractione nervorum carens officio pedum, etiam suus ibidem efficitur. De Sezzelach quædam mulier ex infirmitate diutina medicata, meritis beatæ Imperatricis erigitur. Quædam puella de Burgo, qui dicitur Nurenberg, plantæ pedis sinistri recurvæ, et genuum contracti, sanationem obtinuit. Alia quoque puella de eodem Burgo habens aridam manum, ad sepulchrum S. Cunigundis oratione data et virginis meritorum, nervorumque flexibilitate divinitus adhibita; ut a pluribus cum tali dolore erat, tensam recuperat in testimonium sanationis legavit.

Ischiade laborans, *claudus,* *2 recurvæ,* *aridam manum,* *tensa manu.*

6 In Haldenstat puella visu carens, lux illuminata est : et alia quædam gressum recepit. Mutus de Stetefeld : mutus de Liechtenfels, et muta de Mein-

3 muti,

gotiva

EX MS BAMBERGENSI

gouve, loquelam receperunt. Filia villici in Vorcheim gressum recepit, et manibus paralytica debilitate arefactis, aliquanto resumpto vigore, cibaria ori applicabat. Alia puella de eodem oppido curvitate nimis inclinata, divini muneris particeps, ut humanam naturam sequeretur, sursum aspiciens, sine mora erecta est.

curvata et paralytica, incurvata.

7 Hoc etiam operæ pretium adjicere dignum duximus : quòd pulvis, qui caussa curationis de sepulchro sanctissimæ Imperatricis ægrorum manibus evellitur, cum receptione sanitatis, in purum frumentum convertitur. Equidem, ne hoc contra rerum naturam incredibile putaremus, certæ manifestationis indicio rei veritatem comperimus. Enimvero quidam rusticus cancrenum vulnus ore patiens; tali pulvere pro unguento utebatur, et adepta sanitate, pulverem in frumenti speciem transmutatum, sub testimonio plurimorum ad ecclesiam reportavit. Est, ut iterum inde evidentius certi fieremus, quidam vir de *b* Beicrodorf, et plures alii de Nurenberg, idem sibi accidisse affirmantes cum paramento mutatam certæ naturam in veram speciem frumenti ostendentes, ad prænominatum locum detulerunt. Tale rarum adhuc non credentibus, ut dubietas amputaretur; nullor caliginem cordis excutiens, spe sanationis, pulvere in oblato utebatur : quem etiam veræ innocentiæ naturam, et parvum madefecit, quem adhibebat, cum augmento invenit : unde nimis arsit, quid faceret, ad ultimum deliberavit, ut in vesperam rebus locutivam gratiam haberet : quæ dixerat, quod ita tum factum, tam diu celavit, donec fœtum modestia occupata, inde sibi dolorem provenire conjecerat. Porro cum populi ad oblationem in ecclesia convenissent, nullo inito consilio, memorabile signum, quod accederat, ostendit : et quia diu celatum habuerat, indulgentiam peccatorum cum lacrymarum effusione quæsivit.

pulvis sepulchri valuit medetur,

in frumentum mutatur,

d

B

8 Quadam Dominica, dum solemnia Missæ agerentur, aruda nam cujusdam pueri vigori restituitur. In Assumptione S. Mariæ, trans sigua in quodam puero decem Gundolesheim filii cujusdam redemandati, perpetrata sunt; ut cunctos loquerentur, surdum qui audiret, obmutescentem, mirum pedum uteretur. At hoc dictu miraculo de nepti pendum non est; quod in loco no tro Babenberg non mediocriter emolumento spiritus vexata, præsente Virgine ad tumbam ducebatur; et cum medicamentum ejus fibra tam illius intravit, demumque ad ipsum redit. Non est præterea mirandum, quod quidam tormina, dirum per dolorem laborans, sanitatem se per eque e tabebatur. Dum hæc tabu. evolvuntur, venit claudus quidam de villa, quæ dicitur Worchem, in Dei misericordia, et Lavente S. Cunigunda, cupitam sanitatem recuperabat, et ancilla pedis debilitate locum mutua, desiderium opem invenit. De *f* Vendar, cæca mulier illuminata est, gratiæ expetit digno inventa est.

Sanantur, crudam mutum habens,

e

mutus, surdus et claudus,

deumonicus.

claudus parvus laborans,

C

2 claudi,

f

cæca,

claudus,

9 Quidam claudus de Castel in Bavaria claustro necessitatis, dum ex mutuo rus Lauce in ecclesiæ, venire properat, pedum perdent, valetudinem recepit : reliquis concupiscentiis, et officiosa legitimitate, quamvis ad vesperum non erat, labore in pedes, inter curatos se recepturus ad plagia allocuit, quæ cœpit e labi consuetus. Postquam autem ad præfatum claustrum rediit, omnia, quæ sibi evenerant, memoravit : nudo membris brevioris, idem in meliam conversit, multo celeriter infirmo pronuntiat, quod nulli omnino credere. Ad Bamberg pro eo locum, gratia evenerant, audita venirent. Paralytica de Gisenwinde, votis humillis Domino supplicans, et, ut credere dicebat, apud Deum et S. Cunigundam, præcedentibus meritis, cedente infirmitate, facta est incolumis. Muta de Sachsendorf, non lingua, sed corde loquendo, postulabat auxilium, ut sibi reserata lingua id in ipsa, quod natura in aliis operaretur : et statim cupitum donum impetravit.

claudus,

paralytica.

muta,

D

10 De Stadelhofen quidam officio linguæ privatus, videns in aliis salutis effectum, intentus corde orabat, ut et ipse in numero curatorum esse mereretur : quod eum crasse dubium non est, quoniam exauditus est. Quoniam autem in gratiarum actione obmutuit, iterum loquendi gratiam amisit. Mox parentes ejus et convicanei stupefacti, mutum reducunt, et dum essent in itinere, apertum est os ejus, et loquebatur. De Michsendorff puer contractus, et fœmina de Hofeld eadem molestia turbata, dum ad cunandum ferrentur, nocte statibus amborum a Domino et S. Cunigunda subventum. Mulier cæca de Ratelfdorf, et alia quædam de Dubove, dolentes pro luminis defectu, prostratæ in orationibus, sanctissimæ Imperatricis patrocinio illuminabantur. Quidam mutus de Limpurch, dum in orationibus pernoctasset, tactoque mane, domum redire disponeret, divina præditus gratia, et factus infirmitatis alienus, recte loquebatur. De Bodenstein mulier insensata, et tremulum caput agitans, populi devotione pro ea supplicante, ab utrinsque malo penitus incommodo liberatur.

mutus secundo sanatus,

2 contracti,

2 cæcæ,

mutus,

ægra dolore capitis.

E

11 Beata Cunigundis plures suæ sanctitatis testes habere volens, mutam puellam de Abenberg cum misericordia respiciens, solato linguæ vinculo, loquendi officio restituit. De *g* Neunkirchen clauda puella propinationis auctricem largis fletibus aggrediens, ut sui misereri dignaretur, mitime flagitabat : et aperto ejus benignitatis cestro, preces, quas effuderat, non in vanum effudisse sentiebat : quia infirmitatis notam prorsus amittens, firmato gressu, vestigia figere cœpit. Ancilla quædam de Vochendorf, ex inflatione manuum dolens, flexis genibus in oratione procubuit : et factum est, ut tumor decresceret, atque in singulos articulos sanitas citissime rediret. Servulus quidam de Esch officio linguæ privatus, non tardam opem juvenem, loquela usus est, unde etiam quos in præsenti opere intitulavimus, cum merito eos habere voluimus. De Wirzeburgensi loco quædam conversa debilitate manus molestata, recepto vigore, lecta efficitur : et hæc valentibus jocunditas augetur.

muta,

g

claudæ,

laborans inflatione manuum,

mutus,

molestata debilitate manus.

12 Quidam puer auditu carens, cum sanitatis celeri effectu curatur non per signa, sive per magnum clamorem medicinæ, sed per levem vocem responsum dedit. Alii duo pueri etiam in aliis infirmitatibus per Virginem prænominatam curati sunt. Tam memorandæ rei signum, dum sicut sol orbem pervolat, orbem replens ubique crebrescerat; inter innumerabiles varias infirmitatibus oppressos, claudus per auxiliatrix intervento, celeri medicina erigitur. Quo audito, cæcus illuminari exoptans, inter mille hominum terga illuctate advenit, cessantes Virginis patrocinio, in qua confidebat, amissa cæcitate, lumen recipere dignus fuit. Siquidem lupus ter experiendi pudet, quæ unicam manum habebat, cautes valens, prostratis adhibitus se humiliabat. Et cooperantibus votis populorum largiter adjuta, tum eidem sanctitatis efficacem indulta sanitate sentiebat. Denique hic vene dole sepulcrum gloriosæ Imperatricis deprecatus amplexans et lacrymis irrigans, S. Cunigundis auxilio sanitatem recuperavit. Eadem paralyticus consumptum naturæ vigorem recipere gestiens, et vocem attollens, medullitus precabatur, ut sanati quo utebantur gaudio, et ipse uti mereretur : et continuo exauditus, incolumis effectus est.

surdus,

2 surdi,

F

claudus,

cæcus,

claudus,

paralyticus.

a Supra fuit *dictus*, ubi primo hæc miracula strictius examinantur. In MS. *D.* Bamberg. Gundi. — *b* Idem MS. Wikerfelt, *et correctum* Wischenwelt. — *c* Idem concubebat, ut præco morbis

A mortis esse videretur. — d *Idem* Baierstoff. — e *Idem* Gundelesheim. — f *Idem* Velodin. — g *Idem* Nuwenchirchen.

APPENDIX

Ex Vita Bruxellis anno MCCCCLXXXIV *excusa.*

Multi quoque alii a diversis cladibus ilidem sanati sunt : et usque hodie, si quando poscentium fides curationis medelam requirat, miraculorum suorum gloriam Dominus per Virginis suæ merita nobis ostendere non cessat. Porro miraculum quoddam atque magnificum beneficium, quod omnipotens et misericors Deus, adhuc hodiernis temporibus, ejusdem beatæ Virginis precibus et meritis gloriosis, cuilibet indigenti quotidie præstare dignatur, præsenti paginæ breviter inseri aptissime congruit. Tunicam namque ejusdem S. Cunegundis Imperatricis reverenter reconditam prædicta Babengergis servat Ecclesia. Hæc autem tunica tantæ fertur esse virtutis, ut cuilibet mulieri prægnanti, et in partus difficultate Virginis ejusdem patrocinium confidenter imploranti, reverenter applicita, vel induta, confestim conferat leniter pariendi prosperitatem, ab hujusmodi periculo perfectissime liberet atque tueatur. Unde habet consuetudo civitatis illius, quod mulieres prægnantes, instante jam partus sui tempore, sicuti moris est, ecclesiam adeuntes ; post peccatorum confessionem, sacro se Christi corpore munian', et demum ad Virginis sacræ reliquias accedentes, prædictam tunicam cum omni reverentia devotioneque contingant vel induant. Quæ quidem tunica, numerum ob reverentiam Virginis, gemmis micantibus et perlis innumeris ornatissime constipata, nemini negatur, sed absque ulla personarum acceptione cunctis indigentibus exhibetur postulata.

S. Cunegundis tunica Bambergæ asservata,

prodest parturientibus,

B

ab his contacta aut indula.

2 Festum autem hujus beatissimæ Virginis apud diversos diversis servatur temporibus. Quidam enim, uti in Basilea, festum natalis ejus servant tertia die mensis Martii : tunc namque, ut prædiximus, ab ergastulo carnis hæc Virgo ad Dominum transmeavit. Quidam vero, sicuti in civitate atque diœcesi Babenbergensi, diem illum festive recolunt, cum eadem venerabilis Virgo canonizata fuit. Occurrit autem ista festivitas in crastino Nativitatis S. Mariæ Virginis : tunc enim ab Ecclesia Romana catalogo Sanctorum apposita atque canonizata fuisse perhibetur. Postmodum autem ad majorem hujus sanctissimæ Virginis venerationem, populisque ampliorem

Festum celebratur 3 *Martii,*

aut 9 *Septembris,*

C devotionem, corpus ejus simul cum corpore sui conjugis S. Henrici Imperatoris de terra levatum, et in altari sublimatum est : ubique in capsa aurea gemmis et lapidibus pretiosis adornatum, sicut hactenus a fidelibus honoratur et frequentatur, reconditum est ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

corpus in altari positum.

Oratio de S. Cunegunde.

Salve regalis proles dignissima, ingenua et nobilis Imperatrix, S. Chunegundis, Virgo immaculata. Tu es lampas prælucida conjugatorum, speculum viduarum, decus Virginum, religiositatis norma, pietatis quoque, mansuetudinis, humilitatis ac totius utique honestatis ac disciplinæ Magistra. Tu, denique in omni tua ætate, statu et ordine, pretiosorum more aromatum, totius virtutis et sanctitatis odore fragrantissime aromatizans, ipsi altissimo, qui fons bonitatis et Sanctus Sanctorum est, singulariter et ineffabiliter placuisti adhuc manens in terris. Unde et abjecta mole corporis, bis duplicibus sertis immarcescibilibus, pro nimirum quadruplicis status perfectione, conjugii scilicet, viduitatis, virginalis castitatis, et sanctæ religionis coronata, ipsi æterno Regi, Dei filio Jesu Christo, sponso Virginum, indissolubili suavissimæ caritatis vinculo non immerito conjungi meruisti in cœlis, ejusque ineffabili visionis dulcedine inebriata, novum illud canticum, solis Virginibus decantandum, in choro Virginum suavi melodia depromere non cessas. Nostri ergo, qui in hac misera vita adhuc multiplici carnis molestia prægravamur, non obliviscaris in cœlis, quæ pauperum et orphanorum pia semper mater et consolatrix extitisti in terris. Quapropter, o dulcissima Patrona et Advocata, tuis pias precibus apres libenti tui, Domini nostri, indesinenter pulsare non abnuas, ut in sua misericordia, tuis intercedentibus meritis gloriosis, per viam mandatorum suorum nos dirigat in hac via, et demum cum Sanctis et electis suis ad perfruendum specie claritatis ejus coronet in patria, ubi ab omnibus cœlestis curiæ civibus collaudatur per seculum, Amen. *Vers.* Specie tua et pulchritudine tua. Intende prospere procede et regna. *Collecta.*

OREMUS.

Deus qui inter cetera mirabilia opera tua S. Chunegundem Virginem in omni statu præcellenter decore virtutum redimitam, in tantum sublimasti, ut E et in matrimonio florem virgineæ castitatis non amitteret, et in vilitate habitu religionis assumpto, per sanctimoniam vitæ nobis exemplar totius sanctitatis reluceret; concede propitius, ut, quam digne laudare cupimus, suis intercedentibus meritis, ad imitandum vitæ ejus exempla, pro nostra fragilitate roboremur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

BULLA INNOCENTII III

DE CANONIZATIONE S. KUNEGUNDIS.

Ex MS. Bambergensi a Gretsero edita.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri a Theumonn Episcopo, et dilectis filiis Capitulo Babenbergensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

1 Cum secundum Evangelicam veritatem nemo accendat lucernam et ponat illam sub modio, sed Matth 5. 15 super candelabrum, ut omnes, qui in domo sunt, videant ; pium pariter est et justum ut, quos Deus merito sanctitatis coronat et honorat in cœlis ; nos F venerationis officio laudemus et glorificemus in terris : cum ipse potius laudetur et glorificetur in illis, qui est laudabilis et gloriosus in Sanctis. Pietas enim Deut. 20 10 promissionem habet vitæ, quæ nunc est, et futuræ, dicente Domino per Prophetam : Dabo vos cunctis populis in laudem, gloriam et honorem : et per se Matth 13 43 pollicente, Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum. Nam, ut suæ virtutis potentiam mirabiliter manifestet, et nostræ salutis caussam misericorditer operetur ; fideles suos, quos semper coronat in cœlo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum meritorum signa faciens et prodigia : per quæ pravitas confundatur hæreticæ, et fides Catholica confirmetur. Nos ergo, Carissimi, quantas possumus, etsi non quantas debemus, omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones : qui in diebus nostris, ad confirmationem Catholicæ fidei et confusionem hæreticæ pravitatis, evidenter innovat signa, et miracula potenter immutat, faciens eos coruscare miraculis, qui fidem Catholicam tam corde, quam ore, nec non et opere tenuerunt.

Sancti a Deo honorantur miraculis

2 Inter quos beatæ memoriæ Kunegundis, Romanorum Imperatrix Augusta, quæ degens olim in mundo, magnis meritis præpollebat ; nunc, vivens in cœlo, multis coruscat miraculis, ut ejus sanctitas certis

b EX MS. BAMBERGENSI.

d

certis indiciis comprobetur. Licet enim ad hoc, ut aliquis Sanctus sit apud Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, testante Veritate, quæ dicit : *Quoniam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*; Et iterum : *Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ*; ad hoc tamen, ut ipse Sanctus apud homines habeatur in Ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum, et virtus signorum, videlicet merita et miracula, ut et hæc, et illa sibi invicem contestentur. Non enim aut merita sine miraculis, aut miracula sine meritis plene sufficiunt ad perhibendum inter homines testimonium sanctitati; cum interdum angelus satanæ transfiguret se in Angelum lucis : et quidam opera sua faciant, ut alia miracula videantur. Sed et magi Pharaonis olim signa fecerunt : et Antichristus tandem prodigia operabitur, ut, si fieri posset, in errores etiam inducantur electi. Verum, cum et merita sana præcedunt, et clara succedunt miracula : certum profecto indicium sanctitatis; ut nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus et meritis præcedentibus, et miraculis subsequentibus exhibet venerandum. Quæ duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur, qui de Apostolis loquens aiebat; Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis.

quæ simul cum veritate sanctitatem confirmant.

Matth. 10. 22

Apoc. 2. 10

Exod. 7.

Matth. 24

Marc. 16. 20

B

b *Apud Ecclesiam S. Petri de Urbe de canonizatione.*

3 Sanctorum ad audientiam bonæ memoriæ *b* Cœlestini Papæ, prædecessoris nostri, merita et miracula prædictæ Imperatricis, vobis referentibus, pervenissent, ut ipse de illis notitiam conciperet certiorem, inquisitionem eorum venerabilibus fratribus nostris Augustensi et Eistetensi, et bonæ memoriæ Wirtzburgensi Episcopis, et dilectis filiis *c* Ebrachensi, *d* Laudensi, et *e* Hailsbrunensi Abbatibus per Apostolica scripta commisit, post cujus obitum quæ adeo manifestari cœperunt, et multiplicari miracula, ut ex evidentia pariter et frequentia, sanctitatem ejus abunde, quasi noctem præcedat, sicut ex multis testimonialibus litteris Episcoporum, Abbatum, Præpositorum et Principum, Ecclesiarumque multarum nuper nostro exstitit Apostolatui resignatum.

c d e

4 Venerunt igitur ad Apostolicam Sedem ex parte vestra, dilecti filii D. Abbas *f* Michelfeldensis, Gundelus Decanus, Conradus Custos, *g* Marcus Archidiaconus, *h* Hermannus Subdiaconus majoris Ecclesiæ vestræ, Lupoldus Diaconus S. Stephani, Burchardus Diaconus S. Mariæ, Henricus Presbyter S. Michaelis, Henricus Subdiaconus S. Mariæ, nobis et fratribus nostris humiliter supplicarunt, ut ex plenitudine potestatis, quam Jesus Christus B. Petro contulit, præfatam Imperatricem Sanctorum Catalogo dignaremur adscribere, decernentes, ejus memoriam inter Sanctos ab universis fidelibus de cetero celebrandam : cum hoc sublimis judicium, ad eum tantum pertineat, qui est B. Petri successor, et Vicarius Jesu Christi.

f g h *Abbas Decanus Custos.*

C

5 Nos igitur quæ enucleantes, quod hoc revera judicium nobis est inter cetera audiri judicandum, in ipsius examinatione plenarium volumus adhibere consilium. Et ideo præmonendo præsignando religiosos coetus vestros, ut patrum nobis super hoc directum veritatis in Qui parati diverunt, quod, sicut ex codicibus Latina et Græca scriptura novimus, B. Kunegundis S. Henrico Imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo nec tacta nec carnaliter cognita. Unde, cum Henricus Imperator ageret in extremis, principibus et parentibus inquit de illa : Quidem mihi eam tradistis, talem vobis eam resignabo : Virginem eam dedistis, et Virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit, et servavit intactam : ita quod, cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quædam contra ipsam fuisset exorta; ipsa, ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incessit et processit illæsa.

Judex examen de veritate.

D

6 Item sanctus Imperator Henricus, et hæc Imperatrix egregia Kunegundis de propriis facultatibus Babenbergensem fundaverunt Ecclesiam et dotaverunt : quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam Sedem habebant, B. Petro Apostolorum Principi obtulerunt, annuum ei censum, ad indicium quod Juris sit Ecclesiæ Romanæ, solventes. Sed et alia plurima beneficia piis locis et venerabilibus Ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes hæredem.

beneficiis Ecclesiæ collatis,

7 Hæc et alia retulere de meritis; de miraculis asserentes, quod eis præcentibus et valentibus, ad memoriam hujus Virginis, cæci visum, claudi gressum, muti verbum, et surdi recuperaverunt auditum, aliique languoribus impediti, frequenter et evidenter plenam consecuti sunt sanitatem : et quod est mirabilis novitatis et novi miraculi, pulvis de tumulo ejus assumptus, sæpe conversus est in frumentum.

et miraculis,

E

8 Nos ergo de meritis et miraculis ejus multis et magnis non solum testimonio, sed et testibus certioribus edocti, cum secundum Prophetam, laudandus sit Deus in Sanctis suis; de Fratrum nostrorum consilio et Pontificum multorum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam Virginem Kunegundim Catalogo Sanctorum adscripsimus, ejusque festivitatem inter Sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus, quod nos solemniter et caute statuimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissimum judicem indulgentiam consequamur.

Psal. 130. 1

peragitur canonizatio :

præscribuntur orationes.

Collectam autem et alias orationes in commemoratione ejus dicendas, edidimus, quas in hac pagina duximus subscribendas. Oratio. Omnipotens et misericors Deus, qui a gloria tua nullum excipis sexum, nullamque conditionem excludis, te supplices exoramus, ut, sicut B. Kunegundi Virgini tuæ, post terrenum culmen Imperii, cœlestis regni sortem contulisti : ita meritis ejus et precibus, nobis quoque famulis tuis æternæ felicitatis præmia largiaris. Per Dominum. Secreta. Sacrificium laudis tuæ tibi, Domine Deus noster, offerimus, tuam clementiam implorantes, ut per hujus Sacramenti virtutem, intercedente B. Kunegunde Virgine tua, nos et a peccati cæcitate, et a periculis tuearis. Per Dominum. Complenda. Sacramentum redemptionis humanæ, quod in honore B. Kunegundis obtulimus, tibi nos, Domine, reddat acceptos, ut per hoc, quod et accepimus per te, et suscepisti de nostro, in tui semper unione vivamus : Qui cum Patre. Datum Laterani, iii. Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio.

F

a Hermannus *et* Thimo *alias, creatus Episcopus anno* 1192, *mortuus anno* 1201. — *b* Cœlestinus III *creatus anno* 1191, *vita functus* 1198, *die* 8 *Januarii.* — *c* Ebracense, *sive* Ebracum *ord.* 1119 — *d* Laudense *monasterium in diœcesi Bambergensi versus Altahacum, circa capitium anno* 1142. — *e* Hailsbrunnense *a S. Ottone Episcopo Bambergensi circa annum* 1132 *cum præcedenti fundatum, medio itinere inter Nurimbergam et Onspachum.* — *f* Michelfelda, *sive* S. Michaelis campus, *dictum a S. Ottone et Herengero Comite a Sulzbach, celebratum circa an.* 1119. *In Necrologio Bambergensibus appellatur hic Abbas Leopoldus.* — *g* MS. *Marcus seu Bambergensis Marquardus.* — *h* *Idem* Hartenidus. — *i* *Eadem verba in bulla S. Henrici leguntur cap.* 27.

DE S. GERVINO

ABBATE CENTULENSI IN PONTIVO,

Commentarius prævius.

AN. MLXXIII. III MARTII.

Centula oppidum est Pontini in Belgica secunda ex Somonam amnem, ubi nobile Ordinis Benedictini monasterium ædificatum a S. Richario, ut in hujus Vita XXVI Aprilis dicetur, a quo et nomen oppido factum, ut vulgo S. Richarii dicatur, Gallice S. Riquier. De monasterio autem memorata non pauca XVIII Februarii ad Vitam S. Angilberti, Septimi illius Abbatis. Vicesimus tertius fuit S. Gervinus, Henrici I ac Philippi itidem I Franciæ Regum temporibus, seculo Christi undecimo. Vitam illius ab Arnulpho ejusdem loci monacho scriptam tradit Ignatius Josephus a Jesu-Maria Carmelita Discalceatus cap. 99 libri I historiæ Ecclesiasticæ urbis Abbatisvillæ. Ea num uspiam genuina et integra exstet, haud scimus: quam hic proferimus, excerpta est ex libro MS. quem Joannes de Capella Centulensis, anno MCCLXXXII contexuit, inscripsitque Chronicam abbreviatam super gestis et factis Dominorum et Sanctorum Abbatum hujus sacri cœnobii, sacratissimæ Ecclesiæ Patroni nostri S. Richarii etc. uti plenius diximus in Commentario prævio ad Vitam S. Angilberti § 7 num. 63 et 64. Insistit præcipue vulgari Chronicæ ejusdem loci, ut eam crebro citat, quam veor ut plurimum Gallico sermone conscripsam, ob verba quædam Gallica subinde inserta: sed et alia pervolverat, quæ et multo citat, instrumenta publica, litteras, chartas, bullas Apostolicas etc. Vers et Arnulphi scripta: haud adeo nam tamen accuratus est in temporum ordinandis retrone. De Arnulpho ipso nescio quid suspicer: nec tamen dissimulabo. Fuit hunc S. Gervino suppar alius in Flandria Gervinus, primum in S. Winoci cœnobio monachus, dein secundus Abbas Aldeburgensis: cujus Vitam Horrulphus ejus successor scripsisse traditur, ut ad XVII Aprilis in Molani Natalibus ac Miræi Fastis Belgicis videre est. Sed potuerunt eodem tempore ut duo S. Gervini, ita et duo extitisse Harrulphi scriptores: nec tamen plane asseveramus diversos fuisse.

S. Gervinus Abb. Centulensis,

B

Vita ex Chronica Jo. Capellæ:

an aliqua ab Arnulpho scripta?

2 Multa quoque de S. Gervino narrat Jacobus Malbrancus noster tom. 2 de Morinis, aliis quibusdam fut videtur, usus monumentis: itemque Ignatius Josephus historiæ Abbatillanæ jam citatæ cap. 82. Sammarthani quoque tom. 4 Galliæ Christianæ in S. Richarii monasterio memineruut Gervini, et tom. 2 in Ambianensi Episcopo Gervasio, uti et Adrianus Mortierius Antiquit. Ambian. lib. 2 qui Gallice Gervin dici testatur, ac VIII die sanctum vocat. Gervini meminerunt et alii mox citandi.

C

idem Gervinus ab aliis recentioribus laudatus.

3 Enim absolute S. Gervinum appellant Ignatius Josephus, Claudius Robertus in Gallia Christiana, Sammarthani, Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano Kalendis Martii, ubi hoc cum elogio celebrat Eodem die S. Gervini Abbatis Centulæ S. Richerii in tractu Ambianensi, qui Ingeranno ipsius S. Richerii digno encomiastæ sublectus, perdignum se tot sanctorum virorum, qui huic cœnobio præfuerunt, hæredem exhibuit, Christoque fideliter militavit, et subditos omni pastorali vigilantia in ejus obsequio instruens, ad beatam, quamdiu imbelaverat, illius fruitionem, exuta mortalitate properavit. Idem postea Saussaius ad XVII Aprilis, quo die in Martyrologio B. Gervini Aldeburgensis natalem, nostrates Hauschopes secutus, consignarat, in Supplemento Martyrologii Centulensem retulit, his verbis: In Centula S. Richarii, depositio S. Gervini Abbatis, quem tempore Quadragesimæ specialibus virtutum exercitus occupatum, et omni puritate vitam suam custodientem, Christus ante Pascha vocare ad gaudia cœlestia dignatus est. At Sammarthani Centulensem Gervinum tradunt III Martii obiisse, sive V Nonas; quod hac ratiocinatione videtur posse firmari.

Sanctus appellatur.

invocatus Martyrologio, I Martii.

17 April.

3 Martii.

4 Die Cinerum suis significavit se habere licentiam a B. Maria transire ad Dominum, iisque spiritum suum commendavit, peccata palam confessus. Prima septimana Quadragesimæ privatus est usu linguæ. Dein quotidie quidam religiosus coram eo Psalterium decantabat. Postea extrema unctione munitus, loqui denuo cœpit, atque aliquo modo convaluit. Sed cum vicissim ingravescente langore, tendere ad extrema videretur, ante majus altare, uti antea petierat, deportatus, ibi inter sanctorum preces sancte mortuus est. Quæ vicissitudines videntur spatium non parvorum dierum postulare, atque illa præcipue verba: Quotidie quidam religiosus coram eo Psalterium decantabat, idque postquam prima septimana Quadragesimæ privatus esset usu linguæ: ut credibile videatur ad finem secundæ septimanæ pervenisse. Malbrancus, nescio quo auctore, ait secunda hebdomade Quadragesimæ decessisse, et quidem die Dominica: quod de Dominica Reminiscere, quæ hebdomadam secundam sequitur, existimamus accipiendum.

qua obiisse videtur,

E

Dominica 3 Quadrag.

5 Illa porro Dominica anno MLXXIII incidit in diem III Martii, Pascha in XXXI ejusdem mensis. Atque eo anno idem Malbrancus in tabula Chronologica tomo 2 prævio, obiisse Gervinum scribit, licet cap. 63 libri 8 videatur obitum ejus anno MLXXIV hocare, uti et Sammarthani. At qui potuit, ut ex Vita jam relatum est, minimum saltem ad finem primæ hebdomadis Quadragesimæ vixisse, aut etiam, ut nobis videtur, secundæ; tamen ex ipsorum Sammarthanorum sententia V Nonas Martii obiisse, id est, feria II post Dominicam Quinquagesimæ, cum eo anno MLXXIV dies Cinerum fuerit V Martii, Pascha XX Aprilis? Minus etiam cum notis in Vita expressis congruit, quod Claudius Robertus tradit anno MLXXI obiisse, nisi ultra medium Martii mors ejus differatur, cum dies Cinerum fuerit IX Martii, Pascha XXIV Aprilis.

anno 1073,

non 1074,

nec 1071.

F

6 Si quis id contendat exponi debere secundum veterem Galliæ morem, quo anno incipiebat a Paschate succedebatur, ut proinde Martius, qui secundum hodiernum calculum anni MLXXII fuisse dicitur, fuerit MLXXI; non poterat is quidem ex positis duabus veteribus refelli, ad multo magis debebat ex ratione explanari, quod cap. 5 Vita habetur, Gervinum II electum Abbatem X Kalend. Novembris anno MLXXI, anno vero sequenti mortuum esse intra Quadragesimæ arcanum ejus S. Gervinum: nam sequens annus secundum illam computandi rationem inchoatus est primum die Paschæ sequenti qui erat VIII Aprilis: atque ita dies secundus Februarii anni sequentis post illam XXIII Octobris, sive X Kal. Novembris, erat anni nostri MLXXII, quod minime evenire: nam qui quartus ab Octobri illo mensis occurrebat, erat adhuc ejusdem anni MLXXI, qui vero anni MLXXII, tunc erat secundum hodiernum calculum MLXXIII.

quod probatur ex Vita.

7 Anno eodem videtur Joannes Capella constituere initium susceptæ a Gervino irregiminis. Nam hunc ait, cum Urbani II Pont. Max. sententia anno MXXXI abbatiam hanc, quam cum Episcopatu Ambianensi detinebat, jussus est dimittere, tam tamen arcte ad animum extrasisse, conatumque eam Ecclesiæ Ambianensi subjec-

et tempore successoris.

A *tam reddere*, quam exemptam tenuerat XXIV annis, sicut et sui prædecessores, absque exactione. *Recte autem computantur illi* XXIV *anni a Martio* MLXXIII *ad initium* MXCVII, *quando primum intellexere Centulenses latam in Gervinum* II *sententiam*, datamque *sibi* potestatem eligendi novum Abbatem.

VITA

ex MSS. Chronicis Centulensib.

Auctore Joanne Capella.

CAPUT I.

S. Gervini vita monastica, præfectura Centulensis, prædicatio, reliquiæ SS. Ornatæ. Ingelrammi decessoris epitaphium.

Gervinus XXIII Abbas hujus sacri cœnobii Centulensis, et primus hoc nomine, fuit ornatus ex patria Laudunensi, a Prime fuit Canonicus Remensis, magnus orator, et bene litteratus : in juventute dimisit canonicatum, et fuit monachus Virdunn in Lotharingia : et antequam nutriret religionem, possidebat omnem substantiam patris et matris defunctorum : et habebat solam sororem, nomine *b* Roselinam, quam quidam miles, nomine Huymondus, B duxit in uxorem.

2 Et eo tempore *c* Richardus erat Abbas Virduni, qui propter mores suos conctituit cum *d* Capellanum suum, et secum duxit *e* peregrinando Jerusalem : et in regressu electus est Abbas XXIII hujus cœnobii, tempore *f* Guilhelmi Regis Anglie et Ducis Normannie : et tempore *g* Leonis Papæ IX, qui fecit eum citari et evocari personaliter ad Curiam Romanam, eo quod prædicabat verbum Dei sine licentia et sine auctoritate Apostolica. Et ipso comparente, ab eodem Leone Papa fuit authorizatus prædicare verbum Domini ubilibet terrarum, quia affinis et nepos erat dicti Papæ, nati de Lotharingia.

3 Et in regressu reædificavit capellam B. Mariæ in crypta, et secum deportavit infinitas reliquias Sanctorum et Sanctarum Dei, quorum et quarum nomina hic non describuntur, qui declarantur in Chronica folio LXXXVI et LXXXVII. Et super magnum altare incepavit IX sanctuaria, eadem dedicata. In dicta crypta versus meridiem incepsare fecit XX Sanctuaria, addidavitque in dicta crypta altare S. Richarii, quod ornavit IX XXI Sanctuariis : et in predicta crypta in parte Septentrionali XXVIII sanctuaria. Et dedicare fecit dictam capellam *h* XII Kalend. Novembris. Item dedicare fecit capellam B. Laurentii, juxta claustrum. Item dedicare fecit capellam BB. *i* Magdelgesili, *k* Caidoci et Adriani Confessorum : et ex alio latere capellam B. Margaritæ Virg. et Mart.

4 Item is Gervinus describere fecit totam libra-riam, in qua componebat XXXVI volumina librorum sacræ Theologiæ, et aliorum : et eam hoc removavit omnes libros Ecclesiæ et Legendas Sanctorum et Sanctarum Dei. Et eo tempore *l* Guido Episcopus Ambianensis, qui primus fuerat Archiepiscopus dictæ Ecclesiæ, et discipulus Ingerami sui prædecessoris, descripsit super sepulchrum dicti Abbatis versus sequentes :

Quem tegit hic tumulus, sanctis nunc Ingerannus,
Hujus cœnobii Pastor et Abba fuit.
Dux gregis, Ecclesiæ nunc... spes inclyta vixit;
Vixit et in mundo mundus et in Domino.
Abba Ingerannus hoc huic non parcula nostro
Contulit, hic... scriptus qui cernitur albis,
Sancti Vincenti, nec non Sancti Benedicti
Ecclesiam struxit, columnis firmaque paravit
A fundamentis instauravit Paradisum.

Altaris Petri tabulam componere fecit, D
Thuribula ex argento etiam conflare gemella :
Evangelii librum, Sancti Vitonique Richari
Ipsius studium mire argento decoravit :
Ipsius atque calix studio præclarus haberi
Cernitur, ad instar sibimet cum laude decenti :
Terras servavit, pervasas atque redemit,
Sicut Noerias, Gapanas et Brogiacum :
Dum falsos trahit ut paci contraria vincat, *et adversa odorata,*
Detractus multis, multa perpessus iniquis,
Quæ supra retuli, nec non quam plura pepegit.
Actum sic ut sit Divina scientia novit.
Excedunt liberi numerum, quos ipse novavit :
Insuper excedunt numerum quos ipse refecit.
Talibus atque aliis cœlestis præmia regni,
Ut spes est, meruit, Lector, quos posse habemus
Ultimus ipsius fuit hic finis studiorum.
Ecclesiam Sanctæ refecit ut rivulo Mariæ,
Cujus apud Dominum nobis suffragia prosint.
Et plurima alia descripsit in prosa idem Dominus
Episcopus ex transitu sui magistri Domini Ingerami.

a Guilhelmo patre, matre Renolda, *unqui Malbrancus lib. 3 cap. 28.* — b *Malbrancus* Roselinam *vocat*, Hasmondi prænobili de nasta *nuptam*, *alterum vero sororem natu minorem dimas cum fuisse ad sanctimonialium coetum a patre pellectam, prosequitur ipse monachus perit.* — c *Calvisius in Annal. fuit* Richardus, *Abbas monasterii S. Vitoni in suburbio Virdunensi olim, nunc urbe, de quo plurima alibi quæ Bosschenburgius scribit pro quibus illi monasterio annos 35, obiisse 14 Junii 1046, alii* 1047. *De eo fortasse ad alium dicta possunt agimus, cum sit quibusdam recentioribus Fastis, cum Beati titulo inscriptus. De S. Vitono autem agimus 9 Novembris. Non pauca de Richardo memorantur in Vita S. Popponis 5 Januarii cap. 5, 6, 7.* — d *Malbr.* Hromundum Magistrum. Abbatis dein necessarium, et prædiorum omnium administratorem. — e *Wassenburgius anno* 1027 *peregrinationem eam intrisse Richardum scribit cum Everwino equidem Eurimum vocat : Ubaldo Tolosano, ut fracundy post recentiore ipsoque in Europam vocatum S. Simeonem monachum, cujus Vitam idem Ferrarius scripsit a nobis edendam ad 5 Junii. Bzovius in Annalib. Terrarubr. circa annum* 1048 *aliud iter ingressus scribit. Quo tempore an satis simile vero sit, Everwinum a Richardo socium peregrinationis adeundæ haud scio. Malbrancus non deducium in Palæstinam ab Richardo Everwinum scribit, sed missum. Nam cum eam peregrinationem diuturnam ardenti desiderio cupisset, nec Richardo id audenti aperire, Deum hoc aperuisse, ac perpetuo id discipula sui voto obstrinxisse. Verossimile igitur illum ad Gervinum, priusquam hunc veniret in dignitatem, et si ad Pulcrimontem ædificandum accingeret. Navigat Brundusium, anno* 1020. *Popponem Archiepiscopum Treverensem impetrato a Joanne Pont. Max. commeatu, eodem comite Simeone, quippe Treviris prædo, cum primum e Cluno in solitudine longam illam et difficilem viam religionis studio capessivit* — adeoque intenta cura singula loca sanctæ hospitæ Christi pro Christi peregrinis — ut fructuum in eo pene toto peregrinationis tempore *ad dimidium sub finem anni* 1028 *Treviros rediisse. Potuit hoc tantum peregrinationis ardoris a Richardo Gervinus, ipsique Everardi, ac præsertim Simeonis commendatio. Verum tamen ut hoc etiam Everini Chronologiæ subdita sit. Nam cum Richardum aliquo Everinum, ut diximus, secedius in Europam Simeon Rodomagum venisset Richardus in Ducis Normanni e jam mortuum tacunt, ut apud ejus Vitæ Everinus fatetur : modoque ad subeundum, ut Willelmus Gemmeticensis lib. 3 cap. 17 scribit, annum* 1025. *Circa illud ergo tempus reliquum e terra sancta duo illi Abbates, ut non multo post eadem profectos est Archiepiscopus Poppo, sed non ante autumnum, ut qui Rhodum postea Ecclesiæ ducium, cum Pontifice Maximus est creatus 9 Septemb. eodem anno Tullensem Principem ordinavit. Potuit ergo cum illis, aut cum hoc, aut certe cum illis postea, ex Italiæ terra venire.* — f *Richardo 2, cujus jam memoravimus, successit filius Richardus 3 an.* 1026. *Hunc an.* 1028 *maximo Rodulfus 2 frater, qui reliquum causam Herosolymam profectus, in urbe Nicæa Bithyniæ obiit 2 Julii* 1063. *Et successit est Willelmus filius sed nothus, qui deinde an.* 1066 *Rex Angliæ factus est.* — g *Ludam* [illegible] — *Annus tunc videtur fuisse Christi* 1053, *Benedicti* IX *Papæ secundus. S. Leo IX anno proximo* 1054 *die 12 Februarii Pontifex creatus, ut ad Litam ejus 19 April. dicimus. Ab eo apostolicum illud prædicandi munus, ut memoratus hic reliquus, S. Gervinus accepit, non ab aliquo successorum, invectum est : forsan non nisi post plures annos a Leone IX.* — h *Ad eum diem, in qua* 12 *Octobris in MS. Martyrologio Centulensi ista habentur* Centulæ monasterio dedicatio Omnium Sanctorum crypta, in honorem S. Mariæ et S. Richarii Sacerdotis glorios. — i *De S. Magdelgesilo sive Maudegisilo aut Madelgasilo, cognato S. Maurilii archiepiscopi Andegavensis S. Richarii.* — k *De his agimus 13 prædic. Martii eo anno facta* 10 *Februarii ad Vitam S. Guidonis.* — l *Hoc videndum. Ipse Ambianensis ecclesiæ notabilissimus, inque variis edificiis et fundationibus magnificus, et, quod hic facit, poetices studiosissimus. Nam, ut testatur Gemmeticensis lib. 7 cap. 16, Edidit, de rebus gestis Willelmi Regis Anglici, opus non contemnendum, heroicis metris exaratum. Et Ordericus Vitalis sub libri 3 finem.* Guido Pictavi ad Ambianenses metricum carmen edidit, quo Martorum et Lapsuum, gesta Romanorum pangendos imitatus. Scribe enim hi duo descripsit Heraldum ubiquitarium et confidentissimum, Guilelmumque victoriosissimum et Magnificum. *Pictavum aliud inter Haraldum et Willelmum pacti de his dictis. Hinc commissum in loco vocato dicto. Cujus rei non auctores sibi : Ordericus Vitalis cap. 12 Adversus Malherranus. Quando epitaphium illud nunctissimo magistro suo Ingel-*

rannus

A *ranno posuerit Guido Episcopus, hinc colligi potest, quod Sammarthani præceptum citet Henrici Regis Galliæ an. 1057 datum in gratiam Fulconis, qui decessor fuit Guidonis. Monet tamen Morlierius, multo tempore ante quam e vita migraret Fulco, designatum illi successorem Guidonem, atque ideo quædam ab hoc auctoritate Episcopali acta reperiri, cum nondum Episcopus esset. Obiit Guido, ut ex Sammarthanis colligitur, anno 1076 aut prius.* — m *Apographum habet*, monstrat *fors* norma, *etc. Plura in sequenti inscriptione mendose expressa.*

quo tempore sederit ?

CAPUT II.

Bona cœnobii Centulensis per S. Gervinum recuperata. Reliquiæ S. Vigoris Ep. solenniter translatæ, quædam aliis donatæ.

S. Gervinus vi[illegible] bona monasterii [illegible] obsistens,

a Et *a* sicut prius dictum est, quod dictus Ingerannus, cujus merito et intercessione, Ecclesia de Scabelleville nobis concessa est; et litteras et Chirographa obtinuit bene expressa; non obstantibus illis, Richardo Duce Normanniæ mortuo, et derelictis liberis ejus Richardo et Roberto fratribus et Ducibus pro parvo tempore, et regnante Guillermo eorum fratre, sed defectum natalium habente et illegitimo, Rege Angliæ et Duce Normanniæ, ad instantiam Abbatissæ de *b* Monstierviller suæ progeniei, fuit pro eadem Ecclesia controversia mota, et impedimentum nobis datum, et in proprios usus dicti monasterii de Monstierviller, voluit vi et violentia dicta Abbatissa applicare in proprios usus suæ Ecclesiæ dictam Ecclesiam. B

auctoritate Ducis Normanniæ juvatur.

6 Quibus de caussis dictus Gervinus in propriis portavit chirographum et litteram latam et amplam dicti Richardi, remonstrando dotationem et donationem prædictam. Ex quibus invenit gratiam dictus Gervinus, et erga ipsum et plurimos auctorizatus est. Et in villa de *c* Argentreul juxta Sequanam ratificavit dictus Guillermus eidem Domino Gervino prædictum donum, et in perpetuum per suam chartam anno Domini MXLVIII, requirens aliquid habere de corpore *d* S. Vigoris : quod annuit et promisit dictus Gervinus, quia aliter non meruisset obtinere dictam confirmationem dictæ Ecclesiæ de Scabelleville. Et secum asportavit gesta, acta, vitam, decessum S. Vigoris, et iterum statuit solennizari die secunda mensis Novembris, *e* sicut et ejus prædecessor Ingerannus.

eique dat reliquias aliquas S. Vigoris

7 Et in prima solennitate quidam Prior, bonus religiosus sanctissimæ vitæ, nomine Revenardus, custos regulæ et ecclesiæ, nimia infirmitate detentus tempore matutinalium jacebat supra grabatum oppressus : qui in somnis audivit, et vidit in spiritu quemdam senem ornatum pontificalibus, qui ei dixit: Cur hora hac dormitas? Surge, propera, et interveni meis solennitatibus. Qui consurgens subitarius, cum Fratribus hora duodecima in nocte intravit Chorum sanus et hilaris, et hæc omnia narravit Fratribus palam et publice, et cum aliis decantavit officium Ecclesiasticum dicti Sancti. C

in cujus solennitate infirmus miraculose sanatur.

8 Et quod tempore prædicto quidam dives et nobilis, nomine Volusianus, fundaverat *f* ecclesiam de Cherisi, Bajocensis diœcesis; eo quod S. Vigor tunc temporis superaverat quemdam draconem venenosum, et stola Ecclesiastica ligaverat et superaverat, sicut latius continetur in ejus sacra Legenda; dictus Rex Angliæ et Dux Normanniæ misit iterum penes dictum Gervinum Abbatem quemdam suum præconem, nomine Garium, ut a nobis impetraret os principale dextri brachii dicti S. Vigoris : quod præ timore concessum est. Sed ausu temerario probaverunt religiosi dicti loci projiciendo dictum os in fornacem ignis ardentis : quod inustum, non maculatum, nec læsum igne remansit, et de præsenti honorificatur incapsatum auro, et gemmis circumamictum. Et ex illa hora quidam possessus a dæmone, in dicta ecclesia factus est liber. Et inde reclamatur dictus Sanctus pro igne fortuito : quod bene monstravit anno MCCCCLXXV, die SS. Gervasii et Protasii, sicut patebit inferius capitulo Domini Petri le Prestre, Abbatis XLV hujus cœnobii. D

f

[illegible] Duce [illegible] dat [illegible] [illegible] aliud os S. Vigoris,

quod ab igne illæsum [illegible]

[illegible]

S. Vigor patronus contra ignem :

9 De translatione corporis B. Vigoris est dicendum, quod immediate post prædicta dictus Gervinus devote congregavit quamplurimos Episcopos, Abbates et Prælatos, viros religiosos, devotos et famatos totius patriæ *g* XII Kalend. Aprilis, et corpus sanctissimi Confessoris Vigoris translatavit palam et publice, et paullatim demonstrando populo ossa distincta, et nominatim de quadam capsa ad aliam capsam argenteam et auream, gemmis et lapidibus pretiosis adornatam, et ipse descripsit circa capsam versus sequentes :

g

ejus reliquiæ solenniter a S. Gervino translatæ 21 Martii.

Mundi victorem lector cognosse Vigorem :
Qui vigor es victus aufert discriminis ictus,
Flammarum domitor, qui mundi comprimit ignes :
Ne nos exurant, flammas compesce gehennæ

10 Et hæc omnia facta sunt tempore Henrici, filii Roberti : qui Henricus fundavit ecclesiam *h* B. Martini de Campis Parisiensis. Et tunc regnabat Ingerannus primus Comes Pontivi, filius Hugonis de Abbeville, *i* non Comitis, sed Advocati nostri, et ei erat honor et decus appellari Defensor noster, nomine Advocationis. Iste auxilio nostrorum subjectorum et hominum feodalium interfecit Comitem Buloniæ super mare, et duxit in uxorem relictam et viduam ejus. Et quia erat Comitissa, ipse se nominavit Comitem : et ipse Comes genuit ex ea Hugonem Comitem Pontivi, qui vi et violentia rapuit nobis feodum de Portes et de Nojeres : genuit quatuor filios, quorum primus nominatus est Ingerannus Mirabilis-Formæ, qui die transitus sui patris restituit prædicto Gervino Abbati dictas villas de Portes et de Nojeres, et fecit chirographum. Prædictus Henricus Rex regnavit XXX annis, et mortuus est anno Domini MLXI, et dimisit Philippum filium suum Regem. *k*

h

i

E

Bona alia Centulensibus erepta, S. Gervino reddita

k

a *Ita enim scribit idem auctor in gestis Ingeranni.* Immediate intravit partes Normanniæ, seu Neustriæ, et monuit Richardum Ducem Normanniæ, ut Ecclesiæ S. Richarii aliquid donaret. Qui quidem Dux propria manu dedit ei quamdam tabulam purpuream, seu punicei coloris, auro et serico contextam, et magnam Decimam de Scabelleville juxta Honneflu[illegible], vulgariter Honnefles ei describendo et scribendo et signando chartam et litteram authenticam, continentem donum perpetuum, in alimentationem [illegible] religiosi, et in remedium peccatorum prædicti Richardi, ejus uxoris, sui patris et matris, et suorum liberorum *etc. Papirius Massonus* Honflu[illegible] *quoque vocat oppidum illud [illegible] ad [illegible] Sequanæ [illegible], quod Galli* Honfleur *vocant. [illegible]* Honflevium *scribit [illegible]* Honflorium. — b *In [illegible] Sequanæ, e regione* Honneflucti, Arefluctum *est, [illegible]* Harflevium, *vulgo* Harfleur, *portu celeberrimum [illegible] [illegible] Portus-gratiæ, Havre-de-grace. Non procul ab Areflucto est* Monasterium-villare, *[illegible]* Monasterium Willerii, *vel* Monasterii villaris, *vulgo* Montier-villers, *[illegible] Benedictinarum, [illegible] nostra ætate, a Richardo 2 Duce, et Roberto 2 ejus filio, cujus [illegible] Sammarthani diplomam, datum [illegible] [illegible] [illegible] S. Philiberto, ut in ejus Vita ad [illegible] [illegible] [illegible] scripta, ita refertur. Eodem tempore Princeps Palatii Waratto nomine, in Caletico territorio oppidum tradidit in monasterium Virginum construendum, Villare vocatum, ubi usque hodie religionis fulget norma in loco. *[illegible] Vitam dabimus 20 Augusti.* — c *Ita habet apographum nostrum, [illegible]. Est aliquin* Argentolium, *alias* Argentolius, *vulgo* Argenteuil, *[illegible] ad eamdem Sequanam, non procul Parisiis, sed extra Normanniæ hodiernæ fines, ubi Jesu Christi pueri vestis asservari solet.* — d *S. Vigoris Ep. Bajocensis Vitam dabimus 1 Novembris, quo est inscriptus Martyrologiis, licet post illic [illegible], ut hic quidem dicitur.* — e *[illegible] [illegible] [illegible] Chronicis, et qua ratione Bajocis Centulam [illegible] Sancti Corpus allatum.* — f *In Vita S. Vigoris narratur [illegible] hoc miraculum, [illegible].* Tunc tradidit Vigori Volusianus [illegible], qui [illegible] dicitur, qui [illegible] in [illegible] XXXV [illegible]. *Est nunc* Cerisiacum, *vulgo* Cerisi, *monasterium, S. Vigoris nomini, in diœcesi Bajocensi, ordinis Benedictini, conditum anno 1032 a Roberto Magnifico Duce Normanniæ, patre Willelmi Nothi, quod ex legitimis [illegible] probant Sammarthani.* — g *In Martyrol. Centulensi ad eum diem, [illegible] 21 Martii, [illegible]: Centulæ translatio S. Vigoris Episcopi et Confessoris.* — h *Id factum an. 1060, ut ex charta Regis ejusdem patet in illius monasterii historia per Martinum Marrier edita.* — i *Quæ hic tradit Capella, [illegible] consentanea sunt iis quæ alii graves auctores scripsere, de Comitibus Pontivi, Abbatisvillæ, [illegible] [illegible] [illegible] hoc ordine Comites quorum Capella meminit, recenset [illegible], [illegible] Hugonis [illegible] Abbatisvillæ [illegible] Comes, filii Ingelranni Abbatisvillæ, et Wido Monstrolii [illegible] Ingelrannus I [illegible] filii Ingelranni et Widonis. [illegible] [illegible], cujus [illegible] [illegible].* — k *Philippi coronationi interfuisse*

Richardi Ducis Normanniæ liberalitas.

Honfluctum *opp.* Honfleur

Harfleur *opp.*

Villare *monasterium fem.* Montiervillers.

Argentolium *vicus*

S. Vigor *Episc.*

Crisiacum *cœnob.* Cerisi.

Pontivi *Comites.*

A *fuisse* Gervinum *Abbatem, cum* Guidone *Comite Pontivi, aliisque Præsulibus et Principibus scribit Malbrancus lib* 8 *cap.* 50.

CAPUT III.

S. Gervini pietas, zelus, honos ei a Pont. Max. et Regibus habitus, bona a Proceribus donata.

Idem honoratur a S. Edvardo Rege Angliæ,

Est notandum, quod dictus Gervinus sæpissime visitabat loca sacra regni Angliæ, et *a* villas et possessiones nostras. In eundo et redeundo recipiebatur honorifice a *b* Nithardo Rege Angliæ. Accidit quod ipso ingrediente palatium regium, Regina venit in obviam ei, et more Anglicano per modum salutationis voluit eum deosculari, sicut est mos patriæ. Dictus Gervinus denegavit ei osculum pacis : ex quo turbata est, et reputavit pro maximo scandalo, et in mente concepit contra hominem Dei vindictam, plangendo se Regi et militiæ de tali refutatione publica, et retardavit dona præsupposita et meditata, nec habuit gratum. Quibus remonstratis, per Regem et Clericos pacificata est, cognoscendo quod religiosi, Episcopi, Abbates et Prælati mortui sunt mundo : et ei dedit Amictum lapidibus pretiosis ornatum, auro B contextum, ita quod non est visum simile, et quod secum detulit, et in pontificalibus celebrando Missam, super caput suum posuit dictum Amictum, præsente Guidone Episcopo Ambianensi, discipulo Ingeranni. Et quia dictus Guido erat curiosus et ei placebant nova, requisivit instanter dictum Amictum a prædicto Gervino, qui ei non denegavit. Sed loco ejus donavit nobis duo altaria ex consensu Cleri sui, scilicet de Arguebe et Mortenne, et dedit super iis chartam. Sed apud nos illa ignorantur, sed sic scribuntur et notantur in Chronica. Iste Gervinus a Guidone Comite Pontivi annulavit unam malam consuetudinem super villam nostram de Major, videlicet quod annuatim dictus Comes, nomine Advocationis, super nos recipiebat xx porcos : et fecit nobis chartam.

a Regina ob negatum osculum offensa, mox placata, donatur insigni Amictu : eximit iniquo onere monasterium.

12 Et tempore isto quidam Brito nobilis progeniei, nomine *c* Radulphus, dilectus a Rege Guillermo Angliæ, dedit nobis magnas possessiones in Anglia. *d* Et dum pergeret dictus Gervinus ad quærendas super iis chartas, mare turbatum est ultra modum communem, sicque tutus non patebat accessus. Sed suis precibus mare quievit a fluctu, et factum est in eo silentium a turbine, sicut patet latius fol. 92. Et confirmavit charta regia villas sequentes, *e* Esparlais, Accre, Hultuf, Achotez, Arinchebaon, Mertefort, Asnanon, et Gevinc. Et immediate *f* Comes de C Varenne dedit nobis villam de Pagrano, in qua sunt homines ligii, molendina, prata, pascua, et terræ arabiles : et habemus chirographum suo sigillo confectum.

multa ei donantur in Anglia, ad quæ tendens tempestatem precibus sedat.

13 In ejus regressu instituit dictus Gervinus plura oratoria : et inter cetera Prioratum de Veteri villa juxta Lailly Ambianensis diœcesis : et in oratorio imposuit *g* sanctuaria corporis S. Luciani et sociorum ejus. Et in eodem Episcopatu, in loco secreto composuit unum oratorium in honore *h* B. Gratiani Martyris fundatum : et in silva Augi (Gallice Eu) unum in honore B. Martini. *i* Et foris, quibus divina decantabantur in ecclesia S. Richarii, semper genibus flexis stabat in oratione, ... reliquias Sanctorum deferens, ... primus et personaliter interesset in sua dicta ecclesia, parum dormiendo, continue jejunando, continue Missam quabibet die celebrando in ortu solis. Et in noctibus Nativitatis Domini, in die Passionis, Paschæ, in nocte Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Joannis Baptistæ, Petri et Pauli, Laurentii, Assumptionis B. Mariæ, omnium Sanctorum, et Andreæ Apostoli, antequam quidquam comederet aut biberet, in ecclesia absque D intermedio legebat Psalterium Davidicum. Aquam puram bibebat, et super scamnum unum jacebat et dormiebat. Et non obstantibus illis, ab omnibus videbatur repletus vino et epulis splendidis, semper hilaris, ridens, et non tristis, sanguinei coloris, et complexionis in humanis bene dispositæ.

templa et oratoria ædificat : absens, toto tempore efficax erat ... pie et austere vivit :

14 Et cum affluentia apud eum procedebant peccatores, ab eo Sacramentum pœnitentiæ et confessionis obtinentes. Et in ecclesia ista S. Richarii erat unus locus aptus, conveniens et determinatus, qui dicebatur Locus-Confessionis et misericordiæ. Quibus de caussis evocatus est personaliter, et *k* citatus ad Curiam Romanam : ad quam ad diem sibi assignatam comparuit : et in obviam venit ei Summus Pontifex, qui ei dedit osculum pacis, eum interrogando super suis prædicationibus et confessionibus, et de caussis moventibus. Qui responsum dedit sic : Eos qui ducuntur ad mortem, liberare non cesses. Et, Scienti bonum et non facienti, peccatum est illi. Et, Si quis fecerit converti peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte. Et, Caritas operit multitudinem peccatorum. Quibus auditis, Papa Leo gavisus est, et *l* sandalia Apostolorum ei dedit : quæ renuit et refutavit, et se excusavit deportare. E Dictus Leo, qui antea vocabatur Brune, natus de *m* Lotharingia, et Episcopus *n* de Toul, et ex consequenti electus Summus Pontifex, confirmavit Abbatem et *o* Legatum in partibus Occidentalibus cum chirographo plumbeo. Dictus Papa Leo venit in partibus Occidentalibus, et dedicavit ecclesiam B. Remigii Remensis, et *p* ad portandum corpus dicti Confessoris postulavit et requisivit dictum Gervinum, cum aliis tribus sanctis Viris.

benignus in peccatores pœnitentes : cujus rei rationem reddit S. Leoni IX, a quo honoratur ; gestat reliquias S. Remigii.

Prov. 24. 11
Jac. 4. 17 et c. 5. 20
1 Pet. 4. 8.

a *Plura alia Belgii monasteria amplas olim in Anglia possessiones habuerunt, tum a Regibus ad Dei cultum promovendum donatas, tum a privatis collatas, ab ipsisve emptas Abbatibus.* — b *Ita habet apographum nostrum, ab Eduardo scribi debuit. Nullus enim Angliæ Rex* Nithardus, *quod sciam, fuit. S. Gervini temporibus hi regnum illud tenuere* Ethelredo, *S. Eduardi Martyris fratre, anno* 1016 *mortuo, regnum occuparat* Canutus, *sive* Canuto, *Danus: huic an.* 1035 *mortuo successit* Haraldus *filius, et an.* 1040 Hardecanutus *: quem S.* Eduardus *Confessor excepit, regnavitque a* 3 *Aprilis anni* 1043 *ad* 5 *Januarii* 1066 *; cujus Vitam ad eum diem edidimus. Deinde* Haraldus *Comes Godwini F. regnum invasit, quod occuparat, illo victo,* Guilielmus *Nothus.* — c *Idem Malbrancus lib. 8 cap.* 58 *scribit Radulphum hunc, nobilem Britannum, apud Eduardum Regem e primoribus fuisse Palatinis. Erat ex Britannia Armorica ortus, ubi et castrum Dol possidebat, venitque cum Willelmo Notho in Angliam, et ab eo Estangliæ Comes erat constitutus, sed circa annum* 1075 *contra eumdem Willelmum rebellavit. De eo passim Anglicanæ rer. Scriptores.* — d *Idem Malbrancus perperam prædicta illa Centulensibus a Radulpho donata scribit tempore ... S. Eduardo. Haraldum deinde, ... coronam, omnia disturbasse. Willelmo igitur regnum adepto, ... fuisse, qui ... haberent. ... ad ... portum ... Abbates, ... monachos, ... multamque nobilium et mercatorum multitudinem. Sed insolitis procellis agitato mari ad xx dies illic substitere ... Cum quidam domum se recipere cogitarent, consultius ... cælestem opem censuit implorandam, ... ad S. Petri ... Confecit ejusdem consilio ... multitudine ... Nicolao ... præsidebat ... S. Margaritæ, quæ ... in Britannico littore celebratur. ... toto tempore, ... Miram dictu ... tempestas, ... Britanniam pervenerunt. ... magna ... ita memorat iisdem fere verbis, sed ... Malbrancus.* — e *Ita hæc ... nomina ...* Esperlais, Anre, Hultuf, Achotez, Arinchebarn, Merlefort, Assanon, et Gevinc. *... non ... —* f *Willelmus* Warennæ *Comes nobilissimus, ... Willelmum Nothum in Angliam secutus, illic Comes Surreiæ ab eo constitutus est.* — g *Hic rursus ... reliquias ... Malbrancus ... in quo ... monasterium, ... immediate ... S. Luciani Martyris et sociis, ... S. Richarii ... S. Luciani Ep. et Bellovacensium Apostoli, et sociorum Maximiani Presbyteri et Juliani Diaconi, ... S. Romani ...* — h *De hoc S. Gratiano M. ... Addit hic Malbrancus, ubi B. Gratiani Martyris corpus ... quod frequentius adibat, corpus multa ... et psalmis operam dabat ...* — k *... cap.* 1 *num.* 2 *memoratur : et fortassis non Romam evocatus est, sed in concilio Remensi, anno* 1049, *S. Leonis IX primo, hæc gesta sunt*

A *S. Gervinus interest concilio Remensi.*

sunt. Interfuit enim illi Concilio, ecclesiæque S. Remigii dedicationi, et reliquiarum ejus translationi S. Gervinus, *ut ex actis concilii a Coustanco conscriptis, atque a Baronio tom.* 11 *editis patet : nam inter Abbates, qui plurimi interfuerunt, septimus numeratur* Gervinus S. Richarii. *Joannes Capella in gestis Gervini ut ita scribit :* Sciebat Episcopum Ambianensem Folcum *(vulgo Falconem)* familiarem cum Abbate Ingeranno fuisse, et cum Gervino suo Avunculo : qui Gervinus suis precibus in Concilio generali Remensi conservavit dictum Folcum ab excommunicatione et privatione suæ Episcopalis dignitatis per Leonem Papam. — I *Cujusmodi ea fuerint, me nunc fugit. Universim aliquam, ut in Notitia vocabulorum Ecclesiasticorum ex Patribus aliisque sacris scriptoribus docet Dominicus Magnus Melitensis,* Sandalia, *quibus Episcopi aliique ministri Ecclesiæ induuntur, ad prædicationem Evangelii indicandam, ejusque modum pertinent. — m In Alsatia, sive, ut Wibertus scriptor coætaneus ac Leonis ipsius domesticus in ejus Vita testatur,* in dulcis Elisatii finibus prorrexatus. — n *Tullensis, sive Leucorum, Episcopus fuit. — o Hujus rei penes hunc auctorem fides esto. — p In citatis Concilii Actis dicitur Leo* ipse ante altos, cum præfatis Archiepiscopis et Abbatibus, suppositis humeris, *fertrum S. Remigii* devote lacrymans extulisse *etc. De hac translatione atque ecclesiæ deductione, agetur ad Vitam S. Leonis* 19 *Aprilis, et plenius* 1 *Octobris ad S. Remigii Vitam.*

Sandalia *in sacris.*

CAPUT IV.

S. Gervini miracula, et S. Richarii ejus tempore : S. Angilberti ab eo facta translatio.

Vita ejus comite, coruscavit miraculis. Mulier quædam paralytica postulavit et instanter requisivit a Radulpho ejus discipulo, ut ei daret aquam bibere, in qua lotum fuerat ejus pedum pastorale, et inde recepit sanitatem. Quidam infans de villa *a* Augi in Normannia, nomine Oderis, frequentans scholas, tenebatur magnis febribus : et dum iret dictus Gervinus ad oratorium B. Martini, quod construxerat in silva ejusdem loci ; bibit aquam, in qua mundaverat manus suas dictus Gervinus, et factus est sanus. *b*

Qua pedum S. Gervini lotum, quaque manus, aqua ægri duo sanati :

B

a

b

16 *c* Dictus Gervinus cum pluribus suis religiosis vidit et audivit Angelos Dei descendentes de cœlo, cantantes cantilenas dulces, melodiosas super naturam, sentiendo odorem suavem tamquam ex balsamo : et oculis suis carneis viderunt personas cœlicas igne succensas, super altare sancti Salvatoris, S. Richarii, S. Stephani, et in regressu dabant laudem Deo, et salutabant corpus S. Richarii, denotando ei imposterum signum immortalitatis.

c

videt et audit canentes Angelos :

ardente ecclesia, ejusdem illæsum corpus S. Vigoris,

17 Et tempore dicti Gervini, casu fortuito ecclesia succensa est igne accidentali, ita quod tectum plumbeum combustum est : et ex omnibus reliquiis non remansit quidquam, quod non fuisset deportatum, salvatum et extractum a religiosis, excepto corpore S. Vigoris, quod remansit in loco suo inustum et illæsum, nec tactum ab igne. Et unus servus domesticus ascenderat super summam turrim, ut coarctaret et extingueret ignem, cadens deorsum in medio ignis et flammæ perambulavit usque ad corpus S. Vigoris illæsus, sanus et inustus.

et servus quidam in medio flammæ :

C

cæcus orbi dis oculis, tandem illuminatur,

18 Isto tempore quidam vir de Tornaco jacebat cæcus in monasterio S. Petri Corbeiensis, et de nocte vidit in spiritu quemdam antiquum et veterem hominem dicentem sibi : Vade ad monasterium Centulense, et recuperabis lumen. Quod fecit, et venit in hunc locum, et de nocte iste antiquus eradicavit pilos superciliorum suorum, removendo ponderosum sanguinem : et extitit factus est sanus et videns. Sed fures in regressu sui *d* violaverunt ejus oculum : qua de causa debilitatus est, et infravit in eo phrenesis : et sui ministri iterum adjuxerunt eum in hunc locum, in quo iterum factus est sanus.

d

iterum a phrenesi sanatus.

e

19 *e* Quidam alius cæcus vidit de nocte claritatem circumamictantem corpus S. Richarii, et ex illa visione factus est videns, et abjectæ sunt tenebræ ab oculis ejus pro aliquo tempore : et qui ingratus non reddendo gratiarum actiones remeabat, factus est cæcus iterum. Confessus vidit prædictam visionem claritatis, ex qua iterato recepit virtutem visionis, et laudans Deum et suum sanctum Confessorem Richarium, egressus est sanus.

alius cæcus ad corpus S. Richarii sanatus :

f

20 Una mulier de Bussu paralytica *f* audivit a vicinis, quod religiosi cum processione portabant corpus S. Richarii in præsentia dicti Gervini, ad ecclesiam B. Mariæ de Alliaco. Ipsa cum devotione vovit venire, et surgens sana venit cum aliis ad prædictam ecclesiam de Ailly.

D *paralytica convenit ad ejus supplicationi, sanatur :*

21 Iste translatavit corpora sancta SS. Caydoci, et Fricorii sive Adriani Confessorum, et S. Angilberti : quia in quadam ecclesia nominata *g* Gorze, in Lotharingia, dictus Gervinus repererat gesta S. *h* Angilberti, et in scriptis viderat, quod causa magnæ humilitatis sepulturam elegerat in porta aut introitu ecclesiæ, et sciebat ipsum motum a primo loco, fodere et inquirere fecit in introitu Chori hujus cœnobii, et fodiendo et inquirendo repertum est corpus Domini Nitardi XII Abbatis et filii dicti Angilberti, sepulti in sepulchro memorio cum sale, et plane apparebat de vulnere et plaga in capite, quod receperat in bello contra Danos, quo migraverat a seculo : et hoc viso reponi fecit, et in loco contiguo versus Occidentem fodere fecit : et ministri fodiendo sarculis repererunt super pavimentum quatuor nomina monosyllaba, Rex, Lex, Lux, Pax : et illa nomina erant prima et ultima sui primi epitaphii. Et hoc ex consilio cujusdam antiqui religiosi, nomine Teudewaldi, repererunt absque mora sanctissimum corpus : ex cujus sepulchri apertione exivit suavissimus odor, non solum præsentibus, sed in omni ambitu loci sparsus : inveneruntque omnia ossa in massa et confusione posita, et involuta in pallio serico viridis coloris, non putrefacta, sed recondita et translata per Dominum Riboldum decimum Abbatem de loco ad locum. Et ex illa investigatione fuit certus dictus Gervinus : unde instituit secundam translationem solennizari dicti S. Angilberti, quia per ipsum Abbatem, præ timore inimicorum Saracenorum et paganorum fuerat ibi repositum. Et quia dictus Riboldus in sepulchro plumbeo posuerat scheduloam, in qua continebatur quod in eodem quiescebat corpus S. Angilberti : et in instanti elevavit corpora SS. Caydoci et Adriani, et ex imposuit in capsa seu feretro argenteo lapidibus pretiosis ornato.

unde suavissimus odor exspiret,

E

ubi et aliorum SS.

Elque erat fert,

a *Est hoc oppidum in Normannia, non longe a Belgæ finibus,* Augæ *quibusdam dictum,* Augum *et* Augense *coenobium in Vita S. Lauredani Diddonensis* (*Le Noroibres, alias* Nocium — b *Matteanus ait hunc postea Cadoci monachum esse factum — qua de monasterio sæpe alibi memoranda, ac præsertim 2 Januarii ad Vitam S. Adelardi, atque hic nam Le — c Paulo aliter hæc narrat Malbrancus cap. — in hunc modum :* Monachus Centulensis Hugo nomine, olim Lupus celebris, vitæ tamen sanctimonia celebratus, nocte quadam præ ceteris vota sua ad nocturnas preces surrecturus, mandati emphasim luminosis vocis precursu experiendam accepit et advehit eum prodire e turri Richarianæ Basilicæ ad occidentem ; ubi sub tribus sancti Salvatoris aræ viderit supinque D. Richarii corpus, aliaque Divorum hypogæa ab S. Angilberto Abbate illuc deposita, quæ dum venerabat, conspexit turrim crebrisque ipsum magni lumine circumfusum, simulque ascitorum chorum Angelorum, sanctorumque frequentium adhortatorem. Paruit Gervinus ad solitas preces ingredienti manditiosque vocis Angelo, circumspexit oculum in S. Richarii humero et omnia in quibus sum ob id lumen e corpore, et vocabulo beati addidus, addibus odor gratissimus, et corde suum spiritum ad aras sanctæ salvatoris, sanctorumque hypogæa et — hausit vitæ dies — d *Malbrancus perdiserte ait sanus et sospes,* adeo hoc eodem et commodum diem in capite — *redisse cum, evasisque de lethi* — *lucis* — *Hæc quæque ita ordine narrata a Malbrancio. Alius porro certus augur, diadema medium insigne quam apud alios Gothis non potuisse ab conquirente. Ab aliquo gratulatione dedisse — dolentia tenebras — in præsidium Gothorum Lotharingiæ repetente, dierum dimensionibus et simulque vehit lumen candidos simulatus sceptrum — nocturno lumine lapidea pro capitulum — et nocturno vir ingressi est memoria — negotiis* — *ferunt recedit, lethique pari recedit, unde in repositibus sanctis vovit, quadamus, et cum non nominis in capite. Inquirente vocis sicut pertinere. — Ultima modum ita amplexus quæ, in qua patet, sicut ostium in mensa, sic aperto in primo — dia gratissimo exspirare celebrant. Sed et coenobium modum, vitæ pertinuisse, ita tumultu. Cum D. Richarii corpus in Arx. Post vocis exspectandum, dominum quæ in perfectissimo, ubi sibi in plebem. — e De hoc monasterio egimus 2 Februarii ad Vitam B. Adelardi Abbatis. — f Malbrancus semper Ingelbertum vocat.*

Augum *opp.* Eu

Unaquisque comitus ad exequias, F

et humum collecte, et mox sanitatem.

et corpore S. Gervini recepta.

Inquisitio domus sanctæ

CAPUT V

A

CAPUT V.

S. Gervini ægritudo, obitus, sepultura.

S. Gervinus leprā laborat 4 annis.

Hic tractabitur de morte ejus, quod ante dissolutionem sui corporis, Altissimus, qui cuncta prævidet, ad supplendos defectus dicti Gervini, permisit sua providentia, quod corpus ejus, prius splendens, a lepra tangeretur, et in extremis diebus suis pateretur quatuor annis durantibus, ita quod labia et facies ejus maculabantur et vulnerabantur supernaturaliter et abominatione, tali modo quod vox ejus fuit oppressa, et vix loquebatur, neque quiescebat, neque dormiebat, nec comedebat.

23 Accidit tamen quod Philippus Rex, filius Henrici Regis, et puer Ludovici Grossi Regis, pervenit ad Ducatum Pontivi : cum dictus Gervinus, sic patiens, humillime et litteratorie requisivit, quod Gervinus ejus nepos et filiolus, religiosus monasterii S. Remigii Remensis, regimen pastorale hujus Ecclesiæ recipere posset, credens ipsum sanctum virum, idoneum et aptum. Quod annuit ipse Rex, et electus est Abbas anno Domini MLXXI *a* X Kal. Novembris.

obtinet a B. Gallor. patrem successorem :

a

1 24 Et anno sequenti, die secunda Februarii, quæ est dies Purificationis B. Mariæ Virginis, in capella B. Mariæ de Crypta, quam construxerat dictus Gervinus, cum devotione Missam cœpit celebrare, et vix unam infirmitate detentus, potuit eam missare aut finire. Ipse tamen finita, Fratres lacrymantes et dolentes super grabatum reportaverunt. Qui dixit eis : Nunc video et percipio, quod Frater Gervinus Missam de cetero non celebrabit. *b* Et crescente dolore, die Mercurii in capite jejunii, quæ nunc dicitur dies Cinerum, congregavit *c* omnes Fratres, et dixit : Nunc habeo licentiam a B. Maria transire ad Dominum. Et sedendo super grabatum, dixit : Fratres, recommendo vobis spiritum meum. Et voluit confiteri particulariter. Quo facto, voluit confiteri generaliter, declarando se peccasse in octo capitibus, et absolvavit illos palam et publice. De quibus habuerunt admirari, et dixerunt : vere iter tu nunquam luesti homicidia, nec adulteria. Quibus benignum dedit responsum : Fratres, et actu non perpetravi, tamen voluntate peccavi. Sed causa illarum peccatorum, et non correxi ea, et illis modis asserendo se perpetrasse.

2 Feb. 1073 ultimo celebrat :

b

c

vocatam a B. V. obtinet moriendi :

confitetur privatim,

deinde publice absens omnibus sibi imputata :

25 Et in prima septimana Quadragesimæ privatus est omni loquela, et ab omni naturali destitutus. Et quo habere quidam religiosus coram eo Psalterium decantavit. Videns autem ipse ægrotans requisitionis extremæ unctionis. Quo facto, aliquo modo convaluit, et locutus est. Et inter cetera quæsiverunt ab eo unusquisque, in quo hoc videbat expedire. Super quo dilatavit, nec respondere volebat. Et quia Fratres super illo perseverantibus,

C

tranquillitatem :

qualiter velit sepeliri :

dixit eis : Vos nosti facere quæ mecum et quæ cupio. Nec volebat dicere, et præ tædio declaravit et dixit : Post separationem animæ, accipite chordam seu funem, et pedibus cadaveris mei alligate, et jugo equi imponite, et super sterquilinia hujus ambitus et villæ ducatur cadaver mei peccatoris, quia non sum dignus recipere sepulturam aliam authenticam. Ex quo omnes unanimiter planctum et ploratum emiserunt.

D

26 Requisivit eis, quod hora mortis corpus suum in facie Ecclesiæ portarent, et Crucem ponerent cum reliquiis Sanctorum et Sanctarum Dei. Quod fecerunt, et ipsum adhuc viventem ante majus altare deportaverunt, et Litanias decantare cœperunt. Et ipsis cantantibus Sancta Maria ora pro eo, quia non poterat loqui, *d* extraxit manum dexteram, et levavit in cœlum in signum devotionis. Et quando punctus ille venit, S. Richari ora pro eo, ipse altius levavit brachium, et sedendo et flendo, alta et intelligibili voce exclamavit : S. Richari ora pro me. Quibus Litaniis factis et peractis, Fratres decantabant : Suscipiat te Christus, et ille tunc emisit spiritum.

mortitur ante majus altare :

d

27 Et ipso ingresso viam universæ carnis, Fratres acceperunt aquam in pelvi, et expoliaverunt eum, et laverunt. Nec repertum est corpus ultra leprosum, sed purum et mundum, odorans et suave : specialiter membrum virile, secretum et naturale, in quo apparuit omnis puritas et castitas. Sed in genibus et cubitis erat quædam durities et coagulatio cutis, et carnis durae ad modum lapidis, quia super ea semper et continuo orationibus vacabat.

a morte lepræ vestigio omni vacuus apparet, E

genibus et cubitis induratis,

28 Et dum fuit sepultus, erat præsens in capella B. Mariæ, quam construxerat dictus Gervinus in crypta. Guido Comes Pontivi, qui repente, quitavit nobis exactiones, quas capiebat super Novam-villam et super ejus tumbam, cum tumulum, alta voce dixit : Ego quito illas exactiones Ecclesiæ S. Richarii : et inter quatuor pilaria marmorea describere fecit versus sequentes :

in ejus funere donata quædam Centulæ :

epitaphium et positum.

Inclytus iste Pater, *e* dæmon per quem ruit ater,
Flos pius in populo, dormit in hoc tumulo.
Ardua rectorum scandens qui rite virorum,
Corpore consedens martyrisator erat.
Regula virtutum, rectorum lux monachorum,
Exuit a pulcre corpore virgineo.

c

Et obstetit pene Guido Episcopus Ambianensis affinis hujus Ecclesiæ, et tempore quo Dominus Jesus precibus B. Honorati Episcopi Ambianensis coruscavit miraculis, obdormivit et quievit in Christo. Et hæc brevia de vita et morte S. Gervini sufficiant.

F

a Malbranicus. Kalendis Novembribus. — *b Addit Malbr.* Et cum optime patriam protexit Virgo. — *c Idem* seniores, meum habet. — *d Idem perperam* cum nihil omnino efferre posset, bello tamen cruci cum aliis in has voces, Sancta Maria ora pro me. — *e Ignatius Josephus et Sammarthani legunt* Simulque qui vix tuit alter. *Typographum mentemur, et veris codex ab Ignatio Josepho citatus* dictum per quem ruit alter. *Quis enim verus est alter demon? Summus Ilunt hoc epithaphium ab Harlulfo compositum scribunt.*

DE B. FREDERICO

ABBATE HORTI B. MARIÆ IN FRISIA ORD. PRÆMONSTRATENSIS,

Commentarius prævius.

ANNO MCLXXX DE MARTII

B. Frederici Vitam scripsit Sibrandus Abbas VI.

Monasterium Horti B. Mariæ, *vulgo* Mariegardum *dictum prope pagum Hallumensem, duabus leucis versus Oc.anum, a Leuarda Frisiæ Occidentalis metropoli, fundatum atque exstructum est anno* MCLXII *a* B. Frederico, *ante Hallumense parœcho, dein primo hujus monasterii Abbate in quo cum multos viros religiosos collegisset, anno* XIII *sui regiminis, Christi* MCLXV *sancte mortuus est, multis virtutibus in vita et post obitum illustris. Vitam ejus conscripsit Sibrandus sextus dicti monasterii Abbas, anno* MCCXXXVII *vita functus : illam hic damus ex variis antiquis MSS. codicibus, qui plures adhuc extant, et ipsi etiam aliquem habemus. Varia Vitæ hujus compendia* [illegible] *Martyrologio* M. Fabricii *in Natalibus Sanctorum Belgii, Hurœus in Compendio de Vitis SS. Saussaius in Martyrol. Gallicano, Ghinius in SS. Canonicorum Natalibus*

compendia edita ad 7 Martii.

A *libus, Miræus in Fastis Belgicis, Balinghemius in Kalendario Mariano, et hi quidem* VII *Martii, qui dies sepulturæ ejus, cum aliunde, ut in schedis Heriberti Rosweydi reperimus, ex monumentis, Horti Mariani constet diu tertio mensis ejusdem e vita migrasse : quo die cum Præmonstratenses officio Ecclesiastico venerantur, et quidem sub ritu duplici hic in Belgio, atque etiam in Hispania, uti ex Ordine recitandi diximus Officium sæpius Madriti recusum, perspicere licet.*

natalis 8 Martii.

2 Ceterum, *ut ante citatus Molanus adnotat,* locus iste Mariegardum delectus est, quando Apostolicæ Sedi placuit plantationem Frederici ad novum Episcopatum Leovardiensem transferre, et in cathedrales Canonicos et Episcopi opitulationes transmutare. *Quod a* Paulo IV Papa anno MDLIX *factum tradit Miræus. Dum concinnati a factiosis tumultus plerasque Belgii provincias perturbarunt, hæreticis incendiis, præsertim Calvinistis, qui sinistrâ quadam à sacro petiti, fideles unica et quietos populos ab Regis Catholici imperio abstraxerunt Extirbata crypta Frisiæ finibus orthodoxa religione, apud quosdam pios viros latuerunt sacræ exuviæ B. Frederici, quæ demum inde in Hannoniam, ad cœnobium B. Mariæ Bonæ-Spei, quod ordinis Præmonstratensis prope Binchum oppidum est situm, translatæ sunt anno* MDLXVII, *die* VII *Decembris, et ab Abbate Michaële Chamarto solemni pompa excepta, ac publicæ fidelium venerationi expositæ : postmodum ab Augustino de Felleries, eidem Abbate, ornatiori theca inclusæ, et in altari Reliquiarum, tunc recens extructo, in arca suprema ad cornu Epistolæ collocatæ. Festum translationis quotannis* VII *Decembris solenni officio peragitur sub ritu triplici, ut ipsi vocant, sicuti et dies depositionis hoc in Martio. Præterea singulis diebus Mercurii, festo alio non impeditis, Missa conventualis de dicto B. Frederico celebratur.*

cœnobio descripto,

hæresi apud Frisones invalescente.

corpus ad cœnobium Bonæ-Spei translatum.

B

ejus illic solemnis veneratio

3 *Hoc eum elogio celebrat* III *Martii Chrysostomus Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ord. Præmonstrat.* In Frisia beati Patris Frederici, primi Abbatis et Fundatoris Horti Mariani, Ordinis Præmonstratensis : qui præclarissimarum virtutum et miraculorum gloriâ longe lateque coruscans, post plurimos Deo collectos animarum manipulos, lætissime inter psalmos et hymnos beatissimam suam animam Creatori reddidit. Cujus sacrum defuncti corpus, suavissimo fragrans odore, sepultum plurimis postea claruit miraculis. *At* VII *Decembris in Martyrologio apud Præmonstratenses Canonicos cœnobii B. Mariæ Bonæ-Spei recitatur istud elogium* : In cœnobio B. Mariæ Bonæ-Spei in Hannonia Translatio B. Frederici primi Abbatis et Fundatoris Horti Mariani in Frisia Ord. Præmonstratensis, quando ipsius sacræ reliquiæ, plurimis decoratæ miraculis, solenni pompa in ecclesia dicti cœnobii collocatæ, et publicæ fidelium venerationi expositæ sunt anno Domini MDCXVII.

elogium in fasti. 3 Martii.

et 7 Decemb.

C

4 *Agunt de eodem B. Frederico scriptores Ordinis, quorum præcipuus censeri potest Sibrandus Leo Leowardiensis, qui in Lidlumensi cœnobio apud Franekeram vitam religiosam professus, inde ab hæreticis ejectus, in Ditione Groningana erat vitam finivit anno* MDLXXXVIII. *Scripsit de fundatione cœnobii Horti B. Mariæ, et Vitas Abbatum ejusdem monasterii, uti et Abbatum Lidlumensium. Habemus hæc ejus opera hactenus nondum typis excusa, unde Vitam B. Frederici alteri subjungimus, cum varia habeat in priore, non tam accurate narrata. Huic succedunt Joannes le Paige Theologus Parisiensis in Bibliotheca Præmonstratensi lib.* 2 *pag.* 515 *et seqq. Sigismundus Koheï Lucensis prope Znoymam in Moravia Abbas, inter Vitas nonnullorum Patrum Præmonstratensis Ordinis a se collectas : et contractus Petrus Waghenarius libro de Personis Ordinis Præmonstratensis sanctitate illustribus pag.* 173. *Mauricius du Pre in Annalibus brevibus Ordinis, et Teutonico sermone, Dionysius Mulzartius in Historia Ecclesiastica rerum Belgicarum, ad annum usque* MCLXXV, *ac possim alii. Nolo Frisiæ scriptores conquirere, unus sufficiat Martinus Hamconius, qui de viris rebusque Frisiæ illustribus fol.* 110 *appellat* S. Fredericum Horti B. Mariæ Abbatem, miraculis et rara vitæ Sanctimonia celebrem, *et carmine miracula describit pag.* 79. *quæ inde excerpta, apud Pagium extant.*

Vitæ compendia scripsere Sibrandus Leo,

et alii Præmonstratenses,

D

ac Frisii scriptores.

VITA

Auctore Sibrando Abbate

ex variis MSS.

CAPUT I

B. Frederici pia adolescentia. Sacerdotium. Cura Pastoralis. Miracula.

Recolendæ memoriæ Fredericus, ortus in Frisia de villa *a* Hallum, viris nobilibus et inclytis tunc temporis inclyta et valde famosa. Hic itaque in primæva ætate patre Dodone orbatus, tenellus valde cum sorore parvula relictus est matri suæ : quæ erat mulier Deum timens, et salvagebat parvulo notas facere vias vitæ, scilicet timere Deum, amare justitiam, frequentare ecclesias, orationibus vacare etc. quæ Suitburga vocabatur : quæ omnia puer haud segniter adimplere conabatur. Alus suis cœvis hadentibus, dum a matre pascendis quibusdam oviculis esset deputatus, lascivientibus cum istis se nunquam miscuit : sed Dominicam Orationem vel solitus ruminavit, vel de argillosa terra basilicas erexit, altaria construxit, omnemque morem Ecclesiasticum juxta puerilem ætatem, quoad potuit, pro modulo suo studuit imitari.

a

Fredericus a puritia ad pietatem informatus.

E

2 Tandem ex hortatu Optimatum parochiæ in Hallum studiis liberalibus appositus est : et cum mater ob rei familiaris inopiam de sumptibus diffideret cupisset, pluctu mirabile!) deprehendit in collo cujusdam reptilis, tunc forte repentis, annulum argenteum, sed retortum : quem cum omnibus sui pagi in die Dominico exhibuisset, ne forte per negligentiam alicui excidisset, et non esset agnitus; intellexit plena fide in sumptibus filii sui eumdem destinatum, a quo die non defuerunt nullæ expensæ ad omne opus filii. Cum nunc scholis esset destinatus, cœpit assiduis studiis tantis responsionibus profectibus, ut gratia Dei merito in eo valentia non vehoretur. Nam in brevi omnes collegas suos non solum scientia cœpit antecellere, verum etiam omnium virtutum schemate morumque probitate.

fidei, sumptibus matri conciliatis.

egregie profecit

F

3 Postquam igitur metas pueritiæ excessisset, incitatus studio non solum artium liberalium, sed præcipue divinarum Scripturarum, matre patriaque relictis, in Monasterium (ubi tunc sanctus vigere intellexerat) concessit, et quamvis humilitate esset præpuitus, ob meritum tamen Virginis B. Mariæ castitatem summe amplexus est. B. Joannem Evangelistam præ cæteris Sancti diligebat propter castitatis excellentiam, quia custos B. Mariæ a Filio adolescentis, meruit deputari. Beatam quoque Cæciliam post Matrem Virginem præcipuo colebat honore dignissimam, ob illibatam castimoniæ puritatem. Tanta fuit castitate præditus, ut cuidam super austeritate vitæ suæ miranti, et præcipue continentiæ, et quæreuti, si nullus unquam in se illectus sensisset, cum indignatione ferretur respondisse : Nullum hominem unquam carnaliter propagatum non plecti hac pœna, quanto magis ipsum, qui esset caro et sanguis, nondum a lege peccati solutus. Quamobrem cilicio membra domabat, desuper indutus vestibus, quibus poterat melioribus.

Monasterium Westphaliæ ad.

ob castitatis amorem Deiparam, præcipue colit, et SS. Joannem Evang. ac Cæciliam :

cilicio induitur

4 Et cum neque noctibus neque diebus cessaret se commendare patrocinio B. Cæciliæ (cujus professioni

S. Cæciliæ apparentis hortatu,

in patriam reversus,

A sioni se totum devoverat) apparuit ei tandem B. Cæcilia, et hortata est ipsum, ut non tantum suo, sed et aliorum intenderet profectui : quippe qui ad hoc jam præordinatus esset a Deo. Hujus rei gratia domum rediens, volvebat animo, cui rei potius operam daret cum effectu. Cum itaque sacris Ordinibus nondum esset initiatus, et ob id prædicare non præsumebat, et messem tamen multam conspiceret, operarios vero paucos, multam circa studiosos, a se ubicunque undique coacervatos, pietatem et benignitatem exhibuit : et gratiam, quam gratis acceperat, eodem gratis impartiri studebat. Neque enim in eis solum scientiæ profectum requirebat, sed præcipue virtutis et honestatis. Si quem vero torpentem otio aut negligentem aspiceret, corripiebat acerrime. Privatis diebus eosdem divinis officiis raro abesse permisit, festivis nunquam.

studiosos pietatem doctrinæ jungendam studet

conversatur Sacerdos

b fit collega Pastoris

verba et exemplis pietatem hortabatur,

B 3 Cum jam ad ætatem legitimam pervenisset, multorum rogatu ad sacerdotii ordinem pervenit. Eo tempore præerat Ecclesiæ in Hallum Sacerdos quidam ejusdem *b* oppidi, qui ipse senex et bonæ conversationis qui audita promotione Patris Friderici, cum sibi in collegam ut successorem habere quæsivit : cui cum acquievisset, populum doctrina et exemplo quotidie ad omnem pietatem hortabatur, arguebat, increpabat, instabat, opportune, importune et quæcunque boni sunt Pastoris, diligenter exequebatur. Et cum domus ejus aliquantulum distaret ab ecclesia, persæpe diabolus hora matutinali, quo ad ecclesiam properante, ad terrendum eum, per diversa monstra ei apparuit; nunc in eum impetum faciendo, nunc in eum jaculando convitia. Sed Christi athleta confidenter tum psallere solebat, Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? ad quam vocem Crucis signo contra diabolum jaculato, protinus evanuit.

divinorum impedimenta fiunt

terretur a patre pœnalis,

6 Contigit quemdam juvenem a diabolo incitatum, hora matutinali sepulchro mulieris cujusdam, pridie juxta semitam viri Dei venientis sepultæ, in habitu assistere mulieri, venientemque quoque modo terrere. Cum itaque vir Dei pulsatis matutinis, ad ecclesiam properaret, et spectaculum tale videret; tale spiritum nequam esse, statim prudens, armatur Crucis signo. At juvene ubi sentit, magis ac magis minatur et terretur, quippe spiritum nequam Crucis signum non horrere. Juvenis tandem timore correptus, a viro Dei discentus est, et ab eo tempore idem juvenis diu dolnit tribulationes perpetuæ pœnæ sui peccati dolentis, qui tribus annis fere ante mortem suam, cum esset ex nobilioribus pagi in Hallum, habitum nostrum recepit, calumniatis suæ miseriam sæpius cum lacrymis nobis exponens.

ideo diabolus tribulationes perpetuo,

C 7 Defuncto itaque prædecessore suo unanimiter ab omnibus in Patrem eligitur. Cui cum multum reluctaretur, instantium tandem importunitati cedere opportebat. Tum demum ad vocem Domini sui superiora et cœlestia limbos suos, calceatus pedes in præparationem. Exinde pro se magis ac magis coepit curare corpus suum, ieunioribus jejunia, vigilias continuando jejuniis. In Beatam Virginem singulariter devotus extitit, ita ut ingulis septimanis, præter privatas orationes, Missam de illa in privata ecclesia celebraret. Inde nos eudovit, ut etiam a sabbato Quadragesimæ, usque ad nostra tempora, Missas de Beata Virgine cum multa devotione celebraremus. Quo tempore multa exercebatur abstinentia, ut omnibus feriis sextis ne panem et aquam abstineret, nisi solemnitas aliqua vel hospitis alicujus præsentia intervenerat; in Quadragesima vero die tantum Dominica refocillebatur, et feria quinta, refectione sua exacta.

Elegitur Pastor

ædificia jussu ejus erecta,

veneratio B. Mariæ

ieiuna quinta diebus Veneris,

et in Quadragesima.

8 Accidit ut quadam feria quinta in Quadragesima, mensa jam posita, manducaret, quod puer catechumenus ex proxima villa sine gratia baptismatis vitam finivisset. Moris tunc erat, parvulos infra Quadragesimam natos, catechumenos reservare, novis fontibus baptizandos. Ad quam vocem vir Dei multum consternatus, rejecit a se mensam, et ejusmodi negligentiam suis peccatis imputando, accedit ecclesiam, prosternitur coram altari B. Mariæ, et cum multis lacrymis et precibus contendisset ab ea, adjecit se non comesturum nec famulaturum, nisi parvulus tamdiu restitueretur vitæ, donec gratiam consequeretur Baptismi. Et cum ab oratione surrexisset, accedit domum pueri mortui; et secum deferens stolam et librum super corpus defuncti posuit, et invocata clementia Salvatoris et intemeratæ Virginis (nec mora) parvulus vitæ restituitur : et statim parvulo gratiam Baptismi impertitus est, qui postridie vitam hanc tunc feliciter terminavit.

D *infantem mortuum absque baptismo,*

implorata ope S. Mariæ,

resuscitat et baptizat;

9 Neque caruit sancto Pater spiritu prophetico. Cum enim urgente subinde frigoris molestia, domum ecclesiæ vicinam intrare solebat; ejusdem domus domesticæ prædixit, quod non post multos dies pro peccatis suis (sapius etiam vir Dei istam familiam informarat, ut super suis peccatis contererentur, et conliterentur, et de eis satisfacerent) dira esset pœna puniendi, pro qua Dei misericordiam pius operibus conabatur prævenire. Perpaucis igitur diebus evolutis, correpta est mulier languore validissimo, ita ut præ doloris magnitudine (jam enim gravida erat) pareret intempestive : peperit autem filium, quem post multos annos nostræ sociavit congregationi. His malis accessit, quod etiam lumine privata est oculorum. Quare misit ad virum Dei, ut rebus suis de consilio suo moritura disponeret. Tunc ille subridens dicebat : Castigans castigavit te Dominus : sed hac vice morti te non tradet : visum quoque recipies oculorum, modo satagas vitam tuam in melius commutare. Processu vero temporis subsecuta est sanitas juxta viri Dei verbum, et visus mulieri restitutus : quæ adhuc superest, et apud sorores nostras manet. Solet etiam vir Dei in Natali et Pascha Domini, quidquid victui et vestitui suo supererat, in usus pauperum liberaliter erogare.

mulieri prædicit ob peccata puniendam,

E

postea sanandam

liberalis in pauperes.

a Hallum pagus 2 leucis Tornacho, ut supra dictum. — b In altera Vita Pastor Feiko *appellatur, et* B. Fredericus *cognomine* Felcho.

CAPUT II.

Occasio vitæ cœnobiticæ. Monasteria ejus cura extructa, Hortus B. Mariæ viris, Bethleem fœminis.

F Contigit virum Dei in morbum calculi incidisse : cum enim ex quadam mulier prægnans, hiemis tempore in via obvia facta fuisset, quæ necessitate vadum transire debebat, nec poterat; ipse prior vadum ingreditur, et in ulteriori ripa brachius suis eam attollens, statuit in ulteroribus. Haud frigore intercepto, calculi morbo urgente, ad extrema pervenerat. Extra se tum raptus, vidit in spiritu totum genus humanum sine operi unanimiter operam dare. Erant autem omnes planctus miranter consolationis. Interroganto autem eo, qui sibi vellent ligna tanta? respondere cœperunt. Ad calefaciendum, inquit, furnum Babylonicum. Territum oraculi novitate, Beata Virgo solitæ consolationis refecit antidoto : Fugite, inquiens, de medio Babylonis. Ignorante autem eo, quomodo fugæ consuleret, voce Principis Apostolorum edocetur : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus Jesum; et repromisit centuplum. Vade ergo et tu fac similiter. Tunc ad se reversus vir Deo plenus, intellexit se divino nutu prædicto morbo correptum fuisse, ut vocatione Sanctorum dignus haberetur. Licet itaque jamdudum ejus propositi extitisset, ut de rebus sibi a Deo collatis hospitale

Ex opere caritatis morbo calculi decumbit :

visum cæleste exclamatur.

construeret

A construeret, in quo Christi pauperes tractarentur benignius, et foverentur attentius: censuit tamen divinam voluntatem præferendam suæ, ut videlicet secundum canonicam institutionem cum aliquibus viveret, quibus esset cor unum et anima una, et nihilominus pro posse suo deserviret pauperibus.

ad Vitam in Cœnobio agendam :

11 Interea diabolus huic sancto proposito viri Dei invidens, magnam simultatem concitavit inter optimates parochiæ viri Dei, imo inter cognatos et notos, ita ut hinc inde acriter pugnatum sit, et utraque parte aliquam ecclesiæ partem occupante, tamdiu pugnarunt, donec superjecto igni ecclesia flammis corriperetur, et aliqui flammis intercepti expirarent. Quocirca vir Dei ad componendam pacem et ecclesiam reformandam, multum temporis et laboris impendit, quæ non parvum ei impedimentum ad suum propositum consummandum, præstiterunt.

tumultus graves inter subditos parœciæ exortos componit :

12 Contigit quoque annis aliquot decursis, quod juvenis quidam, qui dum esset desponsatus cuidam puellæ nondum nubili, et in domo parentum tamdiu habitaret, quousque adolesceret puella, quod mater puellæ plus æquo inciperet diligere juvenem, et relicto legitimo thoro, cum genero filiæ desponsato consuetudinem haberet. Ut autem consuetudini liberius vacarent, convenit inter eos, quatenus viro nocte soporato, per peplum duplicatum collo dormientis insertum, et per foramen transmissum, juvene trahente suffocaretur. Factumque est ita. Cum itaque mane nuntiaretur, hominem subito expirasse; et juxta morem exequiæ fierent, post Missam dictam itum est ad sepulchrum, et inventum est sarcophagum sepulchro multo longius. Mirantur astantes, quod negaret terra hospitium homini, quem noverant patre suo ibidem olim recepto statura breviorem. Et post multam inquisitionem aliis hoc, aliis illud dicentibus, instinctu Spiritus Dei, vir sanctus jussit velamenta funebria tolli, et inspici corpus, ut corpore nudato, veritas simul nudaretur : quod ita factum est. Nam protinus apparuerunt suffocationis signa tam evidentia, ut dissimulationi locus non esset. Istis itaque in custodiam conjectis, sine mora corpus intra mausoleum se recepit. Sed ad preces viri Dei, rei privati vita non sunt; sed mulier irremediabili exilio damnata est : adolescens vero truncato naso, et sectis genitalibus in quodam cœnobio Cisterciensis ordinis retrusus. Cum essem puer novi eum, et quoties vidi, fateor, exhorrui, et quamplurimi adhuc vivunt, qui huic spectaculo interfuerunt.

adulteros homicidas,

mira portento delectos

a morte liberat,

alio supplicio imposito.

C 13 Tandem vocante Domino, mater viri Dei in senectute bona mortua est, quam sepeliendam curavit in ecclesia Hallum juxta corpus viri sui. Et cum plurimi cognati secundum carnem, sed plures et conjuncti cognatione spirituali, cum corpus in tumulum deponeretur, adessent; Vos, inquit Sanctus, scitis, fratres et filii carissimi et filiæ quod sine querela hactenus sim conversatus apud vos : si quem vestrum contristavi, nescio; nihil enim mihi conscius sum : et si aliter est, moveor contritione, ignosci mihi peto. Denique moris est apud vos, unumquemque vestrum pro animabus carorum res suas largiri temporales, ut culpas, quas incurrerunt temporaliter, non luant æternaliter. Ego vero sine præjudicio vestræ consuetudinis nihil horum, quæ possideo, pro anima matris meæ dignum oblatione censeo : propterea sacrificio meipsum, et offero Jesu Christo filio Dei et Beatæ Virgini perpetuo serviturum, contestans cœlum et terram, vestramque præsentiam, ut a die ista et deinceps non secundum proprium arbitrium, sed secundum regulam B. Augustini velim vivere, ut anima ejus in pace requiescat.

in matris mortuæ sepultura,

petit veniam delictorum,

pro ejus salute addicit se regulæ S. Augustini.

14 Die itaque altera dispositis rebus suis domi, festinanter *a* Episcopum adiit Trajectensem, petens humiliter, ut habitu ipsum indueret canonico, et licentiam monasterium Clericorum construendi daret. Episcopus viro annuit benignissime, omnemque operam adhibiturum pollicetur. Gratiis itaque actis, et habitu suscepto cum benedictione Episcopi, proficiscitur. Et prius ad *b* Insulam S. Mariæ domum quamdam Ordinis Præmonstratensis Trajecto vicinam divertit, ibi sanctos mores, et observantias honestas Deo placitas sitibundo hausit pectore. Ibi etiam scribi fecit Ordinarium, et alia pauca, quæ sibi ad præsens videbantur expedire. Dimissis itaque iis, tamquam novus tiro, lorica fidei indutus, revertitur domum, et ad sui propositi executionem se accingit. Tunc incepit solito acrius se affligere, ciborum ariditate, vestium asperitate, ac gladio linguæ contra vitia mentis et corporis. Obsecrabat singulos, consulebat universis per nomen Domini, reconciliari Christo. Circuibat per vicos et plateas, si quempiam inveniret, quem lucrifaceret. Et cum multis sibi confessis consilium dedisset, ut claustrum monachorum Griseorum, seu Cisterciensium, intrarent, quos novellam plantationem in Frisia fecisse contigerat (dicebat enim ideo instituta esse claustra, ut in eis includerentur peccatores ad tempus, ne postea a regno Dei excluderentur) et attendens vir Dei, divites et nobiles in illis solum recipi, pauperes vero removeri, imo vero sibi potius conservari conspiciens, pauperum voluit pater et patronus fieri.

D

a ab Episcopo habitu Canonico induitur :

b divertit ad Præmonstratenses :

reversus, acrius se castigat :

altos juvat,

E

facius pater pauperum :

15 Accidit autem nutu Dei, cum vir sanctus ad colligendos pauperes intentus esset, ut secum habitarent, quod quidam vir nobilis et potens de villa sua, Godescalcus nomine, qui aliquando reatum incurrerat homicidii, ceteros præveniendo, relictis uxore et liberis et armis, coram altari, coram Deo et multitudine, solenne votum in manus sancti viri emiserit. Quo sermone multi commoti, de conversione videlicet talis hominis; conveniunt ad eum undecumque tam pauperes quam divites, postulantes ab ipso se et sua suspici : quod ille annuit vultu placidissimo, nil aliud quam honorem Dei, et salutem expetens animarum. Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo tertio, erecta est ab eo capella ad honorem Dei, Beatæ Virginis, et S. Joannis Baptistæ, in loco campestri et plano, mari magno vicino. Locus admodum frugifer est, et pascendis pecoribus valde accommodus, appellavitque nomen loci sui, cui jam circumduxerat fossatum in agro, Horti S. Mariæ. In ipsa erectione capellæ magna orta est tempestas, ut quædam ligna corruerent : sed ad orationem viri Dei mitigata est. Et ipso die Exaltationis sanctæ Crucis prima Missarum solemnia initiata sunt, ut omnes Dominus in hoc loco, in Cruce obedienter persevorantes ad se pertraheret.

Godescalcum virum potentem,

aliosque congregat :

in Horto S. Mariæ erigit sacellum.

F

16 Tunc venit ad eum nobilis mulier *c* Syroeris, filia Ulbrandi *d* Schulteti de *e* Reysum, multam secum afferens substantiam. Tunc et Domina Gertrudis de *f* Dresum, Virgo devota, parentibus secundum seculi dignitatem orta non infimis, post reditum a Terra sancta et visitatione luminum S. Jacobi Apostoli, ad eum venit, valedicens omnibus suis cognatis et amicis : quam ille benigne suscipiens post modicum temporis reliquis Virginibus, quas collegerat, eam præfecit, eo quod multam rerum haberet experientiam, et multi nobiles filias suas parvulas jam tutelæ ejus commiserant.

c

d e

f Gertrudem de Dresum Virginibus devotis præficit.

17 Venerunt tum ad eum Clerici quidam Deum timentes, Tadoco videlicet, Alardus, Meinoldus et Elsardus, duo interim fratres, et alii, quorum nomina novit Deus. Ex quibus Tadoco fuit vir admodum clarus eloquio, et gratia prædicationis insignis. Hinc factum est, ut tantam ad se attraheret multitudinem,

adjungit Ecclesiam,

A ut novella plantatio eos non caperet : qui recedens a viro Dei per se congregationem instituit, quæ postmodum in se divisa, in duas est distincta : quarum una trans *g* Lavicam in *h* Marne, altera *i* Doctingam ad S. *k* Bonifacium translata est.

instituerem duarum congregationum : g h i k

18 Per idem tempus tanta confluxerat ad virum Dei utriusque sexus multitudo, ut vix caperent eum structuræ quas fecerat. Proinde visum est ei utile, viros a fœminis separare : quare locum quendum, in quo nunc est cœnobium fœminarum, comparavit ; ubi ædificavit ecclesiam competentem, et reliquas officinas, secundum quod facultas permittebat : et appellavit nomen loci illius *l* Bethleem pro Beatæ Virginis reverentia : in quo tanta semper beati Patris pax mentis fuit concordia, caritas mutua, paupertas voluntaria, præcipua humilitas, et devotio pura, ut primævæ Ecclesiæ te diceres rudimenta intueri.

feminis extruit cœnobium Bethleem.

l

a *Episcopus Trajecti inferioris, sive Ultrajecti, tunc erat Godefridus de Renen, qui Hermanno Hoornensi anno 1158 defuncto subrogatus erat usque ad annum 1178.* — b *Insula B. Mariæ, vulgo Marienwerdt, in diœcesi Ultrajectina, et Gelriæ comitibus versus Nemagum, monasterium fundatum anno 1129 ab Hermanno de Oudenbroek prius regio animo Florentii, Comitis Hollandiæ, a patre illius orti.* — c *Fuerunt religiosi Præmonstratenses Landuno erecti, ut primus Abbas fuit Robertus cognatus Regis Angliæ. Consulenda Archiepiscopatus in Chronico Hollandiæ, ferocitas in Chronico Ultrajectino. Solidum fuisse Frederici nomen frequentius ad illud cognomina accedere scribit Matthæus in Chronico Præmonstratensi.* — d *Subeidia, nobiles matronas sive etiam Marcheldam et Gerbirgem Lammingam scribunt Matthæus et ex eo Joannes Pagius.* — e *Schuldetus, vulgo Fratres est, ad verbum debitorum exactus, alias Sculdasius.* — f *Trajectum Schuldt dictum, et Rhenen exigere Consule Vossium lib. 2 de Vitiis sermonis cap. 15.* — *effessum pagus ultimus versus Buccinum.* — *Diœsum pagus magis divisus in complures Colluvierhuida.* — g *Lavica fluvius separat provinciam Germaniam a Frisia.* — h *Abbatia in Marne, vulgo Oldecloster, antiquum claustrum seu monasterium dictum, in Hunsingoa Groningæ ditionis ad mare situm. Fuit postmodum sanctimonialium.* — i *Beckinga, vulgo Beckum, ubi Abbatia in Monte S. Mariæ fuit extincta.* — k *S. Bonifacius Episcopus et Apostolus Frisiæ fuit ibi occisus, qui colitur 5 Julii.* — l *Canonicis Frisiis apud Mosam, haud longe Aldenburgo.*

CAPUT III.

Morbus, obitus, sepultura. Miracula ante et post mortem.

Godescalcus, qui ceteris erat operandi studiosior, et Ordinis professi ferventior æmulator, cum in ædificio domus cujusdam opem ferret artificibus, subito collapsus crus confregit. Nuntiatum est hoc Patri Friderico, et intellecta causa, cum in terra voluta ret, ait : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge sanus, et sta super pedes tuos. Nec mora, surgit, subitam miram sanitatem. Sic Soror quædam Bethleemitica, quæ instinctu diaboli congregationem sanctam reliquerat, et submersioni proxima erat, ad invocationem viri Dei liberata est. Alia quoque cum ad lectum ejus in magna infirmitate decumbentis virsanctus venisset, post orationem aliquamdiu ad Deum factam, restituta est sanitati.

Crus fractum sanat :

liberat aliam a periculo submersionis,

C

aliam ab infirmitate :

20 Alio tempore lacturus iter in glacie, solus tendebat in Bethleem. Venit ergo ad stagnum erat vesperam : in cujus medio ducebatur ruptura, ut sine beneficio ligni transire nemini liceret : ad quam cum venisset, gyrabat diu, si alicubi transitus pateret, nec lucis obsequium subtraheret noctis spaventum. Denique post varias mentis cogitationes, incedit in ejus mentem, tendere cappam, qua indutus erat, quanto magis posset in longum : et ripæ ulteriori, ubi strictior erat, injicere, ut glaciabilis crustis, vel saltem arundineto, teneretur : reliquum vero partem substernere pedibus, donec in dilecta duresceret in glacie, et sic per eam pontis fungeretur officio. Aqua quippe decurrens erat propter rivum in vicino, cui influebat, et ideo gelu constringi non poterat. Morante autem faciente viro Dei, non intermittebat Salvatoris invocare clementiam. Tandem Crucis signo munitus, intrepide consendit cappam, et tanquam foret

abiturus in Bethleem,

supra stagnum cappam extendit.

et transit :

congelata, sicco pede transivit per eam : cumque primo tolleret eam, humida quidem fuit, sed post pusillum tota diriguit. Venienti ergo ad Fratres in Bethleem, qui igni adhuc assidebant, et frigescenti Patri locum dantes, interrogatus sanctus Pater, quomodo ad eos venisset, rem omnem, ut contigerat, retulit. Qui talia audientes magnificabant Deum, qui mirabilis esset in Sanctis suis, et prodigia faceret in cœlo sursum et in terra deorsum. Servus autem Dei videns illos nimis super illo facto admiratos, prohibebat, dicens, nihil admiratione dignum ab eo factum esse.

D

factum extenuat :

21 His itaque atque multis aliis a viro sancto gestis, et prospere sibi succedentibus universis foris et intus : contigit virum Dei apud Sorores in Bethleem positum, gravi percuti infirmitate. Videns itaque languorem suum fortissimum, convocatis ad se Sororibus, monuit eas de concordia servanda et dilectione mutua, simul et de obedientia, humilitate, patientia, et de omnibus Ordinis observantiis, dicens, se in hac vita amplius eas non visurum, et lacrymatus est. Lacrymæ sunt autem et ipsæ, et simul attonitæ super ejus discessione. Dimissis autem eis cum multa benedictione, venit ad ecclesiam suam Hallum, ubi statim Divina celebravit de B. Maria Virgine. Præterea ordinatis quæ ibi erant ordinanda, et rebus rite compositis, consensu equo domum redit, quamplurimis de propria parochia eum sequentibus. Et cum jam pergeret, quasi inspiratus convertit equum, et inclinato capite versus monasterium, quasi exultans cœpit dicere : Gratias tibi ago, Beata Virgo, super omnibus tuis beneficiis mihi exhibitis, et maxime pro eo quod, sicut dedisti mihi in hac ecclesia ad honorem tuum primam celebrare Missarum, ita et hodie ultimam decantare fecisti : ideo fiducialius peto, ut gregem tuum custodias, et ab omni adversitate defendas, meque de instantibus periculis liberes, et in æterna beatitudine collocare digneris. Sic fotus, domum rediit, lectoque decubuit, morem gerens infirmitati : et quamquam multum langueret numquam destitit orare, monitaque salutis ad se venientibus trahere.

ruit in Bethleem,

monita dat sanctimonialibus :

invisit suos Hallumenses

E

revertitur in Horum B. Mariæ,

expectat se ad mortem :

22 Igitur invalescente morbo, cum jam resolutionis diem sibi imminere videret, parochianos omnes a duodecim annis et supra ad se convocari fecit. Assistentibus autem lecto et flentibus, pie consolatus est eos, et petiit, ut ecclesiam in Hallum et favorem debitum numquam domui suæ subtraherent, ad quod singulorum exegit juramentum. Subditos vero intolerabiliter de tanto Patre merito dolentes, paterne consolabatur dicens : se numquam eos desertum, si Ordinis mandata observarent. Unum tamen, inquit, peto, ut summopere mei memoria agatur, qua non beneleci pauperibus, sicut debui, quod propter vestram indigentiam evenisse sciatis : ceterum non deerunt vobis beneficia Dei, si boni æmulatores exteritis paternarum traditionum : orationibus quoque vestris meos supplete defectus. His dictis ad solitas orationes conversus, inter orandum et psallendum sanctam animam Creatori reddidit. Cum corpusculum ablueretur, patuit in carne, quomodo spiritui servierat, maxime in eo quod mira odoris fragrantia cunctorum qui adfuerant nares perfudit. Mortuus est autem anno Gratiæ millesimo centesimo septuagesimo quinto, a fundatione vero domus anno decimo tertio. Sepultus est quoque in capella, quam initio fundationis construxerat ; confluentibus ad ejus exequias innumerabilibus utriusque sexus hominibus, cum fletu et ejulatu clamantibus, se Patrem patriæ amisisse.

consolatur parochianos.

et subditos :

F

postulat pro se orare :

inter orandum moritur :

anno 1173,

sepelitur :

23 Post mortem vero tantis claruit miraculis, ut varii a variis languoribus et cruciatibus ad invocationem nominis viri Dei fuerint liberati. Sic hydropi-

sanantur hydropica et alii agri.

pica

A pica quædam in pago Medevecht curata est, ita ut multi ex diversis partibus, audita hujus rei novitate, pro diversorum morborum curatione ad ipsius cœperunt concurrere memoriam, et ipsius implorare suffragia.

elevatur corpus, extruitur memoria,

24 Cum itaque propter humiditatem loci tumbam viri Dei aquis impleri contingeret, per revelationem divinam factum est, quod a quibusdam Fratribus lapis sepulchri sublatus sit, et aqua de tumba ejecta et corpus cum sarcophago in eminentiori loco posuerunt. Porro corpore composito, et sepulcro signato; ædificata est memoria, sicut nunc videtur. Circa quod tempus multi languentes a diversis partibus Frisiæ evocati, ad memoriam prædicti viri Dei confluentes, sanitatum implorabant suffragia. Non queo dicere genera sanitatum, quæ Dominus effecit per eum, maxime paralyticorum, aridorum, lunaticorum et similium: ita ut celebris factus per totam Frisiam, mortuus magis quam vivus ab omnibus cœpit honorari. Sic puerum in pago *a* Medum resuscitavit. Item in pago *b* Merrum puer resuscitatus est.

sanantur paralytici, aridi, lunatici

2 mortui suscitantur.

a

b

a Medum *pagus parva leuca Leovardia distat.* — b Merrum, *forsan* Morra *ultra Dockingam versus Occasum.* — c *Addit Miræus* ad sua usque tempora ad tumbam sancti viri multos vota persolvere, luminaria ponere et alta sanctitatis officia frequentare.

B

ALIA VITA

Auctore Sibrando Leonio.

Anno virginei partus millesimo centesimo sexagesimo tertio monasterium Horti D. Virginis Marigardæ fundatur a venerabili et Deo dilecto viri D. Fredrico Feykone, ecclesiæ in Hallom Pastore. In pago prædicto honestis natus parentibus, patre Dodone, matre Sibrich: in ipsa adolescentia mortuo patre suorum præsidio destituitur: a matre vidua honeste educatus, prima Grammatices præcepta Hallomi didicit: quibus edoctus Monasterium Westphaliæ studiorum gratia profectus, et pietati et litteris plurimum addictus fuit. Cœnobium Insulæ S. Mariæ frequentius accedens, cœnobitarum pietate, vitæque puritate motus, ipsam Ordinis Præmonstratensis disciplinam amplexus, mirum in modum studuit promovere. Hallomium rediens, D. Feicho Pastor senio confectus, juvenis probitate motus, ipsum sacerdotio consecrari jubet. Sacerdotium adeptus, defuncto Feichone, communi suffragio successor Feichonis declaratur. Hac dignitate tametsi sublimitatus, necdum illi Ordinis pietatisque seminaria olim in Insula recepta, exciderant. Agitur quo pacto id, quod mente ferebat, re tandem præstaret, cum necdum ob varia hominum tumultuantium bella, cædes et latrocinia, templorum inflammationes videret, homines tandem gravi æterni supplicii pœna denunciata, cœpit monere, instare, præterque modum hortari ad resipicentiam; paratam omnibus salutem, dummodo post habitis carnis deliciis, fraude et invidia, belli fomite; actaque de prioribus pœnitentia ipsum Christi vestigia meditantem imitarentur.

Pie educatur,

studet,

fit Sacerdos, et Pastor

C

adhortatur suos ad pœnitentiam, et virtutes:

2 Hac verborum vi, sacro cooperante pneumate, hominum animos sic commovit, ut plures, etiam genere nobiles factisque insignioribus clari, posthabito mundo, sumpto habitu candido, Monasticen professi, ipsius subderentur Ordinisque disciplinæ. Horum præcipuus Goslichus ex Goslinganis nobilibus fuisse memoratur, relicta nimirum uxore et consensu, et liberis omnique substantia, se totum Christo, vero zelo incitatus, obtulit. Hujus factum Wibrandus animo ferox, gloria belli clarus, familiæ Camminganæ ex Blya, æmulatus, id ipsum præstat. Fredericus horum confluxu quotidianisque incrementis fervidior factus, secessum parat, locum inædificandi monasterii decernit. Quod dum per se, utpote opibus destitutus, efficere nequit, nobilissimæ matronæ Siu, matris Renicii cognomento Magni, nobilis de Marchela, præsidio et munificentia munitus est, cui et honesta matrona Gertrudis ex Dresom, Kempenis et Æsgonis de Blya cognata (unde Camingani) accessit, eamdem in Conferendis opibus præstans gratiam, quam Siu præfata.

D

accipit socios vitæ cœnobiticæ:

a Matronis piis subsidia impetrat

3 His velut patronis stipatus vir Deo dilectus, anno millesimo centesimo sexagesimo tertio novam erigit ædiculam sacram D. Virgini, Sanctoque Joanni Evangelistæ consecrandam, primumque in ea, ipsa die Exaltationis sanctæ Crucis, Sacrum celebrat. Inter reliquos pietate præstantes, Ordinis amplectendi cupidos et initiatos, tres simul fratres germanos in suum recepit collegium, qui præter modum fidei ardore incensi valde proficiunt. Tacho horum major, impetrata a D. Fredrico venia, abiit, et ex proprio collegio a se creato duo alia instituuntur ejusdem Ordinis monasteria: unum in terra Translavicana Merna, alterum in Dochino ad S. Bonifacium. Capella elaborata, adduntur et reliquæ domus receptui commodæ, sic ut plurimorum essent capaces. Hinc religionis sollicitudine magis accensus, assumpto secum Alardo Tachonis fratre, *a* Steinfeldiam Eyffianiæ dictionis properat. Re cum *b* Præposito communicata, Ordinis instituta omnia impetrat. Adit præterea Comitem Hermannum Priorem, quo viso, gavisus relicta Colonia, domum revertit. Accrescente indies virorum ac fœminarum multitudine, videns monasterium pro temporis ratione satis angustum; minusque tutum judicans, utrumque sexum unis habitare ædibus, et ne res tam pia et ardua, aut satanæ versutia, aut hominum pravorum calumnia, splendore suo fraudaretur, locum exædificandi sacris Virginibus cœnobium impetrat in Bethleem, quo tandem erecto, *c* vestigio illas simul transfert, viris litteratura et cantus Ecclesiastici scientia claris conductis, illas omni et necessaria doctrina imbui curat. His piis operibus vir Deo dilectus semet exercens, anno præfecturæ decimo quarto in Bethleem gravi morbo correptus, vitæ finem certis judiciis præsentiens, domum redit. Sacro in Hallom celebrato, in ipso suo, præsentibus omnibus, monasterio diem clausit extremum, in aedicula sacra ab ipso fundata altiori sarcophago tumulatus quiescit, anno Domini millesimo centesimo septuagesimo quinto.

E

sacellum erigit:

socios dimittit ad alia cœnobia erigenda:

a

b

Steinfeldiam adit.

F

cœnobium sanctimonialibus erigit:

ægrotat:

moritur.

a Steinfeldia Ordini Præmonstratensis data fuit circa annum 1126. Consule Chronicon Miræi. — b Habuit sub unitum Præpositos, qui circa annum 1154 in Abbates evecti fuerant.

DE B. PETRO HIEREMIA

ORDINIS PRÆDICATORUM PANORMI IN SICILIA.

ANNO MCDLIII III MARTII.

Vitam B. Petri Hieremiæ ex antiquo codice edidit inter Vitas Sanctorum Siculorum Octavius Cajetanus noster, sed cujus dictionem omnino mutari debuisse addit. Auctor fuit vir eruditus ac prudens, ejusdem cum B. Petro Ordinis Prædicatorum alumnus, qui in eodem cœnobio Panormitano S. Zitæ cum illo vixit. De se apud Cajetanum notatione 7 Studium B. Petri excessu Vitæ scriptor ait, ad Ordinis Præpositum Generalem eundum mihi fuit: etsi vero multa miracula ad sepulcrum audita

S. Petri Hieremiæ vitæ scriptor:

a

A a me sint; ea tamen placitum memoriæ mandare, quorum spectator et testis ipse fuissem. *Quæ videtur Cajetanus in Prologo, quem non edidit, reprehendisse: et infra in Vita num.* 26 *eadem confirmantur his verbis*: Duo hæc ex tam multis, quæ ipse vidi, miracula narrare, fuit consilium. *Eam nos Vitam more nostro distinctam et illustratam damus.*

veneratio, et titulus Beati:

2 *Demortuo huic viro venerationem exhibitam cum Beati appellatione, in eadem Vita proditur: corpus etiam sublimi sepulcro marmoreo conditum esse, et supra illud effigiem ejus expressam: unde collegit Michael Pius lib.* 3 *Virorum illustrium Ordinis Prædicatorum cap.* 18, *faciem hujus Beato fuisse hilari venustate plenam, et in ea frontem elevatam et rugosis lineis refertam, mentum concavum, nasum, aliquantulum simum cum ore satis parvo. Cappam eumdum gestasse cum parvo capucio, et scapulare ipsa cappa integro palmo brevius: ceterum inter Beatos istius modi illum habere addit idem Pius. Eadem ante scripserat Mauritius de Gregorio Siculus in Beata Insula Sicilia Ordinis S. Dominici, ac primum præ reliquis hunc Beatum collocat. Cum Martyrologio sacri Ordinis Prædicatorum, edito anno* MDCXVI *jussu Seraphini Sicci Ordinis Generalis Magistri, excusus est* Indiculus Beatorum aliquot Martyrum et Confessorum *ejusdem Ordinis, et inter Beatos Confessores ista leguntur*: F. Petrus Jeremiæ obiit Panormi post multa sanctitatis et miraculorum egregia monumenta.

B

libri ab eo conscripti:

3 *Eumdem* inter Beatos haberi *confirmat Antonius Senensis in Chronico Ordinis, et in Ordinis Bibliotheca ista addit*: Frater Petrus Hieremias natione Siculus, vir ingenio clarus, eloquio facundus, vitæ probitate conspicuus, in concionibus ad populum suo tempore celebris et undequaque doctus, scripsit sermones de tempore per annum, de Sanctis et Dominicales, de Pœnitentia et Peccatis, de Fide, de Passione Domini et Sermones XXV super Orationem Dominicam absolutissimos et eruditione refertos.

epitaphium

4 *Hunc sepulcro additam inscriptionem tradunt Mauritius de Gregorio Siculus: et Michael Pius*: Spectatissimi Patris Fratris Petri Hieremiæ ossa in hoc sepulchro sita sunt: cui doctrina et sanctitas vitæ nomen æternum præbuit, et Prædicatorum Ordini laudem peperit gloriosam: a Jesu Christo MCCCCLII, V Nonas Martii obiit mortem. *Octavius Cajetanus notatione* 8 *ad hanc Vitam rejicit dictam inscriptionem, negatque eam extare, forte jam olim summotam, eique substitutum elogium modo ibidem legi ejusmodi*: Beatus Petrus de Hieremia, Panormitanus, Ordinis Prædicatorum hic requiescit, doctrina et C miraculorum gloria celebris: qui dum viveret Theologorum decus extitit, nulli secundus, prout sua manuscripta et impressa demonstrant opera: et quanti meriti sit apud Deum, illa assidua testantur miracula quæ per eum Dominus operatur. In Domino feliciter obdormivit Nonis Martii MCCCCLII. *Imo* V Nonas Martii *secundum arbitramur, cum ipse Cajetanus Vitam hanc ad hunc ut dicm Martii referendam addat, atque ex Chronico Ordinis et monumentis MSS. cœnobii adscripserit Martyrologio Siculo, his verbis*: Panormi in monasterio S. Citæ dormitio B. Petri Hieremiæ Ordinis Prædicatorum S. Dominici. *Eadem quæ Cajetanus, habet Ferrarius in Catalogo generali SS.*

nomen in fastis sacris:

Zona ferrea

5 *Demum* ferrea Zona Panormi in eodem cœnobio cum veneratione servatur: eam admirantes (*verba Cajetani sunt*) victimus ex circulis seu ferri virgis quinque circumductis digiti crassitudine: quam e ferro zonam B. Petrus, dum vixit, continuo gestavit: semel cum induetam, exuere haud fas fuit: ejusmodi enim artificio contexta, colligataque, ut nec adstringi nec laxari potuerit. Quin excrescens adolescentis carni ferrum superinducta est: atque adeo cum desudaret una cum ferri rubigine sudor emanaret. Nec defuncto demi potuit, nisi XXX post mortem dies exsiccato corpore. Unus ex eo cingulo ablatus orbis, atque a Paulo Constabili, totius Ordinis Generali Magistro, Bononiam delatus in cœnobium, in quo B. Petrus virtutum suarum fundamenta alte posuerat. D

ejus unus circulus Bononiam delatus.

VITA

CAPUT I.

B. Petri ortus, studia, religiosus status.

B Petrus genere nobilis:

Petrus Hieremias Panormi nobili genere anno salutis millesimo trecentesimo octogesimo primo, patrem habuit *a* Arduinum, utriusque juris peritissimum, fiscique patronum, regnante *b* Alphonso utriusque Siciliæ Rege: matrem primariam fœminam, ex nobili *c* Nigrorum familia. Pietatem a primis annis coluit: pueritiæ tempus non in ludis jocisque, sed in Grammaticæ, ac Dialecticæ studiis transmisit. Ubi duodevigesimum annum *d* attigit, Bononiam missus est, ut patris vestigiis ingressus, iisdem, quibus ille, artibus familiam illustraret. Integrum ibi annum commoratus, ob ingenii acumen, et multam quam litteris navabat operam, eo usque profecit, ut adolescentes ceteros eadem studia æmulantes, longe anteiret, publicique in Academia illa Professoris partes, si quando is vel morbo vel impedimento aliquo distinebatur, ageret interdum, non sine magno auditorum plausu.

a
b
c
d

variis studiis eruditus:

E

2 Dum in his artibus tanta cum laude versatur, nec laborem in addiscendo remittit; ab iisdem animum ut avocet, divinitus monetur. Etenim cum nocte intempesta de more vigilaret, studioque esset intentus, fenestram repente pulsam ad molestiam sensit: cujus rei, ut fit, timore perculsus, trepidare primum, nihil certi habere, suspicari omnia: post, ubi se ex timore collegit, Quis tandem es, inquit, qui tam moleste pulsas? Ad hæc respondentem audit: Consanguineus tuus sum, utriusque Legis non imperitus. Usi me patrono complures, sed non mihi ipse consului, quem alii consulebant: et, qui nonnullis etiam dolose cavebam, idem ab infestissimis humani generis hostibus, a quibus maxime oportebat, per summam dementiam cavere mihi nolui: quare non jam patronus, sed reus e vita dicessi, æternas male suscepti patrocinii pœnas daturus. Tu vero, si me audias, vel Deum potius ipsum, a quo missus hæc tibi nuntio, fluxæ hujus gloriolæ ornamenta, ac doctoratus insignia fuge. Hæc ubi dixit, evanuit.

a consanguineo damnato apparente monitus,

F

3 At Petrus jam exanimis simul ad se rediit, ut qui summi id loco beneficii haberet: statim divinis parendi monitis percupidus, de nova vitæ ratione cogitare cœpit. Ergo in religiosam ingredi familiam statuit, pudicitiam, quam integram ad eam diem servarat, Deo volens dicat sacratque. Verum, ut promissis staret, non ignarus carnis insolentiæ adversus spiritum concupiscentis, ferream sibi zonam librarum fere quatuordecim fieri jussit, qua corpus edomaret, ejusque pravos motus compesceret.

religiosam vitam amplecturus:

zona ferrea se præcingit:

4 Inde ad D. Dominici recta tendit, seque ad Superioris abjiciens pedes, sacras vestes cum lacrymis efflagitat. Voti compos factus, veterem hominem exuit, novum induit. Nec vero ignotum patri filii consilium: statim ea re audita, furore percitus Ardumus, Bononiam profiscitur, ut tironem per vim extrahat, secumque Doctoris honore auctum, in Sicilian reducat. Sed res, contra quam opinabatur, accidit. Nam cum Bononiam attigisset, statim jam torem de Petri valetudine percunctatus, maxime se, ait, illius vivendi desiderio teneri, rogare, obsecrare, ut

Ordinem S. Dominici ingreditur:

A ut filium alloqui liceat, cujus rei caussa tam longum, tam periculosum iter confecerat. Benigne auditus : re superiori nuntiata, fit potestas Petro patrem alloquendi. At Petrus, I, inquit, nuntia meo patri, me recte valere ; nihil esse, quod quærat amplius : tantum mihi bene precetur. Inde e vestigio Superiorem adit, rogat, patrem ipse conveniat, consoletur : domesticis se pusque exercitationibus implicitum, ei rei dare operam nec posse si vellet nec velle, si posset. Admiratus adolescentis virtutem atque constantiam, laudat ille consilium, inde bono animo esse jubet, facturum se ejus patri satis. Pater ubi sermonem cum filio, congressumque negatum videt, æstuare, furere, bacchari : inde filio impietatem, Fratribus rusticitatem objicere. Ille contra monere, ne nimium paterno amori concederet : neve tam subito in contumelias verteretur : et quoniam tunc erat iratior, abiret, iraque deposita iterum ad se, antequam Bononia proficisceretur, accederet : futurum, ut nec infecta re, lætusque in Siciliam reverteretur.

patrem sibi contrarium non vult alloqui :

3 Enimvero ea res non mediocrem attulit molestiam Petro, qui quindecim ipsos dies opem a Deo precibus, jejuniis, lacrymis poposcit, non minus de patris, quam de sua ipsius salute sollicitus. Sed B Arduinum idem amor ad cœnobium revocat, qui prius a Sicilia evocarat. Paucis ergo post diebus rem non confectam iterum tentat, ac gravissimis primum verbis de injuria questus, rogat etiam atque etiam, si minus alloqui filium, at videre certe liceat : darent hoc homini non male usquam de religiosis viris merito, darent patri, quod ignoto etiam viro negare non auderent. Ægre a Petro impetratum, ut videndum se procul e claustri angulo daret : in quem ille intuens, eam in adolescentis vultu nitere modestiam ac pietatem vidit, ut statim ab ira in lacrymas versus, sublatis in cœlum manibus, immortales Deo gratias ageret, beneque filio precaretur. Quem postea in Siciliam rediturus, facta colloquendi potestate, non modo ab incepto non deterruit, sed multis etiam verbis ad virtutem ac pietatem adhortatus est.

videndum se ei præbet :

benevolum factum alloquium :

a *Regnante Maria filia Frederici* III *et unica hærede, dein Martino Aragoni nupta.* — b *Alphonsus Rex Aragoni e patri Ferdinando anno* 1416, 4 *Nonas Aprilis successit, quo anno, ut infra num.* 6 *celebris concionator Bononiæ erat B. Petrus Hieremias, qui mortuus etiam eodem Alphonso regnante, qui vita et regno functus est Neapoli* 10 *Julii anno* 1458. *Ergo regnante, Fisci patronus Arduinus factus est.* — *Annotat Cajetanus*, hujus satis notam nobilitatem in Genuensi Republica, unde B. Hieremiæ mater oriunda fuit. — d *Ergo anno Christi* 1390.

C

CAPUT II.

Sacerdotium. Conciones. Reformationes morum. Apparitiones.

Sacerdos factus,

Verum Petrus ubi liberum se ab his molestiis sensit, multo quam antea vigilantius dæmonum insidias cavere, precibus vacare, in proprium corpus, qua jejunus, qua verberibus, animadvertere. Religionem professus anno millesimo quadringentesimo primo, voluptate omnium incredibili sacris initiatus, confectoque studiorum curriculo, ut qui proximorum saluti maxime consultum vellet, sacras conciones habere cœpit summa contentione, magnoque animorum motu : plerique ejus opera in bonam frugem revocati, multorum confessiones statim ab eodem post concionem auditæ. Probavit Petri in eo genere studium a D. Vincentius Ferrerius anno millesimo quadringentesimo decimo sexto, qui biennio antequam e vivis excederet, Bononiam ad visendum B. Dominici corpus advenerat : ad quem, sacras viri Dei manus cum ille osculaturus cum ceteris Fratribus adiret ; D. Vincentius, de pia Petri Hieremiæ vita edoctus, oculis in eum intentis, complexus, exosculatusque, et cohortatus est, ne ab incepto desisteret. Tanti viri D cum oratione firmatus, tum exemplo permotus, ille vehementius instare operi, et D. Vincentii Ferrerii vestigiis insistere ; adeo ut brevi totam fere Italiam fama sui nominis impleverit, docendoque et audiendo confessiones maximo cum fructu animorum. Missus anno millesimo quadringentesimo vicesimo septimo, a M. F. *b* Bartholomæo Texerio in Siciliam, qui lapsam paullatim in ea Insula disciplinam revocaret, nec *c* frustra. Paucis post *d* annis, ab Eugenio IV summo Pontifice, vocatur ad Concilium Florentinum ; cujus et morum integritatem, et in confutandis præsertim Græcorum erroribus eloquentiam, cum Pontifex multis honorum gradibus cohonestare vellet, iis ut ornaretur, qua erat modestia vir, adduci non potuit.

Italiam suis cœnobiis conciliat :

b

c d

vocatur ad Florentinum Concilium :

7 Dimisso Concilio, Generalis auctoritate Apostolica Visitator in Siciliam rediit : quo munere modeste perfunctus, tandem Panormi *e* S. Citæ cœnobium, recens a quibusdam Patribus Aragonensibus et Majoricensibus erectum, sedem sibi suam delegit. F. Petrum Majoricensem, summi ingenii spectatæque virtutis virum, socium sibi ascivit : nihil eo inconsulto tentare, arcana eidem omnia credere. Et quamquam novis identidem prædiis augeri poterat domus, eorum liberalitate, ad quos tanti viri fama pervenerat ; ea tamen, post habitis paupertati divitiis, constantissime respuit, asperioris vitæ studiosus.

fit Visitator Siciliæ

e

degit Panormi,

F

paupertatis studiosus :

8 Intermissum exinde variis de caussis concionandi munus resumpsit. Mirum, quanti ad eum concursus cujusque ætatis aut ordinis hominum : sæpe ut populo satisfaceret, cum ejus ingentem vim ampliora templa non caperent, in area littoris, sive Palatii, vel præ templi maximi foribus conciones habuit. Ut enim ille prudens et ingenio solerti fuit ; ita sermone facundus, maximeque in dicendo efficax : ad ejus conciones, miræ res secutæ. Cum in platea ædis maximæ concionaretur, multaque in eam sententiam diceret, Quasi a facie colubri fuge peccatum, ad iracundos homines oratione conversa, magna eos voce, bonisque lateribus ab ejusmodi vitio deterruit. Audiit, qui Palatii fores, ut inimico necem inferret, obsidebat absens : aberat enim a concionis loco ducentos circiter quinquaginta passus. Cumque se ante alios petita oratione cognosceret, illico mutato consilio, inimicitias cum ira deposuit, remque totam ut habuerat Petro, dimissa concione, narravit.

concionatur magno zelo :

a

S. Vincentii Ferrerii verbis et exemplo roboratus,

concionantur magni accursu,

Eccl. 21. 2

et emendatio nem hominum :

9 Huic illud non omnino dissimile. Erat Petrus in arce maritima verba facturus, eodem populus frequens primo mane sitientibus auribus convenerat : illi vero, ex ducursu humoris e cerebro loquendi prope facultas adempta : sed quem vox, eumdem nec spes nec animus deseruerat. Complures hominem a proposito revocare nitebantur, ad quos Petrus : Confidite : Dominus dabit verbum evangelizantibus in virtute multa. Cumque suggestum ita ascendisset affectus, ut Salutationem Angelicam proferre vix potuerit ; vel in ipso tamen exordio, ejusmodi voce usus est, ut non a concione modo, quod ipsum quoque admiratione dignum fuisset, sed ab iis etiam auditus sit, qui passus circiter quingentos aberant. Iique maxime Dei præconem e cœlo missum audivisse confessi sunt.

raucedine subito liberatus,

auditur a procul distantibus :

10 Hæc ad Petri nomen famamque plurimum, nec minus ad conciliandam civium benevolentiam et gratiam. Neque ipsum modo per urbis vias incedentem venerabantur : sed cœnobii S. Citæ Fratribus complures, imprimis qui mercaturam exercebant, aperto capite obviam ibant, benigneque omnia, quæ vel ad ipsius, vel ad suorum usum pertinerent, suppeditabant : quibus officiis homo non ingratus, dandis

magna pollet auctoritate

A dis consiliis, inimicitiis dirimendis, componendis litibus, respondebat.

animam sibi apparentem

14 Ex quibus laboribus cum maxime quiescere oporteret, tamen ad matutinas horas surgere, reliquum tempus ad primam usque lucem in divinis commentationibus precibusque in oden consumere. Accidit, dum iis nocte quadam operam dabat, ut e tumulo egressum e suis Fratrem quemdam, qui pridie ejus diei excesserat, lugubri veste indutum, multoque labore fessum ad se venientem videret. Roganti, ut rem divinam faceret, ac homini, maximis affecto cruciatibus ignis purgatorii, opem ferret: omnia ipsius se caussa facturum recepit Petrus: qui promissis exolutus, oblatoque pro ejus anima sacrificio Missæ, eumdem nocte consequenti vidit, gratias sibi agentem, ejusque animam quasi e sepulchro egredientem, et columbæ candidæ instar ad cœlum properantem.

ex igne purgatorii ereptî:

videt animas ab Angelis in cœlum deferri:

12 Illud quoque non prætermittam, quod ad hunc maxime locum pertinet. Forte iter per Gebennensem xix Kal. Septemb. qui dies professus est Assumptæ Virgini, faciebat: frequentem ibi hominum multitudinem in æde D. Mariæ offendit, quæ, ut quotannis solet, eo religionis caussa confluxerat. Placuit et Petro eodem in loco paulisper commorari. ubi a precibus surrexit, Angelos in quamdam spelunçam delabi totosque in transferendis ex ea in cœlum animis esse, per visum cognovit. Nactus ex ea re concionis habendæ occasionem, mirifice auditores ad virtutis honestatem inflammat: inde extrahi e spelunca multorum pleraque corpora jubet, ab latronibus interfectarum ob studium tuendæ virginitatis; cum potius illæ vitam amittere, ut ei revelatum fuerat, quam pudicitiam maluissent.

B

corpora curat transferri.

a S. Vincentius *mortuus dicitur in Bulla Canonizationis feria V ante Dominicam Palmarum die v Aprilis, ergo anno 1419, quo littera Dominicali b Paschæ fuit celebratum* 16 *Aprilis, Luculo dicitur obiisse anno 1418, quod tum Feria quinta a Paschate incidebat.* — b *Bartholomæus Texerius e Gallia Narbonensi oriundus, Magister Generalis anno 1426.* — c *Annotat concionatos plura fuisse Ordinis conventa reformata: præcipue Panormitanum S. Dei, Catanense, Marsorbinum S. Benedicti, Alcamense, Lucullanense . . . sed tamen ea tunc omnia retinebat cœnobia, ut de Panormitano hîc legit.* — d *Anno 1429, ubi Gerardi cum Latinis in concordiam reductæ quamvis in Orientem reverti, sibi decrum in schisma relapsi.* — e *Fuit S. Zita, seu Vita, Virgo Lucensis. Sub cujus nomine fuerat Panormi ante extinctam Acmodocham Lucensium, quod tum in cœnobium Ordinis Prædicatorum mutatum. Nec procul inde erat aliud S. Dominici templum, cujus Ordinis nunc monasterium. De his agit Fazellus decade prima Rerum Sicularum lib. 8 in 3 parte urbis Panormitanæ.*

CAPUT III.

Præfectura cœnobii S. Zitæ, et novitiorum. Miracula. Obitus.

C

eximia virtute cœnobium administrat:

Prior cœnobii S. Citæ, mereditate memoratu, quam prudenter subditos, quemque administrationi se gesserit: Idem semper, qui antea fuerat, inventus, nec quidquam, in integro veluti occupationum cœtu, de pristino more adito pene quoque exercitationibus remisit. Nemini unquam gratus, benignus omnibus: singulis ille noctibus cœtum Fratrum cogebat, sed in reprehendendis levis, in monitis erat efficax, allocutione dulcis, nemini in taedio affluere, omnes ad divinum amorem inflammare. Omnino ejusmodi fuit, quem omnes et amarent ut patrem, et venerarentur ut Præsulem.

in penuria regulam passus,

14 Sexta quadam feria cum nihil haberet domi, quo Fratres reficeret, ad Cetarias (Arenellam vulgo vocant, quæ duobus passuum milibus ab urbe distat) sequentes vectus, ab earum dominis et thynnis, quorum magnum numerum erat occeptura, quidquam sibi eleemosynæ nomine, ut donaretur, petit. Abnuit vir non urbanus, iratus altro, multis male verbis numerantem accepit, et invitabulem, quemadmodum sibi videbatur, religiosorum hominum cupiditatem queritur. Tulit Petrus moderate responsum: tum sublatis in cœlum oculis opem a Deo efflagitat: functum se officio suo, nec quidquam assecutum: proinde subveniret ipse suis, qui posset. Auditæ preces. Vix ex eo loco discesserat, cum pisces, suis retibus ad unum omnes (millenarium fere numerum explebant) ulti domini avaritiam, aufugerunt. Qua ille re accepta, cum de Petri sanctimonia cognovisset, statim parvulum navigium conscendit, hominem sequitur, atque ad ejus genua provolutus, enixe rogat, ut sibi tam gravis delicti licentiam condonet. Miratur vir modestus, idemque prudens: tum ne mœrore afficiatur, nulla se, inquit, affectum injuria; rerum quemque suarum esse dominum. At ille rogare iterum, ut mare Cetariasque benediceret: mos homini gestus. Revertenti gratulantes obviam procedunt Cetarii, mœrorem abjicere jubent, bene omnia sperare, regressos pisces. Capti omnes, occisique: ex eorum numero nonnulli ad Petrum missi: cui ille, beneficii haudquaquam immemor, quotquot ceperat, acceptos retulit.

D

Deo fidit:

ab homine ante punito,

precibus adjuto,

accipit eleemosynam:

15 Claustrum cum perambularet cogitabundus, quæsissetque ex Patribus mercator quidam, num quidpiam Petro deesset, tam submissa voce, vix ut ab iis, quibuscum loquebatur, audiri potuerit; sola Dei gratia egere se, ex altera claustri parte, respondit Petrus, nihil sibi præterea opus esse: quod summa cum omnium admiratione factum. Tantam in se suosque aliorum liberalitatem expertus, naturæque imprimis vi ad misericordiam propensus, miserorum inopiæ sublevandæ operam dabat. Sacro *a* S. Citæ die, pauperes ad prandium vocare, iisdemque ipsemet ministrare consuevit: mendicis ad januam præsto esse, panemque aliquando mensæ accumbens, sibi appositum mittere: quo rerum major abundantia suppetebat.

ab se distantem, submisseque loquentem audit:

E

largus erga pauperes:

a

16 Nec vero minor Petro animi lenitas in condonandis injuriis, quam in donando liberalitas fuit. Constat fama, cum de scelere hominem objurgasset, alapa percussum, tantam ignominiam æquo animo tulisse. Mox brachium percussoris exaruit: quo is prodigio ad se redeni, veniam ab sancto exposcit viro, ejusque ad Deum preces. Petrus injuriam cum illi condonasset, numen exorans, pristinum usum manumque brachii precibus restituit suis.

injuriam condonat, cum miraculo:

17 Hæc ferme in Prioratu gesta, quo ubi se abdicavit, creatus est Magister novitiorum: quos exemplo et sermone ad fluxarum rerum contemptum amoremque æternum excitabat. Verum concionandi gratia Catanam profectus, hanc provinciam deponere sibi ut liceret, in Capitulo rogavit, ut disseminando Dei verbo, expeditiorem operam impenderet: ac facile impetratum.

novitios dirigit.

18 Hic dum moratur anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, cum ignis ex Ætna erupisset Catanam versus defluens, exitium urbi comminabatur; delectus est Petrus pro sua insigni religione, qui Divæ Martyris Agathæ velum, cum cleri, populique pompa adversum decurrens in urbem incendium deferret; quod cum divæ Martyris ingentia promerita reveritum tum Petri pietatem, cursum alio vertit, ac vigesimo post die, penitus extinctum est.

F

Catanæ subvenit in incendio Ætnæ:

19 Panormum inde regressus, cum ad S. Citæ cœnobium pervenisset, mulierem audit plorantem ejulantemque: percontanti, quid esset rei, puellam nuntiant in puteum cecidisse, extractam inde mortuamque inventam. Ad hæc Petrus: Non est, inquit, mortua. Inde ad S. Citæ asportari eam jubet, seclusisque arbitris unus horæ spatio in preces, *b* vitam puellæ, puellam matri reddidit, subjiciens: Non erat mortua puella, sed dormiebat, id quod de Lazaro, filiaque Archisynagogi Christum Dominum, dixisse, accepimus.

puellam a mortuis excitat.

b

Joan. 11. 11

Mat. 9. 39

20 Nec

A 20 Nec vero publico urbis commodo deerat, qui de privato sollicitus. Premebatur inopia rei frumentariæ civitas : cives omni spe destituti, cum neque per mare, ventis procellisque agitatum, neque per pluviam fluminaque extra ripas diffluentia, asportari triticum posset, periculum Prætori ac Senatoribus exhibebant. Hi timore perculsi ad Petrum confugiunt, calamitatem patriæ, civium commotionem, suum periculum exponunt. Ad quos ille : Mœrorem abjicite, antequam sol occidat, provisum a Deo erit, tritico abunde in urbem invecto. His verbis homines consolatus dimisit, precibus se dedit : a quibus simul surrexit, hilari vultu ad mare conversus, navim inspexit ventis adeo agitatam, ut omnium judicio in terram collidenda, naufragiumque factura videretur. Iterum effusæ ab eo preces : mox navis præter spem in portum appulsa, magno omnium gaudio cives fame liberavit.

in publica necessitate.

precibus impetrat annonam

21 Inter orandum sæpius e terra sublimior visus, splendorem e januæ rimis egredientem. Superior noctu cum vidisset, cellam comburi ratus, eam perfregit, Petrumque precibus instantem invenit, qui tamquam e somno excitatus, nec, quid loqueretur, habuit, nec de illata januæ vi questus est.

Orans elevatur.

B 22 Variis toto vitæ cursu morbis, maximoque imprimis tibiarum dolore vexatus, nullam præ se molestiam tulit. Quin si quando dolor levabatur, flere visus est, ejusque rei caussam scisciranti, respondebat : Deum video manum a me suam subtrahentem. Rursus Catanam ad concionatoris munus obeundum, missus, tamquam homo e cœlo delapsus, exceptus ab omnibus auditusque, sed cum adversa ibi valetudine uteretur, Panormum regredi ad suum cœnobium, invitis Catanensibus ejusque abscessum lacrymantibus, coactus est.

In morbis patiens.

23 Ingravescente jam indies morbo, cum graviter ex diarrhœa laboraret, maximoque tibiarum dolore cruciaretur, ut stare haud posset, antequam decumberet, rem divinam facere voluit. In Sacrarium cum descendisset; Patres, ad eos versus, ait, extremum, quod facturus sum, hoc est. Mensem ipsum, quo jacuit, multa dedit Christianæ humilitatis ac patientiæ argumenta : omnes in admirationem ut adduceret, qui ne querulam quidem vocem ab eo unquam, vel in gravissimis doloribus perceperunt : in quibus illud sæpius repetentem audiebant : Hic ure, hic seca, et nihil parcas, ut in æternum parcas. Cum cœnobii Moderator sanctissimum Christi corporis viaticum detulisset, sermone excepit religiosæ pietatis pleno, adeoque inflammato, ut circumstantes Fratres per quadrantis horæ spatium temperare a lacrymis non potuerint, sed lætitiæ sensus lacrymis erat permixtus. Equidem tanti Patris jacturam deflebant, sed certi salutis gaudebant. Ut Eucharistia refectus est, ad Præfectum versus, ut quamprimum Sacramento extremæ unctionis præmuniretur, rogavit : Tempus, inquiens, breve est. Quo peracto, Deo gratias agens, oculis in Crucifixi imagine defixis, pedesque exosculatus, submissa voce cum lacrymis, deprecabatur : tametsi ex quo in morbum incidit numquam a sacris precibus, ut ex labiorum motu conjecturam sumere licuit, cessare visus est.

ad divum Sacrum celebrat

munitur Viatico.

D 24 Denique cum jam mors instaret, Psalmum illum, Levavi oculos meos in montes etc. ejusmodi voce, quæ ab omnibus, qui aderant, exaudiri potuerit, recitare cœpit. Cumque ad extrema illa verba pervenisset : Dominus custodiat introitum tuum, et exitum tuum ex hoc nunc, et usque in Seculum, dixisetque ter, Dominus custodiat exitum meum : Psalmo simul ac vitæ, summa cum laude, magnoque omnibus sui desiderio relicto, finem imposuit anno ætatis suæ sexagesimo, Christi Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo.

et extrema unctione :

Psalmum 120 *recitat.*

sancte moritur.

25 Fratres a lacrymis ad lavandum, ut moris est, sancti viri corpus vertuntur : hic ferream zonam, cujus supra meminimus, lumbis adeo inhærentem inveniunt, ut neque eam evellere, neque lima discindere potuerint : itaque terræ mandant. Sed triginta ab obitu diebus extrahi corpus ob miraculorum multitudinem populique frequentiam oportuit. Integrum inventum exsiccatumque : cingulum facile extractum : cujus salutarem vim ægri non pauci sensere.

ferrea zona cuncus sepelitur.

E

elevatur

26 Duo hæc ex tam multis, quæ ipse vidi, miracula narrare fuit consilium. Quid in tracta cervice effusoque cerebro, quod e fenestra cecidisset, ut feretrum et sancti viri corpus tetigit, pristinam sanitatem obtinuit. Mulier, quæ inverso fœtu, doloribus partus vehementer cruciabatur, ut vel ipsa, vel fœtus in vitæ discrimen veniret, audita morte tamaque miraculorum Beati Patris, ejus opem imploravit, moxque mediumnis vivum infantem enixa est.

sanantur ægri a lapsu.

et puerpera.

27 Ceterum B. Petri corpus, in Sacello Rosarii, conditum sepulcro marmoreo, quod e terra dolrantes sex sublime est. Supra sepulchrum ejus effigies expressa, et pleraque circum miracula, quæ dum viveret, patrarat. Demortui viri veneratio, atque ex antiquo usu Beati appellatio, et ad sepulchrum collata in mortales beneficia. Per zonam ejus ferream ad ægrotos deportatam, sive ad imbecilles parturientes, plura miracula operatur Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis.

fit sepultura illustris cum effigie :

Beatus appellatur

miracula claret.

a *Die* 27 *Aprilis colitur S. Zita, quando ejus illustria Acta et miracula samus data.* — b *Michael Pius scribit* hoc miraculum videri depictum supra hujus sepulchrum.

IV MARTII.

SANCTI QUI V NONAS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Lucius Papa et Martyr Romæ.

S. Aristion, S. Lucinius, } Episcopi Martyres,

Sancti DCCCCX, Martyres Romani.

S. Julius Episcopus, S. Rufus, et XXVII socii, } Martyres Romæ.

S. Codratus, S. Acacius, S. Stratonicus, } ex carnificibus Martyres, Ptolemaide in Palestina.

S. Caius Palatinus,

S. Asterius,
S. Uranus,
S. Sisinnius,
S. Paulus,
S. Philippus,
S. Herefilus,
S. Basilius,
S. Tepicerus, sive Ciperius,
S. Gregorius,
S. Eutices,
S. Victurus,
S. Victorinus,
S. Peregulus,
S. Quirinus,
S. Eulocus,
S. Marius,
S. Honoratus,
S. Asclepiadianus,
S. Sisinnius II,
S. Felix,
S. Lucius,
S. Ganosa,
S. Fortunatus,
S. Lucius II,
S. Pelvianus,
S. Rusticus,
S. Florianus,
S. Donatus,
S. Hilarianus,
S. Fortunatus II,
S. Caius II,
S. Julius,
S. Pylicus,
S. Antonius,
S. Fronimus,
S. Asclepiades,
S. Fortunio,
S. Castus,
S. Fortius,
alii XVI aut XIX, } Martyres.

S. Herais,
S. Archelaus,
S. Cyrillus,
S. Photius,
alii CXL aut CL, } Martyres.

S. Paulinus, Episcopus Brixiensis in Italia.

S. Owinus, Monachus, Lichfeldiæ in Anglia.

S. Basinus, Archiepiscopus Trevirensis.

S. Apianus Monachus, Papiæ et Comacli in Italia

S. Adrianus Episc. S. Andreæ,
S. Stolbrandus Episcopus,
S. Golodianus,
S. Gaius,
et alii plurimi, } Martyres in Maia insula Scotiæ.

S. Petrus, Episcopus Policastrensis, et dein Abbas Cavensis in Italia.

S. Casimirus Poloniæ Regis filius, in Regem Hungariæ electus.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Sarbilus ex sacrificulo idolorum conversus a Barsimæo Episcopo, in persecutione Trajani martyrio coronatus, *memoratur cum magno elogio in MSS. Menæis Chiffletii. Nos cum Martyrologio Romano de eo egimus.* XXIX Januarii.

B. Romæus, *qui cum* S. Avertano Ordinis Carmelitani *colitur Lucæ in Etruria, refertur hoc die in Supplemento Martyrologii Gallicani Saussaii. De utroque simul egimus* XXV Februarii.

Maturius *inter alios Martyres adjungitur* Phocæ Antiochiæ *passo in MS. Rachenburgensi. Verum idem athleta referuntur in MS. Labbeano, et loco* Phocæ, Maturii *legitur* Phocæ Martyris *loco* Maturum *omittimus. Dum aliunde nova lux accedat.*

S. Pius Episcopus Hispalensis et Martyr, *hoc die memoratur in Martyrologio Hispanico Joannis Tamaii de Salazar, usque Antonii Quintanaduennas nostri libro de SS. Hispalensibus, sed ex supposititio Flavii Dexiri Chronico. Non unus quidem reperias, passionis aliquot secula a Sampsone Astigitano Episcopo (qui et locum ejus basilicæ aspersum est salutiferi) inter* VII *S. Jacobi Apostoli discipulos, qui supra illius corpus altare consecrarint,* Pium *recenseri. At non indicat cujus loci Episcopus fuerit, et nos cum Mariana nostro de reb. Hisp. lib. 4 cap.* 2 quoniam rerum antiquitas certam scriptioni derogat fidem, neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis afferri potest, liberum lectori judicium de tota ea reliquimus.

Marcus monachus tempore Decii Imperatoris, testis oculatus et scriptor passionis SS. Alphii, philadelphi et Cyrini Martyrum Leontinorum (*sed quæ Acta aqui cremata dicentur*) *hoc die refertur in Martyrologio Siculo Octavii Cajetani et Cataloqo generali Ferrarii, et* Beatus *appellatur ex aliqua Leontinorum traditione. Quod monuisse sufficit.*

Albina, S. Marcellæ vidua Romanæ mater, *refertur in Gynæceo sacro Arturi a Monstier et* Sancta *appellatur. Dedimus Vitam S. Marcellæ per S. Hieronymum* XXXI *Januarii, in qua num.* 2 *matris Albinæ mentio fit. Ubi in Commentario docuimus* Albinam, *a S. Hieronymo in præfatione epistolæ ad Galatas laudatam, a matre S. Marcellæ aliam esse : quod Arturus monuerat. Neutram* Albinam *sconus Fastis sacris inscriptam.*

S. Molrinus

S. Molrinus Abbas *inscriptus est Florario MS. Sanctorum in fine, nobis hactenus incognitus.*

Muccinus de Maghin, *nominatus hoc die in Tamlactensi et Gormani Martyrologiis, in MS. Florario* Mokinus Abbas : *a Colgano idem esse creditur cum* Mucna Episcopo de Domnachmor *in Tu-Amalgadh, extrema Connactiæ ad Boream regione, qui locus prænominatæ ecclesiæ vicinus est : sed an* Muccinus *et* Mucna *idem unus idemque? Non video quomodo id probari possit : multo minus quomodo Vitæ Patricianæ Tripartitæ testimonio num.* 167 *Mucna ille Sanctus appellandus probetur : cum certum iste ab eo loco absit; et quamvis adesset, adnitus personæ, dum ista scriberentur, adhuc viventi, aliam, quam quæ a nobis spectatur, habeat notionem.*

Philippus Episcopus gloriosi nominis de Cluainbainbh *apud Marianum Gormanum : in Tamlactensi Martyrologio, suppresso nomine, vocatur* Sanctus Episcopus de Clochar-bainne ; *a Colgano refertur hoc die, quamvis nec locum Sedis, vel cultum, nec tempus quo vixerit, nec alia Acta nota sibi esse fateatur.*

Moggrudo Episcopus et Confessor *reperitur hoc die in Florario Sanctorum MS. itemque in Martyrologio Usuardi auctu per Hermannum Greven Carthusianum, et additur in Hibernia, in qua tamen Colganus testatur nullum hoc nomine nosci Sanctum, aut hoc aut alio die : quare dum certiora proferuntur monumenta, ab eo inter Sanctos numerando abstinemus.*

Rupertus Ordinis S. Benedicti, *primo monachus cœnobii S. Laurentii prope muros urbis Leodiensis, ubi Deiparæ Virginis templo se sexcentum Dominus accepit; postea Abbas Tuitiensis monasterii trans Rhenum ex opposito Coloniæ Agrippinæ, ubi libris editis clarissimus, vitam sanctissime finivit anno* MCXXXV *hoc* IV *Martii, uti docet Bartholomæus Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis anno* MDCXLVII *editis, qui Acta ejus ex variis accuratissime collecta in* VIII *capita distinxit. Sunt opera ejusdem Ruperti Moguntiæ ultimo excusa anno* MDCXXXI, *et præfixa Acta duplicia, alia a Joanne Trithemio, alia a Mathia Agricio Withichio conscripta, et nusquam ab his titulus* Beati *ulli tribuitur : Gelenius de Coloniæ Agrippinensis magnitudine, lib.* 3 *Syntagmate* 14 *agit de Tuitiensi monasterio, et* § 2 *de viris claris, inter quos* B. Rupertum Abbatem *enumerat, et* § 3 *describit reliquias, nec Ruperti meminit. Buccelinus audet plura, et* Sanctum *intitulat, et* S. R. E. Doctorem, *idque in Martii, quo die aliqui eum retulerant, ut. v hujus Menardus et iterum Buccelinus, quando* Beatum *appellat.*

Grimo ordinis Præmonstratensis, secundus Præpositus Ecclesiæ Ospergensis in Suevia, meritis dives ad Christum evolasse *hoc die ut* Beatus *prædicatur a Chrysostomo Vander Sterren in Natalibus Sanct. Ord. Præmonst.*

Thomam e Priore Benedictino Cantuariensis cœnobii, Cisterciensem monachum, *Henriquez et Bucelinus Menologiis suis ad hunc diem cum titulo* Beati *inscripsere. Laudatur a Nicolao Harpsfeldio in hist. Angl. sec.* 13 *cap.* 11 *et aliis; qui de veneratione silent. Omissus etiam in Martyrologio Anglicano.*

Bossela, ex uxore Folcoldi Comitis de Berna prope Silvamducis Brabantiæ urbem, Abbatissa Wertensis ordinis Præmonstratensis inter Mosam et Wahalim fluvios, Beata *pronuntiatur et inscribitur Gynæceo sacro ab Arturo de Monstier. Silent Chrysostomus Vander Sterren in Natalibus Sanctorum et Beatorum Ordinis Præmonstratensis, et passim alii.*

Hermannus conversus Aquiriæ in Brabantia, Ordinis Cisterciensis, *inscriptus titulo* Beati *Menologiis Henriquez et Bucelini, Raissii Auctario ad Molanum ad* IX *Martii. Laudat ejus patientiam Thomas Cantipratanus lib.* 2 *Apum cap.* 7 *ex quo reliqui, et abstinet a titulo* Beati. *Inter pios viros recenset cum Saussaius.*

Boso Presbyter et majoris Carthusiæ Prior XVI, qui ex casu ædificii collisum hominem et defunctum oratione resuscitavit. Herbæ etiam supra tumulum ejus excrescentes, multis præstiterunt et præstant (Domino glorificante Sanctum suum) optatæ sanitatis medelam. *Ita Hermannus Greven Auctario ad Usuardum additum in secunda editione, ubi* Sanctæ memoriæ *appellatur. Secuti Canisius, et Ferrarius qui* Beatum *appellat; Saussaius Pius annumerat. Nos ipse in Carthusia magna dubicimus, nullum et hactenus cultum aut venerationem adhiberi.*

Franciscus, Antonius, Hieronymus, Alexius, Rogerius, Joannes, Silvester Assisii, Franceschina Eugubii, Maria Loriena Cæsaraugustæ, Lautricii in Aquitania ab hæreticis cæsi, *inscripti in Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio, et ejus Gynæceo duce Virgines : et omnes Beati ab ipso appellantur, uti, citato ejus Martyrologio,* Sylvester *a Jacobillo de Sanctis Umbriæ. De hoc erit occasio agendi ad vitam S. Francisci, cujus socius fuit.*

Sandra, Virgo XV annorum, seculo præcedenti ob fidem orthodoxam in Anglia capta, ob carceris fœtorem extincta, *primo loco profertur ab Arturo de Monstier in Gynæceo sacro, et* Beata et Martyr *appellatur : quod non solet admitti absque auctoritate et approbatione majore.*

Anna de Jesu, socia S. Theresiæ, *promovit ordinem Virginum Discalceatorum in Gallia et Belgio et per Bruxellis hoc die anno* MDCXXI *obiit. Cujus meminerunt in Fastis Belgicis Miræus, Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano concinnatos, Saussaius in Martyrol. Gallicano et Arturus a Monstier in sacro Gynæceo, qui etiam* Beatam *appellat.*

S. Phocas Martyr *in MSS. Calendariis hoc die refertur, in aliis* v Martii.

S. Marcus *qui Hieræ visum restituit, et sacram Eucharistiam e manu Angeli accepit, refertur hoc die in MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti, ab aliis* v Martii.

S. Gerasimus Abbas *solenni officio Ecclesiastico colitur apud Græcos in Magnis Menæis, et Anthologia : relatus etiam a Molano. At mortuus est sequenti die, quando et Martyrologio Romano inscriptus,* v Martii

Claudianus, Bassa, conjuges Nicomediæ in carcere extincti. *Guillelmus Gazet in Calendario Historiali Matronarum. Celebrantur potissimum cum pluribus aliis* VI Martii.

Ilchius *inscriptus Kalendario MS. Coptico sive Arabico, videtur Hesychius esse* VI Martii

S. Gregorius Cyprius *memoratur in Menæis. Forsan est Episcopus Constantiæ in Cypro* VI Martii.

S. Satyrus, S. Perpetua, et alii, Martyres, *in Synaxario MS Parisiensi Collegii Claromont. Societ. Jesu. Videntur illi esse qui celebrantur* VII Martii.

Eusebius, Palatinus, Rusticus, Firmanus, VII socii, Martyres, Methellini, in Lusitania sub Hadriano Imperatore, *inscripti Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar : at duo priores cum* IX *sociis Hagiologio Lusitanico Francisci Cardoso, quod Deutz Chronico inscripti legantur. Agimus de* SS. Eusebio Palatino, Rustico et IX sociis, *sed in Africa passis* V Martii

Aequinoctium cum Rabano Rusticus *et* Firmanus, *qui hunc* Firmanus *est, et celebrantur, unus* X Martii.

S. Basilius, S. Eugenius, S. Agathodorus, S. Elpidius, S. Ætherius, S. Capito, S. Ephrem, S. Nestor, S. Arcadius, Episcopi, martyrio apud Chersonesum coronati, *tabulis Martyrologii Romani additi hoc die a Card. Baronio, Menologium Sirleti vitose excusum secuto, nec satis accuravit; nam* SS. Nestor *et* Arcadius *Trimethuntis in Cypro Episcopi fuerant, neque videntur martyrium perpessi. Hispani recentiores hos norem simul ad Chersonesum Hispaniæ sub Nerone interfectos hoc die asserunt, ac diversarum in Hispania civitatum Episcopos extitisse, unius Pseudo-Doctri testimonio quod refellemus ad diem* VII Martii.

S. Paulus Episcopus Leonensis in Britannia minore, *memoratur in Calendario MS. Ordinis S. Benedicti. De eo agemus* XII Martii.

S. Ubaldi Episcopi Eugubini Canonizatio, *a Cœlestino III Papa facta, memoratur hoc die a Ferrario in Catalogo generali Sanctorum. Vita ejus dabitur* XVI Maii.

S. Pontiani Papæ, S. Primi, S. Feliciani, Martyrum Translatio *una et* S. Cornelii *ad urbem Etruriæ Tuscaniam, vulgo Tuscanellam inter Ovietum et Castrum sitam, refertur in Catalogo Generali Ferrarii, ex his colunter* SS. Primus, *et* Felicianus IX Jun.

S. Pontianus Papa XIX Novemb.

S. Mondulphi, S. Gondulphi, S. Valentini, S. Candidi, Episcoporum tria corpora, Trajecti ad Mosam *hoc recolitur in Martyrologio Gallicano Saussaii, ex his tres primi colunter* XVI Julii.

et S. Candidus, *qui ibi Episcopatia manu exercuit,* VII Junii.

S. Paulus, S. Juliana ejus soror, Martyres Ptolemaidæ in Palæstina passi. *Graci, in Menæis et apud Cyprianum, et Menologio Basilii Porphyrogeniti. Iterum cum Menologio Canisii a Molano, Galesinio et Martyrologio Romano* XVII Augusti.

S. Adrianus Martyr cum XXXIII sociis Nicomediæ sub Diocletiano passus, *memoratur in hodierno Martyrologio Romano, eorumque Natalem censet Baronius, ac Translationem corporis S. Adriani celebrari* VIII *Septembris; quo tamen die Natalem eorum celebrant Usuardus, Ado, Notkerus, Rabanus, et ante alios Beda, ut sincera et genuina duo MSS. Martyrologia ejus indicant. Consentiunt antiquissima MSS. Martyrologia, ut monasterii S. Cyriaci, quo usus Baronius, duo Vaticana ecclesiæ S. Petri, Vallicellanum Patrum Oratorii Romæ, item Cardinalis Barberini, duo Reginæ Suecix, item Pragense, Aquisgranense, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Tornacense S. Martini, Trevirensia duo S. Maximini et S. Paulini, Ultrajectinum S. Mariæ, Lætiense, et aliud nostrum valde antiquum sub nomine Bedæ. Omisso nomine Natalis Casinense, Altempsianum et Leodiense S. Lamberti. Cum solum et fere ex his sint quinque qui Natalem ad hunc* IX *Martii referant. Præterea in Breviario et Missali Romano, et apud Suram aliosque Hagiographos, quibus nos ac studia nostra accommodamus, solennitas ejus celebratur* VIII Septembris.

S. Cornelii Papæ et Martyris Translatio *duplex annotatur, alia Roma in Gallium per Carolum Calvum Imperatorem ad cœnobiticam basilicam Compendii in Suessionensi Præsulatu, de qua agit Saussaius in Supplemento Martyrologii Gallicani; alia indicatur a Ferrario in Catalogo generali Sanctorum, qua reliquiæ delatæ sunt ad urbem Etruriæ Tuscaniam aliquando Episcopalem, sed modo Viterbiensi subjectam. Colitur S. Cornelius* XIV Septemb.

S. Wenceslai Ducis Bohemiæ et Martyris Translatio *celebratur hoc die Pragæ Officio proprio, et memoratur in MS. Martyrologio Pragensi, in Coloniensi excuso anno* MDCXXC, *dein a Greveno, Canisio, Ferrario et aliis. De ea agetur ad ejus Vitam* XXVIII Septemb.

S. Jacobus magnus Asceta, *sive Eremita, inscriptus est Synaxario Societatis Jesu Collegii Parisiensis: difficile est indicatu num alio die ab aliis referatur. Procopius de quodam Jacobo agit, qui sub Cabade Rege Persarum floruit et colitur* VI Augusti. *alius memoratur a Theodoreto in Philotheo cap.* 21 *et in eodem Synaxario* X Octob. *in Ambrosiano* XXV Octob. *et in excusis Menæis et Menologiis* XXVI Novemb.

S. Hesychius *miles sub Maximiano Imperatore*, deposito cingulo militari, et saxo molari collo ejus alligato, in fluvium præcipitatus martyrii coronam adeptus, *memoratur primo loco cum illustri Elogio in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu. Ejusdem fit mentio in MSS. Menæis Mazarini et Chifletii: a Latinis ac præcipue in Martyrologio Romano celebratur* XVIII Novemb.

Natalia uxor S. Adriani Martyris *cum marito inscripta est hoc die Martyrologio MS. Tornacensi S. Martini. Agitur de illa in Vita S. Adriani* VIII *Septembris, et seorsim colitur* I Decemb.

ANIMADV. PAP. 13

DE S. LUCIO
PAPA ET MARTYRE,

Commentarius prævius.

§ I. *Cultus et veneratio S. Lucii. Reliquiarum Translationes. Encomia ex Vitis Pontificum.*

ANNO CCLIV. IN MARTII.

Inter illustres sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifices, qui sanguine effuso fidem Christianam confirmarunt, colitur IV *Martii* S. Lucius Papa, *antiquissimis et recentioribus Martyrologiis inscriptus. Inter alios Martyres, quos non referamus, quia etiam, nomine Lucio, notantur; ut difficile dictu sit, num in antiquo Martyrologio S. Hieronymi, Augustano item et Lubbacano hic Pontifex indicetur. Florus, aut quicumque supplevit Bedam, in antiquo MS. ista habet* S. Lucii Papæ et Martyris. *Casinense MS. characteribus longobardicis exaratum Natale, cujus loco in Dacheriano MS legitur* Romæ. *MS. Vallicellanum Congregationis Oratorii Romæ ista tradit:* Romæ via Appia natale S. Lucii Papæ et Martyris. *Quæ fere leguntur in altero MS. Casinensi, Altempsiano, Trevirensi S. Paulini. In MS. Cardinalis Barberini additur* Qui fuit XXIII a S. Petro. *In MS. Reginæ Suecix in Mosquensi exarent scripta:* Romæ passio S. Lucii Papæ, qui a Valeriano capite truncatus est *quæ in MS. Trevirensi S. Martini parum mutatis verbis indicantur. Usuardus ista scribit:* Romæ via Appia natalis B. Lucii Papæ et Martyris, qui persecutione Valeriani et Gallieni ob Christi fidem exilio relegatus, et postmodum divino nutu ad Ecclesiam suam redire permissus, martyrium capitis obtrunc. Romæ complevit. *Ado MS. hisce addit:* Postea est autem via Appia ad S. Sixtum. Sedit in Episcopatu annos tres, menses tres, atque dies tres.

S. Lucii Papæ Martyrium indicatur in Martyrologiis 4 Martii.

Apud

A *Apud Adonem editum a Rosweido interponitur:* hic præcepit, ut duo Presbyteri, et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum. *Quæ omnia etiam apud Notkerum et Bedam excusum et plurima Martyrologia MSS. leguntur. Wandelbertus ista habet:*

Lucius hinc Papa pretiosa morte quaternis,
Martyrum et octingentorum turma optima fulget.

De hisce Martyribus seorsim agimus. In hodierno Martyrologio Romano additur, eum plurimum adversus Novatianos laborasse, atque a S. Cypriano summis laudibus celebrari. *Possunt etiam videri Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius, aliique recentiores: inter quos Ghinius cum Canonicis Regularibus annumerat.*

2 *In Catalogo Romanorum Pontificum, quem ex antiquissimis membranis Palatinis Bibliothecæ Vaticanæ prælo paratum reliquit Lucas Holstenius, ista pauca habentur:* Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos III, menses III, dies III. Hic præcepit ut duo Presbyteri, et tres Diaconi Episcopum in omni loco non desererent. Hic ordinavit Episcopos VII, Presbyteros IV, Diaconos IV. *In Catalogo Pontificum ad Liberium deducto, et cum Canone Paschali Victorii a Bucherio edito ex nostro apographo pag.* 271 *ista leguntur:* Lucius annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli et Volusiani usque Valeriano III et Gallieno II. Hic exul
B fuit, et postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, tertio Nonas Martias. Consulibus SS. *forsan legendum* Consulibus dictis decessit, *aut* martyrium passus. *In libro de Romanis Pontificibus, qui Damasi nomine circumfertur, Vita S. Lucii ita exponitur:* Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos tres, menses tres, dies tres: martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Galli et Volusiani usque ad Valerianum * tertium et Gallienum Coss. Hic in exilio fuit relegatus, postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Hic præcepit, ut duo Presbyteri et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent propter testimonium Ecclesiasticum. Qui etiam a Valeriano capite truncatus
C est IV Nonas Martii. Hic omnem potestatem Ecclesiæ dedit Archidiacono suo Stephano. Hic fecit ordinationes tres, * duas per mensem Decembris, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per diversa loca numero septem. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, et cessavit Episcopatus dies triginta quinque. *Hactenus, et sunt excusi in nostro Conciliorum, quæ etiam Romæ descripsimus ex antiquo codice MS. Romæ Sancti usque ad Bonifacium I, sive annum Christi* DXXX *deducto. Eadem fere habemus in codice MS. de Gestis summorum Pontificum, qua olim bonitate Bernardi Guidonis ex Ordine Prædicatorum Episcopi Lodovensis.*

3 *Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum asserit* eum capite truncatum tertio Nonas Martii, ac sepultum VIII Kalendas Septembres. *Eumdem* tertium Nonas Martii, *sive eum quidem Marcum, habet ista apographa nostrum a Bucherio edita: idem legitur apud Abbonem Floriacensem de eisdem Pontificibus, et in vetusto codice MS. altero Basn in Actis S. Cæciliæ, de quibus infra agimus. Notæ sunt multæ in Martyrologia, et die* III *Nonas Martii Romana Maxima ista habet:* Romæ Lucii Papæ et Martyris. Hic in exilium propter fidem Christi ductus est, et postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, qui etiam a Valeriano Imperatore capite truncatus est, et sepultus in cœmeterio Callisti via Appia. *Alia plura recitavimus ad diem* VIII *Calendas Septembres. Ecbasius in Martyrologio secundum morem Romanæ Curiæ anno* MCCCXCI *edito, et excusio Molanus in posteriori editione.* Restat S. Lucii Papæ et Martyris. *Addit Maurolycus,* sub Valeriano. *Longiora encomia et præcedentibus similia habent pervetusta Martyrologia MSS. Tornacense S. Martini et Lætiense S. Lamberti. Alii ad eumdem* XXV *Augusti quamdam ejus Translationem celebrant, ita auctor MS. Florarii:* Translatio sanctorum Pontificum Lucii Papæ et Martyris, Adalberti Pragensis Episcopi et Martyris, et S. Eleutherii primi Episcopi Tornacensis. *De hoc egimus* XV *Februarii, de S. Adalberto actum* XXIII *Aprilis. Martyrologium sub nomine Usuardi Coloniæ et aliud Lubecæ cum Doctrinali Clericorum, anno* MCCCCXC *excusa, ista habent:* In Dacia in Ecclesia Roskildensi translatio S. Lucii Papæ et Martyris. *Hermannus Greven memorato superius anno Vita functus in suis ad Usuardum additionibus ista ita restringit:* Translatio capitis S. Lucii Papæ et Martyris ab urbe Roma in Daciam ad ecclesiam Roschildensem. *Quæ eadem habet Canisius in Martyrologio Germaniæ edito. In Florario MS. verum ad diem* XII *Martii refertur* Translatio Lucii Papæ et Martyris. *Est Roschilda urbs Daniæ Episcopalis in insula Zelandia sita. Fuisse in hoc regno singularem venerationem* S. Lucii Papæ et Martyris *colligimus ex Breviario Slesvicensi anno* MDXII *excuso, in quo Officium Ecclesiasticum præscribitur ad hunc* IV *Martii de S. Lucio Papa et Martyre, et quidem cum* IX *Lectionibus ad Matutinum, quarum sex priores sunt desumptæ ex Actis vitæ et translationis factæ sub Paschale Papa: de qua Lectio* VI *ista habet.* D E

4 Deinde post multos annos Paschalis, Præsul piissimus urbis Romæ, simul cum B. Cæcilia et sociis ejus, videlicet S. Urbano, Maximo, Valeriano et Tiburtio, corpus ejus levavit, et in ecclesia B. Cæciliæ, quam ipse construxerat, sublatare sanctum collocavit, temporibus Ludwici Imperatoris, anno ab Incarnatione Domini DCCCXXII, Indictione XV. *Constitutus Paschalis Papa* XXVIII *Januarii anno* DCCCXVII, *mortuus* XIV *Maii anni* DCCCXXIV. *Scripsit epistolam de revelatione sibi facta a S. Cæcilia, cum stimulante, ut cœptum laborem in corpore ejus inquirendo peragerent.* Tunc *inquit,* properantes in cœmeterio S. Sixti foris portam Appiam, situm corpus inter collegas Episcopos in arcis reliquiarum cum veneranbili stomo reperimus, et honorifice ultra muros hujus Romanæ urbis tulimus. Præcipue desiderabili dilectione Titulus, quem pia devotio nostri affectus sanctus Papa primus Gregorius, Doctor eximius dicaverat, et paradisi jam tempore defectu vetustatis et pene perpetuam contractione, * dirutum quod dis lacerationis existebat, Dei omnipotentis clementia, in meliorem statum novis formis restituere, et ad hoc nostrum omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus cum earum suscepimus, atque Tiburtio et Maximo cum earum Martyribus, nec non Urbano et Lucio, ubique Pontificibus sub sacro altari abscondentes collocavimus. Pergens ad Ludovicum Cæsarem, mandavit nobis ut corpus B. Gregorii, atque simul cum Virginum et Martyrum Agathes et Cæciliæ perficeremus Ecclesiam, in loco, qui dicitur Ad Caput Africæ, ubi corpus ejus requiescit. *Hæc Paschalis Papa in epistola, quam edidit Baronius ad annum* CCCXXI, *et ex codicibus in urbibus MSS. Vaticano Basn inspexit Iacobus Sirmondus S. J. qui et ipse eamdem epistolam edidit Romæ Sanctorum. Quæ eadem narrat Anastasius Bibliothecarius de Vita Pontificum et Vita Paschalis Papæ. Necesse nunc a re gesta petere, unde pridem allatum reliquiarum sit corpus, reliquit Paschalis Papa in ea, quam de hac re exaravit, epistola. Baronius et Pagius eadem.*

5 Hæc ibi. Ad Dei gloriam, ubi primum ubique Ecclesiæ cœperunt exsurgere, ejusdem inventi ac venerandum Martyris Cæciliæ corpus, hoc die [illegible] Lucius, Urbanus hunc Pontificis sanctum

Vesque

Encomia in Vitis Pontificum.

* secundum

* tres

* ante finitur

F

ad ecclesiam S. Cæciliæ cum hymnis et canticis exsecta,

[illegible] S. Martini.

ad 25 hujus.

ad ista in-cipiens:

A Vosque Dei testes Tiburti, Valeriane,
Maxime, cum dictis concurtra digne tenetis.
Hos colit egregios devote Roma Patronos.

nova inquisitio facta anno 1599.

5 *De nova sanctorum corporum inventione, ac solenni repositione edidit tractatum dictus Jacobus Bosius hoc exordio:* Cum B. Cæciliæ Virginis, sanctorumque Martyrum Valeriani, Tiburtii et Maximi sociorum ejus, Urbani et Lucii Pontificum sacra corpora multis seculis, hoc est annorum spatio fere octingentorum, prout a Paschali Papa primo in ædem S. Cæciliæ reconduta fuerant, immota et mortalium oculis invisa latuissent; tandem Christianæ salutis MDCCIV, Clemente VIII Pontificatus anno VIII, XIII Kalendas Novembris iterum Urbi Romæ revelata fuerunt. *Integram historiam hujus inventionis, cum potissimum ad S. Cæcilium spectet, hic sepponimus, et solum pauca excerpimus. Corpora inquirere jussit* Paulus Sfondratus, nepos Gregorii XIV, titulo S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, *qui eo esset adfectu cum reverentia fideli testabor, qua faciunt* Paulus Lucrinensis Episcopus, summi Pontificis Vicarii Vicegerens, Jacobus Bainus Canonicus Lateranensis, *tum* Petrus Virgilius *et* Petrus Morra e Societate Jesu, ac nonnulli ex familia ejusdem Card. nalis. *Ii reperta et elevatis sacris corporibus S. Cæciliæ et eorum ipsa recludens*

auctore Paulo Sfondrato Cardinali,

B *invenia corpora 20 Octob.*

Illustrissimus Cardinalis Sfondratus, Paschalem, præter cæteros prædicta corpora extrahi Rectorum Urbani et Lucæ Pontificum in eadem ecclesia collocasse; ad ea perquirenda juxta locum superiorem fabros altius fodere jussit: tabulaque rubter arcam marmoream, unde extracta fuerat S. Cæciliæ corpus, simili alia arca detecta est, in qua duorum Pontificum Urbani et Lucii corpora condita erant, proprio separatim velo circumvoluta: *præpostere* tamen jacebant, ita ut primi caput ad dexteram, ut illud B. Cæciliæ, alterius ad eam partem vergeret Aræ majoris. *Cum* mensem integrum in prospectu populi honorabile Sanctuarium mansisset, Pontifex Clemens VIII *cum* Cardinalibus, qui numero quadraginta duo aderant, *die* XXII Novembris Missæ sacrificium celebravit, *reposuitque corpora sacra, prout* inscripto in tabella argentea incisa et intra B. Cæciliæ capsam collocata *docet, quam hic damus.*

reposita 22 Novemb.

Inscripto tabellæ argenteæ incisa:

6 Hic requiescit corpus S. Cæciliæ Virginis et Martyris, quod a Paschali primo Pontifice Maximo ipsa revelante repertum, et in hanc ecclesiam translatum, et sub hoc altari una cum corporibus SS. Martyrum Lucii et Urbani Pontificum, nec non Valeriani, Tiburtii et Maximi reconditum.

C Rursus post annos fere mille Clemente VIII Pont. Max. cum iterum Sanctis hucem aspexit die XX Octobris anno Dominicæ Incarnationis MDCCIV. Cujus S. Virginis corpus præclarus D. N. Papa Clemens, veteri ligneo capsa, in qua jacebat, argentea inclusa, intactum monumentumque hoc eodem loco, in quo fuerat collocatum, post peractas Missarum solemnia, maxima cum devotione et lacrymis, toto spectante populo, reposuit XXII Novembris, ipso festo Virginis die sacro.

Ad cujus latus in alia secessum capsa prædicti tres Martyres Valerianus, Tiburtius et Maximus requiescunt: nec non sub ipso Virginis corpore in alia similiter arca prædicti duo Martyres ac Pontifices Lucius et Urbanus, prout a Paschali Pontifice omnes in hoc conditi sunt.

Ego Paulus Tituli S. Cæciliæ S. R. E. Presbyter Cardinalis Sfondratus, cum, licet miserrimo peccatori, prædicta corpora, quæ diuturnitate temporis ferem tenebris jacebant, et invenire et videre et venerari a Deo Opt. Max datum est, memoriam hanc hisce litteris consignavi. Anno Dominicæ Incarnationis MDCC, die XXII Novembris, sedente Clemente VIII Summo Pontifice, ejusdem Pontificatus anno VIII. D

epitaphium appensum.

Demum epitaphium a Cardinali Sfondrato in pavimento supra tumbas Sanctorum positum erat aureis notis in lapide nigro his verbis:

SUB HOC ALTARI
RELVCESCVNT CORPORA SS. MARTYRVM CÆCILIÆ VIRGINIS, VALERIANI, TIBVRTII, MAXIMI SOCIOR. LVCII ET VRBANI, PP. EISDEM SANCTIS MARTYRIBVS CONSECRATO.

Reliquiæ Bononiæ et Roschildæ an hujus S. Lucii?

7 *Masinus in Bononia perlustrata ad hunc* IV *Martii recenset aliquas reliquias S. Lucii Papæ et Martyris in ecclesia monasterii Sanctimonialium a* Jesu Maria *cognominati, Ordinis S. Augustini hoc seculo extructi. Interim tam hic quam Roschildæ, revendum est, ne sint reliquiæ alterius Martyris Lucii, cum duos illius nominis hoc etiam die celebremus, et sex aliorum in Januario, ac tetidem in Februario ex antiquis monumentis natalem assignaverimus, idem sæpius in hoc opere nostro factum. De cœmeteriis sacris in via Appia constructis late agit Aringus lib. 3 Romæ subterraneæ a capite* X, *et mox capite* XI *describit celebre cœmeterium Callisti, quoque ante S. Callistum Papam nomenclationem, ac dein variam subdivisionem, et sub illo continuitur cœmeteria ad S. Cæcilium, ad S. Sixtum, et alios Pontificatui cognominatum, quibus prima sepultura a variis assignatur. De his agit dictus Aringus capite* XIV, XV *et* XVI

E *Cœmeterio Callisti alia juncta.*

§ II. *Vita S. Lucii scripta. Patria. Tempus Sedis. Epistolæ ejus, et ad illum S. Cypriani.*

Præter encomia de S. Lucio hactenus illustrata, teste Petro Diacono Bibliothecario Casinensi de viris illustribus Casinensibus, scripsit passionem S. Lucii Papæ, Benedictus, qui et Guaiferius, Salernitanus, sanctitate et religione conspicuus, suavis eloquio, ingenio magnus, sermone facundus. Claruit tempore Desiderii Abbatis, *seculo Christi* XI. *Ita Petrus, qui reliquas ejus lucubrationes ibidem enumerat: inter quas est Historia inventionis corporis S. Secundini Episcopi, quam dedimus* XI *Februarii, ubi alia encomia Guaiferii attulimus ex Leone Ostiensi et eodem Petro Diacono Casinensi in libro de Ortu et Vita justorum eorumdem Casinensis. Joannes Baptista Marus Canonicus Romanus in suis ad Petrum Diaconum annotationibus scribit*, opuscula Guaiferii charactere Langobardico in priscis membranis exarata haberi in bibliotheca Casinensi sub numero 280, *additque Passionis S. Lucii Papæ prima verba esse*, Fortissima et præclara virtutum studia. *Fumus et ipsi in monasterio Casinensi, omni benevolentia et humanitate excepti; ac quæcumque libuit, curavimus describi, ac reperimus omnia fere monumenta charactere Langobardico exarata. Sed jam ante descripta inde hæc Acta habuerant Abbas Captanus, Cardinalis Baronius, et Antonius Gallonius, ex cujus codice* VI *nos Romæ apud Patres Congregationis Oratorii ea habuimus; sed quod dolemus, opus plane imperfectum est, quia præcipua pars deest in ipso Codice Casinensi. Ejus hoc parvum appendicem adjecimus ex Breviario Slesvicensi, forsan ex similibus contractum.*

Vita S. Lucii scripta per Guaiferium.

F *imperfecta. ex MS. datur:*

9 *In patria et patria S. Lucii assumenda differunt inter sese eruditi antiqui Anastasii Bibliothecarii de Vitis Summorum Pontificum: et primo in duplici codice MS. Marquardi Freheri, et alio Cardinalis Massarini asservatur* natione Romanus ex patre Porphyrio, *ut addunt membranæ Palatinæ et Reginæ Suecæ cum libro Pontificali habent, et consentiunt Conciliorum codices et Annales Baronii. Iterum Anastasius ex bibliotheca Marci Velseri eruditus diserte ista affirmat:*

patria S. Lucii.

Lucius

A Lucius natione Tuscus, de civitate Luca ex patre Lucino. *Videntur eadem legi in codicibus Thuani et Regis Christianissimi, quod inter varias lectiones non fiat ullius discrepantiæ mentio. Ob quæ Franciscus Maria Florentinus* ne Lucam patriam suam tanti Pontificis et Martyris debito fraudet honore, *ad antiquum Martyrologium a se editum ista ad hunc* IV *Martii adjungit* : Quid si ex longo meolatu patria diceretur Romanus, ex origine Lucensis, patre hujusmodi Porphyrio Lucino? Compertum adjuvat Lucii nomen inter Lucenses priscos usitatum : quod docet Lucius ille Castronius Petus, cujus meminit Cicer. epist. fam. 209, et Lucius Papa in sine ulla controversia Lucensis. Hunc Unbabdum ante Allucingum vocatum, facile est a gentili suo Lucio Martyre Lucii nomen assumere voluisse.

tempus Sedis.

10 *De tempore quo sedit, admodum differunt auctores. In libro de Romanis Pontificibus, aliisque gestis et Catalogis cum Anastasio Bibliothecario supra allatis, assignantur constanter* anni tres, menses *in plerisque etiam* tres, *in aliis* duo *aut* octo, *ac demum* dies tres. *Contra Eusebius auctor antiquus libro* 7 *historiæ Ecclesiasticæ cap.* 2 *ista scribit* : Interea Romæ cum Cornelius tribus circiter annis Episcopatum tenuisset, Lucius in ejus locum substituitur : qui vix octo

B mensium spatio perfunctus eo numere, morieus Episcopale officium Stephano dereliquit, *et Græce tempus sic exprimitur* : Μετὰ δ' οὐδ' ὅλους οὗτος ὀκτὼ τῆς λειτουργίας ὀκταμηνιαίους. *Quæ certe videntur posse, ac necessario debent, de ejus apud Romanos præsentia explicari, quasi reliquo tempore fuerit in exilio. At primo certum est S. Cornelium mortuum esse* XIV *Septemb. ac tradi passim ab omnibus Episcopatum cessavisse* XXXV *diebus, ergo necessario creatus esset S. Lucius* XIV *Kalendis Novembris, sive* XIX *Octobris, a quo die ad hunc* IV *Martii interedunt* menses quatuor et dies

anni 1, mensium 4, dierum 16

sedecim, *ejus Sedi dandi : quibus putamus cum Panvinio, Baronio, Petavio, aliisque exactioribus Chronologis addendum esse unum annum, ac sic potuisse* mense Decembri duas ordinationes fecisse, *primam tertio Pontificatus mense antequam esset in exilium relegatus, secundam ab hoc reversus tertio etiam ante obitum suum mense. Creatus est autem,* temporibus Galli et Volusiani, *anno Christi* CCLIII, *martyrio coronatus* Valeriano II et Gallieno Coss. *anno* CCLV. *Dum ergo numerantur anni tres, videntur accepti tres Æræ Christianæ diversi, in quorum duobus, parum ultra duos menses præfuit Ecclesiæ.*

C 11 *Duas S. Cyprianus Africa scripsit S. Lucio epistolas, priorem, cum ad Apostholicæ Cathedræ culmen assumptus esset quam dolemus periisse; posteriorem vero, cum ab exilio Romam reversus esset, ut ei cum collegis Africanis Episcopis reditum gratularetur; et in hac meminit prioris epistolæ, dicitque* nuper se gratulatos cum in Eccle-iæ administratione esset constitutus. *Hinc passim colligunt alii, statim in ipso sui Pontificatus ingressu fuisse relegatum, nec diu mansisse in exilio : adeoque Eusebii errorem simpliciter agnoscunt, neque posse per S. Lucii apud Romanos præsentiam explicari : quod etiam per nos fuit, si vox illa* nuper *eorumdem multorum animum, quos ejus Pontificatui potuit aptare, non possit explicari. Verum unicam illam epistolam, quia ad res gestas S. Lucii multum confert, hic subjungimus, et est ejusmodi ordine* LVIII.

Epistolæ ad eum S. Cypriani.

1 posterior hic datur.

12 Cyprianus cum collegis Lucio fratri salutem. Et nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in Ecclesiæ suæ administratione Confessorem pariter et Sacerdotem constituit divina dignatio. Sed et nunc non minus tibi et comitibus tuis atque universæ fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria et laudibus vestris reduces vos denuo ad nos fecerit benigna Domini et larga protectio : ut pascendo gregi pastor, D et gubernandæ navi gubernator, et plebi regendæ rector redderetur, et appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut Episcopus relegatus et pulsus Ecclesiæ deesset, sed ut ad Ecclesiam major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis nec homines exierunt, aut non consummatus Daniel extitit in suis laudibus, quia, qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus a Domino, vixit ad gloriam. In Confessoribus Christi dilata martyria non meritum Confessionis nominant, sed magnalia divinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum videmus in vobis, quod apud Regem fortes et illustres pueri prædicaverunt : ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne dies ejus servirent, aut imaginem, quam fecerat, adorarent : Deum tamen, quem colebant, quemque et nos colimus, potentem esse, ut eos de camino ignis eximeret, ac de Regis manibus ac pœnis præsentibus liberaret. Quod invenimus in confessionis vestræ fide et in Domini circa vos protectione nunc gestum : ut, cum parati fueritis et prompti omnes subire supplicium; Dominus tamen vos pœnæ subtraheret et Ecclesiæ reservaret. Regredientibus vobis abbreviata non est Episcopo confessionis suæ dignitas, sed magis crevit E sacerdotalis auctoritas : ut altari Dei assistat Antistes, qui ad confessionis arma sumenda et facienda martyria, non verbis plebem, sed factis, cohortetur: et nunmente Antichristo paret ad prælium milites, non solum sermonis et vocis mentamento, sed fidei et virtutis exemplo.

exempio Danielis et 3 puerorum.

Divina protectio admiratur.

13 Intelligimus, frater carissime, et tota cordis nostri luce perspicimus divinæ Majestatis salutaria et sancta consilia : unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, unde contra Ecclesiam Christi et Episcopum Cornelium beatum Martyrem, vosque omnes secularis potestas subito prorumpit, ut ad confundendos hæreticos et retundendos ostenderet Dominus, quæ esset Ecclesia : quis Episcopus ejus unus divina ordinatione electus : qui cum Episcopo Presbyteri Sacerdotali honore conjuncti : quis adunatus et verus Christi populus Dominici gregis caritate connexus : qui essent, quos inimicus lacessoret : qui contra, quibus diabolus, ut suis, parceret. Neque enim persequitur et impugnat Christi adversarius, nisi castra et milites Christi. Hæreticos prostratos semel et suos fictos contemnit et præterit : eos quærit dejicere, quos videt stare. Atque utinam F nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesso illic vobis regredientibus possemus, qui vos multa caritate diligimus : ut adventus vestri lætissimum fructum præsentes cum ceteris ipsi quoque caperemus. Quæ illic exultatio omnium fratrum, qui concursus atque complexus occurrentium singulorum! Vix oculis adhærentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plebis possunt videndo satiari. De adventus vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cœpit, qualis et quanta sit futura Christo veniente lætitia : cujus quia ecce appropinquabat adventus, margo jam quædam præcessit in vobis : ut, quomodo Joannes præcursor ejus et præcinus veniens prædicavit Christum venisse; sic nunc Episcopo Confessore Domini et Sacerdote redeunte, appareat et Dominum jam redire. Vicarius vero pro nobis ego, et collegæ et fraternitas omnis has ad vos litteras mittimus, frater carissime, et repræsentantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis expromimus. Hoc quoque in Sacrificiis atque orationibus nostris non cessantes Deo Patri et Christo Filio ejus Domino nostro gratias agere, et orare pariter ac petere, ut, qui perfectus et catque perficiens, custodiat atque perficiat in vobis confessionis vestræ

Lætitia subditorum in reditu.

Gratulatis de reditu cum majore gloria.

preces adhibet.

A træ gloriosam coronam : qui et ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestræ consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis et fidei, præsentibus debet Fratribus immolari. Optamus te, carissime, semper bene valere.

14 *Hactenus epistola S. Cypriani suo et collegarum Episcoporum ac populi nomine missa. Utinam extaret æque pium ac divino Spiritu plenum, quantum colligere possumus, S. Lucii responsum! Extat ejusdem Epistola Decretalis ad Episcopum Galliæ et Hispaniæ, qua varia circa clericorum actiones ac judicia præscribit : nonnulla etiam ex decretis ejusdem apud Gratianum leguntur, atque utrumque excerpta in Tomis Conciliorum extant. Demum ejus contra Novatianos hæreticos assumptum laborem indicat S. Cyprianus epistola 67, agens de SS. Cornelio et Lucio :* Illi enim, inquit, pleni Spiritu Dei et glorioso Martyrio constituti, dandam esse lapsis pacem censuerunt, et pœnitentia acta fructum communicationis et pacis negandum non esse, litteris suis signaverunt. *Sed quas hac de re scripsit S. Lucius epistolas, ex modo non extant.*

S. Lucii epistolæ et decreta.

VITA

B

auctore Guaiferio monacho,

ex MS. Casinensi.

CAPUT I.

Encomium martyrii. S. Lucii ortus, sancta juventus.

Fortissima et præclara virtutum studia, quæ credentibus ad commune compendium sacræ fidei documento formata sunt, ab his cælata et impressa in Martyrum [illegible]. Illuc enim labore, illuc [illegible] Verbi [illegible] animo se [illegible], unde facta eorum clarissima, ubique gentium, ubique terrarum, præter [illegible] [illegible] patientia exercitii, quæ non [illegible] et vincendi [illegible] [illegible] Hæc enim virtus [illegible] frequentes [illegible] sacramenta inter [illegible]

Martyres, gratia Dei freti, certarunt.

C [illegible] Martyres divino magisterio [illegible].

2 Sed adversus hujusmodi acies earumque manus, in potentes tyrannos, per urbes universas toto terrarum orbe diffusos, non multitudine militum, non numerositate legionum, non fulgentibus armis, non pecuniis infinitis ; sed a duodecim tantum primariis, qui simul Imperatoris et Militis officia gererent, obviatum est : qui se copiis exponerent, qui receptui signa dare nescirent, qui pugnam nullatenus detrectarent : nulla materiali armatura, ne levi quidem, quibus etiam baculo interdictum erat, insignes. Ex quibus nempe primariis Simon ille, longe omnium excellentissimus, omnium Princeps, omnium Antesignanus, cui ex fidei soliditate et amoris affectu erga Dominum Salvatorem Petrus est nomen impositum ; in Urbe, ubi thronus, ubi dignitas terreni rutilabat Imperii, suarum posuit castra virtutum : tantusque vir Deo plenus, in superando fuit, ut nemo post ipsum, vel sperare similem auderet, vel optare triumphum. Neque enim se digno negotio decertasset, si se cum aliis composuisset, qui vinci sine laude maxima et gloria potuissent. Ad ardua et difficilia Capitolinæ arcis ascendit, ut excusso Jove de solio, reliquos facilius dæmones alibi civitatum eadem ruina sequeretur. Intentus igitur diligentissimo operi, disceptatores et arbitros ad suum arbitrium informavit, qui et ipsi monstra immania Crucifixi virtute subigerent, sordibus orbem terræ purgarent, malitiam perdomarent, qui iracundiam, invidiam, qui avaritiam, libidinem, cæterasque pestes ab humanis mentibus cohiberent ; nudi et ipsi, quibus nullum erat in re familiari præsidium, nullum sub cœlo commodum divitiarum. Mutaturi equidem Pontificio consulatum, Præsulatu imperium, Sacerdotio magistratum ; præturam, præfecturam, ipsam denique senatoriam dignitatem et reliqua id genus officia in Ecclesiasticam dignitatem coruscantibus signis sic mundum subacturi, ut hodie omnes gentes, omnia regna, ipsum etiam imperium Romani Sacerdotis decretis parere videas et famulari.

imprimis Apostoli,

et inter hos S. Petrus,

exemplo suo alios excitarit:

D

E

et Imperium sacerdotio subjecit :

3 At contra eos Romana potentia illa sua victrix, non solidis tamen successibus, signa movet ; ferocioribus adversus illos animis, quam in quoslibet hostes, vim suam intendit, ut veneficos, ut patriæ proditores, ut in exitium publicum generatos, omni genere tormentorum aggreditur. Experitur in Petro crucem, in Clemente exilium, in Marcello [illegible] in Alexandro, gladium in Lucio. Et [illegible] ut patriæ [illegible] alios ut monstruosos [illegible] [illegible] Porphyrius [illegible] Romanus, Pontifex Maximus, [illegible] hodierna [illegible] Carthaginensi [illegible] in Romano [illegible]

mutati Pontifices Romani,

F

et inter hos S. Lucius, [illegible] triumpho.

4 Sed [illegible] fuit [illegible] eloquentiam [illegible] majestas [illegible] et vitas, ab [illegible] quodque derelictis a pietate, a misericordia, ab humanitate, [illegible] etiam perfidiæ,

[illegible] Persecut[illegible],

[illegible]

Libidinis

A libidinis et odii loris, non severitate austera, non remissione diffusa, non gravitate tristissima, sed machinatione orationis variæ et vehementis, plenæ animi, plenæ spiritus, plenæ dulcedinis, plenæ veritatis, in arcem pacis, quietis et religionis eduxerit. Nec illud quoque alienum fore, quonam modo in titulo Christianitatis cum Cæsare furibundo compositus, uti ancillari Romana et gentium jura videbantur, a litis intentione ad depulsionem, a depulsione ad statum alcendo, prudenter et splendida ratione et concertatione verborum ea locutus, quæ versantur in societate civili, in sensu communi, in natura, in moribus semper superior fuerit. In campum enim patentem, ubi spectatores Christum, principatus et potestates haberet, proposita illum præmia et animi magnitudo sustulerat : cui pro vallo et hostium statione dimicanti deprimi, inclinari, nec moveri quidem contigit, ut triumphum ex virtute nascenten ad cœleste imperium gratia maxima potitus, asportaret.

proposito Martyrii præmio excitatur

5 Ad hanc igitur gloriam et nobilitatem expetendam exercendum ad modum ratus, quod perturbationum omnium fontem principiumque persenserat; primum intemperantiæ monstro (quod scilicet est a recta mente, ab omni ratione defectio, ut hæc animus infectus, nec regi nec contineri potuerit) fores animo clausit admissa semel in mentis hospitium moderatrix virtutum et domina temperantia : appetitiones quidem, ut rectæ rationi parerent, effecerat, utique frugi homo judicia sana servaret, omnia recte faceret, moderati, constantis et quieti animi esset; ne tale caret molestus, ne frangeretur tumore, ne meum claritate gestiret, ne denique nisi cœlesti desiderio arderet : quia cum se virtus in editissimo et eminentiori loco recepisset, inde vacare sibi totum, quod illustraverat, conspectum iret, bene usa viribus suis, pectus beati viri comitibus tantum liberum scilicet atque mirabile dedicavit aeternum : unde res honestæ, utiles et honeste, justitia, continentia, prudentia, magnitudo animi, liberalitas, pietas, amicitia, spes, fides, caritas, cæteraque contrariæ vitiis virtutes expeti facile potuissent. Ita quidem divina providentia ei, qui jura, qui leges, qui vera sacra servaturus esset; qui in forum, qui in rostra, qui in curiam de Christo dicturus procederet, hujusmodi competere jussa sunt ornamenta. Humano igitur generi ut summæ divinitatis factor, imo in Dei similitudini intentus, circumspicit largam ubique et assiduum mali materiam : alios egestate laboriosos, alios ambitione sollicitos, alios torpentes desidia, alios sordidatos luxuria : hos impatientia concuti, illos sævitia inflari : quosdam iracundia furere, crudelitate quosdam insanire. adversus quos tales excelsos efferus vir bonus operam et robur pectoris experitur, et secundum Apostolum omnibus omnia factus, quod referret omnium, misceque omnium gerat; et modum præstat unicuique, indulgentiam tanquam fratri, venerationem tanquam patrato, cultum tanquam superiori : hujus miseretur, illi moderatur : huic succurrit, hunc instruit : omnibus autem inter tot errores dies noctesque modis mentis laborantibus, ad beate æterneque vivendum, intissimum quoque et celeberrimum in hac versa ostendit.

tempestas multa infert.

vitæ malæ impendium.

vetitis idolis,

alios alia vitia vexant.

1. Cor. 9. 20

deus colendus,

æterna præmia dantur

CAPUT II.

Adhortatio S. Lucii de rerum terrenarum despectu et imitatione Christi et virtutum acquisitione.

Lubrica sunt et incerta omnia, nec dici possunt bona, quæ speciosas et falsæ voluptate, miseros mortales alliciunt : pecunia, dignitas, potentia, et alia id genus : ad quæ tot homines inducti, cæca cupiditate obstupescunt : ista cum labore possidentur, cum invidia conspiciuntur, neminem non sollicitum faciunt, neminem bene felicem, neminem bene securum. Nullo stabili consistit loco, jactantur omnes, pendent, fluctuant, in alterutrum illidantur : alii alios cadentes trahunt, alii alios exitio sunt. Strages est ista, non vita, et concervationalium super alios ruentium. Respondeat sibi licet quisque ad votum, credatque voluptatem summum bonum, gloriam et sæculi pompas et ultima vitia in summa felicitate ponat: omnia tamen humana brevia et caduca sunt, nec procedentia in partem aliquam temporis longioris : cito transeunt, et immaturo citra incrementum termino concludantur, ut nec illis diu stare contigerit. Etiam adulti, quæ vetustate glorantur, extendamus, si libet, ætatis nostræ metam, cujus medium pauci computant in annum centesimum : inde dicatur animus ad longissima et infinita ævi spatia: hæc tempora, æternitati comparata, quam proportionem facerent etiamsi nobis ætas annum mille omnem indulgeret? Quæ cum hujusmodi sint, exiguum istud et breve, quo cogimur ad morem aliorum vivere, ita totum negligentiæ desidiæque mandamus, ut ad ipsum plena sit mori, quod vivimus. Humana enim per luxum et intempestivam puritia vita dilabi, torpere iners, defatigata lascivus, ambitiosa pena, mercandi cupida, vaga et inconstans et sibi displicens, quam undique vita regent, undique circumstant : nec eam bene collocari, nec ulli bonæ rei impendi, nec erigere vultum, nec attollere humana in cœlum veritatis sinunt. Cogit tandem se miseram, fabricatos digitis suis adorare deos : gaudet ante inepta simulacra et ante inepti figmenti, ante relaxissima monstra corpus inclinare captivum : placetque statuam sublimem ad cœlum, et ad Deum summa vultum erectum, cum cæteris animalibus pronis ad terram situ vergente deprimere.

7 Huic porro vitæ in tanta tempestate, in tam reciproco mari, in procelloso pelago naviganti, nulla salus nisi jactura, nulla quies nisi naufragium, nullus portus nisi interitus est. Supersedendum ergo est omnibus illecebris sæculi et oblectamentis erroris humani adventis : ad Deum eundum est, ad cœlestia intendendum : illuc intuere, illuc oculos erige, illuc superbum pectus attolle : ne dicas pulvinaria mortalium hominum terram, ne ancæ creaturæ in tantum cognitum famulatum cadas : servi dignitatem, serva sublimitatem, serva Dei similitudinem : tantus quantus es, persevera : talis sis, qualis a Deo factus es : respice te, fac sis tecum, redi ad animum : ut cognoscere Deum possis, te prius agnosce. Ille in cœlestibus cordium patrium facit, super solem et stellas mansionem ædificat, ubi honores æterni sunt, gaudia infinita, pax sempiterna, quies perpetua : adhuc mortalibus certe adoptat in filios homines, et quod solus ipse est, participare eodem licet divinitatis nomen et dignitatem. Ergo ab hoc exiguo et caduco tenatori terreno, in Patrem nos demus animi, quæ mortem quæ æterna sunt, quæ nec ruinis nascentia ad quæ non nisi sola Christi caritate deducimur, ubi nulla nos mali secuti diuturnitate interdicitur, ubi omnes ad unum vocamur, ubi non constringimur, non asservamur, sed vocati, sed liberi, sed æterni liberi et aperto lumine cordis ubi nos terror nullus invadet, non ira corripiet, non mœrtus affliget, non suspicio lacerabit, non invidia insectabitur, non metus sollicitabit, non lascivia inquietabit. An non, si bene æstimes, sola hæc nobis ipsa quodammodo æterna beneficia erepta et ablata sortirentur? Agedum, ex hodie magistratus, aut quæstionis aut tantum annonæ curator, duci juberet, ut

D AUCTORE GUALTERIO, EX MSS.

A ut primo virgis cæsus, inde ligatus ad palum, securi feriendam cervicem lictori exponeres, sicque propinquis et necessariis conjuge et liberis assistentibus exsecrabile populo spectaculum dures, supplicationibus undique pro ereptione actis, parum succedere, quod manus illius et ventosæ felicitatis in tanti terrore discriminis scires pondera, et cum ad omne vitæ opus recoleres. Certe, si tum tibi possibile esset libere magnitudinem et illa fulgentia bona æstimare, lectos aureos, aureis mensas fulgentes vasis, supellectilem grandem servorum turbam, unguenta, coronas, odores, conquisitissimas epulas, quæ fremidum gutta, cadus, abrotanum, et ab ultimo portantur Oceano; sentires utique de pungendo et recensendo omnes vitæ tuæ dies, nolum memoria dignum, sed omnes æque perditos, æque exitiabiles apud te resedisse, magisque te miserum et infortunatum, quam Syracosanum illum, cujus imminebat cervicibus, in illo tam desiderato apparatu, gladius a tecto demissus setâ equina cervicem radebat.

martyrum delicias mundi pro nihilo ducit.

8 An tu illos vivere putas, qui tetri, rabidi, et concitatissimi sunt impetu debacchantium, armorum, sanguinis, supplicorum; quorum est immane vultus, tristis frons, torva facies, citato gradu, manus inquietæ, oculi versus, suspecta omnia: micant oculi, horrent capilli, stupet spiritus, quatiuntur labra, comprimuntur dentes, qui palcant humanis pectibus, qui complodant sæpius manus, qui totum concutiant corpus, fedi visu, horrendi facie, omni denique tetrarum affectione deformes, aut illis pure tuo vitam credis, qui quotannis mihi mortifero facto vel dicto moriebantur, et illorum crudelium superbus aliquis aversatus est aut palam nesit, qui se eum aliter ei eorum non admisit mus, audivit admisit, non in modo, sed in ultimo forte loco, et illis a latantibus mutuam salutationem non deferentia salutatus non reddidit, servorum fieri se suum contumeliam credunt? Quid de invidis censes, qui alienis felicitate crucientur, alienis malis delectantur, qui si commodum aliquod eorum expectarunt, alios violant, naturæ leges invertunt, ab humanitate vesunt, et hominem ex homine tollunt? Nonne hoc æterna miseria est, et inhumana voluptas? Nec illos mortuos putas, quibus lucis pectus opus, et rerum abundantia, et magnificentia solium reparatum semper timuerunt, ne tantos eorum apparatus, aut Prætoris sævitia, aut aliqua intercedentis culpa depilet. Exagitati etiam morbis debarbatique, quibus terrum et cinis admovetur, querula ora? Lecti et lachrymæ, quorum venæ extrahuntur, membra amputantur, vivunt? Quid nos est autem illa, qui fluctuationem suam sistere nequeunt, qui tranquillitatem abhorrent, qui una nocte animi tentantur, quos præsenti carpit tædium, nisi quod non infirmi ad omne tolerandum, nec labores patientes, nec voluptatis qui prospera semper mutant, et in eadem exsultantur qui quod immodice se fugiunt, qui nullum novitati locum relinquunt, quibus sordida vita est et quæ nondum? Omnes profecto sumus, in quos tam pestilentes affectus incurrant, petius ut erat mortuo, quam vivo, non immerito dixerim, præsertim cum ad votum parum domi, corporis custodia retentis, suis abuti voluptatibus, et expectis supremum, quod dicitur miseratis, incredibile, et irremediabile, sententia irrefragabili hoc cruciatu torquentur.

miseria tyrannorum.

superborum.

invidorum.

mutuo passionibus subjectorum.

9 Retinendus est ergo cum proclivi animus, et adversus ardua impellendus, ne ei obsistat, quæ ante cerebros nitatur, obducatque patientiæ virtutis, et perseverantiæ debent, ut frequenta pectoris hominem vitæ subeat, neque cum [illegible] quæ [illegible] *Perseratio ad finem secuti.*

Eamus itaque perditum, quod melius et æquius est, D seculi voluptates; opibus vero, quæ veræ occupationes sunt discendæ, renunciemus: his enim admissis, bona omnia subvertuntur. Exigua porro sunt, quæ in tutelam hominis necessaria sunt, quæ desiderius corporis satisfacere possunt: facili tegumento submovetur frigus, alimentis modicis fames sedatur et sitis: non est quod naturam accuses; possim quoque et omnibus locis jacent, quibus te nutrire potes. Quid denique tua interest, si exquisitis artibus ventri serviatur et gula irritetur, stomachus impleatur: non diu ista fient. Hospitabundi hic, imo hospites sumus, in alieno manemus. Vis probare? Expecta paruum, et parte luxuriæ et dilecti penitus obliviscetis hospitis. Corrigamus errata, quibus satis indulsimus: redeamus ad limitem nostrum Christum, qui nos errare non patietur: in quo qui fortiter ambulat, non offendit; qui concitatius fertur, non labitur: in quo nullum velocitas patitur intervallum. Esse nobis supernæ adscriptos, ad donativa recipienda nos citat: ingentia sunt, ut dixerim, et æque divina, quæ pro tanta nobis expeditione promittit: nihil frustra tentabimus, nihil prohibebimur. Omnia cedent, omnia obsequentur: ita quidem famulatum imperio, servitutem libertate, jam non mutandi mutabimus. E

et unitationem Christi.

CAPUT III.

Gesta S. Lucii in Pontificatu. Cœpta in eum persecutio.

Hæc cum ab Lucio dicta essent, populus frequens Christianam ad cœlum religionem attollere, nomina duce, Deum poscere ab salvatore ante alios. Fidelesque non parvo indies desiderio accendebantur ad mandandum ei Pontificatum, quam primum Cornelio cœlum obtingeret, cum successione apostolorum, qui Romanum Sacerdotium cum doctrina tum virtutibus etiam administrare posset, acclamantes. Cornelio interea dum Martyrii laurea cedo candida exhibetur, Pontifex Maximi Lucius, omni Ecclesia annuente, potitur. Erat ei vetus opera, æs alienum pro eo, qui solvendo non erat, olveres facta: præterquam privatum etiam intercedere, ut oppressos judiciis liberaret: miserere pupillorum, consolari afflictos, egentium providere inopiæ, advenam vindumque defendere. Illum cum Patrum nostrorum et memoriam et exemplar, Job vitæ fortissimum affectabat, cujus hoc etiam liberalissima verba de hujusmodi officiis cum Scriptura docet: Salvabam pauperem de manu potentis, et adjuvabam pupillum, cui non erat adjutorium. Os viduæ me benedixit, et indutus eram judicium, et circumamictus aequitate: ego eram oculus cæcorum et pes claudorum: ego impotentium pater, exanimabam causas sine exceptione, et conterebam molas iniquarum, auferebam rapinas de medio dentibus eorum.

S. Cornelio occiso,

consecratur Papa.

afflictos iuvat,

Job 15. F

exemplo Jobi,

11 Cumque tales ad hæc eorum numerarent officia, ut vix satis ejus supplicare aliis instituto potuisse ac religiosius posse putarentur, ita omnes aurea illam statera omnium rerum erat solitus examinare, ut aeque in alteram partem magna cum admiratione omnium mentes et oculi flecterent. Septem numerum Antistites, quasi scholices et vitæ humanæ custodes (ex eum decreto ut sunt habitatorem Paraclitus, donorum suorum rectorem numero potentem, ostenderet) lege magistrante, consecravit: quibus pro cuncta et separationis brachium dexterum obtingeret, ut Sacerdotes essent, ut ad Dominicum altare accederent, ut sacrificium simul ire offerrent: qui essent pleni scientia, pleni diligentia, pleni magnanimes, pleni fide, pleni omni divina intelligentia, imo pleni omnium virtutum Dei. Hos denique opportunissimo

7 consecrat Episcopos.

portunissimo munere ad audiendum caussas in judicii ac defensionis possessionem constituit, ut in Ecclesia doctrinæ verbo, sollicitudine multa, vigiliarum labore peccantium benevolentiam sibi conciliarent; docturi eos potius illuto sequi tramitem, per quem possent ad veri Dei notitiam, unde discessum fuerat, pervenire. Tales quippe Antistites, Præsul Præsulum, Pontificum Pontifex, Sacerdos Sacerdotum, Principum Princeps, Rex Regum, Dominus Dominorum ad ferenda vasa Dominica probat, nihil remissum, nihil dissolutum habentes, nullum animæ, nullum corporis lapsum extimescentes, ut sint sancti corpore et spiritu ut magni vocentur in regno cœlorum. Neminem ergo ex his communem (essent enim multorum) sed solius Dei, ut separata pars Sacrificii ostendebat, esse Lucius voluit : nec hos equidem ab bellum ire, nec in hostem pugnare, sed cum Moyse elevatis manibus orare, ut, donec oratioui vacarent, de invisibili hoste triumpharet populus, ut pessimos Amalecitas, dæmones scilicet, ab ipsa precul statione summoveret : ne, si desisterent, manusque dimitterent, fundi se victores a victis, redintegratis iterum legionibus, persentiret.

12 Servabatur præterea apud eos, in sacrosanctis Ministeriis singulari apparatu exequendis, constitutionis Ecclesiasticæ mos antiquus : nam et ministrorum constipabatur magna quidem et felici frequentia, cum esset ad divina Secreta solemnis accessus; et legalibus indumentis, quæ possent inaugurato Pontifici obvelata facie lituum exprobare *a* vel coronam, etsi mentis habitu ornatiori insigniebatur. Adinvenit etiam vir studiosissimus vestem illis omnibus, ut oblectamento luminum et diligentia cresceret, meliorem, cui nomen *b* Dalmatica est : quæ cum per se, tum ex dignitate Sacerdotii, pretiosior toga picta, *c* palmata tunica, *d* purpureoque sagulo clavato fibulis aureis apparebat. Hujusmodi autem utendi Levitis etiam potestatem fecit. Ita vir singularis, non modo virtute, constantia, et gravitate, verum ornamentis insignibus prædituus, cum illo stipatore suo senatu, ante res divinas et cæremoniarum Sacra, de sacratis legibus, de tabulis Testamenti, de privilegio Evangelii sitientibus populis daturus vitæ fluenta procedebat : ut auctoritatem indumenta pontificalia, fidem sacri verbi copia faceret, dum civitatem fractam malis, abjectam metu, debilitatam luxuria, ad spem cœlestis dignitatis et libertatis certat erigere. Sic profecto, quod mirabile videri potuerat, diuturno labore religio inter ipsa scelera voluit, ut legitimis verbis, sermonibus liberis, Christi nomen et fides vicatim tota Urbe celebraretur.

13 Ad hæc Pontifices Capitolii, gregales dæmonum, procella patriæ, turbo paeis, tempestas otii, omne scelus, omne nefas, omnem discordiarum impetum, omnes denique invidiæ faces et odii venenati tela nefaria tenere turbulenti, per vim atque furorem in Præsulem Lucium intorquebant : qui derepente tota Urbe sui juris fanaticos, omnium delubrorum quisquilias, ad conjurandum in professores Christiani nominis impellebant : unde per forum et rostra populares quosque, ut ejus sceleris homines, quanto valerent studio, convenirent, eosque vel acerrimis stimulatos odiis, vel datis opibus acceptos, ad hujusmodi quæstionis præsidium compararent. Ex his autem instructis testibus, et accusatoribus institutis, prorumpunt in Curiam, vociferante quidem multitudine, se venisse interpellaturos Cæsarem ac Senatum : dicunt caussam fere minuendam penitus Majestatis et tollendæ reipublicæ, nisi provisum extemplo fuerit : propterea supersedendum aliis omnibus oportere, et conjugibus et liberis, aris atque focis, maximeque diis immortalibus consulendum, cavendumque, ne, cum improvisos ruina præceps involverit, frustra dii implorentur : qui quantum infesti sunt eorum sacra violantibus, tantum etiam ulcisci nolentibus. Hæc vox non modo Senatui et ceteris dignitatibus, sed Urbi et ipsi Cæsari, pavore incusso, animi fortitudinem expectoravit : statumque illis, ut libere quæ vellent, dicerent in Jovis atrio, faciuni potestatem. Senatu dato, maximus ex his, et dignitate et natu; Utar (inquit) meo jure dicendi, Cæsar, pace quidem tua et magistratus, qui d Jupiter Optimus Maximus hac in æde primo Pontificibus et Regibus, dein Consulibus, tandem vobis privato creditur auctoramento cessisse : neque enim sententia mea aliter contra vos, quam pro vobis dicta, fas est indignari, quos recenti beneficio in collegium nostrum admissos instituendi corrigendique auctoritas nobis vetus tacuhegit. Sed liceat stomachari ferreque acerbe, dummodo tam miserabili pactura lubricitari Rempublicam taciturnitate non patiar, dummodo rogus, recte si dici possit, conservatores, desidiæ accusem : dummodo divinarum religionum interpretes non tantum voce, verum omni virtute animi et corporis, deorum immortalium fidem ab improbis atque furiosis hominibus oppressam, desertam, ac perditam tuear : qua falsa negligentibus, ut inferentibus cœlo lucem, contra ignea jacula non erit posse diuturna impunitate munari.

Reliqua in Manuscripto non habentur.

a *Id est efferre, ut Papa Romanus sic indutus, inhibo infero quod ornatum videretur Pontifici. Maximo Idolorum Pontifices autem profanos illos animi, statuæ aliaque ejusmodi antiquitatis Romanæ exhibent velata capite per posteriorem togæ partem sinum attractam : eadem labium, non lacinium amplexam sequi reperiuntur. Pontificum ornamenta item coronam, quamvis pro hac in MS. potius lyra videatur corona, cujus non videre quis facile in sacris usus. — b La tunica nominata est, cujus et nomen et usum voluit e Dalmatia fluxisse : hac uti solitum Pertinacem Imperatorem scribit Dominicus Magnus in notitia vocabulorum Ecclesiasticorum. Et primo quidem, inquit Walafridus Strabo apud Octavium Ferrarium lib. I de re vestiaria cap. 20, Sacerdotes Balmaticis ante casularum usum inducbantur. Postea vero cum casulis uti cœpissent, Dalmaticas Diaconibus concesserunt, aequalem sibi vestem ordinarii ut Diaconi Dalmaticis in ecclesia uterentur, ut aut idem : ut autem uti possint Lucas indulserat tantum non hic dicitur cum vestem Sacerdotibus adnumeravisse. Ceterum hanc concessionem sibi Romanus Ordo factum ex S. Leonis Archetypis Ecclesiæ collegimus, cujus Diaconos Symmachus Pontifex, præclara meritorum ejus dignitate commotus, perinde ac Romanæ Ecclesiæ Diaconos Dalmaticis uti voluit. — c Agit de his pontificis Ecclesiæ lib. 2 cap. 8 sintque triumphales vestes et toga quidem picta, quæ nunc dicitur, inquit apud Scriptum Pompeium Festus Pictores, purpurea antea vocitata est eaque erat sine pictura. hanc autem, ait Plinius, acu facere Phryges docuerunt ideoque Phrygiones appellati sunt. et quidem antiquam hanc picturam fuisse tum ex aliis multis locis ostendi potest, tum ex illo Ausonii ad Gratianum loco clarissimo. Hæc est picta ut dicitur vestis, non tam auro quam Verbis tuis. — d Sic dictum Festus ait a clavo aureo insignibatur, quod nempe latus clavus ad instar palmæ ramos distincta esset, deinde a genere picturæ, quod palmos interstas haberet. Servius autem ad XI Æneid. quod eam mercatus, qui palmam de hostibus reportassent.*

APPENDIX

Ex lectionibus Breviarii Slesvicensis.

Lucius Papa, quasi splendor solis clarissimi rutilans, omnes tumultus insidias, omnesque tyrannorum frandes et conatus eorum minarumque certamina atque tormenta potentissime superavit. Quorum Ecclesiam fidelium domum erat, et populum Christianum adunare et, fideles in bono proposito corroborare, damnare et impios, hæreticos increpare, et ubique fratres arguere; hostis humani generis id ferre non valens, cum satellitibus suis eum aggreditur. Ducitur beatus vir ad Judices, et quæri sacerdotes accusatur : et interrogatus de fide, de doctrina, de religione (de genere autem eum interrogare necesse erat, quem Romanum genere, natum ex Porphyrio esse scribant) respondit se credere in unum Deum, Patrem omnipotentem, et Filium ejus unicum, et Spiritum sanctum, qui fecit cœlum et terram. Tanta autem constantiæ et fidei firmitate hujus sanctissimi viri

39 diabolus

A diabolus invidens, parvo tempore evoluto, canes suos movet, tyrannos suscitat, speculatores animat, totamque inferni militiam armat. Ad sanctum Pontificem expugnandum undique conveniunt, fremunt et insaniunt : totusque ille luporum exercitus, relictis ovibus, in pastorem insurgit : quatenus necato pastore, facilius ovium gregem diriperent. Tunc nobilis et venerabilis Pontifex Lucius, quasi agnus mansuetissimus, ad victimam ducitur. Qui tandem post multas tribulationes et tormenta, ab impiissimo Valeriano Præfecto capite truncatur. D

occiditur.

DE SS. ARISTIONE ET LUCINIO
EPISCOPIS MARTYRIBUS.

IV MARTII.

Relata martyrio S. Lucii Papæ, in variis Martyrologiis alii atque alii subnectuntur Martyres in pluribus nongenti anonymi, de quibus mox acturi sumus. Aut duo hi, quos jam proponimus, referuntur in vetustissimo Martyrologio MS. quod ipsum celeberrimo totius Ordinis Benedictini Archimonæ Cæsarensi reperimus, antiquo charactere Longobardico exaratum : in quo ista solum leguntur : Quarto Nonas Martii Natale S. Lucii Papæ et Martyris, et Sanctorum Martyrum Aristonis et Lucinii Episcoporum. Fuit inter antiquos Christi discipulos Aristion, qui Salomonæ in Cypro requievit : de quo cum Martyrologio Romano egimus XXII *Februarii, sed nusquam illum aut Episcopum legimus aut martyrio coronatum. Refertur uti ibidem diximus,* II *et* III *Septembris* Aristion *Episcopus, qui ique probatus, migravit in cælum, et forsan Alexandriæ : sed eumdem esse cum Aristione hic proposito, cur arbitremur, nullum occurrit argumentum, maxime cum hic alibi, et cum Lucinio etiam Episcopo dicatur passus : deum nullum hactenus reperimus Lucinium Episcopum Martyrem. Celebravimus* XIII *Februarii* S. Licinium, *nonnullis* Lucinium, *Episcopum Andegavensem, sed Confessorem. Omnia consideranti occurrit forsan hos duos Episcopos fuisse Duces et antesignanos nongentorum Martyrum, qui hac die coluntur : verum cum illud incertum sit, seorsim de aliis agere statuimus. Erunt aliquando alii, qui lucem majorem ex aliis MSS. poterunt affundere, quibus lubet nostro more præluxisse.* E

alius Episcopus dicitur.

Lucinius,

alius Episcopus confessor.

S. Aristion,

B

alius discipulus Christi,

DE SANCTIS NONGENTIS ET DECEM
MARTYRIBUS ROMANIS.

IV MARTII.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum ita hunc diem auspicatur : IV Nonas Martii Natalis Martyrum nongentorum. *Quæ eadem leguntur in altero Corbeiensi MS. nam et prius ex illa monasterio desumptum est. In vetere Romano Rosweidi, indicto cultu* Lucii Papæ et Martyris, *additur :* Et Martyrum decem ; qui simul positi in cœmeterio ad S. Cæciliam. *Ita post S. Lucium refertur in Martyrologiis Usuardi, Adonis, Bedæ excusi, Notkeri et plurimis aliis, uti et hodierno Romano, his ubique verbis :* Item Romæ via Appia Martyrum nongentorum, qui positi sunt in cœmeterio ad S. Cæciliam.

Martyres 900,

alii 910,

2 *Alii numerum horum Athletarum variant : In MS. codice monasterii S. Cyriaci, a Baronio plurimum commendato, celebratio* Natalis Martyrum nongentorum decem. *Consentiunt MSS. Cismense et Abrincense. Atque ita quoque scriba debuisse videtur in antiquissimo MS. nostro S. Hieronymi, cum tamen vitio librarii maxima pars numeri intercisa sit solumque hæc remanserint :* IV Non. Mart. Romæ Martyrum decem. *In MS. Vaticano archivii S. Petri solum nongenti decem indicantur : et omissis decem, recensentur octingenti in MSS. S. Hieronymi, Lucensi et Blumano, uti a Floro in supplemento Bedæ, Usuardo apud hunc dies is vocat) item in MSS. Augustano, Fuldensi, Lattensi, Labbeano, Trevirensi S. Martini ; quibus Wandalbertus consentit hoc versu :*

Lucius hanc Papa pretiosa morte quaternis,

Martyrum et octingentorum turba optima tulget. *In altero MS. Vaticano archivii S. Petri, ubi et Aquicinense, solum ducenti leguntur : in Aquicinensi octoginta. Nos cum præcipuis censemus fuisse nongentos decem, quo et decem, quod soleat minuti numerus facile omitti.*

C

aliis pluscula.

3 *Ferrarius hac parte eloquio exercetur :* Hi Romæ variis temporibus pro fide Christi occisi sunt, magno fidei et Christianæ constantiæ exemplo. Quorum corpora a Catholicis relegata in cœmeterio Callisti apud S. Cæciliam condita sunt, IV Nonas Martii, eoque fideles digna devotione venerati sunt. *Quæ fere leguntur apud Petrum de Natalibus in Catalogo lib.* 3 *cap.* 175. *In memorato MS. Trevirensi S. Martini dicuntur sepulta horum corpora* juxta corpus S. Cæciliæ. *Paulus Aringhus lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 14 *agit* de cœmeterio ad S. Cæciliam *his verbis :* Illa cœmeterii ejusdem, quod Callisti dicitur, pars, in qua sacrum nobilissimæ Virginis ac Martyris Cæciliæ corpus conditum est, ejusdemque memoria adhuc viget, haud alio titulo, quam cœmeterii ad S. Cæciliam nuncupata fuit : *ac primo ex jam allatis Martyrologiis probat, dein ita confirmat :* Acta quoque S. Urbani MS. Codicis Lateran testantur, in quibus de quadraginta Martyribus ibidem conditis isthæc recitantur : *Corpora vero eorum collegit Polemius Presbyter : et ubi Christi Martyr erat Cæcilia, illic eos sepelivit. Hæc ibi : ob quæ non parum miramur cum tam multa Sanctorum Martyrum corpora ad plurimas per urbem Ecclesias ex cœmeterio Callisti translata fuerint, hunc diem non fuisse eorum cultui sæpius assignatum.* F

sepulti in cœmeterio ad S. Cæciliam;

4 *Galesinius ad hos nongentos Martyres annotat*, eorum martyrium cadere in annum Domini CCLX Valeriano III et Gallieno Coss. quo in Consulatu S. Cyprianus item martyrio coronatus est. *At contra Baronius observat*, de tempore persecutionis nihil prorsus pene antiquos latere. Siquis autem tempus describat, additque Consules, id conjectura tantum sua facere videtur : *quam etiamsi opinionem amplectar Ferrarius, et nos sæpe cogemur idem præstare, quod his non obstantibus, eumdem Galesinium alii facile in suas traxerit partes, etsi in apris Consulibus assignandis saepissime errat. Earum Valeriano III et Gallieno essent Consules annus Christi erat* CCLX, *et tribus annis postea Fusco et Basso Consulibus S. Cyprianus gloriose martyrium passus est* XVI *Septemb. ad quem diem in Notationibus annus Galesinius Vitam a Pontio Diacono exceptam ; apud quem hos Consules poterat reperire.*

quo tempore passi?

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

JULIO EPISC. ROTO ET ALIIS XXVII.

IV MARTII

Nomina et numerus horum Martyrum in Martyrologiis.

Martyrologia S. Hieronymi Lucense et Blumianum secunda loca ista habent : Romæ depositio Julii Episcopi, Roti et aliorum XXVII. *In eadem S. Hieronymi Martyrologio Parisius impresso, ita subduntur* : Romæ depositio Julii Episcopi, Roti et aliorum triginta novem. *Quæ omisso* Roto *habentur in alio MS. Corbeiensi, ante octingentos annos exarato. MS. Augustanum* : Romæ Juli, Roti et aliorum XXVII. *MS. Vaticanum archivii S. Petri* : Romæ depositio Julii Episcopi et aliorum XXVII, *quæ absque ullis sociis leguntur in MSS. Tornacensi et Lætiensi : nam qui subjunguntur* Caius et Sisinnius, *ad nequam classem Martyrum inferius recensendum spectant. Martyrologia Cusinense et Attempsianum habent ordinem Martyrum confusum* : Romæ via Appia Julii Episcopi, Lucii Episcopi, Martyrum decem, et aliorum viginti septem ; *Ex his verbis* via Appia *ad* Lucium Episcopum *referenda* ; Martyres decem *ad* alios nongentos *Romæ passos* : *Et sic* Julii Episcopi et aliorum viginti septem *veneratio ad hanc*
B *classem seponenda est. In MS. Reginæ Suecæ, etiam ab Holstenio edito, ita legitur* : Romæ in cœmeterio via Appia depositio Julii Episcopi et aliorum XXVI. *MS. Richenovicense* : Romæ in cœmeterio Calisti, Julii Episcopi, et natale octingentorum Martyrum et alibi Roti, Arcelai, Palatini. *Potest iterum cœmeterium Callisti et via Appia attribui* octingentis Martyribus, *et* Julio *adde* Rotus *eisque postponi* Alibi Arcelai, Palatini. *Eadem ratione in MS. Martyrologio nostro S. Hieronymi post dictos Martyres Romanos additur* : Item Romæ Julii Episcopi et aliorum XXVI et alibi Fati, Ancelai *etc. ubi* Fatus *videtur esse qui alias* Rotus *dicitur, ac dein separandum.* Alibi Ancilai *etc. Eodem modo* Julio Episcopo, *alii* XXVI *adjunguntur in MS. Trevirensi S. Martini* : *At* Julium Episcopum *sine sociis exhibent MS. Ado S. Laurentii apud Leodium et MS. Florarium Sanctorum. Demum MS. Lucanum plures conjungit his verbis* : Romæ Natalis sanctorum Martyrum octingentorum, *(de quibus ante actum)* Juli, Roti *(quorum hic fit mentio)* Lucii, Gaii, Fortunionis, Gregorii, Adriani. *Ex his* Adrianus *est Martyr Nicomediensis, reliqui sunt ex magna classe Martyrum. In Beda excuso alius, sed per errorem, jungitur sextus* : Romæ depositio Julii Episcopi et Nicomedis et passio Sanctorum Adriani cum aliis numero triginta tribus, *ubi legendum* Et Nicomediæ passio *etc. ubi illa apud Rabanum cum hac correctione habentur.*

2 *Quem hactenus ex diversis octodecim Martyrologiis deprompsimus* Martyrem Julium Episcopum, *In MS. Centulensi* Confessoris *titulo honoratur. In MS. monasterii S. Cyriaci* Julianus *appellatur hoc modo* : Romæ via Appia S. Juliani Episcopi et viginti septem. *In MS. Aquisgranensi ista habentur* : Et depositio Julii Episcopi sive Lucii Papæ. *Verum quod inter Episcopos seu Pontifices Romanos nullus reperiatur Martyr* Julius *aut* Julianus, *ex illis Martyrologiis scrupulus movetur : an* S. Lucius Papa *loco* Julii *sit substituendus, unum vero statuendus* S. Julius Papa et Confessor, *qui anno* CCCLII *vita functus est* XII *Aprilis. Verum cum illis non jungantur jam dicti socii, videtur potius aliunde Romam cum illis venisse. Ita Roma oecubuere varia aliarum Ecclesiarum Episcopi, e quibus Kalendis Februarii dedimus S. Ignatium Antiochenum, et* XXI *ejusdem mensis S. Onesimum Ephesinum, tum et* VIII *ejusdem Februarii S. Paulum inertiæ Ecclesiæ Episcopum. Quæ omnia accuratius indicamus, ut veritati alteriori indagandæ alius detur occasio.*

varia scriptio, et dubia nota.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CODRATO, ACACIO, ET STRATONICO, PTOLEMAIDE IN PHŒNICIA.

ANNO CCLXXIII. IV MARTII.

Sub Aureliano Imp.

Simeon Metaphrastes, aut quicumque auctor Actorum SS. Pauli et Julianæ fuerit, sic illa auspicatur : Aurelianus Imperator per totum orbem terrarum contra Christianos edictum proposuit, ut omnes idolis sacrificarent : qui vero id facere nolussent, vita pessime privarentur. Ille igitur
C cum in Isauriam venisset, in urbem Ptolemaidem se contulit, ut omnes Christos cogeret idolis sacra facere. *Tum inter alios ab Imperatore constitutos quæstionum Præsides, lictores seu tortores, tres fuerunt supra in titulo indicati, qui visa Christianorum innocentia et in tormentis constantia, paullatim accensi in amorem Christi, et gratiæ Dei cooperantes, martyrium subierunt. Eorum memoria celebratur in antiquis Menæis MSS. quæ apud Petrum Franciscum Chifletium Societatis Jesu Sacerdotem Divinæ adservantur : in quibus ad hunc* IV *Martii ista habentur* : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Κώδρατος, καὶ Ἀκάκιος, καὶ Στρατόνικος, οἱ ἀπὸ ἀρμίων πιστεύσαντες, ἅγιοι τελειοῦνται.

Τρεῖς ἔκχεον τὸ αἷμα πολλῶν ὡς ὕδωρ.
Σφῶν αἷμα Χριστὲ ἐκχέουσίν σοι ξίφει.

Eodem die sancti Martyres Codratus et Acacius et Stratonicus, qui ex carnificibus fidem amplexi, gladio occubuerunt. Tres effundebant instar aquæ sanguinem multorum *Christianorum*, et suum sanguinem tibi, Christe, gladio effundunt.

2 *Inter alios Martyres fuerunt ante indicati* Paulus *et* Juliana *ejus soror, qui cum* S. Stratonico *ad hunc diem inscripti sunt MS. Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collecto, ubi ista verba reperiuntur* Καὶ σύλληξις τῶν ἁγίων Μαρτύρων Παύλου καὶ Ἰουλιανῆς, τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, καὶ Στρατονίκου, ἐν Πτολεμαΐδι. Certamen sanctorum Martyrum Pauli
F et Julianæ sororis ejus et Stratonici, in Ptolemaide. *Referuntur etiam* SS. Paulus *et* Juliana *in Menæis excusis, sed rarius in illiset in Menologio a Canisio edito, et alias Latinis cum Martyrologio Romano ad* XXII *Augusti, ad quem diem utpote illorum natalem et Acta a Lipomano et Surio edita extant : ex quibus excerpimus, quæ ad* S. Stratonicum *spectant, cum verosimile sit aliquam aliquia occasione ante ipsum conversos ad fidem Christianam fuisse* SS. Codratum *et* Acacium, *qui primo loco memorantur. Ista ergo ibi leguntur*

3 Unus vero e carnificibus, nomine Stratonicus, cum staret ad sinistrum Julianæ latus, et tormenta in eam inferret ; ejus pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cujus sensum atque animum quum beata et sancta Juliana cognosceret ; sinistrum pedem extendit, et calce illum verberans : Stratonice, inquit, fac quod jussus es a Tyranno Aureliano, neque manus a me continua : mihi parcens : ego enim habeo Regem meum Dominum Jesum Christum, Deum æternum, et animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me sublevat, atque ita præsentes cruciatus non sentio. Hæc cum Stratonicus audivisset,

In Actis SS. Pauli et Julianæ

Martyres obierunt :

e carnificibus conversi,

Narratur S. Stratonicus,

ex constantia magis commotus,

A set, statim ensem, quem manu tenebat, abjecit. Cumque ad tribunal Aureliani cucurrisset, clamans, Aureliane, inquit, Tyranne et temerarie cur nam hæc facinora contra Christianos patrare audes? Quidnam homines Deo servientes commiserunt ut, ita crudeliter et immaniter eos crucies? An quia Christum omnium Dominatorem venerantur? Hæc cum audiret Aurelianus ita obstupuit, ut hora una mutus remanserit. Tandem respondens. Tunc etiam, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atque insaniæ particeps factus es? An Julianæ publicitudo te decepit et ejus garrulis sermonibus allectus es? Stratonicus cum in cœlum oculos erexisset, dein Paulum et Julianam in ligno suspensos cernens vidisset, Crucis signo munitus, illorum adspectus tales sudat, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, et deorum aram calcibus evertit, eamque proterens, ait : En et ego Christianus sum, facias licet quid- D quid libet. Furore accensus Aurelianus, jussit ejus caput abscindi. Cumque sententiam Imperator tulisset, venit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat. ubi, cum genua inclinasset, ita oravit : Domine Jesu Christe, quem Paulus et Juliana confitentes invicti permanent, a divinitate tua servati, et Aureliani tyrannidem confundentes; Tu quæso, et animam meam accipe in cœleste regnum tuum; meam, inquam, animam, qui brevissimæ horæ spatio nomen tuum confessus sum, præsente Aureliano tyranno. His dictis; ille caput extendit, et a carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, et ejus reliquias collegerunt.

Aurelianum arguisse.

capite plexus.

aram deorum everisse.

4 *Annum martyrii assignamus* CCLXXIII, *quo tempore in Syria Aurelianum Imperatorem fuisse constat ex Vopisco in ejus gestis, et innovarat anno præcedenti persecutionem in Christianos, quæ nona solet numerari*

verosimiliter anno 273.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CAIO PALATINO, ASTERIO, URANIO, SISINNIO, PAULO, PHILIPPO, HEREFILO, BASILIO, TEPICERO, SIVE CIPERICO, GREGORIO, EUTICO, VICTURO, VICTORINO, B PECCULO, QUIRINO, EUTOCO, MARIO, HONORATO, ASCLEPIDIANO, ITEM SISINNIO, FELICE, LUCIO, GAIOSA, FORTUNATO, ITEM LUCIO, PELVIANO, RUSTICO, FLORIANO, DONATO, HILARIANO, ITEM FORTUNATO, ITEM CAIO, JULIO, PYLICO, ANTONIO, FRONIMO, ASCLEPIADE, FORTUNIONE, CASTRO; FORTIO, ET ALIIS XVI VEL XIX. E

IV MARTII.

Cohors hæc Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi.

C

* *al.* Horfeli.

* *al.* Galese.

* *al.* XIII

In ultam cohortem audiam, qui pro fide Christiana sanguinem fuderunt, ex antiquis Martyrologiis proferemus. Illi in Hieronymiano Parisiis edito hac nominibus, nulla addito hoc enumerantur : Archelai, Gaii Palatini in mare mersi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli, Philippi, Herifili, Basilii, Tepicerii, Gregorii, Eutici, Victurii, Victurini, Marii, Honorati, Asclepiadani, Sisinnii, Felicis, Lucii, Gaiosæ, Fortunati, item Lucii, Pelviani Rustici, Floriani, Donati, Helariani, item Fortunati, item Gaii, Pylici, Antonii, Fronimi, Asclipiadis, Fortuniani, Castii, Fortii, et aliorum novemdecim. *Eu triginta octo Martyres suis nominibus enituisse quos plerosque ita celebrant MSS. Rhemorum et Lucense ejusdem S. Hieronymi.* Archilai, Gagi Palatini in mare mersi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli Philippi, *Hieripiabi, Basilii, Cipetiri, Gregorii, Eutici, Victorini, Peccili, Quirini, Marii, Honorati, Asclipiadis, Sisinnii, Felicis, Lucii, *Gaiosæ, Fortunati, item Lucii, Pelviani, Rustici, Floriani, Donati, Hilariani, Fortunati, item Gagi, Pylici, Antonini Fronimi, Asclepiadis, Fortunionis, Casti, Fortii, et aliorum numero *XVI. *Eu suis nominibus expressos octo et triginta. Deest* Victurini, *sed adest servus* Peccilus *et* Quirinus. *In nostro MS. etiam S. Hieronymi assignantur hos cohorti suis nominibus duo et quadraginta, ac ordine etiam, quo in vita post Martyres Romanos ita proferuntur.* Et alibi Fati, Arcilai, Palatini, Asterii, Uranii, Sisinnii, Philippi, Herefili, Tipetini, Gregorii, Basilii, Eutici, Victorini, Perculi, Quirini, Rutoci, Honorati, Asclepiadis, Sisinnii, Pauli, Lucii, Fortuni, Lucii, Gregorii, Felicis, Pelviani Gagi, Julii Rustici, Marii, Floriani, Donati, Hilariani, Fortunati, Gagi, Pilici, Antonini, Fruninni, Asclepiadis, Furtionnis, Casti, Fortii, et aliorum XVI. *Deest iterum qui in primo Martyrologio erat*, Victurus, *et de nece adsunt* Fatus, Entocus *et* Julius.

2 *Aliquorum nomina alibi Fastis adscripta sunt : MS. Richenovense relatis Martyribus Romanis, ita habet* : Et alibi Roti, Arcelai, Palatini : *En qui ante* Fatus *dicebatur, hic* Rotus *appellatur, junctus ab aliis* Julio Episcopo, *de quo immediate ante actum erat. De Archelaeorum aliis sociis seorsum agimus ex Martyrologiis Græcorum. MSS. Augustanum et Labbeanum :* Lucii, Gagi, Fortunionis, Gregorii. *Si* Lucius Papa *intelligatur, a Caio ordiemur. In MSS. Tornacense et Lætiense celebrantur* Sisinnius *et* Gagus : *at* Gaius *et* Gregorius, *in MS. Aquisgranense, Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus ita habent.* Eodem die S. Gaii Palatini in mare mersi. *Eadem leguntur in Beda excuso, cum nulla horum fiat mentio in ejus legitimo Martyrologio aut supplemento Flori. In Martyrologio hodierno Romano ex eodem Beda, Usuardo, Adone et aliis, hæc ita augentur.* Eodem die S. Gaii Palatini in mare demersi et aliorum viginti septem : *quem sectorum numerum legerat Baronius adjunctum in Martyrologio Manutiano et Galesinii. Hujus verba sunt.* Romæ item S. Gaii Palatini et septem ac viginti sociorum, qui graviter primo excruciati, demum eisdem fidei hostibus cum in mare projecti ad cœlestem palmam pervenerunt. *Annotantur passi* anno Christi Domini CCLIX, Maximo II et Glabrione Coss. *Eosdem ut Romanos inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum Italiæ his verbis.* Caius miles Palatinus (erant autem milites Palatini, qui Imperatorum ministerium deputabantur) in persecutione Valeriani Imperatoris, Maximo

varii in aliis

et potissimum Caius Palatinus.

A Maximo et Glabrione Coss. una cum aliis XXVII tentus ac graviter excruciatus, tandem ob fidei Christianæ confessionem in mare projectus, martyrium consummavit. *Hæc Ferrarius, immemor eorum quæ immediate ante contra Galesinium dixerat, scilicet quæ de tempore et Consulibus ab eo inscripta erant*, ex conjectura dicta videri. *Eum tamen placuit hic sequi, quod is solus* Romæ *eos passos addiderit. Hermannus Greven relatis verbis Usuardi adjungit* : Cum hoc B. Caio referuntur et alii XXVII, *quos legerat in Martyrologio Coloniensi anno* 1490 *edito. MS. Vallicellanum* : S. Gagi et aliorum XXVII, *et absque socio* S. Gaius Martyr *in Dacheriano MS reperitur.*

3 *Hactenus Martyrologia, satis ampla varietate, de qua pauca colligimus : ac primo SS. Lucio Papa, Fato et Archelao ad alias classes hujus diei amandatis, Duæ et Antesignanus hujus cohortis est* Caius, *aliis* Gaius, Gagus, Gagius, *et* Agius *dictus, cujus nominis alter* Caius *aliis immiscetur præposita vocula* Item, *qua illos cum reliquis interpositis ad eamdem classem pertinere indicatur. Apponitur priori* Caio Palatinus, *qui ut distinctus Martyr interposito commate scribitur in Martyrologio S. Hieronymi Parisius excuso, ubi et Indici* Palatinus *ut proprii nominis Martyr a Dacherio in-*
B *sertus est : et in memorato MS. Richenoviensi* Palatinus *absque nomine* Caii *reperitur, sed quod scriptoris* D *inscitia aut negligentia potuit omissum esse. Alius videtur pro nomine appellativo sumi, atque ideo Baronius et Galesinius in Notationibus varia de Comitibus aut militibus Palatinis, et ordine militiæ Palatinæ allegant.* Uranius *etiam* Urunius *scribitur, ubi* Herefilus, Hierefilus *et* Herifelus, *et majore varietate* Tepicerus, Tipecinus *et* Cipericus; Gregorius *mendose* Grizorius; *ita* Victorinus, Victurinus; *et* Peceulus, Peceulus. Asclepidianus, Asclepiades, *sed dein alius* Asclepiades *constanti lectione reperitur.* Gaiosa, Gaiora *et* Gagiora : Hilarianus *et* Helarianus, Pylicus *et simplici tota* Pilicus. Antonius Antoninus, Frominus *et* Frunimus : Fortunio *et* Fortuno. *Et ante* Fortunatus, Fortunus. *Calendario Breviarii Rotomagensis* plurimi Martyres *ad hunc diem adscribuntur, quod de his potest intelligi.*

Varia lectio nominum.

4 *Hoc item die colitur* S. Basilius Martyr Bononiæ in ecclesia S. Mariæ *cognomento* della Vita, ubi ejus corpus requiescit, a Gregorio XV donatum. *Ita Masinus in Bononia perlustrata. Non arbitramur eumdem esse, qui inter hosce Martyres recensetur, occasione tamen illius hæc adjungimus. At* S. Honorati Martyris *brachium est Taurini in monasterio S. Catharinæ, co-*
E *literque* V *Martii, de quo ibi inter Prætermissos.*

S. Basilii corpus Bononiæ. S. Honorati brachium Taurini.

DE SS. HERAIDE, ARCHELAO, CYRILLO, PHOTIO et ALIIS CXL aut CL MART.

IV MARTII.

S. Heraïs,

Archelaus, Cyrillus, Photius,

et socii 140

Antiqua Menæa sive Synaxaria MSS. monasterii Cryptæ Ferratæ, Cardinalis Mazarini, et Collegii Claromontani Societatis JESU *Parisius, ad hunc diem hos Sanctos exhibent his verbis :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Μάρτυρος Ἡραΐδος, καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἀρχέλαου, Κυρίλλου καὶ Φωτίου. *Quæ etiam habuit in suo Menologio Sirletus et ita Latine reddidit* : Sanctæ Martyris Heraidis, et Sanctorum Martyrum Archelai, Cyrilli, Photii. *Idem inscripti sunt Martyrologio Gallicæ Leodii edito, sed variis præpositis, et loco* Heraidis, *scribitur* Aeraidis : *qua omissa et citato dicto Menologio, ita habet Martyrologium Romanum* : Item passio SS. Archelai, Cyrilli et Photii. *In Martyrologio S. Hieronymi solus* Archelaus *est, etiam in alio codice* Ancelaus *scriptus, in MS. Richenoviensi* Arcelaus. *De aliis Martyribus, quibus jungebatur, jam egimus.*

2 *Menæa excusa ad sequentem diem ita habent :* Τῇ
C αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Μάρτυρος Ἡρωΐδος, *aut* Ἡρωΐδος, *ut Maximus Cytheræus habet* ἐν Βίοις ἁγιών. *Dein interpositis* S. Eulogio Martyre in Palæstina *et* S. Eulampio Martyre, *additur* : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Μάρτυς Ἀρχέλαος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ριβ΄ Μάρτυρες ξίφει τελειοῦνται.

Θεὶς πρώτος Ἀρχέλαος αὐχένα Ξίφει,
Ἀρχὴ τοῦτό σοι, λαὸς Θεὶς κυρίου.

Eodem die sanctæ Martyris Herodis, *aut* Hiroidis. *Dein* Eodem die sanctus Martyr Archelaus *et* socii CXLII Martyres gladio interficiuntur.

Primus Archelaus supponens cervicem gladio
Initium amputationis fit tibi populo divine Domini.

Quia vero omittuntur SS. Cyrillus *et* Photius, *in titulo solum centum et quadraginta aut quinquaginta socios notamus : In Chiffletiano codice sunt socii* CXLII.

3 *Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem tradit, ibidem in ecclesia S. Stephani adservari aliquas reliquias* SS. Archelai *et* Cyrilli Martyrum, *sed an horum, quis divinabit.*

Eorumque reliquiæ Bononiæ. F

DE S. PAULINO
EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA ANNUM DXL IV MARTII.

S. Paulinus episcopus.

Brixia, antiqua Galliæ Transpadanæ apud Italos civitas, quamplurimos coli Cœlitibus adscriptos Episcopos, e quibus proxime elapso die protulimus S. Titianum, quem illam Ecclesiam administrasse anno CXI, *et adhuc* CXXXI *tem dicimus. Huic successit* S. Paulinus, *cujus natalem celebrari* IV Nonas Martii *testis est Joannes Franciscus Florentinus in Indice Chronologico Antistitum Brixianorum anno* MDCXIV *Brixiæ excuso, et Marcus Georgius ejus urbis Episcopo dicato. Idem civitatis Kalendario et monumentis Ecclesiæ Brixiensis, asserit Petrus Galesinius in Notationibus ad Martyrologium S. R. E. sibi accommodatum, in quo ista habet :* Brixiæ S. Paulini Episcopi et Confessoris. *Ferrarius in Catal. Sanctorum Italiæ ex tabulis et monumentis Ecclesiæ Brixiensis ista tradit :* Paulinus Episcopus Brixiensis XVII S. Titiano vita functo subrogatur : qui Ecclesia Brixiana aliquot annos pie sancteque administrata, Cypriano successori Sede relicta, ad cœlestem patriam multis cumulatus meritis IV Nonas Martii evolavit. Corpus in ædo S. Petri in Oliveto condituni, ad hæc usque tempora asservatur. *At Florentinus asserit ejus reliquias in S. Petri in Oliveto quievisse, solemniter eo a Paulo Zane Episcopo ab antiquissimo S. Eusebii templo extra muros translatas anno* MCCCXVIII. *Quæ inde contracius narrat Ferdinandus Ughellus tomo IV Italiæ sacræ, ædente S. Paulinum ejusdem Sedi Anno, ubi hui[illegible] anno* DXL, *quique successorem S. Cyprianum floruisse anno* DXXVI, *hujusque festum recolere* XI Kalend. Maii. *Memoriam hujus sancti Episcopi Elias Capricolus lib. 3 Historiæ Brixiensis, et Ribepertus in sermone de Translatione S. Philastrii a Sirio ad* XVIII *Julii edito, sed Paulum appellat. Est senior Episcopus Paulus, quem tradit Ughellus cum dimidiatem adeptum esse anno* CCCLXXIII, *et decessisse III Kalendas Maii : qui vice-versa in Martyrologio Romano*

reliquiæ translatæ :

tempus Sedis

A *mano* Paulinus *appellatur sub nomine* Pauli. *In Martyrologio sanctæ Brixiensis Ecclesiæ* IV *Martii hoc elogium de eo recitatur.* — Brixiæ S. Pauli Episcopi et Confessoris. Hic sanctus Episcopus quantæ sanctitatis et meriti extiterit, apud Deum innumeralibus, qui ejus patiam valetudinem sunt consecuti, testati sunt. In translatione hujus sancti Pontificis, quæ facta fuit circa annum Domini MCCCCXC a Paulo Episcopo Brixiensi, cum exultatione et lætitia magna totius civitatis, ejus sanctum corpus translatum est in ecclesia S. Petri in Oliveto; cum antea per multa secula jacuisset in ecclesia S. Eusebii Episcopi et Martyris vetustissima, quæ erat sita ad collem Goletti contra arcem sive castrum Brixiæ. D

elogium ex Martyrol. Brixiensi.

DE S. OWINO MONACHO
LICHFELDIÆ IN ANGLIA,
Commentarius historicus.

SUB FINEM SECULI VII. IN MARTIL.

Acta S. Ethelredæ et S. Owini a S. Beda relata.

Hinc illustriores sanctitate Reginæ eminent in Hyparchia Anglo-Saxonica S. Ethelhreda, Anna Orientalium Anglorum Regis filia, quæ memorabile omni ævo pudicitiæ exemplum edidit. Nam bis nupta est, et omnis tamen virilis amplexus expers, virginitatem Deo dicatam, servavit illibatam. De hac Regina Virgine venerabilis Beda præclare scribit lib. 4 Historiæ Ecclesiast. cap. 19 et sequenti, et latius in hoc opere agendum erit ad XXIII Junii diem ejus natalem. Hoc die IV Martii celebratur S. Owinus ab ejusdem et domus ejus præpositus, cujus virtutes prædicat idem Beda lib. 4 cap. 3. Ejusque elogium insertum est Usuardo S. Cratoris a nobis ad eum IV Martii illustratæ. Nos hic præcipua repetamus quæ ibidem cap. 2 pag. 146 pleniùs recensentur. E

S. Owinus et Œconomo S. Ethelredæ.

2 *Erat ergo* S. Owinus, primo ministrorum et princeps domus S. Ethelredæ, *cumque hæc post obitum primi mariti cuta esset nuptui Egfrido Regi Nostr. anhumbrorum, sexit cum Regem ede provincia Orientalium Anglorum Elmuicum, sedem Regni Nordanhumbrorum. Quo postmodum, ut idem scribit Beda,* cum crescente fidei fervore, sexdecim domunasteria disponeret, non hoc segniter fecit, sed subjectis omnibus rebus suis, ut electis tantum, quæ habebat, amplexi tantum habitu indutus, et secretum desiderans in monasterio esset, cum abbatissa germana reverso ex Gallia Cædda, quod vocatur Lestingæ, sed ut *Ducatus Ethelredæ in parte Borealis in confinio Australium Humbræ et Pecheiensi, et habitaculum hujus, ab Oceano Germanico distans. At quatenus S. Ceadda* venerit ejus sedem celebrat, hoc loco apud Beda. Non enim, inquit, ad eum, ut quidam, sed ad Laborem se ille locorum natura spectabat, quod penitus etiam facile monstravit. Nam qui omnes sollicitabat monasteria. Sæpe procurans, eo ampliùs operi manuum studium impendebat.

monachus Lestingensis

structæ habitat.

C

3 *Cum dein S. Cædda factus esset Episcopus Merciorum et Lindisfarnensium, nec et Mediterraneorum, et in horum urbe Lichfeldia, quæ Episcopalis erat, resideret; fecerat, inquit Beda,* sibi manere non longe ab ecclesia eremiticum, in quo cum paucis, ut est mos eremitarum, tempus exigebat. Ubi et ipse septem annis ante obitum fratrum, quibus ei Labore et humilitate Xristi vocabula notare solebat. Hic S. Owinus ædificia cum Episcopo in prælata mentione pro nutu reverentia devotionis inter Fratres habitum, cum illi inde lectionem vocabant, ipse foris, quæ ejus esse debebat, operabatur. Erat autem Owinus magni meriti monachus et pura intentione supernæ retributionis unumdum derelinquens, discebat quæ per omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus cui fidem narranti accommodarent.

Lichfeldiæ ubi S. Cædda Epis. dignit.

4 Contigit autem die quadam, ut in prælata mansione Cædda Episcopus forte cum Fratre Owino tantum comes esset, ibi ressis pro causa opportuna ad ecclesiam ceteris sociis, et Episcopus solus in oratorio lectionibus vel orationi operam daret, tunc audivit Owinus repente, ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque lætantium de cœlo ad terras usque descendere. Quam videlicet vocem ab Eurocustro, id est ab alto brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paullatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat Episcopus, perveniret; quod ingressa, totum implevit, atque in gyro circumdedit. At ille, dum sollicitus in ea quæ audiebat, animum intenderet, audivit demum transacto quasi dimidio horæ spatio, ascendere de tecto ejusdem oratorii eundem lætitiæ cantionem, et ipsa qua venerat via ad cœlos cum melodia dulcedine reverti.

audit cœleste canticum descendens ad S. Ceaddam.

et iterum ad cœlos ascendens.

5 Qui cum aliquantulum quasi attonitus maneret, et quid hæc essent, solerti animo scrutaretur, aperuit Episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sæpius consuevit, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introivit ille et monitus, cui dixit Antistes: Vade cito ad ecclesiam, et hos septem Fratres hue venire facito, tu quoque simul adesto. Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut virtutem fidei rectam et pacem ad invicem et ad omnes fideles servarent, institutaque quoque disciplinæ regularis, quæ vel ab ipso didicisset ut, vel in ipso vidissent, vel in Patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem suum celatius jam proxime instare. Namque hesperi caput, ille amabilis, qui Fratres nostros vesperare solebat, ad me quoque hodie venire, hocque de me ipsis certe dignatus est; propter quod revertentes ad Ecclesiam, dicite Fratribus, ut meum exitum Domino precibus commendent; et suum quoque exitum, cujus hanc præcitavit, vigiliis, orationibus, bonis operibus prævenire meminerint.

Accipit cum suis monachis ultima S. Ceaddæ monita

6 Cumque hæc et hujusmodi plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes exirent, redit ipse solus, qui carmen cœleste audierat, et prosternens se in terram, ait: Obsecro, Pater, licetne aliquid interrogare? Interroga, inquit, quæ vis. At ille, Obsecro, inquit, dicet, quod erat canticum illud lætantium, quod audivi, venientium de cœlis super oratorium hoc, et per tempus redeuntium ad cœlos? Respondit ille: si vocem cantantis audisti, et cœlestes supervenire cultus cognovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Vera autem Angelorum fuere spiritus, qui me ad cœlestia, quæ semper amabam ac desiderabam, præmia vocare venerunt, et post dies septem se recturos, ac me secum adducturos esse premiserunt. Quod quidem, ut ei prædictum erat, opere completum est. *Hactenus Beda.*

F

Intelligit hunc ex Angelis cognovisse diem obitus.

7 *Quæ postmodum a S. Owino acta sunt, latent. Potuit cum aliis septem monachis, tempore successorum Winfridi et Sexulphi Episcoporum, Lichfeldiæ permansisse: potuit secessisse* ad monasterium Adbearne, *quod* in provincia Lindesi, *sive Lincolniensi*, e donatione Wulfheri Regis extruxisse S. Ceaddam *testatur Beda*, in quo, *addit*, usque hodie, *circa annum*

Recepit Acta et cetera narrata.

A DCCXXX instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent : *Demum potuit in Northumbriam regressus, in primo suo monasterio Lestingensi reliquam vitam sancte peregisse : at quando mortuus sit, etiam ignoratur.*

Laudatur a Trithemio.

8 *Trithemius de viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib.* 3 *cap.* 118 *de illo hoc elogium habet, et* Osvinum *appellat.* Osvinus, *inquit*, monachus et discipulus B. Ceaddæ Pontificis, vir magni meriti, et regularis institutionis zelosus amator, natione Anglicus Orientalis ; cum apud Reginam Edilbirudem Clericus esset, et magno haberetur in pretio, omnia contemnens, venit ad S. Ceaddam in cœnobio, cui Lestingen vocabulum est, commorantem : in quo multum proficiens, magnus cœpit fulgere virtutibus. Claruit anno Domini 600 *Imo legendum*, 680 *ut cap. præcedenti dixerat de S. Ceadda ; quem mortuum esse anno* DCLXXII *diximus ad ejus Vitam. Dein S. Owinus non fuit* Clericus *S. Etheldredæ Reginæ, sed, ut ex Beda diximus,* primus ministrorum ac princeps domus *ejus. Græci* Œconomum, *et Franci isto seculo* Majorem-domus *appellassent.*

B 9 *Arnoldus Wion, citato Trithemio, refert eum in Appendice ad Martyrol. Benedictinum his verbis :* S. Osvinus monachus Lestingensis sub S. Ceadda Abbate magnus virtutibus refulsit. *Inscripta est Martyrologio Anglicano primæ editionis ad diem* XXIX *Julii* Commemoratio Beati Owini Confessoris, Lichfeldiæ in Staffordiensi Comitatu, *cum majori elogio e Beda desumpto. Ferrarius in Catal. generali ob auctoritatem dicti Martyrologii ista habet :* In Anglia B. Odoeni Confessoris, *asseritque in Notationibus* vixisse circa annum DCLXXXIX. *At die* III *Martii* Commemorationem B. Owini monachi Lichfeldiæ in *Anglia referunt Edmundus Mathew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, Menardus in martyrol. Benedictino, et Baelinus in Menologio itidem Benedictino, et tem Baelinus quam Mathew plura ex Beda describunt. Demum Hieronymus Porterius in Floribus Vitarum magis illustrium Sanctorum Angliæ, Scotiæ et Hiberniæ, ad diem* IV *Martii Vitam S. Owini Angliæ edidit. Quibus Floribus allegatis, in Martyrol. Anglicano secunda editionis Sanctus effertur ad eumdem* IV *Martii, additurque, ad honorem hujus Sancti dicatum fuisse ejus nomini templum in urbe Glocestrensi, ad Sabrinam Fluvium, in regno Saxonum Occidentalium sita. Ceterum num S. Ceadda vixerit secundum regulam S. Benedicti, et non potius retinuerit modum vivendi S. Aidani et regulam S. Columbæ Abbatis, inquisitionis ad illius Vitam* § 2, *quæ non est necesse hic repetere.*

Inscriptus Martyrologio ad 29 Julii

Habet templum 6 octobris.

3 *et* 4 *Martii.*

D

E

F

DE S. BASINO
ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI,
Commentarius prævius.

SUB FINEM SECULI VII IN MARTII

Regni Austrasiorum hinc inde dispersi origo prima ac ditiones a nobis indicatæ sunt accuratoque parabatur aliquot paragraphis ante Vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum, ad ipsas Februarii Kalendas ediam. Hujus regni præcipua pars erat Belgica prima : cujus metropolis est Archiepiscopalis Treverorum, sub qua continetur urbs Episcopalis, Divodurum Mediomatricorum civitas, Metis subducta, horum Regum sedes, una cum illo ad Mosellam fluvium sita. Rerum in hoc regno, seculo potissimum septimo, actarum tanta fuit apud posteros scriptores inscitia, ut Dagobertus II S. Sigeberti filius, ingrata mille prope annorum oblivione consepultus, cique e regio catalogo expunctus fuerit, cujus nomen ac decus reipsa nos illi restituimus, edita dissertatione sive elogio ha de tribus Dagobertis Francorum Regibus. ex adjunximus brevem quamdam de Episcopis et Concilio, quæ tempore, quibus illi sacros Ecclesiarum thronos insidere, aut Concilius interfuere, minus recte ordinata aliis forsan capite 3 reprimavere Archiepiscopi Trevirenses, et nominatim de S. Basino, qui hoc IV Martii Ecclesiastica veneratione colitur, cujusque aliquot decessoribus ac successoribus.

Regni Austrasiorum metropolis et Episcopatus Treverensium accuratissime

2 Ex illis est S. Modoaldus, qui Concilio Remensi sub Sonnatio interfuit anno DCXXIV aut sequente. Annos huic tribuit XXX. Successit S. Numerianus, alias Nemorianus, cujus cum diu vacasset sedes, Sigebertum Regis avulsa est Childericus. Rex in diplomate dotationum monasterii Stabulao et Malmundario posterorum. Signavit idem Numerianus tempore Childerici testibus S. Deodati fundatoris monasterii Vallis-Gothicæ, Martinus et S. Sindulfus anno DCLXXIII. cui post depulsum Childebertum filium Grimoaldi exercuit anno sequente Childericus. Inscriptus est Numerianus Martyrologio Romano ad diem V Julii. Huic successit S. Hildulphus tempore Childerici et Dagoberti, magna apud Reges auctoritate pollens, qui privilegia immunitatesque a decessore suo Numeriano et Pontifice Romano datas, S. Deo ejusque famulis, de cujus Præsulis Medimatrici monasterium extruxit. Fuerunt temporibus Childerici, Theoderici et Dagoberti primum inter se amicitia conjuncti SS. Hildulphus, Desiderius, Arbogastus et Florentius, qui duo fuerunt successive Episcopi Argentoratenses. De his hæc egimus lib. 2 dictæ Diatribæ cap. 3. S. Hildulphum arbitramur mortuum esse anno DCXCII, licet in Vita antrosus legatur annus DCXCII. Hildulpho in cremum secedenti successit S. Basinus, forsan circa annum DCLXX, regnante adhuc Childerico, anno DCLXXIX cesso ; ac videtur vixisse usque ad tempora Childeberti, quo rerum potiente, e vita decessisse conjicimus circa finem seculi XII. Sedis ejus tempora a successoris annis comprobandum. Fuit is S. Lutwinus, Basini ex sorore Gauza nepos, qui a puerpes subscripsit donationi S. Irminæ Abbatissæ factæ Kalend. Decemb. anno IV regni Childeberti, Christi DCCL. idem detexit Mediolacense monasterium in tempore Childeberti Regis XII, Christi DCCX. aut sequente. Fuit S. Lutwinus Episcopatum ex legitimo matrimonio natus filius, nomine Milo, qui anno DCCXII. expulso S. Rigoberto Episcopo legitimo, Remensem obtinuit Episcopatum : imo et S. Lutwino martyre, invasit etiam Episcopatum Trevirensem : quem per quadriennium circiter annos illa episcopia pessime lædisse traditi Hincmarus in Præfatione ad Vitam S. Remigii. Pepinus Major pacem dedit hisce Episcopis Trevirensibus eximiis, relatis fusoribus prædationibus ablatisque deductis.

Basinus, Lutwini

Lutwinus

et invasor Milo.

3 Memoria sacra S. Basini in crypta est antiquo Martyrologio S. Maximini ad IV Martii hi verbis : Item S. Basini Trevirorum Archiepiscopi. *In alio MS. quod multa Coloniæ apud Patres Carmelitas adservantur, Domnio jacente delatum, ita leguntur :* Treviris S. Basini Archiepiscopi ; *additur, et Confessoris. Martyrologio Coloniensi anno* MDCXX. *eruto, ita Auctario Greveri ex Usuardino. At Præsulem Trevirensem appellant Maurolycus et Felicius, Episcopum Gebennensem Cameracensem et Mutinensem. Quæ ex expressis autem MS. Florarii Sanctorum :* Apud Treviros S. Basini Episcopi, hujus urbis et Confessoris.

S. Basini memoria sacra in Martyrologiis.

Claret

A Claruit anno salutis DCLIX. *At Ghanus in Natalibus Sanctorum Canonicorum de ætate aliter sentit.* Treviris, inquit, S. Basini Episcopi, qui eadem Sede optime administrata, hac die quievit in pace anno Domini DCCI. *Utrumque calculus ex supra allatis refellitur. Cultus ecclesiasticus de eodem Sancto præscribitur in Breviario MS. Trevirensis diœceseos, quod penes nos habemus. In lectionario Trevirensi anno* MDCLXV *excuso, pro iis qui Romanum Officium recitant, solum annotatur fieri de eo debere Commemorationem.* — *et Breviario.*

1 *In quodam libello de reliquiis monasterii S. Maximini olim exaraso dicuntur :* IV Kalendas Junii a S. Hildulpho translata pretiosa corpora SS. Maximini, Agritii, Nicetii et Basini. *Eorum ea in Vita S. Agricii a nobis ad diem* XIII *Januarii edita num.* 10 *accuratius descripta sunt, omisso nomine S. Basini, et recte, ut qui in Sede Episcopali S. Hildulpho successerit. Verum post aliquam in eadem Basilica S. Basinum sepultum fuisse concinunt omnes. Fuit postmodum anno* DCCCLXXXVII *ea ecclesia a flamma vorace fere consumpta, ac mox ab Othone Abbate de nova instaurata, ac perfecta anno* DCCCXCII, *et solemni pompa* III Idus Octobris *dedicata. Qua die, additur in prædicto libello, prædicta corpora locatorum Archiepontificum Trevirorum Maximini, Agricii, Nicetii, Basini, Weomadi levata sunt, et translata in novam ecclesiam, repositaque sub summo altari in diversis sarcophagis, prout nunc cernitur. Tres primores compactum Maximinus quidem medius : Agricius a dextris, Nicetius a sinistris : ad capita eorum ad dextram Basinus, ad lævam Weomadus. Hæc ita, quæ ad eam diem annum refert Browerus lib. 9 Annalium Trevirensium pag. 557. Joannes Enen in Epitome Germanica gestorum Trevirorum, a Joanne Scheckmanno Latine reddita, libello 3, tractatu de Ecclesia Imperiali monasterii S. Maximini, titulo 2 ista scribit :* Adornatur præsens Basilica pluribus sanctorum corporibus. In cryptella subtus summum altare requiescunt quinque sanctissimi Archiepiscopi Trevirenses. Retro altare illius cryptellæ tres parvulæ : S. Maximinus (cujus loculum nomen obtinuit propter multiplicata ejus miracula) medius, ad dexteram ejus S. Agricius Patriarchæ Antiochenus, ad lævam autem B. Maximini S. Nicetius. Ante altare hujus cryptellæ duo Archiepiscopi Trevirenses in dextero latere S. Basinus, qui fuit Dux Lotharingiæ et avunculus S. Ludwini Archiepiscopi Trevirensis in sinistro S. Weomadus. Fuerunt hi duo Ecclesiæ et Weomadus ante Episcopatum Abbates hujus loci. *Ex ductis Sanctis colunt Maximinus* XXIX *Maii, Agricius* XIII *Januarii, ut jam diximus, Nicetius* V *Decembris, Martyrologio Romano inscripti. S. Weomadus* VIII *Novemb. fastis sacris S. Maximini et aliis inscriptus.* — *Translatio corporis.* — *facta anno 942.* — *cum corporibus aliorum 4 Sanctorum.*

B

C

2 *Acta aliqua habemus ex MS. Trevirense nobis submissa tam S. Basini quam S. Ludwini nepotis, ab eodem auctore, ut infra ex num.* 19 *constat, conscripta. Ex his Nicolaus Abbas Medioluscensis monasterii, ad annum Sancti placentis, edidit Latine ad primum certum, sed certe restituit. In cujus hujus sui Patroni Vitam Udonis Archiepiscopi Trevirensis. Hic nonnullis Adscriptis, ordinavit anno* XXXVI, *ubi post circumum Nobis Vita finitus anno* MLXXVI. *Pro Nizone in alio MS. Nithardus legitur. Conqueritur infra in Prologo Acta antiqua per Normannos periisse, neque alia fere substituta, sive perversa, sive deserta, referta mendacia scriptorum. Ut unum aliquando S. Basino hu[illegible] vetera, sed ne pueris, bullis amaretur, ac primo displicet Bulla, sive diploma cujusdam Gregorii Pontificis Romani ad quendam S. Maximini Abbatem, nomine Basinum, quique hunc Episcopum fuisse eadem inscriptione. quem tutam conflat non exstitisse tempore ullius Gregorii Papæ. Mortuus est S. Gregorius Magnus anno* DCIV, *quo modum arbitratur S. Basinum natum fuisse; quamvis eodem adhuc seculo septimo Episcopum creatum ac vita functum ostenderimus. Interim dicit auctor Vitæ eum nondum Episcopum, sed Abbatem fuisse S. Maximini, ac tum dictam Bullam impetrasse a S. Gregorio II Papa, cujus Acta diligenter excussimus ad* XIII *Februarii, quo die ex hac vita decessit anno* DCCXXXI, *electus* XX *Martii anni* DCCXV, *cum jam tum elapsi fuissent anni ut minimum quadraginta, postquam S. Basinus ad thronum Episcopalem Ecclesiæ Trevirensis adscendisset. Deinde non invenitur antiqua monasterii rebelles suis primævis constitutionibus, Regulam S. Benedicti, cujus in illa Bulla mentio fit, acceptasse ante tempora Ludovici Pii Imperatoris, uti colligitur ex Actis S. Benedicti Anianæ et Indæ Abbatis ad diem* XII *Februarii editis. Quo etiam imperante Landevenecanum monasterium in Britannia Armorica anno* DCCCXXIII *Regulam S. Benedicti suscepit, uti in Vita S. Winwaloei hujus monasterii fundatoris dicitur in Martio. In re dubia nihil certi statui potest. Quid si Gregorius* IV *Papa anno* DCCCXXXIV, *Indictione* XII, *quæ hic indicatur, tempore Ludovici Pii Imperatoris, post assumptam Regulam S. Benedicti, miserit dictam Bullam Abbati hujus monasterii, Basino dicto. Certe Catalogi Abbatum adeo mutili sunt, ut ab initio extracti monasterii usque ad annum* DCCCLXVIII *non nisi quatuor Abbates suis nominibus apud Sammarthanos exprimantur. Potuit autem Basinus ille a priore S. Basino Episcopo nomen aut in baptismo aut susceptione habitus monastici accepisse, aut etiam occasionem scriptoribus dedisse attribuendi Sancto monachatum et Abbatialem dignitatem monasterii S. Maximini, cujus in antiquioribus Martyrologiis aut scriptoribus non fit mentio. In Gestis MSS. Trevirensibus dicitur* Abbas Cellæ S. Hilarii in territorio Trevirensi. *Verum ea propugnamus alterioris veritatis indagatoribus; quæ nobis dubia sunt et subobscura, ut si possint plus lucis affundant ac veritatem stabiliant. cui libentes manus daturi sumus.* — *Acta dantur a Nostro Abbate collecta.* — *Bullam Gregorii Papæ.*

D

E

F

3 *Browerus noster lib.* 7 *Annalium Trevirensium pag.* 428 *de S.* Basino *agit, ascribique fuisse verum genitricem Chlodulphi virgæ, nec minore fama religionis ac sanctitatis : non deesse, qui fratrem ejus fuisse tradunt B. Chlodulphum; quibus ut non assentiri omnino, ac neque tolerem eos abrogare velle. Auctor infra meus, Wasserii nomen fratris ignorari, ac fuisse* Ducem Lotharingiæ, *id est, Ducem aut verum potiorem in illa Austrasiæ parte, qua postea Lotharingia dicta fuit. Huc redactur nomen istius Ducis additum Chlodulphi : et forsan peperit Franciscus de Rosieres auctor libri de Stemmatibus Lotharingiæ, cujus opus, ut commentis refertum, in consilio supremo Henrici III Regis Francorum anno* MDLXXXIII *condemnatum fuisse tradit Ludovicus Chantereillus Faber, in Præfatione Considerationum historicarum Genealogiæ Domus Lotharingiæ. Hic ergo Rosieres tomo 3, historia capitali 49, de Clodulpho filio S. Arnulphi agit, et inter ejus liberos numerat S. Basinum primo monachum, deinde Trevirensem Archidiaconum, et Gunzam Gerwino desponsatam. Arnoldus Wion citato hoc auctore, illud clausum concinnavit in Martyrologio monastico :* Treviris natalis S. Basini Episcopi Trevirensis et Confessoris, qui cum esset S. Chlodulphi Ducis Austrasiæ, quæ nunc Lotharingia vocatur, filius, primo in cœnobio S. Maximini Trevirensis monia ducam vitam amplexus, deinde ad illam Sedem regendam assumptus, eumdem animi virtutes exemplo populum sibi commissum gubernasset, miraculis clarus migravit in cœlum. *Hujus describunt Menardus, Dorganius, Saussaius et Buzelinus, ac filium S. Chlodulphi statuant. Annum mortis ejus* DCLIX *assignat Buzelinus. At Trithemius dicto Reserio senior, de viris illustribus Ordinis lib. 3 cap.* 159, *et lib.* 4 *cap.* 70 *Basinum fratrem Ducis Lotharingiæ cum hisce Actis statuit, non indicato nomine* — *impetravit non S. Basinus.* — *forsan eam alteri dedit Gregorius IV.* — *An S. Chlodulphus fuerit S. Basini frater?* — *an patet?*

A *nomine. Hinc Browerus scribere maluit B. Clodulphum fratrem ejus tradi. Quæ omnia subverso fundamento corruunt.*

VITA

Auctore Nizone Abb. Mediolacensi, *Ex MS. Trevirensi.*

PROLOGUS.

Multis divinarum Scripturarum testimoniis edocemur, quanta in scribendis Sanctorum gestis utilitas quantaque sit virtus. Inter præcipua non infimum extat illud Raphael Archangeli oraculum, quo Tobiam alloquitur, Sacramentum, inquiens, Regis abscondere bonum est : opera autem Dei revelare et confiteri honorificum. David etiam ille noster Psalmographus opera Domini universa bona valde proclamat, atque opera Dei, quæ sint, æque explanat : Opera, inquiens, Domine, manuum tuarum sunt cœli. Cœlorum autem nomine persæpe in sacro eloquio Sancti accipiuntur, eodem Psalmista personante. Cœli enarrant gloriam Dei. Itemque : Annuntiaverunt cœli justitiam ejus. Cœli vero dicti sunt ob præeminentiam meritorum celsitudinemque. Quo fit, ut clamet ad nos quoque cœlestis illa dignatio Deitatis hoc Moyseticum ; Inspice et fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est ; ac si diceret : Sanctorum quempiam oculis tuis proponito, ejusque exemplis præmonstratis innitere ; suisque factis virtuosissimis, tuis responde. Montes esse quosque electos quis nesciat? Nempe in virtutum sublimitate positi, terrena quævis despectu mentis calcando, montes et dici et esse meruerunt, alioquodam Propheta vociferante et dicente : Montes et colles cantabunt coram Domino laudem. Quomodo montes? Quomodo colles? Montes sane, quia semper in virtutum arce persteterunt : colles meritis, quia cum essent præcelsi, de se humilia sentiebant, celabantque omnem meritorum altitudinem. Hinc haud inveniuste Sanctos quoslibet Cœlos vocatos contenderim, præter suppositam interpretationem. Cœlum denique a celare, quod abscondere est, tractum putant, eo quod ætherea celando abscondat ; sive quod terræ faciem obnubilet horizonte. Sancti ergo quique et cœli et montes rectissime appellari possunt. In his cœlis parata est sedes tua, Deus, in seculum seculi. Et cacumina Gelboe prætergrediens, hos dignaris montes inhabitare : hos nobis in exemplum vitæque formam tribuisti : hos direxisti Ecclesiæ tuæ Doctores, quorum honestorum probitas morum et exactæ vitæ sanctimonia magnum imitandi largitur vestigium.

Tob. 12. 7

Sancti sunt cœli, Psal. 101. 26

18. 7 21. 32

B Exod 25. 40

Montes

et colles

Psal. 148. 9

ad imitationem propositi :

C

2 Inter ceteros tibi a constitutione mundi præelectos Sanctos, non mediocriter tibi complacent beatus Præsul tuus Basinus almus, cujus vita virtutibus plena refulsit : sed (proh dolor!) gesta ejus præclarissima, tametsi mirifica credantur et sint, ad nostram tamen quod dolentes referimus) notitiam cuncta deluta sunt minime. Egit hoc, ni fallor, furibunda Nortmannorum rabies, *a* Ecclesias Dei undique igne devastans. Scitum namque habetur urbem Trevericam, una cum suis suburbanis et ecclesiis adjacentibus, per eosdem spurcissimos Nortmannos incendio conflagratam. Quamobrem accidit, ut non modo hujus Divi Basini Vita, verum etiam aliorum complurium Sanctorum actus præfulgidi, posteritati scriptis mandati, irent se perditum. Tandem ab Imperatore Arnulpho, *b* profligatis impiis Normannici agminis satrapis, paceque concessa, de post plurimorum Sanctorum gesta denuo recuperata sunt. Basinus cum plerisque aliis, penuria scriptorum, an desidia, vel certe incuria agente, relinquitur illi, qui singulorum merita in vitæ libro scripsit, silentio suppressus. Verumtamen ne beatissimi Basini meritorum schemata huic forsan nostro ævo, licet serotino, reservata in antea omnino contingat ignorari, cum possint haud modicum ad bene beateque vivendum conferre præsidium : placuit, imo Dei amor inclytusque Basini honor compulit, vel ea quæ de celebri ejus vita ad nos emanarunt, styli officio designare. *c* Sed antequam narrandi seriem ordiamur, operæ pretium autumavimus, propaginis ejus originem, vel satius originis vocabulum (ex Ducibus autem Lotharingiæ oriundus perhibetur) ab initio recensere. Lotharingiam provinciam primum Austrasiam, vel Austeriam, sive Austriam superiorem, Brabantiam vero Austrasiam, vel Austeriam, sive Austriam inferiorem nuncupatam tradunt cosmographi : et *d* oconomistæ Austrasiæ vocabulum derivatum astruunt ab Austrasio Principe magnificentissimo, nepote Caroli Pulchri, ex Landone filio. Austrasiæ etiam priscis temporibus *e* Major-domus dicebatur : quam florentissime gubernasse Divum *f* Arnulphum Metensem Episcopum, et post eum *g* Pippinum seniorem constat. Verum prius quam hac divisione secerneretur, ut superior et inferior Austrasia vocaretur, a Burgundiaad Frisiam usque cingebatur mari Britannico. Dehinc a Mosa fluvio ad Rhenum protendebatur, cum per Mosellæ alveum se extendebat : tandem partita in superiorem et inferiorem Austrasiam, sive Austriam, ut præhibavimus. Superiorem Austrasiam Lotharingiam postea denominatam dicitant a *h* Lothario primo Imperatore, filio Ludovici piissimi Imperatoris, filii Karoli Christianissimi et insuperabilis Imperatoris, quem Alexandro illi magno et Pompeio viro bellicosissimo coæquantes, Magnum appellare non formidant. Is Lotharius, quoniam duos habuit germanos, post patris Ludovici Pii ex orbe terrarum demigrationem, terram ipsam dividentes, se contingentem a nomine suo Lotharingiam nuncupavit. Et licet Lotharingia pro tunc multa terrarum confinia includeret, partim tamen urbem Medionatricam, quam et Metis appellitant, et agrum circa ambientem Lotharingiæ nomen retinuisse, fidelis antiquitas ad posteros transmisit. Brabantia, quæ olim partiorum vocabulo nominabatur, hinc emersit ; ex hinc Brabantinorum Ducum exortos Lotharingiæ titulum merito sibi usurpari *i*. Satis superque de his actum est, nunc ad almi Basini Vitam perstringendam, cujus gratia hæc recitavimus, calamum applicemus.

D AUCTORE NIZONE ABBATE.

hic nonnulla proferuntur,

c

cum insula Austrasiæ origine.

d

e

f g

E

h

i

F

a Urbes et diœceses Trevirorum devastatas contigit anno 882, quando Normanni Nonis Aprilis, die sacratissimæ Cœnæ Dominæ, urbem occuparunt. Ita Regino Abbas Prumiensis in hac diœcesi Trevirensi. — b Anno 891 de Normannis victoria potitus est Arnulphus Rex, postmodum anno 896. Imperator declaratus. Ita idem Regino. — c Reliqua hujus prologi omittenda potius fuerat, nisi scriptoris mentem inde colligere ostendenda, cum hæc fabulas prodiderit. De origine et terminis Austrasiæ regionis : 2 ad Vitam S. Sophiæ Regis Austrasiorum. 1 Ebroinus. — d Oconomista verbum nunc fabricatores intelligendi, qui Austrasios Principes, patrem Landonem et avum Carolum pulchrum pascerent : an œconomistæ vel chronicæ scribæ dicerentur : an laboriosum inventum hoc mendosi sive monstrosi peperit? — e Ubi id legat hic scriptor? Pipinus certe ejusque pluri Merchilius Austrasiam, velut paupertini pro regnum ephemerant titulo Majores domus. — f Colitur S. Arnulphus 18 Julii. Instituit is Dagobertum I Regem Austrasiorum in pueritate, fuitque ante Ebroinchi Regis Consiliarius. — g E Pippini senioris tale dedaximus XXI Februarii, ubi et quando superiorem et inferiorem Austrasiæ, et Brabantiæ provinciæ est actum. — h Imo potius a Lothario Rege. Lotharii Imperatoris filio, qui ducentis annis istis Ducibus junior fuit. — i Videtur verbum deesse, constat, aut omisit

CAPUT I.

S. Basini ortus, educatio, vita monastica.

Amicus igitur Basinus, Belgicæ Galliæ Metropoleos, Trevericæ videlicet urbis edititissimæ Archiepiscopus gloriosus, Dux ex Ducibus Austrasiæ superioris, quam nunc Lotharingiam nominant, non tam

a Basinus a Ducibus Austrasiæ oriundus.

AUCTORE NIZONE ABBATE.

A tam nobilissimo quam felicissimo stemmate progenitus est. Verum, sicut illi parentes fuere generositate ac potentia magni, juxta nomen magnorum, qui sunt in terra; sic digni germinis dignissima proles ex ipsis emergens, decus, quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliavit. Hinc non temere, sed *a* re natum Basini nomen in regenerationis lavacro obtigisse crediderim. A basi nempe deductum hujusce nominis vocabulum *a* ipsi congruenter inditum fore certa ratio edocet. Quanta enim basis corporea mole, soliditate, sustentatione stabilimentoque, tantus hic fuit animi virtute, humanitate, fortitudine, dexteritate, prudentia.

a *quasi basis virtutum appellatus.*

4 Crevit puto *b* præcluis suorum natalium, vitæ dulcedo pariter et gloria. Tum infantiæ transibens oras, pueritiæ littoribus appropiat, non minus virtutibus quam viribus excrescens. Dein adolescentiæ fores pulsans, ut ætate, ita crescebat sapientia et gratia apud Deum et homines. Hinc jam inde ab ineunte adolescentia, ejus cœpit in propatulo apparere, quod in adulto bonæ indolis adolescens prætendebat. Siquidem eximius industrius juvenis totum mundum in maligno positum, jam jamque virtutum hospes, voluptatum hic tæ effectus, pensitabat

b

sancte educatur.

B secum tacitus, conferens numerum in corde suo illud Evangelicum: Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Et item illud: Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

Mar. 8. 36

Luc. 14. 33

5 Hæc cordis in alveolo ubi frequenter revolveret, demum votis morem gessit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum. In ipso itaque ætatis flore gloriam, voluptates, opes, parentes, tellurem hæreditariam, omnibus denique et semetipsum talem fugiens, ut nullum inveniret, totum ad cœnobialis vitæ studium se contulit. Ac illi quidem e sæculo exeunti, divis bonarum litterarum disciplinis comitantibus, haud procul a Trevericis mœnibus ad S. Joannis Evangelistæ monasterium, quod in pervia Gallicanæ civitatis ad Aquilonarem plagam in Campo Martio situm, et B. Maximum nomine prætitulatum est, exsultans fuit: ubi quod optabat et quærebat invenit; fratres ejus Ducis Lotharingiæ, cujus tamen nomen vocabulum non accepimus, sororisque ejus Cæsaræ caducam patris cespitis possessiunculam relinquens. Maluit enim subjectionem, quam dominationem terræ; Per gratiam quærere quam hominum; gloriam mundi, cui divitiarum et hominatus ambitionem fluxam atque fragilem: religiositatis statum claram, æternumque habere: unde et memoriam sui quam maxime longam effecit.

ingreditur monasterium S. Maximini.

c

C

6 Introductus in atria domus Domini, ubi juxta nostrum Psalmistæ elegit abjectus magis esse, quam habitare in tabernaculis peccatorum, depositaomni superbia, spem fiduciamque tenens, quod pro humiliatione accederet sibi bona gratia; tanti animi humilitate, Domino placiturus se Patris spiritualis imperio subdidit, ut salva virorum honestate nihil deinde necessitatis privilegio applaudaret, ubi, quem ejus liberum genuit, famulum voluntas subdixit, omnium ne cum humilitatem quam servatus Christo approbavit. Cervice igitur suavi Christi jugo submissa, nihil de se ipso fidere, illi uni credere, potissimum cui spondet se regendum tuendumque commiserat. Omnia autem potuit in eo qui ipsum confortabat, quæ et dixit: Confidite, quoniam ego vici mundum.

Psal. 83. 11

obedit Patri spirituali.

Joan. 16. 33

7 Verum sicuti insolentiæ et demissi animi semper habitum est, alterum insultare moribus; ut gravi præclamque spectare quæ molestat pravos viros; ac Basinus Deiservicii famulus, ut ad, ad quod vocatus, ut gratius exequeretur, singulorum gratias

D *omnium virtutes imitatur.*

soberter intuebatur, et aliquid inde ad memoriæ alvum nitebatur trajicere. Eruditebatur illius sapientia, accendebatur istius grandi constantia: alterius delectabatur obedientia, alterius castimonia: istius humilitatem, illius sectabatur sobrietatem: alterius sana doctrina, alterius bona vita instituebatur: admirabatur hunc reticendi cautum, illum loquendi peritum arbitrum: hujus strictum contemplabatur jejunium, istius edulium temperatum: in hoc activæ vitæ laborem, in illo contemplationis ardorem mirabatur. Fiebat proinde miro modo, ut, dum ipse de singulorum virtutibus aliquid pedetentim decerpit, quod sibi sit pro exemplo: ipse solus omnibus esset exemplo. Cumque ex hoc cunctis esset reverentiæ et stuporis; non inde (ut assolet) relatore invenerabatur, sed magis quietus et subditus in omni mansuetudine et modestia; non impatiens magisterii, non fugitans disciplinæ, non devotionis oratoriisque fastidiens, non denique appetens laudis quod vel maxime earnis nobilitas dulce ac familiare habere consuevit.

omnium ipse exemplar construitur.

8 Circa hanc tempestatem *d* Chlidherico Rege monarchiam regni disponente, generosissima Ducissa Gunza, cujus supra meminimus, bivi Basini germana, nupsit cuidam senatoriæ dignitatis Primati, ex præpotentibus Francorum Regibus lineam ducenti, nomine Gerwino, ex quo suscepit filium totius prosapiæ decus et ornamentum, quem in baptismatis unda, quodam animine præsago, Ludwinum appellavere. At hujus vocabuli etymologizationem libet indagare, etsi fortasse jocosius tentemus et lusisse putemur. Ludwin idiomate Teutonico *e* lucidum vinum resonat. Hierarcha quippe futurus, et divina sacramenta dispensaturus; ac inenarrabilis suavitatis... compunctionis vino sanctæ Matris Ecclesiæ populum inebriaturus, aptissime hoc nomine meruit insigniri.

d

E *natus dein ex Gunza sorore S. Ludwinus.*

e

a Non hinc petendum etymon nominis Basini, quod Teutonicum est seu Sicambricum; nam Bas *dominum Dominum sive Herum significat, atque olim teste apud Iohannem Trithemium Sicambri supremum suum majorem ante Christi tempora* Basanum *dicere, quasi Dominum patrium seu protectum, eorum ex* Bas *et* Ane *compositive, quod eadem lingua teste Germanis, Saxonibus, et Sicambris pinarum significat. — b Quid sibi vult hoc cordialium? an pro cunctis suorum natalium, id est, pro cunctis cognationis suæ ortu a cæteris sumptum? ut sit idem quod decus seu ornamentum. — c Debet hæc vox cum primis illius periodi conjungi. Mabill.* ad monasterium salus fuit, sive transitus.

d Chlidherico e Rege Austrasiorum Monarchia est facta anno 670; occisus anno 679. Verum illo tempore S. Ludwinus plane adultus erat, et forte conjugatus, unus ut videtur regnante S. Sigiberto. — e Neque hoc nominis Ludwini *nobis probatur etymologia deducitur enim a voce* Lud *sive* Lyd *aut* Leod, *quod populum significat, ut facile in compositione litteræ d mediæ in* L *mutatur. Alteram vero vocis* Ludwini *nomen dicatur est* Win, *quod amicum sive amorem significat: sic ut* Ludwinus *idem sit, quod populi omni aut delicati, quasi* Deinpholinus *dicas. In mollibus nominibus propriis illud* Win *reperitur, ut* Uchwinus *sive* Ecbwinus, *id est, amantis delitium seu delectamen.* Gerwinus, *totus amabilis etc. In paraphrasi Teutonica Cantici Canticorum a Wedekindo anno circiter 1400 elaborata plus centies* Win *et* Wina *legitur, ubi latine est* dilectus, amica.

Ludwini *etymon.*

F

CAPUT II.

Vita S. Basini in Abbatem electi.

Porro philochristus Basinus cum in studio professionis monasticæ indies magis magisque proficeret, cumque charissimum evasisset in virum; accidit tandem aliquando ejus loci Abbatem Herwinum vitam cum morte mutare. Quid agerent Fratres? Consultare, mutuo conferre, quem potissime Herwino extincto subrogarent. Cum ecce spes suæ anchoram transmittunt in venerabilem Basinum, virum Deo placitum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctæ religionis laudabiliter assuetum. Intrandis animabus intentissimum, exequendis rebus Ecclesiasticis per omnia obedientem. Ut hunc, inquam, et talem virum, utpote Patrem et animarum suarum, convenunt amicabiliter, in eum vota sua transmittunt perquam facultative,

Martino Herwino Abbate,

eligitur Abbas.

A in eo, ceu in reclinatorio animæ suæ, incumbunt fiducialiter : eique velle suum ex ordine aperientes, ei seipsos magis quam sibi credentes, pari eum consilio Abbatem deligunt. Ille, tanquam fidelis et bonus pater-familias, honori tali simul et oneri subeundo, non dominandi libidine, sed profectus intuitu, colla submittit; rescius eo pacto totius justitiæ summam fore adimplendam.

Eccli. 32. 1

10 Crebro interim mente pertractat proverbium illud Sapientis : Principem te constituerunt, ne extollaris, sed esto quasi unus ex illis. Unde effectum est, ut, quo major, hoc submissius se gereret. Videres tunc militem emeritum, in luctamine virtutum aliquamdiu exercitatum, novellum se tironem in vitiorum propulsionis conflictu exhibere; atque ut jam primum cœpisset Christo servire, exosum cunctis tumidæ mentis ambitum fugere, studere humilitati, amplecti parcimoniam, gastrimargiam declinare, continentia refrænare luxuriem, cum tenacissima avaritia liberalitate munifica belligerare, noxia factionum commenta evitare, pacis inire fœdera, restringere iram modestia, mansuetudine iracundiam, simultatum exhorrescere compendia, in veritate et corde perfecto coram Deo ambulare, ceterisque probis actibus totum intendere. His virtuositatum amictus B floribus, non ultimæ generositatis, imo non ultimæ humilitatis, vir Deo plenus Basinus celebris festivioque jam cœpit haberi, inter potentes existere potens, inter gloriosos haud inglorius, inter sublimes terræ sublimis.

vitia declinat :

perfectioni studet.

11 Multis illud cœnobium, quod gubernandum susceperat, nedum regalibus, quin etiam imperialibus donariis, privilegiis, libertatibusque gaudebat : ejus siquidem fundationem profectam constat a gloriosa viragine Diva Helena, Ligni Dominici inventrice, nec non ab Imperatore Constantino Magno, patre Augustorum, filio ejus : enimvero horum jussu, opera et impensis a B. *a* Agricio Trevirorum venerabili Archiepiscopo constructum consecratumque, honori B. Joannis Apostoli et Evangelistæ fuerat, et non jam a Constantino præfato, verum a succedentibus Imperatoribus et Regibus sub Imperatoria potestate et regiæ defensionis clypeo receptum provisumque affatim, maxime nuper a *b* Dagoberto hujus nominis primo Rege Francorum potentissimo. Ne ergo in aliquo hujuscemodi imperialia regaliaque statuta jacturam paterentur, præcavens in futurum Deo carus Basinus, dignum censuit et utile, Apostolicis quoque roboratum iri confirmationibus. Ævi illius volubilitate præsedit Romanæ rei Ecclesiasticæ *c* Gregorius Papa secundus, Reipublicæ Leo *d* tertius C Imperator. Pulsat ideirco precibus Gregorium illum Pontificem Maximum, quatenus etiam sua auctoritate Apostolica ejusmodi sanctionum decreta ratificet. Tunc Dei ovilis summus Archimandrita hæc non modo confirmat, rataque habet; sed et meritorum ejus fragantissima fama perculsus, eidem viro Dei Basino, postque eum futuris Abbatibus utendi intra, dalmatica *e* et sandaliis potestatem privilegio confirmavit, monens, ut augmentum honoris esset virtutis incrementum. Cujus quidem bullæ litterarium exemplar huic nostræ intexere editiuncular, haud absonum fore rati sumus.

a

Privilegium Pontificum procuratur.

b

c

d

e

ejus privilegii formula :

12 Gregorius Servus Servorum Dei, Basino Abbati venerabili monasterii S. Joannis Apostoli et Evangelistæ atque sanctissimi Confessoris Christi Maximini, cujus corpus ibidem quiescit, tibi tuisque successoribus salutem et Apostolicam benedictionem. Si semper sunt concedenda, quæ pius desiderus congruunt; tanto propensius ea, quæ pro divini cultus reverentia postulantur, alacri devotione et omni occasione remota, benevola intentione cuncta sunt largienda. Petisti igitur nos, uti monasterio tuo, quod in suburbio Treviris in honore S. Joannis Evangelistæ constructum esse dignoscitur : ubi prænominatus Christi Confessor corpore quiescit ob confirmandam Fratribus ibidem Deo deservientibus monasticæ tranquillitatis normam, sanctæ Apostolicæ nostræ (cui auctore Deo deservimus) Ecclesiæ privilegium concederemus. Nosque piæ petitioni tuæ assensum accommodare curavimus, decernentes Apostolicæ auctoritatis præcepto, uti congregatio Deo ibi religiose serviens, sicut per præcedentia tempora a Regibus eidem cœnobio concessum est, liberam deinceps habeant potestatem creandi inter se, quem secundum Deum elegerint, sibi Abbatem : nec aliqua cujuslibet dignitatis persona infra monasterium prædictum, nisi a te aliove Abbate tuo successore vocatus, quidquam pro suo libitu ordinare, vel temere exercere præsumat. Præterea Apostolica nostra auctoritate omnimodis interdicimus, ne cui unquam Ecclesiæ vel Sedi concambio aut aliquo ingenio subdatur : sed tali immunitate et libertate, quali cetera regalia loca utuntur, inoffense et perpetualiter gaudebit. Ipse vero locus monasterii perenniter sub *f* mundiburdio Regum permaneat, nullique unquam personæ beneficarius ac invadendus pateat : sed ad tranquillitatem monachorum, inibi sub regula S. Benedicti Deo militantium, quietus permaneat. Constituimus etiam, et hac paterna dilectione tibi tuisque successoribus concedimus, ut ad mysteria sacra in præcipuis festivitatibus mitra, Dalmatica, sandaliis uteris : fraternitatem tuam commonentes, ut cum augmento honoris augeatur et in te divini virtus amoris. Prohibemus etiam, et ex auctoritate B. Petri, cujus vice licet indigni in hac apostolica Sede fungimur, funditus interdicimus, ut nullus Dux, nullus Comes, nulla prorsus persona, Ecclesiastica sive mundana, in possessione vel allodio S. Maximini montem sive rupem capere, vel munitionem ex eis facere præsumat : nisi forte Abbas ejusdem monasterii, propter metum paganorum, vel propter incursionem malignorum hominum, ad tempus, donec tranquillitas pacis redeat, se suosque ibi interim muniat. Ad cumulum quoque vel augmentum monasticæ tranquillitatis adjicimus, ne qua cujuslibet dignitatis persona magnum vel minimum alienare vel imminuere de rebus Ecclesiæ præsumat, tam de his quæ pertinent do vel per alios eidem monasterio concessa sunt, quam ex his quæ ceteri fideles pro remedio animarum suarum deinde collaturi sunt. Si quis vero, quod absit, ausu nefario præsumpserit, ea, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti venerabilis monasterii statuta sunt, infringere aut in quocumque violare; sciat se sub divini judicii testificatione per F interventum B. Petri Apostoli anathematis vinculo merito irretitum, et a regno Dei alienandum et cum diabolo et ejus sequacibus atrocissimis pœnis concremandum. Qui vero pro intuitu et respectu divini timoris observator hujus nostræ præceptionis Apostolicæ extiterit, æternæ benedictionis gratiam a Christo Domino consequi mereatur. Scriptum per manum Benedicti Scrinii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Januario, Indictione duodecima, in Dei nomine.

f

D AUCTORE NIZONE ABBATE.

E

13 Hoc papalis privilegii edicto vir Deo dignus Basinus superexaltatus et elevatus super cedros Libani, apud se vero humiliatus et confusus, non altum sapuit, sed ad sobrietatem. Hinc se arctius divino mancipavit obsequio : hinc perdius et pernox in colloquiis divinis et oratione extitit. Hinc insudantibus exhortationis verbo rovigitavit. Et quia virtutis omnis laus in actione consistit, quod monitis edocuit, prior ipse vitæ rectitudine approbavit. Interjecto temporis lutwinus, de quo supra orationem texuimus Divi Basini ex sorore nepos jam adultus, studio parentum

cum gratiarum actione et benedictione recipitur.

AUCTORE NIZONE ABBATE

A parentum insignem ac suæ progeniei parilem sortitur conthoralem : ex qua genuit filium genealogia quidem similem, sed degenerem moribus, nomine Milonem, suum in Treverica Sede, non legitima electione, verum tyrannica invasione, successorem. Nempe B. Lutwino viam universæ carnis ingresso, unanimi consensu *g* Cleodulphum Metensis urbis Episcopum, Divi Arnulphi ejusdem Sedis Antistitis ex Doda conjuge filium, cathedræ Trevericæ inthronizandum decreverant. Quæ Doda, postquam maritus ejus, beatissimus videlicet Arnulphus, ad eremum se contulisset, Treveris inclusa Christo ancillabatur.

S. Lutwinus ducta uxore gignit *g* *Milonem :*

14 His Milonianis rebus per excessum dictis, eo repedare necesse est, unde vagati sumus. Lutwinus sciens vas suum possidere in sanctificatione, nihil ludicrum, molle nihil agens, insuper contectalem suam et familiam rectissimo gubernamine regens, ceteramque substantiam rite dispensans, Domino ad secularem eum promovente dignitatem, totius regni Francorum adeptus est Ducatus honorem. Qui ita inopum assiduus fuit relevator, miserorum tristiumque blandus solator, atque eleemosynarum dapsilis largitor, omnisque postremo innocentis vitæ effulsit executor, ut si velimus vel sola pietatis ejus B opera pugillari exaranda tradere, paucitatem narrationis operis copiositas transcendet. Operabatur autem hujusmodi et similia bona, non tam unctione magistra, quam hortatu et instructione avunculi sui Divi Basini, qua et abstrahebatur a noxiis et ad salutaria dirigebatur.

Dux Francorum constituitur. *protector inopum* *promotus instructione S. Basini.*

a In Vita S. Agritii a nobis edita nulla hujus fundationis mentio fit. Poterunt hæc accuratius discuti ad Vitam S. Maximini 29 Maii. — b Edidit Dagoberti diploma Nicolaus Zyllesius in Defensione Abbatiæ Imperialis S. Maximini pag. 5 additque, illud subscriptum ac sigillatum per mille propemodum annos conservatum, integrum illæsumque haberi. Ex diplomate nihil certi sciri potest num Dagobertus I, an vero hujus nepos Dagobertus II filius S. Sigeberti dederit, qui post mortem Childerici tempore S. Basini Episcopi itidem regnavit, nisi forte de Mauriliano Abbate aliquid certi haberi posset. — c Dubium super [illegible], num potius [illegible] postea Gregorius [illegible] hanc bullam dederit. — d Hic est Leo Isauricus, iconoclasta, qui imperavit ab anno 717 ad 741. Sed illo omisso, Carolum Martellum aut aliquem alium subactum Regem Francorum scripsissent antiqui. — e Sic, teste Dominico Magrio in notitia Vocabulorum ecclesiasticorum, Leo IX Abbati Casinensi ejusque successoribus concessit anno 1049 jus Dalmaticæ, in sacris scilicet, non simpliciter : sic enim Diaconibus conceditur, concessaque jam olim Dalmatica est, ut supra diximus ad vitam S. Lucii Papæ : sed sub planeta, quomodo solis Episcopis competit, uti et mitra et sandalia, quo jure nunc maxima pars Abbatum gaudet, quos ideo mitratos nominamus. — f Hinc etiam Carolus Martellus explicat in diplomate, quod in Glossario citat Pithœus : Cognoscatis qualiter Bonifacius Episcopus [illegible] nobis suggessit, quod sub nostro mundeburdio vel defensione eum recipere deberemus. Vide Vossium lib. 2 de Vitiis sermonis cap. 12, ubi ejus etymon et originem explicat. Munt autem restricte et proprie significat protutela pupillorum : unde etiam hodie tutor Momber, tutela momboirdye Belgis dicitur ; interim autem Mondbor scribebatur, quasi pupillo tutor suus pro ore est, quasi ore utilis, sive oris obsequium præstans ei, qui pro se fandi in judicio vel contractu potestatem non habet : sic [illegible] dicitur C præcipue utilis. — g S. Cleodulphus S. Leudonem excepit anno 6[illegible], et cum S. Numeriano Episcopo Treverensi vixit adhuc sub Rege Childerico, sub quo et mortuus est diu antequam S. Lutwinus fieret Episcopus. Colitur 8 Junii.

jus Dalmaticæ Abbati concessum *mundiburdium*

CAPUT III.

S. Basini res in Episcopatu gestæ. Obitus.

Currum Dei eo tempestatis articulo Treveris aurigabat Deoacceptus Pontifex S. Numerianus, Ecclesiæ suæ inter prædecessores suos satis commodus : qui ubi pro meritorum numerositate Sanctorum numero inserendus veniret, *a* psyche soma deserente, ad æterni Regis faciem perenniter contuendam, tertio Nonas Julii felix æthera scandit. Treveriani itaque pastore privati, haud inutili curiositate caussantur, quem præscripto Numeriano *b* in Episcopali fastigio subordinent succedaneum. Conventum est, atque Pontificem electuri conciliabula petunt : cum vota cunctorum beatissimum Basinum maneut. Tum ut commodatissimum utque meritissimum, throno pontificio imponendum sanxerunt.

a *Eligitur Episcopus Treverensis :* *b*

16 Numeriano igitur Beato Basinus sacer in pastorali culmine subvectus est : *c* Utilradus in abbatiali D regimine inclyto Basino. Is Utilradus usque ad tempora Pippini felicissimi Regis, genitoris Karoli Magni invictissimi et Christianissimi Imperatoris Augusti, in humanis perstitit. Cui etiam Utilrado et subsequentibus Abbatibus idem Pippinus Rex clementissimus *d* privilegium regali munificentia tradidit, mandans ipsum monasterium cum thesauro et tota Abbatia sub ejus loci Abbate constare debere : quia et per antecedentia tempora a Regibus ita constitutum fuisse compertum habebat : utque idem Utilradus et omnes post eum futuri Abbates de eodem loco simul cum monachis et abbatia sub Regum mundiburdio in secula manerent, præcepit; quatenus ab omni inquietudine expediti, Deo liberius servire valerent, cum gaudio spirituali; adjiciens et regalis magnificentiæ auctoritate, ut habeant potestatem eligendi quemcumque vel quocumque modo voluerint Abbatem : quæ omnia anno regni sui *e* decimo quarto et describi et annulo suo communiri jussit.

inseritur approbatio Abbatis a Pippino Rege facta. *d* *e*

17 Præter sententiam digressi sumus : ad Basinum remeandum est. Basinus sacerrimus creatus Antistes ostendit mox in opere, quod vox ejus sonat in nomine. Etenim basim et murum ascendens, ex adverso se posuit pro domo Israel. Neque amicam E ab ipsis infantiæ crepundiis monasticam disciplinam, tametsi pastoralis curæ sarcina premeretur, neglexit. Ceteris quidem aleris pontificali excellentia præfuit, profuit sibi abintus monachali exercitio. Et quid referam? Qualis interior ejus homo, talis exterior : qualis exterior ejus homo, talis ejus sermo : sermoni autem facta simillima, factis vita. Nempe quod aliis faciendum vetuit, suis in factis non agendum præmonstravit. Quemadmodum de Christo Domino nostro Salvatore ac omnium electorum capite scriptum est : Cœpit Jesus facere et docere. Verum Act. 1. 1 uti curabat ut Verbi Dei panem esurientibus frangeret, egenos vagosque in domum induceret, pupillis subveniret (nullos enim Episcopi magis quam illos, debent tueri) sic præcipue cura pervigili sollicitus erat pro almo Lutwino suo consanguineo, forinsecus militari ense, intrinsecus gladio Spiritus, quod est Verbum Dei, accincto, actione externa negotiis implicito mundialibus, interna cogitatione divinis mandatis intento. Præmonebat avunculus piissimus placidissimum nepotem, reddere Deo quæ Dei erant, et quæ Regis erant Regi; cui in tantum acceptus erat, ut omnes fere res per illum ageret; conjugi astrictum copulatione legitima monebat, uxorio divinum præferre amorem, et pluris pendere cœlestia quam terrestria. Amplectebatur ergo amoris privilegio virum Dei et virtutum omnium Basinum, carne F et natura sibi avunculum, charitate et benevolentia amicum, cura et ætate patrem, Dei miseratione et prælatura Antistitem : et per monita ejus salvifica secundum interiorem hominem de die in diem renovabatur. O jucundam, laudabilem, sanctamque amicitiam! Profecto omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmior, quam cum viri boni, moribus æquales, sunt familiaritate conjuncti. Inprimis hortatu sacratissimi Præsulis, Sanctorum loca, maxime Trevericæ urbis, amplissimis ditat donariis : dein in suo populo cœnobium ædificare toto cordis nisu anhelat.

præit suis exemplo : *instruit Lutwinum :*

18 Est autem locus super Saram Fluvium, qui *f* Mediolacus appellatur. Hic locus admodum sibi gratissimus notissimusque fuit, eo quod cunctos illius anfractus, antra, latibulaque ferarum rimando, venatu assiduo peragraret. Una dierum ex more hanc nemorosam solitudinem venandi gratia offendens, miraculi cujusdam indice, quantus ac qualis apud Deum valeret Lutwinus, ostensum est. Denique cum pulverea ejusdem soli prata, roscidosque florulenti

f

velleris

A velleris colles percurreret, sole jam diem medium coquente, lassi corporis artus quietem expostulabant. At arborei beneficium umbraculi, quo foliorum intertextu a torridis Phœbi radiis potuisset contegi, abnuens, proripiens sese in gramineam arvi humum, sub divo, deifica certe inspiratione, fessis membris refrigerium indulgebat. Demumque ut erat consequens, fatigato sopor irrepsit. Circumfluа itaque ramorum opacitate despecta, est prædictus cœlesti tegmine : quippe avium regina aquila, oppansis alis in aere, faciem quiescentis ab æstuantis ardore solis defendit. Adstat armiger ejus, novitateque prodigii consternatus, hæret stupens, cum attonitus rei finem præstolatur, tum vigilanti cuncta ex ordine recenset. Cui et e contra Lutwinus, ne tanti signi gloriam quoad viveret, propalaret, sub magna interminatione interdixit. Verum hujus indicium miraculi nec potuit nec voluit latere suum præcordialem amicum et avunculum Basinum : præsertim cum his adolescat officiis amor, si alteri alterius pandantur secreta. Noverat insuper tam audacter cum amico quam secum loqui debere; et amicorum idem velle et nolle fore, quandoquidem ipsis constat fuisse cor unum et animam unam. In quibus autem eadem B sunt studia et eædem voluntates : in his fit, ut quisque altero delectetur ac seipso : efficiturque, juxta illud Pythagoricum, in amicitia unum fieri e pluribus.

quem contra ardorem solis ab aquila defensum fuisse

gaudet :

19 Aperit igitur B. Lutwinus beatissimo Basino rei omnis eventum. Tum ille, eia, inquit, fili dilectissime, perduxit te Deus in portum voluntatis tuæ : age, perficito opus, quod diu mente volvisti. Cum iste accersitis operariis Basilicam primum in honore pretiosi Martyris Christi Dionysii construxit, atque per eumdem venerandissimum Archiantistitem Basinum, ipsius athletæ Christi ceterorumque Martyrum reliquiis ibi reconditis, dedicari fecit. Et quidem satis juste B. Dionysii nomine ipsa basilica dedicata fuit. Enimvero sicut aquila, quæ ejusmodi structuræ locum, recubantis vultum a Titanico calore opaco suo corpore obumbrando, designavit, ceteris præ volucribus altius volare et solaribus radiis obtutus limpidius infigere consuevit; sic Divinus Dionysius Areopagita (taliter enim cognominatur) præ ceteris mihitantis Ecclesiæ Doctoribus sublimius et acutius de triumphantis Ecclesiæ hierarchiis graphice ornatissimeque scripsit. Ex hinc mona terium Lutwinus fabricat. De post aggregatis monachorum ordinibus, oratorium nomini Principis Apostolorum Petri, basilicamque Theotoci Virginis Mariæ honori, benedictione almi Basini, consecrari præcepit : C ubi et uxore, non virtute, viduatus, secularem deponens habitum, spretis negotiis publicis palatinisque curis, postea monachalem induit vestem : per prius tamen a Rege licentia petita, licet difficile obtenta. In quo sane loco tantus ac talis in virtutibus enituit, ut Basino de medio facto, successione dignus haberetur. Quid deinceps Lutwinus egerit, quanto animi fervore Deo serviverit, quisve cursus vitæ ejus fuerit, quam sancte, quam juste, quam pie vixerit, qui nosse desiderat, ad libellum sanctorum ejus gestorum recurrat, ibique cuncta luculenter descripta reperiet. Hæc vero ex gestis ejus, quantulacumque a nobis brevitate elucubrata, eapropter huic nostro tractatulo inseruimus, quia ex una radice Basinus et Lutwinus prodierunt : et quia alterius sine altero vita explicari non potuit : unde et impar fuisset eos tractatus dividere, quos amore pari connexos dignovimus. Sicut ergo in vita sua dilexerunt se, ita et in nostra editiuncula non sunt separati.

dedicat ab eo constructas ecclesias S. Dionysii,

S. Petri, et deparæ Virginis.

20 Præsul Dei Basinus, ubi sagena exhortaminis sui Lutwinum ex mari hujus mundi procelloso ac turbido optatum ad littus sacræ religionis deductum conspiceret, quantis gaudimoniis repleretur, et cogitatu incomprehensibile, et narratu minus explicabile est. Nam quotidie supplicabat Deo in orationibus suis : Jam, Domine, jam tutus, jam expeditus, jam lætus ad te fruendum videndumque anhelus suspiro. Nunc scio et certus sum, quia potens es nepotem meum servare in illum diem exitus mei, mihi subrogandum. Tu Domine universorum, cujus voluntati nemo resistit, custodi hanc ejus voluntatem, qua se subjecit tuo suavi jugo et oneri levissimo, ut nullis a te separetur tentationibus : quatenus ego securus et gaudens veniam ad te. Tu, a quo omnis potestas, quæ in cœlis et in terris est, nominatur; a quo omnis honor dependet effluitque; conserva hunc famulum tuum Lutwinum, per te populo tuo præficiendum. Da, quæso, sermonem rectum in os ejus, quo valeat tibi facere populum acquisitionis, sectatorem bonorum operum; et gentem, quem nesciebas, adducere. Tædet enim me vitæ præsentis : non tamen pertæsus laboris, subibo pro te quidquid operis injunxeris. At si saluti meæ consulis, imo quia salutem omnium vis, et vis omnia quæ ad humanam spectant salutem, jube me migrare ab calamitosa hac vita, quæ mors potius, quam vita dici deberet; quo vivere in illa æterna vita possim. Cupio profecto dissolvi, et esse tecum. Mundus mihi exilium est, carcer equuleus : cœlum mihi patria est, libertas, delectatio. Quare cunctaris, pessime Domine? Num projecisti me a facie oculorum tuorum? Novi et firmiter teneo, quia non deseris sperantes in te. Rumpe ergo moras, nexus dissolve, paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Numquid projiciens abjecisti Basinum, aut eum abominata est anima tua? Scio quid faciam. Non desistam a petitione, quoadusque animum a villicatione Præsulatus mei, recipias me in æterna tabernacula tua. Et quidem bonam causam habeo : ovibus tuis opportunum et aptum Pastorem relinquo. Nihil est quod jam immineat adversitatis, nihil exterminii quod interpolet. Probasti cor ejus Deus; Ego dedici eum fore virum secundum cor tuum. Concedit, ne dicam abnuat, sed senectus ipsa robur meum. Et in omnibus administratorem adjutoremque peto neminem, nisi Lutwinum servum tuum, discipulum meum, qui dimidium imo totum substantiæ suæ dedit pauperibus. Qui etiam non a se fraudato, sed promoto, sed provecto, reddidit quadruplum. Idemum te mediante, fuit, est, erit que vir in cunctis prospere agens. Quare dissolutionem meam proroges, fideliter inquire. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita et oculi mei ad te Dominum Deum meum, qui habitas in cœlis, donec misereatris mei, et absolvas me a vinculo mortis hujus.

D AUCTORE NIZONE ABBATE.

cum ut successorem Deo commendat :

E *anhelat ad cœlum :*

21 Eo tempore *q* Childericus Rex Francorum regni gubernacula tenuit : cum interea exuviæ sanctitatis Basinus, basis templi Dei *et* ostentaculum, leonibus atque bobus mysticis mirifice anaglyphis insignitum, quarto Nonas Martii carnis solvit debitum : et qui diu super flumina Babylonis Sedens flevit, dum recordaretur Sion, venit cum laude in Sion, plenus dierum et sanctitate. Hic ergo in senectute bona appositus ad Patres suos, sepultus est in suburbio civitatis Trevericæ, Austrum versus, in basilica S. Joannis Evangelistæ, ut, quemadmodum eum locum quondam ante Episcopatum in abbatiali gubernamine virtutum fulciverat floribus; sic nunc corpore suo sacratissimo extincto, vivacibus illustraret virtutibus : ubi requieverit una cum reliquis sanctis Treverorum Pontificibus, Maximino, Agricio, Nicetio, atque Weomado, necnon trecentis Thebæorum Martyribus : quorum meritis et intercessione gloriosus Deus in Sanctis suis, ac mirabilis in majestate sua, facit prodigia, ad laudem et gloriam

F *maritur,*

sepelitur in monasterio S. Maximini.

nominis

A nominis sui, quod est benedictum in secula seculorum, Amen.

EX MSS.

a Affectatus Hellenismus : ex anima est, ex ore corpus. — b Inter SS. Nanctianum et Basinum sedisse S. Hildulphum supra divimus. — c Ante tempora Pippini et Bonc. Utrumlibet placet

fuisse Abbates ratio temporis intermedii requirit. — d Diploma D
illud editum est a dicto Zylesio, 3 parte num. 3. — e Annus in eod. 753. — f Germanis Mühlbach, seu lemovis Treviris distat. — g Eo iterum Childericus Rex, cujus tempore supra cap. 1. dicebatur adhuc monachus esse. Hic Childeberti nomen reponendum.

DE S. APIANO MONACHO
PAPIÆ ET COMACLI IN ITALIA,
Commentarius prævius.

CIRCA ANNUM DCCC IN MARTII.

Papiæ.

corpus, sacellum et altare S. Apiani,

Acta ex MS. Card. Barberini hic eduntur,

inter varias mutationes

obliterata.

S. Apianus Papiæ Comaclum migrat, et moritur.

urbs hac variis clademibus attrita.

Papia, ante Ticinum a fluvio, quod illius alluit muros, appellata, Insubriæ clarissima civitas, est Regum olim Langobardorum Sedes, Ecclesia Cathedrali, aliisque decem et octo Parochialibus, et pluribus monasteriis ornata : inter hæc præcipuum est S. Petri in Cœlo aureo, quod monachus Benedictinus a Luitprando Rege extructum est, in quo corpus S. Augustini e Sardinia illuc delatum quiescit, ante sacellum Beatorum Basilii et Florentii, quod nunc S. Apiani dicitur : est enim S. Apiani corpus itidem in altari ipsi dicato positum. Verum quia hujus Sancti Acta hactenus latuerunt, de eo rariæ conjecturæ apud scriptores leguntur. Nos ea Acta Romæ reperimus in bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, in pervetusto Legendario membranaceo, in quo quamplurimæ Vitæ Sanctorum continebantur. Codicis hujus numerus DCCCXXX præfigebatur : et a folio CCCXII hæc Acta reperiuntur et quidem triplicia, e quibus primo loco damus historicam relationem verum in ritu gestarum, et mirandorum post mortem ad sacras reliquias patratorum : subjungimus encomiasticum sermonem de præcipuis ejusdem virtutibus : quæ carmine heroico satis breve etiam exornantur, ut ea omnia in dicto codice continentur. De monasterio S. Petri in Cœlo aureo extructo legi possent Paulus Diaconus lib. 6 de Gestis Langobardorum cap. 58, et Gabriel Pennottus lib. 1, Historiæ tripartitæ Clericorum Canonicorum cap. 60 et 61, quæ cap. 62 vocat sub Honorio Papa III dicta bulla Idibus Junii, anno Pontificatus XI, Christi MCCXXI, rem sane celebrem, defectibus dudum monachis, tradi tum forsc Canonicis Mortariensibus, ac tandem anno MDXX Canonicis Lateranensibus, quos ipsi Papæ accamus et nunc habeant antiqua monumenta inquisivimus, verum jam dictum eremum Pennottum prodiderunt, quasi in eo omnia contineantur. Agit is lib. 3 cap. 36 num. 6 de reliquiis Sanctorum, quæ in eadem ecclesia quiescunt, et quæ jam de sacello et altari S. Apiani dictum, et nos verum inspeximus, narrat. Verum quæ Acta nos habuit, nihil certi de eo petuit referre.

2 Vixerat S. Apianus ibidem monachus Benedictinus, ac monasterii œconomus Comaclum tractus meus. 3 a suo Abbate missus, in cujus ditione reclusos vitam finivit, prope ecclesiam S. Genesii erat a sepultus, dein ad ecclesiam ipsi erectam translatus. Papienses interim corpus S. Apiani, ut sibi debitum, desideraverunt, et ut illi eum 10 legatæ, etiam furto conati sunt auferre, sed mari divinitus immobili facto, redidderunt. quod tamen ecclesiæ S. Mauri reconditum pluribus claruit miraculis, quibus narratis Vita finitur, cum corpus adhuc illudem quiesceret, quod postmodum arbitramur Papiensibus donatum. Est Comaclum, alias Comaclum, Comeclum, Commaclum, et Cymeclum, quasi a mentis arcis, et Græca voce κύματος derivatum, quia infra Ferrariam inter duos Padi fluminis alveos ad more Adriaticum in stagnis situm, vulgo Comachio dictum. De bellis ad Commaclum, anno DCCCVIII inter Nicephorum Imperatorem Orientis et Carolum Magnum gestis, agunt Regino in Chronico ad dictum annum, Aimoini Continuator lib. 4 Rerum Francicarum cap. 97, Antonius Caccius Sabellicus Ennead. 8 lib. 9, et de-

rodoc a Rerum Venetarum lib. 2, qui deinde lib. 3, tradit Comaclum a Venetis in ultionem Marini a fratre Duce Romam missi, e vulnere a Comaclensibus illato mortui, et expugnatum esse; ex qua clade urbs olim potens, vix assurgere potuit. Qua occasione belli corpus S. Apiani Papiam translatum fuisse arbitramur : de quo Officium Ecclesiasticum fiebat, ut Confessore non Pontifice : postmodum, cum translatione monasterii S. Petri in Cœlo aureo a Benedictinis ad Canonicos Mortarienses, deperditis antiquis monumentis, et de Confessore Pontifice capto Officium recitari, quem Episcopum et quidem, (ut Ferrarius conjectura ductus) credidderunt Africanum fuisse, ejusque corpus una cum corpore S. Augustini ex Africa in Sardiniam, et ex Sardinia Ticinum deportatum fuisse. Verum altum silentium est hujus S. Apiani in Historia Translationis S. Augustini, quam scripserunt Petrus Oldradus Archiepiscopus Mediolanensis ad Carolum Magnum, Paulus Diaconus et alii hos secuti.

3 *Mortuus infra in Actis dicitur* octavo Idus Novembris, *quo die nulla ejus in Martyrologiis memoria annotata est. Hermannus Greven Carthusianus Coloniensis anno* MCCCCLXXX *vita functus, in suis additionibus ad Usuardum* IV *Kalend. Octobris meminit* Apiani Episcopi et Confessoris : *sequuntur Canisius in Martyrologio Germanico et Molanus in priore edit. quæ Auctarii ad Usuardum. Idem Greven ad diem* XV *Kalendas Aprilis sive* XVIII *Martii ista scribit* : Ipso die recondetio S. Apiani Episcopi et Confessoris. *Quæ eadem habent Molanus et Canisius. Ferrarius in Catalogo generali ad utramque diem dicto de S. Apiano Papiensi explicat : quod non omnino certum est. Si de hoc* Apiano *monacho, non Episcopo, intelligenda ea loca forent, possemus dicere celebrari* XVIII *Octobris solennem in ecclesia ipsi dicata depositionem, et* XVIII *Martii reconditionem in ecclesia S. Mauri factam. Demum hoc* IV *Martii colunt Canonici S. Petri in Cœlo Aureo depositionem Papiæ in basilica sua factam, ut etiam testatur Ferrarius in Catal. Sanctorum Italiæ et Catal. generali, publicus in Ticinensi Academia Mathematices Professor. Quare Acta illa ad hunc diem damus, ut si forsan aberremus aliunde, possimus ea de re monuisse, alibi certiora proferre de vario nuius aut plurium hujus nominis Sanctorum cultu et veneratione. Scribitur autem* Apianus, *aut duplicata consonante* Appianus, *forsan etiam* Apianus, *quia ortu Ligur infra in Actis dicitur : fuerunt autem olim* Apiani Ligures, *et aliqua horum urbs* Apua. *Quo tempore vixerit, ignotum est. Suspicamur primo post fundatum monasterium seculo, quando et ipsi ibi monachi in primævo vigore florebant, et urbs Comaclensis nullis attrita calamitatibus vigebat.*

VITA
Ex pervetusto Codice Cardinalis Barberini.
CAPUT I.
Acta Papiæ et Comacli, obitus.

Hic *a* autem S. Appianus natione *b* Ligur fuit, et in monasterio S. Petri in Cœlo aureo monachus sanctissime ordinatus, per longum tempus viguit, et super omnes, qui tunc temporis erant cœnobitas latius

a b

nidetur corpus Papiam delatum :

non cum corpore S. Augustini ex Sardinia. E

Veneratio S. Apiani variis diebus :

depositio apud Papienses 4 Martii colitur : F

nomen varie scriptum.

tempus vitæ ejus.

S. Appianus Papiæ mortuus.

A tius fulsit et universis Italicis anachoretis illius temporis excellentius enituit. Se caute et pie custodiebat, et Fratribus monasterii indagationem diligentissimæ custodiæ nihilominus impendebat. Omnibus debitor largus exstitit : monachos regularibus disciplinis instruxit et bonorum operum exemplis informavit : Clericos vero divinæ legis umbraculo fovit et Scripturarum minister fuit, et serenis promissionibus roboravit : laicorum autem periculosis vulneribus calidum ferramentum indesinenter adhibuit, levioribus veroplagis mollissima superposuit emplastra : omnibus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit. Disciplina enim vel misericordia nullum destituitur, si una sine altera teneatur : sed circa sacri verbi auditores inesse prædicatoribus debet, et cum æquitate dulcis pietas, et cum lenitate exasperans justitia : quoniam si solam asperitatem auditoribus ostenderet et poculum doctrinæ cum nimia amaritudine sitientibus propinaret : hi, qui haberent intima præcordia amaricata, et nulla boni saporis dulcedine eadem sentirent refota, in odium horrende prorumperent, et prædicationem, velut viperæ venenum, devitarent, et scandalizati discederent. Sed quoniam utriusque habenæ frænum sic sapienter temperavit, quod cursum a via recta non retorsit; sic terrorem supplicii minando ostendavit, quod mansuetudinem Dei semper inseruit : sic eos, quos debuit, vehementer percussit, quod post percussionem, quasi nil mali sentirent, verborum dulcedine sanavit; sic iste doctrinam Dei distribuit, quod omnibus profuit, et universis congruum sanandi medelam largitus est. Verbo Dei pauperes recreavit, mediocres pleniter refecit, divites et potentes spiritualibus epulis saturavit : ferrea corda domuit, mentes etiam perversorum ad misericordiam commutavit, devotionem humilium ad meliorem prædicando statum provexit. Viduis et pupillis extitit pissimus adjutor et indefectus consolator, alterum protectum suum esse putabat, alienam picturam velut suam misericorditer defle at : debilium necessitatibus libenter communicabat, et eorum laboribus gratanter subveniebat : alienas infirmitates quasi proprias in suo corpore dolendo portabat, exemplum sequens Apostoli, Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?

asperitatem cum lenitate miscet.

omnes juvat ad salutem :

omnibus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit.

I: 2 Occulte vero se macerabat, et clam se in divinis operibus arctius exercebat, ne videretur ab hominibus qualis et quantus erat. Et ne humani sibi subrumperent favores æternam quam debebat suscipere remunerationem, ipsius cœnobii fratribus arctam vitam persæpe etiam dissimulabat. Aliquando carbo vivus, aliquando clarissima lampas nitebat : carbo quidem sibimet ipse lucet, sed aliis denegat lumen ; accensa vero lampas circumquaque ambelabat diffundere flammas. Hic autem in hoc carbo solam sine luce ardebat, quando quasi per furtum carnem suam acribus stimulis diversi cruciatus imperio perdomabat : lampas vero quandoque micabat, cum ad exemplum cæterorum lucem boni operis largiter effundebat, secundum Evangelium : Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Tunc vero, cum Abbati suo sic sanctus innotuit, totam sui fiduciam in eo post Deum constituit, et toto mentis cum cœpit venerari affectu ac immensi amoris illum sibi copulavit desiderio. Universam rei monasticæ seriem sibi commisit et totum divinæ domus consilium sibi credidit, ut secundum quod sibi melius videretur, prudenter et pie ordinaret.

2 Cor. 11. 29

carnem clam castigat :

Matth. 5. 16

exercet se in divinis operibus arctius.

3 Tandem accidit, ut pro quadam cœnobii necessitate Abbas eum caritatis amore vocaret : Frater, inquit, carissime Apiane, scimus enim te verum Dei cultorem esse, et divinæ religionis providum custodem ; quem prosperitas non erigit, adversitas non dejicit : aura humanæ laudis non extollit, et mordax vituperatio non corrumpit ; omnia vero adversa pro Christo sustinere paratus, et ad omne Dei servitium semper fuisti promptus. Nunc devotus suscipe onus fraternum, quod tibi imponimus. Vade Comiacclum, et fuga nostram necessitatem, et fatiga te in quantum vales pro acquirendo sabe, quia scriptum est : Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Ad hæc serenus vultu B. Apianus respondit : Lægi equidem, dulcissime Pater, quia melior est obedientia quam sacrificium : et ideo vestrum præceptum non recuso, sed libens et supplex adimpleo : hoc non facio invitus, sed ultroneus : non coactus, sed spontaneus vestræ jussioni devotissime obtempero, et fraternæ necessitati caritative deservio. Accepta itaque benedictione et resalutatis Fratribus, iter lætus arripuit, et Comiacclum festinus pervexit. Tunc astutus inchoavit obedientiæ laborem, et susceptæ jussionis obnixe cœpit opus perficere, qualiter Deo placeret, et Fratribus necessarium auxilium exhiberet.

Gal. 6. 2.

1. Reg. 15. 22

ea commissa peregit :

4 In æstate quidem Comiaclo degebat ad expletam Patris sui obedientiam, nocte dieque divino fervebat obsequio : in hiemali vero tempore jejunus et orationibus vacans, morabatur in unare prgo, quæ vulgo vocatur Lacus, sed procul ab medis lupis ville segregatus in parva una cellula semper clausus erat, et solitarium illa vitam ducens fixus manebat, et quamvis ibi esset angustatus corpore, jam tota mente dilatatus discurrebat in cœlo : quem in terris despectum et angustum coercebat habitaculum, in cœlesti aplce circumdabat aureum et gemmatum palatium. De cella vero illa nunquam vivus exit, sed immobilis in vita sua semper clausus exstitit, et donec in ejus sancto corpore plus resplenduit spiritus, divinum non cessavit eructare eloquium et indefesse prædicationis imbrem spargere mellifluum. Orationibus vero suis impendebat eis cœleste suffragium, et tribuebat eis suæ protectionis adjumentum. Pes itaque Domini effectos est, et lutyrum latum resplenduit, quoniam largus prædicator exstitit et quotidianis admonitionibus fatigatus, auditorum suorum frequentibus obsequiis refotus mansit. Porro ille eorum non curabat obsequia, sed magis diligebat animarum incrementa. Oculus fuit cæco, et pes claudo : quia cæcos prædicando illuminavit, claudos vero sustentando optulavit : utrumque equidem egit infirmis corporibus sanandis et animalus in ima delapsis vivificandis. Semper apud Deum que assiduum munus fuit veræ rectitudinis, cum ab æquitatis exordio erupcrunt flore patatis.

E

cellæ inclusus degit

suos proximos :

F

5 Idco iste sanctus vir in tantum ad spiritualia dona profecit, quia mens ejus ab infimis rebus nunquam conculcata decrevit, dum in exterioribus reperit recta quæ facere potuit. Et quamvis illius Ecclesiæ regimen non habuit et Pastoris nomine caruit, tamen divina dispositione fretus et sancto Spiritu instigatus, in opportuno tempore Dominicæ familiæ tritici inspertivit mensuram, et cœlestium donorum sicut sapiens dispensator, eorumdibus exhibuit curam. Aurea itaque gleba fuit, qui rore superna gratiæ infusus, ex delato mortis se pulverem esse nullo modo ignoravit : et ideirco sic se humiliavit in carne, quod aurum resplenduit in operatione : sic se mactavit in corpore, quod optatum jubar refulsit in mente. Hic namque astutæ serpentis servavit indaginem, et simplicis columbæ non amisit mansuetudinem : qua caput suum, Christum scilicet et Ecclesiam diligendo custodivit, et cum proximo amavit, cum pro ejus dilectione veteris depositis exuviis et novum hominem cum suis actibus induit. Iste etiam vetustatem pepedit culpæ, et novitatem operis adeptus

servat puritatem animæ.

humilitatem,

prudentiam,

A ptus est gratiæ. In columba vero factus est mansuetus et simplex, quia rapacitatis studio numquam anxius anhelavit, et mundanæ cupiditati avidus oculos numquam inflexit, fallacibus seculi actibus non se applicuit, sed quotidie divini igne amoris succensus, solummodo cœlestibus inhians desideriis, et perpetuis æstuans lucris, æterna solummodo cogitabat, et se in divinis obsequiis vigilanter exercebat. Neminem unquam offendit, nulli vero, nisi in solis vitiis, aliquando restitit : mentem ullius neque in verbo perrulit, neque in facto unquam exasperavit : omnibus benignus, cunctis mansuetus, universis etiam devotissimus habebatur.

ex mss. simplicitatem,

mansuetudinem :

6 Felix terra Connacliensis, in quam talis hospes descendit, quæ talem peregrinum suscepit, quæ talem Patronum sibi cultu destinatum assumpsit, in cujus ore non est inventum mendacium, nec in quantum se cavere potuit, in se permisit regnare contagium. Quare tanto se in cogitatione subtilius constrinxit, quanto et superno Judice districtius considerari cognovit : mentem quippe suam semper discussit, invenire si qua deliquerit quæsivit, ut tanto fieret irreprehensibilis Deo, quanto semetipsum quotidie et sine cessatione reprehendit. Nec tamen hac de re gaudia securitatis sumpsit, quia ab illo se videri conaderavit, qui in eo et illa vidit, quæ videre ipse in semetipso non valuit. Tandem eodem Sancto sic incessanter agente, et in Dei opere ita perseverante, Divina pacta quæ cum a tanto labore quiescere voluit et cœlesti bravio remunerare concupivit, non illum in hac vita fatigari diu tulit, nec in tanta hujus vitæ miseria amplius cruciari permisit : sed de ergastulo sui corporis eum sanctissimam animam vocavit, et inter candidatos cœlestium comes collocari præcepit, et in Curiam supernorum civium secum animalis felicitas jussit. Sed iste Confessor nullo sæculo intra cellulam est defunctus.

districte acta sua examinat :

B

moritur :

a Præparabatur in vs vermi et carnem, quæ ut manus necessaria postponimus. — b Fuerit olim ab insulam distinguebatur. Unde flumen, a quo non nisi milliari uno distat Papia. — c In plaga legendum.

CAPUT II.

Sepultura S. Apiani Ecclesiæ illi sacra. Translationes. Miracula.

Cum postea notum fuit Connacliensibus de sancti viri transitu, Præsul advocato populo, ait eis : Filii et carissimi fratres, eamus ad Lacum, quia Dominus Apianus Dei fidelissimus famulus de hoc sæculo migravit, et ad soles æthereos, Deo gubernante, securus ascendit. Unde cito pergamus, et cum omni honore et nimia reverentia illius maestimabile in thesaurum in optimo et potiorius sepulcro. Tunc populus hæc audiens, in nimios lacrymarum fletus devolutus adeo cœpit lugere ejus sanctissimum obitum, propter illius serenissimam benignitatem, et propter tantum auxilium, quod animarum et corporum ab eo salutis erat accipere, quod vix meer singulus verba posset exprimere. Tandem lacrymosis vocibus responsum concorditer dederunt Episcopo : Quamvis tam cito pro nostris peccatis nos desereret, et cum cœlestis fraternitas assumeret, nos autem præcoleto, et quod ad ejus honorem fieri pertinet, nobis vox sequentibus perficere festinate. Statim Episcopus cum eis ivit ad cellam, ubi sanctum corpus exanime jacebat : cum debitis obsequiis illud lavit, et celebrato decenter Missæ officio, sepelierunt in arca saxea juxta ecclesiam S. Gervasii Martyris, quæ est sita in confinio ejusdem Episcopatus. Sed illa ecclesia a paucis tunc frequentabatur, quia ab habitationibus hominum procul segneta erat.

Ab Episcopo

et populo Connacliensi

sepelitur juxta ecclesiam S. Gervasii.

8 Ibi pueri et puellæ frequenter convenebant, non causa reverendi cultus, sed voluntate exercendi lusus, aut etiam pro colligendis herbis. Tunc vero contigit, quod quædam puella, quæ cum ceteris puellis, suis scilicet sodalibus, advenerat, juxta arcam S. Apiani se ignoranter poneret, ut solutionis suæ necessitatem vel humanæ naturæ vellet explere, et cum cœptæ rei jam operam daret, subitum totum puerulæ corpusculum tantus dolor invasit, et sic eam per omnia membra contraxit, quod de loco misellula se movere non potuit. Pueri autem et puellæ, qui cum ipsa venerant exanimes et stupefacti velut mortui, eam deserentes solam, fugiendo Connachum reversi sunt, et Connacliensibus intimaverunt, quæ puellulæ contigerant. Audito hoc Episcopus est valde attonitus, et Clerus ac populus nimis est commotus. Tunc discalceatis pedibus se præparaverunt cum crucibus et lampadibus, atque thymiamatibus, et cum reliquo sacro apparatu, venientes ad mausoleum S. Apiani, ut peterent auxilium ejus pro salute puellæ, et pro sui omnium incolumitate. Cumque illi ad sepulchrum S. Apiani diu persisterent, et flebiles orando effunderent ; mox infantula a paralysis morbo soluta est et pristinæ reddita sanitati : unde fit omnibus immensa lætitia, et multæ lacrymæ propter gaudium universis exuberant.

D

ob irreverentiam puellæ paralysi punita,

facta processione liberatur

liberatur.

9 Illa quidem hora Episcopus *a* invenit cum populo consilium, ut in honore sancti Confessoris unam ædificarent ecclesiam. Tunc eadem caussa universi gaudentes construxerunt ei modicum templum : postea omnes pariter pergentes adduxerunt sanctum corpus cum arca, et posuerunt illud cum magna veneratione in eadem ecclesia.

a

E

Transfertur corpus ad ecclesiam illi erectam :

10 Transacto itaque multo tempore cives Papienses, venientes Connacchum caussa emendi salis, nocturnis horis furtim et latenter intraverunt in eamdem capellam, rapientes B. Apiani corpus : quod ubi in navim gratanter miserant, ad propria secure, et licenter remeabant. Cumque jam vehementer insistendo navigiis ad Lacum pervenissent ; prædictus Confessor, bonæ fidei et piæ constantiæ recordatus, noluit terram illam, videlicet Connaccliensem, suo frustrari patrocinio, et suo destituere gubernaculo. Tanto pondere sacrilegam ibi fixit carinam, et onere sacri corporis tenaciter pressit, ut nullo modo de loco, ubi radicata erat, moveri potuisset. Omnes nautæ navi incumbentes cum remis et furcis, *b* atque aplaustris, et cum omnibus argumentis toto nisu virium dromonem avellere non potuerunt, sed navis fixa et immobilis permanebat. Hoc vero videntes remiges nimio labore fatigati, et grandi pavore perculsi, obriguerunt : ignorabant quid eis foret agendum. Illico se cognoverunt nimirum scelus in ablato sancto corpore perpetrasse, et per hoc tantum eis infortunium contigisse. Ad ultimum territi et confusi, inter se statuerunt, ut navis viam commutarent, et iter navis per contrarium verterent ; ut aliquis eorum, aut gubernator, vel nauta non contingerent remos ; sed omnes manibus simul cum oculis levatis ad eorum Deum rogabant, ut illuc duceretur navis quo innueret voluntas Confessoris. Facta est vero navis ad ripam, quæ sita est contra S. Mauri basilicam. Populus quidem cum omni supplicatione convenientes sustulit corpus ejus, et collocavit in prædicta ecclesia S. Mauri.

furto a Papiensibus ablatum,

navi immobili facta

b

F

redditur,

deponitur in ecclesia S. Mauri.

11 Post aliquod vero tempus contigit, ut una domus subito ex se arderet juxta murum S. Mauri : eumque ingens focus ita cresceret, et jam per omnes fenestras ecclesiæ sic intraret, ut ecclesia in conspectu omnium sine dubio cremaretur ; per virtutem S. Apiani omnes flammæ sunt extinctæ, et ecclesia ab incendio est defensa.

incendium hujus extinctum :

12 Post hæc vero quædam mulier arrepta a dæmonio fuit : cujus parentes perduxerunt eam Romam, ut ibi perderet dæmonium. Sed ibi a dæmonio non est

sanantur, energumeni,

A est curata : quæ ferreis vincta catenis a parentibus Comiacclum est deducta, et per S. Apianum a dæmone est liberata : et quando accepit salutem, fumum cum sanguine vomuit, et sic multis videntibus, per os dæmonem ejecit.

13 Alia autem quædam fœmina venit de Francia ad ecclesiam beatæ Virginis c Justinæ, quæ portabat in sinistro brachio circulum ferreum pro pœnitentia ab Episcopo sibi inditum, et caro brachii in tantum jam supérerrescebat, quod circulus pene totus carne erat coopertus, unde erat ei intolerabilis dolor et cruciabilis pœna. Procidit illa tremens ad ejusdem Virginis sacra limina, ut eam a tanto periculo liberaret : et cum orasset diutius somnus eam arripuit. Tunc vidit in somnis B. Justinam Virginem dicentem sibi : Filia, per me non eris saluti restituta ; tamen si vis fieri sana, perge Comiacclum, et supplex obsecra S. Apianum : ab eo certissime invenies sanitatem. Cumque fuisset a somno expergefacta, festina cucurrit, et ad ecclesiam, ubi S. Apiani corpus jacebat, devota devenit et obnixe sanctum Confessorem exoravit, ut tanto cruciatui necessariam misericorditer impenderet curam, et optatam afferret medelam. Statim ferreus confractus est circulus, et brachium ita sanatum, quod numquam melius fuit : deinde B corpore et mente mulier salvata est.

c *alia circulum ferreum gestans.*

14 Alius vero homo venit de villa, quæ vocatur Ustulatus, dæmoniaçus, qui per eumdem Confessorem a sævo dæmonio liberatus est.

energumenus,

15 Accessit postea alter a dæmone possessus, qui vocabatur Petrus, a cujus male habitato corpore sanctus vir expulit perfidum hospitem, et effugavit teterrimum spiritum.

alius,

16 Postea venit unus pauper homo Pictaviensis, qui ita erat contractus toto corpore et sic incurvatus, quod vultum cernuum sursum numquam valebat reducere, neque faciem, ut cœlum cerneret, poterat relevare, et utroque pede miserrime claudicabat. Acceptis itaque in manibus duobus baculis, accessit confidenter ad tumulum B. Apiani, clara voce ait : S. Apiane, optime Christi Confessor, qui in virtute Dei multas te rogantibus infirmitates depellis, et diversis languoribus diversa remedia adhibes, me ad tuum auxilium venientem clementer suscipe, et nodosa vincula contractionis meæ potenter dirumpe, ut per tuam sanctissimam opem saluti sim redditus, et tibi valeam promissum adimplere obsequium. Hoc vero finito sermone, sanus statim est erectus, et per omnia membra pleniter sanatus : sed antea, quam sospitatem haberet acceptam, promisit se S. Apiano C omnibus diebus vitæ suæ deservire. Transcurso itaque non multo tempore post impetratam medelam, cum machinationibus et mendaciis locutus est Antistiti, sic dicens : Domine, Pater, volo vestram benedictionem et licentiam, ut vadam et videam parentes meos, eis autem visis, citius revertar. Cui Episcopus : Tu promisisti Sancto, qui te incolumitati restituit, de ejus servitio numquam te exiturum esse. Cui iste ait : Verum est, Domine Præsul, quod recolitis, nolo mutare votum, nec promissam cupio pervertere sententiam, tantum liceat mihi meos videre parentes : postea perficiam quod promisi, expleho quod vovi. Episcopus itaque importuno tædio ejus affectus, et multis pravitatibus quassatus, quasi coactus concessit ei eundi et redeundi licentiam. Tunc iste stultus cupiens violare promissum, intravit in ecclesiam, ut Missam audiret, et iter incœperet. Audita vero Missa, exiit de ecclesia ante januam, ibi correptus acrius et durius est a paralysi, quam antea unquam fuisset : totus contractus manibus et pedibus, et dorso miserabiliter permansit. Populus autem, qui erat in ecclesia, apprehendens cum magno gemitu portavit eum in ecclesiam ante altare S. Apiani, ibique jacuit usque ad vesperam. Celebrantibus vero Clericis Vesperam, auditus est eis magnus illius contracti miserrimi stridor, quem recuperando salutem emisit. Omnes itaque ad eum festinantes venerunt, et repererunt illum sanum, et extenso sudore nimio repletum et utrisque manibus S. Apiani Confessoris arcam tenentem.

incurvatus et claudus,

vovum transgressus,

eodem malo punitur.

17 Præterea quædam mulier venit de Lacu, visu privata, quæ ab eo clarissime illuminata est. Plurimos ibi febreticos curavit, et innumera mirabilia fecit, et usque in hodiernum facere non desistit.

cæca et febricitantes curantur :

18 O Apiane verissime Confessor, anachorita egregie, gloriose miles, decus et salus patriæ, quanto nunc tripudio exultas : quam pulchris modo vestiris indumentis, et gemmato diademate coruscas! olim in mundo renuisti gaudia carnis, nunc fœtus triumphas cum Angelis. Quondam vitasti terrena lucra, modo securus possides perpetuas et cœlestes divitias. Nunc nites infra aulam Imperatoris æterni, et jubilas inter Paradisi delicias : gaudium sortiris inter cœli cohortes, et inter æthereos milites aureus fulgens. Nempe non timuisti frigus dum viveres in seculo ; quia si timeres, modo sine dubio mendicares : et non observasti ventum, neque considerasti nubem ; quoniam si ventum metueres, non seminares, et si considerasses nubem, numquam meteres. Certe si adimplesti jussum, accepisti promissum : Centuplum accipies et vitam æternam possidebis. Unde benignissime Christi serve, et Dei fidelis amice, devotis mentibus te obsecramus, ut tuis orationibus pius Deum nobis placabilem facias, propitium reddas, exorabilem restituas, ejusque clementissimus aures ad nostras necessitates supplicando inclines ; ut nobis de præteritis pie indulgeat, de præsentibus misericorditer parcat, et de futuris omnino custodiat ; qualiter sub tuis patrociniis muniti, cœlestis regni efficiamur municipes, et superiorum agminum mereamur esse consortes. Iterum iterumque tuum postulamus devote suffragium, et necessarium valde adminiculum. Da quod petimus, impende quod rogamus : protege nos paterno affectu a malign hostis repentino incursu : prosterne ejus crudelis insidias, ne nos invadat ejus sæva rapacitas. Repello itaque delotas plagas a nostris finibus, ut populus tua ope adjutus hic protegatur sub alis earum tuarum umbraculo, et postea frui per te lætetur cœlicolarum collegio. Obiit B. Apianus, pius Christi Confessor et sacratissimus monachus, Octavo Idus Novembris, regnante vero Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Apostrophe scriptoris

opem S. Apiani implorantis :

a *De Episcopo Comaclensibus agit Ughellus tomo 2 Italiæ sacræ, sed Catalogus valde mutilus est. Ultima hic pars pro confis videntur, quod sæpe pars sine ferrea in furcam desinat. Aphustris culpo non nisi ornatui serviunt. Quod igitur hic navi magno usui promovendo adhibitum, aliud est.* — c *Hæc est Justina Virgo et Martyr Patavina, quæ colitur 7 Octobris. Distat Patavium a Comaclo itinere fere trium*

F

SERMO ENCOMIASTICUS

eodem Codice MS.

Cum divini prælii bellatores et æterni Regis gloriosi milites, tot victoriis vigeant insigniti, et tanto memoriæ titulis sint adornati ; humanus affectus quo vinculo debet arctari, vel quali fræno unquam potest coerceri, ut in laudes tantorum virorum diserte linguas non acuat, et promulgatos favores declamatorie non extollat? Digni sunt enim humanis laudibus prædicari, et terrenis præconiis alte conseri, quos certum est in cœlesti arce supernis agminibus interesse, et cum eis sine fine gaudere. Pro amore quippe sui Redemptoris in hoc mundo nihil unquam amaverunt pompæ vel honoris, nil terreni lucri aut secularis gloriæ unquam amore retinuerunt, sed tota spe in Deo posita, et omni intentione animi ita se a

Sancta laudandi

D *ex mss. et pristina sanatur.*

E Matth. 19. 29.

A mundo fecerunt exortes, quod fallacis gaudii renuerunt esse participes : et non solum carnales non amaverunt luxus, verum etiam fugiendo et odiendo, quasi serpentinos morsus abhorruerunt. Sancti vero, dum in hac infelicis incolatus miseria vivunt, omnia terrena postponunt, transitoria contemnunt, secularia ornamenta velut stercora computant, æterna appetunt, cœlestia concupiscunt, soli Deo placere contendunt, et de excelso virtutum gradu quotidie ad excelsiorem toto nisu ascendere conantur. Unde legitur : Ibunt justi de virtute in virtutem, et si tepidius prima inchoant, ferventius extrema consummant : videlicet semper inchoare se existimant : et idcirco infatigabiles in novitate perdurant. Hanc scilicet justorum constantiam Propheta intuens ait : Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ, current et non laborabunt, ambulabunt et non deficient : mutant quippe fortitudinem, quia fortiores student esse in spirituali opere, quam dudum fuerant in carne : assumunt autem pennas ut aquilæ, quia contemplando volant : currunt et non laborant, quia veloces magna celeritate prædicant : ambulant et non deficiunt, quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant ; et semper illuc pergere desiderant, ubi eos sempiterna refoveat satietas ; ubi ire cupiebat Propheta, cum diceret : Satiabor cum manifestabitur mihi gloria tua : illic ubi æterna acquiritur felicitas et permanentis gaudii cumulatur jucunditas, ubi lux absque nubilo semper cernitur, et numquam aliqua offuscatur caligine, omnia autem claritate vigent et fulgore æternæ majestatis universa resplendent : ibi Angelorum chori faciem Patris semper vident, ibi Patriarcharum fulgida series rutilat et Prophetarum providus cuneus coruscat : ibi duodenus apex Apostolorum perenniter jubilat, et Martyrum candidatus exultat exercitus : illic liliatorum tripudiat Confessorum cœtus : ibi etiam candidum interutet agmen monachorum, qui cum Deo in secundo adventu judices venient : ibi lucida turba Virginum cum sponso suo ovanter procedit ad nuptias, et illic omnes pariter æterna remuneratione ditati, eumdem gloriam sortiuntur : ibi nullus nequam excipitur, et nullus bonus inde ejicitur.

hujus mundi contemptores.

Psal. 83. 8.

Is. 40. 31. *de virtute in virtutem proficit.*

Psal. 16. 15

nunc in cœlo regnantes.

2 Ad mœnia igitur tantæ celsitudinis pertingere ardenter flagitabat B. Apianus, flos purpureus, candidum lilium, et Dominicæ vineæ fertilis palmes, cum seculi blandimenta indignando respuit et fugiendo prostravit : retinens in semetipso, quod legerat, Mihi adhærere Deo bonum est, et Nemo potest huc gaudere cum seculo, et illic regnare cum Deo. Tunc varias pompas mundi deseruit, et monachicum hilariter cum conversione suscepit indumentum, recolens illud scilicet quod Deus dixit : Nemo me videbit, et amplius vivet. Et ideo dum prius Deum cognovit, mox sibi vivere recusavit, sed soli Deo deinceps vivere studuit. Et ne a callido hoste colluctando deprimeretur cursus, se denudare festinavit velociter ; quo nam indutus sic cum nudo nude luctatur, quoderto ad terram deicitur, si habet unde teneatur, et unde putat victoriæ adhibere aliquod adjumentum, inde utorquet sibi turpis ruinæ detrimentum. Et ex ea vero parte, qua suæ militiæ promittit fortitudinem, ex illa autem suscipit suarum virium raendi debilitatem. Unde iste tam crudelis certaminis præscius, et dæmoniaci luctaminis providus, accinxit lumbos suos fortitudine, et lucernas ardentes in manibus vigilans tenuit, ut diabolicis posset refragari insidiis, et Domino suo a nuptiis revertenti decenter valeret occurrere. Hic autem mente et corpore lumbos accinctus fuit, quia Angelus, qui Joannem alloquitur, zona aurea super mamillas accinctus esse perhibetur. Quia enim Testamenti novi munditia etiam cordis luxuriam frænat ; Angelus, qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit : quem bene zona aurea stringit, quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicii, sed amore claritatis immunditiam deserit. Malum ergo luxuriæ aut cogitatione perpetratur aut opere, unde et serpenti a Domino dicitur : Pectore et ventre repes. Tunc serpens pectore repit ; cum eum, quem non valet superare per luxuriam in corpore, pollut in cogitatione : et illi in ventre repit, quem coinquinet in operatione. Hic quippe noluit cum fatuis virginibus habere collegium, ne erubesceret cum eis ante januam ad tantum improperium ; sed cum prudentibus cœlestis feculi studuit sortiri convivium, et cum supernis civibus ponem manducare Angelorum. Iste vero perspicacis acumen obtutus sic irreverberatum in solem indesinenter tenuit, quod illud in terram, nisi quantum humana fragilitas coegit, numquam inflexit : et in via Dei sic cautus et mitis incessit, quod in ea viator erraticus numquam apparuit : et nullius delectationis requies sic eum prostravit in via, quod in die non perveniret in patriam.

S. Apianus

Ps. 72. 28

monachus,

omnia despexerat,

fortis in pugna contra diabolum.

Apoc. 1. 13 *succinctus lumbos,*

animum cœlum servavit

3 Legitur in Salomone : Oculi sapientis in capite ejus. Iste itaque in capite oculos habuit, quia totam intentionem suam in illo constituit, cujus se membrum esse cognovit, et membra sua pro ejus caritate jugibus affecit cruciatibus, ut dignum Deo mererentur fieri sacrificium, et se offerre posset holocaustum in odorem suavitatis. Abraham quoque cum jam ad occasum solis Deo victimas haberet præparatas ecce immundæ volucres veniunt, ut hostiam raperent, et victimam avidis morsibus devorarent : sed Abraham sic victimas custodivit, quod ab avibus illæsas servavit, et rapaces volucres ictibus et minis procul abegit. Sic iste Sanctus cum se disposuit offerre vivam hostiam Deo, adsunt nequam spiritus, conantes pervertere quidquid pie et sanctæ devotionis in corde conceptum est : sed eorum hic impetus repulit, et sacrificium se totum Deo libavit.

Eccle. 2. 14

victimam puram Deo obtulit.

4 Fortis namque Christi athleta, quia noluit sævi satellitis gladiis perfodi, et ejus crebris sagittis acriter vulnerari, talibus se armis munivit, quæ adversarii gladius nullus potuit penetrare. Septem siquidem lorieas sapientia connexuit, quas providus bellator viriliter indut, fidem scilicet, spem et caritatem, et quatuor virtutes, ex quibus cetera virtutes oriuntur, hoc est, prudentiam et fortitudinem, justitiam et temperantiam : quarum dum vixit, nullam se unquam exuit, sed ad se protegendum infractas quotidie portavit ; et tandiu contra invisibilem hostem intatigabiliter gessit, donec ad victoriæ palmam glorosus triumphator perveniret. Fidem quidem habuit, quia hoc, quod perfecte credidit, operibus strenue complevit. Spem vero sibi copulavit, quia in igne divini amoris adeo vigut, quod ad cœlestem patriam, si juste ageret, ascendere procul dubio credidit, et præmium sibi pro labore promissum, incunctanter se accepturum speravit. Caritatem quippe geminam habuit, cum Creatorem suum intantum dilexit, quod mundum a cunabulis suis pro ejus amore contempsit, et omnibus præceptis ejus se devotissime subjugavit, illecebram carnis respuit, puritatem in mente integram servavit, se immaculatum ab omni labe custodivit, et centesimum fructum de terra sua Deo studiosissime obtulit. Caritati proximi se totum impertivit, cum quidquid habuit, nil sibi retinuit, sed totum pauperibus erogavit. Prudentiæ optime favit, qua, quod Dei est, strenue et prudenter exercuit. Fortitudine autem emtut, qua viriliter divinum famulatum usque ad finem perduxit, et inimicum humani generis potenter superavit. Justitiæ vero deservivit, cum ea quæ erat cum rigore æquitatis libravit, et utramque lancem æqualiter tenuit.

armatus loricis septem.

fide.

spe.

caritate erga Deum

et proximum.

prudentia, fortitudine, justitia, temperantia :

Pietati

A Pietati studuit ministrare, cum misericorditer et clementer justitiam temperavit. Quia igitur ab æstu secularis desiderii se quotidie abstraxit, vigiliisque et assiduis orationibus se libentissime subdidit, flumina lacrymarum ab oculis suis semper caute manabant, anhelum pectus jugibus quatiebat pugnis, totus erat Deo plenus, gravitate modestus, colloquio affabilis, humilitate devotus, serenitate strenuus, caritate præcipuus, pietate præclarus. Corpori vero suo fuit sævus cruciator, alienis vero corporibus fidelissimus dispensator. Retinebat itaque illud evangelium : Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et, Date et dabitur vobis. O virum Deo timoratum, et diversa morum honestate conspicuum : qui divino amore succensus sic extitit fervidus, quod ullius intervallo momenti numquam otiosus fuit, sed per omnia in Dei amore fixus, fortis agonista permansit.

Joan. 12. 15

Luc. 6. 38

carnem domat ciliciis, disciplinis,

5 Quid vero de vita tanti viri faciam, cum ejus palmaria militia quanto plus prædicatur, tanto ei latior laudis copia quotidie adhibetur? Membra vero sua asperis semper domabat ciliciis, et cutem spinosis indesinenter cruentabat scopis : semper nudis pedibus trahebat vestigia, et in sarmentis vitium

duro strato

B pro optimo cubabat strato : modico et vilissimo pane cum crudis herbis et aqua contentus erat. Vix pellis macie confecta hærebat ossibus, cum tot laboribus afficiebat corpus. Omnis quippe carnis delectatio ab eo separatur, et solus corporis sibi cruciatus infertur : negantur enim electis in hac vita bona terrena, quia et ægris, quibus spes vivendi est, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt, quia et desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur sua sponte. Fuit iste Confessor et verbere disciplinæ correctus, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium præparatus est. Quotidie laudabat Deum in tympano, et choro in cythara et organo : in tympano quippe carnem domuit jejuniis; in choro vero concordiam sinceram exhibuit, in utroque susceptum adimplevit negotium, et cum moderamine operatus est officium, quia Deo unum non placet sine altero. His vero quatuor sonis usus est, quia eorum spirituales melodias jugiter Domino cecinit, et pias laudes cum operibus Creatori suo semper lætus decantavit. Quoniam valde inutile putabat, ut suus sermo appareret, si ipse non ageret, quod proferret; et reprobus dehonestaretur a populo, si mores discordarent a verbis, et actus discreparet a loquelis. In hoc vero Sancto sic virtus abstinentiæ splenduit, quod temperata optime claruit : sic jejunium exercuit, quod vitia carnis extinxit : et sic corpus aluit quod ceteros Dei famulatus numquam deserut. Decet igitur illum tam præclarum signiferum congruis prosis et consonis carminibus sublimari. Oportet in eum excelsas digni favoris pennas extolli, qui tot virtutibus fulsit et tantis miraculis coruscavit. Demones itaque expulit, infirmos plurimos curavit, humanæ cæcitati lumen restituit, contractos sanæ erectioni reparavit, et variis languoribus salutem impendit. Numquam voluit esse otiosus, quin corporibus et animabus necessariam opem afferret, quia ideo tepidum nihil, nihil otiosum, nihil grave offertur, quod sibi sit placitum : sed quod humanæ menti valde est amabile et nimis utile, Deo ardenter debet exhiberi. Quia amor Dei non est otiosus, si est : quoniam amor ejus magnus est et magna operatur.

quæ docet ipse agit :

C

miracula patrat :

6 Hujus itaque viri beatissimi viscera divini amore ardoris sic inflammata erant interius, quod splendorem latius spargebant exterius : sic ejus mens calebat intus, quod miraculorum scintillas eliciebat foras : sic erat Deo fervida, quod ignem tanti caloris ministrabat sanis et ægrotis : et ita utriusque amoris in se fundavit anchoram; quod imminentia evasit pericula, et ad optatæ quietis devenit promontoria. Jam nunc in placito portu quietis et in amœna valle collocatus, sic lætatur de requie, quod nil restat, ut unquam doleat de labore. Jam non amplius undosi maris timebit naufragium, nec nocturnos pavebit incursus, vel prædonum effugiet gladios, non ferventis æquoris ultra metuet fluctus, aut fulgurantis cœli cogitabit evadere ictus. Posthac hujus mundi non vitabit ruinas, nec suspectas amplius formidabit jacturas, quia sic se fatigavit in jusso exercitio, quod modo secure gaudet de perenni merito : et quia per æstum herilis vineæ sustulit fatigium, lætus diurnum suscepit denarium. Ille enim sapiens bellator efficitur qui tali Regi militat et tanto ac tali Imperatore triumphat, qui vincentibus non dat fugitiva munera, vel falsas divitias, sed perpetuam vitam et cœlestis lætitiæ coronam : qui dat vincenti edere de ligno vitæ, et facit eum columnam splendere in templo suo : qui numquam in illa cœlesti sede alicui aufert, quod semel tribuit, et non improperat quod impertit, et non amplius fatigat, quos remunerat; et non solum suos victores ullis de hinc laboribus non afficit, verum etiam bonis omnibus refovet, et universa eis gaudia subministrat, cœlestique gloria eos circumdat, interlucentibus gemmis illos vernantes honestat, et coruscantibus margaritis præfatos cives exornat : tantum eos ditat et exaltat, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod præparat Deus diligentibus se. Hoc vero iste Sanctus cognovit, cum a primæ suæ tempore ætatis in militiam Dei sic fervidus tiro intravit, quod hostili gladio numquam devictus succubuit, sed inimicum potenter devicit, et spolia victor opimus asportavit : et ideo eum tripudiantem cœlestis aula gratanter recepit, quia immanis draconis rabiem inclytus miles prostravit.

in amore Dei exarsit,

D *ex usu vigiliam gloriæ in accepit :*

qua is semper de hoste victor in hac vita militavit.

E

POEMA HISTORICUM

Ex eodem MS.

Membra terit Sanctus, ferventia verbera passus : *Corpus domat :*
Frigora multa tulit, gemitus de pectore fudit.
Assiduo vultum lachrymarum flumine curvus
Lavit, et exarsit flammas extinguere carnis.
Vilis erat victus, modicus de fontibus haustus.
Sic erat indutus, medio quasi corpore nudus.
Famina mente tenet quæ sumpsit ab ore Prophetæ :
Si quis habet gemmas carnis pro tegmine vestes, *pro, vera parat :*
Vel similes escas ferat his quos turbat egestas, F
Exhibeat victus miseris, dedicat amictus.
Vir fuit iste pius, dulci sermone modestus,
Providus et mitis, terror parebat impiis.
Non fuit hic parcus, sed dando munera largus.
Hostia viva Deo placuit, dum mansit in ævo.
Mente fuit Sanctus, et toto corpore castus. *mente Sanctus et corpore casto,*
Crimina dejecit, luxus pedibusque subegit
Respuit et pompas, confregit criminis ollas.
Noluit hic sævas infernæ cernere pœnas.
Extinxit lites vitiorum : pectore Miles
Arma Dei sumpsit, dum Christi tegmine fulsit.
Exit in campum bellator nobilis amplum,
Obviat infestus, cumulato grandine sævus : *fortis in pugna contra diabolum,*
Æstuat et ferbet, vires movet ille superbas :
Occidit et surgit, gladios tenet improbus ulnis,
Ostentando minas, turpes dedit ipse ruinas.
Vir bonus amovit rabies et bella draconum :
Percutit in guttur, quo prodit inutile murmur,
Grande patet vulnus, putridum marcescit et ulcus,
Unde jacit virus sæva de fauce chelydrus.
Exit hinc furus, qui fert in viscera funus.
Magnus fœtor erat, nares qui peste replebat :

Prævaluit

A Prævaluit fortis, veteri cum restitit hosti :
ex MSS Apposuit telum, quo pelleret acre venenum.
Improbus exercet fraudes et prælia semper :
Se parat ad Martem, studiosam extruit artem.
Hic levigat pœnas, prohibet comburere flammas,
Cordibus humanis infundit toxica fraudis.
hujus artis nocendi. Gaudia promittit libitu succrescere carnis :
Hos fore felices, quos lætæ semita vitæ
Hic trahit et fallit, sed perpes tartarus angit :
Pœna datur dignis, quos vivus devorat ignis.
Noluit hic fraudes, vel falsas sumere laudes.
eximunt : Abjecit pompas, et carnis tollere curam :
Sanctus ait secum, cupio prosternere sævum,
Insidias dantem truculentis morsibus anguem.
Non leo parebit mihi, sed formica patebit :
Corruet attritus coluber, grassator iniquus :
Cujus sterno dolum, simul ejus respuo ludum : D
Cujus rumpo caput, veteris pro fraude reatus.
Non repet mihi per ventrem, nec pectore serpet,
Sed cadet abjectus, nostroque mucrone peremptus.
Offero me Regi præbenti munera cœli,
Illi servo fidem, mea qui per viscera vires
Sparsit, et incendit fidæ præcordia mentis.
Quos nec castus amor, vel sanctus non movet ardor,
Ille parit gemitus, et amaros pectore fletus ; *servat fidem Christo remuneratori.*
Sensibus a nostris projicit suspiria cordis,
Provocat ad luctum, quos crimem vulnerat ullum :
Quos commissa necant pietatis tractat habena :
Omnes ille vocat, quos vult sibi dare coronam ;
Quos amat, assumit præclaræ culmine lucis :
Me velit adscribi, cœlestis margine libri.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ADRIANO EPISC. S. ANDREÆ, STOLBRANDO EPISC. GLODIANO, CAIO, ET ALIIS PLURIMIS, IN MAIA INSULA SCOTIÆ.

Commentarius prævius.

B CIRCA ANNUM DCCCLXX. IN MARTII.

Immani sævitia Galliæ Britanniæque provincias, nono post Christum natum seculo, depopulati sunt Dani sive Nortmanni. Et in Britannia quidem sive Anglia Scotiaque, crudelissime in promiscuo sexus, ætatis, ordinis, sed præcipue sacratorum Dei hominum cæde bacchati sunt Hunguar et Hubba Reguli seu Duces Danorum, de quibus II *Aprilis ad S. Ebbæ Abbatissæ, ac* XX *Novembris ad S. Eadmundi Regis ac Martyris Vitam, atque alibi agemus. De iis Matthæus Westmonasteriensis ad annum* 870, Anno Gratiæ DCCCLXX, *inquit*, applicuerunt in Scotia Danorum innumera multitudo, quorum Duces fuerunt Hunguar et Hubba, diræ perversitatis homines, et fortitudinis inauditæ. Qui totius fines Angliæ in exterminium adducere conantes, pueros et senes quosque sibi obviosjugulabant, matronasque Sanctimoniales sive Virgines, lubrico tradendas mandabant. *De paulo post de ea ita ad suas monachas loquentem S. Ebbam inducit :* Advenerunt nuper ad partes nostras pagani nequissimi et totius humanitatis ignari, qui loca regionis hujus singula perlustrantes, nec sexui muliebri, nec parvulorum quidem parcentes ætati, Ecclesias et personas Ecclesiasticas destruunt, feminas C Sanctimoniales prostituunt, et obvia sibi quæque conterendo coinquinant.

Dant secundo Anglorum Scotiamque vastantibus,

Ab iis tractatus memoratur eum aliis plurimis S. Adrianus, *qui Andrepolcos in Scotia excitatur Episcopus fuisse. Ejus Archidiaconus erat* S. Monanus, *de quo ad primum diem Martii agimus. Porro ut hujus acta, ita S. Adriani martyrium narrat Breviarium Aberdonense ante annos ferulam quinquaginta excusum. Cui fidem afferunt, quæ Hector Boethius lib.* 10 *fol.* 206 *scribit :* Primum, *inquit*, eo haud quaquam fortitudo, quin omnia deperderet, sacra et profana Christi cultores, Dani, nondum veram professi religionem, infense exosi, templis sacris spoliatis incensisque, Sacerdotes perquirebant ad supplicia. Unde Angli Lambeniæ (tunc incolæ et Fisenses Scoti, perculsi ingenti pavore, relictis agris et vicis, alio, ut capitibus suis consulerent, abiere. Sub id tempus illis in regionibus ingens erat piorum hominum numerus, Christianum degere nusquam propalantium. Hos persequenda Danorum impietas cum multa allexisset strage, major piorum hominum pars, cum Adriano Scotorum Episcopo Maximo, in Maiam insulam (est ex medio pene transmissu inter Fisam et Laudoniam) ubi tum insigne erat monachorum cœnobium, ut instans periculum declinaret, fugiebat. Quidam autem, licet pauci, cavernis antrisque latitantes, parce et duriter sustentantes vitam, evadebant occidionem.

ac præcipue in Ecclesiasticos sævientibus.

S. Adrianus Episc. cum multis in Maiam insulam fugit :

3 Sed Danos nec reverentia loci, nec virorum innocentia retinuit, quin sanctissimum eum cœtum, cœnobio incenso ; manditis supplicis interimerent. Hæc est veneranda Martyrum cohors, quam hac nostra tempestate, in Maia insula, Anglia et Scotia, summa reverentia fidelissimi quique prosequuntur. Locum hominum frequentia eo confluentium, additis Dei benignitate indies pluribus miraculis, venerandum reddidit atque insignem. Supersunt tantæ multitudini paucula hæc nomina : Adrianus venerandus Antistes, Glodianus, Caius, (ut alii dicunt) Monanus S. Andreæ Archidiaconus, Stolbrandus Episcopus. Cetera (qua ratione haud liquide constat) ad nostram non pervenerunt ætatem. Non desunt qui scribant sanctissimos Christi Martyres Hungaros fuisse genere, in Scotiam Ethnicorum feritate, quæ sub idem tempus in Germania debachabatur, fugientes, servandæ religionis causa trapecisse : alii ex Scotis Anglisque gregarie collectos. Sed undecumque fuerint, consuetudine Scotos fuisse, verum docuisse verbo et opere pietatem, constanter tandem pro Christi nomine martyrium passos, relatos in Divorum numerum, beneficiaque pie poscentibus præstare quotidie, nulli, qui eam regionem novit, potest esse ignotum. *Hactenus Hector. Lesæus quoque eorum meminit, sed brevius aliquanto, lib.* 5 *in Ethone* LXXII *Rege : ubi* S. Monanum, *quem* 1 *Martii Confessorem divinum habent, Martyribus adjungit ; uti et Hector, qui tamen ambigere videtur, an Martyr fuerit, aut idem sit necne qui* Caius : *Nisi forte scribere ita voluit :* Gaius, vel (ut alii volunt) Caius, Monanus *etc.*

ubi occisi,

miraculis eum clari :

an indigenæ?

4 *Quæ de* S. Adriano *narrantur in Breviario Aberdonensi, amplificat manifeste David Camerarius, forsan ex Scoticis monasterii Chronicis quæ citat. Certe quod in Breviario dicuntur Dani, Sanctorum vitam prædicationem et mortem abolere conantes gloriosissimi nominis Christi nonnullos ecclesiæ Dei filios sic expendi :* Danis in Scotia sacra quæque evertentibus occurrit Hadrianus, Christianæque fidei excellentiam, sanctitatem, miraculorum vim et majestatem, dum enuntiaret, singularem famuli Dei oris modestiam

E

F

tiam, et suavissimam gravitatem summopere admirantes barbari, sensim erga Christiana dogmata non modo affici, sed et eadem publice profiteri, ejurato idolorum cultu, aliqui cœpere. Hadriani tamen sancti animarum sitis, et in prædicando Christi Evangelio insignis fructus et emolumentum, invidiam apud Primores Danorum concilhavit haud mediocrem. Unde et eumdem post sacrosancta mysteria jam peracta, Deumque orantem (et dicentem, Domine Jesu, quem dilexi, quem cognovi, et pro quo lubens morior, suscipe me servum tuum) capite obtruncarunt in Maia insula, quæ in æstuario Forthæ cernitur.

an S. Adrianus ibi Danos aliquos converterit ?

5 *Ac post pauca*, Extat, *inquit*, in prædicta insula Maia, in honorem Christi, sanctorumque ejus Martyrum, monasterium amplissimum quadrato lapide : visitur et ecclesia, quæ a fideli populo, præsertim a mulieribus spe prolis habendæ, magna religione frequentatur. *Voluit opinor scribere :* Extitit monasterium *etc. Erat enim illud monasterium jam ante annos centum quinquaginta, cum Breviarium Aberdonense excusum est, destructum : ac si post illud tempus fuit (quod non arbitror) reædificatum, fuerit tamen deinde a Calvinistis denuo eversum, aut ad profanos usus accommodatum. Hector quoque monasterii non meminit, quod eo tempore, quo et ipse scribebat, extiterit : id duntaxat testatur, locum frequentia illuc concurrentium et miraculis celebrem fuisse. At quod idem Hector scribit, instque tunc in Maia fuisse monachorum cœnobium, quando illuc sese Sancti receperunt, nullo adhuc firmatum vetusti scriptoris testimonio reor : cum in citato Breviario dicantur Sancti in Maia insula voluisse commorari,* ubi expulsa dæmonum et belluarum multitudine fieret locus orationis *etc. Credibilius ergo est, quod ibidem affirmatur,* in insula Maia ad honorem Dei omnipotentis sanctorumque ejus Martyrum fructum monasterium fuisse.

Hinc amplum monasterium,

sed prudem eversum,

nec nisi post SS *eidem incubuisse.*

6 *Hosce Martyres prædicat quoque Georgius Conæus lib.* 1 *de duplici statu religionis apud Scotos, his verbis :* Iniquior videar, si dum alios recenseo, Adrianum et Stolbrandum Episcopos, egregiosque Christi Martyres silentio præterirem, qui una cum Caio Archidiacono, aliisque multis, quorum nomina in libro vitæ scripta sunt, a Danis ethnicis (qui tum Britanniam invaserant tanta feritate, ut nec ætati nec sexui parcerent) in Maia insula ad fauces Forthæ fretti sita, ob constantiam in professenda fide Christiana interempti, martyrio coronati sunt.

eorum apud plures scriptores laus.

7 *Est porro Martyrum horum anniversaria commemoratio, non solum Breviario, quod diximus ante centum quinquaginta annos typis esse mandatum, perspicuo vetustioris cultus argumento, sed Fastis quoque nonnullorum recentiorum auctorum inscripta : videlicet Adami Regii Calendario, Philippi Ferrarii Catalogo novo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desiderantur : solius tamen* S. Adriani *nomen utrique expressit. Socios, nominibus (quæ jam ex historicis recensuimus) prætermissis, adjunxit et Menologio Scotico Thomas Dempsterus in hunc modum :* In Maia insula Adriani, maximi Scotorum Episcopi et Martyris, qui a Danis irruptionibus, cum multis utriusque sexus millibus, et omnis ordinis, cæsus in eodem migravit. *Idem Historiæ Ecclesiast. gentis Scotor. lib.* 1 *cap.* 18 *ab nescio quo auctore litteris traditum scribit, bis mille fuisse Martyres, cum S. Adriano palmam adeptos. Putetur Aberdonense Breviarium indicare,* sex millia sexcentos *fuisse.*

anniversaria memoria 4 Martii

quot fuerint ?

8 *Horum post* S. Adrianum *præcipuus fuisse videtur sanctus Episcopus* Stolbrandus, *ut cum Hector Boethius, Joannes Leslæus, Thomas Dempsterus, David Camerarius, Georgius Conæus nominant : in exgrapho tamen Breviario Aberdonensi erat* Strobandus, *incuria, ut opinor, amanuensis. Hujus natalem Camerarius* XX *Augusti statuit, absque auctore : credo, ut duos ille Sancto aliquo Scoto careret. Dempsterus libris editis celebrem prædicat, uti et socios ejus omnes : scripsisse enim hunc,* Commentarios in librum Job lib. 1. De casu regni Pictici lib. 1. Historiam Britanniæ lib. 1. *Et hujus quidem extare in bibliotheca Christianissimi Regis fragmentum, ut ipse olim ex Isaaco Causabono didicerit.* S. Adriano *hosce libros tribuit,* De Constantia Christiana lib. 1. De Humilitate ad monachos lib. 1. Commentarium in Scripturas lib. 1.

an S. Stolbrandus scripserit ?

an S. Adrianus ?

9 S. Glodianus, *Martyr, Breviario, Hectori, Dempstero nominatus, ab hoc traditur scripsisse* Pictorum Chronicon lib. 1. S. Caius, (*ut Conæus vocat, qui et* Archidiaconum *facit*) *ceteris* Gaius *est, et Martyr, soli Breviario Confessor. Dubium est, ut ante diximus, eumdemne esse Boetius antea citatus velit, qui* Monanus *est, an scripserit,* Caius vel Gaius, ut alii volunt, *sed librarii incuria duæ voces extrusæ sunt. Camerarius* XI *Junii locat, nullo prolato auctore vel caussa. Dempsterus (Boetium citans, sed quæ is tradidit, liberaliter exaggerans)* Concionum librum unum *aut scripsisse, easque a Knoxio, nostra videlicet memoria, ferali incendio absumptas.*

an S. Glodianus ?

S. Caius an Martyr ?

10 Sanctus *denique* Monanus *S. Adriani socius, adeoque Archidiaconus fuit : atque inter Martyres censetur a Boethio, Leslæo, Dempstero, quod* 1 *Martii refellimus, simulque Colgani munem conjecturam, qui* Mannanum *quemdam, quod in Hibernensi quoptum Martyrologio* pugil strenuus *appelletur, vel ideo* S. Monanum *esse suspicatur, eique in iisdem schedis additum* Tiananum, *sive* Tianum, *eum esse quem Scoti* Adrianum *nuncupent, et die* IV *Martii venerentur, cum ipse* XXIII *Februarii utrumque referat : neutrius tamen primo Martii, neque quarto meminit.*

an et S. Monanus, qui colitur 1 Martii ?

11 *Fuit autem* S. Adrianus *unus e primis Scotorum Pictorumque in S. Andreæ civitate Archiepiscopus. Subjugavit Pictos (ut* 1 *Martii, cum de S. Monano actum, retulimus) Kennethus Rex Scotorum, illudque regnum suo adjunxit sub annum Christi* DCCXL. *Ac tunc, ut ille lib.* 10, Pontificiam Sedem dudum Pictorum, ab Abbernethi oppido, eo ferro et igni deleto ad TEMPLUM REGULI transtulit. Exinde hunc oppido SANCTI-ANDREÆ ÆDES nomen est factum : eosque qui illic per plusculæ inde tempora sacrum gessere magistratum, Maximos Scotorum Episcopos appellarunt. *Buchananus Hectori ita subscribit lib.* 6 *de eodem agens Kenneetho Rege :* Sedem Episcopalem, quam Picti Abrenethi collocarant, ad FANUM-REGULI transtulit, quod posteritas FANUM ANDREÆ dici maluit.

S. Adrianus Ep. Archipolitanus

Abernetho ad translata ea Sede a Kenneetho Rege ?

12 *Agit de eadem Metropoli Guilhelmus Cambdenus in Scotiæ descriptione, ubi de Fisæ Comitatu ex est sermo, traditque antiquorum loci appellationem, ut habent Schedæ antiquæ, fuisse* Regimund, *quod (ut aiunt)* Montem S. Reguli significat. *Traditur S. Regulus, ex reliquiis aliquas S. Andreæ attulisse, quo tempore corpus reliquum ejusdem Apostoli ex Achaia Constantinopolim est Constantii Cæsaris mandato advectum. De ipso S. Regulo et sociis alibi dicetur. Addit ex eadem antiquis Schedis ista Cambdenus :* Octigus, ex eodem antiquis Schedis ista Cambdenus : Octigus, sive Ungus, Rex Pictorum, Deo et S. Andreæ devotus, dotavit et caput et mater omnium Ecclesiarum in regno Pictorum. *Non ergo Kennethus Rex Scotorum, sororis Octigi nepos, eo Sedem Abernetho transtulit, quæ ante Octigum ibi fuisse videtur, sed ab illo decretum, ut ejus Antistes inter reliquos Pictorum Episcopos primariam obtineret auctoritatem : etsi alioquin, ut Camprimariam obtineret auctoritatem : etsi aliquin, ut Camprimariam obtineret auctoritatem : etsi aliquin, ut Cambdenus idem memorat, Andreopolitani æque ac ceteri Scotiæ Episcopi ab Archiepiscopo Lundoniensi sacrati*

cæteri Episcopi ab eo primas Pictorum Scotiæ.

Episcopi fuerint, donec Jacobus III intercedente, propter dissensiones subortas inter Scotos et Anglos bella, Strevelin Constructor Maximus Episcopum S. Andreæ totius Scotiæ Primatem et Metropolitanum constituit. Quod idem in Appendice ad Hectoris Boethii historiam fusius narrat Joannes

A *Joannes Ferrerius Pedemontanus, qui Patricium Grahmum primum Archiepiscopum et totius regni Primatem tunc factum scribit.*

VITA

Ex Breviario Aberdonensi.

S. Adrianus in Pannonia stirpe regia ortus

In partibus Hungariæ, regionis provinciæ Pannoniæ, egregius athleta Christi Hadrianus oriundus fuit : cujus quanta fides, quantaque apud Deum merita, tum divinæ virtutis opera, tum gloriosus exitus luculenter approbarunt. Hic sanctus vir regia stirpe genitus in juvenilibus annis, quoniam senectutem multis habebat immensam, et ob præclaræ vitæ ejusdem insignia, ad Episcopatus gradum sublimatur. Ubi divinis mancipatus obsequiis, quot facta egregia et gesta, quotve probitates exercuerit, quot animas Domino acquisierit, copiosa multitudo Clericorum, et secularis populi secum profecti testatur. Ete siquidem bivus Pater post diuturnos sudores, laboresque suos in partibus eorum divinum gregem impenses, volens et alus prodesse populis, assumpto secum comitatu venerabili, peregre profectus est zelo Christianæ religionis : ad Orientales

pit Episcopus :

ad Pictos profiscitur,

B Scotiæ partes, quæ tunc a Pictis occupabantur, navigio devenit, habens secum Confessorum, Clericorum, vulgarisque populi sex millia sexcentos : inter quos erant isti notabiles, Glodianus inclytus martyr coronatus, Ioans et Monanus Confessores candidi, Stobrandus, et alii summi sacerdotii insula decorati. Ceterorum nomina in libro vitæ sanguine purpureo scribuntur. Hi viri cum Præsule Adriano delati regno Pictorum, plurima signa fecere, populo incessanter verba salutis manuscentes : et in multis proluerunt.

cum multis sociis,

ac fidem prædicat :

2 Sed postea in Maya insula virtutis operibus intenti, solum habere mansionem desiderabant : ubi expulsa dæmonum et belluarum multitudine per gloriosos Dei servos fieret locus orationis omni plenus sanctitate. Ubi vigiliis et orationi vacantes aliquod tempus intente impendebant, et intenti postea sæviente truculenta Danorum rabie, qui totam fere Britanniam, quæ nunc Anglia dicitur, diruerunt ; ubi sancti Dei Confessores armis spiritualis militiæ adversus paganam gentem dimicabant. Quorum vivam prædicationem et incessabilem confessionem gloriosissimi nominis Christi Dani non ferentes, funestis arreptis armis, ensibus fremebundi irruere in hostiam Dei Adrianum : quem cum suis pro lege Dei sui certantes usque ad mortem, glorioso martyrio coronarunt. Et, ut Prophetarum verba rursus de eisdem verificarentur, ubi inconsolata Rachel filios plorasse dicitur in tam cælestem, tam sanctam multitudinem, et in Christi confessione perseverantem, impetum fecere sceleratissimi crudelissimique lictores, omnes bidentium more, immanissimis gladiis in Maya insula ceciderunt. Ubi Dei Martyres, qui in hoc mundo dilexerunt se invicem in vita, et in morte non sunt separati : quoniam unus semper spiritus erat in eis, et una fides.

D *in Maia insula pietati vacat :*

a Danis piratis in odium fidei occiditur,

cum suis :

Jerem. 31. 15

3 In præfata insula de Maya ad honorem Dei omnipotentis, sanctorumque ejus Martyrum egregio lapideo tabulatu antiquitus structum monasterium fuerat, quod ab Anglorum gente bellorum insultu destructum est. Sed ibidem hactenus restat Ecclesia, sæpe a fideli populo, propter tot virtutum prodigia, in dies frequentata : ubi mulieres spe prolem habendi venientes, non defraudantur. Restat insuper ibi cimiterium quam celebre, ubi illius, ut supercœlestis chorus, roseo sanguine candidatæ legionis corpora requiescunt.

E *corditum dein dei a monasterium :*

Iem ibam spe prolis frequentatum :

celebre cæmeterium.

DE S. PETRO EPISCOPO
POLICASTRENSI, ET ABBATE CAVENSI IN ITALIA,
Commentarius prævius.

ANNO MCXXIII, IN MARTII.

S. Petrus Salerni ex nobili stirpe prognatus,

Sæculum orbi antiquorum Picentinorum in hodierno Principatu citeriore ad mare Tirrhenum celeberrima, inter alios, eosque quos plurimos rivos doctrina sanctitateque illustres, produxit S. Alpherium episcopum et fratre nepotem S. Petrum, clarissimis natalibus ortos, ex pectabili sanguine Pappacarbonum familia, quæ a Longobardorum sanguine trahebat originem, longe tamen clariores præcellentia meritorum emitescentes : ut ea legantur in Chronico sacri monasterii Cavensis, cujus fundator extitit ac primus Abbas S. Alpherius, *qui prilie Idus Aprilis anno* MI. *sanctitate ac miraculorum gloria insignes in cælos migravit, relicto in monasterii regimine* S. Leone *successore* : *cui obsequia meritis dignitate exhibes* XII *Julii, qua ea successit eorum anno* MLXXV, *cum prædem ante* S. Petrum *constituisset successorem, tertium dicti Cavensis monasterii Abbatem dein restauratorem, ac novum Congregationis Ordinis et regulæ Cavensis fundatorem. Est dictum monasterium fundatum in Metelliani Cava juxta Cryptam, quam veteres Arsitiam appellabant, in valle amenissima ad Sebinum limpidum fluviolum, quinto circiter a Salerno milliario. De eo monasterio aliisque egimus x Januarii ad Vitam B. Bernardæ, nostræ ætatis Abbatis, et* XXII. *Februarii, quo die colitur quartus Abbas et S. Petri successor S. Constabilis.*

Abbas Cavensis.

2 *Acta quatuor primorum Sanctorum Abbatum scripsit vetus quidam auctor, illis coætaneus, ut qui B. Simeonem Abbatem quantum, infra num.* 27 *suum Abbatem agnoscat : inter quem et* S. Petrum *ab hujus obitu erunt S. Constabilis solum menses* XI *et dies* XIII. *Idemauctor num.* 31 *asserit se et* Cavensi ad Venusinum monasterium venisse, *ubi cum* Abbatem, *seu* Patrem exstisse monachorum eumdem sanctæ Trinitatis, quod Cavensi Congregationi tunc suberat, *tradit in MS. Chronico Cavensi, dictumque* eruditione illustris has Vitas graphice luculenterque descripsisse. *Consuli possunt a nobis dicta ad Vitam S. Constabilis.* F *Dum miracula* S. Petri *descripturus est, indicat unde ea acceperit. Ita num.* 11 *ait* sibi ea narrata a Petro Spolerano et Petro Trojano, *socus tunc itineris* S. Petri Abbatis : *verum num.* 12 *asserit se* eodem Petro Trojano *narrante cognovisse. Eodem modo referuntur testes oculati, num.* 19 Cioffus monachus, *num.* 27 Sergius monachus, *et quidem in locum, quæ sibi contigerant : num.* 28 Ursinus monachus, *et num.* 31 Joannes Romanus, qui secum ad Venusinum monasterium venerat. *Demum ut num.* 1 *præfatur*, quæ sibi dicta sunt, narrat. *Ceterum Acta hæc extant in libro curarum illustrium dicti monasterii Cavensis litteris Langobardicis exarato, quæ et nos inde descripta habemus. Eadem eudit Laurentius Surius ad hunc* IV *Martii, et Ferdinandus Ughellus tib.* 7 *Italiæ sacræ, agens de Episcopis Policastrensibus ; eamdem Vitam et prosa et versu scriptam, quia hactenus meantam credidit, etiam vulgavit. Quam versu scriptam edidit, etiam habemus manu exaratam : verum quia nihil a priore Vita diversum habet, eam hic omittimus, cum apud Ughellum*

Vita ejus scripta ab Abbate Venusino,

ex certa scientia eorum qui viderant :

edita et MS. Cavensi.

A *Ughellum legi possit. Ejus loco damus Historiam Dedicationis Ecclesiæ Cavensis a S. Petro extructæ ex MS. Cavensi. Est dictum Policastrum in cujus Episcopatu administrando traditur num.* 4 S. Petrus parum temporis expendisse, *in ante citato Principatu citeriore versus Basilicatam in ora maritima Lucaniæ. Habet ea civitas hoc tempore paucas domos, quod bis a Turcarum classe capta sit et solo æquata : hinc Episcopi fere residunt in oppido Turre-Ursaca, aut altero Turre-Petrasia dicto, quorum jurisdictionem etiam temporalem detinent. Plura de illa Ecclesia et diœcesi apud Ughellum legi possunt.*

cum Historia dedicationis ecclesiæ.

Policastrensis Episcopatus ubi situs ?

3 *Agitur hoc* IV *Martii festiva* S. Petri *solennitas sub duplicis Officii ritu in monasterio Cavensi : ubi corpus in sacra crypta quiescit arcæ marmoreæ inclusum et publicæ veneration expositum. Eumdem recentiores suis Martyrologiis inscripserunt, Arnoldus Wion his verbis :* Cavæ S. Petri Abbatis, sanctitate et doctrina admirabilis, tantæque abstinentiæ, ut toto sacræ Quadragesimæ tempore quinque aut sex panum refectione contentus fuerit. *Addit Wion in Notationibus auctorem Vitæ esse* Joannem monachum, *et ante citati Chronici Cavensis* Alexandrum Neapolitanum ac monachum Cavensem, *quod alibi non legimus. Wionis elogium describunt Menardus, Dorganius,*

B *Ferrarius in Catal. generali ; ac monachatu Cluniacensi addito Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, neglecta Vita a Surio edita, Paulum Regium describit, qui parte secunda de Sanctis regni Neapolitani post Vitam S. Prisci Episcopi cap.* 5 *agit de quatuor Sanctis Abbatibus Cavensibus, ac* sanctitatem B. Petri multis miraculis, in liberandis præsertim energumenis, Deum comprobavisse *asserit : de quibus energumenis nulla alibi fit mentio. Addit eumdem Concilio Claromontano sub Urbano* II *habito interfuisse, ubi de expeditione in Terram sanctam actum est. At veremur ne illud Concilium loco Trojani in Apulia sub eodem Pontifice habiti, de quo infra in Actis num.* 25 *agitur, sit intrusum. Bucelinus more suo omnia conglomerat absque delectu, traditque interfuisse ex Wione Concilio Arvernensi, et ex marginali annotatione Surii altero Concilio Beneventano. Verum loco ejus Trojanum primum substituendum esse constat ex Chronico MS. Cavensi.*

Ejus ætate variant etiam auctores. Mortuum eum esse anno MCXXXVII *scribit dictus Bucelinus : Ferrarius, ab illo citatus, secutus Paulum Regium, refert* obitum ejus in annum MCXXXIV. *Interim Bucelinus tradit :* S. Constabilem, *quem hujus Petri successorem*

C *asserit,* obiisse anno Christi MCXXI aut sequente. *Verum his rejectis, ex ipso Chronico MS. Cavensi hæc certa damus, quæ sic habentur :* Cum S. Petrus senio fessus, die quadam ad mortis considerationem in extasi factus esset, adeo ut mortuus ipse putaretur; mox ad se rediens B. Constabilem Lucanum successorem instituit, eique labores suos commisit IV Idus Junii MCXVIII. Ac deinde in anno MCXXIII, IV Nonas Martii ad æterna cœlorum gaudia translatus fuit, ejusque sanctum corpus juxta beatorum Patrum Alpherii et Leonis sacra pignora in arca marmorea translatum, creberrimis miraculis claruit. *Hæc ibi. Consentiunt Acta S. Constabilis, mortui* XVII *Februarii anni sequentis* MCXXIV, *cui tunc B. Simeon successit, sub quo Acta* S. Petri *et aliorum Abbatum scripta fuisse diximus.*

alias :

5 *Acta infra* S. Petrum *monasteriorum ejus omnipotque visitatorem tradunt fuisse, et ipse S. Petrus Ursinem Cavensem num.* 17 *inculcat : quare addo, quæ de Congregatione Cavensi edidit Ughellus in Archiepiscopis Salernitanis pag.* 515 *his verbis :* Fuerunt Ecclesiæ Cavensi monasterio subjectæ supra numerum trecentarum triginta trium diversis in locis, tam in regno Neapolitano, quam in Sicilia, et in ipsa Urbe Roma positæ, quæ sub Congregatione Cavensi esse dicebantur : inter quas aderant monasteria conventualia centum viginti, e quibus viginti novem sub Abbatiæ titulo, reliqua vero nonaginta unum sub titulo Prioratus, seu Præpositurae, regebantur. Unde Prior monasterii Cavensis respective ad alios ejusdem Congregationis Priores (quorum nimirum omnium primus erat) Prior Magnus vocatus est. Ecclesiæ autem remanentes usque ad præfixum numerum trecentarum triginta trium per monachos Cavenses etiam gubernari solitæ sub titulis Rectoriæ vel Custodiæ. In plerisque vero totum parochiale munus monachi exercebant. Quamobrem Cavense monasterium et Ecclesia sanctissimæ Trinitatis Cavæ, Caput et Matrix Ecclesia omnium earum Ecclesiarum dicebatur et erat. Et quia universæ Ecclesiæ ipsæ sub Abbate Cavensi, uno omnium Capite, constitutæ, Cavensis monasterii regulam profitentes, eumque unam vivendi normam sequentes, Christo Domino militabant ; Congregationis Cavensis nomen merito sibi vindicarunt... *Ita* Petrus Archiepiscopus Beneventanus diplomate anno MCXLVII *signato* Marinum VII *Abbatem* nuncupat Cavensis Congregationis ac totius Religionis Cavensis Abbatem. *Plura ejusmodi congerit Ughellus, quæ Lector apud illum reperiet, uti etiam Catalogum virorum illustrium : quorum varii ante Comites ac nobiles Domini sub S. Petro vitam monasticam auspicati sunt, alii inde assumpti ad Episcopalem aut Cardinalitiam dignitatem.*

Congregatio Cavensis, eique monasteria.

D

E

VITA

Auctore Abbate Venusino

Ex MS. Cavensi et editione Ughelli ac Surii.

CAPUT I.

S. Petri Vita monastica Cavæ et Cluniaci. Episcopatus Policastrensis dimissus. Abbatialis dignitas. monasterium amplissimum extructum.

F

Cavense cœnobium ut aperte claresceret, quia profectus sui incrementa ex divina dispositione meruisset, hoc omnipotens Deus per viros venerabiles semper rexit, atque ad ejusdem administrationem accedere Pastores reprobos non permisit. Nam reverendissimo valde viro Alpherio virum æque venerabilem Leonem substituit : hunc autem Petrum subrogavit, qui Patres eximios sanctitate redderet, nero superaret. Sed quia illorum quod in de virtutibus atque vita descripsimus, ordo exigit, ut ea etiam, quæ de hoc venerabili Patre sunt nobis dicta, narremus. Illi quidem, B. Elie typi, desuperiorum igneo curru cœlum penetrare meruerunt ; iste dum ascendentes observare ardenter studuit, habere illorum spiritum duplicem meruit : videlicet, ut cœlestia fortiter amans, mirabiliter terrena disponens, cœlum dives intraret. Illi quidem rebus pauperes, virtutibus divites, ad æterna gaudia pervenerunt; hic et laborum suorum meritis dives fuit, et velut alter Joseph, mundi hujus divitias ad Domini sui servitium sapienter traxit.

Inter Cavenses Abbates Sanctos.

Urbus S. Petrus.

2 Fuit autem Salernitanus genere, viri venerabilis Alpherii nepos carne, hæres consuetudine : ex qua nimirum sibi consuetudine accidit, ut adolescens illius conversationem memoraret, atque hanc totis affectibus imitari satageret. Ad virum itaque venerabilem Abbatem Leonem veniens, sanctæ conversationis habitum suscepit : mox autem religiosæ vitæ studium tam ferventer arripuit, ut rigoris proposito antiquis etiam Patribus æquari videretur. Nam tantæ abstinentiæ fuisse dicitur, ut quinque aut sex panum refectione, toto sanctæ Quadragesimæ tempore

Salernitanus, sed dat vitæ monasticæ

A pore contentus esse videretur. Sed et remotioris vitæ studium gerens, ejusdem sacræ Quadragesimæ dies in monte S. Eliæ, qui Cavensi monasterio altius præeminet, observare consueverat : ut tanto se arctius divinæ contemplationi insereret, quanto eum ab hominum consortio vastior solitudo separaret. Ubi etiam oratorium S. Eliæ, et cellulam sibi postea ædificari fecit, et magna æternæ vitæ gaudia magnis illic laboribus sæpe comparavit.

in Quadragesima solitudinem petit.

3 Per idem tempus, cum cœnobii Cluniacensis religionem celebrem comperisset, ardore tantæ famæ illectus, quamquam longe positus, illius congregationis ordinem æmulari ardenter cœpit. Assumptis ergo secum quibusdam de monasterio Fratribus, cum jam navigio *a* Januam venisset, *b* census fere omnis Dei pauperibus defecit. Cumque in eodem defectu sumptuum, spes etiam itineris deficere cœpisset, puis adolescens in orationem se prostravit, ut sibi omnipotens Deus dignaretur tribuere, unde id, quod ejusdem amore cœperat, consummare potuisset. Cumque ab oratione surgeret, et per oram maris deambularet, aureum annulum invenit, cujus pretium ad totius viæ sumptus sufficiens habuit. Cujusnam ergo perveniens, a viro venerabili c Hugone

Cluniacum discedit.

a b

aureum annulum invenit

in viaticum : c

B Abbate mira caritate susceptus est, vel quia adolescens magnæ religionis ardore flagrabat, vel quia admirande perfectionis causa de tam longinquis Italiæ partibus venerat. Seniores autem monasterii Abbati suggerebant, ut cum in puerorum schola ponere erudiendum deberet, quibus Pater monasterii magnæ discretionis verba se prodit, dicens : Hic nisi magna devotione ferveret, tam longe trahi opinione religionis nequaquam posset. Virile ergo opus devotionis a debilitate cum assumpsit ætatis. Ex illo autem jam die receptus in conventu Fratrum, *tanta obedientiæ virtute emicuit*, ut septem simul, *sicut* alii dicunt, ut alii vero asserunt, plura diversarum officinarum ministeria strenue et honeste perficeret.

a S. Hugone Abbate excipitur :

redit Cavam.

4 Et quia longum est cuncta stylo percurrere, cum in claustro Cluniacensi quinquennium, atque in capella Abbatis triennium complevisset, atque intus ob id retia exopi, foris vero ut ponere et ordinare disceret, liberalitate S. Hugonis, hoc, id est, Cavense monasterium se petiturus est, ubi jam cum doctus scribendi regni cœlorum, magis optimus haberetur, petentibus Clero et populo una cum Gisulfo Salerni Principe, in Ecclesia Policastrensi in Episcopum electus est. Qui cum parum illic temporis expendisset, exteriorisvitæ strepitum non ferens, ad monasterium redit, ac sicut interioris vitæ studium nunc solito totum dedit. Tunc Pater venerabilis Leo vehementer timens, ne monasterium tanto viro privaretur, simul omnes regimen se jam præ senectute ferre non posse considerans, convocatis Fratribus, cum sibi successorem constituit, et ipse, ut Deo per quietem vacaret, ad ecclesiam S. Leonis de veteri, quam ipse construxerat, recessit.

d

c

ordinatur Episcopus Policastrensis.

C

revertitur Cavam.

5 Petrus autem venerabilis Abbas, monasterii curam suscepturus, tanta malignorum spirituum tentamenta invenit, ut etiam primum diabolus insurgere contra eosdem acta videretur. Nam Fratres, quos in cella reperit, cum Cluniacensis ordinis ritum pervidisset, tam duros et obstinatos invenit, ut murmurationis suæ sustenta ad virum venerabilem Leonem deferrent, atque ejusdem mentem imperterritam ad iram traherent. Quod cum Petrus Abbas comperit, ea quæ sunt concordiæ et pacis providens, ad monasterium sancti Archangeli, quod in territorio Cilenti situm est, decessit. Ibique collectis Fratribus, primum normam ejusdem, quem didicerat, ordinis posuit. Qui etiam non multo post tempore, a

constituitur Abbas.

recedit ad aliud monasterium.

Patre Leone et Fratribus rogatus, rediit, atque institutionem, quam prius velut gravem contempserant, cum magna devotione susceperunt. D

revocatur.

6 Cumque fama sanctitatis ejusdem se vehementer extenderet, cœperunt multi viri nobiles, multi seculi divites ac potentes seculum deserere, atque ei se in supernæ conversationis magisterio subjugare. Sed sapientium atque simplicium tanta ad eum multitudo convenit, ut ei promissio illa divina facta videretur, qua dicitur, Faciam te in gentem magnam. Nam ut quidam religiosus paterfamilias ab ejusdem ore se audisse testatur, quadam die cum venerabilis Pater esset hilarior, quadam dilectionis necessitate coactus, plusquam tribus millibus virorum habitum sanctæ conversationis se imposuisse testatus est, licet postea supervixerit, et plures in monasterio receperit. Tunc in hujus viri monasterio etiam pii Patris Alpherii prophetia claruit, qua dixerat, quia de eadem cella maxima ad æternam vitam conversorum lucra essent colligenda.

viris ultra 3000 habitum monasticum dedit :

Gen. 12. 2

7 Viri quoque seculi potentes cœperunt magna liberalitate, ad sustentandos Dei famulos, *f* prædia et possessiones abundanter offerre. Omnipotens enim Deus ita eorum corda ad opus pietatis aperuit, ut tanta monasterio ferrent, ut non solum collecta illuc Fratrum multitudo viveret, sed etiam ex eorum plenitudine effundi pauperibus multa potuissent. Quod et Pater venerabilis nobiliter exhibuit, qui ex datis sibi copiis non solum Fratres monasterii regulariter procuravit, sed etiam innumerabilem censum inopibus erogavit. Sed quid eum erogasse tantum dicimus, cum etiam statuerit, unde semper erogetur? Nam nostris temporibus invenire difficile est, qui in cura egenorum et studiis aut æqualis habeatur : quos numerum catervatim pascere ac vestire consueverat, ac vestiendos et alendos tanto studio quærere, ut etiam pro inveniendis eis civitates exploraret. Revera, ut Scripturæ eum laudibus prosequamur, Pater orphanorum, et viduarum, non judex, sed procurator fuit : quorum curam ita sapienter disposuit, ut clam eis unde sustentarentur transmitteret : quatenus et illi sine rubore perciperent, et quod pro æterna vita impendebat, occultaret. Quare et divinæ misericordiæ largitatem ita promeruit, ut cum in sustentatione pauperum tanta effunderet, semper ibi suppeteret, unde semper dare abundanter posset. Propositum namque sancti viri, licet omnino interetur, occultari non potuit : atque ut tantæ gratiæ mererentur esse participes, non solum viri sed etiam mulieres, ut valebant manus, auxilium ministrabant.

f

E

accipit sustentationis sufficientiam

etiam ad pauperes alendos :

8 Tunc vir Domini, ut se necessariis sumptibus ad perficiendum paratum vidit, dilatare monasterium, atque tantæ multitudini aptum habitaculum parare disposuit : quod mirum, divina gratia cooperante, inquantum loci angustia passa est, tam decenter explevit, ut mirari ejusdem operis dispositio possit, vere æstimari non possit. Nam cum ex uno latere scrupea rupe, ex alio pendula fluminis ripa claudatur, arcto inde illo medio parvo spatio ædificia tanta fundata sunt, ut cum foris locus cernatur, mirabile omnino sit perscrutantibus, quod tanta intus spatia continentur. In quo etiam opere si illud, quod ad Moysen dictum est, Librare volumus, quodammodo invenimus. Nam cum tabernaculum Deo construere vellet, audivit : Omnia hæc, sicut ostensum est tibi in monte. Volebat quidem omnipotens Dominus, ut terrena domus fieret, sed quam forma cœlestium illustraret. Pater igitur venerandus omnem illam tabernaculi decorem, ad mentium discipulorum ornatum traxit. Perfecta enim forma cœlestium illa est, de qua dicitur : Non nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in cœlo. Illa etiam

F

auctius redibit monasterium.

Exod. 25. 40

magis vita celestis petragitur

Matth. 22. 30.

forma

forma cœlestium est, quam nobis imprimit, ubi dicit : Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Tanta quippe pudoris specie, tanto virtutum decore ibi illam divinitus collectam multitudinem omnipotenti Deo servire fecit, ut dubitare nemo posset, quin cœlesti conversatione fulgerent. Sed quia nunc de ædificii ordine agimus, illud ei, quod de æterna civitate legitur, convenire videmus. Per omnes vicos ejusdem Alleluia cantabitur. Nam cellæ illius cuncta vestibula ita disposita sunt, ut singula fere orationis, lectionis, psalmodiæ propriis officiis deputentur, et quocumque pergitur, orantes, psallentes, canentes aut legentes occurrunt.

Matth. 5. 3

a Janua *medii ævi scriptoribus pro* Genua, *passim in usu fuit.* — b *In poemate causa additur* : quia nullis egenis Pauperibusque viris, quod secum duxerat aurum jam dederat. — c S. Hugo *Abbas* VI *præfuit ab anno* 1048 *ad an. ann.* 1109, *quando a fatis anno* 85 *miraculis clarus mortuus est* 29 *Aprilis. De Clunaco egimus* IV *Januarii ad Vitam B. Benonis primi Abbatis, et alibi.* — d *In Chronico Cavense dicitur* Hildebrando Romanæ Ecclesiæ Archidiacono postea Papa Gregorio VII procurante restitutus. — e Gisulfus II, *et Princeps* XV *Salernitanus et ultimus e Longobardis, mortuo patre Gisulfario anno* 1052, *cum quo aliquandiu regnavit, præfuit solus usque ad annum* 1075, *quo a Guiscardo Apulix Duce est Principatu dejectus.* — *In MS. Chronicum*, Donorum et eleemosynarum tanta fuit copia, ut Principes ac fideles viri atque mulieres castra etiam casalia, villas aliaque id genus affatim conferrent.

Janua urbs.

S. Hugo Ab. Cluniac.

CAPUT II.

Virtutes et miracula S. Petri.

Perfecto igitur opere monasterii, illic collecti Fratres cœperunt tanto liberius divina ministeria exhibere, quanto ad hæc non solum fervor caritatis accenderat, sed etiam locus invitabat. Pater etiam venerabilis Petrus in tanta se conversationis districtione cohibuit, ut in tanta subditorum multitudine, cum multi magna conversatione fulgerent, illius rigorem vitæ nullus ferre potuisset. Nam nec orationis ejusdem instantiam, nec vigiliarum prolixitatem, nec genuflexionum numerum, nec frigoris tolerantiam aliquis ferre potuit. Juxta dormitorii quidem sui cellam aquæ piscinulam condere sibi fecit : ubi cum hyemali tempore frequenter intraret, de nuditatis et frigoris tolerantia gloriari cum Paulo potuisset. Vinum ita omnino sprevit, ut etiam debilitato stomacho, et voce jam fere amissa, vix a bonæ memoriæ Papa *a* Urbano ad ejus, quamvis modicum, usum reduci potuisset. Loricam subtus ad carnem occultam induit, quousque putresceret, et ab ejus corpore rupta cecidisset.

præit altis exemplo,

in asperitate vitæ,

a

10 Sed quia longum est, si singulis immorenur, hoc solum adhuc de ejusdem fama subjungamus, quia in omni fere orbe venerabilis habebatur. Sed ut secularis auctoris verbis utar, rigidi honesti tantus observator fuit, ut cum videri ab ipsis etiam Imperatoribus et hujus seculi potentibus longe positis optaretur, multaque ex hoc monasterio bona promitterent, vir sanctus renuit, nec pro temporalibus rebus a Deo præcedendum esse judicavit. Et quia a nonnullis, qualis coram Deo sit, non creditur, qualis sit ab eo ostendimus, ad detrectorum ejusdem confusionem proferamus. Nam ut Evangelistæ Joannis verbis utar : Si non esset ex Deo, non posset facere quidquam. Et quia, ut dixi, æmulos sancti viri confundere cupimus, fere omnium miraculorum ejus testes optimos, viros scilicet sanctos ac venerabiles producamus : quamquam necesse non esset ejusdem sanctitatem probare miraculis, cum tantam operum ejusdem magnitudinem teneamus. Opera namque mira atque ingentia sunt, quæ testimonium perhibent de eo, tanti constructio monasterii, tanta elegantia ab eo fundatæ religionis. Nam si is, qui aliquem peccatorem convertit, multitudinem operit peccatorum, et qui calicem aquæ frigidæ sitienti dederit, mercedem in cœlis habet; quanta lucra hujus, quantos meritorum cumulos esse dicimus, qui tam largus in pauperes, tam dives in misericordia, tam studiosus et fervens ad lucrandas animas declaratur, ut quamdiu vixerit, nihil aliud egerit : et quamdiu mundus volvitur, quia in eo converti peccatores non desinunt ejusdem meritum semper augeatur?

contemnit mundi gloriam.

C

Joan. 9. 33

11 Sed ejusdem studia quanto vigore ferbuerint, quam etiam fuerit pravis rigidus, quam mitibus humilitate subjectus, quia explicare longum est, omittentes, quam mirabilis ab omnipotente Deo potius ostensus sit, videamus. Senex namque venerabilis Petrus Spoletinus, et Petrus Trojanus, cujus religionis atque veritatis fuerint, nullus qui eorum tempore in monasterio mansit, ignoravit. Ii mihi narrare consueverant, quia quadam die, dum monasteria circuiret, Teresinum cum eo venerunt. Ibi vero cum in ecclesia S. Joannis Missas celebraret, et quidam flabelli ministerium negligenter exhiberet, lampadem impulit, et oleum super altare fudit : cumque *b* brandeum sparsus humor infudisset, vir Domini valde contristari cœpit, et hoc quod contigit, non negligentiæ ministri adscribere, sed suis meritis imputare. Post aliquantos vero dies, cum ad sancti Archangeli ecclesiam venissent, prædicti Fratres et ceteri, qui sancto viro ministrabant brandeum illud curaverunt producere, ut inde oleum educere lavando debuissent : sed, quod valde stupendum est, ita candidum et mundum inventum est, ac si oleum in eo numquam cecidisset. Quod Fratres cognoscentes, omnipotenti Deo gratias retulerunt : qui quosdam electos suos tam tenere diligit, ut nec ad modicum patiatur contristari.

Brandeum olio infectum divinitus purgatur

b

E

12 In eodem quoque monasterio res æque mirabilis accidit sicut eodem viro bonæ memoriæ Petro *c* Trojano narrante, cognovi. Nam cum *d* floccum Domini Abbatis a Capellanis negligenter fuisset repositum, mustela hoc juxta cavernulæ suæ foramen reperit, corrosit ac scidit. Cumque venerabili viro fuisset oblatum, ut corrosum vidit, indignans repulit, atque ait : Ite, et ei quæ scindere præsumpsit, projicite. Quod Fratres ita ut jusserat, unde tuleraut, posuerunt. Alia vero die, cum per locum transirent, mustelam, quæ illud vestimentum corroserat, super illud jacentem mortuam invenerunt. Tunc nimis admirantes, quantæ virtutis Pater eorum esset, colligere cœperunt, quod contra ejus voluntatem vivere animalia bruta nequivissent.

c

d

clarissimum corrosum

mustela mortua reperitur :

13 Sed divinum affectum erga venerabilem Patrem cur in animalium brutorum interfectione adstruimus, cum eum sæpe nec rationabilibus peperciss sentiamus? Rogerius namque, castri S. Severini Dominus, cum rusticos in monasterii frequenter affligeret, et venerabilis viri mentem ad iracundiam provocaret; quadam die pravitatis suæ usum excessit, et hunc ultra quam consueverat, contristavit. Tunc quasi in præsentia summi illius nuntii assisteret, dixit : Eia S. Michael Archangele sic nos protegis? et baculo terram percutiens, commotus ait : Recedimus, quia hic tanta ferre non possumus. Erat tunc Otlonis in prædicto monasterio S. Michaelis Archangeli. Cujus nimirum afflictionem mira et terribilis ultio divina secuta est : quia cum hora ab eodem monasterio prædictus Rogerius maneret, solarium domus eumdem cecidit, atque ejusdem filium parvulum exemit. Et fortassis talis ultio pro servorum Dei injuria ab interno Judice infligi debuit, ut ille moreretur, qui patrem dolore puniret, atque ad reprobam ejusdem imitationem non crederet. Extinctus quidem puer innocens, paradiso receptus est, sed peremptus compunxit patrem. Nam idem Rogerius his et hujusmodi plagis sæpe percussus, tandem resipuit, et in hac conversus, in monasterio habitum Religionis accepit. Cui tamen adhuc sævienti non uno semper modo restitit, nam cum

afflictos rusticos monasterii,

F

vario pœnitus, cum morte hoc,

fit monachus :

A quandoque terroribus impetiit, quandoque humilitate superavit.

14 Agrum namque monasterii quemdam uberem concupierat, atque suis usibus vendicare disponebat. Cumque ab ejusdem agri opere seminantes rusticos violenter expellere minaretur, venerando Patri innotuit. Sequenti vero die ad agrum operarios secutus, aliquantos Fratres secum duxit, cum quibus psallere instanter cœpit. Ille etiam minas suas pravitate vincere gestiens, cum armatorum manu in locum venit, cogitans quia is, qui minas suas seminando contemneret, ad eumdem agrum sine armatorum præsidio non venisset. Sed cum propius accederet, contra se non mucrones ensium, sed missile orationum vidit. Tunc illud saxeum pectus a feritatis suæ duritia mollitum est : sola enim religionis contemplatione superatus, arma projecit, de caballo descendit, atque ad sancti viri vestigia projectus, suæ temeritatis veniam postulavit. Quod utique non minus mirabile fuit, quam si ab ejusdem corpore magni languoris molestiam orando depulisset : quia cordis vulnera ad curandum valde sunt difficiliora, quam carnis. In quo nimirum opere, psalmodiæ dignitas exhibetur, qua malignorum spirituum feritatem potenter effugare cognoscitur. B

ante precibus et humilitate S. Petri victus.

15 Et quia hæc Clienti facta fuisse comperimus, debemus alia, quæ similiter illic sunt ostensa, narrare. Vir namque idem venerabilis, cum Calabres Fratres vellet invisere, ad ecclesiam beati Apostoli et Evangelistæ *c* Matthæi, quæ in Lucano littore circa vetus ejusdem sepulchrum sita est, declinare, et Missarum solennia celebrare proposuit. Cumque prope id navigando venisset, videns optimum ad navigandum tempus, navim procedere jussit, et devotionis suæ munus in reditu suo eidem Apostolo exhibere deliberavit : quod quidem ita factum est, non tam veritatis devotione, quam virtute Apostoli. Nam cum in reditu de fide maris dubitaret, et transire velut insalutato Apostolo voluisset, ubi ante ejusdem ecclesiam venit, subvers a navicula, in mare cecidit, et quod promiserat, reddere compulsus est. Sed et mirabile spectaculum in hac Apostoli coactione subsecutum est : quia Pater sanctus in mare dejectus, ad terram per aquas venit : sed vestimenta ejusdem ita sicca reperta sunt, ac si hæc aqua nulla tetigisset. Quod miraculum Fratres plures noverunt, atque addere solent, quia capellæ mantica, libri C et panni, atque omnia vasa altaris ita inventa sunt omni aquæ humore libera, ac si non in mari natassent, sed delata per terram forent. Quo nimirum facto, quam familiaris Apostolo esset, innotuit, quem ad sui ministerii usum benens, et in mare labi pertulit, et illæsum quo per terram traxit. Sicque factum est, ut vir sanctus, qui manere sponte in loco nollet, maneret invitus, et votum suum in memoria Apostoli tanto devotius redderet, quanto in se ejus voluntatem apertius doleret.

c hic ecclesiam S. Matthæi visitare differt.

deductus in mare erat vestibus aliisque rebus plane vindictæ.

16 Sed aquis prævaluisse quietis eum cur mirer, cum tam crebro meritorum ejusdem, meris tumentes ac sævientes cumulos quievisse coram oculis hominibus teneamus? Nam quidam nobilis vir Neapolis, cum per mare Caietam pergeret, ut nobili conjugium juvenis delatum illuc a parentibus pergens desereret, vehementibus ventis turbato mari, nimium pavere cœperunt. Cumque fluctus vehementer insurgerent, et exadendi spes jam deesse deficere cœperet, quidam illorum nodatum, Abbatis laudabilis, quem bene ad Dominum fidat, atque se cum suis illæsos Fratrum ejusdem meritis de tanto periculo liberari postulavit. Post cujus nominis vocem, mirabile dictu! maris mirabili ter quieverunt, et quanta esset sancti viri merita,

eo intricato tempestas tutior relatur.

Matth. 14.

ostendere visæ sunt, cui exemplo Salvatoris se obediendo submiserunt. D

a Urbanus II *sedit ab anno* 1088 *ad* 1099. — b *Porta* : Cum liquor vestem fusus maculasset, *etc.* vox Brandei *in Vita S. Gregorii Magni* 12 *Martii scpius sumitur pro cælo, quo sacra reliquiæ tegnntur. In Chronico* palla *appellatur : quæ scilicet olim non distinguebatur ab eo quod nunc dicimus corporale.* — c *Apud Surium perperam Arelato legitur.* — d *Porta etiam* floccum. *Surius* froccum *dicitur etiam* flocus *et* frocus, *et sumitur fere pro exteriore veste monachali, quo caput operitur.* — e *De Translatione S. Matthæi Salvernum agemus ad* 21 *Septembris.*

Brandeum

CAPUT III.

Varii monachi non absque miraculo emendati. Mansuetudo S. Petri et humilitas.

Et quia non solum extraneis et indoctis, verum etiam quibusdam negligentioribus monachis pro fervore Ordinis homo austerus visus est, illud narrando subsequar, unde quam acceptus Deo fuerit de omni illa sua districtione, apertius videatur : quos etsi sanctæ Scripturæ auctoritatibus facile refellere possumus, tamen splendore miraculorum ostenso, melius confutamus. Quidam namque Frater erat in *a* obedientia S. Fabiani Martyris : qui cum se negligenter ageret, in somnis Dominum Abbatem vidit : a quo regulariter verberatus, de cetero studiosus fuit. a

18 Huic autem omnino simile aliquid in alio loco gestum, Fratres venerabiles retulerunt. Quodam namque tempore cum Frater quidam de cella quadam Calabriæ ad monasterium veniret, cujusdam secularis hominis hospitio susceptus est. In eadem vero domo pro quadam solennitate convivium parabatur, et cum plures ad ejusdem convivii epulas vocarentur, Fratrem etiam illum rogare cœperunt, ut respectu caritatis eo die cibis communibus uteretur. Quod utique Frater ille primum renuit, dicens : Non possum, Fratres, quod dicitis, facere : quia regula monasterii talis est, ut cibos carnium nullus edere præsumat. Cumque secundo et tertio rogarent, et suis precibus vehementer insisterent; flexus est homo, *et* eorum cibos se sumere promisit. Sed dum prandium pararetur, monachus de labore itineris parum pausare volens, obdormivit : cui venerabilis Abbas Petrus in somnis apparuit, dicens : Quid est, Frater, quod seductori tuo tam cito assensum præbuisti? Talisne est ordo Cavensis, ut in via directi Fratres carnibus vescantur? Cumque ille culpam agnosceret, et veniam precaretur, corporali indusso spoliari jussus est, atque flagellatus evigilavit. Tunc instantibus invitatoribus suis respondit, dicens : Ego, Fratres, cibos vestros nondum sumpsi, et flagella pronerui : quid si comederem, quid mihi erit? Cumque rei gestæ ordinem audirent, ultra ei molesti pro prandio non fuerunt. Quibus nimirum indiciis claret, quo affectum dilectionis, quem impendere præsentibus consueverat, absentibus spiritu impendere videbatur : ut aperte claresceret, qua omnis ille rigor disciplinæ ex magnæ dilectionis fonte defluret : et quod sæpe videbatur a negligentium pace discedere, cum animæ pacis bono conveniret. Quod melius ostendimus, si non solum correpta corpora, sed etiam purgatorium animarum indicia disciplinæ illius vigore videamus. B

Apparens in spiritu monachum negligentem castigat.

Item alium præsumentem comedere carnem :

19 Cioffus namque monachus nobilis referre solitus est, quia Fredericus quidam monachus fuit, *b* Amalphitanus genere : qui extra monasterium in cella quadam manere jussus, negligenter vixit, atque religionis splendorem, quem susceperat, infelicibus actibus deturpavit. Post aliquanto vero tempore spatia hic in monasterio langore gravi correptus est, atque ad extrema perductus. Cumque et meri se videret, et culpas suas confiteri erubesceret, mirabili pietate actum est, ut magnis cruciatibus hunc langueret in mortem traheret, et tamen mori non posset. C

b

Monachus nobilis confessori suo, ut culpas patefaciat, suadet.

posset : quatenus et pœnæ constringerent, et mors terreret, ut peccata sua vivendo exponere potuisset. Corpus etiam Dominicum, quo se indignum negligenter vivendo, atque indigniorem valde culpas occultando fecerat, sæpe sibi oblatum sumere non volebat. Cumque eum Fratres sæpius admonerent, et ille se excusando tegeret; tandem præfatus monachus consiliis acquievit, culpas confitendo aperuit, atque ex more monasterii, Domino Abbati, qualem se vidit, ostendit. Cui vir Dei nullum ad agendam pœnitentiam vitæ spatium superesse considerans, ne impurgatus abiret, faciem Domini prævenire disposuit. Nam prædictum Fratrem morientem corporali vindictæ subdi constituit, ut carnis compunctione purgaret, quem delectatione sordidum cognovisset. Sed et paternæ illius dilectionis verba, mira divinæ clementiæ signa subsecuta sunt. Statim enim ut meritorum suorum judicium patienter excepit, oblatum sibi corpus Dominicum sumpsit, et tanta pace statim obiit, ut in eo non solum Patris sui affectus, sed etiam Domini promissio firmaretur. Quia hora, qua peccator convertitur, vita vivet, et non morietur. Ezech. 18. 9

20 Frater quoque alius erat in monasterio, qui Petrus, cognomento Pitantius, dicebatur : vir sane alias bonus, sed quodam nævulo avaritiæ infectus : B qui cum jam ad exitum languore tentus appropinquaret, ejusdem vitii dæmonem sibi vidit assistere; quem cum quid illic expeteret exprobrando inquireret, malignus spiritus respondit : Pro *c* tareno illo, quem habes, mihi hodie tradendus es. Tunc monachus aliorum bonorum operum suorum labore confisus, cum dæmoni exprobraret, ac pro simplicitate eum percutere baculo minaretur, dæmon abscessit, et non modico terrore monachum turbatum reliquit. Forte tunc senior quidam ex more monasterii cum circa faceret, monachum illum a longe quasi cum alio loquentem, audivit, et solum inveniens, cum quo fuisset loquutus, ab eo inquirere studuit. Cui statim æger monachus dixit : Mane dicam tibi. Diluculo igitur circa redeunti ille omnia per ordinem enarravit, veniamque sui delicti postulans, ut Domino Abbati suggereret, rogavit. Quod ut Pater venerabilis agnovit, eum, sicut alium, corporali vindicta expiatum solvit, atque eo die mori jam liberum dimisit. De quo nimirum constat, quia vir bonus merito virtutis obtinuit, ut parvi, quod putabat, peccati meritum vivendo prænoseeret; ut ejus pœnam post mortem sentire minime debuisset. Sed et cum luce clarius sit, quia maligni spiritus merita peccatorum nobis in hoc seculo semper occulta esse velint, ne ea evadere pœnitendo curemus; dæmon, qui C peccati meritum morienti exposuit, patet nimirum, quia hoc non sponte, sed coactus dixit. Quod etiam Patris monasterii studiis adscribi debet : quia illi est ad purgandum expositus, cujus erga filios pia correctio probabatur. Vidit ergo malignum spiritum, ne videret, et illius sævitiam studio reverendi Patris evaderet.

c item alteri cui dæmon crimen objecerat

21 Sed fugare dæmonia in discipulorum transitu, ei novum non erat. Hugo etenim monachus, boni viri Raineri fabri filius, cum patre et fratre suo alio, Mauro nomine, in monasterio conversus est : quorum alter frater, velut eruditus et prudens, Prior monasterii fuit : hic autem in communi ordine simpliciter vivendo, usque ad mortem mansit. Cumque jam recipiendæ mercedis suæ tempus venisset, ægritudinem corporeæ mortis incurrit. Ad quem Pater Venerabilis jam transeuntem venit, ejusque animam omnipotenti Deo commendare studuit. Cui et moriens Frater dixit : In fenestra illa, Pater, duæ aves sunt, una valde pulcherrima, alia horribilis valde et nigra. Rogo igitur, ut horribilem illam ejicias. Tunc admirari Fratres, qui aderant, cœperunt, quod attente monstraret, et quod monstrabat, ipsi videre D non poterant. Pius autem Pater intelligens, quod moriens Frater videre aliud, quam viventes, posset; aquam exorcizatam sibi afferri jussit : qua profecto dum oraudo aspergens fenestram tangeret, nigram illam avem protinus discedere idem moriens vidit : cumque Deo gratias ageret, sancta ejus anima carne soluta est. Tunc Fratres colligere cœperunt, quia ministerio venerandi Patris in horrida ave malus Angelus recessit, bonus in pulchra ad ducatum præbendum electæ animæ remansit : qui, abo recedente, eam statim, ut de corpore est egressa, ad æterna gaudia deducendam suscepit. Nam idem Frater post aliquantos dies in veste fulgenti cuidam dormienti apparuit, et jam dubium non fuit, quod a bono duce susceptus, ad æterna gaudia ad hoc exilio assumptus ascendit.

pellit aqua benedicta:

22 Sed neque illud silendum puto, quod quidam secularis, in cœmeterio veteri juxta cameram venerabilis viri hujus sepultus, per noctes plurimas clamores atque ejulatus emiserit. Cumque sæpius fieret, et venerando Patri non parum molestus esset, nocte quadam, cum idem clamor et ejulatus circa miseri hominis illius sepulcrum fieret, Pater ab oratione surrexit, foras exivit, non sine magna indignatione clamanti comminans : et ita ille obmutuit, ut penitus clamare desineret, et virum Dei molestare ulterius non auderet. Sicque aperte claruit, quia vir venerabilis, cum voluit, etiam mortuis imperavit. Quod si clamor ille non mortui hominis, sed maligni spiritus extitit, sancti viri auctoritas in hoc etiam magna fuit, quo jubente, malignus spiritus siluit.

ejulatum ad sepulcrum alicujus de nocte excitari solitum compescit.

E

23 Sed quia mira facta ejusdem ostendimus, quædam etiam vitæ ejusdem exempla producere debemus : quamquam de forma ministerii sui dictum sufficere credimus, quia leo superbis et irreligiosis, religiosis et mitibus agnus fuit. Nemo enim unquam mansuetos et contumaces subditos fortius domuit, nemo humiles et subjectos benignius honoravit. In istis namque negotiis sui vigorem mesciebat, quos sæpe quasi minor Patronos suos, pro se ut Dominum rogarent, rogare consueverat : illos vero et verbis et regularibus correctionibus compungebat, ut negligentiarum suarum torporem deserereut, atque in cœlesti conversatione ferventes denceps esse debuissent. Obstinatis et improbis, post disciplinæ regularis morsus, mitigatoria illa suæ consuetudinis ingerere solebat, quibus et operis et intentionis suæ bonum lucem clarius ostendebat : Cum catena, inquiens, nolentem te ducam ad cœlum. Quo verbo sapientibus satis indicabat, districtionis suæ severitatem, qua intentione sit, quo corrigendorum fructu, qua internæ pietatis dulcedine exhibeat. Vere nedum animarum fuit, quarum lucris nulla præponit. Sed hoc melius ostendimus, si velut in luce positum, quodd in ejus factum memorabile prædicetur.

Ergo mites et citatos ac superbos sapiens medicus animarum fit :

F

24 Miles enim quidam, Gallus genere, in monasterio conversus est : qui cum plurimum temporis communi ordine religiose vixisset, tandem post tergum respiciens, mundi delicias, quas contemnendo fugerat, velut Ægypti olla carnium desideravit. Exod. 16 Relicto igitur monasterio, sæca cultume religionis in præceptum dedit, arma resumpsit, et vivere secularitet cœpit. Qui cum tam demenler erraret, et sæ dignum morte faceret, providentia divina gratia Patris sui meritis, respectus ad mala terum redit, et multa quæ compiserat, quasi gravi sarcina mœroris secum pertulit. Pater autem venerabilis cum hunc redisse cognoscret, cum lætitia gaudio recepit : ea vero omnia, quæ attulit, contempsit; ingentem foveam fieri jussit, in qua deluta omnia igne consumeret. Quod mirantibus cunctis faciens, exemplum posteris dedit, ut Fratrum personas diligant, et non

dæmonem vociferando ejici, et ejecti vim aperiendi.

ejusdem viri sanctitatem ostendit.

ejusdem viri sanctitatem ostendit.

mirarum

A marum damna fieri nullius lucri dispensatione permittant.

d Urbano II Papa mitra donatur:

25 In *d* Synodo ei more suo nudo capite residenti, sanctæ memoriæ Papa Urbanus Pontificalem infulam misit : quam utique vir Domini et pro summi Pontificis reverentia venerabiliter recepit, et officiosissime salutavit, et tamen ejusdem sacerdotalis mitræ usum, etiam rogante Papa, contempsit. Quod non ob aliud fecisse creditur, nisi ut quorumdam arrogantiam humilitatis exemplo damnaret, qui dum se manifeste extollunt, indebitos sibi sanctæ Ecclesiæ honores non metuunt usurpare. Multa sunt præterea, quæ de hoc venerabili Patre monasterii senes narrare consueverant : sed mihi de his, quæ relata sunt, hæc retulisse sufficiat.

d Accipi videtur pro minori cœnobio seu prioratu, Abbatis Cavensis subjecto. — *e Amalphi urbs in eodem Principatu citeriore ad mare versus Occidentem, ubi corpus S. Andreæ Apostoli servatur.* — *f Montis genus ut fere Africani, sic apud Leonem Ostiensem Chronici Casin. lib. 2 cap. 57 legitur Robertus Guiscardus monasterio Casinensi largitus, Byzantios sexcentos, et duo millia Tarenos Africanos.* — *g Non intelligitur Synodus Beneventana anno 1091 collecta, in qua Gisbertus Antipapa ejusque complices sunt excommunicati, ubi quamvis Barcanus, Barchinus, Banus, Surius sed concilium Troianum primum, quod mitis Pontificatu in Apulia habuit, ait in Chronico Casinati legitur Mole, apud Ughellum Melphitanum, apud alios Clarimontanum.*

Tarent.

B

CAPUT IV.

Pie mortuus, etiam post obitum delinquentes corripit.

Ut autem ad ejusdem felicem exitum veniamus, eodem anno, quo de hoc mundo erat profecturus ad Dominum, Joannes de Diano ejusdem Capellanus, hujusmodi visionem vidit. Videbat siquidem, quia de loco suo montes tres maximi movebantur, qui motu suo non parvum mundo collisionem minabantur : a quorum motu clamor tantus fiebat, ac si mundus destrui videretur. Cumque et ipse eodem terrore compulsus, ad ecclesiam vellet fugere, et quid esset quod videbat inquirere ; audivit quia illi tres montes, tres Clunacenses Abbates essent, videlicet *a* S. Odo, S. Majolus, et S. Odilo, qui Dominum Petrum Abbatem ut secum tollerent, venissent. Sed cum tempus, quo tollendus erat, inquireret, item audivit, quia juxta Principis Apostolorum festum venirent, et eum de monasterio tollerent. Exvigilans autem Frater ille, de Abbatis sui vicino obitu nimis contristari cœpit : quod tamen non eo fere tempore accidit, quo putabat. Nam Pater sanctus vicinum Apostolorum festum vivendo transiit, sed circa festum, quod Cathedra B. Petri Apostoli dicitur, ad gaudia æterna migravit. Obiit ergo senex venerabilis, maturis annis, sed probitate maturior, sepultusque est in spelunca, quæ de cella venerandi Patris Alphern in oratorium B. Michaelis Archangeli mutata est.

visus alteri a Sanctis tolli ut ad cœlum

a

moritur :

C

sepelitur in oratorio S. Michaelis :

27 In quo loco quæ meritis ejusdem reverentia debeatur, sæpius demonstravit. Sergius namque monachus, et monasterii armarius, pro negligentiis suis sæpe a viro Dei arguitus fuerat : quadam vero die, maligno spiritu instigante, cum non sua merita, sed correptionis suæ amaritudinem memoraret, contra viri Dei sepulcrum exput, et quem Fratres monasterii quasi viventem pronis cervicibus in eodem loco salutare consueverant, Judæorum more conspuere non expavit. Mos autem, cum adhuc viveret, viri venerabilis fuit, ut subditorum culpas puniret, ne futuræ vindictæ eos negligendo servaret. Consuetudinis ergo suæ dignitatem post mortem etiam servans, eumdem monachum graviter percussit. Nam ubi contra sepulcrum exput, facies ejusdem retundit, et os ita torsit, ut in maxilla dejectum ex latere videretur. Percussus itaque tunc primum cognoscere Abbatis sui magnitudinem cœpit, cum eum, cui quasi mortuo exprobravit, vivere melius post mortem, et dignitatis suæ vigorem tenere altius didicit. Sed cum magnis doloribus, ingratus paternis beneficiis, torqueretur liventi facie, tumentibus labiis, cinctus doloribus, ad venerabilem virum Abbatem meum *b* Simeonem venit, reatum suum confitendo aperuit, et meriti sui dari sibi pœnam tantæ audaciæ dignam postulavit. Cui venerabilis Abbas respondit : Si ab illo percussus es, curare te nullus alius potest. Jussus ergo monachus redit, et ante sepulcrum venerabilis viri in oratione prostratus, faciei et oris incolumitatem promeruit. Os namque quod ad derogationem Sancti sputum elexit, percussum dolunt, atque eo verba proferente pœnitentiæ, salutem recepit, ut Patris sui justitiam et pietatem contra detractorum fallaciam probaret. Quia nimirum ut magister bonus errantem percussit, et ut pius pater, quem percusserat, sanavit. Felix utique, qui utrumque potuit, videlicet et percutiendo corrigere, et sanando mulcere. Hoc autem idem Sergius monachus senex retulit, sed me petentem relationis suæ miraculum, Domini Abbatis Simeonis testimonio confirmavit.

b

eo invocato sanatur :

28 Ursinus etiam monachus non valde huic dissimile solet narrare miraculum. Ait enim, quod quadam die Tusciam apud ecclesiam S. Michaelis Archangeli piures monasterii Fratres convenerant : inter quos erat Leo Barisanus, et Ursus Ramarius. Tunc, ut fieri solet, confabulantibus sermo incidit, ut Abbatum monasterii opera et religio conferrentur. Sed cum ad Abbatem Petrum omnem monasterii tam religionem, quam exteriorum rerum collationem referrent, idem Ursinus monachus laudatoribus Patris sui resistere vehementer cœpit : cumque jam nec detractionibus parceret, Fratres eum monere cœperunt, ut a talibus verbis silere debuisset. Ille autem silere noluit, sed quantum sibi placuit, nequiter loquendo processit. Eadem vero nocte ille, quem spreverat, et in somnis apparuit, atque ab eo inquirere instanter cœpit, dicens : Sic, Ursine, sic debet monachus loqui de Abbate suo? Qui cum ea, quæ vigilans dixerat, memoraret, et illum, cui quasi absenti detraxerat, non solum præsentem, sed etiam pristina auctoritate præstantem cerneret, cum magno timore sui reatus sibi dari veniam precabatur. Vir autem sanctus ei indulgere noluit, sed ante altare oratorii eum ducens, regulari disciplinæ subdidit, atque tam acriter verberare cœpit, ut inter dolores exclamaret, et quid dormiens pateretur, patenter verbis indicaret. Cumque Fratres accederent, et clamantem excitarent, ordinem flagellorum exposuit, atque ad eorum veritatem et ultoris præsentiam confirmandam, scapularum livores testes produxit. Quod profecto miraculum mihi Ursinus idem dixit : sed tertius rem scire volens, cum ab Urso Ramario quærerem, se clamantem inter verbera Ursinum audisse dixit, et in evigilante verberum signa vidisse. Quibus manifestis signis ostenditur, quo vir sanctus æternæ dignitatis honore potiatur, qui eos, quos in hoc seculo nutrierat, et corrigere docendo possit, et castigationibus emendare.

sibi obtrectantem objurgat in somnis,

et virgis cædit:

D

E

F

29 Nam vir vitæ venerabilis Odo Vestarasius, quia magnæ veritatis et sanctitatis fuerit, nemo qui eum bene novit, ignorat. Hic sæpius narrare consueverat, quia frequenter sibi appareret, et ejusdem, si in aliquo erraret, facta reprehenderet.

alterius errata reprehendit :

30 Præterea memorato Sergio monacho cujusdam malæ consuetudinis usus inoleverat, ut in uno loco diu fixus pernanere non posset. Quadam vero nocte venerabilis Pater ei apparuit, et de mobilitate sua terribiliter objurgans, se cum in proximo correcturum minatus est. Post non multos vero dies idem Sergius de solario cecidit, et costam fregit : atque ex illo jam die monasterium circumcursare non potuit

alterius circumcursationem.

A tuit. Hæc autem et hujusmodi, ut jam dixi, Pater venerabilis in discipulorum correctione fecisse cognoscitur, ut ad horam suæ vocationis eorum nullus imparatus inveniretur. Quorum profecto nonnullos sæpe præmonuit, et ut se ad vicinum exitum præpararent, imperavit.

31 Joannes quidam Romanus, monachus ejusdem nostri monasterii, qui etiam ad hoc *c* Venusinum monasterium mecum venit, quantæ simplicitatis et religionis vir fuerit, a multis cognoscitur. Hic autem in castro S. Adjutoris cum ceteris Fratribus manere jussus fuerat. Quadam vero die ad monasterium veniens, id quod apud memoratum castrum noviter gestum noverat, retulit dicens : Domino Leoni Barensi, magistro ejusdem castri, hesterna nocte Dominus Abbas Petrus in somnis apparuit, eique dixit : Frater Leo, quare tam negligenter agis: et debitam psalmodiam defunctis Fratribus nequaquam reddis ? Festina et præpara te, quia sub magna eris celeritate moriturus. Evigilans autem, timore prænuntiati sibi obitus, pavere mirabiliter cœpit. Cui etiam sequenti nocte venerabilis Abbas Constabilis apparuit, et eadem dixit. Ex qua nimirum geminata visione ita territus est, ut in ecclesia psallens, bis quotidie ex ordine Psalterium repe-
B teret, et ab omni illa otiositate sua quiesceret. Post aliquantos vero dies idem Leo monachus languore correptus obiit, atque quod veritatem vivendo dixerit, moriendo firmavit. Hæc autem mihi Joannes venerabilis monachus, adhuc vivente eo, qui visionem suæ mortis viderat, narravit. Quæ cum in ejusdem obitu impleta didici, credere ea etiam cœpi,
d quæ per memetipsum non vidi. *d* Hujus beatissimi viri Petri festa natalitia peraguntur IV Nonas Martias. Amen.

c — *alterius negligentiam orandi pro defunctis.*

a *Fuerant hi decessores* S. Hugonis *ante memorati. Ex his* Oddo *Abbas* 2 *colitur* 18 *Novemb.* S. Majolus *Abbas mortuus est* 11 *Maii, et hujus successor* Odilo *ipsius Calendis Januarii.* — b *Præfuit* B. *Simeon ab anno* 1124, *ad* 1141, *quo obiit* 16 *Kalend. Decemb.* — c Venusia *urbs olim* Apuliæ Peucetiæ, *nunc* Basilicatæ, *patria Horatii.* — d *Sequentia desunt apud Surium.*

HISTORIA DEDICATIONIS ECCL. CAVENSIS

Ex MS. Chronico Cavensi.

a Tertius a beato viro Alferio, ejusque nepote carne, Cavensis hujus cœnobii Abbas floruit B. Petrus, qui et rerum gestarum amplitudine, et gravitate morum et severitate disciplinæ, longe omnibus excelluit. De quo quidem (ne instituti nostri rationem abiciamus) id modo dicendum est, quod præsentis
C tantum diei solennitas postulare videtur. Anno a salutari Christi Domini Jesu ortu millesimo nonagesimo secundo Pontifex Maximus, Christique Jesu Vicarius præsidebat, Urbanus ejus nominis secundus : qui natione Gallus, professione monachus, Oddo nomine, in Cluniacensi cœnobio ejusdem B. Petri discipulus antea fuerat, et ad *b* Cavense monasterium revertentis individuus comes ac vitæ socius : donec a sanctissimo Gregorio septimo Romano Pontifice Primorum Patrum collegio ascriptus, et *c* Ostiensis Episcopus effectus fuit ; tandemque post Victoris Papæ tertii obitum, ad Apostolici ordinis culmen *d* ascitus, *e* Henrici Ecclesiæ hostis nequitiam veritus, quoque minus Romanorum seditionibus *esset* obnoxius, apud *f* Normannos potius quam Romæ morari voluit.

2 Salernum itaque a Serenissimo Duce Rogerio, Roberti Guiscardi filio, honorifice deductus, dum pietatis et grati animi ardore incensus, sacrum reddere hunc locum cuperet, et sanctissimi Magistri sui votum explere : *g* Alfanus Salerni Archiepiscopus ejus nominis secundus, qui jam ad loci hujus sub-

Urbanus Papa II *olim S. Petri discipulus atque individuus comes.*

b

c

d e

f

Salernum venit.

g

jectionem modis omnibus anhelabat, præsentiens D tantæ rei congruum ornatum parari, ægre admodum tulit, Pontificique exposuit non licere in Cathedratis suæ Ecclesiæ abjectionem ac detrimentum, Cavense monasterium tanto munere decorari. Cui Pontifex actionis præscripsit diem, quo sua jura tueretur. Is autem cœlitus (ut fama est) monitus, locique religione tactus ac territus, actionem ipsam prosequi prætermisit.

3 Dei itaque nutu controversia sedata, Urbanus Pontifex consono omnium populorum plausu, assumptis secum Fratribus suis Reverendissimis Episcopis et Cardinalibus, *h* Ubaldo Sabinensi, Oddone Albanensi, Berardo Prenestino, Joanne Tusculanensi, *i* Brunone Signino, *k* Rangerio Regitano, Gerardo Trojano, Joanne Rappolano ; et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteris et Cardinalibus, Hermanno tituli Sanctorum quatuor Coronatorum, Gregorio tituli S. Vitalis, Benedicto tit. S. Susannæ; Gregorio ex Diaconia S. Mariæ in Via-lata, Joanne ex Diaconia S. Mariæ in Schola-Græca, Petro ex Diaconia S. Adriani, Jacobo ex Diaconia S. Eustachii, et Teutione ex Diaconia S. Gregorii ad Velum-aureum, aliorumque Clericorum multitudine copiosa, ut Pontificem Maximum decebat, Salerno egressus, monasterium adiit, consecrationis cæremoniam acturus : ut cujus erat præstans monasticæ disciplinæ religio, ejusdem esset Pontificiæ liberalitatis excellens munus. Comitatusque est eum et serenissimus Dux Rogerius, cum innumera Ducum ac Principum, aliorumque Nobilium turba ; ut et Pontificem rerum gestarum gloria clarum honoraret, obsequiumque impenderet, et tantæ solennitatis cæremoniis adesset, easque suis numeribus adaugeret.

h — *i k comitatus Episcopis, Cardinalibus,* — *Clericis,* E — *Ducibus, et Principibus Cavum profiscitur.*

4 Cum autem sic pergens prope cœnobium pervenisset (quo postea pro rei memoria sacellum constructum est) animo pio complexus loci sanctitatem, religionis singulare munus, monachorum ibidem degentium mores Angelicos, Magistri sui ingens meritum, itineraque ipsa Sanctorum pedibus contrita; ad Rogerium Ducem aliosque, qui aderant, Pontificia Majestate conversus, Indignum est (inquit) Fili, locum illum, quem Cœlitum vitam agentes incolunt, quaque nudis plantis pergunt, nos peccatores aliter quam pedestres adire. His dictis in terram desilens, ejusque exemplo ceteri, pedites ad cœnobium ire pergunt. Vixque per lapidis jactum inde processerat, cum ei cantus grata referens, Fratrum corona stipatus, reverenter occurrit venerabilis Petrus, mœstique cum suis omnibus coram Summo Pontifice genuflectit ; qui eum illico a terra erigens, affectuose complectitur et osculatur ; tum reliquos F Fratres sereno vultu intuens benedicit, blandeque salutat : admirandaque nascitur utrinque contentio, dum illi in pedum oscula ruunt, hic vero Fratrum suorum benevolentia motus, medios cupit complecti : sicque conspectu mutuo exhilarati, mixtisque lacrymis gaudentes veniunt ad cœnobium.

pedes cum aliis ad monasterium pergit.

Utrique excepti accurrentes S. Petrum Abb. et monachos.

5 Ædes ingressus Pontifex, sacratissimæ Eucharistiæ primum reddito cultu, ad specum postea se confert : ubique prostratus Alferii et Leonis deo-cultatur monumenta, lacrymas rigat, diu multumque precatur. Ac tandem erectus populo benedicit, parata monasterii tecta cum Duce Rogerio ceterisque subiit, loquique deinde cum aliis reliquum affabiliter cum B. Petro Abbate, aliisque nonnullis monachis, quos in multa tecta conversatione degens antea noverat, in familiaribus colloquiis (Pontificem se oblitus) expendit. Soleat nocte ipsa cum eisdem Fratribus, matutinam laudem solemniter persolventibus, devotus interfuit. Sequenti vero mane, necessariis de more paratis, Pontifex ad altare solemni pompa procedens, ædes istas tum quidem pretioso contec-

adiit sacram Eucharistiam et sanctorum corpora, quibus

Matutinas laudes nocte peragit

A tas serico, aureis basilicis ornatas, florumque spirantium corona redimitas, propriis manibus, Pontificiis cæremoniis ac ritibus oleo sacro perunxit, singulosque delinivit parietes; egregieque sculptam Crucem in sacræ rei signum ac monumentum adhibuit summæque Trinitati Deo Altissimo dedicavit, die videlicet *l* Nonarum Septembrium, Indictione quinta decima.

templum dedicat SS Trinitati

8 Septemb. l

6 Tam vero magnifica consecrationis pompa fuit, ut perpetuo suavissimi odores cremarentur, dulcissimi concentus exaudirentur, organorum, ac tibicarum ad jucundissimum numerum modulationes, non aures modo omnium, sed animos ad pietatem religionemque intra ratione accenderent, ac jam in coeli beatissimis oris versari se omnes putarent. Præcipue vero Serenissimus Dux Rogerius his pietatis insigniis excitatus, coram Pontifice et Cardinalibus, audientibus Principibus et populis, Cavensem omnem ditionem, Imperium in universos Lucanos, a vectigalibus immunitatem, maris dominium donavit: Notarios publicos, ac Judices vas alioque creandi facultatem indulsit: morti destinatos eripiendi, duellorum rationem constituendi; causarum et civilium et criminalium controversias decidendi; appellationes prosequendi tribuit potestatem. Atque (ut verbo dicam) cum summo potestatis regalis jure, redditus ac fructus summam multorum millium aureorum facsenes, religiosa liberalitate contulit.

Dux Rogerius donat quamplurima privilegia c. redditus.

B

7 Eo autem illustrior Pontificis magnificentia fuit, quo sunt coelestes opes divinaque munera terrenis atque humanis illustriora. Etenim ad Ducem Rogerium, ceterosque Praelatos ac Principes, universumque populum obortis lacrymis conversus, Pontifex summa potestate utens, Christique Domini ubérrimos thesauros pectens, rediuit: ut, quisquis divina ope in poenitentiae statu extiterit, sacrosanctas has aedes ad erit ante diem octavum consecrationis, et diei ipsius, hoc est, quarto et quinto die Septembris, nec non sacris diebus Coenae Dominicae, et salutaris Pascatis, cum indulgentiam merebitur, quam mereretur, si perget ad ac rediret ad S. Jacobum Compostellanum. Ceteris vero omnibus diebus, qui istuc accesserit devotionis causa, contulit quatuor annorum, et totidem quadragenarum indulgentiam. Efferri etiam, ut caeteris, quod Abbatis dicitur, ab Amplissimo Erasmone Carmenesi monacho et Episcopo Signino eodem die consecratore, adjecit indulgentiam illud visitantibus hisdiebus festis septem annorum et totidem quadragenarum. Ecclesiae vero ne adjacenti coenobio Casali positae, et eo tempore consecratae a Reverendissimo Rangerio Regitano Episcopo, concessa est indulgentia illuc accedentibus devote septem annorum et totidem quadragenarum, non modo dictis diebus, sed in qualibet Virginis *m* Matris solennitate. Ipsos vero monachos, sacrumque cœnobium privilegiis suis ita munivit, libertateque donavit, et prærogativis auxit, extulit, ornavit; ut, quæ ipsi cœnobio compares, pauca reperias, anteponas autem nullum.

C

Papa donat varios indulgentias visitantibus hanc eccles. diu,

et ultimo Abbatis,

et clerum eo modo Casali,

D

m donat quamplurima privilegia;

8 Tum vero pompa finita, ad claustrum se Pontifex et Cardinales, cum serenissimo Duce ac Principibus, B Petro deducente, se conferunt. Cetera ingens multitudo vallem totam occupat, frugalique prandio expleto, monachis in unum coactis, tali oratione Pontifex usus dicitur: Agitate animo, Fratres, quanta dignitas atque majestas sit Religiosi monachi, quem Deus a seculi fluctibus emersum, in pacatissimum Religionis sinum deduxit; ut mentis oculo monastica disciplina purgato, quam sint humana omnia fluxa, angusta, mortalia, erroris et inanitatis plenissima, deprehendere facile possit: ac licet in terris versetur; Cœlitum tamen jura tenet, et jam quodammodo in Beatorum numerum collocatur. Haec enim ornamenta sunt vera, haec admiranda insignia. Nam quo ego utor aureo baculo, ut magnae sit dignitatis, est tamen integumentum molestissimarum curarum, fastidiosissimi stomachi. Quamobrem quod habetis, tenete, ut coronam vestram nemo accipiat. Et vos nostrum, carissimi Fratres, qua auctoritate non licet, pectibus vestris portate, pietatisque affectu vicem meam dolete. His aliisque dictis, ac benedictione indulta, singulisque proprio nomine appellatis, cum Duce Rogerio abisque, qui secum venerant, Solemnem repetit. *n*

adhortationem habet ad monachos,

de status illorum felicitate.

E

data benedictione discedit. n

a Extat eadem Historia, paucis immutatis aut omissis, tomo 7 Italiae sacrae a Ferdinando Ughellio edita in Salernitanis Archiepiscopis a pag. 312. — b Cucomus intricato ordine primo Carcasum, dein Clunicensem monachum passe scribat. — c Carcasonnam 1058 — d 12 Maii anni 1088. — e Constituerat ex Antipapam Guibertum, de quo late in Vita S. Anselmi Lp. Lucensis ad Martin. — f Nominant epistolae Graecos et Saracenos, Apulia pulsi sunt, et ceteris diem praestitus, Duce potissimum Roberto Guiscardo. — g Scilt. Alianus 2 ab anno 1083 ad annum usque 1124. — h Consule Ughellium de his Episcopis, qui solum ex hoc loco aliquos edidit catalogis suis inscripsisse. Possent et Cardinales laudatos omissa fuisse. — i S. Bruno Signinus Episcopus, libros scripsit et sanctitate claruit, decessit 18 Julii anni 1123. — k Fuit hic ex monacho Carcasensi et discipulo S. Petri factus Episcopus. — l Inscripta est dedicatio ad diem octavum Martyrologio Wionis, Menardo, Ruinartio. — m Virgini Deiparae fuit hoc templum dicatum. — n Idem Papa litteris datis Salerni 18 Kalend. Novemb. eodem anno 1092 concessit B. Petro ejusque successoribus omnimodam jurisdictionem Episcopalem, abbatiali dumtaxat potestate ab his, quae sunt Ordinis Episcopalis, a sacrorum Ordinum collatione, basilicarum consecratione et chrismatis confectione. Verum augente Urbano II Episcopo plurima Papa gesta decrevit, Ughellius Romae dictis anno 1605, mense Maio, quas integras edidit Ughellius in Urbano II Episcopo Salernitano pag. 208 ubi praecedentes litteras inseruit pag. 207.

F

DE S. CASIMIRO

POLONIÆ REGIS FILIO, IN REGEM HUNGARIÆ ELECTO

Commentarius historicus prævius.

ANDRADIV. PAP. 14

§ I. *S. Casimiri genus illustre, parentes, fratres* VI, *sorores* VII; *utrorumque sigillatim dignitas.*

AN. MCCCLXXXIV. IV MARTII.

Vita per incerta

Illustrabat ante annos omnino CC *Poloniae regnum, magnumque Ducatum Lituaniae, regalium splendore virtutum, sed praesertim Christianae pietatis, Casimirus, Casimiri III filius, nepos Jagellonis fortissimi Principis, qui primus e Lituaniae Magnis Ducibus, Christi religionem complexus, in Regem adoptatus est a Polonis. Wladislaus dictus, cujus avus, S. Casimiri mater, Elisabeth Austriaca fuit, Alberti II Imperatoris, et Hungariae Bohemiaeque Regis, filia. Hic, priusquam ex auctoribus ex aetate supparibus elogia illius proferamus, brevem Vitae ejus periochan exhibebimus e libello, quem Albertus Wiuck Kopalowicz Societatis* Jesu, *S. Theologiae Doctor, Hujusque Universitatis Vilnensis Procancellarius, anno* CIↃIↃCXL. *vulgavit hoc titulo inscriptum:* Miscellanea rerum ad Statum Ecclesiasticum in Magno Lituaniae Ducatu pertinentium. *Is hoc altero exstatim pagina de Casimiro ista scribit:*

S. Casimiri parentes.

2 S. Casimirus, Casimiri III Poloniae Regis, Magni Lituaniae Ducis filius, Jagellonis nepos: a puero virtuti

A virtuti addictus, totum se Deo dedit, posteaquam Rex Hungariæ electus, ab eodem regno exclusus est. Fratre enim Vladislao in regnum illud succedente, ipse regnum cœlorum, quod semel quærendum susceperat, vi occupare conatus votorum suorum apicem magnis passibus occupavit... Ad virtutis omnisque sanctimoniæ reditus cumulandos versus, pudicitiam integram conservavit : eruditionem ut B. Virginis laudibus consecraret, elegantissimis versibus illam celebravit ; quorum exemplum secum sepulchro inferri mandavit. Austeritate vitæ, et honoris Divini Zelo, inter vivos admirandus : a morte miraculorum gratia, multos Divorum superavit. Mortuus Vilnæ MCCCCLXXXIV, die Martii IV. Relatus in Sanctorum numerum, a Leone X, anno MDXXI Instante deinde Sigismundo III Poloniæ Rege, a Clemente VIII festum ejus majoribus cæremoniis celebrandum institutum est.. Anno CIↃIↃCVI vulgatus est libellus continens miracula, quæ ad ejus sepulchrum contigerunt. Cum anno * CIↃIↃCXIV sepulchrum ejus restauraretur, inventus est incorrupto corpore et vestibus : quæ ipsa occasione repertus quoque est Hymnus de B. Virgine (incipit sic, OMNI DIE DIC MARIÆ MEA LAUDES ANIMA) dextro ejus tempori subjectus. Anno CIↃIↃCXXXVI, Augusti XIV, sub Vladislao IV Poloniæ Rege, præ-
B sente ejus Majestate ipsa, cum sorore sua Serenissima Anna, corpus prædicti Sancti, solennissima supplicatione per urbem instituta, translatum est in magnificentissimum sacellum a Sigismundo III extructum. *Hæc ille. Sed quod exclusо ab Hungariæ possessione S. Casimiro successisse Vladislaum fratrem tradit, hoc viginti fere post annis, Matthia Corvino mortuo, ipsoque sex annis prius Casimiro, contigit, ut sigillatim post exequemur.*

3 *Hic tamen operæ pretium fuerit, omnem Casimiri III atque Elisabethæ Austriacæ progeniem, Sancti, inquam, Casimiri fratres sororesque recensere, ut clarius elucescant, quæ de iis fortassis inferius per transennam dicenda erunt. Enumerat eos Martinus Cromerus in laudatione funebri Sigismundi I, et brevius Jodocus Ludovicus Decius tomo 2 Rerum Polonicarum pag.* 289, *hoc ordine :* 1 *Wladislaus natus anno* CIↃCCCLXVI. 2 *Hedvigis anno sequente.* 3 *Casimirus eodem secuti* LXXI. 4 *Joannes Albertus* LX. 5 *Alexander* LXI. 6 *Sophia* LXIV. 7 *Elisabeth* LXV. 8 *Sigismundus* LXVII. 9 *Fridericus* LXVIII. 10 *Elisabeth* LXXII. 11 *Anna* LXXVI. 12 *Barbara* LXXVIII. 13 *Elisabeth. De his Cromerus :* Filiarum Casimiri duæ immaturæ mortuæ. Hedvigis
C Georgio Ducis Bavariorum, Sophia Friderico Marchioni Brandeburgensi, Anna Bogislao Pomeranorum, Barbara Georgio Saxonum, Elisabetha Severo (patre mortuo) Frederico Legnicensium et Bregensium, Ducibus matrimonio junctæ fuere : et omnem pene Germaniam affinitatibus et propinquitatibus illustrium virorum et mulierum, quas enumerare perlongum esset, nobis devinxere.

4 *Filiorum autem natu maximus Wladislaus, anno* CIↃCCCCLXXI, *post mortem Georgii Podebradii hæretici, Bohemiæ Rex electus est ; Matthia Hungariæ Rege nequidquam eamdem coronam ambiente ; adversus quem ipso anno conspirantes plerique Hungarici Proceres atque Antistites Casimirum ejusdem Wladislai fratrem, missis Legatis, Regem sibi dari a Casimiro patre postularunt. Et datus iis ille quidem, sed statim ab ipsis desertus, ut mox dicemus. Quæ causa fuit, ut anno* MCCCCLXXVIII, *eidem Hunnari per secretam legationem, rursum a Matthia defectionem pollicerentur, nil quidquam certi ultro Casimirus Rex respondit, quin ardua, ut lib.* 29 *scribit Cromerus,* fidem gentis dubiam et fluxam expertus. *Anno* CIↃCCCCLXXXIV, *ut infra dicemus, tabe consumptus interiit Dux Casimirus. Fridericus frater ejus anno* CIↃCCCCLXXXVIII *Cracoviensis Episcopus factus, patre consente*

5 *Anno* CIↃCCCCXC *Matthias Ungariæ Rex apoplexia extinctus est, vir strenuus, sed ingenii inquieti et versipellis. Successorem Proceres alii Wladislaum Bohemiæ Regem legerunt, alii Joannem Albertum fratrem ejus, quem plures de hostibus reportatæ, Casimiri patris auspiciis, victoriæ commendabant. Uterque cum exercitu in Ungariam advolavit. Sed brevi par coaluit. Et nolebant quidem Ungari, ut Cromerus scribit,* regnum dubiæ Martis aleæ committere, *sed Casimirus Joannis Alberti* evehendi studio incensus, ira etiam in alterum filium, velut nimio plus cupidum, et in se ingratum stimulante ; *diu bellum suadebat, validas suorum copias ac Tartarorum quoque auxilia pollicitus. Sed utrimum tarda hæc fuere. Joannes Albertus, etsi* VIX quatuor millia bellatorum habebat, dilapsis ceteris, *cum fraterno octodecim millium exercitu conflixit, fortuna quam felicius : nam* duobus equis in ardore pugnæ amissis, tertio quoque graviter sub ventrem saucio vix tandem evasit. *At* Wladislaus de eventu pugnæ certior factus a suis, non obscure præ se tulit, magis lætari de salute fratris, quam de victoria sua : missisque ad eum Legatis, pacem cum eo fecit.

6 *Casimirus pater anno* CIↃCCCXCII sacrosanctis Christianæ religionis mysteriis rite perceptis, mense Junio animam exhalavit, *ut idem scriptor tradit. Adspirarunt ad sceptrum fitu tres, Joannes Albertus, Alexander, Sigismundus. Obtinuit Joannes Albertus, electus die* XXVII *Augusti* CIↃCCCXCII, *qui anno sequenti, mortuo Stagnea Archiepiscopo Gneznensi, ut frater suus Fridericus, a quo potissimum ambitionis regno fuerat adjutus, subrogaretur, retenta etiam Episcopatu Cracoviensi, ab Alexandro* VI *Papa obtinuit, a quo et in Cardinalium collegium receptus mense Septembri* MCCCXCIII. *Mortuus est Joannes Albertus anno* CIↃ IↃ I, *die* XVII *Junii, qui quamquam valebs fuit, non tamen S. Casimiri fratris sui contactum mutatus est. Successit illi Senatus assensu Alexander, quem sibi Lithuani post Casimiri patris mortem Magnum Ducem assumpserant. Fratre mortuo ad regni diadema postulatus, anno* MDI, *die* XII *Decembris, a Friderico fratre, solemni cæremonia Cracoviæ inunctus et coronatus est. Uxor ejus Helena, Moschorum Ducis filia, mense Februario sequente, e Lithuania Cracoviam venit : nec tamen, inquit Cromerus et alii,* diadema de more Regnarum ipsi impositum est, propterea quod Græcorum schismati dedita, ab instituto Ecclesiæ Romanæ et Catholicæ abhorreret. *Subjicit Jodocus Ludovicus Decius hoc epiphonema :* Tanto, *inquit,* ardore res habet tunc a Polonis custodita fuit.

7 *Fridericus Cardinalis an.* MDIII, *die* XIV *Martii obiit, moribus longe Casimiro fratri absimilis. Et mater Elisabeth Regina, insigni pietate femina, et munificentia in cultum ultimum* XXX *Julii,* CIↃ IↃ CIV *extremum vitæ diem claudit Cracoviæ, ubi in templo sanctæ Crucis sepulta, quod, ut Cromerus ait, vivens a fundamentis exædificarat, omnique apparatu ad cultum divinum accommodato magnifice ornaverat, et reditibus denique in octo Presbyteros et totidem Ministros celebris templi dotaverat. Anno sequenti, die* XIX *Augusti, mortales quoque exuit Rex Alexander, et Vilnæ juxta Casimirum patrem tumulatus. Successit Sigismundus, natus anno* MCCCCLXXXI, *prima Januarii : in Regem electus* MDXI, XIII *Decembris, coronatus* MDXII, XXIV *Januarii : mortuus* CIↃ IↃ LXIII, *prima Aprilis.*

8 *Hactenus de S. N. Casimiri patris ejusque fratrum ac sororum successione tradita, quæ lucem afferre ventus historiæ queant. Avus ejus Jagello Wladislaus, Magnus Lithuaniæ Dux et Poloniæ Rex pater. Hinc duas Poloniæ et Ungariæ Rex : e fratribus Reges fuere quatuor, Wladislaus Bohemiæ et Ungariæ ; Poloniæ Joannes Albertus, Casimirus, eodem fere quo Casimirus fato) Alexander, Sigismundus.*

D *Wladislaus etiam Ungariæ Rex factus* 1490,

victo competitore Joan. Alberto fratre :

q. in Casimiro pretii an. 1492 *sustulit*

E

huic 1501 *Verander frater,*

cujus uxor, genere Helena, sibi mala ordinis

mater et coronatio non est.

F *Elisabetha mater* 1505 *mortuus, post Lustrum*

secutus 1506,

succedit Sigismundus, mortuus 1548.

Hi Casimiri et Elisabethæ Reges fuerunt

et complures Principes.

A

§ II. *Vita et miracula S. Casimiri a quibus scripta? unde hic edita?*

Zacharias Ferrerius Vitam S. Casimiri scripsit,

Vitam S. Casimiri scripsit Zacharias Ferrerius Vicentinus, Episcopus Gardiensis, *Leonis* X *Papæ* Prælatus domesticus et Referendarius, ac per universum regnum Poloniæ (*ut ipsemet infra profitetur*) et Magnum Ducatum Lituaniæ et Moscoviæ, omnesque et singulas terras eisdem regno et Ducatibus mediate vel immediate, aut alias quomodolibet, subjectas; cum omnimoda Legati de Latere, et Majoris Pœnitentiarii de Urbe potestate, Nuntius et Orator. *Præcipua causa Legationis fuit, ut inter Sigismundum* I *Poloniæ Regem et Magnum Prussiæ Magistrum Albertum Brandenburgicum, soceris ejus filium, pacem conciliaret: quæ tamen minime successit. Eidem tunc Antistiti, atque ut ipse scribit,* Servantissimis Patribus, Joanni Archipræsuli Gneznensi, Poloniæ Primati ac Legato nato, nec non Petro Przemisliensi Pontifici, *regnique Poloniæ Vicecancellario,* ad petitionem Ducis Casimiri gesta ac miracula perquirenda, provincia fuit demandata. Id vero muneris, *inquit ipse,* omni fidei opera, et solubilate exquisitissima, ita obivimus et exegimus, ut inter innumera pene miracula, quæ jure jurando adhibito illi nobis recensuere, qui et interfuerunt et conspexerunt, manibus contrectaverc, ac in eorumipsis experti sunt, quæque nobiliores ex aliis, ac fide dignissimos ad testimonium perhibendum delegimus; ea tantum, omissis superfluis, quæ singularia, et ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, descripserimus, annotaverimus. Datum Vilnæ, IX Kalend. Decembris, anno salutis MDXX, Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina providentia Papæ X, anno octavo. *Demum adscripta hæc erant:* Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi D. Zachariæ Legati a latere, Joannes Vilnengis, Joannes Chrovicensis, Jacobus Caffensis, Episcopi Latini. Examinata miracula et testes. *Est Chiovia, sive Kiovia, Volhaniæ ulteriori civitas ad Borysthenem, sub Archiepiscopo Leopoliensi, ditionis Polonicæ. Caffa vero, quæ et Theodosia, Tauricæ Chersonensi ad mare Euxinum, olim Genuensium colonia.*

post accuratum examen cum aliis Episcopis,

B

audita oculatis et gravibus testibus;

Ut de eam accepimus.

10 *Ea Vita* Romæ anno MDXXI *typis vulgata est, ac per plures annos a nobis perquisita, tandem a Polonis virorum doctorum opera implorata: et tandem, proemper multi cum summa benevolentia RR. PP. e Societate Jesu, Joannis Rejnolds, qui secundum provinciæ Lithuanicæ Præpositus Provincialis fuit, et Pauli Francisci Parisii, cujus penes nos extat erudita commentatio de S. Bonifacio, sive Bolesleo Bucslavino, Regis Slavonici sive Poloniæ filio, Archiepiscopo et Apostolo Russorum ac Martyre, ad XIX Junii, quo illius est Fastis Romanis inscriptum nomen, referendus.*

C

Scripsit et de ejus officium et Missam,

11 *Hic ergo, Vitæ ab Zacharia edita exemplar laudem adepti, ad describendum curarunt, ac nobis transmiserunt: atque una Officium Ecclesiasticum et Sacrum, ab eodem Zacharia Episcopo compositum, ut testo S. Casimiri recitaretur, in quo præter proprias ad singulos psalmos antiphonas, et Responsoria ad Lectiones, quaternæ sunt hymni Sapphici, ad primas Vesperas, Matutinum, Laudes, secundas Vesperas, et in Missa ante Evangelium Sequentia, ut vocatur, versibus tamdem diuturnis concepta. Atque idem auctor plures postmodo Hymnos elucubravit, nam Posseuinus noster in Apparatu sacro ejusdem Zachariæ Ferrerii scriptis nihil aliud tradit, quam compositos Hymnos, quorum usum Clemens* VII *Pont. Max. suo tempore approbarit, quique postea Romæ prodierunt an. 1549 apud Ludovicum Vicentinum. Extat liber, unde hoc Officium et Sacrum de S. Casimiro descriptum, in bibliotheca collegii Ruvensis Societatis Jesu in Polonia, annexus libro, qui inscribitur,* Compendiosa descriptio urbis Hierusalem, *excuso antiquo charactere in* 4.

et de ejus Hymnos,

D

Gregorius Sviecicius eam Vitam auxit, et miracula addidit.

12 *Ea S. Casimiri Vita a Gregorio Sviecicio Cathedralis Ecclesiæ Vilnensis Canonico non inscite interpolata, iterum prælo commissa anno* CIↃ IↃCIV, *adjecta secunda parte, quæ miracula, aliaque Divi decora, continet, et duplo major est priore. Hanc S. Casimiri Vitam edidit cap.* 10 *lib.* 3 *de officio Principis Christiani Cardinalis Bellarmini,* a Venerabili viro, *uti profitetur,* Gregorio Swieciski Eccles. Cathed. Vilnen. Canonico, ex bonis Auctoribus cum fide descriptam. *Sed postremam partem, quæ ad sola miracula pertinet, prætermisit;* quæ tamen ab iis, *inquit,* qui ea cognoscere cupiunt, ab Auctore suo facile peti poterunt. *Ea quoque Abrahamus Bzovius omisit, qui Vitam eamdem tomo Annalium suorum Ecclesiasticorum decimo octavo ad annum* MCCCLXXXIV *num.* XXVII *inseruit ex Bellarmini vulgato de officio Christiani Principis, octo prius annis, libro, quem citavit, tabulamque ac finem et Vitam totam ipsis ejus verbis expressit. Nos Sviecicii editionem a Friderico Schembek e Societate nostra viro erudito et pio, atque in primis Sanctorum cultus promovendi mirifice studioso, ante annos complures accepimus. Priorem tamen partem, sive Vitam ipsam S. Casimiri, uti a Zacharia Ferrerio scripta est, cum vix uspiam extet, dabimus: atque alterum deinde partem ex Sviecicio subjungemus.*

quam ex eo edidit Bellarminus, sine miraculis:

nos Miracula, cum Vita e Ferrerio scripta.

E

13 *Petrus Skarga e Societate Jesu Polonus, vir eximiæ eruditionis ac zeli animarum, quem ad extremam ætatem et habendis e suggesto sermonibus, et libris scribendis exarsit, maximo animarum bono; in Bibliotheca Philippi Alegambe nostri traditur S. Casimiri Vitam condisse. Eam dum pervestigo, didici non nisi Polonice extare, primo (ut revr) operum illius tomo, qui* Selectas Sanctorum Vitas continet in singulos anni dies digestas, additis Documentis ad mores formandos idoneis: *qui tomus ipso superstite octies recusus traditur. Et ea S. Casimiri Vita vir gravis Latine vertit, et ad nos misit, si cui ad nostrum institutum esse usui posset. Eam, ut res ferat, citabimus infra: nam totam dare, cum pleaque et antiquior alia suppetat, nil attinet.*

Aliam Polonice Petrus Skarga.

14 *Matthias de Michovia, medicus et astrologus, atque Ecclesiæ Cracoviensis Canonicus, in Chronicis Polonorum, quæ usque ad annum Christi* MCCC *perducit, lib.* 4 *cap.* 64 *Casimiri et Elisabethæ prolem enumerans, S. Casimiri vita memorat:* Kazimirus autem secundo genitus, pius nimis prædicatus, in Vilna tumulatus requiescit: et, ut fertur, pro sanctitate vitæ miraculis coruscat. *Cum porro Michoviensis libros, quos dicimus, multo labore absolvisset, eos Jodoco Ludovico Decio, quem ex albertu regno Poloniæ addictum jam ante commoverat, tradidit: quos ille* prius censoribus oblatos, libens suscepit, et suo ære, *Sigismundi* I *Regis* auctoritate, excudi jussit. *Deinde tres a se compositos libros, in hunc dedit, quibus præcipue ea complexus est, quæ erant a Michoviensi prætermissa, videbaturque tamen scitu non injucunda: primo quidem libro, quæ a primordio regni ad Jagellonem usque gesta; altero quæ usque ad Sigismundum, postremo quæ ab hujus initio ad annum usque* MDXVI. *Ac de S. Casimiro ita lib.* 2 *scribit:* Jam ad Kazimirum Ducem calamus pergit. Hic Princeps eximiis virtutibus redimitus a Deo in vita plus quam justitiam, æquitatem et continentiam coluit; virginitatis munus ad mortem usque custodivit. Ceterum ita se in omnibus rebus gessit, ut eo vivente appareret, quod sublato clarissimis miraculis comprobatum est. Obiit in Lituania apud Vilnam conditus, anno salutis MCCCCLXXXIII in Februario migrans ad Deum, (*imo* 1484 *in Martio ut alii habent*) in Beatorum numerum relatus est, claruit in hanc ætatem multis miraculis. Eximium profecto hujus inclytæ familiæ decus, cum Principum Heroumque copia alioqui sit aucta, etiam ex ea non desint, qui

Sanctitatem et miracula laudat Matth. de Michovia

et plenius Jodocus Ludovicus Decius,

F

apud

A apud Deum Opt. Max. vel ex officio fraternæ caritatis, vel patriæ studio res tueantur.

15 *Martinus Cromerus, Stanislai Hosii Cardinalis in Varmiensi Episcopatu successor, in Laudatione funebri Sigismundi I Poloniæ Regis, de hujus fratribus agens, ita scribit* : Cazimirus quidem juvenis castissimus atque religiosissimus, in Lituania immaturam mortem obiit, non sine celebri sanctimoniæ fama, quam complura miracula ad sepulcrum ejus edita, confirmarunt. *Idem scriptor lib.* 29 *de rebus Polonorum, mentione facta miraculorum, quæ ad sepulcrum Simonis Lipnicensis ex Ordine Minorum*, Bernardinitano *vero sodalitio, ut ipse loquitur, facta dicerentur, ista subjicit* : Quod quidem de Cazimiro quoque, Cazimiri Regis filio, non modo constanti fama, sed etiam certis gravibusque testimoniis affirmatur : qui Simonem hunc intra vertentem annum consecutus est apud Vilnam labe consumptus, et in basilica ejus urbis a patre solenni pompa sepultus, et ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autem is tam caste et continenter vixisse, ut medicis concubitum suadentibus, si sanus esse vellet, mortem oppetere, quam legem pietatis Christianæ transgredi maluerit.

et Martinus Cromerus Ep. Varmien.

B 16 *Joannes Herburtus a Fulstein, regni Poloniæ Senator, (idem opinor, quem Starovolscius ἑκατοντάδος Scriptorum Polonicorum* § 21 Joannem Herbortum *vocat, atque* Castellanum Sanocensem *fuisse, et* ad Senatorium dignitatem ab Augusto Rege evectum) *is igitur Herburtus* Chronica *edidit, sive* compendiosam historiæ Polonicæ descriptionem, *ut in Gesneri Bibliotheca dicitur, quæ Basileæ* 1571 *in* 4 *excusa in officina Oporiniana. Ea Chronica non vidi, sed ab erudito amico accepi, in ms lib.* 16 *cap.* 10 *quod jam retulimus de S. Casimiro ex Cromeri lib.* 29 *testimonium, totidem verbis extare, illudque addi epiphonema* : Ita ille ad æternam beatitudinem attentus fuit, vel ex uno bello Ungarico expertus, quam fallax sit et vana mundi istius felicitas.

ac Joannes Herburtus a Fulstein.

§ III. *Parentum S. Casimiri conjugium. Ejus ortus : honesta educatio : institutio a Jo. Dlugosso, sive Longino, viro pio et laudato.*

C **M**erito *faustum fortunatumque Casimiri in Poloniæ Regis cum Elisabeta Austriaca prædicatum matrimonium est, tum quod vehementi invicem et constanti amore conjuges dilexerint, tum quod tam numerosa et egregia aucti prole sunt. Et vero sapienter ac Christiane contractum erat illud connubium, gravium ac sanctorum virorum opera; Zbignei Cracoviensis Episcopi et Cardinalis, atque auctoritate Legati de latere a Nicolao* V *Pont. Max. ornati; tum Joannis Dlugossi sive Longini, ac denique B. Joannis de Capistrano. Ita Auctor Vitæ Longini* ; Collega etiam fuit, *inquit*, in Legatione quæ Wratislaviam missa est a Rege, pro contrahendo matrimonio cum Illustrissima Helizabeth Serenissimi Alberti Romanorum, Hungariæ, et Bohemiæ Regis filia. In qua legatione cum plurima laude digna gesserit *Longinus* illud maxime commendandum fuit, quod precibus et suasionibus suis Joannem dictum Capistrano, virum religionis et sanctitatis venerandæ, in regnum Poloniæ induxit, egitque ut illius miraculis provincia illustraretur. *Matthias de Michovia lib.* 4 *cap.* 59 *id narrat in hunc modum* : Anno CIↃCCCCLIII Kazimirus Poloniæ et Ladislaus Hungariæ Reges, per suos oratores matrimonium inter præfatum Serenissimum Dominum Kazimirum et Illustrissimam Elizabeth filiam Alberti, olim Hungariæ, Bohemiæ et Romanorum Regis, in civitate Wratislaviensi sanxerunt et litteris firmaverunt. Super quo Joannes de Capistrano, in prætorio Wratislaviensi, feria secunda post Assumptionis Mariæ, disertam fecit orationem, cujus thema erat : Hæc dies, quam fecit Dominus; exultemus et lætemur in ea.

Casimiri III et Elisabethæ connubium fausto piorum anno 1453, auctore Legato Jo. Longino.

præsente B. Jo. Capistrano,

D 18 *Idem deinde Auctor sub finem dicti cap. scribit, anno sequenti,* x *Februarii*, Die Dominica, S. Scholasticæ, *cum jungi matrimonio deberent, et Elisabetha in Reginam inungi et coronari, ortum* altercationem inter Barones, an Sbigneus Cardinalis et Episcopus Cracoviensis, vel Joannes Sprovuski Archiepiscopus Gneznensis desponsationem ac matrimonium conferret. Vocatus est Joannes de Capistrano Ordinis Minorum, famquam Sedis Apostolicæ Legatus : qui cum magna humilitate prostratus cum licentiam desponsandi a Cardinali obtinuisset, non rite despousationem peragere potuit, quia ignarus idiomatis Polonici et Teutonici erat. Cardinalis ergo Sbigneus, qui utramque linguam noverat, matrimonium confecit : et Archiepiscopus Gneznensis Missam de sancto Spiritu, cum festivitatione, quoniam advesperascebat, peregit; præfatamque Elizabeth in Reginam inunxit et coronavit.

initium 1454 10 *Febr.*

a Cardinali Sbigneo benedictum, celebrante Archiep. Gnesnensi;

19 *Ea porro Regina, ut* § 1 *ex Jodoco Ludovico Decio retulimus, tertio partu S. Casimirum in lucem effudit anno* MCCCCLVIII, *die* 11 *Octobris. Gregorius Sanocensis scribit* : Cracoviæ natum in Nonas Octobris *sive die quinto mensis et isthæc addit* : Qui dies, tum victoria, quam pater ejus Casimirus in Prussia de Crucigeris insignem reportavit, arcemque Papoviam vi oppugnando cepit; tum Georgii Podiebradii Bohemorum Regis legatione, jura amicitiæ efflagitantis, regnique Bohemici insignia eidem Casimiro Regi Poloniæ ultro deferentis, fuit illustris. *Quæ hic scriptor ad celebritatem illius diei refert, ea Zacharias Legatus ne verbo quidem attigit, sapienter profecto. Nam cum ad pacem inter Prussiæ Magistrum et Regem Sigismundum sanciendam, ut* § 2 *diximus, præcipue missus esset, non debebat id commemorare, quod ad exacerbandos invicem illorum animos spectare videretur. Nec erat Casimiro Regi ita honorifica cum hæretico Bohemiæ tyranno*, Girzik de Posdzebrad *ut eum Michovienses vocat, amicitia, ut commendari hic a Legato Apostolicæ Sedis quodammodo mereretur. De Casimiri autem fratrumque institutione ista tradit Cromerus in funebri Sigismundi laudatione* : Atque is ab ineunte primum pueritia, una cum aliis fratribus, ab honestissima et religiosissima matre sancte ac temperanter educatus, et a præceptoribus, viris eruditis, bonis, gravibus et pis ad virtutem in primis et pietatem, cultumque divinum institutus. *Horum Præceptorum princeps regiæ præceptor Joannes Longinus fuit, cujus antea meminimus. De eo Vitæ illius scriptor, quem* Felicem Herbortum *fuisse indicat Stravolcius* § 22, *ista tradidit.* Cum jam omnino a curis rerum humanarum se ab olvere, et in quiete reliquam ætatem agere, cultumque divino intendere instituisset; accitus est per Regem ad curam et institutionem liberorum suorum. Quod negotium diu suscipere recusavit : tandem instantibus, præter Regem, regni etiam Optimatibus, multisque rationibus ad eam rem ipsum cohortantibus, præsertim persuasione illa, quod nihil Deo immortali acceptius facere posset, quam eorum curam suscipere, quos ille ad imperandum gentibus nasci voluit; nihil opportunius, aut utilius Reip. quam illos bene instituere, qui in ea præesse debebant; coactus est sententia sua cedere, ac onus subire. Itaque præfuit illis aliquot annos, ea dexteritate ingenii, ut contra rerum naturam, pueri non inviti et discerent libenter ea quæ ipsis tradebantur, et apud illum, spretis ludis puerilibus, assidue esse cuperent. Ea quo factum est, ut brevi ita eos institueret, ut non minus propter indolem ac virtutes eorum, quam propter genus regium, cari ac venerabiles omnibus essent : *non solum Polonis ac Lituanis, sed aliis quoque exteris populis.*

a matre educatus,

litteras doctus sacras a Jo. Longino,

F *diligenter ad id inducto,*

sed ita feliciter, ut semper illi adesse velleni,

et late celebres evaderent :

et venerandæ.

e quibus Wladislaus Rex Bohemiæ electus :

A 20 Nam, *ut idem Auctor scribit*, cum jam dudum fama apud omnes vicinos Principes percrebuisset, de indole admirabilique ingenio, ac etiam institutione inclytæ prolis Regis Poloniæ, Bohemi primogenitum, velut legitimum hæredem, in Regem petierunt. *Cromerus lib.* 29 *tradit Wladislaum anno* CIↃCCCCLXXI *Regem a Bohemis renuntiatum : ac mox delectos e Primoribus Legatos, qui eum primo quoque tempore e Polonia accirent ; quod Matthias Ungariæ Rex, passus repulsam, omni crudelitatis genere Bohemos et Moravos divexabat. Ergo Wladislaus acceptis a patre septem millibus equitum et duobus peditum, die* XXV *Julii Cracovia discessit, comitantibus aliquot Antistibus ac Palatinis, et* Joanne Dlugosso *præceptore : atque ab ipso patre bidui itinere deductus est.*

21 *Haud parum vero eidem patri negotii fuit, ut Dlugossum ad iter illud capessendum induceret ; quod ita memoratur in ipsius Dlugossi Vita : Bohemorum* votis cum pater assensisset, numquam adduci potuit, ut sine Longino ad suscipiendum regnum filium destinaret. Quod negotium plures ob causas Longinus suscipere recusabat : sed inprimis quod Bohemia esset interdicta omnibus Catholicis. Verum cum obortis lacrymis Rex tandem diceret, duos esse adolescentuli parentes, se primum qui genuisset, secun-

quem comitatus Longinus, patris pietate coactus.

B dum ipsum, qui educasset, et instituisset ; crudele admodum immaneque futurum, si eodem tempore ab utroque quasi raptos, ad gentes ignotas mitteretur : se quidem, si liceret cum filio ire paratum ; sed cum id conditio regni non pateretur, dignum videri, quod utriusque parentis ipse vices impleret : atque tum maxime adolescentolo præsto esset, quando in novitate rerum erat instituendus. Victus itaque, tum genitoris pietate, tum filii necessitate, munus suscepit, eumtemque Pragam comitatus est, ibique tamdiu fuit, quoad corona illi et cetera Regis insigna exhibita fuissent. Deinde compositis rebus, ut temporum conditio ferebat, ad curam reliquorum remeavit.

reversus, gravi morbo in summum vitæ periculum adductus :

22 *Sed* post reditum ex Bohemia, *ut idem Auctor scribit*, ægritudine afflictus est periculosissima cum propter ætatem jam infirmam, tum magnitudinem et gravitatem ægritudinis. Nam cum in Bohemia contraxisset noxam calculi, propter aquarum sulphurearum vim, et miserabiliter illic ab eo tortus fuisset, reversus, statim ab eadem causa vexari cœpit. Accessit etiam ad dolores calculi febris quotidianæ exæstuatio, usque ad desperationem medicorum et summe intensa. Quamobrem vitæ suæ diffidens, testamentum non solum scripsit, sed etiam est executus, distractis ceteris rebus quas legabat, sed in-

C primis copiosissima et egregia librorum suppellectili..... *Ac paullo post* : Cæterum cum tam de morte quam de vita fama constantior esset, convenere frequentissimo ad eum visendum boni homines, quibus Respublica cordi erat : lamentabantur passim, non sine maximo incommodo bonorum omnium, sed Reip. imprimis, talem virum de medio tolli. Sed præter omnes in mœrorem Regis ultimus dolor descenderat, cum intelligeret se privari viro integerrimo, cujus consilio multa bono ordine gessisset ; liberos vero suos veluti alterum parentem orbari. Et profecto de salute ipsius sollicitus, crebro ad eum visendum descendit, interdum etiam filios misit, ut saltem carissimus, qua illorum devotum imidem virtutesque prosequebatur, aliquam supervivendi cupiditatem adhuc in animum jam de morte solum cogitantem, injeceret. Ex quorum studio et pietate, Stanconis quoque, *præstantissimi medici*, cura et diligentia augebatur adeo, ut præter spem omnium ipsum emaverat. *Hæc exeunte videbatur ipse posse cum tempus, quo ad suscipienda regni* [illegible] *gubernandi vocatus est S. Casimirus.*

a Rege mirifice exper Ditur,

et ab ejus filiis ;

consolatur,

23 Cum *autem, ut idem addit scriptor*, omnis cogitatio *Longini* esset, ut aliquando sibi ipsi viveret, D numquam aut dignitates aut officia ulla suscipere voluit, quæ ipsum a proposito immutare possent. Et propterea cum Rex ultro sibi Thesaurarii, interdum Vicecancellarii officium offerret, pertinaciter recusavit ; quamvis plerique ex necessariis ipsum ad id hortarentur, ne aut pusillanimis aut ingratus Regi videretur. Nonnulli etiam parum Reip. affectum esse dicebant, quod ea negotia pro publica salute non susciperet, quæ neminem alium aut castius aut utilius administraturum intelligerent. Renuit etiam Pragensem Episcopatum, cum illic esset cum rege coronando : ea tamen conditione ipsum suscepturum se asseveravit, ut Bohemi Ecclesiæ Romanæ unirentur. Sed Bohemis renuentibus, ipse quoque conditionem oblatam sprevit, asseverans satis sibi notam esse sanctam Pontificis, cum quatuor et vigenti annis apud Episcopum fuisset : nullaque ratione adduci potuit, ut alium quempiam Pontificatum susciperet : ad hoc consensisset ut Pragensem susciperet, non ut Episcopus fieret, sed ut Episcopatum illum mortuum suscitaret, Romanæque Ecclesiæ uniret et conciliaret : fuit enim tantæ religionis, ut pro amplitudine illius facile posset et vitam impendere. *Reversus autem in Poloniam, ac morbo, quem diximus,* E *levatus, denuo se reliquis Casimiri liberis erudiendis impendit per octo circiter annos : nam decessit e vita anno* MCCCCLXXX, IV *Kal. Junii. Sed præcipue, ut reor, Casimirum juniorem ab Ungarica expeditione reversum consolatus est, et opportunis consiliis ad Christianam ac vere regiam philosophiam informavit*

recusat primaria in Rep. officia,

et Episcopatum :

Pragensem quatenus, paratus admittere.

moritur 1480 29 *Maii,*

24 *Longini mortem cum succincta anacephalæosi tum adversorum, quæ perpessus est, tum laborum postea pro Rep. susceptorum, et fidei industriæque suæ præmiorum, quibus est a Rege ornatus, ita narrat lib.* 29 *ad annum* MCCCCLXXX *Cromerus :* Neque memoratu dignum quicquam tunc in Polonia, pace per circuitum parta, accidit, præter quod Joannes Dlugossus Canonicus Cracoviensis, non multo ante designatus Archiepiscopus Læopoliensis, vivere pariter et annales Polonicos scribere desiit, vir nobilis de genere Vienavia, virtute et constantia summa, eruditione et facundia (ut illis temporibus) non vulgari, et industria ac dexteritate in rebus gerendis singulari præditus. Quas ob res, quamvis Casimirum Regem, Sbignei, ac deinde rursus Jacobi Sentneorum, ornamentis impensius studendo graviter offendisset, ita ut sacerdotiorum fructibus spoliaretur, Cracovia a Præfecti apparitoribus contumeliose ejiceretur, proscriptusque, de vita periclitaretur ; postea tamen idem F Rex plurimum ejus opera in obeundis legationibus maximi momenti atque dignitatis, et in erudiendis liberis usus est : unde ditatus, insignia reliquit beneficentiæ suæ pietatisque monumenta.

antea Archiep. Leopolien. designatus :

nobili loco natus,

adversis exercitus.

a Rege honoratus.

25 *Oblatus post Longinum liberis Casimiri Regis præceptor Philippus Callimachus, de quo ista scribit lib.* 30 *Cromerus* : Fuit is natione Tuscus, orator et poeta non inelegans, et acri ingenio præditus, versatus aliquandiu in ministerio Pii II Pontif. Max. Deinde vero cum successer Pii Paulus II Pomponium Lætum, Platinam, et quosdam alios viros eruditos, amicos Callimachi, sive quod de religione male sentirent, sive quod in se conspirasse diceretur, prehendi jussisset ; Callimachus, Casimiro adhuc regnante, in Poloniam profugit, et pro præceptore regius filius fuit. *Obiit* Pius II. *Pontifex annum* MCCCCLXIV, XIX *Kal. Septembris : at paucis post diebus successit* Paulus II *qui* MCCCCLXXI, *die* XXVI *Julii mortuus est, cujus* IX *Augusti suffectus* Sixtus IV. *At non putatur Uladislao præceptor fuisse Callimachus, cum illum in Bohemiam, diu multumque rogatus, ut jam relatum, velut alter pater, comitari coactus sit Longinus. Neque Casimirum venari Callimacho operam dedisse*

Post cum filios Regis docet Philip. Callimachus,

et Italia profugus

at non Uladislaum, nec Casimirum,

A *disse, qui Longini pietatem ac virtutes ceteras, non tam verbo sibi traditas quam ab exemplis ejus haustas, pulcherrime expressit : uti perspiciet, qui vitam utriusque, magistri ac discipuli, comparavit. Quid autem Callimachus?* Cum in familiaritatem Joannis Alberti, *junioris fratris*, sese insinuasset, *inquit Cromerus*, plurimum apud eum gratia et consilio valuit : usque adeo, ut cum is Rex factus esset, Callimachi arbitrio magistratus et honores mandarentur, et res pleræque omnes publicæ et privatæ Regis gererentur. Qua re ingentem sibi invidiam apud Polonos Callimachus conflavit. *Obiit is tandem anno* MCCCCXCVI, cujus mors, *inquit idem Varmiensis Episcopus Cromerus*, non ingrata Polonis accidit. *Quis vero sensus bonorum omnium in morte Longini! Quam dispar fratri, disciplina Callimachi formato, Casimirus!*

sed præcipue Jo. Albertum, nimis sub eo Rege potens, mortuus anno 1496

§ IV. S. *Casimirus ad regnum Hungariæ vocatus, eo expeditionem suscipit infelici successu.*

B *Hæc, quæ Uladislao obtigerant, Bohemorum suffragiis ad illud regnum evecto, ubi cognovere Proceres Ungari, qui prudem a Rege suo Matthia Corvino, sive Hunniade, animis erant abalienati, respectare et ipsi ad Polonam domum, et ab eodem Casimiro Jagellonis filio, Uladislai Regis sui, qui ad Varniam anno* MCCCCXIV *perierat, fratre, rebus suis levamen sperare cœperunt : præsertim cum prædicari Casimiri ejus secundo geniti filii, Uladislao Bohemis dato Rege vix* XXX *mensibus adolescentioris, præstantem et generosam indolem, et jam non modo Christiana disciplina, sed et Principe dignis artibus egregie excultum ingenium audirent, eum sibi Regem coitione facta proposcerunt. Ut gesta res sit, breviter commemorat Cromerus.* Miserunt, *inquit*, et ipsi Legatos ad Casimirum, alterum ejus filium Casimirum, Regem sibi dari petentes, quod ferre diutius Matthiæ tyrannidem non possent. Quod ni faciat Casimirus vel a Turcis auxilium se petituros esse. Sumptus autem belli se præbituros pollicebantur. Nec sprevit eorum postulata Casimirus, Casimirumque filium, cum non contemnendo exercitu, Petro Dunino Duce, in Ungariam misit : *nec non Palatinos aliquot ac Castellanos, quos numerat idem Cromerus*, et alios quosdam præstantes viros, comites ipsi adjunxit : et Paulo Jasenio e Bohemia, *quo Uladislaum deduxerat*, revertenti mandavit, ut e Moravia recta in Ungariam contenderet, et cum Casimiro copias conjungeret.

Ungari contra Regem suum Mathiam consurgunt,

et S. Casimirum eligunt,

multa pollicitis:

annuit Casimirus pater,

C 27 Verum mature de his Procerum suorum consiliis factus certior Matthias, quascumque habuit in Moravia Silesiaque copias, in Ungariam contraxit : Primores, nonnullos a se alienatos, partim terrore exercitus, partim ingentibus promissis ad se revocavit. Eos secuti ceteri, dum tardius molitur et venit Casimirus, vacillare et ipsi, ut est mos gentis, fidemque mutare : Itaque adveniens Casimirus, *parte Ungariæ pertransita*, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, stativa habuit. Neque quisquam Ungarorum Procerum per omne id tempus ad eum venit, præter Quinqueecclesiensem Episcopum, qui et ipse statim Strigonium, unde venerat, se recepit. Matthias vero cum XVI millia hominum in exercitu haberet apud Budam, occurrens adventanti Casimiro, trium milliarium spatio ab eo castrametatus est. Nec tamen pugnæ copiam Polonis faciebat, propterea quod Ungarorum juxta ac Polonorum, quorum non parvus erat numerus in castris ejus, fidem suspectam haberet : in agrestibus vero, quæ maxima pars erat exercitus, exiguam fiduciam collocaret.

Ungari fidem violant :

Matthias cum 16000 occurrit Casimiro,

nec pugnare audet.

28 Dum sic utrimque tempus teritur, venit ad Casimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechtus, Canonicus Coloniensis, Cubicularius et Nuntius Sixti, ejus nominis Quarti Pont. Max. qui per illud tempus Paulo II vita defuncto successerat. Hortabatur autem Regem ad pacem cum Ungaro faciendam. Id adeo, sive quod Matthiæ Pontifex consultum ire cupiebat, ne regno exciderel ; sive quod eum a Turcico bello averti moleste ferebat.... Non difficilem autem in eo se Casimirus Rex Pontifici præbuit, et utrlusque partis Proceribus pacis arbitrium permittebat ; non ignarus non respondere spei suæ, et pollicitationibus Ungarorum Procerum, filii sui res in Ungaria. Et cum hoc responso dimisit Tilemannum, in Ungariamque proficiscenti Joannem Vantropiam Canonicum Cracoviensem, cum iisdem mandatis ad filium et Ungaros Proceres, comitem adjunxit. Interim dum hæc fiunt, mercenarii milites, qui externi fere erant, e castris Casimiri junioris apud Nitriam positis, dilabi cœpere ob non soluta stipendia. Quorum discessione moti primores exercitus, persuaserunt Casimiro, ut relicto ad præsidium Nitriæ Jasenio cum quatuor millibus, ipse cum reliquis copiis in tutum se reciperet, priusquam ab hoste, qui auctus copiis adesse nuntiabatur, obsideretur. Qui quidem receptus effusæ fugæ fuit simillimus.

D *Sixtus* IV *pacem suadet.*

assentitur R Polonus :

Alius, delabente milite, redit in Poloniam. Ducum consilio, relictis Nitriæ 4000

29 *Tandem quibusdam interjectis, ad initium anni* MCCCCLXXII *ista scribit* : Casimirus junior.... nusquam secure pedem figens, in Poloniam se recepit : jussusque a patre Dobsiciæ tertio a Cracovia milliario subsistere, aliquantisper ibi quasi in secessu mansit, pudore acceptæ ignominiæ lucem et conspectum hominum fugitans ; et ne patris dolorem, quem ille peracerbum hauserat, aspectu suo exacerbaret. Jasenius vero nec ipse multum Nitriæ commoratus, per tempus induciarum, quas XV dierum cum Matthia pepigerat, trecentis modo militibus in arcis præsidio relictis, inde excessit. Quem Matthias violata fide insecutus, adoriri tamen ausus non est caute incedentem, et ad prælii dimicationem paratum, obfirmato ad hostem moriendum animo prius, quam turpiter fugeret, aut sese dederet.

E

jubetur Cracoviam non venire :

Nitriæ relicti, abeunt fiducia induciarum,

quas infringit Matthias.

30 *Antonius Bonfinius lib* 3 *decad.* 4 *Rerum Ungaricarum, hanc B. Casimiri expeditionem paullo prolixius quam Cromerus narrat, et has ad Polonæ Regem a conjuratis perscriptas suæ a Matthia Rege defectionis caussas :* Ungaros temeraria quadam pietate correptos, Corvinum Regem elegisse, non regio, sed humili genere natum : illum e regno in tyrannidem prorupisse ; et quando e regio sanguine haudquaquam natus est, regium Majestatem ac sanctitatem tueri non posse : non solum in alios sed in suos a principio sævire occepisse : avunculum, qui delatum sibi regnum recusarat, et nepotem Regem fecerat, in vincula conjecisse, quin et indixisse mortem : nunc autem in paternos amicos, qui eum tantopere exoluerant, et in nullis unquam periculis deseruerant, vim inferre cœpisse : sacram sibi censuram usurpasse, sævire in Sacerdotes, Antistitum vectigalia occupare, jus Divinum et humanum juxta miscere, pro ratione libidinem habere. Proinde regnum Ungariæ inique Matthiæ traditum, neque auferri debere : ad Polonæ domum ex more recurrere oportere : demum orare, ut Casimirum filium, Regem nuper electum, mittat, et delatum sibi regnum accipiat. *An hæc argumenta fundata veritate sint omnia, non disputo ; nedum an illa diræ adversus Principem seditionis causssam dare probabilem potuerint.*

Quid de Matthiæ questi sui antea sint ?

F

31 *Non arbitror tamen delictum ullum fuisse sancti adolescentis, quod ita delatum a rebellibus regnum susceperit, cum præsertim pater auctor fieret : aut hic non omnino absolvi temeritatis crimine potuit, cum penitus perspexisse longo jam usu ingenia Ungarorum debuerit : nisi certe et pater, et multo etiam magis filius, ex animi sententia jactari ab illis unanus de advocandis in auxilium*

non peccavit regno sic adjuncto S. Casimirus.

laudandus quod ad judicium ubi ventus ac Hungaris potre ac Matthia ipso :

quid spectarint rebellos eum eligendo ?

A *hum Turcis comminationes crediderint, judicarintque vel sic oblatum sceptrum potius admitti debere, quam ut nobilissimum regnum feralı illa ruina involveretur. Atıoquin non exigua junioris Casimiri laus fuit, quod abillis Ungariæ Proceribus in Regem sit postulatus, nondum* xv *annos natus : nisi id spectarunt fortassis ut tanto proclivius eorum consiliis regi se permitteret: nam illud præcipue videtur eos a Matthia avertisse, quod, Bonfinio teste,* jam compos sui factus, ab optimatum consiliis, quibus hactenus fuerat obnoxius, se asserere coeperat : suo, non alieno ductu et consilio utebatur : confutabat illorum dicta, si quid quandoque liberius suasissent : cuncta solus agere videri volebat. *Illud quoque, ut idem innuit scriptor, confidebant fore, ut ejus copiis, quas ei scilicet e Polonia pater adjungeret, abdicatum a se Corvinum ejicerent. Eximia tamen filii indoles jam patri fecerat videri idoneum, qui ferori illi genti præesse posset, fidelium Ducum, quos ei adjunxit, consiliis subnixus. Neque non idem utcumque sentiebat Matthias, non audens ideo pugnæ copiam illi facere.*

quid de ejus recessu scriptores Ungari ?

32 *At de illius ex Ungaria recessu alia quam quæ ex Cromero retulimus, narrat idem Bonfinius, nimirum Corvino, cujus suasu scribendam suscepisse historiam fertur, obnoxius Casimirum cum suis Nitriæ ab eo obsessum, et cum inhibitis commeatibus diram illis famem interminaretur,* ingenue confessum, Ungarorum facinore se evocatum, per interruptos clam egisse et impetrasse, ut intempesta nocte sibi egredi, et tuto in Poloniam regredi liceret ; seque regno nullum unquam bellum posthac illaturum, interjecto jurejurando affirmasse. Paucis post diebus, cum ocr ex compacto equitibus elapsum, continuatis itineribus in Poloniam se recepisse. Exercitu autem, qui remanserat, quotidianis internuntiis, tuto abeundi potestatem petenti, *ait hac conditione dimissionem datam, ut nullum regno nocumentum inferrent, nihil in laciendo itinere hostile facerent. Quod cum se servaturos pıomisset, ne passim in vicis et agris prædas facerent, Rege jubente ab agrestibus male acceptos, eoque quod rapuerant spoliatos, quosdam etiam vita. Ita qua Corvinum perfida nota, ejus moribus consentiente aspergant Poloni; cum in ipsos Ungari Polonos regerunt.*

quid de socius ?

B

§ V. *S. Casimirus an regnum Ungariæ oblatum respuerit?*

Recentiores quidam scriptores Poloni ne verbo quidem *attingunt hanc S. Casimiri ad capessendum Hungariæ regnum expeditionem, ut Petrus Skarga noster in ejus Vita. Alii brevissime eam expediunt, uti Albertus Wiadislaus Kojalowicz supra* § 1. *Bartholomæus Cienyuski, Diœcesis Vilnensis Cancellarius et Cannæ oppidi Parochus, vir eruditus et pius,* in Panegyrico, seu votiva tabella Divo Casimiro Principi, Tutelari Lithuaniæ, oblata, in qua ejus vita, mors et triumphus, eodem metro, quo ipse SS. Virginem olim colunt, describatur; *regnum Ungariæ oblatum respuisse ita tradit :*

C

Poloni quidam vix ullo verbo attingunt :

alii recusasse regnum tradunt :

Diadema fulgens gemma,
Sceptrumque Ungaricum
Cum legatis ablegatis
Contempsit, ut toxicum.
Et quid mirum, Casimirum
Qui se cœlo obtulit,
Hæc sprevisse, contempsisse?
Vera falsis prætulit.

31 *In eandem sententiam elegantissime disserit Joannes Rywocki noster, in Panegyrico, quem in Triumpho S. Casimiri anno* MDCXXXVI *dixit, ac deinde typis edidit. Non consentit tamen illud cum Polonicis et Ungaricis scriptoribus, quod curasse hunc Regem Ungariam censet. Fluscula alioquin ut ex eo panegyrico decerpimus facit scriptionis acumen ac nitor. Ita ergo habet :* Eo cum perveni, prævertendum esse existimavi ad honorem Regium, quem conveniens potentiæ usus sibi jure vendicat. Tantus enim jam erat D. Casimirus, ut sub patris tutela dignus imperio esset. Animos etiam omnium in desiderium excitaverat, ut licet pios optimi Regis mores felicitatemque suo abesse regimine nollent, votis tamen in filium excurrerent, et æstimatione coronarent. Atque ita sub superstite fortuna et desiderio Patris judicium habuit supremæ dignitatis, et intra optatam paternæ præsentiæ gloriam Rex erat animorum.

D

Polonos ipsos sibi cum Regem optasse.

35 Eadem opinio vicinos populos occupavit. Nemo fuit, qui ex divini animi notis, et minime otiosæ indolis specimine, dignam summo apice vitam non præciperet : Ungaria tamen ceteros prævit suffragio, et campum tantis virtutibus præsternere ausa, occasionem vacui solii in gloriam D. Casimiri rapuit. Amplissima eo nomine missa legatio ostendit communem Senatus vocem, equestris ordinis vota, supplices populorum manus, quibus a Patre Filium, Principem a Republica, a Casimiro imperii curam petebant. *Tum non multo post :* At ille manum ambitioni subtraxit, quod sub onere pretioso pietatem suam vilescere posse existimaret. Attentus in salutis suæ curam animus, quoniam omnem servitii nobilioris quærebat opportunitatem, et acuta acie mores imitationis divinæ perspiciebat, nasci ad regna satis esse ratus, cœlesti spei suam consecravit dignitatem. *Ac deinde :* Idcirco maluit, ne dignatione quidem solari petentis Ungariæ studia, quam prima sui progressus in bono vestigia dissimili passu confundere, aut prosequi. Ita abire nuntii coacti, soliciti magis quod tantam virtutem in solium, quam quod suæ gentis regimen non impetrassent. Ille securior non admisso principatu lactus, gaudebat una abjectione dainnatam omnem felicium vim et sufficisse sibi ad victoriam, Noluisse. Aliis videbatur amplissimum quidpiam adeptus, quod æstimationem digni imperio animi, Legati secum non sine mœrore exportassent : ipse sibi felicissimus visus, quod excelsam stationem in materiam negligendi accepisset.

ipsum postulato Ungarorum rejecisse :

E

et quas ob caussas?

36 *Eo fortassis quadam illud pertraxere, quod Ferrerius cap.* 3 *num.* 10 *scripsit :* Quamquam perspicacissimi judicii ac prudentissimus esset, sententiaque sua Reip. plurimum consuleret; humani tamen fastigii dominatum nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit; metuens ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus, aut terrenarum rerum contagio contaminaretur. *Quod paullo brevius ita expressit Sverecius :* Cum has aliasque ob res ad regnum administrandum judicaretur aptissimus, id non modo non ambiebat, sed etiam a parente aliisque regni Proceribus oblatum constantissime respuebat. *Non tamen hinc conficitur, non ad regni Ungariæ capessenda gubernacula invitatum, et cum exercitu missum a patre : sed in ipso Poloniæ regno, magnæve Ducatu Lituaniæ, noluisse partem publicæ administrationis, offerente Patre, Principibusque optantibus, suscipere. Et fortassis ejus animum sensus aliquis infeliciter gestæ in Ungaria rei in proposito illo respuendarum dignitatum confirmabat. Haud tamen dubium videtur, quin si vita illi diuturnior obtigisset, cum Antistites aliique Proceres et universus ordo Equestris Patri successorem lecturi fuerint, qui fratres ceteros, ut ætate, ita morum gravitate, studio boni publici, ac præsertim orthodoxæ religionis, et magnitudine animi, sed nequaquam præcipitis, antecelleret : idque etiam Pater ante exitum e vita suasurus Senatoribus fuerit.*

F

ab ambitu alienissimus.

etiam sub patre gubernationem refugit :

an et successurus, si vixisset ?

37 *Thomas Porzecki Rozolanus e Societate* Jesu, *cujus et meminit Alegambe in sua Bibliotheca, edidit Vilnæ anno* MDCXXXIX *typis Academicis Elogia Jagellonicorum*

Ejus elogium a Thoma Porzecki,

A *Ioniorum Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ Regum : inter quæ merito etiam S. Casimiri reposuit, non solum quod ad sceptrum Hungariæ vocatus, id repudiarit, uti censet; sed quod revera ab Hungaris invitatus, eo cum exercitu profectus, partem regni aliquam præsidiis occuparit; sed perfidia eorum qui evocarant, inde paullo post abscesserit. Meretur tamen elogii ejus elegantia ut hic integrum recitetur, cum alia illius Divi decora sæpe exequatur. Sic ergo habet :* Divus Casimirus Quidni Regum Fastos exornet? quem et altior Majestas populis adorandum Cœli solio recepit, et magnus animus quantum Regibus emineret, ostendit; cum sub coronarium aurum, quod ei Hungaria detulit, ire recusavit. Confusum vidisses ambitionis ordinem, dum peterent illi qui dabant; ille ad quem ambitus pertinebat, regnum abnueret; imo daret, cum non acciperet oblatum. Facile sublimem animum, qui sceptra calcare potuit, cœlo admovit. Delicus alii fovendis purpuram induunt, regio ille cultu arma in cœli expugnationem regebat. Manus, quas ambitioni subtraxit, pia in se crudelitate armavit. Templum, quod cœli armamentarium esse noverat, non diebus dumtaxat, sed noctibus pariter, solo tenebrarum horrore circumseptus adibat; ut quandoque vigilum B manus præ foribus excubias agentem, ex solius patientiæ miraculo, agnosceret. Nihil in vultu ad Majestatis opinionem, nihil ad lætitiæ amœnitatem defuit. Animus per omnia regius, et in cœlestium meditatione, publicæ salutis memor, emicabat. Ut firmissimo religionis nexu civium animos colligaret, legem a Patre impetravit, qua contumaces dissidentis sectæ spiritus lenta temporis mora extingueret; dum fama semel vetustate collapsa ad errorum conspirationem consurgere prohiberet. Efficax tanto malo, promptum, et sine clementiæ detrimento remedium. Ita in alios benignitatem severitate temperavit, ut totum in se asperæ dimicationis impetum conferret. Morbus et mors (cum in medicis spes non esset) fecerunt ut cœlum, sui, naturæ et mortis victor, intraret. Reperit et post mortem quod vinceret, cum properantibus in obsequium elementis, nunc per invios hactenus fluvii vortices exercitum duceret, nunc cæruli nube invectus victoriam ex alto Lithuanis demitteret. Tantum interest in victoria spiritum effudisse; ut cum victor animus æternitatem cœperit, finem victoriæ nesciant.

38 *Brevius, sed haud minus elegans, eidem ligata oratione pangit elogium; in quo illud non ita ab coætaneis Divo Historicis aperte discrepans :*

C Hungari frustra meritis minorem
Deferunt magno capiti coronam :
Magna te cœli petit aula Regem, et
Celsior orbis.

Atque inde ab eo, contra hæreditarios Catholicæ gentis Polonæ ac Lituanæ hostes, præsidium opemque ita implorat :

Inde, seu fractas Aquilo procellas
Suscitet rursum, vel iniqua Baltis
Sæviat fluctu, revehatque vastis
Bella carinis;
Pacis aut semper dubius Gelonus
Bella furtivo meditetur ausu,
Aut ruat totis metuendus in nos
Bosporus armis;
Dive non vanas jaculare nubes :
Sentiant Lechis inimica Numen
Pectora iratum, meritas et æqui
Fulminis iras.

Sed disceptationem hanc aditi aut repudiati a S. Casimiro Hungariæ regni ut finiamus, standum censemus Bartholomæi Patrocci, nobilis rerum Polonicarum scriptoris auctoritate. Is librum Polonice edidit inscripsitque Hortum Regalem, seu de moribus Heroum, *ut ait Simon Starovolcius, quo in libro fol.* 1522 *de S. Casimiro hæc habet :* Electus in Regem Hungariæ, rediit rursus domum; mortuus in juventute, vitam sanctam D duxit.

§ VI. *S. Casimiri Hymnus, sepultura, magnifica Translatio* CIↃIↃCXXXVI.

Quo magistro litteras dulcerit, supra indicavimus. Quem in iis progressum fecerit, in Vita, per Zachariam Ferrerium leges cap. 1 *num.* 4. Cum igitur, *inquit*, adhuc puer, præclaris moribus hominisque litteris eruendiendus, optimis præceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa ætate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi; puertiam ipsam, et adolescentiam virtutibus omnibus, ingenuarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper et ætate et sapientia cresceret. *Ac deinde cap.* 2 *num.* 5 *istud præ ejus eruditionis, seu potius eruditæ pietatis, velut specimen affert :* Incredibili etiam, *ait*, erga Dei Genitricem devotione flagrabat : quam pius adolescens, facta a se heptametris *ita legendum censeo, cujus rationem indicabo in Annotationibus ad Vitam*] egregia oratione (quam vidimus, omnia pene Dominicæ Incarnationis mysteria pulchro schemate E claudentem) quotidie salutabat, assiduisque laudabat præconiis. *Materiam pii illius hymni exponit in ipsius Sancti Vita antea a nobis edita Petrus Skarga noster, et videtur innuere plura ejusmodi carmina ab eo composita :* Summa, *inquit*, voluptate ferebatur in contemplationem gestorum et excellentiarum Divinæ Matris, et in tenerrimam erga eam pietatem : Rhythmos et carmina ejus honori conscripsit, et sapienti illa ac cœlesti philosophia cor suum oblectabat.

40 *Hunc Hymnum videtur voluisse Sanctus in eodem secum tumulo condi, et quidem sub capite suo. Certe enim (ut supra* § 1 *num.* 2 *ex Alberto Kojalowicz retulimus)* cum anno CIↃIↃCIV sepulchrum ejus instauraretur, inventus est incorrupto corpore et vestibus : qua ipsa occasione repertus quoque est hymnus de B. Virgine (qui sic incipit, Omni die dic Mariæ mea laudes anima) dextro ejus tempori subjectus. *R. P. Joannes Riwocki scriptus jam vitatus, nobis ante annos aliquot scripsit,* supra pectus *Divi in tumba repertum, atque ita habent aliqui precatorii libelli, in quibus impressus extat. Canitur etiam in templis, ut præclarum pietatis erga Deiparam Virginem incentivum. Atque ut in variis Germaniæ Catholicæ ditionibus a Scholastica juventute, Sacrificii* F *tempore, concini precationes aliquæ aut odæ solent, ad laudem Numinis sensumque pietatis in canentium et audientium animis excitandum accommodatæ; ita in regno Poloniæ hunc ut plurimum gentilis Divi ac Tutelaris sui hymnum decantant. Idem hymnus, sive oratio, etiam antequam aperto Divi tumulo ante* LX *annos reperiretur, versabatur tamen in puorum hominum manibus. Nam, ut scribit Sinecensis,* per quendam Christophorum Zlotinkowski Fratrem, anno MCCCCLXXXXIX, ex codicibus Divi Casimiri (ut idem Frater ibidem testatur) in publicam tabulam relata, ad sepulchrum reperta est.

41 *Hic mihi venit in mentem scripturæ illius sive tabellæ, quam intra sepulchrum S. Agathæ Virginis et Martyris,* ad caput ejus positam *fuisse, illius Acta probatissima narrant* v *Februarii, quæst.* 3 *num.* 13. *Certe enim quæ ea exhibebat inscripta,* Mentem sanctam, spontaneum honorem Deo, et patriæ liberationem; *eadem Hymnus S. Casimiri vel capiti suppositus in sepulchro, vel superpositus pectori, ingerere quodammodo videtur illum pie recitantibus* Mentem sanctam, *decora Magnæ Matris contemplantem;* Spontaneum honore, Deo, *virginitate tam sancte custodita, oblatum;* et Patriæ liberationem, *cum vastitatem quam impii*

merito cum Regibus annumerante,

Laudante quod contempto regno oblato,

cælum pœnitentia

et potate occuparit,

schismaticos convertere conatus,

de iis victoriam mortuus lavatus sit suis

invocat cum idem Auctor contra hæreticos Succos,

Moscos,

Turcas,

Fatendum, tum in Ungariam,

Eruditionis S. Casimiri specimen Hymnus, Omni die

Ille hymnus intra tumulum sub capite, aut supra pectus positus :

ut tabella sacra ad caput S. Agathæ

A *inopi jam inferebant, Divi hujus ope invocata, propulsatam experta non semel Lituania, cujus patria, est : quæ eodem sperare fas est ex omnes, qui Hymnum ab eo compositum pari religione,* omni die, *aut quoties opportunum erit, revolvent.*

et forte, ut ilia, ab Angelis,

42 *Et vero quod intra sepulchrum Virginis Agathæ tabellam illam posuisse crinium quidam Angelus, cum numeroso aliorum comitatu sepulturæ ejus assistens, memoratur ; quis scit, an non vel S. Casimiro eam mentem afflarint Angeli, ut cœleste illud canticum sibi intra tumulum apponi mandaret, aut ipsimet apposuerint? Certe Cuyanskius, Diœceseos Vilnensis Cancellarius, antea a nobis laudatus,* in Panegyrico, *quem Divo Casimiro recinit, Angelorum obsequia in funere Divi ejusdem aggeret, ita scribens :*

Precul planctus date cantus,
Et lilia tumulo :
Casti flores et odores
Uno erunt cumulo.
Eu cœlicus Angelicus
Ab alto exercitus,
Ad hoc funus gratum munus
Prosequendum excitus.
Aufer planctus, audi cantus,
Vale quantes tumulo
B Spargunt flores, dant odores
Vere suo acumulo.

qui funus honerarunt,

43 *Alius honoribus a Deo ac mortalibus quoque condecoratum est Sancti Principis sepulcrum. Albertus Kojalowicz enumerans loca Magni Ducatus Lituaniæ gratia miraculorum celeberrima, primum* Vilnæ ad Ecclesiam Cathedralem S. Stanislai, sepulchrum Divi Casimiri *ponit. Ac mox ista habet :* Sepultus fuerat primo in sacello Regiæ sepulturæ, ubi nunc est sacellum Wolowiczianum, non procul ab eo loco, in quo ante fores ecclesiæ hunni prostratus, noctu oranus, a vigilibus deprehensus est, cum viveret. Inde translatus ad sacellum dictum Casseldianum, seu Chadkievianum ; denique in alio loco extructo pro Regis templum, magnificentiæ suæ comparandum mausoleo, sacellum, e marmore pretioso constructum, a Sigismundo III inchoatum et majore parte perfectum, a Vladislao IV absolutum. In quod Mausoleum, pratis a pie celebre res urbes plebeis solenni supplicatione, Rege, Senatu utriusque Ordinis, Clero totius Lituaniæ, utriusque ritus Græci et Latini, et Nuntio Apostolico Mario Philonardo, convitantibus, est elatum MDCXXXXI, Augusti XIV. Miracula, quibus a morte sepulchrum ejus est redditum celebre, continet libellus vulgatus anno MDCVI. Hæc porro gratia Miraculorum in hoc etiam tempus durat ad sepulcrum, prout constat ex variis donariis, quæ in argumentum accepti beneficii appendi indies solent.

sepultus in sacello regiæ sepulturæ,

proprium delti ædificatum permagnificum,

in quod 14 Aug. 1636 translatus.

C

44 *Quod priori illi sepulchro inscriptum fuit carmen, et apud Suecicium extat, a Zacharia Ferrerio compositum edidit. Nam ex apographo quod e Lituania accepimus, post* I *cum ab anno* MDXX *scriptam, immediate sequitur* Epitaphium, *quod jam dabimus ; ac mox,* Ejusdem Zachariæ Episcopi Gardinensis *Deinde Officium Ecclesiasticum, quod antea dicemus ab eo concinnatum ; plane ut manifestum sit, quod præcedit, quodque subsequitur, ab eodem esse elucubratum. Ita autem habet.*

Epitaphium in priori sepulchro.

Regia progenies, pacet hic Casimirus acuto
Stemmate, et excelso virtutum stemmate clarus
Ille Deo, spretis opibus rebusque caducis,
Se dedit, et gaudet semper victurus Olympo.
Cessat ab humanis in primo flore juventæ.
Quisquis ab adversa premitur valetudine, mox ut
Vota dedit tumulo, morbo sanatur ab omni.

Ultimi duo versiculi ita efferuntur apud Suecicium :

Quisquis ab adversa premitur valetudine, vota
Det tumulo ; subito a morbo sanabitur omni.

45 *Qua ad novum illud amplumque e marmore sacellum in basilica Vilnensi ædificatum, magnificentia translatum sit S. Casimiri corpus, haud impari styli majestate executus est Joannes Rywocki noster in eo libro cui hunc titulum fecit :* Triumphus quem D. Casimiro Principi, Serenissimus ac Invictissimus Uladislaus IV, Poloniæ et Sueciæ Rex, magnifica ac pia in augustum Paternæ liberalitatis Mausoleum deductione, anno CIↃIↃCXXXVI, Augusti XIV, Vilnæ exhibuit ; Panegyrico repræsentatus, et Serenissimis Poloniæ ac Sueciæ Principibus, Joanni Casimiro, et Carolo Ferdinando, Fratribus, a P. Joanne Rywocki Societatis Jesu. *Eum ego Panegyricum dignissimum arbitrarer, qui totus hic ad Sancti ejusdem augendam venerationem insereretur, nisi cavere deberemus ne in nimiam molem opus nostrum excresceret. Carptim tamen pancula delibabo, quæ ab Alberto Kojalovicio supersus prætermissa.*

Translatio a Jo. Rywocki panegyrico celebrata.

D

46 Divus ergo Princeps pretioso inclusus loculo, dum succollante nobilissimo Clero, inter hilares plausus, triumphalesque Academiæ voces, per longos platearum tractus duceretur, nihil desiderare potuit, quod pietas non contulisset ad venerationem, liberalitas ad majestatem. Ita undique devotus splendor Arcus erectos sedesque insederat, ut nova urbs facies diem sibi ipse ornatu insuetato augeret. Aulæa textili auro illustrata pro foribus... Decores diversarum ornamenta terrarum una convenisse, ut artis pretique certamine cumularent oblectationem, et multiplici cultu prætereuntem Divinum juvenem venerarentur.

Sancti locus late circumlatus,

et plateas pretiosis tapetibus ornata,

E

47 Sed quid ego hæc ædium prope gestientium gaudia commemoro? Erat alia longe pulchrior ad pompam materies... ipsius D. Casimiri inter res gestas spectabilis. Quis cum et vultu gratum, et habitu modestum, et fortuna illustrem, ab operoso penicilli labore non arcuit, ut pro amœno domus vestibulo exponeret? Cujus palatium non occupavit effigies, quæ purpura Principem, lilia Virginem, Divum radias non fateretur? Jam ipsa quoque miraculamulis vivebant imaginibus, tam accommodata similitudine veritatis, ut ars affectibus obtemperaret, doctaque colorum positio tabulas pro quibusdam sensibus animaret. *Compluribus miraculis enumeratis, quæ coloribus eleganter expressa spectabantur, istiusce Auctor subdit* Nec decent aliter Divum Principem ornari, nisi ut ex ipsomet, velut ex illustrissimo theatro, triumphi acciperetur celebritas. Inanium est aliunde emendicatas frui honoribus : pleni de se porrigunt solemnem conspectum. Inde erat etiam, ut cum multus ubique et varius fieret plausus, nullæ voces gratius a cuperentur, quam quas ipse Augustæ Virgini concinnavit in honorem. Quidquam vel dulcius esset carmine, quod ab plus ex candidissimo pectore acceperit suavitatis, quam pietatis, in dubio est? Cui pulchrius aures accommodari queunt, quam ubi verborum gratia per intervalla pari sibi occurrit gradu, quasi vocali imagine in exitu repercussa concineret? Ubi brevi interstitio cadendi æquabilitatem suspendit, ut mora in simbem modum jucundius convenmat? ubi erudita eloquentia alternis claudicat versibus, et varius pedum incessus, passu alibi dimunto, exæquato alibi, jucundiorem faciat precandi voluptatem? Dum quælibet sententia, velut torno excusso, limatior veniret ad vocum concordiam, saepiusque in orbem recurreret pars sensibus delibata oratio, animus auscultantis ac colliquescebat.

et picturis ipsius Sancti,

et miraculorum ejus :

ubique resonante ipsius hymno

F

48 *Inter Proceres, qui præcipue supplicationis splendorem addidere, præter* Marium Philonardum, Avenionensem Archiepiscopum, Nuntium Apostolicum, *a Kojalowicz quoque relatum ; hic* Abrahamum Woynam Vilnensem Antistitem *nominatim recensuit*, et Casimirum Sapiehan Magni Ducatus Lituaniæ Notarium.

convenientibus illustribus viri.

Nec

A *Nec omittit insecutam* noctem inter faces lætitiamque immemorem tenebrarum : *nec* ignium in altum expressorum sub cœlo lusus. *Illud demum Uladislai* IV *ptium ac generosum factum merito exaggerat, quod qui Triumphalem illum haberi S. Casimiro supplicationem sanxerat, et esse quam frequentissimam ac splendidissimam cupiebat, ne tamen et ipse interesset fortuito morbo pedum omnino impediri videbatur : sed modum reperit, ut invicta sua fortitudine, qua contra hostes usus toties strenue fuerat, ea contra se sancte uteretur; et subvectus curru triumphum illum Sancti et vere maximi Avunculi sui comitaretur; et jam prona omnium Ordinum in Illius venerationem studia, ipse exemplo suo vere Regio, validius inflammaret. Ipsum deinde Regem ita Auctor compellat :* Comitem Te licet feceris sacræ actionis; Principem Te, et quidem geminata auctoritate agnovimus. Paterna enim pietas prima operis hujus excitatione nobilis in Te simul effulsit, atque ita antiquis desideriis suffecit, ut nemo abesse crederet jam redditum cœlo Patrem, qui te intuebatur. Accedit quod provideris, ne Constantiam Reginam magnifici sociam laboris in tanta spectaculi copia quisquam desideraret. Apparere enim voluisti in eodem spectabilium virtutum theatro Augustam sororem tuam Annam Catharinam Constantiam, quæ Matrem ad

B superos receptam constanti probitatis miraculo redderet. Et vero ample satis illa in tantum nomen sonuit, effecitque ut in florescente indole verecunda honestatis maturitas cerneretur. *Auguratur demum quam vim harum regiarum personarum virtus sit habitura :* Ne quis, *inquit*, suorum malus custos laborum, opes cupiditate obseret, malitque collectas ad avaritiæ hæreditatem tueri, quam ad divini Numinis gloriam explicare; occurret ei Sigismundi III munificentia. Ne se subducat sacris obsequiis præsumptio alicujus dignitatis, Uladislaus IV potenti ad pietatem corporis debilitate convincet. Ut vero in eum locum perpetuo accursu omnis e recipiat necessitas, aurea lampas, splendidum Constantiæ Reginæ munus, virginali Filiæ manu ante aram suspensum, allucebit.

49 *Ista Rywocki Panegyricus de S. Casimiri translatione ad suum illud Mausoleum,* cujus (*ut idem scriptor ait*) omnis ætas mirabitur pretium et splendorem. *Bartholomæus Leiszynskius de sepulchro ita scribit :*

Sumptuosum, pretiosum,
Sacellum extruitur;
C Et sepulchrum, (o quam pulchrum !)
Ex auro conspicitur.

Ipso solennis illius Translationis die Latine apud Uladislaum Regem, in maximo hominum conflurxu peroravit Matthias Casimirus Sarbievius noster, eamque orationem typis mandavit. Editus quoque in lucem tunc fuit totius præsentanei apparatus. Sed neque hunc, neque illam videre nobis adhuc licuit.

50 *Ex porro Sancti Principis Reliquiæ, postea e magnifico illo Mausoleo translatæ alio sunt, ut Moschorum furori subtraherentur, qui Vilnam civitatem occuparunt. Restitutæ nec ne sint in sedem suam, nondum nobis auditum. Id solum accepimus etiam recepta de Moschis urbe, non continuo prolatum sacrum illum thesaurum. Illinc ante Decembris scribebant, neque Vilnensem Antistitem Sedem suam; neque Palatinum ac militiæ Lituanicæ Generalissimum Sapiehan, Urbem solenniter ingressos, quod necdum S. Casimiri inducta lipsana essent.*

§ VII. *S. Casimiro dicata templa. Ad quid potissimum ejus patrocinium invocetur?*

Aliud habet civitas Vilnensis templum S. Casimiri nomini dicatum ac nonnullis ejus Reliquiis ornatum. Est quippe illic, ut scriptor Miscellaneorum sacrorum D *Lituaniæ sæpius citatus narrat,* Domus professa Societatis Jesu, variorum benefactorum munificentia inchoata, fundatione Caroli Ferdinandi Principis Poloniæ, Episcopi Plocensis et Uratislaviensis consummata. *Ea Domus templum sub nomine S. Casimiri erectum habet : cui illius Reliquias nonnullas Vilnensis Antistes, genere et pietate illustrissimus, Georgius Tyszkiewicius contulit, eximium sane munus. Dein cum eum Neapolitana quæpiam nobilium juvenum Sodalitas quæ sibi Sanctum hunc Principem in profana purpura Patronum elegerat, summo studio aliquid illius exuviarum ut impertiretur orasset ; et nullas jam ipse haberet ad manum, ex iis quas nobis donarat, particulam rescidit, articulum videlicet digiti, et Neapolim misit, una cum testimonio in membrana exarato. Est ea Sodalitas erecta, in S. Georgii Majoris (ut vocant) ecclesia, antiquissima illo quidem, et ut habet vetus civitatis traditio, Constantini Magni auctoritate et impensis ædificata; sed tempore Pauli* V *Pont. Max. ac Decii Carrafæ Archiepiscopi Neapolitani ac S. R. E. Cardinalis, commissa Congregationi Sacerdotum secularium, qui* Pii operarii doctrinæ Christianæ *appellantur. In illorum ecclesia instituta est Sodalitas, quæ sacellum habet satis amplum et elegans S. Casimiro dedicatum, cui et statuam e ligno haud grandem, sed continuo maurata-*E *tam posuerunt, cujus pectori quod diximus acceptum Vilna pignus inseruerunt.*

52 *Caunæ, quæ urbs est Lituaniæ ad Nemenis Vilиæque fluviorum confluentes in Palatinatu Trocensi, ad Conventum PP. Prædicatorum Ecclesia est S. Casimiri. Sacellum est eidem Divo dedicatum, et Indulgentus ornatum Rozanæ, quod oppidum est Palatinatus Vilnensis.* Uno circiter milliari Polocia distat locus, *ut scribit Kojalowicz,* in quo exercitui Polonorum ac Lituanorum, Ducibus Gastoldo et Joanne Boratinio, ad annum MDXVIII, duobus tantum millibus constanti, et a LX millibus Moschorum obsesso, D. Casimirus apparuit, atque periclitantem militem, ostenso per Dunam vado, ipse eques signa præcedens, traduxit. Beneficii ejus memoria a Patribus Societatis Jesu collegii Polocensis anno MDCXLII renovata est, extructo isthic templo, conservaturque in annos, institutis per stata tempora solennibus ex civitate ad illud templum supplicationibus. *Est illud Societati fundatum a Stephano Battorio glorioso Rege collegium. At quod copiæ Lituanicæ expertæ sunt ab Divo auxilium, non id obsessis a numeroso Moscorum exercitu, jamque periclitantibus, latum, ostenso per Dunam vado,* F *velut ad fugam : sed cum trajicere fluvium, ut Moscos arcis Polocensis oppugnationi intentos ultro aggrederentur, non possent ; Divus ab iis invocatus vadum ostendit, primusque id transiit, iterato hortatus ut sequerentur. Illi amne intrepide superato,* in hostes tanto viribus superiores impetum fecerunt, *illosque* terga vertere, et obsidionem solvere coegerunt, multosque interneцioni dederunt, neque pauciores in servitutem abduxerunt ; *ut scribit Gregorius Sroccius. Skarga quoque* Polonis et Lituanis gloriosam ad civitatem Polociam de Moscis victoriam porrexisse Casimirum scribit : modica enim manu numerosum exercitum [illegible] ac profligatum, cum se Sanctus spectabilem dedisset, et vadum per Dunam fluvium magnarum navium patientem monstraret, et in hostem duceret. *Hujus ecclesiæ luculenta fit inferius mentio in festa S. Casimiri Apparitione. Warsavia, quæ primaria Masoviæ Ducatus apud Polonos civitas est, Domum professam Societatis* Jesu *habet, in cujus templo altare maximum S. Casimiro ædificatum plurimæ in oppidis ac vicis per totum regnum aræ ejus nomini sacratæ.*

53 *In variis Belgii urbibus visitur Divi effigies affabre picta ad ornatum Ecclesiarum, et pietatis excitamentum. Congregationes etiam quædam seu sodalitates, ubi*

ipsoque Rege, licet pedibus ægro,

et sorore Anna Constantia,

quæ aureum lampadem obtulit, munus a matre paratum :

de ea translatione alia tunc scripta

Sancti corpus alio ab eo tempore tractu Moscorum,

S. Casimiri templum Vilnæ

cum Reliquiis,

quarum particula missa Neapolim, ad quamdam Sodalitatem nobilium:

templum item Caunæ :

flexanæ sacellum cum Indulgentiis

templum ad Dunam fluv.

ubi vado Polonis ostensо,

victis Moscis Polociam obsidentes :

Varsaviæ Divi altare,

et plura pas-sim

A sibi eum Patronum adsciverunt. Unam profero e vicinia : Mechliniæ in collegio Societatis Jesu ex pluribus cœtibus Sodalium B. Mariæ Virginis, per diversos gradus ætatesque distinctis, unus est sub titulo Nativitatis ejusdem Deiparæ erectus, cui inscripti juvenes maturioris ætatis : qui secundarium sibi Patronum legerunt S. Casimirum, quod cælibem ita ætatem egerit, ut eam singulari erga Beatissimam Virginem, et Christi Passionem religione, et aliis quæ id vitæ genus cumprimis decent, virtutibus exornarit. Præter insignem ejus picturam in aula Sodalitatis suspensam, ante quam, quoties conventus habentur, cereus ardet affabre facto cancellario impositus. Cusa principio numismata fuerunt, Dici effigie insignita ; ut alias omittam ejus imagines, æri incisas, inque papyro et membrana expressas. Anniversariam solennitatem celebrant Dominica, quæ ejusdem Sancti festum sequitur, in quem diem plenaria impetrata a Pontifice Maximo Indulgentia est.

Cultus in Belgio.

54 *Tres autem præsidium esse constat esse causas, cur et privati et congregationes integræ, adeoque et urbes sibi S. Casimirum Tutelarem asciscant. Prima est ut præsidio sit ad tuendam castitatem, qui ne virginitatem non servaret illibatam mori maluit, et Reginam Virginum Deiparam quotidie inflammato studio venerabatur, ardentissima illa ode heptametra, Omnis die die Mariæ nova laudes anima. Altera, quod gravissime mortalium, multo ultius quo a pestilentia immunes evitterit. De qua id profitetur Bartholomæus Cassiquskius in Panegyrico, quem coram Casimiro Principi Tutelari Lithuaniæ, ob beneficium votæ a proxima contagione anno* MDCXXX *conservatæ obtulit. Cui hoc subnexit Tetrastichon* CASIMIRUM SUPPLEX INVOCA CASIMIRO.

Invocatur S. Casimirus ad præsidium castitatis,

Ira tumet qualem Stygia ferrugine coelum,
Lethalesque jacit nocte tumente faces.
Obruit heu quantis mortalia pectora luctus!
Pendet ut in casus vita caducissimos!
Crebrescunt obitus patrum et funera terris,
Cum numerat densas quælibet hora neces.
Ad medicas Casimire tuas concurrimus aras :
In tumulo vernat nam nova vita tuo.

contra pestem,

Ejus enim corpus a putredine et verme intactum est, et suffragium pestilentiæ contagia sedat. Georgius Tiskiewicius tunc Methonensis Episcopus, Cracov. Suffraganeus et Administrator Episcopatus Vilnen. *dein anno* MDCXXXIV *ad Episcopatum Samogitiæ evectus, ac demum* MDCXXIX *ad Vilnensem, in Appellatione ritus Panegyrici,* IX *Januarii* MDCXXXI *data, vocat* prima et vetustissima opuscula, ex voto compositum; et ob devotionem populi, ut præclo mandatur, concedit.

55 *Cur in præliis, præsertim contra hostes orthodoxæ religionis invocetur, satis liquet ex iis quæ partim antea dicta sunt, partim ex Petreio de Svecicis inferius accedent. Ac præter ista, quod nostra memoria ad Chotinum gestum est bellum contra superstitiosissimum Turcarum tyrannum Osmanum, ope cœlesti, S. Casimiri patrocinio, felicitor consummatum esse inarat Cassiquskius parte tertia Panegyrici, his versibus :*

in bello ad Chotinum. Moscovitas,

Ite tumidi, non fundi,
Turcæ in nos involant.
Nos illaesi, illi cæsi
Ducem Orco immolant.
Tutelaris stat precaris,
Plus effert precibus,
Quam cruentis instrumentis
Nos, cum nostris Ducibus.

et contra Turcas in bello Chotinensi

Ad marginem ita hæc explicat : Turcos a finibus regni repulit, et Imperator eorum Osmanus ob rem male gestam a suis strangulatus. *At durior ex Nobarski vita illustris, in illius belli historia nusquam aperte impiorum S. Casimiri auxilium in Polonos exercitu, neanm obtentum testatur : licet quæ ad Christianam pietatem inculcandam pertinent non prætermittat. Ita sub finem libri primi, cum retulisset* datum ab Usamo superbum responsum, pacem nimirum, quam Poloni peterent, sitam in armis esse ; in impendens totius Reipubl. cervicibus in expertum hactenus periculum, tuba etiam per castra denuntiatum ; animabantur, *inquit*, in familiaribus colloquiis a Ducibus milites, unicam vigere spem, certamque sperari salutem in Divina ope et Polona virtute. *Deinde lib.* 3 *memorat*, maximum Turcarum insultum *contigisse*, die sacrato in honorem D. Venceslai Bohemiæ Regis, natione olim et lingua Polonis conjuncti, vetustique Patroni, ac in extremo hoc discrimine, Tutelaris, ut pie credimus, Divi. *Haud possum facile mihi persuadere, non etiam Casimirum, domesticum Tutelarem, fuisse a piis Polonis ac Lituanis invocatum. Ac demum, ut intelligatur quanti ea momenti victoria fuerit*, Gregorius XV Pont. Max. *inquit*, VI Idus Octobris, quibus Osmanus opprobrio suo satiatus recessit, festum hunc et publicis supplicationibus sacrum diem toti Poloniæ regno indixit.

D

56 *Evenere a* X *circiter annis alia quædam circa Polocum prodigia, ternæ videlicet S. Casimiri Apparitiones oblatæ Szeremeto exercitus Moscovitici Duci Generalissimo, cum anno* MDCLIV *in Magnum Ducatum Lituaniæ infestis signis irruperet. Ea tur nobilis Paulus Vebris.a, ætate et morum gravitate conspicuus, coram Reverendiss.mo et Illustrissimo Georgio Tiskievicio Episcopo Vilnensi jurejurando adactus, affirmavit se ex ipso Szeremeto audisse, multis aliis adstantibus, qui Polociæ etiamnum commorantur. Episcopus ea juridice probata, typis excudi sermone Polonico et publicari mandavit. Scripti ejus exemplar Polonicum, Vilnæ typis Academicis excusum habemus : quod nobis tamen Latine vertit R. P. Joannes Rywocki. Idem scriptum de Polonico Latine reddidit Romæ anno* CIↃIↃCLXI, X *Junii P. Elias Dommarowicz Societatis Jesu Sacerdos, testatus se tunc Vilnæ fuisse Philosophiæ in ea Academia Professorem, cum nobilis ille Lituanus sacramento rogatus ea retulit.*

1654 ter apparens Moschos conterruit.

E

§ VIII. *S. Casimiro decreta ab Apostolica Sede veneratio.*

Reliquum est ut quos Sacrosancta Sedes Apostolica, Divo Casimiro honores decreverit, indicemus ; et publicus tabulas, quæ de ejus corpore, post annos a sepultura CXX, et quod excurrit, invento omnis corruptionis experte, confecta fuerunt, recitemus. Primum ergo Leo X Pont. Max. anno CIↃIↃXX *in Acta illius et miracula, per Zacheum Ferretum Episcopum Gardunensem, suum ad Sigismundum I Regem Poloniæ Apostolicum Nuntium, et aliquot Polonos Antistites inquiri legitime curavit, ut ex ipsius Ferretti narratione et Gregorii Sviecici perspicere licet.* Quibus, *ut hic scribit*, sequenti anno in augustissimo Purpuratorum Patrum consessu diligenter revisis, examinatis, laudemque approbatis, Divum Casimirum in numerum Sanctorum adscripsit. *Quod eleganter suo more Rywocki ita explicat :* Miraculo vitæ operumque attonitus Leo XI divina auctoritate dignum proclamavit, cujus Sanctitati orbis terrarum assurgeret : cui ab omnibus fas esset vota reddi : a quo precula, immunitatem ; anceps belli alea, successum ; tota deterioris fortunæ tempestas, serenum precaretur.

F

S. Casimiri canonizatio an. 1521 facta,

Postea Clemens VIII *(qui antea Hippolytus Cardinalis Aldrobrandinus tunc dictus a Sixto* V *in Poloniam Legatus a latere missus fuerat)* per totum Poloniæ regnum, et magnum Lituaniæ Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas ; duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli et celebrari, anno MDCII concessit, *et testatur Sviecicius, qui et Breve Apostolicum de ea diei festi celebratione recitat, quod ita habet :*

anno 1602 Officium et Missa concessa pro Poloniæ regno ;

Clemens Papa VIII. Ad perpetuam rei memoriam.

Quæ

A Quæ ad Sanctorum in quibus Deus laudabilis est, venerationem augendam pertinent, ea nos libenter concedimus, cum præsertim Regum piorum et aliorum Christi fidelium vota id exposcunt, ac alias in Domino salubriter conspicimus expedire. Supplicationibus igitur pro parte carissimi in Christo filii nostri Sigismundi III Poloniæ et Sueciæ Regis illustris, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, ac ex voto Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, super sacris ritibus et cæremoniis deputatorum; Ut in universo Poloniæ Regno et Magno Ducatu Lituaniæ, ac omnibus Provinciis illis subjectis, dies festus S. Casimiri Confessoris, ex Regia lagelloniadum Poloniæ Regum stirpe, qui a fel. rec. Leone Papa decimo, prædecessore nostro, in Sanctorum numerum adscriptus fuit, ab universo tam seculari quam regulari Clero, ac tam publice, in ecclesiis, quam privatim, sub duplici ritu, juxta Rubricas Breviarii Romani, cum infra scriptis orationibus et lectionibus propriis, ab eisdem Cardinalibus Congregationis sacrorum Rituum examinatis et approbatis, celebrari possit, auctoritate Apostolica, tenore præsentium concedimus et indulgemus. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apo- B stolicis, quodque dies festus hujusmodi in Kalendario et Breviario Romano adscriptus non sit, ceterisque contrariis quibuscumque.

rogante Sigismundo 3.

59 *Secutus est deinde Triumphus S. Casimiri, quem superius cap.* 3 *idem narrat Sviecicius mense Maio* MDCIV *celebratum. Ac demum mense Augusto, anno eodem inventum est sancti Confessoris corpus incorruptum. In quod amœne et pie ita lusit in suo heptametro poemate Cieszynski parte* 3, *strophis pluribus, quarum in una eum memoria fefellit, scribentem, Duci corpus* post tot lapsa secula, *nulla macula tarsum; cum a prima sepultura, quæ contigit anno* MCCCCLXXXIV, *ad* MDCIV, *non nisi* CXX *anni, menses* VII, *dies aliquot, intercurrerint.*

Triumphus an. 1604.

Corporis incorrupti inventio 1604 16 *Aug.*

60 *Porro corporis ab omni corruptione immunis reperti, Testimonium authenticum hoc refert Sviecicius:* Ex commissione et mandato Illustrissimi et Reverendissimi Domini D. Benedicti Woyna, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, Episcopi Vilnensis. In mea Notarii publici, testiumque infrascriptorum præsentia, Reverendus Dominus Gregorius Swiecicki, Artium et Philosophiæ Magister, Ecclesiæ Cathedralis Vilnensis Canonicus, monumentum S. Casimiri Confessoris, Magni Ducatus Lithuaniæ Patroni, in C prætata Cathedrali Ecclesia situm aperuit. Corpus sancti Confessoris, post centum viginti duos annos, ex quo conditum constat, una cum veste rasi serici rubra, qua contectum et involutum est, integrum et solidum repertum, odore miræ suavitatis, per totam ecclesiam fragrante, omnes tam Presbyteros, quam seculares interea temporis in præfata ecclesia Divinis vacantes, abunde refecit. In quo Divina potentia admiranda elucet, quæ in humido loco (ita quod præ nimia humiditate testudo monumenti corrupta, fere nudis membris operariorum dissolveretur), per tot annorum seriem, in odore suavissimo, Sanctum suum conservare dignata est. Triduo, quo sepulchrum sancti Confessoris, ob debitum honorem, et majorem reverentiam sacrarum Reliquiarum accommodabatur, et deinceps sequentibus eumdem odorem plerique mortalium, sacrum eidem devotionis ergo frequentantium, sensere. Tres adolescentes de nomine, Joannes Pauli, Stanislaus Bieywid, uterque Vilnensis, et Jacobus Gregorii Grodnensis, studiosi Scholæ Cathedralis Vilnensis, tacto pectore, bona fide et conscientia, recognoverunt, quod media nocte ejus diei, quo Divi sepulchrum apertum fuit, magnam et insolitam claritatem, ad sepulchrum B. Casimiri resplendentem, et per fenestras sacelli sese effun-

Inventionis authenticum instrumentum

Corpus et vestis integra reperta

Nemo hebuit.

Sacri cineres interdum explum ordinis peculiare.

Miracula plurima.

dentem, attoniti conspexerint; ita quod etiam præ D lætitia lacrymabundi, Dominicam orationem flexis genibus recitaverint, eumdem splendorem etiam nocte subsequenti se vidisse asseruerunt. Eadem fide et conscientia honesti, Petrus Peregrinus, ex Lombardiæ civitate Sovaria oriundus et Stephanus Simonis, de bonis Regalibus Rakoneciszki, ambo muratores, quibus negotium reserationis sepulchri commissum erat, recognoverunt se eumdem penitus odorem circa hanc posteriorem reserationem sensisse, quem ante sesqui duos annos, in aperiendo ex mandato Illustrissimi et Reverendissimi Dominici loci Ordinarii sepulchro perceperant. Acta sunt hæc Vilnæ, die Lunæ, decima sexta mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentissimo quarto, Indictione secunda, Pontificatus SS. D. N. Clementis Divina providentia Papæ VIII anno decimo tertio: Præsentibus eorum circa ejusmodi actum, admodum Reverendis Dominis Joanne Ryszkowski Archidiacono, et Nicolao Jasienski Cantore, præfatæ Ecclesiæ Cathedralis Prælatis, nec non Honorabilibus viris, Nicolao Korzeniewki Parocho in Niemenczyna, sacra Apostolica authoritate publico Notario, atque Alberto Pniewski, ejusdem Cathedralis Ecclesiæ E Vice custode, testibus fide dignis, ad præmissa specialiter rogatis et requisitis. Et quia ego Martinus Kwaszowski, sacra auctoritate Apostolica publicus, et Venerabilis Capituli Vilnensis, Actorum Notarius, prædicti sepulchri reseratioui, accommodationi, recognitioni, seu attestationi, omnibusque et singulis præmissis, dum ita (ut præfertur) agerentur et fierent, una cum prænominatis testibus præsens interfui; eaque omnia sic fieri vidi, audivi, percepi, et ipsemet inspexi; ideo præsens hoc publicum instrumentum exinde confeci, ejusque exemplar hoc extradidi, scripsi, subscripsi, et Notariatus mei solito symbolo consignavi, rogatus et requisitus.

61 *Quod autem pro regno Poloniæ annexisque provinciis Clementis* VIII *auctoritate institutum erat S. Casimiri Officium, id deinde a Paulo* V *ad usum communem totius Ecclesiæ approbatum, Sacra Rituum Congregatio sub ritu semiduplici inserendum Breviario censuit. Ita Gavantus Comment. in Rubr. Breviarii sect.* 7 *cap.* 5 *num.* 4 *et Barbosa Apostolicar. decisionum Collect.* 138. *Testatur item Abrahamus Bzovius Annal. Eccles. tom.* 18 *ad an.* 1484 *num.* 26 Paulum V intercedente Sigismundo III Rege, nec non Eustachio Volovicio Episcopo Vilnensi, Romæ præsente et curante, indulsisse, ut Missæ et Officii divini formulæ, Missali et Breviario Romano inserererentur, F et ab omnibus in universali Ecclesia recitarentur; propter admiranda tam in vita quam in morte et post mortem gesta

Paulus V *ritu semiduplici coli ubique jussit:*

62 *Denique Georgius Tiskiewicius Episcopus Vilnensis a Pontifice Maximo, ut mihi Varsoviæ vivo gravi et rerum perito, anno* CIↃIↃCIX, *scriptum fuit, impetravit, ut festum S. Casimiri per totum regnum cum Octava celebraretur: quæ tamen solennitas in Lituania tantum et Russia viget: nam alii Antistites regni indulta facultate non utuntur.*

In Lituania et Russia colitur cum octava.

VITA S. CASIMIRI

auctore Zacharia Ferrerio

Ep. Gardiensi, Nuntio Apostolico.

CAPUT I.

S. Casimiri genus, fratres, studium litterarum.

In nomine Sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Zacharias, Dei et Apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Gardiensis, sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Leonis Divina Providentia

AUCTORE ZACHARIA FERRERIO.

A Papæ decimi, Prælatus domesticus, et Referendarius, ac per universum Regnum Poloniæ, et magnum Ducatum Lituaniæ, et Moscoviæ, omnesque et singulas terras eisdem regnoet Ducatibus, mediate vel immediate, aut alias quomodolibet subjectas, cum omnimoda Legati de latere et Majoris pœnitentiarii de urbe potestate, Nuntius et Orator, atque ad infra scripta commissarius specialis, universis et singulis, Christianæ religionis Professoribus salutem et æternam felicitatem.

a 2*a* Immensa et incomprehensibilis Dei sapientia, habitans in consilio et eruditis præsidens cogitationibus, cujus est æquitas, cujus et prudentia ac fortitudo; per quam Reges regnant, Principes imperant, et legum conditores justa decernunt, sic sua inerrabili providentia omnia temperat, omnia moderatur, ut nulli ætati, nulli nationi, nulli ordini opportuna ope ac largitate ullo usquam tempore desit: quasi trames aquæ immensæ, et quasi fluvius Dei, rigans hortum plantationum, et penetrans omnes inferiores partes terræ. Ipsa est, quæ priori sæculo ante legem scriptam, Patriarchas; post legem et ante gratiam, Prophetas; post vero gratiam, nascenti Ecclesiæ Apostolos et Evangelistas; adolescenti B Martyres; crescenti in fortiorem ætatem Pontifices, Doctores et interpretes sanctissimos, in fines autem sæculorum declinanti, ut plurimum Confessores, viros insignes, qui variis in locis, et mundi regionibus, ad bene beateque vivendum perpetuamque felicitatem capessendam, quasi Tutelares patroni humano generi opitularentur; sua indeficienti bonitate providit.

Semper Sanctis illustratur Ecclesia.

Eccli. 24. 40

3 Quum enim Lituania, seu potius Litaliania, Sarmatiæ ampla et nobilis apud Barbaras provincia; quam ex Italis *b* quondam plurimi, in Magni Pompeii partes declinantes, longe antea colonis, et nomine illustrarunt: sub *c* Urbano VI Pontifice Maximo, et Vladislao Jagellone Lituanorum seu Litalianorum, Magno Duce, anno salutis millesimo trecentesimo octuagesimo *d* sexto, Christi fidem susceperunt, eodemque Vladislao sacro fonte baptizato, ac in Sarmatiam sive Poloniæ Regem coronato; *e* Vitoldus, alias Alexander, et deinde Sigismundus, ejus germani, titulum Christianitatis adepti, Lituanis successive imperarent, omnipotens Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, quo novella hæc veræ religionis plantatio, eo altius cresceret, et tanquam lignum plantatum secus decursus aquarum, uberiorem fructum afferret in tempore suo, cœlestis illam gratiæ imbre, in servo suo Casimiro, ex Regibus Poloniæ et Ducibus Lituaniæ spectabili, visitare et perfundere dignatus est. Nam Vladislaus ipse Jagello, ex Sophia *f* tertia uxore, duos *g* genuit filios, Vladislaum et Casimirum, ipsius Casimiri patrem. Vladislaus Hungariæ et Poloniæ regnis potitus est. Casimirus autem post Vladislai fratris sui obitum, ad Poloniæ regnum sublimatus, tanquam Casa mira, seu mirabili, juxta sui nomini Latinam etymologiam, de Helisabet Alberti ex Austriæ Duce Hungariæ et Bohemiæ, demumque Romanorum Regis filia, conjuge sua, veluti ex arbore optima optimos fructus procreavit, Vladislaum Bohemiæ et deinde Hungariæ; Casimirum, de quo agimus; Joannem Albertum, Alexandrum, et Sigismundum Poloniæ Reges; nec non Fredericum, S. Luciæ in septem soliis *h* S. R. E. Diaconum Cardinalem, Sophiam Guestnensem Archiepiscopum; liberos sex, Christiana pietate conspicuos, sexto cælamus aureos sex (ut dicere fas est) ex Ethereamente Deum, Catholicam Ecclesiam præsignantes, aureo illo candelabro prodeuntes.

S. Casimiri avus Jagello.

b

c

d

e

f g arba, pater, patruus,

mater,

quinque fratres.

h

Ipse terram osculatur,

4 Verum Casimirus, secundo inter eos, ac si inter gemmas species, [illegible] carbunculus, quidam, divino amore afflatus, civitatem hic permanentem se non habere conspicatus, futuram quæsivit, non manu factam in cœlo, thesaurizansque sibi thesauros, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur; foresque non effodiunt, aut auferunt; labentis hujus sæculi gloriam contempsit, atque post aurum non abiens, nec sperans in pecuniæ thesauris, quum inter divites dives, ac potentes princeps, et ipse Princeps transgredi potuerit; non est tamen transgressus, nec mala gessit. Quum igitur adhuc puer, præclaris moribus, bonisque litteris eruditus optimis præceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa ætate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi; pueritiam ipsam, et adolescentiam virtutibus omnibus, ingenuarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper et ætate et sapientia cresceret, ac spiritus Domini esset in illo. Inerat ei timor Domini tantus, vere sapientiæ initium, ut minimum etiam reatum, flagitium maximum; nec tantum declinare a malo, sed et facere bonum, necessarium fore arbitraretur. D

a liberis et bonis moribus recte imbutus

ac timore Dei

a Hinc orditur Sclecticus, stylo sæpe elegantior Ferrerio. — b Ignota gentium origines sæpe aliis fabulis ornantur a scriptoribus: nec opus de his Polonicorum scriptorum recensere sententias. — c Urbanus vi Pontifex coronatus est 19 Aprilis, 1378, obiit 15 Octob. 1389. — d Eodem anno 1386 baptizatum scribit Matthias de Michovia lib. 1 cap. 38, qui tamen addit contigisse, die Jovis, quarta-decima Februarii, quæ fuit S. Valentini. Ante colligere libet Polonos tunc eodem modo, quo et Belgas et Gallos cæteros atque alios quosdam gentes animum a Paschate suspexisse, atque ita præcedenti anno adnumeravisse Februarium anni 1387, quo dies 14 Februarii in diem Jovis incidit, littera Dominicali F. Utque ita eadem Auctor die duodecimam Februarii diem Martis fuisse ait, qua Cracovium ingressus est Jagello, sequenti vero die sequentem solis decimam septimam Februarii fuisse Dominicam Quinquagesimæ. — e Fuerunt hi, ut Cromerus lib. 14 scribit, filii Kristuti, qui litgerdi frater, Jagellonis patruus fuit: sic ut vox germanus hic patruelem significare videatur. Michovienses duos alios memorat Jagellonis fratres, cum quo et Vitoldo baptizatos, Corigallonemque Kazimiri in baptismo nomen accepit, et Switrigellonem, qui Boleslai. — f Uno quarta alia Jagellonis Vladislai azor fuit, prius ut Michovienses lib. 3 cap. 40. habet, Szoma ducta; ut Cromerus sub finem lib. 18, Zonica, ut Sarcevius, Sconza filia Andreæ, filii Iwonis Ducis Kiouiensis, Vitoldi ex sorore neptis quam Sclecchus postea Mariam appellatam scribit, ubi, uti etiam hic Ferrerius, Sophiam. — g Uno tres, sed, qui secundo loco natus Casimirus infra certissimo annum mortuus est, ut Cromerus lib. 19 scribit, cujus nomen tertio genito impositum, qui dein S. Casimiro pater fuit. — h Hic factus est Cardinalis ab Alexandro v, secunda creatione Cardinalium, 20 Sept. 1409. Ecclesiæ S. Luciæ in Septemsoliis, ut hic dicitur, alibi in Septisolio. — i Sarcevius, sexennis

E *annus Polonis a Paschate.*

CAPUT II.

S. Camisiri mortificatio, pietas, abstinentia, Fidei zelus, Spes, Caritas erga Deum et homines.

F *Castitatem sedulo curat*

Porro dum cum adolescentiæ florem, quo potissimum illud hominum genus voluptati indulgere consuevit, attigisset, tanto sensus omnes, animumque ac corpus ipsum continentiæ freno ab omni labe compescuit, ut non modo adolescentibus, sed et gravioribus viris, totius munditiæ et castitatis speculum haberetur. Quamquam in domibus Regum esset, mollibus tamen non vestiebatur: sed secretiori super carnem cilicio nonnunquam utens, lectique mollitiem, tanquam peccandi fomentum, quantum cautius poterat, furtim effugiens, super nudam humum sæpenumero quiescebat: et licet innocens et omnis pene peccati expers esset, tanto tamen compunctionis ardore, et in Salvatoris nostri Jesu Christi pro humani generis salute, susceptam servi formam, agoniamque, ac mortem, assidua compassionis meditatione afficiebatur; ut lavaret per singulas noctes lectum suum et lacrymis suis stratum suum rigaret. Incredibili etiam erga Dei genitricem devotione flagrabat: quam pius adolescens facta a se *a* heptameris egregia oratione (quam vidimus, et omnia pene Dominica Incarnationis mysteria pulchre schematis claudentem) quotidie salutabat, assiduisque laudabat præconiis.

cilicio induitur:

humi cubat.

Christi Passionem meditatur:

a B. Virg. die edit

A

sedulo sacra frequentat,

6 Quid referam, quanta sedulitate divinis orationibus, divinisque laudibus, et cæremoniis Ecclesiasticis intentus erat : cujus vita magis in ecclesia, quam in aula Regia semper acta est? Consueverat sane silentis noctis medio, sancta frequenter loca et sacras ædes, nullo sæpius comitatus homine, *b* clam visere : et quarum nocturno tempore (ut fieri solet) januæ non patebant, limina saltem venerabatur, osculabatur valvas : apud quas vigiles civitatis, et excubantes nocturni exploratores, eum diutius orantem sæpenumero offenderunt. *c* Mane diei templa quotidie ingrediens, Divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur fani januæ, ita sedulus, ita devotus, et supra semetipsum mirum in modum elevatus, ac mente in Deum erectus, intererat ; ut *d* quasi sui ipsius oblitus, et in Divinum amorem penitus raptus esse videretur. Præteribat frequentissime sumendi cibi, et reficiendi corporis hora : quum parentum repetitis nuntiis ac mandatis, ad prandium e templo vix adduceretur. Cibi potusque parcissimus, jejunusque et abstinentiæ assidue vacans, Apostolicum illud sibi proposuerat : Quoniam regnum Dei non est esca et potus.

b etiam noctu ad fores templorum diu orat :

c

d cibi oblitus et potus.

Rom. 14. 17

B

moderatus in vitus :

7 In sermone rarus, mitis et modestus ; nihil aliud quam Deum, quam Divina præcepta, quam virtutes egregias, quam salutaria monita et documenta eloquebatur. Quis unquam eum detrahentem secreto proximo suo, aut otiosum seu vanum proferentem verbum audivit? Percantes amice corripiebat, emendatos mira complectebatur humanitate. Inexorabiles autem et obstinati animi homines acri severitate objurgabat : quorum plures cum ex sua clientela domoque eliminari præcepit, tum ex Regia aula pelli, summam operam effecit.

severus in contumaces :

8 Religio erga Deum, erga Christum fides, erga Sanctam Romanam Ecclesiam, orbis Magistram, veneratio tanta in eo fuit ; ut Ruthenos, qui varus erroribus impliciti, facto in nostri Redemptoris insutilem tunicam schismate, sanctæ Apostolicæ Sedi minime parent, et quorum per Litalianiam ipsam maximus est numerus, eo sancto insectaretur odio ; ut Regi Poloniæ parenti suo eorum antiqua fana seu vetustate corruentes ecclesias, ad quas superstitiosi conveniunt, quum Catholicæ adverseantur unitati, instaurari publico *e* edicto prohibueret, modo opportune modo importune persuaderet : quod et aliquando sua solertia impetravit. Spes in eo

Schismatici ne fana restaurent, impetrat a Rege :

e

C

futurorum bonorum ac æternæ felicitatis perpetua : quare existimabat non esse condignas passiones hujus temporis *f* ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Quamobrem voluptatibus corporeis a se prorsus abdicatis, castigabat eum Apostolo corpus suum, et in servitutum redigebat ; ne insurgeret aliquando caro contra spiritum.

f voluptates abdicat. 1 Cor. 9. 27

9 Caritas autem pene incredibilis, non ficta quidem, sed sincera ; qua erga omnipotentem Deum, illo Spiritu divino fervebat, tam diffusa erat in corde ejus, tam exundabat, ex intimoque pectore ita exterius effluebat in proximum ; ut nihil ipsi jucundius, nihil optatius esset, quam non solum propria erogare, verum et seipsum totum Christi pauperibus, peregrinisque, valetudinariis, captivis et afflictis hominibus dedere et elargiri. Viduis, pupillis, oppressis, non modo tutor, non modo curator, sed et pater filiusque ac frater erat. Hic profecto longam texere historiam opus esset, si singula dilectionis et amoris summi opera, quæ in eo erga Deum et homines viguere, essent recensenda. Hæc succincta narratione et breviori compendio percurrimus, quæ ab insignibus et fide omni dignis hominibus, qui cum eo diuturnam assiduamque habuere conversationem, longa oratione percepimus ; quorum pars magna circa ejus a nobis collecta miracula facile perspici potest. Sicuti vero caritas est vinculum perfectionis, finisque præcepti Divini ; ex qua et leges pendent et prophetæ ; sic Casimirus Regius et sanctus adolescens, quum præclaras virtutes omnes, sicuti Christi bonus odor, redoleret ; caritatem tamen, veluti omnium odoramentorum theca, mirabili quadam suavitate undique spirabat, undique exhalabat. Eam uti virtutum ceterarum principem Regnumque præstantissimam, quam unice adamaret, sibi delegerat : quæ Dei filium pro humani generis salute de summo cœlo descendere, seipsum exinanire, carnem nostram sumere, et mortem subire sola efficere potuit. Sic enim Deum dilexisse mundum, ut Filium unigenitum pro mundo daret, die noctuque ardentissimo cogitabat affectu.

Caritas in eo vehementissima,

in proximos effluebat,

a Ita legendum videtur. Apographum habebat, exametris. *Neque hexametri dici possunt : sunt potius heptametri hypercatalecti, ut trochaici ; non tamen regulari, observata syllabarum quantitate. Sciccecius habet*, eum metris a se singulari artificio elaboratis, *solitum* quotidie in terram fusis genibus, *B. Mariam Dei Parentem* pro officio salutare. *b Addit idem*, pedes discalceatus. *c Cum præcedentibus hæc ita connectit Sciccecius :* Quodcirca *ad valvas templorum* sæpissime sub auroram a nocturnis custodibus aliquot vigilibus, humi foloo corpore prostratus, pro diuque intentus est repertus. *At sensus primo quo corripi esse videtur, cum noctis medio* frequenter *templa, et sæpius eroque ita hoc mirum, cum intra arcem ad S. Stanislai Ep. M. ecclesiam Cathedralis quam proxime hanc adiret, ut ex ejusdem et aliis traditur nullo tempore, vivere solitum, humana reserari, occludi valvas*, apud quas diutius orantem sæpenumero offenderunt vigiles. *Et* mane diei, *non modo frequenter, sed* quotidie, *templa ingrediens* divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur templi januæ, interesse solitum. *Usebat ergo templa noctu, non quotidie, sed* frequenter, *ac reversus ad cubile suum, variis primo mane* quotidie *ea ingredebatur etc.* — *d Id sic Sciccecius exponit :* Quo tempore sæpenumero a sensibus abalienatus atque extra se positus *etc.* — *e Idem :* Quantum rerum habemus cum hodie in Cathedrali ecclesia Vilnensi fundendum lectionum diplomate nequam aliud ipsum habemus, quo, hujus impulsu, fieri severissime caveat, ne qui e gente Russus, ab unione Catholica et Romanæ religionis desciverant, templa vel nova erigere vel vetustate collapsa restaurare possent. — *f Illustratur præclarum sancti adolescentis studium mortificationis, inquit Sciccecius scribit.* Equidem in respuendo et contemnendo blandissimas hominis cupiditates constantissimus, in refrænandorum illi dae voluptatis illecebras vigilantissimus, in abstinentia a cibo et potu religiosissimus, in summo celebrisque cultus pudendi atque carnis commoditatibus parcissimus fuit. Adeo ut in aula regia non aulicum aut stipem regiam degere, verum in claustro religiose disciplinæ assectum Christi athletam vitam instituere arbitrarere. Ac de hac rigore vitæ, etiam dum morbi vis eum lecto aliquando affixerat, nihil omnino remittebat. Quadam vice dum a Medicis jubebatur dictas infudatio ab Ecclesia, lecto et similibus vesci, adduci nullo pacto potuit, ut obsequeretur eorum consilio, et recuperanda sanitatis gratia, vel labum unguem, a sanctissimæ Matris Ecclesiæ placitis discederet. Quam tam rarum nobilissimi juvenis atque singularem erga sanctissimam Christi sponsam obsequendi cura ! Cujus ille magnificentiam remunerato, ut nihil ne pie hujus imbecillitas animi diacrilatem atque perfectæ vitæ studium retardaret. Quippe qui Numine revelante jam doleret, neque infirmitatem istam mentis meditaturam, et hominis remedio aliquo cessuram, quodcumque profutura. Ad hæc ejus eximias virtutes summa quoque agritudinis tempore patientia, et dolorum omnium contemptus accedebat.

D

AUCTORE ZACCHARIA FERRERIO.

Dei in nos caritatem recolligens :

E

F

CAPUT III.

S. Casimiri studium Justitiæ, Prudentia, Temperantia, Fortitudo, Virginitas sanitati et vitæ præhabita : sancta mors.

Quantum autem justitiam coluerit, quantum amplexatus temperantiam fuerit ; quanta prudentia præditus, quantave animi fortitudine atque constantia fulcielatur, in ea potissimum ætate liberiori, qua præceptes et in malam simplæ natura homines proni esse consuere, vix dici, vix excogitari potest. Justitiam in regno ut subjectis populis gubernandis Patri quotidie suadebat. Et si quandoque per inuriam (uti evenire assolet) aut humanam imbecillitatem, aliquid in regimine negligebatur, Regem modeste arguere nequaquam cessavit. Inopum et miserorum hominum curasse, atque ac nunc tuebatur, ampletebatur : propter quod pauperum defensor a populo nuncupabatur. Nec etsi Regis filius, et sanguinis magnitudine nobilissimus esset, cuiquam se quantumvis humili et infimo hominum, tam conversando, quam loquendo difficilem exhibebat. Sed animo

Justitiam patri inculcat :

modii Defensor populi.

AUCTORE ZACCHARIA FERRERIO.

A animo volvens, Deum qui in altis habitat, humilia respicere in cœlo et in terra, suscitareque de terra inopem, et de limo erigere pauperem; inter mites, et pauperes spiritu, quorum est regnum cœlorum, potius quam inter claros et potentes hujus seculi, haberi semper voluit. Nam quamquam perpicacissimi judicii ac prudentissimus esset, sententiaque sua Reipublicæ plurimum consuleret; humani tamen fastigii dominatum nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit: metuens, ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus; aut terrenarum rerum contagio conquinaretur.

crpa hun des facius,

potentiam terrenam refugit.

11 Temperantiam in omnibus exercuit, qua nec nimis lætabatur prosperis, nec nimis tristabatur adversis. De constantia autem et fortitudine animi sui, omissis plurimis, id tantum recensebo, quod majora ex se profert experimenta virtutis. Plures enim pervicit carnis pugnæ, prostraruntque incentiva libidinis; quos supplicia corporis et tormenta atrocia frangere aut flectere nequivere. Casimirum autem præclarum adolescentem, cujus animo adeo erat desponsata virginitas, ut carnales nuptiæ, sive a parentibus sive ab amicis, ei nusquam persuaderi potuerint; nec

Virginitatem semper cu lo-divit,

B caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec titillationes ullæ venereæ inficere, aut ab arrepto pudicitiæ instituto dimovere aliquando valuere. Virginem enim ad finem usque vixisse, virginemque postremum diem clausisse omnes et a cubiculo, et a secretis ejus, viri maximi et optimi, quorum adhuc nonnulli supersunt; quibusve intus et in cute agnita illius conversatio fuerat, asseverant et attestantur.

12 Quod quum ex pluribus evidentibus argumentis satis superque liqueat, ex eo potissimum, quod potius mori elegit, quam fœdari, manifestissime compertum habemus. Quum enim modo florentissimæ juventutis in morbum quendam chronicum incidisset; cui medela alia nulla occurrere posse, quam puellari conclubitu medici putabant; illiusque parentes necessariique plurimi, ut virginem speciosissimam, quam e multis delegerant, una in lecto cubare, et pro servanda vita in amplexus et copulam ire permitteret, enixissime suaderent, rogarent, efflagitarent; ille sapientissime (ut semper solebat) respondit, se temporalem hanc et momentaneam vitam malle amittere, quam æterna et immarcescibili in cœlo carere, elorgabatque eos omnes quod rem sibi suggerere illicitam non erubescerent. Quumque adhuc, ut floridæ juventuti vitæque ac saluti consuleret, magis ac magis adhortarentur, et importunis etiam precibus obtestarentur domestici, respondit ille, salutem vitamque abunde se nosse, quam Christum Dominum: cum quo ut esset, cupiebat dissolvi, et ad quem jam se ex ea voluntate brevi profecturum esse perspiciebat; quod et ita factum est.

et mori maluit, quam eam violare,

hoc suadentibus quid respondit?

C

13 Nam ingravescente morbo, quum naturali robore destitui cœpisset, Ecclesiæ ritus Sacramentis, veluti spiritualibus quibusdam contra aereas potestates et tenebrarum harum rectores, munitus armis, inter assiduas orationes a et sancta colloquia, adstantibus Sacerdotibus et viris religiosis, animam illam b candidissimam et Christo amabilem (ut e prædixerat) perendie carnis vinculo solutam, omnipotenti Deo reddidit. Obiit autem apud Vellam, sive Vilnam Lituaniæ, seu Litahaniæ, primariam civitatem, d in Grodno oppido, anno ab Virgineo et salutifero partu millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, e die quarta Martii, illo exeunte aurora; annoque ultimo Xysti Quarti Pontificis Maximi. Vixit annos / viginti tres menses sex: sepultusque est, collacrymantibus cunctis, apud arcem ubi sedes Pontificia Vilnensis sita est, in Divi Stanislai Martyris ac Pontificis æde, sub sacello almæ Gemtricis Dei Mariæ, g cui et mentem omnem et pudi- D cissimum corpus addixerat.

a

b c Sacramentis munitus pa mortiur

d

4 Martii 1484 in oppido Grodno,

e

f sepelitur Vilnæ.

g

a *Christi* effigiem, *ait Sclecicius*, manu tenens, intentisque oculis intuens, dum solemnia illa Regii Vatis sæpius deraret verba, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; dum in extrema illa vitæ et mortis lucta precibus lacrymas misceret, voce pariter ac vita deficiente, æquissimo animo obdormivit in Domino. — b *Sclecic.* Cujus eodem tempore ab omni immunem peccati labe animam, complures fidei dignissimi homines, a beatis mentibus in cœlum, clarissima circumfulgentem luce, deportari conspexerunt. — c *Idem*: postquam dicta obitus sui præsensisset, eumque coram astantibus prædixisset. *Narrat quoque P. Petrus Skarga*, denuntiasse eum suæ mortis diem hus, qui curam morbi habebant. — d *Est* Grodna, *sive* Grodno. *Timonius Palatinatus oppidum, quod aut habet Alexander Gangnimus Nemen, sive* Cronon, *fluvius præterfluit. Kondoccius pag.* 21 *ait* Vilnæ defunctum. *Sclecicius scribit* in Vilnensi arce *mortuum. Natat in margine Matthæus Michovicensis, quem* 2 *retulimus, ista disserte habet*: plibusi prælocatus, in Vilna humatus requiescit. *Cromerus tamen, ut modum retulimus, ait*, apud Vilnam tabe consumptum, et in basilica ejus urbis sepultum. *An forte quia Casimirus pater ut Michovicensis lib. 5 cap. 10 refert*, in castro Grodnensi mortuus est, *ad Zachariam impulit, ut filium ibidem quoque, cito ante Patrem omnis, obiisse crederet? Certe P. Skarga ita loquitur*: Cum gravis eaque suprema ægritudo juvenem Vilnæ affixisset etc. — e *Valla Judocus Ludovicus Decius, cæterorum testimonio auctorum contradicitur, dum lib.* 2 *paullo ante finem sic scribit*: Obiit in Lithuania, apud Wilnam condidit, anno salutis CIↃIↃCCCCXXIII in Februario, migrans ad Deum. *At* g 2 *retulimus.* — f *Cætera scriptores habent*, vixisse annos XXIV, menses 5. — g *Sclecic.* quem ipse sibi vivus sepulturæ locum designarat.

CAPUT IV.

S. Casimiri forma. Post mortem miracula.

E

Erat autem puer adolescens et famulus Dei Casimirus, mediocris staturæ, cæsariem mustellini vel sub nigri coloris habens, subnigris oculis et naso æquali ac temperati ruboris, facie eleganti, formosa et venerabili: ut qualis intrinsecus esset, ex ipsa effigie existimari posset. Aspectu profecto pulcher, sed longe pulchrior religione Divina, utpote moribus ornatus Angelicis: cujus mentem atque regium pectus, nihil fœdi, nihil turpis, nihil obscœni unquam tetigerat. Quod post ejus obitum luculenter ostensum est.

Quæ vita species fuerit?

15 Nam omnipotens Auctor, ut indicaret quanta meritorum celsitudine virtutumque sublimitate, apud se Casimirus magnus extiterit, mox ex ejus sepulcro tot tantaque signa ac miracula patefacere dignatus est, indeque magis ostendit; ut hæsitare nemo debeat, quin æterna cum Christo felicitate in cœlo fruatur. Hi enim, qui sine spe humani auxilii morbis incurabilibus gravissimisque valetudinibus laborant surdi, muti, claudi, aridi cæcique, ut primum ejus tumulo se devoverint, auditum, loquelam, incessum, visum, pristinamque incolumitatem recuperant (quodque longe admirabilius ac pene incredibilius est) reviviscunt mortui, atque quotidie obstupescenda fiunt miracula.

plurima ad ejus tumulum fiunt miracula.

F

16 Inter quæ illud prioribus seculis rarissimum, nostræque ætate inauditum superiori anno accidit. Nam quum Dux Moschorum Basilius, Ruthenorum erroribus implicitus, a maximo schismaticorum ad circiter sexaginta equitum millia comparato exercitu; ex insperato Lituaniæ fines aggressus esset, improvisi Polonorum et Lituanorum Duces, quibus copiis hosti occurrerent, quum nullæ suppeditarent; qua nihilari manu freti resisterent, quum longe abesset, penitus ignorabant. Caras tum conjuges, dulcia pignora, paternas ædes, oppida, prædiaque jucundissima, veluti amissa. Lituaniamque omnem tanquam de populatione expositam, deflere cœperunt. Nulla enim se, usquequaque tutandi spes superarat: una vel mors, vel morte crudelior miseranda captivitas expectabatur. Quid faceret? Quorsum se verterent, tanto metu percussi? Egit femina magnanimaque nobilitas, qua clarissimi Duces illi præditi erant, ut, etsi non modo vinci, verum absorberi se ab hoste posse conspicarentur, hosti tamen non cederent; nec se in fugam darent; sed collectis, quos potuere,

a

irruente in Lituaniam 60000 Moschorum exercitu,

ad

A ad duo vel circiter millia ex domesticis vernaculisque et inquilinis, fortes in bello persisterent. Enimvero ut pii et Christo devoti perspexerunt, quoniam Deus noster refugium et virtus adjutorque in tribulationibus, si ex corde invocaretur, sibi in opportunitate deesse non posset; eamque calamitatem, quia Divum Casimirum innumeris coruscantem miraculis (ut sæpius una decreverant) in Sanctorum catalogum ab Apostolica Sede referri, pollicitam operam non impenderant, eis accidisse arbitrati sunt.

Lituani rati id accidisse, ob non curatam S. Casimiri canonizationem,

17 Quamobrem auxilium de alto supplices implorarunt, ad ipsiusque B. Casimiri suffragia confugientes, uno animo, uno ore, ita precati sunt. Dive CASIMIRE, quem tutelam præcipuam generis nostri, et hujus patriæ Patronum apud omnipotentem Deum esse confidimus; respice afflictionem et mœrorem hunc nostrum: ne dominentur nobis inimici nostri immundi, schismatici, et a vero Sanctæ Matris Ecclesiæ ritu ac gremio alieni. Tu spes nostra, tu præsidium nostrum. Miserere igitur patriæ opem tuam implorantis, in qua et natus et educatus es. Miserere gentis, ex qua originem ducis, et quam tuis sanctissimis ossibus ac reliquiis nitidissimis condonasti. Neu deseras nos omni humana spe, omni solatio destitutos. Potens enim est, per quem tot tantaque quotidie mirabilia operatur Altissimus. Et si juxta fidem observantiamque summam, quam erga te gerimus, votis tuorum faveris; ut pro Christianæ religionis splendore et tuæ nationis exaltatione, te in Sanctos referat Pontifex Maximus, omni studio laborabimus et jure efficiemus.

eum invocant, et se illum curaturos vovent:

B

18 His dictis, quidam sensibilis animi vigor, quædam mentis alacritas ita eos divinitus cepit, ut quamquam supra sexaginta millia equestrium numerum Moschos excedere ab Scythis exploratoribus didicissent, ex apricisque locis, quibus iidem insederant Moschi et castrametati erant, ita esse, procul appareret et cerneretur; duoque tantum hominum millia (ut diximus) Lituani Principes una conflare tunc potuissent: nihil tamen veriti, in hostes insilire statuerint. Deo igitur, et Divi CASIMIRI patrocinio fisi, animo volutantes Davidicum illud; Quia hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri invocabimus: uno animo, et uno impetu in Moschos, quo una confligerent, prorupere. (Res mira!) tantus pavor, tantus denique tremor, et horror eas Moschorum numerosas et cataphractas equitum copias invasit; ut acsi innumerabilem validissimumque exercitum post terga irruentem formidarent, sese in fugam præcipites converterint. Eos vero fidei lorica armati Lituani insequuntur, trucidant, spoliant, captivant: adimpletumque est illud Deuteronomii: Persequebatur unus mille, et duo fugabant decem millia; quia Dominus Deus vendidit eos, et Dominus concluſit illos. At quum hoc admirandum sit, (utpote non casu aliquo, sed divinitus factum) longe tamen mirabilius est, quod plurimis Moschorum a Lituanorum cuneo admodum parvo, ut diximus, parta opima præda, fusis, desideratis ac in captivitatem ductis: vix unus ex Lituanis aut captus aut interemptus est. Ostendit enim Servator et Deus noster Christus, quod suis tironibus in Evangelio pollicitus erat, stabili veritate fulciri; Quod nec capillus, de eorum capite periret.

mox cælitus corroborati,

Psal. 19. 8 cum solis 2000 in Moschos irruunt.

C

32. 30

eosque profligant,

uti uno e suis deciderato: Luc. 21, 18

19 Divino igitur hoc beneficio perciti Lituaniæ Duces ac Domini, Serenissimum Poloniæ Regem Sigismundum, Divo quidem Casimiro germanum superstitem, qui et ipsorum magnus Dux est, enixe deprecati sunt, ut apud sanctam Apostolicam Sedem; quod idem Casimirus sanctorum Confessorum numero absque prolixiori mora adscriberetur, intercederet, instaret. Quod et dum crebris epistolis, ac insignibus oratoribus Rex ille religiosissimus a Beatissimo Leone x Pontifice Maximo impetrasset, servantissimis Patribus Joanni Archipræsuli Gneznensi, Poloniæ Primati ac Legato nato: nec non Petro, tunc Præmisliensi, nunc vero Posnaniensi Pontifici, Regnique Poloniæ Vicecancellario; postremo vero nobis in Polonia et Prussiam ad eundem Regem mandato Apostolico ex Urbe profiscentibus, ad ipsius Divi Casimiri gesta ac miracula perquirenda, inter cætera ardua negotia, provincia est demandata. Id vero muneris omni fideli opera et sedulitate exquisitissima ita obivimus atque exegimus; ut inter innumera pene miracula, quæ jurejurando adhibito illi nobis recensuere, qui et interfuerunt et conspexerunt, manibus contrectavere ac in semetipsos experti sunt; quosve nobiliores ex aliis et fide digniores, ad testimonium perhibendum delegimus, ea tantum, omissis superfluis, quæ singularia et ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, descripserimus, annotaverimus.

a quo missus his Auctor alios Epp. ter audiverat,

20 Datum Vilnæ IX Kalendas Decembris, anno salutis CIↃIↃXX, ejusdem vero Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina Providentia Papæ X, anno octavo. Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi Domini Zachariæ Episcopi Legati a Latere, Joannes Vilnensis, Joannes Chioviensis, Jacobus Caffensis Episcopi Latini. Examinata miracula et testes.

E

a *Unica hic narratur victoria de Moschis schismaticis, ope S. Casimiri reportata: duplex a Gregorio Sviecicio infra; prior quando ab obsidione Polocix magna cum clade depulsi hostes, altera quæ hic narratur, cum iidem Lithuaniam anno sequenti pervastantes rursus a perexigua manu profligati sunt*

MIRACULA S. CASIMIRI

auctore Gregorio Sviecicio.

CAPUT I.

Polonorum duplex de Moschis victoria ope S. Casimiri: hujus canonizatio.

D AUCTORE ZACCHARIA FERRERIO

Etsi quidem nemo fuit, eo etiam tempore, quo hujus lucis usura fruebatur Casimirus, qui de ejus vitæ integritate, innocentia ac sanctitate dubitaret; eo defuncto tamen incredibile dictu est, quantis ejus virtus est et vitæ sanctimonia, ab ipso puerum omnium fidelissimo Agonothete et remuneratore Deo, illustrata prodigiis. Adeo ut difficulter admodum eorum numerus iniri possit, qui rerum admirandarum fama excitati, se ad ipsius sacratissimum tumulum recuperandæ sanitatis caussa contulerint, ac quæ F voluerant recuperarint. Videre hic enim sæpenumero fuit non solum cæcis oculorum usum, surdis aurium, mutis linguæ, claudis pedum: sed, quod mirabilius est, nonnullis, quos malorum extremum mors vita et sensu privaverat, et vitæ et sensus bonum, quasi postliminio, Divi Casimiri ope fuisse restitutum.

S. Casimiri post mortem plurima miracula

2 Nam erat puella Vilnæ, Ursula nomine, quæ superstitibus adhuc parentibus, diem obiit supremum. His mors filiæ adeo molesta accidit et gravis, ut a sensibus pene ipsi alienati, præter communem mortalium consuetudinem, magis de vita filiæ restituenda, quam de justa mortuæ solvendis cogitarent. Quo in negotio quid agerent? quo se verterent? Cum hanc ad rem nulla humana vis aut industria sufficeret, ad Divinam se converterunt: atque ubi primum Divi Casimiri memoria mentem subit, visi sunt ambo nonnihil respirare. Quid multa? Votum faciunt; sacrosancta adyta, ubi quiescebat Casimirus, adeunt; luctu et lacrymis omnes complent; clamore et precibus sidera ferunt: Casimiri numen et nomen ingeminant, opem implorant; peritum defunctæ filiæ restitui flagitant. Audit Casimirus precantes, lacrymas parentum pientium ac fidem respexit,

eius ope mortua suscitata.

puellamque

AUCTORE GREGORIO SNIECICIO.

puellamque mortuam vitæ simul ac mœstis parentibus divinitus restituit.

3 Addo hoc loco et alterum, quod, etsi isto inferius admiratione, ad Casimiri sanctitatem demonstrandam nihilo tamen minus. Etenim anno millesimo quingentesimo decimo octavo, Moschorum Dux, nostris nihil cogitantibus atque ex improviso, arcem *a* Polocensem non parvis copiis oppugnare aggreditur. Quo tempore *b* Sigismundo I inclyto Poloniæ Regi, aliis multis gravibusque rebus intento, miles in promptu exiguus admodum erat. Rex igitur optimus hanc solum millia, ductoribus Gastoldo et Joanne Boratynski adversus hostes, *unum* tumultuariam potius quam exercitum, expedit. Abeunt illi divinis magis quam humanis nixi viribus, præcipue Divo Casimiro (quem miraculum *suum* celeberrimum efficerat) sua vota postulationesque dicando, et certaminis dubium eventum committendo. Post, multis fusis ad eum precibus, numen illius benignum experiuntur. Quippe in illa expeditione, confecto multorum dierum itinere, ad Dunam fluvium perveniunt, vadoque irreperto, universi in littore substistunt: dumque nimium de transitu sunt solliciti; ecce tibi juvenis quispiam albis amictus, forma decorus et spectabilis, candido vectus equo, iis se spectandum objicit; bonoque omnes esse animo jubet, seque ducem sequantur, imperat. Quæ ubi dixisset, confestim subditis equo, cui insidebat, calcaribus, primus in flumen mediit, vadumque demonstrans, imperatoque nullo negotio amne, ad ripam alteram salvus ceteris inspectantibus pervenit. Quod viso Poloni milites, rei novitate attoniti, iisdem in vestigiis diu hæserunt; neque quousque ille iterato, ut se ducem intrepidi sequerentur, commonefeceret, loco moverunt. Tandemque rem divinitus agi animadvertentes, plena fide et fiducia, se catervatim rapidissimo flumini, qua parte ille monstrabat, discrimini committunt, atque incolumes trajecerunt. Quod cum Dux, Regni que equit dux conspexisset, juvenisque interea oculis eorum esse subduxisset, Casimirum, Casimirum omnes clamant, eundemque, quem itineris ducem, etiam pacati monumentis, supplicibus precibus quisque vobis, promotorem, et fautorem exoptant. Neque in vanum multum precibus cecidere preces. Nam cum primo impetu hostes tanto viribus superiores impetum fecissent, illos terga vertere, et obsidionem etiam mixtos solvere coegerunt, multosque interfectos dederunt, neque pauciores in servitutem Moschos abduxerunt. Victoria parta Poloni, divinum opem agnoscere, solemnem hymnum, Te Deum laudamus, canere, Casimiri virtutem extollere, reinque Regi, simul cum captivis Moschis, divinitus gestum conscriptamque transmittere. Quæ adeo Regem commovit, ut non solum ad eadem sacrum agendarum Deo et Casimiro gratiarum causa sese subito conferret, verum etiam rem ipsam de Casimiro in Divorum numerum referendo cognitionem exceptumque promitteret.

4 Verum quid eventi? ubi cœpit natus sedulo bellasse agente, ex ubi anno insequenti, Moschus superiore clade immanior ferocior que effectus, ingentem in ipsum Lithuanicum exercitum induxit, eumque nullo ante indicto bello, flamma et ferro late vastat. Quo tam periculoso turbine, ac inopinata tempestate perculsis Lithuanis, neque consilium, neque auxilium suppetebat. Cum alios hostilis gladius e medio tolleret, alios vorax flamma anima et spiritu privaret, alios denique in miserrimam servitutem, crudelis hostium barbaries et barbara crudelitas, male prius molestatos, abduceret. Hisce rebus animadversis, e Lithuanica nobilitate nonnulli patriæ cladem miserati, quod unquam eo tempore tam difficili poterant, conveniunt, seque ad arma sumenda, patriosque lares et focos etiam cum vitæ discrimine tutandos invicem incitant. Atque paucitas quidem suorum, et hostium multitudo nonnihil quosdam initio est remorata: at ubi memoria repeterent, quod anno superiori, Divo Casimiro duce, subsidium divinitus sub Polocia experti fuerant, ejusdem patrocinio freti, ejus opem omnes implorare: quod segnius honorem ipsius curassent, agnoscere, culpam deprecari: se si ns hoc tempore auxilio futurus esset, ejus cultum, cædesteinque hono rem apud Sedem Apostolicam diligenter procuraturos, spondere. Nec irrita cecidere vota: nam tantus subito animos omnium ad pugnam incessit ardor, ut nemo esset, qui temerarium putaret, duo millia (tot enim ex Lithuanis nobilibus convenerant) adversus sexaginta millia hostium objicere. Itaque signum certamini editur: Lithuani Dei Divique Casimiri numine sæpius ingemnato, pugnam ineunt. Nec mora: ut primum in hostes nostri irruerunt, adest Casimirus, suique dux factus et archistrategus, in aere, eodem, quo anno superiore, et oris et corporis habitu, sublimis conspicitur. Læti tali duce Lithuani, acriterque cædendo hostes urgent instantque. Neque diu adversa pars divinam Indigetis Lithuani vim et numen sustinuit: sed cum ingens adversarios pavor invasisset, in fugam conversi, victoribus Lithuanis terga dedere; ex suis amissis pluribus millibus; e nostris, Dei beneficio, desiderato nullo.

5 Quæ cum Rex pientissimus intellexisset, eamque tam prodigiosam victoriam non post Deum Casimiro, ab omnibus, qui rei intererant, adscribi vidisset, ceteras etiam, quas aliis diversis in locis, eodem tempore, exiguo ubique milite, victorias reportasset, favori et patrocinio ejusdem S. Casimiri acceptas referre minime dubitavit. Quare in gratiarum actionem, re divina in templo solenni ritu procurata, Rex optimus, nulla interjecta mora, ad Romanum Pont.f. legationem obtestavit; curam ut de Casimiro in Divorum numerum ascscendo subeat, omnibus modis contendit. Pontifex æquissimus Regis Catholicissimi postulatis non invitus annuit, remque Nuntio Apostolico in Poloniam misso, ipsique Archiepiscopo Gnesnensi Joanni, et Petro Pomanensi Antistiti, Regni Procancellario, demandavit. Qui summa cum opera, Divi Casimiri nutu patefacta, diligenter inquisiverint, inquisita fide digna testibus stabiliverint, atque sic stabilita, Pontifici Maximo Leoni X, anno millesimo quingentesimo vigesimo transmiserunt. Quibus Pontifex sequenti anno in augustissimo purpuratorum Patrum consessu, diligenter revisis, examinatis tandemque approbatis, Divum Casimirum in numerum Sanctorum adscripsit. Quem postea Clemens Papa VIII, per totum Poloniæ regnum et magnum Lithuaniæ Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas, duplicis Officii ritu, alacritudinis publice privatimque coli et celebrari anno millesimo sexcentesimo secundo concessit; ut latius in Brevi Apostolico de hac re authentice confecto licet videre. Sed antequam illud ponamus, in miraculorum serie altius est progrediendum, quo, ex plurium enumeratione, mirabilis processus in Divo Casimiro Dominus appareat

Polocia a Moscis obsessa,

a

b

c

Poloni 2000, *S. Casimirum invocant,*

qui vadum in flumine rapido ostendit,

B

eosque ducentc.

illos cædunt,

dein disparet

E

nec uno suorum amisso.

Sigismundus I pro ejus canonizatione Pontifici supplicat.

omnibus legitime examinatis.

illi ejus ope Moscos magna clade fundant:

C

Rex spondet ejus canonizationem curare.

anno 1521 *canonizatur:*

F

Moschi rursus an. seq. Lithuaniam populantur.

an 1602 *officio duplici a Polonis coli permittitur.*

Lithuani nobiles 2000,

S. Casimiro invocato,

Polocia urbs.

D

a Poloczko, *sive* Polowcka, *aut* Polocia, *sive* Polotia, *a Potota fluvio, qui illi proximus, sive Dunæ, nuncupatur, nomen adepta, ut Alexandri Guagnini observat, urbs est Lithuaniæ, cum arce munitissima.* — *b* Exstat in fasti S. Casimiri, qui illi ad a Pontif. Max. honores Caelitum decernendos, curavit . . . *Hic ille expletum multorum ductu esse videtur, et eadem fere expedita, cujus vita memorat Cromerus in laudatione funebri Sigismundi I Regis, cujus ex auspiciis gesta.* Apud Polocenses olim quidem capta multa hostium a Joanne Boratino, viro acri et animoso, interfecta

CAPUT II.

Varii morbi, S. Casimiro invocato, sanati.

Dolor capitis gravis et diuturnus, 1640 et pluries, statim sanatur :

Præcnobilis Domina Anna Teciynscka, Comitis a Teciyn filia, Ducis vero Sluccusis conjux, cum jam vidua, anno vertente millesimo quingentesimo octogesimo, gravissimo dolore capitis, unius fere anni spatio, divexaretur ; nec auxilium multis medicinis quæsitum, experiretur : medicum ei Divinum Casimirum præquodam fœmina suggessit. Paruit illa tam salutari consilio, moxque opem implorans, argenteum caput ejus quantitatis, cujus erat illius graviter tunc afflictatum, tumulo Divi devovit. Vix vota verbis compleverat, et Divus omnes procul dolores jam abegerat : corporis quoque et animi serenitatem, omnium admiratione, brevissimo tempore reduxerat. Memor vero tanti beneficii Domina omnem suam operam in eo posuit, ut quam optime; quamque liberalissime votum exsolveret.

item lethalis ægritudo,

7 Eadem Domina, cum aliquot elapsis annis, ad secundas nuptias Palatini Vilnensis transisset, atque ex illo filiam Elizabetam suscepisset ; morbo correpta est puella : quo ingravescente, extremam diem, ac
B pene animam agere deplorabatur : sed votum ad B. Casimiri reliquias exsolvendum, filiam jamjam morituram, pristinæ valetudini restituit, quæ etiam nunc incolumis, eidem Sancto mire devota perdurat. Obtulit vero tumulo pientissima mater, gratitudinis et memoriæ ergo, statuam ceream, cujus erat filia quantitatis.

item uterum dolor ingens,

8 Cum autem eos, quorum opem et benevolentiam in arduis perspeximus, amore majori complectamur nec ab illis animum quoquam detorqueri patiamur, adeo nobilissimam hanc Dominam Divi Casimiri merita devinxerant, ut eum singulare suis calamitatibus concessum perfugium arbitraretur. Nec in opinione delusa est : nam aliquando iterum, longe graviori dolore quam capitis unquam fuerat, intra ubera discruciabatur, adeo ut pene emarcuisse viderentur : cum illa solitam Medici benigni opem voto facto imploravit, atque cruciatu omni liberata, se pristinæ sanitati restitutum magna lætitia animadvertit. Extat ejus rei monumentum argenteæ tabulæ incisum, atque Divi Casimiri sepulchro appensum.

usu rationis restituta cephalea sanato,

9 Sæpius etiam Nobilis Domina Barbara Leonis N. filia, hujus Divi auxilia sensit. Anno MDXCVIII gravi et diuturno capitis dolore multum afflictata, tandem et ratione destituta est. Hanc ergo Nobilis
C Christophorus Wolski, conjugali amore victus, ad sacrum Divi Casimiri tumulum (hoc enim voverat) supplex adduxit, precibus institit, si quod optaret, et e re conjugis carissimæ foret, obtinere mereretur. Advertit autem Divus ad preces aures, eademque hora, rationis usu restituto, dolorem dispulit. Hujus meritis se sanitatem recepisse, et nunc superstes laudibus summis prædicat.

incendium Vilnense.

10 Prædicat eadem et alterum miraculum, anno MDCIII, Divi opera præstitum in prædio Bocki illustris Domini Andreæ Sapiehæ : cum enim lignea domus maxima, ubi tum commorabantur, forte fortuna ignem concepisset, atque flamma undequaque e vestigio tectum involvisset ; nec humanis viribus, aditu omni præcluso, inhiberi posset ; Divum his verbis deprecata est : Sancte Casimire, magne Patrone, et periculorum meorum depulsor, adjuva nos. Mox qui ignem hiscentium in corpore vivus extinxerat, flammarum etiam globos exutus corpore compressit, ignique crudelis morsus, domus fulgura reprimit.

Equus saltu . . . . . .

11 Iter quoque facienti aliquando, equus carissimus, quia insignior, repentino morbo correptus concidit, peneque emortuus jacebat. Verum Divi ope implorata, quasi calcaribus stimulatus, sese proripit, D
atque curriculum sine ulla molestia agilis et salvus exegit. Plurima similium beneficiorum divinorum, ad invocationem ejusdem Sancti, sibi collatorum exempla, eadem referebat, quæ brevitas refugit.

AUCTORE GREGORIO SWIECICIO.

febris sanata,

12 Præclarum etiam in hac re est illud, quod Dominus Nicolaus Jasinski, Prælatus Vilnensis, Regius Secretarius, anno MDC obtinuit. Correptus hic Warsoviæ calida et vehementissima febri, omni quoque consilio medicorum destitutus, Divi Casimiri auxilium imploravit : quo annuente citius pristinam salutem recepit. Extulit hoc beneficium et nunc tabula cum Sancti imagine ad tumulum collocata.

pestis animantium depulsa,

13 Atque aliud quoque est, quod ab eodem in se profectum idem Prælatus celebravit. Contagio anno MDCIII adeo pestilens grassabatur, ut et pecora pestilentiali morbo passim enecarentur : et quidem in prædio ejusdem Domini, Reple nuncupato, de octoginta vix decem numero supererant, eaque jamjam moritura prostrata jacebant. Qui graviter tali damno permotus, in ea verba prorupit : S. Casimire, fac tua intercessione, ut hoc residuum conservetur : ex his quod erit optimum, honori tuo cedet. Gratum Divo votum accidisse eventus comprobavit : nam continuo contagione depulsa, deinceps conservavit. Prælatus
E vero fidem voto obstrictam, argenteo lampade sepulcro oblata, liberavit.

epilepsia curata

14 Et quia in eo prædio versamur, quam eodem anno, mense Octobri, Matthias quidam ibidem ex domesticis famulis dicti Prælati, gratiam meruerit consequi, aperiemus. Is a nativitate sua ad annum ætatis circiter quinquagesimum mensibus singulis morbo epileptico vexabatur : et tum quidem, quopiam Presbytero præsente, morbo correptus, gravissime allidebatur terræ, diuque quassus spumante ore jacebat. Cujus ille miseria motus, Divo Casimiro pro afflicto supplicabat : tantumque sua fide alteri obtinuit, ut continuo sanus surgeret, nec amplius, etiam nunc superstes, tantum malum patiatur.

CAPUT III.

In periculis itinerum præsens S. Casimiri auxilium.

Aquis suffocatus vitæ restituitur,

Accidit ad hæc tria quartum aliquanto majus, quod sibi Romam eunti accidisse narrat. Chronus fluvius ex hibernis nivibus auctior, juxta prædium Bolecia nominatum, trans-mittendus erat. Dum autem
F portitores lembos adverso flumine impellerent, uni præ reliquis in opere strenuo, et impetu fluvii rapidissimi vel maximi obsistenti, contus frangitur. At ille mole corporis inclinante in præceps fertur, atque in profundo mersus demergitur : quo casu socii exterriti, ceu viribus destituti, attoniti hærent, navigiis medio et secundo flumine sine numero periculosissime delabentibus. Tum prælatus D. Nicolaus Jasinski quasi voce adhortante excitatus, exclamat : S. Casimire, succure naufragantibus : redditoque vivum, qui mersus aquis suffocatur. Itaque post longum intervallum et temporis et loci, quasi manu ductus, incolumis applicatur navigio, quem interiisse plurimum dolebant. Quod mirabilium a Divo Casimiro perfectum ejusdem narratio ostendit : nam a quodam se et ab aqua delatum, et ad naves per dextram pertractum aiebat. Adfuerat vero Dominus Gregorius Swieciensis Canonicus Vilnensis, et alii duo nobiles adolescentes, iisdem Prælatis ab obsequiis, qui commune beneficium omnibus præ cæteris prædicarunt.

16 Quin ipsi quoque Domino Gregorio Swieciensi quidpiam ejusmodi experiri contigit. Nam inter cæ-

tera

AUCTORE GREG. SVIECICIO.

A tera plurima, hoc etiam beneficium sibi a Deo Opt. Max. ad intercessionem Divi Casimiri collatum prolixe testatus est. Anno MDCIII cum ex animi sententia Divi Apotheosi confecta, ex Urbe in patriam reverteretur; primis diebus mensis Junii Wenciomam inter et Pontevam civitates Venetiarum, accidit agasonum incautiorem (antevertentibus ater dicto Canonico, Domino Joanne Rudomina, et Domino Nicolao Lubomierski nobilibus) copia rerum satis onustum currum ex rupe altissima evertere, supra fluvium subter labentem: ubi spatio unius pene horæ, una tantum rotarum anteriorum detentus, quasi miraculose pendulus hærebat, nec viribus humanis, accessu nullo existente, sublevari poterat. Continebantur autem vehiculo Vexillum benedictum, Officium Romæ impressum Divi Casimiri, et aliæ plurimæ imagines, ejusdem Sancti Authenticum, atque adeo totius expeditionis negotia. Et quamvis graviter Canonicus casum ferret, gravisque exterritus esset, aurigam tamen ipsum Joannem Baptistam Paduanum cum socio, adeo rerum omnium ex præsentissimo periculo animo perterrit et exagitavit, ut olfici nativitatis suæ malederent, humique projecti præ genitu reu lupi ulularent. Sed Divina providentia ea accendisse, ut honorem suum curæ sibi esse Divus B auxilium ferendo declararet, non obscure colligi potest. Etenim totus de tanto thesauro anxius Canonicus cum sociis, quod certius occurrit et offerebatur, auxilium arripuit. Quare conversus ad Divum Casimirum, sic facile orabat: Sancte Casimire, tuum ego populum in labordas, angustiis, doloribus, tentationibus et afflictionibus auxilium expertus, te ego Patronum, fidelem defensorem, singularem conservatorem complexus sum et veneror: succurre nunc afflicto, remove periculum, honoris tui dispendium: tucumeris tibi Vexilli inaugurati. An honorem tuum inter rupes et flumina evanescere facies? Affligetur suavissima patria, dolebit Vilna, excruciabitur ille homeri tui auctor et fautor Sigismundus III Monarcha Pulsator. Succurre afflicto, remove periculum, prospera iter: succurrebat et auxilium præstolabatur. Ecce autem juvenis indutus Italico, albis vestitus, in alto fluminis illius montibus et saxis, quasi illac iter instituisset, comparuit: una simul adhærentes contigit nec requisitus nec a quoquam rogatus, ultro currum, verbo nullo adhibito, sustulit, eumque (hunc postea in aquæ spatio eversum difficulter octo viri elevavere) arte mirabili, ipse præruptæ adhærens rupi, erectum omnibus rebus salvis, terræ restituit. Acclerum Curtius, omnibus attonitis, iter prosequitur. Post medium vero stadium ad eos conversus, hæc Italico idiomate dixit: Bene valete, gratiæ me vestra commendo. Relert autem idem Canonicus ante ea verba, ita mentem suam admiratione quadam perculsam fuisse, ut nec conjecturi de illo quidquam, nec loqui illi valuerit. Omnes quoque qui aderant, mente recepti, non hominem, sed celsitum quempiam subsidio venisse commentabantur. Profunde igitur gratulo C quidem reperiri non potuit. cordio ad eum proficiscentem esse, et gratias illi maximas habendas. Sed frustra: etiam diligentissime quæsitus, non est visus amplius: et famulus Canonici Christophorus Wielowiecki, qui duobus stadiis et amplius præcesserat, nec ea periculo interfuit, aiebat constantissime illo tempore hominem prætergressum confidentissime affirmavit: nec alia via aut semita, qua deflectere, inveniebatur, a nostris, præcipitium altissimum in fluvium rapidissimum minabatur, adeoque attonitis una petra cæteris omnibus præcludebat. Quis hic non credideret illico, ut recreati, gravissimo dolore afflictos? Decere fuit tanto beneficio loqui non potuisse, qui solatii ac felicitatis messem uberiorem attulerat. Sed ut cum discipulorum in Emaus cuntum, ne Dominum cognoscerent, tenebantur: sic horum mentes ligatæ, quæ præsentem intuebantur, non cogitabant. D

Currus in præruptæ rupe, rota una ei hærente, pendulus,

CAPUT IV.

Multa valetudinis incommoda per S. Casimiri opem depulsa.

Maximum vero monumentum ad illius gloriæ incrementum addit, quod jam dicemus. Anno MDCIII quidam Presbyter, Ecclesiæ Parochialis Vilnensis beneficiarius, homo frugi et religiosus, gravius in famulum propter delictum quoddam animadvertebat: itaque cingulo coriaceo eum castigans, forte fortuna in oculi pupillam fibula impulsa eam eruit, ac sensim copia humoris extillante, intra biduum totus exaruit. Graviter eo casu perterritus est Sacerdos, et diligentiæ quidem in chirurgorum operis conquirendis nihil desiderabatur, sed longe gravius malum erat, quam quod arte emendari posset. Ultimum ergo præsidium inclyti Confessoris opem constituit, atque voto facto adolescentem oculo cassum aræ admovet, Deoque ipse sacrificans, eumdem epulo cœlesti communit: vix ter sacrificium ex voto obtulit, et adolescens visum perfectissime recepit. *Virum cuidam restituit.*

18 Eodem quoque anno MDCIII Vilnæ, peste (cujus supra meminimus) vehementius ad Nonas Novemb. E grassante, cum in claustrum Fratrum Minorum de Observantia Regulæ S. Francisci ejus calamitatis flamma incidisset, atque octodecim ejus Ordinis Professos, præter alios novem, qui eidem monasterio famulando suam navabant operam, absumpsisset; non prius ea extincta est, quam Divi Casimiri spe ac votis præsidium imploratum sit. Superior ergo monasterii, post multas lacrymas, vigilias, et preces, se suaque curæ commissos omnes S. Casimiro penitus devovit. A quo tempore lues atrox, omni deposita sævitia, ex illo conventu nec morti quemquam dedit, nec ad ægritudinem perduxit. Quare ad majorem Dei gloriam, et ad cumulatiorem Patroni Sancti Casimiri honorem, idem Superior, omnia in se suosque collata beneficii gratus, vota sua suorumque ad ejusdem Sancti sacras reliquias exolvens, laminam cum rei gestæ inciso testimonio appendit, anno salutis MDCIV die Januarii VIII. *a peste quidam liberati.*

19 Et quia intra hosce quatuor annos alia plurima, ex relatione fide dignissimorum hominum, Divi hujus accepimus miracula, ne prolixitas fastidium pariat, quædam tantum breviter sunt perstringenda. Horum igitur hic tantum mentionem faciemus, qui ægritudinum suarum Divum Casimirum depulsorem suumet ore confessi sunt, et grati animi ergo tabellas argenteas vel picturatas, miraculorum argumenta, F ad ejus sepulchrum appenderunt. Anno quidem MDC Reverendissimus Dominus Nicolaus Pac Suffraganeus Vilnensis, gravissimo dolore capitis est levatus. Magnifici D. Alberti Rakowski Castellani Vilnensis filius, qui diuturno afflictatus morbo, jacebat morti proximus, periculo est exemptus, et pristinæ sanitati restitutus. D. Gaspar Ostrowski a febre, Dominus Paulus Malyssewicz Parochus Wolsensis, gravis pectoris morbo liberatus. *cephalea, febri, ægritudine lethali etc. liberati.*

20 Ejusdem, sed longe gravioris febris (cui nullæ medicorum artes opem ferre valebant) Divi Casimiri suffragus meruerunt curationem Generosus et Nobilis Dominus Petrus Pac Capitaneus Mielsławiensis, et Hieronymus Jablko Civis Vilnensis anno MDCIII. *idem alii gravissima febri,*

21 Anno MDCIII Dominus Albertus Jarciewski a paralysi, D. Sophia Wlodinska, Katharina Kieriłowska, Elizabetha Kurwacka et anna Gudjeiewska, a contagiosis ac pene insanabilibus febribus sunt liberati. *paralysi,*

22 Anno MDCIV D. Joannes Gesiorowski, Justina Ostrowska, *aliis morbis.*

S. Casimiro invocato,

intrabiliter in viam recti tutus ob ignotæ iuvenæ,

Sanctus credibus

A Ostrowska, Antonius Maffo, cum liberos suos doloribus confectos Divi Casimiri tutelæ commendassent, per ejus intercessionem, vitam illis et perfectam sanitatem a Deo obtinuerunt.

23 Quo in genere, memorabile in sanato suo filio Nobilis Domina Piasecka, Capitanea Gieranonensis, Divi Casimiri prædicat beneficium. Jam enim filius omnibus destitutus sensibus agebat animam. Hunc mater quia unice diligebat, dolore ardens, in genua procubuit, et ubertim manantibus lacrymis, Divi Casimiri opem imploravit : supplicationi votum addidit, plurimum in beati Confessoris benignitate spei reponens. Et spes nequaquam eam fefellit : mira res, repente æger ille quasi reviviscens, apertis oculis liberius jam meante spiritu, valetudinis impetratæ signa dedit. Nec mater illius in persolvenda fide moram fecit, votivam peregrinationem cum filio instituit, gratisque Deo et Divo Casimiro ad ipsius sepulcrum avide et impense actis, vota alacres gaudio solverunt.

alius jam agens animam, subito sanitati restitutus.

24 Petrus quidam Sutor Vilnensis, quinto decimo abhinc anno, lumine primum dextro, deinde elapsis octo annis, etiam sinistro orbatus erat : tribus autem his lustris, sedulo tum orationibus tum oblationibus, sepulcrum Divi Casimiri frequentabat, cujus meritis unum sibi restituendum confidebat. Verum diu dilatam gratiam tandem Deus præpotens protulit : ipso enim die, quo benedictum illius labarum solenni pompa ad Divi tumulum est deportatum, senio jam pene confectus, in dextro oculo visum recepit : quod miraculum apud multos fide dignissimos viros est confessus.

B

visus post multos annos sem redditus.

25 Illam quoque idem Sanctus Laureolam Beatorum, CHRISTI BONUS ODOR SUMUS, ut in vita, sic hisce temporibus, sibi a Deo concessam declaravit. Mense enim Augusto, qui quartus ab ejusdem Triumpho numerabatur, die decima sexta, cum sacrum illius corpus, per R. D. Gregorium Swiecicium Vilnensem Canonicum, summa in novam tumbam reverentia deponeretur; novo miraculo hospitium novum consecravit : leni imprimis, sed suavissima aura adstantes afflati; mox latius mira odoris fragrantia est diffusa, triduoque deinceps perduravit. Sed et nocte ejusdem diei fulgore insolito, per fenestras visa est locum Divo sacrum ingredi, eumdemque cum tumulo totum convestivisse; unde Sanctorum illum gloria esse circumdatum, manifeste est comprobatum. Sed hæc infra in Authenticis tabulis latius enarrata reperies.

odor insolitus ad Sancti tumbam,

et fulgor.

C

26 Ceterum hic quoque non sunt omittenda tria insigniora miracula, quæ eo ipso tempore, quo hæc typis mandabantur, accidere. Tenebatur gravissima febri Nobilis Domina Tryznina, conjux Succamerarii Slonimensis, soror Magnifici Domini Pauli Sapiehæ; quæ brevi tempore adeo corpus illius debilitarat, ut ægre spiritum et vitam traheret, multique de ejus salute conclamatum dicerent. Gravis proinde mœror omnes pervaserat, animisque collapsi morituræ lectulo circumfusi stabant, ut præsentia ægre anhelantem recrearent. Interea deficiente natura, divinum auxilium quidam exposcendum inclamant : commemorant Divi Casimiri merita, hortantur se illi voto obstringat. At illa compertam alias Divi Casimiri opem habens, illum invocat, precibusque votum addit, si compos sanitatis fiat, se sacra ejus reliquias invisuram. Concepto voto, dolores subsidunt, redit vigor membris, somnus cum placida quiete succedit : illucescente autem luce, majori admiratione omnium et gaudio, salva et incolumis Divi beneficium prædicabat, votumque primo quoque tempore complevit.

Mortuorum [illegible]

27 Alterum est, sed multo admirabilius. Mulier quædam, a viginti duobus annis incubum miseranda servitute passa, frustra omnia tum humana tum divina remedia adhibuit; nec enim precum, jejuniorum, voluntariæ vexationis corporis, denique Sacramentorum usu, a maligno spiritu poterat liberari. Verum cum eam calamitatem Sacerdoti cuidam de Societate Jesu aperuisset, is ut ad Divi Casimiri auxilium et patrocinium confugeret, suasit. Res mira : cum de more hostis humani generis ad solitam suæ nequitiæ palæstram rediret, inclamante muliere Divum Casimirum, magno ille cum furore et januæ strepitu profugit, nec deinceps molestus ei extitit.

D AUCTORE GREG. SWIECICIO.

28 Sequitur tertium genere dispar, evidentia par. Fœmina quædam igne sacro (ut vocant) adeo graviter in pede conflictabatur, ut per se incedere haudquaquam valeret. Igitur ut ne latius malum serperet, ex chirurgorum sententia, pedis sectione occurrendum erat. Commodum autem accidit, ut expiandis confessione peccatis, idem Sacerdos Societatis Jesu adduceretur, qui consolatus ægram, et multa de S. Casimiri numine ac ope præfatus, auctor illi extitit, ut voti religione S. Casimiro sese obstringat; fore ut rectius omnia quam speraret, evenirent. Nec fefellit prædictio, simul ut votum nuncupavit, dolore pedis est levata.

alia ab incubo dæmone liberata,

alia ab igne sacro sanata.

E

CAPUT V.

S. Casimiri Triumphus anno CIↃIↃCIV. *Præsidium contra hæreticos.*

Hic demum mihi : lector benevole, colophonis loco nonnulla addenda videntur, quæ nimirum relatu dignissima sunt, et quibus Divi apotheosi facta est illustrior. Primum autem offert se illud admiratione dignissimum. Cum VII Idus Maias Labarum, sanctitatis Divi Casimiri insigne, ex Urbe allatum, præter infinitam vulgi multitudinem, magna Cleri, Religiosorum, Magnatum, hominum opinione ac fama celeberrimorum frequentia, ad tumulum ejusdem, præclaro apparatu et triumpho deportaretur; Ciconia (ea enim avis post varia indicia et conjecturas cognita est) nulla prædæ nidique verecundiæ detenta, leniter pennis auras verberans, urbe toto fere tempore, quasi gratulabunda impendebat. Movit ea res non parum homines, cumque frequentibus ac diutinis circumvolantis avis gyris oculi eorum tenerentur; spiritu quasi fatidico sic interpretabantur : Hæresim inquiunt, (avem ab officio notantes) exstirpabit. Ut enim coluber est in insidiis ciconia, hortosque et prata ab us expurgat, sic Divi Casimiri ope hydras hæresum ex hac provincia expurgatum iri ominabantur. Fuere etiam alii qui interpretari sunt, eliuguem avem notare, eliugues in criminando Divo Casimiro obstreperos hæreticos esse oportere. Verum hoc illudve significari non contendimus, sed tam insolitum spectaculum nihil portendisse, omnino veremur affirmare.

Auspicium extirpandæ hæresis ope S. Casimiri.

F

30 Sequitur alterum, sed quanto magis optatum, tanto evidentius et apertius miraculum. Induerant tristem et gravem mœstitiæ globi cœlestes vultum; induerant, nec multis diebus exuerant, sive natura sic volente, sive mortalium culpa sic exigente; nec tam imbrium vehementia et copia, quam temporis diuturnitas admirationi erat, quo pene totus Oceanus defluxisse videbatur. Dies interea Divi Casimiri triumpho dicatus instabat : dolor vero gravis Primates exercebat, qui quam maxime verebantur, quod eum, quem tantopere procurrassent Divo honorem, toto ferme Ducatu, Clero et Magnatibus evocatis, trophæis erigendis, cœli inclementia disturbatura esset. Verum tam pio conatus et indigetum et advenarum promovit Divi clementia : voluit siquidem adesse communi gaudio, quos sua causa

Die triumphi S. Casimiri inopina Vilnæ serenitas.

AUCTORE GREGORIO SYECICIO.

noverat advenisse. Nox diem excipit, diurnam nocturna pluvia consequitur; spes labant, consilia humana deficiunt. At Divus Casimirus auroram placatam ostendit, excitat collapsos animos, melare scit clarum mane, roseum jubar sol aureus mundo exhibet, nubes rumpit, dissipat, fugat: itaque tota die, tanta cœli clementia cuncta Vilna tuam extra aliquot stadia imbribus repletantur omnia) ad vesperum usa est, ut vel solam illam aeris benignitatem cochlus concessam, satis esse posse arbitrarentur ad Divum omni laude cumulandum.

non alibi:

31 Inter hos magnos et excellentes viros, qui Triumphum Divo Casimiro egere, connumeratur etiam Illustris et Magnificus Dominus Joannes Carolus Chodkiewicz, Comes in Siklow et Miss et Bychow, Regni Poloniæ Senator, Samogitiæ Capitaneus, qui contra Carolum Sudermannum præliaturus, feliciter Præfecturam militarem ab invocatione Dei Opt. Max. inprimis, et deinde Divi Casimiri auspicatus, non nisi romphæa ad aram ejus consecrata, ad castra descendit. Romphæam quidem illam Illustrissimus ac Reverendissimus in Christo Pater et Dominus Benedictus Woyna Præsul Vilnensis, verbis rite conceptis inauguravit. Et quoniam Divina tunc res peragebatur, post augustissimi Corporis Dominici sumptionem, gladium Dei munus Præsul ipse obortis lacrymis, ad altaris crepidinem provoluto Dynastæ in manus tradidit, illud identidem inculcans, ut Divi Casimiri ope ac patrocinio fretus, in aciem securus descenderet, ut Optimi Regis perduelles, patriæ inimicos, profligaret. Ea res animum in hostem maxime inflammavit, et circumfusæ universæ multitudini dulces lacrymas excussit. Itaque accidit, ut certamini signo dato, *ad arcem a* Kokenhausensem, plus Divi Casimiri auxilio quam loricæ fidens, ferrato abjecto amictu, dextro præterea ad cubitum denudato brachio, primus in hostem procurreret. Nec defuit interim acerrime dimicanti Divi præsidium: gladio enim illo hostiles omnes ictus a se avertit, et magna hostium edita strage, sospes a suis est receptus.

Gladio ad aram S. Casimiri benedicto, repulsi hostes haerebat.

Paralip. 18 16

a

32 Is etiam hoc anno MDCIV eadem felicitate usus, cum non magna militum manu, de cæsis rebellium, in Livonia ad *d* Album Lapidem tribus et amplius millibus, captis sexcentis XXI, tormentis VI, et una petarda, insignem victoriam reportavit, quem sua præsidia prædantem Dominus exercituum porro felicitet, omnes boni comprecentur.

b

alia de ea victoria.

a Est Kokenhusium *arx Livoniæ in Regensi Episcopatu* *b Livonibus et Germanis* Wittenstein *dicitur, Polonis* Polykamen

C

APPARITIONES S. CASIMIRI

factæ anno DCXXIV.

auctoritate Ep. Vilnensis excusæ.

a

Apparitiones hic testatæ.

Nobilis *a* Wodeyski, vir gravis, quinquagenario major, coram Illustrissimo ac Reverendissimo D. Georgio Tyszkiewicz, Epi copo Vilnensi, juratus asseruit hæc, quæ subjiciuntur, a se audita fuisse, cum a Szeremet Moscovitici exercitus Duce ac Patrino Polocensi, multis præsentibus, narrarentur. Tantæ autem auctoritatis hæc fuisse existimavit Reverendissimus Antistes, ut ea typis Academicis curaverit Vilnæ exprimi Anno CIↃIↃCXXIV, clausulamque his verbis adjici. Ita juratum esse testor ex mandato Illustrissimi hoc ordinavi, Martinus Wsciszinski S. Theol. et J. V. D. Protonotarius Apostolicus, Cancellarius et Auditor Universalis in Dioecesi Vilnensi. Tituli scripti hujus præterea visiones has juramento plurium fide confirmatas.

testes.

b

Prima Apparitio. Præmonuimus Szeremet *b* ingentes Moscovitici Copias sub Polocensi (quæ amplissima civitas Palatinatui Polocensi nomen fecit) ducebat; non sine metu, ne forte subita aliqua incolarum excursio progredienti arma opponeret. Cohortibus ergo in ordinem distributis, ante civitatis Pomœria aliquantum substitit, exploraturus, quantum securitatis in aggressione, quantum animi ac virium in civibus esset. Cum eximiæ formæ juvenis, candido invectus, equo, albas et ipse indutus vestes, toti spectanti exercitui adequitavit proximus; datoque Szeremeto salute, his eum est allocutus: Quæ hæc Magni Vestri Ducis ac omnium Vestrum est vecordia, ut nulla habita pactionum sacramentique ratione, nostras bello infestetis ditiones, et juratam fidem violetis? Noveris, Vestro Duci ac Vobis ipsis mersationem in proprio sanguine, similem hinc impendere, quam modo fugientis plebis in Duna fluvio oculis tuis intueris. Arbitratus Szeremet generosos hos spiritus audaculi cujuspiam e Polocensibus esse, jubet comprehendi juvenem: sed ille stupentibus universis, disparuit. Visione hac attonitus; quid facto opus esset, diu hærebat hostis, donec tandem edoctus, neminem esse, qui obsisteret, civitatem *c* est ingressus.

D

S. Casimirus Moscorum perfidiam arguit:

ultionem minatur:

c

Altera Apparitio. Occupata Polocia et arce, prætorium Szeremet in collegio Patrum Societatis Jesu fixit, dato mandato, ut templum in propugnaculorum structuram statim diruueretur. Jam miles, deposito tecto, solvendis parietibus impigre instabat, cum Szeremet sub meridiem audivit se aeri voce excitari commonerique: Licetne, Szeremete, sacras divino cultui erectas ædes abolere? Nisi destiteris, te et domum tuam Deus confestim destruet. Exterritus proripit se ad fenestram, visoque eodem, quem antea conspexerat, in candidis vestimentis juvene, custodes corporis interrogat, quemnam coram se stare minitabundum viderent? Illi neminem esse asserunt. Vocat deinde cives, et de Thaumaturgis Poloniæ ac Lituaniæ Divis Tutelaribus inquirit. Responsum est, Sanctum *d* Josaphat Martyrem ac Pontificem coli Polociæ præcipuum Patronum. Subdit Szeremet, non ignorari hoc a se: alterius tamen opus esse, quod contigit. Interea, postquam ab aliis dubeit, singularem Lituaniæ Protectorem esse Divum Casimirum Principem, facile consensit. Nostri quoque, inquiens, Scriptores referunt, gravem nobis semper fuisse, quoties periclitabatur Lituania, nec dubito nunc quoque a me fuisse conspectum. Milites nihilominus cum a templi demolitione revocaret, monuit, se a Divo *e* Nicolao Pontifice, qui Mozaysci in Moschovia exquisito honore colitur, prohiberi.

E

gravius minatur templum Societatis destruenti ad propugnaculi munitionem:

intelligit Szeremet S. Casimirum esse.

e

et desistit

F

Tertia. Cum Mosci jam secure agerent Polociæ, pars equos ad ripam Dunæ in pascua deduxit. Locum hunc una et dimidia leuca a civitate sepositum, jam antea Divus Casimirus celebri miraculo illustraverat, quando Gastoldium et Boratinum: qui in exercitu suo tantum duo millia recensebant militum, contra numerosissimas Moscorum Copias, vado ostenso prævivit. Ne facti hujus, et *f* secutæ victoriæ intercederet memoria, Patres Societatis Jesu eo in loco posuerunt *g* ecclesiam et anniversarius supplicationibus recolebat populus beneficium. Visa tunc huit, tum equis contra æstum solis defendendis, tum conciliando sub meridiem somno custodibus, opportuna. Sed sacratæ sibi sedis injuriam non tulit D. Casimirus. Simul enim forma conspectus, non solum equos inde abegit, sed etiam custodes torre fumo castigatos, cum verberum signis ad Szeremetum remisit, et hac admonitione instruxit: Deus peccatis nostræ gentis offensus, placari se tandem patietur: at vobis impendet exterminium, et ultra *h* Volgam usque quærendæ securitatis necessitas.

f

g

idem Sanctus equos e templo ejecit,

et custodes verberibus.

h

a Downarowicz Paulum Vodeiszam *appellat, ut supra diximus*

mus. — b *Idem addit* 1654. — c *Idem*, cum timore. — d B. Josaphat Concevicius *Archiep. Polocensis Græci ritus an.* 1623, 12 *Novemb. Vitebsci a schismaticis crudeliter interfectus, ab Urbano* VIII *catalogo Martyrum adscriptus.* — e *Habet* S. Nicolaus *martyrium apud Moscovitas consummatum.* — f *De hac victoria supra actum supra, ac nominatim in Miraculis per Gregorium Sriceicium cap.* 1 *num.* 3. — g *Hoc item de ecclesia memoratus supra.* — h Volga, *sive* Wolga, *olim* Rha *dictus creditur, Sarmatis Asiaticis maximus fluvius, qui plurimis ostiis in mare Caspium evolvitur.*

S. CASIMIRI

ad Beatam Virginem Mariam

hymnus seu oratio quotidiana, in ejus sepulcro reperta.

Omni die dic Mariæ mea, laudes, anima :
Ejus festa, ejus gesta cole splendidissima.
Contemplare et mirare ejus celsitudinem :
Die felicem genitricem, die beatam virginem
Ipsam ede, ut de mole criminum te liberet :
Hanc appella, ne procella vitiorum superet.
Hæc persona nobis dona contulit cœlestia :
Hæc regina nos divina illustravit gratia.
Lingua mea, die trophæa Virginis puerperæ :
Quæ inflictum malechetum miro transferi genere.
Sine flue die Reginæ mundi laudum canlica :
Hujus bona semper sona, semper illam prædica.
Omnes mei sensus ei personate gloriam.
Frequentate tam beatæ Virginis memoriam.
Nullus certe tam disertæ extat eloquentiæ,
Qui condignos promat hymnos ejus excellentiæ.
Omnes laudent, unde gaudent, Matrem Dei Virginem :
Nullus fingat, quod attingat ejus celsitudinem.
Nemo dicet, quantum dicet, laudis ejus merita :
Ejus cuncta sunt creata dilioni subdita.
Sed necesse, quod professe pus constat mentibus,
Ut intendam, quod impendam me ipsius laudibus.
Quamvis sciam, quod Mariam nemo digne prædicet,
Tamen vanus et insanus est, qui eam relicet.
Cujus vita erudita, disciplina cælica
Argumenta et figmenta destruxit hæretica.
Hujus mores tanquam flores exornant Ecclesiam,
Actiones et sermones iuram præstant gratiam.
Evæ crimen nobis limen paradisi clauserat :
Hæc, dum credit et obedit, cœli claustra reserat.
Propter Evam homo sævam accepit sententiam :
Per Mariam habet viam quæ ducit ad patriam.
Hanc amanda et laudanda cunctis specialiter :
Venerari et prædari decet illam jugiter.
Ipsam posco, quam cognosco posse prorsus omnia,
Ut evellat et repellat quæ sunt nobis noxia.
Ipsa donet, ut quod monet natus ejus, faciam,
Et fluita carnis vita, lætus hunc aspiciam.
O cunctarum feminarum decus atque gloria,
Quam probatam et elatam semus super omnia.
Clemens audi, hæc laudi quos instantes conspicis,
Munda reos et fac eos bonis dignos cœlicis.
Virga Jessæ, spes oppressæ mentis, et refrigerium ;
Decus mundi, lux profundi, flomm sacrarum,
Vitæ forma, morum norma, plenitudo gratiæ,
Dei templum, et exemplum totius justitiæ.
Virgo salve, per quam valvæ cœli patent miseris :
Quam non flexit nec allexit fraus serpentis veteris.
Gloriosa et formosa David regis filia,
Quam elegit Rex, qui regit et creavit omnia
Gemma decens, rosa recens, castitatis lilium,
Castum chorum ad polorum quæ perducis gaudium.
Actionis et sermonis facultatem tribue,
Ut morum meritorum laudes promam strenue.
Opto nimis, ut inprimis des mihi memoriam,
Ut decenter et frequenter tuam cantem gloriam.
Quamvis muta et polluta mea sciam labia,
Præsumendum, non silendum est de tua gloria
Virgo gaude, quia laude digna es et præmio :
Quæ damnatis libertatis facta es occasio
Semper munda et fœcunda Virgo tu puerpera.
Mater alma, velut palma, virens et fructifera.
Cujus flore vel odore recreari cupimus.
Ejus fructu nos a luctu liberari credimus
Pulchra tota sine nota cujuscumque maculæ,
Fac nos mundos et jocundos te laudare sedule
O beata per quam data nova mundo gaudia,
Et aperta fide certa regna sunt cœlestia
Per quam mundus lætabundus vero fulget lumine,
Antiquarum tenebrarum offusus caligine
Nunc potentes sunt regentes, sicut olim dixeras,
Et regem dant plenl, ut tu prophetaveras.
Per te morum nunc pravorum relinquuntur devia,
Doctrinarum perversarum pulsæ sunt vestigia.
Mundi luxus atque fluxus docuisti spernere,
Deum quæri, carnem teri, vitiis resistere.
Mentis rursum tendi sursum pietatis studio,
Corpus angi, modus frangi pro cœlesti præmio
Tu portasti intra casti ventris claustra Dominum
Redemptorem, ad honorem nos ter cunctos pristinum.
Mater facta, sed intacta, genuisti filium,
Regem Regum, atque rerum creatorem omnium
Benedicta, per quam victa mortis est versutia,
Destitutis spes salutis data, indulgentia.
Benedictus Rex invictus, cujus mater creditur,
Qui creator ex te natus nostri salus generis.
Reparatrix, consolatrix desperandis animæ
A pressura, quæ ventura malo est, nos redime.
Pro me pete, ut quicte semperere petitum.
Ne tormentis combarentis stagnum misser obruar.
Quod requiro, quod suspiro mea sana vulnera,
Et da menti te poscenti gratiarum munera.
Ut sim castus et modestus, dulcis, blandus, sobrius,
Pius, rectus, circumspectus, simplicitatis nescius,
Eruditus, et inunitus divinis eloquiis,
Et beatus, et innatus sacris exercitiis.
Constans, gravis, et suavis, benignus, amabilis,
Simplex, purus et maturus, comis et affabilis,
Cœpte prudens, ore studens veritatem dicere,
Malum nolens, Deum colens pio semper opere.
Esto fulvis et adjutrix ecclesiæ populi.
Pacem præsta, ne molesta nos perfident sæculi
Salutaris stella maris salve, digna laudibus,
Quæ præcellis multis stellis atque luminaribus.
Tua dulci prece fabri supplices et refove
Quicquid gravat et depravat mentes nostras, remove.
Virgo gaude, quod de fraude dæmonis nos liberas.
Jam in vera et sincera corde Deum generas
Illibata et dilata cœlesti progenie
Gravidata, nec privata flore pudicitiæ
Natu, quod eras perseveras, dum intacta generas
Illum tractatis atque tactus per quem facta fueras
Mihi mo sto nunc adesto, dum percunte gaudium :
Dona quæso nunc laeso opitulum remedium
Commendato me beato Christo tuo filio
Ut non cadam, sed evadam de mundi naufragio
Fac me mitem, pelle hiemem, compesce lascivam ;
Contra crimen da munimen, et modis constantiam.
Nec me liget nec fatiget sæculi cupiditas,
Quæ obscurat et maculat mentes sibi subditas
Nunquam ira, nunquam dira me vincat elatio,
Quæ multorum fit malorum hujus mundi occasio
Ora Deum, ut eo meum sua cruce gratia,
Ne antiquus inimicus semanet Zizania
Da levamen et lolium fanum illi, jugiter,
Tua festa sive gesta qui colunt alacriter. Amen.

V MARTII.

SANCTI QUI III NONAS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Conon, Martyr Bidanæ in Isauria.

S. Eulogius, Martyr in Palæstina,
S. Eulampius Martyr.

S. Oliva, Virgo Martyr, Brixiæ et Salodii in Italia.

S. Theophilus, Episcopus Martyr, Cæsareæ in Palæstina.

S. Conon Hortulanus, Martyr in Pamphylia.

S. Victor,
S. Adrianus,
S. Pamphilus,
S. Martus,
S. Saturninus,
S. Justus,
S. Lucosa,
S. Saturninus alter,
S. Martinus,
S. Petrus,
S. Chariatton,
S. Marcius,
et XXII Socii,
Martyres Antiochiæ.

S. Adrianus, Martyr Cæsareæ in Palæstina.

S. Adrianus,
S. Evolus,
S. Eusebius,
S. Julianus,
Martyres in Africa.

S. Octavius,
S. Petrus,
S. Eusebius Palatinus,
S. Rusticus,
S. Herebus,
S. Mares Palatinus, et VII Socii,
Martyres in Africa.

S. Phocas, Martyr Antiochiæ in Syria.

S. Marcus, monachus in Ægypto.

S. Gregorius, Episcopus Constantiæ in Cypro.

S. Eusebius Cremonensis, Bethleemi in Palæstina.

S. Gerasimus, Abbas prope Jordanem in Palæstina.

S. Kieranus, Episcopi et Abbates Sagirenses in Hibernia.
S. Cartachus,

S. Virgilius, Archiepiscopus Arelatensis in Gallia.

S. Drausius, sive Drauscio, Episcopus Suessionensis in Gallia.

S. Clemens, Abbas Syracusanus in Sicilia.

B. Petrus de Castro-Novo, monachus Fontis-Frigidi Ordinis Cisterciensis et Martyr in Gallia.

B. Rogerius Ordinis S. Francisci, Tuderti in Umbria.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Timothei reliquiarum adventus *in urbem Mindam ad Visurgim, recolitur hoc die in Breviario Mindensi. Vitam illius dedimus* XXIV Januarii.

B. Raimundi, Abbatis Filorii Ordinis Cisterciensis, et Fundatoris Ordinis Calatravæ, corporis Translatio, *ex auctoritate Pauli II Papæ facta, recolitur hoc die in Menologiis Henriquez et Bucelini. Vitam illius dedimus* I Februarii.

S. Heras,
S. Archelaus,
Socii CXLII
Martyres gladio interfecti. *Menæa et Maximus Cytheræus. De his egimus* IV Martii.

Rupertus Abbas Tuitiensis *refertur a Menardo et Buccelino, egimus de eo inter* Omissos IV Martii.

Lucius Papa Martyr *celebratur in Martyrologio Rabani, In alios vero* IV Martii.

S. Honoratus Martyr *Officio Ecclesiastico honoratur Taurini in monasterio sanctimonialium S. Catharinæ Martyris, occasione brachii ejus, quod ibi requiescit, olim ab Archiepiscopo Taurinensi dono acceptum. Plures occurrunt Martyres Honorati, ex iis duos dedimus in Januario, et tres in Februario, at proximus huc potest censeri, quem inter alios Martyres cum aliqua memoria hujus brachii retulimus* IV Martii.

S. Chionius,
S. Paulus,
inscripti Kalendario MS. Coptico sive Arabico. Verum quinam sint, ex nudis nominibus nescimus divinare.

Welandus,
Barbatabia
inter Martyres Antiochenos memorantur. Quare autem eos omittamus, infra, dum de his Antiochenis Martyribus agimus, indicatur

Focæ, seu Phocæ Virginis, *memoria fit in tribus Martyrologiis MSS. sed is est* Phocas *Martyr Antiochenus, de quo hoc die agimus.*

Anna, Virgo et conjux S. Cononis Martyris, *de quo infra hoc die agimus, inscripta est cum titulo* Beatæ *a Francisco Laherio nostro magno Menologio Virginum*

Theoteenus, Episcopus Cæsareæ in Palæstina, *memoratur a Ferrario in Catal. generali, cituto Menologio Græcorum, in quo non reperimus. Agitur de eo in Martii in Vita* S. Asterii *Martyris.*

Isidora, Virgo in Thebaide *sancte vixisse traditur apud Pelagium et Palladium in Vitis Patrum, eamque ideo ut* Sanctam *inscripsit Gynæceo sacro Arturus du Monstier*

Theophilus Episcopus Alexandrinus *memoratur a Wilfordo in Martyrologio Anglice edito, et Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum, secutus Petrum de Natalibus, et adjungitur S. Theophilo Episcopo Cæsareæ in Palæstina; imo substituitur hujus loco in inscriptione epistolæ S. Victoris Papæ, quem errorem infra in Actis S. Theophili Cæsarecnsis indicamus.*

Colmanus *in Tamlactensi et Germani martyrologiis nominatur: eumque hoc die Colganus refert, credens illum esse, qui, juxta Vitæ Patriciauæ Tripartitæ num.* 304, *a siti, quam obedientiæ studio ad mortem usque pertulit,* Itadach, *id est,* sitiens *appellatus, primus sacri corporis deposito Ardmachanæ ecclesiæ humum consecravit:* neque enim, *inquit,* inter centum et viginti vel plures Colmanos, festis aliisque argumentis diversos, quorum memoria in domesticis

ticis celebratur Fastis, hujus Sancti viri memoriam silentio pertransitam arbitramur; nec alius occurrit dies, a quo circumstantiæ minus excludunt ejus memoriam : *Legat cui vacat, quæ* XVII *Martii ad citatum ex Vita S. Patricii locum dicuntur.*

Claudius Episcopus Altissiodorensis, Acadamiæ Parisiensis fundator Sanctus, *impositus est hoc die Menologio Scotorum a Davide Camerario, et* XX *Martii a Colgano,* XX *et* XXX *a Thoma Dempstero. Finguntur in fundanda illa Academia socii* Scoti Alcuinus, Rabanus et Joannes. *Eam nos fabulam late excussimus* IV *Februarii ad Vitam B. Rabani* § 2. *Dein* Claudius Episcopus Altissiodorensis *non floruit seculo* 9 *cum* B. Rabano, *sed seculo* 8 *antequam hic nasceretur. Præterea nullus cultus* Claudio Episcopo Altissiodorensi *adhibetur. Neque est cur Scotum existimemus. Rabanum ostendimus in Germania natum : alibi Alcuinum ostendemus Anglum fuisse, non Scotum. Denique* Claudius Scotus *creditur* Taurinensis in Subalpinis Episcopus, *de quo consule Philippum Labbe de Scriptoribus Ecclesiasticis, et Ferdinandum Ughellum tomo 4 Italiæ sacræ, ubi tres successive* Claudios *fuisse* Taurini Episcopos docet.

Terentianæ et V Filiorum conversio *memoratur ab Hermanno Greven in additionibus ad Usuardum; necdum alibi de iis aliquid legimus.*

Hincmarus, ex monacho S. Dionysii Archiepiscopus Remensis, *cum titulo* Sancti *refertur in Calendario MS. Sanctorum Ord. S. Benedicti. Mortuus is est* XXI *Decemb. sed hactenus neque isto neque alio die ullis fastis sacris reperimus inscriptum.*

Theophania, Abbatissa Essendiæ in diœcesi Coloniensi, filia Erenfridi Comitis Palatini Brawilerensis ex Mechtulde sorore Ottonis III Imperatoris, quæ illud monasterium restauravit et ampliavit : cujus ob vitæ sanctimoniam memoria ibi in benedictione est. *Ita Gelenius in Fastis Coloniensibus, qui* Beatæ *titulo honorat.*

Gerardus discipulus S. Bernardi et monachus in Clara-valle *inscriptus Menologiis, Cistertiensi ab Henriquez, et Benedictino a Bucelino,* Beatus *appellatur. At* Piæ memoriæ venerabilis *in Martyrologio Gallicano Saussaii. Est etiam in Kalendario Cisterciensi Divione excuso.*

Margarita, Anna, sorores Virgines *referuntur sancte vixisse; priores*

Anonyma Ordinis Prædicatorum *ex Formicario Joannis Nider, posterior ex Cantipratano, et* Beatæ *appellantur in Gynæceo sacro Arturi du Monstier.*

Radulphus ex Abbate Claræ-vallis Episcopus Agennensis, post Archiepiscopus Lugdunensis, *hoc die anno* MCCXXXVI cum magna devotione ad meliorem vitam transit, *ut de eo testatur Albericus. Inscriptus hoc die Menologiis Henriquez et Bucelini, qui more suo* Beatum *appellant. Apud Saussaium inter* Pios *collocatur cum* beatæ memoriæ *encomio. Silet de eo Rainaudus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, et in Mantissa ad illum de Piis non vindicatis.*

Tobias *memoratur quidam, seculo Æræ Christianæ decimoquinto Comi in Italia natus, ac Vercellis postea institutum Canonicorum Regularium Lateranensium amplexus; deinde vero, cum insigni doctrinæ ac religionis fama floreret, in Tremitanam insulam, postulante ejus loci Abbate, missus : ubi sanctissime acta vita, anno Christi* MDLXXIII *ætatis suæ* LXIII, V *die Martii, feria* VI, *feliciter obiit : miraculis, et dum viveret, et post mortem illustratus, ut traditur in perbrevi ejus Vita quam ad nos anno* MDCXXXVIII *Neapoli misit Antonius Beatillus, Societatis nostræ Sacerdos religiosissimus, et propagandæ Sanctorum gloriæ studiosissimus. In ea Vita dicitur Venerabilis Tobiæ corpus integrum et incorruptum, honorifice, etsi non intra altare, asservari. Quia tamen neque* Beati *titulo a Summo Pontifice adhuc ornatus est, neque a suismet Canonicis ullus ei hoc die religiosus cultus impenditur, tantisper hic prætermittendum censemus.*

Paulus Tonnelerius, Tussanus Fortinus, Laurentius Archiepiscopus Upsalensis, Hugo a Pancera in Oriente, Polydorus Scarlini in Etruria, Joannes a Fano Capucinus in Piceno, Christophorus Viglevanus in Insubria, Petrus de Nanclarez Compostellæ, Isabella Losa vidua, | ab hæreticis occisi in ditione Lugonensi | Ordinis Minorum S. Francisci,

ab Arturo du Monstier Beati *appellantur in Martyrol. Franciscano, uti et in Gynæceo* Isabella.

Kineburga, Kineswida, sorores filiæ Pendæ Regis Merciorum *referuntur a Menardo et Bucelino. Acta illarum damus* VI Martii

S. Hesychius ascetes *in MSS. Menæis et Menologio Basilii Imperatoris : de eo agemus* VI Martii

S. Paulus Episcopus Prusiade in Bithynia. *Ferrarius in Catalogo generali, citato Menologio Græcorum, in quo tamen et Menæis colitur* VIII Martii

S. Adriani Martyris, B. Juliani discipuli S. Landoaldi, Inventio et elevatio Trajecti ad Mosam *memoratur in Martyrologio Gallicano, una et* S. Landradæ *Virginis, de qua infra ex pluribus : at de duobus illis Molanus et alii* XIX Martii

S. Quiriacus Episcopus, dictus Judas, *qui adfuit S. Helenæ in Inventione* sanctæ Crucis, *refertur hoc die a Richardo Witfordo in Martyrologio olim Anglice excuso. Alii de eo agunt* IV Maii

Guilielmus a S. Lazaro Episcopus Nivernensis, vir eximiæ in pauperes caritatis, mortuus *est anno* 1221 *die* 21 *Maii : cujus* cenotaphium incensatur festis solennibus, et quotannis ejus commemoratio celebratur cum obituario a se fundato. *Interim ut* Sanctum *inscripsit suo Martyrologio Galesinius ad* V *Martii, citatis* Martyrologio MS. et Vernerio Carthusiensi, *cognomento* Rolewinck *qui de eo agit, sed absque titulo* Sancti *aut* Beati, *aut mentione diei obitus : Neque nos in ullo MS. Martyrologio ejus nomen reperimus. Describit Galesinium Canisius in secunda editione Martyrologii Germanici, ex ipso potissimum aucti. Utroque citato habet Ferrarius : adscripsit etiam supplemento Martyrologii Gallicani Saussaius, asserens in Vigilia Ascensionis* XXI *Maii mortuum esse. Omittimus eum hoc die, daturi si quid certius suggeratur, ad dictum* XXI Maii

Therasia, uxor S. Paulini, ubi hic ad Episcopatum Nolanum promotus *est*, ipsa monasticam vitam amplexa, *refertur hoc die in Gynæceo sacro Arturi du Monstier cum* Sanctæ *titulo. Necdum reperimus in ullis aliis fastis. De ea agendum erit in Vita S. Paulini* XXII Junii

S. Landradæ Virginis Translatio, *sive* Inventio *et* Elevatio *celebratur in MS. Florario, Greveni Auctario ad Usuardum, Menologio Virginum Laherti, Martyrol. Gallicano Saussaii, Gynæceo Virginum Arturi : et citatur Indiculus Sanctorum Belgii a Molano editus. Verum ab eo in Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii, dicitur* elevatum corpus Nonis Martii. *Plenius de ea agemus* VIII Julii

Hilda Abbatissa in Anglia. *Florarium MS. et Hermannus Greven in Auctario Usuardi. Colitur* XXV Augusti

S. Aderiti, S. Caloceri, S. Probi, Episcoporum Ravennatum Translatio *hoc die facta in ædem Ursianam, ut diximus ad Vitam S. Caloceri* XI Feb.

S. Aderitus *colitur* XXVII Septemb.

et S. Probus X Novemb.

S. Vulgisus

A S. Vulgisus pater S. Willebrordi Episcopi Ultrajectini, ac Frisiæ Apostoli, *hoc die inscriptus est Martyrologio Anglicano in primo editione a Joanne Wilsone, quem secutus Ferrarius : ast in Wilsoni secunda editione translatus est ad* XXXI *Januarii : ab Edouardo Maihew ad* V Nov. D
ab auctore Kalendarii MS. Ord. S. Benedicti VI Nov. ANIMADV. PAG. 15
a Molano et Menardo VII Nov.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 865.

DE S. CONONE
MARTYRE BIDANÆ IN ISAURIA,
Commentarius historicus.

V MARTII. *In Isauria*

Isauria *in antiquis Notitiis Ecclesiasticis lata sub Patriarchatu Antiocheno provincia est, ad mare Mediterraneum inter Pamphyliam et Ciliciam, cui partem illius maritimam adscripsit Ptolemæus. Sedes illic metropolitana Seleucia sub se duos et viginti Episcopatus continebat : inter quos urbs* Bida *erat : cujus Episcopus* Conon *subscripsit actioni sextæ Concilii Chalcedonensis. At Græci infra* κώμην Βιδάνιν *appellant : additur in MS. Synaxario Parisiensi*, octodecim stadiis ab urbe Isauria distare. *Hic et mundo natus, et postquam in plurima pro Christiana religione certamina descendisset, cælo Martyr renatus est* S. Conon : *cui Græci quantam Martii solemni veneratione dicarunt, atque inter varios hymnos et odas ita elogium rerum ab eo gestarum auspicantur* Τῷ αὐτῷ μηνὶ, πέμπτῃ, Μνεία τοῦ ὁσίου ἱερομάρτυρος Κώνωνος τοῦ ἐν Ἰσαυρίᾳ. *S. Conon vixit* B *colitur* 8 *Martii:*

Eodem mensis Martii die quinto, memoria sancti et innocentis Martyris Cononis in Isauria passi, *et hi adjiciuntur versus*

Πέτρας πρὸ ποδῶν τὴν θνητὴν ὕλην θέσει,
Εἰς γῆν ἀπεῖς σου τὸν κόνιν, Κώνων πάτερ.
Pater Conon, rejectis in terram sordibus tuis,
Ad ipsum Deum venis auctoritate et virtute quasi Deus

Fit allusio ad nomen, et auctoritatem seu potestatem in dæmones, qua divinitus præditus erat. Ea in hoc vaticinio indicatur.

2 Vivat hic temporibus sanctorum Apostolorum, ex villa Eidana oriundus, Nestorio et Nadæ filius : cui cum parentes sponsam in matrimonium dedissent, cum illa præelegit vitam in virginitate transigere. Ferunt hunc a Michaële ordinem inter legionum Principe electum, et Christi fidem amplexum, et baptismum in nomine vitæ auctricis Trinitatis suscepisse, et mirabilia Sacramenta percipere; imo et stupenda miracula perpetrare. Hinc uxori suæ Annæ (hoc enim illi nomen erat) persuasit sibi in omnibus assentiri, et una secum in virginitate servanda persistere. Ipsos etiam eos parentes ad fidem Christi et sacrum baptismum jam ante perduxerat, et patri Nestori auctor fuerat, ut pro Christo martyrii palmam susciperet. *cum uxore Hierosolymam venit.* *a S. Michaële instruitur.* C *patrem Nestorem, dein Martyrem, convertit*

3 Idololatras vero, cum diis sacrificia pararent, tenebricoso et tartarico dæmoni in antro quodam tradidit; cogitque Deum universorum agnoscere, ipsosque dæmones se Deum non esse palam affirmare. Unde et infinita multitudo acclamavit : Unus est Deus Cononis. Quæ vocis hodieque apud Isauros in illius Sancti celebritate magnifice prædicantur. Tantam porro virtutem, et potestatem in dæmones accepit, ut aliis agriculturam committeret, et frugum exortarum custodes poneret : alios testis obsignatis sigillo includeret, et in fundamentis domus suæ extruendæ collocaret *cogit dæmones fateri se non esse deos.* *includit eos testis :*

4 Ad martyrium vero hoc modo pervenit. Cum Præses, nomine Magnus, locum illum secundum edicta Imperatorum gubernaret, comprehensus S. Conon, et ad illum adductus, cum Christum verum Deum palam prædicaret, atrociter verberatur. Sed populo ad eum eripiendum accurente, Præses eo cognito subduxit se et aufugit. Populus vero S. Cononem solvit, ejus vulnera abstersit, et in suam ipsius domum deduxit : ubi transacto biennio ad Dominum migravit. *captus verberatur,* E *liberatur, moritur.*

5 Aiunt ædes ejus post ipsius discessum in ecclesiam versas, testasque illas, quibus malos genios incluserat, repertas : quarum unam cum resignassent, quod aurum in ea ob pondus contineri arbitrarentur; continuo in specie ignis dæmones eruperunt, ut omnes in terram collaberentur, et quidquid instauratum erat procumberet, ac nemo omnino post solis occasum auderet ad locum illum accedere. Sed non diuturna fuit hæc tyrannis, qua liberati sunt S. Cononi precibus intercedente, cum se precibus, vigiliis et jejuniis dedissent. *ejus precibus coercentur dæmones.*

6 *Hactenus excerpta Menæa : quibus plane consentiunt MSS. Mediolanense bibliothecæ Ambrosianæ, et Parisiense Chiffletii et quæ a Maximo Episcopo Cytherensi edita. Quo die pater ejus Nestor Martyr obiit, necdum assequi potuimus. Dedimus ex eisdem Menæis* 11 *hujus Martii aliquem* Martyrem Nestorem, *sed* Pergæ in Pamphylia *et* sub Decio Imperatore *passum, qui tempora sanctorum Apostolorum non est consecutus attingisse. Ita in eadem Decii persecutione Attaliæ in Pamphylia alius* Conon *martyrii palmam cum aliis assecutus est, de quibus Ualesius* Nestore Episcopo Magydensi, *sed* Pergæ *ob fidem Christi cruci affixo, egimus* XXVI *Februarii. Cononis uxor* Anna, *quæ cum illo in virginitate vixit, refertur hoc die in magno Menologio Virginum Francisci Laherii.* *S. Nestor Martyr* 2 *Martii an alius ab Cononis patre?* F

7 *Sequenti Die, sive* XI *Martii refertur ipse Conon primo loco MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, et phrasi hinc inde abundante : at contractiore eadem ad illum diem traducitur in MS. Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti conscripto.* *S. Conon* 6 *Martii.*

VIDE SYNAXARIUM. PAG. 865.

DE S. EULOGIO MARTYRE
IN PALÆSTINA.

V. MARTII

Præcretensium *Synaxarium Græcum, quod Parisiis extat manu exaratum in collegio Claromontano Societatis Jesu, celebrat hunc Sanctum his verbis :* Τῇ δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Μνεία Εὐλογίου τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ. Eodem die certamen S. Eulogii Martyris in Palæstina. *Quæ in excusis Menæis et apud Maximum Cytherænum ita efferuntur :* Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐλογίου τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ. Et memoria sancti Martyris Eulogii in Palæstina passi. *Et hi adduntur versus :* *S. Eulogius in variis variis Menæis:*

Τὸν Εὐλόγιον εὐλόγει πασα κτίσις
Κόσμου χάριν σου τὸν καλὸν ἐγκωμιάσαντα.
Eulogium benedicat omnis creatura :
Qui propter Creatorem tuum capite plexus est.

Ejusdem veneratio proponitur in Menæis MSS. Bibliothecæ Mazarini. Rerum a S. Eulogio præclare gestarum

A *tarum encomium extat in MS. Martyrologio jussu Imperatoris Basilii Porphyrogeniti conscripto, quod est ejusmodi :*

2 Eulogius Christi Martyr, erat ex regione Palæstinæ oriundus, parentum divitum, sed cultui deorum addictorum, filius : qui tamen fidem Christi amplexus est, et baptismo regeneratus. Mortuis vero parentibus, divitias sibi quam plurimas relictas in pauperes distribuit, et libenter propter Christum mendicando victitans, circumibat per omnem civitatem et regionem, docebat infideles verbum Christi, et multos ex iis convertebat, baptizabatque in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Quod cum faceret, ab idolorum cultoribus proditus est apud Principem regionis, ac vinculis constrictus eidem oblatus. Interrogatus vero, cum fiducia ac libertate Christum confessus est. Quare vestibus exutus ac crudeliter sicris bouc nervis verberatus est, ut tormentis illis adactus cogeretur Christum abnegare, et idolis sacrificia offerre. Verum cum obsequi nollet, e Principis mandato sacrum illi caput est abscissum, ac deinde cum corpore in eodem loco sepultum.

divitias pauperibus largitur :

D *multos convertit :*

diris verberatus :

capite plectitur.

DE S. EULAMPIO MARTYRE.

V MARTII.

S. Eulampius

capite plexus.

Celebratur hic Martyr a Græcis in Magnis Menæis et apud Maximum Cythereum v *Martii his verbis* : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐλαμπίου. Genus mortis indicatur in adjunctis versibus hoc modo :

Τρόχηλον Εὐλάμπιος ἐκταρβὴς ξίφει
Τραχὺ λιῶσαν ἀσεβείαν ἀιχμᾷ.
Cervice gladio abscissa mortuus Eulampius,
Cervicem attollentem impietatem confudit.

B *alii Eulampii Martyres.*

Colitur alius Eulampius Martyr *in eisdem Menæis* in *Julii, sed soci junguntur* Theodotus, Theodote, Asclepiodotes, *et* Golinduch. *Tertius* Eulampius *cum sorore* Eulampia *et ducentis aliis sub Maximiano Imperatore Nicomediæ, post alia tormenta, capite plexus, colitur* x *Octobris in eisdem in Menæis et Martyrologiis Latinis : sed ab utroque diversus videtur, qui hoc die solus refertur.*

2 *In MSS Menæis bibliothecæ Ambrosianæ apud Mediolanenses littera O nam.* 148, *et alius Petri Francisci Chifletii, additur in* Παλαιστίνῃ. *Verum quia* S. Eulogii *non fit in iis mentio, veremur, ne ab hoc Martyre illud huc translatum fuerit. Potuit uterque in* Palæstina *passus fuisse.*

an hic in Palæstina passus?

E

DE S. OLIVA VIRGINE MARTYRE
BRIXIÆ IN ITALIA.

V MARTII.

S. Oliva V. martyrium,

reliquæ Brixiæ.

Inter alia beneficia, quæ Romæ nobis præstitit Ferdinandus Ughellus Abbas SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias, ob Italiam sacram octo voluminibus illustratam orbi notissimus, agnoscimus ejus benevolentia nos obtinuisse Martyrologium sanctæ Ecclesiæ Brixiensis, in quo ista leguntur : Tertio Nonas Martii Brixiæ Natalis S. Olivæ Virginis et Martyris, quæ sub Adriano Imperatore et Aureliano Comite pro Christi nomine per diversa tormenta martyrii coronam invenit. Ejus sanctum corpus habetur in ecclesia S. Afræ. *Ac deinde ista adduntur :* Memoria ipsius S. Olivæ Virginis et Martyris hoc modo recensita est. Huic sanctæ Virgini anno salutis MDXCVII quidam Sacerdos, cum beneficium Ecclesiasticum de jure sibi debitum, propter potentiam adversariorum habere non posset, et ob id quasi totum patrimonium dissipasset ; pretiosum donum ex voto, si beneficium adipisceretur, pollicitus fuit. Quapropter beneficio facile recuperato, pomum aureum olivæ cum baccis ejus Virginis reliquiis, jacentibus in ecclesia Capuccinorum Ordinis Minorum apud Salodum, omni reverentia et devotione obtulit. *Hæc ibi. Est autem* Salodium, *aliter* Salona longa, *vulgo* Salo, *oppidum agri Brixiensis amplum, elegans et mercimonio clarum, ad Benaci lacus ripam occidentalem, unde vicinæ regiunculæ est nomen inditum.*

beneficium in clientes,

reliquiæ item Salodii.

C

DE S. THEOPHILO
EPISCOPO CÆSAREÆ IN PALÆSTINA,

F

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM CC. V MARTII

Notatur S. Theophili in Martyrologiis.

Cæsarea primis Christi seculis metropolis Palæstinæ habita est, ubi ex conversione Cornelii Centurionis primum apertum est Gentibus ostium fidei : est ea dein nobilitata plurimorum Martyrum tropæis, et variorum Antistitum eruditione et sanctitate. Et quidem hoc v *Martii in tabulis Martyrologii Romani referuntur* Hadrianus Martyr, *de quo infra acturi sumus, et* Theophilus Episcopus, *de quo istud elogium profertur.* Cæsareæ in Palæstina S. Theophyli Episcopi, qui sub Severo Principe, sapientia et vitæ integritate conspicuus emicuit. *Inscriptus jam ante erat Catalogo Petri de Natalibus lib.* 3 *cap.* 177, *et Additamento Usuardi ab Hermanno Greven Carthusiano Coloniensi anno* MCCCCXXXX *vita functo, item Martyrologiis editis a Francisco Maurolyco Abbate Messanensi, Petro Galesinio apud Mediolanenses Protonotario Apostolico, Petro Canisio Trevirensi, Constantio Felicio Italice, Richardo Wiffordo Anglice, quorum verba, quia re idem indicant, omittimus. Secutus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum et passim alii.*

acta ex Eusebio :

2 *Eusebius Pamphili lib.* 5 *Ecclesiasticæ Historiæ de dicto* Theophilo *sæpius agit, ac primum cap.* 22 *ista habet :* Interea Commodo decimum annum Imperii agente cum Eleutherus tredecim annis Episcopatum (*Romæ scilicet*) administrasset, Victor in ejus locum successit. Eodemque anno cum Julianus decimum annum explesset, Ecclesiarum Alexandriæ administrationem suscepit Demetrius. Per idem tempus... Cæsareæ in Palæstina præerat Theophilus Narcissus, item... Hierosolymitanæ Ecclesiæ Sacerdotio fungebatur... Sed et alii innumerabiles... isdem temporibus enituerunt. Verum nos, ut par erat, eorum duntaxat nomina recensuimus, qui recte fideidoctrinam scripti sui prodidisse nobis reliquerunt. *Dein capite sequenti exponitur quæstio, quæ tunc temporis*

A *poris super Pascha agitata est, et in qua plurimum S. Theophilus laboravit, ut vel ideo hic sit maxima ex parte repetendum. Ita ergo incipit :*

Synodus coacta ut Pascha celebretur die Dominica :

3 Iisdem temporibus gravi controversia exorta, eo quod omnes per Asiam Ecclesiæ, vetusta quadam traditione nixæ, quarta decima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis ut agnum immolarent : eaque omnino luna in quemcumque demum diem septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant : cum tamen reliquæ totius orbis Ecclesiæ alio more uterentur, qui ex traditione Apostolorum profectus, etiamnum servatur, ut scilicet non alio, quam Resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id cœtusque Episcoporum convenere : atque omnes uno consensu Ecclesiasticam regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt, ne videlicet ullo alio quam Dominico die mysterium Resurrectionis Domini unquam celebretur : utque eo dumtaxat die Paschalium jejuniorum terminum observemus. Extat etiamnum epistola Sacerdotum, qui tunc in Palæstina congregati sunt : quibus præsidebant Theophilus Cæsaræ Palæstinæ et Narcissus Hierosolymorum Episcopus. Alia item extat epistola Synodi Romanæ, cui Victoris Episcopi

B nomen præfixum est... aliorumque complurium epistolæ extant. Qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam proferentes, unam edidere sententiam. Et hæc quidem, ut dixi, fuit illorum definitio.

litteræ encyclicæ de ea re missæ,

4 *Proponit dein Eusebius cap.* 24 *dissensionem Ecclesiarum Asiæ, qua explicata cap.* 25, *asserit* cunctos in unam sententiam de die Paschæ convenisse, *et sic exponit* Episcopi Palæstinæ, quos paullo supra memoravimus, Narcissus scilicet et Theophilus, et cum illis Cassius Tyri et clarus Ptolemaidis Episcopi, et qui simul cum illis convenerant, postquam de traditione diei Paschalis, quæ jam inde ab Apostolis ad ipsos continua successione manaverat, multa in suis litteris disseruerant ; tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis : Date operam, ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, ne nobis crimen imputent, qui animas suas a recto veritatis tramite facile abducunt. Illud etiam vobis significamus, eodem, quo apud nos die, Pascha Alexandriæ celebrari. A nobis ad illos, et vicissim ab illis ad nos litteræ perferantur, ita ut uno consensu et simul sacrosanctum peragamus diem. *Hactenus Eusebius, qui in Chronico S. Eleutherio Papæ assignat annos quindecim, et ad finem usque Imperii Commodi, illius Pontificatum producit, una ante narrat*

C *necem Commodi et Pertinacis successoris, quam initium* D *Pontificatus S. Victoris constituat, cui Imperium Severi subjungit. Unde hunc locum corrupi debere arbitramur. Colunturque* S. Eleutherius XXVI *Maii, et* S. Victor XXVIII *Julii. Hujus Sedis initium convenit in annum Christi* CXCII. *Sub hoc Pontifice Victore et Imperio Severi habita Concilia sunt de Paschatis observatione, scilicet Romanum, Palæstinum, Lugdunense et alia, quæ ex libris nonnullorum referuntur ad* IV *annum Severi, qui Christi foret* CXCVII. *Quam diu postmodum S. Theophilus vixerit non liquet.* *circa annum 197.*

5 *Fragmentum Synodi Cæsareensis extat apud Bedam in libro de Vernali æquinoctio : quod aliqui illegitimum et spurium habent ; Baronius, Binius aliique pro genuino scripto admittunt : cujus hoc est initium :* Papa Victor Romanæ urbis Episcopus direxit auctoritatem ad Theophilum Cæsareensis Palæstinæque Antistitem, ut quo modo Pascha recto jure a cunctis Catholicis celebraretur Ecclesiis, inibi fieret ordinatio, ubi Dominus et Salvator mundi fuerat in carne versatus. Percepta itaque auctoritate, prædictus Episcopus non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes Episcopos evocavit. Ubi cum illa multitudo convenit, tunc Theophilus Episcopus protulit auctoritatem ad se missam Victoris Papæ, et quid sibi operis fuisset injunctum, ostendit E *etc. Eidem* Victori *duæ tribuuntur epistolæ, quarum prior est inscripta* S. Theophilo Episcopo Cæsareensi, *licet per errorem dicatur missa ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, ducentis annis et amplius S. Victore juniorem. Ex hoc forsan errore Petrus de Natalibus cum lib.* 3 *Catalog. cap.* 177 *dedisset elogium S. Theophili Cæsarensis, mox capite sequenti Theophilum Alexandrinum profert, ac Sancti titulo honorat. Petrum secuti sunt Wilfordus in Martyrologio Anglice edito et Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum : interim ad diem* XVIII *Octobris, quo mortuus est Theophilus Alexandrinus anno* CCCXII, *non reperimus ullis fastis sacris adscriptum ejus nomen. De excommunicatione a S. Innocentio Papa huic inflicta actum est* VIII *Januarii in Vita S. Attici Episcopi Constantinopolitani* § 3. *Cura hujus rei a S. Victore Papa et commissa :*

hujus epistola perperam Theophilo Alexandrino dicitur missa.

6 *S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 43 *ista tradit :* Theophilus Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim Turris Stratonis vocabatur) Episcopus, sub Severo Principe adversus eos, qui decima quarta cum Judæis Pascha faciebant, cum ceteris Episcopis synodicam et valde utilem composuit epistolam. *S. Hieronymum descripsit Honorius Augustodunensis cap.* 44. *Ita etiam quæ ex Eusebio deduximus, eadem passim recenset Nicephorus Callistus lib.* 4 *cap.* 19 *et* 36. F *Laudatur a S. Hieronymo et aliis.*

VIDE SYNAXARIUM PAG. 805.

DE S. CONONE HORTULANO

MARTYRE IN PAMPHYLIA,

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM CLII V MARTII.

Inter hæc Conon proponitur die quinto Martii in magnis Menæis Græcorum, et apud Maximum Cytherium, Synaxarium, et relatus in Anthologio nova, approbante Clemente VIII *Romæ typis Vaticanis excuso. In Menologio Græcorum per Henricum Canisium edito, aliqua dierum transposita est : nam postridie* IV *repetitur in titulis bis repetitus dies* VIII, *omissis* V, VI, *et* VII, *qui reponendi sunt, et adeo referendus S. Conon, de quo ista referuntur :* Sancti Cononis Martyris *ex Nazareth Galilææ. Hic sub Decio Imperatore propter Christianæ fidei confessionem, ferreis clavis confixis pedibus, ante currum jussus currere, in petram procumbens et orans, spiritum Christo Domino tradidit. Interpres animadversa errore in verbo* τοῦ ἁγίου *nolui*

S. Conon colitur 5 Martii.

Latine transferre, qui si Menæa excusa inspexisset, facillime mendum sustulisset : in his ista leguntur : Τῇ αὐτῇ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κόνωνος τοῦ ἀπὸ [illegible]. *Consentit Synaxarium MS. At Maximus Cytherius* τοῦ ἀπὸ [illegible], *in Anthologio et Menologio Basilii Imperatoris* τοῦ ἀπὸ [illegible]. *Quæ idem significant. Eodem ergo die sancti Martyris Canonis Hortulani. Et hi in Menæis junguntur versus :*

Η [illegible] τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κώνωνος
Ηι [illegible] τοῦ ἁγίου Κώνωνος [illegible] πόδας πέμπτος.

Christo Domino clavos ex ictu ferenti Conon
Accedit in pedibus portans clavorum characteres.
Adsis pedibus Conon cum acutissimis clavis hac quinta,

scilicet

A *scilicet Martii, qua colitur. Dein illud additur in Menæis, Anthologio, et apud Cytherææum elogium, et dicto Synaxario Parisiensi, uti et Menæis variis MSS*

Nazarethi natus :

2 S. Conon Nazaretho Galilææ oriundus, floruit tempore Decii Imperatoris. Inde vero profectus in Pamphyliam ad regionem Mandorum, in loco, Carmela dicto, hortum quemdam præclare excolebat, ex eoque sibi victum parabat. Erat autem moribus sincerus et simplex, adeo ut cum adessent ad comprehendendum et quærerent eum ac cum ludibrio salutarent, ipse eosdem ex animo resalutaret ; et cum caussam, ob quam comparuissent, indicassent esse, quod Publius Præses vocasset eum, respondit : Quid enim opus est illi opera mea, præsertim quia Christianus sum ? Vocet potius illos, qui idem, quod ipse, sentiunt, eademque religione obstringuntur. Cum vero vinctus et ad Præsidem adductus impelleretur ut idolis sacrificaret, altum ingemuit, et Præsidem minore visus est decore afficere : atque ita seipsum in fide Christi confirmavit, ne quid omnino pateretur, in quo fluctuaret. Ergo clavis ferreis per pedes adactis tamdiu ante currum cogitur currere, quoad vires deficerent, quando in genua procubuit, et oratione fusa, Deo spiritum reddidit.

in Pamphylia hortulanus :

sincerus et simplex :

constans in fide,

pedibus clavis confixis,

interfectus :

3 *Hactenus Acta Græca, in quibus cum Menologio Basilii Imperatoris et Maximo Cytheræo* regionem Mandorum *scripsimus, habent enim* εἰς χώραν Μάνδων τῆς Παμφυλίας, pro quibus, in Menæis et Synaxario legitur, εἰς πόλιν Μάνδων τῆς Παμφυλίας. *Ita ad* XXVI *Februarii*, S. Nestor *in Latinis Actis num. 2 dicitur* Episcopus fuisse apud Mandis, Martyr apud Pergen. *An ergo ejusmodi urbs ibi Episcopalis censenda extitisse ? Ejus*

B *an in Mandorum regione vel urbe ?*

cum nulla uspiam in Notitiis Ecclesiarum mentio reperiatur, judicavimus Magydis *legendum esse, quæ urbs Pamphyliæ maritima est, ex qua facillimo errore* Mandis *scribi potuerit. In Anthologio nominibus* Mandon *et* Carmela *omissis, dicitur* venisse in regionem Pamphyliæ, et cum parvum locum accepisset, inde hortum præparasse, et ex oleribus plantatis, sibi et hospitibus ac pauperibus victum parasse : *quæ eadem de horto leguntur in Menologio citato Basilii Imperatoris.*

D

sub Publio Præside,

4 *Omittitur in eodem Menologio et Anthologio nomen Præsidis, qui alias* Publius *dicitur. Ita ante memoratus* Nestor, *qui in eadem Pamphylia sub Decio etiam Imperatore passus est, dicitur quidem in Actis Latinis oblatus* Præsidi Pollioni, *sed in Menologio Græcorum* Præsidi Publio, *ejusque jussu in crucem actus. Ita etiam Galesinius ad eumdem* XXVI *Februarii tradit* Papiam, Diodorum et Claudianum, *adde et alium* Cononem, Attaliæ *in eadem Pamphylia sub* Præside Publio *securi percussos, qui in Actis S. Nestoris iterum* Pollio *dicitur, ut forsan binominis Præses* Publius Pollio *appellatus fuerit, aut certe pro* Pollione *Græci* Publium *appellarint.*

alius Pollione dicto.

Colitur etiam 6 Martii.

5 *Adscriptus etiam est hodierno Romano Martyrologio, sed ad sequentem diem, his verbis :* In Cypro S. Cononis Martyris, qui sub Decio Imperatore, pedibus clavis confixis, ante currum jussus currere, in genua procumbens, in oratione reddidit spiritum. *Citatur in notis Menologium Græcorum : verum dicimus in eo neque* V, *neque* VI, *aut* VII *diem præfigi, sed per errorem præponi diem* VIII, *pro quo dies* V *sit restituendus. Item pro verbo* τοῦ κυπρίου *legendum esse* τοῦ κηπουροῦ *aut* κηπορου, *quo* hortulanus *fusse indicatur.*

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

VICTORE, ADRIANO, PAMPHILO, PALATO, MARTO, SATURNINO, JUSTO, LUCOSA, ITEM SATURNINO, MARTINO, PETRO, CHARIATTONE, MARCIO, ET ALIIS XXII.

Martyres Antiochiæ passi ex Martyrol. S. Hieronymi.

Illustrem hanc Martyrum Antiochenorum turmam antiquissima S. Hieronymi Martyrologia protulerunt, et Lucense his verbis : Item Antiochiæ Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti, Saturnini, Justi, Syriæ, Saturni, Martini, Petri, Chariatonis, Sathyri, Marcii et aliorum XXII et Barbalabiæ. *Quæ ita leguntur in nostro MS.* Item Antiochiæ Victoris, Arriani, Pampili, Eusebi, Antioch. Syriæ, Saturnini, Justi, Cari, Attonis, Petri, Saturnini. Alibi Martini, Marci et aliorum numero XXII. Barbalabiæ. *In tertio S. Hieronymi Martyrologio Parisiis excuso ista sic leguntur :* Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palati, Marti. In Antiochia Saturnini, Justi, Lucosæ, Syriæ, Saturnini, Martini, Petri, Cariathonis. Item Saturnini, Martii et aliorum XII Martyrum, et Barbalabiæ. *MS. Blumianum ista habet :* Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti : In Antiocia Saturnini, Martini, Petri, Chariotonis, Saturnini, Martii, et aliorum XII, et Barbalabiæ. *Hactenus quatuor S. Hieronymi Martyrologia aliquantum inter se mutuo nuensium discrepantia. Ac primum loco* Antiochia *media in aliis legitur :* Item Antiochiæ, *quia de* S. Phoca Martyre Antiocheno *ante actum erat, sed interpositis Martyribus passis in* Africa Petro, Eusebio, Rustico, Herebo, Mare, Palatino *et aliis novem. Hunc non est subjungendum nomen* Antiochi *quasi* Martyris, *sed* Item Antiochiæ, *ac defenda quæ dein de* Antiochia *repetuntur, et desunt in Lucensi codice.*

et plurimi eorum in variis aliis

2 *Duo igitur horum Athletarum fuit* Victor, *relatus etiam in MSS. codicibus Richenoviensi, Tornacensi, Laxiensi, Augustano, Labbeano, cum excuso Galesinio, sed aliis Martyribus immistus. In MS. Aquisgranensi horum mentio ut commutatorum :* Antiochiæ passio S. Victoris, (*de quo seorsim agi diximus*) Victoris, Adriani, Pamphili, Syri, Saturnini, Wekardi. *Hermannus Greven in additionibus Usuardi ita habet :* Item Victoris, Pamphi, Syri, Saturnini, Petri. *Nothers omissis prioribus, aliquos ita sequat.* Item in Antiochia Saturnini, Casti, Syriæ. Item Saturnini, Martini, Petri, et aliorum non paucorum. *MS. Reginæ Suecæ, et ex eo Holstenius :* Antiochiæ, Syriæ, Saturnini, Justi, Petri. *Memorant etiam* Saturnini, Marci, Martini. *MSS. Richenoviense, Augustanum, Labbeanum : In MS. S. Maximini, omisso Saturnino, mentio fit* Marci, Petri, Martini : *ut eorsum* Saturnini *memoratur in MS. Floriacensi Sanctorum et MS. Idunc monasterii S. Laurentii apud Leodium. In MS. Aquicinct. et Leodiens. S. Lamberti :* Item SS. Eusebii et Saturnini. *Sed* Eusebium *hic non spectare arbitramur, etsi nomen etiam MS. Hieronymiano supra inscriptus sit : sed abest in illo uterque* Eusebius, *inter Martyres Afros utrinsque classis ab aliis numeratus.*

F

3 *Varia aliquoties hic occurrit, et libri* Victoris *in unico MS.* Victorii *est. Qui in tribus codicibus* Adrianus *est, in alio* Arrianus, *in altero* Adriadus *scribatur.* Pamphilus *etiam* Pampilus *appellatur. At hoc annus* Palamarti *cognitio duorum est, et* Palati. Marti, *legitur.* Saturnini *tres nominantur in Hieronymiano Parisiis excuso, in Lucensi loco duorum* Saturnini, *et* Satyrus *legitur, sed secundus* Saturninus *retinendus est,*

Nonnisi varie corrupti.

A *quia vocula illa* Item Saturninus *indicat repeti nomen, uti etiam in tribus aliis legitur. Inter* Saturninum *et* Syriam, Justus *in Hieronymianis interponitur, apposita uni* Lucosa. *At Notherus loco* Justi *edidit* Casti. *At quæ* Syria *in quatuor legitur, duobus* Syrus *est,* Martinus *et* Petrus *septies eadem ratione repetuntur. At loco* Cariothonis, *est exaratum* Chariattonus, *et nomine diviso* Cari, Attonis. *Domum legitur* Marci, Martii *et* Marci. *Numerus adjunctus Martyrum* XXII, *alibi* XII, *alibi* XVII, *in Galesinio* CCC *est.*

4 Welandus *ex MS. Aquisgranensi addit. Sed major scrupulus est ob nomen* Barbalabia, *seu* Barbalabea, *in quatuor Hieronymianis repertum* Barbalabia *repetitur etiam in Indice Sanctorum ad Martyrologium Ducherii : sed an ad Antiochenos Martyres spectet, etiam dubitari potest. Sufficit hæc lectori indicasse : utriusque nomen in titulo omisimus, dum certius aliquod monumentum nanciscamur. Nam Welandus Germanicum nomen est, et* Barbalabia *videtur vox depravata, post* XII *anonymos extra ordinem adjecta.* D *Welandus et Barbalabia omissi.*

DE S. ADRIANO MARTYRE
CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

ANNO CCCVIII. V MARTII.

Inter varios Cæsareenses Martyres apud Eusebium, B *S. Adrianus.*

Eusebius Pamphili *in Historia Ecclesiastica pluribus agit de Martyribus Palæstinæ, ac nominatim de iis, qui in sua urbe Cæsarea in persecutione Maximini cæsi fuerunt. Passio aliquot Martyrum describitur lib.* 8 *cap.* 21 *prout ea divisio solebat excudi; quæ in nova editione Henrici Valesii continetur cap.* 11 *supplementi ad librum* 8 *sub titulo de Martyribus Palæstinæ. Qui vero indicantur Martyres, quinque diversis diebus inscripti sunt Martyrologio Romano,* Pamphilus Presbyter, Valens Diaconus et Paulus *ad Kalendas Junii : tum Martyres Ægypti* Elias, Jeremias, Esaias, Samuel et Daniel, *item* Porphyrius famulus S. Pamphili *et* Seleucus Cappadox *ad* XVI *diem Februarii, et proximo die* XVII *Februarii* Julianus Cappadox *et* Theodulus senex *ex familia Præsidis, sub quo hos ac præcedentes septem martyrio coronatos narrat Eusebius, ac dein ista adjungit :*

hoc die passus

2 Cum motus ac furor Præsidis adversus supradictos Martyres adhuc in ore omnium versaretur, Adrianus *et* Eubulus *ex regione* Manganæa Cæsaream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civitatis introitu perinde ac ceteri interrogati sunt, cujus rei gratia advenissent : confessique id, quod res erat, Firmiliano exhibentur. Qui cursus ita ut erat, nulla dilatione usus, post crebra ungularum verbera, quibus latera eorum sulcaverat, eos ad bestias damnavit. Biduo igitur interjecto, Adrianus quidem quinto die mensis Dystri, id est ante diem tertium Nonas Martias (quo die natalitia Fortunæ, ut Gentiles existimant, apud Cæsaream celebrantur) leoni objectus, ac deinde gladio transfixus, martyrium consummavit. C Eubulus vero perendie ipsis Nonis Martiis. Cæsareensium Martyrum certamina ultimus obsignavit. *Ita ad illum diem dicetur.*

inscriptus Martyrologiis Latinis.

3 *De* S. Adriano *ista leguntur in Martyrologio Romano :* Cæsareæ in Palæstina S. Adriani Martyris, qui primo in persecutione Diocletiani, jussu Firmiliani Præsidis, ob Christi fidem leoni objectus, deinde gladio jugulatus, martyrii coronam accepit. *Molanus in Additionibus ad Usuardum hoc eum elogio ornat :* Cæsareæ Palæstinæ S. Adriani Martyris, qui die festo, quo natalitia Fortunæ Cæsareensium (sacerum putabatur) celebrari solent, leoni primum ad deserpendum projectus fuit, deinde gladio est jugulatus. *Similia habent Galesinius et Canisius in secunda editione.*

4 *Græci ejus memoriæ dicarunt* III *et* IV *diem Februarii. In Menologio Græcorum jussu Basilii junioris Imperatoris conscripto, ad priorem diem ista leguntur :* Eodem die certamen sanctorum Martyrum Adriani et Eubuli Cæsareæ. Adrianus et Eubulus Christi Martyres in Vanea nati, fidei Christianæ tuendæ studio proferti Cæsaream, Christianis in vinculis vel quæstione acceptis præsto esse, consolari, hortari, animum addere ; Gentilibus autem verbum Christi disseminare, complures baptizare non desinebant : quo factum est, ut facile cogniti et comprehensi Fermiliano Præfecto traderentur, qui verberibus male affectos Martyres, et facibus circa latera exustos, ad leones damnavit : sed cum tantum abessent leones ab inferenda Sanctis injuria, ut flexis etiam poplitibus pedes eorum lamberent, vehementi incitatus ira Præfectus, Martyres capite multavit. *Agunt de eisdem Græci in Magnis Menæis excusis et apud Maximum Cytherœum* ἐν βίοις ἁγίων, *sed aliquanto contractius de S. Adriano : quæ eadem leguntur in vetusto codice MS. Parisiensi collegii Clavomontani Societatis Jesu, in MSS. codicibus etiam Mediceo Regis Galliæ, et alio Cardinalis Mazarini. Illud infra* VII *hujus ad Vitam S. Eubuli edemus. In Menologio Græco Cardinalis Sirleti ab Henrico Canisio edito ad diem* IV *Februarii ita traditur :* Natalis S. Hadriani, qui apud Cæsaream Decio Imperatore martyrium passus est.

at Græcis

3 et 4 Februarii.

E

5 *De tempore cædis ut agamus, primo tollendus error, quo* Decius Imperator *perperam in ultimo Menologio nominatur; et admittendum cum Martyrologio Romano illos passos esse in persecutione Diocletiani, quæ post-* *passus anno 30 8.*
quam is depositis imperiali cultu, privatum habitum induit, sub successoribus continuata est, et potissimum in Oriente et Cæsareæ in Palæstina sub Maximino, cui ea provincia data est anno CCCV *aut sequente : et sub eo Martyres passos in Palæstina recenset Eusebius cap. 4 ducti Supplementi, et cap.* 6 *tradit* S. Agapium præsente tyranno Maximino passum anno IV persecutionis, *ac dein* V *et* VI *annum persecutionis cummerat, scilicet a Diocletiano cœptæ, atque ideo prioribus Martyribus mense Februario interemptis assignavimus annum* CCCVIII, *quod etiam de hisce asserimus. Erant hi oriundi ex* Manganæa regione, *pro qua in Menologiis et Menæis legitur* Βανίας *sive* Vanea *aut* Ganea, *e priore nomine contracta, ac ditio aliqua haud procul dissita videtur intelligi.*

F

6 *An SS.* Adrianus et Evolus Africæ *adscripti, et in multis Martyrologiis ad hunc diem relati ab his diversi sint, an prorsus iidem censendi, non audemus definire ; sed aliorum judicio relinquimus, et Martyrologia de singulis accurate proponimus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

ADRIANO, EVOLO, EUSEBIO, JULIANO, OCTAVIO.

V MARTII.

In Africa

SS. Adrianus,

Evolus,

Eusebius,

Julianus,

Octavius.

adjuncti aliis Sanctis.

Duas ad hunc quintum Martii classes donus Martyrum, quos terra Africa in cœlum misit: quorum dum elogia desunt vel nuda nomina recte colligere ex antiquissimis variorum Ecclesiarum Martyrologiis conamur. Ex his manu exaratum monasterii S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in recognoscendo Martyrologio Romano, Antesignanum et Ducem aliorum proponit his verbis: III Nonas Martii. In Africa S. Adriani. Quæ eadem habent Martyrologia MSS. Casinense, et Altempsianum, cum Calendario Vallicellensi. At proximus socius adjungitur in MS. Martyrologio S. Hieronymi, quo hactenus usi sumus, III Nonas Martii. In Græcia Adriani, Evoli. Quo errore emendato, illos refert Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum: In Africa Adriani, Evoli. Tertius socius legitur in Martyrologiis S. Hieronymi, Lucensi et Blumiano. In Africa Adriani, Evoli, Eusebii. Idem in MS. Coloniensi S. Mariæ ad gradus omisso loco leguntur. At MS. Aquisgranense ista habet. In Africa Natalis Adriani, Eusebii, Eusepi. B Ubi loco ultimi Eusepi aut legendum est Evoli, aut alter Eusebius intelligitur, de quo ejusque novem sociis in altera classe Martyrum Africorum agitur. MS. Corbeiense, quod ante octingentos annos scriptum creditur, quartum Athletam adjungit: In Africa Adriani, Evoci, Eusebii, Juliani; nomine Evoci, loco Evoli scripto. Denique omnes recenset Parisiis excusum, Martyrologium S. Hieronymi: III Nonas Martii. In Africa, Adriani, Evoli, Eusebii, Juliani, Octavii.

2 Referuntur ex hisce variis in aliis Martyrologiis, sed aliis athletis, qui hoc etiam die coluntur, immisti. Ita nullo loco assignato S. Rusticus, socius S. Adriano jungitur in MS. Cluniacensi, quos cum SS. Victore et Eusebio referunt antiqua etiam MSS. Tornacense S. Martini et Lætiense; at Pragense, omisso Victore, addit alios his verbis. In Africa Petri, Eusebii, Rustici, Adriani, Evolii. Qui ultimus Eobolus scribitur in MS. Richenaugiensi, et Eovolus in MS. Parisiensi: et Africa martyrii palæstra etiam statuitur: at loco omisso Evolus, dicitur in MS. Augustano. Adrianus etiam Africæ adscriptus refertur in parvo, sed antiquiore, MS. S. Maximini: in quibus alii socii adjunguntur, ut ex classibus Martyrum sequentibus constabit. De Adriano Cæsarea in Palæstina sub Diocletiano passo jam egimus, et dubii hæsimus, num Adrianus et Evolus alio sint statuendi ab illo Martyre Adriano ejusque socio Eubulo.

3 Galesinius iste habet: In Africa Sanctorum Martyrum Evolii, Petri, Victoris et sociorum trecentorum. In Notationibus addit: Anno Domini CCLIV Decio II et Rustico Consulibus, quo anno beatissimus Laurentius tertio Idus Augusti martyrio coronatus dicitur. De iis Martyribus scriptum est in libro, quemadmodum exarato usi sumus. Hæc Galesinius; cujus MS. Codicem ab auctore non satis perito scriptum fuisse agnoscimus. Ad hos Afros Martyres spectat Evolius, sive Evolus. Duo Petri nomine hoc die Martyres coluntur, alter in Africa Dux et Antesignanus aliorum, alter cum Victore Antiochiæ passus: addunturque socii XII, in aliquibus XXII, qui hic trecenti dicuntur. At quæ ex Notationibus protulimus, valde negligenter in chartam conjecta sunt. Non fuit Decius II Consul cum Rustico, sed cum Quinto Etrusco Decio Cæsare; et ambo perierunt sub exitum anni CCLI, quo fuerant Consules: non anno CCLIV: neque etiam hoc anno S. Laurentius martyrio coronatus est, sed sub Valeriano anno CCLIX: neque tertio Idus Augusti, sed quarto Idus, quando a Galesinio et aliis Martyrologiis refertur. Hæc ergo omnia de tempore, quo Martyres coronati sunt, gratis assumpta, non libenter admittimus. Has ejus conjecturas perstringit a Baronio et Fevardo, monuimus IV Martii ad nongentos Martyres Romanos.

quo tempore dicantur passi?

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PETRO, EUSEBIO, PALATINO, RUSTICO, HEREBO, MARE PALATINO, ET ALIIS IX.

V MARTII.

C

In Africa

SS. Petrus, Eusebius,

Rusticus,

Herebus, Mares Palatinus, et IX alii

Ea altera classis Martyrum in Africa passorum, qui ad hunc quintum Martii etiam spectant. Ex his duo priores assignantur in illustri Calendario seu Martyrologio MS. Vallicellano Congregationis Oratorii Romæ: In Africa Petri et Eusebii; quibus tertius adjungitur in MS. Martyrologio Pragensi: In Africa Petri, et Eusebii, Rustici, additur Adriani, Evoli. Sed hi ad priorem classem Martyrum Afrorum pertinent. MS. Casinense: Sanctorum Martyrum Rustici et Petri. Plures hisce conjunguntur in Martyrologio MS. Richenoviensi: In Africa Eoboli, Petri, Focæ, Maturi, Victoris, Eusebii. Eadem sunt in MS. Parisiensi Lalbei, omisso Maturo, et Foca Martyre substituto: quæ etiam omisso loco referuntur in MS. Augustano. Ex his Phocas Antiochiæ passus seorsim datur, et cum socio Victore MS. Tornacense: Natale SS. Adriani, Rustici, Victoris et Eusebii. In Antiochia passio S. Focæ Virg. In MS. Lætiensi nulla Phocæ mentione facta, verba illa In Antiochia perperam ante quatuor memoratos Martyres translata sunt. Martyrologium MS. S. Hieronymi ita habet: Antiochiæ Sancti Focatis. In Africa Petri, Rustici, Heribi, Maris Palatini, et aliorum VIII. In Corbeiensi Parisiis edito etiam S. Hieronymi, vitio amanuensium omissis his verbis, In Africa Petri, reliqua ita proferuntur: Antiochiæ passio Sanctæ Focæ, Rustici, Herebi, Maris Palatini, et F aliorum novem. At correctionem dictam stabiliunt Martyrol. Lucense et Blumianum, etiam S. Hieronymi. In Antiochia passio S. Focæ. In Africa Petri, Eusebii, Rustici, Herib, Maris Palatini, et aliorum VIII.

2 Hactenus antiquiora Martyrologia dedimus, e quibus hæc controversia exoritur, num alius sit statuendus Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus. In his Usuardus, Ado, Beda excusus, Bellinus Manuologium et MSS. Trevirensia duo cum aliis duobus sub Bedæ nomine his fere verbis: Item ipso die passio Sancti Eusebii Palatini et aliorum novem Martyrum. Quæ eadem fere leguntur in Martyrologio hodierno Romano. At eodem recte referuntur in Martyrologiis Rosweydi, Nothers, et Ferarii, nam Beda nullos ad hunc diem retulit Sanctos. In MSS. Casinensi et Altempsiano, Eusebio adduntur socii duodecim, in MS. Ultrajectino undecim, et cum Nothero ibidem alius ab Eusebio constituitur Palatinus: ut vel hac ratione possint censeri Eusebius et Palatinus in Africa passi cum SS. Petro Rustico, Heribo et Mare, quibus etiam novem addantur commilitones. In MS. S. Cyriaci omisso nomine Eusebii, post S. Phocam adjiciuntur XII

seorsim relati Eusebius Palatinus cum aliis in aliquot locis martyrii,

A *socii, qui huc spectant. In MS. Corbeiensi* S. Rustici *additur* Hercæus, *quem* Herebum *aut* Heribum *ab aliis appellari opinamur. Nomen* Palatini *ut appellativum adjungimus* Eusebio *et* Mari.

in Chronico Dextri adscripti Metellino,

3 *Novam auctor Chronici Dextri movet controversiam, dum more sibi consueto, quos reperit in variis Martyrologiis nullis assignatos loco, ad aliquod oppidum Hispaniæ transferre præsumit. Ejus ad annum* 134 *num.* 4 *hæc verba sunt :* Metellini in Lusitania sancti Martyres Eusebius, Palatinus, et alii novem pro Christi fide constanter passi. *Annotant ad hunc locum Franciscus Bivarius et Rudericus Carus hos coli* v *Martii : quem diem ab his Sanctis ita auspicatur Martyrologium Hispanicum Joannis Tamaii Salazar :* Apud Coloniam Metellinensem in Lusitania SS. Eusebius et Palatinus cum Firmano et Rustico et septem sociis, qui cum pro Christi amore ob fidei confessionem sese Judici offerrent, in carceris ergastulo diu tenti, tandem Hadriani Imperatoris sævitia torti, per varios agonum cruciatus ad æterna Martyres præmia pervenerunt strenui. *Asseruntur dein aliqua horum Acta similibus exornata encomiis, et præter Chronicon et a nobis allegata, citantur Rabanus et Galesinius, quorum primus hoc die non meminit ullius ex memoratis Martyribus : et tamen hæc tamquam ejus*

adjunctique Firmanus et Rusticus,

B *verba protrudantur.* Eodem die SS. Palatini, Firmani, Rustici et aliorum Martyrum. *Forsan ex die* x *Martii Tamayus huc eos transtulit, ubi stabiliantur :* In Nicomedia Palatini, Firmiani et Rustici. *Neque alius* Firmianus *aut* Firmianus *Martyrologio Rabani insertus est, nisi hic* Nicomediæ *passus. Galesinius* S. Eusebium Palatinum et novem socios *scribit* in Trajaniana persecutione *passos, allegatque in Notationibus* Usuardum, Bedam et MS. *Horum verba dedimus absque mentione* Antiochiæ *et* Trajani. *De auctoritate hujus manu exarati Martyrologii supra ad priores Martyres Afros actum est. Sed quomodo et Rabani et Galesinii auctoritate citata Martyres Nicomediæ passi, aut Antiochiæ et Trajani tempori, licet perperam, adscripti, transferantur in Lusitaniam, et quidem duo, quorum non fit mentio in Chronico Dextri? Georgius Cardosus in Hagiologio Lusitano, omissis* Firmiano et Rustico, *celebrat* Eusebium Palatinum et novem socios Metellini in Lusitania martyrio coronatos : *quos eosdem referunt Martinus Carilius in Chronico Hispanico ad assignatum in Chronico Dextri annum* 134, *et Barnabas Moreaus de Vargas libro* 5 *Historiæ Emeritensis cap.* 3, *quod Metellinum oppidum, vulgo Medellhim, haud procul Emerita, in hujus diœcesi sit situm, ubi*

hos Martyres jam nunc coli, ut Patronos primæ classis. D *indicat memoratus Cardosus. Interim omnia unius Chronici Dextri nituntur auctoritate, cui quam parum possimus fidere, sæpius diximus.*

4 *Philippus Ferrarius in nova Topographia in Martyrologium Romanum dictos Martyres adscribit Cæsareæ Palæstinæ.* v Martii, *inquit,* Hadrianus miles Martyr sub Diocletiano. Item Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus, Item Theophilus Episcopus doctissimus Martyr sub Severo. *Qui omnes eodem ordine inserti sunt Martyrologio Romano, et tam* Hadrianus *quam* Theophilus *Cæsareæ Palæstinæ, ut suo loco dicetur, attribuuntur; inter quos cum* Eusebius Palatinus *et socii absque mentione ullius loci interponerentur, etiam Cæsareæ Palæstinæ martyrium complevisse credidit. Eadem plane ratione S. Phocæ Martyri Antiocheno sæpe Eusebius cum sociis substituitur. Ita MS. Vaticanum S. Petri :* Apud Antiochiam natale B Foces Mart. Ipso die passio S. Eusebii Palatini ac aliorum novem Martyrum. *Similia habentur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, Dacheriano, et aliis, uti etiam illo quo Florus Lacunas Bedæ supplevit. Hac occasione*

atibi adscripti Cæsareæ Palæstinæ

et Antiochiæ

deceptus Galesinius cum S. Phoca *etiam* Eusebium E sociosque Antiochiæ *adscripsit, et ex Actis alterius* Phocæ Episcopi Synopes in Ponto *longiora illis encomia contexuit, addens coronam martyrii in persecutione Trajani illis concessam. Quæ omnia non sine amplificatione oratoria transtulit Tamaius Salazar ad suos Metellinenses, asserens illos* exorta Trajani Imperatoris persecutionis procella, aut pro fide comprehensos, aut cognito de non quærendis Christianis ipsius decreto, sese sponte Judici offerentes in carcerem trusos, ibidemque variis fœtoris et famis affectos ærumnis, diem, quo erant pro Christi Domini contessione ad martyrii meritum perventuri, numerasse, *ac dein* Trajano e vivis sublato, tempore Adriani passos *fuisse. Gaudet dein hac sua inventione* optime salvari opinionem et Dextri eorum agonem tempore Hadriani consignantis, et Galesinii seculo Trajani. *Quæ quam solida sint, ex dictis colligi potest.*

5 *Maximus in Bononia perlustrata,* Eusebii Martyris *meminit ad hunc diem, ejusque asserit* aliquas reliquias esse in ecclesia S. Francisci, aliquas etiam in templo SS. Fabiani et Sebastiani : *sed quæ huc potius quam alius ejusdem nominis Sanctis videntur attributa, quod hic primus occurrerit Martyrologio Romano adscriptus et nulli certo loco assignatus.*

reliquiæ quibusdam Eusebii Bononiæ.

C F

DE S. PHOCA

MARTYRE ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

v MARTII.

S. Phocas adscriptus fastis Latinis 8 *Martii,*

Omnia fere *Martyrologia Latina meminerunt hujus Martyris et antiquiora eisdem passim verbis.* Antiochiæ passio Sancti Focæ, *subinde* Foces, *aut* Focatis Martyris : *in Parisiensi Hieronymiano* Sanctæ Focæ, *additurque in MS. Tornacensi,* Virginis *error ex terminatione vocis in casu genitivo exorto. Inter duas classes Martyrum Afrorum refertur in tribus Martyrologiis sub nomine S. Hieronymi, hinc nulla distinctione illis immistus legitur in MS. Richenoviensi :* In Africa Eboli, Petri, Focæ, Maturi, Victoris, Eusebii. *Loco* Maturi *adjuncti, in MS. Labbeano legitur* Focæ Martyres, *quod aliis codicibus congruit. De Martyribus appositis agimus in utraque classe Martyrum Afrorum ob quam conjunctionem* passio S. Focæ *per errorem* Africo *adscripta est in MS. Reginæ Suecorum, in alio Codice ejusdem Reginæ ita legitur.* In Antiochia passio S. Phocæ Episcopi et Martyris. *In MS. Centulensi additur,* sub Judice Africano. *In Martyrologio MS. Card. Barberini elogium idem, quod habet Usuardus, legitur, addito etiam titulo* Episcopi.

2 *Verba Usuardi sunt :* Apud Antiochiam natalis B. Focæ Martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris est passus injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumpharit, hodieque populis declaratur. *Additur apud Adonem.* Denique si in quempiam in his locis coluber morsum stringens venena diffuderit, extemplo qui percussus est, ut jamiam basilicæ Martyris credens attigerit, evacuata virtute venem. salvatur. *Quæ omnia etiam in hodierno Martyrologio Romano leguntur, desumpta totidem verbis ex tractatu S. Gregorii Turonensis de Gloria Martyrum lib.* I *cap.* 29, *ubi et* Martyrem *hunc* apud Syriam *suo tempore* requievisse *tradit : et dicta miracula ita ubertim confirmans,* Nonnulli, *inquit,* ut celebre vulgatum est, jam tumidi malæ bestiæ ictu, jam toto

contra serpentium morsum invocatur.

corpore

A corpore incrassante veneno, in hoc perflati ut Spiritum exhalarent, inter manus delati et in atrio positi, sunt sanati, nec unquam ob hoc virus obire hominem fas est, si sacrum limen fide plenus adtigerit. *Ad ea allusit Wandelbertus hoc disticho.*

Ternas Martyr habet meritorum nomine Phocas :
Sanguine qui mortem vicit, virtute draconem.

an sub Trajano passus ?

3 *Galesinius apponit*, S. Phocam Martyrem Trajano Imperatore coronam gloriæ accepisse, *et quidem, ut in Notationibus observat*, anno Christo Domini CXIX, Nigro et Aproniano Coss. quo anno Trajanus Armeniam, Assyriam et Mesopotamiam provincias fecit, *et pro sua probatione addit :* De B. Phoca ab Usuardo, Beda, Adone, S. Antonino, Gregorio Turonensi cap. 99 de Gloria Martyrum ceterisque scriptum est. *Quidni addit Vincentium Bellovacensem, ab S. Antonino passim descriptum, qui lib.* 10 *Speculi Historialis cap.* 62 *late de S. Phoca, et ejus altercatione cum Africano agit : sed quæ ad S. Phocam Synopensem Episcopum spectant ; quem Galesinius ad* x *Julii asserit*, Trajano Imperatore pro Christo necatum, *annotatque* de illo extare concionem Asterii Episcopi Amaseæ apus Metaphrasten.

alius ab Hortulano, et Episcopo Synonymis in Ponto.

B 4 *Sed, ut ea oratio est de Hortulano Phoca, capite plexo juxta urbem Synopensem, non de Episcopo in Balneis suffocato ; ita Trajani persecutio, in qua passum esse Episcopum omnes consentiunt, ei fortassis soli convenit. Ab utroque autem omnino diversus est is, qui Antiochiæ passus hoc die colitur, et celebre in Syria templum habuit, teste Gregorio Turonensi : an autem et Romæ ? Ita sane existimo : quamvis Asterius suo ad* Phocæ *tribuat his verbis :* In dominatrice urbe, Italiæ capite, orbis regina, illustris ei erecta ædes, egregieque ornata visitur, in qua honor ei ab omni populo, et devota munerum defertur illatio : neque enim minus colunt Phocam Romani, quam Apostolorum Principes Petrum et Paulum ; quoniam (ut fando accepimus) ipsum Martyris caput religiose possident : *ideo autem Antiocheno Phocæ potius quam Synopensium alterutri existimamus ista convenire ; quod magis probabile videatur, Antiochenos, qui S. Ignatii Episcopi sui Reliquias Roma acceperant, non difficiles fuisse, ut a Romanis rogati, hanc eis rependerent gratiam* D

an notus in Græcorum Fastis ?

5 *Baronius in notis ad* XIV *Julii monet distingui a Græcis Phocas duos : Hortulanum unum, Episcopum alterum quorum iste hoc die colatur, distinguunt illi sane : sed, ut ad istam diem et* XXII *Septembris videbimus, utrumque faciunt Synopensem : Antiochiæ nusquam meminere : nec Asterius qui ad Hortulani cultum videtur trahere nonnulla ad Episcopum pertinentia, et capitis Romæ honorifice collocati meminit, ullam facit Syriæ vel Antiochiæ mentionem : ita ut Antiochenus, de quo hodie, Græcis Menologiis penitus videatur esse ignotus : nisi sit is, de quo* 11 *Augusti in excusis ac MSS. Taurinensi et Claromontano legimus commemorationem ; nullo alio adjuncto, unde colligi possit cujus illa sit.* E

VIDE SYNAXARIUM NOM. 865.

DE S. MARCO MONACHO
IN ÆGYPTO,
Synopsis historica.

CIRCA AN. CCCC V MARTII.

S. Marcus vir sanctus et doctus :

Græci in Magnis Menæis hoc elogio celebrant S. Marcum monachum die quinto Martii Eodem die S. P. N. Marci, monachi thaumaturgi. Laboris hic in omnibus amantissimus erat, simulque totum se divinarum Scripturarum meditationi dabat : quibus studiis ad summum virtutis et vitæ religiosæ culmen pervenit. Utrumque testantur tum libri eruditionis et utilitatis pleni ab ipso conscripti, tum gratia miraculorum eidem a Christo Salvatore impertita : e quibus omnibus unum proferre necesse est.

traditur catulo hyænæ cæco visum dedisse : C

2 Cum aliquando Sanctus in sua casa moraretur, sibique attenderet, accessit hyæna apportans catulum suum cæcum, supplicique gestu Sanctum rogavit, ut misereretur ipsius, et a partu suo cæcitatem tolleret. Sanctus vero cum oculos hoc malo affectos conspuisset, fusis precibus sanos effecit. Hyæna postridie ingentem arietis pellem in sanitatis collatæ remunerationem attulit : quam Sanctus non prius accipere voluit, quam fera promitteret se numquam pauperum ovibus insidiaturam. Quod si erga bruta animalia tantum ostendit affectum, qualem censendus est habuisse erga homines, quibus misericordiam, utpote sui similibus, exhiberi una atque eadem omnibus natura expetit ?

Eucharistiam ab Angelo accipit,

3 Tanta autem erat huic viro cordis mundities, ut Presbyter sancte juraret, se numquam Marco monacho præbuisse sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, sed cum ad eum accederet, ab Angelo ei fuisse porrectum : cujus ipse manum solam extra cubitum extensam viderit detinentem cochlearium, per quod Sanctus sacræ Eucharistiæ fieret particeps.

4 Abdicavit se omnibus mundi hujus curis et turbis, cum annum ætatis ageret quadragesimum : et postquam sexaginta in religiosa palæstra transegit annos, migravit ad Dominum. Erat statura corporis parva, nec multum barbæ habebat : caput vero ex Spiritus sancti gratia intus effulgebat. *Hactenus Menæa Græca : quæ eadem leguntur in MS. Synaxario Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, et apud Maximum Cytherænum ἐν βίοις ἁγίων. In his omnibus Angelus detinet τὴν λαβίδα*, cohlearium : *cujus formam et usum præclare explicat Jacobus Goar in Euchologio Græcorum notatione* 179 *ad Divinam Missam S. Joannis Chrysostomi. Pridie sive* IV *Martii celebratur in Menologio Basilii Porphyrogeniti, elogio aliquantulum contracto.*

porrigentem eam in cochleari :

vixit cum Apollonio, S. Moyse Æthiope et S. Macario Sacerdote :

5 *Sozomenus lib.* 6 *Histor. Eccl. cap.* 29 *de S. Marco ista tradit :* Eodem tempore Marcus ille multorum sermone celebratus, Apollonius juvenis, et Moyses Æthiops in Sceti astate egere. Ferunt Marcum cum adhuc adolescens esset, mansuetum imprimis et temperantem fuisse, ac sacras litteras memoria tenuisse : adeo etiam Deo carum, ut Macarius constanter affirmaret, cum ipse essot Presbyter Cellinorum, eum numquam a se ea mysteria accepisse, quæ fas est a Sacerdotibus in sacra mensa conferri hominibus Deo sacratis : sed Angelum ei illa dedisse, cujus manum ad brachii usque juncturam solum vidisse se asserebat. *Hæc Sozomenus, quæ plane eadem habet Nicephorus lib.* 8 *hist. Eccl. cap.* 35.

hunc ab aliis tribuitur turba ulum catuli illuminati :

6 *Vitam* S. Moysis Æthiopis *dedimus* VII *Februarii, et* XXV *Januarii eamus de* S. Apollone *sive* Apollonio Abbate in Thebaide, *respectu cujus supra citatus* Apollonius junior *appellatur : cujus nomen nondum in sacris fastis legimus. At res gestas* S. Macarii *late deducimus ad* IV *Nonas Januarii : cui Palladius cap.* 20 *Historiæ Lausiacæ attribuit relatum num.* 2 *miraculum catuli hyænæ illuminati : eique dantur anni quadraginta ante baptismum, ac post ultimum susceptum sexaginta dicitur habuisse staturam corporis mensuram, ac barbam*

A *bam variorem. In Paradiso Heraclidis, ultima applicantur S. Macario, priora de catulo hyænæ diminuto S. Marco, utrobique Paphnutio discipulo introducto, qui illa narravit. At de S. Marco hæc apud Palladium referuntur sub finem capitis* 20 *et capite* 21.

7 Hic Macarius nobis narravit, (erat enim Presbyter) se observasse tempore communionis Christi Sacramentorum, se Marco exercitatori numquam dedisse oblationem, sed ei Angelum dedisse ex ara : solum autem se vidisse digitum manus ejus quidabat. Cum esset autem hic Marcus junior, dicebat memoriter vetus et novum Testamentum, eratque insigniter mitis, sonnine temperans.

S. Marcum novit antiquum et novum testamentum :

8 Quodam ergo die cum eum satis haberem in cella mea, in extrema jam ejus senectute ad eum venio, et ostio ejus cellæ accedo. Quem ego, utpote qui eum adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut erat : et auscultabam quidnam diceret vel faceret. Is autem intus solus, cum jam centum annos transegisset, et dentes amisisset, secum pugnabat et cum diabolo, et dicebat : Quid vis deinceps, γαστρόφιλε, id est, male senex ? Ecce jam et vinum bibisti, et oleum tetigisti. Quid vis deinceps γαστρόφιλε, id est, vorax in canicie, et γαστρόδουλε, id est, ventri serviens, probro et contumelia te ipsum afficiens ? Et diabolo dicens : Recede a me, diabole, consecutus mecum in dissensionibus, incepisti mihi imbecillitatem corporis. Incepisti me habere vinum, et sumere oleum, me reddens voluptarium. Adhuc me tibi aliquid debes ? Apud me nihil invenis, quod velis dirripere. Recede a me deinceps, inimice loquacissime. Ac veluti se provocans et irritans, secum loquebatur, dicendo : Adesdum, o nugator, in canicie vorator, et bellua in senectute. Quamdin ero tecum ? Hæc ibi.

centenarius secum et cum diabolo disputat.

B

9 *Alius Marcus inter anachoretas Ægyptios vitæ Silvani Abbatis discretus, qui mortem suam prævidens, ne illic ante tradium alio abiret, impetravit, et intercessit, uti dicitur lib.* 5 *de Vitis Patrum interprete Pelagio, libel.* 18 *num.* 15. *Hic Marcus summe obedientiæ laudem superbetam reliquit, et clausis oculis matrem salutavit : uti refertur apud eumdem Pelagium libel.* 14 *cap.* 5 *et* 6 *et Ruffinum lib.* 3 *de Vitis Patrum cap.* 143. *Hic* scriptor *erat, imo* scriptor antiquarius *appellatur : ut illius potius elucubrationes censeri possent scripta, quæ sub nomine Marci eremitæ circumferuntur : nisi alterius sunt Marci et utroque jam recensita junioris, ut qui cum S. Nilo et Theodoreto conjungitur apud Nicephorum lib.* 14 *cap.* 54 *ubi aliqua ejus scripta enumerat. Nonnulla extant tomo* 4 *bibliothecæ Patrum, sed an genuina et non interpolata aut corrupta alibi inquirendum.*

Alius Marcus anachoreta

D *et scriptor.*

an tertii Marci elucubrationes citentur ?

10 *Petrus de Natalibus lib.* 9 *Catalogi cum cap.* 33 *egisset de S. Marco Papa pridie Nonas Octobris vita functo, et adjunxisset cap.* 34 *Marcum Papam secundum, agit c.* 35 *de S. Marco scriptore et Confessore, addito hoc elogio :* Marcus eremi cultor, cognomine scriptor, sic dictus est, quia plurima sanctorum Anachoretarum in deserto Ægypti commorantium gesta scribebat. Qui dum ad communionem accederet, Angelus ei Sacramenta perrexit, cujus manum tantam usque ad juncturam brachii vidit. Requisitus autem a matre ut ad se visendam accederet, vestibus sacco scisso et reconsuto : facieque fuligine tincta ad eam oculis clausis ingressus est, visus ab ea, sed ipsum minime conspiciens statim egressus est. Hæc Heraclides. *Hactenus Petrus de Natalibus qui fallitur dum Heraclidi illa omnia tribuit, in cujus Paradiso cap.* 6 *solum ex citatis attribuatur miraculum Eucharistiæ manibus Angelicis S. Marco collatæ. Reliqua ut supra diximus referuntur apud Ruffinum et Pelagium de Marco discipulo Silvani Abbatis et scriptore antiquario, de quo isthæc leguntur in quibusdam Additionibus MSS. ad Usuardum ad* VII *Octob.* Item Marci scriptoris, de quo in Vitis Patrum et Heraclide, miræ obedientiæ viri, qui fuit discipulus Abbatis Silvani, quem senex propter obedientiam diligebat supra ceteros discipulos suos. *Ferrarius eodem die :* In Ægypto S. Marci anachoretæ : *addunt Maurolycus et Canisius :* qui anachoretarum Vitas scribebat. *At* XVIII *Octobris in Martyrologio Bellini Parisius anno* 1821 *recusa ista habentur :* Eodem die B. Marci clarissimi doctoris. *At de S. Marco, qui hodie colitur, certius agit Ferrarius* IV *Nonas Februarii his verbis :* Apud Scythim SS. Macarii et Marci Anachoretarum.

E

Cultus S. Marci 7 Octob.

an discipuli Silvani,

et 18 *Oct. sed falso. 2 Febr. hujus.*

DE S. GREGORIO
EPISCOPO CONSTANTIÆ IN CYPRO.

V MARTII

C Constantia metropolis Cypri, Salamina antiqua civitas, magni Epiphanii Episcopatu celebris. Inter alios ejus Episcopos, quos arbitramur multos ibi sanctitate et doctrina eximios floruisse, recensetur S. Gregorius, cujus mentio fit in quatuor antiquis Græcis codicibus manu exaratis ad hunc diem v Martii, asservatis Synaxariorum Parisiense collegii Clarimontani Societatis Jesu, Mediolanense bibliothecæ Ambrosianæ apud Meticonienses, Cardinalis Mazarini ac Petri Francisci Chifletii Societatis Jesu : nec habuit plura, quæ Tanerus, Rosweydus et alii sedulo perscrutati. In iis ista fere recensentur : Καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ [illegible] Κύπρου. Et sancti Patris nostri Gregorii Episcopi Constantiæ in Cypro. In Menologio Basilii Porphyrogeniti habentur plane eadem præcepta [illegible] memoria.

S. Gregorius Episcopus Constantiensis in Cypro.

2 Menæa *citata prædicto die* V *Martii, eum refert his verbis. Eodem die S. Gregorius Cyprius in pace ad Dominum migravit. Ejus laudes hæ sunt :*

[illegible]

An in Menæis 4 Martii referatur ?

Instar cervi ex laqueo vitæ liberati,
Ascendit Gregorius, hic aqua vicitans.

Laudatus his verbis magna ejus in recta abstinentia, et singularis in cultu divino alacritas. Quæ omnia de uno eoacmque viro, atque Ecclesiæ Constantiensis Episcopo arbitramur accipi posse.

F

3 *Si quis in Menæis citatis arbitretur alium non Episcopum intelligi Gregorium, non possumus obluctari. Apud Pelagium lib.* 4 *de Vitis Patrum libello* 1 *num.* 3, Dixit S. Gregorius : *Quia hæc tria exigit Deus ab omni homine, qui est baptismum consecutus : id est fidem rectam ex tota anima et virtute, linguæ continentiam et castitatem. Et Theodoretus in Philotheo cap.* 5 *novit* Gregorium in summa senectute laborantem, perinde ac si flos esset in florenti ætate : perstitisse vitis fructum perpetuo recusantem, et nec aceto quidem, vel uvis passis vescentem, non lacte, neque recenti neque concreto. *Certe aliquis horum aut similis hisce posset esse, qui in Menæis citatis asseritur.*

alii anachoretæ Gregorii.

DE

DE S. EUSEBIO CREMONENSI
BETHLEHEMI IN PALÆSTINA.

CIRCA AN. CCCCXXIII V MARTII.

Vitam S. Eusebii Cremonensis, *ex S. Hieronymi aliorumque scriptis collegit, digessit ac vulgavit Franciscus Ferrarius sacræ Theologiæ Doctor, Canonicus Cremonensis, et S. Ambrosii Mediolani Oblatus : quam Cremonæ decreto et expensis civitatis anno* MDCXII *impressam, hic denuo damus more nostro in capita et numeros dist uctam, atque additionibus marginalibus aliisque annotationibus illustratam : ac præmonemus ex epistola dedicatoria ab auctore* certa pro certis, probabilia pro probabilibus, dubia pro dubiis ante oculos poni : *annotamus insuper nonnulla ad S. Eusebium non videri pertinere. Aliquam hujus Sancti Vitam edidit olim Petrus de Natalibus lib.* 7 *Catalogi Sanctorum cap.* 64, *adjuncta memoria ejus ad* XIV *Augusti, quo die celebratur natalis S. Eusebii Presbyteri, qui Romæ a Constantio Imperatore Ariano ob Catholicæ fidei defensionem inclusus cubiculo obdormivit. Eodem* XIV *Augusti suis Additionibus ad Usuardum inserunt Hermannus Greven, anno* MCCCLXXX *in Carthusia Coloniensi vita functus :* Eusebii Confessoris, *inquit*, discipuli B. Hieronymi, natione Cremonensis, qui post obitum Hieronymi, cum monasterio illius laudabiliter præfuisset, et jam sepulturæ traderetur; monachus quidam, qui lumen oculorum amiserat, osculatus corpus ejus, visum recepit. *Eadem aliquanto latius referuntur in Martyrologio Germanico Petri Canisii, brevius apud Maurolycum et Felicium, a quo perperam Genuensis (qui Cremonensis erat) appellatur. Ast* XIX *Octobris* S. Eusebius Confessor, discipulus S. Hieronymi *inscriptus est MS. Florario Sanctorum.*

Vita a Petro de Natalibus.

relata ad 14 Aug.

memoria 19 Octob.

2 *De celebri ejus veneratione apud Bethlehemitas agitur infra in Vita num.* 39. *Quibus addi possunt, quæ Franciscus Quaresmius lib.* 6 *Elucidationis Terræ sanctæ cap.* 20 *scribit* de sepulchro S. Eusebii Abbatis Cremonensis, quod decimo tertio invisitur loco, in secunda peregrinatione, *scilicet* reverti pios fideles ad S. Eusebii Abbatis tumulum, vacuum etiam sacro pignore, ubi Deum et Sanctum, ut in aliis, venerantur.... Super hoc sepulchro et aliis SS. Hieronymi, Paulæ et Eustochii Missa celebratur, et Officium ad eadem solenniter decantatur in diebus solennibus horum Sanctorum, confluentibus etiam ad festivitates Fratribus ex Hierosolymis. *Inscribitur ibidem ichnographia ecclesiæ Bethlehemiticæ, æreæ laminæ incisa, in qua numero* XIV *altare hujus S. Eusebii exhibetur.*

Bethlehemis translatio

3 *Cremonæ S. Eusebii cultus auctus et amplificatus traditur infra in Actis num.* 42. *In Diario urbis Cremonensis a Josepho Bresciano anno* MDCXXXVIII *exarato, additur festum S. Eusebii celebrari* V *Martii in ecclesia S. Mariæ Stellæ, quæ infra dicitur manibus ipsius civitatis amicæ : ibidemque omnia administrari a congregatione ad honorem S. Eusebii erecta : eodemque die ære publico civitatis offerri anuos faces sive tædas, ac deputari duos, qui solenni Missæ sacrificio intersint, ac his ac rebus decretum anno* MDCVI *factum fuisse. Eodem* V *Martii ista apud Galesinium in Martyrologio habentur :* Hoc ipso die S. Eusebii Abbatis. Hic civis Cremonensis, B. Hieronymi discipulus, in sacris doctrinis et in vitæ religiosæ officiis pie versatus, sancte factorum laude cumulatus quievit in Domino. *De eodem agit hoc die Ferrarius in Cataloyo generali, ut etiam in Catalogo Sanctorum Italiæ, cum elogio ex Petro de Natalibus petitissimum concinnato, et a memorato ante Quaresmio descripto. Eumdem cultu Ecclesiastico honorari Bononiæ in ecclesia S. Barbatiani, et passim a monachis Hieronymianis tradit ad hunc diem Masinus in Bononia perlustrata.*

Cremonæ S. Mariæ

4 *His ad prælum missis, accipimus litteras a Francisco Ghirinaello Rectore collegii Cremonensis Societatis Jesu cum libro Italice excuso a Peregrino Merula, Rectore Ecclesiæ Parochialis S. Nicolai et S. Michaelis, urbis Cremonensis, de viris Cremonensibus sanctitate illustribus, quorum primus statuitur S. Eusebius, ejusque vitæ elogium exhibetur ex Francisco Ferrario, ac nonnulli alii citantur auctores, apud quos S. Eusebii mentio habetur. At præcedentibus litteris indicavit nobis idem Rector Ghirinaellus Vitam a Francisco Ferrario scriptam Cremonæ magni fieri, et cui quid addi possit nescirl.*

aliud vitæ compendium.

VITA
auctore Francisco Ferrario
EPISTOLA DEDICATORIA

Perillustri et Reverendissimo Domino D. Barthasari Sudato Mediolanensi, ordinis monachorum Eremitarum S. Hieronymi Præfecto Generali Franciscus Ferrarius F. E

Sancti Eusebii civis Cremonensis, monachi et Abbatis vita, alteri etiam monacho, et ejusdem Religionis Abbati jure optimo debebatur. Feci libenter; an vero id tibi gratum futurum sit, viro magni et præstantis ingenii, affirmare non audeo. Aquilæ de summus montium ad ima convallium ad pastum quandoque convolant : to sublimia tractatus, et divinis epulis fruens, nec descensu nec pastu indiges. Verum si descensus ad mea non probatur, non negligatur ascensus ad altiora, ubi Eusebius commoratur. Ab historiæ legibus hic quandoque deflectere rigidi censores forte asseverabunt : at ab aliis difficultate rerum, quibus enodandis studere debui, non inepte defendar. Quod si adhuc insistant, idem dicam ego periculum etiam ipsi subeant, ut de suis judicium ferri possit. Quod Latine scripserim multos erit minus earum. Quid ad me? Paucis, et Sanctorum amantissimus scribo. Hic libellus Latine exaratus in Religiosorum virorum amplexum venit : alter a me in Italicam versus linguam, ceteris obviam ibit. Amabunt procul dubio fere omnes duplex idioma a duplici hominum genere perlegendum, quædam in lingua vernacula silere oportuit, quæ in Latina doctis tantum patebunt. De quibusdam hæresibus hic in historia loquimur : has nisi Latine ponere neque auderem neque liceret. Si quis minus credibilia et a multis omissa hic narrata adhuc queret; alios ego, et quidem gravissimos viros habeo, quos opponam. Apud veteres, et inter S. Hieronymi libros haec reperta, et ideireo vera etiam judicari possunt, et digna quæ ad posterorum memoriam typis mandentur. Tempora dicere et nomina confundimur fortasse, verum : sed res gestæ ordinate, et sine errore recensentur. De gestis Sanctorum dicturis ab omnibus scriptoribus mutuare opus est, quod aliorum commonemur rationibus et exemplis : certa tamen pro certis, probabilia pro probabilibus, et pro dubiis dub a ante oculos ponam : quamobrem de me conqueretur nemo. Quidquid sit, a Divo Hieronymo multa, ab ipsomet Eusebio nonnulla, ab aliis vero admodum pauca excerpsi. Sed esto unus aut alter de aliqua narrationis parte erit ancipes ego, et tu meorum. Ego inquam, qui de Eusebio bene mereri studeo : tu autem

Auctor subinde deflectit ad enodandas difficultates.

distinguit certa, probabilia, dubia

AUCTORE FRANC FERRARIO.

A tem jam bene meritus : sed age, obsecro, ut et ego propter Eusebium de te bene merear. Vale.

PRÆFATIO.

Auctor optat Vitam S. Eusebii a S. Hieronymo scriptam fuisse,

Scripturo vitam, et præclare gesta S. Eusebii Cremonensis, et monachi Bethleemitæ, qui fuit individuus S. Hieronymi amicus, ac peregrinationis Hierosolymitanæ comes, ejusdem Hieronymi lingua mihi opus esse nullus prudens ignorat. Quis enim, vel vocationis exordia, vel corporis afflictiones, vel sanctitatem admirabilem, vel actiones sempiterno ævo dignas, vel totius anteactæ vitæ cursum elegantiori oratione explicaret? Maximus fuit inter eos animorum consensus, morum similitudo, assiduaque ad eamdem rem summa cum voluntate occupatio, communisque vitæ et officiorum ratio, et idcirco Eusebii historiam aptius, et facilius texeret nemo. Hujus præstantissimi Doctoris auditor Eusebius extitit, et sub ejus disciplina, singulari amore, benevolentia ac solicitudine educatus : propterea de ingenii subtilitate, memoriæ viribus, studio sacrarum litterarum, judicii maturitate, dicendi peritia, deque intra scientiarum omnium cognitione elogia tanto viro digna enuntiare posset. Imo si ex multis quis-piam eligendus esset, qui gravi ac eximia oratione illius vitam laudibus exornaret; unus eligi D. Hieronymus, et communi plausu conclamari deberet : qui doctoribus illius aurei seculi Rhetoribus usus est : Victorino scilicet, Gregorio Nazianzeno, Didymo Alexandrino, et *a* Appollinario Episcopo Laodiceno, et in hac facultate tantum profecit, ut orationibus universis sui temporis nemine discrepante, longe antecelleret. Ad hoc significandum, veteres pulcherrimum leonis hieroglyphicum adhibuerunt, ut declararetur ejus cupitum hæreticos omnes, hæresumque monstra procul fugasse atque avertisse. Ad Divum igitur Hieronymum eloquentissimum de rarissimo eloquentiæ suæ partu, ad filium Eusebii de amico Eusebio, de discipulo ad præceptorem, de Abbate ad alterum Abbatem sermonem instituere pertineret. Atque utinam nobis hoderna die liceret aliquem de S. Eusebio librum manu S. Hieronymi exaratum oculis perlustrare : non esset profecto aliquid, quod in hoc genere scribendi desideraremus. Ubi enim tantus vir manum apposuit, nihil elegantius dici scribive posse non est qui dubitet. Quod si præstitisset, non esset nobis necesse rerum a S. Eusebio gestarum copiam hinc inde colligere, quæ temporum vetustate fere de hominum memoria excederunt. Ex hac vita decessit Nepotianus, magni illius *b* Heliodori Episcopi nepos, qui ordinatus Sacerdos tot tantisque virtutibus claruit : et quis in ejus obitu patruum divina præpotentia eloquentia est conclatus? S. Hieronymus. Defuncta est S. Marcella, nobili sanctitate illustris ex Romanorum gente, cunctarum illius ætatis mulierum decus et ornamentum : et quæ singulares ejus laudes ad Virginem Principiam, eirca Romanum forum, sedulos diligentesque cumulavit? S. Hieronymus. Quæ S. Lea Vidua sanctimonia monasterii Bethleem pietatem et reliquorum cum aspera tenuitate vitæ communitatem, copiose explicavit? S. Hieronymus. Idem fecit in duarum Blæsillæ, S. Paulæ filiæ, de qua epitaphium pereleganter composuit. Paulinæ quoque, uxoris Pammachii (qui in Romano portu Xenodochium peregrinorum, qui ad limina Apostolorum Romam veniebant, erexit) illustria virtutum ornamenta posteris descripsit, atque ante oculos posuit. Idem denique egit in morte præstantissimæ fœminæ, Paulæ Romanæ, quæ ob Deo consecratam castitatem, paupertatem, jejunia, orationes, pœnitentiam, admiratione digna semper extitit; nihil quod ad tantam mulierem laudibus efferendam facere posse videbatur, omittens, sibi, ac Eustochio filiæ dolorem lenire studens. Quapropter, si Eusebio ante diem S. Hieronymi vitam cum morte commutare contigisset, eumdem virtutum suarum præconem habuisset, et quidem majorem, quam fuerit Homerus Achillis, Æneæ Virgilius, Alexandri Curtius, et multorum Imperatorum Cheronæus Plutarchus. Et quidem, si hoc evenisset, felicissimi nos quoque essemus : non enim aliunde mendicare cogeremur, quæ de ejusdem rerum præstantia commemoranda erunt : quæ tot seculorum curriculis ab edacissimo tempore consumpta docti omnes non obscure intelligunt. Verum cum hujus sanctissimi, et eruditissimi Doctoris lingua in sublimioribus laudibus cum ipsomet Eusebio in cœlis felicissime exerceatur, et mihi balbutienti hujus Sancti historiam currenti calamo conficere opus sit; testor Deum, me nulla alia de eo fere scripturum, quam ea, quæ testimonio S. Hieronymi dici possunt : ex ejusdem enim libris flores S. Eusebii vitæ quasi apis ita legi, ut quæ sub aspectum vestrum ponam, ex eodem excepta esse unanimi consensu comprobetis, nihilque mea voluntate scriptum judicetis : nam ceteri scriptores ita sunt pauci in describendis Eusebii gestis, ut vix nomen ipsum indicent, et ad alia statim transeant.

Hæc ex ejus scriptis fere colligitur.

a De Appollinario isto auctore hæreticum Apollinaristarum apud S. Hieronymus de Script. Eccles. cap. 104. Posset forte ejus loco substitui Donatus Grammaticus. — b Colantur ex infra scriptis Heliodorus Episcopus Altinas 3 Julii. S. Marcella 31 Januarii. S. Lea 22 Martii. S. Blæsilla 22 Januarii. S. Paula 26 ejusdem Januarii vel hoc quidem videa fortasse. S. Pammachius 30 Augusti. S. Eustochium Virgo 30 Septemb.

CAPUT I.

Varii Eusebii. Hujus patria, amicitia cum S. Hieronymo. Utriusque peregrinatio in Palæstinam et Ægyptum.

Multi fuerunt *a* Eusebii, qui eodem plane seculo cum S. Eusebio Cremonensi vixerunt : atque in primis extitit Eusebius Papa, qui Pontificatum tenuit tempore Constantini Magni, cui successit Melchiades, et deinde Silvester, vir certe sanctus, et dignus qui Pontificis munus obiret. Sequitur Eusebius Pamphili seu Cæsariensis, Cæsareæ Palestinæ Episcopus, qui martyrum gesta et Constantini Magni descripsit, vir tam in Græcis quam Latinis litteris eruditus, sed incautus incidit in Arianam hæresim, et idcirco in Nicæna Synodo secunda ut Arianus, condemnatus fuit. Hunc succedunt alii Eusebii, nimirum Eusebius Vercellensis Pontifex et Martyr, qui propter fidem Catholicam apud Alexandriam exulavit, et sacrosanctum Evangelium in orientali, sicut fecerat in occidentali, Ecclesia prædicavit : tegula ex alto projecta a muliere Ariana occisus, unde testimonium fidei suæ clarissimum sanguine proprio, Christo reddidit Salvatori. Eusebius Emisenus Arianorum fautor fuit, quorum ope Magni Athanasii Sedem Alexandriæ invasit, de quo S. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum mentionem facit. Eusebius Episcopus Samosati vir animi invicti, et de fide Catholica bene meritus, martyrioque coronatus : cui cum Imperator Constantius nuntium misisset imperans, ut statim restitueret quoddam decretum ad favorem Arianorum conscriptum, et in manibus haberet, ut pœnam sectionis manus, ni dedisset, condemnaretur, intrepide respondit : Seca ambas, non enim decretum restituam. Hanc animi inexpugnabilis significationem ita demiratus est Imperator, ut ejus facti coram præstantissimis viris memoriam per multos dies non desineret. Ita suspiciuntur sapientum recte dicta, vel fortiter facta, ut etiam hostes ea laudibus extollere cogantur. Eusebius Nicomediensis Arianus, et tot mendaciorum

a Inter plures Eusebios,

et fecisset si et ipse superstes fuisset.

adversus

b epist. 30.

ait Ubi alibi rum scripsit

epist. 16.

epist. 4.

epist. 23

epist. 26.

epist. 27.

A adversus Athanasium conscriptorum inventor, de quibus cum Julio Papæ litteras dedisset, eam fuit consecutus victoriam, ut justo Dei judicio, antequam ad Urbem calumniator Athanasii accederet, hac luce orbatus fuerit. Eusebius cubicularius Imperatoris Constantii scelestissimus fuit eunuchus, qui mortuo Constantio, sub Juliano scelerum pœnas luens, merito vita privatus fuit. Eusebius Bononiensis Episcopus, qui S. Ambrosium de Virginitate concionantem
b Mediolani audivit, cui successit *b* Felix S. Ambrosii Diaconus, vir incomparabilis virtutis. Eusebius Inclusus vocatus, eo quod a Constantio Ariano inter duos angustos parietes reconditus, post sex menses carceris angustiis et ceteris incommoditatibus confectus, ad martyrii gloriam evolavit in cœlum : de quo plura scripsit Venerabilis Beda, et Romæ ejus nomine Ecclesia dedicata est, cujus titulum obtinet Illustriss. Cardinalis Taberna. Eusebius Episcopus Valentianopolis acerrimus defensor Joannis Chrysostomi, a Synodo Constantinopolitana missus Romam adversus Antonium Episcopum Ephesi, de quo meminit Baronius tom. 15, quem alter Eusebius Diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ secutus est, ut coram Innocentio ejusdem Chrysostomi causam
B tueretur. Eusebius Scholasticus, qui Gainæ mortem quatuor libellis heroico carmine decantavit, et discipulus Troili Sophistæ. Eusebius monachus Origenista, qui ut fautores Origeni quæreret, navigavit Constantinopolim. Eusebius Præfectus Mediolanensis civitatis tempore S. Ambrosii, qui dum Imperator ferarum Libycarum spectaculum populo exhiberet, violavit Ecclesiæ immunitatem, mittens milites ad rapiendum Cresconium de altari, quod Episcopus cum Clericis circumdederat, et raptum ad amphitheatrum perduxerunt : sed, o rem admirandam, dimissi leopardi, ad sedem, ubi Eusebius et alii judices commorabantur in eminentiori parte, celeri saltu accurrentes, eos dilaniaverunt. Quare Comes Stilico pœnitentia ductus, per multos dies satisfecit S. Ambrosio, et reus, qui moltorum erat complex delictorum, exilio mulctatur, non multo post indulgentia prosequente, et Stiliconis servus statim a
c dæmone arreptus, ut auctor est *c* S. Paulinus urbis Nolanæ Episcopus in Vita S. Ambrosii.

4 Postremo loco prodeat in medium noster Eusebius, Cremonensis dictus a civitate clarissima ejus patria, quæ inter antiquissimas Italiæ urbes semper floruit. Condita enim fuit hæc urbs, seu potius munita, (multo enim ante, Cremona jam fundata erat,)
C migrante in Italiam Annibale, ut testis est Tacitus, propugnaculum adversus Gallos, ubere agri annexu quidem insignis ; sed insignior S. Eusebii natali. Ab hac florentissima urbe, quæ fortissimorum atque doctissimorum virorum seminarium semper extitit, felicissimum duxit Eusebius initium, non ex quavis gente, sed ex nobili, honestaque familia, ut docet S. Hieronymus, qui ad Pammachium scribens de S. Eusebio, sic inquit : Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis : patria et genere quidem clarus, sed virtutibus clarior : sanguinis enim splendorem, avorumque et proavorum sobolem morum honestate, vitæ asperitate, mundi contemptu et cœlestium desiderio ita illustravit, ut nihil clarius conspici possit. Et hæc est vera nobilitas, quæ nullo temporis cursu nullaque annorum celeritate conficitur, sed crescentibus oculis adolescit, majoremque vim indies acquirit. Nobilis erat civis noster Eusebius, et ob hanc causam, quæ potissima erat, sublimiores virtutum actus nobilitati suæ consonos exercere satagebat, Deo Opt. Max. sedulo et fideliter serviens : quod est præcipuum Christianæ nobilitatis argumentum, ut B. Agatha dixit Quintiano : Summa ingenuitas est,

Martii T. I.

in qua servitus Christi comprobatur. Hæc non modo nos reddit nobiles, verum etiam admirabiles : quia Domino servire non possumus, nisi eum timeamus, et ejusdem mandatis pareamus : et qui id præstare diligentissime studet, ita perfectus est, ut a Salomone omnis homo nuncupetur : Time Deum, et mandata ejus serva, hoc est omnis homo. Ad hoc studium, tamquam ad summam laudem gloriamque, omnibus animi sui viribus et nervis contendebat S. Eusebius, de nobilitate sua se demereri existimans, si secus egisset : et hoc modo proprii nominis significationi se optime accommodabat : Eusebius enim est vox Græca, quæ bonum cultorem significat.

5 Quare ne bonus hic Dei cultor otio patriæ, quod est omnium malorum radix, turpiter labi videretur, quo ut plurimum capti adolescentes, in vortæ laudis comparatione minus versantur ; capit maximo almæ Urbis desiderio teneri : tum ut limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli inviseret ; tum etiam, ut sanctum Doctorem Hieronymum conveniret : cujus fama virtutum toto orbe diffusa magnam illi adhærendi in multis clarissimis viris cupiditatem excitabat. Itaque valedicens patriæ, consanguineis, domesticisque suis, iter tanta animi alacritate est aggressus, ut ea, quæ mente gerebat, paucis diebus divina ope compleverit ; et nihil amplius quod desideraret relictum fuerit. Quapropter sanctissimis Romæ templis religiose cultis, amicitiæ sancti Doctoris Hieronymi brevi se insinuavit, illique tam ardenti amoris
E vinculo est copulatus, ut mira facilitate, propter similitudinem morum, communemque studiorum rationem, amicissimi facti sint : hæc enim maximam vim habent ad voluntates in amore conjungendas.

6 Præparabat eo tempore sese S. Hieronymus ad longissimam navigationem post mortem *d* Damasi Papæ, cui erat a secretis : cupiebat enim sanctam civitatem Hierusalem, et omnia Palæstinæ loca Christi Domini mysteriis insignita, et præsertim divina ejusdem incunabula Bethleem propriis oculis circumspicere, et Dominum tamquam præsentem religiose adorare, nihilque ad rem ad finem perducendam deerat : solum temporis opportunitas, et secundi ventorum flatus expectabantur, quo se tute mari committere posset. Eodem sanctæ civitatis desiderio æstuabat noster Eusebius : ideireo tamquam alter Elisæus sese comitem Hieronymo adjunxit. Plantibus igitur ventis, ascensaque navi ex ostiis Tiberinis solventes, plenissimis velis venerunt Cyprum, ubi S. *e* Epiphanius Hieronymi amantissimus Episcopus Salaminæ eo tempore morabatur, a quo humanissime
F fuerunt excepti, et a diuturnæ navigationis labore paullulum recreati. Inde discedentes ad optatissimum portum felicissimo cursu tandem Antiochium sunt delati, et suscepti a S. *f* Paulino Episcopo, media hyeme Hierosolymam venerunt, omnibusque fere locis Christi sanguine, vel miraculis decoratis perquisitis, ibi persistere tandem decreverunt, ubi Salvator noster editus fuit in lucem, et in præsepio positus, quia non erat ei locus in diversorio, et a Magis donatus, et adoratus fuit. Sequis discere velit numeris illius rationem, et quibus sociis, legat Apologum postremum S. Hieronymi adversus Ruffinum, ubi sic habetur : Vis nosse profectionis meæ de Urbe ordinem ? narrabo breviter. Mense Augusto flantibus Etesiis, cum S. Vincentio Presbytero, et adolescente fratre, et aliis monachis, qui nunc Hierosolymæ commorantur (De Eusebio intelligit) navim in Romano portu securus ascendi, maxima me Sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegium : in Scyllæo littore paullulum steti : et paullo post mihi per Maleas, et Cycladas Cyprum pergere : ubi susceptus a venerabili Episcopo Epiphanio, cujus tu testimonio gloriaris, veni Antiochiam, ubi fruitus

D AUCTORE FRANC. FERRARIO. Eccles. 12. 13

Romam proficiscitur.

amicitiæ S. Hieronymi se insinuat.

d

ambo navigant in Orientem :

e excipiuntur a S. Epiphanio,

f et Paulino Antiochenо :

invisunt loca sancta in Palæstina

omnes S. Eusebium,

patria Cremonensis,

ejus nobilitas,

et virtute nobilitat.

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A sum communione Pontificis Confessorisque Paulini, et deductus ab eo media hyeme, et frigore gravissimo intravi Hierosolymam : vidi multa miracula : et quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum judicio comprobavi. Inde contendi Ægyptum, lustravi monasteria Nitriæ, et inter Sanctorum choros aspides latere prospexi. Protinus concito gradu Bethlehem meam reversus sum, ubi adoravi præsepe et incunabula Salvatoris. Mirum dictu esset, si ea commemorare vellem, quæ in eorum sanctorum locorum visitatione, credibile est piissimis viris contigisse, unico argumento persuasus, quod si viri ad religionem non admodum propensi, per ea loca vagantes, lacrymas continere nequeunt ; sed mirum in modum, vel amore, vel desiderio patiendi, vel lætitia, vel pietate ita afficiuntur, ut eorum animi religionis ardore liquefieri velle videantur ; quid de Hieronymo et Eusebio dicendum est, qui insigni religione præditi erant? Quis facile enarrare queat vim lacrymarum, quas profuderant, affectus animi, quos excitarant, quas peregerunt meditationes, quas porrexerunt preces, quibus erga Christum Dominum ignibus inflammati, iter illud confecerunt? Cilicium sub pravatis vestibus induebant, verberibusque corpora affligebant, ut digni Passionis Domini imitatores efficerentur. Pedibus ibant, ab altissimis montibus ad ima vallium descendentes, iterumque ad cacumina montium properabant ; ut, si quod mysterii illic operatum fuisset, diligentissime pervestigarent. Testes sunt mons Olivarum, Calvarius, Tabor, Hermon, vallis Getsemani et Josaphat, et tellus Emaus, ubi refectis pane cordibus Lucæ et Cleophæ, ante eorum oculos Dominus evanuit, Cana Galileæ, ubi hortatu sanctissimæ Matris aquam in vinum convertit, admiratione [illegible] excitata, et alia denique loca, quæ longum nimis esset recensere : in quibus quandoque gaudebant, quandoque mœrebant, et quandoque grati animi erga Christum significatione, se ejusdem veros discipulos profitebantur.

et in Ægypto monasteria Nitriæ ;

magna animi devotione ;

7 Tandem electa civitate Bethlehem, circuitu quidem parva, sed Christi nativitate insigni et præstantissima, eo in loco reliquum vitæ suæ cursum ædificato monasterio, peregerunt. In illo viri permulti desiderio vitæ monasticæ recepti, sub regulis a S. Hieronymo præscriptis, in sancto proposito usque ad extremum diem Deo servientes, perseveraverunt. Hic igitur Eusebius S. Hieronymi comes, jejuniis, orationibus, paupertati, et studio sacrarum litterarum addictus, toto eo tempore quo vixit, commoratus est, oculosque præceptoris sui demum clausit, et post biennium ad eumdem in cœlum commigravit. Ex hac mutua peregrinatione, communique vitæ institutione tantam Hieronymus et Eusebius amicitiam inierunt, ut usque ad ultimum vitæ spiritum se reciproce diligerent. Quod clarissime ex scriptis D. Hieronymi quilibet intelligere potest. Eusebium enim domesticum, familiarem, amicum, et ut plurimum fratrem appellat. Frater quippe erat Eusebius, non natura, sed eadem voluntate, eodem studio, eodem legibus, et præcellenti eadem pietate, juxta Domini sententiam : Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ille meus frater, et soror, et mater est.

monasterium Bethlehem extruunt,

summa amicitia conjuncti

Matth. 7. 21

a [illegible] *appellati habent* [illegible] *Papæ* [illegible] *Episcopus* [illegible] [illegible] *Episcopus* [illegible] [illegible] *S. Felix Episcopus* [illegible] *Paulinus* [illegible] *Epiphanius Episcopus* [illegible] *Antiochenæ* [illegible] *S. Marcellæ* [illegible]

illo simul fuit Episcopus, eoque mortuo anno 381, vixit usque ad annum 385. S. Hieronymus in Vita S. Marcellæ sanctos Pontifices Paulinum et Epiphanium appellat. At needum reperimus Paulinum Martyrologiis inscriptum. D

CAPUT II.

Iter in Dalmatiam et Italiam. Defensio contra injurias Ruffini.

Ædificato igitur monasterio, Eusebius præceptori suo, sub cujus militabat institutis, morem gerens in sancto proposito Deo serviebat : sed fama ubique locorum evulgata adventus S. Hieronymi in Bethleem, ex toto orbe terrarum ad visenda incunabula Salvatoris Domini fiebat concursus. Verum cum plurimi concurrentium egestate laborarent ; deliberaverunt S. Hieronymus, et Eusebius hospitium pro pauperibus advenientibus ædificare, quod magna celeritate præstiterunt. Verum tanta erat peregrinorum confluentium multitudo, ut locus minus capax ad tantum peregrinorum numerum excipiendum judicatus fuerit. Ideo S. Hieronymus cogitavit Paulinianum ejus fratrem, et S. Eusebium Cremonensem in Dalmatiam mittere, ut reliquum proprii patrimonii, quod Stridone supererat post Gothorum incursus, qui totam illam provinciam devastarant, distraherent pro ejusdem hospitii augmento : deinde in Italiam se reciperent, et fortassis etiam Eusebius ea sibi oblata occasione Cremonam venit, ut facultates suas similiter venderet, et pecuniam in illud pium opus juxta præceptoris exemplum conferret : qui postea Romam se contulit, ut aliquos ejus amicos a periculo capitis liberaret. Et hæ sunt caussæ, propter quas S. Hieronymus Eusebium et Paulinianum in Italiam miserit, ut ipsemet testatur adversus Ruffinum, omnes missos esse, vel pro re familiari, vel periculo capitis alieni. Quod Paulinianus et Eusebius simul profecti fuerint, habes apologia ultima adversus Ruffinum, ubi sic habetur : Paulinianus et Eusebius post annum vestræ navigationis profecti sunt. Et forte accedere potuit altera ratio illius discessus, nimirum propter negotia S. Paulæ Romanæ, quæ adhuc multa Romæ habebat. Hæc nobilissima mulier relictis Romæ filiis, patria et opulentissimo patrimonio, ex clarissima Gracchorum et Scipionum gente, spretis divitiis et posthabitis omnibus, seipsam Christo Domino perpetuo consecravit, et D. Hieronymi exemplum sequuta, Bethleem se contulit ; ubi Virginum extructo monasterio, cum filia Eustochio Deo inserviens, feliciter cursum vitæ cursum consummavit, et ad gloriam æternam convolavit. Hæ mihi videri possunt rationes Eusebianæ et Paulinianæ profectionis. Itaque anno Domini trecentesimo nonagesimo octavo, ad Kalendas Aprilis, si Cardinali Baronio credimus, quo tempore Siricius Papa diem suum obierat, qui post Damasum tredecim annos Pontificatum tenuit, eidem suffecto Anastasio, ex portu Hierosolymitano discesserunt, et flantibus feliciter ventis cursum in Dalmatiam direxerunt : ubi eo toto tempore permanserunt, quo opus fuit ad distrahendam rem familiarem S. Hieronymi, quæ in oppido Stridonensi, ex quo oriundus erat, reliqua erat ex Gothorum ruinis : et forte pecunias congestas, quam celerrime potuerunt, ut sui sibi tum Xenodochii peregrinorum Bethleem ad S. Hieronymum remiserunt. Quibus rebus peractis, per sinum Adriaticum transfretantes, Aquileiam Forojulienses provinciæ metropolim pervenerunt, hospitioque a a Chromatio Episcopo, Hieronymi amicissimo, recepti. Hic [illegible] Chromatii hortatu S. Hieronymus librum Tobiæ de Hebræo in Latinum transtulit, ut apparet ex præfatione in eumdem librum, qui etiam [illegible] Sancto sumptuum, ut [illegible] sustentare posset, ut patet infraeni Præfationem

Et peregrinis succurratur,

E

ab aliis avertatur periculum capitis,

et forsan ut S. Paulæ negotia peragantur,

F

navigat cum Pauliniano

in Dalmatiam,

et Aquileiam ad S. Chromatium Episcopum

a

A Præfationem in Proverbia, Ecclesiasten, et Canticum Canticorum Salomonis.

abit Romam :

9 Ex quo loco non post multos dies abeuntes, et per Italiam iter facientes, tandem Romam se contulerunt, et salutato Anastasio, quod forte Eusebius in mandatis habuerat, eidemque re Bethleemitica commendata, ceteris rebus, propter quas Romam accesserant, naviter operam dabant. Erat tunc Romæ Ruffinus Presbyter Aquileiensis, qui traduxerat librum Periarchôn Origenis Adamantii, qui plurimis scatebat mendis. Origenes vir fuit eruditissimus acutissimique ingenii ; sed propter nimiam ejus subtilitatem incidit in multos errorum scopulos : quamvis, ut testatur S. Hieronymus, ubi bene scripsit, nihil melius ; ubi vero male, nihil pejus scribi potuerit. Verterat igitur Ruffinus eum librum de Græco in Latinum, plenum diversis sensibus fidei Catholicæ adversantibus : ejus libri jam traducti copiæ per multorum manus volitabant, quæ a Pammachio, et Oceano D. Hieronymi amicis ad eumdem missæ fuerant, ut colligitur ex Epistola LXV ad Pammachium. Visis itaque a sancto Doctore schedulis multa hæresum caligine conspersis, Zelo fidei armatus, seipsum haud continere potuit, quin Ruffinum redargueret. Primum, quod tam audacter

agnitus a Ruffino,

B affirmaret, Origenem hæreticum non esse ; deinde quod ejus librum Periarchôn hæresibus plenum vertisset : qui cum ab omnibus passim legeretur, evidens incurrebatur a legentibus fidei amittendæ periculum. De eo autem, quod scripserat S. Hieronymus, certior factus Ruffinus, adventumque videns S. Eusebii Cremonensis in Italiam ; ejus animus, qui in incertum pugnaverat, cujusnam opera liber ejus ad S. Hieronymi manus devenisset, post multas hinc inde excogitatas rationes, tandem temere judicavit S. Eusebii industria id esse factum, notatariumque suum ab eodem Eusebio auro redemptum, ut copias habere posset, præceptori suo in Palæstinam transmittendas, et propterea Hieronymum arripuisse sibi occasionem famæ suæ delacerandæ, munirum, quod hæreticus esset et hæreticorum fautor. Quare jacula maledicentiæ in S. Eusebium intorquet Ruffinus, de eo parum modeste, imo licentiose loquens in hanc sententiam : Hoc si in foro positus vel negotiis secularibus commisisset iste, qui de monasterio Romam quasi calumniandi peritissimus venit ; norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis ejusmodi criminis reus. Nunc vero,

lib. 1. invect.

contumeliose proscinditur :

C quia secularem vitam reliquit, et a tergiversatione illa actuum publicorum ad monasterium conversus est, et adhæsit magistro nobili, ab ipso edoctus iterum pro modestia furere et insanire, pro quiete seditiones movere, pro pace movere bella, pro concordia movere dissidia, perfidus esse pro fide, pro veritate falsarius. Crede mihi, quod sui sceleris nequitia etiam vivum fuisset exemplar, nisi Jezabel illa occurrisset : S. Marcellam intelligit, cujus auxilio chartas suas Eusebium habuisse existimabat a notario suo pecunia oblata, et quæ Ruffini conatum impedivit. Et paullo post eumdem Eusebium accusat, quod cum esset Romæ, et posset eorum se agere, furore quodam animi percitus, non zelo emendandi errores, ejus schedulas in publicum protulisset, et lacerasset absentem, quem potuisset emendare præsentem. Istum, inquit, quia falsi conscientia deterrebat, ad me quidem, cujus erant scripta, quæ volebat criminari, non detulit, sed per domos, per monasteria, per singulos quosque fratrum circumfert, quo solo possit conturbare audito, et hoc fecit ipso tempore, quo confestim ex Urbe discederet, ne vel comprehensus facti sui redderet cuiquam. Etiam inde, ut intelligi datur, secundum præceptum Magistri per totam Italiam me criminari, instigare turbas, conturbare Ecclesias, aures quoque polluere Sacerdotum, et in his omnibus modestia nostra, tamquam conscientia abuti. Hæc Discipuli : ipse vero Orientalis Magister, etc. quæ sequuntur.

D AUCTORE FRANC. FERRARIO.

10 Redarguit hæc delramenta S. Hieronymus. Non enim permisit Deus, qui est justorum defensor, quod tanta falsitas Sanctis ascripta, diutius crederetur : et optime sciens S. Hieronymus, quanta esset in Eusebio suo animi integritas, de hoc in Apologia prima adversus eumdem Ruffinum maximopere conqueritur, et multis rationibus probat nullam in hac re Eusebii culpam fuisse. Inprimis quia antequam Eusebius in Italiam veniret, Atterbius coram S. Epiphanio Episcopo Constantiæ Cypri, qui tunc Hierosolymæ erat, traductionis suæ librum lectitabat, et multis adversus eum verbis latrabat, et idcirco cogitare desineret se ad eum finem Eusebium Romam misisse. Et hæc sunt S. Hieronymi verba : Si Eusebium ego ad latrandum miseram ; quis Atterbii contra te, et ceterorum rabiem concitavit ? et Eusebium defendere prosequens, ita scribit : Sicut accusationem etiam veram reprehendo : sic falsitatem schedularum in sancto viro non suscipio (in hoc enim carpebat Ruffinus Eusebium, quod chartas suas mendatas propria manu hæresum veneno conspersisset) Quid enim homo Latinus de interpretatione Græca potuit immutare ? vel quid subtraheret, vel adderet in libris Periarchôn, ubi sic contexta sunt omnia, ut quidquid addere vel tollere volueris, quasi pannus in vestimento statim appareat. Et paullo post, Si Eusebius, inquit, auro redemit mendatas schedulas, quas falsaret ; tu profer tuas, quæ falsatæ non sint : et si probaveris nihil in eis hæreticum ; tunc ille crimine tenebitur falsitatis. Quamvis mutes, quamvis corrigas, Catholicus non probabis. Et paucis interpositis, sequitur probare nullum crimen in Eusebio esse potuisse : Quia, inquit, mendatæ et nondum ad purum digestæ erant schedulæ ; ideireo ab Eusebio facilius falsatæ sunt. Aut ego tardior sum, aut nihi satis latinum et obtusum videtur. Si nondum emendatæ et ad purum digestæ erant schedulæ ; error earum non Eusebio imputabitur, sed moræ et tarditati tuæ, qui emendare cessasti, et in eo solo erit ille culpabilis, quia scripta huucusque dissemmavit in vulgus, quæ in paullatim emendare decreveras. Sin autem, ut tu vis, eas falsavit Eusebius ; quid causaris atque prætendis mendatas nequeud purum digestas in publicum prorupisse ? et emendatæ enim, et mendatæ simulem recipiunt falsitatem. Nullus, inquis, eos habebat libros, aut admodum pauci. In uno sermone quanta diversitas : Si nullus habebat, quomodo apud paucos erant ? Si pauci habebant, quomodo nullum habuisse mentiris ? Cum autem dicis apud paucos fuisse, et teipso confitente subversum sit, quod nullus habuerit ; ubi est illud quod quereris auro redemptum notarium tuum ? Dic nomen notarii : quantum auri datum sit, ubi, per quem, aut cui datum. Vide ne magis illud verum sit ab illis paucis amicis tuis, et Eusebio, et ceteris data exemplaria, quæ ita inter se congruunt et consentiunt, ut ne quidem punctum alterum ab altero differat. Deinde cujus prudentiæ est dare exemplaria alia, quæ nondum emendaras ? Scriptæ ad purum nondum erant schedulæ, et emendando errores tuos jam alii possidebant. Sentisne non hærere inter se mendacia ? Hæc et alia multa ad evertendam Eusebii defensionem adversus Ruffinum protulit amicus Hieronymus, quæ nos consulto omittimus, ne superflua et manca ad augmentum historiæ in unum congesisse videamur.

propugnatur a S. Hieronymo :

E

11 Verum ad alia longe majora progrediamur. Ruffinus tradus propter ea, quæ hactenus enarravimus, quoddam figmentum de S. Hieronymo ab eo vafre

Ruffini figmentum delegit.

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A vafre inventum, disseminandum curavit. Composuit enim nomine S. Hieronymi epistolam, in qua videbatur agere pœnitentiam, eo quod diceret se in adolescentia ab Hebræis inductum fuisse, ut Hebræa volumina in Latinum converteret, in quibus nulla esset veritas. Hanc epistolam S. Eusebius Cremonensis apud Episcopos Afros, qui ad Comitatum venerant propter Ecclesiasticas caussas, inventam, ut beneficium beneficio compensaret, celeriter ad Doctorem suum Hierosolymam direxit, ut tantam injuriam scriptis propulsaret. Ea erat horum Sanctorum amoris conjunctio, ut si quis Eusebium, etiam Hieronymum; si Hieronymum, statim etiam Eusebium offenderet. Epistola perlecta, obstupuit S. Hieronymus hominis audaciam, qui talia de eo fingere et scribere ausus esset, et arrepto statim calamo, ne ejus fama in fide diminueretur, in Apologia adversus Ruffinum egregie se defendit. Ejus enim fortitudinis fuit vir sanctus, ut injurias privatas mira humilitate facile contemneret; eas autem, in quibus posset dici parum Catholicus, ita retundebat, ut quantum fidelis esset et in fide tuenda constans, ex ejus scriptis, errores sibi impactos confutantibus, clarissime intelligatur.

Apol 2 adversus Ruffinum.

B a S. Chromatio inscriptus est Martyrologio Romano ad Kalendas Decembris.

CAPUT III.

Doctrina S. Eusebii : libri ab eo scripti, alii a S. Hieronymo illi dicati.

Sub disciplina S. Hieronymi S. Eusebius militans ea doctrinæ flamma hausit, ut doctissimus fieret : studia tamen, quæ vera laus Doctoris Christiani esse voletur, cum pietate et religione conjunxit, et quamvis ab inunte ætate diversarum sectarum Magistros audierit (ut ipsemet fatetur in epistola, quam de edatu S. Hieronymi scripsit, quam Eusebii esse nemo in historiis mediocriter versatus inficiatur) et poetarum fabulas audiverit tragœdiarumque nenias, et diversorum Philosophorum errores, ad cultaverit; tamen postequam S. Hieronymo adhæsit et eidemque inexplicabili amoris vinculo conjunctus fuit, ita illas nugas ex animo suo ejecit ejecitavit, ut sanam tantum doctrinam amplecteretur, et hoc ipsum affirmat his verbis : Examussim tanquam oves errantes errores et superstitiosas fabulas, non audientes sanam doctrinam, sed coacervantes nobis pseudo prophetas, qui surgentes in populo, magistri mendaces introducunt sectas sectas perditionis

Juvenis in poetices exercitatus,

C donec iste illucesceret dies, qui tanquam sol refulgens, quinquaginta annis et ex meridie, multis laborum et æruminis, in testimoniis et vigiliis, ut nobis frangeret panem doctrinæ de adam, tenebras et errorum predicans, et nos a perditione liberans, effulsit in templo Dei; usque pensumque ab Oriente usque in Occidentem, auferens lacta hæreticorum cumque arcum conterens, arma et cuta eorum combussit igni. Hæc de propensa in eo Eusebius modesto loquitur duce S. Hieronymo, qui tal... tusque extitit, ut in divinis litteris... Valde eruditus, et diem summus S. Hieronymi discipulus, ab omnibus habetur. Scripsit suo tempore, ut a Gennadio est auctor, de Cruce mysterio, e tendens contentum Petri et Apostolorum ex ipsamet Cruce et integra fide vim et efficaciam habuisse. Stylum S. Eusebii, quamvis videatur prima facie durus; tamen recte meditanti facilis et maxime suavitatis, gravidasque sententias ex sanctis Scripturis depromptas, eloquium gemmis exornatus, suaviter labitur ad imitationem sancti Doctoris, ut videre est in historia, quam de ejus morte scripsit, in qua res gestas ita ante oculos ponit, ut nihil magis desiderari posse videatur. Linguæ Græcæ cognitionem non habuit, quemadmodum nec S. Ambrosius, nec Gregorius, et alii permulti Latini Patres; in Latina nihilominus ita doctus fuit, ut de quacumque re proposita, in divinis humanisque litteris satis excultus, mira facilitate dicere et scribere posset.

Poetica sacris scientiis imbuitur,

D

13 Quamobrem eidem S. Eusebio discipulo suo, tanquam viro doctissimo, S. Hieronymus commentarios in sacrosanctum Evangelium Matthæi non modica amoris significatione dedicavit, quod instantissime ab eo petierat, antequam ex Palæstina decederet, et in Italiam navigaret, atque instante jam discessu suo. Cupiebat Sanctus hunc laborem tamquam totius necessarium evitare, et eo magis cum intelligeret interpretationem illius Evangelii esse opus immensum, et impossibile esse tam exiguo temporis cursu ad finem perduci. Verum, ne amico et necessario suo minus gratus videretur si negasset; ad tanta celeritate et diligentia est aggressus, ut paucis diebus etiam perfecerit atque compleverit. Eum autem librum non alteri, quam Eusebio suo, ut ex proœmiali epistola clarissime constat, consecravit; nam post præmissas aliquas regulas, quæ ad rectum Evangelii intellectum maxime facere videbantur, sermonem ad Eusebium convertens, ita effatur.

incitat S. Hieronymum ut commentarios in Matthæum scribat.

14 Satis miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, hanc a me quasi σιταρκίαν dari volueris, ut Matthæum breviter exponens verbis stringerem, sensibus dilatarem. Si meminisses responsionis meæ, numquam paucis diebus rem annorum peteres. Primum enim difficile est legere omnes, qui in Evangelia scripserunt; deinde multo difficilius, adhibito judicio, quæ optima sunt excerpere. Legisse me fateor ante annos plurimos Origenis in Matthæum vigintiquinque volumina, et totidem ejus homilias, commaticumque interpretandi genus : et Theophili Antiochenæ urbis Episcopi commentarios, Hippolyti quoque Martyris, et Theodori Heracleotæ, Appollinariique Laodicæni, ac Didymi Alexandrini, et Latinorum Hilarii, Fortunatianique opuscula : ex quibus, et si pauca, dignum aliquid memoria scriberetur. At tu in duabus hebdomadibus imminente jam Pascha, et spirantibus ventis dictare me cogis, ut [non sit] quando notarii excipiant, quando scribantur schedulæ, quando emendentur, quo spatio digerantur ad purum, maxime cum scias me ita tribus mensibus langvisse, ut vix nunc ingredi incipiam, nec possim laboris magnitudinem brevitate temporis compensare. Igitur omissa auctoritate veterum, quos nec legendi, nec sequendi mihi facultas data est; historicam interpretationem, quam maxime postulasti, digessi breviter, et interdum spiritualis intelligentiæ flores miscui, perfectum opus reservans in posterum. Si autem mihi vita largior fuerit, aut tu in redeundo tua promissa compleveris, tunc utar implere, quod reliquum est : imo jactis fundamentis, et ex parte constructis parietibus pulcherrimum culmen imponam; ut scias quantum intersit inter subitam dictandi audaciam, et elucubratam scribendi diligentiam. Certe nosti (et mendacii mei erubescerem te testem vocare) quod præsens opusculum tanta celeritate dictaverim, ut aliena magis legere, quam mea cordere putares. Nec hoc de arrogantia et fiducia ingenii dictum putes : sed quod ostendere tibi cupiam quantum apud me valeas, qui periclitari magis apud doctos maluerim, quam tibi scribo postulanti quidquam negare. Unde obsecro, ut si incomptior sermo est et non solito lapsu fluens oratio, festinationi hoc tribuas, non imperitiæ, et des exemplaria cum Romam veneris Virgini Principiæ, quæ me rogavit, ut in Canticum Canticorum scriberem, a quo opere exclusus ægrotatione diuturna, spem in futurum distuli, hanc te lege constringens

E

quos sibi epistola dedicatoria inscripsit

F

a scripsit de Cruce mysterio;

stylo bono,

A gens, ut si tu ei ad te scripta subtraxeris, illa quoque armariolo sibi postea scribenda concludat. Hæc S. Hieronymus ad Eusebium, quæ hic de verbo ad verbum inserere volui, ut non solum clare dignoscatur, quanti valerent apud S. Hieronymum Eusebii sui preces; quandoquidem, ut rem gratam illi faceret, laborem tam magnum non recusaverit: sed etiam, ut quantus vir et quam purgati ingenii esset Eusebius, liquido pateret; cum idem Sanctus in toto terrarum orbe conspicuus, qui tot libros composuerat, et tam studiose sacras paginas interpretatus fuerat, roget S. Eusebium, ut sibi parcat, si stylus minus emptus et elegans fuerit, excusans id sibi temporis brevitate evenisse.

et comment. in Ieremiam. et Threnos.

15 Eidem etiam Eusebio, tamquam viro de sacris litteris bene merito, commentarios in Hieremiam prophetam et ejus Lamentationes, ordinem Alphabeti Hebraici docens, non obscura benevolentiæ declaratione dicavit. Et cum sex commentariorum libros in Hieremiam S. Hieronymus conferret, eorum singulis præfationem præposuit, in qua dulcius sibi melle miscuit Eusebii nomen. In præfatione enim primi libri hæc de Eusebio dicit: Tibi, frater Eusebi, ejusdem commentariolos dedicantes: ut
B Evangelicum virum Matthæo Evangelistæ copules, quem ante annos plurimos strictis sensibus, te hortante, disserui. In secunda præfatione. Secundum, Frater Eusebi, in Hieremiam librum celeri sermone dictans, avertentes parumper aures, ne audiamus, judicium sanguinis: In tertia sic: In Hieremiam tertium aggrediar librum, in quo conabor, Frater Eusebi, latissimos explanationis campos angusta Commentariorum semita coarctare. In quarta reddit eidem rationem, cur ab illis verbis accipiat exordium; Semper diabolus homo operi imminet. Cur hoc principio, Frater Eusebi, usus sim, sequens sermo monstrabit. In quinta ita habet: Quintus commentariorum liber in Hieremiam a duobus, Frater Eusebi, calathis habebit exordium. In calce autem sextæ præfationis postulat a S. Eusebio, ut pro se oret, ut ad optatum finem rem inceptam possit perducere. Ora, Frater Eusebi, Dominum Jesum Christum, ut eodem labore et spiritus gratia, quo aliorum Prophetarum, et præcipue Esaiæ repromissiones interpretati sumus, etiam hujus Prophetæ explanare valeamus, qui quantum in verbis simplex videtur et facilis, tantum in majestate sensuum profundissimus est.

C *a Gennadius solum monuit Eusebii posuit, sed ex tempore videtur posse colligi de hoc agi.*

CAPUT IV.

Oppugnati Vigilantius et Valerianus hæretici. Innocentia S. Eusebii defensa.

Ad Vigilantium mittitur.

1 Neque parva doctrinæ ejus indicia, præter supradicta, existunt, quod Eusebius apud Vigilantium hæreticum digna et gravi pro S. Hieronymo legatione functus fuerit, ut virum illum ad fidem Catholicam iterum reduceret. Iste Vigilantius, sive, ut verius cum eodem Hieronymo dicam, Dormitantius, primum hæresis monstrum, quod peperit Gallia, cum ante eum abundaret viris fortissimis doctissimis, ab ineunte ætate fuit in Ægypto, et in eo deserto commoratus, ubi erat S. Hieronymus. Quare propter ejusdem loci incolatum non parva se illi obtulit occasio cum Sancto amicitiam ineundi: quod recitat Hieronymus in epistola LXXV ad eumdem. Sed factus Sacerdos obtinuit parochiam in civitate Barcinonensi in Hispania, homo lingua politus, non sensu Scripturarum exercitatus, seductus humana laude, et

Iconomachum.

supra vires suas præsumens, in hæresim carnalium incidit, qui negantes imaginum cultum, propterea Iconomachi appellantur: ut persæpe facere consueverunt hi, qui superbi et elati animi cum sint, in seipsis nimium confidentes, non solum sibi, sed etiam aliis ruinam parant: propterea ab omnibus ponitur in Catalogo hæreticorum. Hic igitur hæreticus factus, invehi cœpit in S. Hieronymum, et ejus famæ apud omnes detrahere, eidemque ascribere, quod Origenista esset, et errores Origenis defenderet. Hoc erat apertissimum mendacium: nemo enim Origenem acrius ac vehementius confutavit, quam S. Hieronymus: qui cum in cæteris calamitatibus patientissimus esset: in hoc solum, ut antea diximus, maximopere irascebatur, quod hæreticus et fidei Catholicæ contrarius vocaretur. Neque his contentus erat Vigilantius, sed minabatur se velle in lucem libros edere adversus S. Hieronymum. Præparabat se defensioni Catholicus Doctor: verum antequam rem ipsam aggrederetur, cogitare cœpit, an aliquo modo posset lucrari fratrem suum illumque ab erroribus dimovere, antequam scriberet et scripta libris mandaret: manent enim postea ad æternam memoriam, ex quo maxime læditur fama eorum adversus quos exarantur. Volet igitur nonnimis juxta præceptum Evangelicum præmittere fraternam correptionem, ex qua si emendaretur, dictare quidquam non oportebat. Si autem in sua opinione pertinax inveniretur, tunc, ne dissimularentur errores, Vigilantio necessitate compulsus responderet. Hæc res difficilis et ardua admodum videbatur, et indigebat prudentissimi et sapientissimi viri, qui scirent ex fratre lucrum, non jacturam, reportare. Quare post diuturnas cogitationes, re in consilium vocata, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, tres viros elegit juxta opinionem suam maxime probatos, qui Vigilantium convenirent, et ita agerent, ut ejus dem animum ab erroneis sensibus revocarent et fidei Catholicæ restituerent. Hi fuerunt Vincentius, Paulinianus, et Eusebius Cremonensis, ex quibus S. Eusebius doctissimus ita exorsus est.

17 Amicus tuus Hieronymus, qui ex eo tempore quo te ex facie, dum esses in eadem Ægypti solitudine, cognoscere cœpit, magna te benevolentia est prosecutus, non modico animi sui dolore ex multorum litteris intellexit, te de eo male sentire, et quod coram omnibus latrare non desinas, eumdem arguens quod sit errorum Origenis fautor; et, quod caput est, te debitam Sanctis venerationem prohibere et iconomachum esse. Hæc si vera sunt, cuncte rogat, ut a tanto malo cavens, et rediens ad cor de tam nefandis erroribus pœnitentiam agas. Quæ si in pœnitente adhuc fides non labefactata integra perseverat, spes non exigua remanet recuperandæ salutis: sed si illa deperdatur, universa etiam corruant justificationis fundamenta, necesse est. Errores, de quibus accusaris, sunt hi præcipue: Quod negas sacris reliquis Sanctorum venerationem, asseris frustra adorari, cum sint pulviscula et ossa inanimata: ad Martyrum sepulchra lumina accendi prohibeas, genua flecti et preces effundi: et, quod omnium malorum seminarium est, negas multo debere suffragia pauperibus commorantibus Hierosolymis. Hæc ab initio a Patre meo Hieronymo haudquaquam credebantur: sed accedente plurimorum testimonio, et undequaque confluentibus litteris, cœptus est aliqua ex parte opinari te ita credere: tamen ne jura amicitiæ violare videatur, in mandatis nobis dedit, ut coram te de his ageremus. Atque, quod ad Sanctorum honorem attinet, reverea, obsecro, in mentem ea, quæ ab augustissimo Rege et Propheta David de illis cantantur: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus: et si coram Deo pretiosa conspicitur, eritne a mortalibus contemnenda? Exhibat in illa

detrahentem famæ S. Hieronymi.

exponit et refutat ejus errores.

Psal. 115. 15.

cohesti

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A coelesti patria Deus amicos suos, et in terrestri mundo nullam de eis rationem haberi patietur, quorum animæ æterna felicitate perfruuntur? An ignoras Salvatorem nostrum apud S. Lucam Apostolis dixisse: *Qui vos suscipit, me suscipit, et qui vos spernit, me spernit? Suscipere dicitur Sanctos, qui Deum in Sanctis veneratur. Despicit Sanctos, qui Deum in eisdem non suscipit*, neque desunt sacrarum Scripturarum plurimæ auctoritates, quæ non modo adumbrant, sed etiam hanc dilucide exprimunt et ante oculos ponunt veritatem. Lege, si placet, Deuteronomium, ubi reperies Deum Opt. Max. non designatum fuisse corpus magni Sacerdotis et Hebræorum Ducis manibus proprius sepelire: *Mortuus est*, inquit, *Moses jubente Domino, et sepelivit eum in valle terræ Moab, et non cognovit homo sepulcrum ejus.* Lege librum quartum Regum, quo in loco habetur resurrectio mortui in virtute contactus ossium Eliæi Prophetæ. Quidam Israhelitæ, (*sic* legitur in textu) projecerunt cadaver in sepulchrum Eliæi Prophetæ, quod statim ac tetigit ossa Eliæi Prophetæ, revixit homo, et stetit super pedes suos. Lege aetatem Genesim, et videbis quanto honore tractatum fuerit corpus Jacob Patriarchæ, aromatis imprimis conditum, et de Ægypto in Palæstinam eidem pompa translatum. Idem Joseph filius impetravit populo, ut post cuncta ejus morte, cum ex Ægypto discederent, secum ejus ossa etiam comportarent, quod juxta ejus mentem executioni demandatum fuit, ut fusius in Exodo legitur. Quæ cuncta rationes colligendi reliquias Sanctorum colendas esse. At, quod erat alterum ab patriarchis caput, non minus elucet Christiana pietas in illis, qui pauperibus extentibus Hierosolymis eleemosynas mittunt ad eorum sustentationem, quod legitur etiam Apostolos fecisse, eleemosynas a fidelibus collegisse, ut eas in subsidium egentium Hierosolymam mitterent. quod deducitur ex epistola ad Romanos et ad Corinthios, imo in Actis Apostolorum ad Felicem Præsidem ubi verba facit Paulus, sic loquitur: *Post annos plurimos veni Hierosolymam eleemosynam facturus in gentem meam. Noli igitur, Vigilantii carissime, pervertere hominum hæreticorum fidem labe deturpari, neque patiare animum tuum ab hac eorum fuligine dehonestari. Desine, desine, in tempus et reteris omnes eruditum esse, Sanctorum auxilio et intercessione temeritatem et abusus evomere, quod quidem nec erat impunitum, cum eos Ecclesiæ denegans venerationem omni jure debitam, et totum mundo necessariam. Hæc et alia ejusmodi Eusebius Cremonensis ad Vigilantium hæreticum scripsit, quæ licet non legantur in epistola S. Hieronymi ad eumdem postea data, ut hominem in pristinam salutis viam revocaret, persequens optimis rationibus eum notare S. Hieronymum nunquam cum Origene consensisse, sed ejus errores plurimis reprobasse. Hac S. Eusebii ratione adjuvatus ad quem libet intellectum adversus eos, minime dubium, tantum abest, quod in Vigilantio prolicerent, ut etiam ex his pertinax fieret hæreticus. Quapropter eximia ejus dem laudatione, et epistolis ex S. Eusebii relatione factum esse memorabile, pluribus hominis superbissimi remittit audaciam, adversus eumdem ex professo scribens, ut videre est in epistola ad Vigilantium, quæ in ordine est undecima inter cetera maxima conquestitur, quod sibi ab Eusebio, et alias duobus locatis non persuaderi non fuerit pervicax, minimeque tribuens, acceptasset Cato Romani senatus decretum: *Tibi*, inquit, *Presbyterorum, Vincentio, et Paduanis, ac Fratres Eusebii judicium displicet, solus es Cato Romani senatus decretissimus.*

18 Verum hæc non fuit prima occasio, quam habuit S. Eusebius Cremonensis, adversus hæreticos B dimicandi, sed quandoque etiam eosdem epistolis egregie persequens impugnavit, ut patet ex epistola, quam Cyrillo, Patriarchæ Alexandrino ob Catholicæ veritatis defensionem adversus Valerianum hæreticum et discipulum Pelagii, tempore Innocentii Papæ scripsit, superstite adhuc D. Hieronymo; cum ante annum pro eadem re alteram epistolam eidem misisset, quam inventam ab eruditissimo Cardinali Baronio in Bibliotheca Cardinalis Sirleti ad futurorum temporum memoriam in suis descripsit Annalibus. Erat iste Valerianus nequissimus hæreticus, qui ex Occidente migrarat Alexandriam, ut ibi securius degens, insinuaret se Cyrilli Alexandrini Episcopi amicitiæ, cujus rei causa S. Eusebius Cremonensis ita Cyrillo Alexandrino scripsit. Domino Sancto omnique honore colendo, et Beatissimo Papæ Cyrillo, Eusebius in Christo frater. Gratias egi Deo meo, quod Beatitudinis tuæ dulciora melle epistolaris officii eloquia promerui: quia percurrenti retinuire dignatus es, Domine sancte omnique honore colende, Beatissime Papa. Unde, quæso, ut libenter meæ parvitatis suscipere sermonem digneris, et libertatem, quam in fide Christi habere videmur, superbiam non reputes. Alexandrina Sedes, ex quo Christi nomen universo orbi innotuit, præ ceteris provinciis semper Italiæ, Christi glutino coluisse cognoscitur. Quo modo nunc, cum beatæ memoriæ Innocentius, Pelagium Cœlestiumque cum suis capitibus condemnarit, cunctis eos abjicientibus Orientalibus, Alexandrina Ecclesia in communionem recepit, quæ sola et prima inter comprovinciales suos tales refutare debuerat? Sed ille est pestifer, de quo Sanctitati tuæ ante annum scripseram, signifer et confœderatus eorum, Valerianus ventriloquus, qui gulæ operam præbens, quidquid olerum suæ adulationis invenerit, ibi sanctos et fidelissimos nuntiat. Sed non illum liberum putet Beatitudo tua: servus est Arminensis professionis Illustrissimi Valerii Comitis, quem propter reverentiam tui amoris repetendum a te, interim fieri silumus. Magis orare pro nobis dignare, et tales a consortio abjicere, scriptum recordatus Prophetæ sancti: *carnes ligatas in pallio... Sacerdos cum pollutum non sanctificet, a polluto ipse contaminatur*: quæ lex est prælatio Sacerdotum. Sed dare venam dignaberis meæ audaciæ et parvitati, ut supra ante regavi, Ecclesiæ Beatitudinem tuam, meique memorem inviolabilis Trinitas tueri dignetur, sancte Pape.

19 Hactenus Eusebius noster. Ex quibus conjicere quilibet non difficulter poterit, quantum pro fide Catholica zelum habuerit, et quibus in rebus operam suam impenderit, doctrina et sermone potens. Quamobrem maxime perfundaris gaudio necesse est civitas Cremonensis, non modo quia a primæva fere fundatione, sed etiam quia omni ætate præstantissimis viris abundaveris, ut constat ex longissima annorum series; ut eos omittam, qui hodierna die maxime patriæ splendori sunt, quos enumerare non pigeret: nisi illis blandiri atque assentari velle videretur. Jacobus enim Malvoldus, Senatus Mediolanensis excellentissimus Præses, et alii clarissimi Senatores, Gallaratus, Madius, Cattaneus, Trussus, omnes de civitate bene meriti, aliique permulti, qui hanc nobilissimam patriam propriarum virtutum radiis illustrant, mentiar nec nullo modo citerent, si adulationis vitium vitare me posse confiderem. Gratias igitur agas optimo rerum omnium Parenti, tabulam fecundi sinus parens virorum, tot tuissimorum prodiectrix atque altrix ingeniorum, totque doctissimorum virorum mater: sed præcipue exulta, cum tempore S. Hieronymi civis tuus Eusebius fuerit

Luc. 10. 16.

Deut. 34. 5 et 6

4 Reg. 13. 20

Gen. 50.

Exodi. 13

Rom. 15
2. Cor. 8
1. Cor. 16
Act. 24. 17

contra Valerianum Pelagii discipulum scribit,

anno 417. 15

ad Cyrillum Episcopum Alexand.

bene de patriæ suæ Ecclesia, a religione viruit,

A rit hæreticorum malleus, et fidei Catholicæ firmissimum propugnaculum : cujus vestigia sequi tamquam religiosissimi Antesignani teneris, parata potius millies mori, quam ne minimum unguem de recto fidei tramite deflectere, ob cujus defensionem Eusebius hæreticos Pelagianos nullo loco consistere patiebatur.

20 Sed unde digressi sumus ad eumdem Eusebium revertamur, cui, S. Hieronymi instituta in monasterio Bethleem prosequenti, quoddam notatu dignum evenit, quo et calumniatus fuit ipsemet, et non modicum læsus S. Hieronymus, et ignorantiæ nomine accusatus. S. Epiphanius Episcopus Salaminæ Cypri scripserat ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum quamdam epistolam, in qua primo loco se expurgabat a crimine impacto, quod ordinasset in Sacerdotem Paulinianum S. Hieronymi fratrem, non sibi subditum contra canonicas sanctiones, a quo crimine se breviter liberabat Epiphanius, ostendens id sibi heuisse, quia Paulinianus degebat in quodam Cypri monasterio, ubi domicilium contraxerat, et ideo absque legum Ecclesiasticarum violatione jure ad Sacerdotium promoverat. Deinde secundo loco redarguebat eumdem Episcopum, quod cum

B Origene sentiret in quibusdam perversis erroribus, ut videre est in epistola ad eumdem scripta, quæ reperitur in secundo tomo operum S. Hieronymi, ubi ostendit pluribus de caussis non posse defendi errores Origenis, eo quod sint manifestæ hæreses. Hæc epistola Græce scripta passim ab omnibus in Palæstina legebatur, et laudibus efferebatur; non modo propter doctrinam, quam continebat, sed etiam propter puritatem sermonis a doctis pariter et indoctis. S. Eusebius Cremonensis cum nonna Græcum haudquaquam intelligeret, cœpit enixe rogare S. Hieronymum, ut eam de Græco in Latinum sui gratia transferre dignaretur : de quo S. Hieronymus ad Pammachium scribens de optimo genere interpretandi, ut verba ejusdem referam, sic ait : Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, et postea clementer ad pœnitentiam provocans. Harum exemplaria certatim Palæstinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis. Erat in monasterio nostro Eusebius Cremonensis, qui, cum epistola per multorum ora volitaret, et mirarentur eam pro doctrina et puritate sermonis, docti pariter et indocti ; cœpit

C a me omnixe petere, ut sibi eam in Latinum verterem, et propter intelligendi facilitatem apertius explicarem : Græci enim eloqui penitus ignarus erat. Feci quod voluit, acriterque notario raptim celeriterque dictavi, ex latere in poema breviter annotans, quem intrinsecus sensum singula capita continerent. Siquidem et hoc, ut ipsi soli facerem, oppido flagitarat : postulavique vicissim ab eo, ut haberet domi exemplar, nec facile in vulgus proderet. Res ita anno et sex mensibus transiit donec supradicta interpretatio novo præstigio de scrinio ejus Hierosolymam commigravit : nam quidam, pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicue intelligi datur, vel gratuita malitia, ut meo casu corruptor natitur persuadere (Ruffinum intelligit, qui occasionem sibi arripuit latrandi contra S. Hieronymum) compilatis chartis ejus et sumptibus, Judæ factus est proditor, dedisque adversarius latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos existimentur me falsarium : nec verbum non expressisse de verbo : et pro honorabili divisse curiosum, et maligna interpretatione, quod nefas dictu est, Origenis opus reverendum auribus omnium noluisse transferre. De hac epistola ita loquitur Sanctus in Apologia adversus Ruffinum : Ista est epistola, quam secundum Fratris Eusebii nummis aureis produxisti, ut calumniaris interpretem, et me apertissimi teneres criminis reum, et quæ sequuntur. Excusat se S. Hieronymus, non ad verba, sed ad verborum sensum respexisse, ut fideles facere solent interpretes, juxta regulam ab Horatio Flacco traditam, et ab omnibus receptam :

Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres.

21 Egregie se defendit Sanctus in Apologia adversus Ruffinum obtrectatorem, ostendens illius epistolæ calumniam ortum habuisse ab ignorantia malitiæ conjuncta. Verum non tam animo angebatur S. Hieronymus propter ea, quæ adversarius opponebat ; ipsemet enim non attendisse ad verba, sed ad intimum verborum sensum asseverabat : sed id ægre ferebat, quod totam culpam in S. Eusebium conjiciebat, aut quod ille plurimis mendis epistolam conspersisset : aut quod propriis manibus a D. Hieronymo furto sustulisset, et mandato ejus non obstante, in vulgus prodidisset. Cui objectioni respondet dupliciter sanctus Doctor : Primo quia Eusebius erat Græcæ loquutionis ignarus, et nihil de scriptione Græca potuit immutare. Secundo, quia jam per plures annos ob probatam fidem satis erat notus sibi Eusebius ; neque malle credere aliquem monachum, vel propria malitia factum proditorem, vel auro a Ruffino oblato corruptum, furto de Eusebii cubiculo eam sustulisse : his verbis Ruffinum allo pens : Quis de cubiculo fratris Eusebii furatus est epistolam laudatricem tuam ? et multa alia addit ad suæ Eusebii famam tuendam, quæ nimis prolixum esset recensere, quæ copiose legi possunt in tertia adversus Ruffinum apologia. Ex quibus solum deduci potest, quam S. Hieronymo cordi esset S. Eusebii Cremonensis dignitas.

D

AUCTORE FRANC. FERRARIO

Epistolam S. Epiphanii ad Joannem Episc. Hierosol. ignotam.

Eusebius ideo notatus, defenditur :

E

petit a S. Hieronymo Latine transferri :

CAPUT V.

S. Eusebii probata sanctitas et Sacerdotium. Familiaritas cum viris sanctis.

Verum hos omissis, quæ ut plurimum ad Eusebii doctrinam facere videbantur, ad alia longe majora, et divinora nostra progrediatur oratio : Sacræ enim doctrinæ et artium liberalium disciplinæ, nisi vitæ sanctitati conjunctæ sint, nullam vel certe exiguam laudem sibi possunt vindicare : et de vitæ puritate, atque sanctitate aliquid dicere incipiamus. Hominum sanctitas ex multis, sed præsertim ex tribus discernitur : ex vocatione, electione, et perseverantia. Ex vocatione magnus in sanctitate celebratur Joannes Baptista, Christi Domini Servatoris nostri Præcursor, de quo dictum est : Antequam exires de vulva, sanctificavi te, et Prophetam in gentibus dedi te. Hic erit magnus coram Domino. Ex eodem capite etiam sanctitate conspicui habentur Apostoli, ab eodem Servatore nostro a piscatione ad eum sequendum vocati. Ex electione vitæ reperioris et durioris sanctissimi prædicatur Antonius, Hilarion, Arsenius, et alii permulti monachi et eremitæ. Ex perseverantia vero sanctitate clari sunt idem Hilarion, Antonius, Paulusque eremitarum princeps, qui per annorum centenorum spatia Deo fideliter et inculpate servarunt. Ex his omnibus videlicet et S. Eusebii Cremonensis sanctitas. Primum ex vocatione, si quidem per intimas animi inspirationes a Christo Domino vocatus, non modo non renuit, sed statim vocanti se obtemperavit, neque ullo impedimento huic divinæ, quæ

Unde alius probetur ipsius Sanctitas

F

Jer. 1. 5

et ipse Sanctus hæc omnia ob rationem.

quæ sunt corrupta

tetigerunt

AUCTORE PAVLO FERRARIO.

A terrarum et marium spatia transmeavit, vitæ suæ ducem et moderatorem eligens S. Hieronymum, sanctitate præstantissimum, cujus disciplinæ se tradidit, et in ea maxima cum laude et fidelium ædificatione semper perseveravit usque ad extremam diem.

ob electum vitæ genus.

23 Deinde addamus illud vitæ genus Eusebium elegisse, quod omnium judicio asperius erat : quis enim esset illorum monachorum vivendi modus, non solum ex regulis a S. Hieronymo præscriptis longe lateque patet ; sed etiam ex epistola ad Rusticum clarissime deducitur : Monachus, inquit, debet vivere sub disciplina unius Abbatis in communione multorum, ut ab uno humilitatem, ab altero obedientiam, et ab aliis patientiam, silentium, mansuetudinem, atque alias virtutes ediscat. Et ex his quæ sequuntur apparet, monachos S. Hieronymi non id, quod gratissimum esset sensibus, sed quod illis plane adversaretur, facere consuevisse. Parcissime comedebant, id quod apponebatur sine querela et murmuratione : illas vero vestes inducbant, quæ tribuebantur ab Abbate cum caritate gratias agentes, et si minus aptæ viderentur, nihilominus, amore proprio postposito, morem gerebant. Tota ea diei parte, quæ orationibus supererat et psalmodiæ, manibus laborabant : neque laborem intermittebant, donec præ nimia corporis defatigatione parum somni capere cogerentur, ut naturæ satisfacerent. Cumque dormire vix cœpissent, iterum excitabantur, et ad chorum libri vultu atque alacri corde revertebantur : ubi cum divini laudibus essent intenti, Hymnis, Psalmis, et Canticis omnia personabant. At vero, quod attinet ad universum genus virtutum, quæ in actione positæ sunt, honore invicem sese prævenichant, quilibet fratri suo deservire, advenientibus pedes adhuc, infirmis ministrare, injurias patienter ferre, humilitatis exempla præcedere, summa caritatis officia præstare contendebat. Hæc exercitationes erant et eorum studia : in quibus cum nec apparentur tiæ minima quidem tentandi opportunitatem diabolo relinquebant, cum neque exiguum temporis spatium cogitandi de terrenis rebus, quæ mentem avolare facerent a divinis ad humana, præberetur. Quomodo autem adhærentur, innuit S. Hieronymus adversus Jovinianum, ita scribens : Nudo erant pede, pexa tunica, et subucula nigra, sordebatque pallidi, callosamque operæ gestantes manum : et loquente Jovinianum, eo quod antea fuisset monachus in monasterio S. Ambrosii Mediolani, et deserto ad seculum multorum ruina defecisset. Namque de eo (et ejus discipulo S. Ambrosium ita loquitur : Fuerant nobiscum, sed non fuerunt ex nobis, etc.) declarat, quidnam esset forma vestitus, et victus monachorum sui temporis. Certe victus erat tam tenuis, ut carnibus, et vino penitus abstinerent : nisi forte medicus in gravissimis morbis adhiberetur pro tuenda vita faciendum esse concluderet. Et de hac mera abstinentia dicta loquitur Sancta : Luxuriosa res vinum, et multa fecibus plena, omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens. Non tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos et perditos cibore, doleamus : olerum, pomorum, et leguminum facilior apparatus, et arte impendiisque coquorum non indigef, et sine cura sustentat humanum corpus. Et in Vita S. Paulæ asserit suos monachos consuevisse habere aquam frigidam, ita ut nec languente monacho aqua cocta adhiberetur : cui tamen nunc aliquando comedisse luxuria existimabatur. Et secundo libro arguens eumdem Jovinianum, quod a religione ad mundum, tamquam canis ad vomitum revertisset, illecebris præcentis seculi irretitus ; describit, qualem suo monachi sustinerent, in proprio corpore mortificationem. Libi, inquit, tavent crassi, nitidi, dealbati : adde, si vis, juxta Socraticam irrisionem, omnes sues et canes, et quia carnem amas, vultures quoque, aquilæ, accipitres, et bubones. Numquam nos Aristippi multitudo terrebit, quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt : imo inter tuos sues grunniunt. (Alludit ad Grunnium discipulum Joviniani.) De nostro grege tristes, pallidi, sordidati, et quasi peregrini hujus seculi, licet sermone taceant, habitu loquuntur et gestu. De asperrima vita S. Hieronymi et monachorum suorum S. Augustinus Serm. XXIV ad Fratres in eremo, ita loquitur : Asperrimam vitam sanctus Pater Hieronymus duxit, infantium ut neminem legere audiam fidelium modernorum austeriorem fuisse. Sub his tam duris legibus progredi cupiens, Christi Domini stipendiis militabat magno animi ardore S. Eusebius Cremonensis ; quibus si addamus sacrorum studiorum occupationes, quibus assiduam operam impendebat, concludi potest ejus vitam fuisse perpetuam quamdam corporis oppugnationem.

et exercitationem monasticam ardiam.

in vestitu,

epist. ad Vercellens. nu. 8?

victu,

Prov. 20. 1.

B

C

D

24 Verum quid dicemus de ejus perseverantia in habitu monastico ? testis sit ipsemet in epistola, quam de obitu S. Hieronymi scripsit, in qua fatetur quinquaginta annos, et sex menses in sancto proposito complexisse : at si in hoc numero includere velimus omnes annos, multum cumulo ab eo tempore, quo in agris et solitudinibus fuit S. Hieronymi comes, usque ad postremum annum, quo diem suum obiit, multo plures absque dubio erunt : nam S. Eusebius VIXIT post obitum Divi Hieronymi adhuc annos duos, et sic intercessissent circiter anni sexaginta tres, quibus Christo Domino inservivit. Quare et ex electione pulchræ vitæ, et ex perseverantia dominica in eo statu, satis in sanctitate commendandus videtur Eusebius noster.

ob perseverantiam ultra annos 50 :

25 At vero respondeamus quorumdam objectioni, qui negant Eusebium Sacerdotem fuisse, reliquos in suam sententiam trahere nituntur, hac sola ratione persuasi, qua plurimis in locis a S. Hieronymo appellatur Frater, quo nomine nuncupari solebant hi, qui nullo Ordinis charactere erant insigniti. Verum qui diligenter animadvertere voluerit, reperiet a S. Hieronymo non raro in loco Sacerdotem vocari. In apologia prima adversus Ruffinum, ita habet : Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Ruffinus, Presbyteri, et in epistola, quam ad S. Augustinum, et Alipium scribit, in qua se excusat tardissime recepisse libellos per manus S. Eusebii missos, etiam Sacerdotem vocat. Scatis, inquit, me libros in schedulis missos a sancto Fratre Eusebio Presbytero non ante multum temporis accepisse. Et hujus sententiæ fuit Marianus Victorius vir doctissimus et Episcopus Reatinus, scholiis in epistolam ad Pammachium de optimo genere interpretandi : nam postequam affirmavit Cremonam esse urbem insignem Italiæ, cum incideret sermo de S. Eusebio, subnexit hæc verba : De hoc autem Eusebio, qui Presbyter erat, alibi superius D. Hieronymus docuit. Et licet quandoque ab eodem Frater vocitetur, id non est ad aliam causam, quam propter singularem amorem, quo invicem nectebantur. Et certe hoc unum in Eusebio deesse non debebat sanctitatis argumentum, quod Sacerdos esset, quotidie in altari offerens hostiam immaculatam pro vivis et defunctis. Quod vero hoc sit illustre sanctitatis indicium, ex eo patet, quod eo tempore non passim homines, ut pecudes currebant, ut inquit S. Bernardus, ad Ordines suscipiendos, sed ordinandi, a Deo tamquam alter Aaron vocabantur. Nullus erat qui contenderet in altari ministrare. Verum etiam vitæ integritate puriores, tanti ministerii se indignos judicabant. Ne-

ad Sacerdotium promotus.

ob vitæ sanctitatem.

mo

A mo se offerebat : sed mira animi demissione retrahebat ab hoc gravissimo et valde formidabili munere. Quare cum aliquis promovendus erat ad sacerdotium, testimonio Fratrum prius approbabatur ; deinde Episcopo proponebatur, qui eo accersito, et tento ore, ne reclamare posset, quasi invitus sacerdotali dignitate ornabatur : et hoc modo a S Epiphanio ordinatus fuit Paulinianus S. Hieronymi frater. O Felix aureumque seculum, in quo Sacerdotes aurei erant, quamvis ligneis calicibus uterentur : nam hodierna die lignei Sacerdotes vasa tractant aurea. Cum igitur S. Eusebius fuerit ea felicissima ætate Sacerdos ; quis inficiari audebit eumdem fuisse integerrimum atque sanctissimum virum, et a S. Hieronymo omnibusque monachis tanto munere dignum judicatum ?

famitiaris S. Augustino,

26 Verum cum S. Eusebius sanctitate clarissimus esset, et omne simile appetat sibi simile, sanctorum etiam virorum societatem, qui tunc vivebant, contraxit : nam S. Augustinus ad eum litteras dedit, ejus utens opera, dum esset Romæ, cum aliquid ad S. Hieronymum mittendum erat, quod testimonio ejusdem Hieronymi comprobatur in epistola ad Augustinum et Alipium. S. Epiphanii et S. Paulini familiaritate potitus est : a quorum altero non semel

Epiphanio, Paulino,

B fuit hospitio receptus ; ad eorum vero altero Hierosolymam ductus, sanctissima illa loca maximo cum gaudio et uberrimo fructu invisit. Romæ autem dum moram traheret, S. Paulini, qui postea Nolæ Episcopus factus est, contubernio est usus. Hic ille Paulinus est, natione Gallus, vir consularis, qui habebat paratas ædes pro peregrinis, qui Hierosolyma Roman confluebant, a S. Ambrosio Mediolani a Diaconus et Sacerdos ordinatus, transeunte Tharasia ejus uxore ad vitam monasticam : ad quem scribens S. Hieronymus, inquit : Tu hic habes Fratrem Eusebium, tui amantissimum : qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, fidem amicitiæ, amorem Christi : nam prudentiam, et eloquii venustatem epistola ipsa præferebat. Omitto S. Marcellam, et Principiam ejus filiam, S. Paulam, Eustochium, et alias Domino servientes, et in sanctitate illustres fœminas, cum quibus caritate jungebatur et benevolentia. Horum autem Sanctorum amicitiam Eusebius sibi conciliarat, non utilitate rei familiaris, non adulatione subdola, non præsentia corporum ; sed cum

a Ep 103.

C Dei timore, divinarum Scripturarum studiis, et Christi Domini Servatoris glutino comparaverat.

et maxime S. Hieronymo.

Cum Sanctis igitur viris consuetudinem Eusebius noster retinens, sanctus pariter erat : sed in eodem genere sanctitatis illustrior reddebatur S. Hieronymi necessitudine et benevolentia singulari. Nam quod ex tot innumeris monachis, qui secum vitam traducebant, S. Hieronymus eligeret in omnium et Sodalem carissimum Eusebium Cremonensem ; quod ejusdem opera in rebus arduis et difficillimis uteretur ; quod ejus patrocinium adversus omnes susciperet, et dignitatem muricæ defenderet, signum est admirabilis in Eusebio sanctitatis radios eluxisse, ob quam merito a sancto Doctore omnibus sui monasterii monachis anteponendus videretur.

a S. Paulinus epistola 15 ad Aliquem alt : Etsi a Delphino Burdegalæ baptizatus, a Lampio apud Barcilonam in Hispania per vim inflammatæ subito plebis sacratus sum ; tamen Ambrosii semper et dilectione ad filii in matrimonium sum, et inde in Sacerdotii ordine confovetur. *Epistola 6 ad Severum asserit* ac in Barcinonensi civitate Presbyteratu initiatum fuisse.

CAPUT VI.

Gesta S. Eusebii in obitu S. Hieronymi. Electio in Abbatem.

Verum hucusque, o Eusebi, res enarravimus plenus amoris et officii inter te et S. Hieronymum,

ventis secundis navigamus, Scyllas et Charibdes evitavimus : sed modo carina nostra scopulos præceps offendet, cui erit necesse tumescentes fluctuum undas experiri, quibus agitatæ non modicum imminet periculum, ne feratur in Syrtes. Historia etenim nostra ad eum usque locum devenit, quo Pater tuus, Abbas et moderator Hieronymus ex hoc vitæ ergastulo discessurus est : relicturus mundum, etiam ea relinquet, quæ sunt in mundo : quare et tibi et monachis omnibus valedicet. Tu vero quomodo hanc profectionem patienter feres? quomodo solus relictus sine tanto duce et magistro reliquum vitæ ages? quam mœrori tuo consolationem adhibebis? quam in tanta hac ruina reparationem? Jam advenit hora fatalis diu ab eo concepta, in qua vigiliarum omnium et laborum præmium consequatur : quam cum ipsemet Sanctus cognovisset, et correptus maligna febri in lectulo decumberet, jussit omnes monasterii sui monachos in cellulam suam accersiri : inter quos aderat S. Eusebius, qui ab ejus latere nunquam discedebat, illi enim assidere, diligenter deservire, et omnium officia prævenire satagebat, orationi intentus et obsecrans D. Jesum Christum, ne tanto Patre privaretur : quod si certus adesset obitus sui dies, ipse quoque eodem feretro portaretur, qui eodem contubernio potitus fuerat Quid plura? Cum omnes tibi Patri amantissimo lugentes astarent, et pro tanta imminente jactura quam maxime dolerent ; S. Eusebius conceptum in imo pectore dolorem continere non valens, totus in lacrymas se effundebat, in ea fortassis verba erumpens, quæ olim S. Martini discipuli in ejusdem obitu proferebant : Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? invadent enim gregem tuum lupi rapaces. Tunc S. Hieronymus oculos aliquantisper elevans, et amantissimum sui Eusebium conspiciens nimis dolentem, eum, quem ex intimis visceribus diligebat, voce non adeo demissa, quin ab omnibus audiretur, allocutus est, et enixe rogavit, ne ob ejus ex hac vita discessum contristaretur. Quod ipsemet Eusebius eleganter describit his verbis :

D AUCTORE FRANC. FERRARIO,

S Hieronymo supremo transeunte :

E

contristatur :

28 Quem cum extrema ejus hora egredi de corpore urgeret ; jam completis nonaginta et sex annis, febre æstuans valida, suos circa se voluit esse in unum filios, quos sicut novellas plantationes stabilivit a juventute sua. Quorum luctu vultus graves intuens, ut pius et misericors his paullisper motus fletibus, infremuit spiritu, et lacrymans in me aliquantulum elevans oculos, plana voce, inquit? Fili Eusebi, cur istas inutiles fundis lacrymas? Quis vivens non videbit hujus corporis dissolutionem? Quod semel locutus est Deus, et audisti, audes contradicere? et nosti nullum posse resistere voluntati ejus. Jam, Fili, rogo non secundum carnem ambules : flere desine : certe nostræ militiæ arma carnalia non sunt. Deinde vultu hilari et jucundo, atque alacri voce ceteros alloquens filios, exclamavit : Cesset mœror, luctus abeat, sit omnium una vox gaudentium : Quoniam ecce nunc tempus acceptabile, ecce dies jubilationis et lætitiæ præ diebus omnibus vitæ nostræ, in quo fidelis Deus nos in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, aperit januam suam, ut meam exulem animam e carcere mortis hujus ob reatum genitoris mei Adæ revocet ad supernam patriam, re uperatam sanguine Filii sui pretioso. Nolite, Fili dilectissimi, quos semper habui in visceribus caritatis, impedire gaudium meum, ne prohibeatis reddere terræ quod suum est, corpus meum statim exuite, terræ date, ex qua factum est, ut redeat unde venit. Quibus finitis verbis, omnes Fratres lacrymis madefacti, denudantes suum sacratissimum corpus, ita squalidum et de-

a S. Hieronymo excitatur :

F

vivet ultra

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A forme abstinentiis, quod quidem terribile cunctorum visui cernebatur : nam tanta erat affectum macie, ut ossa ejus possent per articulos numerari, sic verberibus cruentatum, ut leprosi potius corpus crederetur : nudæ humo protinus tradiderunt, et ipsum sacco lineo operuerunt. Ast ubi vir Domini terræ sensit asperitatem, nimium jucundatus, conversusque ad Fratres, præ dolore et angustia lacrymarum fontibus inundantes, inquit : Horter vos, carissimi mei et dilectissimi filii, quos genui in visceribus Jesu Christi, et cetera quæ sequuntur. Prosequitur enim S. Eusebius narrare paternas admonitiones et salutaria consilia, quæ S. Hieronymus suis monachis custodienda post mortem, et sæpius in memoriam revocanda, reliquit.

29 Postea vero cum suos milites hortatus fuisset, ut confortarentur et essent robusti, et in operibus caritatis, paupertate, obedientia, et aliis sanctis virtutibus, quæ religiosorum virorum propriæ sunt, se assidue exercerent, ut ad altiores perfectionis gradus pervenire possent, quibus præmia vitæ æternæ tandem consequerentur ; paullo post cum a Sacerdote eidem delatum esset sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ; a S. Eusebio, qui in ea infirmitate maxima diligentia et amore Patri carissimo inservivit, B a terra aliquantisper elevatus, illud multo animi ardore, lacrymis, pietate, spiritu, et cordis compunctione suscepit. Quibus peractis, gregi suo prospiciens, et in futurum cavens, ne familia illa in sancto amoris vinculo tandiu colligata, discordia liberetur et in diversas distraheretur partes ; sed in angustissimo pacis fœdere perseveraret, neminemque ex his perderet, quos eidem Spiritus sanctus custodiendos tradiderat, et denique pro bono pacis eligendus esset unus, qui eos amanter regeret et tanquam filios dilectissimos foveret ; non ignorans, quantum regimo, prudentia, auctoritate, et ceteris virtutibus, quæ maxime necessariæ sunt ad optimum animarum regimen, S. Eusebius valeret ; cum eligens, et propria voce nominans in Abbatem monasterii post ejus obitum, hortatus est omnes monachos, ut eidem morem gererent, et in custodiendis legibus fideles essent, et ab ejus consiliis et paternis monitis minime discederent. Sermonem igitur ad eos vertens, multa pro servanda disciplina monastica in memoriam revocavit, quæ S. Eusebius narrare prosequitur his verbis.

30 Nam cum hortationibus sanctissimi viri omnium astantium crevisset mœror et tristitia, nec quisquam se a lacrymis posset temperare ; sed omnium esset una vox plangentium, et dicentium : Quid hinc te faciemus, Pater ? quo pergemus ? Vineam istam de Ægypto transtulisti, et plantasti eam, ut quid avertis faciem tuam ab ea ? In lumine vultus tui ambulabamus, gloria virtutis nostræ in eras. Heu quid sine te amplius faciemus ? tu Pater, tu Doctor et refugium, tu exemplar innocentiæ. Unum nobis tecum mori liceret. Jam ad nihilum devenimus. Sicut ovos eramus sine pectore, non erit qui consoletur nos. Erimus tibi orphani, et famem patientur, ut canes : circumeuntes undique, locum non invenient. Heu quantus super nos crediit ignis. Non te deneps videbimus solem. Congregatio quid faciet fidelium sine te ? tu despersio hæreticorum eras, tu interfector eorum gladius oris tui, tu eorum malleus et securis, conteres eorum dentes in ore ipsorum, molas leonum confringes, et dilucris eos in puteum interitus. Gaudebunt nunc et exultabunt et humiliabunt populum tuum et hæreditatem tuam vexabunt : captabunt animam justi, et sanguinem innocentem condemnabunt, incendent igni sanctuarium Dei, et veritatem Fidei lacerabunt. His ille vehementer commotus aliquantulum lacrymatus est, ut totus

ab eo post susceptum Sacrum viaticum

in Abbatem constituendus.

C deplorat cum suis discessum e vita S. Hieronymi.

semper in Domino misericordiæ visceribus affluebat, D conversusque ad eos, hac eis flentibus voce respondit : Eia boni milites Christi, confidatis in Domino et in potentia virtutis ejus. Nolite timere, consequemini a Domino misericordiam, si sperabitis in eum : est enim pius et misericors, et neminem deserit sperantium in se. Quis confisus est in Domino, et dereliquit eum ? Si autem nunc vos derelinquo, Dominus nonne vos recipiet ? Ipse enim legem vobis constituet in vita sua, diriget vos in semitam rectam, et non tradet vos in animam persequentium vos. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, et substinete Dominum : est enim Deus in cœlo pius et misericors, qui suos mille modis potest juvare famulos. Non turbetur cor vestrum, neque formidet, sperate in Domino, et effundite coram illo corda vestra, quia ipse adjutor vester erit. Si enim nunc abeo, iterum me videbitis, et gaudebimus insimul : quia non post multos hos dies, quo ego vado, et vos poteritis venire ; et ubi ego ero, et vos eritis in gaudio, quod nemo tollet a vobis. Mementote, Fratres et filii carissimi, quomodo post mortem Mosis Deus elegit Josue in Ducem et protectorem populo suo, et elevato Elia per turbinem in cœlum curru igneo, fecit Eliseum in populo esse Prophetam, in quo duplex re- E quievit spiritus Eliæ (Hæc verba præambula sunt electioni S. Eusebii in Abbatem) Numquid nunc exinanita est manus Domini ? an oblitus est misereri Deus, aut continebit in ira misericordiam suam ? Dominus erit pars hæreditatis vestræ, et calceus vestri, et ipse restituet vobis hæreditatem vestram. Suscitabit enim ex vobis alium Pastorem, eui dabit verbum evangelizandi, et ingredietur sine macula, et operabitur justitiam. Et rogo Dominum meum, qui duxit et reduxit me secundum voluntatem suam, ut si quis in me fuit Spiritus ejus ad obedientiam præceptis suis, quod in isto, quem mittet vobis, Paracleto et Pastore fiat duplex. Eu Eusebium filium meum dilectissimum habebitis vobiscum, et ipsum tanquam me audietis : ipse erit vobis in Patrem, et obedietis tanquam filii in caritate, cum omni humilitate et mansuetudine et cum omni patientia. Si quid vobis fuerit necessitatis, referetis ad eum. Obsecro vos ut solliciti sitis servare unitatem spiritus in vinculo pacis : unum corpus et unus spiritus sitis, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus est Deus et Pater omnium Jesus Christus, cui soli in una simul viventes fraternitate placere cupiatis. Ergo ejus estote imitatores, sicut filii carissimi, et ambulate in dilectione, sicut ipse dilexit vos, et tradidit semetipsum pro vobis, ut vos redimeret et faceret vos sibi acceptabiles, sectatores bonorum operum. Unicuique vestrum det gratiam secundum gratiam donationis suæ ; det vobis de rore Spiritus sancti abunde, ut habeatis cor ad colendum eum. Adaperiat cor vestrum in Lege sua et præceptis suis, ut cognoscatis eum et faciatis ejus voluntatem, nec vos unquam deserat. Hæc sine injuria electionis S. Eusebii, quamvis prolixa, omitti non poterant : et quamvis aliqua eorum pars ad rem facere minime videatur ; tamen cum referatur ad electionem S. Eusebii, a nobis ea, quo hæc gesta fuerunt ordine, recensenda duximus.

facta ab hac a thortatione.

et præparatione.

eligitur in Abbatem.

F

31 His igitur a S. Hieronymo ad universam monachorum congregationem prolatis, quibus eorum animi præparabantur ad recipiendum S. Eusebium Cremonensem in Pastorem et Prælatum, ad eumdem Eusebium sermonem dirigens, ita cum suaviter est adhortatus : Tu autem, fili mi Eusebi, consurge, indue te fortitudinem, semper subditus esto Domino, nec amoveris eum, ut nequiter facias. Salus tua Deus in sempiternum erit, ut justitia tua non deficiat. Humilior sis omnibus, leva in cœlum

ultima monita ab eo.

oculos

A oculos tuos, et quæ sequuntur. Deinde boni regiminis præcepta tradens, hæc adnectere placuit: Lex Dei sit in corde tuo. Noli timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuas: si sperabis in Domino, assumes fortitudinem, et venient tibi pennæ, ut aquilæ, et volabis et non deficies. Universa Legis Domini secure loqueris omnibus, ne timeas a facie hominum, quia semper Dominus est cum illis, cum quibus est veritas, descenditque cum illis in foveam, et in vinculis non derelinquit eos: sed a seductoribus tutatur eos, et est illis adjutor et protector in tempore tribulationis. Certe hoc facile timet mortem hanc, imo et plus dicas, odit hanc vitam, qui se bene agere cernit. Ecce constituo te super societatem istam, ut evellas et destruas, et dissipes et disperdas, et ædifices et plantes. Oportet enim te esse irreprehensibilem. Potest alios male corrigere, cui potest is, quem corrigit dicere: Et tu similiter facis. Tibi amodo major erit labor; sed majus erit præmium. Esto sobrius, prudens et pudicus, et hospitalis et doctor. Nemini violentiam facito sed omnes æqualiter dilige; et tanto plus, quanto meliores: non sis persecutor, sed modestus; non litigiosus, nec cupidus. Tu autem prædica opportune verbum Dei. Omnis Scriptura divinitus inspirata
B utilis est ad docendum. Acquire verba quæ prædicas orationibus. Valet enim hujusmodi prædicatio et doctrina ad illuminandum et arguendum, ad corripiendum et erudiendum in justitia, ut perfectus sit audiens, et in omni opere bono instructus. Est enim Jesus Christus in cœlo sedens ad dexteram virtutis Dei, revelans mysteria et docens omnem scientiam. In omnibus, fili dilectissime, præbe teipsum exemplum bonorum operum in omni sanctitate et honestate: nam capite patiente, totum debilitatur corpus. Ut ergo breviter te doceam, facies bona, si timueris Deum.

et mandatum de suo obitu scribendi ad S. Augustinum et alios:

32 His dictis multa eidem facienda imperavit, et præsertim ut de ejus obitu S. Augustinum certiorem redderet eidemque scriberet, quod lætus ex hac vita decedebat: optime enim se nosse illum esse firmissimum fidei adversus hæreticos præsidium, et adversus inimicos Crucis Christi propugnaculum. Jussit quoque, ut alios amicos salutaret et ad illos de discessu suo litteras daret. Deinde Eusebium, et singulos quosque Fratrum complectens, osculum pacis, ut verus Christi discipulus, impressit omnibus ob mœrorem conceptum collacrymantibus. Hæc fuerunt S. Hieronymi ad Eusebium Cremonensem postrema verba, hæ tanti Patris admonitiones, hæc divina et singularia præcepta, quibus nihil potuit fieri amantius. Ex his concludi potest S. Eusebium
a S. Hieronymo ut sanctus habitus, a D. Hieronymo agnitum et habitum pro sancto viro, unum eligente ex multis in Abbatem monasterii ab eo maxime dilecti; cujus ipse primi fundator extiterat, et cui tot annis præfuerat. Vivebat Vincentius monachus, qui non uno in loco sanctus a Hieronymo appellatus fuit. Vivebat Paulinianus ejus frater, Sacerdos egregie sanctus, et ut talis a S. Epiphanio non semel approbatus, et nihilominus summa rerum ad S. Eusebium defertur. Tandem animam beatissimam
et morienti oculos claudit: efflavit S. Hieronymus, et Eusebius Cremonensis eidem oculos clausit; ita enim decebat filium erga Patrem, discipulum erga præceptorem, et amicum monachumque obsequentissimum erga alterum amicum et Abbatem, donis spiritus Sancti et omnibus virtutibus cumulatissimum. Ejusdem exequias celebravit planctu magno, et supremum illum diem mœstus et dolens multis laudibus exornavit. Fuit autem ejusdem cadaver juxta id, quod S. Hieronymus mandaverat, terræ traditum non longe a præsepio Salvatoris nostri, ubi tot annis oraverat. Et
ita (juxta pro- [illegible] proe eumdem locum sepultus jam fuit S. Eusebius, qui remansit Patre carissimo orbatus, et tamquam D alter Elisæus hæres virtutum et sanctitatis præceptoris sui; cujus radiis effulsit illi congregationi monachorum toto eo tempore, quo fuit superstes, quos magna rexit quiete et tranquillitate, saltem per biennium, ut deducitur ex antiquissima scriptura, quæ reperitur inter S. Hieronymi libros sub nomine Cyrilli Hierosolymitani.

D AUCTORE FRANC. FERRARIO. *bienio Abbas præst.*

a Narratio hæc de obitu S. Hieronymi passim supposititia creditur, infra num. 33 defenditur ab hoc auctore. De eo plenius agendum erat die 29 Septemb. Interim quæ hic citantur cum MS. codice collata sunt.

CAPUT VII.

Res gestæ in obitu S. Eusebii ex historia. Dubiæ fidei. Cultus sacer Bethlehemi.

Devenimus modo ad eam Historiæ partem, quæ ab aliquibus falsa, ab aliis vero magis moderate loquentibus incerta et ambigua vocitatur, eo quia, quæ narrantur, excerpta sint ex quadam epistola Cyrilli Hierosolymitani ad S. Augustinum, qui, cum diem suum jam *a* obiisset, non potuit eam epistolam scribere, et ex altera S. Augustini ad Cyrillum, quam non esse S. Augustini patet sensu, a stylo namque ejus longissime abest. Imo cum epistola Cyrilli contineat hæresim Monothelitarum, qui unam tantum in Christo Domino voluntatem admittebant, quam hæresim tribuit S. Hieronymo, qui nec quidem eam somniavit, sed multis vivens impugnavit, ostendens vere et realiter in eo duas voluntates fuisse, divinam unam, alteram vero humanam; deducunt ex hoc illius epistolæ calumniatores, ab homine hæretico potius, quam a Cyrillo confictam fuisse. Quare ex his colligunt, vel nullam, vel certe valde exiguam illi fidem adhibendam esse. Verum dicant quid velint, ego cum probatis scriptoribus ita sentio: Quod attinet ad epistolam S. Eusebii de obitu D. Hieronymi; illam existimo vere esse S. Eusebii Cremonensis individui ejusdem socii, quamvis falsis circumferatur nominibus: nam est scripta ad Damasum, qui quidem, si de eo, qui fuit Summus Pontifex intelligere velimus, longe ante diem S. Hieronymi obierat: si autem de alio Damaso, qui fuit Episcopus Portuensis dictum putemus, forte non cohærent ea, quæ in epistola de ipso scribuntur. Quæ autem a omnes Cyrilli ad Augustinum, et Augustini ad Cyrillum conspicitur, cujuscunque alterius magis esse videtur, ut ante me doctissimus Marianus Victorius, * et S. Antoninus † annotarunt. Verum, num propterea omnia, quæ in illa proferuntur, falsa et commentitia esse credendum est? quanta falsis auctorum nominibus circumferuntur, ut vel carius venumdentur, vel avidius lectitentur, quæ tamen non falsa, sed verissima sunt? Quis ignorat multa fuisse ascripta S. Hieronymo, S. Ambrosio, S. Augustino, D. Thomæ, Joanni Chrysostomo, et aliis sanctis Doctoribus: quæ non modo docta et vera sunt, sed digna, quæ ab omnibus perlegantur. Commentaria in Proverbia Salomonis D. Hieronymo tributa, et in tres libros distincta, Venerabilis Bedæ existunt, ut optime notavit Trithemius. Commentaria in Threnos, præter Præfationem ad Eusebium Cremonensem, conservavit Rabanus Maurus, et inter opera ejusdem ponebantur, sed typographi, ut plausibilius venderentur, operibus S. Hieronymi inseruerunt. Annotationes vero in Acta Apostolorum collegit Venerabilis Beda. Commentaria in Apocalypsim, sub nomine S. Ambrosii, illius non esse, sed alterius convincit explanatio capitis XVII, in quo auctor fatetur se scripsisse post Romanum Imperium a Longobardis occupatum: et sic aliis tribus sanctis Patribus, ut brevitati consulam, multa fuerunt ascripta, quæ libens prætermitto: quæ tamen gravia et verissima cum sint,

Epistolæ sub nomine S. Cyrilli Hierosol. et S. Augustini.

a

E

* Censura in tom. IX.
† In Chronico.
F

ut alia plura ex tractatus sub eo cum nomine edit.

nullus

AUCTORE FRANC. FERRARIO. *aliqua vera possunt continere.*

A nullus improbare ausus fuit. Hæc pauca solum in medium proferre placuit, ut omnes intelligant, mentitum titulum falsam haud reddere historiam : neque enim falsa erit interpretatio aliqua, quia aliud nomen quam proprii prætendat auctoris ; ipsa namque re, non scriptoris nomine, veritas aut probatur aut improbatur. At quod pertinet ad miracula, quæ narrantur in illa epistola sub Cyrilli nomine, non repugnant omnipotentiæ Dei, qui seculis omnibus Sanctorum suorum precibus mortuos suscitavit, et cæcos illuminavit : præcipue cum dicat Scriptura divina, voluntatem timentium se faciet : et ex illis multi his etiam majora impetrarint, ita ut etiam montes gravi nube constitutos, solo verbo et imperio transtulerint. Neque vero, quia epistola illa sparsa est fuligine hæresis Monothelitarum, propterea falsitate laborare credendum est, cum multæ aliæ Sanctorum scripturæ ab hæreticis adulteratæ fuerint, quæ postmodum purgatæ, magnam Ecclesiæ utilitatem attulerunt, quas hoc loco enumerare non est necesse, quia id apud viros doctos nullam habet dubitationem. Imo apparitio S. Hieronymi Eusebio Cremonensi facta, ab aliis probatis viris in suis scriptis intexta legitur, ut probent defunctorum animas vivis apparuisse, et multa docuisse, ut inferius dicemus.

esto, epistola Cyrilli hæresi Monothelitarum conspersa sit,

B

34 Adde, piissime lector, quod, cum ego litteras dedissem ad Illustrissimum Cardinalem Baronium paullo ante ejus mortem, quibus eumve rogabam, ut causam afferre dignaretur, cur de his, quæ in illa epistola leguntur, scilicet de morte et miraculis S. Eusebii in suis Annalibus mentionem non fecisset ; ita respondit, ut ea esse vera non improbaret, sed eos ab re omissa, qua aliquali incertitudine laborabant, in historia enim gravi, qualis erat illa Annalium, res tantummodo graves, et quæ virorum illustrium narrationem attingunt, describendæ erant. Quare, non quia hæc vera non sint, prætermisit ; sed ne minus sano judicio gravea in re levia gravissima inserere videretur. Ne vero quisquam putet me proprio capite conficta narrare, hæc ipsa tabulæ ipsius tenorem apponere placuit. Admodum Reverendo Francesco Ferrario Canonico, Theologo Cathedralis Cremonæ. Satis me litteræ tuæ objecerunt, quamvis in gravissimis Ecclesiæ curis occupatum : nec enim in primis delectat investigatio eorum, quæ divinitus Sancti primum gesserunt. Unum de annua solleinnitate illorum, quam agitant vulgata S. Eusebii Cremonensis monumenta, eruditos me reddidisse autor exstimavit ubi gravatæ historiæ

Judicium de ea Cardinalis Baronii.

C contentus, quæ S. Eusebio Cremonensi exterior narratio tribuerat, porter vindicavi, nec enim vel inde est, vel etiam delectat ea historia, quæ tanta incertitudine laborat. Itaque miracula illa, quæ vel ex epistola illa Cyrilli S. Eusebio tribuuntur, nec non obitus illius mirus eventus, aliaque plura sibi ; ut qui graventi historiam ab origine distraxerit, penitus a quibusvis, seu apocryphis, seu ambiguis abstineret. Titulus vero S. Eusebii Romæ, illius Eusebii nomen refert, qui in eodem loco a Constantino ineæ erectus obiit, ac traditione dicitur, de quo Eusebius Presbyter tuus Beda. Ado, aliique recentiores scripserunt. Vale Tuæ Dominationis admodum Reverendæ ab Frater amantissimus, Cæsar Cardinalis Baronius. Quæ quidem præstantissimi Cardinalis rationes in hoc tam narratione laudequicum valitas sunt, imo nullius roboris et momenti recte considerantibus videbuntur : omnia etenim ex nodos ponenda erant, quæ de S. Eusebio a veteribus traduntur, ne lectores in aliqua historiæ parte, quæ ad ejus vitam attinet, defraudasse videremur, et aliquid quod addi merito posset, desiderarentur.

35 In illa igitur epistola hæc de verbo ad verbum describuntur : Vir utique reverendus, et oblivioni non tradendus Eusebius, nobilis Cremonensis, ejus discipulus, in quo magistri refulsit sanctitas et doctrina, cujus sapientiam, probitatem et excellentiam non ignoras, qui post biennium a nostræ mortalitatis miseria ereptus, prædilectissimum magistrum Hieronymum in cœli patriam est secutus, ut ejus indicant crebra miracula, de quibus etiam inferius aliqualiter pertractabo. Et paucis interpositis, inquit : Et primo ab Eusebio viro sanctissimo ejusdem Hieronymi discipulo oratio nostra sumat initium. Post obitum gloriosissimi Hieronymi, quædam hæresis inter Græcos, id est, secta, surrexit ; quæ usque ad Latinos devenit, quæ suis ineptis rationibus probare nitebatur, quod animæ beatorum usque ad universalis judicii diem, in quo eorum corporibus erunt conjungendæ, visione et cognitione divina, in qua tota consistit beatitudo Sanctorum, privabuntur : et animæ damnatorum similiter usque ad diem illum nullis cruciabuntur pœnis. Quorum ratio talis erat : Sicut anima cum corpore meruit, vel peccavit : ita etiam cum corpore præmia recipit sive pœnas. Asserebant etiam illius sectæ nequissimi, nullum esse Purgatorii locum, in quo animæ, quæ nondum in corpore de suis peccatis plenam egissent pœnitentiam, purgarentur. Qua quidem secta pestifera percrebescente, tantus in nos dolor irruit, ut non amplius pigeret vivere. Quare meis cunctis suffraganeis Episcopis et aliis viris Catholicis convocatis, eis jejunia et orationes indixi, ut suam sic agituri fidem divina non permitteret bonitas. Mira res et forte huic similis numquam visa. Tribus expletis diebus jejuniorum et orationum, subsequenti nocte gloriosus Hieronymus suo prædilectissimo filio Eusebio orationibus meumbenti manifeste apparuit, benignaque cum allocutione confortans, et dixit : in hac secta posthac minime esse formidandum, cum sibi finis jam ponendus esset. Quem Eusebius nimio fulgentem splendore, ita ut eum oculus humanus aspicere non valeret, intuitus, quasi de gravi somno evigilans, dulces pre oculis fundens lacrymas, ita ut pene vocem formare non posset, quantum poterat, clamare cœpit : Pater meus Hieronymus es? quare meam societatem spernis? Certe tendebate nec dimittam, nec sinebo, quem dilexi, filio, gradieris. Ad quem gloriosus Hieronymus : Non te, fili dilectissime, deseram. Confortare, vicesimo namque die me sequeris, et simul in gaudio permanebimus sine fine. Sed Cyrillo ceterisque fratribus nuntia, ut crastina die juxta Præsepe Domini, ubi meum requiescit corpus, omnes in unum conveniant tam Catholici quam illius sectatores, et tui cum hominum, qui in hac urbe hac nocte defuncti, cadavera inhumata in loco, in quo meum est humatum corpus, facies deportari : super quibus sacrum meum, quo utebar, ponens, statim vitæ pristinæ redditi, hanc radicitus hæresim extirpabunt. Cui valedicens gloriosus Hieronymus, disparuit. Mane autem facto, ad me, qui Bethleem tunc eram, venerabilis Eusebius venions, cuncta, quæ viderat enarravit : qui mirantes Creatori gratias agens et gloriosi Hieronymi, omnibus in prædicto loco, in quo pro nobis de intemerata Virgine Salvator natus est, et ubi etiam sacratissimum Hieronymi cadaver humatum est, congregatis, prædictorum cadavera defunctorum deterri fecit. O mira Dei erga homines misericordia et expensatio! Quot modis in se sperantes erat juvare! quantis et quot honoribus suos exaltat Sanctos! Fiebat interea ab illius sectæ cultoribus irrisio, credentibus quod foret exinanita manus Domini.

36 Lætetur itaque omnis fidelium cœtus et Deo in vere exultationis psallant, quando suscepimus misericordiam in medio templi tui. Accedens nam-

que

Secundum excerpta ex epistola sub Cyrilli nomine,

hæres excitata,

de animabus expectaturis ad extremam judicii diem,

E

a S. Hieronymo apparente,

eadem die mortis suæ

F

et mortuos a se suscitandos ;

quos facta oratione.

A que vir venerabilis Eusebius ad singulorum cadavera, flexis genibus manibusque in eodem extensis, cunctis audientibus, sic oravit : Deus, cui nihil est impossibile, nihil grave, invictæ fortitudinis et virtutis, qui facis mirabilia magna solus, et nullum in te sperantium spernis ; nunc tuorum fidelium preces exaudi : et ut tua, quam dedisti, fides intemerata inviolataque per secula maneat, atque etiam, ut horum error appareat et per merita et intercessiones gloriosi Hieronymi dilecti tui, introduc in hæc cadavera animas, quas de ipsis egredi voluisti. Qua quidem oratione finita, singula sacco, quos supra carnem gloriosus Hieronymus utebatur, tangens cadavera, protinus in ea vitæ spiritum introduxit. Qui hominum apertis oculis omnibusque vitæ signis ostensis, sunt perfecte resuscitati, et beatarum animarum gloriam, et peccatorum pœnas, tam purgatorii quam inferni, clara voce omnibus intimare cœperunt. Nam ut mihi postmodum interroganti dixerunt. B. Hieronymus eos conduxerat secum in Paradisum, Purgatorium et infernum : ut, quæ ibi agebantur, patefacerent universis, sibique imperarat, ut ad corpora redirent et de perpetratis peccatis ibidem pœnitentiam agerent : quia ea die et hora, qua venerabilis B Eusebius migraturus erat, et ipsi morituri erant, ac etiam, si bene agerent pœnitentiam, cum eo gloriam adepturi : quod et factum est, ut inferius declarabo. His igitur peractis, multitudo magna populorum tam fidelium quam illius sectæ defensorum, qui ad tam grande concurrerant spectaculum, tam certum indicium et veritatis experimentum ; nec non B. Hieronymi merita cernentes, magnis vocibus gratias immensas referunt Creatori, qui suos in se sperantes non deserit.

et S. Hieronymi sacco applicato resuscitat :

37 Et paullo post veniens ad obitum S. Eusebii, illum hoc modo contigisse describit : Sed ne nimis devius, inquit, a proposito modo gradiar, ad cœpta redibo, et venerabilis Eusebii obitum explens primo, et virorum illorum trium similiter, quod resuscitatos nosti, migrationem scribens : quia eadem hora sunt et die, qua Eusebius, de hujus mundi et miseriæ valle exempti : aliqua miracula S. Hieronymi de multis introducam. Adveniente die et hora, qua venerabilis Eusebius a B. Hieronymo in visione, de qua supra fatus sum, se migraturum sciverat, die tertia præeunte, langnore febrium concussus valide, se super terram, magistri non immemor, nudum deferri fecit a Fratribus, et singulos benigne consolatione compellans, confortavit : atque ut in sancto manerent proposito, arctius nec admonuit. Deinde sacrum, quo gloriosus induebatur Hieronymus, deferri fecit, et supra se poni passit, ordinavitque se nudum instar gloriosi magistri, extra ecclesiam, in qua jacebat sanctum Hieronymi cadaver, sepeliri. Post hæc communione sacratissimi Corporis Dominici Christi munitus, Domino se et B. Hieronymo commendavit, et sic per triduum locutione corporalique visione privatus, circumstantibus Fratribus alternatim Psalterium, Passionem Domini, et alia sacra continue legentibus, tacuit. Durum quippe, et cunctis recte in hoc mundo degentibus formidabile hoc, quod narro. Die etenim, quo moriturus erat, per duas horas ante animæ beatæ exitum, venerabilis Eusebius tam terribiles actus cœpit peragere, quod circumstantes monachi nimio pavore perterriti, velut amentes, in terra jacerent. Nam quandoque transversis oculis, manibus junctis, facie terribili, voceque dira, quasi sæviens clamabat : Non faciam, non faciam : mentiris, mentiris. Post hæc ad terram rediens, faciemque in terram firmans, quantum poterat, clamabat : Adjuvate me Fratres, ne peream. Quod monachi videntes, lacrymantes et trementes, cum interrogaverunt : Quid habes, Pater? Ad quos ille : Non videtis dæmonum agmina, quæ me debellare cupiunt? Et illi : Quid te facturum volebant, cum dicebas, Non faciam? Et ille : Conantur namque, ut divini nominis blasphemus inveniar, et ideo hoc me non facturum clamabam. Et illi : Quare Pater faciem tuam abscondebas in terram? Et ille : Ne ejus aspectum cernerem, qui tam turpis et terribilis est, quod omnes pene formidines, quæ in mundo sunt, respectu ejus, nihil sunt. Inter hæc verba, actus priores iterans, sic ad extremam horam usque devenit. Fratres autem, qui astabant, dolore et pavore perterriti, erant velut mortui, nescientes quid facerent. Gloriosus Deus in Sanctis suis, et mirabilis in majestate sua, benignus et amantibus misericors, Sanctos suos non dereliquit in tempore necessitatis. Ad extremam namque horam venerabili Eusebio perveniente, gloriosus Hieronymus apparuit, eum benigne confortans : cujus aspectu omnis illa dæmonum turba, quasi infinita, ejus timore perterrita, ab eo velut fumus evanuit, ut plures testantur monachi, qui propriis oculis dispensatione divina se hoc vidisse dicunt : sed hoc magis approbatur. Nam omnes circumstantes Fratres audierunt ab Eusebio voces. Unde venis Pater? Qui te tantum moratus es? Quasso, ne filium tuum derelinquas. Cui statim, cunctis audientibus, alia vox respondit : Expecta, fili, ne formides, quia te non deseram, quem tantum diligo. Qua audita voce, brevi inde decursa morula, venerabilis Eusebius expiravit. Cur sancto viro probatæ virtutis permiserit Deus illos terribiles eventus, quibus omnes illi monachi consternati sunt? Forte fuit, ut post mortem tanti Patris timore mortis magis in officio continerentur. Eadem hora etiam illi tres, qui se resuscitati sunt angravere, et, ut puto, cum Eusebio ad æterna gaudia pervenerunt. Nam per illos viginti dies, quibus, postquam, ut nosti, resuscitati sunt, de peccatis præteritis ita doluerunt et pœnitentiam egerunt, ut sine dubio æterna beatitudine potiantur atque perfruantur.

ipse Auctor,

a S. Hieronymo apparente liberatus

cum 3 resuscitatis.

38 Mortuo S. Eusebio Cremonensi, monachi omnes, tamquam liberi patre beneficentissimo destituti, ejus mortem multis lacrymis sunt prosecuti, et exequias funeris solemniter quidem, sed maximo cum dolore peregerunt. Verum dum ejus gloriosum corpus humeris Fratrum in feretro ad ecclesiam portaretur ; Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis, faciens prodigia in cœlo sursum et in terra deorsum, animam ad cœlestia evocans, corpus in terrestribus multis miraculis illustravit, quæ ab auctore illius epistolæ prætermittuntur : duo tamen de multis describit, ne oblivioni propter posteros traderentur, quorum primum illud est. Monachus quidam cujusdam comitis, præ lacrymis et vigiliis corporalium oculorum lumine privatus, statim, ut corpus venerandum in facie tetigit, pristinæ lucis gratiam est adeptus. Eorum vero alterum quod narratur, est de arreptitio, qui dum sacrum corpus ad ecclesiam deferretur, eidem obvians, protinus est a dæmone liberatus. Juxta ecclesiam, in qua gloriosi Hieronymi cadaver sancte inhumatum est, venerabilis quoque Eusebii corpus est sepultum, honore debito nudum Magistri instar. In cujus etiam ecclesiæ cœmeterio hominum illorum trium, qui eadem sunt hora mortui, fuerunt e regione tumulata.

deferitur ad sepulturam,

arreptitium liberat :

Sepelitur propre S. Hieronymum :

39 Hæc ab auctore illius epistolæ, sub nomine Cyrilli Hierosolymitani breviter describuntur, quæ cum fidei Catholicæ non repugnent, Deo omnipotenti impossibilia non sint, et ad intercessionem Sanctorum suorum eadem quotidie operetur, vera esse credi possunt. Nam quis unquam talia de morte S. Eusebii fingere ausus esset, et de ejus miraculis componere : cum præsertim usque ad hodiernum diem a peregrinis visitetur ejusdem sepulchrum, eo-

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

cessatio resuscitatorum apparentium.

C sacco S. Hieronymi operitur

D

E

F

morior

eodem

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A dem in loco, ubi superius diximus, positum? Adde quod apparitio illa S. Hieronymi Eusebio facta, ab aliis viris piis et doctis adducitur, et præsertim a Reverendo Patre Martino Delrio Societatis Jesu ad probandas apparitiones Sanctorum, ut videre est in suis libris Magicarum disquisitionum. Deinde quis ignorat S. Eusebium Cremonensem positum fuisse ab Ecclesia in diptycha Sanctorum, et ejus memoriam renovari quotannis, die quinta Martii, et pro tali semper fuisse habitum, et a fidelibus adoratum adoratione Duliæ, ut reliquæ Sanctorum imagines? Quod certe non fuisset permissum : nisi vera essent miracula, quæ de eo leguntur. Imo vero in loco, ubi fuit sepultum ejus cadaver, erectum fuit altare marmoreum, in quo offertur quotidie ad ejus honorem Missæ sacrificium, et celebrantur divinæ laudes, et eidem a fidelibus, qui in locis illis commorantur, offeruntur vota et supplicationes peraguntur, et idem præstatur ab omnibus peregrinis, qui Hieronymum confluentes, ex loco venerationem desinunt; ut patet ex relatione fide digna Reverendi P. Victorii Cicardo Ordinis Minorum Observantium, qui in monasterio Bethlehem Fratrum ibidem degentium præfecturam fuit, quæ fuit Reverendissimo quondam Cæsari Speciano, Episcopo Cremonensi consignata. Attestatur itaque idem Frater Victorius, quotidie ad ejus sepulchrum hora Fratribus laudes decantari.

Sanctis adreceptus.

Honoratur altari erecto.

B *Hymnus.*

Iste confessor Domini sacratus. *Antiphona.*

Similabo eum viro sapienti, etc.

℣. Ora pro nobis Beate Euseb

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *Oremus.*

Intercessio nos quæsumus Domine B. Eusebii Abbatis commendet, ut quod nostris meritis non valemus, ejus patrocinio assequamur. Per Christum Dominum. Alia itaque, Fr. Victorius asserebat, se vidisse visitantes ejus sepulcrum concessam indulgentiam quinque annorum, et totidem Quadragenarum, et se tenuisse ibidem præfecturam per quinque annos, cum de mandato M. Reverendi P. Francisci Salandri provinciæ Baetiæ de toto Oriente Commissarii Apostolici, Bethlehem se contulit, et die anno nostræ die IV Julii. Huic potest addi altera relatio R. Patris Aloysii Vulcani a Padua Ordinis prædicti Minorum Observantium, qui Terræ sanctæ loca invisit, et omnia notatu digna descripsit, et ad æternam memoriam impressit. Nam facta commemoratione Capellæ Sanctorum Innocentium a crudelissimo rege Herode interfectorum; hæc subnectit verba : Versus orientem est altera capellula, etiam ejusdem ingressus ad latus dexterum invenimus altare, intra quod est sepultura S. Eusebii, gloriosissimi Ecclesiæ Doctoris Hieronymi discipuli, et ad sinistram latus est simul altare intra quod est capella cum S. Paula Romana, et eius filiæ Eustochii, et e regione illius est locus, ubi jacebat S. Hieronymi corpus, Romam portatus, ut dicitur, dum latus quæ contra sepulcra tabulis marmoreis operta, sic erant in fine reperiebantur, et ante eorum singula ordine virtus Lampes et peculiata spelunca non longe distat ab Ecclesia S. Sepulcri. Hæc aperte indicant ea, quæ de S. Eusebio illa epistola traduntur esse relata, quibus accedat quæ testatur Cyrilli nomine circumferuntur.

Indulgentiis concessis visitantibus sepulcrum.

C *Ubi ecclesia parvula ardebat.*

a Martinus est S. Cyrillus Hierosolymitanus anno 350, de quo Sozomenus lib. 4. cap. 25. Quo tempore Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, qui in illo urbe floruit, et ad quem Valens, cum Arianis favens, multa scripsit, cum ejus ecclesiam, et mensam adiit, deprehensa Episcopi, quod postea fit, ab eo obitu S. Eusebii agitur. Quales enim libros potuerit isse Cyrillus, quem postea recipiebant Arriani, condemnatum ab Episcopo celebrarent, est materiæ scrupulus.

CAPUT VIII.

An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio cœptus. Ejus veneratio Cremonæ.

D Narrat Reverendus Pater Paulus Morigia Mediolanensis, vir in historiis admodum versatus, in libro quem de Origine omnium Religionum diligentissime conscripsit, S. Eusebium Cremonensem fuisse institutorem monachorum sui ordinis in Hispania, et præcipue erexisse monasterium monachorum Guadalupensium. Et certe hæc fama non caret auctoritate: nam S. Eusebius fuit in Africa, ut habetur ex S. Hieronymo apologia secunda adversus Ruffinum. Ita enim inquit: Scribit Frater Eusebius, se apud Episcopos Afros, qui propter Ecclesiasticas causas ad Comitatum venerant, epistolam, quasi meo scriptam nomine, reperisse. Ex his verbis deduci potest evidenter S. Eusebium fuisse in Africa, quomodo enim scriberet se apud *a* Afros epistolam invenisse, nisi ibidem fuisset? et forte id contingere potuerit, cum ad Vigilantium hæreticum Barcinonensem parochum missus fuit, et ea occasione Hispaniam potuit videre, et erigere monasterium *b* Guadalupense, quod profecto antiquissimum est. Sed quia Morigia natione Italus de re in Hispania peracta cupiam videri posset textus minus verus, legatur quæso F. Emanuel Rodericus Lusitanus in libro, quem inscripsit Quæstiones regulares, quæst. 3. art. 4 ubi quærens a quo habuerit originem congregatio Eremitarum S. Hieronymi Hispaniarum, cum retulisset aliquos existimasse habuisse originem a Lupo de Oliveto; rejicit hanc opinionem, probans prædictum Lupum fuisse tantum reformatorem, et subdit hæc verba: Alii volunt, quod congregatio ista habuerit principium ab Eusebio Cremonensi, glorosissimi Hieronymi discipulo, cujus creduntur vestigia sequi monachi de Guadalupe in Hispania: et quamvis referat alteram opinionem P. Hieronymi a Roma Hispani lib. de Repub. Christiana, qui censuit habuisse originem a quodam Fratre *c* Thoma; tamen id verum esse non potest, cum Frater Thomas fuerit anno millesimo tercentesimo septuagesimo; monachi autem de Guadalupe antiquiores sunt. Quare verior sententia remanet illa, quod habuerint originem a S. *d* Eusebio Cremonensi. At cum hi monachi, ad latores S. Augustini regulas transissent, Frater *e* Lupus de Oliveto Hispanus eosdem cum aliis quinque monasteriis ejusdem regionis reformavit, et alia de novo in Italia instituit, et præsertim monasterium Romanum S. Alexii, qui etiam diligentissime collegit Regulas ex scriptis S. Hieronymi, quibus antiquitus illi monachi regebantur, et obtinuit rescriptum a Martino V. Summo Pontifice, quo *f* obligabantur monachi illis legibus morem gerere, (sine tamen periculo mortis rendæ lethalis culpæ) quas ipse ex variis locis librorum S. Hieronymi cumulaverat, cum antea obedirent præceptis a S. Augustino Fratribus suis præscriptis: ad quæ postmodum iidem monachi, cum non tam aspera et rigida sint, Fratrum communi saluti consulentes transierunt. In quo certe maximam laudem consecutus est Lupus, et de hoc maxime laudatur a Mariano Victorio Episcopo Reatino his verbis: Hanc Regulam monachorum ex verbis Divi Hieronymi sententias collectam fuisse, nemo qui in ejus lectione versatus est, infitiari potest: ista autem apposite et congruenter ut omnia eas Lupus de Oliveto consuevit, ut non alter quam hic legis, ludisse eas Hieronymum existimaverit. Itaque si veteres Homero-centones, et Virgilio-centones, quos proba Falconia mulier non imperita consuit, tot laudibus dignos ducunt; cur non quivis has Hieronymo-centones laudibus extollat?

Institutor monachorum Guadalupensium in Hispania dicitur a Morigia

a

b

E *et aliis apud Emmanuelem Rodericum,*

c

d

e

a Fr. Lupo de Oliveto regula collecta

F

f

A extollat? præsertim cum illæ de futilibus et a religione nostra absonantibus materiis; hæc vero non nisi de Christiana professione præcipuisque illius virtutibus, et quæ perfectionis statum respiciunt, conscriptasint? Multis igitur laudibus, inquit, dignus est Lupus, qui ad hominum vitam recte sanctequeinstituendam,etmonachorumprofessionem servandam, hæc ipsa ex Hieronymo (quem monachum fuisse nemo est qui ignorat) docte appositeque collegit. Hæc in gratiam hominis Hispani, erga suam religionem bene affecti, qui professionem fecerat in monasterio Guadalupensi, fundato, ut creditur a S. Eusebio Cremonensi, a nobis fuerunt enarrata.

41. Et certe, ut Lupum prætermittamus, apud Hispanos magno semper in honore extitit Religio monachorum S. Hieronymi, et *q* S. Eusebii Cremonensis, de quare multa, et quidem gravissima testantur. In primis quod Carolus Quintus, vir in hoc genere vitæ præstantissimus, singulari religionis Christianæ propagandæ desiderio, rerum bellicarum gloria, ferocissimorum Ducum maximorumque exercituum victoriis insignis; sed insignior mundi contemptu, incredibili antiquæ pietatis et orthodoxæ B fidei studio, digna hominis sensati ad mortem præparatione, regnorumque omnium abdicatione, ut se totum divinis obsequiis, parvo stipendio contentus, manciparet; degit in monasterio sub disciplina plane monachali: animadvertensque horam mortis instare, virisque corporis deficere, ultima voluntatis suæ testimonia scribi mandavit, inter quæ illud est eximium, quo singularis animi pietas erga S. Hieronymum et Eusebium, eorumque monachos fuit optime declarata, imperans, ut ejus cadaver vestibus illorum monachorum indueretur, et ita sepulturæ traderetur. quod quidem, ut jussum fuerat, exercitum fidelissime fuit demandatum. Idem Philippus ejus filius, qui sicut omnes totius orbis familias vi, potentia, atque maximarum opum amplitudine antecessit, ita pietatis et fidei amplificandæ studio longe superavit, vir pace et bello maxime suspiciendus, patris amantissimi exemplum secutus, plurima pietatis argumenta erga eosdem monachos reliquit: quorum primum illud est, quod dum hujus lucis usura frueretur, sæpissime a gravissimis curis, quibus imperia maxima sunt vallata, se eximens, cum eisdem monachis, se aliquantulum colligens, versabatur, C ut ad rerum divinarum desiderium excitaretur. Deinde cum in lecto decumbens postremam horam expectaret, jussit, ut ejus corpus eodem habitu monachali, quoejus pater, indueretur et humaretur. Tertium vero pietatis erga istos monachos monumentum est monasterium, dictum Escuriale, munificentia regali ad honorem S. Laurentii conditum, et eisdem monachis ad commorandum religiosissime traditum. Hæc suæ religionis signa S. Eusebius in Hispania reliquit, si tanto viro, ut est Morigia, credere dignum est.

42 Cremonæ vero extra mœnia civitatis unicum extat monachorum S. Eusebii monasterium a Francisco Sforcia Mediolani Duce a fundamentis erectum, cum basilica ad honorem S. Sigismundi Regis consecrata. In suburbiis autem parva quoque conspicitur ecclesia sub invocatione S. Eusebii, quæ ad monachos Olivetanos pertinet: in qua præter S. Eusebii nomen, nihil prope extat memoria dignum. Verum non permisit Deus, quod memoria hujus Sancti, quæ mille et ducentis annis defluxerat, penitus extincta erederetur, sed post tot annorum curricula novam obtulit Cremonensibus religionis et pietatis erga eorum Sanctum materiem: anno enim sexcentesimo quinto supra millesimum, quidam pius vir, Faustinus de Peperariis nuncupatus, ut Sanctorum Cremonensium numerum colligeret, et in catalogum ad posterorum memoriam referret, cum Veronam iisset, et S. Eusebii Cremonensis imaginem casu comperisset; eam accersito pictore a prototypo exceptam, Cretonam animo gaudenti asportavit. Quam cum multis civibus ostendisset, eorum ope et opibus simulacrum S. Eusebii, exemplaris instar excudendum, et vestibus sacerdotalibus, ut erat illud, decorandum curavit, eidemque altare in ecclesia S. Mariæ Stellæ, mœnibus ipsius civitatis annexa, erigendum studuit. Hoc simulacrum Cæsar Speciamus, venerandæ memoriæ Episcopus, quem honoris causa recondo, in ecclesiam Cathedralem comportatum, publice et solemniter benedixit: deinde statam diem indixit, qua omnis Clerus tam secularis quam regularis, et disciplinatorum scholæ frequenter in ecclesia Cathedrali adessent, ut eo majori, qua posset solemnitate, sacra illa imago in locum constitutum transferretur. Quæ cum jam adveniisset, omnibus convocatis et congregatis, processio ordiri cœpit cum interim sex viri nobilissimi sacris induti, nudo pede, capiteque, ne ad manum gloriam id facere viderentur, aperto, propris humeri. Sancti imaginem honorifice gestantes, mira pietate psallentium choros atque agmina E canentium prosequerentur: dum omnia campanarum sono, tubarum clangore, et benedicentium vocibus consonarent. In tanto universorum plausu, in tam ingenti populi lætitia, mirum est quantam humani generis invidus hostis excitarit atque agitarit aeris commotionem, sese civitati opponens, ne jucunda Patris recordatione frueretur, cujus auxilio jam videbat multos ex ipsius faucibus eripiendos. Extemplo etenim omnes excitat ventos, sæviissimos commovet turbines, et subita tempestate omnia everti velle videbatur: tanta enim erat ventorum rabies, ut ædificia ipsa tremerent, et a fundamentis fere concuterentur. Flantibus igitur maximo impetu ventis, parum defuit, quin processio ipsa disperderetur, et qui simulacrum portabant, re infecta discederent, cum progredi minime possent. Verum tandem aeris perstrepentis furorem vicit quædam constans et inconcussa mentis deliberatio cum religione conjuncta. Populus enim vehementem illum impulsum, atque terribilem auræ sibilum a dæmone concitatum animo extimescens, et patientissime iter prosequens, ad desideratum tandem locum pervenit, et effigie super altare collocata, laudes debitas S. Eusebio persolvit, et immortali Deo gratias egit. O rem admirandam! statim secuta est aeris tanta tranquillitas, ut præteritæ commotionis nullum penitus remaneret vestigium. Sancto, ut credibile est, divinitus nequitiæ spiritualis ab aere compellente. Satis fecit populus ardenti desiderio, quo tenebatur, et sui amantissimi civis imaginem navato deferendo mortalium hostes est veneratus. Exquibus clare intelligitur, quantum ubique hujus Sancti intercessionem tuerit, nec ipse non ignoratus Sanctos patronos civibus suis maximam opem ferre, ac e Deo nato propter maxima scelera supplices opponentes. Quare ad eum quotidie pro impetrandis beneficiis accedere, votaliferre, cereos accendere, appendere simulacra cessare non debemus.

43 Unum hoc erat nobis simulacrum de multis ante oculos vestros, cives optimi, posuere, et etiam cur essem, cur oblatum sit, dici exposcitis. illud est lamina argentea [illegible] formæ, quam S. Hieronymi confraternitas obtulit anno [illegible], ut congregantes pluvias impetraret. In ea vastas Cremonæ, et nubes ab æthere pluvias effunderet, et [illegible] imagines SS. Hieronymi et Eusebii, ad Deum supplices conspiciuntur, his verbis ex auro in extremitate ornatus tabellæ appositis: D. Hieronymo Confra-

q *Apud monachos SS. Hieronymi et Eusebii*

Carolus V Imperator vivit et sepultus,

Philippus II Rex

Ejus sepultura

Escuriale monasterium Escuriale

Cremonæ S. Eusebii monasterium extra

extructum,

extat

D *M. CTORD FRANC. FERRARIO.*

imago sculpta,

altare erectum;

solemnis processio instituta;

E

ne quidquam ob tempestatem intermissa.

F

vota oblata impetratur pluvia.

AUCTORE FRANC. FERRARIO.

A tres, ob impetratam pluviam diu publice expetitam. Fuit hoc votum cujusdam magnæ siccitatis occasione ob defectum imbrium effectæ, qua languentes herbæ humoribus destitutæ, spem colligendorum fructuum eripiebant, et cœlum quoque ipsum maximam rei frumentariæ penuriam, et annonæ caritatem protendebat. Deus enim ob peccata nostra dederat cœlum et terram æneam, neque alia miseris spes relinquebatur, quam ad Deum intercessione alicujus Sancti confugere, ejusque justissimam iram avertere. Quare cum ipsa Confraternitas hoc fecisset, et Advocatum apud Deum S. Eusebium delegisset, eidem argentea illa effigie promissa, statim nubibus cœlum obductum, ingentem pluviæ copiam ab alto profudit, qua agri abunde irrigati, uberem eo anno fructuum collectionem pepererunt. Volunt Deus hoc tanto beneficio omnibus notum esse, quam vita S. Eusebii preces percaræ essent, qui ingruentibus occurreret necessitatibus, et preces apud majestatem suam supplex offerret.

44 Hæc de vita morte, et miraculis S. Eusebii Cremonensis breviter dicta sint, quæ hinc inde ex diversis S. Hieronymi libris, aliisque scriptoribus collecta descripsimus, et in hunc parvum libellum ad laudandum sanctorum memoriam retulimus, quæ omnia diligenter et eleganter, quam par erat, et hujus Sancti dignitas postulabat, enarravimus; veniam tanti erroris a Deo Opt. Max. impetrare cura-

Epilogus hujus operis.

B

bimus. A te vero, Reverendissime Pater, enixe peto, ut parcas, si stylus minus comptus, et periodus sua carens gratia insulsius labi videatur, Aliquid currenti prope calamo, et amico carissimo condonare non dedigneris : te monitum interea esse cupiens, hæc quidem elegantius, sed non amantius ab aliquo recenseri potuisse, neque interim ac mea auctoritatis tuæ clypeo defendas; nec a quoquam calumniari patiaris. Et in sempiternum ævum cum S. Eusebio vale.

D

a Supra num. 11 de his Episcopis Afris agit, quos Romæ aut certe in Italia eos repererit S. Eusebius, cum is ad Comitatum venisset, et docte asserit S. Hieronymus antea citatus. Est autem Comitatus, aula Imperatorum, ad quam in negotiorum causa veniebant. — b In Extremadura Hispanica civitas Guadalupensis, notabile Deiparæ Virginis miraculosa imagine, ad cujus translationem promovendam incitati Reliqui Ordinis S. Hieronymi, adierunt 22 Octob. anno 1389, uti late deducit Josephus Sequitanus, Arcis de Sequenza lib. 1 Historiæ Ordinis S. Hieronymi, cap. 15 et 18. — c Ductus Josephus Sequitanus lib. 1 cap. 2 originem Ordinis in Hispania affirmat hunc Fratri Thomæ, cognomento Succo, acto Senonis in Italia, addituque ordinem inchoatum circa annum 1350, ac dein anno 1373 confirmatum. — d Idem Sequitanus lib. 1 cap. 1 agit de Eusebio Cremonensi, et conjicit non alium, sed Paduanum post obitum S. Hieronymi jacentem fuisse monasterio Bethlemitico, apud fratres ejus esset, tantum abest, ut velit agnoscere eum in Hispania Ordinem incepisse. — e Sequitanus lib. 2 cap. 3 et sequentibus appellatus Lupus de Olmedo, qui anno 1425 præsidet ac decretis in capitulo generali. — f Sequitanus lib. 3 cap. 6 asserit Ordinem Lupo restitutum anno 1428 in capitulo sexto generali, in suos Fratricidas Romam ad Martinum Papam misso, ubi reliqua ejus gesta narrantur. — g Nullus ejus cultus aut translatio est apud Hispanos in Ordine S. Hieronymi.

E

DE S. GERASIMO

ABBATE IN PALÆSTINA PROPE JORDANEM,

Commentarius prævius.

VIDE SENAXARIUM. * PAG. 803

CAPUT I.

S. Gerasimi cultus sacer, ætas, monasterium.

ANNO CCCC. LXXV. V MARTII.

Mortuus est die quinto Martii S. Gerasimus, adscriptus tabulis Martyrologii Romani, his verbis : Item in Palæstina ad ripam Jordanis S. Gerasimi anachoretæ, qui tempore Zenonis Imperatoris floruit. *Eadem die apud Constantinum Porphyrogennetam legantur.* Gerasimus illustrium monachorum fundator ac corporis regularium anachoretarum, mortuus est primo anno Zenonis Imperatoris. *Græci quoque Martii solemnibus Otis celebrant S. Cononem Martyrem Isauricum, imo et alium Cononem ex hortulano Martyrem; ad* IV *Martii solemnibus item Otis et hymnis extollunt* S. Gerasimum, *et Acta ejusdem, sed contracta, habent in magnis Menæis et apud Maximum Episcopum Cudicensem a Lipomano, et in Anthologio usscusa Clementis* VIII *edito, cum hoc titulo* : Quarto die ejusdem mensis Martii memoria sancti Patris nostri Gerasimi. *Addatur in Menologio* : ad Jordanem venerandi, cui loca ipsa servavit. *Cum Græcis eodem diem retulit die Molanus.* IV *Martii dictum eum celebrant Græci in eodem Menæis, et apud Cyrillum his verbis* : Eodem die sancti Patris nostri Gerasimi. *Et de eodem Gerasimo eadem agi indicant adjuncti versus*

Γέρασιμος [illegible] Ἰορδάνου [illegible],
Θῆρες [illegible] ἐκτρέφετο, πρὶν λύξαι βίου.
Annosa servit sem Gerasimo fera,
Ante obitum loras passionum necantis.

Res præclare a S. Gerasimo gestas hactenus non reperimus singulari tractatu conscriptas : sed aliquas colligimus ex Vita S. Euthymii Abbatis a nobis ad XX *Januarii illustrata, et paucas sequentibus ex Vita S. Quiriaci ad* XXIX *Septembris data. Illustre etiam S. Gerasimi de familiari comitatu Leonis tradit Joannes Moschus in Prato spirituali cap.* 107 *quod addimus. Esse eum historiam a nonnullis afflictam S. Hieronymus bene advertit rejicitque Baronius in notis Martyrologii ad hunc diem, et* XXX *Septemb. uti etiam in Annalibus ad annum* 420 *num.* 49. *Eumdem ex Moschi testimonium tradunt Menæa et Anthologion, sed enormi errore præponunt imperante Constantino Pogonato, Heraclii nepote, S. Gerasimum a puerilia tenere Domini imbutum, monasticoque habitu indutum in interiorem Thebaidis solitudinem recessisse. Infra ex Actis S. Euthymii constat eum e Lycia oriundum, et in patria diu monasticum institutum fuisse amplexum, indeque* in Palæstinam *venisse et ad obitum usque vixisse. Potuit e Lycia aut Palæstina in Thebaidem profectus, et aliquamdiu ibidem moratus, ad Jordanem reversus esse. At qui tum imperasse dicitur* Constantinus Pogonatus, Heraclii pronepos, *successit patri Constanti anno* DCLXVIII. *Syracusis in balneis interfecto, vita et imperio defunctus Æræ Christianæ anno* DCLXXXV.

et ex Joanne Moscho.

vita monastica in Lycia patria,

et Palæstina :

F

3 *Substituendus est in locum hujus Constantini Theodosius junior, Magni Theodosii nepos, sub cujus imperii saltem ultimos annos S. Gerasimus in Palæstinam profectus est. Mortuo Theodosio anno* CCCCL *successit Marcianus, sub quo anno sequente, mense Octobri, habita est Synodus Chalcedonensis, cum jam Gerasimus prope Jordanem in vita anachoretica excluerat. Mortuo Marciano anno* CCCCLVII, *creatus est Imperator Leo : cujus imperii anno* IX, *Christi* CCCCLXV, *venit Hierosolymam S. Quiriacus, ac hyeme ibidem peracta, adiit S. Euthymium, atque monastico habitu indutus, ad S. Gerasimum abductus est. E viris dein excessit S. Euthymius anno* CCCCLXXIII. Post cujus decessum verba sunt *Cyrilli monachi in Vita S. Sabbæ Abbatis* XV *Decembris*) cum monasterium otio et concordiæ paullatim se dedisset, longo tempore antiquit B. Sabas, et habitabat in solitudine, cum Gerasimus eam, quæ est circa Jordanem, solitudinem non secus atque stella, illuminaret

sub Theodosio juniore Imp.

Marciano,

Leone.

Res ejus gestæ dantur ex Vita S. Euthymii et S. Quiriaci.

A minaret. *Mortuo Leoni Imperatori successit Leo junior ex sorore nepos; hunc, cum haud diu vixisset, pater Zeno, ante a filio Augustus coronatus.* Mortuus *dein* S. Gerasimus quinto mensis Martii Indictione XIII, in consulatu Zenonis Augusti secundo. *Annus is erat* CCCCLXXV.

Leone juniore, et Zenone,

moritur an. 478

4 *Cyrillus scriptor in monasterio* S. *Euthymii habitum sumpsit anno* DXLIII, *et anno* DLIII *in Lauram novam migravit, ac biennium insumpsit in scribendis Vitis SS. Euthymii et Sabæ. Præerat tum monasterio S. Euthymii Gerontius Medabensis, de quo sibi optime noto, ejusque patre et avo agit Cyrillus in Vita S. Sabæ. At quæ Gerontius narravit Joanni Moscho et Sophronio Sophistæ, referuntur in Pratο spirituali cap.* 21 *Quibus advenientibus in monasterium S. Gerasimi, senes narrarunt, quæ de ipso Moschus scripsit. Ad illa etiam circiter tempora vixerat S. Quiriacus, utpote centum et septem annos ætatis natus.*

Cyrilli scriptoris et Joannis Moschi alius.

CAPUT II.

Epitome rerum gestarum S. Gerasimi : ex Vita S. Euthymii, auctore Cyrillo monacho.

B Septuagesimo autem et quinto anno ætatis magni Euthymii, congregata fuit *a* Synodus Chalcedone, in quam omnes fere totius orbis terrarum undique convenerant *b* Pontifices. Eos enim ad convemendum vocabant, quæ Ephesi scilicet innovata fuerant, a *c* Dioscoro, inquam, Alexandrino : quem simul cum iis, qui illius tuebantur dogmata, e sacris ejiciunt catalogis, et accuratum fidei decretum exposuerunt. Ei autem Synodo insignis quoque Euthymii discipuli intererant... Postquam autem ille legisset, et quæ scripta erant, recte se habere invenisset, et concinere rectæ regulæ veritatis, pervasit repente fama totam solitudinem, quod magnus quoque Euthymius sequatur Synodum Chalcedonensem.

Cap. 12

a

Contra Synodum Chalcedonensem,

b

c

6 Hoc autem omnes propemodum monachos ad eam attraxisset, nisi quidam *d* Theodosius, habitu quidem monachus ; moribus vero præstigiator importunissimus, et mente corruptissimus, veniens in Palæstinam, cum de dicta Synodo quædam improbe confinxisset, quod everteret quidem dogma rectæ fidei, introduceret autem vel potius revocaret dogmata Nestorii, cepisset *e* Eudociam, quæ tunc versabatur in Palæstina. Per ipsam autem induxit omnes monachos : et deinde etiam Sedem Hierosolymitanam inverecunde, (o justitia) et impudenter invadit, et cum ex potestate accepisset facultatem, bellum gerit adversus divinos Canones.

d

debauchante Theodosio solitudinem,

e

C

7 Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nuper quidem venerat e Lycia, vocabatur vero Gerasimus : qui cum omne vitæ institutum, quod monachos decet, in patria ostendisset, multos quoque passus erat sudores adversus spiritus nequitiæ. Is ergo cum pulchre exerceretur in ea, quæ est ad Jordanem, solitudine, et sæpe dæmones percuteret, pulsatur ipse quoque, vel potius supplantatur ab eorum improbitate et abducitur ab hæreticis. Cum autem ab omnibus fere anachoretis audiret de Euthymio, iisque, quæ de eo sermone celebrantur, aures haberet oppletas, aliquando ad eum venit in *f* Ruban : cumque cum eo diu esset versatus, et illius linguæ bibisset fluentum suavissimum, veluti quemdam morbum evomit hæresim *et ad* sanam fidem revertitur, quod deceptus esset, magna dictus pœnitentia ; et cor vanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans et puniens. Hunc autem ipsum alii quoque consecuti sunt anachoretæ, Petrus cognomine Gournitis, et Marcus, et Julus, et Silvanus : et ipsi quoque Theodosii noxiam sectabantur communionem.

Abbas erat S. Gerasimus.

f

Locus erat ad Orientalem ripam Jordanis, ubi S. Euthymius.

8 Hæc quoque mihi cum aliis *g* Joannes Silentiarius et Episcopus, et *h* Thalelæus Presbyter narraverunt. Dicebant enim, quod versantibus aliquando ipsis in solitudine, in eos incidens B. Saba colloquebatur, dicens, quod cum adhuc esset in cœnobio, ascendisset post mortem *i* Theoctisti simul cum *k* Longino Præfecto ad magnum Euthymium. Cum autem aliquot dies morati essent circa Ruban cum *l* Martyrio et *m* Elia, et una cum eis adesset S. Gerasimus; Quoniam inquit, prompto et alacri animo videt magnus Euthymius me et *n* Domitianum, utroque assumpto, transibat per interiorem solitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum.

D

AUCTORE CYRILLO MONACHO.

cap. 18

g

h

degit cum SS. Saba, Joanne Silentiario, Theoctisto etc.

i k

l

m

n

9 Cum ergo apud Deum tantam haberet Euthymius fiduciam, et tantam Spiritus gratiam e superis attraxisset, ne communis quidem mortis ei tempus est celatum. Cum tres postea dies mansisset in diaconico, sabbatho noctu dormit in pace, et ad eam, quæ illic est, transit beatitudinem, re vera senex et plenus dierum, vicesimo die mensis Januarii. Cum autem fama celeriter per omnem sparsa esset regionem, monachorum et laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facile numerari. Quin etiam *o* Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cum simul assumpsisset examen Clericorum et militum, accessit. Cum eo autem aderat *p* Chrysippus et *q* Gabrielibus, et Diaconus quoque *r* Pheidus. Anachoretæ quoque, qui erant in solitudinibus, undique convenerunt, quorum erat unus quoque Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat continuatio miraculorum. Cum ergo convenisset multitudo prope innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus a sepultura, cum jam esset hora nona, donec milites, ut eis jussum fuerat a Patriarcha, repellunt multitudinem : et sic vix tandem datur aditus divinis Patribus, ut corpori illi, quod tam strenue decertaverat, et multa passum fuerat, justa peragerent; et cum iis, quos decet, hymnis in locupleti loculo deponerent.

Cap. 19

S. Euthymium mortuum,

E

o

cum Patriarcha Hierosolymitano et aliis sepelit:

p q

r

10 Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo, et quales ipse dederit regulas et formas iis, qui sub ipso exercebantur, et veluti condimentum attexere narrationem, quæ magnam utique habet utilitatem. Hic ergo magnus Gerasimus, qui Jordanis solitudinis civis fuit simul et patronus, cum maximam illic Lauram, quæ non pauciores quam septuaginta anachoretas habebat, construxisset, et præterea cœnobium in medio ejus optime collocasset ; curabat ut, qui introducebantur quidam monachi, manerent in cœnobio, et vitam monasticam exercerent; qui autem crebris et longis se laboribus exercuerant ; et ad perfectionis mensuras jam pervenerant, eos in eis, quæ vocantur, cellis collocans, sub hac jubebat vivere regula, ut quinque dies hebdomadæ unusquisque in sua cella sederet, nihil gustans quod esset esculentum, nisi panem et aquam et dactylos : sabbatho autem et Dominica venientes in ecclesiam, cum participarint sanctificata, rursus uterentur in cœnobio, et sumerent parum vini. In cella vero nulli permittebatur aut ignem accendere, aut coctum gustare. Pauperias autem tantæ erat eis curæ, quantæ nihil aliud : et humilitate maxime ornabantur.

cap. 12

F

S. Gerasimi Laura et cœnobium.

anachoretarum cellulæ disposita in cœnobio.

11 Unusquisque vero laborem manuum, qui per hebdomadam ab eo factus fuerat, sabbatho serenis in cœnobium, circa vesperam Dominicæ, hebdomadæ sumptus rursus accipiens, panes, inquam, et dactylos et aquam in vase aliquo et palmas, rursus redibat in cellam. Erant autem adeo remoti ab omni seculorum cura, et a negotiis humanis ita disjuncti, ut nihil haberent præter ea, quibus induebantur, adeo ut non esset secundus amictus. Stratum autem

labor manuum,

amictus,

stratum

A quid erat aliud, quam storea, *et quæ solent appellare*
s t *s* centonium *et t* embrymium, et vas fictile ad aquam, quod quidem simul sufficiebat ad potum et ad palmas irrigandas.

cellæ apertæ, 12 Hæc lex autem eis est optime tradita a Gerasimo, ut exeuntes cellas dimitterent apertas, ut liceret ei, qui vellet, ingredi, et quod vellet, accipere ex illis vilibus, et ad usum necessariis, nemine prohibente : quin etiam ipsi quoque cernerentur viventes Apostolice, et esset eorum quoque, qui habitabant in solitudine, eis consimiliter cor et anima una : quandoquidem nemo ex his, quæ habebat, judicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex æquo esse communia. Porro autem hoc quoque dicitur de anachoretis, cum quidam ad eum accessissent, et peterent ut sibi liceret aquam calefacere, et coctum sumere et ad lucernam legere, magnum respondentem Gerasimum dixisse : Si sic vultis vivere, multo magis expedit, ut vos vivatis in cœnobio. Ego enim nequaquam permittam toto meæ vitæ tempore hoc fieri apud anachoretas.

regulæ observantia.

ab Hierichuntinis missi ubi, 13 Cum Hierichuntini nollirent eorum, qui erant apud Gerasimum, esse adeo arctum et omnis solatii expers vitæ institutum, esseque admodum asperum et violentum, hanc sibi legem tulerunt, ut sabbatho et die Dominico ad eos abirent, et eis non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum, et evidens argumentum animarum virtutis amantium. Cum autem multi ex iis, qui sub hoc magno Gerasimo erant, decertatoribus viderent multos mundano cum hoc proposito et scopo ad se venientes, tantum abest, ut eis gratus et jucundus esset eorum adventus ; ut nec eos quidem in regione omnino videre aut tolerare possent ; sed potius ut valde læsuros eos lugerent et declamarent.

recusantur : Illi enim pulchre sciebant, perfectæ temperantiæ matrem esse abstinentiam, ut quæ possit et turpes expellere cogitationes et cunctæ levare gravitatem, ut qui non solum verbis, sed etiam factis hoc a Patre optime didicissent.

S. Gerasimus sola Eucharistia vivit. 14 Hi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta jejunii dies jejunus transire esset contentus sola Sacramentorum participatione. Cum sic vixisset Gerasimus, et iis, qui sub eo erant, fuisset exemplar virtutis et occasio salutis, communis solvent fines quinto mensis Martii, Indictione tertia decima, in consulatu Zenonis Augusti secundo *a*.

moritur. *a*

a Anno 475. *Quomodo anni S. Euthymii ordinentur, diximus ad ejus Vitam, ubi aberrores Notas deduximus.* — *b* Sexcenti et triginta. — *c* De hac cœna plurima dicta sunt 18 Februarii ad Vitam S. Flaviani Patriarchæ Constantinopolitani, et 28 Januarii ad Vitam S. Proclæ Patriarchæ Hierosolymitani, et alibi. — *d* De Theodosio hoc apud Evagrium lib. 1 cap. 5 Nicephorum lib. 14 cap. 31 et pluribus Capellus, in hac Vita. — *e* Erat Imperator Constantinopolitanus. — *f* Hoc Imperatoris, de quo eborum egimus 8 Januarii ad Vitam S. Athanasii, et ad tabulam Vitæ S. Euthymii. — *g* Habitus est dies natalis, in quo ab ducta et mortibus Christus jejunavit, dictionis cap. 1. Ubi S. Euthymium et Sabam S. Joannes 14 Martii. — *h* De hac Thabita agit Moschus cap. 181. — *i* Celebat S. Theoctistus 4 Septembris mortuus an. 365., successerat Hegemonio M. 1. — *k* Cum Longinus constitutus, hanc Vitæ, ut omnia Arcadio suffectus. — *l* Longæ frequens mentio ejus in Vita SS. Euthymii, Sabæ et Quiriaci. — *m* Martyrium creatus dein an. 451. Patriarcha Hierosolymitanus. — *n* Ejus mortuo S. Euthymio, creatus Hegemonius. — *o* S. Bonifacius *Economus* celebat 7 Januarii, mortuus cum S. Euthymio an. 473. — *p* Ordinatus Anastasius an. 491, mortuus an. 515. — *q* Chrysoppus *antea* Laura *Economus*. Hinc Custos sanctæ Crucis. *Ita* constituit. — *r* S. Gabinius *fundator* novi monasterii, celebat 29. Januarii, et ibi colitur. — *s* Hic templum, ad quod corpus S. Euthymii *translatum est*, extruxit. — *t* Celebratum ex diversis patribus consensu diem Dominicum per excessum ex quotidiano papæ in conferendo in quo Cassianus collat. Cap. 23. — *u* Regnante Christo 475.

CAPUT III.

Fragmentum ex vita S. Quiriaci.

a Cum Quiriacus accessisset ad Lauram monachi Euthymii, hospitio excipitur a quodam a Anatolio Presbytero et Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Cernikii — et cum multos mes-

apud eos degisset, deinde etiam magnum adspexit Euthymium : et beatæ illæ manus sacrum ejus caput tetigerunt, simul quidem eum monastico induentes habitu, et in eum vocantes uberiorem Spiritus operationem. Eum tamen hoc in loco manere non sivit Euthymius propter ætatem. Valde enim cavebat imberbium et adolescentum in sua Laura conversationes, ne aliquam offensionem afferrent reliquis Fratribus ad turpes cogitationes. Sed cum magnus jam Theoctistus excessisset ad Jesum, quem desiderabat, ipse emittit *b* Quiriacum ad S. Gerasimum ad Jordanem.

D *S. Quiriacum a S. Euthymio ad se missum,*

b

16 Cum ergo revera præclarum munus accepisset Quiriacum, et eum vidisset ea ætate, statuit ut ipse ministraret in cœnobio. Sic autem in eo degebat ille admirabilis, ligna scindens, aquam et alimentum parans Fratribus, et coci fungens officio. Sed quamvis ita se haberet, et in tantis laboribus totum diem transigeret, in colloquendo cum Deo tamen et precatione totas noctes consumebat, et ferventius rursus et acrius post opus manuum sacros hymnos incipiebat : et, ut paucis dicam, vitam anachoreticam in cœnobio, et tam multis negotiis per omnia ostendebat, ut qui pane et aqua solum, idque secundo quoque die aleretur. His inductus est Gerasimus, ut eum valde diligeret : et sic vita delectabatur junioris, et de illius moribus et amore in res spirituales adeo factus erat certior, ut eum assumeret in diebus jejuniorum ad solitudinem Ruba, et eum haberet socium eorum, qui illic suscipiebantur, laborum et spiritalis ascensus. Hic dicebatur etiam magnus versari Euthymius, et eos divinis impertire Sacramentis singulis Dominicis, donec venisset dies Palmarum.

benigne excipit S. Gerasimus.

ab virtutes diligit :

E *comitem suum ex sacris exercitiis habet :*

17 Cum breve autem tempus effluxisset, abit quidem pulchre illo ad Deum itinere magnus Euthymius. Videt autem sacram illius animam Gerasimus deduci ab Angelis, et præclare ad cœlos ascendere, unde fuerat vocatus. Cum ergo statim assumpsisset Quiriacum, ascendit in ejus Lauram, et sanctum ejus corpus gratis manibus sepelit cum ea, qua par est, reverentia : et cum omnia fecisset, quæ de more fiebant, reversus est. Nono autem anno postquam Quiriacus venit in Palæstinam, admirabilis etiam moritur Gerasimus, et migravit ipse quoque ad communem Dominum, quinto mensis Martii.

videt animam S. Euthymii deduci ab Angelis :

moritur S. Martii

a Anatolii *susceptio inter monachos facta a S. Euthymio indicatur num. 31 in hujus Vita.* — *b* Anno 467.

CAPUT IV.

S. Gerasimo servit Leo. Ex prato spirituali Joannis Moschi.

F

Uno fere milliario distat a Jordane monasterium, quod Abbatis Gerasimi dicitur. In hoc monasterium advenientibus nobis narraverunt, qui illic morabantur, senes de Abbate Gerasimo, quod die quadam ambulans super Jordanis ripam, obvium habuit leonem valde rugientem, su penso pede, cui infixus erat ex calamo aculeus, adeo ut ex hoc pes ipse intumuisset, et sanie plenus effectus esset. Cum igitur vidisset leo senem, ostendebat illi vulneratum ex infixo aculeo pedem, flens quodammodo et obsecrans ut illi curam adhiberet. Cum ergo vidisset eum senex sibi in necessitate constitutum, sedens apprehendit ejus pedem, aperiensque vulnus eduxit aculeum infixum cum magna putredinis copia, diligenterque depurgato vulnere, et panno alligato, dimisit eum. Leo autem cum se curatum vidisset, nihil voluit referre, sed ut carus discipulus, quocumque pergeret, magistrum sequebatur, sic ut admiraretur senex tantam fere gratitudinem. Igitur ex tunc senex nutriebat eum, mittens ante illum pabulum et infusa legumina.

cap. 107

S. Gerasimus exhorans pede aculeum extrahit :

cum ea gratissime assequitur comitem exercit :

19 Habebat

A

Ei asini pascendi curam tradit.

quo furto sublato,

leoni asini efficium, ferendo aquam, imponit.

a

liberat eo onere

B

asinum a Leone reductum recipit:

leonem appellat Jordanem,

Moritur S. Gerasimus.

19 Habebat autem ipsum monasterium asinum unum, ad ferendam aquam pro necessitate Fratrum de Jordane. Consuetudinem autem fecerat senex, ut curam pascendi asini leo haberet. Itaque abiens cum illo juxta Jordanis ripas, pascentem observabat. Quadam autem die dum pasceretur asinus, leo se ab illo longiuscule avertit : cum ecce camelarius ex Arabia veniens, inventum asinum accepit, et secum duxit. Leo vero, amisso asino, rediit in monasterium tristis valde, et dejecta facie ac cervice ad Abbatem suum. Abbas igitur Gerasimus putavit, quod asinum comedisset leo, et ait illi : Ubi est asinus? Ille vero quasi homo stabat tacens, et deorsum aspiciens. Dicit ei senex : Comedisti eum : benedictus Dominus. Quidquid faciebat asinus, amodo facies tu. Ex tunc igitur leo, jubente sene, portabat a canthelium capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium.

20 Die vero quadam venit miles quidam ad senem benedictionis gratia. Qui cum videret leonem bajulantem aquam, didicissetque causam, misertus est ejus, proferensque tria numismata dedit senibus, ut emerent asinum ad ipsius aquæ ministerium, et liberarent ea necessitate leonem. Brevi autem transacto tempore, postquam liberatus a labore fuerat, camelarius ille, qui asinum abstulerat, veniebat ferens triticum, ut venumdaret illud in sancta civitate, habens et asinum secum. Et cum transisset Jordanem, accidit ut occurreret leoni : quo viso, dimisit camelos et fugit. Leo, autem, cognito asino, cucurrit ad eum, et ore, ut solebat, ejus capistrum mordens, traxit eum tribus camelis, et gaudens simul et rugiens, quod perditum asellum reperisset, venit ad senem. Senex vero, qui prius putabat, quod asinum leo comedisset; tunc vere didicit, quia insidias passus fuisset leo. Imposuit autem nomen leoni Jordanem. Egit itaque leo in monasterio cum Fratribus plus quam quinque annos, numquam recedens a sene.

21 Cum autem migrasset ad Dominum Abbas Gerasimus, et a Patribus sepultus esset, per dispensationem Dei leo tunc in monasterio inventus non est. Post modicum vero venit leo in monasterium, D et quærebat senem suum. Abbas autem Sabbatius Cilix, qui et discipulus fuerat Abbatis Gerasimi, viso illo, dixit ei : Jordane, senex noster dimisit nos orphanos, et migravit ad Dominum; sed accipe, et comede. Leo autem comedere nolebat, sed jugiter huc atque illuc se vertens circumspiciebat, quærens videre senem suum, ac rugitu magno ipsius absentiam se ferre non posse significans. Abbas autem Sabbatius, et senes reliqui fricantes ejus cervicem, dicebant ei : Migravit senex ad Dominum, et dimisit nos. Sed ista dicentes non poterant tamen illius voces et ejulatus mitigare, sed quanto amplius ipsum verbis fovere ac solari se existimabant, tanto ipse magis ejulabat, majorique rugitu utebatur, et lamenta adjiciebat, ostendens ex voce, facie, et oculis mœrorem, quem habebat non videns senem. Tunc ait illi Abbas Sabbatius : Veni mecum, ex quo non credis nobis, et ostendam tibi, ubi positus est senex noster. Sumensque eum duxit, ubi illum sepelierant. Distabat autem ab ecclesia quasi passibus quinque. Et stans Abbas Sabbatius supra sepulchrum Abbatis Gerasimi, dixit leoni : Ecce hic senex noster sepultus est, et inclinavit genua sua Abbas Subbatius supra sepulchrum senis. Cum ergo id leo audisset, et vidisset prostratum super tumulum Abbatem Sabbatium, et flentem, tunc et ipse prostravit se, percutiens in terram caput suum vehementer, et rugiens; atque ita continuo defunctus est super sepulcrum senis.

deplorat a leone,

non admittente solatium,

E

dein moriente super sepulcrum ejus.

22 Hoc autem totum factum est, non quia animam rationalem habuisse leo putandus sit, sed quod Deus voluerit glorificantes se glorificare, non solum in vita hac, sed etiam post mortem : et monstrare nobis qualem primo homini habuerint subjectionem bestiæ, priusquam inobediens esset mandato, et antequam excideret e Paradiso deliciarum.

Bestiæ homini ante peccatum obedientes.

a Canthelium, *Græce κάνθηλος, onus asinis impositum solitum, aut potius sporta seu clitellæ asino ad onus apte ferendum imposita.*

Canthelium.

DE S. KIERANO ET S. CARTACHO

EJUS DISCIPULO, EPISCOPIS ET ABBATIBUS SAGIRIENSIBUS IN OSSORIA HIBERNIÆ PROVINCIA,

Commentarius prævius.

C

F

§ I. *S. Kierani sedes, et ætas.*

Ossoria superior.

Inhabitantium et civitas Sagir.

Quæ inter Bladinæ montes Senamumque fluvium interjacet regio, pro temporis diversitate nunc Mumonius, nunc Lageniis adjuncta, ita totius Hiberniæ medium occupat locum, ut Septentrionales Hibernos ab Australibus dividens, Australium tamen ipsa pars sit, longius a Boreali quam Meridionali distans littore, intra quinquagesimum quartum et quintum altitudinis gradum, decimum et undecimum latitudinis. Hanc Ossoriam *superiorem Cambdenus appellat respectu alterius inferioris, quæ Kilkenniensis Comitatus nomine appellata, et Ossoriensis, sive* Cancensis Episcopatus. *Dublinensi Archiep scopo subjecti, titulo venit in vetusto Provinciali Romano; cum alterius Ossoriæ Episcopalis titulus Roscrea sit, sub Archiepiscopo Cassiensi. Roscrensi parva civitati ad Boream illustria dicemonasteria sunt; Burrhanum unum, Sagiriense alterum, illud magni Brandani sanctitate famosum; hoc Episcopali etiam dignitate gaudens, donec est Roscream translata Sedes : ideoque noster Codex Dublinensis S. Kierani vitam sic finit :* Explicit Vita

B. Kierani Episcopi Saigerensis, juxta Roscre, distans ad tria milliaria, et olim Ecclesia Ossoriensis.

ex S. Patricii prædictione,

2 *Hujus Ecclesiæ initia in S. Kierani Vita, citata ab Usserio pag.* 791, *a Colgano ex Kill-kenniensi codice primo loco producta, hæc fuisse leguntur.* Et deinde missus est in Hiberniam patriam suam *S. Kierianus videlicet, Romæ Episcopus consecratus,* et occurrit ei in via in Italia S. Patricius Archiepiscopus totius Hiberniæ. Et videntes se invicem Sancti Dei gavisi sunt. Tunc S. Patricius non erat Episcopus, sed postea a Cœlestino Papa ordinatus Archiepiscopus, et missus est ad prædicandum in Hiberniam : eum pius, quemadmodum alii Sancti erant in Hibernia. Dominus confortavit magisterium et omnem Archiepiscopatum Hiberniæ : quæ per nemorum Reges vel Duces Hiberniæ ante S. Patricium Deo crediderunt. Et ait S. Patricius ad S. Kierianum; Vade ad Hiberniam ante me, et ad fontem in medio Hiberniæ, in confinio Australium et Aquilonalium Hiberniensium, qui vocatur Fuaran, *et con*[illegible] *ibi meus ad*[illegible] *rium* : quia illa locus tuus, et ex antecedo tuo erat. Cui S. Kierianus dixit : Locus, in quo ille fons est, -tat

A stat, ignotus est mihi. Respondit ei S. Patricius : Carissime frater, perges tu securus, et Dominus tecum erit : et accipe hoc cymbalum socium itineris, quod erit mutum usque dum pervenies ad prædictum fontem; et cum illuc pervenies, cymbalum tunc dabit claram vocem, et sonabit dulciter : et post triginta annos ego ad te veniam in illo loco. Et osculantes et benedicentes se invicem servi Dei, S Kierenus iter suum direxit in Hiberniam; Beatus autem Patricius mansit in Italia.

a S. Kierano conduntur.

3 Ab illo die cymbalum S. Kierani mutum sine voce ulla erat, donec pervenit ad fontem Fuaran, sicut prædixit S. Patricius. Veniens S. Kieranus in Hiberniam, Dominus direxit eum ad fontem Fuaran : et ibi illico cymbalum viri Dei, aperta voce lucide clamavit, quod cymbalum Bardan Kierani vocatur, et habetur cum magno honore in civitate et in tota provincia S. Kierani. Ducitur enim per regiones ad conjurationes Principum, ad defensionem pauperum et ad exactionem tributorum monasterii S. Kierani : quod vero cymbalum factum est apud S. Germanum Episcopum, magistrum S. Patricii. Fons vero ille, sicut supra dictum est, in confinio provinciarum Hiberniæ constat; sed tamen in Australi plaga et regione Muneniæ, videlicet in plebe, quæ vocatur Hele. Et cœpit beatus Pontifex Kieranus ibi, quasi eremita, habitare : quia eremus lata, densa silvis per circuitum erat : et de vili materia cellam suam incepit, et inde monasterium, et postea civitas crevit, Dei dono, per gratiam S. Kierani; quæ omnia vocantur uno nomine Sayghir, *vulgo, inquit Usserius,* Sier-keran *dicitur, et hodie Laginiæ accensetur, ejusque in annalibus suis Joannes Clinnus Kill kenuensis ad annum* 1284 *ita meminit* : Dominus Galfridus de S. Leodegario, Episcopus Ossoriensis, acquisivit per duellum manerium de Scirkeran. *Ex quo (nisi sua Usserium conjectura fallit) consequens est, S. Kierani Sagriam, quam una cum Birrano monasterio Normanni adverso Boando subvecti, anno* 841 *vastarant, et* 952 *Momoniæ expilarant. (teste Colgano suæ ad hanc Vitam Appendicis cap.* 4) *vel istis, vel subsequentium temporum cladibus, in manerii seu prædii unius humilitatem recidisse : quæ (si priori narrationi sua fides staret) omnium Ecclesiarum Hibernicarum primo deberet et antiquissima credi.*

cujus nunc obscura vestigia.

B

4 *Neque enim dubitarat in iis, quæ exstant S. Kierani Vitis,* Hiberniæ Sanctorum primogenitus *ille dicitur, vel, ut est apud Cathaldum Magnir* Primicerius, *sed ipsam, quæ de eo cani solebat, Collectam ita Hibernienses ordiebantur :* Deus, qui B. Kieranum Confessorem tuum atque Pontificem ante alios Sanctos in Hiberniæ insulam misisti. *Reflorescente namque sub recenti Anglorum dominatu Christianæ religionis cultu per decursum sæculi* XII, *cum monasteria multa antiqua traductis ex Anglia Benedictinis, Cisterciensibus, Regularibus tradita essent, nova etiam multa iisdem erigerentur; caperunt ii certatim Sanctorum gesta, hactenus vel inter indigenarum traditiones incerta, vel sub Hibernicæ linguæ obscuritate delitescentia, majori diligentia quam judicio compilare; exemplo Jocelini, cujus de Actis Patricianis opus mire ubique plausu exceptum fuerat : sed multi eorum tam infeliciter, ut quibus admirationem se conciliaturos crediderunt, visum indoctis, doctis indignationem justissimam moverint; portentosis plerisque acta obscurantes figmentis : quæ nec inter se, nec cum rerum ipsarum natura ac temporum ratione ullo modo conveniunt.*

Primus in Hibernia pr. olmasse Kieranus,

ex quibus Actis eruantur.

C

5 *Horum specimen, præferimus ad* XXII *hujus mensis in Commentario prævio ad Acta Patriciana; in eoque plene ostendemus meritissimam esse fabulam, quæ de SS. Allæo, Declano, Ybari, Kieranique prædicatione atque Episcopatu ante Patricium, Hiberni putant; et undecim sit mala declarabimus. Modo sufficit in S. Kieranno præfabare, quantum satis est ad ejus ætatem explicandam. Fingamus igitur (quod Kilkenniensis codicis Acta habent) annos natum triginta, dein viginti annis Romæ studuisse, post aliis triginta annis prædicasse eum antequam in Hiberniam veniret Patricius anno* CCCCXXXII : *necesse erit, ut cum natum fuisse dicamus circa annum Christi* CCCLII. *Sequendo deinde Colgani calculum, qui ostendit usque ad annum* DXXX *eumdem Kieranum supervixisse : habebimus non quidem annorum trecentorum (qualem Acta faciunt) sed tamen ducentorum propemodum annorum senem : talemque admittit Colganus : et* (ut desinant, *inquit,* nonnulli in Historiis minus versati, quam ad censuram proni, nimium animadvertere in ea, quæ de hujus vel aliorum Sanctorum longævitate leguntur) *ex sacris profanisque litteris exempla congerit admirandæ senectutis : de quibus hoc in genere dixisse satis sit, pauca in iis esse, quæ vel ad rem faciant, vel probabilia sint : nulla, quæ credibilem faciant eam, quæ in Actis habetur, ætatem.*

D

Prodigiosa ejusdem re nectus,

6 *Potuit Colganus pro suo arbitrio cujuscumque generis auctores colligere, ex quibus probare conaretur fuisse aliquando nonnullos, qui communem hominum senectutem vel superarint multis annis, vel creditu sint superasse : sed nec potuit evincere, ut primis omnibus Hiberniæ Sanctis id crederemus fuisse commune : nec debuit nos suæ sententiæ testes adducere, quasi ad diem* XIII *Januarii, S. Kentigerni Acta ex Capgravio proferentes, admittamus centum et octoginta quinque annos natum excessisse e vivis : cum in Prolegomenis ad ea Acta num.* 7 *tam expresse eam ætatem, tum per se nobis paradoxam videri diximus, tum Chronologicis calculis ostenderimus repugnare. Admisso autem, quem ipse nihilominus admittit, irrepsisse in Acta S. Kierani errore, ubi trecentos fere annos vixisse legitur : cur ad ducentos annos potius, quam ad centum, errorem istum correcturus respiciam? Quia primus in Hibernia, inquies, legitur prædicasse Kieranus. At legitur in similis farinæ Actis, S. Albeum puerum, unum ex præcedentibus Patricium præconibus fuisse, Palladius baptizasse; qui tamen Palladius ante annum* CCCCXXIX *Hiberniam non attigit. S. Declanum legitur Colmanus Episcopus in Hibernia salutori tinxisse unda, insulaque eo adhuc puero, a variis Sanctis fuisse habitata : at secundum eadem, quæ nobis objiciuntur, Acta,* Primogeniti Hibernorum *titulus non possit Kierano salvus esse : qui fingitur carnali quidem generatione junior Palladio, Colmano, aliisque pluribus, spirituali vero posterior Albeo atque Declano; cum hi infantes in Hibernia, ipse triginta annorum juvenis dicatur Romæ baptizatus.*

nostro testimonio minime confirmata.

E

cum chronologia pugnat.

F

7 *Cur autem eum titulum in suo festilogio metrico, ante annos, ut vult Colganus, octingentos conscripto, præterit Ængussius, contentus* Populosum, *id est, magni cœtus monachorum Patrem vocasse? Nempe excogitata nerdum ea fabula erat : imo ex Vitæ Patricianæ Tripartitæ auctore num.* 92. *videbatur constare, S. Kieranum ex iis Clericis unum fuisse, quos Romam studiorum caussa proficiscentes obvios habuit in eodem itinere Patricius : et aliis quidem pellem tradidit ad peram librariam ex ea conficiendam, qua se dicebat in Hibernia annis duodecim usum : Kierano vero quærenti ubinam deinde sedem fixurus esset, et locum nominavit et futurum postulavit, ut post triginta annos eum ibidem conveniret. Ex quo consequens est illum Kieram atque Patricii congressum in Italia ante annum* CCCCXLVI *non accidisse : et juvenem tum temporis fuisse Kierannum, cum Patricius ætatis annum* LXVIII *esset transgressus. Quod ipsum ex ea, quam impugnamus, fabula, semetipsum jugulante, solidissime confirmatur. Dicitur enim Patricius dedisse Kierano cymbalum, cujus miraculoso sono locum cognoscere sibi divinitus præparatum, quod cymbalum factum fuerat apud S. Germanum Episcopum*

et melioram scriptorum auctoritate,

imo cum suo auctore.

pum, magistrum S. Patricii : *atqui ante annum* CCCCXVIII *nec factus Episcopus Germanus est, nec Patricii magister esse potuit, ut suo ostendemus loco. Patricius autem postquam S. Germano se adjunxit, non venit in Italiam ante annum* XXX *illius seculi.*

8 *Quid autem Kierano venisset in mentem consulere Patricium, nullam Hiberniæ notitiam habentem, ecqua in parte sibi legeret eremitorii locum? qui convenit, ut perducendis ad fidem Hibernis consecratus Episcopus,* et cum ratione. *eremiticam apud eos vitam et solitudinem sectaretur? At si Kieranum juvenem Clericum, Patricium Episcopum facimus ætate provectum, et Episcopis, Monachis, Eremitis plenam Hibernam cum eo rediit Kieranus, utrumque bellissime habet : nec est a nimis longa senectute, et quæ fidem superet, metuendum. Nam si seculo sexto fere dimidiato, vigesimo ætatis anno propinquus fuerit Kieranus; nihil prohibet quo minus S. Finiani, initio septimi seculi docere incipientis, extrema in senectute auditor factus, raræ humilitatis exemplum Hibernis dederit. Nihil item obest, quo minus S. Kierano juniore, tum necdum Cluanensi Abbate, sed per anticipationem sic nuncupato in Actis, et ejusdem Finiani discipulo, in sua necessitate succurrerit : nec tamen centesimum annum vivendo excesserit.*

B

not. 6. § II. *Reditus S. Kierani : Scripturæ studium sub S. Finniano : mors in patria.*

Redit in Hiberniam S. Kieranus circa annum 466. *Annos viginti Romæ commoratum Kieranum habent Acta. Quem numerum, etsi ei non multum fidamus, et multo pauciores anni potuerint egregiæ doctrinæ comparandæ sufficere, nolumus tamen, nulla cogente necessitate, rejicere : cogit autem omnino nulla, cum satis sit si Patricio adhuc in vivis degente patriam suam Kieranus repetierit : illum autem ostensuri sumus anno dumtaxat* CCCCLXXVI *ex hac vita excessisse. Sancti tamen Kennani Acta, quæ Usserius ad annum 450 refert, et nos ad* XXIV *Novembris proferemus, vix plures quam decem annos studenti Romæ Kierano relinquerent, in nostro calculo : si recte iste diceretur Kieranus apud Regem Leogarium intercessisse pro Kiniano, mortemque deprecatus, cui erat cum obsidibus aliis propter parentum perfidiam puer ille addictus : mortuus est enim Leogarius anno, ut ferunt,* CCCCLVIII. *Verum Leogarii nomen pro Lugadio, qui annis viginti quinque parenti suo supervixit, hoc loco irrepsisse, eadem Acta monent, quando Sancti illius Kiniani matrem faciunt neptem Eugenii Principis, qui fuit Leogarii prædicti frater.*

C aut 460 vel citius, 10 *Major difficultas est, ut anni triginta reperiantur inter SS. Patricii et Kierani in Italia occursum, ad annum quinti seculi* XLVI *a nobis relatum, et tempus quo iidem se in Hiberniæ reviserunt; quod oportuisset, in nostra sententia ipsum illum annum fuisse, quo mortuus S. Patricius est, propemodum centesimus : qua ætate hunc in Ossoria fuisse haud facile crediderim. Scrupulum hunc abunde tollent, quæ summis in Commentario prævio dissertatione observavimus ; ut ostendamus fallacissimum esse annorum* XXX *vel* LX *numerum in prophetiis Patricianis : eo quod omnibus fere tribuatur alteruter eorum; quod satis per se absonum est, et plerumque cum* et a S. Patricio convenitur. *recta chronologia pugnare deprehenditur. Itaque annos aliquot ex hoc numero demus licet. Sanctosque post annos circiter viginti tres convenisse dicas : aut etiam multo pauciores; si placeat credere, quod Kieranus, vel ante Albeum atque Declanum reverterit in patriam, vel simul cum illis sub S. Hilarii Pontificatu anno* CCCCLXII, *post duodecim vel quindecim annos studiorum. Redisse autem cum gradu Episcopali, dicentibus vel Actis, nec ulla in contrarium ratione obstante, non habeo cur irreflexius velim. Redux, eo quem descripsimus loco, eremiticam aliquamdiu vitam duxit : donec extremæ sanctitatis fama allecti Ossorii reperiunt undique ad eum confluere; numerosumque sub ipso cœnobium primum, dein civitas non contemnenda facta Sagiria est, ad quam post annum ætatis suæ nonagesimum potuit ex promisso venisse Patricius, potuit etiam multo citius suam implevisse prophetiam : modo citius in patriam rediisse Kieranus dicatur.*

D

11 *Quæ apud Colganum extant Kierani ex Codice Kilkenniensi Acta ; consentanea ad ea, quæ in S. Finniani Actis* XXIII *Februarii ab eodem Colgano prolatis leguntur, narrant de extrema ejus ætate sequentia.* Iste S. Kieranus valde erat humilis in omnibus, qui multum diligebat divinam Scripturam audire et discere, usque ad decrepitam ætatem. Fertur enim de eo, quod ipse cum ceteris Sanctis Hiberniæ illius temporis, ad virum sanctum Finnianum, Abbatem sapientissimum monasterii Cluain-Eraird exivit in sua senectute, et in divinis Scripturis in sancta schola ejus legebat. Inde vero Beatissimus Kieranus, alumnus S. Finniani, sicut alii Sancti Hiberniæ, dicitur. Cum enim ipse senex sapiens et benedictus Pontifex esset, dignatus est discere subigenu alterius, propter humilitatem suam et amorem sapientiæ. *Quæ si vera sunt, potuit vere, quod est apud Poetam dicere Kieranus,* Γηράσκω αἰὲι πολλὰ διδασκόμενος Senesco discens plurimum quovis die. *Quin autem vera sint, quoad substantiam rei, nulla chronologica ratio vetat : ut enim ad* XII *Decembris videbimus circa annum* CCCCL *natus Finnianus, trigesimo ætatis suæ anno (sicut est in Officio Tutoniam missus est. Annis deinde aliquot in Gallis studuit, reverentesque apud S. Davidem, postea Menevensem Episcopum annis hæsit octo, ut est in Actis : nam triginta annis in Britannia commoratum esse nescimus unde hauserit Usserius, et quamvis id sciremus, non tamen verum esse crederemus.*

Senex et decrepitus studuisse sub S. Finniano dicitur :

E quod verum esse potest,

12 *Regressum igitur in patriam Finnianum statuimus annis non multis, post,* CCCCXC, *quo primum ex Hibernia egressum Usserius censet, gratis supponens Fortchernum Roscarensem Episcopum, ad quem baptizandus ante annos* 30 *fuerat delatus Finnianus, eumdem esse cum Athrumiensi : quod ad* XXII *Februarii sequi malumus, quam rebus Hibernicis necdum plene discussis, revocare in dubium : nunc vero omnino credimus falsum esse : et ut verum foret, non necesario cum, quem habet Usserius, annum inferre peregrinationis inchoatæ alias ostendemus. Nunc sufficit si ante finem* V *seculi redierit Finnianus, et sæculi* VI *initio cœperit discipulos eruditendos admittere : sic enim uterque Kieranus potuit eum audivisse docentem, quamvis non in Cluain-eraidensi cœnobio : hujus enim a discipulo suo juniore Kierano tum demum accepit possessionem, cum is sanctitate et auctoritate spectabilis Abbas, si non in Cluanensi, saltem in Anginensi cœnobio suo, tantum liberalitate Principum profecisset, ut de eo, quod sibi* antequam esset Abbas Cloneraidensis. *abundabat, tum amplos fundos posset magistro suo, velut pro muneredi, rependere. Quod si non est factum post Regis Thuathali mortem, Dermitio jam regnante circa annum* DXL, *cum jam nonagenarius esset Finnianus ; non id tamen multo citius factum esse potuit : nisi dicere velimus contra Usserii mentem et producta ab eo testimonia, Kieranum Sagirensis, non Cluanensis liberalitate fundos eos fuisse Finniano donatos : sed cum hic ad annum* DXXX *superfuerit, ut ex S. Columbæ Actis constat, annum centesimum decennio et amplius supergressus, nihil nos cogit alienæ sententiæ nonnulla nixæ auctoritate contraire.*

F

13 *Annum, quo mortuus Kieranus Sagirensis est, multi, quod fere in aliis solent Sanctis, Annales Hibernorum definunt : nec est qui Reliquias dicat in aliqua ejus* in Britannia mortuum, *ecclesia requiescere, nisi levioris notæ vita quædam Hibernica : quapropter Colganus concedendum Cornubiensibus putat, quod S. Kieranus hic apud eos sepulturam habeat, mutato leviter nomine Piranus : sub quo nomine hujus Kierani Acta, simpliciori stylo, et forte antiquiori*

Joannes

A *Joannes Tinemouthensis, ex eoque Capgravius referunt, hoc exordio* : Beatus autem Piranus, qui a quibusdam Keranus vocatur, in Cornubia, ubi quievit, Piranus appellatur : *in progressu vero Patricii prophetiam narrat hoc modo* : Festinet ante me, fili dilecte, et in medio Insulæ, supra ripam fluminis Wæran, tibi locum construe : placet enim Deo et prævidit, quod in eo loco honor sanctitatis tuæ declaretur : in Britannia tamen demum perveniens, et usque ad finem vitæ Deo serviens, communis resurrectionis et vitæ æternæ beatitudinem exspectabis.

14 *Concludit autem* demum convocatis filiis suis, quos Deo genuit, et populo, *ait* : Fratres mei et filii carissimi, oportet me dispositione divina ab Hibernia peregre proficisci, et Cornubiam petere, et finem vitæ meæ ibidem exspectare. Voluntati Dei resistere non possum. Moneo vos, Fratres, ædificare locum in bonis operibus et exemplis. Venient etiam mortalitas et prælia, ecclesiæ destructæ erunt et desertæ, et veritas in iniquitatem vertetur : fides bonis operibus non lucebit ; Pastores plus sibi intendent quam ovibus, plus seipsos quam gregem pascentes. Deum, quæso, Fratres, rogate, ne tenebrosum sit iter meum, et Dominum iratum post obitum inveniam, sed mitem et placabilem et faciem et lætum, quando ante faciem ejus apparebo. His et aliis prolixius peroratis, in Cornubiam navigans, mansionem sibi fecit, et multa miracula ad honorem Dei in populo ostendit. Demum cum infirmitate correptus langueseeret ; convocatis Fratribus, multis sermonibus de regno Dei eos instruxit, sepulcrum parari jussit, et in foveam descendens tertio Nonas Martii, cum maxima claritate animæ ejus cælos penetravit. Quievit autem in Cornubia supra mare Sabrinum a Petrockstowe milliaribus quindecim, et a Mouschole viginti quinque.

15 *His Combdenus consentit pag.* 140 *eumdem tractum ab* S. Ithæ portu *usque in* Padstowe *describens, cum dicit* : Nec aliud antiquæ notæ tota via habet, quam in sabulo positum S. Petroci sacellum, qui Sanctus etiam Hibernicus hic requiescit. Et ne dubitari possit quem desoquet, ad *Acta*, ut sunt apud Capgravium, alludens addit : cujus etiam sanctitati infantia variis scriptorum attinxit, quod decem Hiberniæ Reges eorumque exercitus tribus vicis sui secto diebus aluerit. *Similiter et Richardus Hithfordus in suis Anglicanis additionibus ad Usuardum* : In Cornuwallia festum S. Piran, appellati etiam Kierani, qui fuit ex nobilibus parentibus in Hibernia circa tempore S. Patricii, homo eximia vitæ perfectione, miraculorum multitudine, Angelicis visionibus clarus ; vixitque tota vitæ longævitate absque ulla infirmitate.

16 *Quibus tamen non puto primum stari posse : nam quemadmodum facies fuerant Hiberni, ut, si quem e suis in Britannia nominari audirent, et hoc cognomen sumendum decrevisse sui deposito reperiri, eumdem esse dicerent cum aliquo sibi noto eodem nomine Sancto : sic et Britanni, cum nulla haberent Acta eorum quos ex antiqua traditione majorum pro sanctis sanctitatis venerabantur Diversum ; ea vetustissima sunt ab Hiberno mutilata. Itaque personas temporibus dare et rerum confuderunt, quod hic quoque non accidisse, quis præstare poterit? Circa magnum inter Kieranum et Piranum affinitas est, quam inter consobrinos S. Sacri, in Venetis patriarchæ Gradensis Patronum. Hanc tamen hæc ipsa, super proferemus, Kieranæ Acta tota ab initio ad finem applicata reperiuntur in nullius Ecclesiæ legendariis, qua Galliæ transalpi Ubertus le Grand, et ex eo Latine Colganus reddidit ad* VI *Martii* ; *quem autem est non observasse unius solius fidei interjecta cautela Acta, sed sub diversis nominibus, a se bis data. Nec forte de nihilo est quod in prima Martyrologii Anglicani editione Usuardus dicit in Man Piranum Padstowe colli : est deinceps in editione postrema ; Acta ipsa Piranu quomodocumque attributa sectatus, et Hibernica Kalendaria, persuasusque eumdem esse hunc Cornubiæ eremitam et Sagiriæ fundatorem, memoriam S. Piruni Confessoris ad* V *Martii diem retulerit : cum tamen hic in Britannia, iste in Hibernia sit defunctus : id enim supponunt Acta ex Kilkenniensi MS. quæ nulla facta migrationis mentione, hac clausula terminantur* : Cum ipse jam esset infirmatus Senio et dolore, sciens diem obitus sui, vocavit ad se populum suum, et benedicens eum, mandavit ei divina mandata. Et accepto divino sacrificio inter choros Sanctorum, tertio Nonas Martii in pace Christi suum emisit felicem spiritum. D

NOT. 5.

§ III. *SS. Kierani et Cartachi cultus et Acta.*

Præter Hibernica Hagiologia, quæ omnia ad hunc diem S. Kierani Sagiriensis cultum referunt, et Anglicana notæ recentioris ; optimæ notæ codex MS. Altempsianus, Usuardum continens Britannicarum insularum Patronis auctum, hoc ipso die S. Kyrianum *habet, corrupto nonnihil a librariis nomine : quod eodem modo scribitur in MS. Florario Sanctorum. Et Usuardi Martyrologium Coloniæ impressum* 1490, *et per Hermannum Greven antea auctum recusumque anno* 1521, Keranum Episcopum et Confessorem in Hibernia *habet. Dicerem non intra Hiberniam solam ejus cultum concludi : si liceret aliquid Dempstero credere : ita enim scribit num.* 774 *Historiæ Ecclesiast. gentis Scotorum*, S. Kieranus Episcopus sanctissimus, ut plurimum insulas Scotiæ accolens incolebat, ac tandem longo virtutum cursu peracto, martyrium a latronibus jugulatus, consummavit. Nec plura ejus acta supersunt, itaut scripta interiere. Floruit anno DCXXV, colitur V Martii juxta Breviarium Dunblanense. In regione Kentyre memoria ejus celebris : ibi enim lacus incolatu ejus, ac miraculis frequentatur, Loch-Kil-Keran, *id est*, lacus-cellæ-Kierani. *Dicerem, inquam, ex discipulis ejus aliquos, S. Columbæ secutos vestigia, sacellum ejus nomini in Scoto-Britannia exstruxisse : sed cum ea adjungat de martyrio atque habitationis loco, quæ in hunc nostrum cadere haudquaquam possunt, melior nobis auctor exspectandus et reperiendus est : ut statuamus vere eodem nomine aliquem a priori diversum in Scotia vixisse, qui loco nomen reliquerit, et cui quemadmodum cognomen conveniat. Miramur interim, quomodo dicantur interiisse scripta, de quibus, quod aliquando in rerum natura exstiterint, nullum profertur indicium.* Cultus ejus inter Hibernos: an etiam apud Scotos? E

18 *Kalendarium Cassiense genealogiam S. Kierani refert : sed ab eo diversissimam ex parte utraque parentis profert Cathaldus Maguir in suis ad Festilogium Ængussii additionibus : quam deinde rejicit, et priorem ut verisimiliorem, amplectitur, postquam longum ejus texuisset elogium, cujus hic partem dabit ex Colgano attexere.* Prophetavit Kieranus de S. Conallo, et S. Endeano de Ros-ailthir, dicens : Nascetur filius in Tulachtcam, qui nobis fide amicitiæ fœdere junctus erit : et post eum multos monachos, et monasteria reget Conallus. Prædixit etiam familiam Heterscheedanam dominium et principatum in sua regione continuo obtenturam : et Principem de Corea Laigdhe habiturum publicam potestatem jus dicendi : et nullos exigendi in sua provincia, modo fidem Christi amplectatur, et suam colat clientelam. Fuit Kieranus Primicerius Sanctorum Hiberniæ. Fuit etiam vir valde locuples in armentorum possessionibus. Bonus ejus armentarius, sive bovile, decem habebat partes, et decem particularia recluseria, in singulis erant decem vituli : et singulos decem vitulos decem alebant vaccæ. Kieranus de eorum fructu et lactemnis nihil gustabat, quamdiu vixit, sed omnia inter Christi pauperes et egenos distribuebat. Elogium ex Cathaldo Maguir: F

Capgravius ait :

Idem sentiunt alii, et eumdem cum S. Piranu faciunt :

Quod non videtur satis securum.

A distribuebat. Habebat etiam equos jugales quinquaginta pro aratro et agricultura : nec tamen de eorum fructu vel unum tota vita comedebat panem. Cibus ejus quotidianus, quem vesperi tantum sumebat, erat una bucella panis hordeaci cum crudarum herbarum obsonio, et frigidi fontis haustu. Ejus vestis erat ex cervinis pellibus, quas humido stragulo superindutus obducebat. Quando aliquantulum pausabat, saxum erat ipsi pulvinaris loco. Carnechus cognomento Moel, est qui Kierani mirabilia miro et eleganti metro conscripsit, ejusque opus Sagirii adhuc asservatur : et quicumque illud legerit ; animam Carnechi scriptoris Deo recommendet.

miracula a Carnecho scripta

19 *Refertur S. Fuchtnanus supra nominatus a Kalendario Casselensi ad* XIV *Augusti, in eoque dicitur monasterium ejus in Occidentali Mumonia esse : de Conallo autem illius successore nihil hactenus reperio. Posset aliquis suspicari, hunc unum esse e quatuor Sanctis, a quibus una Aranmarum insularum Ecclesia nomen habet.* Templum an cheatuir Alvinn, *id est,* quatuor pulchrorum, qui sunt (*ut ait Colganus in Appendice ad Vitam S. Endei* XXI *Martii cap.* 7) Sancti Furseus, Brendanus Birrensis, Conallus et Birchanus, quorum corpora feruntur in eodem sepulchro condita in cœmeterio ejusdem ecclesiæ. *Carnechi*

Acta unde edita ?

B *Hibernicum poema si quis proferret, aliquid fortasse solidius antiquusque haberemus de prædictis Sanctis. Fortassis, inquam ; nam si Magnir elogium ex Carnecho desumpsit, non magis ex eo sincera veritas quam ex Actis haberi potest : cum et in elogio et in Actis eadem aut parva merita inveniantur. Acta autem cum nequeamus, qualia vellemus, habere ; dolemus quæ judicavimus meliora ex Salmanticensi nostro Codice, quæ ex numero deficientium et aliis repertorum miraculorum contracta quidem esse apparet, ante annos tamen quadringentos composita, ex ipsa codicis vetustate liquet : alia postea ora Colganus ex MS. Kilkenniensi edidit, quæ cum Cappraviana collata magis contenere, quoad rem ipsam deprehendentur, et ex eisdem transumpta fontibus ; sed ornatu et amplificatione quadam rhetorica, et antiquariarum glossarum interpositione multum immutata : propter quæ minoris auctoritatis nobis visæ sunt esse.*

20 *Neque eum moremur quod de Kierano S. Coccheam vesente loquens auctor utatur his verbis :* Nos autem latet, quomodo ibat aud redibat : quia nemini ex nostris hoc indicavit : *ex quibus discipulum Sancti atque coævum Colganus credit. Tales quippe formulas ex antiquis auctoribus transumptas sæpe in Actis Patricianis recolimus : dum integros ex eis paragraphos, recentiores isti compilatores transcriberent.*

an ab auctore coævo sit MS. Kilkenniense,

C *Nam quis non revocat eum qui evidenti mendacio Kieranum dicit annis fere trecentis vixisse ; et tamquam de re prudem præterita ac procul extra memoriam posita loquens, Fertur, inquit, de eo quod ipse cum ceteris Hiberniæ Sanctis illius temporis ad S. Finnianum... exivit in sua senectute et in divinis Scripturis in sancta ejus schola legebat : quis, inquam, non videat eum qui ista dicit, nequaquam supparis ævi scriptorem esse ? qualis etsi in primæ pueritiæ temporibus degrendis fuisse nullatenus, non tamen potuisse rel in ætate magistri et visse tam cunctanter, vel ve re tam sibi vicina tam ambigue loqui : imo nec de adventu in Hiberniam ante Patricium tam contraria scribere veritati :*

non uno loco fabulas ait ?

21 *His adjunge fabulam, qua dictus auctor suam scriptionem concludit (nam ea a quibus exordiur dissimulo)* Triginta sancti Episcopi, *inquit,* quos ipse S. Kieranus ordinavit, providentia Dei cum eo in una nocte secundum voluntatem suam migraverunt ad Christi regnum, ubi fruuntur visione sanctissimæ Trinitatis, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen. *Fabulam auctor dixit : nec enim divina providentia permittet unquam, certe nonquam : ita permisisse, ut omnibus simul Pastoribus eodem temporis momento sublatis regio aliqua remaneret orbata. Quid ? quod in diœcesi Sagirensi sive Ossoriæ superioris, ultra quam Kierani jurisdictio nequaquam videtur extendenda, vix tot parochiæ nunc sint, quot hic dicuntur a Kierano consecrati Episcopi ; nec ullum sit fundamentum asserendi Sanctо eidem jus et potestatem Metropolitæ. Minuit quidem hunc numerum Ængussius in suo Litaneutico opusculo, his verbis :* Quindecim, qui cum S. Kierano Sagirensi migraverunt per Jesum Christum invoco in auxilium meum : *sed ita minuit, ut omisso Episcoporum titulo (qui hoc loco omnino monstrosus foret) ac totidem Kierani discipulos monachis id scripsisse ex priscoribus antiquoribusque Actis, et cum veritate scribere potuisse videatur.*

D

18 Kierani discipuli simul cum eo defuncti.

22 *Ita ad diem* XI *Januarii ex S. Gregorii lib.* 4 *Dialogorum cap.* 8 *retulimus, quomodo octo Fratres Suppentonix una cum suo Abbate S. Anastasio fuerint ad cœlestem patriam evocati. Plures alibi alias legisse memoramus simul vita functo singulari quodam Dei beneficio : sed monachi isti erant, qui sive simul, sive seorsim singuli successu temporis longioris morerentur, publica res nihil interest. Fatetur Colganus se quandoquidem quidem natales Hiberniorum Sanctorum hoc die ab ullo Martyrologio celebrari, sed puto his cum Kierano mortuis nec venerationem unquam fuisse publicam, nec nominatim exprimi debuisse, quos nullum, nisi obita simul cum sancto Magistro mors, singularis sanctitatis argumentum reddidit venerabiles : adeoque frustra eos in Hagiologiis quæri. Interim satis est animadvertisse quam parum fidei Kilkenniensis MS. auctor mereatur in ea, quæ supra Capgravium addit, et quam merito inducetur non fuisse Sancti discipulus, ut præfertur.*

an sint quærendi in Martyrologiis ?

E

23 *S. Cartachi sive Kartagi, quem successorem sibi Kieranus in Vita Hiberna legitur designasse, Acta in hunc diem nulla propria reperimus : communem tamen cum Magistro cultum eidem hoc die ab Hibernis delatum, testatur ex Hagiologiis patriis Colganus ; atque imprimis apud Ængussium hæc leguntur in Festilogio :* Prolectus est vir celebris ad partes transmarinas Carthachus regius et Romanus. Regium *dicit : quia, ut Acta magistri habent, Ængussii Momoniæ Regis nepos ; at Casselense Kalendarium, Germanus et Mugnir, filius ejusdem extitit :* Romanum *vero, sicut in Actis Patricianis sæpe alii, quod Romam fuerit peregrinatus. Martyrologium quoque Tamlactense :* S. Kieranus Sagirensis et S. Carthachus in uno die, et Carthachus de Druim Ferdhaimh fuit filius Ængussii : *est autem hæc Ecclesia juxta Mariannum Germannum in* Carbria Hua Kiarrdha, *quam* Medensem *Kalendarii Casselensis auctor nominat. Aliam præterea dedicatam esse eidem ecclesiam in* Inis-vachtuir in lacu Silennio, *qui Mercatori et Speed in tabulis* Loughsylon *est) iidem auctores tradunt ; nec non tertiam apud Lismorium, de* Inis-Carthaich *nuncupatam, quam credibile est magistri memoriæ dedicatam a S. Mochuda sive Carthacho primore, Episcopo nempe Lismorensi consecrato : neque enim credibile est tandem vetustæ senectæ, ut suum discipulum eo sequi potuerit, et locum sua habitationi consecrare.*

S. Carthachi cultus,

et ecclesiæ

F

24 *Hujus tamen quanta apud optimum magistrum fuerit existimatio, et simul qua profunda ejusdem magistri humilitas extiterit, ex S. Mochuda Actis* XIV *Maii proferendis habemus. Quodam autem die postquam Sacerdotium S. Mochuda accepit, sanctus senex Carthagus institutor suus ivit cum eo ad supradictum Ducem in loco, qui dicitur Feorann, juxta littus Leamhna, a quo Duces Kairrighe nominantur. Et dixit Episcopus Carthagus Duci : Hic est, Domine Dux, optatus meus hospes, quem a te suscepi ; bene legit, et bene didicit in diversis scripturis, et ego fiducialem gradum ei dedi, et Dei gratia in eo multis prodigiis apparet. Tunc dixit*

ejus humilitas,

Dux

A Dux Episcopo : Quid dabitur tibi in mercedem? Respondit Episcopus : Volo ut offeras teipsum cum generatione tua post te semper huic adolescenti famulo Christi. Hoc primo Dux propter juvenilem ætatem S. Mochudæ facere recusavit. Tunc Episcopus inclinavit se, et genua flexit coram S. Mochuda, dicens ei : Ecce offero me ipsum et Ecclesiam meam cum mea parochia Domino, et tibi, fili mi, in sempiternum. Hoc videns Dux involvit se ad pedes S. Mochudæ, et corpus et animam suam cum prole sua post se Deo et S. Mochudæ in æternum obtulit.

et psallendi assiduitas.

25 *Est quoque memoratu digna ejusdem S. Carthachi, etiam dum in itinere constitutus esset, psallendi religiosissima consuetudo : cui tantum exterioris quoque gratiæ meruit, ut S. Mochudam adhuc puerum, ut se sequeretur, pertraxerit. Quodam namque* die quando venit sanctus senior Episcopus Carthegus per saltus annus Maenae, vir sanctus Mochuda porcos pascebat, et canebat Episcopus cum suis comitibus psalmos invicem per viam. Cum autem S. Mochuda psalmodiam illorum audisset, inspiratus Spiritu sancto reliquit gregem suum, et secutus est Episcopum usque ad monasterium, quod dicitur Thuami : et cum sederet Episcopus cum suis in hospitio, sed B Mochudus sub tecto deforis, nesciente Episcopo

B et habitatoribus domus; illa scilicet nocte stupebat Dux Moeltuli, quod B. Mochuda ad se non venit, nesciens quid factum est de eo. et misit nuntios per regionem adquærendum puerum, et invenit unus ex ipsis S. Mochudum sub tecto sedentem, et increpavit eum multis verbis, et duxit eum secum invitum ad Ducem, interrogavitque eum Dux dicens; Quare fili in nocte præcedenti non venisti? Respondit ei sanctus puer, ideo non veni ad te, Domine mi, quia delectavit me dominum carmen, quod audivi a sancto Clerico, et nunquam audivi simile huic carmini, et illud indesinenter per viam et in domo usque ad tempus dormiendi cantabant; et solus Episcopus pernoctavit longe in nocte decantabat; ultimum ego, Domine Dux, es eum eum eis, ut illud carmen discerem. Tunc misit Dux ad Episcopum, ut ad se eum veniret. *Et infra* Et postea S. Carthacus Episcopus vocatus venit ad Ducem et commendavit ei Dux puerum juvenem Mochudam, ut legeret et disceret apud eum. Susceptique eum Episcopus lætus, sciens eum sancto Spiritu plenum esse : mansitque S. Mochuda, sub disciplina S. Carthaci Episcopi, usque dum gradum Sacerdotalem ab eo acceperit.

S. Mochuda, sive Carthacus junior ab eodem instruitur :

ejusdem mors,

26 *Circa ætatem S. Carthachi notat Colganus, quod vixisse videatur post annum* DXL, *idque ex Vita Carthachi Junioris probat, in qua is legitur ab hac seniore educatus a pueritia, deinde Sacerdos ordinatus, ac paulo post remisse a S. Comgellum in monasterio Benchorense hunc regentem : quod monasterium circa medium sæculi VI fuisse fundatum, ipsaque* x *Maii sit ostensurus. Verum quid si illa Carthachi junioris Vita, ut certe ex communi post Anglos oriundi ætatis computata, in corpore confusos temporibus scriptoris ab auctore fuerit adsciscere? Nonne tum dicendum Carthacus posterior, qui erat ad S. Comgellum illius postea eremita fundatorem? quemadmodum tum de alio passim, tanquam de his Kieranis Saigirensis Acti. Kieranus Chiarensis rectius e Chiarensi monasterio ad Kieranum istum dicitur, respectu ejus, cum, antequam ad hujus monasterii eremitalisque conditorem, mortuum forsan Saigirensem probabilis sinuum est. Inquisivit enim civitas post fontana temporis intervallum sed ubi duo multa adeo perve facillimum est, remaque dignissimum. Quodque agitur sit de eo, an usque ad is. am annum vixerit Carthachus senior, dico, difficulter posse illius vitam ultra actum tertiumum proferri, utpote paucissimos annos : quia cum cædes Enguss Regis, qui Carthachio, vel pater vel avus fuit, dicatur spectare ad annum* CCCLXXXIX; *et notabili ante eum tempore Carthachius videatur discipulus S. Kierani esse cœpisse; fuerit ut minimum circa annum* CCCCL *aut* LX *natus, adeoque sequentis sæculi anno* XL *nonagenario vel octogenario aut major aut proximus : quæ justa et magna hominis, etiam Hiberno, senectus videri debet.*

non diu ultra annum LXX. *differenda.*

VITA

Ex MS Codice nostro olim Collegii Hibernici Societatis Jesu Salmanticæ.

CAPUT I.

S. Kierani pueritia, peregrinatio, reditus. Miracula impuri sacrilegi occasione patrata.

Beatus Pontifex Keranus Hybernorum primogenitus, natione *a* Offrigensis, patre Lugneo, *b* matre Lidania, de Mumonia extitit progenitus. Mater vero ejus antequam hoc sacrum pondus utero portaret, factum est ut quamdam stellam in os suum introire somniaret. Turbata est mulier, cogitans quale esset istud, vel quid de futuro portenderet : et quod per se nequivit intelligere, scisceitatur a magis. Cui respondentes dixerunt : Concipies equidem et paries filium, cujus nomen, velut numen cœlitus datum, in seculum non delebitur. Et ecce veritas sequitur umbram : nam mox et concepit et demum peperit parvulum, in quo beneplacitum erat Deo habitare. Puer igitur, electus a Deo et dilectus hominibus, enutritur, virtutibus repletur, et velut sol oriens mundo, radius exemplorum tenebras mentium fugat, et quantum in mente sedet sanctitas, tantum in carne regnat castitas : unde mirabantur omnes, qui eum noverant, sensum animum in parvo, et virtutem virilem in juvene, et angelicam sapientiam in humano pectore. Nec mirum : quia Deus æternus sanctificavit tabernaculum suum, ut habitaret inter homines; et quia vas electionis erat ei, ut portaret nomen suum inter gentes, et gentiliter viventes : gentilis enim tunc erat ejus omnis gens.

S. Kierani genus, *a* *b*

et matri in somno præsignata claritas :

E

ejus sancta pueritia.

2 Hic cum puer in domo parentum *c* moraretur, et accipitrem quamdam aviculam rapientem conspiceret, pietate commotus, Deum devote deprecatus est, ut de unguibus illius prædam illam auferendo restituat. Exaudivit Dominus deprecationem sui dilecti. Nam protinus prædo redit, et captam aviculam coram viro Dei restituit : quam pii patris filius per aera secure ire permisit. Per annos autem Keranus adhuc multos catechumenus, *d* innocens tamen manibus, et mundo corde perseverans, fuit in Hybernia commoratus. Audiens vero celebre nomen Apostolicæ Sedis, et caput esse mundi, et culmen Catholicæ fidei, illuc, tanquam cervus ad fontes aquarum, properare desiderat : cumque desiderium suum perveniendo Romam compleret, ac baptismi fonte lavari devotissime exposceret, hoc meruit, quod consecutus est. Permansit itaque duobus per annos vigili et studiosus lector, ac voluminum divinorum curiosus collector.

c avem ab accipitre captam, liberat.

d *Romam profectus, &*

e

3 Quia ergo recte judicantibus, pollere virtutibus et coruscare miraculis visus est, ad Pontificem accersitur, ut ad Episcopalem dignitatem sublimaretur *f*. Factus itaque Præsul, ad suam patriam, tanquam ad terram sterilem, nondum Evangelici seminis expertam, redire jubetur; quatenus vepres peccatorum eradicaret, et frumentum bonorum operum ac fidei seminaret. Ad quam cum prosperitate itineris pervenit, et divino nutu præmonitus, in loco, qui dicitur Saygir *g* habitavit. Videns Pater-familias æternus, quod messis erat multa, et pauci operarii; lucernam sub modio non permisit amplius cooperiri. Habitantibus in regionibus umbræ mortis lux orta est eis. Nec mora : confluxit ad ipsum uterque sexus

consecratur Episcopus

f

g *inde rei erant Saigir condit.*

A xus et omnis ætas, procul et prope, qui sanam doctrinam audientes, fiunt firmi Catholici : et gentilis error evacuatur, et fides Catholica corroboratur : et quæ prius sterilis dicta est, peperit multos vitæ filios. Quibus omnibus ipse doctor et dux, pater et præsul præfuit in sanctitate et justitia coram Deo.

suæ quoque matri monasterium,

4 Mater quoque ejus Lidania, benedicta filio, qui fructum vitæ hominibus communicavit, in cella quadam seorsum a monasterio suo, cœtum mulierum sibi congregavit, quæ omnes vitam Sanctorum imitantes, munditiam utriusque hominis servaverunt. Harum una fuit puella nobilis atque perpulchra, Brunecha nomine *h* quam quidam *i* regulus, Dimma nomine, vim faciens rapuit, et per aliquot dies in uxorem sibi vindicavit. Sanctus quoque Keranus tanti facinoris immanitatem detestans, ac remedium apponere cupiens, ad domum sacrilegi, quæsiturus ab eo puellam, accessit. Cum illi ex parte Dei demandaret, ut prædam sibi restitueret; in reprobum prædo deductus sensum, illudendo respondit; Si, inquit, per vocem cuculi *k* me mane cras de somno feceris excitari, tuam obtinebis discipulam. Hoc vero dicebat, quia tunc hyems erat. Illa nocte, licet in omni terra ningebat, hospitium tamen Kerani nullatenus nix attingebat : aurora vero revocante diem, ecce cuculus vociferat in culmine cujusdam domus, cumque per hoc Regulus a somno excitaretur, irruit super eum formido et pavor magnitudinis miraculi : diuque dubitans utrum dimitteret illam nec ne (quia timor urgebat, amor impediebat) in fine, timore savituræ iræ compulsus, tandem eam concessit : sed piger et pavidus.

h i *e quo raptam Virginem,* *k* *impurus prædo restituit miraculo motus,*

5 Revertente vero viro Dei cum puella ad monasterium, confessa est puella se conceptum habere in utero. Tunc vir Dei zelo justitiæ ductus, viperium semen animari nolens, impresso ventri ejus signo crucis, fecit illud exinaniri. Factum est post hæc, quod idem Regulus immemor suæ salutis, et amore puellæ vexatus, rapturus eam iterum ad cellam Virginum accessit. Sed nutu Dei omnia præscientis factum est, ut eum nuncius prævenret, qui de ejus adventu puellam præmoneret. Cumque facinorosi Regis adventu nimium pertubaretur puella, commota sunt ejus præcordia, et exspiravit : atque ille post modicum supervenit, sed illam exanimem invenit. Videns vero puellarem vitam mortis termino præoccupari, exarsit in iram, atque quæcumque posset inferre incommoda, promisit se viro Dei illaturum. Cumque commota sunt viscera paterna super immatura puellæ morte, atque ad solita orationis præsidia

eandem denuo conatus rapere, *mortuam reperit.*

C accelerans, Tonantem precibus pulsabat, ut qui ejus animam de nullo creavit per potentiam, redire ad pristini corporis gubernaculum faciat per misericordiam. Oratione finita, puella, quæ mortua antea fuerat, pristini vigoris vitam resumit.

ac domi domum suam revertitur, incendit.

6 Post hæc cum præfatus Regulus cum indignatione nimia ad propria remearet, suum oppidum cum opibus concrematum penitus invenit. In una vero domorum dilectus filius Regis erat dormiens derelictus : cujus nutrix de ejus vita desperans, exclamans ait : In manibus S. Kerani te, fili, commendo. O grande miraculum, et trium puerorum liberationem ad memoriam reducturum! Nam ecce domus illa, in qua puer dormit, in cinerem redigitur, sed per nomen Kerani puer ab igne illæsus custoditur. Porro pater hoc per invocationem nominis viri Dei Kerani contuens fieri, hunc, et alium suum filium accelerat offerre viro Dei : qui, ut erat promptior ad miserandum quam ad condemnandum, voluntarium accepit illius sacrificium. Et ait Rex, Quoniam, inquit, pie pater, projecisti post tergum tuum omnia peccata mea, ideo meum tibi perpetuum offero servitium, et posteritatis meæ. Hæc dicens,

in quo filiolus mortuo Kerano, servatur indemnis.

cum pace et benedictione viri Dei abscessit. D

a *Quæ nunc Osseria, veteribus* Osraig, Ossirg, *et* Ossere *appellata inveniuntur* — b *De reliqua ejusdem genealogia tractat Colganus in Appendice cap. 2. ex Antiquarius non satis sibi constantibus quoad omnia. In Actis apud Capgravium* ex patre Domnel et matre Tmgella originem trahit : *eadem Acta ab Alberto le Grand S. Sexto attributa* Patrem Ernoi, Matrem Wingellam *habent* : *qui etiam in exprimenda patria perperam* Ostritel *scribunt* : *et multo graviori errore dicunt, ut esse antiquum Ulonix nomen.* — c *MS. Kilkenniense* : *insuper hoc miraculorum S. Kierani in insula Clera factum dicit* : *in qua antea dixerat* ipsum natum esse et educatum : *eandemque insulam ait pertinere ad regionem de Corcalaighde* ; *ex qua et matrem Kierani esse dixerat* : cujus *etiam* regionis incolæ, *inquit Cathaldus Mazarit ad hunc diem*, primi erant, qui in Hibernia crediderunt : *sed, cum prædicta insula a civitate et comitatu Cork distet, ut minimum ceulum passuum millibus, vehementer metuo ne locorum ignoratio confuderit nomina, quemadmodum incuria temporum fere cum, cui Kierannus præfuit, gentem primum ad Christum convertit circa* — *ad Doctum a Spiritu sancto fugit. MS. Kilkenniense* : *creditur est ad Australes Mumoniæ littora, ex communicatione cum Britonibus jam tum capisse sparsi aliqua Christianitatis semina, quemadmodum ex in Lagenia orientali littore facta deprehensus ante Palladii Patricique adventum ; non tamen ab aliqua legitima missa, aut publice prædicatam fidem vel receptam falsæ asseram. Ubi MS. Kilkenniense frigida omnia non temperate determinat. Armachana MSS. in S. Sexto annos 25 habent.* — e *Capgravius* XX *legit.* — f *Armachani in S. Sexto, quem Patricio datum dicunt Legationis socium ; ab eodem, consecrationis a Sixto III Cælestini successore accipiendæ causa, Romam remissum dicunt, atque adeo ante annum* CCCXL. *quo nobis suspecta sunt.* — g *Incta fontem Findrin quod nitidus recte apud Capgravium fluctus. Warran, cumque lectionem sequitur Ubertus Warran legitur, qui pro fonte aut flucto Hiberniæ credidit esse regionem aliquam.* — h *Filia cujusdam Dinis Mumoniensis, ut habet MS. Kilkenniense.* — i *Dux regionis Brachiach juxta jam dictum MS.* — k *Capgravius et MS. Kilkenniense* Cicenium *legunt.* — l *Capgravius totam hanc de Brunecha historiam exponit post congressum SS. Patricii et Kierani, MS. vero Kilkenniense eandem historiam his verbis concludit* : Hoc videns Dux, venit ipse et Aidus Episcopus : *De Rathardh et Kill-aid in Fastis Mediæ ; ut Colganus conjicit, mortuus* 488. venit, *inquam* ipse et Aidus Episcopus secum ad S. Kierannum, et ille egit pœnitentiam, professusque agere quodcumque S. Kierannus sibi dixisset, et obtulit dies illos suos S. Kierano, id est, Brunechadum quidem igne liberatus est, et alterum cum suis seminibus ad sepelicndum apud S. Kierannum in æternum. Postea Dux cum beneficione viri Dei recessit. Sanctus autem Kierannus dolens, quod alumna sua Brunecha de hac vita adeo velociter migravit, et sciens quod Dux non fecisset iterum sibi vim, adivit ubi erat corpus illius, et orans pro ea, resuscitavit eam a morte, et ipsa in sua professione postea per multos dies vixit.

EX MS. SALMANT.

Parentes S. Kierani.

Clera insula.

Initium fidei in Hibernia.

an a Sixto III ordinatus Kierannus?

E

Brunechix suscitatio.

CAPUT II.

Res cum Mumoniæ Regibus gestæ.

Interea, temporum currente curriculo, B. Patricius a Cœlestino Papa ordinatus Archiepiscopus ad Hyberniam Apostolica fretus auctoritate, destinatur. Cumque terram prædicando, baptizando, atque sanitates variis languoribus conferendo, perlustraret; ad regionem Mumoniensium perveniens, Regem terræ Aengussum baptizavit. Casu post hæc contigit, equum S. Patricii servitio necessarium a quodam Ofrigense a genere interfici. Cum vero rens de facto convinceretur, ad Regem vinctus perducitur, ut pœna debita puniatur. Proinde S. Kierannus a cognatis rogatur, ut ad Regem accederet, et relaxationem pœnæ impetraret. Pius pater precibus supplicantium acquiescit, ad Regem pedibus competitum properare : et ubi preces non valuere, protinus potuit obtinere; *b* aurum Regi pro solutione vincti oblatuli, atque liberationem meruit. Abscedit Sanctus : sed aurum illicite acquisitum mox coram Rege in nihilum redigitur. Rex vero judicans se quæ delinquisse a Kierano, mittit post eum, ut redeat, et verum aurum solvat.

Ab Ængussio Rege baptizato,

a

F

supplicio additum quondam.

b

K ierannus aurum apparens e rediviti.

8 Redeuns vero vir Dei a Rege super phantastico auro multum redarguitur atque objurgatur : sed Deus S. Kierani non permittit blasphemiam suæ vindicta fieri : mox enim in terram corruens lumine e oculorum est privatus. Tunc S. Kierannus unum discipulo, nomine Carthaco, qui fuit nepos illius Regis, obnixe rogatus est, ut ignoranti veniam daret, ac visum restitueret. Precibus sancti discipuli pius magister inclinatus, oculum reinsuit, et lumen amissum restauravit. Alius quoque Rex Mumoniæ, Ailellus *d* nomine, die quadam virum Dei verbis contumeliosis objurgavit : sed quia in Sanctum lingua detractoria

c

postque Regi virum restituit.

d

uti et alteri Principi loquelam.

50 peccavit

A peccavit, per septem dies carens usu loquendi torquebatur : cum vero multiplicatæ sunt infirmitates suæ, postea ad petendum veniam acceleravit : quam cum humiliter postularet, misericorditer obtinuit.

EX MS. SALMANT.

9 Hic inter cetera dona a Deo sibi collata prophetiæ spiritu ditatus, multa de futuris, tamquam de præsentibus, certissime prædicebat. Uno enim dierum autumnalium, veprem quamdam mora pulcherrima ferentem conspiciens, mundo velamine lini circumligavit, et taliter sub custodia diligenti reservavit : porro Rex Osrigensium, Concraidhus *e* nomine, vir potens ac nominatus grande convivium Principibus atque majoribus terræ parari fecit : ad quod convivium præfatus Rex Ængusssus cum uxore sua, Ethnea Vachach nomine, est invitatus. Considerans vero Regina Ethnea egregiam illius Concraidhi pulchritudinem, spiculo inordinati amoris vulneratur, atque vulneris medelam apud Concraidhum esse fatetur : qui nolens regalem violare thorum, negavit quod effronter petebatur. Quia ergo sensit se ab amato esse spretam, finxit se esse infirmam *f* nec aliter posse sanari nisi per cameslionem mororum, quorum gustu nisi potiretur, mortem vicinam esse confitebatur. Fuit autem tunc mensis B Aprilis, nec mora tunc reperiri consueverant.

Mora in Autumno fulget tegi,

e

Impuris Reginæ desiderii remedium allatura :

f

10 Auditis mulieris desideriis, licet mordinatis, ipse Concraidh, qui Regem invitaverat et uxorem ejus, nimium in se super his auxios, ad S. Kerani patrocinium se penitus convertens, eum rogabat, ut pro servitio ejus perpetuo, concupiscentiæ mulebri satisfaceret. Motus precibus obsecrantis vir Dei; mora illa ab autumno, per providentiam divinam reservata, ipsi traduntur : eumque mora illa mirifica pro dono pretioso accepisset, ad Reginam reportavit, atque ex eis gustans, dolore concepti amoris fugato, mox sanitatem recuperavit. Non immemor beneficii accepti Regina, ad Patrem venerandum pervenit, atque dolum et dolorem humiliter est confessa. Cui vir Dei prophetando ait : Dolendum tibi potius est de morte tua immatura, et mariti tui, quam de incasto amore alterius viri. Nempe dies venient, quando Illandus, Rex Aquilonalium Lageniensium, prælia dira contra tuum maritum Ængussum et suos committet, ubi facta Munonensium strage magna, tu ipsa cum viro tuo pariter peribis. Hæc Keranus dixit, et facta sunt ut dixit. *g*

cui debida vitam et mariti eidem prædixit

g

Regium Temoriæ et Casselæ conflatum impedit,

h

11 Factum est autem tempore, ut Rex Temoriæ *h* et Rex Mumoniæ coram suis bellum juxta Saygrenses civitatem S. Kerani, ante diem prælii castra metarentur, ad quos sator pacis et sedator seditionis C pervenit, quæ pacis sunt rogat, et quæ discordiæ dissuadet : cujus preces in oculis superborum Regum tamquam detractanda reputatæ sunt. Cumque spreto Dei servo eadem suam mutuam subirent, Deus orationem servi sui exaudiens aspexit, et gentes a conatu suo dissolvit sic : nam subito silva propinqua illa obsistens radicitus eruitur, atque per vias sternitur, cave flumina *i* interjacentes impetus, super ripas intumescit, ita ut arborum densitas et aquæ immensitas pugnare videntibus denegaret congressum. Et tunc fluminis impetus lethiferat justum, terrificat hostes invicem terga sibi retidentes. Properantibus vero ceteris ad sua, Rex Mumoniæ sua castra apud Kerannum tetendit : quem vir mirificus cum suo exercitu sufficienter ex una vacca cum porco satiavit in virtute illius, qui de quinque panibus quinque millia hominum satiavit : fragmenta quoque hic plurima, sicut ibi remanserant : omnes quoque, qui aderant, laudem Deo dederunt, et Sanctum summo honore dehinc extollerunt.

flumina sylvæque objecta,

i k

et exercitum tandem a cæde cohibet :

12 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam : qui cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocinium S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, et se sibi de cetero servituros, si de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes : D

latronum depulsant

Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellis.

Et ecce subito pater misericordiarum et Deus totius consolationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet et fugientes protegit. Non immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibituri accelerant, et genibus ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; atque novum hominem secundum Christum induentes, et votum ac vitam monasticam profitentes, Satanæ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque latro, prædictis nomine *l* similis, sed sorte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstulit : sed non impune ei cessit. Mox etenim in quodam fluvio *m* submergitur, et vaccam et vitam simul perdidit : vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

utriusque hominis salutem impetrant eo invocato.

l

alius severius castigatur.

m

a Capgravius ipsum S. Kierani famulum fuisse scribit : Kilkenniense MS. facit Illum Erci de nepotibus Duach de terra Osrigæ. — *b Albertus ex MSS. Armoricanis, libentiùs captivo impetratam dicit, ejus in vitam restituto. Inter animalia quæ hic habentur de Carthacho sicut ea quæ sequens de Brunecha : cetera miracula eadem, quæ in Capgravio narrat plenius.* — *c Capgravius Vita peractum scribit, atque deinde restitutum.* — *d Fuit hic Regis Ængussi frater, inquit Colganus; et quamvis in MS. Kilkenniensi vocetur* Rex Casselæ, *non tamen aut ipse aut ullus alius Aldus, a prædicata Hiberniæ fide, inter Reges Momoniæ numeratur : vocatur ergo Rex, quia filius Regis.* — *e Concraidum MS. Kilkenniense, Capgravius Conaldorem nominat, et Ængussum Regem semper Colmgenn.* — *f Et post Regem, inquit alia Vita, in castello Ducis Ossoriensis remaneret. Albertus idem miraculum narrans, facit impurum Reginæ amorem, quam Imeglam nominat, et a gram a S. Senano rivulatum, ait ipsi hoc suum desiderium exposuisse. Capgravius nomen silet.* — *g MS. Kilkenniense ab aliquo Antiquario interpolatum, hæc præterea adjungit.* Ipse enim Rex Æneus in bello, quod commissum est in campo Fea, in provincia Lagenensium, juxta grandem villam Ceall Osnaidh, cum sua uxore Regina occisus est a Rege Aquilonalium Lageniensium Illando filio Dunlaingh, octavo Idus Octobris. Et hæc cædes maxima abusio erat. Et ipsa Regina Ethnea Ilnathach vocabatur, quæ erat filia Crymthani, filii Enchei Kinsealaigh, qui Crymthan multum subjugavit Aquilonales Lagenienses, accepto Rege magno Hiberniæ, postquam ille in gravi bello Ocha, in regione Mediæ, occidit Aldidum Molt Regem Hiberniæ, *ad quæ Colganus observat in tertia Vita S. Brigidæ a se edita lib. I cap. 11 similiter referri Crimthannam Aldi Molt interfectorem fuisse, adeoque errare eos, qui hunc Crimthannam an. 765 vixisse asserunt.* — *h Capgravius Leogarium hunc fuisse dicit : alterum MS. Kilkenniense Aldidum nominat. Cassella Regem, ubique erratum : mortuus enim potius videtur Leogarius, Aldidus autem nunquam Rex fuisse.* — *i Albertus in S. Senano* : inter utramque aquam, *dicit*, longum crassumque lignum, quatuor volebant concurrere, conspectum fuisse. — *k MS. Kilkenniense Bronachum flurium fuisse dicit : qui finis est inter Australem Medium Umoniumque, nec nisi milliario uno alterutrum videtur abesse a Sagiria.*

l Cachero nomen fuisse dicitur in dicto MS. genus e e Lagenia : ibidem prior latro nominabatur Lonanus. — *m* Juxta montem Smoil, alias Blathna *inquit idem MS.* Bladma *Giraldo, Mercatori* Slew Blemy *et* Blaime

CAPUT III. F

S. Carthagi lapsus et pœnitentia : et S. Kierani pia mors.

Carthacus S. Kerani discipulus gravi tentatione pulsatus, quamdam de Virginibus S. Lidamæ *a* adamavit, atque ad locum sceleris perpetrandi pari voto cum ea convenit. Hoc spiritu Dei revelante sanctus Pontifex doluit; et ad iracundiam concitatus est, quia provocaverunt eum filius et filia. Sed qui in tentatione facit proventum, effuit, atque flammam ignis desuper mittens ab invicem separavit, quæ virginem irreparabili cæcitate percussit, ac domum reversa pœnitentiam egit : juvenis vero cordis dolore tactus, suam viro Dei humiliter confessus est culpam, qui ei pro pœnitentia injunxit peregre proficisci.

S. Kierani S. Carthachi cum sacra virgine peccatum impedit :

a

14 Post multum vero temporis sanctus senex Kerannus cum uno de comite quoddam flumen noctu oraturus intravit : et cum diu orando in aqua frigidissima permansisset, Frater se ab aquis vinci patefecit pro Patre; qui mox aquas in nomine illius, qui produxit de petra flumina, benedixit, ac statim

Undæque a vera virtute retinet

frigoris

A frigoris qualitatem amittentes, tepefactæ sunt. Cumque Frater in utroque homine de miraculi novitate refocillaretur, ait ad eum S. Keranus : Germane frater, (sic enim vocabatur) manum tuam submitte, atque piscem, qui subter te natat, apprehende, et ad opus cari discipuli mei Carthaci, cujus crastinus adventus adimplebit me lætitia, tecum defer. Tunc Germanus in auditu auris obediens, manum in aquam misit, ac grandem piscem inde extulit : crastina vero die Carthacus advenit, ac magnum gaudium patrifamilias ejus præsentia attulit.

prandium præparat pius pater.

15 Fuit quidam Regulus in terra, Furbicius nomine, multum locuples, qui thesaurum suum per manus S. *b* Keran Abbatis Cluanensis diligentius custodiri commisit. Cum vero fidelis servus Keranus thesaurum distribueret in usus pauperum, atque hoc Rex perpenderet, ac Keranum Abbatem ad se vinctum adduci suis præciperet, ironice Kerano insultando ait : Bone Abbas, si vis, ut a vinculis solvaris, septem vaccas, cornua non habentes, corpore rubeas, capite albas mihi adducas : si vero has invenire nequibis, pœnas pro thesauris dispersis sustinebis. Ad quem vir Dei fiducialiter agens in Domino, ait : Omnia possibilia sunt perfecte credenti, quia non est impossibile omne verbum apud Deum, in

S. Kieranus Cluanensis b

ob divisas in pauperes domini opes vinctus,

B quem credit : et quia omnis creatura naturali cursu obedit suo Creatori, ego credo, eo præstante qui potens est de lapidibus facere filios Israel, (non ut tua vincula, quæ mihi sunt meritoria, evadam ; sed ut Dei mei magnificentiam ostendam) tales mihi, ut desideras, invenire.

16 Cumque sic liber abire permitteretur, ut tamen se reversurum fide media affirmaret; ad sanctum senem Keranum accelerat, ut quod firmiter promiserat, facilius obtineret. Eo tempore duo sanctissimi viri, *c* Brandani scilicet, ibidem aderant : causam vero sui itineris coram sanctis viris exposuit, atque remedium contra avaritiam Regis expostulavit. Sed cum ad horam corporalis refectionis pervenirent, dispensator ad senem Keranum accelerat, se nihil dignum refectioni talium virorum habere asseverat, et quod habuit, modicum scilicet de lardo porcino, coram ipso apposuit. Tunc vir Dei confidens in Domini bonitate, illud benedixit, ac sic discumbentibus distribuit. Mirum in modum carnes illæ porcinæ tanquam manna alterum in dulcedinem desideratam versæ sunt, atque in saporem ciborum, quibus libentius quisque discumbentium refici solebat. Insuper atque aquam in cyathis Fratrum positam benedixit, in vini dulcedinem versam firmiter attestantur. Erat autem inter eos quidam conversus *d* habitu, sed per-

postulatum a se lignum quo sitiurus

c

Sagittæ excipiuntur.

miraculose reficitur.

d

C versus animo; qui cibum hunc tamquam immundum refutabat, quem de lardo porcorum esse sciebat. Cui sanctus senex, non vindicando, sed prophetando ait: Habeas, inquit, pro constanti hunc habitum te depositurum, et in Quadragesima carnes *e* comesturum, eodemque tempore amputato capite, te tartara ingressurum. Hæc Sanctus prophetando asseruit, nec iota unum, aut unus apex ex iis, quæ dixit, defecit.

17 Sequenti die post hæc viri Dei, scilicet duo Kerani, et duo Brandani, fœdus perpetuæ fraternitatis inter se ineuntes, S. Keranus junior valefaciens Fratribus, in pace recessit. Cumque, ut moris est, S. Keranus senior aliquantulum eum deduceret, ambo pro vaccis Regi promissis Omnipotentem rogant. Oratione vero finita, ecce septem vaccæ corpore rubeæ, et capitibus albis, secundum quod ipsius Rex desideravit, apparuerunt : quas Pater Abbas Keranus ad tyrannum adduxit, ac deinde ad propria recessit. Quo recedente, vaccæ miraculose factæ nusquam apparuere. Hic iis et multis aliis miraculis coruscans, septem domesticas conformationes semper secum habebat, fuit enim ipsi humilitas amatrix,

Et constituta cum Brandano atque hac Sancta societate eadem precatur. Deum suum consequitur.

S. Kieranus beatus.

discretio dispensatrix, largitas ministra, castitas conjux, fides foltrix, spes roboratrix, perfecta caritas imperatrix : unde de ipso congrue potest exponi illud verbum Esaiæ. Ecce inquit Dominus, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

18 Vixit vero in hac vita Keranus, pauper mundo, Deo dives, libra legis, area juris, doctor juvenum, ductor senum, et communiter omnium imitatabile spectaculum, annis ferme *f* * trecentis. Et demum in senecta uberi, populo suo benedixit, dicens : Manda Deus virtuti tuæ, hos et omnes quos operatus es in nobis. Procuravit etiam a Deo omnipotente, ut Deus benificaret *g* quicumque diem natalem ejus celebraret. Denique tertio Nonas Martii introduxit eum Dominus in vellam vinariam suæ hæreditatis, et plantavit in monte hæreditatis suæ, scilicet in Hierusalem cœlesti, quæ est mater nostra. *h* Eia ergo, Fratres, constituite diem solemnem sanctissimi Kerani et resonet vox laudis in tabernaculis justorum : quia dextera Domini fecit virtutem in hoc viro, quam Jesus Christus per merita famuli sui Keranni dignetur operari in nobis in præsenti, quatenus eo Duce ingredi mereamur aulam æternæ hæreditatis. Amen.

D

ex ms. SALMANT. Isa 49. 6

et felix mors.

f

* *lege* centum

g

h

E

S. Laurentius

SS. Brandani duo

Conversi nomen in Hibernia

Prænuntiationes Sanctæ factæ.

An erat Patricius Keranus?

F

a S. Cuby, seu potius Cocchea, quæ Kierani nutrix fuisse legitur, hanc fuisse aliunde scribit Capgravius. Ipsa vero Cocchea suum quoque monasterium Laginum habuisse invenitur in MS. Kilkenniensi. — b Capgravius Geranum vocat, qui Regi cuidam tyranno et infideli serviens, nec habens quod pauperibus erogaret, largitus est ei concavum Regis. *Albertus* Gerran virum nobilis-simum *legit, et teracum Cluanense monasterium non nisi circa annum* DXXX *condi caperit, quo tempore credimus hunc Kieranum annos jam aliquot vita functum fuisse, admittendus hoc loco anticheronismus erit, si reliquis sustinere ejus fundatori cetera hæc accidisse. Idem Capgravius ejusdem, vel alterius Geran meminit, Presbyteri S. Cuby, mortui in etnice et S. Kieranum hujus parochiæ sacrificati. — c Cluainferteusis* XXI *Maii; Kilkenniensis* XIX *Novembris celebrat : qui si aut Colganus refert in indicis mortui sunt, hic quidem* VIII, *ille* DLXXXII, *non admodum grandævi fuerunt, cum hæc gererentur, et eorum alterum junior nullis adhuc Ecclesiasticæ dignitatis conspicuus. — d Eadem ejus in MS. Kilkenniensi est, ubique indicat horum Patrum auctoris post adventum Anglorum in Hiberniam scripsisse : indicat enim scriptores ex aliquo tædere fuisse eorum, qui sunt ad monasticæ Vitæ reformationem ab illorum introducti, et Conversi nomen pro Fratre latico, ad domestica ubique destinato, sæculi spondo usurpasse. Hic homo in predicto MS. diuturne fuisse illius Congalli. — e Carnem de asina, inquit Capgravius. — f Plusquam decendis habet Capgravius. Albertus ex eodem Vitæ in suo S. Senan centum vigintiseptem : nobis ferme centum suffecerunt. — g Kilkenniense MS. aliis dictis prænotationes refert divinitus factas in gratiam eorum, qui coeant in ejus cœmeterio sepeliendi, et gentis tuæ, cujus est patronus, quales cum in omnibus fere Sanctorum Hiberniensium vitis legantur, nolumus eas universim repetere. Sed nec possumus sigillatim admittere. Cum dubium esse nullum possit, quin aliquibus ad alios Sanctos ista translata sint. ac multos ejusdem Patronos natus educetur pro sua populo officiosus favor, quem alteri pro suo. — h Addit Capgravius, quod S. Kieranus ejusdem discipulus in primis Episcopis, quos ille sanctus Magnus Patricius, qui primo fidem in Hibernia prædicavit, ad pacis eadem Evangelium in Hibernia constituit itaque subscribit quod in principio scripsisse videbatur, quasi in eo munere S. Patricium præcessisset.*

APPENDIX

Alia miracula ex MS. Kilkenniensi apud Colganum.

Quadam die Præpositus monasterii S. Kieriani venit ad eum dicens : Domine oves desunt nobis, et debemus eas emere. Cui Sanctus ait : Dominus, qui dedit nobis alia necessaria, dabit et oves. Crastina autem die visa est seropha præclara, et duodecim suricos cum ea, a Domino missa juxta verbum viri Dei, et de semine eius multi greges porcorum creverunt ibi.

Monachorum res statim prosperit veneno miraculo.

Iterum alia die Præpositus suus dixit S. Kierano : Oves modo non habemus, Pater, et oportet nos eas emere. Respondit ei vir sanctus : Qui nobis dedit sues, ipse dabit et oves. Et egressus Præpositus extra januam curiæ, vidit ibi similiter a Domino missas viginti septem oves albas carpentes herbas : quæ similiter ibi in greges creverunt.

20 Homo

A 20 Homo quidam potens, nomine Fintanus, adduxit secum mortuum filium, nomine Leogarium, ad S. Kieranum, petens ut in Christi nomine resuscitaret illum. Vir itaque sanctus confidens in Christo, accessit ad illum, et resuscitans eum a morte, assignavit eum patri suo vivum, qui postea longe vixit, et ille obtulit S. Kierano villam, quæ dicitur Rathferta, cum agris suis

EX MS. SALMANT. mortuum vitæ restituit.

S. Cocchæ boves ad aratrum submittit.

21 Beatissimus Pontifex Kieranus boves ad S. Cocchæam nutricem suam sine ullo minante misit : et pervenerunt recta via ad Sanctam Dei : et ipsa cognovit, quod egregius alumnus suus S. Kieranus misit eas ad eam, caussa arandi. Longa autem valde via est inter civitatem S. Kierani Sagiriam et monasterium S. Cocchææ, quod dicitur Ross-Benncheir, et est positum juxta mare Occidentale Hiberniæ. Et boves singulis annis apud S. Cocchæam arabant, et completo arandi tempore, ad S. Kieranum per singulos annos revertebantur.

eidem miraculose Eucharistiam ministrat.

22 Consuerat siquidem S. Kieranus in nocte Nativitatis Domini, postquam populus suus in suo monasterio Sayghir sacrificium de manu ejus acciperet, ire ad monasterium S. Cocchææ, prædictum scilicet Ross-Benncheir, per longissima terrarum spatia, *a* ut corpus Christi offerret, in ipsa sanctissima

B nocte ante B Cocchæam : et postquam Sancta Dei cum aliis communionem Dominicam de manu ejus sumeret, nocte eadem ante diluculum *b* ad suum monasterium Sagirense, in medio Hiberniæ positum, veniebat. Non autem latet quomodo ibat aut redibat, quia nemini ex nostris *c* hoc indicavit. Scimus autem quoniam Deus, qui Abacuc de Judæa in Chaldæam modico diei spatio duci et reduci fecit, sic cum famulo suo, quodcumque et quomodocumque voluit, fecit.

23 Quidam lapis magnus, qui nunc dicitur Petra S. Cocchææ, in qua petra Dominum frequenter orabat, in maris littore haud procul a loco S. Cocchææ constat inter undas. Aliquando ipse S. Kieranus in ipsa petra per mare intravit, et feliciter ad locum suum super eam reversus est. *d* Scriptum quippe est, Mirabilis Deus in Sanctis suis.

Ignis sacri extinctorem puerum

24 Puer quidam, qui vocabatur Cichridius-Clonæ venit aliquando ad monasterium Sayghir, et ibi aliquot diebus apud sanctum Episcopum Kieranum mansit : et sanctus senex Kieranus Episcopus statuit, ut in suo monasterio ignis paschalis conseceratus, per annum non extingueretur. Instigante autem diabolo, ignem illum in monasterio extinxit *e* puer

C iste Crichidh. Tunc sanctus senex Kieranus Fratribus dixit : Ecce ignis noster non ceratus a maledicto puero Crichidio extinctus est sponte, sicut solet semper nocere. Ignis autem usque ad Paschæ in hoc loco non erit, nisi a Domino missus fuerit. Ille autem puer Crichidh, qui extinxit ignem, crastino occidetur. Et ille crastino die in agro inventus est a lupis, et mortuus jacebat. Hoc autem videns sanctus Abbas Kieranus junior, ad quem pertinebat ille puer, venit ad monasterium sancti senis Kierani Sayghir, et ibi receptus est honorifice a S. Kierano Episcopo : sed in monasterio tunc ignis non erat, quoniam igne consecrato per totum Pascha non accendebatur : et promisit sanctus Episcopus, quod non esset alius ignis ibi usque ad Paschæ, nisi Dominus mitteret ipsis ignem. Et algebant hospites in die illa nivali. Hoc videns sanctus senex Episcopus Kieranus, suspexit et exposuit manus suas in orationem ad Deum : globus ignis illico in summo ejus desuper cecidit, quem sanctus Episcopus in casula ad hospites primo portavit. Et calefactis hospitibus coepit apposita est ad mensam : et cum sederet ad mensam, sanctus Abbas Kieranus junior coram omnibus ait : Ego jam in hoc loco non comedam, donec puer meus, qui hic occisus est, vivus ad me venerit. Cui senex Kieranus D Episcopus ait : Scimus, quia idea venisti, et pro nobis Dominus vivificabit illum. Vos comedite, ecce enim puer vester huc properat. Deinde citius puer venit, et cum Fratribus comedit. Tunc omnium clamor in Dei laudem extollitur, magnificantes Sanctos ejus. Postea junior S. Kieranus Abbas, cum suo puero resuscitato, accepta benedictione sancti senis Kierani senioris, ad sua reversus est.

morte punendum prædicit

et alio igne cultus impetrato,

domino suo redivivum reddit

24 Alio tempore unus de Fratribus, nomine Baythenus, *f* ignem incaute extinxit mane; et multum inde dolens petivit indulgentiam. Illo jam die S. Ruadhanus *g* Abbas Lothræ ad S. Kieranum visendum venit : sed in monasterio Sayghir ignis non erat, quo calefacerent se hospites, aut quo convivium eis pararetur. Hoc sciens S. Kieranus Episcopus, benedixit quemdam lapidem sibi præsentem, et illico flammis ignis lapis ardebat, et vir Dei lapidem accepit ardentem in manibus, et ita portavit usque ad S. Ruadhanum. Hoc Ruadhanus cum suis videns, multum in Deo ædificati, gavisi sunt. Supradictus quoque Baithenus, iterum vas plenum lactis incaute super terram effudit. Sed sanctus senex Kieranus benedixit sancto signo illud vas, et ibi coram omnibus repletum est optimo ignoto lacte. Tunc ille Frater, qui effudit, et alii Fratres timentes sanctissimum E magistrum, in Dei amore firmati sunt.

f alias extinctum ignem,

g

et hic effusum miraculo restaurat.

25 Duo carnales fratres de terra *h* Muscrygiæ Thire, volebant peregrini esse in alia Provincia, id est, in regione Connachtorum juxta Tulach-ruadh. Illi jam nominabantur Medranus *i* et Odhranus : villa autem eorum Lettir vocabatur. Et cum venissent ad Sayghir, scilicet ad S. Kieranum, voluit Medranus ibi manere : cui frater suus Odhranus dixit. Non hoc promisisti mihi, Frater. Et ait ad S. Kieranum : Noli, Pater, fratrem meum retinere hic. Respondit ei S. Kieranus : Deus Omnipotens judicet inter vos, si debet ipse hic manere, vel tecum ire. Teneat ipse in judicium lucernam modo in manu sua, et si ipsa fuerit accensa statu oris sui, hic debet manere; sin autem, vadat tecum. Et ille statim accendit lucernam flatu suo, mansitque ibi apud S. Kieranum usque ad obitum suum in magna sanctitate. Dixitque S. Kieranus B. Odhrano : Audi me, Frater Odhrane, dico tibi in veritate, et si quatuor mundi plagas circumveris, tamen in villa tua Lettrensi morieris : ideo revertere, et mane illic, quia ex nomine tuo ipsa villa nominabitur in seculum. Sic jam factum est. Nam S. Odhranus secundum verbum S. Kierani reversus ad prædictum locum, ibi clarum monasterium ædificavit. Et erat ipse vir magnæ virtutis et sanctitatis, et post multa miracula, quæ in vita sua de eo leguntur, Abbas ipsius loci ad regnum cœlorum feliciter migravit : et sicut prædictum est, ille locus vocatur nomine suo Lettir Odhrain.

h

i

S. Medranum in discipulum recipit.

suis fratri Odhrano mortem in suo cœnobio prædicit.

F

26 Matrona quædam, nomine Eathylla, cadens incaute in terram, *k* fracto corpore suo multum mortua est; quam B. Kieranus post tres dies resuscitavit : et obtulit ipsa matrona S. Kierano vicum, qui dicitur a nomine ejus Saltus Eathyllæ, et illa cum suis gratias egit Deo. Quidam Præpositus Regis Mumonensium, nomine Keandfoylius, occidit Cronanum amicum S. Kierani, quem sanctissimus senex Kieranus post septem dies in Christi nomine resuscitavit *l*

resuscitat trinepotem mortuum :

k

unum item post diem 7.

l

27 Ipse Rex Mumoniæ Engussius cytharistas habuit optimos, qui dulcitur coram eo acta heroum in carmine cytharizantes canebant : qui aliquando ambulantes in plebe, quæ dicitur Muscrya Thire, quæ est in regione Mumoniæ, occisi sunt ab inimicis suis, et corpora eorum abscondita sunt in quodam stagno in deserto : (quia pax firma erat in Mumonia

O. eadem 7 cxli. eodem modo eadem

A Mumonia in regno Ængussii,) et suspensæ sunt cytharæ eorum in quadam arbore super ripam stagni, et Rex Ængussius contristatus est, nesciens quid illis accidit. Et sciens S. Kieranum esse plenum spiritu prophetiæ, venit ad eum ut sciret, quid suis cytharistis accidisset: factus enim Christianus noluit interrogare magos sive auspices, et ait S. Kieranus Regi: Cytharistæ tui, Domine Rex, occisi sunt occulte, et occultata sunt corpora eorum in stagno, et cytharæ eorum suspenduntur in arbore imminente stagno. Vir autem sanctus rogatus a Rege venit cum eo ad stagnum, et jejunavit ibi uno die; expletoque jejunio, aqua in stagno arefacto non apparuit, et videntes corpora in profundo sicci luti, pervenit S. Kieranus ad ea coram Rege et omnibus; rogans scilicet in virtute Patris et Filii et Spiritus sancti, quasi de gravi sommo illico suscitavit eos: et illi scilicet numero septem erant, et per totum mensem occisi mersi erant sub aqua; et resurgentes statim cytharas suas acceperunt, et cecinerunt dulcia carmina turbis coram Rege et Episcopo: stagnum autem, in quo submersi sunt, vacuum est ab illo die usque hodie sine aqua; sed tamen adhuc nomen stagni vocatur, loch-na-emitireadh, quod Latine sonat stagnum cytharœdorum. Deinde accepta benedictione Regis et populi S. Kieranus ad civitatem suam reversus est. *m*

evulgat,

atque post mensem eos vitæ restituit:

B

m

28 Quidam de Præpositis prædicti Regis Mumoniæ ambulans cum comitibus suis *n* in eadem regione, quæ dicitur Ossoria, vidit porcos cujusdam sancti viri, et jussit militibus suis, ut occiderent unum ex illis: et cum ibi in sylva statim porcum assare cepissent, inimici sui irruerunt super eos, et occiderunt illum Præpositum, et viginti milites secum super ripam rivuli Brosnach. Et cum hoc nuntiatum esset S. Kierano, suasit ei Carthagus prædictus, id est, alumnus S. Kierani, nepos ipsius Regis Enghusii, cum cæteris ut pergeret ipse Sanctus ad corpora deducenda, ne a bestiis devorarentur. Et videns S. Kieranus pauca vehicula ad tot corpora portanda, alta voce coram omnibus, qui ibi erant, occisis, ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi surgite occisi, et venite mecum. Ad hanc vocem illico ille Præpositus et viginti comites sui, sani surrexerunt, et cum ipsis surrexit porcus, quem ipsi occiderunt; et reversus est ad Sanctum dominum suum, qui vocabatur *o* Ecianus. Viri autem illi, qui resuscitati fuerant, monachi usque ad mortem suam apud S. Kieranum omnes religiose vixerunt

n

item alios plures ab inimicis cæsos.

o

29 Beatissimus Kieranus a juventute sua usque ad obitum, mollibus vestimentis, carnibus et potibus inebriantibus, somno ceterisque carnalibus deliciis incredibiliter carebat. Ipse suam gentem, id est Ossoriam, et plurimos alios de errore gentilitatis ad Christi fidem convertit: et crebris jam ipse visitationibus Angelorum in signis præclaris frequentabatur: Innumerabilem multitudinem Episcoporum, Presbyterorum, ceterorumque graduum Ecclesiasticorum ipse ordinavit. Ipse sanctus Patronus noster Kieranus in quodam loco postulavit fontem, quem Angelus Domini sibi depinxit, et multi morbi per aquam ipsius fontis adhuc gratia viri Dei sanantur; et dicitur fons Kierani

C

D

EX MS. SALMANT

fontem salutrem elicit

a *Abest a mari occidua Sagrim itinere fridui, ad octoginta passuum millia.* — b Ante Mahulinas, *inquit Capgravius*, ad Chuanam civitatem, *id est Chuainfertensem, quæ in Senanni ripa occidua, itinere inter occasum Boreamque directo, abest a Sagrim millibus* 30. *a sinu vero Galvensi, in qua fasse videtur S. Cuchea petra et in littore monasterium*, milliaribus 10 *et amplius.* — c *Hæc verba auctorum variorum et ipsius Sancti discipulum indicarunt, nisi franx obsesset, ut ostendimus in Commentario.* — d *Melus Capgravius*, ad illam autem Petram Sanctus sæpe sine navi siccis pedibus super mare ambulavit. *subjungit autem apud eumdem Cuchecam parvise Kieranum nongentos quadraginta circa, esca de humero suis facta simili miracula, quale superius narratum. Dicit narrationem Quam et alia quædam miracula idem auctor habet qui nec in Salmanticensi, nec Kilkenniensi MS. occurrunt; nec tamen vera sunt digna, quæ huc transscriberentur nisi unum ad prædictam Sanctum pertinens hoc tenore.* In domo s. Cuæ lignum in parietis positum ignis incaute apprehendens, domum incendit, videns autem Piranus globum ignis de domo ad aliam conscendere, elevata manu signum Crucis igni opposuit, et statim ignis vehementia cessavit, et domus integra et illæsa permansit. — e *Capgravius Grami servum facit. Tacet autem de igne sacro ejusque solius memini, qui sub humore potus monachorum in hra catarum officina oriebat. Albertus breviter, et paulo aliter.* Vir quidam nobilissimus, cui nomen Gerran, ad mensam suam cum invitaret, venit ipse, et alius famulum, a lupo prius strangulatum in vicina sylva, vitæ restituit. — f *Colganus recidit cum esse, qui* XXII *Maii colitur in Occidentali parte Lageniæ, et in insula de Inis-baithen, juxta Kilmainham in Orientali Lagenia, cum tempore et loco faveant. floruit enim, inquit, circa annum* DC. — g *Rhodanum Albertus nominat. vitam ejus dat anno* XX. *Apr. inferea fortasse exitus discrimen in monasterium ejus sit in Limania quod in indice Topologico Colganus ait; et hinc loco satis est conforme, ita vero ut septentrionali Connetiæ sen Cathriæ maiori, quod videntur ipsius Acta insinuare.* — h *Est Mumoniæ mediterranea regio, et pacta Colganium Limniæ pars.* — i Medarilium, *sed perperam, Capgravius scribit, cum hoc ut alterius longe quam Albertus.* Medranos varios colunt Hiberni dubie varios, ut incertum sit ubi hic inter illos, quia festivi nomen in Hagiologiis diversum exprimatur ab Odrano, qui Coltini eo die et loco, quo obiit, juxta Quatuor-Magistrorum Annales DXXVIII, *celebrari* 11 *Octobris in ecclesia Lateranensi, alius Letterenno illius autem festus* XI *vel* XII *Julii ut docet Colganus cap.* 3 *Appendicis ad Acta S. Senani* VIII *Martii.* — k *De cætu hujusmodi scribat Capgravius.* — l *Addit Capgravius et dixit.* vir qui jugulavit Eroanum et ipse jugulatus mala morte interiit. et factum est ita. Venit ergo Rex ad Piranum, ut suum præfectum peteret ab eo, quem P. Piranus resuscitans secum retinuit. Unusque Rex ille verbis asperis offendit sed Piranum, datam modus effectus est. Tunc Rex ad pedes ejus prostratus fecit quod ei placuit. et lingua ejus soluta est. — m *Albertus paucis hæc habet.* Alio tempore septem viros a prædonibus truncatos, et in stagnum conjectos resuscitavit ad vitam. — n *Viginti fuisse legitur apud Capgravium. addidit præterea, quod alio tempore eumdem Regis Præfectum, a quodam occisum, precibus suis S. Piranus ad vitam suis meritis revocavit.* — o *Est Episcopus Clunnfadensis in media australi de qua* XI *Februarii egimus. temporum vero tabulæ et locorum vicinia permittit, ut idem credi possit cum eo, de quo hic sermo.*

Miracula suspecta ex Capgravio.

E

S. Baithenus

S. Ruadhanus

S. Medranus.

Rex Mumoniæ punitus.

S. Eclanus

F

DE S. VIRGILIO
ARCHIEPISCOPO ARELATENSI IN GALLIA,
Commentarius prævius.

SECULO VII V MARTII.

Obscura admodum est et intricata successio Archiepiscoporum aliquot Arelatensium, maxime octavi et septimo Christi seculo, quo vixit S. Virgilius: *cujus nuttum certissimum reddit S. Gregorius, qui tum Archiepiscopus Turonensis florebat, diu ante* S. Virgilium *vita functus. Hic libro* IX *Historiæ Francorum cap.* XXIII *scribit ista:* Obiit autem et Lucerius Arelatensis Episcopus, in cujus Ecclesiam Virgilius Abba Augustodunensis, opitul inte Siagrio Episcopo, substitutus est. *Describuntur deinde res gestæ anno* XLI *Childeberti Regis Austrasiorum, qui est Æræ Christianæ annus* DLXXXVIII. *S. Siagrius obiit* XVII *Augusti.*

S. Virgilius fit Archiepiscopus anno 588.

a S. Gregorio Magno commendatus,

2 *Paucis post annis, scilicet anno* DXC *creatus est S. Gregorius Magnus Pontifex Romanus, qui S. Virgilium multis laudibus et privilegiis ornavit, ac complures ad illi scripsit epistolas, quibus eximum sanctum atque vinculum omnium virtutum habentem compellat: Pallium in Ecclesia ad Missarum solennia concedit, vices Sedis Apostolicæ in regno Childeberti Regis demandat, præcepta alus Episcopis leget, ut evocent, et vocati ad Synodum veniant, et ne quis eorum ad longinqua loca sine illius auctoritate proficiscatur. Præcipit eidem, ut emendatis ordinationes fundatas eradicet, et commendat S. Augustinum ejusque socios in Angliam proficiscentes. Incresunt hi anno* DXCVI. *SS. Virgilium, Siagrium aliosque*

A *aliosque Galliæ Episcopos : uti et deinde S. Laurentius unus e S. Augustini sociis anno* DCI, *acceptis etiam S. Gregorii epistolis, quod late ad Vitam S. Laurentii, postea Archiepiscopi Cantuariensis, diximus* II *Februarii.*

ante Abbas Augustodunt.

3 *Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano de gestis* S. Virgilii *in juventute, ejusque auctoritate in Archiepiscopatu Arelatensi ista tradit ad* V *Martii :* Arelatæ S. Virgilii Episcopi ejusdem civitatis et Confessoris : qui primum in S. Symphoriani Æduensis cœnobio monachus, deinde Abbas multis virtutum titulis gloriosus, inde ad primariam tum Galliæ Cathedram assumptus, procurante Siagrio ipsius urbis Æduensis Antistite, susceptam Ecclesiam piissime ac sapientissime rexit : cumque summa erga subditos uteretur benignitate ac misericordia, tanta in se austeritate ac victus abstinentia usus est, ut ob ejusdem rigorem naturæ portentum crederetur. Sancto Gregorio Magno ob nota sanctitatis insignia fuit adeo carus et venerabilis, ut frequenti epistolarum commercio ab ipso honoraretur, a quo et Pallio cum summa fere potestatis concessione decoratus est. Quo cum et honestatus B. Augustinus, delectus Cantuariensis Metropolites, in transitu per

B Galliam uti veliet ; Sedis propriæ et Gallicanæ, cujus vertex erat, Ecclesiæ dignitatem tutatus, strenue obstitit Virgilius : rescripsitque querenti hæc de re ipsimet Augustino B. Gregorius, recte illum obnixum esse : nihil enim Augustino nec cuipiam in Gallis licere, nisi cum alto Arelatensi Præsule ab antiquo. Porro sanctus Antistes Ecclesiæ suæ jura non solum juste propugnavit, sed et summo studio ejusdem etiam auxit decora. Templum enim SS. Trophimi et Honorati extra muros construxit, Cleri mores reformavit, census illius amplinvit, populo assiduam præstitit opem. Demumque vita sanctissime acta, claru etiam miraculis, hac ex vita decedens, digne exactæ vilicationis a Domino uberem percepit mercedem. *Hactenus Saussaius.*

Acta ejusdem.

4 *Vita S. Virgilii Archiepiscopi conscripta fuit* post longiorem spatii temporum *ab ejus obitu, ut infra num.* 7 *dicitur. Eam ex pervetusto membranaceo codice Franciscus Claretti Archiepiscopus Arelatensis Ecclesiæ edidit Laurentius Barralis Salerna in Chronologia Sanctorum et virorum illustrium monasterii Lerinensis : quam et nos hic damus mendis nostro additionibus marginalibus et annotationibus illustratam : circa quam Vitam illud mirabile est, quod nulla in ea fiat mentio neque*

C *urbis Arelatis sive Augustodunensis, neque epistolarum aut notata S. Gregorii Magni, quasi duo assequatur fuerit Episcopi Virgilii : quorum alter ex Abbate Augustodunensi, alter ex Abbate Lerinensi promotus esset ad Ecclesiæ Arelatensis Cathedram. Omnia dum Bucelinus in Menologio Benedictino connatur conferre, tertium illi affingit abbatiam cum hoc*

Variæ Abbatiæ a Bucelino assignantur.

eiusmodi : Arelati in Gallia S. Virgilii ejusdem civitatis Episcopi, probate et doctrina clari. Hic Lirinensis primum sanctissimi cœnobii monachus, beatissimo Mauro S. P. N. discipulo Gallicanum cœnobium, et Lirinense imperiosa referente, primævo ordinis flori respondens fructu sanctitatis, præmeritis ad honores variis provectus, Lirinensi primum, dein Augustodunensi, postea S. Symphoriani Æduensis creatus Abbas, ad Arelatensis denique in Provincia Archiepiscopalis Cathedræ sublimitatem, e cœnobio extractus, non solum verbo, sed vitæ maxime exemplo, subjectis sibi populis viam superne felicitatis ostendens, inter mortalissimos celeberrimi et amplissimi Archipræsulatus luxos Tutelares coli promeruit, *etc. Hinc ergo Bucelinus vult primo coevi Acta* S. Virgilii *infra danda, in quibus ex Abbate Lerinensi traditur factus Archiepiscopus : secundo arguit S. Gregorium Episcopum Turonensem, qui ipsius Virgilii tempore, et ipse in dignitate Archiepiscopali constitutus, testatur eum ex* Abbate Augustodunensi, opitulante Siagrio Episcopo, creatum Archiepiscopum Arelatensem, *si inde avocatus ad abbatiam S. Symphoriani Æduensem prius fuerit. Verum ignoravit Bucelinus* Æduam ut Augustodunum *unam eamdemque urbem esse, quam ejusque populos Æduos, sive Heduos tantopere laudant Julius Cæsar, Cicero, Tacitus, Plutarchus, Mela, Ausonius, ac posteriores scriptores. Hinc idem indicant Gregorius Turonensis et Saussaius dum ille* Augustodunensem Abbatem, *iste* Æduensem S. Symphoriani *appellat. Colitur* S. Symphorianus XXII *Augusti, in cujus Actis antiquis* Augustodunum civitas Heduorum *vocatur. Extat etiamnum cœnobium* sub titulo S. Symphoriani Martyris, *in quo* Canonicos Regulares Ordinis S. Augustini degere *scribit Bartholomæus a Chassanæo in Catalogo Gloriæ mundi par.* 12. *consider.* 60. *Est ibidem Ordinis Benedictini monasterium a Brunechilde Regina fundatum, et S. Martino sacrum ubi primus Abbas,* Lupus *nomine, constitutus a S. Gregorio Papa, uti videri potest libro* II *epistola* 24. *De insula Lerino, jam S. Honorati, late egimus* XVI *Januarii ad Vitam ipsius S. Honorati fundatoris et Abbatis, qui inde ad Arelatensem Cathedram assumptus est anno* CCCCXXVI. *Huic* E ut præcessori suo successisse S. Virgilius *traditur in Vita num.* 3. *Quod autem reformante S. Mauro, relictis priscis institutis, introducta sit regula S. Benedicti, necdum apud antiquos auctores legimus.*

5 *Arnoldus Wion lib.* 2 *Ligni Vitæ cap.* 18 *aliter velle videtur conciliare dissidentes auctores, dum ista pronuntiat :* S. Virgilius Gallus, monachus Lerinensis et Abbas Augustodunensis in locum Licerii Archiepiscopi Arelatensis creatur. *Ipse etiam Vincentius Barralis in hac suæ Chronologiæ adjungit* Indicem nominum propriorum Lerinensium, de quibus in hoc opere sit descriptio, *inter quos non recensetur S. Virgilius. Citato etiam Vincentio, recensent in Gallia Christiana Abbates Lerinenses Claudius Robertus et Sammarthani, omisso utrobique Virgilio. Interim asserit Vincentius* diem ejus natalem tertio Nonas Martii recedi a Lerinensibus, *ut videatur cum Wione dici posse cum inter monachos Lerinenses parvenem instructum, mirasse Augustodunum, ubique Abbatem fuisse creatum monasterii S. Symphoriani, in eoque viguisse antiquum Lerinensium institutum. Eumdem referunt hoc die Menardus et Doyenius Benedictini, et Conantius Chanius in Natalibus sanctorum Canonicorum.*

an monachus Lerinensis.

Colitur 5 *Martii.*

6 *Ecclesia Arelatensis, cubi S. Virgilium* X *Octobris ac Lectiones* II *Nocturni ac decreant.* Virgilius Aquitanicus, primum monachus, postea olim Abbas Lerinensis in locum Etherii Episcopi Arelatensis (qui jussu S. Gregorii Magni Augustinum Anglorum ordinaverat) ad regimen ejusdem Ecclesiæ adscitus est. *Verum Etherium hunc non Arelatensem, sed Lugdunensem fuisse Episcopum ostendimus ad vindicatam supra Vitam S. Laurentii Archiepiscopi postmodum Cantuariensis* 2 *Februarii. Meminit ejusdem S. Virgilii ad* X *Octobris Hermannus Greven in Auctario Usuardi : Ferrarius in Catalogo generali ad utrumque diem retulit.* F

et 10 *Oct.*

7 S. Virgilium hinc V Martii ordinem Salvatori reddidisse cum annum DCCV *tradat ante memoratus Ghinius. Verum anno* DCI *adhuc vivisse ex litteris S. Gregorii Magni manifestum est. In Actis infra num.* 15 *dicitur* ad cœlestia migrasse anno ætatis suæ CXXVII *ubi forsan legendum* anno LXXVII, *cum facillime culpa amanuensium littera c in locum litteræ x substituatur. Si de successoribus aliquis certestatur posset, plurimum de ætate hujus adfereret. Inter hanc et Theodosium collocat Claudius Robertus Germanum, alii alios nullum Sammarthani. Adversus Theodosium et indecentem vitam ejus actum est anno* DCX *in Concilio Cabilonensi.*

quamdiu vixerit.

Apud

A *Apud Sanmarthanos anno* DCXLVIII *Provinciam Metropolitico jure lustravit. At nihil ad illum annum ab anno* DCI *de ullo Archiepiscopo Arelatensi extat, ut medio aliquo tempore ex vita excessisse dicendus sit.*

VITA

ex Vincentio Barali ex MSS. edita.

CAPUT I.

Acta in juventute. Vita monastica.

Igitur beatissimi Virgilii, Arelatensis urbis Antistitis, hodie dies sanctæ solennitatis excolitur : cujus nos gesta pandere devotio fidelis admonet et mos priscus constringit : quia, nisi evidens comperta relatio tenacibus litteris custodita servetur, variatur actio vetus per novos sæpius relatores. Nam (ut de ejus mysticæ actionis insigni nihil sit dubium nihilque faciat vulgaris assertio fabulosum) quæ ab ipso facta sunt et probata, veridico sunt sermone narranda : unde tamen, ne audientibus faceret prolixitas inepta fastidium, studuimus silere plurima, pauca disserere.

Prologus auctoris.

2 Hic igitur in vico proprio, cui vocabulum est Samon, qui est in partibus Aquitaniæ, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus illico Christianus, qui ab ipsis infantiæ rudimentis erecta semper humilitate crescebat; ita teneros ætatis annos morum maturitate castigans, ut proprietatem sui nominis impleret gratia sanctitatis. Postquam vero adolescentiæ ritu, corporeo cœpit rubore pubescere, blandimenta luxuriæ animo incidente castrabat, ut pollicitæ virginitatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, et in regnis cœlestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium præditus ornamentis, et dignis suffragiis præferendus : speciosus vultu, blandus aspectu, ore placidus, mente serenus, patientia fortis, magnanimitate laudabilis, amens pacis, largus inimicis : pulvereum fastidiens solum, accensus in amore cœlorum, de temporalibus æterna comparans, contemnens temporalia pro æternis : qui ut interius divinæ legis præcepta agnosceret, ita naturali capax acumine litterarum est studiis eruditus, ut pastum animæ legendi aviditate colligeret, et more apum, æternæ dulcedinis nectar hauriret. Sed, quamlibet cuncta a se vitiorum carnalium incrementa succidens, omni in parte digna meritorum conversatione fulgeret; virtutem tamen sui corporis abstinentiæ assiduitate frangebat in se, naturam delicti, antequam nasceretur, ulciscens : cui tantum percussor dignoscitur defuisse martyrio, nam ipse se procul dubio Martyrem et cruciatu fecit et merito.

Natus Samone, pie educatur.

B

veritate exornatur :

ob mortificationem martyr.

C

3 Cunctam quin etiam facultatum suarum copiam derelinquens, monasterium sacræ insulæ Lerinensis expetiit, ubi æternas justus divitias inveniret, Evangelica in omnibus miles Christi præcepta sequutus : quod, nisi cunctis operibus redderetur extraneus, non posset esse perfectus; nec aliter regni cœlestis præmia compararet, nisi universa contemneret. In qua congregatione, dum cunctos caritate perfecta diligeret, diligebatur a cunctis, quatenus raptim novi amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conversatione præcipuus, ut a S. Honorato præcessori suo summis virtutibus præferemus, qui in eodem loco Abbatis nomen digne gesserat, et honorifice succederet, et meritis coæquaretur.

Ut monachus Lerinensis,

a deo illum

4 Ubi dum commissum gregem custodiret solertia pastoralis, et solito ex more singulis noctibus, cum genus humanum deprecatis sepetis imagine comprimeret, monasterii septa lustraret; ubi in ædificio contigit, ut illum quidam sollicitudine monachus, in ætatis pueritiis constitutus, e vestigio sequeretur. Tunc beatissimi viri conspectibus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit : sed, sicut Christi athletam spiritualibus armis indutum non valuit terrere, ita inopinantem monachum ictu formidinis sauciavit : qui ad cellulam illico vix gressu trepidante confugiens, igneis est febribus violenter accensus. Rursus tamen pertinax ille deceptor existimans se posse Sanctum Dei Virgilium vel in aliquo perturbare, igneo se draconi formatum ostendit : sed raptim, territus Crucis armis, evanuit : quoniam invictus athleta hostem, quem sæpius vicerat, non timebat. Qui cum totius Insulæ ambitum peragrasset, concitus ad stratum monachi redit ægrotantis : ubi dum orationum preces intra arcana pectoris sui claustra diffunderet; mox et pristinæ incolumitati redditur languidus, et præda caruit latro deceptus; ac proinde obtinuit geminam virtus invicta victoriam. Quoniam dum vires ægroto reddidit, adversarium superavit; deflet inimicus, quod perdidit, gaudet monachus, quod recepit.

D

Crucis signo pellit :

ab eo læsum precibus sanat :

5 Dum singulis similiter noctibus pastor egregius, ne aliquid adversi contingeret, ovile dominicum circuiret; ad littus æquoris, quod vocatur Molis, accessit : ubi insidiator ille, quasi navem oneratam advexisset, fallacis speciem imaginis ante oculos ausus est confingere Sacerdotis, ostendens nautas solito ritu fervere, vel navis instrumenta colligere : a quibus duo ad ipsius Sancti latera pervenere, dicentes : In his quidem partibus negotiandi nos caussa perduxit, quibus te ingens compendium rei eventus exhibuit : Virgilium te esse novimus non minus sanctitate quam nomine : quem universitas in transmarinis partibus tanta aviditate videre desiderat, ut si hoc obtinere possit, nihil pretiosius esse censeret. Nullum nobis ergo utile lucrum quocumque labore præstabitur, nisi ut te Hierosolymam impositum navi ducamus, quem successu prospero inopinantem invenimus : quod et tibi procul dubio ad culmen immodicum pertinebit, si felici cursu illuc advehemur, quo votis omnium expectaris. Vir itaque Dei insidias inimici cognoscens, sanctæ Crucis armatus auxilio præsidia superna invocans, spirituali hac auctoritate respondit : Decipere non potest Christi milites nequitia deceptoris, nec fraudibus valetis illudere, quos adversa Deus admonet prævidere : quoniam ita præsentem insulam beatissimi Honorati munivit oratio, per quem ex ea draco est habitator ejectus, ut nullum hinc ulterius nocendi aditum possit habere diabolus. Evanuit inter hæc navis fictilis ab oculis permotantis : vir autem sanctus protinus festinans, ad oratorium remeavit, et ut ad vigilias surgerent, admonuit; ubi cum omni sancta congregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi successerat victoria triumphalis.

navem commentitiam ad quam a diabolo invitatur,

E

Crucis signo fugit evanescere.

F

a Vitam S. Honorati a S. Hilario successore in Episcopatu dedimus 16 Januarii. Factus is est Episcopus, relicto monachatu, anno 426. Quomodo ergo hinc, ut præcessori suo honorifice succederet? Quidni non solum desitus ætatis anni 425, vel 426, cum fuisse Abbatem Augustodunensem supra divimus, forsan ex monasterio Lerinensi eductum, cui tunc reliqua contigisse dicendum?

CAPUT II.

Archiepiscopatus Arelatensis. Templa extructa. Mortui resuscitati.

Quem dum tantis virtutum mysteriis esse præditum per universum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificatum Arelatensis urbis, amore omnium Sacerdotum vel civium non minus raptus quam electus, adducitur; et reluctans protinus a consecratur. Qui licet jam Virginis ubi amplius crescere non haberet, attamen nihil de meritis sui propositæ intermittens, dum vigil permansit in opere, claruit in honore.

Creatur Archiepiscopus Arelatensis a

A nore. Inter cetera igitur, qui in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, benevolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas abundantem, magnanimitas liberalem, pietas mitem, solulitas diligentem, caritas dulcem, largitas generalem, doctrina laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem. Qui cum esset omnibus virtutibus adornatus. Scripturis quoque divinis nulli priorum infimus, basilicam in honore *b* S. Stephani Protomartyris Christi intra urbem Arelatensem fideli, qua poterat devotione construxit.

b

ecclesiam S. Stephani condit,

7 Sed nec hoc ad cohibenda corda Arelatensium esse coelestium omittendum quod, dum beatissimus Antistes ad ipsius basilicæ templum, quod cum magna devotione construxerat, cum cederis Episcopis, qui ad dedicationem templi convenerant, psalliendo sacras cum honore maximo reliquias B. Stephani vel aliorum Sanctorum advehebat, in ipsius urbis porta improvise eversus iste ex ordine sic venit: Hæc porta Domini, per quam intrabunt per eam. Quod procul dubio intelligendum est, urbis memoratæ portam sic ejus orationibus munitam, ut, sicut hactenus per *d* longinqua spatia temporum propitiante Deo inviolata esse comprobatur irrupta, ita nec impostorum posse irrumpi divinitate propitia circeratur. Quonam beatissimo Pastor ille præcipuus, quem viventem monstrant gesta, post transitum apud Dominum obtinere potuit, ut gloriosam ejus meritis urbem hanc, in qua Pontificium emerunt, perpetuis temporibus defensaret aloris per virtutem sui corporis, et intra per templum sacratissimum quod construxit, undique per beneficia indulta, quæ meruit. Omnes ergo divinitate propitia noverunt, sicut psallentium turba præduxit, urbem Arelatensem per defensorem Virgilium in omnibus esse munitam, nec permitti potest, ut locum illum hostiles cunei valeant irrumpere, ubi ille Christo dignoscitur militasse: unde nec reliqui Antistites præcessoris illius, qui in omnibus ejus sequantur merita, cernendi sunt esse minores.

d

protector per potestatem urbis Arelatensis,

8 Dum in basilica igitur ipsa, quam ad effectum perduxerat, instantia pastorali Virgilius celebraret, et inter reliqua ex hoc Deo grátias ageret quæ animo desiderium adimpleverat, qui id miraculum dicendo etur conspicere, non putamus silentio præterire. Annuebamus itaque quidam Arelatensis Diaconus, fratris filium, quem e parvulum parentum transitus elevaverat, nutrimentum excepimus, plusquam filium diligebat: qui dum per murum ejusdem urbis cum reliquis infantilibus vespere Sabbathi luderet, intervenientc casu lapsus corruit, et sporitum cervicibus fracti sunt. Vquo nuncio Diaconus ille perendus, nimio dolore perturbatus, corpus examine vestimentis suis cooperuit caput, et ad ecclesiam Pontificem, ubi celebrabat vigilias, secretius ab portavit. Inactus quidem cum publice pedibus ipsius prosternere, et ut per vitam debere, reddere, supplicaret. Sed quia probatissimum Christi noluerat omnino pectatricem fugere noverat, ad cubiculum ipsius cum studiat deportare, vel in lectulo prostratum ejusdem lectulis operire: erat et tota mente confidens quod illum vivificare poterat spiritalis medicus, qui conservaverat sucitare defunctos. Unde cum multo maerore ipsum tamen de confidentia capiens ad vigilias remearet, etiam loco ubi stare consueverat indubitanter accessit. Quo viso, clementissimus Pontifex sibi unum psallentium, quæ gesta fuerant replicaturus, indicavit. et cum consueto devotionis studio orationem implesset, Diaconum illum ex hoc, quod fecerat, fortiter increpavit: quem non solum removere nequivit territum, sed etiam amplius studuit incitare compunctum. Tunc ad ipsius prostratus

puerum mortuum

e

c Diaconus in lectulo ejus operitur,

per revelationem movit

pedes clamare cœpit, quod nisi vitam defuncto redderet, ejus vestigia non laxaret: addens etiam quia facillime illum poterat suscitare, de quo meruerat quæ fuerant acta, nuntio nullo indicante, cognoscere. Qua improbitate compulsus, et ratione constrictus, ipse tamen comitante qui precabatur, ad lectulum suum secretius decrevit accedere: sed turbam populi nec vitare quivit, quin ad ipsius rei miraculum conveniret. Ad quod corpusculum cum fuisset ingressus, auxilia divina tota mentis aviditate deposcens, manum ejus qui functus fuerat, fiduciaiter apprehendit, et pristinæ sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat: Gloria tibi Deus, nec ullatenus removeri poterant singuli, quin viderent motum, et audirent eloquiumsuscitati: de qua solitione vix ad vigilias, Clericorum suorum auxilio ereptus, revocari poterat, quem concursus fidelium obsidebat. In hoc miraculo, paullo minor apparuit confidentis Diaconi fides, quam virtus sancta Pontificis. Interea ut de plurimis pauca videamur dinumerare, ad superiora, quæ prætermisimus, stylo scribendi redeamus.

D

facta oratione, resuscitat:

9 Quadam itaque die, dum vir beatissimus Basilicam extra muros urbis miro opere conderet, visum est, ut columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur assistere in altum deductæ, erigi deberent. Contigit autem, ut viro Domini absente, omnes nimio labore fatigarentur, et molem lapidum movere non possent: sed in nullo gravabatur tanti onus ponderis, quod ejus præcedebant auxilia sanctitatis: dum ille tamen ad templi illius septa operarius indesinenter insisteret; ita eodem absente diabolicæ artis obviante nequitia, universam multitudinem virorum occulta prægravavit objectio. Cumque nullis rebus accedere potuissent, alios quamplures juvencos etiam adjunxerunt, quibus vir major esse poterat, et robur vahdius imminebat: sed nihil proficere poterant, quibus spiritalis adversitas resistebat: et tamquam si totam urbem illam, quod impossibile esse dignoscitur, trahere niterentur, ita pondus mobile, fraus nimica resistens, fecerat non posse moveri. Cujus rei gestum beatissimo Antistiti anhelans illico nuncius perturbatus exhibuit: ille vero ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus, nec mœrore confusus, cujus tantum adspectibus insidiator ille latere non potuit, qui populo universo latebat. Tunc clamosa voce dicere cœpit. Frustra per ignorantiam laboratis, dum videre minime hostis obstacula non potestis. nam ego conspicio Æthiopem parvulum, in quo diabolicæ virtutis consistit immanitas, juvenculis certantibus obviantem. Tunc genu flexo devotus adorans, ut insidiatoris adversitatem vinceret, auxilia divina poposcit, et conversus ad funebrem dixit. O omnis dolor, et nimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari? Ad hanc vocem territus adversarius, illico (quia amplius sub præsentia sacri Pontificis nocere non bcuit,) cum nimio fetore discessit, et remotis columnis, quæ ab ejus meritis prægravatæ fuerant, ad dispositum locum, ubi videbantur opponi, absque ulla difficultate erectæ sunt: quoniam nihil illi insidiator adversari poterat, cui Dei arbitrio dæmonia subjecta esse videbantur.

diabolum in sua absentia rebellentem columnas removisse,

E

reversus videt instar parvi Æthiopis,

F

et pellit:

10 Dedicavit autem idem beatus Antistes basilicam, quam construxit, in honore *f* Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et B. Honorati Confessoris, atque ibidem Ordinem constituit monachorum servientium Deo. Cumque a beato Pontifice sacra Missarum solemnia celebrarentur, contigit ut cujusdam viduæ unica filia, in omnis adolescentiæ constituta, a maligno spiritu raperetur: quam cum pissima genitrix infelici casu decepta, non minus miseranda quam misera, ex usu gestandam feretro collocasset

f

dedicat Ecclesiam in honorem Salvatoris et S. Honorati,

collocasset : ad sacrum trepida concurrit Antistitem, cum lacrymis potius quam verbis causam improbi doloris assignans, ut supra corpus exanime orationem funderet, supplicavit. Quod vir Dei pietate victus, nec differre potuit nec negare : sed ad feretrum confidenter accessit, ibique pronus adorans, vel in sublime geminas manuum suarum palmas attollens, precibus beatis obtinuit, ut mortuum suscitaret. Quæ raptim tamquam post nimium soporem evigilans, oculos rediviva prægravatos aperuit, et avocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna disserere, et stuporem admirantis populi replicare. Post quæ tamen miracula, quia mortis jura virtus meritis armata resolverat, dum jactantiam Pontifex ille fugeret, concitus remeavit : sed devotio populi, quæ suffragia in divinis laudibus intonabat, tanta cum aviditate præcinxerat, ut maximam partem indumenti sui in reliquiarum patrocinia civili violentia rapuisset : unde pro ejus virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit, hodierna devotio reservavit.

a *Anno 588, ut supra ex Turonensi dictum.* — b *In Lectionibus propriis* Ecclesiam, quæ nunc est Arelatæ, in honorem SS. Stephani et Trophimi constructit et consecravit. — c *In eisdem Lectionibus additur* : nec humanis manibus exaratas. — d *Hinc constat auctorem hujus Vitæ duo post obitum S. Virgilii extitisse.* — e *Ita substituimus*, paulum *erat*. — f *Saussaius supra* SS. Trophimi et Honorati *appellat*.

CAPUT III.

Alia miracula. Mors, sepultura.

A serpente extinctum,

Erat itaque in eadem urbe immanissimus serpens, qui multos e populo lanaverat. Dum quidam adolescens morsu ejus suffocatus, fuisset extinctus, turbam populi, quam præsentem contigerat, supplicantem obtinuit : ut ad locum, quo jacebat corpus exanime, perveniret. Ille vero sacratissimus Pastor ancipiti reddebatur cogitatione suspensus, dum hinc fletibus, quæ poscebant, negare non poterat; inde, ne jactantiam incurreret, metuebat. Ast tamen pietate victus et multorum obsequiis, ut ad locum accederet, vota populi supplicantis implevit : ubi manus suas ad cœlum elevavit pariterque oculos lacrymis distillantibus, defuncto salutem pristinam reddidit, quem teste populo suscitavit. Sed ita cum parentes propri pugnis pectora concisa tundentes, ululatibus et fletibus obsidebant ut consurgere non valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset rursum tamen manum ad genitorem, aliam ad genitricem attollens, membris inter utrumque titubantibus elevatur, et populo Deo gratias acclamante, ad hospitium revertitur proprium, cujus cœperant parare sepulcrum. Unde plurimi genitores arbitrandum est quale gaudium potuerunt habere post luctum, dum hunc exultabant de præsentia redivivæ sobolis; inde, quod ad integrum viveret, vix credebant. Pervenit itaque sacratissimus Pontifex ad locum, ubi latebat ille sævissimus coluber, qui multos jam ex populo peremerat : et viso eo, animi indignatione commotus, projecto baculo, quem in manu gerebat, erectis sursum manibus cœlestem actorem invocans, extincta est color vitæ deseruit, atque per medium crepuit : congregata denique copiosa lignorum strue, cremari jussit. Nec mirum est, qualiter spiritalis athleta, dum gregem hominum generis defenderet, hostem ejus veteratorem perculisset; qui, quod expedire gladio manus armari consueverat, ille operante supplebat : et bestiam ferventis ictum habere potuit, qui obtinuum Pontificis non fefellit. Intuens vero vulnera, ita orationis medicamento et Crucis suavit auxilio, ut subito pariter et livorem abstergeret et dolorem : nec quidem, quod dirus serpens rabidis dentibus et aviditate insana corruperat, apparebat.

ad eam revocat defunctum.

interimit serpentem.

12 Alia vero die bos quemdam petulcus cornu ferienti jugulaverat, vel extrinsecus intranea ejus expulerat : quem dum illico ad eumdem medicum famularis devotio deduxisset, licet in omnibus virtutibus incurrere sejactantiam formidaret, clementer tamen vulneratum excepit, cujus manus diligenter attractans fomentis salutiferis oblectavit, et per vulnus intromisit : quod ipse superposita spongia leniter alligans, ne aliquis solvere præter illum auderet, instanter admonuit. Quod cum die septima laxasset, ita in integrum fuisse sanatum apparuit, ut vix ibidem vel cicatricis vestigium remansisset.

vulneratum sanat.

13 Ejus vero semper artus teneros cilicii edomabat asperitas, unde interiorem tunicam induebatur, quam de corpore suo crucis studio numquam abstulit : sed etiam cum eadem se sepeliri præcepit : nec unquam uti voluit lavacris, ne forte animorum suorum constantia, quam calcatis carnalibus vitiis monstrabat sustinere, etiam martyrio mollior redderetur.

semper usus cilicio.

14 Quidam igitur cæcus, dum perquindecim annos naturali lumine captus, vel sospita cæcitate damnatus, jugi tenebrarum caligine teneretur obnoxius, sanctissimum indesinenter precabatur Antistitem, ut ipsi lumen amissum suis intercessionibus redderet et videndi actem restauraret. Qui dum hoc, arrogantiam vitando, differret, Fulgentium quemdam Subdiaconum, qui ei obsequi consueverat, studuit deprecari, ut, quando nocturnus horis beatissimus Pontifex solus basilicas circuibat, eum pro mercede sua secretus traheret, et ad templi vestibulum, quo egredi consueverat, deportaret. Quod quadam nocte, dum more mysticum ad altare S. Stephani ex more vir Dei psallendo sacras excubias celebraret, præfatus Subdiaconus implere non distulit. Ubi dum cæcus ille, solo prostratus, expectans Sacerdotis adventum quiesceret, medicus, quem desiderabat, advenit : in quo dum improviso molliter gradiendo pedem impulisset, veneranda ejus vestigia suppex amplectitur, et ut visum illi redderet, deprecatur. Qui oratione confidenter facta, signaculum Crucis super ejus oculos imposuit, et diu clausa a lumina subito reseravit : quem oculans contestatus est ei ut nulli panderet, quod ipse per illum Dei visum restituisset. Et licet hoc sperare deberit, pro magnitudine gaudii non potuit occultare. Sed quamlibet operatio secreta fuisset, opus tamen supplicum nequit esse secretum; et qui visum per tot annorum curricula non habuerat, non latere potuit, quod videbat, sed etiam fugata tenebrarum caligine splendebat actor redditor luminis, et gratia fulgebat actoris. Et licet divina largitas in amorem Sanctorum vota audientium semper amplificet, non tamen ad integrum cuncta rerum miracula expleri possunt, quamlibet in longum protenta lectio perducatur, aut quando inter tanta operum Sanctorum insignia invenienda est finis ejus operis, in quo cœlestis gratia præfulsit actoris, et cui facillime constitit illuminare cæcos, sanare claudos, suscitare defunctos; quidquid amplius dicitur, invenitur. Quid plura? Inunctanter omnia implere poterat, in quo Spiritus sanctus præfulgebat.

cæcum illuminat,

15 Cœpit vero, quandoquidem inter hæc immensa mysteria diem sui obitus esse victam sacratissima revelatione cognoscere, tunc palam omnibus humilitate sanctissima indicare, quod de hac luce migraturus esset : unde omnes subito mœrore turbati in hoc, quod se jam migraturum esse prædixerat, minutu proprio quid ageret, præstolati fuerunt. Tunc cum in stratu proprio tamquam soporem capiens, recubasset, et divinum impleret Officium et hymnos vel cantica psalleret, emittens spiritum ad cœlestia migravit, anno *a centesimo vigesimo septimo ætatis suæ*. In quo loco eadem hora tam suavissimus odor fragravit,

prædicit obitum :

A *moritur cum suavi odore :*

veluti si universos verni temporis flores in unum divina provisio congregasset. Unde quid aliud censendum est, nisi amœnitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirasse? Nec mirum : transitus sui nuntium, non solum ad privata mœnia velox fama provexit, sed et per universum sæculi ambitum divulgavit. Occurrunt undique per diversos viarum accessus fideles cunei populorum, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro muniminе salutari.

ad feretrum,

16 Tunc quædam adolescentula in vico, qui vocatur Gallica, funus naturæ reddiderat, cujus corpusculum afferens dilectio propinquorum, deportavit ad tumulum, in quem jampridem sepulturæ arca deperdita, necdum tamen, ut tumulandi mos est, tegmine cooperta, subito illos psallentium turba insonuit, a quibus sacrum corpus efferebatur : sub quo momento amatores ipsius puellæ, quæ ad sepeliendum exceta fuerat, arcuem Rhodani fluvii transmeantes a Clero vel populo fusis precibus vel lacrymis poposcerunt, ut deponentes feretrum, quod gestabant, subtus puellæ corpus examine traherentur. Cunctis igitur fidei ardor inhæsit, ac de effectu non dubii ; tam sanctæ petitioni nihilominus denegaverant, et submittentes defunctæ corpus projecerunt, colloquentes adinvicem, quod virtute Apostolica, cui nunquam divina defuerat gratia, quamlibet naturæ debitum reddidisset, virtutibus tamen ac meritis viveret. Illico igitur universus populus devotione fidelissima esse in diutina oratione prosternit, atque consurgens, dum unanimiter kyrie eleison septies proclamassent, mortua puella surrexit. Omnes subito terror invasit, et amentium more, gaudium cum stupore miscentes, uno morabantur aspectu. Jam quidem luctum exultatio

puellam ad sepeliendam delatam,

B

retundat

obortæ rumpuerat, cunctis tamen super tam ingenti mysterio obstupescebant. Quid plura? Ad integrum tunc, qui puellam detulerant, convenerunt, ipsaque cultum funebrem cum gratulatione respuens, vitalibus est rursus indumentis induta, et præcedentibus sequentibusque populis velox adjungitur, de se in Sancti præconium testimonium salutis publicatione proclamans. O sanctissima merita Sacerdotis, o beatum meritum, vitamque Pontificis, qui ut se remuneratione divina in æternum viventem ostenderet, post mortem mortuam suscitavit. Quas tamen terras vix amor populi Arelatensis exuberans arces... ad ecclesiam S. Salvatoris detulerunt habentes de funere luctum, gaudium de virtute. Tunc in ipsa basilica supra nominata, quam ipse construxerat, tumulum cum solennitate percepit : ubi auxiliante Christo, quidquid confidenter petitur, invenitur ; ubi procul dubio si fides non sit dubia, virtus permanet infinita.

D

sepelitur in ecclesia S. Salvatoris.

17 Non post longa igitur spatia temporis, dum in hujus commemoratione Pastoris multa narrarentur a multis, Subdiaconus quidam, nomine Aristarchus, conversatione sanctissimus, circumstantibus palam rei gestæ tenorem exposuit, dicens : Nullus nostrum dubitet, beatissimum Virgilium, de cujus tantis virtutibus, velut ipsa Veritas suggerit, replicatis, dum in hujus sæculi mansit spatiis, non minus cum Angelis quam cum hominibus habitasse : quem nobiscum humana conditio tenebat assiduum, eum Sanctis jungebat dignitas meritorum. Contigit autem quadam nocte, ut in hac urbe, ubi ille Pontificum provisio superna commiserat, sancti Stephani celeberrima inventio, quæ est tertio nonas Augusti, immineret, quo ad celebrandas exenbias admonitor fuerat deputatus. *b*

E

b

a Supra diximus fuisse ut LXXXII, factum CXXXII, aut hi anni addi, ut possit statim successor S. Honorati, ut supra monuimus. — b Reliqua hactenus desiderantur.

DE S. DRAUSIO, SIVE DRAUSCIONE
EPISCOPO SUESSIONENSI IN GALLIA,
Commentarius prævius.

POST ANNUM DCLXXV, V MARTII.

Civitas Augusta Suessionum in Belgica II *ad ripam Axonæ fluvii sita, Sedes olim regia Sueporum pro Romanis, postea sub Francis Regum aliquot Merovingorum in tetrarchica regni divisione, unis Comitatus titulo insignis. Antiqua civitatis Sedis Episcopalis fuit sub Metropoli Remensi, cui pro tali secluit Gregorius VII S. Drausius, hujus natalis memor in Martyrologio inscriptus Usuardo MS. Aquicinctini monasterii et Ecclesiæ Bituricensis S. Gildasii, item Adonis MS. comitis Lubacensis, et MS. Floriacensis, hisce fere verbis. Suessionis S. Drausii Episcopi et Confessoris. Quæ aut his similia sunt in Additionibus Molani ad Usuardum, et apud Galesinium, Canisium, Ferrarium. In antiquo MS. Turonensi S. Martini sub mense Bed[ecembri] ista habentur. Eodem die civitate Suessionis, depositio S. Drausionis Episcopi. Ita Drausio appellatus et celebratur Breviario Cellensi.*

S. Drausii cultus sacer.

C

2 *Acta* S. Drausii *descripta exstant MS. Rubeacensi, quod ex eo habebat Andreas Chesnius, atque ex illis tenus primo Scriptorum historiæ Francorum edidit fragmentum pagina 679 et sequente. Copiosiora Acta exstabant cum olim MS. Nivernii Belgarum. Sed quidquid præterea contenta fuerint, et unde illa quæ narrantur accesserint, ignoramus. Ancient monuments of the Church of Gaul. Ubi apud Suessiones sepeliri Amatus Senonensis, de Metropolitanis Galliarum sedibus loquens, [illegible] hoc etiam encomium in quo addit* corpus miraculis claruisse, *velut testatur ex, quæ pertinacia excitavere libri veteres de translatione ejus concinnata. Ad quem et S. Hunna Archiepiscopus*

Vita ex scripta.

Cantuariensis martyrium sitiens, jamque extremam adoriens pro assertione libertatis Ecclesiæ pugnam, legitur accessisse orationis causa, ut summi et agonem commendaret : merem secutus eorum, qui pugnaturi ad tanti opitulatoris patrocinium confugiebant, docente experientia eos, qui ad memoriam ejus devote pernoctarent, victores semper evadere. Cujus pari fiducia optatum corporis decursum egregium Christi athletam recepisse ostendit gloriosus, quem exinde revexit suo ex certamine triumphus. *Colitur S. Thomas* XXIX *Decembris, cujus Acta quam plurima habemus. Hic solum referimus verba Joannis Sarisberiensis epistola* 139 *de hac S. Thomæ pia peregrinatione, quæ sunt ejusmodi.* Archiepiscopus noster in procinctu sententiæ terendæ constitutus, iter arripuit ad urbem Suessionum orationis causa ; ut Beatæ Virgini, cujus ibi memoria celebris est, et B. Drausio, ad quem confugiunt pugnaturi, et B. Gregorio Anglicanæ Ecclesiæ fundatori, qui in eadem urbe requiescit, agonem suum precibus commendaret. Est autem B. Drausius gloriosissimus Confessor, qui, sicut Franci et Lotharingi credunt, pugiles, qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos, ut et de Burgundis et Pictavis certe necessitate contingatur ad ipsum : nam et Robertus de Munfort ibi pernoctavit adversus Britannos dimicaturus. *Hæc ad antiquam S. Drausii venerationem confirmandam inserenda judicavimus, quæ et addere Vitæ saepius meditat.*

peregrinatio S. Thomæ Cantuariensis ad reliquias S. Drausii.

F

NOT. 5

3 *De ætate nonulla ex conjectura proferuntur. Suessionensi sedente tempore Dagoberti Regis natum. Quidni*

sub

A *tempus nativitatis et ordinationis in Episcopum.*

sub Chlothario hujus patre ante annum DCXXVIII, *quo hic vita functus est, maxime si* anno DCLIV sit Episcopus creatus, *quod tradunt Sammarthani, ut tum* XXX *annos ætatis aut complerit aut fere attigerit. Editum est a Sirmondo tomo* I *Conciliorum Galliæ Privilegium libertatis monasterio Corbeiensi concessum a Bertefrido Episcopo Ambianensi, factum* anno VII regnante Chlothario Rege, *id est Christi* DCLXVII, *aut sequente. Ubi inter plurimos Episcopos penultimus subscribit :* Drauscio, ac si peccator, hoc privilegium consensi et subscripsi. *Imo ipsum privilegium per modum epistolæ inscriptum est,* Dominis sanctis et summi culminis apice, Pontificalis Cathedræ specula præsidentibus in Christo Fratribus Nivoni, Genesio *et post alios novem ultimo loco* Drauscioni, *ut videatur ceteris junior in Episcopatu fuisse.*

4 *Subjungimus Privilegium a S. Drausio concessum monasterio Suessionensi B. Mariæ, et editum a Melchiore Regnaldo in compendio historiæ Suessionensis, inter Probationes pagina* 2, *his verbis :* Dominis sacris et Apostolicis Fratribus Suessionensis civitatis Comprovincialibus, Nomomi Episcopo et Audeberto, Clemente, Bertefredo, Audomaro, Drausius ac si indignus Episcopus, supplex in Domino mittit salutem. Licet antiquæ regulæ constituta nos convenit et oportet

NOT. 6. *privilegium datum sanctimonialibus monasterii S. Mariæ.*

B custodire per omnia; tamen illud annectitur conservandum, ut quod orthodoxiam definitionis non maculat, ad religionis quietem servetur : et quia bonæ memoriæ illuster vir Ebroinus, Major-domus Franciæ, ejusque illustris matrona Lentrudis, et eorum unicus dilectus filius Bovo, religiosa postulatione eorum, aurium nostrarum forenses pulsante auditus, intima etiam cordis penetraverunt arcana, quatenus ad visceralem pietatis affectum, ita vor intrinsecus caritatis eorum petitio invitet, ut petita non concedere, aut certe libentissime, quæ petuntur, non explere nostræ animæ irreligiosum fore putarent. Sancto igitur ardore succensi intra cœnobii septa basilicas in honore S. Mariæ, genitricis Domini Jesu Christi, et S. Petri et S. Genovefæ vel ceterorum Sanctorum, in loco nuncupato infra muros civitatis Suessionensis construxerunt, ubi puellæ, Virginis ac Deo sacratæ Etheriæ Abbatissæ, relicta pompa seculi, sub regula beatissimorum Patrum, ad laudes Christi die noctuque canendas, pro æterna retributione sunt collocatæ : et nostræ vilitatis extremitatem, supplice deprecationis petitione deposcerunt, ut et nos fratresque nostri cum Abbatibus, Presbyteris, imo et Diaconibus, sed et cum omni Clero

C Suessionensis Ecclesiæ, quorum subscriptiones infra tenentur... quod nos tractantes in caritate, domesticis fidei benevolenti, deliberatione hoc privilegium in Dei nomine ad monasterium prædictum, infra urbem Suessionis civitatis constructum, tribuendum indulsimus : quo potius, juxta sexum prædictarum Deo sacratarum Virginum, munitas sancta institutio habeat, ut infra monasterium Virgines et castæ debeant Domino militare, secundum votum sæpe dictorum Deum timentium, qui construxerunt regulam S. Benedicti, eatenus ut postquam in ipso monasterio introierint Domino militare, foras de ipso monasterio exire licentiam non habeant, et ad modum Luxoviensis monasterii, quod B. Columbanus tenuit, regulam ad profectum animarum earum studeant in omnibus custodire. Actum Augustæ Suessionum, sub data sexti Calend. Julii, anno decimo quarto regni Domini nostri Clotarii gloriosissimi Regis.

5 *Hactenus Privilegium... sed tam obscuris verbis et manifeste depravatis exaratum, ut nisi benigna aliqua correctione usi, ea in commodum sensum reduxissemus, apices hinc inde aliquos litterasque commutando, nihil fere certi potuisset ex eo sic scripto intelligi; quamvis etiam sic nonnulla subreptitia et intrusa videantur. In eo autem quatuor tantum, Episcopi, excepto Clemente, habentur iidem, qui in Privilegio citato Bertefridi Epi-* D EX MSS. *scopi, sed istic* Nivoni *scribitur, qui hic* Nomoni. *Dein cum Actis infra dandis non conveniat, quod* monasterium *dicatur* infra muros civitatis Suessionensis constructum, *et dein* infra urbem Suessionis civitatis constructum; *nam Acta numer.* 11 *habent* fundatum esse extra Suessonicæ civitatis murum supra ipsum Axoniæ alveum, *at post mortem S. Drausii dicitur* infra muros civitatis fundatum. *Quod si Privilegio huic fides adhibenda, vivente adhuc S. Drausio factum fuisse necesse est, et tempore Clotarii* III *Regis, cujus anno* XIV *sive ultimo regni hoc Privilegium signatum est, qui fuit annus Christi* DCLXXV. *Quamdiu postea vixerit S. Drausius, plane ignoratur. Sammarthani* mortuum circa annum DCLXXX *tradunt, sed num aliquot annis citius aut serius, plane latet. Circa eumdem annum assignat obitum ejus Claudius Dormaius lib.* 3 *Historiæ Suessionensis cap.* 43, *ubi Compendium Vitæ edidit citata Vita MS. quam hic damus.*

an illud monasterium sub S. Drausio sit erectum in urbe.

VITA

Auctore anonymo Suessionensi ex MSS. et Andrea Du Chesne.

CAPUT I.

S. Drausii parentes, educatio, electio in Archidiaconum et Episcopum Suessionensem.

E

Beatissimus igitur Drausius, Dei disponente gratia Suessorum ordinatus Episcopus, commissum sibi gregem strenue rexit : et cui pastorali cura præfuit, vitæ pabula sedulo ministravit. Quibus vero vice patris adhæsit, paterno regimine sollicite tutavit. Quo autem pacto, vel quo ordine, quaque occasione, tanto sit dignitatis prælatus apice, non est modo ponendum in fronte sine aliquanta dilatione, quod subsequentia plenius exarabunt in ipsa vitæ serie. Notandum vero in primis quod tantam gemmam pene omnibus spectabilem populis; pagus Suessonicus in conspectum fere totus orbis protulit, quod vix ac raro ante hac unquam promereri potuit. Unde cum exultatione minia Suessonenses sese attollunt cives et hoc nominativum sibi obtinent ovantes, quia videlicet cœleste illis margaritum est exortum infra Suessonicas partes. Non solum itaque hic sanctus superbo satis sanguine, satis spectabilem lineam generositatis traxit de parentum nobilitate : verum etiam ipsam ingenuitatem, in servilem redactam conditionem, Deo subdidit ejusque. Mallet namque Deo se subjicere quam in favorem populi attolli ventosa nobilitatis loquacitate. Decebat etiam forsitan F ipse sibi in cordis cogitatione. Tunc ergo liberior in animo, si pro Dei nomine externis exinanitus foret, et auctori omnium bonorum serviret Deo. Qui etiam propositum piæ mentis, ac votum religiosæ voluntatis, sicut prius Deo libavit in ara cordis, ad cultum usque duxit perfectionis, ut postmodum in propatulo claruit bonæ voluntatis vitis. Verum quia hujus viri sancti generositatem hactenus ad tantum extoliendo dignitatis eveximus culmen; jam nunc ejus parentum libet in medium proferre cognationem, ut fiat etiam fidelibus notum, quibus a parentibus tantæ duxerit nobilitatis propagmen. Pater siquidem jam prælibati sancti viri Drausii Leudomarius est nuncupatus, vir sagax et industrius : genitrix vero est vocitata Rachildis matrona admodum nobilis, et Deo in omnibus amabilis, qui ad recompensandum amborum meritum, utriusque parentem in ignoto privilegio tantæ soboles. O vere felicem utriusque parentem, qui talem Domino meruerunt gignere prolem. Nihilominus etiam felix, imo vero felicior puer, cujus probatæ vitam inter exemplum vivendi spiritualis morum probitate compositi decoravit gestu etiam corporis incedendo humili, modesto et

S. Drausius ex diuine Suessionensi :

nobilibus parentibus natus.

Leudomaro et Rachilde.

a

vilissimo

A vilissimo cultu vestium tunicati regulariter pater cum genitrice, præsignabant figuraliter..,. His ergo talibus et similibus ambo insigniti virtutibus, in bonis perseverando operibus, dietim proficiebant in melius, ne quid filii sui mox futuri deesse posset profectibus.

ex ms. dedito pietati,

2 Præterea præfata genitrix, quasi superexcellens meriti virtute, licet videretur, ut erat, infirmioris sexus esse, ut agnovit se gravidatam salubri partus onere; præter solitum abstinentiæ suæ modum prævidit sibi competere, ut a die conceptionis filii sui vini potu penitus deberet abstinere, quasi dedicatura ortum sobolis genuinæ. Quæ, utique voto semper in melius crescente, a filii sui nativitate vitam suam cum sobrietate asseritur duxisse, et imposterum conservasse. Præter hæc non solum avaritiæ non studuit, verum etiam inopum inopiæ, et miserorum querimoniæ, sociorum quoque et affinium indigentiæ satagebat subvenire, et misereri pro posse.

mater a conceptu filio abstinet vino,

Animadvertebat siquidem in hoc faciendo præmia quanta homos maneant in sublimi Angelorum curia, qui sua prædia et sumptus, et pene cuncta humanæ fragilitati necessaria in opus simile consumpserant,

eleemosynis

nihil sibi præter quotidianum victum retinentes, et tota spe ad superna tendentes. Ceterum non est necesse laudari in ea ceterarum virtutum insignia, in quibus ita vigebat, ac si illi essent absque labore naturaliter accidentia. Namque sub ejus umbra culmus, peregrini capiebant *b* somnum quietis, ab ea pauperes necessaria sibi petentes numquam redibant inanes. Si quando venirent mesti, minime repedabant inconsolati: advenientes famelici, nunquam revertebantur inediati: accedentes nudi, redibant palliati. Quid plura? Numquam apparuit manus ejus a munere vel pauperum eleemosynis vacua. Ægri consolationibus ejus refocillabantur: carcerati crebra visitatione consolabantur. Sicque peregrinis, hospitibus, nudis, infirmis, viduis, advenis, divitibusque et egenis blanda affabilitate conformando se aptabat, ut omnes aesi matrem, pio venerarentur affectu. Atque ita in omnibus actibus suis mediocris et sobria apparebat, ut nisi jugalis societas et maternus orga illum proderet affectus; virginem potius quam jugatam putares

et aliis modis inopes juvat:

B

b

3 At vero dicendum est, præfatarum virtutum prædictum Leudomarum fuisse expertem? Absit: sed secundum judicium no frum potius in omnibus his extitisse participem, videlicet nostri temporibus ut videmus quoscumque viros potentes fieri vel intus necessaria familiæ sue præparare, et stipendia dominis suæ suppeditare, ita etiam antemandum est de prædicto viro, quia scilicet universa in domo conferebat, et cuncta manibus bonæ conjugis suæ et pauperibus fideliter eroganda et sibi imposterum reservanda tradebat. Unde etiam omnimo, quæ fiebant uxoris manibus, hereditario jure se posse fieri participem confidebat et credebat. Ergo ut eque parens in hoc et similibus cæterarum virtutum operibus arridebat sanctitati vitæ futuræ filii, et quasi Spiritu prophetico vaticinati sunt honestate morum simili exemplo eum victurum, quippe qui erant vere præsagi futurorum. Tandem de parentum ejus probitate et honestate sufficiat hæc hactenus commemorasse. Dehinc vero ad actus ejus et vitam, de quo sermo scribitur, stylum vertamus. Sed numquid ejus actibus fuerunt tale inserenda talium parentum facta, quorum vitæ exempla fuerunt sibi vitæ figura? Fuerunt utique introducenda, et maxime miseri oportebat talia, quæ postmodum viro Dei forent in exemplar. Discant itaque parentes quique filios suos in futurum providere, et horum exemplo animati, tales studeant in se opera exercere quæ successores liberi valeant sine errore subsequenter perficere. Insudent o regione generosi etiam filii bonorum parentum vitam ducere, ac istius sancti viri studio provocati, procurent in exequendis antecessorum fideliter factis patrizare, et per omnia commorigerari. Namque hic Sanctus, ne quis eum dicere posset degenerem, non modo numquam a quoquam imitabili patrum opere declinare voluit, nec pedem reflexit: sed, si quid minus sectandum invenit, supplere studuit: et taliter tantæ nobilitatis lineam sanctis actibus inaltavit, et omni probitatis honestate venustavit.

collaborat pater

C

D

S. Drausius eos imitatur,

4 Hunc siquidem prænomitati parentes ut unicum diligentes, dum corde præsago viderent, cum velle cordis voto Deo potius militare quam terrenis honoribus per tirocinia se implicare; jam concessa ei per ætatem libertate, qua more suo vellet ex tunc vivere, diligenter litteris imbuendum donavere. Mirum vero in modum, in eo e vicino accidit quasi divinitus a Deo factum miraculum: quia scilicet, dum inter scholares degeret, litteras percipere meruit pleniter, quasi per modicum temporum momentum, quod alios videmus vix posse capere per longissimum vitæ suæ curriculum. Etenim mirum hoc adeo mortalibus videtur, ut in percipiendo perfectum sophiæ modum manus Domini cum illo fuisse crederetur. Itaque sapienter vitam suam instituit in hoc tempore, cui recto vivere talo ars dedit, et veri specimen dignoscere. Quid enim sanctæ virtutis tanto puero deesse poterat, quem larga manus Dei bonitatis regebat? Studebat præterea perferre et pati omnes, cum quibus erat veræ humilitatis gratia polliens. Aversus nemini erat: numquam se cuiquam præferebat. Affabilem et vultu placido mansuetum se et mitem omnibus exhibebat. Et hoc faciendo sine invidia laudem inveniebat, et amicos pares sibi pariebat.

in studiis litterarum profecit:

E

ob placidos mores gratus omnibus:

5 Quid multis morer? Igitur parentes ejus videntes eum tam miris morum virtutibus excellere, et adhuc excellentiorem beatitudinis viam velle tenere, decrevere eum inclyto viro et Patri memorando *c* Anserico Suessionensis quondam civitatis Episcopo ad educandum tradere, ut si quid minus sibi esset ex primo suppleri in secundo posset magistro. Unde factum est eum non plus viguisse in scientia spirituali quam edoctus est a puerilia, quam astutus etiam postmodum apparuit in seculari doctrina. Quod instinctu Dei actum esse credimus; videlicet ne quid deesset viro Dei mox futuro Pontifici, et sciret unde nova et vetera proferret, et spiritualia ac secularia discerneret. Præstitit namque ei Dominus tantam gratiam et benedictionis copiam, coram prædicto venerabili Patre Anserico, ut non minori dilectionis affectu amplecteretur ab eo, quam unicus filius diligitur a patre suo. Nec mirum, tanta enim humilitatis et humanitatis gratia, ut diximus, se aptabat pene omnibus, ut cunctis teneret admodum gratus, et diligibilis universis haberetur ut filius. At si aliis ita existebat intimus, maxime tamen huic inhærebat pectori, cujus se noverat regimine tueri diligentius, cujus moderamine educabatur dulcius, cujus sollicitudine monitis divinæ legis et humanæ eruditebatur studiosius.

c instruitur a S. Anserico Episcopo,

diligitur ut filius,

6 Nec sine divino nutu credendus est talis patroni traditus esse custodiæ, cujus paullo post Dei disponente clementia, sublimandus erat honore. Nam non multo post excurso dierum suorum numero, vocante se ad remuneratorem Deo, bonorum repletus fructu operum, hominem exuit, et extremum vitæ diem clausit. Ne autem tantus populus diutius esset sine rectore, quod indecens erat, ejus in loco Pontificatus digne quidem quodammodo successit Bettolenus vir religiosus, indignus tamen ab aliquibus ferebatur, quod tam magnus honoris nefande sibi arripuerit ut incautus. Digne itaque eum dixerim Episcopatus prælatum

sub hujus successore Bettolenus,

A tum honore, pro tanta religiositate vitæ qua legitur vixisse : indignum vero hoc idem secundum judicium quorumdam præposui fore propter datum thesaurum pecuniæ pro adipiscenda eadem dignitate. Non autem hoc dicimus temere, quod et ipse post adjudicavit importunum esse, ut in sequentibus placuit ponere. Ne forte vero B. Drausius videretur quidquam agere, aliquando sine Pontificali testimonio, huic supponitur in gradu dignitatis vicario, videlicet Archidiaconatus officio.

fit Archidiaconus :

7 Igitur Beatus Bettolenus evoluto aliquanto tempore, sub hac Episcopii prælatione, postquam plebi sibi commissæ omni solicitudine, pastorali more, pro posse curam exhibuit ; ipse quoque, quis et qualis esset aperuit et vitam suam sub hac nodositatis infidelitate finire noluit, sed quasi sacrilegium commiserit, reum se penitus fore acclamavit, quod quasi pretio oves Domini emere præsumpserit ; hoc autem fecit non minarum alicujus timore perterritus ; quia tunc temporis, qui tale commissum fideliter corrigeret, deerat penitus : sed magis circa aliorum tam præsentium, quam etiam futurorum

eo ultro relinquente Episcopatum,

salutem erat solicitus, videlicet ne quis audacia simili a deteriori, quod absit, deceptus in idem gravius

B decideret facinus. O virum per omnia benevolentem, et aliorum saluti providum qui seipsum condemnavit ut reum, ne alii quasi iguari, in similem ruerent cupidinis laqueum. Convocat ergo senores, et plebiscitos, quorum consilio et astu solitus erat de majoribus aliquid agere, vel dijudicare omnimodis rebus. Qui etiam propositum mentis suæ illis intimans, se indicat velle deponi a tanto dignitatis culmine, et pro supradictis caussis non posse se ulterius fidelem domus Dei dispensatorem esse, in cujus ovile non ut pastor per ostium introierit, sed sicut fur et latro aliunde ascenderit. Cujus voluntatem proposuit postquam agnoverunt Proceres populi, quidam ægre ferebant, quidam vero licet parerent furibundi, levius

eligitur ipse in Episcopum :

affectabant. Tristabantur nempe illi, qui suæ timebant parti. Gratulabantur e contrario, quorum murmur erat in populo dicentium, eum indigne esse sublimatum in Episcopio, vel quod verius esse creditur, illi, qui B. Drausium ardentius optabant sibi præferri pastorali officio. Itaque videntes in tali voto perseverantem Dei servum, unanimis vocibus exclamant et expetunt sibi dari et ordinari Episcopum Sanctum Dei Drausium. Non autem hæc vox solummodo Procerum erat nobilium ac potentum Principum ;

C sed etiam mediocrium et pauperum, atque pene omnium diversi sexus et ætatis. At quoniam secundum crebram vocem unanimis populi aliquando credimus fieri voluntatem Dei, non tantum hoc desiderium fuit discreti vulgi, imo etiam antecessoris Episcopi voluntas affuit, cum consensu totius plebis. Audiens ergo Bettolenus unanimem procerum tantorum vocem, non distulit, sed magis implere studuit multorum votum. Suasit itaque potestati Regis hoc ex eo fieri debere, cujus vitæ et morum se testem asserunt fore : cujus etiam vitam prodictis annis nec erat esse ex multo tempore. Denique procul dubio ibi creditur affuisse Dei velle, ubi sibi consentiunt Majestas Regia, Pontificalis dignitas, potentum ac pauperum consona in tali opere voluntas. Quid plura ? Evehitur itaque B. Drausius tanto culminis honore, præficitur plebi Suessionicæ, ordinatus in Pontificali Sede pro voto, ut dictum est, omnium et voluntate. Quo ordinato, vir Dei Bettolenus ad *d* cœnobium, in quo prius sub regulari tramite degnerat, est regressus, atque ibidem egregie vitam terminasse, et ibi usque ad vitæ terminum perseverasse. Non est vero æstimandus quidquam rancores in corde retinuisse pro amisso spontaneæ tantæ dignitatis honore. Dum etiam ipse sibi dignum hæredem præfecerit : et cuncta, ut prælibatum est, pro velle ordinate disposuerit.

D

a Rachildis *in Vita edita a du Chesne et in MS. Belfortiano at in MS. Rubex-vallis* Richildis. — b *Belfortius* solamen. — c *MS. Rubex-Vallis* Ansaricus *interfuit Concilio Remensi sub Sonnatio, habito anno 624 aut sequente, ut alibi diximus. SS. Crispini et Crispiniani translationem fecit, anno 647 aut sequente, defunctus circa annum 652. Ita Sammarthani : quod ad v Septembris examinandum, quo mortuus est et colitur.* — d *Cusincense sive Cuzicense appellant Sammarthani, et quia in Breviario Suessionensi ista leguntur,* S. Adolbertus Episcopus Suessionensis S. Drausii prædecessor se abdicavit, monachum postea professus, *arbitrantur Binominem fuisse.*

S. Ansaricus.

CAPUT II.

Virtutum exercitia in Episcopatu. Duo monasteria constructa : Obitus, sepultura.

Confirmato interea loci et stabilito Sancto Dei Drausio in Sedis suæ Episcopio, applaudentibus sibi prosperis, et per omnia arridentibus sibi cunctis, cœpit paullatim gregem sibi commissum monere, et monitis cœlestibus ad alta provocare. Cui pene omnes aesi patri obsequi studebant, et monitis ejus obtemperare : quia quod præcipiebat eis agere, ipse primitus procurabat opere implere. Proponebat enim sibi in animo illud Apostolicum, ne forte cum aliis prædicaret, et prædicationis verba opere non impleret, ipse reprobus inveniretur et esset. Et item aliud : Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Non igitur hoc tantum tenaci memoriæ studebat fidendum, sed et memori pectore tractandum illud, quod dictum alias : Cujus vita despicitur, restat ut et ejus prædicatio contemnatur. Quis igitur tanti viri prædicamenta respueret, cujus vitam omni probitate decoram, honestate morum venustam, sanctitate autem et gratia plenam videret ? Itaque exhortabatur sedulo, sicut dictum est, omnes quotquot reperiebat desides atque a bono opere torpentes, ut potius alis virtutum alta certarent petere, quam in infimis diutius jacere. Certe ipsis alis, quibus ipse idem solitus erat celsa scandere, eosdem et alios hortabatur sedulo ad poli fastigia evolare. Quas vero geminas alas virtutum dixerim, nisi dilectionem Dei et proximi ? Sicut enim quælibet avis in geminarum extensione alarum elevatur celsa petendo : sic etiam iste Sanctus Dei in caritate geminæ dilectionis perseverando evehebatur ad usque astra. Dilectionem quippe Dei multimodis observabat, maxime tamen in his, quos in exequendis præceptis Dei segnes, et ad aliquid utilitatis agendum videbat tepidos : dum scilicet pro talium recreatione spargere per populos divini seminis verbi non cessabat. Dilectionem vero proximi se asserebat custodire, pauperibus videlicet eleemosynis subvenendo, hospitalitatem peregrinis exhibendo, vestimentis nudos tegendo, cibo esurientes et famelicos reficiendo, sitientes haustu quolibet potando visitatione simul et consolatione infirmos, et ergastulo carceris truses relevando, fratres infirmitati aesi sue condolendo : ac præterea varie diversis diversorum egestatibus ac incertitudinis larga miseratione succurrendo. Sibi inter hæc peculiariter aggregabat ecce videlicet perseverantem in Dei laudibus servitutem, et in vigiliis noctis continuationem : in prosperis humilitatem, in adversis patientissimæ tolerantiæ fortitudinem, parciterque gratiarum actionem : in potu sobrietatis parcitatem, in cibo licet rarissimo nimiam abstinentiæ frugalitatem.

consecratur.

d

S. Ansaricus.

Præit suis exemplo

1 Cor. 9. 27

Rom. 2. 13

E

evehit in caritatione Dei

F

et proximi

9 Verum quam sospitatem corporis habere poterat, qui omnia, quæ humano competunt corpori, sibi ablatabat ? Etenim pene omni vitæ suæ tempore tantæ fertur extitisse debilitatis, ut fere putaretur crebro intercipi maximo doloribus capitis. Non autem est credendum reliquis corporis actibus dolorem quoque validum defuisse, quem constat præ-

corripitur gravi dolore capitis,

valuisse

A valuisse in capite, cum ejus vigore et valitudine cetera membra credantur vigere et valere, sicut e contra ipsius languore penitus cuncta nosceuntur languere. Inter has ergo corporis injurias Deo semper agebat gratias, et omnia æquanimiter sufferebat, sciens scriptum : Corripit Dominus quem diligit ; flagellat autem omnem filium quem recipit. Pro hac autem invalitudine corporis nimia non solum non retrahebat sibi quidquam ex consueto abstinentiæ modo, sed etiam serius incumbebat jejunio, pro possibilitate corporis diutissime jejuniis macerati morem solitum implens varius modis nimium se affligendo. At supposita sibi exhortatione prophetica, qua dicitur : Bonum est homini per diem affligere animam suam. Afflictioni maxime satagebat succumbere, dicens etiam cum Apostolo : Quando infirmor, tunc fortior sum et potens. Unde etiam congratulabatur infirmitatibus suis.

ex mss.

Prov. 3. 12

et aliis infirmitatibus :

2 Cor. 12. 10.

10 Cæterum inter prædictas corporis injurias, et crebra cordis suspiria, longa vitæ ducens discrimina, reminiscitur sibi a Deo collati beneficii ; et quasi ingemiscendo quod debitum Deo votum non redderet, sic ait : Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? Ergo nihil acceptabilius credidit fore, quod posset Domino retribuere, quam si B satageret monasterium aliquod construere, quod esset idoneum religiosorum virorum, sive sacrarum Virginum moribus pudicis et castæ vitæ. Quod etiam devovit se facturum spoute, si secundum suum velle annueret utique Deus et posse. Cujus voluntati creditur Deus favere, dum votis ejus assentiri satisfecisse. Namque erat quidam locus sacer Axonæ fluvii littus, distans, ut fertur, a Suessonico urbe versus Occidentem centum quadraginta quatuor stadiis, cui vocabulum *a* Rotundas est inditum antiquitus ; quem etiam *b* Bettolenus, *b* Cauriacensi quondam Abbate, tradito congruenti pretio emisse fertur vir Dei Drausius. Quo in loco mirifice et satis decenti jure ædificium nobilis ædis votiva mente construxit, religiosorum quoque virorum congregationem ibidem sub sanctæ vitæ norma degentem aggregavit. Postmodum vero locum in tantum extulit, sumptibusque ditavit, ut puellarum crebrescente fama sacræ religionis, omnium undique bonorum affluentia illuc congereretur, et omnis necessitatis penuria procul pelleretur. Unde etiam diversis a partibus in prædicto loco fidelium multiplicatus est Ordo, non magis numero quam merito. Erat præterea locus ipse omnium fertilitate circumseptus, videlicet amœnitate nemorum, et omni copia fructuum et olerum, ac nihil C omnino illi deerat necessarium vitæ monachorum. Per hæc prælibatum expedit hoc est referendum, quia in hac vita nihil reperitur stabile et penitus incommutabile et perfectum. Quæ de rerum quasi certum debet referri auribus futurorum, quidquid est ambiguum utrum sit in præsenti futurum, sicut videtur in conspectu præsentium : ne forte postea, si fuerit aliter quam dictum immutatum et a præsenti statu fructratum, videatur audientibus fidelitatis potius relatio quam veritatis assertio. Interea circa prælatum locum Fratres jam dictus vir Dei in tantum erat sollicitus, ut nemine illorum sustinere posset ut quidquam indigentiæ vitæ sive victus, quibus non tantum ut pastor præerat, sed etiam ut pater proderat. Ut autem vitæ prælibatæ remedia pertim manifestaretur, hoc tantum supponimus, quæ ipse locus ab uno latere se pandit aperte hominum visibus : est vero densissimis saltibus altrinsecus cinctus. Latet vero, sit silvis nubilus, est autem usque hunc ad sidera tectus, qui videtur in saltibus. Cotin videlicet et Lesca, quasi occultatus hominum obtutibus.

et dolat :

11 Hoc igitur monasterio, ut prædictum est, ordinato, et regulariter stabilito, non immemor propositi bonæ voluntatis, conatus est etiam aliud conficere, si posset : si vero non suppeterent vires, alteri conficiendum suadere. Igitur ea tempestate, qua e Ebroinus in regio palatio habebatur præcipuus, et consilius Regis intimus, necnon et inter Primates regiæ dignitatis nobilissimus, sæpe dictus Episcopus prænde delegit prius votum suum revelare in auriculam nobilissimæ matronæ *d* Leutrudis, prædicti Principis, Ebroini conjugis. Petiit siquidem ab ea, et humili prece depoposcit, ut pro Dei timore simul et amore dignaretur voto suo satisfacere : scilicet quo suaderet viro suo, ut aut licenter daret sibi facultatem construendi locum vitæ Virginum, in quolibet locorum virilium partium, aut ipsa cum vir inciperent ipsum diligenter perficiendum pro salute animarum suarum. Cujus petitionibus pia conjux favens, viro suo hoc ipsum faciendum, aut sibi facere permittendum sedulo suasit, ac precibus suis aurem ejus inclinavit. Qui tam suæ conjugis quam Sancti Dei piis exhortationibus et votivis precibus victus, quod petebant, se facturum seu permissurum fieri spopondit. Claruit etiam in hoc facto viri Dei meritum, qui cum ad hoc opus instituendum se sciret idoneum, maluit alterius laudi attribuendum, quam a suasse mercede vano favore populi frustrandum, cujus utique meritis penitus est adcribendum, quidquid ejus petitionibus est obtentum. Fundatum est itaque monasterium extra Suessonicæ civitatis murum supra ipsum Axonæ alveum, in quo vir Dei Drausius cum prædicta matrona statuit *e* eborum Virginum sacrarum, ibidem Deo dignæ famulantium. Circa quarum mores et vitam omni sollicitudine curam gerebat ideus Sanctus, ne aliquam ancillarum Dei diriperet in aliquo sibi hostis antiquus. Tuebatur namque eas sicut pastor, vitæ spiritualis alimenta conferendo ; corripiebat vero eas ut pater filias, modo per mollia blandiendo, modo per aspera deterrendo, taliterque sibi eas moribus sanctis aptabat, scilicet arguendo, increpando, obsecrando,

D

e aliud pro Virginibus curat ab Ebroino construi, juvante Leutrude ejus uxore :

d

E

e

12 Tandem igitur ordinatis omnibus ad monasticam vitam pertinentibus, tam in prædicto cœnobio monachorum, quam etiam in hoc, de quo dicebamus, monasterio sanctimonialium, quasi securus pro tanto sanctitatis ordine constituto, in fidelium utriusque sexus multitudine sanctam animam nolut diutius tegi carnis velamine, quam exui petit a Domino hoc mortali corpore. Namque tempus instabat congruum quo jam hic Sanctus quiescere deberet, fatigatus præ multitudine laborum, et quo remuneraudum esset ejus vitæ præmium. Constituto itaque tempore, quo lucem præsentis sæculi sibi vellet intercludere, nimis dolorum cruciatus, sine quibus nunquam cum diximus vixisse, ex omnium membrorum vi citate subito ad vitalia rediere. Innotescit illico tantum infortunium omni pene civitati, fit undique populorum concursus, clamor confusus, tumultus magnus, variique ordinis occurrit omne hominum genus. Affuit numerus ibi grex monachorum, et multitudo maxima diversi generis Clericorum, nobilium quoque et pauperum conventus laicorum, sacrarum etiam chorus virginum, necnon plebs viduarum, nec etiam concio conjugatarum, et ut ita dicam, penitus innumera convenit comitiva diversorum. His itaque congregatis et simul in unum conglobatis, gementibusque ac flentibus cunctis pro victimo discessu spiritualis Patris, sicut bonus pastor oves sibi commissas ad tempus Omnipotenti Deo reconsignat in perpetuum custodiendas. Deinde eis ultimum vale faciendo, sancta illa anima viri Dei corpore exuta, exultans et lætabunda, choros obviam ei ducentibus sanctis Angelis, celsa eorum ovanter *f* petat astra : ubi etiam cum Christo, cui servivit in vita, procul dubio perpetuo regnat.

sancte moritur :

F

f

13 Dehinc arripiens pretiosum Sancti corpusculum

sepelitur in basilica sanctimonialium:

A lum supradicta plebs devota fidelium, cum honore debito et reverentia sibi condigna, in eadem sanctimonialium basilica, quæ erat præfatæ urbi contigua sepeliendo perfecerunt honorifice tanti funeris exequiarum obsequia. Quæ etiam virginum basilica, per hujus beati Patris merita, post diutissime vegetata, singulis horis vel momentis sic crescere videbatur virtutum gratia. Celebratur vero sæpe inculcati S. Drausii depositio, et a vita præsenti ad futuram transmigratio die tertio Nonarum Martiarum, die prætitulato. Cujus felix transgressio ad cœlum fidelibus debet esse in monimentum, dum tantus vir spiritu evectus ad cœli fastigium, fideliter reconditum ibi reperisse creditur thesaurum, Dominum nostrum videlicet Christum. Præterea licet justi, præsens mutantes seculum, mori videantur oculis insipientium; tamen secundum nostrum judicium, tunc magis nasci incipiunt, quibus vivere Christus est et mori lucrum. Unde etiam dies ipsos, quibus in hujus lucis perveniitur æruminam, quasi necandos mortique addictos a memoria penitus eradicamus; quibus vero de corruptione ad incorruptionem, de morte ad vitam, de mœrore ad gaudium transitur, tamquam memoria dignos, natales dicimus. Nunc ergo hunc Patro-
B num nostrum prædicabimus mortuum, cujus post obitum nobis suarum panditur magnitudo virtutum. Sed, ut verius fateamur, et defunctum et viventem asseramus: defunctus enim seculo, vivit Deo: mortuus carne, vivit spiritu. Hæc namque duo elementa quibus vivens substitit, diversa a parte sumpsit. Unde obiens cœlo spiritum reddidit; corporis vero glebam terræ aevi depositum, commisit; utrumque tempore præfinito resumpturus.

a *Belfort.* Retundæ debit antiquitas. *Saussaius*, Rhebandense via Compendiensi. — b *MS. Rubec-Gallix* Anericensi. — c *Ebroinus fuit Major-Domus seu Præfectus Palatii Chlotharii 2 sub finem vitæ hujus Chlotharii* III *annis VI ante cujus obitum omnium, qui est 673, monasteriorum exordium fuisse constat ex proprio S. Drausii Parisiorum Antistitis Privilegio supra dato.* — d *Saussaius* Leutredes *in Parisiensi Lectionario, ubi et Eovæ eorum unicus filius conscriptus præbet.* — e *Sub Etheria Abbatissa, cujus infra fit mentio.* — f *Post annum* 675.

CAPUT III.

Corporis translatio, Miracula.

Igitur ut ad insignia virtutum ejus, de quo sermo habetur, describenda pervenire liberius valeamus, dicendum est paucis: quia post ipsius Sancti transi-
C tum de carnis ergastulo ad regnum, grex sacrarum Virginum ab ipso diligenter educatarum, numero meritoque refulgens, in sacræ devotione religionis intantum cœpit pollere, et ipsa *a* pluralitate personarum excrescere, ut terra ipsa quodammodo videretur clamare, vix se omnes posse continere. Non enim poterat sinum suum vel in brevi gyro protendere, tam præ vicini muri oppositione, quam etiam fluvii Axonæ crebra inundatione. Nam pene singulis annis, dum fluvius ipse more solito supergrederetur alveum suum, intantum se exerebat, ut prope ipsas fores domorum impingere videretur, ruinamque ipsarum adium sæpe minaretur. Quid autem facerent famulæ Dei, quibus non erat, ut dictum est, locus
b declinandi? Quod cernens nobilis matrona Leutrudis quia *b* pietosæ erat, mentis, animo indoluit, corde
c ingemuit, quod tam negligenter tractarentur ancillæ Dei. Accedens igitur ad præfatum Ebroinum *c* virum suum, longaque ab intimo cordis suspiria trahens; Heu, mi Domine, inquit, quid facere volumus, ut tanto ærgore et detrimento fidelis Dei illerremur? Nam non olim hoc morbi est quod præcentibus malis et infortuniis subjacent, sed quod deterius est, si quando hostilis impetus deripiat supervenerit, aut improvisa calamitas, peccatis nostris exigentibus, super nos ingruerit, quod absit; istæ tamquam D ex mss.
oves innocentes et insontes gladiis animadverterentur, et velut nullum habentes tutelæ propugnaculum, primum intercipierentur. Qua pro re non bona fortunæ versa vice, quod debuit nobis provenire ad animarum subsidium fiet utriusque in futuro exitium: Et unde nobis debuimus Dei mercari gratiam, inde, nisi actu caveatur, ejus incurremus iram. Hujus rei gratia jubeat clementia vestra præparari asylum intra civitatis ambitum, ad quod confugere, in quo consistere, et ubi ab hostium incursu liberæ, secura ibi mente Deo valeant servire. His et similibus aliisquiis demulcens viri sui animum, blanditiisque multis fovens, ad votum suum laudem ejus inclinavit mentem. *intra urbem translatum:*
Post hæc Ebroinus Comes Palatinus, tantis precibus suasionibusque conjugis suæ devictus, petenti cessit, roganti acquievit, monasteriumque puellarum infra muros civitatis construi præcepit, dicandum nomini sanctæ et intemeratæ Mariæ Matris Domini; ut ipsa scilicet mater castitatis sibi subditas castis semper tueretur obsequiis. Quo non multo post ita fundato et decenti satis jure dotato ac ornato, maximam ibi sanctimonialium catervam aggregavit, eisque Abbatissam præfecit, nomine Etheriam, ducentem vitam moribus ætheream, quam ex religioso *e* Jotrensi
E cœnobio sibi asciverat, ut ipsis tamquam rudibus et adhuc immaturis viam recte vivendi sub norma sanctæ institutionis ostenderet. At vero ipsius basilicæ absidam foras civitatis muros affabre protraxit, pulchra tamen satis significatione, videlicet ut ipsam conspiciens ecclesiam, quasi ipsos urbis muros ab utroque latere suo eminentem; videres ipsam tamquam matrem utramque civitatis tueri partem. Quamquam vero id referri liceat pro arbitrio nostro per similitudinem rei, credi tamen sine errore oportet sanctæ Dei Genitricis meritis hoc sine cessatione in veritate fieri, scilicet ejus patrocinio civitatem hanc foveri. Ceterum ordinatis omnibus ad præfatum *defertur corpus S. Drausii.*
locum pertinentibus, religiosorum concio monachorum, pudicissimarumque chorus Virginum; simul autem et confluia turba virorum ac mulierum circumquaque degentium convenientes devote ad S. Drausii tumulum tamquam ad tantum spectaculum, tulerunt ejus sanctissimum corpusculum, et cum honore debito et veneratione celeberrima, in absida præfatæ basilicæ deposuerunt: ut oves Christi inibi commanentes, præsentiæ pastorali se fiderent, ac tanti Patroni fultæ subsidiis, opus Dei sine aliqua hæsitatione instanter perficerent. F

15 Quo in loco ad laudem nominis sui, tantam gratiam conferre dignatur Christus servo suo Drausio, ut quicumque languidorum fide recta ad virtutiferum ejus corpus gratia capessendæ sanitatis accesserit, sine dilatione aliqua inveniat quod quærit, moxque recipiat, quod nimia ægritudo violenter abstulit: hoc namque oculis nostris crebro perspicimus, mente conspicimus, corde id cœlitus fieri credimus. Primordialia igitur meritorum ejus indicia *Miraculis clarum,*
penna percurrente repræsentat memoria: quod corpus ipsius Sancti defossum, et ad præfatum locum honorifice deportatum, licet videretur habere monumento jam expletum quadriennium, tamen cum omni *integrum post 4 annos:*
integritate membrorum ita compaginatum a circumstantibus est repertum; ut non sine violenta discissione aut cruenta incisione facile posset evelli digitus, aut aliquis ejus artuum. Ad cumulum etiam laudabilis et in viro Dei conservatæ castitatis habere placuit insigne mirabilis facti. Itaque dum quidam circumstantium sancto corpori aliquid reliquiarum *dente evulso copiosum sanguinem emittit,*
ex eo sibi auferre implorarent sibi imperari, unus ipsorum obtinuit precibus, pretio quod non quivit ullus: qui suppliciter flexis poplitibus, gratia auferendi reliquias, ad Sancti accedens corpus, unum sibi evulsit

Ad monasterium sanctimonialium latum

A evulsit e dentibus. Res adeo mira, et nostris temporibus inaudita : dempto namque ex ore ejus dentulo, illico subsecuta est sanguinis inundatio. Quamquam enim credatur sanguis emori in corpore morientis, et penitus non subsistere in cadavere mortui (ut legitur de aliquo . Vitam cum sanguine fudit. Et sic ait quidam de quodam : Sanguinem vomit ille anima) haec tamen ad confirmandas fidelium mentes reservare voluit Dominus in Sancto suo praeceteris pene mortalibus, ut dum corpus ejus examine quidem cernerent, sed indicia viventis in eo viderent, talem non ambigerent vere vivere Deo, pro quo animam suam non renuit perdere in praesenti seculo, ut eam salvam faceret in futuro. Super praedicta igitur re stupentibus cunctis, qui aderant, et maxime ipso timore perculso, cujus temeritate, sed non irreligiosa, ut creditur, hoc accidit actum, cessaverunt ultra sibi expetere quidquam ejus membrorum, timentes, ne divina in eos ultio grassaretur, si huic simile temerario ausu quis eorum ulterius tentare aggrederetur. Qua occasione sedati coeperunt humiliter acclamare, sibi sufficere, si aliquo modo impetrare possent permissu et voluntate Sancti ipsius aliquid capillorum, aut summitatum unguium ejus, dum nihil mali perpeterentur, quod exstitisset consentientes praesumptioni unius. Tandem vero diu optatis multa prece obtentis, ad sua incolumes rediere cum suis, gaudentes se evasisse omne incommodum corporis, dum prius gravi nimium viderentur terrore percelli. Nobuit enim vir Dei quidquam severitatis exercere in eos, qui ad causa devotionis illuc convenerant, nec passus est patrocinale praesumptivum, nec adeo fuit indignum, quod ex voto pie religionis accidisse constat manifestum. Non denique fidelibus admodum debet esse mirum, si mirabilis Deus tam mirabiliter mirificat Sanctum suum ; cujus mentem qua non memordit in vita lascivia turpis cupido, nec ejus quoque membra deturpavit post mortem carne putredo. Et qui exhibuit compotrici vere in sterilitate inventus est per tot annorum curricula in desertis tanto. Ecce Dominus noster, qui in virtute potentiae suae ad vitam quatriduanum mortuum tempore prisco nec meruerat revocavit, memor quoque nunc divinitatis, nem fecentiae suae nostri temporis defunctum fonte paradisiaco, incorruptum nobis profuht, stabilemque omni populo reddidit Laus illi, qui innovat signa, et mirabilis in suis munitat mirabilia. Quam deferanda et amanda sancta et inviolabilis virginitas, quae sui amatores infantum excolit, ut Agni immaculati comites fiant, cantantes canticum novum, sequentesque cum quocunque venit ! Quam amplectenda, et toto nisu ambienda pura cordis petere que exercere, quae se sequentes meritis et provehit in tantum, ut supra jus mortalium eos et viventes faciat mente incorruptos, et defunctos corpore conservet, ne eos videant aliqua corruptelae contagio ! quod liquido patet in hoc Sancto celebratum, cujus hodie nunc colimus festum.

16 Ad hunc quoque pertat immutabilem triumphum, quod per divinum mysterium constat gestum. Nam cum quodam die aliqua Sororum ad concinendam properaret in eremi cantate Sancti exequias, nimia qua erat lege agere, ut accepit odorare, quod alio nomine vocatur graveolentium, ante ipsam pendens tumbam, eamdam graviter ab alto cecidit in terram, ut penitus contritum et conquassatum putares ipsum vasculum, quod erat vitreum, liquoremque olei non dubitares effusum per omne pavimentum. Mirum vero in modum ita vas ipsum sanum est repertum, ut in eo nullum reperiri posset fracturae vestigium. Oleum quoque sine aliqua effusionis diminutione inventum est immotum, et quasi ab omni casus exagitatione alienum : utrumque autem in sua incolumitate est mirandum, scilicet, ut vas vitreum, cum sit fragilis naturae et invalidae, impatiens quoque casus, in ruina duruisse cernatur : oleum etiam, quod liquidi juris, nescium quoque immobilitatis, per devexum ruens aeris hebetasse, et liquoris sui cursus oblitum esse videatur. Hoc autem incredibile et multis ambiguum esset, si non virtus Dei tanta, taliter ostensa nobis per significationem aliquid innueret. Dicimus vero per similitudinem rei gestae, pro nostri intellectus capacitate : vas vitreum significare corpus Sancti carneum, oleique liquorem bonorum ipsius actuum operationem. Refertur autem vas ipsum in praeceps cecidisse ; quia Sanctus ipse non ambigitur vivens in aliquo deliquisse ; quod omni mortali est impossibile, sicut legitur : Nemo mundus a sorde, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Delapsum vero permansit incorruptum nec quidquam olei amisit, quia licet in aliquo deliquerit, tamen in peccati concupiscentia non se emolliri permisit : neque ei consentiens acquievit, sed magis in casu ipso induruit, tentationemque devicit, et a se fortiter eliminavit. Sicque oleum sanctae actionis intra mentis ambitum sine damno retinuit. Sunt autem plerique, qui dum publice labuntur in aliquod commissum, si quid olei intra se habent, vestigio emittunt, ut per illud possint oculis hominum depingere et quasi dealbare, quod prius temere commiserunt. Malunt itaque hic vir Dei prudenter in tempore oleum boni operis in cordis lampade conservare, quam favoribus vanis vendere, et seipsum a mercede boni operis vacuare, ne veniente sponso, lampas ejus ab oleo frustrata extingueretur : sicque oleum ad vendentes frustra redimeret, dum otium venundandi vel emendi non inveniretur. Quid plura? Nam ut paucis istud solvam, nec corruptus incorruptelam possidebat, nec incorruptus corruptelam pati poterit.

17 Nec est silentio praetereundum divinitus a Deo factum miraculum, nec minus praescripto est mirandum, imo fideliter fidelibus adscribendum. Quadam igitur nocte, Deo juvante, Matutinorum laudibus expletis, quibusdam sanctimonialium cubitum redeuntibus, alias vero in ecclesia vigilus et orationibus ac psalmodiae insistentibus, cucendelum, quod erat ante Sancti mausoleum, dum prius a sacrista fuisset extinctum, divinitus inventur reignitum. Quod dum rediens cerneret ipsa, necdum agnoscens mysterium, putavit se prius reliquisse semivivum, quod videbat quiet a se redivivum, primoque illud privavit lumine, iterumque. Quod videntes ancillae Dei mirabantur in mysterio tanti miraculi. Quo enim saepius a sacrista extinguebatur, eo frequentius ipsis cernentibus renccendebatur. Et quidquid olei videbatur consumere vis crematdi, id cernebant iterum ab invisibili subtiliter superfundi. Mirabile dictu et relatu, si non mirabile quid contenere dicatur. Credetur itaque Deus per servos suos nos alloqui, dum per eos aliqua nobi mercacula paudit. Dum ergo vir Domini meritis suis in virtute Dei talia facit, procul dubio nobis loquitur et dicit : Quamvis duclum carne oberam, tamen non in me erga vos caritas ardere cessavit. Unde Apostolica praeceptione, sancta vos mutuo caritate, vigilate, inquiens, et orate, state in fide, viriliter agite et confortamini ; omnia vestra in caritate fiant, oleumque caritatis in vasis cordis semper recondite, et venienti sponso multa fulgentes lampade cum palma virginitatis occurrite. Perpendite itaque viri Dei monitum, et quod similitudinem caritatis teneat oleum, advertite exemplum. Valetur enim omnes, quibus immixtum fuerit superexcellere liquores, sicut et caritas cunctas humani cordis supergreditur virtutes. Qui igitur cum caritate graditur, quem habet socium et cohabitatorem? Audi Apostolum

ex mss

cum timore abstinuit :

incorruptum ob servatam pudicitiam :

g vas vitreum in lapsu mysterium, oleo non effuso.

Lampas exstincta, ultro accenditur.

A stolum dicentem : Qui manet in caritate in Deo manet et Deus in eo.

1 Joan. 4. 16

18 Cum quo ergo hic Pater venerandus mansit seu manet, claritas incredibilis lucis monet, quæ pridie post hæc descendisse super ejus loculum visa est. Nam pluribus qui aderant videntibus, tanta lux super eum, ut diximus, emissa est, ut nemo plene ipsi intendere præ nimio fulgore posset; reverberantibus radiis ipsius sole clarioribus, intuentium acies. Quæ res innotuit, nimirum, quod per caritatem mentes multorum illuminaverit hominum, per quam et lucerna lucens est ante Dominum. Quod autem caritatis in eo semper fuerit et est fervor, indicat fumi odoriferi nimius vapor, qui dudum visus est ascendisse de sepulcro ejus, nube densior, myrrhæ et thuris odore fragrantior. Hoc autem perceptum est tali ordine, ni fallor : subsistente namque olim prædicta spirituali Abbatissa Ætheria in ecclesia cum aliquantula Sororum suarum turba, devotionis caussa, visa est ei versus Sancti vestigia consurgere quasi noviter extinctæ candelæ, parva fumi virgula. Super qua re aliquantulum animo commota, redarguit sacristam, quasi hoc factum esset ejus negligentia. At illa demirans tristansque sibi tale inferri, B dum non esset conscia sibi, tamen ad locum ipsum pro Abbatissæ satisfactione concito gradu properans, nihil reperit reatus sibi illati. Abbatissa autem hoc ipsum asserendo repente, ac ipsa idipsum e contra denegante, paullatim fumus ipse cœpit densescere, et totum locum respergere, præsentesque omnes suavissimi odoris fragrantia replere, et taliter sibi cessat utraque, agnita rei veritate.

lux super loculum visa.

et vapor fumi odoriferi ascendens.

19 Huic tandem opusculo indere voluimus brevissimo curriculo, quod quidam Remensium partium homo, amisso luminis oculorum admiculo, percepit sibi somnii oracullo, quod illuminandus esset

cæcus illuminatur

B. Drausii miraculo. Qui licet per multa temporum D spatia cæcus esset oculis, non incredulus divinæ revelationi, adiens limina Sancti, dum oculis lumine orbatis signum Crucis cum ipsis impositum fuit, mox lucem diu amissam, tandem vero agnitam et receptam, receperunt oculi.

20 His præterea ita rescriptis, et sicut in principio præmisimus, paucis de plurimis sub epilogo recitatis; tandem finem imponamus dictis, non quod non supersint ad enarranda nobis adhuc gesta, sed quia res ipsa brevitati studens, hoc ipsum expostulat. Namque tanta ac talia hodietenus circa ægrotos ejus videmus meritis fieri, quæ merito deberent sacris chartulis mandari, si scriptorum inopia non cogeret intermitti. Unde hujus imploremus almifluam benignitatem, ut qui infirmantibus confert corporum sanitatem, nobis quoque impetret a Domino animarum salutem. Cujus ergo pius interventibus, morbidis infirmorum corporibus Dominus misereatur, hujus quoque meritis et precibus nostris propitietur iniquitatibus, et animarum nostrarum mederi dignetur languoribus. Amen.

invocandus S. Drausius.

3 *Sub Carolo Calvo anno 858 erant* sanctimoniales famulæ 216 in monasterio clausula consistentes, *ut ex dicti Carol. Calvi diplomate constat apud Melchiorem Beguelinum in compendio historiæ Sacrosoncusanæ fol. 5 inter Probationes.* — b Pallos., *id est computatus. Hinc Gallicæ palie commiseratio, et* pitieux *miserucors. Videtur a pietate ductum.* — c *Hæc cum Privilegio S. Drausii non convenire supra diximus, alias post quam Ebroinus sub Theoderico Rege restitutus anno 680 fuisset, dicendum foret hæc contigisse.* — d *Imo absolvebat bellum, quod inter Theodericum Regem et Dagobertum filium S. Sigeberti, Regem Austrasiorum gestum explanavimus in Dagoberto nostro de III. Dagobertis.* — e *Istam monasteriam ad Matronam fluvium in diœcesi Meldensi ab Adone fratre S. Audoeni a monachis annis extinctum fuerat.* — f *Aliqua saltem elevatio corporis post quadringentum ab obitu elapsum facta est, si ab intimo in monasterio in urbe existente fuerat sepultum.* — g Circumdatum *ætatis tempus, de corporis cujus tactu formatione egimus a Febr. in Vita Vedasti Benedicti, qui e regione hujus monasterii vixit, cap. 3 litt. C.*

DE S. CLEMENTE
ABBATE SYRACUSANO IN SICILIA.

V MARTII.

Octavius Cajetanus in *Martyrologio Siculo ex MSS. Codicibus et Tabulis Syracusanis ista scribit ad diem* v *Martii*. Syracusis S. Clementis Abbatis et Confessoris, cujus corpus a Georgio Maniace Constantinopolim delatum est. *Eumdem auctoritate Cajetani inducti, inscripserunt Ferrarius Catalogo generali, Menardus et Bucelinus Martyrologiis Benedictinis.*

Cultus sacer,

2 *Idem Cajetanus in Vitis Sanctorum Siculorum tomo* 2 *pag.* 41 *aliquanto plura refert his verbis :* Clemens monasterii S. Luciæ Præfectus haud longe Syracusis. Sacrum ejus corpus magna olim veneratione in eadem ecclesia colebatur, una cum S. Eutychii Episcopi colebatur: inde ablata Georgius Maniaces, Dux bello Clarus, Constantinopolim cum sanctæ Virginis ac Martyris Luciæ corpore deportavit : *Additur id haberi* ex Tabulis Ecclesiæ Syracusanæ. *At quo tempore B. Clemens vixerit, ac proin cujus Ordinis fuerit, sciri non potuit. Interim Ferrarius, quod Cajetanus refert circa annum* DCCC, *scribit eum vixisse circa annum Salutis* DCCC. *Austeavus Menardus et Bucelinus suo Ordini adscribere. Colitur S. Lucia* XIII *Decembris, et S. Eutychius* F *Episcopus Syracusanus* XV *Novembris, cujus memoria ecclesiæ Actis celebrior est, quod pertatum Christi Domini corpus communicarit.*

Corpus Constantinopolim delatum,

3 *Translatio horum trium corporum Syracusis Constantinopolim facta est ab anno Christi* MXL, *quando a Michaele Paphlagone Imperatore Orientis, missus cum instructa classe in Siciliam Georgius Maniaces Patricius, Saracenos debellavit, et Syracusas aliasque civitates recuperavit.*

circa annum 1040.

DE B. PETRO A CASTRO-NOVO
LEGATO APOSTOLICO, PRIMO INQUISITORE FIDEI, MARTYRE ORD. CISTERCIEN. IN GALLIA,

ANIMADV. PAP. 10

Commentarius historicus.

§ 1. *Res gestæ B. Petri contra Albigenses usque ad annum* MCCXI.

ANNO MCCXIII. V MAIUS

Ludovicus a Paramo lib. 2 *Directionis ac propriorum Officii sacræ Inquisitionis tit.* 2 *cap.* 1 *asserit,* sanctissimæ Inquisitionis officium ea tempestate cœpisse exordium, quo hujus erroribus et blasphemiis execrabilibus Albigensium, Comitatus Tolosanus infectus et pene extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III Summo Pontifici talia inspiravit, ut Petrum monachum de Castro-Novo virtutis et religionis gloria florentem, crearet Legatum, et ad illam pestilentiam ad Christum Servatorem nostrum reducendam, mitteret. *Hæc ibi*

B. Petrus legatus Apostolicus contra Albigenses missus,

A *Verum* B. Petrus *appellabatur cognomento de Castro-Novo, et monachus erat in monasterio Fontis-Frigidi dicto, quod fundatum est in diœcesi Narbonensi anno* MCXLV. *Angelus Manrique tomo* 3 *Annalium Cisterciensium an.* 1204 *cap.* 2 *num.* 1 *deducit ex Apostolis dicti Innocentii Pontificis, eum ante ingressum in Ordinem fuisse Archidiaconum Ecclesiæ Cathedralis Magalonensis, quæ postmodum ad Montem-Pessulanum translata est, ac tunc ad gravia negotia perficienda ab eodem Pontifice delegatum fuisse, ac post ingressum in eodem Legatum ad Albigenses destinatum. Est Historia Albigensis edita tomo* 5 *Scriptorum Historiæ Francorum, alium descripta a Petro monacho cœnobii Vallium-Cernaï ejusdem Ordinis Cisterciensis; cujus historiæ caput primum de legatione* B. *Petri ita incipit :*

2 In provincia Narbonensi, ubi quondam fides floruerat, cœpit inimicus fidei superseminare zizania : desipuit populus, Christi Sacramenta, qui est Dei sapor et sapientia, profanans, factus insipiens, et a vera desipiens theosebia, vagus et vagans per errores in imo, factus in invio et non in via. Monachi duo Cisterciences zelo fidei succensi, Frater Petrus scilicet de Castro-Novo et Frater Radulphus, auctoritate Summi Pontificis contra pestem infidelitatis instituti Legati, negligentiam omnem relegantes, legationem sibi indictam officiose fungentes, urbem Tolosanam ingressi sunt et aggressi, a qua venenum principaliter emanabat, plebes inficiens, sicque deficere faciens a Christi cognitione, a veridico splendore, a dulcia caritate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundius in cordibus hominum convaluerat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tolosanis sæpe et multum, ut hæresim abjurarent, ut hæreticos relegarent. Suasum fuit eis a viris Apostolicis, sed nimirum persuasum : adeo siquidem morti inhæserant, qui recesserant a vita, affecti et infecti nequam sapientia animali, terrenali, diabolica, experte illius sapientiæ, quæ desursum est, suadibilis est, bonis consentiens. Tandem illas duæ olivæ, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, servis servidem meutientes timorem, minante eis rerum depræ dationem, Regum ac Principum dedignationem intonantes, hæreseon abjurationem, hæreticorum expulsionem eis persuaserunt. *Hæc aliaque dicta auctor. Quomodo autem procuraverint indictam* hæreseon abjurationem, *præclare explicatur in forma juramenti ad utriusque instantiam a Tolosanis præstiti. Edidit formam illam juramenti Guillelmus Catellus lib.* 2 *Historiæ Comitum Tolosanorum cap.* 6 *pag.* 236, *cujus partem hic inserimus, et est ejusmodi.*

3 Notum sit cunctis præsentibus atque futuris, quod Frater Petrus de Castro-Novo et Magister Radulphus, Legati Domni Apostolici Innocentii, in præsentia Tolosanorum Consulum, ac multorum aliorum virorum et proborum hominum, (antequam Tolosani Consules, nec populus nec alii probi homines, Tolosæ communiter pro fide Catholica Romana facerent sacramentum, et principium sacramentum ab ipsis Consulibus causa Dei et amore religionis eis fuit satisfactum, et similiter ab omnibus aliis hominibus Tolosæ concessum pro ipsis Consulibus, scilicet quod unusquisque Romanam fidem Catholicam curaret) præfati Legati sua sponte concesserunt, atque in perpetuum propter illud posse, quod Summus Pontifex eis dederat, confirmaverunt omnes illas libertates, usatica et omnes illos mores, qui in Tolosa erant, vel constituti habebantur illo modo, antequam illa eis facta essent sacramenta : et ne propter hæc sacramenta libertates vel consuetudines sive usatica Tolosæ in aliquo alio tempore lederentur vel minuerentur : ut hoc idem pro se et pro omnibus habitatoribus Tolosæ, pro præsentibus et futuris Consules sacramentum facientes, prædictorum Legatorum assensu et voluntate integre sibi retinuerunt. Præterea præfati Legati mandando Consulibus concesserunt et statuerunt, ut omnes, quicumque facerent sacramentum pro fide Catholica Romana, pro fidelibus Christianis habeantur : et si forte aliquis vel aliqui de jurantibus, priusquam facerent sacramentum, de hæresi fuerint accusati in aliquo, rebus vel personis eorum officere non possit. Quæ omnia præfati Legati promiserunt a Summo Pontifice confirmari. Verumtamen si qui fuerint rebelles et sacramento resistentes, similiter in illos et non alios sententiam excommunicationis ponere debuerunt. Nam ita præscripti Legati hæc omnia superius determinata sub pactione Consulibus mandaverunt ac confirmaverunt, in præsentia Raimundi Tolosani Episcopi, et Wilhelmi de Cantesio Abbatis Ecclesiæ S. Saturnini... decima tertia die introitus mensis Decembris Sabbato. Qui omnes præscripti probi homines de mandamento et confirmatione et laudatione facta a præscriptis Legatis, sunt testes. Item sunt de his omnibus, quæ prædicta sunt, testes iidem Consules, scilicet Wilhelmus de Posano et Pontius Berengarius... Qui omnes pro seipsis et pro omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, et pro universis hominibus et fœminis Tolosæ præsentibus et futuris, hoc mandatum, confirmationem et laudationem a præfatis Legatis receperunt. Ad hæc omnia fuit præsens Petrus Sancius, qui est de toto testis, scripsit chartam istam undecimo die exitus mensis Martii, regnante Philippo Rege Francorum, et Raimundo Tolosano Comite, et Raimundo Episcopo, anno MCCIV ab Incarnatione Domini. *Hæc ibi. Annus more Gallico tunc usitato incipiebat a Paschate, eratque mense Martio, ut modo numeramus, tunc sequens annus* MCCIV, *a Januario inchoatus. Id patet ex indicato die* XIII *Decembris incidente in Sabbatum, quod contigit anno* MCCIII, *cyclo solis* VIII, *littera E Dominicali : quando post labores aliquot forsan annorum, felicem hunc rerum gestarum sperabant successum.*

4 *Postea* anno Pontificatus sui VII, IV Kalendas Junii, *qui est annus Christi* MCCIV, *Innocentius* III *ad hoc opus specialiter destinavit* Arnaldum Abbatem Cisterciensem *et dictos* Petrum ac Radulphum monachos Fontis-frigidi, *eisque dicto anno, mense ac die misit litteras Pontificias, quarum hoc exordium :* Etsi nostra navicula piscatoris interdum jactetur. *In his omnimodam et plenam potestatem eis concessam, ita explicat :* Ut autem ingeniæ vobis, non tam nostræ quam divinæ legationis imperio, officium possitis melius et liberius exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi et Narbonensi provinciis, et vicinis etiam diœcesibus, si quæ sunt hæreticorum labe pollutæ, concedimus facultatem destruendi, dispergendi et evellendi, quæ destruenda, dispergenda et evellenda noveritis; et ædificandi et plantandi, quæ ædificanda fuerint et plantanda, illos qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, canonice puniturí : si quis vero pro violenta manuum impositione in late sententiæ canonem inciderit, auctoritate nostra sublati, ei absolutionis beneficium impendatis, injungentes eidem, ut contra hæreticos accingatur. *Hæc ibi. Eadem die data est epistola ad Philippum Augustum Francorum Regem, qua, uti alia postmodum data, hisce suis Legatis regium auxilium imploravit. Alias etiam tum misit eisdem Legatis litteras Apostolicas, quibus amplam concedit potestatem inquirendi in crimina et excessus. Archiepiscopi Narbonenses et de eorum jurisdictione. At litteras ad eumdem Archiepiscopum datas VI Kalend. Julii, Pont. postris sui anno* VIII, *Christi* MCCV, *ita desperabat Pontifex.*

Cum super his, quæ contra te nobis denuntiata fuere

B *Tolosam ingressus,*

cum Radulpho socio

hæreseon abjurationem præstitit.

C *proponit formam juramenti,*

ejusque commoda :

D *obedientes habendos Christianos,*

rebelles excommunicandos :

13 Decemb.

E

anno 1204

Eodem anno

plenam facultatem a Pontifice accipit,

F *adjungit socio Abbatem Cisterciensem :*

A fuere, Legati nostri diligenter inquirerent veritatem, sicut accepimus, ad nostram audientiam appellasti etc.

a Summo Pontifice excitatur.

5 *Episcopis aversantibus Legatos in caussa fidei, B. Petrus de Castro-Novo litteris ad Summum Pontificem scriptis missionem petit. Cui hic rescripsit hisce verbis :* Fratri Petro de Castro-Novo, Apostolicæ Sedis Legato. Debitum caritatis, quod non quæ sua sunt quærit, exposcit, ut is, qui Rachelem amplectitur, contemplationis speculam ascendendo, in necessitatis articulo Liæ, quamvis lippæ, non refutet amplexus, actionis onera subeundo... Cum igitur exigente necessitate, te a contemplationis otio, quod elegeras, ad tempus duximus evocandum, ut in ministerium missus, pro nobis, imo pro Christo, legatione fungaris, quatenus obsecres eos reconciliari Domino, quorum intellectum Angelus tenebrarum excæcans reddidit alienos : non debes recusare laborem, licet gens, ad quam missus es, dura et incorrigibilis videatur. Quia potens est Dominus ex lapidibus Abrahæ filios suscitare. Licet autem adhuc in gentem illam secundum tuam non perfeceris voluntatem ; non tamen minorem potes expectare mercedem, quia Deus non profectum remunerat, sed laborem... Quia igitur firmiter speramus in Domino, cujus est incrementum dare, quod labori tuo dabit profectum ; devotionem tuam monemus et exhortamur in Domino, per hæc Apostolica scripta mandantes, quatenus opportune, importune instans, arguens et obsecrans, in operando in omni patientia et doctrina, opus Evangelistæ ac ministerium tibi commissum studeas adimplere : firmiter sperans in Domino Jesu Christo, quod ipse, qui affectum tibi præstitit laborandi, ne tuus labor inutilis habeatur, effectum tribuet et affectum. Datum Romæ apud S. Petrum vii Kalend. Februarii.

spe mercedis æternæ,

B

et felicis successus :

deponit Episcopum Vivariensem :

6 *Hæc Pontifex, qui eodem mense duas epistolas misit, priorem* Roma xiii Kalend. Februarii, *scriptam* Capitulo Vivariensi, *qua indicat visitationem Ecclesiæ Vivariensis commissam Petro de Castro-novo et Radulpho monachis Fontis-frigidi, et quid ab eisdem gestum fuerit usque ad Episcopi depositionem : quam Pontifex approbat, ac novam Capitulo electionem concedit. Altera* Anagniæ *scripta est* iv Kalendas Februarii Narbonensi Archiepiscopo, *quem severe reprehendit ob avarum datis Legatis denegatum. Tertia* Anagniæ *scripta est proximo mense*, scilicet xii Kalend. Martii, Episcopo Agathensi et Abbati S. Pontii *hoc eumdem :* Sicut ex tenore litterarum dilectorum filiorum Petri de Castro-novo et Radulphi monachorum Fontis-frigidi nobis innotuit, cum de mandato nostro

arguit Narbonensem :

C ad extirpandos hæreticos de provincia Narbonensi, sicut viri discreti et zelum Dei habentes, et pro fide Christiana nimis apprehendentes arma et scutum, diligenter et sollicite laborarent ; Biterrensis Episcopus requisitus ab illis, cum eis ire noluit ad commonendum super hoc negotio nostra auctoritate Comitem Tolosanum. Deinde rogatus ab eisdem, ut Consules civitatis Biterrensis ad hæresim abjurandam, et ob defendendam contra hæreticos Ecclesiam Dei, cum eis pariter admoneret, non solum non acquievit eorum monitionibus, sed id fieri penitus impedivit, Christi se constituens inimicum, cum ipse ad hoc per se pro debito sui officii teneretur. Et cum auctoritate nostra convocato Clero injunxissent eidem, ut nisi usque ad diem præfixum hæresim dicti Consules abjurassent, ipsos non differret excommunicationis vinculo innodare, et licet hoc promiserit se facturum, id tamen effectui minime mancipavit. Propter quod dicti Petrus et Radulphus ipsum ab administratione, nec non et Episcopali officio suspenderunt, donec se nostro conspectui præsentaret : Clero Biterrensi, ne interim sibi obedirent in aliquo,

Biterrensem inobedientem excommunicat :

in virtute obedientiæ et sub excommunicationis pœna districtius inhibentes. *Committit ergo Pontifex Agathensi Episcopo, ut contra Biterrensem procedat ob denegatam Legatis obedientiam, atque eorum per omnia exequi mandata faciat.*

D

7 *Alia est epistola Innocentii Papæ*, ii Nonas Julii *scripta* Abbati Cisterciensi et Radulpho et Petro monachis Fontis-frigidi, Apostolicæ Sedis Inquisitoribus : *qua indicat se de inquisitione ab iis facta super statu Episcopi Tolosani perspicaciter intellexisse, electionemque ejus reprobare :* quia ab initio festinavit vitio simoniæ, benedictione caruit in fine, ab Episcopatu per Sedem Apostolicam ad depositionem condemnatus : *ut tradit Guilielmus de Podio-Laurentii in Chronico super historia Albigensium cap.* 6, *qui dein cap.* 7 *ista scribit :* Cum igitur terra ista quod Sedem Apostolicam tam super hæretica pravitate, quam rapina mirabili et miserabili infamia laboraret : iisdem temporibus missus est Legatus a Summo Pontifice Frater Petrus de Castro-Novo Ordinis Cisterciensis, vir providus et discretus : cui et Magister Radulphus, persona litterata et multum honesta, additus est collega ; qui Comitem Tolosanum ad expellendos hæreticos ac ruptarios de terra sua, et pacem conservandam, monuerunt et adstrinxerunt, etiam juramento. Factumque est eodem tempore, quod Deo inspirante, venerabilis ac religiosus vir, Dominus Fulco Abbas Floregiæ, sive Torondeti, Ordinis Cisterciensis elegitur in Episcopum Tolosanum. Cujus promotionem cum audisset dictus Legatus, qui optime eum noverat, ut jacebat in lecto infirmus, elevatis manibus in cœlum gratias egit Deo, quod de tali persona provvidisset Ecclesiæ Tolosanæ : qui ingressus est prius Ecclesiam suam in festo S. Agathæ, quæ dies Dominica erat in Sexagesima, et cum orasset vertit se ad populum, sermonem inchoans de Evangelio, quod legitur ipsa die Exiit qui seminat seminare semen suum ; cum quo optime suo principio congruebat, quod missus ad Episcopatum mortuum suscitandum velut alterum Elisæum, jam nemo debebat dubitare. Agebatur autem quando intravit Tolosam, annus gratiæ MCCV. *More scilicet tunc in Francia usitato, qui nobis est annus sequens* MCCVI, *quando cyclo Solis* XI, *et littera Dominicali A festum S. Agathæ convenit in diem Dominicam, et quidem Septuagesimæ, quia Cyclo Lunæ* IX *Pascha celebratum est die* II *Aprilis.*

E

Tolosanum curia deponit:

gaudet Fulconem hunc substitutum.

§ II. *Cooperatores adjuncti Episcopus Oxomensis et S. Dominicus, ac* XII *Abbates Cistercienses. Apud Comitem Tolosanum et alios acta. Mors nonnullorum. Martyrium B. Petri.*

F

Jam memoratus Guilielmus de Podio-Laurentii ita auspicatur caput VIII. In ipsis quoque diebus Dominus Deus, ipse qui sagittas electas in providentiæ suæ conservat pharetra, duos de Hispania ad hoc opus produxit electos pugiles, Dominum Didacum Episcopum Oxomensem, et religiosum virum, Sanctum postea declaratum, fratrem ejus Dominicum, Canonicum suæ Ecclesiæ regularem. *Petrus monachus Vallis-Cernay in citato Chronico de his agit cap.* 3 *istis verbis :* Anno Verbi incarnati MCCVI Oxomensis Episcopus, Diegus nomine, vir magnus et magnifice extollendus, ad curiam Romanam accessit.... Factum est igitur dum rediret a curia et esset apud Montem-Pessulanum, invenit ibi venerabilem virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, et F. Petrum de Castro-Novo, et F. Radulphum monachos Cistercienses, Apostolicæ Sedis Legatos, impigre ab legationi præ tædio renuntiare volentes, eo quod nihil aut parum hæreticis prædicando proficere potuissent.

A recedentibus Legatis Oxomensi Episcopo et S. Dominico,

A sent. Quotiescumque enim vellent ipsis hæreticis prædicare, objiciebant eis hæretici conversationem pessimam Clericorum : et ita, nisi vellent Clericorum vitam corrigere, oporteret eos a prædicatione desistere. Memoratus autem Episcopus adversus hujusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens et consulens, ut ceteris omissis, prædicationi ardentius insudarent, et ut possent ora obstruere malignorum, in humilitate præcedentes, exemplo pii Magistri facerent et docerent : irent pedites sine auro et argento, per omnia formam Apostolicam imitantes. Dicti vero Legati hæc omnia, quasi quamdam novitatem per se arripere non volentes dixerunt, quod si quis favorabilis ancteritatis eos sub hac forma vellet præcedere, ipsum libentissime sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deo plenus, moxque familiam suam Oxomum transmittens, uno comite contentus (*is erat S. Dominicus*) cum duobus sæpe dictis monachis, Petro videlicet et Radulpho, Montem ingreditur Pessulanum. Abbas autem Cisterciensis Cistercium perrexit, tum quia in proximo celebrandum erat Cisterciense Capitulum, tum quia post celebratum Capitulum, quosdam de Abbatibus suis volebat secum adducere, qui eum in exequendo

B injuncto sibi prædicationis officio adjuvarent. *B. Jordanus proximus a S. Dominico Magister Generalis, in Vita S. Dominici hactenus inedita, arbitratus est ante* XII Abbates Ordinis Cisterciensis, cum uno legato, contra hæreticos Albigenorum ad prædicandam fidem directos, *quam advenerit* Didacus Oxomensis Episcopus, *ac relato colloquio, et dimissione familiæ addit* : Detinuit et secum prædictum Dominicum Suppriorem quem magni æstimabat, magnoque complectens eum caritatis affectu. Hic est Dominicus primus Prædicatorum Ordinis institutor et fundator, qui ex eo de nocte tempore cœpit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari. *Ad cujus Vitam reliqua examinanda erunt. Sed ad Petrum Vallis Cernay revertamur, cujus accurata hac in re narratio nobis maxime probatur : ita autem pergit :* Exeuntes a Monte-Pessulano Oxomensis Episcopus et præfati monachi, venerunt ad castrum quoddam Carmonum, *ac relata disputatione cum hæresiarcha Baldduino habita*, exeuntes a castro, *inquit*, recto itinere præcedentes, Biterrensem aggressi sunt civitatem. Venerabilis autem Episcopus Oxomensis et Frater Radulphus consuluerunt Fratri Petro de Castro Novo, ut ad tempus ab eis recederet : timebant siquidem, ne occideretur F. Petrus, eo quod ipsum odio haberent hæretici super omnes. Recessit igitur F. Petrus ab Episcopo et Fratre Radulpho tempore aliquanto. Ipsi a Biterris egressi, Carcassonam gressu prospero devenerunt.... Quodam die convenerunt omnes hæresiarchæ apud quoddam exetrum in Carcassonensi diœcesi, quod dicitur Mons-Regalis, disputaturi unanimiter adversus viros memoratos. Ad hanc disputationem rediit Frater Petrus de Castro-Novo... Disputantibus autem datt fuerunt Judices de ipsis credentibus hæreticorum. Protelata autem fuit disputatio per quindecim dies, et redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita et tradita Judicibus, ut diffinitivam sententiam promulgarent. Videntes autem ipsi Judices hæreticos suos manifestissime superatos, noluerunt dare sententiam, sed et scripta, quæ a nostris acceperant, ne venirent in publicum, noluerunt reddere, sed tradiderunt hæreticis. *Simulta habet Guillelmus a Podio-Laurentii, et interponit disputationem apud Viride-solium habitam. Sed his omissis, ad B. Petrum, de quo agimus, redeamus, de quo Petrus Vallis-Cernay ista addit.*

9 His peractis, recessit Frater Petrus de Castro-Novo a sociis suis et ivit in Provinciam, et laboravit, ut componeret nobiles Provinciæ; hac autem intentione, ut auxilio eorum, qui pacem juraverant, D posset hæreticos de Narbonensi Provincia extirpare. Sed Comes Tolosanus, Raimundus nomine, inimicus pacis, noluit acquiescere dictæ paci, donec tam per guerras, quas movebant ei nobiles Provinciæ, mediante industria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipsum Comitem promulgatam, jurare compulsus est pacem illam. Sed qui fidem negaverat, et erat infideli deterior, numquam deferens juramento, juravit pluries, pluries perjuravit. Quem vir sanctissimus Frater Petrus magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imo damnabilis erat valde : confundebatque eum vir magnæ constantiæ, vir conscientiæ illibatæ, adeo ut exprobraret ei, quod erat per omnia perjurus, et vere sic erat. *Adit dein idem auctor ejusdem Comitis mores et vitam corruptam integro capite* IV, *asserens se pleraque ab Episcopo Tolosano accepisse.*

10 *Idem auctor alio in loco*, sicut ab illis audivit, qui ab ore B. Petri de Castro-Novo sæpius audierant, *refert illud hujus dictum :* Negotium Jesu Christi in partibus istis numquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis Prædicatoribus pro defensione fidei moriatur : et utinam ego prior persecutoris exciperem gladium. *Interim collega ejus* Frater Radulphus, vir bonæ memoriæ, in quadam abbatia Ordinis Cisterciensis prope S. Ægidium, quæ dicitur Francia-vallis in fata decessit. Perrexerat ad suum Episcopatum Oxomensis Episcopus, firmum habens propositum redeundi quam citius posset ad peragendum negotium fidei in provincia Narbonensi. Peractis vero in Episcopatu paucis diebus, dum redire disponeret, morte præventus in senectute sua feliciter obdormivit. Subtractis igitur his duobus luminaribus, Episcopo videlicet Oxomensi, et Fratre Radulpho, venerabilis Guido Abbas Vallium-Sarnay in diœcesi Parisiensi, qui cum aliis Abbatibus causa prædicationis in Narbonensem provinciam venerat, vir nobilis genere, sed scientia longe nobilior et virtute, qui etiam postea Episcopus factus est Carcassonensis, Prior inter Prædicatores constitutus est et Magister. *Hæc memoratus Petrus cap.* 6, *qui dein cap.* 7 *relato* miraculo de schedula B. Dominici manu scripta, quæ ter flammis injecta illæsa restitit; *capite* 8 *agit* de martyrio Fratris Petri de Castro Novo, qui gladiis impiorum occubuit; *quod sic exordiitur* : His de Prædicatoribus verbi Dei breviter prælibatis, ad martyrium viri venerabilis F et athletæ fortissimi Fratris Petri de Castro-Novo, juvante Deo veniamus : quod nullo modo melius vel magis authentice credimus nos facturos, quam ut litteras Domini Papæ narrationi nostræ inseramus, quas Christi fidelibus destinavit, ipsum martyrium plenius continentes. Forma litterarum hæc est.

novum animum concipit et modum cum Radulpho socio.

Comitem Tolosanum arguit;

ante adventum 12 Abbatum Ord. Cisterciensis,

optat martyrium :

mortuis Radulpho socio

et Didaco Episcopo,

adit cum illis varia loca :

post accessum 12 Abbatum,

ut declinet rabiem hæreticorum,

et miraculum S. Dominici

ipse occiditur

tandem per secessit in Provinciam :

§ III. *Epistola Innocentii* III *Papæ de nece B. Petri de Castro-Novo.*

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis, et nobilibus viris Comitibus, Baronibus, et universis Militibus per Narbonensem, Arelatensem, Ebredunensem, Aquensem, et Viennensem provincias constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Rem credulam audivimus, et in communem luctum generalis Ecclesiæ deducendam. Quod cum sanctæ memoriæ Fr. Petrus de Castro-Novo, monachus et Sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita, scientia et fama præclarus, ad evangelizandum pacem et confirmandam fidem in provincia Occitana cum aliis destinatus, in commisso sibi ministe-

Vir Apostolicus,

rio

A rio laudabiliter profecisset, et proficere non cessaret; (quippe qui plene in schola Christi didicerat, quod doceret; et eum, qui secundum doctrinam est fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina, et contradicentes revincere: paratus omni poscenti reddere rationem, ut poterat, vir in fide Catholicus, in lege peritus, in sermone facundus) concitavit adversus ipsum diabolus ministrum suum Comitem Tolosanum Raymundum; qui cum pro multis et magnis excessibus, quos in Ecclesiam commiserat et in Deum, sæpe censuram Ecclesiasticam incurrisset: et sæpe, sicut homo versipellis et callidus, lubricus et inconstans, pœnitudine simulata fuerat absolutus; tandem odium continere non prævalens, quod cœperat contra ipsum: eo quod noverat in ore ejus verbum veritatis, ad faciendam vindictam in nationibus, et increpationes in populis; ac eo fortius in eodem Comite, quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus; tam eum quam collegam suum, Apostolicæ Sedis Legatos ad villam S. Ægidii convocavit, promittens super cunctis, quibus impetebatur capitulis, satisfactionem plenariam exhibere.

doctibus magis præditus.

odio est Comiti Tolosano.

ab eo vocatur.

12 Cum autem convenientibus illis in villam B prædictam præfatus Comes salutaria monita sibi facta, modo velut verax et facilis promitteret se facturum, et modo velut fallax et durus ea prorsus facere recusaret; volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publice comminatus, dicens, quod quorumque, vel per terram divertant vel per aquam, diligenter eorum observaret egressum. Et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinavit. Cumque vero, nec precibus dilecti Filii Abbatis S. Ægidii, nec instantia Consulum et Burgensium, furoris sui mitigari insania potuisset: ipsi eos, invito Comite, nimiumque dolente, cum armata manu prædicto prope ripam Rhodani fluvii deduxerunt: ubi nocte quieverunt instante, quibusdam ejusdem Comitis satellitibus ipsis prorsus ignotis, hospitantibus cum eisdem: qui, sicut apparuit in effectu, sanguinem quærebant eorum.

eo invito discedit:

a Satellite Comitis vulneratus,

13. In crastino itaque mane facto, et Missa celebrata de more, cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis præpararent, unus de prædictis satanæ satellitibus lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram immobili firmitate fundatum, tantæ proditionis incantum, inter costas inferius vulneravit. Qui prius ipsum respiciens percussorem, et Christi Magistri sui, cum B. Stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum: Deus tibi dimittat, quia ego dimitto: pietatis et patientiæ verbum sæpius repetendo. Deinde sic transfixus, ne acerbitatem quidem illati vulneris spe cœlestium est oblitus: et instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministerii sui sociis, qui fidem promoverent et pacem non desineus ordinare, post justas orationes in Christo feliciter obdormivit. Qui profecto cum ob fidem, et pacem, quibus nulla est prorsus caussa laudabilior ad Martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc morum incredulitas impediret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat multas propter incredulitatem eorum: quia quamquam linguæ non fidelibus, sed infidelibus sint in signum; Salvator tamen præsentatus Herodi, qui teste Luca, valde gavisus est viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat; et facere dedignatus est signum, et reddere interroganti responsum: sciens quia in credibilitate signorum non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat.

Lucæ 23
Act. 7

sancte obit ob fidem Martyr

Matth. 14

Lucæ 23

14 Licet autem ipsa prava generatio, et perversa Provincialium non sit digna, ut tam cito, sicut forsitan ipse quærit, de suo sibi Martyre signum detur: expediisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa, Ne tota pereat, moreretur: quæ contagio hæreticæ pravitatis infecta, per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore. Hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi; hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse victus putatur, tunc vincat potius in eisdem: et ea virtute, qua ipse mortem moriendo destruxit: a superatis interdum famulis suis, superatores eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert. Sperantes igitur, quod de morte hujus fecundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus; cum profecto sit dure culpabilis et culpabiliter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit; nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tam debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nuntiis circa memoratam Provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, optata Deus tribuat incrementa: Venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos, eorumque Suffraganeos monendos duximus attentius, et hortandos per Spiritum sanctum, in virtute obedientiæ districte præcipiendo, ut verbum pacis et fidei seminatum ab eo, suæ prædicationis irriguis, convalescere facientes, et ad expugnandam hæreticam pravitatem, ac Fidem Catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia, et plantandas virtutes, indefesso studio sedulitatis instantes: jam dictum Dei famuli occisorem, et universos, quorum ope vel opere, consilio vel favore tantum facinus perpetravit: receptatores quoque, vel defensores illius, ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et Nostra, excommunicanos et anathematizatos per suas diœceses denuntient universis; et omnia loca prorsus, ad quæ ipse, vel aliquis ipsorum devenerint, præsentibus eis, interdicto faciant Ecclesiastico subjacere. Singulis diebus Dominicis, et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, clamore ad Sedem Apostolicam accedentes, per satisfactionem condignam merentur absolvi sententiam hujusmodi solemniter renovantes.

Joan. 11

ut sanguine interpellante hæreus tollatur.

Joan. c. 12.

E

anathema in eodis auctores fertur

15. Ii autem, qui Orthodoxæ Fidei zelo succensi, ad vindicandum sanguinem justum, qui de terra clamare non cessat ad cœlum, donec ad confundendum subversos et subversores de cœlo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes, eorum remissionem peccaminum a Deo, ejusque Vicario secure promittant indultam, ut eis labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficiat similiter pro illis offensis, pro quibus cordis contritionem et veram confessionem oris obtulerint vero Deo. Hujusmodi siquidem pestilentes Provinciales non tam nostra diripere, sed nos perimere moliuntur: nec solum ad perimendas animas linguas acuunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt, proditores animarum effecti, et corporum peremptores.

Gen. 4.

fideles ad vindictam incitantur.

F

16. Licet autem præfatus Comes pro multis et magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, jam dudum sit anathematis mucrone percussus; quia tamen certis indiciis mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo, quod publice comminatus est ei mortem, et insidias paravit eidem; verum etiam ex eo, quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, et magnis donis remuneravit eumdem, ut de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innotescunt multis ob hanc quoque caussam iidem Archiepiscopi, et

proscribitur Comes Tolosanus,

Episcopi

A Episcopi publice nuntient anathematizatum eumdem. Et cum, juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones ei, qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communione fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus; omnes, qui dicto Comiti fidelitatis seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur adstricti, auctoritate Apostolica denuntient interim absolutos; et cuilibet Catholico viro licere, salvo jure Domino Principali, non solum persequi personam ejusdem; præsertim obtentu, quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per ipsius nequitiam fuit hactenus turpiter sanciata et maculata: quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus extitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo

utque ad pœnitentiam

curavimus aggravare. Si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum penitudinis suæ hæc signa præmittere oportebit, ut de toto posse suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores, et se pacem satagat conciliare fraternæ: cum principaliter propter culpam, quam in utroque noscitur commisisse, in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura. Quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit

B observare, vix posset congruæ satisfacere, non tantummodo pro se ipso, sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit.

17. Quia vero secundum sententiam Veritatis, timendi non sunt, qui corpus occidunt, sed ille qui

Matth. 10 potest mittere corpus et animam in gehennam; confidimus et speramus in eo, qui ut a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors venerabili

B. Petri morte animi addantur substituto homini,

Fratri nostro Consoranensi Episcopo, et dilecto filio A. Abbati Cisterciensi, Apostolicæ Sedis Legatis, aliisque Orthodoxæ Fidei sectatoribus, non solum timorem non mentiet, sed amorem accendet, ut ejus exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Unde Archiepiscopis et

ad Episcopos dirigendas:

Episcopis consulendum duximus, admovendo preces præcepus, præcepta precibus inculcantes; ut Legatorum ipsorum salubribus monitis et mandatis efficaciter intendentes, tamquam strenuissimi Commilitones assistant eisdem in omnibus, quæ propter hæc, ipsis duxerint injungenda: scientes, quod sententiam, quam ipsi non solum in rebelles, sed

C etiam in desides promulgaverint, nos ratam haberi præcipimus et inviolabiliter observari.

ad omnes, ut Legati cruciatæ

18. Eia igitur Christi milites: eia strenui militiæ Christianæ primates, moveat vos generalis Ecclesiæ pericula, succendat vos ad tantam Dei vindicandam injuriam pius zelus. Memento, quia Creator noster nostri non indiguit, cum nos fecit; qui, quamquam nostro servitio non indigeat, ut quasi per illud minus negotio quidquid voluerit, fatigetur; et sua omnipotentia minuatur, obsequio nostro caret; occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi. Cum igitur post interfectionem prælati justi, Ecclesia, quæ in partibus illis est, absque consolatore in tristitia et mœrore sedente, fides evanuisse, perisse pax, hæretica pestis et hostilis rabies fortius invaluisse dicatur; ac si potenter in ejus navigio procella non succurratur eidem, pene penitus videbitur navis Ecclesiæ naufragari: universitatem vestram monemus attentius, et propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, et in remissionem peccaminum indigemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, et ad pacificandam gentes illas in ea, quæ est Deus pacis et dilectionis, intendere procuretis: et quibuscumque modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere: sectatores ipsius eo quam Saracenos securius, quo pejores sunt illis, in manu forti et extento brachio impugnando. Prænominatum etiam Comitem, qui, quasi fœdus percussisset cum eadem morte, propria non recogitat (si forte vexatio sibi tribuat intellectum, et impleta facies ejus ignominia incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis et Ecclesiæ, imo Deo) pondere non desinatis inductæ super eum oppressionis urgere, ipsum et fautores ejusdem de castris Domini depellendo, et auferendo terras eorum: in quibus relegatis hæreticis, habitatores Catholici subrogentur qui juxta Orthodoxæ Fidei nostræ disciplinam in sanctitate et justitia serviant coram Deo. Datum Laterani VII Idus Martii, Pontificatus nostri anno XI.

D *ad hæreticam pravitatem abolendam:*

ad expellendum Comitem et fautores,

19. *Aliam postmodum epistolam scripsit idem Pontifex Utcensi Episcopo et Narbonensi electo, Apostolicæ Sedis Legatis, se non posse adhuc terram Comitis alteri concedere, cum de hæresi et homicidio convictus non sit. Extat illa epistola inter illas, quas 4 libris edidit Franciscus Bosquetus, lib. 3. regesto* 15. *num:* 100, *hoc exordio:* Licet Raymundus Tolosanus Comes in multis contra Dominum et Ecclesiam culpabiliter sit inventus, et pro eo quod Legatis inobediens extitit et rebellis, sit excommunicatus ab ipsis et exposita terra ejus, si forte vel sic ei vexatio tribueret intellectum; unde jam ex parte non modica terram amisit. Quia tamen nondum est damnatus de hæresi, vel de nece sanctæ memoriæ Petri de Castro-Novo, etsi de illis sit valde suspectus; quare mandavimus, ut, si contra eum infra certum tempus appareret legitimus accusator, indiceretur illi purgatio secundum formam in litteris nostris expressam, definitiva nobis sententia reservata.

quem postea Pontifex asseruit suspectum, non convictum de homicidio, E

§ IV. *Veneratio B. Petri, et corporis translatio.*

Memoratus ante Petrus monachus Vallium-Cernay capite 9, *et duobus sequentibus, narrat legationem Tolosani et Consoranensis Episcoporum ad Romanum Pontificem, ut statum Ecclesiæ in Narbonensi provincia ei exponerent; qua facta, missum ab illo Milonem Clericum, a latere Legatum et postea concilium apud Montilium celebratum, ibique diem Comiti Tolosano præfixum sistendi se apud Valentiam.* His omnibus rite peractis, *inquit auctor cap.* 12. descendit Legatus ad Villam-S. Ægidii reconciliaturus ibi F Comitem Tolosanum. *Qua reconciliatione narrata, subjungit:* Comes Tolosæ, disponente Deo, nullatenus de ecclesia potuit exire præ turba per viam, qua intraverat, sed oportuit eum descendere in inferiora ecclesiæ et per ante sepulcrum Beati Martyris F. Petri de Castro-Novo, quem occidi fecerat, nudum transire. O justum Dei judicium, quem enim contempserat vivum et reverentiam compulsus est exhibere et defuncto. Illud etiam notandum puto, quod cum corpus prædicti Martyris, quod in claustro monachorum S. Ægidii prius fuerat tumulatum, post longum tempus in ecclesiam transferretur, ita sanum inventum est et illæsum, acsi ipsa die fuisset tumulatum: miri etiam odoris fragrantia de corpore Sancti et vestibus emanavit. *Hæc ibi. Assignatum* longum tempus *arbitratur Godefridus monachus S. Pantaleonis fuisse* unius anni, *et anno* 1208 *profert ejus cædem sed perperam Cardinalem fuisse opinatus est, additque ista verba:* Transacto anno cum ex jussione Summi Pontificis sepulcrum aperiretur, ut corpus Martyris in ecclesiam translatum, in loco decentiori juxta tumbam S. Ægidii poneretur, ita recens carne et sanguine sine aliqua corruptione inventum est, acsi eodem die

Corpus B. Petri honoratum a Comite Tolosano,

in Translatione integrum cum odoris fragrantia.

anno ab obitu elapso.

ibi

A ibi positum fuisset. Tanta etiam illic fragrantia suavissimi odoris emanavit, ut qui præsentes aderant, totum ecclesiam plenam aromatibus esse putarent. *Hæc auctor in dictis Annalibus, quos Marquardus Freherus tomo* I *Scriptorum rerum Germanicarum vulgavit.*

21 *Dies et mensis, quo* B. Petrus ob fidem Martyr *occubuit, nusquam indicatur. Epistola Innocentii Papæ supra relata scripta est* VII Idus Martii anno Pontificatus XI, *Christi* MCCVIII, *quo passim anno alii eum martyrii palmam assecutum arbitrantur: sed necesse est, ut mense ad Januario aut Februario contigerit, ut Pontifex habita totius rei gestæ informatione potuerit eam epistolam scribere. Interim nescio qua de causa, inscriptus est Martyrologiis et hoc die* V *Martii et iterum* XIV *ejusdem mensis Martii. Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino ad dictum* V *Martii ista habet:* In Villa S. Ægidii passio S. Petri Abbatis et Martyris Ordinis Cisterciensis. *Et ibi* 2 *observationum ejus passionem describit verbis Roberti Autissiodorensis in Chronico:* Anno *scilicet* Domini MCCVIII in partibus Provinciæ accidit res dolenda. Nam cum in eadem regione nimis increvissent plantaria vitiorum, Dominus Papa viros illuc destinaverat

B strenuos et prudentes, qui de vinea Domini Sabaoth avellerent inutilia, et utilia propagarent. Inter quos Legatum statuerat contra hæreticos Albigenses Petrum de Castro-Novo Sacerdotem et monachum, virum inter viros utique virtuosos vita, scientia, fama præclarum. Qui cum in commisso sibi ministerio proficere non cessaret, Comitem Tolosanum sæpius arguebat, eo quod ad favendum hæreticis videretur proclivior, et pro multis et magnis excessibus in eum sententiam excommunicationis intorsit. Tandem apud Villam-S. Ægidii Legatum Comes convocat, plenarie se de omnibus, quibus impetebatur capitulis, satisfacturum promittens. Loco et die condicto conveniunt. Comes juri parere detrectat, tantoque furore invehitur in Legatum, ut mortem ei publice comminetur. Legatus a Burgensibus invito Comite Rhodanum usque deducitur: eique duo satellites Comitis se adjungunt, et nocte instanti D pariter hospitantur. In crastinum mane facto, Missa celebrata de more, dum ipse cum sociis ad transitum fluminis se pararet, unus ex satellitibus Satanæ lanceam manu vibrans, ipsum inter costas posterius vulnerat. Percussus in percussorem respiciens et sapius repetens verbum istud: Dimittat tibi Deus, quia ego dimitto, post multas demum orationes obdormivit in Christo. Corpus ejus relatum in eccles. S. Ægidii honorifice tumulatur. *Saussaius et Bucelinus cum et hoc die et* XIV *Martii longis satis elogiis celebrant, quæ apud eos videri possunt.*

Nomen Martyrologiis inscriptum V *Martii a Menardo cum titulo Martyris,*

et aliis

22 *Quæ enumerantur post obitum patrata miracula, sunt quæ in Translatione animadversa diximus circa incorruptionem corporis et odoris fragrantiam: quibus addi possunt quæ a memorato Petro Vallium Cernay cap.* 64 *narrantur istis verbis:* Ecce miser ille Comes Tolosanus, cum mortem hunc sanctissimo viro intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitiis publice et in facie redargueret vir bonus, post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam: sed Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui Martyris vindicante, unde speravit se habere lucrum, inde dispendium gravissimum, inde damnum irrecuperabile reportavit. Diligenter etiam est notandum, quod dictus Comes miser ille occisorem viri Dei in maximo amore et familiaritate receperat, adeo quod per civitates et castella ipsum ducens, quasi prospectaculo omnibus, dicebat: Iste solus me diligit: iste solus concordat maxime votis meis: iste eripuit me ab inimico. Licet autem crudelissimum hominicidam illum Comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum et probatorum virorum, Canonicorum Tolosanæ Ecclesiæ veridica relatione audivimus, ab illo die, quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris numquam canis dignatus accipere de manu ejus. O res miranda! O res maudita! Hoc idcirco inseruimus, ut quam juste Comes Tolosæ exhæredatus sit, ostendamus.

Comes Tolosanus pauca ex,

homicidam B. Petri minum amavit,

quem canes ipsi abhorrebant.

DE B. ROGERIO

DISCIPULO S. FRANCISCI, TUDERTI IN UMBRIA.

CIRCITER AN DCCXXXVI V MARTII.

C Tuderti *Umbriæ urbis antiquæ, plerumque* Tudertum, *Italis* Todi, *complurium Sanctorum inquilinorum festas celebrat, ac illustratur tropæis; ut alibi diximus: quibus ad* B. Rogerius, *Ordini Minorum ab ipso Patriarcha Francisco adscriptus, et circa annum* MCCXXXVI *vita functus jungeretur, sanctusse traditur, qui viventem noverat, coruscare miraculis mortuum audierat, Gregorius* IX *Pontifex Maximus. Ita Molanus in Auctario ad Usuardum,* Tuderti Tusciæ, *inquit,* S. Rogerii Confessoris, ordinis Minorum, cujus memoria ibidem celebratur consensu Gregorii IX. *Eadem fere recitant Galesinius et Ferrarius, qui* Sanctum *appellat; uti et Joannes Baptista Possevinus in Vitis SS. et BB. Tudertium. At Ludovicus Jacobillus tom.* 1 *de SS. Umbriæ,* Beatum *solum nuncupat: hæc fatentur* Sanctum *appellatum a Gregorio* IX, *qui et Tuderti celebrari ejus festum concesserit, et in vitam ejus ac miracula inquiri auctoritate Apostolica mandarit, quod cogitaret eum in Sanctorum album referre: sed quia prius e vita decessit Pontifex, quam ea processus essent absoluti, dilata quidem canonizatio est, festum tamen adhuc Tuderti celebratur. Citat Officium proprium et tabulas Sanctorum Tudertium idem Jacobillus, et Ferrarius in utroque Catal. et SS. Italiæ et generali. Possevinus non in urbe solum Tudertia, sed*

Tudertia,

Ordinis Minorum,

Gregorius IX

et per diœcesim, ut illius festum celebretur, constitutum a Gregorio IX *scribit.*

2 *Tradit Galesinius in Notis ad* IX *Januarii,* Litteras eum de ea *Gregorio* IX *datas* Tuderti asservari. F *Catal. eas Ferrarius in Topographia, Galesinium secutus, ut ram. Idem tamen in Catal. SS. Ital. ista annotat.* Diploma Confessionis Gregorii IX, ut B. Rogerius Officio Ecclesiastico uti posset, (forte injuria temporum, ut multa alia) ferunt non extare. *Mediocrem post annis in genere. Catal. SS. videlicet ejus, quod unica scripserat, vel certius edictas, id videtur in Notis retractare.* Ferunt, *inquit,* extare Pontificium diploma, quo illum Officio Ecclesiastico coli permittitur.

sed an hujus diploma exiet, haud inveni-

3 *Idem in Catal. SS. Ital. scribit, quamvis Gregorius* IX *illum* uti Sanctum ab Ecclesia Tudertina, ubi decessit, coli concesserit, *id tamen ab Angelo Cæsio* Ep. Tudertino fieri primum cœpisse, *et addit, his proximis temporibus. Nam cum hæc ante annum* MDCXIII *scriberet, decerat sexcentos prope laudatis intra ille Antistes annos* MDCVI, *edito Episcopatus* XL. *Neminem Officio Ecclesiæ Tudertinæ (qua non vidimus) illud etiam B. Rogerii extat, ut jam ante alios non pauci advimus, ad hæc etiam pertinet, quod Ecclesiasticus Hagiastes* 4 *Italiæ sacræ ex MS. Catalogo Præsulum Præsulum*

qui cultus non usquam inscriptus.

A *Præsulum Bibliothecæ Barberinæ, in Cæsii encomio recitat* : Vetustas Ecclesiæ constitutiones et novas Synodales additas imprimi fecit, una cum Officio Sanctorum Tudertinorum, Apostolica auctoritate approbato. *His fortasse verbis inductus est Wadingus loco citato, ut fateretur renovatum B. Rogerii cultum ab Angelo Cæsio, non primum introductum. Ac de diplomate Gregorii* IX, *quod alii ita affirmant, ut non promant in lucem, sic ipse pronuntiavit* : Non indixit *Pontifex* ejus cultum ritu solemni, neque publico dato uti ego judicaverim, diplomate : cujus nullum reperi in Pontificio Regesto vestigium. Quod in caussa fuit, ut paullatim negligeretur ; donec nostris prope temporibus Angelus Cæsius, Tudertinus Episcopus illum renovavit ; non coepit, ut habet Ferrarius, jam enim celebrabatur ejus memoria sub tempore Bernardi de Bessa socii S. Bonaventuræ : et sane non nisi ex antiquis tabulis Joannes Molanus *accepit, quæ* addidit ad Martyrologium Usuardi. *Ea nimirum, quæ nos supra retulimus.*

sed cum paullum negligeretur,

ab Angelo Cæsio Ep. renovatus,

4 *Floruit autem Bernardus de Bessa, ut idem in Scriptoribus Ordinis Minorum tradit Wadingus, sub annum* MCCLXXVIII, *fuitque Sancto Bonaventuræ a secretis, cum hic esset Ordinis Minorum Minister Generalis. Scripsit autem inter alia Libellum* de triplici

cum tempore S. Bonaventuræ vixerit :

B statu religionis Minorum, *in quo Vita et multa miracula S. Francisci, et Chronica Ministrorum Generalium usque ad decimum. At neque hos neque alios ejus libros tractatus. Ex Chronicis ejus vita de B. Rogerio profert Wadingus.* Rogerius sub ipso institutore Francisco Ordinem ingressus est : quo magistro, tam perfecte spiritum indut paupertatis, ut nihil prorsus admitteret, præter habitum et femoralia. Spiritu prophetico multa clare prædixit : præclaras quæque exercitus virtutes ; propter quas statim ab obitu non dubitavit Pont fex cum vere Sanctum proclamare, et concedere, ut in civitate Tudertina, ubi requiescit, ejusdem festum celebraretur.

B. Rogerius a S. Francisco in ord. Min admissus,

5 *Quid de hujus Rogerii vitate sentiret S. Franciscus, perspici potest ex Rodulphi Tossinianensis Appendice libri primi Historiarum Seraphicæ religionis, ubi hæc scribit.* Præter hos XII, quos modo enumeravimus, habuit quoque beatus noster Pater Franciscus, Christi exemplo, LXXII discipulos, viros integros vitæ, et omni sanctitate perfectos, quorum vitæ et instituta alphabeti ordine distribuerunt, literarius explicabimus. De quibus dicere solebat B. Franciscus, quod ille est vere Frater Minor, qui habet hidem F. Bernardi, simplicitatem et puritatem F. Leonis, hengauitatem F. Angeli, gratiosum aspectum

a qua caritas ejus commendata ;

C F. Maurici, potentiam F. Juniperi, caritatem F. Rogerii, sollicitudinem F. Lucidi. Hos itaque misit B. Franciscus per universum orbem ad prædicandum, et serendum bonum semen Christianæ fidei. *Idem, quod ad caritatem, et prophetiæ gratiam* B. Rogerii, *sive* Rugerii, *hujus scilicet Tudertini, attinet, tradit in ejus Vita Jacobillus : sed et plures alios S. Francisci discipulos numerat, quorum eximia aliqua a S. Patriarcha commendata sit virtus.*

6 *Idem hic* Rugerius *dicitur a S. Francisco in Hispaniam missus, quod ita refert Franciscus Gonzaga parte 3 Seraphicæ religionis, agens de Conventu Villæ francæ qui est* XI *provinciæ S. Jacobi in Asturiensi audiens :* Triginta Fratres, *inquit*, hujus loci incolæ, debita cum reverentia mediam capitis B. P. Rogerii partem in Sacrario asservant. Fuit hic Pater natione Italus, atque ex Seraphici Patris Francisci adhuc superstitis mandato, ad has regiones trajecit. *Hunc esse Tudertinum, de quo hic agimus*, Rogerium, *ex hoc patet, quod idem Gonzaga prima parte inter Beatos Ordinis Seraphici numerum recenset* B. Rogerium, *quem Gregorius* IX *vere Sanctum appellavit*, et ejus memoriam apud Tudertum celebrari præcepit, *qui et*

ejus in Hispaniam missus,

Tuderti jacet. Minor autem, quem Gonzaga Patrem D *appellarit, qui titulus non nisi Sacerdotibus in eo ordine tribuitur, eum a Wadingo* Laicum *dici. Ita enim tom.* 2 *Annalium ad annum* 1285. *num.* 15 *scribit, de hoc ipso agens Villæ-francæ Conventu :* Asservatur reverenter in Sacrario medium caput B. Rogerii laici Itali et S. Francisci discipuli, quem cum primis a se missis in Hispaniam destinavit. In tabula vetusta memoria conspicitur singularis prodigii ; quo Christus Dominus (cujus infantiam et nuditatem in præsepio recumbentis ille summo colebat affectu) summa dignatione se ejus brachiis in specie infantuli commendavit. Miraculis claruisse scribunt vetusti nostri scriptores. *Ita ille, qui ad meum quidem ætat nimirum Bernardi de Bessa.* Chronic. antiq. *quæ et nos ex ipso supra, ac mox rursus : citat et* Pisanum lib. 1 fructu 8 *ubi fol.* 73 *verso, ad titulum* Locus Tuderti, *hæc habentur :* In dicto etiam loco Tuderti sepultus est sanctus Frater Rugerius, qui tam evidenti emicuit sanctitate, quod Dominus Papa Gregorius IX vere Sanctum appellavit, et ejus memoriam apud Tudertum concessit celebrari. *Hic igitur est* Rogerius, *cujus pars est rel quiarum Villam-francam translata. Laicus autem fuerit, ut vult Wadingus, an Sacerdos, ut insinuat Gonzaga, nobis non liquet.*

(Sacerdos, an laicus ?)

ubi aliquæ ejus reliquiæ Villæ-francæ,

ipse infantem JESUM *brachiis excipit :*

7 *Illud haud satis assequimur, cur Wadingus ad annum* 1236 *num.* 1 Rugerium de Marchia *hunc nuncupet, cum nihil ejusmodi Pisanus aliique Ordinis veteres scriptores, quos quidem viderimus, de eo tradant. Imo Ludovicus Jacobillus tom.* 1 *de Vitis SS. Umbriæ asserit* Tudertem *fuisse ait. Idem Wadingus tomo* 1 *ad an.* 1220 *num* 8 *scribit :* Rigerium confundit Marianus cum Rogerio viro sancto, qui jacet Tuderti clarus miraculis, quem Sanctum vocavit Gregorius IX, et ejus memoriam ibi celebrari præcepit. *Certe Bartholomæus Pisanus lib.* 1 *Conformitatum fructu* 8, *parte* 2, *utrumque egregie distinguit, ac de Tudertino quidem Rogerio, quæ scripserit, jam retulimus.* Rigerium *vero* (*quem* Rizerium de Mucia *vocat, Gonzaga* Rizerium a Mutina, *Tossinianus* Rigerium a Mutia, *quidam etiam* Rugerium) *prolixe laudat idem Pisanus et* Ministrum provinciæ Marchiæ Anconitanæ *fuisse scribit. Jacobillus* Rugerium, cognomento Riccieri *appellat, atque* Muccia in Marchia *oriundum : atque credibilius, quam quod Wadingus conjecit inter Insubres natum, ubi* in Lombardia Transpadana Mutia ingens rivus est, et Mutianum opp dium rivo vicinum non obscurum : *e quo sit is ortus,* Mutianensis *dici debuit, non, ut ipse eum vocat,* Mutianus. *Et vero Pisanus* Rizerium de Mucia, nobilem de Marchia *appellat.*

non recte de Marchia *dictus ;*

diversus a Rogerio de Marchia :

8 *Tudertino autem Rogerio non eumdem omnes natalem sive festum agem : aut, ut Wadingus vocat tom.* 2 *ad an.* 1254 *num.* 47, ferias solemnes, *assignant. Nam Molanus et Galesinius ad* IV *Januarii statuunt, ad* V *ejusdem mensis Arturus du Monstier in Martyrol. Franciscano. At Joannes Baptista Posserinus in Vitis SS et BB Tudertinorum ad* III *Martii eloquium illius refert : alii denique, quod et Arturus fatetur, ad* V *Martii. Ita Philippus Ferrarius in Catal. SS. Italiæ*, ex Offic. Eccl. Tudert. *ut citat. Itemque in generali Catal. SS. ad eumdem diem, citat in Notis* Tabulas Eccl. Tudertinæ hac die de ej. Officium recitantis. *Ludovicus Jacobillus tomo* 1 *de Vitis SS. Umbriæ testatur* V *Martii coli, citatque* Officium proprium et tabellam festorum Tudertinæ civitatis ; etsi alii aliis diebus eum referant.

F

festum ejus 5 *Martii,*

aliis diebus apud alios :

9 *Idem Jacobillus tunc* Rogerium *circa annum* MCCXVI *habitu Ordinis Minorum a S. Francisco inductum fuisse vult : eum tum aliis Dei donis, tum Spiritu prophetiæ ornatum, quæ multa prædixerit, quæ postea cernerunt ; multa quoque, dum viveret, patrasse miracula. Plura tamen post obitum edidit, quæ apud Wadingum ita narrat Bernardus Bessa :*

admissus in Ordinem an. 1216,

in vita miraculis clarus,

10 Mulier

A

ac magis post mortem.

quando sanata paralytica;

clauda, deformis:

claudus:

10 Mulier quædam paralysi dissoluta, sub ejus morte ad tumulum perlata, brevi oratione misericordiam a Deo per merita sui servi Rogerii deprecata in conspectu Fratris Conservi, sancti viri socii, aliorumque plurimorum virorum, repente evasit incolumis. Eodem die mulier altera, Sonina nomine, retortis pedibus clauda, aliisque membris deformata vigilias ad tumulum sancti viri protrahens, perfectam consecuta est salutem. Testatus est Fr. Simeon Narniensis præstito juramento, se aliisque præsentibus puerum in nativitate claudum, sanum repente ad eumdem tumulum exiliisse. Valentinus puer sinistri oculi visum, Maria de Castro Megii phrenetica passione in varias mutata figuras, vestes discerpens, aliquando latrans ut canis, alius ut bos mugiens, integri evasit judicii. Sabina de Sorgola uxor Petri Bonfilii annos duos gravissima infirmitate laborans, atque in insaniam collapsa, pristinæ restituta est integritati. Terracellus Tudertinus offensam habens oculorum albuginem, nihilque videns, ad tumulum sancti viri constitutus, per ejus merita desideratum cœli lumen aspexit. *Eadem hæc miracula Jacobillus et alii referunt.*

D

vestes;

duæ furiosæ:

cæcus.

VI MARTII.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Marcianus Martyr, Episcopus Dertonensis in Liguria.

S. Victor,
S. Victorinus, } Martyres Nicomediæ et Apamiæ in Bithynia.
S. Claudianus, sive Claudius,
S. Bassa uxor,
S. Papias,

S. Alexander,
S. Claudianus,
S. Carisius,
S. Claudianus II,
S. Mercurius,
S. Jocundus,
S. Saturninus, sive Saturnus,
S. Cassius, sive Carsus, } Martyres Nicopoli.
S. Victor,
S. Papias,
S. Nicephorus,
S. Filagonia,
S. Victorinus,

S. Lanulus, sive Hianulus,
S. Silvanus,
S. Pernia,
S. Plamfagonus,
S. Petronius,
S. Diodorus,
S. Nicorus,
S. Charistus,
S. Donatus,
S. Vibianus,
S. Euphrosynus Martyr. } Martyres in Italia.

S. Quiriacus Presbyter Augustæ Trevirorum.
S. Basilius Episcopus Bononiensis in Italia.

S. Julianus Medicus,
S. Eubulus, } Martyres,
S. Arcadius Cyprius eorum Magister, } in Oriente.

S. Evagrius Confessor, Episcopus Constantinopolitanus.
S. Claudianus Confessor, frater S. Vigilii Episcopi Tridentini.
S. Victor Diaconus Placentiæ ad Padum in Italia.
S. Seznius Abbas in Britannia Armorica.
S. Fridolinus Abbas Seckingæ in Germania.

S. Kineburga, } filiæ Pendæ Regis Merciorum, } Virgines Petroburgi in Anglia.
S. Kineswitha,
S. Tibba, sive Tilba earum consanguinea.

S. Baltherus Presbyter, } in Scotia et Anglia.
S. Bilfridus aurifaber,

S. Godegrandus, seu Chrodegangus Episcopus Metensis.
S. Hesychius Thaumaturgus in Bithynia.

S. Theodorus Craterus Protospatarius,
S. Constantinus Drungarius,
S. Gallistus Turmarcha,
S. Actius, } Duces
S. Melissenus,
S. Theophilus Patricius.
S. Bassoe,
Alii XXXV Proceres agminum. } Martyres, Amorii capti, in Syria accisi.

S. Corpreus, seu Cabreus, Episcopus in Hibernia.
S. Cadroe Abbas Metis ad Mosellam.
B. Oldegarius Archiepiscopus Tarraconensis et Episcopus Barcinonensis in Hispania.
B. Sollicitus Ordinis Crucigerorum in Piceno.
S. Cyrillus III Generalis Ordinis B. Mariæ Virginis de monte Carmelo in Terra sancta.
B. Agnes de Bohemia Ordinis S. Claræ Pragæ.
B. Colleta reformatrix Ordinis S. Claræ Gandavi in Belgio.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctorum Volusiani et Hildolphi Episcoporum Trevirensium et Confessorum *memoria adnotata est in Auctario MS. Carthusianorum Bruxellensium ad Hermannum Greven. Forsan est aliqua reliquiarum susceptio. Fuit autem Volusianus non Trevirensis, sed Turonensis Episcopus; de quo egimus* XVIII Januarii. *de S. Hildulpho Trevirensi agemus* XI Julii.

S. Victor Martyr Mosomi *in Gallia Belgica memoratur in MS. Florario, et Hermanno Greven additionibus ad Usuardum. Vitam ejus dedimus.* IX Febr.

S. Julianæ Virginis et Martyris *aliqua reliquiarum Translatio recolitur hac die Santullana in Asturibus, ubi diximus ad ejus Vitam* XVI Februarii.

S. Comon Martyr in Cypro, *in Martyrologio Romano tribuitur ex Græcis, qui eum colunt* V Martii.

S. Tyrannus Episcopus Antiochenus *memoratur in MS. Florario Sanctorum. Theodoricus Pauli Gorcomensis in MS. Chronico universali de Patriarchis Antiochiæ, scribit eum sub Maximino martyrio divo affectum claruisse miraculis, et coli* VI *die Martii. Agit de eo Eusebius lib. 7 Historiæ Eccl. cap. 32, et in Chronico, nulla facta mentione martyrii, neque omisisset si tam diversa tormenta, atque Theodoricus narrat, sustinuisset. imo etiam altis fastis sacris jam pridem inscriptus fuisset.*

Filiæ Lemni de Cella Fibarum Lemni,
Mundanus seu Modanus Ep. de Carnterbaidhe,
Molmanus de Druim-ratha,
Moldubius filius Berrani,
Odranus, } *in Martyrologiis Hibernicis Tamlactensi ac Mariani Gormani enumerantur, an ut sancti? nihil de iis Colganus hoc die; Muadanum ad 4 Febr. Sanctum et Abbatem de Kill-muadan*

mudain facit, quod ad Vitam S. Columbæ per Odonellum l. 2 cap. 6. de eo agens, sub dubio reliquerat : et merito, quia nihil est istic quod vel sanctitatem sapiat; vel eumdem, qui hic Episcopus dicitur, etiam Abbatem fuisse persuadeat.

Odo primus Abbas cœnobii Aquæ-curtensis B. Mariæ, Canonicorum Regularium *in confinibus Franciæ, cum titulo* Beati *refertur ab Arnoldo Raissio in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii, additque ob bellorum incuriam nihil de vita et eximiis ejus virtutibus haberi, a nonnullis tamen* Beatum *nuncupari; sed hos auctores non indicat.*

Kunegunda, *vulgo* Cunissa, *Conrado Comite Œningensi ad lacum Acronianum, nepote Othonis Magni Imperatoris ex filia Richalita, oriunda; a morte mariti, Friderici II Andecensis Comitis, facta secunda fundatrix Diessensis cœnobii ad S. Stephanum, II Nonas Martii anno* MXX *cum magna opinione sanctitatis obiit : uti videri potest in Bavaria Pia Matthæi Raderi pag.* 28, *qui etiam* Beatam *appellat, et plura de ejus virtutibus enarrat.*

Gradulfus, Abbas Fontanellensis, pie e vita decessit pridie Nonas Martii, anno 1047. *ut legitur in Chronici Fontanellensis, a Dacherio tomo 3 Spicilegii editi, Appendice cap. 8. Ejus memoria ad hunc diem annotatur in Kalendario seu magno Cartulario Fontanellensi. Arturus du Monstier in Neustria pia* Sanctum *compellat, quod ante ipsum fecerant, Claudius Robertus et Sammarthani in Gallia Christiana. Interim in nullo prorsus Martyrologio ejus reperimus memoriam. Ipsi etiam Fontanellensi in cœnobio fuimus, ac vidimus illum altoser viros sanctitate eximios circum ambitum chori depictos; et quærentibus nobis de veneratione responderunt, nullam habere præter nudam illam memoriam. Alias Vitam ex Chronico Fontanellensi libentissime subjiceremus.*

Pontius Episc. Claromontanus, *pie defunctus an.* 1189, *ut talis nominatur a Saussaio : Chrysostomus Henriquez* Beatum *fecit, quem secutus est Bucelinus.*

Godescalcus de Bolmunstein monachus in Valle S. Petri. *Kalendarium Cisterciense Divione excusum anno* 1617. *Alii sequente die.*

Anna Virgo Ordinis Cisterciensis, Abbatissa in Suevia, *pie requievit anno* 1244 *in monasterio Paindensi : ubi an veneretur* Beata *habeat, nobis non constat; ut talem in suis Hagiologiis collocant Henriquez et Bucelinus, Lahierius item et Arturus in Gynæceo.*

Joannes Cuyper in Brabantia in vico Loo ab hæreticis trucidatus,
Petrus de Assisio,
Andreas de Tuderto Florentiæ,
Petrus Joannes Olivus Narbonæ,
Theodoricus de Osemburch,
Joannes Fassatius Capucinus Mediolani,
} Beati *nominati ab Arturo a Monasterio in Franciscano Martyrologio : quem consulat Lector.*

Anna,
Catharina,
Leonora,
} Virgines beatæ ex Ordine S. Francisci in Hispania. *Ita Lahierius in Menologio Virginum, nullo auctore citato, de quibus Arturus a Monasterio nihil hoc die.*

S. Saturninus, Martyres *in nonnullis Martyrol.*
S. Satyrus,
S. Revocatus,
} *MSS. leguntur, sunt cum SS. Perpetua et Felicitate occisi* VII Martii.

S. Julianus Episcopus Toletanus *ab Usuardo, et ceteris eum sequutis Martyrologis, hoc die refertur ex elogio per Felicem successorem scripto : sed apud hunc* pridie Nonas Martii *irrepsisse pro* Postridie *probabile facit constans visus Ecclesiæ Toletanæ, quæ Sanctum hunc colit* VIII Mart.

S. Dometius *inscriptus hoc die nonnullis Græcorum Menæis, alii sequenti die : in excusis* VIII Martii.

S. Gaudentius M *hodie Fabriani in ecclesia S. Blasii ab Ordine Camaldulensi colitur propter majorem partem corporis eo delatam : de quo et de aliis eodem similiter allatis SS. Sabina et Constantia, si monumenta a nobis petita mature submittantur, agemus* VIII aut XIV Martii.

Zachariæ Papæ *memoria fit in 3 et 4 Kalendario Capuano apud Michaelem monachum. Colitur* XV Martii.

S. Cyrillus Hierosolymorum Episcopus *memoratur in MS. Florario, et in Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Ecclesiis Genuæ celebrantur, quasi ab Ordine Carmelitano coleretur : sed is alius est, etiam Cyrillus dictus, non tamen Episcopus Hierosolymitanus. De Episcopo cum Martyrologio Romano agemus* XVIII Martii.

Crucis et clavorum Christi inventio *celebratur in Menæis Græcorum, at nos cum Latinis* III Maii.

Maximus Martyr lapidibus obrutus *memoriam hoc die habet in Græcorum Menæis : pleniorem* VII Maii.

Marcianus Episcopus Ravennatium *martyrium hoc die passus dicitur a nonnullis apud Rubeum in Historia Ravennatum : qui asserit coli* XXII Maii.

S. Augustini, Ecclesiæ Doctoris, *solennis hoc die commemoratio habetur in Officio Canonicorum Lateranensium. Colitur* XXVIII Augusti.

SS. Crispini et Crispiniani Martyrum Inventio Suessione ex divina revelatione facta, *memoratur in Martyrologio Gallicano Saussaii. De ea agendum erit ad illorum Vitam* XXV Octobris.

Riccardus Ordinis Minorum S. Francisci, in Calatigorono apud Siculos, multis post mortem miraculis claruit *Ita auctarius Cajetanus in Martyrologio Sancto. In Martyrologio Franciscano de eo agitur* VIII Dec.

S. Judicael Rex Britanniæ Armoricæ *hodie memoratur a Bucelino : colitur autem in monasterio S. Majani, teste Alberto le Grand,* XVI Decemb. ANDRADV. PAG. 17.

DE S. MARCIANO
EPISCOPO ET MARTYRE, DERTONÆ IN LIGURIA,
Commentarius historicus.

CIRCA AN. CCC. VI MARTII.

Dertona, urbs antiqua Liguriæ, prope Iriam fluvium Episcopalis, sub Archiepiscopatu et Ducatu hodierno Mediolanensis Metropolis, ab hac et Genua fere æqualiter dissita, Patronum suum primarium veneratur S. Marcianum, primum suum Episcopum et Martyrem : quem antiquiora Martyrologia MSS. referunt ad diem VI *Kalendas Aprilis; utpote duo diversa sacratissimi monasterii Casinensis, character e Longobardico exaratа; duo item Romanum, alterum Vaticanum ecclesiæ S. Petri, alterum Ducis Altempsiani; quibus addi potest Trevirense ecclesiæ S. Martini, paucis ubique verbis, et fere appellatur* Natalis S. Marciani Episcopi et Martyris. *In MS. Ultrajectino ecclesiæ S. Mariæ, et quarto Kalendario Capuano, a Michaele monacho in hujus urbis Sanctuario edito, scribitur* Martinianus. *Accedunt Martyrologia excusa Maurolyci et Canisii, uti Hermanni Greven et Molani in additionibus ad Usuardum. Ferrarius*

CAPUT XXVII Martii

A *varius etiam in Catalogo generali et alio de Sanctis Italiæ; qui asserit Natalem ejus ab Ecclesia Dertonensi ad istum diem celebrari. Consentiunt Acta S. Marciani et S. Secundi Martyris Astensis, de quibus mox agemus : in quibus passim dicitur,* corpus S. Marciani a S. Secundo sub die VI Kalendas Aprilis sepultum.

2 *Interim alii referunt S. Marcianum ad* VI *diem Martii, quibus præivit Petrus de Natalibus in Catalogo lib.* 3 *cap.* 179, *asserens eum* a Sapricio capitalem sententiam accepisse, et Secundum corpus ejus rapientem sepelivisse secundo Nonas Martii. *Secuti Maurolycus et Felicius his verbis :* Apud Terdonam passio B. Marciani Episcopi sub Adriano Imperatore a Sapricio Præfecto. *Aliquanto plura ex Petro de Natalibus descripserunt Hermannus Greven, Canisius et Wilfordus. Galesinius ad* XXVII *Martii ista solum habuit* Terdonæ S. Marciani Episcopi de quo pridie Nonas. *Et hæc die ita scribit :* Terdonæ S. Marciani Episcopi et Martyris, qui Imperatore Cæsare Trajano pro Christi gloria occisus coronatur, *annotatque,* Dertonam primum Episcopum habuisse S. Marcianum anno Domini CXX, Evaristo Pontifice Maximo, Trajano Imperatore, Claro et Alexandro Consulibus.

et VI *Martii*

B *Regebat eo anno Ecclesiam Dei S. Evaristus : at Trajano* IV *Idus Augusti, anno* CXVII *in Cilicia vita functo, præverat Ælius Hadrianus Imperio Romano, sub quo Acta antiqua tradunt martyrio coronatum. At qui eduntur Consules, in Fastis correctioribus non habentur. Verum quia persecutio a Trajano contra Christianos commota, ab Hadriano aliquamdiu continuata est, etiam SS. Faustinus et Jovita dicuntur,* sæviente Trajani persecutione vincti *in Lectionibus Officii Ecclesiastici, cum tamen sub Hadriano comprehensi sint, et carceri inclusi : ut clarum est ex illorum Actis variis, quæ illustravimus ad diem* XV *Februarii. Isto ergo modo Galesinius explicari potest, uti et Tabulæ hodierni Martyrologii Romani, in quibus ista ex Galesinio fere descripta leguntur.* Terdonæ S. Marciani Episcopi et Martyris qui sub Trajano pro Christi gloria occisus coronatur.

etiam in Martyrologio Romano.

3 *Nos in itinere nostro Romano Genua Mediolanum profecturi, Dertonæ fumus, inde Papiam profecti, eximus cum Illustrissimo Domino Carolo Septala Episcopo Dertonensi, qui hunc ibi ex delegatione Apostolica pro causa Beatificationis Bernardini de Feltro degebat, et pro sua humanitate ei in Divos Tutelares pietate, curavit postmodum evulgi antiqua monumenta Dertonensia per eximium virum D. Joannem Baptistam Chapuis, Canonicum Theologum Cathedralis Dertonæ, et ad nos præcipua documenta submitti. Ex his manifestum est S. Martianum diem natalem aliquando habitum et celebratum die* XXVII *Martii, at modo celebrari* VI *Martii, prout in Martyrologio Romano enuntiatur. In tabella Episcoporum sacræ Dertonensis Ecclesiæ, quæ habetur in fine Synodi Dertonensis anno* MDCLXX *habitæ, ista primo loco habentur.*

C *et ex hodierno usu Ecclesiæ Dertonensis.*

4 S. Martianus primus Dertonensis Ecclesiæ Episcopus, sanctimoniæ laude et martyrii corona apud omnium posteritatem clarus, a S. Barnaba ad veræ fidei lucem traductum eum fuisse atque a B. Syro, primo Ticinensium Antistite in eadem confirmatum, haud levis est conjectura. Sub Hadriano Imperatore et Sapricio Mediolanensis provinciæ Præfecto, cum Dertonæ Christi Evangelium disseminaret, multosque discipulos ad se traheret; cum nec blanditiis nec minis ab optimi Præsulis officio removeri posset, lumina ignita in pectore tentatur. Verum ab eo igne nihil læsus, tyranni crudelitatem incoparе cœpit. Ad hæc exarduit Sapricius, et Martianum caput amputari jussit. Dum igitur e gemu ad reportandum de tyranno triumphum se pugnis accingebat, cœlestem hanc vocem audivit : Martiane, veni ad præparatam tibi beatitudinem. Igitur anno vigesimo supra centesimum, pridie Nonas Martii, coronam martyrii pretiosa morte suscepit. Funus duxit corpusque cum sanguine sepelivit Secundus : qui non multo post pro Christi confessione martyrii palmam promeruit. Sedit in episcopatu circiter annos quadraginta quatuor. Ejus corpus, quod diu latuit, invenit non absque prodigio S. Innocentius, qui ei in Dertonensi Cathedra successit. Porro sanguis adhuc recens erat : corpus itidem integrum atque incorruptum aderat. Ecclesia S. Martiani nomine, Benedictinis monachis commendata, modo templum extat, in quo Divi Dominici alumni Sacra procurant. Singulis annis, recurrente ejus obitus die, cum universo Clero solenniique pompa Episcopus supplicationem ad idem templum obit, defertque sacra pignora, quæ in ecclesia principe, magna cum reverentia ac cultu asservantur. *Hæc ibi. Ex memoratis Sanctis coluntur Barnabas* XI *Junii, Syrus* IX *Decembris, S. Secundus* XXX *Martii, Innocentius* XVII *Aprilis. Censetur hic* XI *Episcopus Dertonensis, et Ducentis et amplius post necem S. Martiani annis vixit. Ceterum vitæ jam per compendium relatæ probatio adfertur ex veteri MS. Antiphonario chori Cathedralis, in quo sequentes Antiphonæ referuntur, quas hic subjicimus.*

Vitæ epitome ex Actis Synodi Dertonensis.

5 I. Dum ingrederetur Secundus civitatem Dertonensem cum Sapricio, occurrit ei B. Martianus, et dixit : Intra, Secunde, viam veritatis et accipies palmam fidei. II. Respondit Sapricius : Quis est iste homo, qui talia loquitur? Et videns ejus fidem et constantiam posuit eum in custodia, et erat ibi benedicens Dominum. III. Altera die ductus est B. Marcianus ante Sapricium, et dixit ad eum : Quis est iste Deus, quem colis? Qui respondens, ait. Ego ab infantia Deum, qui in cœlis est, adoro. IV. Stabat B. Marcianus illæsus in conspectu populi, et inspiciens in cœlum, dicebat : Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. V. Marcianus Episcopus dixit ad Sapricium : Ego sacrifico Deo meo hostiam laudis cum omnibus Sanctis, qui serviunt ei. *Ad Evangelium.* Ductus est B. Marcianus extra civitatem, et hilari vultu Dominum deprecabatur, dicens : Tu, Domine, servabis me et custodies animam meam ab inimicis meis. Et facta est vox de cœlo, dicens : Veni, Marciane, ad præparatam tibi habitationem. *Similia in Responsoriis continentur etiam indicatum est.*

D

E *alia ex MS. Antiphonario*

6 *Quotquot modo extant Acta passionis S. Marciani sive apud Mombritium, sive Petrum de Natalibus aut alios, desumpta sunt ex Actis S. Secundi Martyris Astensis, quæ infra hoc mense damus : e quibus quæ ad S. Marcianum spectant, jam fere relata sunt : unde etiam omittimus quæ a Philippo Malabayla, Visitatore Generali Congregationis Bernardinorum reformatorum in Italia, submissa erant. Addimus solum Historiam inventionis corporis ejus ex veteri codice MS. cœnobii S. Marciani, editam a Ferdinando Ughello tomo* 4 *Italiæ sacræ in Dertonensibus Episcopis. Solennitas inventionis inscripta est Ferrarii Catalogo generali ad* XX *Octobris, quo contigit.*

alia Acta Passionis et Inventionis corporis.

F

7 *Bellum aliquod Dertonensibus indixit Tamaius Salazar, qui Martyrologium Hispanicum ad* VI *Martii ita auspicatur :* Dertosæ in Hercaonibus citerioris Hispaniæ S. Martianus Episcopus, qui in persecutione Trajani varie tortus, demum Martyris lauro invictum spiritum ad cœlos emisit. *Sagittam unicam extrahit Tamaius ex nuper excogitato Chronico, sub nomine Juliani Petri Archipresbyteri Toletani, in quo nom.* 64 *ista traduntur :* Aste in Hispania Betica S. Secundus Christi Martyr. Eodem anno (CLVI *ante indicato*) Dertosæ in Hercaonibus S. Martianus Episcopus ibi et Martyr. *Dum opus hoc recuderetur, etiam Mediolanum et Brixia in Hispania, saltem tortis nominibus*

SS. Secundus et Marcianus Hispaniæ perperam adscripti.

A *nominibus collocari deberent, ubi SS. Faustinus et Jovita fratres (de quibus mox in Actis) martyres occubuerunt. De S. Secundo suo tempore agemus. At quomodo* S. Marcianus *anno Christi* CLXI *occisus in persecutione Trajani, dicitur? Tandem arbitratur Tamayus Codicem Juliani corrigendum ita esse:* Eodem die, Dertonæ in Liguria S. Marcianus, Episcopus ibi (*supra* in Hispania *dixerat*) et Martyr colitur: *quia in variarum Ecclesiarum Hispaniæ Breviariis venerato ejus reperitur, lectione ex Petro de Natalibus desumpta. De martyrio S. Marciani Episcopi Dertonensis, et aliquibus ejus gestis S. Marciano Episcopo Ravennati attributis, supra inter Prætermissos actum, et latius agendum die* XII *Maii, quo is colitur.*

HISTORIA INVENTIONIS

Ex MS. Dertonensi edita ab Ughello.

Veneranda et summa devotione celebranda nobis est dies, in qua sancti Confessoris et Martyris Marciani corpus, Angelo revelante, repertum est. Igitur tempore Adriani Imperatoris eum passum fuisse, corpus autem ejus sub Constantino Magno Augusto, a B Innocentio Confessore inventum, narrat historia. Sed, sicut in Annalibus multorum Chronicorum reperitur, a tempore Adriani usque ad Constantini tempora anni centum septuaginta duo reperiuntur, scilicet Imperii illius usque ad initia istius. Præfatus itaque Confessor Innocentius, a Dertonensi urbe Paganorum persecutionem fugiens, Romam adit, et primo Melchiadem Episcopum; dehinc cum S. Silvestro moratus est, donec Constantinus Cæsar, relicta idolorum cultura, Christianus effectus est. Itaque S. Silvestro suggerente, Dertonensem Ecclesiam a S. Constantino Cæsare ad regendum, et ab eodem Papa Episcopalem benedictionem suscepit; reversusque Dertonam, dum Sancti Martyris Marciani Acta et certamina legeret, crebro Dominum precibus exorabat, ut ei sepulcrum ejus dignaretur ostendere.

B *S. Innocentius Episcopus Dertonensis.*

optat sepulcrum S. Marciani invenire.

2 Sed dum quodam tempore B. Jacobus Presbyter vicem suam in ecclesia B. Mariæ Virginis observaret, per visum ei ab Angelo dictum est: Veni ostendam tibi Confessoris et Martyris Marciani sepulcrum. Duxitque eum extra portam civitatis, et ostendit ei locum, dicens: Vade et die Innocentio Episcopo: Ecce locus, ubi positum est corpus Marciani Episcopi. Excitatus autem sanctus Sacerdos a somno, confestim ivit ad S. Innocentium, ut cuncta, quæ viderat in somnis, intimaret. Dehinc peracto matutinali Officio, B. Innocentius ea, quæ a venerabili Presbytero dicta fuerant, Sacerdotibus, cunctoque Clero nuntiavit et populo. Convenientesque in unum psallentes venerunt ad locum, quem Angelus Sacerdoti ostenderat. Et super sepulcrum arborem sambuci condensam nimis invenerunt. Tunc B. Innocentius accersitis Celso et Gaudentio Diaconibus, pervenerunt ad lateres, quibus tegebatur sepulchrum, quo pretiosa gemma in sterquilinio latebat. Insuper et hæc verba in uno latere scripta repererunt: Hic requiescit corpus Marciani Epis-

revelatione facta Presbytero.

C copi et Martyris. Tunc convocatis Sacerdotibus, Clero simul et populo, cum psalmis et hymnis venerunt ad locum et aperientes sepulcrum invenerunt corpus ejus, simulque vas vitreum ejus sanguine plenum: nec non et spongiam, qua B. Secundus, Martyr inclytus ejus sanguinem collegit, et juxta corpus collocavit. Ipse enim, quando passus est, martyrio ejus interfuit, ejusque corpus sepelivit: et ob hanc causam per martyrii agonem, tertia die palmam adeptus est sempiternam. Inventus est itaque sanguis præfati Martyris adhuc recens, acsi eodem tempore caput abscissum fuisset. Carnem, cuncta ossa, nervosque compagem membrorum tenentes, cuncti adstantes viderunt. Quod nulli Christiano incredibile videatur, si Dominus Sanctorum suorum corpora per tot annorum curricula integra manere permisit, donec a fidelibus invenirentur. Hoc etenim Dominum fecisse credimus, ut corda hominum, quæ nondum in Christum credebant, et quæ jam ad fidem erant conversa, et nondum in fide firma manebant, hoc viso miraculo arctius converterentur, et conversa firmissime in fide sanctæ Trinitatis perseverarent. Dominus itaque, cum discipulis aspera de afflictione mortis prædicaret, mox de gaudio resurrectionis consolationem intulit, cum subjunxit: Capillus de capite vestro non peribit. Si enim in Sanctis, quod minimum est, perire non posset, non est mirum, id quod magnum est, per multum tempus posse durare. Et quorum vita sine squalore extitit delictorum, cur corpora in sepulcro duratura sine consumptione putredinis manere posse quis ambigat? Apertoque sepulcro tantus odor per omnium nares effusus est, qui balsami, omniumque aromatum fragrantiam vinceret.

D *Inventio corpus*

cum sanguine, carne revelis, incorruptum:

E Luc. 21. 18.

suavem exhalans odorem

3 Tunc sanctus Innocentius vas vitreum cum sanguine, et spongiam, qua collectus fuerat, tulit, et corpus S. Martyris in eodem, quo primum collocatum fuerat, sepulcro reliquit. Clausoque sepulcro eadem verba, quæ fuerunt in latere, scripserunt in lapide. Quicumque vero cæci, claudi, aut dæmonio obsessi, vel qualicumque infirmitate detenti adfuerunt, operante sancto Spiritu, per orationes et merita sancti Martyris, plenam illico sunt adepti sanitatem. Tunc S. Innocentius cœpit supra sepulcrum ædificare basilicam, et totum ipsius anni spatium in ædificatione consumpserunt hæc dicere: et ipsa die Inventionis ejus, quod est XIII Kal. Novemb. sanctus Pontifex dedicavit ecclesiam, in quo loco eadem die multi infirmi salvi facti sunt; et sunt quotidie merito sanctitatis ejus: ideoque inventio, et dedicatio una die celebratur. Quapropter sinceris mentibus, et pura devotione Sanctorum incessanter frequentemus ecclesias, Omnipotenti Deo debitas exhibentes laudes, totoque suppliciter exoremus præcordiis, ut sicut sancti Martyribus pro labore certaminum tribuit vitæ coronam; ita nobis veniam delictorum omnium conferre dignetur atque societatem clementer exhibeat civium supernorum Jesus Christus Dominus noster, cui est honor, et gloria, et potestas in Trinitate perfecta, per infinita seculorum secula Amen

reponitur miraculis clarum.

ecclesia consecratur.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VICTORE, VICTORINO, CLAUDIANO, SIVE CLAUDIO, ET BASSA UXORE,

NICOMEDIÆ ET APAMIÆ IN BITHYNIA.

VI MARTII.

Victoris et Victorini Martyrum Nicomediensium, *absque ulteriori eloquio alius socius, memoria celebratur in plurimis MSS. Martyrologiis Latinis : uti et in apographis Martyrologii S. Hieronymi Parisiis et Lucæ excusis, et MS. Blumiano, quæ sic incipiunt :* Pridie Nonas Martii. Nicomediæ Victoris, Victorini *seu* Victurini : *pro hoc subinde* Victuri *legitur. Vocat hæc dies in genuino Martyrologio Bedæ, in cujus supplemento Florus, aut quisquis id fecit, ista tradit :* Nicomedia Victoris et Victurini, qui in carcere mortui sunt. Victor *solus refertur in MSS. Augustano et Parisiensi Labbei nostri. Richenoviense MS.* In Nicomedia Victurini et in Pamphilia Victoris. *Sed forsan alius ibi* Victor *martyrium subit. Certe quam maxime distant Nicomedia urbs Bithyniæ, sedes sæpe Imperatorum, et Pamphilia provincia ad mare versus Cyprum insulam. Interim* B *unanimi aliorum consensu attribuuntur Nicomediæ, adjungitur tamen subinde Apamia altera Bithyniæ civitas. Ita Martyrologium MS. S. Cyriaci :* Nicomediæ Victoris, Victorini, qui per triennium in persecutione apud Apameam, civitatem Bithyniæ exhibiti, cum Claudio et Bassa uxore ejus, qui ex laicis fuit, atque tormentis multis afflicti, et retrusi in carcerem ibidem vitæ suæ cursum impleverunt. *In MS. Vaticano Ecclesiæ S. Petri, non* Claudius *sed* Claudianus *dicitur : reliqua consentiunt, quæ in MS. Cusanensi et Romano Ducis Altempsii ita brevius referantur.* Nicomedia Victoris, Victorini, qui per triennium cum Claudiano et Bassa uxore ejus apud Apamiam civitatem in persecutione vitam finierunt. *Videntur ergo primo exhibiti et oblati persecutoribus in civitate Apamia, imo et tormentis multis afflicti, ac tandem Nicomediæ retrusi in carcerem, verumnis hujus extincti, atque ideo solus Nicomediæ mentionem alii auctores faciunt. Usuardus, Ado, Beda excusus, Bellinus aliique eisdem verbis describunt obitum illorum, quæ ita etiam in Martyrologio Romano leguntur:* Nicomediæ sanctorum Martyrum Victoris et Victorini, qui per triennium cum Claudiano et Bassa uxore ejus, tormentis multis afflicti et retrusi in carcerem, ibidem vitæ suæ cursum impleverunt. *In nonnullis MSS. pro* Claudiano *etiam* Claudius *scribitur. In pervetusto* E *Martyrologio S. Hieronymi, quod apud nos extat, ita legitur.* In Nicomedia Victoris, Victorini, Claudiani Bassæ. *Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 180 ex Adone suum encomium confecit. Wandelbertus hoc disticho certamen complectitur :*

Victorinus ovat pridie Victorque, retrusi
Carcere, qui celso penetrarunt astra volatu.

Cultus et elogium ex Fastis sacris

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOPOLITANIS

PAPIA, ALEXANDRO, DIODORO, CLAUDIANO, CARISIO, ITEM CLAUDIANO, MERCURIO, JOCUNDO.

VI MARTII.

Martyres non in Fastis inscripti.

Nothcerus *in suo Martyrologio relatis Martyribus Nicomediensibus, ista subdit :* Nicopoli Papiæ, Alexandri, et Diodori Martyrum. *Hermannus Greven in Auctario Usuardi, aliter ista refert.* In Nicopoli SS. Papiæ, Alexandri et Jocundi. *Eadem leguntur in MS. Praguensi, sed omisso loco, MS. Richenoviense ita habet :* Et alibi Papiæ, Alexandri. *Quibus additur in MS. Augustano et Parisiensi Labbei nostri,* Diodori, Perpetuæ, Felicitatis, Silvani. *In MS. Tornacensi S. Martini celebratur memoria* Claudiani Diodori et Mercurii : *uti duorum ultimorum in MS. Lætiensi MS. Floriacensi, et Ado MS. monasterii S. Laurentii apud Leodium :* Eodem die S. Alexandri Martyris. *Quæ ita pluribus additis habentur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso :* Et Neocepoli Papiæ, Alexandri, Diodori, Claudiani, Carisii. Item Claudiani, Mercurii, Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi, Saturi. *Idem, omisso* Saturo, *referuntur in Lucensi, Blumiano, et nostro martyrol. ejusdem S. Hieronymi. Hoc tamen ita incipit :* Et alibi Nicapoli Papiæ, Alexandri. In Africa Diodori *etc. In MS. Aquisgranensi sunt nomina :* Alexandri, Jocundi, Diodori, Claudiani, Carisi. *Tres ultimi seorsum a Greveno memorantur. Hactenus Martyrologiorum tabulæ. Ex Martyribus omisimus in titulo* SS. Perpetuam et Felicitatem, *quæ referuntur sequenti die in Africa passæ, ut vel ideo in unicum codicem S. Hieronymi videantur etiam intrusa ista verba,* In Africa. *Omisimus etiam* Saturum, *cum illis fœminis interemptum ac demum* Silvanum, *quia in codicibus S. Hieronymi, inter sequentes Martyres continetur. Major difficultas est de voce præposita* Neocepoli, Nicapoli, et Nicopoli. *Locum aliquem indicare arbitratus est Ducherus, cum in Indice Sanctorum ad Martyrologium S. Hieronymi nihil de Neocepolo habeat. Idem et nos opinamur, et cum Nothcero et Greveno* Nicopoli *martyrio coronatos, quia* Neocepolis et Nicapolis *sunt loca ignota. Tres urbes* Nicopolis *dictas refert Stephanus, scilicet in Epiro, Bithynia et Armenia minore sitas. Sunt et aliæ ab auctoribus memoratæ, in Mysia, Thracia, et Palæstina, ubi Nicopolis postea dicta, quæ in Evangelio Emaus appellatur : uti scribit S. Hieronymus in Vita S. Paulæ viduæ, a nobis ad diem* XXVI *Januarii edita num.* 9.

ubi fuerint coronati.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SATURNINO, SIVE SATURNO, CASSIO SIVE CARSO, VICTORE, PAPIA, NICEPHORO, NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

VI MARTII.

Martyrologium *S. Hieronymi, Lucæ in Italia editum et codice perquam vetusto, Martyribus præcedentibus relatis, nullis appositivolis, ista adjungit :* Saturnini, Carsi, Nicephori, Victoris. *At vetustum MS. S. Hieronymi, quod apud nos extat, et locum, et quintum Martyrem addit istis verbis :* Nicomediæ Saturni, Carsi, Victoris, Papiæ, Nicephori. *Quæ in Martyrologio S. Hieronymi Parisius*

A *siis excuso, ita scribuntur :* Nicomediæ Saturni, Cassii, Victoris, cum aliis duobus Martyribus, Papiæ, Nicephori. *Eadem leguntur in Blumiano S. Hieronymi Martyrol. sed loco* Victoris *legitur* Victorii. *Hermannus Greven in Auctario Usuardi ita expressit:* Nicomediæ SS. Saturnini, Cassi, Victoris cum aliis duobus Papia et Niciphoro. *Eorumdem quinque,* D *omissa loco, veneratio inscripta est MS. Martyrologio Pragensi : uti etiam, excepto* Victore, *MS Coloniensi, S. Mariæ ad Gradus. In Aquisgranensi memorantur,* Saturnirus, Victor et Victorinus, *sed ultimus spectat ad sequentes Martyres.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS ITALIS

FILAGONIA, VICTORINO, LANULO, SIVE HIANULO, SILVANO, PERMIA, PLAMFAGONO, PETRONIO, DIODORO, NIGORO, CHARISTO, DONATO, VIBIANO.

VI MARTII. *Blumianus codex MS. S. Hieronymi ultimam classem Martyrum ita proponit.* In Italia Filagoniæ, Victurinæ, Hienuli, Surani, Permiæ. Item Saturi, Saturnini, Revocati, Plamfagonii, Italiæ, Petroni, Nigroni, et Aeristi. *Quibus ita relatis, Lucense Martyrol. S. Hieronymi hunc diem fuit.* In Italia Filatagoniæ, Victurini, Lanuli, Silvani, Permiæ, Satiri, Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Petroni, Diodori, Nigori et Charisti, *In eodem Martyrologio Parisius excuso ita nomina exprimuntur :* In Italia Filagoniæ, Victorini, Hianuli, Silvani, Permiæ. Item Saturi, Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Italiæ, Petroni, Diodori, Nigori et Caristi, Donati, Vibiani. *Ex his vocem* Italiæ *in medio repetitam rejicimus. In pervetusto MS. nostro, omissa* Italia *in initio, reliqua ita traduntur :* Plumfigani, Victorini, Januli, Silvani et Permiæ. Item in Africa alibi Satiri, Revocati. Item Plumfagoni. Item aliæ, Petrini, Diodori, Nicofori, Charisti. *Notkerus pauca habet :* In Italia villa Fagoniæ, Victorini et Silvani. *In Aquisgranensi mentio est* Nigori *supra* Nigori, et Victorini. *Omittamus in titulo* Saturum, Saturninum et Revocatum *forsan comites in martyrio* SS. Perpetuæ et Felicitatis, *et ideo in MS. nostro interpositum arbitramur,* In Africa. *De* B *eis ergo agimus* VI *Martii. Si hisce adjungendos alii arbitrantur, per nos licet. Certe in pervetusto MS. Richenoviensi seorsim leguntur Africæ adscripti.* E

DE S. EUPHROSYNO MVRTYRE

VI MARTII. *Duo solum de hoc Martyre narrantur, nomen et genus martyrii : imo hactenus hunc solum, nomine Euphrosynum, in sacris Fastis reperimus Martyrem : de quo Graeci in magnis Menæis et apud Maximum Cytherarum in βίοις ἁγίων ista commemorant :* Eodem sexto die S. Euphrosynus aquam bullientem jussus bibere, extinctus est. *In Menæis adduntur hi versus :*

Ζέον πεπωκὼς φιάλῃ κοίλῃ πόμα
Ὁ Μάρτυς Εὐφρόσυνος ἐυφρανθὶς μάλα.
Potionem bullientem cum concava patera ebibisset
Martyr Euphrosynus, ad maximam oblectationem
pervenit.

Reliqua cum loco et tempore martyrii desunt.

DE S. QUIRIACO
PRESBYTERO, AUGUSTÆ TREVIRORUM,
Commentarius historicus.

SECULO IV. VI MARTII. *Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus, anno* DCCCXLVI *vita functus, cujus Vitam dedimus* IV *Februarii, inter illustria doctrinæ suæ monumenta reliquit posteris Martyrologium, in* C *quo ad* VI *diem Martii memorat solus Quiriaci his verbis :* II Nonas Martii depositio S. Quiriaci Presbyteri. *Quæ eadem leguntur in Bedæ excuso. Antiquum Martyrologium MS. Trevirense ista habet :* Treviris B Cyriaci Presbyteri. *MS. Reginæ Sueciæ.* Natalis S. Quiriaci Presbyteri. *Similia habent MSS. monasteriorum S. Maximini, et Carmeli Colonensis. MS. Florarium et Martyrologium Coloniæ extusum anno* MDCCCXC. *Item Hermannus Greven et Molanus in additionibus ad Usuardum, uti etiam Mantelgens, Felicius, Galesinius, Canisius aliique. In nonnullis additur,* et Confessoris. *Pro quo in MS. Richelergensi perperam* Martyris *scriptum, uti etiam loco* Presbyteri, *in MSS. Romano Cardinalis Barberini et Ebnacensi monasterii Subensis legitur* Episcopi. *Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum ista habet :* Treviris S. Quiriaci Presbyteri et Confessoris, qui post hujus seculi labores migravit ad vitæ gaudia. *Celebris est cultus veneratio* S. Quiriaci Presbyteri ac Confessoris *apud ipsos Trevirenses, uti constat ex Breviariis antiquis MSS. et Lectionario eorum* MS. *impresso, itemque ex Breviario secundum usum monasterii SS. Maximini, Wilibrordi et Naburis anno* MDC *excuso : in quo Lectiones octo de Vita ejus recitantur.* F

Celebris cultus in antiquis Martyrologiis

et Breviariis.

2 *Christophorus Browerus noster lib.* 4 *Annalium Trevirensium in Maximino* II *Episcopo, cum egisset de S. Castore Presbytero, cujus Vitam dedimus* XII *Februarii, ista addit :* Ab hoc Sacerdotum collegio Quiriacus Presbyter, (cujus extat in basilica S. Maximini et Tabenæ apud Saram memoria) minime se- *Apud Poetam Trevirensem*
parandus, et publicis in fastis titulum gerit sanctimoniæ. De illo Trevericus Poeta ad VI Martii

Sexta dies auget Quiriaco nomen adcaris :
Deserunt fortes cognati Pictonicenses,
Assecla Maximini, domus præstantibus ingens.
Hic doctus *Pictavensis* rerum eventus, surgentia fata *scholus S. Maximini.*
Antevenit, memorat, nec ea tam longe abfore dixit.
Arbitra quippe fidem dedit experientia rerum.

3 *Ejusdem ergo cum S. Maximino patriæ fuit S. Quiriacus, atqui* S. Maximinus, *ut Lupus in hujus Vita ad* XXIX *Maii scribit,* urbis Aquitanicæ Pictavorum indigena, dum nostra Ingeritudo solum reliquem, atque in Belgicam Galliæ emigrasset, in Treverorum urbe obiit, ubi per sese Præsuli Agri- *Locus Vitæ*
cium [illegible] confirmandum exhibuit. *MS.*

A *MS. a nobis Parisiis reperta, dicitur* Maximinus duxisse originem Aquitaniæ provinciæ, et natus in ipsa Pictavensi provincia, perrexisse in Galliam, quia audierat opinionem B. Agricii Episcopi, ut ibi Clericatus acciperet onus, quod et factum est. Postea S. Quiriacus nocturna perrexit vigilia ad S. Eucharium, vigilias custodiens noctis, ibique veniens Angelus Domini ad eum, denuntiavit ei, dicens : Vade et dic Maximino : ipse erit Pontifex post obitum B. Agricii. Qui pergens, sicut præceperat ei Angelus, denuntiavit ei. *Hæc in alias Actis MSS. ita efferuntur* : Cum S. Maximino augmenta virtutum incrementa parerent consequentium dignitatum ; Quiriacus quidam, mira sanctitate præditus, B Eucharii ecclesiam nocturno tempore oratum de more ingressus ; * obversantem sibi Angelum, non per quietem, sed vigilando intueri promeruit, ejusque vocem corporeis hausit auribus, præcipientis, ut Maximinum ex divina jussione redderet certiorem, quod Agricio Episcopo ad superna gaudia introrsisso, mox ipse esset pastorale ministerium subiturus. Id Quiriacus propere cum complevisset, B. Maximinus huic honori modis omnibus se imparem fatebatur.

ubi Angelo edoctus, hunc prædicit Episcopatum :

** al* observantem,

B *Alia S. Quiriaci gesta ex aliis ejusdem S. Maximini Actis, referuntur in citato trium monasteriorum Breviario his verbis :* Tempore, quo vixit B. Maximinus in corpore, sanctus etiam extitit Quiriacus ; vir fide ac virtutibus clarus, pius ac probis actibus totus intentus. Cui inter alia bona, cum id quoque moris esset, omnia scilicet hujus urbis monasteria et oratoria crebrius visitare, et assidua oratione divinam sibi propitiationem conciliare ; malunt tamen vir sanctus jactantiam vitare, ac laudem humanam fugitans, tanto studio, nocturno potius quam diurno tempore exercere. Interea aliqui ex Clericis Sancti virtutibus invidentes, qui nomen tantum ac famam sanctitatis ejus, non etiam opera appetebant, inter se tussitare cœperunt, et opinionem viri turpitudinis infamia occulte lædere : paulatimque in apertora se attollentes vitia, nocturnos illos labores non jam virtuti, sed vitio reputare. Nec cunctati ad ipsum Episcopum Maximinum tandem malehori temeritate sui tres suspicionibus agitandum prodiderunt, super crimine hæreticationis innoxium Quiriacum incusant. His auditis sanctus Episcopus, (utpote qui autem criminatoribus adhibuisset minus) fidem quidem integram delatoribus fertur minime accommodasse : Quiriacum tamen cum maxima modestia, a sua interim communione ac familiari contubernio aliquandiu secrevisse, secumque intercegisse, ut orando tanto a Deo notitiam consequi potuisset amplam. Erat autem Quiriacus ante hoc ad sacras manus Antistitis oblationes quotidianas offerre consuetus, quibus illo Sacramenta Christi conficiente, proprium neque ac Quiriacus spiritum sperans vegetamine ad sacra ac cœlestia assidue roborari. Quadam vero die Maximinus Missarum solemnia celebraturus, ex more procedit : interest et Quiriacus divinis officiis, ex gravi, ut fatus est, tanti Patris offensa trepidus et anxius, totusque mœrore contectus. Et quia ipsum sacri Antistitis conspectum pro humilitate et reverentia vitaverat, eumnusse pudibunde properans propere per ecclesiæ fores, angulo emptitam receptus suum, secretus stetit : cum esse Angelus Domini subito adfuit, blande superanxietate concepta sanctum consolatus virum, pariterque monens, offerendo ex more hostiarum oblationes præparare : nihil minus Episcopum quam aliquid mali suspicionem de se cogitare : illam offensam propemodum simulatam, totam jam demutatam fuisse in gratiam.

perperam de hæresi convictus, innocentia asseritur.

arcetur ab altari :

ab Angelo jubetur ad S. Maximinum accedere.

8 *Alia relatio rerum gestarum et miraculorum S. Quiriaci continetur in libello de reliquiis sacris monasterii S. Maximini olim sub initium seculi* XVI *excuso, et ea est hujusmodi :* Quiriacus Confessor Domini pretiosus præsens Dei templum suorum artuum habet conservatorium. Hunc una cum B. Maximino atque Paulino, B. Agricii fama duce, ad Treverim commigrasse supra descripsimus. Erat ei perfamiliare crebro Sanctorum domicilia invisere orandi gratia : quapropter sibi Angelorum amicam collocutionem conciliavit. Oranti aliquando noctu in Divi Eucharii oratorio, Angelus Domini apparuit dicens : Maximinum redderet certiorem, B. Agricio fore subrogandum : quod et propere devotus implevit. Maximino ergo a vicinis Præsulibus in Pontificem consecrato, Quiriacus in orationibus indies magis ac magis ardentior efficitur, quas et nocturno potius tempore quam diurno, jactantiam fugitans, exercere solebat. Invident idcirco quidam ex Clericis Quiriaco, unde confingunt ipsum non orandi studio, sed ut licentius vitus vacet, noctu circuire. Tametsi Maximinus querulosis fidem integram præstaret minime, Quiriacum tamen a communione invitus repellit. Contigit tamen aliquando B. Maximinum solennia Missarum celebraturum ad altare properare, et Quiriacum in ecclesiæ angulo se occultare, cum ecce Angelus Domini adstat, dicitque ejus orationes exauditas, Episcopum reconciliatum. Maximino quoque apparens Angelus, Quiriacum injuste accusatum contestatur pariter et commonet : Quiriacus ex more hostias ad altarium ferat. Tunc Maximinus, oraculum Angelicum cunctis innotescens, jubet Quiriacum in angulo ecclesiæ latitantem evocari, et hostias præparare. Confusi tunc criminatores, non zelo Dei, sed invidia stimulante, beatum virum se incusasse professi sunt. Missa finita Maximinus et Quiriacus in oscula ruunt ; flent præ gaudio, pristinam sibi conciliantes amicitiam. Demum Quiriacus pridie Nonas Martii trabea carnis exutus, in præsenti basilica reconditus est, clarus virtutibus et miraculis coruscans. Cumque miracula ingeminaret, januas hujus ecclesiæ non contingebant claudi nocturno tempore, ne diurno dixerimus : sed semper ægri, non adulti modo, verum et infantes huc deferebantur sanandi. Illorum strepitu, horum ululatu Fratres in divinis peragendis præpediti, in commune statuere, Quiriacum transferendum in quoddam sui juris seu domini prædium, super Sorcam fluvium situm, Thabena vocabulo ; quo vel sic ab hujusmodi inquietatione liberarentur. Translatus tum est B. Quiriacus de hoc loco, aliquibus tamen reliquis hic reservatis, ad Thabenam duodecimo Kalendas Octobris, ubi in virtutibus potens, miraculis miracula addit. Porro languentium infantum Quiriacus promptissimus Salvator, moestos eorum ploratus clementi percipit aure, et qui loqui non norunt infantuli, ejulatu Sanctum Dei ad remediandum interpellant. Tumulus S. Quiriaci, ubi ante corpus, nunc sacratæ ejus reliquiæ claudumtur, a dextra hujus ecclesiæ chori parte situs est, *Hæc ib., et pagina fere interposita nonus iste titulus ponitur* : Reliquiæ de Patronis nostræ ecclesiæ, *et inter alia leguntur ista* : De S. Quiriaco Confessore Capellano S. Maximini plures reliquiæ.

eidemque ab Angelo monito reconciliatur :

a morte clarus miraculis :

transfertur Tabennam :

languentes infantes potissimum sanat.

Memoria Translationis 20 *Septemb.*

6 *Ex ad epitome sive Medulla Gestorum Trevirensium, auctore Joanne Enen, ac traductore ex Teutonico sermone Joanne Scheckmanno, in cujus libro* III, *tractatu de Ecclesia Imperialis monasterii S. Maximini, titulo secundo, magnar. de Sanctis, qui in hujus monasterii basilica requiescunt, et ista inde transcribamus :* Ad dexterum chori latus cernitur tumba, in qua sepultus fuit S. Quiriacus S. Maximini sacellanus et discipulus, abhinc Thabenam translatus, aliquibus tamen reliquis in eadem tumba relictis. *Memoria hujus Translationis, facta* XII *Kalendas Septembris, inscripta est MS. Florario, antiquo Martyrologio Coloniæ anno* MCCCCXC *excuso, et Auctario Usuardi per Hermannum Greven his verbis*

A *verbis* : Ipso die Translatio S. Quiriaci Presbyteri et Confessoris. *Inscriptum etiam nomen* S. Quiriaci Confessoris *MS. Martyrologio Bruxellensi ecclesiæ S. Gudulæ, quod de eodem Sancto accipiendum arbitramur. Celebratur itidem Commemoratio in antiquo MS. Breviario Trevirensi, et in dicto Breviario monasteriorum SS. Maximini, Willibrordi et Naboris : in quo ad* D *hunc diem ista legitur Oratio :* Plebem nomini tuo subjectam, Domine, propitius intuere, et intercedente B. Quiriaco Confessore tuo, consolationes tuas jugiter per cœlestem gratiam dignanter operare. Per Dominum *etc.*

ANIMADV PAP. 3

DE S. BASILIO EPISCOPO
BONONIÆ IN ITALIA.

SECULO IV VI MARTII.

Tabulæ Martyrologii Romani cultum hujus Sancti indicant hoc VI *Martii istis verbis :* Bononiæ S. Basilii Episcopi, qui a S. Silvestro ordinatus, verbo et exemplo creditam sibi Ecclesiam sanctissime gubernavit. *In Notis allegantur* Tabulæ Ecclesiæ Bononiensis et Sigonius libro de Ecclesia Bononiensi. *Est is liber de Episcopis Bononiensibus, in gratiam Cardinalis Palæoti elaboratus, in quo relata memoria S. Faustiniani, de quo egimus* XXVI *Februarii, ista subjiciuntur :* Sanctus inde Basilius celebratur, quem conjicere possumus circa annum tercentesimum quinquagesimum Episcopatum inisse. Hic potuit inter quadringentos Catholicos Occidentalis Ecclesiæ Episcopos Ariminensi Concilio interesse anno tercentesimo quinquagesimo nono, qui ab Arianis illusi sunt. Idem etiam basilicam aut inchoavit, aut certe a Faustiniano inchoatam perfecit, ac SS. Petro et Paulo Apostolis, Constantinum imitatus, dicavit in campo extra urbem, qui nunc Platea S. Stephani nominatur; atque ibi fortasse conditus fuit, neque enim alibi memoratur. Diem ejus Ecclesia celebrat VIII Idus Martias. *In Archiepiscopali Bononiensi, auctore dicto Cardinale Palæoto, sub finem annectitur Catalogus Episcoporum Bononiensium, et ista ex Sigonio repetuntur.* S. Basilius Episcopus circa annum CCCL. Hic aut inchoavit aut inchoatam perfecit basilicam SS. Petri et Pauli extra urbem in platea, quæ nunc S. Stephani dicitur; mortuus VIII Idus Martias. *In Catalogo Sanctorum Bononiensium idem annexo, inter Confessores ponitur ad annum* CCCL. S. Basilius Episcopus Bononiensis. *Ferdinandus Ughellus tomo* 2 *Italiæ sacræ, post* S. Faustinum, *aliis* Faustinianum, *constituit* Domitianum et Joannem a *Sigonio omissos, ac dein ista habet :* S. Basilium S. Silvester Bononiensem evexit ad Sedem. Hic Ariminensi conciliabulo interfuit, atque ad viginti annos sibi creditam Ecclesiam administravit. SS. Petri et Pauli templum vel a fundamentis substruxit vel absolvit. Tradunt enim plures S. Faustinum illius fundamenta jecisse. Ibi ergo decedens sepulchrum accepit anno CCCL, ubi fertur VIXISSE; ejusque festum celebratur die VI mensis Martii. *Verum quomodo potuit* Ariminensi conciliabulo *interfuisse, quod anno* CCCLIX *habitum, si* IX *annis ante mortuus sit. Male etiam conjecit Sigonius circa annum* CCC *creatum Episcopum, si a S. Silvestro Papa, qui anno* CCCXXXV *obiit, ordinatus fuerit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ in locum S. Silvestri substituit S. Julium Papam, qui anno* CCCLII *sedit. Sed quidni dicatur ab anno circiter* CCCXXX *usque ad annum usque* CCCLX *aut* CCCLXX *Episcopus vixisse, quia nihil certi de tempore decessorum scitur, et S. Eusebius successor cum S. Ambrosio, cui familiaris erat, interfuit anno* CCCLXXXI *Synodo Aquileiensi. Observat præterea Ferrarius errare Sigonium circa diem obitus S. Basilii, quem statuit* VIII *Idus Martii, cum prodie Nonas Martii, quo die ejus natalis celebratur, obierit. Verum potuit manus animadvertens,* CCXVI *Martii statuisse* VIII *Idus, ubi in octo mensibus decet fieri. Braulius Episcopus Saragustæ in Martyrologio Poetico hoc cum distichio exornat :*

Basilius multis positis, plerisque refectis
Basilicis, meritis plenus ad astra migrat.

Maximus in Bononia perlustrata tradit corpus S. Basilii observari in ecclesia a SS. Naboris et Felicis, quam ab anno MCC *incoluerunt monachi Benedictini; sed ab iis ad sanctimoniales conventuales S. Claræ anno* MDX *translatam addit.*

Laudatio SS. Petri et Pauli exstructi.

Cultus varius.

Ariminensis Synodus.

Tempus Sedis.

Corpus adservatum.

E

F

C

VIDE SYNAXARIUM PAG. 868

SUB JULIANO VI MARTII

DE SS. JULIANO MEDICO ET EUBULO, MARTYRIBUS. ET S. ARCADIO CYPRIO EORUM MAGISTRO.

Quamplurimos hoc opere nostro præterimus Julianos Martyres, *e quibus manse Januario hoc celebravimus, et Februario tredecim, alii hoc mense Martio et sequentibus recurrunt, sed nullus hoc cum sociis.* S. Eubuli *reperimus. Celebrantur* XXVII *Februarii* S. Julianus podagricus et Ennus famulus, *sed hi flagris cæsi, dein in aquam conjecti Martyrium consummarunt. Dein celebrem illi solennitatem anni Græcus habent* XXX *Octobris, ut silvam aliud nomen* Enni, *aliud* Eubuli *esse.* Eubulus et Nymphas, *quorum mentio fit in epistolis S. Pauli, suum cultum habent, etiam in Menæis Græcorum* XXVIII *Februarii, ubi in eosdem menses* SS. Adrianus et Eubulus Martyres *hoc modo Martyrologio Romano adscripti sunt :* Adriani ad *V idus Martii, et* Eubuli *ad VIII easdem mensis; inter quos hoc die interponuntur hi duo Martyres, de quibus Græci in Menæis eruditi et MSS. apud Chifletium nostrum, et in Vitis Sanctorum apud Maximum Cytherium ista habent :* Eodem die Julianus et Eubulus gladio Martyrium consummant. *In Menæis adduntur hi versus :*

Martii T. I. 54

Δυο, ξιφει φανησαν, Ευβουλω τε και
Ιουλιανω συναθλησαντε μαρτυριον.
Age, gladio necatum, Eubuli eadem
Julianum, salutare consortium adhibentes.

SS. Julianus et Eubulus Martyres.

2 *In Menologio jussu Basilii Porphyrogennetæ Imperatoris collecto, ista leguntur :* Καλενδαις τουτου μηνος
Ευβουλου και Ιουλιανου μαρτυς. Et verbotenus SS. Eubuli *et* Juliani Medici. *Quæ eadem leguntur ad diem sequentem* VII *Martii in Synaxario pervetusto Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, et in MSS. Menæis bibliothecæ Ambrosianæ in codice* 148 *litteræ G.*

S. Julianus Medicus.

3 *In dicto Menologio Basilii Imperatoris iterum* VIII *Martii horum Martyrum et S. Arcadii eorum instructoris hi mentio his verbis.* Memoria S. Arcadii Cypri et certamen Eubuli et Juliani. S. Arcadius erat ex insula Cypro oriundus, honestis ac vitam a puerilia amplexus et ob rectam vivendi ac thodum Deo gratissimus, sub Constantino Magno Imperatore hanc palæstram auspicatus. Multis prodiit non solum exemplo vitæ suæ et virtutum, sed etiam doctrina et admonitionibus. Ex his erant Eubulus et Julianus, qui

Locus S. Arcadii Cypri instructi.

A qui frequentius ad eum venerant, sermonibusque ejus confortati, in via virtutis proficiebant. Postea vero, regnante impio apostata Juliano, abrenuntiatore, qui ab Imperatore potestatem acceperat contra Christianos palam insurgendi, capti fuerunt, et in eadem post varia tormenta fortiter tolerata, capite plexi sunt. Quæ ubi S. Arcadius in cœlestibus tabernaculis quietus est, vel Deo, qui coronat martyres, gratias egit. Perseverans autem in loco deserto, ubi hactenus vixerat, inter orationes lacrymis plurimis perfusus, vitam finivit. *Græci in Menæis exscripti ad* VI *Martii istos versus de S. Arcadio recitant :*

Ὅσιον νοητὸν ἄστρασι ξυστήμενος
Ἔδρανος Ἀρκάδιος πρὸς πόλον τρέχει·
Lumine intellectus virtutibus præcinctus,
Bene exactus, Arcadius ad cœlum currit.

Memoria etiam sancti Patris nostri Arcadii celebratur VI *Martii in Menæis MSS. Chiffletianis, et in Ἴσως apud Maximum Cytherœum.*

sub Juliano capite plectuntur.

S. Arcadius obiit.

DE S. EVAGRIO CONFESSORE
EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO.

SUB FINEM SECULI IV VEL MARTII.

S. Evagrius

30 Episcopus.

B

Obitus anno 470.

Tabulæ Martyrologii Romani hunc Sanctum isto extollunt eloquio : Constantinopoli S. Evagrii Episcopi, qui tempore Valentis a Catholicis electus Episcopus, ab eodem Imperatore in exilium missus, ingravit ad Dominum : *Annotatur a Baronio, Græcos itidem de eo agere, non tamen in suis Menæis aut Menologiis aliis, quæ hactenus vidimus. Adscribitur trigesimus Episcopus Constantinopolitanus a Nicephoro Episcopo in Chronico his verbis :* Evagrius manibus impositis factus ab Eustathio Antiochiæ, et statim exterminatus a Valente. *Rem gestam plenius enarrat Socrates lib. 4 Historiæ Eccles. cap.* 13. Imperator Valens, *inquit*, denuo Antiochiam re infecta rediens, Constantinopoli decedit. Qui cum venisset Nicomediam Bithyniæ, ibi ad tempus commoratus est ob hanc causam. Eudoxius Ecclesiæ Arianæ Episcopus statim post Imperatoris discessum, cum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Sedem ad decem et novem annos occupasset, abiit e vita, Valentiniano jam et Valente tertium Consulibus (*Is est annus Christi* CCCLXX) Quamobrem Ariani in locum ejus Demophilum suffecerunt : sed qui fidei consubstantiali favebant, se tempus opportunum huc tos arbitrati, Evagrium quendam, suæ ipsorum fidei fautorem designant. Quem quidem Episcopum creat Eustathius ille, qui olim Antiochiæ fuerat, quique et jam dudum a Joviano ab exilio esset revocatus, et tum forte Constantinopoli versaretur, fidei Consubstantialis fautores confirmandi gratia, ibique in occulto delituerat. Quo facto, alia arrepta occasione, Ariani illos de integro acerbe persequi cœperunt : quæ res ad aures Imperatoris celerrime pervenit. Ille igitur admodum veritus, ne ex populi contentione seditio conflata civitatem labefactaret, copias militares ex Nicomedia Constantinopolim misit, præceptique ut uterque tum qui creaverat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegaretur. Quocirca Eustathius Byzantii Thraciæ urbem mandatus est : Evagrius alio abductus. His rebus ita confectis, Ariano majores spiritus sumere, et eos, qui de Ecclesia erant, verberando, contumeliis afficiendo, in carcerem conjiciendo, pecunia multando, omnia denique incommodorum genera, quæ erant plane intolerabilia, illis imponendo gravissime divexare cœperunt. *Hæc Socrates, in cujus relatione nonnulla obscura, ambigua, aut falsa esse contendit Baronius ad annum* CCCLXX *numero* XXIX. *Maxime quod arbitretur Eustathium tam diu non vixisse, quod ad* XVI *Julii, diem ejus natalem, discutiendum erit. Quamdiu S. Evagrius in exilio vixerit, nullus prodidit.*

Arianis tumultuantibus,

E

in exilium pellitur.

DE S. CLAUDIANO CONFESSORE
FRATRE S. VIGILII EPISC. TRIDENTI IN DITIONE SUBALPINA,
Commentarius historicus.

SECULO V VEL MARTII

C

Cultus sacer S. Claudiani

Martyrium Mogeti et Hesperii inscriptum.

Sanctum Claudianum Confessorem *ritu Officii duplicis celebrari* VI *Martii in civitate et diœcesi Tridentina manifestum est ex Propria Sanctorum, quod Carolus Madruccius, S. R. E. Cardinalis et Episcopus Tridentinus, curavit typis publicari anno* MDXCVII. *Verum quod omnes præscribant ecclesiæ officia de communi Officio Confessorum non Pontificum, nihil in eis de rebus ejus gestis audivimus. Eumdem* S. Claudianum *inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum qui non sunt in Martyrologio Romano, et rursum in Catalogo Sanctorum Italiæ cum aliquot aliis, excerpta ex Actis S. Vigilii Episcopi Tridentini. Memoratur etiam a Tamayo Salazario in Martyrologio Hispanico hac die.* In hac S. Claudiani B. Maximini filius, et SS. Vigilii Episcopi Tridentini et Magorigis fratris, qui omnes ex Curia urbe Vettonum in Hispania orti, eximiis virtutibus et miraculis inter spectandos, et honore debito colendos et celebrandos reddiderunt. *Acta asserit se apprime ex Ferrario, sed mutatis prioribus verbis. Nam Ferrarius ita incipit :* Claudianus Romanus, et *ut Tamayus ista habet :* Claudianus natione Hispanus, ex antiqua Vettonum urbe Curia oriundus (*ex Actis : Ex hispanis provinciis ortus et Pannoniæ Diœcesi civitate Sirmiensi oriundus*) CCCCIX circa celebratione S. Maximini Hispalensis Confessoris. Tridenti floret. *Addit Tamayus*, a fortiori S. Claudianum Hispanum ex matre credendum. *Sed fidem non facile apud viros eruditos reperiet.*

F

2 *Acta S. Vigilii aliqua MSS. habemus descripta ante quingentos circiter annos a Bartholomæo Tridentino Ordinis Prædicatorum ; quibus satis consentiunt alia MSS. Carthusiæ Coloniensis, et alia monasterii S. Maximini, et quæ Janus Pyrrhus Pincius de Vitis Pontificum Tridentinorum edidit anno* MDXLVI ; *et nuper Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italiæ sacræ, sed hic obiter et de solo S. Vigilio : quem patria Romanum asserat. Ea Bartholomæo Tridentino ista decerpsit.* Imperantibus Gratiano, Valentiniano ac Magno Theodosio, matrona quædam nobilis, Maxentia nomine, Romanorum genere præclara, cum filiis suis Vigilio, Claudiano et Magorigo in prædictam civitatem Tridentum pervenit, ibique cives effecti devotissime Deo deservichant... Mortuo Astero, decimo septimo Tridentinæ Ecclesiæ Episcopo, Vigilius ab omnibus multum renitens eligitur, et a Patriarcha Aquilegiensi consecratur. Omnes ergo pari gradu ritu adhuc in civitate detinebantur, converti, et ecclesiam fundari... atque plurima miracula per signum sanctæ Crucis in cæcis, surdis, mutis, demoniacis et aliis operabatur... Adhuc unus in suscitatus est B. Virgilio restabat

patria Romanus.

adhuc S. Vigilio vivente et Episcopo Tridentino.

restabat locus in montanis, nomine Randina, per quem defluit fluvius Sarca. Illuc cum Juliano Presbytero et Fratribus Magoriano et Claudiano... pervenit. Concti fideles ei occurrunt et Eucharistiam ab eo sumentes, cum gaudio ipsum recipiunt. Tamquam fortis miles, Saturni idolum, in cujusdam divitis prædio collocatum, confregit, et in Sarcam conjecit... Confluit vulgus; lapidibus obruitur, et gratias agens migrat ad cœlos. Germani et alii sui comites lapidibus * exerciti Confessorum gloriam meruerunt. *Hæc aliaque Bartholomæus.*

* *al.* territi

3 *Pyrrhus Pincius copiosius libro primo gesta. S. Vigilii prosequitur : ex quo, quæ ad S. Claudianum etiam spectant, hæc pauca delibamus.* Vigilius patria Romanus matrem habuit Maxentiam, mulierem præclaram, nobili familia Romæ natam; fratres duos Claudianum et Magorianum habuit. Maxentia, ut sacri testantur annales, Gratiano, Valentiniano et Magno Theodosio Imperatoribus, seu casu, seu divinitus monita, relicta patria, superatis Apennini jugis, longo et molesto itinere defatigata, cum filiis Tridentum tandem pervenit : ubi benigne suscepti, omnes jure civitatis donati sunt... Mortuo Asterio, Vigilius ab Aquileiensi Patriarcha, quo vocatus se contulerat, de more consecratur, et Ecclesiæ Tridentinæ invitus præficitur : qui Dei plenus, et flagrans spiritu, suum esse cognovit navare operam, ut publicæ animarum saluti consultum esset. Quamobrem multos, qui reliqui erant ex vanis idolorum aris, ad Christianum ritum suadendo compulit : qui ut veræ religionis cultu firmius tenerentur, templum in urbe apud forum erexit, Divis Gervasio et Protasio dicatum, in quo cæcos, surdos, mutos et omnium generum ægros manu imposita, et more Apostolorum signo Crucis impresso, liberavit...

Eorum adventus Tridentum :

4 Restabat ad supremam Vigilii felicitatem Rhendena, provincia quidem asperrima, nec sine gravi labore subigenda... Vigilius igitur se ad difficilem expeditionem parat, in quo multum laboris, sed plus sanguinis impendendum esse animadverterat. Quamobrem velut in aciem progressurus, Juliano Presbytero et fratribus suis Claudiano Magorianoque et aliis probis civibus secum in discrimen admotis, tamquam valido præsidio munitus, invita tamen civitate, sed volente Dei numine, ad nobilitandam sua clade Rhendensium vallem, porta egreditur... Erat in agro præcipuæ magnitudinis simulacrum ex ære multoque opere laboratum, communi omnium nomine Saturno positum, cui ex vetusto et patrio more consueverant Alpini rem divinam facere. Hoc Vigilium secuti fuerant, rem præclaram et memorabilem adoriuntur, vi urgent statuam, et innixi humeris propellunt : tum vero eam ab imo evulsam, Pontifex tam egregii facinoris auctor, adjuvantibus viris Christianis, magno impetu exturbat communitque : et ut ejus idoli memoria penitus deleretur, in Sarcam propinquum amnem devolvit... Interea simulacri dejecti nuntio excitum vulgus decurrit, et ex omnibus partibus fit concursus... fremebundi vociferant omnes, perdendum esse hominem, qui Saturni numen violarit... et ferarum more ululantes, quæ pro tempore ministrat furor, tela, rupes, rastra rapiunt... in corpus vibrant spicula, spargunt saxa, ictus dirigunt, certant ferire, stantem prosternere... Unde licet detestanda feritate Rhendenenses suum Episcopum labefactarint, numquam tamen a gradu dejectum viderunt : quem tandem telorum jactu diminutum, et per ora oculosque fluente sanguine deformatum, lapidum cumulo obruunt.

in Rhendena provincia,

idolum Saturni dejecunt.

S. Vigilius occiditur.

5 Claudianus vero Magorianusque Vigilii fratres atque alii, qui ejus auspicio Saturni simulacrum everterant, vulgi insanientis rabie exterriti Confessorum gloriam meruere. Quæ ubi in urbem allata sunt, Episcopum collisum inter saxa animam emisisse, ejus socios, tantæ cladis reliquias, in summo discrimine trepidare, ad nuntium tam funestum conclamatum est et in forum concursum. Totam civitatem invasit novus luctus; ut per omnes familias comploraretur et obstreperet clamor... militem conscribendum, cives cum delectu juvenum mittendos, qui corpus liberent, et humeris in urbem deferant, sociosque ab injuriis tueantur. Dum in his occupati sunt Patres, insperato allatæ sunt litteræ, post cædem Episcopi in Rhendena cessatum esse, nec ultra trepidandum, ex quo, quæ ante commota erat civitas, hoc nuntio paulisper deferbuit. Interea Pontificis comites, quibus vulgi furor pepercerat, ejus corpus cruore repletum, per valles Tridentum reportant... Civitas Tridentina, Romani viri et sui Episcopi factis illustrata, nihil sane omisit in tanta trepidatione, quod ad ejus commendationem attineret... funus per urbem Sacerdotum humeris elatum, ac pro rostris de more laudatum, tumulo imposuerunt... Quod vero Divis Gervasio et Protasio prius dicatum fuerat, mutato nomine Divo Vigilio templum consecratur. *Hæc Pyrrhus Pincius. In MS. S. Maximi dicuntur* comites grandine lapidum multitudinem ictuum suscepisse : sed nemo eorum lividem alicujus plagæ perpessus, tamen præmio Confessoris non caruisse.

S. Claudianus cum alius est in periculo,

corpus S. Vigilii Tridentum deferunt.

6 Hæc ex Actis S. Vigilii, quæ plenissima inde erant ad diem XXVI *Junii : quando singula exactius erunt excutienda, pro ea quæ ad tempora debite ordinanda requirentur. Colitur S. Magorianus alter frater* XV *Martii. Cultus hactenus S. Maxentiæ viduæ* XXX *Aprilis. Cum Ferrario libet hæc concludere, qui de S. Claudiano nil edidit. Cum autem post S. Vigilii necem aliquamdiu Tridenti in pietatis operibus occupatus vixisset, denique ex hac vita mortali ad cœlestem evocatus, pridie Nonas Martii obdormivit in Domino. Nicolaus Beatius Ypsegensis Sarsanæ in Martyrologio Poetarchæ cum elogio celebrat*

Matre satus sancta, fratrem præcedere vidit
Martyrio clarum, se superesse dolet.

DE S. VICTORE DIACONO

ANIMAD. PAP. 10.

PLACENTIÆ IN ITALIA.

CIRCA ANNUM CCCXCIX, VI MARTII.

Placentinus ager, qua parte Orientem Naramque fluvium respicit, locum habet tribus ab urbe passuum millibus dissitum; quem a lacunis, humili palustrique in solo frequentibus, le Mosse vulgus, superiora sæcula Moxas vocitavere, ut ex recensitis scriptis, quod hactenus inculcatum erat, eruitur. 1253 *Ruffinus, monachus cœnobii S. Savini, de ædificatione et restauratione monasterii sui conscripsit. Rationem nominis facile intelliget, qui noverit veteri Gallicæ Gallorum, sive trans sive cis Alpes commorantium linguam, antequam in Latinam converteretur, commodos habuisse cum Teutonica lingua radices seu primitivas voces plerasque : quarum nonnullæ tempore cuncta mutantis efflagitationes, Gallicam in hodiernum linguam consecratæ sunt, harum namque ipsam notionem esse eo patet, quod Mosse paludem majoribus nostris significarit, ut testatur in etymologico suo Cornelius Kilianus : sane etiamnum lutum nobis eadem voz significat; unde illa quotidiana vocis compositio* Mosse*gat, fermen per quod lutum e plateis asportatur, in rhetoricis publicis derivatur,*

Mosse*meyer*

De Martii loco Placentiam

A Mos-meyer *luto colligendo præfectus etc.* Mos-karre *corrus quo ejusmodi sordes avehuntur.*

2 *Hoc in loco* ecclesiam Moxiarum Constantinus et Opinianus ædificarunt, qui de Roma fuerunt (*inquit apud Ughellum Tomo* 2 *Italiæ sacræ supra nominatus Ruffinus*) ad honorem duodecim Apostolorum, quam consecravit beatissimus Sabinus; *a cujus corpore, eodem per S. Maurum Episcopum Placentinum translato, S. Sabini monasterium dici cœpit : de qua translatione ceterisque Sanctorum corporibus partim eodem translatis, partim primum ibi sepultis, legantur apud Ruffinum ex aliquo antiquo vel saxo vel pergameno hæc verba :* Ego Maurus ultimus Episcopus, de Lotherio Regno et propter angelicam visionem veni ad propriam civitatem, et sepelivi corpus S. Sabini Episcopi XVI Kal. Februarii, istud altare ego consecravi in suum honorem, et S. Antonini Martyris. Pridie Nonas Februarii S. Gelasium sepelivi. Pridie Nonas Martii sepelivi corpus S. Victoris Diaconi. Idibus Maii recondivi corpus S. Domnini. X Kalendas Januarii migravit de hoc seculo S. Victoria. Post obitum eorum VIXII Maurus Episcopus annos sex : Idibus Septembris migravit. Ego Abbas Effrem sepelivi corpus ejus juxta corpus S. Sabini in sinistram partem, et scripsi manu mea, et condivi hic.

B 3 *Cum igitur S. Maurus memoratus a Petro Maria Campi, historiæ Placentinæ auctore, eumque sequuto Ferdinando Ughello in Episcopis Placentinis, excessisse e vivis anno Christi* DCCCXLIX; *S. Victoris mors ad annum quinti seculi* XLIV *pertinebit : de cujus cultu, et quidem sub ritu semiduplici Romæ approbato, ut nobis ex illius Ecclesiæ Officiis proprius, Philippo Ferrario, citatisque jam auctoribus abunde constat : ita de vita, virtutibus, atque miraculis, quibus illum promeruit, nihil-usquam comperiri fatentur omnes : quamvis lectiones proprias aliquas in Ecclesia S. Sabini de eo solitas recitari, ante Breviarii reformati inductum usum, significet Ferrarius; ex quibus elogium concinnavit in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem.*

4 Victor honestis parentibus Placentiæ natus, ab incunte ætate pietatem coluit, ac factus Clericus, ob ejus probatissimos mores, a S. Mauro Episcopo PlacentinoDiaconus ordinatur : quo in munere tanto fidei zelo incensus erat, tantoque se studio exercebat, ut omnibus admirandus omnium in se oculos converteret. Quoniam autem vitam innocentissimam ducebat, propterea illum Dominus de medio iniquitatum properavit educere. Cum itaque vita hac excessisset, corpus in Moxiis extra urbem condigno honore sepultum est : quod Everardus Episcopus, una cum aliorum Sanctorum corporibus, in Basilicam S. Savini transtulit, *anno* DCCCCIII *a se prope muros urbis extructam, omisso scilicet consilio, quod antea Synodo ad id convocatæ proposuerat, de monasterio ad antiquam* Moxearum *ecclesiam adjungendo :* quia supervenit misera horrendaque gens infelicium paganorum, qui hostili gladio corpora trucidantes, igneque furoris ecclesias Dei concremantes, concremaverunt pariter præfatam B. Savini ecclesiam : *ut ait in instrumento fundationis a se condito Heuvardus in anno Berengarii Regis* XVI.

5 *Ex quo aliisque pluribus instrumentis publicis, nullum anno* DCCCCXXXIII *vel* XXXXIII *Conradum Episcopum agnoscentibus, sed Guidonem, Bosonemque, convincitur error ea inscriptio, quæ, nescio an et quando incisa, refertur refelliturque ab Ughello, quasi talis nominis temporisque Episcopus in uno tumulo recondidisset* corpora SS. Victoris, Domnini, Gelasii et Peregrini : *refellitur eisdem argumentis Locatus, quem Petrus Maria Campi ad annum* DCCCXVII. *Ughellus ad* DCCCCXI *dicunt hujus translationis meminisse. Eadem porro corpora anno* MCCCCLXXXI *reperta, atque in decentiorem locum esse transluta, subjungit Ferrarius, per Fabritium Marlianum a Tortonensi Episcopatu ad Placentinam Cathedram ante annos quinque evectum : in quo per annos triginta duos ita se gessit, Ughello teste, ut vœdificato Episcopali palatio; recuperatis quamplurimis, quæ erant abalienatæ, fortunis; celebratis decem Synodis pro ecclesiasticæ disciplinæ instauratione, cum magna decesserit fama virtutum, quam inter illa in Sanctos pietas etiam merito numerari potuit.*

S. Sabini ecclesia,

Sanctorum corporibus ditata.

ante an. 440.

In his S. Victor Diac.

Elogium ex Ferrario

translatio an. 903

an nova translatio facta an. 933?

E

reperitio an. 1481.

DE S. SEZNIO ABBATE

PATRONO PAROECIÆ DE GUIC-SEZNI DIOECESIS LEONENSIS IN BRITANNIA ARMORICA.

BRG. XI.

C

S. Sezniti cultus XI Martii, et XII Sept.

Dioecesis Leonensis vicus est in Britanniæ Armoricæ tractu, qui extremæ Cornubiæ cuspidi hæret, qui a Patrono nomen sortitus, Guic-Sezni, cujus festum magna cum solemnitate diem XI Martii agit : ut in suo de Sanctis Armoricis opere testatus est Fr. Albertus le Grand : quamvis eumdem ipse refert inter Sanctos XIX Septembris colendos, propterea quod in antiquis Leonensium et Cornubiensis Ecclesiarum Breviariis memoriam ejus septembri reperierit ad istum diem, cum nocem lectionum Officio, quibus in ecclesiis suspicatur Colganus, translationis seu elevationis alicujus festivitatem recoli : diem vero natalem in cultu cum potius esse, quo propria in ecclesia hoc XI Martii colitur. Ita Sanctus, apud quem, Colganus refert et Albertus, Hibernus; sed ex eorum Actorum fide, quibus, quatenus hanc applicandi Sanctum, fides sint nulla aut certa est. Quam perspicit Colganus, et chronologicas temporum, quæ ei tribuuntur, difficultates, quæ ita sunt, ut nulla aut certa esse possint. Quare, ut Sanctum, quem magni illius Apostoli Aquitaniæ discipulum Serenum, meæ Asserianum nominant, titulus vere Synodi Patricianæ apud Spelmannum Asserianus. Mirum quidem est hunc sic Serenum, sive Asserianum in nullis Hibernicis Hagiologiis legi; in quibus tamen pene omnes fere nostri, quicumque aliquod in Hibernicorum Sanctorum Actis, potissimum Patricianis, nomen habent F ritualis aut ecclesiasticæ dignitatis : ex eoque fortassis non improbabilis conjectura colligitur, eum qui in Hibernia cultum habet nullum, extra eamdem deposuisse suæ erga nos mortalitatis : hoc ipsum tamen dubium faciunt Annales Ultonienses apud Usserium in Chronologico indice, quo anno CCCCLXIX mortuum indicant : quod de morbis procul ab Hibernia Sanctis facere non consueverant. Vellet quidem hunc locum Colganus non de mortalitate migrationeve e corpore; sed de migratione in Galias intelligi, ne Alberto contradicat, extremum S. Seznio annum statuenti eum, qui est a partu mundo salutis post quingentesimum vigesimum nonus : verum prius ei demonstrandum incumbit Seznium et Serenum Patricianum eumdem esse.

Colganus cum Lectione eumdem facit.

cujus mors, cultusque incertus.

2 Seznii igitur Sancti hujus cultum certum habemus : quis, unde, et qualis fuerit omnino incertum. *Acta* quæ Gallice Albertus compilavit ex antiquis Cathedralis Ecclesiæ Leonensis, alterisque collegialis D. Virginis du Foll-coat sacræ fecundarius, nec non ex veteri quodam MS. ejusdem *Guic-Sezniensis paroeciæ, altera sunt, et ex Actis S. Kierani Saigriensis assumpta, ut utraque inter se conferenti apud Colganum videre est, satisque*

Acta ex Actis S. Kierani Saigriensis assumpta

A *satisque liquet ex nostris ad S. Kieranum annotationibus die* V *hujus mensis Martii. Pag.* 390 *et sequenti : juvat tamen extremos tres paragraphos, qui de S. Sezinio proprie esse videntur, hoc loco attexere, ex Colgani interpretatione.* Ceterum S. Sezninus, cum, firmatis in fide et doctrina Christiana Hibernis, inposterum ad quietem conferre se vellet, admonuit illum Deus, ut mare transfretaret et in Britanniam Armoricam se transferret, secumque religiosorum suorum plures deduceret. Paruit ipse confestim, et assumptis septuaginta discipulis suis prospero vento ad tractum Leonensem, inque portum Pollubelum (qui in Parochia Kerlouana est) appulit anno quadringentesimo septuagesimo septimo, quo tempore Franci transmisso Rheno, in Galliam contendebant, circa ultimos annos, quibus rex Hoelus Magnus Britanniæ imperabat. Et juxta hunc portum sedem eligens, ibidem velut in eremo, pro se suisque domum extrui curavit, quæ etiamnum visitur, et vulgari idiomate, Peneti San-Sezni, nuncupatur.

In Leonensem advectus diœcesim.

Condita ibidem monasterio immoritur.

B 3 Inde profectus ad eum pervenit locum, ubi hoc tempore Parochiale templum est Guic Sezni, ibique Monasterium ædificavit, in quo cum religiosis suis sanctissime ad annum usque ætatis suæ centesimum vigesimum septimum vixit, ac tandem senio confectus, anno partæ salutis quingentesimo vigesimo nono, magno sui Leonensibus relicto desiderio, in cœlum migravit. Sepultus fuit in eodem monasterio sub altari summo, ubi adhuc cavea quædam, sepulcri locus, visitur. Post cujus obitum tot Deus ad ejus intercessionem miracula patravit, ut eorum fama commoti Hiberni, instructa classe Pollubelum portum ingressi, sacrum ejus corpus vi quadam abstulerint, et in Sedem Episcopalem ab illo antea occupatam asportaverint; neque Leonenses, nisi magno labore solicitationeque, quasdam ejus corporis reliquias, obtinuerint, quæ in Parochiali ecclesia de Guic Sezni reverenter asservantur. *In quibus nihil est quod magnopere displiceat, præter annum transiti Francis Rheni, cum Æræ Christianæ* CCCCLXXVII *anno comparatum; errore manifesto certum cum est ex iis, quæ de Francorum initiis demonstravimus* I *Februarii in Commentario prævio ad Acta S. Sigeberti, Childerici in Gallia regnantis annum primum ab anno Christi* CCCCLVI *esse auspicandum : multisque ante eum annis Salios (qui Francorum primi Ammiano dicuntur) a Saxonibus pulsos in Batavia Rheni insula consedisse, ac porro actos quietum tenuisse in nostra Taxandria commorationem; donec valescente imperii Romani majestate exsurgens Rex Clodio, qui anno* CCCCXXVIII *regnare cœperat, Cameracum invasit, et ad Somonam usque amnem suæ cuncta ditioni subjecit : neque is tantum Franci, qui soli Gallias invasere, prodem ante annum ab Alberto notatum, transierant Rhenum : sed etiam Ripuarii anno Christi* CCCCXLVIII, *amissis trans Rhenum ditionibus, in Cisrhenanas partes a Romanis admissi sunt. Plures graviores que errores in ipso Vitæ hujus exordio apud Albertum lector eruditus deprehendet, quibus nihil attinet refellendis immorari; cum ex his ostensum ea Acta usque ad ultimos tres paragraphos totos esse S. Kierani Sagiriensis, licet contracta, et multis hinc inde aspersa mendis.*

Franci quando Rhenum transierint?

Reliquiæ transferuntur.

4 *Verum quid caussæ esse potuit, ut ista suo Sancto Guic-Sezninenses applicarent potius quam alia quæ vis? Omnia circumspicienti in vicina Normannia circa annum Christi* DLX *Serenicus Sagiensis Abbas occurrit, qui Sedem eam tenente S. Mileardo (ut est apud Claudium Robertum ex Ordorico Vitali) in monasterio a se condito posuit ccetum quadraginta monachos, et a Saussayo in Martyrologio Gallicano refertur* VII *die Maii : cujus cultus, vel ipso in Armoricos cum aliquot discipulis migrante, vel Reliquiis eodem translatis, vel alia imaginabili ex caussa potuit his in locis obtinuisse : oblitterata deinde rerum ab eo gestarum memoria, quærentibus, quis ille* S. Serni *sive* Sezni esset (*nam Britones duarum liquidarum concursum libenter declinant, altera earum in z commutata, ideoque qui* S. Armellus *est aliis,* XVI *Augusti recolendus, ipsis est* S. Arzel) *cum audirent Episcopum vel Abbatem Sagiensem fuisse, et inter Hibernos Sanctos Sagiriensis Abbatis Acta reperirent, pronius nihil fuit quam ut homines imperiti utrosque confunderent, et patronum suum, de quo alias nihil distincte meminerant, crederent ex Hibernia venisse; ad eumque portum appulisse concipierent navi, quo terra fortassis advenerat, in celeberrimam tum temporis litteris æque ac sanctitate insulam trajecturos; sed qui vel divino admonitu vel morte præpeditus ab ulteriori itinere, cum locum sui corporis deposito sanctificavit, non ab Hibernis Sagiriensibus, sed a Sagiensibus Gallis deinde repetito, eoque ipso die relato ad suos, quo ipsum colit dicit Saussayus. Quibus tamen omnibus, cum meræ sint conjecturæ, non magnopere nec fidimus ipsi, nec alios inniti volumus. Hæc interim volumus indicare, libenter si quæ certiora suggerantur, daturi* XIX *Septembris, aut* XII *Maii.*

S. Serenicus Abbas Sagiensis.

posset cum S. Senio idem videri.

D

E

DE S. FRIDOLINO
ABBATE SECKINGÆ IN GERMANIA,
Commentarius prævius.

C F

§ I. *Seckingæ situs. Vitæ S. Fridolini scriptores : cultus sacer.*

CIRCA ANNUM DXL. VI MARTII.

Apud Rauracos, *antiquos ad Rhenum Pannoniæ populos, Helvetiis vicinos, sunt hoc tempore* Basilea *urbs illustris, ac supra eam destructa* Augusta Rauracorum, *vulgo* Augst, *vicus : cui in ascensu fluvii vicinæ sunt quatuor urbes, Hemmi Austriacæ subjectæ, Sylvestres seu Forestariæ dictæ,* Rhinfeldia *Comitatus titulo illustris,* Seckinga, Louffenburga *et* Waldshutta. *Ex his urbs* Seckinga, Secanis, *aliis* Secanica insula, Sinecio *et* Saccomium *dicta, colit Patronum et Fundatorem suum S. Fridolinum, Presbyterum, ejusque nomini dicatam habet præcipuam ecclesiam, in qua etiamnum sacrum ejus corpus asservatur. Appellatur et ager S. Fridolini parva regione insula : nam et Seckinga in majore insula Rheni est sita.*

Seckingæ situs.

Ecclesia et ager S. Fridolini.

2 *Res gestæ olim descriptæ habebantur apud Seckingenses, sed in Pannonorum quadam incursione deperditæ, in altam fuissent oblivionem delatæ; nisi eædem fuissent ad alterum monasterium in ripa Mosellæ a S. Fridolino constructum transmissæ. Illas ergo damus a Balthero monacho diligenter et memoriæ mandatas, atque Nothero, suo olim in monasterio S. Galli Magistro, inscriptas. Est hic B. Notkerus Balbulus, a quo conscriptum Martyrologium expass in hoc opere nostro allegamus. Vixit is temporibus Ottonis Magni et Ottonis* II *Imperatorum, quibus erat consanguinitate conjunctus : floruit exeunte tam seculo Christi decimo Balthertus monachus, verum a S. Fridolino gestarum scriptor. Notkerus a recentioribus etiam traditur Vitam S. Fridolini compositisse, quod per errorem ob dictum illi hoc opus subjicere arbitramur. Extat hæc Vita apud Sangallenses in antiquis membranis exarata, quam Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ edidit ad hunc VI Martii*

Vita antiqua,

a Balthero monachoseculo 9 reperta, et exscripta

not. 7

A *Martii, sed multis mendis sine emanuensium, sive typotheturum negligentia fœdatum. Eam igitur Seckingam misimus, usi opera R. P. Ernesti Bidermanni, qui OEniponte degebat Serenissimo Sigismundo Archiduci a concionibus : cui VII Octobris anni* MDCXXIV *illum remisit Franciscus Carolus Brandenbergius, Ecclesiæ collegiatæ Canonicus et Custos, addito responso,* Vitam S. Fridolini ita contineri et exprimi, prout ex antiqua traditione aliisque auctoribus acceperant nihilque quod veritati contravenat, apparere. *Cæterum remissa est Vita, nullis ex præfatis mendis sublatis, quæ ipsi conati fuimus tollere, ne lectoribus tædium inde nauseque crearetur.*

ejus pars edita a B. Petro Dam. anno,

3 *Vitæ hujus partem edidit B. Petrus Damianus, Episcopus Ostiensis, Cardinalis creatus anno* MLVIII, *in sermone quem habuit* de Translatione corporis S. Hilarii Episcopi Pictaviensis *a S. Fridolino procurata quem sermonem a nobis illustratum, edidimus* XIII *Januarii, post Vitam ejusdem S. Hilarii. Asserit tamen hic auctor,* Vitam B. Fridolini, in qua hæc referri historia perhibetur, ad suas manus non pervenisse, sed quod ea scripturum sit, audiere fraternæ relationis sibi innotuisse, *scilicet descripta ex hisce Actis ea parte, quæ ad illam Translationem spectabat. Compendia ex hac Vita decerpta extant varia; horum aliquod accepimus ex codice MS. Bodecensis cœnobii in Westphalia, aliud in antiquis codicibus repertum edidit Melchior Goldastus tomo* I *Rerum Alamannicarum parte* 2, *aliud excusum est anno* MDLXI *in Breviario Constantiensis Ecclesiæ et diœcesis, aliud in Breviario Basilcensi et in Basilea sacra nuper recusum. A multis seculis in Breviario diœcesis Pictaviensis eundem Sanctum obtinere locum testatur Costerius de Pictavorum Episcopis, in Notis ad Libanios Pictonicas anno* MDCXII *editos. Illustre etiam edixerunt encomium Franciscus Guillimannus lib.* 3 *Rerum Helvetiarum cap.* 6, *Gaspar Bruschius in Monasteriis Germaniæ, Jodocus Coccius in Dagoberto Rege cap.* 6 *et alii.*

Compendia MSS. et a variis facta

Vita Germanice ed. a Petro Canisio

4 *Vitam S. Fridolini sermone Germanico variis ediderunt, inter quos præcipuus est censendus Petrus Canisius Societatis Jesu, cui cruditione et vitæ sanctitate certamus : hanc in Germanum Latinam fecit Hermannus Crumbach et ipse centum libris clarus. Testatur Canisius in Præmonitione quam vetustos quamplurimos libros de rebus ejus gestis consignatis, quos ei non Claromensis tantum et Sekingensis, sed variis e locis alius vetores ejus amici transmiserant. Desiderantur hoc opus in lingua et unum capita, quorum singula sustar hominum, ex quantum alii ex quamplurimis sententias e sacra Scriptura et sanctis Patribus, insertis etiam exemplis e vitis Sanctorum Actis : quibus omnibus aut contra hæreticos veneratio debita Sanctorum et cultus horum fictorum comprobatur, aut excitatum proficiendi virtutum ad imitationem virtutibus Catholicis proponatur. Scitu quidem quamplurimum, sed præter institutum nostrum : quare pauca, quæ in Vita a Balthero non videbantur, infra referimus. Aliam in Helvetia sancta edidit Germanice Vitam Henricus Murerus, Carthusiæ Ittinguensis Professus, ex qua subjungimus duo miracula ultimus post obitum Balthero patrata : reliqua Actis Actis aut Canisii transcripsimus. Varie etiam a variis gesta S. Fridolini adumbrant scriptores. Historiarum Germaniæ editarum, ait Christianus Urstitius lib* 1. *Historiæ Basiliensis cap.* 21, *Joannes Stumphius in Præfatione Helvetiæ Chronici lib.* 12, *qui de Rhætiæ Augustus Tschudius de Rhætia Alpina cap.* 12, *Joannes Spreckelius in Chronico Rhætiæ lib.* 2, 3 *et* 8, *Martinus Crusius part.* 1 *Annalium Suevorum lib.* 8 *cap.* 9, *Matthæus Merianus in Topographia Alsatiæ part.* 30; *ubi et eadem Seckingensium ecclesiam repræsentat, nec eam in Topographia Helvetiæ Clarorum, in cujus descriptione pag.* 37 *mentionem S. Fridolini*

et Henricus Murerus

Vitæ ejus ab aliis scriptæ

honorificam facit. Citantur etiam a Murero Joannes B *Jacobus Grasserus et Joannes Galerus de Rebus Helveticis, quos non vidimus.*

5 Beatissimo obitu hujus lucis metam pridie Nonas Martii S. Fridolinum finivisse, et dormivisse in Domino *testantur Acta lib.* 2 *num.* 7 *et* 8. *Ad quem diem ejus festum celebrant ante allegata Breviaria, et confirmant Martyrologia varia, uti MS. Trevirense S. Martini, Coloniense excusum anno* 490, *Doctrinale Clericorum, eodem anno Lubecæ impressum, Hermannus Greven et Molanus in Auctario Usuardi, Canisius in Martyrologio Germanico, Felicius, Ferrarius, et alii. Verba Molani sunt* Seckingi depositio Fridolini Abbatis et Confessoris. *Addit Galesinius :* cujus et sancte et mirabiliter gesta leguntur. *Eundem celebrant Angli in suo Martyrologio, Hiberni in Catalogo præcipuorum Sanctorum Leodii anno* 1619 *excuso, et in Actis Sanctorum Hiberniæ per Colganum; Scoti etiam hodierni apud Camerarium et Dempsterum in Menologio Scotico. Demum, quia* Abbas *fuit, Benedictini suis fastis inscripserunt, Wion, Dorganius, Menardus, et cum longissimo encomio Bucelinus. Iterum sequenti die* XII *Martii Dempsterus consignat* Elevationem S. Fridolini.

cultus sacer 6 Mart.

E

§ II. *Ætas, monachatus, patria, scripta S. Fridolini.*

Incertum *temporis characterem indicant Acta : scilicet tempore* Chlodovei Regis Francorum *Abbatem monasterii Pictaviensis S. Hilarii extitisse S. Fridolinum, et hunc Regem fuisse* Chlodovecum primum *omnes unico consensu affirmant : sed quod velint ad factum anno nongesimo aut nongesimo quinto supra quadringentesimum, nullo modo arbitramur probabile esse. Regnavit Chlodoveus secundum Chronologiam alibi a nobis stabilitam, ab anno* CCCCLXXIX *saltem sub finem creatus : et fidem Christi amplexus est anno* CCCCXCIV. *Verum tunc urbs Pictavensis cum reliqua Aquitania suberat Gothis, quorum Regem Athalaricum in regnum Pictaviensis urbis deduxit Chlodoveus anno* DVII, *et Aquitaniam sibi subjugavit : quare accessus S. Fridolini Abbatis ad Regem Chlodoveum ad hunc aut proximos duos annos, quibus hic solum vixit, necessario referendus est : et quæ deinceps Rege narrantur, posteris Chlodovei assignanda sunt. Restauravit ecclesiam S. Hilarii, et hujus reliquias magnificentius collocavit. Discessit inde versus Germaniam : et primo habitavit apud Mosellam, cum in Vosago monte, postea Argentorati, et tres ædes in locis erexit S. Hilario ecclesias cum monasteriis, tandiu, dum perficerentur, ibidem moratus. Profectus dein per reliquam Burgundionum, invisit circita tria ea monasteria : ac pervenit in urbes Claromontum Helvetiorum et Curiam Rhætorum seu Grisonum : et iterum S. Hilario consecravit ecclesias. His omnibus peractis, quæ plures requirant annos, venit in insulam Seckingensem, unde paucis elapsatus, Regem adiit, cuique donatione nanciscitur insulæ possessionem. Nomen Regis non exprimitur, quem Theodoricum Chlodovei filium, Regem Austrasiorum fuisse, arbitramur absque ullo dubitandi ascrit posse et debere. Ibi per multos annos vixit, et quasi baptizatus hospitis filiam, postmodum fertur primam sanctimonialem constituisse, cum ibi ex insula Canonicam sanctimonialium congregationem erexerit. Interea memoratur mortuus esse* Rex prædictus, *quem Theodericum diximus, anno* DXXXIII *ex functum : cui tunc filius Theodebertus successit, ut regno aspiret : annum* DXLVIII *superstes : quo tempore videtur S. Fridolinus migrasse ad Christum.*

post annum 507 factus Abbas Pictavii,

S. Fridolinus sub Chlodoveo

F

a fert Theodericum Regem :

sub Theodeberto Rege nonnullos.

7 *Historiam Constructionem sanctimonialium* cui *Ordinem præscripsit, possit inspici. Basilienses par.* 2 *Germaniæ sacræ ista habet pag.* 81. Seckingæ, nobilissimum olim Virginum Benedictinarum ad Rheni fluenta

A fluenta cœnobium, conditum a S. Remigii et S. Benedicti discipulo S. Fridolino, quod deinceps in collegium Canonicarum conversum est. *Sed magis triumphat in suo Menologio ad* VI. *Martii, ubi in longissimo elogio asserit* S. Fridolinum S. Remigii primum discipulis accensum, postea opera regnum monasteriorum Archiducem Benedictinum exstitisse, ubique maximos progressus fecisse. *Ut tempus hanc conjecturæ favens reperiatur, nihil de S. Fridolino habitatore in Pictavensi S. Hilarii monasterio traditur, neque indicatur eum ante ut Abbatem fuisse monachorum, qui ipso etiam S. Benedicto seniores erant. Ceterum nullum vestigium est ullius aut cum S. Remigio aut S. Benedicto factæ communicationis; quinimo hoc constat tum procul in Italia apud Sublacenses veteri monasticam solum fuisse auspicatum. Quod itidem Wion, Bucelinus aliique Lestamum secuti, statuunt Conram Regis Scotiæ hiberniæ filium, plane aberrant: cum Acta* in Hibernia, *quæ* inferior Scotia *appellatur*, natum *clarissime referant: et nihil de ejus origine, aut rebus gestis sciatur præterquam ex his Actis, et paucis forsan Seckingensium aut Glaronensium traditionibus, de quibus mox agemus. Interim Dempsterus libro 6 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum cap.* 515 *illustrem scriptorem facit Fridolinum, et hos ab eo relictos libros enumerat*, Exhortationes quasdam lib. 1. Præcepta ad monachos lib. 1. ad Augustanos lib. 1. Acta D. Hilarii lib. 1 *Meminerunt et alii* adhortationum. *At quo fundamento, ipsi viderint. Suspecta passim in simillimis est fides Dempsteri, qui, quæ a Sanctis fieri potuisse somniavit, pro factis solet enarrare: Ita etiam monasterii Richenaugiensis sive Augiæ-divitis fundatorem facit eumdem Fridolinum: quod seculo Christi octavo constructum S. Pyrminus, ut ex hujus Vita ad Novembris constat. Aliud statuit in Burgundia extruisse monasterium, utrique scilicet fundamento, quod Acta habeant eum per monasteria regni Burgundionum suum iter direxisse. Crantzius etiam in libello de Sanctis Germaniæ asserit*, S. Fridolinum anno Christi CCCCXC Augustæ prædicasse Evangelium, et multos homines ad fidem Christi convertisse. *Quæ ut in tempore assignato plena falsa sunt; ita circa reliquum relationem in silentio antiquorum sunt suspecta.*

An Benedictinorum machinæ?

ex Hibernia oriundus.

ANIMADV. PAP. 20.

B *an libros a se scriptos reliquerit?*

non fundavit Augustæ-Vindelicum.

an Burgundos et Augustanos prædicavit?

§ III. *Excerpta ex Actis a Petro Canisio editis. Alia a Canonico Brandebergio submissa.*

Ex antiquis Seckingensium et Glaronensium traditionibus ista habet Canisius cap. 26. Collegium sanctimonialium in insula Seckingensi a S. Fridolino fundatum, etsi initio magnis calamitatibus jactatum fuerit, tamen tantis quæ temporalibus, quæ spiritualibus auctum est incrementis, ut summam obtinuerit eminentiam dignitatis: non tantum a maximis veris et Principalis, a Regibus et Imperatoribus regia munificentia dotatum, sed magnis etiam privilegiis decoratum: ita ut Seckingensi Abbatissæ civitas Seckingensis, Glaronenses regio et Lauffenburgum subjecta fuerint, eamque ut Principem agnoverint: unde Excellentissimi Comites Habsburgenses, deinde Archiduces Austriaci, civitatem Seckingensem ac Lauffenburgum cum aliis dynastiis et bonis ab illa velut beneficiarii ejus clientes acceperint. Memoriam receptum fuit, ut Glaronenses anno colaphi quotannis legatos Seckingam abiegarent, et Abbatissæ velut Domino, tanquam debitum honorarium, qui successores olim feretro S. Fridolini de portando circa ecclesiam adhibuerunt. Prolati etiam ab iis vetustissimi signatis tabellarii, petasi, olim Austriaca quadrifoliata quovis Glaronam pedestres, et tractus illius Decanatus, honestissimus quisque et integerrimæ delegerit, qui patrium gestarent, et juxta et judicis præmitterent. Quæ, [illegible] prohiberetur eo pergere, per Legatos res agebatur. Quod si nec isti designarentur, interim Glaronenses tributis et pensionibus solvendis liberabantur. Quæ administratio quieta quidem vigit, ita ut solus Imperator protector crederetur, nec alteri Prætori vices suas delegaret. Postea Comites Hanbergenses et Conradi Sueviæ Duci sator amplas possessiones comobio donarunt: quando fuerunt et multa loca obligata, quæ S. Fridolini vernæ dicebantur. Fuerunt ea loca sub Romano Imperio ad tempora Frederici Augusti, qui ea Palatino Comiti Ottoni a Burgundia donavit, inde Comites Habsburgici et Austriaci acceperunt: tandem anno MCCCL. Glaronenses cum Prætore regionis confœderatis Helvetiis se adjunxerunt. *Hæc ibi. Stemphius citat instrumenta Austriacorum, quibus se fatentur Feudatarios Abbatissæ Seckingensis, sunt ea data anno* MCCCLIV *et* LIX.

C *Fundamenta Abbatiæ Seckingensis.*

Imperium in Glaronenses.

D

9 *Canisius iterum cap.* 29 *ostendit* Seckingenses sæpius S. Fridolini patrocinium fuisse expertos, quorum Annales multas et illustres victorias memorant, quas ejus patrocinio reportarunt. Anno MCCCXV tribus septimanis Basilienses Seckingam obsederunt, magnam membris urbis et domibus civium ruinam continuis ejaculationibus intulerunt, et paullo post majoribus viribus ad obsidionem redierunt: sed iterum compulsi sunt re infecta discedere. Alius vetustus codex narrat, quoties vexillo explicato ad pugnam exierunt (ut sæpius factum est) toties sine sanguine, nullo civium desiderio, victoriam obtinuerunt: quam semper S. Fridolini patrocinio acceptam retulerunt, quem adeo Dominum, hospitem et Advocatum præcipuum appellare consueverunt. *Eadem leguntur apud Murerum, et plurima ex præcedentibus apud Stumphium.*

Seckingani victoriam obtinent:

E

10 *Canisius denique cap.* 30 *et* 31 *asserit* Matricem Glaronensem parochiam a S. Fridolino a fundamentis fuisse erectam, eique S. Hilarium Patronum totius regionis datum. Quocirca veteres Glaronenses S. Hilario adjunxerunt S. Fridolinum, et in grati animi significationem ejus imaginem tam extra quam intra civitatem magno in honore conservarunt, et labaris, vexillis, clypeis et sigillo urbis impressere. Quotannis memoriam ejus anniversariam festive gaudii solti sunt recolere, Seckingam adire, et sacros ejus cineres venerari. Præterea etiam mense Aprili supplicationem maximo frequentia Ecclesiastici et seculares colebant honestare, ut Deo gratiæ referantur pro insigni victoria obtenta eo anni tempore, quando trecenti quinquaginta ejus regionis incolæ quondam hostium millia profligarunt.

Glaronenses veneran. S. Fridolinum,

peregrinat per finitimos.

F Præterea etiam res gestæ sancti populo prælegitur, in qua sæpius SS. Fridolinus et Hilarius Patroni et Advocati nominantur. *Insignia urbis Glaronensium imagine S. Fridolini repræsentat Custos pag.* 67.

11 *Canonicus Brandebergius in suis memoratis literis ista inducit.* Reliquiæ S. Hilarii nominatim pollicem, S. Fridolinus Seckingæ reliquit librum et casula, culter, baculus et alia præter reliquias S. Fridolini præstant. Anno [illegible] incendio templum et monasterium D. Fridolini Seckingæ conflagravit. Sequenti loco exstat, Maximilianum Rex Austriæ, cum primibus Imperii Principibus Ecclesiasticis et secularibus, præsertim Episcopis Argentinensi, Basiliensi, Constantiensi, Sedunensi, Curiensi, Augustanensi, Eichstadiensi, Wormatiensi, Spirensi, Metensi, Tullensi, Verdunensi, Leodiensi, Trevirensi, Coloniensi, Moguntinensi, Bambergensi, Herbipolensi, Ratisbonensi, Salisburgensi, Pataviensi, Frisingensi, Brixinensi, Tridentino, Aquileiensi, Archiepiscopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Civitatibus, Oppidis, Communitatibus, Universitatibus, Prælatis, Capitulis, Conventibus, Ecclesiis, Collegiis, Officialibus, Judicibus, Consulibus, Scultetis, Advocatis, Hospitibus, Mercatoribus, Agricolis, Vinitoribus, Piscatoribus, Fabris, Textoribus, Pistoribus, Lanionibus, Sutoribus, Pellionibus, Fossoribus, Molitoribus, Rusticis, Colonis, Subditis, Vassallis, Feudatariis, Ministerialibus, Familiis, Clientibus, Amicis, Fautoribus, Confœderatis, Allyatis, Pupillis, Viduis, Orphanis, Pauperibus, Peregrinis, Exulibus, Miserabilibus, Captivis, Infirmis, Debilibus, Cæcis, Claudis, Mutis, Surdis, Leprosis, Lunaticis, Energumenis, Obsessis, Possessis, Vexatis, Afflictis, Tribulatis, Tentatis, Desolatis, Desperatis, Derelictis, Contemptis, Despectis, Abjectis, Ignominiosis, Infamibus, Diffamatis, Condemnatis, Reprobatis, Excommunicatis, Anathematizatis, Maledictis, Execratis, Damnatis, Perditis, Mortuis, Defunctis, Sepultis, Cinerosis, Ossuariis, Cadaveribus, Corporibus, Animabus, Spiritibus, Manibus, Umbris, Phantasmatibus, Larvis, Lemuribus, Lamiis, Strigibus, Furiis, Furiosis, Furibundis, Furentibus, Furialibus, Furiantibus, Furiosantibus, Furiosatibus, Furiosatis, Furiosatissimis, Furiosatissimisque, et integerrimis delegerit, qui patrium gestarent, et juxta et judicis præmitterent. Quæ, [illegible]

Excerpta in insequentia servantur.

per medium.

A ligamentis, ac frequenti clavorum nexura posteritati reliquerunt. Cum vero eadem sacra tumba in tantis Suecici belli turbinibus perquam difficulter, ob gravitatem ponderis asserum et ferramentorum, transferretur, nec minori periculo, ob subitam hostium irruptionem domi relinqueretur; inter Principem Abbatissam et Collegas tam Canonicos quam Canonissas, sæpius consultabatur, quo pacto sacrum pignus in compendiosam aliquam arcalam compingi posset, quo facilius ac tutius in eventum necessitatis clanculum auferri ac transferri in salvum posset. Hoc tamen idemidem obstabat, quod metus omnes teneret, ne, si forte admodum librorum ferramentorum (sine quibus impossibile videbatur aperiri posse) ligaturæ solverentur, publicetur sacrum corpus non amplius adesse, quod suspicabamur integrum, sed in cineres redactum. Verum cum anno MDCXXXVII Dux Winmariensis partibus Rhenanis infestus, cum Werdio frequentius collocaretur, conandum nonnihil operæ pretium duximus, experturi num privatis viribus et industria sacrum pignus aperire, lustrare, ac in commodius præoptatum componere possemus. Igitur annuente Principissa, molem sarcophagi in sublimi, seu medio summi altaris locati,

B tantummodo duo Sacerdotes, senior Canonicus et ego, amovere et in tribulam cum mensam altaris demittere conabamur; viribus profecto tantæ molis impares, animum prope despondente. sed nescio quo pacto, qua et facilitate sarcophagum haud difficili negotio in altare deponimus, ac inde ab altari in pavimentum demittere admittentibus felicitet rem succedit, cum senior Canonicus in pavimento anteriorem sarcophagi partem apprehendente, ego adhuc superaltare existens, posteriorem partem, quapotor imperi vi retinere, ne impetuose in pavimento illideretur, conabar; cum ecce subito resolutis clavis et ligamentis; remanentibus in manibus meis lamminis, sarcophagum delabitur: quando extemplo apparuit corpulum, per quod manus introrumpi potuit, et sacrum Reliquiæ contigit. Reperimus ergo sacrum corpus duplici involucro compactum, superius erat pervetusta bybylonica elegans auro intextum, aliquod cum lunatis adnexum, quippe superior pars sarcophagi prime tota incarbonata est; inferius erat pannus e gossipio, sacris hos adjecerat soledi, non latior manu, qua præfatus Serenissimus Rex contestabatur lustrationis seriem, in præsentia Præsulum et Principum factæ: et quod illa tumba a nongentis annis nunquam fuerit aperta, luce per illam ipsam caussam et necessitatem, et quod sacrum illam tumbam ferramentis tamet i crematum, circumdederit: et posteritati in miraculi memoriam sic reliquerit. Certe et exacta tumba ab illo tempore, nempe a trecentis annis nunquam denuo aperta fuerat, nisi ob necessitatem illam et periculum Suecici belli anno MDCXXXVII. *De memorato incendio et adventu Alberti Imperatoris apud etiam Scriptores.*

anno 1637 corpus in ea repertum.

VITA

auctore Balthero monacho Seckingano

Ex MS. Sangallensi.

LIBER I.

Prologus auctoris.

Notkero Doctrinæ Sophiæ, meritorumque sanctitate Beatissimo, Balthérus infimus servorum Dei Servulus.

Balthérus in monasterio S. Galli eruditus

Jam dudum vero, (ut vos optime nostis) dum in monasterio S. Galli juxta vestros ceteroquinque pedes Magistrorum, scholasticæ vacare disciplinæ desisterem; et cum hoc multo magis cogente miseria, quam copia magistratus deficiente, mihi contigisset in damnum (nam inde fons inferebatur sapientiæ per cunctas totius Europæ provincias derivatus, et omnibus hucusque, Dei nutu suavissimo, se potabilem dulcorabat gustui) bonum mihi visum est, ut hujusmodi, ceu dictum est, felici solatio destitutus, Gallicas Magistros, licet socius gyrovagorum in mendicando, verecundia penitus posthabita, aggrederer. Sperans autem anxius et flebilis in utrumque mœstitia famis aliquantulam ibi refectionem me inventorum: unius scilicet earum caro paullum ad tempus affecta, dum iterum affluentia divitiarum sufficienter utitur, cito fit, ut de his fastidium trahat, quibus paullo ante nimis inhiabat; alterius vero qua mens sitibunda, quanto plus internarum suavitate dei eorum fruitur, tanto magis ad earumdem dulcedinem non fastidio, sed amore coarctatur. Hanc rem ego taliter aggressus, cum peregrinando fines Galliæ per longum etiam cursum ad usque confinia Hispaniæ, ob amorem circuissem disciplinæ, licet parum in hac profecerim, et ibi per quatuor moratus annos, tunc demum decernerem patriam patriæque familiaritatem revisere; contigit ut in redeundo quoddam monasterium, *a* Helera nuncupatum, juxta Mosellæ cujusdam littus situm, causa orationis adirem; quod et S. Fridolinum ibidem in honorem S. Hilarii construxisse per ejusdem loci Fratrum relationem didiceram. Ibi vero hujus rei ordine comperto, aliquantulam lætior effectus sum intuitum, ut me prorsus oblivisci rer illuc exulem venisse, qua, non ut advena, eorumdem Fratrum pro solatio congraudebar, sed ceu quilibet bene qualitatis indigena, qui in domo sui domini sedula inter alios familiaritate utitur.

2 Tunc Pater et provisor ejusdem monasterii, ut per me certitudinem professionis compererat, hæreditarium esse me servum horum Sanctorum, de quibus superadictum est, videlicet Hilarii et Fridolini, attulit mecum in præsentiam utriusque virtutes propria separatim volumina inscriptas: quas ubi videns gavisus sum, et adhuc cautus apertis voluminibus inspiciendis, recordabar in Sechanis, ad quod ego servili jure me pertinere non erubesco, unius, scilicet S. Hilarii virtutes in quodam volumine scriptas adesse; alterius vero, nempe S. Fridolini, Vitam desse: nam inde liber ipse, in quo ejusdem Sancti Vita habebatur scripta, ablatus fuit, dum præfatum monasterium a Paganorum jam olim incursione vastatum est. Adhuc etiam supersunt multi, qui eumdem librum, antequam ita, ceu dixi, perderetur, non solum viderunt, sed sæpius legerunt, sæpeque verum esse profitentur, veluti jam per me narratur. Postquam unus ex his præmemoratis libellis, quem in præsenti desse non dubitabam, meæ petitioni ad mecum deportandum omnino denegatus est, et *b* membranum seu membranæ non adfuit, quatenus per me scriberetur; cito sedens recitavi, ritione quod legebam, memoriter retenui, partim veteranea materia, partim materiam aliquæ verborum cum torsione, ut mea reversione perficerem, eadem, quæ mihi legerum gesta, per me commendarentur discum memoriæ scripta. Hunc vero præfatum diligenter mecum legere, invenieham titulum S. Fridolini exaptum, indeque procul dubio mihi mœrtum erat, utrum de nostro Patrono hæc scripta essent, an de alio quodam, qui Fridolius, non Fridolinus, nuncuparetur; nisi quod postea mihi in altera monstratum est paginula, quadam idem Sanctus de quadam Galliæ civitate, Pictavis nominata, reliquias S. Hilarii in parva capsella in Alemanniæ quamdam insulam, undique lymphis circumdatam, deportasset ibique populi se fidei commendans,

quoddam

per Gallias peregrinatur:

a in Helera monasterio a S. Fridolino constructo, benigne excipitur.

reperit ibi Vitam S. Fridolini,

apud Seckingenses deperditam,

b memoriæ mandat,

et ob monachi mala ferramenta,

et reliquias S. Hilarii agnoscit ejus esse.

A quoddam monasterium sub honore S. Hilarii in eadem insula Rheni fluminis construxisset : in quo adhuc ipsa prædicta (ut vos nostis) pendet capsella.

contra obtrectatores se defendit.

3 Quoniam vero totum (sicut tibi per has literas, o Pater, est manifestum) testimonio aut alicujus bonæ qualitatis viri auctoritate certa, cui credendum esset, a me tantummodo dictum et scriptum esse videatur, qui me totius auctorem falsitatis esse denegare non valeo; licet in hujus opusculi reseriptione de materia gestæ rei nil fallaciter addam vel demam, præter solam verborum constructionem, (quam rustice nimis stylo scripsisse me profiteor; malens in hoc meam rusticitatem blasphemari, quam rei veritatem nescire) reor quod quilibet veritatis amator, meæ qualitatem brevitatis intendens, objiciendo dicet esse apocryphum, et Magistrorum damnatione hoc exemplar refutandum; quia nullius aliunde fulciatur imperio, sed tantum veluti libero scriptitetur arbitrio: insuper et alium injuriis faucibus, tanta quasi fuligine obfuscatum, minime dubito dicturum, me nullatenus esse veritatis auctorem, sed cujusdam excogitatæ rei falsum compilatorem. Quocirca, o piissime Pater et Doctor, me tuæ commendans invictæ fidei, precor, quatenus tuo certissimo indagante comprobetur arbitrio, utrum iste præsens libellus una cum cantilena, quam per musicam artem in Fridolini laudem canendo composui, flammarum incendio sit delendus, an ad Dei servitium posthac reservandus. Mihi namque melius placet tua mitissima redargui correctione quam aliorum invidiosa confundi stomachatione. Perpetuum tibi opto vale.

et patrocinium Notkeri implorat :

B

a *Occasio hujus monasterii extructi infra cap. 3 indicatur, ubi de illo agemus. — e lucanstrum, id est atramentum, Italis.* Inchiostro, *Francis* Encre

LIBER PRIMUS

CAPUT I.

S. Fridolini Vita in Hibernia, ex eaque discessus.

S. Fridolinus in Hibernia nobili prosapia exortus.

Beatus Fridolinus ab extremis partibus inferioris Scotiæ oriundus esse non ambigitur ; quæ videlicet apud ipsos Scotigenas Hibernia nuncupata, ad usque Oceanum protendit suæ amplitudinis confinia. Parentum etiam generositate adeo eminebat præclarus, quatenus quique potentiores ejusdem regni gratularentur in talis cognati affinitate annumerari. Nam et hoc eis haud immerito magni videbatur honoris fuisse, dum se sub ejus meritis totius boni provectum non dubitarent promereri posse : hujusque generositatis solennitatem non inerti bonorum operum studio, ob hoc præcipue solers studiosius in se curabat ornare ; ne illud Psalmographi ipse sive dicendo, sive mentaliter eructando depromeret : Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem : quia nec tantum gloriabatur de hujusmodi pompatrice cognationis parentela, quantum de illa adoptiva cœlestique electorum genealogia, de qua in Evangelio legitur : Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

C

Ps. 29. 10

Matrem suam hoc modo Scriptura vocat :
Mat. 12. 50

5 Opum vero divitiarumque secularium abundantia fere præ cunctis in eodem regno degentibus famosus affluebat, et tam minus Dei gratia exhalabat ore se hilarem atque lætum in omnibus ostendebat, ut non solum dulciores suis pretiosis muneribus semper arriderent ; sed pauperes quoque gratulabunda fronte suis quotidie electis suis applaudebant. Nam utcunque quoad poterat, largus singulis et communiter erogabat : illorum quidem minuta capitationem, quam suæ facultates nomine possent, exhilarare studebat, vel pretiosa dando, ne supra modum exacta, et, aliquantulum plus abhinc tenebat, ne-

Sua cuique tribuit pro ut cuique expedit.

Musta T. I.

torum autem laudandam pauperiem, qua ad mundanæ prosperitatis beatitudinem adeo inhianter ardebant, ne in adversitatum querimoniis omnino deficerent, misericorditer sustentabat. Et ita se hilarem datorem, quem secundum Scripturam Deus diligit, præferens ; omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret.

D

2 Cor. 9. 7

6 Studiis litterarum delectabilibus archivis, postquam ab uberibus amatæ nutricis et a cunabulis flebilibus more infantium sejunctus est, sic acute inhærebat, ut non tam materno lacte teneræ fragilitatis ætatem fulciret, quam ad sophiæ mamillas suspensus, superno rore mentis vivacitatem obdulcaret. Quia sui laudabilis sensus tenorem captiosis argumentosisque sophisticorum et syllogisticorum proloquiorum affectionibus implicare prorsus spernebat : ne dum in aliquo Pythagoricæ Platonicæque sapientiæ posthumus hæres inconvenienter videretur, summæ Sapientiæ sibi contubernalem amicitiam non ostendisse probaretur : sicut scriptum est : Omnis sapientia a Domino Deo est.

studiis litterarum et scientiis incumbit :

Eccli. 1. 1

7 Tunc sancti Spiritus gratia cœlitus afflatus, se totum maluit sub officio Clericatus Deo fidelem famulum exhibere, quam sub hujus seculi negotiis constitutus, diabolo per laicale jus inservire : et hujusmodi actum mentis de terrenis ad cœlestia suspendens, sibi hunc proponit versiculum in exemplum, Amicus hujus seculi, inimicus Dei constituitur. Sic ergo cum ob amorem cœlestis vitæ secularium incertitudinem postponeret, et spreto totius mundi flore, ceu solulus minister, vacaret officio Dei ; aggressus est omnes fere civitates suæ patriæ et multa circumquaque loca circuire, ea scilicet ratione, ut fidem Catholicam, in his partibus a Gentilitatis ritu segregatam, suæ prædicationis officio luminis stabiliret Deo. Et hoc utique non credendum est, quod hujusmodi ministri sacramentum aliqua præsumptuosa illicitæ audacitate protervitatis sibi usurpasset ; sed illud multo magis, quod sub Pontificum testimonio omnisque Cleri attestatione, nec non totius circumjectæ plebis acclamatione per Dei gratiam electus, sibi a Domino commendata duplicarit talenta. Nam ille procul dubio de fidelibus illis servis, qui a proprio Domino peregre proficiscenti pecuniam sub lucro reportandam acceperunt, satis fidelis servus extitit ; dum a Domino suo, scilicet Christo, potius optandas cum usura gratiarum actiones vellet audire, quam indecentem et horrendam nequam illius servi objectionem sustinere, qui sine lucro præsumebat reportare pecuniam Domini sui.

E

solum Clericalem ambitum,
Jac. 4. 4

prædicationi insistit.

F

8 Tunc cum desiderabili Clericatus honore pro suo libito sublimatus, et hujusmodi prædicationis ceu superius dictum est, officio intantum gloriosus, ut inter omnes Scotorum Principes non solummodo velut aliquis honorabilis Clericus et Sacerdos diligeretur, sed ceu Pontifex summo honore Episcopali et dubiis haberetur : visum est ei et bonum et utile, ut totius seculi florem omnino ob Dei nimium amorem spernere, illud oblivioni omnimode tradens, quod in Evangelio scriptum est : Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Ergo unicuique propriæ facultatis bona possessoque, non autem pro me sed ex gratia ordinatim et sapienter distribuens, sed multis eadem summa paupertate ductor afflictis erogans, videlicet orphanis, Ecclesiasticis hominibus ob unumcujusque sexus nomine degentibus, ceteris quoque quos inhiatus paupertatis nomen, implebat hoc quod per Psalmographum dictum est : Dispersit, dedit pauperibus : justitia ejus manet in seculum seculi.

vidua se homines,

Luc. 14. 33

ut omnia divitiarum pauperibus dispertiat.

I. 111. 9

9 Hoc totum cum ita per ordinem, ut dictum est, peregeretur, instructus et tantæ dignitatis viri ministerio

55 ratio-

AUCTORE BALTHERO MONACHO.

A satico, quatenus mente perseverabili paternitatis affinitatem et familiaritatem cognationis, patriæque nativam voluptuosamque dulcedinem, pro Dei nomine non pigresceret postponere. Et hæc non aliter ei accidisse probatur, nisi velut quondam Abrahæ *dictum est, ut exiret de terra sua et cognatione.* Nunc igitur tantæ fidelitatis miles, constans immobilisque sub hac cœlesti jussione perseverabat, nil remoratus, quin hoc fiducialiter implendum, omnibus derelictis, insisteret, quod summa Celsitudo sibi subjunxisset, licet, in quas partes hujus mundi suum iter a Deo præfinitum disponeretur, prorsus ignoraret. Sed tamen eo ita inopinate sui itineris cursum arripiente, qualis ibi vel quantus audiretur flentium streptus, nec lingua motu nec styli acumine valet quis alteri referre. Nam ibi diversitas plebis plangebat se amisisse impensorem diversi muneris : Ecclesiastici vero ordinis in eodem regno ingens universitas, non tantum suæ conversationis flebat absentiam, quantum desiderandæ suæ prædicationis dolebat abesse instantiam : quia sancta Ecclesia in istis partibus ad Dei servitium stabilita, ab eo veluti a quadam firmissima regebatur tunc temporis columna. Clerus vero Episcopatus quantum qualemque honorem vel famulatum ei suppeditaret, non est necesse
B loquendum; dum ipsi Pontifices vix totis viribus sufficerent, ut ejus vitæ tramitem vel in minimis attingerent. Ipse Primatus etiam totius Scotiæ ejus præcipue desiderabat consilium salubre, ne sine suo consultu in us, quæ scilicet sub judiciali jure evenichant corrigenda, offenderetur majestas Divina.

statuit patriam et amicos deserere :

valet magnum omnium luctum :

10 Quis dubitat, quomodo aut qualiter, a diligendis in Deo pauperibus, scilicet orphanis, viduis, et a coteris utriusque sexus plebibus frustra rogatus fuerit, nempe quando suis amplectendis parentibus suum cœptum iter tardando, differri doluit : nam hæc multitudo nempe pauperum, cum eum diutius flendo sequeretur, interdum fixo in terram sustentaculo baculo, ipsique desuper innixus, et gestanti animo, ne propter hortamina vel illorum blanditmenta reverteretur, corroboratus, nonce savit blandis mitibusque verbis eos consolari, et semina cœlestis vitæ sparsim salubriterque largiri; interdum arrepto sui itineris tramite simulabat eis, ne suum iter, quod in Dei nomine inchoaverat, amplius impedirent, dicens : O amicissimi mei, non solum consanguinei, sed concives dulcesque nutricii, nonne vobis jam, ut reor, notum est, quia me nulla secularis vitæ pompa retrahere permittitur ab illo peregrinandi exilio, quod
C proficiscendum mihi cordituus est commissum? Quare me impeditis, quem totus mundus, si solus Deus non resistat, impedire non sufficit.

eos blandimentis consolatur :

11 Hi vicarium alterius necessitudinis amorem laudo, pervenerunt ad mare quoddam, quod spatiatur inter continua interiores Scotiæ, de qua superius mentio facta est, et superioris, de qua modo loquendum nobis est. Illuc eisdem, ceu dictum est, pervenientibus, et inepta tam longi itineris lassitudine fatigatis, semetque aliquantulum requiescendo sublevare desiderantibus, placuit ut causa caritatis cum eo saltem permutando sequentis diei spatium obtinerent, et tunc ad ultimum, si fieri posset, salubrius omnes quodammodo illum ad propria revocandum se expectasse, gratularentur. Nam hoc solummodo ipsis suis comitibus ad hujusmodi fidei fiduciam remansit, ut quem inter totius mundi voluptuosa blanditias nequiverat sibi subdere, eum maris periculositas cogeret cedere. In his vero monimentis spatium noctis tali spe perlucentes, vix pro dubio ad sequentis diei optandam pervenebant auroram; hoc tempo dolentes, quod totius suæ gentis universalitas eum quasi posthuma superstes adeo plangeret,

ad mare cum comitantes spectatissimo,

ut nullum post suam abcessionem suæ qualitatis consimilem speraret se posse promereri. D

12 Interim autem cum jam ab Orientali plaga solis clarior ortus nocturnæ caliginis tenebrositatem propelleret, et sui radii splendore totum mundum illustrando, mortalibus undique solitum lumen effusum ministraret, hoc solummodo deprecabantur, ut aut cito in patriam remeandi regressum acceleraret; aut si hoc nullatenus fieri posset, saltem eis revertentibus gratiam suæ benedictionis non denegaret. Illis vero talia efflagitantibus, ab oratione, cui totius transactæ jam noctis spatio vacaverat, surgebat : et evangelicæ profunditatem disputationis ingressus, quomodo Filius Dei videlicet ex Maria Virgine natus incarnaretur, et quare laboriosam hujus mundi voraginem intraret, scilicet propter nostra peccata, seu quod pro nobis pateretur, utique turpissimam mortem, in crucis patibulo suspensus, tertia die sine corruptione resurrecturus, narrabat. Tunc illi accepta sua largifluæ benedictionis gratia, suæque salubris licentiæ impetrato commeatu, carpebant lugubre in patriam redeundi iter.

orat, benedicit et benedicit :

13 Sed tamen ab hujusmodi cœpto itineris tramite aliquantulum substiterunt, quatenus procellosum sui navigii negotium per investigabiles undosi E
pelagi semitas, vel procul inspicientes, probarent : atque hunc tamdiu intueri desiderabant, donec intantum prædictus vir ab eorum oculis proficiscens elongaretur, et aereos tractus marmosque sulcos ab illis protenderet, ut inde ipsorum intuitus quodammodo quasi obstrusus ulterius eum prospiciendo, sequi non sufficeret. Et ita utrique iste de mari, illi de ipsius maris littore sursum elevatis dextris, ultimum vale mutuo dantes, ab invicem separantur; illi dolentes ob patriæ familiaritatem, iste gaudens ad exilii fatigationem.

illis diu adspicientibus, mare transit.

CAPUT II.

Apud Pictavos S. Hilarii reliquias transfert : ecclesiam restaurat.

Interea vero cum per Dei gratiam, posthabito maris periculo, desiderabili portu littoreæ securitatis jam lætabundus frueretur; receptus est digne in cujusdam bonæ qualitatis viri hospitium, ibique paucis diebus, suis lassabundis artubus concessa repausatione, demorabatur : ac de ipsius gentis conversatione solerter inquirebat, quo statu vel quali morum consuetudine se contineret, aut si spreto Gentilitatis ritu Deum cœli coleret. Tunc vero ut ipsius hospitis aliorumque quorumdam relatu compererat, quosdam eorum Deum cœli rite adorare ac colere; quosdam etiam idololatrus paganico cultu nefandissime inservire, eligebat timore nudus et imperterritus, caritate vestitus, plebi spargere semina fidei.

In Galliam appellit :

b

prædicat veritatem Dei

15 Inde suum beatum arripiens iter, postquam Galliæ fines circumeundo lustraverat, et sanctæ Trinitatis Catholicam fidem in credentium cordibus plantaverat; accidit eum inter alia loca *a* Pictaviensium urbem aggressum esse, ibique per longum tempus in *b* castris S. Hilarii demoratum fuisse, non ob aliam causam, nisi ut Deo concedente, ipsiusque S. Hilarii suffragantibus meritis, aliquantulam sui corporis portiunculam ad suæ consolationem peregrinationis acciperet, non meritorum diminutione, sed diminuta corporeæ quantitatis abscessione.

a

Pictavi manet in monasterio S. Hilar. :

16 Dum ergo ibi per multarum assiduitates vigiliarum in sua sancta oratione, una cum casta parcimonia vacaret, ut hoc, quod ardenter desiderabat, accideret sibi a Deo, generaliter revelatum est ei quadam nocte per visionem, quasi ipse S. Hilarius sibi visualiter appareret, dicens : Frater, exaudita est oratio tua; et ego, quantum facultas mihi suppetit

a quo apparente monetur ut suum transferat corpus et restauret servitium :

A petit, per merita et suffragia Beatæ Mariæ Dei genitricis semper Virginis, omniumque Sanctorum interventione, tuam in conspectu Divinæ majestatis orationem adjuvare non desisto ; quia ipse Deus elegit te, ut suum in hoc loco restaurares servitium, et mei corpusculi artus in hujus ecclesiolæ sanctiori parte collocare non tardares : hoc tibi ad magnum servatum est a Deo præmium. Tunc vero hujus felicitate revelationis consolatus, salubriter a dulci somno evigilans, nimiumque gratulabundus de lecticuli stramine surgens, ecclesiam intrabat, et gratiarum actiones, ut dignum fuit, Deo Sanctoque Hilario non destitit die nocteque per longum tempus agere. Nam quod antea per indefessam precaminum, jejuniorumque instantiam supplex curavit postulare ; tunc id ipsum sibi a Deo concessum gavisus est impetrasse ; non hoc suis deputans meritis, sed Dei gratiæ omnipotentis.

17 Ergo cum in hujusmodi laudibus, ut dictum est, non parvum per spatium ad Deum contemplativa tantummodo vacatione plus solito intentus immineret, ac per afflictionem incredibilis abstinentiæ carnem ultra mensuram macerando consumeret ; quidam ejusdem loci Fratres, bonæ qualitatis viri suamque nimiæ dilectionis amore fraternitatem ve-
B nerantes, interrogaverunt eum, quid caussæ hoc esset, quod ultra, quam humana sustinere posset natura, se affligendo mortificaret? Illis caute sciscitantibus talia, dum nollet, nec posset etiam rem prædictam celare, indicavit eis per omnia, quid ibi desideraverit, quidque ei inde cœlitus acciderit. Illi vero nullo modo ejus resistentes precibus, minimeque renitentes, quod divinitus ei promissum et concessum est, inquirebant quomodo, seu quando hoc fieri post Dei nutum deberet. Ille e contra respondens dixit, se nihil, sive de restauratione Ecclesiæ, sive de sacratissimi translatione corporis, facturum absque consultu licentiaque Pontificis atque Regis adjutorio, scilicet c Clodovei, qui tum temporis longe lateque imperialem obtinebat potestatem.

revelationem sibi factam communicat :

c

d

18 Inde post paullulum occasione ad *d* Episcopum eundi recepta, congregavit in unum suos familiarissimos sibique amantissimos, ut una cum eorum unanimi consilio illuc porgeret, ibique quid ei loquendum aut consiliandum esset, communiter cum eis hoc totum perageret. Illuc vero ubi perventum est, ipse Episcopus totusque Clerus eum digne receptum, utì Fratrem virumque sanctum, sponte meritoque diligebat. Nam ab eodem Episcopo ceterisque
C Pictaviensis urbis habitatoribus intantum ejus sancta amabatur oratio, ut eumdem locum, scilicet *e* monasterium S. Hilarii, in quo morabatur, pro suæ prædicationis amore non cessarent frequentare.

adit Episcopum

honoratur ab eo et civibus Pictaviensibus.

e

19 Hæc igitur, quæ paulo superius habentur scripta, cum a prædicto viro ceterisque suis familiarissimis amicis Episcopo intimarentur, ejusque comperum esset, qualiter per revelationem huic Dei electo contigisset, coadunatis de totius Cleri ordine majoribus natu, senioribusque quamplurimis in eadem urbe degentibus, pergebat ad illum prædictum locum, ubi S. Hilarius corporaliter requiescebat, ibique sancto eidem viro ab omnibus in Abbatem electo, cuncta, quæ ad illum locum pertinere videbantur, commendabat, hujusmodi dicens ; Frater et Domine, omnia, quæ tibi per divinam revelationem injuncta jussaque sunt agenda, sive in *f* restaurando Sanctorum ecclesiam, sive in transferendo sacrum nostri Patroni corpusculum, differre seu tardare diutius noli : nam me totamque meam, si placet, pos-
se-sionem promptus tibi sum in adjutorium dare.

Eligitur Abbas monasterii S. Hilarii.

f

20 Interea dum sanctus vir potestatem illum regendi locum diutissime reluctaretur accipere, multisque excusationibus, quod longum nimis est enarrare, se tentaret inde substrahere, atque hoc illi D
nullo modo concederetur ; rogavit Pontificem, ut cum eo pariter Regis clementiam adiret, ne talis res absque illius inchoaretur auxilio. In hoc autem ut consenserat Episcopus suæ sanctæ petitioni, deposuit baculum peregrinationis, accipiens, licet coactus, virgam correctionis ; non ad sui tantum honoris augmentationem, sed multo magis ad aliorum, Deo concedente, melioracionem. Tunc vero pariter Episcopus et Abbas, condicto itinere arrepto, pervenerunt ad præfatum Regem Chlodoveum. Episcopus, ut decuit, equester, Abbas autem, ut ejus mos fuit, pedester. Quod ut statim nuntiatum est Regi, videlicet cum-
dem Præsulem una cum prædicto Abbate illuc venisse ; tunc Rex de Pontificis adventu lætus, nimisque lætior effectus, quia talis viri faciem, cujus sanctitas in ejus præsentia tam sæpe divulgabatur, promeruit videre ; et citius ab imperiali surgens throno, cum ei obviam nimia stipatus multitudine, cursum accelerasset, ipsum amplexu, ut convenit, honorabili, et digno simul cum Episcopo recepit honore ; statimque, cum per aliquantulam moram simul familiari fruerentur colloquio, prandii delicus vacare decreverunt. Ibi ergo, ceu regalis est consuetudo, quamplurimus Principibus ad mensam sedentibus, accidit per hujus viri merita quoddam miraculum, E
quod modo non est prætereundum.

accedit Regem Chlodoveum.

honorifice excipitur :

21 Rex enim cum inter prandendum quoddam vas lapideum vitrei coloris, auro gemmisque mirabiliter ornatum, juberet afferri plenum mero ; contigit ut ipse prior idem vasculum acciperet, postea huic sancto Abbati, licet vinum bibere nollet, præberet ab bibendum ; et suis manibus, nescio quo casu, caderet in mensam, de mensæ quoque scamno per quatuor divideretur partes. Hoc facto, unus de puercris, quantocius potuit, istuc currens, collegit in unum particulas, deditque Regi. Rex autem inde aliquantulum contristatus, magis propter recumbentium inspectionem, quam vasculi perditionem, lætabunda tamen fronte dixit ad Abbatem ; Domine, caussa tui amoris ad nihilum redactum est hoc vas : quia nisi tibi per me adhiberetur, nullo modo de meis manibus cadens perderetur. Scias ergo, quid Deus inde per te faciat ad sui nominis laudem et honorem : et ut quidam de istis recumbentibus, qui adhuc spreta sanctæ Trinitatis fide, paganico ritu idololatriis inserviunt, hoc cernentes in Deum omnipotentem nobiscum credere non tardent. Taliter ille sanctus vir cautus est admonitus, altaque suspiria pressuræ carnis fragilitate cordetenus extorquens, sed nimium in Dei miseri-
F cordia more solito confidens, recepit easdem quatuor portiunculas, et sicut ipsa docuit fractura, conjunxit in priorem statum fragmenta, atque vas idem ita junctum manibus amplectens, parvum ad momentum immixus cernuo vultu brachiis super mensam, orabat ad Deum : completaque citius oratione, reddidit Regi vas ita perfectum et reintegratum, ut ab aliquo nec ipsius signum sive lineamentum fracturæ agnosci posset. Qualis laus a cunctis hoc videntibus, non solum a Christianis, sed etiam ab ipsis Paganis (quorum magna coloris mihi aderat) Deo persolveretur, non est necesse loquendum. In eadem vero hora Rege ceterisque de prandio surgentibus, Deoque gratias, ut dignum erat, reddentibus, omnes, qui Gentili errore decepti illic adesse cognoscebantur, sanctæ Trinitatis fidem confitentes, sacra baptismatis unda ab Episcopo baptizantur.

vas confractum oratione redintegrat :

22 His ita, ut dictum est, peractis, Rex lætus et ovans ad cubiculum, Episcopus Abbasque Deum laudantes pergebant ad hospitium. Illi vero cum illic percunctantes sequentis inducias expectarent diei, oblationesque Missarum Rege astante celebrassent ; petebat idem Abbas Regem, ut sibi una cum Episcopo

AUCTORE BALTHERO MONACHO. *accepe expensas pro restauranda ecclesia S. Hilarii :*

A scopo locus familiariter secum loquendi designaretur. Hoc postquam a Rege sibi, prout petebat, concessum est; per totum indicavit ei, quomodo seu qualiter sibi divinitus revelatum est de prædicti restauratione loci, et de sanctissimi translatione corporis S. Hilarii. Hoc totum intenta mente Rex, ob hujus viri locutionem cœlesti sale illitam intelligens, nec non Episcopi bona voluntate in hoc prænognita, reddebat ab intimis Deogratias præcordiis: insuper promittens, quatenus sibi spontanea voluntate concederet, quidquid in auro vel argento, seu pretiosis rebus aliis, ad hoc peragendum desideraret. Hujusmodi autem licentia, divino nutu præordinante, lætificatus, unaque denariis pecuniæ, ad prædictam rem perficiendam, ab eodem Rege suisque fidelibus honeste ditatus, repedavit simul cum Pontifice, illam maxime curam gerens, ut prædictum opus peragere quantocyus, Deo opitulante, valeret.

23 Igitur cum, Episcopo post divinam concessionem ultra vires auxiliante, nec non et ceteris in eadem urbe manentibus, ipsius restauratio ecclesiæ una cum sanctissimi translatione corpusculi perageretur; ac sibi reliquiæ ejusdem S. Hilarii, quas

transfert reliquias S. Hilarii :

B antea minimo ardenter optabat, separatim idem sanctus vir Fridolinus eligeret, in unam caute relegandas capsellam: accidit ut hoc toto peracto, duo Presbyteri de ultra marinis partibus, videlicet sui cognati, ad Episcopum venirent ejusdem civitatis. Qui ab eo interrogati, unde et quare venissent, cujusque professionis essent, responderunt se de Nordumbria Anglorum quadam regione venire, simulque proximum cognatum, nomine Fridolinum, quærere, atque se, licet indignos, Sacerdotali frui ministerio. Quos denique honorifice susceptos per suum transmisit nuntium ad sui, quem quærebant, affini hospitium. Quem ut oculali visu cernentes agnoverunt, pra lugubri gaudio minime appellare potuerunt. Nam hoc fieri solet sæpe, quando amicus quilibet amabilis et diu quæsitus ad ultimum sub extrema desperatione vix invenitur, ut de pectore lacte inevitabile exterpetur luctus præ gaudio. Ide autem cum eos diu inspexit, agnovit suos esse cognatos, et a certo dierum relatu reperit sui amoris causa eos illuc venisse, ita paterne, ut decuit, amplexibus eosdem diligens, cunctos recepit in mansionem, cuncteque per omnia interrogavit, quod seu quale negotium inter suæ regionis primores haberetur? Inter hoc autem et alia multa, quæ narrabantur, diu sacro navi cum medentur colloquio.

visitur a duobus Pre bateris cognatis

C a S. Hilarius Episcopus Pictavensis scripta hæc dicerent anno 361. die 13 Januarii, ait hanc ad ejus Vitam dictum. In id est monasterii parte, unde vestra confusa hostilia manuta, et in qua hospites excipiebantur. — b Ubi fuerunt, capit. cognare ab anno 361, scilicet sub finem. Christi fidem ampliore anno 361, ut hoc testimonio Martini in regione Pictavorum urbis anno 361. dicitur. Ugelmonem scripsisse, ut alibi probatum. — d Subscripsit anno 359 aut sequenti Concilio Ariminensi Adelfio Episcopo ex civitate Pictavi, alias de civitate Ratheda, aut de Rahada, dicitur a Rahada et Rada post Pictavos, de quo supra. Turonense cap. 5 de Gloria Confessorum. Hic vero Adelfius consulens suæ fuisse Episcopus Pictavensis. Basilius vocabat hoc Rautardum Episcopum, et unum faciunt. — e B. Petrus Damianus sermone de Translatione S. Hilarii asserit monasterium ubi sepultus fuisse, nunc intra ipsius muros inclusum esse, cujus basilica S. Hilarii major dicta, quia alia est, quæ vulgo S. Hilarii de Cella appellatur. In hac creditur S. Hilarius requiescere absque, in alio oppidi angulum et S. Spiritus filium sepultus, ut plenius ad hujus Vitam dictum est. — f De eversione hujus basilicæ omnium omnium Wandali, Alani et Suevi per Aquitaniam in Hispaniam transeuntes anni, dicimus ubi ad S. Hilarii Vitam. Quæ et deinde sub Gothis fuere Pictavenses, quando non potuerant restaurare.

CAPUT III.

In Germaniam ubire jussus, extruit in S. Hilarii honorem struit ecclesias.

Postquam vero idem vir sanctus cum eis lætus extiterat, suoque loco se in eadem urbe commendaverat, signaculo sanctæ Crucis munitus, apparuit ei S. Hilarius altera jam vice eum sic alloquens: Frater Fridoline, cur tardas implere, quod Deo mihique promisisti, quando corporis mei partem quamdam tecum ad deportandam separare promeruisti. Ergo noli diutius deinceps hic morari, quia tuis nepotibus a Deo conceditur, quatenus post tuam abcessionem hunc locum ad Dei non cessent procurare servitium. Tunc cum idem vir Dei Fridolinus solerter, prout ei licitum erat, interrogaret, ubi eum ire juberet; responsum est ei datum, ut ad quamdam *a* insulam Alamanniæ, Rheni cujusdam fluminis undique lymphis circumdatam, sui cursum itineris accelerare non differret, illicque suorum fidei se commendaret.

D *a S. Hilario apparente, monetur in Alamanniam se conferre :*

a

25 Interim dum ab hac sacra visione stupefactus evigilasset, venit nuntius Episcopi, dicens eum irremediabili per omnia membra percussum esse paralysi, illuc vero sumptis suis secum nepotibus citius advenens, invenit eum cunctis artubus corporis ita debilitatum, ut nullus in eo sentiretur motus præter vitalem flatum, quem adhuc a præcordiis aliquantulum trahebat. Tunc sanctus Abbas Fridolinus, solito confidens medicamine, scilicet in Dei clementia, prostravit se ad orationem: peractaque oratione, cum anxia sudoris effusione mirabilique fletuum lacrymatione humefactus surgeret, erigebat se cum eo pariter Episcopus, in nullo se dicens membro aliquid modi sentire vel habere. Ergo cum talis ibi Dei gratia tam patenter visibiliterque ostenderetur, uterque eorum, Episcopus et Abbas, una cum ceteris, qui ad tunus præparandum illic aderant, Deum laudabant.

infirmum Episcopum recuitat sanitati,

E

26 Tunc mane facto cum eidem Episcopo per omnia patefaceret, qualiter in eadem nocte per visionem revelatus est ei S. Hilarius, præcipiens, ut ad insinuatum locum, nihil remoratus, suum accelleraret gressum. Intantum prædictus Pontifex de tali stupefactus visione doluit, ut nec vitam post ejus abcessionem obtinere curaret. Nam non solum ille, sed et totus Clerus totusque regni principatus suam intantum paternitatem abesse plangebant, ut nec suæ propriæ regionis incolæ tantum dolnissent, quando talem Patronum ab eis discedere vidissent. Quid plura? Quem proprii dulcedo regni, seu jucundissima parentum affinitas, vel delectabilis paternæ hæreditatis possessio substrahere non valebat, nisi hoc perageret quod per divinam sibi majestatem injunctum est, quomodo quibusve idanditus ille locus, locique ejusdem habitatores, inter quos exul morabatur, obtinere valerent, quin hoc adimpleret, quod minime dubitabat, Deo jubente, peragendum fore? Ille vero per orationis sanctitatem apud Deum et S. Hilarium hoc utia contendique proficiscendi sumpto, cum pace occulta claret Pontifici, ceteris suis sanctis in eorum certam, sibique promissam commendavit fidem suos dulcissimos, de quibus supernum dictum est, nepotes: quos divina coactus pietate, non solum exules, sed sui curentes paternitate, reliquebat orphanos: itaque totus urbs Pictavensium plebs circumdatus est, ut eorum clamori vomere stetque renitens, vix aberis eluctaretur, ut iter petet gressum inde pergendi.

valedicit Pictavensibus, et eis revertentibus pergit in Germaniam,

F

27 Taliter et iam arrepto itinere, pertans secum reliquias S. Hilarii, primum aggressus prædatum Rhenum, omnia, quæ divinitus sibi ostenderant, propalavit ei, adeoque potestatem accepit, quatenus, ubicumque pra nominatam invenret insulam, adhuc tamen sibi procsus inscium, cuncta, quæ vellet, in Dei nomine ille licenter ageret. Hujusmodi potestate accepta, unaque gratia consolationis impetrata, lætus a Rege discessit: indeque pergens, venit ad quoddam flumen, Mosella nuncupatum, ibique

ubi legem

A que in ipsius *b* ripa fluvii quodam monasterio sub
b honore S. Hilarii constructo, diutius, quam ut hoc
monasterium, de quo in prœmio hujus libelli supra
tria templa S. Hilario excitat, dictum est, perficeretur, noluit morari. Indeque
progrediens inter quædam concava montium convallia, in quodam monte, Vosago nuncupato, con-
c struxit ecclesiam similiter in ejusdem Sancti honore.
Qua illic perfecta, quamdam adiit urbem, quæ apud
Latinos *c* Argentina vocitatur, in qua etiam sub
ejusdem Sancti honore ædificavit ecclesiam.

28 Ab eadem autem dum pergeret civitate, per
d *d* monasteria regni Burgundionum suum direxit iter
e in quamdam regionem, Rhetiam vocatam, caussa *e*
Curiensem Episcopum adeundi. Ibidem vero in illa
f urbe, Curia dicta, cum interim moraretur, donec
ille *f* ecclesiam S. Hilario construxisset in servitium,
et ab ipsius urbis habitatoribus inquireret, si ali-
in insulam venit Seckingensem: cubi scirent aliquam insulam alveo Rheni circumfu-
sam, et ab humanis habitatoribus adhuc inusitatam et
incultam; responderunt, aliam se nescire, absque cul-
tura scilicet humanæ visitationis, præter unam so-
lummodo, quam sibi adhuc non bene notam profite-
bantur esse. Sed tamen, ubi esset eadem insula, et
per quam viam illuc venire deberet, insinuabant.
B Illuc postquam per innumerabiles tam longi itineris
fatigationes, ad ultimum vix errabundus pervenit,
intantum lætus effectus est, ut omnino obliviscretur,
se antea quidquam molestiæ perpessum fuisse.

29 Statim igitur incaptibili citus incessu dum
pro fure habitus, ingreditur eamdem insulam absque circumjectæ ple-
bis interrogatione, caussa id tantum investigandi,
si locus illic ad ecclesiam ædificandam opportunus
inveniretur; cives absque mora, et ejusdem loci
incolæ circumquaque commanentes, dum eum vide-
rent in eodem loco, quasi otiosum, huc illucque
vagantem, currebant illuc nimia ira commoti, sci-
flagellis cæsus, eliminatur. scitantes ab eo, cur tam inconsulte eamdem insulam
esset ausus ingredi, illicque quasi insidiator pecо-
rum, luporum more vagari: illumque præter illius
impensionis excusationem duriter flagellis cæsum,
expulerunt.

30 Illis taliter contra præfatum sanctum virum
magna infestatione non semel, sed sæpissime reluc-
tantibus, nullamque spem sibi illic requiescendi pro-
mittentibus, iterum adit *g* Regem, ab eoque eumdem
g locum, a quo paullo ante fugitivus comite vita vix
Regis donatione accepit possessionem insulæ. evasit, in propriam domum, per chartam suæ manus
obstipatione firmatam, accepit in perpetuum sibi
suisque posteris possidendam. Nam ad regalem
potestatem ab antiquis temporibus ipse locus perti-
C nere non ambigebatur. Cum tali dono, nec non alte-
rius gloria honoris, ab Imperatore prædicto, qui eum
multum diligebat, locupletatur, licet eum per suos
missos ad eumdem redire insulam, ea ratione, ut si
aliquis contra hanc Imperialem vellet quidquam tra-
ditionem, aut huic S. Fridolino eumdem præsumeret
contradicere locum, capitis sine ullo excusationis
dilatione plecteretur.

31 Hucusque, o lector solers, scias hunc libellum
non me fallaciter excogitasse, sed tantum rescrip-
si se, nec de meo aliquid additum esse, præter rus-
ticam solummodo verborum constructionem: quem
me profiteor non ob aliam caussam construxisse, nisi
quia idem liber, in quo hujus Sancti gesta habebantur,
jam olim Paganorum incursione in eadem insula
perditus, mihi, dum in Gallia peregrinus essem,
Unde hæc historia excepta. manifestabatur aut idem, aut ejusdem exemplar.
Hoc autem pro certo mihi minime notum est, si
idem esset. Sed hoc procul dubio me scire affirmo,
quod, dum mihi denegaretur ad inde mecum depor-
tandum illum librum, nec instrumenta scribendi habe-
rem, quatenus per me scriberentur omnia: memo-
riæ mandavi materiæ inventæ assertionem, sicut
in prœmio hujus libri vel libelluli dictum est. Ce-
tera vero, quæ hic sequuntur, scias, quorumdam in
eadem prædicta insula degentium, veridica me com-
perisse relatione. Nam ita, dum inde cautus inquirerem, profitebantur, ut quædam de istis sequenti-
bus miraculis, quæ in illo præfato non invenì libro
(nam pars ejus quædam in fine defuit oculis) an vera
essent dubitarent: quædam autem affirmarent per
antecedentium certam narrationem Patrum veraciter
se scire.

D AUCTORE BALTHERO MONACHO.

a *Apud Petrum Damianum additum* Gallinariam, *quod correximus, ac censuimus legendum,* Secanam, *ut ex sequentibus constat.* — b *Supra nam* Helera nuncupatum, *sed* Hilariacum, *inquit Reuschius,* idque S. Naboris ea nobilium esse existimatur. *Sanmarthani ultra ad ducentos annos aberrant, dum* dicunt Sigebaldo Episcopo Meletis a S. Fridolino condituin *aiunt,* et dedicatum anno 714. *Ad Meurissium de Episcopis Metcusibus pag.* 151 *tradit* Hilariacum a Sigibaldo ex fundamentis conditum in honorem S. Pauli dicatum, proventibus et privilegiis cumulatum anno 733. *ita habent in MS. antiquo membrano hujus monasterii. Aut ergo Helera, et Hilariacum fuerunt diversa loca, aut prius monasterio destructo, reconditum est a Sigebaldo seu Sigibaldo Episcopo Metensi.* — c Argentina, *antiquioribus* Argentoratum, *posterioribus* Strateburgum, *vulgo* Strasbourgh, *quod hunc suos Episcopos habuisse eruditus in Dubrido de S. Dagoberto lib. 3. cap. 4.* — d *Eminebant illa, quæ a SS. Romano et Lupicino fratribus secundo quinto in Jura monte capta erant exitus, et ab eorum discipulis in eximis locis. Consulenda Acta S. Romani* 28. *Februarii, et Lupicini* 21. *Martii.* — e *Reuschius in Catalogo Episcoporum Curiensium appellat* Furtium seu Fruticium. — f *Idem Reuschius ait illam* ecclesiam nunc S. Martino dicatam esse. *Specklerus in Chronico Rhætiæ pag.* 223 *asserit* ecclesiæ et cellulæ contiguæ vestigia adhuc videri. — g *Theodericum Regem Francorum Austrasiorum, filium Chlodovæi, ut supra probatum*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Monasterium Seckingæ extructum, et mira cula patrata.

Postquam vero prædictus vir S. Fridolinus hanc superius memoratam a Rege, ut jam dictum est, in propriam domum acceperet insulam, et illam, ut semper optabat, securus intraverat; accidit, ut quamdam capsellam, reliquiis S. Hilarii plenam, quam suis humeris eum tempore pendentem solitus erat gestare, suspenderet in cujusdam arboris ramum: donec aliquantulum suis lassabundis artubus concederet inevitabilem soporis requiem; antea longi itineris lassitudine, ut eumdem circumeundo locum caussa hoc tantum experiendi, ubi decenter eccle-siam ædificare posset, nimis fatigatus. Interim cum parum retordiscis, prout humana tantum indiguit natura, membris, resurgeret ad summæ dignitatis solitam orationem, unus stupefactus aliquantulum retorsit gressum: quod nimium molem ejusdem ar-boris, in qua prædicta suspendebatur capsella, vide-bat terræ tenus inclinatam, cum ante tempus ab imo stipite usque ad summum eluminabatur quasi congio-batos Deo se humiliasse; ipsa tamen arbore non eradicata, sed lenti more venientis desuper flexa. *a* Nemo miranda res quod vir sanctus, nulla carnis fortitudine fultus, tamdiu id gestaverat, quod genus ac vere negotii a robore nullo modo sustineri valebat? Hoc ut ille electus Dei vidit, nihilominus se sensibat de permanendo Deoque gratias agendo, eadem accepta capsella, letus inde, hoc patrato quæstiuncula, decessit. Adhuc supersunt multi, qui eumdem illius arboris stipitem viderunt.

2 Inde dum egens hospitio, cum discipulis suis
Suscipitur a Ur. intraret domum quidam locupletis qualitatis viri, Wa-
lheri nuncupati, obviam ei venit ipse homine pre-
dicti uxor, non se hanc interrogans, quid vellet, sed
turbulenta animum mente cum increpatione: Ne alle-
quuta: Mater, frater, cæteraque hæc vel hujus-
modi pauperes, me tantummodo aggredere, dum videas hostia aditus prorsus igne consumpta,
curæ uxoris. præter unam domunculam, in qua ego et senior meus
vix habitando requiescimus. Nec in hoc contentus
ac, ut solus perga[mus] sed aliorum unde tu vel alii
sunt

AUCTORE BALTHERO MONACHO *parum aut nihil mutante.*

A sunt nescio) congregata multitudine vagaris circumquaque, ignarus sciens, quæ famis angustia nos hoc anno constrinxit. Illa hujusmodi dicente, ipsoque patienter hoc auscultante, venit ejus prædictus noverca tus, et aliquid levigata suæ uxoris fraudulentia, pio cum recepti amore, qua minus dignitatem sanctitatis in eo florere cognoverat atque jam datum cum statim dilexit, quatenus suam filiam, quam eadem nocte sua conjux peperit, in crastinum rogaret baptizare, et de ejusdem sacri baptismatis fonte levare. Hoc facto cum conjux multum trascoretur, eo quod talis vir peregrinus et famosus, sibi in compatrem eligeretur, amplexit adhuc et tractandam virginis condonans hunc sancto viro magnam hereditatis possessionisque partem. Sed tamen postea, ut eidem prædictæ hominæ hujus viri laudanda pietas innotuerat, commendavit ei etiam quæ suam, quam de sacro levaverat fonte, filiam: ut sanctis studiis litterarum ab eo imbuta, divinoque sacrata velamine, deinceps in prædicto insula in Dei permaneret servitio. Hæc, ut fertur, primaeva dein loco sanctimonialis habebatur, cujus pater et mater cæteroque parentes magnam eidem sancto viro præstiterunt caritatem.

hospes filiam.

primam ibi puellarum sancti monialem.

3 Inde vero pergens, dum quendam habiens utentem adiret, ea causa, ut aliquid in adjutorium sibi impenderet ad Dei servitium, et hoc omnino se acturo denegaret; contigit, illo jam abscedente, ut de eadem habitatore prædictus vir exire non posset, antequam revocaret Sanctum, eique quandam suæ partem hereditatis donaret, insuper cum interrogaret, quid adhuc vellet, ut ei donaret.

B

adjutorium accipit a viro in cujus insula habitat.

4 Interea post aliquantulum temporis spatium, prædicto Rege defuncto, cum idem sanctus vir Fridolinus prædictam adhuc nemorosam insulam ad plantiem redigeret, radicitus abscissa arborea densitate sylva, nec non expurgatum incepta superstitione, prout ei congruum fuit, expeditis, contigit, ut idem sibi rebelles existerent, a quibus antea talem ac tantam injuriam, ut superius dictum est, in Regis præsentia planxerat se sustinere non posse. Nam hoc præsul adhuc e actibus promeruerat, ut nullo modo ab eo et his vir peregrinus et exul in eumdem locum ingredi, quem hereditario adhuc amaverunt jure sibi sempiternæ. Tunc hujusmodi nimis infestationibus quæ sæpius illi inferebat, conductum est inter eorum commanentes amicos, ut in manum utriusque convenientibus, inde quod bonum esset et utile, diudicaretur. Adpropinquante jubeum dicti prædictum est in illa rupe, ubi modernique quædam illorum mansitant, eandem adhuc insulam. Nam tunc temporis totum ad flumen, videlicet Rhenum circumpatum, non ibi, sed de altera parte cursum alvei continebat: nec ulla pars ejus inde, nisi rarodenivabatur illuc; tunc scilicet quando de Alpinis jugis invalescentibus effusiones per fervidas cahorum aestatis liquescentes, per concava undarum convallia in eumdem influxerat fluvium. Sed tamen non in tantum excreverat inundationem inquam eo tempore, ut diu necesse esset ibi navigio trai.

ad inde initas cum regalibus edicti.

C

5 Taliter quidem Dei electus, ne tali spe privaretur, angustatus, nullam, præterquam in Deum, fiduciam habens, diu nostisque non destitit Divinam sibi placare Majestatem: quatenus in conducto duo, cuncta ad tale judicium confluentibus, suæ magnitudinis potentia ostenderetur manifestaret et gloriosa. Tunc vespere quodam, quo subsequenti die crastina illud prædictum judicium futurum erat, solus tandem exsistens est in cubiculo, licet communitus, tamen in Dei misericordia confidens, in loco memorato... supernus, ubi illuc prædictum flumen aliquantulum latus liberisque quodam fluvii insinuatum, contra eumdem patratur locum, influerat eidem aquæ per adjacentia cujusdam amici quosdam abietes, sicuti adhuc ibi apparent, ita dicens: Ipse Deus, qui cuncta creavit bona in cœlo et in terra, convertat hanc aquam contra inimicos suos, ne deinceps tam proteriter, ut ante fecerunt, possint ad hunc locum destruendum transire. Hoc facto reversus, totam illam noctem pervigil orando perducebat. Mane autem facto jam alveum in alteram vidit conversum ripam, quæ priori die intantum apparebat, ut nec alicujus pes transeuntis humectaretur. Insuper suos inimicos audivit de altera parte non solum Deum laudantes, sed etiam ad se clamantes, ut pro eis oraret, ne in divinam incurrerent vindictam.

D

oratione transfert cursum fluminis in adversam partem:

6 Inde vero laudes Deo omnipotenti persolvens, cum absque ullius contradictione cœlestam in eodem construeret loco sub honore S. Hilarii, illicque Canonicam sanctimonialium vitam construeret: habuit secum quemdam magnæ ferocitatis discipulum, quem ipse de sacra baptismatis unda levaverat: qui postquam eidem congregationi disposuit carceralem construere anxietatem, hoc totum, quod per diem operabatur, id ipsum per noctem cœlitus destruebatur. Sed tamen suus Magister tantæ mansuetudinis erat, ut quando pueri, sicut mos est parvulorum, conscenderent arborum ramos, causa colligendi poma, juxta stipitem stans observaret eorum descensum, quatenus suo blandius impositi dorso, nullatenus ruinam timerent, eisque tunc prædictum suum fugientibus discipulum ita dixit: Fugite, o miseri, fugite ne ille veniat, qui vos absque misericordia damnet.

monasterium sanctimonialium extruit:

vir plane mansuetus.

E

7 Iste vero tantæ sanctitatis vir, cum feliciter in Deo per multos annos vixisset, et in eadem insula, coadunata sanctimonialium congregatione, multæ per eum, divina largiente gratia, ostenderentur virtutes, hujus lucis metam cunctis mortalibus communem sub conditione inevitabili transeundo, beatissimo pridie Nonas Martii finivit obitu, in perpetuum cum Christo victurus in cœlis, quo semper in hac degens luce, summo totius desiderii nisu non cessabat, de virtute proficiens in virtutem, anhelare.

miraculis clarus nascitur 6. Martii:

8 Beatus igitur Fridolinus cum construeret claustrum sanctimonialium in Secanis, erant duo fratres germani, qui nobilitate et divitiis in *b* Clarona præpolleabant, unus nominatus Urso, alter vero Landolphus: e quibus *c* Urso videns S. Fridolini sanctitatem partem illarum possessionum, quæ sibi erant, cum pleno consensu fratris sui, claustro Secanis donavit, et donationem suam instrumentis debito modo vallatis confirmavit. Hac illi eleemosyna promissa, Urso diem clausit extremum: post cujus obitum frater ejus Landolphus possessiones singulas, a fratre donatis coenobio præfato, sibi contra justitiam usurpavit. Cum autem S. Fridolinus multo tempore coram judicibus resisteret, nec ad plenum jus consequendum proficeret; dictum est ei, quod, si finem suæ litis habere cuperet, donatorem possessionum illarum judicio litis præsentaret, ut sic veritas testis illius donationem factam rite et legitimam approbaret. Quam sententiam beatissimus Fridolinus acceptavit, rogavitque Landgravium, cui nomen erat *d* Baldeberch, ut diem certum super præmissis, sibi et adversario, et locum judicii assignaret. Quibus obtentis, venit B Fridolinus in Claronam, et statis supra sepulcrum Ursonis, et aperto sepulcro, ipsum ex nomine vocans, confisus de Christi potentia, suscitavit, et apprehendens eum per manum suam; duxit eum inde ad sex milliaria in villam, quæ dicitur Ranckweil, ubi prædictum Landgravium judicio præsidentem, et adversarium præsentem et magnam hostium multitudinem invenit. Ibi Urso susceptatus dixit fratri suo Landolpho coram omnibus: Frater, cur animam meam spoliasti rapiendo possessionem, quæ ad me pertinebat? Respondit: Frater optime, tuam partem tibi restituo, insuper meam partem ad idem

b

c

accipit possessiones ab Ursone,

F

post ejus obitum a fratre occupatas:

d

illum suscitat mortuum et sustentandum, ad testimonium veritatis perducendum:

idem cœnobium Secanis superaddo. Hoc peracto, S. Fridolinus defunctum illum ad sepulcrum, unde eum duxerat, reduxit. In testimonium rei gestæ conscripti sunt ibidem versus isti :

Prædia pro Domino dant fratres hæc Fridolino :
Tempore post multo, negat alter fratre sepulto.
Suscitat hunc dignus testem, ducitque benignus :
Turba timore tremit. Sanctus sua jura redemit.

Beatus autem Fridolinus post multa virtutum insignia ac præclara gesta dormivit in Domino *e* pridie Nonas Martii. Modo veniamus ad alia quædam sua miracula, quæ post sacratissimum accederunt obitum.

a Erant hæc sequentia absque sensu bono interposita quamque ut quilibet nimio fasce gravatus succumbit. *ad* ultimum diem gravatus. — *b Glarona, seu Glaronia, vulgo* Glaritz, *ex tredecim pagis seu cantonibus Helvetiorum prope supra indicatam Rhætiam, et hujus urbem Curiam. Glaronenses quoad religionem hoc tempore mixti degunt ex Catholicis et Protestantibus.* — *c Ursi, inquit Cuissius cap.* 24, major natu, captus consuetudine viri Dei, Christianus *ab eo est eruditionis initiatus.* — *d Alias* Baldebrecht. — *e Ob repetitum divi mortis videtur jam dictum miraculum postea additum, et forsan ab eodem auctore, cum id ab aliis vocetur esset.*

CAPUT II.

Miracula post mortem ad sepulchrum facta.

Quidam homo irremediabili miserabiliter debilitatus paralysi a primis infantiæ annis, vitam absque vitæ officiis per multos ducebat annos. Cui semper in adjacenti extincti corporis funere sola tantum superstes anima, ceu vix palpitans, vigebat, et in præmortui tota massa cadaveris quasi soli vivere cognoscebantur oculi, ac velut vigiles mortuorum probabantur artuum esse custodes. Lingua namque primum nullius volubilitate motus excussa, vocem nullatenus ictu aereo proferre valebat. Nam ab ima pectorali fistula vox sui tractum sonitus palato ad verba denegabat proferenda. Manuum digitalis annexio per naturam vitiatam marcida flaccens, corpori delatum non præbebat servitium : neque langnidam membrorum structuram pes pedali carens incessu, sustentabat; dum ita totius massa fabricæ torpuret, ut nullus quasi in ea motus vigeret. Interea misero sic debilitato, affuit S. Fridolini festivitas. Ergo ad suam basilicam undique accurrente, ut sæpius, innumerabili populorum caterva pro sua impetranda clementia, allatus est idem paralyticus a suis parentibus in eamdem ecclesiam. Ibi vero omnibus ad sacra Missarum solennia astantibus, idem prædictus vir, cum supra sepulcrum ejusdem Sancti prostratus jaceret, ita Deo concedente suffragantibusque S. Fridolini meritis, diu optatæ redditus est sanitati, ut ministerio, manuum tactu, pedum gressu, totiusque statu corporis in eadem hora frueretur. Hoc inclyto multiplicique miraculo ita, ut dictum est, peracto, quæ laus Cleri totiusque plebis illius esset, non eget narratione.

10 Aliud insuper quoddam miraculum, quod ab eo latum scimus, prætermittere non audemus. Nam quodam tempore, cum Abbatissa quædam cujusdam *a* Regis filia, in eodem una cum suo patre maneret loco, contigit, ut regale, in quo erant, palatium incenderetur : ipseque Rex collectis illuc vernaculis ceteraque plebe vulgari, ejusdem ignis incendium festinaret extinguere, ne ecclesia, quæ prope illic erat, concremaretur. Tunc ipsa ejus prædicta filia ejusdem loci rectrix currens ad ecclesiam, pro-travit se super sepulcrum S. Fridolini, hoc procul dubio ostentans et firmans, ne inde abscederet, licet omnino in cinerem consummata, vitam finiret. Cum ipsa ecclesia pene tota incensa esset, ita ut omnes inde fugiendo abscederent, perversis desperantes eam extinguere posse; verus est Rexi ceterisque, ipse S. Fridolinus cum sacerdotali infula venisse, omnemque totius inflammationem incendii de tecto basilicæ ejus absorbuisse, ut nec aliqua fuliginis obfuscatio ibi appareret. Talibus ergo ac multis aliis miraculis per sua merita cœlitus ostensis, videlicet in cæcis, surdis, mutis, claudis, languorum varietate oppressis, possumus et aliud miraculum narrare, quod sæpissime scimus evenisse.

11 Igitur quidam *b* Paganorum incursus, ut sæpe, eumdem invisit locum, omnibusque inde fugientibus S. Fridolini sarcophagum una cum suo sanctissimo corpusculo solum remansisse dimiserunt. Ac postquam paullulum, dum spatium respirandi virilius resumptis eis accederetur, suus quidam proprius servulus, nomine Wenilo, quoad vivus esset, nuctis periculo se ipsum pro Domini sui amore non dubitavit proponere, tale verbum, non rusticorum more, sed alicujus bonæ qualitatis viri fiducia roboratus, proferens : Dominus vivere non curo, si meum Senioremi a Paganis cremari videro. Hoc spe confortatus, recurrens intravit ecclesiam, osculansque sepulcrum ejus, terra tenus prostratus, sic alloquitur eum : Domine, Domine Fridoline, per Omnipotentem te deprecor, ut aut me tuum servum dispones a supervenientibus Paganis statim interfici, aut concedas te mecum hinc deportari. Hoc dicto sustulit inde quemdam lapidem prægrandem, tantæ scilicet quantitatis, ut sex hominibus sufficeret inde levare tantum pondus. Tuncque eodem detecto mausoleo, suis imposuit humeris illud, in quo tam sacrum pignus jacuit, feretrum, atque tam sacro onustus fasce pervenit ad ceteros, minime sentiens oneris pondus, quia ab illo quem portabat, procul dubio portabatur. Tunc Clerici simul cum sanctimonialibus illac obviam ei properantes, receperunt eum unus gratulabundi, Deum, suaque sancta merita laudantes. Inde dum eum quamplures de Clericis nobilibus quis lucis ad quoddam castellum portare tentarent, tanti ponderis effectus est, ut nec vel unius pedis passum transire possent. Hocsimilissime cum vicissim multis accedentibus tentassent, ad ultimum perpauci ex suis Clericis, sanctimonialibus accedentes portabant eum ita leviter, quatenus eis videretur se quasi nihil gravedinis sentire, et hoc non solum tunc semel accidisse probatur, sed adhuc etiam quandocumque Paganis in hoc regnum adventantibus foras de ecclesia portatur, contigit ut ipse suis vectoribus interdum se in tantum levem faciat, ut nihil ponderis se profitentur sentire : interdum se tam gravem reddat, ut ulterius cum eo pondere nequeant abire.

a Varius aliquis Dynasta seu Regulus, intelligitur. — *b Stumphius tradit anno 938 Hungaros invasisse hanc insulam et repulsos a quodam agricola, Hermagero dicto, ad quæ tempora forsan hoc relata referri possunt.*

MIRACULA

Ex Vita Germanica Henrici Murveri.

Honestus vir Jacobus Wyssius, civis Brempartensis in Argovia, e legitima sua uxore Margareta Seggina genuerat filium, qui postquam cum debili corpore fuit, ut infra sequentibus nec stare neque incedere potuerit : ubique cum dolore et gemitu subditorum, et cari parentes nullis volebant sumptibus parcere. Cum vero ex consilio proborum hominum eumdem filium Seckingam ad sepulcrum S. Fridolini offerrent, et pias suas Clur[illegible] preces effunderent ; ecce mira Dei operatione per S. Fridolini patrocinium puer iste, cum in eodem loco pernoctaret, mox ut pedes itineri dedit, jam diu optata sanitate potitus, cum magna parentum lætitia et gratitudine erga Deum et S. Fridolinum exhibita

2 Huic simile miraculum contigit anno MDLXXII puero decenni, filio cujusdam hospitis urbi[illegible] ejusdem monasterio Angeli, nomine Salomæ Hofmannæ. Hic puer tempore vigenti bebdomadarum gravi ultimo morbo vexatus, et ducentis medicis non nisi manibus aliorum

AUCTORE BALTERO MONACHO.

A aliorum potuerat de loco in locum moveri : nec poterat ullo humano remedio juvari. Cum jam indies morbus ingravesceret, et e consilio proborum hominum votum factum esset de eo cum annua oblatione portando Seckingam ad S. Fridolinum; puer de nocte ex improviso surrexit, et Seckingam profectus, in templum venit : quando Sacerdos, petente matre, sacris vestibus, quibus S. Fridolinus solebat D Missam facere (nam eæ adhuc ibi adservantur) ejusque pedo Abbatiali eum tetigit et fricavit, adjunctis sacris precibus cum invocatione S. Fridolini : et peracto Missæ sacrificio, erexit se puer, petitque ut permitteretur solus ire ad hospitium : et sanus eo perrexit cum magna omnium admiratione.

DE SANCTIS VIRGINIBUS

KINEBURGA ET KINESWITHA FILIABUS PENDÆ MERCIORUM REGIS ET HARUM CONSANGUINEA TIBBA SIVE TILBA, PETROBURGI IN ANGLIA.

Commentarius historicus.

§. 1. Controversia proposita. Sanctarum Virginum progenies. Petroburgum monasterium fundatum. Illarum ibi sepultura.

AUB FINEM MDCCLVII VI MARTII

Res gesta sanctarum harum Virginum evidentes satis faciunt et perspicuæ, nisi eorum fuissent circumfusæ tenebris, in quas posteros auctoritates aut retorsi auferri Gulielmus Somersetus, vulgo Malmesberiensis dictus, qui fuit apud Occiduos Saxones in cœnobio Malmesberiense in Comitatu Wiltoniensi monachus, præcentor et bibliothecarius; et gesta Regum et Pontificum Anglorum deduxit ad annum usque MCXLII, quo vivebat, id est annis circiter quinquaginta, postquam Penda Rex Merciorum, et Oswius frater Regis Northanhymbrorum, ac quibus infra agendum, transissent. Malmesberiensis præsertim alii descripserunt, eosque nondis notos errores addiderunt, de nonnisi nuper laudatus Michael Alfordus, alias Griffith, Societatis nostræ Theologus, ac vir eximiæ eruditionis multis, dum viveret, annectus conjunctus. Hic anno MDCLIII ex vita hac mortali excessit, Annales Ecclesiæ Anglicanæ a se conscriptos reliquit, nuper Londini quatuor voluminibus exaratos. In his Annalibus filiæ Pendæ Regis ac filii Oswii Regis, pluribus in eadem pervenustæ confusæ, magna rerum confusione proferuntur, statuturque S. Kineburga, de qua hic agimus, nupta duobus filiis Oswii Regis, hoc errore fingitur; et ultimo peperisse Osredum Regem et hæredem Northanhymbrorum, natum anno DCXCII, cum certo constet S. Kineburgam ante annum DCLXXX ad immortalem vitam transisse. Quare ad clare et diducide in hac controversia procedamus, pauca lectori proponimus, quæ intendamus circa has regias familias probare.

Egberto nupta.

Alfrido S. Cuthburga.

2 Statuimus, ex spectatum Oswii Regis filium, primum ab Osredo Rege Deirorum, et Northanhymbrorum, et Osredum nomine, cumque anno circiter DCLXXX, ducta in uxorem Cyneburga, alias item Kineburga dicta, filia Pendæ Regis Merciorum, qua parte regni patre accepta, Regi consentaneum est, fuisse regentis Northanhymbrorum Provinciam, Eboracum sedem archiepiscopalem, ac ante eum annum DCLXXX, seu ante tertium S. Wilfridi e Galliis, reversi, Episcopum constitutum. Ad quod Osredo Regi anno DCLXX incidit, successit, qui bina primogenita in vivis erat Elfledæ, inter quos et Ecgfridum Regem Merciorum conciliatum anno DCLXXIV certum. Ultimum prolem, anno DCLXXVII circiter aut ante natum Regi, laudatur Beda, laudatam amabili, venerabili oratio pectine [illegible] Ecgfridi regis quæ Pictorum DCLXXXV cæsi anno, de Regem assumptos et quæ sequentibus apparet. Vivebat Osredus, postquam XXII circiter annos regnasset, XXV annum, mortuus est Eastre tide, hoc Regis Ecgfridi interfecti. Adjudicatur regnum Cuthredo, qui Kineburgæ, ejusque [illegible] martirem nostra, nuper [illegible] Kenwaldi pueruli, quem miraculis claruisse et Saxonum sepulcrum Kineburgæ

nupta Alfrido S. Cuthburga. Kineburga soror SS. Kineburgæ et Kineswithæ

mienses. Verum ea controversia alibi erit examinanda. Erat hæc Cyneburga soror SS. Kineburgæ et Kineswithæ Virginum, quæ a prima ætate Deo dicatæ erant. Imo S. Kineburga vivente sorore, forsan Kinesreda dicta, quod et a multis nomen datur. Egberto nupta fuit S. Etheldreda Annæ Regis Orientalis Angliæ filia : verum ea, quod Deo virginitatem addixisset, dimissa, alia ut matrimonio succederet, cujus nomen licet aboriginis non sit expressum, celebris tamen ejus meritis fit apud Bedam in Vita S. Cuthberti XX Martii, diciturque post mortem mariti in monasterio Ingubalcensi ab hoc sancto Episcopo habitum sanctæ conversationis accepisse. Denique, quod ad controversiam magis spectat, Alfrido nothofuit ab S. Ina Occidentium Saxonum Rege nupta traditio hujus sorore S. Cuthburga. Extat Chronologia Anglo-Saxonica cum Historia Bedæ exacta ab auctore anonymo, sed valde antique circa annum millesimum conscripta, in qua dicitur Cuthburga nupta Northanhymbrorum Regi Alfrido, sed ab illo adhuc vivente, vitæ monasticæ studio, sejuncta : circa annum DCC, ac tum primo in monasterio Berkingensi in Comitatu Essexiæ erat aliquandiu sub S. Hildelitha Abbatissa, dein monasterii Wimbornensis in agro Dorsetensi, a S. Ina Rege extructi facta prima Abbatissa : quam ibi præfuisse anno DCCX testatur S. Aldelmus Episcopus Shirburnensis in epistola tunc in illo monasterio scripta, quam erat Alfordus, atque ad illum annum inserunt suis Annalibus. Verum suæ scriptionis immemor, quia Alfridum nothum a seniore Alfredo non distinxit, eique S. Kineburgam nuptam votum sexagenariam Osredum genuisse, asserit S. Cuthburgam fuisse nuptam Osredo Regi Alfridi et suo filio, rejecta auctoritate Vitæ S. Cuthburgæ, item Wigorniensis et Malmesburiensis, coactus nullo prævio auctore sibi ipsi contradicere. Habet illa Alfordus ad annum DCCXIII, quasi tunc S. Cuthburga ab Osredo parente XXI annorum divortium fecisset. Obiisse S. Cuthburga XXXI Augusti, de eo quimus VI Februarii ad Vitam S. Ina Regis ac fratris, atque rursum actum simus XXIV Martii ad Vitam S. Hildelithæ Abbatissæ, eoque eam rursus attulimus.

Osredi Regis filia.

Laudantur a Goscelino.

3 Floruit circa annum MC Goscelinus monachus Bertinianus apud Audomaropolim, inde ab doctrinam et pietatem in Anglia a S. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi aliisque evocatus, teste Malmesburiensi lib. 4 de Gestis Regum Anglorum cap. 1, innumeras Sanctorum Vitas (ad extrema, vel informiter editos complures emendavit, pro Beda in exundus in Ludibus Sanctorum enarrandis. Hegesippi eleganter descriptam Vitam S. [illegible] Lingonis sed mense Februarii, in qua [illegible] S. Nicetium, qui Vulfhere patris illius [illegible] et Athelstani Semimonachi nam 2 hisce libris Mundburgæ, ac Werburgæ genetricis eidem ac sanctimoniam prædixerit, laudat sanctissimæ amitæ suæ, Pendæ Regis filiæ, Kineburgæ et Kineswithæ, quæ in [illegible] Tilbia Burgensem superni pastoris Petri Clostrum ædificasti. Sanctæ

SS. Kineburgæ et Kineswithæ.

vero

A vero genitor prænominatus Vulfherus ac patrui Reges, id est, Peada, Ædelredus ac Merwala prædictarum sororum fratres, Christianæ institutionis non solum cultores, verum etiam primi atque intensissimi fuere propagatores, et sicut Ædelbrictus Doroverniæ, ita Wulfherus in Merciis Christianitatem primus dilatavit. *Hæc Goscelinus fide dignus auctor.*

Filius Penda Regis Merciorum.

4 *Regnavit Penda horum omnium genitor ab anno* DCXXVI *ad annum* DCXV, *qui licet teste Beda lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap.* 21 non prohibuerit, quin etiam in sua, hoc est, Merciorum ditione verbum Dei prædicaretur; quin potius odio haberet et despiceret eos, quos fide Christi imbutos opera fidei deprehendit non habere; *tamen* sordes idololatriæ non abrenunciavit, neque fidei est fonte ablutus. *Patre vivo Peada senior filius imperabat Middelenglis, sive Mediterraneis Anglis, in hodiernis Comitatibus Staffordiæ, Derbiæ, Cestriæ, ac partibus Warwicensis agri et Salopiæ, quantum ex antiquis diœcesis Lichfeldensis limitibus erui potest. Altera pars Salopiæ cum Comitatu Herefordensi ac parsan Monumethensi constituit regnum Occidentalium Merciorum, quod habuit alter filiorum Merwalæ, pater sanctarum Virginum Milburgæ, Mildredi et Mildiæ, et latius dictum est ad Vitam S. Milburgæ* XXIII *Februarii. Amplexi sunt ambo hi fratres fidem Christianam Peada biennio ante obitum patris, scilicet anno* DCLIII, *et Merwala circa annum* DCLX. *At Penda Rege occiso Oswius Rex Northanhymbrorum Christianissimus Merciorum regnum occupavit, sed Peadæ, ob ductam Alefledam filiam, genero suo donavit regnum Australium Merciorum, circa fluvium Trentam, discretum ab Aquilonaribus Merciis, quorum regnum gerunt. At Peada anno* DCLVII *interempto, cum Oswius Mercios iterum imperaret, rebellaverunt Mercii, et Vulfherum adhuc adolescentem in Regem levaverunt: cui anno* DCLXXV *defuncto, successit S. Ethelredus et regnum Occidentalium Merciorum recuperavit, de tantorum tradito regno Vulfheri filio Coenredo etiam monasticam auspicatus, postmodum sancte mortuus colitur* IV *Maii.*

Sorores Regis Peadæ,

Merwal:

B 5 *Hæc paucis de regia familia indicanda fuere, quod ubi suam originem debeat memorata a Goscelino* Burgensi S. Petri ecclesia, *sive* Petroburgense *monasterium et oppidum, olim* Medeshamsteda *dictum, ad fluvium Nenam, Romanis Ausonam in confinio Huntingdonensis et Lincolniensis Comitatuum. Porro* Rex Peada *Christianam religionem amplexus, cœnobium hoc anno* DCLVI *molitus est: cui accessit* cooperator Saxulphus *vir præpotens et seculo et religione, Regique et Ecclesiæ acceptissimus, primus dein aggregato monachorum contubernio Abbas factus, ac postmodum in Episcopum Merciorum ac Mediterraneorum Anglorum assumptus. Peadæ socer Oswius, post illius potissimum eadem promovit opus cœptum, ut vel maxime Wulfherus et S. Ethelredus Reges, quorum diplomata extant in Monastico Anglicano: ac Wulfherus inter alia sic loquitur: Quia propter illum S. Petrum Dominæ fidei et Ecclesiarum Principem regnique Dei clavigerum, per quem admittar in paradisum Domini, reconciliari mihi gestio per privilegium domus suæ, quæ in Medeshamstede studio venerabilis Abbatis Saxulphi gloriose est condita, et divina monachorum familia bene disposita. Cui quidquid antecessor germanus meus Peada vel Oswius Christiana fide confrater et conregnator concesserunt; non solum mea auctoritate cupio stabilire, verum etiam de meo aliquid addere. Ego itaque laventibus fratribus meis Ethelredo ac Merwala cum beatissimis sororibus meis Kyneburga et Kyneswida... trado B. Petro ad præfatum Medeshamstede monasterium hæc stagna et paludes et vicus et piscaturas cum terris et omnibus ad eas pertinentibus. Quibus tale enumeratis, Hæc addit, Ecclesia ista possideat tamquam Regina, non tamquam famula.*

Vulfherus.

et S. Ethelredus.

in praedavide per Danos anno 870. post Peadam et Oswium.

C

Wulfherus dicitur.

Hæc nobis B. Petro principante, principalis in sua regione et specialius Romana sic Ecclesia, hic quæramus ipsum Patronum, qui Romæ non possumus... Tu mi frater Ædelrede et vos sorores piissimæ Kyneburga et Kyneswida pro mutua animarum nostrarum redemptione huic testamento nostro testes optimi, ut præmis subscribite. *Quod his verbis factum traditur:* Ego Athelredus frater Regis cum eodem consensi. Ego Kyneburga, soror Regis amplector. Ego quoque soror Regis Kyneswida favi... Sancitum est hoc privilegium anno Domini DCLXIV, Wulfheri Regis VII. *Alia circa hoc diploma infra inquiremus.*

D

verba ejus ut donationi:

6 *Anno dein* DCLXXX *regnante Ædelredo, missa est Roma decretalis epistola Agathonis Papæ directa dicto Ædelredo Regi, Theodoro Archiepiscopo Cantuariensi, et Sexulpho Episcopo ceterisque Consacerdotibus directa: qua constituitur Abbas Medeshamstedæ Legatus Apostolicus per totam Angliam, et monasterium ipsum instar liminum Apostolorum pro absolvendis votis, quæ de peregrinando Romam concepta fuissent. Extat hæc epistola Decretalis ex MS. Saxonico Latine reddita ab Henrico Spelmanno in antiquis Conciliis Britannicis a pagina* 163. *Lecta ea in Concilio Heatfeldensi dixit Rex Ædelredus:* Omnia, quæ frater meus Peada, et frater meus Fulferus, sorores etiam meæ Kineburth et Kyneswith dederunt et legaverunt S. Petro et Abbati huic, rata sint volo et immobilia. *Præmonit Spelmannus partim integra videri ea acta, quæ postea in Monastico Anglicano sunt uberius excusa, ubi pag.* 67 Ædelredus Rex *asserit:* Confirmo, ut monasterium B. Petri in Medeshampstede per industriam spiritualis Patris nostri Saxulphi, alumpnia cernus genitore parentis, benemissimæ memoriæ fratres mei Peada regaliter instituit, Wulferus regali opulentia et privilegio principaliter nobilitavit, ego quoque tam pro meæ animæ, quam ipsorum fraternum salute, hoc non et pro sacratissimis sororibus meis, beatissimæ scilicet memoriæ Kyneburga, et quæ adhuc sacrata Christo virginitate deservit, Kineswitha, et rebus augere et divina auctoritate munire curavi.

hanc approbat S. Ethelredus: anno 680

E

dicitur S. Kineburga superstite S. Kineswitha;

7 *Ex dictis constat præclarissimi hujus Medeshamstedani sive Petroburgensis monasterii posse has sanctas sorores cum tribus fratribus suis Regibus haberi confundatrices, aut multarum possessionum collatrices: cujus ecclesiæ post S. Petrum Apostolum factæ sunt præcipuæ Patronæ: imo quantum ex sequentibus videtur posse colligi, ab initio et ex proprio testamento ibi fuerunt sepultæ. Elegerant namque sibi domicilium satis vicinum, duobus milliaribus distans. Henrico Huntingdonensi Cæsarum, et* Dormecaster *ductum Cambdeno in Iceuis et Huntingdonensi Comitatu,* contracte Caster vocatum: *dicturque* Danico furore solo adæquatum. *Hoc ergo in loco regiæ hæ Virgines, accepta a Medeshampstedanis monachis instructione Christiana, vitam in magna sanctitate duxerunt: quarum Acta in illa Danorum depopulatione simul cum veteris monasteriis, ut mos auctor, ipsa fuisse delata arbitramur.*

postea hujus monasterii Patronæ ibi sepultæ:

F

in vicino loco habitarunt.

§ II. *Petroburgensis monasterii destructio et restauratio. Translatio corporum harum Sanctarum et Tibbæ in Ankarig et reductio. Cultus sacer.*

Chronicon Petroburgense observatu manu exaratum in Bibliotheca Cottoniana, in quo videtur monasterii destructio fidelius describi, saltem ex apographo illorum, quotquot exierunt adhuc in Monastico Anglicano excusa, quorum nonnulla ad SS. Kineburgam et Kineswitham spectant, hoc necessario dando. Ita ergo illa narratio pag. 68 *incipit:* Anno Domini DCCCLXX Pagani Eboracum relinquentes, in Lindesiæ tractum applicant, ubi patriam depopulantes, etiam monasterium

hanc anno 870 *devastant monachos et combusserunt monasterium, Bridacense;*

A de Bardney, monachis omnibus absque ulla misericordia interfectis, ignibus tradiderunt, pertranseuntesque in Kestiven, omnia conterunt, perimunt et incendunt... Contra quos collecti Christiani in festo S. Mauritii Martyris bellum cum Paganis commiserunt, largiente Domino victoriam... Dani vero pro cæde suorum magis efferati... tamquam leones in paucis oviculas pro libito dehiechantur... Ibi Christiani pro viribus sanguinem suum vindicantes, tandem innumeris confossi vulneribus, super fratrum suorum cadavera corruerunt : pauci juvenes, projectis armis, in vicinam silvam vix evadentes, proxima nocte sequenti Croyland ingressi, stragem Christianorum nuntiabant. Abbas Theodorus retentis secum senioribus monachis et paucis infantibus, aliis assumptis sacris reliquis monasterii, aliis etiam jocalibus, chartis et monumentis domuit... Barbari indignati quod speratos thesauros non invenissent, universa Sanctorum corpora de tumulis effractis, miserabiliter contracta, immisso igne die tertio more suo cum ecclesia et omnibus monasterii officinis et ædificiis VI Kalendas Octobris combusserunt. Quarto die versus Medeshamstede transmigrarunt, ubi Hubba Comes supra modum iracundus et maxime in monachos efferatus omnes sanctæ religionis schemate vestitos, manu sua interfecit, ceteri in ceteros grassabantur. Nemo de toto monasterio salvatus est, tam venerabilis Pater Heedda senex valde, quam monachi sui universi cum omnibus. Altaria omnia suffossa, monumenta universa confracta, Sanctorum librorum ingens bibliotheca combusta, chartarum monasticarum innumera copia discerpta, sanctarum Virginum Kyneburgæ, Kyneswythæ ac Tilbæ pretiosa pignora pedibus conculcata, muri funditus eversi, ipsa ecclesia cum omnibus ceteris ædificiis concremata, per totam quindenam sequentem jugi incendio conflagrabat. *Quæ de* Sanctis Virginibus *eisdem verbis ut pleraque alia, apud Ingulfum postea citandum, leguntur. Sed pergit auctor.*

Croylandum.

et Petroburgum.

B

combusta corpora SS. Kyneburgæ, Kyneswythæ et Tibbæ.

9 Frater Turgarus per totam elapsus in proxima parietina, perque totam noctem ambulans, summo diluculo Croyland ingressus est. Invenit ergo Fratres suos commonachos de Ankarig prudo rediisse, et ad extinguendum ignes, adhuc in multis monasterii locis durantes, fortissime insudare : quem cum sanum et incolumem cernerent, aliquantiper confortati, sed audientes ab eodem, quibus in locis tam Abbas eorum, quam ceteri confratres et seniores eorum occisi jacebant... egerentes rursum tecti ecclesiæ suæ, circa magnum altare corpus venerabilis Patris Theodori Abbatis reperierunt... celebrataque electione Venerabilis Pater Godricus Abbas est effectus : ad quem veneris venerabilis senex Prior de Ankarig Toretus, ac ejus Supprior Dominus Tisa, ambo anachoretæ sanctissimi, devotissime supplicabant, quatenus, assumptis secum Fratribus e quibus, dignaretur Medeshamstede adire, et Abbatis sui et aliorum confratrum suorum corpora, loris avibus que ante obvoluta et sepulta. Christiana sepulturæ charitate inhumato commendare, Ohtheque ipsi precibus illorum venerabilis Abbas Godricus cum multis Fratribus, inter quos Frater Turgarus aderat, occurrentibus ei omnibus Fratribus de Ankarig, Medeshamstede adiit, et tanto labore omnia monachorum defunctorum corpora numero LXXXIV in medio cœmeterio, in uno latissimo tumulo ad hoc aptato, in loco S. Cæcilæ Virginis sepelivit.... Unus etiam Dominus Turgarus, Prior de Ankarig, per Fratrem Turgarum edoctus, quomodo et in quo angulo ecclesiæ sanctissimæ pignora beatorum Virginum Kyneburgæ, Kyneswythæ ac Tilbæ per Pictavos projecta et vendicata, sed per præceptum Fratrem Turgarum, prout petuit, reverenter recondiderat, hue-

a Turgaro reconditæ, qua ratione.

e cœmeterio ad ecclesiam.

per capitula quatuor SS. virginum, ut videtur, in uno tumulo sepultæ.

e cœmeterio ad ecclesiam.

runt et imposita, de communi via prædictas Reliquias secum assumpsit, et cum Fratribus suis ad Ankarig rediens, honorificentius, quam potuit, in suo oratorio collocavit. *Hactenus Chronicon Petroburgense. Est autem* Ancharig monasterium cum eremiticis cellulis in honore Dei Genitricis a Saxulpho *primo Medeshampstedano Abbate, tempore et favore Wulfheri Regis* in subjacente eremo constructum, quatenus ibi vel anachoretæ pro cœnobiolatæ pro anachoretis vel anachoretæ pro cœnobitis divina pace possint conversari : *ut fere his verbis in supra citata donatione Wulpheri Regis legitur. Ingulfus* silvam de Ancharig vicinam insulæ ad Austrum *respectu Croylandæ statuit.*

10 *Permansit per annos centum Petroburgense cœnobium sub cinereibus delitescens, ac quasi sepultum, ad tempora usque Edgari Regis, cognomento Pacifici, qui Merciorum ac Nordanhymbrorum Rex constitutus est anno* DCCCCLII *ac biennio post monarcha totius Angliæ, erat usque ad annum* DCCCCLXXX. *Quo regnante, anno* DCCCCLXIII *S. Ethelwoldus episcopatum Wintoniensis Ecclesiæ suscepit, post navatam egregie operam in restaurando splendore ecclesiarum Anglicanarum, e secundo hoc migravit anno* DCCCCLXXXV. *In cujus Vita ad Kolendas Augusti elucidanda, dicitur* ecclesiarum ac diversorum operum ædificator eximius : *atque inter alia,* emisse a Rege locum Medeshamstede modo Burgh vocatum, basilicamque congruis ædificiis ornatam in honore B. Petri consecrasse : monachos congregasse, eisque Eadulphum instituisse Abbatem : qui post S. Oswaldum Eboracensi Ecclesiæ Cathedrali in honore præsedit. *In ante citato Chronico Petroburgensi traditur dictus* Episcopus S. Adelwoldus anno DCCCCLXX monasterium de Medeshamstede cœpisse restaurare, et Burgum S. Petri appellavisse, anno desolationis suæ æqualiter centesimo. *Ad Sancti hujus Episcopi petitionem concessit eidem monasterio Edgarus Rex quam plurima privilegia, ac varias donavit possessiones, quorum omnium diploma extat in Monastico Anglicano pag.* 65. *In eo* Athelwoldus Pontifex *vocatur* infatigabilis ecclesiarum constructor, *maximeque laudatur* super antiqui monasterii restitutione ac libertate, quod primitus Medeshamstede, modo Dei adjutorio, ac sua ac nostra, *inquit Rex*, ut tanta restauratum, Burch appellatur.

Sub Edgaro Rege

C

a S. Ethelwoldo Ecclesiæ Petroburgensi restitutum.

11 *In Martyrologio Anglicano ad hunc* VI *diem Martii legitur monasterium Petroburgense a S. Ethelwoldo ad honorem* SS. Kyneburgæ et Kyneswithæ *extructum, et sacras earum reliquias ab eodem ad hanc ecclesiam anno* DCCCCLXXX *fastose honorifica cum solemnitate deportatas, nempe Durhamundicastro, sive Kineburgecastro, ut ibi dicitur : sed et eremo monasterio Ankarig pro eremitis extructo : ad quod post combustum a Danis Petroburgum, delatas arbitramur. Non fuit requies a tribulationibus longa, ob infestationes novas Danorum potissimum quinta cum classe* Rex Swanus venit, et recenti exercitu omnia depopulatus est... Tunc mona terium Burgi villæque vicinæ et numeria sua (*certa sunt Ingulfi Abbatis Croylan. cusis*) direpta et ill omnis tradita sunt. Abbas vero cum majore parte conventus sui, assumptis secum sacris reliquis sanctarum Virginum Kyneburgæ, Kyneswithæ ac Tilbæ, Thorneyum adiit. Prior autem cum nonnullis Fratribus, assumpto secum brachio S. Oswaldi Regis, ad insulam de Hely annuit. Subprior vero cum X. Fratribus ad Croylandum venit lepertor. *Hæc ibi, additurque* annos 1018, *sed mihi tuppor plus duos annos* 1013 *excusos, quo scilicet* Rex Swanus memoratus cum valida classe *adversus legitur apud Sanctum Brictricum... eo tempore sequens post Natalem Domini* et crudelitate, quæ gesserat, in Sanctos Petroburgenses S. Edmundo Rege apprehenso confossum, brevi tamili morte vitam finivit. *Quæ etiam a Jeanne S.*

Reliquiæ sanctarum a Burgo ad Ely et Thorney anno 980.

Thorneyum ad Ingulfi tempora deferuntur.

anno 1013.

A *risheriensi lib.* 8 *Polycratico cap.* 21 *referuntur. Huntindoniensis lib.* 3 *Historiarum collocat* Abbatiam Thornei, prope illam, quæ est apud Burch, in mediis paludibus, loco tamen amœnissimo. *Ex quo loco reliquias, cessante ea persecutione et restaurato monasterio Petroburgensi, relatas arbitramur. Harpsfeldius sæculo 7 Histor Eccl. Angl. cap.* 23 *asserit*, reliquias harum Virginum. Chineswidæ, Chinesburgæ et Cibbæ, *ut eas vocat*, Henrico primo regnante, ad monasterium Petriburgense magna pompa perductas esse atque ibidem repositas. *Verum, quia Joannes Capgravius marginem adscriptus est, videtur loco anni* MV *apud hunc expressi, legisse annum* MCV, *quo Henricus* I *Anglis imperabat. At quænam illa potuerit esse Translatio apud Capgravium indicata, non liquet : forsan, quam Martyrologium Anglicanum statuit anno* DCCCCLXXX *factam, ad illum annum* MV *refertur.*

12 *Cum Acta harum Sanctarum, uti etiam in Nova Legenda jam cicata indicatur, aut scriptorum negligentia non fuerint exarata, aut si scripta sint, in Danorum depopulatione ignæ deleta perierint; pauca ex aliis scriptoribus relicta spicilegia proponimus : ac primo memoratus Ingulfus, sub Guilielmo Conquestore Abbas monasterii Croylandensis, quod Petroburgo paucis milliaribus distat, in sua Descriptione compilata sub initium enumerat* Pendæ fanatici Regis filios, Christianæ religionis cultores devotissimos, *ac dein addit fuisse illi* filias Kinenburgam et Kineswidam, ambas sancta contunentia præcellentes, *et sæpius postea nominat* sanctas Virgines Kineburgam, Kineswidam ac Tilbam. *Ranulphus Cestrensis in Historia Polychronico, quam manu exaratam habemus, lib.* 5 *cap.* 18 *tradit* Wlferum Regem habuisse duas sorores sanctas, Kenedridam et Kenewidam, Deo dicatas, quæ ambæ sepultæ apud Medehampstede. *Matthæus Westmonasteriensis eadem, quæ ab his duobus dicta sunt, aliquanto copiosius explicat in Floribus historiarum ad annum* DCCC, *ubi relato S. Ethelredi Regis obitu, addit :* Habuit Rex duas sorores, Virgines sanctissimas, Kinedridam et Kineswitham, ambas ab infantia Deo dicatas, quæ nobile virginitatis propositum nobilius perduxerunt ad finem . Harum sanctarum Virginum Reliquiæ apud Medehamstede, quæ villa modo Burgum S. Petri dicitur, a populo feliciter venerantur. *In Martyrologio Anglicano priores editionis plurima ex hisce Fontibus transcripta sunt una cum nomine* Kinesdridæ, *verum in posteriore editione, iis omissis, nomen Kineburgæ est restitutum. Laudant easdem Virgines Polydorus Vergilius, et passim posteriores.*

C 13 *Qui dies harum sororum natales sint, non satis liquet. In MS. Florario Sanctorum* XXXI *Januarii refertur* S. Kineswitha Abbatissa. *Additur in Anglia in additionibus ad Usuardum collectis ab Hermanno Greven, qui ante annos ducentos floruit Carthusianus Colonicusis. Hic idem ad hunc* VI *Martii colit* S. Kineburgam Virginem, *cui ut sanctæ adjunctæ forsan sunt S. Kineswitha soror et Tilba sive Tibba consanguinea, mortua, ut mox constabit, ex Nova Legenda Capgravii,* XII *die Decembris.* Festivitates vero, *ut ibidem additur,* SS. Kineswidæ, Kyneburgæ et Tibbæ in monasterio Burgi-S. Petri pridie Nonas Martii festive celebrantur. *In MS. Martyrologio Usuardi in Anglia aucto, quod Romæ in Bibliotheca Ducis Altempsiani exstat, ostenditur eadem antiqua manu inserta legantur* . Burgo monasterio SS. Kyneburgæ, Kineswithæ et Tibbæ. *Earumdem memoria celebratur in Martyrologio Richardi Hereford anno* MDXXXI *Londini excuso, item in Floribus Vitarum præcipuarum Sanctarum Angliæ, Scotiæ et Hiberniæ ab Hieronymo Portero Angliæ editis, cum Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti ab Edoardo Mathew erectis. Ferrarius in Catalogo generali ista scribit :* In Anglia sanctarum Virginum Chinisdredæ et Chinisuvidæ sororum. *Citatur Martyrologium Anglicanum, in cujus priore editione* Kinesdridam *legi diximus. In secunda ejus editione* Translatio reliquiarum *traditur hoc die peragi. At maxime improbamus in eodem Martyrologio prioris editionis et ex eo apud Ferrarium legi, has sanctas sorores migrasse ad Dominum circa annum* DCXXXIV, *quo necdum arbitramur aut progenitas, aut primam adolescentiam superasse,*

D

14 *At tertio Nonas Martii inscriptæ sunt Martyrologio monastico Menardi his verbis :* In Anglia monasterio Petroburgensi SS. Kineburgæ et Kineswidæ sororum, filiarum Pendæ Merciorum Regis. *Bucelinus etiam longo encomio prosequitur, citatque non Menardum, sed Capgravium et Harpsfeldium, apud quos potuit legere earum memoriam quotannis solenniter agi pridie Nonas Martii uti et S. Tibbæ, quam ambo seorsim celebrant die* XII *Decembris, qua mortua est : quam nos aliis ut in cultu adjunctam reperimus ita et relinquimus : de qua ista apud Capgravium habentur.* Erat B. Tibba sanctarum Virginum prædictarum consanguinea, quæ multis annis in magna sanctitate solitarie vivens, Deo spiritum commendavit. Quæ cuidam beato viro apparens, inter cetera dixit : Ego ex superna festivitate nostra descendi, diem transmigrationis meæ tibi nuntiare veni. Ista enim nox et dies B. Luciæ Virginis est, in qua animam meam Domino Jesu Christo libavi.

E

§ III. *Kineburga Alefrido Regi nupta, est alia a S. Kineburga Virgine. An S. Kineswitha desponsata Offæ Regi ?*

Diximus supra verbis *Gocelini, probatissimi auctoris,* fratres Reges prædictarum sororum, *Sanctarum, nuquam Kineburgæ et Kineswithæ,* Christianæ institutionis fuisse primos atque intensissimos propagatores : *et potissimum sicut* S. Ethelbertus Rex fuit Doroverni, *ubi S. Augustinum eosque socios a S. Gregorio missos excepit, ita* Wulfherum in Merciis Christianitatem primum dilatasse. *Cui interim malevoli posteritas vel maxime abominandam calumniam impegit, quasi in Deorum suorum idololatriam adeo fuisset obduratus, ut etiam proprios suos filios in odium Christianæ religionis barbara immanitate trucidasset. Columnia hæc a sancta sede ita explosa et derisui exposita, et pro vera historia libris inserta. Nos ad Vitam S. Ermenildæ Reginæ, ejus soceri, ad diem* XIII *Februarii, qua colitur, totam hanc fabulosam calumniam exstinximus, et ex Historia Anglicana venerabilis Bedæ aliorumque præcipuorum scriptorum ostendimus, pernitiosissimum figmentum esse, ac Wulfherum Regem fuisse ejusmodi, qualem Goscelinus describit. Leguntur ibidem dicta* § II *et* III, *quæ hic repeti non est opportunum. Eodem Goscelino attestante in citata Vita S. Werburgæ,* beata et regia Domneva, regio Wlferi germano Merwalo conjugata, ad eumdem Trinitatis gratiam triplicem Virginitatis protulit Lucrum, sanctissimas scilicet sorores Milburgam, Mildrydam ac Mildydam. *Fuit Domneva propinqua primo S. Ethelberto, avo Eadbaldo, Cantuariæ Regibus, patre Eormenredo fratre Eormenberti, Regis itidem Cantuariæ, quæ postea ex monachi Ebroicensis Thanetensis insulæ Cantuariæ exstructo, cum S. Mildreda filia vixit, uti nos ad Vitam S. Milburgæ* XXII *Februarii declaximus, et confirmatur in Monastico Anglicano pagina* 83 *et sequente. Interim Malmesburiensis lib.* 1 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 4, *in locum Domnevæ substituit S. Eormenburgam illius sororem, Abbatissam Eastrevæ in Cantio Orientali, quæ ea nupta Merwalo genuisset tres sanctæ memoriæ filios. At major auctor, aut certe accuratior Malmesburiensis apparet in Gestis Northumbrorum, quorum* XII *enusit et inter illos Eardulfum, a quo S. Alchmundus*

F

inte; fectus

Cestrensis.

Westmonasteriensis.

et alibi.

Columnia secundum singulos.

cum S. Kyneburga simul 6 Martii, in Martyrol. MS.

Ferrarius.

Alibi eadem 2 filiarum Wulferi Regis :

ut dicitur.

Ingulfus.

Bucelinus.

alias 3 *Virgines sanctæ sorores*

et S. Tibbæ 13 *Decembris.*

A *interfectus est, ad cujus vitam* XIX *Martii ista clarius indicantur.*

16 *Hæc præfari placuit ob alios errores, quos idem Malmesburiensis capite supra memorato subjungit, dum ista scribit :* Kineburgam Pendæ filiam Alfridus Rex Northanimbrorum duxit uxorem, quæ postmodum, carnali copula fastidita, sanctimonialem habitum suscepit in monasterio, quod fratres sui Wlpherus et Ethelredus construxerant. *Verum Malmesburiensis non satis sui memor, quæ reperierat verba apud Ingulfum, paullo ante repetierat, dum enumerans liberos Pendæ Regis tradit eum* habuisse filias duas Kineburgam *et* Kineswitham, ambas sancta continentia præcellentes. *Idem lib.* 4 *de Gestis Pontificum Anglorum* § *de Episcopis Dorcestrensibus sive Lincolniensibus ista scribit :* In Huntindunensi pago sunt Burch et Ramesea et Croland. Burch olim Medehamstede dicebatur, sed postquam Kenulfus Abbas locum nobilem exornavit, a similitudine urbis Burch vocatus est. Hic beatissimus Ethelwoldus monasterium construxit, adeo elaboratis omnibus et ampliatis possessionibus, ut pene tota circa regio illi subjaceat. Colunt et fovent ibi Reliquias corporum suorum Virgines eximiæ Kinedreda et Kineswida Pendæ Regis filiæ. Ambæ ab infantia Deo dicatæ nobile

B propositum temerunt ad senium. Sed junior non solius sui contenta salute, etiam Offam sponsum celebrati consecravit. Is fuit Rex Orientalium Anglorum paucis annis, ephebus pectendi vultus et animi, ætatis floridæ, nec nimis apud exteros amoris; Kineswidæ, cujus nuptias peraverat, monitu edoctus amores mutare in melius, Romam cum Kenredo Rege Merciorum et Egwino Wiccionum Antistite ivit, ubi attonsus in monachum, terrenis, eo tempore valefecit. Ornat sodalitatem Virginum (ut prædicant) Rex S. Oswaldus, cujus ibi brachium habere dicunt. *Hæc Malmesburiensis non satis, ut dixi, sui memor : primo dum hic* Kinedredam *appellat, quam ante hos* Kineburgam *vocarat. Deinde hic dicit ab infantia Deo dicatum, nobile propositum temere ad senium. At supra nuptam Alfrido Regi, ac postmodum carnali copula fastiditam, sanctimonialem habitum suscepisse. Infra ipsa et sanctæ eximiæ Virgines vocantur, una et ambæ sancta continentia præcellentes, ac sodalitas Virginum.*

17 *Ibitramur igitur tres Pendæ statu filias debere, quarum prima etiam fratribus suis senior,* Cyneburga, Cyneburga Chineburga, *sive* Kyneburga *edicta, ante annum* DCLIII *Alcfrido nupta, Christianissimi Oswii Regis Nordanhumbrorum filio, et quantum colligere possumus, aliquot ante annis in illud regnum missa, ut Christianæ fidei mysteriis imbueretur, fonte baptismatis ablueretur, ac tandem nuptias Christiano celebraret. Ita autem absente, aut forsan nupta, vivente ejus* C *patre, filia prognata, etiam* Kyneburga *appellata, ut postmodum tertia* Kyneswitha : *in quarum infantia mortuo Penda patre, potuerunt Deo dicatæ fuisse, aut a matre Cæsare Regum vidua ad religionem Christianam conversa, aut a pientissimis fratribus Regibus. Quod si hæc secunda* Kineburga *facta ab initio* Kinedreda *et* Kineswida *appellata, ac post mortem prioris Kineburgæ a matre ob singularem affectum, cui nomine appellata : atque ita, sicut tres harum sanctæ neptes,* Mercuria *pectis pia, erant* Milburga, Mildreda *et* Mildritha, *etiam harum amitæ fuissent* Kenburga, Kinedreda, Kineswitha. *Verum etsi ad curia facti secundariam* Kineburgæ *appellata, non ideo debuerunt ambæ in unam confluere. Nunc et Osiæ Regis faciunt nominis ejusdem duæ filiæ, et ambæ piæ! Etharum altera* Aelfleda, *Kenuulpho et Harpsfidio* Elfleda, *Penda Regis, dicto anno* DCLIII, *nupsit . altera est* S. Elfleda *ab Oswio patre oblata Deo sacra cogitate dicenda, si vacet crudiri . cujus Vitam octavus xiii Februarii,*

ubi et nos a Malmesburiensi in errorem abducti, Alcfridum maritum Cymburgæ *sive* Kineburgæ *ab Alfrido notho non distinximus, quod jam aliter edocti facimus.* D

18 *Sed et plura in superiore narratione Malmesburiensis menda sunt : ac primo in pago Huntingdonensi est Ramesea, non autem Petroburgum aut Croyslanda : cum illud monasterium sit in Northamptonensi Comitatu, istud in Lincolniensi, ejusque patre Hollandia. Dein Petroburgense cœnobium ita tradit a S. Ethelwoldo Episcopo constructum, ut videatur ignorasse ejus originem, quæ debetur Peadæ Wlphero et S. Æthelredo, eorumque sanctis sororibus Kyneburgæ et Kineswithæ. Præterea asserit* Offam Regem Orientalium Anglorum a S. Kyneswida edoctum spretis nuptus, Romam cum Kenredo Rege Merciorum et Egwino Wiccionum Antistite ivisse. *Vitam S. Egwini Episcopi Wigornensis dedimus* XI *Januarii : e qua constat illos tres Romam venisse tempore Constantini Papæ, qui sedit ab anno* DCXVIII *ad annum* DCXIV. *Chronologus Anglo-Saxonicus iter Kenredi et Offæ attribuit anno* DCC IX. *Verum nimis tempora illa distant ab obitu Pendæ Regis anno* DCLX *interfecti, ut S. Kyneswida quinquaginta quatuor aut quinque annos ut minimum nata debuerit ad nuptias expeti ab ephebo pectendi vultus* E et animi atque ætatis floridæ, *ut supra relatum. Interea est hæc fabula mirabiliter adornata apud Capgravium, ubi S.* Kyneswida *dicitur Offæ Regi desponsata, ad id minis et promissionibus fratrum suorum coacta . sed ab apparente gloriosa Virgine Maria, cujus opem implorarat, confortata, resedisse pedus et persistisse in suæ castitatis proposito : quando et Rex Offa Romam profectus est, et in monachum consecratus. Verum omnibus fratribus defunctis, Kenredus filius Wlferi tunc regno relicto, socius itineris factus est. Eodem modo, quæ apud Malmesburiensem* de carnali copula fastidita *legantur, non solum apud Capgravium mirum in modum sunt amplificata, sed etiam translata ad donationem Wlpheri : in qua a posteris intrusa videntur, verba quæ parenthesi inclusimus :* Ego itaque, *inquit,* faventibus fratribus meis Athelredo ac Merwala cum (*beatissimis*) sororibus meis Kyneburga et Kyneswida (*quarum prior Regina mutavit imperium in Christi auxilium, præsidens monasterio Kyneburgensi, quod suo nomine decoratur, mater sacrarum Virginum : altera illibata virginitate in divinum flagrat thalamum. His, inquam consentientibus*) trado B. Petro ad prædictum Medeshamstedo monasterium *etc. Quorsum hæc laudes potius sororum quam fratrum, æque venturum? Dein subscriptiones multæ videntur intrusæ. Nam Ithamar Episcopus Roffensis non diu post consecratum Archiepiscopum Deusdedit mortuus est circa annum* DCLXI, *et ejus loco Damianus sedebat. Sed ea alias relinquo enucleanda.* F

19 *Movent non magis, quod S. Kineburga in descriptione monasterii destructi valde exacta,* VIRGO *æque ac soror habeatur : quod idem præstiterunt Ingulfus, Westmonasteriensis, et, uti notavimus, Malmesburiensis, easque Officio Virginum solitas a Petroburgensibus honorari scribit Edoardus Maihew : ideoque exemplaria cum in matrimonio virginitatem servasse, quod apud antiquos non legimus, nec facile arbitramur concedendum in stentio antiquorum scriptorum, et potissimum Venerabilis Bedæ, qui maxime unus meminit lib.* 3 *Historiæ Anglicanæ cap.* 21, *et dein cap.* 25 *scribit* Alcfridi huius Regis matrimonium cum Christianæ Wilfridum, *illum, inquam,* beatæ memoriæ Wilfridum, *quem lib.* 4 *cap.* 19 virginitatis S. Etheldredæ, *nuptæ Egfrido fratri Alcfridi, adduxit testem certissimum, qui, inquit,* mihimet id sciscitanti, cum hoc carta esset, quibusdam venisset in dubium, referebat. *Quidni ergo, si vel aliquis hujus rei sermo aut rumor fuisset, id indagasset Beda, maxime si relicto matrimonio vitam monasticam*

De S. Kineburga apud Malmesburiensem multa sibi opposita referuntur :

alia apud Malmesburiensem inepta,

maxime de S. Kineswitha

apud Capgravium amplificata.

uti et S. Kineburga matrimonium.

Tres Pendæ filiæ, senior Cyneburga Alcfrido Regi nupta

duæ aliæ Deo dicatæ

S. Kineburga forsan ante Kinedredam dicta

alibi eumdem nomine tradites et notices.

A *monasticam fuisset auspicata : quam etiam mutationem status non neglexisset indicare, passim in commendationem Ordinis monastici diligentissimus indagator Regum et Reginarum, qui abjectis sceptris regni in monasteriis maluerunt delitescere.*

§ IV. *Alcfridi duo Reges filii Oswii ; seniori nupta Kineburga, juniori S. Colburga. Monachatus huic perperam affictus.*

Malmesburiensis Alcfridum maritum Kineburgæ, et Alfridum nothum unum eumdemque perperam censet.

Unum hoc loco inquirendum supra statuimus, num memoratus Rex Alcfridus filius Oswii, cui Cymburga sive Kineburga ante annum DCLIII *nupsit, unus idemque censendus sit cum Alfrido filio notho ejusdem Oswii, qui mortuo anno* DCLXXXV *Egfrido altera fratri in regno Nordanhumbrorum successit. Malmesburiensis lib.* 1 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 3 *unum eumdemque fuisse arbitratur.* Oswio, *inquit*, cujus duo erant filii, minor Egfridus legitime susceptus, reprobato notho, successit, *et nonnullis interpositis*, Egfridi necem cum insignior fama ubique loqueretur, etiam ad fratris Alfridi aures anxia præcipiti evenit epistola pennæ. Is, quia nothus, ut dixi, erat, factione optimatum, quamvis senior, regno indignus æstimatus, in Hiberniam, seu vi seu indignatione, secesserat. Ibi et
B ab odio germani tutus, et magno otio litteris imbutus, omni philosophia composuerat animum. Quocirca imperii habenis habiliorem æstimantes, qui quondam expulerant, ultro expetiverunt : necessitas medelam ad preces refudit. Nec eos ille sua spe frustratus est : nam per decem et novem annos summa pace et gaudio provinciæ præfuit... Habuit successorem filium Osredum VIII annorum puerum. *Hæc Malmesburiensis, quem plurima sequuntur : at non præivit Beda, ex quo potissimum his illa est decidenda.*

Alcfridus senior ante annum 683 conjugatus.

21 *Beda ergo seniorem Alcfridum legitimum Oswii filium agnovit, neque uspiam nothum aut spurium aut illegitimum appellavit. Ac primo meminit illius lib.* 3 *Historiæ Anglicanæ cap.* 21, *ubi* Peada, *filius Pendæ Regis Merciorum, dicitur* persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio Regis Oswii, nomine Alcfrido : qui erat cognatus et amicus ejus, habens sororem ipsius conjugem, vocabulo Cyniburgam, filiam Pendæ Regis, *qui cum sparso non dedisset. Et narrato illius baptismo, et conversione Middelanglorum, subditur :* Cœpta sunt hæc biennio ante mortem Pendæ Regis, *ergo anno* DCXLII. *Deinde cap.* 24 *narrans conflictum initum inter Reges Oswium et Pendam, ita asserit :* Oswi Rex cum Alcfrido filio parvum habens exercitum, sed Christo duce confisus occurrit. Nam
C alius filius ejus Egfrid eo tempore in provincia Merciorum apud Reginam Cinuise obses tenebatur. *Cæso ergo Penda Rege*, hoc bellum Rex Oswi confecit anno regni sui XII. *Christi* DCLV. *Postea cum solennis illa controversia de celebrando Paschatis festo agitaretur anno* DCLXIV, *de qua agit Beda cap.* 25 *ejusdem libri* 3, pervenit et ad ipsas Principum aures, Oswi videlicet Regis et filii ejus Alcfridi.... Porro Alchfrid Magistrum habuit eruditionis Christianæ Wilfridum... Venerat eo tempore Agilbertus Occidentalium Saxonum Episcopus, amicus Alcfridi Regis et Wilfridi Abbatis, ad provinciam Nordanhumbrorum, qui etiam Wilfridum rogatu Alcfridi Presbyterum fecit. Mota ibi quæstione de Paschæ vel tonsura vel aliis rebus Ecclesiasticis, dispositum est, ut in monasterio Streameshalch synodus fieret, et hæc quæstio terminari deberet. Veneruntque illo Reges ambo, pater et filius. *Nec diu post, ut inquit idem Beda cap.* 28, Rex Alcfrid misit Wilfridum Presbyterum ad Regem Galliarum, qui eum sibi suisque creari faceret Episcopum. *Præterea lib.* 5. *cap.* 20, Wilfridus Britanniam veniens, conjunctus est amicitiis Alcfridi Regis, qui Catholicæ Ecclesiæ

anno 683 pertinuisse videtur.

anno 664 Cymbelo obeunte Synodus habita Paschæ.

regulas sequi semper et amare didicerat. Unde et D illi, qua Catholicum eum esse comperit, mox donavit terram decem familiarum, in loco, qui dicitur Stanford, et non multo post monasterium decem familiarum, in loco, qui vocatur Inrhypum. Quem videlicet locum dederat pridem ad construendum mihi monasterium his, qui Scottos esse putabantur. *Quos vero per Scottos intelligat, explicat idem Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi Lindisfarnensis* XX *hujus mensis Martii data, ubi num.* 13 *ista habet :* Cum Regi Alcfrido placeret pro redemptione animæ suæ, locum quemdam regni sui, qui vocatur Inrhipum, ad construendum ibidem monasterium. Extat Abbati donare ; tollens idem Abbas quosdam e Fratribus secum, in quibus et Cuthbertum, condidit ibi, quod petebatur, monasterium, atque eosdem, quibus antea Mailros, institutis disciplinæ regularis imbuit.

præfecit S. Wilfridum Abbatis ufficio, et monasterio.

anno donavit Madrescustros.

22 *Hæc omnia Beda de Alcfrido, primo filio Oswii Regis, etiam Rege benevolentia patris constituto, data regni sui aliqua parte : at quanta, non explicat Beda, sed nominat duo loca regni ejus, scilicet* Stanford, *et* Inrhypum : *illud situm in tractu Lincolnensis agri ad Vellandum fluvium, et in via militari Romanorum clarum, modo adhuc oppidum frequens et mercatum.* Inrhypum, *Bedæ in poemate de S. Cuthberto* Hrypense *monasterium, inter Skellum et Ouse fluvium in confinio Occidentalis et Borealis partis Ducatus Eboracensis. Si licet conjecturam addere, dixerim : cum Alcfridus tantum post victoriam de Penda obtento Rex appellatur, videri, illam ditionem Merciorum, quæ circa Trentam flumen usque ad tempora S. Ethelredi Regis mansit a regno Merciorum, una cessisse Alcfrido, eumque fuisse Regem* Suthumbrorum, *a quibus postea Ostrita soror Alcfridi, sed uxor S. Ethelredi, fuit occisa ; ita hujus nomenclaturæ* Suthumbrorum, *cujus meminerunt Hagulstadensis, Westmonasteriensis et alii, opportuna ratio datur, ex regione eis Humbrum versus Austrum ex partibus regnorum Merciorum et Northumbrorum coalescente. Denique vage, ut dixerim. Lector advertere. Nulla uspiam adscripta illegitimitatis, quasi nothus, spurius, aut illegitimo thoro natus foret, calumnia notari Alcfridum : sed omnium passim, Episcoporum et Regum, etiam Chlotharii in Francia regnantis, amicum fovere. De obitu ejus silet Beda, sed suo videtur silentio innuere cum ante Oswium patrem, et forsan integro quinquennio vita functum esse, scilicet ante reditum S. Wilfridi e Gallia in Angliam ; ideoque cum Oswius regnum filii Alcfridi recepisset, et nuspiam illi Sedes Episcopalis assignata foret, debuisse Inrhypum se recipere, et Abbatem inter suos monachos degere.*

Alfridi regnum E

una cum Regibus.

in charta vivo patre Oswio.

23 *Reliqua magis innotescent relatione eorum, quæ idem Beda de Alfrido notho, et Egfridi Regis successore scribit : ac primo quidem lib.* 4 *cap.* 26, Successit, *inquit*, Egfrido in regnum Alfrid, vir in scripturis doctissimus, qui frater ejus et filius Oswii Regis esse dicebatur, destructumque regni statum, quamvis intra fines angustiores, nobiliter recuperavit. *Clarius ea explicat Beda in Vita S. Cuthberti, qui a S. Elfleda horum Regum sorore interrogatus, ut num.* 39 *dicitur ;* Quamdiu Egfridus victurus et regnum gubernaturus esset, *prædixit*, unus solum anni vitam superesse. *Tum illa petit*, Quem habiturus esset regni hæredem, cum filius careret et fratribus. Qui parum silens, Ne dicas, inquit, quia caret. Habebis enim successorem, quem germanus, ut ipsum Egfridum, dilectione complectaris. At illa, Obsecro inquit, dicas quibus in locis sit ille : Qui ait : Cernis hoc mare magnum et spatiosum quot abundet insulis ... Intellexit ergo, quia de Alfrido diceret, qui fere latebat filius fuisse patris illius, et tunc in insulis Scotorum ob studium litterarum exulabat, ac deinum. 40. Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, et Alfridus in regnum frater ejus nothus esset substituitur.

F

Alfridus posterior nothus,

non satis accurate pro falso dicunt.

Egfridus occisus.

A substituitur, qui non paucis ante temporibus in regionibus Scotorum lectioni operam dabat, ibi ob amorem sapientiæ spontaneum pissus exilium. *Eadem jam antea scripserat Beda, vivente adhuc Alfrido, in poemate de eodem Cuthberto, et quæ in colloquio hujus cum S. Alfreda dicta sunt num.* 21, *ut quæ de ipsa successione sunt num.* 22, *in qualibus, quos ætatem ejus juvenilem, cum Rex crearetur, explent, hic adjunge. Ita ergo pangit :*

Pictorum interea dum concidit Ecfridus ense,
Et nothus in regni fratre successit honorem :
Scotorum qui tunc versatus in incola terris,
Cœlestem intento spirabat corde Sophiam.
Nam patriæ fines et dulcia liquerat arva :
Sedulus ut Domini mysteria disceret exul.
Hujus nunc Tyrio venerabile pignus in ostro
Jure datas patrio sceptri jam tractat habenas.
Utque novus Josin fideque animoque magis quam
Annis maturus, nostrum regit inclytus orbem.

Ecfridi spurius.

23 *Hactenus Beda, teste Malmesburiensi, nescius ab Usserio, Ann. Vet. Test. et Joseph. Rer. Judaicarum l. 4 Regum cap.* 22 *versu* 1 Octo annorum erat, cum regnare cœpisset, *et sanctitate ac religione excelluit. Si Alfridus duxerat uxorem* XVIII *aut* XX *annorum regnasse, ultra ultimum quinquennium vitæ Oswii prognatus foret, et prioris Alefridi fratris tunc mortui nomen assecutus. Non etiam, ut supra Malmesburiensis asserit, seu vi seu indignatione secessit in Hiberniam. Sed amore Sapientiæ, ut divina mysteria addisceret : neque in Hiberniam, sed ut monachus Lindisfarnensis in Vita S. Cuthberti scripsit lib.* 3 *num.* 6, *tunc erat in insula, quam Hy nominant, qui nunc regnat pacifice. Ita tunc ex illo sub Adamnano Abbate, a quo Vitam S. Columbæ istius monasterii fundatoris descriptam habemus, qui deinde legatus suæ gentis ad Alefridum Regem missus, discere a Beda lib.* 5 *cap.* 22, *qui se admiratum ejus virtutes acutas testis asseverabat.*

antea apud Hyam exulabat sub Adamnano Abbate, habuit

24 *Hunc denique Alfridum maritum S. Kineburgæ fuit Aruulfus Wion lib.* 4 *Ligni Vitæ cap.* 14. S. Chimneburga, *inquit*, sive Cyneburga, Pendæ Pagani Merciorum Regis Christianissima filia, et Alfredi Northumbrorum in Anglia Regis uxor, anno Domini circiter DCXXX, virorum Religionem transeunte, mutato et ipsa Imperio, in Christi sponsalitium (ut verbis antiqui auctoris loquar) monasterio Dormundcester ad Avonam, quod ab ejus nomine primum Chimneburgecester, et postea contracte Cicester vocari cœpit, ordini sanctarum Virginum præfuit. *Iocus Wionis de mariti pace non est cap.* 6 *ista scripserat de S. Alfredo, seu Alredo, vel Ealfredo, Northumbriæ in Anglia Rege* XXII, *vir undecumque doctissimus, monachi cujus dam in Insula Ingilbu, qui vitam ejus et laudare solent et, cujus consuetudine se in dicam delectabatur, anno regni sui undevicesimo, Christi Domini* DCCX *in monasterio Mailros redeuntis, monachicam etiam tonsuram decoratus est, ubi postmodum, aliquandiu retinent, ob vitæ meritum in expositia doctrinam ad Pontificatum Lindisfarnensem assumptus est. Citato Wione, inscriptus est Catalogo Ferrarii et Martyrologio Anglicano, in priore editione ad* XV *Januarii in posteriore ad* XIV *Martii, et Menologio Benedictino Bucelini ad* XV *Maii cum longo encomio : et allegatur ab omnibus auctoritas Bedæ lib.* 5 *cap.* XII *perperam intellecti, cum Bedo non Alfredum, sed Drithelmum Alfredi rogatu in monasterium Mailrosense receptum testetur. Drithelmum, seu Trithelmum ad* XV *Novemb. retulit idem Bucelinus, qui Kineburgam exemplo maritii asseruit, et* V *Martii et* XXVI *Augusti, monasticam vitam amplexam, postea Abbatissam factam in Dormundcastrensi monasterio a se et fratribus extructo. Quæ ab antiquis auctoribus confirmari mallemus. Mortuus est Rex Alfridus* XIV *Decembris ad Hullum flumen in oppido agri Eboracensis Driffelda. Ita Wigornienses. Addit Camdenus oppidum illud ejus monumento notum esse.*

Kineburgæ [illegible] capit.

Perperam Beda Regis Sanctæ habuit.

26 *Martyrologium Anglicanum prioris editionis mira confusione intricatum est. Nam præter* Kinestredam, *quam* Kineburgam *diximus, ejusque sororem* Kineswitham Virgines VI *Martii relatas, ad* XV *Septemb. seorsum retulit* S. Kineburgam Reginam, uxorem Alfredi, *dein sanctimonialem, ut supra ex Beda, qui citatur, retulimus, adhæsitque* vixisse usque ad annum circiter DCXC. *Postea ad diem* XXI *Decembris celebratur* S. Edburga, etiam filia Pendæ Regis Merciorum *cum tribus jam nominatis, et statuitur* Virgo et sanctimonialis in monasterio Bordmonecastrensi sub regimine S. Kineburgæ sororis, eique Abbatissæ successisse, vixisse ad annum DCXXX, et dein apud sororem sepulta *quæ supra ad decem alios annos vixisse ducitur. Denique magna solicitudine distinguatur hæc* Edburga *ab aliis ejusdem nominis Sanctis, ac potissimum* S. Edburga Abbatissa Wigorniensis monasterii, filia Ethelwulphi Regis Occidentalium Saxonum. *Ferrarius in Catalogo quæcunque, ait pessime omnes Anglos, qui non sunt in Martyrologio Romano, ex hoc Martyrologio describit, ita et has quatuor celebrat, ac filias Regis Pendæ etiam nominat. In posteriore editione hujus Martyrologii omissa earum mentio ad* XV *Septembris et* XXI *Decembris, et quod supra indicavimus, hoc die celebratur* Translatio *non* Kinestredæ, *sed* Kineburgæ et Kineswithæ sororum, ac filiarum Regis Merciorum Pendæ. *Nulla facta aut matrimonii aut virginitatis mentione*

Perperam ait nupta S. Cotswoldorum Regi.

27 *Hujus tantæ confusionis origo videtur conferenda in culpam eorum, qui duos hos fratres Alefridum senioem et Aluredum nothum in unum conflarunt, et Kineburgam transtulerunt in tempora dicti Alfridi nothi, cujus uxor fuit* S. Cotburga, quam ab illo adhuc vivente, vitæ monasticæ studio sequestram fuisse, *diximus ex Chronologo Anglo-Saxonico ista referente ad annum* DCXXIII, *occasione Ingelsi fratris ista anno mortui. Sequentia videntur continuisse circa annum* DCC, *cum Alfridus referatur ab eodem Chronologo* anno DCCV obiisse, *relicto hærede regni* Osredo, *quem* filium Alfridi *agnoscit Beda lib.* 5 *cap.* 19 *et* puerum VIII annorum.

DE SANCTIS ANACHORETIS
BALTHERO PRESBYTERO ET BILFRIDO AURIFABRO, IN SCOTIA ET ANGLIA,

Commentarius historicus.

Ex his quatuor eremitis

S. Bilfridus Presbyter.

§ I. *Acta. S. Baltheri. Dies natalis. Sepultura.*

Quatuor hos sanctos Anachoretas, quorum et [illegible] eremitalem excolatore eorum eremum [illegible] et eodem [illegible] et sanctitate [illegible] *ossa exhibent. Inter illos dignitate Presbyteri eminuit* S. Baltherus, Baltherius *etiam et* Balthere *appellatus. De illo Rogerius Hovedenus parte priore Annalium ad annum Christi* DCCLXV *hæc parcum elegantia edidit.* Eodem anno Baltere anachorita vitam Sanctorum reliquit est, et migravit ad Dominum. *Descripsit*

A *Descripsit ea Hovedenus ex Historia Simeonis Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum, cujus ista verba sunt :* Eodem anno Balthere anachorita viam sanctorum Patrum est secutus, migrando ad eum, qui se reformavit ad imaginem filii sui. *Ast his senior Turgetus, qui circa annum* MC *Prior Ecclesiæ Dunelmensis floruit, et una Christianitatis curam, vertotum Episcopatum egit, postmodum in Episcopum Sanctandreanum in Scotia assumptus, conscripsit Historiam de Ecclesia Dunelmensi, quam sub nomine dicti Simeonis monachi et Præcentoris Dunelmensis perperam prodisse demonstravimus in Commentario prævio ad Translationem corporis S. Cuthberti Lindisfarnensis illustrandam cum Vita eiusdem ad diem* XX *Martii. Hæc ergo Turgetus, quia ad istam suam Dunelmensem Ecclesiam vidit Reliquias S. Balthari translatas et summa cum veneratione observatas, uti infra dicitur ; aliquam vitæ illius voluit indicare notitiam, et capiti secundo libri secundi suæ Historiæ hunc præfixit titulum :* Qualiter quidam de regio genere ad pacem B. Cuthberti confugerit, et inde abstractus sit, et quomodo Cynevulf Episcopus pro eo in carcere truses sit, et de morte S. Baltherii.

2 *Dein in fine capitis hujus ista adtexitur historia :* Regnante post Coolvulfum Eadberto, Cynevulf Episcopatum Ecclesiæ Lindisfarnensis suscepit, quem non parvo quidem tempore, sed multis rerum adversantium molestiis vexatus, tenuit. Denique Offa de genere regio, persequentibus inimicis, ad corpus S. Cuthberti confugerat : indeque post vi abstractus, nefanda est nece peremptus. Unde offensus Rex Eadbertus, Episcopum cepit, captum in Bebbanburch teneri præcepit. Friothuberto Hagulstadensi Episcopo Lindisfarnensem Episcopatum administrante, donec placato Rege, de captione relaxatus Cynevulf. ad suam rediret Ecclesiam. Hujus Pontificatus anno XVII, regni vero Eadberti XX, vir Domini et Presbyter Baltherus, qui vitam anachoreticam in Tinningham duxerat, viam sanctorum Patrum ingressus est, migrando ad eum, qui se reformavit ad imaginem Filii sui, pridie Nonas Martias. *Hæc ibi, ex quibus certum est et diem obitus convenire in sextum Martii, et annum hunc fuisse aut* DCCXCVI *supra ab Hovedeno indicatum, aut saltem sequentem* DCCXCVII. *Nam S. Ceolwulfo Regi apud Lindisfarnenses monacho facto anno* DCCXXVII *successit Eadbertus patrui filius filius, et S. Ethelwoldo Episcopo Lindisfarnensi, cujus infra crebrior mentio fiet, anno* DCCXL *vita functo, immoratus ante Cynevulfus est subrogatus. Friothubertus etiam jam ante erat Episcopus Hagulstadensis, die* VI *Idus Septembris anno* DCCXXXIV *ordinatus : uti ista omnia ad præfatos annos leguntur apud Simeonem Dunelmensem in Historia de gestis Regum Anglorum. In MS. Usuardo Ducis Altempsiani Romæ, sed in Anglia aucta, ista leguntur ad* VI *Martii.* In Britannia depositio S. Balteri Presbyteri et Confessoris.

3 *Inter memoratas historias, et Turgoti de Dunelmensi Ecclesia, et Simeonis de gestis Regum Anglorum, extat columna* 67 *et sequentibus sub hoc titulo* Historia de S. Cuthberto, et de commemoratione locorum regionumque ejus priscæ possessionis a primordio usque nunc temporis : *quod Deum non indicatur, uti neque auctoris nomen, qui ante post Turgotum et Simeonem edidit vixisse. In hac historia terminus terræ diœcesis Lindisfarnensis describitur, ac primo pars ejus indicatur, quæ ex Tweedam fluvium in meridiem Comitatu Northumbriæ usque ad diœcesim Hagulstadensem continetur : dein illa, quæ ultra Tweedam in hodiernæ Scotiæ parte vicina adjacet, et primo adcolitur, bona terræ, quæ pertinet ad monasterium S. Balthareri, quod vocatur Tinningham, a Lindisfarnemore usque ad Eccemuthe. Sunt hæc ditiones modo in Scotia, ubi primum Oswaldus est Monachus, Mo-*

nasterium provincia : cujus aliqua pars mediterranea versus Lodonerum etiamnum appellatur Lauuyr-mosare. *Dein Lodoneum, quæ Laudonia et Lothiana provincia etiam dicitur, perlent Tuam fluvius, et antequam in mare Germanicum illabatur, memoratum ante monasterium S. Balthari et oppidum Tinningham alluit. Alter et aliquanto major dicti Lodonei fluvius Esca dicitur, terminus borealis diœceseos Lindisfarnensis, ubi Ecgemuthe supra collocatur. Et hæc tota terra dicitur pertinuisse ad monasterium S. Baltheri.*

B

C

D

E

F

§ II. Idem sub nomine Baldredi honoratus. An recte Episcopus habitus.

Hæc die VI *Martii, quo S. Baltherus mortuus est, refertur in antiqua Martyrologio Coloniæ anno* MCCCXC *excuso* S. Baldrenus Confessor, *quem a S. Baltharo non arbitramur diversum. De Baldredo ista scribit Hector Boethius lib.* 9 *Historiæ Scotorum pag.* 171. Vixere ea tempestate his, qui dicti sunt, viris sanctis Germe coætanei : Ivus Baldredus Scotus genere, Pictorum Doctor : qui ubi Pictos recta fide pie instituisset sudore, in Bassa (arcis est nomen in Lindonia loci natura omnium munitissimæ, scopulo altissimo amplius duodecim passuum millibus a continenti, undique mari circumfluo, situæ) vitam defunctus. Cumque trium parochiarum viri Abbatiæ, Tranganæ et Prestonpræ efferendo funere dissentarent, omnibus ut tam sancta pignore bene tueretur et intenderetibus, spectaretque res prope ad rapinam ; placuit omnium consensu sequentem noctem pia assistentes prævat omnibus sacras agere vigilias. Postridie quod loci Pontifex (ritum forte illic, ut sacræ supplicationis adesset, venerat) in re facinundum diceret, absque hac exequerentur. Exacta nocte tres capuli tribus cum corporibus, vestimentis sacris decenter ornati, nullo inter se magnitudine aut colore aut alio quovis discrimine, a Sacerdotibus sub diluculum lucem nuncupati, jubente Episcopo, præsente populi exclamationibus ad tria vicina templa sunt delati : ubi idem funus divina opera tribus in locis celebri pompa, honestique sarcophagis condituum, hoc nostro ævo a religioso populo pie vetere honestatur. *Hæc Boethius, quem sequitur Joannes Leslæus lib.* 4 *de Rebus gestis Scotorum in Alexandro* XLIX *Rege, ubi pauca ista comprehendit his verbis.* Eodem tempore Baldredus floruit, qui amplissimæ religionis rudimenta inter Pictos diffudit, eosque præceptis ad rectum Christi cultum bene instituit. Decessit vetustate confectus, et in Bassa insula Glotianæ ditionis sepultus. Ibi ejus corpus triplicatum asservatur. Ita illi. Verum nos omnia dubia relinquimus de triplicato corpore S. Baldredi seu Balthari. Neque obstat, quod referantur sexdecim Christi septimum quemque sequentes. Fuisse dicimus, cum in alia Chronologia reliquiarum antiquæ servitutis ecclesiæ Lincolniensis adhuc quarumdam sollemnitatum esse, et eodem etiam præcedi angulo apud Leslæum Boethius, alias Bethanus et Baldredus, qui ab fuscum aridi seris Attus secundus natu terra Hyperboreus montibus ex, et relatus in Matriquel. ge Angliæ et Cambriæ Ferrarii ad xx diem S. Pudentiæ, et Wilfredus Scotorum Cantuarii ad xiii quidam, et apud Dunelmum vi et vii Junii.

Alii S. Baldredum dicunt.

In insula Bassa mortuus.

Ejus corpus triplicatum asservatur.

3 *Interim* [illegible] *etiam Hectore Boethio scribente Episcopum a Dempstero ad* XI *Martii, cujus festum hoc die est. Pictorum Baldredi Episcopi, cujus corpus divisum variisque adservatum locis, unum superest in Bassa insula. Est apud Dunelmum unum, cui adhæret, in quibus corpus S. Bedæ reservatur, cum eo, quod apud Gervasium, inter scriptores Angliæ. Item et Lincolniæ unum, quod apud Johannem Brompton, Chronicorum Scriptorem, Ricardum*

Ricardum

A *Usuardum, et qui eodem tempore vixit auctor MS. Florarii Sanctorum, Canisius in Martyrologio Germanico et Ferrarius in Catalogo Generali. Quibus omnibus opponi sufficienter posse videtur Matthæus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum his verbis usus:* Anno gratiæ DCCCXLII Anadalus Rex nuper creatus, dum vastaret ecclesiam S. Balthere et Tunningham igne cremaret, mox Dei judicio corruptus, vitam miserabiliter terminavit : et Rex Eadmundus Northanhumbriam petens, hostiliter Anadalum filium Suthrici et Reginaldinum filium Cuthredi Regis inde pulcher expellens, monarchiam totius Angliæ rursum subjugavit : *quorum ultima ad annum* DCCCXLIV *facta traduntur apud Chronologum Anglo-Saxonicum. At perperam mala chronologi decem annorum ætatis Floribus Westmonasteriensis referuntur ista in Annalibus Baronii ad annum* DCCCXLI.

et quidem urbe Glascuensis.

6 *Demum relata est aliquot* Vit. S. Baldredi *in Breviario Aberdonensi, et traditur* Episcopus Glascuensis sub Rege Adano anno DCXXX et successor S. Kentigerni : *cujus Vitam in Notationibus debuit castigatam dedimus ad* XIII *Januarii. Hanc ergo Vitæ epitomen, sed a nobis non satis probatam, subjicimus, et Lectoris judicio relinquimus. Hæc ergo habet :*

S. Kentigerni discipulus et Suffraganeus,

7 Anno nostræ eruditæ et gratiæ quingentesimo tertio, Idibus Januarii, reverendissimo Patre et Antistite S. Kentigerno apud Glascuense civitatem, cui præsidebat ætatis suæ anno tertio supra centesimum et octogesimo, per Varia et quamplurima miraculorum per eundem divinitus ostensa, ad superos angelico comitatu delatus, quos in terris Dei virtute et auctoritate, B. Baldredus ipsius B. Kentigerni, dum mundo viveret, suffraganeus, virtutibus et claro miraculo ita famosus fuit : vir sane devotissimus, omnem sæculi pompam et ejusdem etiam vanam relinquens, ac despiciens, quantum valuit, insectatus est Jovinum, subitaneas discretæ et sequestra peregrinitatis loca, et ad marinas insulas se transtulit. Inter quas maximæ medias ad unum, nomine Eas, applicuit, ubi vitam indubie contemplativam duxit et auctam : *in qua per longa temporis curricula beatus pontifex Kentigernum, præceptorem suum, suæ vitæ sanctitatem pigra meditatione contemplando, commendabat memoriæ : Christi tamen passionem amari etiam, præcæterorum meditationibus ingerunt, fletu et planctu, in cordis cui arcano, vigiliis et orationibus assiduis imprimere non desinebat.*

in insula Ilea degere solitus,

Intantum quod ipse Deo et hominibus ubique per orbem placitum et acceptabilem se reddidit. Etenim vero parochiale Ecclesiæ de Aldhame, Tunninghame et Prestoun, quæ a dicto reverendissimo Patre Kentigerno gubernandas acceperat, cui etiam Deo operante animarum cura committebatur, suis parochianis Christi fidem prædicandam oblivioni minime tradebat, sed eosdem cum hujus vitæ et devotione, ut decebat Dei ministrum, instituit et informavit, ac sanandos, si quos reperit, divina virtute verbo Lautum, Cineis intervenientes aquabiles, curavit et sanitati restituit. Atque inter alia miraculorum suorum insignia numquam satis memoranda dignum venit recitandum. Sepulti ingens et per mirabilis grandis, qui inter dictam insulam et vicinorem terram medio mittuere fixus permanet et immobilis, navibus illuc se prachens aequalem, navalis et reliquis navigantibus pro maximo præsens impedimento, qui interdum nauti agro cum navibus dari cum noverant pro quibus B. Baldredus pietate cunctos, super eumdem scopulum sese collocari curabat. Quo facto, ego, inquit, scopulo illo illico desursum erigitur, et velut navicula properegrinata vento, ad proximum littus accessit : qui hactenus durante in hujus miraculi memoria permanet, et usque hodie tumba seu scapha B. Baldredi nuncupatur.

et parochias Dei laudare excolere,

in insula Ilea sepultus,

scopulum navicula instar ferri creditur,

8 Sed tandem laboribus et hujus vitæ miserrimæ B *et mortuus Adhamæ 6 Martii,* aerumnis usque decrepitus perveniens, ut illos satius, quos ad gubernandum habuerat, instrueret ; ad ecclesiam de Aldhame præscriptam attendendum disposuit apud quam non longe posthac in domuncula quadam sui Clerici parochialis, pridie Nonas Martii, cum omni patientia et alacritate ac cordis compunctione, cunctis plangentibus de tam excellentis pastoris a grege de fragili mundo recessu, oratione fusa valedicens, animam Domino commendavit. Audito, inquam, per præfectos trium ecclesiarum parochianos pastorem suum mitissimum et mansuetissimum de hac vita ad cœlos ascendisse, in tribus turmis ad locum corporis Baldredi suavissimi accesserunt, qui hinc ultro citroque invicem ad eorumdem ecclesias maximo desiderio corpus postularunt, et instanter petierunt : ut, quem in terris habuerunt Doctorem, eidem reverentiam exhibendo condignam, in cœlis haberent pium intercessorem. Quod cum invicem concordare nequiverant, cujusnam senis inito consilio, per noctem corpus inhumatum relinquerunt, et orationibus sese omnes reparatim contulerunt, ut ipse ex alta gratia gloriosus Deus signum aliquod emitteret, cui eorum se corpus sancti viri esset concredendum. Mane autem facto, res nec frequenter audita comparatur : convenientes, sicuti prius, cum suis turmis de pares, tria corpora æqualia simili exequarum pompa præparata inveneruntque ibique miraculo gratias Omnipotenti Deo et B. Baldredo cum suffragando retulerunt ; cantantesque et psallentes, quælibet parochia unum corpusculum cum tumulo levantes, ad suas ecclesias cum omni reverentia asportarunt et honorifice collocarunt ; quæ usque in hodiernum diem in maximo honore et reverentia habentur et venerantur.

et corpore divinitus triplicato.

sepultus in tribus locis.

9 *Hactenus epitome Vitæ, in cujus initio dicitur* S. Kentigernus anno quingentesimo tertio ad superiores translatus, *etiam hunc mortalem reliquisse, quem ita post illum annum arbitramur natum. Nam, uti antiquus Vitæ illius auctor apud Jacobum Usserum de Britannicarum Ecclesiarum primordiis cap.* 15 *pag.* 684 *asserit,* vir Dei septies Romam adiens, S. Gregorio, apostolo Anglorum Apostolo, totam vitam suam, electionem et consecrationem et omnes casus, qui ei acciderant, seriatim enodavit. Sanctus vero Papa, illum virum Dei et Spiritus sancti gratia plenum intelligens, consecrationem ejus, quam a Deo noverat provenisse, confirmavit, ipsoque multoties petente et vix impetrante, quæ deerant consecrationi ejus supplens, in opus ministerii a Spiritu sancto illi injuncti, destinavit. *Sub eodem Gregorio anno* DCXCII *mortem obiit S. Columba Abbas, cum quo habitum colloquium S. Kentigerni refertur cap.* VII *Vitæ hujus, a nobis* XIII *Januarii editæ.* De morte S. Columbæ sic dicitur Adamnanus Scotorum Regem, ut parum supervixerit, *tradit Joannes Major lib.* 2 *de Gestis Scotorum cap.* 7, *et Adamnanum Regi florentissimo S. Kentigernum cum hoc auctore et Adamno King in Calendario titulus harum lectionum monetur, indicato obiisse S. Baldredi ad annum* DCXVII. *Ipse etiam Major dicto capite* 7 *ista refert.* Sub idem tempus S. Baldredus exstitit : cujus corpus integrum in tribus templis non longe de tantibus locatum esse dicitur, scilicet Alhmanen, Tynigamen et Praeston : quorum duo primum vicinum a Glascuensi mille passibus distant, tertius una leuca, S. Kentigernus in his tribus locis docuit populum verbo et exemplo. *Ita Major. Quæ omnia de S. Baldredo recentiores præferre : quem, ut non obstantibus, non censeam a S. Balthero alium, eumque dicta loca Laudoniæ præfuisse excubisse : quæ tum spectabant ad regnum Northumbrorum, et subjiciebantur Episcopis Lindisfarnensibus : quorum cum minorem notitiam haberent Scoticarum rerum scriptores, potuerunt facillime*

Error Scoto cum in vitate S. Kentigerni

et S. Baldredo suo Balthero.

facillime uberrare ad unum alterumve seculum, quos in ætate et obitu S. Kentigerni Episcopi sui tam fœde hallucinari ostendimus.

§ III *Notitia S. Bilfridi, aurifabri. Codex Evangeliorum auro gemmisque exornatus.*

§ Bilfridus anachoreta et aurifaber,

B*ilfridi anachoresin in Lindisfarnensi diœcesi peractam colligimus ex mox dicendis, verum certo alicui loco attributam necdum potuimus reperire. Fuisse insignem aurifabrum indicat memoratus ante Turgotus in eodem libro* II *Historiæ Dunelmensis, occasione sacri corporis S. Cuthberti, quod tempore devastationis Danorum in Hiberniam fuisset delatum, nisi exorta in mari tempestate delabisset referri.* Qua tempestate, *inquit Turgotus cap.* XI, dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus in maris ferebatur profundo. *Verum, uti capite sequente dicitur, monita divino pergentes* triduo post ad mare, multo quam consueverat longius recessisse conspicerunt, et tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipsum sanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinsecus gemmis et auro sui decorem, ita intrinsecus litteris et foliis priorem quæ ferebat pulchritudinem, ac si ab aqua minime tactus fuisset ... Quod plane et ipsius S. Cuthberti et ipsorum quoque meritis, qui ipsius libri auctores extiterant, gestum creditur, Eadfridi videlicet venerandæ memoriæ Episcopi, qui hunc in honorem B. Cuthberti manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis Ethelwoldi, qui auro gemmisque perornari jusserat. Sancti etiam Bilfridi anachoritæ, qui vota jubentis manu artifici prosecutus, egregium opus composuerat : erat enim aurificii arte præcipuus. Hi pariter amore dilecti Deo Confessoris et Pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam, hoc opere reliquerunt. Porro, *ut testatur dictus Turgotus*, liber memoratus in hac ecclesia *Dunelmensi*, quæ corpus ipsius sancti Patris *Cuthberti* habere meruit, usque hodie (*et quidem cum anno* MIV *corpus S. Cuthberti ostenderetur, ad hujus caput inventus*) servatur : in quo nullum omnino, ut diximus, per æquam læsionis signum monstratur.

Codicem Evangeliorum triduo in mari illæsum,

cum gemmisque exornatum

Dunelmi adhuc anno 1600 adservatum :

11 *Joannes Seldenus in suo de auctore Historiæ Dunelmensis et aliis adjunctis scriptoribus præfixo judicio pagina* XXV *de hoc codice in mari diu demerso agit, asseritque jam relata* totidem fere syllabis tradi in historia Dunelmensi MS. *adservata* in bibliotheca Cottoniana fol. 18, *arbitratus* memoratum Eadfridum C Episcopum Lindisfarnensem, qui in honorem Cuthberti manu propria scripserat, et Ethelwoldum hujus successorem, qui auro gemmisque perornari jusserat, et demum S. Bilfridum anachoritam, qui vota jubentis manu artifici prosecutus egregium opus composuerat, perterisse hæc omnia, superstite Cuthberto et honoris ejus caussa, cum scilicet Ecclesiæ illius monachi erant Eadfridus et Ethelwoldus, seu sub annum DCLXXX. *Verum hic omnia intelligenda prout ipsa verba sonant. Desiit inter mortales vivere S. Cuthbertus* XX *Martii, anno* DCLXXXVII. *Celebris in vita et a sorte illustribus miraculis : atque inter alia undecim ab obitu annis, corpus ejus cum vestimentis plane incorruptum fuit repertum sub S. Eadberto Episcopo, cui memoratus supra Eadfridus successit anno* DCXCVIII, *et vixit usque ad annum* DCCXX, *qui in honorem sui venerationem publicam S. Cuthberti manu propria scripsit, aut ita scriptum saltem moriens reliquit Evangelium, quod successor ejus Ethelwoldus auro gemmisque exornari jussit. Mortuus is est anno* DCCXL, *die* XII *Februarii, et licet hic solum* venerabilis *compelletur, inter Sanctos tamen adscriptus est : uti et Vita illius, quam dicto* XII *Februarii edidimus, manifestum est. Unde constat eodem tempore floruisse* S. Bilfridum anachoretam *et* aurificii arte, *ut supra dictum*, præcipuum. *Ad quam demum ætatem pervenerit, et quo etiam anno aut die obierit, nondum legimus.*

D

Codex Evangeliorum adhuc extat in bibliotheca Cottoniana,

12 *Addimus vero, quæ Seldeno* monuisse visum est, codicem hunc ipsum tam vetustum, tantique semper ibi pretii habitum, procul dubio etiamnum inter bibliothecæ Cottonianæ cimelia esse visendum. Nempe habetur ibi perpulcherrimus Evangeliorum illius seculi codex, splendidissime scriptus ornatusque, cui Eusebii et Hieronymi præfationes, et canones præfiguntur, interserta etiam Saxonica inter lineas versione Aldredi Presbyteri, *et nonnullis* ex calce codicis *relatis*, sequitur ibi, *inquit*, scriptum Saxonicum in quo expressa operæ jam dictæ Eadfridi, Ethelwoldi et Bilfridi in codice illo scribendo ornandoque, juxta quæ Turgotus narrat, mentio ; uti et Alfridi Presbyteri, tum versionis, tum scripti Saxonici, reliquorumque conjunctorum : sed post Cuthberti et Eadfridi obitum auctoris : *ac transcriptis Saxonicis hæc ex illo codice subdit* : ✠ Eadfrid, Ethelwald, Billfrith, Aldred hoc Evangelium Deo et Cuthberto construxerunt *et ornaverunt. Ac tandem concludit Seldenus*, hunc eumdem esse ipsum Cuthberti codicem a Turgoto et Simeone sic memoratum : quod monumentum eden venerandum quisquis introspexerit, facile satis, ut concedat, necesse est. *Et hæc solum, quæ hactenus de gestis horum Sanctorum licuit nancisci, quorum Vitam et miracula olim conscripta fuisse non dubitamus.*

cum antiqua tumba S. Bilfridi

E

§ IV *Corpora SS. Baltheri et Bilfridi elevata. Aliquot Ossa Dunelmum translata.*

Elapsis post obitum SS. Baltheri et Bilfridi anachoretarum duobus et amplius seculis, corpus S. Cuthberti Dunelmum una cum Sede Episcopali translatum est, ac primus Episcopus Aldunus sive Alhunus constitutus. Quo vita functo anno MXVIII, *cum Ecclesia illa tri mulo fere absque Pastore fuisset, ordinatus est Ludmundus* sub hoc Antistite, *inquit Turgotus lib.* 3 *Historiæ Dunelmensis cap.* 7, in ipsa Ecclesia claruit quidam Presbyter, qui pris et religiosis operibus magnæ apud S. Cuthbertum familiaritatis extiterat, vocabulo Elfredus, filius Vueston. *Ubi, late ejus virtutibus enodatis, additur* : In pueris in Dei servitium educandis multum erat studiosus, quos quotidie cantu et lectione instruere et Ecclesiasticis officiis curabat informare. *Unde colligi potest cum versionis Saxonicæ in dicto Evangelio auctorem fuisse : quæ etiam ex sequentibus confirmantur. Nam hic jussus per visionem, per antiqua monasteriorum et ecclesiarum loca in provincia Northanimbrorum discurrere, ossa* Sanctorum, quæ in illis sepulta noverat, de terra levavit, ac declaranda populis ac veneranda supra humum locata reliquit : ossa videlicet Baltheri et Bilfridi anachoretarum, Acce quoque et Alcmundi Episcoporum Hagulstadensium et Regis Oswini, nec non etiam Abbatissarum Ebbæ et Ethelgithæ. De quorum omnium reliquiis aliquam secum partem in Dunelmum asportavit, et cum Patris Cuthberti corpore locavit. *Eadem ita aliis tactuis verbis narrantur in Historia Translationis corporis S. Cuthberti ex insula Lindisfarnensi Dunelmum, quam ex MS. codice edimus ad* XX *Martii. Quæ paullo contractius et omissa Ethelgitha Abbatissa, etiam referuntur in Actis S. Cuthberti a Capgravio in Nova Legenda Sanctorum Angliæ olim editis.*

Elfredus Presb. codex Evangeliorum versionem Saxonicam adjicit :

cum SS. Baltheri et Bilfridi ossibus ad ecclesiam,

F

14 *In elevatione Corporis S. Cuthberti a dicto Turgoto, tunc Priore Dunelmensi anno* MCIV *facta,* accedentes *ad loculum apertum,* conspiciunt ibidem tot Sanctorum reliquias, ut eas illius loculi angustia minime capere posset, nisi sanctum Patris Cuthberti

57 corpus

A corpus in latus incumbens, largius eis una secum quiescendi spatium hinc et inde permitteret... Voluerunt ergo corpus sanctum resupinare, quod erat ex latere versum; sed quia hoc propter circumpositarum multitudinem reliquiarum commode non poterant, placuit ut amoto inde paullulum sancto corpore, Sanctorum reliquias pariter congregarent, eisque seorsum repositis, suam deinceps quietis sedem corpus incorruptum servaret... Cum ergo venerabile corpus de loco suæ dormitionis levarent, illud substratis tapetiis ac palliis reverenter in pavimentum deponunt, ac reliquiis Sanctorum ablatis, suam in thecam reponunt... Porro ex omnibus reliquiis, quæ ibi repertæ fuerant, solum caput beati Regis Oswaldi juxta corpus gloriosi Pontificis, sicut et antea fuerat, locaverunt. Nam ceteræ reliquiæ, sicut jam dictum est, inde elatæ, aliter solenniter compositæ in loco ecclesiæ celebri reservantur. *Quæ omnia his verbis narrantur in Historia prædictæ Elevationis seu Translationis, quam ex pluribus MSS. datam summus ad sæpius dictum* XX *Martii, et una Historiam Ecclesiæ Dunelmensis dicto Turgoto vindicabimus. Deduxit illam usque ad annum* MXCVI *sive obitum et sepulturam Wilhelmi I Dunelmensis Episcopi, vita functi* IV *Nonas Januarii, ac* XVI *Kalendas Februarii sepulti.*

ea anno 1104 seorsim posita:

B 15 *Historiæ hucusque Turgoti adjuncta appendix est a pagina 59, et verosimilius a Symeone Præcentore Dunelmensi, de quatuor Episcopis Dunelmensibus, qui dicto Willielmo successerunt, et sunt* Ranulphus, Gaufridus, Willielmus II et Hugo, XI Kalendas Februarii anno MCLIV electus, *qui, præter plurima in urbe et diœcesi extructa ædificia, ecclesiam, in qua corpus S. Cuthberti requiescit, insigni opere produxit, et tam longiorem, quam clariorem reddidit, addito de longinquo marmore, quo totum decoraretur ædificium, multiplicatis circa altaria insigni pictura fenestris vitreis. Præterea vero feretrum nimis pretiosum, auro purissimo et argento mundissimo optime fabricatum, lapidibusque pretiosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedæ Presbyteri et Gerwensis monachi ossa, cum multorum aliorum Sanctorum reliquis collocavit. Referuntur dein reliquiæ in Ecclesia Dunelmensi detentæ hoc ordine.* Corpus sancti Patris Cuthberti cum carnibus et ossibus totum integrum, quasi adhuc esset vivus. Caput S. Oswaldi Regis et Martyris, quod locatum est in scrinio cum corpore S. Cuthberti. Ossa sancti Aidani, Edberti, Edfridi, Ethelwaldi Episcoporum, Balterii et Balfridi anachoritarum. Corpus venerabilis Bedæ Presbyteri et Doctoris: Ossa sanctarum fœminarum Ebbæ et Elfgitæ: Corpus et vestimenta S. Fursei, qui fuerat Magister S. Cuthberti: Ossa et capilli S. Ethelwoldi Presbyteri, qui successit S. Cuthberto in anachoresi: caput Ceolvulfi Regis et postea monachi in Lindisfarnensi Ecclesia. *Hæc ibi. Ex dictis Sanctis coluntur Oswaldus Rex* V *Augusti, Aidanus* XXXI *ejusdem mensis, Eadbertus* VI *Maii, Ethelwaldus* XII *Februarii, Beda* XXVII *Maii, Ebba* II *Aprilis et* XXV *Augusti, Boisilus* XXV *Januarii, Ethelwoldus Presb.* XXIII *Martii, Ceolvulfus Rex* XV *Januarii. Aliquorum dies natalis non occurrit, uti supra de S. Bilfrido monuimus quem S. Balthero conjunximus, quod ambo eodem tempore et in eadem provincia vixerint anachoretæ, et ob sacra eorum ossa conjuncta simul reservantur, ab jam dictis auctoribus. Eodem modo Eadfridus Episcopus Lindisfarnensis poterit ad* VI *Maii (nisi interim alius dies occurrat) cum S. Eadberto decessore suo conjungi. Porro Turgotus lib.* I *Historiæ Dunelmensis cap.* II *ubi de ejus agit:* Eadbertus per decem annos, post quem Eadfridus per viginti duos, duo sancti ac digni Præsules Ecclesiæ præfuerunt. *Eodem modo* S. Ethelgitha, *sive* Elfgita Abbatissa *una cum* S. Ebba Abbatissa, *ob conjuncta ossa, simul venerationi proponi poterit, nisi cum S. Editha potius referenda videatur.*

ab Hugone Episcopo,

cum ossibus S. Bedæ,

in feretro pretioso collocata,

cum aliorum Sanctorum reliquiis.

C

Cur Bilfridus S. Balthero adjungatur:

D 16 *Translata etiam ab Elfredo Presbytero Dunelmum ossa aliqua SS. Accæ et Alcmundi Episcoporum Hagulstadensium fuisse, supra indicavimus: ex his S. Alcmundus colitur* IX *Septemb. S. Acca* XX *Octobris, quo etiam die mortuus est. Ast Edowardus Mathew in Trophæis Anglicanis Ordinis S. Benedicti S. Accam retulit ad* XXX *Novembris: cumque ex Vita S. Cuthberti a Capgravio edita cognosceret cum reliquiis S. Accæ etiam ossa SS. Balthери et Bilfridi anachoretarum Dunelmum translata fuisse, et horum ignoraret natalem, ne periret memoria eorum, suis Trophæis ad commodum sibi diem inserere voluit: et quia a die* XXIV *Novembris ad* XXX *ejusdem quinque interpositos dies vacuos habuit, elegit horum medium* XXVII *Novembris, ad quem diem eos refert sub hoc titulo:* De SS. Balthero et Bilfrido anachoretis, et de Translatione corporum ipsorum et aliorum Sanctorum. *Allegat dein verba Capgravii in Vita S. Cuthberti descripta, additque,* cum inter hos omnes Sanctos, *quos supra accurate descripsimus,* Baltherus et Bilfridus primo loco nominentur, judicium esse, eos inter præcipuos habendos. *De S. Balthero adducit etiam verba Hovedeni supra relata. Monet denique* se arbitrari ipsos monachos fuisse, E cum illis seculis ad vitam anachoreticam nisi a monastica homines vix unquam processerint; *et continuo plane securus est, quod Ordini Benedictino sint adscribendi. Neutri parti conclusionis aut violenter contraire, aut facile subscribere statuimus, quam in Scotia et Northumbria fuisse regulam et statura S. Columbæ Abbatis, et S. Cuthberti Episcopi observata: uti ad hujus Vitam erit dicendum.*

ad 27 Novemb. relata a Mathew.

qua de causa,

tanquam monachi Benedictini:

17 *Hugo Menardus, etiamsi alibi Edowardum Mathew solitus sit describere, hic non ausus fidere relationi Capgravii, omittit* Bilfridum, *et ad* XXVII *Novembris inscripsit suo Martyrologio Benedictino* S. Baltherum anachoretam in Anglia, *allegata in Observationibus auctoritate Hovedeni, sed qui* Sanctum *non appellat. At Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad eumdem* XXVII *Novembris ista scribit:* In Anglia S. Baltherii monachi et eremitæ, qui anno Christi DCCLVI eximia vitæ sanctitate conspicuus refulsit. *Dein probationis causa vita adjungit:* Mart. Bened. Gall. Menard Roger. Hoveden. tom. 2 Sanct. Ord. *etc. Hæc videntur a nugmatica, forsan via explicanda:* Martyrologium Benedictinum Menardi Galli, *aut* in Gallia editum, *dein* Rogerius Hovedenus, *ac denique* tomus F 2 Sanctorum Ordinis, *sed a quo et quando excusus, nos latet. Colganus etiam memoratam ante Vitam S. Cuthberti, a Capgravio relatam, inscrut suis Actis Sanctorum Hiberniæ, et annotatione* 32 *observat, Baltherum a Menardo referri ad* XXVII *Novemb. at non satis sui memor, quem recte ex Capgravio ediderat* Bilfridum, *in dicta annotatione appellat* Wilfridum, *ac multum de eo solliciti us, num sit* S. Wilfridus Episcopus Eboracensis, *seu primus, seu secundus illius nominis, dein magis in secundum inclinat, si tamen is fuerit anachoreta: de qua sollicitudine illum, et alios istam annotationem legentes liberamus.*

S. Baltherus etiam a Menardo.

Bucelino.

et Colgano.

qui perperam Wilfridum adjungit.

18 *Demum S. Baldredum recolunt* XXIX *Martii David Camerarius in Menologio Scotico, Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano tam primæ quam secundæ editionis, eoque citato, Ferrarius in Catalogo generali his verbis:* In Scotia S. Baltredi Confessoris, *et in Notationibus distinguit a Baldredo* VI *Martii relato, quem Episcopum crediderat. Verum et Camerarius et Wilsonus eumdem faciunt citatis locis Joannis Majoris, Hectoris Boethii, et Joannis Leslæi: quæ nos supra produximus.*

Baldredus 29 Martii

DE S. GODEGRANDO, SEU CHRODEGRANGO,

EPISCOPO METENSI AD MOSELLAM,

Commentarius historicus.

§ I. *Vitæ epitome a Paulo Diacono descripta.*

ANNO DCCLXVI. VI MARTII.

Paulus *Warnefridi Langobardi filius, Diaconus Foro-juliensis lib.* 6 *de Gestis Langobardorum cap.* 16 *asserit, se* librum de Episcopis Metensis civitatis, flagitante Angilramno viro mitissimo et sanctitate præcipuo, præfatæ Ecclesiæ Archiepiscopo, conscripsisse. *Cumque dictus Angilramnus fuerit proximus S. Godegrandi successor, potuit Paulus Diaconus optime ab illo aliisque hujus Godegrandi res gestas intelligere, quas hic describimus. Narratis igitur Sigibaldi decessoris Actis, ita progreditur.*

Vitæ epitome scripta a Paulo Diacono.

2 Jam hinc vir egregius, et omnibus præconiis efferendus Chrodegangus Antistes eligitur, ex pago Hasbaniensi oriundus, patre Sigramno, matre Landrada Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Hic in palatio Majoris Caroli ab ipso enutritus, ejusdemque Referendarius extitit : ac demum Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruit. Fuit autem omnino clarissimus, omnique nobilitate coruscus, forma decorus, eloquio facundissimus, tam patrio quam etiam Latino sermone imbutus, servorum Dei nutritor, orphanorum viduarumque non solum altor, sed et clementissimus tutor. Cumque esset in omnibus locuples, a Pippino Rege omnique Francorum cœtu singulariter electus, Romam directus est, Stephanumque venerabilem Papam, ut cunctorum vota anhelabant, ad Gallias evocavit. Hic Clerum adunavit, et adinstar cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit, normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent : quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officiis excubarent : ipsumque Clerum abundanter lege divina, Romanaque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanæ Ecclesiæ servare præcepit : quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia Deum minime fuit. Hic fabricare jussit una cum adjutorio Pippini Regis sedem S. Stephani Protomartyris et altare ipsius et cancellos, presbyterium arcusque per gyrum : similiter et in ecclesia B.ⁱ Petri majore presbyterium fieri jussit. Construxit etiam ambonem auro argentoque decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Ædificavit præterea monasterium in parochia B. Stephani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri Apostoli, et dicavit illud opibus magnis, monachosque ibi constituit, atque sub regula sancti Patris Benedicti in una caritate conjunxit. Construxit etiam alterum monasterium, quod Gorzia vocitatur, ubi pari modo non modicam multitudinem adunavit monachorum. Expetiit denique a Paulo Romano Pontifice tria corpora sanctorum Martyrum, id est, B. Gorgonii, quod in Gorzia requiescit, et B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio conditum est, et B. Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in monasterio, quod vocatur Lorisham, ædificata in honorem ipsius Martyris mira decoris basilica, collocavit. Hoc siquidem prædium Chillisuindis quondam religiosa fœmina, et Cancro ejus filius eidem Chrodegango Antistiti ad partem B. Stephani tradiderant. Fuit siquidem beatus iste vir in eleemosynis largus, in caritate purissimus, susceptor hospitum atque peregrinorum. Sed, quoniam longum est bona quæ gessit ex ordine retexere, satis sit hæc pauca præli-

S. Godegrandus ex illustri prosapia, Referendarius Episcopus, I.

Stephanum Papam in Gallias adduxit :

Clericis regulam præscribit.

Ecclesiam Cathedralem ornat. C

Extruit monasteria S. Stephani et Gorziense,

Corpora 3 *Sanctorum accipit :*

basse de plurimis. Hic consecravit Episcopos quam plurimos per diversas civitates, Presbyteros nihilominus ac Diaconos, ceterosque Ecclesiasticos Ordines, sicut moris est Romanæ Ecclesiæ, in diebus Sabbatorum quaternis temporibus anni. Rexit Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque. Obiit pridie Nonas Martias in diebus Pippini Regis. Requiescit in Gorzia monasterio, quod ipse a fundamentis extruxit. *Hæc Paulus Diaconus, qui mox suum de Episcopis Metensibus tractatum ita concludit :* Hic jam, Pater sanctissime, narrationis series vestram beatitudinem expectat. Sed ego meæ tenuitatis non immemor attentare minus idonee non audeo, quæ de vestræ vitæ cursu laudabili majori stylo promenda sunt.

Fuit 23 *ann's Episcopus, mortuus* 6 *Martii.*

§ II. *S. Chrodegrandi nomen, patria, officium Referendarii. Prosapia illustris. Opiniones aliquorum rejectæ.*

E

Quæ de S. Chrodegrango certa atque indubitata sunt in epitome vitæ jam data, continentur : cui nonnulla majoris claritatis causa sunt addenda : ac primo nomen ejus mirum in modum varie scribi, ut qui passim dicitur Chrodegandus *sive* Grodogandus, *apud jam relatum Paulum Diaconum scribitur Grodegangus, alias* Chrodegangus, Khrodegangus, Crothgangus, *imo etiam* Roudgangus, Rutgangus, Ruggandus *et forte* Droctegangus. *Dein* oriundus *dicitur* ex Hasbaniensi pago. *In divisione regni Lotharii inter patruos ejus Ludovicum Germaniæ et Carolum Calvum Franciæ Reges facta anno* DCCCLXX, in Hasbanio Comitatus quatuor *regno Caroli fuere adjuncti. Fuit* Hasbanium *sive* Hasbania *olim regio satis ampla, per eam Brabantiæ hodiernæ partem, quæ circa Lovanium olim suberat in Ecclesiastica jurisdictione Episcopo Leodiensi, cum vicina hujus diœcesis magna parte. Visitur haud procul Themis in præfectura Getensi sub oppido Landa duplex* Hasbanum, *superius et inferius, unde ea regio nomen suum videtur sortita. Fuit dicta Landa oppidum* B. Pippini *Ducis et Majoris-Domus Regum Austrasiæ, ubi etiam tumulatus fuit, sed inde postmodum Nivellas translatus, uti ad ejus Vitam* XXI *Februarii diximus, ac nonnulla ad Vitam* S. Gertrudis *filiæ ejus* XVII *Martii dicentur. Fuit altera* B. Pippini *filia* S. Begga, *cui dies* XVII *Decembris sacer est : quæ nupta* Ansigiso, *eidem peperit* Pippinum Grossum *sive* Herstallium, *patrem* Caroli Martelli, *in cujus palatio* S. Godegrandus enutritus, ejus Referendarius extitit : *certe diplomati, quo Carolus Clipiacum donavit monasterio S. Dionysii, ita subscripsit :* Crotgangus jussus hanc epistolam donationis recognovi. Actum XVII Septembris anno quinto post defunctum Theodericum Regem. *Is est annus Christi* DCCXXVII *aut proxime sequitus.*

Nomen varie scriptum.

Hasbania patria.

I.

officium Referendarii, anno 737.

4 *Ut de familia aliquanto major controversia est. Dicitur a Paulo Diacono* patre Sigramno, matre Landrada, Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. *Gorzienses monachi, ut sancto suo fundatori faverent, videntur voluisse deducere ex dicti Caroli Martelli prosapia, quasi mater S. Godegrandi Landrada fuisset filia Caroli ex prima ejus conjuge Hiltrude progenita. Verum id non siluisset dictus Paulus Diaconus : dein obstant anni ipsius Caroli et S. Godegrandi. Nam, uti historia jussu Childebrandi scripta et Fredegario annexa habet cap.* 103 *et* 104 Pippinus ex

Landrada mater non fuit filia Caroli Martelli,

Alpaidæ

A Alpheida genuit Carolum, crevitque puer elegans, atque egregius factus est. Mortuus est his diebus Childebertus Rex, *anno scilicet* DCCXI. *Dein moriente patre Pippino Herstallio* XVI *Decemb. anni* DCCXIV *Carolus adhuc juvenis erat, a Plectrude sub custodia detentus, e qua liberatus est, quo tempore Dagobertus* III *Rex obiit, et Chilpericus, ante Clericus et Daniel dictus, Rex creatus est, quæ contigerunt anno* DCCXX. *Dein anno sequente bella gesta inter Chilpericum et Carolum Martellum clade utrimque recepta : verum anno* DCCXVII *Chilperico Vinciaci* XXI *Martii victo et fuga in Aquitaniam elapso, victor Carolus videtur in uxorem* Rotrudem *accepisse, quæ traditur* mortua anno DCCXXV *in Annalibus Francis brevibus monasterii S. Nazarii, ac primum a Frehero, dein ab Andrea du Chesne tomo* 2 *Scriptorum historiæ Francorum pag.* 3 *vulgato. Sed esto dicatur etiam ante Carolomannum et Pippinum nata Landrada et quidem anno* DCCXVIII, *ac postmodum* Sigrannno *nupta genuisse anno ætatis suæ* XVI Godegrandum, *quomodo potuit hic anno* DCCXXXVII *vir trienni*, Referendarius Caroli Martelli recognovisse epistolam donationis.

non permittente ætate virtusque.

Pippinus Rex avunculus S. Godegrandi in corruptis chartis Gorziensibus,

B 3 *Interim Gorziensis charta apud Meurissium de Episcopis Metensibus pag.* 168 *profertur hoc exordio :* Ego Grodegangus una cum voluntate Illustrissimi Pippini, inclyti Francorum Regis AVUNCULI MEI, et cum consensu omnium Parium nostrorum *etc. Verum in Chartulario Gorziensi MS. eidem exordio exhibetur, quo idem Meurissius pagina præcedente aliam chartam donationis cum hac meliore formula edidit :* Ego Chrodegangus ac si indignus, si non opere, vel nomine gratia Dei Metensis Episcopus una cum commeatu et voluntate Illustrissimi viri Pippini inclyti Regis SENIORIS NOSTRI et cum consensu omnium Parium nostrorum *etc. Et hic,* Senior noster, *id est,* Dominus, *pro quo inepte supra intrusum nomen* avunculi. *Porro ipse Pippinus in alia charta fundationis pagina* 166 *asserit se donare* precibus venerabilis Chrodegandi Archiepiscopi admonitum, *nulla ultius consanguinitatis, ut solet fieri, mentione adjuncta. Interim eadem pagina* 166 *editur hoc testimonium ex antiqua membrana :* Khrodegangus Regiæ Karolovingorum familiæ Heros clarissimus, Pippini ex Landrada sorore nepos, primum Referendarius seu Cancellarius regni Francæ sub Regibus..... Augustæ deinde Mediomatricum Basilicæ Præsul *etc. Buchetus in probationibus ad secundam stirpem prolixe Regum Franciæ, quæ forsan omissa, quod ob vetustatem non possent legi, supplent, ac scripsit* sub Rege Pippino, *cum tamen ex jam dictis manifestum sit, illum* Caroli Martelli Referendarium extitisse. *Præterea modus ille scribendi* Regum Karolovingorum familiæ, *non est adeo antiquus, et saltam sub tertia stirpe Capetanorum ad majorem distinctionem captus introduci. Dein Carolus et Pippinus ante susceptum S. Chrodegandi Episcopatum non fuerant reges. Denique extat pagina* 164 Dotalitium, quo Pippinus Rex dotavit ecclesiam Gorziensem in die, qua dedicata est : *sed valde inepte interpolatum, quod sic incipit.* Completo ergo dicto monasterio, ordinatisque et provisis necessariis ad vitam duodecim una cum Abbate religiosorum, urgente Ecclesiastica necessitate, idem Præsul Chrodegangus Romam petiit : et ut primum, ad magnum Pippinum Regem, beatum Stephanum Papam in Franciam, sic etiam tunc Ecclesiastica utilitate suadente Joannem Apostolicum in Alamanniam adduxit : et in Maguntia Concilium cum multis Episcopis celebrare fecit. Peractis ergo omnibus, quorum gratia Apostolicus venerat, eumdem cum Rege avunculo et multis Episcopis venerabilis Pontifex Gorziam ad benedicendum præfatum monasterium precibus adduxit. *At quis tunc Pontifex Romanus Joannes dictus, cum etiopsis quinquaginta annos, imo nec subsecutis centum annis nullus sederit Pontifex,* Joannes *nomine. Mortuo Stephano* III *anno* DCCLVII, *successit hujus frater germanus Paulus* I, *mortuus anno* DCCLXVII, *adeoque vixit anno* DCCLXI, *quando Ecclesia Gorziensis statutur dedicata. Nullum etiam vestigium inveneris a dicto Paulo versus Germaniam instituti, aut ullius tunc apud Moguntinos habiti Concilii. Quæ omnia cum arguendo Rege possunt censeri absque fundamento intrusa, et quidem ante tempora Sigeberti monachi Gemblacensis, qui fatetur se* in prima ætate ad instruendos pueros Metis in ecclesia S. Vincentii *vixisse : unde quæ ibi tunc descripsit, postea inseruit Chronico ad annum* DCCLVIII *his verbis :* Walpertus Abbas in Italia, et Chrodegangus Mettensium Episcopus, Pippini Regis ex Landrada sorore nepos clarent in Gallia, qui Gorziam cœnobium fundavit in Mettensi parochia. *Sigebertum descripsit Vincentius Bellovacensis lib.* 23 *Speculi Historialis cap.* 158. *et secuti passim alii, maxime Regiæ familiæ scriptores, Sammarthani, Buchetus et similes.*

uti et conficitus Joannes Papa

temere secuti Sigebertus et alii.

C 6 *Franciscus Lanovius de Sanctis Franciæ Cancellarius in notis ad Vitam S. Godegrandi, arbitratur Landradam fuisse sororem Pippini Crassi sive Herstallii, adeoque filiam Ansegisi et S. Begge : Verum ex nuda conjectura eu non audemus asserere. Conveniunt quidem tempora, ut hanc in palatio Caroli Martelli potuerit Referendarius esse. Sed plures potuerunt vixisse* ex genere primæ nobilitatis Francorum, *quod solum dixit Paulus Diaconus. Idem Lanovius addit* ex eadem domo S. Landradam Virginem et Abbatissam extitisse, cujus Vitam auctore Theodorico Abbate descripsit Surius ad VIII Julii : nec improbabile videri sororem illam fuisse S. Godegrandi, cum Pipini etiam neptis esse dicatur, adeoque nomen matris retulisse credi possit. *Unde et Buchetus* Landradam Virginem *constituit* sororem S. Godegrandi, filiam Sigranni et Landradæ *Verum* S. Landrada neptis *dicitur* B. Pipini *Landensis* et S. Arnulphi, *Majorum-domus Chlotharii* II, *dein accensa virtutibus* SS. Remacli et Trudonis, *patriam deseruisse, ac demum tempore* S. Lamberti Episcopi *ex hac vita decessisse circa annum* DCLXXX *aut* DCXC, *adeoque censenda foret potius amita aut matertera alterius Landradæ quam filia Frater S. Godegrandi, sive Rutgangi videtur fuisse Gundelandus primus monasterii Laurishamensis Abbas, in cujus Chronico a Marquardo Freherо edito, dicitur* præfecisse Rutgangus Gundelandum GERMANUM SUUM, FRATRI per omnia similem, et Gundelandus traditum sibi a fratre locum summa industria et religionis observantia gubernasse, *et* Gundelandus pure possidere quod alio hucusque A FRATRE sine contradictione collatum. *et Carolus Magnus anno regni sui* VIII, *Christi* DCCLXXVI *agnovit* Gundelandum præsentem adstitisse ac dixisse, quod Willisnunda vel Cancor GERMANO SUO Domino Rendgango Archiepiscopo tradidisset vel confirmasset. *Ac postea* anno DCCLXXIX Gundelandus *traditur* deposito carnis onere, ad cœlestia commigrasse. *De alterius fratris S. Godegrandi posteris ista scribit Thuanus in Gestis Ludovici Pii Imperatoris num.* 4. Suprafatus vero Ludewicus postquam ad ætatem pervenit, desponsavit sibi filiam nobilissimi Ducis Ingorramni, qui erat filius Fratris Ruthgangi sancti Pontificis. Supradicta vero virgo, Irmingarta vocabatur, quam consilio et consensu patris Reginam constituit, atque ex ea tres filios habuit adhuc patre vivente, quarum unus vocabatur Lotharius, alter Pippinus, tertius æquivocus ejus Ludovicus. *Qui ex his progeniti Imperatores, Reges, Principes, passim noti sunt. Imo horum soror creditur Adelais, ex cujus secundo matrimonio cum Roberto Forti, natus est Robertus pater Hugonis Magni, ex quo progenitus Hugo Capetus Rex Francorum ac reliqui ad hæc tempora Reges.*

Landrada an soror Pippini Herstallii.

non mater S. Landradæ.

Fratres S. Godegrandi Gundelandus Abbas Laurishamensis.

et pater Ingorrami soceri Ludovici Pii.

§ III

A

§ III. *S. Godegrandi Legatio ad Stephanum III Papam. Acta pro restitutione Ravennæ et aliarum civitatum. A Paulo I impetrata corpora Sanctorum. Monasteria extructa.*

Creatus Metensis Episcopus

circa an. 742

B

Missus Romam ad Stephanum Papam,

hunc eductt ad Aistulfum Regem,

C

inde in Franciam,

Browerus noster lib. VII Annalium Trevirensium in Hildolpho Archiepiscopo ista scribit : Chrodegandus vel Chrodegangus, per hosce dies Metensis Episcopus, et magnus in Austrasia rebus gerendis et Ecclesiastico cultu monasteriisque, liberalitatis inito secum ipso quodam certamine, mirabiliter amplificandis ornandisque præclarum metropoli suæ decus addidit : nomen in Ecclesia Metensi propter meritorum amplitudinem reliquit immortali laude dignissimum. Quo majori studio fuit adnitendum, ne tanta virtus diutius in tenebris jaceret. Et exteris quidem hujus vix cognitum observo nomen, et Anastasius Bibliothecarius in Stephano sanctissimum eum Episcopum distorto tamen nomine, salutat. *Creatus est Episcopus Metensis circa Kalendas Octobris anno* DCCXLII, *cum Pippinus cum fratre Carolomanno absque alio Rege præsset regno Francorum, ut vel ideo* Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruisse *dicatur a Paulo Diacono. Reliqua infra, dum de obitu ejus agemus, latius constabunt.*

8 *De ejus ad Stephanum Papam itinere ista leguntur in Chronico Laurishamensi :* Inter cetera valde memorabilia Stephanum Papam ad Gallias evocatus, et Pippinum cum totis Francorum viribus contra Longobardorum tyrannidem accingens, exarchatum Ravennatem, pluraque B. Petri patrimonia Romanæ Sedi restitui juge studium et operam impendit. *Anastasius bibliothecarius in Sthephano Papa nonnulla attingit.* Missus est, *inquit*, Romam a Pippino Rege Rodigangus Abbas (*is est S. Chrodegandus*) per quem promisit se omnem voluntatem ac petitionem prædicti Regis adimpleturum... Cumque a Longobardis urbs Romana et vicina illi castra vehementius opprimerentur, adfuerunt extemplo Pippini Regis Missi, Rodigangus Episcopus et Autcharius Dux, quatenus prædictum sanctissimum Papam, juxta quod petendum miserat, ad suum Franciæ Regem deducerent. Tunc egressus est idem beatissimus Papa ab hac Romana urbe ad B. Petrum Apostolum XIV die mensis Octobris Indictione VII... Postquam vero Papiam civitatem Pontifex ingressus est, Regique Aistulfo præsentatus, plura illi tribuit munera, obsecrans cum lacrymis, ut Dominicas, quas abstulerat, redderet oves, et propria proprus restitueret : sed nullo modo impetrare valuit. Prædicti porro Francorum Missi imminebant apud eumdem Aistulfum, ut Papam in Franciam pergere relaxaret... Ad hæc præsente Rodigando Episcopo interrogavit eumdem, an vellet in Franciam proficisci. Cui Papa, si tua, inquit, voluntas est relaxandi, mea omnino est ambulandi. Tunc... XV die mensis Novemb. prædictæ VII Indictionis a civitate Papia digressus, in Franciam profectus est... usque ad palatium cum Rege, VI Januarii mensis die, in Apparatione Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi sacratissima solennitate : ibique intus oratorium pariter considentes, mox Christianissimum Regem Papa lacrymabiliter deprecatus est, ut per pacis fœdera caussam B. Petri et Reipublicæ Romanorum disponeret. Qui de præsenti jurejurando eidem Papæ satisfecit... apud venerabile monasterium B. Dionysii ad hibernandum pergere curavit ... Post aliquantos dies idem Pippinus Rex ab eodem sanctissimo Papa, Christi gratia, cum duobus filiis suis Reges uncti sunt Francorum...

9 Porro Pippinus, ut vere B. Petri fidelis, et Papæ obtemperans monitis, direxit Missos suos Aistulfo Regi, atque bis et tertio deprecatus est, et plura ei pollicitus munera, ut tantummodo propria restitueret propriis : sed ille obedire distulit. Quare idem eximius Francorum Rex cernens, quod ejus saxeum mollire cor non valeret, generalem contra eum decrevit facere motionem. Et dum jam fere medium itineris spatium Francorum exercituum graderentur cunei, rursum ipse sanctissimus vir præfatum benignissimum deprecatus est Pippinum Regem, denuo sævissimo Aistulfo dirigi Longobardorum Regi, si quo modo potuisset vel sic tandem ejus sedare sævitiam, et propria propriis saluberrime suaderet reddere, absque humani effusione sanguinis. Et ita factum est, atque denuo ipse benignissimus Francorum Rex suos eidem Aistulpho misit Missos... Potius autem e contrario minas et indignationes præfato Pontifici et Excellentissimo Pippino Regi vel cunctis Francis direxit. *Hæc ibi, quæ gesta fuere anno* DCCLIII *et sequente.* Tunc, *ut inquit Eginhardus in Annalibus,* Pippinus Rex Italiam manu valida ingressus, Haistolfum Regem Langobardorum in civitate Papia obsedit, et pro restituendis, quæ Romanæ Ecclesiæ ablata fuerant, obsides recepit. Quibus datis... *ut Annales Bertiniani aliique tradunt,* Stephanus Papa reductus est ad sanctam Sedem per Missos Domini Regis Pippini, Fulradum et reliquos qui cum eo erant. *Verum Aistulfo Rege rebellante anno* DCCLV, *obsessa iterum Papia fuit, et Sedi Apostolicæ restituta fuit Ravenna cum aliis viginti civitatibus, uti dictum est* XVII *Februarii* § II *ad vitam S. Fulradi Abbatis, qui summa cum potestate huic restitutioni fuit præfectus : impendit etiam juge studium et operam S. Godegrandus, uti jam ex Chronico Laureshamensi dictum est, et ex mox dicendis confirmatur.*

D

an missus sæpius ad Aistulfum, fuerit S. Godegrandus,

E

pro restitutione urbium collaterat

10 *Idem Chronicon Laureshamense ita cum S. Godegrando incipit :* Anno Dominicæ Incarnationis DCCLXIII... Cancro illustris Rhemensis pagi Comes, cum matre sua religiosa et Deo acceptabili Williswinda, vidua Ruperti Comitis, monasterium Laureshamense, in insula quæ nunc appellatur Aldenmunster, initiantes, venerabili Rutgango Metensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad initiandum inibi monasticæ professionis militiam, nullius quidem episcopi seu cujuslibet juri aut dominio subjacentes, sed quia nimis id per se poterant, tanquam consanguineo et tum in Dei rebus viro spectatissimo perficiendum gubernandumque sub traditionis titulo commendantes... Reverendus itaque Pontifex Rutgangus votum ac petitionem venerabilis Williswindæ filiique ejus Cancronis gratanter amplexus, cum ipsius monasterii curam gubernationemque per se exequi non posset (utpote et Ecclesiasticis et Regalibus negotiis jugiter occupatus) Gundelandum germanum suum, prudentem admodum et sanctæ conversationis virum, fratrique per omnia similem, eidem loco præfecit, ipsumque cum omnibus pertinentiis suis eo tenore, quo sibi tradita fuerant, suæ dispensationi commendavit. Fratres quoque maturæ ætatis et consilii, Dominoque timentes Reginfridum et Ulvinum cum aliis XIV a Gorziensi monasterio (quod ipse pridem construxerat) cum ipso direxit, cuncta eis necessaria tam in alimentis quam in ceteris subsidiis impartiens.

suscipit gubernationem in hoc Laurissamensi monasterio,

F

eam transfert in fratrem :

11 Interim missis ad Apostolicum Sedem Legatis, pro cujus liberatione ab oppressione Haistulfi Regis Longobardorum multa in tanta laboraverat, expetivit a Paulo Papa corpora sanctorum Martyrum, in quorum honore constructas a se monasteriorum consecraret ecclesias. Cujus devotionem ac meritum erga Romanam Ecclesiam Apostolicus Pontifex debito favore prosequens, transmisit ei SS. Nazarium, Naborem et Gorgonium, per Willibarium Sedunensem Episcopum delatos ad Gorziense monasterium. Evoluto dehinc anni circulo, in Ecclesia Gorziensi S. Gorgonium, in Ecclesia Hilariacensi S. Naborem collocavit

accepit a Paulo Pontifice

A collocavit ; Beatum vero Nazarium ad Laureshamense monasterium destinavit. In cujus occursum tota simul provincia, plebsque utriusque sexus, juvenes et virgines, senes cum junioribus usque ad saltum, qui Vosagus dicitur, catervatim ruunt. Comitesque nobilissimi Cuncor et Warinus, ceterique id locorum illustres et spectabiles viri thesaurum beati corporis sibi divinitus destinatum, propriis humeris exciunt ; et cum hymnis canticisque spiritualibus, prosequente infinita populi multitudine, usque ad locum cœlitus provectum, deferunt. Verum quia sinus insulæ illius, brevis admodum et constrictus, tantæ multitudinis receptui et quotidianæ frequentiæ non sufficiebat, et situs ipse loci monasterio, tanti nominis et dignitatis per merita sui Martyris posthumum futuro, non adeo competebat ; eadem omnium voce, eadem sententia fuit, ut in editiorem locum uti nunc cernitur detur, tam monasterii quam ecclesiæ fabrica multo amplianda transferretur. Cujus rei executio Gundelando Abbati per venerandum Pontificem arctius injuncta est, et ab ipso strenue satis et magnifice effectui mancipata. Nam multo post Pontifex humanis rebus exemptus, migravit ad Dominum, vir egregius meritoque incomparabilis et omnibus efferendus encomiis.

S. Nazarius ossa sua Laureshamum,

in altum locum transfertur cum monasterium.

B 12 *De Translatione horum Martyrum agunt Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, Auctor Annalium Fuldensium aliique ad annum* DCCLXV, *et Sigebertus Gemblacensis ad annum præcedentem* DCCLXIV *hic verbis.* Chrodegangus Episcopus corpora Martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii Romæ ad Gallias transtulit : et Gorgonium quidem in Gorzia, Naborem vero in Hilariaco cœnobio, Nazarium autem reposuit in cœnobio Lorisham, quod Cuthbuyr Comes illustrissimus fundatum Metensi Ecclesiæ priori anno tradiderat. *Colitur* XII *Junii Nabor et Nazarius, Romæ in Appia una cum SS. Basilide et Cyrino in persecutione Diocletiani et Maximiani martyrium passi. De monasterio Hilariaco sive Helera, nunc ob has eo delatas reliquias cœnobium S. Naboris, egimus supra ad Vitam S. Fridolini, quem suum primum fundatorem monachi agnoscunt. De Gorziensi monasterio a S. Chrodegango fundato, late egimus ad Vitam Ill. Joannis Abbatis Gorziensis* XXXII *Februarii* § 1, *quæ non sunt hic repetenda. Colitur S. Gorgonius, cujus ibi corpus asservatur,* IX *Septembris.* Corpus autem advexit S. Godegrandus ad Gorziam anno ab Incarnatione Domini DCCLXV Indictione tertia, quarto Idus Martii, *uti habent ipsa antiqua Gorziensia monumenta, et est ipsa Translationis solemnitas ad istum diem nonnullis sacris fastis inscripta.*

Corpus S. Naboris donat Hilariacum,

et S. Gorgonium Gorziæ,

C

§ IV. *Tempus Sedis. Obitus. Cultus sacer. Hic anulecta.*

Migravit anno 766

Rexit S. Godegrandus, *teste Paulo Diacono*, Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque, *a Kalendis scilicet Octobris, ad septimum diem, anno* DCCXLI *ad hunc* VI *Martii anno* DCCLXV. *Ita*, non multo post translata quamplurima corpora Sanctorum, magna cum veneratione ad Dominum *Chronicon Laurishamense* indicat. *Imo in Chronico MS. Sigeberti, quod in bibliotheca Regiæ Sanctæ Adelaidis est, post relatam dictorum corporum Translationem, additur* Chrodegangus Episcopus Metensis obit, *scilicet eum post translationem S. Gorgonii, commoda opportunitate, eodem anno* DCCLXV *aut translata corpora S. Naboris Hilariacum, et S. Nazarii ad Laureshamum Lorrishamenses ; illi, qui annum a Paschate solebant inchoare,* VI *Martii diem, ad præcedentem eum annum necessario referebant, quo obiisse extimo* DCCLXV.

Ob miraculum ibi patratum,

S. Trudoni addictus.

14 *In Martyrologio Ecclesiæ Cathedralis Metensis ad* VI *Martii memoria ejus ita celebratur.* Metis depositio S. Grodegangi Archiepiscopi et Confessoris. D
Eadem habet Molanus in Auctario Usuardi. Ast Hermannus Greven, Canisius, Ferrarius, solum Episcopum *appellant. In MS. Florario ista habentur :* Metis civitate S. Crodegandi ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. Hic corpora sanctorum Martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii a Roma ad Gallias transtulit, anno salutis DCCLXV. Anno sequenti hic beatus Pontifex obiit. *Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii eloquium concinnavit* ex libro de Vita ejus, quem tamen se non legisse *assert*, sed multa inde citari centuria octava capite decimo. *In eo elogio* Landradam matrem S. Godegrandi *tradit* sororem fuisse Pippini Regis, *quod supra rejecimus. Dein* S. Godegrandum litteris et pietati operam navasse primum in monasterio S. Trudonis, deinde Metis : *quæ inde describunt Miræus in Fastis Belgicis, Fisen in Floribus Leodiensibus, et Saussaius in Gallia Christiana. Nihil de ea re invenimus in Chronico MS. S. Trudonis, in cujus libro* 2 *cap.* 9 *dicitur* Godegrandus Metensis Episcopus quadam vice pro utilitate suæ Ecclesiæ ad oppidum Sarcinium venisse : ex cujus servientibus puer unus pro excessu quodam pœnam correctionis demeruerat, qui veritus acrioribus verberibus disciplinari, ad monasterium S. Trudonis confugit, quem familiares Episcopi temerario ausu insequentes, vi extrahere cupientes, fores ecclesiæ irrumpebant : quibus continuo dexteræ Excelsi obsistens, delapso cœlitus igneo fulmine cereos sacris altaribus adstantes accendit, præsumptoresque tantæ violentiæ metu consternatos, manus in delinquentem extendere nequaquam sustinuit. Devotus ergo sanctus Episcopus in testimonium tanti miraculi, puero illi culpam remittens, satellites suos de irruptione tam celebris cœnobii castigat, seque sub tam defensibili tutela in orationibus suis sancto Patrono Trudoni commendans, veniamque implorans, ad urbem Metensem repedavit.

an juvenis in monasterio S. Trudonis manserit?

E

15 *Tradit præterea Molanus*, pallium, Archiepiscopi insigne, et potestatem per totas Gallias Episcopos ordinandi, a Stephano Papa accepisse, *quæcx Codice Gorziensi sequuntur apud Meurissium pag.* 166 *quæ itidem Saussaius, Miræus, Fisen, aliique describunt. Et inde nomen illi Archiepiscopi adhæsisse arbitrantur, quod Lanoviis consecret* propter natalium dignitatem *collatum.*

unde Archiepiscopus dictus

16 *Franciscus Roserus tomo* 3 *Stemmatum Lotharingiæ Historiæ capitali* 53 *fol.* 155 *sub finem ista habet.* Godegrammus Pontifex Metensis chorum et sacrarium ecclesiæ Metensis struxit, ædem S. Petri stravit ; ibidem stallos distinxit auro et argento, dotavit monasterium, Fratresque in eo constituit, in quo postmodum monachi Deo cultum exhibuerunt. *Dein sub finem paginæ sequentis.* Virdunenses, inquit, ecclesia cum documentis et Ecclesiastica gaza exarsit, ad cujus restaurationem Godegrammus Metensis et Jacobi Tullensis Antistites ingentem nummorum copiam impenderunt. *Hic Episcopus Jacob subscripsit anno* DCCLXI *donationi a S. Grodegando factæ monasterio Gorziensi. De hoc ecclesiæ Virdunensis incendio, et a dictis Episcopis præstito adjutorio, agit etiam Richardus Wassebergius in Magdalveo* XXIII *Episcopo Virdunensi*

Metenses ecclesiæ, et monasteriis beneficit,

F

et Virdunensi ecclesiæ incendio destructæ ;

17 *Eumdem Sanctis Canonicis adscripsit Ghinius, sed hallucinatur dum hoc* Hasbamiæ *scribit* Hispaniam, *in qua* illustri genere natus *foret. Quam Paulus Ducensis supra memorat ad conscriptam Clericis regulam, cum* LXXXVI *capitibus distinctam edidit Lucas Dacherius tomo* 1 *Spicilegii, et* Regulam Canonicorum *appellat : incipit Pro fatione S. Godegrandus asserit, se voluisse necessitate compulsum parvum decretulum facere, per quod se Clerus ab illicitis coerceat, vitiosa deponat, mala diu longeque usurpata derelinquat, ut*

Regulam Canonicorum scripsit.

dum

A dum mens ab assuetis vitiis vacuatur, facilius bona et optima quæque inserantur. *Additque* : Scripturis sacris intenti decernimus, ut omnes sint unanimes Officiis divinis, lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam Episcopi sui Præpositique, ut ordo canonicus deposcit, parati, caritate connexi, zelo bono ferventissimoque amore conjuncti, a litibus vel scandalis seu odiis semoti *etc. Advertit Dacherius in suo hujus Spicilegii ad Lectorem præfatione*, Patres D Concilii Aquisgranensis, *sub Ludovico Pio habiti*, tanti fecisse hanc Godegrandi regulam, ut quidquid ad Clericorum mores Canonice efformandos conduceret, ad sua, suppresso licet nomine, decreta transtulerint. *Uti annotatiunculis marginalibus passim indicat ipse Dacherius, qui etiam observat plurima e regula S. Benedicti ibidem reperiri excerpta.*

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 886.

DE S. HESYCHIO THAUMATURGO
IN GALATIA VEL BITHYNIA.

CIRCA ANNUM DCCXC. VI MARTII.

Memoria in Fastis

Memoria sacra S. Hesychii Thaumaturgi *inscripta est ad diem* VI *Martii Menæis magnis Græcorum, et Vitis Sanctorum indidem collectis a Maximo Episcopo Cytherorum. Eadem cum titulo τοῦ ἁγιστοῦ inveniuntur* V *Martii in Menæis MSS. Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani et Mazarinianæ Parisiis, itemque in Menologio Basilii Porphyrogenitæ, quod est in monasterio Cryptæ-Ferratæ. Quin et in Kalendario Syriaco seu Chaldaico nobis Roma transmisso, et in Martyrologio Coptico Collegii* B *Maronitarum Romæ, ejusdem commemoratio fit ad diem* IV : *sed in his omnibus præter nudum nomen nihil reperias, nisi quod impressa et MSS. quædam hos insuper habeant de eo versus :*

Δοὺς σύχῳ ἑαυτὸν Ἡσύχιε βίῳ
Τέλους φθάσαντος ἡσυχάζεις ἐκ βίου.
Quia dedisti teipsum, Hesychi, quietæ vitæ,
Fine accedente, quietus abis e vita.

nomen Thaumaturgi :

2 *Non inane fuisse Thaumaturgi cognomentum persuadent miracula, quorum aliqua narrantur in elogio, quod hic damus ad leniendum desiderium prolixioris Vitæ, quam aliquando exstitisse, et forte etiamnum alicubi latere, existimamus. Ex quo etiam cognoscimus patriam Hesychio fuisse* Andrapenam, *Ponti Galatici regiunculam, nomen sortitam ab* Andrapa *sive* Antrapa *Ptolemæi* (Neoclaudiopolim *Ortelius* in *Thesauro* vocat) *pari fere intervallo dissita ad Ancyra, Galatiæ urbe, atque Amasæa : cujus Episcopus, Theophylactus nomine successor illius Danielis, qui synodo œcumenicæ* VI *nomen suum aliquoties subscripsisse legitur sacrum, Hesychii corpus juxta altare decentius collocavit anno Christianæ æræ* DCCCVIII; *an in Amasena civitate sua, an vero in Adrantensi, circa quam vixit : vel ipsa Regia Constantinopoli, unde fere accepta Menæa, quis dixerit?* C *Tacet enim mortisuæ sepulturæque locum elogium; tantumque dicit corpus ejus a præsentibus involutum, atque in arca lapidea collocatum, depositum fuisse πλησίον τῆς θεσποτικῆς πύλης.*

Porta Dominica ad quam sepultus :

3 Πύλη θεσποτικὴ *mihi significat eam portam, quæ in ecclesiis Græcorum ab utroque latere cancellos habens e sacrario, sive aditus soli sacrificio destinatus, in soleam atque anteriorem templi partem ducebat, dicta communiori vocabulo* ἁγία, Sancta, *eo quod per eam τὰ ἅγια efferebantur populo, ad Eucharistiæ communionem accipiendam ad solæ gradum ordinate disposito : quandoque vero* βασιτικὴ, *inquit ad Euchologium Goar, quidni et* θεσποτικὴ *ob eamdem causam? quia per illam scilicet transitum habet* Rex regum et Dominus dominantium. *Ab hoc autem loco, ad quem promiscuo sexus populo saltem communicaturo fas erat ingredi, ad sacratiorem locum, laicis omnibus et fœminis etiam sacris interdictum, transtulit Theophylactus sacrum pignus, et ad ipsius altaris dexteram partem collocavit non extra Tribunam sive concham altari circumductam (ut existimo) sed ad murum intra illam et σκευοφυλάκιον*

Adrania urbs, juxta quam commoratus :

4 *Ceterum* Adrania, *juxta quam oratorium suum Hesychius habuit. Bithyniæ est civitas haud procul a Prussa, inquit apud Ortelium Leunclavius, Turcis Edrenos dicta, quam ita vocat cum Adriane Thraciæ civitate confundas : utraque enim in Concilio supra citato accurate distinguitur, et utriusque Episcopi, hujus Nicephorus, illius Sisinnius variis ejusdem sessionibus inveniuntur subscripsisse : qui autem huic civitati propinquus fuisse dicitur mons* Maio, *et S. Hesychio optatæ solitudinis ac quietis præbuit commoditatem, extruendoque oratorio locum idoneum, ejus nusquam alibi nomen legimus : cujus proinde notitiam ceteraque ad S. Hesychium spectantia omnia debemus, unde elogium accepimus, MS. sex mensium synaxario, sane accuratissimo et infinitas Menæorum Magnorum lacunas, tam in versiculis quam in elogiis supplente : quod magni thesauri loco duximus Divione apud Petrum Franciscum Chifletium nostrum reperisse, postquam disjunctis ab invicem qua licuit paginis, datum est cognoscere cujus illud meriti ac notæ esset.*

elogium ex MS.

5 *Nam quod sapientissimo dolo in Apollinarii libris S. Ephrem fecisse laudatur, conglutinatis ad invicem paginis inutiles eos reddens, id codici huic infelicissimo casu acciderat, ut non tam liber tractantibus, quam firmiter conglutinatorum inter se foliorum massa esset : aqua namque, quæ totum aliquando librum madefecerat, gummeam spissæ ac pervetustæ chartæ consistentiam dissolvens, postquam exsiccata evanuit, ita fixos inter se paginas reliquerat, ut ex iis, aegre cum multiplici laceratione ac læsione sejunctis, mirum fuerit potuisse sanum aliquem contextum haberi. Illud vero prodigio proximum, et Sanctorum honori suo faventium haud dubie adscribendum; quod eo consilio transcriptionem exorsi, ut ea sola excerperemus, quæ excusis Menæis deesse videbantur, invenerimus vel omnino sana, vel prudenti conjectura sanabilia omnia, quæ alibi non reperiendi Sancti nomen vel elogium contuebant. Divisos folia non fuisse raptim indiscriminatimque divulsa, sed iis eautum parcitumque studiosius, quæ aliquid utile occultabant : cetera enim etsi legi nusquam integre poterant, tantum* F *tamen exhibebant sui, ut collatione ad alia exemplaria facta, clare dignoscerentur, quid de quo scriptum continuerint. Quod ad commendationem aliquam hujus Sancti, quem primum ex isto codice damus, hic non inepte referri posse judicavimus.*

mirabili modo acceptum.

VITA
Ex MS. Græco Synaxario Petri Franc. Chifletii Soc. Jesu.

Hesychius patria Andrapenus.

Celebris hic magnusque Dei famulus Hesychius, ab ipsis incunabulis probe institutus, atque exutus terrenas commoditates, effectus est Spiritus sancti habitaculum, ad supernæ Sionis fruitionem aspirans : quapropter voluntarius exul a patria, solitudines consectatus est. Ex Andrapenorum itaque regione procreatus, ad mare, quod Adraniam alluit, contulit sese juxta imperium vocantis Dei, ubi in montem *incola asceterii,* Magni dictum cum ascendisset, inhabitantes loci illius incolæ, suum hunc fore exterminium suspicati, per fraudem conati sunt ex istis finibus alto traducere Sanctum. Nonnemo enim atque Hilarione, velut instrumentis ad opus idoneis, usi sunt : per ipsos ex

EX MS

A ex illo quæsiverunt, cujus loci desiderio tractus advenisset. Eumdem autem incunctanter demonstranti malevoli illi contradicentes : Utique ignorans, inquiunt, infelicem loci statum, o homo, in præsentem tendis mortem : ferarum enim atque latronum diversorium est, quo quicumque accedere ausus est hactenus, de unius quidem diei spatio hujus usura lucis perfruitus est.

2 Collegit ad hæc animum meditabundus Pater, aureumque signans Spiritu interius docente cognovit, non esse naturalem eum, sed dæmonum per ora ipsorum loquentium vocem : virtuteque Crucis Christi ex corporibus illis incorporeos expulit inquilinos. Tum vero ducem sequutus Deum, in quamdam montis partem secessit, et rectam vivendi instituens rationem, ipsius terræ cultui cœpit vacare pro viribus, nec manus a tutæ impetus violentos coercendo repellere. Accidit aliquando, ut in illum locum irruentes aves escam sibi e sudis illic herbis quærerent : tantumque præsens illi obvenit, ut primum cuncteas degustavere, ac si venenum sumpsissent, prostratæ volare fuit in terram volatilia : itaque cum alia quadam vice pari modo videret Pater alias aves eadem esse objicientes discrimina, certum no-

B centium præcognoscens exitium, oculos in cœlum sustulit, ac veluti infremuit intra semetipsum : et Abite, inquit, Monachorum deinceps labore reveritæ. At illæ, Patris voce quodammodo delinitæ, pennisque sublatæ in aerem, recesserunt a loco : neque deinceps unquam in eumdem involare præsumpserunt.

3 Cetorum cum in modica quadam declivitate aquam reperisset, sacellum illic Andreæ Apostolo Venerandum excitavit : in quo cum Deo suæ quietæ convexantem accesserunt quidam vexatam ab impuro dæmone puellam ducentes, rogantesque, ut liberum eam ac sanam esse juberet : quibus ille, nihil cunctatus et Apostolorum coryphæi adjutus virtute, mali omnis expertem filiam continuo reddidit, atque utrumque parentem in hunc modum est allatus : Hæc nobis inquit, Spiritus sanctus dictat, futurum ut post mortem meam de nobis hæc sacrarium Dei mulierum asceterium fiat : quarum efficacia precum omnes hinc dæmonum phalanges effugabit : prædictionemque sequutus non multo post id tempore eventus est.

4 Idem S. P. N. Hesychius, divina quadam providentia egressus aliquando occulta, vidit rusticum quemdam minantem boves, onus super plaustrum trahentes : quorum unum, nescio quomodo pedibus impeditum, contigit miserabili casu corruere in terram : advolat e vestigio rusticus, magnoque conatus nisu sublevare jumentum, non plus proficit, quam si in lapidem illud esset conversum. Ergo exhaustis nimio labore viribus et bovis sui immobilitate supra modum afflictus, totus perfundi lacrymis rusticus, infelicem se quiritans ; moveri ad spectaculum intimæ commiserationis sensu Hesychius, simulque ad prolapsum bovem accurrere, illiusque cervicem manu perfricans observare : ad quem, Surge, inquit, desidiose, et reliquum itineris confice ; ne te inutilem hostis instrumentum faciat nequitiæ suæ : ac super eum signum Crucis efformans exurgere fecit, plaustrumque trahere parquam mansuete atque velociter. Obstupuit supra quam dici potest ad ista rusticus, et gratias Sancto agens, viam domum versus intrare tentat.

D

5 Ad anteriora porro semper sese extendens hic Sanctus, partemque deteriorem melori subjiciens, dignus etiam inventus est, qui Angelico frueretur alloquio : suus enim ex hac vita discessus ante trigesimum diem ab Angelo Domini manifestatus ipsi est. Quem ille nuntium ingenti cum animi sui exceptens gaudio, eos, qui secum commorabantur, advocat, extremaque eis mandata meditat : inter quæ præ oculis gehennam statuens, veluti formidabilem illam ferventemque fornacem tunc ipse metueret, eos qui convenerant omnes exterruit : sed ad mediam usque noctem exhortationem protrahenti lux cœlitus allapsa refulsit, extremumque, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, prolequutus, ad cœlestes transiit mansiones. Cujus venerandum ipsisque Angelis honorabile corpus ii, qui præsentes aderant, obvolventes in lapideam arcam deposuerunt, et proxime ad principalem portam collocarunt : Imperii sceptra Constantino cum matre Irene *a* obtinente. Anno vero sexies millesimo trecentesimo *b* Theophylactus Amasiæ Episcopatum gubernans, beatissimi Hesychii sacrum pignus ad dexterum latus altaris transtulit, ubi usque in præsentem diem omnibus ostenditur religiose honorandum.

E

F

a Adeoque intra DCCLXXX et DCCXCVII, quando redacto in ordinem filio, sola absolute regnare cœpit Irene. — *b* Juxta Alexandrinum calculum ; quo omnes illius ævi sacri scriptores utuntur, hic autem a nus anno Christi DCCC secundum Alexandrinos respondet anno vero DCCCVIII secundum vulgatam. Erum, quam sequimur. De qua differentia vide plura ad Acta Martyrum Sabaitarum XX Martii.

C

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 887 et SYNAXARIUM PAG. 8 S

ANIMADV PAG. 21

DE SANCTIS MARTYRIBUS

THEODORO CRATERO PROTOSPATARIO, CONSTANTINO, DRUNGARIO, CALLISTO TURMARCHA, AETIO, ET MELISSENO DUCIBUS, ET THEOPHILO PATRICHIS, BASSOE ET ALIS PROCERIBUS AGMINUM, AMORII CAPTIS, ET IN SYRIA OCCISIS.

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM DCCCXLI VI MARTII.

§ I. *Horum Martyrum veneratio sacra. Vita. Tempus et locus Martyrii.*

Amorium urbs antiqua, et Sede Episcopali honorata, in Phrygia Salutari, Galatiæ vicina, cui postea adscripta, et nuce Galatiæ metropolis est facta. In hac urbe capti fuere gloriosi Martyres : quos Ecclesia VI Martii præcipuo cultu celebrant in excusis Menæis et MSS. Maximianis, Chiffletianis, aliisque et MS. Synaxario Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, et apud Maximum Cytherœum his verbis : Die sexto mensis Martii memoria sanctorum quadraginta ducentum Martyrum, Theodori, Constantini, Callisti, Theophili, Bassoe et sociorum, qui Amorii decertarunt. Erant hi ex primariis urbis Amoriæ, qui, ea imperante Theophilo ab Agarenis intercepta, captivi abducuntur, quod essent Tribuni ac Duces exercituum, et ex nobilissima apud Romanos prosapia exorti. Hi neque metu, neque vitæ amore, neque animi mollitie, neque

in Majore mendose legit.

ejus horta tuis et aves intrando extinctæ vel absentes.

pie moritur,

S. Andreæ dedicatum exstat.

tumulatur.

transfertur.

Christianum fuisse.

Colantur hi Martyres a Græcis 6 Martii.

A neque diuturna calamitate afflicti, quam erga Christum habebant fidem, deposuerunt : sed virili propositi constantia et generosa animi virtute, tyrannis obstitere. Non enim corporum afflictionibus, veluti inveteratis salsamentis, animas infecerunt : sed heroice omnes decertarunt, ne fidem Christo datam fallerent. Itaque lætitia perfusi cervices ferro secandas præbuerunt. *Eadem leguntur in Authologio novo indicato solum numero* Quadraginta duorum, *nullo eorum nomine expresso. In Menæis inter odas et hymnos sæpius idem numerus exprimitur, ac quinque in elogio expressi suis nominibus subinde compellantur, et* Theodorus inclytus, Constantinus pius, et instar agni ad martyrium ductus, Callistus divinis meditationibus excellens, Theophilus magnus et fortis *cognominantur. Denique tam horum, quam aliorum omnium invictus animus inter carceris diuturni squalores prædicatur.*

2 *In Menologio Græco MS. quod jussu Basilii Imperatoris Porphyrogennetæ appellati, est conscriptum, ad diem sequentem elogium illud habetur :* Certamen sanctorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, in Syria vero sunt interempti. Regnante Theophilo Iconomacho patre Michaelis (cujus mater Theodora restitutis imaginibus orthodoxiam celebravit) fuerunt B hi sancti Duces et Tribuni, viri opulenti et nobiles : qui illo tempore, quo venit ex Syria Amyras cum infinito populo in partes Orientales Imperii Romani, missi sunt ab Imperatore ad urbis Amorii propugnationem. At videntes multitudinem Saracenorum infinitam, ingressi intra castrum, illud fortiter defenderunt. Sed permittente Deo, ut delinquentes castigarentur, castrum vi interceptum est, et multitudo aliqua civium mactata. Ipsi autem Duces comprehensi, in Syriam abducti, et in carcere sunt conclusi, ac plurimos squalores atque miserias perpessi, e carcere educti, et VI, ut præstigiatorum amplecterentur, coacti. Verum constanter id recusantes acceperunt sententiam, qua capite debebant plecti. Cumque Constantinus magistros socios amisisset, cum iis capite est plexus. *In Menologio a Sirleto translato, ad diem* VIII *Martii referuntur, sed ob aliquam rerum transpositionem, quam inter istos dies factam alibi monuimus, forsan ad diem* VI *aut* VII *remitti debent. In illo ita scribitur :* Eodem die sanctorum Martyrum, qui sunt in Amorio detenti, et in Syria martyrium perpessi, Theodori, Constantini, Theophili, Bassonis et sociorum numero quadraginta duorum. *Menologium illud describit ad* VIII *Martii, Ferrarius in Catalogo generali. Omittitur in utroque* C Callistus : *ut* Basson *sive* Bassion *vocatur, qui supra in Menæis* Βασσῶν *sive* Βασσὶ *nuncupatur.*

3 *Latini antiqui eorum non meminerunt in sacris Fastis. Molanus in Auctario Usuardi ad* VI *Martii ista scribit :* Sanctorum XLII Martyrum recenter inventorum in Amorio. *Sed quid per recentem inventionem intelligi velit, non explicat. Eos die* VI *Martii cæsos esse infra constabit. Galesinius ista habet :* In Græcia sanctorum XLII Martyrum, Theodori, Constantini, Calixti, Theophili, et reliquorum, qui in Amorio divinitus inventi, jam pro fide propugnatores fortissimi, egregio confecto certamine, sicuti sanguineis decorati, in cœlis æterna perfruuntur gloria. *Qui inde in posteriorem editionem Martyrologii Germanici transcripti sunt. Nulla fit mentio* Bassoei, *pro* Callisto, Calixtus *scribitur, et martyrium Amorio attribuitur, quod in Syria peractum melius traditur in hodierno Martyrologio Romano his verbis :* Item passio sanctorum quadraginta duorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, et in Syriam perducti, illic egregio peracto certamine, victores palmam martyrii perceperunt.

4 *Vitam et certamen horum Martyrum olim conscriptum et hactenus inedituni reperimus Romæ in tribus antiquis MSS. codicibus Græcis, scilicet bibliothecæ Vaticanæ, Vallicellanæ Patrum Congregationis Oratorii, et Cardinalis Sfortiæ, ac Latine translatum infra damus. Meminit horum Actorum Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba pag.* 113, *his verbis ;* Φαιδρὰ μὲν τῆς παρούσης ἑορτῆς ὑπόκρισις. Evodii. Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ χριστοῦ τεσσαράκοντα δύο Μαρτύρων. Evodium *esse horum Actorum auctorem ipsi etiam reperimus in codice Sforziano, et ex ipso contextu colligimus scriptorem coævum esse, qui sub S. Theodora Imperatrice et hujus filio Michaele floruisse videtur, cum fides orthodoxa esset restituta, uti* XI *Februarii dictum est in Vita S. Theodoræ. In Actis infra num.* 26 *locus martyrii ita describitur :* ὅτε οὖν πλησίον ἦλθον τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, περὶ αὐτὸν γὰρ τό Σάμαρα ἡ μεγάλη πόλις αὐτῶν κατοικεῖται. Jamque ad Euphratem fluvium accesserant propius, circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata. *Forsan ubi antiquus fuit Samosatha, nec procul inde Taurus mons est, cujus aliquod promontorium Samara dicitur ab Orosio apud Ortelium in Thesauro geographico, nisi Zimara intelligatur Armeniæ urbs ad Euphratem, et omnis ea regio tunc Syriæ nomine, quæ Saracenis ante data fuerat, intelligatur.*

5 *Michael Balbus Amorio oriundus, Leone Armenio die Natalis Domini inter sacra trucidato, Imperium anno* DCCCXX *arripuit, eique anno* DCCCXXIX *vita functo successit filius Theophilus, mortuus anno* DCCCXLI *exeunte aut initio sequentis, uti ad Vitam S. Theodoræ uxoris latius deductum est. Georgius Elmacinus in Historia Saracenica Arabice scripta, et Latine reddita a Thoma Erpenio libro* 2 *cap.* 9 *memorat belli Theophili Imperatoris cum Caliphe Mutasimo gesti, anno Arabico* CCXXIII, *id est Æræ Christianæ* DCCCXXXVIII, *quo asserit captam a Theophilo Zabatram, alias infra* Sozopetram *et* Zapetrum, *et dein a* Mutasimo applicatis et catapultis et balistis occupatam Ammoriam, *sive* Amorium, *quod proximo aliquo anno potius factum. Baronius ad annum* DCCCXLI *agit de cæde Theophili, capto Amorio, et certamine horum Martyrum. Verum illos septennio integro carceri inclusos fuisse Acta habent infra num.* 27, *et confirmant alii scriptores. Captos ergo arbitramur circa annum* DCCCXL, *et postea anno* DCCCXLVII *martyrium consummasse.*

6 *Varia Theophili Imperatoris cum Saracenis bella fuerunt, quæ referuntur a Georgio Cedreno, Joanne Scylitza Curopalata et Joanne Zonara, ubi etiam a Leone Grammatico una cum Theophanis Chronographia typis Luparcis edito, ad quem in Annotationibus sæpe allegat Franciscus Combefis quemdam Continuatorem, e quo nobis submisit, quæ sub Theophilo gesta sunt : asseritque hunc auctorem Constantino Porphyrogenneto Leonis filio Imperatore scripsisse, illique meruisse annis fere septuaginta post horum Martyrum cædem Continuatorem Vaticanum appellat Combefis, quod ea monumenta in bibliotheca Vaticana adserventur. Rex Saracenorum apud Cedrenum aliosque memoratos jam scriptores appellatur* Amerumnes, Ameramnunes et Amerumnes, *ab Elmacino* Caliphas Mutasimus, *et sub eo varii Duces erant et Principes,* Ηασσανσάζι *dicti : ita anno* 12 *in Actis edum* Abesac *statuitur, in Menologio Basilii Imperatoris* Amyras, *qui a Cedreno aliisque* Amerus *dicitur, Melitenæ in Armenia gubernator. In Chronico Simeonis Logothetæ, (quem ipsum esse celebrem illum Metaphrastem testis est eidem Synaxarius Thebanus Hippolytus, et ipse Chronici auctor in bibliotheca Vaticana, ut ait Gesnerus, adhuc extantis) Codes* Dux Agarenorum *præcipuus habetur. Ita etiam in prioribus bellis* Impraelus Arabum Dux *præfuit. Si tamen in his alia supplantatio subsit, libenter relapsa addiscemus. Interim fragmentum ex prædicto Logothetæ Chronico, ab eodem Combefis submonstratum*

D *Vita Græce ab Evodio scripta.*

Locus martyrii.

E *tempus comprehensionis et martyrii.*

Res gestæ in aliis historiis et MSS.

F *Reges Saracenorum olim Principes.*

a Latinis 6 Martii.

item 7 et forsan 8 Martii.

A *ministratum, domus de Sanctorum corporum translatione.*

7 *Illustriores Martyres in Actis solum duo numerantur*, S. Theodorus e Sacerdote miles, Eunuchus, *cognomento* Craterus, *seu* Fortis, *dignitate* Protospatharius, *et* S. Constantinus Drungarius, *qui solus in Menologio Basilii Imperatoris nominatur. Drungus vox barbara apud Vopiscum* globum hominum *significat. Apud Leonem Imperatorem in Tacticis*, Celocibus per themata divisis præficiuntur Drungarii et Turmarchæ, *ita tertius Martyr est* Callistus Turmarcha, *qui cum aliis duobus* Patricius *fuit, ita etiam* Theophilus *quartus Martyr a Leone Grammatico, et Logotheta* Patricius *dicitur, Addunt hi duos Duces* Melissenum et Aetium, *quorum ultimus etiam* Patricius et Dux Orientalium *habetur: denique* Bassoes *sive* Bassion *aut* Basson *est, qui Cedreno* Bubutzicus, *Scilitzæ* Boburzicus *forsan dicitur*, et Cursorum Præfectus *infra habetur.*

Martyres 7 suis dignitatibus expressi.

§ II. *Res gestæ ex Cedreno, Leone Grammatico aliisque narratæ.*

B Cum Impraelus Arabum Dux, expeditiones contra Romanos suscepisset, Theophilus quoque adversus eum copias suas eduxit, fretus Manuele Protostratore, et Theophobo Persa... Commisso prælio cum utrimque multi cecidissent, tandem cohortes Theophili inclinatæ cesserunt Agarenis, quos arte deludente Theophobo, fuga salutem Imperator quæsivit... Anno sequente Theophilus rursum in Saracenos copias eduxit, cum usque apud Charsianum congressus, eos fudit et ad * viginti quinque millia captivos abduxit, domumque illustri potitus victoria rediit. Inter captivos Saracenos quidam fuit manu promptus, et manuum agilitate celebris, Domestico scholarum notus, ejusque testimonio commendatus, quod et eques præclarus esset, et inter equitandum duabus utens hastis scite ad nutum adversarios dejiceret. Cum ergo Domesticus in Circo triumphum victoriæ ejus agere jussus, ante reliquos hominem istum duceret; Imperator laudationibus ejus inductus, equum conscendere, duabusque acceptis hastis artis suæ ac præstantiæ specimen coram universis edere cum jussit. Id cum fieret et imperitiores spectaculo delectarentur; Theodorus cognomento Craterus, is, qui non multo post sanctorum Quadraginta duorum C Martyrum cohortis factus est Princeps, propius Regi adstans, subsannare Agarenum istum et affirmare nihil ab eo forte aut terribile agi. Imperator aegre id ferre, Craterumque effeminatum et eviratum increpare, qui tale praestare nihil posset. Contra Craterus duabus hastis se nescire uti neque enim hoc didicisse, quod his nugis in bello nihil opus foret: se Dei auxilio fretum unica hasta istum equo deturbaturum. Imperator his verbis irritatus, per suum ipsius caput juraro, Craterо se vitam ereptuрum, nisi impleret facto, quod verbis jactasset. Et Theodorus statim conscenso equo, hastaque sumpta cum Saraceno manum conseruit, citoque eum equo praecipitem dejecit. Pudore quidem affectus est Imperator, ab eunucho dejectum cernens Saracenum, tamen et virtutem hominis venoratus, et suos reveritus, amice compellatum Craterum vestibus honoris caussa donavit. *Eadem habent Joannes Scylitza Curopalata et Joannes Zonaras, sed priioris interpres Joannes Baptista Gracus* Theodorum *appellat* cognomento Fortem, qui paullo post praefectus fuit Phalangi sanctorum Quadraginta duorum Martyrum. *At Zonarae interpres dicitur* Craterus Theodorus, qui paullo post corona martyrii est ornatus, unus o Quadraginta duorum Martyrum numero, *ubi Graece*

Bella varia fortuna gesta:

* *Continuator viginti septem.*

Saracenum duplici hasta pugnantem,

spectati S. Theodori,

et ex equo praecipitem dejicit.

Κράτερος Θεόδωρος legitur, uti etiam habet Continuator. D *Sed ex Cedreno reliqua prosequamur.*

9 Vere inito, Theophilus rursus contractis copiis in Saracenos movit.... Commissa pugna Ismaelitica res superior fuit, Imperatorque circumventus, pene in manus hostium venit.... Vere ineunte, Agareni et Theophilus ad bellum inter se gerendum facta expeditione, alter alterius metu domum nulla re gesta redierunt... Sequentis anni Vere appetente, Theophilus magnis cum copiis adversus Agarenos profectus, vastando ac deprædando obvia quæque, longe est in Syriam progressus, duabus etiam urbibus expugnatis, hominibus inde captivis abductis. Expugnavit ipsam quoque Sozopetram Amermumnæ patriam, frustra illo per litteras multum deprecato, ut suæ patriæ parceret. His gestis Imperator Constantinopolin rediit. *Haec ibi, quæ ita a Leone Grammatico narrantur:* Imperator abiit cum Manuele et Senatu adversus Agarenos et occupatis Zapetro Samosatoque, civitatibus divitiarum copia muroque valido ab Amerumne munitis, praeclara potitus victoria spoliisque inclytus, regressus est. *Continuator Theophanis*, Ipsa etiam, *inquit*, Sozopetra, quæ Ameramnunis patria erat, expugnata: pro qua contigit ab eo per litteras rogari Theophilum, ut inde recederet.

Theophilus expugnat Sozopetram Amermumnæ patriam

E

10 Aremumnas igitur, *inquit Cedrenus*, excidio patriæ animum ingenti dolore saucius, undique ex Babylonia, Phœnicia, Palæstina, Cœlesyria, ulterioreque etiam Africa copias conduxit: militibus mandato, ut quivis scuto suo Amorium inscriberet: quo innuebat se Amorium aggredi velle. Apud Tarsum omnes ejus copiæ convenerunt. Theophilus quoque expeditione facta ad Dorylæum pervenit, quod tridui itinere abest ab Amorio. Fuere tum multi, qui suaderent Imperatori, ut Saracenorum, majori quam quæ inhiberi possit vi ruentium, impetum declinaret, incolasque Amorii alio transferret. Sed id infame, ac parum virile ratus Theophilus, præclarumque ac forte statuens urbem communire et strenui Ducis consilio servare, Aetium Patricium Orientalium Ducem cum manu ad profligandos hostes idonea eo mittit, multitudini quoque præficit eos, qui paullo post Martyres facti sunt, Theodorum Craterum, et Theophilum et * Bubutzicum et reliquos, qui non modo tunc Missi exercitus, sed et cohortis Quadraginta duorum Martyrum fuerunt Principes. Saracenorum vero Princeps postquam Tarsum toto cum exercitu venit, cum suis quid facto opus sit, deliberat: divinatque non recta ad Amorium esse pergendum, sed mittendum cum parte exercitus filium, qui exercitum Romanum tentet. Sic enim ratiocinabatur: Si quidem filius Imperatorem vicisset, patrem quoque haud dubia potiturum victoria: si res secus caderet, præstare quietem. Mittit ergo filium suum et cum eo Amerum, qui eo tempore Melitenam gubernabat, et Turcorum ad decem millia, omnemque Armeniorum exercitum et Ducem Ducum qui castra ad * Dazymenum posuit.

cujus iram et vires veritus,

Amorio praefecit SS. Aetium, Theodorum, aliosque dein Martyres:

* *Scyl.* Boboburzicum.

11 Contra hunc profectus Theophilus exercitu ex Persis atque Occidentalibus Orientalibusque composito, eoque nequaquam contemnendo, ut ad locum venit, cui nomen Anzin, statuit ante conflictum multitudinem adversariorum contemplari. Itaque a Manuele Scholarum Domestico in sublimissimam eductus speculam, indeque hostibus continuis copiis, eos suis esse numerosiores conjecit: monente interim Manuele, ne multitudinem, sed hastarum utrinque partis segetem consideraret. Postquam hostium exercitum robustiorem suo judicavit Theophilus, deliberatum est, quomodo cum dolo aggredi posset. Id cum noctu faciendum Manuel ac Theophobus censerent, reliqui Duces interdiu confligendum

F

* *Scyl.* Diazimon.

e specula hostilem copiam considerat:

suaserе

in prælio viacere incipit:

suasere, quibus et Imperator assensit. Hac ergo sententia prælata, prima luce prælium acerrimum est initum. Quo in prælio cum Imperatoriæ cohortes fortiter pugnarent, Ismaelitæ fugæ se dederunt. Turcis autem assiduo sagittarum usu instantibus, Romanosque ab insecutione hostium repellentibus, mutata est pugnæ fortuna. Nam Romanæ legiones vim Turcicarum sagittarum non sustinentes, deserto Imperatore, fugerunt: Ducibus legionum et Persis nihil in se tale admittentibus, sed Imperatorem cingentibus, ac pro eo summa vi decertantibus. Et quidem tunc Imperator cum suis occidione cæsus fuisset, nisi et nox ingruisset, et pluvia exigua delata nervos arcuum Turcorum relaxasset: quo factum, ut Romani sagittarum liberati metu, salutis parandæ occasionem haberent....

mox superatur.

12 Amermumnas suorum cognita victoria, nihil jam cunctari, sed Amorium petere statuit. Collecto igitur suo exercitu, et filio ut idem faceret monito, iter iniit. Cumque copias conjunxisset, castris vallo munitis, Amorium profunda fossa circumvenit, omnique vi oppugnare cœpit; Turcis continenter sagittas jaculantibus et Saracenis machinas ad oppugnandum factas admoventibus: Romanis autem qui intus erant animose urbem defendentibus, machinasque prompte amolientibus. Durante ita obsidione, nullamque intercapedinem oppugnandi faciente hoste, interim Theophilus ægre ex fuga elapsus Dorylaum pervenit, ibique exitum operitur. Et animum Amermumnæ tentandum sibi ratus, legatos cum muneribus pretiosis multisque pollicitationibus mittit, petens ut obsidionem solvat. Illi ut in castra Saracenorum pervenerunt, et in conspectu Amermumnæ venerunt, ea quæ Imperator mandaverat exponunt. Verum is ira ob excidium patriæ implacabili ardens, Imperatori timiditatem exprobrare, legationem deridere ac pro ludibrio habere, legatos in vinculis detinere, et finem rei præstolari, oppugnationem porro impensius urgere: divisoque in multas partes exercitu, per vices urbem adoriri, sperare fore, ut subinde aliis aliisque recentibus et integris viribus oppugnationi subeuntibus, qui intus erant laboribus defatigati sese dedant. Sed oppidani fortiter se tuebantur, neque oppugnationibus quidquam efficiebatur, omninoque capta urbs non fuisset, nisi proditor quidam Amoriensis intercessisset. Is Baditzes nomine, muneribus corruptus, ejurato ob contentionem quandam Christiana religione, eo prolapsus est temeritatis, ut patriam proderet: et occulte cum Saracenis collocutus, monuit ut ab ea parte urbem oppugnarent, qua facilius in muros evadi posse norat.

Amorium obsidetur:

et strenue propugnatur:

proditione Amoriensis capitur:

13 Expugnata urbe, quantæ cædes editæ sint, et quot captivi facti, dicendo exprimi non potest. Nam Saraceni irati, quod durante obsidione multos suorum amisissent, nulla eorum, in quos incidebant misericordia moti, viros obtruncabant, mulieres cum infantibus et pueris rapiebant, pulcherrima quæque ædificia incendebant. Denique urbs Orientalium pulcherrima exiguo temporis spatio ita periit, ut nihil præter rudera esset reliquum. Captivi abducebantur cohortium ductores. Callistus, Constantinus, Theodorus Craterus Patricii, cumque his alii plurimi, præturis bellicis aliisque summis dignitatibus illustres. Capto ad hunc modum Amorio, Princeps Saracenorum veluti insultans rebus gestis, inque iis superbe comessans, Legatos Imperatoris omnia inspicere jussos, quæ acta essent, cladis nuntios ad Dominum remittit. Quos ille rursus ad Amermumnam misit, petens sibi captos in urbis expugnatione illustres viros, sibique genere propinquos et reliquos captivos reddi, promittensque pro eorum redemptione XXIV centenaria. Hos quoque ignominiose remisit barbarus, stolidum se fore fatus, si captos tot centenariis redderet, cum ipse CIO centenaria in comparandas copias impendisset. Legatis re infecta domum reversis, Theophilus mole calamitatis oppressus, omnem pene cibum ac potum aversatus, tantumque aquam ex nive expressam admittens, in dysenteriam incidit.... Secundum hæc morbo plane consumptus, paullo post debitum naturæ persolvit, cum Imperium annos XII et menses III gessisset. *Hactenus Cedrenus, quæ eadem leguntur apud Scylitzam: uti etiam, sed passim abbreviata, apud Zonaram. Qui his antiquior est Leo Grammaticus in sua Chronologia ultimam pugnam et Martyrum cædem ita narrat.*

Martyres 42 captivi abducuntur,

per Legatos frustra obtinet Imperator.

14 Imperatori ad Bryæ palatium cum comitatu procedenti nuntiatum est ab Orientalium Duce, Protosymbolum Saracenorum cum exercitu prædabundum versus Amorium proficisci. Ille, consueta exercitui Proceribusque largitione facta, brevi tempore versus Cappadociam contendit. Amerumnes selectis militum octo millibus, Sudem, inter Agarenos virtute prudentiaque nominatissimum, Ducem instituens, adversus Imperatorem submisit. Manibus consertis profligatus Imperator fugit, et cum dedecore rediit, vixque salutem nactus est. Amerumnes vero virtute multa stipatus abiit, et Amorium obsedit: variisque certaminibus editis obtinere non potuit, fortiter et generose civibus in adversum præliantibus. Philosophi vero Leonis discipulus quidam in castro habitans, Amerumni recedere volenti cujusdam ope seu Astrologiæ peritus significavit: Si dies tantum duos ad castrum stationem habueris, obtinebis nos. Quod et contigit. Nam a quodam Boiditze et Manicophago vocato proditum est. Capti sunt etiam virorum nomine eorum et non ignobilium plurimi, et in Syriam abducti captivi: Theophilus Patricius, et Duces isti, Melissenus et Aetius, et Theodorus Craterus Protospatarius, et Callistus Turmarcha, et Cyrillus Drungarius, et Bassoes, et quidam agminum Proceres, qui a Protosymbolo tormentis adacti ut fidem negarent, ipsi morem non gerentes, gladio capitibus præcisi sunt, vitæ temporalis vice æternam consecuti.

capite plectuntur.

**alius* Constantinus

ACTA MARTYRII

auctore Evodio synchrono.

Ex III MSS. Græcis.

PROLOGUS.

Quoniam speciosum præsentis panegyris argumentum Martyrum Christi certamen, victoriam, atque remunerationem magnifice introducit, consequens est, ut funestam quoque complectatur tragœdiam: neque enim nisi per illam transeuntes nos possibile est ad Martyrum subsellia inspicienda pertingere. Nemo tamen tristi hac denuntiatione audita cadat animo: primum quidem quia nihil indecorum, incongruum nihil de proposito eorumdem audietur agone: deinde vero quia, ut sacræ loquuntur litteræ: Si extra disciplinam essemus, adulteri essemus, non filii. Si tamen disciplinam convenit nominare exercitum frequentissimæ civitatis, innumerorum exercituum stragem, templorumque et sacrarum rerum, Sacerdotum simul et virginum commune exterminium. Quid? quod nequaquam finis hic sit interim dum commina tiones illæ: Inebriabo sagitta- meas sanguine etc. hactenus heu me! aversæ ab impiis protractaque in longum exitum nullum habent.

Hebr. 12. 8.

Ecclesiæ calamitates.

2 Nisi forte quispiam prudenter distinguat dilationis pœnam, et eorum qui peccantur diversa diversis generibus partiendo tribuat, sic ut unis quidem

Deut. 32. 42

A quidem paterna inveniatur correptio (quis enim filius quem non castiget pater ?) vel retributio dura sublevans gravitatem acerbitatemque eorum tormentorum, quæ illinc manent omnes, quibus beneficæ mansuetudo ad institutionem non sufficit : aliis vero, nisi grave sit fateri, aversionis demonstratio et signum reprobationis manifestum : qui neque paternis correptionibus, neque multiplicibus beneficiis indulgentiaque moventur, ut sentiant eligantque conducibilia sibi.

ad occulta Dei judicia referendæ.

3 Sed licet cogitationibus istis vel maxime nos ipsos munientes, negligentiæ, ingratitudinis atque imprudentiæ implicemur erroribus : melius tamen est incomprehensibilibus Dei judiciis adscribere talia : qui et discipulo Hieremiæ super ruina Jerusalem loquenti per Prophetam imposuit silentium, dicens : *Ecce quos ædificavi, ego destruo : et quos plantavi, ego evello : et tu quæris tibi gaudia? Cetera ergo, quæ martyrum præcessere certamen, quam possumus brevissime, uti consuevimus, referamus, ut recta nobis via sermonis series progrediatur.*

Jer. 45, 4

CAPUT I.

Imperium a Saracenis vexatum, captum Amorium, Ordinum ductores cæsi omnibus aliis in captivitatem abductis.

B Fuit cum Romanum Imperium orthodoxa doctrina, rectaque vivendi ratione juxta Apostolicas traditiones institutum, Duces, Magistrosque gentium et subjectos habuit, qui ipsius protectionem suscipiens, manifeste edixit : Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra, Jesu, inquam, Christo unigenito filio Dei. Postea vero mores isti, hi sacrorum dogmatum rationem perverterant. Imperator æquidem ipse quemadmodum Ozias ille sanctioribus Ecclesiæ Dei rationibus et Theologiæ profanorum pollutis non adeunde sepium immisit, in Theandrica Jesu Christi substantia naturas atque voluntates confundens : quam nec hoc permittens, ut eorum alterutrum, quod creatum est, perfici dicerentur ; indigere aliquis æstimans divinam essentiam, nequeunti egestate amplius aliquid sublimius habere. Sacerdotes vero ut plurimum atque *b* Episcopi pene omnes, quæ huic placerent, sensu susciperent.

Matth. 28, 18

Hæreses Eutychiana et Monotheletica

2 Par. 20, 10

b

3 Tunc ergo cum ipse Imperii propugnator, utpote singulari affectus morbo, ab eo recedere decrevisset, destitissetque succurrere, ut ne proterviis suis inhæreret et usum ecthesis ipsum blasphemando, auferam pejus adderet aliquid : admonitionibus quidam et perditionis occasio tabs demum incubat. *c* Ismelitarum videlicet genus, externis in solitudinis feræ more terrora religatum, et vinculo divinæ vocis compeditum, continuo solutum liberumque dumosum devastavit primum quæ trans Mesopotamiam sunt regiones ; deinde Palæstinam, Ægyptum, et Africam, et Romanos exercitus pulsos deletosque barbarico consumpsit gladio.

Saracenorum irruptiones puniuntur ;

C

c

4 Verumtamen sapientissima ejus, et in hominum salutem intenta providentia non secundum peccata nostra, ut cum Propheta loquar, fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis : non tulit exscindi penitus, atque exitio supremo Imperium tradi ; sed terminis quibusdam intra Ciliciam Syriamque inclusit gentem Ismaëliticam. Vix detinam recta sentire circa Incarnationis ipsius divinæ œconomiam in animum induxerant nostri, quando ceterarum, quæ post præfectos fines sunt, regionum firmam obtinuere possessionem ; sed a monarchiæ gloria sunt exclusi, æquum ut reor æstimante Deo non vocari absolutos Dominos eos, qui verum Dominum suum lubrico habuissent.

indem repressis repressit et ipsi

Ps. 102, 10.

5 Atque ita quidem per tempus aliquot recessere habuerunt publicæ, donec alia subinde exorta hæresis ne dicam insania, adversus Christi gloriam irrationabiliter insurrexit, imo ipsum penitus ejuravit Christum, Incarnationis ipsius imaginem e medio auferendo, idola quidem Incarnationis (ut pretexebatur) rebus inanimis assimilata videri cupiens eliminare : revera autem animatam Verbi divini carnem iisdem annumerans, ita ut (siquidem vere propter hanc causam istud faciebat) simili plane ratione præcederet, qua illi qui docebant non esse legitimum matrimonium contrahendum, propterea quod unus idemque esset conjugii et fornicationis actus.

D *donec Iconomachi invalescerent,*

6 Hanc viperam tertio nomine congrue appellatam *d* Isauriæ plaga nobis adduxit : sed enim ante pedes (ut sic loquar) divinæ ultionis versabantur indicia ; cœlestium astrorum in terram revolutiones ac lapsus, terræmotus continui, regnatricis civitatis pulcherrima quæque robustissimaque sublata : quibus accedebant cædes numerosæ ac propemodum infinitæ, nec non immaturæ mortes toto grassantes Imperio. Cum vero in regiam potissimum civitatem luculentiores plagæ inducerentur, utpote adversus mali totius radicem et causam inibi existentem ; nullus usquam eorum apparebat sensus, sed blasphemiæ nova cernebantur incrementa : totis enim viribus illa Christi odio æstuans anima, ipsum quoque Deiparæ nomen e medio tollere satagebat.

sub Leone Isaurico, d

7 Sed quæ hunc tandem retributio obtigit ? sublati sunt, qui Romanos atque Ismaëlitas dirimebant, termini, et cursum pulsis atque exactis per Ciliciam totam universis præsidiis militiæ nostræ, ad usque Cappadociam ipsam occupata omnia. Ad hæc ipsa Regia obsidione cincta est, non ab Ismaëlitis tantum, sed etiam ab Avaribus, ceterisque diversarum linguarum nationibus, Propontidem totam et quidquid intra Abydi fauces est regionum implentibus, et septennio integro Constantinopolis oppugnata.

E *etiam Θεοτόκου nomen impugnante.*

propterea victi Romani, obsessa Constantinopoli.

8 Hanc viperam tertio nomine congrue appellatam *d* Isauriæ plaga nobis adduxit : sed enim ante pedes (ut sic loquar) divinæ ultionis versabantur indicia ; cœlestium astrorum in terram revolutiones ac lapsus, terræmotus continui, regnatricis civitatis pulcherrima quæque robustissimaque sublata : quibus accedebant cædes numerosæ ac propemodum infinitæ, nec non immaturæ mortes toto grassantes Imperio. Cum vero in regiam potissimum civitatem luculentiores plagæ inducerentur, utpote adversus mali totius radicem et causam inibi existentem ; nullus usquam eorum apparebat sensus, sed blasphemiæ nova cernebantur incrementa : totis enim viribus illa Christi odio æstuans anima, ipsum quoque Deiparæ nomen e medio tollere satagebat.

9 Sed quæ hunc tandem retributio obtigit ? sublati sunt, qui Romanos atque Ismaëlitas dirimebant, termini, et cursum pulsis atque exactis per Ciliciam totam universis præsidiis militiæ nostræ, ad usque Cappadociam ipsam occupata omnia. Ad hæc ipsa Regia obsidione cincta est, non ab Ismaëlitis tantum, sed etiam ab Avaribus, ceterisque diversarum linguarum nationibus, Propontidem totam et quidquid intra Abydi fauces est regionum implentibus, et septennio integro Constantinopolis oppugnata.

restitutis imaginibus pax constituitur,

10 Verum enimvero neque post tales tantasque transgressiones imminuta vel tantillum est invicta numinis tolerantia : exemptus quippe a passionibus revera Deus solus est : sed longanimiter eodem servos nequam sustinente, iterum sacræ ipsius Incarnationis simulacrum per pios *e* Antistites atque Imperatores Synodico est restitutum decreto. Atque ut indubitanter cognoscerent, qui rerum ea tempestate potiebantur, quod propter illatam ipsi contumeliam mulier potiretur orbis terrarum portu fuerat devastata, et ex adverso exhibitæ in ipsum pietatis gratia totus sustineretur mundus, quamvis Romani Imperii sceptra cum puero mulier obtinerent, pacis tamen conditiones cum Romanis init prævalida illa barbarorum dynastia, nullo alio id procurante quam filio Dei, secundum veram Deoque placitam religionis formam honorato : ut vel inde homines magis ad pietatem incitarentur.

e

I

11 At qui *f* impium illum moribus æque ac nomine referebat, ad illius reversus vomitum, et ejusdem hæreseos comes implicatus, in exilium quidem orthodoxos omnes Episcopos relegavit : sacras vero vestes sacrumque cimelia redacta in cineres, per publicas spargi vias jussit. Adversus hunc igitur continuo subortus tyranni illius Thomæ rebellio est, civilique bello Romanæ potentiæ robur contritum. Et ille quidem accelerato exitu infelicem ipse in solo animam expuens, suam Christo exosam vesaniam in Christiana Republica dereliquit, donec imperium tenuit alius non vero nomine dictus *g* Theophilus, qui prædecessorum suorum amentiam nihilo quam ipsi levius exstirpavit non tueri modo, sed augere etiam ac promovere. Quantas autem et ipse in bello clades ab Ismaëlitis retulerit, quot regiones, urbes atque insulæ penitus fuerint desolatæ, propter eam quæ imagini Christi irrogabatur injuriam, impossibile nobis est enarrare

f

iterumque turbatur sub Leone Armeno.

g

et Theophilo.

A enarrare. Unius ergo in qua Sancti comprehensi sunt civitatis, et quomodo eversa fuerit, sufficiet meminisse.

12 Post hæc igitur Abesac, ille gentis Ismaeliticæ Protosymbolus, (ita enim nationis suæ appellant Principes) magna cum potentia adversus celebrem *h* Amorii urbem veniens, atque intra tredecim omnino dies obsidionalibus machinis muros dejiciens, illam quidem obtinuit, in vivis autem conservans septem Ordinum ductores, easque quæ sub ipsis erant legiones interfici, et quidquid virorum inibi vel domum habebat vel refugium jugulari præcepit. Ubi vero in suam reversus est ditionem, custodiæ quidem obscuræ atque fœtenti mancipari mandavit prædictos militiæ Duces, duplicatis triplicatisque compedibus, et lignorum compressione constrictos : modico vero pane et præbita parcius etiam aqua eos præcipiens cruciari verius quam sustentari, custodes eis observatoresque imposuit, ne quis, exceptis carcerariis, cum ipsis colloqueretur.

h Amorium intercipitur.

milites cum plebe trucidantur, ductores Ordinum carceri mancipantur,

13 Quis lacrymarum illarum, Rex Christe, quis inconsolabilium gemituum multitudinem eorum qui propter te talia perpetiebantur, præter te solum poterit accurate cognoscere? neque enim tantum eis suppetebat aquæ, quantum ex oculis profundebant B lacrymarum : non tantum panis accipiebant ii, qui multos quandoque nutriverunt pauperes, quantum pediculi muresque et quæcumque sunt alia sub terra reptilia, ex eorum carnibus auferebant. Pro lecto terra, pro lectisterniis cinis erat minutus ac fœtidus : si quando vero vilis aliquis contemptusque pannus eisdem injiceretur, cruciatum eorum augebant perniciosa animalcula in illo nidificantia.

in quo durissime habentur.

14 Huc accedebant tenebræ tam densæ, ut ne in ipsa quidem meridie mutuos vultus recte valerent dignoscere, nisi forte igniario aliquo quandoque uterentur. Non eis aut balnei concedebatur usus, aut unguium criniumque superflua resecandi facultas. Ad solis vero radios tantum abest ut eis apricari liceret, ut ne infueri quidem illos omnino sinerentur. Deprecabantur custodes suos, ut indulgentibus ipsis, eorum aliqui ad eleemosynam corrogandam procederent : qui si annuerent aliquando postulatis, unum e vinctis decem subsequebantur milites : eo autem reverso, discindebatur explorabaturque miserrimus ille panis, et vilissimum excutiebatur vasculum, ne forte insidiosum aliquod scriptum iisdem occultaretur.

a *Intelligitur hic potest Heraclius Imperator Monothelita, aut certe ejus nepos Constans filius Constantini etiam monothelita, quem S. Martinus Papa cum Monothelitarum errore damnavit in Synodo Romana anno 649.* — b *Certe Patriarcha Constantinopolitani, Sergius, Pyrrhus, Paulus, alii Antiocheni Macarius, Alexandrinus Cyrus et Petrus aliique fuerunt Monothelitæ.* — c *Mahomet, anno Christi 628 in Imperio Iorum ad habitandum ab Heraclio impetravit, mortuus anno 631.* — *cujus successores paullatim regiones Orientis et Africæ occuparunt. Consule Theophanem, et alios temporum istorum scriptores.* — d *Leo Isauricus anno 730 ferale edictum contra venerationem imaginum proposuit, acuta sunt filius ejus Constantinus Copronymus, et Leo hujus filius eidem veneno infesti.* — e *Ab anno Christi 780 Constantinus ultimi Leonis filius, ejusque mater Irene imperarunt, sub quibus pietas pristina cum imaginum cultu restituta, S. Tarasio anno 784 creato Patriarcha Constantinopolitano : sub quo Nicæna 2 Synodus habita, uti ea omnia ad S. Tarasii Vitam xxv Februarii relata sunt.* — f *Leo Armenus Imperium capessivit anno 813, de quo plura dicentur 13 Martii ad Vitam S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani ab eo in exilium missi. Irene successit Michael Balbus, ejusdem farinæ homo, adversus quem Thomas rebellavit, ut præclare Leo Grammaticus et alii tradunt.* — g *Theophilus coepit regnare anno 829.* — h *Circa annum 840, ut supra diximus.*

CAPUT II.

Ad defectionem variæ sollicitantur.

submittuntur a Protosymbolo, qui specie sodandi captivos

Quamdiu nobilissimis viris pristinum corporis sui robur constabat, nullum ad eos de religione sermonem habuere barbari : ubi vero adflictatibus eos ac veluti maceratos conspexere, quidam ex iis, qui inter ipsos talsorum dogmatum habebantur peritiores, et humanitatis aliquid præseferre simulabant, impulsu Principis accedebant ad carcerem, ac veluti multa deprecatione inductis custodum Præfectis, eumdem reseratum nacti, ad colloquendum captivis residebant, argentoque donatis aliquoties nonnulla etiam præbebant indumenta : deinde vero ad ejurandam Christi fidem eos non dubitabant adhortari : non enim tanti æstimabat violentus ille Princeps totam civitatem illam quamvis magnam, quamvis opulentissimam, in suam redegisse potestatem ; quam si hosce Sanctos ad suam religionem traduceret : quippe qui diceret, tanto esse grandius de animis quam de corporibus reportare victoriam, quanto his illi dignitate præcellunt. Corpora namque dejicere, ad animum vero non attingere, etiam feris belluis facillimum est.

16 Cumque impressionem eorum Sancti exciperent generose, et propositionem sibi factam respuerent veluti facinus abominandum : Non vos, inquiunt, fastus et superbia decet : animum prius ut, quæ a nobis dicuntur, advertite, et, nisi utilia vobis atque conducentia consuluerimus, nolite assentiri. An forte carissimos filios vestros, dulcissimos parentes conjugesque negligitis? an exuistis illum penitus a natura insitum ac necessarium amorem, quem ipse etiam feræ venerantur? an suavissimam bonorum vestrorum fruitionem, consanguineorum et amicorum convictum, obsequentissimorum familiarium ingenuam servitutem, honorem a principibus, gloriam a subditis deferendam vobis, an patrios in quibus adolevistis mores contemnitis? quis tali in casu, tantorumque bonorum deficientia non rationem salutis excogitet aliquam; et, si una solum suppetat, hanc ipsam judicet amplectendam?

a Christo defectionem suadent,

17 Si vobis omnia ex voto fluerent, nihil foret, quapropter vestram ipsorum salutem abdicaretis : neque enim sanæ id mentis opus videri alicui possit, qui quidem humano polleat intellectu : nunc vero cum nullum aliud consilium suppetat, quo tanta recuperare bona possitis, humanitatis profecto quod suggeremus plenissimum est, ut dissimulantes tantisper circumcidi vos patiamini, et una cum Protosymbolo adorantes infinitis ab ipso cumulemini bonis : rursum vero per belli occasionem licebit ad religionem gentemque vestram fugitivis redire, aut victores post victoriam omnibus admirationi futuri revertemini. Ad quæ generosi Christi servi : si in eadem, in quibus nunc comprehendimur, mala incidissetis ipsi, an, qualia suadetis nobis, ipsi forore sustinuissetis? Imo vero repugnant illi : quin quid magis necessarium esse credamus vita, eaque libera atque quieta et suamque in id conventionem etiam juramento confirmant. Nos vero, subjungunt illico amatores Christi, non committemus, ut eorum qui sua in fide sese profitentur instabiles, adhortationem circa fidem suscipiamus. Ita ipsis ad invicem colloquutis, isti confusi re infecta ad eum, a quo submissi fuerant redierunt, passi potius quam operati quod intenderant.

saltem simulatam

sed refutantur.

18 Post aliquantos vero dies subsequentes alii eodem, quem priores tenuerant, modo, velut ad impertiendam captivis eleemosynam ingressi custodiam sunt, simulatisque lacrymis ipsos lugere cœperunt, quod scilicet propter ignorantiam atque incredulitatem in eas pœnas incurrissent. Quantorum, inquiebant, malorum causa est in impium Prophetam Mahometum non credere, omnibus ignorantibus enim? numquid eum non isti, quos gravibus circumdatos vinculis intuemur, eximii sunt omnes, cognati Imperatorum, et bellandi experientia etiam aliorum magistri? numquid non ingenio corporis respondet robur? numquid non solo armorum apparatu eos quoque qui arma ignorabant, suscitarunt ad bellum? numquid

Alii autem miserantur.

A numquid non ingens eis propugnatorum aderat numerus? etenim supra septuaginta millia armatorum, ex iis tantum qui convenerant Romanis, traditi sunt in manu fidelissimi Protosymboli nostri. Ecquid omnem illam enervavit potentiam nisi Prophetæ illius reprobatio, in quem credentes servi ipsius ex his victoriam reportarunt?

in quam inciderunt

19 Verum nihil mirum accidit, si quod sibi expediens erat a nemine edocti non agnoverint, homines cum essent : nam, qui ignorare aliquid inveniuntur, veniam consequi consueverunt : quemadmodum hi quoque inconsulti et converso sermone. Vos, inquiunt (*propter vos enim ista ad invicem loquimur*) transeuntes ab illa angusta via, qua vos ire præcipit Mariæ Filius : atque in latam et in hoc et in futuro seculo spatiosam, *quam magnus Propheta* annuntiavit, introducti, beatos nos appellate, tamquam consiliarios optimos, et monitorum vobis commodorum auctores. Quid incredibile dicet Propheta noster eum dicit : quis potens est Deus cum, qui sibi obedirent, et hic omni implere voluptate, et illuc paradisi hæredem constituere? num pecuniarum indigus Deus est aut ceterarum rerum fruitione destitutus?

duas tantum Mahometi leges contemnunt :

B 20 Recedite ab illa ignorantium hominum incredulitate, cum omnino contra rationem pugnet, ut Deo duplicem nonnemo hunc et illuc offerente, vos, tamquam amplius aliquid sapientes, festa fatuitate illa, quæsit indigere ipsum cogitaretis, et divisores inter ipsum esse velitis, non quando ille dederit accipientes, sed quando vestra fuerit vobis, despicientibus hominem quidem pro nihilo arrogantia. Numquid et vos quandoque famulis vestris præbentes aliquid, si eos videritis in accipiendo tergiversari aut recusare omnino tamquam gravi ab ipsis affecti injuria pro beneficiis indignis verberibus? (*Quod et mortales simul homine facto*) numquid multo magnum malefici erga vos facit Deus? Suscipite igitur quemadmodum Prophetæ nostri doctrinam, et præsentibus exceptis incommodis, et vivi et defuncti obtinebitis Dei nostri bona, proposita vobis. Cum enim misericors sit admodum Deus noster, videretque quod omnis homo, qui opere quo exequi vellet ducatu et difficultate legem Dei, deficeret autem ; hunc suum Prophetam Mahometum misit, qui omne pondus illius auferret, omnem adveret difficultatem, post omnes præcepti vitæ ad lætitiam nos atque delicias, eamque, quæ vita est, lætitiam promittens, solaque ex fide dyscolos, qui sibi obsistunt.

quæsit ne quæat Deus et his et in futuro voluptatis dare

C 21 Talia cum sapientes isti viri deliramenta audirent, invenire esse virum cum pravitate intuiti, simul subrisere leviter, atque cubito manibus extorgentes propheticam illam subjunxere cautionem : Non reverentur nihil eorum filiolationes, sed non, ut lex tua Domine : omnia mandata tua veritas, inquit per cuncti aut me, adjuva me. Ad ipsos, ab inde conversi clamabant. Hanc vero, hanc omnino credituri veracem esse Prophetam de Christum, in omni concupiscentia adquirentibus, de pro voluptatibus vitæ, eumque, qui in nobis est, rationem varie voluptatibus servandi addituros, sicut ne minimum quidem superare illas prudentia posset, et freno eum quo temperantiæ domare reluctantes? Quid inter hominem se vivendum et brutum animal inderet? eadem nunc argumentum profert ejusmodi lex ejus esse esse, qui de Salomone quoque delirando scripsit, non Deum sed secretum quendam gallinæ qui tunse sapientiæ tantæ Magistrum. Prosequente deinde eruditum discedant. Eorum nos o vir, discipuli sumus, quorum hæc ad Deum audiebamur vox es. Non recessurus a te, sed propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Nihil autem separabit nos a charitate Dei,

quorum deo curam Sancti reflectunt.

Ps 118, 85.

quæ est in Christo Jesu, neque instantia, neque D *futura*. Quibus auditis et ipsi ad Principes reprehensi reverterunt, nihilo magis edocti meliora sapere.

22 Temporis inter hæc aliquantum præteriit, cum parem prioribus simulationem præferentes adverunt alii, quos Gymnosophistas appellant : hi quoque eleemosynæ distributione in captivos facta, osculati omnes cum resedissent : Quid, inquiunt : o vincti impossibile apud Deum? illi vero : Nihil : quod maxime divinam naturam condecet. Si igitur, inquiunt, Deo possibilia sunt omnia, videamus quibusnam potentiam suam indulgeat hoc tempore, Romanis an Ismaelitis? quibusnam pinguissimas et celeberrimas terrarum in possessionem dederit, vobisne an nobis? quorum exercitus ipse amplificet, et quorum veluti fœnum, phalanges demetantur? Numquid justus est Deus? Nisi nos mandata sua adimplentes reperisset, non adeo magnifice profecto beneficentiam suam in nos demonstraret : ex adverso vero nisi sciret vos in infidelitatem circa Prophetam a se missum prolapsos, non utique vos nobis subjugandos præbuisset.

Gymnosophistæ a progressu Saracenorum argumentantur.

23 Sancti vero responderunt : Si quidem sanctorum Prophetarum persuaderi possetis documentis, facile foret utique vestram hanc ratiocinationem falsitatis convincere : et vero eorum vos possetis locum per Scripturam a Deo inspiratum adducere : quandoquidem adhuc quidem non acceditis ; vestro vero magistro dumtaxat inhæretis ; et nobis, quod propter incredulitatem circa eum affligamur, improperatis? Agite interrogantibus nobis vos quoque respondete. Duobus super agri unius possessionem litigantibus, si hic quidem absque testibus vocaretur contendens, agrum hunc sibi adjudicari debere ; ille vero extra contentionem nullos neque spectabiles testes adduceret, qui dicant ipsi potius quam alteri deferendum agrum : ergus existimatis, o Saraceni, agrum illum accessurum possessionem? Ejus, inquiunt, manifeste, qui fide dignissimos testes adduxerit. Recte, aiunt Sancti ; et nos ergo Saracenorum magistrum interesse unigenitum Dei filium Dominum nostrum Jesum Christum ex æquo dijudicamus. Venit Dominus noster Jesus Christus homo factus ex Virgine (*præsentes vos ipsos quoque audivimus sæpe numero asserentes*) antiquos omnes et indubitatæ fidei Prophetas adventum suum dominationemque prænuntiantes secum habens : missus est insuper, ut vos dictis, a Deo magnus Mahomet, fertiam vobis legem apportans, numquid oportebat et ipsum duos aut unum saltem Prophetarum sibi suffragantem habere, ut ostenderet divinitus esse ablegatum? F

Sancti, quod Mahometi lex careat Prophetarum testimoniis,

24 Hanc evidentem convictionem cum Christi amatores produxissent, unus quidam eorum cognomento Basses admodum gratiose respondit. Habet etiam Saracenorum Propheta celeberrimum ac veracissimum Isaiam præmuntiantem de se, et nisi grave foret eruditis hisce viris, ipsum quoque ejus dictum adducerem. Minime vero inquiunt : novimus enim veniam indulgere non aliter quam ex ignorantia delinquentibus, licet fortassis cum Prophetæ injuria. Ad quos ille, Nemne vos dictis Prophetarum omnium novissimum ac veluti sigillum esse Mahometum? Vere, inquiunt : ipse solus verax et primus Propheta est. Quibus arnator Christi respondit. Atqui Isaias, quem et vos Dei Prophetam agnoscitis, alicubi inquit : Disperdet Dominus ab Israel caput et caudam, quod interpretans non nemo : caput quidem, inquit, Principem dixit acceptorem personarum ; alterum vero Prophetam docentem inique : hic scilicet est cauda. Ne conturbemini quæso : an non iniquum istud nobis est, quod vester ille præceptocavit, nequis, qui uxorem propter odium abjecerat, egrediatur de-

rem dignam esse,

Is 9, 14.

et quam absurdis in ea præscriptis utendum esse dixerit :

A nuo recipere eam, nisi alteri prius fuerit conjugata? dimittamus enim cætera prophetiæ ipsius atque legis absurda : mihi certe hoc esse videtur, quod verax ille Propheta Isaias caudam dixit.

25 Novimus et nos inquiunt philosophari : verum, si ita placuerit Deo, quinam sumus nos, ut ipsi repugnemus? non eget Mahomed testimonio hominum; quandoquidem a Deo est constitutus propheta ab eoque ejusmodi leges accepit. Christianus vero : Fortassis etiam frequentata conjugia aut, ut verius loquar, furiosam erga mulieres insaniam jejuniorum vestrorum tempore perpeti, continuandamque ad auroram usque totis illis noctibus lasciviam et voracitatem a Deo vobis afferens ipse præcepit? Maxime vero, inquiunt.

decimae ad prius objecta respondent,

26 At Sancti : Superest una e rationibus vestris dissolvenda ex triumphis bellicis desumpta : quoniam vultis religionem militaribus profectibus definire. An fortasse non meministis præteritas Persarum victorias, quibus totum pene mundum subjugarunt? Græcorum deinde, a quibus quoque superati sunt Persæ, atque post hos veterum Romanorum successit imperium, universum orbem terrarum complectens. Quid ergo? An veræ religionis illi fuere cultores? nonne idololatricam Deorum multitudinem

B omnes, et quidem ad insaniam usque sectati sunt? Unde igitur illis tanta victoria atque potentia? Igitur et vere piis a Deo obtingit subinde victoriam reportare : contingit et superari facillime, quando per ingratudinem offendunt victoriæ datorem Deum, absque pœnitentia delinquentes : ipse vero, ad eorum, quæ commisere, facinorum exigendam vindictam, non probis utique, sed maxime improbis hominibus utitur. Atque hoc est, quod vos latet, facitque ut pios vos, quamvis minime sitis, esse existimetis. Verum ista hactenus dicta sufficiant : nos enim, qui Christiani sumus, consensu ac testimonio sanctorum Prophetarum destitutum magistrum, ut ne dicamus eorum adversarium, nequaquam recipimus. His dictis, hi quidem ad suum Principem rediere, constantem virorum istorum in sua religione animum eidem renuntiantes : Sancti vero pariter perfusi lacrymis gratias referebant Deo, quod omnino Christiani essent, atque hasce molestias pro ejus veritate sustinerent : eosque, qui impii Mahometi retinebantur erroribus, cum magna supplicabant obtestabanturque instantia erui a tam stulta atque irrationabili devotione.

CAPUT III.

C *Extremum Sanctorum pro fide certamen.*

Post 7 annos carceris patienter toleratos.

In hunc modum septem integris annis conclusi, cum animum propter molestias carceris deficientem circumferrent, non desistebant nocte ac die Davidicos hymnos meditari, aut orationum vel in communi vel privatim continuandarum remittebant curam : sed perpetuam pro omnibus gratiarum actionem dirigebant ad Deum; singulariter vero propter salutem suam, quam multiplici ab ipso providentia ordinatam non poterant dubitare. Nam per tribulationem a voluptatum præteritarum maculis expurgati, animoque illustrati per orationis et solitariæ quietis instantiam, talia ad invicem loquebantur : Quid retribuemus Domino usque adeo diligenter nos, dignosque censenti quibus ea obtingat felicitas, ut pro ipso patiamur : ecce enim sustinendos pro virtute labores, a quibus longe alieni in seculo, ne mentionem quidem eorum libenter suscipiebamus, septimum nunc annum citra noxam toleramus, ipso continuo nos corroborante : atque ultimam hoc quoque loco ex Testamento dicere : Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo.

Ps. 115. 13

D 28 Igitur in ejusmodi exercitatione ac meditatione perseverantibus Sanctis, quinta Martii mensis die, vergente jam ad occasum sole, adest quidam in carcere exercitus quondam nostri Ductor, et Sanctis apprime notus, quem dicunt magnæ illius civitatis proditorem fuisse, a Christiana fide apostata, et Saracenorum Mystes, *a* Boodes cognominatus, atque ante custodiæ fores consistens, quendam *b* Constantinum nomine inclamat, virum doctum, omnique virtute ornatum, Constantini Patricii nefarium atque concaptivum : præcipit autem per foramen quoddam solus ut accederet; arcana enim quædam asserebat eidem se denuntianda habere. Cumque vir religiosissimus solus eidem auscultaret : Nosti, inquit Boodes, sapientissime Domine, quantam a multo tempore ad hunc diem dilectionem habuerim versus Dominum tuum Patricium Constantinum : cum igitur certo didicerim, quia consilium Protosymbolus iniit de eo in crastinum interficiendo, nisi forte cum eo simul orare consenserit, accurri ut sententiam meam, qua possitis ab ejusmodi morte salvari, vobis exponerem. Tu igitur ei suade Saracenorum ut intersit sacris : sed et tu idem facito : animo vero a Christianorum fide nequaquam desciscite, et propitius vobis erit Dominus propter instantem necessitatem.

Boodes apostata,

a

b

decretum martis nuntiat et Constantinum ne arcum sollicitat ad defectionem,

E 29 At ille verus Christi amator, crucem manu efformans contra os istius impii : Discede a nobis, inquit, operator iniquitatis. Intrantem autem in custodiam interiorem dilectus Deo Patricius requisivit, quis eum et qua de causa vocasset? Cui reducto in partem secreto vir religiosus mortis ipsius sententiam renuntiavit : impium vero consilium alterius silentio pressit; veritus ne quem forte adversus ipsum diabolus locum haberet, eumque supplantaret cogitationibus formidolosis, quasi soli circumcisioni esset adjudicatus. Christi vero Martyr continuo gratiarum referens actiones Deo : Domini, inquit, voluntas fiat. Deinde per manum sanctissimi Constantini testamentum de iis, quæ ad se spectarent scripto condens, adhortatus est omnes concaptivos suos, ut assisterent sibi ad hymnos Deo tota nocte decantandos.

qui se ad martem animose disponit.

Postridie mane producti e carcere :

30 Quod cum illi fecissent, summo mane advenit Dux aliquis, cum apparatu terrifico et armatorum virorum frequenti ministerio, a Protosymbolo missus : qui jubens fores carceris resecari, exirent e vinculis Principes imperat. Prodierunt igitur e custodia duo et quadraginta viri, ostiumque de mandato ejus illico occlusum fuit. Sanctis autem coram se stantibus inquit : Quot annos creditis decurrisse vobis hic inclusis? Rem notam, respondent illi, cur interrogas? Septimus hic annus omnino est : Ex tam diuturna, subjungit alter, tot annorum captivitate didicistis utique, quantus erga vos fidelissimi Protosymboli humanitatis atque commiserationis affectus fuerit : neque enim absque illum adversus hostes semper armatus furor, ut vos a multo, quod poterat, tempore juberet interfici : sed neque eum, qui ipsi in dignitate successit. Oportebat igitur experiri vos mansuetudinem et longanimitatem illius, eaque erga captivos demonstrante ipso, orare pro eo Deum, ipsumque ex toto corde diligere. Cui Sancti, enimvero cum lege nostra præceptum sit pro persequentibus orare, istud faciunt : diligere vero ipsum, eo quo dixisti modo, non permittit lex, qui secundum nos Propheta est, dicens ad Deum : Quia qui oderunt te Domine, oderam.

F

iterum sollicitantur :

Ps. 138. 21

31 At Princeps : Quomodo, inquit, possibile est, odientes aliquem pro ipso orare? Erratis profecto quando vos pro ipso orare dixistis. Vere, aiunt Sancti, istud dicimus, exhibemus enim pro eo apud Deum, ut versum sui cognitionem ipse habeat, et pro ea quam nunc falso putat se veram habere

quod

A quod si factum fuisset, non solum diligere, sed et honorare ipsum summopere studuissemus, juxta
Ps. 138. 17. magistri nostri sententiam dicentis : Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Ait ad illos Princeps : Vester hic sermo ad universam nostram gentem pertinet. Usque adeone ergo Romani Principes amentes sunt, ut existiment multitudinem tantam, potentiamque nationis tam grandis tamque robustæ absque divina congregari providentia posse? hoc enim, si nos odibiles Deo, necessario sequitur.

32 Non istud dicimus, inquiunt, Sancti : etenim novimus, quia nemo a providentia divina destitutus subsistit, quamvis Dei nunquam appellationem audivit, qui etiam eumdem jugi contumelia impudenter afficiat : sed quod erronea sit vestra de Deo opinio. Deri namque nomen et quæ eidem adesse convenit magnalia confitentes, puta quod omnium rerum creator sit visibilium simul et invisibilium, eidem illudite auctorem eum malæ simul bonique asserentes, veritati et inconcusso creatorem, æquitatis et iniquitatis, justitiæ et injustitiæ, modestiæ et arrogantiæ, mansuetudinis et procacitatis, sapientiæ et luxuriæ, et quotquot sunt aliæ ejusmodi contrariæ virtutes atque actiones, ne omnes hic enumerare necesse sit. Siquidem ergo ea, quæ de ipso a vobis dicuntur, possibile esset vera invenire atque subsistere, recte decerneremus atque veram vos Dei cognitionem reperisse : si vero quantum distant a cœlo profundissimæ tenebræ, tantum eoque amplius caussa mali abest ab illa beata essentia, et quod minime existit, apparere omnino nequit eum ob principaliter existere competit, quomodo non reprehenderemini, existimantes vos habere, respectu autem neque quidem habentes, veram Dei notitiam, quibus consequens est odio haberi Deum, qualis revera existit?

33 Quid ergo reponit Princeps, abunde vos Deum esse ductos mali peractique effectorem, quæ ibi passim mundo nostra cernimus? Ita duo erunt Dii, bonus unus, malus alter, qui autem hæc ratione poterit ut consistat mundus, rebus inter sese pugnantibus? Responderunt Sancti : Non diversum dicimus alterum qui bonus est, Deum auctorem mali, absit istud : sed Angelorum quempiam inventum fuisse, qui sponte sua voluntatis liberæ electione circa sibi nomine utilia et bona contraria satageret, horumque amore ad Dei primum, deinde et hominum odium procederet, atque ita demum permissum sit liberi arbitrii nostri probationem exercere, tentareque num illud versus Deum inclinemus, an vero suggestionibus ejus obsequamur. Vos igitur ab ipso in errorem protracti, malefica ipsius obnoxio nullis passionibus Deo atque omnino incommutabili affinxistis. Et tamen subjungit Princeps, Prophetæ Mahomed omne hujusmodi actionis malæ atque ne honæ omnipotentem Deum decet esse auctorem. Sancti vero dixerunt : Absit igitur, ut videtur, Deum ipsi contrarium finxit, qualem Græci Agathodæmona, eumque vobis adorandum tradidit, qui neque est, neque erit unquam. Nos autem verum Deum novimus et confitemur, in veteri lege a sanctis Prophetis, in evangelica ab Apostolis Christo prædicatum, bonorum duntaxat auctorem scilicet : alium vero Deum nullum agnoscimus.

34 Ait ad eos Princeps : Non vultis igitur hodie cum fidelissimo Protosymbolo adorare? hæc enim de caussa ad vos missus sum. Vero autem absimile esse inter vos, qui rem cum æquitatem desiderent, ipse cum videritis qui recusant propterea illico glorificatos, in relictatem suam inconsultamque defluxisse pertinaciam, cui Sancti unanimi omnes respondere coeperunt : Omnes unum verumque Deum, ut non Protosymbolus tantum, sed et tu, et universa natio Saracenorum ab impio Mahometi errore recedat, Deoque, per Prophetas et Apostolos Christi prædicato, soli cultum et adorationem impendat : neque contingat nos dimisso lumine ad tenebras propria voluntate transire.

35 Videte, inquit Princeps, quid dicatis, ne vos pœniteat : non enim absque magnis suppliciis istæc vestra quasi per negligentiam, dimittetur pertinacia. Sancti vero Deo, inquiunt, immortali atque veraci animas nostras commendamus, in eoque confidimus ad extremum usque spiritum nostrum, quam in eum habemus fidem, a nobis non esse negandam. Ad quos ille rursum : Exprobrabitur vobis in judicii die orbitas liberorum vestrorum, et conjugum viduitas : quia vobis omnibus privantur hodie, propterea quod juxta Principis voluntatem recusetis adorare. Poterat enim maximus Protosymbolus puero Imperatori vestro præcipere, ut omnes illos salvos huc dimitteret : sed et nunc quoque, si converti voluerits, susceperitisque et confessi fueritis Prophetam Mahomed, omnes, ut dixi, Familiares vestro brevi videbitis, quos recognoscere vobis jucundissimum erit. Romaniæ enim mulier hoc tempore imperat, quæ non poterit contradicere magni Protosymboli jussioni. De opibus vero atque possessionibus ne solliciti sitis : Ægypti enim tributa, quæ vobis per annum unum amicorum suorum studiosissimus Protosymbolus præbiturus est, posteris vestris in decimam usque generationem locupletandis sufficient. Tunc velut ex uno ore exclamaverunt Sancti : Anathema Mahomed et omnibus eum Prophetam confitentibus

36 Statim igitur ab armatis militibus comprehendi eos Princeps jubet, manusque eorum relegari post terga, atque agnorum instar ad occisionis locum raptari. Quo viso, concurrere coepit infinita multitudo Saracenorum Christianorumque ad futuræ cædis spectaculum. Jamque ad Euphratem fluvium accesserant propius (circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata) cum Princeps unum e Sanctis Theodorum quidem ex nomine, sed Craterum, id est, robustum ex cognomento appellatum advocans, ait ad illum : Tu qui Clericus fuisti aliquando, Ordinisque quem Sacerdotalem Christiani dicunt ; postquam tantum abjecisti gradum, hastamque et militaria induisti arma factus humani sanguinis reus, cquid nunc dissimulando contendis Christianos videri, consensu tibi ejuratæ jam pridem religionis Christianæ? Numquid te magis oportet ad Prophetæ et Apostoli Mahometi doctrinam transfugere, atque ab eo auxilium et salutem consequi? Te inquam, qui nullius fidei spem apud Christum habes, spontanea per te desertione prius abnegatum. Imo vero respondit Christi generosus Martyr, vel propter hoc ipsum magis debeo pro ipsius fide atque amore meum nunc effundere sanguinem, ut bonus ille mihi veniam concedat eorum, quæ adversus ipsum deliqui. Numquid non tuus aliquando fugitivus servus, reversusque demde, et tui consessa ad mortem usque decertans remissionem consequitur prioris desertionis ac ingratitudinis propter fidem posteriorem? Tua ergo, reponit Princeps, impleatur voluntas, ego, quod tibi expediebat, proposui.

37 Cum vero carnifices Æthiopes exacuerent gladios, et alii alibi illos in situm facerent, restiterunt-que, iste carissimus Deo Craterus de Patricio sollicitus, ne forte pusillanimitatis affectus ei obreperet, prout omnis habenti amicorum cædem ; cum proximus qui staret. Age, inquit, Domine mi, tu cum nobis omnibus et dignitatis excellentia et virtutum ornatu antecellas, primus quoque sis omnium nostrum necesse est, et coronam martyrii ab cœlesti Rege Christo Jesu primus recipias : quemadmodum et a terreno Imperatore collatis ante omnes muneribus et honoratus

ostendunque Deum dici non posse auctorem mali ;

nec tamen duos Deos credita Christianis

sed auctorem peccati diabolum dici.

Christum veracitur confitentur,

Et promissa sibi facta rejiciunt :

itaque raptantur ad necem.

Theodorus e sacerdote miles

apostasiæ crimen martyrio cluturus.

Constantinum animat.

A honoratus. Quo ille tam sancto argumento ab eodem audito, ait ad ipsum : Quia tu potius primus illud magna cum animi fortitudine faciens, et me, et qui mecum sunt omnes subsequentes habebis.

38 Pluribus opus non fuit ad coronam properanti. Facta ergo oratione, animam Deo commendans ad lictorem accessit, promptoque animo gloriosam mortem subiit. Post quem ceteri quoque ex ordine Sancti, secundum pristinam quique dignitatem, velut si ad regiam mensam honore debito invicem prævenirent, vitam generosa morte concluserunt, nemine eorum aut formidinis aut hæsitationis speciem præseferente; adeo ut ipse Princeps obstupesceret eorumdem accessum ad mortem cum singulari fiducia conjunctum.

et ceteris ad mortem præit.

a *Supra apud Cedrenum aliosque uti et infra* Iaduzes *appellatur.* — b *An Constantinus Notarius Martyribus adjunctus fuerit, de quibus agimus, non possumus resolvere. Virtus ejus et constantia laudatur.*

EPILOGUS

Triplici coronis redimitis Martyribus,

Hæc Sanctis ratio certandi pro Christo; talis pro ejus dilectione finis eorum beatissimus fuit : cui principium dedere expeditiones militares, ac millenæ
B earumdem occasionum calamitates, pugnantium adversus impios, et Dei Ecclesiam defendentium suasque animas juxta Evangelii præscriptum pro fratribus exponentium morti. Hi autem eorum, quos diximus, beatorum primipili fuere, triplicis victoriæ redimiti corona : quippe qui neque ab Imperatoria hæresi, Christum per eliminationem imaginis suæ oppugnanti, fuerunt a recta via abducti; animaque pro patriæ salute sumpserunt, et necem pro Christo hilariter susceperunt.

XL Sebastenorum æmulis,

40 Hi nempe nobilissimo cuique aliquando pares, et quoad carnem æque ac spiritum fuere gloriosi : hi magnorum illorum priscorumque quadraginta Christi Martyrum et numero et honore consimiles, per ipsumque, quo superabant binarium, mystice declararunt, hunc ipsis similem parem, atque secundum futurum quadragenarium sacrum : cum et ipsi iisdem Quadragesimalis jejunii diebus extincti sint, ut communia cum illis haberent omnia, et tempus et fidem et mortem et coronas. Horum inconcussa fides multos in Christo corroboravit : ex quibus alios quidem jam aberrantes revocavit, alios vero confirmavit labefactatos; sed et integros etiamnum præservavit a noxa. Non illos voluptatum rapuere blanditiæ, non dissolvit contentionem amoris, quo ferebantur in Christum, diuturna in carcere miseriarum tole-
C rantia; non perterruit virilem ipsorum animum barbarica feritas atque insolentia.

de diabolo variorum,

41 Sed nec supplantare eos animarum hostis atque deceptor potuit, quamvis omnem adversus eos movisset deceptionis molem, divitias et potentiam promittendo : proponendo possessionum, famulorum, et mille rerum corpori commodarum affluentiam : timores, minas, angustias, probra, persuasibilium illecebras verborum accumulando. Idque non aggrediendo nunc quidem athletas Christi, alias ab iisdem recedendo, sed ita ut nunquam desisteret toto illo pene integri septennii tempore persequi atque infestare ipsos, ut ab amore Christi desciscerent : sed in omnibus et per omnia victum fractumque viribus Christi Martyres retuderunt, corpori nequaquam parcentes suo; quia pro animæ solius decertabant salute.

de captivis ac fugatis,

42 Ipsi difficillimæ captivitatis molestias in occasionem lucrosæ negotiationis regnique cœlorum acquirendi converterunt : et qua plurimi in perditionem ducuntur via, ea ipsis ad salutem imperumque ducentis semitæ fuit ingressus. Possunt et ipsi cum Apostolo dicere : Bonum certamen certavimus,

cursum consummavimus, fidem servavimus; repositæ sunt nobis denique coronæ justitiæ, quas nobis D
dabit in illa die justus judex : nec nobis solum, sed et omnibus certantibus pro eo, atque aliquid ei, quod pro nobis obtulit, sacrificio concantibus superaddere. 2 Tim. 4, 7.

de barbaris triumphum

43 O Sacrificium purum atque perfectum! o victimas electas! o hostias acceptabiles Deo! ratumabiles oblatio, holocaustum odoris suavissimi, sacrificium laudis, veram Christo gloriam adferens! Per vos prostrata barbarorum superbia manifeste cognovit, quanto validiores sint pauci militesque Christi infinita multitudine impiorum : quodque nec potentiæ aut pietatis abundantia hanc eis contra Christianos fiduciam fecerit, sed nostrorum copia peccatorum; quandoquidem pauci Deo placentes ipsos facillime triumpharint, relata victoria, quam ipsi majorem ea, quæ de corporibus refertur, arbitrati, bonorum genera omnia velut machinas admoverunt, ut vos circumvenirent, sed nullatenus potuerunt prævalere.

gratulatur.

44 Per vos exornatur Imperialis civitas. De vobis gloriantur quotquot in dignitate constituti aut in Senatum sunt allecti. Vobis suas in bellis orationes E
cum offerunt Christiani, auxiliatores quoque experiuntur. Vos nostris olim passionibus participantes gnarique quam miseram atque incertam ducamus vitam, quanta in eadem confusio, quanta asperitas inveniatur; estote etiam eximi pro nobis intercessores apud Christum, propter quem decertastis, salutem nobis animarum simul exorantes et corporum, in ipso Christo Domino nostro, cum quo sit Patri, et Spiritui sancto gloria, honor, et adoratio nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

et postulat eorum intercessionem.

APPENDIX PRIMA.

Horum Sanctorum martyrium.

Ex Chronico MS. Continuatoris Theophanis.

Amorium fortiter defensum,

Processu vero temporis, cum multi utrimque ex oppugnantibus æque ac defendentibus cecidissent : nec hilum proficientes Agareni multum de suo supercilio remisissent, tandem universa populi multitudo ad septuaginta hominum millia post excidium numerata, ferro cecidit : neque enim possibile erat evadere exterminatorium divinæ vindictæ gladium, propter peccata, quibus divinam lacessiverant majestatem, hæreseos crimine cumulata : res autem in hunc modum acta est. Fuit inter eos quidam famosus fidesque defecerat, infelix quidam Baditzes nomine : hic jamjam abituris barbaris et cum pudore reversuris ad propria, per litteras cum sagitta missas : Quid, inquit, tantumne perpessi hactenus vacui recedetis, et frustraneo fatigati labore? Agite, ad eas turres accedite in quibus supernæ quidem lapideam palmulam, exterius vero bonum murmoreum prostare videtis; ubi nec conversatio res vestras penitus cognoscentium, usilenique optime prospecturum. Ibi cum murmora propugnacula sint, eos facile, qui intus sunt, in vestrum redigetis potestatem, et me multo honore pulcalatis digno. Venerunt igitur, ut jussi fuerant, et per arcubus subingressi cædere
P
prodente Baditza,

occupatur et exinditur.

inetareque cœperunt in quoscumque incidissent. Haud fuit, qui mortem evaderet, ullus; ceciderunt universi, rivis sanguinum ubique fluentibus.

Sic igitur excisum Amorium est, et impiorum crudelibus manibus proditi cives crudelissime peremptique sunt, solis in vita relictis, qui ad Bagdad transmissi sunt, Ductoribus ordinum virisque fortioribus, quibus et quadraginta novem Martyres annumerandi alii vero omnes hostili gladio sunt consumpti. Neque enim vel secunda legatione obtinere Theophilus po-

A tuit, ut redimi eos ducentis centenariis pateretur inimicus, captivumque populum ab hostium manibus liberari : petens, si id negaretur, eos saltem qui sibi genere essent propinqui et in præsidium illuc missi. Ast tyrannus insolentia immodica elatus inflatusque, et primos et secundos legatos remisit irrisos, addita verborum contumelia, inquiens : Adeone pauris emere centenariis vultis, ubi ad usque mille gratis atque honoris causa nobis impensa sunt. Quibus animo commotus Theophilus, ac veluti igne quodam effervescenti correptus, necesse habuit aquæ ex nivibus sumptæ refrigerio uti, quæ ipsa etiam tepere præ cordis æstu vehementi videbatur : unde contigit illum dysenteriæ morbum ex istiusmodi potu contrahere, eoque ipso morbo vel invitum ex hac vita migrare.

Principibus frustra repetitis

moritur Theophilus Imp.

Illi captivi abducuntur

2 In suam vero regionem regressus Agarenus captivos Principes in nervum compegit, obscuro in carcere, vitam tic jubens modica aquæ pane tolerare : tantisque in tenebris constricti servabantur, ut vel plena in meridie nec minimus quidem lucis radius eis splendesceret, nec nisi ex vocis sono dignoscerent invicem, omnium hominum, præterquam custodum, exclusi consortio, quasi in vastissima solitudine versarentur. His in arumnis per annos omnino septem perseverarunt : donec ad quintam Martii mensis diem, is qui Amorium prodiderat Christumque ejurarat, Boidizes ad carcerem accessit Constantinum, humanem sapientiæ studiis nutritum, inclumans, qui Patricio ab epistolis et commentariis erat ; præfatusque neminem eorum, qui intus erant, habere se conscium posse eorum, quæ communicaturus venisset, secretorum. Cumque adesse neminem professus esset Constantinus : Age, inquit, dilectissima mihi ac suavissima anima, quam enim ardenti tecum a principio fuerim amore conjunctus, cognoscis utique : Age, inquam, atque una cum Patricio vela die crastina orare cum Protosymbolo, et sacris illius interesse, ne gladiis telisque confossi interire pereatis. Hæc enim hesterno, ut quamaxime, cordi sit, congruum duxi id tibi, tanquam amico fideli, notum facere : suadereque ut eo morem quodammodo palam geres, Deo corda scrutanti interiori adhæreas fide : nec spe vitæ æternæ pereundo exeidas.

ad apostasiam solli citantur a Boidize

Isque ad mortem religiose disponunt.

3 At ille neque emolliri neque decipi facile, immoto respondet animo : Apage, inquiens, a me operarie iniquitatis, apage procul ! neque dicto, protinus esse Patricium seorsum asserat, cujus eorum quidem præsidio te fuerant, nihil mandi te committat, veritus nequa pusilli animi cogitatio perturbato obreperet, illud autem unum exponit, latam esse in crastinum contra ipsos sententiam mortis. Gratias ad hæc agere animum Patricius ; eumque rebus suis dispositis, præsentes omnes per Constantinum excitare ad hymnos toti ea nocte continuandos. Mane autem facto, terribili specie accedens tribunus aliquos egredi jubet solos Primates, eorumque sunt viri quadraginta duo, et statim claudi cum jussisset carcerem. Quotus, inquit, hic annus vobis captivitatis est ? multaque alia stulte effutiebat volens inducere eos, ut imperatis sese consentirent. Ille vero animum hunc quidem septimum esse ad cæteros autem illius sermones penitus fortique animo respectum e divinis scripturis petentes, mortis supplicio adjudicati sunt.

septimo hic demum anno subeundam.

Theodorus nondum ejus requiescit

4 Ut autem ad Euphratem ventum est (nam juxta ipsum eorum civitas Samara ædificata consistit) Theodorum Craterum aggreditur, cupio suos, si quo modo eum fortasse posset mortis metu ad fidem abjurandam pertrahere. Et tu, inquit Theodore, quam porro animo fiduciam fovens ad Deum speras per mortem accedere, cujus salutaria, ut vocare so-

letis, mandata minime dilexisti ? quippe qui nec clericali ex Ordine sis, cui olim inscriptus, ad habitum regressus es laicalem ; neque mundas habeas a sanguine manus, quas denuo inter bella multiplici contaminatione atque immunditia inquinasti. Cui Theodorus nihil cunctatus : Propterea, inquit, et meum effundere festino sanguinem, ut eum lavacrum delictorum et pretium faciens redemptionis, illius regno merear muneri. Et sane si quis famulorum tuorum fugitivus rursumque reversus gratam tibi deinceps serviret servitutem, haud credo futurum ut ingratum te experiretur exclusus a venia.

vitam oblatam reputat,

5 Mox Olympionicæ instar, in certaminis progressus stadium, atque ad Patricium Constantinum conversus, velut subrepentem formidinem metumque depulsurus : Age, inquit, O Christi miles tu cui in vita contigit ut primus omnium nostrum esses apud Regem terrenum : primus etiam Martyrii coronam suscipito. Tibi vero, retulit Constantinus, tanquam generoso ac forti ea debetur prærogativa : ideoque teipsum primum in mortem tradens, me habebis subsequentem. Igitur confortantes invicem adhortantesque secundum ordinem earum, quas in seculo quisque tenuerat, dignitatum ad martyrium morte concludendum processere ; admirantibus universis insignem animi promptitudinem atque alacritatem.

et alios animat.

APPENDIX II.

Eorumdem Sanctorum martyrium et sepultura.

Ex MS. Chronico Simeonis Logothetæ.

Saracenis vero contra Amorium procedentibus, Imperator confestim usque in Cappadociam fugit. Amerinumnes vero quinquaginta virorum millia deligens, eisque celeberrimum inter Agarenos Ducem Gudem præficiens, contra Imperatorem adlegavit ; mutoque conflictu, victus Imperator profugit, ingentique cum dedecore rediit, ægre vitam tutatus. Saraceni porro circumvallantes Amorium, cum multos teresent insultus, urbemque viderent abiis, qui intus erant, constanter propugnari, de recessu cogitabant : sed Leonis Philosophi discipulus quidam in castello existens eos admonuit, quod si ad Idibus perseverarent, victoria essent potituri, prout reipsa contigit. Prodita enim urbs iis est a Boidize et Manuphane, comprehensique sunt viri nominatissimi Theophilus Patricius atque exercitus dux, Melissenus atque Actius et Theodorus Protaspatharius, et Eunuchus Craterus, Callistus Turmarches, Constantinus Drungarius, et Basses cursorum præfectus, innumeriique ductores ordinum, quos redimere voluit Imperator, legatos ad Amerinumnem misit cum ducentis centenariis, quibus ille minime persuasus respondit, quod si mille centenarios promitteret redimendæ captivitatis caussa, nec unum quidem ex omnibus liberaret.

Turcis Imperatore Amorio

Principes latrum ferrum vincti baiulare,

Abducti ergo in Syriam captivi multam non tantum a Protosymbolo, sed etiam a Boidize passi violentiam sunt, septem annorum custodia macerati ; sed cum nulla ratione induci possent ut Christum negarent, gladio demum percussi sunt, præ temporali vita diligentes æternam, et post unum diem ejecti in fluvium. Tunc vero prodigium admirabile accidit, quod unumquodque caput post amputationem unitum corpori suo conluerit, et quæ tunc odium animæ in eumdem receptæ sunt paradisi locum, atque corpora communem sepulturam fuere a fidelibus consequuta. Illis autem interjectis, præsul Protosymbolus etiam Boidizen ejecit, dicens quod etiam, ipse est verus Christianus erat, non debuerit negare Christum. Quod cum factum esset corpusque in profluentem

per septem annos in carcere vincti detinentur,

ac jacent insepulti.

A fluentem abjectum una cum Sanctis præfatis, extra eorum acervum inventum est; longeque ab eo caput, nequaquam unitum corpori, prout factum Sanctis fuerat pariter in fluvium devolutis: quorum omnium corpora cum populo inspectante in alteram ripam recta deferrentur, hujus unius corpus Crocodilli discerpentes lacerarunt comederuntque. D

DE S. CORPREO, SEU CORBREO,
EPISCOPO CLUAN-MIC-NOSIÆ IN HIBERNIA.

AN. DCCCXCIX. VI MARTII

S. Corbreo Epis.

In Occidentalis Mediæ finibus Cluainmuc-nosia fuit, Colgano teste; in eaque eximia sanctitatis laude celebratus Corpreus, *sive* Corbreus *cognomento* Crom, *suffectus in locum Moeldarii Antistitis anno, ut Hibernici annales tradunt,* DCCCLXXXVI *vita functi. Ejus acta aliqua Vitamque exstare haud immerito Colganus arbitratur: id enim persuadent illustria de eo testimonia ab ipso prolata ex domesticis Hagiologis, quæ ex ipso transcribere non gravabimur. Primum desumitur ex Martyrologio Dungallensi, ut nominat: quia in Dungallensi conventu recens compilatum a Minoritis Hibernis, de quo multa ipse in præfatione ad tom. I de Sanctis Hiberniæ. Hujus autem Martyrologii talia sunt verba, ad hunc* VI *diem Martii.*

B Corpreus cognomento curvus, Episcopus de Cluainmuc-nois, caput religionis totius fere Hiberniæ suo tempore. Est is, cui apparuit spiritus Malachiæ filii Moelruanacii Regis Hiberniæ. Dum enim die quadam post Vesperas solus vacaret orationi in sua ecclesia, apparuit ei quidam in humana et aterrima specie, et ante ipsum constitit. Petiit ab eo Episcopus, et in virtute Dei mandavit, ut quis esset enarraret. Respondit se Regem esse Malachiam, Moelruanacii filium; et exposuit ei quanta pateretur pœnarum tormenta, et ob quas causas ipse cum suo Confessario talia pateretur in Purgatorio tormenta. Episcopus convertit se ad alios suæ Ecclesiæ Presbyteros, et inter eos conventum est, ut indicto jejunio, Episcopus pro Rege, Presbyteri pro Sacerdote ejus Confessario liberandis a pœnis divinam majestatem interpellent. Fecerunt ita juxta conventionem per medium annum in precibus consistentes.

apparens Malachiæ Regis anima,

3 Post medium vero annum Episcopo ferventer oranti Rex apparuit, fulgentem media ex parte, ex altera atram, ut prius, præferens speciem: egitque Episcopo gratias, cujus meritis fuerit in tantum liberatus; rogavitque, ut per alteram anni partem preces continuaret, ex toto enim se liberaturus. Annuit Episcopus: et anno expleto, denuo apparuit ei Rex in specie decora et præfulgida: et egit Episcopo sancto grates delatas pro præstitis beneficiis: narravitque se mox eodem die ad cœlos evolaturum, Presbyterumque die sequenti sequuturum. Interrogante autem Episcopo quare non ascenderet simul; respondit causam suæ anticipatæ liberationis fuisse excellentiam orationis et meritorum sui interventoris præ meritis et orationibus duodecim Presbyterorum, qui pro ejus Confessario intercedebant. *Hæc ibi, quæ fidem eo magis apud nos merentur, quod fusius exactiusque referantur a veteri Scholiaste Festilogii Aengussiani, sive auctore Auctarii addendi Festilogium: ex quo Colganus descripsit sequentia.*

tibi et suo Confessario e purgatorio liberandis unus anni precis deposcit,

C

ultra in specie,

4 Fuit Cluainmuc-nosiæ egregius Episcopus, qui Corpreus curvus appellabatur; fuitque caput Religionis inter omnes prope Hibernos suo tempore. Contigit, cum hic in sua ecclesia post Vesperas orationi vacaret, ut videret quendam in aterrima specie comparentem et ante se consistentem; et in tali forma, ut fulgidus circulus ejus collum ringeret, et solo indusio alterius carente humero, esset annulus. Cui dixit vir sanctus: Quis es tu? Et non cognoscis. Respondit ille; Spiritus sum ego. Quid te, inquit Episcopus, ita denigravit. Multitudo, inquit, meorum peccatorum et pœnarum gravitas. Erantne, inquit Episcopus, orationes pro te effusæ? et an habueras amicos spirituales ex Clero dum viveres? Plus, inquit, mihi profuit, quod fuerim Clain-muc-nosiæ sepultus, quam quod illi mihi præstiterunt: comparebo enim in die judicii juxta intercessionem S. Kierani.

et habitu paucorum eleemosynarum indice,

5 Miserum est, inquit Episcopus, si non habueris aliquem synedrum sive spiritualem directorem, ejusque ad arbitrium bona opera non fueris operatus. Habui, inquit spiritus, quendam synedrum, Presbyterum nempe de Clero Cluanensi: nec tamen multa ei præstiti obsequia, nisi quod curaverim fieri annulum aureum, quem ei donavi. Sed quid hoc profuit, cum nunc magnis crucier tormentis? Væ homini, qui carnem induit, et spiritualem non habet directorem, operaque in vita non facit bona. Ad quid hæc, inquit Episcopus? An tibi erant facultates, quibus opera præstares bona? O! væ, væ mihi, inquit, Domine Episcope! Ego sum Malachias, ex Moelruanaco filio, Donchadi nepos, Rex Hiberniæ; cui non deerunt facultates ad beneficiendum. O miseras! inquit Episcopus, quid agitur cum Presbytero, qui fuit tibi a confessionibus, et an aliquid profuerint factæ eleemosynæ? Ipse, inquit Rex, ingentibus torquetur tormentis, et annulus, quem ego ei donavi, tantum unus circulus igneus cingit collum ejus; mihi, proh dolor! non potest succurrere; sed et ipse in pejori est statu. E

annuli scitheet ei indoxit unus,

6 Quare ergo et tu, inquit Episcopus, habes præfulgidum illum circulum circa collum tuum? Hæc, inquit, est merces et pignus annuli, quem Presbytero dedi. Sed quid tali, inquit, indusio vestiris? Respondit Rex: quadam vice quidam scholares hujus Ecclesiæ ad me accesserunt, supplicantes quatenus cuidam pauperi et seminudo studioso, quem præsentabant, de nuditatis tegumento providerem. Ego autem (quia ad manum non habebam unde alias succurrerem) mandavi Reginæ, ut curaret F pretiosum quoddam indusium ex meis et porrigi: et hæc est causa tali huic indusiario velamini. Sed quæ fuit causa hujus tuæ apparitionis, inquit vir sanctus? Respondit Rex, quodam paulo ante aere inter dæmones evocabar hinc inde me flagellantes, audivi sonos psalmodiæ vectorum Dominationum, Dominum laudantium, quo territi, et hinc inde per aerem dispersi et fugati sunt dæmones. Nec enim malignus spiritus in aliquo loco, sive in terra sive in aere sint, consistere possunt, ubi vestras audiunt psalmodias.

thesaurum revelat Sanctus,

7 Post hæc colloquia ait Rex; o væ væ mihi, jam debeo ad eosdem cruciatores reverti: tibi autem pro cella in refocillatione aliquam reponeretur mercedem, si placeret eam acceptare. Quomodo, inquit vir sanctus? Quadam, inquit, vice, cum ego Dublinium agressus fuissem cum Nortmannis hostibus congressurus, inter prædæ acceptæ auri centum, et argenti mille uncias, quas in quodam loco subtus terram reconditas absconderam, præsente uno ex meis servo, quem ne thesaurum istum alii revelaret vel inde auferret, postea trucidari feci. Illæ autem pecuniæ nemine superstite reservato, jacent ibidem usque in hunc diem; locum autem tibi indicabo, et

de

A de pecuniis dispone, prout placuerit. Protestor, inquit vir sanctus, me ampliorem ab eo non recepturum, cui minor eleemosyna, quam in vita elargitus est, non profuerit; pluraque huic gazis absolute abrenuntio. Tunc spiritus ille exsilit epulans, dicensque: Væ, væ ei, qui bona non operatur, dum tempus bene operandi conceditur.

8 Post hæc vir sanctus congregavit Ecclesiæ suæ Presbyteros, qui erant numero duodecim, eisque deplorandi istius casus enarravit seriem, petitque an velint precibus et intercessione cooperari, quatenus Rex ejusque Comes tam tantis liberarentur tormentis. Responderunt illi, Episcopo committendum, ut Regem; et Presbyteros, ut compresbyterum adjuvent a pœnis liberare. Conclusum est ita; in eumque finem preces et jejunia ab eis indicta sunt. Postquam in his per medium annum perseveraverant, Rex demum Episcopo apparuit, ex media parte candidam et splendidam, ex altera atram nigramque præterens speciem. Et cum ab eo vir sanctus peteret in quonam versaretur statu, respondit, melius quidem agi, adhuc tamen et illius torqueri tormentis, ut in summitate cujusdam arboris, supra subjectæ abyssi horrendum fastigium, sine B quiete et intermissione inter ventorum flabra et algores cruciaretur: mirumque esse quempiam esse inter eos, qui ad pœnas in altera vita sustinendas deputati sunt, quantumcumque sint exigui, qui non putet se torqueri in æternos usque duraturos.

9 Vir vero sanctus æque ad annum finem in indefessis jejuniis et orationibus perseveravit: anno autem sic transacto, dum esset solitarius et orationi vacans in eodem loco, apparuit ei jam tertio idem spiritus in fulgida et decora specie: et tutus esse jam memoratum Regem, qui sic apparuit; petitque ab eo, quo in statu tunc versaretur. Respondit ille, se in optimo esse statu; et mox ut candida et fulgenti forma ad cœlos ascensurum; Presbyterumque Confessarium suum die proxime sequenti, cum sequaturum. Et cum vir Dei peteret, quare non potius comitaretur, respondit excellentiam meritorum et orationum ipsius præmeritis et orationibus Presbyterorum prosimi Comitis carceris redemptum, illius anticipationis causam extitisse. Tunc Rex gratias ei agens ac benedicens ante ejus oculos ad cœlos evolavit.

10 Retulerunt etiam Annales nostri, *inquit Colganus ista prosequens*, quamdam ultionem divinitus sumptam de exercitu Connaciorum, temere vim inferente loco sacro, cui hic sanctus Antistes præfuerat; quæ et ipsius et S. Kierani pariter meritis meruit tribuenda censeri: Connaci enim anno octingentesimo nonagesimo quarto, forti manu invaserunt fines Occidentalis Mediæ: nec milites perpecerunt prædis et rapinis, donec tandem invaserint Insulam quandam Locus Renesis, Inis-angin appellatam, in qua cum S. Kierani sacris sermonis, tunc erant S. Corpreus Episcopus et Clerus Cluanensis Ecclesiæ: in eorum conspectu nonnullos trucidarunt, nulla habita S. Episcopi sacrarumque reliquiarum reverentia. Sed Deo suorum injuriam patratumque sacrilegium ulciscente, idem exercitus eodem die ad oppidum Athlumense magnam cladem passus et fugatus est.

11 Vir autem Dei meritis et virtutibus clarus, anno reparatæ salutis octingentesimo nonagesimo nono spiritum cœlo reddidit die sexto Martii, quo ejus natalem in ecclesia Cluanensi celebrari domestica memorant Festilogia: *videlicet (nam hactenus Colganus) Tamlactense Martyrologium, in quo nullus S. Corbreo junior nominatus reperitur; unde de ejus vetustate constat, atque adeo magna in re præsenti auctoritate; cum credi possit non multis post S. Corbrei mortem annis, aut saltem seculo* x *conscriptum. Item Martyrologia Marcani Gormani et Cathaldi Maquir: ex quibus atque ex aliquis relatis satis certum evadat, eum, in cujus vita res tam illustres tradebantur, non fuisse sine publico cultu relictum apud gentem satis liberalem in eo decernendo.*

12 *Quod autem ad Regem Malachiam attinet: obiit die anno* DCCCIX *juxta Quatuor Magistros, in Annalibus ad eumdem annum, et in Catalogo Regum Hiberniæ, ubi de ipso sic scribant* Malachias primus filius Moelruanaen, filii Dunchadi etc. postquam regnasset annis solidum, decessit anno DCCCIX. *Hibernis patrio sermone vocatur* Moelsechlinum, *et Giraldus Cambrensis in Topographia Hiberniæ distinct.* 3 *cap.* 40 *memorat* O Maelsechlinum *Regemque Medensem appellat. Fuit enim Rex Mediæ dum Turgesium, Ducem Norwegiorum, et Hiberniæ Ecclesiæ et Reipublicæ primum turbatorem, vivaret e medio tolli, antequam anno* DCCCXLIII *capesseret regnum Hiberniæ. Necem circa Turgesii in annum* DCCCXLIII *referunt Quatuor Magistri in Annalibus: quem non cultellis pueri quosdam adolescentes cæsum, ut Giraldus refert, sed captum, et in lacu Varensi suffocatum referunt, ut meruit scelestissimus tyrannus, pacis publicæ subversor, ecclesiarum ecclesiarumque incensor, aliquot millium Presbyterorum Clericorumque necator, ac Christiani sanguinis helluo insatiabilis.*

DE S. CADROE

ABBATE, METIS IN LOTHARINGIA,

Commentarius prævius.

§ 1. *S. Cadroe Acta, et Waleiodorensis Præfatura ante susceptum S. Clementis monasterium.*

Dusburgensem Synodum novimus et *Flodoardo* contemporaneum annum nongentesimum vigesimum octavum, adversus eos, qui Remorum Episcopum enixe et insidiis arripuerant, sacrilega immanitate ceruunt excæcatos, qui nullos alienos esset verendo Pontifice aut, quem ante hæsitassent facere coactos suscipere, relictis. Quibus, et quibuscumque modis ea *vitam duxerit* [illegible] *fecundis auctoribus omnino, postquam mortale commutavit in salutem perstrinxisset Synodes pro Remorum Præsule, constituit* Alberonem Nobilem, *inquit Flodoardus, in sequentem annum ejus cathedræ electum. Et post illum sanctum Remorum stemmatis ingenuitate nobilis, utpote* Frederici Lotharionensium Ducis frater: *sed dignis eo gradu virtutibus nobilior multo, quarum specimen egregium dedit, ipso primo sui regiminis anno veteris disciplinæ et monasticæ observationis vigorem revocans in monasterium Gorziense tota diœcesi celeberrimum: de cujus reformatione ex Vita S. Gerardi fuse egimus ad* XXVII *Februarii,* § 2 *ante Acta B. Joannis, eodem loco post Acta Hugonis Abbatis. Neque minus alibi dictum præstitit, regio imperio in ipsius urbis conspecta, unde vir eximius meliorem distabat, alterum mons tertium, cujus sacrum latus S. Cadroe commissa tegitur, et crucibus ubique sacrum ostentantibus a Saumarthanis Fratribus* [illegible] *Gallia Christiana* pag. 267.

2 Traditio est S. Clementem, Metensium Antistitem et Apostolum, oratorium de sub invocatione Apostolorum

Colganus ab illatam eidem injuriam.

Turgesii Norwegi cædes.

Malachiæ Regis vita.

Qui male facere apparet liberatus.

sequepro Rege, subditos: hi Presbyteros pro ejus Confessario oraturum recipit,

gravi clade puniti.

cultus ex Fastis probatur,

Alberto Metens. Episc. an. 937.

AN. DCCCC. LXXXVIII. VI MARTII.

tur ab ea re scribenda.

cum antiquissimum Testamenti.

A Apostolorum Principis exstruxisse, quod lapsu temporis adeo celebre evasit, ut ibi primorum Pontificum ejusdem Cathedræ mausolæum fuerit : et Urbicius Metensis augustiorem Basilicam erexit sub patrocinio S. Felicis : quo fit, ut in veteribus documentis Abbatiæ nomen fuerit multiplex : nam et monasterium Basilicarum, et ab oratorio S. Clementis, temploque S. Felicis superstructo appellabatur nonnumquam S. Felicis et S. Clementis; absolute autem nunc S. Clementis inscribitur. (*postquam seculari novum intra urbem surrexit Joannis Gerardini opera circa finem seculi superioris, quo vix ultra dimidium producto, obsidente Metas Carolov Imperatore, prius illud monasterium destructum fuerat, monachique coacti intra civitatem domicilium quærere.*) Cum vero diu Canonici seculares in ea deservissent, propter intemperantes mores ab eo sanctuario ejecti sunt, et Episcopus Adalbero I, rerum gestarum claritudine insignis, S. Clementis instaurator, adductis ex Luxoviensi Abbatia monachis, circa annum DCCCCXXXVIII, basilica, claustro, cæterisque locis regularibus vetustate consumptis, ad ampliorem structuram immutatis et adornatis, novæ congregationis cœnobitas in hunc locum introduxit.

ad regularem observantiam reduxit an. 838

3 *Hæc ille : catalogum deinde Abbatum subjungunt, a quodam illius cœnobii asceta ex chartis et membranis accurate confectum, communicatumque a Petro de Crochets Priore S. Arnulphi : a quo eodem, nunc S. Clementis Priore, aut certe ab ejusdem cognominis et familiæ alio, ea documenta nobis curata sunt, hoc nono post impressam Galliam Christianam anno, reparatæ salutis* MDCLXV, *quæ infra proferemus.* In *hoc catalogo primus Abbas constituitur*, Cadroe seu Cadroetus, natione Scotus, Luxovio evocatus ob pietatem; *et ipsius Vita haberi dicitur in Legenda, quæ docet floruisse apud Luxovium cum Otberto et Maximino sacris ad annum* DCCCCXXIX. *Habemus nos benepicio D. Romualdi Haucart, Prioris monasterii Andaynensis S. Huberti in Arduenna, ex ipsius loci MSS. membranis, illius Sancti Vitam, proximis viginti ab obitu Sancti annis ab* Reimanno, *sive* Ousmanno *monacho* (*variant enim exgrapha*) *scriptam* venerabili in Christo Patri Immoni, *proximis, inquam, ab obitu annis viginti : præfatur enim se* de actibus felicis viri Kaddroe aliquid describere jussum, quasi viro illi familiaris fuerit, qui tamen gestorum ejus nihil sciat præter audita : *quibus verbis satis indicasse videretur, talem esse ætatem suam, qua potuerit beato viro familiaris fuisse; nisi hoc idem evidentius ex Abbatis Immonis Prælatura constaret : sive enim is fuit Gorziensis Abbas Immo,* C *qui ad annum* MVI *cum hoc titulo nominatur in tabula Henrici Imperatoris, apud Sammarthanos; sive alius ejusdem nominis Walciodorensis, qui ab anno* DCCCXC. *Prælaturam scribitur tenuisse, utrique ad annum S. Cadroe mortualem maxime accessisse cognoscitur. hic autem maxime, S. Forannani, ut dicemus, immediatus successor.*

huic S. Cadroe præficitur,

ejus Vitam paulo post mortem scriptam damus,

4 *Eorumdem quoque Actorum initium ex ipso S. Clementis monasterio Metis transmissum habemus, in novem (quæ legi solebant die festo) lectiones distinctum : ut omnino concipere nequeamus, quænam illa Legenda sit, quæ ex Luxovii Cadroen deducat, Otberti et Maximini sacrum, et quidem circa annum decimi seculi trigesimum : quo tempore necdum de patria descensu Cadroe cogitabat. Nam nulla Luxoviensis monasterii totius hic Actis pi mentio; sed mox ut in Galliam transmisit Cadroe, de loco, in quo Deo serviret, consulturus Perronam ad S. Fursæi sepulcrum dicitur adisse, ab eoque ad Hersendum matronam directus, quæ ei locum in silva Theutacensi ostenderet S. Michaeli sacrum : ubi cum sociis exstruit sub Maccallani, qui tunc ex ipsis erat, obedientia, donec monastica relictionis desiderio tactus. Maccalanus quidem Gorziam ad Agenaldum, Cadroe vero Floriacum ad Erkembaldum sunt missi : quorum institutione formati, atque ab Hersinde revocati; Maccallanus quidem Abbas et Michaelitano et Walciodorensi cœnobio præesse communiter jussus est, Cadroe vero Præpositi munus Walciodori sustinere sub Abbate præducto; qui geminam curam minus sibi convenire expertus, ab obedientia sua absolvit Cadroem, coegitque plena cum potestate Walciodorenses regere : quod fecit, donec Metis retentus ab Adalberone, S. Clementis Abbatiam admisit, alio pro se Prælato Walciodori substituto.* D

ex qua constat Walciodorensium,

§ II. *S. Cadroe ætas. An S. Forannano Walciodori successerit?*

Hactenus *collecta in compendium Acta, quæ ut ad veram chronotaxin ordinentur, proderit definire, quo anno Cadroe ex hac vita decesserit. Hunc autem statuere possumus vulgaris Evæ* DCCCCLXXXVIII. *Etenim eo anno Otto* II *Imperator, Dithmaro sub finem libri* 3 *sic attestante, Principum Italicorum conventum Veronæ habuit, indeque paucos post dies Romam proficiscens* relicta matre sua venerabili in civitate Papia, *graviter infirmatus, morte sublatus est,* VII *Idus Decembris : ut credibile sit, quod hujus ipsius anni Februario mense in fitii comitatu,* Adelheidis Augusta Italiam petens, in ripa Rheni fluminis in Neheristein advenit, unde legatos Metum dirigens, virum Dei Kaddroe ad se venire caritatis gratia exoravit. *Venit ille : quatriduum et biduum cum Imperatrice mansit, atque in reditu morbo correptus,* emeritus senex post septuagesimum vitæ ac tricesimum peregrinationis suæ annum (*Sammarthani nobiscum in anno Christi convenientes* LXXIX *vitæ, reaminis* XXXII *perperam fuisse dicunt*) hominem exuit, *postquam decennio integro supervixisset socio et Abbati suo S. Maccallano; in cujus morte fuitur duodecim annorum appendix ad Fradoardi chronicum annexa ab eo, qui tum vivebat, his verbis :* Anno DCCCCLXXVIII vir Domini Maccallinus, natione Hibernicus, in vigilia S. Vincentii Levitæ et Martyris, vitam transitoriam, quam habebat exosam, deseruit, et cum Domino, cui indesinenter, dum adhuc viveret, serviverat, vivere feliciter inchoavit : qui præfatus Abbas in corpore humatus quiescit in ecclesia B. Michaelis Archangeli, cujus Abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo maneret, pio moderamine rexit.

anno 988 mortuum,

decennio post S. Maccallanum,

6 *Ejusmodi de S. Maccallino seu Maccallano* XXI *Januarii; et quoniam in Walciodorensium Abbatum catalogis S. Forannano successisse Cadroe, tum Maccallanus scribebantur, indecisum reliquimus, hocine tam antiquo scriptori fides adhibenda esset contra Walciodorense Chronicum, seculo* XIII *ultra annum* I. *perducto, compilatum; in quo mortuus scribitur* anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo idemque et Cadroe dicuntur fuisse ex duodenario sociorum *S. Forannani numero, qui* anno ab Incarnatione Dominica nongentesimo sexagesimo tertio de terra sua exiens, in istius habitationis ingressum et monasterium; *ut ibidem legitur : et multo ante, cum scriptum fuisset :* anno nongentesimo quadragesimo quarto, Otbaldi primo modo, facta fundamenta templi, et in spatio trium annorum vetusto opere consummata omnia, *paulo post subjungitur :* In illo tempore, transacto viginti trium annorum curriculo, ex Scotiæ partibus Angelsea jussione admonitus, Forannanus advenit.

eum successisse S. Forannano, [illegible]

anno 933 post fundatum Walciodorum 23 primum advecto.

7 *Quæ dum nunc iterum consideramus, nec inducere eo animum possumus, fatitium esse illud viginti trium annorum intervallum inter Forannani adventum, et monasterii exstructi, neque Cadroen eodem, cum se ad* XX *Apostolos ostensurum promittit, ejus expeditionis, qua Cadroe et Maccallanus venerant in Lotharingiam,*

Quæ contra fides esse in Chronico Walciodorensi

A *ducem fuisse Foranuanum, anno, ut ipse statuit,* DCCCCXLVI.- *Quid igitur? Walciodorensi chronico, in eo quod monasterii originem præcipuumque illius patronum ac veluti primum Abbatem spectat, adhibebimus fidem : errorem autem circa Cadroen ac Maccallanum ex eo ortum fuisse dicemus, quod ex antiqua traditione haberent, Sanctos quoque prædictos monasterii sui aliquando fuisse Abbates; quorum cum satis explorata non haberent aut Acta aut tempora, nec de iis, qui ante Foranuanum vexerant quidquam distincte nossent, successores Foranuani omnes et peregrinationis comites fuisse crediderunt : et de priori quidem tempore ita scripserunt :* Constituta autem ecclesia sub Romanæ Majestatis imperio, ab eodem Romano Rege donum investituræ ipsius loci et Abbatiam præfatus Comes (*Eilbertus*) accepit, et... per viginti tres annos sustinuit. *Deinde vero post B. Foranuani transitum hæc de B. Cadroe subjunxerunt.*

8 Beatus ergo Foranuanus, qui regularis censuræ normam primus in eodem Walciodorensi monasterio gubernando cum suis comitibus applicuerat; post ejus transitum, ex eodem duodeno numero comitum ejusdem, rector prælatus et sanctæ conversationis mirator B. Cadroe eidem Walciodorensi Ecclesiæ præficitur. Hic autem cupiens sequi per omnia vestigia B conducta ejusdem felicis memoriæ sui præcessoris, meditabatur in lege divina exercitationis. Propterea ibidem sublimatus obtinuit regimen rigoris et rectitudinis, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo octogesimo (*in recentiori MS. additur* secundo *et sic etiam habet Vita Foranuani post annos centum septuaginta ab eorum scripta*) ipse autem ob sanctitatis suæ auctoritatem, et peregregiæ conversationis excellentiam, et prudentis discretionis moderationem (ne bonum ejus sub modio tegeretur; sed ex radio sui splendoris Ecclesiam illuminata amplificatione suæ doctrinæ dilataretur) B. Felicis Metensis Ecclesiæ regulariter Abbas præficitur, et assensu omnium ibidem pertinentium Dominus domus illius legitime constituitur. Hinc ergo qualis fuerit monstrat gratia superexcellentiæ, quæ in aliis insignis ita eum, locupletandum eum unifundendo largiter, replexit, ut exsuperaret præclara cum beneficentia, quæ per eum ejusdem Domini pietas operando manifestavit, vehementi non mediocrem in ecclesia B. Felicis et apud Walciodorem e conservetur. Ibi namque in ecclesia B. Felicis ob dignitatis suæ venerationem a monachis altare constructum continetur, quo singulis annis duos deprecationis ejus solemniter celebratur.

9 Itaque in excellentiæ virtutibus vel constitutionis tabe Walciodorensis Ecclesiæ rectores animarum habuisse cognoscitur, de quorum patrocinio non solum præsentes, verum etiam succedens posteritas mirifice cotidie illuminatur; et intercessu eorum quos misericorditer amavit, refovetur, remissio peccatorum tribuitur, consolatio quoque languentium, debitum restituto, confragmatum portus apud conditorem et reformatorem clementiæ reperitur. Ergo vir per omnia excellentissimus, recepturus præmium vitæ æternæ, cum sarcina deposita, hominem exuit et anno ab Incarnatione Domini nongentesimo nonagesimo octavo (*octogesimo octavo scribere velim*) ad Christum transmigravit; ubi, sicuti pia credimus, tranquille pervenit cum beatissimis spiritibus cœlestis curiæ civibus. Surrexit deinde ex eodem contubernio eximiæ laudis natum D. Foranuani vir vitæ laudabilis Maccallanus... et quem testimonio suæ vitæ hic commendat, etiam in basilica B. Michaelis sub eodem tempore regimen animarum et curam omnium ibidem pertinentium suscepit, Abbatisque nomine decoratur... et anno nongentesimo nonagesimo ex hoc mundo in basilica B. Michaelis transivit... Interea ex Walciodorensis Ecclesiæ D conventu subrogatur, ac eisdem ecclesiis præficitur Dominus Immo... qui carnis deposito pondere, ex hoc mundo migravit feliciter, anno Dominicæ incarnationis nongentesimo nonagesimo quinto, et sui regiminis quarto.

10 *Hactenus Chronicon : tacet deinde quibus annis, expulso Godefrido, subrogatus fuerit Theodoricus, et vivis exemptus locum dederit Eremberto, sub annum* MXXXIII *mortalitatis communi lege sublato : quod nobis evidens est argumentum, diffisum suæ chronologiæ auctorem, propter intrusos Cadroem et Macallanum, quot annis posteriores tres sederint de industria reticuisse : unde vix dubitamus, quin B. Foranuano immediate successerit Immo, eique non quatuor, sed quatuordecim annis regiminis sint tribuendi : an autem huic aliquid juris fuerit in S. Michaelis cœnobium merito ambigimus. Nulla certe hujus, ut cum Walciodorensi conjuncti, mentio fit toto illo chronico, cum fuse frequenterque tangantur subnatæ cum Hasteriensibus ex simili conjunctione difficultates : imo diversos semper habuisse Abbates, (nec modico illo quo utrique communiter Macallanus præfuit, et quidem longo ante Foranuanum tempore) colligimus ex Galliæ Christianæ tomo 2 et 4 : ubi ex cartulario S. Petri Vivi Senonensis Leothericus Laudunensis Episcopus, anno* MLII *denatus, Amalrico Abbati S. Michaelis in Therascia legasse invenitur quinque altaria : ut quartum quintumve post Maccalanum locum debuerit tenuisse Amalricus hic ; cujus deinde successores Abbates usque ad annum* MCLXXXVI *tomo 4 prædicto servatim enumerantur. Ubi etiam ex veteri MS. cartulario Radulfus Episcopus Laudunensis legitur, anno* DCCCCXLV *publico instrumento laudasse instaurationem capellæ, quam in saltu de Therascia S. Michaeli Archangelo ædificatam, sed injuria temporum eversam, liberalitas Hersendis Matronæ extruxerat.*

11 *Conferatur hic annus cum anno trigesimo secundo ante annum* DCCCCLXXXVIII, *quo mortuus est Cadroe, (nam cum auctor vitæ numero pleno rotundoque contentus exercitum inferioris numeri tacerat, possumus eum ex Sammarthanis accipere, et quos illi regiminis fuisse scribunt, peregrinationi universim dare) et inveniemus eodem tempore directum ad Hersendem fuisse S. Cadroem cum socio, quo capellam dictam Hersendis refecit, quam fundationem eodem anno secuta Walciodorensis fundatio est per ejus maritum Eilbertum, quem nequaquam credibile est in secutari (quem ad mortem usque tenuit) habitu, et conjugali vita (quam nusquam legitur dimisisse) Abbatis sibi auctoritatem in collectos Walciodori monachos arrogasse, aut id significatum voluisse auctorem Chronici, sed tantum eorum habuisse curam velut patronum ac fundatorem : sicut et eorum, quos in aliis sui a se unaque conjuge erectis dotatisque cœnobiis constituit. Si tamen statim a principio monachi isthuc sunt introducti, non clerici, aut pii viri, alia ratione servandos Deo quemadmodum in primo præcipuaque monasteriorum dictorum. Sancti, inquam, Michaelis cœnobio, S. Maccalanus ejusque socii constituti fuere quos merito judices Clericos eatenus dumtaxat fuisse (aliqui haud ita facile S. Columbæ Abbatis regulam cum Benedictina commutaturos) et aliquamdiu ibi sic commoratos, donec eos monachalis perfectionis desiderium subiit, quam docuerat Gorziam Maccallanus, Flaviacum missus est Cadroe; hic ad Erkembaldum, ille ad Agenoldum : quos utrumque constat vix ad annum* DCCCCXLII *vivendo pertigisse. Atqui tum necdum Foranuanus adoleverat, et tamen pridem Cadroe erat Metas translatus; quippe, prout anno* DCCCLX *ex originali instrumento Sammarthani probant, ecclesiam S. Andreæ suis cum juribus dono accepisse : imo vix illo adveniente Foranuano, quem mortalem hanc vitam exueret Adalbero, post annos a sua promotione tringinta quinque, ut habent hæ Acta, ex quantitas Chronicon S. Trudonis,*

in

Sancti elogium ex eodem,

Cadroe Metis,

Et tempora regiminis Walciodori confutantur.

Successores Foranuani,

an ad hos pertinuerit S. Michaelis Abbatia?

Anno 948 advexit Maccallanus et Cadroe,

Walciodori ante Foranuanum præsidere.

A *in cujus cœnobio mortuus ac sepultus memoratur anno ultimi seculi* LXIV, *die* XXIII *Februarii; cujus proinde nulla fit in gestis S. Foranuani mentio, sed Theodorici dumtaxat : cum e contra præcipua pars Actorum S. Cadroe ad Adelberonis spectet Pontificatum.*

§ III. *S. Cadroe Prælatura Metensis, et cultus.*

Evocatur ad Abbatiam Metensem,

Igitur viventi ad S. Michaelem Cadroeli, *postquam eo advenerat, tres quatuorve annos concedimus : monastico autem tyrocinio unum alterumve, sic ut anno seculi illius quinquagesimo cœperint ipse et Maccallanus utrique monasterio, ea quam didicerant disciplina informando, attenuere : et Walciodorense quidem Macallanus eodem ipso aut proxime sequuto anno integre transtulerit in Cadroelem, qui inde anno quinquagesimo quarto vel quinto Metas evocatus,* quosdam secum e Walciodoro adduxit, *ut habes num.* 20, et his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit : qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit non multum ad illum pertinuit. *Nempe B. Foranuano divinitus parabatur hic locus,* regularis censuræ normam eidem applicituro, *unde (dissimulatis aliis, qui alio transeuntes nihil ad perpetuitatem duraturi instituerant)* B *meruerit primus loci fundator appellari : sicut Cadroe primus censetur inter Abbates S. Clementis, quamvis aliquos ex monachos Luxovio jam antea evocasset Adalbero, fortassis et Abbatem, si verum est, quod Adalbero monasterium hoc, ut aiunt Sanmarthani, anno* DCCCCXXXVIII *restituerit; annis ante Cadroelis evocationem sedecim aut amplius : illud tamen non facile credemus, donec firmiori probetur testimonio, Actis nostris e contra testantibus, quod locum tantorum* SS. Corporibus et Reliquiis inclytum, sed tunc jam ad nihilum redactum, victus postulantium precibus Kadroe susceperit commendatum.

ubi ejus alix quæ Reliquiæ,

13 *De Corporibus sanctorum Episcoporum Victoris, utriusque Leonti, et Speratæ sepultis, et anno* MCXLII *repertis, ex antiquissima et autographa, quæ una cum Reliquiis asservatur, membrana, agemus ad* XXII *Junii, quo die S. Apronian colvar, simul cum prædictis refossa et eodem inclusa scrinio : cujus membranæ exemplum nobis transmisit P. Alexander Wilhemius, Metas profectus Luxemburgo, ut promoveret operata de S. Cadroe documenta; cujus se caput utcunque ibidem venerandum scripsit; quod seorsum in loculo separato per vitrum transparens conspectui accurrentium exhibetur : cetera ejus Reliquiæ in communi cum aliis lipsanotheca servantur, e cupro inaurato et metallicis pigmentis retrorsum in modum insulæ; cujus plenioren descriptionem dicta Junii die dabimus. Nullum autem nunc in nova* C *ecclesia est S. Cadroe dedicatum altare : scribunt tamen in ea festum ejus quotannis solemniter celebrari* VI *Martii : quod in lectione Martyrologii ad Primam his verbis indicitur :* Metis ad basilicam natalis S. Cadroe Abbatis : *unde in Hagebenion suum Belgicum ipsum transtulit Balduinus Hillot, non absque mendis; quorum hoc præcipuum; quod a S. Felicis Abbatia gradum fecisse dicat ad Walciodorensem regendam. Ad eum rem diem I itæ compendium, visis citatisque his, quæ proximus Actis, habet Bartholomæus Fisen inter Flores Ecclesiæ Leodiensis : sic tamen ut Walciodorensi inhærens chronico S. Foranuani facat successorem quem errorem nec in Maccalluni elogio ad* XXX *Aprilis audet corrigere; quamvis fateatur,* aliud diserte asseverare Kadroelis vitam, et cum ea tabulæ rerum ac temporum rationem. *Superest ejusdem Sancti memoria in duobus instrumentis inter chartas monasterii repertis, altero Ottonis* III, *sub annum* DCCCXCI, *his verbis* Talemque defensionis tuitionem donamus, qualem noster bonæ memoriæ Pater Otto invicti nuncupatus Cæsar, tempore sanctæ memoriæ Cadroelis Abbatis, jam dicto monasterio concedere dignatus fuit. Cu-

memoria in chartulario,

lixti Papæ II *altero, sub annum* MCXXIII, *qui rogatu Adelonis Abbatis,* monasterium sub Apostolicæ Sedis tuitionem et defensionem suscipit, et in eadem libertate, qua tempore Ottonis Imperatoris ab Episcopo Adalberone primo, petitione Cadroe Abbatis, statutum est, permanere decernit. D

14 *Hujus monasterii præfecturam, Cadroele mortuo, Abbas excepit* Fingenius, patria Hibernus, *inquiunt Sanmartham; quem virum religiosum ac magnæ apud Principes auctoritatis fuisse, rerum simul monasteriorum commissa eidem cura declarat. Anno cum* DCCCXCII *Adalbero, ejus nominis* II *Episcopus, S. Symphoriani monasterium, quod a fundamentis pene exciderat, movens in amœnissimo colle ad meridiem excitavat, Finenio commisit, et huic circa extremum seculi ejusdem annum S. Vitoni in Virdunensi suburbio Abbatia accessit. Prioris autem monastera sub S. Symphoriani invocatione erigendi caussa fuisse Alberoni videtur, non tantum vetus celebritas loci, quatuor Metensium Episcoporum Papuli, Goerici, Godonis et Felicis* II *sepultura nobilitati, antequam barbarorum incursu everteretur; sed etiam studium quietis pacisque monachæ, cui separatio advenarum Scotorum seu Hibernensium ab indigenis Lotharingis, qui hactenus in S. Felicis permixti exierant, non parum profutura credi poterat. hæc enim videtur esse unica ratio, propter quam in diplomate Ottonis* III, *quo hæc fundatio confirmatur, tam expressis verbis cavetur :* ut Abbas primus, nomine Fingenius Hibernensis natione, quem ipse præfatus Episcopus nunc temporis ibi constituit, simque successores, Hibernenses monachos habebunt, quamdiu sic esse poterit. *Fingenium autem non sic pervicem S. Symphoriani institutum Abbatem, ut priorem locum alteri cederet, ex eo patet, quod ibidem honorifice sepultus sit, non sine opinione sanctitatis anno* VIII *mortuus, et in S. Clementis necrologio ad* XX *Octobris relatus. Post ejus vero obitum suos utcunque locus diversos Abbates habuit, quos recensent Sanmarthani : inter quos non immerito fortasse miraberis nullum deinceps nomen occurrere, quod Hibernensem sit : unde suspiceris, haud diu post ejus mortem desisse Hibernienses, diversis a Benedictino institutis imbutos, eodem confluere.*

successor Fingenius,

Abbas etiam S. Symphoriani Hibernensium. E

§ IV. *Quæ fuerit S. Cadroe patria : quis Vitæ auctor?*

sub qua nave ac etiam Abbatiensis Scoti

Hic vero, *quoniam Hibernicus Maccallanus, Hibernicus Fingenius, Hibernienses duo alter monachi, ingens se campus aperit Hibernos adversus hodiernos Scotos insurgendi : quibus quidem contra Hunsi eruditique similium auctorum delirio favemus, ut tamen veritatem amemus præ ipsorum alterutrum odio, nec odiamus, quod modo memorata loquendi forma alterutri parti, Cadroem sibi rapere videntur, præpudet nos enim hoc tempore, quo Scotorum in Britannia regnum extinctis Pictis prævaluit, quotus Scotus aut Scotix nomen audiat, nemo Hibernum aut Hiberniam animo concipit, nisi versatus in historicis operis assuescat ad appellationesque distinguere : ex more ordine Franci, Germani, Itali, quibus in principio edita nota facial Scotos eadem, quæ Hiberna primi* XVII *Maii ad Acta S. Patricii docebimus) Albanienses Scotos satis ab Hibernensibus discernebant : maxime cum Hibernensi sanguine, etiam tum Albanienses gloriarentur, nondum antiquam patriam prorsus, in qua Picti potissimum adhuc tenebant partem, fastidire cœpti.* F

S. Cadroe non potuit esse Hibernus.

16 *In Maccallano tamen Scotiæ ac Hiberniæ pervicit, nullo pro Scotis argumento apparente, nedum per conjecturas : alterum; multaque tutius de Fingenio, quem tantum S. Cadroe hospitio pie prosecutum accepimus dicit Cœgani. petuit enim eodem Scotorum et Hibernensium Cadroe Maccallano, potuit alio quocunque tempore petisse*

A *ruisse Fingenius. Ad Cadroem quod attinet, nihil adfert Colganus, quo revincat evidentem eorum, quæ hic dicuntur, auctoritatem : inter quæ tamen haberi notumus, quod ad sepulcrum S. Columbani (quo nomine celeberrimus est S. Columbanus sive Columba Abbas instituti monastici inter utrosque Scotos, per eosque in Gallia quoque, Germania et Italia propagati auctor, sepultus in Jona insula) quod ad hujus, inquam, sepulcrum Cadroe parentum precibus impetratus, atque Bronoseni ad prima pietatis et litterarum rudimenta discenda traditus dicitur, quodque non longe inde matrices suas ipsaque habuisse parentes, probari possit ex anno* G *vitæ. Nolumus, inquam, hæc omnia pro Scotis accipere : quia præter hanc Columbanum in Hibernia fuere multi, et hujus ipsius ossa jam tum fortasse Danum translata erant, eademque cum SS. Patricio et Brigida tumulo condita : quamvis non propterea peregrinantium devotio desineret Jonam insulam in ejus nomine venerabunda adire. Verum hæc, ut dixi, in medio relicta, cogimur Hiberniæ objudicare S. Cadroem; eo quod unum S tradatur, adolescens in Hiberniam missus et apud Ardmachanum in primo disciplinarum rudimento ab eo, sub cujus instructione adoleverat senex; indeque reversus eruditus atque, ad eumdem usum instructissimus. Veruntamen reditus ejus, quæ vera esse non possunt nisi Hiberniam aut interjecto æquore divisam concipias ab ea, quæ Cadroe patria fuit, ratione; aut aliam a scipsa fingas.*

sed litterarum causa in Hiberniam missus,

B

quas inde reversus, Scotos docuit,

17 *Quid autem, quod sequitur? Et per totam Scotiam conversus suæ tritticum sapientiæ ubi creditum fideliter erogavit. Hiberniam fatear ex usu priorum sæculorum Scotiæ nomine intelligerem, nisi pateret ex cunctis auctoribus ubicumque Scoti essent Scotiam concepisse, prout hinc fieri a plerisque incipiebat : licet enim Scotti, inquit, multa millia pædagogorum habeant, sed non multos Patres; in disciplinis enim artium hic illos genuit : videntur hæc, quamvis exaggerantius dictum fateamur, de Hibernia sua Hiberni intelligi? cujus quot erant monasteria tot numerabantur sæcularium litterarumque gymnasia, ad quæ possim ex Anglia, Cambria, Albania, confluebant discipuli : adeo ut eo tempore videretur Hibernia publicum Britannicarum insularum gymnasium. Plus autem dicit auctor noster, cum rationem dat, cur directe ad Scotos eruditionis etiam profanæ laudem Cadroeli tribuat : nam, inquit, a tempore, ei est, ante tempus adventus sui nullus sapientium usare transierat, sed adhuc Hiberniam incolebant. Supra veritatem hoc quidem, sed tamen eo valet, ut laudandus ex eo feratur Cadroe, quod*

C *ex Hibernia, ubi studuerat, mare transierit Scotis eruditionis sapientiam, quæ hactenus videbatur in Hibernia sola habitasse. Fuit igitur Cadroe patria aut nova Scotia, aut ei proxima Jona insula S. Columbæ, Scotorum Albanensium. Ipse ibi, scilicet spatium autem compusque explicanda doctrinæ suæ, atque unde transitum ad nos fecit, ea potissimum regio, quam in Britannia Scoti tenebant ex Hibernia orti, ideoque Hibernicorum et Hibernensium nomen nequaquam rejicientes; maxime apud exteras nationes, apud quas nomen istud erat in maxima æstimatione sapientiæ et sanctitatis; Scotorum autem, ut ab his distinctorum, in exiguo*

ex Hibernia genus unum ducentes :

18 *Cum autem sub eo nomine eorum ita concessum juxta Metas monasteriorum esset, et ita per successionis stirpem Scotti undecumque advecti, opera pretium existit auctor Vitæ hujus ergatis originem antiquitatemque ab aliquo, qui se Hibernicæ antiquitatis peritum diceret, mutuari; et totam illam fabularum congeriem (quem pro vera historia quo omnes confidenter magis quam erudite obtenderat Actus hisce præmittere, quod quam infeliciter ex cessorii, argumento erunt tot fere mendæ quot nomina propria, quæssima per me ad modum exacta historiæ veritatem, sed et contra topographiam errores, propter quos admirastasque fabulas totum istud pareram expungere maluimus, ne nauseam lectori nostro moveret; et melioris vitæ hujus parti crearet præjudicium, quam alias omni credimus acceptione dignissimam : satis est hæc apud Colganum impressa legi, operose conatum excusare deficientia, explicare obscura, errata corrigere.*

D

19 *Qui Colganus cum argumenta colligeret omnia, quibus Albienses Scoti Kadroem videbantur vel apud se notum, vel saltem a se hac transgressum posse probare; potuisset non silvisse unum in hanc rem valde efficax ex ipsa itineris descriptione unum. 13 et 14 : ubi Rex Scotus videns nihil se dissuadendo deprecandoque proficere, persuasit subditis, ut vestium et equorum adjutoria impendentes Sanctum dimitterent : qui Regis ipsius ducamine venit usque ad terram Cumbrorum ubi Dovenaldus Rex ei præerat plebi, propinquus viri. Inde perductus Eboracum, ac postea Laugdunam, Windecastram accersitur ad Regem Egmundum : et per Cantuariensem Antistitem deductus ad portum, ex quo erat soluturus, qui hactenus terra iter fecerat; et quidem e Scotia hodierna (unum ex priscæ navi faciendum iter fuisset in Cambriam equis a populo ac Rege subministratis. Cum autem hæc omnia sic cohæreant, ut, quantum est ex vi textus, eadem regio unde digressus est Cadroe, parentum quoque ipsius fuerit commoratio, qui et ipsi dicuntur ad deprecandum abitum accessisse ad filium : quapropter non tantum in Jona insula, sed in pluribus aliis hodiernæ Scotiæ locis templa suo nomini dicata Sanctus habuerit Columbanus : facilime accidere potuit, ut auctor noster votivæ peregrinationis terminum Sancti tumulum fuerit interpretatus evangelium suo, non autem ex fideli eorum, qui rem exactius noverant, relatione; vel ut impetratus ad tumultum in insula Jona, ad templum vel cœnobium ab eodem Sancto cognominatum intra Scotiam fuerit perductus a parentibus suis, in proximo commorantibus.*

a quibus terrestri itinere in Cambriam transit,

relictis apud illos parentibus suis,

E

20 *Neque nullum, ut Colganus existimat, in Constantino Scotiæ Rege hujus nominis III, sed longe maximum momentum est : in Constantino autem* Onello (cujus filius Aulus, futurus Rex de Oileach anno MIX occisus fertur in Annalibus *Hibernicis*) *est pro adversa sententia præsidii parum. Nam hic nec regnavit in Ultonia, et an natus esset hoc de quo agitur tempore quæri possit : iste vero quamvis a Malmesburiensi lib. 12. cap. 6 cecidisse dicatur in eo prælio, quod Westmonasteriensis et alii anno gratiæ* DCCCXXXVII *ab Æthelstano Anglorum Rege pugnatum dicunt contra Analafum Danum : aliud tamen nihil hinc sequeretur, quam quod auctor Lotharingus non da perspectam habuerit Regum Scotorum Chronologiam, aut potius is, qui hæc auctori dictavit, et Constantinum accepérit pro Malcolmo. Verum cum hujus Malcolmi ante annum* DCCCXLV *nulla apud scriptores Anglos mentio fiat : et præter Malmesburiensem, in Northumbricis rebus tam imperitum, ut duodecim ejus gentis Reges ab eo prætermissos hoc die probaverimus pag. 445, de cæso in certamine Constantino taceant antiqui omnes : Scoti autem secuti Majorem, Historiæ Britanniæ lib. 3 cap. 2, dicant quod Constantinus prælio victus, amissis turpiter Cambriæ terris, quæ Scoti a diebus Gregorii, anno* DCCXCIII *juxta Lestcam defuncti, per annos tenuerant* CIV, *postea ad Scotiam redierit, quatuor annos regni sceptrum rexerit, et demum in S. Andrea religiosus effectus, illic quinquennio usque ad mortem steterit. Hæc, inquam, cum Scoti dicant, neque neget Colganus; apparet eum negligenter nimis subduxisse calculos, quibus Constantinum anno Christi* DCCCXLIII *mortuum statuit, qui hac ratione usque ad* XLVI *vixit, et posito regno Rex tamen alter ab extero scriptore potuit*

sub Malcolmo rege,

et Constantino hunc verosimiliter adhuc vivente :

F

21 *Certe longe verosimilius est ab Rege jam monacho deductum Cadroem usque in Cambriam, quam ab eo, qui tunc juvenis regnum obtinebat, Malcolmo.* Dovenaldus autem Rex illi tunc præerat plebi, propinquus Cadroe. *Exre aliud pro Scotis argumentum non*

ANIMADV. PAG. 22. *tempore Domnaldi Regis Cambrex.*

inobservatum

A *inobservatum Colgano; sed qui illud conatur obscurare per frequentia quæ fingit Scotobritannos inter et Hibernos connubia, eo magis quod nullus eo tempore Rex Cambriæ inventatur hoc nomine. Sed si eum Colganus non invenit, invenimus nos eum apud Westmonasteriensem, ita scribentem ad annum* DCCCCXLVI : eodem anno Eadmundus Combriam totam opibus spoliavit, ac duobus filiis Dummalli ejusdem provinciæ regis oculorum luce privatis, regnum illud Malcolmo Scotorum Regi de se tenendum concessit. *notum autem est, vel solum Colganum legentibus*, Dovenaldi et Donnaldi ac Domnali *nomen unum idemque esse Hibernis ac Scotis.*

22 *Restat ut de auctore Vitæ mox dandæ dicamus aliquid. Ac primo certum videtur compellandum eum esse nomine* Reimanni, *ut habet exemplum nostrum, vel* Ousmanni : *sic enim in suo Colganus legit, descripto manu propria ipsius Abbatis D. Nicolai Fabricii. Nam licet in prologo sic legatur* Immoni Rei-*vel*-Ousmanno, *ut videatur quasi cognomentum esse : qui tamen cognominum usus eo seculo nullus vel exiguus fuit (ut patet in omnibus Abbatum Episcoporumque catalogis, unde nec hodie in suis publicis scriptis ea adhibent) et quia usitata tunc temporis epistolarum formula, post ejus cui scribitur nomen, nomen scribentis exhibet : non dubitamus quin librariorum oscitantia factum sit, ut pro recto casu obliquus scriberetur. Porro indicio Teutonici nominis cognoscitur auctor neque Scotus neque Hibernus fuisse; sed indigenarum monachorum aliquis : idque non ex monasteriis Sanctorum Clementis vel Symphoriani; sic enim non debuisset excusare, se parum familiarem viro Sancto audita dumtaxat posse commemorare. Ex hac ipsa tamen excusatione colligimus, non tantum Sancto fuisse synchronum (quod satis probat Immonis cui inscribitur ætas) sed tali loco commoratum, ubi vel familiarius novisse Sanctum putabatur, vel ex propinquo habere posset documenta necessaria ad opus ejusmodi conscribendum.*

Acta scripsit monachus synchronus,

B

23 *Quare putamus eum vixisse in alterutro monasteriorum duorum, Sanctorum scilicet Vincentii vel Arnulfi, Urbi Metensi atque adeo ipsi S. Clementis cœnobio proximis : in his enim Theodorici et Adalberonis Episcoporum cura virtutis pariter et litterarum florebant studia, ut ex eo patet, quod Joannes S. Arnulphi Abbas hoc eodem tempore S. Glodesindis vitam conscripserit, et cognominis sibi B. Joannis Gorziensis Abbatis Acta, si non absolvit, tribus saltem primis partibus perfectam reliquerit morte præventus. Quamvis vero, ut diximus, Immones hoc tempore gemini fuerint, Gorziensis alter, alter Walciodorensis Abbas; et magna Cadroe cum B. Joanne Gorziensi, ut constat ex vita hac nostra, 24, familiaritas intercesserit : Walciodorensi tamen potius credimus cuncta fuisse, ut hæc Acta conscriberentur; tum quia nonnullis annis Walciodoro præfuit Cadroe, antequam eo veniret Herimannus (cujus tamen mirum est nullam unquam fieri mentionem) tum etiam quia hoc probabile facit Walciodorense Chronicon, ubi ait de prodigiis, quæ per B. Cadroem dignatus est Dominus operari, non modicum in Ecclesia B. Felicis, et apud Walciodorenses volumen conservari; quod volumen vel hæc ipsa est, quam proferimus, Vita : vel potius miraculorum ab illius morte factorum compilatio : cujus si exemplar habere Walciodorenses curarunt, multo magis esse debuerunt solliciti, ut Vitam haberent sui aliquando Abbatis.*

et vicinus loco,

C

rogatu Immonis Walciodorensis.

VITA

auctore Reimanno, sive Ousmanno

Ex MS. Hubertino.

DEDICATIO OPERIS

a Venerabili in Christo Patri Immoni a

.... Omne bonum in summo bono

Cum me tibi, Pater, obedire sponderem tale quid imposuisti, quod nisi ad ultima quæque promisissem, digne recusarem : jussisti enim, ut aliquid de actibus felicis viri Kaddroe describerem, quasi aut disciplinarum quippiam consecutus sim, aut ita viro illi familiaris fuerim : cum neque ingenium suppetat, neque gestorum ejus aliquid sciam præter audita. Huc accedit, quod me rusticum inter rhetores, verba cogis facere : materia aliquibus profutura, styli grossitudine multos offendet. Verum quoniam inter nos schedulam te comprimere promisisti, parui, ut potui. Si autem incurrerit manus aliquorum, stylum excusabit materia, quæ licet inter æmulos, siquando forte fuerint, omni carebit invidia, cum et ipse bono animo acceperim, si quis eam in melius commutatam augmentaverit. Ceterum in situ insularum et nomine regionum minus nos reprehendat, ne inertiam alterius monstrando, suam insipientiam ostendat, legat potius historias, ut nos vera dixisse cognoscat *b*. Hic et in æternum Pater beate vale.

D AUCTORE REIMANNO.

b

a Colganus, Immonio Ousmanno. — *b Nempe descripturus Scotorum origines fabulosas hæc sibi præfando credidit : nos eam lucubram hinc excudimus, quam apud Colganum legat, qui volet.*

PROLOGUS.

E

Pietas omnipotentis Dei, sciens humanam naturam assidue ruinare cadaveribus, ut tandem valeret aspirare mansuris, ex incomprehensibilis et æterni juris consilii ordinato tempore apparuit cum gratia erudiens nos : ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus, et tersa caligine vetusti erroris, portas vitæ cum exultatione intremus. Ne vero in eremo hujus exulatus, quis patriam petens, deficeret, Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam. Et ne ignotum quæratis iter, ego, ait, sum via. Quid autem præmii euntem maneat, ostendit. Per me, inquiens, si quis introierit, salvabitur. Hujus ergo pactionis promissor, quo ad spem vitæ animaret, consortes fragilitatis mortalitatisque nostræ ad iter salutis excitos, debilitati infirmorum speculum exempli assidue proponere voluit : quorum multi ad justitiam verbo erudientes plurimos, jam fulgent ut stellæ in perpetuas æternitates : plurimi exemplo suorum actuum, ad portum beatitudinis alios appulere, atque in domo Dei, qui ubique pro suis laborantibus lucris remunerator occurrit, ut eorum quisque potuit, in sudavere.

Dei pietas hominibus innata,

Tit. 2. 12

Matth. 11. 28

Jo. 10. 9

tum Sanctas suos in exemplum proponat,

3 Verum quia nostri jam ævi inertia, quibus ex iniquitatis abundantia refriguit caritas, usque adeo detorpuit, ut non modo non collaborat aut laborantes attendat, sed nec olim in vinea nostri patrisfamilias laborantium actus, qui nobis solatio conscripti sunt, perserutari curet; indeficiens largitas Dei semper invenit quos proferat : ut, si priorum negligimus lectionem, præsentium excitemur visione. Quorum videlicet monumentum bonorum operum, etsi raros imitatores habet, decorum est habeat scriptores : quia manus Domini non erit invalida, ut per id aliquando aliquos ad servitutem adjiciat, in hoc insistentibus mercede æternæ remunerationis salva : quam multi appetentes, ad profectum nostrum, in quos fines seculorum devenerunt, non tantum visa, sed audita transmittentes, in domo Dei aurum, argentum, lapides pretiosos obtulerunt : et nos, qui pilos caprarum vix consecuti sumus, ad hoc appliquerunt, ut, si imitandos sequi tardi sumus, tamquam si cæcis iter monstrare velit, aliquem, qui imitari debeat et possit, describere audeamus, et si digne non valemus, olim volentibus et valentibus styli materiam præbeamus.

F

tandem aemulorum successu notos.

A

AUCTORE REIMANNO.

CAPUT I.
Natales et educatio S. Cadroe.

a *In quibus Cadroe ex nobili progenie*

Regii igitur sanguinis, opibus eximiis vir quidam nomine *a* Fochertach fuit, qui divitiis et nobilitate similem sibi sortitus est conjugem, nomine Baniam, quæ in flore juventutis suæ ex priore viro filios susceperat, sed post hunc conjuncta, steribis permanebat : unde post multa Sanctorum suffragia, quæ ad pissimas omnipotentis Dei aures admoverat, *b* B. Columbani cum viro suo adivit merita ; nec suo voto est frustrata. Namque cum ad sepulchrum ejus cum jejuniis et orationibus pernoctassent, VIX obdormierant, et singulas se tenere candelas cum lumine indissimiliter videbant. Quas cum lætantes attenderent, subito *in* unum lumen compactas mirabantur : et ecce vir præclari habitus apparuit : Tuæ, inquiens, mulier, meam infecerunt stolam lacrymæ, et in conspectu Dei astiterunt preces, et qui oranti Annæ concessit Samuelem, petentique Jacob conceptum dedit Rebeccæ, jussit, ut concipias et paries filium nomine Kaddroe, futurum lumen Ecclesiæ, qui juxta nominis sui virtutem bellator c in castris Domini invictus ascendet, ex adverso opponens hostium, paratus stare in prælio pro domo Israel. Somno itaque exerti, cum gratiarum actione congratulabantur visioni, nec incerti de promissa misericordia, domum cum exultatione redeunt, quod talem susceptura essent prolem, fit commune gaudium.

b *B. Columbani promissio.*

B

5 Interea concepit mulier et peperit filium, cui juxta Domini mandatum Kaddroe imponit vocabulum. Fama nati pueri finitimas repleverat nationes ; ut moris est patriæ, accurrit vulgus nobile, diversum sexu et ætate, undique quique avidus puerum educare. *d* Mater ergo tantorum nobilium, petentium scilicet cuncta immunitas, cui Deus juberet dari, respondit se subtrahere non posse. Forte stratu decubuerat, cum illi inter tantos somnus obrepsit, vixque leniter per membra diffusus, videre licet quasi dominum circumvolasse aeripetrem, et omnibus semoti, matronas cujusdam vertici in edisse. Expergefacta deinde circumstantibus, quid viderat narrat. Tunc vero conventu omnium consulto, matronæ nutriendus traditur : qui sublatus in domum nutricis, atque ablactatus est. Cujus pater jam in tenera indole futurum præsentiens industriam, secularibus rebus manumittere tentabat.

c *d* *nutrici deinde pueri traditio.*

C

6 Erat autem puero patruelis e Beanus nomine, ab incunte ætate Christi gaudens servitute, pervigil in orationibus, eleemosynis intentus, servator cum qui si fieri posset, omnes ad Christum trahere vellet, conversus ad Deum pro pueri salute totis incubuit precibus. Mox clementissima divinitas adfuit atque in visu semen [alli quens] a patre, puerum ad scholas reposci jussit. Paruit senex. Et virum super negotio convenit, abnegat ille, et senem quasi errantem risit. Denuo vero rem repetere jussus, patrem pueri repetivit, mandata patuli, utque puer ei qui dederat reddi deberet mercat. Tunc bonus agricola ferre se a viro importune infestari, quæ nolebat reposci, senem errare judicio, non posse se amittere filium sibi per repromissionem in senectute matri generatum, baculum senectutis parentum, quem tanta familia expectabat Dominum.

e *Beanus deinde patruus petenti,*

f *et invitum patrem ad hoc compellunt,*

7 Itaque sene recedente sine effectu visitavit Dominus matrem pueri, conceptumque iterum et genuit filium nomine *f* Mattadanum adjecitque Dominus admonere senem. Vade, inquiens, die patri pueri : Age, homo, repete abs te puerum jussus a Deo, qui tibi substituat alterum illius loco : qui si nolueris, die illi immunere iram divinæ animadversionis. Nec mora, virum adiit prout allocuturus ; cui renuenti

Acquiesce, inquit, ne contradicentem te invadat districtio supernæ ultionis. Quod si me non jussum ex meo dicere adscribis ; imminentis tibi iræ indicio, equus, qui tibi melior est, moritur. Mira velocitas : adhuc volvebantur in ore senis verba, cum puer stabularius equi interitum nuntiat. Quo audito, irruit viro terror diriguitque, et calor ossa reliquit : tandem vero illacrymans, licet invitus, cum matre pergens ad tumulum B. Columbani, infantem, Deo, qui petebat, offerens, seni prædicto nutriendum tradidit. Susceptum igitur puerum senex curavit, atque in Divina lege, ut potuit, erudivit. Jam infantia emerserat, et adolescentiæ proximus, acris ingenii acie cœvos præibat.

D

eruiendus committitur.

8 Interea quidam pestifero spiritu agitati nutritores olim infantis devastabant ; qui virium resistendi inhabiles, adolescentulum adeunt, suæ miseriæ quærimoniam pandunt : moris namque est patriæ, ut si quis nobilium infantem nutriat, deinceps, non minus genitoribus, ejus in omnibus auxilium exquirat. Ut autem juvenem in sui adjutorio incenderent : Cum te, inquiunt, nutrivimus si oves vel equos levassemus, harum lacte pasti, equorum vehiculo melius hostium rabiem declinaremus ; qui te præsente prædæ et vastitati succumbimus. Forte Beanus aderat, cum juvenis commotus arma corripuit, et socios inclamans, hostes in equi deliberavit. Jamque ripæ fluminis inundantis, trans quem hostes erant, astiterant, et navium usus exquirebatur ; et unus ex numero comitum ordine Clericus, custos juveni deputatus, sene reverso renuntiat. Tum vero complosis manibus in lacrymas resolutus : Domum te, ait, custodem juvenis dereliqui.

Ultura vitiatam nutricis impietate

ad arma prosilit :

9 Cumque ille non potuisse se respicere satisfaceret : Moras, ait Beanus, rumpe ; et ut me præstoletur, cogo. At ille cum adolescentem reptis non destiturum omnino diceret ; senex proferens, quo solebat uti, Evangelium : Hoc, inquit, defer ; et ne ut opperiatur comestare. Præcedit Clericus mandata senis cum signo deferens, et licet lacrymantem et contradicentem in ripa stare compulit. Sequitur Beanus, et causam iræ adolescentis exquirit : ille vero retulit, necesse habet esse posse integrum, ut dolorem nutritorum pateretur manere multum. At senex ejus efferos animos mitigabat : illi autem non acquiescenti ait senex : Super hoc ergo exquire ejus voluntatem, cui promisisti fidem : et, ut scire valeas, aperit librum, quem ab eo reperierat, et versum, quem primum invenit, arripuit. Erat autem : Si quis quod tuum est tollerit, ne repetas. Hoc autem cum ei non satisfaceret, denuo resolvit sententiam et incurrit juveni contraria, quæ erat : Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Tertioque revolventi occurrit : Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum. Cumque his contradicere non posset, in pace cum viro Dei reversus, lectioni et orationi vacabat attentius.

visit cum Beanus,

E

et exhibito Evangelio cavet

Luc. 6. 30
Matth. 26 52
Matth. 18. 22

10 Quadam autem die, fessa senex membra stratulo collocaverat, et Kaddroe cum sociis haud procul quiescebat, cum homini Dei Virgo apparuit fulgore vultus fulgorem solis vincens ; adeo amœna, ut non putares eam nostri temporis, licet videretur juvenis, septifermi veste nudata, cui quidquid dici et cogitari potest, intextum erat : quam senex intuitus, quæ et unde esset inquirit. Tum illa : Ego sum, sum sapientia, quæ halsto mecum habitavi, et cum filiis inter cogitationibus et hunc veni mihi assumere juvenem. Visio evanuerat ubi oculis intuentis, et juvenis amore correptus discendi, quem post scholasticas tradatur studio meliorum putares. Intellexit vir Dei quod viderat, et paratis quæ viæ et scholis erant necessa-

obtinet in eam admonitus,

Pr. 8 12

ria, adolescentem Hiberniam *g* mittit, qui apud Artmachum in pistrino disciplinarum se reclusit, non veritus post dogmata divina mundanas litteras quærere, ut his lucidius elimatus, quæ olim didicerat melius posset examinata proferre; cum legeret Platonem gentium Philosophum, fama Jeremiæ accitum Ægyptum petisse, atque cum eodem Propheta collatis verbis, unum super omnia Deum, quem antea ignorabat, reperisse.

g *in Hiberniam studiorum causa dimittit.*

11 Instruitur itaque et cœvos contubernalesque suos longe præcedens, gymnasium sapientiæ ipsa ductrice angulatim percurrebat. *h* Quid ultra? Quod Poeta cecinit et orator dixit, quidquid Philosophus cogitavit, expertus est: *nihil illum fugit; quidquid numero, mensura et pondere, tactu et auditu a quoquam vestigatum est ebibit*; ad ultimum astrorum occultos tractus et cursus radio doctius Egino, quo nescio an aliquis in ordi Hierarchia probatior sit, designavit: taliterque edoctus, æquore remenso, ad Beanum redit; et per totam Scotiam conservis suis tritieum sapientiæ sibi creditum, fideliter erogavit: licet enim Scoti multa millia pædagogorum habeant, sed non multos Patres... in disciplinis enim artium hic illos genuit. Unde quia labia ejus eruditerunt plurimos, non sociabatur ei afflictio: Nam a tempore adventus sui nullus sapientium naare transierat, sed adhuc Hiberniam incolebant. Lætabatur senex juvenem proficere, et ad cuncta, quæ tentabat, neminem similem habere.

h

unde reversum Scoti magistrum acceperunt.

B

a *In Colgani regrapha* Fothreach, *in nostro* Fochercach: *rectius MS Romanæ* ostrudit cum Colganus, *quamvis illud non viderit, ut scriptum nomen esse familiare antiquis Scotis, adeoque sic scribi debuisse.* — b *Præcipuus hujus nominis Scotorum Pictorumque Apostolus est in Iona seu Hensa sepultus insula, qui corpus ejus eodem retulit atque occultavit S. Blaithmacus, anno* DCCCXIII *Martyrum xalend., quamdiu autem vespite sub denso, ut scribit Walafridus Strabo, abditum manserit, incertum est. Colganus putat prius quam Cadroe concipi etiam Dunum esse translatum, quod tamen non impediret, quo minus in veneratione sepulchrum faceret aut etiam reliquiarum particula vel saltem cultus in aliqua Scotiæ Albanicæ templo, ad quod mater natura confugerat, quodque hic parum accurate vocatur sepulcrum.* — c *Cilli puellum Hibernis, cor, verbotenus bonum significat unguli Colganus, et mallet Calmet, quod bellatorem sonat. Cadroëm scripsit Otho III., Cadroctum aliqui, in his Actis semper Kaddroe.* — d *Qui Hibernicorum mores apud Cambidenum describit* I. *Gualt, etiam hodie inter eos obtinere testatur, ut pedum sit propriis plus curare, alienorum vero curam, præsertim nobilium, certatim et e longinquo evocantes ambiant... eique ea tanto studio se impendat, ut alumni deinde nutrices nutritiosque suos plures quam parentes fateantur... qui autem hodie regunt in Hibernia mores, eos omnes olim inter Albanicos Scotos e Hibernia deductos necesse est diu quoque vigusse.* — e *Fortasse patrium. Fuit enim multa ætate proiectior, unde senex dicitur paulo infectus... non potuit tamen summum ei situs parare, quippe qui adhuc exul ea cura, cum annum Cadroe quadragesimum excessisset. Septem autem relicto Hensa Hiberniæ festos adscriptos ait Colganus... et obiisse ad* I *Januarii nec rectum quidem scripsisse de Beano, qui semper Patricii clarus celebrisque etiam nunc cultu in Ultonia hospitatur, et festum præcipuum habere videtur* XVI *Decembris, ut ipse docet* XI *Febr. in notis ad Vitam S. Camoci... lectorem remittit ad Kalendas Januarii, quæ ista de ceteris ejus nominis Sanctis fusa egerat. Sed unde sibi oriatur Beanum Cadroe instructorem inter Sanctos celebrem, aut Hibernum fuisse?* — f *Hodieque nobilitati, unde Albanicos Scoti quoque ducunt, perquam hic mos fuisse probatur ex, qui ad hunc locum Colganus convertat... vel ad tabulam ejus parum admodum faciunt, cum alioquin Scotis ut h. qui et origo, sic et nomini communis diu fuerit.* — g *Nec aliquem Hiberniæ extra Hiberniam mores Colganus ostendat, non expedit se ob hoc loco... ubi ace. sequenti, qua ductus litterarum studii tradiderit in Scotiam, remisso equore, qua hebetatus intra Hiberniæ se continuerint. Est autem Ardmachi Hiberniæ metropolis a S. Patricio instituta.* — h *Multum his amplectendis studiis obtinuit... ut sequentibus antiqua ubi Scotos, relut omni litterarum in Albania cultu destitutos, describat... exaggerationem quoque hyperbolicam facile agnoscat et ignoscat.*

S. Columbani cultus

suos liberos nutricits committunt.

CAPUT II.

Divino oraculo monitus patriam deserit, et monachum induit Floriaci.

Beatus cœlesti visione de cetur,

Interea præteribat tempus, utque Dominus adolescentem in vitam salutis dirigeret, homo Dei deprecabatur, nec longinqua Dei miseratio fuit, quæ se in veritate invocantes semper amittit. Cumque unus nostrum vigilias fatigatus, post hymnos membra lecto collocasset, ut sæpe mane inceptus et lætus est, sommus subierat senem: neque pleniter obdormierat nec plene vigilabat, sed quamdam in extasim raptus, vidit magnorum virorum fieri conventum; quos admirans, aliquid magni acturos sperabat. Tum illorum unus ceteris reverentior, Militiam, inquit, Regis æterni a seculis ordinatam augere expedit, vosque, ait ad reliquos, ut ex his qui hic quiescunt juvenibus quosdam ascribatis, qui in conspectu Imperatoris saltus dare debeant, ille, qui venit salieus in montibus transiliens colles, direxit: huicque, qui nos aspicit, quid transilire deheant, ostendere præcipit: Ducitur itaque Beanus, et videt tres terræ defossos specus, quorum primus et secundus non parvæ erant quantitatis, tertius altitudine nimii horroris, immensæ latitudinis: hujus ulterior ripa plena splendoris erat et gaudii.

D
AUCTORE REIMANNO.

Cadroen religiosæ militat

13 Quid sibi hæc vellent, non tunctatur senex inquirere; responsumque est, hos debere juvenes transilire, si gratiam Imperatoris vellent habere. At vero seni periculum Kaddroe timenti, Ne, inquit magnificus vir ille, paveas: transilient enim, licet dispariliter; sed iste felicius præcedet, cui magis times. Et ne cassam jussionem existimes, quid specus significent attende. Primus itaque rerum est spontanea amissio, secundus patriæ relictio, tertius monasticæ vitæ exercitatio. Porro ripa illius exultationis vitæ perennis perceptio. Disparuit ergo visio, et senex excutitur lecto. Non multi post fluxerant dies, et ipsi a Domino dicitur Kaddroe. Exi de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram quam monstravero tibi et constituam te Ducem populi mei, atque sustollam super altitudinem nubium et cibabo hæreditate Jacob, patris tui.

peregre tractandæ destinatum,

E

14 Expergefactus juvenis, amore corripitur peregrinationis, et relictis omnibus, viam peregrinandi ingreditur. Fama rem vulgaverat, et cunctos divites et pauperes mœror et luctus invasit. Accurrit omnis ætas et omnis conditio, et vehis exitium et vastitas totius Scotiæ appropinquaret, fit omnium lacrymabilis exclamatio. Cur nos Pater a deseris, autem labores tui fructum derelinquis? Quare tibi peregre ire placuit, cum omnes advenæ apud Deum simus, et habitatione Cedar incolatum nostrum De docente) plangamus prolongari. Aspice, quæsumus, fructum quem Cultos ad cœlo lacere pote, et quibus necesse est quem scientiæ impertire. Nunquid in Joannis visione non attendis patris æternum verbum quid te moneat? Qui sudat, inquit, dicat veni. Motus ergo his fletibus, aliquantisper desidem moratus, in semetipsum ipse insurrexit. Propter manabat annus cursus valetudinem, juxta quem, ut crebro contingit, secreverat medes cupressum arboris. Noctibus itaque solo Deo teste illuc accedens, exutus vestibus, in maxim horrore frigoris se mittebat in flumen, et ne vi fluctus in præceps rueret, manu tenebat quem arbori circumligaverat funem; et tamdiu ibi stabat quamdiu compleret a centissimo et vicesimo octavo centesimum tricesimum tertium psalmum. *b*

qui in suscepto peregrinationis proposito

a

Apoc. 22. 17

F

post multas persecutiones

15 Interea ruente hyeme æquora detumebant, et propositæ peregrinationis domino aggreditur viam. Tunc vero mœror et luctus iterum totam occupavit regionem; atque accurrentibus omnibus, Rex qui præerat patriæ, Cur tantopere nomine, hominem retentum accurris. Parce timeris jam emensa, B. Brigadæ *d* Kaddroe oraturus, ubi olim fuerat eodem, cum e diversis partibus accitum vulgus undule et ruentium complevit ecclesiam, unus omnes potuit ne deserat patriam. Ad quos ille conversus, Regi et omnibus hoc tantum respondit: Vos, inquit, non deseram, dum ubicunque fuero, vestram habebo memoriam. Tunc clamor populi attollitur, et Sanctorum reliquiis ante eum positis, eorum obtestationi cedens, ut acquiesceret, rogabant. Ille vero si ad hoc, ait,

b

c

d

et nulli cujusquam deprecationi cedens,

Sanctorum

A Sanctorum reliquias attulistis, ut me a voluntate proposita compesceretis, mecum eorum suffragia petite, ut utrum viam salutis aggressus sim, dignentur ostendere : Christus enim cum relinquentibus patrem et matrem, fratres et sorores, sua præmia proponeret, nihil consilii vestri subintulit. Abrahæ quoque quia obediens Deo exivit de terra sua, et de domo patris sui, reputatum est ad justitiam. Frustra itaque Regi cum plebe laboranti, et maxima quæque promittenti dum non acquiesceret; parentes ejus moti, tumentesque cum jurgio : Si, inquiunt, precibus non valemus, ferreis vinculis et carcere cohibebimus. Hoc, ait, vestræ est potestatis; verum quamdiu in vinculis ero, nullo modo bibam vel manducabo.

16 Forte cum Rege Abbas quidam, nomine Mailedarius *e* advenerat; qui, ut erat æquus consilio, Si, ait, virum hunc a voluntate proposita non valemus avertere, prout quisque potest auxilium viæ impendamus; ut remunerationis ejus laborum consortes esse valeamus. Tunc omnes certatim auri et argenti, vestium et *f* equorum adjutoria impendentes, cum benedictione Dei dimiserunt, et Regis ipsius ducamine, venit usque terram Cumbrorum Dovenaldus Rex illi præerat plebi, et quia erat propinquus viri, cum omni gaudio occurrit, et secum aliquamdiu retinens conduxit usque Loidam *g* civitatem, quæ est confinium Normannorum *h* atque Cumbrorum, ibique excipitur a quodam viro nobili Gundorico, a quo perducitur ad Regem Erichium in *i* Eurocum urbem : qui scilicet Rex habebat conjugem, ipsius Domini Kaddroe propinquam. Unde egressus, Lungdinum *k* civitatem expetiit, atque a quodam seneschalco, Hegfrido nomine, susceptus mansit.

17 Noctu itaque per meuriam urbs ipsa incenditur, et maxima jam parte consumpta, quod supererat victrix flamma lambebat. Tunc vero Deus, quid Kaddroe apud se haberet meriti, declarare voluit. A sene igitur rogatur, ut orando perenuti urbi succurreret, qui confestim in Domino, inter ignem, et quod residuum erat currens, conversus ad Dominum, dixit : Tibi, Domine, omne quod est famulatur. Jubeo ergo terrores nostrantium cessare flammarum. Hæc breviter dixit, elevatque manu retro abire jussit incendium. Videres flammam, velut si venti reperflam pabulum deficiendo emori. Sic lætantibus omnibus civitas liberata est. Tunc sunt hæc opera Dei qui gloriosus in virtutibus suis, ad gloriam Dei nostram, quondam in populum murmurantium exercitum incendium, oranto Moyse, ab orbem gessisti; nunc per famulum tuum Kaddroe flammis urbem liberasti.

C 18 Fama tunc tran volans, et totam replens Regionem, ad Regem usque, qui in *l* Windecastra civitate erat, Hegmundum nomine, devenit. Qui continuo accersitum hominem ad se venire petit, et aliquamdiu secum esse rogans, equs colloquiis delectatus per Archiepiscopatus eisdem urbs, Orthonem nomine, in portum usque, qui Limen *m* dicitur, deduxit. Ibi igitur consensis navibus cum in altum irent, ventu exeito hitori revocantur : iterumque mare tentantibus pene cum naufragio, litori sunt restituti. Putasne Lector et Auditor Deum nolle, ut homo iste mare non transiret? Nonne Paulus ad coronam Romam navigans, naufragium, hyemem et famem vix evasit?

19 Turbatis omnibus, Kaddroe mœrore invasit; irruensque nox clauserat diem, et ipse mœrore et jejunio combustus membra in lectum compulit. Assistens ergo vir eum sic allatur : Hi, inquit, omnes, qui tecum sunt, mare transire non potuerunt, ne tibi in via Dei quam ingressi, inobstatum inierant. Nequeum itaque tunc et aliquos secum redire suade, et tunc mari emenso, ulterior te lætum ripa excipiet. Exurgens igitur, visionem sociis retulit, et juvenem dictum, dato vehiculo et sumptibus, redire præcepit : sicque solventes navim plenis velis portum Boloniensem appulsi sunt, et per terram iter agentes Parronam *n* Monasterium advenerunt : ibique Dominus Kaddroe Domini clementiam et B. Fursei merita implorat, ut sibi commorationis locum ostendat. Nocte autem veniente adest ei in visu B. Furseus. Quem cum ille quis esset inquireret; nomen edicit : se ab eo invocatum venisse pandit, et, ut locum mutare debeat, præcipit. Non longe erat Matrona Hersendis *o* nomine, nobilitate et opibus inclyta, sanctæ devotionis ardore plena. Et quia erat sterilis, si quos inveniret sanctæ peregrinationis viros, suscipere cogitabat, eisque benefacere propter nomen Domini Salvatoris.

20 Audito itaque peregrinorum adventu, mox adest exorans et suadens, ut ad se dignentur venire. Qui cum se locum a seculo eis paratum dixissent quærere, ubi labore manuum suarum viventes Domino possent servire; gavisa illa ostendit eis locum in sylva Theorascense sacrum B. Michaelis *p*, ex nomine. Quem cum habilem suæ voluntati dilexissent, et a Matrona Ecclesia ampliata domibusque constructis manerent, communi consilio, erant enim tredecim, statuere, ut Dominum Kaddroe sibi Dominum et Patrem eligerent. Ad quod cum nullo modo cogi posset, conjunctis secum aliis, Machalanum *q* virum summæ bonitatis, et suæ socium peregrinationis, ut sibi imperare debeat, edicunt. Ibique diu sic habitantes, Matronæ prædictæ beneficiis aliti sunt. Interea devotionis desiderio crescente, monasticæ Religioni cœperunt aspirare. Unde cum voluntate Dei, domino illa Machalanum Gorziam, scilicet disciplinatu venerabilis Agenaldi; Kaddroe vero Floriacum, ubi Erkembaldus vir magnæ Religionis præerat, direxit. Ambo ergo quod cupierant assecuti, Machalanus apud Patrem Agenaldum monachum professus est : Kaddroe vero die conversionis Pauli Apostoli apud Floriacum coram Domino Erchembaldo habitum et animum monachalem induit.

D *transvectus adit sepulcrum S. Fursei;*

n

o ab Hersinde susciptur in S. Michaelis;

p socio S. Machalano se subjicit;

E

q

monachum induit Floriaci.

F

S. Brigida Abernethi.

Ericus Norwegiæ rex

a Regi et populo ad iter instruitur.

b ad Dominum.

c

f

g

h per Cumbriam

i

k

Lundinum venit;

subitum urbis incendium sepit;

l ventum solutus eo, tempestas expellitur

m

pulcitur. Negotium a se domitis tere.

---

a Tantum nempe ætatis jam transcenderat — *b De hac postmodo in aquis frigidis consuetudine vide dicenda XXII Martii ad Vitam S. Patricii.* — *c Hunc in S. Andreæ monachum factum anno 761 scribit Major quinquennio duntaxat verisse : non igitur ipse sed Maledulnus patriæ præerat, quod peregrino scriptori ignorandum.* — *d Non aliunde, quam Hiberia apud se natum sepultumque venerantur S. Patricii successorem Benignum, qui, post multa patrio Gentis Pictorum Regis consanguineo sub finem vitæ septimi erat, sepultusque est, et colitur in Scotia Aberneethi, unde ejus spatiosum passionis multibus Andreapolis abest, ubi Constantinus monachus fuisse dicitur. Vide, quæ dicturus sum ad Vitam primi Regulæ 1 Februarii.* — *e Vulgatius duos Maledulfos invenit, quorum unus XXI Julii, alter XXX Octobris nominatur in Hibernicis Martyrologiis. Alterutrum hic significari, nec ipse asserere audet, neque nos asserenti audeamus credere.* — *f Duo habuisse Dommaldum seu Domnalus annum idemque nomen memorant hujus Regis ad an. 716. Westmonasterienses, et Dunmalum vocat.* — *g Cumbrienses in Northumbria fuisse veteres auctores Pictonum, ad Tripolis flexu Barcalonem regem usque septentrionalem. Hic forte ad Lowes, quod Loidæ olim ridenda posse satis patebit, et credere nomen ab urbe, alibi celebri, manasse, loco remanisse.* — *h Non est cur suspicemur Northanhumbrorum sedes debuisse, quarum illa scripta pervenerunt : constat enim ad tempestate Domini, quos perum Northumbros vocant Historiæ scriptores Northumbriam tenuisse, cum quidem Anglo Reges multis et frequentissimis essent bellis ac continua Northumbrorum depopulationis vexati.* — *i Eboracum Lotharingiæ seu Hannoniæ, appellatum Anglis Ecclesiæ pontificis sedes. Locum autem Mindebariensis hic non esse Ep. sequ. quam a Northumbris Regum statutum sede Colonensi post expulsum ab Edmundo anno 761 Alcmundum Regem Northumbrum atque Episcopatum quo quo tempore erat Leodicum de Hannonia, sed illa hanc sedem Hannoniæ sub Leodio Lotharingiæ successam mediam ætatis, intra annos 761 et 765, dicit, ut apud palmi sæculum Lotharingiæ Imperio ex principio cognoscendum et prædicturum. Hactenus Ludovicus : longum dicent Northumbrorum ultimus.* — *k Duæ Lingdonia nunc Lincolnia urbs regia, ad Lemanis exporta longo se extendens tractu, undique munita fossis, quarta duas longissimas. Nam Ouse, quæ hanc urbis est, cum Trenta fere lon. qua Lincolnia est urbs est in Anglia progressus.* — *l Hodie Wincestria Wintonia, urbs Westsaxonia ad perpetuum Colonia hæc civitas est Worcestria. Utrumque autem Romano ad consonantiam Lundinum quidem declinando Worcestria, Dubricius alibi Caerleon, quæ septentrionalis, Ecclesia Archiepiscopi Wintoniæ, multitudine civitate quinquaginta remotæ, altera*

quam

A *quam ad millia passuum viginti quatuor*, Wilcestria *seu* Wiltonia *est, a cujus urbis, non autem a Wincestræ Episcopatu promotus est ad Archiepiscopatum Cantuariensem Odo ille : qui hic S. Cudroem dicitur ad mare deduxisse, Regis fortassis auriam comitatus; quæ causa esse videtur cur auctor hic hujus urbis Archiepiscopum Ottonem scripserit, quæ alias suum habebat Episcopum ab Odone diversum. Hic ab Æthelstano circa annum 937 Archiepiscopus dictus, in illa Sede per annos 20 mira emicuit Sanctitate, ut constabat ex vita ex Julii data : interim videri potest Malmesbur. lib. 1 de gestis Pontificum Angl. cap. 1. — m Celeberrimus olim portus, inquit Cambdenus, donec arenæ, quas mare evomit, obstruxissent : bipassuum millibus Londino adeundus, Dorovernio vero seu Cantuaria octo dumtaxat. Ptolemæo ogre est, Antonino et auctori Notitiæ imperii Portus Lemanis, cujus opportunitati olim Wissbyi incrementum suum debuit; deinde eo destructo Hythi, hunc etiam nunc oppidum. hunc autem commoditissimus erat trajectus in Galliam Belgicam. — n Hodie Peronæ urbs Bituriæ Picardiæ, ad Somonam fluvium, distans a portu Bononensi millibus passuum circiter quinquaginta : adeo ut, si excursionem Wincestriacam ad Regem excipias, rectissimam e Scotia ad Hannoniæ fines iter Sanctus tenuerit, et informationes hic etiam parte accuratissimas sequutus scriptor inveniatur : colitur autem S. Furseus 16 Jan. ubi vide, quæ diximus. — o In Chronico Walciodorensi passim Herimundus, Ethelredi Comitis uxor, cum cœpe multarum in Turacen ecclesiarum fundatrix. — p In Diœcesi Laudunensi, ad Aisnæ fluminis ripam, supra Herisson. Diploma loci hujus ab Herimunde restaurati extant Sammarthani ad annum 945 : ut opportune omnino adveneriat peregrini, quos hoc vel præcedenti anno credimus e Scotia esse egressos. — q Maccalinus dicitur Frodoardo, et colitur XXI Januarii ubi de eo.

Odo Arch. Cantuar.

Limen portus.

CAPUT III.

Walciodorensis et Metensis præfectura : miracula varia.

B Emenso itaque tempore sæpe dicta Matrona Gorziam *a* misit, omni affectu Domnum Agenaldum orans, ut Machalanus ad locum olim electum posset regredi : reversusque locum, quem susceperat, gubernabat. Erat autem locus supra Mosam fluvium Prisco vocabulo Walciodorus *b* nominatus. Huc illum advocans, Monasticum ordinem instituit. Domnumque Kaddroe a Floriaco reductum, omni conamine renitentem, Præpositum ordinavit. Multi non fluxerant dies, cum videret Machalanus utriusque loci curam vires suas excedere, salubri consilio multorum petitionem sibi jungens, Domnum orabat Kaddroe, ut nomen Patris in loco Walciodoro non recusaret suscipere. Expavit homo stupore vehementi, et ultra quam credi potest reluctans abnuit. Illis autem insistentibus, ne pro humilitate scandalum fratribus faceret, Rege tunc, post Augusto, Ottone *c* cogente, vix acquievit, ut susciperet nomen Abbatis.

a *Walciodori factus Præpositus,*

b

mox Abbas,

c

22 Præconio igitur sanctæ conversationis nomen ejus longe lateque crebrescens; multos ad agonem sanctæ Regulæ advocabat. Gaudebant multi ex naufragio seculi portum monasterii contingere : inter quos ad Christum Nobilis, Gerevus nomine, confugiens, militiæ cingulum solverat, et monachum professus in monasterio militabat. Moris est monachorum sibi sub caritate devote invicem servire : unde iste cum socio suo coquinæ officio jussus fuerat ministrare. Quod cum libenter excipere, ut aliquid operis ageret, cultrum, qui propter jacebat, arripuit, moxque spiritu nequitiæ se admiscente, manum suam feriens, gravi vulnere cruentavit. Currens ergo et ad Patris Kaddroe vestigia provolutus, damnum, quod fecerat, manum cruentam ostendens, indicavit. Cui Pater compassus, super locum vulneris signo Crucis edito, ad officium innunctum abire præcepit. At ille cum benedictione discedens, recedente dolore, manum subito mundatus est pristinæ redditam sanitati; reversusque pro adepta sanitate gratias referebat : sed vanæ gloriæ inimicus, ne cui diceret, imperavit.

C *multos in monasterium suscipit :*

miraculo sanat vulneratam manum :

23 Prædicta præterea Matrona sancto ardens desiderio, exceptis his, quæ commemoravimus locis, locum quemdam, Bucceleum *d* nomine, a fundamentis in honore B. Petri erexerat, atque ad Deo serviendum, Virginum chorum ibidem aggregaverat; inter quas spiritus erroris unam præsumpsit, et agitabat. Ut fera igitur corripitur et in vincula conjicitur. Causa extitit, qua Pater Kaddroe locum visitaret : occurrunt cum gaudio, et susceptum Patrem venerantur, atque inter cetera Sororis infortunium pandunt, utque captivæ subveniret precantur. At ille audiens, graviter doluit, et contra antiquum hostem fidei scutum arripuit. Interea sole ruente, dies clauditur, et ei stratus, in quo quiesceret, in Domo juxta ecclesiam ab ancillis Dei præparatur. Sane itaque quiescente, sano consilio misera adducitur, et in domo illa ponitur. Spiritus autem nequam, se poni, quo nolebat dolens, cellam clamore per os puellæ compleverat; cum pater Kaddroe excitus, et inquietudine commotus, increpansque spiritum : Discede, inquit, funeste, discede, et plasma Dei agitare desiste. Mirum dictu. Vix vir Dei verba compleverat, et spiritus impurus dato rugitu per fœdas corporis partes fluxu ventris expulsus, fœtore intolerabili cellam replevit. Quid est, maledicte diabole, tu super astra cœli tuum exaltares solium, qui super terram loquentem ferre hominem non audes, vermem et cinerem futurum? Bene tibi contigit, ut qui gloriaberis tuo consilio hominem deceptum a patria exulare, peregrinorum a pervasis sedibus verbi ejiceris potestate.

d *In Buccelensi jurisdictione susceptus,*

D AUCTORE REMANNO.

sanctimonialem energumenam liberat.

24 Rumor igitur ubique nomen ejus detulerat, et de virtibus viri omnes gentes narrabant. Adalhero Præsul nobilis nobilem Metensium nobiliter gubernabat Cathedram : cumque e diversis partibus multa ad eum perferret fama, hujus quoque viri nomen detulit; et ut erat amator religiosorum, venerabiles viros Agenaldum *e* et Ansteum ad se advocatos, de viro interrogavit, et quomodo ad eum perveniat, inquirit. Venerabiles jam igitur dicti viri, desiderio Domni Pontificis rescito, sæpe virum Dei super eo alloquuntur. Solennis erat dies, qua B. Martyris Gorgonii agebatur festiva memoria, et undique confluentibus populis, ipse quoque homo Dei Kaddroe advenerat. Nacti itaque locum, ei Præsulis voluntatem exponunt, et suas preces ante eum prosternentes, ut secum dignaretur manere, exposcunt. Sed quis eorum non diligeret in terris societatem, qui in cœlestibus castris jam meruerant æternam dignitatem. Precibus ergo supplicantium evictus consentit, et locum non longe ab urbe Metensi positum, et multorum Sanctorum corporibus et reliquiis inclytum, sed tunc jam ad nihilum redactum, suscepit commendatum.

E *Ab Adelherone Episc.*

e

præficitur monasterio Metensi.

25 Et quia, ut jam diximus, curam susceperat animarum; quosdam secum a Walciodoro adduxit, et his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit. qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit, *f* non multum ad illum pertinuit : nam Dominus, cum per Ezechielem de non conversis impiis loqueretur, ait : Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel, audies ergo ex ore meo verbum, et annuntiabis eis ex me. Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus a via sua impia, ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Suscepit igitur loci curam agebat quem ut ex ruinis erueret, quæque elevaret, ut poterat, satagebat. Visitabatur indies a civibus, accurrebant viri cum mulieribus : quibus ille, ut erat Domino devotus caritate, verbi vitæ, quotidiam animarum studebat imperiri. Quis enim ad eum mœstus venit, et lætus non rediit? Quis ejus bonitatem navit, de non deus est? Clericorum, Monachorum, Virginumque chori hunc, ut Patrem colebant, venerabantur, amabant. Quo enim illorum in vocabulo sanctificante, dolore compressione non mitis erat? Solicitudo illi quanta erat prospiciendi infirmantibus cura? Damnat alterum illum alieno putares, cum gaudio alienum velut proprium impudiaret

F *f*

Ezech. 3 17

et locum reinaurat

26 Interea

A AUCTORE REIMANNO

26 Interea contigit, ut Walciodorum visitaret, et labente tempore B. Gorgonii *g* Martyris annua venerabat dies, utque ipse occurrere posset cum Wltmaro *h* Gandensis cœnobii, cumque Aledrando *i* Gemblacensis monasterii Abbatibus reped bat. Jamque Brieum castrum præteribat, et maturius quam senex soleret, ad epulum suadebant : quibus cum vir Dei non consentiret forte locum amœnum herbis aquisque irriguum peragrabant. Si inquiunt hinc jejuni eximus, aquæ penuria diutius jejunabimus. Ad quos Dei homo conversus, fratres ait scriptum est. Vae terræ, cujus Rex est puer, et cujus Principes mane comedunt. Aquæ hic et ubique in manu Dei sunt, qui timentibus se, nihil promisit, defuturum. Consentiunt inviti et aliquantisper eunt jejuni.

g *In ulnere constitutus.* *h* *i* Eccle. 10. 16.

27 Hora refectionis aderat, et partem cujusdam prati subintraverant : tunc vir sanctus, ut erat vultus hilaris. Ecce, inquit, Domini et Fratres, locus nostris usibus habilis. Cumque se aquæ usus non habere quærerentur, serens homo fidere : Nolite, ait, desperare; potens est manus Domini servis suis aquam dare, qui quæremonioeæ plebi in solitudine magnam copiam se cum aquam jussit manare. Propter incebat scirposus respes, quem vir Domini adiens circumfossum jussit levari. Parentibus itaque, qui aderant, et crepitum crumentibus, aqua secuta est. Sed cum precincti viri inermes sedentes, Sanctum Domini expectarent, et quod fecerat ignorarent; jamque in hoc essent, ut manus, et quæcumque necesse erant, vino diluerent, murmure delabentis ad se ravi commoti, aquæ abundantiam sunt mirati. Qui fons usque hodie permanens, testatur quod Kadroe apud Deum meriti habeat. Ad socios ergo reversus, cum mirantes factum laudarent : Dei, ait, Omnipotentis clementia hanc vestræ caritati misit aquam, ut noverimus Christianam pauperi deum semper esse divitem. Sumptis igitur epulis, de exceptum expleut.

ad levandam sociorum sitim fontem elicit.

B

28 Præterea Dei commissi cura exigebat, ut Comitatum *k* adiret, ac Fredericum *l* tunc Ducem alloqui deberet : qui cum a viro Dei in designato loco requisitus et inventus esset, venerandi cum omni humilitate exurgens, ut servo Dei, occurrit. Vir autem sanctus ex officiosi sinus resultantis, cum in multos amplexibus excrent, patrius homo Dei secubitum sacrum sequi, laculum, quem manu gerebat, retro porrexit : quem cum nullus esset, qui susciperet, per terram incubuit, ut solet contingere, radarsolo *m*, qui velleteri cruentum hoc anno, velut elementum aliquod solidum susceptum et sustinuit, ut voluere clementia ipsa, Kadroe velle laudari. Quid vero tantum stamineo Dei creaturæ servanti, cum quinimmanes, terræ enim pascati, quæ cœlis venum pluvia nutrierat. A sepedicto etenim loco Walciodoro scilicet Metum *n* pergebat, et eum juvenem, quem pro nutrierat, comitari jussérat. Qui, cum ferre in medio itinere oculum graviter dolere cœpisset, ab eo signo Crucis super eo edito, dolorem mox omnis effugisse lætatus est.

k l *Comitatum suum rechtal adsolo tradunt* C *m* *n* *Locum oculum nostri.*

29 Idem quoque juvenis febribus quatiebatur, et fervescentes anne, ac olvescere valitudine toto jam corpore effecto, laborabat. Nihil misero febris præter spiritum hominis reliquerat; cui amplis carnibus, ossibus cutis adhærebat. Interea vir sanctus, ut in Domino tutus semper misericordiæ verbis alloquebat compassus puero, forte sibi illum considere jussérat, et manu pateram cum potu tenebat, ex qua cum hausisset quoppam, reliquum puero porrigit, et, ut in nomine Domini securus bibat, præcipit; mensque ut intimus ille potum hausit, febribus fugatis, redditus sanitati est, atque adhuc testatus facie in se clementiæ. Laz cuius quoque Sexdecim mona-

Febrium pellit. D

chus, cum viro Dei in monasterio habitabat. Hic infortunio gravissimo tactus ad extrema tendebat : quadam autem die, cum nimio febris æstu ureretur, dolore ad præcordia redeunte, in ultimo spiritu positus, non jam vicinitatem, sed præsentiam mortis se evadere desperabat. Cum sanctus vir accurrit; terræ cubantem reperit; quid ageret, inquisivit. At ille virtute, qua potuit, semorti proximum respondit; quem Sanctus manibus contrectans, et signo Crucis munens, ut lectulo parum quiesceret, imperavit. Nec mora, ager convaluit, et robore recepto, in pedes ante mirantium ora incolumis assurgit, et quam propinque benignissimi Jesus aures precibus Kadroe essent, ostendit. Nam, ut Scriptura ait, voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet. Quid enim vir iste nisi voluntatem Dei faceret: cui tantum Christus in ore, pax semper in corde erat.

morbundo vitam prorogat. Ps 144. 19

---

a Vide qua de hoc loco diximus XXVII *Febr. ad vitam B. Joannis Gorziensis, cui fuit noster Cadroe familiaris.* — *b Vulgo* Wassor *ad Mosam, ano milliari Belgico supra Dionantum.* — *c Sancti vero Michaelis monasterio Belgicis septem, seu passuum millibus 20 distans, pasto annus duxi itinere.* — *d Otho primus, Aquisgrani Rex coronatus* 913, *Imperator vero Romæ a Joanne* XII 962, *mortuus* 973. — *e De hujus monasterii exordio multa agitur in Chronico Walciodorensi, et in spatio duarum milliarium distare a S. Michaele dicitur : est autem ad ripam Rivuli ex Romans, Esa fluvio proximi ad meridiem, ripa sc. inter Terramam et Capellam insecutis.* — *f Agendum anno Christi* 962 *aut immedi ate præcedenti martirium esse ostendimus ad Acta B. Joannis Gorziensis num.* 23. *Anselmum ex monacho Gorziensi creatum Abbatem S. Benedicti anno* 933, *decessisse* 960 *ostendunt Sammarthani tom.* 1. — *g In Chronico Walciodurensi recensitur post Immonem Godefridus, ex Remensi Ecclesia B. Remigio assumptus, atque ob insolentiam a suis monachis laudem exclusus, nec refertur quamdiu Abbatiam tenuerit : suspicari possit aliquis hunc quoque perperam inter Immonem successores locatum, cum ejusmodi aliquis Cadroe successorem vel Abbas vel excubias, nobis non libet conjecturis immorari sola propensio nostra.* — *g Colitur* 9 *Septemb. Roma passus cum S. Dorothea. Unde corpus ejus Gorziam translatum S. Chrodegangus Metensis Episcopus anno* 764, *ut scribat Episcopus Melo in opere de persona fundatoris et miraculis S. Gorgonii, ad Immonem Abbatem Gorziensem, quod sua tempore claruisse. Vide qua hac de re diximus de S. Chrodegango.* — *h In Ms. Adelardi Gandavensis, seu S. Bavonis Chronico Wolmari scribitur : Hujusque Abbatis anno* 963 *sacerdotes sanctimonialis dictæ anno* 964, XI *kal. Sept.* — *i Vulgo* Gembloux. Gemmelacus *in diplomate Ottonis anno* 870 *apud Miræum in Notitia ecclesiarum Belgicarum : de qua confirmatione ita S. Wibertus seu tabularius fratribus doluit a se admodum desperatum anno* 922, *Erlebaldo Abbate constituto : de hoc Segebertus addidit monachus in Chronico ad ann.* 958 Erluinus primus Abbas Gemmelacensis hujusce oculorum privatur. *Deinde ad an.* 987 *longo in longa excidit Martyrio crucialus moritur : unde Colganus unum condamnat, cultus Adelardum et Erluinum colligit. Ita ante animum* 948 *contigisse, eo quod probabile non sit hominem e cum ita pedestre fecisse, videtur : verum si cogitasset nec regendæ canobio utilem esse potuisse, et memoriam sui vis in principio Hominis exemplum, nonnunquam nihil inter se affine habentium, sanitatem contrariam potuisse indicasse, dixisset. Hodie addit Erluino ultro se abdicanti suffectum de quo ne dubitare possimus, facit Miræus apud Sammarthanos memoratus hujus monasterii Abbas et Erluinus referendus, anno* 985, *vita functus, cum adhuc in vivis esset Erluinus, quem eodem Sammarthanus meum est præterminisse, et ejus loco præposse Gotbertum, fundatorem quidem, non tamen Abbatem, sed in Gorziense monasterio monachum : ubi anno* 962 *mortuus, colitur* XXIII *Maii. Hujus successor ejus fuit Bernardus usque ad an.* 980. — *k In finibus Hannoniæ Walciodorum est. Metz propius admovet Luxemburgensi Ducatui, tamen adhuc Comitatui. Ratisbonam tamen profert Colganus propter sequentem.* — *l Fredericum Comitem, qui in Lotharingiæ ordines ad ad regnum revocatus. Archi presules Coloniensis Bruno, Othonis magni frater unus vices sua præfecit qui eundo Dei ductu, Barcinum ex Pallasii diversa custivit. Verum merito dubitamus, an eum hic scribentur. Comitatus Hanoviæ est adjacens. malluque negat an facit pro tam diu celebris, ut simplicibus Comitis eos nomine possit satisfieri cum forte nec nomen Barcinus adhuc exsit, quippe duchus a Custen, quod circa annum* 920 *captum est. Inde Episcopi strui tamquam hostis non respexisse contra Lotharios. Episcopo autem Ecclesiæ ex utilitatis magis contentæ, pro illius pervasione prædia multæ vicis tradituis conditione duas Abbatias contradidit ut posset pro hac possidere quod præsumpsit ad sibi. Ita Wallius de successoribus S. Hubaldi.* — *m Simil. miraculum in vita S. Dodonis dicimus* XVIII *Januarii num.* 20. — *n Ex his fragmentis Walciodorum circa cognoscimus, hujus loci cultum non fuisse deperditum a S. Cadroe usque ad S. Erminandi adventum, quem nec cum is, quem vos loco præfecerat, a recto fide coluisse, hac cum non diu præcessisse Erminandi adventum, probat. Hos comites a Sancto emendi, postquam valuit Horacio refert quod facile duodecim aut quindecim annorum comentum indicat.* — *o Colgano Vasseurs, nonnulli Sanctis fabulatis et frequens, etiam inter Sanctos ultra gentis*

Bavonis Comitatus tuitur.

CAPUT IV

A

CAPUT IV.

Alia miracula, mors, sepultura.

B. Joanni Gorziensi ægro.

Humilitatem in eo laudare necesse non est, pro qua jam Dei consecutus est gratiam. Quantæ sobrietatis fuerit, nulli mandamus sermoni, quia stylus materiæ victus succubuit. Parcitas ejus frugalitatis, raros forte imitatores habebit. Patientia ei ultra humanum modum fuit. Ceterum caritas, quæ est juxta Apostolum vinculum perfectionis, tanta in eo resplenduit, ut nisi videris non credas. Ut autem ex hac aliquid sub exemplo dicamus, Joannes Abbas Gorziensis cœnobii, columna in templo Dei (cujus mortem, sicut nescio quis ait, Pœnos gemuisse leones, montesque feræ silvæque loquuntur) gravi inæqualitate corporis correptus lectulo decumbebat : et quia vir inenarrabilis abstinentiæ, aridis cibis, ut solebat, sanus, imbecilles artus, cogente spiritu, excruciabat : Pater Kaddroe hoc audito, caritate ducente Gorziam pervenerat, et nesciente homine, quod eum Ecclesiæ filiis reddere posset, carnium scilicet edulium parari jusserat, et veniente hora refectionis, posita est coram eis mensula. Cumque illi tos cibos Joannes horreret attingere, sciens Kaddroe quia charitas non quærit quæ sua sunt, qui jam olim paritatis amore saltem ovum non contingere statuerat, carnes suscipiens comedebat. Quod cum vir Dei Joannes vidisset, jam non valens ejus jussui contraire, infirma membra, quoad convaleceret, refocillavit. Quid ergo? Nonne caritati Christi in hoc quoque Kaddroe deservivit? Inde ad monasterium reversus rigore abstinentiæ contra spirituales nequitias scutum recepit.

carnium esum suo exemplo persuadet

B

a *b*

31 Est locus Metis sacer nomine B. Petri *a*, in quo multitudo Virginum Domino pro posse suo servit. His præerat Mater, nomine Helvidis *b* omni actu et conversatione ab ipsis cunabulis pene incomparabilis. Sub hujus beata cura, quædam erat Domina occulta dæmonis infestatione vexata, quæ, ubicumque eam apprehendebat, in terram elisa, stridens dentibus et spumans arescebat. Contra hanc igitur nequam spiritus infestationem, jam dicta illarum Sororum Mater auxilium B. Kaddroe invitat. Qui paratus nam potenti se tribuere, cum Domino Udone, qui ad se tunc venerat, ad locum vadit. Cum veroin Virgine erroris spiritus non posset exliberi, medicus ille in Deo fisus, ad lectum patientis cum illo familiari suo, in Crucis nomine accessit. Et quia id genus inimici non nisi in jejunio et oratione valet ejici, ut

dæmonem signo crucis expellit.

C

Kaddroe jejunis et orationibus armatum vidit, ab ancilla Dei exiens ingemuit, et eam ultra repetere non tentavit.

c *d*

32 Adelberoopinatissimo sanctitatis Præsul, cum post triginta *c* quinque annorum curricula, cursu suæ administrationis expleto, cœlicas recessisset ad sedes, Theodericus *d* vir Imperatorii generis, ingenii singularis, ad Episcopatus Cathedram, ut erat jam a Deo *e* ex nomine vocatus, communi omnium acclamatione accessit : qui ut Nobilitatem sanguinis morum honestate vinceret, hoc et occupatus secularibus negotiis (neque enim aliter poterat tantæ consulere urbi) intentionem sui animi circa Sanctorum memorias, locosque construendos et restaurandos verterat : quare undecumque poterat, Sanctorum corpora et reliquias in suam diœcesim transferebat : Servorum Dei amabat colloquia, consortia diligebat. Unde amore Dei, Domnique Kaddroe, qui eum unice dilexerat, locum B. Felicis *f*, his, quibus hodie usque in eo Christo militantes utuntur, beneficiis auxit et prædiis, ipsumque beatum virum, ac si Patrem venerabatur, atque ad se reduci votuit, quia spiritum concilii virum scire habere, accubat, et quis caritatis ora-

e

Episcopo Theoderico carus,

f

multa sua monasterio impertit.

tionibus se attentius committebat, quas Deo placere, tantarum virtutum testimonio comprobarat.

33 Ex quibus jam multis satisfecisse putaremus, nisi curiosorum, qui sanctitatem in virtutum æstimatione ponunt, scandalum vitaremus. Neque vero deesset de viro hoc unde eis satisfieri posset, sed pauca de pluribus ideo loquimur, ne Lectoris fastidio arguamur. Caritas compulit hunc virum Dei, ut jam dictam Virginum Matrem apud locum, qui Corruptala dicitur, morantem visitaret : qui cum improvisus advenisset, et Dei jam nominata ancilla se usibus hominum qui cum tanto viro venerant, minus in promptu carnes habere diceret ; virque Dei eam super hoc augustari comperisset, ad se vocatæ ; Confortare, inquit, in Domino, et in potentia virtutis ejus ; eique confitere, qui aperit manum suam, et replet omne animal benedictione : potest namque dare, quod deest nobis in se fidentibus, qui olim querelosam Domum Jacob in deserto coturnicum saturavit carnibus. Cum verbis viri sancti canis cervam insequens rupe, quæ contigua est monasterio, deturbavit, sicque fractis cruribus, usibus viri Dei servitium exhibuit, et ancillam Dei præsenti angustia liberavit.

Hospitum suum curandæ curæ sollicitudine liberat.

34 His itaque et talibus refulgens virtutibus, et quotidie dissolvi et cum Christo esse cupiens, non longe sui obitus diem fore a Domino audivit. Interea Adeleidis Augusta, *g* invicti Ottonis Augusti genitrix, sancto accensa desiderio ; ut omnes, quos Religioni amicos noverat, hunc quoque beatum virum sincero amore diligebat. Italiam igitur petens ad locum in ripa Rheni fluminis situm et *h* Nehoristeim appellatum, advenerat. Unde Legatos Metim dirigens, virum Dei Kaddroe ad se venire caritatis gratia exorabat. Conventus sæpius a Legatis, atque a Domno Deoderico Præsule coactus ; licet finem dierum suorum non ignoraret, ob caritatem, quæ scilicet omnia suffert, proficisci non recusavit ; bonum vitæ sine finem se consequi æstimans, si caritati inveniretur deservire. In via vero positus fratres quosdam secum comitantes advocat, et sui resolutionem nuntiare denuntiat : quos cum gravis mœror invaderet, quia omne consilium perderent, consolans ait : Magni consilii Angelus vos, Fratres, non deseret, nisi eum forte vos reliquatis. Mandata Dei omni aviditate susc ipite, opere exple te, et ille vos dirigat in viam salutis æternæ. Ceterum corpusculum meum, si quis apud vos est locus meorum precum, admonasterium referte, ibique sepulturæ mandate : si autem Augusta me aliquantisper retinere tentaverit, vos quæso, ne fiat adversate : nam si contigerit illa præsente me de vinculis carnis exire, jam scitis caritas vestra, corpusculum meum monasterii sepultura privari. De cetero post excessum meum, si quid cum consultu agere vultis, sunt apud vos viri boni consilii, quos semper consulite : et matrem Helvidem nec obliviscamini quia juxta sensus mei parvitatem, in sexu illo numquam ei similem reperi. Dominum Pontificem, et ceteros amicos ex me salutate pro caritate Christi, ut apud Deum pauperi animæ meæ succurrant, exorate.

g

ad Adeleidem Augustam evocatus,

h

morientem suam prædicit.

35 Venit interea ad Augustam, quæ cum virum advenire audisset, cum ingenti lætitia occurrit, et susceptum officiose salutavit. Vir autem Dei cum Augustam inquireret dicens : Nosti Domina, quare huc venerim? Illaque responderet : Pater, caritatis amore advenisti : homo Dei, ut erat jucundi vultus, subintulit : Caritas quidem cum me huc compelleret, ipsa quoque necessitas, ut licentiam vemen- peteremus, imperavit : quæ videlicet licentia quid vellet, ille quidem noverat, sed Augusta minime advertit. Cum vero quatriduum vel amplius cum Imperatrice fuisset, et terrenæ mansuetudinis emolumento retinebat, sed ut secum aliquandiu maneret [illegible] et Episcopatum

redire festinat.

D

AUCTORE REIMANNO.

E

F

AUCTORE REIMANNO.

A rum precibus præsentium exigeret, conversus ad Fratres : Eia, inquit, Fratres, agite, et quia corpusculi mei resolutio prope est, exire satagite : nolite acquiescere precibus, si meum ad monasterium vultis referre corpus. Jam quatriduum fluxerat, et Augusta, ut secum adhuc biduo maneret, insistebat. Consentit igitur invitus licet, utque petitus fuerat, biduum explet. Fit ingens gaudium, quod ad hoc usque Dei compulissent virum. Prandii venerat hora et regni Proceres cum Imperatrice ad epulas discumbebant. Cum inter prandendum ibi ignis accenditur plurimus, ne quid forte discriminis fieret incendio, multi lectum et laquearia subierant domus.

ab Imperatrice retentus,

36 Ecce autem unus meante tabulato innixus, lapso pede ad terram ruit, ubi tanta erat fabricæ altitudo, ut non modo crura frangere, sed toto corpore dissipari potuisset. Exortum itaque tumultum Augusta compescuit, utque homo in domum, in qua Kaddroe hospitabatur, portaretur imperavit. Illatus itaque et a viro Dei signatus, ut potui ab eo meruit, integerrime est redditus sanitati. Perrexerunt apud Palatinos sermo, et viri Dei nomen per ora tollitur omnium. Quod homo Dei comperiens, modo teque ferens, ne inde quicquam amplius loqueretur, vix obtinere potuit. Et expletis biduo, cum ad monasterium regredi vellet, jamque Augustæ licentia longe aliquantulum discessisset, repente febre corripitur, et mox viribus corporis destituitur. Convocatur que Fratribus, iter accelerare imperat, ut si fieri posset, monasterium vivens repetat. Sed Deo jubente, qui constituit terminum hominis, qui nullo modo præterire potest, jam senex emeritis post septuagesimum vitæ, et trecesimum annum peregrinationis suæ, cœleste Capitolium, hominem exanes, a remuneratore laborum suorum perpetuo coronandus, intravit.

hominem ex alto lapsum curat,

moritur in itinere ;

37 Componitur, ut moris est, in feretro; et nescio quo occasio ejus corpus verterat in latus : propter Frater quidam fessus accubuerat, cui apparens Frater, ait, cur me, quam negligenter in lectulo positum sim, non attendis? Expergefactus ille cum percurreret, ut dixerat, ita jacens corpus reperit, ut petitus fuerat, emendavit. Fratres, conflictus scilicet ejus dilatere, mœrore pleni, ad urbem lamentabilem unanimi dirigunt. Credimus potestates mœror totam urbem corripuit : procedunt certatim et obviam corpori; innumera multitudo ex urbe, oppidis et vicis et agris erat : una vox mœrentium pariterque plangentium. Et licet scirent virum illum non esse lugendum, qui post longa hujus vitæ certamina in gaudium Domini sui introierat, tamen memoria ejus lenitatis effectum extorquebat lamentationis. Ab eo autem loco, quo transierat vir beatus, exeuntibus, qui corpus portabant, Fratribus, vir quidam diuturna febre laborans, accessit ; moxque, ut loculum tetigit, pulso teste, sanus abscessit. Advehitur interea Metim, et ab immensa, quamquam mœrenti, Clericorum, monachorum, virginumque et populi promiscua multitudine, quæ ex vicinis undique convenerat locis, excipitur, et ad locum usque sepulcri cum maximo, non dico funeris, sed triumphi apparatu perductus, sepultus in B. Felicis ecclesia, vivit cum Christo in æterna secula Amen.

apparet post mortem ;

dum Metim refertur, febricitans sanat.

a *Secundo* VII *fundatum a S. Baldrico, cui prima soror ejus S. Rosa præfuit, tum S. Ibida hujus urbis, de quibus ad* XXIV *Aprilis. Ub Adalberonis, Metensis Episcopi sub Regula S. Benedicti restauratum docuit Sammarthani.* — b *Ubaldissarium Dodam scribarum nomina, ex eo quæ proferuntur, serie separata collecta necessario sunt Sammarthani dubitamus : videntur illas sua degessisse publice, additis obitus die, prout in necrologio loci reperiuntur. Iste hujus Heluidis est, 15 Januarii mortua, in ordine Sammarthanorum* XIII, *et anno* 1140 *adscripta : sed ordinem et annum mutare oportet ; si ipsa est, de qua hic agitur, quod omnino existimamus.* — c *Anno* 961, *ut diximus in commentariis.* — d *Idemque in Gallia Christiana scribit Claudius Robertus, unde typographico mendo irrepsisse videtur, quod apud eum legitur Adalberto sedisse annos* 32. — e *Felix Friderici Ducis ex Beatrice Hugonis Capeti coniuge aut Claudius Robertus ex Roberto cap. 58 hoc certius, quod ad an.* 961 *Sigebertus, fusse consobrinum Ottonis Imperatoris. Magni dilecti.* — f *Hic, ut agitur, inspectis primis litteris nominum omnium Metensium Episcoporum, quas Angelus Dupuy doctor dedisse S. Clementi, et notatis aliis auctoribus, alias vihori medallio pro multorum qualitate esse annotatas, cum vellet etiam litteram sui nominis angelo esse præmotatam, dixisse fertur se in Episcopatu tanta bona fore lecturum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet aureo annulari : cujus bonæ interpretationis nullum ostendi in eo modo S. Maclovii et Desiderii Nucentii, fundato in quinto urbis insula. Hæc Sigebertus : ex quibus apparet eos a Deo duratos eventus ex nomine. Scilit annus 20.* — g *Felicem Nolanum Presbyterum Sammarthani medigant : rectius Colgranus putant Episcopum Metensem esse eum, cujus dies recensit* XXI *Febr. ubi diximus ex Memasso corpus ejus in S. Clementis translatum, ejusque urbani brachium Padam supersse, postquam a S. Henrico Imp. conpersit in Saxoniam translatum.* — h *Edmundi Regis Angliæ filium, sororem Ethelstani et Edmundi eadem Regium Angliæ fuisse Colganus ambigua Malmesburiensis loca deceptus lib. 2 cap. 5 ita loquentis : Ethildam Graber Hugoni Edgithum et Elgivam idem germanus misit Henrico Alemannorum Imperatoris quatum secundum Ottoni filio ille locavit : alteram eadem Duci juxta Alpes : verebar autem ne nomina Malmesburiensis transmigrarit, ut Ethilda sit, quam Henricus filio Ottoni dedisse, non Algiva. Sed fortasse ita loquor, quia id nomen propius ad Adelheidem accedit : verum cum sit ex Abbatis Epternacensis Chronico, Adelheidam fuisse filiam Rudolphi Regis Burgundionum, et Bertæ Berthæ Regina : Burchardi Alemannorum Ducis filiæ, quam, defuncto Rudolpho, Rex Hugo in conjugium duxit, illamque filio suo Lothario copulavit : a quo ridumum relictam Adelheidem Berengarius, Huguæ patri, Italiæ adeptus regnum singulare prudentiæ virtutem veritus nullis modis affinxit, quo tanti decoris splendoris aut exhugnaret, aut certe obcæcaret. Eumque virtus prudentiæ Regnum non laberet obstinem, simulato ducere Romam profectus statuit, et ubi Lombardiam intravit, amore Reginæ infelicis pectus, in conjugium sibi eam sociavit, et cum ea Papiam quæ sedes est regni obtinuit.* — *ex eaque nati sunt prænominatus Henricus, secundus Bruno, heribus paternum nomine impetrate designatus, quem jam tum post patrem dominum sperabat orbis universus. Illum quoque sua de matris vocabulo insignitam. Quod autem Edgitha Ethilda Elgiva Sygerensis vocat, quia nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione quam regali potentia clarui : decem annos regni consortia tenuit, undecimo obiit Saxonum vero* 69 *annus inhabitavit, reliquit filium nomine Liudolfum, Rhenum Ludegardam, sepulta est autem in civitate Magdeburgensi, annis utique decem antequam Adelheidam petamus Ottonis in Italiam abiret, quodnunc ex factum scribit Frodoardus.* — i *Si Metis circuitus ea est ubi proxime ad Lotharingiam fluit Rhenus, fuerit hic locus inter Moguntiam ac Spiram situs.*

Heluidis Abbatissa S. Petri Meten.

Theodorus Ep. Met. * *an meritorum?* E

S. Felix Ep. Meten.

Adelhaidis Augustæ genus

Edgitha prima Ottonis uxor.

F

ANIMADV. PAP. 23

DE B. OLDEGARIO

ARCHIEP. TARRACONENSI ET EPISC. BARCINONENSI IN HISPANIA.

ANNO MLXXXVIII VI MARTII.

Oldegarius *sive* Ollegarius, *Episcopum quondam suum, insigni cultu veneratur Barcino. Cœmulatus sibi cognominis in Hispania celeberrime caput; et passim reliquosa Sancti compellatione prosequatur : eademque usum reperimus Romanum Pontificem Clementem* VIII (*cum quidem videlicet, qui nimium facilitatem quorundam in usurpando Beati aut Sancti titulo male constitutione repressit, in concedendo quodam Beneficio*), in capella S. Ollegarii in ecclesia Barcinonensi constructa instituto et fundato, die IX *Februarii, anno* 1604. *Nempe declaraverat eum Pontifex, non esse mentis suæ quidquam innovare circa eos, qui ab immemorabili, ut aiunt, tempore Sancti aut Beati nuncupantur. Plura sane de Sancti hujus seu Beati cultu nobis necessario præfanda essent, nisi ea de re opportune copiosius in ipso contextu Vitæ, quam ex publicis urbis et ecclesiæ Barcinonensis monumentis compilatam exhibemus : prout ea nobis suggerentur a Fr. Francisco Diago, in historia Comitum Barcinonensium anno* 1603 *typis Hispanice vulgata, et Fr. Jacobo Rebullosa, in hujus beati Præsulis Vita, similiter Hispano idiomate concinnata impressaque anno* 1609; *utroque Ordinis Prædicatorum scriptore. Sub idem autem quo isti scribebant tempus, Historiam generalem Sanctorum Cataloniæ in lucem edit Fr. Antonius Domenechus, Ordinis similiter Prædicatorum, anno videlicet*

Vitæ auctores variæ.

A *licet* 1602; *in eaque habet ejusdem Beati Vitam a se compositam; quam quibusdam resectis aut mutatis, Latine reddidit D. Joannes Tamayus Salazar in suo Hispanico Martyrologio. Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, cum hujus Sancti viri ad sextam Martii diem meminisset, hæc deinde subjungit in notis*: Vitam Antonius Joannes Garcia Canonicus Barcinonensis edidit, anno MDCXVII, in qua innumera miracula enarrantur, et licet officio Ecclesiastico non colatur, Sanctus appellatur eique ara dicata est. *Eam vitam hactenus nobis videre non contigit: miracula credimus recentiora esse, quam anno* 1602 *publica auctoritate collecta esse per Michaelem Boldo, Ecclesiæ Cathedralis Canonicum, infra videbimus: de quibus rite examinatis Commentarium confectum, ut Romana in Curia ad promovendam Canonizationem offerretur, putamus quidem superesse adhuc; sed nec ipsum ad manus nostras contigit devenire; nec antiquum Vitæ ac miraculorum summarium, quod ante annos, ut videtur, ferme quadringentos Canonicus quidam Gerundensis anonymus Latine conscripsit, extatque, Diago et Rebullosa testibus, in Archivio Capituli Barcinonensis in Legendario antiquo MS. cujus etiam videtur Domeneccus meminisse.*

B

VITA

Ex Publicis civitatis et ecclesiæ Barcinonensis monumentis collecta.

CAPUT I.

Natales B. Oldegarii, primum Canonici Barcinon. deinde Prioris S. Adriani.

In Catalania natus,

Quo tempore Maurorum Hispaniensium terror Raymundus Berengarius, primus eo nomine Barcinonensium Comes, armorum suorum gloria eas illustrabat regiones, quas Ptolomæus Laccetanis, Leactanis, Castellanis tribuit, et posteriorum seculorum usus Catalaniæ insignivit nomine, non a Gothis vel Cattis Alanisque (ut communiscuntur Volterranus atque Beatus Rhenanus) sed a modo dictis Castellanis rebelio ingens eidem Provinciæ decus accessit a natalibus B. Oldegarii, cujus hic Vitam damus. Pater ei simili nomine Oldegarius, mater Guilla fuit, Gothici uterque sanguinis, nisi Gothica nominum forma decipit. Et patrem quidem Dominis suis Comitibus Barcinonensibus a secretis fuisse, atque adeo præcipuæ in republica auctoritatis virum, auctores colligunt e formula juramenti, pervetustæ membranæ inscripti, servatique in Provinciæ totius generali Archivio *a*, cujus hic est tenor: Juro ego Ollegarius, filius, qui fui Guidenelis fœminæ *b*, vobis Domino meo Raymundo Comiti, filio qui, fuisti *c* Sanciæ Comitissæ, et Dominæ Almodi *d* Comitissæ filiæ, quæ fuisti Ameliæ Comitissæ, quod de ista hora in *e* antea fidelis ero vobis sine ullo *f* enganno et malo ingenio et deceptione de vestra vita et de omnibus membris, quæ tenetis in vestris corporibus; et de illo honore, quem hodie habetis, et in antea acquisieritis. Decevdente et non dicam illas *g* parabolas, quas vos dixeritis ad me, et mandaveritis mihi, ut celem eas, nulli homini vel fœminæ nec scienie, si vos non absolveritis me libenti animo. Per Dominum et hæc sancta.

patre Comitum Barcinon. Secretario:

a

C

b

c

d

e

f

g

et ipso patris nomine Oldegarius dictus.

2 Quæ jurandi formula ex innumeris, quas se vidisse asserit Diago, sola secreti servandi promissionem continens, si ad Beati viri genitorem pertinet (de quo ipse aliique non ambigunt) non solum hanc illius dignitatem cum titulo Cancellarii vel Secretarii probat; sed insuper contra Rebullosam convincit Oldegarii nomen esse proprium, non gentilitium a dominio vel possessione aliqua desumptum: quisenim in præstando fidelitatis Sacramento, alio quam proprio nomine uteretur, aut usus est unquam? Quare D locum illum in parochia S. Eulaliæ de Prohencana territorii Barcinonensis, Olleguer (quod Catalanis Oldegarium sonat) nuncupatum, non Domino suo dedisse nomen, sed illud ab eo accepisse credimus: nec Bernardi Oldegarii nomen alibi repertum *h* quidquam probat in contrarium: cum vel ex sola Barcinonensium Comitum serie manifeste constet, secundum istud nomen aut patris esse, aut (si eodem cum patre nomine filius diceretur) avi; nec consuesse temporibus iis per modum gentilitii transire ad posteros. Sic Comitis prænominati successor synonymus Raymundus ab avo cognomen habet Berengarii cum addito junioris: frater vero illius Berengarius, in quo repetitum avi nomen reviviscebat ut proprium, a patre simpliciter Raymundus cognominatur.

h

3 Annum, quo in lucem hanc B. Oldegarius prodiit, fatetur Diagus nusquam expressum legi: verum, si firmis nititur fundamentis quod ait, anno ætatis suæ septuagesimo sexto, Æræ vero Christianæ millesimo centesimo trigesimo septimo ipsum excessisse e vivis: evidenter sequitur annum a Christi nativitate millesimum sexagesimum primum Beato natalem fuisse. Nunc autem cum de ætate ista nullius antiqui scripti laudatur testimonium, vehementer suspicer, auctorem istum, id quod sibi probabile videbatur secutum, ita definisse, postquam constituisset, decimum quintum annum fuisse exactum Oldegario, quando ejus parentes ipsum Deo et S. Eulaliæ obtulerunt, una cum fundis, de quibus *i* hoc extat instrumentum anno millesimo septuagesimo sexto.

circa annum 1061.

E

Ecclesiæ S. Eulaliæ offertur in Canonicum

i

In Christi nomine, ego Ollegarius et conjux mea Guilia donatores sumus Domino Deo et Canonicæ Sanctæ Crucis Sanctæque Eulaliæ, et donamus *k* petiam unam terræ cum vinea sita in Comitatu *l* Ausonensi in termino castri Meuresana *m* et de Villalonga in loco vocato Sanctus Ermengandus. Terminatur autem prædicta terra cum vinea ab Oriente in strata: a parte vero meridiei et Occidno in alodio Guitardi Miromus et Berengarii Bonfilii; a parte vero Circaca in alodio Argemundi: quantum istæ prædictæ affrontationes *n* includent atque terminant, sic donamus Domino Deo atque prædictæ Canonicæ solide atque deliberate. Quod est actum IX Kal. Junii, anno XVI regni Regis Philippi.

k

cum dote

l

m

n

4 Et sane fundos hos una cum ipso adhuc puero oblatos ecclesiæ, a nupera Saracenorum invasione graviter afflictæ indigentique quomodo in Sanctimonialium quarumdam pauperioribus cœnobiis nulla admittitur, nisi constituta per parentes dote) probabilissimum fieri tum similis donationis instrumentum anno Philippi secundi vigesimo *o*, quarto Idus Junii conditum, quo Petrum de Centellas parentes sui eidem obtulerunt ecclesiæ, post quadraginta tres annos Canonicatus sui ejusdem Ecclesiæ futurum Episcopum: tum, quoad oblati ætatem, ea constitutio, qua demum anno millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, Episcopi Petri de Planela totiusque Capituli consensu cautum est, ne octodecim annis minores ad Canonicatum decenter admitterentur.

et non illius temporis.

o

Non tamen ita fuisse puerum, quin pubertatis annos ex et ingressus, eique quam Diagus statuit ætati proximus, probat Præpositi dignitas, qua cum fuisse ornatum anno Philippi Regis trigesimo quarto *p*, constat ex donatione cujusdam prædii *q* die decimo septimo Julii in hæc verba signata: Signum Ollegarii Præpositi, qui hanc donationem et traditionem a donatrice accepi, et præcepto ejus scripsi et firmavi, die et anno quo supra. Quæ dignitas quanta esset, qualesque habere soleat viros, declarat Raymundi decessoris electio, anno millesimo centesimo

Vitæque Prævia

p

q

DE VARIIS.

septimo e Præposito in Episcopum Barcinonensem assumpti; ut satis mirum videatur, si S. Oldegarius eam tenuerit annis vix quatuor tricenario major.

Sacerdos ordinatur.

5 Nec minus mirum est quod eum honoris gradum tenuerit necdum Sacerdos; hoc enim videtur colligi ex altera subscriptione sequentis anni. *r* qua se scribit Sacerdotem et Præpositum; quomodo ante initam Præposituram, anno vigesimo nono *s* Philippi Regis, dumtaxat apposuerat: Signum Ollegarii Diaconi. Nempe temporibus ita rarus inter Beneficiatos erat, qui junctum huic gradui onus perpetuæ continentiæ non formidaret, aut etiam uxorem legitime ductam sub certis quibusdam conditionibus non haberet: ita Guislabertum postea Barcinonensem Episcopum, dum Canonicus esset, in conjugio vixisse Diagus censet: certe uxorem Guiliam filiumque Mironem vixisse constat, postquam esset ad Episcopatum evectus, ex constitutione cujusdam feudi *t* de eorumdem et Capituli consensu instituti. Quidem a parentibus optimis institutionem hauserit Ollegarius, quam attentam bonarum artium virtutumque principis puertiam duxerit, quantos in utrisque progressus habuerit adolescens Collegio adscriptus Canonicorum, satius est ex reliquæ vitæ sanctimonia æstimandum lectori relinquere, quam nullo antiquo præducente testimonio propriis verbis, iisque generalibus prosequi velle: singularem in juvene castimoniam commendat Canonicus Gironensis, qui Vitam ejus jam olim Latine breviterque descripsit, ex qua Rebullosa hæc de eo transcripsit: In juvenili ætate arctam et sanctam sanctos juvenis elegit viam, sub Regula B. Augustini regularem habitum et vitam: quod ea, quam narrare exordior, occasione videtur contigisse.

Bertrandus Episcopus Barcinon.

6 Berengario Barcinonensi Episcopo e vivis erepto suffectus Bertrandus fuerat: cujus evocandi e S. Rufi, præcipuo Canonici Ordinis in Provincia monasterio, vel soli vel magna caussa esse potuit spectata viri virtus, et zelus Barcinonensium Comitum, cupientium canonicæ disciplinæ vigorem (quæ seculo illo undecimo tam feliciter per omnes orbis Christiani Provincias reflorescebat, sub peculiari Lateranensis congregationis instituto et Augustinianæ Regulæ professione) suis quoque in ditionibus resuscitatum videre per ejusmodi Pastoris electionem: quam oportet anno annum nullesimum octogesimum nonum tactam statuere; quandoquidem vigesimo nono Philippi Regis anno Kalendis Februarii acceptarit signaveritque donationem Bernardi Guilelmi Archidiaconi sui, Ecclesiæ Barcinonensi transcribentis tertiam partem castri de Montamuda cum decimis suis *u*; cui Beatus noster nomen subscribens, solum sibi Diaconi titulum arrogat, quod etiam paulo superius observavimus. Fuisse Bertrandum, antequam Episcopatui regendo admoveretur, S. Rufi Abbatem auctores nostri dicunt: quod si verum est (neque enim antiquum ullum testimonium adferunt) habuit is in illius monasterii regimine successorem Arberum, cum ad quem, (apud Sammarthanos tomo 4 Galliæ Christianæ) primum in ordine notorum Abbatum, extat Breve Urbani II. datum Tricastri anno millesimo nonagesimo sexto; quo varia ei monasterio concelantur indulta, ad immunitatem bonamque regimen pertinentia. Porro non segniter exequutus jam dictus Bertrandus est, quod ab eo poterat desiderari: nam inter Ecclesiæ suæ Canonicos, quos plerosque sacrorum Ordinum expertes credibile est eum reperisse, Sacerdotii susceptandi amorem studuit excitare: atque ut obtineret facilius, præeuntium cæteris exemplo Præpositum haud secus induxit quo voluerat. Locum etiam circumspexit, in quo religiosioris vitæ sectatores collegeret, usque, quibus in Gallia ipse inhæserat, institutis informaret: et invenit proposito suo idoneum: S. Adriani scilicet antiquissimam ecclesiam, per Episcopum Adeodatum una cum primitiis decimisque jam inde ab anno millesimo decimo tertio Cathedralis Barcinonensis possessionibus annexam, ab urbe versus Euroboream duarum leucarum distantem intervallo, trans fluvium Besos Badalonam secundum maris littus euntibus. In eam igitur ecclesiam Canonicos Regulares introduxit; Capitulo quidem Barcinonensi ratione acceptæ ab eo possessionis subordinatos, quoad Ordinis vero monastici disciplinam Abbati S. Rufi subjectos: quibus brevi sese adjunxisse B. Ollegarium dicamus necesse est, de quo antiquus Vitæ auctor scribit: quod permultos annos obtinuit Priora- *ubi Oldegarius Priorem agit*
tum S. Adriani: et inde ad Ecclesiam S. Rufi veniens, in Abbatem sit electus.

per annos aliquot.

7 Quod postremum quia consensu unanimi auctores statuunt anno millesimo centesimo octavo esse factum, quæritur quam multos eum annos oporteat in Prioratu relinquere, ut veritatem suam teneant antiqui illius textus verba; non sufficere decem, vix duodecim, Rebullosa existimat; eoque propendet ut sustineat eodem anno Sacerdotem consecratum, (qui fuit undecimi seculi nonagesimus sextus, ipsi Bertrando Episcopo vitæ ultimus) isdem, quibus Sacerdos fuerat munctus, manibus, monastico quoque indutum habitu; exiguoque post tempore religiosa professum vota, novello gregi cum titulo Prioris præfectum: quæ omnia satis ne congrue ante Bertrandi mortem modico illo tempore facta esse concipiantur, prudens lector judicabit: nobis novum non est in auctoribus pene coævis levia ejusmodi errata quædam circa primam obscurioremque eorum Sanctorum, quorum Vitas scribunt, ætatem deprehendere, et deprehensis ignoscere; satisque videretur, si ultimus illius seculi annis doceretur Ollegarius sacro illo coetui esse præpositus; id enim, ut minimum, conficitur ex conscriptione contractus cujusdam censualis, cujus anno Philippi Regis trigesimo nono XIII Kal. Decembris, quæ est talis: signum Ollegarii Presbyteri et servi S. Adriani: quam deinde formulam in pluribus hujusmodi scripturis videre est.

---

a Sæculo C anno. 795, inquit, qui inspexit, Diagus — *b* Catalana nobilitas usitatum fuisse patris, aut si quidem is nominis esset, aui vel abavi nomen secundo loco usurpare, infra cadebamus: unde autem usus factus sit in publicis instrumentis experiendi nomen matris omisso patre, altera dicendum relinquamus, cujus usus exemplum aliud vide us apud Diagum lib. 2 cap. 41, ubi Berengarius Barcinonensis Episcopus se scribit filium Isabella Comitissæ — *c* Filia Sancti Castellæ Comitis, et prima uxoris Comitis Berengarii, secundis deinde nuptiis juncta Guidæ — *d* Fuit hæc secunda, post Isabellam relicta, Raimundi Ausæ, Carcassonæ Comitissa, Guilelmi Comitatus Tolosani et primi conjugio mater — *e* Idiotismus est, pro eo quod Latine in posterum dicimus; respondetque syllabam illi hodie inter Francos usitatæ, d'ores-en-avant. — *f* Id est dubio unde cæpimus, desperi — *g* Id est sermones: parola Italis, Parole Francis, Hispanis, Palabra — *h* In Historia Capitum Barcinon. lib. 5 cap. 30 fol. 131 unqui cap. 2. Rebullosa atque adeo indicat diversam ab ea, quam eodem titulo habemus auctore Diago, cujus liber tertius et ultimus capitibus duntaxat 26 constat, et tamen folia numerat 318. — *i* Lib. 1 Antiquitat. Cathedralis Barcinon. fol. 20. — *k* Id est partem, Francis pierre, Italis pezza, Hispanis pedaco. — *l* Hispalis dicitur, quia urbs capitalis est Vich, unde Latini Ausonenses hoc tempore. — *m* Montesa hodie dicitur, superioribus seculis Montesa, super Rubricatum flumen, vulgo Llobrego, urbs nulyta, 80 militibus paxanum Barcinonæ divisa, S. F. N. Ignatii peregrinationis et constitutionibus postea illustrata. — *n* Ita appellabant locorum confusa, quæ celsis fossarum fronti conjungi, ut quidam sunt supplicationem notarii, et Gallis Allmutier, Hisp. Almotar, Ital. Almotalaz, significat imperium locorum. — *o* Ita vulgares MCXIX. — *p* Ovaria MXCIX. — *q* De Parochia quidem, quæ domibus celsi est in *Antiquit. fol. 97.* — *r* Quo fuit Philippi Regis sexquando IX Id. Julii subscripsit donationi, quæ locis Tolosinis cum sua conjuge in Capitolii pro Ecclesia Barcinonensi facta est. — *s* Chronici loco, Le Jour de ma naissance, que Comes Barcinonensis Raymundus Berengarii Alemanni de Carolum appropinquat, pro supra nostræ dotatis Valentiæ cessum S. Perpetua del Penedes, quod ipsum testamentum originaliter extat in Archivo Capituli Barcinonensis. — *t* Tuc-

A *tis scilicet de Miralpex in favorem Arnaldi Arlunini, ut ex Tarasc. Episcopologio refert Diagus lib. 2 cap. 36, ubi etiam meminit donationis, qua idem Episcopus anno 1058 in filiam suam Ecmesendam, Raymundo Renardo nuptam, transtulit dimidium partem Castelli de Cabrera, visa a se in Archivio regio lib. 1 Feudorum fol. 348. — u Christi* MLXXXIX. *extatque in lib. 3 Antiquitat. fol. 92, inquit Diagus. — x Christi* MXCIX, *ipsum originale in Archivio Capituli se vidisse idem testatur : censum autem illum constituit Raymundus, Oldegario in Præpositura successor, decessor in Episcopatu, de consensu Episcopi Folci et Capituli.*

CAPUT II.

Fit Abbas S. Rufi in Gallia, deinde Episcopus Barcinonensis.

Rem monasterii auget

Proficiebat S. Adriani nova domus spiritualibus indies incrementis, facile sequentibus animatas vitæ exemplo adhortationes Prioris sui religiosis cunctis : nec minus temporalium locupletabatur accessione bonorum ; quamvis illius monasterii sola nunc Ecclesia in parochiam conversa supersit. Præcipua autem Raymundi Comitis, eo nomine Tertii, liberalitas exstitit, qui II Nonas Augusti, Philippi Regis anno quadragesimo quarto *a* donavit S. Adriani Canonicis decimas omnium fructuum sibi proventientium ex cujuscunque generis navibus majoribus minoribusque. Eodemque mensis Sancti viri favente

a

et eligitur Abbas S. Ruf.

B factum credimus, ut in S. Rufi Abbatem proveheretur : quam enim Rebullosa communiscitur caussam Concilii a Paschali II Trecis celebrati anno millesimo centesimo septimo, unde missos quaquaversum visitatores Apostolicos dicit, ex iisque credi vult S. Ollegarium unum fuisse, pro istius Abbatiæ reformatione ; eam, inquam, caussam omni auctoritate nudam admittere non possumus : Raymundo autem magna tunc erat in Provincia auctoritas ; quippe qui tunc temporis, mortua Almodi, de cujus vita usque ad annum seculi duodecimi sextum dumtaxat constat, *b* tertiam duxerat conjugem Dulciam, Gilberti Provinciæ comitis filiam et hæredem, in cujus ditione prædictum S. Rufi monasterium erat.

b

9 Monasterium hoc Diagus et Rebullosa inter Magalonam et Montem pessulanum, vulgo Monspellier, esse fingunt, in veteri quidem Romanorum Provincia seu Gallia Narbonensi : sed ea parte quæ nunc, rebeto eis Rhodanum Provinciæ nomine, Languedocia sive Occitania dicitur : fingunt, inquam : nam quod in Monte Pessulano, aut juxta eum aliquando fuit S. Rufi monasterium, circa medium seculi decimi quarti primum conditum est ab Angelico Grimaldi de Brissaco, Episcopo Avenionensi ac deinde Cardinali : qui hoc ei non credidit, et simul dictis auctoribus errandi occasionem, a congregationis totius capite antiquissimoque S. Rufi monasterio, quod in primis Ordinis Canonici reflorescentis principiis XI seculo, ex initio hactenus obscuro in maximam subito evasit claritatem, ut palmites a mari usque ad mare extendens, plurima non solum per Galliam, sed per Hispaniam quoque Italiamque ex eo monasteria sint procreata ; per Priorem Abbati S. Rufi subjectum administranda : quorum multa interiere ut S. Adriani supra dictum, alia in illustres evasere Abbatias. Ex gemmo autem Urbani II rescripto constat archicœnobium illud fuisse extra muros Avenionenses, ubi primum exigua collabensque S. Rufi Apostolorum discipuli ecclesia fuerat, sacris corporis ejus exuviis venerabilis ; atque ad Albigensium usque perstitit tempora ; tunc vero eorumdem furore eversum Valentiam transiit, anno MCIX ; iterumque ab Hugonotis diruptum, e suburbio conflagravit in urbem, anno MDXII. Hujus monasterii an Abbas aliquando Bertrandus fuerit, is de quo supra, Barcinonensis Episcopus, vehementer dubito : si tamen ex Provincia advenit, facile crederem e dicta S. Rufi congregatione fuisse ; et forte

nem in Occitania,

C

ud in Provincia ria Avenionem ;

illum ipsum, qui anno MLXXVIII ad Cathedram promotus Magallonensem, biennio post tamquam simoniace intrusus, exauctoratus est, succedente sibi Gothofredo : qui curavit confestim ut Canonici sui voto se religionis obstringerent, quibus antea prædecessor ejus Arnaldus, ab incestis nuptiis ut abstinerent, persuaserat. c

D

EX VARIIS.

10 Porro post Alberium S. Rufi Abbatem supra memoratum, vivis etiam erepto circa hoc tempus Adelberto (Lebertum nominat Joannes Columbi, in Noctibus Blancalandanis San-Rufensium Canonicorum initia scrutatus) ad quem Urbani II duplex rescriptum extat ; aut, si tamdiu ille non vixerit, mortuo Adalberti hujus vel Leberti successore nobis ignoto, quæri non debet quæ caussa fuerit Priori S. Adriani eo se conferendi : cum S. Adriani domus S. Rufi monasterio immediate subjecta esset, adeoque jus haberet suffragii ad Abbatis electionem conferendi. Electus autem canonice tunc est B. Oldegarius, sive (ut secundum dialecti varietatem idem nomen diversimode scribi potest) Aldegerius : quem in Galliæ Christianæ tomo 4 Adelgerium perperam existimo nominari, nec enim ab Oldegario diversus esse potest is, ad quem Paschalis II diploma exstat, privilegiorum ac possessionum confirmativum, interque eas enumerans Ecclesias S. Petri, et S. Mariæ Egarensis, S. Juliani de Terracia cum possessionibus, subditis, et ecclesiis per eas constitutis, quas Barcinonensis Episcopus Raymundus concesserat, cum patrimonio quondam suo et ceteris possessionibus, quæ Tibi, inquit Paschalis, et Clericis tecum viventibus collatæ sunt, cum S. Adriani prædiis et ecclesiis, excepta dominicatura Barcinonensis Episcopi. Confirmamus etiam vobis possessionem, quam Raymundus nobilis memoriæ Comes vobis dedit in Tripolitana regione, cum ecclesia S. Rufi, quam ibidem construxit. Quæ IV Id. Januarii anni MCXV scripta (quando haud dubie Oldegarius adhuc erat S. Rufi Abbas) adeo adducere fusius placuit, ut constaret quæ Barcinonensium esset cum monasterio S. Rufi conjunctio : et quantum Olbegario suo debeat, cujus haud dubie apud prædictum Raymundum auctoritate factum, ut S. Adriani domus, in ipsaque S. Rufi cœnobium, tam ample, quam ibi referuntur, possessionibus augeretur. Existimant Sammarthani Abbatem eum, ad quem dicta Paschalis bulla dirigitur, anno quoque MCXVI apud Brinoliam in Provincia testem interfuisse compositioni facta pro castro de Soleriis inter monachos Massilienses : quod sane ad modum vero simile est : non tamen omnino certum. Nam si epistola Paschalis ad Oldegarium, adhuc S. Rufi Abbatem, eodem anno data die XXIII Maii, eadem æstate vel autumno fuit executioni mandata ; posset quis suspicari quod e conspectu prædicta post abductum Barcinonam Oldegarium facta sit, atque adeo ad Abbatem ejus loco nuper electum pertineat, cui si Adelgerii nomen fuisse conjicias, est unde judices datam occasionem illius mendi, quo Adelgerius pro Oldegario in transsumptum ejus, de quo egimus, diplomatis potuerit irrepsisse.

c

successor Adelberti

Bona et privilegia monasterii curat Roma confirmari.

Un sub eripsere vel Barcinonensi ?

F

11 Interim dum SS. Adriani ac Rufi cœnobius hunc in modum prospicit Oldegarius : Bertrando Episcopo, ut vidimus, principio anni millesimi nonagesimi sexti ad plures abeunti, Folcus eodem anno *d* suffectus est, ex Vicecomite secundum aliquos Cardonensi, certe ex familia Vicecomitum. Folcum Berengarius Abbas S. Cupuphatis ætate gravescens sequutus est, annoque in Dominicæ Incarnationis 1099 Episcopatus sui secundo, ad sublevandum Ecclesiæ suæ inopiam, terrarum fructuumque decimas a Barcinonensibus in perpetuum impetravit : qui cum septimo ejusdem Episcopatus anno moreretur, electorum suffragia in Raymundum Guillenum consensere,

Episcoporum Barcinonensium series.

d

cum

EX VARIIS.

Raymundo Guilleno a Mauris in Majorca occiso.

A eum ipsum videlicet, in quem B. Ollegarius Præposituræ dignitatem monachus futurus rejecerat, et ad quem ante biennium supra nominatus Paschalis Papa, secundo Pontificatus sui anno e bullam eam direxerat, qua Capitulo Barcinonensi confirmavit quascumque Episcoporum et Christi fidelium oblationes; cavitque ne ultra quadragenarium numerum Canonici multiplicarentur. Hunc ego Raymundum suspicor Bernardi Gilleni Besulduneusis Comitis fratrem fuisse, paterni nominis ac temporis f convenientia inductus; virum certe genere non fuisse oportet, qui Raymundo adversus Mauros Balearium possessores proficiscenti cum magna Ecclesiasticorum manu belli sacri auctorem comitemque se præbuit, oppignoratis ea de causa nonnullis sui juris bonis, in qua et vitam gloriose posuit casus a Mauris, strenue sese defendentibus in Majorica insula, anno millesimo centesimo decimo quarto. Mortem Episcopi sequuta Barcinonensis urbis obsidio est: quam redux ab intra expeditione Comes non tantum solvit, tertio, quo fuerat cœpta, die, sed maxima etiam clade Mauros attrivit, eaque non contentus victoria, et Pisanorum atque Genuensium suffultus auxiliis, rursum sequenti anno ad Baleares trajecit,

B urbeque potitus Majorica, ingenti cum præda atque gloria remeavit, innumeris Christianis ab immani servitute liberatis.

12 Re bellica ex voto gesta, Raymundus Ecclesiasticæ quoque curavit prospicere per B. Ollegarii, tum casu aliquo Barcinone præsentis, promotionem; quod ubi ille factum cognovit, ut erat singulari vir humilitate, cœpit de fuga meunda cogitare; et cogitata mox effectui mancipans, sub primum galli cantum navim ingressus est cum comitibus paucis, properoque in Provinciam navigavit, in suum S. Rufi cœnobium velut azylum tutissimum se recipiens. Sensit, ut debuit, graviter Clerus populusque, sensit, ut par est credere, gravissime fugam illam pientissimus Comes. Itaque cum zelo defendendæ religionis motus, petendorum auxiliorum caussa, trajecisset in Italiam, ad Paschalis II Pontificis pedes accedens per Legatos suos, quorum præcipui Niceusis et Antipolitanus Antistites, ab eodem speciali *Brevi*, pro egregio in rem Christianam studio collaudatores est, in fidemque receptus Bosonem Cardinalem Legatum accepit, tum ab ex Comitis desiderio ordinaturum, tum Pontifice mandatarie-

C fortitate prospecturum Barcinonensi Ecclesiæ, ne Pastore ejusdem cæteret. Pontificium Breve, cujus mentionem hoc loco, exhibent Diagus ac Rebullosa: sed in eo neque de Bozone neque de B. Ollegario verbum ullum reperies. Ea igitur prætermittenda, tanquam parum ad rem nostram facientia, venio ad litteras ipsi B. Ollegario datas, quæ pace, quæ mea fuerit, omnem commendationem continent tum virtutum ejus vitæque sanctæ, tum pietatis erga Ecclesias, per quam a Decano primum Barcinonensis Ecclesiæ fuit a Clero assumptus, ejus autem ex Tornacensi decimum annum, qui mense Hesperio Martio redegerunt primum pretulit ex Codice MS. perantiquo, continente leges antiquas Catalaunenses.

Oldegarius electus.

Et justu Pontificis retrahitur a fuga.

Litteræ Paschalis II.

13 Paschalis Episcopus, Servus Servorum Dei, dilecto fratri Oldegario, Abbati S. Rufi, electo Barchinonensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

Cum Pastoralis officii cura expostulet, et vigil æquitatis ordinem regat rationis, ut ea, quæ a fidelibus petuntur, et pia et honesta sunt, ad debitum perducantur effectum. Ea propter noveris, quatenus ex litteris carissimi filii nostri Raymundi Comitis Barchinonensium, eumque Ecclesiæ et populi præpositionibus accepimus, te, qui accepisse donum tibi a Patre familias, quasi talentum negotiaturo commissum, nequaquam in terra cum servo inutili D fodiens, in sollicitudinem Pastoralem assumptus, sic secundum Apostolum opus implens Rectoris, tuum honorificare ministerium et præesse in sollicitudine Abbatiali studuisti; ut, sicut credimus, vere possis dicere cum Propheta: Super speculam Domini ego sum stans jugiter per diem, et super custodiam meam ego sum stans totis noctibus, ita te fidelem exhibens super pauca, ut merearis constitui super multa: quod dilecti filii Canonici Barchinonensis Ecclesiæ provide attendentes, cum bonæ memoriæ eorum Episcopo ab hac luce subtracto, de substitutione Pontificis tractatum diutinum habuissent, tandem, operante illo, qui facit utraque unum, Cleri et populi desideriis concurrentibus, in suum Episcopum et Pastorem unanimi elegere consensu. Quo per te cognito, in tuam diffugiens Abbatiam, omnium expectationes fefellisti, ita ut Spiritui sancto resistere videaris, et manum ad aratrum ponere recuses. Quare nobis humiliter supplicari fecerunt et instanter, quatenus te, per cujus circumspectionem solicitam et solicitudinem circumspectam multa credunt Ecclesiæ suæ commoda proventura, ad hujusmodi oneris munus Apostolica cohortatione suscipiendum compellere dignaremur.

Isa. 21. 8. Personam ejus,

E

et electionem probantis,

14 Nos igitur, qui ipsos in electione et postulatione jam dicta nunc unanimes esse cognovimus et concordes, eamdem ipsorum inclinati precibus admittendam, teque a regimine Ruffensis Monasterii absolventes, ipsorum electionem duximus approbandam. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus vocationem recipiens de te factam, ne divinæ dispositioni resistere videaris, ad præfatam Ecclesiam Barchinonensem accedas; eidem ita sollicite curam studens impendere Pastoralem, ut ejusdem status, juxta ipsius expectationem et nostram, per tuæ sollicitudinis providentiam temporaliter et spiritualiter augeatur ut in sicut de gradu in gradum, ita de virtute in virtutem proficere videaris. Quod si, quod absit, hanc nostræ præceptionis paginæ obedientiam impartiri renueris, Venerabili fratri nostro Bosono S. R. E. Presbytero Cardinali, quem in Hispaniæ partibus Legatum deriginus Apostolicum, per Apostolica scripta præcipientes mandamus, quatenus te,

et parere ei cum.

ut Barchinonensis Ecclesiæ præfatæ, ad quam te electum dignoscimus, gubernacula suscipias (munitione præmissa, appellatione remota, nullisve litteris a Sede Apostolica impetratis, veritati et rationi præjudicantibus) per censuram Ecclesiasticam, do- F nec perveras, cogere non desistat; juxta formam, quam eidem sub mandato nostro dedimus interclusam. Capitulo, Clero, et populo Barchinonensi mandantes, quatenus tibi, sicut Episcopo suo, humiliter intendant, obedientiamque et reverentiam tibi exhibeant tam debitam quam devotam. Dat. apud Trinoyterum, per manum Joannis S. R. E. Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii, X. Kal. Junii. Indictione nona, Incarnationis Dominicæ MCXV. Pontificatus autem Domini Paschalis anno XVII. Ego Paschalis Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

15 Hæc per Bozonem Legatum cum Comes accepisset et Petro tubi substituto nuncio Henrici V Imperatoris, inde secundo contra Pontificem armatus per Italiam vagandus, quoque Comiti privatim dictum, propterea quod suo assensu nomine regio Pisanum Archiepiscopum pergentem ad exigendum jure postulatum ex Italia cum Legatione retinuerit, et S. Rufi Abbatem convenerit, cum de Pontificis absentia nec voluntate, nuncique reputasse per hanc eadem Episcopum

quem Oldegarium vocat.

consecrandum. Factum id Magalonæ a quatuor circumstantibus dicunt, in qua istic credebant S. Rufi monasterium esse, cujus Abbas erat Oldegarius?

garius? Est Magellona insula civitasque objecta Occitano littori in conspectu Montis-pessulani, in quam Arnaldus Episcopus, post restauratam ecclesiam, quæ fuerat octavo seculo a Saracenis possessoribus eversa, Cathedram Sustantione abbatem restituit circa annum millesimum sexagesimum : manseruntque in ea Magalonenses Episcopi, usque dum prioris seculi anno trigesimo sexto opportunior eos salubriorque locus Mons-pelium excepit. Verum an Magalonia post tempora Romanorum unquam ad Provinciam pertinuerit, prout Hispani scriptores præsumunt, vehementer dubitamus. Nam, qui amplissima ditione Provinciam tenuit Gilbertus Comes, post mortem ejus continuo in duas divisam partes, quamvis occiduam quoque Rhodani ripam obtineret, nusquam tamen legitur Occitano littori fuisse dominatus : sed ea Vicecomitum Narbonensium jurisdictio erat, e quibus Aymericus III tunc rerum potiebatur : Magalona vero soli Episcopo erat in temporalibus æque ac spiritualibus subjecta : Monspelium *g* dominum habebat Guilielmum, qui deinde contra Mauros profecturus, condito testamento illud universum Ecclesiæ cessit, cujus erat antiquum allodium. Quare si juxta Magaloniam inventus est a Comite Legatoque Oldegarius, ibique, ut præfertur, consecratus : suspicarer ego beatum virum in S. Rufi monasterio non satis securum se credidisse, ideoque ad Canonicos Magellonenses fugisse, eadem instituta regularia amplexos, atque extra Comitis ditionem ita positos, ut tamen latens apud eos, a suo S. Rufi grege, quam minimo posset, sejungeretur intervallo. Erat autem jam inde ab anno seculi duodecimi octavo Magallonensis Episcopus Galterus, Sedemque, ut est apud Sanmarthanos, totis viginti annis tenuit, et Canonicis Regularibus Ecclesiam S. Briccii cessit : quapropter ex communi opinione sequeretur, eum consecrando Oldegario ministerium suum contulisse.

consecratur, an Magellonæ

extra ditionem Comitis?

g

16 Porro Barcinonem, ut advenit Oldegarius, statim ille quam invitus susceperat Episcopale munus tam illud strenue fortiterque cœpit administrare; cumque S. Cucuphatis Abbatem (monasterium ille sub ipsa Barcinonensi porta S. Eulaliæ sacra habebat, multarum ecclesiarum possessionibus auctum) inaudisset nonnulla sibi suisque arrogare, Episcopali juri et disciplinæ religiosæ contraria; litem ei indixit et sententiam ferentibus Berengario Gerundensi Episcopo, atque Episcopo Vicensi Raymundo, in claustro Gerundensis ecclesiæ coram Cardinali et Legato Apostolico Bozone, restitutus est in possessionem Castellariensis ecclesiæ, cautumque, ut ne in ecclesia S. Cucuphatis fons baptismalis esset injusterum, neque Clericos absque consensu Episcopi in ecclesiis suis constitueret Abbas, vel cum eo constitutos moveret loco; utque ad monasterium revocarentur, qui solitarii dictis in ecclesiis vivebant monachi. *h* Reliquas B. Ollegarii virtutes paucis verbis complexus Gerundensis Canonicus Vitæ auctor : Fuit autem, inquit, perpetuæ castitatis custos et magister : item Verbum Domini erat clavis oris ejus : in verbo namque Domini aperiebat os suum et claudebat.

Barcinon. Ecclesiam feliciter regit.

h

a *Clarissimus, extat etiamnum præclarum simul ac Archivio monasterii S. Mariæ de Tarrasa, Dalmarum episcopum, Latine conscriptum, quod Hispanice Dragove habet ex copia Raymundi utrorum Miriam Rodrigez Comitissam nominando docet errare eos, qui hæc primo privilegia duabus tantum Raymundi nuncupationibus signarunt. Almodum et Dalmarum olim civitatem potuisse ex contractu matrimonii inter Bernardum Guillelmi de Montpessulano Comitem et filiam Raymundi episcopi Magal. Redactum, de quo agit Dragou lib. 2 cap. 83.* — b *Hæc Dragou cap. 84 ex donatione eidem episcopo factum libertatis quos multos habuit, facta a Magalonæ Comite Narbonæ, de qua cap. 86. Dragou ea hic addam ex ipso eorum auctu. Hebrard Perpinianensis, cum aliquo alio certa fundandi conferendi imperia Raymundi tertius anno MCCLXXX, vel XC, aut determinatus XCII. Jurat contractus et celebratus.* — c *Vide de his Gallia Christiana Tarraconensis.* — d *Ut constat ex consecratione ecclesiæ S. Martini de Sorbed, diœcesis Egarensis, per hunc Folcum facta XV Kal. Maii, de qua vide Dragum cap. 81, lib. 2.* — e *27 Jan. agit de ea Dragus cap. 83, multumque aberrat, cum annum secundum Pachalis Papæ, Ecx nostræ vult esse MCIV, qui fuit tantum MCI, est enim Pontifex creatus Paschalis II an. MXCIX, XIII Augusti.* — f *Nam anno 1077 Benedictinense Concilium legitur celebratum, sub favore dicti Bernardi et Auspiciis Gregorii VII, ut est apud Dragum cap. 71, lib. 2. Verit autem Bernardus usque ad annum 1111, quando nullo prole relicta mortuus, ex pacto ante biennium inito, successum Raymundum comitem Barcinonensem reliquit suo Comitatus hæredem. Atque hic observa, Catalanis passim Guillen scribi, qui alias Guilielmus vel Guillermus, nobis Wilhelmus. Dragus Guillen nomine semper utitur, Guillermi vero Rebalbosa.* — g *Hoc autem legi deberet, si usquam, in partitione hæreditatis a Gilberto relictæ, de qua vide dicenda inferius num. 35.* — h *Instrumentum hoc tunc sententiæ servari Dragus affirmat in archivio Capituli lib. 1. antiquitatum, fol. 203.*

CAPUT III.

Constituitur Archiepiscopus Tarraconensis, dein Legatus Apostolicus.

Adhuc primum in suscepto recens Episcopatu annum agebat Oldegarius Beatus, quando Ausonensis sive, ut vulgo auctores, Vicensis Ecclesiæ pastorem Berengarium contigit ex hoc seculo emigrare. Hic Metropolitæ dignitatem cum titulo Archiepiscopi Tarraconensis obtinuerat, jam inde a temporibus Joannis Papæ et Borelli Comitis, annexam Ausonensi Episcopatui, in persona Otthonis tunc Episcopi, desperata Tarraconensis urbis, pridem a Mauris interceptæ, recuperatione : cujus unionis bullam Diagus habet *a* lib. 2 cap. 19, datam Januario mense Indictione XIV : quæ cum æque in Joannis XIII et XV Pontificatum incidat, ambiguum manet, an ea ad annum nongentesimum septuagesimum primum, an ad octogesimum sextum spectet, et suos utraque pars habet auctores. Restaurandæ nihilominus Tarraconæ spem aliquam Urbanus II suscitaverat, quando Bernardo Archiepiscopo Toletano præcepit ab Hierosolymitana peregrinatione desistere, atque in patriam a Maurorum incursibus perielitantem reverti, vobo ejus in reparatione Tarraconensis urbis et imperii commutato *b* : cui fundamento Castellani scriptores litem superstruunt, quam Catalanis movent; quasi non tantum perficere conatus fuisset Bernardus, quod fuerat commendatum : sed revera urbe restituta, Synodum inibi celebrasset, ut est in Juliani Chronico ad annum MCIX.

Tarraconensis Archiepiscopatus,

Episcopatui Ausonensi unitus,

a

Bernardo Toletano commendatus,

b

18 Verum istius, seu veri seu falsi, Juliani auctoritate cur nihil moveamur, rationem dedimus in Prolegomenis ad Februarium nostrum cap. 4, et ex producendis jam mox monumentis patebit luculentius clarius, restitutæ Tarraconæ gloriam in solidum deberi Oldegario nostro, nihilque verisimilitudinis habere, quod Domenechus, et post eum Tamayus ad diem III Aprilis commiserit. Tarraconem, intra paucos a prima restauratione per Bernardum annos, denuo a Mauris captam desolatamque fuisse. Quo anno et quibus prœliis, pulsis procul Mauris, non jam urbem, sed urbis ruinas Raymundus Comes recuperarit, nulla quidem indicant monumenta; probabiliter tamen suspicamur, factum id post solutam cum ingenti barbarorum clade Barcinonensem obsidionem : ea enim victoria animatus statim de Tortosa obsidenda cogitare cœpit, ut Paschalis II in suo Brevi commemorat : ad Tortosam autem inde vindicata Tarracona, quæ medio inter illam et Barcinonem itinere est, transitus tutus esse nullatenus poterat. Adde, quod nec ullo alio tempore potuerat jus Archiepiscopi denominandi, nisi quatenus sui jam pene erat juris, qui proprium posset Antistitem habere : nec aliter extra Aurelianenses Episcopi primatum potuisse Gelasium in bulla mox producenda contra expressum Constitutionem dicamus, potestatem et primatum Tarraconensis Ecclesiæ ab Otthonis prædicti successoribus in Episcopum Vicensem translatum. Qua porro ratione Urbis et territorii

urbe de Mauris recepta,

c

D *Sorbed, diœcesis Egarensis, per hunc Folcum facto XV Kal. Maii, de qua vide Dragum cap. 81, lib. 2.* — e *27 Jan. agit de ea Dragus cap. 83, multumque aberrat, cum annum secundum Pachalis Papæ, Ecx nostræ vult esse MCIV, qui fuit tantum MCI, est enim Pontifex creatus Paschalis II an. MXCIX, XIII Augusti.* — f *Nam anno 1077 Benedictinense Concilium legitur celebratum, sub favore dicti Bernardi et Auspiciis Gregorii VII, ut est apud Dragum cap. 71, lib. 2. Verit autem Bernardus usque ad annum 1111, quando nullo prole relicta mortuus, ex pacto ante biennium inito, successum Raymundum comitem Barcinonensem reliquit suo Comitatus hæredem. Atque hic observa, Catalanis passim Guillen scribi, qui alias Guilielmus vel Guillermus, nobis Wilhelmus. Dragus Guillen nomine semper utitur, Guillermi vero Rebalbosa.* — g *Hoc autem legi deberet, si usquam, in partitione hæreditatis a Gilberto relictæ, de qua vide dicenda inferius num. 35.* — h *Instrumentum hoc tunc sententiæ servari Dragus affirmat in archivio Capituli lib. 1. antiquitatum, fol. 203.*

EX VARIIS

territorii jus omne, civile atque ecclesiasticum, Raymundus Comes in Ollegarium, futurosque post eum Archiepiscopos Tarraconenses transtulerit, ut clarius intelligatur, ipsum donationis instrumentum, quod apud Diagum desideratur, ex Rebullosa subjungemus, in gratiam antiquitatum istiusmodi studiosi lectoris.

19 Raymundus Dei gratia Barchinonensis et Hispaniarum Marchio, Bisulduneusium et Provincia Comes, Dilecto Venerabili Barchinonensium Episcopo Oldegario quisquis successoribus in perpetuum.

a Raymundo Comite

Quoniam divina clementia secundum beneplacitum suum nos honorare et exaltare dignata est, ad honorem ipsius et Ecclesiæ sanctæ et Apostolorum Principis Petri, dono et per hanc scripturam donationis trado Ecclesiæ Sedis Tarraconensis, quæ in honorem B. Theclæ Virginis *d* olim fundata fuit, et Tibi Oldegario Episcopo tuisque successoribus Pontificibus, qui eandem ecclesiam subobedientia Sedis Apostolicæ rexerint, ipsam civitatem Tarraconem, quæ diu per multos annos, sub destructione et eremo ab que cultore et incolatu manuit *e*. Trado autem tibi *eum* terminis et pertinentiis suis ad restaurandum, ad habendum, *et* libere possidendum ut prædictus Tarraconensis Ecclesia et rectores ejus habeat, et possideat hæc omnia in perpetuum, et absque inquietudine alicujus hominis.

d B. Oldegario traditur,

e

f

g

20 Libertatem etiam dono tibi tuisque successoribus congregandi undecunque poterit homines, cujuscunque dignitatis et nobilitatis, ad incolendam terram illam, et regendi et judicandi eos ad honorem Dei et utilitatem ipsius civitatis, et constituendi et disponendi secundum quod vobis melius visum fuerit; quicunque autem cujuscunque officii sint, sive mari sive terra illuc convenerint vel habitaverint, libere vivant, et habeant et possideant sua; et judicentur et distringantur, ubi opus fuerit, secundum leges et mores et consuetudines, quas vos ibi constituentis. Alter non *f* necnisi hominum distringatur sive judicetur. Dominicaturam *g* quoque prædictam, secundum consilium et dispositionem vestram, inde mihi reddendam reservo, et Tarraconenses mecum, sicut opportunum fuerit sine detrimento ipsius civitatis, adjuvent me tenere pacem terræ, et *h* terram *g*, ut et ego adjuvem illos sicut fidelis et amicus meus.

plenum jure possidendus;

adjecta diœcesi Dertosana, m

21 Terminantur hæc omnia a parte Orientis in termino de Tamarit *h* et de Montesclivo, sicut descendit ad mare, et a cenditur per aquam de Ajato usque ad montes *i*, et transit a Septentrionali plaga per cacumen montium usque ad Engolador de Cabra et pervenit usque ad ipsum Enbocum, et ascendit per ipsa cacumina montium de Carboraria, sicut ipse aquæ *k* incipiunt vergere ad Austrum, et ab Occidentali parte transeunt per ficos per montem Rubeum et per collem Balagrani qui est ad mare a plaga Meridionali est terminus ipsum mare, quod commune est omnibus terræ habitatoribus ad habendum et expescandum. Quod quidem hos terminationibus concludimus, quod Ecclesiæ Tarraconensi et vobis cum omni hereditate trado habendum et possidendum cum omni augmentatione et melioratione, quam Deo donante vos et successores vestri vel aliquis sub dispositione vestra inde fecerit. Siquis autem cujuscunque sexus vel conditionis persona contra hanc nostræ auctoritatis donationem et constitutionem venire tentaverit, in nullo prævaleat sed omnium rerum suarum privationem patiatur, et segregatus ab Ecclesiæ corpore, pœnitentiæ Deum incurrat. Actum est hoc anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo decimo septimo, decimo Kalendas Februarii.

cuique termini adjunguntur.

h

i

k

22 His rite transactis, Ecclesiasticæ dignitatis restituendæ, non augendæ suæ studiosus Beatus, Romam iter instituit, atque a Gelasio II (qui turbatissimis illis Ecclesiæ temporibus duodecimi seculi anno decimo octavo, mense Januario fuerat Pontifex creatus in locum Paschalis II, ante triduum, id est, XXII Januarii ex hac vita ad aliam evocati) confirmatus Archiepiscopus, Palliique donatus est XXI die mensis Martii, Caietæ: quo Henrici Imperatoris, in urbem violenter ingressi, arma fugiens, sese receperat Papa. Hujus confirmationis Bulla extat in archivo regali Barcinonæ *l*, unde eam verbotenus Rebullosa descripsit. Est autem hæc:

D

Profecto in Italiam Oldegarius

l

Gelasius II confirmat Archiepiscopatum,

23 Gelasius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Oldegario Barchinon. Episcopo salutem et Apostolicam benedictionem.

Tarraconensis civitatis Ecclesiæ insignem olim fuisse metropolim, et scripturarum veterum et divisionum provincialium monumenta declarant; ad cujus profecto restitutionem prædecessores nostri plurimum laborasse noscuntur, unde etiam temporibus nostris Berengario Ausonensi Episcopo a prædecessore nostro sanctæ memoriæ Urbano Papa Pallium datum fuit. Et nos ergo ad ejusdem civitatis restaurationem penitus intendentes, te, carissime Frater Oldegari, Barchinon. Episcopum ipsius Ecclesiæ Antistitem constituimus, et Pallium ipsum t bi ex Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus; ea itaque provisione et ea fiducia, ut pro data tibi a Domino facultate, civitatem ipsam et Ecclesiam studeas commodis ad Domum Dei nostri honorem et pleniam restaurare. Sane Dertosam *m* si divina clementia populo Christiano reddiderit, in suburbanam parochiam metropoli Tarraconensi concedimus; donec præstante Deo, Tarraconensis Ecclesia robur status sui recipiat, nos Dertosa ipsa proprium pastorem habeat. Porro Tarraconensem civitatem cum terminis suis, sicut ab illustri Barchinonensium Comite Raymundo per manus tuas Tarraconensi Ecclesiæ tradita et scripti sui libertate firmata est, præsentis decreti pagina tibi tuisque successoribus, quidem Sedis Metropolitanis, in perpetuum confirmamus. Tibi ergo, tuique legitimis successoribus in eadem Cathedra constituendis, et per te Tarraconensi Ecclesiæ refirmamus ipsam Tarraconensem provinciam, ut in ea debeatis deinceps et suffraganeos Episcopos ordinare, et Concilia secundum formam Canonicam celebrare, et omnia juxta Metropolitanam curiam largiente Domino provenire; salva in omnibus Apostolicæ Sedis auctoritate ac reverentia.

E

adjecta diœcesi Dertosana, m

24 Pallii vero usum Fraternitas tua infra Ecclesiam tantum ad sacra Missarum solemnia se noverit obtinere, his videlicet diebus, Nativitate Domini, Circumcisione, Epiphania, Cœna Domini, Sabbato sancto, Resurrectione Domini, Ascensione, Pentecoste; in solemnitatibus Beatæ Dei genitricis Virginis Mariæ, in Natalitiis B. Joannis Baptistæ atque Apostolorum omnium; in Festivitate B. Theclæ et B. Pimenii *n* Martyris, in consecrationibus ecclesiarum et Episcoporum, seu ordinationibus Clericorum, et anniversaria tui die, cujus numerum Pallii volumus, te per omnia genium venerare: hujus quidem indumenti honor humilitas atque justitia est. Tota ergo mente Fraternitas tua se exhibere testimet in proximis lucidam in adversis, si quando eveniunt, cum prudentia erectum; nullius unquam facies contra veritatem suspicieres, nullius unquam facies pro veritate loquentis promeres, infirmos compatiens, benevolentibus congaudens, alienadamna tua deputans, vitia pro sanctis, in favendo fortitudinis animis auditorum demulcens, in ira judicium sine ira feriens, in tranquillitate severitatis justæ censuram non deserens. Hæc est, Frater ca-

F

et Pallium concedit ejusque usus

n

et significatio.

caris-sime

A rissime, Pallii accepti dignitas; quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis. Sancta Trinitas Fraternitatem tuam per tempora longa conservet incolumem.

Ego Gelasius Ecclesiæ catholicæ Episcopus. Sig † num manus meæ *o* (Deus in loco sancto suo.)

o

p Ego Crescentius *p* Sabinensis Episcopus etc....

q Caietæ per manum *q* Chrysogoni R. E. Cardinalis XII Kal. Aprilis. Indictione XI, anno Dominicæ Incarnationis MCXVIII, Pontificatus autem Domni Gelasii Papæ II anno I.

25 Redux ad Ecclesiam suam vir beatus non distulit bene cogita in opus deducere: sed ne longa ei esset in Hispania mora, Lateranensis Œcumenici concilii indictio effecit: cujus præcipuus finis cum esset Terræ sanctæ possessio communibus Christianorum Principum armis adversus Saracenos tuenda, nonnihil valituram credidit Barcinonensis Comes B. Oldegarii auctoritatem, ut sibi quoque, adversus eosdem hostes in Hispania pugnanti, opportunis per Sedem Apostolicam præsidiis prospiceretur; quod negotium, quam felici successu ille peregerit, ex subjectæ tenore bullæ *r* videre est.

Missus ad Lateranense Concilium Sanctus:

r

26 Calixtus Episcopus, Servus Servorum Dei. Omnibus Episcopis, Regibus, Comitibus, Principibus, ceterisque Dei fidelibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Pastoralis officii nobis a Deo commissi sollicitudo exposcit, ut omni vigilantia et circumspectione gregem Dominicum pascamus: Hispaniarum siquidem Ecclesia quantis calamitatibus, quantisque filiorum Dei mortibus per Paganorum oppressionem assidue conteritur, neminem vestrum latere credimus. Ea propter dilectionem vestram, tamquam Deo, cujus legatione fungimur, exhortante per Nos, admonemus, et tamquam carissimos precibus, quibus possumus, incitamus, quatenus ad fratrum defensionem, et Ecclesiarum liberationem nullatenus desistatis. Omnibus enim in hac expeditione constanter militantibus, eamdem peccatorum remissionem, quam Orientalis Ecclesiæ defensoribus fecimus, auctoritate Apostolica et concessa nobis divinitus potestate benigne concedimus. Illos autem, qui signum Crucis suis vestibus hac de causa impositum imposuerunt, si ab hoc Paschate usque ad aliud votum suum persolvere non categerint, a gremio deinceps sanctæ Ecclesiæ, donec satisfaciant, summovemus. Verum quoniam exercitum vestrum per Nos, ut desideramus, visitare nequimus, carissimum fratrem Nostrum Oldegarium, Tarraconensem Archiepiscopum, ad idem ex Latere nostro delegare curavimus, nostras et vices in hoc specialiter committentes, ut ipsius consilio et dispositione corrigenda corrigantur, et confirmanda confirmentur; si quæ vero dubia in exercitu eodem emerserint, ipsius experientia terminentur. Ipsum itaque dilectioni vestræ attentius commendamus: rogantes, ut illam in vobis inveniat caritatem, quæ nos ad eum vobis committendum compellit. Omnipotens Dominus Beatorum suorum Apostolorum meritis, sua Nos miseratione custodiat, et ad gloriosam de inimicis Christianorum victoriam et felicem consummationem pervenire concedat. Dat. Lateran. IV. Non. Aprilis.

Redit cum potestate Legati a latere.

Crucem contra Mauros portantibus relaxat.

C

27 Non irritam fuisse faustam communis Christianorum omnium parentis precationem, belli exitus declaravit: Dertosa, adversus quam Legato revertente copias suas ducebat Comes, in manus victoris concessit: eamque sequuta mox Ilerda est, decimo quarto die Novembris, dedita iis conditionibus, quas apud Diagum *s* videre est: quæ omnia gesta esse constat anno Ludovici Crassi decimo tertio, qui Christianæ Æræ millesimus centesimus vigesimus fuit, quo eodem anno præsentem Barcinone fuisse Beatum, patet ex pacificatione quadam per ipsum X Kal. Septembris conclusa inter Canonicos Barcinonenses et Berengarium Guilielmi, cujus scripti originale in archivio Ecclesiæ vidisse se Diagus asseverat. Parum erat viro sancto adisse bis limina Apostolorum, nisi et sacra viseret Palæstinæ loca, Christianorum armis non ita pridem capta a Saracenorum tyrannide liberari, atque trans mare quæreret pietati suæ virtutique fomenta. Quanto eum lætitiæ sensu Hierosolymitanus Patriarcha Guarimundus exceperit, quanto Bernardus Antiochenus, nec non et Tripolitanus Antistes, ex sua nobis peregrinatione versus, quam antiqui illius scriptoris admonitu Diagus et Rebullosa commemorant; quibus accedit Domenecchus: qui unus cum Diago hanc ejus peregrinationem differt post reditum a Claromontano concilio. Rebullosa decennio citius statuit, ante annum scilicet millesimum centesimum vigesimum tertium: nullo utroque fundamento, quod alterutri sententiæ aliquod probabilitatis momentum adferat.

D

Ex vinus

Oldegarius Hierosolymam proficiscitur.

Reliquiæ S. Theclæ.

Dominicaturas.

Guerra Sedim

F

a Ex archivio, inquit regio, armario Tarraconæ inscripto num. LIX fol. 30. — b Ita habemus ex epistola Paschalis II ad Clericos et laicos in regno Castellæ, data VIII Kal. Aprilis, qua queritur, quod Apostolicæ Sedis jussibus inobedientes, Hierosolymitana peregrinationis occasione, partes suas deseruerint. Eam epistolam, vide apud Tamayum III Apol. — c Typimus de illo Brevi superius num. 12. — d Jacobus II Aragonum Rex, cum datis anno MCCXIX, ad Regem Armenia litteras aliquam e corpore sanctæ Virginis partem metropolitanæ Ecclesiæ petiret, scribit ultra mille ducentos fluxisse annos, quod Ecclesia Tarraconæ sub hoste undyta Martyris invocatione fundata fuit; in qua translatio Brachii cum obtenta XIX die Maii solenniter celebratur, qua de ipsas illas litteras Tamayus habet. — e Si fuisset ante annos circiter viginti Tarraconæ nomen in Hispaniis manuit, pro certis quibusdam partibus, qua sibi supremus regionis Dominus reservare solebat in terris, quarum cæteroqui dominium utile transcribunt ad alios. — g Hispani, Itali, Galli communis vox, a Gothis, Lombardis, Francis, eisdem enthusiaster linguæ communione utentibus, inventa. Unde autem Waren quod est, vim repellendi indicat, gentibus illis placuisse rei atrocitatem mitigare tali appellatione, qua arma gerentes communiscerent, non alio, quam justa defensionis salutis ea esse tractando. Non sic Teutones nostri sed potius, quod bellum reapse sit, quam quid esse debeat considerantes, a Kryghen ut pere, capere, Krygh nominarunt. — h Duo hi vici, quorum Tamarit mari proximus, quinque circiter passuum millibus Tarraconæ ad ostium ultra flumen ripam, quod nobi ad Ducentum flucus Gaya vulgo dicitur, hic autem aqua de Ygua, p mas portasse, hi vici apud Reuthosam deprehibita. — i Hos ego montes eos esse puto, qui viginti fere passuum millibus distantes a Tarracona notantur in Geographicis tabulis, in quibus vestigium prioris nullum reperias nominis diuscipsequentium. — k Ex quibus Engolador, et Embocum, juxta eorum etymologiam, videntur esse loca aliquis fluvii ostio insignia. — l Ex intellegi, qua ratione Ilerum amnem flunat, a quarum confluentia recta ad meridiem cui descendentibus ad mare, regiuncula occurrat, Collede-Balaguer vulgo nuncupata, viginti quinque passuum millibus distans Tarracone. — l Comicio Tarraconæ anno LXI fol. 87. — m Vulgo Tarbosa, in quibusdam instrumentis etiam Turbosa, ad Iberi flumen occidentalem ripam a Tarracona. — n Celebrat ix XXI Januarii, fatique apud Tarraconem Episcopus ac Martyr illustris. — o Apud Onophrium Panuinium, qui nullum hujus Pontificis diploma originale vidrat, deest hoc signum. — p A Paschali II electus ad Callixti II usque tempora reperitur diplomatibus subscripsisse. Inquit Ughellus Italiæ sacræ tom. I. duxisque junior reperta decessoris sui, inter quos opinatur intercedisse pœnam statutam Cynthius. sed merito suspicatur Ughellus eumdem esse cum Ponitio Crescentio. modo enim Crescentius, modo Cynthius reperitur, sed eumdem adjectionis alias Cæsentius. Subscripserunt præterea hoc diplomati Seniores Archiepiscopus Lapidanus, hoc ipso anno XIII Kal. Decembris defunctus. interfuit Vastellensi Concilio, ubi et prædictus Cynthius, de quo videri possunt apud Ughellum plura. Ipse se in diplomate quodam anno MCX Legatum Apostolicæ Sedis et Papæ Vicarium in Principatu Capuano scribat. Landulfus Beneventanus Episcopus postea Honorius Papa II, Romanensis, ex familia de Fagnano. Petrus Portuensis Episcopus Card. Papæ in Urbe Vicarius: hujus tempore Calixtus II Pontificem Episcopatui junxit. Episcopatum S. Rufinæ Hugo Card. Vir bonus III. Apostolorum, Nocentius Pisanus, inquit Ciaccouius, patritus et familiam designans, ubi apud enumerat inter eos qui creationi interfuerunt. Petrus Card. Prænestinus. Episcopus Sussinatis fortasse, quem cognomento Erlum fuisse Cardinalem creavit ut testis est Ciaccouius, sed tabulam citavit. — q Exstant tit. S. Cæciliæ in Thermis, ubicumque quidem Papæ Bullæ datæ. Accidente anno MCX. subscripsit, apud Ciaccouium. — r Tam se descripsisse Jacques ait ex Archivio Cathedralis Barcinon. lib. I. Antiquit. fol. 27. — s Lib. 2 cap. 105.

EX VARIIS

CAPUT IV.

Ecclesiæ Barcinonensis jura tuetur : Principem pro se Tarracone instituit.

Ecclesiæ suæ jura tuetur

Qui in ipso Episcopatus sui initio Ecclesiæ jura defensurus, non dubitarat gravissimam S. Cucuphatis Abbati litem intentare, satis declaravit nullius se reveriturum personam, si aliquid contra eam attentasset. Quam animi in eo fortitudinem declarant subsequentium annorum Acta, publicis consignata instrumentis. Et primum quidem Petrum Raymundum hominem in suis diocesi potentem, multisque modis Ecclesiæ injurium, qui etiam *a* Presbyteris Canonicis unum pridem injusto carcere mancipatum macerabat, tandem sic perdomuit, longanimi patientiæ rigorem justitiæ adjungens, ut tacti pœnitens non solum restituerit vinctum, sed ad compensationem injuriæ addiderit transcripseritque Ecclesiæ Præturam (vulgo Barjovan vocant) Molletæ, instrumento super ea re condito XVIII Kal. Januarii anno millesimo centesimo vigesimo tertio.

contra Petrum Raymundum,

a

29 Ita Sacchetum Humbertumque germanos fratres, qui decimas Ecclesiæ S. Joannis *b* Senatensis, Capitulo Barcinonensi debitas, inique usurpabant, Ecclesiasticis censuris ad earum restitutionem compulit, in Nonas Julii anni sequentis. Ita e manibus Arnaldi Guilielmi, anno ejusdem sæculi vigesimo quinto, VII Idus Novembris, recuperavit decimas Ecclesiæ S. Saturnini *c* Colabadellensis. Quin etiam illustrior ea, cum res ferret, capita aggredi nihil metuebat, Vicecomitem Cardonensem Bernardum tandiu ab Ecclesia abstinere ut communione, donec rediret extremam voluntatem sui avi, tres ecclesias juris sui Capitulo Barcinonensi legantis; prout laudem fecit XIV Kal. Februarii anni MCXXXIV. *d* Eodem rigore Arnaldum Bernardum, patrem Berengarii Cortel vellani, cohibuit ne pergeret quadam Ecclesiæ parœcias iniusta usurpatione detinere : et contra illius idium, ne porta præsentaret exercit. Capitulum VI Nonas Julii anno MCXX, electo cujusdam arbitrio *e* judice Petro Cæsaraugustano Ejus copo *f*. Quid mirum? quando ab ipso Comite Raymundo impetrarat, ut decimas pecuniæ Barcinonæ cudendæ, navimque advectitium (quæ ecclesiæ suæ donarat Ludovicus Rex, Caroli Calvi Imperatoris *g* filius, in gratiam Episcopi Fridelonis) desineret usurpare, quandoquidem honesto titulo maximarum expensarum in bellum sacrum contra Mauros factarum, ac porro faciendarum, ut liquet ex instrumento confecto VII Idus Julii anni MCXXX.

Sacchetum et Humbertum, b

Arnaldum Guilielmum, c

Vicecomitem Cardonæ, d

Arnaldum Bernardum. e

f

ejusque Comitis in Raymundum

g

C

30 Non erat vel hoc difficile, quod æquum esset, pientissimo Comiti persuadere, qui hoc quo anno letali correptus infirmitate Templariorum Religionem sese obtulit, cum urbe et castro de *h* Grenicer, vobis manibus Hugonis Rigaldi, dictum Ordinem professi, solemniter emisso. Cumque se mox inde lectulo, ut solent ad hospitale S. Crucis, ut ibi expiraret, deferri. Quem ægrum adhuc quam fidele Ecclesiæ præstiterit Ol legarius, colligere licet ex sententia, quam defuncti filius successorque Raymundus, pro anno post mortem patris anno, XI Kal. Junii Julii adversus Vicarium Terracinum, in favorem prætorum exonerans postulantium tributo, quod e vendulo tollendum Raymundo tertius constituerat, et Vicarios illi adjiceret, cujus ista sunt verba : « Non videri sibi esse justum ut eas (mensuras frumenti certæ scilicet *i* aut potius pessimas exigendo) illi redderet tam quam pater suus Raymundus Berengarius noverit per violentiam eas impetrare prædictus Ecclesiæ, et ne inferret de quo debuit sub gravi interminatione, quam Archiepiscopus ei super hoc fecit, penitus se de hac violentia, et præcepit, ne ulterius hæc exactio in ipsa civitate fieret : tum quia ipse Vicarius bene noverat hanc violentiam, quando eas accepit pro emendatione ipsius fevi de *l* Terracia.

pro se Tarracone instituit.

quibus templarios fundavit h

Oldegarii mentio cum quam ordinem h. Hier. i

k

D

l

Concilium Decanus et Capitulum

31 Fortem igitur atque constantem justitiæ defensorem ubique se præbebat Oldegarius : longe tamen ei gratius fuit, lites, quas vitare omnes non poterat, amice componere : quod reipsa ostendit quando controversiam, Barcinonense Capitulum inter atque illius Capituli Decanum Arnaldum Hermengardi diu agitatam, super capellania S. Mariæ de la Mar (quam suam esse ac Decanatui annexam aiebat Decanus, Capitulum pernegabat) ita composuit, ut eam, dum viveret, Decanus possideret, deinde Capitulo liberum esset de ea pro arbitratu disponere. Signavit sententiam Berengarius Gerundensis Antistes, scripsitque Episcopum de more scripsit : at vero Archiepiscopus suæ obsequutus humilitati non aliud expressit quam : Ollegarius indignus Terraconensis Ecclesiæ *minister m*.

m

Comitia indicta

32 Cujus quidem Ecclesiæ immunitati quietique publicæ ut consuleret efficacius minister fidelis, cum statui politico ordinando otium locumque concederent sopita utcumque bella (Raymundo namque Comite subjuncerant sese Agarenæ Dynastæ urbium *n* Dertosæ, Perdæ, Gallicæ-Flaviæ et Cæsaraugustæ) invitavit Comitem, ut Comitia indiceret Barcinone, in quibus Reipublicæ status reformaretur, et secularium adversus Ecclesiastica jura, emendarentur excessus. Annuit Comes propositioni Præsulis, et Comitiis convocatis adfuere Raymundus Ausonensis, et Bernardus Gerundensis Episcopi, Abbates, Comites, Nobiles, et urbium Principatus Commissarii, quibus omnibus præfuit Ollegarius : ubi post varia contentionum argumenta, die X Martii, Anno Domini MCXXXV confusum : Quod nemo impostorum Ecclesiis intra triginta passuum ambitum violare præsumat. Quod Ecclesiasticarum personarum corpora, vel bona ne quaquam divexet. Quod Comes, ejusque filius de consensu Baronum, Archiepiscopo, et Episcopis Principatus, omnes ecclesiæ cum juribus earum, cœmeteriis, et possessionibus libere et sine lite restituat. Item forma adsignata est, qua Ecclesiæ sine earum fraude, et absque contribuentium periculo decimas caperent.

n

in quibus ecclesiasticæ immunitati consulitur,

E

33 Hæc inter alia multa publice utilia constituta sunt Ollegario beato adnitente, anno, ut diximus, currentis sæculi vigesimo sexto : quamvis enim in Antiquatum Barcinonensium volumine, quod penes Capitulum est, atque omnia supradicta *o* continet, annus decimus quintus expressus legatur : liberari tamen eum esse errorem, numerum unum præterminentes, constat ex Archiepiscopi Tarraconensis titulo, illo XV anno nectum in B. Oldegarium collato, in Actis tamen Comitiorum expresso, ut Diarius observavit : quem autem negligens scriptor, secundum usum sæculi sui annum a Paschate ad Paschatis usque partibus numerantis, vigesimum quintum pene exactum scribere debuit, is vigesimus sextus est volentibus a Kalendis Januarii annum auspicari.

anno 1125.

o

F

Pax inter Alphonsum Toletanum et Raymundum Barcinon. constituta:

34 Quantum in hoc rerum momentum fuerit ad communem tranquillitatem stabiliendam, facile est æstimare prudentibus : nescio tamen an pluris non fuerit pax inter Alphonsum Toletanum et Raymundum Barcinonensem Comites per divisionem Provinciæ confirmata. Ivores habebant illi, hic Dulcium, iste Favondam Gilberti Provinciæ Comitis, si non filius, certe hæredes (filiam fuisse Dulcium probant complura publica instrumenta, quæ volisse eam Antonium de Rofi, et si merito dubitet an ex Tiburga : cohæredem ei quocumque ex capite Favondam agnoscere res ipsa cogit) mortuo absque Gilberto circa annum Christi millesimum centesimum duodecimum, communem hæreditatem communiter aliquandiu obtinu-

ere

A ere prædicti Comites ; subnatisque (ut fieri assolet) ob indiscretu utrimque jura discordiis, res ad arma et bellum cruentum spectabat, nisi pacis angeli intervenissent, quibus agentibus conventum est, ut nomine Comitatus Provinciæ, Raymundus obtineret quidquid ab Alpibus ad extremum usque Rhodanum, a Durantio flumine ad mare mediterraneum est terrārum, una cum dimidia Avenione aliisque nonnullis ultra Durantium oppidis pro parte dimidia, cetera ad utramque Rhodani ripam Toletano manerent. Conventionis instrumentum exhibet Guilielmus Catel in historia Comitum Tolosanorum, eique subscribentem secundo a Comitibus loco Raymundum Sacristam ; quem quia solum invenio Clericum ex parte Barcinonensis Comitis, dubitare vix possum quin Archiepiscopi ille sui eo in conventu personam sustinuerit, magnamque curarum partem hoc in negotio habuerit Oldegarius. Anno certe ejusdem seculi trigesimo quarto Cæsar-augustam ipse, Zurita teste, profectus est ; compositurus, si fieri posset, controversiam inter Alphonsum Castellæ Regem, et Ramirum Monachum exortam pro jure succedendi in regnum Arragoniæ, mortuo sine liberis Alfonso Ramiri fratre. Quod autem domi absenæ conatus non statim potuit obtinere ; id sua in patria cito feliciter expediverat anno milliesimo centesimo vigesimo septimo, subditis offensionibus, ob quas Raymundus Catalanis Provincialibusque interdixerat omne commercium Genuensibus : ut ex eo tractatu liquet, cujus instrumentum in archivio regio etiamnum servatur, *p* decimo octavo die Novembris signatum.

Ius de tempore regni,

Is et Genuenses cum Romano de compositr controversiæ.

p

35 Porro decimum jam annum Tarraconæ restituendæ curam sanctus Præsul fovebat, urgebatque (quantum per facultates et publica, quæ vidimus, negotia licebat) inchoatum opus : sed omnium ipsiusque inprimis votis tardius procedebat tantæ rei moles, infestantibus, qui vicinas terras tenebant, barbaris, neque secorum quid toto Tarraconensi agro relinquentibus. Omnia circumspectanti Archiepiscopo consultissimum visum, Ecclesiæ de Patrono, urbi de Domino providere, qui armis utramque virisque defenderet, et temporalia illius commoda tamquam sua curaret. Hinc oculos in Robertum Aquillonium, alias Bordetum conjecit, Militem generosum et opulentum, quicum in hanc, quæ sequitur, *q* formam convenit.

Oldegarius Robertum Anullonium

q

36 Ollegarius Dei dignatione Tarrachonensis metropolis dispensator omnibus in Christo fidelibus.

C Notitiæ cunctorum innotescere desideramus ; qualiter illustris Comes et Marchio Barcinonæ et Provinciæ Raymundus ob amorem Dei dedit et tradidit, per scripturam suæ libertatis, Deo et Ecclesiæ Tarrachonensi, quæ caput est Ecclesiarum totius citerioris Hispaniæ, et nobis et successoribus nostris civitatem Tarraconæ ad restaurandum, et libere habendum, et possidendum, et disponendum in beneplacito nostro, sicut in scriptura, quam nobis fecit, plenius cognoscere potest. Sicut quoque bonæ memoriæ Gelasius, et Calixtus Romani Pontifices benignitate suæ metropolitanam dignitatem nobis concedendo, eamdem Comitis concessionem suis nihilominus scripturis confirmarunt. Ea propter nos divina clementia confisi, ipsius civitatis restaurationi operam dando, ad honorem Dei et Ecclesiæ ejus, consilio et favore prædicti Raymundi Comitis, et suffraganeorum Episcoporum et nobilium nostrorum, ad instantiam præcipue Domini Raymundi Ausonensis Episcopi, et Reverendi virum et strenuum Militem, ipsius Ecclesiæ hominio et sacramento fidelem, carissimum Roberte, ipsius civitatis Principem constituimus. Te, inquam, ad hæc, omnia exposuisti, ut Deo et Ecclesiæ ejus semper ibi servias, et tuam in defensionem Christianitatis militiam exerceas ; unde, ad honorem Dei et Tarraconensis Ecclesiæ [et] nostram nostrorumque successorum fidelitatem, donamus et tradimus tibi ipsam civitatem cum territorio suo, sicut in charta præfati Comitis terminatur, ad restaurandum, habendum et possidendum ; tuisque successoribus, ut disponas et regas et judices homines, qui illuc convenerint, cum timore Dei et justitia, secundum leges et bonas consuetudines, quas ibi communi consilio constituerimus. Donamus etiam tibi *r* choloneas et Ieddas et usaticos, quæ ad Principem pertinent, tam de terra quam de mari.

Tarraconæ, tibi eidem datæ

Princeps destinatur

r

D EX VARIIS.

37 Tibi autem et successoribus tuis, quibus post te hunc honorem habendum concesserimus, nulla erit licentia alicui extraneæ potestati donare vel alienare hæc ; nec alteri nisi illi, qui ita sit fidelis et solidus homo Ecclesiæ nostræ, sicut tu. Retinemus vero ad portionem nostram et Dominicaturam nostram, omnes Ecclesias et Ecclesiastica jura et Ecclesiasticas personas et familias nostras, et Clericorum sive monachorum, et omnes, qui Ecclesiastica prædia incoluerint, et omnes, qui in domibus vel possessionibus Ecclesiasticis habitaverint. Ita ut his omnibus nullus Princeps vel inferior persona Luca præsumat aliquid judicare, exigere vel distringere, seu disponere ullo tempore absque nostro jussu. In omnibus quoque, quæ tibi Principi concedimus, retinemus E omnes decimas tam de terra quam de mari, domorum videlicet et villarum, castrorum et s fortiarum, quæ ibi sunt adtenuerunt, ceterarumque possessionum ; decimas quoque fructuum terræ et animalium et piscium, et de prædis et *t* cavalcatis et de omnibus proventibus, quæ ad te Principem per nostram donationem ipsius Principatus accesserint.

servato supremo jure :

s

t

38 Propter hæc omnia beneficia, quæ mihi concedit liberalitas vestra, ego quoque Robertus, vester fidelis homo, convenio Deo et Ecclesiæ Tarrachonæ et vobis Domino Ollegario Archiepiscopo, ut ab hac die et deinceps sim vester fidelis homo, sine aliquo dolo de corpore vestro et de omni honore, quem hodie habet ipsa Ecclesia, et vos habere debetis, et nominatim, quæ in dono, quod mihi facitis, retinetis : et de omnibus Ecclesiasticis justitiis et directis, quæ ad vos pertinent vel pertinere debent. Convenio quoque vobis, ut secundum meum posse et sensum contendam restaurare ipsam civitatem, et defendere illam et omnem vestrum honorem, et *u* guerriggiare omnes homines, qui justitias et jura Ecclesiæ et vestra vel ipsius civitatis tollere vel minuere tentaverint ; et observare justitiam, sicut superius constituistis. Si quæ igitur in eractinum persona Ecclesiastica vel secularis contra hanc vestræ donationis et nostræ conventionis paginam venire præsumpserit, componat alteri parti, cui injuriam inferre tentaverit, libras auri triginta, et postmodum hæc pagina robur firmum obtineat. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimo octavo, pridie Idus Martii.

pro qua fidelitatis juratæ Robertus :

u

F

Ollegarius Tarrachon. Archiepiscopus ff.
Sig†num Roberti Princips ff.
Raymundus Dei gratia Ausonensis Episcopus.
S. q. Arnaldi Sacerdotis atque Decani.

39 Juro ego Robertus Tarrachon. Princeps, tibi Domino meo Ollegario, ejusdem civitatis Archiepiscopo, quod ab hac die et deinceps fidelis homo *x* et solidus ero tibi et Ecclesiæ tuæ, et Iuciam et attendam tibi omnes conventiones, quæ tibi convent, sicut scriptæ sunt inter me et te, per fidem sine engano. Et si forsan, quod absit, in his per incuriam deliquero, intra triginta dies, ex quo monitus fuero, volas satisfaciam. Per hæc sancta quatuor Evangelia

x

Hac auctoritate nixus Robertus, inquit ex Domenecco Tamayos, protinus reparare inserta, corrobo-

rare cives, distribuere campos, hostes propulsare, tueri terminos : cujus successio ad Guilielmum de Aguillon ejus filium tantum pervenit : quia cum iste sacrilega manu sanctissimum Hugonem de Cervellon, Archiepiscopum Tarraconensem ejecisset *y*, ab Alexandro III Pontifice Maximo excommunicatus *z*, et urbis Principatu privatus, postmodum miserabiliter occubuit.

x Incentur in archivo Cathedralitio lib. 1 Antiquitat. fol. 115. fol. autem ea Pictura in Vallibus, quadrerim passuum millibus a Barcinone versus Borcam. — *y* Videbar urbi esse ad austrum inter ratio quinque millium distans. — *z* Sabadel in Tabulis Geographicum, eisque circuli ad septentrionem, a qua abest equali passuum millibus. — *a* Constat hoc ex lib. 1 Antiquitatum dictarum fol. 46. — *b* Bona data a Berberia Cicolio, ut est in lib. 1 Antiquit. fol. 200. — *c* Successoribus Bernardo Marcuz et Petro Sacrista Ausonens. qui in sua sententia Oldegarium, elapsis duntaxat tredecim a morte annis, Beatum religiose compellant. — *d* Quidam imperite Ludovicum Primi, Caroli Magni filium, credunt istorum et aliorum privilegiorum auctorem, quos refutat Diagus lib. 2 cap. 10. — *e* Sita in colle quodam paucis ab Ibera fluvio passuum millibus Dertosa versus Tarraconem, ipsum Professionis donationisque instrumentum ex Archivio Regio edidit apud Rebullosam cap. 23. — *f* Lib. 1 Tarraconens. f. 188 in Archivio Regio. — *h* Diagus lib. 2 cap. 114 memini e pistoribus imperiti genus Megillas vocat. — *i* Dicta est in Vallesio dimidia fere infra Barcinonem et Mataronam itinere. — *m* Rer. Diagus lib. 2 cap. 100. — *n* Liber exhibet annos, hodie Tortosa, Ierida, Huesca, Saragossa, ex quibus prima atque ultima super Iberum fluvium, duæ ultra ad Sicoris Cinganique in Iberum influentes, pertinent. — *o* Lib. 1 fol. 104. — *p* In armario, quod Gothica nuncupatur, secundo Innoc. 700 inquit Diagus lib. 2 cap. 109, ubi controversiæ aliæ et præscriptionis veræ paucis clare explicat. — *q* Apud Rebullosam cap. 23 ex Archivio Regio. Diagus addit eam confirmatam in armario Tarraconæ, num. 145, fol. 6. — *r* Rebullosa instrumentum hoc Hispanice reddens verbi. las Calomas, pesges Y usages unde colligi videtur in lecta mendose scripsisse Gladiolas et cum Udomia Catalanis usus pene antiquatis vox, ubi et ceteræ, quadam trabali quasi significans, quale autem, non invenio qui clare explicet. Vega ductus esse videtur, sive ut Hispanica vocis proprietatem exprimam, pectoralium exhibendus : nam ad nobis capita cernentur. Sic alia pectoralia interim in pontificalibus memorata a Tolosano magistratu ablati S. Petro de Castel novo primo hostilia parantes inquirunt, et adversus Ubagenses pertinaciter, probata ad ejus etiam S. Martii, habet libertates vel concessiones sive usualia. Apud Vossium de vitiis sermonis lib. 2 cap. 11 Tendes, Lidos, Tolas alterius domino absentis vina feminasque Udomia autem quidni ea servitus sit, quam ubi dicimus, qua eadem refut ofebrafrer unum quid cum ius exercuit, cetera libera, nisi quod invitis dominis non possint alio commigrare. — *s* Id est mutationem, hodie bofalar. Hispani, barbaras, Itali, Franci botteresses dicunt. — *t* Videtur decimam pedis per militares exercitationes aut palæstras seu equestres in quirendo Cavalcatam vero Hispani, Itali, Franci appellant deductionem equestrem qua Principes aut eorum legatos, urbem aliquam intrantes, vel ad publicum cuntes colloquium, honoris causa comitabat. — *u* Id est bellare. — *x* Passim Necrologium dicimus eum, qui principi alteri paramento fidelitatis adstrictus est. — *y* Ab aliis suis fratribus adiutus, inquit Domenech in hujus Hugonis Vita quem eorum dicit XVII Aprilis, anno MCLXXXI, postquam Ecclesiæ suæ regressus est anno, mense, die hoc loco a Diagio relato. Zurita eodem anno eademque de causa recusam in Anglia esse S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum. — *z* Sententiæ excommunicationis Alphonsus Aragonum Rex, Raymundi Berengarii filius, suscepisse dicitur, missis ad hoc legatis ex quatuor a Papa.

CAPUT IV.

Zelus B. Oldegarii, mors sancta, miracula eam sequuta.

Oldegarius a tuendæ instauranda que urbis curis liber, vacare commodius potuit exstruendo magnifico illi templo, quod hodieque Tarraconæ habet S. Theclæ Protomartyri Cilicisque Patronæ primariæ sacrum : in quo deinde ad summum splendorem exornando, successorum Archistitum studia operosque impenderentur. Et quoniam suæ solius facultates tanto operi perficiendo pares esse non poterant, anno millesimo centesimo trigesimo in Gallias ad Concilium Claromontanum ab Innocentio indictum, proficiscitur, precum modo Gallos retulit ad suos omnes Suffragos, hoc dare tales, quibus constaret ex Pontificis voluntate certam summam unam cujusque Episcopatus redditumve partem in illud finem reservandam, præter eos elemosynas, quas contulit eam in rem quæstiones e tota Provincia congregatas.

51 Cetera observationesque reperimus dignum est ex lota. Ita passa præter Oldegarium Episcoporum nemini, ut inter fuisse ea, de quo modo facta est mentio Claromontano Concilio : cujus hactenus inediti summam in utroque archivio, Regio scilicet et Capitulari, visam a se testatur Diagus lib. 2 cap. 118. Nempe Hispania universa Petri Leonis, falso nomine Anacleti II inhærebat schismati, ejusque partibus eo impensius favisse Raymundum Comitem, pronum est credere, quo propinquiori sanguinis vinculo attingebat Rugerium, Siciliæ Regem ab Antipapa creatum, utpote Roberti Guiscardi ex Rogerio fratre nepotem : cujus Roberti nepos Raymundus erat ex filia Mahalta : tanta tamen in Episcopo constantia, tanta in Comite fuit Episcopi sui reverentia : ut ceteris domi manentibus non dubitaverit solus ille, legitimum Pontificem agniturus, transire in Gallias ; nec ullo signo deprehendi Comes inveniatur eam libertatem sibi ingratum accidisse.

52 Reversum a Concilio Archiepiscopum multam operam posuisse in restitutione non tantum Tarraconensis metropolitanæ, sed variarum etiam tota Provincia ecclesiarum, quas Mauri partim destruxerant partim profanarant, scriptores Hispani aiunt : et quidem de conservatis ab eo ecclesiis S. Andreæ de Palomar, S. Cypriani de Aqua-longa atque Colsabadellensi, publica scripsisse et legisse acta scribit Domenecus. Hoc certum tam operosæ caritatis Præsulem minime fuisse desidem, sicubi res ferret aut necessitas exigeret : nec potuerunt omnia vel in Acta referri, vel relata ad posterorum notitiam conservari. Quod tamen in favorem publici nosocomii, anno millesimo centesimo trigesimo tertio ab eo decretum invenimus circa supellectilem morientium Clericorum in usum pauperum transferendam, non est æquum præteriri : ita ergo edixit : *b* Notitiæ omnium pateat, quod ego Ollegarius, Dei gratia Tarraconensis Archiepiscopus et Barchinonensis Episcopus, cum omni conventu ejusdem Sedis, dono Deo et Hospitali pauperum, quod est juxta sedem, omnes lectos cum pannis Clericorum mortuorum, quicunque sint, exceptis sericis pannis, qui ibi fuerint : tali modo ut nec ego nec aliqua persona hoc ullo modo requirere audeat. Si quis hoc nostræ munificentiæ bonum distrumpere audeat, tamquam necator pauperum excommunicetur. Actum est hoc VI Kal. Aprilis, anno XXV Regis Ludovici.

53 Cognoscens præterea, quantum Christianæ rei adversus hostium barbarorum ferociam præsidium esset in nova Templariorum religione collocatum ; non satis habuit propensum erga eam animum eo usque in Raymundo tertio exstimulasse, ut in eam ipse ante mortem se transcribi fecerit : sed parem in filio affectum fovere curavit. Qui ne differret simile sibi præsidium contra Mauros comparare, animum continuo applicuit monasterio ejus laudando, ad quod decem ut minimum Religiosos sibi concedi a Magistro e Ordinis postulavit, anteque millesimo centesimo trigesimo quarto, in Non. Januarii, Barberanum *d*, munitissimum in barbarorum confinis castrum, tradidit Arnaldo Bedoz et Hugoni Rigaldo, ideque ex consensu procerum procerumque quorum nomina recenset Diagus. Rem vero tam feliciter inchoatam, ut porro Archiepiscopus promoveret, ex utroque ordine viros primarios convocavit, cum quibus super hoc negotio agens, XVII Kal. Maii ejusdem anni constitutionem præclaram edidit, in eorum favorem qui sacræ huic militiæ ascripti, nec proprii quidquam possidentes, Deo servandæ fidei propagandæque vitam suam consecrarent ; multis contrariis objectis in eos, qui ne bestiam quis aliquam inferre præsumerent. Cui constitutioni suum ipse nomen primus hoc subscripsit, deinde Comes ; quo etiam omnem suum apparatum militarem post mortem suam ex tunc legavit Templariis, sequeque obstrinxit ad certam quotannis pecuniæ summam iisdem dependendam

EX VARIIS. *et variis instaurationem promovet.*

y *z*

Reducit a Concilio Claromontano.

a *Mendose rec. Ivo in Decreto, part. 1.*

oblatumque

nosocomio Barcinon. præficit :

b

Clodoldæ Lectus, unde dictus,

Fortia, Cavalcata.

templariorum Ordinem ordinat.

c

d

e

dam *f*. Fuere hæc principia, quibus successit Ordinis amplitudo maxima per Arragoniam Catalaniamque; postquam idem Ordo Raymundo cessisset Arragoniæ regnum, sibi ab Alphonso moriente legatum: de quibus videri potest Diagus. lib. 2 cap. 144 et sequentibus.

Collectr in Novembri Synodo

Luc 1 6

46 Placuit tandem supremo agonothetæ Deo, innumeris continuisque Præsulis beati laboribus, pro Christianæ plebis quiete, et fidei defensione exantlatis, coronidem imponere ejus virtutis, quæ Jacobo Apostolo teste, opus habet perfectum: patientiæ, inquam, cujus exercendæ multam copiosamque materiam præbuit gravissima creberrimaque (ita antiquus Vitæ auctor) infirmitas, qua licet corporis vires deficerent: nihil tamen de animi constantia remisit: sed Synodum diœcesanam, Novembri mense de more habendam, voluit congregari; in qua cum miro spiritus fervore toto, quo Synodus tenuit, triduo, multa disseruisset de statu Ecclesiæ, de cura pastorali; de

mortem suam prædixit:

religione, fide, operibus Christianis; de officio Sacerdotali, de obedientia et Spiritu sancto (quibus fere verbis Acta Synodi Canonicus Gerundensis complectitur) demum cum postremam hanc se præsente habendam constanter prædixisset; omnium, qui convenerant, orationes in propinquum exitus sui tempus cum lacrymis depoposcit: qua denuntiatione perculsi, Sanctum Præsulem, dimissa Synodo, in suum regredientem palatium, multo cum gemitu sunt prosecuti: ubi eum in lectulo composuerunt et paterna benedictione muniti, ad suas quique Ecclesias rediere.

47 Exinde gravius graviusque indies invalescere morbus, eumque ad extrema vitæ paulatim deducere: quare de temporalibus, si quæ sibi adhuc superessent, rebus naturæ disponens, Ecclesiæ Barcinonensis Capitulo duas fecit donationes quorumdam prædiorum; quorum alterum in parochia Mollet sita erat de qua instrumentum exstat *g* anno vigesimo nono Regis Ludovici, duodecimo die Februarii conditum; cui in hæc verba subscripsit: Signum Ollegarii Archiepiscopi, qui gravissima ægritudine detentus, hoc donum in præsentia Canonicorum punctatim confirmo et laudo. Alterum in Granola, cujus abdicationem *h* signans decimo tertio Februarii, eumdem ægritudinem nimiam appellat. Moris Sancto Archiepiscopo erat gemmam quotannis Synodum ex universa diœcesi Barcinonensi convocare: primam sub initium Quadragesimæ, secundam mense Novembri: quam cum anno habuisset superiori, eaque de propinquo vitæ suæ termino, quæ audivimus, prænuntiasset, sequuta prædictionem fides hoc anno est: qui enim prima Quadragesimæ hebdomade convenerant Abbates, Presbyteri, Clericique, suos absque Antistite habuere conventus; iisdemque præsentibus Ollegarius, postquam extremis Ecclesiæ Sacramentis ad decretalem agonem esset rite instructus, et suam omnibus impertisset benedictionem, inter lacrymas suspiriaque filiorum beatum Deo reddidit spiritum, pridie Nonas Martii, sole pariter cum illius vita temporali occidente.

infirmus legata quædam pia facit,

g

h

moritur finita Synodo Quadragesimali.

anno 1137

48 Annum, cum ista fierent, duodecimi seculi trigesimum septimum fuisse, in cursu Diagus asserit, instrumentaque a Sancto postremo in morbo signata, testantur: litem nihilominus Diago Rebullosa indicit, fideliterque pronuntiat annum eum dumtaxat trigesimum sextum fuisse: asserens a Diago perperam numeratos Ludovici Regis annos: verum erroneo calculo deceptus ipse, Tamayum quoque in fraudem induxit: quod minime alterutri accidisset, si ad primum Quadragesimæ hebdomadam, qua uterque mortuum Beatum statuit, animum attendissent. Anno enim trigesimo septimo, quo Pascha in diem XI Aprilis incidit, dies Cinerum occupat XXIV Februarii: atque adeo VI Martii coincidit cum sabbatho primæ in Quadragesima Hebdomadæ; cum anno præcedenti Bissextili, quo Pascha XXII Martii diem consecrabat, Cineres fuerint benedicendi quinto die Februarii, ac proinde Martii dies sextus in feriam sextam caderet post quartam Dominicam Quadragesimalis jejunii. De annis Ludovici Regis similiter constat, eos a celebratis 1 Augusti patris Philippi exequiis, anno seculi duodecimi octavo, numerandos: a quo vigesimus nonus est iste, quem dicimus trigesimus septimus. Nec video quid potuerit spectasse Rebullosa, cum hujus Regis annos subduxit; nisi forte incidit in diplomata quædam inter Januarii initium et Paschalem (unde annos suos ordiebantur Franci, Francosque sequentes Catalani) festivitatem confecta, proindeque annum Ludovici vigesimum nonum, exempli causa, cum ære Christianæ anno millesimo centesimo trigesimo sexto componentia.

Ludovici R. 29.

49 Sed ad B. Ollegarium redeo, cujus mortali hac vita defuncti corpus, dum spiritus cœlestis gloriæ possessionem adit, in tumulo honorifice collocato, in claustro Barcinonæ (auctoris antiqui verba hæc sunt) cum maximo Cleri populique sensu est humatum: humatum, inquam (ne quis marmoream arcam suspicetur putrefaciendo corpori minus idoneam) ita enim expresse asserit MS. antiquissimum de rebus Ecclesiam Barcinonensem concernentibus, circa initium hujus seculi decimi septimi a Barcinonensi Episcopo, Joanne Dima Lorisio, repertum, ut Diagus scribit. Idem verosimillimum facit illorum temporum usus, quo etiam ea corpora, quæ ex voluntate morientium in extructis, dum viverent, magnifice monumentis erant collocanda; prius humo infodiebantur, donec dissoluta carne, ossa nuda superessent: ut ex plurimorum veterum testamentorum originalibus compertum sibi esse ait supra dictus Diagus, nec non ex ipsa arcarum istusmodi exigua dimensione, integro corpori recipiendo nequaquam proportionata.

et intra locum capituli sepelitur:

50 Non diu benignissimus Deus, qui glorificantes se copiose glorificat, distulit Sancti sui gloriam hominibus manifestare: sed mox a peractis solemniter exequiis, miracula quamplurima cœpit meritorum ipsius interventu patrare: ex quibus quotquot in codicibus ac scriptis authenticis reperi, hic annumerabo, inquit Domenechus. Mulier non linguæ destituta præsens aderat, cum sanctus Episcopus sepeliretur: quæ ante tumulum illius constituta, cum gemitu cordis atque oculorum lacrymis rogare cum cœpisset, ut iste sibi redderetur: idem procul postulabant circumstantes alii, tantique precum efficacia fuit, ut continuo in verba prorumperet, quorum prima fuere: S. Oligari ora pro me.

ac miraculis claruit incipit,

reddita mutæ loquela.

51 Rostrata quædam Barcinonensis Hispanicorum Maurorum maritimis appulsa partibus, gravi nisdem damna intulerat, expilatis agrisque, occisis multis, nec paucis in servitutem abductis; jamque onusta spoliis remeabat triumphabunda. Excitat tantæ calamitatis fama Almerienses, *k* Dianenses ac Valentini piratæ classem expedunt numerosam, qua celerrimo cursu subsequuti recedentes, non die non modo persequi destitere. Aliquando igitur sero vespere, labore fessi et a quæ dulcis penuria coacti, portum, *l* qui proximus erat, capiunt; locatisque ad proram puppimque vigilibus obdormiscunt, securi periculi ab hoste imminentis; quippe, qui in eumdem portum paulo post inferendus erat, incautos oppressurus. Sed adfuit fidei Barcinonensium Patronus, navarchoque in somnis apparens, inde continuo, ut discedant, imperat; abesse non procul Maurorum naves. Ille experrectus, nec quemquam intuitus, inane somnium credidit, rursumque obdormivit. Ergo cum jam jam proximi adessent barbari, ad-

e Barcinonensium rostrata navi,

i k

l

ab hostibus liberata.

iterum

EX VARIIS.

A iterum Ollegarius, atque a prora ad puppim, ubi jacebat navarchus, concito delatus cursu, omnes excitavit a somno : Fugite, exclamans, discedite illico ecce irruentes supra vos Mauros. Nec tantum navarchus talia monentem audivit ; sed ipsum rocheto indutum albo, virgam, ut solitus erat, manu complexum vidit. Surgunt omnes, discindunt anchoræ retinacula, retroque legentes iter, hostilibus navigiis obsessas portus illius fauces reperiunt. Restabat ut auxilium Dei ac B. Oldegarii implorarent : implorant, viresque sibi ad remigandum crescere, decedere hostibus experiuntur ; quo tam pernici velo [illegible] potius quam cursu attoniti Mauri, vacui revertuntur ad suos, narrantque passim (ut ex captivis Christianis auditum deinde) Dei atque B. Oldegarii, quem invocabant, ope tutos evasisse Barcinonenses, qui in suam patriam regressi salvis spoliis incolumes, cereæ navis simulacrum liberatoris sui sepulcro appenderunt.

m *Captivi tres vinculis exempti.*

52 Christiani tres ex ea, quæ Panades *m* dicitur regiuncula, captivi Valentiam abducti a Mauris, diro in carcere diversis macerabantur ærumnis, ac fame potissimum : horum unus Sacerdos erat ab ipso B. Oldegario ordinatus, cujus hortatu cum se omnes B Sancti Præsulis meritis commendassent, ipsum sibi videre præsentem, diffringentemque eas, quibus vincti tenebantur, catenas : nec mora eodem duce egressi ex ergastulo, monstratam sibi ab ipso [illegible] parente fugæ viam insistere, ac mox repertam in littore, quæ Barcinonem solvebat, conscendere navim : confectoque curriculo ad Beati monumentum compedes ipsos appendere, quos in carcere mirabiliter solutos attulerant.

Infirma curata.

53 Nobilis ex eodem territorio Matrona multis annis infirma, post multam pecuniam frustra in Medicos et medicinas insumptam, patrocinium invocavit B. Oldegarii ; et quæ noctu eandem ægrotare concesserat, stupentibus omnibus sana postera die surrexit, atque in filiorum suorum pluriumque multum comitatu sepulcrum Sancti visitavit, gratias Deo ac famulo illius agens ; atque tapetem pretiosum adferens, sacris illius Reliquiis insternendum.

Cæci duo illuminati.

54 Pauper quidam idemque cæcus noctu diuque ad Sancti persistebat sepulcrum, intercessionem efflagitans oculorum ; quod cum [illegible] videre sibi visus est venerabilem senem rocheto indutum, qui manica sua oculos ejus perfricans, continuo discessit : simul [illegible] præ gaudio cœpit, se, quæ Dei et Sancti ejus beneficentia esset, omnino videre. Eadem die [illegible] alius : Miserum me, inquit, qui tanto jam tempore C sperans Oldegarii intercessione solatium, nullum hactenus recepi, [illegible] ego [illegible]? Audiat quid autem Clericorum [illegible] tu potius Deo confides, inquit, [illegible] sincera confessione ; paret cæcus, et visum nocte sequenti recepit.

Mortua in vitam revocata ;

55 Alia ex Panadensi districtu mulier tam intenso [illegible] torquebatur [illegible], ut omnem vitæ spem abjecerit, imo [illegible] loquendi facultate, [illegible] arteriæ micante pulsu vita [illegible]. Itaque cum ab omnibus pro mortua haberetur, Quin, inquit aliquis, Deum ac B. Oldegarium rogamus, ut ei sua peccata confitendi [illegible] restituant ? Secus id [illegible] responderunt alii, [illegible] fecere [illegible], quod monebantur, proximeque mane, mulier [illegible], ut putabant, adstantibus, [illegible] exspectantibus, quam quod factum est, [illegible] redditur [illegible]. Illi [illegible] ex admiratione spiritu, Exquirit [illegible] accidisset ei, [illegible] vidisset, [illegible] tum vero narrare ipsa, quomodo ad [illegible] deducta locum, S. Oldegarium fuisset intuita, coram formosissimo quodam viro provolutum in genua, D deprecantemque, ut ipsam dignaretur revocare ad vitam, pro qua tam multi supplicarent : cujus postulatis cum vir ille benigne annuisset, ad vitam se, ut conspiciebant, revertisse. Moxque stupentibus cunctis convaluit mulier, et Barcinonem advenit, gratias pro accepto tam insigni beneficio relatura.

n *Mancipium fugitivum reductum.*

Eques *n* Vallesio quidam, prout ipsa beati viri narrat historia, Barcinonem advenerat B. Oldegarii tumulum visitaturus : hic dum orationi incumbit attentius, domesticum ejus mancipium, absentiam Domini suam existimans libertatem, fugam init : fugitivo sanctus Præsul apparet, ac domum reverti nequidquam imperans, pertinaci in suscepta semel mente visum adimit : spondet miser reditum, si visum recipiat : recipit et redit. Verum paulo post facti pœnitens iterato profugit, iterumque simili ratione retrahitur. Adest interim ab urbe Dominus, et fugitivum qua requiri juberet via, volvebat animo : sed ipse mox adfuit lignorum onustus fasce, et quid sibi jam altera accidisset vice, ex ordine retulit.

Aliud simile.

56 Erat juxta Barcinonem paupercula vidua, quæ suam filiorumque vitam unius, quod possidebat mancipii, mercedes merentis opera utcumque sustentabat : huic, dum prope sepulcrum Beati suas E fundit orationes, prædictum mancipium subduxit sese. Redit mulier, mancipium suum sentit abesse, nec invenit quamvis diligenter requisitum. Ergo consilii inops, unde venerat, redit ; ibique præ animi mœrore obdormiscens, ipsum sibi Beatum intuetur adstantem, monentemque in pistrino Comitis fugitivum, ut quæreret. Abit, quærit, invenit cum altero fugæ socio inter lignorum strues abditum ; Deoque et Sancto illius gratias dicit pro reperto rerum suarum præsidio unico.

Paralyticus,

57 Pauperculus quidam, et inferiori præterea corporis parte paralyticus, pedum penitus usu destitutus jacebat ; hic cum in eo claustro, in quo Beati corpus humatum diximus, pervigilaret, pro Capituli foribus senem conspexit venerabilem, albis amictum, virgaque [illegible] ; qui sibi, ut assurgeret, [illegible]. Et negavit ille quidem se posse ; intra mediam tamen horam surrexit sanus firmique [illegible] gradu vestigiis animadvertens, [illegible], et quæ secuta eum fuerat gratiam, [illegible] populo lætus enarravit. Eodem [illegible] cæcus aliquis post multam [illegible] restitutam [illegible] per S. Oldegarii merita videndi facultatem est gratulatus. Hæc [illegible] et Rebullosa, demum sic concludit caput 12 : Sola ista [illegible] scripto ad memoriam reliquit, profitetur tamen multa præterea esse alia, quæ Deum per [illegible] tot mirabilibus [illegible]. Multa quidem, inquiens, (ut est apud Evangelium) et alia signa fecit Deus per meritum S. Oldegarii.

Cæcus sanatus,

F

a Ex Rebullosa cap. [illegible] *Sed alia ex* [illegible] [illegible] de [illegible] *Hispaniæ* [illegible] [illegible] Moralalio [illegible] [illegible] *Hispaniæ* [illegible] [illegible] *Vitæ Beati* [illegible] *Hispaniæ* [illegible] [illegible] promontorium Capo

de

A de Gates *vulgo, in regno Granatensi.* — k Denia *priscis · ea nunc nomen promontorio fecit, quod* Dianum *sive* Artimisium *veteres, quidam etiam* Ferrariam *dicunt, hisce vero temporibus incolæ* Cabo-Martin *vocitant, in regno Valentino; cujus caput* Valentia, *ad Durie fluminis occiduam ripam hodie* Guadalaviar *nuncupati.* Denia *porro jam ante Ptolomæum nota, et* Contestanis *in Hispania Tarraconensi attributa.* — l *Nescio, unde Tamayus, Domenecci textum non optima fide Latine reddens, uno diversum multis locis narrationem volvitur.* Antonem *hic somniet, quam in hoc Hispania littore nullam novimus; at vero in Italia longe celeberrimam.* — m *Est Barcinonensis diœcesis trans Rubricatum amnem regiuncula.* — n *Altera ejusdem diœcesis portio Boream spectans.*

CAPUT VI.

Corporis translatio varia, et Barcinonensium studia pro Canonizatione B. Oldegarii.

Corpus e terra levatur.

Talibus prodigiis Cleri populique Barcinonensis aucta erga Beatum veneratio, non diu potuit tolerare, ut venerabile illius corpus communi cum vulgo sepultura delitesceret : decretum igitur est sacras Reliquias terra eximendas esse, eumque in finem marmorea confecta est arca, eadem quæ hodieque visitur, etsi non eodem occlusa operculo; quæ una cum sancto cadavere omnis omnino corruptionis experte (unde non levis extitit in populo admiratio lætitiæ mixta) collocata est circa Capituli locum, ut

designatur capella :

B credimus ; moxque designatio facta est sacelli in illius honorem extruendi : ad quod molliendum cum largis cives Clericique eleemosynis certarent, unus Bertrandi de Castellet equitis primarii, Mancipia duo Maurica ex Dertosana *a* præda sibi obvenientia dono dantis, liberalitas ad nostram pervenit notitiam : quia legitimus proprii testamenti tabulis comprehensa, quod ille testamentum anno juniores Ludovici

a

septimo *b* condiderat VIII Kal. Mai.

b

59 Studio deinde B. Oldegarium honorandi novis semper incrementis proficiente, anno decimo nono *c* atque vigesimo ejusdem Ludovidi VII Franciæ Regis, perennes census constituti sunt fovendis, quæ ad tumulum Sancti arderent, lampadibus; eoque ex largitione Episcopi Barcinonensis Domni Guillelmi de Torroja *d*, consentiente Capitulo, deputata est dimidia pars decimarum, recipi solitarium ex quodam

c

census pro lampade instituitur.

d

prædio, adsito ei viæ, quæ Mulnera dicitur *e* : Petrus autem de Sentmenat addidit partem quartam decimarum ejusdem prædii, quam proprio jure possidebat. Eodemque tempore Berengarius de Lobregat testamento legavit centenarium olei ad honorem beati Pontificis impendendum. Et vero jam tum dicatum ei sacellum custodiæ suæ specialiter deputatum habebat ædilem, eumque e Beneficiariis aut Canonicis aliquem ad annum usque ducentesimum quadragesimum primum supra millesimum, quando

e

Sacelli cura quibus commissa :

C ad Hebdomadarios sive Donneros ea cura translata est, penes quos mansit per centum et septem annos. Nam anno decimi quarti sæculi quadragesimo octavo rerum in litem deducta est, ambiopue generales Vicarii Domni Michaelis de Ricomá, tunc Episcopi *f*, Guillelmus Turrella *g* et Raymundus Romeus administrationem sacristiæ illius cum titulo Procuratoris eundem Canonico tradiderunt. Ita ad Petrum de Besora devolutum munus illud est, qui in fata concessit anno jam decimi sæculi octogesimo primo. Tunc Episcopus Domnus Petrus de Planella *h*, omnesque Capitulares ad solitum exaptare congregati in palatium Episcopale, ut olim consuetudo legebat, magis congruere judicarunt, ut qui numeris sepulturæ illius ecclesiæ curam gerunt, iidem hunc quoque sacrario præessent : quod in hunc diem observatum

f

g

h

Translatio anni 1180.

60 Facta erat anno immediate præcedenti, millesimo scilicet centesimo octogesimo, secunda corporis sacri translatio in novum Ecclesiæ Cathedralis sacellum in Nonas Novembris, in Dominicam diem incidente : quemadmodum Barcinonensis Curiæ Notarius et Archigrammateus, Michael Paulus Faldellus, in ejusdem Curiæ Diario scriptum reliquit : facta est autem, ut ait, cum processione solenni, quæ per aream frænariorum egressa, per plateam tunc a pharmacopæis seu aromatariis, modo a bibliopolis nuncupatam, atque aream S. Jacobi progressa, secundum novas thermas iter flexit; atque ita per aream, quam novam vulgus vocat, eo unde prodierat est regressa, cum ingenti frequentia prælucentium cereorum.

D

EX VARIIS

61 Non pauci post hæc fluxere anni usque ad tertiam translationem factam occasione alterius, qua S. Episcopi et Martyris Severi *i* corpus per Regem Martinum et Episcopum Domnum Joannem Hermengaudum translatum est ab ecclesia S. Cucuphatis in Vallesio ad Cathedralem Barcinonensem, III Nonas Augusti anno millesimo quadringentesimo quinto. Tunc enim iterum cœptum est de nova B. Oldegarii translatione cogitari; quod consilium usque eo promotum anno sequenti est, ut fuerit raro quodam præcipuoque artificio elaboratus lapis e candidissimo marmore, effigiem Sancti expressam exhibens : quo lapide usque hodie tegitur marmorea arca, de cujus innovatione nihil actum invenio : nec vero erat, quod ageretur, cum haberetur eo tempore, et etiam nunc sit speciosa satis, quam innovationem quinquaginta florenis *k* stetisse reperio (inquit Diagus, ex quo totum hoc caput transcribimus) in libris dati acceptique sacristiæ minoris : quo eodem in libro scriptum reperitur a Martino Rege tapetem viridem, alterumque nigrum a Barcinonensi civitate donatos huic translationi condecorandæ : quem etiam relatum ibidem est, quanti steterit collocatio campanulæ, qua signum datur ad sacrificium matutinum in honorem Sancti celebrandum XVI Kal. Augusti, anno MCCCCVI.

i

alia translatio anno 1405.

E

k

tumuli ornatus.

62 Hac postrema translatione, qua extra ecclesiam Corpus sacrum eductum non est, ad proximum sacello S. Severi *i* quidam delatum illud fuisse constat; ubi hodieque supra tumulum ejus crucifixi imago cernitur; locum occupans alterius tabulæ, quæ S. Omphrii Eremitæ et Confessoris imaginem referebat. Est autem tumulus evectus supra altaro, aliquantulo spatio remotum a pariete; quod spatium concave exiguum occupat, intra quod admittuntur, qui religiosa curiositate ducti pertem desiderant conspectu corporis ad hæc usque tempora integerrimi, nisi quod a fronte modice erat dilaxatum, quod, ut certius exploratusque scriberem, inquit idem, qui cetera, Diagus ; data mihi facultas est nullo interstitio velo crateriave inspiciendi attrectandique ipsas carnes, quas in una cavarum attingens haud alter, quam recentis cadaveris tractabiles reperi ; F illud insuper notatus, omnes illius partes a capite ad pedes usque ita inter se firmiter connexas perseverare, ut ad unum motum totius corporis modus sequatur : quod etiam anno, hunc quo scribo præcedente, secundo scilicet et octavi decimi sæculi, experimento proprio compertum Dominus Alphonsus Columna Episcopus *l*, cum novis utriusque pretiosis vestibus pignus venerabile superindueret, priorabus (in quibus ne minimum quidem corruptionis vestigium apparet hactenus) usquequaque spoliatum dimittens intrinsecus impositum. Postremum caput sanctum attolleret, movere partem sensit reliquum cadaver.

corporis incorrupti status intra arcam.

l

63 Anni a beatissimi Antistitis morte centum et quadraginta quatuor effluxerant, quibus Barcinonensis Ecclesia Patrem suum sanctissimum privato, ut sic loquar, cultu prosequi contenta, id bel cogitavit decessorum quidam veneratione, quæ Sanctis per Romanum Pontificem, examinata recognitaque causa, in Sanctorum Album relatis solet accedere, eosque toti Christiano orbi publice reddere honorabiles

Anno 1281

EXAMEN. A biles. Verum cum pro obtinenda B. Raymundi de Penna-forti Canonizatione, quarto post felicem ejus transitum anno, tantus studiis esset allaboratum, ut super eo negotio Rex Arragoniæ, Petrus ejus nominis tertius, curaverit Provinciale Concilium Tarraconæ celebrandum; subiit animos omnium justa religio atque formido, ne ingrati viderentur in suum Archiepiscopum, centum triginta octo annis ante Raymundum ad cœlestem translatum gloriam, et intercessionis efficaciam tam multis prodigiis ac beneficiis declarantem a morte, quam magnis variisque beneficiis diœcesim suam vivens cumularat. Itaque Rex idem Petrus geminam ad Martinum Papam direxit epistolam, indicem ingentis zeli, quo negotium istud complectebatur: quarum prima sic habet *m*.

Petrus Arragoniæ Rex,

m

64 Sanctissimo Patri ac Domino præ ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eamdem Rex Aragonum, recommendationem et reverentiam debitam et devotam. Si de gratiarum exhibitione, ac beneficiorum largitione Nobis et Genti nostræ collata vestram sanctam non certificaremus Paternitatem, timemus, quod Dominus Jesus Christus (a quo cuncta bona procedunt) Nos, tanquam beneficiorum suorum immemores, de sua sancta ac pia memoria repelleret, ut ingratos. Quare Sanctitatem Vestram volumus non latere, quod fuit Vir quidam, nomine Oldegarius, de terra nostræ jurisdictioni subjecta *n* indigena, qui quondam Barcinonensi civitati præfuit Episcopus, et Tarraconensi Ecclesiæ Metropolitanus, qui sic inter sibi subjectos devote vixit et eos rexit et docuit in utroque, quod firmiter credimus Dominum Jesum Christum, secundum quod per evidentia signa apparet, desuper Sanctos suos suis dignis meritis misericorditer collocasse. Nam ad ejus invocationem et devotam populi proclamationem, varius et diversi infirmitatibus ægrotantes totaliter liberantur, secundum quod apparet per varia miraculorum genera, testibus a publicis Notariis juxta juris ordinem roboratis. Supplicamus igitur Vestræ Sanctitati humiliter et devote, quatenus de collata vestra benigna clementia dignemini dictum B. Oldegarium in terris in Sanctorum numero collocare, cum nostra sit firma fides, ut prædiximus, D. Jesum Christum eum in celesti aula inter Sanctorum agmina ordinasse. Ad hæc autem et alia proponenda ex parte nostra ad pedes Vestræ Sanctitatis mittimus dilectum nostrum Bernardum de Oliarla Decretorum Doctorem, qui per Nos multa ad hoc negotium facientia Vestræ Sanctitati verbotenus explicabit. Datum Barcinonæ Kalendis Martii, Anno Domini MCCLXXX. Qui annus ne vitii suspectus sit, considerandum, quod Martinus Papa inquo nominis secundus anno dumtaxat MCCLXXXI, XXII Februarii, fuerit in S. Petri Sede collocatus; nec se est revocare in memoriam aliud, quod me superius docere memini, Francos Catalauniæque tunc temporis annum initium non a Kalendis Januarii, sed a Paschate duxisse solitum, quod cum eo, quo Martinus consecratus est, anno in quem Idus Aprilis caderet, Kalendæ Martiæ præcedantur, ea suppeditandi ratione, ad annum decimum tertii seculi octogesimum adhuc pertinebant, ut proinde eadem, quæ prior epistola, anno data eram sequenti sit, octo novem mensium ac dimidii spatio interjecto.

n *indigena*

a Martino Papa

B. Oldegarii Canonizationem petit

non 1280.

Alia ejusdem de eadem re epistola.

65 Sanctissimo Patri ac Domino præ ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eamdem Rex Aragonum, recommendationem et reverentiam debitam ac devotam. Inter cætera, quæ pro republica gerimus, cordi Nobis est et divinorum rerum semper ampliare debita devotione cultum, in his præcipue, quæ gloriam Dei, decus Regni, ac Nobis accumulant gaudia subditorum. Sane Reverendi Patris felicis recordationis B. Oldegarii materia copiosior diem laudis et gratiarum actionis *o* accrescit in cœlis, et in terris Mater Ecclesia suis pastum et *p* augmentum uberibus alumnum gratissimum, et devotissimum sponsum de sinu suo ad Patrem omnium verum Deum assumptione gloriosa translatum, eo felicius, quo jucundus gloriatur. Nempe Vir iste Venerabilis Tarraconensi, et Barchinonensi Ecclesiis uno præsidens tempore; mandato Apostolico, tamquam obedientiæ filius, ipsas ab antiquo inter barbaras nationes positas gubernando mirifice discretione perutili: lucis arma circumferens devotius, et miro virtutum coruscans fulgore, fide prævia, justitia comite, perseverantia subsequente, Christi militans in acie, cujus ducatu potius et gratia fretus, se totum divinis dedicans obsequiis, usque ad sui dissolutionem corporis illustravit, eas in statu prospero relinquendo: cujus meritis Sanctitatis mirabilis in altis Dominus, et in terris mirabilium operator, Sanctorum suum dignatus est immensis signorum mirificare prodigiis et virtutes ejus ostendere præclaras universis. Quot siquidem imagines humanarum personarum pedum ac manuum ceterarumque humani corporis partium, expressis similitudinibus de cera, coram venerando ejus sepulcro per fideles apponantur quotidie; et quantum possit ejus privilegiata sanctitas apud Deum super his, qui tam in terra quam in mari gravibus et diversis infirmitatibus et periculis aliisque necessitatibus detinentur; quantaque et qualia per eum sint facta miracula, ut per singula explicare tenemur, utique vincimur: cum copiosam narrationis affluentiam excedat et superet rerum laudabilium altitudo, quod rerum evidentia protestatur. Exultamus insuper uberius de tanti Patroni meritis, et lætanti Romanæ *q* congratulamur Ecclesiæ, loca nobis subjecta tanto præeminere Patrono, cujus pio interveniente suffragio, succedant in temporalibus prospera, et adveniant in celestibus gaudia repromissa. Tantis itaque fidei documentis edocti, tantisque virtutum exemplis affectibus vita, et miraculis inquisitione præmissa) Beatitudinem Vestram duximus deprecandam, quatenus ad Sancti hujus sacram canonizationem, dum innumerosa multitudine Cleri, et Populi affectatam (si placuerit) tam ferventer quam efficaciter Apostolica procedere dignetur auctoritas, cum Sanctorum catalogo adscribendo; ut eumdem verum fidei zelatorem fideles colant communiter et venerentur in terris, quem Dominus virtutibus plenum, gratia præditum, miraculis clarum, spectabilem et mirabilem præbuit universis. Dat. Xativæ XVII Kal. Januarii, Anno Dom. MCCLXXXI.

o *augmentum*

p

Oldegarii merita

et miracula explicans.

q

Hinc ingens præcipua canonizationis expectatio.

66 Hisce præviis Petri supplicationibus ad Martinum, proculdubio S. Oldegarii canonizatio brevi a Barcinonensibus sperabatur, quod fuit in caussa, ut fideles illius urbis passim in eorum ultimis voluntatibus Capellas extruere, Anniversaria constituere, et Officia Ecclesiastica designare, in tempus canonizationis speciatim deprecarint. Emunit in his Jacobus de S. Eugenio, Barcinonensis Canonici et Sacristæ Majoricensis, suprema pietas; qui suo in testamento, quod per manum Nicolai de Samares Notarii publici condidit pridie Idus Julii, anni MCCLXXXII, post institutam perpetuam in Cathedrali ecclesia Sacellaniam, quam administraturus Presbyter pro sua parentumque suorum animabus jugiter sacrificium Missæ offerret, horisque Canonicis in ecclesia illa decantandis assisteret, expressis verbis ita cavit: Volo et jubeo, ut, si quando contigerit in Cathedrali Barcinonensi altare erigi B. Oldegario, dictus Presbyter in eo perpetuo sacrificet: interim

Sacra quinquennalia ex decreto.

A terim vero dum id fiat in aliquo alio id faciat, juxta mandatum Episcopi Capitulique Barcinonensis. Deinde subjungit : Instituo præterea quatuor anniversaria in dicta modo ecclesia perenniter celebranda, quorum unum sit in honorem B. Oldegarii, ipso die felicis illius transitus : quod si ei altare aliquod consecratur, transferatur dictum anniversarium in diem ejus festum : eodemque die distribuantur unicuique Canonico et Clerico beneficiato quatuor nummi ratione istius festivitatis *r*. Ex quibus manifesto liquet, quam certo Barcinonæ speraretur ejus proxime futura Canonizatio. Verum ista tam bene inchoata, si non everterunt omnino graves irarum motus inter Regem Pontificemque, averterunt saltem alio animos, ut bellicis curis potius, quam sacris ordinandis liberet vacaretque attendere. Etenim Arragoniæ Rex anno MCCLXXXII, post cæsos Siculorum conspiratione tota insula Francos, in eamdem cum classe invectus, et tunquam regni legitimus hæres propter Constantiam Manfredi filiam uxorem suam Rex salutatus, gravissimam incurrerat Martini Papæ indignationem, quippe, qui natione Francus Carolum, S. Ludovici Franciæ Regem fratrem, a decessoribus Urbano IV et Clemente pariter IV utriusque Siciliæ Regem institutum, impense foveret, omnimoque cuperet restitutum *s*.

r

Interim excommunicatur Petrus propter Siciliam ;

s

B 67 Itaque cum Petrus ab eo excommunicationis vinculo teneretur innodatus, a negotio Canonizationis promovendo cessatum est quidem, at non a cultu et invocatione beati Antistitis, quam una cum miraculis incrementum sumpsisse colligo ex datis acceptisque tabulis sacristiæ Barcinonensis annorum millesimi trecentesimi octogesimi septimi, octavi et noni : in quibus fit mentio quatuor figurarum ad eum finem coemptarum, ut ceatum quinquaginta paxillis ornatis in ea infixis sustinerent dependentia e cera aliave materia anathemata, petiti acceptive beneficii significativa. Quin ab immemorabili tempore ingens Barcinonensis populi erga sanctam famam Episcopum veneratio duobus etiam aliis probatur argumentis : primo quod non tantum ab omnibus, quocumque in sermone Sanctus passim indigitetur, sed etiam in litaneticis precibus invocetur, ut Sanctus : S. Oldegari ora pro nobis, quemadmodum in antiquis Litaniarum formulis cum manu exaratis in pergameno quam pluribus excusis in charta videre licet : altero, quod in ris festis, quæ ritu duplici Ecclesia recolit, Sacerdos post incensum oblatum ante principem aram, in qua Venerabilis Eucharistiæ Sacramentum servatur reconditum, ad sacellum sepulcrumque sancti Præsulis pregredatur, illud quoque incensi thuris fumo veneraturus.

Sed B. Oldegarii veneratio nihil minuitur

C

a *Anno* 1140, 31 *Decembris, Raymundus Berengarius ejus nominis* IV, *Comes Barcinonensis, ideoque pro Templariorum cessionem Aragonia Rex Barcinonam redegerat in potestatem.* — b *Christi* MCXLIII. — c *Vulgaris æræ* MCXXI, *et* XII. — d *Electus hic anno* MCXLIV, *anno deinde* LXI *ad Archiepiscopatum Tarraconensem, morte Hugonis de Cervellon vacantem promotus, successorem in Sede Barcinonensi accepit Bernardum de Berga.* — e *De his habemus ex lib.* I *Antiquitat. fol.* LVI *apud Dietum.* — f *Ante hic annum assumpti ex Tarraconensi Cathedra, mortui anno* 1161. — g *Hic deinde Michaelis prædicti successor fuisse dicitur a Dunge, ex Prioratu Barcinonensi et Officiali Episcopi, ab Innocentio VI assumptus. anno autem* 1359 *ad Bethlemensem translatus Sedem, Barcinonæ successorem habuit Berengarium de Erail.* — h *Successus Berengarii, post biennium Episcopatus defuncti, mortuus anno* 1185. — i *Primi Episcopi Barcinonenses celebrat* VI *Novemb. agit de hac translatione Dunge lib.* 3 *cap.* 20. — k *Ingens temporibus illis premuit tempestas.* — l *Designatus a Philippo* II *Hispaniarum Rege anno* 1599. — m *Et Archivio eoque, registro elogia Regis, et anno* 1281, *fol.* 102. — n *Hunc exhibitum auctor catalogo Episcoporum Barcinonensium prefixi collectioni Constitutionum Barcinonensium editæ anno* 1495, *ubi orditio fasse Oldegarius natione Gallus.* — o *Id est, angel.* — p *Id est, ex auctoritate, seu mandatum, forte augmentatum legendum.* — q *Id est, cum gaudio sepulturæ.* — r *Continetur testamentum illud in Archivio Capituli hac* 30 *testium attestatione, anno* 22, *et in libro Obituorum Ecclesiæ Cathedralis folio* [illegible]. — *Vivebat Petrus* X *episcopi Romani regnante Francorum, cum scripsit Carolum a Martino excitatum regni Siculi damnum* — *rumpit divortium cum Petro*

fuisse : Regnum enim utrius Siciliæ contra Manfredum tyrannum Urbanus Carolo obtulit anno 1263, *tradidit vero Clemens Romæ in Lateranensi ecclesia* 1265, IV *Kal. Julii.*

D EX VARIIS

CAPUT VII.

Resumitur negotium Canonizationis, et miracula recentiora colliguntur.

Interim sopita penitus, et quasi ex omnium animis obliterata exciderat cura sepositi semel negotii ; donec demum seculo hoc decimo septimo feliciter inchoato per solemnem S. Raymundi Penna-fortii relationem inter Divos *a* ; denuo ad idem studium urgendum Barcinonensium incaluere animi : sic ut insolito accurrentium numero frequentaretur sepulcrum, cerei et anathemata multiplicarentur in sacello quæ nova cœlitus beneficia devocavere. Itaque secundo seculi præsentis anno, III Idus Januarii : Considerantes Domini Capitulum et Canonici (verba ipsius decreti sunt apud Rebullosam cap. 47) quod corpus B. Oldegarii Archiepiscopi Sanctæ Tarraconensis Ecclesiæ, et simul Episcopi præsentis Ecclesiæ Barcinonensis, sincerum et integrum cum magna reverentia et decentia remanet custoditum et conservatum in quadam tumba, de lapide marmoreo mirabili arte confecta, intus dictam præsentem ecclesiam et in capella sub ejusdem invocatione constructa : ad quam siquidem capellam maximus Christi fidelium numerus tam videlicet masculini quam fœminini sexus habet recursum, propter magna miracula et prodigia, quæ in singulos dies ad preces et devotionem Christi fidelium, in suis laboribus, necessitatibus et infirmitatibus ad eum recurrentium, divina fruente clementia, veniunt et exeunt in lucem : et quod mirabile est, quod illius devotio in singulos dies semper crescit et augetur, non solum inter cives et habitatores præsentis civitatis Barcinonæ, verum etiam inter quam plures alios extraneos, seu extra dictam præsentem civitatem Barcinonæ degentes. Cupientes propterea dicti Domini Capitulum et Canonici ne tam magnus thesaurus remaneat in abscondito, et quod de prædictis miraculis et rebus tam prodigiosis constet, et proinde recipiatur de illis vera informatio, ut prædicta omnia æternæ memoriæ commendentur ; adhuc ad Canonizationem illius apud Sanctam Sedem Apostolicam majori devotione, fervore et affectione instare, et suum debitum et optatum finem et effectum sortiri valeat : quam siquidem Canonizationem tam cives et habitatores dictæ præsentis civitatis quam plures alii Christi fideles cum magna devotione et animi affecta fieri exoptant. Propterea et alios dicti Domini Capitulum et Canonici de certa scientia et gratis constituerant et ordinarunt procuratorem, syndicum et actorem eorum, seu veros dictæ admodum Reverendi et Insignis Capituli, Reverendum Dominum Michaelem Joannem Roldo eorum Canonicum etc.

Decreto de Canonizatione cessatur,

a

ex decreto Capituli.

procurator constituitur,

E

F

69 Sic impositum nanti ingenti animi alacritate, aggressus Michael, intra paucos dies Episcopi supplicem libellum obtulit viginti quatuor capita complexum, circa quæ legitime probari petebat ; continuoque citandis atque audiendis testibus, et singulis rite examinandis deputatus ab Episcopo est Petrus Plagaeda Episcopi Vicarius generalis atque Officialis et in utroque Jure doctor, Ecclesiæ cæpedictæ Canonicus ; atque ita quarto die Februarii mensis datum præcessit informativo initium est, deinceps legitime continuatum et ventum B. Oldegarii miracula, quæ prædictis viginti quatuor capitulis continebantur ex quibus jam quidam Rebullosa refert, ceteris prodeuntibus annis, quæ et ipse Latine edidit.

qui recentiora miracula collegit :

70 Cano-

EX VARIIS *ex hic inde variis monumentis collata.*

A 70 Anno nuper Paulus Julia, *duorum annorum* puerulus, *dum domesticam famulam ludibundus insequitur, per fenestram quamdam, qua inferiori cubiculo lumine superiori transfundebatur, infelici casu prolapsus; ab iis, qui ad sonitum cadentis accurrerant, creditus est omnino mortuus, vel morti citra spem vitæ proximus. Accurrunt pater materque infantuli: hæc gremio excipit miserandum cadaver, iste, cui nomen Antonius Julia, et magna erga S. Oldegarium devotio, ejus sepulchrum solitus frequentius visitare, oculos manusque attollit in cœlum, et, O S. Ollegari, inquit, adesdum in tam præsenti necessitate: et mox, quasi securus impetrati beneficii, plenissimo fide edit ad filium, ac nominatim inclamat eumdi, iterum, tertio. Ad primam vocem jacuit immotus puer, ad secundam suspicans cervicem versus melam utrem reflexit; ad tertiam denique de matris exilicis brachiis, suis ipse pedibus ad patrem simplex adium procurrit, adjutus a nemine. Quem de more curiose explorantes, qui aderant, nullum penitus in puero lesionis signum reperere. Omnibus igitur in Dei laudes et gratiarum actiones solutis* tabulam miraculi testem sacello *Beati viri affigendam curavere parentes, cum certo sacrificiorum inibi celebrandorum numero.*

a submersione liberatus,

eiusdem pater mirabiliter adjutus,

B 71 Hæc ita se habere juxta testibus comertum est omnibus, dicta Februarii sunoque similibus testatur pro certo cognitum, quomodo prædictus Antonius, ipsa, quæ ibi prodigiosam salutem sequuta fuerat, nocte tam vehementi animi d laquo pectoreque correcti pressura obrutum se senserit, ut desperatis humanis remediis, ultimum eum sibi esse horum crederet, nisi de cœlo adesset sibi, idem, qui filio, Olgarius: quapropter uxori, ut potest, imperat, jubetque exercitos stratis laudiares adesse, flexoque coram genibus Sanctum invocare Oldegarium. Paret illa, nec minus iste: et mox infirmo spectabilis Sanctus adfuit pontificali habitu, mitra, pedo instructus: ad cujus præsentiam pulsus est letalis angor; totoque e corpore prorumpens sudor hominem valetudini pristicæ restitutum reliquit, adeoque validum, ut sequenti mox mane advolarit ad tumulum, gemino beneficii gratias relaturus.

difficile puer. partum levatam

morituda infantula sanitati reddita,

72 Nullus erat eo tempore frequentior Barcinonæ sermo quam de B. Oldegarii miraculis, malo pridie Nonas Octobris fidneia nata medicis est, de vita Annæ Mariæ Lopez, puellæ humanitate pestifera feC bri correptæ, de periculis, ut auctores parentibus essent divinum pro filiola auxilium per S. Ollegarii merita implorandi: parerunt illi nulla momentibus, votumque utcumqueverc, natam, velut succisitaneam mortuis, sistendi ad præsulis beati monumentum in studene mortuaria, quam ad sacelli parietem cum tabella essent relecturi affixam, tantaque emissum votum sequuta valetudinis conversio est, ut integra intra dies pauciissimos sanitas compulerit eos se reos sistere; prout xi Februarii die ejus anni, qui prodigiosam curationem secutus, secuti secundus fuit, complurium testium fide est comprobatum.

arcumonata septem subtilo persunata.

nexus de scalis prolapsus in puteum

73 Plus etiam mirabilitatis habet quod dicti anni et mensis die xii exhibitum receptumque fuit, anno pariter præcedenti, simulque mense Octobri, die xix patratum. Exierat in hortum suum, vespertinum a cenaculum captaturus, Joannes Bravos mercator et civis Barcinonensis, octogenarius senex. Pomaque ex proceriori arbore mala decerpturus, scalas admoverat duodecim palmos altas, atque secundum pilei, qui aderat, ordinem recte, ut putabat, firmatas. Jam summos eorum gradus tenebat, cum robustior ramus, quem carpendis fructibus ad se mollebatur adducere, inversis sedis vestigio suo emo-

totus

D vit infirmum senem, præcipitemque in caput devolvit; quod in hydriam primum fictilem, quæ putei labro fors imposita stabat, ita violenter impactum est, ut illam confringens, ipsum gravi vulnere sauciatum sit; reliquum deinde corpus trahens in aquam decem ac tribus palmis profundiorem. In ipso inventorum se scalarum discrimine occurrerat animo S. Oldegarii notum jam cunctis invocare subsidium. Mirum dictu ab ipso putei fundo mox ad illius superficiem elatus, sparteum in manu funem deprehendit, eoque esse tantisper sustinuit, donec Mariam Virginem Beatumque Oldegarium et vicinos, si qui forte exaudire possent, inclamavit: invisibili ope isti, hi corporali præsentia adfuere, non ante tamen quam tres horæ quadrantes effluxissent: quibus omnia circumspectantibus nihil expeditius occurrit, quam ipsas, unde delapsus fuerat, scalas in aquam dimittere: quibus ille insistens subministratum funem sibi ipsi sub axillas circumdinxere est aggressus, e puteo extrahendus: quod ubi ex voto factum est; omnibus demirantibus, quomodo octogenario senio vires ad tam diuturnum difficilemque conatum sufficissent: extractus ille reliquo sanus corpore, brevi etiam a capitis vulnere et nonnullis membrorum artibus est curatus; et votiva aliquot sacrificia in sacello Beati facienda præscripsit, addita E tabella, quæ rei gestæ seriem intuentium oculis repræsentaret.

74 Antigo Vinnadera difficilis puerperii doloribus multos dies fatigata, xxv die mensis Novembris ad ultimam metam pervenerat virium pariter ac vitæ suæ, cui concepta magna de Sancto fiducia, pari petitionis instantia flagitavit a præsentibus, ut de sepulcro Beati pulveris aliquod sibi afferrent: allatum protinus potui miscet, eoque haustu usque adeo sese relevatam sensit, ut partum mox sine difficultate emixa, omni se periculo exemptam gratularetur. Pari facilitate edita recens femella proles, quæ judicio omnium morti debebatur victima, postquam pro ea quoque invocari cœptum est Oldegarii nomen, intra quadrantem tam sana vegetaque apparuit, quasi adversi nihil passa fuisset: itaque et hic eventus inter prodigiosos ollos relatus est xv Kal. Martii eodem quo cetera anno.

75 Marice Lampistæ, mulieri in Urbe Barcinonensis vicinia conjugatæ, septem foeda carbunculata exulceratam tibiam ita affecerant, ut loco se movere nullatenus posset, nisi auxilio adhibito: audivit eam annorum aliquis, qui visitationis gratia advenerat, de suis doloribus, quibus nullum medici invenirent F remedium, multebriter queritantem; suasitque ad cœlestem recurrere medicinam, si terrena deficeret. Audiit illa: ex eoque die cœpit invocare Sanctum, ut vires saltem tantillas subministraret, quantæ forent necessariæ, ut ad ejus tumulum modo quocumque perveniret: eas preces cum integro quatriduo protraxisset, octava demum die Decembris, inter suorum brachia eo deportata verius quam adducta, cum suas quasdam preces complesset, subito tibiis valentibus uti cœpit, atque ad extremam ecclesiæ Cathedralis partem ita valens rediit, ut nullo deinceps subsidio egerit ad complendum, quod nuncuparat, votum de adeundo per integri anni spatium quotidiana pietate sepulchro.

carbunculata septem subtilo persanata.

76 Atque hæc, duo cetera lucem videant de S. Oldegarii mirabilibus hoc ipso, quo vivimus, seculo peractis, in præsens sufficient: quibus colligendis cum esset maxima sollicitudine, cautelaque in examinandis processum, anno MDCVI convocatum denuo Canonicorum collegium Michaeli Joanni Boldo, Joanni Casoni, et Raphaeli Rierae, Canonicis e suo numero delectis imperavit, ut una cum Episcopo dispiciant qua ratione ad maturitatem possint pia

Novum capitulum videretur.

A totius urbis ac territorii pro suo Præsule vota perduci. An autem et quid ulterius actum sit nusquam reperi : nec enim ad manum est vita, cujus meminimus in principio, anno millesimo sexcentesimo decimo septimo Barcinonæ impressa. D

a *Facta hæc est per Clementem* VIII, *de qua vide dicta ad* VII *Januarii, quo die colitur*

DE B. SOLLICITO
ORDINIS CRUCIGERORUM IN PICENO.

VI MARTII.

Matilica *oppidum antiqui nominis. Frontino in Coloniis memoratum, situm est in Piceno supra Æsim fluvium in Apennini radicibus, inter Fabrianum et Septempedam, quam nunc Sanseverinum appellant. Plinius ab hoc oppido lib.* 3 *cap.* 14 *accolas nominat* Matilicates. *Apud hanc urbem, inquit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ,* B. Sollicitus, qui apud Crucigeros vitæ Sanctitate floruit, venerationem habet. Cujus nomine sacra ædes apud Matelicates extructa est, cujusque hæc dat Franciscus Maurolycus meminit. *Ita Ferrarius* ex Tabulis Fratrum Crucigerorum. *Annotatque*, quo tempore vixerit, quæ illi patria fuerit; licet a prædictis Religiosis non semel perquisierit, nihil aliud tamen, nisi quod Matelicæ et in suis cœnobiis colatur, referre potuisse. *Idem Ferrarius in Catalogo generali :* Matelicæ in Piceno, *inquit*, B. Solliciti Confessoris Ordinis Crucciferorum. *Citatque in Notis* Maurolycum et Felicium, ac Tabulas Fratrum Cruciferorum, qui illum Officio Ecclesiastico in propria ecclesia venerantur. *Habemus duplicem Maurolyci editionem Venetam, et Felicii Urbinianam, sed utroque absque mentione B. Solliciti. Interim Silvester Marulus sive Maurolycus lib.* 1 *Oceani Religionum pag.* 51 *asserit ista in Martyrologio Francisci Maurolyci legi verba :* Eodem die S. Solliciti Confessoris Ordinis Cruciferorum. *De Ordinis Crucigerorum antiquissima origine, progressibus, reformatione agit Paulus Morigia historiæ Religionum cap.* 31. *Episcopus Brantius in Martyrologio Poetico hoc distichon de B. Sollicito edidit :* E

B Sollicitus portare Crucem, portavit in altum,
Et super exaltans alleviavit onus.

DE S. CYRILLO
III PRIORE GENERALI ORDINIS B. MARIÆ DE MONTE CARMELO IN TERRA SANCTA,

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM MCCXXIV VI MARTII.

Multi Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo occurrunt viri illustres Sanctis adscripti, quibus studium nostrum libentissime addicimus, optamusque Acta illorum quam diligentissime illustrare. Unum interea dolemus, nos non posse omnium Acta olim conscripta nancisci, neque industrium nostrum satis secure impendere : uti licuit præstare circa Vitam S. Petri Thomasii, quam primo inservimus operi nostro de Actis Sanctorum ad XXIX *Januarii, ac postea secundis curis elimatam edidimus seorsim, ac Reverendis Patribus Ordinis Beatissimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, in Comitiis Provincialibus anno* MDCLIX *Mechliniæ congregatis, exhibuimus : imo et alia Acta ejusdem S. Petri ab altero coævo scriptore exarata postmodum asseruti sumus, et dictis Patribus edenda obtulimus. Cum Ordo hic, post Terram Sanctam a Christianis recuperatam, sexto* XII *et* XIII *in dicta regione floreret, accepit suos Priores Generales, quorum tres primi Cœlitibus adscripti, Ecclesiastico cultu honorantur, primus Berthaldus* XXIX *Martii, secundus Brocardus* II *Septembris, tertius Cyrillus hoc* VI *Martii, de quo modo agimus; atque uti* XXV *Februarii ad Vitam S. Avertani ejusdem Ordinis Conversi fecimus, et placuisse scimus; ita modo antiquiora et certiora documenta primum proferemus.*

C

Vide primo Ge nerales, ANIMADV. PAG. 24

S. Cyrillus hac ratione creatus,

Ejus in Ecclesiastico honores anno 1309

Dies pr die hostes.

2 *Vetustissima mentio S. Cyrilli extat circa Officium Ecclesiasticum de eo ordinatum in Capitulo generali* in Conventu Silvarum Provinciæ Thusciæ *anno* MCCCXCIX *habito, cujus decretum profertur a Joanne Baptista de Lezana in Annalibus Carmelitarum ad annum* MCCXXIV *quo censet S. Cyrillum e vita decessisse, et est ejusmodi :* Item ordinarunt, quod eodem modo fiat omni anno. Officium de S. Cyrillo, Doctore Montis Carmeli et Confessore, cujus festum celebratur septimo Idus Martii, scilicet die sexta ejusdem mensis, mandantes Prioribus Provincialibus quatenus dicta festa (*scilicet SS. Elisæi et Cyrilli*) faciant inseri in Kalendariis suarum Provinciarum. *Addit Lezana* idem ordinatum fuisse in Capitulo generali Bononiæ anno MCCCXI, et consequenter in perantiquo Ordinis Breviario in membranis exarato, et in Bibliotheca Transpontina reservato, festum ejusdem S. Cyrilli haberi. *Imo in similibus Missalibus, Breviariis et Kalendariis Ordinis Carmelitici tam manuscriptis tum excusis ista fere ad diem* VI *Martii præmotati, ab ipsis Patribus hujus Ordinis didicimus :* S. Cyrilli, Presbyteri Montis Carmeli, tertii Generalis Ordinis.

Elogium a Joanne Grosso Generali scriptum ante annum 1430

3 *Quo tempore dicta Capitula generalia habita sunt, florebat Joannes Grossus anno* MCCLXXXIX *in Generalem ab ea parte Ordinis, quæ Clementem Septimum Antipapam sequebatur, electus ac postmodum anno* MCCCXI, *schismate, Prior Generalis totius Ordinis annuente consensu constitutus, in eo officio perstitit usque ad annum* MCCCXXX, *ac dein post illud resignationem aliquot adhuc annos vixit. Hujus industria extat conscriptum Viridarium Ordinis B. V. Mariæ de Monte Carmelo in duos distinctum partes, prima est* de Origine, Progressu et Prioribus Generalibus dicti Ordinis, *secunda de Sanctis Patribus et devotis ejusdem scriptoribus aliquot illustribus. In hac secunda parte inter Sanctos Ordinis est elogium ejusmodi* Frater S. Cyrillus Presbyter Montis Carmeli, natione Græcus, Prior Generalis Ordinis tertius. Hic dum pro reverenda celebritate B. Hilarionis Abbatis Missarum Solemnia inchoasset, cum Fratre Eusebio Comite sibi carissimo, et ad illum locum Canonis pervenisset, ubi dicitur : Hanc tibi oblationem etc. nebula condensa sibi adstitit. Ipso igitur stupente, Angelum virginei aspectus, distans huius civitatis et semisse ab altari, in ipsa nebula vidisse et capitis flavis et crispis, gemmis alis ornatus, ab

Oraculum Deiparæ ab Angelo relatum

A imis usque ad talos amictus sandaleis aureis, rubrisque pedalibus calceatus, afferens virgam liliatam et duas tabellas argenteas, litteris Græcis descriptas, dixitque : Cum Sacramenta compleveris, has scripturas transcribes in membrana, et conflans tabellas formabis in calicem et thuribulum, ad libanda et adolenda in ara sacrificii matutini. Mansit autem in ara Angelus usque ad gratias postmissales. Descendens autem ad mensam posterioris pavimenti, tabellas deposuit, et in ictu disparuit.

Ad libum scandens, fuit Angelus hæc sibi pandens : Septenis stellis, binis coronare tabellis.

Dum igitur Sanctus iste eas tabellas transcripsisset et conflasset, hujusmodi transcriptum per Telesphorum monachum Abbati Joachim, viro Sancto et illuminato transmisit, instantius supplicando, ut ratione suæ magnæ obscuritatis super eo commentariolum quoddam conficeret, quo abscondita perducerentur in lucem, et nubes umbrosa profundissimi affatus converteretur in solem splendentem clarissimi intellectus. Quod Abbas Joachim ad instantiam S. Cyrilli facere minime desistebat, rescribens ei epistolam : in qua inter cetera nominat ipsum S. Cyrillum stellam manentem in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo paucitatis, atque orbem opacum, B deformem et squallidum virtutibus illustrantem, moribus informantem, et exemplis ornantem. Nec mirum, quia suis virtutibus orbis opacitatem illustravit, suis moribus deformitatem informavit, et suis exemplis orbis squallitatem ornavit. Sexta die Martii in Monte Carmelo, monte Sancto, monte uberrimo S. Cyrillus, pauper superfluis opibus hujus mundi, quod bonum est, sed dives gratia Domini nostri Jesu Christi, quod optimum est, ab hac luce migravit, cujus gloriosum corpus in prædicto monte, multis clarens miraculis, requiescit ad laudem Omnipotentis Dei, cui est honor in secula seculorum. *Hactenus Grossus in secunda parte Viridarii de Sanctis Ordinis sui. Hujus duplex nacti sumus apographum, utrumque ex vetusto codice MS descriptum, alterum Conventus Francofordiensis, alterum Mechlinensis anno* MCCCLXXXIV *exaratum : ubi per* libum *in distycho indicatur* libamen *et sacrificium Missæ. De miraculis infra agemus.*

4 *Dicunt oraculi ad S. Cyrillum allati duo exemplaria MSS. reperit Lezana in bibliotheca Vaticana, eaque descripta transmisit Philippo a Sanctissima Trinitate Carmelitæ Discalceato, qui duo alia exemplaria nactus est, alterum a Gilberto Anglico eruditum e bibliotheca Cluniacensi, alterum ipse vidit Parisiis in illustri Abbatia S. Victoris, et Lugduni in hacem edidit anno* MDCLXXIII, *præposita epistola S. Cyrilli ad Abbatem Joachim, in qua ipse exponit modum apparitionis Angelicæ, a Joanne Grosso in jam dicto eiusdem pene verbis descriptæ. Ipsi dein Oraculo subjungitur responsio Abbatis Joachim ad S. Cyrillum cum interpretatione compendiosa Angelici Oraculi. Utramque epistolam edidit etiam Lezana ad annum* MCXCII *et sequentem. Edidit postea Abbas Joachim commentarium sive interpretationem hujus Oraculi paullo fusiorem, quam Lezana non audet transcribere, quia reperit aliqua continueri, quæ aliquibus, pusillis saltem, scandali occasionem afferre possunt. Asserit autem contineri in bibliotheca Vaticana et Transpontina. Interpretati etiam illud Oraculum sunt Gilbertus monachus Cisterciensis, et Joannes de Rupescissa Franciscanus. At Joannes Erghon Anglus Eremita Augustinianus in unum corpus cum aliis collegit et Compilationes Vaticinioram inscripsit. Telesphorus Cusentia Presbyter eremita in libro de Magnis tribulationibus et statu Ecclesiæ multa de illo refert, atque Bartholomeus Pisanus in libro Conformitatum Vitæ S. Francisci : quos auctores allegat doctus Philippus a Sanctissima Trinitate, additque Commentarium suum valde amplum, quem curiosus* D *lector consulat. Nos ad antiqua testimonia scriptorum redimus.*

5 *Inter alios libros manu exaratos de Actis Sanctorum habuimus codicem Ultrajectinum Ecclesiæ S. Salvatoris, in quo Vitæ Sanctorum, sed passim contractæ, continentur collectore anonymo, quem post Joannis Grossi ætatem seculo decimo quinto existimamus. Ex illo hæc sequentia damus, ante ex eodem MS. transmissa Joanni de Lezana et ab eo edita ad annum* MCLXXIV *num.* IX. Fuit vir doctus, scientiis sacrarum *Vita compendium ex MSS.* litterarum eruditus, Deo multum devotus, nomine Cyrillus, in Terra sancta, tunc a Christianis possessa, sancte et pie conversatus, in ordine Presbyterii constitutus. Qui quidem ob contemplationem miræ sanctitatis et vitæ puritatis, Fratrum in Monte Carmeli commorantium et omnipotenti Deo ejusdem gloriosæ genitrici Virgini Mariæ gratum famulatum die noctuque in pœnitentiæ austeritate et proprietatis abdicatione præstantium, eumdem Montem affectuosius adit. Mons enim iste utique est amœnissimus germinosis pascuis, uberrimus fonte scaturienti vertiginis, quem olim Sanctus Pater Helias et Hebiæus et alii quamplures filii Prophetarum dicuntur inhabitasse. Ibidem S. Cyrillus devotis E Fratribus in cara fraternitate et dulci conviatu juxta modum eorum vivendi erat sociatus, vitam cœlibem ducens, Angelico aspectu sæpius consolatus, divinis revelationibus crebro illustratus. *Reliqua sunt de Oraculo divino supra ex Grosso relato : quod hic aliquanto amplioribus verbis hinc inde describitur. Subjungebantur varia de rebus gestis virorum illustrium Ordinis Carmelitani : ex quibus verosimile fit auctorem ex eodem Ordine aliquem fuisse.*

6 *Lezana ad annum* 1224 *num.* 5 *et* 6 *plurimum tribuit Petro de Natalibus : qui si aliqua scripsisset de S. Cyrillo, necessario hactenus relatis auctoribus præponendus foret, utpote qui anno* MCCCLXIX *inchoavit Catalogum Sanctorum die S. Barnabæ, et absolvit anno* MCCCLXXI *die* XXI *Maii creatus Episcopus Equilinus : cujus archetypum ipsosmet auctoris manu conscriptum nactus Antonius Verlus Vicentinus curavit anno* MCCCCXCIX *Vicentiæ imprimi, eique fine imposito ac registro filiorum numerato, ista subnectit.* Postquam ad libri calcem, Deo annuente pervenimus, nobis visum est fore haud inutile, quorumdam Sanctorum gesta subnectere, quæ ex eorum historiis, quam compendiosæ potuimus, auctorem hujus imitati decerpsimus *etc. Quibus immissis substituta sunt in posterioribus editionibus ista verba.* De Sanctis nuperrime F Canonizatis. *Ita capite* 3 *de S. Cyrillo Confessore ista habentur.* Cyrillus Confessor, olim Presbyter, Fratrum eremitarum consors factus, adeo corde devoto, mente pura, contemplationi vacabat, ut sæpius Angelico foveretur aspectu, et divinis revelationibus illustretur, *ac paucis relato divino Oraculo de quo jam egimus, addit :* Ex tunc sanctis operibus excellentior occubuit. Ejus festivitas pridie Nonas Martii colitur.

7 *Ante hoc supplementum Petri de Natalibus aliqua Martyrologia celebrarunt S. Cyrillum. Ex his præferendum antiquum Martyrologium Ordinis, quod in membrana habemus excusum his verbis :* Pridie Nonas *memoria in sacris fastis.* Martii, in Monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, melliflui et aurei Carmeli Eremicolæ prædevoti : cui Deus tanquam fideli ac familiari amico de futuro mundi statu complura revelavit more cunctis mandito. *Eadem leguntur in Martyrologio sive Hagiologio Joannis Guillemanni Canonici Regularis in Rubea-Valle prope Bruxellos, anno* MCCCCLXXXVII *vita functi, et aliquanto contractius apud Hermannum Greven Carthusiensem Coloniæ anno* MCCCCLXXX *mortuum, in additionibus Usuardi. Sexto seculo sequenti Molanus et Canisius*

Nihil de eo scripsit Petrus de Natalibus,

ad alia elogium adjunctum anno 1494

in MSS. reperium.

et posteriorum commentaria illustratum.

A *Canisius. In Martyrologio adjuncto Legendæ aureæ Coloniæ anno* MCCCCXC *excusæ, uti eodem anno Lubecæ, sed cum Doctrinali Clericorum, ista solum habentur :* Eodem die S. Cyrilli Presbyteri et Confessoris Ordinis Carmelitarum. *In MS. Florario Sanctorum ista continentur :* In monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, melliflui Carmeli Prioris tertii. Hic multa describit posteris profutura seculis, et gloriosis miraculis Deo procurat gloriam, mundoque stuporem. Obiit anno MCCV. *Eadem fere habet Wernerus Rolewinck in Fasciculo temporum, sed ad annum* MCCXXIV. *Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis, eumque secutus Constantius Felicius ista commemorant :* Item S. Cyrilli Carmelitæ, cui in duabus tabellis argenteis Græce scriptis multa divinitus sunt revelata. *In hodierno Martyrologio Ordinis Carmelitani inserto Ordinali sive Ceremoniali anno* MDCXVI *excuso, nonnulla traduntur ex Palæonydoro sive Bostio, de quibus infra agemus.*

8 *Profertur a nonnullis testimonium Jacobi Philippi Bergomatis in Supplemento Chronicorum lib.* 12 *ad an.* 1199. *Verum illud deest in impressione Brixiensi anni* MCCCCLXXXV *inserta a posteris in editione Parisiensi anni* MDXXXV, *ubi lector monetur* additos esse nonnullos antiquorum memoria celebratos, *et de Cyrillo hujusmodi leguntur* : Cyrillus natione Græcus, ejusdem Ordinis montis Carmeli Generalis Prior, et ipse hac tempestate et doctrina ac prophetico Spiritu illustratus, insignis multum fuit, qui cum esset admodum doctus, scripsit quædam ingenii sui opuscula ad Abbatem Joachim de Oraculo Angelico librum unum, qui incipit : Tempore annorum Christi. Item de processu sui Ordinis librum unum et epistolas plures ad diversos. *Verum hæc opuscula jam ante a Trithemio enarrata erant libro de laudibus Carmelitarum et de Scriptoribus Ecclesiasticis cum hoc elogio :* Cyrillus Presbyter et monachus Montis Carmeli et ejusdem tertius Prior Generalis, natione, ut ferunt, Græcus, vir sanctus et prophetico spiritu illustratus, cui omnipotens Deus suam voluntatem Angelico ministerio aperuisse dicitur, dum argenteis tabulis digito Dei scriptis honoratur. *Trithemium subtimide describit Possevinus in Apparatu sacro,* Si, *inquit,* ei hæc in re credendum. *Edidit* librum de processu Ordinis *in Vinea Carmeli Daniel a Virgine Maria jam altera vice Patrum Carmelitarum in Belgio Provincialis, vir religiosissimus et diligentissimus, asseritque* haberi in vetustis exemplaribus MSS. inter quæ ceteris accuratius, scriptum esse Parisius in collegio Navarræ anno MCCCXLVI per Joannem Simonis de Terranova, et adversari in Conventu Gandavensi. *Ergo saltem* XLVI *annis, antequam suum librum de Scriptoribus Ecclesiasticis ederet Trithemius. Reliqua de hisce scriptis discutiant alii.*

9 *Trithemio familiares fuerunt, saltem ob litterarum communicationem, duo Ordinis Carmelitici scriptores Belgæ, scilicet Arnoldus Bostius Gandensis, anno* MCCCCXCIX *vita functus, et Joannes Palæonydorus Hollandus, ex oppido Oudewater, quod Græce* παλαιὸν ὕδωρ *sonat, oriundus, quem Trithemius nit obiisse an.* MDVII, *ætatis* LXXIV. *Ab hoc typis Moguntinis editus est anno* MCCCCXCVII liber trimerestus anaphoricus et panegyricus, de Principio et processu Ordinis Carmelitici. *Qui liber sub titulo* Antiquitatis et sanctimoniæ Eremitarum Montis Carmeli *recusus est Venetiis anno* MDLXX *ex dispositione Joannis Baptistæ Rubei, Prioris et Magistri Generalis. Ex hujus libri* 3 *capite* 4 *damus Vitam S. Cyrilli, quam eamdem Bostius libro* 7 *Speculi historialis hactenus inediti fere conscripsit, imo et eisdem sæpe verbis, ut unus ab altero videatur accepisse, aut ambo collato studio composuisse. Effluxerant tunc circiter trecenti anni a temporibus illis, quibus gesta fuerunt, quæ de S. Cyrillo ab illis narrantur tam præclara et illustria, ut mererentur antiquorum scriptis confirmari. Proximus ad illos accessit Baptista Mantuanus, mortuus anno* MDXVI. *Hic tertio libro Fastorum Vitam ejusdem carmine heroico edidit, ubi in fine ejus peregrinationem ad Medos, Parthos et Armenos celebrat, uti in Notis infra observamus. Reliqua plane similia sunt iis, quæ hactenus edidimus.*

10 *Qui postmodum secuti sunt scriptores Carmelitici ac res Ordinis deduxerunt, ut historiam certam, quæ Palæonydorus et Bostius tradunt, ipsi transcribunt : procurarunt etiam Lectionibus sacris, quæ ad secundum Nocturnum in Officio Ecclesiastico leguntur, ad hunc vi Martii inseri. Seorsim Vitam S. Cyrilli scripserunt Petrus Thomas Saracenus in Menologio Carmelitarum, Alegræus in Paradiso Carmelitico, Philippus a Sanctissima Trinitate ante Oraculum a se Commentariis illustratum, Ægidius Leo Indelicatus in Horto Carmelitico Italice edito, et Manuel Ferrera inter Vitas Sanctorum hujus Ordinis Lusitanice scriptas, Segerus Pauli in tractatu particulari accedum edito. Eamdem inseruit Annalibus Carmelitarum Joannes de Lezana, varia allegat in Vinea Carmeli Daniel a Virgine Maria, ad quos novarum narrationum curiosum lectorem remittimus.*

B *elogium Bergomati inserium anno* 1535.

aliud Trithemii

liber de Processu Ordinis ab anno 1440 *MSS.*

C

Vita scripta a Bostio et Palæonydoro anno 1497.

D *et carmine a Mantuano.*

recentiores Vitæ scriptores.

VITÆ EPITOME

Auctore Joanne Palæonydoro.

E

Cyrillus *a* Constantinopoli claris ortus parentibus, omnibus divinarum humanarumque litteris eruditus, dum audisset *b* Soldanum Iconii sacros Christianæ religionis libros optare, sumptis codicibus, quorum lectione ejus animum facilius extimavit imbuendum, *c* Iconium venit. Igitur in brevi adeo ipsum monendo persuadendoque peroravit, ut Catechumenum factum, in Paschali solemnitate baptismi lavacro intinctum, in Christo generaret. Interea Cyrillum cogebat Emanuelis Imperatoris Constantinopolitani ad Alexandrum Tertium Romanæ urbis Pontificem *d* Legatio, pro Imperio Romano ante diviso, in unum corpus redigendo. Missi sunt simul cum Cyrillo Oratores, qui magna pollicerentur, si Pontifex in sententiam ejus descenderet. Quibus respondit Pontifex, non esse facile in unum jungere, quod prædecessores sui de industria disjunxissent. Cum vero Soldani desiderium ex beati Cyrilli relatione cognovisset, scripsit illi dicens : Alexander Episcopus Servus Servorum Dei, Soldano Iconii salutem, Veritatem agnoscere, et agnitam custodire etc. His litteris acceptis, et Legatione fideliter peracta, Cyrillus rediit Constantinopolim. Post hæc inter Cyrillum et Constantinopolitanum Patriarcham resuscitata de Spiritus sancti missione *e* controversia, a Græcis, injuriis vincere cupientibus quod ratione non poterant, Cyrillus de Constantinopoli exturbatus, cessit malitiæ. Revolvit enim animo in unam Catholicam sententiam, Græcos et Latinos vix posse convenire, cum cerneret Græcorum codices schismaticorum astutia vitiatos, ac statuit eos ex toto deserere.

a

b

c *Gesta apud Soldanum.*

d *et Alexandrum 3 Papam*

F

e *et schismaticum Patriarcham :*

2 Cum ergo talia animo revolveret, sequenti nocte quædam venerabilis ætatis ac luminis imago Virginea ipsum alloquitur, ut ei videbatur, inquiens : Noli trepidare, si errores cupis effugere Græcorum, eosque a te procul abjicere, atque tibi laborare, vitam in Eremo Montis Carmeli demonstrandam assume : nam in ipsa salvaberis. His auditis Cyrillus respondit : o Domina Virgo Maria gaude, tu sola cunctas hæreses interemisti in universo mundo. Tu mihi consolatrix ac magistra. In calcatum publice callem me figere oportet pedem, et altiora sperantem paucissimorum signatum vestigiis iter arripere. Igitur Cyrillus omnia temporalia pauperibus distribuens, sæcularia quoque seculo relinquens, versus Syriam navigavit

Vocatio ad statum religiosum :

AUCTORE PALÆONYDORO.

A navigavit. Tandem ad Sanctam Terram devenit, et in Hierusalem, Deo ordinante, prædictum Brocardum obvium habuit : qui Cyrillo, Græco et philosophico collobio induto, dixit : Salve vir bone. Quid habes negotii ? Gavisus Cyrillus, Græcam Atticamque linguam audiens, respondit : Nihil negotii habeo, nisi prompta voluntate Deo me totum offerre. Quapropter Brocardus sibi talem Doctorem divinitus missum existimans, ipso in Montem Carmeli secum sumpto, ait. Ex hoc Monte omnis religio primordialiter effluxit. Qui ceteris cujuscunque habitus formam, vivendi præstitit normam, statuta et regulam, ac omnia, quæ a quocunque institutore noscuntur approbata. In hoc sancto Monte semper benignissima Dei Genitrix Virgo Maria traditur a Patribus, frequenter cum Sodalibus fuisse, et Eremitas tunc hic degentes, fratres suos appellasse. Cum vero Cyrillus corporalem captasset requiem, apparuit illi sacratissima Virgo Maria, dicens : Hic tutus eris. Altera die sacri Ordinis habitu investitus a Brocardo quotidie de Scripturis sacris, et Vita Sanctorum Prophetarum Heliæ, et Helisæi, ac eorumdem successorum invicem colloquebantur.

in Monte Carmelo habitus assumptus :

3 Deinceps puro corde et humilitate Cyrillus Deo inhærens, divina tum gratia, tum revelatione dignus
B habitus est. Nam alicujus temporis intervallo vidit per quandam noctem virum aspectu eximio venerandum, juxta se stantem, capite infulatum, et dicentem : Ne timeas Cyrille, sum enim Basilius, quondam montis Carmeli *f* Eremita, Cæsariensium Pastor, venens hæc tibi denuntiare a Deo, quatenus in Armeniam pergens, Verbum Dei ibi prædices, et hæreman Christi accendas. Qua visione Prior manifestatja, de illius licentia, cum Fratre Eusebio in *g* Armenia Dei semen spargens, Deo cooperante, sequentibus signis totam Armeniam ad fidem Christi convertit. Ex tunc suasione Cyrillo Rex Armeniæ cum omnibus Episcopis et subditis suis anno Domini MCLXXXI, *h* Lucio Tertio Papæ se subjecit. Hinc Cyrillus post *i* x annos ex Armenia ad montem Carmeli reversus, Angelico tum aspectu, tum affatu, crebrisque divinis revelationibus consolationem habuit. In veneranda cum commemoratione *k* S. Hilarionis eremitæ Carmeliticæ religionis Missarum solennia celebranti, Angelus Virginei aspectus in nebula sibi apparuit, virgam libatam habens in manu, et duas tabulas argenteas, Græcis litteris inscriptas, et dixit :
l *l* Has tabulas misit tibi omnipotens Deus, tamquam familiari amico. In his erat scriptum quoddam compendium, undecim capitulis distinctum, quod Abbati
t Joachim Ordinis divi Patris Benedicti tradidit explanandum. Initium tale est : Tempore annorum Christi a MCCLIII.

f *Verbum Dei Armenis prædicatum*

g

h

i *Oraculum ab Angelo allatum :*

k

l

t

m 5 Porro post decessum S. Brocardi *m* anno Domini MCCXVII Prior tertius omnium Fratrum electione factus est. Cœlestinus vero Papa anno Domini MCCXCI anno suo tandita ejus fama, admonitum habuit, ut
n a Patriarchatum inscriperet Hierosolymitanum : quod ille omnino renuit, sic rescribens : Beatissimo Patri Cœlestino, pedum oscula, Cyrillus famulus Christi. Sufficit mihi Thesaurum Domini mei, id est, animam, pro qua magnus ille mercator advenit, proprium sanguinem fundens, portare in hoc vase fictili. In monasterio nempe Carmeli, terrestres Angelos reperi, quorum veraciter in cœlis conversatio est.

m *Patriarchatus Hierosolymitanus oblatus*

n

6 Dum quadam vice cæco elemosynam tribuisset. Demirum cæcus oculos applicuit, et protinus vidit. Tunc *et* mente illuminatus, recipi ad Religionem postulavit. Cyrillus vero propter absentiam Patris Brocardi, acceptare illum distulit. Et factum est post triduum, quod sic illuminatus spiritum exhalaret. Cum autem die quarta Brocardus advenisset, Fratribus occupati obsequiis funeralibus, surrexit vivus, *et* ait : Per Cyrillum a morte sum resuscitatus, cujus meritis pridem fui a cæcitate mentis et corporis liberatus. Certificatus divina revelatione Cyrillus, ob Christianorum scelera Carmeli Religionem a Terra sancta eradicandam, piissimam Virginem Mariam, ut Carmeli gregem conservaret, sedulis precibus rogitavit. Nec defuit zeloso Dei Matris amatori divina consolatio. Divinitus enim edoctus est, quod diversarum regionum viri Mariæ religionem profiterentur, qui eam in suis regionibus copiosissime transplantarent.

D *cæcus illuminatus :*

mortuus resuscitatus ;

6 Demum universarum virtutum ornamento repletus, post tres annos assumptæ curæ sui officii, morbo ingravescente, cunctis monasterii Carmeli et Ordinis rebus ordinatis, et Sacramentis Ecclesiæ devote susceptis, anno Domini *o* MCC, migravit ad Christum. Est vero sepultus juxta Corpora SS. Bertholdi, atque Brocardi, ubi sanctam Trinitatem, tres miraculis prædicantes, diem resurrectionis præstolantur in pace. *p* Eodem mense obitus S. Cyrilli, nautis de Cypro navigantibus, quidam in navi defunctus, ad littus Montis Carmeli projectus est. Corpus autem a Fratribus collectum, dum ad sepulturam portaretur, super tumulum S. Cyrilli erat collocatum, quousque fovea pararetur. Statim vero mortuus surrexit, dicens, se a B. Cyrillo vitæ meliori reservatum. Ob id habitu Ordinis sumpto XII annis superviveus, laudabiliter dormivit in Domino.

obitus

o

E

p

mortuus resuscitatus,

Soldani conversio.

a Grosso et Montanus natione Græcus dicitur, *addit Trithemius*, ut ferunt. *Sed* in civitate Constantinopolitana natum honestissimis parentibus *asserit Bostius lib. 3 Speculi historialis cap. 1, ubi reliqua fere eadem narrantur.* — *b Lezana ea refert ad annum* Hos *et sequentem. Baronius ex Matthæo Parisiensi indicat conveniendum Soldani eodem anno* 1167, *num.* 42 *et ad eum epistolæ Alexandri Papæ e Joanne Bassa nostro tum cum libris Petri Blesensis edita, paulum interserit num.* 43 *et postea num.* 44 *addit sibi incompertum, an Alexander, quos promisit, miserit ad Soldanum Viros Catechistas, et quos miserit. ut videatur Poloniæ Bibliotheca, licet Venetus revisum, aut non legisse, aut ejus auctoritatem non satis æstimasse. In Vitam Carmelitarum Sæculo Paulo dicitur factum anno* 1181, *quia Robertus de Monte in Supplemento Sigeberti refert Soldanum ex voluntate matris mortalis vitam finisse. c Joannes Lycanensis Archiepiscopus sic inde* — *d Refert Lezana eam legationem ad annum* 1180, *quo eadem Anno Baronius ex gestis Alexandri Papæ de legatione simili agit, absque ulla S. Cyrilli mentione.* — *e Lezana ex Patrologia et Bostio hic et sequentio habet ad an.* 1177 *et sequentem, quando Patriarcha erat Michael Anchialus, fatetur tamen Lezana, an cum hoc ea concertatio fuerit, nihil certi constare. Agit de Michaele Baronius anno* 1166 *numero* 31. — *f Colitur S. Basilius* 14 *Junii, ex cujus Vita aut Scriptis hæc ejus habitatio in monte Carmelo esset confirmanda.* — *g Otto Frisingensis lib. 7 Chronici cap.* 32, *agit de Graciano ejus Legatione ad Eugenium III. facta anno* 1145, *quem etiam refert Baronius ad dictum annum num.* 23. *Saracenius in Vita S. Cyrilli eleemosynæ legationi conjungit, Lezana distinguit.* — *h Lucius III. creatus est* 24 *Augusti, citato hoc anno* 1181. — *i Montanus bene. 3 Bostianus in Vita S. Cyrilli aliquos hoc modo labores ejus celebrat.*

Ut vero verbi gratia Tabet, per Medicæ cum jam
Regina, per Armenias urbes Parthosque per omnes,
Undique spargeret divini semina verbi,
Affatu præsulis avi, gravitate laborum
Ad stata perpetuæ magna in gaudia vitæ

k Grosso supra B. Hilarionis Abbatis. *Ut de hoc eremita latius agitur.* — *l Melius Grossus ex epistola S. Cyrilli ad Abbatem Joachim, eodem tempore scripsit.* — *m Lezana Cyrilli quatuor annos se non diffidisse dicitum Brocardi ad annum* 1229, *asseritque Patrologiam errare in temporum Chronologia. Contra in Vita hujus scribit Philippus a SS. Trinitate creatum Generalem anno* 1177. — *n Hic Lezana, ut erat occupat ad annum* 1204 *num.* 3. — *o Quod hic secundum Chronologiam est : et propius accedit Bostius dum obiisse anno* 1201 *tradit. Lezana anniversarium mortis ejus assignat* 1224. — *p Subjungit Bostius apud Lezanum.* Dum quidam claudus corpus ejus tumularet, sanitatem integram consecutus est.

DE B. AGNETE DE BOHEMIA
VIRGINE ORD. S. CLARÆ PRAGÆ,
Commentarius prævius.

§ I. *B. Agnetis ætas, vita monastica.*

ANNO MCCLXXXII VI MARTII.

Duos damus hoc sexto Martii Deo in Ordine Seraphico sacratos Virgines, vitæ sanctimonia, ac miraculorum virtute eximias : harum altera est B. Agnes, Regis Bohemiæ filia, Pragæ et nata in terra, et in cœlo renata; altera est B. Coleta, Corbeiæ in Picardia patre fabro lignario progenita, et Gandavi vita mortali exuta. Prior, acceptis e monasterio S. Damiani a S. Clara submissis quinque sanctimonialibus, prima incepit in transmontanis et borealibus regionibus arctissimam vivendi rationem, quam etsi in arduis nonnullis difficultatibus adaptari nationi Bohemicæ per Summos Pontifices peterit, impetraritque ; nihil tamen ipsa, utpote paupertatis amantissima, pro necessitatibus contingentibus, oblata etiam facultate,

B *detinere sibi voluit. Posterior ob paupertatem etiam Urbani Papæ auctoritate relaxatam, eumdem Ordinem ad primam S. Claræ vivendi normam reduxit, habita illius idcirco reformatricis. Plurima utriusque exemplo instituta monasteria Virginum Clarissarum, quæ harum imitatione sanctissime vixerunt : De B. Coleta infra agemus, nunc de B. Agnete, quæ duobus fere seculis ante illam floruit, agendum est.*

B. Agnes nata anno 1205.

2 *Nata traditur B. Agnes anno Christi* MCCV, *ac pissimis moribus adolescentula in monasteriis imbuta, nec deinceps a sanctissima vitæ initæ methodo deflexit. Patre Primislao Ottocaro Rege mortuo, ac fratre Wenceslao regnum administrante, nuptias a patre addictas Friderico II Imperatori implorato Summi Pontificis patrocinio, abjecit, hortatuque Patrum Minorum, qui Pragæ sub Rege Primislao domicilium fixerant, animum ad vitam monasticam secundum B. Claræ institutionem adjecit, ac patrimonium sibi a patre relictum, in*

e patrimonio monasteria fundat

pios usus distribuit. Ædes sacras Patribus Franciscanis ipsum Fundatricem ingentibus sumptibus absolvisse infra Acta num. 25 *habent. Præterea* pietatis ac compassionis intuitu *(verba sunt Gregorii* IX, *qui tunc Ecclesiæ præerat)* ad opus infirmorum et pauperum hospitale fecit et dotavit. *Demum pro se et aliis sanctimonialibus monasterium extruxit : pro utroque Wenceslaus Rex Bohemiæ fundum concessit, et Episcopus*

C *Pragensis cum Capitulo Ecclesiæ plenam libertatem adjunxit. Confirmantur ea litteris Apostolicis Gregorii* IX, *quas apud Wadingum tomo* I *Annalium Minorum ad an.* 1234 *num.* 5 *editas hoc repetimus.*

3 Gregorius... Carissimæ in Christo filiæ Agneti, sorori carissimi in Christo filii nostri, illustris Regis Bohemiæ etc. Sincerum animi tui fervorem, tuæque devotionis fragrantiam nuper cum gaudio sentientes, in hoc sumus, velut in odore agri pleni, cui benedixit Dominus, delectati ; attendentes in Agnete altera caritatem, quam aquæ multæ extinguere nequerunt : super quo in laudes et gratias assurgimus bonorum omnium largitori, qui tibi hunc affectum misericorditer inspiravit, ut prudens hujus puncta puellis, improvisum ejus adventum secura cum lumine

mundi blandi tus rejecto,

præstoleris. Agnes enim Agnetem imitata, te nullatenus, quamvis delicata et juvenis, permisisti seculi decipi blandimentis, aut potentia vel gloria temporali seduci : sed pro nihilo ducens mundi favores et rerum affluentiam terrenarum, carnem coegisti spiritui deservire, ut abdicatis transitoriis universis cœlesti sponso in religione pauperum inclusarum elegeris in mundicia cordis et corporis famulari : illi voto solenni te dedicans, et ejus ancilla fieri cupiens ex Regina, qui celsitudinem divinitatis humilians, et formam servi suscipiens, exaltat humiles in salutem. Unde clarissimus in Christo filius noster, illustris Rex Bohemiæ, germanus tuus, pie considerans te ex alto virtute spiritus roboratam, et caritatis ardore in Christo succensam, tuoque proposito divinitus inspirato, cohibitis germanæ dilectionis affectibus, grata benignitate concurrens, fundum ad construendum monasterium cum hospitali apud Pragam in honorem B. Francisci, in quo te cum aliis Sororibus claudere statuisti, Ecclesiæ Romanæ concessit, et ipse ac Ven. frater noster Pragensis Episcopus loci Diœcesanus de consensu Capituli sui utrumque locum pietatis intuitu, plenæ libertati donarunt ; sicut in eorum litteris ad nos transmissis, plenius continetur. Quia igitur devotæ mentis est E affectio amplectenda, et circa sacræ religionis novella plantaria humanæ sollicitudinis cura debet propensior adhiberi, ut uberes flores et fructus proferant honestatis ; nos eorumdem Regis, Episcopi et Capituli precibus inclinati, præfatum monasterium et hospitale in jus et proprietatem ac tutelam Apostolicæ Sedis suscipimus. Statuimus insuper, ut juxta morem Ecclesiæ Romanæ ibi divinum Officium celebretur, excepto Psalterio, quod juxta consuetudinem possitis dicere Gallicanum.... Datum Spoleti in Kalend. Septemb. Pontificatus nostri anno VIII. *Hæc ibi. At quatriduo serius missis ad Episcopum Pragensem litteris commendat, ut non permittat dictum monasterium a quoquam molestari. Litteras eas exhibet dictus Wadingus in Regesto Pontificio num.* 23. *Annus octavus Gregorii* IX *continet in annum* MCCXXXIV, *quia creatus fuit die* XX *Martii anni* MCCXXVII.

Christo adhæret.

4 *Interea quod statuerat B. Agnes, monasterio utcumque extructo adimplevit. Albertus Stadensis in Chronico annum assignat* MCCXXXVI *his verbis :* Eodem anno in die Pentecostes soror Regis Bohemiæ, Domina Agnes, hortatu Minorum se reddit Ordini pauperum Dominarum de Regula B. Francisci in Praga, spreto propter Christum Imperatore Friderico, qui eam in conjugem antea postulaverat. *Florebat tunc dictus Albertus, anno* MCCXXXII *creatus Abbas Stadensis : qui relicta dignitate Abbatiali, anno* MCCXL *Ordinem S. Francisci ingressus, reliquum Vitam inter Minores Fratres transegit. Alii B. Agnetem aliquot annis citius et in festo Annuntiationis B. Mariæ ingressam tradunt. Mandarat autem Pontifex litteris missis Joanni Ministro Saxoniæ, et Fratri Thomæ Custodi Bohemiæ, ut Agnetem Apostolica auctoritate in Abbatissam illius monasterii præficerent, et has scripsit et cum hoc titulo.* Gregorius... Abbatissæ monasterii S. Francisci Pragensis Ordinis S. Damiani. Cum seculi vanitate relicta, fragilitatem humanam in stabilitatem perpetuam commutaris, et ex Regina facta voluntarie Dei Omnipotentis ancilla, perfectionis viam in sancta religione, cui te devovisti perpetuo, sis ingressa, omne gaudium tuum et solamen reputans in divinis obsequiis, maxime cum in altari offertur sanctissimum corpus Christi : tuis supplicationibus inclinati, devotioni tuæ auctoritate præsentium indulgemus, ut quinquies in anno in choro monasterii audire possis Missarum solennia et inspicere Presbyterum celebrantem. Datum II Nonas Aprilis, anno XI, *is est Christi* MCCXXVII. *At litteris* V *Idus Aprilis ad Monales*

habitum Clarissarum suscipit, anno 1230.

F

jussu Gregorii IX, *Abbatissa creatur :*

A *niales ejusdem monasterii datis, præbet potestatem Abbatissæ, ut propter nimium frigus illius regionis et aeris intemperiem, super eo, quod certis diebus juxta Regulam in pane et aqua erat jejunandum, et super usum calceamentorum et pellium de Visitatoris consilio valeat, prout expedire viderit dispensare. Iterum anno sequente in Nonas Maii concessit, ut* per Quadragesimam diebus Dominicis et quinta feria bis comedere et lacticiniis refici valeant. In omni vero Pascha et solemnitatibus B. Mariæ Virginis, ac etiam Apostolorum sive in festo Nativitatis Domini, nec non tempore manifestæ necessitatis, utpote infirmitate, nulla ad jejunium teneatur. Præterea quando secundum Regulam in pane et aqua *teneantur* jejunare, refectionem in omnibus sicut in aliis diebus Quadragesimalibus habeant. Demum impertitur licentiam habendi duas tunicas, scapularia et mantellum cum pellibus, et subulares, et utendi fiscombus plenis feno vel palea, nec non cervicalibus.

circa moderationem adhiberi regulæ :

relicti omnes possessiones,

5 *Interim paupertatis amantissima nullos a fratre Rege oblatos reditus admisit, nulla ad aliquas possessiones jura, aut dominiola propria Sororibus permanere voluit : quod vel maxime constat ex ejusdem Gregorii Papæ litteris ad Magistrum et Fratres hospitalis Pragensis S. Francisci, quas hic addimus.* Carissimæ in Christo, inquit, filiæ nostræ Agnes, germanæ illustris Regis Bohemiæ, et Conventui inclusarum ancillarum Christi monasterii S. Francisci Pragensis Ordinis S. Damiani, nobis humiliter supplicarunt, ut hospitalis S. Francisci loci ejusdem, quod olim cum juribus et pertinentiis consueratis, et per ipsas Sedis Apostolicæ monasterio memorato concessi, liberam resignationem recipere curaremus. Nos igitur hujusmodi resignatione recepta, hospitale ipsum, quod B. Petri juris et proprietatis existens, vobis et successoribus vestris concedimus in perpetuum libere possidendum, sub Apostolicæ Sedis protectione sine omni perpetuo permansuro tempore. Datum Laterani v Kalendas Maii anno XII, *Christi* MCCXXXII. *In litteris ad Agnetem ejusque conventum* XVII *Kalend. Maii, præterea concedit, ut* fratres cogi ad recipiendum possessiones non possint.

B

cum jus ad hospitale :

explicationem vitæ expetit :

6 *Duo faciunt successus tempore, quæ B. Agnetem lenire potuerunt, alterum quod* præceptum obedientiæ *in principio formulæ vitæ regularis exprimatur, alterum, quod in eadem formula litteris Apostolicis* Regula B. Benedicti observanda illis tradita *dicatur. Rogarit igitur Summum Pontificem, ut duæ illæ clausulæ tollerentur. Respondit Innocentius* IV *anno primo Pontificatus, Christi* MCCXLIII, *oblonga ad illam missa epistola,* quod Regula ipsa Sorores sui Ordinis non ligat ad aliud, nisi ad obedientiam, abdicationem proprii, ac perpetuam castitatem. *Præterea* quod adjectum sit de B. Benedicti regula, ut per ipsam, quasi præcipuam de regulis approbatis religio authentica redderetur : nulla tamen propter hoc necessitate inducta, ut ipsam teneantur observare. *Omittimus alias epistolas illi a Gregorio* IX *missas : in aliqua* cum petivisset quamdam regulæ formam a se contractam confirmari, *Papa multi et benigna adhortatione dissuasit, addidique alteram, qua ad sanctum vitæ genus et excelsas virtutes invitat. Utramque refert Wadingus, num.* 12 *et* 13 *anno* 1238.

C

§ II. *Acta ad impetrandam Canonizationem. Vita scripta. Nomen fastis sacris insertum.*

Incipit anno 1282

Vixisse B. Agnetem ad annum usque MCCLXXXII infra ad Vitam ostendimus, et tum obiisse VI *Martii, die* XXIV *Quadragesimæ ac feriæ sexta hebdomadæ. Eam a morte plurimis claruisse miraculis petita ejus Canonizatio indicat : de hac ista habet Franciscus Haroldus in epitome Annalium Minorum ad an.* 1328 *num.* 16. Laudabilem caussam suscepit hoc anno Elisabetha Bohemiæ et Poloniæ regina, ut instanter ageret apud Joannem Pontificem pro canonizanda B. Agnete Virgine Clarissa, Ottogari Bohemiæ Regis filia et avia sua, hoc tempore multis miraculis perillustri, in sui Ordinis a se constructo Pragæ monasterio condita : cujus caussæ promovendæ intercessores etiam adhibuit præcipuas e Clero populoque personas : ex quarum litteris ad Pontificem de hac re destinatis, auctor meus Wadingus hic producit ex. quas Pragensis, Cluinensis, Czeslaviensis, Colmensis civitatum Judices et Universitates conscripserunt. *Hæc ibi, in quibus B. Agnes avia dicitur, quod magna amita esset Reginæ Elisabethæ : cujus proavus erat Wenceslaus Rex, frater B. Agnetis. Fuerat hujus patrocinio illa puerpera in periculo mortis liberata uti etiam filius ejus adhuc parvulus, dein Imperator Romanus Carolus* IV. *Quæ infra in Actis hujus Virginis leguntur.*

D

urgetur Canonizatio.

8 *Cetera ex iis, quæ olim ad obtinendam ejusdem B. Agnetis Canonizationem peracta sunt, damus sequentia ad nos transmissa ex libro, cui titulus,* Chronica aulæ Regiæ, ex bibliotheca C. V. Marquardi Freheri Consiliarii Palatini. *Ibi pagina* LXIII *ad annum Domini* MCCXXXIII *ista habentur :* Hoc anno circa festum B. Martini Elisabeth Bohemiæ Regina, spiritu devotionis inflata, propter plurima virtutum opera, quæ Dominus circa corpus et sepulcrum venerabilis Virginis Agnetis, ad S. Franciscum in sua propria scilicet fundatione Pragæ sepultæ, diversis dignatus est temporibus ostendere, totum Clerum Pragensem et majores populi convocavit, ibique devotionem et intentionem suam de Canonizatione jam dictæ Virginis exposuit. Litteras quoque intercessorias ad D. Joannem Papam pro eodem negotio tam Prælatorum, quam civium obtinuit, quas cum suis propriis epistolis Domino Apostolico destinavit. Tenor Litterarum civium iste erat.

E

Pro Canonizatione instituit Elisabeth Regina anno 1328.

Litteræ civium Pragensium ad Pontifium Romanum :

9 Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Joanni, Sacrosanctæ Romanæ ac Universalis Ecclesiæ Summo Pontifici Nicolaus Pragensis, Hermannus Kuttnensis, Henslinus Czaslaviensis, et Gotzkanus Colmensis civitatum Judices ac Universitates et Communia civitatum earumdem, cum debita subjectionis reverentia, pedum oscula Beatorum. Magnum salutis gaudium, magnum divinæ pietatis mysterium, in regno Bohemiæ, de cujus incolatu nos sumus, Deus Deorum Dominus hactenus declarare dignatus est. Nam hanc nonnullis Regibus et regnis ac quibusdam aliis regni ejusdem filiis, incolis et alumnis devotionem et gratiam inspiravit, quod ad perfectionis summam virtutum gradibus ascendentes, ad tantam sanctitatis excellentiam sunt provecti, quod ipsis coram exigentibus meritis ad eminentiam cœlestis exercitus Clericalis, scriptis eorum in cœlis nominibus, Sanctorum catalogo sunt adscripti : quorum dignis et Deo gratis suffragiis, regni ejusdem incolæ senserunt et sentiunt pium et efficax opitulationis præsidium, et in tribulationibus et necessitatibus remedium opportunum. Verum quia Divinæ largitatis munificentiæ suæ mensuram non ponit, nec collata semel liberalitas fastidium sibi præstat, illis, quos eidem regno Patres contulit et Patronos, dedit adhuc et Virginem innocentia agnam, et nominis appellatione Agnetem, quæ felicis memoriæ Domini Przemislai, sive Ottakari Boemiæ quondam Regis filia, ex utroque parente stirpe regali progenita, sic juventutis suæ florem virtutum decore vestivit, quod ab incuntis ætatis suæ primordiis ad patriam visa sit festinare cœlestem. In Ordine tandem S. Claræ conversationem degendo sanctissima

F

A tissima, vitæ suæ terminum sic explevit, quod hoc, quod feliciter inchoaverat, felicius consummavit. Cui perfectioni vitæ laudabilis tantam Dominus contulit gratiam et virtutem, quod in vita et in morte et post mortem tanta miraculorum claritate refulsit, quod evidenter patuerunt et patent quotidie suæ indicia sanctitatis. Quæ quidem lucerna pro Dominorum varietate, qui in regno Bohemiæ post felicis memoriæ Domini Wenceslai Boemiæ et Poloniæ Regis obitum in ipso regno Bohemiæ successerunt, sic occultata, fuit sub modio, quod Virginis vita et sanctitas ad Apostolicæ Sedis et Vestram notitiam non pervenit. Sed nunc in regno ipso stabilitate dominii divina miseratione concessa, Illustris Dominæ, Dominæ nostræ Elisabeth Boemiæ et Poloniæ Reginæ Pater misericordiarum Dominus spiritum suscitavit, ejusque cor in amorem et honorem ipsius Virginis, quæ quidem Virgo ipsius Dominæ Reginæ fuit avia, sic accendit, ut ac Sanctitatis Vestræ pedes, memoratæ Virginis sanctitate deducta, supplicaret et peteret, ut illum venerabilem, sanctum et Deo gratum thesaurum jam diu lucentem in cœlis, super publicæ ac universalis agnitionis candelabrum Vestræ Sanctitatis benignitas ponere dignaretur in terris, Virginem ipsam Sanctorum catalogo adscribendo. Quod et nos Sanctitatis Vestræ advoluti genibus, humilitatis nostræ instantia supplicamus. *Hæcibi. Eratum Pontifex Joannes* XXI, *dictus* XXII, *qui sedit ab anno* MCCCXVI *ad annum* MCCCXXXIV

B

10 *Ut jam dicta supplicatio felicem exitum sortiretur, videntur mandante Elisabetha Regina undequaque conquisita illustriora Acta et miracula, atque ex iis duplex Vita B. Agnetis confecta, cujus altera sermone Latino, altera Bohemico fuit exarata : prior datur ex vetusto codice Ecclesiæ Pragensis eruta, cujus aliquod apographum extat in collegio Clementino Societatis Jesu apud P. Joannem Tannerum : et hanc statueramus solam dare, omissa Vita posteriore, quam ex duobus etiam vetustis codicibus descriptam Latinitate donavit vir eruditus e Societate etiam Jesu Georgius Crugerus. Verum dum utramque inter se contulimus, deprehendimus illustres rerum circumstantias cum earus miraculis addi, et quia hactenus etiam inedita est, judicavimus ipsam quoque prælo dignam esse, et priori addi debere. Codicum horum MSS. quibus Crugerus usus est, alter appellatur Crumloviensis, alter Velesla-vius : uno unius auctor creditur B. Agneti coævus extitisse, et de eo accipienda esse ista verba infra num.* 18 *relata : Hæc habui e veteri manuscripto coævi auctoris, quæ de insolita virgun-tate regiæ antesecessum*

C *parthenonem virtute paucis annotarem. Cæterum ut ex dictis patet, ut explicarentur obscura, hinc inde interposuit pauca jam memoratus Crugerus. De eadem B. Agnete agunt passim, qui de rebus et personis Ordinis Minorum, aut gestis Regum et Sanctorum Boemiæ agunt : quorum plurimos allegat Arturus du Monstier in Martyrologio Franciscano, ubi hoc eam elogio exornat, adhuc* VI *Martii : Pragæ in Bohemia B. Agnetis Virginis, Regis Bohemorum filiæ, quæ spretis regalibus oblectamentis, monasticam professa est, et paupertate, pudicitia ac signis emicans cucurrit ad Christum sponsum. Similia habet idem auctor in Gynæceo sacro et Lahertus noster in Menologio Virginum. Duo hic compendia subjicimus, Bartholomæi Pisani lib.* 1 *Conformitatum, fructu* 8 *par.* 2, *et Georgii Bartholdi Pontani lib.* 4 *Bohemiæ pix : quos duos reliqui fere describunt aut pauca etiam elogia decerpunt. In Pisano reperimus Marcum Ulyssiponensem Lusitanice, Hispanice, Italice, Gallice editum, et Valerium Venetum Capuccinum in suo Italico tractatu de S. Clara et illustribus Clarissis, qui errorem typographicum quo civitas Plangetes hoc Pragetes apud Pisanum legebatur, emendavit, et civitatem Pragen esse ostendit. Hisce præponimus quatuor epistolas S. Claræ ad B. Agnetem, quas a se Latine redditas transmisit Joannes Tannerus, Societatis nostræ Sacerdos.* D

Memoratur in Martyrologiis

Ex Apparatu P. F.

§ III. *Monasterium Clarissarum extructum, abalienatum, restitutum. Ossa anno* MD XLIII *reperta an B. Agnetis? Miracula recentiora.*

Cum Acta hæc prælo apparassem cum adjunctis annotationibus et parte Commentarii prævii hactenus tradita, et tamen mihimet ipse non plane satisfecissem, litteras in Bohemiam misi ad R. P. Joannem Possmurnum ante Bohemicæ Societatis nostræ supremum Præpositum Provincialem, tunc Pragæ ad S. Clementem Rectorem Collegii Academici : cujus eximiam benevolentiam Romæ anno MDCLXI *expertus fueram. Hic curam hanc omnem commisit industriis sui collegii viris, RR. PP. Joanni Tannero et Tobiæ Htawito, qui de ipso monasterio Clarissarum ejusque mutationibus, de Reliquiis effossis et miraculis, deque cura ad impetrandam Canonizationem impensa ad hæc nonnullis ista indicarunt.* Acta Pragæ transmissa.

12 *Primo harum sanctimonialium monasterium extructum est in angulo urbis veteris Pragensis prope Moldavam fluvium, a Judæorum habitatione duabus circiter plateis remotum. Habet autem extremum illud Veteris-Pragæ territorium a reliqua Urbe vetere diversum magistratum suaque jura : totumque etiamnum subest jurisdictioni Abbatissæ hujus monasterii. Acta utraque infra danda indicant templum sub nomine Salvatoris a B. Agnete fuisse ædificatum. Accedit, teste Tannero, auctoritas Danielis Welcslawini, quæ in rebus Bohemicis magno in pretio habetur. Idem tradi in Kalendario Historico Bohemico suggerit Halwitius hinc per posteros in summo altari superiorem imaginem collocatam repræsentare ipsum Salvatorem. Interim sæpe nomine S. Francisci solitum est indicari. Verum his nominibus quasi abolitis ob memoriam B. Agnetis titulus est a populo impositus, et templum Divæ, Sanctæ aut Beatæ Agnetis passim appellatur. Extat modo in eadem Vetere-Praga ab alio latere haud procul a Judæis templum Salvatoris, opus recentissimum circa annum* MDCXVI *aut sequentes inchoatum, quod huc non spectat, nisi ut Lector moneatur ab antiquo Salvatoris templo, etiam situ loci plane esse distinctum.* Monasterii situs et jurisdictio : E templum olim sub nomine Salvatoris, idem S. Francisci, post B. Agnetis notum :

13 *Sanctimoniales tam hujus, Salvatoris sive B. Agnetis monasterii, quam reliquæ omnes, prævalentibus Hussitis, ex civitate fuerunt et in nonum S. Aniæ monasterium, quod erat Virginum secundum institutum et regulam S. Dominici Deo sancte servientium, simul numero, ut minimum quadringentæ compactæ vivere debuerunt : quod factum tradunt circa annum* MCCCXXX, *cum bella Zisckiana fervebant, quando et monasterium harum Clarissarum magna ex parte destructum dicitur, et vacuum permansisse, nullis ad illud redeuntibus sanctimonialibus. Postea centum et plus libris annis elapsis, Ferdinandus I Imperator, et Rex Bohemiæ anno* MDLV *illud donavit Reverendis Patribus Ordinis Prædicatorum pro ruinis cœnobii S. Clementis ad Pontem, quas dedit Societati nostræ, ubi nunc illustre est Collegium Academicum : in quo humanæ divinæque scientiæ tum nostris tum externis magna regni universi utilitate traduntur. Postea tamen sub Ferdinando II pars ejusdem in Albo-Monte obtentam, datum est Reverendis Patribus Ordinis Prædicatorum ejusdem provinciæ sub S. Ægidii templum, ac monasterium B. Agnetis Patribus Franciscanis restitutum, a quibus pervenit sanctimoniales eo traductæ : verum cum hæc anno* MDCXVII *peste periissent omnes, illis alii e diversis Civitatis substitutæ sunt, quæ e Tequicensi oppido, Pragæ sex milliaribus discreto, apud Virginem Alborum ordinis hodieque degunt, forte etiam non omnes, relicto eremo illo monasterio huc migrarunt, atque in hodiernum diem in summa* sanctimoniales expulsæ sub Hussitis. F circa an. 1420. monasterium datum P. Prædicatoribus, et tandem Virginibus Clarissis.

A ma paupertate laudabiliter ibidem numero XIX vivunt.

14 Sepulta est B. Agnes in sacello Deiparæ Virginis, quod in latere dextero ipsius templi Salvatoris est extructum, in quo anno MDCXLIII repertum est aliquod defossum corpus, et mox e spe omnium existimatum, et sparsum fama quaquaversum volante, esse sacras reliquias B. Agnetis, potissimum quod quamprimum lateres sepulcrum tegentes removerentur, odor exhaturet valde suavis. Non est tamen motum sepulcrum, sed denuo asseribus duplicatis occlusum : donec Eminentissimus Cardinalis ab Harrach Archiepiscopus Pragensis, certior hujus rei factus, consensum præbuisset. Ab hac continuo constituti Commissarii, qui rem totam attentius examinarent, scilicet Illustrissimus Dominus Josephus liber Baro de Zollego, tunc temporis Archiepiscopalis aulæ supremus Præfectus; Reverendissimus Dominus Andreas Clemens Kocherus a Kochenberg, Metropolitanæ Ecclesiæ Pragensis Decanus, et Curiæ Archiepiscopalis Officialis; Reverendissimus Dominus Nefestinus de Kolowrat, Decanus regiæ capellæ omnium Sanctorum in arce Pragensi, Archiepiscopalis Secretarius. Hi die VI et X Junii dicti anni MDCXLIII consueto in similibus examinibus diligentiam adhibuerant, et strato sub pavimento, quod circa inventum corpus viderat et observarant triplicis generis personas examinarant : harum primæ fuerant ex monasterio B. Agnetis sex Virgines sanctimoniales, Anna Clara Stanizska de Bystrzice Mater Abbatissa; Ludmilla, quæ nunc Mater Abbatissa vivit, Clara, Magdalena, Salome, Dorothea : dein tres Sacerdotes cœnobii S. Jacobi Fratrum conventualium S. Francisci, R. P. M. Stephanus Polonus Guardianus, P. Didacus Confessarius dictarum sanctimonialium, postea Provincialis, P. M. Honorius : denique ex secularibus Balthasar Dietrich pictor et civis Neopragensis, et Henricus Ernestus. Omitto singulorum ætatem, et in prioribus annum vestis monasticæ susceptæ.

B

15 Hi ergo, quia inventioni dicti corporis interfuerunt omnes, interrogati fuerunt, Quare foderint, quæ signa præcesserint, et quid invenerint. Respondit præ reliquis Mater Abbatissa juxtanis procuratæ caussam extitisse, quod thesaurum pro summa monasterii necessitate speraverint invenciendum, cum audivisset eo loci flammas erumpere : quæ signa solent esse latentium thesaurorum. Quo cognito P. Guardianus, quia et ipse audiverat, ubi flammæ erumperent, thesaurus latere; assensit se licentiam fodiendi dedisse : quam fossionem Virgo Salome eamdem ob caussam valde urserat. At

C

flammas erumpentes viderant duæ sanctimoniales, Clara septuagenaria et Ludmilla postmodum Abbatissa : illa, vespere dum Anna Clara Abbatissa in templo oraret; verum non arbitrata est fuisse veras flammas sed quamdam illusionem : altera tempore Completorii viderat instar facis accensæ lucem erumpentem. Addebantur et alia signa, quæ fossionem præcesserant, scilicet tempore Matutini vesani quendam sanctimonialem plane incognitam, quæ et chorum introspexit, et sanctimoniales omnes observarat, in pedes dispersas. Præterea sæpius et a pluribus ex hac fossione cognoscibili vere editos audiamus, ne Dorotheam adeo juvet prædictum, ut in quamdam inciderit temere lapsa. Matrem etiam Abbatissam præceptisse, ut singulis diebus Canticum aliquod de Spiritu sancto recitaretur. Demum ipsam horribilem vocem coram Commissarius fuisse exauditam.

16 His dictis ex, quæ circa sepulcrum inventum apparuerant, observatis, enarratum est ac primo respondebant omnes, primo tumbam, in qua corpus est repertum, fuisse lignean et quidem putridam, acceptis asseculis mollis circa caput et pedes : dein penes corpus apparuisse Crucem ligneam fusco adjacentem, cumque, ne lectum sustineret, statim in cineres dissolutam. Velum etiam ostensum, quale ipsæ sanctimoniales solent gestare; verum instar telæ aranearum disparuisse : cranium præterea, mentum et dentes in considerationem omnes attraxisse, sed vel potissimum in stuporem commovisse odorem desiderabilem et suavem undequaque sparsum, dum sepulcrum aperiretur : adeo ut P. Didacus Confessarius, dein Provincialis, inquisiverit, num aliquis odoramenta penes se haberet, sed neminem quidquam habuisse. Virginem etiam Ludmillam, postea Matrem Abbatissam, tanto fuisse odore afflatam ut cogeretur habitum deponere, diceretque se non posse tam potentem, fortem et suavem odorem sustinere : ipsos etiam lateres sepulcrum tegentes lætum dedisse odorem : imo chirotecas, quibus Balthasar pictor attigerat tumbam, adhuc quarta die gratum et suavem spirasse odorem. Atque hæc fere sunt, quæ cum juramento coram Domino Commissario confessæ sunt, et deposuerunt supra nominatæ personæ; ut nos ne tædio afficiatur lector, quomodo singulæ responderint, neglexinus seorsum indicare. Finito examine, descenderunt Domini Commissarii ad templum, ac illustrato sepulcro, non, prout ante solebat esse, clausum foret ac debito more custoditum) tumbam exponi fecerunt, et curam ossium (quæ in cistula quadam alba lignea reposita, et sigillo Thomæ Javornicii, Cancellistæ, ut vocant Archiepiscopalis obsignata fuerant) tribus ante nominatis Patribus Franciscanis, eorumque Provinciali commiserunt, atque ad sacristiam, ubi de facto reposita manent, in præsentia sua portari fecerunt.

D

E

17 Postmodum die XIII Junii hora septima matutina, ad indagandam rei veritatem, ad dictum B. Agnetis templum ac monasterium descendit cum tota fere aula Eminentissimus Cardinalis ab Harrach una cum prædictis Dominis Commissariis, et accepta cistula alba, in qua ossa corporis inventi reposita diximus, jussit sigillum auferri, et cistulam per P. Provincialem reservari. Convocatæ etiam fuerunt sanctimoniales, ac denuo ad aliquot quæstiones jussæ sunt respondere. Verum cum nihil novi addendum occurreret, ex sacristia dimissæ sunt. Lustrata accurate fuerunt omnia in cistula reposita ossa, et duobus etiam Patribus Capucinis ostensa. Quibus peractis, cistula Eminentissimi sigillo annulari in præsentia omnium obsignata est, et curæ dicti Patris Provincialis commissa, et in sacristia cuidam cistæ majori inclusa, ut dudum, dum ulterior resolutio accederet, observaretur. Quæstione hac mota inquisitum est, num aliqua monumenta extarent de antiqua ossium B. Agnetis translatione, quod ex traditione diceretur et caro non diu post mortem consumpta, et ossa in novam cistulam transposita. Servatus fuerat libellus antiquus de morte B. Agnetis et depositione ossium, sed in tempore belli Succici apud quamdam e nobilioribus Dominum creditur periisse. Viderat illum unice practicus D. Javornicius Cancellista Archiepiscopalis, postea venerabilis Consistorii Secretarius, imo et aula Palatii regni Perillustris Declamator, testaturque cum rebus postremis maxime quoad cistulam convenire R. P. Joannes Tannerus in suis ad nos litteris scribit sese aliquoties ex dictis ossibus vidisse, eorumque fragrantiam sensisse, ac plane inclinari, ut credat ossa e corpore B. Agnetis prosse.

F

18 Alia jussu Augustissimi Imperatoris Ferdinandi III inquisitio facta est. Postquam enim Sacra Cæsarea Majestas, accepta plena informatione de corpore invento, sed sub dubio num illud B. Agnetis censeri necne debeat, resolvere et clementissime demandare dignata fuisset, quæ cum submissis tractandis ex Camera regni Bohemiæ sumptibus, solitis quæreretur, num aliud corpus et forsan B. Agnetis, ibidem lateret; instituti in hoc negotio Reverendissimi Domini Commissarii, scilicet ante nominatus D. Andreas Clemens Kocher a Kochenbergh, qui priori examini interfuerat, D. Franciscus Thomas Pfeutenauer, P. Ferdinandus Leglobon Ordinis Conventualium Minister Provincialis

Corpus aliquod inventum anno 1643, dubitatum an B. Agnetis.

coram Commissariis examen institutum :

causa fossionis.

signa præviæ,

reperta tumba lignea,

in ea Crux,

velum, ossa :

sparsus odor suavis :

tumba exposita :

ossa inclusa cistulæ, in sacristia reposita.

Eadem coram Cardinale Archiepiscopo lustrata.

assensit antiquus libellus.

Jussu Ferdinandi III Imp.

nova fossio incepta

A *lis, et D. Adamus Raab a Camera deputatus. Hi ergo accinxerunt se operi die* XIV *Octobris dicti anni* MDCXLIII, *sed neguo isto die, neque sequenti aliquid patratum est, quod huic historiæ inseri necesse est. Dein* XVI *Octobris inventum est sepulcrum ex quadratis lapidibus albis confectum : cujus longitudo erat trium ulnarum et trium quadrantium, latitudo ulnæ unius cum quadrante : quod propter profunditatem et angustiam fossæ per partes, uti etiam erat confectum, est extractum. Quo facto altare capellæ media ex parte dejectum, et alia ex parte exportatum est, et quæsitum, quidnam appareret in marmore albo sub altari per modum sepulcri eminere. Erat autem illud marmor album, ipsa forma sua aptatum sepulcrum, longitudinis ulnarum trium cum tribus quadrantibus, latitudinis duarum ulnarum cum quadrante, profunditatis unius ulnæ cum dimidia absque lapide superiore, in quo inter terram et lapides inventa lignea cistula putrida unius circiter ulnæ, duplici clausura ferrea obducta : cujus superior pars ob putredinem corruit. Quibus visis statim D. Visentenir sepulcrum illud intravit, et manibus propriis terram plus quam unius horæ spatio ejiciendo feliciter ista subnotata invenit.* Cranium, os brachii, os cruris, Mandibulas duas cum quatuor dentibus, Particulam de spina dorsi et nonnullas alias particulas. *Quæ omnia diligenter cum partibus cistæ putridis et ferramentis nonnullis in cista sacristiæ sub duorum Commissariorum sigillis deposita sunt in diem sequentem* XVII *Octobris ; quando post auditum sacrum dicti Domini Commissarii, quæ prulie invenerant, lustrarunt et consignarunt, ac tandem in cista reponi et hanc obsigillari curarunt. Hinc usque ex Actis venerabilis Consistorii præcipua, et fere verbis illorum contracta. P. Joannes Tennerus corpus hoc secundum, mense Octobri inventum, suspicatur esse alicujus Imperatricis aut Reginæ in eo templo sepultæ aut etiam defunctæ, cum plures tales ibi habitarint. At certissimam veritatem deprehendi non posse addit, nisi Deus manifesto aliquo miraculo revelarit.*

inventum sepulcrum.

et in eo varia ossa :

B

an alterius ?

19 *Interim excitata fuit major populi Pragensis erga B. Agnetem devotio, quam etiam nonnulla miracula confirmarunt : inter quæ nobis hæc tria indicata fuerunt, quorum prius contigit anno* MDCXLIII, *et ante dictam inventionem uno solum anno. Decumbebat in monasterio Soror quædam paralytica, quæ omni manuum et pedum usu privata erat. Ea interne stimulata, petiit ad locum sepulcri B. Agnetis deferri. Delata est, ac in modum Crucis auxilio Sororum sese projecit in terram, expetenssodalium quoque suarum preces auxiliares. Obsequuntur illæ, et pro sanitate afflictæ deprecantur. Vix aliqua mora interjecta, surrexit Virgo luxata firmissima, et quæ antea pedibus consistere non valuit, jam sine ullius adminiculo ad ministerium cum ceteris, acsi infirma non fuisset, repedavit.*

Sanantur paralytica,

C

20 *Virgo Ludmilla Catharina Kozlowska, dein Mater Abbatissa anno* MDCLXVII *a medicis in infirmitate deposita fuit. Ubi vero cereum donum et virginum preces beatæ Virgini Agneti obtulerat, continuo melius habuit.*

periculose ægra,

21 *Anno* MDCLXIII (*quo ista Praga ad nos missa sunt*) *die* XXI *Septembris Elizabeth Rossleriana Civis Neo-Pragensis tulit ad monasterium S. Agnetis filiolam desperato discuterix laborantem expetitque cum habitu monastico indui, B. Agneti prolem devotius Annuerunt petenti Virgines, et filiola sequenti die convaluit.*

discuteria laborans.

§ III. EPIST. IV S. CLARÆ AD B. AGNETEM.

I. Inclytæ, et Venerabili Virgini Agneti, Filiæ præpotentis semperque invicti Boemiæ Regis, Clara indigna ancilla Jesu Christi, et famula virginum Deo dicatarum in monasterio S. Damiani, obsequia sua defert spiritualia, et cum demississima reverentia æternæ felicitatis gloriam apprecatur.

Famam sanctæ tuæ conversationis, et vitæ irreprehensibilis, quæ non modo ad nos pervenit, sed universum pene orbem jam pervagata est, gloriam audiens, vehementer in Domino gaudeo et exulto ; neque solum ego, sed et omnes ii, qui faciunt, et facere desiderant voluntatem, ac obsequium exhibere Jesu Christo. Notum enim est, quomodo cum super omnes honore et gloria mundi hujus uti, Augustissimo etiam Cæsari, prout tuam et ejus Majestatem decebat, nubere potuisses ; toto cordis affectu et intimo desiderio magis sanctam paupertatem et carnis mortificationem elegeris ; electo etiam in matrimonium longe nobiliore Sponso ipso Domino Jesu Christo. Hic incorruptam, et intaminatam virginitatem tuam semper inviolatam custodiet, quem cum amaveris, semper casta permanebis, cum tetigeris evades castior ; cum sumpseris, virgo permansisti. Ejus potentia omni potentia est fortior, gratia gratiosior, aspectus omni alio pulchrior, amor singularis, omnes delicias excedens. Ad hujus Sponsi amplexum tu electa es, qui ubera tua lapide pretioso et aures inæstimabilis pretii unionibus exornavit, totamque te circumdedit chrysolitho, et coronavit corona aurea, expressa signo sanctitatis. Quare Soror dilectissima, imo Domina Venerabilis, nam et Sponsa et Mater et soror es Domini mei Jesu Christi, incorruptæ virginitatis et sanctæ paupertatis vexillo gloriose exornata, confortare in sancto servitio, quod exemplo pauperis Jesu Crucifixi ferventi desiderio inchoasti ; qui pro nobis omnibus dira tormenta in cruce perpessus, eripuit nos e potestate Principis tenebrarum, a quo ob peccatum primi parentis captivi tenebamur, reconcilians nos Deo Patri. O beatam paupertatem, quæ amantibus, et amplexu suaviantibus se bona largitur æterna ! o sanctam paupertatem, quam habentibus regnum cœlorum promittitur æterna gloria, et vita beata absque dubietate donatur ! o amabilem paupertatem, quam Dominus Jesus Christus, qui cœlum, et terram gubernavit et gubernat, qui dixit et facta sunt omnia, singulariter complexus est ! ipse enim dicit : Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, filius autem hominis, id est Christus, non habet, ubi caput reclinet, inclinato capite in cruce emisit spiritum. Quare talis et tantus Dominus uterum purissimæ Virginis ingrediens, undique indigus et pauper in hunc mundum venire voluit, ut homines, qui pauperes et indigi cœlestis cibi erant, in eo fierent divites, et dominatores regni cœlestis. Gaude igitur et exulta vehementer ac spirituali repleri lætitia quandoquidem elegisti magis contemptum mundi hujus quam honorem, paupertatem, quam temporales divitias, et pras terrenis thesauros in cœlis, quia digna es habita ut esses soror, sponsa et mater altissimi Dei Filii, et gloriosæ Mariæ Virginis. Certa sum te fide firmissima credere et scire, quod regnum cœlorum non nisi pauperibus sit promissum, nec ullis aliis quam pauperibus a Domino conferatur ; dum enim res mundi hujus amantur, fructus amoris perditur. Deo et mammonæ servire non possumus : aut enim unum diligemus, et alterum odio habebimus, aut uni inservimus et alterum contemnemus. Scis quoquoquod vestibus indutus cum nudo nequeat convenire, nec vestibus ornatus pugnare valeat cum mundo ; siquidem prius terra allidtur, qui habet in se quo arripiatur. Splendide in hoc seculo vivere, et in altero cum Christo regnare, difficile est : facilius enim transibit camelus per foramen acus, quam dives in regnum cœlorum. Propter quod abjecisti vestimenta, id est divitias mundi, ut luctata cum ejus fallaciis fortiter vinceres, et per viam angustam regnum cœleste ingrederis. Felix certe, et omni laude digna mercatura, dimittere terrena pro æternis, mereri cœlestia per

D *Laudat quod pro Cæsare sponso Christum,*

E *ejusque extremam paupertatem,*

F *qua certissima est salutis consequendæ via*

et animos addit ad perseverantiam,

A mundana, centum accipere pro uno, et beatam vitam sine fine possidere. Quapropter Celsitudinem et Sanctitatem tuam humillimis precibus in visceribus Jesu Christi obsecrare constitui, ut confortaris in sancto ejus servitio, et crescas semper de bono in melius, de virtute in virtutem : ut ille, cui toto cordis affectu famularis, cumulatissima sua gratia te exornare dignetur. Rogo etiam te in Domino, quantum maxime possum, ut me ancillam tuam, licet indignissimam, aliasque devotas Sorores, quæ mecum in monasterio sunt, in sanctis precibus tuis Domino commendare digneris, ut tuis precibus adjutæ possimus mereri misericordiam Jesu Christi, ut una tecum dignæ simus frui visione æterna. Vale in Domino, et pro me ora. Alleluia.

II. Filiæ Regis Regum, Virgini Virginum, sponsæ dignissimæ Jesu Christi, et ideirco Reginæ Agneti, Clara pauperum virginum inutilis et indigna ancilla salutem, et semper vivere in magna paupertate.

Gratulatur et egregium profectum,

Gratias ego danti gratiam, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum credimus provenire, qui te tantis virtutibus exornavit, atque ad eam perfectionem adduxit, ut perfecti Patris facta imitatrix, digna fueris fieri perfecta, ne oculi ejus imperfectum quidpiam in te viderent. Hæc est illa perfectio, qua te sibi in æternis gaudiis cœlestis Rex conjunget, ubi residet in solio stellato gloriosus. Tu, quæ regni terrem altitudine contempta, deliciisque conjugii Cæsarei spretis, amatrix facta es sanctæ paupertatis, ac in spiritu magnæ humilitatis et ferventis amoris vestigiis Jesu adhæsisti, digna, quæ ei connubio jungereris, inventa es.

Et quia novi te virtutibus omnibus repletissimam, nolo verbis multis onerare te, quamvis forsitan nihil superfluum in iis rebus, e quibus solatium aliquod provenire potest, tibi videatur. Unum tantum, quia necessarium, insinuo, et exhortor te per amorem ejus : cui in suavem odorem sacrificium te obtulisti, ut memineris vocationis tuæ, ut altera Rachel, principium semper recipiens : quod jam tenes, tene, quod agis, age; nec unquam subsiste, sed cursu veloci, imitatione manueta, pede celeri, ne incessus tuus de pulvere aliquid contrahat, secura et læta in via tantæ beatitudinis progredere : nulli credens, nulli consentiens, qui te ab hoc proposito avellere, et currenti in via obstaculum ponere vellet : curre in

Commendat obedientiam,

C ea perfectione, ad quam te vocavit Spiritus Dei, ut in ea reddas vota tua altissimo, et securius ambules viam mandatorum Dei, sequarisque consilia Reverendi Patris nostri, Fratris Eliæ Ministri Generalis totius Ordinis, eaque super omnia consilia alia tibi sequenda propone, et pretiosiora æstima super omne aliud donum. Si quis autem aliud quid tibi dixerit aut insinuavit, quod perfectioni tuæ contrarium sit, quod vocationi Dei obsistat, etsi posses exultari et honorari super omnes homines, hujus tamen consilia ne sequere : pauperem autem Christum virgo pauper amplectere, intuere factum tui causa contemptibilem, eumque sequere, facta et tu contemptibilis propter eum in hoc mundo.

et Christi paupertatis imitationem.

Sponsum tuum speciosum forma præ filiis hominum, pro salute tua factum inter homines deformissimum, toto corpore flagellis dilaceratum, et in summis doloribus in cruce expirantem intuere, o Regina inclyta, et exardesce toto affectu in ejus imitationem : si compateris, etiam conglorificaberis; si condoles, congaudebis; si in cruce commoraris, in lumine Sanctorum cum eo habitationes obtinebis cœlestes : nomen tuum scribetur in libro vitæ, fatu-

rum gloriosum in secula seculorum : pro transitoriis D mundi hujus bona capies æterna, et vives beata sine fine. Vale dilectissima Soror et virgo, benedicta propter Sponsum tuum, meque cum Sororibus meis (quæ de bonis a Deo tibi communicatis gaudemus vehementer) in sanctis tuis precibus, una cum tuis Sororibus Domino Deo diligenter digneris commendare.

III. In Christo Jesu mihi præ omnibus aliis honorandæ Virgini, et præ omnibus mortalibus dilectæ Sorori Agneti, serenissimi Regis Boemiæ Filiæ, et nunc summi Regis cœlorum Sorori et Sponsæ, Clara humilis et indigna ancilla Dei, et pauperum virginum famula, salutare gaudium in auctore salutis, et quidquid optimum est desiderabile.

De valetudine tua felici, statu et progressu in bene cœptis constanti, in quo te ad adipiscendam cœlestem mercedem alacriter perseverare intelligo, vehementi in Domino repleor gaudio : quia agnosco te, dum pauperem et humilem Jesum Christum imitaris, et meos et aliarum Sororum mearum in hac pretiosa imitatione supplere defectus. Vere gaudere possum, nec ullus est, qui me tanto gaudio possit spoliare : nam quod sub cœlo desiderabam, jam possides : quandoquidem astutum hostem, superbiam et vanitem, quæ perdunt ac in insipientiam inducunt corda hominum, mira prudentia et gratia Dei circumdatam te video superare, et thesaurum in agro mundi hujus ac humanis cordibus absconditum, quo talia emuntur ab eo, a quo omnia ex nihilo creata sunt, humilitatem virtutis, fidei, et paupertatis amplecti conspecio; atque ut verbis utar Apostoli, ipsius Dei te assero adjutricem, ineffabilisque ipsius corporis calentium membrorum sustentatricem et erectricem. Quare quis me de tantis bonis gaudere prohibeat? gaude et tu dilectissima semper in Domino, neque comprehendat te amaritudo aliqua.

Gaudium suum de ejus profectu testatur

E

O in Christo dilectissima virgo, Angelorum gaudium et corona Sororum! pone mentem tuam in speculo æternitatis, pone animam tuam in splendore gloriæ, pone cor tuum in figura substantiæ divinæ, et transforma per Dei contemplationem temetipsam totam in imaginem Deitatis ejus; ut sentias, quæ sentiunt amici, gustans secreta dulcedinis quam omnipotens Deus dilectis suis abscondit ab initio, et omnibus iis, qui in hoc fallaci mundo, qui cæcos sui amatores seducit, existentes eum deserunt : eum ex

hortatur ad Dei amorem

F toto ama, qui ex toto pro tui amore se obtulit, cujus pulchritudinem sol et luna admirantur, cujus mercedis magnitudo, et multitudo est absque fine; hunc alio altissimum filium Dei, quem Virgo peperit, et post partum Virgo permansit : ejus dulcissimæ Matri adhære, quæ talem genuit Filium, quem cœli capere non poterant, ipsa vero in parvulo corpusculi sui utero portavit, et sinu virgineo reclinavit. Cui non indignationem moveat fallacia hostis generis humani, qui per res cito transituras et vanam gloriam in nihilum convertere nititur id, quod majus est ipso cœlo?

Mihi jam gratia Dei constat certo, quod dignissima creatura fidelis hominis anima major sit cœlo; siquidem ipsum cum aliis creaturis capere non potuit creatorem : una vero anima fidelis ejus est habitatio et sedes, idque per caritatem, quam non habent impii, dicente veritate : Qui diligit me, diligetur a Patre meo et ego diligam eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus : quemadmodum enim gloriosa Virgo Virginum Deum et hominem

super omnia æstimabilem.

Jo. 14. 23

verum

A verum in utero virgineo portavit, ita et tu imitando eam in humilitate et paupertate, semper eumdem Dominum spiritualiter portare potes, eum continens, a quo omnia continentur : quem dein tu et aliæ, quæ divitias mundi hujus spernunt, plenius continebitis. Falluntur in hoc aliqui mundi hujus Reges et Reginæ, quorum superbia etsi ad cœlum usque ascenderit, et capite suo tetigerit firmamentum, in fine tamen ut stercus peribunt.

Venio nunc ad ea, quæ a me tibi significari petisti, quæ minirum essent ea festa, in quibus liceret nobis ciborum varietate uti. Ea ego dilectioni tuæ, prout S. Pater noster Franciscus ea nos celebrare singulariter admonuit, tibi transcribo. Sic igitur habet : Præter debiles et infirmos (quibus quoscumque cibos cum omni solicitudine dari admonuit, ac imperavit) nemini licet ex nobis, quæ corpore sana ac fortis est, aliis cibis, quam quadragesimalibus uti, tum feriato, tum festo die; sed jejunandum quotidie omnino, Dominicis tantum diebus exceptis, sicut et Nativitatis Domini, in quibus bis in die comedendum est, similiter feria quinta consuetis temporibus, prout cui libuerit, ita ut cui videtur non jejunandum, ad id non cogatur. Nos autem bene valentes B jejunamus quotidie, exceptis Dominicis, Nativitatis et omnibus Resurrectionis diebus, sicut Regula S. P. nostri Francisci nos edocet. Diebus etiam B. Virginis Mariæ et SS. Apostolorum jejunare non tenemur, nisi forte in feriam sextam incideret; et ut supra dixi, quæ bene valemus ac fortes sumus, semper quadragesimalibus cibis utimur; quia tamen corpus nostrum æreum non est, neque fortitudo nostra fortitudo lapidis; sed debiles et corporis infirmitatibus subjectæ sumus, a minio abstinentiæ rigore, quem te sectari cognovi, abstinere te vehementer in Domino rogo : ut vivens et sperans in Domino, rationabile obsequium exhibeas ei, et holocaustum tuum sale prudentiæ sit conditum. Vale in Domino prout ipsa desideras: meque et meas Sorores tuis sanctis Sororibus commenda.

Declarat quibus Festis non oporteat jejunare,

IV. Dimidio animæ meæ, et præcordialis amoris adyto singulari, Serenissimæ Reginæ Agneti, Matri meæ dilectissimæ, et Filiæ præ omnibus specialiter dilectæ, Clara indigna ancilla Christi, et ancilla inutilis ancillarum ejus, quæ degunt in monasterio S. Damiani, salutem, et cum aliis Sanctis Virginibus ante thronum Dei et Agni C novum cantare canticum, et quocumque ierit Agnus, cum sequi.

O Mater et Filia, sponsa Regis omnium seculorum; quod non scripserim tibi ea frequentia, quam anima mea, et tua exoptasset, mirari noli, neque persuade tibi ullo modo incendium amoris, quo erga te flagro aliquomodo imminutum esse, sicut enim diligebant te viscera matris tuæ, ita ego diligo te : id unum intercessit : paucitas nuntiorum, et magna in viis pericula. Nunc autem occasionem caritati tuæ scribendi nacta, coexulto tecum, tibique in gaudio Spiritus sancti congaudeo, o sponsa Christi : quia quemadmodum prima illa S. Agnes Agno immaculato, qui tollit peccata mundi, conjuncta fuit, ita et tibi, o felix! datum est frui unione cœlesti illius conjunctionis, quam stupent cœlorum exercitus : cujus desiderium omnes ad se rapit, memoria satiat, bonitas omni dulcedine replet, odor mortuos resuscitat : cujus gloriosa visio beatos facit omnes cives supercœlestis Hierusalem, quæ est splendor gloriæ, lumen æterni luminis, et speculum sine macula : hoc speculum inspice quotidie o Regina, et sponsa Jesu Christi, in eoque faciem tuam sæpius contemplare, ut foris et intus ita te exornes diversissimorum florum virtutibus, iisque vestimentis induaris, quibus indui decet filiam et sponsam supremi Regis. O dilectissima in hoc speculo inspiciendo licebit tibi cum divina gratia deliciari. Accede et vide primum in hoc speculo reclinatum Jesum in præsepio, in maxima paupertate, vilibusque panniculis obvolutum. O admirandam humilitatem! et stupendam paupertatem! Rex angelorum, Dominus cœli et terræ in præsepio positus est. In medio hujus speculi intuere sanctæ humilitatis beatam paupertatem, cujus gratia plurima incommoda pro redemptione generis humani pertulit. In fine tandem speculi intuere ineffabilem amorem, quo pati voluit in ligno crucis, in eoque etiam morte infami obire. Hoc speculum in ligno crucis positum admonebat transeuntes, dicens : O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor, sicut dolor meus: respondeamus nos ei vocanti et gementi, una voce et spiritu : memoria memorabor tui, et anxiabitur in me spiritus meus. Hoc fervore amoris exardesce o Regina, simulque memineris cœlestis Regis ineffabiles delicias, divitias et honores æternos, suspiransque ingenti desiderio ex præcordiali amore E exclama : Trahe me post te, curram in odorem unguentorum tuorum, o Sponse cœlestis : curram, nec cessabo, donec introducas me in cellam vinariam, donec læva tua sit sub capite meo, et dextera tua feliciter amplexetur me : osculare me osculo oris tui.

D

in eum, ut speculum inspicere debeat,

et amorem excitare :

In hac consideratione posita memineris pauperem Matrem tuam, et scito quod ego felicem tui memoriam inseparabiliter in tabulis cordis mei scripserim, habens te ex omnibus dilectissimam. Quid plura! taceat lingua corporis in amando te, et loquatur lingua spiritus, o Filia benedicta : amorem enim, quem erga te habeo, corporalis lingua nequit exprimere. Quare hæc, quæ scripsi insufficienter, benevole ac benigne suscipe, et maternum saltem amorem adverte, quo erga te et filias tuas quotidie exardesco. Filiabus tuis me, et filias meas, dignissima nostra Soror Agnes, diligenter commenda in Domino. Vale o dilectissima cum filiabus tuis usque ad thronum gloriæ magni Dei, eumque pro nobis exora. Nuntios hos a nobis missos fratres nostros dilectissimos, Fratrem Amatum dilectum Dei et hominibus, et Fratrem Bonaguram dilectum tuæ quam maxime possum, commendo.

ac sui memoriam commendat.

F

COMPENDIUM VITÆ
a Pisano scriptum.

Fuit alia in hoc Ordine insignissima genere et sanctitate, scilicet S. Agnes de Bohemia, filia *a* Orechi Regis Bohemiæ, *b* nupta Imperatori Friderico II, etsi non fuerit ab eo traducta. Hæc siquidem Agnes audita fama S. Claræ, quæ adhuc vivebat, et hoc *c* ab illis, qui veniebant de Roma et Assisio, cœlesti afflata spiritu, *d* patrem dulciter alloquens, deprecata est, ut ipsam sponso cœlesti et non terreno permitteret famulari. Sed patre differente propter timorem Imperatoris, cui erat in sponsam promissa, dare assensum, Dei famula patri promisit quod secure daret assensum, quia Jesus Christus in hoc ipsum juvaret. Tandem habito consensu patris, virgo Dei Agnes, pro Fratribus Minoribus, qui jam in Moguntia erant, misit, qui ad ipsam accedentes, eam cum multis aliis Principissis et insignibus Dominabus Domino consecrantes, habitum religionis imposuerunt, et juxta Regulam a Sede Apostolica

a
b
B. Agnes refugit Imperatoris nuptias,
c
d

assumit habitum Clarissarum :

S. Clara

Quomodo conjuncta Christo

A S. Claræ et suis datam degere instruxerunt. Et cum pater ejus Rex Orechus vellet sibi et Sororibus magnos reditus deputare, noluit; sed de eleemosynis, quas Fratres pro ipsis acquirebant, voluit, quamdiu vixit, victitare : *e* et sic usque *e* hodie in civitate Pragensi, ubi dicta Agnes fuit monialis, sorores illæ, etsi nobilissimæ sint et multæ in numero, non possessiones seu reditus habent, sed sola eleemosyna vivunt, eis per Fratres acquisita. Mundi abdicationem factam ab ipsa S. Agnete, sponsus Fredericus Imperator dum audivit, paulisper turbatur, sed ipsam agnoscens Christo desponsatam, consolatus est dicens : Quod ex quo non terreno homini sed Domino Deo erat nupta, sibi erat placitum et acceptum, quia ab ea non erat contemptus propter hominem, sed propter Deum. Hujus B. Agnetis famam B. Clara cum audisset per nuncios, quos ipsa S. Claræ direxerat, Dominum Deum suum laudavit, et dictæ S. Agneti aliqua musit, videlicet Pater noster, velum, scutellam, in qua S. Clara comedebat, et scyphum et nonnulla alia : quæ cum summa devotione ab ipsa S. Agnete sunt suscepta, per quæ Deus multa signa fecit meritis B. Claræ. Quæ omnia auro et gemmis ornata in dicto monasterio reservantur. Hujus fama reboante per Alamanniam, multiplicari

B cœperunt monasteria, et nonnullæ filiæ Ducum, Comitum, Baronum et aliorum nobilium de Alamannia, mundum deserentes, exemplo B. Claræ et Agnetis sponso cœlesti sunt junctæ, ipsi sine crimine famulando. Ista siquidem Agnes vita clara et signis, postquam multas in suo monasterio Sorores congregaverat ac vitam cœlibem in præsenti peregerat, ad sponsum suum Christum pergens, per ipsum Christum pluribus est signis mirificata : usque enim in hanc diem miraculis coruscat maximis. Imperatorem Carolum quartum Romanorum et Bohemiæ Regem *f* bis a mortis faucibus liberavit, et commisit filio suo Regi Wenceslao, ut totis viribus pro ejus laboraret canonizatione, qui alias intentus et præpeditus, hoc summe velle non *g* adimplevit.

a Imo Primislai Ottocari. — b Desponsata solum, uti Infra etiam legitur. — c Imo patus a Fratribus Minoribus, qui Pragæ degebant. — d Fratrem Wenceslaum Regem, patre anno 1229 defuncto, in sequentibus subditur adhuc esse ex aliis Actis constat. — e Per 300 annos post obitum B. Agnetis. Defuncta est Pragæ anno 1301. — f Semel infans circa annum 1345, cujus meminerunt alia Acta, forsan iterum postquam illa scripta fuerunt. Factus est Imperator anno 1346, mortuus anno 1378, cui tunc Wenceslaus successit. — g Scilicet cum ea Imperatore hæc Acta scribebantur. Et illi demum Cæsarea anno 1400 ablata, ac eâsit dein usque ad annum 1419.

ALIUD COMPENDIUM

a Bartholdo Pontano scriptum.

C Beata Agnes, Primislai Regis Bohemiæ filia, quam parens in somnis intellexit futuram sanctam, ex habitu ostenso S. Claræ, eamque sæpe in cunis in Crucis modum complicare brachiola, similiter et pedes : illa in Trebniconsi monasterio assueta pia exercitiis jejuniis, eleemosynis, orationibus et pietatis Christianæ officiis, repudiavit Frederici Cæsaris et Angliæ Regis nuptias, quod Legatus Cæsaris in somnis edoctus, dum unam coronam vidit deponere, alteram gloriosam magis sibi imponere. A Pontifice Gregorio nono obtinet habitum S. Francisci, et multa privilegia tam ab eodem quam a Cæsare. Conditque monasterium in honorem S. Francisci, quod Ordini Crucigerorum cum rubea stella dedicavit, ut ibi pauperes alerentur cujuscumque generis. Postea et claustrum pro monialibus S. Claræ liberalitor instituit, ubi servivit, ut famula Martha, cui S. Clara audita fama illius gratulata, mittens ab Innocentio IV regulas confirmatas, quas et hæc ab Alexandro IV confirmari denuo potiit. Cumque moneretur a Cardinale Joanne, Legato Gregorii X, ut sibi de propriis quid servet pro necessitatibus contingentibus, respondit se omnia reliquisse seculo : tamen Ecclesiis unam partem, alteram Sororibus, tertiam donavit infirmis. Indigenti pro Sororibus quadam feria sexta panem Deus mirabiliter subministravit, sicut et alia vice fundulos. Alias ipsa multum jejunio et carnis macerationi dedita flagellisque, item indumentis asperioribus et precibus frequentioribus, quam solebant Sorores. Filiam fratris Regis a morte precibus suis revocavit, quæ tamen tædio vitæ humanæ paullatim rediit, unde vocata fuit. Hinc passionem Christi mire meditata et venerata est, et communionem sacram seorsim accepit, visitavit infirmas Sorores, necessaria subministravit. *b* Primislao contra Rudolphum Cæsarem obtinuit precibus victoriam. Vidit et divinitus Angelos et thuris flammam circum Brigittam S. Claræ Ordinis, cum vellet emori : et ipsa mensis Martii die sexta, hora, quæ Christi fuit mortis, obiit cum magna claritate, odore et omnium lacrymis, et in templo beatissimæ Mariæ virginis, ubi frequens oravit, sepulta est, præclara valde infirmis et mortuis exhibens miracula.

D

a Hic est Cardinalis Joannes Cajetanus Ursinus, nobilis Romanus, vir morum majestate clarus, qui Pontifex creatus VII Kalendas Decembris anno 1277, in S. Nicolai, cujus Basilicæ Diaconus Cardinalis fuerat, venerationem nomen suscepit ea appellatione tertius. — b Est aliquod ex ipsa auctoris scribendum Wenceslao fratri contra Fredericum Ducem Austriæ precibus obtinuit victoriam, quam eidem prædixit. At Primislaus hujus filius in pugna infeliciter contra Rudolphum occisus fuit.

E

VITA

Ex codice MS. Pragensi.

ANIMADV. PAP. 25

CAPUT I.

Ortus, educatio, et vita in seculo peracta.

Scripturus D. Agnetis, Pragensis Dominæ et civis meæ florentissimæ, ejusdemque sponsæ Christi Optimi Maximi integerrimæ res gestas, priusquam inde, unde necesse est, exordium petam, hoc parthenicum epithalamium jure illi expromo

Candidæ vitam recolamus omnes
Virginis, nostræ patriæ Patronæ,
Cantibus, sistris, cytharis, lyrisque
Cum decachordis.
Illa terrenum fugiens cubile,
Nupsit æterno pudibunda Sponso,
Nuptias coram celebrans frequenti
Agmine cœli.

F

2 *a* Agnes inclyta virgo Pragensis, Filia Primislai Ottagari bellicosissimi Regis Bohemorum, et Constantiæ Sororis Andreæ Regis Ungariæ, Genitoris S. Elizabethæ, filia; anno a partu Virginis millesimo ducentesimo quinto Pragæ in lucem edita. Singularem vivendi splendorem, quem maturior facta induerat, præcurrentibus ostentis in ipso vitæ limine declaravit. Etenim mater ejus uterum ferens, vidit sopori dedita inter suas auro illitas vestes leucophæam quamdam rudis »peræ cum stupeis funiculis lacernam, admiransque voce ad se prolata didicit, fœtum, quem parturiret hoc genere habitus usurum. Nec multo post Agnetem peperit, quam in cunis non semel conformatis in Crucis modum pedibus et manibus cubat antem offendens, Crucis famulam non vane futuram conjectabat. Triennem deinde, et jam præcipuo cuidam Polonæ Duci desponsam, parentes cum magistra morum et non indecenti comitatu in Poloniam amandant. Quæ Trebniconse cœnobium inter sacras virgines triennio incolens, ut ætate ita pietate maturescebat. Hos ejus religiosos conatus religiosissima Princeps Polonorum Hedvigis institutis suis potenter eo usque amplificabat, quousque

Proœmium.

a B. Agnes e regia stirpe anno 1205

præsagio prævio,

in cœnobio degit :

e

nullos reditus admittit :

accipit dona a S. Clara missa.

moritur miraculis clara.

f

Carolus IV Imp. sollicitat pro Canonizatione.

g

B. Agnes sancte educata,

condit monasteria.

divinitus piscem et piscículos accipit :

nepotem resuscitat a morte :

b

Angelos videt :

moritur miraculis clara.

A que sponsus vitæ hærebat. Eo namque humana perfunctione excluto, ipsa quoque futuri matrimonii jugo expedita, in Bohemiam jam sexennis revolavit, atque in cœnobio Doxanensi, inter lectissimas Virgines, Christi obsequiis mancipatas, vitam et intellectum, partim earum exemplo partim Scripturarum lima, iter per anni orbem formavit, ut parentum Regiæ aulæ reddita, candore animi et vitæ innocentia omnibus se magnopere commendaret. Jamque Bohemia eam non capiebat, quæ nominis fulgore Hercinios saltus transgressa, in palatio quoque Cæsaris Friderici tantum insplenduerat, ut filio ejus, ne forte ab alio nupta, non nubilis præriperetur, ambitiosa legatione quæreretur. Et admiserunt Reges Bohemi tanti supplicis preces. Protinus ergo Virgo Regia sponsalis fœderibus coercita, filio Cæsaris devincitur : in qua maritali actione illud non usitatum accidisse memorant, nullum neque ex paranymphorum neque pronuborum cœtu nomen Virginis edere potuisse, ut testatum esset Agnetem excellentiori alicui sponso depactam conservari.

novennis desponsatur filio Friderici Cæsaris.

3 Jam Cæsaris filii sponsa appellata, in Austriam ad Ducem ejus loci, virginum exactarum agmine ambita, ut ab eo et poliretur : et oblectamentis teneriori vitæ accommodis mulceretur, provehitur. Illa vero omnem frivolarum voluptatum illecebram longe ab animo suo proscribens, totum illius temporis curriculum, quo adventum Domini in carnem memoramus, non in carne nec in dapalibus escis (ut mos ejus gentis ferebat) sed in pane solo et vino, novennalis virgo exegit. Quadragenarium paullo post jejunium invadens, cum filii filiæque Ducis Austriæ lactaris vescerentur, ipsa eadem, quam supra retuli, dura lege confecit : ardentissime interim a Matre Dei contendens, ut se virginitatis suæ imitatricem efficere dignaretur : quam ob caussam festum ejusdem, quo salutarem Angeli voce nuntium accepit, præcipua veneratione et animi in mysteria ejus pernoscenda intentione recolebat. Omnia tamen hæc divinum amorem resipientia opera, una cum copiosis in egenos largitionibus, ita recte peragebat, ut sola magistra conscia, paucisque fidissimis virginibus facta ejus noscentibus, nulli studia sua, resecandæ humanæ laudis ergo, aperiret. Hinc factum, ut nuptiæ ad certum diem indictæ, in incertum prorogarentur, et Agneti in Bohemiam regrediendi idonea facultas hac dilatione offerretur.

in Austriam abducta,

B

stricte jejunat in Adventu et Quadragesima :

virginitatem Deiparæ commendat :

in Bohemiam redit :

4 Sed neque domi Agneti a nuptialibus curis diu tranquilla fuere omnia. Non magno namque interjecto tempore, et Cæsarei et Britannorum Regis Legati Pragæ aderant, Agnetem Dominis suis conjugem flagitantes. Sed Christus eam sibi servari sponsam uni ex Cæsarianis tali (licet perperam interpretanti) per noctem viso declaravit. Coronam illo gemmis splendidissimis distinctam Agnetis capiti inferri, eamque brevi post demi, atque aliam inexplicabilis decoris imponi videre videbatur : quod omen ad se suosque collegas refereus, victoriam sibi de competitoribus Britannis spe certa usurpat. Sed revera eo mysterium visi spectabat, Agnetem non fluxam et momentaneam, sed cœlestem æternamque gloriam manere. Et sane eo cogitationes omnes conatusque regiæ virginis inclinabant, ut majorem humana vitam diligere posset. Quapropter mortuo patre, cum Bohemiæ rebus præesset Wenceslaus, germanus Agnetis, his se illa legibus sepserat, ut mutato habitu, fidissimis stipata asseclis, diluculo templa plurima peragraret, Divorumque exuviis religiose veneraretur, quatumvis pedes ejus frigoris immanitate adusti, sanguine roraient. Domum reversa, ubi primum calore se refovisset, in proximam ædem sacram, omni virgineo comitatu prosequente et de Deo tantum loquente, descendebat, numerosisque

C

a Rege Angliæ expetitur :

cœlitus corona bis cincta in somnio visa :

marito patre,

mutato habitu templa adit :

sacrificiis intendens, nunc pro erroribus suis preces, nunc pro vita funetis decretos Psalmos Christo offerebat. Extra conchiliato cultu fulgebat, intra cilicii asperitate urgebatur : lectus pretiosis stragulis et peripetasmatibus ad speciem ornabatur, quem illa numquam, duriori abscondite effulta, ingravavit.

D

cilicio induitur :

dure cubat :

5 Annus jam *b* decimus quintus vitæ ejus currebat, cum Cæsar insigni fama pietatis ejus experrectus, maturare pollicitas filio suo cum Agnete nuptias, ablegato ad Wenceslaum fratrem ejus præstanti Oratorum collegio, aggressus est. Nec Wenceslaus patris Ottogari decreto quidquam suis negantiis derogare præsumpsit : quin potius, ne nomen Bohemum promissorum tenax, macula inconstantiæ intingeretur, sorori, ne moras in tali negotio strueret, auctorem se futurum dixit. Hic Agnes, cum æternæ virginitatis sine proposito iterum laqueos jaci videret, secretos Romam tabellarios ad Gregorium nonum dirigens, orat, ut Christi potius quam hominum caussæ favere velit, matrimonium illud oracuio vocis suæ ratum non pronunciet, quod consensu animi ipsius numquam coaluisset : consuli sibi conjugium ab affinibus posse, cogi se ad illud invitam ex lege Christiana non posse, nec debere. Pontifex perfectæ et sapientis virginis oratione commonitus, voto ejus pronus subscripsit, et litteris suis eam ad perseverantiæ studium in hoc vitæ freto cohortatus est : quin et tamquam verus pater filiam plurimis secundum animam laxamentis cumulavit. Hac benignitate Summi Sacerdotis mirifice gestiens virgo, Regem Wenceslaum fratrem libertatis suæ certiorem facit. Pontificiumque diploma, quo omnes quadamcumque prorogum preces, velut ariete, deturbaret, lætabunda proponit. Conturbatus Rex expedite Cæsari, quæ privato consilio soror patrarat, omnem a se imprudenti culpam in scientem illam derivari significare festinat. Frendere primo Cæsar, et ad vindictam ira bulliente concitari : mox tempestate animi discussa, serenior factus, hanc Cæsare Christiano dignam pro Agnete sententiam tulit : Si Agnes quempiam hominum excellentium filio suo prætulisset, tum vero se ultricibus armis tantam contumeliam depulsurum fuisse : at cum Dei filium, cujus ille se famulum esse in protio poneret, suo filio prærogarit, nullam sibi justam caussam stomachi præberi. Quare Virginem bono animo esse, et sacrum Christi thalamum integre et firmiter colere per litteras commonefecit : sibi pergratum hunc pertinacem ejus virginitatis ardorem esse. Caperet proinde Divorum, quæ sibi mittebat ossa, quibus, tamquam obsidibus benevoli erga se favoris sui, frueretur

b

nec admittere nuptias Cæsareas cogitur,

confugit ad Gregorium IX Pontificem :

E

indicat fratri Regi, mentem suam :

laudatur a Friderico.

F

a Quæ hic annotari debebant, plerique ad aliam Vitam dicemus. — b Imo moriente patre annos octavi quinque jam ferme explerat. — c Non filio suo, sed sibi tum vidua petebat illam Cæsar. Nam plus anno 1225 duxerat uxorem Agnetem filiam Ducis Austriæ.

CAPUT II.

Vita B. Agnetis monastica.

Jam debellata aliquot conflictionibus carne Agnetis, protinus sic mundo gravis incubuit. Accersitis quippe discalceatis hominibus, ad normam Divi Francisci viventibus, didicit ab iis fastigium melioris vitæ, quam B. Clara soror ejusdem Sancti studiose sectabatur, in egestate voluntarie suscepta, et corporis voluptatum contemptione, judicioque sui alterius placitis subjectione constare. Quamobrem nihil morata pretiosum illum muliebrem mundum inter pauperes distrahit : nosocomium ad imitationem S. Elisabethæ cognatæ suæ, perpetuis redditibus fruens, sub nomine D. Francisci prope Pontem constituit : alias deinde ædes sacras intra complexum muri veteris Pragæ eidem Sancto attolli jussit

Adducit monasterium S. Claræ :

erigit nosocomium,

ædes sacras,

EX MSS LATINIS

A sit. Virginibus quoque D. Clarae, se per despicientiam rerum omnium confirmare volentibus, peramplum aedificium sub Servatoris nomine, omni templi ornatu exaggeratum, concinnavit : eoque quinque Virgines, B. Clarae socias, Pontificis Summi auctoritate ex Italia sibi missas, introduxit. Ipsa non multo post, cum septem virginum Bohemarum nobilitate illustrium choro, praesentibus septem Episcopis et fratre Rege et Regina, innumerabilique prope omnis aetatis et dignitatis hominum spectante turba, auream vestem cana, cassa prius coma, permutavit, et Christo sacrata est. Qua re cognita, permultae in Polonia maximae notae puellae, calcato ad exemplum Agnetis mundo, a Semnia parare, et certatim in ea ruere coeperunt.

monasterium Clarissarum, Assisii

et illi d cum 7 alt. ingreditur

a

7 Quidis porro quamque absoluta Agnetis vivendi ratio per omnes annos in eremodoc text e fuerit, enumerare magis quam explicare licet. Sic enim sibi vilis apparebat, ut omnibus semper subesse, se aliis se praelatores reputabat, ut quamque sibi praecisse aequissimum judicaret. Hac ex radice non mirum si bi Deo grati fructus provenerunt quod Agnes omnem praeturaexcellentiam semper defugerit, quod Sororibus ejusdem instituti hypocausta calefecerit, quod in culinae minimis laboribus accurate desudarit, quod dehcatiores cibos per se coxerit, ut morbo prolapsas per comobia virtis eos dispartiret, quod cubicula sociarum sordibus expurgavit, quod lodas et sanie turpificatas leprosorum aliorumque sordidas aegritudine pressorum hominum vestes, suo jussu allatas et conscruerit, et adeo frequenter ipsa emerit, ut aegra ante in manus ejus illuviei sermonis, et concisae et exeratae eae circumferre coacta sit. Quibus auditis D. Clara extemo laetata, et Deo, tantorum operum in Agnete effectori, gratias egit, et Agnetem, ut in aggrc ocul eclos processu duraret, litteris cohortata est : leges quoque vivendi suas Innocentii Quarti potestate ratas, ab Assisio illi transmisit. Has Agnes alacri animo cepit, et ut inconcussas commendabilioresque suis redderet, Alexandri Quarti, Vicarii Christi, calculo roboravit.

B

accepit a S. Clara leges vivendi a Pontifice approbatas.

8 Perpetuis autem sponte asciti adeo amantem accepimus, ut nullis Cajetani Cardinalis, Tutoris Contuberni sui, rationibus adduci potuerit, quo ob difficultatem temporum, certis propriisque possessionibus se illigaret. Pretio bonis patris sui et Principum dona, partim Christo ad ornatum templorum, partim sibi, partim pauperum moribus eversorum commodo assignabat. Fratre defuncto, ad extremum rerum minimo inopiam his devoluta, aliis maerentibus, ipsa, licet incommode valens, summa animi voluptate effertebatur, gratias Deo agens, quod eo digneam experiundo optatae paupertatis effecerit.

Inopia Clarissis annexa.

Quam tamen brevi et panibus mundissimis et fundulis, quibus aegra vesci gaudebat, ad lumina ejus depositis, atque per ostiarium repertis, Christus mitigavit.

C

Ex omnibus cum omnibus suffert :

9 Corpori suo primis conversionis suae temporibus a quo adeo intensa extitit, ut nullis illud coctis edulio, uno tantum crudo cepe, vel aliquot aliis, interdum paucis fructibus sustentarit. Omnibus ab Ecclesia indictis jejuniis, omnibusque quartis et sextis feriis, cum quatuor beatae Virginis festis, praeterea diebus, et toto illo a D. Martino usque ad Natalem Domini nostri temporis defluxu, per omnem aetatem paene et aquevitam tolerabat. Jungebat his poenis horridum ex setis equinis consertum cilicium, quo veluti lorica detenta carnis ictus sopiret. Hoc vero adeo arcte corpori suo inserebat, ut funiculus ejus quasi serpulem sibi quandam in carne ipsius, quo se immergeret, craserit. Sed et flagris persaepe loro compositis in seipsam crudeliter bacchabatur.

arcte carnisi

edulio indulsit :

Ejus crudelis mortificatio.

10 Praeter consuetas communesque suae familiae supplicationes, in privato oratorio tanto fervore ad Deum corde et ore nitebatur, ut et lacrymis facies ejus humeret et fulgore illo, quo orans infundebatur, oculos conversarum in se Sororum perstringeret. Inventa est in eo loco a Benigna Virgine nube fulgida circumfusa, major humana conditione. Excepta est vox virilis, quae oranti responsa dabat. Eo die, quo Ascensum Domini in coelos Ecclesia solennem agit, cum in horto inter Benignam et Priscam Virgines psalleret, rapta ex medio illarum, vix in hora illis reddita fuit, nihilque de absentia requisita, praeter decorum et blandum risum significavit. Ad cadaver recens obitae matris germanae, illum versum oranti : Qui Lazarum suscitasti etc. mira res! vitam recipere, corpus moveri, et cur se gaudiis ejicere tentasset Sororem castigare. Cessavit Virgo precari, et rediviva illa festinavit mori. His visis, ringere invidentia daemon, et laqueos malitiae suae explicare. Quocirca egredientem illam oratorium, in gradibus ita everit, ut ruenti artum humero expulerit, atrocemque dolorem illi crearit. Quam injuriam tam aequo animo tulit, ut celans dolorem, clancularius fomentis sibi medicata sit.

D

in oratione ferens

nube fulgida circumdatur :

in extasin rapitur :

sororem suam resuscitat :

11 Aegra quandoque Christi corpore fruens, dixit a Christo in eo latente, non ante se interituram, quam omnes illius sanguine propinqui occiderent. Ibi cum sub fidi silentii custodia, cuidam Deo dicato homini credidisset, plane ita evenit, ut praedixerat. Sophiae nobili Matronae Conradi Equitis uxori, post partum de vita periclitanti, Agnes pomum ab ea concupitum per manum mariti obtulit, quo commanso protinus firmae valetudini reddita est, et mortuo marito, Agnetis imitatrix facta, mundum repudiavit. Hoc autem pomum, cum aliis duobus, intenso in arborem fructibus cassam sanctae Crucis signo, Agnes excitavit. Nec mirum eam grandia per Crucem machinatam, quae ad cultum Crucis, et ejus, qui ei impactus fuerat Christi, sub ea quibuslibet sextis feriis usque ad nonam gemebunda perstabat. Virginem Elizabetham, eandem vitae rationem cum Agnete secutam, non consolabili et intolerando dolore capitis sancti circumducto curavit. Alio tempore sustentata manibus Dominae Virginis delicis Agnes, diabolum tetra Coae ligno innixum aspexit : cujus aspectu exanimata Domina clamavit, Agnes vero objecto ei Crucis signo, ab oratorio eum fugavit. Eumdem hostem postea sub forma bubonis, oratorii aditum sibi canda praecludere intentem, eadem armis enervavit.

E

e revelatione dicit se ex consanguineis ultimam morituram :

sanat aegram pomo,

signo Crucis procurato :

dolorem capitis tollit :

diabolum signo Crucis fugat :

12 De beneficentia et comitate ejus erga afflictos et mortis destinctos illud solum dicendum puto, sic in omnes eam beneficia ponere consuesse, tanquam omnes genuisset : sic Sorores delinquentes admonere, ut admonitione facta, veniam ab iis, si forte ultra modum in eo opere provecta fuisset, advoluta pedibus earum, petere non dedignaretur. Virgo quaedam ex donatis Agneti praestantibus pomis, unum furtive ejus capta ad se avertit, mox conscientia ex culpa laborante, reddidit pomum et numerum explevit. Cui Agnes duo eximia poma hilaris donavit, asserens satis esse decem secundum leges, quam unum elaqueato vinculo spontaneae inopiae manducare, ita absenti praesens adfuisse probatur Agnes.

erga afflictos et mortuos.

F

etiam delinquentes :

13 Quodam die, Agneti in agmine Virginum praevia Cruce supplicanti, exhibitus est Rex Ottagarus *b* pater ejus, duobus hinc inde athletis quasi sanctus fulciri : quod cum iisdem Virginibus enarrasset, et ludificationem daemonum opinaretur, comperit tandem re vera visum illud Dei significationem fuisse. Eodem quippe die pater ejus, qui contra Rodolphum Caesarem acie decertaverat, proditione quorumdam occubuit. Erigendae Virgini, secretissimis juxta ac ferventissimis vocibus, ut quippiam Deus concederet instanti

b

in visione audivit Regem Ottagarum mortuum.

A instanti, Agnes severiori vultu a tali postulatione desinere jussit, indignam enim eam rem Deo, quam largiretur, affirmans. Nec mirum eam unius tecta consilia aspirationesque novisse, quæ omnium virginum sociarum, ut pœnas ita merita dilucide, Deo intellectum ejus collustrante, pervidebat. Et profecto notatum est nihil ab ea unquam prædictum fuisse, quod secus ac pronuntiarat accidisset. Illud mirabile, quamdam, quæ Agnetis famæ vivens decerpserat, mortuam, aliter tormentis erui non potuisse, ni ab Agnete criminis admissi venia postulans donaretur. Brigidda vero, alia virgo sacra, quæ bene morata Agnetem mortalis coluerat, exempta corpori inter agmina Angelorum cœlo invehi ab Agnete aspecta est.

agnoscit cogitationes aliorum,

et merita ac pœnas,

mortuam aliam tormentis deliberi,

aliam cœlo vectam.

a Monasterium. Ita Philo Judæus βιοτηριον ἱερὸν ὁ κεκτηται σεμνειον και σεμνοπρεπες sacra domus, quæ Semnium et monasterium dicitur : eruditus, castus, religiosus, est. — b Imo ex fratre orpus Premislaus Offugarius, ejusdem cum patre nominis. Codex ejus ex altera Vita et omnibus rei istius historicis constat

CAPUT III.

Morbus, mors, sepultura B. Agnetis. Miracula post mortem.

B Cum magnum quadraginta dierum jejunium ingrueret, quo illa, ut cum Christo in solitudine jejunare videretur, non tantum ab externis hominibus, verum etiam a suis Sororibus se avellebat. In eo tempore Deum orare non destitit, ut lapsionum et culparum suarum gratiam propitius ei facere vellet. Quod dum facit, ægrotare brevi cœpit, et ægrotatione increscente actum esse de vita sentire : tum graviter anhelans, mox Christi Corporis se participem fecit, et oleo sacro inuncta est. Quod cum Catharinæ virgini, decem annis pedibus insistere non valenti, nuntiaretur, ingenti dolore dissecta, deferri se ad aspectum virginis moribundæ postulavit. Delata, summis precibus ab Agnete contendit, ut divino Crucis signo ægritudinem suam expugnaret. Agnes submissionis respectu tergiversari, et in molliendum animum ejus orationem vertere. Catharina, cum virginem digredi, et se in malo relinqui odoraretur, arrepta manu Agnetis, cœleste signum pedibus suis impressit, et cito salva solidis vestigiis exiliit. Agnes vero deterius se habere, et sensim corpore exolvi, nihilo secus tamen tum quoque densas ingeminare preces, solari socias, in spem auxilii divini erigere, caritatem Dei et proximi, paupertatisque amorem, C et Romanæ Sedis subjectionem oppido illis commendare, et pectoribus earum penitus defigere, idque toto illo vespere et nocte succedente.

Incœpto arcto Quadragesimæ jejunio,

ægra, extrema Sacramenta suscipit.

moribunda claudam signo Crucis sanat.

adhortatur Sorores :

15 Circa horam vero nonam incrementis majoribus splendere, radiisque fulgidissimis longe micare visa est, et ad inchoati sacrificii principium e vita discessit, anno Servatoris mundi *a* millesimo ducentesimo octogesimo primo, sexta Martii die, cum sex et quadraginta annos in cœnobio sancte et religiose decurrisset. Ad cujus visendum corpus, neque rigidum, neque decolor omnis ætatis et generis conventus agminatim multis diebus fiebant, ter beatosque se homines ducebant, qui aut annulis, aut torquibus, aut baltheis suis cœlo digna membra contingere possent. Inclusa tandem sunt ligneo sarcophago, quod solidis laminis ferreis, clavisque revinctum, ne membratim dilaceratave distraheretur, defensabat. Domina interim Scholastica Sterinbergia, amatrix Agnetis et amata ab Agnete, advenens magnopere oravit, Pontificium etiam diploma interponens, ne amicissimæ virginis privaretur extremo aspectu. Deliberantibus ejus loci virginibus, an petitionibus satisfacerent, non deliberavit divina bonitas, quæ compages sarcophagi ferratas ita dissolvit, ut Scholastica libere desideratum thesaurum oculis venerari posset. Sepulta autem est in ædicula Divæ Virginis, non a Tobia Episcopo, nec a proximis illius dignitatis Sacerdotibus, delatum munus recusantibus, sed a quodam, ut præmonuerat, nudipede monacho Bonagratia dicto. Ex cujus sacris ossibus, virgines incolæ divinos non raro odores spargi persenserunt, quod fieri Agnes ex Beatorum spirituum corpus ejus visentium præsentia, cuidam Sorori, ad sepulcrum ejus in precibus condormienti, patefecit.

luce splendens mortua,

a

inclusa sarcophago,

altro aperto,

D ex mss latinis

revelatur in ædiculam Deiparæ Virginis ; odore suavi afflatur

16 Juditha Regina Bohemiæ, uxor Wenceslai Regis Margarethan deploratæ valetudinis filiolam, Agnetis sepulcro, cum veste sacra imposuit, et bene habentem recepit. Elizabetha Regina, Joannis Bohemiæ Regis conjunx, inclamata semel atque iterum noctu, ut depellendi præsentis infortunii sui caussa Agnetis civis suæ preces sectaretur, paruit, et Agnetem quamdam viventem in cœnobio S. Francisci requisivit, quam cum ex ostiaria adesse didicisset, præ foribus expectabat. Cum interim Agnes sidereo aspectu Reginæ per transennam loci oblata, quid per se fieri vellet percontabatur. Et cum preces queri audisset, indignanti similis recedebat. Acrius tamen Regina genibus incumbens, aversam virginem appellabat. Quæ conversa ad eam quasi jam emollita verbis ejus, facturam se, quod rogabatur, spopondit. Et cito post nuntiatum est Reginæ, filium ejus unicum in arce Loket omnium judicio morturum revixisse. Quæ Agnetis opera id apud Deum effectum sentiens, ædes ejus splendidis muneribus ornavit. Eadem a partu debilitatione extrema confecta sensum amiserat, et sententia medicorum morti certæ devota, implorato præsidio Agnetis se agnovit sanatam.

sanantur Margaretha ejus prognati,

et B. Agnete apparente Regina,

E

hujus filius.

17 Puerum Martinum Margarithæ Pragensis civis filium, dubium viveretne an mortuus esset, obstetrix Agnetis sepulcro commisit, et commode valentem retulit Dominicam Virginem sacram, mortuis accensam, Soror pallio Agnetis contexit, ad cujus tactum, lucem novam sibi obortam referebat, quæ se et risu solverit et dolore absolverit.

infans dubius num vixerit ;

conditionalis mortua

18 Varaciæ virginis cum morte luctantis Sorores animam precibus commendabant. At illa, conceptum sub nomine Agnetis sacrificiorum voto, integre sana surrexit, sed cito oratus revoluta in morbum perusset, ni votum, quod negligentia Sacrifici suspensum fuerat, diligentia sua explere maturasset. Ludmillam deinde febri extreme conflictantem vino, in quo ossa Agnetis ablata fuerant, infusam Sorores curavernnt. Tribuco servilis conditionis viro, qui in templo examini similis ceciderat, aquam qua aliquot capillos Agnetis humectarant, in os infuderunt, et mox sensibus illum restitutum viderunt. Puella *b* Mala dicta lutre, quem in Albi agebat, exonerat, et hausta non tantum aquis, sed et arenis involuta interibat. Verum a ratum vectoribus, cisu se illi offerentibus, internecium erepta est. Illa enim ad Agnetem (crines aliquot ejus apud se retinens) intermortuis suspiriis ferebatur

liberantur moribundæ ;

alia febre,

altus in lapsu.

F

b

alia in periculo submersionis

19 Christina quoque humanam mentem in pernicioso morbo frustra experta, ubi primum voto se Christo sub nomine Agnetis alligasset, respiravit, et voti rea Christo se dicavit. Mulier Pragensis pluribus diebus dolore partus mente propemodum emota, ubi se zona, quæ corpus Agnetis contigerat, circumduxisset, naufragio mortis emavit. Ebroslava Saxonensis mulier, diro fœmoris dolore diu vexata, epoto vino, quo Agnetis ossa immaduerant, partem illam in suo corpore et repressit et restrinxit. Vir nobilis Tasa aposthema guttur obsidens, aqua, quæ crines Agnetis proluerat, ebibita, et membro male affecto illita, ingratam illam faucium suarum obsidionem solvit, et votum, quod eo nomine cum non pauca largitionibus in pauperes susceperat, exsolvit. Eodem sed gravori morbo tentus Hinco Albus, cum horribili

alia morbo periculoso,

puerpera

alii dolore fœmoris,

apostemate.

aucta

A horribili specie linguam ejectaret, exsucto vino, quo ossa Agnetis tinxerant, incommodo illo exemptus est.

ex mss. Bohemicis

Wenceslaus, Equitis cujusdam amanuensis, sic meatus omnes gutturis præpedito- lentis humoribus ferebat, ut vix halitum, ne dum cibum glutiret. Atque is, ubi aqua crinibus Agnetis intinctus et inunctus fuisset, primo balatum, ovis sono similem, deinde purgatam vocem Deumque laudantem, expressit. Certum est Constantiam, quæ Divæ Agneti in officio regendi Parthenotrophii successerat, oblata ad sepulchrum ejus oratione, et ferventi et diuturna febri ereptam fuisse. Agnes Gizica virgo cœnobii ejusdem, applicita per admiculum alterius Sororis Agnetis sarcophago, in impotenti et rigente cubito suo protinus robur pristinum recepit. Domina Scholastica Zerotinis, insanabili aposthemate secundum latus onerata, cum inter amplexum, quo B. Agnetem mortuam stringebat, latus suum ægrum lateri ejus applicuisset, festine revaluit.

aposthemate in faucibus.

febri,

debilitate cubiti.

apostheme in latere.

21 De Maladata viri nobilis uxore Lithomisliensi res omnibus vulgata est, eam profluvio sanguinis, voto Agneti facto, levatam esse. Domca virgo sacra unco caldarium appensura, in flammas foci procidit, et inter exhauriendum emporiata Agneto, integra ab igne surrexit. Hoc quoque miraculi loco fuit, sedem Agnetis deflagrante domo, in qua asservabatur, non fuisse afflatam, tantum ignibus ab una parte notatam. Cum exundans Muldava, delubrum, quo D. Agnes reposita est, irrupisset, Elizabetha virgo, ossa sacræ virginis tollere properabat, et trepide rem gerens, in aquas altiores se decedit. Erepta autem a Zdinica virgine, sicca prorsus beneficio Agnetis apparuit.

profluvio sanguinis,

in ignem lapsa,

in aquas lapsa.

22 Judithæ virgo ingenti amore Agnetis excita, unguem pedi ejus detraxerat, ut monumentum aliquod amatæ a se virginis, quo se solaretur, haberet. Sed ingens copia sanguinis ex plaga illa erumpens, velum virginis, quo illum siccare laborabat, ita imbuit, ut eo imbibi præterea non posset. Tum virgo humo affixa venam delicti postulavit, et sanguis repressus est.

Sanguis ex ungue profluus morbos sanat.

23 Ecquo tea multis adempta valetudo largiter rependeretur. Et nobis o virgo, qui te in oculis ferimus, et hunc laborem nostrum tibi sacravimus, æquid erit pretii? scis quid petimus, scis quo plurimum indigemus: accipe a Sponso et da, ut dederis, ne tu externorum quam horum civium munificior

Epilogus.

a Hoc anno 1282, ut supra dictum. — b In altera Vita, nomen patris et indivi-

C ALIA VITA

Ex MSS. Bohemicis concinnata a Georgio Crugerio Societatis Jesu.

§ I. Nativitatis annus, et dies, parentes et consanguinei B. Agnetis.

Annus millesimus ducentesimus quintus vertebatur, cum primum hocce ecclesiam Agnes, regia in Pragæ vicinia; ne alius Orbis nomine signaretur quam Agnetis, nisi pietas nativitatem hanc effecit. Cum enim prudentes festa in terras produxisset, justa ea de caussa infantem regiam episcopus *a* Daniel Agnetem sub sacrum lavacrum nominavit. Parentes vero natura et indulserat. *b* Premislaum II (qui et *c* Ottogarus I, Bocemæ Rex III) et *d* Constantiam Belæ III Regis Ungariæ filiam, sed utramque, quantumvis sceptro regio insignem, modesto reginarum contemptu virgo sanctissima superavit, dum in religiosa D. Clarae taberna postmodum magis enituit, quam si in purpura et gemmis Princeps Heroina effulsisset.

B Agnes filia Regis Bohemiæ,

a

b

c d

2 Fratres præterea ex iisdem genitoribus uti et sorores Agneti obvenere; quibus scilicet fortuna non omnino adversa peculiares favores exhibuit. Nam *e* Wenceslaus inter Reges primus, Boemiæ Regem egit IV, qua pietate in sacra, qua etiam bellica felicitate plane singularis; *f* Præmislaum III, fratrem alterum, Moraviæ Marchionatus satis honeste aliquamdiu Principem aluit, donec cœlibem mors ad sepulcrum primis virilitatis annis induxit.

D

e

f

fratres habuit Regem et Marchionem,

3 Sororem primam *g* Borissavam, Udalricus primus Carentanorum Dux in thori consortem adscivit; quo conjugio ultimi styriæ et *h* Portus-Naonis Domini Udalricus II et Philippus I generati sunt. Hic primo *i* Wishehradensium Pragæ Præpositus, inde *k* Salisburgensium Archipræsul, ac denique *l* Aquilegiæ Patriarcha vixit; at Udalricus II, quantumvis uxorem duxisset, cum hæredem nullum haberet, hæreditarias terras *m* Ottogaro III, Boemiæ Regi V, suo minorum amitino, partim pretio partim liberali donatione, transcripsit. *n* Anna sororum secunda Henrico II, a probitate celebri Wratislaviensium Duci, uxor nupsit; sed hunc, post aliquot tamen liberos, ad *p* Lehnicium amisit, cum Tartarus memorabili clade Christianos isthic sub annum Domini MCCXLI afflixit: ipsa commune humanitatis vulnus ultimum Wratislaviæ anno Domini MCCLXV accepit. Itaque imbi ad D. Claræ in Parthenone sacrarum virginum ejusdem instituti quevit, quem a fundamentis ipsa quondam erexit.

g

h

sorores 4 Borislavam nuptam Duci Carinthiæ

i

k

l

m

n

o

p

et Annam nuptam Duci Vratislaviæ:

E

4 Neque per hæc fratrum regalia aut sororum connubia solummodo inclaruit Agnes, sed etiam prima inter decora accensuit consanguineas sive affines sanctimoniæ famaclarissimas. *q* Hedvigis Henrici Probi, Annæ sororis marito parens, qua virtute fuerit Dux, etiammum Silesia recordatur. *r* Elisabetham item Constantiæ Agnetis nostræ genitricis, germani Andreæ filiam, quæ non prodigia nobilitarunt in Hassia? Et hunc fortasse rarum videri non debet a tam vicino Duxarum fœminarum sanguine, virtutis etiam guttas aliquot in Agnetem defluxisse, itaque concinnarium exempla ad raram ejus sanctimoniam plurimum contulisse.

q consanguineas B. Hedvigem et S. Elizabetham.

r

a Henricus Episcopo simul et Duci anno 1197 mortuo successit Daniel ejus nominis secundus, et vixit usque ad annum 1214, quando ille defuncto electus est Andreas, ante ejusdem Ecclesiæ Præpositus. — b Henricus Dux et Episcopo mortuo, Ducatum obtinuit frater ejus, quem Primislaus Ulodislai Regis secundi filius armis dejecit, et tertio loco inter Reges Bohemiæ a Damide Episcopo anno 1200 coronatus est. — c Ottogarus sive Ottocharus ductus traditur, quod adhuc et Ottona Ducis Saxoniæ in Imperatorem electo, contra Philippum filium Friderici primi Longobardi post obitum fratris Henrici VI ab aliis assumptum: et se longa Germaniæ Ottogaris, ut quasi Ottoni totius dedita. — d Repudiata Gilela, Marchionis Misniæ filia, anno 1202 duxit Constantiam filiam Belæ, Regis Hungariæ. Hic Ragetius, qui circa tam prava auctoritate Pontificia legitime factum adhibuerunt libi. Vt. Cum Constantia Belæ Regis Pannoniæ filia contracta Romani Pontificis assensu. In altera Vita, dicitur Constantia sorror Andreæ Regis Hungariæ, scilicet cum regnantis, post patrem Belam I mortem patris anno 1200, et Ladislao filio anno sequente vita cum regno functis. Minus est a Thoma Jordano ad Dubravium, Wratislaviæ ad an. 1234 anno 3 Arbitro in Martyrol. Romano, dubium morsa et confusa ad Constantiam, Ducem Regis cubicula, dein uxorem Imperatoris, vide infra litteram I. — e Natum esse Wenceslaum anno 1206, tradit Hagecius, quem a Cubitalate Patriæ in Regem electum confirmavit Ludovicus II Imperator, diplomate signato anno 1219 die 7 Kalend. Augusti Indict. 4, anno Romani Imperii 7. Vide Goldastum in Appendice Documentorum Bohemicis pag. 24. Annodem 1228 attestati sunt Ottocarus et Wenceslaus Reges Bohemiæ, quod defunti consecrasset et sacraverit a Magontino Archiepiscopo. Ibidem pag. 28. — f Hic Marchio Moraviæ Primislaus cum matre Constantia Regina Bohemiæ fundavit monasterium Cisterciense sanctimoniarum in Moravia cui nomen Porta-cœli, vulgo Tissnow, in diœcesi Olomucensi, ubi ad altare magnus sepulcrum matrimonium dicta Regina Constantia apparet. Diploma fundationis edidit et exscripsit Gaspar Langelius in Notitia Abbatiarum Ordinis Cisterciensis in Marchionatu Moraviæ pag. 47 signatum in Decio anno 1222 pridie Kal. Novemb. Martha est Constantia anno 1240, ad quem annum memini fundationis hujus et alterius monasterii ertrudi Hagecius. Hæc confirmanda fuerunt contra errores Dubravii et Lucæ Silvii et aliorum, dum hunc Primislaum factum aut Wenceslai Regis filium, qui in diplomate frater ejus dicitur, aut recte dicitur vixisse post obitum Wenceslai et factas ejus in regna successor. — g Nata omnium liberorum nemo in hucem progenita est anno 1203. — h Portus-Naonis, urbs Port-Julii, cujus se postmodum Dominos scripsisse Archiduces Austriæ, monumenta 13 Januarii ad Vitam B. Odonis de Portu-Naonis, etiam Ordinis Minorum pag. 963. — i Wischerhada

Daniel. Ep Pragen.

Primislaus Rex Bohemiæ

Ottogarus dictus.

Constantia Regina

F

Primislaus Dux Moraviæ.

Portus-Naonis

A ex MSS. BOHEMICIS. Wischerhada

Philippus Archiep. Salzburg.

Patriarcha Aquileiæ in

Primislaus 3 Rex

Tartari irrumpunt in Silesiam.

S. Elizabeth, anima B. Agnetis.

Wischerhada est arx regia in pne Nova-Pragæ, ubi Moldava ad urbem accedit, extructa traditur anno 883, et tredecim postmodum templis exornata : at primaria ecclesiæ Præpositus a jurisdictione Episcoporum exemptus fuit. — k Hanibus in Metropoli Salisburgensi Philippum statuit 45 Archiepiscopum, creatum anno 1247, ubi asserit patrem ejus, sed Bernardum appellat Carinthiæ Ducem anno 1256 mortuum esse, cujus filium Udalricum successisse. — l Gregorio de Monte-longo Patriarcha Aquileiensi anno 1250 defuncto, Sedem occupavit Philippus et multas difficultates tam in hac quam præcedenti Sede perpessus est. — m Wenceslao patre 23 Octobris anno 1253 defuncto, successit Primislaus Ottocarus Rex Bohemiæ, cui erat Udalricus Dux Carinthiæ maximus, cum mater hujus Boemburca esset Wenceslai soror. — n Nata est Anna medio inter Boemburcam et B. Agnetem, anno 1204. — o Henricus hic infra Probus cognominatur, Henrici Barbati Ducis anno 1238 mortui, et S. Hedwigis filius et hæres. — p Legnicium, alias Lignica, urbs Ducatus Silesiæ inferioris. De clade Christianis illa a Tartaris dicto anno 1241, 9 Aprilis in hebdomade post octavam Paschæ illata, et generosa anima Henrici Ducis ad ultimum usque spiritum dimicantis, legendus Matthæus de Michovia lib. 1 Chronic. regni Poloniæ cap. 30. Corpus ejus ab Anna uxore sepultum est in templo S. Jacobi, quod is cum conventu adjuncto Fratribus Minoribus circa annum 1236 extruxerat. — q Hæc non tantum fuit Annæ soror B. Agnetis, sed et ipsius Agnetis destinata socrus, ut infra dicetur. — r S. Elizabetha erat consobrina seu potius amita B. Agnetis. Gregorius IX Papa in epistola encomiastica de laudibus S. Elizabethæ ad Beatricem Reginam Castellæ, ubi allegatus S. Elizabetham ait de B. Agnete : Inchoasti quoque pueldo vasis hujus Agnetem, ancillam Christi, virginem, natam Regis Bohemiæ, Sororem tuam in cujus ætate tenera rebus asperis experimenta cœlestis conversationis insigna, ita ut Imperialis culminis oblata fastigia fugiens, sicut republica venerata, et tuela vexillum triumphale Crucis arripiens, jam procedit obviam Sponso suo accensis lampadibus, choro sacratum Virginum comitata. Integrum Epistolam exhibet Waddingus ad an. 1235. num. 15. Verum quia Sororem ridebat legi, cum tantum ejus esset consobrina aut amitina, arbitratus est Constantiam B. Agnetis matrem non fuisse sororem, sed filiam Andreæ, patris S. Elizabethæ ; ac tum hæc amita fuisset B. Agnetis. Verum quia hæc Virgo duobus annis ante B. Elizabetham nata est, forsan et propria mater sanctæ Constantinula fuit, cum Udalricus post Gertrudem S. Elizabethæ matrem, alias adhuc duas primitus mortuas habuerit uxores.

B

§ II. Indicia futuræ sanctitatis B. Agnetis ante nativitatem aut in ipsa infantia.

Non temere neque undequaque magistræ animas cœlum sibi seligit, nam, antequam corporibus includantur, cui destinentur, produnt superi, ne quis in delicias impudentem manum, numinis prædo, extendat, et subinde etiam innocente aut saltem imprudente diverticulo longius a Deo ad generis cupedias abducat. Conspecta ergo lege, paria circa Agnetem necdum natam aut in cunis non nisi meantem acciderunt. Vidit in primis inter soporem Constantia mater, dum utero sanctum onus gestabat, in regio suo vestiario inter purpuram et auro gemmisque distinctas vestes, griseam quamdam operæ omnino rudis cum stupeis funiculis lacernam natasceri, lecoque primo, velut augustum vestimentum secerni.

C Ea insidentes habitus cum suspicia haberet, et per omnia formam coloremque in vestitu novo demiraretur, illi ipsa cœlo vox sermone claro mysterium explicuit, dum hoc genere vestis fœtum, quem ipsa jam utero ferret, aliquando asperiora subeuntem prædixit. Visum, et equo vocalem e cœlo explicationem eventus ipse postmodum sub anonymi nomine MCCXXXIV firmavit, cum Agnes Constantiæ filia purpuram omnem aliasque regias et plane cæsareas vestes, infra Divæ Claræ *a* habitum gloriose abjecit, et in illa lacerna mundum muliebrem, aurea nitentium gemmarumque pulchritudinis femineæ collegia, vestalis virgo quantumvis modeste, sollemniter tamen triumphavit.

De origine nonnulla futura Claræ in lacerna.

a

G Sed cæterum, et pro more in cunis infans deposita, licet necdum sciret quid ageret, ipsoque situ, ei manuum pedumque compositione, cujus Sponsa esse vellet, et quo cursu vitæ orbitam decursura esset, pulcherrime signabat. Etenim cum liberas ei manus, et illigatos pedunculos vel mater vel nutrices sinerent, plerumque regia infans decussatis manibus et inflexis pedunculis, membra virginea in modum Crucis formabat, itaque suavissime, quasi jam tum crucifixi amore soporata esset, quiescebat. Vertit is situs in omen pleroumque piam suspicionem neque fefellit Agnes sacra auguria, quando, quoad vixit, nihil magis egit; quam ut ad Jesum, D nostri amore per omnia in crucis supplicio probatum, suam ipsa in adversis fortitudinem et injuriarum contemptum eximie ac ad virtutis insolentiam probaret.

Mirus modus situs manibus et pedibus in cunis.

a S. Clara ottoma in Virginem sacram est a S. Francisco, anno 1212, id est annis septem et amplius seriis, quam hæc visio Constantiæ ostensa sit. Cæterum visionem hanc, et quæ de decussatis manibus et pedibus traduntur, etiam in Bohemia pia Pontanus et passim alii annotarunt.

§ III. Sancta B. Agnetis in Trebnicensi et Doxanensi monasterio educatio.

Sollicite Principum amor hæredes etiam in infantibus amabat : hinc in id generis uniones in tempore comparandos, ante tempora apta connubiis, tantopere anxiæ exercentur inquisitiones : nullæ prope pictores curæ Regum sunt, quam ut ante maturam ætatem liberorum concilietur cum futuris conjugibus paritas, inducatur amor ; quæ utraque solemni deinde stabilita hymenæo procaterna quasi corona et sceptri possessione, laberent partu, roborentur frequenti fœtu. Quis igitur miretur in regium puellam intentos similes venatores, in tempore quamquam non pro communibus, in Boemiam advolasse, et pro *a* Principum Silesiæ filio unionem pulcherrimum Agnetulam ambivisse? Non erat nata amplius annos tres regia puella, cum desponsatam *b* Bolesiao Silesiæ Principi parentes regni cum magistra morum, et in illustri virginum nobilium comitiva, reliquoque famulitio ad sponsi parentes agnatosque abdegant in Silesiam. Hanc illi pro sancta temporum illorum consuetudine inter sacras virgines Trebnicii in parthenone celebri, duodas Wratislavia lapidibus, incudum. Interim nihil omnino veriti, ne ab Hymenæo Principe, virgo regia, quantumvis ab opis facibus remotissima, ad vicinos Christi amores diverteretur. Aut enim subinde piissimi Principes, plerasque optabunt e liberis virgines citra posteritatem Christi servitio immori, aut non aliunde Christianas conjuges expetebant pro thoro, quam quæ virgineum florem servassent in cœnobio. In Trebnicensi ergo parthenone virguncula Agnes, sacras inter virgines lac Christi suavissime sugebat, quo nimirum aliquando et ipsa sacra centum socias ad Salvatoris lactaret : et illam pietatem inter virtutis exercitia continua tenerrime condiscebat, cujus exemplo non tantum mendicabulis annis XLIX, sed et civis, subditisque omnes annis omnino LXX, et aliquot in Dei Divorumque amorem palmariter inflammaret. Triennium porro tenuit hanc educatus, in quo et illud ad Agnetis felicitatem feliciter convenit, quod nimirum Hedwigis religiosissima Princeps, et quemquam regia vidua, sanctarum tamen virginum virtute coryphæa, hanc abunmodum curare accuratius, quæ sanctæ studia nosti cum femine provocabant duo maxime, quod Agnetis parentibus propter Henrici filii cum sorore Anna connubium proximus uligaretur mater, et ipsa sua sponte in Christianam pietatem dignasque cœlo virtutes miriffice Hedwigis prospiciret.

E *Triennis responsa Principi Poloniæ, b*

in Trebnicensi cœnobio degit.

F *apud B. Hedwigem.*

8 Sed enim Agnetem sponsam sibi ab æterno Christus selegerat ; hinc ad præconceptum spe amorem nunquam Bolesaus Princeps pervenit. Triennio quippe Trebnicii transacto, ne pensus ad quando non satis innocentes fortasse delicias Dei ad se diverteret, ante tempora et tamen in tempore a morte sequtus est e numero vivorum ad immortales. Ea propter Agnes virgo jam e sexennio a parentibus in Bohemiam revocata est ; neque tamen in patria alibi virtutis cœpit incrementa, quam ubi eadem jecerat fundamenta. E cœnobio Cisterciensium Trebnicensium virginum emigravit quidem, cum

a certo spiritu revelato,

c

EX MSS BOHEMICIS *d habitat in Duxanensi cœnobio :*

A Silesiam excessit, sed reversa in Bohemiam, parthenonem iterum, sed Norbertinum *d* Doxanæ intravit, inibique inter lectissimas e nobilitate Boema Christi heroinas, qua sacrarum Scripturarum lectione, qua exemplis præcipue heroicarum virtutum, ita a septennio ad novennium profecit, ut inde in aulam parentum inducta, rara vitæ innocentia Præmislao et Constantiæ, moribus suis magnopere se ubique probaret, interiores etiam in veneracionem raperet, non tam titulo regiæ dignitatis, quam Christianæ præter consuetudinem eximiæ virtutis prærogativa.

a Henricus Barbatus et S. Hedwigis Silesia et Oratislaviensis Dux is erat, quibus erant 3 filii Conradus, Henricus et Boleslaus. Conradus, cui desponsata erat filia Ducis Saxoniæ, anno 1213 in cruciatum ex Lapa equit. extinctus. Ante hunc tertium Boleslaum fatis functum esse, tradit Dogiossius lib. 6 Historiæ Polonæ ; pro quo vide Henrico nuptum Annam, sororem B. Agnetis jam dictam. Agunt de his tribus filiis Joachimus Cureus parte 1 Silesiæ pag. 30, et Jacobus Schickfusius lib. 2 Principum Silesiæ cap. , et Boleslaum juvenem adhuc occidisse asserunt mortuum esse. De eadem agitur in Actis S. Hedwigis 15. Octob. — b Trebnicense vulgo Trebnitz, Ordinis Cisterciensis fundatum anno 1203 ab Henrico Barbato et S. Hedwige, cuius fundatorum fusse sufficientem pro eorum persona aliunde tradit Michoviensis lib. 3 cap. 30, ubi pluribus possessiones donatas describit, additque monachos ex Bambergensi monasterio accitos esse, primumque Abbatissam virginem Petri sam Almanam, secundam Gertrudem Henrici et S. Hedwigis filiam. Ibidem post obitum mariti religiosam vitæ S. Hedwigis peregit, et plus ac bonis operibus plena obiit 13. Octobris, anno 1292. — c Cicca annum 1232, quo Boleslaus fatorum sponsor extinctus est. — d Duxanense cœnobium dicpetal ubi pro septimo Henrico Episcopo Pragensi, anno 1429, Lapa mortuus, qui ibidem ante anctarium suum sepelitur. Deinstallatum anno 1258 scribit Hagecius. Est ipsum oppidum Duxani situm in territorio Litomericensi, ubi Lapa fluvius se evomit in Albim.

Boleslaus addictus spretis B. Agnetl.

Trebnicium monast.

Duxanen. e monast

B

§ IV. B. Agnes a Frederico II Cæsare pro filii Henrici sponsa expetitur, sed irrito conatu.

Hæc jam rara et inedita in regia virgine, ut diximus, virtus, non tantum maccssos Hercynæ nostræ recessus intime illustravit, sed fulgidi ejus radii ipsum etiam a Friderico II Cæsare aulam Imperatoriam penetrarunt. Hunc ille pro filio suo Agnetem multotiens expetit, solemni omnium legationc, professus Pragæ apud Przemislaum Bohemiæ Regem reperiri delectas, quibus majestas Romana posset uniocm terræ honorari. Quæ propter, ut par erat, agnovere non delectatem Agnetis parentes, neque quidquam uterque omnino, quo filiæ amorem hoc Cæsaris pectus efficacius permaderet. Quadantenus aperiet Agnes sera alvus, et in parentes eximie semper officiosa? Nulli restitit, verbo nullo pro præsentia ergo, in omnibus conatus, serum consilium prudenti solidavit. Itaque magno Cæsari magno filio solemni C cærcmonia pacta est inter eos per sponsalia voluntatem utriusque in amore futurorum obligari. Illud tamen subinde non citra admirationem evenit, ut, cum parum ampla et prouda Cæsaris pro Friderico filio nuptialem actum celebrarent, nemo eorum loco suo Agnetis nomen insereret, ut, cum maxime par esset, ejusdem aut Henrici spectet pares? Fœminea nuptia ergo et mancæ tam magnæ bonæ clare apparuit, quem eventum sortitura essent solemnitas, quisque sponsam Agnetem præ Henrico amaret, et clausis amoribus humanis, e cœlo amasius virginem castissimæ deperiret.

Expetitur a Friderico II Imp. filio.

pactum in tabulis nuptialibus non scripto.

deducta in Austriam

10 Peracto vero solemnis, Agnes Cæsaris filii sponsa designata, in Austriam, Friderico Cæsari propter negotia pacis privativas ejusdem provincias Principibus indulta, magnopere obligatam, selectarum e nobilitate virginum caterva agmine deducitur, ut inibi moribus intestas Germanicis tradi retur, et accommodatior filio Cæsari fœmineo affectui redderetur. Sed frustra hæc omnia : illa adolescentiæ cupidiæ relati nimis vegetantia regia, quam ad genetis earum illecta fecit, totum illud tempus in primis, quod celebri nomine Adventum Domini insignimus, memorabili abstinentia, cui in parthenonibus assueverat, non amplius quam novennis Agnes, non nisi modico pane intra diem dimenso et exigua vini mensura extra et citra omnia alia quæcumque famis et sitis lenimenta, traduxit. Subsequente post paullo Quadragesima, quantumvis Austriæ Duces, liberi Principes, lacticiniis ex concesso rite vescerentur, illa tamen memor rigidæ apud Boemos pietatis (quam non tantum in cœnobiis, sed et in paterna aula viderat fuisse in vigore) quadraginta illos esuriales dies, non tantum citra licitam, imo etiam subinde adolescentiæ necessariam indulgentiam, solenniter continuavit; sed rursum cibum omnem insolenter excludens, præterquam panem et modicum quid de vino, nihil admisit.

D *Stricte jejunat in Adventu*

et Quadragesima.

11 Ante autem ferias celebriores, quibus Incarnati Numinis beneficium et admirabilis Matris unaque Virginis designationem quotannis celebramus, prudie scilicet festi vel maxime marsit Agnes desiderio conservandæ virginitatis, itaque sub ipsam solemnitatem, luce, quæ paullo ante exortus oborta erat, magis ac magis castissimum animum illustrante, certe ultimo, quantumvis jam despetca, nulli omnino viro nubere. Mariam, id generis heroinarum Ducem et votæ castimoniæ principalem, sacra inter ardentissime implorat rogatque cœlo suppetias, quo numerum nascerentur omnia, ne humanus amor tantum thesaurum prædaretur. Id votum ut subinde omnino secundarent Superi, qua precibus ipsa in dies singulos, qua copiosis in egenos largitionibus, partim per se, partim etiam per alios, afflictim laborabat. Conservandæ porro virginitatis molimina, nemo nisi aulæ Præfecta et aliquot sciebant virgines : quarum illa egregia in Deum pietate, hæc simili etiam vitæ decreto Agnetem Dominam mirifice in proposito animabant. Neque spe sua etiam excidit Agnes, quam de suppetiis cœlo immittendis serio conceperat. Adfuit enim in tempore advocata Virginum Princeps Maria, reteriique Cœlites, qui celebritatem nuptiarum favere in cœlo impulerunt : unde jam ante hymenæos, quibus ne caussis nec eo, dilatus est. Hinc lectissimæ eo super diverticulo virgini regrediendi in Bohemiam facultas ingesta est.

Virginitatem servat,

E *opem Deiparæ implorat :*

reversa in hortum

b

Liberatur.

a Fridericus II contra Ottonem Saxonem Imperatorem e Sicilia evocatus anno 1230, relicto ibi nomine filio Regis Arragonensis, et parvulo filio Henrico, Isamem vixit. Ita Conradus anno 1251 electus Abbas Usperganus. — b Henricus a patre Friderico in consortem Imperii assumitur, et anno 1225 Aquisgrani coronatur, et anno 1228 Agnetem, filiam Leopoldi Ducis Austriæ in uxorem accipit. Ita Usperganus. Hoc erge causso, quod relicto B. Agnete Bohemia, usa diratius ab Agnete Austriaca non satis distincta, et qua ad patrem Cæsarem spectant, ut hoc dicitur partim ad filium transferri. de hoc vide perpetam in altera Vita agitur.

Fridericus II Imp.

Henricus filius.

F

§ V. Beata Agnes Friderico ipsi Cæsari, præ Angliæ Rege Henrico desponsatur.

Accesserunt loco unius duo longe potentiores eassimonice regiæ oppugnatores, pro *a* Cæsare partim, partem pro Britanniæ *b* Rege allegati, et Pragam Bohemiæ metropolim magni intrinsque nomine Procerum comitiva solemniter honorarunt. Horum rationes et regia omnino dona potentissime apud Przemislaum et Constantiam Agnetis parentes in puellarem expugnandum regiæ virginis pugnaverunt. Britannus aversum Cæsare filio animum in suam potissimum vertebat delectatem, quod hæc regia sponsa non Cæsari, sed Regi Henrico, *a* cœlo plane destinetur, neque se vano solum nomine, aut coelitus majestate amorem Agnetis lectari. Regem potentissimum Angliæ, tot insularum Reginæ, sceptrum et coronam Britannicæ, dotes hereditarias aliasque de suo liberaliter deferre. Arrham enim vero Regiam imperatoriæ Majestate, ut sibi videbatur, hæc fœdelevabat Cæsar Fridericus : addebatque insuper, si sapere?

a

b

Expetitur a Cæsare ipso et filio Regis Angliæ

Cæsari obtrectatur.

A saperet sponsa et cum ea parentes, præ Britannia Europæ unica portione, non difficulter credo terrarum Imperium, et orbis diadema præfecturam. Sed enim cum his quantumvis speciosis parum moveretur in utramque partem Agnes; multi certe plurimum parentes in Cæsarem generum inclinabant: cui etiam viso per soporem cœlesti, unus ex ablegatis sponsam regiam, divino quasi consulto, sed perperam, præ Britanno designavit. Coronam ille per somnium viderat, certante inter gemmas et aurum cum arte pretio haud vulgarem, aut etiam subinde Regumque Cæsarumque capitibus frequentatam: hæc cœlo delapsa Agnetis caput decora insessione occupavit. Verum modica omnino, et prope momentanea hæc coronatio fuit: exinde submota priore, alia supra omnem æmulationem magis eximia caput idem et tempore omnino longiore explicata majestate augustavit. Hinc vanus augur e somnio, tamen non vano, pro Friderico II, præ Henrico III, fallax omen extraxit. Signari scilicet prima illa corona ambitum Britannorum, qui postquam egerint omnia, arte denique nulla, nullo pretio Agnetem sponso suo Principi sint conciliaturi. Augustior porro et ultimo etiam diutius capiti regio immorans, quem indicaret, nisi Cæsarem Augustum? Itaque se ad Friderici cum brevi felicissimis nuntiis cum tabulis sponsalitiis beatum pronubum reversurum.

Fœlulus his corona cincta in somnis visa.

B

13 Jactata hæc ita insomnia, et additi insuper Legatorum Cæsaris ea de re commentarii, tandem sperato successu hymenæum confecerunt: sed meliore eventu temeritas ista cœlo postmodum correcta, non Cæsari, sed Deo virginem favit. Illa quippe prima corona sive Henrici III, sive Friderici II, nuptias regno et imperio significavit, quas augustior altera, Christi nimirum Sponsi, citra ullam oppositionem confudit; cum virginis sacræ caput, humano omni decori exemt, et solius divini diadematis honoramento in perpetuum reservavit. Et sane Agnes, cum eam parentes pro potestate sua cogerent ad promittendos amores mortali homini, memor scilicet sui etiam voti aut propositi, nihil donis sponsalitiis aut futuri thalami illecebris permovebatur. Sponsum insuper, licet etiam Cæsarem, in rivalem numinis horrebat non obscure, quia jam nolebat placere alteri, quam pulcherrimo et filio hominum Christo.

Cæsari despondetur invita:

C

14 Interim pater c Premislaus sub annum Domini MCCXXX submotus est e vita, fato subditus etiam vulgari: e cujus abitu fatali, doloremne coperit filia, an potius lætitiam Christi sponsa, non facile dixerim: ad mœrorem haud dubie, quantumvis intra virtutem, natura Agnetem modice coegerat: sed gaudio plenam effloruit memoria remoti obstaculi, præsertim in c recitandis nuptiis paternæ auctoritatis. Neque fortasse, imo sine dubio non facile, inquam Premislaus filiæ laxasset potestatem, circa connubium servandæ virginitatis, ni ei, in justo quamvis sensu, vitam mors solita parcitate infamis, aret invisset.

Patre orbatur.

a Fredericus Cæsar mortem patris ingemuit, dicit secundum. Idem sive Idem in dictum, plum Ricensis Regis Hierosolymitani, anno 1222, et sequenti. Hic postmodum parum citra in puerperio mortuus est annum aliqui assignant 1227. Cæsar usque ad annum 1235 vidua mansit, tum ducit Isabellam sororem Henrici III Regis Angli, despondetur pacta die Pentecostes VI Kalend. Junii. Ita Westmonasterienses. — b Hic erat Henricus III Rex Angl., qui eodem anno 12 contraxit matrimonium 23 Novemb. cum Alienora filia comitis Provinciæ. Utrosque hos nuptias ob Agnetis repudiatas, Cæsaris et Regis scribunt etiam Pontanus in Bohemio Pio, Wadingus et alii. — c Premislaum Regem Bohemiæ. X0 Decembris mortuum esse legitur in Inscriptione sepulchrali. Hagecius in Chronico statuit annum 1230. Verum quia Wenceslaus filius annum Christi 1254 cum infelicitate 2 mensium et 10 septimanarum regni scribam, et quidem XII Kalend. Aprilis vidisse patrem anno 1228 successisse. Litteras integras edidit Wadingus ad tom. 3 Annalium Minorum in Regesto Pontificio anni 24. Ad Ducatum regni conversi et ita Fredericus Imperatore, anno 12 [illegible]. Dubii. Diploma extat apud citatum Goldastum pag. 24. An in litteris Wenceslai sit annus quartus loco [illegible], inquiunt Bohemi.

Fredericus sponsus B Agnetis.

B Ducatus 3 Ber Angl.

Premislaus Rex moritur.

D

§ VI. Virtutes B. Agnetis usque ad annum ætatis fere XXXI in statu seculari.

A Morte Præmislai, filius jam ante coronatus Venceslaus primus sceptro regio: apud Boemos Rex IV. manus feliciter admovit: cujus Soror prædicta Agnes designatæ a se vitæ pulcherrimas subinde præludia faciebat, itaque sacris exercitus magno opere virgineo Christianæ solitudini sese assuefaciebat. Fulgebat illa quidem Regis filia, et jam etiam Soror: auro et gemmis undequaque, eoque splendido illicio curiosos spectatores, imo et Reginæ venatores, cum in publicum prodibat, ut plurimum detinebat; sed sub purpura (quis crederet) ferrei uncini horridique pili latebant. Itaque cum extrinsece vestitu oculos recrearet alienos, ipsa tectum corpusculum, virgunula inter regias delicias educata nobilissime, ex insidiis intrinsece cruciabat. Lectus item pretiosis stragulis et aliunde etiam allatis peripetasmatibus, ad speciem magnificentia omnino digna, quotidie adornabatur: jacebant pulvilli cygnæa mollitie compti, syndon mundissima candorem niveum præferebat, stragula denique tegumento serico intecta, et aureo argenteoque filo ut plurimum intexta, nihil non pretii, nihil non artis etiam Phrygiæ ostentabant. verum sub his exaggerato incurrentibus in oculos regiæ commoditatis deliciis, ex arte et in occulto delitescebant molestæ voluptatis diverticula: hinc cuspidatis lapidibus, inde duriusculis fragminibus, citra cujusquam scientiam, inscite omnino nocte tota Agnes molestabatur.

Induitur cilicio, et ferreis uncinis.

dure cubat:

E

16 Quæ autem sic totum corpus et quidem dexterrime tractabat, quomodo ei per cibum aut potum quidquam indulgeret? Inter regales epulas famebat plerumque, et inter exquisita vina sitiebat, etiam cum bibisset: adeo modice aquam in necessitate ipsa extrema admittebat. Feria porro sexta, qua Christus Servator noster inter supplicia pro nobis expiravit, acsi in die septimana Dei Genitricis cultu celebri, alasque Virgilius nihil prope Agnes sumere, quasi cibo et potu sibi interdicere, denique receptam in infantia Trebnicæ et Donaum inter sacras virgines abstinentiam continuare. Neque hæc tam austera, virtutis in arta insolitæ studia molesto ferebat frater Venceslaus, quæ soror virguncula, imo unice quotidie intenta, ut pie tolleret homines, quantumvis inter opiparas dapes non nisi spectabat cibaria, quinimo, etiam cum oleret, vix gustabat: adeo feliciter temeritatis fortasse reales, aut plerumque non intentos, pulcherrimo virtutis artificio, quasi prandisset aut cenasset laussime, eludebat.

jejunia dissimulat:

F

17 Sed tam inimica corpori, quanta cum Deo ipsi erat amicitia. Horas illa integras in genua descendere: hinc et illinc, ubi animarum ordor depressus esset, Deo supplex fieri, imo pro sese quoque erroribus utique et non erratis clementiam divinam deprecari; alias fratri Regi, agnatisque Principibus, ac toti regno beneficia omnia exposcere, et Cultus singulos singulis propitios effligitare, mortuis insuper vel maxime bene velle: itaque in bonum animarum non tantum per se preces et Psalmos ab Ecclesia decretos frequentius decorare, sed et per alios et præcipue sacros homines eadem officia, et palmarie sacrificia accumulare. Hæc autem tam pia cum cœlesti Sponso commercia non solum Agnes domi suæ, et intra privatos suæ regiæ parietes habuit; verum præcipue in operis sacris celebre, et ad Dei cultum ipsum pietatem exercuit: quo nimirum Dominæ exemplo subditi ipsi ad id generis studia facilius et efficacius publice pellicerentur. Hinc illa quot diebus in numerosa nobilium virginum comitiva media, plerumque mane templa complura pedes adibat, et ea quidem vultus totiusque

pravis pœnitentiis lacerat:

A totiusque corporis modestia, qua sacras virgines incedentes cum videremus, suavi virtutis spectaculo suspenderemur. Si quid inter eundum sermonis incidisset, id totum in laudes Dei rerumque cœlestium memoriam assumebatur: exinde non uni aut alteri Sacerdoti ad aram facienti assistebat, sed ut plurimum a diluculo ad meridiem usque, inter continua sacra, gradum etiam in media humo, sine regiis pulvillis, magno exemplo sustinebat; eademque devotione a meridie rursum, Vesperas, et id generis sacros ritus piissime ad noctem continuabat.

18 Sed enim hæc tam exaggerata pietatis studia non sola Agnes aut prima obiit: multæ regii sanguinis Heroinæ simili virtutis prærogativa inclaruerunt, et etiamnum posteræ multæ parem famam sacris exercitus promeruerunt. Illud porro, quod jam subnectam, non nisi a Venceslao Martyre in Boemia frequentatum ante Agnetem; post eam vero necdum a quoquam salutari imitatione expressum scimus. Id ætatis Regina Boemiæ nata, quin etiam Friderico jam desponsata Cæsari supradicto, et orbis futura brevi Imperatrix, posita purpura, et non nisi civem vestibus induta, paucisque fidissimis aliquot stipata virginibus, dubia adhuc luce et ante solem plene exortum, cœlo caligante, templa B pleraque peragrabat, et ad Divorum pulvinaria passim procidua, posteaquam eorum sacras reliquias satis superque venerata fuisset, tandem albescente jam die, in regiam ex occulto, insoliti facinoris famam die adhuc utcumque obscura et insolito supprimente vestitu, divertebat. Quanti autem putamus ei stetisse hanc matutinam per sacras ædes et ad Cœlitum Lipsana peregrinationem? Humectati sæpe sæpius regio sanguine lapides, nudo pede, asperrima hyeme deambulanti Agneti magno utique stetisse profitebuntur: sed illa nihil hac immani frigoris adustione, aut lapidum acuta vulneratione deterrita pressit scilicet dolorem heroico animo. Cum autem domum revertisset, deterso in occulto sanguine, ubi calore modico sese refovit, denuo in proximam ædem sacram, sed jam vestitu et comitatu Regina descendebat, eaque, quo superius præditi, non occultata sed publica pietate iterabat. Recolebam me veteri manuscripto cujusdam scriptoris, quæ de nobili virgine ad regiæ aulæ sacrum Parthenonem virtute panicis annotarem; non erat, credo, prorsus inutile, si quæ magna post hæc præluderit, in maturiore et sacra quidem ætate consequentur. Talibus eorum initiis respondent ut plurimum extrema divinæ gratiæ, C qui in virtute qua prodigiis, indultæ utrisque Agneti, ut videbimus, cœlum lucet examen, et nos conabimur cum subinde partem in utrumque paragraphos propedecem, sive vitam heroicam, sive illustria cœlo privilegia, stylo, quo possumus, commemorabimus.

§ VII. Repudiato Cæsare Friderico a B. Agnes Christo sponso se dicat in Ordine S. Francisci.

Annus jam demum ætatis Agnetis XXVIII. Christi vero MCCXXIII vertebatur, cum Cæsar Fridericus II, jam nobilem et in ultimam laudem connubio virginem adservatam diu perceperat; aspectum pene expetito totius sponsæ, vel maxime properabat virtutis eius fama, per Germaniam late et eximie dispersa. Itaque egregii quique ex Imperio Proceres selegantur, qui Cæsaris Romani Majestatem, Pragæ apud Wenceslaum Regem, Agnetis fratrem, pro ablaturis ex Boemia uxore, solemniter precentur. Nec mora, expediuntur magna pompa et nobilium virorum fœminarumque comitatu insignes Friderici ablegati. Hi ut Pragam attigerunt, præmissa Romani Cæsaris salute, nihil non agunt, ut pactam juxta Præmislai D parentis promissa Agnetem, in Imperium abducant: ita sponsum scilicet velle, ita jura omnia pro Cæsare imperare. Excepta, ut par erat, honorifice legatione, Wenceslaus Rex nihil omnino minus egit, quam ut pactas nuptias impediret: quin eo etiam ursit amplius, quod abhinc Cæsaris quasi socer, aut minimum affinis magna gloria audiret. Sed exhorruit jam Dei rivalem virgo, a quo propter impudicam vitam poterat alias castissima Agnes, abhorrere. Fridericus quippe cum gravi jactura virtutis Christianæ amorem sibi fecerat in viduitate plane promiscuum; et cum non unam domi haberet prostitutricem pudoris, passim tamen adhuc infamiter peregrinabatur. Verum qua via tam potentem et jam in ipsa Praga sibi inhærentem venatorem fugiens effugeret præda, et vero maxime cum frater etiam in conjugii retia impelleret sororem? Sed ubi destituebatur humana industria, ibi succurrit divina providentia. Nam illi ipsi ablegati Friderici Cæsaris, cum omnia ad iter accurate parant, ut scilicet sponsa Cæsaris magnifice abducatur, Agneti suggesserant occasionem, non nihil abitum ex occulto differendi. Admonuit ergo sapiens virgo interim per suos heroici consilii *a* Gregorium IX. Summum per ea tempora Pontificem, rogavitque modis omnibus, ut prope confectum matrimonium sua ultimo impediret auctoritate: se enim, quantumcumque parentum vota Cæsarem generum maluissent, hactenus semper Sponsum Deum præ homine prælegisse: urgeret porro frater Wenceslaus, et honestatem nescio quam in paternis pactis approbaret, se invita, adeoque etiam coacta, pudorem quidem opprimi posse, in hymenæum tamen numquam secundo consensuram, quæ jam semel nuptias Deo spopondisset.

20 Heroicam carissimæ virginis indolem, tantum abfuit, ut Pontifex optimus subterfugio quopiam debilitaret, sed potius dilaudatam mirificis gratiis indultisque paternis, contra omnia carnis molimina roboraret. Quapropter Gregorius IX extra Ordinem Nuntium Pontificium in Boemiam ablegat, eique in mandatis apprimo committit, ut in tempore, declinata tamen Cæsaris Reginæque prudenter indignatione, si fieri posset, modis omnibus Agnetem a connubio Friderici divertat, quo munitum virginis invitæ et solum Christum præoptantis, itaque a parentibus hac in parte, quod poterat, libere dissentientis, virginitati præclare civetur.

Hic ubi in Boemiam pervenit, aditaque Regina, omnia ex ordine et pro Agnete gesta exposuit, fuit scilicet animus, ut fratrem denique soror supplex adiret, ostensoque Pontificis diplomate, nihil aliud per omnem sanguinem rogaret, quam ne se cum Cæsare per connubium oppugnaret: sibi quippe jam abhinc pridem stetisse nullo nisi Christo nubere, et ita carnem non aliam nisi omnino virginem, serio jam cogitasse sepulcrum inferre. Caveret ergo, ne, et sic coacta, pergeret, præterquam quod Romanum Pontificem, augustiorem etiam, appropriatis cœlo pudoris vinculis, offenderet corrivalem. Hac tam seria denuntiatione Agnetis vehementer ex inspecto commotus hæsit Wenceslaus, nesciusque prorsus, qua ratione et sororem servaret Virginem, et dilatum jam solennibus promissis Cæsarem expediret connubio, ultimo denique, ut res erat, Fridericum per suos in tempore admonet, a sequo eumdem innocens animo nuptiarum intercessionem sapienter amolitur.

21 Frendere primo *b* Cæsar, et suas sibi delicias surripi vehementius indignari, atque ita acerius inquirere omnia, et nescio quas vindicias, ferreo etiam in destantes animo, præcipere et plane facto designare. Sed cum undequaque pro Wenceslao Agnetis fratre

ex Mss. Bohemicis. sacra audit.

mutato habitu templa adit.

a

et assensum fratris Regis.

E *implorat opem Gregorii IX Papæ.*

misso Nuntio Apostolico.

et denuntiatione fratris F

Contra legationem Cæsaris.

b

b Cæsar parentum irato.

A fratre pugnaret innocentia, neque aliunde Cæsaris infringeretur victoria, quam a virgine, quæ hoc solo, si rea sceleris ageretur, quod Deum homini, ut æquum erat, præferret, in Fridericum peccabat: tandem subsidente ira et remittente sese ad tantam cum Numine corrivalitatem amore, digna omnino Christiano Principe sententia, quantumvis contra se lata, Agnetem ultimo a firmato tabulis etiam solennibus hymenæo absolvit liberaliter, et ad virginitatem, quam tantopere iret servatum virgo; Cæsar ipse magnifice damnavit, si damnare fuit, quam tantopere litteris Cæsareis dilaudavit. Erat porro Imperatorii decreti ejusmodi formula: Si Agnes, spreto Cæsare, hominis alius præpostere ambevisset amores, arsissetque maritum, præterquam se Fridericum, quemcumque mortalium: tum vero palmarem contumeliam aronis ultricibus contra utrumque depulsurum haud immerito fuisse: sed enim cum illa non tam suas delicias aversetur, quam Christo desponsa immortales præmalit, nullam denique sibi superesse ex justo optimis conatibus succensendi occasionem. Quapropter, pergeret, ut cœpit, Christi amore ardere, neque alterius flammis tanti amasii flammas inquinaret: se, qui hactenus ex pactis B paternis fuisset molestus, deinceps sacratæ Numini virginitatis fore etiam propugnatorem.

dein reconciliato,

scripta formula absoluta.

22 Verba tam solennia, dona insuper magnifica, sed præcipue e Sanctorum Lipsanis, firmaverunt: caperet nimirum, addebat Fridericus, sacra jam prope virgo, de sacro reliquiarum thesauro, præoptata haud dubie auro et gemmis honoraria, iisque tamquam obsidibus, quibus Cæsar suæ olim, sed nunc melius Christi sponsæ, vellet quam optime, frueretur. Expedita hoc ultimo et quidem molestissimo carnis laqueo, libera jam omnino a mundo Agnes, cœpit exinde serio de Parthenone sacro statuere; ubi nimirum Christo unice dilectas faceret, virissimque a pulcherrimo hominum castissime amaretur.

Reliquiis sacris donatur.

a *Gregorius* IX *electus est* 20 *Martii anno* 1227, *sedit annos* 14, *mortuus* 22 *Aug.* 1241. b Spretum propter Christum Imperatorem Fridericum, qui eam in conjugem postulaverat. *scribat Albertus Stadensis supra relatus. Eam* oblata Imperialis fastigii culmina fugisse, *scriptum esse a Gregorio* IX *supra relatum. Idem scribunt Dubravius, Bartholomæus Pisanus et passim alii*

§ VIII. Expedita curis mortalibus B. Agnes Christo se sponsam dicat, legibus S. Claræ auctorata.

C Percommode plane accidit, ut subinde Clara, illustris Francisci partus, suique sexus unicum miraculum, ea facere molles virgunculas Assisii in Umbria suo exemplo doceret, quæ multi in viris mirantur: pauci autem omnino miramur. Hæc asperrima vitæ ratio, atque ultima, quam in Ordinem summa invexit, properitas, cum maxime regiam virginem a Claræ instituto divertere potuisset, singulari Dei seligentis sibi hanc sponsam evocatione, præcipue ad idem ab omnibus mundi delicis et oblectamentis generis personarum mollitie suavissime advertit. Ergo partim a Boemis Proceribus, qui religionis caussa Romam aliquando iterarant, et subinde ex occasione Franciscum Claramque Assisii noverant, partim etiam et potissimum ex ipsis sacris institutis Francisco hominibus, postquam omnia apprime dignovisset, matura secum deliberatione præmissa, tandem ultimo eadem asperitate (itege fratre nihil omnino conatibus sanctissimis intercedente, imo etiam cum Sororibus agnatisque, nepotibus et neptibus facti insolentiam vehementer dilaudante) etiam rari profecto exempli magnopere exoriturus. Præterea, ne non reliquisse omnia et juxta Christi præceptum inter pauperes distribuisse videretur, pretiosum suum et regium vere muliebrem mundum quo hactenus invitam et gementem non tam ornaverat quam cruciaverat humana majestas, passim inter victus vestitusque egenos distrahit.

Rationem inveniendi S. Claræ inquirit:

Suas vestes in Pauperes distribuit

D EX MSS. BOHEMICIS

24 Sed hæc diurna cum quasi liberalitas esset, ut nimirum duraret in secula, magnificum ad *a* pedes pontis Pragensis, urbe Veteri-Pragæ erigit *b* nosocomium: in quo perpetuis redditibus ademptis præcipue ægris sanitas, aut etiam quocumque maleficio sublata fortunarum valetudo, dimidiato infortunio per alimoniam quotidianam ex integro quasi redderetur, aut minimum parte aliqua juvaretur. Id loci jam inde sive valetudinario, sive item templo, Divi Francisci agnomen obvenit, quod Franciscani instituti femina principibus impendiis sacrum ædificium extruxisset: *c* signati autem Cruce ab ipsa Fundatrice homines, et alii quidem, qui operis præfecturam, alii ægrotorum curam adierunt: eximie primo in Boemia suam probarant operam, et post paullo Wratislaviæ ad D. Matthiam secundum hospitale, pari pro egenis opulentia ab Anna Henrici Probi *d* uxore et Agnetis sorore extructum, simili plane laude administraverunt; indeque e loco *e* utroque diffusi per regiones circumfusas, non tantum in Boemia et Silesia, sed etiam Polonia Moraviaque magna misericordiæ commendatione afflictis inserviverunt. Pragense vero Nosocomium, uti Ordinis sacri exuterat principium, ita pariter sibi prætecto, dignitatis magistrum retinuit principatum *f*. Perfectum porro pro ægrotis nobile illud valetudinarium aut pauperum opulentum receptaculum sub annum Domini MCCXXXVI est.

a

b

erigit nosocomium.

c

d

ut eius exemplo Wratislaviæ satis,

e

E

f

25 Subinde sacras ædes alias, annis duobus aut tribus ante inchoatas, pro Franciscanis sexus utriusque inquilinis, excurrente in ripam ipsam Moldavæ, intra tamen complexum muri Pragæ-veteris ædificio magnifico, sumptibus ingentibus, sacra Fundatrix molitur. Ad *g* D. Francisci viri, ejusdem Auctoris legibus auctorati, postequam Moguntia advenissent, primum omnino sanctimoniæ fama et vestium horrore, pedumque nuditate celebres in Bohemia inclaruere. Juxta plane ad Salvatoris sacrum ædem, contiguæ Franciscanis sacris hominibus Clarissimæ virgines, pari asperitate vitæ et haud impari sanctimoniæ fama conspicuæ, post paullo cum Agneto principia consederunt. Enimvero licet virilo asceterium regia magnificentia undequaque appararetur, Parthenonem nihilominus Venceslaus frater, in societatem pissimi operis sua sponte adscitus, præterea munifice exornaverat subfidiis, et distinxerat hortis; ut scilicet nobiles virgines, extreme alias pro Christo pauperes, haberent ubi commode habitarent, et exercitio sacra hortensi diverticulo non nihil interrumperent, ne plane sexus mollior rigore insolito solito citius enervaretur. Sacrum insuper Salvatoris ædem sacris donariis ampliatumque pro altaribus ecclesiastico, Agnes Fundatrix ad miraculum eximie opulenter ornarat; tantum nimirum filia Regis adhærat hæreditatis, et hæc consequenter sponsi, inspexerint. Reges aut omnino Cæsares, in regium Virginem congesserant aurea, gemmeque liberalitatis divitiæ. Valet id generis Principum exemplum mire ad permovendos animi subditorum itaque qui quo fabricam utramque, sive e Proceribus sive e civibus, sui impendiis parabat adjuvare: sed Principes avidi præsertim suæ, Dei maxime gloriæ, vix tandem severo edicto id generis liberalitati, quasi regiæ præjudicaret magnificentiæ, satis superque apud utrosque cavorunt. Quis autem quotidianas operas, sive quibus Principes esse omnino non poterant, si illæ liberales esse pergerent, deturbaret ab ædificiis? Hæ nimirum pro æquali semper omnia, nihil omnino mercedis voluerunt accipere: et cum a Præfectis vel ideo molestiam pertimescerent, adeoque ad receptionem pretii

extruit monasteria Franciscanis

g

et Clarissis,

adjuvante fratre rege.

et operarios mercedem recusantibus

A pretii cogerentur etiam, approperato scilicet prescripto opere, sub vesperæ principium dexterrime fuga solutionem declinabant. Hinc Wenceslao et Agneti facile fuit, moles etiam ingentes, ac brevi tempore, talibus operis ad perfectionem eximiam adducere, contemnique hominibus sacerrimas ædes tam pio subditorum labore apparare.

ex vss. bonæ mentis.

26 Absolvit porro utraque Franciscanæ Religionis ædificia anno a Christi obitu celebris supra millesimum et ducentesimum quinquagesimo nono. Sed jam ante sub MCCXXXIX inde et inde sacri incolæ fuere, Ascetarum virile adsciti Moguntia viri Franciscani incoluerunt; Parthenonem vero quinque ex Italia sacræ virgines, Beatæ Claræ primæ sociæ, Summi Pontificis auctoritate submissæ, primo inhabitarunt. Has Agnes non multo post cum septem Bœmiæ virginibus illustri sanguine omnibus veterique Procerum stirpe prognatis, magnifice ditavit: qui numerus exinde et quidem nostrarum nobilium virginum, quantumvis in tanta vitæ asperitate et cunctorum voluptatisque contemptu, adeo tamen excreuit, ut præter reges aliquot filias aut neptes, centenarium omnino, superstite adhuc Agnete annis aliquot, vel attingeret vel etiam superaret. Adeo erat efficax vel ad multas virgines, ad experimenta quæque permovendas regge virginis tam modesto ordine prævium exemplum, et nescio, quod debitum sequelæ putabant se incurrere nobiles subjectæ, cum earum Domina tanta virtute præiret ad Religionem.

ingreditur monasterium,

secutis centum nobilibus virginibus,

B

27 Vertebatur autem subinde annus Christi MCCXXXX, quando Agnes cum septem illis illustrissimis virginibus exemplo magno, innocentem vitam opere edendo ordiebatur. Pulcherrimo spectaculo (nisi fallunt veteres memoriæ) duo xxv Martii ab *h* annuntiata Numinis Incarnatione nobis meminerat: ut eo numine, quo Maria cum Gabrieli Sponso, omine fœlici uno, sacræ nuptiæ celebrabantur, de spondeterentur. Vim, pompæ ædium et apparatum? Aderat Rex frater et Regina Cunegundis, Cæsare Philippo tibi regis throno sublimes et raro spectaculo ipsa Bœmiæ corona coronati. Una cum Regibus se celebri agmen Primipotes et alumni e Carnuntina Silesiæque Duces, ultimum locum, sed stantes ad latera infra conthronum regis et subsellia Principum, magno tumore Proceres et maximus, qui publicorum in regno dignitate consenescebant. Inde primo Barones alii, inde Equites nonnulli, veluti et omnium per extremum purus Zacchæus cuncta spectaculorum ultimum, ultra et infra latera utrinque nobilium stipabant; tum vero circum circa ædes, ac ultimo plebs multa omnium et indequaque rotunda sacrum templi locum ad Sanctuarium usque angustabat.

h Annuntiata Virgo Deo et Hyacinthæ coniuncta, cum 7 aliis Virginibus,

k

28 Hoc cum nota inter meridiem consecrat, cum Ascetarum ædem et nominata totam tecta purpura indutam, quæ et ipsum fecerat, quia Christo despondebatur Dux adjecit aliitores aut alias eorum nunc i, deinde ex alia tres Heroinas vicinis Regibus aut Principibus principi ad principem ornam, inter ecundem tubarum Canorem et cantus suave nus symphoniacos, deducunt. Inde Nuntio Apostolico, hoc tempore cum Pro-pontifice, circum latus præter i Joannem XXI Progen cum septem aliarum E. Reginæ præcepit, collatis ipse primo meridiem A. de sacra effert, exinde vestem mutat exuit, ac denique lacernam cum stola corpori circumdat, aliquot ad Hyacinthæ sacrum ædem deducturi, ac loque sacro ad Pro-pontificem reuerti, muris mœdit pacis; quod tandem pectus inde cum attendatas cum mundo nuptias hic ultimus cum Christo feliciter successerunt. Simili enim ritu atque relatæ virgines alii omnia explevere; neque ut defuit quidquam Dominæ singulare relictum, adeo easdem ab annis jam multis carnis odium cœperat, et pridem cum Regina ad pares nuptias cum castissimo Agno anhelabant. Collaudata mirifice cum sociabus Agnete, plenariam, ut fieri solet, pro potestate Cajetanus, ad complementum operis, sacris jam virginibus Indulgentias publice indulsit. Joannes etiam Pragensium Præsul pulcherrimi facti brevem sed elegantem, lingua Bohemica adjecit commendationem: qua Regem Reginamque, agnatos cognatosque Principes, inter solemnes lacrimas, (quis putaret?) ad uberes omnino lacrymas permovit. Inde ad aram, magnifica pompa assistentibus septem illis Episcopis, fecit Pro-pontifex: a cujus communione post paullo Agnes illæque septem virgines sacro Christi Corpore pro more, refectæ sunt. tenuitque hæc insolita festivitas generis omnis spectatores ad horam omnino secundam infra meridiem, quæ denique inter gratulationes et festos applausus, tubarum strepitus et nuptiæ con entus solenniter est absoluta. A templo porro itum ad ædes in Parthenone, qua licet instructas: quas Rex et Regina parte una cum aguete cognati que Du ibus Agnetis, consanguineis insuper Proceribus septem illarum virginum; alia vero Legatus Pontificius, Episcopi cto præter Agnetem et desponsas recenter Christo heroinas cohonestarunt. Secundis tertiaque mensas exteri domestique Prælati, inde Proceres ac Equitum Primores, vel publicis muniis in regno conspicui vel stirpe illustri. Monachibus vicini, singulari utique honoris prærogativa admissi, occuparunt. Inde alii supra aut infra albos, numero innumero, prout nobilitas aut ætas cuique erat, comederunt: neque ab hilaris exhilarant qui maxime ils egebant, pauperes. Stat ergo passim in area monasterii mensæ; pastæ non unius generis, sed numeris omnino talis, quales decies iterumque toties repetitæ solent condensare.

a concione

sub Sacrâ communicat.

centum regio cum aliis excipitur.

E

29 Neque vero hic actus tam heroicus Agnetis, dicta unam aut alteram vel etiam septimanam aut octavam suspendit admiratione auditores spectatoresque; ed in annum unum alterumque celebravit memoris mansitantem, nulla re alia minore mortalium frequentatione quam quod Regina nata et subinde relicta Wenceslao Sorore, paullo ante Cæsaris sponsa, et tam prope nupta, hæc omnia, quæcunque sunt ab omnibus, potuerit tantopere usque deuue facere, et Christi manus in extrema pauperie exercentes, tot pro orum numeribus unice præoptare. Sed supra fidem quæ tanti non est, fuere exempla Principum virginum, quæ numerum exoc ea tam alacres ac Agnetis, cum Pro-desponsationis sempiterni præcipua de persa omni per Germaniam et pos tmam Poloniam, absque victima eterneta regna pulcherrimi taemoris sero, exinde numero tu ecto regni sanguinis Heroinæ, eumdem vel quamdumvis asperæ delectum concupiscere, paregue ardore in contemptum mundi carnisque triumphus marbossere, ac ultimo insudente hoc id genere personæ. De Francisci instituto, præcurrentem Agnetem sero experiuere imitatione: quapropter plerique Clarissarum consobrinæ ubique terrarum Bœmiæ exemplo non tantum sacris ædificiis, sed vel maxime virtutes rarae exinde studio insurrexerunt. Tantum possunt unius etiam hominis mediocres, si scilicet magno animo susceptentur, et cum ars undique destituit, bona quoque industria nihil habet amplius. Deus rebus et laborantes et suscitat ad amuLaborem, veris gloriæ æmulos.

exemplo suo aliis attrahit ad eandem regionem.

Hospitale Pragæ.

a MSS. *Fundamenta Ordinis Cisterciensium cum tabula stellis, Ordinis Cisterciensis Monasteriis notati, Sacrisque Virginum et Reliquiis, quæ quo* B. Agnes a fratre suo Wenceslao Rege et Kunegunde ejus uxore fundum cum opulentis possessionibus

sionibus obtinuit. *Ita dicta MSS monumenta.* — c *Hi Cruce signati seu Crucigeri e Palæstina ad Europam venerant, et assumpta S. Augustini Regula in diversis locis multa Hospitalia fundaverant, atque inter alia in Bohemia in pago Porzeck haud procul Praga prædium comparavant, Hospitale pro pauperibus construxerant, et templum D. Petro sacrum adjunxerant. Ex hoc S. Petri hospitali B. Agnes adhuc cum Pragam curavit, atque hi, ab aliis diversi generis, qui tunc vagabantur, Crucigeri distinguebantur, ad preces B. Agnetis Innocentius IV Crucistellam addi fecit. Ita pluribus dicta MSS monumenta. Extat adhuc templum illud cum pulchra turre Novæ-Pragæ vicinum prope portam Pozzeccam, sub parochiæ illorum Crucigerorum, qui nunc parochiam etiam dudum administrant. Ita Hianitus et Tannerus in suis ad nos litteris.* — d *Imo eadem post casum anno 1241 a Tartaris invadum. Hæc ecclesiam S. Elisabethæ, et hospitale S. Matris Wratislaviæ magnis objectis redditibus una cum filiabus suis construxit, et cum consensu Thomæ Episcopi, fratribus crucigeris tradidit. Innocentius IV diplomate Apostolico donationem confirmavit, alio mandavit Episcopo Pragensi et Olomucensi ut Rectorem et Fratres Hospitalis S. Elizabeth Crucigerorum Stellatorum Wratislaviensium non permittant indebite molestari. Ita late dicta MSS. Imo Ordinem Crucigerorum ab eadem Innocentio passe confirmatum anno I Pontificatus, Christi 1243, post alios observat etiam Cuconus. At Gregorius IX e se Ordinem Crucigerum scentalum* Hospitalis in Pragensi hospitale institutum esse, *asserit in Regesto dicto anno 38.* — e *Gertrudi Magistra Pragensi obedientiam præstant hospitales postea in civitatibus Bohemiæ exstructi, videlicet Slatonia, Mysæ, Pauli, Lytomericis Austæ, Egeccdiæ Zinnæ in Poltimbria. At Magistro S. Matthiæ Wratislaviensi obedientiam reddunt hospitalia civitatis Cruciburgæ, Sandomiæ, Lucnitz, Boleslaviæ et Monsterbergæ aliaque loca, sicut in Polonia et Lithuania. Ita dicta MSS.* — f *Observat Crucigerus Archiepiscopus Pragenses supremam dignitatem ab aliquo tempore Præfecturam gessisse.* — g *Balbinus lib. 15 Historiæ Bohemicæ scribit*, Regem Præmeslaum duo Pragæ cœnobia erexisse, alterum Divi Clementis, alterum Divi Francisci titulo, atque in utrumque sociales transtulit, quos ipse Franciscus sive Dominicus plantavit. *Eadem habet Martinus Bavgh in Chronico Bohemico pag. 200.* At Conventum Fratrum Prædicatorum in honorem S. Clementis anno 1222, imo posse B. Ceslaum a S. Hyacintho Pragam missum *tradunt ex antiquis monumentis Malvendus in Annalibus Prædicatorum, et Ricciolus ad illum annum. quod plenius ad illius Vitam 15 Julii et legas in Augusta Franciscanorum. Eadem ergo fere tempora adtinxit Fratres Minores Pragam colentes, quorum laudato Dominum Agnetem se reddidisse Ordini pauperum Benedictorum de Regula B. Francisci. Tradit in Chronico Albertus ex Abbate Stadensi anno 1230 finitus Manoldo* — h *Idem Albertus* diem *assignat* Pentecostes *et annum 1236.* — i *Joannes cognomine Scholasticus ab Hanecio et Pontano laudatus a pietate et devotione, præfuisse ab anno 1238 ad 1250 dicitur.* — k *Manuel auctor hac ex sua communi remotiora esse, cum intelligi, quem Romanæ Curiæ legatum a latere nominat, ipsius Pontificis personam apud exteros Principes sustinere jussum.*

§ IX. B. Agnetis inter Clarissas viventis, raræ heroicæque virtutes.

In cœnobio porro D. Salvatoris ab anno MCCXXXV usque ad annum MCCLXXXI vitam religiosam per annos omnino XLVI, magna virtute et citra affectatam famam, insigni tamen diffamatione traduxit Agnes : itaque deinceps ab ingressu usque ad mortem vixit, ut nobilissimis filiis superioribus præbuit subsecuta omnia pulcherrime se ponderent. Incomitique illa instar fundamenti, quibus hæc exempli maximi insolitaeque virtutes positæ eidem manerent. Si in rerum optatarum tanta copia aeternabile animo negotium expetamus : Agnetis virtutes, ceterum quæ multiplicem generorum nobilem et religiosum stylo singulari amplecti velim? Satis ergo nobis erit aliquarum dumtaxat exilia umbra texuisse, et quas illa præbuit habuit, multo hic angustius demonstrare. Familiam ducat animi submissio, qua rectori tot oculo Agnetem exhibit, quo ipsa inter mortales Deumve beneficio major, despexere pro more illas quas potuisset, quibus se tantopere subjecit ut etiam postlabant. Maximo imprimis humili animi argumentum fuit, quod tantopere, toties, tamque serio pugnaverit, ne Parthenoni præficeretur. Sacri subinde Ordinis Superiores, cum ad deferendam eximiæ præfecturam nobile regni et tantis beneficiis Agnetis moverentur, Sorores nihil nisi virtutem reperirent, itaque nulla coercendæ subinde tenera et subjectionem omnem ultro promitterent ; nunquam tamen eo negotium deducere potuerunt, ut Agnes ea eorum sinceritate emineret. Quippe illa in his omnibus contrare et pugnare, hæc tantum interesse sese comparere, neque in omnibus liberalitatis ea quæ [illegible] illigari decet pudoris, ac ipso corpore ægrescere, neque ante valetudinem recipere, et sibi animo ex integro constare quam hominem ab his intemperiis desinerent, de Præfectura cogitationem omitterent, et Agnetis rationem penitus nullam haberent *a*.

31 Ab hac præterea virtute profectum est, ut Regina nata et ad connubia Regum Cæsarumque tanto opere expetita infra omnes sacras Sorores, suas etiam (inquam subalitas dejeceret sese, nulli unquam se verbo aut facto anteponeret, in omnibus prudentiam majorem cetera-que animi dotes ac virtutes suspiceret : in se autem nihil horum oratione, quibus aliis compararetur, ne dicam præferretur, planeve noveret. Quid fecisses hanc humilem Christi ancillam? De ipsa benignus coram loquereres? repente colligebat animum, et oris ruborem, lacrymas etiam confundi videbatur. Familiarem quampiam, aut ullum de Sororum numero contulisses? comparata illa ad, quamvis vehementius erubescebat, singulis etiam minimis documento subesse ad virtutem fatebatur. Verba et fortasse restituisses? et quod illa judicasset alio sermo divertisses? tum vero anhelitatem illa intempestivam nullatenus ostendere, omnis ad objecta vel sidere vel parca hoqui, sua quasi damnare, manibus et pedibus in sententiam contra ram levissimo vultu loquire et nunquare. Convictus lubricusque humillimam virginem vel imperandis vel per iram alceptus conspersisses? tum denique deiectae fecisses affectanti undequaque contemptum, ac lætatus sedret egregiæ animam modestam, neque ulla ad generis injuria confusam, perfudisses.

32 Hæc tali demissione, quid mirum si operam ponebat in abjectioribus officiis. Vidisses illam, Præmisla in Regis Boemiæ filiam, manu summo focos pro Sororibus parantem ; illam Wenceslai Boemiæ Regis in Sororem, sordes cubilium emundantem ; illam Frederici II. Cæsaris sponsam, instar despe etae ancillæ in cutina coquinæ insudantem. Et hæc quidem quanta cum facerebat, non vultu subaustero ac tacite confusa damnabat, sed gaudio diffusa, pro quo tantopere Christi serva laboraret, cœlesti delibutis suavitate novi exempli spectatoribus satis superque ostendebat. Neque hæc modestia usque adeo insolens in suos tantum se extendit : fortuitis adversa valetudine vel maxime luben volens prædicta benemerita impendebat : in illa lectulos mollire sternere, omne quod eorum sit nares in cubili offenderet, laborare etiam vere, edere quæ suis manibus confecere, et ut gustu servirent, quæcunque quæ industria congerere, omnia denique agere et in id solicite vires contrahere, ut morbi cum modestia levarit, diminutique dolorum, pulsa ultimo ægritudine, sua redirent pristina cum ea valetudo. Hæc adhuc anus in proprio parthenone exercita fuerat : sed neque nunc obrepta sacra virgo prorepere potuit, quin caritatem in ægrotos, maxime sacros homines, egregie tota Praga exerceret. Hæc ita, quod maxime poterat, ne tanto opere molesta ferrent invaletudinem, pauperum fortasse cupedia, et exquisitae cujusque apparatus externus cultus, quatenus abesset, libentius prosequebat. Illud autem penes Cubitos ab hac virtute commendat, singulare eam nisse fuit, quod Agnes nostra non quod alque iterum, sed plerumque animum delectus regius assuetum, præclarissimo Elizabethæ cognatæ imitatione erexit ; lorda illuvie et leprosorum sanie infectas vestes undique per urbis nosocomia et deplorata quæque jubebat, delatasque ad se in Parthenonem, multis aliis admissis adjutoribus, solus Agnes opprimere cubebat, tersasque omni nocivi ira emendabat ex integro, ac denique, quæ operi essent etiam in lectione, ultimo subibat et portebant egregie audebat. Hæc ille et licet [illegible] illa audiere non usque quaque erubescat, hanc

a ex mss. nonnullis

Crucigeri cum rubea stella.

Hospitale Wratislaviense.

Hospitalia ius objecta.

Conventus Pragæ Ord. Prædicatorum et Minorum.

Ord. humilitate

præcipue monasterio tenuit.

comitatus et ancillarum assistens.

E

contemptum sequo animo ferat ;

vetera ministeria obit ;

etiam apud ægros domes tecos

F

et vilissima.

vestes illorum abluit et repurgat

A ex MSS. BOHEMICIS.

hunc tamen fœtorem Agnes odoribus omnibus præferre : hinc sacras ejus manus, illuvni fœdæ acrimonia corruptæ exosæque aliis horrorem incutere, soli tamen Agneti delicias facere. dolorem quidem circumferre, sed de eo nulli conqueri, et quantum fas esset tegere, nobilissimique fœtoris laudem nullam apud homines aucupari. verum unice in Numine gratiam tagerent dicerentque quid vellent homines) naturam in ea victoria heroice triumphare.

33 His tam egregiis Agnetianæ virtutis exercitiis, fama optima Assisium ad *b* superstitem adhuc et inter vivos mortalemve Clarum delatis, exhibet scilicet gaudio novæ asperitatis prima Austria, necessitque lectus, præsertim regium virginem tantopere intelexit virtutis appositæ tenacem. Quare humanissimas in super litteras ad Agnetem conscripsit, quibus eam in arrepto itinere cœlum versus mirifice animabat, et ut appetita via, declinatisque periculis compendio quodam felicius decurreret, leges etiam a Innocentio IV Pontificis potestate ratas transmisit. Ad hos Auctoris suæ impulsus, velox cetera virgo, quidni vehementius adhuc in inchoato cursu impelleretur? præscripta autem vitæ sanctioris documenta, quæ gaudio non excepit? Verum ut magis meminisse essent leges illæ, eoque intimus a Sororibus et fenestris servarentur, missis ad *d* Alexandrum IV Legatis, prænominatas leges denuo ipsa expetit, modeste licet, summe tamen ac enixe. Pontificis auctoritate roborari, et gratis indultisque exornari.

B

b *litteris S. Claræ animatur.*

c *regulas ab Innocentio IV approbatas*

d *curat iterum ab Alexandro IV confirmari.*

34 Sed omni præter illam principem virtutem, quæ nil quis eximie indicaverat, plerumque reliquis imponat mortalibus fictæ sanctimoniæ alias etiam magnæ hereditatique dotes Agnetem inter Clarissas virgines mirifice illustrarunt. Iterum post animi submissionem facile coryphæam paupertatem dixeris. Hanc illius regiæ filiæ, sororis, atque deinde Reginæ materteræ vestitu, quamvis mundi, extremo vultu, horridæque pauperiei deinde proh hoc nuda etiam humo, cibo cinpiceo, et leviter parato : verbo quamvis super ceteras esset, omnibus tamen in Parthenone despabat se, nec plerumque inter infimas vicli et vestitu reliquaque necessitate, non simulata mansuetudine, sed maximo studio affectata paupertate, se ducere solebat. Wenceslaus II, Boemiæ Rex IV, Agnetis frater, extrema utroque corradebat, id unum intendebat, ut præter sacrum addictum ipsi quæque ædes Salvatori et S. Francisco dicatas, in Sorores etiam reliquasque virgines mare liberales, redditibus æternis sibi conciret memoriam æternam. Sed Agnes pugnavit contra voluptatem, evicit denique neque mendicitate ejus generis, alias celebri et notata, leviter olfacit Clarissarum paupertatem, neque inopem Cretanum Cardinalis, cui nobili recidit electi ab ipso Pontifice delegatus Tutor et Protector, auctoritate sui facultate persuadere potuit, ut, si fieri posset, omnibus proventibus, jura ad certas possessiones sibi dominio propria quædam sacerdotibus resignarent. Unde meritabili cognomine ad ipsum usque excidium coruscaverunt, asceterium illud sacrum vel, tonsa, ad Salvatoris, monasterium pauperum Dominarum celebradatur. Dominas quippe nominabant, quod omnes feminis illud habitaculum prægnatas erant, sed tridium splendidum altero pauperiatis adjectivo diminuebant, quod magnitudo opum certatimque fortunarum interdictione eadem vir; nec ab aliis mortalibus discretas videret.

reditibus fratris B. ejus abdicatur non admittit :

C

e

35 Neque Agnes suis aut sibi proprium quidquam voluit; sed nec usui quidem concessa permissaque pauperibus diu retinuit : quare pretiosissima patrifratrisque donaria, quin et arrhas tot rivalium Principum et connubiorum emptrices gemmas, tamquam virtuti huic inimicas, a se quam longissime in Deum vel pauperes semovit. Partem magnam Christo in æde sua ad aras, vel in calices et cruces, vel ipsa altarium tegumenta et Sacerdotum vestes magnifice impendit, aut certe de reliquo pecuniam conflecit, qua plurimorum invaletudinem aut extremam pauperiem primarie correxit.

monilia in res sacras impendit.

D

aut usum pauperum :

36 Sed hanc liberalitatem amplius aliquando probavit Christus, cum fratre mortuo, nepos *f* Ottogarus III, Rex Boemiæ V, amitæ non jam dicam virtutem, sed nec sanguinem tanti fecit, ut modicis subsidiis ultimam indigentiam precario sublevaret. Totus nimirum erat Præmislaus in bellis, quibus subinde gloriose confectis, complura trophæa orbe toto suspenderat : itaque æris avidior, non tam dispergebat, quam undequaque id generis auxilia (juste an injuste?) ut fieri solet, corradebat. Hinc Agnes extrema insuper ægritudine tentata et ad parem inopiam devoluta, nihil opis in humanis omnino reperiebat. Flebant interim Dominæ vicem plerasque subditæ aut Sorores : neque tamen calamitatem, nisi modice, mœrore illo elevabant. Sed virgo indecoris lamentis susque deque factis, nihil minus egit, quam ut temporis incommoda, suorumque desertionem dolore aliquo dignaretur. Itaque cum alii casus humanos plorabant, aut anxias suppetias requirebant, tota in Deum effusa Agnes, si qua vellet succurrere, sperabat; sin minus, pro oblata tam nobili opportunitate tentandæ virtutis, gratias sæpe sæpius referebat.

f *sub Primislao 3 summam tropæum patienter fert :*

E

37 Hunc porro tam egregium rerum humanarum et fortunarum despectum comitabantur insignes quoque corporis propri inimicitiæ; propter quas illa nihil omnino carni indulgebat, sed ubi poterat modis omnibus commoda ejus disturbabat. Quis crederet? Primis annis, quibus ex integro ad Christum diverterat, virgunculæ id generis et regius assueta deliciis, nullum edulium coctum nec carnes edebat, unum tantum crudum pomum vel aliquot alios fructus, et modicam panis crustulam interdiu haud sæpius semel, cum fontana capiebat, eaque potus cibique austeritate, pisces arenæ cultoribus quondam consueta, vitam vix sustentabat. Jejunia deinde non tantum supra nominata abstinentia, sed longe ampliori, et nescio an femineæ, sed ei cuique hominum impotenti ciborum potusque carentia tradiderat. Neque solutis curialibus insolitum tenuit edomandi corporis modum, sed insuper etiam hora IV utcumque VI, atque exinde prævius quatuor diebus ante festa beatissimæ Virginis, ultimo denique a D. Martino ad Natalem Domini, vitam non nisi prope et aqua tolerabat. Intra tam stupendam corporis oppressionem accedebat alia quoque sacræ virginis sævitia, qua scilicet carnem omnino expugnaverat, horridum e setis equinis cilicium, tota sibi superinduit, quo demum veluti lorica carnem, contra omnem indecentem motum præservavit. Hoc autem adeo arcte corpori annectebat, ut funiculi ejus, quasi scrobes in carne ejus erasserint, quo se immergerent. Sacraque hæc carnificina ultimo ossa etiam singulari cruciamenti genere singulariter evacuarent. Sed insolens corporis inimica Agnes dolorem dissimulabat, spretis pœnitentiæ omnibus lenimentis, solo Cœlo sacro lucroris consensu, nobilem victoriam lucrari, dum viveret, contumabat. Præter hanc insolentem armaturam, alia adhuc habebat arma, quibus insolentem contra hostem virgo depugnaret : noctes plerasque vigiliis lacrymisque vincebat, horas senas septenasve flexa inter preces ducebat, subinde plagis etiam corpus mœrebat : neque tamen gravissima flagrorum animadversione peracta, quidquam, quod eo supplicio dignum fuisset, invenebat.

affligit se jejuniis et abstinentiis

cilicio horrido,

vigiliis, genuflexione, flagellis,

38 Per hæc tam pertinacis pœnitentiæ studia, brevi

A brevi ita se maceravit, ut virgini robustissimæ nuper, forma omnis gratiaque defluxerint, neque vires nisi animæ retinendæ necessariæ, ei vix superessent; ergo in hunc fere modum attrito pessumdatoque corpore, non potuit, quin ultimi morbi pericula accesserat, et semel iterumque palmaria Sororum obsequia certantium, medicorumque extremam industriam vix non falleret morte prope subsecuta. Sed stetit illa tum temporis Superiorum consilio, eaque omnia, quæ jubebantur, ut solebat alias, exactissime perfecit. Verum ut primum, hægritudine se collegit, oculos reposcavit apud animum, qui rediret in consuetudinem, pergeretque in corpore rursus exercendo pericula vitæ habere. Itaque aliquoties datis quasi per invaletudinem indiciis pœnitentiæ periculosæ, jam cum corpore jam cum morte, semper victrix dimicavit; donec sub annum MCCLXXXI, post tot infelices conflictus, ut postea dicemus, semel tandem mors ex Agnete, sed extreme jam tenuatum corporis spolium inglorie detraxit.

virtutibus exhibet

convalescens resumit pœnitentias:

39 Ab hac autem tam acri cum carne propria inimicitia, vehemens inter Deum et Agnetem familiaritas orrebatur, quam illa præter consuetas et communes suæ religionis supplicationes, in privato etiam oratorio sæpe sæpius precibus humillimis interfusisque lacrymis renovabat. Et erant subinde tempora, maxime sub ultimum ætatem jam sacræ virginis, quibus id generis, Moyse egebat Boemia: et nisi fortasse extentum Numinis in vindictam brachium hæc virgo stitisset; propter innumerabiles illas clades, quæ Ottogari mortem subsecutæ sunt, fortasse num qui Boemi merint, quæreretur; adeo elementa omnia in exitium cum hominibus conspiraverant Boemorum. Maxime autem familiaritatis cum Deo fructum ibi Agnes prodebat, ubi maximi quique ejus amore, vel in contrarium facere, vel sibi illata pati fortiter debebat: quippe illam præter varias ægritudines, et inopiæ bis terve insolito incommoda solita, Sorores etiam per imprudentiam, aut ipsi sacri Superiores ex condicto egregie exercuere. Sed hæc omnia experimenta, intra virtutem semper pulcherrime steterunt. Nihil lamentorum adversa ista, nisi Dei gratias, expresserunt; nullæ injuriæ, quantumvis etiam impudenter illatæ, ad justam querelam, præter quam de suis culpis ante Crucifixi imaginem compulerunt: quam quis plurimis eam maleficus appetit, tam maxime beneficus de eo Agnes heroica Christi imitatione esse gloriose vindicabat.

gratione fervente.

Boemiam cum servat.

injurias omnes ultiscitur.

C

B. Agnes Abbatissa fiera.

Joannes V. eta nus Cardinalis.

a *Gregorius* IX *Papa, litteras missas Joanni Ministro Fratrum Minorum in Saxonia et Thomæ Custodi eorumdem in Bohemia, possit, ad Apostolicam auctoritate in Abbatissam monasterii præsidant Agnetem Wladislaviæ ejus litteras videant.* 1234 *mense Aug.* et Pontifex in suas ad eum *litteras Abbatissam appellat.* — b *Martini est S. Clara anno* 1234. *Ejus Regula edita est a Wadingo ad an.* 1253 *num.* 1. — c *Sedit Innocentius ab an.* 1243 *ad* 1254. *Sunt ab illo data Andalte Clarissæ anno* 1246, *ut regulam S. Clara anno* 1247 *tribus ante obitum diebus confirmavit.* — d *Innocentio successit Alexander* IV, *et quam plurima ab eo concessit Monialibus et Clarissas rubeis possint apud Wadingum tomo* 2. *Martinus est anno* 1261. — e *Joannes Caietanus Ursinus creatus Cardinalis Lugduni anno* 1273 *in Concilio generali. In Bohemia pro Bartholdi Pontani diuturnitate,* Joannes Cardinalis, Gregorii IX *legatus nominisse, ut sibi de propinis quid servari pro necessitatibus contingentibus, ut respondit Agnes se omnia reliquisse sæculo tamen Ecclesiæ unam partem, alteram Sororibus fortium donasse pauperibus. Caietanus postea Paulus* V *creatus, et Nicolaus* III *appellatus est. Gonzaga pax constituit inter Protectores Ordinis, quartum Joannem Cætanum Cardinalem.* — f *Primislaus* II, *Ottogarus etiam dictus, Wenceslao patri successit anno* 1254.

§ X. Visiones Cœlitum, Inferorumque B. Agnetis.

His tam egregiis virtutibus, qua cœlum sanctissima virgo pellexit, ut secretissima quæque sibi concrederet, qua etiam dæmones extreme afflixit, inde nihil non egerunt, quo Agneti incommodarent: sed illa his susque deque contemptis, unice quoad vixit ad cœlestia, vel per umbram inspecta eminus, vehementissime anhelavit. Dæmoniorum autem imbellia terriculamenta, quasi felium aut canum molimina despexit. Jucundissimorum porro spectaculorum, quantumvis loca pleraque exhiberent cœlestem scenam, nullibi tamen amplius Deum, beatissimamque Matrem aliosque Cœlites oculis exterioribus habuit intueri, quam cum in oratorio privato a reliquis mortalibus secreta, tota inter preces et lacrymas in cœlestibus suavissime absorbebatur. Tum enim vero Agnes destitui sensibus, et magno tempore nihil a sepulta diversa, quam quod leviuscula quædam cordis palpitatio vivam proderet, nihil omnino circumcursationes Sororum aliosque id generis motus persentire, sed facie maxime insolenti luce irradiari, eoque fulgore apud spectatrices sacras virgines divinum quemdam horrorem incutere, et sibi venerationem extimam maxime opere conciliare. Inter ostenta, licet prope quotidiana, singulare fuit illud, quod sacra alia virgo subinde vidit, cum causa, qua nescio, sacrum oleum pro sua confidentia sub horam orationis audacter introivit. Hærebat Agnes inter preces sublimis omnino a terra, atque tres amplius aut quatuor dodrantes ab humo elata, in aera ferebatur: neque jam pro more sola facies coruscabat, sed ipsum insuper conclave plenum numine ex circumfusa nube fulgida habebatur: vox insuper humana major, velut olim de tabernaculo, oranti virgini responsa dabat: sed quæ, quantumvis clare non caperet, sub dubia tamen eorum adversione, tota ad præsentis Dei majestatem tremore insolito concuteretur.

D

ex mss. Bohemicis

in extasim rapitur,

elevatur in aere,

E

nube et voce honoratur:

41 Sub diem autem Ascensionis Domini longe fuit nobilior illa extensio cujus conscias Priscam et Vratislavam sacras ibidem virgines manu scripti codices profitentur. Psallebant manicum cum Agnete in horto eremoli præclaræ Sorores, agebantque feriias solemnes pro privata devotione eo amplius, quo magis cœlestis Servatoris in cœlos præitus gratitudinem subinde provocabat. Neque locus pietati aut tempus oberat, a prandio paullo ante surrexerant, et, ut dixi, inter arbusta frequentia florumque areolas accurate castigatas et mire olentes inter psalmodiam divinam oblectabantur: cum Agnes extemplo a terra in altum tolli, multique aspectabili sed occulto subsidio etiam ad nubes efferri atque ultimo oculos omnes effugere, et in cœlos ipsos immigrare. Prisca interim et Wratislava, abruptes insolito spectaculo Psalmos, hærere, neque, cum maxime vellent, quidquam hiscere, sed non tantum corpore aut locie, sed ipsa etiam mente concrescere torpere, et inter continuam admirationem quasi suspensæ, cœlos assidue intueri, et Agnetem cœlis lacrymis reducem devocare. Horam integram desiderium tenuit amicis; exinde modo iterum apparent Agnes: in cujus absentiam cum sacræ virgines accurratius inquirerent, nihil omnino extorserunt, præterquam decorum et blandum risum, quo reliquæ delectarum cœlestium notabantur. Nimirum pulcherrima hominum pulcherrima sponsa viderat quæ nulli hominum tuto poterat concredere: audiverat arcana Dei, quorum notitiam nemini licebat propalare. Hunc modestissima virgo, et ne sui etiam ratio aliqua haberetur, intopere prodere licet, tamen cœlestia ostenta maximopere celabat.

in Ascensione Domini in horto colloquens,

in cœlum elevatur:

F

post horam receditur:

42 Nec illud minus est memorabile, quod Agneti inter sacram supplicationem in æde Salvatoris anno MCCLXXVIII VI Cal. Septembris evenit. Prævia pro more Cruce cohabant psallentes Clarissæ sacram ædem: Deoque supplices, Ottogari Regis V. Boemiæ infelicem in a Rudolphum Habspurgium expeditionem anxie commendabant. cum Agnes colore immutato impallescere cœpit, et tota facie timorem

a in processione

A insolitum prodere, hærere vestigiis, ac denique subEX MSS. BOHEMICIS. dubiis lacrymis humectari. Ignaræ reliquæ virgines, quid caussæ foret repentinæ mutationis, subsistere eaque super re Agnetem interpellare, ac ultimo etiam rogare, quid id velit ne se cælet, sed omnia ordine rectaque serie enarret. Non distulit modes*videt et narrat eadem Primislai 8,* tissima virgo preces Sororum, sed quod viderat, paucis intimavit. Ottogarum Regem corpore toto laniatum duobus hunc athletis fulcientibus, miserabili spectaculo pallorem primo induxisse, inde stuporem insecutum, atque ultimo lacrymas expressas; itaque notarent diem et horam : id generis ostento non nisi ferale quid et luctuosum (utinam ipsa falleret) præsignari. Dixerat, et verba fidem post paullo repererunt : eadem quippe die, et hora nominatus *b* Rex, unico ille infelici ad *b* Lavam prælio, tot trophæa præcedentia corruperat, et quamvis non inultus, suorum tamen proditione ultimo etiam occiderat. Qui in jugulum Ottogari ferrum adegerit, certa fama necdum designatur *c*.

43 Jam illud spectaculum, quo animas e corporibus abeuntes cœlum toties petere inspexit, quam illustre est? *d* Brigitta e submissis septem virginibus ex Italia, sanctimonia quoad vixit haud vulgari Clarissarum ad Salvatoris primipila, posteaquam morbis egregie virtutem magnam Sororibus maxime prodidisset, animam ultimo inter ardentia in cœlum suspiria creatori reddiderat; una abeuntem cum Sororibus pius suffragus Agnes pro solita in morituros pietate prosequebatur, cumque aliæ desideratum optimæ virginis non ferrent, itaque lacrymis etiam dolorem exprimerent; sola Agnes damnato omni mœrore lætitiæ incedebat. Intempestivi gaudii rationem reddere coacta, id quod erat, modeste tandem propalavit, visam scilicet a se Brigittam inter Angelorum agmina cœlum inscendere, plenamque lumnis, lucem alias inaccessibilem immigrare : quare hortata Sorores est, ut posito mutuli luctu, Deo singulæ potius gratias redderent, Sororique in tam eximium locum receptæ votis omnibus gratularentur. Neque difficile fuit hæc tam insolita monialibus de Brigitta persuadere, quia fidem etiam in extremis, prima et media egregie, ut dixi, virtutis exempla facile omnibus persuaserunt.

44 Sed tamen humani generis hostis, his omnibus hucusque narratis, non potuit inhiberi, quin in Agnetem odium exprimeret, eique vano terrore interdum, subinde etiam verbere immani immineret citra omnem virtutis jacturam. Eu unum alterumque torriculamenti superati specimen. Ab ægritudine C surrexerat Agnes, necdumque collectis viribus, a Dominica, sacra virgine inter eundum sustentabatur, incurrit subinde in utramque daemon, aliis atque aliis formis informiter vestitus : quem cum Dominica vel leviter tetra facie ligno immixum inspexisset, ocyus clamore sublato, voce quamvis jam fracta timore exanimis suppetias clamavit. At Agnes nihil hac infernali larva exterrita, neque Æthiopum atroce horribilem diabolum formidare, neque canum feliumque habitus omentitum quidquam curare, sed cujusvis bellua fuditatem repræsentantem Crucis unicæ signo ab oculis levissimo summovere. Pari omnino ra*Signo Crucis pellit dæmones sub variis figuris visos;* tione lucifugis alias, cum ante oratorium notatis ludibriis deformis oppido et horridissimi spectri imaginem induceret atque ultimo bubonem tetrum mentiretur, et cauda horribili aditum omnem præcluderet, virgo Agnes imbellem hostem cruce abegit. Semel tamen, Dei permissu impudentior, non jam eam in aliena specie affligere conatus est; sed ultra horrorem illum infernalem audacior, involavit etiam in virginem egredientem ex oratorio : itaque eam vehementer terræ allisit, ut recenti artum humero expulerit quem discordiam membrorum atrox consecutus dolor, extreme Agnetem cruciavit. Sed enim D *etiam ab iis læsa.* nequidquam hæc rabies in virginem desæviit : illa quidem, præter injuriam, dolorem etiam nemini prodidit, egitque Deo gratias quod tam clementer errata sua plecteret, cum ipsa dignam se ejusdem administri suppliciis præterea extremis judicaret. Correcto ex occulto humeri vitio, cum dæmon non esset lædendo neque etiam feriendo virtutem, abstinuit deinceps ab his pessimis intemperiis : ut tamen de odio in Agnetem non obscure confiteretur, sæpe eminus imbecillitatem suam schemate vario, sed citra terrorem, ostentavit.

45 Præter Cœlites autem aut infernales larvas, subinde etiam e lustralibus ignibus implorantes suppetias aut jam adjutas animas, suavissimo pietatis sensu delibuta Agnes spectavit. Inter similes visiones non postrema fuit Sororis cujusdam ibidem Clarissæ. Hæc cum viveret, malo utique genio auctore, omnia Agnetis ferebat gravius, factaque etiam secundum virtutem divertebat plerumque ad confinia vitii, aut tamquam in leges delicta præpostera instituti observantia et austeritate damnabat. Audiebat hæc subinde Agnes, tanta tamen natu virgo *animam apparentis e Purgatorio juvat :* abjectæ virginis injurias nec verbo reprimebat : imo interdum, cum aliæ vindictas pararent, intervertebat etiam; rata eam maxime nosse qui tractari deberet, et quasi pro beneficiis mire ubique gratitudi- E nem maleficæ redhibebat. Verum aliud cœlo fuit super actis modestissimæ Agnetis judicium, neque tam facile tulit impudens monialis atque dixerat aut fecerat in vivis. Exempta enim ex humanis, sensit quam toties lingua indiserta offendisset : Delata quippe ad ignes purgatorios, extrema supplicia incurrit, quod Agnetis dicta factave sinisterius tractasset : neque ante ab illis cruciatibus potuit fieri eximia quam inter preces Agneti aspectabilis, id generis delictorum veniam ab ea impetrasset. Non tulit optimæ alias Sororis miserabilem vicem mitissima Agnes, sed beneficia vivæ olim collata duplicavit, facile indulta erratorum venia : quam ubi obtinuit, demortuæ anima continuo ignes deseruit, approperataque ad cœlum via, Agnetis opera ad perpetua gaudia et immortales delicias felix, ipsa spectante, penetravit.

a Rudolphus Romanum Imperium, accepit anno 1273, ante Præfectus aulæ, seu Maricalcus Regis Primislai. Siffridus Presbyter Episcopi Mendensis, qui florut tempore Alberti Imperatoris, filii Rudolphi, asserit solemnes nuntios et multam pecuniam et munera ad Gregorium Papam missa ab Rege Bohemiæ, eo quod ipse aspiraret ad Imperium. Occuparat Austriam, Stiriam et Carinthiam, et alia loca, quæ Rudolphus armis recuperavit. — b Lava seu Laba oppidum Austriæ in confinibus Moraviæ. — c Observat Cruserius ab Historicis Bohemis designari proditorem Milotum Moravum. — d Mirum est nomen hujus Brigittæ non inscriptum Martyrologio Franciscano aut Gynæceo sacro. Vidi a Monasterio

§ XI. Prophetiæ spiritus in B. Agnete et futurorum prædictiones.

Hæc et id genus alia possent commemorari multa, nisi nos paucis decerptis, plerisque supersedere decrevissemus : ne prolixitate tædium incurreremus. Et vero ne ipsa etiam Agnes adeo nihil tribuebat, ut quamvis circumflueret his cœli deliciis aut honoraretur animarum beatarum ostentis, inter sanctitatis tamen testimonia ea numquam numerarit : sed e contrario memorabili animi modestia suique despectione, tum precandi studio et sui commendi solertia, veram et genuinam in se aliisque virtutem metiebatur. Quamquam negari non possit, cum his ultimis eximie Agnes inclaruerit; illis etiam, quæ in hominum ore illustria sunt, magnopere a Deo tuisse hominibus commendatum : sed hæc illa modestia *Prædicit Regis fratris victoriam belli,* sua, scilicet cum tam crebra, et patentia circa illam essent, elevabat. Vaticinus insuper clara præsentia ante prædixitque res multas quam fierent. Cæsaris

Friderici

A Friderici II auspiciis contra Fridericum, item Austriæ Ducem, collecto exercitu movebat, sub annum Domini MCCXXXXVI Wenceslaus frater; pauci felicem exitum expeditioni bellicæ promittebant, sed plerique nescio quid lectissimæ Boemorum juventuti non usquequaque bene, augures timidi ominabantur. Agnes una hortari Regem publice, et animos cœlo etiam addere : iret porro, signaque inferret Imperii rebelli Principi, indeque ipse victoriam certam a Deo, spolia milites, subjectionem Cæsar denique expectarent : neque ex his ullum tam magnifica fefellit promissio. Damno suo tandem sapiens Fridericus Dux, Cæsarem agnovit, præda ingenti ex Austria relata milites onusti, domum cum gloria rediere *a*. Wenceslaus ultimo præter solennem victoriam Viennam etiam cepit : quam tum demum restituit, cum eam propius Dux non ferro, sed multo omnino auro inglorie redemit.

a

47 Anno deinde MCCLXIX circiter, cum ægra Agnes periculose decumberet, jamque præter Sorores sacras ipsi etiam medici artem omnem frustra fatigari circa ejus invaletudinem corrigendam dicerent, quantumvis ab hominibus deserta, posteaquam tamen pro more viatico ultimo ad extremum mortalitatis iter sese apparasset, non tantum extemplo cœpit melius habere, sed et insuper clara voce a B præsente Domino didicit, non ante se excessuram ex humanis rebus, quam reliqui omnes Agneti cognati Principes via humanitati communi ad sepulcrum præcessissent. Hoc secretum unice tum concreditum homini sacro, qui ei a confessionibus præerat, annus demum MCCLXXXI cum veritate solenniter propalavit, quando e Præmislæa stirpe unicus tantum superstes *b* Wenceslaus III, Rex Boemiæ VI, Agneti supervixit, alii omnes sexus utriusque Principes diverso tempore ante elati, tumulos mortuales inhabitarunt.

periculose ægra reliquos consanguineos ante moritu-ros :

48 Quæ autem circa se suosque tam abdita penetraverat, ut, longe antea quam evenirent, certo prædiceret, quomodo non etiam minutiora in Parthenone sacro prævideret? Erat ad Salvatoris virgo, quam Erigandam appellabant : hæc dies aliquot imo et noctes templum obire, præter communes preces alias etiam continuare, lacrymis fletuque Deum fatigare : nemini tamen interim quid fieri vellet concredebat, aut cujusquem communicata opera consulebat insolitæ pietati. Displicuit præpostera secreti tenacitas Agneti, edoctaque insuper a C Numine, nihil se dignum tot votis et tantis gemitibus postulari ab indiscreta virgine, hic ad severitatem non nihil coacto vultu, Quin tu, inquit, a precibus desinis : quibus ad iram Deum prius commoveas, quam indigna, quæ tantopere expetis, ad tuum extorqueas dispendium, et Numinis fortasse contemptum? Non tulit objurgantis molestissimæ alias Agnetis insolitam severitatem Erigunda, sed quod unum potuit, deprehensa scilicet, erubuit; projectaque ad pedes, admissæ imprudentiæ veniam tum demum obtinuit, dum intempestivum illud desiderium salutari abstinentia a se amovit.

cognoscit alterum inditum a Deo precibus postulare

49 Alias vestalis alia, cujus nomen fasti veteres tacuere, commisso furto, quantum absens Agnes videret, suo didicit documento. Jacebant in conclavi majorum permissu poma aliquot, specie exteriori et bonitate intrinseca mire eximia, quæ Illustres matronæ subinde suæ Agneti cum alia nulla admitteret, leviuscula et pauperrima dona transmittebant. Eorum pulchritudine quidni alliceretur Virgo? Unum ergo ad se avertit, cum foret commodum, eo famem aut sitim pulsura : mox tamen recurrente violatæ paupertatis memoria, cum sæpe sæpius et acriter quidem vulneraretur animo, sublatum pomum denuo redhibet, expletoque numero quasi furtum, inscia Agnete ex integro insepelit et abscondit. Sed enim hanc Agnes alia quasi e caussa vocatam cum satis superque longo tempore detinuisset, ultimo duo ex pomis præstantia offert, vultuque subridenti factum nequidquam dissimulans, Satius est, inquit, decem etiam manduces secundum leges, quam contempto spontaneæ inopiæ voto, contra præscripta intervertas. Advertit rea virgo, quid sibi velit ista donorum additio, deprecataque facinus deinceps hac etiam in parva cupiditate majores animos paupertati obligavit. Agnes rubore et ingenua confessione satis superque contenta, facillima venia insuper eamdem absolvit. Talia præsensit porro, ut diximus, complura prædixitque, ita ut in futuris Agnes numquam falleretur. Sed expeditis vaticiniis priusquam ad mortem decurramus, pauca quædam supra vires etiam humanas ab ea patrata e plurimis subnectamus.

a De hac expeditione et capta Vienna agunt Dubravius lib. 16 et Hageccius ad annum hic relatum 1246. — b Adolescens tum, dein anno Christi 1286 duxit in uxorem Judithum filiam Rudolphi Cæsaris, de quibus infra agitur num. 61.

§ XII. Miracula a B. Agnete in vita patrata.

Eximiis Agnes post mortem, ut paullo inferius videbimus, inclaruit miraculis : verum neque minora, neque etiam pauciora fuere, quibus ejus vitam insignivit e cœlo Deus : pleraque tamen negligentia veterum non annotavit, aut Ziskiana disturbia everterunt. Itaque trium quatuorve necessaria tantummodo mentio : quorum veteres fasti expresse meminere. Alia porro melyta illa quidem, sed non nisi rumore incerto hucusque dispersa, quoad codex aliquis aut cœnobii adversaria firment, interim penes traditionem veterem sua fide remanente, omittemus. Principio magnopere ejus imperium in genios infelices eminuit, qui qua virtutibus qua aliis cœlestibus ostentis non potuere inhiberi, quin in Agnetem odium exprimerent sæpe sæpius. Verum quantum Agneti contra inferos lucrerit, hactenus attigimus; nunc de ejus minori imperio in morbos ac ipsam denique mortem unum alterumque documentum propalemus.

E *inter alia miracula*

dæmones compescuit

51 Elisabetha virgo eadem vitæ ratione cum Agnete, de Francisci instituto in extrema paupertate illigata, egregiæ virtutis religiosa conversatione specimina ediderat, habebaturque inter sacras Sorores exempli omnino primi. Sed hæc præclara exercitia reliquamque instituti virtutem, ut plurimum dolor F acutissimus in capite optimæ virginis extremo turbaverat, cui amovendo, quantumvis insudaret humana industria : parum tamen amplius quam nihil herbis omnibus aliisque medicaminibus in corrigenda invaletudine aliquoties profecit. Desperatis humanis, subiit denique sperare in divinis subsidiis : itum ergo ad preces, fatigatique pro more Cœlites, citra tamen mali solitam diminutionem. Cum Agnes misera sortem afflictissimæ Sororis et in Deum plena fiducia, detracto e proprio capite sacro velamine, caput hactenus misere tractatum leniter obnubit, et dolorem tamdiu quasi augustat, invocato Dei super Elisabetha nomine, quod omnis morbus ab afflicta tandem excessisset. Magni exinde concursus fieri ad liberatam mirabilem, gratulantium morbi amotionem; Agneti etiam sospitatrici passim gratus institui, ejusque opera salus redintegrata virginis una voce proclamari. Sed modestissima virgo erubescere scilicet, quod ea sibi imputarent, quorum nihil ad virtutem propriam sua sententia attineret : suadere tamen, Deum laudarent unice, qui memorabili documento, quanti faceret sacrum religionis velamen, restituta supra naturam valetudine ostendisset.

dolorem capitis tollit

velo capitis sui.

52 Neque

EX MSS BOHEMICIS

A 52 Neque intra solum Parthenonem magna id generis beneficiis Agnes habebatur : in ipsis etiam exteris eadem deprecante, vincebantur dolores, et omnis generis ægritudines corporibus ad miraculum desperatæ naturæ interdicebantur. Inter reliquos autem illustrior fuit Sophia Conradi Equitis uxor, quæ a partu, cum proximam mortem omnibus medicamentis nequidquam avertere conaretur, itaque conclamata salute, horam ultimam cum mœstissimo conjuge expectaret; ultimo tamen nec sola humana tentasse crederetur, ad Agnetis suppetias, quasi ex insidiis, ne modestiam demissis imæ virginis, si palam implorasset, offenderet, supplex per maritum accurrit. Ille vero, quasi aliud ageret, Agneti primo Sophiæ suæ conjugis invaletudinem magnopere denarrare, deinde naturam insuper atque industriam frustra esse adjicere, ac tandem nisi Deus vim morbi unice vinceret, post paullo uxorem non jam uxorem, sed cadaver lacrymis deplorare. Ingemuit inter hæc Agnes, et, si qua posset arte extremam sortem divertere, partem in omnem conversa, denique, Deum, inquit, amplius imploremus, nequeunt eolum uxor tua deducta est, unde ad vitam nequeat revocari. Quin tu, subjecit Conradus, si tamen potes, uxori potius avidæ extremum ad generis cupedia gratificaberis ! Hoc quippe Sophia ab Agnete impetrandum, viro, cum abiret, imperaverat roliciteque; rata eo edulio, quod manus Sanctæ contigissent, fortasse mali omnem vehementiam feliciter absumendam. Neque Agnes tam leve donum abnuit, sed domestica pomaria liberalem alias virginem, quantumcunque per Parthenonem in pomum auxia inquirerent, ultimo fefellere. Incurrit nihilominus in vicinum cœnobio arboretum, et alia anni quam ætatis aut autumni parte, temporesciliet hyems, sicca etiam arbore tria eaque lecta sima pomaCrucei Christi exeitavit. Horum unum cum Sophia edisset, interpositis denique meritis B. Agnetis, vim omnem mali dispulit, serioque tandem posthumino valetudinem veterem recepit, cui paullo ante medicamenta omnia, quantumvis seria, sera tamen extitere. Ab accepto tam insigni beneficio non diu supervixit maritus, quare soluta matrimonio Sophia, quo parte aliqua referret Deoet Agneti gratiam, spreto mundo, distrixit fortunas etiam amplas inter egenos, auctoratæque inter Clarissas, magno exemplo virtutequeextra annis compluribus extremam pauperiem egregie honoravit. Nemo autem peculiariter miretur Agneti ad unicam Crucis sacræ efflorescationem arboris infœcundæ truncum, poma illa tria edidisse, quia id generis sæpe alibi non tantum arbores, sed alia omnia in corporibus humanis membra, prodigiose cum expediret, corrigebat; quamilla vita a suo sponso Christo Jesu, vel inde extorsisse credebatur, quod præter alia erga Crucem auctam devotionis exercitia, ferias quod sextis manesummo ad horam usque nonam dee manvo interdum a servis plane alienaretur, et ita plerumque doloribus Servatoris ab oepta, inter lacrymas et singultus perstaret. Hæ porro portentosæ membrorum curationes satis super que imperium Agnetis in omnem creaturam declararunt. Superest unicum in mortem etiam triumphantem prodigiosum omnino documentum.

puerperam e periculo mortis liberat

53 Excesserat ex humanis unimaculata Praemislai terra jam ante delineti filia, Wenceslai Ottogeni Regis IV Bonnæ et Agnetis Clarissæ soror, annos nata circiter XV quem hactenus ad Salvatoris sacræ virginis incorruptionem adhuc certo tutus, solatio diu regius infantibus educatione in Parthenone ad omnem eruditionem egregie virtutem; dabatque puella regia indicia haud dubia, si modo tratet ceteroque Agneti favorent, non alibi quam in ascetero cum Agnete Sorore annos virgineos, usque dum plane vixisset, transacturam. Et hoc fortasse desiderium movit Superos, ut approperarent beatum Ludmillæ excessum, cum aliunde haud immerito longior vita in sacro Parthenone, quod ita fratri aliisque consanguineis expediret, certo certius desperaretur. Ne ergo ad terrestres nuptias nubilis jam virgo, sed invita, traheretur, præter omnem spem, verum non citra dolorem ingentem agnatorum omnium, nescio quo morbo, distracta a mortalibus sub annum MCCXLIV, in æde Salvatoris inhumanda prostrabat in sandapila, humanæ vicissitudinis spectatoribus egregium, quia regium, exemplum : Jamque etiam pro more sacræ virgines, mortuales ut vocant, exequias solenni defunctorum apprecatione exequebantur; cum Agnes desiderium suæ Ludmillæ non ferens et vicem agnatorum ingemiscens, gratiam hanc palmarem magnis votis a Deo tacita expetebat : sineret scilicet tantisper jura humanitatis contra consuetudinem infringi, et accensam jam inter immortales Sororem, si ita tamen expediret, denuo in numerum mortalium, privilegio Boemiæ Regibus hactenus inaudito, referret. Nemine porro hujus tam eximii indulti conscio, postquam Agnes inter orandum ad illum versiculum, Qui Lazarum resuscitasti etc. pervenisset, cœperunt preces haud irritæ apparere : illud enim, quod hactenus cadaver jacuerat, Ludmillæ corpusculum, extemplo vitam recipere, sensimque membris omnibus E commovari; atque inde puella regia, non jam mortua, sed tota viva, in cubitum sese erigere, atque ultimo in sandapila decore subsidere et circumquaque præsentes oculis numerare.

precibus resuscitat :

54 Interim sanctæ virgines timore concuti, preces abrumpere, fugam denique omnes propter spectrum effuso jam passu circumspectare; sed Agnes pavidis intercessit, bonoque jussas esse animo nihil docuit ab ea timendum virgine, quam ante tantopere vel coluissent infantem regiam, vel prope sacram vestalem modis omnibus dilexissent. Vivere quippe Ludmillam citra oculorum periculum, reversamque ad mortales, suas virgines amice consalutare. Sed tum interrupit revocata soror : Quam perperam mea gaudia tuis precibus interruperis, vide sis, Agnes. Adniserat virginem jam virgo Christus sponsam, et numeri illius, quem inviolato corpore vix aliqui integrant, pars omnino non postrema esse cœperam, cum tu modesta Numini obtinuisti quidem quod volebas, sed mihi (pro quanta injuria!) delicias imprudens et una felicitatem omnem eripuisti. Quin tu hæc potius desiderata missa facis; et non, quod tibi ad modicum tempus, sed mihi æternum proficiat, attendis? Age redde immortalibus denuo mortalem, et quæ gaudia indulsit cœlum abruptis intempestivis precibus, me frnar imperturbata. Erit olim cum similem quietem nec tu velis quibuscumque aliis commutare. Dixerat Ludmilla, avideque, quid se fieri vellet, Agnes expectabat : sed hæc deprehensam se coram omnibus advertere, itaque vehementius solito erubescere, et quasi sua nihil interesset, quod Ludmilla ad vivos redisset, superstitis beneficium (tam maleficium) serio excusare; ultimo etiam tamen hæc superflua omittere; suasque preces, postquam tam justas revocatæ virginis audivit querimonias, damnare, totamque illam vitam, quam Ludmilla tantopere horreret, etiam nolle, et ex animo penitus horrere. Quapropter, cum Agnes dixisset, Rediret, quo eam Deus vellet, impetrata clamide a mortalibus ad immortales venia, denuo se, attonitis sacro horrore reliquis virginibus, Ludmilla in tumbam composuit, et erectum hactenus corpus modestissime per sandapilam, quasi somno oppressa, supinavit. Ab hoc motu sensus omnis excessit, iteroque cadaver fuit, quod hucusque grandi prodigio secundo corpus vivere, moveri ac sentire videbatur. Exinde resedere preces (quod Ludmillam cœlo receptam sua confessione

sed conquerentem se e cœlesti gaudio revocari.

permittit cœlum mori

a

Ludmillam suam Sororem mortuam

A sione constaret) tamquam superfluæ inhibitæ, et sacræ reliquiæ beatæ illius animæ, magna veneratione, certo loco haud procul ab ara principe in ipso Salvatoris templo tumulatæ. Agnes etiam quantumvis tegeret aut occluderet omnia, ab hoc tempore supra hominem major æstimata est : ejus modestia annis consequentibus nequaquam potuit inhibere, quo minus cœlum ejusdem sanctimoniam gratis insignibus contra opinionem propriam illustraret.

a *In Bohemia pia Pontum ducitur filia Wenceslai Regis, fratris B. Agnetis*

§ XIII. Obitus B. Agnetis et singularia quædam ipsum antecedentia.

Annus MCCLXXXI vertebatur, et recte magna parte ab acta hyeme ver primum se aperiebat, cum Agnes magna utique natu virgo, annos quippe LXXVI nata, et in sacro S. Francisci instituto XL et VI insigni virtutis et sanctimoniæ fama diversata, cœpit tandem, ætatis vitæque satietate humanas ex animo odisse, et ad immortalia continuis desideriis anhelare. Dolebat nimirum optimæ virgini, quod corpusculum quantumvis partim asperitate religiosa, partim etiam invaletudinis continuæ tenuatum inclementia, liberum B nihilominus et ad cœlestia continue aspirantem animum instar carceris illiberaliter coaretaret; itaque, tenue licet, suis tamen deliciis magnum indies et intolerabile repagulum obstaret. Maxime autem imminente quadraginta dierum solenni in Ecclesia jejunio, solito amplius subit Agneti cœlos inhiare, et ad speratas sancto tempore et tot laboribus insuper emptas virginei Agni nuptias, precibus omnibus quin et suspiriis et animi lamentis apud cœlestem Sponsum magnopere insinuare. Hinc illa, quantumcumque in contrarium ætatem decrepitam invaletudinemque continuam sacræ opponerent virgines, nihilo secius quam olim, solita austeritate insolitaque alimentorum interdictione vix quidquam quot diebus sumebat; modicum quid panis et fontanæ subinde admissæ hominem arguebat, cum alias toto die a mane usque ad vesperam citra hæc necessaria carnem, non jam carnem sed mera ossa, inedia extrema cruciaret. Interea cum ita corpus solitis alimentis sua sponte caret, non cauere oculi insolitis lacrymarum imbribus, regiæ virginis terga servilibus flagris : his scilicet Agnes avulsa a mortalibus, et in ultimum angulum sacri Parthenonis abdita, quo C magis cor suum Christo exprimeret, in dies singulos ubertim ætatem totam; et in ea, cum vitia non posset, nescio quæ errata, gravissime deplorabat. Sed hanc solitudinem quidni ferret Agnes levius, cum eam haud dubie frequentarent Angeli? Oculorum jacturam pene faceret, cum eos cœlestibus hilariis plerumque sarcirent Superi? Ætatem denique, nescio cujus culpæ flagitiis etiam incusaret, cum hanc certis totiesque repromissis gaudiis aspectabilis absolveret Christus.

Anno 1281 *ætatis* 76

anhelat ad cœlum :

in Quadragesima jejunat :

errata deplorat.

b 56 *b* Dimidia porro jam Quadragesima et ultra aliquid effluxerat, a quo Agnes singulariter corpori faciebat pessime; cum vires tanto rigori obnoxiare, et non jam sensim, sed ex abrupta præcipitare ætas id annorum, et in tanta religione hæc generis austeritatem ferre omnino gravius, ac plane succumbere. Vita denique magnis dependis tenuari, et mors passibus ultimis, id vitæ virgini non improvisa quidem et præter ætatem, sed tamen solito amplius propter hæc aspera appropinquare. Medici insuper, ubi victus tam male conveniret corpori, nihil opis promittere, pietatem etiam quidem non satis pie incusare, imprudenter prudentiam requirere, ac denique hæc præpostera in Agnete corporis cura conclamatæ salute frustra serio condemnare. Quid ageret sanctissima virgo inter desperatæ humanitatis tam extrema molimina? Tum tandem cœpit ex animo felicitatem æternam sperare, cum humanam scilicet omnis destituerat natura. Quare increscente magnis incrementis corporis invaletudine, tota ad propitiandum Numen se convertit. Advocato autem subinde sacro homine, qui ei a confessionibus præfuerat, cum vitam omnem non sine lacrymis, acrique peccatorum detestatione virgo innocens retexisset, divino Christi Corpore, tamquam ultimo viatico, ad immortalitatis iter postremum rite et secure decurrendum, juxta morem Ecclesiæ sese apparavit : voluitque insuper oleo etiam sacro pie et Christiane solitis cæremoniis præmuniri; quo nimirum fortius et felicius cum hoste ultimo, quem hactenus despicatui etiam habuerat, pro immarcessibili corona decertaret.

D *ex MSS Bohemicis*

extremis Sacramentis munitur :

57 Interim exoritur clamor toto Parthenone, accuratis omnibus, nihil jam mortalia curare Agnetem : itaque fugientibus sensim sine sensu viribus e corpore, animo totam in cœlos properare : ea propter Sorores sacræ vicem suam ingemiscentes, plorare aliæ, aliæ tardare jam currentem ad horam postremam, qua precibus, qua votis ultimis; omnes denique nihil omittere, quo vel ope divina vel humana industria suæ Agneti vita longior protraheretur. Eodem plane tempore Catharina sacra virgo, ab annis decem pedum usu morbi malevolentia destituta, vivamne reperiret, quærit : an ut adhuc semel consalutaret, an etiam ut ab ea salutem reciperet? Itaque valetudinariam obsecrat, ut se, quæ præ virium imbecillitate pedibus nequibat insistere, ad Agnetem perferat in cubiculum. Hinc ubi delata est, nihil non egit, ut ab Agnete gratiam exprimeret, qua se ultimo sacræ Crucis signo pro sua consuetudine signaret, eaque cæremonia vetus morbi maleficium expugnaret : sed demissionis studiosissima semper virgo tam magnifica petitione nonnihil attonita, solemnia scilicet vota Sororis etiam in mortali facie rubore extremo damnavit, rogavitque unice, ne se mortalium omnium infimam, id generis prærogativa, quæ ad se nihil omnino attineret, præpostere honoraret. Verum Catharina hac tam humili declinatione non potuit aut voluit subinoveri. Itaque iterato institit beneficium precario exigere, et ab Agnete in extremo jam vitæ posita, nihil nisi Crucem unicam pro solatio postremo avide expectabat. Reluctari tamen Agnes sunque se vilitate defendere, ac ultimo ingravata magis valetudine, nihil omnino respondere. Quapropter ægra altera, ne se fortasse hæc, non tantum virtute, sed F jam etiam morte præteriret, plena in Deum fiducia, dextram Agnetis manum per vim arripit, eaque pedes, qua maxime laborabant sacro Crucis signo consignat. Ab hac pia violentia extemplo depulsus e pedibus morbus abscessit ex integro. Catharina, quæ hactenus ne subsistere quidem ita poterat, deinde etiam firmiter ambulavit. Ita Deus Agnetis modestiam extulit, et quam illa tantopere celavit virtutem, solemni etiam prodigio horis ultimis propalavit.

signo Crucis manu ejus formato,

moribunda

claudam sanat.

58 Sed enim postquam Catharina, ut diximus, ab hoc attactu cœpit, non jam meliuscule, sed plane optime habere; Agneti e contrario pessime omnia esse, ubique naturæ succumbere, et dissolutionem ultimam horror quidam et membrorum defectus prænuntiare. Hæc inter deliquia hilaris ægra, quod semper vicinior cœlo fieret, aut plerumque ardentissimis suspiriis ad Sponsum suum aspirabat, aut etiam salutabat, quamquam rarius, circumstantes Sorores alloquebatur. Breves autem alloquii summa hæc erat : Lætarent cogitatum in Dominum spem cœlo figerent, certa inde auxilia in tempore semper affutura studerent virtutibus, sed nulli magis unice quam caritati; fluxa et caduca esse omnia præter Deum : hunc amarent super omnia; nervos et ossa religio-

ultima monita suis dat.

tus

EX VSS. BOHEMICIS.

A nis suæ crederent pauperiem, itaque hanc extreme colerent et conservarent : Sedi denique Romanæ subjectionem infimam, venerationem primam omnes et singulæ deferrent. Jamque dies ultima tandem aderat, hoc etiam Agneti gratior quod ipse generis humani Servator, ante secula aliquot in monte Golgothæo expirasset : hora insuper nona sonuerat, cum Agnes deficere omnino ultimo, et cum morte extreme luctari. Sed immutationem miram! eodem plane tempore cœlestis quædam lux faciem cœpit illustriorem reddere, quoque decrescebat orta magis, eo amplius splendor circumcirca increscebat, radiisque fulgidissimis cubiculum totum et vicina quæque, horrore sacro concussis virginibus, occupavit. Emisit denique animam sanctissima virgo hora diei decima, et sub inchoati sacrificii initium, tempore nimirum eodem, quo Christum in cruce expirasse sacra eloquia profitentur : ut constaret, credo, quam Agnes cruci affixo vixisset similis, quæ etiam e die imo hora eadem cum ipso felicissime expirasset.

Hora cælesti illustratur.

moritur.

c

a *Annis 1281, a Paschate initium sumatur, qui erat sequens 1282, ut constat ex sequentibus. — b Scilicet die 24 Quadragesimæ, si dies ultimus signetur. — c Die Veneris ante Dominicam Lætare, ut ritu Ecclesiastico loquimur. Nam anno dicto 1281 cyclo solis 3, Luna 10, littera Dominicali D Pascha incidit in diem 20 Martii. Quæ non convenient in annum 1281, aut 1283 quem assignarunt Wadingus, Arturus et alii.*

B. Agnes moritur anno 1282.

B

§ XIV. Demortuæ Beatæ Agnetis sacra ad Salvatoris in sacello B. Mariæ Virginis inhumatio ; et subinde quædam ultra vires humanas gesta.

A die vi Martii in diem usque decimum ejusdem mensis sacrum B. Agnetis corpus publice prostitit invisentium pietati : quod, quia neque rigidum neque decolor appareret, jam tum omnium judicio, etiam post absentiam beatæ animæ, de cœlo honoratum propria Cœlitibus prærogativa audiebatur. Et erat utique : quod, cum viveret, jejuniis aliisque asperitatibus vitæ horridum, exsuccumque efficerat austera virtus, nunc illud ipsum, e morte quasi colorem et vigorem sumpsisset, specie omnino supra humanam major : et forma plane simili, qualem Divis etiam post fatalem horam indulget plerumque immortalitas, non sine intima divini spiritus suavitate spectantium oculos recreabat. Hinc illis intermediis diebus agminatim omnis ætatis ac generis multitudo ad locum, ubi sacrum cadaver expositum præstabat, frequentia insolita peregrinabatur : neque postquam horas etiam aliquot sacro illo spectaculo detinuissent oculos, satis superque pascebant ; sed cupidus actum in eamdem inflectere, atque identidem visum intendere, et nova semper animum ex hac pia curiositate reficere voluptate. Alii item, ut memoriam exinde quam diutissime continuarent, corpus ipsum intimus adire, et quo auctoritate quavis ad ipsam Agnetem penetrare, sacra membra de gemu venerari et suavissime dissuaviare, annulis aut torquibus aut denique baltheis velisque pretiosis attingere, itaque quasi detergere, nescio quem, e mortuo eoque olim exsucco corpore humorem vividum, et pro morbis pellendis medicabilem omnino attrahere virtutem. Neque illi hæc vana spe et nullo profecto agebant : admirabile quippe supra vires humanitatis ostentum, quo subinde Numen e cœlo suæ dilectæ virginis sanctimoniam mire illustravit, præterquam alia vivæ vivæ adhuc Agnetis merita, ad insolentem id generis pietatem pium multitudinem insolenter excitaverat. Vin' rei gestæ brevem memoriam?

Corpus specie illustratur.

publice ostensum.

C

cum veneratione accurritum :

60 Decubuerat, viva adhuc Agnete, ægra admodum ex insanabili apostemate secundum latus, illustri omnino apud Boemos familia, et in patriam ingentibus actis optime merita, Heroina, Ierotima, cui nomen in baptismate Scholasticæ obvenerat : eratque malum ultra omnem artem medicam ; pro quo depellendo in vanum omnia ceciderant auxilia : solennes ipsa effuderat expensas, nullo plane subsecuto remedio aut etiam gravissimi morbi lenimento. Recte ergo cum Agnetis sacrum cadaver ita adhuc expositum jaceret, ut commode manibus devotis tractari posset, plena in Deum fiducia Scholastica, accessum sibi per suorum obsequia ad locum facit, inibique, postquam de genu supplex divinam implorasset misericordiam, interpositis beatæ virginis apud Deum meritis, irruit venerabunda in sacrum cadaver, et inter pissimum amplexum latus ægrum demortuæ Agnetis lateri stricte et intime apprimit. Neque Deus ad interventionem Agnetis distulit speratam in desperatissimo morbo opem : protinus ab attactu sacri corporis ruptum apostema imminentem mortem dispulit, et devotæ ad sepulcrum heroinæ annos complures vitæ insigni miraculo prolongavit.

D

apostema ruptum.

61 Sed hanc adeo numerose accurrentium pietatem, cui hoc miraculum maximo fuerat incitamento, (eum insolesceret nimium et sua sponte quasi ad vim aliquam spectaret) sacræ cujusdam virginis indiscreta e sacro corpore unius unguis avulsio distraxit, atque deinceps currentem quantumcumque, solito oppositu occlusæ tumbæ, quasi sufflaminavit. Rem autem sic accidisse manu scripta coævi scriptoris adversaria adnotarunt. Jacebat in paupere sponda pro more sacrarum virginum. D. Claræ pauperiem profitentium, sacrum B. Agnetis corpus, ut nimirum domesticarum Sororum, et vero exterarum etiam parthenonis benefactricum piam curiositatem aliquamdiu pasceret, solareturque desiderium, quod ex abitu sanctæ adeo animæ concepissent : cum ecce una e sacris Sororibus facinus audet. Judithæ virgini nomen fuit, audet inquam, quod nisi amor nimius in Agnetem excusaret, poena omnino vindicandum fuisset. Unguem e dextro pedis pollice, manu tenera detrahit, rata se monumentum aliquod habituram amatæ a se virginis, quo absentiam solaretur. Sed ingens copia sanguinis ex plaga illa erumpens, attentatam perperam pietatem extemplo damnavit : cum tamen jam dies aliquot cadaver sacrum sine anima jaceret, et cetero qui exsucca jejunio aliisque corporis afflictationibus Agnes, tantumdem vix sanguinis tota haberet, quantum ex eo vulnere post mortem effluxisset. Exterrita hoc ostento virgo Judith, ne scilicet proderetur, sacrum velum capite suo deripit, cruoremque siccat ; verum eo ita imbuto, ut magis præterea latibi non posset, cum nihil proficeret, in genua coram sacro cadavere provolvitur, et pia in speciem temeritatis precibus et lacrymis veniam rogat. Repressus exinde sanguis mirissimam alias Agnetem Judithæ placatam fuisse prodidit : neque e temerario vulnere tenero fusus cruor velum amplius humectavit : ne tamen in incertum fusus videretur, certa sanitate plurimorum tentatam aut labefactatam valetudinem inposterum refecit.

E

ob unguem avulsum

copiosus sanguis effluit :

F

et morbos tollit.

62 Ab hac porro tam celebri violentia, ne scilicet graviora quis ausus, profanam fortasse manum ad sacra spolia exereret sub prætextu pietatis, corpus B. Agnetis, quod hucusque libere prostiterat ad venerationem expositum, exinde in ligneum sarcophagum Virgines sacræ congerunt : eumque nec sic satis indemnitati provideretur, solidis etiam e ferro laminis, clavisque trabalibus temeritatem omnem fortissimo præcavent. Ita inclusa in ligneam tumbam, et ferro insuper munita Agnete, supervenit ceteris solito serius perillustri apud Boemos genere fœmina, quæ vehementer equidem sacri corporis adhuc semel inspiciendi avida ; sed tamen beneficii impetrandi

ligneum sarcophagum laminis ferreis munitum

A impetrandi caute subdubia, prudenter omnino et in tempore, antequam accederet, a Pontificio Legato diplôma impetraverat, quo liberaliter aspectus amatrici et veneratrici B. Agnetis, citra cujusquam difficultatem indulgebatur. Sed illa hoc non nisi ultimo usura, et quidem si proterve removeretur, orat in primis demisse sacras Virgines, uti tantillum molestiæ subeant, et sarcophago reserato, Agnetis ultimo tantum aspectu se dignentur. Non posse eas nimirum nescire, quæ se intime noscant, id generis sibi gratiam aliquantum præ omnibus aliis deberi, ut quæ vivam Agnetem coluerit obsequentius, et vicissim ab ea honorata sit præ aliis; darent id beneficii igitur sibi et maxime Agneti. Verum sacræ Virgines hic vix quidquam motæ, religionem nescio quam obtendebant, qua se asserebant constanter a sacri corporis apertione prohiberi. Hic Scholastica Steinbergia Heroina, id ei nomen fuerat, diploma Pontificium proferre, auctoritate suprema religionem avertere omnem, non jam beneficium rogare, sed debitum plane vehementius etiam urgere. Cumque hac atque illac, dubiæ tamen adhuc, discurrerent Virgines, et jam tandem in apertionem non nihil difficulter consentirent; inexpectato earum in-

ultro aperitur.

B dulto coactam liberalitatem præcepit Deus, cujus opera, nemine ad cistam accedente, compages ferratæ ita dissolutæ sunt sua sponte, ut Scholastica libere desideratum thesaurum oculis posset venerari. Suppuduit tum vero sacras Virgines tarditatis et subrusticæ religionis, qua tam illustrem Boemiæ heroinam ab aspectu amatæ virginis tantopere prohibuissent; sed illa eo magis jam Vestalibus agere gratias quarum pia difficultas caussam cœlo dedisset, ut tam insigni ostento Agnetis sacer vultus postlimino sibi proderetur.

a 63 Hic autem decima Martii, cum *a* Tobias Pragensium Episcopus XXII. nescio quo, absentiam excusaret, et proximi ab infulari dignitate Sacerdotes, quamvis et ipsi in sua Ecclesia infulares, delatum munus sacræ gestationis ase differrent, fortasse quod fœminam a Prælatis efferri indecorum reputarent, aut etiam funebribus exequiis, caussis non caussis, interesse recusarent; tandem humillima virgo, ut ipsa prædixerat, id generis ultimam gratiam a vulgari religioso, quamvis inter Franciscanos suos non vulgaris sanctimoniæ viro, consecuta est; neque profecto ille temere videbatur hactenus Bonæ-gratiæ

sepelitur in sacello B. Virgin.

b nomen circumtulisse, *b* cum e cœlo tam bona gratia ei

C indulgeretur, ut Agnetis inferis unus omnino præ Episcopo, cetera sancto, reliquisque Prælatis, Judice Deo et volente ipsa Cœlite, sufficeretur. Quantumvis vero sacræ Virgines ita accurate, ut supra diximus, aladierint ligno et ferro, quin et insuper ipsa terra, in sacello beatæ Virginis ante aram Marianam E. Agnetis corpus, nih hominus post paullo consumpta carne (quæ etiam vix sub mortem aliqua fuerat) ossa denique arida, hæc omnia obstacula perruperunt: neque semel, sed sæpe sæpius cœlesti odore, eoque (quid mirum) suavissimo, pias venerantium aures, divino beneficio honorarunt. Ad insolentiam fragrantiæ suspensis interdum rei prodigio Sororibus, ultimo Agnes aspectabilis per quamdam earumdem, dum indormit inter preces ad sepulcrum, dubium omne sustulit, cum ea odoris prærogativa a beatis spiritibus, corpusculum invisentibus, celebrem locum, hodieque edixit. Neque istharc Cœlitum dignatio latentia sub terra in sepulcro ossa tantum exercuit: sed exinde aliquoties etiam, cum ægra erata in Mari prostarent, magno miraculo in honorem B. Agnetis alternavit.

odore suavi afflatur.

a Tobias creatus Episcopus anno 1639, vita functus 1645. — b Leal tam generalis Monetæ Praefectus, qui eodem anno 1282 Capitalem generale Argentum celebravit. Num de eo an alio hic agatur, inquirant alii.

Ex mss. bonis.

D § XV. Ab Agnete nata Bohemiæ Regina, cœlo jam recepta, in Reges Reginasque ejusdem regni beneficia.

Cum Reges Reginæque principem locum inter mortales occupent, quidni in eosdem exercitam cœlo liberalitatem primo loco commemoremus? Margaretha regia infans, olim Boleslai Vratislaviæ et Lehnitii Ducis futura uxor, Wenceslai II, Regis Boemiæ VI et Judithæ Habspurgicæ filiola, pro deposita a medicis habebatur. Nam quantumcumque spouderent omnia parentes, malum omnem vicerat artem: itaque sandapilam respectabant, et inter mausolea regia loculum pro tantillo corpusculo designabant. Mater unica, cum e terra nihil spei affulgeret, vertit ad cœlum oculos, factaque supplex nuper Divis appositæ agnatæ Agneti, desperatam plane ab omnibus prolem magnis gratiis servavit in vita. Posteaquam enim Margarethan Clarissano habitu indutam, sepulcro B. Agnetis impositisset Regina, precataque enixe fuisset, uti vellet juberetque propitia matertera proneptem salvam et incolumem; continuo infans regia eodem tempore ad se redire, melius habere, ac denique ex integro nullas morbi reliquias sentire. Grati sospitatrici cœlesti parentes, ex voto anathema fixerunt. Servata a morte regia proles, præter parentes aulam universam gaudio replevit, urbem et Boemiam fama præsentis patrocinii mire etiam in honorem et affectum erga Agnetem allexit.

Servantur Margaretha præ cæt.

E

65 Illud porro longe magis obligavit Boemos magnæ Virgini, quod ejus deprecatione servatus Carolus IV, imminentem mortem effugerit. Quo sublato omnia illa regia decora, per quæ maxime in Europa inclaruit Boemia, fuissent amissa. Quod ergo primum tum Cæsarem in Boemia viderimus; quod Academia Carolina constituta sit; quod Boemiæ Reges coronam habeant, qua solenniter redimantur; quod denique tot sacra Divorum Lipsana, et iisdem Cœlitibus magnifice erectæ basilicæ augustam signent pietatem; id totum Caroli Sospitatrici Agneti debet Boemia, et utinam digno aliquo cultu agnosceret, et se debere publica etiam professione veneratione. Sed tam palmare beneficium paullo explicatius advertamus. *a* Cubili in arce regia *b* Carolus IV, in baptismo Wenceslaus nominatus, annum non nisi alterum natus, ut sit exactus morbis omnibus undequaque pervia, parum omnino abfuit, quin annum Domini MCCCXVII vitæ ultimum numeraret; a loco noxius quidam humor tenerrimum corpusculum regni infantis dissolverat, ut nullo pharmaco et quocumque pretio adverso calore posset sisti aut discuti. Interea tamen regni administri et infantis curatores viam omnem intercluserant, ne qua rum e molestus ad aures Reginæ penetraret, itaque fœminam, cetera etiam propter dissidia maritalia afflictam, vehementius cruciaret, aut plane deperire: unde postmodum Boemia alieno maxime tempore duo simul funera ploraret, et heræde, si tamen ex integro lamentabili iteratione, sed et spe etiam omnimoda e sanguine Boemo posteritatis orbaretur.

Carolus IV liberatur.

a b

Infans infans.

F

66 Cum fidem falleret terra, servavit cœlum, et quantumvis Cubitenses unum tri relarent filii mortem. Superi tamen, sed nubilum, certi interitum prodiderunt periculum. Sub prima vigilia, et in Regis thalamo quiescenti Elizabethæ, clara cœlo an sonuit vox, surgeret strato, et imminentem calamitatem averteret, et quam ipsa non posset, precibus Agnetis suæ civis, in tempore declararet. Horam omnem plenam esse periculi, ut surgeret festinet, et quæ juberetur suffragia implorarel. Paruit, ut par erat, Regina cœlesti monitori, et inter spem metumque fluctuans, quæ ea vox significaret, de-

c

B Agnete apparente matri Reginæ:

cendit

A scendit ad sacrum B. Salvatoris Parthenonem; inibi enim noverat inter sacras virgines, unam etiam esse Agnetem : quam propter celebrem virtutis opinionem sibi perfugium crediderat e cœlo præmonstratum. Hanc cum advocatam prætoribus cœnobii prætolatur Elizabetha, priusquam Monialis Regnum accederet, adest Agnes e cœlo prædicta, specie supra humanam cultiore, et luce insuper circumfusa, ut mortali alteri sacer horror venerationem persuaderet : verum loqui non audentem suavissime diva ipsa affatur, quærens quid id loci agat, et in quem finem suas supplex deposcat. Regina cum incerta calamitatis tantum admonita fuisset, nihil nisi precibus ejus opitulasse respondit. Tum indignanti quasi amitæ Agnes, quod non signata calamitate solam precum fecisset mentionem, qua ipsa aliquid plus homine non posset, ab aspectu Reginæ se subduxerat. Sed Elizabetha soluto amplius territa, et nisi hanc inflexisset, desperata, protinus in genua procubuit, aversumque Agnetem supplex humili deprecatione mœrator. Quæ tandem post multa suspiria et commixtas precibus lacrymas, quas jam emollita Elizabetha Reginæ supplicis, ultimo tandem in se recepit, quidquid Elizabetha hactenus anxie a se poposcisset, futura omnia, quæ in rem ejus caderent, dummodo Deo fideret, neque de eventu pacto ullo dubitaret. Neque mendaciter plus dixit, quam fecit Agnes; eodem tempore prope puncto, unicus Reginæ filiolus supremo omnium judicium revixit, itaque Elizabetha una eademque hora litteras Cubito accepit, quibus significabatur, Carolo nostri destinatus, et supra vires hominum eidem ereptus. Hic non tantum ad tumulum Agnetis, sed in ipsam etiam sacram ædem Parthenonemque Clarissarum, Regina amphoreon extendit numerum liberalitatem.

67 Hac autem grati animi in Cœlite testificatione Elizabetha non tantum pro filio fecit satis, sed insuper Agnetem in sua etiam propria beneficia provocavit. Cum enim a parte Judithæ filiæ, quæ postea Joanni Valesio, Galliarum Regi uxor obvenit, extremo delectu virginum posteritatem horum expectaret, annuoque censu, juxta mediocrium sententiam, humanitus nulla remedia suppeterent, quibus ab interitu vindicaretur, adfuit implorata dena Agnes, et sacræ precepti tam feliciter suspendit mortuale cymbalum, ut ei horæ extrema non nisi primo post annos duodecim sonaret. Redit igitur ad se Elizabetha, recepitque pollicitum virilur, omnium timorem vertit in spem, adhibitoque modico auxilio, ex integro sana, iteratam cœlestis agnatæ munificentiam regia et ipsa gaza iterato promeruit, continuavitque, quoad vixit, insigne Patronæ cultu celebre, donisque regiis venerabilem.

a Cubitus Bohemis Loket, Germanis Elbogen ad Egram fluvium. — Carolus natus anno 1316, die 14 Maii. — Elizabetha filia Wenceslai II Judithæ, et secundi Margarethæ, de qua hoc loco actum, et ultimus hactenus antiquæ familiæ regis, nupta Joanni filio Henrici VII Luxemburgensis Imperatoris. Coronatus Aquisgrani 2 Julii anno 1311. — Ab illo creatus Comes Tyrolensis, Hassiæque Landgravius, destructo exercitu, ejectisque vicinorum cum blandimentis inhumaniter prodiderat. — Ob hoc beneficium Elizabetha, matris Cordulæ, præstitum possit Waldingeram VIII Kal. Aug. Vel an. 1317, qua Cordula est mortuus nata. Et scripsit hæc cum a morte Cordulæ litteratum. Waldingeram describit Aventinus, primum Pannonis supra relatus. Nec id scriptis satis fetus comperit.

§ XVI. Domestica seu in sacras Virgines ejusdem cœnobii patrocinia.

Nemo inter mortales utinam Agneti fuit, quam illæ virgines, quæ S. Francisci legibus auctoratæ, mundum usque deque fecerant, quare quid mirum, si in easdem amplius etiam solito munifica de cœlo exstiterit consolatis. Earum una, quam Dominicam appellabant, posteaquam vivere desiisset, ad contactum pallii, quo, cum viveret, Agnes uti assueverat, vitam recepit. Quippe cum cadaveri illud sacrum tegmen, Soror alia desiderio Dominicæ apposuisset, ocyus hanc pallorem mortualem mutare, colorem vividum inde induere, torpida hactenus et stupida membra movere, oculos paullo ante non oculos aperire, linguam denique hactenus eliuguem levare, et se vivam, vixdum credentibus præ novitate rei, serio tandem persuadere. Aiebat autem Dominica a suprema illa hora sibi incubuisse congeriem tenebrarum; at ubi sacrum Agnetis pallium contexisset cadaver, protinus lucem novam sibi obortam, cujus adminiculo dolor omnis abcesserit, et mentem vicaria gaudiorum et lætitiæ successio occuparit.

69 Varaciæ deinde, haud vulgari virtute virgini, inibi etiam Pragæ ad Salvatoris inter Clarissas adscriptæ, quantumvis citra funus, paullo tamen ante mortem, par beneficium servatæ vitæ ab Agnete exhibitum. Jacebat sacra Virgo in mortuali lecto, medicorum arte nec quidquam fatigata, desperata; et jam etiam imminente mortalitatis postrema hora, reliquum virium, quod fecerant morbi, inter fatalem luctam sensim sine sensu amittebat. Interim circa spondam pro more sacræ Virgines circumfusæ, quod unum poterant, precibus animum laborantis adjuvabant. Cum illa necdum certa mori, ubi paululum ad se redisset, elevatis in cœlum oculis, Agnes, inquit, nostra quondam cœnobii primipila et nunc inter Cœlites gloriosa, si faxit ut vivam per te, ego Deum ter cubi sacrum Missæ sacrificium honorabo. Vix dixerat, cum toto omnino voto, conservata sanitas ex integro in stuporem egit circumfusas Sorores, quæ tandem, ubi primum constitisset, cum Varacia ad tumulum suspitatricis procedunt, hilari professione Dominatricem mortis publice salutarunt. Sed enim Sacerdos, qui pro servata moniali ter facere debuerat, cum illaudabili dilatione terminum Sacrificii suspendisset, parum abfuit quin cœleste beneficium revocata morte penitus corrumperet. Hinc ergo Varacia in lethalem morbum relapsa, iisdem angustiis imminentis funeris arctata, per sacra profanaque Mystam orare, et denique etiam per Agnetem obtestari, ne se per hanc socordiam perditum iret, itaque beneficium Cœlitis moraretur. Persuaso his Sacerdote, et nisi protinus faceret cœlestibus etiam vindicis exterrito, postcæpitum ad aram ter Sacrum fecisset, duplicato miraculo ægra resurrexit, et secundo jam mortem minantem ultima feliciter elusit.

70 Ludmilla Virgo, in eodem asceterio religionem D. Francisci professa, quotidiana febri eaque non simplici expugnata, propinqui funeris, jam lingua mere cente, recedentibus ac turbatis oculis aliisque omnibus præsagia hauserat. Hic tandem suæ Agnetis Sorores reminiscet, et sacra ossa, quod jam aliquoties salutare senserant, vino abluere, eoque moribundam conspergere, imo etiam potare, juberepque bene sperare : Agnetem, quæ toties exteris bene fecissent, demortuæ Sorori non defuturam. Mirum dictu! ipso illo temporis puncto febris exarmata, mens et vox Ludmillæ ab exilio reversa, et oculi in pristinam hilaritatem correcti, tristia funeris omnia mutaverunt. Surrexit ergo e lectulo sacra Virgo, nulla febris vestigio notata, et pro qua paullo ante horæ dimidium sandapilam jam apparabant, vixit annos adhuc aliquot post tam celebrem cœlestis medicatricis curam, virtutum Agnetis celebris prædicatrix.

71 Eadem de familia Virgo, cui nomen erat Constantiæ, et in officio regendi Parthenotrophii ab ipsa diva Agnete enutrita secunda Præses, febriebat periculose, tempore haud modico; et quod aggravabat morbi malignitatem, in eo periculo ægram omnis medicorum res operaque deseruere. Non deseruit tamen

ex MSS. Bohemicis

d

et ipsa regina a morte liberatur

e

Elizabetha mater Caroli IV.

Sanctimonialis a morte vesana vindicata :

sanatur moribunda :

E

debita executione voti relapsa iterum sanatur :

e febri mortibunda :

F

ad mortem ægra.

A tamen suam Sororem et quasi pro se Antistitem asceterii Agnes, paullo ante inter Divos assumpta; itaque cum Constantia ad ejus sepulcrum semel tandem ex voto frequentius oraret, cœlesti manu omnem illum febrilem calorem dispulit : unde consecuta sanitas medicis oppido admirantibus, persuasit facile, plus virium inesse in unica deprecatione apud Cœlites, quam illis in omni arte ex tota farragine herbarum.

curantur rigor brachii,

72 Agnes Gysica, sacra item ejusdem instituti Virgo, non quidem pestilenti aliquo calore laborabat, sed non minore dolore rigidum cubitum morbi vis induraverat : quare brachium unum, quasi inutilem truncum, misero spectaculo circumferebat. Multa omnino humana industria tentaverat, ut lentum cubitum afflictæ Virginis excitaret : sed nullo artificio segnities illa diverti aut moveri potuit. Hinc tandem ultimo, postquam humana nihil possent, ad divina auxilia per deprecationem B. Agnetis, communi omnium Sociarum decreto, diversum. Adducunt ergo Gysicam ad locum, ubi sacrum corpus quiescebat, fusaque ad Divam, et Sororem toties jam sospitatricem, humili et plena fiduciæ oratione, jubent, ut una earum, quæ proxima ægræ astabat, ei adminiB cularetur, rigentemque cubitum Sororis sarcophago admoveat : Gysica interim Agnetem votis omnibus ad impetrandam brachii facilitatem, si ita expediret, nihil hæsitans fatigaret. Vix illæ suaserant et hæ fecerant cum defectus ille cœpit cœlo corrigi. Emollito igitur supra humanam virtutem cubito, brachium exinde facile fuit ad omnem motus necessitatem.

et apostema.

73 Christiana porro, quantumvis necdum inter sacras Virgines allecta, pari tamen illis beneficio ab Agnete servata, occasionem habuit, qua arrepta, mundo profugit, et infra Christum sacra ibidem Virgo connubia dejecit. Servatæ autem Christianæ hæc est brevis memoria. Apostematene an pleuritide incertum, sed gravi tamen periculosoque morbo ad extrema virginem deluxerat calamitas : consulti rogatique homines nequidquam profecere, omnem scilicet operam morbi malignitas superabat. Cœlestia tandem subiit pia necessitas experiri, quando humana omnia nihil omnino possent : et ut magis obsequentem haberet Agnetem nostram, anathema vovit: quo minorum sciebat sacræ Virgini nihil fore æque exoptatum : deserto calcatoque mundo, si ex integro rediret valetudo corporis, eam integram Christi servitio ad Salvatoris impensuram. Placuisse vel maxime ab ipso statim voto Christiana sensit. Quippe C vis illa immedicabilis ante morbum sua sponte citra ulla medicamenta, extemplo remisit, sanæque ex integro virgini copiam fecit eximium animum a reatu solemnis voti Christo absolvendi. Itaque Christiana allecta in Parthenonem, de ductibus, quod vixit, præcipue fuit sollicita; ut Agneti vitam plurimum se debere meminisset, et eandem non nisi Christo, imitatione Servatricis, heroica virtute continuaret. Neque vero maleficia tantum morborum correxit in corporibus suarum Sororum Agnes, sed easdem inter temeraria et casualia infortunia, ne perirent, conservavit.

servantur ut's. ex Virginis incendio,

74 Dominica, una e sacro Parthenone, addicta subinde culinæ officiis, unco caldarium appensura, vel divertente manum onere, vel fallente vestigium pede, in medium ardentis loci et aggestas magna congerie ignitas prunas prolabitur : seu insectque ab imprudente elemento innocens virgo haud exigue nocentem calamitatem, nisi in ipso casu flammarum sævitiæ, imploratæ Agnetis potentiam apposuisset. Enimvero quantumvis focus undequaque arderet, et Dominica non statim, postquam recidisset, a flammis se expediret : nullius tamen maleficii, non tantum in corpore, sed nec in crinibus aut vestitu vestigium notatum est. Surrexit ergo integra omnibus citra D ullam ustionem, igne ad imperium Agnetis naturam suam penitus immutante.

EX Mss. BOHEMICIS.

75 Addo ejus potentiam etiam in aquas. Ruptis aliunde piscium receptaculis, tanta aquæ vis sese congesserat in Muldavam, ut ripæ, quantumvis satis *et submersione,* altæ, non essent arctando flumini, itaque quaque versum Pragam maxime veterem per vicos et plateas excurrit. Interim una e sacris Virginibus, quam Elizabeth dicebant, cum una etiam in sacrum deluBrum, quo B. Agnetis corpus inhumatum requiescit, effrenis Muldava perrumperet, sollicita numinum de sacris ossibus, festina occurrit, et nisi fallor, exposita illa D. Agnetis lipsana aut in aliqua tumbula conclusa, in tutum abducit : sed fallente vestigio circa ipsas reliquias, provolvitur in aquas, corpori suo etiam ulna altera superstantes. Quid ageret? Illam ipsam Agnetem, quam tanto dispendio vitæ iverat salvatum, in ipso fatali prolapsu inclamat attentius, ne se in aperto discrimine deserat, sed inter aquarum vortices indemnem conservet. Neque Agnes sollicita de se Virginis periculum neglexit; extracta est in tempore Elizabetha, et quidem prorsus sicca, quasi numquam in aqua fuisset. Post cœlestes autem suppetias administra miraculi Zdinica virgo fuit : hæc prolapsam et in profundo ruitantem, imE plorata Agnete, nulla difficultate e tanta voragine sævientis elementi, et citra quidem malorem, ut dixi, extravit. Quin et illud annectendum hic etiam, inanima, quæ B. Agnes, cum viveret, in usu habuisset, a maleficiis id generis innoxia perstitisse. Fortuito incendio domus integra in cineres subsederat, neque tamen sedile, quo aliquando Diva sese reclinaverat, aut commuui calamitate conflagravit aut etiam vitium notabile traxit : afflatum tantum modice ab ignibus parte una signa retinuit, ex quibus vindictæ divinæ in se factæ notarentur. Sed jam a domesticis ad exterorum patrocinia divertamus calamum : paria enim, subinde majora portenta circa hos acciderunt.

sedes ejus ab igne illæsa.

§ XVII. In exteros qua Pragæ qua per Bohemiam B. Agnetis cœlestia auxilia.

Ne temere et sine ordine inter hæc prodigia fides sese omittat, loco primo morti ereptos, inde ab invaletudine varia curatos, morbisque immedicabilibus vendicatos, tandem post hæc cælo patrata centuria *A morte liberantur pueri,* jam secunda annorum elapsa, et fortasse decade F etiam tertia aut quarta, ut poterimus, e vetustis testimoniis producemus. Puerulo Martino, Margarethæ civis Pragensis filiolo, animum vividum natura vitæ concesserat, cum valetudo adversa longiorem ætatem vi morbi omnino interrupit, itaque parentes eo amplius jactura cruciabat, quod tam breve delicium laborassent, cum in eo longævum hæ- *puer* redem sibi signassent. Sed cum obstetrix, non omnimode deposita spe vitæ, rogaret interim suspendi supremos luctus, quoad ipsa, vel cum vivo vel denique cadavere, ab Agnetis redeat sepulcro. Parent merstissimi parentes, et interim dum proferat Martinum, suspendunt ultimum lessum, suaque pente numium properantes lacrymas, ut possunt subindo, refrenant in pectore fato. Obstetrix autem plena in Deum fiducia, exanime illud frustillum carnis in tumulo B. Agnetis deponit, et qua precibus qua lacrymis, sospitatricis totiès jam virginis opem ultimam sollicitat, et suam parentumque patientiam voti ream ad omnia interpoit. Horam fortasse dimidiam aut quid amplius fatigaverat Agnetem femina, tum puerulus, de quo hactenus dubium erat viveretne an *mortuus esset*, nudubio motu prodidit se *cœlesti* auxilio tantisper ad annos aliquot a sepulcro arceri. Itaque

A plena gaudii obstetrix non jam tantum vivum, sed ex mss. bonemicis. ab omni illa etiam morbi malignitate indemnem Martinulum ad parentes, hactenus suspensos rei eventu, hilarissima spectatorum comitiva deportat. Illi, ut par erat, rursum tumulum adeunt, actesque gratis, testem divini facinoris, e cera statuam miraculi monumentum appendunt.

vir alius. 77 Secundum locum inter ereptos morti tenet Pribico, servilis, sed tamen liberæ conditionis vir, qui, quo morbo incertum, in ipsa Salvatoris sacra æde exanimi similis, magno impetu in terram conciderat, neque post multa tentata restabat aliud ultimo, quam ut inde ad proximum cœmeterium efferretur. Jamque non nemo vespillonem agere aggressus, auxilium a vicinis pro deportatione funeris implorabat: cum sacræ Virgines inhibent tantisper feralem actionem, allataque aqua, qua aliquot capillos B. Agnetis humectaverant, postquam omnis illa multitudo, quæ circumfusa cadaver rei eventum præstolabatur, in preces sese effudisset, Pribiconem illum conspergunt, implorataque B. Agnetis ope, eandem etiam in os demortui infundunt. Ocyus ab hac humectatione et infusione, qui multo jam tempore riguerat, emollitur, diffusoque frigore, insuper incalescit, ac denique, receptis viribus, assurB gitit etiam, et super hæc omnia, quasi numquam quid humanitus ei accidisset, longe valentior roboratur. Laudata Dei ab omnibus misericordia, Pribico, quod unum potuit, in vicem anathematis, gratia ad tumbam virginis reposuit: quotquot prodigio aderant, reversi a sepulchro, inire illud fando inter cives, intra tamen verum, auxerunt.

78 Tertia mortis victima fuisset puella, cui Parvæ cognomen a futura diminutione notabili indiderant, nisi invocata sub ipsam submersionem Agnes in tempore adfuisset. Agebat hæc apud parentes, et caussa nescio qua, Albim flumen, certis locis altiprofunditatem periculosum, lintre domestico transibat; cum motu imprudente præter intentum ita deprimit lignum, ut illa temeraria jactatione, ipsa denique in aquas excutiatur. Hic vero cum nec artem calleret, qua se e profundo ad proximam ripam natatu expediret; nec quisquam vel omnes conspecarentur, qui periculi tanti in tempore extremam opem afferrent, et undequaque halitum omnem inimicæ aquæ intercluderent; quin et subterfusæ arenæ invadatæ proximum interitum intricarent, desperatis scilicet humanis auxiliis, ad divina conversa, voce ultima lamentabilique ejulatu, notam jam sibi de fama Agnetem implorat. Et vere dabant animos crines C aliquot e sacro Agnetis capite non ita pridem decerpti, quos puella, cum virginibus Pragæ inservivit, domo acceperat: itaque eo intentius suppetias etiam expetebat, quod hos instar pignoris futuræ salutis, si quando vindicta egeret, plena in Deum fiducia hactenus circumtulisset. Neque mortis accidere, quantumvis propejam emortuæ, preces sustentat aliquandiu citra ullam spem, nequidquam imploratos ratium vectores tandem præter spem omnem advertit; horum subsidiis adjuta, vix tandem aquis emergit, actisque extemplo de genu suscitatrici gratiis, post paullo etiam Pragæ ad Agnetis sepulchrum, per sacra obsequia voti reum sese puella pia gratitudine absolvit.

Liberantur Abbatissa ita, 79 Expeditis ita, quos morti e vicino subtraxerat Agnes, nunc eos suo ordine recenseamus, qui, quantumvis remotore calamitate semoverunt proximum sepulcri periculum, molesta tamen et incorrigibili ut plurimum corporis invaletudine segre admodum dispendia vitæ adhuc tolerabant. Horum omnium, uti dignitate præstabat, Hunco, ita etiam egit in morbi malignitate antecignanum. Erat is porro præterquam sacro instituto, celebri etiam Au-

D tistitio monachorum Abbas; sed cujus loci, veteris manuscriptæ historiæ, fidus quidem sed negligens, compilator damnabili oblivione prætermisit. Huic morbi vehementia emoverat mentem: quare cum cetera egregie capiens, ageret omnia insipienter, facile omnes non tantum domesticos sed et exteros spectatores miserabili stultitia subigebat meminisse cum sensu tenero humanæ calamitatis. Illud vero ultra commiserationem etiam terrorem adstantium excitabat, quod linguam ipsam longiore ejactatione specie horribili inter absonos rugitus ostentaret, itaque quasi nescio cujus divinæ vindictæ, juxta teneros id generis gestuum judices, exemplum præberet. Interim sui, qua poterant, opem omnem implorabant; medicorum ingenia, tum auctoritate tanti viri tum expensarum magnificentia, fatigabant. Sed frustra fuere omnia. Desperatis ergo naturæ subsidiis, in mentem venit Agnetem, cujus subinde liberalitas in id generis calamitatibus maxime probabatur, votis ultimis sollicitare. Hujus igitur honori cum alii ad sacrum tumulum preces fundunt, alii etiam ad aram faciunt, ubi tot viri et cum illis tota humanitas nihil omnino poterat, una virgo, sed jam cœlo recepta, plurimum effecit. Epoto quippe vino, quo sacra ossa Agnetis Clarissæ tinxerant, et linE guam retraxit, suoque loco patientem habuit; et mentem recepit, unaque ab omni morbo liberum corpus sensit Abbas. Dignæ tanto beneficio exinde actæ gratiæ sospitatrici, fixumque ad illa ossa, a quibus tanta profluxerat incolumitas, rei gestæ et gratæ memoriæ diuturnum monumentum.

Eques apostemate guttaris, 80 Nunc a sacra dignitate proximum locum occupet nobilitas prodigiose adjuta. Tasæ, viro illustri genere veterique apud Boemos stirpe Equiti, pestilens apostema intra guttur eruperat; obsidebatque ita arcte faucium meatus, ut non tantum cibo aut potu, sed et ipsi aeri difficilis omnino aditus pateret. Et hoc periculosius vitæ imminebat spiritus sic interceptus, quod nulla vi medicamentorum aut ex insidiis herbarum posset a sua statione alio dimoveri: neglectis ergo hominum subsidiis, statuit exinde vir nobilis nomisi divinis pugnare. Quaptopter votis se reum facit Numini, si se molesto apostemate ad deprecationem B. Agnetis liberet, tum se in sacrum tumulum et in egenos largitiones, quæ a suis fortunis sperari poterunt, liberaliter facturum. Fidem habuit serio promittenti Deus sperantique, et in tempore approperata apostematis semotione mire Agnetis, cetera jam a prodigiis famosæ, famam auxit. Nam cum aquam, quæ crines Agnetis proluerat, ebibisset, eademque unde poterat F adfecta membra elusisset, continuo illa gutturis pestilens obsidio soluta est, et tota quanta apostematis malignitas dissipata nihil omnino habuit virium, quo corpori amplius noceret. Recepta tam insigni prodigio sanitate, nihil magis egit incolumis Equitis gratitudo quam ut in tumulum et egenos non tam videretur quam vere esset eximie liberalis.

item alius: 81 Simili omnino malo, quantumvis dissimili genere, Wenceslaus, Equitis cujusdam amantensis laborabat, ita enim guttur spissi quidam noxique humores male affecerant, ut angustiæ cibum non transmitterent, halitus vix tenuis et ille admodum asper modice vitam servaret. Pari modo par medicina profuit: aquam crinibus sacris Vestales Virgines honorarunt, hac ubi, guttur perluit Wenceslaus, primo quidem balatum, ovis sono similem, sed inde purgatam vocem Deumque laudantem, ex toto sanus expressit. Hæc viris exhibita, sed etiam in suum sexum liberalis tantopere Agnes beneficam manum extendit.

puerpera adjuta. 82 Laborabat in partu (nomen negligentia scriptoris excidit) inter Pragenses non postrema mu-

her

A lier, et multis diebus infelicem nixum continuabat. Tentanti inde omnia, neque tamen partus, neque proles subsequi, sed ultra illum cruciatum mens tandem etiam dimoveri, atque ita misera fœmina cœpit admodum ægrescere, ac ultima ultimo experiri. Ubi ergo infelicem humana omnis virtus destituit, ibi divina eam per merita Agnetis ab interitu vindicavit. Posteaquam corpus zona, quæ Agnetem, cum mortalis viveret, contigerat, intimius astrinxisset, continuo turbatam mentem recolligit et infantem mater incolumem enixa est; familia effuse gestiente, et Divæ interim gratias inchoante, quas salva exinde mulier, veluti ad quam potissimum spectaret gratitudo, plurimum cum prole ad tumulum verbis et donis continuavit.

celebratur annis sacer.

83 Neque Pragæ solum in una urbe, quantumvis Metropoli regni, exercebat liberalitatem insolitam Agnes, verum etiam in aliis intra tamen Boemiam, beneficia cœlestia magna sui commendatione frequentabat. Dobroslavam matronam Slanensem sacerrimus, licet impie, tamen afflixit ignis, et femur alterum maligna peste populatus, jam haud diu a vita petenda non temperaturus credebatur. At illa Pragam delata, ad Agnetis sepulcrum se abjicit, et aliquamdiu opem precata, brevi præstitam post tam diuturnos dolores sensit. Nam epoto insuper vino, quo ejus ossa immaduerant, extemplo nulla hominum manu femur Dobroslavæ correctum est, et pestilens exinde incendium extinctum.

D EX MSS. BOHEMICIS.

et fluxus sanguinis.

84 Maladata denique nobilis fœmina, et viri item illustris uxor Lithomischlii, prodigam Agnetis manum solenni memoria includat. Hæc sanguinis profluvium cum neque fortunarum expensis neque tanti viri adjutorio posset sistere, stitit ultimo Agnetis patrocinio, cum enim decimo ab urbe lapide constituta, unius visitationis aliorumque donorum ad ipsa lipsana suspendendorum promissionem fecisset, statim a voto emisso melius habuit, votumque Pragæ magna pietate post paullo exolvit.

a Slana urbs Bohemiæ cujus territorium ad sinistram ripam Moldavæ fluvii extenditur Pragam usque. — b Lithomeritha urbs cum maximo territorio ad utramque ripam Albis contiguo Misniæ

DE B. COLETA VIRGINE,

B E

REFORMATRICE ORDINIS S. CLARÆ, GANDAVI IN FLANDRIA,

Commentariis prævius.

§ I. *Ætas B. Coletæ. Vitæ Scriptores. Monasteria extructa.*

ANNO MCDXLVII. VI MARTII.

Gandavi constructum monasterium S. Claræ secundum Reformationem B. Coletæ,

Gandavum Flandrorum metropolis, uti amplissima intra sua mœnia civitas est, ita quamplurima continet eaque illustria templa et monasteria tam virorum quam feminarum : unum ex hisce extructum est pro sanctimonialibus degentibus secundum strictam observantiam Regulæ S. Claræ, cum eam secundum novam suam Reformationem varius in locis stabiliret B. Coleta. Nam cum huic erigendi aliquod monasterium in Belgio, intra Dioeceses Morinensem, Cameracensem aut Tornacensem, concessa a Martino V Pontifice Romano fuisset facultas, litteris XXVI *Junii, anno* MCDXXVI *signatis, et harum executor esset designatus Abbas Bergensis ad S. Winocum; ea felicitas obtigit urbi Gandavensi, quæ tunc suberat Tornacensi Episcopo. Fundum monasterio extruendo in Parœcia S. Jacobi obtulit dives ac nobilis matrona, nomine Helena Sclappera, vidua Joannis Vorhovtani, quæ possidebat locum in Minestrata parochiæ S. Jacobi.*

C *auxilio piarum personarum,*

Adjutores præcipui nominantur Joannes Hotus, Joannes Kerbergius, Daniel Warenewutus, Joannes Wevenus, Jacobus Basseneldius, Joannes Onrus : a quibus altisque XII *aut* XX *civibus, ubi cœptum extrui monasterium, magnam pecuniarum summam fuisse collatam, ipsi Gandavi ex chartis antiquis excerpsimus.*

et Philippi Boni Burgundiæ Ducis,

2 Non defuerunt, quæ rei bene cœptæ obessent impedimenta, *inquit Abbavillæus in Vita Gallica,* ob quæ anni quatuordecim aut quindecim traduntur effluxisse, antequam ad debitam perfectionem deduceretur hujus monasterii ædificium : ad quod plurimum adjuverunt Philippus Bonus, Belgarum et Burgundionum Princeps, et ipsius urbis supremus Senatus. *Monasterio extructo nomen impositum Bethlehem : ad quod ut sacratæ Virgines inducerentur, bellum Anglo-Francicum, quod atrocissimum ardebat, aliquamdiu impedivit. Adduxit tandem illas B. Coleta,*

anno 1442

anno MCDXLII, *die* III *Augusti, feria sexta et postmodum anno* MCDXLVI, *ut visitaret reversa est* VI *Decembris, ipso S. Nicolai festo. Dumque ibidem ea hyeme permaneret,*

in eo B. Coleta moritur anno 1447

in morbum letalem incidit, ac tandem anno sequente MCDXLVII *die* VI *Martii, feria secunda post Dominicam secundam Quadragesimæ, hora octava matutina, ex hac vita mortali ad cœlestem felicissimamque migravit : uti ea infra in Vita num.* 193 *annotantur : et recte. Nam in dictum annum conveniunt cyclus solis* XXVIII, *et lunæ* IV *quo A littera Dominicali, Pascha incidit in diem* IX *Aprilis, et dies Cinerum sive initium Quadragesimæ in diem* XXII *Februarii.* Pervenerat ad complementum ætatis sexaginta sex annorum, *uti infra num.* 190 *scribitur : in antiquis monumentis Gandensibus et apud Judocum Chlichthovenum in Legenda brevi dicitur nata anno* MCCCLXXXI, *in die Octavarum Epiphaniæ die Dominica. Adeoque moriens ultra annos sexaginta sex vixisset dies duos et quinquaginta. Wadingus cum Jacobo Fodere refert ejus nativitatem ad annum* MCCCLXXX, *ubi num.* 12 *de illa pluribus agit : magis autem exeravit, quando ad annum* MCCCCXIX *agens de monasterio pauperum Clarissarum, in quo corpus B. Coletæ requiescit, illud collocavit* prope Gandavum in Belgio : *nam quæ ibi habitarunt, sunt divites Clarissæ, ob mitiorem Regulam ab Urbano* IV *dispensatione acceptam, Urbanistæ dictæ, quæ per turbas civiles deinde ad urbem venerant, in platea S. Lavini monasterio extructo.*

nata anno 1381.

F

3 *Nusquam in Belgio de ullo Sancto tam varia atque illustria reperiri monumenta, quam Gandavi de B. Coleta asserit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii : nos ibidem in conventu istarum sanctimonialium omnia illa lustravimus, et quæcumque nostro instituto apta reperimus, ibi excerpta hic edimus. De B. Coletæ nativitate ac vita Corbeiæ in patria aliquamdiu transacta, est Instrumentum authenticum Corbeiæ factum cui subjungimus facultatem Cardinalis Chalanti Nuntii Apostolici, qua licuit ei egredi e reclusorio Corbeiensi : cujus rei executionem præstitit Episcopus Ambianensis. Servantur ibidem quinque epistolæ a B. Coleta scriptæ ad varios : in harum majori agitur de Hesdinensi conventu recenter extructo. Sunt etiam ad ipsam Coletam epistolæ duæ, altera R. P. Henrici de Balma Confessarii, altera B. Joannis de Capistrano Commissarii constituti, quam solum hic damus. Vitam B. Coletæ Petrus a Vallibus, passim Petrus de Remis appellatus, pluribus annis ejusdem Confessarius, Gallico idiomate composuit : cujus exemplar in membranis curiosissime*

Instrumenta circa Vitam ejus,

et epistolæ.

Vita Gallice scripta a Petro a Vallibus Confessario

describendum

A *describendum et artificiosissimis ad singula capita picturis seu miniaturis exornandum curavit Margarita Eboracensis, Eduardi Regis Angliæ Soror, Vidua Caroli Valesii Burgundiæ Ducis; et Conventui Gandensi S. Claræ donavit, eidem propria manu Gallice in hæc verba subscribens: Vestra fidelis filia Margarita Anglica: orate pro ea et ipsius salute: mortua anno* MDIII, *et in choro Fratrum Minorum Mechliniæ sepulta. Quanti hæc Vita sit facienda, §. 6 proponendum authenticum instrumentum docebit, quod ipsi Gandavi etiam descripsimus: quando et memoratos in eo MSS. codices ibidem vidimus.*

Latine a Stephano Julitaco,

4 Eamdem Vitam a se Latine translatam eodem mox tempore edidit Stephanus Julitacus, ex eodem S. Francisci Ordine Doctor Theologus Sorbonæ Parisiensis. Hanc Laurentius Surius mutato stylo in compendium redegit, passim ab Luca Wadingo Annalibus Minorum inserendum, et a Marco Ulyssiponensi in Chronico Minorum altisque descriptum aut abbreviatum. Dictum autem Surii compendium in Gallicum idioma transtulit Michael Notel, Fidemiensis ad Sambræ fontes monasterii Religiosus, eaque translatio Gandavi extat MS. ex cujus prologo quædam ad corporis elevationem anno MDXXXVI *factam inferius dabimus. Idem compendium*

B *secutus videtur Fr. Valerius Venetus Capucinus, Italice illud reddens post Vitas SS. Claræ Assisiæ et Catharinæ Bononiensis editas Venetiis anno* MDCX. *Nos hic integram Vitam damus primigenio stylo, repertam in quatuor MSS. codicibus, scilicet Ultrajectino S. Salvatoris, Rubeæ-Vallis prope Bruxellas in secunda parte Novalis Sanctorum, Corsendoncano prope Turnhoutum in quarta parte diversarum Legendarum, et Lovaniensi S. Martini; quorum tria ultima loca spectant ad Canonicos Regulares. Eidem etiam temporibus a Latino Stephano Julitaci in linguam Belgicam seu Flandricam transtulit prædictam Vitam venerabilis vir, Magister Oliverius de Langhe, Prior monasterii S. Bavonis Ordinis S. Benedicti, cui B. Coleta appareus gratias egit, ubi ea in authentico Instrumento, quo Vitam illam approbari diximus, infra pluribus continentur. Exemplar hujus Vitæ originale dicti Oliverii manu scriptum, ipsi apud sanctimoniales Gandenses vidimus: aliquod ejus apographum est Gandavi in Bibliotheca Societatis Jesu. Hæc translatio fuit completa, examinata et correcta anno* MCCCCLI, *prout inter Gandavia monumenta nos meminimus expresse signatum reperisse. Aliquod inde compendium postmodum confectum fuit, quod e lingua Belgica in Latinam transtulit edidítque Parisiis Judocus Clichtoveus Neoportanus, in Gallia e*

C *Doctore Sorbonico Canonicus Carnutensis: ex cujus Legenda brevi asserit Molanus se desumpsisse præcipuam partem elogii a se edita in Natalibus Sanctorum Belgii. Sed hæc indicasse sufficit: Vitæ a Stephano Julitaco Latine scriptæ subnectimus varia miracula, primo ea, quæ a B. Coleta adhuc vivente patrata esse, testatus est Abbas Gandavensis monasterii S. Petri, dein quæ post obitum B. Coletæ obtinerunt tum Gandavi apud ipsas sanctimoniales, ubi corpus illius sepultum erat; tum Atrebati et Hesdini; ubi Ordinis ejusdem fuerunt conventus extunc.*

Belgice ab Oliverio de Langhe.

hujus compendium Latine redditum a Judoco Clichtoveo.

varia miracula

et historia elevationis.

5 Inter eos, ex quorum fide dignissimo testimonio Petrus a Vallibus B. Coletæ Vitam compilavit, primus locum orbetur Soror Petrina, quæ annos septuginta sex nata, et cum beata Matre annos circiter triginta familiariter conversata, novem post ejus excessum videtur per puncta et in forma attestationis dictasse Fr. Francisco des Marez, conventus Hesdinensis Confessario, quicumque vel ipsa voluerat oculatos testes, vel ex veteribus Beatæ ore se audivisse memorarat; vel ab eis Confessariis et antiquioribus Sororibus, rerum sibi certo cognitarum relatoribus, acceperat: inprimis a P. Henrico de Balma, patruo suo, qui Reformationis negotium cum B. Coleta suscepit primus, ecclesiamque ejus promovit; et post primi in reclusorio Confessarii mortem, eidem a confessionibus fuit. Hujus commentarii sive attestationis, fortasse immediate antequam Vita conscriberetur, ad ipsius auctoris instructionem formatæ, authenticum exemplar Gandavi extat sub hoc titulo le cahier de Sœur Perine, *id est,* Chartæ seu scriptum Sororis Petrinæ: *quod rogatu nostro admodum R. P. Franciscus van Hucle, Minister Provincialis per Flandriam sive provinciam S. Josephi Ordinis Minorum, Latine reddendum curavit a R. P. Anselmo de Beyl, ejusdem Ordinis Sacerdote ac concionatore. Hoc autem interpretatione perfecta et cum prædictæ Vitæ textu collata, reperimus plurima, quæ Petrus a Vallibus præterierat vel contractus et a circumstantiis minime contemnendis avulsa minus explicate tradiderat. Itaque diuque censuimus, quam velut præcipuæ Vitæ confirmationem egregiam quippe quæ suis singula auctoribus testibusque stabilitat eidem subjungeremus. Sed quoniam fidelis attestationis simplicissima ratio, ad singulas periodos articulosve fastidiosæ eterans has aut similes formulas;* Testor ego Soror Petrina de Balma, Item audivi ego Soror Petrina ex Patre Henrico *etc. nauseam lectori peperisset ingratam; congruum duximus illis omissis articulos omnes inter se (quantum salva substantia atque ordine licuit) per modum magis continuæ narrationis colligare. Quod dum fecimus, neque in transcribendo conservandæ interpretis phrasi, verbum verbo reddentis, nos scrupulose adstringimus: accessit fortasse venustas aliqua puerilis sermonis, sed nihil de rerum veritate decessit.*

Soror Petrina de Balma.

primi monasterii quæ fundatrix de Brata, dictarat

6 Præmittimus autem varia circa corporis elevationem, et Reliquias peracta anno MCCCCXCI *et seqq. Coronidis porro loco subnectimus nonnulla recentioris memoriæ beneficia Beatam invocantibus concessa, quæ partim descripsimus ex memorato sanctimonialium Gandavensium archivo: partim ex Vita per F. S. Abbavillæum Capucinum novissime Gallico idiomate compilata, et Parisiis edita anno* MDCXXVIII: *qui auctor in tres partes opus suum partiens (quarum prima vitam in seculo aetam, secunda clausuram Corbeiensem, tertia reliquosæ professionis cursum prosequitur in seu divisa libros) servavit accurate temporum rationem, et totum progressum reformationis, et conventus a B. Coleta erectos descripsit, ducem in his, præter proferenda a nobis monumenta, præcipue secutus R. P. Jacobum Fodere, qui præter Vitam Beatæ, quam breviter Gallice descripsit impressaque inter Vitas Sanctarum Virginum Martyrumque Lugduni editas* 1609; *videtur aliam Coletanæ vel Vitæ vel Reformationis scripsisse historiam, quæ ad nostras hactenus manus non pervenerit, continentem Conventuum a B. Coleta vel reformatorum vel recens erectorum descriptiones. Hanc autem si videre potuissemus, et simul monumenta donationum atque documenta publica, ex quibus singula ei ui et stabiliri debent, de hac quoque re particularem paragraphum texere potuissemus: nunc in tanta rerum maxime authenticarum copia, non fuit ad alia evagari, unius auctoris, et quidem apud alium legendi testimonio nitendo cum periculo erroris. Aqua forte in numeri typographorum culpa subrepserunt vel aliunde obvenerunt, postmodum forte ex monumentis certioribus refellendi. Interim ne hoc omittamus, quod præcipuum Foderum B. Coletæ devotissimum filium fuisse indicat, parat ex Abbavillæo pag.* 174 *meminisse, quod aliquando iter faciens ita fecerit in quodam flumine occupatus, ut ab eo, cui insidebat, aquæ ter præterque in dorsum rejectus, numquam salvus inde evasisset, nisi invocata humiliter Beata adfuisset præsidio: prout ipse conventum Polinuccensem Visitator lustrans Sororibus istic tum reperitis narravit, et illic in commentarios retulerunt.*

post Acta elevationis an. 1491: *dein recentiora miracula.*

Vita per Abbavillæum composita

ex monumentis præfatis, et Jacobo Fodere

7 Lucas Wadingus relato in annalibus Minorum obitu B. Coletæ, addit ejus reformationem longe latoque propagatam, enumeratque monasteria Gandavense in regno Valentino, Ulyssiponense et Setubalense

B Coletæ ope servato.

Latine a Stephano Julitaco, — *reperta in 6 MSS.* — *hujus compendium Latine redditum a Judoco Clichtoveo.* — *varia miracula* — *et historia elevationis.* — *primi monasterii quæ fundatrix de Brata, dictarat* — *Soror Petrina de Balma.* — *hæc Latine reddita damus* — *post Acta elevationis an.* 1491: *dein recentiora miracula.* — *Vita per Abbavillæum composita* — *ex monumentis præfatis, et Jacobo Fodere* — *B Coletæ ope servato.*

A lense in Lusitania, Bisuntinum et Poligniacense in Burgundia, Gandense ac Brugense in Flandria, Atrebatense et Hesdiniense in Artesia, Cameracense in provincia ejusdem nominis, Ambianense et Peronense in Picardia, Rotomagense in Normannia, Mussipontanum in Lotharingia, Nannetense in Britannia minore, Diense, Dauronense, et Surrense in Delphinatu, Chamberiense et Anessiacense in Sabaudia. *Hæc Wadingus, qui exceptis tribus monasteriis, quæ ex Marco Ulyssiponensi retulit, reliqua descripsit ex Fastis Belgicis et Burgundicis Autberti Miræi, nulla tamen facta eorum mentione. Abbavillæus Cappucinus in Vita B. Coletæ Gallice edita reprehendit in dicto catalogo miscerí ante et post obitum ejus extructa monasteria, horum quamplurima omitti, alia intrudi, quorum nullum alibi potest vestigium reperiri : et sunt* Diense, Dauronense et Surrense in Delphinatu : *pro quibus arbitramur substitui debere* Decesiense in territorio Nivernensi, Aussonense in Ducatu Burgundiæ (*quorum in Actis fit mentio*) et Surregiense *ad Ararim sub Cabilonensi jurisdictione ; ubi nunc oppidum* Surregium, *vulgo* Bellogardia *dictum. Quo in loco ut B. Coleta vellet conventum suscipere, venit ad illam, cum Aussonæ moraretur, Jacobus Burgus, futurus hujus conventus fundator : in quem Ducissa Burgundiæ trans-*
B *tulit facultatem a Martino Papa sibi indultam, exstruendi aliquod hujus reformationis monasterium : cujus executio commissa erat Theobaldo Archiepiscopo Vesontionensi. Eodem modo e recensitis a Wadingo monasteriis post obitum B. Coletæ incepta sunt* Brugense, Atrebatense, Cameracense, Peronense, Rotomagense, Nannetense, Chamberiense, Anessiacense, *et vel maxime tria priora in regno Valentino et Lusitania extructa : quibus addi possent alia quamplurima in Hispania, et Gallia et Belgio hactenus ædificata.*

8 *At moriens reliquit B. Coleta suæ reformationis monasteria octodecim : ex his a Wadingo recensentur* Bisuntinum, Poligniacense, Gandense, Hesdinense, Ambianense, Mussipontanum, *cum tribus aliis male Delphinatui attributis, de quibus jam actum. Hisce ergo addi debent constructa* Molini *in agro Burbonio,* Aquæpersæ *apud Arvernos,* Podii *in Velaunio,* Castræ *in Albigensi tractu, et prope Narbonam* Lesignani : *tum prope lacum Lemanum in ditione olim Ducis Subaudiæ, nunc Helvetiorum,* Viviaci, *et porro versus Septemtrionem haud longe a lacu Neocomensi* Urbæ *sive* Orbæ : *quorum omnium infra in Actis fit mentio : tum* Biterris *in Occitania, et* Heidelbergiæ *in Germania ; quod tamen post obitum B. Coletæ ob difficultates irruentes relictum est. Quæ omnia præclare consentiunt cum catalogo, quem Abbatissa Gandensis in pervetusto MS.*
C *reperit, et Abbavillæo scribenti communicavit, cujus hæc ex Gallico tenor est :* Insuntinus conventus, Auxonensis, Polignacensis, Surregiensis, Desiensis, Molinensis, Aquæ-persæ, Vivacensis, Orbanus, Castrensis, Lesignanensis, Biterrensis antequus reformatus, Podiensis, Hesdinensis, Ambianensis, Gandensis, et Mussipontanus : *omisso ob eam, quam diximus caussam,* Heidelbergensi, *qui numerum octodecim Conventuum expleret. Ad monasteria virorum quod attinet Coletanarum obsequiis destinatorum, earum reformationi confovendæ, de hisce nihil habemus in Actis, præterquam de Dolense : septem omnino fuisse a B. Coleta constituta Clithoveus asserit : magnum eorum nun ita multo post fuisse numerum ex quadam Pii II bulla anno* MCCCCLVIII, *decem in solis SS. Ludovici et Bonaventuræ provinciis numerantis, Abbavillæus colligit : sed hæc communi Ordinis Generali subjecta ad Observantes, a quibus exacte fervent, paulatim verederunt : Sanctimonialium domibus institutionis a B. Coleta acceptæ vinor perseverat, idque etiam ut in locis, ad quæ post Beatæ mortem Colenæ novæ deductæ sunt, de quibus etiam Abbavillæus agit.*

monasteria a Wadingo relata :

aliqua correctius indicata :

alia post obitum condita

in Vita universim 18.

tiem virorum monasteria.

§ II. *Cultus sacer. Constitutiones scriptæ.*

D

Cum pluribus post mortem clareret miraculis cœptum est cogitari de promovenda ejus apud summos Pontifices canonizatione, et missi sunt Romam a Carolo Audace, Duce Burgundiæ et Belgarum Principe, Oratores ad Sixtum IV *ex Ordine Minorum ad Pontificatum assumptum, rogaturi, ut Virginem Coletam a viginti annis defunctam, tum ob vitæ sanctitatem tum ob illustria miracula ad ejus invocationem a Deo patrata, dignaretur Albo Sanctorum adscribere. Verum quod Pontifex Bonaventuram Ecclesiæ Doctorem ex eodem Seraphico Ordine jam tum statuisset in Catalogum Sanctorum referre, Beatissimæ postpositum negotium est, et in registrum Consistoriale relatum, summo Pontifice affectum suum his verbis profesio :* Ego haberem pro magna gratia, si possem canonizare talem ac tantam virginem, quam vos dicitis esse Divam : ego dico esse Beatam ac Sanctam, *ut est ad calcem oblatæ tunc supplicationis annotatum. Resumptum postea fuit idem negotium sub Alexandro* VI *anno* MCCCXCIV, *et sub Julio* II *anno* MDVII *rursum maximis studiis postulata est eadem canonizatio. Verum propter bellorum tumultus et temporum iniquitates nihil est perfectum : si quis autem plenius nosse desiderat, quibus et quot personis utriusque sexus et supremæ dignitatis postulantibus, quantaque diligentia et instantia utraque vice actum Romæ sit ; Abbavillæum legat a pag.* 510 *ad* 521 *accuratissime ista prosecutum. Tandem* Gericus celebris Theologus et Ecclesiastes, *ut tradit ante citatus Molanus,* dum Belgica quædam Ordinis sui negotia Romæ obiret, a Pio V iterato pro omnibus Coletanis, ut festum ejus celebrarent, expetiit, multa virginis proferens encomia. Cui Pius optimus Pontifex respondit : Habeam aliqua eorum, quæ dicis, documenta, et libenter tuo virginumque sacrarum desiderio hac in parte satisfaciam. Itaque documenta multa collecta sunt et a Cornelio Jansenio Episcopo Gandavensi suo sigillo et secretarii manu consignata et Romam transmissa ; quæ tamen post mortem demum Pii Pontificis eo pervenerunt. Unde res non est transacta.

Actum pro Canonizatione apud Sixtum IV.

Alexandrum VI, Julium II, Pium V.

E

10 *Clemens denique* VIII *diplomate anno* MDCIV *dato ad Abbatissam Gandensem monasterii S. Claræ indulsit,* ut Officium in honorem ejusdem B. Coletæ de communi unius Virginis anniversario die obitus ejus singulis annis recitare et eodem die Missam in propria ecclesia in illius honorem pariter de communi unius Virginis celebrari facere libere et licite valeant *utraque verba allatis in dicto diplomate continentur. Quæ repetit et confirmavit Paulus* V *Pontifex diplomate anno* MDCX *signato, et dictam facultatem extendit ad omnia monasteria monialium reformatarum Ordinis S. Francisci in omnibus provinciis Belgii ; ubi sunt monasteria ejusdem Ordinis S. Claræ existentia. Integra diplomata exhibent Miræus in Fastis et Wadingus ad citatum annum* 1447 *num.* 60 *et* 61. *Addit Abbavillæus eamdem facultatem concessam postea fuisse pro monasteriis extractis Mussiponti, Vesontioni, Putigni et Aussonæ, sed quo id anno contigerit, non profert. At diplomate dato* XX *Septemb. anni* MDCXXII *eamdem facultatem a Gregorio* XV *obtinuisse sanctimoniales Ambianenses indicat : quod demum Parisiensibus in monasterio Passionis degentibus concessit Kalendis Octobris anni* MDCXXV *Urbanus* VIII, *quem anno sequente ad instantiam Reginæ matris Franciæ idem concessisse toti Ordini Minorum et universo regno Francorum tradit Arturus a Monasterio in Martyrologio Franciscano.* In commun Ordinis Breviario festum ejus pro Clarissis celebrandum, insertum est sub ritu semiduplici, et Officio de communi unius Virginis. *Ita Haroldus in Epitome Annalium ad an.* 1447 *num.* 18.

Officium et Missa concessa a Clemente VIII

Gandensibus

et aliis in Belgio,

aliquibus in Lotharingia et Burgundia, Ambianensibus,

Parisiensibus

ordini Minorum.

11 *Fastis*

A 11 *Fastis sacris variis nomen B. Coletæ inscriptum est : uti MS. Florario Sanctorum ad hunc* VI *diem Martii his verbis :* In Flandria apud Gandavum depositio Coletæ Virginis de Ordine S. Francisci et reformatricis Clarissarum, anno salutis MCCCXCVII. *Hermannus Greven, qui mortuus est Coloniæ anno* MCDLXXX, *in suis additionibus ad Usuardum ista scribit :* In Gandavo sanctæ memoriæ Coletæ monialis, Clarissarum reformatricis primæ. *Secuti dein alii, inter quos eminet Molanus, qui itidem in additionibus ad Usuardum, ita rem celebrat :* Gandavi obitus sanctæ memoriæ Coletæ de Corbeia anno millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, quæ instituit Claris as Coletanas. *Idem in Natalibus Sanctorum Belgii pluribus in laudem ejus excurrit, et inter alia.* Non hic refero, inquit, quod mortuus suscitavit, et quibus aliis claruerit miraculis ; sed Ordinis disciplina commendanda est, quam cum Sororibus suis in prima domo Bruxellensi et sequacibus servavit. Erant viventes in regula austeritate Regularis disciplinæ, in vera paupertate, nullos reditus aut certa bona possidentes in particulari neque in communi. Toto itidem anni spatio perpetuum servantes jejunium, nunquam carnibus vescentes, æstate et hyeme semper nudis pedibus incedentes, arctissima clausura ab hominum turba separatæ. Multas superavit tribulationes tum hominum tum monstrorum spiritum. Inter visitandum autem monasteria sua ultimam hyemem Gandavi transegit, ubi sexta deinde die Martii Deo spiritum suum cum summa devotione tradidit. Post obitum, etsi multa admiranda contigerint ; corpus tamen, prout petierat, in cœmeterio sine exequiarum apparatu est sepultum.

B 12 *Hæc Molanus, quo aliquanto Senior Marcus Varuccius testatur lib. 4 Historiæ Belgicæ cap.* 49 hoc Clarissarum monasterium severitate disciplinæ cetera, quæ Gandavi extant, antevere. *Nomen B. Coletæ ad eumdem* VI *Martii inscripserunt Martyrologiis, Petrus Canisius Germanico, Gallicano Saussaius, Belgico Willotius et Miræus, Calendario Generali Ferrarius, Calendario Mariano Bulinghemius, Menologio Virginum Laertius, et Arturus a monasterio in sacro Græcense et Martyrologio Franciscano, ubi in suis Notationibus laudat ejus reformatorem, qui* monasteria sua, prodigata aliquando rerum proprietate pristino nitori et paupertati pixta SS. Francisci et Claræ mentem restituit, sanctissimis constitutionibus instruxit communivitque quæ omnes simul cum pluribus aliis ac editis, Reverendissimus P. Guillelmus de Casalis totius Ordinis Minorum Generalis Minister in sedecim capita redactas, prædictis Sororibus reformatis tanquam inviolabiles a se servandas leges præscripsit. *Eas Wadingus edidit in Annalibus Minorum ad an.* 1433 *num.* 23 *et sequentibus, quibus præfigitur epistola Generalis Ministri, inscripta* religiosæ in Christo Sorori Coletæ, Fundatrici monasteriorum quamplurium Dominarum Ordinis S. Claræ et Minoressarum moderni temporis, in Gallorum partibus constructorum, et sub eodem modo ac forma construendorum, Abbatissis quoque, Sororibus et universis earumdem præsentibus et futuris. *Addit Wadingus*, eas constitutiones prius discussas et approbatas a Nicolao sanctæ Crucis et Juliano S. Angeli Cardinalibus, aliisque Patribus in Concilio Basilecusi, dum adhuc Eugenio obtemperaret.

13 *Cœlestinus Telera in Historia sacra veterum sanctitate illustrium Congregationis Cœlestinorum Italico idiomate Romæ anno* MDCXLVIII *edita, recenset Vitam B. Joannis Bassandi in regnis capta distinctam, et cap.* 16 *narrat hujus apud Aquilanos obitum revelatum fuisse B. Coletæ quæ tum Ambrosii in suo monasterio inter orandum in extasin rapta, vidit ut vem sibi præsentem, dicti Joannis Bassandi felicem transitum* D *ad cœlestem triumphum, quem hujus occasione initata est majore solemnitate peractum. Unde gaudio exultans, ab oratione ad suas Sorores reversa, eis dixit : Scitote, dilectissimum meum Patrem, Joannem Bassandum, Ordinis Cœlestinorum, cujus opera dignatus est Deus me ad suum servitium vocare, hodie in urbe Aquilana exutum mortali hoc corpore abivisse cœlum, fruiturum æterna gloria, ejusque exequias a civibus, qui eum ut virum sanctum reverentur, apparari. Observatus dies ille est, quo ea functum mortali Bassandum postea intellexerunt. Fuit is dies* XXVI *Augusti, anni* MCDXLV. *Quæ eadem e præacta Visitatione necdum exensa edidit Abbavillæus pag.* 653. *Est Aquila urbs illustris in regno Neapolitano, et ulterioris Aprutii primaria : in ea custoditur summa cum veneratione corpus B. Bernardini Senensis, qui ex Ordine Minorum eodem tempore, exemplo B. Coletæ, quam plurima monasteria Clarissarum in Italia reformavit. Mortuus est* MCDXLIX *die* XX *Maii. Legi ea de re potest caput primum vitæ B. Coletæ, quam* XXX *capitibus distinctam Italice conscripsit Valerius Venetus Capuccinus, ediditque Venetiis post Vitam et Regulam S. Claræ. Meminerunt ejusdem Italice reformationis Abbavillæus pag.* 431, *et ab eo citatus Gonzaga, et Marcus Ulyssiponensis, quem dictus* E *Valerius potissimum descripsit. Ad fontem omnium adducimus lectores, ad Stephanum Julvicum, inquam, auctorem coævum, cujus stylum hiulcum excusabit a nobis exhiberi, quisquis sinceræ veritatis solidus existit amator. Cui hoc quoque fortassis non erit ingratum intelligere, quod* Coletæ *nomen (Gallice scribentibus ac loquentibus* Colette *est) diminutivum sit pro* Nicolaa ; *ordinaria Gallis diminutivorum hujusmodi fœmineorum terminatione ; ut* Mariette Henriette *etc. nec minus usitata primæ syllabæ trancatione, quomodo pro* Nicolao Colas *dicunt, quod Belgis Teutonibus, adhibita insuper contractione, unica syllaba* Claes *effertur.*

§ III. *Instrumentum Corbiense de rebus gestis B. Coletæ, potissimum in juventute.*

In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat et sit notum, quod ab Incarnatione ejusdem Domini MCCCCLXXI, Indictione I, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et D. N. Sixti divina Providentia Papæ IV, anno I, mensis Martii die XI, in mei Notarii publici subscripti et testium infrascriptorum præsentia præsentes est personaliter constitutæ discretæ et honestæ personæ F inferius nominatæ Jacobus Guiot Clericus Curiæ spiritualis Corbeiensis, juratus Notarius, ætatis LXXVI annorum, et Agnes de Vaudemont uxor defuncti Joannis de Vaudemont ætatis LXXXIV, et Guilhelmum de Baisieu ætatis LXXXIV annorum, et Roberta de Baisieu ætatis LXXVIII annorum, Corbeiæ commorantes, ad petitionem et requestam Fratrum Balduini Christiani et Anselmi Regis, in hac parte Patris Visitatoris pauperum Sororum S. Claræ, per bonæ memoriæ Sororem Coletam reformatarum, Commissariorum seu Procuratorum, dixerunt, recognoverunt, deposuerunt, et asseruerunt, temporibus suæ infantiæ seu juventutis, visu, nomine et notitia exteriorabus novisse bonæ memoriæ defunctam Sororem Coletam Ordinis S. Claræ Professam expresse.

15 Quæ Soror Coleta, ut dixerunt et sciunt veraciter, traxit et sumpsit originem in Corbeia in vico Calcoye : ex utroque parente in et de legitimo matrimonio procreata extitit ; cujus pater Robertus et mater Margareta nuncupabantur. In quorum domo, sua infantia durante, bonæ indolis extitit, devote puerilitæ suæ primordia consecrans, eisdem parentibus honoriter obediens, ac maternis exhortationibus et exemplis in passione D. N. Jesu Christi jugiter

Reformatio Clarissarum per S. Bernardinum.

Coletæ nomen diminutum pro Nicolaa.

Testes Corbienses.

B. Coleta Corbeiæ nata

Pie educata.

A jugiter meditando : ob cujus amorem carnis illecebras mundique fallacem lætitiam contempsit, et se divino servitio sanctisque meditationibus et orationibus continuis, quantum ætas illa patiebatur, totaliter dedicavit. Deinde cum ad annos proximos pubertati attigisset, ad frugem melioris vitæ cupiens devenire, mundique hujus inquinamenta devitare, ad habitationem Beginarum se transtulit, ibique vitam et conversationem laudabiliter ducendo, ecclesias et pia loca religiosaque visitando, Missas et divina servitia quotidie audiendo, unius anni durante spatio moram traxit. Quo tempore pendente, famam ejus celebremque conversationem plures burgenses et aliæ devotæ personæ diligenter attendentes, ejusque sanctis desideriis annuentes, maxime Domicella Guillerma Gamelina, uxor quondam defuncti Joannis le Seneschal, dum vixit Præpositi villæ Corbeiensis, una cum quibusdam aliis habitatoribus, de licentia et permissione Domini Corbeiensis, domunculam quandam in loco sacro seu benedicto, inter cœmeteria B. Mariæ Virginis, et B. Joannis Evangelistæ ecclesiarum parochialium in Corbeia, erigere fecerunt : quam quidem domum seu reclusorium de licentia et consensu dicti Domini Corbeiensis, sui tunc Prælati, intravit, et spatio triennii durante
B stetit et habitavit, ibique cum omni devotione perseveravit.

16 In quo quidem reclusorio dictus Jacobus Guiot eam frequenter visitans, ex jusso Domini Joannis Guiot bonæ memoriæ Curati S. Martini, fratris sui et Confessoris dictæ Sororis Coletæ, ut ejus sanctis monitis et exemplis ad virtutes alliceretur, sibi psalterium docuit, ac ibidem Fr. Joannes Pinet, Ordinis Minorum ac Custos Fratrum eorumdem in Custodia Picardiæ, eam frequenter visitavit, ac de Regulari vita diligenter informavit, ejusque Confessor primus ac præcipuus extitit, et in ejus absentia præfatus Joannes Guiot animæ suæ laudabilem curam gessit : et in eodem loco in tanta morum compositate profecit, quod in odore virtutum famaque celebris, per totam villam diversaque alia circumquaque loca se promulgante, multi tam cives quam forenses, Regulares et seculares utriusque sexus, ad divinum amorem allecti, ad eam confluebant, ut ejus sancta monita diligenter audirent, et suis exhortationibus in fide et caritate divinoque cultu ferventiores existerent : quos humilis ancilla Christi in visceribus caritatis consolabatur, et ad divinorum mandatorum observantiam verbo pariter et exemplo ferventer hortabatur.

C 27 Tribus igitur annis in eodem loco divino cultui mancipatur, multis revelationibus præventa : instigante se Spiritu, generosi Regis et pauperis Christi Jesu Salvatoris nostri memor, electa super quæque tum mentis quam corporis virginitatem ei delicans, ut ejus voluntati pareret, et consilio pariter et assensu venerabilium Fratrum Joannis Pinet et Henrici de la Baltie, Ordinis Minorum Professorum, in moribus et in scientia probatorum, habita licentia dicti Domini Corbeiensis sui Prælati, pro latum reclusorium egressa, assistente sibi præcelso generosæ præpotentisque Dominæ de Brisay, de Burgundia oriundæ, quæ ad hujusmodi præsidium præfatæ Sorori Coletæ præstandum divino nutu Corbeiam venerat, summi Pontificis præsentiam adit : peractisque negotiis, pro quibus iter arripuerat, comitante semper eam præfata Domina de Brisay, ad partes Burgundiæ remeavit : ibique et in partibus Franciæ, Picardiæ et Flandriæ quæ et quanta gesserit virtutum insignia, testantur modus et exemplum sanctissima famaque celeberrima. De et super quibus omnibus et singulis supradictis dicti Fratres Commissarii seu Procuratores petierunt a me Notario publico sibi fieri et tradi unum seu plura publicum vel publica, instru- D
mentum seu instrumenta. Acta fuerunt hæc in villa Corbeiensi Diœcesis Ambianensis anno, Indictione, Mense, die et Pontifice prædictis, præsentibus ad hoc venerabilibus et providis viris Joanne Sonache juniore locum tenente Balivii Comitatus Corbeiensis, et Joanne Sonache seniore civibus et burgensibus, ac Petro Guiot in decretis Baccalaureo, Corbeiæ degentibus, testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis, approbante rasuras et correctiones interlineares in hoc præsenti publico instrumento existentes. ✝ Gerardus Guiot Notarius.

§ IV. *Facultas data B Coletæ ut egredi possit e reclusorio.*

Joannes miseratione divina Ambianensis Episcopus auctoritate Apostolica ad infrascripta specialiter deputatus, universis etc.... Litteras Reverendissimi in Christo Patris et Domini, D. Antonii S. Mariæ in Via lata Diaconi Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupati, Apostolicæ sedis Nuntii, cum plena Legati a latere ad regnum Franciæ potestate concessa, specialiter destinati, pro parte devotæ Coletæ Boiletæ nobis præsentatas, nos recepisse noveritis, formam, quæ sequitur, continentes. E

Antonius miseratione divina S. Mariæ in Via lata Diaconus Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupatus.... Reverendo in Christo Patri Episcopo Ambianensi salutem in Domino sempiternam. Exhibita nobis pro parte dilectæ nobis in Christo Coletæ Boiletæ petitio continebat, quod ipsa dudum zelo devotionis accensa, in foribus venerabilis Patris, Abbatis monasterii S. Petri antiquæ Corbeiæ, Ordinis S. Benedicti, vestræ Ambianensis diœcesis, ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis, vovit se perpetuo solitariam vitam ducere, et inclusam remanere in certo loco, sito prope ecclesiam parochialem B. Mariæ de Corbeia, ad hoc per eam ordinato et electo : in quo quidem loco per quadriennium vel circa solitarie vivendo permansit. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, prædicta Coleta propter certas et rationabiles causas non possit amplius in dicto loco cum sui quiete animi et sana conscientia remanere, cupiatque cum mulieribus et religiosis Deo dicatis, inclusis vel non inclusis, ac Ordinis per sedem Apostolicam approbati, virtutum Domino famulari, et monasterium suam eligere ibidem pro suæ animæ salute, idcirco pro parte ipsius Coletæ nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus animæ suæ saluti providere misericorditer dignaremur. Nos itaque, qui quietem et pacem animarum, cœmeteriumque F
Christi fidelium salutem, piarum cum Deo possumus, ardenti desiderio affectamus, circumspectioni vestræ, cum de præmissis certam notitiam non habeamus, per scripta nostra committimus et mandamus, quatenus super præmissis omnibus diligenter et etiam diligentius, prout saluti animæ ipsius Coletæ videritis expedire. Datum Parisius x Kal. Augusti, Pontificatu D. N. Benedicti Papæ XII anno XII sic signatur. Joannes de Prato.

19 Post quarum præsentationem pro parte ipsius Coletæ instanter fuimus requisiti, quatenus ad ipsarum debitam executionem procedere curaremus. Nos igitur mandatum sic nobis directum, volentes exequi diligenter, ut tenemur; cum præsentium dicta Coleta commode inhibere non possemus, ad ipsam Vicarium nostrum destinavimus, pro cujus informatione habenda super causis et motivis hujusmodi litterarum petitæ executionis, ac ipsam ac modum cum fide dignorum aliorum relatione nobis, propositum et intentionem dictæ Coletæ inclinavimus et justum ac firmavimus, et reputavimus eam ad id causas sufficientes.

Confessarius Fr. Joannes Pinet et D. Joannes Guiot ibidem

Egressus Beguinam

Varia miracula B. Coletæ

Ex Vita manuscripta.

Ex reclusorio degit.

Ex Beginagio anno uno.

Episcopus Ambianensis

Ob mandatum Cardinalis Chalant Nuntii Apostolici.

Ex pleno dominio.

præter facultatem egrediendi e loco concluso,

A sufficientes et legitimas ad dispensandum cum ea juxta dicti mandati tenorem subesse; pronuntiamus et declaramus, quatenus nobis vigore dicti mandati conceditur, et auctoritate qua fungimur, ut voto et promissione in manibus Venerabilis Patris, Domini Abbatis monasterii S. Petri antiquæ Corbeiæ, nostræ diœcesis, de ducendo vitam solitariam perpetuo, et inclusam remanere in certo loco prope Parochialem ecclesiam de Corbeia per eam ordinato et electo, factis et causis aliisque non obstantibus, ab eodem loco et villa libere exire, et Religionem sanctarum

et vivendi in monasterio.

monialium Ordinis S. Benedicti, aut Ordinis S. Francisci Minoritarum appellati, in aliquo monasterio sive domo alterius prædictarum Religionum et Ordinum Provinciæ Remensis vel Biturcensis intrare, et Ordinem illum profiteri libere possit et valeat: difficultate quacumque alia semota, cum eadem dispensavimus, et per præsentes dispensamus, votumque et promissionem prædictam ad finem hujusmodi relaxamus, ac ipsam ab eisdem et quolibet ipsorum absolvimus. Datum Ambiani sub sigillo nostro rotundo, die primo mensis Augusti anno MCCCCVI

Sic signatum : M. Bonnaert.

B § V. *Epistola B. Joannis de Capistrano ad B. Coletam.*

Christo Deo devotæ Sorori Coletæ Ordinis S. Claræ, in Sponso Virginum nostræ carissimæ filiæ, Fr. Joannes de Capestrano, Ordinis Minorum, a Sede Apostolica et a Reverendissimo P. Vicario Generali in Provinciis Cismontanis Commissarius, salutem et precem in Domino sempiternam.

Cupiens peterno affectu te in Domino consolari, omnes gratias a Reverendissimis Patribus Ministris Generalibus tibi et Confessori tuo Fr. Petro de Avallibus nec non et Confessoribus Conventuum Sororum per te ædificatorum et etiam ædificandorum concessas et approbatas, per præsentes ratificio et confirmo ac ratificatas et confirmatas præsentium tenore decerno. Insuper tibi et tuo dicto Confessori eodem tenore concedo, quod unum nostri Ordinis Fratrem probatæ vitæ et boni testimonii vel plures nominare possis, pro officio Visitationis exercendo tam super Sorores dictorum conventuum quam super Fratres in dictis conventibus degentes. Cui vel quibus sic nominato vel nominatis præsentium tenore eandem facultatem et potestatem concedo, et per

Extenduntur facultates pro Visitatoribus eligendis.

C præsentes concessam deinuntio, quam præfati Generales Ministri Visitatoribus prædictorum conventuum aliis concesserunt, mandans per obedientiam salutarem Fratri vel Fratribus sic nominato vel nominatis, ut officium visitationis reverenter suscipiant, et susceptum diligenter ac devote exerceant. Valeat in Christo Jesu et ora pro me. Datum Bezantii die VIII mensis Novembris, anno Domini MCCCCXII.

§ VI. *Vita B. Coletæ conscripta, testimoniis variis approbata.*

Fidem Actorum hujus Beatæ comprobant authentica testimonia, publicis Instrumentis inserta; in quibus tam plene tamque accurate ad eruendam judiciariam cognitionem observata est juris ac legum forma, ut hoc quoque respectu credi possit Molanus dixisse, et vere dicere potuisse, de nullo Sancto tam illustria reperiri monumenta, quam Gandavi de B. Coleta. Ad primæ ac præcipuæ Vitæ veritatem cognoscendam, faciunt illa, quorum hic est tenor.

Guilhelmus, permissione divina Abbas monasterii B. Mariæ Tronchiennensis Ordinis Præmonstratensis, et Cornelius Voet, Decanus ecclesiæ Collegiatæ S. Pharahildis Gandensis, Tornacensis Diœcesis, universis præsentes litteras nostras inspecturis, visuris, et audituris, salutem in Domino. D

22 Notum facimus quod Venerabilis et discretus religiosus D. Ricardus de Zadeleere, monachus Professus monasterii S. Bavonis, juxta Gandavum, Ordinis S. Benedicti, et Soror Joanna de la Vent, ac Aleydis de Sanchines Ordinis S. Claræ, reformationis Deo dilectæ ancillæ salubris memoriæ Sororis Coletæ, conventus seu monasterii siti intra limites Parochialis ecclesiæ S. Jacobi Gandensis, et Joannes Plouvier senior, Clericus conjugatus dictæ Tornacensis Diœcesis, coram nobis in ecclesia dicti conventus ante clausuram seu cratem ferream, publice et solenniter attestati sunt, et in verbo veritatis modo, forma et ordine, prout aliæ nostræ litteræ sive Instrumenta desuper confecta plenius et diffusius explicant, asseruerunt; quod omnia et singula in

Veritas Legendæ B. Coletæ, probata,

centum et novemdecim solis immediate sequentibus contenta secundum puram et meram veritatem sunt conscripta, et nusquam ab ipsa veritate deviantia. In cujus rei testimonium præsentes litteras exinde fieri et hic inseribi mandavimus, sigillorumque nostrorum in cordulis coricis viridis coloris, præsenti libro transfixis, jussimus et fecimus appensione muniri. Datum et actum Gandavi in conventu et loco prædictis, anno Domini MCCCCXCIV, mensis Maii die XV, præsentibus ibidem Venerabilibus et circumspectis viris Dominis et Magistris, Michaele Dullaert alterius portionis S. Joannis, Joanne Doelage alterius portionis S. Jacobi, parochialium ecclesiarum Curatis, Antonio de Vlnderlicke, Domino temporali de Aelbeke, Martino Plouvier ecclesiæ S. Pharahildis Capellano, Joanne Martelare Religioso Trunchinensi, Presbyteris; ac Laurentio Dullart et Martino Vutendale, Clericis Tornacensis diœcesis, testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis. E

Ita est Joannes de Fine Notarius ad præmissa rogatus.

Ita est Hubertus de Critsche Notarius.

23 *Litteræ autem super prædictæ veritatis attestatione confectæ in modum Instrumenti publici, et sigillis duorum Prælatorum ac signis duorum Notariorum corroboratæ, pro verificatione Vitæ seu Legendæ B. Coletæ, quam ad alterum distinctionem Sorores Majorem vocant, hujus sunt tenoris, qui sequitur : nisi quod prolixitatis vitandæ causa longiores formulas, nihil ad rei substantiam facientes, substitutis punctis reservaverimus.* Guilelmus *etc. ut supra*... Notum facimus quod Ven. P. Fr. Jacobus de S. Quintino Ord. S. Francisci, F

authenticis litteris.

Confessor pauperum Dominarum S. Claræ Gandensis, et Ven. Sr. Barbara Boens, ejusdem Ordinis et conventus Mater Abbatissa, nobis insinuarunt.... qualiter... P. Fr. Jacobus Bernardi dicti Ordinis de Observantia... in Provincia Franciæ Visitator.... principalora operæ et miracula.... quæ Dominus per... Virginem Coletam operari dignatus est... in authenticam formam redigi requisivit. Quapropter dicti Confessor et Abbatissa... petierunt, quatenus nos ad earum Conventum declinando... attestationem supra narratam... audire et recipere dignaremur....

24 Quorum precibus... ad dictum conventum accedentes... præfata Abbatissa duas venerandæ senectutis Sorores... super præmissis examinandas produxit, Sororem scilicet Joannem de Laveur, alias de Saiseres, et Sororem Aleydem de Sanchines, utramque ex partibus Burgundiæ; quæ annis plurimis et in locis atque provinciis variis, ac diversis cum eadem Christi famula Coleta vixerunt, quarum attestationis tenor sonat in hunc modum. Ego Soror Joanna de Laveur, ætatis meæ circiter LXXXII annorum, et in Ordine S. Claræ... fere sexagesimum nonum annum agens... temporibus præfatæ Matris

Duæ sanctimoniales quæ cum B. Coleta 20 annis vixerunt,

Coletæ

A Coletæ fui in Ordine annis circiter XXIII : et ego Soror Aleyde de Sanchines LXXVII annorum habens ætatem et ultra, Ordinis vero annos fere LXVI, et annis quasi XX temporibus præfatæ Matris fui dictum Ordinem professa, attestamur... Legendam dictæ ancillæ Christi Coletæ integraliter et in omnibus suis partibus sanam, bonam et securam fore, et nusquam a veritate esse deviatam, prout nos audivimus, vidimus et veraci experientia compertum : ut etiam diversorum Fratrum ac Sororum hoc idem affirmantium veraci relatione intelleximus... e quibus nonnulli ab istius Reformationis primordio secum moram traxerunt.

ex sua et aliarum scientia testantur Legendam esse veram.

25 Attestamur insuper etiam varia alia perfectionis opera insignia et prodigia fecisse, quæ in hac Legenda nec inseruntur, nec scripto commemorantur. Verum ne... suspiriosus ob variorum copiam librorum credatur præsentis attestationis processus, sed in libris certis et nobis notis veritatem præseferentibus fundetur, idcirco horum librorum registrationem huic scripto insertam habuimus. Quorum alter.... Gallicum prodit idioma... alter vero recens est... ex originali prædicto jam scriptus, correctus et per Notarium et testes collationatus..... Isto articulo perfecto Sorores prædictæ hunos hos libros nobis examinandos... tradiderunt... Et quoniam multiplicatis testibus corróbatur testimonium, eapropter totum facimus, quod Fr. Jacobus Confessor et Abbatissa prædicti coram nobis... produxerunt alias attestationes venerandæ senectutis Sororum Hesdinensis et Atrebatensis conventuum, quæ prænominatum articulum unacum supra narrata registratione attestatæ sunt... B

alii aliæ Hesdinenses et Atrebatenses.

26 Attestantur insuper... sub eadem forma, qua supra Soror Joanna et Adelheydis prædicta, quod Fr. Petrus a Vallibus, quem communiter Venerabilem Patrem de Remis appellarunt, provectus in ætate annorum LXVI, et in Ordine S. Francisci quinquagenarius, primum Gallico idiomate prædictam conscript Legendam, et annis plurimis hujus antedictæ Domini ancillæ Confessor extitit, qui Fr. Petrus prædictus, diem adhuc viveret in humanis, solemnem attestationem omnium illorum, quæ de hac prænominata Dei famula conscripserat, faciens. Deum in testem vocavit, juramentum in verbo Sacerdotis præstans, quod hanc Legendam et ejus prodigia atque miracula non aliter scripserat, quam prout veraciter ipse in persona propria in illa viderat et de ipsa audierat, experimentosis esse compererat et invenerat, ac prout per veraces et sufficientes testes ad ejus notitiam devenerat. Quod præterea de eadem nihil scripto mandaverat, quod non parum et metam veritatem sentiret, asserendo insuper varia alia perfectionis opera per eandem Sororem Coletam gestassese, de quibus nihil commemorat Legenda prædicta. Actumque et per eumdem Fr. Petrum in hunc modum hujus attestationis genus Gandavi, in monasterio S. Bavonis Ordinis S. Benedicti, coram venerabili viro bonæ memoriæ Magistro Oliverio de Langhe, ejusdem monasterii, dum viveret, Priore, præsentibus quibusdam aliis Religiosis.

Scriptor Petrus a Vallibus ejus Confessarius.

ex certa scientia.

C

27 Quam attestationem quia primum præfatus Prior audierat sollicite ad hoc intendens, curam adhibuit et diligentiam fecit, attestationi dicti Fr. Petri fidem adhibendo, et quam prius hæsitando tam ferre nolebat, Legendam prædictam transferre voluit. Et de facto in vulgari Flandrico ex Latino transtulit, prout aperte constare potest, dictam Legendam inspiciendo, quam idem Prior propria manu conscripsit correxit et exaravit; quæ usque in hodiernum diem ad honorem Dei et antedicti Prioris reverentiam firmæ custodiæ est mancipata, et diligentius conservata.... Præscriptam vero Fr. Petri attestationem prædictæ Sorores ex ejusdem relatu testificaverunt, qui cum in prædicto S. Bavonis monasterio attestationem ejusmodi fecisset, ad earumdem Sororum conventum, in quo aliquos dies morabatur, rediens, eamdem... coram illis denuo reiteravit. Præterea... D. Riquardus de Zadelcere, Presbyter ac præscripti monasterii S. Bavonis monachus Professus, ac... Joannes Plouvier senior... asseruerunt... relatu ejusdem Magistri Oliveri se audivisse, ut prædictum est. Idem etiam Magister Oliverius eamdem attestationem, prout eo præsente contigerat... in proœmio suæ Teutonicæ Legendæ ad longum inseruit... quam esse veracem eamdem Magistri Oliverii protractionem Domini Riquardus et Joannes testes, deponentes se eam optime cognovisse et adhuc cognoscere, affirmaverunt. D

28 Et continuando dictæ Sorores Joanna et Aleidis prædictam suam attestationem consequenter dixerunt. Et cum sæpedictus Presbyter Magister Oliverius jam translationem complesset... præsentaliter easdem Sorores et Conventum prædictum adiit, asserens hanc præscriptam Domini ancillam ac Virginem Coletam sibi in cella dormitorii ejusdem monasterii S. Bavonis apparuisse, eique super curis multis et occupationibus variis ob Dei honorem et ejus amorem in transferendo Legendam prædictam habitis, immensas gratias egisse : quæ Venerabilis Soror Coleta promisit et dixit, quod pro eo oraret, quia nequaquam in vanum laborasset, cujus præmium esset magnum. Ex qua apparitione idem Prior jubilo plenus atque exhilaratus, præteritorum laborum tedii penitus immemor effectus est. Qui etiam Prior prius quam ad finem translationis ejusdem perveniret, pœnas multas et tentationes varias sustinuerat, atque in morbos graves incidebat. Hanc etiam eamdem apparitionem hujus ancillæ humilis Domini Coletæ, in persona Venerabilis ac devoti Magistri Oliverii faciam, attestatus est D. Riquardus prænominatus, qui præsens erat, cum antedictus Presbyter D. Joannes Droeghemont, tunc temporis Suppriori ejusdem monasterii, totius apparitionis seriem narraret : quomodo videlicet hanc præscriptam Domini Ancillam, officio matutinali persolute, sibi apparuisse dicebat, gratias agentem et præmia promittentem. *cui B. Coleta apparens gratias egit :* E

29 De quibus omnibus Fr. Jacobus de S. Quintino, et Soror Barbara Abbatissa prædicti,... petierunt sibi confici... Instrumenta publica. Nos igitur Guilhelmus Abbas et Cornelius Decanus..... Acta fuerunt hæc Gandavi in dicto Religiosorum Conventu, vulgariter nuncupato ad S. Claram, anno erat tem Incarn., cortissus seu velis juxta hujusmodi publicæ attestationis exigentiam patenter apertis, ubi mens cum eorum sodalitatum consororum et Religiosorum et conventus communitate præsens aderat præfata Mater Abbatissa, Soror Barbara Boons, et horum ratem earumdem Sororum Confessor Fr. Jacobus de S. Quintino, associato ubique eodem Ordinis ac Observantiæ Religioso, Fr. Rogero de Fravino, sub anno a nativitate Domini MCCCXCV..... præsentibus multis..... M. Claude Duhaert et cæteris quamplurimis aliis. *Instrumentum de his confectum.* F

30 *A talibus et tot virtutibus ac miraculis B. Coletæ commendatissima, quæ charta Sororis Petronæ inscribitur, pari fabricandum auctoritate, similis formæ Instrumentum fieri, quod Hesdinii confectum est, et fidedignum transmissum, simul cum authentica Commentarii præmissi copia, per duos Notarios publicos eosdemque Presbyteros, Reginaldum Leurin et Jacobum Gargan ad ipsum originale scriptum collata, et eorum sequestratione munita anno M. CCCC. XV, mensis Aprilis die XVI. Verba porro Hesdinensis Instrumenti, in pergamena, quam vocant,* *commendatissima de vita et miraculis B. Coletæ.*

A *charta exarati, ejusdem qui supra Reginaldi Levrin manu, ista sunt :*

Universis præsentes litteras inspecturis Balduinus Thorel, Decretorum Licentiatus, Cantor et Canonicus Collegialis Ecclesiæ S. Martini Hesdiniensis, Morinensis diœcesis, salutem in Domino.

in ordine ad informationem præparatorium,

31 Cum ex parte devoti et religiosi viri Fr. Oliverii Testoris, Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus S. Claræ Hesdiniensis, nobis fuerit expositum; se a suis Superioribus in mandatis accepisse, ut in modum particularis informationis præparatoriæ de vita virtutibus et miraculis felicis memoriæ Deo devotæ Sororis Coletæ in dicto oppido Hesdiniensi et circum inquireret; supplicando quatenus hujusmodi negotium cum ipso dirigere et ad effectum perducere dignaremur et vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus avide quam libenter annuerimus, notum facimus, quod anni MCCCXCIV die XVII Septembris, Pontificatus Alexandri VI anno II, coram nobis (assistentibus præfato Fr. Oliverio, Confessore dicti conventus, Notarioque publico, et testibus infra nominatis) personaliter constituta Venerabilis Mater *Guillelma Chrestienne*, Sororum Ordinis S. Claræ Abbatissa, una cum tribus Sororibus, ejus Religiosis : scilicet Maria Magnier, Matthea

testantur Abbatissa et tres Sorores Hesdinienses

B Parmentier, et Matthæa Naye attestatæ sunt ; et sub jurejurando votisque Religionis, omnia et singula gestorum in præsenti copia contenta sive scripta sincerum et purum veritatem in se continere, firmiter se credere affirmarunt. Quarum affirmationem et declarationem in propria forma et idiomate materno *(Gallico scilicet; quod idem, qui cetera Latinum nobis fecit Fr. Anselmus de Beyl)* hic subscribi petierunt in hunc modum

32 Ad testimonium veritatis omnium contentorum in hoc libro seu copia, collationata ad librum conscriptum a Fr. Francisco des Marez loci Confessario, ad supplicationem Sororis Guillelmæ Chrestienne Abbatissæ et aliarum dicti Conventus Sororum; etiam ope et auctoritate Sororis Petrinæ de Balma, neptis P. Henrici de Balma, qui primus fuit et præcipuus Confessarius bonæ Matris Coletæ ab inceptu reformatione ; adstipulantibus Sororibus, Agnete Tughière, Maria Etoquette, et aliis Sororibus, quæ in dicta Reformatione domus cum dicta Sorore Coleta vixerant in variis Provinciis et Conventibus, hic post obitum inhumatis. Dum compleretur originalis, equibus hæc copia est extracta, testatæ sunt prædictæ Sorores in verbo veritatis, coram tota communitate, et in præsentia Visitatoris P. Andreæ,

C et loci Confessarii, totum, quod hic exaratum est, esse verissimum, et ab omni dubitatione prorsus alienum, scientes se non retulisse vel esse testatas, quin plura essent in rei veritate.

dictantibus B. Coletæ coævis scriptum

veracem esse,

33 Hanc ego Soror Guillelma, quæ supra, Abbatissa, annorum circiter LXXII nata, quorum LII in Ordine S. Claræ peregi sub reformatione plenioris Christianæ Coletæ ; et ego Soror Maria Magnier LII annorum, et Soror Matthæeta Parmentier LIV annorum, et Soror Matthæeta Naye XXXVII annorum, testamur omnes coram Deo et omnibus requirentibus, sub testimonio veritatis et voto Religionis, fatemur esse verum in hoc libro manuscripto contentum; quorum aliqua vidimus, aliqua audivimus tum ab ejusmodi Sororibus defunctarum a Conventu sarum, aliisque externis fide dignis nostris. Imo præscriptibus nobis omnibus locum veritatem confirmavit Soror Petrina de Balma in articulo mortis. Ita itaque certissimam omnium rerum absque dubitatione modo

Itemque ea pene omnia confirmantibus,

fortius nel narem ad hoc testandum, ne alicui veritas celetur. Hinc ad majorem certitudinem, hanc copiam, continentia pagellas exigentia novem, relationatam per Notarium Magistrum Jacobum Gargani

præsentia plurium testium et aliorum notatorum, D ultima hujus copiæ pagina, hujusmodi attestationem adjunximus. De et super quibus præmissis omnibus et singulis præfata Mater Abbatissa, nomine suæ Communitatis, omniumque, quorum interest, interierit, aut interesse poterit, a nobis petiit Instrumentum publicum, quod hic adjunximus.

coram testibus,

34 Acta fuerunt hæc Hesdinii, Morinensis diœcesis, in dicto Conventu, ante cratem ferream, cortinis de gratia speciali apertis, juxta hujusmodi publicæ attestationis exigentiam ; sub anno, mense, die, Pontificatu præfatis ; præsentibus ibidem providis et discretis viris et Dominis Nicolao Bouqueri, Canonico S. Martini in Hesdinio, Joanne Bernars Vices-gerente parochialis ecclesiæ dictæ S. Martini, Salomone Jumel Notario curiali Morinensi, Philippo de Blangii Presbytero, et Jacobo d'Arques Clerico, burgensibus Hesdiniensis, Morinensis, et Ambianensis respective diœcesis, testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis.

et Notario.

Et ego Reginaldus Levrin, Presbyter, Ambianensis diœcesis, auctoritate Apostolica publicus venerabilisque Curiæ Morinensis Notarius juratus, quia præscriptæ attestationi, narrationi, præsentis copiæ præsentationi, ostensioni, foliorum inspectioni, ceterisque præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut supra scribuntur, agerentur, dicerentur et fierent una cum præfatis Domino Cantore, et Patre Confessore, ac testibus prænominatis, præsens fui; eaque sic fieri vidi, scivi et audivi : idcirco præsentibus litteris, in hanc publicam formam confectis, una cum sigillo Capituli Collegialis S. Martini in Hesdinio signum mei Notariatus apposui, hic me subscribendo, in testimonium omnium et singulorum præmissorum requisitus et rogatus. E

Signatum erat

LEVRIN.

VITA

ANIMADV. PAP. 26

ex Gallico Petri a Vallibus sive a Remis, Confessarii ipsius Beatæ, Latine reddita a Stephano Juliaco, Doctore Sorbonico Ordinis S. Francisci. Ex IV Codicibus MSS.

PROLOGUS.

Mira Dei providentia varia in Ecclesia gradatim tempora et mutationum

Altissimi Conditoris Unigenitus, cum eodem spirator, et unicum principium supremi Pneumatis, a summis eorumdem regalibus solidus intuitive prospectans hæc infima, miserabiliter in præcipitium abyssale turpiter jam dilapsa, suas multiformiter mirificando misericordias ; maximabili dilectionis pietate, secundum quod disposuerat ab æterno, visitare dignatus est mundum. Et ibidem nempe vocatos, ab æterno prædestinatos et electos, infallibilis quidem providentia sic justificandos mirionodo disposuit : ut quosdam Prophetas, alios Apostolos seu Evangelistas, quosdam vero Martyres, nonnullos Confessores, aut legis Doctores ediceret, non absque Virginum sacrarum filiis, sponsis suæ sacratissimæ, videlicet sacrosanctæ Matris Ecclesiæ, corpus mirifice venustando. Sed per omnimodam immensi Adonique virtutum et gratiarum redundantiam unum electum ex nobilibus, ac super omnes, et præ omnibus præelectam in Matrem fœcundissimam et in Sponsam dilectissimam, filiumque fidelissimum, omni puritate cultantem, sibi mirro modo copulavit : ut qui caderet hujus æternæ, et speculum sine macula divinæ majestatis. Tandem vero quibusdam interpectis annorum circulis, ultimisque exsul statu finestis diserminibus turpiter implicato, per eosdem complices pugiles quæ fortissimus ipsum præclare rotificantes ac plene irradians lesserat relevasse. Sed ad extremum nihilominus præfatorum

A prælibatorum attenuato vigore, nova surrexit militans, quæ manu quadam gladium tenens ad hostes debellandum, alteram extendit ad sarculum, pro vinea summi Patris-familias jugiter excolenda. Quod totum factum esse, et completum patenter dignoscitur in Matre fœcundissima culturæ virtutis omnimodæ, morumque venustatis, et meritorum indicibilium inauditorumque a sæculis, nomine Coleta, summi Regis ancilla devotissima pariter et Reformatrice totius perfectionis Evangelicæ, velut ad hoc educta divinitus ab utroque cœlorum supremo polo, quatenus cum sancta Judith dicere valeat undecimo sui libri capitulo. Ego ANCILLA TUA DEUM COLO. In quibus quatuor Prærogativas excellentiæ prænominatæ, matris et ancillæ Christi prædilectissimæ valemus contemplari : videlicet in primo spiritalis ejus virtutis præeminentiam singulariter demonstratam, cum dicitur Ego : secundo cordialis humilitatis condescendentiam officialiter oblatam, cum subditur ANCILLA TUA : tertio integralis fidelitatis conservantiam radicaliter soldatam, cum dicitur DEUM : quarto visceralis pietatis affluentiam indesinenter dilatatam, cum concluditur COLO.

inter has electa S. Coleta.

cujus sunt 4 prærogativæ :

B Primum deducit, ejus mirifica sanctitas ceteros supergrediens, propter quod dicitur Ego. Secundum adducit ejus mystica parvitas animo se subjicens, quare subdit ANCILLA TUA. Tertium inducit ejus pura salvifica firmitas errores abjiciens, unde subjungit DEUM. Quartum producit ejus pacifica liberalitas utrobique circumspiciens, unde concludit COLO. Propter primum sibi congruit illud Canticorum VII : Ego dilecto meo et dilectus meus mihi. Propter secundum dicere potuit illud Ruth III : Ego sum ancilla tua. Cui respondetur : Benedicta es a Domino filia. Propter tertium audire meruit illud Apocal. XXI : Qui vicerit possidebit hæc : et ego ero illi Deus. Propter quartum virtuose studuit, sic quod Deum colere cœpit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. Sapientiæ XIII.

2 Et quamquam hujus gloriosissimæ Matris tam præclara tamque refulgentia, tot et tanta peracta mirabilia, laude quacumque magis digna, quam imitari possibilia (quæ pluribus incredibilia viderentur penitus, si non ea firmiter et indubie comprobaret multiplex et evidentissimus effectus) meus sermo pauperculus, stylus rudis hebetans ingenium multo magis obnubilare, quam elucidare dignoscatur certissime : verumtamen requisitus ab insignibus personis, quibus me negare nullatenus fas esse decrevi, quæ de prænominatæ Matris laudibus inexhaustis, expertorum in hac materia fide dignissimo testimonio *a* comperi, sub articulorum seu capitulorum certo, scilicet vicenario numero perstringere conabor. Quorum primum Capitulum erit de statu suæ mirabilis infantiæ, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis charismatum et gratiarum suis a Deo parentibus *b* gratanter collatis. Secundum Capitulum de suæ profunditate virtutis et præcellentis humilitatis. Tertium Capitulum de promptitudine suæ subjectionis et obedientiæ, vocationeque ad statum perfectionis. Quartum Capitulum de sua diligenti passiva, nec non activa divinorum præceptorum observantia, et in speciali de cultura Festorum secundum ordinationem Ecclesiæ sanctæ Dei. Quintum Capitulum de quadam ostensione terribilis visionis prætendentis ipsam fore datam, licet invitam, ad Reformationem ordinis S. Claræ. Sextum Capitulum de accessu ejus ad præsentiam summi Pontificis, et qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter et ad professionem, et instituta simul in Abbatissam. Septimum Capitulum de inchoatione Reformationis ordinis S. Claræ et de persecutionibus sibi factis. Octavum Capitulum de sua cordiali dilectione sanctissimæ paupertati. Nonum Capitulum de sua perfecta castitate, et pura virginitate. Decimum Capitulum de studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis, et creaturis quam plurimum utilis. Undecimum Capitulum de ferventi ejus amore, et reverentia simuliter et devotione erga Passionem Domini nostri Jesu Christi ; adjunctis miraculis ejusdem meritis factis, et completis per medium signi salutiferi sanctæ Crucis. Duodecimum Capitulum de ingenti devotione, dignaque reverentia, quam gerebat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistiæ, receptioneque non parum admiranda sacratissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi. Tredecimum Capitulum de sua austeritate erga seipsam, et de humanitate et dulcedine per compassionem ad ceteros. Quartum decimum Capitulum de gravibus pœnis et tormentis per ipsam patientissime toleratis. Decimum quintum Capitulum de dono prophetiæ, cum plena lucidaque cognitione sibi mirabiliter a Deo collatis. Decimum sextum Capitulum de malignorum spirituum gravi persecutione. Decimum septimum Capitulum de gratiarum spiritalium Sanctorum et Dei amicorum in ipsa renovatione. Decimum octavum Capitulum de virtute suæ veræ patientiæ, quam in cunctis suis E persecutionibus servavit indilate. Decimum nonum Capitulum de suorum consummatione dierum et obdormitione mortis corporalis. Vigesimum Capitulum de miraculis ejus, tam in vita quam post mortem rutilantibus.

3 Incipit extractio brevis, et succinta perfectissimæ vitæ sanctissimæque, Venerabilis ac devotissimæ Religiosæ, bonæ memoriæ, nomine Sororis Coletæ, Ordinis S. Claræ primæ Reformatricis, et reparatricis inferius in terris ; et sicut indubie credendum est, in cœlis gloriosæ Christi corregnatricis. In qua quidem extractione, minus sufficienter suæ sanctæ vitæ facta mirabilia continente, propter ejus excellentiam, meique permaximam imbecillitatem hoc advertendum, quod ibi dicta Mater sæpe vocatur Ancillula, id est, ancilla parva Domini nostri Jesu Christi, pro tanto, quia constat certitudinaliter coram Deo plures sic esse nominitam.

S. Coleta appellatur ancillula Christi

a Decrat hoc aut simile verbum, a nobis suppletum. *b Ita infra in titulo præfixum, alias MSS gratissime et gratissimis scilicet parentibus*

Auctor Vitam scribat, a fide dignis testibus acceptam,

C

a

b

n 20 Capitula distinctam.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS

CAPUT I.

De statu suæ mirabilis infantiæ, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis F gratiarum et charismatum suis a Deo parentibus gratanter collatis.

Majestatis interminæ supremæque Deitatis ad cultum non parum pertinere convincitur donum *a* cognitionis et potissime summi boni, quod est primum rerum principium finisque ultimus, et hujus influitum et eminentissimum pariter exemplar omnium refulgentium, a quo, per quod, et in quo subsistunt et relucent et ordinantur omnia, purissimum, incommutabile, simplex, et æternum. De quo merito Doctor egregius Aurelius Augustinus libro primo de Trinitate fatetur : Summum, inquit, bonum non nisi mentibus purgatissimis invenitur. Mentis enim humanæ acies invalida in tam excellente luce non figitur, nisi per justitiam *b* fidei nutrita vegetetur. Ratione cujus in Soliloquiis a gratiarum supremo collatore Deo sibi postulat humilis elargiri, dicens : Domine deus mihi gratiam cognoscendi te. Hanc autem gratiam limpidæ cognitionis, et potissime de se, non mediocriter conferre dignatus est ipse largitor liberalissimus, sua infinita bonitate suæ gloriosæ ancillæ Coletæ, dignæ memoriæ merito recolendæ ; nedum

a

cognitionem Dei accepit,

b

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

A dum in ætate completa, quin etiam in ætate tenera sive puerili, quæ communiter infantia nuncupatur. Præcise nempe quadriennis existens vel circa, quod satis extraneum est ab usu e naturali sive naturali, cœpit ita mentem elevatam habere jugiter ad Dei notitiam, quod nullus expertus de veritate facti dubitare posset aliqualenus, hoc esse sibi supernaliter et divinitus inspiratum. Sicut enim legimus de Præcursore Christi Joanne Baptista, quod post multas sibi divinitus impressas notitias de Deo, teneris sub annis mundi civium turmas fugiens et contemnens, antra deserti petiit, solitudinem eligendo : pariformiter ancilla Christi gloriosa, de qua nunc agitur, percepta divinitus gratia multiplici divinæ cognitionis, adhuc in annis puerilibus, ut præfertur, fugere cœpit omnes ludos juveniles, et mundanas curiositates ac dissolutas, et despicere vanitates et applausus mundiales : et quamvis non accesserit personaliter ad loca deserti sive solitudinis, prætextu sexus hominei sibi contradicentis ; nihilominus tamen elegit pro posse ipsa voluntate statum solitarium in propria domo parentum suorum. In eadem namque domo primitus in tectu proprio, seu potius divino, elegit sibi locellum quemdam parvulum, sequestratum a ceteris, ad modum oratorii, ubi se diligenter occupans in bonis meditationibus, in divino timore pariter et amore suoque sancto servitio, cum frequentibus et devotis orationibus, numquam ab illo, nisi raro, nec tunc nisi coacta et invita, recedebat.

quadriennis.

instar S. Joannis Baptistæ

mundana contemnit :

oratorium sibi statuit :

B

5 Erat insuper veneranda nimis et extranea coram secularibus et mundanis, nedum in ætate juvenili, sed etiam per totum temporis spatium, quo vitam duxit in humanis. Unde quotiescumque cogebatur egredi pro necessitatibus Religionis seu alia quavis de caussa, seu extra claustrum, seu extra sua privata oratoria constituta, coram eisdem quicunque vel quantumcumque privata persona rubore perfusa verecundæ, semper sibi videbatur vituperabilis, reprehensibilis et confusa ; nec unquam secundum properam aestimationem se tantumabquid dicens honi vel faciens in publico seu coram hominibus, quantumcumque proficisse confidebat solitariæ coram Deo permanens in secreto. Interdum puellis sive juvenculis sola esseve illam vestantibus, et secum ad ludos et spectacula mundana ducere intentibus diligenti cure, non solum penitus consentire renuebat, quin etiam plurimos in suo spiritu præsentiens illas foro venturas, e possessione absentabat, et abscondebat per latibula domus, utpote subtus lectum vel alias, quousque sibi constaret de recessu prædictarum.

qui hominum conversationes,

etiam puellarum ejusdem ætatis :

C

6 Erat autem parva corpore, et juvenis ætate, sed erat grandæva ferventi desiderio perfecte diligendi Deum Creatorem suum, illumque timendi pariter et ei serviendi fideliter, et sedulitor obsequendi ; optans ut cognosceretur ab omnibus et timeretur, et super omnia simultaneab omnibus amaretur. Erat autem ætate juvenis, sed antiqua bonis moribus ; honesta conversatione cum sensualitatis commoda mortificatione, clausisque sensibus penitus et restrictis a quolibet exteriori purissimæ conscientiæ læsivo. Sua conversatio plus apparebat cœlestis quam terrena ; plus Angelica quam humana ; sic composita gestibus et ordinata modestia cunctisque virtuosis in moribus incessata, quod nulla percipi poterat in ipsa vanitas vel levitas undecumque. Cuncti cogitatu ejusdem, dicta sive facta videbant in puritate et fidelitate conscientiæ, penitus ad nihil aliud intendendo quam ad implendum pro viribus divinum beneplacitum, et ad acquirendum, ut potuit, proximum per exemplum.

studet amori Dei,

c

parvuli corporis, modestiæ.

adimpletioni mandatorum Dei :

7 Videbatur nonnullis talia cernentibus personis in Dei amore pariterque fraternitatis dilectione, quod hæc esset quidam novus et pretiosus thesaurus virtutis et gratiæ, quem Deus pro certis caussis, licet ignotis, noviter transmittere dignatus est in mundum, secundum æstimationem plurium fide dignarum personarum, non paucis devotionibus prædatarum ; adinstar prælibati Christi Jesu dignissimi Præcursoris, sanctissimi videlicet Joannis Baptistæ, cœlitus ante primum ejusdem Salvatoris adventum, ad annuntiandum illum de proximo venturum et ad prædicandum pœnitentiam, destinati. Pariformiter hæc ancilla Domini nostri sanctissima procul dubio censetur fore præmissa, pro pauperibus peccatoribus exhortandis jugiter et admonendis ad præparationem cordium et conscientias expurgandas, pro comparendo securius ante conspectum supremi Judicis in extremo districtissimoque judicio, quod erit secundus et ultimus adventus ejusdem. Et sicut idem Joannes adhuc in ætate juvenili, vitam ducebat asperam per rigidam pœnitentiam et jugem abstinentiam in deserto ; sic pro modo suæ parvæ capacitatis, hæc in suo solitario locello præfato suum continuo macerabat et mortificabat tenerrimum et juvenile corpusculum, sobrie videlicet et stricte nutriendo, dure super asseres lignees et aspere dormiendo, cum sola unica coopertura de d mattis, ac juxta carnem tenerrimam rudes cordulas ac nodosas deferendo.

D

comparatu D. Joanni Baptistæ,

in admonendis peccatoribus,

in mortificatione, et pœnitentia :

d

E

8 Cum hoc insuper, quod acceperat abundantiam gratiarum et virtutum ab intus in spiritu, placuit Altissimo pariter illi conferre multas condecentes gratias exterius in corpore, utpote venustatem seu pulchritudinem corporalem, gratiositatem complacabilem et gratissimam diligibilitatem. Erat nempe venusta facie, bene composita corpore, in cunctis placentissima pulcherrimaque filia cernebatur ; quamvis toto vitæ suæ tempore seipsam judicaret ac reputaret tam interius quam exterius esse quamdam vilissimam et turpissimam creaturam. Intuebatur vero facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet et rubedine, quorum primus suæ conscientiæ nitorem congruentissime significare poterat, et mundiæ puritatem ; secundus, scilicet rubedo, fervorem perfectæ amoris, quo ferebatur ad Deum, unde constat ipsam semper fuisse inflammatam. Hunc autem corporalem pulchritudinem longo tempore detinuit ignoranter, nec arbitrabatur quovis modo se tali nitore splendere, donec sibi extrinsecus manifestatum extitit : unde tristis ac dolens effecta, se convertit ad Deum pro remedio conveniente facilius obtinendo. Et statim completa oratione, color ille rubeus discessit, et sola albedo remansit in ea, tam in facie quam in manibus et toto corpore per totum tempus vitæ suæ. Erat tamen grata cunctorum oculis, et a cunctis videri desiderabilis, et auribus dulcis et amabilis, tam bonis quam malis indifferenter acceptæ, nullis insignibus personis præ magnitudine stupefactionem admirantibus de visitatione gratiæ divinæ, cum tanta magnitudine vitæ virtuosæ, reducentis in tam exiguo juvemque corpore tam parvæ puellæ.

præclaris donis animæ et corporis dotata :

alba et rubi cunda,

precibus impetrat tolli sibi colorem rubeum

F

manet æque gratiosa.

9 In speculo *e*, pater et *f* mater ejus, honestate vitæ virtuosæ pollentes, præcepta Dei possetenus observantes, in pietatis operibus et misericordiæ se jugiter exercentes, cum attentius percperent filiam suam unicam inclinatam tam sanctam ducere vitam, et continuare tam excellentem et perfectam morum gravitate, cum stupore non minimo gavisi sunt valde, grandissimaque repleti consolatione sed nec ingrati Deo reperti sunt de tanta gratia sibi liberaliter ab ipso collata, tanquam de nobili thesauro sibi ab eo communicato : quimmo grates et multiplices gratias, et digne laudes multifarias ex cordibus summo Opifici fligitantes, sumpserunt in sancta vita puellæ, verbis et bonis operibus, inæstimabilem

e f

Ejus parentes,

gaudent ob hanc sanctam vitam.

A mabilem complacentiam, cum spe firmissima, quod per ejus medium suaque virtuosa opera meriteria possent acquirere facilius divinæ gratiæ largitatem. Et tandem in effectum virtute sacrorum dogmatum et frequentium exhortationum suæ tam devotæ, prædulcis et dilectæ filiæ disposuerunt mannuiter de melius agendo quam alias sibi contigerat in vivendo, ut puta, cavendo diligenter ab offensione divina, conservando conscientias et animas in puritate et munditia, continuantes perseveranter et continue de virtute in virtutem progredientes.

et ipsi sancte vivere statuunt

10 Non autem permisit divina bonitas, prænominatos hujus ancillæ suæ devotissimæ parentes a sua spe sive desideriis sanctissimis defraudari: quin etiam ostendere voluit illis singulare signum amoris, utrisque videlicet singulares gratias conferendo. Inter quas ipsi patri, qui de se dulcis erat et amicabilis persona, concessit Largitor benignissimus gratiam pacificandi sive reunendi discordes et divisos: quam gratiam sic diligenter et efficaciter exercere meruit, quod statim, percepta veritate certitudinaliter de discordia sive divisione vel litigio quorumcumque, ubicumque foret, ceteris negotiis prætermissis, illuc laboraturus instanter et incessanter pergeret, quousque sic discordes ac divisos plene reduceret

pater pollet gratia componendi pacem.

B ad perfectam et integram unionem. Ulterius eidem patri collata fuit gratia dulcedinis et viscerosæ pietatis, quoad affectum compatiendi pauperibus membris Jesu Christi, nec non adjuvandi sive fovendi pauperculas mulieres dissolutas et deviatas a via puritatis et honestatis: pro quibus jam reductis et conversis, meritis seu admonitionibus filiæ suæ ancillæ domini Dei nostri, idem pater disposuerat et libere concesserat unam de suis domibus pro illis mulieribus reductis, præsignatis pauperibus Christi membris recipiendis, confortandis et in cunctis necessitatibus providendis. Nec minus ejusdem humilis ancillæ Christi carnali matri collata referuntur indubie quamplurima charismatum dona singularia: erat namque mulier magnæ devotionis, amans et timens Deum perfectissime, vitam suam ducens in stricta parcimonia, se multis et variis pœnitentiis exercendo. Semel enim ad minus, vel pluries confitendo qualibet hebdomada, devotissime recipiebat sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, et ambo simul, velut a Deo inspirati, dulciter permittebant, quod parvula Christi dulcis et humilis ancilla libere faceret quidquid sibi cœlitus foret inspiratum. Quapropter quamplurimi divinæ bonitatis ingrati beneficiis, visa juventute cum parvitate puellæ, instigatione diabolica sinistre loquentes, judicabant a decretis parentibus in tam parva puella nullatenus esse tolerandum. Quibus auditis, pater ejus pluries constanter respondit, dicens: Credo quod filia mea nihil operabitur nisi bonum.

et ad frugem reducendi inhonestas mulieres.

mater addicta virtutibus,

singulis hebdomadis confitetur et communicat.

C 11 Puella vero considerans, quæ patri suo frequenter injungebantur occasione parvitatis suæ, doluit. Unde semel in congregatione quadam ex devotione consistens in ecclesia quorumdam Sanctorum, oratioui dedita coram Deo, Sanctorum non immemor, inter alia dixit humiliter et devote: Heu Domine Deus, placetne vobis remanere me semper in tam parvula statura? Et statim oratione facta, seipsam recognovit in molis quantitate crevisse, majoremque fore, quando regressa fuit, quam exiterat in accessu divinæ peregrinationis. Nec solum hoc sibi profuit ad augmentum corporis, quin etiam illo percepto crevit animo, constanter deliberans viriliter exequi gratiam divinæ cognitionis a Deo sibi collatam intantum quod plures bonæ indolis puellæ seu virgines et notabiles mulieres ex suo consensu visitare pariter illam et frequentare cœperunt, cum quibus, abjectis scurrilitatibus aut stultiloquiis seu

Augmentum corporis precum impetrat Celsa.

fatui colloquiis ad virtutum tractatus transmutat.

verbis otiosis, conferebat incessanter de pertinentibus ad doctrinam salutarem, utpote de perfectissima dilectione Dei, de profundissima benignissimi Salvatoris humilitate, nec non de gravissima passionis et mortis ejusdem acerbitate; exhortando diligenter et efficaciter, servire Deo devote, fideliter ejus observando mandata, cavere penitus ab offensa culpæ mortalis, fugere mundana gaudia, carnales abhorrere delicias, et abominari quaslibet corporeas delectationes. In quibus virtuosis dogmatibus, valde profecerunt quamplurimæ, veluti nonnullæ solitæ sunt testari virgines et viduæ, quæ relictis omnibus habitis et habendis, seipsas mancipaverunt divino servitio per ingressum sacræ Religionis: aliæ vero jam ligatæ matrimonio, vitam suam dexteræ Excelsi mutatione reparantes, stratum suum fideliter et salutifere servaverunt.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS

etiam dissolutas puellas et viduas

ac et conjugatas.

a *Utrosque* MS conjunctionis — b *Idem* Dei. — c *In* MSS. *plerisque* quod quia — d *Multa de his Roscyclus in onomastico ad Vitas Patrum 2 editionis: quibus addo, vocem eam pro textrina junctis etiam hodie usitatissimam esse in Teutonica lingua* — e *Infra num. 253 appellatur* Robertus Bolgleti, *et officio carpentator, seu carpentarius, quo nomine, licet a faciendis carpentis accepto, quosvis lignarios fabros Francia appellant* — f *Matrem Margaretam nuncupatam asseritur in Instrumento Corbeiensi Abbatissam cognomento* Movon *appellatam, habet*

Multa.

CAPUT II.

De profunditate suæ virtutis et præcellentis humilitatis.

E

Egregio testante Doctore, Beato videlicet Augustino, humilitas est radix omnium aliarum virtutum eo quia, sicut de radice procedit vita, virtus et pulchritudo totius arboris, sic quod nisi per illam permanere non valeat; pariformiter hominis virtuosa vita pullulat a radice virtutis humilitatis, sic quod absque illa virtutes ceteræ virtutis nomen amittant, nec dignificent animam coram Deo. Sed tota excellentia et perseverantia personæ virtuosæ procedit a dicta radice humilitatis. Unde Gregorius: Quæ alias virtutes sine humilitate congregat, facit quasi qui pulverem ad ventum portat. Si quis autem profunditatem radicationis hujus sacræ virtutis humilitatis in corde gloriosissimæ nostri Salvatoris ancillæ, Sororis Coletæ, et relucentiam ejusdem virtutis in suis subjectis et factis per totum vitæ decursum diligenter inspexerit, apparebit evidenter ipsam in præsenti vita Deo fuisse gratam et placabilem, et nunc in cœlis beatam, felicem, excelsam et gloriosam. Inquit enim Bernardus: Qui verus humilis est, non quærit humanis prædicari, sed ab omnibus vilis reputari. Quamvis hæc Virgo purissima fuerit ab infantiæ statu primævo, pollens nefore inimicabili consortii exercitio; nihilominus tamen per totum vitæ suæ spatium se proprio judicio reputavit vilem, sordidam et abominabilem coram Deo et mundo, se pejorem asserens cunctis peccatoribus hujus mundi. Interdum siquidem recitatis excessivis offensis quorumdam peccatorum, quæ pro tempore fuerunt perpetratæ, respondebat, tales offensas nihil esse per comparationem ad suas proprias: pro quibus sufficienter puniendis arbitrabatur et asserebat, quod infernus non esset satis magnus. Sed nec propter talium defectuum occasionem assumabat se hoc veram Religiosam, nec dignam esse in Religione. Amore tamen Domini Dei nostri, qui per suam humilitatem minuam se fecit servum nostrum, ferventer deliberabat se mancipare servitio seu administrationi quarumdam Dominarum honorum et devotarum, Deo fideliter et pure famulantium. Pro cujus executione seu complemento, consistens adhuc in habitu seculari, se personaliter transtulit ad quoddam monasterium Dominarum Religiosarum, quas estimabat esse coram Deo juxta optatum suum, earumdem obsequiis

In explic. 3 Psalm. Pœnitent.

se cunctis peccatoribus reliquit.

nec suas inferorum pœnas prout erant.

caput servitutis de cella firmitatis.

ALI. AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS. *prohibetur a Deo ingredi aliquod monasterium.*

A obsequiis se dulciter ac humiliter, offerendo. Sed ille, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, quia ipsam præordinaverat ad statum majoris perfectionis, eidem ostendere dignatus est, moram hujusmodi nullatenus esse juxta suum beneplacitum in dicto monasterio, compellens ipsam exire propere, ulteriori et ingressu denegato.

13 Non tamen propter hoc extinctum fuit neque diminutum suum fervens humiliter obsequendi desiderium, sicut prædictum est, sed potius augmentatum, intantum quod licet ipsa non ignoraret, se fore postulatam a Deo per gloriosum Patrem sanctissimum Franciscum pro reformatione suorum Ordinum, similiter et congressam, prout superius declaratur; cum hoc tamen firmiter deliberavit in corde suo pro indignitate et insufficientia, quam in se reputabat, se nullo modo præbiturum assensum, sed magis e contra in mente decrevit, se necessariam personaliter ad Summi Pontificis præsentiam, suam Sanctitatem humiliter implorando, quatenus intendere dignaretur ad reformationem et reparationem Ordinum prædictorum, et quod ab eodem Summo Patre posset libere et certum, obsequium exhibendi Religiosis reformatis Ordinis S. Clare, qui est secundus inter Ordines prænominati Patris, videlicet sanctissimi Francisci, et quoad hoc plenum et liberum esset intuitu, quod de dicti Domini Papæ consensu posset habere parvam cameram juxta aliquod ex prædictis monasteriis reformatis, pro diligenter vacando divinorum Dei nostri Religiosarum obsequiis utilibus, convenientibus et honestis. Veruntamen quantum ad hoc, finaliter et in effectu divina voluntas, cui nemo resistere valet, nec immerito, fuit completa. Nam in conspectu ejus humilis ancilla prælata, tam ex quam nomine, in Bulla Apostolica fuit intitulata Domina, Mater et Abbatissa prædictæ reformationis, et in tali gradu seu titulo præfatus Summus Pontifex illam in ultimo et ordinavit: hoc idem tacente ipsa penitus ignorante, sicut in sequentibus plenius apparebit. Non tamen ob hoc penitet eam eorde contrita Deum bonitatis, ancillam humilem a tam virtuosi desiderii meritis et effectu defraudari. Imo toto tempore vitæ suæ, tam dicto quam facto, se reputavit servitricem, et se nominavit ancillam et subjectam tuæ Ordinis. Et hoc multiplare multisque modis, sicut infra patebit, et primo in litteris, quas scribebat, quibus tali titulo semper se subscribere curavit ut nevera. Inutilis servitrix, et indigna oratrix. Item legimus in ordinationibus ab ipsa *b* compilatis pro Sororibus ad securiorem observantiam puritatis seu Regulæ, quod semper se nominabat Sororem Coletam parvam, et ancillam, et indignam servitricem Domini nostri, pauperem et mutilem Religiosam Ordinis S. Clare: nec unquam in dictis vel in eius penitus aliquod dici vel scribi, quod redeat in sui laudem vel commendationem. In principio namque reformationis Ordinum prædictorum Fratres quam Sorores in quibusdam orationibus, quas pro ipsa Domino fundebant juxta condignum et locutum, sub nomine Matris eam appellare consueverant. Quod ancilla Christi percipiens, nullatenus permittere voluit, sed simpliciter sub nomine Sororis se nominari mandavit.

Summum Pontificem adit.

Abbatissa et Domina reformationis Ordinis S. Clare merito vocatur.

vocat se ancillam servitricem, indignam oratricem etc.

Matrem appellari non vult.

14 Inter ceteros virtuosos exaltatores, quos dilecta Creatoris nostri et necessit ancillæ suæ prædicte circa principium dictæ reformationis, habuit quendam venerabilem Patrem, dictum Fratrem Bonacum de Balma, magnæ religionis et honestæ vitæ virum, per omnia virtuosum, qui multa scivit præ ceteris de donis secretis et charismatibus et gratiis specialibus sæpe nominatæ Matris, de quibus secrete, ne forte denudarentur oblivioni, libellum quendam composuit, quem factum juxta scriptoris arbitrium, soli Deo sibique notum, ipsam, de cujus actibus laudibusque agebatur, minime latuit: sed in spiritu cuncta quæ fiebant clare videns, accersito prænominato Patre, quibuscumque contentis in præfato libello veridice relatis, ipsum de tali scriptura sua commendationis aspere redarguit, affirmans se præcise fore reputarique debere magnam peccatricem, tantum defectuosam, quodlibet opprobrio seu confusione dignam; et tandem dictum libellum sibi fecit, apportari: quem mox in ignem projiciens, penitus comburi fecit, ne forte remaneret quantulacumque memoria de contentis ibidem. Multas insuper revelationes et notitias de secretis sibi pluries præsentavit Veritas suprema, quæ Deus est, quas ipsa plene refutans, ex humilitate dicebat: Domine Deus, mihi sufficit, nec amplius requiro, nisi vos simpliciter cognoscere cum notitia de meis defectibus, delictis et peccatis. Et si vestra benigna clementia decreverit donum aliquod amplius mihi conferre, postulo de illis defectibus indulgentiam et remissionem.

D *in spiritu vitam suam conscriptam intelligit;*

cum comburit;

Deum et peccata sua tantum desiderans.

15 Semel Reverendissimus Pater c Generalis, Caput utriusque Ordinis prænominati, quasdam composuit ordinationes ad sui requisitionem, pulchras et utiles pro tota Religione, in quibus aliqua miscuit ad ejus commendationem, ad hoc ut melius et dutius servarentur. Et licet essent pro tunc, et sint multum utiles et valde necessariæ toti Religioni, numquam tamen in illis complacuit, etiam cum necesse fuit dictas ordinationes legi vel recitari pro bono communi totius Religionis in sua præsentia, cum tamen perveniretur ad passum illum, in quo de prædicta commendatione fiebat mentio, pro tanto quod nominabatur ibidem Mater aliarum, moleste ferebat, nec poterat absque desolatione tale quid audire. In hoc autem perfectissima probatur imitatrix Domini Salvatoris, qui, peracto miraculo de leproso mundato, dixit: Vide nemini dixeris. Et alibi spiritibus immundis prohibens non sinebat eos loqui, quia sciebant ipsum esse Christum, sed erat domesticus et familiaris pauperibus peccatoribus, ipsos recipiens, confortans et adjuvans. Pariformiter ejus humilis ancilla, quamvis abhorreret summe peccata seu offensas commissas contra Deum, numquam tamen horruit nec abominata est personas peccatrices, sive Religiosas sive status alterius cujuscumque, diligenter adverteus et pie recedens, qualiter Salvator noster benignissimus propter peccatores descendit de cœlis, de quorum numero semetipsam reputabat, se tenens de parte ipsorum; tales humiliter tractans et semper in Domino confortans et adjuvans dulciter et humiliter cum magna caritate. Cujus rei gratia multi pauperes peccatores confidenter ad sui præsentiam accedebant, quamplurimos enormes excessus peccatorum illi pudentes, numquam alias adeum propalatos, quos ille receptos humillime dulciter que audiebat, et sic admonebat efficaciter et benigne, quod perducebat eos ad Dei notitiam, suique proprii reatus agnitionem, et tandem ad veram pœnitentiam. Laborare non cessans, donec educeret et illos, de vinculis peccatorum et retibus diaboli, et perduceret ad Dei misericordiam et gratiam salutarem.

E *moleste ferit se Matrem aliarum nominari.*

Matth. 8. 4

Mar. 1. 34

benigne erga peccatores,

ut

eos ad veram pœnitentiam ducit.

16 Cum vero constitit sibi de beneplacito Summi Pontificis, quia juxta suam constitutionem ipsa deberet exercere officium Abbatissæ, licet primitus non haberet conventus, et postquam habuit deficeret debita clausura cum pluribus aliis defectibus, occasionem præbentibus ad labendum in transgressionem faciliter, quam non repererunt in principio. His tamen non obstantibus ipsa, Domino cooperante, sic diligenter et sagaciter exercuit dictum officium, ad Dei laudem et animarum salutem et profectum Religionis, quod absque confusione seu inordinatione

Abbatissa a Papa constituta,

cuncta

A cuncta laudabiliter et prospere successerunt. Cum hoc tamen pro tunc et quotidie subsequenter asserebat, numquam se boni quidquam fecisse, sed magis consumpsisse et dissipasse bonum Religionis, quæ cuncta suæ profundæ humilitatis indicium prætendebant.

asserit per se dissipare bonum Religionis

17 Ubicumque vero præsidere debebat, ut in capitulo seu refectorio vel alibi, tam valida timoris et tremoris absorbebatur abysso, quasi propriis oculis supremum cerneret Judicem; cujus non arbitrabatur se dignam potiri præsentia, nec in ejus absentia fungi quacumque præsidentia, sed in omni loco, tam in communitate cum ceteris quam in privatis et sequestratis locis, semper elegit sibi *d* stallum infimum et extremum: et cum erat sola, fere semper manebat genibus flexis, vel sedens in terra et vix aut numquam in altum, nisi coacta, interdum compulsa, sumere volebat refectionem, licet tenuem et pauperculam. Si sequestrata foret, ut in pluribus, illam sumebat in terra sedens cum tantis fletibus et gemitibus, quod tam cibus quam ipsa rorari lacrymis omnino cernerentur. Aliquoties prætextu debilitatis seu infirmitatis sibi supervenientis, adsumebat juvamen alicujus Religiosæ, pro divino Officio seu aliis devotionibus persolvendis: et tunc ex humilitatis profunditate se reputans omnibus infimam, minorem, et minus dignam, potius eligebat novitiam quam professam, et simpliciorem quam magis doctam, nec præsumebat se fore dignam inchoare Officium vel dicere orationes; sed bene et libenter recitabat versiculos vel lectiones in Matutinis, aut alia similia, quæ prætendunt humilitatem. Coadjutricem vero Religiosam, quantumcumque pauperculam, simplicem vel novitiam, cogebat inchoare divinum Officium et tandem terminare. Hæc autem ancilla Dei ex humilitatis profunditate, priusquam habitum Religionis adsumeret, humillime conferebat egenis sub idium, et leprosis consolationem, diligenter eis propriis manibus varias eleemosynas communicando. Nam adhuc existens in domo paterna, etiamsi sederet cum parentibus ad mensam, mox illis auditis surgebat, et de melioribus cibariis eidem familiariter et caritative propinando, libenter edebat et lubebat cum ipsis, horrore quolibet seu fastidio penitus abjecto. Insuper cum opportunitas aderat, libenter eis lavabat pedes, et abstergebat seu mundificabat ubera, maxime si cum talibus sola foret et ab aliorum tumultu segregata, eroben. firmiter obsequium se Christo præstare, ministrando humiliter pauperibus ac miserabilibus et abjectis per quos

elegit ubique locum postremum: d

B

in dicendo officio humiliora sibi quærit

leprosos in pauperes

erat eorum ped...

C

a *Hugon MSS* Bullam. — b *MSS Conrad et Rub* cal copulatis. — c *Guilielmus de Casale, ut supra dictum, mutatus Florentiæ 2 Febr. an.* 1312. — d *Stallus propria locus in choro est seu status singulis assignatus, hinc* installare *in possessionem inducere. a Teutonico* stellen *ponere: qui in lingua etiam studio dramatum* stalli *dicuntur.*

CAPUT III.

De promptitudine suæ subjectionis et obedientiæ, vocationeque ad statum perfectionis.

Obedientia, secundum quod ait Augustinus libro quarto de civitate Dei, mater est quodammodo et custos omnium virtutum, et acdit in libro de operc Monachorum: Quæcumque exaudiatur una obedientis oratio, quam decem millia contemptorum. Hæc autem, ut inquit beatus Gregorius in Moralibus, non servili metu, sed caritatis affectu servanda est, non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Unde quidam sanctus Pater: Obedientiæ est proprio se thesaurus, per quam quo[illegible]

stallus

Lib. 12 [illegible]

lorum, ex ore Christi vocatorum ad ipsum insequendum. hæc ab eodem mentaliter et in spiritu vocata ad statum sanctissimum Evangelicæ perfectionis: et sicut illi ad unius vocis auditum prompti erant et veloces ad Christum insequendum; ita hæc ad primam inspirationem menti suæ divinitus illapsam, præsto fuit assentire, pro assumendo dictum Evangelicum statum. Et quoniam quidam illorum, ut B. Andreas, trina vocatione fuerunt incitati, primo ad Christi notitiam, secundo ad familiaritatem, tandem ad perfectam sequelam et veram imitationem; sic proportionaliter et ista: primo fuit a Deo mentaliter electa per collationem gratiæ cognoscendi Deum, persistens adhuc in infantia, ut dictum est supra: secundo ad divinam familiaritatem, per indictionem interiorem ad Evangelica consilia: postremo per ostentationem evidentissimi signi de divino beneplacito circa eam, videlicet, quod assumeret statum Regularem et Evangelicum per ingressum Religionis.

D

A CLONE STEPHANO JULIACO EX MSS instar Apostolorum:

triplici vocatione electa:

19 Et quia dictus status Evangelicus duo principaliter continere dignoscitur, videlicet præcepta, quorum obedientiam et plenam observantiam cunctis animæ salutem expectantibus, si suppetant ætas et discretio, fore necessariam nullus sanæ mentis ignorat; secundo consilia, quæ voluntarie feruntur, pro eo quod seclusa quacumque compulsione sive coactione, libere nos obligamus ad illa per votum et promissionem: ad hæc fuit Mater hæc divinitus inspirata et vocata, quæ quamvis ante votum libera sint et voluntaria, veruntamen post votum sunt obligatoria vel necessaria, sicut præcepta. Et hæc consilia sunt in numero duodenario, sed reducuntur ad tria: quæ sunt, obedientia, paupertas, et castitas: et hæc sunt fundamenta totius vitæ religiosæ, ad quæ simul cum clausura se libenter adstrinxit prænominata Mater, adsumens tertium Ordinem beatissimi Patris nostri Francisci, semetipsam primitus includens et restringens in quadam habitatione parvula, seu *a* reclusagio juxta quandam ecclesiam, in qua poterat audire Missas et recipere sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum.

E

consilia Evangelica amplexa.

ascendere S. Francisci.

a

dicit inclusa,

20 Verum quod pro hujusmodi convenientiori executione peragenda, missus sibi a Deo fuit Religiosus *b* quidam Ordinis Fratrum Minorum, vir utique bonus et honestæ vitæ, magna prudentia dotatus, et præclarus in scientia et cognitione Dei, sane verus observator Regulæ, licet pauci vel forte nulli tales suo tempore reperirentur in illa terra: quia nec tunc erant in illa provincia, videlicet Franciæ, conventus Ordinis Fratrum Minorum reformati, sicut postmodum fuisse dignoscuntur. Hic quidem vir religiosus præstetam ancillam Christi cum solemni ministerio pulsatus introduxit sive introduci fecit in prælibatum reclusagium, cui dudum contulerat virtuosum adjutorium, plures per circulationem multiplicem, consilia quam plurima et multum utilia, directa pariter et secura, in omnibus negotiis ab ipsa peragendis, cum pulcherrimis dogmatibus, quæ de sua memoria speculi numquam per totum tempus vitæ suæ recesserunt. Nec prætermittendum arbitror, quod prænominato viro bonitas Altissimi manifestare voluit graves pœnas gravesque languores cum excessivis doloribus, quos ejus humilis ancilla pro sanctimonia atque animarum salute tolerabat: demonstrando sibi quondam Virginem pulcherrimam et placabilem, quæ pœnaliter et dolorose se occupabat colendo quamdam vineam, cui pars indolentia, et convenientia reparando. Et tandem evenit eidem viro significatum, quod predicta virgo designabat statum Religionis, cujus reparationi dicta ancilla Christi ella sedula et virtuosa tote tempore vite sue [illegible]

a *servitio pro habitatione S. Francisci.*

b *designatur a viro pudenter.*

F

divinitus edocto infirmitates ejus in refor[illegible]

A cessavit, prout ejus opera testantur et evidenter demonstrant. Et paribformiter ipsa præcognovit atque prædixit, in dicto reclusagio permanentes, illius Patris *c* decessum. Sæpe dictus Pater anno quolibet, eidem Christi ancillæ per Dei gratiam, in quocumque foret loco, semel apparebat, eidem ancillæ se manifestando pulcherrimum et valde gloriosum; unde reddebatur et ethicebatur ipsa lætissima et in Domino confortata.

AUCTORE STEPHANO JULIACO. ex MSS *præcedit decessum ejus :*

c *et quotiens ab eo apparente invisitur*

d *4 annis inclusa,*

21 Et finaliter mansit ancilla prædicta *in eodem* reclusagio *per d* quadriennium, virtute se proficiens et meliter fructificans, tam pro se quam pro ceteris libenter intendens bus circa divinum amorem et salutem animarum. Qualiter autem vitam ancilla Dei Coleta in illo carcere strictissimo duxerit, non absque admiratione puto recolendum : ubi vivendo subdue in asperitate animæ degens, infelicitatur ruhi cilicio penitus humano, cujus tenerum corpus trabis catenis ferreis crudelibus valde, laedentibus dolorose carnem suam puram et innocentissimam : dormiendo pro tempore super nudam terram, solum habens frustum seu stipitem ligneum pro cervicali præcise. Tanta siquidem asperitate penitentiæ corpus macerabat, quatenus judicari digne posset, quasdam concupiscentias vitiosas cum perversis inclinationibus in eo fore quasi penitus extinctas, vel omnino mortificatas, ex eo quod corpus ejus cum omnibus sensibus exterioribus, absque rebellione quacumque, obedire spiritui presto cerneretur, nedum in præceptis sensibiliter exteriis expressis, quin etiam in notitiis mentalibus et inspirationibus internotibus, a Deo cordialiter impressis.

vide austere vivit :

carnem spiritui subjicit

22 Et ultra prædicta, certis horis completis in orationibus et meditationibus, vacare solebat in caritativis operationibus et occupationibus erga pauperes, defectuosos et peccatores, indigentes consilio vel subsidio salutari : laborans efficaciter per exhortationes et salubres admonitiones, pro talibus educendis de detestando carcere vitiorum, et de laqueis et de vinculis hostis antiqui dæmonis infernalis, pro ipsisque reducendis ad supremæ veritatis notitiam et infinitæ bonitatis dilectionem perfectam : ostendens evidenter nihil in hoc mundo cernere, quodcumque dignum vel pretiosum extiterit, quod posset comparari thesauro caritatis vel amoris divini, ex eo quia mundus transitorius est cum suis concupiscentiis et pertinentiis omnibus, nihil habens præter vanitatem et affectionem spiritus juxta dictum Sapientis. In omnibus autem suis exhortationibus prudenter agebat de divinis præceptis et sanctæ Matris Ecclesiæ diligenter et fideliter observandis : et hac modo radicatus extitit a primævo juventutis ejus exordio, qui semper pulludans cum fructu gloriosi, perseveravit indeficibiliter usque in finem.

vacat orationi

exhortatur peccatores ad eum tempium mundi,

Eccle. 2. 17

C *et ab exercitio in mandatorum Dei et Eccle. te.*

23 Paribformiter ante reiectionis ingressum, præcepta Superiorum tam verbo quam facto firmiter et ab Ordine observanda fore prædicebat. In omnibus bonis obedire studens, et exemplo rectificans, et etiam persuadens suo Religioni, Prælatis ejus bonis fideliter obedientiam esse, tanquam Dei nostri tenentibus, modebat indefesse. Et hoc aperte patet intuenti : diligenter ordinationes ab ea factas super Regulam, ipsa jam existente Religiosa, experienter super iis vellet. Subjectæ vero recordentur, quod propter Deum abnegaverint propria voluntates. Et sic ait : Sorores meæ, mutuum diligenter advertere debetis, qualenus, quandocumque per Superiorem vobis aliquod mandatum sive prohibitum fuerit, nullatenus illarum pro vestro proprio sensu, seu propria voluntate, nec propriis conditionibus, sed magis prompte et voluntarie pro amore Domini nostri Jesu Christi, qui pernoctavit inter nos ulcerus in terra cuncta fecit conformiter ad voluntatem Patris cælestis. Debetis igitur obedire, vosque subinittere voluntati et determinationi vestræ Præsidentis. Nam melius est proprios sensus, et propriam voluntatem, ac propria consilia pro Dei amore relinquere, quam omnes mundi divitias acquirere, sensu proprio cum sua voluntate retentis : nec credo aliquam viam fore latiorem, nec quæ facilius ducat in æternam damnem, nec quæ facilius ducat in æternam damnationem, quam sit propria voluntas; nec aliquam ex opposito breviorem ad vitam sempiternam, quam ex spreto renuntiare illi. Quapropter exhortor, et nonspone remuntiare illi. Quapropter exhortor, et nonneo vos ob reverentiam Domini nostri Jesu Christi, qui in hac valle miseriæ, a principio vitæ suæ usque ad finem suæ amarissimæ, dolorosæ atque acerbissimæ passionis obedire voluit indesinenter Patri suo cælesti, qualenus vestris Superioribus prompte et libere velitis obedire, prætermissa qualibet ostensione displicentiæ, rebellionis, contradictionis, seu excusationis cujuscumque.

D

---

a Reclusorium *etiam simplex locus dicitur, et persona, quæ in eo degit* reclusa *seu* reclusa, *Gregorius Turonensis lib. I de Miraculis S. Martini.* Nam usquequaque reclausus erat, *id est* ego eo habitabat *e cellula Reclusagium hoc Corbeiense B. Colet.* Reclusagium.
Ita Corbeienses Gambiam eidem sumptibus tradidit. Abbatissa et Instrumento Corbeiensi quod et alios addit pro operis adjutores. Persona solus Abbatis memorat : oratorium deinde factum est, in cujus exposita imago B. Coletæ, ad quod Dominum Traditur concessus fuit peregrinantium, idque probant miracula et lumina inferias profecenda. — *Ie Jeannes Pinel, Picardus Castos, et cult. Abbatissæ : de illo agitur in Corbeiensi Instrumento : distinctius tamen Petrum aut, Abbatem dedicatoris, Joannem concionatoris officio functum* — *e Martinus tradidit anno 1405* — *et Anni in consentur ab 1402 ad 1406, et dicitur, mediocriter post obitum Confessoris Joannis Pinel relapsisse hanc vitam solitariam.*

E

CAPUT IV.

De sua diligenti passiva, nec non activa seu virtuali præceptorum divinorum observantia : et de spirituli cultura Festorum, secundum ordinationem Ecclesiæ sanctæ Dei.

Inculcat observationem mandatorum Dei,

Summi Doctoris Jesu Christi testimonium insequens ejus humilis ancilla, qui dicit in Evangelio : Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Inter omnia, de quibus instructus esse voluit quascumque volentes ingredi Religionem, principaliter intebatur, quatenus de Dominicis præceptis essent plenius informatæ, tanquam de magis necessariis ad salutem, et ut plenius observarentur. Inter alia summe desiderabat, et pro posse dabat operam, quod dies Dominicales, et alia Festa solennia, necnon a suis Sororibus, quin etiam a cunctis vere Catholicis, plene celebrarentur absque læsura.

Matt. 19. 17

et cultum diei Dominicæ et Festorum :

25 Respectu vero suorum conventuum vel monasteriorum, nunquam suo tempore consentire voluit, quod pro ostentatione vitæ Fratrum vel Sororum, Dominicis vel etiam festivis diebus ab Ecclesia mandatis, necessaria oharia aliquatenus emerentur. Et licet nosse consequeretur, quod fidibus de eleemosyna pro Dei amore vel in tam sustentationem humiliter peterentur vel obtate reciperentur, cum hoc tamen non poterat pati, quod tantus dictus bona sic quæsita, vel liberaliter oblata, de loco ad locum quovis modo deferrentur aut discerentur. Et quamvis interdum eas et consentiendo permittant, quod pro pauperum, ecclesiarum, monasteriorum, vel hospitalium seu aliorum similium ædificiis vel reparationibus facendis, ac fidelibus Catholicis per modum eleemosynæ solvendum vel aliqualiter conferatur (etiam debitis festivis, non tamen solennibus) ligna, vel lapides, vel alia necessaria pro præmissis deferendo vel ducendo, ipsa zelo prælato nunquam permittere voluit, quod pro suis conventibus, monasteriis, seu aliis ædificiis construendis vel reparandis, quantumcumque talibus subsidiis indigerent, ab quo modo prædicto deferretur vel duceretur. Semel autem contigit, quod

F

in re non peccantibus,

dona oblata alio transferri,

ligna et lapides pro ecclesia magna collecta.

A quod pro cujusdam conventus ecclesiæ reparatione, quodam festo, non tamen solenni, per inadvertentiam vel indiscretionem eorum, qui negotium gubernabant, de quibusdam necessariis illi reparationi, pro Deo tamen et caritative, fuit provisum. Quod factum postquam ad ejus pervenit notitiam, sic dolore fuit et tristitia vehementi turbata, quod pene credebatur locus destruendus, vel motu fulguris subvertendus, in signum zeli sui mirabilis. Ad hoc, scilicet quod festa solennia devotissime celebrarentur, volebat, quod in Sabbato Vigiliusque Sanctorum solemnium fieret provisio de necessariis sustentationi vitæ, tam pro diebus Dominicis quam pro solennibus prædictis.

gerrime tert simile factum :

prædie necessaria procurari mandat,

26 In pluribus autem civitatibus et notabilibus villis deductum erat in consuetudinem et usum, vel verius in abusum, teneri nundinas sive ferias, et fora seu *a* mercata, Dominicis diebus ac solennitatibus Virginis gloriosæ nec non et sanctorum Apostolorum. Quo percepto, moleste tulit, et graviter dolens in corde suo, sic efficaciter laboravit, tum per prædicationes, quas fieri procuravit, tum per humiles requestus et supplicationes, per se ipsam personaliter præsentatas Dominis et Rectoribus earumdem villarum vel civitatum, quod dictæ nundinæ seu fora

a

nundinas festis diebus habitas, ferias ueri procurat :

B transmutata fuerunt ad feriales dies et licitos. Item aliquos mercatores divites et potentes, qui destinare consuexerant servos et factores ad nundinas famosas seu ferias diversarum regionum, suis salutiferis exhortationibus ad hoc similiter tam ferventer induxit, quod occurrentibus diebus Dominicis seu aliis magnis festivitatibus, pergentes in via vel in itinere jam inceptis gradum figebant, et in eisdem locis a progressu cessabant, et prædicta festa solennia vel Dominicalia devote celebrabant, annualibus quiescentibus, universaque familia similiter faciente

mercatores ad festos dies colendos excitat

27 Ipsa vero personaliter quotiescumque Sorores suas ducebat ad conventus noviter constructos, vel quos visitare disposuerat dudum ædificatos, in quacumque foret patria vel quocumque tempore, videlicet hyemis vel æstatis, pacis vel guerræ, diebus prædictis Dominicis vel festivis supervementibus, ibidem remanebat, quantumcumque locus esset tenuis sive modica villa : et hoc fecit pro dictis solennitatibus devotius celebrandis. Et pluries tres vel quatuor

diebus Dominicis et Festis in itineribus subsistit

b Missas audiens, etiam aliquoties cum *b* nota faciebat celebrari, devote cum Sororibus aliquando recipiens sacratissimæ Eucharistiæ Sacramentum. Ut autem unum ex pluribus referam. Contigit namque semel, ipsa redeunte de visitatione cujusdam ex suis conventibus in longinquis partibus situati, ut ipsa applicaret in quadam villa parvula, vix duodecim mansiones seu habitacula continente, quodam die Sabbati, per biduum ibidem permansura, propter diem Dominicam videlicet et propter quamdam solemnitatem in secunda subsequenti feria continuo celebrandam. In quo quidem biduo, quamvis illa patria tota

C

etiam villula diuturnis protecta

foret propter dissidium et guerras illius regionis gentibus armorum plene repleta, circumcurrentibus et continuo molestantibus dictam villulam, nullus omnino hoc intervallo propius accessit, nec quidquam molestiæ villulæ penitus intulit, quamvis continuo viderentur euntes et redeuntes undique et circumquaque, tamquam desuper protecta fuerit, ancilla Christi ibidem remanente.

28 Nihilominus quibusdam mercatoribus notabilibus omnino decretum in se firmantibus, et firmatum diligenter exequentibus, ut totum lucrum, quod diebus festivis vel Dominicis de suis mercimoniis, illis evenire contingeret, integre pro Deo pauperibus erogarent. Et licet ancillæ Christi multa de talibus tam sibi quam etiam suis valde necessaria per modum eleemosynæ pluries præsentata forent nullo

Et eleemosynas ex lucro festo die acquisitas, recusat

modo consentire voluit ad talia percipiendum, sed omnia tali adepta lucro constanter recusavit, asserens illa non esse juste nec rationabiliter acquisita.

b Alias Merradæ, Marcatus *et* Marchatus, *vide Vossium lib. 3 de Vitiis sermonis cap. 25, Longobardorum Leges et Ottonis in litteras producentem.* — *b Id est,* cum cantu.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS. Marcatus.

CAPUT V.

De quadam ostensione terribilis visionis, prætendentis ipsam fore datam ad reformationem Ordinis S. Claræ, licet invitam.

In dulcissimæ confessionis Salvatoris benignissimi Christi Jesu testimonio, qui ait : Confitebor tibi Pater Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis, efficacia multimoda nullo modo privanda est. Quædam mirabilis simul et terribilis visio ostensa divinitus et revelata fuit ancillæ suæ Coletæ : in qua quidem de cunctis statibus et conditionibus hominum, qualescumque sint, et in quacumque mundi parte consistant evidentem habuit notitiam, nec non de regiminibus et gubernationibus eorum : consequenter vero, et quod fortius est nec parum a cunctis fidelibus admirandum, quod ibidem de omnibus defectibus, peccatis, et offensis commissis a supradictis statibus, tam majoribus quam minoribus, contra divinam majestatem et ejus sanctissimum beneplacitum, extitit evidenter et plene certificata ; nec non de pœnis horribilibus et gravioribus tormentis, quibus illorum quilibet punitus erat vel puniri debuerat, juxta suum demeritum vel quantitatem delicti. Unde nec immerito visis tot tormentis et pœnis, incurrit in tam vehementissimum tremitum et terrorem, quod semper æstimabat et continuo per octo dierum spatium, se fore casuram præcipitem in eisdem tormentis inhumanissimis et atrocibus pœnis. Finita dicta visione, et tandem ad se reversa, reperit stipitem vel obicem ferreum, seu virgultam in medio fenestrellæ parvulæ suæ mansionis, quam ex vehementia prælibati terroris firmiter adstringens sic arripuit præ timore dicti casus horribilis quod vix ab illo manum post longum temporis spatium potuit amovere. Sed nec nimis in ejus mente radicata firmiter extitit et et impressa dictæ visionis memoria, nunquam inde per ejus vitæ spatium abolenda, cum recordaretur de dictis statibus, offensis atque pœnis et tormentis : ratione quorum omnium ibidem prævisorum, et maxime defectuum seu offensarum commissarum in magnum præjudicium divinæ Majestatis, concepit in corde suo per longa tempora tristitiam quamdam vehementissimam et excessivum dolorem : propter quod die noctuque ferventer et humiliter Deo preces et orationes speciales jugiter fundebat, pro conversione properum delinquentium et peccatorum : in quibus devotis orationibus et precibus summa Dei bonitate, gratia, et misericordia finaliter ab eo meruit exaudiri.

In visione

intelligit peccata cujusvumque status,

E

et pœnas illis debitas

præ timore manum obici ferreo adstringit.

summa tristitia afficitur,

F

orat pro conversione peccatorum

30 Fuit enim sibi revelatum coelitus, quod peroptata correctio peccatorum juxta suum desiderium tandem adimpleretur per Reformationem Ordinum a Patre S. Francisco prius institutorum : pro qua quidem reformatione jam dictorum Ordinum executioni debitæ demandanda, refertur, quod in ipsorum primordio nonnullis devotis personis ostensum fuit in spirituali visione : Virginem gloriosam coram Nato suo dignissimo Domino nostro Jesu Christo dulciter et humiliter astitisse, cum præ nimia peccatorum multitudine diebus illis enormiter et sine mensura regnantium, signanter superbiæ, carnalitatis et avaritiæ, tres lanceas fortiter vibrans, emittere disponebat ad totius mundi machinam penitus abolendam. Cui dicta Mater dulcissima Christi suavissime per-

a S. Francisco, cum S. Dominico

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS

A suaso, præsentavit dictum Patrem beatissimum Franciscum, cum suo fideli comite, beato videlicet Dominico, velut duos bonos campi-ductores, et virtuosos bellatores, prædicatores efficaces contra prædicta vitia pro correctione seu conversione peccatorum. Pariformiter idem gloriosus sanctissimus Franciscus, præsente dicta gloriosissima Virgine Maria, cum beatis Angelis eidem Christo præsentavit ancillam humilem Coletam, requirens ipsam humiliter ab eodem sibi dari pro reformatione suorum Ordinum facienda, et ulterius supradictorum pauperum peccatorum et delinquentium, quos ipsa viderat de cunctis statibus in priori visione : et quod ipsa foret prima et principalis in prætactis omnibus peragendis. Quæ quidem præsentatio Deo non parum placabilis extitit et grata, qui benigne condescendens requisitioni petitionique Francisci sanctissimi, cuncta postulata sibi libere concessit et gratanter. De quibus omnibus ancilla Dei per revelationem plene certificata, læta nimis efficitur pro reformatione correctioneque futuris jam prævisis : sed non parum tristis ex eo, quod ipsa principalis et primaria tam a Deo quam a Virgine gloriosa et B. Francisco penitus censebatur, et ad hoc insufficientem et indignam se reputans, numquam omnino sibi placere potuit, nec plene cor suum voluit applicare pleno consensui dicta primitate; licet de divino beneplacito, super hoc in suis devotis orationibus sibi fuerit intimatum : interdum excusans se propter grandem ignorantiam, qua se simplicem asserebat filiam et penitus ignaram : aliquando vero ratione voti jam emissi de non exeundo reclusagium : et plurimum etiam dubitans, illusionem dæmonis vel deceptionem in præfatis ostensionibus latitare.

B

31 Quibus de causis non parum perplexa, recurrere decrevit ad suffragium orationum et perfecti consilii sanctarum personarum, quas noverat, fama referente, devotione perfectas, scientia veraque conscientia pollentes, Deum timentes pariter et amantes : quarum omnium habere studuit consilium super prædictis et eorum deliberationem : qui per Dei gratiam omnes uniformiter dixerunt, et judicaverunt ipsam debere libere consentire. Et ad majorem securitatem divini beneplaciti super hoc, quod dicta reformatio pariter et correctio per ejus medium consummari deberet, Altissimi bonitas signum evidentissimum, et sensibile multiplex, per modum qui sequitur, adjecit : Nam primo per triduum, ad instar Zachariæ, patris S. Joannis Baptistæ, loquela privata penitus et muta remansit ; consequenter per aliud triduum cæca fuit, et nihil videns omnino, quousque concessioni divinæ prædictæ de se facto consensum præberet : quo vero dato, visum recuperavit perditum, similiter et loquelam.

C

32 Ulterius non minoris admirationis signum præcedentibus subsecutum est. Nam in suo parvo strictoque reclusagio, divina peragente gratia, subito venit et in promptu crevit arbor quædam valde placabilis et mirabilis pulchritudinis : cujus folia bene composita vivaciter florebant, fulvi flores aureo splendore splendebant, odor vero delectabilis et confortabilis valde oxin resiliebat : sub qua pullulabant multæ parvulæ arbores pulchræ ac multum placabiles, majori tamen æquales. Quibus visis sic placentibus et gratissimis, dubitare cœpit, quod esset illusio dæmonis infernalis, impedimenta sibi quamplurima conferentis, et multipliciter molestare non desinentis : quapropter dictam arborem cum sibi coherentibus funditus eradicavit, et extra reclusagium viriliter ejecit. Post paucos autem dies voluntate divina similes arbores per omnia, cum aliis adhærentibus, a primis non differentibus, renatæ fuerunt, et in forma simili sibi primitus demonstratæ, et ultra prædictæ arbores de loco in locum sibi videbantur apparenter transferri. Et tribus singulis prætactis experimentaliter perceptis, cognovit evidenter, quod esset opus Dei : et ampliori consequenter dilucidatione plenius intellexit, quod arbor principalis suam designaret personam, ceteræ vero ceteros vel ceteras, viros vel mulieres, qui vel quæ per ejus medium pertingere debebant ad reformationis et perfectionis apicem peroptatum. Sed translatio multiplex dictarum arborum localis prætendebat ejus excessum varium, virtuosum ædificium, et utilem profectum in plures regiones.

D

33 Et tunc vires mentis recolligens, mirabilem visionem et terrificam sibi ostensam considerando, nec non et requisitionem de se factam per Franciscum sanctissimum a Deo liberaliter concedente, cum consilio notabilium personarum, sibi virtuose collato : revolvens animo diligenter insuper et signa de perditione, cum subsequenti recuperatione tam visus quam loquelæ, nec non arboris eradicatæ subitoque renatæ ; dubitare cœpit, ne Dei reverentiam offenderet, si juxta sui beneplacitum amplius consentire differret ; et humiliter Deo se recommendans in suis sacris orationibus, assensum præbuit, deliberans toto corde possetenus operam dare juxta gratiam a Deo sibi collatam, vel conferendam dictæ reformationi : reservato tamen, quod in hoc facto nullatenus foret libenter principalis. Et statim post prædictum consensum ad adimplendum divinum beneplacitum, infusa sibi cœlitus extitit perfecta cognitio de cunctis necessariis et necessario requisitis pro fine debito plenius assequendo : de quibus, inquam, necessariis *a* rotulum queindam parvum statim composuit et sic breviter scripsit, quod *b* pro qualibet materia præcise signabatur unum solum memoriale seu brevis clausula. Demum satis cito, divina providente clementia, supervenere sibi plures *c* hujusmodi gentium, multumque convenientium pro conferendo dignum adjutorium. Inter quos pro regimine suæ conscientiæ pariter et animæ salute a Deo sibi missus extitit venerabilis Pater, de quo supra dictum est, Frater *d* Henricus de Balma, prænominatæ Religionis et Ordinis S. Francisci Professor : vir utique magnæ perfectionis, amans et timens Deum ab infantia, penitus ignarus in transitoriis rebus et temporalibus, sed discretus et prudens in spiritualibus et divinis, pius insuper et misericors erga pauperes et peccatores. Cujus rei gratia ancilla Dei gloriosa de illo sæpius testimonium perhibebat, nunquam peccatorem, quantumcumque elongatum a Deo, sine remedio consolationis a sua præsentia recessisse. Quantos autem et quot peccatores et peccatrices ipse converterit ad viam salutis, et reduxerit ad mundi repudium et sacræ religionis ingressum, a solo Deo creditur numerandum. Os nempe suum fere semper divinis verbis affluebat. Quampluries etiam infirmis diversarum passionum solo signo Crucis plenam sanitatem noscitur contulisse, similiter ab aliquibus obsessis spiritum malignum ejecisse. Quid plura? Ejus enim in terris conversatio plus cunctis videbatur cœlestis quam terrena, et divina quam humana : ut de se cum Apostolo fateri posset quod scriptum est : Nostra conversatio in cœlis est.

E

F

Phil. 3. 20

in correctionem peccatorum electa,

apud Deiparam Virginem impetratur in reformationem Ordinis :

non audet aversum præbere :

viros doctos et sanctos consulit

efficitur muta

et cæca,

donec consentiat :

arborem pulchram in cella exortam,

vetita illuminem, ejecit :

plures subalternas videns,

se designari per arborem principalem intelligit :

omnibus matura perpensis

præbet consensum

donatur cœlitus cognitione omnium ad reformationem necessariorum :

a

b

c

d

adjuvatur ab Henrico de Balma Minorita,

homine sancto

Rotulus

Henricus de Balma

a Rotulus, *aliis* Rotula, *Germanis* rodele, *Bergis et Anglis facta contradictione, tolle* codicillus, *catalogus, quia veteres solebant suas scripta convolvere quasi in rotulos, et potissimum leges et constitutiones publicas* — b *MS. Corsend.* pro qualibet. — c *Est Gallicismus* plusieurs des tels gens, *id est,* plures tales personæ. *Ita infernus nunc* 32 *dicuntur omnes modi genitium, Gallice* toutes sortes des gents, *qualibet genera hominum, seu hominum cujuslibet conditionis, et nunc* 33 *de cunctis statibus gentium* — *et nunc* 31 gentes armorum, *id est, milites,* gens d'armes. — d *Fuit per* 15 *annos Confessarius B. Coletæ, ab anno* 1406, *ad* 1421, *quo tradidit* 24 *Februarii mediante Vesontione, et in capella S. Anne in præsentia B. Coleta sepultus, et ad eum*

A *eum diem Martyrologio Franciscano inscriptus : de quo Abbatissa narrat, quod Avenione transiens et visitans Sororem Mariam Amentam, celebrem eo loci Reclusam, monitus fuerit Hierosolymitana peregrinationis consilium (quod animo agitabat) convertere in obsequium Reclusæ Corbeiensis, ad multa et magna cum ejus auxilio efficienda a Deo destinatæ. Plurima ab hoc Confessario, Patruo suo sibi alisque narrata, de virtutibus et miraculis B. Coletæ, Sororis Petrinæ de Balma, Henrici neptis refert, ut infra videbimus.*

CAPUT VI.

De accessu ejus ad præsentiam Summi Pontificis : et qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter et professionem, et qualiter instituta sit Abbatissa.

Quia Doctore teste egregio, beato videlicet Ambrosio, Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia ; ejus opus in hac ancilla sua Coleta dubitari nequit jugiter adfuisse : cujus ope mirabiliter provisa, prædicto venerabili Patri proposuit, quod in corde pro dictæ reformationis executione se transferre personaliter ad præsentiam sanctissimi Patris Domini nostri Papæ cogitabat. Illo tamen exterius adjuvante, qui mentem ejus interius illustrabat : ad majorem securitatem et honorabiliorem successum
B in cunctis, immisit Altissimus notitiam de prædictis, scilicet ejus vita seu desiderio sancto, in corde cujusdam potentis *a* Dominæ Militissæ et Baronissæ, relictæ pro tempore nobilis et potentis viri, Domini de Brisaio, filiæ cujusdam non minus nobilis Domini de Rupe Coherdi. Quæ quidem Domina divino instinctu permota, sua dulci bonitate personaliter venit ad reclusagium prænominatæ ancillæ Christi, situatum in loco de Corbeya : unde receptis multis collocutionibus devotis, divinum amorem animæque salutem cum ædificatione multa pariter et consolatione tangentibus, ab ea animata viriliter extitit Domina prædicta, pro totoque posse suo deliberata, præbere favorem, subsidium et adjutorium eidem, pro suo proposito sanctoque desiderio finaliter adimplendo : et incontinenti sic efficaciter ad hoc laborare cœpit, cum coadjutoribus a Deo sibi transmissis, quod in brevi tempore, tam ex dispensatione Papali quam ex aliis remediis convenientibus et opportunis, plene procuravit liberum egressum illius a dicto reclusagio : non obstantibus impedimentis tot et tantis ab hoste maligno procuratis, vel propriis viribus illatis. Percipiens autem dicta Domina manu Dei peragi circa præfatum negotium, attentis variis conditionibus et oppositionibus jam subactis, quæ viribus humanis insuperabiles apparebant, cum omnibus impe-
C dimentis tot et tantis exclusis et evacuatis, humiliter et caritative se præsentavit personaliter accessuram cum suis tam familiaribus et servitoribus, quam jumentis, et temporalibus bonis, pro conductu salvifico pariter et reductu usque ad præsentiam *b* Summi Pontificis Domini nostri Papæ. Quam benignam et caritativam oblationem cognoscens ancilla Domini prædicta, tamquam procedentem a divino beneplacito, libenter acceptavit et humiliter assensit. Qua de re dicta nobilis Domina concepit in corde suo grandem lætitiam, per hoc æstimans, et merito, gratiam singularissimam a Deo sibi collatam. Et tandem suprema Dei bonitate cooperante, consolabiliter et salubriter illam duxit ad prædicti Pontificis præsentiam, et consequenter reduxit, illi conferendo cum ceteris de sua comitiva grandissimæ caritatis et humanitatis obsequia cum multa devotione : et in præfato conductu comites universi sic a Deo confortati, conservati, nec non et consolati fuerunt, quod lætabantur esse præsentes ancillæ prænominatæ, tamquam exemplatrici totius sanctitatis, relucenti planissima doctrina, pro cordibus illorum inflammandis ad Dei dilectionem perfectissimam, timorem verissimum, et ejus humillimum servitium ; ad fugam peccati finaliter, et ad observantiam divinorum præceptorum ; cum gestibus honestis et conversatione cœlica, ut videretur magis Angelus quam persona terrestris.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. 6X MSS.

33 Interdum pro pia compassione suæ teneræ juventutis, illam equitare compellebant : ubi quasi numquam otiosa, sed in bonis indesinenter semperque occupari consueta, statim post ascensum super bestiam serventer et vivaciter dedicabat se divinæ meditationi, quoad penitus rapta in spiritu menteque transformata, sic elevabatur in Deum, quod omnino nesciret, quæ vocetenus dicebantur vel opere fiebant circa eam, nisi penitus mortua fuisset, nec propter hoc vacillare videbatur ad dextram vel ad sinistram, sed constanter et firmiter ac immobiliter se tenebat, nisi foret ab Angelis (sicut fuisse creditur indubie) sustentata. Aliquoties vero peditando per viam fortem, difficilem et asperam, videbatur aspicientibus non tangere terram, sed magis volans in aere vel in aere elevata, longum pertransire spatium parva temporis mora, vix ab aliis fortiter ambulantibus adipiscenda.

equo insidens meditationi vacat.

ab Angelis in via sustentata creditur :

36 Per plures etiam dies, antequam pervenirent ad præsentiam prædicti summi Pontificis, præcedere fecit quamdam notabilem et discretam feminam, ad intimandum eidem Patri sanctissimo caussam et intentionem sui progressus ad illum. Quæ tamen præcedens femina sic horribiliter infestata seu persecuta fuit a crudelibus et invidis super intercepto laudabili bono, dæmonibus videlicet infernalibus quod sensu perdito stulta facta est ; ne penitus ad optatum posset terminum pervenire, nec audientiam captare, nec per consequens verbis ejus dictus Pater sanctissimus fidem posset adhibere : et ad majus impedimentum confusibilioremque repudiationem totius boni peracti seu incœpti sanctissimi negotii prælibati, dæmones suis illusionibus eam cogebant ad gestus inordinatos et inhonestos et horribiles, sic quod nemo audebat ei appropinquare. Incedebat namque insensata, et penitus expoliata, et sic afflicta direque persecuta, cum difficultate nimia et vehementi dolore non sine cordis amaritudine, pervenit ad civitatem c Nicænam, ubi præfatus Dominus Papa pro tunc residebat. Ad cujus aures satis cito rumores pervenerunt de adventu cujusdam mulieris in eamdem civitatem, quæ sensu perdito terventer requirebat ad summi Pontificis venire præsentiam, pro certis sibi commissis negotiis eidem intimandis. Placuit autem Altissimo cordi sui Vicarii sic efficaciter insperare, quatenus subito feminam supradictam, prius vestibus decentibus communitam et ornatam, ad sui præsentiam venire mandaret, quod et factum est. Mirabile dictu ! Statim nempe, postquam adducta fuit ad dicti Patris præsentiam, recuperato sensu plenarie, nullo signo de ejusdem amissione remanente, valde prudenter et discrete declarare cœpit caussam adventus sui, nec non et ancillæ Domini subsequentis et in brevi venturæ : quam idem Pater sanctissimus libenter audiens, cuncta, quæ sibi de materia prædicta disposuerat explicare, gratanter accepit. Qua siquidem materia plenius examinata, concepit in corde non modicam consolationem : aperte cognoscens illud mysterium opus esse divinum signanter ex mutatione subita mulieris prælibatæ, quæ sensu privata, confestim incipiens recitare factum ancillæ Domini, sic erat prosperata, et sic hostis antiqui fallacia mirabiliter defraudata. Nam quod fraudulenter composuerat ad sancti negotii perturbationem, finaliter evenerat ad laudem, adjutorium et commendationem.

E *præmittit fœminam ad Pontificem,*

a dæmonibus usu rationis privatam,

c

37 Postquam vero præfatus Dominus Papa sufficienter extitit informatus, tam vivæ vocis oraculo

F *sed viso Pontifice sanatam :*

Ad Papam pergere constituit,

adjuta a Baronissa de Brisaio a

eaque Comite,

b

iter aggreditur.

quam

A quam evidenti signo de caussa, propter quam ancilla Dei sæpedicta venire festinabat ad sui præsentiam, paucis interjectis diebus, ipsa cum suis appheunt ad dictam civitatem. Quo scito, Summus Pontifex locum congruum et tempus convenens disponere curavit, quo posset ejus adire præsentiam pro audientia favorabiliter obtinenda. Tunc ipsa juxta morem ad sacrificium orationis recurrens, se factaque sua totis viribus Domino recommendans, nec aropart cum simplicitate cordis et confidentia, demissis oculis humilitate grandi, sed elevato corde totaliter ad Deum, cum dicto Patre nobilique Domina prædicta, pluribus etiam aliis notabilibus personis de ejus comitiva. Postquam vero venit ad Sanctissimi Patris præsentiam, ipso dulciter oculos levante, dictam ancillam pie respicere benigneque salutare volente, Divina providentia signum admirationis non modicum celeriter intersecit. Nam dictus Christi Vicarius in alta cathedra residens, ad primum adspectum humilis ancillæ prænominatæ, subito cecidit in terram, et mirabiliter in prædicto casu divinitus percepit in instanti, quæ esset, et quid quæreret ancilla prædicta : non parum inde perterritus, licet ipse foret mentaliter in spiritu consolatus. Et confestim B surgens, motu proprio ad puellam accessit, sumens propria manu quandam *d* bursellulam, pendentem ad ejus corrigiam, rotulum continentem, in quo scripserat materias negotii peragendi, per memorialia brevissima, prout a Fratribus est notatum. Et explicato dicto rotulo, legens per singula memoralia, Deo docente, clare cognovit cuncta necessaria pro Religione vel ejus reformatione. Cui equenter adepta gratia cum benevolentia summi Patris gratanter est exorsa, sibi cor aperiens, et caussam manifestans, pro qua venerat, licet eam non lateret, et cuncta, quæ disposuerat, explicavit humiliter.

38 Inter quæ duo principaliter exposcit. Primo, quod placeret suæ Sanctitati, quod ad vitam Evangelicam, videlicet ad secundum Ordinem per beatissimum Patrem Franciscum in titutum, qui dicitur communiter Ordo pauperum Dominarum, cujus Virgo gloriosissima Clara hujus sectetur primiceria, de sua scilicet Domini Papæ licentia, posset ascendi. Cujus Ordinis Regula dicitur Evangelica, sicut Regula Fratrum Minorum. Quæ duæ Regulæ dictorum Ordinum, scilicet Fratrum Minorum et pauperum Dominarum, a dicto Patre sanctissimo Francisco primatus institutæ, et a Spiritu sancto perfomiter inspiratæ, et ad simulem et æqualem statum perfectionis ordinatæ, scilicet Apostolicum et Evangelicum, simultter incipiunt, per hunc modum : Regula, et Vita Minorum Fratrum hæc est : et Erunt citate Sororum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi cunctum Evangelium observare etc. Secundo, proposcit reparationem Ordinum prædictorum, a dicto beato Patre Francisco primo institutorum. Quæ quidem postulationes, quamvis rationabiles apparerent, et justæ secundum prædicti Domini sui Pontificis arbitrium; nihilominus tamen propter diversitatem judiciorum et opinionum, aliquantulum differre decrevit assensum; quia majori parti consilii sive assistentium videbatur juvenis et tenera filia, status quæ postulatus austerus, fortis et difficilis, et magnæ perfectionis. Quapropter non erat ei facilitter juxta prædictorum arbitrium a Summo Pontifice concedendum, quod nec foret in promptu, saltem apparenter : quamvis in corde foret sibi materia grata et facilibus seu facilis, et existimabat verubtec, quod esset opus Dei juxta secretum sibi a Deo revelationem ostensum. Et quamvis prolongaret, Deo permittente, pro majori notitia sancti desiderii virtuosæ puellæ perquirenda, plures illam interrogans et de pluribus secretis, de suis responsionibus prudentibus et discretis valde contentus et ædificatus, semper tamen determinatus erat ad gratum condescensum. D

39 Intra cujus prolongationis spatium, quo expectabatur Sancti Patris assensus, supervenit in dicta civitate valde gravis et terribilis pestis, nonnullos de principalioribus contradicentibus sic letaliter inficiens, ut raptim expirarent : unde bona consilii capaces æstimare compulsi sunt, tales fuisse punitos propter impedimentum præstitum ancillæ Dei prædictæ. Et postmodum satis cito prædictus Pater Sanctissimus, considerans mirabilia, quæ quotidie demonstrabantur tanquam opera Dei, decrevit amplius in eterum non prolongare. Quinimo sibi liberalissime concessit illa duo supradicta, pro quibus illa supplicaverat humiliter suæ Sanctitati : cognoscens certissime divinum beneplacitum super hoc : cui nullatenus obviare dignum existimabat; cum esset Christi Vicarius in terra. Idcirco et ancilla Dei vocata personaliter ad sui præsentiam cum ejus comitiva, nec non et aliis plurimis personis, tam Ecclesiasticis quam secularibus, præmisso solemni sermone pro commendatione status Evangelici seu Apostolici per ipsum assumendi, cum humilitate dignaque reverentia ipsemet Summus Pontifex personaliter eam recepit ad Religionem et supra dictum Ordinem S. Claræ, et nullum admittens interstitium neque dilationem, admisit eamdem ad dictæ Religionis sanctam professionem, super caput ejus velum imponens, et cordam illi cingens juxta morem Ordinis, commendans sibi plene servandam Regulam beatissimæ Claræ, et consequenter dudem illam benedicens et consecrans, eamdem in Matrem et Abbatissam instituit cunctarum Religiosarum, exinde retorquendarum vel ingredientium seu ingressurarum in Ordine prædicto. Et hæc cuncta peregit sic humiliter, devotetet reverenter et ferventer, quod plurimis admirantibus Angelos Dei esse videbatur : intantum quod plures Cardinales et Domini seculares, cum Patre Generali prædictæ Religionis S. Francisci, qui presentes aderant, testimonium ferebant, numquam coram se dictum Patrem Sanctissimum aliquem ejus actum vel officium solemnius, nec forsitan æque solemniter celebrasse.

40 Quibus omnibus finitis et terminatis, dictus Pater locutus est Ancillæ præfatæ cum affectione multa, diligenter exhortans eam prudenter agere cum discretione, et vere, perfecte et fideliter custodire Regulam atque vota promissa, continuando perseveranter de bono in melius usque in finem. Ulterius multum caritative semetipsum obtulit in ejus adjutorium et consolationem, liberalemque communicationem cunctorum necessariorum pro suis negotiis honestis et opportunis, ipsam affectuose requirens, quatenus ad eos patriam nativam vellet se transferre, per ipsum ducem caritative et dulciter tractandi, recipienda et providenda. Post hæc insuper ad summi confessorem, qui secum venerat, illam carissime recommendat, radicem alb, ne quovis modo dimitteret illam. Demum præfatam Dominam ejus directricem fidelem instanter rogavit, ut eam secum reduceret ad patriam nativam. Et exin respectis cæteris, alta voce, cunctis intelligibili, dixit : Utinam ego pro nunc dignus essem quærere vel procurare panem pro victu seu alimento præsentis Religiosæ. Et sancta benedictione recepta, a dicti Patris presentia recesserunt.

41 Nec multo post ipsa percepit majorem a quibusdam solito honorem, ex eo potissime, quod Mater appellabatur : ex quo scire cupivit, quid hoc significabat, et unde procedebat. Et facto responso, scilicet quod Sanctissimus Papa benedixerat eam, et instituerat Matrem et Abbatissam; dolenter sustinuit

Auctore Stephano Julian. ex mss.

præmissis precibus,

accedit ad Pontificem,

ad conspectum ejus in terram collapsum

d

c

exponit causas sui adventus

petit admitti ad Ordinem S. Claræ,

et utrumque Ordinem S. Francisci reformari

contradicentibus peste sublatis,

impetrat utramque petitionem

in Ordinem S. Claræ recipitur :

professionem facit.

Abbatissa consecratur :

accepta adhortatione ad constantiam

et benedictione, dimittitur

dolet de honore sibi delato

A nuit, et desolata nimis extitit : numquam inclinare valens cordis assensum ad hujusmodi præminentiam, quantumcumque super hoc a suis persuaderetur : sed solum se credebat simplicem Religiosam, non habentem Officium Abbatissæ. Sed Deo placuit, quod ipsa penitus ignoraret se fieri Abbatissam, quousque talem se factam reperiret. Postquam autem certificata fuit de veritate, pro viribus intendit ad dictum Patrem Sanctissimum Dominum Papam remittere legatos vel internuncios, humiliter supplicando affectuque vehementi requirendo, quod vellet ipsam a tali dignitate vel officio penitus absolutam reddere. Quibus ille respondit : Quod factum est factum sit, et factum erit et factum remanebit.

titulo Abbatissæ liberari petit

Benedictus 13 Antipapa.

Nicæa urbs.

3 *Isabella natione Burgunda.* — b *Erat hic Benedictus* XII, *dictus* XIII, *in longo schismate Antipapa successor Clementis Antipapæ : quem S. Vincentius Ferrerius, cujus infra num. 81 fit mentio, doctrina, sanctitate et miraculis illustris defendebat. De schismate illo passim Theologi et historici agunt.* c *Nicæa urbs maritima ab anno* 1388 *regnum Pedemontanum adjecta, ad Ducem Sabaudiæ spectat. Charta conventionis extat apud Guichenone in Probationibus ad Historiam genealogicam familiæ Sabaudicæ pag.* 221 *et seqq.* — d *MS. Ubi bacellatu, a bacellulis est parva hasta seu crumena.* — e *Gallicissime est, qui Franci desployer dicunt explicare, expandere : sic nam ad implicare accepitur pro expandere, quod employer a Francis verbatur.* — f *Testatur Abbatissas, ex quadam epistola Sororis Catharinæ Rafaï haberi, quod hic conflictus humilitatis et obedientiæ duraverit a festo Conceptionis Virginis, 8 Dec. usque ad diem S. Lucæ* 18 *Octobris. Sororem autem prædictam B. Coletæ coævam fuit.*

B

CAPUT VII.

De inchoatione reformationis Ordinis S. Clarae, et de persecutionibus sibi factis.

Et quoniam, ut ait Apostolus ad Timotheum, Omnes, qui pie volunt vivere, persecutionem patiuntur. Et Sapiens : Fili, accedens ad servitutem Dei, præpara animum tuum ad tentationem. Humilis ancilla Jesu Christi Coleta, postquam regressa fuit de præsentia Domini nostri Summi Pontificis, ab eodem, licet ignorans, instituta in officium Matris et Abbatissæ dictæ reformationis, cœpit diligenter et solliciter cogitare, acclare ferventer operam executioni tam virtuosi negotii, suæ providentiæ commissi. Sed malignus satanas, adversarius omnium bonorum, et tantum fructum ferre non sustinens, quantum per ejus medium clementiam Salvatoris inchoare cernebat pro salute pauperum animarum ; tam per se quam per suos complices illi persecutiones terribiles et importabiles inferre conatus est, intantum quod omnes modi genitum, et omnes status, etiam noti sive cogniti, qui prius erant amici, totis viribus impugnare inchoarunt illam, improperantes eidem, quod esset sortilega vel incantatrix aut dæmonum invocatrix. Et pluribus opprobriis execrabilibus multipliciter affectam, in infamiam tam velut perabilem impellere conabantur, quod nullus eam hospitio proprio penitus recipere audebat. Et sic tandem atroci persecutione multimoda compulerunt eam nat de solum egredi celeriter, se in extraneam atque *a* alienam profi sci regionem, et patriam longinquam : in qua sibi consolabiliter et consolatorie providit Altissimus de quadam nobilissima pinssimaque Domina Blanchia, *b* tunc Comitissa Cabellarum. Quæ multum lete sive congratulans illam advenisse, cum caritate nimia benigne eam per prius in domo propria, suis meritis et doctrinis valde profecit in Dei cognitione, suæque propriæ conscientiæ alleviatione ; intantum quod de post eam ab affectibus cunctis vix vel numquam alicea volebat separari. Et inde concessit eidem tam pro se quam pro sua comitiva medium partem castri dicti loci Baumæ, in quo dicta Domina moram trahebat. Et ibidem humilis ancilla Christi suum primitus cœpit officium exercere, diligenter observans et observare faciens Ordinem et Regulam S. Clarae

Instinctu diabolico.

convitia invidorum patitur.

a patria exul.

b benigne excipitur a Blanchia Comitissa Cabellarum.

c in castro de Baumis vitæ secundum Regulam S. Clarae,

43 Et in eodem loco permansit, quousque *d* a Sede Apostolica de conventu *e* Bisontinensi vel potius eidem conventui de sua persona notabiliter extitit provisum. Ad quem quidem conventum dicta Domina Comitissa cum *f* nepte sua, quæ postmodum extitit *g* Ducissa Bavariæ, et Comitissa Palatina Rheni, eam honorifice cum solenni comitiva juxta condecentiam, devote perduxerunt, et ibidem cum ea per longum satis spatium permanserunt. In dicta vero comitiva ducentium illam ad dictum conventum Bizontinensem, erat quidam vir nobilis, scutifer dictæ Comitissæ, virtuosus, amans et timens Deum, qui certitudinaliter asserit se vidisse quandam mirabilem claritatem seu luminosum splendorem circa prefatam ancillam, nodum semel, sed quotiescumque vertebat oculos ad intuendum ipsam. Dominus vero nobilis Domina prædicta secundum quod debita ratio poscebat, ad eadem se decrevit corporaliter absentare, recepta possessione dicti conventus et personali collocatione ; quamvis mentaliter et ex affectione numquam esset separanda, quin per totum vitæ suæ spatium esset sibi conjuncta per vinculum perfecti amoris et dilectionis. Cujus rei gratia ordinavit in suo testamento, quatenus ubicumque migraret ab hoc seculo per mortem naturalem, corpus seu cadaver deferretur in aliquem conventum Ancillæ præfatæ : quod et factum est. Nam post decessum ejus honorifice sepulta dignoscitur in Conventu S. Claræ de *h* Polligniaco, in quadam capella per dictam ejus neptem Ducissam Bavariæ constructa funditus et ædificata.

44 Postquam vero præfata nobilis Domina cum ejus comitiva recessisset ab ancilla Christi contubernio, non parum virtuosa, peccata dulciter ipsa cum sponso Christo cœpit viriliter continuare sanctam Observantiam Evangelicæ Regulæ, videlicet S. Claræ, jam inchoatam in castro, de quo supradictum est, Dominæ prædictæ. Et quia nondum habebat Religiosas nisi paucas vel in parvo numero, contestim quamplurimæ nobiles perfectæ et devotæ mulieres undique [confluxerunt] ad illam, suppliciter deprecantes, Spiritu sancto agitante, sanctas Religionis habitum cum humilitate. Quibus diligenter examinatis, recepit ipsa gratanter quas reperit idoneas : sicque tempore brevi magnum excrevit in numerum sua sancta comitiva. Et quamvis absque Religiosis, et Sororibus prius fuerit Abbatissa, consequenter propter abundantem multitudinem personarum, ingressum Ordinis affectuose requirentium, necesse fuit multiplicare conventus et monasteria tam Sororum quam Fratrum. Sicut enim ida visione terribili, ubi eidem ostensa noverat, lavinam clementiam graviter a quolibet statu nimis offensam, ad eandem cunctis statibus reconciliandam, viri et mulieres, Ecclesiastici et seculares, in præfacta reformatione seu correctione per ejus medium, nostrum in uno Ordine, sed etiam in Ordinibus per B. Franciscum institutis, meritorie affluebant [abundanter] prout apparet in conventibus et monasteriis, per ejus medium constructis seu reformatis, tam Fratrum quam Sororum, et in diversis nationibus et in terris sive locis, utpote in Francia, *i* Alemannia, Lombardia, et in *k* Lingua Occitana. Et postea, quod successerunt conventuum reformatorum tam virorum quam mulierum, Fratrum vel Sororum, satis parvus est *l* numerus, respectu tantorum statuum et tot Ecclesiasticorum et secularium : verumtamen de cunctis fere talibus statibus non condemnandus gentium ad hanc modicam congregationem aliqui pervenerunt. Nam quidam ingressi sunt, personaliter et de facto sumentes habitum ; alii vero justa de causa legitime impediti quoad talem ingressum affectu tamen, corde volenti

splendore quodam illustrata apparet

arripitur a Blanchia Comitissa,

defertur in conventu S. Claræ sepulta

h

Vesontione admittit plures sanctimoniales

videt plura monasteria reformari aut erigi,

i

k

l

b AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

d

e

ab hac civitate Vesontionem

f

g

A lenti non minus sunt illi animo conjuncti. Cujusmodi sunt omnes, qui favorem et adjutorium dictæ reformationi cum efficacia non modica, contulerunt, et adhuc conferre non cessant : veluti plures Reges et Reginæ, Duces, Comites et Barones, Milites et Burgenses, in utroque statu sive sexu, Mercatores et ceteri Domini, Dominæ pariter et Domicellæ, nobilesque personæ quamplurimæ, qui vel quæ singulari devotione cum affectione cordiali ad ipsam ancillam Christi pro dicta reformatione pervenerunt : quidam radicitus ædificari faciendo partialiter vel in toto : alii fundando Conventus notabiles juxta sui vocationem : alii multipliciter adjuvando intuitu puræ caritatis, ad misericordiam Dei facilius obtinendam. Plures vero nobiles tam Dominæ quam Domicellæ, per omnia ter accesserunt, nobilitati eum honoribus et divitiis plene renuntiantes, viam Religionis amplecti cupientes, defectus proprios corrigendo et quod plus est, de cunctis Religionibus aliis nonnulli etiam amplectentes, ut puta S. Benedicti, S. Augustini, S. Bernardi, Cardinisensium, Celestinorum et Canonicorum seu Canonissarum, et plures ex eisdem statu proprio resignantes, cum licentia et dispensatione debita, ad hunc statum præteritu majoris perfectionis se transtulerunt in dicta reformatione.

B 45 Quæ, inquam, reformatio quia assumentibus utilis, Deo vere grata sit et acceptabilis, ostendere dignatus est ancillæ suæ quodam evidenti signo. Nam cum semel cum quodam Patre suo Confessore conferret de necessariis, congruis et opportunis pro dicta reformatione, vidente Patre qui præsens erat, cultros cum sex fuit inter ejus brachia descendens in conclave quoddam, artificialiter et mirabiliter compositæ sive factæ, velut nix albissima, visibiliter et suaviter dilapsi : quam rem reuter et humaliter receptam confectus duplo ovi, nihil tamen verbo neque signo eundem manifestans. In quo potest notari, per eosdem cultros significari statum relevationis, cordis gerentium in utroque sexu, scilicet Fratrum et Sororum, et per adhesionem humiditatis seu puritatem cordis et corporis et mentis conscientiæ, quæ relucere debet in illis. Sed per decursum a cultris convenienter designatur acceptatio divina tam reformationis quam Reformatorum ; sed potissime Reformatricis, per cujus medium omnia juste, sancte et pie peraguntur.

C 46 Nec prætermittendum est, quod omnes tam Fratres quam Sorores, qui vel quæ personaliter ad gremium dictæ reformationis fuerant admissi, quandocumque vocabantur a Domino de hoc præsenti seculo, in quacumque regione forent, longinqua sive propinqua, semper in suo n decessu Reformatricem manifeste repræsentabant, quamdiu vitam duxit in seculo, nec minus credendum, quod nunc eidem se præsentent in cœlo. Quibus tamen quamplurima subsidia pro tunc conferebat pro remedio salutis et alleviatione animarum. Quamobrem et ulterius, quod non parum admirandum, quandocumque pro debitione Religiosarum seu Religiosorum, conventuum multiplicatione, seu monasteriorum in ædificiis construendis, aliquid facultatis vel proventus necessarii minus suppetebat, vel quovis modo o deficere videbatur, quod humana fragilitate adipisci non poterat, Divina bonitas mirabiliter providebat, mittendo sibi plenario totam quantitatem pecuniæ, necessariam pro complemento negotii jam intercepti, et hoc in numero pluries, videlicet summam quingentorum aureorum, perfectorum in quantitate, pondere et pulchritudine singulari. Ex quibus et dictus consueverat expedire negotia, quam facere posset ex alia quantitate similive pecunia humanitus acquisita vel procurata ; quamvis etiam foret in quantitate dupla. Et quamdiu denarii prædicti divinitus emissi seorsim a reteris sequestrati permanebant, in sua conservabantur pulchritudine nec non et bonitate : cum vero aliis jungebantur seu permiscebantur, tunc illis per omnia similes effecti sunt. D

---

a *Educta fuit a memorato Henrico de Balma Confessario extra regnum Francie ad castrum Balmum, et receptu in ædibus Alardi de la Roche fratris dicti Henrici, cujus filia Odilia institutum B. Coletæ assumpsit. Ita Jabobus Fodoretus et ex eo Abbavillæus.* — b *Gebennæ seu Gebenna status ævi scriptoribus est, quæ antiquus Graecia, urbs olim nota ad lacum Lemanum, aliquot antiquorum Regum Burgundionum sedes, proprios etiam aliquot antiquorum Regum Burgundionum sedes, proprios etiam Comites quam plurimos habuit, ex ultimis fuit Amedeus IV, qui ex Mathilda de Bolonia plures genuit liberos, in quibus penitus defecit masculi proles tam antiquæ familiæ Gebennensis, ultimus fuit Robertus, qui Petro fratre absque prole mortuo anno 1392 aut sequente successit, jam tunc Antipapa Clemens VII dictus, quo anno 1393 e viris sublato, successit ex horum sorore nepos Imbertus de Villarnis, qui iterum anno 1400 vita functo, substitutus olim de Villarnis ejus patruus, anno sequente hunc Comitatum Genevensem vendidit Amadeo VIII Duci Sabaudiæ, cujus conditionis charlam edidit ante citatus Guichenon pag. 259. At Blanchia dicitur tunc Comitissa, ad est anno 1407 quod nata forsan ex dicti Amedei liberis superesset. Marcus Hyppolitus Comitissam appellat Vesontionensem, sed se postmodum corrigit cap. 28.* — c *Balma nomine plura loca fuerunt in illis partibus, aliqua in monte Jurensi inter rupes et cavernas, ubi S. Romanus Abbas Jurensis, ita ad hujus Vitam 28 Febr. dictum est, varias suæ aliisque Sanctimonialibus monasterium extruxit : alia duo loca Balma nomine indicavimus 13 Januarii ad Vitam S. Lutfridi Abbatis, ex quibus celebrior Balma ad Dubam fluvium Vesontionem inter et Montem-Belvardum, ob eundem Virginum, vulgo Baume les Nonnains dicta : at quæ hic videtur intelligi, ob sequentia de sepulturis in conventu Polyguicensi, est Balma civium, in territorio Polyguicensi non procul Genera, et tufa inde 88 dicitur sita in patria Gebennensi.* — d *Bulla Pontificis signata fuit 26 Januarii anni 1408 hoc exordio, Dum attenta meditatione pensamus. Abbavillæus pag. 141.* — e *Conventus erat Urbanistarum, quæ consuescerant in hanc reformationem receptis duobus, quibus per dictam Bullam Pontificum permissum fuit in antiqua consuetudine vivere assignatis necessariis. E cedibus Urbanistarum auctoritate Legati Apostolici, et Theobaldi Archiepiscopi Vesontionensis aliorum duo Sacerdotes, qui Missam celebrant apud Celestinos.* — f *Mathildis filia Amedei Principis Achaiæ et Pedemontii, et Catharinæ filiæ Amedei Comitis Genevensis, dictus Blanchia materiera erat.* — g *Napla Ludovico III Electori Palatino Rheni, Barbato cognominato, cujus contractum matrimonialem, signatum 30 Novemb. anno 1417, edidit etiam Guichenon in dictis Probationibus pag. 128.* — h *Poliginum civitas liberi Comitatus Burgundiæ, ubi conventus tertius extinctus anno 1415, sumptus conferente Margarita Bavara, Ducissa Burgundiæ, uxore Joannis Intrepidi, a quibus Philippus Bonus procreatus.* — i *Alemannia more Francico pro Germania sumitur, et intelligitur potissimum Conventus Heidelbergensis a Mathilde Ducissa dotatus.* — k *Lingua Occitana, quæ passim Languedoc dicitur, quod ibidem annuerent per particulam us, ut Franci per oui. Separatur autem a Francia, quod hæc tantum sub S. Ludovico et posterioribus Regibus esset adjuncta.* — l *Erant vivente B. Coleta monasteria conventus 18, supra a nobis commenti.* — m *Cordula, quasi parva corda, ex voce chorda. Unde et Religiosi Ordinis S. Francisci Cordularii variis in locis appellantur.* — n *Et his fuerunt Sorer Joannæ de Jor, quæ Auronæ mortua apparuit ei Vesontione, Fratre Guilielmus Turcul, et aliqua Abbatissa per 7 annos amota catenis, morbo collisa concrepitantibus. Abbavillæus pag. 180. et segq.* — o *MSS. Cocuad et Rubea-vallis sollicite forsan legendum*, non deficere.

Genevæ sub propriis Comitibus,

habitum assumunt e vestigio illustribus,

deinde sub Sabaudis.

etiam aliorum Ordinum.

Balma

Mathildis Sabaudæ,

nupta Ludovico Palatino.

Lingua Occitana

cordula.

Paupertatem ad imitationem Christi

Matth. 3. 5 et S. Francisci

amplexus stricte observat,

CAPUT VIII.

De sua cordiali dilectione sanctissimæ paupertatis.

Præ ceteris virtutibus, quas Altissimi Dei filius Dominus noster Jesus Christus de secreto mysterio suæ benedictissimæ Deitatis in hanc contulit vallem miseriæ, machinæ scilicet mundialis, elegisse tam verbo quam facto cognoscitur amorem et observantiam altissimæ paupertatis : de paupere Matre nasci, pauperes discipulos eligere voluit ; exordium sermonis in præsentia cunctorum assumere decrevit, dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, et in eadem, tamquam fundamento primo totius perfectionis, Pater noster gloriosissimus S. Franciscus fundare primum et secundum Ordines, quos Apostolicos et Evangelicos nominamus, ratione conformitatis, quam gerunt ad vitam Salvatoris et sanctorum Apostolorum, omnino decrevit : et in hoc differunt a ceteris Ordinibus per quamdam supereminentiam singularis et virtuosæ strictissimæ paupertatis. Hanc siquidem paupertatem sanctissimam, velut apicem religiositatis, Virgo prudentissima

A prudentissima Coleta prædilexit semper, et a principio usque ad finem stricte servavit. Pro qua patrem matremque derelinquens, facultatibus cunctis plene pauperibus distributis, numquam post ejus vocationem ad Evangelica consilia, usque ad ultimum vitæ terminum, nec pro qualicumque frigiditatis algore, pro tegumento sui corporis habere voluit, nisi præcise quemdam habitum pauperem et *a* repetiatum, et unicam *b* tunicellam simplicem, nec duplicatam, simplicique *c* mantello contenta. Nec dictum habitum deferebat unquam integraliter novum, sed in parte vel in totum de veteri panno consutum, et pluries ab aliis delatum, et ex parte consumptum vel disruptum. Semel autem contigit propter excessivam frigiditatem temporis, quod Sorores pietate permotæ, tunicellæ suæ manicas, ipsa penitus ignorante, duplicarunt. Quo percepto, post primam resumptionem tunicellæ prædictæ, factum abhorruit, tunicellam deponens, ampliusque recusans illam assumere, donec illa duplicatura fuit penitus abscissa.

contenta simplici tunicula et pallioło
a
b
c
e vetere panno:

48 Calceamentis autem nullo tempore, sive hyemis sive æstatis, nec qualicumque loco, intus vel extra, sana neque infirma, utebatur : sed semper et ubique nudis pedibus incedebat, et, quod mirabilius videbatur, numquam ad ignem se applicabat pro quacumque frigoris asperitate, neque videre ignem seu sentire poterat, excepta candela. Velis et *d* capitegiis utebatur humilibus, simplicibus et pauperibus, plus gaudens, præ ceteris in magis repetiatis. Modico stramine pro lecto utebatur, desuper quodam simplici coopertorio cooperto, cum sacculo paleis pleno pro suo cervicali. Istis præcise lectisternis uti solebat : quamvis tamen ibidem nihil vel modicum quiescere videretur. Qualicumque vero necessitate seu gravi infirmitate molestaretur, seu incessanter vexaretur; numquam uti voluit lecto, nec pulvinari de pluma : quin potius in ultima decumbens infirmitate, qua Deo spiritum reddidit, pro sublevamine laboris importabilis, quo vehementius angebatur, appositum fuit capiti suo quoddam pulvinar parvulum de pluma : quæ, quamvis oculos totaliter clausos haberet, præsensit in spiritu : signo patenter innuens, quod inde amoveretur.

nudis pedibus incedit:
B
ad ignem non venit:
d
dormit in stramine,
moribunda accusat pulvinar e plumis

49 Oratoria vero, quibus per diem communiter utebatur, Missas auditura et sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum recepturа, volebat esse parva, pauperrima, strictissima et submissa, quæ si aliter se haberent, numquam erat ibi consolata. In pluribus autem conventibus oratoria jam prædicta sic constructa fuerant, quod vix se poterat in eis erigere seu elevare, magisque videbantur e tuguriis vel tugurii abditum vel antrum, quam habitationes rationabilium personarum, in quibus libentius morabatur, et consolationibus amplioribus jucundabatur. Et juxta conscientiæ propriæ sentimentum constructura grandis ædificiorum et copiosa sibi multum displicebat : de parvitate enim nusquam fuit conquesta, quin potius judicaret talem esse minus pulchram et solennem. Et dicebat exhortando, quod adinstar benignissimi Salvatoris, qui non habuit ubi caput reclinaret, Sorores deberent contentari pauperculis et simplicibus habitaculis pro necessitate tantum, curiositate qualibet abjecta : libentiusque manebat in parvis conventibus, et in parvis villis sive locis, quam in magnis, amplis et spatiosis. In itinere constituta non libenter hospitabatur in alta vel spatiosa camera, sed magis ibidem perterrita vel timida, vix audebat oculos in altum levare. Applicans autem ad conventum aliquem noviter constructum, si quid ibidem conspiceret contrarium paupertati, non poterat pati nec sustinere, nisi omnino destrueretur.

amat oratoria submissa,
C
et paupercula edificia et loca

50 Dominus Deus ab infantia contulerat ancillæ suæ virtutem nobilissimam miserationis et liberalitatis erga pauperes indigentes, quæ secum crescens ab infantia duravit usque ad mortem. Nam in ætate juvenili scholas frequentans, quæ sibi pro jentaculo præsentabantur a parentibus, libere ceteris parvulis distribuebat. Similiter faciens de rebus mandibilibus in domo secrete repertis, communicavit pauperibus et egentibus, inquantum fieri poterat sine reprehensione. Distributis vero facultatibus sibi competentibus, et jure paterno vel materno satis amplis et fertilibus, numquam exinde quidquam retinere voluit per se, nec pro usu proprio, nisi tantum necessaria pro stricto cooperimento, vel pro divino Officio devote recitando. Si quando vero Fratres aut Sorores conspiceret necessitatem patientes de aliquo bono sibi collato, multum caritative concedebat illud eisdem, sive foret habitus sive tunica vel mantellus, aut breviarium, aut *f* collectarium, et sic de similibus, intantum quod sæpe manicas habitus sui dissuebat, et indigenti porrigebat, et aliquando de panno, differenti satis a tunica vel habitu, resuendo vel reuniendo, sicque districtæ necessitati providebat : diligenter satagens præsens esse, cum scinderetur habitus tunicæ vel mantelli Fratrum vel Sororum, tum amore caritatis, qua desiderabat eisdem provideri, tum zelo paupertatis, quam formidabat longitudine vel latitudine dictarum vestium aliquatenus ladi. Parvas autem petiolas panni, quæ remanebant, instanter colligebat vel recolligi faciebat, in necessitatibus occurrentibus implicandas : de quibus habitum suum repetiabat, sic quod interdum ferre centum de talibus petiolis apparebant in eodem : sicut patuit in illo habitu, quem in ultimo decessu deferebat.

D
AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.
misericors erga pauperes, in domo parentum solita eis dare jentaculum suum, aliove cibos
in monasteriis de suo alias necessaria procurat
f
E
in vestibus aliorum studet et caritati et paupertati:

51 Et cum super omnia desideraret, et placabiliter acceptaret habere libros necessarios pro servitio divino, propter quod in diversis regionibus eos perquiri faciebat, et deposcebat ad cultum divinum perfectius adimplendum : verumtamen cum ad manus ejus pervenerunt, pro usu suo proprio personali, quod multoties accidebat ex parte potentum Dominorum et aliarum notabilium personarum, tales libros etiam valde necessarios liberaliter communicabat, et plene condonabat : et exinde compellebatur necessario mutuo recipere aliunde, pro servitio divino persolvendo. Quod contigisse probatum est in extremo termino vitæ suæ. Plures etiam personæ notabiles statuum diversorum, attentis magnis et arduis negotiis earumdem, pro Dei reverentia salutegue suarum animarum, pro conventibus ædificandis, plurima conferebant secundum majus et minus, juxta facultatem majorem et minorem, alii aurum, alii argentum, alii pannos vel *g* jocalia, et ita similia : de quibus numquam pro persona sua retinuit, usque ad valorem acus, sive magnæ quantitatis fuerint donaria sive parvæ : maluisset enim mori, quam eleemosynas pro Deo gratis concessas aliter implicari seu dispensari permisisset, quam in hoc pro quo fuerant collatæ. Quæ vero concessæ fuerant in favorem suæ propriæ personæ, exponebat venditioni, convertens omnia generaliter in reparationem et ornatum Ecclesiæ sanctæ Dei, ut perfecta sanctissimæ paupertatis amatrix nihil sibi retinens. Hujus enim pretiosissimæ margaritæ, adinstar S. Francisci, magis cupida fuit, quam aliquis homo mundi extiterit divitiarum.

libros pro Officio divino sibi conquirit:
sibi datos aliis communicat:
E
nihil sibi de eleemosynis reservat
g

52 Et aliquando cunctis expositis, nihiloque sibi retento, Altissimus illi compatiens, piusque provisor pro tunc Ecclesiæ suæ pecunias tam missi suæ necessitati concedentes, summam videlicet, *ut* præfactum est, quingentorum scutorum auri pretio, et optimi valoris, ponderisque sufficientissimi, quam summam juxta se reperire consueverat regrediens ab oratione

pecuniam missi sibi pro ecclesia accepit

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS

A oratione, et illam diligenter et stricte custodiens, cavebat omnino, quod nisi justis et legitimis negotiis expenderentur. Etsi de cæteris antedictis bonis nihil sibi penitus appropriare volebat, nec eo amplius de talibus aliquid sumere pro se quovis modo, quantumlibet etiam minimum, præsumebat; sed tamquam nihil habens, hoc ipsum nihil habere pro magno domino reputans ac digna potestate, nihilque præterquam commissionem, fatigationem, dispensationem, sollicitudinem, et conservandi pœnam vel administrandi, secundum quod in ea Spiritus sanctus dictabat, sibi adscribere voluit. Nec unquam in extrema paupertate et penuria constituta, in aliquo diffisa est de divina bonitate, quæ provideret sibi et suis abunde de necessariis, et hoc, si fideliter observarent vota suæ sanctæ Professionis, quod pluries accidit experientia certa firmatum et probatum.

53 Evenit semel in partibus Occitanis multitudinem non modicam gentium armorum, ibidem gravamina et discrimina ultra modum enormiter inferentium adventasse, sic quod nullus egredi poterat vel audebat *h* forestas, villas, civitates, vel castra. Propter quod Fratres administratores pauperum Sororum

B Ordinis S. Claræ in conventibus ibidem situatis, quamvis indigerent summe necessariis pro sustentatione vitæ communis utrorumque, terrore prædictarum gentium accedere non poterant nec audebant pro petendis eleemosynis. Confidebant tamen utrique tam Fratres quam Sorores, juxta doctrinam Christi ancillæ, de divina misericordia nec quam defutura statim summ et victum plene pro posse suum observantibus, quæ quidem tunc doctrina desuper meruit verificari. Nam confestim venit vir albis indutus, omnibus ignotus, portans saccum panibus pulcherrimis et albissimis omnino repletum, qui boni mirabiliter erant et sapidi, de quibus sufficienter provisum est toti conventui, donec superna miseratio remedium aliud adjeret opportunum. Et sicut de viro prædicto nesciebatur unde venerat, sic neque scire poterat, neque scitum est, quo abscessit: nam statim evanuit ab oculis eorum.

54 Alio quoque tempore, ancilla Christi moram trahente in territorio Nivernensi, tanta ibidem vigebat grani seu *k* bladi penuria, quod, cum secum haberet Sorores ad sufficientiam pro diurnum conventuum provisione, præ nimia multitudine personarum in illo conventu tam intus quam extra residentium, tantæ necessitati subjectæ fuerunt, quod farina præcorum necessitate et sustentatione consumpta penitus, compulsæ sunt panem facere de rudi materia penitus imperfectum, sed et indecente enimestum cujusvis personæ seu creaturæ rationalis, puta de furfure, de quibus panibus omnes refectæ considabiliter et cum dulcore et sapore fuerunt, intantum quod plus quam de pane triticeo se novarant plene refectas. Et ultorius quadam Religiosas colligebant grana bladi, quæ ceciderant sub areas seu scrinia, in mundando legumina et olera vel alias sparsa, de quibus, ut poterant, escas componere solebant. Quibus mixtis cum aqua et modico salis, exinde coctis, utebantur parco simul et *l* patantia, cum grandi stupore mirantes, quæ tantum in eis saporem et consolationem refectionem cœperunt ut viderentur numquam similem vel majorem in quibuscumque cibis, etiam laute paratis et exquisitis, gustus dulcedinem reperare. Et quod plus est quædam ex illis in mundo valde deliciose nutritæ firmiter asserebant, se numquam in seculo sapidius epulum seu dulcius degustasse.

55 Vice quadam dispensatrix conventus, nomine Soror Joanna *m* Rubardela, pro quibusdam indigentibus accesserat quæsitum aliquantulum de vino. Qua dictum vinum hauriente, contigit Matrem Coletam B dictam dispensatricem sono campanellæ festinanter ad se vocare. Ipsa vero dispensatrix audito sonitu festina cucurrit, clausorium vasis aut spinam ex oblivione secum in manibus deferendo: quapropter vinum totum effusum est per pavimentum domus. Quæ quidem dum Matrem allocuta est, dictum clausorium in manu sua cernens, mox stupefacta ad cellarium cucurrit, dolium quoque illud unicum totum evacuatum reperit et effusum. Qua de re non parum tristis, corde desolato Matrem adiit, culpamque suam humiliter recognovit. Cujus dum cordialem Christi ancilla cerneret dolorem, eam pie quietans ait: Vade secure; ne dubites, Filia, hauri mihi vinum. Qua respondente, quia nihil de vino remanserat; iterum replicando dixit: Vade in nomine Jesu Christi: vade confidenter. Quæ statim obediens, vas plenum et superefluens vino adinvenit. Mirabile utique, quia tam optimum et perfectum erat, quod juxta bibentium dictum omne aliud bonum vinum, quod unquam biberunt, gustu excedebat.

56 Pariformiter ad majorem evidentiam et securitatem Providentiæ Divinæ, numquam deficientis fideliter sua vota servantibus; vice quadam humilis ancilla prædicta facere disponerat scindi pro Fratre quodam novum habitum, quo satis indigebat. Et ad hoc vocavit aliam Fratrem Andream in arte sartoria expertum, pannum illi præsentans, quem arbitrabatur posse sufficere pro habitu complendo. Qui Frater sartor, quantitate panni considerata, reperit pannum nullatenus posse sufficere pro tali habitu, etiamsi superadderetur adhuc ultra completa. Reversus igitur ad parvam ancillam Domini nostri Jesu Christi, demonstrare cœpit evidenter illius panni districturam, et impossibilitatem efficiendi talem habitum, qualem ipsa poscebat. Quæ tunc quasi subridens; confidenter respondit: Vade Frater, et ora Deum: et postmodum revem: tu trahes ex uno latere pannum, ego autem ex alio latere, providendo si poterit elongari. Revenit Frater, sciuditur pannus in præsentia Matris, cujus meritis cooperante Domino, nedum sufficit, sed superabundavit panni quantitas habitu completo, non olum juxta mensuram congruam, sed excedentem, sic quod necesse fuit illum habitum rescindere, propter excessum longitudinis, et latitudinis ultra morem debitum et communem, in quo discouveniebat sanctæ paupertati.

In necessitate fidit Deo.

h

multitudo circum conventum grassantibus: caritas panes adferuntur

i

k

in annona caritate.

panis e ulli materia optime sapit.

l

m

Vas, e quo omne vinum effluxerat, divinitus repletum:

E

panni defectus ad habitum conficiendum, divinitus supletur.

a Repetitum *Gallice* rapiece *a vocabulo* piece, *quo pars ab toto dirupta intelligitur, hinc infra num.* 101 petia, *et num.* 50 parva petiola *pro parte simili abscissa, et* peiare *et* repetiare, *quando ex pluribus compagitur partibus.* — b Tunicella *hic pro tunicula sumitur. Ubique Episcopus in solemni sacrificio* tunicella *et* dalmatica, *caudatu et tunicella, dalmatica minor Subdiaconi.* — c Mantellus *pro palliolo sumitur. Arnobius adversus Gentes lib. 2* mantele *dicit, et apud Matthæum Parisium Richardus I Rex Angliæ* indutus mantea *dicitur. Cuthalicon* Togulla, parva toga. Togilla mantile. *Belgis et Anglis* Mantel, *Gallis* Manteau. — d Capitegium, *passim* Capulium *dicitur, quod caput tegat.* — e Turtegetes. *Ultraject.* Curtegetes, *an quasi* turnum, *seu curtum tegetes, seu storea, sive ad explicatur, lugubria vestimenta in funebres et curtibus habitantium?* — f Collectarium, *ex quo orationes, quæ Collectæ dicuntur, solebant recitari.* — g Jocata, *mendicat et gemmat. Hic Paschalis Papa edidit Bullam contra de fundos jocalia, et postea dicuntur prohibita jocalia ablata.* — h Foresta *et* foresta *pro silva, et* Forestaria, *qui pertenent, legitur in Ebroinensi in diplomatibus S. Sigiberti et Childerici Regum pag.* 230. Forestum *legitur in Legibus Longobardicis et aliis.* — i *Scharet in concordia extracto Decreto ad confirmandas Ansoni et Rogeris a Philippo Ostrevi, eidem Philippi Comitis Nivernensis anno 1181 extracto. Apud Suricum legitur perperam* in territorio Murnensi. — k Bladum *pro frumento accipi variis monumentis.* — l Pitantia, *obsonium, aut quicibet adventitius potus escæ. Ita etiam Cassiodorus lib. 8 Miscellaneorum cap. 11, agens de pisce ab Abbate misso ait, omnes* pitantias *appetibis recusatas. Gallice* pitance *dicitur.* — m *Ultraject.* MS Rebardella, *Marcus Ulysip.* Radella.

CAPUT IX.

De sua perfecta castitate et pura Virginitate.

Castitas est virtus amicabilis, plena gaudio, reddens animam Deo proximam, amica sanctitatis, et subsidium

F

Petia et repetiare.

Tunicella.

Mantellus.

Capitegium. Turtegetes.

Collectarium

Jocalia.

F. resta.

Decesta.

Bladum. Pitantia.

A dium caritatis, sine qua dona gratiarum, sive sapientiæ sive scientiæ, prophetiæ vel eloquentiæ, nec gratia sanitatum, aut faciendi miracula, parum prosunt. Nam, ut ait Gregorius : Bonum opus nihil est sine castitate. Qua decenter ornata non mediocriter extitit, mente pariter et corpore vernans et splendida, dulcis ancilla Christi per totum temporis spatium, quo vixit in humanis. Hæc enim fugiens et magno ferens odio cuncta genera vitiorum ; in speciali tamen abhorrebat et abominabatur carnalia peccata : contra quæ diligentem ponebat custodiam sensibus corporis exterioribus, tamquam januas vel fenestras, per quas ingreditur faciliter pestis iniqua mortis : propter quod illos strictissime claudens observabat, sic quod numquam, a prima cognitione usque in finem, ullus consensus vanæ delectationis vel carnalis concupiscentiæ animam ejus læsit : quin potius ab infantia cor suum ex toto dedicavit amori castitatis et pretioso thesauro virginitatis, sic quod numquam exterius ab aliquo percipi potuit signum alicujus vilis vel turpis cogitationis. Sed nec ab ejus ore verbum aliquod exivit leve vel inhonestum. Nec mirum : nam quidquid abundabat ex corde, totum relucebat munditia et puritatis nitore : et per consequens ab ore non procedebant nisi verba totius honestatis, B et sanctitatis, cœlestis conversationis et salubris ædificationis. Pro qua puritate sive munditia, semper ab ipsa mentaliter et corporaliter diligenter observata et ferventer dilecta et fideliter custodita, merito dici potest templum dignum Salvatoris Christi Jesu consecrata, nec non sacrarium et complacens habitaculum Spiritus sancti ; cum interior puritas evidenter per exteriorem notaretur. Et si fas esset dicere, post Virginem gloriosissimam Matrem Salvatoris hæc erat una illarum de purioribus et mundioribus creaturis in sexu fœmineo, compensatis omnibus, quæ possunt reperiri. Corpus namque suum pretiosum, sic erat ex pura materia confectum, carens omni macula seu deformitate, pulchrum et clarum exterius toto vitæ suæ decursu, quia virginalis puritas verissime relucebat in illa cum innocentia sive simplicitate puerili. Et quamvis esset prudentissima respectu cunctorum tangentium divinum honorem et animarum salutem ; nihilominus erat simplex et innocens adinstar parvulorum infantium respectu carnalium et mundanorum.

Castissima vixit custodia sensuum exteriorum et interiorum :

templum Christi et sacrarium Spiritus sancti effecta :

Virgo e purioribus habita,

et plane innocens :

58 Cujus rei gratia præfatos innocentes et parvulos imitabatur in gratiis et donis virtuosis, quæ sunt puritas et munditia : et quod sunt sine peccato, mutuo se libenter vident, sunt inter se familiares, sunt- C que dubitantes et timidi, non solum creaturarum rationalium et magnæ quantitatis, sed etiam irrationabilium et modicæ staturæ. Pariformiter ex conformitate, quam gerebat ad dictos parvulos in puritate corporis et munditia mentis, libenter eos videbat, seque familiarem ostendebat in dulcibus colloquiis et jocosis. Reddebaturque similis eisdem in formidine pavidoque timore, principaliter in cunctis actibus et arduis negotiis, divinum præferens timorem, nihil agens penitus spirituale vel temporale sine previa examinatione, primitus coram Deo, consequenter in corde proprio, finaliter ex consilio multorum in communi reputatione : et quod majus est, in ostensis sive inspiratis a Deo pro majori securitate consilium et votum multorum requirebat.

libenter videns parvulos ob puritatem, quos imitari studet :

nihil tenere aggreditur :

59 Nec solum timorem debitum exhibebat, respectu grandium et magnorum : sed etiam respectu debilium et minimorum animalium, quæ prætendunt aliquam impuritatem vel immunditiam, ut muscæ, limaces, formicæ, quibus aspectis terrebatur, et abhorrebat valde cum abominatione multa. Respectu vero mundorum, et quæ prætendunt castitatem, cujusmodi sunt agniculi, turtures et us similes, sum-

abhorret ab immundis bestiolis :

delectatur mundis :

me delectabatur, libenter videns, diligens et amplec- D
teus : in cujus signum semel allata sibi fuit parva quædam alauda, cui pretextu puritatis et munditiei devote afficiebatur, propter hoc quia a laude Dei dicta, quia garrit laudans Deum : nec non propter victum absque providentia, condecentem Evangelicæ paupertati, summe complacuit, libenter eam videns et ad convictum illam acceptans. Quapropter eadem avicula sibi refectiunculam assumenti mirabiliter colludebat, unguibus illam accipiens, secum comedens et bibens, private, familiariter et secure, veluti fecisset cum avibus ejusdem speciei : et plures aviculæ similes pulchræ seu placabiles ad suum accesserunt oratorium, dulciter et melodiose garrientes, sumendo familiariter et secure suam refectionem, magis quam fecissent cum similibus ejusdem naturæ. Propter vero dictam convenientiam ejus cum præfatis animalibus in puritate et munditia, pro sui vero solamine, plus tales a Deo sibi mittebantur.

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS. *maxime alauda,*

cum qua alisque comedit et bibit :

60 Semel quidam parvus agniculus præ devotione sibi fuit oblatus et præsentatus, quem tam ex caussa munditiei quam significatione agni dulcissimi, carentis macula sive labe peccati, libenter acceptavit. A quo multipliciter extitit consolata, pro tanto quia quotiescumque agniculus ille præsens erat elevationi Corporis pretiosissimi Jesu, nulla prorsus aliena inductus seu permotus industria, genua flectebat humiliter pernarum anteriorum sive tibiarum, usque post completam dictam Elevationem, qua finita surgebat.

amat agniculum in Missa tempore elevationis genu flectentem :

E

61 Alio quoque tempore pro sua consolatione, quædam parvula bestia, velut nix albissima, pulchra nimis, imperceptibiliter ad dictam ancillam extitit mirabiliter destinata : quæ nullis similis, et alias penitus invisa, non continuo, velut agniculus, cum ipsa residebat ; sed alternando vices, interdum se illi visibiliter ostendebat vel offerebat, sicut in mane vel vesperi seu similibus horis ; interdum vero disparebat. Erat autem multum placibilis et delectabilis ad videndum : propter quod plures Religiosæ ferventer optabant, eam contrectare seu manu tangere vel tenere, quod nequaquam obtinuerunt, quamvis cucurrerunt post illam. Nam antequam adipiscerentur, evanescebat, vel alicubi latitans se ab illis absentabat. Semel accidit Matrem cum filiabus concurrere, a pecorellam prætatam insequendo, ubi præcurrens dicta Mater cum prædicta pecorella, simul evanuit ab oculis earumdem filiarum, penitus ignorantium in quem finem utraque devenisset. Nulli dubium, quin bestia prædicta præsignaret aliquod secretum divinum, repræsentativum suæ mitidæ puritatis exterioris, et interioris, in albedine sive pulchritudine præmonstratis : quem quidem nitorem spiritualem Divina bonitas quadam speciali gratia manifestare voluit, nedum signo visibili dictarum bestiarum, sed magis exteriori corporis redundante nitore, qui sic mirabiliter apparebat, quod pretiosum corpus ejus redolentissime fragrabat ; odorem suavissimum, velut consitum diversis floribus, emittendo. Cibus insuper, ab ea pro sustentatione corporis susceptus, pluries exibat æque mundus et pulcher, sicut fuerat ingressus absque malo odore. Et ulterius excellentior gratia nec alias audita, quod ab infirmitate naturali, communi cunctis mulieribus, fuit semper et integre præservata, nec non a pluribus aliis immunditiis penitus aliena. Et quamvis aliorum fœtores et immunditiæ ipsam propter suam munditiam mirabiliter aggravarent ; nihilominus tamen propter illum, qui libenter sustinuit fœtores peccatorum nostrorum, dulciter et benigne ferebat tales odores.

habet quamdam bestiolam sibi familiarem, quæ, cum alii eam tangere vellent, evanescebat.

F

immunis a multebri infirmitate :

62 Duabus namque specialibus gratiis, attestantibus suæ puritati, præ ceteris noscitur extitisse dotata. Primo in quocumque statu, videlicet infirmita-

e corpore non emittit malum odorem,

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

A tis et sanitatis, sive prosperitatis aut adversitatis, nullus fœtor vel alius malus odor ex corpore suo sentiri potuit ab aliquo, quantumcumque curioso sive fastidioso, aliquatenus emanasse, nec de loco suæ mansionis nec aliis circumstantiis ejusdem : sed potius a sua nitida persona, sive de loco suæ residentiæ, continue dilatabatur suavissimus et dulcissimus odor, confortativus singulorum applicantium ad illam. Unde vicæ quædam ipsi lavanti manus suas ministrabat Soror quædam, nomine Margareta de Bellhoue, quæ reservans ignorante Matre loturam in quodam vasculo, per septennium illa clarissima mundissimaque reperta fuit, in testimonium prædictæ puritatis : de qua lotura dicta conservatrix ejusdem sæpe bibens, invenit remedia multiplicia contra suas infirmitates, tam spirituales quam corporales, exinde sibi provenire. Similiter quædam Religiosa novitia graviter patiebatur in stomacho, formidans ne propter hoc impediretur a Professione peroptata. Cujus rei gratia ministrans semel aquam pro manibus lavandis dictæ Matri, pie devoteque cogitavit aquam illam reservatam bibere spe salutis adipiscendæ ; sicut et fecit, secrete tamen : unde fuit penitus alleviata, perfecteque sanitati restituta.

sed potius suavem

morbos pellit aqua, qua lotæ manus,

B 63 Secunda vero gratia non minor priore sibi concessa, in testimonium prætendens suæ mundissimæ puritatis fuisse fertur : nam licet frequentaretur a multimodis gentibus, parvis et magnis, bonis et malis, et cum esset venerabilis et præclara facie, dulcis aspectu, placabilis et delectabilis ad videndum; veruntamen, sicut nullum alium indecenter concupivit, sic nec ab aliquo sciri potuit vel audiri, fuisse vitiose vel in malo concupitam : et quod majus est, visitantes eam, prius inflammati damnabiliter igne carnalis concupiscentiæ, post aspectum suæ mundæ sive nitidæ præsentiæ, reddebantur frigidi pariter et casti. Ad majorem vero dictæ puritatis confirmationem et manifestationem, virginitatis status et tempora, quibus illæ virtutes manu tenebantur et conservabantur, specialiter reverentia judicabat honorari.

aspectu ad castitatem alliciti

honorat virginitatis statum et tempora.

64 Similiter et personas, dictas virtutes voventes et post votum observantes, amore magno consebat amplexandas et honore reverendas. Qua de re tempus et status veteris Testamenti, quibus non vigilat exercitium præfatæ virtutis, minus reverendum existimabat tempore vel statu novi Testamenti, quo Princeps virginitatis cum sua Matre gloriosissima, ac pluribus aliis amicis suis specialissimis, præclaras virtutes approbavit, exaltavit, honoravit, et multipliciter laudavit. Et consequenter inter ceteros amicum Christi prædilectum Joannem Evangelistam, quem prærogativa virginitatis ampliore dilectione fovebat dignum, devotione speciali dulcius diligebat, et pro intercessore coram Deo singulariter habere volebat, ad tutiorem custodiam thesauri pretiosi virginitatis in vase fictili corporis humani.

et eum qui custodiam invenerunt

C

ubi post Christum et Baptistam, potissimum S. Joannem Evang.

65 Procque quidem thesauro fideliter conservando suæ primævæ juventutis in exordio cum deliberatione decrevit, se moram tracturam cum virginibus puris et innocentibus, ad evitanda quæcumque solatia, nedum turpia vel inhonesta, sed etiam matrimonialia vel conjugalia propter impuritates admixtas. Propter quæ peragenda obtinuit a Domino Papa, de suo desiderio pleno certificato, bullam plumbeam, inter cetera continentem prohibitionem, ne valeret aliqua mulier, cujuscumque foret status, Religionem Ordinis S. Claræ per ipsum reformandam deberet ingredi, nisi puella seu virgo. Quæ consequenter executioni demandata fuerunt, sic quod nulla vidua, nec alias simstra fama laborans, aliquatenus recipebatur nec recipi permittebatur. Et quamvis Deo promerentibus dispensante meritis ejus, quod quædam nobiles ac virtuosæ mulieres, quæ prius fuerant matrimonio ligatæ tunc vero relictæ seu viduæ, reciperentur ad dictum Ordinem ; numquam tamen eidem sic privatæ erant et familiares, sicut illæ quæ virginitate pollebant : nec ad receptionem illarum conjugatarum ita prompte et gaudenter se poterat inclinare, sicut ad receptionem virginum sive puellarum.

Bullam petit a Papa, ut admittantur ad Ordinem sanctæ Virginis

D

66 Et finaliter in attestationem mundissimæ puritatis et excellentissimæ virginitatis, quas eadem gloriosa virgo, nobilis ancilla Christi Coleta decenter ornata præcellenterque decorata, meruit fideliter conservare, velut thesaurum pretiosissimum Deo placitum et delectabilem : dignatus est ipse Deus summe bonus, et incomprehensibilis, et virtutis remunerator liberalissimus, ipsam præmunire dono quodam singularis amoris et inauditæ gratiæ ; *b*[desponsando eam sibi] tamquam veram et fidelissimam Sponsam, sibi conjunctam vinculo dilectionis perfectissimæ, votoque virginitatis voluntarie sibi promisso, sæpe, libenter et devotissime, signanter in manu vices gerentis ejusdem in terra, modo qui sequitur admiratione quamplurima digno. Nam missus a Deo dulcissimus ille Joannes Evangelista sanctissimus Apostolus, in eadem prærogativa virginitatis conformis, detulit eidem annulum quemdam aureum, ex parte summi Regis, illum sibi præsentans, et imponens digito tamquam ejusdem Sponsæ, qui Princeps est virginitatis et munditiei, ipsam puram Virginem sibi computando velut Sponsam inseparabilem et ceteris prædilectam. Quæ annulum humiliter cum grandi timore recepit, diligenter conservans et reverenter honorans. Pro cujus digniori custodia disposuit auro munire vel argento : sed quem manus aurificum, et argentariorum primitus non confecerant nec fabricatæ fuerant ; nullatenus voluerunt commutare, nec auri vel argenti metallum per manus eorum ad illud quovis modo potuit applicari. Hunc annulum plures Patres et Fratres, Confessores et aliæ personæ quamplurimæ viderunt oculis, et manibus contrectaverunt, unde multipliciter consolati permanserunt. Cum Fratres prædictos propter Deum vel propter sua negotia celeriter expedienda mittere decreverat ad partes remotas per vias diu criminosas, pro periculis evitandis confidenter et secrete dictum annulum super se portandum eisdem conferebat, cum quo nullum impedimentum juxta suam affectionem pati potuerunt, quin libere complerent totum iter inceptum tam in accessu quam in regressu.

b

a S. Joanne Evangelista accipit annulum,

E

cui nequit aptari custodia

eum concedit suis, ut secure perficiant iter

67 Insuper propter excellentiam suæ mundissimæ puritatis, sicut magis afficiebatur novo Testamento quam veteri, propter dictam causam etiam in eodem Testamento majore ferebatur affectione, et majore reverentia vere dilectis et amicis Dei, qui fideliter dictam virtutem manu tenere sive observare voluerunt, quam ceteris non observatoribus ejusdem, et ulterius magis complacebat inter conjugatos in illis, qui fuerant unico conjugio copulati, quam iis qui duobus vel pluribus extiterant conjuncti. Et quod plus est, matri propriæ carnali, quæ bigamiam contraxerat, in signum alicujus displicentiæ cum bona simplicitate, quadam vice ita fertur dixisse. Mater mea mallem vos semel fuisse tantum conjugatam. Cui doleter sic respondenti, Filia tunc non fuisses in seculo nata, si ego non fuissem secundo maritata : replevit. Deus omnipotens ne filiam alicujus de proximis nostris nasci permisisset, si pater meus vobis in secundo matrimonio conjunctus non extitisset.

potius amat Sanctos, qui castitatem coluerunt.

68 In principio reformationis, de qua sæpe dictum est supra, recurrebat in arduis sibi occurrentibus negotiis in suis orationibus devotis ad Sanctos Dei,

singulariter

A singulariter qui virginitatem observaverant. Propter quod minus recurrebat vel nihil, pro subsidio postulando, ad B. Annam S. Mariæ genitricem. Propter quod in oratione ferventi coram Deo, semel apparuit ei Anna sanctissima prædicta, cum ornatu glorioso, secum ducens honorifice suum totam progeniem nobilem et gloriosam, videlicet tres dignissimas c filias suas, cum filiis suis valde generosis : Quarum prima fuit, Excellentissima Sacratissimaque Mater Christi Virgo Maria, Regina cœlorum et terræ Domina, cunctorum Angelorum et omnium creaturarum, sua manu tenens carissimum et valde gloriosum infantem Dominum Jesum, pissimum nostrum Redemptorem et gloriosissimum Salvatorem. Secunda subsequens filia, S. Maria Jacobi, tenens manibus quatuor filios gloriosos, videlicet Jacobum minorem, Simonem et Judam, et Joseph Justum. Tertia vero fuit Maria Salome, manu tenens similiter suos genitos gloriosos, scilicet S. Jacobum majorem et Joannem Evangelistam. Et in hac apparitione, dicta gloriosa videlicet Anna sanctissima, manifestavit ei, quod quamvis plures extiterit matrimonio copulata, nihilominus tamen universalis Ecclesia, militans et triumphans, per suam insignem progeniem adornata fuit, et celebriter honorata. De qua

B quidem manifestatione fuit ancilla Christi dulcissima mirabiliter consolata, se reputans indebiliter obligatam prælibatæ videlicet Annæ gloriosissimæ, Mariæ genitrici, concipiens ad illam devotionem specialissimam, et humillime supplicans eidem, quatenus ex sua superexcellenti gratia placeret eidem intercedere pro se apud suam dignissimam progeniem, cum omnibus Sanctis, quatenus sibi dignarentur compati suæque pauperculæ familiæ, salubriter ad terminum reformationis a Deo sibi commissæ debitum conducendo : finaliter autem recognoscendo gratanter gratiam specialem, qua Domina sanctissima, videlicet Anna, mater Genitricis Domini Salvatoris se sibi decenter sic ostenderat, in aliquibus de suis

d monasteriis, devotione prægrandi fecit in honorem et reverentiam prænominatæ Sanctæ fundari principaliter Ecclesiam pariter et consecrari. Modo tamen singulari fecisse comprobatur in suo primitivo conventu, scilicet Bisuntinensi, per Dominum Summum Pontificem sub regimini collato, cappellam ædificem ibidem construens et consecrans in honorem et reverentiam ejusdem : in qua tumulati requiescunt quamplures de suis specialibus amicis in Domino Jesu Christo, cui honor et gloria in secula seculorum. Amen.

C a *Huic hæc vox significat oraculum : eumdem Evangelii quoque unipotum superbiæ secula fuisse et hoc loco colligitur.* — b *Desunt hæc vel simil a verbo* — c *S. Annam non fuisse nisi unius S. Joachimo nuptam, et solam post longam sterilitatem perpetuæ immaculatam ab omni labe originali Deiparam Virginem Mariam, communis omnium procauctorum et certissima sententia est, adeoque hoc ultra Marci, ad de ejus parentela, et matrimonio conjuncta, valentia simul apparuisse : quæ auctor Vitæ non satis distinxit. Ita latius explicanda ad Vitam S. Annæ 26. Julii. Hæc genealogia a Marco Ulyssiponensi omissa est.* — d *Extat ejus conventus Insimarus, cujus infra anno 705 fit mentio, vocatur S. Anna, ab templum dudum ad hujus honorem consecratum. Consule Gonzagam de origine Seraphicæ religionis parte 3 in Provincia S. Ludovici.*

CAPUT X.

De studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis, et creaturis multum utilis.

Testatur B. Augustinus, quod oratio est animæ refugium, bonis Angelis solatium, tormentum inimicis, Deo gratum servitium, perfectæ religionis gloria, laus integra, spes certa, et sanitas absque corruptione. Ideirco principalis occupatio gloriosæ Matris et humilis ancillæ Dominæ Coletæ per totum ejus vitæ spatium maxime versabatur circa Dei laudem et honorificationem ferventem et devotam orationem. Nam ubicumque foret, intus vel extra, stans et sedens, ambulans et quiescens, vigilans et dormiens, semper ejus meditatio elevabatur in Deum ; mentaliter aut vocaliter orans sine intermissione vel saltem aliquid operans boni, quod communiter dicitur oratio realis.

Inter ceteras gratias ejus cordi radicaliter impressas, erat fervens ejus desiderium, quod Deo diligenter serviretur, et idem servitium humiliter persolveretur cum cordis munditia, timore pariter et digna reverentia. A quo quidem divino servitio nullas volebat eximi Religiosas, quin ante principium ejusdem servitii vel Officii divini, convenirent omnes ad ecclesiam, suas præparaturæ conscientias, quatenus exhibere possint servitium Altissimo beneplacitum et gratum. Sed si qua foret de prædictis aliquid gerens in corde contra Sororem suam aliquam, prius quam sacrificium sanctæ orationis offerret, volebat eam et mandabat prius reconciliari cum eadem per humilem indulgentiæ postulationem.

70 Et quamvis esset debilis et gravata nimis propter pœnas, quas Deo permittente continue sustinebat, quibus licite poterat a communi servitio divino se irreprehensibiliter abstentare ; nihilominus suum desiderium et beneplacitum erat ibidem interesse die noctuque, prima veniens et ultima recedens, quousque divina dispensatione compulsa fuit aliter se habere. Et, si Deo permittente subtrahebatur a pœnis illis importabilibus, statim gaudenter et prompte festinabat ad dictum commune servitium, nec nunquam talibus pœnis gravissimis fuisset afflicta. Plures [enim] accessura [esset] ad Officium matutinale per prius a Religiosis sive Sororibus videbatur in sedili, quo residere consueverat, expectans quidam pulcher et placidus agniculus. Et specialiter corde, corpore, totisque viribus satagebat, eidem humiliter et alacriter offerre officium acceptabile, vocem exaltantem cum cordis jubilo, sic quod super ceteras voces resonans dulciter et mirabiliter audiebatur. Et mirum certe fuit, quod in principio reformationis ipsa cum ceteris divinum Officium persolvens, refertur audita fuisse speciali gratia divina per spatium unius magnæ leucæ.

71 In eodem quoque tempore, non parum perplexa fuit de modo absolvendi divinum dictum Officium in communi, pro tanto quod forma vitæ sive Regula continebat, quod Sorores facerent divinum Officium sine cantu, legendo : propter quod *a* consulere decrevit Patrem suum Confessorem, Fratrem Henricum de Balma. Quo accersito post plures collocutiones, decreverunt ambo recurrere simul ad sacrificium orationis. Quibus orantibus implorando gratiam cognoscendi modum, quo digne persolvere possent dictum Officium ad Dei laudem et salutem animarum et edificationem proximorum, audita subito fuit in modo ipsorum duorum vox quædam placabilis et melodiosa, quasi pentus Angelica, proferens modum debitum et congruum ipsis Sororibus condecentem, ad divinum Officium persolvendum. Quam quidem vocem libenter audientes, et modum diligenter attendentes, ita dulcorem illius et protractionem dulcissimam ordinaverunt divinum Officium a Sororibus esse persolvendum.

72 Semel accidit in conventu, quo moram trahebat propter pestem gravissimam tunc vigentem ; quod multæ Religiosæ penitus decesserunt ; aliæ vero infirmæ diu manserunt. Inter quas ipsa gloriosa Mater non modica fuit infirmitate gravata. Veruntamen non propter hoc ab Officio se voluit absentare, nec propter Sororum paucitatem aliquid ab eodem Officio deminuere : quin imo cum duabus vel tribus ipsa præcise omnes Horas Canonicas integre, solenniter, et devote persolvebat. Et verisimiliter videbatur

---

a S. Anna cum omni ejus progenie invisitur :

in honorem ejus templum extrui jubet :

Persecutio.

S. Anna

D AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS

frequens est in oratione :

alius eam incalcat,

cum digna ad eam præparatione :

interest communibus precibus,

E

etiam cum magnis corporis doloribus :

ab angelo adjuvatur :

auditur ad leucam usque :

a

divinum Officium methodum celebrandi docetur :

nullis impedimentis ab divini Officium diuturnum intermittit :

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

A debatur sanctos Angelos de cœlis descendisse pro conferendo sibi subsidium, adjutorium et solamen in augmentum devotionis et admirationis cunctorum audientium. Et quod mirabilius est, nunquam prædicta Mater gloriosa divinum persolvens Officium, concepit aliquod tædium vel laborem. Et quando plus longum erat vel prolixum, tunc magis complacebat, et si foret interdum prius aliqualenus desolata, tunc statim inchoato Officio confortabatur et reddebatur pacata, psallens in fervore spiritus dulciter, ac si semper videret præsentialiter faciem summi Regis. Et tunc apparebat communiter facie speciosa rutilans, claroque resplendens, sic quod sæpius obfusi erant intuentium Sororum oculos, ne præ claritate nimia in faciem ejus intendere possent. Cum vero prius exercitus, frequenter illam molestantibus, interdum impediretur a frequentatione divini Officii, pie suspirans, dulciter exclamabat dicens: Heu me, quam beatæ sunt, quæ valent indesinenter præsentes esse divinis laudibus, plus condolens de absentatione prædicta quam de pœnis et laboribus et molestiis extunde toleratis.

in oratione nunquam patitur tædium.

facie splendente apparet.

73 Cum itaque semel in visitatione cujusdam conventus reperisset unam Religiosam, quæ gravi
B infirmitate prægravata, per spatium annorum octo se penitus absentaverat ab Officio divino, propterea quod propter dictam infirmitatem deficiente voce, in dicto Officio nihil dicere aut facere valebat, quamvis non parum ex hoc affligeretur et desolaretur: cum vocatam dulciter ancilla Domini sic alloquebatur: Quare, Filia dulcissima, tandiu sic absentaris ab Officio divino? Cui pertinaci respondens illa, totum impedimentum interponit in excusationem, videlicet impossibilitatem aliquid ibidem faciendi vel dicendi. Cui Mater gloriosa sic adjunxit: Vade in nomine Domini, et sic in Matutinis hinc inde sequenti, et facias ibidem diligenter secundum gratiam a Domino tibi datam sive donandam. Quo facto, Religiosa prædicta vocem reperit aptam et desideratam multo quam in primo præhaberat. Tunc ex consequenti atque bene vel melius dictum persolvit Officium, sicut una de ceteris semper sanis. Ipsa vero Mater præter Horas Canonicas et obligatorias, infallibiliter et quotidie recitabat Officium de Pater noster juxta formam Sororum Lazarum, et Horas de Cruce cum duplicibus Vigiliis mortuorum, quasdam videlicet novem Lectionum, et alias trium tantum, et hoc pro minori Signaculo de Pater noster habebat curiosa, delerens illas secum nocte dieque, recitans de aliis absque numero sive mensura. Plures autem propter pœnas gravissimas vexata, sic quod ignoraret totaliter ubi esset, contingens eadem signacula de Pater noster revertebatur ad se, resumens de se cognitionem. Signanter autem inter orationes vocales et mentales singulariter gerebat devotionem ad Psalterium et ad septem Psalmos Pœnitentiales cum Letaniis, et numquam a juventute percurrens usque ad antiquitatem, occupationibus quibuscunque non obstantibus, omisit illa dicere. Cum vero pervenerat ad finem Psalterii, genu flectens humiliter et reverenter coram Deo præsentabat illud minus exiguum, supplicans instanter, quatenus illud recuperet, ut gratum et acceptum.

ægram ad Matutinum missam sanat

recitat quotidie varias preces præter dictum Officium

oppressa dolo tibroso ob-lectu grano Pium Rosarii sumitur

74 Et tunc inter cetera orationes consueverat hostis antiquus inferre sibi quamplurima virtutis impedimenta, quando Psalterium recitabat. Nam de morte proferenti sæpius extinguebat candelam, *b* crucibulum et oleum effundebat. Vice quadam inter alias frequenter extincta lucerna, et per oppositum per eamdem rencensa pro melioris Psalterio perficiendo, prælatus hostis intendens suæ perturbationi, prælatum crucibulum olei plenum everit, et super cedrem, in quo legebat, penitus effudit: unde non

inter preces patitur molestias diversimodas.

b

parum molestam eam reddidit, tam pro libri perditione quam pro incompleta oratione. In crastinum vero pie conquesta Patri Confessori suo de desolatione prædicta, librum, quem consumptam et perditum existimabat, illi tradidit, si quovismodo reparari poterat requirens. Quem dictus Pater reperit superna gratia penitus illæsum: unde fuit mirabiliter ipsa consolata.

D

ab his librum oleo effuso corruptum,

cœlitus reperit integrum:

75 Altera vice, postquam occupata fuerat ad devote recitandum dictum Psalterium, duo terribiles et cruenti dæmones in figuris horribilibus apparuerunt sibi, timorem et impedimentum irreferibiliter ingerentes, ne posset oblationem consuetam devote deprecationis Domino præsentare. Quibus visis, signo sanctæ Crucis se secure, confidenter humiliter et reverenter munivit, et obtulit oblationem suam modo consueto: et illi contestim totaliter evanuerunt.

dæmones duos signo Crucis fugat:

76 In cunctis etiam adversitatibus et arduis negotiis occurrentibus, ac præcognitis tribulationibus vel afflictionibus supervenientibus, recurrendum esse decernebat ad refugium humilis orationis, dicendo vel dici faciendo per suas Religiosas sanctas Letanias: quibus fidem grandem adhibebat, et singularem gerebat devotionem. Nam tempore quo per Franciæ regnum tanta vigebant discrimina e guerrarum crudelium et mortiferarum, quod nulli vel pauci audebant exire fortalitia vel munitas villas; quamvis dicta Mater esset quamplurimum timida juxta conditionem et sexum status sui: nihilominus tamen intercepit et decrevit pro Dei amore simul et animarum salute progredi per diversas et longinquas regiones, et in progressu multiplici pro securiori salvo conductu quotidie ante disgressum ab Officio, decrevit devote audire Missam Epiphaniæ Domini. Et statim post inceptum iter inchoabat sanctas Letanias, et consequenter, per Dei gratiam et meritis Sanctorum ibidem invocatorum, evadebat secure cuncta pericula, quantumcumque terribilia, et vitæ perditione digna sæpius arbitrata quorum aliqua annectentur.

multum fidit Litaniis recitatis in affli ctione:

E

c

per vias hostibus infestas Litaniis lectis secure profi.scitur

77 Exeunte namque gloriosa Matre prædicta cum pluribus suis religiosis Sororibus in quadam extranea regione, cujus idioma penitus ignorabat, et transitum facientibus eisdem per quemdam passum valde periculosum fama dictante factoque probante, in quodam nemore supervenerunt illis obviam feroces homines sagittis muniti, et balistis protensis armati: qui deliberatis animis paraverunt insidias, optantes depradari sanctissimum illum et simplicem comitivam. Et quamvis contestaretur eas ex pauperibus de mendicitate viventibus pauperculas esse, cum hoc tamen propter itineris prolixitatem et viarum asperitatem, femineamque debilitatem necesse erat, eosdem in curribus circumvehi cum apparentia satis magna. Qui terribiles viri subito venerunt suæ perversæ voluntatis malitiam ostendentes, ad omne malum parati, ceperuntque loqui ruditer, terribiliter et penitus indecenter. Tunc humilis ancilla Domini nostri Jesu Christi devote persolverat sanctas Letanias, et Apostolum more per Dei gratiam percipiebat idiomata cuncta, atque benigne, dulciter et discrete respondere cœpit eisdem. Qui subito mirabiliter ejus audita voce, mutati sunt a voluntate crudeli suæ malignitatis in piam amorem, dulcorem, et caritatem, non solum illi parcendo cum comitiva sua de malitia, quam exercere decreverant, sed etiam offerendo caritative salvum et securum conductum, ad quamcumque partem vel locum voluissent declinare: de qua quidem oblatione referens ipsa prædictis armigeris grates humillimas, absque violentia quacumque mutuo decesserunt.

latrones in silva agre dientes.

F

lectis Litaniis.

et divinitus intellecta lingua extranea.

cunctis aliaquin in multis communia.

78 Alia siquidem vice cum ipsa personaliter duceret

A ceret cohortem quamdam humilem Religiosarum ad unum conventum seu monasterium novum constructum, transeundo per quemdam passum silvestrem et extraneum, præsentiens in spiritu periculum aliquod imminere, mandavit Sororibus sanctas Letanias

lectis Litaniis.

Deo devote præsentari. Quidam autem vir, nobilis quidem genere, sed horribilis corde, suggestione diabolica sanctis ejusdem Matris operibus obex et fortis adversarius, per aliquos ex suis servitoribus explorari diu persequendo malitiose præcepit et mandavit. Qui maligni satellites de mandato prædicto dictam Matrem cum ejus comitiva fecerunt ibidem arrestari, donec præfatus nobilis cum ejusdem complicibus ad locum illum pervenisset. Qui tandem applicans festinanter ad eumdem locum, manifestavit exterius cordis sui malitiam, proferendo verba carnalia et penitus inhonesta. Quibus verbis indecentibus postquam ipsa humiliter et decenter respondit; equi prædictorum malignorum satellitum pervenerunt immobiles, ad currum nullatenus appropinquare valentes, nisi ligati forent pedibus ad terram, quamvis ad retrocedendum leves essent et ad currendum apti.

evitat castitati insidiantes, eorum equis immotis redditis:

79 Altera quidem vice Matre gloriosa prælibata revertente de collocando Religiosas in nonnullis

B conventibus noviter constructis, ipsa arbitrante cum suis per viam progredi securiorem pro periculis et discriminibus hujusmodi plenius evitandis, accidit, ut inter pejores et crudeliores multo in numero deveniret, saltem ita prope, quod faciliter currum, quo

alios prædones videns,

vehebatur, inspicere possent: qui mente deliberaverant ipsam penitus depredari. Propter quod aliqui de pejoribus ipsorum a ceteris discesserunt, pro dicto malitiæ complemento citius assequendo ad ipsam accedentes. Quæ confestim hæc percipiens in spiritu, Deo se recommendavit. Letaniis inchoatis festinanter. Quo facto maligni pugiles tanto fuerunt terrore concussi, quod velut ab adversarius vehementissime fugati retrocesserunt, aciei ceterorum se libenter adjungentes, nunquam ad eam de cetero reversuri.

inchoat Litanias,

eosque fugat

80 Ulterius a simili cum semel pro certis necessitatibus accederet visitatum aliquos de suis conventibus, essetque compulsa transire vel fines vel extremitates patriarum diversarum, in quibus multitudo numerosa, terribilis et fortis armigerorum castrametabatur; in mente recognoscens sibi cum suis perturbationem affuturam, se Deo recommendans, recitari mandavit dictas Letanias. Et paulo post obviavit terribilioribus et magis perversis hominibus

Iterum lectis Litaniis,

C de prædictis, qui nimis procaciter Joquebantur eidem cum suis Fratribus et familiaribus, communantes aliquos se interfecturos, alios carcellos abscissuros, ab aliis equos vel alia deprædaturos. Quibus audens, humilis ancilla Christi plene confidens de Divina misericordia meritisque Sanctorum, quæ quasi pia, dulcis, et caritativa mater quam Fratres suos et familares discrimen aliquod vituperabile pati (ad instar Salvatoris Domini dicentis persecutoribus suis: Si me quæritis, sinite hos abire)

præmissis aliis,

Jo. 18. 8

ipsa fecit omnes præcedere Fratres et familiares, et remansit cum Sororibus, parata mori sola pro omnibus. Et tunc Deus eam mirabiliter conservavit, conferens ei tantum vigorem et audaciam in corde suo, quod nihil dubitabat affuturum; et tam ferventem eloquentiam in ore, quod nullum malum neque vituperium intulerant sibi neque Sororibus suis Religiosis, sed tandem venenum postulantes, ejectos et alio pencus ablata restituerunt. Quamvis Dominus, qui vindex illorum est, qui persequuntur suos fideles amicos, talem inde vindictam recepit, quod infra terminum octo dierum, pro aliis demeritis seu flagitus perpetratis, fuerant in patibulo suspensi, publice confitentes et recognoscentes, quod de quibusdam malis commissis nullum sic gravabat conscientias ipsorum, nec tantum displicebat eisdem, sicut perturbatio, quam fecerant ancillæ Christi Jesu, arbitrantes insuper illam præcise fore causam, propter quam Judex supremus voluit eos tali morte puniri.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

prædonibus paullo post fugatis:

81 Adhuc super eadem materia non est prætermittendum, quod tempore magni dissidii sive guerræ regni Franciæ, ipsa morum trahebat in conventu Sororum in quadam parva villa, quæ multum gravabatur occasione prædicta, semper in periculo captionis et destructionis, nisi Deus meritis ancillæ suæ remedium apposuisset. Nam pluries viri bellicosi in manu valida secreto venerunt, pacto firmato capiendi caute sive dolose dictam villulam: sed statim ipsa præsentiebat in spiritu factum propositum vel accessum prædictum, et incontinenti statu Letanias inchoabat vel inchoari faciebat. Quibus inceptis, prædicti malefici, tanquam majorem fortitudinem gentium oppositarum sibi vel adversantium arbitrantes contra venire pro resistentia faciendæ, festinanter redibant, et sic prædicta villa suis sanctis meritis extitit præservata. Cujus rei gratia memoria communisque fama perseverat ibidem, quod prosperitas et conservatio præfatæ villæ ab ejusdem meritis procedit et perdurat. Nam, sicut dictum est, oratione finita vocali, subsequebatur mentalis, et sic orando semper complacebat et consolabatur, asserens quod absque oratione nemo proficere potest, et sic exhortabatur Sorores se semper occupare in sacrificio sanctæ orationis.

Iterum legens Et animas conservat locum a depredatione:

E

82 In prædictis autem orationibus mentalibus, quibus frequenter occupabatur, omnes curas sive sollicitudines inutiles extra se repellebat, omnesque vires sensuales ac corporeas, et virtutes naturales recolligebat, exponens illas ad perfecte cogitandum de Deo, nec non ad ferventer orandum cum affectione vehementissima, sic quod tota rapiebatur et elevabatur in illum, nihil sentiens nec percipiens corporaliter, velut pura mortua, de cunctis exterioribus, quæ circa se tunc agebantur. Et interdum in tali statu permanebat per sex horarum spatium, aliquando per decem vel duodecim, nihil sentiens de foren-ibus, ut dictum est: sed tandem ad se reversa, se parvo spatio credebat vel arbitrabatur ibidem fuisse, licet reperta fuerit aliquoties in tali raptu perdurasse per unum totam diem, sæpissime pro majori parte noctis, et sic mentaliter orabat, nec dormiebat somno corporali, nisi valde parum, sic quod aliquoties in octo diebus vix dormiebat per unam horam. Nam Psalterium vocaliter recitato cum canonicis Horis, reddito tempori sive intus sive foris occupabatur in oratione mentali. Veniens ad hospitium de vico, ceteris requiescentibus, pro recreatione corporali vigilabat plurimum et gemens, et Deum ferventer exorans absque dormitione.

virtutes omnes colligit ante orationem in extasim raptus

per plures horas,

aut integrum diem:

F

parum dormit,

83 Quanto vero virtutis et efficaciæ ferventes et cordis penetrantes exstiterint orationes prædictæ ancillæ placent Altissimo per experientiam gratiam quibusdam ex Sororibus suis ostendere mirabilibus et evidentibus signis. Nam videbatur eisdem, quod lucidus videretur quandam facem ignitam, ex ejus ore procedentem, lucidam et resplendentem, sic in altum ascendentem, quod cœlos tangere videbatur. Insuper quod orationes præfatæ, tanquam acceptatione dignissimæ, pervenire merebantur ante conspectum Divinæ majestatis. Et interdum apparebat eisdem, quod tempore suæ ferventissimæ deprecationis ejus oratorium velut ignis incendium penitus arderet, et si quis apprehenderet ad extinguendum ignem illum subito apparentem, subito disparebat. Semel tamen est repertum velum ejus combustum,

cum

ejusque ad cælum,

oratorium conflagrare:

A AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

cum tamen ibi nullus ignis adfuisset. Quædam similiter ex Religiosis prædictis, quadam vice per inadvertentiam introivit locum oratorii, cum ipsa ferventer oraret coram Domino, subitoque vidit illam tanta pulchritudine tantoque splendore nitescentem, quod statim cecidit in terram, velut examinis effecta. Quam ancilla Christi videns in tanta necessitate, pervenit ad illum de accessu reprehendens eam, postmodum dulciter cohortans ipsum, etiam vires resumpsit. Quædam etiam Religiosa, dicta Soror Coleta de Planis-Cubatis, visit simul, existente matre in orationis fervore, quendam solem magnum et resplendentem, oratorium totum illustrantem, ab ejus ore procedentem. Et insuper cum elevatione capitis et spiritu in ejus ferventissimis orationibus ad Deum, plurie. vise fuit a prædictis Religiosis corporaliter elevata sic in altum in aera, quod ipsarum pectus frustrabatur intuitus, ab earum oculis evanescens: unde pro certis causis extitit a Deo cunctis revelare, quod sic etiam in arbitrio proprio fuerit plures in Dei orationibus elevata, quodcumque vellebat, et protendisset brachia, valuisset manibus tangere celum.

B *vel procedere conspicitur:* *elevatio aranis in aera:*

84 Inter cetera vero requestas et supplicationes, quas Deo faciebat, principaliter exorabat pro pauperibus peccatoribus et delinquentibus, ut converterentur. Et quidem inter plures revelationes, quas Deus per eam presentem gratiam patefacere dignatus est egregio Doctori, præcellentique tam verbo quam facto ex Ordine Prædicatorum Magistro, Vincentio recolendæ memoriæ, fuit notitia prænominatæ Matris, quam velut in spiritu genu flectentem humaliter in conspectu supernæ majestatis et Divinæ bonitatis, supplicando ferventer et devote pro peccatis et delictibus suæ pauperimæ plebis. Cui miserioris Pater se pondere gravabatur. Filia quid vis me facere? Nam dictum aboli, injuria et vituperia patior, et sustinere ab illis non cesso. Quotidie me tentant, et indesinenter laceront mentatine, velut canes in macello, me blasphemantes et abnegantes meque præcepta tam grediente. Et propter eam visionem et præhabitam commentionem, quam Dei sponsata Doctori voluit intimare, se transtulit de partibus Aragonum ad regionem Gallicanam, et egressa inter ad Ducatum Burgundiæ, propter eandem ipsam visitando. In qua quidem ve tatoque miserias habuerunt inter secollentia ac utiles, et receperunt a divina bonitate plures spirituales consolationes. Alio quidem tempore Mater prædicta ferventer deprecanti Virgini benegloriosissimam Matrem Domini Salvatoris, quatenus intercedere dignaretur apud suum carissimum filium, ut quem misericorditer parceret suo populo pauperrimo, placentatis ibidem sibi fuit quidam dicere, pavis petit carnium, quasi forent unius infantis parvuli, repletus, cum re potestone per modum, qui sequitur: Quomodo requiram ego filium carissimum pro talibus, qui quotidie per offensas, injurias et horrenda peccata commissa, quantum in ipsi est, ipsum minutatim dilaniant, quam hæc carnes, quas in hoc vasculo conspicis, laceratæ dilaniatæ, propter quod longo tempore pertulit in corde suo grandem tristitiam et dolorem.

C *rogans Deipar. sam Virginem,* *in visione carnium sacrarum,* *quo scil peccatores ita crudeli carnem Christi:*

85 Inter Solitegia et Commemorationes, quas præ devotionem, inter agebat, lacerant, scribset de Passione Domini Salvatoris, de Annuntiatione ejusdem, et de omnibus Sanctis. Unde sine defectu quotidie pro Officium divinum dicebat, et diet facie bat per omnes conventus pro Commemoratione dicte Passionis Antiphonam: Christus factus est pro nobis obediens etc. et Orationem. Respice quæsumus, Domine etc. et pro Commemoratione dictæ Annuntiationis Antiphonam Gabriel Angelus, et Orationem: Gratiam tuam quæsumus. Et pro omnibus Sanctis Antiphonam: Angeli Archangeli. Et Orationem: Omnipotens sempiterne Deus, qui nos omnium Sanctorum. Et cum prædictis Commemorationibus, per longum temporis spatium, recitabat ultra canonicum Officium divinum, quod est obligatorium, Horas ordinarias solenniter omnium Sanctorum. Quando vero morabat in conventu Bisuntinensi post Completorium, in cappella sanctissimæ Annæ per Fratres decantari faciebat prædictam Commemorationem omnium Sanctorum. Et causa, propter quam libentius flagitabat Officium et Commemorationes prædictas, quam talis erat. Nam postquam Anna sanctissima apparuit eidem in propria persona, cum ejus nobilissima progenie, cui se corpaliter sanctaque sua regula recommendavit, in quodam suo rapto; divina cooperante gratia, fuit sibi patefactum de sollicitudine diligenti, quam eidem Sancta gerebat pro suis expeditionibus exequendis. Et ultra fuit sibi ostensa prælibata Domina sanctissima lætanter et gloriosa, superinduta quodam habitu lucidissimo splendide renitenti, secum ferens vasculum sive discum plenum auro purissimo: in quo quidem vasculo membrabat, et continue procurabat apud Sanctos gloriosos et Sanctas Paradisi suffragia caritatis et piis orationes ad ipsum Altissimum, quatenus propitiari dignaretur ancillæ suæ, utegus sanctum desiderium impleretur, et omnis ei sibi divinitus facta, ne non per eam incepta, fructuosum sortiretur effectum.

D *et omnibus Sanctis, aut officium de omnibus Sanctis,* *recitatio ad ultimum S. Annæ* *patrocinium Sanctorum implorantis.*

86 Quomodo vero ferventes et ejus humiles orationes pluribus creaturis profuerunt, patet ex sequentibus. Nam in villa Agasæ Spersæ territorii Avernensis, vir quidam et uxor ejus abominabilis et execrabilis vitæ fuerunt, pro suis demeritis per munum justitiæ sententialiter ad mortem condemnati: pro cujus executione diebantur ad furcam. Et quamvis diceretur communiter plebemerui sceleris, nihilominus tamen multi compatiebantur eisdem, nedum pro perditione vitæ corporalis, verum etiam pro dispensatione divinali æternæ, pro tanto quia se nullam habere de Dei cognitionem neque de suis defectibus demonstrabant, nec pro exhortationibus seu admonitionibus, quæ sibi fieri possent, habere volebant, quinimo proferebant verba detestabilia, diabolicæ deperationi sive perpetuæ damnationi penitus obnoxia. Et cum inter circumstantes factum satis horribile esset quidam sanctus eremita, qui prætextu devotionis gloriosam Matrem visitaverat, attenta perditione corporali spiritualique dictorum miserabilium, statim genuflexit coram justitiæ ministris, humiliter supplicans: quatenus expectare vellent, differendo prætatam executionem, donec ipse revenire posset de perpetrata recommendatione. Qua facta, confestim ipse levavit cor et oculos ad Deum, devote cum lacrymis et dicta dicens Psalmum, Miserere mei Deus etc. Antequam vero prædictum Psalmum perficeret, illi malefactores in rabiem conceperunt de Deo nostrum et de suis enormibus peccatis, super quibus displicentes vehementer doluerunt, et cognoverunt se meritorie mortem, propter quod illam perceperunt in patientia perfecta, cunctique, qui presentes erant, fuerunt multum edificati, magnam exinde spem habentes de sua propria salute.

E *Conjugium ob gravia delicta in furca interimendis,* *et modo obdurato,* *post preces eremitæ* *Psalm. 50,* *confessi ultimum vitæ*

87 Alio tempore quædam Domina, Religiosa antiquæ hujus vitæ sanctæque conversationis, desiderans ex corde confiteri nonnulla peccata satis enormia, quæ vivens in hoc seculo commiserat, et ad hoc pervenire non poterat. Nam quotiescumque perveniebat ad præsentiam Sacerdotis pro confitendo, prævenebatur ab hoste maligno, grandissimam verecundiam cordis ejus cordis ingerente, sic quod nec audebat dicere de prædictis, sed qualis veniebat, talis revertebatur et ita permansit per spatium

F

annorum non parum tristis et multum desolata. Finaliter autem poposcit se recommendari ferventer et humiliter sacris orationibus humilis ancillæ Christi. Quo peracto, statim accedens ad Sacramentum Confessionis, deposito rubore verecundiæ, sine difficultate plene confessa est et integraliter universa peccata sua : propter quod se in conscientia multum alleviatam reperit, et in spiritu consolatam.

impetrat gratiam bene confitendi :

88 In principio sæpedictæ reformationis, cum adhuc humilis ancilla Christi maneret in castro de Balma in patria Gebennensi ; in eadem villa quædam domus nobilis erat, cujus habitatores pie sive caritative se gerebant circa ipsam, se suaque bona tam sibi quam suis Religiosis libenter offerentes, et libere communicantes : propter quod ipsa merito recommissos specialiter illos habebat in suis sacris orationibus. Quam mutuam caritatem non ferentes hostes invidi, feroces et crudeles, contradictum hospitum excitaverunt persecutiones, illis procurantes et ingerentes gravissima damna. Sed pars virtuosa superavit : nam meritis et intercessionibus ejusdem Matris præservati fuerunt abeommibus inconvenientibus tam ipsi fideles amici quam habitationes et bona : pro quorum favore benigne descendebant visibiliter Angeli de cœlo, pro conservandis illis a periculis, et pro resistendo contrariis et adversariis in contrarium nitentibus sævissima malignitate : prout evidenter ostensum fuit Matri gloriosæ et aliquibus de suis Sororibus. Vidit namque primitus ipsa, circa mediæ noctis horam, lucem quandam clarissimam in circuitu dictæ domus, et in illa hanc multitudinem Angelorum, conservantium et defendentium dictos habitatores contra cuncta diabolicas infestationes. Postmodum vidit scalam auream situatam super eamdem domum celumque tangentem, et Angelos ascendentes et descendentes per eam, qui Deo præsentabant orationes devotas humilis ancillæ suæ, nec non pulchras eleemosynas et alia beneficia caritatis, quæ prædicti benefactores quotidie deferebant sibi suisque Religiosis. Et tunc ipsa vocavit unam de suis Sororibus, illi manifestans eamdem caritatem et visionem : quæ nullatenus ad hæc pertingere potuit, donec oratio Matris esset super hæc præmissa : post quam perfecte videre meruit illam claritatem et visionem. Quæ res mirabilis et inenarrabilis plenius demonstrabat, quomodo preces ejus et orationes devotæ, nec non beneficia caritatis impensa sibi, misericorditer erant Deo placabiles et acceptabiles et gratæ.

famulum sibi maxime benevolam,

in hostibus magnis oppugnatam,

B

in ora ione

protegi videt ab Angelis,

per scalam descendentibus.

et Deo preces et eleemosynas offerentibus

et præmiat videre ea alia sanctimonialis.

C

89 In quodam conventu suo villæ Poligniaci primitus Religiosæ patiebantur magnam penuriam aquæ, quia necesse erat illis perquirere penitus extra monasterium, cum intus nullo modo reperiri posset aqua, neque locus aptus ad puteum effodiendum, licet plures adhuc experti principaliter interessent. Et tandem feria sexta post medium Quadragesimæ, qua die cantatur Evangelium in Ecclesia Romana, mentionem faciens de puteo, juxta quem verus Salvator mundi postulavit aquam a muliere Samaritana, præmissis pissimis sacris observationibus ejusdem Salvatoris, humilis ancilla mandavit effodere terram in quodam certo loco. Et statim exivit abundanter aqua pulcherrima, et æque bona vel melior, quam in tota villa prædicta, et etiam in tota patria reperiri posset.

in [illegible] aquæ [illegible],

[illegible] precibus [illegible],

eam impetrat.

90 Idem in quadam alia villa patriæ *h* Albiensis, quædam juvencula mulier matrimonio conjuncta, vitæ satis honestæ, pulchræque conversationis, quæ de præfato matrimonio quemdam parvulum habebat infantem, divina permissione lapsa fuit in tam gravem infirmitatem, quod totaliter sensum perdidit, sic quod nec Deum, nec creaturas aliquas, nec proprium virum quovis modo cognoscebat. Et ulterius

h

mansuete, ut decebat [illegible] ;

sic erat deordinata, quod publice nuda sine verecundia penitus incedebat, utens idiomate sic detestabili quod ad cuncta verba sibi prolata, numquam nisi per hostes infernales aliquid respondebat. Accidit autem, quod quidam vir Ecclesiasticus, Presbyter utique bonus et venerabilis, Matri gloriosæ notus, et de sanctis virtutibus ejus notitiam habens, pietate compassiva permotus erga pauperculam infirmam, post paullulum sacris orationibus ejusdem Matris, existentis in longinqua regione, recommendavit humiliter et obnixe, et post dictam recommendationem sceundario reversus de ejusdem Matris præsentia, dictam patientem infirmam, ut prius, caritative visitavit, tangens caput infirmæ quodam capitegio seu velo Matris prænominatæ. Quo facto, satis cito locuta est rationabiliter, postulans præ ceteris Sacramentum sanctæ Confessionis, et brevissime promeruit consequi salutem, acsi prius nihil mali sensisset.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

precibus

et alacris valetudinat.

91 Item alio tempore quidam famosus mercator, de quo facta est mentio superius, per discrimen terrarum et pericula varia propter mundantiam nivium et aquarum ambulaturus, necessario cogentibus negotiis, tangentibus facta suarum mercimoniarum, præmissa recommendatione, cordialissime tam suæ personæ quam totius expeditionis sacris precibus et dignis deprecationibus humilis ancillæ Dei, statim disposuit accipere viam. Et ambulans per campos plenos, aquis et nivibus cooperientibus terram, ut tactum est, sic laboravit incessanter, quod penitus ignorabat ubi esset. Et nocte pervenit ad quemdam passum valde periculosum, a quod quantumcumque parum amplius pertransisset, evadere non poterat absque periculo mortis. Nam cecidisset inevitabiliter in quamdam profundissimam abyssum, aquis et nivibus omnino repletam. Verumtamen in puncto tam mortiferæ necessitatis recordatus est gloriosissimæ Matris, iterum suis sanctis precaminibus se devote recommittens. Quo facto, statim vidit Matrem prædictam passum illum periculosum custodientem, manuque signum illi facientem, ne procederet amplius, sed retrocederet : quod et fecit indilate. Propter quod evidenter cognovit ejusdem Matris meritis et precibus se periculum mortis evasisse.

mercatorem peregre abituram precibus suis commendatum.

E

in periculo apparens,

a lapsu, in præcipitium præcavet

92 Insuper homo quidam magni nominis et famæ, eidem Matri notus et familiaris, filiam habebat carissime dilectam, et legitime procreatam : quam proponebat sancto Dei servitio manu tradere, videlicet in statu Religionis. Propter quod illam præsentavit et donavit prænominatæ Matri, quam illa libenter recepit, tanquam bene ei portam ad dictum statum Religionis observandum. Et paullo post vir prædictus dolens de sua filia, quam perditam reputabat, et displicentiam habens de hoc, quod fecerat, requisivit eam instanter et rigorose. Propter quod humilis ancilla Christi non parum fuit modeste sibi reddidit, et postmodum se convertit ad refugium sacræ orationis, coram Deo gemens et plorans de puella sic amissa. Mira res ! Pater ille sic tunc fuit induratus, quod ad illum finem, ut filia sua perderet memoriam Religionis omnino, nec posset unquam ad illam reverti, jam ducebat eam ad patriam longinquam. Qua perducta, dum venit ad medium terminum viæ vel circa, ter cecidit penitus equus, super quem equitabat prædicta puella, et in ultimo casu præfatus equus penitus exacerbatus est : sicque lanceam lignum arreptum, ad nihil de post factus utilis, nec alicujus pretii nec valoris. Quo percepto, pater dictæ puellæ mutatus Dei contra se recognoscens, et opera Dei meritis ancillæ suæ mirabiliter concordare videns, reversus est ad illam, veniam postulando supplicater, et instanter requirens, quatenus sibi placeret illam ejus resumere ad statum Religionis. Cui supplicationi libenter et benigne condescendit.

F

puellam ad Ordinem admissam,

et a patre christiam, precibus fusis,

equo exacerbato, recipit.

93 Finaliter

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

A 93 Finaliter alia nobilis, et præpotens Domina, Comitissa Valentinensis, diuturno desiderio multaque devotione cupiebat ingredi sacram Religionem sæpe nominatam: pro quo faciendo sæpissime probare voluit, longo tempore dure et in asperitate vivendo, scire volens an portare posset onus dictæ Religionis. Et consequenter humiliter requisivit Matrem gloriosam, quatenus dignaretur suo desiderio condescendere cum effectu. Cujus fervorem et devotionem sanctumque desiderium cum perseverantia percipiens Mater, concessit quod illa postulabat, assignando diem præfixam pro receptione facienda. Sed hostis antiquus, adversarius omnium bonorum, diem illum approximari præsentiens tanti boni subsequendi, pro posse procuravit eydeus impedimentum. Nam omnes equi subito reperti sunt sic debiles et infirmi, quod videbantur nullo modo posse de terra surgere. Quibus auditis, Domina tristis et desolata penitus ignorabat, quomodo provideret de remedio opportuno. Tunc autem decrevit se recommendare devote cum toto facto suo dignis precibus ejus dem Matris. Quo facto disponens se, ante progressum statim fuit consolata. Nam omnes equi præfati reperti sunt sani, robusti, leves ad omnia parati. De quo jam dicta Domina gaudenter et læte arripuit viam, et ad finem optatum pervenit: quam humiles ancillæ Christi cum affectu viscerose recepit ad Religionem cum lætitia spirituali: in qua quidem præfata Domina religiose vixit cum magna perfectione usque ad mortem, colendo Deum virtuose, quo nunc fruitur gloriose. Ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen.

alium Comitissam petentem ingressum in ordinem,

equis oratione sanatis,

admittit.

B

a MSS Corsend. et Rubea calfadomandate — statuto gallicanum, deest et servitium pro Officio divino, multo idoneum paulto ante dixit — per prius, pro adhuc Francis, paravant — et infra nunc 92 de post, de puis — b Crucibulum, lucerna, mortarium. Hic Catholicum — eulebri autem esse dimittimus ab imitato Gallico, quod Tentoubles et Tiamas exigit, cruche vas fictile significat — c Intelligitur bellum Anglorum, qui eruptione facta anno 1436, et variis Francis late victoriis dominabantur: assumptis in Societatem belli Burgundis qui anno 1435 reconciliati sunt Carolo VII Francorum Regi qui demerpa, pulsis paullatim Anglis, caput præsidere — d Marco Ulyssiponensi Cabeça de Vgella arde Abortifico de Baptismo — e et uxorii contigisse Poloquii — f Charles VII sapientis Francis regnet a regnando dictus — item libellus supplex Principi aut Magistratui oblatus. Hinc in Vita Hadriani VI bequestorum magister, qui illius corpus ades tradendaque destinatur — Vita S. Vincentii Ferrerii, et in ils multiplices revelationes dubiosas a Spiritu Mortuos (i. est anno 1421) — g Aquapersa, vulgo Vi quepers — oppidum Terracinense in Limanis prope Maquaverisum, ubi convertus a Divo Barbano captus extrai anno 1221 — h Albiga et Albia vulgo Albi in ducatum superiorem ad Tarnum fluvium.

C

CAPUT XI.

De fervenli ejus amore, reverentia et devotione erga Passionem Domini nostri Jesu Christi, adjunctis miraculis de ejusdem meritis factis et completis per medium signi salutiferi sanctæ Crucis.

Crucibulum,

Bellum Anglo-Gallicum.

Requesta.

Aquapersa.

A propria matre hausit puellula affectum ergo Passionem Christi.

Teste melliflua Doctore S. Bernardo super Cantica sermone XLIX, Nil tam efficax ad curandæ conscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam Christi vulnerum sedula meditatio. Devotionem ferventem et amorem, quem gerebat ad sacram Christi passionem humilis ancilla Christi Coleta, satis adhuc in ætate juvenili constitens, meditavit, hauriens primam impressionem ab ore matris naturalis, mulieris utique Deum amantis et timentis. Quæ quidem omni die plorans et gemens, orationem faciebat de dicta passione, condolens injuriis, percussuris et tormentis toleratis ab ipso Christo pro redemptione generis humani. Quam orationem, cum dolore cordis et amaritudine prolatam, ancilla Christi parvula diligenter attendens, per singula verba sic impressit memoriæ, quod nunquam, dum vixit, potuit exinde deleri per oblivionem. Propter quod singulis diebus hora meridiana, qua Salvator crucifixus est, ipsa sentiebat anxietatem vehementissimam et dolorem cordis intensum amarissimæ passionis Domini benignissimi Salvatoris: pro quibus secretius et devotius supportandis, hora prædicta se libenter sequestrabat ab aliis personis, et tunc sic in privato persistens, omnes vires mentis implicare conabatur ad meditandum injurias, persecutiones, convitia vel opprobria, terribilem et confusibilem mortem, quam dulciter et patienter digatus est pati præ desiderio nostræ salutis. Et sæpissime post illam devotam meditationem alienabatur ab usu sensuum exteriorum, nihil penitus sentiens de rebus forensibus seu exterioribus: sed omnino rapiebatur et transformabatur in Deum, per ardentissimum desiderium et incendium amoris. Singulariter tamen in sexta feria, ab hora sexta post Matutinum, audita sancta Missa, ad sextam horam post Meridiem, non manducans neque bibens, sic vivaciter et ferventer vacabat cordiali meditationi tenacique recordationi circa mysterium sacratissimum Dominicæ Passionis, quod tam corde quam opere, vehementissimi doloris aculeo sic se reputabat vulneratum; quod pluries in manibus et pedibus et latere sibi videbatur clavis et lancea esse hoc gladialiter perforatam. Quis, inquam, posset sufficienter exprimere lacrymarum abundantiam, pissimos fletus, anxios gemitus, quos ipsa perferebat per totam sanctissimam hebdomadam majorem, recolendo toleantiam excessivam, nec non dolores amarissimos, quos ipse sufferebat.

D

in meridie de ea cogitatura,

se a consortio aliarum abstrahit;

sæpe in extasim rapitur;

fertis sextis cruciatibus Salvatoris intenta ante sextam pomeridianam non comedit.

sentit corporaliter dolores,

E

maxime in hebdomade sancta.

95 Fuerat namque sibi circa prælibatum mysterium collata quædam gratia speciales tempore virtuosæ juventutis: quia semel post quamdam profundam et fervorem meditationem de dolorosa Passione prædicta, Salvator ipse Jesus Christus apparere dignatus est ancillæ suæ, modumet formam, quibus passus est, illi familiariter ostendens. Ulterius eidem patefaciens, qualiter in singulis suis sanctissimis membris singulas pœnas speciales injuste passus est amore nostræ salutis, et exinde concepit ipsa vehementissimum dolorem et anxietatem in corde suo. Et nihilominus extitit incensa devotionis et amoris ardore quodam ad dictam Passionem, sic quod pluries et post recordationem præfatæ visionis et pœnarum crudelium et horribilium, quas viderat in pretiosissimo corpore nostri Salvatoris, tota remanebat exhausta viribus, insensibilis omnino, et in statum alterum transformata. Propter quæ, sicut jam tactum est, in illa majori et sancta hebdomada multis gratiis memoria dignis potiebatur. Nam cum legerentur Passiones in Missis coram ipsa, ut moris est, omnes dolores et tormenta, quæ passus est Dominus Jesus in suo sanctissimo corpore, sic renovabantur in corde pariter et in corpore suæ dulcis et humilis ancillæ, quod apparenter *a* nunquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo, quantum ipsa condolendo. Et in signum hujus horis prædictis lamentabatur, et sic anxiosissime lacrymis irremediabilibus et gemitibus memorabilibus quod nullum cor quantumcumque durum tale perpiens abstinere poterat, quin molliretur ad pietatem et compassionem. Unde per longum tempus sic permansit inflammata caritatis ardore et anxia cordialissimo dolore circa Christi Passionem et mortem; et qualicumque modo sive legendo sive alias sibi reducebatur ad memoriam Passio prælibata, totum intellectum et omnes vires sic occupabat circa idem mysterium, quod interdum sex horis vel plus nihil aliud omnino cogitabat, nec intelligebat, nec exterius sentiebat. Semel residens in conventu Bisuntinensi in prædicta majori hebdomada, sic vivaciter applicuit cor suum meditationi dolorosæ Passionis Christi, quod per trium dierum spatium et continuarum noctium rapta fuit

F

dum in Missa legebatur Passio Christi

a

tormenta omnia in corde sentit innovata:

A fuit in Deum. Neque illo spatio fuit ad se reversa, nec locuta quidquam fuit, nec bibit, nec manducavit.

per triduum in extasim rapitur :

96 Alia vero vice, die sancta Parascevæ, ab hora matutina usque ad illam, qua Sorores de Capitulo revertebantur, sic occupata fuit in meditatione gravissimæ pœnæ, quam idem Christus pertulit in corpore suo, quod ibidem passa fuit tam asperrimum tormentum, quod Sorores egredientes de Capitulo, obviantes eidem, pro miraculo respiscerent in illam. Nam videbatur, quod facies ejus pretiosa sic vehementer extitisset percussa baculis, quod nihil penitus remansisset, nisi pellis et ossa confracta et comminuta, cum naso torto vel complicato. Verumtamen illis Sororibus videntibus, paullatim species faciei reveniebat, et nasus rectificabatur, donec reduceretur ad pristinum statum. Et post dictam collocutionem habitam cum Sororibus, pertimescens, quod signum aliquod percepissent de facto, subito reversa fuit ad oratorium, et statim rapta fuit usque ad noctem.

in Parasceve Domini,

post meditationem Passionis apparet facie mutata,

in extasim rapitur :

97 Item in die Ramorum existens cum humilitate magnaque devotione cum ceteris Religiosis in processione sancta, quæ representat adventum Domini

die Palmarum B Salvatoris in sanctam civitatem Jerusalem, pro tolerando mortem et passionem ; ibidem ramum sanctum portans juxta morem cum aliis, sic profundavit cor ad cogitandum de adventu præfato, quod sibi videbatur sic se fore proximam et conjunctam eidem Domino, quasi corporaliter tangeret illum pariter et asinam, cui humiliter insidebat. Quæ quidem asina rami virorem præsentiens, quem manibus ipsa ferebat, sic appropinquavit eidem ramo, dentibusque illum ad ejusdem manibus auferebat. Et exinde dictus ramus evanuit, acsi foret comestus ab asina, nec unquam amplius fuit visus neque repertus.

fert ramum,

evanescentem, quasi ab asina comestum :

98 Loca vero sacra ultramarina, dotata mirabiliter et sacrata sive benedicta sanctissima præsentia Domini Salvatoris, gerebat in corde cum devotione pariter et reverentia multa: specialiter tamen locum et civitatem suæ passionis et mortis. Quia licet debilis esset et tenera, periculaque sive transitus maris essent non parum difficilia ; nihilominus tamen ipsa erat desiderantissima libenter arripiendi viam, devoteque visitandi et offerendi seu sacrificandi Deo vitam suam, et illic moriendi vel vitam finiendi propter Deum : et de facto dedisset operam, si reperisset consilium sibi condescendens et licentiam ad hoc sufficientem. Inter ceteras autem Reliquias, quas Ecclesia sancta Dei, Mater nostra, Digne venerC atur, honore singularissimo dignaque reverentia ferebatur ad lignum sanctæ Crucis, in qua Christus Jesus Salvator benignissimus crucifigi dignatus est et mori : propter quod et affectuosissime cupiebat portionem aliquantulam sibi communicari. Nec fuit coram deo condecens, Matrem prædictam a suo desiderio defraudari. Nam cultus emissa fuit sibi quædam crux aurea, parvula, intra quam *b* incassata sive conclusa fuit portio quædam veræ sanctissimæque Crucis Christi : quam ipsa devote custodivit et reverenter, pluresque personæ viderunt illam et tenuerunt. Asserebat insuper et pro certo dicebat, prædictam Crucem non manibus humanis fuisse fabricatam. Et pariformiter sicut affectuose reverebatur et honorabat Crucem Christi verissimam : ita pro modo singulariter afficiebatur ad signum sanctæ Crucis. Per cujus signi virtutem meritis humilis ancillæ suæ Dominus dignatus est, quam plurima miracula manifestare : quorum hic aliqua subscribuntur.

optat proficisci Hierosolymas :

cultus in capite particulæ sanctæ Crucis, qualem ea pius optarat

b

99 Nam in exordio superius nominatæ reformationis quam plurimi parvuli ducti sive præsentati sibi fuerunt, diversis infirmitatibus prægravati, modoque subtili et obscuro sibique non manifestato conabantur amici vel parentes illorum ipsam inducere, ut eosdem contrectaret manibus, et signo muniret sanctissimæ Crucis. Quo facto, penitus sospites reddebantur. In conventu quodam ejusdem Matris, una Religiosa vexabatur tanto dolore capitis, quod arbitrabatur se fore morti proximam propter illum intolerabilem dolorem. Quid plura? Decrevit ad Matrem accedere, gravamen illi pandit, humiliter postulans signum sanctæ Crucis ab eadem sibi supra caput imprimi cum manuali contactu. Cui piissima Mater valde compatiens, et super infirmum caput illius manum imponens, signum Crucis impressit. Quo facto, dolor evanuit, et sanitas adfuit plena atque perfecta.

D *AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS. signo Crucis sanat pueros infirmos, Religiosam a vehementissimo capitis dolore*

100 Cum semel ancilla Christi redderet se quibusdam expediis negotiis pro sua sancta Religione, pervenit cum sua simplici comitiva juxta ripam cujusdam profundi fluminis : ubi nulla reperta navi neque navigatoribus ad transmeandum, humilis ancilla prædicta de Divina bontate confidens, signum Crucis præmisit, et per Confessorem suum idem fieri rogavit : et sic secure transitum periculosum et profundum attentavit, et attentatum confidenter et sine difficultate cucurrit cum omnibus de comitiva prædicta quorum aliqui Pedites aliqui autem Equites faciliter evaserunt. Et paullo post acies multorum in equis validis et fortibus in dicto passu pertransire præsumentes et pauperes simplices minus honeste deridentes sub tabulis verbis : Si c Bigardi et Hypocritæ transierunt secure, quare nos transire dubitamus? Finaliter intrantes iidem fluvium, ibidem submersi remanserunt.

plurium transit cum suis,

E

c

aliis eos irridentibus submersis.

101 Alia vice, transeunte Matre gloriosa de uno conventu adalterum, currus ejus recidit in quamdam profundam foveam repletam aquis : et tunc una Sororum ejus consocia quamdam petiam unicornis, prædictæ Matris satis caram, habebat in custodia recommissam. Quæ quidem petia casu lapsa fuit in prædictam foveam et in profundum aquarum. Unde non parum Soror illa tristis effecta et desolata, confidenter se recommisit in corde suo sacris orationibus sæpissime nominatæ Matris : factoque signo Crucis, confidens in eamdem foveam repletam aquis intravit, et secluso quolibet adminiculo cujuscumque creaturæ, præter quendam ramusculum adinstar rami vitis sive palmitis, quæsivit, reperit et reportavit dictam petiam unicornis, natantem in aquarum medio, neque fuit malefacta, nisi valde parum, et hoc in planta pedis præcise.

ab sanctimonialis ipsa ejus meritis servatur :

F

102 Aliud miraculum non minoris admirationis subsecutum est. Erat enim in quodam monasterio Dominarum Religiosarum quædam ex illis, fama laudabilis et honestæ vitæ : quæ Deo permittente tam horribilem incurrit infirmitatem per spatium quinque annorum, quod omni die semel ad minus graviter cadebat in terram, per os exputmans inhoneste, velut aper silvestris persecutus a venatoribus, et hoc abundanter. Et postmodum remanebat tamquam rabida, perdito sensu, velut a dæmone obsessa. Et quamvis a multis personis fortibus fortiter et stricte ligaretur, et ligata teneretur; non tamen propter hoc stabat, quin illis invitis turpiter elevaretur; et saliret usque ad trabes, ab ore vomens, calorem terrimum ad modum fornacis, atque etiam ventum validum adinstar fulguris emittebat, et in statu tali per longum spatium perseverabat. Unde ceteræ Religiosæ prædicti monasterii multum gravabantur, et pluribus modis affligebantur, penitus ignorantes quid agere deberent pro remedio opportuno. Sed tandem recordantes de virtutibus humilis ancillæ Dei Coletæ, suis illam sacris precibus affectuose recommendaverunt. Quæ quidem pietate permota

Religiosam rabie quadam agitatam,

liberat invito Conjuratio,

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

A permota, caritative misit illam visitari per unum de suis Patribus Confessoribus. Et ille tamquam fidelis nuntius de meritis ejusdem Matris confidens, infirmam illam devote munivit signaculo sanctæ Crucis: et statim infirma illa liberata fuit a tanta infirmitate, nullo penitus signo remanente nec ulterius apparente talis infirmitatis.

et signo Crucis facto.

Sanat aliam ægram, manus attactu:

103 Semel quædam Religiosa de filiabus ejusdem Matris, dicta Soror Johanna de Lazarree, gravi dolore torquebatur in manu, nesciens quid agere deberet. Tandem cogitavit ad eandem Matrem accedere, pro postulando dulciter et humiliter, quatenus vellet signum Crucis imprimere super manum infirmam. Et cum sibi præsentaretur pro prædicta benedictione assequenda; humilis ancilla, tristis et dolens, et quasi dedignata, manum infirmam expellens, retro tetigit sua manu propria: ex quo contactu, per indignationem facto, plene fuit sospitati subito restituta.

aliam comedit panis signo Crucis hoc facto:

104 Quædam similiter Religiosa de suis infirmata, graviter anxiebatur, tribus diebus fere nil manducans neque bibens. Cujus recordata pia Mater, interrogavit, qualiter se haberet. Responsum est, quod graviter vexaretur, et quod æstimaretur in B brevi moritura. Tunc ipsa sumpto quodam globo grossi panis, ibique facto signo Crucis, misit infirmanti, mandans ut statim comederet illum. Quo peracto, se sanatam cognovit, et taliter quod in crastinum exivit infirmariam.

105 Cum ancilla Christi semel resideret in quodam conventu in patria penuriosa, maxime quantum ad granum et vinum, non erat ibidem pro sanis et infirmis, nisi parva portio vini, quod sic erat intectum, quod causabat fastidium omnibus *d* sentientibus. De quo dicta Mater in quodam vasculo parvo sibi mandavit aliquantulum apportari, et facto signo Crucis super illo, statim perdidit totam infecundem et fetorem, nedum illud quod erat in vase sibi delato, sed etiam totum vinum in vase principali contentum, tali modo quod quotiescumque vinum ferebatur pro refectione Sororum, ante benedictionem mensæ vinum erat fœtens et insipidum, post illam vero, virtute signi sanctæ Crucis dulciter trapirabat, et erat bonum vinum sapidum et delectosum.

d

vinum factidum et infectum signo Crucis reddit bene dicens

106 Semel data fuit ancillæ Christi quædam eburnea parva pulchraque tabula, quam specialiter diligebat, propter quasdam picturas devotas de Passione Salvatoris in illam e protractas, quæ maligno instigante spiritu seu procurante fracta fuit. Quapropter doleo, opera comprehendit Patri suo Confessori, qui cor betat ad eam, promittens se lacturum dictam tabulam redintegrari. Et de facto recipiens illam, ferrarium pro portando in gyro, qui sciebat reparare. Cum autem in via voluit curiose recipere dictam tabulam, quam e gyro signo Crucis, aperiendo reperit illam integram sine fractione, quasi semper stetisset illæsa.

C

Fractam picturam de passione Domini

recipit, quam signo Crucis.

a Vide hujus loci recitationem insigni miraculo comprobatam, in auctoris miraculorum recentiorum infra num. 6. b Incassare, a Gallico et Italico *Cassa*, formidem, qui eam indicat, ita ait, capsa, cista, ubi includitur res, quæ servanda est. c *Bigardi* seu *Beguardi* aut *Beguardi*, qui in concilio Lugdunensi I. Generali anno 1274 cum *Beguinis* jussi dissolvi haeresim, cui ejus plerique *Beguinis* mendicitatem, vel earum circumforaneam cohabitationem, unde per contemptum dicti *Beguini Beguardi* appellati sunt. Sentire Lugdunenses illos circa sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, quod proprie ad rationem operationis pertinet, quod prædicta alio dicitur.

Incassare.

Beguardi.

CAPUT XII.

De ingenti devotione digitaque reverentia quam gerebat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistiæ, receptionemque non parum admiranda corporis Dominici.

Ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum affi-

ciebatur mirabili devotione et maxima reverentia D dulcis Christi ancilla Coleta. Nec mirum, quia juxta sententiam Augustini, exinde hauritur omnis Contemplatio: in eodem reperitur spiritalis consolatio: nec non ibi dulciter sapit fervens meditatio: per illud condonatur æterna beatitudo. Quibus attentis, ubicumque foret, Missam sanctissimam, in qua pretiosum Corpus Domini nostri consecratur, devotissime cum inundantia lacrymarum quotidie audiebat: pro qua devotius audienda sæpius conscientiam per humilem Confessionem studebat præparare. Quas quidem Missas cum pro causis necessarius compellebatur extra conventum audire cum ceteris publice, audiebat eas secrete, nec aliquem secum illo tempore permittens, præter celebrantem et illum qui sibi ministrabat, ne forte panderent gratias spirituales sibi tunc divinitus immissas. Et quamvis in publico devotissime audiebat eas, multo magis tamen dum in suo secreto esset.

Ad majorem pro Missa audienda præparationem sæpius confitetur:

108 Dum autem perveniebatur ad elevationem pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, cum humilitate profundissima, tremore vehementi, adorabat illud, seipsam deprimendo, vilificando et annullando, plorans et gemens taliter, quod tota liquefacta videbatur in fletibus et lacrymis: sic alte vociferans in anxietate cordis quod cunctos audientes et percipientes mirabiliter attrahebat ad compassionem et ingentem admirationem. Et nihilominus de dicti Sacramenti altitudine, virtute, magnitudine pariter et excellentia, condigna gloriosaque præsentia, sic mirabiliter sentiebat et evidenter cognoscebat mysteria gloriosa, ut præsentes arbitrabantur veridice, quod Salvator Jesus Christus se per specialem gratiam manifestaret eidem in aliqua forma sibi soli nota juxta sui beneplacitum, interdum gloriosa, interdum vero pia seu dolorosa. Et post dictam adorationem sæpissime remanebat divini amoris igne succensa, et in spiritu plenius elevata. Itaque perfecte conjuncta, sic quod sibi videbatur, quod tota foret in Deum transformata, et super naturam omnino rapta: taliter quod omnes sensus naturales penitus cessabant ab usu suorum officiorum. Et mirabile certe; nam sæpius in elevatione prædicta Corporis Jesu Christi clare cognoscebat statum conscientiæ Missam celebrantis, an sciberet foret in bono vel malo statu. Sed ne panderentur gratiæ sibi specialiter a Deo collatæ, pro bono conscientiæ celebrantis et ut provideretur de remedio opportuno, prudenter et secrete ipsa de lucebat in notitiam sui defectus eidem celebranti, nihil tamen patendo de suo modo seu via, qua deveneret in notitiam prædictam.

maxime devota tempore elevationis

E

creditur Christum sæpius vidisse:

in extasim rapitur:

cognoscit statum celebrantis Missam, sit in bono statu:

F

109 Et respectu dicti Sacramenti de gratia singulari nunquam potuit hæsitare neque formulare, quantumcumque parvo spatio sibi ostenderetur, quin esset verum Corpus Christi cum perfecta notitia de ejusdem magnitudine, magnificentia, dignaque præsentia, nedum intellectuali sed etiam sensuali. Nec tam subito sibi poterat ostendi, sicut communiter fit in communicatione seu receptione Fraternitatis laicorum vel secularium devotorum, quæ fiebat interdum in sui præsentia, quin statim ipsum adorans in fletibus et gemitibus subito mutaretur. Ad cujus rei majorem evidentiam cum semel esset in conventu situato in quadam patria, in qua celebratur et conficitur communius in albo vino quam in rubeo, cum administrans aquam esse vinum putaret, de facto obtulit Sacerdoti aquam loco vini. Ipso Sacerdos in præsentia Matris erat celebraturus. Perveniente autem ad adorationem Corporis Domini, adoravit ipsum cum humilitate, reverentia, fletibus et gemitibus consuetis, sed postquam perveniret ad adorationem Sanguinis, sentiens in spiritu non esse

cognoscit in spiritu pro calicem Christi

et propterea ibidem cessat

ibi

A bi verum Sanguinem Christi, non adoravit calicem juxta solitum morem.

scit in calice non esse Sanguinem Christi :

110 Plures insuper Religiosæ vel seculares personæ multoties desideraverunt, et de facto laborarunt esse personaliter prope vel intra oratorium, de quo Missam audiebat, pro notitia experimentali captanda de ferventi et humillima devotaque pretiosissimi Corporis Domini adoratione per ipsam exequenda, nec non pro audiendis gemitibus, doloris piisque clamoribus quos faciebat in Christi præsentia gloriosa : quod tamen ipsa nullatenus permittere voluit, maxime nisi forent multum spirituales vel sibi singulariter familiares. Et si forsan aliqui tales non valentes palam appropinquare seu intrare, clanculo latitabant in locis secretis et proximis oratorio ejus pro signis hujusmodi experiendis; non hoc latebat spiritum ejus nam quod creatura celare conabatur, hoc Creator eidem Virgini propalavit. Et tantam habebat notitiam de latentibus et absentibus, quantam de astantibus et clare visis præsentibus; et ideo de talibus desolata, pie conquerebatur suis Patribus et Fratribus, eo quod non poterat juxta consolationem suam adorare Deum suum, sentiens apud se tales insidias, arcana sui pectoris experiri cupientes. Interrogata vero, quare sic alta voce fletus et gemitus dabat in elevatione prædicta, dulciter respondit : Quod aliquoties aliud facere non poterat, etiamsi totus mundus tunc præsens esset. Nam sentiebat magnitudinem et potentiam Regis Regum, respectu cujus nihil est totus mundus. Verumtamen dum audiret Missam in publico, vel intus vel extra, licet æqualiter sentiret; nihilominus pro divino beneplacito, mirabiliter in hoc secum dispensante, non ostendebat sic pietatem exterius, sicut facere consueverat in privato seu secreto.

devotione in adorando Christo attrahit omnes in admirationem :

B

non potest non alta voce ingemiscere sub Elevatione :

111 De receptione vero pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, quanta devotione se gerebat ad ipsum, indicibilis admirationis reputandum arbitror, cum illi, qui proprie sibi ministrare consueverant, vix possent explicare sufficienter. Quamvis enim conscientiæ puræ munditia gratiæque plenitudine cum virtutibus quamplurimos repleret; nihilominus tamen in præsentia sanctissimi Sacramenti clamans alta voce, seipsam deformebat indicibiliter, et reputabat vilem, immundam et abominabilem, indignam vita conversationeque cum ceteris, etsi quantumcumque malis, et hoc propter offensiones numerosas, quas confitebatur se commisisse coram bonitate et majestate divina. Unde summe contristabatur cum tanto dolore et displicentia, fletu irremediabiliter, quod cor ejus scindi videbatur, et duo oculi ejus cernebantur esse fontes continuo fluentes et vivaciter, propter lacrymas, non guttatim sed ad modum ramorum emanantes : unde tota rigata penitusque irrobaricta remanebat, genetus, dolens, et anxia valde, velut mulier in partu cum quavis persona mortis adjudicata. Propter quod administrantes sæpe et sæpius graviter stupebant, et in se confusi valde terrebantur. Statim vero et humilem et devotam receptionem Corporis Domini nostri Jesu Christi, tota rapiebatur in spiritu, et permanebat immobilis et quasi mortua per duodecim horas, aliquando per decem, ad minus vero per sex, in quibus ut extrinsecum sentiebat. Cum autem ad se reverteretur, faciem ostendebat totam Angelicam, pulchram et lucidam gratamque placibilem ad videndum, quasi cœlestem et ab omnibus terrenis alienam. Verbo vero suo erat dulcis, prudens et vera, perfectissima in dilectionem commendandi, et ad perfectam pertrahendi mentem audientis, hoc semper fervore desperata nostra spiritualium et æternorum, et sæpe damnum temporum et desperanda vitæ transitoriæ, vanitatis et cæcitatem totalis

susceptura sacram Eucharistiam;

præmittit actus humilitatis,

et contritionis :

C

post Communionem plures horas rapitur in extasim :

idem facie clara et angelica ostendit :

verbis inflammat alios :

bilis instigantia, cum vanitatibus ejusdem et concupiscentiis inordinatis.

112 In arduis autem negotiis, magnis, difficilibus et obscuris, quæ sæpius occurrebant, totum suum recursum habebat ad prædictum sanctissimum Sacramentum : cujus receptionem modis supradictis continuabat indefectibiliter, aliquando per annum integrum, aliquando vero per quadraginta dies continuos, interdum vero per triginta : nihil tamen omittens de conditionibus supra expressis. Quando vero Divina Clementia decreverat aliquid arduum, sive magna commendatione dignum, per ejus medium ad effectum vel finem perduci; cum ipsa per profundam humilitatem recusasset operam dare talibus laude dignis, ne forte de ipsa posset æstimari quidquam virtutis vel gratiæ spiritualis Dei quomodolibet latitare; Divina tamen operante gratia, per medium hujus Sacramenti compellebatur ut coacta ad talia prosequenda, et hoc tali forma, quia hujus Sacramenti species per se transglutire nullatenus poterat, donec inspirationi liberum daret assensum, quia alias in ore ejus integrum permanebat. Unde interdum contigit ex hujusmodi necessitate ipsam taliter impediri, quia assensum dare timuit, ut Corpus Domini transglutire non valens, adire suum Confessorem pro salubri consilio fuerit adstricta : cujus consilio dum assentiret negotio, statim deglutivit sine impedimento.

non præbens cibis suprà dictis assensum,

nequit sacram Hostiam deglutire.

E

113 Semel accidit, quod in quadam solemnitate desiderans cum devotione magna sanctissimum illud Viaticum assumere, dixit suo Confessori, quod vellet ministrare seu consecrare Hostiam unam pro ipsa in Missa. Quod ille non intelligens vel minus diligenter advertens, hoc penitus omisit. Et licet dubitaret de prædicto mandato, non tamen ad eam recurrere audebat pro certificatione, ne forte perturbaret ipsam a suis devotis orationibus. Cum vero perventum est ad horam receptionis, juxta morem solitum, dictus Confessor percepit fletus et grandes gemitus, quos dicta Mater exprimere consueverat in tali hora receptionis. Unde non parum admiratus Confessor, cum non consecrasset pro ea, mox judicavit non sine magno mysterio illi hoc accidisse. Post completum vero Officium, et post speciales orationes Confessor ab ea petit, unde hoc provenisset, quod ipse audierat. At illa humiliter respondit, quod Dominus noster Jesus Christus se propriis manibus communicavit, suum Corpus pretiosissimum eidem ministrando, quibus auditis, dignus ipse Confessor permansit confusus, cognito veraciter, quod omnibus Sacerdos, una secum audiliæ suæ tam excellentem gratiam contulerat, quod scilicet per semetipsum sacramentaliter se illi donaverat

Sacerdote omittente Hostiam consecrare,

a Christo mater per Communionem.

F

CAPUT XIII.

De auctoritate erga seipsam et de humilitate ac dulcedine per compassionem ad ceteros.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

in rebus difficilibus confugit ad Eucharistiam :

Quoniam assertatæ vitæ cum carnis mortificatione sensus et corda custodit, corpus in omni puritate conservat, ea propter ancilla prædilecta Christi Cœlica semper, a primæva flore juventutis usque ad ultimum vitæ terminum, rodigere studuit corpus suum in spiritus amitatem, austeram ducens miraballiter et asperam vitam, continue jejunans, a puerilitate carnem nullatenus gustans : quamvis tres pro quavis corporis infirmitate vel debilitate jejuniorum aliquo modo solvens, neque ex hoc substantiam alimenti vitæ corporali necessarium aliquatenus amplius vel relaxans. Accedens autem ad scholas in ætate puerili, ne forte a parentibus compelleretur solvere

A puericia jejunio Ecclesiæ rebus non usual :

AUCTORE STEPHANO JUVENCO EX MSS.

ad vesperam jejunat:

aut interdum quadraginta diebus, aliquoties pane et aqua:

solo pane pro magna delectatione repletur

a in hebdomada vicibus solum in cœna Domini comedit

lebdalis erat Belisarius,

quæ sperato exitus suffragia, in communi distribuit:

erga hospites et pauperes benigna:

inexpectato excepit distribuenda:

et saccum frumenti diutius soluto durantis.

Ova sibi data in paupere. distribuit numero non decrescente:

vinum sibi oblatum eumpsi absque diminutione:

b

libri pene aqua ani grata rem absumsit:

A solvere jejunium; tempore prandii, hora videlicet meridiana, nunquam aut raro edebat, donec post vesperam redibat domum. Si quis per civitatem, qua orta est, de esu sobrioque ejus victu percipere voluerit, ipsam magis divinam vel angelicam duxisse vitam, quam humanam certissime comprobabit. Quod enim fateor, ipse stupesco. Nam instar, ut ita dicam, Domini Salvatoris quadraginta diebus totidemque noctibus, continuis absque cibi cujuslibet vel potus susceptione certitudinaliter. Dei tamen gratia, comperta est jejunasse. Plures insuper sanctam Quadragesimam in pane et aqua jejunans effectu complevit, licet nimium corpore debilitate inde gravaretur. Et si aliquando pro rebellanda natura aliquantulum vini in aqua ponebat, non tamen in tantum imposuit, quin vinum in aquam potius, quam econtra, transsubstantiaretur. Quando vero per dispositionem divinam aliquam gravem poenam, ut sæpius contigit, sustinere debebat; tunc illa durante, nec panem nec vinum nec quidquam aliud sumebat ipsa, quia in nullo creato plus quam in terra tunc gustum habebat. Quod si interdum compellebatur pro recreanda natura aliquid accipere, tunc vix ad simplicitatem panis cujuscumque esum sumebat. Et aliquoties absque sumptione cibi et potus sustentabatur aliorum cibo, quos in sua præsentia cernebat epulari.

115 Postquam autem medico supremodi ponente, dicta poenas evaserat, pro tota sua refectione solum requirebat unum frustum panis coloris mediocris inter album et nigrum: de quo in prandio tam suaviter refreichatur et consolatus erat, quod erat delectabile etiam intuenti. Et apparuit evidenter, quod nunquam filii Israel manna de coelo tam delicose gustaverunt, sicut illa credebat panem prædictum. Et tunc verbis dulcibus contemnendos dicebat cibos carnium et magnorum piscium et similes, asserens illos non sic esse mundos, quemadmodum panis. De carnibus autem, sicut dictum est, numquam a puericia gustavit. Parvos pisciculos libenter videbat, ab quibus sibi gratis oblatis pro sua consolatione compellebatur interdum comedere precibus offerentium, quibus eandem credens, licet invita, caput et caudam amputare faciebat ab eis et sic modo unus sumebat *a*. Sanctam autem cenam de Ramorum usque ad Cenam Domini, nullum penitus cibum admisisset, nec similiter dictis die Cenæ Domini usque ad solemnitatem Paschalem, in qua a Deo de mensa fuit, ut piscatur, quædam parva gallina, quæ pauxillum ovum statim posuit juxta ipsam, de quo dicta die solemnitatis fuit sic fertiliter refecta et abundanter, quod de post consequentes per tres dies continuos nihil omnino comedit.

116 Et quamvis ita foret austera sibi ipsi, cum hoc tamen erat liberalis et caritativa exteris affectuose, desiderans et volens, quod Sororibus tum et Fratribus eisdem adhuc tendentibus, provideretur competenter et rationabiliter, juxta modum sanctæ paupertatis, nec superfluitate, nonnunquam de divina bonitate et misericordia diffidens quin proveniret illis de necessariis, si dilectores eos exercent vota sive promissa. In multis autem civitatibus et notabilibus villis, in quibus erant sua monasteria situata, caritative propter Deum et respectu suæ reverendæ personæ nonnulli sibi mittebant pecora vel vinum specialiter, cui alia cibaria macra preferebat, de quibus nunquam tangere voluit, nec quidquam gustare per se, quin statim illa destinaret infirmis vel aliis indigentibus, vel omnibus in communi. Si tamen aliquando propter debilitatem nimium abstinebatur aliquid speciale pro confortatione sumere, quod ita modicum erat, quod aliis in communi dividi non poterat, hoc cum tristitia cordis et lacrymis dolens, invita sumebat. Omnia enim communiter, quæ ei præsentabantur mandibilia, ita largissime et abunduter Religiosis distribuebat, quod aperte in ejus videbantur crescere manibus, et multiplicari, sic quod modica recepta et per eam distributa pluribus abundabant. Fratribus insuper forensibus seu administratoribus monasteriorum, præ devotione visitantibus eam, sive revertentibus de quæstu vel eleemosyna, vel aliis etiam personis ad ipsam declinantibus, quibus inesse videbatur indigentia vel necessitas alicujus refectionis vel consolationis, tam dulciter et caritative præsentabat cibum vel potum, illis implendo vascula, sic quod interdum aliqui de suis pulchris virginalibus digitis liquorem contingebant: de quo contactu plus satiebantur illi quam de vini poculo.

117 Si vero perciperet aliquem indigentem et egenum, nec haberet unde sibi succurreret, tristabatur et dolebat cum desiderio facultatis supplendi tali necessitati. Cujus affectum intuens Altissimus, sæpius alicujus devotæ personæ cor excitabat, ut deferret Matri eleemosynam, ut et ipsa indigenti consequenter subvenire posset. Nam vice quadam in conventu quodam residens situato pro tunc in patria famelica, in qua bladia et alia comestibilia non nisi cum magna difficultate reperiebantur, et erant carissima: unde et pauper populus valde erat afflictus, ipsa quoque Christi ancilla, tam pro suis quam proximis, nimium anxiabatur præ compassione. Subito autem et velut ex insperato soda Dei gratia sibi providit de quodam pulchro sacco, repleto frumento purissimo, delectabili ad volendum: fecitque illud secrete distribui pauperibus et egenis ac necessitatem patientibus: unde rebocillavit multorum inopias, et diutius credito perduravit. De prædictis autem bonis, sibi a Deo transmissis vel collatis, distributione congrua facta pauperibus et indigentibus, nihil sibi penitus retinebat, etiamsi aliquid superesset, quin illud potius conservaret pro supervenientibus egenis et necessitatem patientibus. Et pluries experimento patuit absque diminutione bona prætata sæpius erogata, toto tempore perdurasse. Nam semel ob Dei reverentiam et amorem sibi donata fuit quadam quantitas ovorum, in patria scilicet ubi pauca reperiebantur, de quibus libenter receptis, et in quadam arca reclusis, liberaliter omnibus postulantibus, tam pro sanis quam infirmis, communicabat, nec tamen decrescebant: quod ipsa clare percepit, nec tamen os suum aperuit. Similiter vinum, quod sibi aliquando propter Deum conferebatur, diu custodiebat pauperibus exigendum, et aliquoties per longa temporis spatia sine diminutione, nec non absque humoris vel saporis amissione. Altera namque vice duobus Fratribus, pro negotiis Religionis transmissis, aspero tempore per viam discriminosam libere tradidit quandam *b* botticellam vini pro recreatione spirituum in via desolatali. Qui quidem ut sunt vino temperibus opportunis, reperientes illud singulariter bonum, confortativum, et sufficiens pro complendo totum ursum itinere absque diminutione.

118 Et licet in regionibus, in quibus est vinearum fertilitas, sibi vinum præsentaretur affluenter; avellas vero in quibus est vini penuria vel minuenda sterilitas, competenter et gratiose; ipsa tamen, ubi abundantia vini erat, non amplius pro se sumebat, et dum sumeret, sic aquam miscebat, ut vinum in aquam transsubstantiatum dici posset: in illis autem, ubi penuria, nihil omnino, nisi infirmitate coacta, sumere volebat, et plenum ejus refrigerium erat in aquarum poculo. Et veluti boni potatores ad cognoscenda vina potuit sua studia, sic in aquis discernendis erat ipsa magistra, de quibus tamen sæpe, ne juxta sui libitum gustaret, sese refrænabat

omnino

A omnino. Et si quando forte contingebat in locis ubi aquæ sunt parum distillatæ et grossæ, tunc in phialis vitreis ipsas bulliri faciebat sanitatis caussa. Hostis vero antiquus de perfectione et austeritate vitæ ipsius offensus, et ægre ferens, frustumque, quem Christo afferebat, despiciens; tunc cum semel virgo Christi siti afficeretur intima, aqua vero ejus ad ignem in phiala bulliret, nec alia haberetur, percussit imperceptibiliter phialam illam cum grosso baculo, intantum ut eam ultra quam in centum fragmenta discruperit: ipsa vero patientissime Deum laudando sustinuit, unde res miranda non modicum evenit. Sicut enim de S. Donato legimus, quod ipse, collectis fragmentis calicis conquassati, calicem integrans in formam pristinam reduxit, nullo signo remanente; similiter fragmentis ampullæ diligenter a Christi ancilla collectis, et elevatis oculis et corde ad Deum, subito reintegrata fuit omnino et pulchra, ut prius. Et sic bina vice fracta per hostis malitiam, bina vice reparata est per ancillæ Christi humilem et piam sanctamque orationem.

mortificat se in aqua bibenda.

phialam aquæ bis fractam precibus reparat:

C

119 Item alia vice quædam Religiosa ex suis Filiabus, vadens pro aqua pro dicta Matre, secum detulit librum Matris usui deputatum: quem inadvertens apertum, in aquam cadere permisit: qui taliter madefactus et taliter destructus est, ut nullius valoris ultra reputari potuerit. Ipsa Filia vero multum tristis et dolens, ac desolationem Matris contremiscens, quid actura sit ignorat: tandem tumore pallida, humilis, prostrata, Matri factum narrans, librum ostendit: quam pia Mater sic stupefactam cernens et timidam, affectu dulci compatiens, ait illi: Noli timere, Filia, quia liber non perdetur. Et mox accepit illum in suis sacris manibus totum consumptum et madidum; de cujus immediate contractu liber ille totus mundus et pulcher effectus est et illæsus omnino, præter quamdam tracturam, quæ remansit in latere libri pro signo tanti miraculi memoriæ commendandi.

B

librum in aquam delapsum,

attactu mundum reddit

120 Altera similiter vice quodam Frater pro necessitate sibi referebat aquam in uno fictili vasculo, cujus longitudo fenestrellæ, per quam intromittendum erat, excedebat quantitatem, nec ab aliquo latere poterat aliquatenus inclinari. Mirum certe! mox vasculum illud fenestræ applicatum, taliter fenestræ proportionatum et abbreviatum reperit, quod vix festuca straminis inter ipsam et vas locari potuisset.

accepit vasculum aquæ per fenestram diminutum.

a *Contigisse id Polygnii tradit ex Legenda Gaudentii et alias Abbatii Leus pag. 125.* — b Botticella *parva cupula aut puteus aut vasculum vulgar Gallice bouteille, a voce Gallica bute: bota, cista.* — c S. *Gregorius lib. I Dialogorum cap. 7 refert illud miraculum de S. Donato Episcopo Arretino... cui 7 dies Augusti sacer est.*

C

CAPUT XIV.

De gravibus pœnis atque tormentis per ipsam patientissime toleratis.

1 Pet. 2, 21.

Quoniam, ut ait Apostolorum Princeps, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, constat quod nihil in præsenti vita reperiri potest Deo placabilius, nec creaturæ salubrius, quam pro ejus amore libenter pati, sustinereque patienter pœnas atque torturas. Per hoc enim summe redditur cum suis veris amore etmolis et conformis. Ipse enim Deus et Salvator Jesus Christus, per totum vitæ spatium usque ad mortem inclusive, pœnas graves et labores sustinere voluit pro nostra dilectione. Per quam quidem tolerantiam ejus humilis ancilla, juxta suæ capacitatis modulum, non parum eidem esse meruit similis et conformis. Nam per totum vitæ suæ decursum graves pœnæ, continuæ simulque mutuo subsequentes, et in duplos duplicatas patientissime sustinebat. Præter varias autem pœnas, quas illi Deus frequenter infligebat (quasi enim continuo patiebatur) unam sibi pro quodam exercitio contulit cum augmento virtutum, videlicet inflaturam continuo incessanter crescentem vel decrescentem, ipsam non mediocriter aggravantem: quam tamen patienter et valde dulciter tolerabat. Præter istam vero continuam infirmitatem alias multipliciter vexabatur seu affligebatur: et hoc erat interdum in corpore tantum; interdum vero in anima, et interdum simul in ambobus, anxiebatur gravissimis pœnis. Infirmitates autem, quæ proveniebant ex caussis et principiis naturalibus, patienter et benigne ferebat: sed illas, quæ præter naturæ cursum a Deo sibi specialiter immittebantur, juxta suum beneplacitum astringebatur necessario sustinere, nec erat in ejus arbitrio rem aliter se habere. Cum illa siquidem infirmitate communi quasi continue laborabat aliqua alia particulari, qua sic aliquoties aspere duque modestabatur, quod vix in octo dierum spatio per unam horam integram respirare valebat.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

Exemplo Christi

Ita vita patienter fert graves pœnas,

inflatura continuam,

infirmitates corporis et animæ.

122 Et erat ejus consuetudo mirabilis et compassione digna, quia locis et temporibus, in quibus ceteri recreantur et quiescunt, ipsa per oppositum augebatur labore sive pœnalitate. Nam in lecto, ubi E cuncti modi gentium, infirmi sive sani, communiter requiescunt, ipsa validius affligebatur. Licet enim propter diuturnos labores aliquoties optaret cubiculi nocturnam requiem, nunquam tamen ibidem requiem ullam invenire potuit: quin imo statim post ingressum strati sive lectuli, novis agitabatur laboribus, et doloribus cruciabatur angustis, per totam noctem durantibus usque mane, et interdum usque ad meridiem inclusive et incessanter. Nec solum talis anxietas inerat illi semel aut bis in hebdomada, sed in omnibus noctibus nulla deficiebat. Parformiter in diebus Dominicis et festivis et in magnis solemnitatibus, in quibus omnes status, virorum et mulierum, secularium et regularium, licet occupentur in spiritualibus, requiescunt tamen a laboribus corporalibus, incomparabiliter ipsa majora pœnarum gravamina sufferebat, quam in ceteris feriabilibus diebus. Et quanto dies erant solemniores, tanto plus erant pœnæ graviores: quæ communiter incipiebant pro Dominica in hora Vespertina Sabbati, et durabant usque post Completorium Pomarii diei, et aliquoties usque ad Matutinum diei sequentis. Et similiter in festivitatibus pœnæ speciales incipiebant in Vesperis Vigiliæ, et terminabantur post Completorium festivitatum: sed in magnis solemnitatibus, utpote Nativitate Domini, Resurrectione F ejusdem, et Pentecoste, et aliis similibus per totum annum, in tam dictarum pœnarum erat in meridie Vigiliarum, et prolongabantur usque ad finem dierum solemnitatum, et erant asperiores et plus dolorosæ ceteris, quanto festivitates erant solemniores: et sic augebantur intensive et extensive, sicut solemnitates.

maxime in lecto,

et diebus Dominicis et festis solemnioribus:

123 Quum hæc vero, præter jam dictas vexationes, et pœnas, Altissimo complacebat aliqua superaddere, multo plus excessivas et horas aggravantes ceteris, quas necessario oportebat sufferre, quod et actu fiebat, et supervenebat aliqua persona, cui non licebat negare præsentiam, cum deliberabat se pro certum vel loqui faciebat, mox ferro adaugebatur pœnalitate dolorum, et cessabant omnino ducatibus verbis, nec pro hac sentiebat aliquod gravamen, sed non propter hoc minuebatur laborum tolerantia. Nam statim post recessum talium personarum augebatur pœnalitas dolor in duplum vel plus pro tanto tempore spatio, pro quanto cessaverat ex caussa jam dicta. Et hac ita vehementer torquebatur tanta pœnalitate, quod sæpissime per os sanguinem evomebat

aliquoties aliis per vices non visis dolet, sed ipsa patitur duplicatos,

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS.

[illegible] supra naturam habitas, et a Deo inflictas

A mebat ; propter quod merito personæ prædictæ si faciem et conditionem ejus vidissent, sibi compati debuissent. Et est sciendum pro majori testificatione de hoc, quod dictæ pœnæ non essent naturales, nec a causis naturalibus aut humanis, sed potius supernaturaliter aut divinitus inflictæ, pro tanto quia subito semper inchoabantur et etiam in instanti terminabantur. Et insuper compensata debilitate suæ personæ cum gravitate pœnarum, si naturales essent, impossibile videtur, quod ita raptim et in instanti cessarent omnino, sic quod nihil de illis remaneret penitus; in signum evidentissimum divinæ virtutis dolorem infligentis ad exercitium, et potentiam conferentis ad meritum, et subito etiam perfectam adjicientis ad consolationem remedium, nec relinquentis aliquod languoris [illegible] vel infirmitatis vestigium, acsi nunquam aliquid mali sensisset. Quapropter aliquando dicebat : Ignoro me quidquam mali pertulisse, quamvis paullo ante tota curva seu inclinata fuisset ex violentia dolorum, et quidem lingua penitus perforata : caput autem cum quadam cella fervente super ipsum accensum esse videbatur : sed mox dolore cessante, plene rectificabatur cum integra lingua, capite temperato, cum ceteris membris. Et mirabile certe, [illegible] quovis afficeretur calore, tantum incendebatur, quod per totam aquam seu rem aliam quantumcumque frigidam, nullatenus poterat refrigerari. Si vero frigesceret, ita frigus similiter erat intensum; quod per omnes mundi calores non poterat incendi seu calefieri. B

124 Quid plura? Nam si persona quæcumque reperiri potuit in præsentis valle miseriæ, per tolerantiam horribilium pœnarum et gravium tormentorum imitatrix vera fuisse Domini nostri Jesu Christi, tamquam et certe similis et conformis, de hac inter ceteras (salvo præjudicio) posset affirmari. [illegible] per ea quæ prædicta fide dignorum et in talibus expertorum testimonio, cuncta sanctorum Martyrum tormenta [illegible], quæ singuli singillatim [illegible] pro Christo pertulerunt, ipsa [illegible] perpessa simul et successive [illegible] atrocitatem et dolorem [illegible] in ipsa longa vitæ suæ protractione [illegible] tormentorum vix portabat ultra decem vel [illegible] viginti aut triginta, sive vel plus [illegible] annorum spatium, [illegible] plusquam per quinquaginta continuos annos [illegible] toleravit. [illegible] Confessoribus [illegible] expertis [illegible] attestabatur C [illegible] Martyribus, qui in regno Dei possident [illegible] gloriæ [illegible] Altissimus gratiam, et [illegible] tempore [illegible] capitibus amputatis aut [illegible] ad cœlos migraverunt. Et erat quiddam valde mirabile, cum nulla parte [illegible] martyria [illegible] sicut B. Laurentius. Et licet ignis non esset [illegible] tamen [illegible] virtualiter [illegible]. Sicut enim causa primaria [illegible] cooperationem [illegible] causa secundaria, [illegible] virtute; sicut patet in tribus pueris in medio flammarum [illegible] secundariæ. Per [illegible] martyrium [illegible] prætendebatur. Interdum vero [illegible] velut S. Vincentius [illegible] aliquando [illegible] cruciabatur, aliquando autem [illegible] ut S. Bartholomæus [illegible] Nonnunquam [illegible] quod corpus ejus aperiretur, et

consequenter sale perfusum recluderetur. Aliquando D sibi videbatur, et sensibiliter experiebatur, quod infra ventrem haberet [illegible] ardentem, ipsam totaliter incendentem : altera vice quod in oculorum radicibus haberet carbonem ignitum illos inflammantem, et penitus consumentem : alias autem quod ferramenta acutissima, per medium totius corporis et omnium membrorum de extremo in extremum transpungerentur.

125 Et similiter de ceteris atrocissimis tormentis, quibus gloriosi Martyres examinati fuerunt singillatim et singulariter, ipsa conjunctim et universaliter, aut [illegible] torquebatur, etsi non ab exteriore persecutore [illegible], a Deo tamen mirabiliter [illegible] et inflictis, et ab eadem experimentaliter et realiter toleratis, et interdum vehementius [illegible] in ea quam in ceteris : pro tanto, quia [illegible] et refrigerio, quod sanctis Martyribus præstatis a Deo vel a sanctis Angelis conferebatur in eisdem pœnis, sibi vero non [illegible] dempto solum quod in infinitis pœnis seu doloribus prædictis (cum nocturnæ quietis occasione recedentibus Sororibus, quæ communiter seu familiariter eam visitare seu frequentare consueverant, remanebat ab omnibus sequestrata) tunc cœlestes Angeli visitabant illam dulciter administrantes ibi, cooperientes et adjuvantes eam, et obsequia reliqua conferentes, quæ servi fideles exhibere possunt ancillæ vel sponsæ summi Regis. E

aut etiam [illegible] ob [illegible] subtractum :

Angelos sibi ministrantes accipit.

126 Et ultra præter jam dicta patiebatur in singulis membris singula gravamina vel singulares passiones consequenter per ordinem. Inter quæ principaliter in oculis suis pulcherrimis et placabilibus quamdam experiebatur infirmitatem, quam [illegible] naturaliter [illegible] propter quod providere [illegible] per adjectionem medicaminum tantæ vivacitatis et asperitatis, quod [illegible] ad quamlibet humanam [illegible] visivam delicatam penitus extinguendam, sed etiam ad [illegible] sufficere possent. Et [illegible] providebat specialiter magis oculis quam ceteris sensibus aut membris, qui malebat usum ceterorum amittere membrorum, quam visum oculorum quo valeret intueri [illegible] Corpus Christi in altari Sacramento, et etiam sacras litteras in libris pro divino servitio devotius peragendo. Nec propter [illegible] provisionem cessabat ex toto labor et vexatio eorum, [illegible] permittente Deo, quod ubicumque respiceret, ut utroque latere [illegible] pendere videbantur duæ relucentes *h* [illegible], vel duæ parvæ stellæ, quæ quocumque se verteret et illæ similiter vertebantur, non tamen [illegible] vexatione sua [illegible] propter hoc [illegible] quidquam de suis orationibus, nec respicere libros ex hoc pertimescebat. F

[illegible] cum dolore torquetur.

[illegible] adhibet, ut sacram hostiam intueri, et libros sacros legere possit.

h

127 Et ultra hoc maxima sibi pœnarum adjecta fuit [illegible] accedens ad visitandum unum de suis conventibus, propter graves pœnas, quas sustinebat, [illegible] videbatur [illegible] lingua retrahi; quæ ex toto descendebat ad medium gutturis, intantum quod nullo modo orare vel loqui vocaliter poterat, sed neque [illegible]. Cumque gravi languore [illegible] augeretur, occurrit ei quædam juvencula [illegible] filia, pulcherrime spectabilis, et præclaræ benignitatis [illegible] salutans [illegible] ancillam Christi, et [illegible] quod [illegible] Propter quod [illegible] lingua [illegible] et ad locum proprium [illegible] et mox prædicta juvencula tantæ pulchritudinis, dulcedinis et benignitatis evanuit : de qua testificabatur [illegible] Pater, ejusdem ancillæ Christi Confessor, Frater Henricus.

[illegible] ad [illegible] tur [illegible]

[illegible] Virginis.

A Henricus de Balma, sibi conscius familiaris et secretus, quin haec erat gloriosissima Virgo Maria.

a Id est, indulsit gratiose ut exiguo pretio emerent, quod Franci dicunt a bon marche, *Itali* bon mercato. — *b Diminutivum ab* amphora *Francico idiotismo formatum pro bulla.*

CAPUT XV.

De dono prophetiae cum plena lucidaque cognitione sibi mirabiliter a Deo collatis.

Juxta praelibatam Domini Salvatoris sententiam alta mysteria, secreta divinaque, plurimes latent sapientes hujus seculi, et a mundanis prudentibus absconduntur; revelantur autem simplicibus et parvulis, ac manifestantur servulis humilibus Jesu Christi. Quapropter haec ejus ancilla Coleta simplex erat et ignara satis respectu mundanorum; sed valde sagax et discreta, peritaque munum in notitia supernorum. Modica vel tere nulla vigebat doctrina, quae foret humanitus acquisita; sed superabundabat scientia supernaturaliter et divinitus infusa, quae praecellens esse dignoscitur Spiritus sancti gratia: qua radiante, clarissime cognoscebat occulta praeterita, similiter et secreta praesentia, nec non et futura contingentia. Pro cujus certificatione in ori notandum, quod quidam Religiosus extitit Ordinis S. Francisci sacrae Paginae Professor, solemniter litteratus et Parisius *a* magistratus: qui pro devotione multum afficiebatur ad eam a principio reformationis Ordinis S. Clarae, quam per ejus manus dignabatur operari clementia Salvatoris: cui accidit gravis et lethalis infirmitas eo tempore, quo dicta Mater disposuerat nonnullos de suis conventibus visitare, transeundo prope locum, in quo praenominatus Magister jacebat infirmus. Quae praesentiens in suo spiritu talem infirmitatem esse periculosam, nedum ad mortem primam, quin etiam ad secundam; pro benigno succursu favorabiliter in tanto casu necessitatis impertiendo, decrevit intrare conventum illum, et visitare dictum aegrotantem sua veneranda praesentia: quem in faucibus mortis reperit, plantis jam frigidis tamquam exanimatum, et prout ipse postmodum retulit, in via perditionis. Et vocans illum nomine proprio, et facto signo Crucis humiliter et reverenter super eum, ait: Resumite bonum cor, firmiter sperans in infinita bontate divina: cum aliquibus aliis brevibus exhortationibus et statim recessit. Et dictus infirmus intellexit attente verba, plenecque cognovit eam, et per Dei gratiam remansit multum confortatus, et per sua merita postmodum sacris ritu sumpsit sanus et sospes de prima infirmitate, cognoscens acceptum beneficium: et deponens antidotum de secunda infirmitate, videlicet spirituali, pervenit *b* ad ejus praesentiam, gratanter offerens se permansurum in ejus servitio per totum vitae suae spatium quam per ejus medium obtinere credebat. Cui oblationi ipsa libenter condescendebat, non pro servitio, quod ab illo speraret, sed pro sola spe salutis animae dicti Fratris, quam ipsa ferventer optabat, et quae non minus ipse peritus indigebat. Et ad hoc obtinendum illum dulciter exhortabatur ad integre purequo confitendum pro sua plena conscientiae purificatione, nihil omnino celando vel retinendo, et ad hoc sibi Confessorem idoneum et convenientem designavit. Cui confessus est aliquantisper, obtinuitque ex vero medio relaxationem de peccatis et celavit: et tandem reversus ad ipsam, ut erat se penitus et integre celasse dixit. Cui respondit ipsa, dicens, quod non: et erat, et recitavit ei plura gravia peccata commissa, retenta et oblita, et nullatenus confessa. Unde et nec immerito valde laetus est, rei veritatem agnoscens, quam sibi soli [illegible] Sacramentum Confessionis, et reveniens ad ejus praesentiam, asserebat se plene confessum: quod ille negavit, explicans ei aliqua non minus enormia ceteris, quibus adhuc remanserat irretitus. Sicque trina vice misit illum ad dictum Sacramentum, priusquam integraliter esset liberatus. Propter quod exinde cognovit, et asserebat publice, quod per ejus *c* medium, corporis et animae vitam obtinebat, valde crescens in ejus affectionem et amorem, et nihilominus in tantum timorem et dubitationem circa eam, quod nihil faciebat, nec dicebat, sive cogitabat, quin semper existimaret, ipsam esse praesentem et omnia videre.

129 Vice quadam duo nobilissimi praepotentesque Principes, praetextu caritatis et devotionis, visitaverunt ancillam Domini nostri Jesu Christi, quibus illa post multa dogmata per patrem suum Confessorem legi fecit in eorum praesentia nonnullas notabiles scripturas: quibus meus attendens unus illarum, cor suum applicuit quibusdam inhonestis et carnalibus meditationibus, mania cogitando, licet externus nihil de iis ostenderet qui visus do: sed dictae turpi cogitationi superaddens, accumulare jam incipiebat delectationem diuturnam, in eadem materia perseverans. Et tunc ancilla Christi illa cognoscens, vertit faciem suam venerabilem ad Principem illum, emittens clamorem vehementissimum cum voce horribili super illum: qui quidem clamor sic eos illos Principes valde penetravit, quod sibi videbatur, et adhuc videtur, quod ipsa videret et claret cognoscere, quodquod ipse gerebat in corde, meditationes videbat et turpes cogitationes, aequebene sicut ipsemet vel melius: quibus mentionem remanuavit exterius expellens eas omnimode laetus ancilla Christi, reducens intellectum suum ad percipiendum attente sacra verba, quae recitabantur.

130 Item alia vice quidam alius notabilis Praelatus, vir prudens et discretus, Episcopus civitatis *d* Costrensis in patria Albiensi, descendens in eandem civitatem, ex humilitate veritavit dictam ancillam Christi, quae proxime dudum moram traxerat, cum illa simul conferens de multis bonis, hominem Dei tangentibus et exaltatem animarum. Quem finaliter ipsa de duobus modo praecognitis veraciter instruendo, ipsum fecit primum, quod quae ipse contemplabatur de sibi collato beneficio, sed intendebat ad magis et altius in dignitate, et quod attenderet diligenter et cogitaret, ne pro transitoria dignitatis amitteret dignitatem aeternam. Secundum extitit de brevitate vitae suae, studendo quod semper esset paratus et praestolaretur quandocumque Dei beneplacitum esset illum vocare. De primo valde miratus est per manifestationem, qui secrete laborabat ut fieret Cardinalis: et quod ipse clam apud se tenebat, Spiritus sanctus illi palam esse monstrabat. Et post paululum inter utrumque discursum Deum, et tenderet propositum optatum adimplere, sed in brevi praeventus, finivit dies suos justo Mortis praecordium.

131 Item vice quadam inter alios, Princeps quidam nobilissimus et potentissimus *f* Comes Marchiae, ad eandem ancillam Christi gerens singularem amorem et devotionem, misit ei [illegible] Sacerdotem suum, nominatum Dominum [illegible] de Molinis, qui quidem Sacerdos antequam ejus praesentia recederet, peccatis [illegible] quae tempore [illegible] et concepte confessus et ab eisdem [illegible] existens in [illegible] periculis evidentis sibi in brevi, videlicet in propinquo [illegible] cessum a praesentia [illegible] hoc [illegible] ad eum [illegible]

D AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS. *quae tamen facit manifestum convertisse corpus et animam:*

c timebat ut omnia intueretur.

duobus Principibus dat et eorum legitimam salutis:

E *alteri indicat turpes cogitationes,*

et emendat:

d Episcopo indicat primum ut sua cura animam ad alta erigat.

f monet brevi finem mortem.

g

e

h

confessus ejus [illegible] ad [illegible]

AUCTORE STEPHANEO JULIACO, EX MSS.

A homines armorum, qui perforarunt sibi sinistrum latus cum una lancea, caputque sauciaverunt, sic eum crudeliter vulnerantes diversis ictibus ensium, quod nec barbitonsores, nec chirurgi præfatæ civitatis, ad quam fuerat delatus, mittere manus in eum penitus audebant : sed omnino judicabant impossibile fore, quod unquam sanaretur. Qui tunc se videns adstrictum in tam discriminosa necessitate recurrere dignum duxit ad refugium ancillæ Christi, se recommittens humiliter ejus sanctis orationibus et precibus devotis. Quo facto, constanter et secure dixit præfatis chirurgis quod indubitanter apponerent manus. Et intra quadraginta duorum spatium mortis et interecessionibus ancillæ Christi prædictæ restitutus extitit integræ sospitati.

gravitur vulneratum,

precibus petitis sanat :

mercatori prospere valenti,

132 In civitate Bisuntinensi vir quidam nobilis nominatus Joannes de Colonia, burgensis et civis ejusdem civitatis, et mercator honorabilis et famosus ac fervidæ caritatis, qui arbitrabatur se fore sospitem et intanto prosperitate, sicut unquam fuerat, de gloriosa Matre præsertim brevitatem vitæ finisque propinquitatem; et illo dulciter et amicabiliter vocato, post salutares admonitiones inter cetera specialiter dixit de securitate suæ conscientiæ ac de certitudine mortis, animum ipsum finaliter ad præparandam conscientiam, et ad ordinandum de bonis suis finaliter et discrete, quo prompte consentiente, nec non et consensum delatæ exercitationi demandante, postposita quacumque retardatione, lecto decubans, incontineti gravatus infirmitate, juxta prognosticationem Matris dicta clausit extremum.

prædicit mortem imminentem.

B

133 Pariformiter in partibus Burgundiæ quidam fuit nobilis et potens Dominus, graduatus in scientia, nec non in justitia commendatus : qui cum pluribus suis attinentibus, de factis ancillæ Christi præclaram notitiam habuerunt, et amorem singularem magnamque confidentiam ad eam in suis negotiis gerentes, plurima sibi subsidia, similiter et solamina varii caritative præstiterunt. Qui Dominus arbitrans se fore sospitem et incolumem corpore, pavum de Deo cogitabatur. Et cum ipsa moraretur in quadam regione longinqua, plenius innotuit sibi de brevitate vitæ dicti Domini, cum aliquibus impedimentis periculosis coram Deo, quæ in ejus conscientia latitare cognovit. Pro quibus celebrandis quæ destinavit ad eum aliquos de suis Religiosis, secretam credentiam deferentes, et rei veritatem intimantes. Quibus ille fidem adhibuit, dictis impedimentis provideus de remedio salutari, sicque monitus utili consilio, diem clausit extremum.

alterius mortem imminentem procul absens cognoscit,

et suum Religiosum præmonet :

C

134 Alio quoque tempore quædam notabilis burgensis de civitate Catalaunensi super Sagonam, Lambarter sibi nota, præ devotione visitavit eam in conventu sancte Polignaco. Cujus ipsa præcognoscens propinquum decessum, pro majori securitate conscientiæ dicte Dominæ, præmonuit illam eadem plene confiteri. Quo peracto, recedens ab ancilla Christi, se recommisit humiliter eidem tam in vita quam in morte. Regressaque noctu ad civitatem prædictam, infirmitate gravata, juxta Matris præcognitionem vitam terminabat.

nobili, Lambarter sibi nota, omnia confiteri peccata,

præsidens exequiarum :

135 Æque nempe clare cognoscebat in absentia sua peracta, velut præsentialiter visa vel experta ; maxime quando pro bono aliquo serio fabri percepavit. Semel enim quadam ex suis Fratribus pronomullis ejusdem expeditionibus accesserat Romam, ubi tractavit et peregit aliqua secreta, quæ sibi Deo sibique credebat esse nota, speratis tamen bene facere : verumtamen incontinenti post regressum ad ejus præsentiam totum sibi retulit, quod fecerat et totalem modum dicens ei : Quare sic et sic tale quid fecistis ? Unde prædictus Frater multum verecundus

Religiosa suo Romæ secrete peracta indicat.

certissime cognovit, quod nil poterat ab ea penitus celari.

D

136 De regimine vero suorum monasteriorum vel conventuum cum sibi videbatur fore congruum aliquid specialiter scire, de illis æque faciliter certificabatur de longinquis et multum distantibus, sicut de illis, in quibus residebat. Defectus ibidem commissos intimabat secrete personis deficientibus vel publice visitantibus, ut de remedio videretur opportuno. Unde mirabile valde, numquam aliquod inconveniens accedere debuit in aliquo dictorum conventuum, quin ipsa aliquid præsentiret ; licet non specialiter sciret quid vel quale vel ubi esset venturum. Quapropter habita præcognitione jam dicta, non parum tristabatur, sed dolebat in corde nimium, et idcirco postquam ille casus evenerat, ejus dolor et tristitia mitigabatur. Multæ gentes, tam magni status quam exigui, pluries ad eam accesserunt, tum ex devotione, tum pro consiliis salutaribus obtinendis, tum etiam pro perfectis adhortationibus reportandis : de quibus omnibus, pro majori parte saltem illorum, qui veniebant caussa proficiendi, priusquam ingrederentur oratorium suum, notum erat sibi qui erant et quid quærebant, et quæ vel qualis responsio et sibi reddenda. Insuper Patres ejus Confessores et Fratres plene certificati de hujus cognitione divinitus et mirabiliter sibi collata, tantum illam timebant, ubicumque forent et quantumcumque distantes, sicut in ejus præsentia personaliter constituti : protanto quia si committerent aliquid reprehensione dignum, statim, postquam pervenerant ad ejus præsentiam, dulciter et benigne demonstrabat eisdem. Item pluries quando Sorores in corde sustinebant aliquam secretam desolationem, vocabat eas ad se, dulciter tangens eisdem aliquid de materia vel causa, propter quam sic erant desolatæ ; benigne confortans illas super eadem materia sive caussa. Quamobrem clarius experiebantur ipsam certam habere notitiam de secretis cordium et meditationibus illarum : quadam enim vice una novitia tentabatur in corde suo de recessu extra monasterium, nec audebat alicui pandere suam voluntatem : quam Mater ad se vocari fecit, patefaciens illi quod cogitaverat et ipsa præcognoverat, intantum quod prædicta novitia, statim recognovit culpam suam coram Deo pariter et coram Matre. Et exinde concepit grandem devotionem, et decrevit omnino profiteri Religionem

cognoscit eventura in suis conventibus :

et causas se visitantium,

E

137 Altera vice, Religiosa quædam secum residens in eodem conventu, summe desolabatur ex gravamine conscientiæ, fere ruina penitus in desperationem. At ancilla Christi cognovit in spiritu suo, vocavitque illam et tam dulciter allocuta fuit, utiliter et vivaciter illi demonstrando periculum suæ tentationis, et inducens eam ad fortitudinem et constantiam contra prætatam tentationem, sic quod numquam depost incidit illam, neque fuit recordata præ maxima dulcedine et caritate sibi exhibita per eam, quantum esset in spiritu consolata. Item iterum hostis infernalis procuravit divisionem et discordiam inter duas Religiosas, quam utraque servabat in corde suo, nec exterius manifestabat : quas ambas Mater singulatim vocatas tam pulchriter admonuit, quod illæ plene pacificatæ clare perceperunt ipsam Matrem habuisse notitiam ejusdem cujuslibet illarum : unde valde perterritæ, de cetero conceperunt erga ipsam magnum timorem. Item alias ipsa persistente cum ceteris Sororibus in choro in extremo alterius chori, quædam Religiosa tempore divini Officii vagis occupabatur et alienis meditationibus. Quod cognoscens ancilla Christi, per quamdam aliam Religiosam sibi mandavit, quod cessaret usque post Officium : quæ correcta decrevit postponere quascumque

defectus suorum, etiam Confessariorum,

interiores desolationes Sororum,

tentationem novitiæ contra vocationem,

periculum desperationis cujusdam Religiosæ,

discordiam inter duas Religiosas distractiones in oratione variarum :

A que tales cogitationes. Insuper alia vice in quodam de suis conventibus ipsa præsente in Officio Dei, quædam Soror tenens sibi librum, meditabatur in malis rebus et vanis : quæ cognoscens ancilla Christi clare, pluries innuit illi, quatenus a talibus cessaret meditationibus. Quod illa non percipiente, rejecit eam post tergum, auferens sibi librum satis rude. Quare advertens Soror illa, quod Mater videbat et cognoscebat quidquid ipsa cogitabat, cœpit in corde suo cogitare de Deo : tunc autem ancilla Salvatoris ad illam se convertens, benigne subridendo restituit ei librum.

solvit sublimes Theologicas quæstiones :

138 Aliquoties multi Clerici et in Theologia Magistri, pariter et alii sapientes mundani, plures ab ea difficiles quæstiones scisciabantur, et de subtilibus materiis. De quibus, licet invita propter humilitatem, nihilominus tamen quando sentiebat in spiritu rem non fieri per curiositatem, sic profunde respondebat et clare dilucidabat, quod omnes admirabantur et magis ædificabantur, asserentes quod alta mysteria secretaque divina a Spiritu sancto sibi revelabantur.

139 Item in illis diebus, in quibus prægrande videbatur dissidium in regno Franciæ, duabus partibus ad invicem e regione congregatis cum armata militia,

B velut castrorum acies ordinatæ parabantur ad ingressum duelli ; præcognovit ancilla Christi, conflictum futurum ex utroque latere fore perniciosum ad mortem, et per maximam effusionem sanguinis, et obnoxium, quod pejus erat, ad multarum perpetuam damnationem animarum. Unde concepit in corde grandem tristitiam et dolorem : propter quod recommendans Deo humiliter totum factum, cum mundantia lacrymarum dedit operam, mittendo litteras principalibus Rectoribus utriusque partis exhortatorias ne bellum attentarent, et consequenter ad utrosque misit aliquos de suis Fratribus, declarando pericula tam corporum quam animarum exinde proventura. Quibus exhortationibus et declarationibus salutaribus decretum interceptum fuit et interruptum, et sic evaserunt periculum perditionis corporum.

conflictum prudens perniciosum

præcibus, litteris et missis Religiosis impetrit.

140 Alia vice præcognovit futurum esse quoddam discrimino-sum ignis incendium in quadam villa, in qua erat Sororum suarum conventus : quibus significavit, quod essent diligentes, et bene custodirent ignem. Statimque evenit illud horrendum et damnosum incendium sic appropinquans dicto conventui, quod Religiosæ valde timuerunt comburi : sed meritis ancillæ Christi præservatæ fuerunt.

præcognoscit magnum incendium :

141 Alius quidam præpotens et magnus Dominus

C officiebatur devote prænominatæ Matri, cupiens sibi ædificare conventum in terra seu in dominio suo : propter quod misit ad eam virum quemdam Ecclesiasticum, pro manifestando sibi votum suum, et etiam captando ejus benevolum assensum : quod et obtinuit propter divinum amorem, et ejusdem Domini reverentiam. Sed mox illa die peracta, præcognovit aliud magnum inconveniens eventurum esse in eodem territorio sive dominio, sed specialiter in villa, in qua scilicet dictus conventus ædificari debebat. Quapropter misit ad prædictum Dominum, rogans et requirens ipsum, quatenus aliquantulum sibi differre placeret ædificationem prædictam. Et post paullulum tota patria repleta fuit hominibus armatis, innumera mala committentibus : inter quæ villam præfatam, in qua conventus ædificari debebat, penitus destruxerunt.

conventus ædificandi concessa data.

differt extructionem, propter evasionem :

142 Item in principio constructioni conventus de Poliniaco, novitia quædam ibidem infirmabatur ad mortem, propter quod ancilla Christi præcepit cuidam ex Sororibus, quatenus sic diligentem curam adhiberet circa illam, ne sola moreretur, et quod vocaret eam in decessu novitiæ prælibatæ, cui volebat penitus interesse. Et post hoc tandem accidit, quod Soror illa custodiens novitiam infirmam propter gravamen laboris seu propter negligentiam aliquantulum obdormivit, et in hoc intervallo decessit infirma novitia : de quo decessu ancilla Christi fuit multum desolata, pro eo quod non fuerat præsens dicto decessui, juxta desiderium cordis sui. Ideireo Sororem illam, quæ negligens extiterat, de significando sibi juxta præceptum ab ea sibi datum, redarguens, præcognovit et prædixit ei finalem terminum suum sibi propinquum, ita dicens : Quia transgredi præsumpsisti mandatum, quod injunxeram tibi, certum tibi sit, quod sola morieris et nulla præsente. Et post paullulum tempus accidit ei prægrandis infirmitas, in qua loquelam amisit per spatium sex horarum, nec de ipsa sperabatur amplius posse loqui, nec adhuc receperat Ecclesiastica Sacramenta. Tunc ancilla Christi more solito visitavit eam, cui sic dispositæ pie compassa, recurrit ad sacrum orationis sacrificium, obsecrans devotissime divinam misericordiam, quatenus sibi dignaretur restituere loquelam, qua mediante recipere posset sanctissima Sacramenta. Mox autem oratione finita, subito locuta est et plene confessa, et devote recepit omnia Sacramenta : licet prophetia Matris non fuerit evacuata, quia tandem, nulla præsente, sola vitam finivit.

negligenti advocare præbuit mortem propinquam et similem :

ut extrema Sacramenta susciperet, impetrat ei verum sensum.

143 Semel existens in monasterio de *g* Viniaco

E præcognovit certitudinaliter finalem terminum vitæ ejusdem nobilis et devotæ Dominellæ, residentis in villa Poliniaci, quæ vocabatur Joanna de Vannato, et credebatur esse sospes in plena prosperitate. Et significavit ei Mater, quod libenter vidisset eam, et quod nunquam ex hoc in hoc seculo foret eam visura, nec sibi locutura. Quod sic evenit : nam breviter post hoc infirmitatem incurrit, unde mortua est.

g

præcognoscit quamdam Matronam, brevi moriturum ;

144 Semel alia vice, quidam honestus Religiosus, de numero Fratrum deputatorum ad subsidium sanctæ paupertatis in conventibus ejusdem ancillæ, Presbyter, qui pro negotiis Religionis ad longinquam accesserat regionem ; ex quo transire cogebatur necessario per patriam, in qua pestis aspere vigebat : quapropter infectus, velociter subripiebatur ad mortem, prinsquam posset accipere Viaticum Sacramentum cum debita dispositione. Et tunc ancilla Christi præcognovit veritatem, quamvis ageret in remotis, et decrevit omnino fore succurrendum, potissimum in tanta necessitate : nam ante finalem exitum illius, ipsa vocato Confessore præparavit et disposuit conscientiam, et pro illo decedente recepit sanctissimum altaris Sacramentum, ne transiret absque munitione tanti solaminis contra periculosas insidias hostium malignorum cum illo strictu passu : quod, per Dei gratiam et ancillæ suæ digna merita, credi potest utilissimum fuisse decedenti.

cognoscit Presbyterum in remotis partibus mortis vicinum, non posse Viaticum accipere,

145 Quidam alius Sacerdos Religiosus, qui multum utiliter et caritative laboraverat in principio,

F cum ingressus fuisset in Religione, pro conventibus ejusdem Matris gloriosæ ; tandem suggestione diabolica permotus, absque licentia recessit. Accedens autem ad partes remotas, pro faciendo residentiam ibidem cum quibusdam aliis Religiosis ; ibi parum proficiens, cecidit in gravem et mortiferam ægritudinem : quam præcognoscens ancilla Christi, licet ab eo localiter multum distans, recurrit ad orationis sanctæ subsidium, humiliter deprecans totis viribus Dominum, ut per suam pussimam misericordiam compati dignaretur illius Fratris animæ pauperrimæ in tanta necessitate. Et incontinenti Religiosus ille concepit tantam contritionem, tristitiam et displicentiam de peccatis suis, et in speciali de servitio præfato dictorum conventuum, a quibus discesserat per suggestionem diabolicam deceptus (sicut per

Sacerdotis a suo ordine digressu,

moribundo ibidem procurat contritionem,

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

A illos postmodum probatum extitit, qui præsentes erant) quod post ejus decessum se præsentavit Matri prædictæ, sicut ceteri de sua familia facere consueverant, sicut tactum est supra septimo Capitulo. Propter quam repræsentationem pie credendum est, quod precibus et meritis ancillæ Christi præfatæ sit Frater ille reductus ad viam salutis æternæ.

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS. *et a morte vidit sibi apparentem : num. 48*

146 Ancilla vero Christi sæpissime dicta per donum Prophetiæ noverat cogitatus et secreta cordium, nedum personarum sibi præsentium, verum etiam absentium : et interdum noverat quando, quomodo, et qualiter dies suos terminare debebant. Unde pluribus personis, secularibus et Religiosis, agentibus in remotis, juxta i sentimentum suorum negotiorum sibi notificatum a Deo, procurabat vel procurari faciebat solamen et adjutorium secundum condecentiam desolationis, adversitatis, et contrarietatis ipsorum. Et etiam fines dierum multorum cognovit et prædixit : et inter cetera quædam nobilis et potens Domina, magnam diligentiam de maritando neptem suam in altis honoribus et multis divitiis faciebat, et cum hoc sibi videbatur, quod ageret minus negligenter circa salutem animæ, et propter hoc expresse dixit eidem ancillæ Christi præfatæ : Domina mea, vos magnam diligentiam adhibetis pro matrimonio generosæ neptis vestræ, verumtamen magis deberetis sollicite cogitare de vobis : et ita faciatis, quia numquam diebus vitæ vestræ videbitis eam matrimonio copulatam. Quod tandem extitit verificatum : quia prius quam neptis nuberet, fuit morte præventa.

i

sollicitam de matrimonio neptis præmonuit ante nuptiarum :

147 Qualiter autem seculares personæ vel Religiosæ deberent finire dies suos, an scilicet in odio vel amore Dei, supius præcognovit, et inter ceteros semel præsens in decessu cujusdam personæ Religiosæ, quæ præ dolore mortis angiabatur vehementer, inquit illi : Vade confidenter ad Dominum, et ne timeas. Quo dicto, mox fuit anima separata. At Mater confestim adstantibus ita dixit : Multa patietur, sed finaliter non privabitur æterna felicitate.

B

cognovit de aliquibus, utrum moriantur in statu gratiæ.

148 Quædam juvencula pulchræ representationis et dulcissimæ modestiæ, peroptime disposita secundum apparentiam pro Religione, venit ad ancillam Christi ad hoc ut susciperetur ad Religionem, supplicans et requirens hoc humiliter et devote : ad quod ipsa nullatenus voluit consentire prætextu cujusdam signi secreti, quod in illa cognoscebat. Cum vero Pater ejusdem et Comitissa et plures alii videntes illam sic dispositam apparenter et ita decenter, rogarent prædictam Matrem instantissime, quod eam recipere vellet, ita respondit : Vos me cogitis per preces et rogamina vestra, quod ego recipiam eam : verumtamen scitote, quia numquam in Religione recipietur ad Professionem. Quod consequenter extitit verificatum, nam anno primo completo sine probationis, propter ignorantiam divini Officii non potuit nec debuit admitti : sed in secundo toti et tantas incurrit tentationes et sigillanter de recessu, quod incidit in quandam dementiam, penitus asserens, quod nullatenus observare posset talem Religionem. Et adinstar prævisionis seu prognosticationis ancillæ Christi pervenire non meruit ad Professionem, sed fuit ejecta penitus extra Religionem.

puellam rogo in aliorum omnia admitti novitiam.

C

pertinebus non perseverantem ad Professionem

149 Alia siquidem vice, novitia quædam se tenebat in Missa prope dictum ancillam Christi, cogitans in corde suo, instructu permota diabolico, dicens orationes suas, quod Mater æstimaret de ipsa, quod esset bona puella et devota Filia. Ipsa vero Mater post Missam vocavit Magistram prædictæ novitiæ, cui dixit : Arbitrabar quod hæc novitia bona foret et devota filia, sed ipsa nullum continet devotionem : quibus auditis, dicta novitia remansit tota verecunda, cognito quod Mater sciebat suam stultissimam cogitationem. Item Soror quædam altera vice grandi æstuabat desiderio postulandi quamdam imaginem a Matre sæpe dicta : cujus rei gratia perimaginem a Matre sæpe dicta : cujus rei gratia pervenit ad ejus præsentiam, sed præ verecundia non fuit ausa dicere quidquam juxta desiderium suum. Quod videns ancilla Christi, præcognovit totum ejus optatum, et subridens ait illi : Vade, vade : post cujus recessum statim misit illi quamdam pulcherrimam imaginem, mandans illi quatenus mitteret matri suæ illam, sicut ipsa facere decreverat et optabat.

D

alterius desiderium accipiendi imaginem :

150 Altera vice prædicta Religiosa vehementem in corde suo portaverat desolationem, credens se fore nullo modo Deo gratam, nec aliquo modo posse salvari, sed quod deberet damnari. Qua desolatione multum afflicta, decrevit accedere ad ancillam Christi ; et si ostenderet sibi gratum vultum et signum amoris, apparebat sibi, quod ipsa non esset in odium et indignationem Dei, et quod ipsa speraret de salute. Quæ quidem cogitante præfata Sorore, Mater vocavit eam, et dulciter et amicabiliter locuta est illi, dicens : Se tantum illam diligere quantum aliquam Sororum, quæ sit in tota Religione. Tandem in ejus præsentia commendavit eam Matri Abbatissæ conventus : asserens quod illa foret ejus filia prædilecta. Propter quæ prædicta Religiosa remansit consolata in Domino, existimans certificabiliter, quod ancilla Christi plene cognosceret secreta cordium cum aliis forensibus et extraneis rebus.

remedium adfert eidem admodum anxiæ an in statu gratiæ esset :

E

151 *l* Quædam Religiosa de suis conventibus pro certo intellexit, quod Christi ancilla cognosceret corda hominum, et secreta cogitationum rimaretur, quod nondum credidit illa. Accidit depost, cum Christi ancilla loqueretur eidem Religiosæ, ipsa ancilla propalavit ei, quod utique noverat cogitationes ejus, cum illa conferens et præcise tangens aliqua secreta valde, quæ ejus cordi fuerant infixa. Accidit alio tempore cum esset in alio conventu Soror Coleta, notificavit eidem Religiosæ prætactæ quædam arcana, quæ in conscientia sua recondidit ita secrete, ut Deo excepto et se, illa nulli in mundo constarent : super quo stupefacta Soror illa valde, atque in se taliter expecta, cognovit nil penitus dictæ Matri abscondi posse sive celari.

l

alteri intima secreta cordis revelat :

152 In quorumdam Dominorum potentum et magnatum terris et locis plurimis fama vel relatio incolis tristosa divulgata fuit, et maxime hujusmodi nova patribus amicis et officialibus dictorum Dominorum, tam etiam specialiter in spirituali et etiam in temporali statu, non sine ipsorum tedio relata fuere : videlicet quod Domini prædicti in manus inimicorum suorum inciderant, a quibus, ut ajebant procertissimo, tenti et captivati fuerant et prædati, nec non ut se redimerent adstricti : unde et merito, tota eorum patria mœsta erat et dolens. Accidit quod fortuito quidam de principaloribus officialibus et amicis unius eorum Dominorum transitum faceret per quandam villam, in qua pro tunc degebat in suo conventu Christi ancilla Coleta, quam statim illi visitantes cum reverentia, sed cum dolore omnia nova prædicta sibi indicaverunt : quapropter sæpe eorum Dominum, et totam illam patriam omni affectu cordialissime, quantum poterant, eidem recommiserunt. At ancilla Christi humilis præcernens eos compassivo oculo tam tristes, et exterritos, eos confortando, dixit : Domini mei, nolite fidem dare hujusmodi novis : quia revera ita se est, ut putatis. Responderunt illi : Nos scimus utique ista fore vera, et super inde a fide dignis personis et notabilibus ad plenum informati sumus, qui viderunt eum captivum. Tunc illa magis certificavit eos, sic dicens eis : Pro vero securos vos reddo, quia Dominus vester nunc est in tali loco suo et in terra sua, in qua jocundatur vultu hilaris : sine ali-

Dominum quemdam ab hostibus captum credentibus subditis,

F

indicat illi certo liberum loco esse.

quo

A quo periculo, tædio vel malo : insuper scitote, quoniam ante sex dies nova certissime de eo habebitis. Et sic evenit per omnia, ut ipsa prognosticavit eis : unde ipsi officiales et tota patria maxima jucunditate repleti et stupore non modico perfusi sunt.

Magistrare.

a *Petrus Psalmon nomine Magister in Theologia, nunc Doctorem dicimus : cum autem titulum seu gradum, qui suscipiunt, dicuntur* Magistrari : magistrare *autem est magistri munus obire : quod non tantum postremis hisce seculis; sed etiam apud Spartianum legas; et in Cod.* magistrationem. — b *Orbam ad cognominem sibi fluvium haud longe a lacu Neocomensi, de qua infra agetur. Abbavillanus pag.* 339. — c *Ultraject. MS.* meritum. — d *Castra, vel Castrum aut Castrena, urbs ad fluvium Agathum, detracta parte ex Episcopatu Mimatensi ejusque reditibus, dignitate Episcopali a Joanne XXII exornata est anno* 1317. — e *An Raimundus Majoricensis ex Tricastinensi Episcopus Castrensis, et a Martino V creatus Cardinalis anno* 1426, *Romæ anno sequenti mortuus.* — f *Hic est Bernardus Armanacus, Comes Marchiæ et Castrensis et fundator conventus Castrensis.* — g *Vivriacum, Gallice Viviers aut Vevay, adstum Lemano lacui ad latus Helvetiorum, a quibus urbs ea cum victus locis Sabaudo erepta est. Conventum ibidem B. Coleta extructum esse ab Amedeo Pacifico, concessa facultate a Martino V Pontifice* 13 *Novemb.* 1425, *tradit post alios Guichenon in Historia Sabaudica ad dictum annum. Degunt modo Clarissæ Aquenses.* — h *Id est, cognitionem divinitus sibi infusam : nunc eadem ea vox a Francis ferme accipitur pro judicio, seu opinione.* — i *Prognosticos vigues Franci deducunt prognosticare, ex vigno aliquo futura prædicere.* — j *Sequentia ad finem capitis damus ex solo MS. Corsendonicano, et leguntur etiam in MS. Gallico codice*

Castra urbs.

Vivriacum.

CAPUT XVI.

De malignorum spirituum gravi persecutione.

B Hostis antiquus talis est proprietatis, quod quanto plus videt aliquem appropinquare Deo, et magis proficere : tanto magis illum persequi conatur seu infestare et impedire, pœnas illi graves infligere, nec non afflictiones multiplicare. Illos autem, quos pacifice possidet, parum vel nihil curat impedire. Propter quod attente percipiens, quod illa ancilla Christi per dilectionem perfectissimam erat conjuncta Deo penitus et inseparabiliter unita, ducens vitam cœlibem in alta perfectione : conabatur possetenus, et quantum scire poterat, illam impedire, persecutionem omnimodam et molestias inferendo, nedum a juventute, sed per totum vitæ suæ spatium perseveranter usque in finem, tam in statu seculari quam in Regulari, nec non in cunctis locis et regionibus, ad quas ibat pro Dei amore vel pro salute animarum. Quando nempe juvenis existens decrevit in corde suo Deum affectuose diligere, serviendo diligenter eidem. Cunctis noctibus per plures annos, cum incipiebat orationes suas, quidam malignus spiritus ad ipsam veniebat, et stans in loco proximo, mirabilem emittebat

C vocem et pian conquestionem; quatenus illam impediret a suis sanctis orationibus. Sed quamvis ipsa esset juvenis ætate, cum hoc erat tamen in perfectis moribus et in fide provecta : sic enim valide confidebat in Domino, quod nihil omnino forinsecum dubitabat. Quapropter illi spiritui nec signum aliquod ostendebat, nec verbum aliquod proferebat, et sic tædio victus recedebat. Sed cum pervenit ad mediocrem ætatem in statu Religionis, sæpius invadebant eam, percutientes aspere cum rudibus et grossis baculis crudeliter et longæve, quod ejus tenerrima debiliaque membra penitus fracta erant sive contrita, livoresque nigri remanebant per longum tempus. Nam semel inter alia tam crudeliter percusserunt eam et tam diu, quod eius tibiæ sic fuerunt inflatæ, quod in grossitiem medii corporis æquabantur.

154 Altera siquidem vice cum ferventer et devote peroptaret aliquam specialem orationem Domino præsentare, multi tales hostes illam impedire intentes, invaserunt in figuris vulpium apparentes, et illam perrentere graviter attentantes. Sed Dominus contulit illi cor et vigorem eisdem resistendi sive repugnandi, intantum quod per brachia se mutuo sumentes, adinvicem duellum committere omnino conabantur, et sic hostes illi confusi recesserunt, et ipsa remansit victoriosa : et post dictum duellum reperta fuit a Sororibus valde fatigata. Percipientes enim maligni spiritus, quod ejus orationes multum utiles essent creaturis, et Deo summe placabiles; videbantur inter seipsos in multitudine magna consilium iniisse decretumque firmasse, ad inveniendum subtiles malitias et cautelas multimodas, pro sibi cunctis impedimentis possetenus inferendis in omnibus virtuosis actibus per ipsam interceptis a vel intercipiendis : et ad hoc conabantur eidem incutere timorem et terrorem. Quod tamen per Dei gratiam nullatenus obtinere valuerunt. Imo potius in omnibus locis et temporibus, sive sola sive cum aliis, semper fortis et animata remansit, nec dubitans inter illos. Propter quod diversimode semetipsos præsentabant eidem, et in diversis figuris terribilibus apparentes illi; interdum videlicet in figuris hominum penitus rubeorum, et aliquando similiter in figura cujusdam statuæ terribilis et turpissimæ, tantæque statuæ, quod cœlum aliqualiter tangere videbatur. Quadam vero vice sibi apparuit [dæmon] in figura cujusdam maligni et horribilis draconis, qui post apparitionem illam recessit, transiens super muros conventus. Inter ceteras bestias, quas moleste videbat, plus dedignabatur aspicere reptilia venenosa, velut serpentes, bufones, araneas, et similia : et propter hoc maligni spiritus, talis displicentiæ non ignari, in illorum formis seu figuris cum suis complicibus se sibi demonstrabant. Nam in principio sæpe nominatæ reformationis, quæ fuit in conventu Bisuntinensi, pluries, cum decreverat orationi vacare vel inceperat orare, videbatur locus vel cellula suæ residentiæ fore repletus bufonibus turpissimis : et ipsa satis cito cognoscebat astutias adversarii bonorum, et recurrebat ad Dominum Deum suum, et tunc subito cuncta delusoria penitus evanescebant.

Perfectissime Deo servire conatur :

a diabolis nequit impediri,

etiam percussa baculis,

non terretur apparentibus in figuris vulpium,

hominum rubeorum,

statuæ tangentis cœlum.

draconis,

serpentium,

bufonum :

155 Item quædam abominabilis et horribilis perturbatio sibi inferebatur ab eisdem scilicet malignis hostibus, qui pluries intra suum oratorium deferebant cadavera mortuorum suspensorum infecta. Quibus confestim ipsa præcipiebat, quatenus illa cadavera reportarent ad locum, unde acceperant : et mox (non tamen absque magna displicentia) jussis ejus obtemperabant. Semel namque loquens cuidam ex suis Religiosis inexplicabiliter formidanti præfatas illusiones, interrogavit eam, si multum timeret tales hostes, si videret eos. Qua respondente quod sic, intantum quod penitus moreretur; illa subjunxit F quod si videret omnes inimicos infernum, nihil omnino timeret : *proh!* tanto quia maligni spiritus nullum habent posse super creaturas, nisi quantum a Deo sibi confertur : et sic mirabiliter confortavit eam.

cadavera suspensorum a diabolis in oratorio delata, mandat ab eisdem auferri.

h

156 In eodem vero conventu Bisuntinensi multiformiter eam persecuti fuerunt in ætate postrema. Et primo sicut legimus de sancto Patre nostro Francisco, qui non libenter videbat formicas, quia de provisione vivunt contra paupertatem Evangelicam; et pariformiter ad ejusdem Patris exemplar, ancilla Christi etiam illas videbat invita sive coacta : quod attendentes hostes immundi in figuris illarum, scilicet formicarum, eam persequi frequenter conabantur, et multoties ab ea in rebus prædilectis, sicut in libris vel in locis speculibus, et in oratorio suo in tanta numerositate confluebant, quod videbantur ibi esse plusquam millia. In quorum aspectu præsentiali vehementer in corde tristabatur, et tam mirabilem inde concipiebat displicentiam, quod erat valde mirum : et subito post prædictam manifestationem penitus evanescebant. Interdum ad hoc, quod exercitationes a Deo sibi missæ vel permissæ forent secretæ vel non manifestæ, prætendebat quod talia accidebant

cum S. Francisco invita videt formicas:

sub harum figura vexatur a diabolo.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

a

AUCTORE STEPHANO JULIANO, EX SS. *adjectionibus multis, mox evanescentia*

A cidebant ratione locorum, in quibus habitabat, propter quod illa loca mundari faciebat, sequestrando quæcumque dare poterant occasionem adventui similium bestiarum. Sed nihil inde proficiebat : nam statim una comparente simul aderant centum millia vel plures, et simul omnes evanescebant.

muscarum multitudine infestatur,

157 In patria Linguæ-Occitanæ persequebatur eam in forma muscarum, confluentium ad ejus oratorium in tam grandi multitudine tamque copiosa, quod erat inæstimabiliter et desolatorium et onerosum, tam de punctura quam de volatu celerrimo super libros et super manus, et de tumultu tristabili pro conferendis sibi validissimis impedimentis. Et ex hoc tantum vexabatur et afficiebatur tædio, quod aliquoties faciebat eas fugari sive dejici foras, et incontinenti revolabant ut prius. Et quadam vice extitit una, præ cæteris grossior omnibus et asperior, interens sibi grandissimum tedium in suis orationibus, et finaliter propter importabilem perturbationem exinde sibi vehementer illatam, non audebat per se mandare illi seu præcipere, sed decrevit in virtute sanctæ obedientiæ salutaris, in qua sanctissimus Pater Franciscus mandare consueverat, illi præcipere quod *dicederet* : quod et fecit, et statim abscessit ab ea, sed accessit ad inferendum impedimentum uni de Confessoribus ejusdem Matris. Et ille statim venit ad eam, quæ bene noverat totum factum.

unus major discessum præcipit in virtute obedientiæ S. Francisci

et abigit :

B

exagitatur a daemonibus in forma testudinum seu limacum,

158 In partibus Picardiæ se demonstrabant hostes prænominati ancillæ Christi in forma limacum seu testudinum, quæ conflebant ad oratorium ejus et super cubiculum et quanto plus illas inde amoveri faciebat, tanto plus augebantur; et quando genua flectere disponebat ad orationem, offerebant se conspectui suo quoque vel sex vel plures numero. Quoniam vero præ cæteris, et inter cetera saltem, tales bestias abhorrebat, frequentius conflebant. Interdum circa cubiculum, ubi Deum instanter orabat, impedimentum allaturi fuissent, nisi divina bonitas illis obstitisset : nedum hoc; sed etiam in figuris plurimorum aliorum reptilium horribilium et abominabilium bestiarum illam conati sunt persequi viriliter, et plus excessive quam personam aliquam aliam, quantumcumque sanctam sive perfectam saltem ex auditu vel lectura librorum; nec ex Vitis Patrum sive Legendis cumcumque Sancti vel electi Dei valet comprehendi, tantam persecutionem a daemonibus exhibitam fuisse cuivis alteri personæ, quemadmodum hanc ancillæ Christi. Ex quibus evidenter apparet excellentissima vitæ suæ sanctitas et altitudo perfectionis, inter omnes filios et filias adoptionis summi Patris asserta, nec non inter perfectos amicos et dilectas sponsas ac amicas Dei : perspecto diligenter et visu, quod cunctæ persecutiones, quas ingerunt maligni spiritus veris amicis Dei, a Divina permissione procedunt; et quanto perfectiores existerunt et in dilectione Dei magis radicati, tanto plus illos saepius et asperius vult et permittit examinari seu vehementius approbari.

et aliorum reptilium.

magis quam ullo Sancto factum legitur,

et invalitur majores perfectionis fuisse :

C

159 Inter prædictas vero graves ejus persecutiones una horribilior fuit et desolabilior, per septemnium ante suum gloriosum decessum : quando nempe volebat oratorium vocale sive mentale vacare, statim occurrebat illi multitudo daemonum ad similitudinem muscarum in aere volantium, et dictorum innumerorum numero figurarum numerus æquabatur : et apparebant diversæ species crudelium bestiarum, videlicet lupi, leopardi, sive leones et hujusmodi, nec non figuræ vilissimorum et turpium reptantium, ut colubrorum serpentium, et bufonum : et plures figurarum species horribilium bestiarum, et diversarum staturarum, et pariformiter variæ formæ sive figuræ rationabilium creaturarum, ut puta virorum sive feminarum, quæ videbantur turpiores et atrociores aliis.

ultima tredecim molestia exercuit, apparitione omnis generis bestiarum,

D

etiam hominum turpium, aut pulchre comptorum

Et inter eos apparebant aliquæ parvæ satis decentes et pulchræ, et in formis virorum vel mulierum satis pulchris, cum capillis longis et magnis et bene pectinatis. Et omnes prædictæ figuræ se simul repræsentabant eidem : nec paulisper oculos levare poterat, quin illas videret. Quibus visis tantam in corde suo tristitiam statim concipiebat et anxium dolorem, quod majorem vel intentiorem nullatenus tolerare potuisset; et taliter affligebatur et desolabatur exinde, quod ad se nullo modo redire poterat per spatium decem vel duodecim horarum.

sua præsentia a terrore liberat alios videntes,

160 Erat autem valde mirabile, quia, quando juxta divinum beneplacitum figuræ videbantur ab aliis personis, nulli penitus ingerebant dolorem, tristitiam et terrorem, præterquam ancillæ Christi : nec videbantur ab omnibus qui principaliter aderant, quando videbantur ab ea, sed tantum ab illis, quibus ostendere dignabatur Altissimus. Nec minus tamen propter hoc sic videntes arbitrabantur certitudinaliter in ejus præsentia; quod si similiter vidissent in ejus absentia, tantum timorem et terrorem incurrissent, quod extra sensum et omnino rabidi fuissent.

potissimum Religiosam sibi a secretis,

161 Plures ex suis Religiosis illas figuras viderunt, signanter tamen una familiaris et secretaria dictæ Matri, tum de ipsa quam de factis suis multum experta : quas pluries viderat et certissime cognoverat excessivum dolorem et tristitiam, quem tolerabat post visionem prædictam. Propter quod ex pietate compassionis cordialiter affectabant in seipsa posse sustinere totum dolorem et poenam, quam ancilla Christi sustinebat. Et ideirco talibus horribilibus figuris apparentibus se interponebat diligenter inter ipsas et Matrem, ne ipsa Mater illas videre posset, et totus dolor exin caussatus et poena similiter in eam converterentur, dicendo : Venite ad me, venite ad me : relinquite Matrem meam. Et cum essent in multitudine nimis copiosa sumebat ramusculum, cum quo trahebat figuras illas, et retrocedere faciebat post tergum ancillæ Christi. Quæ quidem nullatenus ausa fuisset attentare, nisi propter præsentiam suæ virtuosissimæ Matris.

E

convenientem impedire ne molestia et creetur.

162 Interdum ex certis caussis, soli Deo sibique notis, decrevit nonnullis de suis Confessoribus præfatas horribiles figuras ostendere, quod et fecit. Quibus veris, nullum timorem nec dolorem conceperunt propter suæ præsentiæ securitatem : sed post præfatam visionem et ostensionem arbitrabantur se fuisse deprehensos in magno periculo perdendi sensum, si talia vidissent in absentia Matris. Prima vice, qua prædictas figuras ostendit uni de prædictis Confessoribus, vidit quondam leuneulum ex toto nigrum, prius factum sine motu, postmodum ambulantem. In secunda vero vidit unum magnum serpentem, turpem et horribilem, inter Matrem et ipsum Confessorem existentem. Et iterum ipse serpens mutatus est in figuram cujusdam candelæ sulphuræ.

præmonet a Confessariis videri

figuras leunculi,

F

et magni serpentis mutati in candelam sulphuream minore paulatim in cessu petitur has a daemonum tentationes,

163 Et ecsemplum, quod præfatæ figuræ dæmonum terribiles sibi primitus apparebant in parietibus oratorii vel cameræ suæ habitationis absque descensu, sicque diu fecerunt : et postmodum ad ultima præfatæ cellulæ vel oratorii descenderunt, sibi tamen non appropinquantes : et ad ultimum totum oratorium, in altum et infimum, in parietibus et in aere, penitus repleverunt : et appropinquantes ad eam venerunt super habitum et super librum et super manus nec non super omnes partes corporis, pervenientes usque ad oculum, quem inter cetera membra diligebat propter visum, quo singulariter confortabatur in orationibus vocalibus, et in visione pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi : quem graviter laceraverunt, ut dictum est, taliter quod se judicabat illum amisisse vel amittendum de proximo,

sentiens

A sentiens in posterum diu gravamen dolorum. Quamplures etiam alias persecutiones intulere ancillæ Christi maligni spiritus, quas nimis longum esset enarrare. Sed inter ceteras in principio reformationis, quam Deus per illam faciebat, in oratoriis suis, ubi orabat Deum continue, salubriter ac devote, sæpissime veniebant ad perturbandum eam in suis devotis precibus, validum tumultum et impetuosum sive tempestuosum inducentes, et percutientes cum grossis baculis super oratoria jam dicta, et interdum super eam; aliquoties elevantes oratoria penitus in altum et in aera. Verumtamen nec propter tempestatem, nec propter percussuram inflictam, aliquatenus movebatur a suis orationibus sedulis et devotis. Et similiter in ultimis diebus suis multoties veniebant ad dictum ejus oratorium in multitudine copiosa, inferentes terribile nocumentum cum grandi tumultu, percutientes ut supra cum grossis baculis per circuitum oratorii, et incutientes illud ad modum fulguris, intantum quod paucæ Religiosæ pro socianda Matre ibidem audebant remanere, tantum excepta Religiosa supradicta : quæ sæpe confidens in meritis et virtutibus prælibatæ Matris, accedebat ad videndum quid esset : nihil tamen reperiens præter baculos, B malignis spiritibus tunc evanescentibus virtute divina, dictosque baculos pro signo relinquentibus super terram.

et tumultus ab illis excitatos,

potissimum et tumultus vitæ diebus.

a *Suscipere aliquid agendum Francis* entreprendre *dicitur, quod hoc barbarismo expressit interpres.* — b *Simili idiotismo Franci dicunt* pour tant que, eo quod.

CAPUT XVII.

De gratiarum specialium Sanctorum et Dei amicorum in ipsa renovatione.

Deus, cujus misericordiæ non est numerus, per suam summam et infinitam bonitatem, omni tempore dignatus est in hanc vallem miseriæ, destinare ex suis Sanctis et electis, in sexu masculino potissimum, pro conversione salubri pauperum peccatorum : sed in diebus nostris, qui pro fine seu complemento judicari possunt posterioris ætatis, dignum duxit in fœmineo sexu mittere quamdam ex filiabus suis dilectissimis et præelectis, suam videlicet ancillam Sororem Coletam, tamquam veram illuminatricem et perfectam directricem ambulantium in tenebris vitiorum et in umbra mortis, ad reducendum illos in viam salutarem mandatorum Dei, nec non C ad prædendum cunctis generibus hominum in quocumque statu lumen et exemplum perfectionis et sanctitatis, devotionisque totius et mortificationis, et omnimodæ virtuositatis. Pro cujus executione reali cum effectu, decrevit excellentium vitæ cum eminentia gratiarum et virtutum suorum Sanctorum et amicorum specialium electorum in ipsa revocare : et si non in toto, tamen in magna parte, videlicet in solitudine cum abstinentia, pluribusque aliis gratis Patrum antiquorum, in cleris cognitionibus Prophetarum, in paupertate voluntaria Martyrum, in fervenți caritate Confessorum, in nitida puritate Virginum.

Resplendet dotata virtutibus aliorum Sanctorum,

165 De solitudine vero certum est, quod pauci Patres, qui specialiter in illa commendantur, talem vel similem seu æqualem observaverunt, velut ipsa : quæ per spatium quinquaginta annorum inclusa continue permansit et firmata, nedum infra reclusagium seu infra conventum, in quibus possunt contineri lata spatia seu viridaria cum aliis pertinentiis, sed tantum in quadam stricta cellula, quæ continebatur in quolibet illorum conventuum : cui magis competebat nomen carceris vel sepulcri, quam cujuslibet alterius habitationis. Erant enim præfatæ cellulæ, taliter strictæ, parvæ seu dimissæ, quod vix se poterat erigere, vertere seu levare : prout evidenter apparet in pluribus conventibus, signanter Viviaci, ubi cella sua non continebat plus quam sex pedes in longitudine, nec plus quam quatuor in latitudine. Et præterhoc insuper, quod prædicti Patres habebant multo longiores et latiores prædictis, poterant nihilominus spatiari per eremum et recreari post orationes, labores et pœnas, et ita peragebant de facto. Ipsa enim numquam exivit statutum oratorium ad recreationem sui pro quacumque dolorosa seu horribili pœna. Et ultra hoc quando præfata cella situata fuisset juxta virgultum, quod non erat nisi passus intermedius, exire nullatenus volebat. Cum vero necessitabatur exire conventus pro visitatione facienda vel alias, applicans ad aliquod hospitium, prædictam solitudinem servabat et clausuram, se tenens in aliquo parvo angulo, clauso pannis vel coopertoriis aesi foret immobilis : nec inde penitus movebatur, donec tempus esset recedendi.

cum sanctis Patribus simul solitudinem,

50 annis inclusa recta arctissimæ,

166 Plures etiam ex prædictis Patribus habitantes in rupibus et in cavernis, varias abstinentias faciebant et longas vigilias, vacantes orationibus devotis et prolixis. Sed ancilla Christi tam admirabilis extitit abstinentiæ, quod adinstar sacratissimi Domini Salvatoris jejunii, per quadraginta dies totidemque noctes nihil penitus manducavit neque bibit : quod tamen humanitus erat impossibile seu contra naturam, sed tantum divinitus et supernaturaliter nihil impossibile apud Deum. De ceteris autem ejus abstinentiis in superioribus satis patet. Quis enim expertus est similem vigiliam? cum ipsa vigilando perseveraverit absque dormitione somni, per totum unius anni spatium continuum, ex speciali gratia cœlitus ei collata.

arctissime jejunat, per Quadragesimam absque refectione : E

per integrum annum non dormit.

167 Insuper inter singulares prærogativas, quæ legumtur communiter a Deo elargitæ suis Sanctis et electis et fidelibus amicis, per ostensionem exteriorem dignæ commendationis, fuit, quando sibi placuit prolongare diem, et arrestare cursum solis, prout habetur in veteri Testamento de Josue, bellante contra Gabaonitas, et legitur in novo Testamento de sancto *a* Coopercio, volente venire ad fratrem suum infirmum ante solis occasum, ad cujus preces sol prolongavit cursum suum. Sed non minoris commendationis fuisse videtur abbreviare diem, et anteponere seu festinare cursum solis ad preces alicujus specialis et dilectissimæ sponsæ suæ, quam ostendere voluit Altissimus ad instantiam ancillæ suæ Coletæ : quæ multimode ad honorem Dei, et salutem animarum vitam exposuit temporalem perditioni plures, et honorem confessori, nisi Deus eam præservasset de mera gratia. Nam sicut dictum est tempore quo guerræ mortales et dissidia seu divisiones vigebant, intantum quod pauci reperiebantur, qui auderent extra fortalitia sive castra munita deliberavit, et de facto coepit visitare seu frequentare partes sue divisas indifferenter, non obstantibus periculosis discriminibus interjectis. Quando siquidem erat in una de partibus divisis, sic ex adverso suspicabatur vehementer de ipsa, tamquam de favorabili pro parte altera, procurante maligno spiritu. Similiter agente parte altera cum ibidem applicabat : Deo solo cognoscente, quali desiderio ferebatur in bonum cujuslibet partis, salvo primitus honore divino; quantasque preces devotas emiserit et emitti fecerit per omnes suos conventus, et quantas lacrymas effuderit et effundi fecerit similiter in eisdem.

a

precibus diem solito brevioremfacit.

F

exponit se periculis variis.

168 Vice quadam, venit noviter in quamdam *b* villam, satis gravatam occasione prædicta, et diligenter custoditam, in qua conventum Sororum habebat. In qua statim postquam applicuit, murmurare coeperunt seculares, quod esset pro reliqua parte favorabilis. Et statim post inimico procurante fuit

b

subsecuta

D AUCTORE STEPHANO JULIANO EX MSS.

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

de nocte aliquot horis casu pulsata cum completorio ad Matutinum.

et legitur, ut e nocte computabile, occubuit.

impetrat a Deo ut horæ diurnæ abbrevientur.

cum Prophetia novit absentia et futura.

e præcedit et occurrit cum Papa Martino Quinto e divisionem Ecclesiæ d

septem pueruli, ad ante mortem, quam Deum ejus offenderet

A subsecuta dispositio cujusdam inconvenientis permaximi per talem modum. Nam Sacristaria conventus, quæ pulsare pro Matutino debebat circa noctis medium, excitata fuit inter novam et decimam horam, et existimans quod esset media nox, pulsavit de facto pro dicto Matutino. Pervigiles autem et custodes villæ, campanam audientes ante debitam horam pulsari, suspicati sunt de proditione, præfatumque pulsum sive tractum judicantes signum esse contrariis, ex adverso venerunt pro rapiendo dictæ villæ. Propter quod commoti fuerunt, et non parum turbati, nec non et deliberati pro inferendo dictis Religiosis maximum et indicibile malum, videlicet ipsas interficere vel penitus destruere. Propter quod omnes armati convenerunt, volentes attente ire atque juxta deliberationem exeam conceptum malum. Sed appropinquantibus conventui Pater misericordiarum sua mera gratia, meritis exigentibus humilis ancillæ suæ, providere dignatus est de remedio opportuno, abbreviando videlicet noctem illam et tempus conformando, similiter horam illam et horologium juxta mentem et intentionem illius, quæ pulsare credebat horæ media noctis pro matutino. Sic illam abbreviationem manifestando, publicque horologium, quod satis demisse sive humiliare consueverat, dum pro decima pulsare debebat hora, tunc alte seve clare, cunctis audire valentibus de villa, pulsavit tantum pro una; quam pulsationem signanter audientes feroces armati, concurrentes ad dictum conventum, recognoverunt malitiam suam et potissime discretiores inter eos reprimentes seipsos cum aliis dicendo sic: Nos simus malæ gentes, quia male et injuste suspicamur contra istas pauperes Religiosas, bonas et devotas, quæ cum obedientia et diligentia nituntur Deo servire, nosque ex tedio melius per suas sanctas orationes, quam nos simus per nostras vigilias et armaturas. Et ita reversi sunt dolentes et tristes de malo, quod intercesserant eisdem facere injuste. Et sciendum est quod abbreviatio prædicta temporis et noctis facta sit non solum quantum ad horologium pulsans horas nocturnas et diurnas, sed etiam de facto quantum ad tempus: nam cursus diei velocius fuit acque cito post pulsationem vespertinam et mediæ noctis. Ex quo, nec immerito, Religiosæ valde fuerunt admiratæ, dum perceperunt factum.

169 Quantum ad notitiam et spiritum prophetiæ, sicut supra dictum est, ipsa clare cognoscebat præterita, et absentia tanquam presentia pariter et futura. Nam sæpe desolata fuit de super dormiendi nocturna, quem habebat a Deo potissime de tactis alienis. Decessum etiam ab hoc seculo, tempus et horam mortis sanctissimi Domini Papæ Martini Quinti, tunc meam trahens in Lingua-Occitana sive in Terra-Bassa cognovit, scivit et manifestavit. Et *d* divisionem Ecclesiæ sanctæ, Matris nostræ, finemque Concilii Basiliensis, et electionem Antipapæ cognovit et prædixit, plus quam per tres annos antequam videret, unde graviter in corde suo dolebat et tristabatur.

170 In specie ib complacebat in parvulis propter conformitatem ad ipsam in munditia et puritate, cum præsentatur mihi ex. Semel fuit quidam sibi præsentatus parvulus nobilis et pulcher, et a notabilibus parentibus procreatus: cujus ipsa cognovit finem et perditionem, quamvis libenter vellet eum prius et dixit. Ex quo pueri isti, adhuc vixerunt, concursus e Caloquel, propter quod privari debet visione divina. Precor Altissimum humiliter, quatenus ipsum in brevi vocare dignetur ab hoc seculo. Quo reportato cum aliquali susputate, sicut veneral, statim post regressum satis cito infirmari cepit, et mortuus est. Propter quod parentes pueri desolati sunt nimirabiliter, et venerunt perquirentes ad conventum B Religiosarum an scirent aliquid de casu præfato: quibus manifestatum est de verbis prolatis ab ancilla Christi, propter quæ remanserunt multum consolati, suas conformando fructuosas voluntates ad illam, quæ nullatenus deficere potest.

171 Quædam valde nobilis et potens Domina, legitimos habens parvulos, et fundatrix aliquorum conventuum hujus Matris, erat volua: cujus patriam et totum patrimonium prædones consumebant, non verentes illam, quia mulier, nec pueros ejus, quia parvuli erant. Requisita vero pro nobili matrimonio contrahendo consentire disposuit, tum pro defensione dicti patrimonii, tum etiam pro spe, quam habebat de prole legitime procreanda. Pro quo tum securius peragendo consulere decrevit ancillam Christi: cui tale fertur dedisse responsum. Domina inquit, mea, facatis juxta beneplacitum vestrum: Veruntamen scitote, quia nunquam a Domino marito vestro reportabitis prolem. Et tandem satis cito post completum matrimonium migravit, nulla progenie subsecuta, juxta quod sibi prædictum fuerat ab ea. *prædicit eandam nuptura, quod prolem non sit habitura:*

172 Item alia vice quædam de suis Religiosis Sororibus anxiabatur sollicite, quomodo plene confiteri posset: quam Mater vocavit, dicens illi dulciter per hunc modum: Filia, te oportet confiteri valde secure et nihil dubitans: quia Deus misericors est et benignus et pius: et dicens sic et sic. Unde puerecula filia verecunda remansit, attendens quod Mater noverat suum meditationem et peccatum. Item semel sedens in mensa pro refectione corporali sumenda cum pluribus aliis Religiosis de suis, ita subrepta fuit per aliquam spiritualem et cœlestem recordationem, quod oportuit eam a mensa surgere: quæ statim recessit ad oratorium, pro se recolligendo sive meditando circa meditationem prædictam. Et tunc cuidam e Religiosæ vocanti se, sic ait: Quid diceratis vos, si videretis novem Abbatissas in mensa? Præcognoverat quod novem ex illis, quæ sibi consederant in mensa, futuræ forent Abbatissæ consequenter in aliquibus suorum conventuum. Quod postmodum verificatum extitit et completum, sicut ipsa præcognoverat. *anxiæ Religiosæ indicat modum confitendi peccata:* E *e Præcognoscit novem ex suis futuras Abbatissas*

173 De perfectione nihilominus Apostolorum, qualiter in ea completa fuerit, satis apparet. Nam Apostoli dicuntur a Deo electi et missi; et ipsa singulariter fuit electa pariter et missa in hunc mundum miserabilem, pro pauperibus peccatoribus reducendis a tenebris ad lumen, et a perditione ad salutem: et in signum talis missionis concepta fuit per Dei gratiam, et specialiter super cursum naturæ, pro tanto quia concepta de matre, quæ tempus pertransierat aptum communiter ad concipiendum prolem. Item Apostoli gloriosi diviserunt se circumeundo diversas regiones, ad exaltandum Dei nomen, et pro prædicando fidem Catholicam. Pariformiter per quadripartita animorum spatium ipsa non cessavit currere per diversas regiones et terras, ædificando seu ædificari faciendo conventus, ad commendationem et exaltationem nominis Dei sanctissimi et ad salutem animarum, per calorem et frigus, per aquas et per terras, per divisiones et guerras, se cum suis exponendo persecutionibus et omnimodis afflictionibus, pro relevando pauperes animas de faucibus hostis infernalis, et pro reducendis illis in manu Domini Dei Salvatoris et pissimi Redemptoris illarum. *cum Apostolis confertur: in conversionem animarum electa a Deo,* F *diversas regiones obit.*

174 Apostoli perfecti fuerunt in vita, et abundaverunt in gratiis plusquam ceteri. In qua quidem perfectione vitæ, cum singularis Domini Salvatoris imitatione, fuit vera mulier Evangelica seu Apostolica, vivendo secundum sanctum Evangelium: et sicut vera Apostolica renuntians omnibus, nihil penitus *perfectionem Evangelicam assecuta, ad eam eos adhortatur:*

A nitus sibi retinendo, nec in proprio nec in communi. Quapropter cum semel in magno fervore spiritus loqueretur Sororibus suis, in communi congregatis, de perfectissima vita benignissimi Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, nec non sua profundissima humilitate, magnaque paupertate, quas ipse cum sua gloriosa matre Virgine servare voluit, et cum suis sanctis electis Apostolis, quam diu vixerunt in præsenti seculo; exhortans illas, et docens illas unitari vel insequi recto tramite per viam perfectionis jam dictæ; ipsa sic loquente, subito voluntate Divina peragente principaliter, adfuerunt duodecim Apostoli, se manifeste demonstrantes eisdem, et sedentes juxta eam humiliter super terram, et videbantur etiam a pluribus Religiosis in specie duodecim personarum magnifice et reverenter præcellentis honoris; in quibus relucebat simplicitas, humilitas, paupertas; et erant omnes uniformiter induti vestibus albis, in signum sanctitatis et perfectionis vitæ, nec non ad ostendendum conformitatem, quam ipsa gerebat ad illos et ad suam sanctissimam vitam: et tam diu permanserunt in ejus præsentia, quamdiu doctrinæ præfatæ verba duraverunt: quibus completis, a pluribus de dictis Religiosis visi fuerunt adscendentes in aera, donec pervenirent ad cœlos: et ipsa pariter cum eisdem visa fuit a Religiosis illis in aere elevata, sic in altum et diu, quod de illa sicut de ceteris visum perdiderunt.

apparentibus 12 Apostolis et assistentibus,

cum illis in aere elevata conspicitur.

B

175 Plures insuper aliæ gratiæ, ut sanctis Apostolis, ita mirabiliter a Deo collatæ sibi fuerunt; sicut gratia sanitatis de universis infirmitatibus, et resuscitatio mortuorum, prout infernus patebit. Similiter Apostoli sancti dæmones a creaturis expellebant, et ejiciebant in nomine Domini nostri Jesu Christi, quod et ipsa faciebat: Nam plures rabidos, et ex sensu omnino positos vel dæmoniacos restituit perfectæ sanitati per virtutem omnipotentis Jesu. Fuit enim in suo tempore Religiosa quædam in uno monasterio multarum Dominarum rabida penitus et extra sensum, quæ multum torquebatur et vexabatur ab ipsis dæmonibus, et ultra hoc patiebatur morbum caducum tam horribiliter, quod ceteræ Religiosæ dicti monasterii valde fatigabantur, et indicibiliter gravabantur nocte dieque. Nam oportebat multoties quod a sex vel a pluribus teneretur, et interdum ab omnibus: nam alias magnum damnum et irreparabile tam sibi ipsi quam ceteris intulisset. Et erat mirum, quia per unum integrum annum semper illum furorem teterrimum incurrebat tempore divini Officii vel tempore Missarum, unde multum ceteræ Religiosæ desolabantur: nam si forte quievisset a tempore Completorii usque ad Matutinum, tunc se discerpebat sic horribiliter quod cogebantur plures a divino officio remanere, protinendo vel restringendo dictam infirmam. Similiter a prima pulsatione Primæ usque ad finem Missæ, nec non ad omnes Horas Canonicas, quamvis esset ligata, necesse erat eam teneri: et aliquoties per duos vel tres dies remanebat tacita super lectum, tota rigida per cuncta membra, quasi siccus baculus; ita quod citius fuissent ejus fracta brachia quam plicata: ejus os sic horribiliter manebat apertum, quod in illa faciliter intrasset integra *f* torta panis: oculi ejus turpiter aperti magnique monstrabantur sicque manebat absque loquela sive cognitione, nihil manducans neque bibens, nec aliquo modo signum faciens, præter flebilem planctum et hinc inde, in quo duobus vocibus uti videbatur: et interdum a dicto furore sic torquebatur, quod nullatenus ligari et teneri poterat; comedens et bibens quæcumque reperire poterat, ova videlicet integra, magna fracta lignorum et lapidum, et testas nucleorum, pronorum sive cerasorum, et aliorum similium ad plenos manipulos. Plicabat ferrum ad modum virgulæ viridis arboris: alte clamans voce non apparenter humana, nec per aspersionem aquæ benedictæ, nec per impressionem sacratissimi signi Crucis, nec per orationem aliquam super se dictam, quovis modo tacere poterat. Aliquando vero furor ille sic illam torquebat, quod ultra predicta, quasi sine sensu, velut quædam irrationalis bestia, sanguinem mittebat per oculos et per genas, per aures et per testudinem capitis, et per omnia membra corporis; sic breviter quod erat horreadum videre. Tandem placuit Altissimo, quod Religiosæ sibi consociæ recordatæ fuerunt ancillæ Domini nostri Jesu, in longinquis partibus pro tunc morum trahentis; et initio consilio significaverunt sibi scriptotenus totum factum, rogantes humiliter quatenus dignaretur pie compati sua dulcissima benignitate pauperculæ Religiosæ taliter patienti; videlicet quod haberet eam in suis sacris orationibus recommissam. Mirum certe: nam statim missis illis litteris, ipsa horribilis et terribilis infirmitas decrescere cœpit, et consequenter a Matre eisdem litteris receptis multo magis extitit diminuta; sed postmodum fusis ab ea ad Deum precibus, per processum de loco in melius satis cito post hoc plene fuit liberata, et ad plenam sospitatem suis meritis et precibus restituta.

D

victore Stephano Juliaco ex Mss.

dotata dono miraculorum,

exorgumenam suis orationi.

litteris rogans,

suis precibus liberat:

E

176 Apostoli variis linguis loquebantur et omnia idiomata percipiebant. Pariformiter ipsa cuncta percipiebat idiomata, videlicet Latinum et Alamannicum et reliqua. Gloriosis etiam Apostolis Christi talis collata fertur fuisse gratia, quod, si venenum mortiferum biberent, non eis noceret. Ad idem ancilla Christi de facto bina vice sumpsit potionem intoxicatam mortifero veneno, quam in nomine Domini sustulit absque lesione; tandem autem certificata de personis talia propinantibus, libenter indulsit et favorabiliter.

varias linguas novit

venenum bibit illæsa:

177 Tolerantia vero Martyrum non minus dignoscitur in ea revocata; quam si non per effusionem sanguinis pertulerit, pertulit tamen pœnam et æqualem dolorem, nedum unius tantum, sed etiam plurium, grandia videlicet et inmania tormenta: nam si centies introducta fuisset in dolium ferventis aquæ vel olei, seu totidem vicibus combusta vel tosta vel excoriata fuisset, ac capite truncata; non propter hoc sustinuisset tam penale seu dolorosum martyrium, ut de facto portavit, non solum per trium aut quatuor annorum spatium, sed continue per quinquaginta. Et præter hoc extitit vera Martyr per fervens desiderium offerendi suum corpusculum in oblationem et hostiam in mortem propter amorem Domini nostri Jesu Christi pissimi Redemptoris, qui mortem amarissimam pro nobis sustinuit in ara crucis. Et ulterius opere seu facto Martyr dici potest: nam ambulando seu circumeundo diversas regiones propter honorem Domini et exaltationem sanctissimi sui nominis, tantam tolerantiam plagarum sustinuit et portavit, sanguinem spargens affluenter, quam habuit brachium fractum non absque magno dolore, de quo facta fuit impotens perpetuo vitæ suæ tempore, nec non etiam habuit caput compassatum et contritum, intantum quod quando se vertebat, audiebat ossa se mutuo collidentia.

comparatur Martyribus,

varia tormenta passa

30 annis.

exoptans pro Christo mori.

F

178 De ferventi caritate Confessorum, qua cum fide sincera notitiaque lucida ferebantur in Deum, se penitus absentantes a mundo, nec non et sequestrantes seipsos a quibuscumque mundanis et secularibus rebus, se plenius os cupantes in iis, quæ tangunt perfectissimam dilectionem Dei; ejus ancilla fuit ita inflammata sicque ferventer ignita, quod per aliquod tempus, propter excellentissimum quem ad ipsum gerebat amorem, quotiescumque sibi dicebatur vel audire poterat aliquid de divino, glorioso, mellifluo nomine, statim sensus ejus omnes perdebant

habuit brachium fractum,

et caput contrassatum.

comparatur Confessoribus.

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

A bant usum operum suorum intellectus cum ceteris potentiis animæ, et sic perfectissime conjungebatur ad illum, quod ipsa tota rapiebatur in Deum. Propter quod volentes sibi loqui, necessitatem habebant se custodire diligenter, ne tangerent aliquid pertinens ad excellentiam et perfectum amorem Dei : nam subito rapiebatur tota, nec poterat aliquis secum loqui per magnum spatium temporis. Cum illo tamen amore perfectissimo, quo ferebatur in Deum, afficiebatur mirabiliter ad proximum viscerosa caritate : erat enim sic fervens et sollicita circa bonum spirituale cujuslibet personæ, quod nullatenus quiescere valebat cum tranquillitate spiritus sui, nisi succurreret et adjuvaret aut provideret indigentiæ talium, juxta vocationem et possibilitatem suam. Nam libenter seipsam obligasset pro succurrendo necessitati pauperum proximorum, sicut et aliquando fecisse comprobatur. Nam quædam persona nobilis per infortunium devenerat in opprobrium et necessitatem, sic quod non poterat bono modo cum suis creditoribus convenire, nec illis satisfacere sine discrimine magno : ipsa vero sua ferventi caritate sic disposuit negotium, quod per medium aliquorum bonorum, quæ sibi fuerunt commendata, sine jactura fuit illa persona penitus expedita.

B 179 Etsi caritate fervida ferebatur erga viventes in hac vita mortali, multo magis incomparabiliter affectabat defunctis pia benignitate succurrere. Erat nempe mirum ejus desiderium adjuvandi seu alleviandi pœnas gravissimas, quibus affliguntur animæ pauperes in purgatorio, quarum affectione compassiva dicebat, quod libenter ipsa personaliter vellet sufferre pro illis pœnas prædictas. Quapropter ultra spirituales ordines dabat operam, quod omni die præter triduum ante Pascha Sorores in conventibus dicerent Officium mortuorum in communitate. Erat autem Religiosus quidam dignitatis non modicæ, nobilis nationis, sed satis laxatæ conscientiæ, pariter et exiguus in devotione, qui singulariter confidebat in ejus orationibus super omnes creaturas totius universi, tigens in eisdem principalem spem salutis animæ suæ. Nec fuit inde fraudatus : nam ipsa persistens in partibus remotis, præsentit in spiritu futurum propinquum illius viri Religiosi discessum ; nec non et horribiles pœnas et diras tormenta, quæ passurus erat juxta demerita sua. Novit insuper, quod, quamvis sic graviter esset punendus, veruntamen ex hoc non amitteret gloriam regni cœlestis : pro quibus pœnis abbreviandis incessanter et diu pro illo preces fundere non cessavit, donec plene certificata fuit de suo complemento deliberationis et perennis glorificationis.

C 180 Et cum accideret in conventibus, ubi morabatur, aliquam Sororem seu aliquem Fratrem appropinquare morti corporaliter, si talis esset Soror, personaliter accedebat ad eam in infirmaria, si vero Frater, mandabat ipsum deferri ad eratem Ecclesiæ eorum ipsa, quatenus præsens esse posset in ejus transitu, periculo necessitatis extremæ sui finis, in quo totis viribus, per orationes gratiam a Deo sibi collatam, exponebat se pro succursu vel solamine talium sic decedentium : nunc per ferventes et corporales orationes, supplicitur invocando benignissimam Dei misericordiam et piissimam gratiam ; nunc autem exhortando talem decedentem ad firmam fidei constantiam, per veram spem illum fortificando contra cunctas illusiones, et fraudulentas sive malas repræsentationes illi possibiles induci vel procurari per hostes malignos, in illo ultimo instanti et hora novissima ; et interdum fugando vel præcipiendo talibus mimeris quod discederent : quibus admiculis ipse moriens, pauper et indigens, tanto facilius poterat acquirere gratiam coram Deo, et cum eo similiter pacificari et evadere supplicia sempiterna. D

181 Munditia nihilominus et puritas sacrarum Virginum specialiter extitit in ancilla Christi renovata : Virginitas enim est virtus altissima conversationis cœlestis et attinentiæ sanctorum Angelorum : per cujus medium plures sanctæ personæ Deo fuerunt placabiles et gratæ : de quarum numero principalis et primiceria esse meruit Virgo Maria, Mater Christi Jesu, quam eligere dignatus est super omnes Dei Filius, ut exinde sumeret vestem virgineam de sui pretiosissima corporis portione. Quæ quidem virtus nobilissime renovata probatur in ancillula Christi Coleta, propter excellentem munditiam, et puritatem cordis et corporis, quam designanter manu tenere voluit et servare, per votum castitatis solemniter emissum in manu Vicarii Domini Jesu Christi : eamdem fideliter observatam, in amicam et prædilectam Sponsam adoptare dignatus est ipse filius Dei, sicut supra satis patet in Capitulo de castitate. Cujus virtutis amor sic radicatus et impressus erat in corde suo, quod numquam verbum leve seu inhonestum dicere potuit, nec audire quovis modo sine tristitia et desolatione.

182 Semel enim accidit quod vir quidam dissolutus et carnalis, externus patefaciens quod interius continebat, puram et mundam ancillam Christi, degentem adhuc in habitu seculari, reperit in quodam monasterio vacantem oratioui. Quam procaciter impetiit verbis indecentibus, vilibus et inhonestis, tanquam a diabolo suggestis. Cui dolenter ipsa respondit : quod utinam dignaretur Altissimus illi conferre mentem illorum, quæ dicebat. Nec longa mora : quia ibi clare patuit, quid mali fecerat, invadendo sic turpiter electam ancillam Christi, mox futuram Sponsam et amicam. Nam volens et credens exire dictum monasterium per majorem portam, quæ cunctis patens erat, nullo modo potuit alteruas pertransire, plusquam si dicta porta muris foret obstructa. Quamobrem, nec immerito, subito stupefactus et territus, quotiescumque satagebat egredi, semper retrocedere compellebatur : nec sciebat quid acturus esset, nisi perdere sensum : quousque quodammodo recolligit se protulisse verba vilissima penitus et inhonesta contra puram et mundam ancillam Christi, quibus incurris e casum tam ferocem et insolitum et frenebundum se judicans, festinanter accessit ad ejus præsentiam, culpam recognoscens, et veniam postulans humiliter et devote. Cui dulciter sic illa respondit : Deus, inquit, per suam sanctam misericordiam dignetur vobis indulgere. Quibus peractis, absque difficultate foras egressus est. E

183 Sua vero puritas tantæ virtutis erat, quod multi frequentantes ejus contubernium, per prius nonnulli minus ad levitatem vel ad aliquam immunditiem, post ejus nitidam præsentiam remanebant omnino liberati, nec non et fortificati, ad observandam constantem puram castitatem. Inter quos fuerunt aliqui Religiosi, qui familiariter manifestaverunt et aliquas tentationes valde periculosas, humiliter ei recommendando totum factum suum : et fuit bene verum : tam contectum amiserunt facultates exequendi tentationem prædictam, ut si voluissent non potuissent ; et consequenter tam a voluntate quam a facultate liberati fuerunt. Item in Francia erat quidam Princeps nobilissimus et generosus et præpotens : qui priusquam videret prædictam ancillam Christi, mundanus erat, carnalis, *g* pomposus et delicatissimus. Cujus quidem Principis per ejusdem ancillæ medium et adjutorium, mundanitas conversa fuit in Religiositatem, pompositas in profundam humilitatem, carnalitas in spiritualitatem, et delitiositas in duram et austeram asperitatem. Et idem Dominus post receptionem pretiosissimi Corporis Christi

Dei nomine in extasim rapitur :

benevola erga proximos,

etiam in necessitate temporali :

afflictur valde animabus purgatorii pro eis orando

movet aliquem in purgatorio graviter punire,

et precibus liberatam.

moribundis suos capit iuvare,

ut felicem mortem procuret :

cum Sanctis Virginibus,

et Deipara,

castissime vivit :

inhonesta loquentem

modeste redarguit,

punitum a Deo,

precibus adjuvat :

sua præsentia alios reddit castos :

et inter illos Principem vitus addictum :

g

A Christi pluries, multis notabilibus personis audientibus, asseruit, se numquam post aspectum facialem ejusdem ancillæ Christi tentationem carnalem incurrisse.

184 Similiter in eodem regno Franciæ quædam extitit præpotens et nobilissima Domina, laudabilis et bonæ vitæ, magni nominis et famæ, virtuosæ pietatis, et misericordiæ virtute valde commendata, plures habens nobiles infantes in utroque sexu : quorum unus, qui fere continuo residebat in domo, tantam familiaritatem, instigante maligno spiritu, contraxit cum quadam juvencula, figens in illam cor suum et affectionem per inordinatum amorem, quod post multa peccata commissa tam in vanis colloquiis quam in aspectibus et tactibus illicitis et inhonestis, deliberate mutuo consenserunt ad complendum peccatum. Nec retinebat eos, nisi quia non erat opportunitas loci nec temporis, quibus secrete nefas illud committere possent. Quibus perseverantibus in illo damnabili proposito, venit quidam Religiosus, quem nobilis Domina miserat ad visitandum prædictam ancillam Christi, quam singulari devotione venerabatur, et amore cordiali diligebat, per quem ipsa transmittebat dictæ Dominæ quamdam zonam, unam B videlicet cordulam, quam ipsa consueverat portare super habitum : quam idem Religiosus dictæ Dominæ præsentavit in præsentia dicti filii sui, tentatione, de qua supra, vexati. Unde valde mirabile certe : nam postquam vidit illam cordulam, subito fuit integre mutatus a mala voluntate, quam habebat, intantum quod cogebatur necessario fugere penitus et relinquere locum, in quo præfata juvencula præsens erat. Et si necessario constringeretur juvenculam adspicere, ut puta cum erat in societate prædictæ matris suæ, tristabatur multum et abominabatur eam adspicere, et moleste ferebat. Sicque prævisum est a Deo meritis ancillæ suæ, quod juvencula illa decenti matrimonio conjuncta fuit integra corpore : duoque simul tentati liberati fuerunt a damnabili perditione, totaque domus illa nobilis præservata smoliter remansit ab improperio sive confusione.

juvenem illecebris carnis irretitum,

missa zona sua emendat,

3 *In Vitis Patrum libro 2 auctore Ruffino cap. 9 agitur de Copride Presb. et Paterm[utio] : ex his ultimus, ut noctu ambularet, nuvellus solem sctasse, quod properam priori Copreti, hic Cooperio dicto, attribuitur. Alii ab his SS. Paterm[utius] et Copres. Alexandriæ sub Juliano Martyrium passi 9 Julii.* — b *Decessum in agro Nivernensi nominat Petrina in sua relatione, quæ eodem anno venit. Decessum.* — c *Mortuus est Martinus Papa, 23 Februarii anno 1531, cui successor datus 3 Martii Gabriel Condulmerius, dictus Eugenius IV.* — d *Eugenius Papa, ut Basilense Concilium abrogaret, aliud Ferrariam evocavit, et inde ab pestem grassantem Florentiam. Contra Basilenses in Eugenium sententiam dixerunt et Amadeum Sabaudiæ Ducem, quem Univici existens B. Colleta ad se evocarat, et ne acceptaret, diu ante pro monuerat : Felicem v appellatum, elegerunt anno 1439. sed qui post Eugenii mortem sponte se abdicavit, a Nicolao v Eugenii successore in Cardinalium Ordinem adscriptus.* — e *Clara Lubam de 7 novitiis in conventu Poligniacensi. Ita Abbatissæ pag. 218, ubi ex relatione Petrinæ nomina personarum et conventuum assignat.* — f *Torta panis Gallice tourte, artopyra panis latior.* — g *Pomposus, vanus S. Augustinus in Psalmum 33. Qualis mors esse potuit in purpura et lusso? quam sumptuosa? quam pomposa? Cæsarius Arelatensis homilia 11 verbat vestitum pomposum. Arator lib. 2 in Acta Apostolorum* pomposum colluvium. *Sidonius lib. 1 epist. 9* pomposum necessum. *et lib. 9 epist. 9* plura pompose scripta. *Legitur et* pompositas *apud Petrum Blesensem epist. 18.*

Felix 8 Antipapa.

Furia

pomposus.

pompositas

CAPUT XVIII.

De virtute suæ veræ patientiæ, quam in persecutionibus suis servavit indilate.

Patientiæ virtus radix et custos est omnium virtutum : nam sicut radix portat plantam, ramos, folia pariter et fructus; sic omnes contrarietates, adversitates, tribulationes et afflictiones per patientiam utiliter et fructuose tolerantur. Exercitationes autem, quas in virtute patientiæ sustinemus, aut proveniunt a Creatore vel a creatura, vel ab inimico seu adversario. * Nam, sicut inquit B. Gregorius, alia sunt, quæ sustinemus a Deo, alia quæ perferimus a proximo, alia quæ nobis inferuntur ab adversariis. Nam flagellationes a Deo, persecutiones a creaturis, tentationes habemus ab adversariis. Quantum ad afflictiones et flagellationes, quas Deus immisit ancillæ suæ, clarum est, quod a principio seu a prima devotione multum illas absentes desideravit et præsentes amavit. Propter quod magis confortabatur et assimilabatur Salvatori suo, qui numquam habuit in hac valle miseriæ nisi pœnas et afflictiones propter divinum amorem. Nam honor et gloria sponsæ dicitur similitudo ad sponsum : quantas enim et quales infirmitates et pœnas dolorosas, anxietates spirituales et corporales, quanta martyria crudelia lætanter et patienter sustinere voluerit pro nomine Domini, prolixum foret referre : pro quibus tamen numquam ostendit signum perturbationis vel impatientiæ. Interdum percipientibus gravem anxietatem ejus, et dolorem intrinsecum et extrinsecum, pieque compatientibus eidem, dicendo sic, Heu Mater, quantas pœnas portastis! respondebat : Ego consuevi me plangere de modico. Et cunctis inferentibus sibi seu procurantibus persecutionem vel damnum aut tribulationem, cujuscumque status aut conditionis existerent, secundum vocationem voluit pro posse, bonum reddere pro malo, se libenter offerens pro eisdem, aliquando caritatem providere de omnibus necessitatibus per totam vitam suam. E

186 De persecutionibus illatis a creaturis vel ab inimicis infernalibus sciendum, quod creaturarum persecutio procedit ab hoste maligno : quam procurabat per notos et familiares, aliquando per extraneos, aliquando per divites, aliquando per Clericos, et aliquando per nobiles. Nam per illos, qui debebant sibi esse familiares et amici, multa sibi discrimina contulerunt : pro quibus extrahendis de vitio ingratitudinis, pie ad se vocavit illos, collocarique fecit in suis conventibus, et tantam exhibuit diligentiam circa salutem animarum suarum, quod suis sanctis precibus aliqui sunt extracti de multis inconvenientibus sibi præparatis, scilicet de via perditionis corporis et animæ per tentationem diabolicam illis præparatæ : cum hoc etiam illis conferendo cuncta solamina corporalia sive spiritualia juxta possibilitatem, humiliter et caritative. Licet autem ab eis illata sibi fuerint multa a disturbia afflictionum; majora tamen fecissent, nisi Deus illam præservasset : plus tamen illa tristabatur de Dei offensa damnoque conscientiarum, talia malitiose sic inferentium; quam de cunctis persecutionibus sibi fieri possibilibus : finaliter tamen tales revenichant ad notitiam ejus meritis, et tristabantur de malitia præmonstrata.

187 Et inter ceteros fuit quidam sibi familiaris, qui diabolica procuratione per aliquod tempus sic desolabiliter persequebatur eam, quod totum amorem pristinum perverti in odium; sic quod nec de illa bonum audire, nec illi approximari poterat : et deforis aliquando veniens et appropinquans finibus conventus, in quo morabatur ipsa, tantam concepit tristitiam quod sæpe revertebatur foras, dedignans ad suam venerabilem præsentiam pervenire : et ita fuit exercitatus per tentationem, quod asserebat gratiam Spiritus sancti, nullatenus habitare in ea, sed bonum, quod Deus facere disposuerat, per aliam personam debere fieri, quam ipse reputabat esse magni meriti coram Deo : quæ quidem realiter erat ignara persona tam sensu quam intellectu. Et cum hoc etiam faciebat eam crudeliter et rude tractari cum disciplinis, interdum usque ad effusionem sanguinis, et inhumaniter persequi. Quam persecutionem, licet sibi valde gravem, signanter per compassionem ad illatores malorum, dulciter et patienter supportabat absque resonantia cujuscumque vocis, quantulamcumque prætendentis impatientiam. Multo

D AUCTORE STEPHANO JULIANO. EX MSS.

Afflictiones a Deo immissi patit :

immissa fert patienter :

malefacientibus benefacit,

familiares sibi adversantes suaviter emendat,

a

de Dei offensa maxime afflicta :

F

ab amico in hostem mutato,

gravia tolerat

cum summa patientia,

* Homil 38 super Evang.

A plus enim tristabatur et dolebat de læsione conscientiarum et damnis animarum (ista sibi mala) inferentium, quam de dolore vel pœnis suo corpori continuatis. Et sicut Salvator benignissimus orans pro persecutoribus, exauditus est pro sua reverentia: pariformiter pro modo suo sic humiliter et efficaciter ipsa pro prædictis est deprecata, quod ad votum exaudiri promeruit. Et cognoverunt evidenter tentationem diabolicam, et excæcationem suam, per ejus astutiam et perditionem animarum quam incurrerant: et exin per totum vitæ suæ spatium concéperont contritionem et grandem displicentiam.

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS

precibus eum ad pœnit en tiam adducit :

188 A quamplurimis etiam extraneis passa fuit varias persecutiones, signanter ab uno viro magni nominis et famæ, cujus opera non correspondebant nomini; qui tam secrete quam publice non desinebat obloqui contra veram ancillam Christi, ipsamque vehementer impediens et multipliciter vexans, atque improperium inferens, viva voce dixit assertive, quod eam per totum factum ejus perditus esset destructurus. Cui respondit humiliter: Spero confidenter in bonitate Divina, quod conservabit eam, quæ per eum facta sunt. A nonnullis etiam Clericis fuit molestata: inter quos fuerunt duo residentes in eadem civitate, in qua per multos adversarios multiformiter extitit impedita, variisque persecutionibus agitata. De quorum numero fuerunt illi duo, et principales super omnes, qui falsa cum indicibili malitia composuerunt quamplurimos contra eam articulos, pariter et contra totum ejus factum, prætendentes ipsam esse hæreticam malequesentientem de fide Catholica, sed et consentientem opinionibus *b* Pragensium, cum pluribus aliis abominabilibus et detestabilibus articulis; quos publicaverunt coram omnibus ad majus impedimentum inferendum in suis sanctis actibus jam receptis. Sed de quibuscumque sibi prolatis convitiis et illatis injuriis numquam os aperuit ad aliquam querimoniam faciendam, sed omnia dulciter et patienter sufferebat. Verumtamen si Sancti et electi Dei in suis persecutionibus ebibant, non tamen minus fruenda sunt justa judicia divina: unus illorum videns se defraudatum a suo malo desiderio, præsumptuose recessit a dicta civitate, spretans adhuc facere reverentiam; sed altis cito post vitam terminavit. Alio quoque tenaciter et graviter infirmatus, variis angebatur doloribus, multotiesque pus vocibus reclamans nomen ancillæ Christi: quasi dicere vellet, quod, quia persecutus est ipsam injuste, ideo ipse punitus est, et sic in anxietate dolorum fluxit annos suos.

patitur extremos, graviter nocentes,

hæresim accusatur a duobus Clericis

b

suus mortis a D. punitus.

189 Nonnulli etiam mundani divites, virtutem suæ sanctitatis et Evangelicæ paupertatis ignorantes, visi sunt aliquotiens ipsam diffamare, multipliciter ejus famam denigrando, verbis injuriosis dicentes: quod erat mulier divissima, auro, divitiis et argento plenissima, nostrumque ad manicam, et manu tenens tria vel quatuor caudas, scilicet Parisius, Brugis, et Gandavi: mentientes false de puro et nitido, quia cor munum sic fixum erat et fervens in amore sanctæ paupertatis, quod facilius se vivam permisisset exoriari, quam consensum præbere tali meditationi. Multi etiam nobiles et potentes, ad instantiam aliquorum minus bene conditionatorum, conati sunt sibi inferre vexationem et importabilem tribulationem, ratione cujusdam habitationis, quam ipsi videbant ad alios usus applicari, quam fieri deberet. Quæ res causa multa condimaverunt contra parvulam ancillam Christi Jesu Domini nostri: qui taliter in suis providere dignatus est, de remedio convenienti ad laudem et honorem et exhortationem suis, quod principales actores in brevi tempore defuncti sunt. Quos quidem persecutores et alios quasi innumerabiles, velut agnus qui devictum se, ore-

C

detrahitur ut aurum et divitias possideat,

et cauda tria lanea

in domicilio molestatur periculo,

divinæ adjutrici, inimicis

cisionem, dulciter et patienter sustinuit atque portavit, amore illius agni simplicis et innocentis absque macula peccati, qui plura pro nobis sustinuit in una die, quam nos pro eo ferre possemus cunctis diebus vitæ nostræ: ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen.

D

a Gallice destorbiers : *impedimenta et remora rebus agendis injecta* — *b Bohemiam, et in ea regnum urbem Pragam occupabant inferentque eo tempore hæretici Hussitæ*

CAPUT XIX.

De suorum consummatione dierum, et obdormitione corporis mortis.

Postquam ad complementum ætatis sexaginta sex annorum pervenit humilis ancilla Christi Coleta, quatenus ad perfectissimæ perseverantiæ coronam pertingere mereretur, quamvis multum esset debilis et tenuis corpore, tum propter antiquitatem et infirmitatem, tum propter graves pœnas, quas passa fuerat et quotidie patiebatur juxta divinum beneplacitum; nihilominus tamen præsto paratus incipere denuo bene facere, tanquam si fortis et potens esset, et tanquam si nihil unquam aliquid perfectionis egisset, numquam recusavit aliquid facere; nec quantumcumque fatigata laboribus et pœnis diversis, desivit esse parata colligere vires, et se totam exponere pro factis, tangentibus divinum amorem et salutem animarum. Multoties cum disponeret ab aliquo conventu discedere, pro complendis vel agendis operibus Dei, tam debilis apparebat, quod vix se poterat sustinere: nec videbatur transducibilis ad quartam partem leucæ, quin spiritum exhalaret: nec tamen minus propter hoc desinebat assumere pœnas et labores ob divinum amorem; asserens se omnino paratam mori juxta divinam voluntatem, sive in campis sive in villis indifferenter. Cum autem sui comites timeris sic fatigabantur præ nimietate laboris, quod cum difficultate vix respirare valebant; ipsa sola perstebat vivax, vigilans et constans, et infatigabiliter laborans propter Deum, velut omnino recens: et per totum vitæ suæ spatium colere non cessavit vineam Domini, id est, Ecclesiam militantem, in cujus platea medio situata est sancta Religio, quasi quædam plantula valde fructuosa.

Senex, fructibus gravibus.

conatur instar puellæ laborare

E

191 Certe quam diligenter et perseveranter laboravit ipsa, donec pervenit ad finem nobilissimum et ultimum decessum: quem, inquam, decessum ipsa per prius nuntiavit et prædixit. Nam primus dixit sororem victurum per biennium, quod nec fecit: consequenter alias dixit, quod vita sua non esset longa, et fere per spatium trium hebdomadarum ante dictum decessum, dixit determinate, quod ipsa tendebat ad Dominum Deum suum: et convocavit Sorores, exhortans et admonens eas multum cordialiter et affectuose, quod essent verse et perfectæ Religiosæ, Deum timentes et amantes super omnia, Regulam observantes et declarationes ejusdem, fideliter reddentes et quidquid voverunt, cum pluribus aliis salutaribus admonitionibus. Quibus completis, prædixit illis modum sui diffinitivæ consummationis, sic inquiens: Non attendatis me dicturam aliquid vobis in transitu meo, quia nec aliquid dicam nec vobis loquar.

prædicit suum mortem,

adhortatur suos

F

192 Post hæc Patri suo dixit inter cetera, nunc ubi alias per ipsam patefactum, videlicet de reformatione Religionis nostri Patris Francisci, quod videlicet ad hoc constituerat eam Dominus, et superpatet quare Capitulo. Cujus fuerunt hæc verba: Pater mi, inquit, quidquid ego feci, ex parte Dei fecit, et licet ego sim una magna peccatrix et stulta domina, sed jam essem ad me factus, nec quoquomodo

confessa accipit sacram Eucharistiam, 26 Februarii :

A modo aliter facerem quam feci. Die vero xxvi mensis Februarii, quæ fuit dies Dominica, mane fuit confessa et recepit in Missa cum devotione permaxima pretiosissimum Corpus Domini nostri Jesu Christi. Tandem nocte sequenti fuit ab eodem Domino specialissime visitata : post quam visitationem redacta fuit in statu infantiæ et quasi innocentiæ, nec sollicitabatur de quibuscumque mundanis, præterquam de Deo, vocaliter ipsum orando sive mentaliter. Et postmodum accidit sibi quædam debilitas insolita, pro qua dictus Confessor pertimuit, quod migraret ad Dominum : et propter hoc ministravit sibi Sacramentum extremæ Unctionis. Postmodum vero legit sibi sanctas Passiones, in quarum fine percepit, quod nondum venerat finis, et idcirco recessit ab ejus præsentia.

visitatur a Christo

magis infirma immutatur :

193 In crastinum secunda feria dictus Confessor ad ejus oratorium accessit, Missam celebraturus more solito coram ipsa, quam optime reperit dispositam ad audiendam illam, juxta consuetudinem tempore sospitatis : satis admiratus quomodo sic in brevi tempore fuerat restaurata (quod fieri non poterat sine speciali gratia Dei) dicta Missa celebrata, per eamque devote et multum reverenter audita, nec non Corpore Christi pretiosissimo cum inundantia lacrymarum adorato. Similiter etiam per totam hebdomadam usque ad Missam diei Sabbati quam devotius cum majori abundantia lacrymarum auscultavit : et illa fuit ultima, quam audivit, die videlicet quarta mensis Martii. Sabbato quatuor Temporum Quadragesimæ. Et est secundum, quod post præfatam visitationem quatuor habuit specialiter memoria digna : primo quamdam pœnam gravem et insolitam, quæ sibi duravit usque ad ultimum suspirium ; secundo, quod totum tempus volebat occupari : circa sacrificium orationis, nec ad aliquid aliud intendere volebat ; tertio, quod omnibus diebus illis audivit indesinenter Missam sanctissimam cum devotione et reverentia magna : quarto quia, quamvis non exiret oratorium, plane tamen omnia noscebat, quæ fiebant in toto conventu, sicut fecisset si omnibus adfuisset. Nam prædictus Confessor et ejus socius, nolentes quovis modo, quod ipsa redderet spiritum in eorum absentia, intraverunt monasterium nec venerunt indilate ad ejus præsentiam : sed ipsa mox cognovit, et plane dixit, quod ipsi erant intus. In vespera feriæ sextæ, dulciter et consolabiliter Fratres allocuta est. In Sabbato post Missam ab ipsis humiliter accepit licentiam : et oratione completa satis cito accessit ad cubile, signans se signo sanctæ crucis, quam ita care dilexerat, et dixit : Ecce extremum cubile, ponens se desuper sic induta,

nex proximis diebus quotidie audit Missam :

B

cognoscit Confessorum et socium adventare

C

accepta licentia ultimo lectum ingreditur :

sicut consueverat, per seipsam tegens caput velo nigro, quod a Sancto Domino nostro Papa recipit in ejusdem capitis velamine, cum ab eodem induta professaque fuit, ac in Abbatissam instituta. Modo, quo prædixerat, ita complexit, nec clausit os suum et oculos ultra non aperiendos : verumtamen omnia, quæ fiebant, plene cognoscebat, ut dictum est. Nam prædicti consolati nec attulerunt ei quoddam auriculare de pluma, quod statim cognovit, et illud rejecit.

194 Quadraginta octo horis finaliter supra dictum cubile permansit, nihil loquens aut videns, nec gestum aliquem seu *a* maneriem aut signum faciens, nec in facie nec in aliis membris, præter omnimodam honestatem et sanctitatem absque *mutatione* coloris, in pœna, quam sibi Deus in illo puncto contulerat. Feria vero secunda subsequenti, quæ fuit sexta decima Martii, Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, hora videlicet octava ante meridiem, in præsentia Religiosarum omnium conventus Gerolaci, eorumque Patris Confessoris cum ejus socio, terminavit dies suos humiliter et virtuose. Cujus anima sanctissima dulciter a suo pretioso corpore abscessit, tendens recto tramite ad Deum Creatorem suum, recolligenda cœlitus per Angelorum cuneos, et sicut indubitanter credimus, corona gloriæ cœlestis in perpetuo laureanda.

a immota 48 horis,

moritur anno 1447 6 Martii, feria 2 hora 8 matutina,

195 Mansit autem in colore, quo discessit, post transitum per duodecim horas. Postmodum vero subito corpus illud transmutatum fuit in admirabilem pulchritudinem. Erat enim albissimum, sicut nix, et venæ apparebant per medium albedinis, sicut purum *b* asurium, et omnia membra pulcherrima, munda similiter et ductibilia, pro libitu tractibilia, redolentia mirabiliter et diffundentia suavitatis odorem, tamquam plene repræsentantia statum innocentiæ, totalis veræ munditiæ sive puritatis. Propter quæ plusquam triginta millia personarum visitaverunt eam, quidam ex devotione, alii ex admiratione. Tertia die post transitum ejus, corpus illud pulcherrimum et virgineum traditum fuit Ecclesiasticæ sepulturæ, modo quo mandaverat absque mutatione. Volebat enim quod adinstar Domini Salvatoris, qui velut pauper in aere pro nobis mori dignatus est absque tegumento, sic pariformiter sepeliretur pauperrime, simpliciter sine cooperimento, nec non absque feretro, sed solum in aere, videlicet in prato claustri, redderetur*que* corpus terræ matri ejus, unde primo processit, nihil amplius addendo.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

corpus post mortem pulchrius redditum,

a 30 millibus hominum visum,

sepelitur :

E

196 In nonnullis autem conventibus ab ea specialiter dilectis, propter specialem prærogativam sanctæ paupertatis, in illis singulariter relucentis, in hora sui transitus audita fuit Angelorum multitudo dulciter resonantium cum inaudita melodia. Inter quos singulariter una vox Angelica fuit a quibusdam audita, dicens : Venerabilis Religiosa Soror Codeta migravit ad Dominum. Item in quodam alio de conventibus suis, erat inter ceteras quædam devota Religiosa, quæ præ ceteris afficiebatur ad eam : cui tempore sui decessus in regione persistenti longinqua, ante noctis medium dicenti videlicet centum Pater noster, apparuit sibi trina vice multum gloriose, demonstrans ei totam personam suam visibiliter valde pulchram et splendidam ; verumtamen faciem videre non potuit propter excessivam claritatem, ad modum solis in sui capitis vertice splendide radiantem. Quæ quidem visio fiebat per hunc modum : nam præfata Religiosa persistebat in dormitorio prope quamdam fenestram, quam faciliter aperire valebat. Per quam fenestram vidit ancillam Christi se sibi demonstrantem in loco sui quondam oratorii, cum luminosa claritate jam dicta, recitante prædicta Religiosa dicta centum Pater noster.

mors ab Angelis concinentibus nunciata :

apparet tertio fideliquæ recitanti 100 Pater noster,

F

197 Pariformiter in quodam alio conventu, satis distante a loco sui transitus, quædam Religiosa ferventer optabat illam videre, pro quo fundebat continue preces ad Virginem gloriosam, quatenus ejus cordi dignaretur imprimere voluntatem videndi conventum illum, in quo dicta Religiosa morari trahebat continue, et inter ceteras orationes præsentavit sibi sex millia Ave Maria, pro eo quod nunquam viderat Matrem. Et apparebat sibi, quod si vidisset eam per spatium unius horæ, semper sibi prodesset : et per divinam bonitatem, intercessione mediante gloriosissimæ Virginis Matris, non fuit a suo devoto desiderio defraudata : nam nocte, qua ancilla Christi decessit, post Matutinum ter audivit percuti ad oratorium dictæ ancillulæ, taliter quod fuit penitus excitata audivitque ostium oratorii realiter aperiri, atque iterum claudi : et post hæc adspexit quamdam pulcherrimam et venerabilem Dominam Religiosam, decentissimæ staturæ tanque placabilis pulchritudinis quod nesciret recitare, quia mirabiliter et clare lucebat : et erat facies sua tota lucida ;

alteri, recitanti 6000 Ave Maria,

apparet in oratorio primum,

A lucida, velut quædam crystalli claritas contra solem : quæ Religiosa venerabilis ter deambulans per oratorium se manifestavit eidem. Et postmodum videbat post ipsam unum pulcherrimum infantem parvulum, similiter in facie renitentem, qui sic dicebat et dictum replicabat : Ecce Soror Coleta : Ecce Soror Coleta.

AUCTORE STEPHANO JULIANO EX MSS. cum infante pulcherrimo,

198 Postquam vero Religiosa sic expergefacta talem vocem audivit, et vidit illam, quam sic optabat videre, læta nimis effecta menteque consolata, clamare cupiebat ceteris Sororibus dicendo : Respicite : Respicite. Et nequivit os suum aperire. Propter quod tunc cogitare cœpit, quod Mater sua Coleta conventum illum pro tunc visitare decreverat, sicut audiverat aliasdeide ipsa, cum adhuc esset novitia : quia licet non visitaret conventus corporaliter, visitabat tamen spiritualiter : propter quod arbitrabatur, quod faceret visitationem : et postquam ipsa venit ad portam dormitorii, ipsa penitus evanuit. In crastinum autem Religiosa predicta, cui monstrata fuerat visio circa horam Tertiarum, quæ quidem erat propter decessus ancillæ Christi gloriosæ, sola decreverat ecclesiam introire, pro præsentando preces devotas coram Domino. Et statim, postquam genuflexit, audivit in grandi multitudine voces altas et claras, quæ magis videbantur Angelicæ quam humanæ, et cum hoc erant dulces et placabiles et perfectissimæ, delectabiles ad audiendum, sic quod videbatur sibi quod dulciores in mundo voces audiri non possent : et elevans in altum faciem, et dirigens oculos in cœlum, vidit faciem lucidam et splendentem venerabilis Religiosæ, quam viderat post Matutinum, quæ facies, ut sibi videbatur, stabat in medio sic melodiose cantantium. Et quamvis pro tunc de prædictis nihil recognosceret, perpendit tamen et pie credidit quod illa foret venerabilis Religiosæ Sororis Coletæ cultibus annum, quam Angeli sancti lætanter deferebant ad regnum Paradisi.

dein in ecclesia, in suavissima musica

B

199 Item in quodam de suis conventibus erat una Religiosa, quæ tempore, quo dicta ancilla decesserat, vacabat orationibus, et vidit in spiritu quandam venerabilem placidam et devotam prædictæ sororem, ubi cum persona Domini nostri Jesu Christi, suæque gloriosæ Virginis Matris, erat multitudo mirabilis Angelorum, Patriarcharum et Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, et abundantia magna Fratrum Minorum et Sororum sanctæ Claræ, multum composite ordinatorum, et ultissime similiter ornatorum; qui simul omnes cantabant gaudenter et alta melodiose, quod nunquam ad ejus arbitrium talis nec similis melodia fuerat audita. In cujus processione medio videbatur annus dulcis et humilis ancilla Christi præcellenter, clara et pulcherrima, multo lucidior et splendidior sole quam omnes prædicti cum tot mirabili lætitia et indicibili reverentia perducebant ad gaudia Paradisi. Et satis cito post prædictam processionem videbatur multitudo quædam abscessorum et mulierum de cunctis statibus, qui videbantur fuisse detenti vel captivi seu incarcerati, junctis manibus et capitibus inclinatis humiliter orantes : inter quos dicta Religiosa vidit matrem suam carnalem lætam et quemdam, aqua requiescit qualiter erat ibi. Correspondit mater, quod valde bene, recitando qualiter prima processio fiebat propter animam ancillæ Christi, quam sic pariter reverenterque perducebant ad regnum eolorum : secunda similiter erat animarum hactenus detentarum in pœnis purgatorii, quæ fuerant expeditæ meritis et intercessione ejusdem ancillæ Christi. De quarum numero fuerat ipsa, quæ loquebatur, quæ omnes sequebantur eam ad gaudia sempiterna.

tertiæ apparet in comitatu Christi Deiparæ et Sanctorum,

sequentibus animatus

C

per ipsam ex purgatorio liberatis :

200 Insuper quædam alia devotissima persona, magnæ pœnitentiæ et austeritatis, nec non et laudabilis perfectionis, in suo raptu vidit unam grandem multitudinem Angelorum gaudenter, et melodiose suam gloriosam animam velociter deportare ad regnum Paradisi. Cujus nos participes meritis et intercessionibus ancillæ suæ gloriosæ dignetur efficere benedictus Jesus Dei filius, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et imperat in Trinitate perfectissima Deus unus, verus, æternus, omnipotens, altissimus Dominus per infinita secula seculorum. Amen.

D

a quarta videtur ab Angelis in cœlum deportari.

a *S. Bernardus Ep.* 39 *hac voce utitur pro modo loquendi, de qua vide Vossium de Vitiis serm. lib. 3. cap.* 23 — b Asurim, *cærulcum, e voce Gallica azur formatum*

Asurium.

CAPUT XX.
De miraculis.

Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei gloriosissimæque Virginis Matris Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, subsequenter hic recitanda sunt aliqua de miraculis, quæ dignatus est Altissimus operari per medium ancillæ suæ Sororis Coletæ, dum adhuc viveret in præsenti seculo : primo de mortuis per ejus merita suscitatis, secundo de mortis periculo liberatis, tertio de incarceratis pene expeditis vel in carcere confortatis, quarto de mulieribus a partus periculo liberatis, quinto de oculis infirmantibus pristinæ sanitati restitutis, sexto de rabidis et dæmoniacis ab hoste maligno vexatis ad plenam sospitatem reductis, septimo de diversis infirmitatibus rejectis et fugatis.

In vita variis claret miraculis;

E

§ I. De mortuis per ejus merita suscitatis.

Juxta Doctoris egregii Augustini sententiam majus est animas a morte culpæ liberare, quam corpus a morte naturali suscitare. Utrumque tamen in sola Dei virtute consistit, sine qua nil tale potest aliquo modo fieri : qui sua benignissima misericordia pluribus ubilibet nobilium prædictorum dignatus est suam gratiam impartiri, precibus et meritis suorum Sanctorum et electorum sive Sanctarum electarum. Inter quos et quas condescendere dignatus est ad devotas orationes et obsecrationes sanctissimas humilis ancillæ suæ Sororis Coletæ, suscitando plures animas a morte culpæ sive peccati, reducens eas ad vitam spiritualem gratiæ, quæ major est quam vita naturalis. Et quamvis principalis et major ex illis, suscitatio videlicet a morte culpæ vel a labe criminis, ad vitam spiritualem Deo gratam, per ejus medium lucta fuisse probari possit in multis notabilibus et diversis personis, minor tamen, scilicet corporalis, exhibita pro nunc per ejus merita recitatur in quatuor præsenti.

A morte animæ suscitati plures :

Quarum prima extitit filia de civitate Burgi nonensi, quæ nata primitus mortua, cum quadam fiducia quod revivisceret, fuit per parentes ad ecclesiam deportata. Comperto vero quod fuit penitus mortua juxta fontes baptismales, nuditate reportata fuit ab ipsis pectoralibus quæ sic extincta, cordialiter precibus et meritis humilis ancillæ Christo recommissa, quodunque velo sive capitegio suo diligenter et acquisite procurato, subtiliter involuta, confidenter ad ecclesiam delata, ac vivens reperta, atque per Dei gratiam et ejus ancillæ merita sacro fonte baptismi regenerata est, et suo nomine, videlicet Coleta, similiter nuncupata. Consequenter autem in ætate conveniente suæ matrinæ conspectui pro Religionis ingressu suppliciter et devote præsentata, et favorabiliter recepta postmodum, atque professa, perseveravit in vita laudabili, precibus ac meritis et dogmatibus prænominatæ matris usque in præsentem diem, et vocatur Soror Coleta de Pruneto.

F

a morte corporis quatuor.

1 puella ante baptismum mortua

adulta ad Ordinem recepta,

diem Vita scriberetur, superstes,

A 203 Secunda similiter persona, quæ suis sanctis intercessionibus suscitari meruit, fuit quidam juvenis, nominatus Joannes Burseti de eadem civitate Bisuntinensi, nunc superstes burgensis et civis notabilis ibidem. Qui recognovit et asseruit cum sibi attinentibus et notis, quod per merita sanctasque preces ancillulæ Domini fuit resuscitatus. Et est notorium Fratribus et Sororibus, licet de modo non sit ita notum mihi, propter quod scribere non valeo secure. Tertius vero resuscitatus fuit infans mortuus antequam baptizatus, sicque sepultus absque baptismo: de quo non parum doluit ancilla Christi, et fecit tantum, quod dictus infans in terra profana sepultus, fuit exhumatus, et ad ejus præsentiam delatus, et suis sanctissimis precibus vivificatus, et consequenter fonte sacri baptismatis renatus, vixit exin per medium annum. Qua de caussa nobilis quædam Domina Milifissa ipsum nutrire decrevit in signum tanti miraculi jam dicti.

2 Joannes Burseti, etiam superstes civis Vesuntionensis.

3 infans sine baptismo sepultus.

ad medium annum revixit.

204 Quartus fuit quidam Frater Minor, dictus Frater *a* Franciscus Clareti, qui per triginta annos et ultra mansit cum *ea*, conferendo cordialiter et caritative quamplurima subsidia, consolationes spirituales, et adjutoria seu utilia servitia tam sibi quam B conventibus suis. Qui quidem incidit in unam gravem infirmitatem in quadam villa *b* Lugdunum-Salverii, intantum quod æstimabatur mortuus omnino, pro talique de post se penitus reputabat. Post quam mortem juxta judicium conscientiæ suæ sibi videbatur, quod duceretur ante judicium Dei pro captando gratiam et misericordiam, consequenter ducebatur ante Virginem gloriosam, ulterius coram Sanctis Apostolis, tandem coram Martyribus, postea coram sanctis Confessoribus, demum coram sanctis Virginibus. Et omnes uniformiter adjudicaverunt ipsum fore reddendum ancillulæ Domini Sorori Coletæ: prætexto cujus humilitatis, supplicationis et acceptabilis intercessionis anima dicti Fratris revenit ad corpus et resurrexit. Satis etiam post hæc fuit plene sospitati restitutus. De quibus inquam quatuor a morte suscitatis, tres adhuc supersunt incolumes et attestantes se meritis ancillæ Christi fuisse resuscitatos.

a Franciscus Minorita,

b

attractus, ad judicium coram Sanctis,

cum 2 aliis superstes.

a Ex hujus testimonio plurima hausit Petrina, ut infra patebit. — *b* Lugdunum Salverii *in Vita Gallica MS appellatur* Lyon-le Saulvier, *at situs non indicatur.*

§ II. De liberatis a mortis periculo.

C Quamplurimi per ejusdem ancillæ Christi merita seu intercessiones, Deo placabiles et gratas, a mortis fuerunt periculo liberati. De quorum numero reverendus *a* Pater, de quo factum fuit supra quinto capitulo, qui existens in conventu Castrensi patriæ Albanensis gravissimam incurrit infirmitatem mortalem. De qua quidem infirmitate, nec non et de fine dierum suorum, nisi Deus apposuisset remedium, ipsa manens in conventu *b* Lisiani, qui situatus est in Terra bassa, non parum distans ab alio, plenam in spiritu notitiam habuit. Unde valde tristis effecta, dolens et afflicta, facta primo diligentia sibi possibili de provisione necessariorum pro salute dicti Patris, quamvis tempus importunum vigeret, festinanter se transferre fecit ad dictum conventum Castrensem, ubi jacebat infirmus, pro sibi succurrendo facilius in tam extrema necessitate: quem reperit in puncto depositionis reddendi ultimate spiritum. Et statim recurrit ad supremum medicum per devotas et efficaces orationes, applicando vires usque ad ultimum de potentia, intantum quod prima die Pater prædictus convalescere cœpit, sicque continuando per secundam et tertiam de bono in melius, sic incolumis effectus est, quod ipsum suis sacris meritis

A mortis periculo liberati,

a num. 83 *Presbyter in conventu Castrensi.*

b

inde Lisianum missus.

orutum, secum reduxit ad conventum Liziani prænominatum.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO, EX MSS

206 Item quidam Religiosus deputatus ad servitium prædictæ Matris, propter pestem gravem tunc temporis vigentem, incidit in infectionem et infirmitatem mortiferam, sic quod nulla de ipso confidentia remanebat, quod aliquatenus posset evadere mortem. Et ulterius duo notabiles Doctores in scientia medicinæ peritissimi, quorum alter erat Decanus ejusdem facultatis in studio Montispessulani, pergentes visitatum quemdam præpotentem et excellentem Dominum in illa regione, pro tunc multum ægrotantem, devotione permoti transitum fecerunt per locum, in quo residebat ancilla Christi, cujus obtentu visitaverunt prælibatum sic infirmum et infectum. Disquisito diligenter per omnes vias possibiles secundum artem et scientiam prædictam, de facto judicaverunt impossibile, quod evaderet, assignando sibi præfixum terminum, infra quem illum mori juxta cursum naturæ necessarium erat. Quibus ipsa respondente, quod Deus est supra naturam, dixerunt quod verum est, sed nisi Deus ipse specialiter operaretur, impossibile est ipsum ægrotantem ultra præassignatum terminum pertransire. Mirabile E dictu! Nam præfatus infirmus satis cito, meritis et precibus ancillæ Christi, licet a medicis adjudicatus morti, plene convaluit. Ipsi vero medici gravi sunt infirmitate detenti, sic quod unus etiam decessit; alter autem diu languens postmodum evasit, magnamque devotionem ad ipsam ancillam Christi concepit.

altus Religiosus.

a duobus Medicis depositus, termino vitæ indicato.

a Henricus de Balma, ejus Confessarius. — *b* Lisianum, *alias* Lesignanum *in Occitania inferiore, qua hic* Terra-bassa *dicitur, in diœcesi Narbonensi, ubi conventum a Jacobo Barbanio anno 1481 erectum, ejusque ecclesiam S. Annæ dicatam supra diximus.*

Lesignanum.

§ III. De liberatis a periculo aquarum.

Nobilis et præpotentissima Domina supradicta Comitissa Gebennarum, quæ valde caritative receperat ancillam Christi in suis persecutionibus, semel transitum faciens per quemdam passum valde periculosum et inevitabilem propter inundantiam aquarum; propter indiscretum conductum assumpsit dictum transitum a loco minus decenti; sic quod equus, cui insidebat, transportavit eam in unam tam profundam et fortem atque periculosam aquam, quod a visu comitantium penitus abrepta, totaliter evanuit, et cum equo reputabatur simul submersa, nihil de utroque visibiliter apparente. Sed humilis ancilla F Christi, quæ nullatenus in tali necessitate sibi deficere poterat, pia benignitate commota, suum cor elevavit ad Dominum per fervorem orationis, recommendans naufragantem misericordiæ Dei: cujus beneficio meritis Matris gloriosæ, dicta Domina pervenit ad ripam ab que damno pariter et læsione.

A periculo sub mersionis liberantur Comitissa Genevensis.

208 Altera quadam vice, cum ipsa pergeret ad unum de suis conventibus, aquæ sic mirabiliter inundaverant, signanter fluvius dictus Dubius, qui transit per Bisuntium et Dolam; per quem quidam honorabilis vir unam Religiosam traducens super equum suum, ita profundatus est in quodam passu periculosissimo, quod propter violentiam aquæ conglomerati deducebantur volutando per aquam, et reputabantur ab intuentibus omnino submersi. Tunc ancilla Domini clamabat alta voce suppliciter, deposcens adjutorium divinum, sic dolens et ejulans quod a Deo meruit exaudiri. Nam aqua ambos sospites perduxit ad ripam, et suis precibus liberati sunt a periculo submergendi.

vir in equo cum Religiosa.

209 Ulterius quadam vice Doctor ille Theologus, de quo mentio fuit facta in capitulo de dono Prophetiæ, intravit quamdam *a* ripariam, et intantum processit, quod venit in unam profundam abyssalem foveam

Doctor Theologus,

a

foveam simul cum equo suo. Qui dum plus conabatur egredi, plus profundabatur, taliter quod nullum apparebat sibi remedium opportunum, nisi quod reduxit ad memoriam merita bonæ Matris, cujus confidentes suffragium et adjutorium erant Domino suppliciter implorare cœpit in tali necessitate mortali, quæ non defuit. Nam statim per Dei misericordiam tam ipse quam equus salvi et liberi venerunt ad ripam.

Acta B. STEPHANO JUSTICO ex MSS.

210 Quidam nobilis vir, de patria Burgundiæ natus, et devotus ancillæ Christi Coletæ, uno in pertranseundo ripariam, ex improviso cecidit in quamdam profundam foveam una cum equo suo, taliter quod arbitrabatur omnimode foresubmergendo se recommendans affectuose Deo, meritis quoque ejus humilis ancillæ, statim sine mora se reperit omnino liberatum, et positum extra aquam, unde nec immerito majorem ad eam exinde concepit devotionem.

nobilis Burgundus.

211 *b* Aliud miraculum ad idem propositum accidit post ejus decessum. Nam post transitum ejusdem Matris ad Deum, quidam nobilissimus, et præpotentissimus Princeps, videlicet Dominus Comes de Marchia, destinabat ad villam Gandensem quemdam Sacerdotem suum, qui vocabatur Dominus Joannes Moulinet, qui se putavit ex parte dicti Domini viventem in amnis fuvium, et pervenit ad quamdam villam, Galice vocitatam *d* Monetou sur Cher, ubi riparia sic erat aucta quod superfluebat penitus extra ripam, nec eo quam audebat ibidem pertransire sine vehementi formidine discriminis eventuri. Quorum ignarus præfatus Sacerdos, attentavit ingredi, facilius æstimans se perventurum ad portum, sed præventus impetu superfluentis aquæ, transductus fuit violenter ad locum principale dicti fluminis. Quo pleno recognito, loxabat habenas, qui statim cum equo, tunica et mantello, cæterisque vestimentis et secretis, se reperit in profundum, qui confessim invocare cœpit gloriosam ac illam Domini, prorumpens in hæc verba: O gloriosa Mater mea, cum ego nunc ad eam visitandum vos post decessum vestrum, oportuit quod hoc mearer? Unde casum miserabilem. Nam verbis prolatis incontinenter reperit sub pedibus suis unum terræ eventi ulum, qui numquam ibidem inveneat fuerat, competenter ejusdem ei nulli testem pro sustinendo pariter et conservando per omnem in cum cumbus rebus subsistente. Super quo montando se fecit, quæ sequenter quidam cum navi venit ad quem; qui firmiter asseruit, quod nunquam alle parvum vadum ibidem fuerat reperitus.

b

c

d *Sic edidit a Comite Marchiæ ad eum tab. mortuo missus.*

reperta.

Monetou-sur-Cher.

a Edidit aut repertus unus seq. et valus subaudiat non intelligi potuit fluvius, qui plene altius profundus existat, quam quod in locis in vadis invenire etiam diverse, vel minorum infra repertorium, qui aqua nunc abundante nunc deficiente vel applicat vel distrahatur, pleraque minoris transire compendii causa retentibus, et equos adjacentes apportantes. b Sequens miraculum dicitur in MS. Divionense, quod in MSS. Rubeæ Vallis et Cavæmbonensis habetur in fine capitis 19 post numerum tum. c Ex Marchia latus distinctus supra memoratus annotat, cui Comitem hunc pervisse Bernardum Armagnacum dominus supra. d In MS. Divion. eâque exscripto in Ricardo super Carum annum, qui Francis Cher, et Armandi vocis, inter Villam Francam et Chartres oppida, veteres MSS. perpetuum habebat nec illos similes.

§ IV. De incarceratis plene expeditis vel confortatis.

Item celeres a carcere liberati, vel confortatos Deum per ancillam Christi Coletam, fuit quidam nobilis et Religiosus Ordinis Fratrum Minorum, summe desiderans exaltare sanctam fidem Catholicam, propter quam ferventer optabat cunctum mundum, et ejus bona Deo offerre per martyrium, si reperire et opportunitatem condescendem. Percepto enim diligenter negotio ad partes infidelium Sarracenorum : a quibus tandem captus extitit, et ligatus crudeliter, ac diro carceri mancipatus. In quo quidem terribili carcere, prout ipse postmodum asserebat, ancilla Christi prædicta consolabiliter et benigne visitavit eum et miraculose, manifestans ei quod in brevi liberaretur ab illo carcere salvus et incolumis, nec non quod Deus præservabat eum ad aliud opus, et majus illo quod ipse peroptabat.

a B. Coleta invisente intelligit et liberandum.

213 Aliud miraculum. In quadam villa prope conventum quemdam Sororum S. Claræ, et filiarum ancillæ Domini S. Coletæ, quidam erat carcer terribilis et horribilis, inhabitatus et frequentatus a dæmonibus infernalibus, ferocissime affligentibus pauperes captivos, incarceratos ibidem, et illis desolationem importabiles inferentibus, specialiter a crepusculo noctis usque ad diem horam, qua trahebatur campana dicti conventus pro Matutino. Sed incontinenti postquam Religiosæ præfatæ campanam illam pulsabant pro divino officio persolvendo, dæmones territi fugabantur, cessabantque pauperes vexare in carcere detentos. Propter quod captivi nationis alienæ requirebant, quæ campana foret, quæ tantum eis refrigerium conferebat et consolationem : et habito responso, quod erat campana Religiosarum ancillæ Domini Coletæ, Deum laudantes nuncupaverunt illam campanam benedictionis.

Arvernenses infestantes captivos

fugantur ad sonitum campanæ conventus B. Coletæ :

a Abbas Illas. lib. 3 cap. 6 addit hanc postea Poligniti habitasse, et fuisse patriciam aut aruncilam Petri Orsini. Visitatoris ejus mandatum conventuum, cujus supra fit mentio num. 230 et 230.

§ V. De mulieribus liberatis a periculo partus.

In civitate Bisuntinensi quædam nobilis mulier multum anxiebatur, præ nimio dolore laborans in puerperio, nec erat spes, quod vita salva parere posset, quin tam ipsa quam fœtus omnino periclitaretur. Sicque vehementer et intolerabiliter afflicta mulier illa, recommissa fuit affectuose precibus ancillæ Christi Coletæ, quæ tam ferventer se totis viribus applicuit ad orandum Altissimum, quod per Dei gratiam et ejus preces et merita, mater incolumis infantem virum peperit et ille sacro fonte baptismatis regeneratus, ulterius supervixit.

In periculo partus liberantur nobilis Vesontinæ civis.

215 In quadam alia notabili villa patriæ Burgundiæ fuit nuper nobilis Domina burgensis, quæ pluries conceperat fœtus, quorum nullum ratione cujusdam specialis infirmitatis perduxerat ad debitum terminum, et mortem præbat parvitatem : unde nimis dolens et tristis pervenit ad notitiam ancillæ Christi Coletæ, et venit ad eam intimans sibi factum, cordialiter et recommendans eius sanctis orationibus : quarum virtute promeruit obtinere gratiam Dei, taliter quod exinde fœtus ejus debitum compleverunt tempus, et viventes nati sacrum baptisma susceperunt, unde concepit adeam grandem amorem et devotionem sæpenumero visitabat eam. Imposuit insuper uni de filiis suis nomen sanctissimi Patris nostri Francisci.

nobilis Burgundia, ut fœtum perficeret.

216 In Arvernensi patria, hocque de Aqua Spersa quædam erat juvencula valde laborans in partu tione, nullatenus valens expediri, securror de morte quasi de vita, quia propinqua et etiam aleonum arbitrium, tam pro matre quam pro parvo. Quæ, in quam, parturiens et laborans habebat fratrem Sacerdotem honestæ conversationis et bonæ vitæ, qui cum magna fiducia recommendavit eam Domino Jesu, sicque gloriosissimæ matri Virgini Mariæ, humiliter et supplicans et obsecrans, ut precibus per virtuosa merita sua gloriosæ sponsæ, Sororis Coletæ, ejus pauperculæ sororis ad hoc juvenculæ liberaretur : quæ mox salubriter fuit expedita.

Arvernensis fœmina,

fratre Sacerdote confugiente ad merita B. Coletæ

217 Item quædam mulier, nomine Stephana, uxor Joannis Corabœuf villa Polonaci, quadam vice parturiens

A turiens dolescebat : cujus vir supradictus, accessit ad præsentiam sanctissimæ Matris Sororis Coletæ, pro tunc illudem desidentis : supplicans affectuose, quatenus effunderet preces ad Dominum pro sua parturientis uxoris expeditione : quo sic proloquente, pervenit nuntius illum requirens, et festinanter venire. Nam puer nascendus sic erat ex transverso dispositus, quod, unde caput deberet egredi, brachium apparebat. Propter quod judicabatur fore necessarium, quod mater scinderetur ne partus periclitaretur, et ad hoc fuit accersitus chirurgus de facto. Postquam prædictus Joannes regressus est ad domum, expertus est de calamitate facti, spem suam figens in orationibus præhibitæ Matris Coletæ, iterum reversus est ad illam non absque mœrore, explicans ei omnia. Quæ dulciter illum confortavit, dicens : quod accederet ad uxorem suam, et quod remitteret sibi personam al quam, confidens in Domino ; quod et factum est. Et interim ipsa preces devotas obtulit ad Dominum pro deliberatione jam dicta, moxque vocavit mulierem a dicto Joanne sibi missam, et de parentela sua, dicens illi per hunc modum : Amica mea, recolatis, quia jam fecit Deus misericordiam suam cum uxore Joannis Coraldi, B quæ peperit unum pulchrum filium, et ita fuit. Nam baptizatus per quinque menses et ultra supervixit.

alia feminea, mirifice ductu ad B. Coletam.

matri puerum remittit ad B. Coletam.

218 Alia quadam vice dicta Stephana gravem incurrit capitis infirmitatem, ad hoc delicta, quod tota stolida, quin imo penitus rabida, monstrabatur. Quod videns dictus Joannes maritus ejus, perduci fecit eam ad præsentiam gloriosæ Matris Virginis Coletæ, quam ipsa visam mirepare cœpit asserens quod ideo, quia non fuerat confessa, decciderat in illam infirmitatem ; et fecit vocari Fratrem Henricum de Baloia, disponens quod sibi confiteretur, ipsa tabi minus simul orante devotissime pro illa. Quo peracto, plene restituta fuit sanitati.

qui et gravissima capitis dolore liberata.

§ VI. De oculis infirmis perfecte sanatis.

Sicut patet in præcedentibus inter omnia corporis membra, mater gloriosa plus diligebat oculos, propter aspectum Eucharistiæ sacratissimæ et sacrarum Scripturarum, in quibus dolores innumeros passa fuit et graves lesiones, intantum quod vespere quodam unus oculorum suorum penitus omnino videbatur, et impossibile quod unquam per illum inspicere posset. Unde Fratres et Sorores hoc intuentes, valde C tristes erant et desolati. Mirabile dictu! Nam sequenti mane dictus oculus, qui sero sic erat infirmus, ita pulcher, mundus et integer est repertus, sicut fuerat unquam. Deinde qui prius tristabantur, valde gavisi sunt.

A lesione oculi liberatur B. Coleta

220 Quidam puer nobilis ex quadam levitate percussus est, et lesus extitit quodam calamo ferreo acuto, sic intime per ejus oculum profundato, quod totus medullus sanguinolentus videbatur nunquam ex illo vitreus. Qui tandem deportatus ad Matris præsentiam, facto signo Crucis ab ea supra dictum oculum, statim fuit sanatus.

Si puer nobilis facto ab ea signo Crucis

§ VII. De rabidis et dæmoniacis ab hoste maligno vexatis, ad plenam sanitatem reductis.

Liberantur rabidi, habentes demones

Illa nobilis mulier, quam ancilla Christi præmisit ad præsentiam Domini Pendicis, ad manumtandum elventum suum, sicut patet in præcedentibus, taliter vexata fuit ab hostibus malignis, dirisque ut diximus, quod loqui videbatur multotiens cum eis, et in propria persona vocabat Filios Christi, minime tacti de casu cum horribili tam familiaris amicæ per illos hostes, quos in tali statu videbat. Et in pre- recommendavit Deo, et statim sospes ac sana remansit.

222 Pariformiter quædam nobilis Domina de principalibus civitatis Desuntii rabiem incurrerat, et perdiderat sensum : cui valde compatiebatur humilis ancilla Christi Coleta. Quapropter eam recommendabat multum affectuose coram Deo, quæ finaliter per ejus preces et merita fuit integræ sanitati restituta

D *VI Cal. Octob. STEPHANO BELLAGO. IX mss. alia Vesontionensis,*

223 Item quædam alia juvencula patriæ Sabaudiæ exis, sic erat a dæmonibus obsessa cunquam laborans rabie quod vix teneri poterat, quantumcumque ligata, quin omnino disrumperet fortissima vincula : sed tandem per ejus devotissimas preces et dignissima merita perfecte sanata fuit.

alia dæmoniaca Sabaudiæ.

224 In quodam monasterio Dominarum Religiosarum quædam erat inter alias, quam dæmones sic horribiliter vexabant interius et exterius, quod ab intra talem illi tentationem induxerunt, quod æstimabat se omni reverentia dignam, et omni præeminentia præ ceteris omnibus et audientia : propter quod velut major volebat honorari et tueri, seu dubitari. Cum hac ultrius imaginatione stolida, qua vexabatur interius, interdum veniebat inimicus ad eam imperceptibiliter, loquens sic vocaliter exterius, dans sibi intelligere, quod sic erat, sicut ipsa E gitidabat, et quod omnes adhæ tenerantur obedire sibi pariter, et eam revereri ; quod audiunm fuit a pluribus Religiosis, quæ multum ab inde territæ fuerunt. Ad ultimum dum ipsa percepit, quod non impendebatur sibi talis honor, qualem ipsa quærebat, tantum ipsa concepit ex hoc dolorem et excessivam tristitiam, quod omnino perdidit sensum et incidit in extremam rabiem, sic quod necesse erat ipsam manoipari compedibus ferreis et constringi vinculis fortissimis. Quo non obstante vix teneri poterat, et nominabat hostes infernales suis propriis nominibus, et ubi potes irrationabiliter et inhoneste valde loquebatur : aliquando vero sic profunde loquebatur de sancta Trinitate, quod videbatur esse Doctrix quædam peritissima in sacra Theologia. Interdum autem videbatur, quod seipsa omnia ornata, unde ceteræ Religiosæ summe desolabantur et tristabantur velut semimortuæ. Sed ad extremum recordatæ fuerunt humilis ancillæ Domini nostri Jesu Christi : cui scriptotenus significaverunt dolendum et miserabilem statum prafatæ Religiosæ, valde caritative cum efficione vehementissima recommendando suis sanctis orationibus, juxta casus exigentiam totum factum. Et mox paupercula patiens sic apparuit, et de facto fuit integre liberata, quod dicebat Officium divinum cum ceteris Religiosis devote, tamquam si nunquam infirmata fuisset.

Religiosa præ amentia exæstimans se dignorem alios.

et rabida facta.

F

§ VIII. De diversis ægritudinibus rejectis

Item quædam nobilis mulier de villa, quæ dicitur a Orba, familiaris et affectuosa gloriosæ Matri Coletæ, suisque monasteriis et Sororibus, filium quemdam habebat infirmum graviter de morbo caduco, qui terribiliter et sæpe cadebat in terram, exspumans horribiliter et inhoneste, laborans pœnaliter, et vexans irremediabiliter corpus suum : unde pauperecula Mater indicibiliter afflicta, desolabatur in immensum, ignorans penitus quid agere deberet. Transeuntibus autem quibusdam Fratribus illac, atque Bisuntium pergentibus ad Matrem gloriosam, precibus sanctissimis ejusdem humiliter recommendavit, per medium Gloriosi Fratris, factum doleti amantis pauperecula. Quod audiens cum spiritu sancto non consolationis dicto, audiens in Domino Fratres, quod nullo pacto ejus filius caderetur. Cujus desiderio cum audito pro pace Dei gratiam et ejus me Deo

a Morbo caduco liberantur filius nobilis mulieris,

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS. *et nobilis Burgundus,*

A ancillæ merita salubrem et completum effectum fuit consecuta, puero penitus ab illa ægritudine liberato.

226 Vir quidam nobilissimus in Burgundiæ partibus, honestæ conversationis et vitæ, graviter infirmabatur de morbo caduco prædicto, sic horribiliter afflictus, et diu, videlicet per spatium decem annorum, quod nullum remedium conveniens poterat recipere : propter quod nedum ipse, sed etiam omnes de parentela sua, nec immerito, valde tristabantur : tandem fuit affectuosissime recommendatus ancillæ Christi Coletæ : quæ ferventissime coram Deo in suis orationibus decrevit illum habere, pro recommendato. Et prout asserunt sibi attinentes, numquam post dictam recommissionem amplius in morbo cecidit, sed remansit incolumis in omni sospitate.

b *alia Religiosa rabida.*

227 *b* Quædam devota Religiosa Divina permissione tam gravi fuit infirmitate vexata, quod sensu perdito, rabida permansit : propter quod oportuit ipsam fortiter ligari, diligenterque custodiri. Qua de re ceteræ Religiosæ commorantes secum in eodem monasterio, valde tristes et desolatæ, significaverunt ancillæ Christi, recommandantes eam suis sanctis orationibus humiliter et devote. Nocte vero sequenti post dictam recommendationem ipsa apparuit dictæ Religiosæ sic infirmæ, præsentando

B sibi quoddam pulcherrimum parvum pomum, persuadens eam ex illo comedere. Quo gustato cum mirabili sapore, statim nec lumis effecta est. In crastinum vero quando custodes visitaverunt eam, repererunt ipsam in bono sensu cum plena sospitate, primaque facie sic requirentem ab eis dicendo : Mater nostra Soror Coleta venitne ad conventum ? Quibus sibi respondentibus, quod non, sed erat Bisuntii, recitavit qualiter dicta Mater eam visitaverat, atque quoddam pulcherrimum pomum sibi præsentaverat, quo gustato quantocyus receperat sanitatem.

curantur lepra,

228 Tempore quodam cum ancilla Christi Coleta duceret aliquas Religiosas suas ad unum conventum noviter ædificatum, plures Religiosæ Religionis alterius ex devotione venerunt obviam sibi : quas ipsa gratanter recepit, benigne salutavit, et dulciter gratulata fuit. Inter quas erat una bene notabilis sed leprosa, propter quod habebat faciem turpem, consumptam, et ideireo verebatur approximare sibi, nec per consequens illam cum ceteris amplexari osculari. Quod attendens benigna Mater Coleta, dulciter illam traxit ad se, humiliter osculando : virtute cujus humilitatis satis cito sanata fuit ab illo morbo contagioso.

oculo B. Coletæ :

C 229 Item semel in conventu, in quo morabatur ancilla Christi Coleta, Religiosa quædam incurrerat gravissimam infirmitatem, videlicet inflaturam valde fœtidam a planta pedis ad verticem capitis usque. Propter quod facies ejus rotunda erat et etiam caput inflatum ad modum pilæ, sic quod nihil videbat omnino. De dicta similiter inflatura procedebant humores fœtoris intolerabilis et ceteris Religiosis importabiles. Propterea medici judicaverunt dictam inflaturam esse lepram : cui benigne compatiens bona Mater, caput eam frequenter visitare. Quam licet infirma non videret, sentiebat tamen ipsam ingredi infirmariam, quia quamvis tam ipsa quam infirmaria plena forent illis fœtoribus : in ejus tamen re- superfundebantur suavissimis odoribus. Velut enim aromatum cella vel quasi myrrha electa dabat suavitatem odoris : cujus dulcoremsentiens præfata infirma consolabatur in immensum, et per continuationem illius omnino fuit in brevi tempore liberata, sospitatique plena restituta, fœtoribus et inflatura lepraque fugatis, ut ipsa postmodum sæpius asserebat.

inflatura valde fœtida

suavi odore visitantis :

230 Frater Petrus Golerii, residentiam faciens in monasterio S. Claræ Bisuntinensi, graviter ægrotabat et funeste, sic quod nullatenus sperabatur de possibilitate evadendi, nisi per mortem, quam infra mane sequens expectabat. Habebat enim apostema quoddam turgidum circa guttur, cujus impetuositas eum passim strangulare videbatur : cum juxta divinum beneplacitum supervenit Frater Petrus de Osiaco, Visitator monasteriorum hujusmodi, qui reperiens dictum Fratrem patientem, in tam propinqua dispositione mortis pene desolatum et gliscens illi subvenire, recoluit se deferre secum aliquantulam portionem de capillis bonæ Matris Sororis Coletæ, quos assumens una cum Regula B. Francisci, quam etiam portabat secum, cum illis signavit dictum infirmum signo sanctæ Crucis, imponens illa super eum et statim apostema illud crepuit, et evomito illo apostemate, sanus remansit.

D *apostema moribundi,*

capillis B. Coletæ appositis :

231 Alia vice quædam Religiosa de suis multum anxiebatur propter vehementem ægritudinem in infirmaria, quam pia Mater, aliis Sororibus retractis et sequestratis, secrete visitavit, consolatorie dicens illi ; quod non dubitaret, sed speraret in Deo : quia ipse nolebat, quod adhuc moreretur. Et ita sicut secrete venerat, similiter fuit reversa, et in instanti sana remansit. Et egressa infirmariam, transivit ad communitatem cum ceteris Religiosis Sororibus fuit.

gravis ægritudo ejus visitatione :

duæ aliæ

E 232 Aliæ duæ Religiosæ similiter infirmabantur letaliter, sic quod nullum reperiri poterat remedium : quarum una dicebatur Soror Adelina, alia vero Soror Jacoba, nihil penitus gustantes, nec se præ debilitate sustinere valentes. Ancilla vero Christi Coleta supervenens, quemadmodum nutrices pascere solent parvulos, sic et ipsa sumebat micam panis, et masticans illam propriis dentibus, humaniter propinabat in os utriusque prædictarum ægrotantium ; qua deglutita, statim restitutæ sunt mirabiliter sanitati.

accepta buccella panis ab illa masticati :

malum faucium,

233 Quædam alia Religiosa valde gravabatur quodam morbo contagioso in una de faucibus suis : nec quidquam exinde gustare poterat ad corporis sustentationem, nec sibi subvenire poterat quovis modo. Sed ancilla Christi Coleta pro tunc visitabat conventum illum, in quo morabatur dicta Religiosa taliter infirma : quæ tunc sumpsit vasculum, in quo Mater bibebat, et imposuit super genam suam sive faucem infirmam cum fiducia, et statim experta fuit perfecte se fuisse sanatam.

apposito vasculo ex quo illa biberat :

dolor capitis,

F 234 Una Religiosa de familia prædictæ gloriosæ Matris Sororis Coletæ multum affligebatur dolore capitis, et specialiter passione e guttæ malogranatæ, taliter quod vi doloris afficiebatur quasi furibunda, nec poterat se quovis modo juvare. Sed ex confidenti devotione sumpsit secrete quoddam pluratorium ejusdem Matris totum madidum lacrymis, et imposuit illud super caput infirmum, et subito se sensit incolumen et sanam.

e

apposito sudario ejus :

235 Mansuetudine Religiosa de suis, sic patiebatur quod quidquid sumebat pro sustentatione corporis iterum emittebat per os in forma sanguinis, nisi ceteri conductus es eat clausi. Quod ancilla Christi percipiens compatiendo dixit per hunc modum : Heu quid est hoc quod tu facis ! ego nolo quod tu de cetero facias talia. Tunc in illa hora sic ex integro sanata fuit, quod nullum remansit vestigium præjacentis infirmitatis.

vomitus continuus,

ejus præcepto :

d *febris quartana,*

236 Quidam nobilis vir, qui erat *d* Balivus villæ Aquæ-spersæ, cum ancilla Christi Coleta veniret ad fundandum ibidem conventum Sororum S. Claræ, venit obviam sibi, tam pro honore quam pro devotione, debitam et devotam reverentiam exhibendo. Quo peracto ipse, qui per annum integrum fuerat febricitans quartanarius, se reperit omnino sanatum

et

A et liberatum ab infirmitate prædicta. Item cum semel propter excessivam infirmitatem, quam pertulerat, compulsa fuisset se permittere lavari, ejusdem lotionis aqua reservata fuit secrete, de qua bibentes multæ personæ diversis infirmitatibus infectæ, plenam exin sospitatem obtinuerunt.

reverente occursu :

variis morbi lotionis aquæ :

237 Quædam nobilis et potentissima Domina, de qua facta fuit mentio supra, graviter affligebatur dolore laterum, nec remedium aliquod valebat reperire, donec recoluit se quamdam habere cordulam, quam cinctam pertulerat ancilla Christi super habitum, et cum devotione decrevit illam cingere, quotiescumque præsentiebat dictam infirmitatem. Sed statim quando dicta cordula cingebatur, dolor omnino cessabat : quod tali modo continuavit, donec illa cordula penitus disrupta fuit : nec aliquem amplius sensit in dictis lateribus dolorem.

laterum dolor

funiculo ejus :

238 Inter familiares Fratres ancillæ Christi Coletæ fuit quidam notabilis Pater, dictus Frater Petrus de Osiaco, Visitator conventuum Sororum ejusdem Matris, de quo supra dictum est, qui per integrum annum et semis angebatur dolore capitis, passione scilicet, quæ gutta malogranata vulgariter nuncupatur, quod nullo modo refici poterat corporaliter absque doloris horribilis et indicibilis afflictione. Nam sæpe surgebat de mensa, ambulans per hortum, ejulans et clamans lamentabiliter, sibi loqui volentibus intendere non valens præ nimia doloris afflictione; quæ nocte superveniente duplicabatur, et compellebatur passim a lecto surgere, discurrendo per domum, per virgultum vel alicubi, nullibi tamen complacens, et ubique territus et vexatus inexplicabiliter : sed per Dei gratiam omnia tolerans patienter, ferventer imploravit divinum adjutorium et Virginis gloriosæ, quatenus per ancillulæ suæ Coletæ merita, dignaretur sibi sublevamen aliquod impartiri : nam aliter officium suum exercere non posset. Accidit autem nocte quadam, cum esset in conventu Bisuntinensi, quod vidit visionem, in qua sibi videbatur, quod erat in capella conventus oratorii Gandensis, ubi celebravit alias Missam, coram dicta Matre, dum adhuc viveret; quod ipsa dulciter vocaret eum in voce, figura pariter et habitu consuetis, et cum hoc erat pulcherrima, luminosa nec non jucundissima, consolans eum benigne, dulciter et caritative; taliter quod excitatus a somno, reperit se penitus sanum, sospitem, et jucundum : nec amplius dictum dolorem passus est, nec multum nec parum.

hemicrania,

B

visione apparentis a morte B. Coletæ

C

239 Item in quodam conventu de suis, quædam erat mulier satis bene composita sive morigerata, secundum exteriorem apparentiam, administratrix sive familiaris dicti conventus : quæ incidit in unam et de gravissimam infirmitatem et fortem, quod ab omnibus intuentibus judicabatur et reputabatur vel-lut mortua. Et quod plus erat, plus infirmabatur in anima, quam in corpore : latebant enim in conscientia sua nonnullæ crudeles vitiorum laniones, quæ numquam fuerant per medicamen sanctæ Confessionis expiatæ. De quibus omnibus ancilla Christi Coleta clarum habebat notitiam, sed non nimis concepit exin vehementissimum dolorem et tristitiam : propter quod recurrit ad sacrificium orationis devotæ, ferventer deprecando sine intermissione, donec utraque vita, tam corporis quam animæ, pauperculæ

mortua reputata pro anima

precibus ejus :

patientis a Deo sibi fuit concessa. Nam per ejus preces corpori dedit sanitatem, et incontinenti per veram confessionem et sacramentalem Confessionem purgata, resumpsit vitæ suæ diligenter exponit in sanctis et virtuosis laboribus et dignis occupationibus, honestaque conversatione et vita perfecta, Deum intime diligendo, fugiens omne malum, et quæ bonum diligenter amplectens

propter quæ terminavit dies suos laudabiliter et gloriose. Qualiter autem pro quodam Fratre, et peste et morbo prævento, confessa fuit, et recepit Sacramentum, quamvis multum distaret, vide supra. Similiter pro quodam Fratre, qui recesserat ab ejus societate, in casu mortis oravit ferventer; et deductus fuit ad compunctionem et pœnitentiam, quære supra.

D

AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

240 Quædam devota Religiosa, vocata Soror Anna, sic graviter infirmabatur de gutta, quod a planta pedis usque ad caput vexata, non poterat sedere, nec stare, nec se vertere quovis modo. Semel in die sancto Pentecostes post receptionem Eucharistiæ multum afflicta, judicans se nullum posse facere fructum in Religione, recurrit ad Matrem, rogans humiliter quatenus sibi misericorditer compati dignaretur. Et fuit mirabile valde : quia mox facta recommendatione prædicta, Soror ægrotans se sensit penitus alleviatam, nullo signo præjacentis infirmitatis permanente.

arthritis

commendatione facta ei :

241 Post decessum gloriosæ Matris Coletæ quidam nobilis, civis Trecensis civitatis in Campania, puerum habebat juvenem, qui cadebat ex infirmitate, quæ vulgariter dicitur morbus caducus. Et exinde semel cadens ex toto fregit sibi brachium : propter quod parentes remanserunt valde tristes et desolati : sed pro solamine recordati sunt gloriosæ Matris ejusdem, quam alias præ devotione receperant in domo sua, cum accederet visitatum aliquem de conventibus suis. Idcirco recurrerunt ad eam humiliter implorantes clementiam Dei, suæque benedictissimæ Virginis Matris, quatenus per merita sua prædulcis et humilis ancillæ Coletæ, sibi dignaretur impartiri gratiam sanitatis, pro pauperculo puero sic vehementer afflicto. Completa vero supplicatione jam dicta, incontinenti mirabiliter extitit sanatus. Postmodum accidit, quod domus satis propinqua domui prædicti civis igne comburebatur; propter quod ille de sua pertimescens, nec immerito, quia agebatur de perditione totali bonorum suorum temporalium, festinanter recurrit ad ancillam Christi Coletam, sic eam alloquendo dicens : Gloriosa Domina Soror Coleta, quæ dedistis operam saluti mei nati, rogo vos humiliter quatenus mihi succurrere velitis in hac necessitate. Quibus dictis, statim ignis cœpit minui, et satis cito post extinctus fuit absque sui damno.

morbus caducus et brachium fractum

E

implorata ope B. Coletæ tunc mortuæ.

ab periculum incendii subeundum

242 Quædam Religiosa subito præoccupata fuit ab aliqua febre cum excessivo calore, sic quod sibi videbatur, quod in toto corpore comburi deberet et consumi, nec expectabat nisi mortem : et propter hoc se commendavit meritis bonæ Matris, aliquid de rebus, quæ tetigerant eam, super se mittens ex devotione : quo facto, mox extitit refrigerata, sanitatique plenissime restituta.

F

febris, attactu alicujus vel ejusdem

243 Alia similiter Religiosa de suis per spatium quatuor annorum fuerat afflicta, sic quod de nocte ante Matutinum, dum quiescere volebat, excitabatur ab aliquo, de quo nesciebat unde veniret vel quis esset, sed dubitabat de malignis hostibus. Nam interdum latenter sumebat, quasi vellet eam strangulare. Post hoc autem recurrens habuit ad subsidium sanctæ orationis, obsecrans Altissimum, quatenus per preces et merita suæ dulcis et humilis ancillæ Coletæ dignaretur sibi ostendere, quid hoc esset, et in tali forma vel effigie, ne deberet post hoc amittere sensum. Nocte vero sequenti dictus hostis apparuit ante cubiculum dictæ Religiosæ, videlicet in specie cujusdam ignis succensi, flammas igneas per os horribiliter emittentis. Unde non parum ipsa timore concussa, signavit se signo sanctæ Crucis et consequenter animose dixit per hunc modum : Vade cruenta bestia, conjuro te per merita gloriosæ Virginis

fetor nocturnus a dæmone excitatus,

apparatus ejus varius :

AUCTORE STEPHANO JULIACO EX MSS. *Item alius:*

A ginis meæ Sororis Coletæ, ne venias de cetero me vexatum : qui confestim evanuit, nec amplius visus est, nec molestiæ quidquam intulit dictæ Religiosæ.

244 Alia vice quædam Religiosa, Sacrista cujusdam conventus, ambulabat in nocte per ecclesiam disponens pulsare pro Matutinis, et audivit multitudinem dæmonum clamantium et ululantium turpiter et terribilissime, sic quod fere cogebatur perdere sensum : quæ facto signo sanctæ Crucis invocatoque sanctissimo nomine Domini, devote requirebat ab ipso Domino Jesu Christo, quatenus per benedictissima merita suæ humilis ancillæ Sororis Coletæ dignaretur adjutorium impendere sibi. Qua requesta præmissa, statim illæ monstruosæ voces cessaverunt, et hostes maligni tamquam fugati penitus evanuerunt.

245 Quædam nobilis burgensis de villa *c* Breviate parere solita fœtus suos cum excessivo dolore, semel propinqua partui cœpit anxiari, sicque tristis et vehementer dolens humillime se recommendavit Mariæ Virgini gloriosæ Matri Christi, ac ancillulæ suæ Sorori Coletæ. Quo facto, statim peperit fœtum geminatum, unum videlicet filium et unam filiam : quorum alter, scilicet filius, vivebat; altera vero, scilicet filia, mortua videbatur, et talis erat : propter quod tam ipsa quam vir ejus tristabantur; et erant de dato. Tandem vero finaliter convenerunt simul, recommendantes affectuosissime præhabitum fœtum mortuum sanctissimæ meritis et precibus devotissimis ancillæ Christi prædictæ. Satis cito post factam recommendationem ostendit se viventem : qua de re versa est tristitia doloris in gaudium et lætitiam, et puella regenerata fuit in fonte sacro baptismatis, imposito sibi nomine Matris, videlicet Coletæ, quæ supervivit adhuc, cum hæc primo scribuntur.

246 Quidam honestus vir de Viccecomitatu *f* Carladesii, de loco, qui dicitur Superior, sic graviter et incurabiliter ægrotabat, quod a medicis judicabatur pro impossibili quod convalescere posset per viam naturalem, et de facto plures candelæ benedictæ fuit sibi datum in manum, præsumendo quod dolor et mors, qui velut hydropicus, inflatus erat per ventrem, tibiasque graciles et siccas habebat, et fere perdiderat sensum naturalem : cum hoc autem habebat ventrem turgidum, aest stupitem grossum haberet, vel obicem dispositum ex transverso. Per cujus consensum ejus uxor, quæ matrix erat aliquorum infantium nobilissimi præpotentissimique Domini Comitis Marchiæ, cum nobili voto digne promissione, recommisit eum et recommittit ancillæ Christi gloriosæ Coletæ suisque sanctis precibus et devotis, et satis cito post ejusdem meritis restitutus est plenæ sospitati.

247 Quæd'm honorabilis mulier de dicto Viccomitatu Carladesii parturiens, laborabat in anxietate nimia per sex vel septem dies, nec poterat expediri; quin imo judicabatur ab obstetricibus pro impossibili, quod vita comite pareret valeret. Quidam vero nobilissimus Princeps de veritate rei certificatus, et pietate permotus, per aliquem virum Ecclesiasticum ex compressione fecit eam visitari, secum deferentem aliquos sanctas Reliquias, inter quas erat aliquid de reliquiis ancillæ Christi Coletæ, cui devotissime fuit recommissum cum notabili voto quæ mulier laborans postquam tetigit ex devotione Reliquias supradictas, incontinenti peperit duos infantes sospites et vivos, qui consequenter sacro fonte baptismatis regenerati fuerunt, meritis et intercessionibus meretragloriosissimæ Matris sanctissimæ Coletæ, nobis ancillæ Domini nostri Jesu Christi. *g* Cui cum Patre et sancto Spiritu honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

a Orba sive Urba in Helvetia sita, cujus præfectura subjecta est Bernatibus et Friburgis. Extructus ibi conventus a Joanna Montbeliliata, uxore Ludovici Chalonæ Principis Auriaci, cui tunc suberat Orba. Bulla approbationis Martinæ V signata est Romæ anno 1425, die 15 Januarii. Monasterium Ordinis et Vicariæ ab hæreticis destructis Aquanum migrarunt sanctimoniales. — b Hæc hactenus in Gallico MS. cum aliis rubricis ponuntur, remanuit in marginalia in Gallico MS. cum aliis rubricis ponuntur, remanuit in MSS. Latinis reperimus, relinquenda duximus. — c Gallia malogranata iterum relata num. 249 pro dolore capitis : est hominum species, quæ etiam Gallice appellatur Pomme grenade. *In Vita MS. Gallica dicitur* la goute migraine. — d Balivus, *seu* Ballivus *Gallis* Bailli, *supremus rei judiciariæ Prætor est. De varia ejus significatione apud Francos pluribus agit Henricus Spelmannus in suo Glossario. — e Breviate, alias Briviate civitas Arvernorum, de qua agendum erat potissimum 28 Augusti ad Vitam S. Juliani Martyris, socii S. Ferreoli Abbavillæus aut puto peream de qua hic agitur, fuisse natalem Joannis Haudon. — f In MS. Corsendunicano* Carladesii, *ubi iterum numero sequenti in Vita Gallica dicitur* Vicomtes de Carlades. — *g Omisso hac clausula sequebantur in MSS. duobus sequentia miracula a num. 250 ad finem : intermedia duo miracula extra locum intrusa erant post num. 260 quæ simul per modum appendicis damus : quia ex Gandensi MS. scimus ejusdem, cujus cetera esse auctorum.*

D *Orba.*

Gallia malogranata.

Balinus.

Briviate.

ALIA QUÆDAM MIRACULA,
Ex MSS. Rubeæ-vallis, et Corsendoncano.

a b

In civitate *a* Putei *b* Avernensis fuit quidam infans sex annorum, qui præ nimia oculorum infirmitate visum amiserat, nec ultra quidquam videre potuit, et de recuperatione visus desesperavit. Mater vero dicti infantis mœsta nimis et afflicta, ipsum ad conventum S. Claræ ibidem adduxit, ut eum Sororum precibus recommendaret. Mirum certe : omnes illæ Religiosæ distincte et singillatim cogitare cœperunt, quod bonum esset et expediens de reliquiis ancillæ Christi tangere ibi existentibus. Quod dum una viva voce in communi referret, omnes aliæ se hoc idem excogitasse fatebantur. Allatis igitur Reliquiis, tacti sunt oculi infantis prædicti : a quo in tangendo interrogatum est, si firmiter confideret, sese sanari posse. Qui respondit : Utique non. Non enim spero unquam me videre posse, et sic diffidens, qualis accessit, talis et recessit insanus. Non multum post autem mater prædicta ipsum se undario Sororibus recommisit dolens et desolata, qui a Reliquiis illis sanctis iterato tactus et interrogatus, si confideret meritis ancillæ Christi sanari se posse, respondit : Confido utique, et credo me videre posse. Et statim eadem die videre cœpit : paullo post perfecte sanatus est, et clarissime vidit, et oculos intantum pulcros et decoros habuit, quod melius viderentur supernaturaliter fuisse largiti quam alias.

Visus pueri

E *affectu reliquiarum B. Coletæ.*

dum vis fiducialiter adhibetur.

conceditur.

249 Quædam nobilis et devota Religiosa in tam gravissimam infirmitatem inciderat, quod a vigore et viribus omnium membrorum suorum destituta fuit, intantum quod se reputaret inutilem ad tolerantiam acerbitatis Religionis sacræ per totum spatium vitæ suæ : et propter hujuscemodi nimis se afligebat in corde, tantaque mœstitia fuit involuta, quod sensum penitus amittere dubitaret. Sic tandem auxilium humiliter imploravit Matris Coletæ, ut sibi in tanto periculo et tam extrema necessitate subvenire dignaretur, et valde confisa aliquid in manu arripuit, quod Christi ancillulam jam dudum tetigerat, et capiti proprio applicuit, mox que et in instanti ibidem penitus liberata fuit, et corporis viribus restituta perfectissime, nec non intellectum et sensuum omnium usum integre recuperavit per merita ancillæ Christi.

vires ægræ lethargosæ, et quasi desperatæ,

F

re aliqua attacta B. Coletæ sacrata.

restituuntur :

250 *c* Quadam vice pereunte Christi ancilla cum pluribus et filiabus suis ad faciendum novos conventus nuviter ædificatos, una ex illis, nomine Soror Francisca, cum periculoso impetu cecidit sub curru, intantum quod fere omnes putarent eam vulneratam letaliter. Ancilla vero Christi prædicta per modum, mox ut casus evenit, cor suum humiliter ad Deum elevavit, pro ea instanter oravit : taliterque fuit exaudita, quod Soror illa de sub curru et rotis surrexit illesa.

c periculum in lapsu sub curru.

ejus precibus accepitat.

251 Alia vice, dum Christi ancilla esset in conventu

infirmitas periculosa.

A ventu Viviaci una cum suis Religiosis, quædam patiebatur gravissimam infirmitatem et valde periculosam, quæ toties et intantum ei molesta fuit, ut se putaret omnino in ea deficere, vitamque finire debere. Accidit ut dicta Christi ancilla campanellam suam pulsaret, qua ad se Filias suas vocare consueverat. Quod audiens dicta infirmas, et quod a nulla alia, tunc forte præsente, Matri subventum esset, ipsa, quamvis cum maximis doloribus et pœna, Matrem adivit : quam pia Mater pio intuens oculo sic afflictam, dulciter confortavit, dicens : Filia, habeas cor bonum et firmum in Domino Jesu, et omnem spem tuam in ipso reconde : ipse utique te liberabit, nec amplius gravaberis hac infirmitate. Quo statim verbo dicto, mox restaurata est pristinæ sanitati.

ejus admonitione.

252 Item quædam alia ex Filiabus suis Religiosa et sibi familiaris multum, de fortuito cecidit super patellam prunis plenam, quæ una in manu unoque pede multum exinde lanata fuit et combusta ; et ad præsentiam Matris accedens, plagisque et cocturis ostensis, ancilla Christi intime compatiens ei, pio oculo respexit super eam, et ipsam interrogans, quid hoc esset, dicto verbo illo, statim sanam se reperit, manu pariter et pede, et ab omni arsura seu combustione liberam.

manus et pes adusti.

ejus aspectu.

B

253 Cum Christi ancilla adhuc esset in ætate juvenili et tenera habituque seculari, per inadvertentiam sibi ipsi abscidit tibiam in securi patris sui, qui *d* Carpentator erat, nomine Robertus Boigleti : et ipsa, sicut pluries narravit, intantum abscidit eam, quod in osse tibiæ ex transverso sola modica pellis integra remansit, quod tamen parentibus revelare ducta timore noluit, et ipsam tibiam melius quo poterat stringendo ligavit, Deoque Omnipotenti eam recommisit.

d

propria tibia fere abscisa.

254 Quodam tempore acre morbo pestis corrupto, multi exinde moriebantur infecti : cujus ob caussam quædam Religiosa pestem illam graviter abhorrens, et timens inde mori, notificari fecit gloriosæ Matri tunc absenti, ejusque sanctis precibus intime se recommisit ; responditque Mater, illam nequaquam tali morte moriturum. Paullo autem post contigit dictam Religiosam per totum corpus suum fore infectam pestis contagione, quam medici et chirurgi ob dictam infectionem morti adjudicaverunt. Ipse vero se migraturam sentiens, Viaticum salutiferum accepit cum reliquis Sacramentis : attamen plene recolens

pestis :

litteras ejus :

C et confidens in verbis Matris, denuo litteras transmisit, pie flagitans ut Dominum pro ea orare dignaretur : quo facto, mox sanata fuit.

255 Quædam Religiosa dictæ Matris, dum adhuc in statu et habitu esset humano, gravem capitis patiebatur ægritudinem, quæ ipsam intantum vexabat, quod parentes ejus non audebant Christi ancillulam deprecari, ut filiam suam in Religione susciperet. Accidit quod dicta Mater una cum plerisque Sororibus, pro quodam conventu moviter fulciendo per civitatem illam, in qua prædicta filia morabatur, transitum faceret : quod filia percipiens, mox obviam illi venit, eam officiose salutans ac humiliter et benigne, et in manu ejus osculata fuit. Post cujus osculum pauco temporis intervallo perfectæ sanitati reddita, fuit demum Christi ancillulæ ad Dei servitium præsentata et accepta.

d. [illegible] capitis,

oscula ejus.

256 Alia vice dum sæpe dicta Mater ad conventum *e* Auxoniæ applicaret visitationis caussa, septem Religiosæ in dicto conventu infirmæ, ad ejus introitum omnes pariter fuerunt liberatæ.

e [illegible] Auxoniæ, [illegible] Nivernensis.

257 In conventu Poliniaco quædam Religiosa multum infirma extitit : quam ancilla Christi post Matutinas visitavit et modicum herbæ absinthii illi tribuit ad gustandum, jocundeque confortans eam, ait : Habeas bonum cor, quia pro certo adhuc non morieris. Quod Deus confirmans, sequenti die liberam omnino precibus Matris reddidit et sanam.

Poliniaco [illegible] Nivernensis.

D AUCTORE STEPHANO JULIACO. EX MSS.

258 In eodem conventu alia fuit Religiosa, nomine Clara, quæ per viginti annos et ultra extitit Abbatissa conventus Viviaci, quæ tantum languorem capitis est perpessa, ut oculi ejus præ nimio dolore in capite starent aversi : quod et subito Matri nuntiatum fuit, quod illa Soror jaceret moritura. At Virgo Christi ancilla festina ipsam visitavit, tanquæ deifica ac dulcisona verba retulit illi, quod mox ex eis fuit penitus sanata.

et Abbatissa :

259 In civitate quadam fuit mulier notabilis et maritata, nomine Margareta, quæ plures patiebatur ægritudines, ipsam per triennium graviter molestantes : quæ propter bonam famam nomenque hujus humilis Christi ancillæ Coletæ undique divulgatum, a parentibus et amicis, una cum quodam solenni sacræ Theologiæ Magistro Ordinis Fratrum Minorum, perducta est sic infirma ad ancillam Christi. Prima ejus infirmitas fuit, quod quidquid sumpsit, rejecit per vomitum : secunda quod interdum quater vel quinquies infra unius diei et noctis spatium, dum staret erecta, cecidit retrograde dorso in terram prostrata, et ibidem per mediam horam terribiliter et E inhumaniter se deducebat, gestus horrendos et pavendos, plurimos et varios peragendo : tertia infirmitas, quod communiter a quatuor in quatuor diebus per duas horas ante meridiem vel circa inficiebatur ethica *f* seu guttosa, ita ut omnes nervi ejus viderentur retracti, præcipue tamen brachiorum. Et hanc infirmitatem plerumque sufferebat ad tres aut ad quatuor horas : in qua quadam fortis mulier brachiis eam amplectens strictissime, super lectum eam tenebat : proinde per medium corporis fortissima fascia cincta erat, cujus fasciæ seu mappæ *g* conos seu terminos duæ mulieres trahebant, una hinc, altera illuc : et ante hujus infirmitatis totalem aditum quatuor mulieres, binæ et binæ, fortiter apprehenderunt brachia ejus nuda : quæ per pausas et impetus totis viribus eam trahebant, duæ ab ante et duæ a retro, sicut ipsis fuerat constitutum. Quæ quidem fœminæ plerisque vicibus intantum fessæ erant, quod viros vocare, qui eis succurrerent, fuerat necessarium. Dum autem dicta Margareta sic staret ante ancillam Christi, Magister ille Theologiæ cœpit eidem declarare varias infirmitates dictæ Margaretæ (quæ quidem ancilla Christi talibus auditis remansit stupefacta, timens ne accidentium ejus aliquod in sui præsentia eam invaderet. Quadere intrare fecit eam ad se cum matre ac fratre ac duabus sororibus suis : quam mox, ut introivit, infirmitas illa, qua reversa cadere consuevit, dire infestavit. Ancilla vero Christi tam dictæ Margaretæ quam illis, qui cum ea erant, intime compatiens, statim eas consolando ait : Confide in Domino, Filia : spero nempe per ejus gratiam te fore sanandam, et exiens cameram, introivit oratorium, et oratione finita, reversa est ad cameram flebili facie ac tristi vultu, moxque interrogans ægrotam quomodo valeret ; respondit illa : Sentio quod infirmitas denuo apprehendit me. At illa dixit : Si recte confidere volueris, spero quod sanaberis. Quo dicto, abiit secundo oratus, ut primus, et rediit tristior quam primus. *h* Abiit quoque tertio et oravit breviori spatio quam primus, et festina rediit ad dictam infirmam facie jocunda et læta, atque illi : Amica mea, per medium fidei tuæ dignatus est Dominus te pristinæ sanitati restituere. Vive ergo ne hoc dixeris, quia sanata es ex fide, quam habuisti in Domino. Cernens ergo ancilla Christi, quod sibi et suis meritis hoc attribuere vellet, statim interrogavit : si in patria illa nulla haberetur ecclesia, in qua *i* S. Lupus venerari solebat. Responsum accepit,

Mulier laberans vomitu,

f

lapsu retrogrado,

et nervorum contractione,

g

post trinas preces B. Coletæ,

h

et addictam, quotidie,

ratus ad S. Lupum,

i

AUCTORE STEPHANO JULIANO EX MSS.

A pit, quod sic : per sex scilicet leucas a dicta civitate : moxque ancilla Christi ordinavit, ut illa Margareta infra quindenam visitaret dictam ecclesiam peregrinando ; quod illa humiliter acceptavit. Et ait ancilla Christi : Et currum habeas, quo ducaris, omnino expedit : quia quam cito intrabis in confinio S. Lupi, omnes infirmitates subito te invadent, et ut tunc habeas mulieres fortes et plurimas, quæ te teneant, necessarium est. Et ultra dixit ei : Opertet ut currus velociter gradiatur, nec arrestari permittas, donec intret in civitatem et cœmeterium prædicti S. Lupi, quia dicto in cœmeterio omnes infirmitates tunc cessabunt, nec amplius revertentur. Quæ omnia, sicut ancilla Christi ordinaverat, pro suo posse devota, sicut fidelis famula Christi ordinavit, pro suo posse dulo adimplere studuit, et tandem in cœmeterio illo perfecte sanata fuit, nec unquam de post inde sensit per totam vitam suam. Prædictum autem miraculum fuit subito notum per hæreditatem et per patriam circumjacentem : unde venerunt ad eam plures personæ infirmæ diversis infirmitatibus, tam de civitate quam de patria. Inter quos plures dæmoniaci et illuminati meritis et precibus ancillæ Christi Coletæ sani et incolumes ad propria redierunt, auxiliante Deo.

in hujus cœmeterio plene sanatur

k

B

Podium a Podium *intelligitur, Gallice le Puy, quod, ut nomen significans, interpretem non adhibendo videtur, ut magis vulgatum significationem propterea sequeretur. Alium Vaticinium docebitur : et nunc passim a multis, cui assidet, ob celebrem in ea cœnobiarchiam Benjamitarum Montis virginis, ubi ex permissione Martini Papæ V conventus extrui cœptus anno 1425. — b Est Podium in confinio inferioris Arvernæ, cui his adjicitur, et Velaunis, cujus urbs principua est. — c Hic in dicto MSS. annectebatur miraculum, quod supra num. 241 refertur. — d Ita quos nunquam legavimus fabros Franci appellant. Quicquid sit de hac dictionis significatione cum a solis corporalis jactandis deducta, — e Aussona, Auxona, hic Avona. Homine nobis Ducatus Burgundici ad Arari fluvium confluentibus de cuplas civium animi. 1412, et ad sexcentos, unde Vocationis indicti Virginis 28 Octobris, facultate facta a Joanne Papa XXI. 7 Septemb. — f Multum dissimiles morbi arthritis cum, quam gallam cibo dicunt, nervos torquat et junctura : hectica febris, qua laborantes cibo desinunt. Ethici, lenta febre consumti et extinguit lentores sui, ut Lucianus inter habitudines opponitur. — g Gallice les cengs quod propria carnes significat, accepta autem communiter pro angulo, et universim pro cujusque rei quadra angulosa extremitate. — h Tortosæ alium. — i Sunt tres hujus nominis illustres Episcopi Sanctæ in Gallia, etiam Martyrologio Romano adscripti, S. Papus Lexoviensis 7 Julii, S. Papus Senonensis 1 Septembris, et S. Papus Lugdunensis 7 Septemb. — k Abbatiam ejus appellat Sanblancetta, in qua anno divorsi tam monachorum parens Ic Colaium filius probat S. Papi cultus seu locus, ut supradictum, Vocantione Ecmatis versus occasum.*

MIRACULA IN VITA PATRATA

Instrumento Abbatis S. Petri Gandensis firmata, an. 1471.

Universis præsentes litteras inspecturis Philippus Courault, filius quondam Joannis Courault, burgensis oppidi Poligniaci, Comitatus Burgundiæ, Bizuntinæ diœcesis olim Abbas monasterii S. Petri juxta Gandavum, sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjecti, Ordinis S. Benedicti, Tornacensis Diœcesis : nunc vero Domino Deo votis meis annuente, et a cura et sollicitudine ejusdem monasterii liber et exoneratus, salutem in Domino sempiternam.

Job 12. 7

Cum secundum sententiam S. Raphaelis Angeli, opera Dei revelare et celebri honorificentia memoriæ commendare vitæ et laudabilium eorumdem, quæ meo temporibus in subditis Deus omnipotens per suam electam Virginem Sororem Coletam Ordinis S. Clarae in hoc seculo mirabiliter operatus est, ea mihi cripta verbis elucubrare retinendo, tam quæ de magnificis ejus gestis et operibus audivi et vidi quam quæ a fide dignis personis accepi. Est enim communiter notorium, quod prædicta Soror Ordinem memoratum permaxime, adjuvante Deo, in

Miracula hujus Virginis

multis et variis hujus mundi partibus ampliavit, et conventus construxit et ædificavit : plures mulieres, virgines que sub arcta observantia et vita Regulari Deo devotissime servientes ibidem induxit, quod non sine divino ac singulari Dei munere fieri potuit : et a sua infantia usque ad finem vitæ suæ in vera paupertate et rerum temporalium vilipendio voluntario vixit et perseveravit.

D

in tot monasteriis extructis et sanctimonialibus oppidis :

2 Quibus præmissis ad notitiam mei præfati quondam genitoris deductis (qui, antequam notitiam et familiaritatem cum prædicta Sorore Coleta haberet, vir erat satis in rerum temporalium facultate opulentus, non solum in propriis suorum redituum proventibus secundum statum suum sufficientes vivere potens, sed etiam negotiationibus et aliquibus practicis secularibus, ut amplius abundaret, satis extitit intentus) proposuit animo ad ipsam Sororem Coletam accedere, et eam visitare gratia devotionis vel alicujus salutaris eruditionis ab ipsa obtinendæ, prout fecit et obtinuit. Tandem vero ex sanctis hujus Sororis Coletæ colloquiis et salutaribus monitis quodammodo mutatis in alterum virum, omnem a se abjecit negotiationem et mundalem practicam, contentus solis redituum suorum proventibus : de et ex quibus etiam amplius solito in eleemosynarum largitionibus et pietatis operibus distribuit. Et licet indigentibus fuerit largus, sibi ipsi tamen parcus, et quodammodo austerus erat, multis abstinentiis, jejuniis et devotis orationibus intentus, ecclesiam assidue frequentans, a consuetis juramentis cavit, et veritatis et sobrietatis verbis usus est. Quapropter ipse genitor sentiens se meritis et orationibus hujus Sororis Coletæ visitatum a Deo, eam magis magisque visitavit, et præsertim in monasterio dicti oppidi Poligniaci commorantem, quod, cooperante genitore meo, construxerat in observantia arcta.

parcus Abbatis ob monita B Coletæ

relinquit negotiationem,

E

et sanctimonialis evadit :

3 Deinde idem meus genitor adire disposuit singulos, cum quibus in diversis locis communicationes et tractatus sive conventiones antea habuerat, ut cum iis finem debitum de pristinis eorum communibus negotiis imponens, liberius et devotius Deo serviret. Contigit autem eidem genitori meo, quod quidam fluvius, per quem cum famulo suo transiturus erat, ex inundantia pluviarum ita creverat, quod videretur torrens impetuosus. Ingressus itaque prædictus meus genitor cum equo fluvium eumdem, mox corruit in profundum : sicque tam ipse quam equus cooperti erant, tantum quod ejus famulus utrusque visionem et aspectum perdidit, de eorum evasione omnino desperans. Genitore ipso fideliter, ut potuit, in hac necessitate se commendante meritis et subsidio dictæ Sororis Coletæ tunc viventis, ejus precibus et meritis, opitulante Deo, liberatus est : quod postea multis per eum cum gratiarum actione relatum fuit.

a periculo submersionis liberatur :

F

4 Item aliud recordor, quod, me Philippo adhuc existente juvene, in domo parentum contigit : quod quondam mea mater Stephana incurrit tam gravem infirmitatem et languorem, quod non expectabatur aliud ex ipsa vehementi infirmitate nisi proximus exitus mortis. Quare genitor meus, valde dolens et afflictus super tam gravi infirmitate et periculo mortis suæ conjugis, recursum habuit ad eamdem Sororem Coletam : in qua specialiter habebat confidentiam. eidem exponens periculum et languorem suæ prædictæ conjugis, rogans suppliciter, ut ipsa ad Deum preces funderet pro auxilio ipsius conjugis. Dicta autem Soror Coleta benigne consolans, ipsum remisit ad domum suam : ubi dum post eum mitteret quemdam Religiosum, nomine Fr. Henricum de Badina Ordinis S. Francisci, ejusdem Coletæ Patrem spiritualem, et ipso Fr. Henrico me vidente cameram

salvatur mater Agnetis a morbo et periculo mortis

domus

A domus ingresso, in qua jacebat multum ægrotans ipsa Mater, et appropinquans lecto ipse Frater, et ibi aliquamdiu moram faciens, et antequam exiret, meo patre meque præsentibus, supradicta mater mox plene convaluit, hoc precibus et meritis ipsius Sororis Coletæ adscribens.

a gravi dolore capitis:

5 Item aliud recolo, quod me existente adhuc in juvenili ætate, competentis tamen capace sensus et intellectus, sæpedicta quondam mater mea incurrit gravissimum sui capitis languorem et dolorem, intantum quod videbatur et putabatur quasi a sensu alienata. Quod percipiens ejus maritus meus pater, fecit eam duci ad supra memoratam Sororem Coletam, tunc in sua conventu Poligniaci morantem, quam prædicta Soror Coleta aliquantulum salubriter increpans, jussit statim eam confiteri superius nominato Fratri Henrico de Balma : quæ quidem mater post sanctam Sacramentalem Confessionem, prædicta Sorore Coleta pro salute matris prædictæ apud Deum devote preces fundente, fuit mox plenarie sanata et a languore sui capitis perfecte liberata.

iterum in partu a periculo mortis.

6 Item aliud testificor, quod me existente in domo parentum meorum superius memoratorum, ætate circiter annorum, ut æstimo, duodecim, contigit genitricem meam, ut supra memoratum est, B nomine Stephanam, tunc prægnantem in partu tantum laborare, et ultra modum consuetum vehementer affligi dolore et difficultate pariendi. Nam ex utero infans non poterat egredi, ut moris est, judicio obstetricum tunc assistentium ; quia non in directum sed in transversum infans ab utero nasciturus exibat, et unum ex brachiis suis de ventris ostio tantummodo exterius apparebat, toto corpore infantis residuo in materno utero residente. Unde in hoc tam grandi periculo tam morientis matris, quam periclitantis prolis absque spiritualis regenerationis conceptu, et adhuc corporaliter viventis, vocatus et adductus est artis chirurgiæ magister peritus, ut si mater sine partu moreretur, ejus corpus velociter scinderetur et aperiretur, ut infans baptizaretur. Porro sæpe dictus meus genitor plurimum angustiatus, personaliter accessit ad Sororem Coletam supradictam, tunc in monasterio, per eam Domino largiente, in oppido Poligniaco constructo, existentem : ubi incolæ erant parentes mei sæpe dicti. Veniens itaque ad dictam Sororem Coletam meus pater, valde confidens de meritis et orationibus ejus, et ex multa experientia comperiens ejus C suffragia magna et singularia esse apud Deum, necessitatem et periculum suæ conjugis et prolis pereuntis, ac prædictum lamentabilem casum exposuit eidem ; ipsam Sororem suppliciter exorans, ut apud Divinam clementiam intercedere dignaretur pro sublevatione tam uxoris quam prolis, in tanta necessitate et periculo extremo constitutæ : ubi nulla humana provisione videbatur posse subveniri. Ipsa Soror tunc benigne consolando, monuit eumdem patrem aliquantulum recedere ad domum, et ad ipsam postmodum reverti : quod et fecit. Cum itaque ad eam cito regressus, instaret pro divino auxilio per eam obtinendo ; ipsa eidem patri dixit, quatenus lætus ad propriam domum reverteretur, et ibi suam uxorem prolem peperisse, et eam ab omni periculo et angustia liberatam esse reperiret. Rursum prædictus meus pater verbis ejusdem Sororis Coletæ confidens, ad domum propriam rediens, percepit ita factum fuisse, sicut ipsa Soror asseruerat. Invenit enim suam prædictam uxorem perfecte liberatam et sanatam, fuitque puer baptizatus, et postea longo tempore vixit, similiterque mater. Hoc autem tam grande miraculum audivi serose cum gratiarum actione a prædictis progenitoribus meis, patre scilicet et matre, recitari.

Oratio B. Coletæ.

Successum partus indicante puero.

7 Item ulterius testificor, quod, dum essem ætatis circiter annorum tredecim, quadam die, ut audivi a memorato quondam meo patre, ipse personaliter Poligniaci visitavit hanc Sororem Coletam in matrimonio suo, quæ ipsum tunc interrogavit de numero suorum filiorum et filiarum : cui ipse pater ad suam petitionem veritatem respondit, et numerum prolium declaravit. Cui Coleta subjunxit, quatenus volebat omnes videre. Quo audito præfatus pater omnes ad ipsius Coletæ præsentiam venire fecit, excepto me, qui testificor, quod eram primogenitus. Et ipsis prolibus ad ejus præsentiam adductis, assoruit Coleta genitori non omnes ejus liberos adesse præsentes. Cui genitor respondit adhuc unum ex suis liberis superesse in domo sua, qui erat ejus primogenitus, excusando se quod eum non adduxerat ad suam præsentiam : quia eum sibi servabat tamquam primogenitum, futurum baculum senectutis suæ. Ipsa tamen Coleta omnino volut, quod ego adducerer ad ipsius præsentiam : unde illico pater misit ad me ut accederem ad eam, quod et feci. Mox igitur coram illa constitutus fui simul cum aliis fratribus et sororibus meis, et ipsa dirigens verbum suum ad patrem, me viso, dixit ei : quod de primis suis fructibus Deo dare debebat. Audito hoc verbo, prædictus pater meus intrinsecus tactus fuit, quod non solummodo suum primogenitum, sed et omnes suos alios liberos eidem Coletæ et ejus dispositioni committebat, ut de us, ut sibi placeret, disponeret : et disposuit, quod ego Religiosus monasterii *b* S. Stephani Divionensis essem, et alius meus frater germanus, nomine Petrus, Religiosus esset monasterii Cluniacensis, quod et factum est. Ipsa namque devota Soror me ad monasterium Canonicorum Regularium S. Stephani Divionensis misit, et mihi ductorem assignavit quemdam devotum et sibi notum et familiarem Religiosum, qui Fr. Joannes Foucault vocabatur, et Domino Deo dirigente, ibidem receptus ad Religionem fui : alius autem meus frater Germanus, juxta dictamen ejusdem Coletæ, intravit monasterium Cluniacense. Tunc etiam quamdam sororem meam, juvenem quidem, duxit ad suum S. Claræ Ordinem, quæ magno tempore in ipsa Religione devote perseveravit, et laudabiliter ab hoc seculo migravit.

D

ex actis publicis mss

visis omnibus liberis,

ex ejus dispositione

Philippus

E

b

fit Canonicus Regularis

frater Cluniacensis monachus,

soror sanctæ Claræ:

8 Item testificor, quod quodam tempore, me Parisius existente cum Domino meo Abbate memorati monasterii S. Stephani Divionensis, ipse Abbas me misit ad prædictum monasterium pro suis et ejusdem monasterii negotiis. Quibus expeditis, transii usque ad oppidum Poligniacum, distans per unam dietam a Divione : et hunc transitum feci, tum ad videndum parentes, tum ad visitandum Sororem Coletam, ibi tunc in suo monasterio residentem, et me suis orationibus commendandum, et signanter quia gravis guerra et periculosa multum tunc in Francia vigebat, intantum quod vix quis poterat transire sine periculo captionis, gravi redemptionis aut mortis vel corporalis mortis. Cumque ex mandato dicti Domini mei ad eum me Parisius illico reverti oportebat, consideravi propter meum securiorem transitum non solummodo me committere precibus Coletæ ; sed ulterius aliquam litteram de sua manu scriptam obtinere, et eam mecum quasi pro salvo conductu deferre. Rogavi insuper eam, ut mihi concedere vellet aliquam litteram recommendatoriam, sua manu scriptam ad quasdam notabiles personas, quod ipsa mox annuit. Susceptam igitur sua littera, viam Parisius arripui, confidens me a periculis imminentibus præservari, quod evidenter et mirabiliter factum fuit et contigit. Nam accessi ad quemdam portum, a quo fit navigio introitus in fluvium, qui usque Parisius fluit ; in quo portu

F

d

Philippus a Coleta ejus litteris

A porta appellato *e* Crevent, erant aliquæ navicule diversis onustæ mercantiis, et signanter vasis vini Parisius duci disposita, quarum unam ingressus cum multis aliis eodem resedi, iturus Parisius cum eis. Navigando igitur per prædictum fluvium contigit appropinquare cuidam sylvæ, fluvio propinquæ, circa unum fortalitium, nuncupatum vulgariter Males-herbes : in quo quidem loco fumus invasi ab adversariis et inimicis, et omnes eodem captivitati. Tunc ego recordatus litteræ Sororis Coletæ supradictæ, quam ejusdem manu scriptam penes me habebam, incepi inox eam in meum adjutorium invocare : et indilate, qui jam ligatus eram, fui solutus et penitus liberatus et per Capitaneum, nomine Use, mihi fuerunt omnia, quæ a me jam ablata erant per prædones, restituta. Ipse quidem Capitaneus mihi promisit salvum conductum concedere, quo me diante possem securus pergere Parisius, quo tendebam. Cum autem pro prædicto salvo conductu habendo, ipsum Capitaneum non sine magna pena sequerer; cum ipse equestris erat, ego vero pedestris, ad locum, in quo stabant prædictæ naviculæ, reverti coactus extiti : in qua revertendo me elevare contigit duobus ex prædonibus adversariis satis sibi invicem propinquis, per quorum medium transivi liber et absque impedimento, B nec me perceperunt : et sic Parisius appleui, gratias agens Deo et ejus electæ Coletæ, meæ, ut firmiter credo, liberatrici.

9 Item aliud testificor, quod prædicta Soror Coleta solbeata de salute animæ meæ, frequenter per suum Patrem Confessorem, virum Religiosum et discretum, qui Fr. Petrus de Remis vocabatur, mihi salubriter dixit et revelari fecit quædam, quæ putabam soli Deo cognita : et per hujusmodi revelationem veridicam fui salubriter monitus et instructus, multa bona circa salutem animæ meæ operari.

10 Item audivi a prædicto Patre ipsius Sororis Coletæ Confessore, quod diabolus multis et diversis C vicibus ipsum male tenuit, frequenter in ejusdem Virginis cellula seu oratorio, ponebat corpora seu cadavera hominum mortuorum et suspensorum : et aliquando quæ tentator bestias venenosas, sicut bullones, serpentes, et alia hujusmodi diversarum specierum, inferebat in ipsa cellula, quæ ipse diabolus cogebatur, ea jubente, tollere et asportare.

11 Item audivi a patre meo prædicto, quod dum semel cum ipsa Sorore Coleta ad monasteria, quæ ad ficari fecerat, pergeret; et in curru ipsa vehebatur, adeo fuit in spiritu magno tempore spatio rapta a sensibus exterioribus, quod a tunc præsentibus mortua putaretur : tandem vero ad se rediens, aspectum et faciem dirigens ad prædictum Patrem dixit hæc verba, in Latinum ex Gallico translata : O Joanne, quam decet nos est Deum amare et ipsi servire.

12 Item mihi etiam recubit Pater spiritualis ejusdem Sororis Coletæ, Fr. Petrus de Remis, vir magnæ litteraturæ et exactionis, quod prædicta Coleta tempore servil obtinuit maximam spiritus divini Ecclesiam et Sororum et quoddam fratrum ex hoc tractatum : quamvis in remotis partibus in conventibus, eisdem conferendo, ire deberet, ut ipsi Fr. Petro nonnulla fuerat referebat, dicebatque quod Fr. Petrus, quod sæpe omnes mortuorum peccatorum eidem Coletæ apparebant, et nisi essent pertransibant.

13 Item nec est silendum quod Conte cum eidem cubiculo affirmavit, cuidam spiritu maligno dictam Sororem Coletam sæpe in quadam lenestra strictissima trusit, et cum sic firmavit et presit in eadem, quod possibile non erat, eam per ipsa modo exinde removere, nisi tempestas rupta : quam rupit quidam Frater Petrus Durran Hut-chier, et sic ipsa D Soror Coleta liberata est. Benedictus Deus in seculorum secula. Amen.

14 In cujus rei testimonium omnium et singulorum præmissorum, ego Philippus prænominatus presentes litteras sive præsens publicum Instrumentum, desuper fieri, et per Notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari petivi : meique sigilli appensione una cum signo meo manuali roboravi. Datum et actum in dicto monasterio S. Petri juxta Gandavum prædictæ Tornacensis diœcesis, sub anno Domini MCCCCLXXI *f* secundum modum scribendi Ecclesiæ Gallicanæ, Indictione V, die vero XXIV mensis Martii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini nostri D. Sixti, divina providentia Papæ IV anno I, præsentibus dictis testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

Philippus olim Abbas monasterii S. Petri juxta Gandavum.

† signum Joannis Schulen Notarii.

a creatus circa annum 1441, anno 1471 suus transtulit in nepotem, nomine et cognomine similem, reservato sibi castro Zuwarde cum annuo red. lib. 6. pensione, et primo loco in choro ac monasterio mortuus 1475. Ita Sanderus in sua Gandavo.

b Est Canonicorum Regularium Abbatia unde, favore Philippi boni, Burgundiæ Ducis et Flandriæ Comitis, translatus hic Gandavum est ad Blandinianse S. Petri monasterium, quamvis Benedictini Ordinis, cum potestate Abbatis regendum. — c Quo tempore Philippus potuit in dicta Abbatia cessisse, cum pacta Summa thronos teneruerint Abbates Joannes Sourdi, jam inde ab anno 1461 ex Martini V privilegio notus, mortuusque an. 1527. et Alexander de Pontevassa, cui anno 1551 Nicolaus V jus mitræ, baculi annulique concessit. Prior ex magnæ litteraturæ dicitur : secundus magna nobilitatis : quæ ejus nobilitas, et major Philippi sub eo Atas atque auctoritas, probabile faciunt, ipsum hoc tempore Parisiis commorantem, usum esse ea comite, et rerum agendarum magistro. — d Indicuntur bella quibus, divina in factiones Francia et iniquissimam patris Caroli cædem, vbi sceute Philippo Anglis juncto, pene totus Borealissimi regni status concidit : quæ usque ad pacem Atrebatensem anno 1435 firmatam duravere : post quæ sequenti anno Pacis ejusque loco de Lagny recepta sunt. — e Pauces supra Alnisadorum lenes oppidum ad Isaumam sive Jonam fluvium, Senonensi territorio decurso Sequanæ sese immiscentem, atque ibi Parisius ducentem ac tignatione tribui Nobilitati hoc oppidum anno 1423 insignis Burgundorum atque Anglorum de Francis Scotisque ob id absidentibus victoria : quam Mezeras describit. — f Id est, vulgaris Era, annum a Kalendis Januariis ordinatis, 1472 cum x Indictione concidentibus; qua, jam inde ab Octobri priscis anni capta numerari, accidum utroque tabulam anni Gallicani 1472 a Paschate dumtaxat, tunc in diem 29 Martii cadente, inchoandi : qui usus adhuc superioris seculo erant etiam in Belgio Gallicano in Teutonico non item.

MIRACULA POST MORTEM
Gandavi juridice excepta,
Ex F. S. Abbavillæo Parte 3 Vitæ libro 5. cap. 14.

Eodem anno MCCCCLXXI, quo hæc miracula publico Instrumento describenda curavit prænotatus S. Petri Gandavensis Ex-abbas, Ex eorum quoque Tornacensis Guillelmus Fillatre, ex monacho S. Petri Catalaunensis et Abbate S. Theodorici Remensis, indeque Episcopo Verdunensi atque Tullensi, necnon Abbate S. Bertini Audomarensis, ad hanc Sedem promotus anno MCCCCXLII, edicta miracula, quæ ad invocationem B. Coletæ Gandavi patrata ducebantur, juridice inquirit : deputatis in eam rem D. Nicolao Jacquerio Doctore Theologo ex Ordine S. Dominici, et Decano Bavonensi, per quos coram eo similiter Instrumentum est; quod licet ad nostras manus non pervenerit, ex Abbavillæi tamen epitome Gallica accipere licuit, quæ sic testata tuvenguntur.

2 In ea pestilentia, quæ tot mortalibus Gandavi vitam abstulit, biennio prius quam hæc informatio susciperetur, mulier quædam, nomine Joanna Dasquez, se quoque morbo hoc contactam sentiens, ad interiorem stomen B. Coletæ recurrit, cui viventi fuerat familiarissima, et custodem suam Stephanettam rogavit, daret sibi de aqua. Reliquarium suæ advocatæ intinctione consecrata, eaque sumpta, continuo sanata est : sed eodem anno ad finem vergente, et aliud modo genus incidit tanto cum vitæ discrimine,

ab his tribus capitis liberatus.

et unus prædonum immanis.

per quem de rebus suis recuperatis monetur.

et diabolus bestias a domo ejectis, immodo hujus ab eodem ablata.

capta B. Coleta in extasim,

a diabolo in fenestram conjecta liberatus.

Ex F. Excerpta Fasciculo Gandavensi inserta in vitæ edit. an. 1471 f.

multis passim quæ B. Coleta operata.

A maine, ut accersendum curaverit Sacerdotem, a quo extrema unctione muniretur ad agonem. Hic dum advenit, recordatur ipsa illius aquæ, cujus contra pestilentiam fuerat experta virtutem, et reliquias adhuc aliquas asservabat : eaque similiter sumpta, tam subito redibita est sanitati ut mittendus fuerit, qui Sacerdoti nuntiaret, ne frustra veniendo fatigaretur.

pulvis sepulcri incurabiles dolores tollit :

3 Convulsionibus et intestinorum doloribus, toto sex annorum spatio protractis, cruciatus fuerat Guilielmus Bier, quibus trium medicorum solers experientia nihil potuerat remedii invenire ; tumor præterea enatus in tibia integro biennio magnam ejecerat puris copiam per ulcera decem in quibus curandis chirurgi quatuor frustra laborarant, adeo ut incurabile judicatum sit malum, atque erisipelati letiferæ proximum. Utrique infirmitati medicina efficacior fuit ad B. Coletæ sepulcrum qualitercumque adrepere opportunitate inventa, et ex illius sacrorumque circa pulverum contactu sanitatem sperare.

crines constantiam in tortura prestant.

4 Quidam in Conventum S. Claræ beneficus, adversariorum machinationibus mancipatus carceri, atque ad mortem postulatus, cum a duobus Fratribus Minoribus quosdam Beatæ crines accepisset, tantam ex eo pignore fiduciam hausit, ut tolerato constanter tormentorum rigore, quo urgebatur ad confitendum crimen, cujus innocens erat, plene justificatus atque in libertatem, honoremque priorem restitutus, discesserit e judicio.

B

proles sterili conjugio impetrata :

5 Duo conjuges, quorum alteri Juris, ut vocant, Licentiato Germano nomen erat, alteri Catharinæ, viginti annis sterili in matrimonio vixerant : igitur quod humanitus sperare non poterant, B. Coletæ precibus impetraturi ad ecclesiam Conventus S. Claræ D. Michaeli Archangelo sacram venere consolandi : ubi exaudita earum precatio est, post quam mulier prolem feminæam concepit peperitque : cui Coletæ nomen gratitudinis ergo, impositum ad sacros fontes mansit.

incendium repressum

6 Testata est Margarita Mundette sibi Tornaci commoranti, cubiculum curtamque in eo suppellectilem illæsam mansisse ab igne, qui vicinorum domus depascens, eas etiam corripuerat ædes, quarum ipsa partem incolebat : idque quia se tutelæ commendaverat Beatæ Corbeiensis, cui fuerat viventi nonnulla familiaritate conjuncta.

C

vel, porrigenda cruci hernioso 2.

7 Guilielmi Boucher et Elisabethæ conjugum filio persanata est hernia, particula veli, quo fuerat usa Beata, eidem applicata, sumptaque in potum aqua, cujus superius facta mentio est : similique remedio ab non dissimili infirmitate liberatus est filius Judoci Fabri.

et tabulæ votivæ

8 Petrus Leace in amentiam rabiemque actus, constrictus detinebatur in cubiculo, usque dum contactus velo B. Coletæ et pulvere ad sepulcrum collecto aspersus, obdormivit in somnum, quem totis sex hebdomadis prorsus nullum ceperat : soluto autem somno, simul et solutum se a priori infirmitate reperit, et sano exinde cerebro usus est.

Electuarium e scypho lapideo ebibitum :

9 Possidebat Joannis Cretach uxorem tartareus lapsus : sed loco cedere compulsus, est postquam illa de consilio Fr. Danielis adducta ad conventum Clarissarum est, et B. Coletæ commendata ex scypho, qui sanctæ Reformatrici dum viveret in usu fuerat, bibit pulverem a sepulcro a ceptum, nec ullas ab invasore molestias deinceps est perpessa.

ereptus ex ursi visceribus :

10 Ex Ordine Minorum Fratrum Religiosi duo, Petrus Rosee et Guillielmus Connotel, intra Arduennam sylvam oberrantes metuebant, ne viarum ignari [illegible] ex ea sub divo et sub patriæ arboris tecto agenda [illegible] incertos eorum igitur tenebræ, B. Coletæ implorant auxilium, quæ nomine invocatorum frustrata fiduciam est. Adfuit enim vir eis ignotus, atque ex formidabili illo eductos nemore in viam, unde aberrarant, securam deduxit. Hominem credidissent, nisi ita subito disparuisset ex oculis, ut alium non possent æstimare, quam missum cœlitus vitæ ducem, qualis olim Tobiæ peregrinaturo obtigerat.

D

EX VETUSTIS PUBLICIS MSS

hernia superstitiosi pilli subita. 1.

11 His aliud jungamus ex monumentis Gandensibus excerptum miraculum. Anno MDXLI in Monialium S. Claræ ecclesiam venit civis Brugensis quidam, Joannes Moyart nuncupatus, molestiam magnam ab hernia sustinens. Hic autem Confessarium loci vidit proferre pallium B. Coletæ prægnanti mulieri, secundum pium Urbis Gandensis usum, cum fausta apprecatione et invocatione Beatæ imponendum. Accessit igitur, et ut sibi quoque illud imponeretur, flagitavit in remedium cujusdam suæ infirmitatis : atque obtinuit tandem, quod postulabat, victo precantis instantia Confessario, qui primum id facere detrectabat. Ut autem sacram vestem excepit in humeros, sensit profluens intestinum reduci in ventrem : non quidem absque dolore, sed non absque perfecta sanitate consequente : cujus rei fidem manu sua signatam reliquit Sororibus, domus illius, Bethleem dictæ, inquilinis.

E

ALIA

in Conventu Gandavensi. Publico Instrumento stabilita.

a

In nomine Domini, Amen *a*.... Post transitum ab hoc seculo Sororis Virginis Coletæ circa annum Domini millesimum quadringentesimum quadragesimum octavum, quædam juvencula, Dionysia Bricelle nuncupata, ex partibus Hannoniæ oriunda, conventui Gandavensi, ubi requiescit corpus ejusdem Virginis Coletæ, ut reciperetur ad Ordinem, fuit oblata : et quia in eodem loco non recipiuntur ad habitum Religionis puellæ, nisi sint duodecim annorum : interrogati parentes ejusdem puellæ super ætate, asseruerunt puellam eorum filiam esse duodecim annorum, cum tamen postmodum compertum fuit eamdem tunc non fuisse ætatis suæ nisi undecim annorum. Cum autem prædicta puella fuisset ad Ordinem susceptа, lapso aliquanto temporis spatio compertum est quod quandoque habebat terribilem passionem corporalem, et cum ipsa passio eam arriperet, subito efficiebatur corpore rigida, sicut imago carens usu sensuum exteriorum, habens oculos fixos sine motu, non audiens ac loquens ; ac postquam aliquamdiu stetisset, quandoque cadebat in terram. Illa autem passione crescente, non solum continuatis vicibus sed etiam acerbitate, tandem contigit quadam die, quod hæc passio acrius solito ipsam invasit, intantum quod ex vehementi passione vultus ejus valde deformis efficiebatur : nam oculi supra modum effecti sunt grossiores, quod videbantur extra caput exire, os ejus apertum et ad partem unam cum spuma conversum, faciebat inspicientibus horribilem aspectum : et quia diutius hanc passionem sustinebat immobilis, Sorores timebant de propinqua morte ejusdem, quæ eam transportaverunt ad locum infirmariæ ejusdem conventus, ubi cum prædictæ puellæ passio augeretur, quædam ex Sororibus compassione mota, recordata meritorum ancillæ Christi Virginis Coletæ, velociter et confidenter accessit locum, ubi quoddam lineum pallium erat, quo ancilla Christi Coleta in superpositionis hujusmodi uti solebat, servabatur experimentum : quod allevians et capiti supradictæ puellæ se velare superponens, eo capiti superposito, mox puella convaluit, et ex terribili passione, quam patiebatur, penitus exstitit liberata, nec postea ipsam pa[illegible]t

Sanctimonialis corporis usu privata, et maximo dolore oppressa,

F

tacta operculo sacro B. Coletæ convalescit :

2 Item

A

EX ACTIS PUBLICIS MSS. *alia ex lapsu gravi sine læsa,*

2 Item aliud. In eodem monasterio post depositionem Deo dilectæ Virginis Sororis Coletæ, cum Soror Catharina Sumench, oriunda ex oppido Gaudensi, una ex Sororibus ibidem, ad claudendum quamdam fenestram ascendisset scalam in magna altitudine, ex inadvertentia et improviso decidit deorsum, quo ex casu adeo graviter læsa fuit, ut pro læsione sensum et membrorum usum prorsus amiserit. Cum vero reperissent eandem ut præmittitur delapsam et sensuum usu carentem; Sorores ejusdem conventus deportaverunt ipsam ad infirmariam, timentes verisimiliter exinde mortem dictæ Sorori Catharinæ imminere, vel membrorum suorum ad longa tempora privationem. Quo in loco post aliquot temporis spatium cum sensuum usum ad parum recuperasset, et in membrorum debilitate adeo vehementi, ut si igne lectisternium, in quo recubabat, flagrasset, se movere non potuisset, sine cibo et potu integro die perseveraret, ex meritis gloriosæ Virginis Coletæ confortata est. Cum hora, qua Matutinæ per Sorores pulsari consueverunt, ad suum necessitatem et confortationem putaret se erigere, et viribus omnibus corporis se destitutam comperisset; in fine Matutinalis officii, non somnus delusa vel

B somno oppressa, sed in perfecta et plena cognitione existens, ancillam Christi Coletam, in habitu et mantello, quali solebat tempore vitæ suæ uti, et persona multum venerabili, ingenti claritate resplendentem aut eadem hora, quæ fuit hiemali tempore circiter secundam vel tertiam horam noctis, in dicta infirmaria claritas meridiei apparere et videt lectum versus, in quo jacebat, accedere; et circiter eam solliciam valde atque occupatam, quam intime inspiciens, maximam exinde atque inexprimibilem consecuta est lætitiam, relocillationem et consolationem, quas etiam in spiritu longo post tempore retinuit. Non erat ei necessarium, ut asseruit, interrogare dictam ancillam Christi Virginem Coletam, quæ esset: quam aptissime et verissime cognovit, quam etiam viderat, et cum qua in vita ejusdem et in morte fuerat conversata. Quo in loco infirmariæ permansit eadem ancilla Christi Coleta a dicta hora sui adventus, ad usque horam quintam ante officium Primarium, qua hora disparuit. Post quæ reperit prædicta Soror Catharina perfecte sanatam, et dolore pariter, et inconvenienti ex eo orundam, cicatricibus tantum colore nigri et varii, lectibus gravissimi casu et læsionis, sine dolore remanentibus. Et licet hujusmodi sanitatis recuperatæ gratia, quam omnipotentis Dei gratia per merita ancillæ suæ Virginis Coletæ prædicta Soror Catharina obtinuit, sit maxima; plures tamen et alios gratiæ, unde Altissimo humiles redditi gratiarum actiones, confessa est secreto posse per merita ejusdem ancillæ prædictæ Coletæ ad laudem, gloriam et honorem ejusdem, qui vivit in secula.

apparente B Coleta amatur;

C

3 Item aliud. Soror Elisabetha de Bavaria, soror Comitis Palatini, cum haberet infirmitatem et dolorem gravissimum in nucha capitis, provenientem ex humanitate pedum, adeo ut ex levissimo timore pedum invaderet eam dictus gravissimus capitis dolor, vehemens intantum quod cerebrum videbatur ei aperiri, et certa capitis pars secrete cerebri ad aures, ut sibi videretur sordes et audum carcus; videbatur etiam ei posse ferre et pati ex dicto magnitudine si eas pars capitis ignito ferro posset perforari; ad quem dolorem sublevandum tribus vel quatuor vicibus singulis diebus unicum calefactum necesse habebat pacti ollicapitis superponere. At cum res et passio prædicta indies augmentaretur, necessitate fuit serum deprecari et di petiari, ut contra alarum Sororum et Reli gosarum dictæ Religiosæ domus et Ordinis consuetudinem et observantiam calceata incedere posset; quod cum vehementi cordis dolore et tristitia fere per trium annorum spatium obtinuit et fecit. Tandem conversa et recurrens ad merita ejusdem dilectæ Deo Sororis Coletæ, humilibus precibus ejus subsidium et sublevamen interpellans, die Exaltationis sanctæ Crucis sub meritorum ipsius Virginis Coletæ confidentia, se discalceavit, processionem per monasterii circuitum precibus fecit: post quam diem nulla amplius cum precibus fecit: post quam diem nulla amplius dispensatione eguit, dolorem capitis non sensit, hintea calefacta capiti non apposuit, et deinceps more ceterarum Sororum pedibus discalceatis incessit, et frigus sine passionis prædictæ difficultate pertulit, adjuta, sana, atque liberata Dei gratia et meritis dilectæ ancillæ Virginis Coletæ.

D

alia ex lapsu gravi sine læsa,

4 Item aliud. Soror Cornelia vanden Walle, oriunda ex territorio Brugensi, parte Comitatus Flandriæ, quatuor annis gravissimam patiens ægritudinem in membris suis, continuam et maximam motionem, ut in ecclesia loco suo sive stallo sedens, proxima quæque suorum membrorum motione faceret moveri; accedens ante clausuram sive cancellos ferreos ad confitendum, ipsos cancellos faceret moveri: in mensa existens, mensam; in lecto, lectisternium, et propinqua quæcumque compellens sua motione ad motum. Quæ infirmitas et motio visa

E

fuit eidem procedere ex commotione etiam levissima cordis, ut ex timore, compassione, dolore aut alia quacunque, nec se erectam sustinere præ gravitate hujus passionis poterat, aut manibus, quo utuntur portare, sed in terram sæpe cadebat. Hæc etiam passio eidem Sorori Corneliæ postmodum augmentata est, ut non facile credi posset ab his, qui non viderunt, motionem adeo vehementem in corpore posse naturaliter perpeti: totum corpus ex motu elevabatur, tibiæ saltabant, et adeo elevabantur et deprimebantur ex hoc motu, ut lectisternium videretur confringi; et cum putaret quædam ex fortioribus Sororibus dicti conventus eandem in hujusmodi motione sublevare, tibiis ejusdem seipsam superposuit; nec tamen motionem impedire vel retinere potuit, sed cum violentia ad motus suppressionem et detentionem fieret, plus gravabatur. Postquam vero via naturali Medicorum consilio et arte adhibitis ac medicaminibus quibuscunque non poterat curari, sed ingravesceret ægritudo, finaliter ex consilio Matris Abbatissæ et plurium Sororum ejusdem conventus, maximo cum desiderio et plena confidentia se convertit dicta Soror Cornelia ad Deo amabilem Virginem Sororem Coletam, et ejus auxilio se commisit: accedensque locum sepulturæ ejusdem, terra adhuc

F

Reliquiarum ejusdem Virginis membra sua continebat, eodem die per gratiam omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi ac merita dilectæ suæ Coletæ plenam sanitatem obtinuit et recuperavit: alias etiam consolationes, et spiritualiter bis habens graves afflictiones et tristitiam in spiritu, ab eadem Virgine Coleta sublatas, cum accederet sepulchrum ejusdem, obtinuit, non obstante quod una vice sine spe et confidentia consolationis ejusdem accederet, sed tanquam persona desolata, ignorans quid agere deberet, dictum locum adiisset, in quo tamen antequam perfecte incepisset orare, sublevamen et perfectam gratiam recepit meritis ejusdem Virginis Dei amabilis Coletæ.

alia ex lapsu in lapsum pedis ita undans,

5 Item aliud. Cum circa festum Nativitatis Domini nostri Jesu Christi tempore Hiemali Soror, Blancha d'Haut, una ex Sororibus ejusdem conventus, oriunda ex partibus Normanniæ, deferret lignum magnum igne succensum sive facem ardentem; lubricitate glaciei impellente, dicta Soror cecidit, et lignum cadens sive tax pedem ejus gravissime læsit atque contrivit, ut in ipso pede se sustinere non posset. Deducta est igitur ad locum infirmariæ, ubi

sex

A sex hebdomadibus decubans ægrota ex dicta læsione, pes graviter inflatus est; accersiti chirurgici, quibus commissa est cura dicti pedis, qui multis medicamentis adhibitis pedi in nullo profuerunt, sed læsio deteriorata est, et pes factus tumens et rubicundus adeo, ut vix credi posset. Videns autem dicta Soror læsionis augmentationem et pejorationem, ubi chirurgicorum opera exspectabat remedium et sanitatem: statuit ad Dominum nostrum Jesum Christum et ad merita virginis et ancillæ suæ Coletæ pro medela et sanitate recurrere, firmiter proponens, rejectis medicorum et chirurgicorum artibus, curam dicti pedis læsi sibi soli committere, mittens ad sepulcrum ejusdem Virginis pro terra sepulcri ejusdem, quam panno involvens et pedi superponens, immediate post ejusdem terræ superpositionem pedis sui perfectam et integerrimam recepit sanitatem; sine impedimento, ut ante læsionem ambulavit, et postea numquam sensit in eodem pede dolorem.

alia intolerabili dolore capitis vexata

6 Item aliud. Postquam Soror Elisabetha la Bue oriunda ex partibus Brabantiæ, ingressa Ordinem S. Claræ in domo præfata, incepisset annum probationis per tres menses vel circiter; advenit eidem infirmitas gravissima et dolor capitis intolerabilis et B inexprimibilis, continuus et durans tribus vel quatuor diebus, et eumdem patiens venit sibi in mentem magno desiderio velle requirere dilectæ ancillæ Christi Sororis Coletæ auxilium et juvamen. Ad quod exequendum, sepulcrum ejusdem accessit, precesque affectuosissimas effudit pro remedio et sanitate impetranda; et ne impediretur, de quo vehementissime timebat, perficere annum dictæ suæ probationis. Postquas preces cum intenderet a dicto loco sepulchri, nullam sentiens allevationem vel remedium, ad collationem recedere, cogitavit intra se, quod, si de reliquis ejusdem Sororis Coletæ capiti suo superponeret, plenam sanitatem recuperaret; et in eadem spe perseverans per tempus collationis et Completorii, post dictum Completorium facta oratione, peplum sive lineum capitis cooperimentum, et de crinibus ejusdem Virginis Coletæ accipiens, et capiti suo superponens, absque ulla temporis mora sive intervallo, a dicti capitis ægritudine sive vehementi dolore, penitus extitit liberata. Quem dolorem post hoc tempus numquam sensit: sed cum sequenti die dictas reliquias a capite suo auferre et deponere vellet, maximus eam tumor invasit, de recidivando et redeundo in pristinam infirmitatem et dolorem. Quare C dictas reliquias sequentibus diebus quatuor vel quinque capiti suo superpositas dimisit: quas postea deponendo recidivare, ut prius, formidavit, sed timore non adeo vehementi: nihilominus nihil unquam doloris pœnæ vel ægritudinis minimum exinde postea sensit sed permansit perfecte sanata atque liberata.

anus, ut ipsa testata est.

7 Item aliud, quod in personam suam dicta Soror Aleydis actum esse deposuit, et pro veritate, ut præmissum est, solenniter est attestata. Post obitum ancillæ Christi Coletæ fere per annum, Soror Aleydis Chamelina prædicta, ex tunc in conventu præs dicto Gandensi commorans et Professa, incidit in

labor sui tripus.

longam quandam et gravissimam infirmitatem, qua fuit detenta tredecim annorum spatio, et incepit dicta infirmitas ad modum fortissimæ atque continuæ ebris, cum magno dolore atque ingenti pœna omnium membrorum suorum, et eo modo languescebat fere per annum. Postea vero decidit in graviorem debilitatem, per quam perdidit potentiam et usum gradiendi: et factum est corpus ejus veluti mortuum ex toto, a medio corporis et umbilico descendendo usque ad plantam pedis: extititque adeo impotens, ut, si ignis unam lectus partem combussisset, in aliam partem lecti se retrahere

Martii T. I

nequivisset. Erat quoque taliter attenuata ex invalescente ægritudine, quod non supererant sibi in corpore, nisi pellis sola et ossa: tibiæ erant exsiccatæ ad modum baculi, et pellis circumjacens ita pendebat, quod ea potuissent ossa circumvolvi, veluti in quodam linteo: sanguis venarum sic erat exsiccatus, quod longo tempore non videbatur habere guttam sanguinis in tibiis: sed et locus venarum apparuit vacuus et cavatus, cujus rei adhuc apparent relicta vestigia: videbaturque venter ejus, quasi dorso adhærere. Qua ex caussa Sorores ejusdem conventus volentes ei succurrere, posuerunt eam sub manibus medicorum peritorum, qui erant numero octo: et omnes judicaverunt uniformiter ejus infirmitatem esse incurabilem, et quod per viam naturalem non posset a dicta infirmitate relevari: quod etiam multitudo morborum tam varia esset, ut vix credi posset.

8 Inter alios autem morbos, primus erat magnus et continuus dolor capitis: propter quem visum est ei frequenter, quod cervix sui capitis bulliebat ad modum *b* potti igni supositi; et ex magna angustia ei vibebatur, quod oculi exierant e capite, repleti igne; et quod non posset usum sensuum retinere, nisi gratia Dei supernaturaliter auxiliante. Secundus morbus eam coarctabat terribiliter in costis, ut ei esset impossibile verbo vel scripto enarrare, ut posset ab aliquo ad plenum intelligi. Alius vero morbus eam detinebat aliquoties cum tam grandi dolore in corde suo, quod ei videbatur cor ita comprimi, sicut potum inter manus comprimitur, ut succus exprimatur: et judicabant medici quod erant humores una cum sanguine ascendentes ad cor: et mirabile esse dixerunt, quod non moreretur: et in isto tam gravi dolore sæpe manebat per spatium quatuor aut quinque horarum, et illa durante angustia alte adeo clamabat, ut videretur vitam debere finire. Una autem vice propter nimios dolores facta est debilis adeo, ut videretur sine aspiratione et respiratione, nec poterat in ea percipi pulsus neque anhelitus: et in tali statu jacens erat aliquando frigida, acsi fuisset corpus mortuum, aliquando rigida per omnia membra, quæ citius videbantur posse frangi quam curvari vel plicari, aliquando erat in excessivo calore et ardore, et aliquando plicabilis adeo atque mollis, ut prorsus multa ossa habere videretur, et quod totum corpus suum plicari posset, usque in rotundum. Et propter nimiam suam debilitatem aliquando per spatium F quindecim dierum vel trium septimanarum, a loco suo moveri non poterat: nec poterant mutari ejus vestes, quibus die noctuque secundum consuetum morem Ordinis erat vestita; non obstante quod propter infectionem ægritudinis totus pannus involvens suum corpus, et tunicæ et camisthiæ quantumcumque essent novæ duplicatæ, triplicatæ aut quadruplicatæ, quindecim diebus aut tribus septimanis ex toto putrescebant, et rumpebantur, acsi fuissent a bestus corrosæ et contritæ: quæ putrefactio procedebat ex infectione ægritudinis suæ, maxime ab umbilico sursum circa cor et supra caput: et non obstante quod hoc ipsum erat in pœna intolerabilis, remediari tamen non potuit, quantacumque posset vestes superponebantur. Alia pœna ejus erat in comedendo cum ingenti dolore et adeo paucum, ut vix aliquis credere et nisi vidisset. Aliquando erat per spatium unius mensis vel sex septimanarum non comedendo guttam potagii, et aliquando in tribus septimanis non intrabat corpus suum sola *aqua* pœnis absque aliquo cibo, ut bene vis modo unum sumpsisset de fructu in minima quantitate. Omnes dictæ suæ ægritudines una cum labore comedendi duraverunt ei tredecim annis.

9 Et cum dicta Soror Aleydis ex ipso principio

D EX ACTIS PUBLICIS MSS.

tota macilenta,

ab octo Medicis incurabilis judicata:

b

ob dolorem intensum capitis,

E

costarum coarctationem,

cordis angustiam,

frigida, rigida,

calida et mollis:

F

c

cum visitum putrefactionem:

per id quod comedit

atque 13 annos.

EX ACTIS PUBLICIS MSS. *ob affectum erga B. Coletam.*

A infirmitatis suæ semper habuit fiduciam magnam in precibus et meritis gloriosæ ancillæ Christi Coletæ, visum est ei quod si eam dormire contigisset in oratorio ejus, quod sanaretur : se ad locum pervenire non potuit, quamcumque pœnam apponeret, quousque tempus illud appropinquavit, in quo Dominus gratiam suam in eam extendere volebat. Decimo tertio namque anno appropinquante, eodem die, quo ancilla Christi Coleta ab hoc seculo migraverat, dicta ægrotans ex tunc proposuit per certos dies potare de aqua Reliquiarum Virginis Coletæ : et cum ipsa aqua, quæ tetigerat dictas Reliquias, fuisset præparata et ei apportata, non obstante quod Soror, quæ dictam aquam afferebat, adhuc longe ab ea distaret, ipsa nihilominus sentiebat adeo magnum suavemque odorem spirantem ex dicta aqua, quod visum est ei, quod odor ille repleret omnia interiora sua quadam dulcedine confortativa : quam ob causam perfectam fidem recepit in animo suo, quod ancilla Christi Soror Coleta eam adjuvaret, et cum magna spe salutis potavit pluries de aqua supradicta. In illis quoque diebus, quibus suam inceptam devotionem continuabat potando de aqua, quæ Reliquias Virginis tetigerat, contigit quadam vice contigisse jacens ante tumbam dictæ Virginis, putans sibi eo loco dicere aliquas orationes, quas proposuerat ibidem fundere ad honorem Virginis Coletæ quod ipsa Soror Aleydis gravaretur gravi somno : et non obstante quod resisteret, etiam ipsa nolente et fortiter repugnante, coacta est dormire, quod prius ei evenire nunquam potuit, ut supradictum est : in quo somno vel sopore vidit Deo dilectam Virginem Coletam, quæ, ut sibi videbatur, ei ostendebat vultum jocundum et totum modum suæ sanationis et plenæ restitutionis, et quod portaret singula onera suæ communitatis et assumpta Religionis, qualiter iret ad Officium et adimpleret singulas poenitentias suæ Religionis : vidit quoque illam magnam consolationem, quam haberent Sorores de sanitate sua recuperata ; vidit locum, in quo deberet cubare in dormitorio prope quamdam fenestram, per quam posset etiam tempore nocturno, oratorium videre, in quo corpus Virginis Coletæ extat humatum.

aquam Reliquiarum bibit :

ex odore corroboratu,

I.

in somno adest apparens spem sanitatis accipit :

10 Evigilans de somno suo, reperit se ex toto immutatam, sic quod quodam temporis spatio loqui non potuerat nec audebat, et breviter post hoc tempus, in ipsa Dominica die, qua Sorores recipere consueverant pretiosum Corpus Domini nostri Jesu Christi in Missa conventus, visum est ei intrasse, quod compellebatur se levare, et ad gradus potere, Missaque finita alla hora, qua Sorores communicant et recipiunt sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, rogato impulsu et et compulsa in spirito, se levare atque accedere sola ad Sacramentum Eucharistiæ percipiendum. Quod et fecit magno cum tremore, tota tremebunda et trenula præ nimio timore eadendi : nihilominus confidens accessit et recepit absque ullo adjutorio humano. Missaque completa revertit de Ecclesia, descendens sola de gradibus dormitorii absque ullo gyro nunc corporali : sicque venit in oratorio ad orandum coram tumba Matris Coletæ, precando in cantus Dominum, quatenus dignaretur honorare et exaltare ancillam suam, et manifestaret quam meriti esset in Domini conspectu, et se tenderet quam ea miranda, quæ fecerat in vita sua, fuerint approbata et quare Deo cooperante completa, sicut Virgo prædicta prædixerat absque aliqua subtractione vel additione. Et nondum oratione finita, præfata Soror Aleydis auribus suis corporalibus audivit vocem desuper, multum reverentem et altam ancillæ Christi Coletæ, talem et solitam, qualem habebat eadem dum viveret, quæ sibi dicebat : Deus vestras orationes exaudiet. Quam quidem vocem cum audisset præfata Soror Aleydis, intantum extitit stupefacta et attonita, quod dubitabat an ea, quæ adhuc orare proponebat, consequi posset. Quapropter altercabatur in seipsa per aliquod temporis spatium, si orationem inceptam perficeret, aut iterato repeteret ; et propter stuporem animi sui ex voce audita, nescit an eam perfecerit vel non. Bene tamen scit, quod dictam orationem secunda vice repetivit : et dum venit in eodem puncto, in quo dictam vocem audiverat, iterato eandem vocem audivit : Deus vestras orationes exaudiet. Et hac vice orationem complevit : et tertia vice similiter eodem sermone oravit et eodem loco, quo prius, dictam vocem audivit tali forma et modo quo prius : quo facto, dicta Religiosa remansit jocunda multumque consolata in firma spe de sua sanitate. Altera vero sequenti die, quæ fuit feria secunda in Passione et Vigilia Annuntiationis nostræ Dominæ, incepit jejunare et ab illo tempore usque in præsens portavit jejunia, pœnitentias, labores, ceterasque Religionis austeritates adeo faciliter, ut fecerat prius in juventute.

non surgit, invitat ad ecclesiam :

ter audit B. Coletam loquentem :

D

ei vocat

11 Item aliud de eadem. Contigit insuper aliquo temporis spatio peracto, quod Dominus noster misit præfatæ Sorori Aleydi quamdam febrem : quod, ut credit, actum est ad maximum ejus profectum ad majorem approbationem gratiæ sanitatis, quam receperat, ut prædictum est : quia non obstante, quod jam dictæ febres fuissent prolixæ et fortes, numquam tamen propter eas fregit jejunium neque separata est a communitate Sororum. Abbatissa tamen ceteræque Sorores ei compatiebantur, volebantque eam compellere ad intrandum locum infirmorum. Unde eadem Religiosa plurimum tristabatur in corde suo, timens ne propter hoc aliquibus generaretur occasio cogitandi de prædicta sanatione, quod non fuisset vera et integra, cujus oppositum ipsa cognoverat : ex alia tamen parte mentionem earum timuit contradicere, et obedientiam fugiendo ; sicque in animo perplexa convertit se toto corde orando Christi ancillam, quod stesset plurimum in oculis ejus, quod infirmariam non ingrederetur, et dignaretur inspirare Matri Abbatissæ talem voluntatem, ut ei amplius de hoc minime loqueretur : et numquam postea de intrando locuta est ei ullum verbum, non obstante quod Sorores Religiosæ frequenter super eo Abbatissam sollicitabant : sed omnipotens Deus aliter ordinaverat evenire. Post dicta tempora Reverendus Pater Visitator venit, conventum intravit : ubi dictum Patrem Sorores, pietate atque compassione motæ, rogabant quatenus vellet præcipere dictæ Sorori Aleydi, quod infirmariam ingrederetur, si eam contingeret amplius incidere in similes febres. Et de hoc bene dubitans dicta Soror Aleydis, ad oratorium Matris Coletæ pro auxilio confugit, eam deprecans pro consolatione in facto isto, quod ad ejus pertineret exaltationem et honorem, et dignaretur adesse in auxilium ejus, si Pater Visitator eam juberet coram se accersiri et vocari : et illa eadem hora, oratione sic lusa, magnum et mirabilem sensit odorem, qui crevit continuo magis ac magis. Hora appropinquante, qua vocata est adire Reverendum Patrem Visitatorem, sic levans se de oratorio recessit cum dicto odore, sperans consolari, licet modum ignoraret. Sic quoque veniens ante ostium ecclesiæ, vidit oculis suis corporalibus Christi ancillam Coletam ingredi anteriorem in ea forma et statura reverenda ac venerabili, atque habitu, quali erat in vita : post quam dicta Soror Aleydis intrans in dictam ecclesiam, in uno momento vidit eam ex tunc ante crates ferreas sive cancellos in ipsa presentia Visitatoris et Sororum tantum toto corpore directo, habentemque faciem conversam ad eam, taliterque videbat clarius et integre veneranda atque pulchra ejus facies, circum et eadem, quæ que

patiencia B. Coletæ non cognitur vide in tumorum ingredi :

vid. B. Coletam :

A ejusque pulchros, dulces piosque oculos inspicientes ipsam Religiosam dulciter nimium, et permansit stando quoad usque prædicta Soror venisset ab ostio ecclesiæ ante dictam ferream cratem vel cancellos, ibidemque quievisset posita ad genua. Ex tunc quoque illam vidit inclinatam, per talem tamen modum, quod eam semper habebat in facie, et duravit hæc visio toto illo temporis spatio, quo dictus Reverendus Pater Visitator suam dulcem ac devotam exhortationem faceret, quæ fuit satis longa : in fine cujus dixit Sorori Aleydi ad Sororum instantiam, quod infirmariam accederet, si talis febris eam invaderet : de quo dicta Soror tristitiam magnam concepit in animo, propter caussam superius expressam, videlicet quod miraculum, quod Deus fecerat per merita suæ ancillæ Coletæ, posset annihilari, et pro non facto haberi vel quasi non facto reputari. Et tunc levavit se ancilla Christi Coleta, eique dixit alta voce : Noli timere, neque dubites, quia Deus adjutor tuus erit. Et subito tristitiæ et dolores cordis sui evanuerunt, recesseruntque ab ea ; sicque disponens regratiari ei, subito disparuit : et ex illa hora perdidit febres et omnem infectionem, ex qua generabantur. Quale ei tunc fuerit gaudium ipse scrutator cordium novit,

audit eam loquentem

sanatur a febri :

B quia ei esset difficile narrare. Verumtamen de iis, quæ viderat et audierat, nullam omnino fecit mentionem, credens et æstimans firmiter, quod Visitator et Sorores eadem vidissent atque audivissent, et perseverarat in hac opinione per spatium unius anni ; et stupebat ex eo, quia Sorores sic silebant, nec verbum eidem faciebant, cogitabatque Sorores idcirco ante eam siluisse, quod res tangebat personam ejus : nec etiam ipsa audebat verbum facere. Finaliter tamen dixit Prælato suo conscientia dictante, qui ei præcepit id ipsum manifestare ad honorem ancillæ Christi Matris Coletæ.

12 Item post prædicta una vice contigit supradictæ Sorori Aleydi, per aliquam inadvertentiam quod cecidit in *d* caldariam aquæ bullientis : exindeque habuit ambos pedes totaliter combustos cum una parte tibiæ, quæ videbatur quasi tota decocta : fueruntque plurima medicamenta apposita, sed dolor non minus semper prævaluit, ut præ dolore videretur deficere. Finaliter apposita est aqua Reliquiarum Virginis Coletæ, et subito totus ille dolor, ardor ac læsio cessavit et recessit, non obstante quod prius nervi fuissent contracti, quod nec ire, nec stare poterat super pedes suos, totaque debilitas cordis abcessit et subito restituta est pristinæ sanitati.

d
lapsa in aquam bullientem,

sanatur

13 Item eadem Aleydis alia quadam vice misa est
C trahere extra caldariam bullientem vasa coquinæ, quæ de manibus suis in caldariam deciderant cum tanto impetu quod aqua bulliens saltavit, et respersa est in ejus faciem et intra oculos, ut putaret se oculos perdidisse et faciem deturpatam : et statim confugit ad sepulcrum Virginis, orando quatenus eam custodire dignaretur, ut oculos non perderet, et accepit de aqua Reliquiarum imponendo eam oculis et supra faciem, et subito liberata fuit a dolore et ardura, ut nulla remanerent vestigia, excepta quadam parva vesica, pro signo derelicta.

rursum respersa aqua calida,

14 Item aliud miraculum, quod Elisabetha de Chamergi, Soror ejusdem domus sive monasterii, ætatis suæ anno quadragesimo secundo, Professionis vero emissæ in dicto monasterio anno vigesimo vel circiter, in persona sua super hoc examinata deposuit, actum esse et contigisse, et pro veritate, ut præmissum est, et quemadmodum aliæ deponentes priores, affirmavit et solemniter est attestata, et est quod sequitur. Elisabetha de Chamergi oriunda ex partibus Burgundiæ, Religiosa professa in dicto monasterio jam viginti annis, antequam ad hujusmodi Religionem se disponeret, et eamdem intraret vel acceptaret, commorans ac familiaris continua et D commensalis nobilissimæ Dominæ, D. Margaretæ sororis Regis Angliæ, relictæ atque viduæ Illustrissimi Principis bonæ memoriæ Domini Caroli Ducis Burgundiæ, Brabantiæ etc. ad minus semel in mense pati consuevit gravem et acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici hemigraniam vocant : a qua nulla medicorum arte potuerat liberari : qua etiam ægritudine omnis suorum progenitorum parentela vexata est, vexaturque et afficitur. Cum vero ad Ordinem præfatum recipi deprecaretur, interrogata a Matre Abbatissa et aliis ejusdem domus secundum ipsius Religionis consuetudinem, cum non consueverunt ob Religionis austeritatem recipere morbosos, ægrotantes vel defectuosos, an nullo laboraret morbo aliquemve paterentur defectum, confessa est eadem Soror Elisabetha, se dictam ægritudinem semper consuevisse pati : nihilominus sperare atque confidere, quod omnipotentis Dei gratia, meritisque et intercessione Deo dilectæ Sororis Coletæ, Matris Reformatricis ejusdem Ordinis, posset liberari ab eadem infirmitate : qua etiam spe et confidentia, non obstante defectu et infirmitate prædicta, animata dicta Abbatissa et conventus ejusdem domus dictam Elisabetham ad Religionem admiserunt, et in Sororem receperunt, atque humiles preces ad omnipotentem Deum et dictam Virginem Coletam fuderunt : et dicta Elisabetha a passione, ægritudine, et vehementi dolore capitis, quam, ut præmittitur semper semel in mense pati consueverat, post hoc tempus penitus extitit liberata : quam deinceps usque in præsentem diem non sustinuit etc.

EX ACTIS PUBLICIS MSS.

se hemicrania laborasse,

usque ad admissionem in Ordinem.

E

15 De et super quibus omnibus et singulis præmissis, præfatus Frater Jacobus Confessor nomine dicti venerabilis Patris Visitatoris omniumque, quorum interest, interfuit vel interesse poterit quomodolibet in futurum, petiit et requisivit, sibi confici, fieri atque tradi per me Notarium publicum subscriptum Instrumentum publicum unum vel plura, astantium personarum testimonium invocando. Acta fuerunt hæc ante cratem ferream sive cancellos ejusdem monasterii S. Claræ dicti oppidi Gandavensis, Tornacensis diœcesis anno, indictione, mense, die et Pontificatu, præscriptis, præsentibus ibidem honorabilibus et discretis viris et dominis, Domino Guilhelmo vanden Caute Vicecuratore, et Magistro Martino Clouvier Presbyteris, Capellanis Ecclesiæ Collegiatæ S. Pharahildis Gandavensis dictæ Tornacensis diœcesis, testibus fide dignis ad præmissa vocatis specialiter et rogatis, et a sinistris erat appositum signum magus : Notariatus dicti Notarii in cujus signi pede erat signatum et subscriptum Crystche cum signatura seu signo ejus immori, directum apposito, et ulterius versus manum sen latus dextrum erant scripta sequentia. *e*

F

e

Et ego Hubertus etc.

a longum, secundum juris formulas, prolixum hoc relatu causa omittimus. Summa in eo est, quod anno Domini MCCCCXCII, 11 Octobris, die Mercurii coram Notario et testibus constituti Conventus Gandavensis Confessarius Fr. Jacobus de S. Quintino cum socio Fr. Rogerio de Fontano, exposuerit qualiter Ven. P. Fr. Jacobus Bernardi Soroenum S. Claræ a B. Coleta reformatarum per Franciam Visitator, per litteras in indorsi authentice collegi et scripta miracula, quæ per intercessionem ejusdem B. Coletæ Gandavi facta asserantur, quapropter monasterii Abbatissa, Soror Rodera a Bonis eorum eadem, Notario audiendos et examinandos præbuerint Sor. Magdalenam de Chanchinez Burgundam, quondam domus Abbatissam, anno ætatis 74, Professionis 54, Sor. Joannam de la Val d'or Burgundam ætatis 80, Professionis 58, Sor. Joannam de Bonghervalcke Flandrem ætatis 72, Professionis 48, quæ pariter affirmarunt se audisse, cognovisse, et ad oculum eorum personarum, quibus miracula contigerint, audivisse ac credere, ut sequebatur. b Ita Belgæ ac Francis lotes et Gallia dicitur, ex terra, etc, vel ferro conflata.

Sarbatanam autem in ea cantam et herbis, facte aut alius pocalentam, pottagium quod infra in fine hujus numeri habetur. — c Amadie Francis, Wallones plurima a monstre dicunt quod Latini dumbla ex parte hinc factum suspicamur, ut Gallinates istic vel interulas lanceas, demidium corpus fere ad genua

Pottas, Pottagium.

Amathæ.

usque

A

EX ACTIS PUBLICIS MSS.

Stamineæ.

usque tegentes, amustias *dixerint : vel telam stamine laneo, subtemine, lineo textam, quam* mezzo-lanam *Itali dicerent : ex hac enim fiunt interulæ, quas Franciscani nostrates* stamineas *dicunt, a materia Belgis vulgo* stamyn *nuncupata : cujusmodi interulas, quamvis Coletanæ reformatio respuat, adeo tamen ægræ Sorori nihil vetat concessas credi, aut saltem texturæ ejusmodi pannos, quibus tubipori lues cum minori vestium detrimento exsperetur : quoniam illius vestimentum inter vestes amustias nominaverit, quod parte dumtaxat dimidia essent laneæ lineæve.* d Gallice Chaudier, Caldera *Hispanis, Italis* Caldaia : *utuntur ea voce Cæsarius lib 5 cap. 65 et Gregorius Turonensis de gloria Confess. cap. 98 : ubi miraculi magni loco narrat, quod eremita quidam lignea, tamquam area, uteretur ; et aqua bulliente in ea legumina coqueret : quo loco Vossius lib 2 de vitiis serm. cap. 3 Caldarium cum Caldario seu Vasario male confudit : cum Caldaria cucubus sit ex tenui aeris bractea formatus : caldarium vero aut cubiculum hypocausto instructum, aut lignearum suppedaneum calorem suppositi ignis ad superiorem transmittens.* e Videlicet subsignatio Notarii Hubertus de Crefsche, in amplissima forma fidem faciendi de modo ac forma hujus sui scripti : *et verificatio Notariatus dicti Notarii ; signata a Vicario Episcopi Tornacensis D. Antonioli S. R. I. Cardinalis Palavicini, Episcopi Tornacensis.*

MIRACULA ATREBATI PATRATA

Instrumento publico firmata.

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno ab Incarnatione ejusdem Domini more Gallicano computando MCCCXCIII, Indictione XII, mensis vero Octobris die XXIV. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Alexandri divina providentia Papæ VI, anno II : in mei Notarii publici subscripti ac testium infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum præsentia personaliter constitutus, venerabilis ac religiosus vir Fr. Joannes de la Croix, Presbyter Religiosus expressæ professus Ordinis S. Francisci, ut Pater Confessor venerabilium Religiosarum seu Sororum venerabilis conventus S. Claræ civitatis Atrebatensis de parte Venerabilis Patris Fr. Jacobi de Bernard in sacra Pagina bene docti, ac omnium et singularum conventuum Sororum S. Clarę dicti Ordinis in Provincia Franciæ existentium Generalis Visitatoris, exposuit : qualiter nonnulli Principes ac Magnates seu Domini temporales, devotione et affectione moti ob honorem D. N. Jesu Christi, et ad laudem etiam et exaltationem gloriosæ Sororis Coletæ ejusdem Ordinis S. Francisci ac S. Claræ Religiosæ Professæ, intendunt cum Dei auxilio suis sumptibus et expensis per præfatum sanctissimum Dominum nostrum Papam seu Curiam Romanam Canonizari facere, et procurare corpus prædictæ gloriosæ Sororis Coletæ ad causam magnæ multitudinis miraculorum, per eamdem gloriosam Coletam tam tempore suæ vitæ quam post illius decessum per universum orbem diversis in locis illuminatorum et factorum : et quoniam ad tale meritorium opus impetrandum seu perficiendum, est necesse præfatum S. D. N. Papam seu curiam Romanam, instrui et edoceri claris testimoniis, offeratque prælatus Dominus Joannes de la Croix de parte prædicti venerabilis Patris Visitatoris, informare præfatum D. N. Papam seu Curiam Romanam, de quodam miraculo a sexdecim annis citra in præfato Conventu S. Clarę civitatis Atrebatensis in persona Sororis Catharinæ de la Verduere, dicti Ordinis in prædicto Conventu tunc Religiosæ Professæ, facto et demonstrato, per assertionem Reverendæ Matris Abbatissæ et aliquarum dicti Conventus Religiosarum seu Sororum infrascriptarum, in dicto conventu tempore dicti miraculi residentium : petitque et requisivit in caritate Christi, quatenus ad dictum conventum me transferrem, et infrascriptas Religiosas seu Sorores de prædicto miraculo examinarem, nec non earum assertiones in forma authentica redigerem. Petitioni seu requestæ cujus, tamquam justæ et rationi seu æquitati consonæ, volens annuere ; die dati præsentis Instrumenti in præsentia mei Notarii ac testium infrascriptorum, in præfata ecclesia seu conventu S. Claræ civitatis Atrebatensis comparuerunt personaliter venerabilis et Religiosa Mater, Soror Laurentia du Monchel, Mater Abbatissa dicti conventus LXII annorum, quæ fuit spatio XLIV annorum dicti Ordinis Religiosa, Soror Joanna de la Vits-ville, Vicaria LXXII annorum, quæ fuit etiam spatio XLVIII annorum dicti Ordinis Religiosa. Soror Joanna le Vasseur sexagenaria, quæ etiam fuit spatio XL annorum dicti Ordinis Religiosa. Catharina Sino LIV annorum, quæ fuit per XXX annos dicti Ordinis Religiosa. Margareta Chapelle quinquagenaria, quæ fuit per XXIV annos continuos dicti Ordinis Religiosa, et Maria de Druay XLVIII annorum ætatis, quæ similiter fuit per XXIV annos ante dicti Ordinis Religiosa.

audita testimonia Abbatissæ et 5 sanctimonialium :

2 Quæ quidem mater Abbatissa et omnes prænominatæ Religiosæ sub voto et professione dicti Ordinis adjuratæ dixerunt, recitaverunt, at pro veritate testificanda asseruerunt, et earum quælibet dixit, asseruit et affirmavit, se vidisse præfatam Catharinam de la Verdure, dum viveret, Religiosam Professam dicti conventus S. Claræ hujusmodi civitatis Atrebatensis, ibidem tunc degentem, in ætate quinquaginta annorum vel circa existentem, quæ fuit spatio quinque annorum continuorum tanta infirmitate detenta seu oppressa, stans in grabato totis suis membris taliter debilitata, quod non potuit ecclesiam adire sine auxilio et sustentatione duarum dicti conventus Sororum. Et insuper quia præfatæ Sorores habent in usu commemorari seu memoriam facere de die decessus seu obitus hujusmodi gloriosæ Sororis Coletæ, etiam per Octavas in mense Martii, quo decessit ipsa gloriosa Soror Coleta, asseruerunt præfata Mater Abbatissa et aliæ prædictæ Sorores, circa finem hujusmodi spatii quinque annorum vidisse eamdem Sororem Catharinam de la Verdure, in dicta ecclesia S. Claræ, in Octavis Commemorationis hujus gloriosæ Sororis Coletæ, cum ipsis de mane Hora Primæ in bona sanitate, absque ullo auxilio alicujus Religiosæ, accedere ad Officium divinum cum aliis decantandum ; indeque per longum temporis spatium in bona sanitate existere in dicto conventu, sustinendo omnia et singula onera dicti Ordinis usque ad diem obitus sui seu decessus, qui fuit jam sunt quindecim anni vel circa. Quæ quidem Abbatissa et aliæ Sorores supradictæ dum tandem Sororem Catharinam de la Verdure viderunt sic sine adjutorio seu sustentatione inter eas gressu cuncto accedere, et sanam inter eas stare et decantare ; admirantes de tanta re seu convalescentia, petierunt ab ea, quidnam esset hoc, quod sero a grabato non poterat absque adjutorio moveri, et in mane tanta sanitas sibi processerat, quod sine auxilio sic inter eas sana advenerat ? Respondit ad hæc et confessa est, quod hoc sibi contigerat meritis gloriosæ Sororis Coletæ quam in nocte præcedente, postquam Matutinas et Officium summ- stans in grabato legisset, et tandem gloriosam Sororem Coletam devotissime, ut sanitatem apud D. N. Jesum pro se dignaretur impetrare, postulasset seu supplicasset ; subito se totaliter sanam invenit *etc.*

Sanctimonialis cunque annis morbis vexata.

in Octava obitus B. Coletæ

subito sanata est

3 *Omissis clausulis hic minime repetendis, et ex præambulo prolixo satis intelligendis addamus hic alia in-didem submissa ex Abbavillæo lib. 3 cap. 15.* Fuit istic Religiosa, cui defluentes ex cerebro humores continui non tantum magnos pariebant dolores ; sed faciem totam fœde inflatam tetro etiam livore inficiebant : nec poterant ullis remediis cohiberi. Cum autem majorem solito cruciatum aliquando ei catarrhus faceret, venit in memoriam B. Coletæ, et parti affectæ imposuit ossiculum ex beatæ Matris corpore acceptum

invocato ejus patrocinio

recessit catharri facies dolor mitior.

A acceptum. Nec mora salubriter obdormivit : et cum somno deinde omnis a facie tumor, livorque recessit nec eum deinceps locum repetere molestus ille defluxus est visus. Alia tibiam plagis multis exulceratam longo tempore dolens habuerat : quæ sanatæ sunt omnes, postquam eis imposuit salubre epithema, particulam scilicet flocci serici, quo in abluendis sacris ossibus usi fuerant refossi cadaveris curatores. *Ossium autem mentionem cum audis, intellexisse quoque post annum* MCCCCXCI, *ad quem eorum refossio pertinet, utrumque miraculum accidisse.*

sanata tibia exulcerata.

4 Hæc cum Atrebato perscriberentur submissa pariter copia est processus, ut dicere consuevimus, verbalis Corbeiæ formati coram Domino Officiali Adriano Turbain, XVIII Junii anno MDXLV, quo Matthæus le Cat, ex pago Caulis, haud longe a Compendio oriundus, sub jurisjurandi fide testatus est, leprosum se, talemque declaratum a Daniele Noel, Bellovacensi Medico, audivisse multa de ædicula Corbeiensi, intra quam B. Coleta reclusa vixerat, et fidelium ad eam peregrinationibus crebris : unde et ipse, recuperandæ sanitatis spe concepta, votum vovit eodem proficiscendi : quod non sine summa difficultate reddidit, propter pedes male affectos atque tumentes. Fructus autem votivæ peregrinationis is fuit : ut ulcera, pustulæque multis in partibus disparuerint : a quibus post iteratam eodem profectionem ex toto immunis ac mundatus rediit. Hujus miraculi veritatem simili jurejurando testatus est Philippus de Estaves, qui dictum Matthæum optime se novisse aiebat : subscripsere autem velut testes D. Fremin de Re Vicesgerens in ecclesia B. Virginis Corbeiensi, Eustachius le Clerc et Simon Blec Presbyteri, Antonius Soullart, Petrus Donaux et plures alii fide digni.

item lepra

B

adeunda ædicula Corbeiensis.

MIRACULA HESDINIENSIA

Instrumento Sororum S. Claræ stabilita.

Universis præsentes litteras inspecturis, Balduinus Thorel Decretorum Licentiatus, Cantor et Canonicus collegii Ecclesiæ S. Martini Hisdinensis salutem in Domino. Cum ex parte devotæ ac Religiosæ viri Fratris Oliverii Textoris Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus Claræ Hisdinensis, nobis fuerit expositum, se a suis Superioribus in mandatis accepisse, ut in modum particularis informationis præparatoriæ de vita, virtutibus et miraculis felicis memoriæ Deo devotæ Virginis Sororis Coletæ, in dicto C oppido Hisdinensi et circum inquireret, supplicando quatenus hujusmodi negotium cum ipso dirigere et ad effectum perducere dignaremur et vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus avide quam libenter annuerimus : notum facimus, quod die datæ præsentium coram nobis, assistente præfato Fr. Oliverio Confessore prædicti conventus S. Claræ, Notarioque publico et testibus infra nominatis a pluribus fide dignis personis circa præfatam materiam et eam tangentia dicta, recitata, declarata et affirmata sunt plurima memoratu digna, quæ in scriptis fideliter redegimus et redigi fecimus ut inferius sequitur.

2 Quidam Joannes filius Joannis de Henneven, cum esset infantulus quasi quatuor annorum, tenens in manu sua subulam acutam, et ludens pueriliter, casu impegit in oculum sinistrum ad extremum orbem pupillæ : adeoque, crepante albugine, læsus est oculus, ut nihil amplius videret. Pater inde nimium anxius, filium detulit Hisdinium remedium petiturus : quo cum pervenit, non solum amicorum consilio, sed propria animi devotione permotus ad conventum Sororum S. Claræ accessit, et casum dolenter exposuit. Quem cum audissent, monuerunt, ut ad venerandam Virginem Coletam devotionem converteret ejus auxilium implorando, quod et ipse devota mente effecit. Dederuntque ei de reliquiis ipsius Virginis, ut lavamenta inde faceret, quibus oculum nati (ut putabatur) extinctum cum firma fide lavaret. Quod cum ipse et ejus uxor pari fide et devotione facerent, et per octo fere dies continuassent ; apparuit oculus filii purus et integer, dextroque similis in lumine, vix ullo cicatricis vestigio remanente. Hæc recitaverunt, et in verbo veritatis affirmaverunt pater et filius ; pater quidem jam grandævus ; filius quasi annorum viginti, firmiter credentes se meritis venerandæ Virginis Coletæ gratiam et medicinam invenisse.

Restituitur visus oculo læso.

3 Quædam Petrina uxor Petri le Hardy, nunc parochiana de Caveron, juxta Hisdinium circa annum Domini MCCCLXXX oculos habebat debiles, hippos, ægros, rubicundos, stillantes, caliginosos ; quæ audito superiori miraculo ad venerabilem Virginem Coletam devotionem convertit ; cui cum Joannes ille Pater, de quo in superiori capitulo, tradidisset Reliquias, quas Hisdinii obtinuerat ; et inde lavamenta fecisset, et oculos abluisset ; non multo post tempore ab omni oculorum ægritudine mundata est hæc, ut supra recitavit et affirmavit præfatus Joannes de Henneven præsentibus nobis infrascriptis Notario atque discretis viris, Magistro Jacobo Gargan Artium Graduato, Domino Joanne Destrees, et Laurentio Part Presbyteris et alios multis.

item alterius oculis pessime affectis :

E

4 Mulier quædam, Philippa nomine, uxor dum vixit Joannis de Leanne, sæpe et quidem cum reverentia recitare solebat, quod jam pridem ipsa tunc Hisdinii commorans audita fama sanctitatis Deo devote Virginis Coletæ, voluit ei dare quadam die panneum vestimentum : habebat enim tunc pannum ad hoc satis aptum ; sed nimis brevem et angustum. Consulto ergo sutore cum ipse responderet, magnam vestem ex tam parvo panno fieri non posse, coepit mulier illa dolere : tandem tamen ex quadam irruente confidentia de potenti virtute Sororis Coletæ, jussit sutorem scindere et consuere et facere quod posset. Qui cum invitus inciperet scidit tamen, et consuit : et tanquam pannus sub acu et forcipe crevisset, vestem integerrime complevit, adeo amplam, latam, et diffusam ut ex multo majore panno similem incipere non auderet : non sine admiratione multorum, qui totam hujus rei seriem tunc viderunt et virtute venerandæ Virginis Coletæ ita accidisse crediderunt. Hoc recitavit in verbo veritatis et affirmavit Joannes d'Auredoing Clericus conjugatus, scriba scabinatus Hisdiniensis, qui a præfata Philippa ejus avia hoc pluries audierat.

pannus pro veste B Coletæ sub cavtoris manu accrescit.

F

5 Quidam Joannes Faulcon, Burgensis Hisdiniensis, cum circa annum Domini MCCCCLXXX diutina et acri febre langueret ; venit tandem ejus uxor Joanna ad præfatum conventum Sororum S. Claræ Hisdinensis, in quo audierat prænominatam venerabilem Virginem Coletam aliquanto tempore resedisse ; hinc a Sororibus ipsius conventus lavamenta de Reliquiis ejusdem Virginis seu de fonticulo, quem ibidem effodisse ferebatur, obtinuit, atque ad maritum detulit : qui cum bis vel ter inde bibisset, sanus et incolumis ab omni febre liber effectus est. Octo fere annis post vidit eadem Joanna in foro Hisdiniensi servum cujusdam a censarii, cujus nominis non meminit, graviter ægrotantem, pallentem, trementem et acerrime febricitantem : quem ipsa misericorditer intuens, in domum suam introduxit, et aliquandiu curam ejus egit, recitavitque quid de febre mariti sui contigerat, et persuasit ut de supradictis lavamentis obtineret, imo ipsa pro eo obtinuit, sibique in potum dedit : et statim relicta febre sanitatem pristinam integre recepit. Hæc duo in verbo veritatis

febris curatur.

a *sic cum.*

D

EX ACTIS PUBLICIS MSS.

EX ACTIS PUBLICIS MSS. *et in aliis scriptis.*

A veritatis recitavit et affirmavit prædicta Joanna. Illud idem similiter asseruit quidam Colinus Leporis Hesdinii commorans : scilicet per virtutem hujusmodi lavamentorum Reliquiarum B. Coletæ, se ejus fontis, in se suaque familia multoties febrem fuisse sedatam.

6 Anno Domini MCCCCXVI aut eo circa, habebat Maria, nunc relicta Gasselini des Molins, filiam parvulam ablactationi proximam, acri febre simul et jcteritia crocea laborantem : fuerat autem hoc anno Hasdinii vehemens aquarum inundatio, quæ totum conventum Sororum B. Claræ Hesdiniensis, in quo prafata veneranda Virgo præfuerat, egredi ac sedes aliquamdiu mutare compulerat. Unde clausis apertis præfata vidua introgressa, statim in oratorium præfatæ Virginis incidit : cujus imaginem intuens, in devotionem prorumpit, et genibus flexis orans, vota vovit et reddidit, salutem filiæ totis viribus efflagitans ; et ad hujusmodi suam devotionem prædicta lavamenta addidit, quæ etiam jam pene moribundæ filiæ propinavit : quæ cum bibisset, statim et ab ictericia et ab omni prorsus extitit febre liberata. Hoc recitans affirmavit mater puellæ. Cum hæc quatuor eorum bodie prafatis recitata sunt et affirmata, præsentes extiterunt discreti viri Magister Jacobus B Gargan, Domini Nicolaus Boucqueri et Petrus Vincenti Presbyteri, omnes Canonici S. Martini Hesdiniensis.

febris et ictericia

7 Anno Domini MCCCCXIII, cum in conventu Sororum S. Claræ Hesdinensis Professionem fecisset vicesima die Maii quædam Soror Margareta Godelefroy, quinque fere septimanis postea corpserunt ejus oculi tenebrescere, caligare, adeoque paullatim vicissim perdidit ut cæca diem S. Francisci nullam Sororum visu cognosceret, et si quando vel per nas Sororum vel lucerne aut hujusmodi res intueri conabatur, nihil discernere sciebat, sed tantum magnas umbras se videre putabat. Perrexerunt que aperte tunc ejus Sorores cum halare oculos tela obsoluta et obnubilatos, cui et ex medicorum consilio medicinas quasdam apposuerunt : sed quidquid ejusmodi humanæ opis adhibebatur, plus nocebat quam proderat. Videntes autem in hac re divino tantum ejus esse subsidio, persteterunt et ut ad Dominum Deum et gloriosam Virginem Coletam, cujus laudari reverterentur, quod et ipsa devote fecit, et in magna confidentia. Accepit itaque eam Mater ipsa conventus, quæ in hunc diem adhuc est superstes, et duxit eam in oratorium B. Coletæ : ubi postquam simul orationem complevernnt, iterum C eam accepit prædicta Mater ipsius sue cæcitatem, et in presentia sua recluxit, tetigitque oculos ejus de capellis prædictæ Virginis Coletæ ter in nomine Crucis. Quæ cum surrexisset, et junctis manibus elevans in cœlum, et pie lacrymosa aspiciens, ac hortans cepit exultare, et cum gaudio dicere Matri suæ, se videre bene et clare. Sicque per cæcitatis detersionem est, quæ in eadem die fecit Officium Vespertinum, et in diebus quinis in Officio Matutinali clare videbat, et legebat tam in libro suo quam in aliorum, et exinde cum lacrymis clariorem atque firmiorem, quam antea unquam habuerat. Hæc recitavit et testificatus est coram prædicta Matre Sororum Conventus Civitatensis, inter quasque Abbatissa dicti conventus, Sorore que Maria Mazuraie, Matthæa Parmentier, et Matthæa Noyon dictarum in presentia recitata Pr[illegible]

cæcitas.

8 Vicesima die [illegible] Soror Margareta ex hac luce [illegible] post novem [illegible] patrocinio. Sanctorum, tandem ad B. Coletam se direxit, votumque vovit, se de [illegible] in hac vita servaturam, acceptaque de Reliquiis ejus et unde lavamenta fiunt, quibus cum in potu usa esset, tertia vice sublata est integre sanitati.

febris

9 Alia quædam Margareta Bayne, ejusdem conventus Religiosa, jam dudum Professa, octo mensibus febre laboravit, ea scilicet quæ quaterna dicitur, cumque diu in infirmitorio detineretur, nec videret aut speraret hujusmodi morbum cito posse discedere, malnit ad communitatem regredi. Regressa itaque cœpit ad B. Coletam devota existere, et de Reliquiarum ipsius lavamentis bibere, unde ex prima vice sensit febrem mutari, tertia vero vice sensit se a febre omnino liberari. Illis tamen diebus, quibus eam febris antea torquere solebat, tenebat eam unira corporis debilitas, adeo ut in hanc vocem, more anxie dolentis, prorumperet dicens : Curavit me gloriosa Mater nostra, me tamen non minus quam febris, torquet hæc tanta corporis debilitas. Quadam autem nocte sequenti, cum præ hujusmodi corporis debilitate non posset quiescere, audivit manifeste Dominam nostram Coletam loquentem, et eam reprimendo sic dicentem : Nihil æstimas quod a te febrem abstuli : nihil æstimas ? dixisti enim, febrem te malle quam hujusmodi debilitatem : hæc dixisti amica mea : videbitis autem quod simul et febrem tollam et debilitatem. Vade ergo ad Matutinum, et bene valebis. His dictis, prafata Soror continuo surgens, invenit se perfectæ reddituin sanitati, venitque ad Matutinum, nec satis mirari poterat de tam bona valetudine post tam longam imbecillitatem, neque dubitabat gloriosam Virginem Coletam id sibi procurasse : cujus adhuc in corpore degentis et vitam et virtutes plurimis diebus, sanctitatemque et merita cognoverat. Hæc retulit et affirmavit ipsa suis tunc Consororibus, coquibus, quæ superius nominatæ sunt, ita nobis recitaverunt, et in verbo Religionis asseruerunt.

D

febris quartana

et debilitas

E

10 Soror Clara de Hestius in dicto conventu Hisdiniensi Religiosa Professa, cum in ætate quasi triginta annorum in grabato mortis laboraret; quinque horis tere ante exitum animæ, cum in ea adhuc vigerent sensus et intellectus, statim facta est in extasi, ita ut ab circumstantibus mortua putaretur : quæ post aliquam moram ad se rediens, inquit : Mater et Sorores meæ laudate Dominum mecum de gratia, quam mihi impendere dignatus est. Fui enim quasi in extasi, nihil hujus mundi videns : tunc que mihi statim visum est totum hoc infirmitorium tetrum et tenebrosum, ac dæmonibus plenum, qui me scilicet in desperationem provocare tentabant. Statim autem visa est mihi introgredi processio quædam Angelorum sanctorum, in fine cujus erat et Mater nostra B. Coleta, clara quidem atque luminosa : ferebant autem Angeli omnia processionis insignia et ornamenta, quæ mihi videbantur aurea. Accepit autem sancta Mater nostra aspersorium aquæ benedictæ, et per totum infirmitorium aspergens, effugatis dæmonibus locum reddidit lucidum atque luminosum : quæ post hæc ad me appropians quædam oblita rememoravit, de quibus me consciente tam facere et confiteri monuit. His itaque revelatis præfata Clara, secreto Confessore, qui tunc erat Fr. Franciscus Maretz, humiliter et devote confessa est, et tabula post, præsente adhuc Patre Confessore, cœpit ad extrema tendere : quæ autem audita prælata revelatione, sciensque eam ad ipsam B. Coletam devotionem et venerationem habuisse singularem, ipsius imaginem ostendebat morienti, dicens : Intuere amica, ecce gloriosa Mater nostra Coleta. Quæ manu indicans : Ecce, inquit, eam multo speciosiorem. Undeipso certo crediderunt assistentes ipsam gloriosam Matrem morienti filiæ, quæ semper eam devote coluerat, usque in finem adstitisse. Hæc ex præfatarum Religiosarum fido relatu didicimus.

F

morbunda a S. Coleta apparente adjuta :

11 Sed et Soror alia quadam, Joanna des Mestres,

in

A in dicto Hisdiniensi conventu jam dudum professa, coram præfatis Matre et Sororibus nobis quoque supranominatis et infranominandis recitavit et affirmavit : quod cum in oppido Insulensi in domo paterna quasi decem et octo annorum juvencula moraretur, quadam die cum aquam laurire vellet, in fonte, cui S. Martini vocabulum est, cecidit ; terque ab imo sursum elata, et a summo aquæ deorsum relapsa, et tandem fundo tenus prostrata est. Est autem latus fons ille fere octodecim pedum, profundus vero fere decem. Tamdiu itaque in hac mersione perstitit, ut interim tres mulieres ibi lavantes, ter ascenderint decem et octo gradus, quibus ad ipsum fontem descenditur, auxilium mergenti magno clamore petenti allaturæ. Ter quoque descenderunt an ipsa omnino mergeretur inspecturæ. Ipsa autem, ut ait, vere mergebatur : cum in ejus mentem incidit hæc meditatio : Gloriosa Virgo, quæ, facto super undas Crucis signaculo, periculum mersionis cum tuis in Christo filiabus evasisti, libera me, quæso, de hoc instantis mortis periculo ; ut bonas illas Sorores, quæ te oculis viderunt, et sub te Domino nostro servierunt, vitamque et virtutes tuas cognoverunt, videre merear ; et ad earum sanctum consortium, Domino Deo servitura, et tibi gratias redditura, pervenire. Hæc ea meditante subito turbata est aqua vehementer, eamque sursum revexit ad latus, ubi erant tres prædictæ mulieres, et elevans manum, statim ab eis extracta est. Videnti copiosa plebis multitudine, cum de vita ejus jampridem desperarent, dicentes : Actum est : perit : impossibile est eam vivam evadere. Ipsa tamen sic extracta firmis gressibus ad paternam domum remeavit, nullumque de tanto periculo postea sensit incommodum. Se igitur tam mirabiliter liberatam meritis invocatæ Virginis credidit, et recognovit : non enim pro tunc nomen B. Coletæ sciebat ; sæpe tamen audierat a quodam ejus patruo Germano des Mestres, nunc quoque Religioso S. Francisci in præfato conventu S. Claræ, de vita et virtutibus Virginis Coletæ : sed nomen ejus proprium tunc ignorans eam vocabat, et invocabat Dominam illam beatam, quæ fluctuantes aquas signo Crucis pacaverat. Cui quidem et voti memor promissum Religionis persolvit, et usque in hodiernum diem in præfato conventu devota perseverat. Recitata sunt hæc et affirmata coram nobis et Notario infrascriptis, præ cunctis præfata Matre et Sororibus atque discretis viris et Dominis Nicolao Boucqueri, Petro Vincentii, Laurentio Part Presbyteris, testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis : in cujus rei testimonium sigillum nostræ Cantoriæ, saltem accommodatum in absentia, propriis præsentibus litteris appendimus. Datum Hisdini anno Domini MCCCXCVII, Indictione XII, Mensis vero Februarii die X.

12 Quædam Petrina le Blond, uxor ad præsens Petri le Gay, Parochiani S. Martini Hisdinensis, videns et considerans se cum dicto suo marito conjugaliter sex annis et jam fere dimidio perseverasse, nullam prolem inde suscepisse saltem vivam, sed tantum abortivam et quidem quaternam, ac proinde morrens atque dolens, audita fama de meritis et virtutibus beatæ Christi famulæ Coletæ Virginis, ad eam magna devotione versa est, sentiensque se gravidam fere septem mensium, imaginem ceream instar infantis sibi representatam oleum præfatæ Virginis olentem ; inepiens devotionem, quæ vulgo dicitur Novenaria, et per nonem dies orationem effundens. Tandem cum in ecclesia S. Claræ ante prædictam representationem esset ultimo die Februarii hujus anni, sensit dolores quasi parturientis, et magnos. Missa dicebatur per eam jam prope audita, dolores isti ad hoque postmodum [illegible]

periculum submersionis evitatur.

Par... Infan... tuli fel esse... pr... ...

bat ejus maritus in præfata ecclesia. Cum autem peperisset, petierunt assistrices inter se, qualiter se res haberet : videbant enim mœstam obstetricem, e quibus una respondens : Peperit, inquit, ut ceteros, scilicet abortum. Ad quam obstetrix : Sile, inquit : inveniemus gratiam apud Deum : reclinavitque infantem in modico straminis ad prunas : quem mater in Domino et meritis B. Coletæ confidens intuita, vidit eum moveri, et pectusculum palpitare, deinde os aperire et spirare. Et statim venit quædam ex eis ad Matrem Abbatissam et Sorores S. Claræ hæc nuntiare : quæ in orationem omnes se prostraverunt, et lapso quasi dimidio horæ spatio cœpit infantulus more vagientis vociferari : cujus audito ejulatu, detulerunt eum assistrices ad sanctæ regenerationis lavacrum. Baptizatus autem vixit diebus multis et adhuc vivit ; meritis, ut firmiter credunt, præfatæ Virginis gloriosæ. Hæc in verbo veritatis deponunt et asserunt Joanna uxor Joannis le Blond, Margareta uxor Henrici Bruchet, Jacquetta Bellarmer, et Joanna Levrin, quæ præsentes fuerunt. Acta sunt hæc Hisdini et affirmata coram nobis præfatis : et præsentes fuerunt Magister Joannes de Honnignœul Artium Graduatus, Guillermus Malart, et Laurentius Part Presbyteri Morinensis Diœcesis, testes ad præmissa vocati specialiter et rogati. Datum Hisdini VIII die mensis Martii anno et Indictione prætactis, sub sigillis scabinatus et Capituli S. Martini Hisdinii ÷ et ego Reginaldus Levrin Presbyter Ambianensis Diœcesis, auctoritate Apostolica publicus venerabilisque curiæ Morinensis Notarius juratus : qua suprascriptis omnibus, cum narrarentur recitarentur et in verbo veritatis affirmarentur, una cum præfatis Domino Cantore et Patre Confessore testibusque superius nominatis præsens interfui ; eaque omnia et singula sic ut præmittitur narrari vidi, scivi et audivi : ideirco præsentibus litteris in publicam formam inde confectis, una cum sigillo prætati D. Cantoris signum mei notariatus subscripsi in testimonium veritatis requisitus et rogatus.

13 Soror Anna de Piennes, S. Claræ Religiosa, confitetur se circa diem Epiphaniæ Domini præsentis anni XCIII gravi morbo indies ingravescenti laborasse : eumque ab illa die usque ad finem sequentis mensis Septembris hujusmodi morbo laborasset, tuncque audisset Matrem suam Abbatissam de virtutibus B. Coletæ dissertientem, ad ipsam B. Virginem vota præsesque direxit ; nec multo post, cum in oratorio B. Coletæ, quod est in conventu Hisdinensi, preces funderet, finiens Collectam et dicens, Per Christum Dominum nostrum, procidit facie in terram, et post paullum sensit a prælato morbo perfecte liberatam se, neque postea ulla vestigia sensit. Hæc ipsamet attestata est, mutantibus et approbantibus Maria Crestienne, nunc quoque Abbatissa dicti conventus, Maria Maugnier, Maria Parmentier et Maria Nay, Sororibus dicti conventus, adstantibus eodem prælatis Dominis Cantore, Patre Confessore, ac Nicolao Boucqueri, Petro Vincentii, et Laurentio Part Presbyteris Morinensis diœcesis. Actum Hisdini anno Domini MCCCXCVII, Indictione XII, mensis Februarii die X.

÷ Et *ego* Reginaldus Levrin... quia prædictæ attestationi (quæ debuit superius inseri post Capitulum Sororis Claræ de Hestrus ante attestationem Sororis Joannæ des Mestres) una cum præfatis... interfui ; ideirco pro eisdem litteris veriendo signum meum una cum etc.... apposui...

14 In nomine Domini. Amen. Presentis publici instrumento pateat ac notum sit cunctis, quod die XXIV. Januarii, anno ab Incarnatione Domini MCCCXCIII, Indictione II, Pontificatus D. N. Alexandri

D ex actis publicis mss

Diversa subscriptiones

E

F

EX ACTIS PUBLICIS MSS

A dri divina providentia Papæ VI, anno II, coram me Notario publico et testibus infra nominatis, ad hoc specialiter requisitis et vocatis, personaliter comparuit Joannes de Parenti habitans in *b* Desurene, suo ordine Scabinus, Auditor et Procurator Regis Domini nostri in Baliagio prædicti loci, ætatis circiter quinquaginta annorum, qui juravit et solenniter testatus est, quod ante annos circiter viginti octo vel triginta (neque enim præcise recordatur temporis) dum commorabatur tamquam *c* Clericus et domesticus famulus in domo et familia Joannis de Gargan bonæ memoriæ, Quæstoris tum Hisdiniensis urbis et territorii : meminit prædictum bonæ memoriæ Joannem afflictum fuisse gravi infirmitate, orta ex sensu injuriarum ei factarum per quemdam Petrum Herry, qui se dicebat affinem uxoris ejus Agnetis de Boffle. Cujus infirmitatis longo tempore durantis caussa tam copiosum sanguinem per secessum emisit, ut quadam vice per integrum diem mortuus crederetur ab omnibus : ideoque a personis fide dignissimis facie et cooperta est sudario; et ipse velut mortuus, aliis accedentibus monstratus. Quæ res cum esset uxori illius, (nam lecto humi strato in quodam vicino cubiculo, decumbenti nuntiata, illa sollicitam pro anima mariti sui curam gerens, confestim misit, qui mortem prædictam nuntiaret Matri Abbatissæ bonarum Sororum et devotarum Religiosarum S. Claræ in prædicta urbe Hisdiniensi, Sorori scilicet *d* Guilelmæ Christianæ. Convocavit hæc Religiosas omnes, easque admonuit, ut Deum pro anima prædicti Joannis de Gargan deprecarentur : quibus, quod jusserat, facientibus, et auxilium invocantibus bonæ Matris suæ Coletæ, quondam reformatricis Ordinis sui et plurium Conventuum fundatricis, ante annos circiter quadraginta septem ex hac mundo subtractæ (quam Sororem Coletam tum propter exemplum vitæ, quam duxit, sanctitatem tum propter plurima ante et post mortem facta ab eadem miracula, gloriosam in cœlis vivere æstimat prædictus Joannes de Parenti) certo novit, quod supranominatus Joannes Gargan precibus et intercessione dictæ Sororis Coletæ restitutus sit ab ejusmodi morbo; et pristinæ redditus sanitati, ad plurimum annorum (decem videlicet vel duodecim) spatium supervixerit, atque eum ipso tecto postmodum plures egerit. Certum item fuit atque testatur idem, qui supra Joannes de Parenti, quod eo tempore, quo passim mortuus credebatur Joannes Gargan, plures ejusdem civitatis personæ spectabiles cum secum viderint, quos inter nominatum cognoverit Petrum de Ruit, et Jacobum de Heba : quorum iste, videlicet Petrus de Ruit, socer erat Petri Herry superius nominati, eumque in filium advenerat spectatum, ut certum nuntium de morte Joannis Gargan nuntiaret genero, paullo ante Bruxellas profecto ad Ducem Philippum Burgundiæ, cum pro clemendi Officium quæstoræ Hisdiniensis; quam detinebat odium erga eum. Confirmat item idem qui supra Joannes Parenti, quod eo tempore, quo apud prædictos Joannem Gargan ejusque uxorem Agnetem de Boffle commorabatur, communi ferebatur, quod prædicta bonæ Matris Sororis Coletæ virtutes plures sanctam, ac beatam se solitariam duxerit : eaque facta publico per urbem Hisdiniensem fama. Quibus de rebus idem Joannes de Parenti tunc Notarium publicum requisivit atque rogavit, ut publicum conficeret de hujusmodi Actum in ipso loco Desurene, per et coram Joanne Mutonis quondam, et Petro Marescalchi, auctoritate Pont. ficia, quibus supra *e*

Ex gravi infirmitate

mortuus per integrum diem creditus,

B

d

alius et sanitati restituitur

c

publica fama de sanctitate B. Coletæ.

e

Testes Nicolaus Mutonis.

Genus, Consuetudines.

a Monniers portant personne ni quant obtenir veut employ[ée]s, tendit ad emphiteusim trahit Cæterum Lexicis non reperio ex eodem abeunti Cujacio. Quæ dicuntur videndi ad quintos novos simili cum aliis aliorum, et

eorum locatarios. — b Pagus medio inter Bononiam et Teroanam itinere, quatuor utrimque Francicas leucas distans. — c Communis Belgarum usu Clericus dicitur, quisquis scribæ vel publici vel privati, aut etiam amanuensis officium præstat : quia nempe litterarum peritia olim fere penes solos Clericos, Ecclesiæ obsequiis destinatos, erat : hinc tabulæ superius, reperitur Clericus conjugatus. — d Eadem, anno 1438 ad Ordinem admissa, post mortem Beatæ Abbatissæ, circa annum 1474, curarat scribendam chartam, Sororis Petrinæ vulgo dictam : ejusque veritatem testata fuit anno 1491, ut infimus in Prologum. annos tum natu 67. — e Hoc Instrumentum seorsum in pergameno Gallica lingua descriptum ex originali suis sigillis munito transscripsimus, et Latine redditum missis Hesdinio Instrumentis credulimus adjungendum.

D

Desurene.

Clericus.

SUMMARIUM [a]

VIRTUTUM ET MIRACULORUM

Ex Gallico Sor. Petrinæ de Balma ejusdem sociæ et coætaneæ.

In nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen. Sequitur declaratio eorum, quæ ego Soror Petrina de Balma, ætatis annos numerans sexaginta sex, Ordinis reformati S. Claræ Religiosa, tum vidi tum audivi a venerabili ejusdem Ordinis Religiosa, nunc in cœlis gloriosa Christi ancilla Coleta quæ sunt tenoris hujusmodi.

a Codex MS. Gallicus passim nuncupatur le cahier de Sœur Petrine *charta sive scriptum Sororis Petrinæ, cui cognomentum* de la Roche *a patre, a patria communius* de Wasne, *Latine* de Balma *adhæsit. Abbatissam* Matrem Petrinam *vocat : quod Abbatissam fuisse significaverit : certe inter primas fuit Hesdinensis cœnobii, circa annum* MCCCCXIII *fundati, plantas.*

E

Soror Petrina de Balma.

CAPUT I.

Sancta B. Coletæ pueritia, et insigne studium humilitatis.

In primis ego Soror Petrina, quæ supra, pro nunc habitans in monasterio Hesdinensi ejusdem Ordinis, testor audivisse a Matre nostra gloriosa Coleta, quod annorum duntaxat fuerit quatuor, quando mirabilem cœpit habere notitiam cœlestis sui Sponsi Christi : unde contigit ut ab eo tempore non solum missa faceret omnes, quibus ætas capitur infantilis; sed omnem quoque hujus mundi vanitatem atque delicias perfecta studeret solicitudine declinare. Erat quippe solitudinis amantissima, eoque etiam in paterni Lribus constituta, locum, ab omni humano commercio semotum requisierat, ubi ante constructam pro se ulam, velut in oratorio, frequenter commotabatur; unde perolens quomodo Christo sponso suo placere, eique servitutem et amorem posset quam perfectissimum exhibere. Vidi ego, quod in omnibus negotiis, quoties cum proximo agendum foret, sanctam quamdam verecundiam cum totius vultus compositione decentissima præseferret.

Quadriennis magna Dei notitia donatur.

et solitudinis amans.

2 Requisita frequenter a pueris coævis ut jocis, ludis, tripudiis, aliisque ejus ætatis oblectamentis interesse vellet, non modo non acquievit unquam; sed etiam qui forte eumque earum præsentiebat adventu, abhorrebat ipsa turbosus esse, donec recessisse eas cognovisset. Adeo ut verissimum sit, quod ab ejus Confessario P. Henrico, a Fr. Petro de Reims, et Fr. Petro de Lyon sæpius audivi affirmari : conversationem illius in tenella ætate cœlestem potius quam terrestrem fuisse. Nulla eternum in ejus verbis moribusque vanitas, nulla levitas notabatur : sed cogitationes, verba et opera, tenuissima semper intentione, in vera cordis puritate ad Deum dirigens, illum solum hisce placere contendebat : unde fiebat ut, quamtumlibet exercitata gratiæ interiore splendore, æstimaretur ab omnibus ipsam intuentibus thesaurus virtutum et gratiarum, missus divinitus in hunc mundum ad communis salutem et exemplum fidelium.

F

eo etiam tempore fuit conversa,

modeste pavus.

3 Audivi etiam a P. Henrico, et pia quadam vetula, a quam ipsa Coleta Magistram suam vocare consueverat, quod in ætate tam exigua tenellum corpusculum

a

A pusculum jejuniis aliisque afflictionibus sponte susceptis macerabat, ut poterat : semper aut humi cubans aut supra nudos asseres, et juncea dumtaxat operta stragula, rejecta molli e plumis culcitra, quam ei sui parentes paraverant. Nodosis etiam funiculis cingebat indusium, tam rudi ex stamine plerumque confectum, ut ea de caussa sæpe increpare-tur a matre, exuere illud jubente, ac metuente ne labori nimio corpus puerile succumberet. Erat Corbeiæ honestus civis, Adam *b* nomine, qui vicinus ædibus illius habitans, et singulari amoris pii affectu puellam diligens, magno ei præsidio erat et adjumento, ut posset explere opere quidquid sanctum piumque animo faciendum conceperat. Itaque cum eam pater suus, ne noctu consurgens ad persolvendas Deo Matutinas laudes domo egrederetur, in summam ædium partem relegasset ; adstrictam funibus Christi ancillam prædictus Adam dimittebat per fenestras. Qua Filiæ constantia permotus genitor, eidem sua in domo oratorium erexit, ubi pro arbitrio ac temporis commoditate pio religionis affectui posset indulgere.

corpus tenerum pœnitentiis macerat :

b

modo ad orationem egreditur,

4 Audivi præterea quod inter ejusmodi exercitia B pietatis de seipsa abjectissime semper ac demissime et sentiret et loqueretur : et quamvis corporeæ pulchritudinis decore excelleret, rarum vultus venustatem, omniumque membrorum elegantiam præferens singularem (cujus mirabiliter in tanta vitæ asperitate constantis spectatrix per annos ferme *c* triginta et admiratrix fui) nescivit tamen hoc ipsa de se longissimo tempore. Quadam vero vice, cum aliquo casu sua ei forma fuisset ostensa, sic indoluit, ut eam a se removeri multis apud Deum supplicaverit precibus. Et fuit ex parte voti compos reddita : mansit enim, sublato rubore roseo, solus in vultu ac membris candor, eumque colorem reliqua demceps vita retinuit, toto semper corpore pallida. Tam pia tam constans filiæ erga res divinas et virtutis Christianæ exercitationem voluntas utro parentibus, qui et ipsi erant pietati addicti, gaudio fuit et voluptati : proinde agere eam sinebant, ut vellet, aut potius ut a Spiritu sancto eam interius commovente, agebatur : firmiter persuasi, ingens sibi salutis et perfectionis adipiscendæ præsidium in ejus orationibus atque salubribus monitis constitutum esse ; ut et suorum remissionem peccaminum a Deo obtinerent facilius, et viam mandatorum divinorum expeditius ambularent, atque ad sincerum Dei amorem pertingerent

forma sua venustatem mirabitur.

c

Pii parentis pietati filiæ obsequuntur

C 5 Et sane ab ipsa Beata narratum mihi fuisse memini quod pater suus vir mitis et placidus, gratiam habuerit singularem ad tollenda dissidia, componendas lites, jurgia amolienda ; vicinos atque amicos colligans in vinculis caritatis per mutuam offensarum, si quæ exstitissent, remissionem. Erga pauperes quoque fuisse pro status sui conditione effuse misericordem : erga mulieres præsertim, quas a vitæ minus pudicæ sordibus intra honestatis limites filiæ Coletæ adhortationibus revocatas, in domum quamdam suam excipiebat sustentabatque, quamcumque earum necessitatem studiose subdevans atque consolans. Par erat in matre virtutis amor, quæ et variis pœnitentiæ modis in seipsam sæviebat, et quot hebdomadis animam expiabat Confessionis Sacramento, et aliis quibuscumque Religionis nostræ exercitiis libens atque frequenter occupabatur : quibus etiam impertrasse videbatur, ut hanc filiam in extrema sexaginta annorum senecta conciperet pareretque, ad illud usque tempus sterilis, prout ex ipsa sæpe Beata audivi.

utriusque virtutis

6 His igitur ambo cum essent moribus, deductus ad extremam vitæ metam pater, fuit ab *d* Abbate Corbeiensi honoris atque amoris ergo visitatus : cui moribundus Coletam filiam quam potuit tenerrimo commendavit affectu. Susciperet curam ipse novellæ D hujus plantulæ, quæ in hoc primo ætatis flore tantam de se spem facere videbatur jucundissimi Deo et hominibus utilissimi fructus. Appromisit quod rogabatur, benevolus Abbas : et quoad viveret tantæ sibi curæ futuram spopondit, quantam ejus haberi Deus et sua sibi dictaret conscientia : neque minus quam receperat facturum, reapse præstitit, vitæ ejus innocentia et morum amabilitate delectatus ; quamvis non æque semper ex voto Virginis. Dixit enim mihi, quod sæpe tentaverit eam præcipuis quibusdam oppidi Corbeiensis civibus in matrimonium dare, nisi ipsa ejusmodi consiliis constanter perpetuo restitisset, cupiens cœlesti sponso soli servire, eique et animam et corpus suum mundam atque immaculatam hostiam consecrare. e Prima igitur post patris obitum cura eidem fuit coenobium quærere, in quo secura a periculis atque a terrenis negotiis expedita, Deo suo famularetur : jamque eo deducta res erat, ut admitteretur inter Domicellas S. Benedicti Regulam professas, quibus mire probaverat suum erga virtutem affectum, zelo minime vulgari animatum : sed cum forte ad altare accedens, in eo S. Francisci imaginem intuita esset, visibili signo admonita didicit : nullum istic pro ea locum esse, ideoque recessit.

PER PETRISAM EX MS. GAL.

a morituro patre commendata Abbati Corbeiensi.

propositum servandæ virginitatis fovet.

e

E

7 Ego Soror Petrina de Balma testor, tam profundam fuisse gloriosæ Matris nostræ Coletæ humilitatem, ut nisi eam proprio cognovissem experimento, numquam crederem ad tam sublimis in ea perfectionis gradum posse hominem pervenire. Experta autem eamdem sum in septem diversis monasteriis, ad quæ vel ædificandi vel reformandi caussa longiori tempore commoratura, et mecum ibidem victura divertit. Vidi itaque et audivi quomodo seipsam despiceret in omnibus, vilem sese et coram Deo abominandam reputans, atque præ peccatoribus omnibus maximam peccatricem. Quod si quandoque enormia aliorum hominum narrarentur flagitia, quæ eo tempore designabantur in mundo, pene nullius illa faciebat præ suis (ut ipsa æstimabat) gravissimis delictis, quibus expiandis omnes inferorum pœnæ nequaquam sufficerent. Hinc numquam sibi ipsi vera videbatur esse Religiosa : summopere autem ambiebat Sororibus, quas tales esse ex animo arbitrabatur, omnibus subjici, eisque, ut multo quam ipsa esset dignioribus, ministrare. Imo cum habitum adhuc secularem circumferret, ad monasterium Clarissarum *f* se contulit, quod prope S. Maximini pontem extructum est : placebat enim vehementer locus et abjectio sui, quam istic posset in vilibus ministeriis exercere. Verum insperante Domino, ut modicum istic moraretur, ipsa quidem deseruit locum, desiderium tamen serviendi omnibus numquam dimisit ; atque illud demum Religiosa effecta, reipsa in opus effectumque deduxit.

De se abjectissime sentiens,

vilibus ministeriis se addicit,

F

f

8 Etenim Poliniaci in Burgundia Abbatissam agens ita demittebat sese, ut e subditis unam quilibet judicasset, qui lavantem sordida coquinæ vasa, ollas purgantem, et infima quæque conventus ministeria volisse obeuntem. Inter quæ ne mens ab oratione vacua et, modo septem pœnitentiales Psalmos, modo Litanias aliasque vocales preces memoriter recitando decurrebat. In novitiarum vero instructione hoc ejus primum erat ac præcipuum monitum : servirent Deo eumque timerent cum omni humilitate corporisque et animi puritate perfecta. Nullas ejus unquam epistolas legi, quas non illius humilitas suo quodam peculiari charactere signasset ; cum se indignam ancillam, mutilem scriberet deprecatricem. Quotquot statuta vel regulas monasteriis a se erectis reformatisve præscribebat ad commodam eorumdem gubernationem, haud aliter ipsa se compel-

etiam Abbatissa

nullius suas laudes patitur.

PER PETRINAM EX MS. GAL.

A labat in illis, quam Sororem Coletam, parvulam et humilem ancillam, atque indignam Christi famulam, pauperem et inutilem S. Claræ Religiosam. Ut autem aliquis quidpiam scriberet diceretve, quod in ejus laudem honoremque quomodocumque verti posset, omnino nolebat : itaque cum sub initium Reformationis eam titulo Matris compellarent Religiosæ, in quadam oratione sub ejus nomine composita, vetuit ne alter quam Soror Coleta nuncuparetur.

Confessarii de suis virtutibus scriptum comburit.

9 Fuit ei sub idem reformationis principium Confessarius, magnæ scientiæ atque prudentiæ nec minori vitæ sanctitate præditus, Fr. Henricus de Balma patrimus meus : huic cum notæ essent præclaræ virtutes atque insignes gratiarum prærogativæ, quibus clementissimus Deus ancillam suam præveneraat, et indies magis magisque locupletabat libellum de iis secreto conscripsit, sibi ad memoriam et exemplum, aliis vero similiter serviturum, quando ipsa ex hac vita migrasset. Quod ille, Deo revelante, cognoscens tulit aegerrime, graviterque objurgatum coegit in medium proferre, quæ scripserat, magnoque spiritus fervore incensa mox omnia flammis tradidit abdenda : dicens nihil in se laude dignum reperiri, quæ esset peccatis inquinatissima. Contigit etiam ut totius Ordinis Minister Generalis, ad instantiam supplicationemque Coletæ, ordinationes quasdam utilissimas conderet toti Religioni observandas : quibus ut majus robur ac pondus accederet auctoritatis, Coletam cum Matris titulo compellat honorifice. Ergo cum ea Sororibus prælegerentur, atque ad eum locum perventum esset, videre eam erat mirum in modum desolatam afflictamque exigua illa commendatione sui, qua se prorsus indignam judicans, intimi confundebatur præ verecundiæ sensu

Confunditur Matre appellata.

B

Intra verbarum efficacia valet.

10 Fecerat eidem Romanus Pontifex facultatem quibuscumque secularibus viris fœminisque loquendi, qui ex omni ætate ac conditione plurimi ad eam confluebant, consolandi confortandique in spiritu : numquam tamen ad eos præsumpsit accedere, nisi obtenta colloquii facultate a Matre Abbatissa illius conventus, in quo tunc forte commorabatur. Hac autem impetrata, summa utebatur verborum modestia pariter et efficacia, sive consolandi forent mœsti, seu dubii in fide aut virtute roborandi : quin etiam obduratorum hominum obstinatissimos animos emolliebat ad pœnitentiam, atque ad meliorem vitæ frugem sanctis piisque adhortationibus perducebat. Fuit ut Polignici eques esset totis triginta annis numquam sua Sacerdoti peccata confessus : ad ubi intellexit, ipsa tantum apud Deum precando efficit, ut ejus sibi noxæ revelarentur. Ex quibus cum præsentissimum animæ illi perditæ videret nomineo exitium, mota periculi magnitudine, suam ipsa Confessarium accessit, rerum eo peccata, quæ cognoverat velut sub Sacramento exponit, congruam pœnitentiam suscipit atque adimplet : nec mora, deposuit pertinaciam præceps eques ille, magnaque cum animi pœnitudine, multis suspiriis lacrymisque testata, ipse quoque sua rite delicta fassus, pœnam impositam libens persolvit : ut uno communis utriusque Confessarius, Pater videlicet Henricus, retulit.

ab annis 30 non confessus.

C

adhibet ad pœnitentiam.

Nihil Deo velatum cupit.

11 Sane nihil Coletæ poterat esse jucundius quam si quamplurimos ad Dei cognitionem, timorem, amorem que provehueret, suis monitis incitatos Dei mandatis constanter fideliterque inhærere. Et tamen cum ista ageret, atque tota multa quotidie mira ac magna patraret in bonum Religionis suæ, meo totius reipublicæ Christianæ, nihil ipsa sibi egisse videbatur, prout ex ipsius ore audivi frequenter. Si erat ei, pro suo Abbatissæ munere, in loco Capituli vel refectorii præsidendum Sororibus, tam trepide tantaque cum formidine assistebat, ut in Dei judicis præsentia constitutam omnes clare evidenterque cognoscerent : eo autem munere velut onere absoluta, ad ultimum continuo locum referebat sese, postrema omnium haberi desiderans. Cibum autem si sumebat solitaria, numquam eum nisi de terra sumebat : in omnibus vero ita exercebat profundissimam humilitatem, ut totius conventus minimis abjectissimaque videretur : solita dicere, cum officia humilitatis et caritatis negligentius quandoque tractari videret, ns adeo affici se affectamque fuisse semper, etiam antequam fieret Religiosa; ut libenter totam se impendisset curandis ægris, paralyticis, debilibus, prompta paratæque in eo ministerio vitam absolvere : prout ipsa ex Fr. Francisco Claret plus vice simplici intellexi.

D

Exercetta humilitatis commendat.

a *Infra num.* 13 *testem citamus* piam Matrem Agnetem de Vaulx, quam suam in spiritu magistram solebat Coleta nuncupare : *an ea* F. Petrus a Vallibus *sive a* Remis *ultima Confessarii Coletæ Soror, et quidem ætate provectior? infra num.* 92 *Anxiamensis Abbatissa est.* — b *Cognomento* Maurier *juxta Abbatiolum, qui scribat Beatam ab eodem accepisse nobilium funem, cingendo infra indusium corpori, in locum alterius a Matre abbati.* — c *Auctor est Abbatiolus Mardiam de la Roche, qui primus Balmam advectam Coletam hospite dicitur excepisse, per hospitalitatis mercedem accepisse facile uxoris, tum forte parturientis, puerperium, quo nata sit anno circiter 1408 Petrina, hujus scripti dictatrix : ex quo duo consequerentur : primum hanc 30 annorum familiarem notitiam, hinc puerm habere debuit in anno 1437, quo mortua est Beata, antiquiorem esse a primo annis discretionis, id est, octavo vel nono Petrinæ : alterum ipsam ingentem annum ætatis (si cum hoc dictarit, ad fesse anno Christi circiter 1474.* — d Radulfus de Roye, *ut habetur Sanctorum, et Abbatis S. Eusebii Bellovacensis assumptus anno 1491, cum septimus circiter esset Coleta : et mortuus anno 1448.* — e *Abbatiolus ex veteri quodam MS. addit, ipsam valde delectari solitam colloquio pius miscendis cum Domino Joanne Bassando, primo Patrum Celestinorum Ambiani Priori, qui ei pro Confessario fuerit, et virginitatem servare persuaserit. Agitur de eo, ut Beato, in Prolegom. num.* 13. — f *In Corbeiensi testamento ducitur ad habitationem Beguinarum se transtulisse, duque anni unius spatio monasterium transisse. Abbatiolus a Beguinis ducit ad S. Marcenti pontem, ubi Urbanistarum quas vocant, conventus erat, transisse.*

E

CAPUT II.

Clausura Corbeiensis; festorum observantia : reformationis initium, Pontifice et Deo approbantibus.

Persuasa ut Deo inclusa serviat,

Narrandem quoque audivi Coletam, quod existens in seculo, super omnia vitam Religiosam adamarit : sed aptum proposito suo ac spiritui locum usquam non reperiens, nihil certi potuerit circa vitæ instituendæ conditionem definire, usque dum in Confessarium ex conventu S. Francisci Rhodiensi incidit : cui confessa, et crebris pariquæ monitis ab eodem instructa, consilium accepit, in quod ipsa per se tum etiam propendebat magis, ut se strictissimæ clausuræ mancipatus, unice Deo rebusque divinis meditandis vacaret. Hunc in finem cum Corbeiensem Abbatem, cujus erat tutelæ commissa a patre, sollicite deprecata esset, id ut sibi cum bona ejus venia liceret, repulsamque semel esset atque iterum passa; credidit fortiores adhibendas machinas, et temporis opportunitate captata, qua inter mirandum convivarum multitudinem hilarior Abbas videbatur esse exoratu facilior, suum denuo desiderium quam ardentissimo potest affectu exponit, accumulat preces, Sanguinis ac Passionis Dominicæ reverentiam interponit, præsentium implorat convivarum suffragia : quibus omnibus effectum demum est, ut certus antea negare Præsul quod petebatur, vel invitus concederet, et manus daret tantæ precantis instantiæ, tam multorum pro eadem intercedentium gratiæ et auctoritati *a*.

F

facultatem impetrat ab Abbate

13 Parvulum igitur reclusorium quamprimum Abbas fabricandum *b* locavit, in quo permanens divinis semper posset interesse officiis, Christumque inter Missarum solennia oblatum Patri, intueri, ac divino Eucharistiæ epulo refici, delicatissimis Sponsi sui amplexibus fruitura. Quod ubi cum tractum

a

b et reclusor am ingreditur.

A tum habitaculum fuit sacræ ædi contiguum, habuit de contemptu mundi luculentam ad præsentes orationem ex Ordine Minorum celebris concionator Fr. Joannes Pinet, eaque absoluta, suscepit Coleta habitum et Regulam tertii Ordinis S. Francisci, sub voto paupertatis, obedientiæ et castitatis atque clausuræ perpetuæ : itaque ipsam ætatis suæ anno c octavo et decimo induxerunt in reclusorium Abbas cum monachis, et Pater cum insigni plurium honoratarum personarum comitatu : *d* prædicti autem Patris obitum B. Coletæ fuisse revelatum, ex Patre Henrico ac pia Matre Agnete de Vaulx audire me recordor. Erat ipsa tum in suo reclusorio Corbeiæ, Pater autem Hisdinii agebat animam, cum Coleta piis quibusdam mulieribus suæ cellæ proximis suspirans dixit : Eheu ! bonus Pater meus Fr. Joannes Pinet obiit hac hora, et animam ejus vidi in cœlos gloriosam ascendere. Quin ipsammet asserentem audivi, quod dictus Pater quotannis sibi solitus fuerit apparere recurrente transitus sui beati die, ubicumque demum esset locorum : atque inter alia semel dixisse : Coleta, Coleta : ubi nunc fervor ille, quem principio tuæ clausuræ habuisti ? Porro nominata superius Agnes de Vaulx, quam suam in spi-

B ritu magistram solebat Coleta nuncupare, testata mihi præterea est, solitam fuisse Coletam gestare catenam, in crucis modum ad pectus circumductam, unde non leves ei creabantur molestiæ.

in habitu 3 ordinis S. Franc.

c

d

Confessarii sui mortem absens cognovit.

ab eoque visitur quotannis.

14 Præcipua ei semper cura fuit, ut Dei mandata observáret ipsa et alios doceret observare : hoc primum ultimumque inculcabat novitiis : hoc secularibus viris fœminisque studiosissime suadebat. Ex hac autem cura nascebatur ingens illa sollicitudo circa celebrationem festorum sub Ecclesiastico præcepto colendorum : ut nec cibaria quidem inferri Sororibus pateretur, quæ festivo die vel empta vel quovis modo essent comparata : ac ne ligna quidem vel ferramenta, aliaque ad ædificationem conventus vel necessaria vel oportuna talibus diebus volebat admittere, quæ essent diebus ejuscemodi apportata, quamvis eleemosynæ nomine. Unde cum vice quadam ad conventum Poligniacensem, in quo tum cum ipsa morabar, novæ fabricæ materia per ignorantiam adveheretur in Paschalibus festis; tanto oppressa dolore est, ut ædificium in pœnam facti subvertendum Sorores formidarent : quin etiam sæpius imperabat, ut in Vigiliis majorum festorum diebusque Sabbathinis coquerentur edulia, quibus

C postridie opus futurum erat : et quoscumque divini verbi præcones exhortabatur, ut ad religiosam festorum observationem populum Christianum incitarent, demonstrando obligationem eorum ad id maximam, et periculum damnationis, quod incurrunt dati hac de re præcepti violatores.

Festorum observantissima.

omne opus servile impedit.

15 Cum autem in variis oppidis et civitatibus plurium regionum consuetudine prava inductum inveniret, ut publicæ nundinæ Dominicis festisque diebus celebrarentur; egit non semel cum ejusmodi locorum magistratibus, et per Dei amorem obtestata est, ut tam gravem abusum e medio tollerent, atque ita Dei iram a commissa sibi plebe averterent, ea transgressione non leviter concitatam. Quod si ex uno conventu ipsi foret in alium emigrandum cum Sororibus suis, nolebat diebus istis iter suum instituere vel prosequi institutum. Neque inhonorata apud Deum mansit ejuscemodi Religio : cum enim aliquando, ob conjunctam diei Dominicæ cum sequenti festiva feria reverentiam, biduo integro remaneret in exiguo quodam, neque arte vel natura munito oppido, cui undique circumfusa erat ingens militum multitudo, negotiorum suorum causa egredientium ingredientiumque perpetuo : observatum est, neminem e tanto fuisse numero, qui duobus diebus illis egressum ingressumve tentaret, quamvis e mœnibus frequentes conspicerentur.

suadet ne nundinæ celebrentur,

visitanti explorat sitit;

16 In eamdem rem narravit mihi Mater Abbatissa Conventus Bizontini, quem tunc incolebam, de quodam *e* mercatore illius civitatis, Hannequin nomine, (quod et ipsius mercatoris filia mihi confirmavit) persuasum ipsi, quantumvis negotioso, fuisse a B. Coleta nostra, ut a faciendo sacris diebus itinere abstineret : accidisse autem, ut cum sociis mercatoribus quatuordecim ad nundinas proficiscentem, itinere in medio deprehenderent Dominicus simul et festivus dies. Itaque ceteris, audito cum prima luce Missæ sacrificio, sese in viam dantibus, remansit ipse cum quatuor aliis, quos in suam sententiam exemplo pertraxerat. Gratum id sibi fuisse Deus ostendit : nam qui abierant octo a latronibus deprehensi in via, spoliati mercibus pecuniisque, affecti plagis, et in vincula abrepti sunt; fassi etiam, metu mortis cogente, alios præterea nonnullos subsequi e suo comitatu, qui istac essent peractis festis transituri : quod et factum est. Contulerunt enim sese pariter mercatores in viam, latrones ad locum insidiarum : quem cum ipsi nequirent declinare, Deo freti subeunt; audiuntque voces, ad mortem, ad mortem, clamantium : mox et latrones conspiciunt insidentes equis : sed u quantumcumque calcaribus vigerentur, moveri loco non potuerunt. Itaque salvi et incolumes mercatores prædicti ad eum, quo tendebant, locum pervenere, divinam erga se protectionem cum gratiarum actione commemorantes.

e

idem illius suasu faciens mercator,

sociis spoliatis,

E

miraculo manus latronum eruit.

17 Audivi ego Soror Petrina in conventu Clarissarum Poligniaci degens ex Fr. Henrico, terribilem aliquando visionem B. Coletæ divinitus oblatam fuisse, qua, conspecto totius mundi universo statu, tam Ecclesiastico quam Politico, simul ei repræsentata sunt peccata omnia minora et maxima, quæ tunc temporis committebantur, nec non et supplicia iisdem præparata. Ex quo spectaculo tantus eam invasit horror, ut vix dimittere e manu potuerit ferream virgam, quam ne in terram rueret, tremebunda apprehenderat : voluit autem ex eo, ut post recitatum Officium in choro, a singulis tertio repeteretur Angelica salutatio, contra tria, quæ tum maxime regnabant peccata, nec non in recordationem trium votorum iisdem e diametro oppositorum. Eadem narrantes audiv Fr. Petrum *f* de Remis, et Fr. Franciscum Claret : qui etiam mihi asseruerunt, quod et Fr. Henricus alias, B. Matrem Coletam fuisse a S. P. N. Francisco oblatam Deo ad Ordinis S. Claræ monasteria reformanda : imo F. Joannes Toursean mihi dixit, Christum eadem visibiliter apparentem declarasse, quod illam ad eumdem finem elegisset. Confessaque mihi est aliquando ipsa, quod sensibiliter indicatum sibi fuerit, vocari sese e reclusorio ad bonum hujus Religionis et plurimarum animarum salutem. Qua in re cum metueret diabolica decipi illusione, commendarit ipsa se fidelibus animabus, sperans per eorum intercessionem illuminari a Deo, ut virorum eruditorum atque prudentium judicium obsequens, scire posset, quid in tanti momenti negotio tam arduo agendum sibi foret.

Omnia totius mundi peccata in visione cognoscit :

f

ejusque ad reformationem Clarissarum destinari :

F

18 Auribus insuper meis ex ipsa B. Coleta audivi ego Petrina, quomodo, cum certum jam deliberatumque haberet ad Pontificium se conferre præsentiam, pro demandatæ sibi divinitus reformationis negotio : ultro ac nemine invitante ad se accesserit nobilis Domina Baronissa, vidua Domini de Brisay, filia quondam Domini de Roche-couart; promptam paratamque se offerens, solo divini amoris intuitu, ad ipsam sequendam deducendamque, et necessariis omnibus subsidiis adjuvandam, donec sanctorum votorum compos evaderet. Objiciebant se quidem huic

Iter e ad Papam sociam e junxit Baronissa de Brisay :

D

PER PETRINAM EX MS. GAL.

A huic e reclusorio discessui impedimenta gravissima, atque imprimis Corbeiensis Abbas requisitam egrediendi facultatem omni ratione negabat : evicit tamen omnia Dei clementia, rebiitoque loco, ingressa est iter, prædicta Domina Baronissa, pio Fr. Henrico, et aliis pluribus comitantibus. Plurium illud dierum fuit : post quos cum ei, in quo Pontifex erat loco, appropinquare cœpissent, præmisit Beata e suo comitatu mulierem prudentem, quæ aditum sibi præpararet, et veniendi causam Sanctissimo Domino declararet : quod sane utrique ex voto cessit. Niceam enim ingressa, et ad Pontificem introducta, rem ei totam accurate exposuit.

accessus impetratur.

19 Admiratus est Papa animum in muliere nequaquam muliebrem, et rei propositæ magnitudinem simul atque utilitatem perpendens, avide expectabat ipsam consilii tam ardui auctorem : quæ coram ut venit, bursulam Pontifex pendere ex ejus cingulo vidit in eaque aperta chartulam reperit summa capita continentem eorum, quæ suæ Sanctitati proponere constituerat. Ille autem ea perlecta gavisum se magnopere declaravit tam præclaro virginis sanctæ molimine. Ceterum duo potissimum postulationis fuisse capita, ipsa didici referente : primum, ut liceret sibi ingredi in Ordinem S. Francisci, quem vulgo Pauperum Dominarum appellant, victuræ in eadem sub Evangelicæ perfectionis instituto, cujus normam suis S. Clara quondam præscripserat : alterum, ut istud sibi liceret in aliquo cœnobio reformato. Quæ duoquinvis sancta justaque viderentur, nobili tamen continuassensu suo firmare Pontifex : tum quia Cardinalium pars non modica improbabat consilium, tum quia res nimium ardua videbatur, et humanæ imbecillitati nequaquam tolerabilis tanta, qualem præcipit Regula, vitæ austeritas.

Benigne excepta Coleta,

B

et contra sibi adversando :

20 Verum, quemadmodum P. Henricus retulit, et mecum hujusque Sororibus audientibus ante crates ferreas Poligniaci exposuit, Cardinalis quidam e senioribus libellum supplicem Pontifici obtulit, eique ostendit non facile rejiciendam esse tam justam sanctamque petitionem, quæ aliud nihil contineret, quam ut Apostolicam atque Evangelicam vivendi normam sequi liceret. Quibus permoti tum Papa quam Cardinales ceteri, benigne annuerunt iis, quæ fuerant postulata : et ipsam Coletam, eorum omnibus, qui aderant, Cardinalibus scilicet monstri quæ sunt, et ipsius Beatæ in hac actione comitibus, velum sit Pontifex ad statum Evangelicæ perfectionis, ejusque in Ordine S. Claræ Professionem suscepit, benedictum capiti velamen imponens, et sacro eandem inungens. Postquam magna cum efficacia verborum Apostolicam vitam, illumque sequendæ propositum in Coleta concionabundus collaudasset. Quorsum vocarentur, tanta cum reverentia et devotione celebrat Coleta, ut secundum P. Henrici testimonium non homina, sed Angelus esse videretur. Cunctis autem rite peractis, multa cum benedictione abeuntem Coletam prosequitur est Pontifex, sero commonens, atque adhortans, ut Virginem sapientem se atque prudentem exhibens, fideliter constanterque impleret, quæ modo promiserat. favorem quoque et auxilium obtulit, ut Christo sponso addicta tam solemnibus cæremoniis ancilla, in patriam tuto redeundique reduceretur.

ab uno Cardinalium oblata.

a laudante tum Pontifice

confirmatur a præsente ;

21 Dixit etiam mihi P. Henricus, multa cum sollicitudine illi commendasse Pontificem, ut curam sanctæ virginis ageret neque eam ulla ratione aut necessitate desereret, sed ejus semper prudentia et protectione fueretur : eodemque tutelo Apostolicam ipsi benedictionem impertiens, addidit et complexum, humerosque deosculatus. Patris Benedicti, inquit, humeri, qui portabant panem, unde tam pura sanctimoniæ persona vesceretur. Tum lacrymis suffusus : Utinam, adjecit, dignus inveniar, qui panem ipsi vicatim emendicem. Sed et ad Dominam de Brisay conversus, eamdem etiam sua benedictione munivit, commendans eamque, ut Coletam, quam posset quietissime, in suum q natale solum reduceret. Interim Coleta, cui nihil poterat accidere gravius quam ab hominibus laudari et honorari, festinabat huic se consessui subducere. Ubi vero intellexit Pontificem inter benedicendum, Abbatissæ titulum sibi contulisse : tantus illius animum dolor invasit, ut nullam videretur consolationem admittere, aut ulla ratione induci posse ad munus impositum suscipiendum : quippe quæ ministrare mallet quam ministrari. Cum igitur certam eam esse mentem Pontificis intelligens, nullum non moveret lapidem, ut istud onus amoliretur : necesse habuit summus Sacerdos scripto declarare ; nihil in hac sua voluntate mutandum : acciperet interim paterni sui affectus monumentum, Breviarium perpulchrum, ad Horarum Canonicarum pensum rite persolvendum. Quod ego Breviarium, aliæque post me Sorores servandum accepere.

D

PER PETRINAM EX MS. GAL. *et Dominæ de Brisay commendatur.*

g

jubetur esse Abbatissa.

22 Reversa ex Curia Romana Coleta ad Balmense oppidum iter instituit, ubi a Domina Blanca Gebennensi Comitissa, mire ejus adventu exhilarata, perbenigne et perquam benevole excipitur. Hæc enim virtutem Coletæ perspectam habens, suæ ipsi conscientiæ regimen permiserat : atque ut ne a loco illo recederet, dimidiam Castri Balmensis partem ipsi et sociis inhabitandam cesserat. Hic ipsa perfectius sub Regula S. Claræ vitam instituens, cœpit omni virtutum exercitio vacare solicitus, et integram instituti præclarissimi observantiam profiteri, ibidem permanens, donec Byzontinense monasterium sibi a Pontifice per bullam specialem concederetur ; quo ipsam prædicta Comitissa ejusque neptis posthæc Bavariæ Ducissa et Comitissa Palatina ad Rhenum, perquam honorifice deduxere. Tanto enim affectu Domina Blanca erga Coletam ferebatur, ut ægerrime divelleretur, ac ne per mortem quidem penitus cuperet ab ea recedere : et ideo corpus suum mandavit inferendum in proximum novæ reformationis conventum, ubicumque demum se mori contingeret : prout reipsa factum est, parato eidem sepulturæ loco apud Poligniacenses Sorores, in Sacello, quod digno natalibus suis sumptu, Ducissa Bavariæ, neptis defunctæ, erigendum curarat.

a Comitissa Gebenn. excipitur Balmæ.

E

Byzontionem ducitur.

23 Etiam a P. Henrico audivi, quod vice quadam cum gloriosa Christi ancilla colloquens de ea, quæ profectum suæ Religionis spectabant, viderit de cœlo lapsam cordam speciosam et nive candidiorem ; quam summa cum animi demissione manibus suis Coleta exceperit. Unde ipsa sæpius, me quoque audiente, consueverat dicere ad Sorores, et iterare hæc verba, quibus omnium animos ad perfectam votorum observationem nitebatur extimulare : Sorores meæ, Sorores meæ, pro certo habetote Religionem hanc nec Sororis Coletæ, nec Fratris Henrici esse, sed Jesu Christi, qui de cœlo descendens ipsam posse reformavit. Et vero manifeste id in conventuum erectione patebat, de quibus sæpius Fr. Franciscum Claresque Matri Agneti de Vaulx asserentem audivi ; quod quoties aliquid Coletæ deficiebat ad promovendam fabricam necessarium, toties illud absque omni humano subsidio suppeditaretur divinitus ; benigno numine ad omnia liberaliter providente ac dombus, ad quas ut magnus indies nobilium puellarum confluaret numerus, Apostolicam vitam sectari cupientium, ipsa corda permoveus officiebat

cordam cœlo lapsam accipit.

F

ecclesiæ ejusmodi reformatæ de opus esse.

a Addit Abbas Villers. edisse se consensum illius scriptum et signatum anno 1406, 17 Septembris apud D. Urbani, Claræ Bertensem. — b Non femina vas sed plurium circum sumptibus ut constat

PER PETRINAM EX MS. GAL.

A *constat ex Instrumento Carbeiensi.* — *c Ex MSS. memoriis Sororum Viviacensium scribit Abbavillæus, quod laquetta, quam ipse* la Grande *cognominat, quæ fuerat Sodalis sanctæ in loco solitudinis (reclusorium Carbeiense ipse intelligit) cum illa ad conventum Viviacensem venit, et dudum obiit annis plurimis functa Portariæ officio : miramur, si recte hanc schedam interpretatur Abbavillæus, nusquam Petrinam hujus Jacquetta memoratse.* — *d Infra num. 25 Stephanetta nomen ei datum a Coleta dicitur, et patris narratus errores hosce tam bonis principis nequaquam respondens.* — *e Qui et in Vitam retulit num. 20.* — *f Ipsam Beatricis Patriam Insignem idem Abbavillæus intelligit, ubi scilicet multum ille poterat, quasi optime set istic cum reformationis principio pouvre : quod non admittimus. Addit etiam dudum adfuisse alterum e Generalibus Ordinis Minorum, qui Coletam visitaverat Viviarium suum, prohis qui reformationem admittebant, atque ex Sororum Viviacensium memoriis habere.* — *g Romam hic et infra num. 25 habebat lectio, sed non intellecta : sed iam ante dixerat conveniendum Nicæ Pontificem fuisse, nec de Romano itinere quidquam alibi habemus. Sed mirum non fuerat in his distinguendis hallucinatam esse mulierem cum eruditis etiam viris pro Romana Curia, Viterbi existente, Romam ponere in Vita B. Ambrosii Senedensis 20 Martii.*

CAPUT III.

Exercitium extremæ paupertatis, et attentæ orationis, ac pia pro peccatoribus sollicitudo.

paupertatis amantissima

Ad eximiam sanctæ Matris paupertatem quod attinet, audivi imprimis ego Soror Petrina de Balma, ipsamet referente, quod utroque suo parente defuncto nihil ex eorum bonis reservarit sibi, sed omnia in pauperes distribuerit. Imo cum ad Romanam Curiam esset profecta, tam plene rebus omnibus expoliarat, ut nec obolum sibi fecerit reliquum ad itineris tanti necessarios usus. Ego sane quam diu eam in Religione cognovi, semper amantissimam paupertatis, eiusque studiosissimam in omnibus et per omnia deprehendi. Hinc fiebat ut oratoria, fundendis ad Deum precibus et sacræ synaxi suscipiendæ destinata, vellet exigua, paupertina et humilia esse : usque adeo ut pluribus in locis vix erecti hominis staturam æquarent, et anserum cortes potius viderentur quam virginum Religiosarum habitacula. Hinc nullus poterat conventus extrui, quin oculis ipsius formosior et pretiosor justo appareret ; prout vidisse me et audivisse memini quandiu ipsi convixi. Hinc in cœnobiis egentioribus potius quam bene instructis ; in exiguis oppidis libentius quam magnis civitatibus commorabatur : si quando autem ipsam ad promovenda Religionis negotia iter agentem splendida magnatum palatia exciperent, vix sursum attolere oculos sustinebat, pompam omnem in ædificiis sumptumque exosa.

eam sectatur in extruendis conventibus.

liberalis erga pauperes,

C 24. Erat interim erga pauperes non tantum misericors ; sed etiam, si habebat ad manum quod largiretur, effuse liberalis jam inde a prima adolescentia, imo et pueritia. Nam, ut propria ipsius confessione compertum habeo, cum adhuc alphabetarias scholas adibat juvencula, distribuebat egenis quidquid in victum datum efferebat domo. Domi autem a nulla re, quæ posset esse pauperibus usui et in suam venire potestatem, abstinebat manus ; haud plus sibi reservans, quam quod esset inditati operiendæ satis. Ergo etiam Religiosa cum erat, suem nihil in conventibus patiebatur dilectæ contrarium paupertati ; ita nec videre poterat Sorores aut Fratres alicuius rei necessitatem patientes, quin prompte succurreret laborantibus : sic tamen ut iterum in paupertatis memoriam, potissimum in vestibus aut laceris resarciendis aut novis conficiendis. Itaque summo studio conservabat panni, adeptus modi usus discreti, frustilla, nec eorum quidquam patiebatur perire. In suos usus undecumque missum reservabat nihil, ne Breviaria quidem : sed iis in Sorores prodiga beneficentia dispersis, cogebatur plerumque commodato accipere, ex quo divinum Officium recitaret. Et tamen erat in his conquirendis, magnoque studio ex a Germania petendis sollicita admodum et curiosa : dum scilicet hoc intendit, ut Dei laudes ubique et ab omnibus suis summa cum reverentia diu noctuque citra defectum ullum celebrarentur.

et Religiosos

nihil unde sibi reservet.

a

D 25 Cum multi omnis generis et conditionis homines, expensis laboribus quos in Dei causa ad ejus gloriam et animarum salutem promovendam suscipiebat, magna liberalitate offerrent nummos, aurum, argentum, monilia pretiosa ; ea sic admittebat, et admitti a suis pia Mater volebat, ut plane ex dantium voluntate impenderentur ; prose privatim rem nullam admitteret. In iis vero quæ suorum spectabant necessitates, ingenti nitebatur fiducia in Deum, a quo se suosque paterne fovendos esse sciebat, modo sua omnes vota ei, cui voverant, sollicite redderent. Hujus fiduciæ in Deum luculentum habuit experimentum conventus Hisdinensis, ubi B. Coleta novum habitum P. Petro de Reims curatura, cum ab accersito ad se laico Fr. Andrea sartore audivisset, ut minimum vnius ulnæ longitudinem deesse panno, qui scindendus offerebatur : Rogemus, inquit, Dominum Deum, et utrimque eumdem tendamus fortiter : longior forsitan ex eo fiet. Parut sartor ; et ecce rem miram : brevior antea pannus, et minime suffecturus decretæ vesti, longior etiam quam opus erat est effectus, superfuitque pars notabilis, quam multo exinde tempore ad rei memoriam religiose servavi.

obtata habet ex domitis redundantia divinitus ;

brevior panno incrementum impetrat :

b

E 26 Quam esset in rebus omnibus timorata conscientiæ ex eo patuit, quod absque consilio tum Fratrum tum Sororum, etiam novitiarum, peragere solita fuerit omnino nihil, nequid imprudens in Deum rectamque conscientiæ rationem peccaret. Innocentissima porro ipsa ius maxime delectabatur rebus, quæ expressiorem virtutis hujus imaginem repræsentabant. Hinc (ut ex Sorore Martinetta didici) allatum quadam vice agnellum dilexit tenerrime, maxime ex eo tempore, quo advertit, sub consecrationem Dominici Corporis geniculorum curvantem poplites, edoctumque a nemine Deum creatorem suum hac qualicumque adorationis similitudine venerari.

altera exquirit judicia

agnello delectatur.

orationi assiduis addicta,

27 Præcipuum B. Coletæ exercitium, et in quacumque afflictione refugium, oratio fuit, sive ea, quæ concipitur mente, sive quæ labiorum motu dirigitur ad Deum. Unum certe ex præstantioribus divinæ munificentiæ donis, in ipsum gratanter collatis censeri debet desiderium, quod in suo pectore fovebat nescio unum, ut debitus summi numinis majestati cultus a se suisque fideliter exhiberetur, cum profundissima humilitate, timore casto et sincera cordis F puritate. Quare nec a divinis laudibus umquam aberat ipsa, nec aliam ullam patiebatur inquiete abesse, citra gravissimam evidentissimamque necessitatem. Eadem ex causa suadebat volebatque, ut Sorores omnes ad ecclesiam properarent aliquanto citius, quam esset Officium inchoandum, corde sua præparaturæ Domino ad offerendum et sacrificium laudis, in eius conspectu acceptabilis. Et quamvis ancilla Christi debilis a fundum, laboriosque esset et assiduis modestiis multiplicibus afflicta atteneataque, delicate tamen illius erant cum Sororibus interesse Officio absque ullo omnibus, inter quas tanta spiritus æquabatur alacritate, ut foras erumpere interior cruciatus, etsi redundaret in membra, nec prius aggravatum aliquis nostrum credidisset, quo spectaculo intentos in se Sororum oculos animosque intuitive recreabat, excitabatque ut corde toto terrentur in Deum, cujus laudes ore personabant ; semper in holocaustum perfectum Christo sponso suo præsentarent.

redundante etiam in corpus affectu,

28 Quomodo autem persolvendum Deo esset Horarum Canonicarum pensum, piam Matrem anxia diu tenuit sollicitudo ; propterea quod sua Regula Sorores adstringeret ad divinas laudes, sine cantu quidem

modum officii recitandi

A quidem, distincta tamen claraque voce enuntiandas. Vocavit igitur *Confessarium* suum P. Henricum, cujus relatu hæc accepi, ex consilio illius definitura, quid esset sibi hac in parte statuendum : quod dum expendunt utrimque maturius, et pia, ut res ferebat, colloquia miscent, visum est ad Deum per orationem recurrere. Faciebat hoc utrique attente, postulantes a Deo, indicaret sibi, quid in tanti momenti negotio gratius sibi acceptiusque foret. Et ecce, orantium aures vox gracilis pulsat, perjucunda eadem ac plane angelica ; præiens pium atque humilem pronuntiandi modum, qui tenendus omnibus præscriberetur : prout factum est, et in hunc usque diem servatur.

29 De compositione externa corporis, quam ubique semper, sed inter divinas laudes præcipuo studio decentissimam servabat pia Mater, quid attinet scribere? Numquam eam vel parietibus innixam vidi, vel somnolentiam, vel tædii alicujus indicia præferentem, quantumvis prolixum esset Officium : quin potius ipsa magori prolixitate gratius illud, eique recitatu jucundius esse videbatur. Si qua forte molestia animum pulsans tristiorem videri ante Officium fecerat, serenabatur ei continuo vultus, mox ut initium dandum erat psallendi : tantoque devotionis ardore, et B defixæ in hanc unam rem mentis attentione prima sacrorum carminum verba intonando proferebat, ut nulli Sororum ambiguum esset, quin præsentem sibi Deum vivacissima consideratione præfixisset. Unde paulatim tanta claritate illius implebatur facies, ut eam ægre sustinerent infuentium oculi, quas super eo spectaculo admirabundas sæpe admirans ipsa vidi atque audivi. At si casus aliquis vel morbi gravissimi vel negotii morani nullam patientis, abesse Coletam ab Officio cogeret, tunc vero ingemiscere illa, altumque suspirans : Eheu, inquiebat, quam felices sunt illæ, quibus ex obtingere felicitas potest, ut die noctuque choro interint, divinis laudibus concinendis occupatæ! Conceptus autem ex ejusmodi coacta absentia dolor magis eam plerumque excruciabat, quam alius quicumque exterior interiorve cruciatus.

30 Horarum Canonicarum pensa quotidiano nequaquam contenta, Officium *d* præterea Sororum locarumque indies persolvebat : tum alterum quod Sanctæ Crucis dicitur et quod Defunctorum Vigilias dicimus ; atque illas gemmas, alteras *novem lectionum*, trinas vero ut minimum alteras. Inter hæc non in diuturnæ locarum deterere, illud prudens vocaret ad alios quando pervolveres, tantum ex illius usu capiebat fenoris, ut subinde diceret, cibi non raro deliquium animæ ex dolorum, quos circumferebat, mœstitia nec patienti, nullum præsentius esse remedium : *d* deficientes vires fulcendas et spiritus revocandos, quam sacrorum istorum globuleorum contactum. Præcipuum tamen ex omnibus, quas recitare eo noverat, precibus gaudium eidem pariebant Davidici Psalmi, et Litaniarum Ecclesiæ Sanctis ex ordine suo cantandi præscriptæ ; quas cum absolvisset, sæpe, in precante me, ipsam se prosternebat in gremio, Deo supplicans, ut eas preces habere acceptas dignaretur.

31 Ex his nemini rerum videri potest, si quod reliquebatur P. Henrico et P. Francisco Claret hausit inter psallendum vel maxime adversantem pertentatur dæmonem, multoque nostræ importunius ; præcipue quando accensam per tenebras lampadem identidem extinguere præmeditat, eundem autem vice, ut ridens dicebat, cum nec ipse quidem satis sibi ex voto successisset ad pertinaciam Coletæ animum, toties frustra extinctam lampadem, et ab ipsa citra ope tieris aut petentis damnum identidem percensam, subitanea rerupit furore clemens, ac supra librum psallentis effudit : itaque ad lacrymas D et ejulatus adegit mœrentem, quod et a suæ orationis cursu esset per violentiam iniquissimam prohibita, et dilectum sibi codicem penitus deformatum corruptumque videret. Quod cum illa sequenti die Confessario queritur, quasi super amisso psalterio anxia ; librum ille videre expetit. Adfertur, ut erat, peruncto oleo : mox apertus, sanus et integer reperitur, velut si recens prodisset ab officina libraria. Alias iidem narraverunt mihi, quod, cum psalterium devote recitaret aliquando, immania duo spectra eidem apparuerint, tam horrenda visu tantumque terrorem animo incutientia, ut ei omnino impossibile fuerit inchoatam absolvere orationem, aut quoquo modo sustinere eorumdem spectaculum ; quorum a dextris unus, alter a sinistris psallendi adstiterat : verum obarmavit ipsa se Crucis signo, severeque increptos dæmones animose jussit procul facessere.

32 Orationis subsidium ad omnia advocabat negotia, maxime cum adversum aliquid incidisset aut gravior tentatio mœtuebatur : in quibus diffisa suis, etiam preces Sororum adhibebat auxiliares, imperata Litaniarum recitatione. Et in hac conjuncta plurium deprecatione tantum reponebat spei, ut cum tota bellis arderet Francia et militari omnia terrore E conculcarentur, nihil de sua conventus visitandi assuetudine remitteret : sed viam, utcumque res ferebat, aggrederetur. Audito enim prius devotissime Sacro, et septem pœnitentialibus Psalmis cum Litaniis recitatis, maximis et evidentissimis sæpe periculis elapsa est, hujusmodi comprecatione adjuta : quod juvat exemplo confirmare. Fuit cum ego aliæque complures ab eo duceremur per regionem peregrinam, cujus nulla nostrum noverat idioma : hic per locum formidinis plenum sylvosumque transeuntibus obviam se dat subitus militum an latronum globus, qui latuerat in insidiis ; et currum stipans (cujus commoditas ut quæreretur, Matris filiarumque imbecillitas coegerat) magna cum violentia et incondita voriferatione in nos impetum facit. Recitaverat de more Litanias Coleta : igitur velut Apostolicum linguarum sortita donum, sua invasores lingua alloquitur, et invitos quoque blandissimis verbis revocat ad mansuetudinem, usque adeo ut comites se in viam reliquam defensoresque offerrent, qui spoliaturi accurrerant : tanta erat morum in diversa mutatio! Ut autem nullum habebat quam juge orationis exercitium carius, sic frequentius nihil inculcabat novitiis ad vitam Religiosam informandis, saepius admonens, quod mortalium nemo notabilem F fieri et in Religione progressum, qui non esset addictus faciendæ jugiter orationi. Ea autem ipsa incumbebat tam ferventer, ut oranti nullius alterius rei occurreret cogitatio, quemadmodum fatebatur ipsa : imo, ut experti sunt alii, sæpe in mentis raptum exsessum, ad horas subinde senas, duodenas nonnunquam ; adde, per diem totum naturalem quando ne non sensuum destituta ; maxime cum per nocturnia silentia quæ tor mentis oratioui cœpisset insistere, ad quem largum sibi sumebat spatium, non nisi perexiguo somno indulgens, quamdiu in ejus conventu fuit. Ut autem tempus nullum durebat ab oratione vacuum, ita nullæ locorum varietates illine ipsi impediebant usum, sive per campos sive per medias ineret aut velceretur civitates ; nunquam otiosus quam cum nihil agere videbatur. Qua tuta assiduitate orandi uteri non possumus, si debilitate supra modum vires afflictæque fuerint ; potissimum si consideremus quanta ad orationem suspiria, genitus, lacrymæque accederent, ipsæ etiam perennes prepensum, quibus Dei misericordiam tum ab tum peccatoribus nitebatur conciliare.

33 Sed nec contenta ei videbatur absque oratione

duci

per interpretem ex ms. gal.

cœlestis vocis electio.

quanta cum reverentia

et assistentibus illi intercessio.

d alias ejus vocabulo preces.

quam fenoris

et lacrymas effluentes.

divinus cura latrones circa illa

A duci : audivi enim a Matre Abbatissa conventus Surregiensis, quod super os Coletæ aliquantulum a laboribus requiescentis rosam pulchram vernantemque conspexerit. Multæ etiam in conventu Bizontinæ Sorores narraverunt mihi, quod ibidem viderint beatos Angelos super dormientem Coletam expandisse velum seu linteum pulcherrimum, Magistræ deinde ab eadem monstratum. Fervorem quoque orantis Coletæ indicarunt flammæ per os erumpentes, quas sibi ex insidiis Matrem observanti conspectas testata est, ipsi cognominis Soror Coleta de Haspelain-court ; sic ut totum oratorium prodigioso lumine colluceret : quod idem aliæ multæ et vidisse se et testari promptas professæ sunt. Nec pauciores reperirentur, quæ sursum raptam sublatamque vidisse possent affirmare ; nisi solius Agnetis de Vaulx abunde sufficeret testimonium, et ipsa quandoque coacta fuisset, certis de causis ingenue coram multis hoc de se fateri.

cælestia super orantem portenta V. G.

Pro peccatoribus sollicitus orans

34 Solebat autem dicere, nihil gratius posse accidere Deo, quam si frequenter illius misericordiam peccatoribus nitamur conciliare deprecando. Nam purgatoriis ignibus expiandas animas, etsi quovis auxilio dignissimas, minus tamen illius egere, quia extra omnem bene vel male merendi opportunitatem constitutæ, de sua salute usquequaque sunt certæ. Ita S. Vincentio (ut mihi Polignaci retulit P. Henricus) Ordinis Prædicatorum Doctori dum viveret eximio, et maximi nominis concionatori, in Aragonia constituto, demonstrata per visum Coleta est, coram divina majestate provoluta in genua, cum summa demissione maximaque precum instantia supplicans pro peccatorum salvatione : cui respondit Christus Dominus : Quid vis ut eis faciam, Filia? Ecce quotidiano per eos injurias appetor, blasphemiis feror, et quasi frustatim discerpor ab omnibus diversorum multiplicitate peccaminum. Fuit hæc sanctissimo viro occasio, ut B. Coletæ visendæ cupidus ex Arragonia ut Burgundiam hac una de causa se conferret, ubi cum ea, in conventu Polignacensi tunc existente, multos de rebus cœlestibus sermones miscuit, et proprio experimento edoctus agnovit, quantus spiritualium donorum thesaurus illius animam locupletaret. Narravit etiam mihi, qui supra, P. Henricus, oranti aliquando ferventer Coletæ, et pro impetranda peccatoribus gratia Beatissimæ Matris interponenti merita, ipsamque ut apud filium pro ipsis vellet deprecatrix existere deprecanti, oblatam esse paropsidem grandem, concisis tenelli infantis carnibus sueque cruori innatantibus plenam, cum hoc responso : Qui vis ut intercedam pro illis, qui unigenitum meum horrendis sceleribus concalunt quotidie in plura fruta, quam cruenta hæc tibi paropsis exhibeat? Quod humanis Christi ancilla intelligere, ingenteque animo dolorem concepit, in omnem vitam duraturum.

S. Vincentio Ferrerio defenditur.

et B. Virginis conspectum habet

35 Quanta fuerit pientissimarum Coletæ orationum efficacia, sequentia, quæ subjiciam, demonstrabunt exempla. Est in conventu Bizontinensi notum omnibus, quod audivi ibidem, fuisse scilicet inter Sorores unam, honestam moribus, conversatione religiosam ; quæ cum vehementer desideraret exponere Confessario graviora quædam vitæ in sæculo reductæ peccata, nescio quo scrupulo adhuc animum remordentia ; eloqui tamen eorum nihil poterat : sed irrito semper conatu, peracta exomologesi ordinaria, redibat a Sacerdote. Duravit hæc ei luctatio per sexennium : domo desolata atque afflictissima. Beatissimum Coletæ precibus se commendavit, a quibus tantum retulit auxilium, ut [illegible] confessa [illegible] Confessario aperuerit, [illegible] perierit tranquillitate in

eadem Soror. liberatam confitetur

36 Fram[illegible]

propter aquarum penuriam misere exercebantur Sorores, iisdem procul haustis in cœnobium deferendis solitæ fatigari : et vanus artificum hactenus cadebat labor, ei incommodo per canales studentium obviare. Ergo feria ante Dominicam Lætare sexta, qua Evangelium recitatur de Samaritana, aquam a Christo meliorem postulante, Coleta ferventi orationi insistens, eam suæ familiæ necessitatem commendat Christo, atque operarios jubet designato loco terram effodere ; ubi mox pulcherrima clarissimaque et gustatu gratissima reperta est aqua, qualem nec locus iste, nec tota circumquaque vicinia habet : quæ res non minori utilitati quam solatio Sororibus fuit ibidem Deo servientibus.

D

PER PETRINAM EX MS. GAL. conventui Bolognæ. *aquam precibus impetrat :*

37 Bizontinensis conventus Sorores atque imprimis Soror Joanna Fancresse, et ipsius B. Coletæ cognata narraverunt mihi, fuisse ibidem in extasi Matrem per totos quindecim dies continuos, non sine sollicito Fratrum ac Sororum metu, ut satis certo rediret ad se, quam velut mortuam intuebantur : ergo Confessarius ejus P. Henricus obedientiæ præcepto ad eam usus, imperavit ut ad suos sensus rediret : cui ipsa stupentibus omnibus paruit, tamquam si libera pollens sensuum facultate, nihil divinitus esset perpessa.

ob extasi redit ad mutum obedientiæ.

E

a *Est in Germania circa extremos B. Coletæ annos inventa ars typographica, nec dubium quin ad Brevaria primum similesque usus quotidiani codices capta sit adhiberi : sed de Manuscriptis quoque intelligi locus potest, quæ ex frequentibus ibidem manuscriptis, et scriptorum multum curantibus, copiose affluebant.* — b *Hæc ipsemet Lucio nomine suo in Vita num. 56.* — c *Sarius lumere adjecit undulata et musica, quod extra vem fuisset : cum certum sit simile nihil a S. Coleta instatum*

CAPUT IV.

Pie erga Christi Passionem affecta, multa Crucis signo prodigia patrat : varias extases patitur : laborantibus miraculose succurrit.

In meditanda Christi passione ejus idea,

Fassa mihi quandoque est ipsa, ab inunde ætate crevisse secum teneræ affectum commiserationis erga Christi patientis memoriam : hunc enim a pia Matre suxerat, Dominicæ passioni devotissime addicta, eamque assueta ruminare animo, verbis recolere. Ergo quocumque versabatur in opere, seu pontes lavaret seu consuendo sarciret, redibat hæc illi cogitatio, et altos sæpe genitus a pectore, ex oculis plerumque uberrimos lacrymas exprimebat. Multoties vero conquestrabat ab alterutra conscriptis sese, et sola conclusa in oratorio indulgebat fletibus planctibusque, dilectissimi sponsi sui tormenta recolens, maxime dictus Veneris, quando ab hora sexta matutina ad horam tridem post meridiem sextam hunc sanctæ meditationi insistebat. Ita testis oculata affirmat : verbis autem nequeo explicare, quanta cum abundantia lacrymarum, et vehementia suspiriorum sacras majoris hebdomadæ ferias transigeret, attentius recolens Christi sui vulnera. Qua occasione ipsam in conventu Bizontino triduanam in extasim raptam vidi, cibi omnisque potus expertem, ac nec voces quidem ullas proferentem. Accidit ibidem, ut quadam sexta feria redemptos post Matutinum e Capitulo Sorores, fremitu dirus, acerbissimus Christi passionis vivacior memoria apprehensione tractatus, viderint squalidam, ac velut a fustibus impiorum quasi ecchymosum tensionibus lividam, vel pertotum ad ipsarum oblectamen prisinæ colori restitutam : quæ mutatæ in hujus arcani conscientiam venerint ad Filias, rursusque eadem se subduxit, ursum recedere in oratorium, ubi dum extra se raptam ita [illegible] usque pernoctavit.

patrocinium ferit sexta et hebdomadæ sanctæ

39 Multis [illegible] Matrem [illegible]

PER PETRINAM EX MS. GAL.

quæ sacra Palestinæ loca viserit.

giis, sudoribus, sanguine suavissimus hominum salvator signavit : præcipue autem Hierosolymitanam urbem et Calvariæ montem, in quo mortem pertulit crucifixus. Hinc quamvis debilis et infirma foret, multaque et magna pericula se offerrent eis adeunda, qui ejusmodi peregrinationem susciperent ; desiderabat tamen ardentissimis votis illuc proficisci, et singula reverenter lustrando, istic suam Deo consecrare vitam, ubi Deus ipse pro salute hominum vitam tanto digniorem posuerat. Neque intra vota stetisset amor, si modo, ut ipsa mihi dixit, vel facultatem ad hoc peragendum sperare a superioribus potuisset, vel viam aliquam ineundæ suæ revelasset Deus ad ejusmodi cogitata effectui mancipanda.

Crucis pulchritudinem magni facit ;

40 Eodem ex affectu procedebat ingens præ aliis omnibus Reliquiis æstimatio particularum, quas, velut ex ipsosanctæ Crucis ligno acceptas, pia fidelium devotio veneratur : has igitur et adipisci optabat vehementer, et adeptas mirabili complectebatur sensu, liquidissimæ consolationis plenissima : cujus maximam excepit copiam, quando ad ipsam crux delata est aurea, *a* vera Crucis portiunculam continens, quam nitra sollicitudine conservavit semper et profundissima veneratur reverentia. Videbant eam Crucem plurimi, nec humanis sed Angelicis manibus fabricatam contendere. P. Henricus e cella ipsam testatus est. Pari reverentia, fiducia, et amore sanctæ Crucis signaculum dexteræ manus modo efformandum, usurpabat Coleta, eximiorum sæpe miraculorum patratrix vivifici hujus signi virtute : inter quæ sub initium reformationis frequentissima fuisse comperi ab iis, qui præsentes adstiterant, beneficia sanitatum, pueris ad eam addictis ac multipliciter ægrotantibus solo Crucis signo collatarum. Imo plusquam centum infantes ante mortuos quam natos hoc modo ad vitam resuscitatos aliqua fuisse, Sororibus conventus Polignaceusis asseveravit bonus Pater Fr. Petrus de Leudresse, ejusdem conventus postmodum Confessarius : prout mihi narrarunt Soror Maria Dorman aliæque Sorores.

a

et Crucis signo mirè patrat.

plus quam 100 pueros sectatos a morte,

laterum dolorem auferens,

41 Similis formulæ a B. Coleta Crucis virtus se exhibuit super devotum quendam et vitæ sanctissimæ Fratrem, Theobaldum nomine : qui annorum quindecim spatio nimio laterum dolore angustiatus, nec erigere se commode nec vertere potuit, usquedum beata Mater (quæ multum utebatur illius opera et ad dissitum procul hominum mittere eum decreverat, promovendæ reformationis caussa) signavit eum, et viva fide plena dixit : Vade, et proficiscere nihil hæsitans : ex nunc enim plene sanus eris. Qui suo nobis ore confessus est, quod ex illo momento temporis nullum prorsus dolorem senserit. Eadem, cum aliquando a negotiis pro Religione susceptis rediens ad conventum, fluvio cuidam appropinquasset, et nullam illius transeundi facultatem aut ponte aut navigio invenisset ; fiduciam suam erexit in Deum, ipsaque aquas Cruce signante, adhærantesque et præeunte, transiverunt omnes, qui erant in comitatu, flumen prædictum pedites equitesve. Quod tututa alii, qui pene sequebantur equites, et ad eumdem accedentes locum, quo B. Coleta cum suis transierat, ad navem laddandi discrant : si hypocritæ ali adeo feliciter hac transivere, quidni nos quoque transituros speremus? Eoque dicto, laxant frena equis, et pariter omnes aquis hausti periere, præsente ipsius B. Coletæ cognata, a qua rem hanc narrari et confirmari audivi. Ipsa ego aliquando intortum, cum similiter ab uno ad alium conventum iter faceret Coleta, et curru in foveam aquis plenam provoluto, Sororum una amisit e cornu monocerotis frustum, quod magni faciebat Beata, ipsique diligenter asservandum commiserat : sed illa pro Matris confisa meritis et Crucis efformatione signata, foveam audacter ingressa est ; nec minus feliciter recuperavit amissum, lætaque remeavit ad currum, toto sicca corpore, nisi quod extremæ pedum plantæ medicissime maderent.

iterum in aquis amissum recuperans.

42 Revertor ad beatæ Matris nostræ raptus, quos tam frequenter ego Soror Petrina vidi, ut numerum eorum aut rationem inire nequeam : memini autem, quod eam ita alienatam a sensibus, cum eadem uno curru vecta per campos, sinu meo exceperim sustinuerimque toto, quo raptus ipse duravit, tempore : qui ei fere toties recurrebat, quoties ad Corporis Sanguinisque Dominici mysteria participanda accessisset : erga quæ incredibili amore æstuantem in eorumdem receptione, audivi nec gemitus nec clamores habuisse in potestate, ipsasque ossium ac nervorum compages tanquam dissilientes concrepare audiens, deinde vidi extaticam remanere a Laudibus post Matutinum recitatis usque in primam diem. Etenim propter occupationes, quibus distinebatur innumeras statim a decantato Matutino Officio ad sacrum epulum accedebat : quod aliquando per integrum annum quotidie ipsam scio fecisse, idque cum omni interna animi et externa corporis reverentia, quam testabatur tertio in terram prosterneus sese, et sicut ex P. Henrico audivi sæpius, summa mentis dimissione dicens : Deus meus et creator meus, et judex meus.

Crebras raptus patitur,

maxime post Communionem ;

43 Aliquando labeculas delictorum suorum aperiebat confitens Sacerdoti in Surregiensi conventu, cum subito extra se rapta destitit Confessarium, sic ut mortuam ratus, ad valvas monasterii properaret, mortem bonæ Matris nuntiaturus. Convolant Sorores acritæ undique, et earum una consilii inops unum pedis digitum vehementius admordit, immobili semper et nihil sentiente Coleta ; licet vestigia dentium diu in carne hærerent, distincteque viderentur. Alias cum successuro S. Petri ad Vincula festo consuetas Vigilias præmitteret Ecclesia, a primo campanæ ad Vesperas vocantis pulsu, ad dimidiam usque hebdomadem extra se rapta perduravit, tandemque ad se reversa dixit : Hæc est hora, qua reclusorium meum egressa sum. Hac in extasi mutabatur pluries color ejus : ad se vero revertens gemebat, plorabat plangebatque : nec tunc tantum, sed quoties mente ad superos rapta reddebatur sibi : postquam scilicet manus ei pedesque frigida abluissent Sorores, singulis prope vicibus eam pro mortua reputantes. Hinc vice quadam eadem Sorores in suo errore persistentes, expertum advocarunt medicum, D. Henricum Pirotel, qui eam sic extaticam contemplatus admiratusque in genua concidit, et O vos felices, inquit, Sorores, quæ talem inter vos habetis Matrem! nec plura : redivit illa post paullum ad se, et sicut divino amore tota atque ingenti zelo succensa æstuabat, cœpit continuo nonnulla, quæ viderat senseratque enarrare (velut nescia quid fleeret) atque hoc imprimis, quod B. Annam cum dilectissima filia conspexisset per omnia cœlestis curiæ subsellia discurrere, atque ab omnibus Sanctis emendicare favores, sui Ordinis Sanctimonialibus impertiendos : quo eodem in fervore ipsam sic Sorores seorsim singulas alloquentem audivi : Tu Soror N. hanc virtutem a Deo postulas ; tu N. istam : vos NN. illas et illas : eccum vobis accipite, quæ postulatis. Et hæc præsente avunculo meo P. Henrico, Confessario Beatæ.

alias inter confitendum,

et festo Vinculorum S. Petri,

medico admirante,

quando B. Annam vidit.

44 Adfuit idem illius Confessarius, quando ad inchoatum Aussonense monasterium proficiscens B. Coleta, in nonnullarum Sororum e conventu Bizontinensi assumptarum comitatu (ut mihi retulit earum una Mater nostra Agnes de Vaulx) insidebat asello, extraque se rapta videbatur omnibus, erecta

item in itinere Auxonium versus,

in

A in cœlum facie mirabiliter refulgere : uti et qui justa gradiebatur P. Henricus, erectis etiam ipse in cœlos luminibus. Fuit autem res ea maximo omnibus intuentibus solatio, et passim ex campis accurrebant rustici, ac summa animi devotione prostrati in terram magnæ felicitatis loco ducebant, si vel extremam vestimentorum oram potuissent attingere. Vehebatur interim ipsa omnia quæ gerebantur ignara, usque dum ad Dolensem urbem appropinquantes, hospitium accepere in exigua domo, ante conventum Fratrum Minorum constituta : qui scientes adventum ejus adeo sunt lætati, ut processionaliter egressi obviam, cum canticis et hymnis eam excepereint, deduxerintque in ecclesiam : in qua dum cœlestibus illius colloquiis fruituros se existimant, rapitur Coleta rursus in extasim, unde ad se reversam, ac divino penitus amore incensam instantius rogant, ut secum ad Capitulum velit accedere. Paret illa obsequiturque rogantibus, et Capituli locum ingressa, cum eodem, quo sociata advenerat, Sororum ac P. Henrici comitatu, assedit in medio, et dicere exorsa ita ferventer de status Religiosi nobilitate, Evangelica paupertate, omnimoda perfectione verba fecit; ut cum omnium corda in Dei amorem accensa raperet, etiam ipsa abriperetur a sensibus. Post quæ restituta sibi valedicit Fratribus, et eorum precibus se suasque commendans, hospitium repetit. Resumitur postero die iter, iterumque Matrem Filiæ extaticam contemplantur, donec Auxonam deventum est, ubi conventus struebatur. Hic vero ad præsentiam illius multæ personæ conditione et pietate spectabiles, ut Soror Agnes prædicta referebat, testatæ sunt; visos a se dæmones figura horribiles, iracundia rabidos, seque invicem discerpentes, dum e loco illo se pulsos fugere unanam clamore vociterarentur. Quæ omnia ut essent testatiora, etiam aliæ subscripsere in hunc modum.

quando prope Dolam excepta a Fratribus,

et se ad eos habuit,

B

et a monachis adventum ejus horruerunt.

Ego Soror Guihelma, Abbatissa indigna Conventus S. Claræ Hisdini, testor audivisse a Sorore Agnete de Vaulx, quæ modo relata sunt : idemque mecum faciunt Soror, *b* Maria Estocquette, Soror Agnes Tinghiere, Soror Margareta etc.

b

45 Fuit insuper in extasim rapta Coleta in Hisdiniensi Conventu, quodam die Veneris sancto a Vesperis usque ad Matutinum, ad quod post redditos sibi sensus festinans, tam suavem, tam gratum a se emittebat odorem, ut qui expertus non sit, animo capere possit nemo, nedum verbis explicare. Et implebat hæc odoris gratissimi fragrantia non modo ipsum, ad quem venerat chorum, sed conventum quoque universum; interim dum inter matutinale Officium miro effervescens devotionis incendio tota resolvebatur in lacrymas. Absoluto Officio ad oratorium sese recepit, ubi usque ad Vesperas diei subsequentis reclusa, in contemplatione Passionis Christi defixa perseveravit : quæ autem tunc passa sit, et quanta divinorum mysteriorum cognitione donata divinitus a Sponso, cum nos studio celare voluerit ipsa, non possumus enarrare. Alias in festo sanctissimæ Trinitatis, eodem in conventu simulem passa raptum, tribulationes nonnullas pusillo gregi suo superventuras cognovit; unde incredibilem dolorem hauriens toto triduo vacavit lacrymis, afflictaque ad festum usque Corporis Christi remansit; quando denuo erepta sensibus eam accepit consolationem, quæ externis etiam ipsa se prodebat, toto ejus vultu atque in omni ejus actione notabilis.

aliàs extatica miro omnes odore perfundit,

C

et omnibus ea adversa cognovit.

46 Admisit aliquando ad Religionem puellam, Sororibus omnibus, quæ minus idoneam existimabant, improbantibus factum : cognoverat enim quod virgo illa, si remansset ad seculum, certissime adiret salutis æternæ amittendæ periculum. Cum igitur illa suæ Professionis vota nuncupasset, Deum soli-

Admittit Virginem quam mox in crudi. damnandam,

cite rogavit Coleta, ut sibi dignanter revelaret, quanto tempore Religiosa hæc nova esset in ejus gratia permansura : et voce sibi respondentis audivit, tamdiu perseveraturam in gratia, quamdiu per inobedientiam non deliquisset. Multi post hæc labuntur anni incidit in morbum letalem misella, et loquendi subito destituitur facultate. Accurrit Confessarius : sed velut in re desperata recedens, multum angebatur, quod nullam pauperculæ ferre opem valeret. Ergo recurritur ad B. Coletam, tum in eo conventu præsentem, quæ festina advolans ad infirmariam, ter nomine suo appellatæ, Maria, inquit, mihi loquere. Et ecce convertitur ad Christi ancillam moribunda, fari expedite incipit, omnem suam vitam enarrat, salutiferam de peccatis instituit Confessionem, eaque peracta ad agonem reducitur; B. Coleta super ipsam prostrata, oranteque cum lacrymis, ac Dei auxilium invocante, usque dum animam reddens expirasset. Tum vero in Domino exhilarata Coleta coram omnibus assurgens : Eia, inquit, Soror nostra magnis erepta cruciatibus, salutis semitas secura perambulat.

D

PER PETRINAM EX MS. GAL.

et morituræ constanter assistit,

47 Aderam et ego in conventu quodam, cum alia Soror ibidem infirma et a medicis judicata esset contagioso morbo laborare, ideoque a convictu et communi Sororum habitatione segregata, jussa fuisset in vicinam conventui domunculam curationis caussa migrare. Mansit ibi spatio anni unius : quo evoluto, accedens eodem B. Coleta, et de infirma publice verba faciens, intellexit extra conventum a ceteris sequestratam vivere propter contagionis periculum. Sensit moveri pietatis viscera pientissima Mater : igitur ad domunculam festina abiit, effusisque in lacrymas, et Matri ad genua procidenti, ut ego ac plures aliæ mecum conspeximus, bono esse jubet animo, et acceptam aquæ lagunculam ori infirmæ admovens, non prius removit quam exhausta foret. Mox integra sanitas miseræ rediit, ad quam Coleta conversa, dixit : Tolle grabatum tuum, atque ad conventum revertere : quod illa Deum laudans atque magnificans fecit, nobis omnibus simili cum affectu subsequentibus.

E

contagio e morbo labo-rantem sanat,

48 Hesdinium veniebat B. Coleta, conventum istic fundatura: quando ex curru prolapsa six afflixit brachium, ut ossa sede sua emota, nulli usui habile relinquerent, et magnos Beatæ cruciatus adferrent. Interim eidem se spectabilem offert piæ memoriæ P. Joannes Pinet, qui olim reclusæ a Confessionibus fuerat, in conventu Hesdinensi religiose defunctus : et quid tamdiu, inquit, ad me cessas converti? Sanassem utique jam pridem te : atque eo dicto persanatum reliquit. Mirabantur Sorores factum insperatum, pia Mater videlicet Agnes de Vaulx, Soror Maria Lorman, et ego Soror Petrina de Balma, et filiali affectu motæ, instanter postulavimus edoceri, unde tam subita mutatio esset, aut quis loco suo restituisset brachium : quibus illa : Bonus meus Pater Joannes Pinet sua me visitatione dignatus simul mihi reddidit sanitatem, simul et increpuit desidiam meam, qua tanto tempore obliviosa distuli illius auxilium implorare.

lo fractum Beatæ brachium,

F

restituit apparens et Confessarius suus :

49 Ad Vivariensem conventum in Sabaudia profectæ Sorores, quarum una ego Soror Petrina, comitabamur B. Coletam, et qui ei adhærebat fideliter P. Henricum : quando transeundum fuit haud procul a cœnobio Virginum ex Ordine S. Dominici Religiosarum, quæ nostro adventu cognito, cum obviam processissent, et omnibus sancta Mater pium pacis osculum impertiretur, longius restitit earum una propter verecundiam lepræ, qua erat inquinata; invitat nihilominus ad se Coleta, instat Confessarius hortaturque ut adeat nihil reverita : quod illa dum facit, et osculum suscipit, plenam recipit sanitatem,

lo prout oratio Coletæ mandatur.

A PER PETRINAM EX MS. GAL.

penitusque mundata revertitur cum Sororibus, divinam in Sancta sua potestatem collaudans. Hæc meis ipsa oculis vidi : nec tamen minori fide credo ac testor verum esse, quod alia scivi ratione : videlicet Abbatem Corbeyensem, cujus superius facta mentio est, eidem apparuisse septimo e post obitum suum anno, multa cum veneratione et horrendo strepitu catenarum : quem totis artubus contremiscens Coleta, abscedere a se jussit. Item quod omnes Sorores ubicunque morientes, eidem consueverint apparere, ut ipsa ex P. Henrico audivi sæpissime.

apparet ei Abbas Corbeiensis.

C

Crux B. Coletæ e cælo allata.

Guillelma Abbatissa Hesdinensis.

a Hanc descripsit Abbatissa in hunc modum ex litteris Claræ Pagæ Abbatissæ Vesontionensis anno 1623 datis. Aurea est, atque ex una parte foraminosa. Christum habet quatuor clavis fixum, ornant eam ad quatuor angulos gemmæ quatuor, et in singulis ejus extremitatibus singuli lapides pretiosi, quantum vero gemmam habet inferne pendulam, servaturque in bursula holoserica violacea auro picta. Scribit autem Soror Elisabetha Bavaca, cum se Avenionem vepres cœrcatum et occultatum, ibidemque reliquisse, cum inde migraret. — b Eadem scilicet quibus cognitibus libellus hic primum conscriptus dicitur, in Instrumento authentico in Prologum anni 92. Abbatissa credit Guidelmam primam Hesdinii Abbatissam institutam perexcussit igitur ut eo venere, aut illud interpolatis vocibus recumpsisset, ab anno circiter 1611 a tra Coll, quo annos nata 65, productum Instrumentum cuiusvis regendo præfecta anno ætatis 19 quod nemo diverit. — c Humanum tamen ne hinc a lateris potius Coletæ, alumnæ sua suffragio miserabili illa spectra evitare permissos.

CAPUT V.

B *Orationis et Pœnitentiæ fervor : cognitio absentium : et beneficia variis impensa.*

Interim tam profunda ejus humilitas erat, ut fidem cogitatus humani transcendat, quomodo ad eam potuerit femina aliqua pervenire, cui tam singulares concedebantur divini favoris prærogativæ. Fidem etiam superabat inexhausta illius caritas, præterquam apud nos, quæ cramus experte. His virtutibus juge orandi studium accedebat, cui angelico potius quam humano vacabat fervore. Ipsa ego diebus ac noctibus deprecantem audivi, et misericordiam peccatoribus, purgantibus animabus, ac suæ Religioni postulantem. Audivi sæpissime per noctes integras lacrymantem ejulantemque ante pedes Crucifixi, hanc ei commoditatem indulgente somno, quem vel nullum vel exiguum capiebat. Equidem sæpe cum illa ex uno in alium conventum profecta sum : frequenter autem accidebat, ut nec aliasque ab itinere fessas culatum diuitteret ad quietem ; ipsa autem totas pervigilans noctes, orationes cum lacrymis funderet ad Deum : quas inter aliquando multa flentem gemeutemque audivi dicere ad Crucifixum : Quis es tu, Domine, et quæ sum ego! Tales autem cum ejus essent orationes, efficax es quoque necesse est eas apud Deum fuisse, quod signanter in conventu Lesignanensi patuit : ubi cum panis defleeret, ad P. Fr. Petrum d'Aisi dixit Coleta : Vade, teque ad mendicandum panem accingo. At bonus frater : Dies, inquit, festivus est Mater ergo tu hinc, nos inde oremus, ut alia nobis via prospiciat Deus. Acquievit Mater ; oratioui incumbitur, successu tam bono, ut mox ante conventum apparuerit currus omnibus re onustus rebus, quæ necessitati ancillarum Dei conducerent : et ne dubitari posset a quo mitteretur, mox ut sublata fuere onera, disparuit currus, sicut ipsa mihi Coleta narravit.

B. Coletæ virtutes exiuntur,

et orationis fervor,

qua necessaria victus subsidia impetrat,

varius ejus victus

31 Eadem ego Soror Petrina testor, beatam Matrem Coletam mirae et magnæ fuisse per omnem vitam austeritatis, adeoque parce comedere solitam, ut multum videretur absumpsisse, cum panis absumpti quantitas unius ovi magnitudinem aequaret. Pulmentum vero vix gustabat ullum, sed appositum sibi, pro insigni sua erga pauperes caritate, plerumque jubebat in eleemosynam. Erga corpus rigida, sic facilis in Sorores, deferebatur eas liberaliter habere, et semel in die permittebat picnam sumere refectionem ; ne continuis jejuniis adeo corpus exte-

D *et vestium rigor.*

nuaretur, ut spiritus nequiret noctu diuque divino servitio incessanter vacare, justa nostræ vocationis et Religionis modum. Ad focum pellendi frigoris caussa viva est Coleta accedere numquam : lectulus ei strameneus saccus in angulum oratorii retrusus, jacebat, nulla alia supellectile instructus, quam stragula unica pauperrimaque. Habitus porro obsoletus semper, et ab aliis Sororibus prægestatus. Scio præterea B. Coletam circulo ferreo tamdiu usam, donec virginali ejus carne super eumdem accrescente, bonus P. Henricus, periculo gravi quod incurrebat commotus, deponere illum obedientiæ præcepto adactam coegit. Hunc autem cum illa, mandato Confessarii morem gestura, conatur exuere ; tanta vi opus fuit, ut adhærescentis carnis pars non modica ferrum sequeretur, sicut crebro mihi P. Henricus narravit : ego vero circulum ipsum et vidi sæpius et meis manibus contrectavi.

circulo ferreo alvum

32 Idem testari possum de annulo, quo S. Joannes Evangelista ipsam desponsavit Christo, prout tum ego aliæque plures Sorores intelleximus ex P. Henrico ejus Confessario, et P. Petro de Remis, qui eumdem annulum Romam pertulerat. Adfuit etiam B. Coletæ, cum Fr. Francisco Claret, uni ex Confessariis suis, narraret de arboribus, quæ Corbeiæ ante reclusorium suum subito excreverant ; et de loco in locum pro arbitrio transterebantur : ac nominatim de ea, cujus folia malogranatorum foliis erant similia. Similiter asseruit mihi bona Soror Maria Dorman Abbatissa, dixisse sibi Dominam Marchionissam de Brisay, quod oculis suis conspexisset arborem super nudo lapide in fenestra reclusorii prædicti enatam.

Annulo per S. Joannem Evang. despon dendæ.

E

Arbores ante cellam enatæ.

33 Dixit etiam mihi Soror Agnes de Vise-melle, adfuisse se in Conventu Viviacensi quando gloriosa Mater alloeuta est Sabaudiæ Ducem, et fratrem Excellentissimi Domini Marchiæ, in Antipapam electum, præsentibus solis P. Henrico et P. Petro de Remis : modus autem, quo Deus ipsam coegit hoc facere et Duci suadere, ut oblatum contra leges Pontificatum recusaret, hic fuit ; quod quamdiu divinæ detrectavit obedire voluntati, excusans prædictis Patribus vilitatem suam, et conditionem minime idoneam ad alloquium tanti Principis in re tam gravi, non potuit Dominici Corporis communione, ea, qua solebat, ratione perfrui : quare, animantibus ipsam jam dictis Patribus, consensit tandem impellenti se interius numini, et mox commodissime potuit sacram Hostiam sumere atque transmittere, ut alias solebat. Ergo manifeste intelligens, a Deo esse quod facere compellebatur, intrepide ipsum de voluntate Dei, Ecclesiam suam sciudi nolentis, admonuit : frustra tamen, admisit enim antipapatum in consilio pertinax, eumque triennio usurpavit ; ac tandem melioribus consilis parens, deposuit. Cum autem eum admitteret, rem totam in spiritu edocta Coleta, præsentibus tum forte Sororibus dixit : Hac hora in electionem suam Antipapa consensit cum gravi Ecclesiæ sanctæ præjudicio.

Legitur divinitus,

a

Avenione Sabaudiæ ducem, ut antipapatum admittat :

F

34 Vivebam ego in Bizontinensi conventu quando recepta ibidem a B. Coleta ad Ordinem nostrum fuit Comitissa Valentinensis, cum egregio fervoris et devotionis exemplo. Diu illa seipsam ante ingressum probaverat : cum autem ad nos ventura esset, eaque res pessime haberet dæmonem, hujus artibus effectum est, ut Comitissæ equi omnes subita correpti torpedine, nec pedem quidem promovere possent ad iter. Mittit igitur desolata, qui rem B. Coletæ nuntiet, ab ejusque precibus poscat remedium. Redeunte nuntio, sanitas et motus equis redit, et Vesontionem iter instituit Comitissa, ubi in numerum Religiosarum admissa eximios fecit in virtute progres-

Comitissa Valentinensis ad Ordinem recepta.

su-

A sus ; insipido plerumque pane ad victum et pauperrimo vestitu ad indumentum utens, cum ingenti animi sui gaudio, velut præsentiens non diuturnum futurum suum inter mortales incolatum : exiguo enim superstes tempore, ab his ad immortales abiit : de cujus felici transitu me audiente loquens omnibus P. Henricus edixit, nemo pro ejus anima preces funderet, quam receptam in cœlis divina revelatione aiebat se didicisse.

Vitus sancta cita.

Abductum a monialibus filium.

55 Testor insuper ibidem me fuisse quando filiam cujusdam, Hannequin dicti, B. Coleta adscivit in numerum Filiarum suarum : sed Pater immoderato filiæ victus amore, reddi eam sibi paullo post voluit, quod non sine doloris sensu magno, turbarum vitandarum caussa, pia Mater fecit. Accinxit tamen ad orationem sese, lugens coram Deo amissam filiam ; quoniam pertinacia Patris eo devenerat, ut fixum haberet deliberatumque, impositam equo extra natale solum deportare, ne qua spes eidem superesset unquam ad cœnobium remeandi. Sed ecce ingresso iter cum filia Patri equus, alias robustus ac fortis, tertio corruit allisus ad terram : ac demum, nihil ipso de mala voluntate remittente, velut exarescens ad omnem deinceps usum factus est inidoneus. Hic errorem suum Pater agnoscere, ad Coletam redire, offerre cum lacrymis filiam suam : cui benigne receptæ Stephanettæ nomen pia Mater imposuit. Patrem autem multis variisque phantasmatis ludificari a dæmone ultor Deus permisit, cui cum videretur sibi Crucifixum loqui, venit is ad B. Coletam, dictum sibi ab eodem affirmans, Fratres Sororesque omnes gravissimis tentationibus inquietari. Vehementer ea denuntiatio affligere potuisset bonam Matrem, nisi ad remedium orationis conversa, intellexisset omnes omnino in Dei amicitia gratique consistere, iisque Dominum quibuscumque in periculis auxilium tuitionemque spondere. Obiit post hæc dictus Hannequinus, et beatæ Matri horribili forma apparuit, immanem ululatum fragoremque ciens, cum ingenti Coletæ omniumque Sororum præsentium consternatione : sicut audivi ex Sororibus multis, quæ ex Vivianensi conventu ad Bizantinum transierant.

B

Male coactus Petri restituit.

Ipsa omnes suos in gratia Dei esse intelligit.

56 Sæpe ego curiosius intuens, et fixis oculis vultum B. Coletæ considerans, observavi illius dentes velut combustos videri, ob ingentes quos patiebatur dolores : similiter et pedes crebro deprehendi eum habere colorem, quem testi haberent. Et vere tantos in iis sustinebat ardores, ut refrigerandis frequenter gelidam aquam posceret. Fr. Joannes Croquoison, diu Hisdinii commoratus, narravit mihi, quod sibi, ad B. Coletam in Burgundiæ partibus agentem profecto, ipsa aperuerit, Sororem Catharinam Annette Gandensem Hisdinii obiisse, sibique apparendo schedulam porrexisse his verbis notatam : Ora pro me, Mater, quia mortua sum : quod verum fuisse postea compertum est. Testis erat Conversionis S. Pauli et sedebat in cella Christi ancilla, quando diabolus ejus successibus invidens, ipsam terræ affixit subjecta sede, quam et procul dejecit, et uno e pedibus contracto corrupit. Ita assidentem homi Matrem, dum admirabunda conspicio, arripit ab illa mihi dici : Vaden, Soror, quid mihi diabolus fecerit ? Sæpius in hunc modum molestus mihi est.

Miros dolores patitur :

C

obitum Sororis unius cognovit :

Petrum a dæmone ultum restituit.

57 Eadem mihi narrando retulit accidisse sibi, ut in Auxonensi conventu nobilem pulsaret alicujus obsequii necessarii caussa : accurrit ad sonitum, tum forte vino hauriendo intenta Soror Joanna Rabardelle, oblita vini decurrentis fluxum sistere, epistomio, quod manu tenebat, in syphonem immisso. Itaque vacuum deinceps vas totum invenens, recurrit ad Matrem, ploratque ob culpam pariter et jacturam : sed, Revertere, inquit mœrenti Mater, et denuo vide quomodo se habeat. Dictu mirabile ! Vas funditus vacuum, plenum vino sapidissimo reperit obediens Soror : cujus proinde virtuti miraculum Coleta, ipsa beatæ Matris meritis tribuebat. Quo tempore Mussiponti in Lotharingia extruebatur S. Claræ monasterium, parietes duo collabentes oppresserunt P. Joannem Deschaux, spectando intentum operi : sed illæsus ille inter ruinas permansit, precibus B. Coletæ fretus totam in Hisdiniensi conventu, eo, quo gerebatur modo temporeque, vidensis) feliciter protectus : quem si ibidem fuisset extinctus, in certissimo salutis æternæ periculo fuisse deprehendendum, ipsamet postmodum Fr. Francisco Claret affirmavit.

D

PER PETRINAM EX MS. GAL. *servat ruina oppressum,*

58 Invaserat me in conventu Polygniacensi constitutam gravissimus brachii unius dolor, somnum omnem, et sumendi cibi eripiens facultatem ; cujus caussa brachium obvolutum pannis atque ex fascia pendulum per quindecim omnino dies circumtuli : donec doloris acerbitate victa, ad beatam Matrem festinanter accurri, tum forte istuc introgressam. Huic dum pedes abluo, non sine acutissimi doloris sensu, illa ex vultu intelligens male mihi esse, quærit ecquid mihi molestum sit. Brachium, respondi ego, pessime affectum. Tum Mater : Depone isthæc ocyus omnia, et sana eris. Deposui, et ecce momento sana, nullum prorsus cruciatum sensi. Alias in conventu Hisdiniensi gravi laborans infirmitate, simili beneficio ab ea sanitatem recepi, ut enim me infirmam vidit : Vade, inquit, Petrina, decumbe in loco ubi ego decubui. Ivi, decubui : subsequitur mox ipsa, atque ut ad mea redeam jubet, munusque obeam Secretariæ, et lectum mihi sternam in dormitorio. Nec pluribus opus fuit : ad ea verba continuo sana valensque surrexi.

Petrum male affectum brachium,

E

ad in aliam curat infirmitatem :

59 Fungebatur Abbatissæ munere in Polygniacensi *b* conventu, quando a mensa surgens et ad Sororem Claram Laheur conversa : Quid diceres, inquit, si nobiscum ad mensam assidentes novem Abbatissas habuissemus ? Eam interrogationem haustæ divinitus scientiæ munxam fuisse declaravit eventus, quamvis plures accumbentium tum adhuc novitiæ essent : omnes enim novem successu temporis ad Prælaturam assumptæ fuerunt, et prima quidem Soror Clara Abbatissa Vivianensis in Sabaudia fuit ; secunda, Soror Joanna Leon Sanguer conventum rexit Auxonensem, tertia, Soror Maria Dorman Hisdinii præfuit ; quarta Soror Agnes Wise nelle Surregiensium Abbatissa est constituta ; quinta Soror Stephana du Tarte, Vivianensi prælecta est cœnobio ; sexta Soror Maria du Dois, trium successive conventuum moderatrix fuit ; septima Soror Joanna de Corbeia, Gnepsanum monasterium gubernavit ; octava Soror Maria Herenguier Molinensibus in Borbonio Sororibus præfuit ; nona denique Huguetta du Tarte monasterium rexit Hisdiniense.

b

Simulaccum venerabilem novem Abbatissas futuras prædicit.

F

60 Miserat nos solicita Mater, ut e conventu Auxoniensi, ad Bizontinum, in quo tunc morabatur ipsa, quinque vel sex Sorores adduceremus : dum parant discessum illæ, moritur una, Soror Joanna de Jon nominata : reliquæ nobiscum venerunt ad Matrem, una cum P. Henrico, eique prædictæ Sororis obitum nuntiamus, delinctæ animam illius precibus commendantes. At Coleta : Novi, inquit, et prius novi, quam mihi mortuam nuntiaretis : etenim ad me venens tertioque compellans : Mater, ait, Mater, Mater : ecce venio ad imperium tuum. Ego vero aliam esse rata silentium imposui : sed conversa perfectissime quænam esset cognovi, quamvis supra nivem candida appareret. Amabat summopere pia Mater tabellam eburneam, in qua Dominicæ Passionis erant depicta mysteria, hanc cum ipsam ruptamque per medium mœrens Coleta P. Henrico commendavit.

Accersita Soror, B. Coleta apparet mortuæ.

Tabellam fractam integram et Deus restituit :

A commendavit, ut curaret reficiendam. Suscipit ille, quod petierat Beata curaturum se, disruptamque secum tabellam auferens, cum forte rupturæ modum vellet inspicere curiosius, et tabellam eo fine retexisset, solidam illam et integerrimam reperit, nullo rupturæ cujusquam apparente vestigio : prout mihi sancte affirmavit is, inter cujus manus miraculum accidit, P. Henricus. Dixit mihi Soror Joanna la Sorre, quod cum ex altera manuum male affecta ingentes et continuos pateretur cruciatus, qui eam quietis omnis faciebant expertem, remediis aliis frustra adhibitis, Christi ancillam Coletam rogaverit, ut vel signum Crucis super partem ægram efformaret : at illa tam magnificam Sororis de se opinionem non sustinens, velut indignabunda supplicantem repulit, manu in alterius manum injecta, quo eo attractu subito ei esse sanitatem meritoque admirata.

PER PETRINAM EX MS. GAL.

manus ægra ejus ad tactu curata.

a Agit de hac re Petrus ipse in Vita num. 112 : sed dissimulato negotio, ea suscipiendo consensum exhiberi videndebat Deus, impedicus ne aliter cum pudicitia virginum Beatum posset tempore. b Quibus mendax istæ Relationes info morit ex MSS. memoriis Abbatissarum exponit fol. 30. In hoc erat ut in oratione mentali subdimera non secus ac nihil. Sed meditandæ Vitæ ac Passionis Dominicæ et sui abnegationi insisterent : verba fuerint obsoa tes divinas reverenter tractarent. Itaque cum infantile Jesu imaginem Sororum una Indidonda gestaret, puellam manu arreptam adduxit ad imaginem tabella pulcre ut ei injungeret prementibus diu quidnam faciendo. Hanc autem imaginem Sorores deinde pro erant cupiæ celatim loci externorum colloquiis destinati, ut ejus aspectus admoneret ingredientes, parce et circumspecte verba ab. c Hujus prodigiosæ accessionis refert Abbatissarum fol. 130, quod eadem hac ex familia Ducis Burgundiæ, exhortationibus fodelis ad amplectendam S. Francisci legislam inducta, præcederit, quodammodo interetur ut vel compte quamplurimum effici non tamen quando septennium illud emeo ubicunque, quo decimo per annos 20 Sororibus ministrare, hoc testatus est.

Docet mentis humilitatem, et rerum sacrarum rectitudinem.

B

mutam pio conatu ejaculationem præcidit.

CAPUT VI.

Devotio erga Eucharistiam, morbi graves, rerum occultarum scientia.

Maximo rerum plenitudine Missam audit,

Quod gloriosa Christi famula Coleta erga augustissimum Eucharistiæ Sacramentum semper fuerit devotissima, vidi ego et audivi multoties. Certe sacrificio Missæ interesse nunquam absque copiosa effusione lacrymarum profundique suspiriis : imbebat autem Missam quotidie, sive in conventibus esset sive extra eos iter faceret, idque ut majori fieret animi puritate, minimas quasque labeculas humili et frequenti expurgabat Confessione. Lectabatur autem tum vel maxime, cum absque arbitris solitaria divinis poterat interesse mysteriis, et Sacerdotem ad aram facientem spectare : cupiebat enim Sorore suas non pervenire in earum gratiarum notitiam, quas eo tempore recipiebat a Deo, potissimum sub elevationem sanctissimi Corporis Sanguinisque Dominici, quando tanti erant gemitus ejus lacrymæque tam uberes, ut intuentium cunctis summum moverent commiserationis affectum. Nec mirum, qui undequidem (ut testes mihi nominatim fuere P. Henricus et Fr. Franciscus Claret) Spectaculum sub Sacramentali specie latens colorans, cruciatus supremæ corporeæ cernit propter mysterii intuebatur visibilem, inde pectus tanto ardore forebatur in Deum, ut ebriosa in extasim raptus, sensu motuque privatum corpus subcellinet relinquerit.

C

Christum sæpe præsentem videbat.

62 Quin etiam ex P. Petro de Osinco, et Fr. Theobaldo intellexi, quod ad elevationem sacratissimæ Hostiæ consecratæ celebrantium cognitas haberet Coleta, quæ si forte gravioris culpæ reatu tenebantur obstricta, ejusmodi medius utebatur illâ, ut et reus animam caperet corrigendi sui, et adstantes agi aliquid arcanum cognoscerent; neutri tamen intelligerent, unde ejusmodi scientiam ipsa acciperet. Scio autem, quod omnis conditionis homines accedere cuperent, ut eam in hoc adorandi Deum sacramento intuerentur, et gementem suspirantemque audirent : sed nolebat ipsa hoc permittere nisi personis admodum spiritualibus et familiaribus sibi. Quare qui desiderii sui effectum consequi a volente non poterant, occupabant latebras, unde etiam nolentem pie curiosi observarent : quæ tamen latebræ ipsimet, diviniori lumine arcana quæhibet cognoscenti, minime erant occultæ. Quare sæpissime declaravit Fr. Franciscus Claret et Fr. Joannes Millon, displicere sibi quod aliqui se absconderent, ut furtim et curiose ipsam viderent lacrymantem. Aiebat enim, non esse in sua potestate lacrymas, seu sola sive in aliorum præsentia esset, quoties cœlestis Regis considerabat majestatem. Quis autem illius esset affectus, quam stupenda signa in ipsa notarentur, cum divini epuli fiebat particeps, nulla sufficit oratio explicare, extra se rapi eam ordinarium erat : et durabat raptus usque ad prandii tempus, plerumque sæpe ad vesperam usque, et diutius quandoque.

D

Queritur se observari a curiosis.

63 Quod attinet ad morbos et cruciatus gravissimos, quos patientissime pertulit quamdiu cum ipsa versata sum, quosque mihi omnes familiariter retulit; eorum unus, nec minimus erat, inflatio quædam totius corporis, quæ modo accrescens decrescensque, modo eodem in statu consistens, dolorem ei causabat non modicum : gratum tamen et amabilem sibi respectu illius, qui tam dira tam immania pro nobis innocens passus est : cujus etiam indulgentia factum est, ut quandoque a morbis suis miraculo relevarentur. Audivi enim a P. Henrico, quod ab alloquio Summi Pontificis revertens Coleta, per iter in gravissimum incilerit morbum, sic ut letalem rata, ad mortem pie obeundam se præpararet : quippe caloris nimii vehementia retracta in fauces lingua, formandæ vocis amiserat facultatem, ipsique pene respirationi omnem præcluserat viam. Adstabant ad lectum itineris comites, cum P. Henrico et nobili Domina de Buisay, et proximum ejus e vita aperientes excessum mœrorem lacrymis testabantur : quando egregia specie Domicella adfuit, eximiæ præter solitum candore spectabilis, et virginis ætatæ præseferens vultum : ea geminum postulat ovum, oblatumque una accipiens manu, altera os Coletæ aperiens, contractam linguam digitis retrahit in statum suum; eoque facto, infirmam amplexa evanescentia disparuit, et mox cum ipsa omnia tam periculosæ infirmitatis symptomata. Neque dubitavit ipsa vel P. Henricus (ex cujus utriusque ore rem habui) quin B. Virgo Maria fuisset subitæ illius sanitatis largitrix.

Per petuam corporis inflationem laborat.

E

ex letali febre a Deipara sanatur.

64 Similiter ad mortem alias tendere videbatur Vezationensi in conventu ægra decumbens; itaque extrema sumit commendare Deo solicite incœpit : vidit autem subdata in extasim ante Dominum suo in throno considentem, provolutam ad pedes sanctissimam Virginem una cum sancta Maria Magdalena sanctaque Clara suppliciter postulare, suo ut concreto tandem jungeretur Coleta, et laboribus ejus finis super modum imponeretur : sed flexis ex adversa parte genibus S. Franciscus, ut nefieret divinæ prosecutur majestatem. Ah Dominum, inquiebat ille, an ex condolentia ipsam nido dedisti, ut ex nimido ederes tam repente? Supersit illa, obsecro, etiamnum in vivis, cujus præsentiam usque adeo necessarium esse nosti ad reformationem nostrum Ordinum. Et visus est Franciscus supplicationem admisisse Deus : convaluit enim et sana surrexit cum gemitu exclamans : Eheu! vir bone Francisce, sanctissimus non vult ut moriar, et ad Deum meum moriens proficiscar : heu me! quantus hinc mihi accedit cruciatus! Ita narrarunt mihi, qui adstabant, P. Henricus, Fr. Petrus Lyon et Fr. Franciscus Claret. Quod porro ejusmodi revelationes ac visiones ipsamet alias patefaceret non ex aliqua fiebat

Fr. Franciscus Claret ejus confessarius.

Fr. Franciscus S. Francisco.

mentem suis cæcis cæcis cæcis cæcis.

vanitate

A vanitate : sed quia divinarum influxu gratiarum repleta nec linguam nec ceteras facultates corporis animive habebat in potestate, atque ita ignorabat quid diceret vel aliis enarraret, usque dum sensibus plene restituta animadvertebat, adstantes in aliquam divinorum secretorum, quæ in se agebantur, venisse notitiam : quo cognito, vituperare seipsam ac vilipendere incipiebat, quam abjectissime poterat de se loquens ac sentiens.

Abscondita et futura cognoscens.

65 Scientiam industria studioque acquisitam vel exiguam Coleta vel nullam habebat : sed infusa cœlitus cognitione plurima noverat tam præterita quam futura, nullo creato magistro usa, cujus rei varia possent proferri exempla, quorum certis auctoribus compertorum distincte memini. Ita Sorore Maria de Pois referente didici ego Petrina de Balma, fuisse ex S. Francisci Ordine Religiosum, eumdemque in Theologia Doctorem, et Magisterii titulo ornatum Parisiis, Magistrum Petrum Psalmon dictum, qui ab initio reformationis multum B. Coletæ addictus, in morbum medicorum judicio lethiferum incidit. Proficiscebatur tum forte Beata ad quosdam conventus visitandos, nec procul transibat a monasterio, in quo prædictus decumbebat ægrotus. Quæ certo cognoscens, instantem ei mortem, non solius corporis sed etiam animæ jacturam trahere ; adivit infirmum, et reperit extremo in agone constitutum. Itaque nomine suo eum invocat, dicens : Confortare in Domino, Petre, et esto robustus. Rem dictu mirabilem? audivit verba loquentis moribundus, adeoque confortatus est, ut mox coram omnibus sanus surrexerit secundum corpus : qui ut a lepra quoque spirituali mundaretur, protinus se ad Beatæ pedes abjecit, humiliter se offerens ad ipsius Sororumque ejus obsequium quamdiu vita deinceps comite uteretur. Non egebat illa tum ministerii talis, admisit tamen oblatum libenter, ut sic laboranti animæ medicinam faceret : itaque secreto advocatum monuit, expiaret animum Confessione perfecta, quali se cognoscebat egere ; simul Confessarium ei nominat, virum gravem ac probum. Paruit quidem eatenus ille ut Confessarium adiret : ne tamen integre confiteretur, vel importuna ei verecundia obstat vel peccatorum commissorum oblivio. Ergo renuntianti mandatum ex ejus præscripto se esse : Minime, inquit, Coleta : et enormia quædam peccata enumerat, quæ ille tacitus prætermiserat. Obstupuit ille, et sibi plane, sicut illa dicebat, consciis. Confessarium repetit atque Confessionem, revertensque ad piam Matrem : Nunc saltem, inquit, confessus sum omnia. Sed docent eum, alias domino enumitatis delectus, Dei famula Coleta non tam purum illum esse, quam ferebat, tertioque eodem remisit infelicem, donec omnem peccatorum sentinam exactus et.

Religiosum alius damnandum sanat,

deinde non integre confessum

iterumque remittit ad Confessarium

66 Vezontione item vir honestus ac prudens Joannes de Colonia fuit, civis dives et mercator ditissimus, parique in pauperes liberalis ac pius et adeo apud omnes egregie commendatus. Hunc intra breve temporis spatium e vita excessurum Beata cognovit : quare illum ad se advocatum, impendentis mortis certiorem fecit, ac simul de animæ suæ statu quæsivit esse securum : si tamen rem Deo gratam facere ante mortem vellet, disponeret providebat domui suæ, certus propinquæ migrationis. Paret ille, testamentum condit, et rebus omnibus bene ordinatis, in morbum incidit, moriturque. Hæc me audivisse frustra hic dixero ; cum res et omnibus passim nota. Sic Poligniaci cuidam ex urbe Cabilonensi matronæ, quæ suæ visitationis gratia, devote venerat Poligniacum, propinquæ mortis vicinium indicavit : itaque præmonita illa, neque dubia de veritate prædictionis, animum expiat Confessione : post quam, modico interjecto tempore, in morbum prolapsa vivere desiit.

vir et mulier ejus mensem ad eximam mortem parant

67 Dixit mihi P. Petrus de Remis, *a* sibi ob quædam B. Coletæ negotia Romam profecto evenisse, ut ageret aliquid, quod præter Deum nemini credebat esse notum : redit interim, et coram beata Matre consistens post duram increpationem secreto intelligit quid commisisset in via : ex quo cognovit bonus Pater nihil ipsam latere, quod ad spiritualem suorum Fratrum ac Sororum statum spectaret. Et sane enuntiabat Visitatoribus non tantum præsentium, sed absentium quoque defectus occultos, ut iis opportune prospicerent. Dicentem insuper ipsam ego audivi : Edico vobis Sorores meæ, quod singulari munere mihi divinitus concesso, tam claram certamque notitiam habuerim Ordinis S. Francisci nono ætatis meæ anno, atque habui trigesimo vel quadragesimo. Fassa mihi etiam quandoque est raro ad se adire aliquem, cujuscumque sit conditionis ille, sive consilii seu solatii caussa vel alterius cujuslibet necessitatis prætextu veniret ; quin venientis advenum, rationem, intenti mens aliaque præsciverit, ut ne imparata responderet. Ergo a Fratribus et Sororibus omnibus, ipsisque adeo Confessariis suis mira observabatur reverentia, probe cognoscentibus quam raræ scientiæ dono polleret : neque absentem minus quam præsentem reverebantur : cujus rei mihi testes fuere prædictus P. Petrus de Remis et Fr. Franciscus Claret, jam sæpe nominatus.

noverat plene cognovisse S. Francisci notitiam :

plerasque suorum occulta noscit.

68 Erat in conventu Bizontino Novitia, quæ diabolicæ succumbens tentationi egressum ex monasterio serio meditabatur, nemini vulnus suum detegens. Hanc ad se divinitus edocta advocavit Coleta, expressaque culpæ confessione sic animavit, ut mutata in melius voluntate, majori deinde quam ceperat fervore in suscepto Religiosæ vitæ proposito sit progressa. Eodem cum divino interesset Officio, Sororum una vanis atque periculosis mentis evagationibus distrahebatur ab orandi attentione, aberat longius in choro Mater; cognovit tamen quid animo volveret, et Religiosam subjunxit, quæ juberet, nugas istas missas faceret, simulque ab insidiante caveret dæmone, quodnet fieri nulla interposita mora. Tantum valet opportuna monitio ex caritate procedens ; sicut in majoris momenti rebus etiam patuit. Etenim cum toti Gallus bella arderent, et copiosus utrinque exercitus ad prælium stato die incundum convenisset, admonita in spiritu Coleta fuit, copiosum sanguinem effundendum eo præsertim, plures autem animas immisso dæmonum exercitu in prædam. Mœsta igitur, et utramque partem studens componere, misit Fr. Joannem Millon cum monitoriis ad utriusque exercitus Duces epistolis, quibus quid sibi esse revelatum declarans, factum effecit, ut mutatis animis et deposita pugnæ cura, ipso loco cœpta aut concludatur pacis tractatus inirī.

Novitiam evasionis meditantem

corrigit meditatum defectionem,

evagationem mentis voluntariam :

impedit ne ultimum omen in malum

69 Item in conventu Poligniacensi Novitia cuipiam ad mortem laboranti curato remanserat alteri Religiosæ, obiecte admonenti ut ad agonizantem se quam celerrime advocaret. Ne faceret quod possit erat beata Soror, omnino prohibuit, in crebro, longiori vigilia et præcedentis diei laboribus fatigatæ, correpens, interim dum animam agit Novitia. Experrecta igitur mortuam reperit : et mox increpantem graviter Matrem audivit; quæ vehementer delecta ab ea se mortuam Filiam suam, negligendi Sorori prædixit futurum, ut nemo morienti præsens adesset. Nec levius quam prædixerat evenit : adfuit tamen in eodem conventu pia Mater, cum illa ab quamdiu post ultima correpta infirmitate, nondum perceptis Christianis Sacramentis, emigrare pararet : advolat igitur lacrymabunda, et lacrymis fervida orationibus mi eens, impetravit a Deo, ut sensibus

moriturum praesentem adesse vetitam prædixit

sui-

PER PELLENAM EX MS. GAL.

suis restituta misera et loquendi reciperet facultatem et Sacramentorum opportune communicaretur præsidio : postquæ mortua est, ut prædictum fuerat, nulla prorsus e Sororibus præsente.

aliam quoque curat ex admonit.

70 In conventu Viviacensi Beata commorans, instantem Domicellæ cujusdam Poligniacensis exitum in spiritu cognovit : ejusque præsentia extremum frui cupiens, absentem ad se evocavit per litteras, ac deinde monuit moriturum : quod vere prædixisse ipsam secuta in brevi mors probavit. Simili modo servit prædixitque alia, æque ab hominum cognitione remota, quam ignota cuilibet est mortis suæ hora. Petebat in Ordinem admitti adolescentula quædam, cui ad formæ gratiam nulla morum amabilitas addita favorem omnium conciliarat. Sororum, inquam et Concessarii, qui rara naturæ ac gratiæ dona in illa demirati, opportune importune ad illius admissionem impellebant rectitantem Coletam, propterea quod spiritualis oculo arcanum animi vultus inspexisset. Victa igitur deprecantium votis : Cogitis, inquit, me ut hanc recipiam : verumtamen serotie futurum nunquam ut usque ad Professionem perseveret. Ita evenit : tot tamque gravibus tentationibus obruta fuit misera, ut observatu impossibilis visa ei sit Regula, atque ad seculum vomitumque redierit.

Dolore monasterium cui fratribus dederit.

B 71 Audivi quod gloriosa Mater Coleta Fr. Joanni Poncelli legenti, eidem dixerit in principio reformandi Ordinis S. Claræ datum sibi a Summo Pontifice fuisse conventum Fratrum Minorum Dolæ in Burgundia, ut eo reformato, istic pro arbitrio suo vel Fratres vel Sorores constitueret : quia autem videns nulla in provinciis istis esse suæ reformationis monasteria, et multos undique accurrere Fratres, in novitate spiritus vivere cupientes, nec parum ad commune bonum Sororum posse conferre, reconstituerentur aliquot velut seminarium Fratrum probitate, prudentia, doctrina ac Religione præstantium, qui inde per conventus distribuerentur, nunc ejusmodi Virorum egentes : hæc, inquam, considerans, aggregavit istic hujus modi homines, qui magnis istic profectibus auctis, optimis deinde virtutum exemplis monasteria omnia implevissent.

b qui in suæ reformationi abjudicatur.

72 Instabant ibi fere eodem Ordine Minorum alii, spirituali hujus zelatrici subsidio nequaquam a Deo destinati, ut sibi a loci magistratibus adhæreretur conventui, quem sua reformationis Fratribus Coleta dederat. Sorores autem cum repulsam suis paratam vident, mœste preces ad Deum convertunt, quas prompte fore se exauditas exeuntis docuit : nam quidam e Magistratu, Magister Stephanus a Magna valle, vir prudens ac bonus magnusque in Parlamento auctoritatis, plerosque senatores videns in Fratrum fam vehementer instantium partes propendere, ne eggeretur conventum Sororibus abjudicatum eximie, mature se e contristatu dedit, beatæ Christi ancillæ deperatum negotii illius statum nuntiaturus. Fere autem ex imperato apparet in hujusmodi casu et Beata Mater ; dormit, et mandatum meminerit ut ne pergeret, clara et intelligibili voce adjecit : Regredere, Magister Stephane, regredere, vicisti etenim. Cui ille mandato obtemperans (prout ipse postea dixit, multi ex ejus ore P. Henricus dixit) reversus in Parlamentum est ; ubi se gratulantibus utrimque sublegis pendebat sententia, sed impulsu advenientis opportune Stephani cubito, in favorem Sororum lato, eadem conventui expetitum addixit.

c causa in cella non pulsatur, ubi s. t.

Ut Jo. Evangelii ait Coleta nos cervatus.

a Lectus hic, quo de se invita nunc Virgo ... b. De Dolensi conventu actum passim, non satis clare quidem Petrus hic explicuit, sed clare probat Miraculum ... quod tamen inter privilegia Coletanorum adversus monasteria dubium Ex testamento Jacobi, in eo non satis certum, videtur conjecturam hanc ex testamento. Absitis conditionis, in quo non addita ipsa Beata

devotus, notus, et familiaris Religiosus ut ex ipsa Coletanorum reformatione potius quam observantium Beata adversantium unus fuisse videatur. D

CAPUT VII.

Infestationes a dæmone, donum Prophetiæ, obitus et eum secutæ visiones.

Venio ad invidentium virtuti ejus machinationes dæmonum, quas illa jam inde a suæ conversationis principio multas passa, gloriose triumphavit : nam cùm adhuc in suo reclusorio Corbeiæ existeret, venit aliquando per cammum diabolus, (quemadmodum Soror Agnes de Vaulx et P. Henricus mihi narrarunt) et in muro tantum foramen fecit, quantum transituro illac homini sufficere poterat : sed B. Coleta foramini opponens Deiparæ genitricis effigiem, coloribus expressam in tabula, paulo post muruin sic invenit redintegratum, quasi nullo maleficio fuisset violatus. Varias quoque formas induebant dæmones, ut pias ejus orationes impedirent, et pia proposita sanctasque intentiones subverterent : quibus cum parum proficeretur aut nihil, venerunt ad verbera impudentissimi spiritus, et fustibus aliquatenus sic contuderunt ut toto corpore livescentem, et tetro nigrore deformem viderit aliquando Soror Agnes prædicta, ut mihi P. Petrus de Remis et P. Henricus ac Soror Jacoba le Girard affirmarunt.

Reclusorii persecutione,

et spectris infesti dæmones

ad verbera veniunt :

E

74 Ipsa quoque mihi dixit aliquando nocte quadam se persolvendis Deo precibus intentam in oratorio, dirissime exceptam fuisse verberibus : nec eo contentos dæmones sic contusam extra muros fenestellæ angustias ipsam compegisse, vehementia tanta ut nec loqui posset, nec extra summam difficultatem respirare : mansisse autem se eo loci usque ad sextam matutinam, donec Sororum aliqua supervenit, quæ tali in statu reperiens Matrem, et opem ferre frustra conata, Fratrem demque laicum, nomine Reginaldum accersivit : qui suos quoque conatus irritos esse videns, fenestram dissecans, explicavit angustias, quibus aliter erat viva non poterat. Hoc autem in Bazontino conventu accidit. Verum privata sunt ista incommoda publicum et communem totius conventus Decessensis quietem meditantibus tandemque impetebat, quod sequitur, in mici demonis stratagemæ, et nec matrem filiasque involvisset ruina, ni laborantibus suis mirabili modo succurrisset Deus.

ipsam intra angustias suffocandam compingunt :

75 Venerat ad prædictum conventum pia Mater eo tempore, quo ipsum oppidum præsidiariorum militum ingenti multitudine gravabatur, et propter bellicos in provincia motus suspecta erant omnia : eorum præsertim, qui veniebant ex partibus hostilium ditionum, quemadmodum B. Coleta veniebat, etsi nihil esset metuendum cuiquam a tanta cordis puritate, qua partibus utrisque famulabatur. Arripuit tamen occasionem diabolus, et Sacrarii præfectam, cujus officium erat nocte media signum ad Matutinam psalmodiam dare, e somno suscitans inter horam nonam ac decimam vespertinam, impulit ad campanam de more pulsandam tempore non suo : simul et hostem adduxit scalas ad mœnia admoturum. Attonuit intempestivus ille pulsus nocturnos in mœnibus excubitores, qui eodem temporis momento inimicorum conatum deprehendentes, primum quidem prohibuere ascensuros : deinde nihil dubii quin hosti ad invadendam civitatem signum campana dedissent Sorores, turbatis supra modum animis gravissima quæque minabantur innocentibus, ni manifesta, ut quidem credebant ipsi, proditione deprehensi. Ergo advolant rabidi ad conventum : sed ecce dum ad illius valvas accedunt, iisque effractis, macture omnes ac perdere cogitant, protegente suas ancillas Domino, et antiqua in earum gratiam miracula

ea tuba compulsivo pulsu campanæ

F

prodilionis suspectis Sorores reddunt.

quas Deus operatur, multiplicato horologii cursu

A cula iterante, publicum oppidi horologium, quod juxta veram temporis rationem undecimam horam indicare debebat, indicavit primam pulsu suo; eoque non exili, ut alias semper, sed præter morem naturamque grandisono, sic ut auditus ab omnibus distinctissime omnium quoque animos averteret a tacitore cogitato, neque præcepti munium furore ad reptos nullites pariter modæque arguentes, nullo illato damno recederent, tacitoque se commendarent piis Sororum meritis, quibus acceptum referri posset, quod qua hora ipsæ ad precandum surrexerant, eadem nocturno carnudem pulsu excitati vigiles, hostes a mœnibus amoverunt. Qua in re illud quoque mirabilius accidit, quod, duabus horis hoc miraculo interceptis, nihilo tamen tardius apparuerit aurora, quam exspectari debebat si ad medium duodecimæ, ut consueverat, fuisset pulsatum pro Matutinis: sicut ipsa Beata aliæque Sorores retulerunt, Dei potentiam collaudantes.

et ortu diei anticipato.

76 Prophetiæ gratiam, qua prædita erat, in hoc beata Mater ostendit, quod in Longuedoriæ partibus constituta, ut P. Henricus et Soror Agnes de Wisemelle retulerunt, mortem Martini Papæ prædixerit, et nascituram in Ecclesia schisma ac finem Concilii

futurum schisma prædicit.

B Basileensis, nec non electionem Felicis Antipapæ: eaque tribus ut minimum annis, antequam eventu vera probarentur: ex qua prænotione ingentem animo dolorem concepit. Alias adductus cum esset ad eam eximiæ formæ pueruhs, Domini Joannis *a* Conraut filiolus (gratissimus nempe ei erat parvulorum conspectus, primævæ innocentiæ statum sibi repræsentans) intuita cum Coleta cognovit, damnandum esse si supervixeret: precibus ergo apud Deum egit obtinuitque, ut morte præmatura extingueretur. Ecce autem qui sanus valensque advenerat, reducitur æger moriturque. Mittunt attoniti super insperatæ mortis ceferitate parentes, qui Sororibus nuntient funestum casum: at hæ verborum memores, quæ ex ore Matris suæ audierunt, jubent ea renuntiari dolentibus: quibus non modico solatio fuit intelligere, quantis modis optanda filiolo suo mors illa fuerit, neque difficile existimarunt voluntatem suam beneplacito divino, et prudentis vere virginis Coletæ optimo naturalem suum amorem submittere.

a

etiam mortem impedit at puero damnando si adolesceat:

77 Desiderium Beatæ animas in Purgatorio pœnis detentas adjuvandi tantum fuit, ut si permissi.et Deus, libenter sola perlatura fuerit supplicia omnia earum omnium pœnis debita: nullus igitur ad Deum fundebat preces illarum subsidio destinatas, instituitque ut Sorores omnes tribus cujusque hebdomadæ diebus, Majori excepto, Vigilias defunctorum cum tribus lectionibus recitarent. Pari solicitudine accurrebat ad morientes Sorores, in illas expendens quidquid divinitus acceperat gratiarum; salutaria bonitia suggerendo morientibus, eisque Divinam misericordiam ferventer implorando. Simili eos etiam persequebatur caritate, a quibus aliquid patiebatur incommodi, et fuere hi ex omni conditione hominum domestici externique, nobiles et ignobiles, Religiosi ac seculares: sed quantuncunque diras ab eis persecutiones pateretur, nemini tamen offensam se signo ullo verboque indicabat: sed potius salutem omnium, atque ipsorum imprimis, et verbis et operibus satagebat promovere. Ipsa mihi fassa est hisce fuisse intoxicatam *b*, nec ignorare quibus agentibus id factum esset, clementer tamen ignovit reis, nec ullum præ se tulit injuriæ sensum, sicut nec damnum valetudinis ex malefico cuiquam contraxit, divina semper protegente dextera.

pia solicitudo pro animabus defunctis,

mortuos,

b

78 Tali cura cum esset illius mentio facile fuit per eam multos pervenire etiam vitæ hominis ad Deum et bonam frugem converti: qui autem ex iis remordebant in conscientia delorati, aperto dole-

invitatus,

bat magis quam ex omnibus incommodis et cruciatibus, qui sibi ex morbis aliisque causis provenebant. Nam licet labores atque ærumnæ, quibus usque ad extremam ætatem exercita est, multiplices fuerint et peracerbæ, eo tamen animo omnes pertulit, ut nihil fuerit recusatura quo minus ad Dei gloriam proximorumque salutem denuo easdem omnes et majores etiam toleraret. Sæpe cum ex uno conventu in alium erat ipsi proficiscendum, adeo debili fractaque valetudine erat, ut non videretur quartam unius leucæ partem absque vitæ dispendio posse absolvere, et tamen magnis animis se dabat in viam, dicens nihil interesse, in campisne an in civitatibus diem suum obiret, modo in Dei obsequio juxta beneplacitum ipsius mori sibi contingeret. Ergo totum vitæ suæ spatium utilissime transegit: quandiu enim cum ea vixi in laboribus, in vigiliis, in pœnitentiis sponte susceptis, in orationibus privatim ac communiter frequentibus scio fuisse occupatam Dei aut proximi sui caussa.

D PER PETRINAM EX MS. GAL.

eisque ulla valetudinis sue cure,

79 Obitum quo que suum præcognovit, et futurum dixit in conventu Hisbiniensi, Purificatæ Virginis Matris festo, ut ultra duos annos non supervixeret. *c* Audivi autem a P. Petro de Remis, a Sorore Maria, atque alius conventus Gandensis Sororibus, E quæ tribus septimanis ante excessum ejus Atrebati fuere, quomodo beata Mater præscia diei et horæ, qua sibi morendum esset, eamdem omnibus convocatis revelarit: admonens atque adhortans, ut semper piæ essent et timentes Deum, Regulam servarent exactissime et proprias reformationi suæ constitutiones, reddentes fideliter Deo quidquid ei voverant: *d* de cetero ne multa a se extremo illo tempore verba sperarent, sinerent se res suas cum Deo agere, cui se tota mente obstrinxerat. Dominica die, audito Sacro et Eucharistico pane suscepto, speciali Dei visitatione frui observata est: postquam velut extra se facta, nullius omnino rei curam uterius gessit, nisi Sponsi sui, cum adorando, ad quemque suspirando. Interim deliquium patitur, et a Confessario Sacramento extremæ Unctionis munitur ad agonem. Recepit autem in prædicta Dei visitatione quatuor insignes favores: quorum primus fuit, quod ad exemplum Christi patientis gravissimos senserit cruciatus, qui ei ad ultimum usque spiritum perdurarunt: alter quod reliquo omni tempore a rerum divinarum contemplatione numquam avulsa fuerit; tertius quod sacrum Missæ sacrificium semper audierit diei: postremus denique quod licet communitati Filiarum suarum præsens non esset, tamen clare tamen distincteque noverat quidquid ab omnibus ubique fieret, ac per eorum se singula agerentur, sicut narrantem audivi Confessarium ejus.

Per eumdem qua die et hora moritura sit:

c

d

Sacramenta suscipit:

& donis in morte ignoratur

F

80 Volebat ipse ejusque socius momenti adesse; ideo precerant conventum ingressi, præstolantes dum horam esse extremam intelligerent cognovit hoc ipsa Dei revelante, eoque accersiri eos ad se possit, et suavibus verbis alloquitos dimisit. erat enim dies iste Veneris, nec morti suæ destinatus. Sabbato vero se quieti post factam orationem dixit suæ, ultima nunc vice requieturam se, et, ut erat vestita decumbens, velo, quo velata a Pontifice fuerat cum Abbatissa constitueretur, caput cinxit, et suorum erratorum venia a circumstantibus postulata, immobilis per exercavit, ore atque oculis clausis, inter acerbissimos dolores per horas quadraginta octo protractos, usque in Dominæ secundam, quæ tum sexta Martii erat, anni millesimi quadringentesimi quadragesimi septimi, quando circa horam abortu solis primam coram Sororibus omnibus, ac P. Confessario et illius socio, extremum dedit fideliter Gandavi clausit. Relictum est sanctum ejus corpusculum in eo super quem expirverat, lectulo per horas duo-

cognovit transeuntem non fassam:

ad mortem se componit.

e

decim

decim : post quas ita formosum apparuit omnibus intuentibus, ut nive candidiora viderentur esse membra singula, in quibus intermicantes venæ hyacinthinum prorsus colorem induerant. Tractabilia præterea erant omnia, et suavem quemdam odorem spirantia, ut vitæ ejus innocentiam vel ex hoc signo satis indubitatam haberent, qui ad hoc spectaculum homines plus quam tricies mille confluxerunt, partim devotionis, partim curiositatis ergo f. Tertio autem post obitum die, absque ulla pompa inhumatum est corpus, sicut ipsa ante mortem præceperat, et Pater Confessarius mihi Atrebati affirmavit.

PER PETRINAM EX MS. GAL.

81 Noluit porro Deus hanc suæ ancillæ mortem absque testimonio adhonoratam ignorari ab aliis regionibus : ergo ea ipsa qua excessit hora audita est in conventu Urbeni in Sabaudia, quem vivens multum pia Mater dilexerat, angelici concentus dulcissima melodia, interque ceteras vox una suavior, quæ ab omnibus Sororibus clare intellecta modulabatur hæc verba : Venerabilis Soror Coleta abiit ad Deum. Eodem die ipsamet apparuit lucæ cuidam Sorori Ceciliæ, multum sibi devotæ, quæ viventi aliquamdiu ministraverat. Erat hæc in conventu Castrensi longissime dissito, nocte media vacans assuetæ sibi orationi, cum vidit clarissima in luce Coletam, tantique fulgoris radios emittentem ex oculis, ut non minus quam ad solis lumen declinare visus cogeretur, nec posset fixe intueri : tertia autem vice idem oblatum piæ Sorori spectaculum ingenti solatio plenam reliquit.

Orbi mors ejus nuntiatur Angelico cantu

Monialis Sorori apparet luce splendens

82 Præterea ex P. Petro de Remis audivi, fuisse Sororem in quodam conventu procul remoto, quæ B. Coletæ, numquam sibi visæ, conspiciendæ cupidissima, sæpius eam felicitatem optarat, imo jam sexies millies Ave-Maria recitarat, ut Beatissimæ Virginis intercedente suffragio, hanc a Deo gratiam impetraret. Exaudivit pium votum Dominus : nam in nocte obitum Beatæ immediate præcedenti, audivit in oratorio piæ Matris pulsum triplicem, eoque pulsu excitata a somno, ostium quoque oratorii aperiri audit, ac rursum claudi. Surgit igitur, atque ad locum se confert, ubi Religiosam conspexit mira refulgentem claritate, ut crystallus solet opposita soli : tum vocem audit dicentem sibi : Est Soror Coleta, est Soror Coleta. Stupefacta illa novitate rei, eamque se videre mirata, cujus conspectum votis tam diuturnis optaverat, ut gaudii sui participes faceret Sorores alias, clamorem parat attollere, nec potest. Ergo satis habuit abeuntem subsequi, quæ mox ab oculis mirantis disparuit. Tum vero ad Sorores accurrit propera, et quod acciderat sibi exponit : illæ autem dum tacitæ admirantur, ecce cœlestis plane exauditur concentus, sublatisque in cœlum oculis vident Religiosam prædictam, amictam gloria in medio modulantium choro, sursum ferri in æthera g.

et Sorori perdiu illam videre cupienti,

dein aliis pluribus,

83 Referebat idem P. Petrus de Remis, in alio conventu Religiosam fuisse, divinis rebus devotissime addictam, quæ ipsa, qua Coleta moriebatur, hora orationi pie intenta, atque inter orandum extra se rapta, ordinatissimam videret processionem, quam componebant præsentes Christus cum sua sanctissima Matre, et Patriarcharum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum ac Virginum gloriosi cœtus, nec non Minorum Fratrum ac Sororum S. Claræ multitudo maxima : in medio autem omnium B. Coletæ anima triumphabunda deducebatur ad cœlum, mira gloria et splendore coruscans. Hanc porro pompam satis gloriosissimam excipiebat devota alia humilisque processio, plurimorum virorum atque mulierum omnis conditionis atque ætatis, manibus inter se junctis, et cervicibus inclinatis : et in hac pia illa Religiosa matrem suam lætabundam agnovit, et quomodo ipsi esset requirens, intellexit, quod optime : primum autem ordinem procedentium, Sanctorum esse, qui B. Coletæ animam in æterna ducebant tabernacula : secundum vero animarum fidelium, quæ ejusdem precibus meritisque ex purgatoriis erepti flammis liberatricem sequebantur suam, quarum ipsa quoque una erat, et ad cœlestem gloriam comes. Fuit et alia maximæ austeritatis et multæ pœnitentiæ persona, quæ simili in raptu vidit B. Coletæ animam ab Angelis transferri in Paradisum.

eamdem in cœlum Sanctorum cœtus deducunt

sequuntur animæ per eam Purgatorio exemptæ

a *Hic est cujus plus olim scripsit instrumentum Abbatis S. Petri primo loco datum post Vitam.* — b *Non sagarum hoc factum maleficiis fuisse, sed præbito in potum veneno indicare videtur Vita num.* 176. — c *Addit Abbarillaus fol.* 313, *ex Sororis Elisabethæ depositione (fuit autem hæc Ducis Bavariæ filia) quod eodem anno* 1446, *in festo Sanctorum Petri et Pauli, ab extasi, quam passa fuerat, sibi reddita, exclamavit* : Felices quæ primæ morientur, et dies tribulationum non videbunt. *Eadem* : Novitia Soror, culinæ ministerio intenta, in præacutum sudem oculum sic impegit, ut videndi ex eo facultatem amiserit. Volebant eam, ut deinceps inutilem futuram, Sorores dimittere : sed Coleta, quæ abitum Gandavum parabat, licere negavit : quod malum non naturale sed accidentarium esset, et in obsequio Religionis contractum. Quibus cum parum prodiceret : Eia, inquit, ego Gandavum abeo moritura, et hanc, quam vos rejicitis, mecum abducam. Fecit ut dixerat : sed per viam ei secundo restituit sanitatem. Similiter cum Fr. Arnoldus ex Ordine S. Augustini obtulisset se ad Ordinem Fr. Minorum ... circa omnium sanctorum festum admisso, vestem parari eique Coleta voluisset, ut ea ante suum discessum indueretur, mutata deinde mente eam jussit differri. Ipsa dein Gandavum ivit, ubi cum ei dicta vestis exhiberetur a quadam Religiosa, dixit eam non Fr. Arnoldo, qui erat in Burgundiam amandandus, sed suo corpori post mortem involvendo servituram : prout evenit, jubente sic Abbatissa hujus prædictionis penitus ignara : quod alia nulla magis esset in promptu, et populi spectatum occurrentis respectus exigeret, decentiori in habitu mortuam conspici. Discessit autem Hesdino B. Coleta 1 Decembris et Cortraco transiens, ubi magna erat cujusdam Reclusæ fama, quasi absque humano cibo viveret, illius Confessarium, fassum honoris ergo ad se salutandam, sic excepit Coleta, ut cum de suæ pœnitentis Angelica vita vix loqui permitteret, alio sermonem studiose divertens. Socialibus autem suis factum miratis dixit, Reclusam illam, fide deceptam a dæmone, clanculum delicate epulari : quod verum fuisse paullo post patuit, impostura detecta. *Hæc tenus Elisabetha apud Abbarillæum, fol.* 317. — d *Idem ex Gandensibus memoriis addit, quod Sorori Odettæ istic Abbatissæ loquens, paullo post exclamavit* : Eheu tantum laborem subii pro reformatione Religionis quæ diu duratura non est : idque propter nimiam Religiosarum cum Fratribus familiaritatem, et eorum erga illas conniventiam, in quarum gratiam novas inducent opiniones prætextu pietatis coloratas, et in expositione Regulæ sententias contrarias veritati. Alias autem in camdem ingressa materiam : Sufficeret, inquit, via quam ostendi eis, neque enim feci aut præcepi quidquam, quod non scieram certo divinæ voluntatis esse. Equidem Religiosos ab eis honorari volo et cum caritate foveri : verum quæ ista est ratio, ut illos post Completorium Sorores accersant, eisque monasterii secreta revelent? unde plus desolationis quam solatii percepturas prævideo. Atque huc in finem verba S. Bernardi adducebat, sub extremum tempus ita suos alloquentis : Dum viam tenebitis, quam præcepi vobis, invocabitis me et exaudiam vos, et in afflictionibus adjutor adero : quod reapse præstitit, donec ab observantia Regulæ desciverunt. Postea vero non item, et hanc se habere caussam illos deserendi eidem in visione apparens sanctus Fundator declaravit. *Hæc illa, nondum in Conventum Gandensem cadentia, in quo primus adhuc viget ex corporali B. Coletæ præsentia fervor, et integerrima paupertas, atque modestia, ut nobis certis magnorum virorum testimoniis constat et partim ipsi potuimus arbitrari.* — e *Observat ex Coderco Abbarillæus, eadem hora, die, mense, anno mortuam esse Coletam, quibus Romæ Nicolaus V electus est Papa, cujus prudentia effectum est, ut Antipapa Felix V prætenso cederet Pontificatu, atque ita tolleretur schisma, post quod nullum amplius lacerarit Ecclesiæ unitatem, nec, ut optamus lacerabit : quod B. Coletæ, tunc in cælos receptæ, meritis tribuens MS. Gandense late hic expatiatur, inquit Abbarillæus, pag.* 328. — f *Idem fol.* 321 *narrat*, ut facilius populari pietati fieret satis, erectum fuisse pegma, ad quod geminis scalis ascendebatur : quarum primæ portam templi spectabant, aliæ chorum Religiosarum : et transmittendæ multitudini magno foramine apertam fuisse maceriam, qua hortus claudebatur. Fuisse autem inter ceteros quemdam Leonardum, Germanum nomine, qui exemplo aliorum, rosaria sua sancto corpori admoventium, et ipse reliquias ergo applicuerit suum, eo successu, ut ex eo attactu suavem quemdam odorem contraxerit, ac prorsus insolitum, et mirabiliter perseverantem : ita ex ipsius depositione haberi in antiquo MS. — g *His addi potest ex Abbarillæo, Molinensia MSS. citante fol.* 325, Joanna Carmona, quæ ex Beatæ prædictione Molinis facta Religiosa, votum vovit millies Deiparam Virginem recitato Ave Maria salutandi : et tribus diversis vicibus Ordinis Reformatricem videre promeruit.

Alia B. Coletæ de suo obitu prædictiones.

Oculi vulnus curatum.

Designatus habitus quo mortua induceretur.

Hypocrysis detecta.

Reformationis relaxationem prævidit ex Confessariorum indulgentia,

et nimia Religiosarum cum iis familiaritate.

Electio Nicolai V.

Rosaria corpori admota suave olent.

CAPUT VIII.

Miracula ante et post mortem patrata.

Eximiam B. Coletæ sanctitatem confirmavere miracula, tam quæ vivens gessit quam quæ ejus mortem subsecuta sunt : nam in urbe Vesontionensi puellam, mortuam prius quam natam, cum parentes in Dei misericordia confisi frustra ad ecclesiam attulissent

Fœtus per orationes ejus recreatus,

A tulissent, tandem cum lacrymis B. Coletæ obtulerunt. Tactæ humanitatis sensu Sorores accepere velum, quo uti Mater sua consueverat, eoque obvolutum defunctæ corpusculum, ad ecclesiam denuo referri jusserunt. Ibi gloriosissimæ Matris nostræ meritis vita puellulæ reddita, ipsa baptizata est, et Coletæ nomine nuncupata : quæ cum justam attigisset ætatem, oblata Sororibus susceptaque est, et S. Claræ inter nos Religionem professa, postea etiam Mussipontanum conventum *a* Abbatissa rexit ; fuitque hoc miraculum tota Vezontione notissimum. Ejusdem urbis civis, et nostri conventus benefactor eximius, Joannes Boisoit, simili beneficio revocatus ad vitam, sæpius prodigium in se patratum confessus est, idemque jurati testes complures affirmarunt, tamquam rem passim apud omnes certam. Tertius in eodem miraculorum genere fuit nominatus sæpius Fr. Franciscus Claret, qui beatæ Matri fidele obsequium humiliter præstiterat per annos triginta. Hunc post gravem morbum in civitate Lugdunensi extincto, visum est ad judicium adduci se, atque impetrandæ misericordiæ caussa primum ad Beatissimam Virginem Mariam, inde ad Apostolos, Martyres, Confessores atque Virgines ablegari : omnibus autem judicantibus B. Coletæ esse sistendum, illius interventu restitutam esse animam corpori suo, atque ita revixisse se, et integerrima deinde sanitate usum, ipsi mihi affirmavit.

a

Item civis Vezontionensis.

et Fr. Franciscus Claret.

B

85 Nihilo his minora sunt, quæ vivens mortali in carne patravit : testor namque audivisse me ex P. Henrico, quod cum existeret in Castrensi conventu in regione Albigensi, B. Coleta in Lesignanensi commorante, infirmatus usque ad mortem fuerit : quod dilectissimi sui Patris periculum in spiritu edocta pia Mater, multumque de eo afflicta et mœrens, Castrum se transtulit, moribundum invisit, fustsque ad Deum precibus, longiorem eidem vitam a Deo impetravit, qui proinde paulatim convalescens pristinæ restitutus est sanitati. Testor item Religiosam fuisse alterius Ordinis, quæ emendationem vitam desiderans agere, cum suorum licentia Superiorum ad Ordinem transivit S. Claræ, instanterque petit illi conventui deputari, in quo B. Coleta morabatur. Et obtinuit illa quidem, quod volebat : sed paullo post in gravem prolapsa morbum eo deducta est, ut quoniam de proxima morte nihil dubitabatur, fossa eidem sepeliendæ, quam ipsa vidi, jam esset excavata. Verum sancta Mater considerans quam exiguam sancti sui desiderii partem consecuta esset moribunda Soror, propter brevissimum temporis sibi concessi spatium, inducias eidem poposcit a Deo ad faciendos dignos pœnitentiæ fructus : quod autem poposcit plene obtinuit : convaluit enim Religiosa illa, et annis viginti supervixit : cujus rei tot testes esse possunt, quotquot tunc, cum facta est, Poligniaci commorabantur Sorores *b*.

Prolixiorem vitam impetrat Confessario suo.

et Religiosæ recens admissæ, jam propemodum mortuæ,

C

b

86 Testor quoque narratum esse mihi a Sorore Matthæetta, ipsius B. Coletæ cognata, itemque a viro insigniter probo Joanne des Bees, tamquam rem publice notam in Conventu Bizuntino, quod aliquando B. Coleta visitationis ergo iter agente, ita copiose intumuerant aquæ, ut prædictus Joannes cupiens unam Religiosarum secum equo transvehere, aquarum violentia abreptus fuerit simul cum equo et Religiosa jam dicta ; sic ut de sua et illius vita actum crederet : sed clamante ad Deum Coleta, ereptos exitio et ripæ incolumes redditos esse aiebat. Similiter de Magistro Petro Psalmon, cujus supra facta mentio est, meminit a pluribus mihi esse relatum, quod cum equo in profundam foveam aqua plenam dilapsus, citra spem salutis sibi vel equo reliquam, recordatus in tali articulo mirabilium operum, quæ per B. Coletam operabatur Deus, opem illius imploraverit, et mox se liberatum miraculose sit admiratus.

a Subinvexerunt pecia alio libro tali aliqui.

87 Architectus quidam egregius, nomine Jaqmont, conventus Viviacensis in Sabaudia ædificandi curam susceperat, cum istic B. Coleta moraretur, hic cum vice quadam ad ripam Lacis agere cum sociis nonnullis, necessariam ædificio materiam adducentibus ; ita subito intumuerunt aquæ, ut præsens cunctis adfuerit naufragandi periculum. Vidit in spiritu pia Mater isto in discrimine laborantes, et amissa spe vitæ ejulantes : itaque Confessarium suum inclamatum rogavit, ut vel signum Crucis super aquas efformaret : quod ubi fecit prompte obediens, sedata illico tempestas est, salvique ad portum fabri appulere : inspectante me atque observante nullius monitu vel edoctam de periculo, vel inductam ad perquirendum remedium Beatam id, quod dixi, præcepisse. Virum ego ex Ordine Minorum religiosissimum novi, qui ad insigne studium perfectionis tam singularem propagandæ Catholicæ fidei zelum addiderat, ut eum sanguinis sui effusione testari cupiens, Hierosolymam adierit : ubi a Sarracenis captus in tetrum carcerem est conjectus : in quo visitantem se consolantemque Coletam vidit, ut ipse mihi postmodum a vinculis liber, confessus est : prædicebat autem ei beata Mater liberationem propinquam, eo quod operam ejus Christus destinasset ad alia quædam magis suæ gloriæ conducentia.

D

PER PETRINAM EX MS. GAL.

ubi a naufragio :

c

captivum a Saracenis visit.

E

88 Publice notum erat tum Sororibus tum secularibus Poligniacum incolentibus (ex quibus testor me sæpius audivisse) dæmones, qui carcerem loci vicinum conventui, mox ut sol occubuerat, intemperis nocturnis et terriculamentis inquietabant, non exiguam miseris vinctis molestiam adferentes ; statim ut signum ad Matutinum Sorores campana dabant, solitos fuisse disparere, omni strepitu cessante ; quæsiverunt igitur miseri illi, ecqua esset nota illa compescendis dæmonibus usque adeo efficax : et Coletanarum esse intelligentes, laudaverunt Deum in sanctis illis ac piis animabus. Ibidem Joannis Maillardi uxor in puerperio periculoso constituta, filiam suam ad B. Coletam ablegavit, per quam se suamque prolem piis illius precibus commendaret : vix illa accepit nuntium (ut mihi retulere, qui adstabant) quin oculos in cœlum erigens, puellæ responderit : Eia, domum redi, et matrem peperisse reperies.

Coletanæ campanæ sonus dæmones compescit.

Precibus adjutæ puerperæ :

89 Multo majori in discrimine constitutam uxorem, ejusdem oppidi civis Joannes Courrard pene habebat in desperatis : quippe quam obstetrices negabant posse ad partum venire, nisi ventre dissecto, in quo fœtus per matris agitationem minam transverse jaceus, non inveniebat egrediendi facultatem. Et medicos ille quidem jam chirurgosque sectionem facturos, advocarat in domum : subiit tamen animum prius B. Coletæ, tum Poligniaci præsentis, preces exposcere : ergo ubiens, tantisper expectarent dum redeat, ad conventum properat ; uxoris necessitatem exponit : preces flagitat : quas illa absque mora fundit ad Deum, breves quidem, sed efficaces : etenim ab iis ad mœrentem solitumque maritum redeuns : Misericordiam, inquit, uxori tuæ fecit Deus vade et filium tibi pariet. Nec aliter quam prædixerat evenit : peperit mulier, et totum quinquennio prolem superstitem aluit : ita me ex Sorore Matthæetta B. Coletæ cognata audivisse fideliter attestor. Eadem aliaque Sorores dixerunt mihi, quod ex ipsamet etiam memini me audire, eam aliquando vehementer mœrentem ob amissum propemodum usum oculorum, precibus ad Deum fusis, tam claros illico sanosque recepisse, quam habuerat unquam. Caussam autem illorum præ ceteris membris amandorum hanc fuisse Beatæ, quod per eos Chri-

F

curata in ulteriore ipsius vita, ut ait :

A PER PETRINAM EX MS. GAL.

stum sub sacra latentem Hostia gaudebat contemplari. Vidi porro etiam alienos oculos pari facilitate ab ea curatos, quando Vezontione ad ipsam recurrit simili in casu Soror Catharina de Mansie, cujus infirmitatem a Coleta inspici et curari idem fuit.

amentiæ periculum, Confessione depulsum.

90 Matrona Poligniaci opulenta, cujus expensis eo loci fuerat conventus erectus, morbum incurrerat periculosum, qui cerebrum petens, eam fere de statu sanæ mentis dejecerat. Ea, postquam a mœrente marito frustra adhibita fuerant consilia alia, tandem ad Coletam ab eadem mittitur, quæ graviter increpitam docuit, divina hoc ei ultione accidere, quia longiori quam par erat tempore non expiasset animum per Confessionem : deinde Confessarium suum P. Henricum de Balma advocat, cui dum confitetur mulier, orat ipsa tam efficaciter, ut a peracta confessione salva illa et sana surrexerit. In conventu porro Bizontino testes pene omnes Sorores habui, fuisse istic Fratrem, Eustachium nomine, qui inter mendicandum ita graviter tibiarum unam læserat, ut immedicabile vulnus medici crederent : sed quam a mediis sperare non poterat, a B. Coleta medicinam accepit, delatus ad illius præsentiam : quæ postquam illius miserta rem Deo commendasset,

B *Apostema in gutture, curatum applicatione crucis,*

mox persanatum se bonus Frater sensit. Alium quoque Fratrem fuisse, testatus est coram omnibus Sororibus, interque eas etiam me audiente, P. Petrus de Ostaco ; cui ad obsequium Sororum ejusdem conventus destinato nomen erat Petrus Goulher, et ad periculosum morbum accedens molestum in gutture apostema spiritum pene intercludebat. Hujus cum prædictus Pater Visitator misereretur, nec sciret quo cum posset remedio sublevare ; tandem recordatus paucorum crinium, quos ex sacro Coletæ capite penes se habebat, illos supra infirmum ponens, eumque cum iisdem velut Cruce signans, integræ ipsum restituit sanitati.

duæ moniales a vehementi sanat :

91 Duabus ex Ordine S. Claræ monialibus ad mortem ægrotantibus cum nulla prodessent medicamenta, ac ne micam quidem panis ulterius valerent transmittere, sanitatem contulit pia Mater, buccellam panis a se masticati utriusque ori imponendo : uni Edelinæ, alteri Jacquettæ nomen erat : et utriqne mox a transmisso in stomachum, qui prehebatur, bolo surgenti præsens adfui. Similiter ex Joanna de Corbeia, conventus Surregiensis portaria, audivi Sororum unam

alia sub curru servata ne conderetur

C sub curru lapsam in itinere, omnimoque judicio mortuam et contritam, ad Coletæ preces ita sanam surrexisse, ut hodieadhuc videtur : miraculum autem prædicta portaria sciebat ab aurriga, qui currum illum tunc ducebat. Sic et in conventu Bizontino Soror Catharina de Mansee, quæ in ignem lapsa manus pedesque graviter adusserat ; postquam ad Matrem Coletam accessit, unico illius miserantis aspectu supra se defixo, in utrisque sanata est.

dem propria tibia,

92 Ab ipsamet audivi in plurium Sororum præsentia, quomodo adhuc juvencula paterna in domo ligna findens, exerrante in ea securim in tibiam suam sic impegerit, ut eam propemodum amputarit, *d* clam tamen parentes habuisse vulnus, illudque circumligatum commendasse Deo, alteroque post die sanatum integerrime reperisse. Soror autem de Vaulx mihi dixit, quod in Auxoniensi conventu, cum illius ipsa Abbatissam ageret, septem Sorores habuerit periculose infirmas, quæ omnes a B. Coleta, causa Visitationis illuc advenientc, sanatæ sint. Fuit in conventu Poligniacensi Soror, Clara nomine, quæ

septem infirmæ,

per annos viginti intolerabilem capitis passa dolorem, oculos jam fuste contertos habebat : quæ ab advolante ad infirmariam Coleta, post plurima sancti alloquii verba, ab omni cruciatu et liberam sensit prout ipsa, quæ beneficium recepit, mihi Vivaci declaravit. Vezontione autem soro Margaretam de

dolor capitis,

manus a gravi sanantur.

Cayeux Ordinis nostri Religiosam immedicabile vulnus habuisse in manu, a quo curata sit, B. Coletæ manum fortuito arreptam vulneri applicans *e*.

D

e

Epistolæ aliis sanitatem conferunt ;

93 Neque ea præsente tantum patrabantur miracula, sed etiam in absentis gratiam benignus Deus multa supra naturæ vires operatus est : quale est illud, quod ex P. Petro de Remis auditum memoria recolo, scilicet Sororem Margaretam Blauvais, recepta unica Beatæ epistola consolatoria, subito surrexisse a morbo, qui letalis ab omnibus judicabatur. Merito igitur epistolas ejus velut pretiosa monilia æstimabant et servabant eæ, quæ aliquas nancisci poterant. Fuit aliqua, cui plures earum in fasciculum

aquæ etiam, aliæque educuntur ex aqua.

colligatas sinu gestanti et aquam haurienti eædem exciderant in puteum : extractæ autem die tertio, cum luto undique fœdatæ essent, iterum immersæ sunt in aquam, et tamquam si ponni torent, lotæ atque siccatæ etiamnum servantur, tam integræ et recentes, quasi nunquam fuissent humectatæ.

P. Visitator dolore capitis solutus.

94 Præterea ex P. Petro de Ostaco et P. Petro de Remis audivisse me testor, quod dictus P. Petrus de Ostaco, Conventuum a B. Coleta institutorum Visitator, adeo gravi capitis dolore per annum unum duodecimque laboraverit, ut nec edere nec ambulare, nec sedere aut stare sine incommodo valeus, ad sui numeris exercitium prorsus redderetur ineptus. Implorat igitur Deiparæ Virginis et anu illæ ejus Coletæ merita, quarum honori ipse laboraret : et sequenti nocte in conventu Bizontino existens, visus est sibi Gandavi esse in illo oratorio, in quo coram B. Coleta sæpius assueverat celebrare : illicque ipsam audire atque conspicere, eodem vocis tono habituque utentem, quo vivens solebat : aiebat autem tantæ consolationis fuisse illius verba, tantæque efficaciæ, ut omnis a capite dolor recesserit, nec postmodum unquam molestus fuerit.

E

spasmi sublati.

95 Narravit etiam P. Petrus de Remis Trecis in Campania virum probum fuisse, B. Coletæ istac tran: euntis aliquando hospitem, cujus filius parvulus spasmis obnoxius, quadam vice tam infeliciter collapsus sit, ut brachium fractum eo casu fuerit. Mœstus igitur parens, et gloriosæ Matris recordatus, cui aliquando hospitium ex caritate præbuerat, Deum rogat, ut per ejus merita filiolo suo clementer succurreret : et vero finiente preces patre, integro solidoque brachio sanus apparuit filius, atque a spasmo deinceps liber permansit. Postea vero accidit, ut domus, ejusdem viri ædibus proxima, nextinguibili deflagraret incendio ; quare ipse suam quoque pari flamma certissimo corripiendam videns, novam ex præterito beneficio spem capit : et, O, inquit, gloriosa Domina Soror Coleta, quæ filiolum meum curasti : adjuva me in hoc periculo : et ædes meas, hospitium tuum, præserva ab igne. Mirum dictu ! nunquntur flammæ, et absque ullo viciniæ detrimento gliscens periculose ignis consopitur.

tu cendium restinctum.

F

96 Ego Soror Petrina de Balma testor, qua possum cordis humilitate et puritate, vera esse omnia suprascripta secundum formam, qua exarata leguntur : recordor enim semper minus dixisse me, quam rerum narrandarum excellentia requirebat.

Protestatio Sor. Petrinæ

---

a *Cognovi, de Praeto addit Vita num. 202, Abbatissæ dignitatem tacetur : unde colligimus hoc miraculum diu ante Beatæ obitum contigisse : sic in Vita num. 90, habemus de infirmo ipsius loqui absente, ubi curata.* — b *Ex eamdem Sororum memoriis MSS narrat Abbatissam fol. 215 quod cum istic quadam lichgiosa moreretur, Coletæ Vesontionem profecturi fuerit revelatum, illam in peccato mortali decessisse : illaque per expressum mandasse Sororibus, ne corpus sepelirent usque in redditum suum, ut vitæ redditæ mixta cum morte posset peccatum confiteri : quod et impetravit. Reducta igitur confessionem resuscitata, et recultatum sacrilege crimen exposuit : ac peracto Matris gradu, placide in Domino obdormivit. In cujus rei memoriam erayerunt lichgiosæ imagine ni gingi quæ adhuc in communi infirmaria spectatur. Ita ille.* — c *Lemmat. cur, ut diximus, adjunct Venetiis, e regione Ecclesiæ.*

In peccato mortali,

Coleta succurrit ad præsentem.

— d *Addidatur* : ut non videretur mus sub pallio ibi adhærere *quem modum loquendi secutus auctor Vitæ est num. 25 : in ea parte*

A *parte quæ ex MSS. duobus excideral : et vel hinc patet ipsius quoque Petri de Remis esse : nam intuitum, inquit, abscidit eam, quod in osse tibiæ ex transverso sola modica pellis integra remansit : sed vel hæc hyperbole ingens est, vel subitum et majus quam festina sanationis miraculum. Prudenter Abbavillæus satis habuit dicere admodum profundam plagam fuisse. - e Has addi potest ex Abbavillæo citante MSS. conventus Viracensis. Soror Clara Liberæ, quam Viracum mittens, ut istic Abbatissam ageret, excusante inque quod propter hemicrania dolores esset ei muneri inepta, signavit impresso ei signo Crucis, jubens audactei eo se conferre : ubi deinde per annos 30 vixit : ita ille pag. 285.*

HISTORIA ELEVATIONIS CORPORIS.

Ex MS. Gallico.

De renovatione sepulcri sanctæ Matris nostræ Coletæ acturis, congruum fuerit explicare, quis circa renovationis dictæ tempora status reipublicæ fuerit. Anno a Christo nato MCCCXCII, gravi *a* bello premebatur Flandria, atque in primis nobilis Gandavensium civitas, inimicis circumquaque conclusa urbibus : adeo ut itineribus periculo plenis diffidens Visitator, non auderet visitationem Gandavi instituendam suscipere : donec tandem vergente ad æstatem anno, Divinæ placuit bonitati, quæ prædictæ innovationi hoc tempus elegerat, miraculiter immutare omnia, atque infelix istud et calamitosum bellum in lætum pacem commutare. Tentata fuerat Gandensis civitas et oppugnata sæpius conamine non minus magno, quam frustraneo : ergo ab aperta vi ad insidias conversi hostes, tripartito agmine statuunt civitatem aggredi, tum cum nihil ejusmodi timebatur, solitoque pauciores in mœnibus vigiles futuros noverant. Itaque comparatis omnibus ad eam expeditionem necessariis, XV die Junii, in feriam VI incidente, ante auroram adsunt : duæ quidem partes eorum, qua minus profundæ erant aquæ, in urbem ex improviso illaturæ sese, interim dum tertia per aliam regionem, quæ immittendo incendio opportunior videbatur, ingressa, sparsis late flammis eo averteret populum omnem, ad restinguendum ignem accursurum. Succedebatque ex voto consilium : cum ecce vigilum unus, audito adventantium sub obscuro strepitu, quamvis videret neminem, eo tamen, unde aures feriebat sonus, tormentum dirigens, ipsum expeditionis totius caput tam felici ferit ictu, ut insperata unius mors ceteris omnibus terrorem intulerit : quo perculsi, velut si exercitus ingens ex improviso occurrisset, illico in fugam dedere sese, relictis post sese machinis cratibusque, ad expediendum in urbem ingressum præparatis, quæ postero Sabbati die curribus invecta in eandem sunt. Nec defuerunt, qui ocreas calceosque in luto, quidam etiam et vitam relinquerent : alii qui arcus, fustes ceteraque tela abjicerent : omnes denique fatebantur ea nocte Deum pro Gandensibus pugnasse : cui proinde gratiæ ab omnibus actæ, cum rei nuntius sub tempus habendæ concionis allatus, populum admonuit, quanto in periculo ea nocte fuissent.

a *Anno 1492 post grave bellum Flandriæ,*

et obsidionem Gandensis urbis

cujusque exceptionem impediam,

2 Ut autem evidentius pateret, Dei hoc esse opus, adfuit paullo post ab adversariis fœcdis pacem petiturus : qua conclusa, extra difficultatem ullam Gandavum pervenit Visitator, daturus initium visitationi *b* pluribus annis intermissæ, per innovationem sepulcri prædicti, prout cunctis conventibus prudenter venerat, antequam huc advenret. Ex quo pie credimus sanctæ Matris nostræ intercessionibus defensam ab inimicis urbem, pacem fuisse impetratam a Deo; hunc potissimum in finem : quemadmodum ab aliis quoque urbibus per ejusdem preces aversos fuisse hostes in Vita ipsius legimus. Nomen Visitatori erat Fr. Jacobus Bernardi : huic Reverendæ conventus hujus Matri et Abbatissæ Barbaræ Boens imperavit, operam daret, ut a sacro corpore terra superinjecta amoveretur : cui illa mandato prompte obediens, cum ligonibus duobus, sex corbibus, utrisque recentibus, ad hoc ministerium comparatis, x die Septembris intra Virginis Natæ Octavam secunda feria, Sororibus aliquot sociata, ingressa sacellum est supra beatæ Matris sepulcrum, intra paucos ab obitu ejus annos extructum. Hic sublatis, quibus instratus erat fundus asseribus, effodiendæ terræ ligones adhibiti, brevi detexere capillos, ossa omnino integra, uno etiam oculorum adhuc in sua cavitate pendente. Postridie curatum est, ut sacris reliquiis recipiendis arca plumbea fieret trium circiter in longitudine pedum, unius in latitudine ac profunditate, quam, qui confecerat Joannes Drabbe, sub vesperam attulit.

pace conclusa,

b

Visitatoris mandante,

3 Eo et sequenti die visitationem publicam ante crates Visitator peregit : postridie, feria scilicet V in vigilia S. Crucis, mensis Septembris die XIII, una cum Confessario Fr. Jacobo a S. Quintino, sacrificalem et ipso induto habitum, præter casulam, Amictum scilicet, Albam, Stolam atque Manipulum, ingressus conventum est paullo post octavam matutinum ad visitationem complendam. Et primum quidem ad sacellum accessere, inspecturi quod ex corpore sacro jam retectum erat : inde ad templum dormitoriumque et cetera loca juxta præscriptam ejusmodi inspectionis formulam, ac denuo ad sacellum regressus, uterque descendit in puteum, in quo humiliter profundeque sepulta sancta Mater jacuerat annis quadragiata quinque et viginti septem hebdomadibus ab octava die Martii in feriam IV incidente, qua fuerat tumulata circa horam XII meridianam, ad præsentis usque diei horam nonam numerandis. Tunc Sororibus undique circumstantibus prædicti Reverendi Patres reliquam ligonibus terram amolientes, totius corporis ossa detexere, suis omnia junctoris hærentia, atque ita sana velut si sub terra munda aridaque vix quintum jacuissent annum, contra quam a soli depressi humidique natura, et quidem post tot annorum decursum, potuerat exspectari. Hinc igitur singulos efferentes artus in mundam candidamque sindonem reposuere, ac supra mensam cum in finem præparatam collocantes, etiam quatuor corbes ex ea implevere terra, quæ sacris ossibus fuerat proxima : tum quod carne sanguineque Beatæ in ipsam resolutis, esset in veneratione habenda, tum ut minutiora quædam ossa, maxime pedum articulos, qui defluxerant, commodius servarentur. Quibus repertis, inundare cœperunt ossa singula, et formatis in eum usum cultellis ligneis, terram eis adhærentem abradere : quæ vasis ligneis reverenter excepta, inter Sorores amicosque distribueretur religionis ergo. Tenuit ea actio ad horam usque undecimam, inspectantibus extra fastidium Sororibus circumfusis, non sine singulari pie exultantis animi jubilo, testibusque interni affectus suavissimis lacrymis, quibus etiam sacrum irrigavere caput ad singularum oscula reverenter, ut petierant, circumlatum : quod deinde serico involutum panno, in plumbeam reposuerunt arcam, sicut et reliquias ceteras : eamque operculo pariter plumbeo occlusam, transtulerunt ad altare in Capituli loco erectum, interim dum sepulcri fossa, eo quo conveniebat modo, aptaretur.

post annos 43 sepultum x 13 Septemb. corpus repertum :

cultellis ligneis purgantur :

ad altare feruntur :

4 His ita secreto ac nemine pene conscio gestis, exierunt e monasterii claustris Visitator Confessariusque : remque, ut gesta erat (quoniam supra spem feliciter cesserat, metuentibus ne solo in humido vel nihil vel parum admodum desiderati corporis reperirent) Fratribus ante discessum suum enuntiavit Visitator. Nomina autem Sororum hoc in Conventu tunc deservientium Deo hæc erant : Barbara Boens Abbatissa, Maria de Salieres alias de la Vent, Aleydis de Sanchines, Joanna Rense-uliet, Maria de Ghandt, Christina vanden Brouke Vicaria, Pirona Blome, Maria de Berghes Portaria, Maria Barts Sacrista

erant præter Abbatissam sanctimoniales 23,

D *reponendam B. Coletæ detegitur 10 Septemb.*

E

F

PER PETRINAM EX MS. GAL.

A Sacrista, Catharina Adornes, Adriana van Koye, Isabella de Sauergi magistra novitiarum, Margarita de Monts, Maria Coerins, Livina vanden Bosch, Isabella vander Mote, Maria vander Poorte, Margarita vandem Bronke, Isabella Schrivers, Joanna de Brederode, Catharina Rums, Margarita Ghelas, Ursula Bruns, Jaquelina Petite anno xci admissa. His conventus Religiosarum universus constabat, cui ministrabant Fratres Jacobus a S. Quintino, Bartholomæus Lamartyn, Rogerius vanden Essche, Joannes Stubbe, Joannes Bolle, Bavo vanden Ackere.

et Religiosi 6

5 Die xvii Septembris u feria mane illatus in conventum apparatus necessarius est, ad novum sepulcrum eodem, quo prius, loco fabricandum: post meridiem vero eodem intromissus magister commentarius Balduinus Doerischiage, cum eoque ipsius conventus famulus, operam eidem suam ad necessaria fabricæ ministeria daturus. Ab his jacto convenienti fundamento, extructa tumba est ea longitudine latitudine atque profunditate, ut in eam collocata arca ex nulla ipsam parte contingeret, sed undique abegus fundo et lateribus, dimidio ulnæ quadrante; ab eo vero, quo tegendum erat sepulcrum, lapide, etiam dimidia ulna distaret. Erat interior sepulcri fundus latericulis pigmento plumbeo obductis stratus, insuper demque circumvestita latera omnia, per quæ transmissæ erant virgæ ferreæ quatuor, stanno obductæ, quibus imponeretur arca: totidem formatæ erant in ipsis lateribus tumbæ, uno supra sacelli pavimentum pede eminentis, fenestræ quartam ulnæ partem latæ in quadrum, excepta ea, quæ ad caput erat dimidiam ulnam longa, reticulo occlusæ æneo: dimidium autem laterem habebat crassitudo tumbæ tribus ex partibus, ad caput vero unum insuper integrum: propterea quod ea pars ita sit exstructa, ut ab ipso fundamento sursum rectum sit cavum quoddam quadratum et stratum, habens in fundo lapidem eo ipso in loco, ubi nuperrime terræ remanserant capitis sacri, dum exhumaretur, vestigia. Ad eamdem partem fabricatus est puteus trium quatuorve pedum quadratus, et ipse crate ferrea superne obtectus: in quem reposita ea terra est, quam, quod sacris ossibus proxima pependerat, quotidie corbulas elatam diximus. Reposita primum terra est, quacad condemnandum sepulcri spatium necessario fuit egerenda: tum illa quoque quam quatuor in corbulas secretam diximus. Terram hanc eodem se in pretio habere dicebat Visitator, in quo ipsem epi haberet, si supersset, carnem; utpote post sui resolutionem hinc terræ admixtam, quapropter ex eadem cimeteriis Sororibus dedit aliquid, et ipse nonnullam ejus partem secum abstulit per alios conventus distribuendam.

Extruitur nova tumba.

cum pulvis cui imponenda terra, prius corpus tegebat

6 Dum nova in eum, quem diximus, modum fabricatur sepultura, dum sacellum ipsum pavimentum lateribus, et in tabulis desuper instratis operuntur, dum eadem occasione alii quoque in nostra ecclesia reparantur parietes, dum cæmentis solubili operibus sex septemve cubitos effoditur, alteri usque hebdomadæ terra jam media præterierat, cum opere universo completo, mundatus locus est, facta que necessarius apparatus, ut posteriore die sacrum corpus denuo terræ mandari posset. Erat is quisdem mensis Septembris xxviii S. Elzearo sacer: cum expleto Officio Sorores venerandam pignus circumstetere per andatum inter Litaniarum, quas vocant, cantum, et pro ipsum vectum in sacellum est, cum eadem arca plumbea, in qua circumlatum fuerat, humi repositum duæ ex Sororibus accepere, funibusque adductis, dimisere intra tumbam supra ferreas, quas diximus, virgas requieturum; eadem fere ea hac eadem hora, qua fuerat priori septimana extra terram ejectum. Provisumque hac ratione est, ut alias supra tumbæ fundum elata arca, neque per hyemem tingi aqua posset, et tamen intra terram jaceret, utpote circumquaque altiorem aliquanto, quam esset ipsa illius superficies summa: interim dum Canonizatione peracta sacrarum reliquiarum elevatio ex usu præscriptoque Ecclesiæ fieret. Necdum curatus lapis erat, qui sepulchrum clauderet: ergo superinducta ligneis tumba est, illa ipsa videlicet, quæ prius sanctæ Matris sepulcrum obtexerat, adeo longa latitudine ut novam tumbam cum adjuncto puteo, terram, de qua egimus continente, commode operiret: secta per medium, quo facilius hinc inde reduci possent atque adduci partes, ferreis inter se uncis committendæ.

Ossa plumbea arcæ reclusa, 27 *Septembris ossibus impositis claudunt.*

7 Supererat solus sepulcralis lapis, cui curando nulla, quæ quidem adhiberi potuit, prætermissa diligentia est, ut quamprimum concludere sepulcrum liceret: nec tamen quidquam potuit in eo negotio promoveri. Conventur cum uno, dein et cum altero lapicida de opere conficiendo: adeuntur intra urbem Gandensem varii, ut maxime congruus lapis invenatur: scribitur Mechliniam, scribitur et Tornacum ad diversos. Sed neque Deo neque beatissimæ Matri perfecte videri curatas Reliquias sanctas, ideoque claudendo sepulcro lapidem frustra quæri, rei exitus comprobavit. Diffundebatur ad vicinarum conventus urbium rei gestæ fama: Brugasque allapsa etiam ad Sororem Catharinam Rufinam, dignam Beatissimæ Matris Coletæ, dum viveret, sociam sive ministram, auditu pervenit: quæ continuo Sororibus Gandavensibus mandavit per litteras, non satis videri ossa, quæ tali in fundo tam diu jacuerant, ligneis istis cultellis perpurgata: sed omnino decere ut interius exteriusque abluta ab omni prorsus terra adhærescente mundarentur accuratius. Non displicuit conventui Gandavensi consilium: sed exspectandus Visitatoris consensus erat. Contigit interim ut Cameracensis Antistes, *e* Henricus vanden Berghen, qui multis abhinc annis Gandavi non fuerat, hac ter fuerit, Murium Sororem suam conventusque nostri Vicariam invisere, earumque, quæ agitabantur rerum atque consiliorum ignarus, inter alia narraret, quomodo non ita pridem e Terra sancta redux, et transiens Basilea, ubi suus quondam avus nobilem reverteris, sepultus fuerat, ejusdem ossa exhumandi curasset, mundatasque et vino Rhenano ablata, pyxidique aptæ inclusa, transtulisset Belgas *d*, ac Patri *e* suo obtulisset gratum munus: in summa ejus urbis æde intra familiæ monimenta recondendum. Advertit ad eam narrationem animum Soror prætata ritumque ab Episcopo in avitis ossibus repurgandis usurpatum, sibi quoque erga beatam Matrem tenendum decrevit, juxta Sororis Catharinæ monitum: eo etiam magis quod hoc ipso tempore vini Rhenani vasculum dono missum conventui esset a Principe, Caroli Ducis vidua, Margareta Anglica: ut proinde vix dubitaret, quin divino hæc ita recta consilio essent, ne prius in eruendo sepulcrali lapide quidquam profiterent, quam mundata ritu essent ossa terra, in qua tanto jacuerant tempore. Et vero minime vanam eam fuisse cogitationem paullo post patuit. Quamprimum enim ita ut fieret de revere Sorores, Tornaco mercator quidam Tornacensis se latomo stitit, cui cura hæc commissa fuerat, acceptaque lapidis requisiti mensura, pactus intra dies tres transmittendum cum Gandavum promisit: quod ipsum licet pro desiderio nostro lentius fieret, mora tamen ea commoditatem attulit non exiguam, curaturque interea res varias, sunt ad perfectionem operis sane congruæ, quæ alias fuissent prætermissæ.

dum lapis sepulcralis quæritur,

et ossium sanctarum ossibus urbis Bavonis additis

8 Tandem completis ad opportune omnibus, sicut neque citius neque serius multo complerii ea optandum fuerat,

anno 1593 a Visitatore post reditum reverso Gandavum,

A fuerit, ad Visitatorem prædictum a Sororibus scribitur pro facultate ad id quod intendebant obtinenda : vetuerat enim superiori anno, cum plumbea arca clauderetur, ne qua deinceps ad eam accederet. Legit ille perbenigne litteras, neque probavit tantum consilium pium, sed et seipsum operis adjutorem promisit, quamprimum a morbo convaluisset, qui eum Rotomagi lecto affixerat; quem licet fatalem ipsi pene omnes existimarent, divina tamen gratia, meritaque beatæ Matris nostræ illum dispulerunt tam celeriter, ut intra exiguum tempus resumptis viribus, Gandavum quoque, quam primum per negotia licuit, festinarit reverti ad visitationem, decurso jam a priori inspectione anno. Simul ergo ille in viam se dedit, simul et latomus opus suum exorsus est adventantis Visitatoris ignarus : quippe quem nec Fratrum nec Sororum quispiam tam propinquum rebatur, ob ingentes eo tempore æstus. Adfuit tamen ille post dimidium Augustum, claustrumque in die Decollationis S. Joannis Baptistæ ingressus, una

ablata ter ossa vino Rhenano,

cum Fr. Jacobo Confessario, veneranda lipsana vino Rhenano abluit, prout Episcopum avi sui ossa meminimus abluisse; eoque tertium renovato, donec scilicet omnem ablatam esse terram (quæ quia non

B modica fuit, patuit quam conveniebat instituta ea ablutio esset) ipso vini non amplius turbidi aspectu doceremur. Post hæc reposita in locum mundum reverenter ossa donec siccarentur, otium dedere ligneæ capsulæ ex *f* abiegno ligno firmo ac prope sicco curandæ, cui octo ligneis clavis affigendum erat operculum interius hisce verbis inscriptum :

f

9 Septembris reponuntur in capsella,

RELIQUIÆ B. COLETÆ. Sacrum quoque caput rubro holoserico insutum est, ac demum IX die Septembris postridie D. Virginis feria II ante meridiem una cum reliquis venerandi corporis partibus repositum est intra capsellam istam abiegnam, alba damascena veste instratam, quam eum in finem donarat Laurentii Dullaert devotus beatæ Matris honori affectus, præsentibus Visitatore Confessarioque ad crates, et Sorores in iis, quæ erant agenda, dirigentibus. Advectus deinde XXIII mensis die ad conventum lapis, intra utramque portam est constitutus, ac post meridiem a Sororibus decem robustioribus versus sacellum provolutus. Eo vero, qui secutus est, die

et 24 Sept inferuntur tumbæ.

præfatam capsulam Sorores per ambitum circumtulere ritu eodem, quo priore anno plumbeam arcam meminimus circumlatam : ad quam delata capsula

C est nunc intra sepulcrum constitutam, instratamque

g

quatuor ex *g* densissimo vitro regulis, latis pollicem unum, longis octo, intra arcum transversis, ut capsulæ dictæ pro sustentaculo essent atque cautelæ, ne quid ab immediato illi ex parte plumbi contactu pateretur. Ipsa porro arca operculo post reconditum in ea capsulam, tecta plumbeo, fabricatur s abello humili nec dimidium pedem altitudinis excedente, ad eum expresse finem ex solida quercu fabricato, collocatoque super ferreos quatuor virgas illas, de quibus antea plenius actum. Denique superimpositus tumbæ lapis est, congruenque apertus sepulcrum clausit, donec compotente Deo placuerit, ut peracta Canonizatione idem recipiatur in ordine ad colendum Reliquarum translationem : quod ut quamprimum liceat ad ejus honorem, cui tam fideliter B. Coleta servavit, summisse precamur votis exoptatis.

lapis ter superpositus conclusæ

9 Superest ut quæ sepulcralis lapidis celatura, quæ inscriptio sit, breviter referamus. Ea hac e calleo sermone in hunc sensum concepta. Hic situm est corpus sanctæ Jesu Christi Famulæ Sororis Coletæ, primæ Abbatissæ ac Reformatricis Ordinis S. Claræ, defunctæ Anno ab Incarn. Domini MCCCXLVII die VI Martii, quæ hoc in loco in ipsa terra humilem sepulturam elegit; in quo sancta ejus

cui inscripta vitæ de vita ejus verba,

ossa per Dei gratiam fuere integra conservata per D XLV annorum *et* quod excurrit spatium, quemadmodum patuit, cum eadem in ipsius honorem reverenter inclusa plumbo sunt per R. P. Visitatorem nostrum et conventus hujus Confessarium XIII die Septembris, et sub hoc tumulo collocata anno MCCCXCII. Marginem, qua spectanda crassities lapidis circumquaque cernitur, rotulus ambit duobus, qui sequuntur, versibus Latinis inscriptus.

Dulcis ancilla Dei, rosa vernans, stella decora,
Tu memor esto mei, dum mortis venerit hora.

10 Inter hos versus eo in latore, ad quod pedes spectant, celata est sigilli forma, quo vivens B. Coleta utebatur, pollicem unum ac dimidium alto, lato unum, cum hoc circumscripto lemmate : ✝ MES SIEVRS PENSEZ A LA MORT IL FAVLT MORIR. Sorores meæ cogitate de morte : necesse est mori. Intra quod scriptum velut e nube procedebat manus, Crucem cum tribus clavis lanceaque complexa : proinde acri mortis memoriam inculcare volens, pœnitentiæ crucem commendaret suis; ut ei tribus veluti votorum trium affixæ clavis, ad mortem usque perseverandum sibi in eadem statuerent, quod denotatur per lanceam : atque ita ad cœlestem gloriam se perventuras sperarent. Sigilli, ut hic est expressum, mensura quatuor in altum pollices, duos et dimidium latitudine complectitur. Post secundum versiculum figura se-

E

securicula,

curiculæ erat, indicans fabro patre prognatam esse Matrem nostram, qualem ejus sponsus Christus dignatus olim fuerat suum appellare patrem : is unus, quem apud nulla est generis et personarum acceptio, sed sola in pretio sunt merita virtutis. Primum margines præcidit latus SS. Francisci et Claræ nomina sculpta exhibebat : inter quæ excavatus arcuatim lapis transmittebat lumen intra ipsum tumbam, quo fortibus qui oneæ erant applicarent caput, plumbeam inspecturi arcam per fenestellam, intueri eam possent : quæ cavitas speciali celatura ornata, oblongam habebat crucem intixam monticulo, infra quem Jesu et Mariæ sacra nomina legi poterant. Quæ omnia ab ea, quæ volit, interfuit, manuque et consilio adjuvit, scripta reperiuntur anno MDX.

nomina SS. Francisci et Claræ,

Jesu et Mariæ.

11 *Extat in Archivio sanctimonialium S. Claræ epistola cujusdam Sororis, ad quamdam Matrem Abbatissam alterius conventus, ordinem continens Psalmorum et orationum decantatarum quondam in sacello B. Coletæ post circumlatas processionaliter Reliquias per claustrum. In eadem epistola indicatur quod plumbea arca facta ab Episcopo Suffraganeo uncta Chrismate et benedicta, qua Benedictione completa idem Suffraganeus caput sacrum sublatum ex arca cunctis Sororibus osculandum præbuerit, ac deinde omnibus quadraginta dierum Indulgentiam concesserit : eaque de re datæ dicuntur ab omnes conventus litteræ : sed desit nomen scribentis et tempus datæ epistolæ. Nihilominus suffraganeo Episcopo, indicatum in ea ejus tota elevationem precationis nomen, et tempus rei nostræ indicavit nobis Michael Natel, epus, quod apud Sarcum est, compendii inscriptor. Gallicus in capus MS. prologo, post narratam anni* MCCCXCII *translationem, hæc leguntur.* In hunc modum recondita sacræ Reliquiæ ad annum usque MDXXVI quievere : quo decessus ad diem XXV Maii inde elevandas curavit Nicolaus Episcopus Suceptanus, Reverendissimo *h* Episcopi Tornacensis suffraganeus, post Missam Pontificali ritu ornatoque in Ecclesia Sororum celebratam, in die Ascensionis Domini. Qua in re istud notabile a scribit, quod aperta per Episcopum tumba grandibus aquæ guttis undique stillare conspecta sit, sic tamen ut earum nulla sacro corpori noceret : verum ubi illud remotum est, continuo decidentibus guttis totus undique loci fundus aquis maduit : quarum tanta admiratio Episcopum cepit, ut fuerit protestatus absque alio miraculo

arca Chrismate uncta.

F

h

culo omni dilectæ Deo Virginis sanctitatem sufficienter testatam hoc prodigio esse, ut posset ad ejus Canonizationem procedi. Ita nos per litteras anno MDXCIV datas X die Martii docuit Soror Lexina Neveus, ipsius tunc conventus Abbatissa : addens albam illam sericam Damascenam vestem, cui sacra hæc ossa fuerant humida in loco tanto tempore involuta, omnino integram fuisse repertam, cujus particulam ejusdem Abbatissæ dono habeo asservo que religiose.

PER PETRINAM EX MS. GAL. Sancta ossa anno 1530 elevata :

quæ ex tumba :

12 *Addit prædictus Michael, ablatis ex tumba reliquiis, ædificatum esse supra eam sacellum : præsumatque nullum antehac sacellum fuisse in loco sepulturæ ; sed solam tumbam in modum fornicis fabricatam ejus extitisse machinulam, ut sub eam descendere potuerit Episcopus Suffraganeus : quæ omnia aliter se habere ex superiori scripto patet : neque asseritur et tumbam fuisse modicam et sacellum parvis absolutu sanctæ Matris annis corpori ejus humiliter sub humo sepulto superinductum fuisse. Quare suspicari eorissime non fabricandi, sed renovandi reparandique sacelli animum ex eo fuisse revocabile pignus : aut ipsarum Reliquiarum rite inspiciendarum avidum ad promovendam beatæ Canonizationem, quam paullo post secuta temporum calamitas impedivit. Certe anno* MDLXXVII *Iconomachis hæreticis omnia Gandavi vastantibus concive ex cœnobio profugere Reliquias vel idem ait Molanus festo S. Bartholomæi Apostoli die, Matris quoque beatæ evasas obstaculo scrum : et ut nobis deinde a Reliquiis narratum in tres divisæ tumulos, ex, qua Atrebatum abiant, eodem arcanere, non sine præsentia operis. Duæ crudelitate quibusdam apparentis et earum pignus comitantis. Quod juxta ipsius B. Coletæ præ tetum examussæ ex Atrebatensis conventus MSS. asserit Abbavillæus fol. 418. Cum enim de illo funcando agerctur quoque reparetur, nam altus se cumpserit vellet, duravit tantum nocte colonnæ ; erectis in eadem sedis. Hoc, inquit,* SI HOC NOCTE, *ut mortuus saltem. Anno deinde* MDLXXXVI *Januarii recessit ab urbe Sanctes, eorum, quæ autem, loco et modo reposuere reliquias ; instauratæ, quod lacerata fuerant demolitu, sacello.*

anno 1577 Atrebatum ut sella,

anno sequenti rebus

13 *Eadem Religiosæ pallium et tunicam Beatæ reverentes asservant, quæ parturientibus et ægris, ejusdem beneficio felicem partum sanitatemque sperantibus, imponere consuevere. Servant quoque idem alia extrea in cella, cujus fuit extreme in morbo usa ; ecce quo benedixit, quem moriens manu tenuit, frustum nec non velo nigro duo quæ ipsa in usu fuere : olei et illius veli frustum, quod ipsa in extasim rapta totum est ardere visum. Modo quoque digiti articulus longior, arquata in lacrotheca majori deauratæ inter anulorum, ad osculum venerationemque servatur, tribusque manticulis in reliquiarium quadra ad collum gestari possent, oculus illi in primi corporis repassume reperius in cranio, tres in partes divisus. Adest quoque annulus ejusdem separatores ex argento cum, exemplum minus crucem duos longum pulcros, latum unum, crucem exsculptum habens, tribus transfixam clavis, cui corona appensa est spinea : alterum aliud sigillum, de quo superius facta mentio, evitet pertinse : parvum cera extracta custoditur Agnus Dei, quo usa dum exercet circulo inclusum eburneo, et sacra Scripturæ textus antiquæ MS. atque Collectarium manibus manu exaratum, quod ipsa vivens Sorori Agneti de Fonte ad sui memoriam misit, prout ipsum Virginis beatæ chirographum ad calcem libri expressum significat. Quæ omnia anno* MDCXIII *die X Octobris, nobis facie exhibita, una cum tela exquisitis certe ita fris, ut narium facile septem, quæ Principissa Joannæ, Caroli V Imperatoris Matri pro pepli fuit, tam cum ad Beatæ sepulcrum supplex visitavit, si gestare fetum sensit : ex cujus beneficii testimonium istua illic reliquere solent, simulque Damascenæ panni albi ephippium cœnosum, quo tunc vehebatur, equo instratum, totidem aut plures ulnas longum latum unum, auro non inelegantur pictum.*

Asservantur pallium, tunicæ, alia,

articulus digiti,

ubi pertinent,

Agnus Dei,

Libri,

peplum matris

D

3 *Post pacem Tarvanensem compositam anno* 1489 *qua Maximilianus vestras etiam a Flandris adjutus est ad tutelam libertatum suarum, vitæ memorabile habent historici petiti, circa hæc tempora admodum pepigisse hinc tamen probabile fit non contra Archiducem rebellasse Gandenses, sed priorum rebellionum has reliquias reliquiasse, ob quas paratus exercitus ultro se Flandris urbium dissidii in hanc flammam evanescit ; Princeps, quia prohibere non poterat, dissimulante.* — b *Fortasse jam inde ab anno* 1487, *quando Gandenses, annuentibus Flandriæ, Maximilianum Mariæ conjugi relatum asperantes, hinc una cum ejus Philippo et Margarita totidem nomine Ordinum Belgicæ vita arrogarunt, Principibus apud se detentis invito patre ; quia deinde anno* 1488 *Insignes Gandavos comparati capitum detrimento, quo licet simul decernque pacem per pactas leges, ceremque composita, nunquam tamen tuto dreamo Flandria absque multos fuit usque ad hunc annum, circa quem Philippus pace eloqui constituit. Principis inauguratio eorum habenas accepit.* — c *Ex Abbate S. Dionysii Montensis et Cancellario Equitum Auratorum, designatus anno* 1470, *mortuus an.* 1502 *ut habetur sanc-Matthæus, qui et Hanoris ejus in Terram sanctam memoriam edidit, plenissimo in Raissium in Episcopis Belgii pag.* 170 ; *qui eo anno decem Comitibus præfectum scribit anno* 1487, *recessum* 1491. — d *Munificentissimus Brabantiæ ad Zomam urbs, unde hoc feudale nomen et Comitatu in titulum Marchionatus evecta a Carolo V Imperatore, in federationem Ordinum patestatem venit anno* 1578. — e *Joannem a Burgo vocat Raissius.* — f *Gallice de spier, quo non crebrius Syriam intellegendum Cæsarei Parlamenti sede seu Camera usurgata in Germania ad Rhenum urbem : sed sparos Flandriæ sperem, qui eo abeuntes sphæra comparantur, atque ex Anna maxima in Belgium adrehantur copia. Abutus autem qui pauperes apud nos circa nomen, nunc fere masthoomen dicuntur, quod ex quadrupedibus male pant, sicut ex minusculis spur.* — g *Dubitavimus aliquando an non per errorem verte eitum pro ter ferro scriptum esset : sed dubium deposuimus, attento quod persona subigni observum potuisset lapsu urea exteriores fundo facilius novum inferre, quam plumbum, unde ocia inferior confecta erit. Jam autem suppositum citrum illum omnino probabat indicium. Sic paullo post, supposito arca lapsi sedulo quicum calcitur ne transversus per tumbam et ferro cruce immediate contingeret urea, earum subigine convalescunt.* — h *Carolo de Croy et Affligemensi in Brabantia Abbati, quem ab anno* 1524 *annis* 30 *illi Ecclesiæ præfuisse indicat epitaphium ejus apud Arnoldum Raissium Belgicæ Christianæ fol.* 251

Tumultus Flandrici ante annum 1492

Bergæ ad Zomam

Turs de spier

E

Lucernam Potionem

a

a viribus Religiosis repetitum vesum.

F

charta tunc perasse credit

ANALECTA

Miraculorum recentiorum B. Coletæ.

Ex Abbavillæo lib. 5 Vitæ et MS. Gaudensi Gallico.

Anno MDXXI in illo generali incendio, quo bona oppidi Polignacensis pars conflagravit, et Fratrum Prædicatorum templum in cineres abiit, solo majori altari excepto, quod repugnantes in eo sacra Hostia præservavit a flammis, ingens discrimen adit Coletanarum ibidem Religiosarum conventus, et ardentibus circumcirca domibus, ipsum quoque ignis afflavit, consumpturus universum, nisi opus suum pia Mater Coleta protexisset. Etenim sacræ Virgines, sibi quoque videntes immineere exitium, ut preces pariter dolere esse, omnes quidem in auxilium Sanctos, sed præcipua invocata tres Patronas, sanctam videlicet Claram, S. a Agnetem Beatamque Coletam invocante. Et ecce inspicientibus cum stupore civibus, visibili specie tres apparuerant Religiosæ, atque extinxere flammas in monasterium magno ruentes impetu, et prius quam recederent, et oppidum et moestas Sorores sua benedictione signarunt. Lubuit credere eas ipsas fuisse, quas studiosis sanctimonialibus advocarat ; ex eoque tempore collegialis parochialisque Ecclesiæ S. Hippolyti Clerus, in memoriam recepti beneficii, quotannis in festo S. Claræ Missam solemniter cantandam curat in templo Clarissarum, magna populi copiose affluentis devotione.

2 Eadem occasione super Joannem Guidonis, prædicti conventus Syndicum, insignis Coletæ sibi addictos protegentis beneficentia eluxit. Hujus domus, neque atque abac, tumultus arserat, neque spatium habuerat aliquid rerum suarum efferendi : ergo ad spiritales Filias suas, solatii aliquid in tanto infortunio capturus, venit super omnia mœstus quod possessionum suarum titulos, atque libris generis scripta, quæ servari plurimum sua intererat, vorax flamma absumpsisset. Tum illic dolenti condolentes, inquirunt

A inquirunt, num forte nihil eorum, quæ requirebat, in eam reposuisset arculam, quam ad se miserat asservandam. Hic ille nihil se hujusmodi fecisse asserit, ac ne cogitasse quidem : et quamvis cogitasset, dementem se futurum fuisse, si locum eum servandis rebus sibi carissimis elegisset, cui vel maxime minabatur incendium. Persistunt nihilominus in asseverando Sorores, et prolata cistula fidem faciunt, allatam eam fuisse a juvene sibi ignoto, qui dixerat : Hanc Joanni Gundonis, benefactori vestro, diligenter servate. Quem ille juvenem dubitare non potuit fuisse Angelum, atque hanc gratiam retulisse pro obsequiis huic conventui impensis, postquam nempe in arcula ista scripta, de quibus dolebat, omnia ex ordine recognovit. Memor autem, quod in illa communi civium privataque sua calamitate B. Coletam speciali devotionis obsequio affecerit, et se suaque eidem commendasset, eodem acceptum beneficium retulit, et in templo Religiosarum, Deiparæ Virgini sub titulo Misericordiæ dicato, sacellum ære suo fabricandum, curavit, addito stipendio pro seculari Sacerdote istic Sacra facturo.

ab Angelo in tutum deferuntur

B 3 Anno MDL in conventu Auxoniensi insigne beneficium accepit devota Soror Adriana Pielley : cum enim ruente loci, in quo consistebat, tabulato proximam se lapsui submersionique videret, ratione fluvii subtus decurrentis, ab invocata ferventer tali in articulo Coleta promptum sensit auxilium, et Religiosam conspexit, quæ eam utrique exemit periculo ; prout testantur plures ejusdem domus filiæ, quæ ipsammet sæpius narrantem audivere.

Auxoniæ in lapsu servatæ monialis

4 Ejusdem domus Abbatissa Mater, Soror Martha Thaboureta, anno MDLXXVI præservatam se non absque miraculo fuisse a morte, testata est eodem tempore, quo prioris in Adrianam beneficii fidem legitima depositione fecit. Ornatura B. Coletæ altare, in ipso festi ejus pervigilio, ut papilionem super illud extenderet, scalas ascenderat : quæ cum dissilirent in partes, superinsistentem sanctimonialem gravi lapsu deposuerunt in lapidem, cui alterum tempus ita allisum fuit, ut mortalem futuram fuisse plagam nihil medici dubitarent, nisi invocata inter labendum Coleta, ostendere voluisset quam certam sibi devotis opem ferre possit.

Abbatissa Auxoniensis,

5 His duobus adjungamus alterum ex R. P. Fodere. Anna, nobilis Domini N. de Bessey filia octennis, cum matre sua ascenderat in summitatem

C turris, tum pene a fabris in arce absolutæ : ex eaque despicere in imum volens, præceps in fossas corruit, absque ulla alicujus membri ruptura vel distractione omnino indemnis, quin imo reperta est placide residens, et solutas vestium aciculas refigens, per merita, ut creditum, B. Coletæ : cui grata esse deinde cupiens, ejus se instituto in conventu Auxoniensi addixit, ubi multo tempore vitam singulari sanctitate commendabilem egit.

et puella octennis

6 Anno MDCXXV Mater Abbatissa monasterii Podiensis Soror Ludovica Ferriol sequentia subnixit miracula, coram D. Officiali et Vicario generali Reverendissimi Episcopi loci illius, *erat is Justus de Serres ex Abbatia et Baronia Montisbarguensi in Normannia assumptus* legitime attestata die XXVI Februarii, quorum hæc ex originali summa transsumpta, Quatuor propemodum anni sunt quod super mensam in refectorio legebatur Vita B. Coletæ, jamque perventum erat ad eum locum *b* ubi dicitur quod, tempore hebdomadæ sanctioris Christi patientis mysteria recolens Beata, tantos paterentur dolores, ut quosvis constitutæ in difficili puerperio mulieris cruciatus superarent. Audivit hoc Soror Joanna Fayet Ostiaria domus, suique oblita temere in voces linguam solvit, et clare edixit, id se non credere. Vix autem hæc verba protulerat, cum cœpit ingentibus intestinorum doloribus cruciari, quibus nullum medici remedium invenere, usque dum suam agnoscens culpam, ipsa sibi medicinam fecit penitentia salutari et humili deprecatione illius, quam temerario dicto violarat. In quem finem varia devotionis opera sponte assumpta obire cœpit in oratorio, quod Beatæ dicatum in hoc habemus monasterio ; cui suos quoque conatus jungentes Sorores reliquæ, singulæ prædictum oratorium per novem dies continuos visitandum suscepere, qui antequam finirentur, liberata dolore omni Religiosa jam dicta, B. Coletæ deinceps devotissima vixit, cujus rei testes quatuor etiamnum in vivis supersunt.

Podiensi

I. puerperata cruciatus Beatæ

D DESUNT PERTINAX EX MS. GAL.

punitur, ac post Novenam sanatur :

7 Circa idem tempus Novitia quædam Soror M. de Chorde dicta, verita revelare malum, quod a tribus septimanis erura insidebat, ne propterea ad seculum remitteretur, statuit ad B. Coletam opem illius implorando et oratorium frequenter visitando recurrere : nec fraudata est expectatione sua : sed absque ullo humano medicamine sic convaluit, ut nuncupandæ Professioni idonea hodie Sorores Novitias magistra instruat.

malum occultum non curatum :

E 8 Mater Sacristana conventus hujus, Soror Ludovica Pillet, dum Confessionem generalem præparat, dispositura sese ad vota Religionis solenniter profitenda anno MDCCX, chartam, in qua sua peccata descripta habebat, in puteum fortuito labi siverat : eumque illam hæc jactura affligeret, remedium a B. Coleta postulavit atque obtinuit : etenim post menses ferme tres aquam ex eodem puteo hauriens, attraxit in situla codicillum suum, tanto temporis spatio ab aqua prorsus inviolatum.

scriptum ex aqua post 3 menses receptum :

9 Anno deinde MDCXXIII Soror Novitia Gabriela de Prat, sub pugno caruneulum a quadriennio fereus nucis castaneæ instar, perpetuo meremento metuendum, consilium accepit invocandi Beatam : atque intra paucos dies, quos puella suæ in oratorio devotioni impendit, molestum tuber prorsus evanuisse gavisa retulit.

tuber sublatum

10 Ultimum sit, quod Religiosæ tam eæ, quæ nos præcessere, quam quæ modo superstites vivunt, consueverint septem aut octo diebus continuis, festum beatæ Reformatricis nostræ subsequentibus, in oratorio B. Coletæ aliisque hujus conventus locis fragrantiam quamdam minime naturalem percipere, qualis in Martio violarum est. Anno autem MDCXXIV Novitiarum una nunc Professa, ad prædictum oratorium devotionis ergo se conferens, incomparabilem ibidem aromatici fumi odorem hausit in feria v hebdomadæ sanctæ.

odor circa festum B. Coletæ percipitur

ii

11 Poligniacensis conventus, qui ex primis a beata Reformatrice fundatis unus fuit, in memoriam illius Religiosæ asservat vehiculum, quo suis in itineribus utebatur ; nec non stragulam vestem, operiendo ad modicam quietem corpori ab eadem usurpatam, utrumque miraculis condecoratum, e quibus hæc pauca referuntur. Stephani Rosseaux annorum decem et octo filius, Joannes nomine, Dysenteriæ morbo ab annis quatuor misere extenuatus, ægre vitam trahebat, eoque magnas molestias suis parentibus procreabat noctu æque atque interdiu : sed cum forte patrem parumque comitatus, claustrum esset ingressus caussa construendi cujusdam oratorii in S. Caroli Borromæi honorem, tactæ ad illius aspectum compassionis affectu Sorores, suaserunt ut B. Coletæ patrocinio se committeret, eumque fecerunt in currum ascendere ; quem ille vix attigit, quin prorsus sanatus sit, exindeque valens et robustus vivit. Idem Stephanus filiam morti vicinam videns, cum Confessario Clarissarum R. P. Nicolao commendavit : venit ille, viditque infirmam triennii

Poligniaci vehiculum et stragula habet.

dy enterico sanitatem,

mortuam vitam dant.

PER PETRINAM EX MS. GAL

A triennii ætatem necdum egressam, secum deferens operimentum prædictum, cujus solo attactu subito convaluit, quæ moritura credebatur.

in eodem curru curantur febricitans,

12 Domini Laxant et uxoris ejus Veronicæ Parregant filii duo pessime affecto erant corpore : nam eorum unum febris tenebat continua, eumque decimoquinto die jam præterito ad portas mortis pœne certe perduxerat : alterum curvata genua claudum fecerant : utrumque parentes sui anno MDCXXIII ad conventum Poligniacensem miserunt, currui B. Coletæ imponendum, et uterque sua infirmitate liberatus tam recentem erga se accepti beneficii memoriam, ut reliquorum præteritorum admonitu cooriantcorum plures morbis suis remedium in eodem curru quæsitum advenant. Similis fere ætatis fuit Claudina Baretta,

claudus,

quinquenna,

annos scilicet octo nata, quando ad monasterium ab avia adducta est ab insidente dæmone liberanda : quod et factum est postquam fuisset a Religiosis, contra obnitentem sathanam non exigua violentia ad crates, in currum imposita.

a furiosus

13 Neque pueri tantum, sed adultis quoque currus hic extitit salutaris : anno namque MDCXI phreneticus quidam, per oppidi vicos furiose discurrere solitus et horrendis aerem clamoribus implere, posita tantisper ferocia, accessit ad portam monasterii, eamque sibi reclusi caute modesteque ab ostiaria postulavit. Illa ignotum sibi hominem rata eleemosynæ petendæ adferre aliquid quod grandius esset, quam ut per turnum introimitteretur, aperuit januam, citoque se deceptam videns, admirata est cursum, quo ille præceps dilatus in claustrum, recta evolat in currum prædictum, quasturus illic sanitatem : sed inquietum malum, quo premebatur, minime dimisit illum inibi consistere : deprecatus igitur eas, quæ ad tumultum accurrerant, Sorores, ut pro se Beatam exorarent, exibat inde, cœptoque discurrere per ipsum claustrum, horrendum vociferans, nec persuaderi potuit ut educi se pateretur. Reliquias igitur B. Coletæ nonnullas et Sorores applicant, et novem diebus novent pro ejus curatione impetranda supplicationem : cujus efficacia hoc ipso monstratur, quod vir ille mane admirantibus omnibus sanum se sentiret in oppido, Ordini nostro devotissimus.

adjecto voto Novenæ.

parturiens puerperia solent strangulis et reliquæ.

14 Ejusdem oppidi Prætorem agens Dominus Remandot, uxori in desperato puerperio laboranti nullum reperiebat subsidium, sed periculum eductæ S. Claræ Sorores strangulam supradictam misere, ægræ mulieri rejiciendam ad cujus attactum confirmata puerpera filium peperit, cui Claudiæ nomen in baptismo positum : parentes autem, ut beneficii hujus conservarent et venerarentur memoriam, effigiem illius in tabula coloribus curarunt experimentalem. Simile beneficium expertus ex in Carladesii comitatu matrona honesta, in simili periculo ab obstetricibus partum desperantibus, et aliis, quæ adorant matronis certæ morti adjudicata cum Reliquarum, aliquid ex B. Coletæ lipsanis contentis, subinde una cum vino ebibendi ac propinandi, auxilio fuit, ut prolem mascula gemellam parceret, quæ per salutares baptismatis aquas inox coelo est superisque transcripta, necdum matre.

Hesdinii

15 Præter ea Miracula, quæ eodem, quo Diva vixit, sæculo perpetrata Hesdinii retulimus alibi, nonnulla invenimus recentiora nota, ex quibus duo sequentia sedigo. Quadraginta circiter annis sunt, quod Sorori Joannæ Thoret ita affectum in capite cranium fuit, ut intra cutem partemque ægram sibilantes ventos persentiscret : quod cum Sorori Magdalenæ Warnet indicasset, duxit illa Joannam ad oratorium Beatæ illius eadem pariter persuasa auxilium, et quasdam ejusdem Reliquias infirmæ applicant ad quarum tactum sensit illa disjunctas cranii

cranii hiatus

commissuras coire, et sana exinde perseveravit. Ibidem Soror Jacquelina du Mesnil, ætatis anno decimoquinto, in manum incidit adeo gravem, ut includi eam necesse fuerit : sed apparens ei B. Coleta sanctam manum eidem imponere visa est, et sanam reliquit mente ac corpore, donec sesquianno post, integro cum judicio expiravit, tribus aut quatuor ante obitum horis a P. Philippo Garnier Ecclesiæ Sacramentis munita.

D *et amentia curantur*

odores supra naturæ suaves sentiuntur :

16 Autumnum est, quod per intervalla temporum domus Hesdinensis Religiosæ suaves quosdam et naturæ ordine superiores odores percipiunt, quos solent S. Coletæ Visitationes appellare : ante paucos tamen annos quædam lamentabatur quod nunquam sibi contigisset aliquid ejusmodi experiri, idque trahebat in certum reprobationis suæ argumentum. Tandem divinæ misericordiæ placuit eam molestissimo illo nec minus pernicioso errore liberare : recurrente enim præfatæ Visitationis tempore, Sororum una ipsam afflictam invitavit secum ad eam locum, in quo solebat ista sentiri fragrantia. Renuit illa, verita ne frustraretur ; sed importunius instanti parere compulsa, vix duos gradiendo passus promoverat, cum ejus nares tantus tamque vehemens odor afflavit, ut pene destituta sensibus, retrorsum collaberetur, et merito usurpare illud Sponsæ potuerit : Trahe me post te curremus in odorem unguentorum tuorum : et B. Coletæ illud Ecclesiastici accommodare : Sicut cynamomum et balsamum aromatizans odorem dedi : quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris.

E Cant. 1, 3. Eccli. 24, 20.

Ambianis collatis Sororibus variis variis sanitatum beneficia :

17 In Ambianensi conventu beneficia Sororibus divinitus collata sunt plura, ex quibus hæc ut signatiora referamus. Sanctimonialium una decem dialem orationem in honorem Beatæ usurpans, spectabilem illam habuit, ejusque attactu curata a malo est ; occulto quidem sed molestissimo. Eidem ruptura, per quam intestina defluebant sanata est, cum eam passa esset mensibus quatuor. Soror Judoca unius brachii usu privata, eidem fideliter apposuit linteum aquæ Coletanæ intinctum, et pretium operæ sanitatem retulit : uti et Soror Margarita Homart, eodem liquore usa ad curandam paralysim, quanium quidem membrorum, sed manuum imprimis nervos dissolventem.

18 Ejusdem aquæ utilitatem experta est Soror Coleta Rugart, tollendo tuberi, quod super genu mereverat nec nisi incisione curandum videbatur. Novem diebus pietatis exercitium Sororem Agatham Chevalier ab hernia liberavit, et vocem restituit Joannæ Boibeau. Soror Maria de Vienna contestata est plurimum se malorum curationum consecutam, F enumerans ardentem inflationem, dissolutionem stomachi nullum cibum retinere valentis, erysipelatem nobilem, ac denique affectionem in gutture molestissimam, quæ sic impediebat formandæ vocis facultatem, ut confessionem ejus exceperit Sacerdos non nisi difficillime posset biennio integro. Atque ut ne Matrem Abbatissam præteream, Sororem Catharinam Brabant, hæc quoque et ab hernia et a molesto supra genu apostemate sanatam se B. Coletæ fatetur beneficio, et quod longe pluris faciendum, amissum vocis usum simili favore recepisse ad laudes Domini celebrandas.

19 Ad externos transeo, in quos collata beneficia de mandato Reverendissimi Episcopi Ambianensis, *Francisci le Feure de Caumartin* (cujus, *ex Abbate S. Quintini de Insula et Decano S. Quintini in Veromandos assumpti, exercita per annos* 35 *Acta multis encomiorum Sanmarthani tom.* 2. *Galliæ Christianæ et mortem referunt ad annum Christi* 1652) D. le Roy Officialis atque Episcopi generalis Vicarius secundum Juris formam excepit et adnotavit anno MDCXXIV,

Fetres curata

A xviii Septembris, e quibus hæc præcipua excerpo : et primum observo in primo hujus informationis articulo decem personas nominari, quæ se a febribus liberatos asseruerint per Novenam honori B. Coletæ institutam : in secundo autem articulo prodire Jacobum Harle, Novioduni natum, quem aquæ Coletanæ liquor post emissum votum adhibitus a simili morbo liberarit. Ipso autem quo informatio accepta est anno, Julio mense dimissum se a febre testatus est Carolus Gorguet Eques et Toparcha de Eus ac Constitutus regius, postquam sacras B. Coletæ reliquias exosculatus, aquam sub illius invocatione benedictam ter libasset, quamvis morbum diuturnum futurum medici judicassent.

diversæ infirmitates depulsæ

20 Maria Framezel, et filius Petri Joly atque Antonettæ Baie, invocatis B. Coletæ meritis, ab hernia sunt liberati. Jaquelina quoque Testu, brachio sinistro impedita per annos duos, eadem patrocinante brachii motum usumque recepit. Guillelmus Lallobier morbo gravi ad extrema deductus, concepto voto de ædicula Corbeiensi visenda, relevatum se sensit, eoque persoluto, plene sanus redit. Pleuritide desperata laborans Nicolaus Caron, remedium in aqua Coletana reperit, intra primum triduum Novenæ

B ad ejusdem honorem inchoatæ. Similem Novenam cum quædam S. Claræ Religiosa instituisset pro quadam persona honorata quæ duorum annorum spatio graviter vexata a dæmone vel melancholia prædominante, continuo suggerente ut in puteum desiliens vitam finiret; omnes illæ molestarum cogitationum nubes serenanti mentem spiritu dissipatæ sunt, eique, cujus vice pia virgo angebatur, impetrata facultas est absque inquietudine traducendæ.

adjuta puerpera

21 Matronam prægnantem de mentis sanæ possessione dejecerat infirmitas, quæ matri ac proli credebatur letalis futura, applicatæ ei Reliquiæ sunt sanctæ Matris Coletæ, et bimestrem continuo fœtum ejecit; vivum, quod mireris, usque dum baptismi aquis in meliorem vitam educeretur : ipsa autem sibimet reddita, exclamavit a B. Coleta magnam sibi gratiam factam esse, et ante magnem liberatricis suæ cereum curavit offerendum in gratiarum actionem. Denique Joanna Placet xiii die Septembris exposuit, quod a partu desperato soluta sit, postquam vovisset sacrificium Missæ in memoriam B. Coletæ offerendum : eadem declarabat ipsam se feliciter mundo natam, cum simili in angustia posita mater sua, Maria de Canchie, B. Coletæ tunicam sibi

C applicuisset. *Hactenus Abbatissæus partis tertiæ libro 5 capitibus varus, fastidiosi lectoris respectu prohibitus ne plura simili fide testata produceret : cui etiam nos parcere cupientes, finem facimus eorum, quæ præsenti sæculo Gandavi accidisse aut annotata esse eadem reperimus, atque ex Gallico Latina ferimus.*

Gandavi

22 Ego Soror Francisca de Villers, hujus sanctæ domus Gandavensis Religiosa indigna, testificor coram Deo, quem modo in Sacramento recepi, in Vigilia Assumptionis Dominæ nostræ anno MDCXLII, ad majorem Dei honorem et gloriosæ illius ancillæ Matrisque nostræ B. Coletæ, quod, cum post Missæ sacrificium descendissem, sumptura adversus dolores calculi aquam, ex floribus genistarum decoctam, et ejus unius exiguam quantitatem reperissem, petierim a dispensatrice phialam suæ commissam custodiæ : sed in ea prædictam aquam ita corruptam reperierim atque fœtentem, ut nulli usui esse posset : quare etiam eam effundere cœpi. Sed interno instinctu admonita, ut eam sub tumulum beatæ Matris nostræ deportarem, eidem parui, immissa prius in phialam modica aqua cum invocatione beatæ Matris nostræ benedicta. Dumque eam sub tumbam collocarem, continuo percepi fœtorem, quem prius senseram, notabiliter imminutum, tertioque die eam inde extuli tam bonam, quam fuerat unquam. Benedictus Deus : ita mecum testantur Soror Paula de Blois Abbatissa, Soror Quintina Balce, Soror Gertrudis Rym.

parto media corrupta

sub tumba posita pl bona.

D

per petrinam ex ms. gal.

23 Coram me Ludovico Sluyzeman, Notario publico civitatis Gandavensis, in præsentia testium infra nominandorum, comparuit personaliter Anna de la Haye, ætatis annum agens circiter quadragesimum sextum, nata Valencenis, testataque est ad Dei gloriam et benedictæ ejus famulæ Coletæ : cujus meritis et intercessione prædicta Anna absque ullius subsidio sana graditur, quod ei abhinc viginti annis impossibile fuit. Id autem ei contigit hac, quæ sequitur, ratione. Ingens eam cupido incessit visendi corpus præfatæ Coletæ, quod cum magna veneratione servatur in conventu pauperum Clarissarum per ipsam erecto, in quo et obiit. Gandavum igitur contra medicorum amicorumque translata consilium, judicantibus omnibus quod evidenti se mortis periculo exponeret; nec sine magno ejus, quæ assistebat, labore ad ecclesiæ conventus ipsius portam deducta, miram sensit suaveolentiam, quam et verbis testata est his terve dicens : O quam suavis hic odor! Ingressa ecclesiam genua versus chorum flexit, B. Coletam rogans, ut quod saluti animæ suæ expediens

E esset, id sibi a divina gratia impetraret : neque enim aliud quid unquam petiit. Deinde ad Religiosas accessit acceptura ab iis B. Coletæ pallium, quod per rotam viridi panno involutum accepit. Detracto panno nihil præter aurum videre sibi visa est, et continuo animi deliquium patiens tantumque virium omnium defectum, ut morituram se crederet, non sensit quando aut quomodo impositum sibi pallium fuit, vel a se ablatum. Cum autem spiritum utcumque resumpsisset, oblatum ei medicum aquæ benedictæ in potum est, panisque contactu Reliquiarum B. Coletæ sanctificatus : quibus confortata nonnihil, quamdam prædictæ Beatæ Reliquiam in manus accepit, et ejusdem velum supra caput : ex quo magnum animi percepit solatium, quod lacrymis, quas ubertim fundebat, testata, vehementer dolebat, quod præ nimia corporis debilitate nequiret in genua submissa persistere. Mox Reliquiis redditis egressa est, nullius auxilio fulta, mirantibus qui eam comitabantur : cumque ad pontem pervenisset a conventu remotum aliquantulum, plane restituta sibi interrogavit, ubi locorum esset : cui sociæ manu signum fecerunt ut festinaret : quemadmodum infantibus solet. Acciderunt hæc xxiii Julii anno Domini MDCXLII, quo eodem

F die prædicta Anna Crucifixum in *e* Deinsa visitatura abivit, atque in Begnagium, firmis exinde usa gressibus : quod et suis testimoniis Doctores Medici confirmarunt. Anno autem evoluto cum Gandavum redisset gratias S. Coletæ actura, et easdem Reliquias denuo in manus accepisset, eamdem rursus fragrantiam sensit, quam prius ad ecclesiæ portam perceperat, xxx die mensis Julii anno MDCXLIII. Actum viii Augusti ejusdem anni Coram R. P. Constantino de Herde Confessario monasterii, et Definitore S. Josephi in Provincia Flandriæ, et honorabili viro Christophoro vander Haghen, testibus ad id vocatis atque rogatis. Eadem confirmavit testimonio suo Francisca de la Haye tum præsens, cum Soror sua Anna eo, quo narratum est, modo sanaretur. Sign. L. Huizeman.

ad contactum pallii et reliquiarum,

e

supra naturam suaveolentium.

24 Anno MDCXLII. xv Decemb. Fœmina quædam in *d* Destelberghe, Catharina de Beuke nomine, uxor Adriani van Somerghem, sexto jam die in puerperio laborans, cum evidenti periculo mortis tam ipsius quam prolis, obstetrice attestante, quod ex mille et pluribus, quibus adstiterat, nullam ita misere affectam vidisset, subito ad contactum Reliquiarum B. Coletæ prolem feliciter enixa est. Maria van Belle

d

puerpera e periculo mortis liberata

A PER PETRINAM EX MS. GAL. *alia puérpera adjuta.*

uxor Jacobi Verbus militis decurionis, cum graviter affligeretur quod ter puerpera vivum hactenus nullum edere potuisset, eamdemque fortunam quartum gravida metueret, venit ut Beatæ pallium sibi imponeretur : indeque concepta fiducia, filiam edidit secunda Maii anni MDCXLIII, cui nomem Livinæ fuit ; vix duabus horis passa puerperii dolores : quos alias consueverat ad quintum et sextum diem continuos pati : quod illa beneficium meritis B Coletæ tribuens, rem totam sua manu signavit.

tertio

quarta

25 Anno MDCXLII Bruxellensis quædam Domicella venit gratias B. Coletæ actura quod post septimum in puerperii doloribus diem, emisso de visitandis Beatæ Reliquiis voto, partu feliciter soluta esset. Quædam hujus Urbis mulier, Isabella nomine uxor Danielis Tysebaert, secto utero eximenda semper proles mortua erat : cum huc venisset, ut Beatæ pallium sibi imponi rogaret, gemellos enixa est anno MDCXXX, XVII Augusti. Idem cum alias prægnans facere neglexisset, demum necessarium fuit sectione uti, eductusque fœtus totus putridus est, itaque fœtens, ut etiam vicinam fœter odor inficeret.

quinta

B

26 Anno MDCXLIII Quædam Matrona Gandensis, quintum mensem gravida, in tantam incidit infirmitatem, ut partum impossibilem medici judicarent. verum cum Beatæ pallium lectorsus impetum fuisset, continuo fœtum edidit, ad dimidiam horam, dum baptizaretur, in vivis superstitem, cum grandi stupore præsentium medicorum et miraculum attestantium. Eodem anno puella quædam, Adriana van Oran nominata, omnibus corporis membris ita affecta, ut nullum absque gravi dolore posset movere, magna cum difficultate tandem ad conventum pervenit, receptoque supra se Beatæ pallio, integris continuo viribus restituta, gratias Deo egit. Simile beneficium experta ejusdem soror est prægnans, et fœtui suo ob varia, quæ gravidæ acciderant adversa, vehementer metuens. Cum ergo vires eam deficerent, Sororem quamdam Lucam rogavit, ut Beatæ pallium ipsa pro se indueret, unumque ad suam intentionem sacrificium curaret : quod ut factum est, detersam animi tristitiam sensit : et quæ triduo fere solebat laborare in partu, celerrime tunc enixa est filiam, cui Coletæ nomen baptizatæ imposuit.

gradiendi facultas data :

puerpera adjuta :

subitus dolor calculi et interim,

27 Magdalena Carlier testata est, intolerabili se interim et calculi dolore vexatam, statim ut B. Coletæ intercessionem poposcit, ab omni molestia liberatam fuisse. Soror Coleta, hujus conventus sextum jam mensem Novitia, genu sensit cum summo dolore tumescere supra modum : cumque simile ex causa unam e sociabus suis paullo ante diem vidisset, simile infortunium metuens, Magistræ suæ mœrorem indicavit : quæ ipsam ad sacellum dimisit, mandans ut genu inflatum signaret reliquiis ipsius Beatæ : quod ut fecit, levari se malo illo sensit, atque intra biduum perfectæ sanitati restitutam : ob quod aliaque plura Sanctæ erga se beneficia, impetravit ut Coletæ nomen in solenni votorum Professione sibi imponeretur, quod anno MDCXXX factum. D

tumor genu :

28 Ergo Bernardina de Smet, Religiosa S. Claræ Gandavi, anno MDCXLVI, XXI Decembris, hausta ex puteo, qui in sacello B. Coletæ est, aqua implevi phialam : eam ad annum usque MDCLII conservavi ; itaque puram etiam tunc reperi, absque ulla benedictione, acsi tum primum hausta fuisset. Eamdem aquam Anno MDCLVIII, XXVI Januarii, iterumque MDCLX, VIII Octobris R. P. Confessor noster P. Dominicus van Gemmert, Definitor S. Josephi Provinciæ Flandriæ cum multis Religiosis gustavit : atque cum magna admiratione sua omnino sapidam reperit.

aqua diu sine corruptione seu el

iterumque scripta.

29 Anno MDCLX Dominus Franciscus Gruloos Aldenardæ habitans, ad nos accessit, aquam S. Coletæ poscens, asserensque alias quoque eamdem se petiisse, quam ægris erga Beatam devotis daret in potum, eamdemque etiam quintum post annum sine corruptione apud se fuisse. Idem anno MDCLXI tribus aut quatuor ante obitum mensibus est professus, multiplex se suis in doloribus levamen expertum, ex quo Litanias B. Coletæ legere intuisset, misere ab arthritico morbo affectus. E

30 Ex eadem aqua bibentes personæ plurimæ singulare suis in malis solatium sunt expertæ : atque inter alias Domicella Maria Tuerschap, uxor D. Davidis vander Vinck Pharmacopœi Gandensis, quæ nocte quadam gravi oppressa morbo, aquam B. Coletæ a domesticis petiit : qui cum eam ad manum non haberent, aliam ei communem obtulere : quod illa statim gustu ipso cognovit, ideoque mane ipsam B. Coletæ aquam petitura venit : quam cum bibisset, seque sensisset confortatam, affirmavit sola saporis odorisque suavitate, quæ veluti violarum esset, eam se aquam a communi citra periculum erroris discernere.

ab alia aqua discernitur.

a *Non famosam illam Virginem ac Martyrem, qua XXI Januarii Colitur, sed ex hoc ipso S. Claræ Ordine Bohemicam intelligi, cujus vitam hoc etiam Martii VI dedimus, indicat etiam Religiosarum apparitio invocationem piarum Sororum subsecuta.* — b *Invita num Medicatur* quod apparenter nunquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo quantum ipsa condolendo. — c *Flandria oppidum ad Lysam fluvium, tribus horarum leucis Gandavo, Centractum cunctibus.* — d *Pagus ubi Gandavi ad Orientem intervallo unius leucæ vel paulo amplius.*

Deinde.

Distillet ergo.

VI MARTII.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MARTII COLUNTUR.

SANCTUS Jocundus, S. Saturninus, S. Artaxius, } Martyres in Africa.
S. Quintus,
S. PERPETUA, S. FELICITAS, S. Saturus, S. Saturninus, S. Revocatus, S. Secundolus, } Martyres Carthagine, aut Tuburbi in Africa.
S. Ervanus, sive Silvanus, S. Rogatus, S. Eroius, sive Crocus, S. Victorina, sive Victorinus, } Martyres.
S. Leocus, sive Leucus, S. Taxis, S. Nestor, S. Æquinus, S. Italicus, } Martyres Antiochiæ.
S. Ephræm, S. Basileus, S. Eugenius, S. Agathodorus, S. Elpidius, S. Ætherius, S. Carito, } Chersone in Taurica Chersoneso.
S. Nestor, S. Arcadius, } Trimethunte in Cypro.
S. Eubulus Martyr Cæsareæ in Palæstina.
S. Danda,
S. Eunica, sive aut Leonunca, Leununcula, S. Secundus, sive Succundus, S. Nestor, S. Secundus alter, S. Serrus, aut Sergius, S. Occatus, sive Optatus, S. Danda alia, } Martyres in Thracia.
S. Saurus, sive Satyrus, S. Silvanus, S. Rogatus, sive Rogata, S. Manlius, sive Marulus, S. Cyprianus, } Martyres in Africa.
S. Paulus Simplex, anachoreta in Thebaide.
S. Gaudiosus, Episcopus Brixiensis in Italia.
S. Equitius, Abbas in Valeria provinciæ Italiæ
S. Easterwinus, Abbas Wirensis in Anglia.
B. Volkerus, Martyr Sigebergæ in Holsatia.
S. THOMAS AQUINAS, Doctor Angelicus Ordinis Prædicatorum.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV PAP 27.

Hieronymus Æmilianus, auctor Somaschensium Clericorum, *memoratur a Ferrario in Catal. Generali, et Catal. Sanctorum Italiæ. Vitam ejus edidimus* VIII Februarii.

S. Willeicus, Confessor et Presbyter S. Sviberti Episcopi, *memoratur in Auctario Usuardi per Hermannum Greven, et antiquo Martyrologio Coloniensi. De eo egimus* II Martii.

B. Fredericus Ordinis Præmonstratensis, primus Abbas et Fundator Horti Mariani in Frisia, *hoc die refertur a Molano, Miræo, Haræo, Saussaio, Ghinio, Ferrario, Balinghemio, Willotio. Verum Officio Ecclesiastico colitur apud Præmonstratenses die (ut asserunt) depositionis, quo de eo egimus* III Martii.

S. Eubulus, } Martyres *celebrantur in MS.*
S. Julianus Medicus, } *Synaxario Parisiensi et Menæis MSS. Ambrosianis. De iis egimus* VI Martii.

S. Satyrus Martyr Bituricis, *a Saussaio in supplem. Martyrologii Gallic. hodie nominatur, omnibus Bituricensium rerum scriptoribus est ignotus : nec minus* S. Saturnini *fratrem a quibusdam haberi auctor est Withfordus in Martyrologio Anglicano.* Saturninos *Martyres multos novimus : sed quis hic sit vel ubi passus, nescimus conjectare.*

Mochellocus, *hoc die a Martyrologiis Tamlactensi et Gormani nominatus, laudatur a Colgano tamquam unus e septem Eremitis, qui in regione Desiorum, multo ante adventum S. Patricii annis, de nati recens S. Declani sanctitate prophetarunt, ac ejus deinde Roma reversi discipulatui subjecerunt sese, circa finem seculi* V : *quæ cum illius soltus Vitæ testimonio utantur, quam in Commentario ad Acta S. Patricii, ut fabulosissimam rejecturi sumus; alia expectanda argumenta sunt, ex quibus nobis quis fuerit, et ubi colatur, constet.*

Beoadus *sive* Beatus, Episcopus de Ardorna *in Connacia apud Hibernos, dicitur a Colgano sancte mortuus anno* DXXIII, *et refert hoc et sequenti die in Fastis Hibernicis. Vitam ejus non extare dicit, ac nonnulla de ejus genealogia recitat, quæ apud eum videri possunt.*

Cruthnechanus, *S. Columb-killæ nutritius fuisse asseritur in ejusdem Sancti Actis a S. Adamnano et Odonello Tirconalliæ Principe collectis, ex quibus Cruthnechani tempora Beati elogium compilavit Colganus, atque hac die protulit, quo Martyrologium Tamlactense et Marianus Gormanus* Caritanum do Druim-lara, *ignoti alias et nominis et loci sanctum, nobis exhibent; suspicans mendum aliquod in priori scriptione latere; et rectius* Carithanum *seu* Curithanum *fuisse scribendum.*

Medana Virgo de Tuaim-atha *in utroque Hibernico Martyrologio, scilicet Gormani et Tamlactensi, occurrit. nobis neque nomen neque locus hactenus innotuerunt; eamdemque de caussa videtur a Colgano præteriissa.*

Joannes Blandiniensis cœnobii Abbas II, *Benedictino Martyrologio* Sanctus *inscriptus a Bucelino, egregia habet in Vita S. Amandi encomia : Venerabilem tamen eum duntaxat vocat Sanderus in Gandavo, ubi vitam ejus fuse describit : nec ipsi Blandinienses monachi, in MS. ordine festorum sibi propriorum, qui apud nos antiquus extat, uspiam illius meminerunt. obiit anno* 638.

Ardo

Ardo Smaragdus monachus, Presbyter Anianæ in Gallia Narbonensi, scriptor Vitæ S. Benedicti Abbatis Anianæ *inscriptus Martyrol. Benedictino Menardi, et Gallicano Saussaii cum titulo Sancti, quo etiam nos titulo eum honoravimus ad Vitam S. Benedicti* XII *Februarii. Sed omnibus discussis, et litteris in Gallias missis, ut aliquid certi de veneratione sciremus, eo non obtento, absque præjudicio inter Prætermissos collocamus.*

Godeschalcus de Valmonstier ne monachus in Valle S. Petri *cum titulo* Beati *inscriptus Menologiis Henrique et Bucelini. Agit de eo Cæsarius in dialogis variis locis. Celebratur in sacris Fastis Colonienſibus solum* venerabilem Fratrem *appellat.*

Petrus monachus Bonæ-vallis Ordinis Cisterciensis, *appellatur* Beatus *in Menologio Henrique et Bucelini. Piæ memoriæ a Saussaio in Martyrol. Gallicano. Ejus mentio fit in Vita* S. Petri *Archiepiscopi Tarentasiæ* VIII Maii.

Galterius Conversus in Clara-valle. *Kalendarium Cisterciense Divione editum anno* 1617. *alii* VIII *Maii, quando inter Pios recenset Saussaius.*

Philippus, *Antii in Gallia natus, ex S. Antonii Patavini prædictione Ordini Francisceno accessit, et Azoto a Saracenis capta, illustre ibidem concussis manibus, detracta ad umbilicum cute, lingua evulsa, martyrium sustinuit : meminit illius ad* XIII *Junii Saussaius in supplemento Martyrol. Gallicani : Arturus du Monstier primum ei locum hodie tribuit in suo Martyrol. Franciscano : rem, ut gesta est S. Antonius narrat nemo adfert aliquid, unde constet ei, aut ab Ecclesia aut jam olim ab Ordine, debitum Martyribus cultum obtigisse.*

Guilielmus Anglicus, *ad duodecim primos S. Francisci socios in locum Joannis de Capella Apostatæ ascitus, cum frequentibus a morte convisaret miraculis, veritus F. Elias ne id sancti Patris gloriæ officeret, jussit ab iis, ut abstineret Guilielmus.* Beati *titulum ei concedunt Ludovicus Jacobillus in Sanctis Umbriæ et Arturus. Nos Assisii cum essemus, nihil de speciali ipsius cultu discere potuimus.*

Kunegunda, *vulgo* Cunissa, *Friderici* II *Comitis Ludovicensis vidua, et Diessensis in oppido monasterii Canonicorum Regularium fundatrix, sperneudi mundi exemplum posteris, corpus eidem reliquit ecclesiæ, in cellula juxta eam condita moriens anno* 1020.

Cæcilia *ex viri consensu, in monasterio Catharinæ Virginis Ferrariæ, institutum S. Dominici amplexa, et ter ibidem Priorissa, virtutum magnarum exemplis in vita et nonnullis a morte prodigiis claruit testa Seraphino Razzio parte* 2 *de SS. sui Ordinis.*

Odila, *annuente viro Ludino Bolonæ, S. Salabergæ discipula effecta, laudatur a vitæ sanctitate in ejusdem S. Salabergæ Vita* XXII *Septembris data, et simul cum tribus præcedentibus ab Arturo Beatæ titulo consecratur in Gyneceo sacro : quam illud legitime faciat, nullo nobis hactenus argumento patuit : itaque expectamus de earum cultu, si quem alicubi habent, certiora.*

Joannes Tavillerius, Natalis Vasseur, et alius. } Presbyteri in Gallia a Calvinistis hæreticis occisi referuntur a Saussaio inter Pios.

Maria a Gratia, *Sanctimonialis Virgo de monasterio S. Claræ Gandavi in Hispania actam in sanctimoniali veritate vitam anno* 1530 *concluserit.*

Hermannus Coolsmet de Lochem *Carthusianum in cœnobio Dominæ nostræ de Gratia, quod prope Bruxellas fuit, defunctum et rebus nonnullis a morte mirabilibus clarum.* Beatum *appellat Arnoldus Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii, plenamque ejus Vitam promittit in originibus Carthusianorum Belgii, quas proxime editurus erat. edidit quæ intra scæptum sed hujus Hermanni memoriam pauca*

ribus etiam verbis, quam hic, absolvit : de Beati *titulo aut cultu habet nihil.*

Clara et Magdalena, } *cum utroque parente Michaele atque Ursula, ac parvulo fratre capite plexæ pro fide Christiana in Japonia, a Francisco Lahiero in suo Menologio Virginum referuntur hoc die, eademque adduntur.*

Margarita et Maria } *hæc Dominicani, illa Franciscani Ordinis Sanctimoniales, quas ait inter suos* Beatas *dici : prioribus scimus eum titulum ratione constitutionis Apostolicæ dari non posse : de posterioribus judicium nostrum suspendimus, si forte aliquis Ecclesiasticus cultus, nobis hactenus ignotus, jus ad ejusmodi appellationem iis faciat.*

Fr. Hugo de Beure *Ordinis S. Dominici in conventu ejusdem Ordinis Valentiæ pie mortuus anno* 1286 *mense Martio, hodie a Camerario numeratur inter Sanctos Scotiæ, cujus Regem fingitur patrem habuisse : quam fabulam solide refutat Petrus d'Oultremans in Historia Valcenensi, ostenditque Thierrici Castellani Dixmudensis filiam fuisse : neque verbum habet de religiosa ejus, ut Sancti vel Beati veneratione.*

S. Theophilus Episcopus Nicomediæ ob cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illicque detunctus, *inscriptus est hodiernis tabulis Martyrologii Romani. Verum is a Baronio in Annalibus ad an.* 733 Theophylactus *appellatur, et a* Leone Isaurico *pulsus dicitur. Res gestas ejus et exilium a Leone Armeno illi anno* 814 *aut sequenti præscriptum, damnus die sequenti, quo colitur* VIII Martii.

S. Dometius *inscriptus MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis et Menæis Ambrosianis, alius* VIII Martii.

Paulus Plusiadis Episcopus Confessor *in Menologio, ac plerisque MSS. Synaxariis habetur hoc die : sed Græci in Menæis commemorationem illius Officio de* S. Theophylacto *jungunt* VIII Martii.

S. Senanus de Iniscathaig *in Tamlactensi Martyrologio hodie : ab aliis sequenti die celebratur* VIII Martii.

B. Fulco *Remensis Episcopus locum hoc die habet in quodam Benedictinorum Kalendario : veteri de eo agunt ad diem, quo occisus est,* XVII Junii.

S. Landradæ V. elevatio *refertur ab Arturo e monasterio in sacro Gynæceo, et quodam MS. collectione. Colitur* VIII Julii.

S. Redempta Virgo *a S. Gregorio laudata, refertur hoc die a Molano in prima duntaxat editione, et a Baronio in Martyrologio excuso Venetiis* 1583 *ex usque a Wione, Menardo et aliis : de ea, ejusque discipula* Romula *iterum in Romano Martyrologio* XXIII Julii.

S. Justi, } Martyrum *Compluti in Hispania Trans-*
S. Pastoris } *latio inscripta est Martyrologio Hispanico Tamaii Salazarii, Ferrarii Catalogo, et aliis. De iis cum Martyrologio Romano agemus* VI Augusti.

S. Colmannus, Lindisfarnensis Episcopus, *tamquam Nordanhumbrorum et Hebridum Apostolus hodie prædicatur a Camerario : suspectus nobis et Apostoli titulus et dies cultus est : de utroque videbimus die, quo ab Hibernis, apud quos mortuus, colitur* VIII Augusti.

S. Erminia, *notantur a Carthusianis Bruxellensibus*

S. Modesta } *in MSS. ad Usuardum additi, ait, tamquam filiæ Dagoberti Regis Franciæ.* Irmmam *Dagoberti* II *filiam esse demonstravimus in Diatriba de Tribus Dagobertis, colituruque* XXIII Septembris : *huic in Abbatia Horrecensi quidam credebant successisse* Modestam, *quæ ubi et quando Abbatissam egerit, examinabimus ad diem quo colitur* VI Octobris.

Deifer eremita, *celebratur in Actis S.* Winetridæ *Virginis, ac* vir sanctus, vir magnus coram Domino *dicitur*, de quo refertur, quod fontem de

terra

A terra erumpere fecit, multis infirmis sanitatem conferentem. Cum autem S. Winefrida *ad* S. Deiferum *veniret*, Sancto in oratione nocte illa persistente, vox de cœlo insonuit, dicens : Die carissimæ filiæ meæ Winefridæ, quatenus ad virum, nomine Saturnum pergens, quid actura sit audiat, et in quo loco omni vitæ suæ tempore sit mansura, discat. *Hæc ex Vita* S. Winefridæ. *Decret* VII *Martii Sanctus aliquis Anglus, cum Martyrologium Anglicanum conderetur : quare illi inscriptus est S. Deifer, et ex illo Martyrologio Ferrarii Catalogo. Nos majorem venerationis ejus certitudinem sperantes, differimus de eo agere, (nisi certius quid occurrat) usque ad diem* S. Winefridæ *sacrum.* D
XI Novemb.

B. Regenberna, filia S. Guerrici Ducis *Gerveshemii prope Dusseldorpium, hoc die collocatur a Gelenio in Coloniensibus Fastis : fundavit cœnobium Sanctimonialium ibidem tempore Williberti Coloniensis Archiepiscopi : de cujus cultu certiora fortasse proferre poterimus, acturi de ejus patre S. Guerrico,* V Novembris.

DE SS. JOCUNDO, SATURNINO, ARTAXIO, ET QUINTO MARTYRIBUS IN AFRICA.

ANNO CCIII, VII MARTII, et IX JANUARII.

Acta martyrii SS. Perpetuæ, Felicitatis *et comitum, e MS. pergameno sacri Casinensis monasterii eruta a Luca Holstenio, et a nobis ad hunc diem danda, suggerunt nobis capite* IV *hos quatuor Martyres, quos raptus in extasin vidit inter Angelos* S. Saturus, *Martyr, cujus lateri adstabat* S. Perpetua. Cœpimus *inquit S. Saturus*, ferri a quatuor Angelis... et liberati primo mundo vidimus lucem magnam... Qui gestabant nos, deposuerunt nos, et pedibus nostris transivimus stadium via lata, ubi invenimus Jocundum et Saturninum et Artaxium, qui eadem persecutione vivi arserunt, et Quintum, qui et ipse Martyr in carcere exierat, et quærebamus de illis, ubi essent. Ceteri Angeli dixerunt nobis : Videte prius, introite et salutate Dominum *Qua introductione late descripta, sub finem additur :* Et cœpimus illic multos fratres cognoscere, sed et Martyres. Universi odore inenarrabili alebamur, qui nos satiabat. *Hæc ibi : ex quibus scimus ex his Martyribus tres priores vivos fuisse combustos, ultimum, nomine Quintum, ærumnis carceris extinctum : idque in persecutione Severi Imperatoris, in qua postea meruerunt coronam martyrii* SS. Perpetua, Felicitas, Saturus, *eorumque socii : et ob pristinam horum notitiam videtur eadem omnibus palæstra assignanda, sive urbs ea fuerit Carthaginensis, sive civitas Tuburbitanorum, uti ibidem discutimus.*

III *Martyres vivi combusti.*

Ultimus ærumnis carceris extinctus.

2 *Lucas Holstenius in Notis ista scribit :* Horum Martyrum nomen et memoria nunc demum restituta hisce Actis debetur. Nam absque illis perpetuo mortales latuissent, una Dei βραβεύσει καὶ στεφανίτῃ, *et apud eum regnantibus Superis coguiti. Interim hoc die aliis Martyribus immiscentur quatuor Martyres eisdem nominibus appellati, in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso et antiquo nostro MS. his verbis :* Africa Saturi, Revocati, Jocundi, Victorini, Saturnini. *En nomina duorum priorum, scilicet* Jocundi et Saturnini, *ac dein post Martyres Thraciæ subditur memoria* Artaxi et Quinti. *In MS. Richenoviensi etiam antiquo, præter* Saturum et Saturninum *socios* SS. Perpetuæ et Felicitatis, *iterum legitur :* In Africa Saturi et Jocundi, *ubi pro priore arbitramur legi debere* Saturnini. *In apographis Lucensi et Blumiano etiam S. Hieronymi recensentur* Satyrus, Artaxus, Quintus.

referuntur in Actis SS. Perpetuæ et Felicitatis :

et Martyrologio 7 Martii, E

3 *Constat interim jam ante hunc* VII *Martii, hos Martyres fuisse coronatos, et forsan cum pluribus aliis ad diem* IX *Januarii referendi sunt. Nam in Martyrologio S. Hieronymi Parisius excuso ista habentur :* In Africa Epetati, Jocundi, Quinti, Secundi, Saturnini, Vitalis. Item Quinti, Felicis Artaxis, Fortunati Rustici, Silli, Quieti et aliorum septem. *Quæ eadem ex nostro MS. codice S. Hieronymi ad illum diem edidimus; ex quibus quatuor hi Martyres* Jocundus, Saturninus, Artaxes, *sive* Artaxus et Quintus *forsan soli* SS. Saturo et Perpetuæ *antea noti fuerant. Idem quatuor, aut omnes aut aliqui ex iis, pluribus Martyrologiis inscripti fuerunt, uti ad eum diem diximus, quibus addi possent varia Martyrologia, quæ postmodum nacti sumus : in quibus aut quatuor, aut duo ex illis, aut* Jocundus *solus, uti etiam in Martyrologio Romano nominatur.*

et 9 Januarii

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

C F

PERPETUA, FELICITATE, SATURO, SATURNINO, REVOCATO, SECUNDOLO, CARTHAGINE AUT TUBURBI,

Commentarius prævius.

ANNO CCIII VII MARTII.

Martyrum horum Acta, Tertulliano, S. Augustino, Venerabili Bedæ, aliisque auctoribus scriptoribus nota, hactenus latuerunt, nisi e MS. Codice sacri Casinensis monasterii eruta, ac typis edita, opera et studio Lucæ Holstenii, Vaticanæ basilicæ Canonici et Bibliothecæ Præfecti quæ Notis ejus posthumis, suisque propriis adjunctis publicavit anno MDCXLVIII. *Petrus Possinus Societatis nostræ historicus. Ea nos more nostro in capita distinguimus, additamentis marginalibus et notationibus magis necessariis exornamus, remissa lectore ad Notas, ubi priores illustrium horum virorum Quæ tribus præcibus capitibus continentur, ab ipsa S. Perpetua Martyre sunt scripta, scilicet, ut in fine asserit, quæ usque in pridie numeris, sive martyrii, fuerant peracta. Adjungitur mox visio S.* Saturi *Martyris ab ipsomet etiam conscripta. Alius dein, qui oculis spectarat, mox ab eorum martyrio addidit : ut quasi secundatum sanctissimæ Perpetuæ, imo fidei commissum ejus exequeretur, uti infra num.* 17 *testatur.*

Acta horum Martyrum genuina :

2 *Addidit dein Holstenius testimonia antiquorum Ecclesiæ scriptorum, ut Tertulliani e libro de Anima cap.* 55. *et potissimum S. Augustini, quem Possidius in Indiculo scribit tres tractatus habuisse in harum Martyrum die natali, quos excidisse arbitratus est Baronius in Notis ad Martyrologium. Verum eduntur typis Plantinianis ac Parisiensibus inter opera reliqua hujus Auctoris. Alius sermo S. Augustini de Natali SS.* Perpetuæ et Felicitatis *repertus est in antiquissimis Vaticanæ bibliothecæ membranis in libro numero* 3836 *signato*

Sermones S. Augustini :

A *nato : cujus apographum nobis Romæ donavit idem Holstenius, cumulli Romæ in ultimo morbo anno* MDCLXI *adessemus. Hunc sermonem ab eo sub calcem testimoniorum editum, hic damus, reliquis omissis, quod inter opera extent, et tam ex illis quam aliis hujus Sancti tractatibus varia hinc inde inserimus.*

3 *Tempus martyrii inducitur num.* 8 *et* 17, *cum dies natalis nobilissimi Cæsaris Getæ celebraretur. Fuit Geta secundo-genitus filius Severi Imperatoris, cujus primo-genitus erat Antoninus Caracalla ejus in Imperio successor. Fuerunt hi fratres a patre Severo, anno Imperii ejus* XII, *Christi* CCIX *participes Imperii facti, Antoninus creatus Augustus, at Geta eorum nobilissimus Cæsar. Innovata dein persecutio in Christianos a Severo anno Imperii* X, *Christi* CCII, *et anno sequente* CCIII, *Consulatum gessit Geta Cæsar cum Septimio Plautiano, et caussa arrepta est, ut ejus Natalis gladiatoriis ludis et ursinæ spectaculis honestaretur. Nec videtur ulterius differri posse, quod anno* XII *Severi, Christi* CCIV, *Augusti nomen Getæ fuerit communicatum. Quæ omnia erudite deduxit Possinus, ostenditque aliquamdiu post hæc tempora scriptum fuisse tractatum Tertulliani ad Scapulam, cum in eo describatur novilunium Ecliptica-num anni* CCX, *imo de Severo Imperatore ejusque filio Antonino agatur, ut vita jam functis : adeoque nihil obstare mentionem in eo tractatu factam Hilariani Præsidis, sub quo hi Martyres passi sunt.*

Anno 202 Martyres pass.

4 *Major difficultas apparet in loco martyrii, Venerabilis Bedæ in genuino suo Martyrologio, hactenus inedito Carthaginem assignat his verbis :* Nonis Martii. Apud Carthaginem Perpetuæ et Felicitatis, quæ hostes sunt deputatæ sub Severo Principe, et cum Felicitas parturiret in carcere : omnium militum, qui simul patiebantur, precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. Jam vero Perpetuæ inter alia concessum est, ut ejus mens quodammodo averteretur a corpore, in quo vocem impetum pertulit, ita ut adhuc futurum expectaret, quod in se jam gestum esse nesciret. *Ita Beda. Quæ prorsus eadem leguntur in pluribus MSS. Martyrologiis sub nomine Bedæ, licet ea varie aucta sint, observantur illa Romæ in Ecclesia Vaticana S. Petri, Turonis in monasterio S. Martini, Leodii in Ecclesia Cathedrali S. Lamberti, Lætus in monasterio Hanoniæ, Aquisgrani in majori Ecclesia et alibi. Item in illustri MS. Martyrologio S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in concinnando Martyrol. Romano : quibus omnibus addendum est census Martyrologium Rabani Mauri, et eadem ubique verba præponuntur. Priora etiam verba, quæ ad propositam quæstionem faciunt, reliquis omissis, habentur in Martyrol. perveteris sacri Casinensis monasterii, in quo antiqua Acta reperta sunt, item in MS. Romano Duces Attempsi.* Apud Carthaginem Perpetuæ et Felicitatis, quæ hostis sunt deputatæ sub Severo Principe. *Eadem traduntur in antiquo MS. Reginæ Sueciæ, et alio Turonensi S. Martini : sed* Carthagine *nec in Carthagine, non apud Carthaginem habetur. Præterea Beda, quem sæpe citato Martyrologio tradidit, etiam scripsit libro de sex mundi ætatibus sub Severo Pertinace :* Perpetua, inquit, et Felicitas apud Carthaginem Africæ in castris hostes deputatæ pro Christo Nonis Martiis. *Quæ totidem fere verba Freculphus Lexoviensis, Ado Viennensis, Regino Abbas Prumiensis et Marianus Scotus et Hermannus Contractus in sua Chronica transscripserunt.*

Martyrologia antiqua.

et Carthagine secundum Bedam,

et Chronica Lectorum.

5 *Hæc plane ex ipsis Actis antiquis evidenter excerpta, in quibus num.* 8 *dicuntur captivi transmissi in carcerem castrense cum, numero eorum castrensi erant pugnaturi : et num.* 19 *dicuntur de carcere processisse in amphitheatrum, in quo undique populi spectante, et oculos suos (ut infra dicitur) comites homicidio adjungente, martyrium consummarunt. Erat Proconsul Minucius Timinianus, eoque mortuo Hilarianus, qui* B *dicitur num.* 7 *omnes, ac potissimum* S. Perpetuam *interrogasse, et vexisse, ut sacrificia pro salute Imperatorum offerrent : quo non impetrato, universos ad bestias damnasse. Denum Martyres num.* 19 *amphitheatrum ingressi, sub conspectu Hilariani pervenerunt, eoque præsente et Getæ Cæsaris Natales celebrante, bestiis objecti, ac tandem gladio coronam martyrii obtinuerunt. Quæ omnia optime Carthagini, urbis Romanæ æmulæ, possunt assignari, ubi sedes et habitatio Proconsulum erat, ubi amphitheatrum publicum, sive ubi inter voluptatum genera unicum spectaculum munerum (gladiatorum) contenti sissime habitantes spectant, ut illa ex Notitia Græca tempore Constantii Imperatoris facta, tradit Carolus a S. Paulo in Geographia sacra lib.* 4. § 2, *qui dein* § 4 *ex S. Cypriano probat ultima seculo Christi tertio tantum fuisse in Africa provinciam Ecclesiasticam, quæ etiam habebat Numidiam et Mauritanias duas sibi cohærentes, quibus omnibus præerat Metropolita Carthaginensis, uti in civilibus Proconsul ; quem ex hisce Actis ostendimus ibidem tunc Natales Getæ Cæsaris celebrasse in amphitheatro, hisce Martyribus in publico spectaculo feris bestiis objectis. Denique favet Victor Uticensis lib.* 1. *Persecutionis Vandalicæ, ubi dum agit de Ecclesiis Carthaginæ ab Arianis occupatis, ista scribit :* Et ut de necessariis loquar, basilicam majorem, ubi corpora sanctarum Martyrum Perpetuæ et Felicitatis sunt, Celerinæ vel Scillitanorum, et alias, quas non destruxerent, quæ religionem licentia tyrannica mancipaverunt. *De S. Celerina egimus in Februarii. De Scillitanis Martyribus agendum erit* XVII *Julii, et mox aliqua hic attingentur.*

Favent Acta genuina :

6 *His non obstantibus alia hisce Martyribus palæstra a nonnullis assignatur : e quibus Usuardus in suo Martyrologio ita scribit :* Nonis Martii. In Mauritania, civitate Tuburbitanorum natalis sanctarum Martyrum Perpetuæ et Felicitatis, et cum eis Revocati, Saturnini et Secundoli, quorum ultimus in carcere quievit, reliqui omnes ad bestias sunt traditi sub Severo Principe. *Addit Ado :* die natalis ejus. Quique dum adhuc servarentur in carcere, et Felicitas parturiret, omnium Sanctorum communitorum precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. *Alia subdit, quæ supra ex genuino Martyrologio Bedæ delimus, in cujus Martyrologium ex usum eadem, quæ in Adone leguntur, intrusa sunt. Cum interim et Beda libro de sex ætatibus et Ado in Chronico tradant,* apud Carthaginem bestiis deputatas SS. Perpetuam et Felicitatem. *Eadem cum Martyrologio Adonis habent Notkerus, Martyrologium MS. monasterii S. Maximini et Rorchobanus Trebutianus de Vitis Sanctorum ab Holstenio editus. Verum primo explicet, quod dicantur ad bestias traditi sub Severo Principe et quidem die natalis ejus, cum hos repetatur in Actis fuisse diem natalis Getæ Cæsaris filii ejus secundo geniti, tunc Cæsaris. Deinde cur ab Usuardo et aliis omissus* S. Saturus, *de quo quam plurima et maxime illustria in Actis habentur : quorum notitiam ad hos auctores non arbitramur pervenisse.* Saturo *quoque omisso, ista leguntur in Tabulis Martyrologii Romani :* Tuburbi in Mauritania natalis sanctarum Martyrum Perpetuæ et Felicitatis, quæ cum esset prægnans (ut S. Augustinus ait) expectata juxta leges ut pareret, dum parturiebat, dolebat, objecta feris gaudebat : passique sunt cum ea Revocatus, Saturninus et Secundolus, quorum ultimus quievit in carcere, reliqui omnes bestiis traditi sunt sub Severo Principe. *Pro tribus hisce variis allegantur in Notis* Usuardus, Ado et Petrus in Catalogo. *Verum hic adjunxit* S. Saturum. *At S. Augustinus tractatu de tempore barbarico cap.* 8 *inter alia ista habet :* Ante pauco- dies natalitia celebraturus Martyrum Perpetuæ et Felicitatis et comitum

In nonnullis Martyrologiis locus martyrii dicitur civitas Tuburbitanorum in Mauritania.

C

F

c Corpora in basilica Carthaginensi sepulta.

A tum. Et cum tot ibi sint viri, quare istæ duæ præ omnibus nominantur, nisi quia infirmior sexus aut æquavit aut superavit virorum fortitudinem. Una earum prægnans, alia lactans. Felicitas parturiebat Perpetua lactabat... Felicitas et parturiebat et dolebat, objecta bestia gaudebat potius quam timebat. *Hæc ibi. Sed ad palæstram sive locum martyrii revertamur. In Martyrologio MS. quod Romæ apud Patres Congregationis Oratorii asservatur, ista habentur.* In Mauritania civitate Tuberbitanorum natale sanctarum Martyrum Perpetuæ et Felicitatis, Saturnini et Secundoli, *omisso* Saturo et Revocato. *Prior pars de solis* Perpetua et Felicitate, *legitur in Martyrologio a Rosweido edito. In MS. Colonicasi S. Mariæ ad Gradus omisso* Secundolo, *additur* et trium fratrum Saturi, Saturnini et Revocati. *Ast ex Actis non potest colligi fratres fuisse. In pervetusto codice membraneo, Cardinalis Barberini :* In Mauritania civitate SS. Perpetuæ, Felicitatis et Victorini. In Africa SS. Saturi, Saturnini, Vocati et Secundini, *ubi duo ultimi sunt, qui in Actis dicuntur* Revocatus et Secundolus. *In MS. Richenoviensi etiam antiquo, ista habentur :* In Mauritania Secundi, Saturi, Saturnini, Perpetuæ et Felicitatis. In Africa Saturi, Revocati, Jocundi. *In Martyrol. S. Hieronymi, quod apud nos*

B *asservatur, iidem sæpius repetuntur, et ordine interturbato aliis junguntur hoc modo :* Nonis Martii. In Africa Saturi, Revocati, Jocundi, Saturnini, alibi Silvani.... In Antiochia Lecoris, Taxis... *et his additur nomina* Satiri, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici. In Mauritania civitate Turbitanorum, passio SS. Perpetuæ et Felicitatis. *Et* VI *Martii in eodem codice, cum aliis Martyribus in Africa passis, fit mentio* Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi. *In Martyrol. S. Hieronymi Parisiis et Lucæ excusis et MS. Blumiano fere eadem sunt, ac* civitas Turbitanorum *ubique legitur, quæ alias est* Tuburbitanorum, *subinde* Tiburbitanorum, Tuberbitanorum, *aut* Tuturbitanorum, *quæ ultima coincidunt. Turbitani nulli ab aliis in Mauritania aut Africa collocantur. Ceterum a collectoribus horum fastorum non videtur recta antrisa passio antiqua horum Martyrum.*

7 *Forsan arrepta occasio ex S. Augustino et Actis aliquibus male contextis. S. Augustinus sermone* 32 *ex iis, quos edidit Jacobus Sirmondus noster, cui titulus de contempta mundi, in quo sub finem agitur de imitatione Christi patientis,* per pressuras, per falsa crimina, per opta in faciem, per alapas et et flagellorum verba, per coronam spineam, per crucem et per mortem, *ad eum,* Fœminæ secutæ sunt, quarum hodie natalitia celebramus. Fœminarum Martyrum Tuburbitanarum solemnitatem celebramus. *Hæc ibi, sed SS. Perpetuam et Felicitatem hic intelligi debere non necessario colligitur, cum extent tot sermones S. Augustini de hisce sanctis Fœminis, et sæpe alibi laudentur absque ulla Tuburbi mentione, et contra aliæ illustres Virgines ibidem passæ celebrantur* XXX *Julii, quorum illud elogium extat in Martyrologio Romano :* Tuburbi Lucernariæ in Africa, sanctarum Virginum et Martyrum Maximæ, Donatillæ et Secundæ : quarum duæ primæ in persecutione Valeriani et Gallieni, aceto ac felle potatæ, deinde plagis acerrimis cæsæ, et equulei extensione cruciatæ, craticulis etiam exustæ et calce pertritæ, postmodum cum Secunda Virgine duodecim annorum, ad bestias simul projectæ, sed ab his intactæ, novissime gladio jugulatæ sunt. *Hæc ibi. Quidni illas intellexit S. Augustinus, quas referunt plurima Martyrologia antiqua, etiam S. Hieronymi et alia, quæ ad illum diem referentur? Est in Africa proprie dicta, ejusque provincia Proconsulari duplex ejus nominis civitas,* Tuburbum maius, *quæ hic* Lucernaria *seu* Lucernariæ *dici videtur,* et Tuburbum minus : *unde* Tubutbitani majores et minores *in Collatione Donatistarum. Sed hæc civitates procul distant a Mauritania, cum Numidia provincia intercedat. Holstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum annotat, vocem* Tuburbi subdi in MS Reginæ Suecinæ apud Carthaginem, et quidem, *ut asserit,* optime : *atque adeo delendam in supra memoratis Martyrologiis* in Mauritania. *Verum scrupulus manet de Tuburbo civitate, ne ex Actis confusis* SS. Perpetuæ et Felicitatis, *quæ in plurimis codicibus MSS. extant, error omnis emanarit. Incipiunt illa Acta his verbis :* Facta itaque persecutione sub Valeriano et Gallieno, *ac dein* Minutius Proconsul dixit : Invictissimi Principes Valerianus et Gallienus jusserunt, ut sacrificetis : *et sub finem* Passi sunt sub Valeriano et Gallieno Imperatoribus. *Quod primum mendum est : secundum æque enorme in genere martyrii, quia dicuntur* Satyrus et Perpetua a leonibus devorati, Revocatus et Felicitas a leopardis : Saturninus ab ursis eratus, et gladio percussus. *Verum a* ferocissima vacca *lusæ* Perpetua et Felicitas, *cum aliis bestiis antea objectis, gladio martyrium consummarunt : Actis genuinis consentit S. Augustinus. Omitto alios recensere errores, quos Petrus Calovi Petruvæ Natalibus, a Luca Holstenio citati, etiam descripserunt. An ex similibus Actis, quæ erroribus scatent, arrepta occasio scribendi eos passos in civitate* Tuburbitanorum, *ut sub initium et finem traditur, judicium sit penes eruditos lectores. Acta illa confusa MSS. addunt* apud Africam ; *cujus loco memorati Petrus Calo et Petrus de Natalibus habent, cum citatis supra Martyrologiis,* in Mauritania. *Denique etsi certo constaret a S. Augustino in anie citato sermone per* Fœminas Martyres Tuburbitanas *intelligi* SS. Perpetuam et Felicitatem, *non tamen colligi potest potius* Tuburbi *quam* Carthagine *passas fuisse. Nam in eadem Severi persecutione, Carthagine martyrio coronati sunt* S. Speratus *hujus urbis Episcopus, et multi utriusque sexus comites, qui passim* Scilitani, *etiam a Victore Uticensi appellantur, cum* Scilita *sit urbs Episcopalis in eadem Proconsulari Africæ provincia. Et hæc de loco martyrii proposuisse sufficiat, indicio ultimo, ut jam diximus, penes eruditos lectores relicto.*

8 *Lubet ex Sermone primo S. Augustini de hisce Sanctis pauca attexere, quæ ad venerationem illarum hisce verbis tradidit :* Nunc posteri, illorum, quorum voces in carne Martyrum impe servebant, merita Martyrum pia vocibus laudant. Neque enim tunc tanto con ursu hominum ad eos ucendendos cavea crudelitatis impleta est, quanto nunc ad eos honorandos Ecclesia pietatis impletur. Omni anno spectat cum religione caritas, quod uno die cum sacrilegio commisit impietas. Spectaverunt et illi, sed longe voluntate dissimili. Illi clamando faciebant, quod mordendo bestiæ non implebant ; nos autem et quod fecerunt impii miseramur, et quod pii passi sunt veneramur. Illi viderunt oculis carnis, quod cordis immanitate refunderent ; nos aspicimus oculis cordis, quod illis ereptum est ne viderent. Illi mortua lætati sunt corpora Martyrum ; nos mentes mortuas dolemus illorum. Illi sine lumine fidei Martyres putaverunt extinctos ; nos fidelissimo intuitu cernimus coronatos. Denique illorum insultatio facta est nostra exultatio. *Idem Sermonem secundum ab harum sanctarum Fœminarum laude ita incipit :* Refulget et præeminet inter comites Martyres et meritum et nomen Perpetuæ et Felicitatis, sanctarum Dei famularum. Nam ibi est corona gloriosior, ubi sexus infirmior : quia profecto virilis animus in fœminas majus aliquid fecit, quando sub tanto pondere fragilitas fœminea non defecit. *Et sub finem ejusdem Sermonis ista habet :* Hoc erat nomen ambarum, quod munus est omnium. Nam cur omnia Martyres perferunt, nisi ut perpetuæ felicitate gloriantur

Ceterum e Martyres Tuburbitanæ apud S. Augustinum quinam sint.

Ita aliqua ex varius male contexta.

Omnia ex S. Augustino.

A rientur? Hoc ergo illæ vocabantur, ad quod cuneti vocantur? Et ideo cum esset in illo certamine plurimus comitatus, harum duarum nominibus omnium est significata perennitas, omnium signata solennitas.

Veneratio apud Græcos.

Similia passim in aliis tractatibus S. Augustini habentur. Nomina SS. Perpetuæ et Felicitatis *quotidie a Sacerdotibus in Canone Missæ recitantur. Græce etiam in Menæis venerantur hos Martyres Kalendis Martiis, sed pro* Saturnino et Secundolo *statuunt* Tornilum et Secundum. *At secundo Februarii eorum memoria celebratur in Menæis MSS. bibliothecæ Ambrosianæ et aliis. Aliquod corpus S. Perpetuæ servatur Bononiæ apud Patres Franciscanos Conventuales, et colunt illam Sanctam* VII *Martii tamquam hujus esset.*

VITA

Ex MS. Casinensi eruta a Luca Holstenio.

PRÆFATIO

Si veterum fidei exempla, et Dei gratiam testificantia et ædificationem hominis operantia, propterea in litteris sunt digesta, ut lectione eorum quasi repræsentatione rerum, et Deus honoretur et homo confortetur; cur non et nova documenta atque utraque causa convenientia digerantur? vel quia et hæc vetera futura quandoque sunt et necessaria posteris, si in præsenti suo tempore utilem *b* deputantur auctoritati, propter præsumptam venerationem antiquitatis. Sed viderint, qui unam virtutem Spiritus unius sancti prædestinatius judicent temporum: cum magnæ reputandæ sint e novitiora quæque, ut novissimorum, secundum exspectationem gratiæ in ultima secula [patra decreta. In novissimis enim diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii filiæque eorum, et super servos et ancillas meas de meo Spiritu effundam: et juvenes visiones videbunt, et senes somnia somniabunt. Itaque et nos, qui sicut prophetias, ita et visiones novas pariter repromissas et agnoscimus et honoramus; ceteras quæ virtutes Spiritus sancti ad *d* instrumentum Ecclesiæ deputamus, cui et missus est idem omnia *e* donativa administrans in omnibus, prout unicuique distribuit Dominus, necessario edidicimus et ad gloriam Dei lectione celebramus, ut ne qua aut imbecillitas aut desperatio fidei apud veteres tantum æstimet gratiam divinitatis conversatam sive in Martyrum, sive in revelationum *f* dignatione: cum semper Deus operetur quæ repromittit, non credentibus in testimonium, credentibus in beneficium. Et nos itaque, quod audivimus et contrectavimus, annuntiamus et vobis, fratres et filioli; ut et vos, qui interfuistis, rem memorandam gloriæ Domini, et qui nunc cognoscitis per auditum, communionem habeatis cum sanctis Martyribus; et per illos cum Domino Jesu Christo, cui est claritas et honor in sæcula sæculorum. Amen.

a Mabill. Holstenius in litteris *utrobique phrasi legitur in Vita S. Cypriani.* — *b Ita* deputare peccato, deputo, malo verbali. Deputo *dixit Tertullianus.* — *c Ita plurima Africæ extremiora* et extremissima *dixit Tertullianus*, postea nissimum et novissimo extremum *Apuleius*, et maximissimum *Tertullianus.* — *d Ita* instrumentum salutandi Fabricii, instrumentum publicandæ gravidæ, confluentia ad instrumentum civitatis, dulcissimæ quidem ad instrumentum per eadem *dicitur apud Tertullianum.* — *e* Donativa, Charismata dicuntur *ut* meliorum doctrinarum sectatores sumus. Donativum Dei vita æterna. *Idem Tertullianus.* — Dignatio *jecoris ostilis, pœna Dei conferens dignatur. Cyprianus.* Non est in hoc potestatis, sed in Dei dignatione martyrium, *et* Corona de Dei dignatione descendit. *Quæ aliaque ipsis locis citatis allegat Holstenius.*

CAPUT I.

Sanctorum captivitas. Perpetuæ baptismus, in carcerem detrusio. Visio prima.

a Apprehensi sunt adolescentes a catechumenii Revocatus et Felicitas Conserva ejus, et Secundulus.

Inter hos et Ubia Perpetua honesta liberaliter instituta, matrona licet nupta; habens patrem et matrem, et fratres duos, alterum æque catechuminum, et filium infantem ad ubera. Erat autem ipsa circiter annorum viginti duo. Hæc ordinem totum martyrii sui jam hinc ipsa narrabit, sicut conscriptum manu sua et sensu reliquit.

3 Cum adhuc, inquit, cum persecutoribus essem, et me pater evertere cupiret, et dejicere pro sua affectione perseveraret: Pater, inquio, vides, verbi gratia, vas hoc jacens, urceolum sive aliud? Et dixit: Video. Et ego dixi ei: Numquid alio nomine vocari potest? Et ait: Non. Sic et ego aliud me dicere non possum, nisi quod sum, Christiana. Tunc pater motus hoc verbo, mittit se in me, ut oculos mihi erueret: sed vexavit tantum, et profecto est victus *b* argumentis diaboli. Tunc paucis diebus quod cum essem patre. Domino gratias egi, et refrigeravit absentia illius. In ipso spatio pauculorum diebus baptizati sumus: *et* mihi Spiritus dictavit, non aliud petendum *d* ab aqua nisi sufferentiam carnis.

S. Perpetua patrem vincit:

b

c cum aliis baptizatur:

d

4 Post paucos dies recipimur in carcerem: et expavi, qua numquam experta eram tales tenebras. O diem asperum! æstu valido, turbarum beneficio, concussura militum, novissime macerabar sollicitudine infantis. Ibi tunc Tertuus et Pomponius benedicti Diaconi, qui nobis *e* ministrabant, constituerant *f* prænio, ut paucis horis emissi in meliorem locum carceris refrigeraremur. Tunc exeuntes de carcere universi sibi vacabant. Ego infantem lactabam jam inedia defectum, sollicita pro eo adloquebar matrem, et confortabam fratrem, commendabam luum: tabescebam ideo quod illos tabescere videram mei beneficio. Tales sollicitudines multis diebus passa sum, et usurpavi ut mecum infans in carcere maneret, et statim convaluit et relevata sum a labore et sollicitudine infantis: et factus est mihi carcer subito *g* prætorium; ut ibi mallem esse quam alicubi.

detrudatur in tetrum carcerem,

e

f

sollicita de infante:

g

5 Tunc dixit mihi frater meus: Domina soror, jam in magna dignatione es: tanta, ut postulem visionem, et ostendatur tibi an passio sit an *h* commeatus. Et ego quæ me sciebam fabulari cum Domino, cujus beneficia tanta experta eram, fidenter repromisi ei, dicens: Crastina die tibi renuntiabo. Et postulavi, et ostentum est mihi hoc. Video scalam auream magnitudinis, pertingentem usque ad cœlum et angustam, per quam non nisi singuli ascendere possent; et in lateribus scalæ omne genus ferramentorum infixum. Erant ibi gladii, lanceæ, hami, machæræ: ut si quis negligenter, aut non sursum attendens ascenderet, laniaretur, et carnes ejus inhærerent ferramentis. Et erat sub ipsa scala draco cubans miræ magnitudinis, qui ascendentibus insidias præstabat, et exterrebat ne ascenderent. Ascendit autem Saturus prior, qui postea se propter nos ultro tradiderat, et tunc cum adducti sumus, præsens non fuerat: et pervenit in caput scalæ, et conversus, et dixit mihi: Perpetua, sustineo te: sed vide ne te mordeat draco ille. Et dixi ego: Non me nocebit in nomine Domini Jesu Christi. et de sub ipsa scala, quasi timens me, lente ejecit caput: et quasi primum gradum calcarem, *i* calcavi illi caput. Et ascendi, et vidi spatium horti immensum, et in medio sedentem hominem canum, in habitu pastoris, grandem, *k* oves mulgentem: circumstantes candidati millia multa. Et levavit caput, et aspexit me, et dixit mihi: Bene venisti *l* tegnon. Et clamavit me, et de caseo, quod mulgebat, dedit mihi *m* quasi buccellam. Et ego accepi junctis manibus, et manducavi: et universi circumstantes dixerunt, Amen. Et ad sonum experrecta sum commanducans nescio quid. Et retuli statim fratri meo, et *n* intelleximus

h

ex visione sibi facta,

scalæ in cœlum erectæ.

F

et ascensus S. Saturi et sui.

i

k

l

m

et buccella oblata

n

A lleximus passionem esse futuram: et cœpimus nullam jam spem in seculo habere.

intelligit martyrium.

a Catechuminum *pro* Catechumenum: *eo illo scribi solitum arbitratur Holstenius, uti mox* cupiret *pro* cuperet. — b *In Vita S. Simeonis Stylitæ 5 Januarii Antonius cap.* 6 cum signum Crucis fecisset, continuo diabolus cum argumento suo evanuit. — c *Hoc est, requiem dedit. Græce* ἀνέπαυσε. — d *Id est, a baptismo petiit gratiam martyrii tolerantiam passionis, patientiam in carne et corpore. Multa similia affert Holstenius.* — e *Apud Cyprianum epist.* 11. Diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum desideria consiliis suis et scripturarum præceptis gubernant. — f *Pretio empta aliqua libertas. De simili caritate agit Tertullianus lib. ad Martyres, et Cyprianus epist.* 5 *et* 6. — g *Palatium amplum, uti illud in quo Proconsul jus dicebat.* — h Commeatus, *facultas discendendi atque eundi ad libitum. Ita Cyprianus epist.* 9 *Martyrio sive victoriæ consummationis* commeatum *opponit, et epist.* 52 *ait* commeatum a Deo dari, quando pax a persecutoribus datur. — i *S. Augustinus serm.* 1 *de SS. Perpetua et Felicitate ista scribit*: Calcatus est draco pede casto et victore vestigio, cum erectæ demonstrarentur scalæ, per quas B. Perpetua iret ad Deum. Ita caput serpentis antiqui, quod fuit præcipitium feminæ cadenti, gradus factus est ascendenti. *Et tractatu de Tempore barbarico cap.* 5. Perpetua et Felicitas caput calcaverunt serpentis, quod Eva ad cor suum illius admisit. Illam seduxit falsa promittendo: illas non valuit superare sæviendo. Illam decepit in paradisi felicitate: has non potuit adire, nec substantiarum deposita potestate. Illam inter paradisi delicias ruinam gavisus est, harum inter pœnas fortitudinis constantiam ipse quodammodo diabolus expavit. — k *Hanc Evangelicam speciem pastoris pro Christo et ovium pro fidelibus exprimunt antiquissimæ imagines, in Roma subterranea exposita, et hæc ipsa forma pastoris oves mulgentis expressa est libro 2 et cap. 8 secundum Italicam editionem Antonii Bosii, ut cap. 10 apud Paulum Aringhum qui eam multo auctius Latine vulgavit: et Tertullianus de Pudicitia cap.* 7 *ista habet*: A parabolis licebit incipias, ubi est ovis perdita a Domino requisita, et humeris ejus revecta. Procedant ipsæ picturæ calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius *etc.* — l *Græce* τέκνον, *et dicitur de utroque sexu.* — m *S. Augustinus in dicto tractatu de Tempore barbarico*: Perpetua lactabat, sed tandiu lactavit, quamdiu acciperet ab illo pastore simul et patre buccellam lactis: qua accepta, dulcedo felicitatis perpetuæ eam fecit contemnere illum, spernere patrem, non inhærere mundo, perdere animam pro Christo. — n *Unde id intellexerint eruditi explicat Possinus noster*: Existimo, *inquit*, inde quod in visione adumbratus erga Perpetuam ritus fuerat Eucharistiæ ministrandæ, quæ cum novissimo tunc usu dari soleret iis, quos certum erat brevi morituros, recte id Perpetua et ipsius Frater ita interpretati sunt, ut significatam eo viso Confessorum mox secuturam necem arbitrarentur. Ritus perceptionis Eucharistiæ eo adumbratus cernitur, quod quasi buccella Perpetuæ porrigitur, quod eam ipsa accipit junctis manibus, quod deinde comedit, circumstantibus Amen acclamantibus. Quæ omnia in Eucharistiæ olim ministratione solita servari, notius est e plurimum antiquorum testimoniis, et Sancti præsertim Ambrosii, quam ut demonstrari pluribus opus sit. Certe de usu Africanarum Ecclesiarum peculiariter constat solitas eas Eucharistiam ministrare Confessoribus in martyrii procinctu constitutis: atque ita necessarium arbitratas esse, ut inde argumentum sumpserint scribendi ad Cornelium Rom. Pontificem, manu quidem et calamo S. Cypriani, nomine autem aliorum quoque septem et triginta Episcoporum Africanorum, ut æqui consuleret gratiam fieri legis prius sancitæ de non admittendis unquam ad Ecclesiæ et Eucharistiæ communionem iis, qui semel in persecutione lapsi fuissent: quoniam tunc ex iis multi in pœnitentium numero scripti, a novis persecutoribus periclitarentur, et, ut res se habebant, brevi pro Christi confessione interficiendi viderentur: quibus in procinctu agonis positis denegari consuetum viaticum Corporis Christi nimis erat inhumanum. *Ex hac Epistola, quæ secunda libri 1 apud Cyprianum est, quædam abscribam, ad fidem rei quam tractamus faciendam, opportuna*: Sed cum, *inquiunt*, videamus diem rursus alterius infestationis appropinquare cœpisse, et crebris C atque assiduis ostensionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hostis indicit, armati et parati simus, plebem etiam nobis divina dignatione commissam exhortationibus nostris præparemus, et omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant, et prælium flagitant, intra castra Dominica colligamus: necessitate cogente censuimus, eis, qui de Ecclesia Domini non recesserunt, sed pœnitentiam agere et lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, et eos ad prælium quod imminet, armari et instrui oportere. *Et paullo post*: At vero nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus communicatio a nobis danda est, ut quos excitamus et exhortamur ad prælium, non inermes et nudos relinquamus, sed protectione Sanguinis et Corporis Christi muniamus: et cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi Sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus? Siquidem, *ut aliquanto post additur*: Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: et mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit et accendit.

Commeatus

Draconis caput calcatur.

Christus sub specie pastoris mulgentis oves:

B

Buccella lactis.

Ritus Eucharistiæ ministrandæ

in procinctu martyrii.

CAPUT II.

Constantia S. Perpetuæ a patre oppugnatæ, Confessio fidei, condemnatio. Liberatio Dinocratis e purgatorio in visione ostensa.

Post paucos dies rumor cucurrit ut audiremur. Supervenit autem et de civitate *a* pater meus, consumptus tædio: ascendit ad me ut me dejiceret, dicens: Miserere filia canis meis, miserere patri: si dignus sum a te pater vocari: si his te manibus ad hunc florem ætatis provexi: si te præposui omnibus fratribus tuis; ne me dederis in dedecus hominum: aspice fratres tuos, aspice matrem tuam et materteram, aspice filium tuum, qui post te vivere non poterit: depone animos, ne universos nos extermines: nemo enim nostrum, libere loquetur, si tu aliquid fueris passa. Hæc dicebat pater pro sua pietate, basians mihi manus, et se ad pedes meos jactans: et lacrymis me non filiam nominabat, sed Dominam: et ego dolebam caussam patris mei, quod solus de passione mea gavisurus non esset de toto genere meo: et *b* confortavi eum, dicens: Hoc fiet in illa catasta quod Deus voluerit, scito enim nos non in nostra potestate esse constitutos, sed in Dei. Et recessit a me contristatus.

D *a*

Oppugnatur a patre.

b *confortat eum.*

7 Alio die cum pranderemus, subito rapti sumus ut audiremur: et pervenimus ad forum. Rumor statim per vicinas fori partes cucurrit, et factus est populus immensus. Ascendimus in *c* catastata, interrogati ceteri, confessi sunt. Ventum est et ad me, et apparuit pater illico cum filio meo, et extraxit me de gradu, supplicans: Miserere infanti. Et Hilarianus procurator, qui tunc loco Proconsulis Minucii Timiniani defuncti jus gladii acceperat, Parce, inquit, canis Patris tui, parce infantiæ pueri: fac sacrum pro salute *d* Imperatorum. Et ego respondi: Non facio. Hilarianus, Christiana es? inquit. Et ego respondi: Christiana sum. Et cum staret pater ad me dejiciendam, jussus est ab Hilariano dejici, et virga percussit, et *e* doluit mihi casus patris mei, quasi ego fuissem percussa: sic dolui pro senecta ejus misera. Tunc nos universos pronuntiat, et damnat ad bestias, hilares et descendimus ad carcerem. Tunc quia consueverat a me infans mammas accipere, et mecum in carcere manere, statim mitto ad patrem Pomponium Diaconum, postulans infantem. Sed pater dare noluit: et quomodo Deus voluit, neque ille amplius mammas desiderat, neque mihi fervorem fecerunt, ne sollicitudine infantis et dolore mammarum macerarer.

c *cum aliis ad tribunal ducta,* E

d *confitetur se Christianam:*

e *damnatur ad bestias*

8 Post dies paucos dum universi oramus, subito media oratione profecta est mihi vox, et nominavi Dinocratem: et obstupui quod numquam mihi in mentem venisset nisi tunc: et dolui commemorata casus ejus, et cognovi me statim dignam esse, et pro eo petere debere. Et cœpi de ipso orationem facere multum, et ingemiscere ad Dominum. Continuo ipsa nocte ostensum est mihi hoc. Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroso, ubi et *f* complura erant loca tenebrosa, æstuantem valde et sitientem, sordido vultu et colore pallido: et vulnus in facie ejus, quod cum moreretur habuit. Hic Dinocrates fuerat *g* frater meus carnalis annorum *h* septem qui per infirmitatem facie *i* cancerata male obiit, ita ut mors ejus odio fuerit omnibus hominibus. Pro hoc ego orationem feceram: et inter me et illum grande erat *k* diadema: ita ut uterque ad invicem accedere non possemus. Erat deinde, ubi Dinocrates erat, piscina plena aqua, altiorem marginem habens quam erat statura pueri, et extendebat se Dinocrates quasi bibiturus. Ego dolebam, quod et piscina illa aquam habebat, et tamen propter altitudinem marginis bibiturus non esset. Et experrecta sum, et cognovi fratrem meum laborare; sed fidebam me profuturam labori ejus, et orabam pro eo, quousque transivimus in carcerem castrensem: *l* munere enim castrensi eramus *m* pugnaturi (natale tunc *n* Getæ Cæsaris) et feci pro illo orationem die et nocte, et lacrymans, ut mihi donaretur.

orat pro fratre Dinocrate mortuo, F

f

g h

i

intelligit effigi in purgatorio. *k*

l m n

A 9 Die quo in nervo mansimus ostensum est mihi hoc. Video locum illum, quem retro videram, et binoeratem mundo corpore bene vestitum refrigerantem : et ubi erat vulnus, video cicatricem, et piscinam illam, quam retro videram, summisso margine usque ad umbilicum pueri : et aquam de ea trahebat sine cessatione, et super margine *o* fiala aurea plena aqua. Et accessit Dinocrates, et de ea bibere coepit : quæ fiala non deficiebat, et satiatus abscessit de aqua ludere more infantium gaudens, et experrecta sum. Tunc intellexi translatum eum esse de pena.

et inde liberatum.

a S. Augustinus in Psal. 47 de caritate Martyrum agit, et inter alios ait : Quam multos filios parentes profuderint mori, sicut novimus et legimus in passione B. Perpetuæ, sed laetabatur quodlibet et quotlibet unguis fluerent, quomodo ardorem carnalis extinguerent. — *b S. Augustinus sermone 2 de his Sanctis.* S. Perpetua tanta patri moderatione respondit, ut nec præceptum violaret, quo delectus honor parentibus, nec debis cederet, quibus aliter agebat natura. — *c* Catasta *locus editior, in quo servi venales, aut ex piscatoria aut turpiori exponebantur, ubi palpitum in excelso locus erat eminentior. Hinc S. Cyprianus ejust.* 61 *laudat Lectorem, qui ad palpitum versatur post catastam, in qua Christum fortiter confessus, et S. Romanus Martyr apud Prudentium.*

Addite cunctis, clamo longe ac præbeo,
Emitto vocem de catasta celsior.

Catasta.

d Tertullianus in Apologetico cap. 10 hoc solum Christianorum delictum esse objicit. Hos, inquiebat, non colitis et pro Imperatoribus sacrificia non impenditis : itaque sacrilegi et majestatis rei convenimur. Summa haec causa non tota est. — *e S. Augustinus serm. 2 citato.* Doluit illa *Perpetua*, sensu parentis injuriam, et vel non prudenti assensum, servavit affectum. Odierat quippe in illo stultitiam, non naturam, et ejus infidelitatem, non originem suam. Magnæ igitur gloriæ tam dilectum patrem male sanientem fortiter repulit, quem sapientibus videre sine mœrore non potuit. Proinde et dolor ille mihi retraxit robori fortitudinis et aliquid addidit laudibus passionis.

vacua pro Imperatoribus]

con passio S. Perpetuæ.

f Quatuor ex traditione Ecclesiastica, infames ubi dæmones et animæ damnatæ, tam purgatorium, in qua Dinocrates fuit, dein limbus puerorum, qui in solo peccato originali mortuuntur, denique limbus Patrum seu sinus Abrahæ, ex quo omnes a Christo liberati. — *g Christianum fuisse vel inde colligimus, quia S. Perpetua supra dixit* quod solus pater de sua passione gavisurus non esset de tot genere suo. — *h S. Augustinus lib. I de Anima et ejus origine cap. 10 de Imperfecto agit, ait* illius ætatis puero et inculta et vetusta loqui, cubiculari et negare jam posse *et lib. 3 cap. 9 ista habet* Dinocrates septennis puer, in quibus annis pueri cum baptizantur, jam evangelium recludunt et pro se spe ad interrogata respondent, cui non filii visus fuerit baptizatus, potuisse ab undo patre ad Gentilium sacrificia revocari, et ob hoc fuisse in pœnis, de quibus Surore grande judicatur est. *Quibus unum aliquem novum patrem attribuere, ob quam ad majus tempus pœnalibus erat, nisi parentibus favuit adjutus.* — *i* Cancellata, *sive cancri morbo infecta. Ita Lucifer Calaritanus ad Constantium Imperatorem libro de non conveniendo cum hæreticis ait.* Nec poterit te non Ario cancellasse sermonem, cum in hoc cancellatorius hic ad omnem pervenerit regni tui locum, et cunctis te vitate statuerimus, ne et ipse pestis hui Arianæ cancellaremur. — *k* grande diadema, *vox grandis limbus spatium oblongum ultra ejus latitudinem in Evangelio cap. 16. v. 20 appellatur* magnum chaos. *Consule Notas Possini. Forte legendum hic diastema.* — *l Hic Ruffinus* Munerum dies *vertit, quos* [illegible] *dicat Eusebius lib. 5 Histor. Eccl. cap. 1 ubi de Martyribus Gallicanis agit. Certe munera significabatur pugna vel gladiatorum inter se vel bestiarum cum eis morta edictis, et ea spectacula exhibebantur in castris ad delectandos militis, numeris sive beneficiariis.* — *m* Pugnabimus *et te* [illegible] *dicebantur, etsi cuncta tradiderint bestiis, aut mare passibus habuerint, ut Martyres faciunt.* — *n* Gaetæ, *secundogenii Severi Imperatoris, de quo, et anno quo hæc contigerant, supra egimus.* — *o* Fiala, *Græcis* [illegible], *passim, uti debet scribitur* phiala. *Holstenius servavit scriptionem codicis MS.*

septenuis in purgatorio.

Cancerata facies

Diadema

Munerum dies

CAPUT III.
Nova oppugnatio S. Perpetuæ a patre facta. Visio ejus III.

a Deinde post dies paucos Pudens miles, *a* optio prepositus carceris, qui nos magni faciebat, coepit intelligere magnam virtutem esse in nobis : qui multos ad nos admittebat, ut et nos et illi invicem refrigeraremus. Ut autem pronuntiavit dies munieris, intrat ad me pater meus consumptus tædio, et coepit barbam suam evellere, et in terram mittere, et prosternere se in faciem, et improperare annis suis, et dicere tanta verba quæ moverent universam creaturam. Ego dolebam pro infelici senecta ejus.

a

A patre exoratio ita effectur.

b 11 Pridie quam pugnaremus, video in *b* horomate hoc : Venisse Pomponium Diocesium ad ostium carceris, et pulsare vehementer : et exivi ad eum et aperui ei : qui erat vestitus discinctam *c* candidam, habens multiplices *d* calliculas. Et dixit mihi Perpetua, te expectamus, veni. Et tenuit mihi manum, et cœpimus ire per aspera loca et flexuosa. Vix tandem pervenimus anhelantes ad amphitheatrum, et induxit me in media arena : et dixit mihi : Noli pavere, hic sum tecum, et conlaboro tecum, et abiit. Et adspicio populum ingentem attonitum : et quia sciebam me ad bestias datam esse, mirabar quod non mitterentur mihi bestiæ. Et exivit quidam contra me Ægyptius; fœdus specie, cum adjutoribus suis, pugnaturus mecum. Veniunt et ad me adolescentes decori, adjutores et favitores mei : et expoliata sum, et *e* facta sum masculus. Et coeperunt me favitores mei oleo defrigere, quomodo solent in agonem, et illum contra Ægyptium video in *f* asa volutantem. Et exivit vir quidam mirae magnitudinis, ut etiam excederet fastigium amphitheatri, *g* dissolutatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens calliculas multiformes ex auro et argento factas, ellereus *h* virgam quasi lanista, et ramum viridem, in quo erant mala aurea. Et petit silentium, et dixit : Hic Ægyptius si hanc vicerit, occidet illam gladio : et si hanc *i* vicerit, accipiet ramum istum et recessit. Et accessimus ad invicem, et coepimus mittere pugnos. Ille mihi pedes apprehendere volebat : ego autem illi calcibus faciem cædebam : et sublata sum in aere, et coepi eum sic cædere terram concalcans. At ubi vidi moram fieri, junxi manus, ut digitos in digitos mitterem : et apprehendi illi caput, et cecidit in faciem et calcavi illi caput. Et coepit populus clamare, et favitores mei psallere. Et accessi ad lanistam, et accepi ramum. Et osculatus est me, et dixit mihi : Filia, pax tecum. Et coepi ire cum gloria ad portam *k* Sanavivariam. Et coepi intellexi me non ad bestias, sed contra diabolum esse pugnaturam : sed sciebam mihi esse victoriam. Hoc usque in pridie muneris ego ipsius autem muneris actum, si quis voluerit, scribat.

D

d in visione abducta a lactum

contra Æthiopem,

e

f

g

h proposito pyramide,

i pugnavit,

E

vicit.

et præmium accepit

k

a S. Ambrosius in caput 1 epistolæ ad Ephesios scribit, Paulum et Silam tempus non distinuisse quo Ophiuchum carceris baptizaret, *pro quo Graeci Acta* 16. v. 27, *habent* [illegible], *ut hoc Evangelii lucem valuisse abundare aut explicandi gratia adjuncta fuerint ruditio.* Opto quos inspectos duc ab ora video qui salvantis habeat ingredientes egredientisque in carcerem. — *b Imo* horamate, *Græce* [illegible] *visionem significat. Legimus in MSS.* horama, orama *et* oroma, *ut alias monuimus. Consule Onomasticon ad Januarium.* — *c* Album *inter vestes sacras appellamus, non stola candida intelligatur.* — *d* Calliculæ *infra ex auro et argento factæ. Du Cange in Glossario* Gallicule [illegible], *quod volumina et volubilia. Hujus generis in veteri Lege erant tintinnabula et malogranata in extremo ora vestis Summi Sacerdotis.* — *e Augustinus serm. 2 de his Sanctis.* B. Perpetua *inquit*, sibi de seipsa revelatum esse narravit : virum se factam et esse cum diabolo. Illo quippe certamine in virum perfectum ipsa curabat, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *At lib. 3 de Anima et ejus origine cap. 18,* S. Perpetua, *ait*, visa sibi est in somnis cum quodam Ægypto in virum conversa luctari... quando anima ejus in illa virilis corporis similitudine luctabatur. — *f* Ma. Apha, *sed potius* Hapha, *Græce* [illegible] *et notatur pulvis, quo pugiles cruentari post unctionem inspergebantur : et sic illa cruce usus est Martialis lib. 7 in Phœbum, aut in eo huma parente se volutabant.* — *g Id est, veste discincta indutus : in MS. tamen videtur hic,* distinctatus, *et supra,* alba distincta, *legi : ut forte intelligi debeat vestis alba purpureis tenuis distincta, et ea indutus,* distinctatus *accipitur.* — *h Unum hunc consonum exprimit Sidonius Apollinaris lib. 11 cap. 2.* Juvenum luctas, *inquit*, scrutinandum obscenus, casta confestim gymnasiarchatum virga dissolvit. — *i Tertullianus de fuga in persecutione.* A quo certamen edicitur, nisi a quo corona et præmium proponuntur. — *k* Porta Sanavivaria *per quam vani et vivi non et urbi reddebantur, et contra porta mortualis. per quam mortua corpora aut horum partes extrahebantur*

Optio carceris.

Horama.

Calliculæ

F

luctæ contra Ethiopem

Ma pulvis.

Sanavivaria porta.

CAPUT IV.
Visio S. Saturi.

Sed et Saturus benedictus hanc visionem suam edidit, quam ipse conscripsit : Passi, inquit, eramus, et exivimus de carne, et coepimus ferri a quatuor Angelis in orientem, quorum manus nos non tangebat. Ibamus autem non supini sursum versi, sed quasi mollem clivum ascendentes. *a* liberato primo mundo

S. Saturus in visione alia vidit et S. Perpetua

a

ab Angelis in lucem magnam portati.

A mundo vidimus lucem immensam et dixi Perpetuæ : (erat enim hæc in latere meo) Hoc est quod nobis Dominus promittebat : percepimus promissionem. Et dum gestamur ab ipsis quatuor Angelis, factum est nobis spatium grande : quod tale fuit quasi viridarium, arbores habens rosæ, et omne genus flores. Altitudo arborum erat in modum cypressi, quarum folia cadebant sine cessatione. Ibi autem in viridario alii quatuor Angeli fuerunt clariores ceteris : qui ubi viderunt nos, honorem nobis dederunt, et dixerunt ceteris Angelis : Ecce sunt, ecce sunt : cum admiratione. Et expavescentes quatuor illi Angeli, qui gestabant nos, deposuerunt nos : et pedibus nostris transivimus stadium via lata ; ubi invenimus Jocundum, et Saturninum, et Artaxium, qui eadem persecutione vivi arserunt ; et Quintum, qui et ipse Martyr in carcere exierat. Et quærebamus de illis ubi essent. Ceteri Angeli dixerunt nobis : Venite, prius, latroite et salutate Dominum.

vident Martyres.

13 Et venimus prope locum, cujus loci parietes tales erant quasi de luce ædificati : et ante ostium loci illius quatuor Angeli stabant, qui introeuntes vestierunt stolas candidas. Et introivimus, et audivimus vocem unitam dicentem : Agios, agios, agios, sine cessatione. Et vidimus in eodem loco sedentem quasi hominem canum, nivеos habentem capillos, et vultu juvenili, cujus pedes non vidimus : et in dextra et in sinistra seniores quatuor, et post illos ceteri seniores complures stabant. Et introeuntes cum admiratione stetimus ante thronum. Et quatuor *b* Angeli sublevaverunt nos : et osculati sumus illum, et de manu sua trajecit nobis in faciem. Et ceteri seniores dixerant nobis : Stemus : et stetimus, et pacem habemus. Et dixerunt nobis seniores : Ite et ludite. Et dixi Perpetuæ : Habes quod vis. Et dixit mihi : Deo gratias, ut quomodo in carne hilaris fui, hilarior sum et hic modo.

ducta ad thronum Dei,

b

osculo excipiuntur,

14 Et exivimus, et vidimus ante fores Optatum Episcopum ad dexteram, et Aspasium Presbyterum Doctorem ad sinistram, separatos et tristes, et roserunt se ad pedes nobis, et dixerunt : Componite inter nos, qua existis, et sic nos reliquistis. Et diximus illis : Non tu es Papa noster, et tu Presbyter ; ut vos ad pedes nobis mittatis? Et moti sumus, et complexi illos sumus. Et coepit Perpetua cum illis loqui : et segregavimus eos in viridarium sub arbore rosæ. Et dum loquimur cum eis, dixerunt illis Angeli : Sinite illos, refrigerent : et si quas habetis inter vos dissensiones, dimittite vobis invicem, et *c* conturbaverunt eos. Et dixerunt Optato : Corrige plebem tuam : quia sic ad te conveniunt quasi de circo redeuntes, et *d* defatigationibus certantes. Et sic nobis visum est, quasi vellent claudere portas. Et cognovimus illic multos fratres agnoscere, sed et *e* Martyras. Univеrsa colore mentis abluti sumus, qui nos refutabat. Tunc gaudens experrecta sum.

Optatum Episcopum et Aspasium Presbyterum Doctorem ad sinistram reclusos.

C

c

d

e

a *Possimus mavult Legi* liberati, *id est, postquam e crassiore aere sphæra subluaris exissent, cadere locum etc.* — b *Hos quatuor hoc die refert et antiquum Martyrologium S. Hieronymi.* — c *Possimus vult substitui* profuturos esse, *hos est longe salmoverunt.* — d *Halstenius mavult Legi* de laboribus. — e *Martyres vetberi, quos ante desiderant videre. Tertullianus libro de anima cap.* 55 Perpetua, *inquit* fortissima Martyr, sub die passionis in revelatione Paradisi solos illic commartyres suos vidit.

CAPUT V.

Mors S. Secundoli in carcere. Partus S. Felicitatis. Gesta omnium pridie martyrii.

S. Secundulus in carcere mortitur.

Hæc visiones insigniores ipsorum Martyrum beatissimorum Saturi et Perpetuæ, quas ipsi conscripserunt. Secundulum vero Deus maturiore exitu de seculo adhuc in carcere evocavit : non sine gratia, ut bestias lucraretur; *a* gladium tamen etsi non anima, certe caro ejus agnovit.

D

a

S. Felicitas gravida

16 Circa Felicitatem vero et illi gratia Domini ejusmodi contigit. Cum octo jam menses suum ventrem haberet, (nam prægnans fuerat apprehensa) instante spectaculi die in magno erat luctu, ne propter ventrem differretur. *b* quia non licet prægnantes pœnæ repræsentari : et *ne* inter alios postea sceleratos sanctum et innocentem sanguinem funderet. Sed et Commartyres graviter contristabantur, ne tam bonam sociam quasi comitem solam in via ejusdem spei relinquerent. *c* Conjuncto itaque unito gemitu ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem muneris. Statim post orationem dolores invaserunt. Et cum pro naturali difficultate octavi mensis in partu laboraret doleret, aut illi quidam ex ministris *d* cataractariorum : Quæ modo doles, quid facies objecta bestiis ; quas contempsisti, cum sacrificare noluisti ? Et illa respondit : *e* Modo ego patior quod patior : illic autem alius erit in me, qui patietur pro me, quia et ego pro illo passura sum. Ita enixa est puellam, quam sibi quædam soror in filiam educavit.

fusis precibus

c

octavo mense parit cum dolore.

d

e

17 Quoniam ergo permisit, et permittendo voluit Spiritus sanctus ordinem ipsius muneris conscribi, etsi indigni ad supplementum tantæ gloriæ describendi, tamen quasi mandatum sanctissimæ Perpetuæ, imo / fidei commissum ejus exequimur, unum adjicientes documentum de ipsius constantia et animi sublimitate. Cum a Tribuno *g* castigatius eo tractarentur, quia ex admonitionibus hominum vanissimorum verebatur, ne subtraherentur de carcere incantationibus aliquibus magicis, in faciem ei respondit : Quid utique non permittis refrigerare *h* noxius nobilissimis Cæsari : scilicet, et natali ejusdem pugnaturus? Aut nostra gloria est, si pigniores illo producamus ? Horum et erubuit Tribunus, et ita jussit illos manibus a liberi, ut fratribus ejus et ceteris facultas fieret introeundi, et refrigerandi cum eis, *k* tamen ipso optione carceris credente.

E

f

g

curiosus animus S. Perpetuæ

h

i

k

18 Pridie quoque cum illa cœna, quam liberam vocant, quantum in ipsis erat, non cœnam liberam sed agapen cœnarent, eadem constantia ad populum verba retro jactabant, commonentes judicium Domini, contestante pace sua futuræ felicitatis, irridentes curiositatem cœtus illius, dicente Saturo : Crastinus satis vobis non est, quod libenter videtis : quod odistis. Hodie amici, *l* eras inimici : notate tamen nobis faciem nostram diligenter, ut recognoscatis nos in die illo. Ita omnes inde attoniti discedebant, ex quibus multi crediderunt.

et S. Saturi

l

F

a *Halstenius arbitratur verba ita collocari debere* Gladium tamen etsi non carni, certe animæ ejus agnovit. *ut Luca 2 de Beatæ Virginis dicitur.* Quam ipsius animam pertransiit gladius. *Et sic cum aliis Martyr. habetur.* — b *Plutarchus de Sera Numinis vindicta, asserit integro comitiali Ægyptiacam legem fuisse, ut prægnantes, si morbo lucri damnabi, ne crucientur donec pepererint. Quam legem observarunt etiam Græci et Latini.* — c *Prudentius S. Augustinus serm. 2 supra citatus* Editus est partus nonnullo molesto multisque insultus. Actum est divinibus, ut non sine tempore nasci oberet pondus, in ipso temporis horrore martyrii differendus. Actum est, inquam, divinibus, ut indebito die in lucem ederetur, dum tamen tanto comitatu debita felicitas redderetur etc. — d Cataractam, *custodes ad portam excubantes* : *nam cataractam latus alii significata, unum antiquum indicat Ferculus his verbis* Porta, cataracta dejecta, clausa erat : cum parum ex latus berant, portam humilem subeuntes in humum attrahunt, ut recte subire possint. — e *S. Augustinus loco citato.* In parturiente femina condemnatio femineæ vocis detestanda est. Non aberat Ecce puella, sed aderat Mariæ gratia. Exsecretur quod mulier detestata est, opitulabatur quem Virgo peperit. — f *Eadem Scriptura se consecutos docuit, qui ita conclamarunt.* Ipsis subtrahi munera actum si quis vellet scribat. *Ita ergo* Pomponius Bassus *aut socius ejus Illius, aut* Rusticus Catechumenus, *quicunque fuerit possit, non audemus conjicere.* — g Hoc est, *inquit Halstenius*, Tribuno aegre permittebat eos tuberi, durius solito tenuioribus pascebantur, utique præter morem. Sic *Tertullianus*, Ita flagello vectus, *quantum aut cibus parcius datur.* — h Noxius, *id est, mortis destinatus.* — i Liberi *pro custodiri. Imitat Halstenius an Africa tunc ita loquebatur.* — k *Mallet addita*, tandem *substituit.* — l Hi *inter eum in amphitheatrum inducti essent*, populus exasperatus eos flagellis vexari postulavit.

CAPUT VI

A

CAPUT VI.

Peracta in martyrio.

Educuntur hilares maxime Perpetua et Felicitas.

Illuxit dies victoriæ illorum, et processerunt de carcere in amphitheatrum quasi in cœlum hilares, vultu decori; si forte, gaudio paventes, non timore. Sequebatur Perpetua lucido incessu, ut matrona Christi, ut Dei delicata: vigore oculorum deiciens omnium conspectum. Item Felicitas salvam se peperisse gaudens, ut ad bestias pugnaret a sanguine, ab obstetrice ad retiarium, lotura post partum baptismo secundo. Et cum ducti essent in portam, et coperentur habitum induere, viri quidem *a* sacerdotum Saturni, feminæ vero *b* sacratarum Cereri, generosa illa in finem usque constantia repugnavit. Dicebat enim: Ideo ad hoc sponte pervenimus, ne libertas nostra *c* obduceretur; ideo animam nostram addiximus, *ne* tale aliquid faceremus: hoc vobiscum pacti sumus. Agnovit injustitia justitiam: concessit Tribunus, *quomodo erant* simpliciter *inducerentur*. Psallebat caput jam Ægyptii calcaneus. Revocatus, et Saturninus, et Saturus populo spectanti communabantur de hoc. Ut sub conspectu Hilariani pervenerunt, gestu et nutu coperunt Hilariano dicere: Tu nos, inquiunt; te autem Deus. Ad hoc populus exasperatus, flagellis eos vexari *d* pro ordine venatorum postulavit. Et utique gratulati sunt, quod aliquid et de *e* dominicis passionibus essent consecuti.

a *b* *c*

flagellantur: *d* *e*

B

Joan. 16, 24.

20 Sed qui dixerat: Petite, et accipietis, petentibus dederat cum exitum, quem quisque desideraverat. Nam si quando inter se de martyrii sui voto sermocinabantur, Satur omnes quidem omnibus bestiis velle se objici protitebatur; ut scilicet gloriosiorem gestaret coronam. Itaque in commissione spectaculi, Revocatus leopardo expertus, et una super pulpitum ab urso erat vexatus. Saturus autem nihil magis quam ursum abominabatur: sed uno morsu leopardi confici se jam præsumebat. Itaque cum apro subministraretur, venator potius, qui illum apro subligaverat, subiissus ab eadem bestia, post dies muneris obit. Saturus solummodo tractus est, et cum ad ursum substrictus esset in pede, ursus de cavea prodire noluit. Itaque secundo Saturus illæsus revocatur.

ambulant ad bestias

objiciuntur.

S. Saturus bis illæsus.

21 Puellis autem ferocissimam vaccam, ideoque præter consuetudinem comparatam, diabolus præparavit: sexui earum etiam de bestia æmulatus. Itaque C dispoliatæ et *f* retiaculis indutæ producebantur. Horruit populus alterum respiciens puellam delicatam, alterum a partu recentem stillantibus mammis. Ita revocatæ et discinctis indutæ, prior Perpetua jactata est: et concidit in lumbos, et ubi sedit, tunicam a latere discissam ad velamentum femoris reduxit, pudoris potius memor quam doloris. Deinde requisita et dispersos capillos nihilavit, non enim decebat Martyrem sparsis capillis pati, ne in sua gloria plangere videretur. Ita surrexit, et ch am Felicitatem cum vidisset, accessit et manum ei tradidit, et suscitavit illam. Et ambæ pariter steterunt: et populi duritia devicti, revocatæ sunt in portam Sanavivariam. Ubi Perpetua a quodam nunc catechumino, Rustico nomine, qui et adhærebat, suscepta et quasi a somno expergefacta (adeo in q Spiritu et in extasi fuerat) circumspicere cœpit, et mirantibus omnibus ait: Quando, inquit, producemur ad vaccam illam nescio. Et cum audisset quod jam evenerat, non prius credidit, nisi quasdam notas vexationis in corpore habitu suo recognovisset, et illum catechuminum. Exinde accersitum fratrem suum et illum catechuminum allocuta est, dicens: In fide state, et invicem omnes diligite, et passionibus nostris ne scandalizemini.

Deponuntur SS. Perpetua et Felicitas.

f

revocantur in portam Sanavivariam.

g

D

22 Item Saturus in alia porta militem exhortabatur, dicens: Ad summam, inquit, certe sicut præsumpsi et prædixi, nullam usque adhuc bestiam sensi. Et nunc de tota corde credas. Ecce prodeo illo, et ab uno morsu leopardi consumor. Et statim in fine spectaculi leopardo ejecto, de uno morsu tanto pertusus est sanguine, ut populus reverenti illi secundi baptismatis testimonium reclamaverit: *h* Salvum lotum, Salvum lotum. Plane utique salvus erat, qui hoc modo laverat. Tunc Pudenti militi: Vade, inquit, et memor esto fidei meæ, et hæc te non conturbent, sed confirment. Simulque ansulam de digito ejus petiit, et vulneri suo mersam reddidit ei: hæreditatem pignoris relinquens illi, et memoriam sanguinis. Exinde jam exanimis prosternitur cum ceteris ad jugulationem solito loco. Et cum populus illos in medio postularet, ut gladio penetranti in eorum corpore oculos suos comites homicidii adjungeret, ultro surrexerunt, et se quo volebat populus transtulerunt: ante jam osculati invicem, ut martyrium per solemnia pacis consummarent. Ceteri quidem immobiles et cum silentio ferrum receperunt: multos magis Saturus, qui et prior ascenderat, prior reddidit spiritum, nam et Perpetuam sustinebat. Perpetua autem ut aliquid doloris gustaret, interossa costarum confixa exululavit; et errantem dextetam tirunculi gladiatoris ipsa in jugulum suum transtulit. Forsitan tanta femina aliter non potuisset occidi, quia ab immundo spiritu timebatur, nisi ipsa voluisset.

S. Saturus a leopardo læsus, h

militem adhortatur.

se invicem osculantur:

et gladio occiduntur.

E

23 O fortissimi ac beatissimi martyres! O vere vocati et electi in gloria Domini nostri Jesu Christi! quam qui magnificat, et honorificat, et adorat, utique et hæc non minus veteribus exempla in ædificationem Ecclesiæ legere debet, ut novæ quoque virtutes unum et eumdem semper Spiritum sanctum usque adhuc operari testificentur; et omnipotentem Deum Patrem, et Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, cui est claritas et immensa potestas in sæcula sæculorum. Amen.

a Ergo offerebatur illis pallium coccineum, quam vestem Sacerdotum Saturni propriam fuisse tradit Tertullianus, imo tiaratos penes Africam Saturno immolabos palam usque ad Proconsulatum Tiberii, quibus mora cædendi substituta — b Ut vita redimi debuerit occidere — c obduceretur pro offuscaretur, obscuraretur, aut violaretur etc. — d A venatoribus scilicet, qui longa serie adstabant flagellis instructi — e Quia Christiani passi flagellatum scribunt. — f Ita S. Blandina apud Eusebium lib. cap. Cum rete involuta, tauro objecta est. — g S. Augustinus sermone de his Sanctis. Ubi erat illa femina, quando adversus animalem vaccam se pugnare non sensit, et quando lætum esset, quod jam lactat, inquisivit? etc. Subiecit, ut aiunt dicunt, apes ei exhibebat spiritualis delectus, ne sentiret corporales molestias, quantum non defectioni sed exercitationi sufficeret. — h Acclamatio populi petulantis illudentis Christianis sacris, cum enim culpa nobili vocl Christianos existimari salutis fieri hominis per baptismum; populus e theatro spectans Christianum sanguine perfusum, salvum cum proclamabat, qui se lotus esset. Ita Possinius.

F

SERMO S. AUGUSTINI

Ex MS. Vaticano erutus ab Holstenio.

Duo gemmæ hodie in Ecclesia refulserunt, et una claritas: quia Perpetua et Felicitas, una solennitas. Nec potest dubitari de felicitate, quæ perpetuam possidet dignitatem. Junxit illas carceris custodia, junxit et gratia: quia non est in eis ulla discordia, simul cantant in carcere, simul Christo obviam veniunt in arce, simul pugnant ad vaccam, simul intrabunt in patriam sempiternam, simul martyrium gerebant; una lactabat, altera pariebat. Perpetua dicebat, cum traderet infantem, et amoveret lactentem: Quis nos separabit a caritate Christi? Felicitas de partu gemitus dabat, et post comites suos intrepida festinabat; et gemendo liberata quid Christo dicebat

A dicebat? Disrupisti vincula mea, tibi sacrificabo sacrificium laudis. Et beatus David ad ejus gemitum consolandum dicebat : Det tibi Dominus secundum
Ps. 19, 3. cor tuum, et omne consilium tuum confirmet. O fragilitas! tenebræ fugiebant, et humana conditio non transibat. Sed qui mortem vicit, et illam a partus periculo liberavit, et Perpetuam a lactis pondere sublevavit. Cum enim scalæ illius gradus ascenderent, et draconis insidiosa colla calcarent, venerunt ad viridarium cœlestium pratorum, et invenerunt illic Pastorem bonum animam suam ponentem pro ovibus suis, et lactis succum quærentem a gregibus suis : Nam sedebat, inquit, Pastor juvenis et senex : viridis ætate, canus capite, qui non novit senectutem. Juvenis in illo vultus micabat, quia idem ipse est, et anni ejus non deficient : capite canescebat, quia justus dominus justitiam diligebat, æquitatem agnoscebat in Martyribus. In circuitu ejus oves inclinatæ rubabant, ipse eas digito pastorali mulgebat, in quibus invenerebat lactis copiam, et fœcundam pietatis consentiam. Mulgebat digitis, et alloquebatur paternis solatus, præmiis cœstibus præparatis, dicens : Venite benedicti Patris mei : percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.

Et ostendit illis lactis *a* alvea puro corde spumantia D
per lucidam eleemosynam, et dicit : Esurivi, et de- *a*
disti mihi manducare : sitivi, et potastis me. Accepit Perpetua a dulci pastore lac novum, antequam funderet sanguinem pretiosum. Responderunt : Amen, et cœperunt petere pietatem. Orabant in carcere, securæ tam de pastore : Domine, inquiunt, non sit arida Confessio nostra, ut et nos mereamur tuis pretiosis gregibus sociari, et a tuis Martyribus non separari. Proponitur eis in visione palæstra, in amphitheatro arena pomposa : adest ille Ægyptius, qui fuit in cœlo luciler speciosus : ipse pugnaturus voluptatur in pulvere ; et Perpetua, triumphatura Domino Salvatore, adjunxit manus in Crucem : habens ante se Dominicum juvenem defensorem, accipit triumphum de victoria, et ramum consequitur de corona. Offeramus illi et nos munera nostra : alii eis in tempore offerebant visitationes carceris, nos offeramus illis votum solemnitatis, ut regnare mereamur cum omnibus Sanctis.

a Isidorus lib. 20 Orig. cap. 6. Alveum, labrum est, *inquit*, quod in eo ablutionem fieri solitum sit. *Augustinus hic* alvea *pro mulctralibus accipit.*

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS
SERVANO SIVE SILVANO, ROGATO, EROIO SIVE CROCO; VICTORINA SIVE VICTORINO.

VII MARTII.

In Martyrologio S. Hieronymi quod antiquo charactere exaratum apud nos extat, ista leguntur : Nonis Martii, In Africa Saturi, Revocati, Jocundi, Saturnini (*de quibus jam actum arbitramur*) Alibi Silvani, Rogati, Eroi, Victorinæ. *Verum non interposita voce* alibi *in apographo Lucensi ita aliis Afris annectuntur.* Servani, Rogati, Eroi et Victorinæ. *In Blumiano codice legitur* Estis *pro* Eroi, *reliqua eadem sunt. In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso, omissa etiam voce* alibi, *ita Afris adjunguntur :* Victurini, Saturnini, Servani, Rogati, Croci. *Ex his* Saturninus *transpositus ad priorem classem spectat. In MS. Aquisgranensi, ita legitur :* In Africa natalis Satiri, Revocati, *de quibus actum*, Silvani, Rogati, Eroi. *In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi nostri, refertur etiam* Servanus, *et in Parisiensi interposita voce* alibi, *et sic in duobus membranis separantur a prioribus Afris, quibus in quatuor*
C *codicibus adduntur. Qui in quatuor* Servanus *est, in tribus scribitur* Silvanus. *Sed quia hic aliis Afris mox dandis adjungitur, nomen* Servani *potius retinemus.* Rogatus *ubique exprimitur, at qui* Erous *sive* Eroius, *in Blumiano* Estius, *in Parisiensi excuso* Crocus *dicitur : in quo* Victorinus *est, qui MSS. tribus* Victorina *seu* Victurina *scribitur. Verum in Codice Cardinalis Barberini etiam* SS. Perpetuæ et Felicitati *apponitur* Victorinus, *de quo dubitavimus num ad diem* VI *Martii esset remittendus; ubi omnibus passim Martyrologiis inscripti occurrunt* Victor et Victorinus, *sed in Macedonia passi. Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum ista habet :* Item SS. Silvani, Rogati, Eroi : *Hisce additur* Victorinus *in Auctario Carthusiæ Bruxellensis. Si denique aliquibus videantur his jungendi* Saturus, Revocatus, Jocundus, Saturninus, *et simul omnes Africæ adscribendi, non erimus illis adversarii, cum sequentibus Antiochenis iterum adjuncti sunt.*

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS
LEOCO SIVE LEUCO, TAXE, NESTORE, EQUINO, ITALICO.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum secundum statuit hanc classem Martyrum his verbis : In Antiochia, Leuci, Satiri, Taxis, Nestoris, Equini, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici, Jocundi. *In apographis Blumiano et Lucensi loco* Leuci et Secundoli, *scribitur* Leoci et Secundoli *et omittuntur* Jocundus : *quæ etiam omissa, ita leguntur in pervetusto nostro Codice* In Antiochia Leocis, Taxis, Nestoris, Equini Saturi, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici. *Verum quia in quatuor hisce codicibus mox subditur* In Mauritania civitate Turbetanorum, passio SS. Perpetuæ et Felicitatis, *arbitrati sumus* SS. Saturnum, Saturninum, Revocatum, Secundolum, *uti in Actis adjunguntur comites martyrii SS. Perpetuæ et Felicitatis, ita et hic jungendos esse, per quamdam trans-*
positionem solum avulsos, ac aliquos ante cum Jocundo *repetitos : de hoc etiam in Africa cum aliis vivo combusto supra egimus. Netherus ista habet :* In Antiochia Leuci, Saturi et Nestoris. *Egerat immediate de SS. Perpetua, Felicitate et sociis, inter quos omiserat* Saturum, *huc transmissum. MS. Aquisgranense ista tradit :* In Antiochia Leoci, Saturi, Taxis, Nestoris, Equini, Secundoli. *MS. Richenoviense :* In Antiochia Leoci, Equinæ. *At non apposito loco, nomen* Leoci, *est in MS. Augustano S. Udalrici*, Leuci *vero in MS. Parisiensi Labbæi. Hermannus Greven in Auctario Usuardi :* Antiochiæ Eoci, Saturi, Saturni et aliorum. *Verum loco* Saturni, *passim* Saturninus *legitur, quem supra cum* Saturo *inter Afros recensuimus. Si tamen ab iis diversos alii judicent, hosce annumerare*

cum

A *cum alius telus poterunt. Ceterum qui hic* Eocus *scribitur, alius est* Leocus *aut* Leucus. *Ita in Ruchenouiensi* Equina, *reliquis* Equinus *est. Alter scrupulus manet, num qui supra relatus est* Artaxius *sive* Artaxis, *hic* Taxis *dicatur, adeoque omittendus in titulo. Verum hac monitione facta etiam ponimus; Loco* Italici *in MS. Labbæi* Tadicus *habetur.* D

DE SANCTIS EPISCOPIS MARTYRIBUS
EPHRÆM, BASILEO, EUGENIO, AGATHODORO, ELPIDIO, ÆTHERIO, CAPITONE,
CHERSONE IN TAURICA CHERSONESO,
Commentarius prævius.

§ I. *Ho vii Sancti Chersonis in Taurica Chersoneso Episcopi, quo tempore, quibus diebus, ac lethi genere occubuerint? Colantur septimo Martii.*

INITIO IV SECULI. VII MARTII.

Chersonesus, *quam Latini* peninsulam *vocant, recta fertur a voce* χέρσος *quod terram sign ficat* et χέρσος *post insulam, cinctque terra mari undique circa, nisi qua continenti angusto spatio*
B *jungitur, quem spatium* Isthmus *appellatur. Græci scripsus* χερρόνησος *scribunt, litterarum geminantes. Plurimæ autem ejusmodi peninsulæ passim a Geographis recensentur, Strabone præsertim, Ptolemæo, Stephano. Neque a continente edum ita abjunctæ* Chersonesi, *sed ab insulis quoque : nam Strabo lib.* 17 *in Cretensium descriptione, portum quendam magnum memorat,* καὶ τὸν ἐν Κρούνοις χερρόνησος ὑφορμον. *Cujus e regione* Chersonesus Cretæ *sita est. Celeberrima omnium quæ eo nomine nuncupatæ, regionum ea est quæ* Taurica *et* Scythica *dicitur, Ponto Euxino, Bosphoro Cimmerio et Mæotide paludi circumfluæ, nisi qua Isthmo inter Saram paludem sive Putrem, et Carcinitem sinum patet. Magnum eam vocat Strabo lib* 7 : ἡ δὲ μεγάλη, χερρόνησος ἐστι. Ἡ ὑπερκειμένη τῆς Σκυθικῆς, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὴν λίμνην. *Meminit autem Chersonesi Peloponnesi et Thraciæ magnificine respondet.*

Chersonesus celeberrima Taurica

2 *Est in ea Chersonesi civitas ejusdem nominis,* ἡ Χερσὼν ἡ τῆς Ταυρικῆς, *dicta Ptolemæo lib.* 3 *cap. Gothi* 8 *Aroper,* ἡ Χερσών. *Strabonem, qui eam ejusdem descripsit :* Εὐαγώγιμος, ἔστιν Ἡράκλειον, *et lævum oppidum est, ad quod* Chersonesi *portus. Nunc in littore, præter quod navigatur, meridiem versus exporrectum est magnum promontorium, cuniculosque percussum, par latus Chersonesi : unde eo sita est urbs, Heracleotarum Colonia eorum qui mari in Ponto, non in hac Chersonesus. Hæc in Menologio Sirleti, ab Henrico Canisio edito,* Chersonesus *appellatur, ut etiam Menæis et Anthologio Arcudii* χερσών. *In Nomocanone e MS. Vaticano, atque alio ex e Regio Corbeiensium bibliotheca, per Carolum a S. Paulo edito, inter Antiochenos capitulos memoratur* ὁ χερσόνησος, ἐπισκοπὴ Χερσῶνος, *et reperiri habetur,* ἐν Χερσῶνι *Episcopus* Chersonis, *provinciæ Zechiæ vel Zechiæ, Suburbicariæ Europæ Antistes, provinciæ quidem Septimæ Occidentalis Collationi xiii inter eadem subscriptus reperitur* Stephanus misericordia Dei Episcopus Chersonis. *Quidam Latini* Cherronesum *vocant. S. Clemens Papa, ut in ejus Actis* XXIII *Novembris dictum, Pontum in eremo, quod adjacet civitati Cersonæ, ubi ei exilium erat. Anastasius Bibliothecarius in Vita S. Martini Papæ ita scribit :* Deinde directus est præceptus sanctissimus VIR in exilium, in locum, qui dicitur Cersona. *Eorum modo locum nominat Abbo Floriacen. de Vitis Pontificum. Nunc* Corsun *dicitur, Turcis* Sarı-cermen, *id est,* fulvum castrum. *Jactant Poloni ac Russi, eam olim a suis majoribus direptam excisamque, et inde allatis templorum apicibus Kioviæ atque alibi sacras ædes ornatas fuisse*

ubi et urbs Chersonesus,

C

et ecclesiæ,

cum Episcopatu,

et amplissima, jam Corsun *dicta,*

enim tantam in tota illa provincia populi frequentiam, opes tantas, ut in præcipuis quibuslam millena numerarentur templa : quæ cum earum esset amplitudo, cerni etiamnum ex ruinis ac nominatim Cersonis, licet nunc fere vacua incolis sit, quæ metropolis tunc erat, e qua et in Russiam aiunt præcipue propagatum esse Christianum religionem. Turcæ nunc Australem Chersonesi partem tenent; ipsamque in ea Chersonem, *aut ejus certe ruinas : Septentrionalem Tartari, Precopienses dicti a Precopia, quæ ad Isthmum sita, a fossa nomen accepit.* *nunc et Cerso.* *et sub Turcis :* E

3 Chersone *solet septem illius Episcoporum memoria Nonis Martii celebrari. Eorum meminerunt hoc die e Latinis Petrus Galesinius, Jacobus Melanus in Auctario ad Usuardum, Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum. Galesinius ita habet :* In Græcia sanctorum Episcoporum Martyrum, Basilei, Ephraem, Charitonis, Eugenii, Æthera, et ceterorum qui in Chersone cruciati, sanguine denique profuso, illustrem fidei Christianæ testimonium dederunt. *Molanus :* Die septima Chersone sanctorum Martyrum Episcoporum in Chersone, Basilei, Ephraem, Charitoni, Eugenii, et reliquorum. *Ita in secunda et tertia editione : nam in prima, anno* MDLXXIII *Lovanii adornata, eorum non meminit. Ferrarius :* Chersone sanctorum Episcoporum et Martyrum, Basilei, Ephraem, Charitonis, Eugenii, Æthera et aliorum. *Extatur Galesinius se ex Græcorum monumentis, quæ de his Martyribus profert, eruisse. Ea nos quoque, et si nulla fortassis ipse mutuabitur, hic proponemus.* *et Græcis,* F

4 *Eorum Vetera Menæa infra recitabimus, præter quæ variis olearis et antiphonis eos concelebrant, atque hujus rei Officium suo quoque* Eodem mense, die septima, sanctorum Hieromartyrum, qui Chersone agonem consummarunt, Basileos, Ephraem, Eugenii, Capitonis, Æthera, et reliquorum. *Actorum vero hic est titulus :* Sanctorum Hieromartyrum, qui Chersone Episcopi fuerunt, Ephraem, Basileos, Eugenii, Agathodori, Capitonis, et Æthera. *Eadem Acta in Patris Nouicorum, eumque quo nunc utitur Græcorum vulgus edidit, eadem pene fabulam cum eo Sanctorum nominibus exhibet Maximus Cythereorum Episcopus. Mensis quoque Menologion, quod extat in libris, qui* Ὡρολόγιον *inscribitur, ita habet :* Τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἁγίων ἱερομαρτύρων, τῶν ἐν Χερσῶνι ἀθλησάντων, Βασιλείου, Ἐφραὶμ, Εὐγενίου, Αἰθερίου, καὶ τῶν λοιπῶν. Septima, Sanctorum Hieromartyrum, qui Chersone Episcopi fuerunt, Basilei, Ephraem, Capitonis, Eugenii, Æthera et reliquorum. *Sub ejusdem Horologii finem extat Epitome Menologii a Christophoro Patricio et Procopio Mitylenæo concinnatum, quod hoc die ita habet :* Ἐν Χερσῶνι τῆς Χερσονήσου. Septima, Ephræmo Pastor Chersonis. *et aliis.*

5 *Novum Anthologion Græcum ab Antonio Arcudio Soleti Archipresbytero compositum, et Clementi* VIII *Pont. Max. dedicatum, excusumque Romæ in typographia Vaticana eorum hoc exhibet elogium, quod Latine sic damus :* Septima Sanctorum Hieromartyrum, qui Chersone *aliis diebus aliorum quoque.*

A Chersone Episcopi fuerunt (τῶν ἐν χερσῶνι ἐπισκεπησάντων) Euphrem, Basileos, Eugenii, Capitonis, et reliquorum. Sub imperio Diocletiani, Hermon Hierosolymorum Antistes, misit Episcopos, in Turciam quidem, Euphræm, Chersonem vero Basilea, qui illic Christum prædicans, ac verberibus affectus, deltescere coactus est. Sed cum Præfecti filium a mortuis suscitasset, denuo revocatus est, et Præfectum ipsum multosque alios baptizavit. Infideles autem rabie agitati, funibus per pedes adactis eum raptarunt : quo in cruciatu animam exhalavit. Post ejus autem excessum, venerunt Eugenius, Agathodorus, Capiton, Elpidius, Christumque prædicarunt. At Coeuntes Ethnici, eos quoque trucidarunt. Post hæc autem missus item Hierosolymis est Ætherius, qui perspecta populi ferilate, ad Constantinum Magnum, qui jam tum Byzantii sedem imperii constituerat, profectus, eum permovit, ut Chersone ejici idololatras juberet. Ædificata ibidem ecclesia, rursus ad Imperatorem tetendit Ætherius : cumque et gratis actis, et variis ad res sacras pertinentibus ab Imperatore donatus, Chersonem reverteretur, in Danapim flumen dejectus est, ibique vitæ finem accepit. *Quæ in Arcadii Anthologio, eadem in Menologio Basilii Imp. eadem in antiquo et præclaro Synaxario Græco collegii Claromontani Societatis* Jesu *Parisiis habentur.*

S. Caput solum Cherſonenſis fuit.

6 *Menæa, ut infra videbimus,* S. Capitonem *tradunt post* S. Ætherii *mortem, missum esse Chersonem, atque illustribus editis miraculis, eos, qui hactenus absente prædicatore restiterant, convertisse, ac tandem pie decessisse. Attamen absque discrimine Martyres eos omnes prædicant eadem Menæa, in earum odariis, quæ hoc est.* Divina memorantes divini Patres, populos in sanctitate et justitia vere pavidos, et finem beatum per martyrium adepti estos. *Et alibi :* Oculum venerandi martyris laudate, Deiferi Patres, nomen Domini fideliter invocantes. *Item hoc :* Mortificati carni laboribus, vitam immortalem comparastis, Patres sancti, omnibus mortuis Deum venerantibus, ac salvati vobiscum clamant : Benedicite omnia opera Domini Domino. *Atque alibi :* Unguento gratiæ consecrati, Pastores fustis populo religioso, et ut agni mundi, immolati estis Verbo oblati, supremo omnium pastori, qui et ipse ut ovis oblatus fuit ; o clarissimi Martyres, et maxime speculatores luminaria. Ideo magno cum desiderio ad divinum vestrum solemnitatem celebrandam omnes convenimus. *Licet autem nonnulla pomiscuta Martyrologia, ac Menologia titulique Menæorum non referant omnium nomina ; ea tamen, ut jam dximus, et Anthologium exprimit : uti et imprimis Acta ex Menæis : quibus et hæc consonant odaria :* Ephræm venerandus, Basileus divino sapiens, Capito maximus, Divinus Agathodorus, cum Elpidio et Ætherio, et Eugenio inclyto, divinitus suggestis sermonibus celebrentur : sancte enim acta vita, et martyrio religiose decurso, regni cœlestis facti sunt inquilini. *Atque item :* Deiferi gubernatores Ecclesiæ, Ephræm et Agathodorus, Basileus, Capiton, Eugenius, Elpidius, et divinus, Ætherius, Spiritu sancto docti fuere. *Simile et hoc :* Concordi voce Eugenium, o fideles, et Agathodorum, Ephræm, Elpidium, cum Ætherione canamus, Basilea et Capitonem, ut exturbatores inimici, ac Hierarchas Christi, cui clamamus : Omnia opera laudate Dominum. *Adeo sunt his paria. In quibusdam solus* S. Basileus, *in aliis solus* Capito, *alias ambo nominantur ; nonnumquam* Agathodorus, Eugenius, Basileus, Elpidius. *Universos autem Chersonis Pastores fusse illud ostendit.* Hodie civitas Cherſonis vestra memoriam celebrat : Illustrium fustis turres, et divinæ columnæ et mundi lumina, Pastores et magistri et Legati divinæ nostræ Deitatis nu-

quinque Chersonis Episcopi fuere.

7 *Quamquam vero una omnium hoc die celebritas agatur, non tamen simul omnes, aut die uno, certamen finierunt : nam* SS. Ephræm, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, *prædie Nonas Martii martyrio perfuncti sunt :* S. Capito *autem* XXII *Decembris. At neque anno eodem, ut patet ex Menæorum narratione. Quo tempore vixerint, diserte satis exprimitur in Menæis : at non quo singuli anno migrarint e vita. Primi duo anno Diocletiani* XXI, *qui erat Christi* CCC, *in Chersonesum missi sunt. Ibi videtur S. Ephræm aliquamdiu laborasse, usque ad e Chersone Sedem Pontificalem locasse (nam, ut vidimus, inter Chersonenses Episcopos numeratur : ea deinde S. Basileo commissa, ejus fructus ampliores, ad Scythas profectus aut Turcos, quos olim ad Danubium habitasse ostendimus* VII *Februarii ad Vitam S. Lucæ junioris cap.* 8 *Not. d. Missi autem erant ab Hermone, qui* XL *Hierosolymorum Episcopus fuit, ac postremus sub Imperatoribus alienis a Christo, et Christianos persequentibus.* Ephræmo *et* Basileo *interemptis, in Chersonesum* Eugenius, Agathodorus, Elpidius *ab Episcopo quoque Hierosolymitano missi ; ipso eodem fortassis Hermone, a successore, ut reor, S. Macario, quo de agemus* X *Martii,* S. Ætherius *cui suffectus, superstite etiamnum Constantino, S. Capito quamdiu vixerit, non liquet.*

8 *Quæ lethi genere singuli defuncti sint, his versibus explicant Menæa :*

Μελεαγρίδων πρὸς ἀγρίοις ὀδοῦσι
Ἔφραιμ ἁρπάζῃ, τῷ τύχης τοῦτον τίνων.
Σύρας βασιλεὺς χρὶ διαθήγοσιν,
Χεῖρας ὀπίσω συνδήσας πλέκει.
Τριὰς σύνδουλος τοῦ πραέως τὸν λόγον,
Εἰς φάσγανον δοῦναι τὸν νῶτον, λέγει
Ἐπὶ πῦρ χεῖρας ἐκ προσευχῆς κομίσων,
Καὶ πρὸς θεὸν φέρουσ' ἐξαρᾶς πόδας.
Ἐν τῷ ποταμῷ πρὸς θεὸν χωρεῖ Πέτρε,
Τὸν ἐν ποταμῷ σαγηνὸς ἁλιεύσαν.

Caput neutiquam simulacris inclinans,
Ephræm, exultas id amputandum inclinans.
Raptatus Basileus manibus superstitiosorum hominum,
Manu discerpit superstitiosi erroris.
Trias certaminis ejusdem socia Prophetæ sermonem
Usurpat, Dorsum, inquiens, flagellis obtuli.
Tetendit manus ad orationem Capito,
Et ad Deum sublatis pedibus processit
Ex fluvio ad Deum pertingis, Petre,
Ad eum nempe, qui in fluvio secundum carnem lotus fuit.

quo singulis modis genere defuncti ?

§ II. *Non fuerunt hi Sancti Hispaniarum Episcopi, nec quarto Martii culti.*

Ita septem hos athletas una solennitate olim Chersonenses, atque etiamnum universe Græcorum Ecclesiæ venerantur, septimo mensis Martii die. Perperam in Menologio, quod Henricus Canisius vulgavit, ad diem quartum transferuntur : vel quia mutilum fuit Sirleti Cardinalis exemplar, vel quia amanuensis interpresve incuriose egit. Nam post commemoratos die quarto Martyres Heraclam, Archelaum, Cyrillum, Photium, ac Gerasimum anachoretam ; quinto et sexto diebus prætermissis ; cum deberent ista intexere, ut ad ceteros dies. Ejusdem die VII ; *ita omisso, ista adnectuntur :* Eodem die sanctorum Martyrum et Pontificum apud Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Ætherii, Capitonis et Ephræmi. Eodem die martyrio functi Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. *Ac deinde :* Ejusdem die VIII Sancti Patris Pauli cognomento Simplicis, *et Atqui ea ratione quantum, sextum, septimum diem omisit, et*

Sancti hi quarto Martii positum Menologium, Sirleti, mendo e.

S. Paulum

A S. Paulum Simplicem, *qui in omnibus Fastis die* VII *memoratur, ad* VIII *relegat.*

10 *Menologium ex parte secutus est Baronius : nam* Paulum *quidem ad diem septimum retinet ; ad quartum vero ista scribit :* Apud Chersonesum passio sanctorum Episcoporum, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Ætherii, Capitonis, Ephræmi, Nestoris et Arcadii. *Ita postremi duo, qui, ut nos dicimus, Trimythuntii in Cypro Episcopi fuerunt, septem illis Chersonensibus sociantur, cum in Menologio die solum eodem in pace quievisse dicantur. Deinde, qui in Græcis omnibus, et Græcos secuta Galesinio, hunecque Molano et Ferrario* Basileus *est, sive Βασίλειος tore trisyllaba, Baronio et Menologii interpreti* Basilius *est, id est, regius, cum illud Regem significet.*

ut et in nouo Martyrol. Romano :

in urbe Bi tanix Peniscolæ *fingantur obiisse,*

11 *Jam quæ in Hispania urbs fuit* Cherronesus *dicta, qui sub Dextri nomine reliquum Chronicon præcederunt, novem illos Episcopos velut injecta manu retraxerunt. Situs Hispaniæ illius Cherronesi ex libro* 3 *describitur a Strabone :* Bursus a Sarrone in alterum partem profert centi versus ostia Iberi. Saguntum a Zacynthiis conditum : quum urbem cum Annibal delevisset, contra pacta cum Romanis conventa, secundum iberum contra Carthaginienses bellum intulit. In propinquo urbes sunt Chersonesos, Oleastrum, Cartabas, et in ipso Iberi trajectu Dertosa. *Ita Marianæ lib.* 12 *cap.* 17 *Hispaniæ vocabulo* Peninsula *dicitur, Latino* Peninsula *lib.* 20 *cap.* 16 : *Et in regno Valentino, haud longe ab Dragonis fontibus,* Cherronesum urbem *condi Pseudo-Dexter, ad annum Christi* 60 § 2 *ita scribens :* Eodem tempore cum conscius est in Cherronesi urbe prope Valentiam in Hispania, Concilii caussa, sancti Pontifices, discipuli quoque S. Jacobi Apostoli. Basilius Carthaginis Spartariæ, discipulus ejus primus, Eugenius Valentinus, Pius Hispalensis, Agathodorus Tarraconensis, Elpidius Toletanus, Ætherius Barcinonensis, Capito Lucensis, Ephræm Asturigensis, Nestor Palentinus, Arcadius Julobrigensis, sub eodem Judice bonis spoliati necati sunt. *Judicem illum ad an.* 37 Alolium *vocat. Jam ante ad annum* 37 § 2 Pium Hispalensem *Episcopum fuisse scripserat, et de cæteris* § 3 *ista :* Alios etiam S. Jacobus creavit Episcopos, alterum Basilium, qui primus fuit Carthaginis Spartariæ Præsul, Eugenius Valentiæ, Agathodorus Tarraconensis, Elpidius Toletanus, Ætherius Barcinonensis, Capito Lucensis, Ephræm Asturicensis, Nestor Palentinus, Arcadius Julobrigensis.

B

ac variarum urbium Episcopi a S. Jacobo constituti,

12 *Bivarius Commentario in Dextrum ad an.* 60 *num.* 2, *aqui gratias Deo, quod hæc Dexter aperuerit. Et,* Ab uno Dextro acceptimus, *inquit,* quibus præfuerunt civitatibus, quo florucrint tempore, cujus magisterio sint edocti, denique qua in urbe martyrium subierint. *Deinde,* Cur in Hispania, *ait,* ubi Sancti ipsi floruerunt, memoria eorumdem interierit, in promptu ratio est : nemo enim nescit, quas sæpe perpessa sit calamitates et exercitiones. *Idem tamen antea ad an.* 37 *Comment.* 2 *ita scripserat :* Ecclesiæ Asturicensis, traditione per majorum manus accepta, habet S. Ephræm B. Jacobi discipulum fuisse suum primum Antistitem. *Probanda ea tradita esset testimonio ancilonis, qui ante Chronicon istud exaggeratum scripsit. Addit ibidem Bivarius,* Constare ex Menologio Græcorum, Martyrologio Romano, Usuardo, Molano, Galesinio et aliis, hos omnes Episcopos numero decem fuisse inviccm socios, et simul in eodem loco corona martyrii donatos, die IX Martii. *At fatetur infra deesse in Martyrologio Romano* Pii Hispalensis *nomen : itemque Græcos celebrare festum eorum* XII *Martii non* IX, *ut Latini faciunt. Qui illi? Galesinius, Molanus, Ferrarius, a nobis superius citati septimo eos statuunt : solus Baronius quarto. Major autem Usuardum citari a Bivario. Habemus quamplurima Usuardi MSS. exemplaria, et non pauca excusa : in nullo extant horum nomina : neque in Galesinio, Molano, Ferrario,* SS. Nestoris, Arcadii, Pii.

C

cum id hactenus quæri non sit,

13 *Plurima de hisce Sanctis congerit Joannes Tamayus Salazar, magnâ profecto diligentia, ne dicam nimia. Dextri præcipue utitur Chronico, Luitprandi quoque et Juliani Petri Chronicis et Adversariis, quæ ejusdem esse farinæ, cujus Dextrianum illud Chronicon, nobis videntur. Alios quoque citat Hispanos scriptores, qui post Chronicon illud vulgatum dictorum Sanctorum meminerunt. Sed finem nullum faciemus, si singula examinare et refellere aggrediamur. Quisquis ea, quæ ante probata sunt ex variis scriptoribus, quæque ex Menæis proferentur, expenderit, facile assequetur, quam infirma sint, quæ de ætate aliisque Antistitum illorum, et martyrii loco confabricati usti sunt : cum ex iis constet, quæ primo Februarii, primoque Martii dicta sunt, ubi de S. Cæcilio ac S. Hesychio actum, nullos in Hispania Episcopos fuisse, nisi quos S. Petrus ejusve successores misere. Dubitamus nunc an rursus Chersonesum, Acta ex Menæis Græcorum, et Maximo Cytherorum Episcopo. De* SS. Nestore *et* Arcadio *seorsim agemus.*

D

atque acceptum nuper ex suppositiis Chronicis :

nam sunt a S. Petro primi constituti in Hispaniis Episcopi.

E

ACTA EX MENÆIS
ET MAXIMO EPISC. CYTHERÆO.

a b

Anno *a* sexto decimo Imperii Diocletiani, cum *b* Hermon sanctissimus Hierosolymorum Pontifex, ad varias gentes Episcopos ablegasset, qui Apostolico more verbum Dei prædicarent, et Christum annuntiarent ; missi quoque ab eo sunt Deferi in Patres nostri in Tauroscythicam regionem ; Ephræm quidem in Scythiam, Basileus vero Chersonem. Hic cum in eam urbem venisset, ac homines ad fidem susciperendam et corrigendos mores hortaretur, ab incolis, *c* pro novi regiminis atque institutionis suasore habitus, paternarumque legum et religionum corruptore, verberibus excipitur atque urbe ejicitur. Exinde in speleon quoddam, *d* quod Parthenonem vocabant, commeatur, lætus quidem et gaudio exultans, quod propter Christum ejusmodi contumelia affectus ; mœstus vero et afflictus animoque dejectus, ob infidelium errorem ac duritiem cordis.

S. Ephræm Ep. in Tauroscythiam missus :

c

S. Basileus Ep. Chersone ejectus,

d

2 Cum ita esset animo affectus, et pro illis Deum deprecaretur ; ab iis ultro revocatus est. Nam cum Præsidi eorum, urbisque principi filius esset extinctus, jamque elatus sepulturæ, et ad tumulum cognati ejus hærerent ; visi sibi sunt, velut per somnium, adstantem illum videre, atque audire ipsis dicentem : Surgite ut revivescam, hospitem illum, cui contumeliam irrogastis, revocate, susceptaque ejus doctrina, ut pro me Deum precetur, orate. Id cum factum esset, ac sancti viri precibus cum infusione aquæ benedictæ, velut in figuram quandam rei typum sacri baptismatis, revocatus ad vitam puer esset ; Christi fidem parentes ejus susceperunt, et cum domesticis omnibus et notis ac familiaribus ad baptismi lavacrum convolarunt. Sed qui in sua pertinacia manserunt, a Judæis ad seditionem concitati, Sanctum per compita tandiu raptarunt, donec spiritum Deo reddidit.

deinde revocatus, mortuo suscitato,

F

multos convertit :

occiditur

3 Dein rursum post S. Basilei mortem, Eugenius, Agathodorus, Elpadius, appulsi sunt Chersonem : quippe et ipsi simul inter ab Episcopo Hierosolymitano gentium Apostoli erant ordinati, et missi ut salutem ejus annuntiarent. In hos quoque impii insurrexerunt, ac vinctos crudeli sane que et inhumanissime verberibus laceratos macta runt, anno uno post cædem SS. Basilei et Ephræmi, sexto die Martii mensis.

uti et SS. Eugenius, Agathodorus, Elpidius :

4 Post annos plures missus rursum est Hierosolymis e Ætherius Episcopus : qui cum feritatem ac pertinaciam

e

pertinaciam populi cerneret, profectus est Byzantium, de barbaris illis cum Imperatore acturus : jam enim Magnus Constantinus Imperii Romani habenas tractabat. Successit ei congressus ille cum Imperatore ex animi sui sententia : nam ejus edicto proscripti et ab urbe ejecti incredulli illi pagani, ex adverso viri pii ad urbem inhabitandam missi ac introducti sunt. Dum vero rursus idem B. Ætherius Byzantium profectus esset, ut gratias Imperatori ageret, in reditu oppressus ab impiis, inque flumen Danaprin projectus, ita martyrii cursum peregit sexto Martii.

item S. Æthe rius

5 Missa deinde ad Magnum Constantinum legatione, B. Capitonem Episcopum acceperunt. Quæ res pios gaudio affecit, mœrore incredulos. Postulant igitur hi, ut signum fidei suæ exhibeat; in unam videlicet earum, quas ipsi succendissent, fornacum ingrederetur, indeque illæsus et abigne intactus exiret. Episcopus ergo sacra veste indutus, et circumposito humeris *g* Omophorio, signo sese sanctæ Crucis communiens, ignem ingressus est, ac per longum tempus in eo permanens, plane intactus exivit, secumque *h* Sacerdotalem vestem prunis ardentibus oppletam, extulit : ac fere universos eo miraculo attonitos ad Deum convertit et baptismo lustravit : ipseque tandem die *i* XXII Decembris vitam prospere beateque terminavit.

S. Capito illæsus per ignem transit,

g

h pluremos convertit :

i

a *Erat his annis Æræ Christianæ* 300, *a* 17 *Septembris anni* 299 *inchoatus.* — b *Est is in Catalogo Nicephori, ut supra diximus,* 30 *Hierosolymorum Episcopus, ac postremus, qui sub Imperatoribus Christianos persequentibus sedit.* — c *Græce,* Ὡς τινες τῶν πολιτῶν κατηγόρησαν. — d *Græce,* Ἐν τινι σπηλαίῳ παρθένιον καλουμένῳ. *Maximus Cytherus* : τὸ δὲ τοῦ ἐν Χερρονήσῳ ἄγαλμα Παλλάδος. *Hic est fortasse locus, aut in eo Speluncæ illud situm, de quo Strabo lib.* 7 *ubi de Chersoneso agens urbe, ita scribit* : in ea urbe templum est Virginis, dæmonis cujuspiam ἀπὸ τῆς παρθένου ἱερὸν, ὀνόματος τινὸς, a qua nomen habet etiam promontorium, quod ante urbem est ad centum stadia, et Parthenium dicitur, habens fanum illius dæmonis et simulacrum. *Juxta hoc fortassis fanum, in promontorio certe, ut videtur, ea erat species. Virginem autem illam, cujus ibi fanum et simulachrum, omnium arbitror Tauricam Dianam fuisse. cui ea quoque species sacra fuerit. Neque mirum Sanctum, eum in ea commorari voluisse, ut vel sic impudicum loci dæmonem vinceret, qui animos eorum sibi devinctos tenebat. Ita S. Aurelius in loco sacro dicato habitavit, ut dicitur in ejus Vita* 19 *Februarii cap.* 2. — e *Ab Hermonis successore S. Macario, ut remur.* — f *Ruderus in Notationibus ad Mensem necdum editis suspicatur,* Danubium indicare. *Diversum esse ostendit Cedrenus ad annum* XXIII *Constantini Copronymi ita scribens* : Anno XXIII ingens fuit et sævissimum frigus Constantinopoli, ac versus Ortum, Septentrionem et Occasum, ita ut ad Septentrionem solam Ponti littoralem oram ... ad centum usque milliaria in lapidem redegerit, crassitie XXX cubitorum, ac nive glacies superfusa aucta est crassitie aliis XX cubitis. Ita mare terræ formam induit, superque glaciem pedestre iter præbent hominibus, atque animantibus tam mansuetis quam feris, a Zychia usque ad Danubium, et Cyphas fluvium, ac Danastrim et Danaprin atque Neuropyla, illisque reliquum usque ad Mesembriam. *Græca ita habent* : κατὰ τὴν Ζυχίαν, μέχρι Δανουβίου, Κύφα ποταμοῦ, τοῦ Δανασταστρὶ καὶ Δανάπριν καὶ τὰ Νευροπύλα, καὶ τῆς λοιπῆς γῆς, μέχρι Μεσεμβρίας. — g *Quibus ex verbis saltem illud manifestum est, Danaprin non esse Danubium. Jornandes de rebus Geticis* 5 *Historiæ Theodosii annum scribit ab Arcadio Danaprum vocari.* — h *Est* ὡμοφόριον. *Latine* humerale. *Patriarcharum amictus quidam, atque etiam aliorum Episcoporum, sed diversus ut ex Græcis scriptoribus ostendit Meursius in Glossario Græco barbaro.* — i *Græce,* ... *Alias* ... *est, ut puto, forte* ... *quod peculiarem significat. Est autem Episcopalis, atque etiam Sacerdotalis vestis, ut videre est in eodem Meursii Glossario, ubi et de Pallio, quæ Pontifices Romani mittere Archiepiscopis solent.* — a *Nondum ad eum diem nomen illius in ullo Martyrologio reperimus.*

A

Danaprin flu.

Omophorion.

B

κελώνιον vestis sacræ.

DE SANCTIS EPISCOPIS

NESTORE ET ARCADIO

TRIMETHUNTE IN CYPRO,

Observationes historicæ.

VII MARTII.

Trimethus *urbs fuit Cypri mediterranea. Ita Ptolemæus lib.* 5 *cap.* 14 *tabula* 4 *Asiæ* : Πόλεις δὲ μεσόγειοι αἵδε, Χύτρος, Τριμηθοῦς, Ταμασσός. Urbes vero mediterraneæ sunt hæ : Chytrus, Trimethus, Tamassus. *Suidas* : τριμηθοῦς, τριμήθουντος οὗσχ πόλεως. Trimethus, Trimethuntis; nomen urbis. *Videtur autem dudum ante Suidæ ætatem non solum urbs unica fuisse, sed spatium amplum telluris, quale ad diœcesim Ecclesiasticam plerumque requiritur. Stephanus certe, qui* CCCC *annis ante Suidam vixisse traditur, κώμην vocat; quam vocem Hesychius χωρίον interpretatur, sive regiunculam. Porro ista de caussa nominis habet idem Stephanus, quæ Latine solum reddemus* : τερμιθοῦς, Tremithus locus seu regiuncula est Cypri incolæ Tremithiusii, et Tremithopolitæ vocantur. Aiunt vero, quia Venus in eum locum ascenderit, propter præsentiam dæmonis tremore succussum fuisse, indeque Tremithunta a tremore appellatum. Nobis potius videtur, quod ibi plurimæ nascantur terebinthi, quas ceteri Græci τερμίνθους, Cypri τερμίθους vocant, factum loco nomen, uti alia plurima appellationem sunt sortita a plantis, quæ frequentes in iis nascuntur : sic Rhamnus in Attica, in Peloponneso Cyparissus, Thryon, et Elæa : *nimirum a rhamnorum, cupressorum, juncorum, olearum copia. Ortelius hos tres auctores citat* (*licet verba eorum non proferat*) *et alios aliquot.*

Trimethus urbs Cypri,

a terebinthis dicta,

2 *Fuit vero* Trimethus, *sive* Tremithus, *aut* Trimithus, *florente re Christiana, throno Episcopali ornata, ut videre est in Geographia sacra Caroli Vinlarti, dicti a S. Paulo, Episcopi Abricensis pag.* 306. *Et in veteri Notitia ab eodem ex MS. Vaticano edita; ubi inter Episcopos, qui Metropolitæ Constantiæ subsunt, penultimus recensetur ὁ τερεμβίνθων*, Trimethuntorum *sive*

eidem Episcopatus,

Martii T. I. 81 *runt*

Tremithusiorum *Episcopus. Inter eos, qui Concilio Constantiæ olitano* I *subscripserunt,* LXXX *est* Theopompus Thremithuntis, provinciæ Cypri.

saltem ante an. 381.

3 *Atque illic Episcopi quoque fuerunt* SS. Nestor et Arcadius, *de quibus ista prædicant Magna Menæa Græcorum ad diem* VII *Martii* : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Νέστωρ καὶ Ἀρκάδιος Ἐπίσκοποι Τριμυθούντων, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦνται.

ubi Episcopi SS. Nestor et Arcadius :

Τῆς τριμυθοῦντος ποιμένες καλοὶ δύο
Ἐν τῇ χλόῃ σκιρτῶσι τῆς εὐβοτόπου.

Eadem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntorum, in pace quiescunt.

Trimythuntis Pastores præclari duo,
In præclaris exultant herbis Edem.

De illis eodem die sic scribat Maximus Episcopus Cytherus : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Νέστωρ καὶ Ἀρκάδιος Ἐπίσκοποι τριμυθούντος τῆς Κύπρου, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦνται. Eodem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimethuntis Cypri, in pace quiescunt. *Synaxarium collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis* : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν Ἀρκαδίου καὶ Νέστορος Ἐπισκόπων τριμυθούντος τῆς Κύπρου. Eodem die, memoriæ Sanctorum Patrum nostrorum Arcadii et Nestoris Episcoporum Trimethuntis Cypri.

4 *Nonne igitur oleum et opera perdit Pseudo-Dextro, qui* Nestorem *Palentiæ*, Arcadium *Julobrigæ in Hispania Antistites creatos a S. Jacobo Apostolo fabulatur, atque anno* IX *Christi in Cherronensi urbe ejusdem Hispaniæ ab Aloto judice necatos, cum septem illis Tauricæ Chersonesi Episcopis, quos quarto Æræ Christianæ seculo martyrio coronatos jam antea retulimus? Miror autem vehementer viros quosdam eruditos, ita mordicus supposititium illud Chronicon complecti, ut nec videant quidem, quæ legunt. Confidenter enim asse-*

nulli Hispaniæ attributi a quibusdam recentioribus

F

A *runt Trimythuntiorum* apud Ptolemæum, Ortelium, et alios qui Geographias scripserunt, nulliter ejus memoriam nominis inveniri. *Ita enim scribit vir alioquin diligentissimus : et, quod mihi ridiculum videtur, divinat pro* Trimythuntiorum *in Menologii versione reponendum esse* Triccii Raucenum *vel* Thermidugorum. *Quæro enim,* Raucones, Triccium, Thermidugos *ubi reperierit? An apud Ortelium, Ptolemæum, Pomponium Melam Hisponum, cum hos antea citarit? Est quidem apud Stephanum* Tricca *urbs, at non Hispaniæ, sed Thessaliæ dicta ; ἀπο τρικκης τῆς Πηνειου θυγατρὸς τὸ ἐθνικὸν τρικκαῖος.* Tricca urbs Thessaliæ a Tricca filia Pinei, gentile Triccæus. *Ptolemæo lib.* 3. *cap.* 13 *τρίκκα urbs est, non Thessalorum, sed* Estiotarum, *in eadem tamen Macedonia.* Triccum *nusquam reperio neque* Raucones. Rhaucos *memoratur ab eodem Stephano urbs mediterranea Cretæ insulæ, incolæ* Rhaucii. Thermidugorum *nusquam adhuc vestigium reperi : neque vero laboriose vestigavi, cum mihi sufficeret notissima civitas* Tremithus *sive* Trimethus, *in Cypro insula, cujus hi fuere Antistites.*

On simul sepulti?

5 *Unum adhuc quæro ab auctore Anamneseos, ubi legerit, una theca condita esse* SS. Nestoris et Arcadii *corpora? Acta eorum nobis adhuc ignota : quod æquus est nos ingenue fateri, quam proferre, qualia ipse dat, sed a se composita re ac verbis. Quod septem*

B *alios Episcopos Martyribus eas jungat, et quarto Martii adscribat, etsi perperam fieri utrumque noverimus, minus tamen reprehendimus, quia Martyrologium Romanum sequitur, ut est a Baronio auctum ex mendoso Menologii exemplari. In hoc enim, prorsus vitiose quarto die ista adnectuntur, quæ erant ad septimum (ut superius diximus) referenda :* Eodem die sanctorum Martyrum et Pontificum apud Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Ætherii, Capitonis et Ephræm. Eodem die martyrio functi Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. *Arbitrarunt ita in Menologii exemplaribus non vitiatis legi, etsi nullum ejusmodi viderimus, sed sententia ipsa totius contextus id postulare videtur : ut nempe post illa,* Capitonis et Ephræm *additur*, eodem die martyrio functorum, *vel quod idem est,* qui eodem die martyrio functi sunt. *Id enim in eorum Actis dicitur, præterquam de* S. Capitone, *qui sicca morte extinctus, tamen Martyribus jungitur, quod coactus sit pro fidei confessione ignem ingredi : quemadmodum ab S. Hieronymo aliisque Patribus dicitur S. Joannes Evangelista calicem Domini bibisse,* qui propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium, et inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit : *licet postea* propria morte vitam finierit. *Post illa autem, quæ diximus in Menologio corrigenda, istâ dein addenda videntur :* Eodem die Nestor et Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. *Si quæras, quo tempore? Id nos latet. Suspicamur tamen post* S. Capitonem *Chersonensem Antistitem decessisse : nec id tamen certum.*

Menologium Græcorum emendatum.

6 *Quid si successores fuere magni illius* Spiridionis, *seu* Spiridonis, *cujus sapienti simplicitate, vel potius simplici sapientia, insolens quidam philosophus in magno Concilio Nicæno confutatus et conversus memoratur? Eum Græci* XII *Decembris, Latini* XIV *celebrant. Alterutro nos Vitam dabimus, quæ ex Metaphraste, ab Lipomano et Surio Latine jam editu. In ea hæc habentur : ὁ πανυκα καὶ Κωνσταντίνος ὁ μέγας ἐβασίλευσε Ρ'ωμαίων, αὐτος τῆς πόλεως τριμιθούντων ἐγχειρίζεις ἐπίσκοπος.* Quo tempore Constantinus Magnus Romanum imperium regebat, ipse quoque civitatis Trimithuntorum consecratus Episcopus. *De eodem Socrates lib.* 1 *historiæ Ecclesiasticæ cap.* 8. *ὁς μιᾶς τῶν ἐν Κυπρῳ πόλεων, ονόματι τριμιθοῦντος, τὴν ἐπισκοπὴν ἐχειροτόνησε.* Qui civitatis cujusdam in Cypro, nomine Trimithuntis, Episcopus fuit. *Item Sozomenus lib.* 1 *cap.* 11, *Κατὰ τουτους δὲ γενέσθαι παραπλήσιον καὶ Σπυρίδωνα τὸν Τριμιθοῦντος τῆς Κύπρου ἐπίσκοπον.* Iisdem temporibus vixisse accepimus Spiridonem Trimithuntis urbis Cypri Episcopum. *Georgius Cedrenus in Constantino : Ἄνθρωπος τις ἐκ τῶν ἁγίων, ὀνόματι Σπυρίδων, ἐπίσκοπος τριμιθοῦντων.* Quidam de Sanctis, Spyridon nomine, Episcopus Trimithuntorum. *Plures alios omitto, qui ejusdem et Sancti ovium hominumque pastoris, et urbis, cui præfuit, meminere. Neque caussæ quidquam fuit, cur hunc homines eruditi, velut omnibus antehac mortalibus ignotum, e numero civitatum expungerent, ejusque duos illos Antistites in alias oras relegarent.*

Ejusdem civitatis Trimithuntis Episcopus S. Spiridion concilio Nicæno interfuit.

E

DE S. EUBULO MARTYRE
CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

ANNO CCCVIII. VII MARTII.

C Tabulæ *Martyrologii Romani Nonis Martii* S. Eubulum *hoc elogio celebrant.* Cæsareæ in Palæstina passio S. Eubuli, qui cum esset socius S. Hadriani, biduo post illum innatus a bestiis, et gladio trucidatus, ultimus omnium in ea civitate martyrii coronam accepit. *Similia aut etiam longiora illius eremnia habent Molanus in Additionibus ad Usuardum, Galesinius et Canisius. Equus de* S. Adriano *Martyre* v *Martii, et paucis admodum alios illustres Martyres, respectu quorum ultimus recensetur* S. Eubulus, *apud Eusebium, qui de hisce omnibus agit lib.* 8 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 21, *aut secundum divisionem Henrici Valesii in Tractatu de Martyribus Palæstinæ lib.* 8 *annexo cap.* 11, *ubi ista habet :*

Cultus S. Eubuli,

martyrium ex Eusebio,

2 Cum motus ac furor Præsidis adversus supradictos Martyres adhuc in ore omnium versaretur, Adrianus et Eubulus ex regione Mauritanica Cæsaream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civitatis introitu, perinde ac ceteri, interrogati sunt, cujus rei gratia advenissent; confessique id quod res erat, Firmiliano exhibentur. Qui rursus ita ut erat, nulla dilatione usus, post crebra ungularum verbera, quibus latera eorum sulcaverat, eos ad bestias damnavit. Biduo igitur interjecto, Adrianus quidem quinto die Mensis Dystri, id est ante diem tertium Nonas Martias, leoni objectus, ac deinde gladio transfixus, martyrium consummavit. Eubulus vero perendie, ipsis Nonis Martiis, quod est VII die mensis Dystri, cum Judex enixe ipsum rogasset, ut oblato Diis sacrificio, libertatem, prout ipse existimat, consequeretur, gloriosam mortem pro pietate toleratam, hanc caducæ vitæ anteponens, post bestias, non secus ac prior ille, jugulatus, Cæsareensium Martyrum certamina ultimus obsignavit. Operæ pretium quoque fuerit hoc loco commemorare, quemadmodum Divini numinis providentia impios illos Præsides simul cum ipsis tyrannis ulta est. Etenim Firmilianus, qui Martyribus Christi adeo contumeliose insultaverat, cum aliis extremo supplicio addictus, capite truncatus est. *Hæc Eusebius.*

F

et Menæa Græcorum ad 3 *Februarii.*

3 *Græci in magnis Menæis celebrant festum utriusque ad diem* III *Februarii, et his quidem verbis :* Eodem die memoria SS. Adriani et Eubuli Martyrum. Hi genus traxerunt ex Bonea. Desiderio autem adjungendi se Christi Confessoribus ducti, Cæsaream profecti sunt ; sed ex sancta vivendi ratione ut Christiani deprehensi, ad Firmilianum Præsidem deducuntur

A cuntur, statimque plagis a tergo et lateribus afficiuntur, aliisque gravioribus tormentis subjiciuntur. Cum vero in confessione fidei immoti persisterent, feris devorandi objiciuntur. Sed B. Adrianus cum leone commissus, victor e pugna discessit, postea securi percussus. Sanctus autem Eubulus multis adhortationibus, adulationibus et blanditiis frustra tentatus, cum eadem tandem fera congressus et ipse victor capite plexus, sanguine suo certamina consignavit. *Hæc ibi, quæ etiam continentur apud Maximum Cytherœum ἐν βίοις ἁγίων, in MS. Synaxario Parisiensi* D *Collegii Claromontani Societatis Jesu, et in variis MSS. Menologiis. At quod jussu Basilii Junioris Imperatoris scriptum, et ab Ughello tomo 6 Italiæ sacræ editum est, aliud elogium exhibet in Februarii, quod supra ad Acta S. Adriani dedimus, ubi etiam annum martyrii diximus fuisse octavum supra trecentesimum : et nonulla alia dubia movimus, num ab his Sanctis Cæsareæ in Palæstina alii illo die recte colantur* Adrianus et Eubolus, *cum aliis Martyribus in Africa passi.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DANDA, EUNICA SIVE LEUNUCA AUT LEUNUNCULA, SECUNDO SIVE SUCCUNDO, NESTORE, ITEM SECUNDO, SERRO AUT SERGIO, OCCATO SIVE OPTATO, ET ALIA DANDA IN THRACIA.

VII MARTII. *Notkerus relatis Martyribus Antiochenis, subdit in suo Martyrologio :* In Thracia Dandæ, Eunicæ, Secundi, Sergii, Optati. *MS. Martyrologium Reginæ Succiæ :* In civitate Thra-
B ciæ Natale SS. Dandæ, Senuci, Secundi. *In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi, nullo indicato loco,* Danda *habetur. Plures sunt in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso :* In Thracia Dandæ, Leununculæ, Secundi, Nestoris, Artaxi, Quinti, item Secundi, Serri, Occatis, item Dandæ. *In MS. nostro, Blumiano, et Lucensi etiam S. Hieronymi, aliqua in scriptione nominum diversitas est : ac loco* Leununculæ *legitur* Leunuca *seu* Leonuca, *supra* Eunica ; *et forsan* Senucus. *Pro* Secundo *priore in MS. Lucensi est* Sucunde, *uti pro* Serro et Occate, Ferrus et Occatus, *alius* Ocatus, *apud Notkerum* E Sergius et Optatus. *Omittimus in titulo* Artaxium et Quintum, *quos supra inter Afros primos retulimus. Si tamen hisce adjungantur ab aliis, per nos licebit. Reliquimus* Nestorem *hic repetitum, quamvis alius inter Antiochenos Martyres numeretur. Profecto ex nudis nominibus accurata scientia haberi nequit.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SAURO SIVE SATYRO, SILVANO, ROGATO SIVE ROGATA, MANILO SIVE MARULO, ET CYPRIANO IN AFRICA.

VII MARTII. *Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum ultimos hosce Martyres profert :* In Africa Sauri, Silvani, Rogati, Manili. *Quæ eadem habentur in apographis Lucensi et Blumiano ejusdem S. Hieronymi : in nostro codice loco* Sauri *scribitur* Satiri. *In antiquo MS. Augustano S. Udalrici celebratur memoria* Rogati *et* Manili ; *pro quibus in MS. Parisiensi Labbæi scriptum est* Rogatæ et Maruli. *Hisce adjungimus* S. Cyprianum Martyrem, *qui post* SS. Perpetuam et Felicitatem *adjungitur in perveteri isto codice Casinensis monasterii, characere Longobardico exarato. Ejus loco in MS. Martyrologio Lucensi sit memoria* S. Cassiani Episcopi, *sed forsan repetendum* Martyris. *Verum quia nihil nisi per conjecturam in hac re statuere possumus, malumus abstinere.*

DE S. PAULO SIMPLICE

C F

ANACHORETA IN THEBAIDE,

Commentarius historicus.

CAPUT I.

S. Pauli Simplicis memoria in fastis sacris et apud antiquos scriptores : ejus elogium ex Sozomeno.

SÆCULO IV VII MARTII. *Matthæus Rader noster partem secundam Viridarii Sanctorum concepit de Simplici obstricta et sat mystica, atque in eo datur*
S. Paulus Simplex inscribitur I *tam S. Paulo Simplici ista præfatur :* Plures habet hujus obtectus Simplicitas laudatores, quam eruditissimus omnium Artificum capacitas. Primus est ille sol Occidentis Ecclesiæ Hieronymus in Historia Patrum, qui proxime eos ab eo gestas conscripsit, Palladius alter in Lausiaca, Sozomenus tertius, Fasti Romani Martyrum Græcique, Menæa, Nicephorus, alii. *Hæc Rader.*

inscriptus locus vacat 18 *Octob.* 2 *In Fastis Ecclesiasticis Latinorum variis locis sacrationi hujus Sancti reperiuntur designati ; ex his decimus octavus Decembris est in Martyrologio Coloniæ et Labbeano anno* 1590 *excuso, in quo hæc habentur :* Ecclesiæ S. Pauli Simplicis Confessoris, discipuli B. Antonii Abbatis : *quem miræ patientiæ et obedientiæ virtutem deprædicat Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum anno* 1515 *et* 1521 *editis. Canisius in Martyrologio Germanico hæc addit de ejusdem conversione ad vitam monasticam, deinceps adulteræ mortis exspectatione. In Usuardo MS. longum testimonium de Paulo habetur Pulcherrimæ Regiæ Virginis discessu ex Junarii, quorum vocabulum Macrobius.* Item Pauli Simplicis monachi, qui B. Antonii discipulus exstitit. *Eadem fere leguntur ad illum diem in citato Canisii Martyrologio.* 21 Januar.

3 *Tertius et præcipuus dies est hic septimus Martii, quo tabulæ Martyrologii Romani cum his verbis referunt.* In Thebaide S. Pauli, cognomento Simplicis. *De eo Græci in Menologio ista habent :* Sancti Patris Pauli, cognomento Simplicis, propter rectam et simplicem, multis que modis a Beato illo Magno Antonio probatam et pulcre vocant 7 Martii.

probatam ejus integritatem : quam et Deus ipse miraculis comprobavit, ut litterarum monumenta testantur. *Græci etiam in Menæis magnis et apud Maximum Cytherœum ἐν βίοις ἁγίων longissimo encomio res ejus præcipuas in simplici vita obedientiæ, miraculis a Deo confirmata, gestas referunt : quod encomium Latine edidit Raderus in ante memorata parte* 2 *Viridarii Sanctorum, ubi* propter exortem fictionis et nivcum animi candorem cognominatus *dicitur* Simplex, *Græce*, Ἄκακος δὲ καὶ ἁπλαστος τὴν γνώμην ὡς ἄλλος οὐδείς.

etiam apud Græcos.

Res gestas damus ex Palladio,

4 *Hoc encomio omisso, damus quæ Palladius Episcopus Helenopolitanus edidit in Historia Lausiaca cap.* 28, *accepitque* a sancto Christi servo Hierace et Cronio et pluribus aliis. *Auctor lib.* 7 *de Vitis Patrum, quas Paschasius Latine interpretatus est, cap.* 19 *num.* 5 *narrat, quæ* referebant tum Cronius quam sanctus Hierax atque alii plures vicini fratrum. *At* Cronium *fuisse* Presbyterum Nitriæ, et verborum S. Antonii, quod Græce nesciret, interpretem, *scribit idem Palladius cap.* 25, 26 *et* 27, *ubi ab eo intellecta historiæ suæ inserit. Palladio consentiunt, quæ in Paradiso Heraclidis cap.* 10 *referuntur. Addimus quæ de eodem S. Paulo tradita sunt lib.* 2 *de Vitis Patrum cap.* 31, *et lib.* 3 *cap.* 167. *Hos libros sub nomine S. Hieronymi citat Raderus loco ante indicato, et plurimi alii, quos ambos Ruffino Aquileiensi Presbytero vindicant Roswcidus noster Prolegomeno* 4 *in 1 tios Patrum. Quæ ex lib.* 3 *damus, leguntur etiam apud Pelagium lib.* 3 *libel.* 18, *num.* 20, *et Paschasium lib.* 7 *cap.* 23 *num.* 2.

B *et Ruffino.*

Ringhum ex Sozomeno.

5 *Sozomenus lib.* 1 *Histor Eccles. cap.* 13 *de Magno Antonio ejusque discipulis aqit, et hæc de S. Paulo scribit :* Erant quidam eorum quos Antonii discipulos fuisse accepimus, viri plane spectatissimi, cum alii multi tum Paulus cognomento Simplex, quem ferunt hominem fuisse rusticum, uxoremque habuisse forma perliberali et honesta : quam cum in adulterio deprehendisset, placide risisse, jureque jurando se tum obstrinxisse, se non amplius vitam cum ea acturum. Ac cum ei, qui stuprum uxori intulerat, dixisset, Habeto illam tibi, recta in solitudinem ad Antonium se contulisse. Dicitur præterea mansuetissimus fuisse et omnium molestiarum patientissimus. Ita quo jam ætate provecto, et ad vitæ monasticæ asperitatem tolerandam minus assuefacto (nuper enim in eam erat ingressus) varius modis periculum fecit Antonius, eumque in re nulla ignavum comperit : cui perfecto vitæ testimonio tributo, utpote nullo C jam præceptore egenti, vitam separatum degendi fecit potestatem. Quod quidem Antonii testimonium Deus ipse confirmavit, Paulumque virum effecit plane illustrissimum, neque in afflictionibus expellendisque dæmonibus Magistro suo multo superiorem. *Hæc Sozomenus, quem fere descripsit Nicephorus lib.* 8 *Hist. Eccl. cap.* 40.

CAPUT II.

Vita S. Pauli Simplicis ex Historia Lausiaca Palladii.

cap 28

Narravit autem sanctus Christi servus Hierax et Cronius, et plures alii ex Fratribus ea, quæ sum dicturus, quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens et moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quæ longissimo tempore peccans eum latuit. Aliquando autem de improviso repressus ex agro, et ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id, quod erat sibi conducibile : eumque cum vidisset cum eo, cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, et eis exclamavit, dicens : Bene est, bene est : revera non est mihi curæ Per Jesum, ego

Uxorem in adulterio reperiam deserit.

eam non accipiam amplius : abi, eam tibi habe et ejus filios : ego enim recedo, et efficior monachus. Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones, et abit ad S. Antonium, et pulsat ostium. Egressus autem S. Antonius, eum interrogat : Quid vis ? Ei dicit Paulus : Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius : Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus ; sed potius abi in vicum, et operare, et vitam dege operariam, Deo agens gratias : non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, et dicit : Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius : Dixi tibi te esse senem, et non posse esse monachum ; abi. Si enim vis esse monachus, ingredere cœnobium ubi sunt complures Fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatio interjecto comedens, idque esuriens. His ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est, et cum rursus vidisset Paulum, ei dicit : Abi hinc, senex, quid mihi es molestus? Non potes hic manere. Dicit ei Paulus : Fieri non potest, E ut ego alibi quam hic moriar.

D *ut monachus fiat,*

pergit ad S. Antonium :

rejicitur tribus diebus :

admittitur quarto die

7 Cum aspexisset autem Antonius, et vidisseteum non ferre ea, quæ sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, et jam quartum diem perseverasse jejunum, cogitavit apud se : Ne forte moriatur, ut qui non sit assuetus jejunare, et meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius : Potes esse salvus si habeas obedientiam, et quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit : Faciam quæcumque jusseris. Talemque vitæ aspere agendæ rationem illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dixit : Sta, et ora in hoc loco, donec ingrediar, et afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco *a* totum hebdomadam manere immobilem, cum ab æstu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit : Accipe, et contexe funem ut me vides. Texuit senex ad horam usque nonam quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contexerat, id minime ei placuit, et ipsi dicit : Male contexuisti, retexe, et denuo contexe; cum *b* jam septimo die jejunus ageret, idque cum esset grandis ætate. Tantum autem eum hac de causa afflixit, ut ægre loreus senex fugeret Antonium, et vitam monachorum. Is autem eosdem ramos et retexuit, et iterum contexuit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati.

addicit perfectam obedientiam :

a in orando perseverat :

texit et retexit funes : b

F *septem diebus jejunat*

8 Cum ergo vidisset magnus Antonius eum nec murmurasse, neque animum abjecisse, neque vultum suum omnino everisse, et neque vel tantillum succensuisse, propter eum est compunctus. Et sole occidente ei dicit : Patercule, vis comedamus fragmentum panis? Dicit ei Paulus : Ut tibi videtur, Abba. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium protinus accurrerit, sed ei potestatem permiserit. Para ergo, inquit, mensam; et obediit. Fert panes Antonius, et imponit mensæ quatuor e paxamates, sex unciarum : et sibi quidem unum madefecit, erant enim sicci; illi autem tres. Psalmum psallit Antonius quem noverat : et cum eum duodecies decimisset, duodecies oravit, ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est ipse magno Antonio promptius et alacrius : malebat enim, ut arbitror, pascere scorpios, quam una vivere cum adultera *d*. Post duodecim autem

rapit affectum S. Antonii

parat mensam c

cum eo duodecies psalmum canit

d

A tem orationes. Paulo dicit magnus Antonius : Sede, inquit, et ne comedas usque ad vesperam; sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, et Paulus non comedisset, dixit ei Antonius : Surge, ora, et dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, et usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum et rursus cecinisset et orasset, sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium quod ceperat. Expectabat ergo Antonius donec perfecisset, et dicit ei : Comede, patercule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus : Si tu comedas, ego quoque comedam ; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius : Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille : Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, et facit duodecim orationes, et psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt; et rursus expergiscuntur ad psallendum a media nocte ad diem usque.

jejunus abit dormitum

8 dic comedit paxamidium 6 unciarum :

surgit media nocte ad orandum

e

B 9 *e* Deinde misit eum ad obeundam solitudinem, dicens ei : Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, et quidam Fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei : Tacens ministra Fratribus ; neque aliquid gustaveris, donec Fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia jam impleta esset hebdomada, ex quo non comederat Paulus, Fratres eum rogabant : Qua de caussa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius : Quid taces? Colloquere cum Fratribus. Ille vero est colloquutus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius : Frange vas, et mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit : Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus jussit eum aquam haurire toto die. Et rursus cum vestem ejus dissolvisset, jussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut ejiceret dæmones.

silet et jejunat tribus hebdomadis,

simpliciter obedit ;

vide gratiam ejiciendi dæmones promeretur :

10 Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, prompte eum esse ad omnia secutum in vitæ exercendæ ratione, et dicit : Vide, Frater, si sic indes pedes, mane mecum. Dicit ei Paulus : An quid mihi possis amplius ostendere, nescio : nam ea, quæ vidi a te fieri, ego quoque facio facile et citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio C die : In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque compertum haberet in omnibus magnus et beatus Antonius, esse admodum perfectam animam Christi servum, ut qui esset admodum simplex ; post certos menses, Dei gratia opem ferente B. Antonio, facit ei de ceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei : Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus, mane deinceps seorsum, ut etiam facias pericolum dæmonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplicissimus, et gratia dignatus et adversus dæmones et adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

seorsum habitat :

11 Quodam ergo die adolescentulus, qui supra modum graviter vexabatur a dæmone, allatus est ad B. Antonium, habens principalem sævissimum dæmonem, qui etiam ipsum cœlum maledictis et probris insequebatur. Cum igitur adolescentulum observasset magnus Antonius, dicit iis qui eum ducebant : Non est hoc meum opus, nam contra hunc ordinem dæmonum, nempe principalem ; nondum sum donatus gratia : sed hæc est gratia Pauli Simplicis. Abiens ergo magnus Antonius, ad probatissimum Paulum ipsos quoque deduxit, et dicit ei : Abba Paule, ejice D hunc dæmonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, et Dominum glorificet. Dicit ei Paulus : Tu vero quid? Dicit ei Antonius : Non est mihi otium, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, et efficacem fudisset orationem, dicit provocans dæmoniacum : Dixit Abbas Antonius, Egredere ab homine. Dæmon autem cum probris ac maledictis exclamabat, dicens : Non egrediar, helluo, senex, nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens : Egredere, dixit Abbas Antonius, Dæmon autem maledictis insequebatur Paulum et Antonium : Helluones isti in senectute, veternosi, insatiabiles, qui proprius numquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum? Quid in nos exercetis tyrannidem? Tandem dicit ei Paulus : Aut exibis, aut abeo ut id dicam Christo ; isque faciet ut sit tibi væ. At Jesum quoque probris et maledictis insectabatur immitis ille dæmon, clamans : Non exibo.

fundit preces

pellem ovilla sua eum verberat :

12 Ea de caussa indignatus Paulus adversus dæmonem, egressus est e suo hospitio in ipso puncto meridiei : æstui autem Ægyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tanquam columna super Petram, sic orat Christum, dicens : Tu vides Jesu Christe, qui fuisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque esurum nec bibiturum donec moriar, nisi me nunc audieris, et hunc dæmonem ab homine ejeceris, et a spiritu immundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Jesu loquente simplici et humili Paulo, prinsquam ipse preces perfecisset, exclamavit dæmon, dicens : Recedo, recedo, vi egredior, et per tyrannidem expellor ; discedo ab homine, non amplius ad eum accedo. Pauli simplicitas et humilitas me expellit, neque scio quo abeam. Profinusque exiit dæmon, et mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, reciditque reptans in mare rubrum, ut impleretur quod dictum est per sanctum Spiritum : Fidem, quæ demonstratur, justus ammittabit. Et rursus alibi : Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum et humilem et tremientem verba mea? Solent enim humiliores dæmones ejici ab hominibus fide principalibus, principales rursus dæmones fugari ab humilibus. Hæc sunt miracula S. Pauli Simplicis et humilis, aliique plura et his majora. Hic vocatus est Simplex a tota fraternitate.

instantius orat Christum in ardore solis, E

abigit dæmonem,

jacentem ac bestialiter S. Pauli ejici.

Prov. 12.

Isa. 66.

a Hæc de unico die et nocte referuntur infra apud Ruffinum, et desunt plane in Paradiso Heraclidis. — b In Paradiso Heraclidis, per quatuor dies. — c Hodie, paximates, alibi paximadia, et paxamidia. De iis pluribus diei cibis consule Onomasticon Rosweidi. — d Hæc contracte sunt in Heraclidis his verbis : Post vero duodecim orationes, profunda vix tandem nocte ad modicum dormiendum sederunt. Simplo igitur uno paximadi. etc. nulli parte ejusdem a nemo discernas mendacium. — e Hæc minutius relata desunt in Heraclide.

F

CAPUT III

Vita S. Pauli Simplicis ex Ruffino de Vitis Patrum.

Fuit quidam inter discipulos S. Antonii, Paulus nomine, cognominatus Simplex. Hic initium conversionis suæ hujusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset; nulli quidquam dicens, egressus est domum, et mœstitia animi tactus, in eremum semetipsum dedit : ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii : ibique ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret; ille intuens hominem simplicis naturæ esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quæ a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quæcumque sibi præciperet, facturum se esse

lib. 2 cap. 31

Descrit improbam uxorem :

S. Antonium adit :

A esse respondit. Ut ergo promissionem ejus probaret Antonius, ante fores cellulæ stanti, Hic, inquit, exspecta me orans, donec egrediar. Et egrediens Antonius, mansit intrinsecus per totam diem et per totam noctem ; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens, videbat eum indesinenter orantem, et nusquam prorsus moveri, sed stare in æstu diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

promittit obedientiam :

perseverat in oratione.

14 Egressus autem die postero Antonius, instituere eum et docere cœpit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur : et digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis et animi intentione operaretur, quæ Dei sunt. Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit ; sed observare, ne unquam ad saturitatem usque perveniret, et præcipue in potu : confirmans, non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum qualiter se in singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est, tribus a se millibus cellulam constituit, ibique eum exercere quæ didicerat jubet; ipse tamen frequentius visitans, gratulabatur deprehendens eum in his, quæ sibi tradita fuerant, tota intentione et solicitudine permanentem.

docetur modum terrendi opus manuum,

et abstinentiam in cibo et potu aquæ :

in cella seniola dirigit :

B 15 Quadam autem die cum venissent ad S. Antonium Fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur, cumque de Prophetis et Salvatore plurima tractarentur, Paulus ex simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit an Prophetæ? Beatus vero Antonius cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat, quasi erubuisset ; blando nutu, ut erga simpliciores solebat, silere atque abire eum jubet. Et ille, qua omne, quodcunque ab eodictum fuisset, tamquam præceptum Dei servare instituerat, abscedens ad cellulam suam, tamquam mandato accepto, silentium gerere instituit, nec omnino aliquid loqui. Quod cum compertum Antonius, mirari cœpit, undenam illi observantia placuisset, quam a se crebat non esse mandatam. Cumque presset eum loqui, et cur sileret indicare, dixit ei Paulus : Tu, Pater dixisti, ut orem et sileam. Et obstupefactus Antonius, nec ab eo sermonem, quem ille negligenter protulerat, observatum : Omnes, inquit, nos iste condemnat : cum enim nos de corde nobis non audiamus loquentem, abisto qualemcunque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.

petens si Christus prius fuerit an Propheta,

jussus silere,

silentium servat,

ad stuporem S. Antonii

C 16 Multa tamen et S. Antonius eum docere volens de obedientia, præcipere ei solitus erat, etiam quæ rabet causa non poscerat, in quibus ejus exercitatus erga obedientiam probaretur. Haurire namque aliquando cum aquam posset ex puteo, et in terram tota die effundere, et contextas spartellas resolvere, ac denuo contexere, et vestimentum dissuere atque denuo consuere, et cum eas resolvere : et in pluribus hujusmodi exercitus ab eo memoratur, ut in nullo prorsus etiam eorum quæ contra rationem imperari videbantur, dissentiret : sed ita per hæc omnia informatus, brevi ad perfectionem venit. Ex cujus exemplo discebat B. Antonius, quod si quis vehit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipse fieret magister, nec proprio voluntatibus obediret, etiamsi rectum videatur esse quod vellet, sed secundum traditum Salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget semetipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus, quia et Salvator ipse dixit : Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me. Et utique voluntas Christi non erat contraria voluntati Patris, sed qui venerat obedientiam docere, non recusator obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos non judicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates?

variis obediendi exercet eos a S. Antonio exercitus :

ad magnum profectum perveniri

Matth. 26

D 17 Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiæ et simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per S. Antonium faceret. Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terræ partibus confluebant, ut curarentur ab eo ; verens B. Antonius ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse susciperet Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum, tamquam prolixiorem sanitatum gratiam habentem, mittebat, et ab illo curabantur. Tantam autem ejus simplicitatis apud Dominum filuciam fuisse tradunt, ut quodam tempore cum quidam rabiem patiens in modum canis laniaret omnem, qui ad se ausus fuisset, accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut dæmonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret, nec celer sequeretur effectus, quasi infantum more indignatus, ad Dominum dixisse fertur: Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris, et continuo quasi delicioso Domini satisfactum est a Deo : et statim curatus est rabidus.

Joan. 6.

S. Antonio virtute potentior.

in interiore eremo degit :

dæmonem oratione expellit :

E 18 Abbas Paulus Simplex habebat hanc gratiam, ut ingredientes in ecclesiam aspiceret, et ex ipsa facie eorum uniuscujusque cogitationes, seu malæ essent seu bonæ, sentiret. Cum ergo venissent ad ecclesiam, et ingrederentur, cnex vidit eos clara facie et lætoanimo ingredi, et Angelos eorum pariter cum gaudio cum ipsis. Unum autem nigrum vidit, et nebulosum habentem corpus, et dæmones hinc atque inde trahentes eum ad se misso fræno in naribus, et Angelum sanctum ejus a longe sequentem tristem. Beatus ergo Paulus cœpit flere amarissime, et pectus suum tundere, sedens ante ecclesiam propter eum, quem talem viderat. Omnes autem alii senes videntes eum sic flentem, cœperunt rogare, ut si quid in ipsis vidisset manifestaret, aut cum eis ingrederetur in congregationem, ille autem nolebat ingredi, sed semper flebat propter eum, quem sic viderat. Post paullulum autem cum absoluta congregatione discederent, iterum omnium vultus circumspiciebat, si tales egrederentur, quales ingressi sunt, et vidit illum, quem ante viderat nigrum et nebulosum, egressum de ecclesia clara facie et candido corpore, et dæmones a longe sequentes eum ; sanctum autem Angelum ejus propter eum, hilarem et gaudentem super eum nimis. Tunc Paulus exurgens cum gaudio ecclesiam ingrediebatur, benedicens Deum, ac dicens : Quanta misericordia et benignitas Dei est! quanta misericordia ejus est! Et ascendens in altiorem locum, magna voce dicebat : Venite et videte opera Dei, venite et videte quemadmodum vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Venite adoremus eum, dicentes : Quia tu solus potes peccata dimittere. Cum autem omnes convenissent, respondit ei Paulus, quem vidisti antequam ingrederetur in ecclesiam, et quem postea : et petebat illum fratrem quem ei viderat, ut ei manifestaret cogitationes suas, et vitia, vel quemadmodum fortem eorum domuit Deus Dominus. Ille autem ante omnes cœpit referre, dicens : Ego sum homo peccator, et in mihi et in porcinis istis semper fornicationem gessi. Ingressus autem nunc in ecclesiam Dei, audivi verba Isaiæ Prophetæ, magis autem Dei per ipsum loquentis : Lavamini, mundi estote, et tollite malitias de animabus vestris ante conspectum oculorum meorum. Discite benefacere, quærere judicium. Et si fuerint peccata vestra tamquam coccinum, velut nix dealbabuntur : et si voluerit

lib. 3, cap. 164

ingredientium in ecclesiam conscientias novit,

et Angelos vel dæmones varie lætos aut tristes :

penitet eum olim clara facie vidit.

cæcum gubernatorem navem pulsat.

Isai. 1

compunctum ad lacrymas,

A volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis. Ego autem miser et fornicator, compunctus in hoc sermone Prophetæ, et ingressus intra pectus meum, dixi ad Deum: Domine, tu es qui venisti salvare peccatores. Hæc ergo, quæ nunc per Prophetam promisisti, opere comple in me indigno peccatore. Ecce enim amodo profiteor tibi, et ex toto corde confiteor, quia hoc ulterius non faciam malum, sed renuntio omni injustitiæ, et amodo servio tibi in conscientia munda. Ab hodie ergo, Domine, et ab hac hora suscipe me pœnitentem, et adorantem te et renuntiantem omnibus peccatis. Juravi et statui D apud me, servare omnes tuas justificationes. Sub hac ergo sponsione egressus sum de ecclesia, statuens apud me, nihil de prioribus peccatis ulterius facere. Tunc omnes senes exclamaverunt, dicentes ad Dominum voce magna: Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti.

veniam petitam,

et propositum bene vivendi.

a *Aliquid simile narratur lib. 2 a Ruffino cap. 11 de Eulogio, qui digne aut indigne accedentes ad sacram Communionem noverat.*

DE S. GAUDIOSO
EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA ANNUM CCCCXLV. VII MARTII.

Inter Brixienses Episcopos Cœlitibus adscriptos, tertius hoc mense Martio occurrit S. Gaudiosus, *aliquibus* Gaudentius *dictus, etiam tabulis Martyrologii Romani Nonis Martii insertus his verbis:* Brixiæ S. Gaudiosi Episcopi et Confessoris. *Quæ eadem habet Galesinius. At Ferrarius in Catal. SS. Italiæ ita scribit:* Gaudiosus Episcopus Brixiensis Cathedram Episcopalem inter S. Silvinum et Optatianum, sextus a S. Philastrio, ab Anathalone vero primo Episcopo Brixiensi decimus tertius, laudabiliter gessit. Cujus gesta etsi propter crebras urbis vastationes non extant fama tamen sanctitatis perduravit. Corpus ejus in basilica S. Alexandri Martyris, quam Fratres Servitæ tenent, in marmoreo sarcophago, ut inscriptio ipsa indicat, conditum est. *Ito Ferrarius, et ipse Servita. Inscriptio autem est edita ab Ughello tomo 4 Italiæ sacræ his verbis:*

Divo Gaudioso Brixiano Antistiti
Sabellius Ferrarolus Eques aureatus,
Juris Pontificii civilisque celeberrimus Doctor,
monumentum dicavit M CCCC LXXXVIII.

Cultus sacer, B

sepultura,

inscriptio,

Inscripti etiam Martyrologio Romano sunt Silvinus *decessor* XX *Septembris, et* Optatianus *successor* XIV *Julii, quorum ultimus vixit temporibus* Valentiniani III *Imp. ac* S. Leonis *Pontificis anno* CCCCI. *Synodo Mediolanensi, a* S. Eusebio *Episcopo Mediolanensi celebratæ, interfuit, epistolæque Synodicæ ad eumdem S. Leonem subscripsit. Hinc de tempore, quo* S. Gaudiosus *præfuit Ecclesiæ Brixiensi statui potest: cujus Sedi annos tredecim assignat Ughellus. Meminerunt ejusdem Rampertus Episcopus in sermone de Translatione* S. Philastrii *ad* XVIII *Julii, et Elias Capreolus lib. 3 Historiæ Brixiensis. In Martyrologio Ecclesiæ Brixiensis solent ista legi:* Nonis Martii, Brixiæ S. Gaudiosi Episcopi et Confessoris, viri admirandæ sanctitatis. Ejus pretiosum corpus asservatur in ecclesia S. Alexandri.

tempus sedis

C

DE S. EQUITIO
ABBATE IN VALERIA PROVINCIA ITALIÆ.

SECULO VI VII MARTII

S. Equitii Vita datur et Dialogus S. Gregorii, C

Valeria, *Latii antiqui juxta lacum Fucinum regio, has potissimum continebat urbes* Valeriam *sive* Marsos, *ubi nunc* Piscina, *Sedes Episcoporum Marsicanorum;* Carseolos, Amiternum, Furconium, Reate. *Hinc* via Valeria *memoratur, quæ per Tiburtinam urbem ad dicta loca ducebat. In hac regione floruit* S. Equitius *Abbas, et multorum in ea provincia monasteriorum Pater, uti de eo testatur S. Gregorius Magnus lib. 1 Dialog. cap. 4, ex quo loco, quæ de* S. Equitio *sciuntur, ista hic damus.*

in qua memoratur Episcoporum,

2 *Vixisse* S. Equitium *seculo Christi sexto, manifestum est ex num.* 1 *et* 12, *ubi Fortunatus anno* 595 *senex, ante* S. Equitio familiariter notus, *quæ scripsit Gregorius, ei narravit et num.* 7 *dicuntur, cum S. Gregorius scriberet, adhuc multi superfuisse, qui vitam ejus scire potuerunt. Memorantur etiam Episcopi tres* Albinus *Reatinus*, Castorius *Amiternensis*, ac Julianus *Subinensis, qui necdum Episcopus ad eum a Romano Pontifice missus erat. De quibus etiam nulla habetur certa notitia, quot et quibus annis Sedi singuli suæ præfuerint, uti ex Ughelli Italia sacra liquet. Baronius ad annum* DIV, *refert hic inserendum dialogum S. Gregorii de Vita* S. Equitii, *duplici manus ratione, quod Concilius tunc sub* Symmacho *Papa interfuerit* Valentinus *Episcopus Amiternensis, et quod tunc scripta videatur epistola Theodorici Regis ad Argolicum Urbis Præfectum, de judicio adversus Magos, relata a Cassiodoro lib. 4 variarum epist. 22 ad Argolicum Præfectum Urbis in qua scribit,* Basilium atque Praetextatum, artis sinistræ jam diu contagione pollutos, in

Latini Basilii magi,

accusationem examinis personarum sententia deductos. *Verum non liquet de eodem mago Basilio S. Gregorium hic agere, de quo scripsit Theodoricus; sed resto; non continuo tamen est res gesta referenda ad annum* DIV, *cum Theodoricus imperavit usque ad annum* DXXVI; *imo potuit ea historia contigisse, cum* S. Equitius *satis juvenis esset, circa annum saltem* DXI, *quando Indictione 4 creatus est Argolicus Urbis Præfectus apud Cassiodorum lib. 3 ep. 11. Dein qui hic memoratur* Valentinus Episcopus Amiternensis, *quidni alias fuerit a* Castorio *apud S. Gregorium indicato?*

D

et Valentinus Abb.

3 *Sub finem hujus Vitæ Abbas* Valentio *narrat, ad sepulcrum* S. Equitii *punitum rusticum, quod illi arcam frumenti imposuisset. De eodem* Valentione *agit S. Gregorius lib. 3 cap. 22, et lib. 4 cap. 21, et ubique agnoscit* suum Abbatem *fuisse, sed qui prius in Valeriæ provincia suum monasterium rexisset, a se forsan erectum, non aliquod* S. Equitii, *quod aliequin indicasset S. Gregorius.* Valentionis *etiam fit mentio in Vita S. Gregorii, et ita scribitur in MS. Casinensi charactere Longobardico, et varius aliis, a nonnullis* Valentius *seu* Valentinus *nominatur. De tempore, quo præfuit Romano S. Gregorii monasterio ad hujus Vitam* XII *Martii inquiri potest: sed inde nihil erui potest de tempore mortis* S. Equitii.

Cultus 7 Martii in Martyrologiis MSS.

4 *Inscriptum est nomen* S. Equitii VII *Martii variis Martyrologiis, tum manu exaratis tum excusis ex illis sunt Bruxellense S. Gudilæ, Albergense Canonicorum Regularium, Ultrajectinum S. Hieronymi, Leudense S. Cæciliæ, et nonnulla alia sub nomine Usuardi, in quibus post Martyres Tuburbitanos ab Usuardo*

relatos

A *relatos immediate reponitur, ac deinde fit mentio* S. Thomæ de Aquino, *ut vel inde manifestum sit non esse nisi a trecentis annis aut etiam serius conscripta : et hæc fere ubique verba contexuntur :* Apud Valeriam provinciam S. Equitii Abbatis, cujus meminit B. Gregorius

et excusis, dialogorum libro primo : *ex quo desumptum longius elogium legitur in MS. Florarico. Ejusdem memoria celebratur in Martyrol. antiquo Colonienst, et Doctrinali Clericorum anno* MCCCCXC *excusis, in additionibus ad Usuardum Hermanni Greven et Joannis Molani, item in Martyrologiis Maurolyci, Felicii, Galesinii, Canisii, Ferrarii in Catalogo Generali, et iterum in Catal. SS. Italiæ, ubi fere totum Dialogum S. Gregorii in compendium contraxit, quem integrum ad dictum* VII *Martii edidit Surius, eumque secuti Haræus, Lippelous et alii passim Virorum Sanctorum collectores. Ejusdem suis Martyrologiis monasticis inscripserunt Wion, Menardus, Bucelinus. At die* X *Martii, ista leguntur in*

etiam Benedictinis, *MS. Kalendario Benedictino non admodum antiquo :* S. Equitii Abbatis, multorum monachorum patris. Hic Equitius secundum carnem ex parte matris B. Benedicto extitit propinquus. *At Bucelinus tradit* S. Benedicto mortuo dignissimum successorem fuisse, et Generalis munere provinciam amplis-

B simam plurimum demeruisse, et disciplinæ monachicæ rigorem longe latiusque propagasse. *Quæ mallemus apud antiquos scriptores haberi, et veniam a proprio sensu promi non debuisse, cum non constet* S. Equitium, *mortuo* S. Benedicto, *superstitem fuisse.*

Reliquiæ translatæ Aquilam, 5 *Vincentius Mastarcus e Societate Jesu edidit idiomate Italico Vitas Sanctorum Protectorum urbis Aquilanæ, inter quos* S. Equitius recensetur : *in cujus Vita tradit sacras ejus Reliquias delatas Aquilam ad Ecclesiam S. Laurentii fuisse, et primum in Capella subterranea depositas, postea in alia sumptibus publicis magnifice elaborata ad dextrum latus altaris majoris, honorifice collocatas : ejusque festum agi postridie S. Laurentii* XI *Augusti, quo die solent sacræ ejus reliquiæ publice exponi cum annulo ejus Abbatiali, quem ferunt ad agros delatum, intercessione et meritis* S. Equitii, *plurimis extitisse occasionem valetudinis a Deo restituendæ. Suspicamur harum vel quarum Translationem contigisse ipso S. Laurentii Patroni istius Ecclesiæ die, ac propterea postridie festum hujus celebrari : quo die Baronius cum inscripsit factis Ecclesiæ Romanæ his verbis* In provincia Valeriæ S. Equitii Abbatis : cujus sanctitas B. Gregorii Papæ testimonio comprobatur. *Baronium secuti Wion, Menardus, Dorga-*

C *nius, Bucelinus, iterum hoc die ejus meminerunt.*

VITA

Ex lib. I *Dialogor. S. Gregorii cap.* 4.

Equitius continuis precibus obtinet donum castitatis.

Fortunati viri venerabilis, Abbatis monasterii, quod appellatur Balbinum Ciceronis, aliorumque etiam virorum venerabilium dubio relatione, quod narro. Vir sanctissimus, Equitius nomine, in Valeriæ provinciæ partibus, pro vitæ suæ merito apud omnes illic magnæ admirationis habebatur. cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui itaque Equitius, pro suæ magnitudine sanctitatis, multorum in eadem provincia monasteriorum Pater extitit. Hunc cum juventutis suæ tempore acri certamine carnis incentiva fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustiæ eum ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam, assistente Angelo, emunctiari se vidit : ejusque visioni apparuit, quod omnem motum ex genitalibus ejus abscinderet. atque ex eo tempore ita alienus extitit a tentatione, acsi sexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus, ex omnipotentis Dei auxilio, ut viris ante præerat, ita cœpit postmodum etiam fœminis præesse : nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se ejus exemplo in hac re facile crederent et casuri non tentarent donum, quod non accepissent. D

Basilium magum et impedierem, dum monachum se simulat, agnoscit : 2 Eo autem tempore, quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehensi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens, petiit. Qui ad virum reverendissimum Castorium, Amiterninæ civitatis Episcopum, pergens, petiit ab eo, ut eum Equitio Abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit Episcopus, secumque Basilium monachum deduxit, et Equitium Dei famulum rogavit, ut eumdem monachum in congregationem susciperet. Quem statim vir sanctus intuens, ait : Hunc, quem mihi commendas, Pater, ego non video monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit : Occasionem quæris, ne debeas præstare, quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit : Ego quidem hoc eum esse denuntio, quod video : ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod jubes. Susceptus itaque in monasterio est.

3 Post non multos vero dies idem Dei famulus, pro exhortandis ad desideria superna fidelibus, paullo longius a cella digressus est. Quo discedente, contigit ut in monasterio Virginum, in quo ejusdem Patris cura versabatur, una earum, quæ juxta carnis hujus putredinem speciosa videbatur, febri citare incœperit : et vehementer anxiari, magnisque vocibus cum stridore clamare : Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, et ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat. Sed in tanti Patris absentia accedere quispiam monachorum in congregationem Virginum non audebat : quanto minus ille, qui novus advenerat, cujusque adhuc vitam congregatio Fratrum nesciebat ? Missum repente est, et Dei famulo Equitio nuntiatum, quod sanctimoniales illa immensis febribus æstuaret, et Basilii monachi visitationem auxie quæreret. Quo audito, vir sanctus indignando subrisit, atque ait : Numquidnam dixi, quod diabolus est iste, non monachus ? Ite, et eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, quæ anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti : quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque Basilium quæsitura. Regressus est monachus : et ea hora saluti restitutam Dei Virginem agnovit, qua eamdem salutem illius Dei famulus Equitius longe positus nuntiavit, in virtute scilicet miraculi, exemplum tenens Magistri : qui invitatus ad filium Reguli, eum solo verbo restituit saluti, ut revertens pater ea F hora filium restitutum vitæ cognosceret, qua vitam illius ex ore veritatis audisset. E *sanctimonialem absens febri uberam denuntiat :*

ejus mandat Basilium dein flammis exustum : 4 Omnes autem monachi, jussionem Patris sui implentes, eumdem Basilium ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus, dixit frequenter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen ejus quempiam ledere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana urbe, exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est.

energumenam liberat : 5 Quadam vero die una Dei famula, ex eodem monasterio Virginum, hortum ingressa est : quæ lactucam conspiciens, eo ocupivit, eamque signo Crucis benedicere oblita, avide momordit : sed arrepta a diabolo, protinus cecidit. Cumque vexaretur, eidem Patri Equitio sub celeritate nuntiatum est, ut venire concitus, et ei cito succurreret. Moxque hortum idem Pater ut ingressus est, cœpit ex ejus ore quasi satisfaciens ipse, qui hanc arripuerat, diabolus clamare, dicens : Ego quid feci ? ego quid feci ? Sedebam ibi super lactucam : venit illa, et momordit me. Cui cum indignatione vir Dei præcepit, ut discederet, et locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus

A tinus abscessit, nec eam ultra contingere prævaluit.

divitiæ sola animarum et scientia imbuitur :

6 Quidam vero, Felix nomine, Nursiæ provinciæ nobilis, pater hujus Castorii, qui nunc nobiscum in Romana urbe demoratur ; cum eumdem venerabilem virum Equitium sacrum Ordinem non habere conspiceret, et per singula discurrere, atque studiose prædicare ; eum quadam die familiaritatis ausu adiit, dicens : Qui sacrum Ordinem non habes, atque a Romano Pontifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non accepisti, prædicare quomodo præsumis? Cui, ejus inquisitione compulsus, vir sanctus indicavit, prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens : Ea, quæ mihi loqueris, ego quoque tecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per visionem juvenis adstitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, phlebotomum posuit, dicens : Ecce posui verba mea in ore tuo : egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum.

quibus donis vitæ munditiam adjunxit

7 Petrus : Vellem etiam Patris hujus opus agnoscere, qui fertur talia dona a Deo percepisse. Gregorius : Opus, Petre, ex dono est, non donum ex opere ; alioquin gratia jam non est gratia. Omne quippe opus dona præveniunt, quamvis ex subse-
B quenti opere ipsa etiam dona succrescunt. Ne tamen vitæ ejus cognitione frauderis, bene hanc reverendissimus vir Albinus, Reatinæ Antistes Ecclesiæ, cognovit, et adhuc supersunt multi, qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat vitæ munditia cum studio prædicationis? Tantus quippe illum fervor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasteriis præesset, quatenus per ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoque fidelium domos, circumquaque discurreret, et corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret.

vir valde humilis

8 Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret : et quoties alia tendebat ad loca, jumento sedere consueverat, quod despicabilius omnibus jumentis in cella invenire potuisset : in quo etiam capistro pro fræno, et vervecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices, in pelliceis sacculis missos, dextro lævoque portabat latere : et quocumque pervenisset, Scripturarum aperiebat fontem, et rigabat prata mentium.

evocandus Romam,

9 Hujus quoque omnio prædicationis ad Romanæ urbis notitiam pervenit, atque (ut est lingua adulantium, auditoris sui animum amplectendo necans) eo tempore Clerici hujus Apostolicæ Sedis Antistiti adu-
C lando questi sunt, dicentes : Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi prædicationis arripuit, et Officium Apostolici nostri Domini sibimet indoctus usurpare præsumit? Mittatur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut, quid sit Ecclesiasticus rigor, agnoscat. Sicut autem moris est, ut occupato in multis animo, adulatio valde subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, suadentibus Clericis consensum Pontifex præbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset : ut quænam sua esset mensura, cognosceret. Julianum tamen hunc Defensorem mittens, qui Sabinensi Ecclesiæ postmodum in Episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut cum magno eum honore deduceret, ne quam Dei famulus ex conventione eadem injuriam sentiret. Qui parere de eo Clericorum votis concitus volens, festinus ad ejus monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit : ubi Abbas esset, requisivit. Qui dixerunt : In valle hac, quæ monasterio subjacet, fœnum secat. Idem vero Julianus superbum valde atque contumacem puerum habuit, cui vix poterat vel ipse dominari. Hunc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer,

subito in fenno secando occupatus,

et protervo spiritu pratum velociter ingressus, homines que illic intuens fœnum secantes, requisivit, quisnam esset Equitius. Moxque ut audivit, quis esset, eum adhuc longe positus adspexit, et immenso timore correptus, cœpit timore lassescere, seque ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominem pervenit, atque ulnis humiliter submissis, ejus genua deosculans strinxit, suumque Dominum ei occurrisse nuntiavit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens : Leva fœnum viride, porta pabulum jumentis in quibus venistis : ecce ego (quia parum superest) opere expleto te subsequor. Is autem, qui missus fuerat, Julianus Defensor mirabatur valde, quidnam esset, quod redire moraretur puer. Cumque revertentem puerum conspicit, atque in collo fœnum ex prato deferentem, vehementer iratus, cœpit clamare, dicens : Quid est hoc? Ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit : Quem quæris, ecce, subsequitur. Et ecce vir Dei clavatis calceatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens, veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo Domino, quia ipse esset, quem quæreret, indicavit. Idem vero Julianus repente ut vidit Dei famulum, ex ipso habitu despexit, eumque qualiter deberet alloqui, proterva mente præparabat. Mox vero ut servus Dei cominus affuit, ejusdem Juliani animum intolerabilis pavor invasit, ita ut tremeret, atque ad insinuandum hoc ipsum, pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu, ad ejus genua cucurrit, orationem pro se fieri petiit : et quia Pater ejus, Apostolicus Pontifex, eum videre vellet, indicavit.

falcem deferens venit ad monasterium :

prædicit iter impediendum :

10 Vir autem venerandus Equitius cœpit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, quod se per Summum Pontificem gratia superna visitasset. Illico vocavit Fratres, præcepit hora eadem jumenta præparari, atque executorem suum cœpit vehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Julianus ait : Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere, hodie non valeo abire. Tunc ille respondit : Contristas me, fili : quia si hodierna die non egredimur, jam crastina non exiemus. Dei itaque famulus Executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est : sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato, ad Julianum puer cum epistola pervenit : in qua præceptum est ei, ne servum Dei contingere vel movere de monasterio auderet. Quem cum ille requireret, cur sententia esset mutata; cognovit, quia nocte eadem, in qua ipse
F Executor illuc missus est, per visum Pontifex fuerat vehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mittere præsumpsisset. Qui protinus surrexit, seque venerandi viri commendans orationibus, ait : Rogat Pater noster, ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audiret, contristatus ait : Numquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, jam pergere minime liceret? Tunc pro caritatis exhibitione aliquantulum Executorem suum in cella detinuit, eique laboris sui commodum coacto rententique dedit. Cognosce igitur, Petre, in quanta custodia sunt, qui in hac vita seipsos despicere moverunt : cum quibus civibus intus in homore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt : quia et contra in Dei oculis jacent, qui apud suos et proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Unde et quibusdam Veritas dicit: Luc. 16.
Vos estis qui justificatis vos coram hominibus : Deus autem novit corda vestra : quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum. Petrus : Miror valde, quod de tali viro surripi Pontifici tanto potuerit. Gregorius : Quid miraris, Petre, quia falli- 2 Reg. 16, et 19.

D AUCTORE S. GREGORIO.

E

A mur, qui homines sumus? An menti excidit, quod David, qui prophetiæ spiritum habere consueverat, contra innocentem Jonathæ filium sententiam dedit, cum verba pueri mentientis audivit? Quod tamen quia per David factum est, et occulto Dei judicio justum credimus, et tamen humana ratione qualiter justum fuerit, non videmus. Quid ergo mirum, si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui Prophetæ non sumus? Multum vero est, quod uniuscujusque Præsulis mentem curarum densitas vastat. Cumque animus dividitur ad multa, fit minor ad singula : tantoque ei in una qualibet re surripitur, quanto latius multis occupatur. PETRUS : Vera sunt valde, quæ dicis.

11 GREGORIUS : Silere non debeo, quod de hoc viro, Abbate quondam meo reverendissimo Valentione narrante, agnovi. Aiebat namque, quia corpus ejus, dum in B. Laurentii Martyris oratorio esset humatum, super sepulcrum illius rusticus quidam arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisque vir illic jaceret, perpendere ac vereri curavit. Tunc repente turbo cœlitus factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam, quæ superposita

punitur sepulcro ejus imponens frumentum.

sepulchro ejus fuerat, extulit, longeque projecit, ita ut palam cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is, cujus illic corpus jaceret. D

12 Etiam ea, quæ subjungo, prædicti venerabilis viri Fortunati, qui valde mihi ætate, opere et simplicitate placet, relatione cognovi. Eamdem Valeriæ provinciam Longobardis intrantibus, ex monasterio reverendissimi viri Equitii in prædicto oratorio ad sepulcrum ejus monachi fugerunt. Cumque Longobardi sævientes monasterium intrassent, cœperunt eosdem monachos foras trahere, ut eos aut per tormenta discuterent, aut gladio necarent : quorum unus ingemuit, atque acri dolore commotus, clamavit : Heu, heu, S. Equiti, placet tibi quod trahimur et nos non defendis? Ad cujus vocem protinus sævientes Longobardos immundus spiritus invasit : qui currentes in terram, tam diu vexati sunt quousque hoc cuncti, etiam qui foris erant, Longobardi cognoscerent, quatenus locum sacrum temerare ulterius non auderent. Sicque vir sanctus, dum discipulos defendit, etiam multis post remedium illuc fugientibus præstitit.

et Longobardi abstrahentes monachos.

DE S. EASTERWINO

ABBATE WIRENSI IN ANGLIA,

Commentarius prævius.

B E

ANNO DCLXXXV VII MARTII

S. Easterwinus S. Benedicto Biscopo substituitur Abbas Girvensis monasterii

Patricii fuerunt e nobilioribus Anglis prognati, SS. Benedictus, *cognomento* Biscopius, *et* Easterwinus *sive* Esterwinus : *ambo relictis maneriis Regum Northamhumbrorum, ille* Oswii *iste* Egfridi *hujus filii, ad vitam monasticam conversi, illustres sanctitate exercuit in Dunelmensi regione : in qua* S. Benedictus *duo monasteria construxit, Wirense anno* DCLXXII *ad ostium Wiri fluminis, et Girwense prope Tinam fluvium, illud ad honorem S. Petri, hoc S. Pauli, quorum sacra limina quamplures peregrinantibo Romam visitarunt. Colitur* S. Benedictus XII *Januarii, ad quem diem ejus Acta illustravimus. Westmonasteriensis in Floribus Historiarum ad annum* DCCXII *de* S. Benedicto *inter alia sic scribit* : Hæc monasteria religiosis impleris monachis, Coolfridum in uno, Easterwinum in altero, Præpositos ordinavit. Hæc ideo fecit, ut tam in ejus absentia, quam in præsentia Regularis semper custodia servaretur. *Ferrarius singula exponit Hagulstadensis ad annum* DCLXXXII, *et quædam de Wirensi monasterio ista* : Reverendissimus Abbas Benedictus Biscopus Presbyterum Easterwinum, suum patruelem, sanctitate insignem, de monasterio suo eligens, Abbatem eidem monasterio regendi jure præfecit. *Perpetuus de constructione monasterii alterius, et ista scribit* : Egfridus Rex pro redemptione animæ suæ etiam aliam XL. familiarum terram Abbati Benedicto donavit : ubi missis monachis numero XXII, et Præposito Abbate Coolfrido, sui per omnia adjutore strenuissimo, jussu Regis monasterium B. Paulo Apostolo in loco, qui dicitur Girwum, construxit. *Deinde idem Hagulstadensis ad annum* DCLXXXV S. Easterwini *obitum assignat his verbis.* Magna pestilentiæ procella Britanniam corripiens, lata nece vastavit : in qua Deo dilectus Abbas Easterwinus per Nonas Martii raptus est ad Dominum. Pro quo Fratres cum consilio Coolfridi Abbatis, *scilicet Girvensis monasterii*, miræ sanctitatis virum, et Scripturarum studiis abunde instructum Sigefridum, ejusdem monasterii Diaconum, constituere Abbatem. *Nam aberat ea mortante* S. Benedictus *Romam profectus, qui* Ecclesiasticorum domus commodorum locupletatus, et peregrina omnibus merce redit. *Colunter* S. Coolfridus XXV *Septembris* S. Sigefridus XXII *Augusti.*

moritur anno 685

7 Martii :

succedit S. Sigefridus.

2 *Edouardus Maihew in Trophæis Congregationis Anglicanæ, Ordinis S. Benedicti (nam huic adscribit) ad Vitam* S. Sigefridi *ista interserit* : Horum quidem Abbatum, nimirum Benedicti, *scilicet* Biscopii, Coolfridi, Easterwini, Sigfridi ac Huethberti, qui Coolfrido reliquis defunctis successit, res gestas Sanctus ac Venerabilis Beda, eorumdem monasteriorum monachus, qui præsens omnes noverat, posteritati consignavit. Habemus hanc ejus historiam manuscriptam, quam Deo favente in fine hujus operis edemus. *Quam nos inde descriptam hic damus. At de morte* S. Easterwini *paucula hæc in Vita* S. Sigefridi *successoris scribit idem Beda* : Inter læta, quæ Benedictus Roma veniens, attulit, tristia domi reperit, venerabilem videlicet Presbyterum Easterwinum, quem abiturus Abbatem constituerat, simul et Fratrum ei commissorum catervam non paucam, per cuncta grassante pestilentia jam ingrasse de seculo. Sed aderat ei solamen, quia in loco Easterwini virum æque reverendissimum ac mitissimum, de monasterio eodem, Sigfridum videlicet Diaconum, dilectione Fratrum suorum simul et Coabbatis ejus Coolfridi, mox substitutum cognovit. *Simeon Dunelmensis Historiæ de Gestis Regum Anglorum sub initium excerpta ex dictis Actis inserit, ante ista præfatus* : Qualiter id factum sit, verbosius Beda testatur in Vita beatissimi Abbatis sui Benedicti atque Coolfridi... Quædam, quæ in diebus istorum Abbatum gesta sunt, libet huic operi nostro inserere, ut hi, qui Vitam illorum non legerunt, audiant quanta Christianitatis flamma refulsit illis diebus in his ipsis regionibus, ut ait Beda in suis dictionibus. *Et omnibus relatis ista subduntur* : Hæc autem, quæ scripta sunt ex dictis beatissimi Bedæ excerpsimus. *Joannes Capgravius in Nova Legenda Angliæ anno* MDXVI *Londini excusa, Vitam* S. Esterwini *edidit, et fere verbis venerabilis Bedæ, solum dempto initio, in quo prave aberrat, dum eum sub* S. Coolfrido *Abbatem statuit in Gyrwensi S. Pauli monasterio, quod a* S. Benedicto *fuit subtitutus sibi Abbas in Wirensi S. Petro dicato.*

Vitam eorum scripsit Beda.

et Simeon Dunelmensis. F

et Capgravius.

3 *Natalis ejus hisce Nonis Martii, quibus mortuus est, inscriptus est antiquo Kalendario MS. S. Maximini prope Trevirim, et Martyrologio Anglicano Richardi Witfordi, Londini anno* MDXXVI *excuso, his verbis* : In monasterio S. Pauli prope fluvium Tinam in Anglia festum S. Esterwini Abbatis ibidem, ac magnæ

Memoria ejus in fastis 7 Martii.

A magnæ perfectionis viri. *Meudum de monasterio S. Pauli ex Capgravio tractum emendarunt alii, qui illum suis fastis inscripserunt, ut citatus supra Edouardus Maihew, illumque secuti Menardus, et Bucelinus. Item Wilsonus in Martyrologii Anglicani posteriore editione, citatis Floribus Vitarum magis illustrium Sanctorum Angliæ, Scotiæ et Hiberniæ per Hieronymum Porterum, qui Vitam Anglice a se translatam edidit.*

VITA

Auctore Venerabili Beda.

A Simeone Dunelmensi et Edouardo Maihew edita.

A S. Benedicto substituitur Abbas S. Easterwinus :

Cum religiosus Christi famulus Biscopius, cognomento Benedictus, aspirante superna gratia, bina construxisset monasteria, unum in honorem Apostolorum Principis Petri, juxta ostium fluminis Wiri, alterum non longe ab ostio Tinæ fluminis in oppido, Girvum dicto ; huic quidem Ceolfridum Abbatem, anno circiter Christi sexcentesimo octogesimo secundo, præposuit. Eodem etiam tempore Presbyterum Easterwinum de monasterio B. Petri eligens, Abbatem eidem monasterio S. Petri regendi jure
B præfecit, ut quem solus non poterat laborem, socia dilectissimi commilitonis virtute levius ferret. Ipse vero Benedictus idcirco hoc gessit, ut Regularis custodia semper servaretur, ne propter illius laboris profectionem minus custodiretur sanctæ disciplinæ monarchia. Nec abs re videatur cuiquam, duos unum monasterium simul habuisse Abbates : fecit hoc frequens illius pro monasterii utilitate profectio, creber trans Oceanum egressus, incertusque regressus. Nam et beatissimum Petrum Apostolum Romæ Pontifices sub se duos per Ordinem ad regendam Ecclesiam constituisse, caussa instante necessaria, tradunt historiæ. Et ipse magnus Abbas Benedictus, sicut de illo beatus Papa Gregorius scribit, duodecim Abbates sub se præfecit sine caritatis detrimento, imo pro augmento.

ex viro nobi lissimo summe humilis,

2 Susceptit ergo Easterwinus curam monasterii regendi nono, ex quo fundatum est, anno : permansitque in eo usque ad obitum suum annis quatuor. Vir ad seculum nobilis : sed insigne nobilitatis, non ad jactantiæ materiam, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad majorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens : patruelis quippe erat Abbatis sui Benedicti. Sed amborum tanta mentis ingenuitas, talis mundanæ ingenuitatis fuit pro nihilo centemptus : ut neque iste monasterium in-
C gressus aliquem sibi præ ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quærendum, D neque illi putaret offerendum : sed æquali cum Fratribus lance boni propositi * vivens, gloriabatur se Regularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister Egfridi Regis, relictis semel negotiis secularibus, depositis armis, assumptaque militia spirituali, tantum mansit humilis, Fratrumque simillimus aliorum, ut ventilare cum eis et triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina, in cunctis monasterii operibus jucundus et obediens gauderet exerceri. Sed et Abbatis nomine, regimine gradunque assumpto, eodem animo quo prius manebat ad omnes, juxta id, quod quidam Sapiens admonet dicens: Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Erat enim mitis, affabilis et benignus omnibus : et quidem ubi opportunum comperiebat, peccantes regulari disciplina coercens, sed tamen magis ingenita diligendi consuetudine sedulus admonens, ne quis peccare vellet, et limpidissimam ejus lucem nubilo sibi suæ * iniquitatis abscondere, ex benignitate ipsius majorem sibi peccandi licentiam assumeret. Sæpe procurandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit Fratres, solebat eis confestim in opere conjungi, vel
E aratri gressum * stiva regendo, vel ferrum malleo domando vel ventilabrum manu concutiendo, vel aliud quid gerendo. Erat enim et viribus fortis juvenis, et lingua suavis, seb animo hilaris, et beneficio largus et honestus aspectu.

AUCTORE BEDA.
* *al.* juvenis.

vilissima ministeria ebit :

* *al.* inquietudinis.

* *MS.* stibia

3 Eodem quo Fratres ceteri cibo, semper eadem vescebatur in domo. Ipse, quo priusquam Abbas esset, communi dormiebat in loco : adeo ut etiam morbo correptus, et obitus sui certis ex signis jam præscius, duos adhuc dies in dormitorio Fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitus horam dies in secretiore se ædelocabat : qua die quadam egrediens, et sub divo residens adscitis ad se Fratribus cunctis, more naturæ misericordis, osculum pacis eis flentibus, acde abscessu tanti Patris et Pastoris mœrentibus, dedit. Obiit autem per Nonas Martias nocte, Fratribus Matutinæ psalmodiæ laude vacantibus. Viginti quatuor annorum erat, cum monasterium peteret, duodecim in eo vixit annis : septem Presbyteratu functus est, annis quatuor ex eis monasterii regimen agebat : ac sic terrenos artus, moribundaque membra relinquens, cœlestia regna petivit : ut duo diademata capiti imponeret secundum nominis sui palmam, hoc est Easter et Wine, verum Pascha ipse inclytus percipiendo, quod est verum epinicion. F

singularia non admittit :

ægre suis valedicit :

moritur

DE B. VOLKERO MARTYRE

SIGEBERGÆ IN HOLSATIA.

ANNO MCXXXII. VII MARTII.

Collapsa inter Barbaros Slavos rei Christianæ,

Quidquid a Bohemia ad Balthicum usque mare trans Albim extenditur regionum tenebat Slavorum gens, jam inde a Caroli magni temporibus ; paullatimque subacta armis, atque imperio subjecta, Christi quoque suave jugum receperat; adeo ut de suo, id est, de undecimo Æræ Christianæ seculo, Adamus Bremensis lib. 2 cap. 17 dicat, testatum sibi Regem Suetu, Slavoniam, in duos de viginti pagos dispertitam, tribus eorum exceptis, totam ad Christianitatis cultum esse conversam. *Sed intra breve tempus ea secuta rerum conversio est, ut omnes Ecclesiæ, Bremensi metropoli ad Septemtrionem subditæ, redigerentur in solitudinem, relabentibus ad avitos superstitiones Slavis : adeo ut* in diebus illis (*quibus Ludovicus, sive Lotharius imperii corona est ab Innocentio Papa redimitus*) non esset Ecclesia vel Sacerdos in universa gente Luticiorum, Obodritorum et Wagirorum ; *ut auctor est Albertus Stadensis in chronico ad annum* MCXXXIII.

S. Vicelinus succurrit,

2 *Sed laboranti Christianæ rei curatorem egregium suscitavit Deus S. Vicelinum, qui post alia Evangelici Præconis insignia opera, petentibus Sacerdotem Falderensibus (nunc* Novum-monasterium *dicitur, estque Holsaticæ ditionis veluti umbilicus) ab Adalberone Bremensi Archiepiscopo missus, totum pagum sic excoluit; ut non modo Christiana sacra populus omnis susciperet, verum etiam* comperta sanctitatis fama, *qua Vicelini nomen longe lateque celebrabatur,* multi tam de Clero quam de laicali ordine convenerint ad ipsum.... qui sacris connexi fœderibus statuerunt amplecti cœlibatum vitæ, perdurare in oratione et jejunio, exerceri in opere pietatis, visitare infirmos, alere egen-

tes

auctor Lotharium Imperatorem Stoderæ struendæ,

A tes, tam propriam quam proximorum salutem curare, super omnia pro Slavorum conversione solliciti. *Quibus novelloque ardori, ut de Imperialis majestatis præsidio proveniret Vicelinus, suggessit Lothario Cæsari anno proxime coronationem ejus sequenti, ut in monte, ex quinque horarum intervallo Falderam respiciente, quem* Aelberg *ducunt vocabulo, castrum construeret.*

et monasterii

3 *Quod cum frendentium nequaquam Slavorum manibus impedirique perfectum esset, et felicis animi caussa* Sigeberch, *id est, victoriæ mons nuncupatum* ordinavit *Pius Imperator* ad ejusdem montis ruderem novæ ecclesiæ fundationem, deputans in subsidium divini cultus et stipendia Fratrum illic adunandorum omnem terram, quæ est in Occidentali parte castri usque ad fluvium Travene, ex utraque parte viæ, cum sylva in Meridionali plaga adjacente, cum sex pagis. Porro dispensationem ejusdem basilicæ commisit Domino Vicelino, ut ædificiis subrigendis et personis congregandis instaret propensius. Idem quoque fecit de Lubecensi ecclesia, præcipiens Pribizlao, sub obtentu gratiæ suæ, ut memorati Sacerdotis, vel qui vicem ejus egisset, plenam gereret diligentiam.

quo per Pribislai emissarios exerso,

B 4 *Successerat hic cum fratre Nicloto in Obotritorum regnum, Canuti Lawardi impia cede vacuum, ingensque adversus Christianum nomen furebat odium : sed præsentis Imperatoris metu truculentum animum coercente, tam quidem sese præbere mortuorum vivus est; sed ubi mortua Lotharii, qui Saxoniæ Ducatum Henrico Bavariæ Duci contulerat, de eodem captum est armis decertari ab Alberto Urso, Henrici consobrino, Conradi tui Imperatoris favore subnixo ; tum vero* Pribizlaus de Lubeke occasionem nactus, assumpta latronum manu suburbium Sigebergh, et omnia circumjacentia, in quibus Saxonum erant contubernia, penitus demolitus est : ubi oratorium novum et monasterii recens structura igne consumpta sunt. Volkerus, Frater insignis simplicitatis, ictu gladii percussus est : ceteri Fratrum, qui evaserant ad Falderensem portum fugerunt. Ludolfus autem Sacerdos, et qui cum eo Lubeke demorati sunt, ex vastitate non sunt dissipati, eo quod in castro et tutione degerent Pribislavi; cunctos utique loco et tempore difficili : præter egestatem enim, et quotidiana vitæ pericula, cogebantur aspicere vincula et varia tormentorum genera Christicolis illata, quos latronum manus passim captivare solebat.

Volkerus occiditur,

ut scribunt Helmoldus et Albertus.

C 5 *Hæc in Slavorum Chronica Helmoldus Presbyter S. Vicelini coævus, et quantum colligere possumus, socius, qui Apostolorum dicti vitæ charismatæ illius quæque interfuit, inde evocatum a nobis et* XII *Decembris datum Helmoldum pene ad verbum transcripsit Albertus, ex Stadensi Abbate S. Francisci assecla, ut denique totius Ordinis Minister Generalis : et alter pro structura Albertus Crantzius in sua Metropoli libro* 6. *cap.* 16, *qui Volkeri nomen retinens, e Fratribus quosdam, cum pertinacius sacra tuerentur, gladio trucidatos ait : ex quo sacris Ludeca depatibus vicem non accederat; cumque expeditionem aliam non ultra Christianitatis, sed ludo tribulorum aut alumnorum esse excitatam. At Melanchthon in suis ad Usuardum additamentis : In Segeneberge, inquit, S. Volkeri Martyris, quem Galesinus atque Canisius sequuntur. His proximus tempore Arnoldus Hoyn, exscripsit Hunc Menardus aliquanto plenius.* In Segenbergensi monasterio Volkerum Monachi et Martyrem a Pribislavo Principe Slavorum gladio interemptum in diptycha monasterii sui.

Martyrem simile honorarium in Fastis,

et Benedictinis adscriptus,

6 *Primus Arnoldus Menachum (forte scribere ausus est, non tamen Benedictinum : sed Arnoldi mentem, sui Ordinis Sanctos scribere se profitentis, interpretatus Philippus Ferrarius in catalogo Sanctorum, qui Romano Martyrologio non continentur, adnotavit ad hunc diem* Sigebergam *oppidum esse Saxoniæ Bremensis diœcesis cum cœnobio Benedictinorum, ex quo plures* D *sanctitate insignes prodiere. Habuit Theodorus Moretus Societatis nostræ Sacerdos in manibus Codicem MS. continentem institutionem, privilegia, donationes* monasterii Sigebergensis S. Augustini, *ut ipse in eorumdem transsumptis indigetat : quod eum ex certa fecisse scientia, non vanam aliquam conjecturam secutum, probat tabella parieti templi Bordesholmensis infixa, continens Vitam S. Vicelini, nobisque transcripta a R. D. Judoco del Brugghe Canonico Orthodoxo Lubecæ, in qua dicatur :* ibidem *(Fuldarae scilicet)* monasterium Canonicorum Regularium instituit.

an potius Clericus Regularis ?

quales S. Vicelini socii omnes.

7 *Quod autem hos eosdem traduxerit Sigebergam, expresse habet relatio Danica, præfixa chartulario illius monasterii, quam in nostri gratiam Latine reddens prædictus P. Theodorus* Sanctus autem Vicelinus, *inquit,* ibidem exstruxit monasterium ad pedem montis, inductis eo Fratribus ex Neo-monasterio : *habemus etiam Neo-monasterienses historiæ synopsim, quam Sudopusilli gregis in Novo-monasterio minister ad scripsit ante finem sæculi duodecimi, in qua monachorum a Cisterciensium in Holsatiam Wagriamque inductorum sic memimit, ut suos diserte distinguat a monachis, quos decursu temporum ex tinctis Clericis Regularibus in Sigebergensi monasterium successisse, non possumus gratis suspicari. Porro idem Sudobus in Sigebergam irruisse Slavos bellum e numero Religiosorum occidisse scribit : et quidem ante condituni arcem Volkerum : post ejus extructionem Elvericum; ambosque in Neo-monasterio sepultos : sive quia cæsos in caussa fidei, et debito Martyribus honore venerandos judicabat Vicelinus; sive quia Sigebergæ, oratorio everso, locus sepulturæ opportunus deerat : ex qua narratione, quia in nonnullis diversa est ab Helmoldo, totam rei gestæ seriem iterum hic adnecto.*

Sudo historiæ Neo-monasteriensis auctor,

E

ab Helmoldo aliquantum diversus,

8 Talibus ad Archiepiscopo suffultus adminiculis Vicelinus, adjunctis sibi in opus Evangelii sociis, primo sibi manendi locum in Novo-monasterio collocavit; inde succinctis lumbis egrediens et regrediens, ut barbaros sub jugum fidei reduceret, verbo Dei instanter et intrepide cum suis insudavit. Nullam ecclesiam in tota provincia Wagriæ invenit, omnes Christianos ejectos respexit; solus Rex eorum, Henricus nomine, Christianus Christianis favebat; quia solus sibi rebelles per vim subjectos, servire sibi compellebat : qui Sacerdotem ad se venientem benigne suscepit, humane tractavit, et toti regno suo in spiritualibus cum præesset Auctoritate igitur regia fultus, cœpit cum suis verbo prædicationis viriliter insistere, et Domino cooperante, ad fidem multos convertere. Sacerdotes tres Ludolphus, Hermannus, Bruno cum sibi adhærentibus Lubeke missi sunt : et quia habitator ibi nullus erat [Christianus] et incolatores merentmonia sua incolis deferentes, ancillarum suas jecerant ad munitionem Henrici Regis Slavorum, ubi confluentia est aquarum, et fluvius Swartow defluit in Travenam, ad eos diverterunt, et parva intra vallum lapidea ecclesia inventa, illuc convenientibus divina celebraverunt. Laudmundus Sacerdos cum sociis sibi idoneis Sigebergæ missus est, qui et ipse illuc concurrentibus Missas in figuris agendo non minimam consolationem impendit.

F

ante Lotharii excessum, ædificium extructum esse,

9 Sed brevi post spatio, deficiente ab hac vita prædicto Rege, cœperunt contra Sacerdotem Dei mala multa insurgere. Christiani a barbaris de terra expelluntur, Doctores fidei per fugam salvantur. Sacerdotes a piratis Lubeke quæsiti, ut interficerentur, declinantes interitum, in densitate arundineti mersi in aquis usque ad aures, delituerunt; et post discessum latronum venientes Bishorst, salvati sunt similiter et Laudmundus Sacerdos cum suis declinantes sævitiam persecutionem de Sigheborghe, Bishorst receptus

Vicelini vitam scribit

A receptus est : Wolkerus frater ad Travenam a Slavis occisus, in Novo-monasterio sepultus est. Non potest a memoria excidere, quomodo ea tempestate conventus Novi-monasterii per saltus et nemora diffugiens, latibula quæsivit in paludibus a facie gladii. Ornatus ecclesiæ in libris et scriniis et reliquis utensilibus Bishorst transmissus est totus.

secunda vero irruptione,

10 *Narrata deinde arcis et monasterii Sigenbergensis per Lotharium Imperatorem extructione, cui præesse jussi Sacerdotes* Enhitmarus, qui Decanus Bremensis in Novo-monasterio se dediderat, et Valkhardus *cum suis, sub Adolpho Comite satis quiete degebant; donec Adolpho inter Henrici atque Alberti dissidia pulso Sighenberga ac Wagria, quas Lotharii Imperatoris beneficio possidebat; usi occasione Slavi, suas tripartito copias divisere,* et una die tribus in locis Lackelre, Susle, Sigheberghe terram latrocinio invaserunt; et villas multas incendio vastantes, inopinato impetu multos ceperunt, plures occiderunt. Ipsa die Elvericus sic a Slavis occisus est ad Travennam, delatus inde in Novo-monasterio sepultus est : qui in Hagerstorpe erant in latibula diffugientes, salvati sunt, eo quod latrones loco illo Travennam non transierunt, et conventum forte esse Clericorum ignoraverunt.

Elvericum occidisse.

B

Slavorum Regum series.

11 *Hactenus ille, Clericos semper vocans S. Vicelini socios, nec monachi appellatione unquam utens : Helmoldo autem distinctior potius dicendus quam contrarius, si Slavorum Reges accuratius distinxisset : nam Henricus Vicelino ad Evangelii opus destinato, tutam quidem Lubecæ commorationem suumque favorem addixerat, sed, prius quam ille cum sociis et idoneo apparatu rediret, excesserat e vivis; Henrico succedens filius Zuentepolcus crebris simplicitatis telis, parum idoneus primum visus est retundæ : ergo petentibus Falderensibus concessi, qui Lubecam primum coptabant : unde animati Zuentepolci humanitate Christianos satis benigne tractantis, Lubecam excurrerunt, habitaverunt-* D *que in ecclesia sita in colle, qui est e regione urbis trans flumen : sed irruptione barbarorum Rugianorum eversa Lubeka est; Ludolfus et Volkardus e statione fugati, Falderam rediere. Extincto deinde Zuentepolco ejusque filio Zuineke, Slavorum Principatus Canuto Henrici Danorum Regis filio est oblatus, sub eo autem felicia illa propagandi Evangelii jacta initia quæ Sydo narrat.*

12 *Occupaverat Canutus montem illum, qui postea Sighebergh dictus est, præsidioque insederat : sed, ut ait Helmoldus,* miles illic positus, immisso noctu latrone, captus est dolo senioris Adolphi, metuentis sibi a Canuto : *ergo post Canuti cædem sub Pribislao atque Nicloto, Christiani nominis inimicis, facile Lubecensibus latronibus fuit ea patrare, quæ gesta ante extructionem arcis Sydo commemorat, atque ita ante annum* MXXXIII, *Martyrii palmam adeptus esset Volkerus : eumque anno* MCXXXVIII, *secutus ad similem gloriam Elvericus : quæ Helmoldus non satis distinguens, ceteris dedit aberrandi occasionem : imo etiam de causa martyrii, respectu Volkeri, dubitandi, eo quod secunda invasione nulla specialis injuria Fratribus circa Lubecam subsistentibus esset illata : his enim ante hac parcitum non fuerat : sed tunc imperatoriæ jussionis metu utcumque tuti, antea communi cum ceteris Christianis sorte conflictati, cum tyrannidem experti fuerant, quam cap.* 32 *describit Helmoldus, ubi reductos a Pribislao ad paganismum Wagrios Polabosque, a Nicloto Obotritos narrans, et Slavorum idololatriam describens, ita demum concludit :* Quanta mortium genera Slavi Christicolis intulerint, relatu difficile est; cum his quidem viscera exterserint palo circumducentes, hos cruci affixerint, irridentes signum redemptionis nostræ : sceleratissimos enim cruci affigendos autumant : eos autem, quos custodiæ mancipant pecunia redimendos, tanti torturis et vinculorum molis plectunt, ut ignoranti vix opinabile sit

Volkerus anno 1132, *occisus,*

E

quando aperta ei Christianos Slavi persequebantur.

DE S. THOMA AQUINATE

DOCTORE ANGELICO, ORDINIS PRÆDICATORUM,

Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP. 28.

§ I. *Acta S. Thomæ a variis scripta : quænam hic edantur. Cultus ejusdem sacer*

ANNO MCCL. LXIV VII MARTII

C Acturi de S. Thomæ Aquinatis vita, obitu, miraculis, translationibus, post alios quamplurimos eosque illustres scriptores, primo omnium fundamenta sciamus, eaque hactenus typis non vulgata, lectore benevolo ad alios auctores remisso, quos paucis indicamus. Antiquissima S. Thomæ *vestigia*, licet tacito ejus nomine, habetur in Vitis Fratrum Ordinis Prædicatorum, quas e mandato Humberti Magistri Generalis, qui præfuit Ordini ab anno MCCLIV ad annum MCCLXIII, *conscripsit Gerardus de Fracheto, in conventu Lemovicensi anno* MCCLXXI *vita functus, id est, annis duobus et quinque mensibus, antequam S. Thomas e vivis migraret. Alter, qui de S. Thoma adhuc vivente egit, est Thomas Cantipratanus, qui libro* I *de Apibus cap.* 20 *num.* 10 *constantium ejusdem et patientiam laudat. His proxime accedit Stephanus de Salanacho, anno* MCCXC *mortuus, qui virtutes ejus interseruit libro suo de quatuor rebus, quibus Deus Prædicatorum Ordinem insignivit : extat is manu exaratus Mediolani in Conventu Gratiarum. Alumnus S. Thomæ fuit Ptolomæus Lucensis, ex Ordine Prædicatorum Episcopus Torcellanus prope Venetias, cujus Annales ab anno* MLX *usque ad annum* MCCCII *extant typis Lugdunensibus vulgati, in quibus ad annum* MCCLXXIV *indicantur S. Thomæ morbus, obitus, sepultura, miraculorum gloria.*

Notitia S. Thomæ in Vitis Fratrum Ord. Prædicatorum.

mento facta a Cantipratano,

Salanacho,

Ptolomæo Lucensi.

2 *Interim de promovenda Canonizatione S. Thomæ agi alacrius cœptum, ejusdemque Acta diligentius discussa et exarata sunt. Thomas Malvenda tomo* I *Annalium Prædicatorum ad an.* 1237 *pag.* 594, *asserit se incidisse in volumen vetustissimum in membranis descriptum, quod vitam et miracula S. Thomæ continebat, auctore Fratre Guilielmo de Thoco, viro religioso Ordinis Prædicatorum, qui, ut inscripto præferebat, quem D. Thomam in vita sua vidit et audivit, et eidem et prædicationi. Hic est idem, qui promovit maxime Canonizationem S. Thomæ, et anno* MCCCXIX *litteras Apostolicas Joannis Papæ* XXII *obtulit Neapoli Inquisitoribus, dum Processus ad Canonizationem perget, et ipsemet testis juratus varia illis miracula indicavit : horum plurima examinavit in monasterio Fossæ-novæ, castro Magentiæ, et aliis locis, quæ de ipso etiam testes jurati protulerunt, infra in Processu Inquisitionis contenta. Ab hoc arbitramur Vitam, quam primo loco damus, fuisse conscriptam : certe num.* 29 *asserit eumdem esse, qui historiam vitæ cogitavit texere, et prosecuturus ejus Canonizationem rediit ad Curiam Pontificiam, ac mox apparenti S. Thomæ fatetur* se totam historiam ejus scripsisse, *et edocetur post mortem* de illius virginitate prædicasse sororum Raynaldum, non Petrum de Sicia, *uti hic arbitratus scripserat, et coram Inquisitoribus deposuerat. Altera hinc facta apparitio continetur num.* 50, *at num.* 80 miracula scribuntur, quæ in prosecutione Canonizationis

Vita scripta a Guilielmo de Thoco, F

videtur ea, quæ hic editur

A tionis contigerunt Fratribus, quibus commissa fuit inquisitio de miraculis per Fratrem Robertum de S. Valentino, tunc Vicarium Magistri Ordinis, *et late indicatur, quomodo navigantes Neapoli versus Gallias, tempestate exagitati, a periculo mortis sint liberati. Nomina horum indicantur a Bernardo Guidonis infra in fine miraculorum, scilicet* Guilhelmus de Thoco Prior conventus Beneventani et socius Robertus Lector. *Præmodestia scilicet auctor ubique nomen suum reticuit, qui profusus est in aliorum nominibus adducendis. Tempus tamen indicatum huic nostræ sententiæ congruit : ita num.* 18 retulerunt, qui Matrem S Thomæ noverunt, *ita* Sororis Theodoræ recens cum laudibus memoria esse *dicitur, imo* hujus filius Dominus Thomasius, comes Marsiti, adhuc vivens fidem facit. *Quæ interim a Malvenda citantur a Guilielmo de Thoco exarata, subinde eisdem plane verbis narrantur, subinde verbis et re etiam discrepant, ut videantur emendatius postea scripta a nobis edi, aut certe ab aliis inde mutata apud Malvendam haberi : quam tamen quia non licuit integram videre aliorum judicio discutiendam relinquimus. Finitur dicta historia Processu Inquisitionis delato Avenionem ad Joannem* XXII, *ut hinc ipse Processus recte possit substitui, hactenus ineditus : quem nobis Romæ ostendi et permisit describi vir humanissimus et eruditissimus Paulus Frigerius Presbyter Congregationis Oratorii. Finita est Neapoli hæc inquisitio die* XVIII *mensis Septembris anno* MCCCXIX, *cui alia substituta infra apud Bernardum Guidonis indicatur. Successit S. Thomæ Canonizatio seu relatio in numerum Sanctorum, facta anno* MCCCXXIII *a Joanne* XXII, *cujus hac super re edita Bulla* XV *Kalendas Augusti, anno Pontificatus* VII, *extat tomo* I *Bullarii a Laertio Cherubino collecti, apud Abrahamum Bzovium in Annalibus ad annum* 1274, *num.* 20, *Flaminium in Vita S. Thomæ infra memorandum, et alios : a nobis hic omissa, ne numerum moles operis accrescat.*

addatur Processus Inquisitionis factus anno 1319

omittuntur Bulla Canonizationis factæ anno 1323,

3 *Floruit eo tempestate* Bernardus Guidonis ex Ordine *Prædicatorum Episcopus Tudensis in Gallæcia, dein anno* MCCCXXIV, *constitutus in Gallia Narbonensi Episcopus Lodevensis, mortuus* XIII *Decembris anno* MCCCXXXI. *Hujus calamo habemus conscripta Acta S. Thomæ duobus libris comprehensa, quorum prior continet gesta ejusdem Sancti et varias corporis translationes usque ad ipsam Canonizationem. Quæ omnia, quia ex primordiis Actis Guilielmi de Thoco, aut Processu Canonizationis desumpta sunt, omittimus referre, solis capitum titulis indicatis cum numeris priorum Actorum, e quibus sunt transcripta. Liber secundus continet miracula, a nobis in tres partes distributa : quarum prior in Actis supra relatis aut Processu Inquisitionis extat, a nobis etiam omissa : altera pars ex secunda Inquisitione, quam necdum vidimus, desumpta edetur, ut hæc pars miracula dicantur relatione et assertione approbata et comperta, e quibus illa solum damus, quæ in relatis Actis prioribus non continentur. Reperimus dicta Acta in bibliotheca Vaticana codice* 1218, *et nonnulla inter ultima miracula supplevimus ex codice* 3847. *Extant eadem MSS. in collegio Parisiensi Societatis Jesu, et cœnobio Parisiensi Canonicorum Regularium S. Victoris et in Bibliotheca Pragensi Ecclesiæ Cathedralis : imo, quæ priore potissimum libro comprehenduntur, excusa sunt tomo* 2 *Vitarum Sanctorum, quas a diversis auctoribus variis collegit edidit que in lucem Bonimus Mombritius. Eadem denique Acta, sed ordine narrationis subinde mutato, ac nonnullis in ultima parte omissis miraculis, habemus ex codice MS. Rubeæ-Vallis prope Bruxellas, quæ prima pars Hagiologii inscribitur. Præterea parat Bibliothecam S. Victoris Jacobus Boetius ejusdem cœnobii Canonicus Regularis : in qua varios antiquos tractatus hactenus ineditos est in lucem daturus, in cujus bibliothecæ tomo secundo edetur hæc Vita S. Thomæ Aquinatis, quam vel ideo libentius hic omittimus. Habemus et ipsi codicem membranaceum, eleganti charactere scriptum : in cujus priore parte sunt Acta S. Thomæ, tum Vita S. Dominici a Theodoro de Appoldia scripta, ac denique Vita S. Petri Martyris per Petrum Raganum anno* MCCCCLV *compósita. At quis ea S. Thomæ Acta collegerit, non indicatur. Horum capita priora quatuordecim eadem sunt, quæ apud Bernardum Guidonis leguntur, præposito proœmio ex primis Actis, quæ a Guilielmo de Thoco arbitramur conscripta, e quibus reliqua sunt contracta, servatis accuratius illorum verbis, quam factum est a Bernardo Guidonis. Nonnulla hinc ad priora Acta observamus. Finis cum obitu S. Thomæ ac prioribus Translationibus imponitur : ex quibus videtur colligi posse, eam collectionem esse satis antiquam.*

Vita a Bernardo Guidonis scripta

cum miraculis quorum aliqua edun tur,

extat in MSS variis,

et apud Mombritium.

B

4 *Dum nos anno* MDCLXII *Mediolani subsisteremus, magna benevolentia admissi fuimus in bibliothecam Conventus Gratiarum Patrum Prædicatorum, in qua plura volumina monumentorum Ordinis conspeximus, e quibus licuit nobis quæcumque volebamus describere : ea undequaque magno labore et industria fere collegerat Ambrosius Taegius Mediolanensis, de quo legi potest Antonius Senensis in Bibliotheca Ordinis. Aderant in illis monumentis aliqua Acta S. Thomæ, quæ ex aliis contracta indicavimus : subnectebantur varia miracula in titulos, quos solum descripsimus, distincta. Similia Acta et miracula, sed in compendium redacta, habemus ex codice MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, ex quibus nonnulla miracula seligimus ab aliis non indicata, usque addimus titulos codicis Mediolanensis. Videntur hæc Acta et miracula Papiæ scripta, non diu post Canonizationem. Ita num.* XI *dicitur* Dominicus de Tremonia nunc civis Papiensis, *qui* audita littera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devovit se ei, *et* sanatus est.

alia Mediolani et Ultrajecti reperta

ex hac nonnulla miracula eduntur

C

5 *Succedunt variæ Translationes Corporis S. Thomæ, quod bis e monasterio Fossæ-novæ ab Honorato Comite Fundorum sublatum est et traditum Ordini Prædicatorum, eique tandem ab Urbano* V *donatum, ac Tolosam anno* MCCLXVIII *translatum ab Helia Raymundi tunc Ordinis Prædicatorum Generali Magistro. Historiam hanc Translationis cum Bullis Apostolicis ea de causa concessis, et variis tunc patratis miraculis scripsit Raymundus Hugonis, dicti Magistri Generalis socius ac testis oculatis : quam damus ex MS autographo Tolosæ apud Patres Prædicatores observato, nobis Parisiis a R. P. Francisco Combefis ejusdem Ordinis Prædicatorum, communicatam. Aliam historiam Translationis Romæ in bibliotheca Vaticana nacti sumus, subjunctam supra citatæ Vitæ per Bernardum Guidonis, quam etiam damus, quod varia contineat et de ipso Raymundo Hugonis, quæ hic neglexit. Eamdem Mediolani reperimus in codice Ambrosii Taegii, sed ex priore relatione interpolatam, quod ejus augmentum noluimus ideo inserere : subjunximus, quæ de brachiis Parisios et Neapolim delatis monumenta reperimus. Demum de ejusdem Sancti reliquiis et cultu analecta proferimus, variis ex locis subnixa aut a nobis ipsis observata.*

Historia Translationis Tolosam du plex,

et analecta.

D

Vita alia MS. ex prioribus collecta,

E

6 *Inter alios, qui gesta S. Thomæ postmodum ediderunt, primo loco censendus Petrus de Natalibus, qui Catalogum Sanctorum scripsit anno* MCCCLXIX *et sequente, eique inseruit Vitam S. Thomæ satis prælatam, usque ad corporis repositionem ante altare templi Fossæ-novæ. Inter viros illustres Ordinis Prædicatorum, apud Leandrum Albertum lib* 4 *folio* 136 *profertur Jacobus de Susato, qui inter alia monumenta scripsit Chronicon rerum gestarum Ordinis Prædicatorum, et varia de S. Thoma immiscet : inter illa, quæ de genere ejus paterno et materno tradidit, a Malvenda citantur ad annum* 1237 *et rejiciuntur. At virtute et doctrina hisce clarior extitit S. Antoninus, ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopus Florentinus, vita functus anno* MCCCCLIX. *Hic parte* 3 *Chronici titulo* 23 *cap.* 7 *deducit*

Gesta S. Thomæ scripserunt Petrus de Natalibus.

Jacobus de Susato.

S. Antoninus,

A cit *Vitam et miracula S. Thomæ, memuitque corporis Tolosam translati. Citatur a nonnullis Jacobus de Voragine ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopus Genuensis, mortuus anno* MCCXCVIII, *qui supra inter antiquiores scriptores collocandus foret, si in Legenda aurea sive Historia Longobardica Vitam S. Thomæ edidisset, sed est hæc postmodum ab aliis adjuncta num.* 211, *et in ea agitur de Canonizatione diu post obitum Jacobi de Voragine facta, etiam in opere excuso anno* MCCCCLXXXV. *Secutus dein Claudius de Rota, sed in adjunctis Sanctis ordine mutato.*

Continuator Jacobus de Voragine.

7 *Seculo etiam proxime elapso post millesimum quingentesimum plurimi perrexerunt laudes S. Thomæ scriptis suis extollere, inter quos Joannes Garzo sive Garzeadus Bononiensis, Vitam S. Thomæ inscripsit Leandro Alberto, qui cum in Romanulæ descriptione suum Magistrum agnoscit, et Vitam S. Thomæ ad se missam edidit initio libri* IV *de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum, quod opus in lucem prodiit Bononiæ anno* MDXVII. *Vivebat eodem tempore Joannes Antonius Flaminius Forocorneliensis, qui Bononiæ anno* MDXXIX *edidit Vitas Patrum Ordinis Prædicatorum, Catalogo Sanctorum tunc inscriptorum, videlicet SS. Dominici, Petri Martyris, Thomæ Aquinatis, Vincentii et Antonini, ac Vitam S. Thomæ deinceps adortis miraculis,*

Joannes Garzo,

Joan. Ant. Flaminius,

B *Bulla Canonizationis, translatione, approbatione Doctorum Parisiensium. Inter miracula recenset duo recenta sibi a Dominico Calvistano Ord. Prædicatorum relata, quæ lenevolus lecto dnorum reperiret. Eodem seculo Laurentius Surius Vitas Sanctorum edidit, et fere ab antiquis scriptoribus, at Vitam S Thomæ ex scriptis pene omnis a se collectam et digestam, quam Antonius Senensis dignam existimaverit, quæ seorsum inter Vitas SS. PP. Ord. Prædicatorum Lovanii anno* MDLXXV *editas, adjiceret. Erant jam tum opera S. Thomæ jussu et sumptibus Pii* V *Pontificis Romæ anno* MDLXX *excusa : quibus alia itidem Vita S. Thomæ præfixa est ex pluribus auctoribus recenter collecta. Dictus etiam Antonius Senensis publicavit anno* MDLXXXV *Chronicon et Bibliothecam Ordinis Prædicatorum cum illustri utrobique encomio S. Thomæ. Quæ et Sixtus Senensis, et post eum Hyacinthus Fernandez addunt Demetrium Cydoniam de vita, doctrina et miraculis S. Thomæ dissertasse quod opus nondum licuit videre. Egidii de Columna Epi cop. Bituricensis testimonium adfertur infra in Actis, ut et Henrici Gandavensis in Annotationibus. Si qui plura desiderant adeant Trithemium, Bzovium, Oldaricum Raynaldum, Spondanum, Coquetum, Bellarminum, Possevinum, Michaelem Psum, Ferdinandum Castilium, Ignatium Calvanum, Joannem Echacium, Theodorum Valleum, et quotquot Vitas Sanctorum, etiam peregrinis linguis, in lucem ediderunt. Omittimus nomina eorum, qui panegyricos tractatus, orationes, homilias, et commentaria scripserunt.*

Surius.

Collectio operum.

Demetrius Cydonius.

et alii quamplurimi.

C 8 *Cultus sacer et Bulla Canonizationis hujus, qua Joannes* XXII *mandat ejus festum, ut Confessoris, die* VII *Martii debita veneratione celebrari : at Pius Papa* V *anno* MDLXVII *statuit, ut de quatuor Ecclesiæ Doctoribus solet fieri, ejus diem festum honorari. Confirmant cultum antiqua Missalia et Breviaria, in quibus propria de eo hymni et Lectiones reperiuntur : quarum aliquas ex Breviario antiquo Capuano nobis submisit Silvester Aussa ibidem Canonicus, cujus humanitatem Capuæ experti aliquando fuimus. De singulari ejus apud Neapolitanos et alios veneratione infra inter Analecta agemus. Cæptum etiam olim nomen adscribi Martyrologiis plerisque, quorum varia MSS. sub nomine Usuardi, sed ad usum singularium Ecclesiarum aucta, habemus. Referunt eumdem Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Saussayus, Ferrarius, uti in Auctario Usuardi Grevenus et Molanus. De eo in Martyrologio Romano ista leguntur :* In monasterio Fossæ-novæ prope Tarracinam S. Thomæ Aquinatis, Confessoris et Doctoris, Ordinis Prædicatorum, nobilitate generis, D vitæ sanctitate, et Theologiæ scientia insignis.

Officium Ecclesiæ cum,

Nomen Martyrologio adscriptum primo

§ II. *Nobilitas generis S. Thomæ. Locus natalis. Tempus vitæ et mortis.*

Aquinum urbs Latii antiqua est, nunc regno Neapolitano ascripta, e cujus Comitibus suam traxit originem *S. Thomas de Aquino : cujus majores isti censentur, pater Landolfus, avus Thomas, proavus Lando, abavus Pandolfus, atavus iterum Lando, omnes Comites de Aquino : ante quos fuisse Adenulfum docet Leo Ostiensis lib.* 2 *Chronici Casinensis cap.* 16 *hisce verbis :* Præerat eo tempore, *circa annum* MXCVI, in Aquinensi Gastaldatu Adenulfus, cognomento Summaculæ, abavus scilicet eorum, qui nunc dicuntur Aquinensium Comites, *circa annum* MXC, *et* MCVIII, *ut forte inter Adenulfum et Landonem sentiem aliquis innominatus sit interponendus. Camillus Peregrinus in Historia Principum Langobardorum, Neapoli anno* MDCXIII *edita, pag.* 194 *et seqq. pluribus probat* Adenulfum *hunc* Campanum extitisse Patricium, ejusque gentem totam ad clarissimi Aquinatis Doctoris tempora et inferiora quoque tum Capuæ fuisse, tum Campaniam fuisse existimatam : *imo hos* Comites Aquini agnatos fuisse Langobardorum Principum, Capuæ residentium : *aliquos etiam fuisse* Duces Caietæ urbis. *De atavo Landone ejusque Fratribus Siconulfo et Adenulfo agit Leo lib.* 2 *cap.* 68, *uti de abavo Pandolfo lib.* 3 *cap.* 6, *et proavo Landone lib.* 4 *cap.* 16 *Thomam avum et Landolfum patrem passim omnes admittunt. Landolfi frater fuit Raynaldus, a quo Thomas de Aquino Comes Acerrarum est prognatus, S. Thomæ fratruelis. De his sæpius agitur in Chronico Richardi de S. Geminiano tomo* 3 *Latinæ sacræ. Cæterum hisce non fabet immorari : et sufficit genealogiæ studiosis ista proposita esse ex schedis Michaelis Monachi, Capua nobis transmissis.* Mater S. Thomæ Theodora, *dicitur ab anonymo scriptore Vitæ, ante opera editæ, fuisse* filia Comitis Theatis, ex Normannica origine. *Hinc alii inferunt* Caracciolam *fuisse, quod ex hac familia tum floruerint* Comites Theatæ. *Clemens Papa* VIII *cum indulgeret Neapolitanis, ut S. Thomas ceteris ejusdem urbis Patronis adjungeretur, agnovit patrem Landulfum Comitem Aquinatem, matrem Theodoram Theatis Comitis filiam ex gente Caracciola. De fratribus et sororibus S. Thomæ infra in Actis et Processu Inquisitionis agitur.*

Familia Comitum de Aquino ab anno 996 radicata,

Mater an Caracciola ex Comitibus Theatinis?

10 *De patria seu loco natali aliud passim movetur dubium. In Vitis Fratrum Prædicatorum lib.* 4 *cap.* 17 *dicitur* Frater valde nobilis de partibus Romanis; *et Cantipratano lib.* 1 *de Apibus cap.* 20 *num.* 10, nobilis adolescens de Romanorum partibus. *In castro Roccasicca infra in Vita num.* 2 *et* 3 *mater et prægnans degebat, et puerulum edixerit, et num.* 9 *abreptum ex Ordine Prædicatorum in carcere detinuit, ducturque castrum ad situm in confinibus regni Siciliæ et Campaniæ, ubi Campania Romana Sedes Apostolicæ dicto intelligitur, et regnum Neapolitanum Sicilia ceu Pharum dictum. Est ulta Rocca-Sicca in diœcesi Aquinensi, haud procul ab ea urbe. Ex qua loco submissum nobis publicum Instrumentum per Jacobum Antonium Castiglia publicum Notarium anno* MDCL *confectum, quo Franciscus Angelus Syndicus, Joannes Horatius Mancinus, Hieronymus di Cossia et Franciscus di Nocito Officiales fidem faciunt et testantur, traditione antiqua haberi et credi, S. Thomam natum esse in memorato castro Rocca-Sicca : eam legi in Annalibus dicti oppidi, et sacellum ad honorem S. Thomæ extructum eo loco haberi, quo in lucem creditur editus.*

locus natalis Rocca-Sicca, E

11 *Natus est S. Thomas sub finem anni* MCCXXV, *saltem ante diem* VII *Martii, uti ex tempore obitus et ætate ejusdem certo constat. Ordinem Prædicatorum ingressus*

S. Thomas natus anno 1225,

Ordinem ingressus an. 1243

A *gressus est anno* MCCXLIII, *ætatis suæ* XIX. *Quæ manifesta sunt ex ejus captivitate intra paucos menses post habitum assumptum illi inflicta, in qua potissimum fuit anno* MCCXLIV, *cum in Etruria essent et Imperator Fredericus et Innocentius Papa* IV, *ille Aqua-pendente urbe agri Urbevetani, iste partim in civitate Castellana, partim Sutri in vicina Romæ ditione, vulgo Patrimonio S. Petri appellata. Quæ omnia commodius ad caput* 2 *Vitæ probantur, et ex sequentibus confirmantur. Fuit autem S. Thomas in carcere* plus anno, *uti in Processu Canonizationis num.* 76 *indicatur, quod tempus* duos circiter annos *aliqui asserunt. E carcere remissus ad conventum Neapolitanum, inde Romam abiegatus anno* MCCXLV, *cum ibidem sub Joanne Teutonico Magistro Ordinis Capitulum Generale haberetur : inde ductus Parisios, dein Coloniam, ubi sub B. Alberto Magno aliquot annos studuit, postea Parisios remissus, ac Baccalaureus factus, sacram Theologiam prælegit. Anno* MCCLIII *aut sequente Doctor Theologiæ creatus, reliqui ultimos vitæ suæ annos docendo, scribendo, concionando peregit. Tandem anno ætatis* XLIX *absoluto, et quinquagesimo incheato, die* VII *Martii anni* MCCLXXIV, *ad cœlestem Angelorum et Sanctorum Sedem migravit, æterna Dei visione fruiturus. Quæ omnia in Actis antiquioribus contrahuntur.*

Doctor creatus an. 1253 aut sequente,

morbus an. 1274

B 12 *Corpus sæpius translatum, primo ad Capellam S. Stephani paucis post sepulturam diebus : ut post menses septem relatum ad priorem sepulturam, et caput a corpore avulsum post octo ab obitu circiter menses. Alia Translatio facta post* VII *inde elapsos annos : alia facta anno post obitum* XIV, *et manus sanctæ ejus Theodoræ data. De corpore Fundos ac tandem anno* MCCCLXVIII *Tolosam delato accurate infra disseritur.*

corpus sæpius translatum.

VITA

Auctore Guilielmo de Thoco Ord. Prædicatorum.

Ex MS. Coloniensi monasterii Crucigerorum, collata cum variis Actis MSS. ex hacdesumptis.

INDEX TITULORUM

præfixorum singulis Capitulis, quibus in numeros translatis, nova Capitum distinctio datur.

Prooemium de historia B. Thomæ de Aquino Ordinis Prædicatorum, et primo de nobilitate, institutione et ejus commendatione

C 2 De ortu S. Thomæ, quando fuerat prophetatus

3 De signis, quæ in ejus pueritia apparuerunt, et de auxilio custodiæ

4 De chartula Virginis, quam puer divinitus accepit, retinuit manu clausa

5 Quod parentes puerum obtulerunt nutriendum in monasterio montis Casini

6 Quod de consilio Abbatis prædicti monasterii puerum parentes mittunt Neapolim

7 Quod sanctus puer multum proficiens, Ordinem ingreditur Prædicatorum

8 Quod mater ejus audiens ingressum ejus ad Ordinem, sibi divinitus prophetatum, venit Neapolim ipsum in ordine confirmatur

9 Quod mater turbata, quia filium videre non poterat, fecit ipsum per filios alios, qui tunc cum Friderico Imperatore, in custodia capti, ei sibi mitti

10 De pugna virtutosa et profecta, quem habuit in carcere

11 De scriptis insulsis certaminis, quod Deo auxiliante vicit

12 Quomodo sancte juvenis fuit suo Ordini restitutus

13 Quod prædictus Sanctus Ordini restitutus ad Magistrum Albertum ejusdem in Ordine in Coloniam mittitur instruendus

14 De commendatione Magistri ejus Alberti in vitæ et scientia

15 Quod persuasione Magistri Alberti factus est Frater Thomas Baccalaureus Parisius

16 Quod dictus S. Thomas potest ex figuris veteris et novi Testamenti alii congrue commendari

17 De visione, quam habuit, quando factus est Magister in Theologia

18 De profectu sui magisterii in libris, quos fecit.

19 De erroribus, quos prædictus Doctor destruxit, et primo D Averrois.

20 De errore Guilielmi de S. Amore, Segeri et eorum sequacium

21 De errore novi spiritus libertatis et tertii status mundi.

22 De errore Graecorum, quem destruxit.

23 De conversione duorum Judæorum magnorum, per prædicationem et ejus orationem.

24 De universis virtutibus ejus.

25 De humilitate prædicti Doctoris.

26 Aliud de ejus humilitate.

27 Item de humilitate ejus aliud exemplum.

28 De dicti Doctoris mentis et corporis puritate.

29 De puritate ejus mirabili custodi Fratri revelata.

30 De dicti Doctoris contemplatione et oratione

31 De his, quæ prædictus Doctor orando petebat

32 De effectu mirabili orationis ejusdem Doctoris

33 De alio effectu suæ orationis.

34 De elevatione corporis ejus in oratione ejus.

35 Quomodo duobus cubitis.

36 Quod prædictus Doctor fuit consilio providus

37 De prædicti Doctoris miranda caritate et benignitate.

38 De naturali propagine dicti Doctoris.

39 De naturali dispositione corporis dicti Doctoris, quæ respondebat interiori virtuti mentis

40 De subtilitate ingenii ejus

41 De rectitudine judicii ejus.

42 Quod prædictus Doctor fuit magnæ memoriæ

43 Quod fuit rerum temporalium et honorum contemptivus

44 Quod fuit abstractus a sensibilibus.

45 De visione quam habuit de Sorore sua

46 De visione Fratris Romani.

47 De revelatione prædicti Doctoris de Fratre tentato. E

48 De revelatione dicto Doctori facta, et mentis abstractione.

49 De devota ejus prædicatione et proscenione sermonis.

50 De visione habita et dicti sancti historia vitæ suæ.

51 De miraculis factis in vita dicti Doctoris et primo ejus socio mirabiliter sanato

52 De miraculo dentis superflui dicti Doctoris, qui subito de ore decidit.

53 Quomodo de Sacramento altaris quod scripserat et concepserat, per visionem Christus approbavit.

54 De mulcere a fluxu sanguinis liberata

55 De stella, quæ visa est ingredi cameram dicti Doctoris, et stare supra caput ejus

56 De pugna, quam visus est prædictus Doctor facere contra dæmonem in camera sua

57 De vocatione dicti Doctoris ad Concilium Lugdunense, et de ejus infirmitate, et miraculo pistrini.

58 De ingressu dicti Doctoris in monasterium Fossæ-novæ, et quod prophetavit de suo obitu

59 De felici obitu Doctoris dicti, et devota susceptione Sacramenti sancti Corporis Jesu Christi

60 De miraculis præsignis obitus dicti Doctoris

61 De visione habita Neapoli et sancti Doctoris obitus die et hora

62 De illuminatione cæci

63 De devota dispositione sancti funeris dicti Doctoris.

64 De miraculi testimonio Confessoris prælati Doctoris.

65 De visione ultima ostensa post dicti Doctoris obitum.

66 De tempore obitus dicti Doctoris

67 De prima corporis dicti Doctoris Translatione.

68 Quod fuit divina dispositione provisum, ut in dicto monasterio obiret

69 De secunda Translatione iterata odoris et iteratis miraculis.

Hucusque erant Capita unicum titulis, qui in sequentibus dederunt a nobis supplicia : qui etiam in duobus ultimis capitibus ordinatu definisse, quod numerus 67 *bis reperiatur.* F

70 De miraculo odoris ad manum dicti Doctoris tertio iterato.

71 Quod Dominus Thomas, Comes Marsici, nepos dicti Doctoris, levit præcidatam manum depositi in loco Fratrum sui Ordinis Salerni

72 De miraculo curationis Magistri Ranaldi.

73 De liberatione pueri paralytici, una dæmonioci.

74 De patiente arteticam liberato.

75 De patiente febres liberato

76 De patiente febres subito liberato.

77 De leproso sanato

78 De liberato ab apostemate

79 Item aliud miraculum

80 De duobus Fratribus liberatis in mari, meritis dicti Sancti, qui, invenerunt quoddam miraculo in mari, iliant ad curiam Summi Pontificis.

81 De processu totius negotii usque ad Inquisitionem factam auctoritate de fama, vita et miraculis dicti sancti

82 De Inquisitione Neapoli post reditum dictorum Fratrum de curia

83 De visione, quam quidam monachus habuit de prædicto Doctore

84 De monacho liberato ab apostemate

85 De monacho ab apostemate et febribus liberato

86 De monacho a febribus liberato.

87 Item de febribus liberato

88 Quod per invocationem S. Thomæ magna tempestas fuit sedata

89 De curatione brachii cujusdam Conversi

90 De curatione fractorum Conversi ejusdem claustri.

91 De

A 91 De quadam puella a gravi infirmitate curata.
92 De quodam eremita a quadam infirmitate curato.
93 Quod curavit quemdam de parte fracturæ, quæ mansit in brachio post curationem ipsius.
94 Quod quemdam curavit a febre quartana et a dolore brachii.
95 Quod unum liberavit a tussi graviter patientem.
96 Quod per applicationem reliquiarum B. Thomæ quædam filia a struma in gutture fuerat liberata.
97 Quod quidam de dolore in dextero latere fuit liberatus.
98 Quod curavit quemdam gravem dolorem stomachi patientem.
99 De quadam filia a febre liberata.
100 Quod curavit puerum a lunatica infirmitate.
101 Quod eundam visum restituit, quem quatuor vicibus amisit.
102 De puero, qui dormire non potuit, quem dormire fecit.
103 Quod curavit quemdam a tumore gutturis.
104 Quod liberavit puerum per molendinum arreptum.
105 Quod curavit quemdam in utroque oculo.
106 Quod curata fuit a dolore brachii per tactum computi sui, cum quo antea tetigerat reliquias S. Thomæ.
107 De quadam a dolore gutturis liberata.
108 Quod curavit eundam mammillam suam.
109 Quod liberavit quemdam a tumore auris.
110 Quod curavit quemdam tribus annis in tibia tumorem et dolorem patientem.
111 Quod curavit quemdam a fistula.
112 Quod curavit quemdam ab hydropisi.
113 Quod curavit unam de dolore coxæ et inguinis.
114 Quod curavit unam a paralysi.
115 Quod curavit quemdam a podagra.
116 Quod unum de gravi dolore stomachi.
117 De liberatione cujusdam a dolore brachii.
B 118 Quod liberavit quemdam a quartana.
119 Quod curavit Dominum a gravi dolore oculorum.
120 Quod curavit quemdam a duplici tertiana.
121 Quod curavit quemdam Archiepiscopum tumorem cum ulcere in tibia patientem.
122 Quod prædictum Dominum ab acutissima febre liberavit.
123 Quod curavit quemdam Dominum a duplici tertiana.
124 Quod saumarius, qui cecidit super acutissimos lapides, in nullo fuit læsus.
125 Quod liberavit Dominum Matthæum cum equo in periculo præcipitationis desperatum.

CAPUT I.

Proœmium. Præsagium ante nativitatem. Ortus, Acta adolescentiæ. Studia. Ingressus in Ordinem.

a *Ecclesiam illustraturus S. Antonius,*

Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, moderno temporibus, quasi ad mundi vesperam, cum volebatur in suis manibus lumen suæ notitiæ absconsissæ, radius novi luminis iterum Ecclesiæ misericorditer illuxit, et quot Doctoribus fideles suos noviter docuit, quasi tot sideribus mundum mirabiliter illustravit. Nam cum illa Dei Sapientia, Verbum Patris, manifestata fuisset in carne, ut omnem hominem illustraret in mente, et prima dispensatione immediate Apostolos illuxisset, posita sunt per eos prima fidei fundamenta, sicut de ortu Domini, quasi de lapidibus totius Ecclesiæ sunt exisa: a quibus velut a clypeis aureis, ab ipso sole justitiæ illustratis, secunda dispensatione divini Verbi, Doctores Ecclesiæ quasi in arte divinæ speculationis clarissimi splenduerunt. Qui, sicut exigebat errorum diversitas, et suadebat veritas fidei inspirata; de utriusque Testamenti velaminis intelligentiam in apertam notitiam educentes, quot libros, Spiritu sancto revelante, scripserunt, quos a tot turres cum propugnaculis adversus hæreticorum machinas fabricaverunt. Qui velut Joseph provolentium inimicos, de veteris et novi Testamenti segetibus excussa frumenta divini eloquii, quasi in quibusdam horreis, collegerunt in libris. Quæ cum non essent ita parata fidelibus, ut satores divini eminus de tecti educta de horreis in agro Dominico seminarent; providit Deus, ut tertia dispensatione Ordinis Fratrum Prædicatorum divini verbi fieret commissio: qui ab occiduis mundi partibus, in quibus corporale lumen solis occumbit, in sinu Patris Dominici, qui ipsum instituit, divinitus prævisus incepit. Cui concessum est, Spiritu edocente, de abstrusis favis sacræ Scripturæ divini eloquii media exprimere, et utiliora fidelibus, quasi fructum nuclei de testa difficilioris litteræ, per apertiorem intelligentiam demonstrare: et de Doctorum libris, quasi repletis horreis educta frumenta et cribrata subtilius, utiliora iterum in libris colligere, quo facilius possent per lucidiorem doctrinam fidelibus provenire. Hic est ordo stellarum manentium in voto professionis obedientiæ, quæ adversus Sisaram, id est, hæreticorum aciem pugnaverunt: quæ vocatæ dixerunt, ad sumus ad nutum præcipientis Ecclesiæ, ad destructionem pravitatis hæreticæ, et diffusionem lucidæ et elimatæ doctrinæ. Qui ut promissum acciperet usque ad finem seculi perdurandi ei et ejus Patri, qui ipsum instituit, Prophetice dicitur: Spiritus meus, qui est in te, et verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodo et usque in sempiternum. Quod verbum prædicationis cum in hac vita in fine mundi cessaverit; in laudis præconium in futura transibit. Unde et prædictus Ordo in similitudinem matutini et vespertini sideris convenienter accipitur, quia inter Ordines mendicantium in principio prædictæ illuminationis, institutione et prædicatione primus apparuit, et ultimus pro testimonio fidei prædicandæ manebit.

C *Doctores* 2 De prædicto autem stellarum Ordine, id est Prædicatorum, opportebat luminare aliquod præ ceteris divinitus præfulgere doctius, et ideo de ipso præ aliis clarior Doctor præfulsit Ecclesiæ, et qui velut stella splendida et matutina in aurora prædictæ illuminationis apparuit, et quasi Hesperus serotini temporis usque in finem seculi mundum illuminans in suis libris pro fidelium illuminatione remansit. *b* Hic est Frater Thomas de Aquino Fratrum Prædicatorum Ordinis, de nobili Comitum genere, de domo Aquinorum; de regno *c* Siciliæ genitus, amplius morum, vitæ et scientiæ claritate conspicuus, quam genitorum nobilitate præclarus. De quo Doctore futuro mirabili ut præsciretur divinitus, quantum luminis natus mundo splendorem effunderet; præmonstratur de matris utero nascituri, antequam mater ejus sentiret, quod in utero suo esset in veritate conceptus. Cum enim mater ejus Domina Theodora, tam morum quam genitorum claritate conspicua, esset in castro *d* Rocchæ-Siccæ in confinio regni Siciliæ et *e* Campaniæ, venit ad eam in spiritu vir, Bonus nomine, melior vita et religione, qui diu in monte dicto Rocchæ cum pluribus aliis eremiticam duxerat vitam; qui Sanctus reputabatur ab hominibus regionis illius, et dixit: Gaude Domina, quia es prægnans, et paries filium, quem vocabis Thomam: et tu et vir tuus cogitabitis eum facere monachum in monasterio montis Casini, in quo corpus B. Benedicti quiescit, habentes spem ad magnos ipsius monasterii reditus pervenire, per ipsius filii vestri aporiam et prælaturam: sed Deus de ipso aliter ordinabit, quia erit Frater Ordinis Prædicatorum, tantæ claritatis in scientia et sanctitatis in vita, quod in mundo alter similis suo tempore non poterit inveniri. Cui respondit prædicta Domina: Non sum digna parere talem filium, fiat Deus suæ placitum voluntatis. Quod totum ut prophetice dictum fuerat, est veraciter adimpletum. Nam statim secuta est apparens matris fecunditas; natæ prolis jucunditas, cui impositione prædicti nominis, sicut continebat prædicta series visionis, ut non dubitaretur cuncta impleri in puero, quæ prædicta fuerant in promisso.

3 *f* Et quia prænonstranda erant in puero divinitus præsagia futuræ etiam corporalis vitæ custodiæ, qui præservandus erat in mente; præterendum non reputo, quin et illud scribatur, quod in suæ vitæ principio dicitur divinitus accidisse. Nam in dicto castro, cum subito horrenda tempestas fuisset exorta in

D AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS

instar stellarum splendentes:

Is 59 21.

ubi major stella S. Thomas de Aquino:

E

b

c

ab eremita prædictus.

d

e

F

nascitur:

f

an i nuncupatus fuerit.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS.

A in aere, fulgur turrim concussit, et Sororem dicti pueri, quæ dormiebat in turri, et equos qui erant in stabulo, interemit. Mater vero, quæ de puero magis, quam de filia erat sollicita, ad lectum, in quo nutrix cum puero dormiebat, tremebunda pervenit, quæ sanum ipsum cum nutrice inveniens, Deo gratias reddidit : qui paullatim in puero complere, quæ pronuntiaverat, inchoabat.

4 Signa etiam arbitror crebra retinenda memoriæ et indelebili notanda scriptura, quæ in prædicti pueri ostensa annis infantiæ, præsagia videntur fuisse totius in eo gratiæ divinæ futuræ. Nam contigit prædictam matrem suam in civitate Neapolitana ad balneum cum aliis Dominabus, et prædictum puerum portari filium per nutricem. Quem cum nutrix posuisset in cubiculo loco balnei ad sedendum, puer chartulam parvulam divinitus repertam in eodem loco, nullo videante, suscepit. Nutrix autem cum vellet ipsum exuere, et ejus manum, in qua tenebat chartulam aperire, puer cœpit fortiter agitare : cum nutrix compatiens, clausam manum habentem puerum balneavit, absterxit et induit, ac ad domum una cum matre clausam tenentem manum portavit. Cujus mater cum clausam manum aperuit et filii, quantumcumque puerilibus æquaret, reperit in manu ejus chartulam nihil aliud continentem, nisi Ave Maria, Salutationem Virginis gloriosæ. Conveniens enim fuit divinæ providentiæ, ut præmonstraretur in puero, quod futurum erat postmodum in Magistro, ut præsaeretur, quam salutarem doctrinam jam vir sanctus deberet effundere, quem chartulam continentem mentes salutis inanis, non nisi divino ductum Spiritu, contigit invenire. Ex tunc vero moderavit puero prædicto mirabilis constructor divinitus indita, non ex frequentia actus studii acquirendi, quod, quoties, puer ex quacumque causa in fletum incideret, nullo nutricis applausu a fletu quiesceret, donec chartulam scriptam puer gemebundus haberet : quam acceptam statim in ore ponebat. Ubi divinitus præmonstrabatur in puero, quam discreta ruminatio Scripturarum in ipso debebat præcedere, quas legendo disceret : et quantum saporem dulcedinis Doctor sensus erat, dum disceret : ac quantum alius gustandum relinqueret, dum verbendo dictaret : ut videretur esse quasi ruminans quodam apis docta divinitus, quæ de diversis floribus Scripturarum volatu studii verba mellea divinæ scientiæ, quæ in favis in suis libris colligeret, et experimenta toti Ecclesiæ ore doctissimo in suo alveare regularet. Hic est, cui de manu Angeli liber porrigitur, quem præ meditatione discretionis quasi masticando, sicut Ezechieli mandatur, comederet, et pro velocitate inveniendi, quæ discerret, sicut in Apocalypsi Joannis dicitur, devoraret : quia in libro veteris legis, quasi in meditatione discernendus fuit sensus a littera : in novo vero divina sacramenta fidei sic manifeste fuerunt proposita, velut statim aperto animo ore vorando, in quibus sufficienter eruditus Doctor iste mirabilis, intima hinc novit, vetera quasi comedendo discernere, et nova devorando monstrare.

5 Deinde parentes ejus puerum fecerunt cum omni diligentia custodiri, ut puerum mirabilem, quem prophetia pronuntiaverat, et gratia tam manifeste monstrabat. Quem sic custodiunt libenter Deo offerunt, et quin quennem ad monasterium prædictum montis Casini per nutricem cum bona societate transmittunt, in quo instrueretur sanctis moribus, divinis illuminationibus præparandus. Hoc divino ordinante consilio, ne tam utile luminare Ecclesiæ maneret in tenebris, et tam spectabile sanctitatis exemplar noxius nutriretur moribus cum mundanis : quod factum ex fideli narratione g nostris est habitum, quæ

g

etiam exemplis sanctitatis claruit, et vitam cum laudibus felici morte finivit. Cum autem prædictus puerulus corpuscet in dicto monasterio sub disciplina Magistri diligentius educari, ad futuri prolectus indicium in ætate tam tenera et scibilium nescia, qui necdum se scire poterat, miro modo Deum adhuc nescientes, divino ductus instinctu scire quærebat. De quo futurum erat, ut, dum se annis maturius Deum præ aliis quæreret, clarius præ ceteris, quæ scire futurus erat, scriberet, quæ de Deo, ipso donante studiosius et citius inveniret. Parvulus adhuc a nobilium puerorum consortio, qui eodem nutriebantur in moribus, ut moris erat patriæ, se frequentius absentabat : habens in manu chartulam, continentem in scripturis primo addiscentium puerilia rudimenta. Erat autem prædictus puer non verbis garrulus, sed meditari intra se jam incipiens facturus : non dissolutus et vagus discursibus, sed ab omni puerili lenitate quietus, et, ut ostendere adhuc poterat, in oratione devotus : ut jam in eo novella ætas ostenderet, quæ postmodum provecta monstraret. De quo cum prædictæ matri diceretur, ad gaudium mirabatur de puero, conferens in corde suo, et sperans implere in filio, quæ prædicta fuerant Spiritu pronuntiante divino.

6 Abbas autem prædicti monasterii providus, cum adverteret in puero tam certa et matura futuræ perfectionis indicia, et clara jam præmunita semina futuræ segetis Scripturarum, advocato Domino Landulpho patre prædicti pueri, provide et consulunt, ut puer mitteretur Neapolim ad studendum : ubi studens inciperet addiscere quæ Deus tot indiciis inceperat præmonstrare. Unde puer de utriusque parentis consilio Neapolim mittitur, et sub Magistri Martini in grammaticalibus et logicalibus, et Magistri Petri de Hibernia studiis in naturalibus edocetur. In quorum scholis tam luculenti cœpit esse ingenii, et perspicacis intelligentiæ, ut altius et profundius et clarius aliis audita repeteret, quam a suis Doctoribus audivisset. Et quod congruum erat Divinæ providentiæ, præsagia futuræ doctrinæ, quæ cœperat demonstrare, per gratiam, quam effudit, non desivit de juvene prædicto continuare. Nam quidam Fratri Ordinis Prædicatorum, admiranti de prætati juvenis admiranda scientia, de quo subscripta apparuit visio, quod de ejus facie splendor procederet quasi solarium radiorum, qui in longinquum omnium illuminaret aspectum. Quæ visio tribus verbis eidem Fratri apparuit, et futuri effectus certitudinem indicavit.

7 Cumque navaret juvenis tam festinus profectus scientiæ, qui divinæ potius, quam humanæ videbatur esse virtutis, Magistros et alios in admirationem adduceret, et per scholas celebris ejus famam volaret, cogitans præsidium juventutis, (quæ eodem spiritu agebatur a dultus, quo prophetatus fuerat nascturus) quod peccatum sibi esse damnabile, si cognitum et talentum naturalis ingenii, dono gratiæ spiritus augmentatum, sub terra velut solario negligentiæ vitæ abscconderet, quod poterat per transitum ad aliquem Ordinem augmentare ; ductus est ad Fratrum Prædicatorum Ordinem, ubi cordis desiderio affectatum, eo dulcius, quo fuit propositæ visionis prædictum. Fr. Joannes de S. Juliano *h* prædicti Ordinis, fama et operatione præclarus, divinæ vocationis ipsius divinitus executor effectus, prædictum juvenem a Deo sibi destinatum monuit, ut ad ingressum prædicti Ordinis mente disposita inclinavit, ut hic juvenis vellet perficere, quod Deus de ipso dignatus fuerat præmonstrare.

h

a *Præmissum hoc etiam continetur in codice pergameno nostro, et præponitur Vitæ Bernardi Guidonis in MS. Rubeæ-Vallis, qui tamen ejus nomen non indicat.* — b *Hinc sumpsit Vita per Bernardum Guidonem, et passim ab illo abbreviata, et immu-*

tata

D

puis moribus educatur.

primis litterarum rudimentis instruitur.

E

Neapolis studet scientiis humanioribus et Philosophicis.

radio solari illustratur.

Ingreditur Ordinem Prædicatorum.

A *tata. — c Ex ejus regni parte, quæ modo regnum Neapolitanum appellatur. — d Rothar sita, seu sito celebratur legi, aliis Rocca-sicca castrum, etiam in Processu Canonizationis, de eo ante actum. — e Campania ibi capitur pro Campania Romana, Sedis Apostolicæ ditione, vulgo* Campagna di Roma. *— f Desunt hæc apud Guidonem et passim alios descripsit Flaminius. — g A matre audivit scripta S. Thomæ Cathariua, potissimum quæ de erronia dicta sunt, et referuntur in Processu num. 62.*

h Tunc temporis Prior, uti legitur in Vita apud Malecendum sub nomine Guilelmi de Thoco, addidque Thomam in ætate habentem circa 14 annos receptum. *At Bernardus Guidonis ista adjungit.* Habitum Ordinis cuntulit et indut vir per omnia laudabilis et devotus Frater Thomas Agni de Lentino, tunc Prior Neapolitanus, qui fuit Archiepiscopus Cusentinus, et idem translatus factus fuit sanctæ civitatis Hierusalem Patriarcha. *Hæc ibi. Archiepiscopus creatus anno 1268. Patriarcha 1272, mortuus anno 1276. Vitam S. Petri Martyris edidit. Guidonem descripserunt S. Antoninus et alii. Melius auctor noster ab omnibus his, ut non omnino certis, abstrahit. De anno ætatis supra actum.*

Thomas Agni de Lentino.

CAPUT II.

Captivitas S. Thomæ. Variæ tentationes in custodia superatæ.

Ne mater, ut male credita fuerat obsessi.

De cujus ingressu admirati sunt nobiles civitatis, quod tam nobilis juvenis, parentum domum deseret, et tam clarum principium, quod prognosticum esse [illegible] promotionis indicium, sub habitu pauperis Ordinis occultaret. Fratres ergo prædicti Ordinis exultaverunt in Domino, tam nobilem et mirabilem juvenem eis esse divinitus destinatum, quem jam sperarent certis indiciis ad magnum scientiæ apicem perventurum. De quo cum ad Vasallos parentum ejus Rocchæ prædictæ relatione veridica pervenisset, et per eos cum lacrymis fuisset ejus matri querelosis vocibus intimatum; illa statim assumpto suorum honorabili comitatu, memor promissionis propheticæ, quam in filio suo videbat impleri; cum gaudio venit Neapolim, volens eum, in prædicto præviso sibi divinitus Ordine, materna monitis confirmare. Fratres autem ignorantes bonæ matris tam ordinatum affectum, quem credebant materna affectione turbatum, de custodia tam pretiosi recommendati thesauri solliciti, prædictum juvenem *a* Terracenam, inde Anagniam, et usque Romam ad conventum S. Sabinæ cum convenienti Fratrum societate miserant. Quem sollicita mater prosequens, quæ materna affectione perurgebatur, et usque Romam veniens, tanti laboris fructu et talis filii desiderata visione privatur. Fratres autem supra vires maternalis animi credentes matrem affectum alium non habere, tantam supra juvenem apposuerunt custodiam, ut ipsum de Roma sine captionis timore deducerent, et cum mittendum Parisios cum bona *b* Fratrum societate fugarent.

a

matrem hominum, et Parisios

b

9 De hoc autem mater turbata, quod filium videre non poterat, et quod de tam ordinato affectu suo Fratres multis ejus assertionibus non credebant; victa in ejus animo promissione fidei, affectione corporali ad filios suos, qui erant cum Frederico Imperatore in castro Aquæpendentis Tusciæ regionis, misit nuntium pedibus, mandans eis sub maternæ benedictionis obtentu, quod Thomam filium suum, ad fratrem eorum, quem Fratres Prædicatores induerant sui Ordinis habitum, et de regno fugabant, in suis haberent manibus, et ipsum sibi sub bona custodia destinarent. Qui maternum volentes implere mandatum, et propriæ affectionis monstrare conceptum, coram Imperatore exposito jussu matris, et accepta licentia, per vias et strata miserunt custodias. Et contigit eos prædictum fratrem suum juxta quosdam fontes irrigua quiescentem cum quatuor Fratribus dicti Ordinis invenire, in quem cum non ut fratres, sed ut hostes irruerint, non valentes ipsum exuere prædicti Ordinis habitum, quem fortiter tenebat assumptum, et præcipue ne juvenis periculum aliquod propter illam injuriam turbatus, incurreret; dimissis aliis Fratribus, ipsum sic indutum matri suæ sub bona custodia transmiserunt.

jussu matris offensæ

c

a fratribus captus,

Quem mater cum vidisset cum gaudio, nec posset ipsum inducere ad prædictum habitum deponendum, fecit ipsum custodiri sub bona custodia in monte S. Joannis et Rocchæ prædictæ usque ad reditum filiorum. Interim tamen per diversa fecit moveri eum, volens experiri, si promissio vera esset prophetica, quam tentatio mutaret humana. Fratres autem, quibus fuerat a mundana potentia de ipsorum manibus tam pretiosa præda subdata, quasi de amisso Joseph plurimum turbati, ad Summum Christi Vicarium *c* Innocentium Papam quartum, qui tunc erat in Tuscia, quasi ad alterum Patriarcham Jacob, cum gemitu accesserunt. Coram quo querela proposita, quod de mandato Imperatoris tantus excessus contra Ordinem esset permissus, et quod carnalium fratrum affectio, quasi fera pessima, devorasset Joseph; Summus Pontifex perturbatus, quod quasi in ejus provincia tantus excessus fuisset commissus, mandavit prædicto Imperatori, qui erat in regione propinquus, quod faceret de raptoribus dignam pro convenienti satisfactione vindictam. Qui mutuens Summi Pontificis *d* indignationem incurrere, si non studeret excessum per justitiam emendare de personis, fecit capi prædictos fratres Thomæ germanos. Contra quos requisiti Fratres prædicti Ordinis, si vellent querelam ponere de illatis injuriis; timentes ex hoc Ordini scandalum, et suis conscientiis imminere periculum, a proponenda querela penitus destiterunt, maxime cum audissent prædictum juvenem *e* constanter tenere habitum, etiam in carcere custoditum.

10 In tali autem carcere juveni diligentius coarctato, quamvis privato lumine et exitus libertate, lumen ei in tenebris affuit, et in vinculis plus libertatis invenit. Qui dum arctabatur in corpore, solvebatur in mente: cui infantum spiritualis intelligentiæ radius Deus miserator illuxit, quod ibi Bibliam perlegit, et textum sententiarum didicit, et tractatum fallacissimum Aristotelis, ut dicitur, copulavit; atque sorores suas sacras litteras pro præsagio sui magistratus instruxit. Qui jam incipiens sua fructificare doctrina; suam *f* sororem, quam ad eum seducendum parentes miserant, ad amorem Dei et contemptum mundi suis monitionibus et exemplis induxit. Quæ habitum religionis S. Benedicti accipiens, propter probitatem et vitæ meritum regimen monasterii S. Mariæ de Capua electa et confirmata suscepit. Interea devotus juvenis, ut certam faceret per bona opera suæ vocationis electionem per gratiam Dei; sic orationi, contemplationi, et lectioni totaliter se donavit, quod nullis persuasionibus, tentationibus, minis, quibus alienando gravium personarum corda consueverunt aliqui, ejus animus potuit immutari: nuo plus roboris ex impugnatione collegit, nuo plus ictus certaminum impugnatus accepit. Quem cum fratres sui post reditum gravius impugnarent, tentaverunt per injurias perturbare, quem per terrores non poterant frangere, nec persuasionibus emollire. Unde fecerunt sibi dilaniari habitum prædicti Ordinis, ut præ verecundia dilaniatum deponeret, et alium indueret, qui placeret eis. Qui cum illatam injuriam potentissime tolerasset, quasi Christum induisset in dicto habitu, illius sementicetus se involvit; nihil minus se induisse arbitratus, si dilaniatum teneret habitum, qui integrum tenebat ex devotione susceptum.

d

e

pervertit Biblia;

f

sororem persuadet ingressum in monasterium.

a fratribus varie oppugnatus

11 Qui cum propter dictam injuriam non possent ipsum evertere, cogitaverunt per aliud genus impugnationis exuere, quo turres concuti, saxa molliri, et cedri Libani consueverunt tempestate suffodi. In quo enectos invenimus pugiles; sed paucos præ difficultate victores. Nam miserunt ad ipsum solum existentem in camera, in qua sub tali custodia dormiebat, puellam pulcherrimam, cultu meretricio perornatam

fœminam quamdam nudissimam introire fecit:

detinetur sub custodia:

c

interposita Innocentii IV auctoritate,

d

E

AUCTORE GUIL. DE TOCO EX MSS.

A ornatam, quæ ipsum aspectu, tactu, ludis, et quibus posset aliis modis, alliceret ad peccandum. Quam cum vidisset pugil invictus, qui sibi jam Dei sapientiam sponsam acceperat, cujus amore flagrabat; et sentiret in se carnis insurgere stimulum, quem semper tenuerat sub ratione subjectum, hoc permittente providentiæ Divinæ consilio, ut gloriosior de certamine sibi triumphus exurgeret; accepto de *g* cammo in spiritu titione, juvenculam cum indignatione de camera expulit, et accedens in spiritus fervore ad angulum cameræ, signum Crucis in pariete cum summitate titionis impressit; et prostratus ad terram, cum lacrymis a Deo petivit orando perpetuæ virginitatis cingulum, quod servare sibi *in* pugna concesserat incorruptum. Qui cum hæc orando cum lacrymis subito obdormisset, ecce ad eum duo Angeli cœlitus missi sunt, qui asserentes eum a Deo exauditum, et de pugna tam difficili obtinuisse triumphum, stringentes ipsum hinc inde in renibus, duxerunt. Ecce ex parte Dei te cingimus, quod petivisti, cingulo castitatis, quod nulla potent de cetero impugnatione dissolvi, et quod hujusmodi virtutis haberi non potest ex merito, tibi conceditur divinæ largitatis ex dono. Cujus cingulo in se nimoquin sensisse fructuum certus fuit, ut dicetur infernis monumentis Confessorum in obitu attestatione compertum.

ob Angelis cingitur

g

B Natu suam virginitatem, quam in tam gravi pugna servavit invictam, usque ad suum obitum sentire non potuit violatam. Unde ex tunc mulierum aspectum semper abhorruit, et earum consessum, colloquium, et conversum toto posse vitavit. Consueverat autem ex hoc admirari quamplurimum, et homines divinis spectatoribus deditos assuetis erat arguere, quod diutius possent consedendo mulieribus tempus longis locutionibus perdere, nisi aliquod negotium nimis utile causa necessitatis occurreret; vel de Deo, aut de divinis loquitur meminerit. In qua constrictione Angelici tactus cum dolorem sensibilem percepisset excitatus est cum clamore, et quærentibus, ad quid clamasset, revelare noluit donum divinitus collatum, sed manifestandum usque ad suum obitum conservavit occultum. Quod tamen suo socio Raymundo revelavit, qui ad laudem Dei et revelationem Sancti, pluribus revelavit ad exemplum. O felix claustra carcer, in qua lucra intelligentiæ splendor illuxit! O salutares compedes, qui tot contulerunt contemplandi cœlestia libertates! O felix ex victoria, fortis in pugna tentatus, quem cum hostis concludere conabatur ad casum, sucrevit divina assistentia in triumphum! O expres a matutina undeva meritorum sanctitatis et vitæ, ut ex illa quæ porta vitæ sensibilis impugnatus, pugil invictus; hinc doloris, inde injuriis, nec emollire potuerit nec illidi. O viri pugil, et invictus lyro, qui antiquo fundatori devicto satellite, de tam difficili pugna insolitam reportavit victoriam; dignus de cetero reportare coronam! O cœlestis vitæ et hospes seculi, qui factus est ex victoria civis cœli, qui sine videre meruit divina dispensatione concessa cum Angelici societa, dum castitate cingitur, non negatur, qui meruit fieri participe Angelicus, dum pugnavit de sua virginitate terrenus.

duo Virgo pervenerunt

Raymundo socio revelavit,

12 Et quia hæc omnia circa prædictum juvenem divinæ disposit on is agebantur consilio, nec erat reluctandum a Fratribus de Ord ne raptus, qui erat divinæ inspirationis in tam gravi tentatione servatus, ad quando Ordini prophetica promissione reddendus; non desistebant dictus Fr. Joannes de S. Juliano nostram in carcere visitare, quem tardam cadaverat in pugna servare constantiam, et tandem mordes deripiunt. Hucusque Reverendus Pater omnes mentes, quem recipiendo ad Ordinem ipsum ne recipiat, ubi spe, quod restituendus aliquando Ordini, in hoste servabat. Cui occulte tunicas deferebat indutas, quas ei in camera se expolians dimittebat, ne juvenis tandem defectum pateretur in corpore, qui tanta virtute roborabatur in mente. Sic fere per duos annos custoditus in carcere, ostendit ex suæ mentis continentia quantus futurus erat in vita: cujus dum provida mater sua vidit, quod deberet imperii in filio, quod *per eremitam* prædictum fuerat Spiritu revelante divino; ne videretur non tam juvenis constantiam, quam Dei providentiam impugnare, dissimulata prudenter custodia, permisit ipsum de fenestra per funem depoui: ubi parati Fratres susceptum cum gaudio Neapolim duxerunt, exultantes in Domino, de recuperato Joseph, qui velut ille spiritum intelligentiæ habuit, et plus omnibus Ægypti Sapientibus intellexit. Quem sic Fratres receperunt instructum de carcere, quasi diu mansisset in studio scholasticæ disciplinæ.

D

extra 2 *annos per fenestram dimissus venit Neapolim.*

a Terracina et Anagnia nota in dicta Campania Romana hodieque urbes. In diœcesi Terracinæ est Fossanova, ubi S. Thomas est vita functus. — *b Humbertus aut, qui ejus prima Vitas Latinas tudinis Prædicatorum scripsit, Gerardus de Frachet, lib. 4 cap. 17 asserit eum, cum secum* — *Magister* Ordinis Joannes Parisios ad proficiscendum, a consanguineis captum in via, confidentibus de Friderico Imperatore, cum quo ipse tunc erat *Creatus est Joannes Teutonicus, teste eodem Humberto, anno* 1241 *Parisios in festo Pentecostes, qui mox Romam profectus, a Gregorio* IX *earum provinciarum accepit, ante* XII *kalendas Septembris, quo e vita discessit Papa Gregorius. Sed hoc alter differendum ad annum* 1243, *aut sequentem, ut ex sequentibus constabit. Forsan tamen posterior deductio cum hac fuit confusa.* — *c Fredericus Imperator ex Etruria in regnum Neapolitanum discessit mense Martio anno* 1240, *et in eo mansit, usque ad Augustum anno* 1243, *ut Viterbium possit recuperare: quo ex Apulia profectus discessit, ut mense Septembri Grossetum peteret, ubi notat Richardus de S. Germano in Chronico rerum sui temporis, quod cum Novembri tetus anni absolvit Coronatus in Innocentio* IX *post alios observat* Fredericum a Viterbiensi obsidione submotum, Montem-Flasconis munivisse, et Aquam-pendentem reversum, pacis mediatorem retinuisse *duos anno proximo remansisse.* — *d Electus Innocentius dicto anno* 1243, *die* 24 *Junii, et* 20 *consecratus Anagniæ. Romam venit circa festum Sanctorum omnium, et anno* 1244, *ut para aliqua constituerator, in Etruriam proficiscitur. Sed Apostolico subjectum a Paschale discessit, partim in civitate Castellana, partim Sutrio morabus, usque dum propter fraudes et insidias Imperatoris classe tricemium Genuem accelus, inde in Galliam discessit, ubi postmodum in Concilio Lugdunensi Imperatorem Fredericum abdicavit. In mediis temporis, et rectis characteribus stabilita, maxime cum eadem referuntur in Vita apud Matthæum, ubi apud Bernardum Guidonis, N. Antoninum ac reliquos scriptores, ut minima sit a Malvenda ista tradit acta anno* 1243 *tempore Gregorii* IX. — *e Hinc colligitur colligi cum jam hunc inquamdiu in carcere fuisse.* — *f In Vita apud Malvendam tertiæ Sextæ Majori Matthæo appellat Michael Monachus, asseritque anno* MCCX *Abbatissatu S. Mariæ Capuæ fuisse.* — *g Hinc facile sequente, cum esset circiter* 20 *annorum, heri tentationem arbitramur.*

Innocentius IV *ex Etruria.*

Fredericus Imp.

tunc Teutonicus.

Messanæ Romam, inde Colonium.

a

CAPUT III.

Studia Coloniæ sub B. Alberto Magno. Laurea Doctoralis Theologia Parisiis prælecta.

Peregrinam vero, Fr. Thomas, sicut divinitus Ordini dedituus, sic fuit divinitus restitutus; magna est Fratrum facta lætitia, visa subito provisione divina; qui cogitantes nec ex eo tutum tam nobilem juvenem retinere in suorum tradium regione, quamvis parentes ejus et Fratres sollicitassent ejus constantia ab ejus impugnatione cessassent, ipsum Romam ad *a* Capitulum generale miserunt: in quo provideretur et propter spem futuri profectus in proximo de studio generali. Quem cum Frater Joannes Teutonicus, Magister Ordinis sui carissimum in Christo filium susceperit, duxit ipsum Parisios, et deinde Colonium: ubi sub Fratre Alberto Magistro in Theologia ejusdem Ordinis florebat studium generale: qui reputabatur in omni scientia singularis. Quo cum pervenisset prædictus juvenis et audivit per in omni scientia profunda et miranda discentem, gavisus est secreto mentis sequod quæreret, a quo lectiones posset avidius, quod sitiret. Qui ut ostenderet, quanti hoc tenderet, quo veneraret, cepit mox in eo lectionis assiduæ, in studio assiduus, in oratione devotus, intentus colligendis in mente dictis, quod postmodum eliminderet in doctrina. Qui cum sub tanto magi-

sub tanto B. Alberto Magno

Bos mutus appellatur

A miræ simplicitatis taciturnus absconderet, quidquid a Magistro addisceret et quod Deus ei miseranter infunderet; cœperunt eum Fratres vocare Bovem mutum, ignorantes de eo futurum in doctrina Magistrum. Verum utiliter sibi et aliis quasi mutus ab exteriori erat eloquio, ut cum suis cogitationibus loquacior fieret in secreto, ut inde habitum scientiæ tacens citius colligeret, quem nulla exterior locutio impediret. Cumque sic taciturnus proficeret, cujus profectum opinio humana nesciret, cœpit Magister Albertus librum de Divinis nominibus B. Dionysii legere, et prædictus juvenis lectionem attentius audire. Cui cum quidam studens, ignorans quanta virtus intelligentiæ in ipso lateret, ex compassione ad repetendum ei lectionem se voluisset conjungere; ipse ut humillimus grates referens, acceptavit: qui studens cum cœpisset repetere, et tamen deficeret; prædictus Thomas, quasi jam a Deo accepta licentia lectionem distincte repetit, et multa, quæ Magister non dixerat, repetendo supplevit: de quo studens admirans, rogavit, ut deinceps Fr. Thomas lectiones repeteret, et sibi in hoc pro gratia mutuæ vicissitudinis responderet. Quod cum humiliter promisisset, rogavit, ne alius revelaret, ut ipse adhuc absconditus in sua simplicitate maneret. Qui cum hoc promitteret, graviter tamen se arguens si taceret, indicavit Magistro studentium inventum in dicto juvene sapientiæ inopinatæ thesaurum. Qui cum occulte loco repetitionis se ingerens, ejus sufficientiam, plus quam a studente audiverat, percepisset. Magistro Alberto protectum studuit indicare discipuli pro consolatione Magistri. Contigit etiam aliis diebus dictum Magistrum disputare difficilem quæstionem, quam cum Frater Thomas recollectam scripsisset in schedula, et quidam studens casu ipsam ante ejus cellam inventam cum gaudio Magistro ostendisset, legens ipsam Magister, et furtum studiosi admirans discipuli, advertit in ipso tam diutinum silentium, cum tanta simplicitate et puritate conversationis et vitæ, ubique magnæ et occultæ gratiæ non carere privilegio. Unde mandavit Magistro studentium, ut quæstionem satis difficilem ei committeret, de qua in crastino responderet, quam cum ex humilitate nollet recipere, ex necessitate obedientiæ paruit. Unde ad consuetum locum orationis se conferens, et ad primum actum inchoandum scholastico Deo humiliter se commendans, ad respondendum de quæstione, prout divino adjutus auxilio potuit, in schedis in crastino se paravit. Unde cum repetitis argumentis Magistri præmisisset quantum distinctionem, et ad argumenta sufficientissime responderet, prædictus Magister ei dixit: Frater Thoma, tu non videris tenere hoc in respondentis, sed determinantis. Cui cum omni reverentia respondit: Magister non video qualiter possim ad quæstionem aliter respondere. Tunc Magister dixit: Modo respondeas ad quæstionem per tuam distinctionem. Et fecit ei quatuor argumenta tam difficilia quod omnino se cum crederet concludisse. Ad quæ cum Frater Thomas sufficientissime respondisset, fertur Magistrum Albertum dixisse per spiritum prophetiæ: Nos vocamus istum bovem mutum; sed ipse adhuc talem dabit in doctrina mugitum, quod in toto mundo sonabit. Quod dictum propheticum est vere ter adimpletum: nam in toto mundo, dum inter fideles ejus doctrina diffunditur, Ecclesia ejus veritatis odoratur. Juvenis autem, qui cor suum in humilitatis fundaverat pavimento, ex tanti Magistri testimonio, et ex tam honorabili actu scholastico non erexit in superbiam animum, nec mutavit sobriæ simplicitatis exemplum, eumdem modum vivendi servans in posterum, quem tenuerat memoratum, quamvis præfectus Magister omnes difficiles actus scholasticos ipsi committeret, quem sufficientiorem aliis inveniret. Posthæc autem prædictus Magister Albertus cum librum Ethicorum cum quæstionibus legeret, Frater Thomas Magistri lecturam studiose collegit, et redegit in scriptis opus, stylo disertum, subtilitate profundum, sicut a fonte tanti Doctoris haurire potuit, qui in scientia omnem hominem in sui temporis ætate præcessit. Et bene congruit Providentiæ Divinæ consilio, ut a lectione libri de Divinis nominibus prædictus Frater Thomas acciperet a Deo loquendi et se manifestandi licentiam, cui concessurus erat sui nominis manifestare doctrinam; et ut a Dei nominibus Divinæ notitiæ lectionem acciperet, quam usque in finem vitæ legendo perficeret, quam scribendo etiam moriens non taceret.

ad regni a Deo traditi ex.

a B. Alberto Magistro hac ex causa mutus.

Cujus ex Magistro pro ordine dat. ex.

Ex Vectori cod. de Troco ex mss.

14 Nec vacat a commendatione discipuli, si aliquid subjungamus de commendatione Magistri. Erat prædictus Magister Albertus in omnibus scientiis singularis excellentiæ: de quo cum Summus Pontifex prævidisset, Ratisponensi Ecclesiæ ipsum præficiens in Pastorem; ipse honoris et oneris renuntians dignitati, præelegit vitæ contemplativæ et meditationi scibilium magis in Prædicatorum Ordine, de quo assumptus fuerat, quietus intendere, quam oneratus Pastoralis curæ negotus deservire. Qui quolibet die in oratione in sua capella dicebat unum Psalterium, reliquum tempus reservans ad scibilia meditandum, ut mirandus Magister simul scientiæ studium, et vitæ discipulis præberet exemplum. De quo etiam dicitur, quod miraculis claruit, quæ ejus vitæ meritum præmonstraverunt: cujus corpus præ devotionis gratia requisitum, quod in tumba positum fuerat, ut est consuetudo, supinum, inventum est, ut sibi moris erat dum viveret, quæ in oratione recumbens: cui cito divinum discipulum divinus Spiritus in utroque mirabiliter adæquavit, sicut ejus vitæ ostendit meritum, et lucens omnibus scientiis documentum.

Albertо Magistro in doctrina et vita sancta simulis,

E

15 Post hæc autem cum Frater Thomas sic mirabiliter in scientia et vita proficeret, et Magistro Alberto ex commissione Reverendi Patris, Fratris Joannis Magistri Ordinis incumberet, ut Parisiensi studio de sufficienti Bacellareo provideret, Magister prædicti sui discipuli prævidens velocem in doctrina profectum, persuasit per litteras prædicto Magistro, ut de Fr. Thoma de Aquino pro Bacellareo in prædicto studio provideret, describens ejus sufficientiam in scientia et vita. Quem cum non statim duceret acceptandum, adhuc sibi in gratis ignotum; suasu Domini Hugonis Cardinalis ejusdem Ordinis, cui erat de ipso per litteras intimatum, prædictus Magister ipsum in prædicti studii Bacellareum acceptavit; scribens ei, ut statim Parisios se conferret, et ad legendum sententias se pareret. Qui præ humilitate de se semper humida sentiens, hanc promotionem voluisset remittere, nisi opportuisset Magistri litteris obedire. Factus autem Bacellareus, cum cœpisset legendo cellandere, quæ taciturnitate deliberaverat secretare; Deus tantam ei infudit scientiam, et in labiis ejus tanta divinitus est effusa doctrina; ut omnes etiam Magistros videretur excedere, et claritate doctrinæ Scholares plus ceteris ad amorem scientiæ provocare. Erat enim novos in sua lectione movens articulos, novum modum et clarum determinandi inveniens, et novas reducens in determinationibus rationes, ut nemo, qui ipsum audisset nova docere, et novis rationibus dubia deliniere, dubitaret, quod cum Deus novi luminis radius illustrasset, qui statim tam certi cœpisset esse judicii, ut non dubitaret novas opiniones docere et scribere, quas Deus dignatus esset prater inspirare. Unde scripsit in Bacellaria et in prælectione sua Magisterii super quatuor libros Sententiarum opus, stylo disertum, intellectu profundum, apertum intelligentia

ejus testimonio, mentis excessus sui.

Bacellareus creatus, Parisiis docet Theologiam.

F

scribit in 4 libros Magistri sententiarum:

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS.

A telligentia, *et* novis articulis dilatatum : ad quarum determinationum rationem cum humanas scientias, quasi ancillas ad arcem divinæ Sapientiæ in obsequium adduxisset, quas sacris sententiis concordaret; visus est humanas funditus intellexisse scientias, et summum gradum sui studii fixisse in sapientia divinorum, quibus noviter videlatur interfuctus, et gustu divinæ Sapientiæ delectatus, quem jam Deus ducem suorum eloquiorum faceret : quem tanta replevit scientia, ut alios illustraret. Nec absurdum videatur aliquibus, quod in sapientiæ Divinæ sententiis, secularibus quis utatur scientiis, cum ab eodem intellectu divino objecta omnium scientiarum prodeant, a quo divinæ Sapientiæ veritates emanant, cui omnes scientiæ juris deserviunt, a qua et humanitus acquisita procedunt.

16 Et quia tam splendidum luminare, quod misericors Deus in mundi vespera fidelibus voluit mittere, ab ipso quasi mundi principio debuit præmonstrari; ideo in veteri Testamento prædicti Doctoris multiplex figura non defuit, quæ præsignaret divinitus qualis fuit : ut sic notæ Legis fructus temporibus ultimis in figuris præmonstraretur antiquis; et Deus, dum in præsentibus noplet præterita, ad se ostenebat pertinere futura. Unde hic Doctor mirabilis

B dici potuit esse prævisus in Isaac filio Abrahæ; qui cum ad agrum Scripturarum ad vesperum senescentis Ecclesiæ ad meditandum egrediretur, sicut ille Rebeccam, sic et ite in Sponsam Dei sapientiam habere meretur, perquam sicut deposita hydria servo Abrahæ, etiam camelis, potus tribuitur; sic per hujus scientiam, quasi hydriam, cunctis fidelibus aqua divinæ sapientiæ mira felicitate donatur. Dici potest hic congrue Jacob, qui post luctam devicti certaminis, et acceptam de rore cœli benedictionis dulcedinem, ad puteum perveniens Scripturarum, hausit quasi Racheli ovibus, id est, Christi fidelibus, poculum, et ipsam Rachelem Dei sapientiam habere meruit, quam aspiciens concepit, obtinuitque Angelica in sponsione Israelis vocabulum, postquam de Divinis Scripturis habuit clarum veritatis aspectum. Hic ut Jacob super Petram Christum, dum per humilitatem quievit subditus, fieri meruit meditatione supremus : unde vidit in somnis scalam, per quam ad summam veritatis notitiam debebat ascendere, celum attingere, et Angelos ascendentes per scalam, qui orantis Thomæ Deo offerrent oracula; et descendentes, qui contemplanti revelarent divina in veritate secreta; et Dominum innixum scalæ, qui prædicto Doctori ostenderet se inspirasse scientiam, et acceptare doctrinam. Quod bene per modum scalæ componitur, quia in ea semper aliquod notum principium, et quasi quibusdam gradibus, congruis propositionibus, conclusio veritatis infertur.

C Hic est ille Joseph, qui dum Spiritu sapientiæ repletur in carcere, de ipso electus meruit plus omnibus Ægyptiis divina cognoscere, et de utriusque Testamenti segetibus divini eloquii frumenta in horreis, quasi in horreis collecta servare : qui, ut ille fratribus suis, primo frumenta divini eloquii gratis eorum ingeniis tribuit, et tota Ecclesiæ postmodum de alimentis divinæ Sapientiæ sine invidia distribuenda providit. Appropriate autem et singulariter dici potest, quod hic fuit quasi alter ille Moyses, qui de aquis inundantis vanitatis eductus, quæ de Aquinorum prosapia generatur, nova modo per Pharaonis filiam matri Ecclesiæ, cui tollitur, redditur, et uberibus divinæ sapientiæ lacte nutritur. Hic est Moyses cum de rubo sub flammæ ignis similitudine Dominus loquitur, et hic quasi Deo locutus ei fuerit, edocetur : qui missus ad fratres suos, non sine signis admirandis et prodigiis, ductor populi delegatur. Hic est Moyses, qui, sub duplici columna nubis et ignis, fideles de Ægypti tenebris duplicis scientiæ habitu doctus eduxit : ut in columna nubea intelligatur scientia secularium scripturarum, quam sensibus acquisivit; et in columna ignis lex illa ignea, quam ex dextera divinæ largitatis, Deo revelante, suscepit. Hic est Moyses, qui montem divinæ speculationis ascendens, non sine divini stylo digiti scriptionis ascendens, non sine divini stylo digiti scriptionis in ejus animo, sub duarum tabularum similitudine duorum testamentorum scientiam de summa divinorum speculatione portavit. Hic est iterum Moyses, cujus ex divini sermonis consortio facies splendens efficitur, ut non possent filii Israel nisi velatis vultibus in ipsum aspicere : quem Deus decreverat alios illustrare, ut dum hodie quorumdam facies velatæ permanent, ad hujus Doctoris intelligentiæ faciem, aut cæca æmulatione aut ignorantiæ tenebris obcæcati eorum aspectus intelligentiæ non pertingant. Hic est Moyses, qui facie ad faciem Domino loquitur : qui divini, quæ sibi Deus revelare voluit, sic intellexit lucide, velut æniginaticam illam Dei faciem in Scripturis voluisset aperte. Qui cum frequenter raptum a sensibus puteretur, supra humanum intellectum divina vidisse creditur, quibus ejus animus sorberetur : quorum magnitudine intellecta et scripta despiceret pro excellentia illorum, quæ vidisset, sicut circa finem suæ vitæ maxime patuit, cum *d* præ revelationis magnitudine a scribendo ulterius præ stupore cessavit : quibus cum finem imposuit, admiranti de ejus raptu socio mysterium revelavit. Hic disputavit, ut Salomon a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, qui de pariete oritur, id est, a Dei filio, divinitatis candore de Patre genito, usque ad eumdem de gloriosa Virgine cum corpore nostræ humanitatis assumpto : a quo sicut studium inspiratæ veritatis incepit, sic scribendi et videndi terminum in eo, qui scire et vivere dederat, felici morte finivit. Unum adhuc hic Doctor dici potest, quod ille Thomas non dubius, sed quasi certus in scientia divinorum : qui dictus est abyssus propter profunditatem ingenii, vel qui abyssum in Christi latus invitatus ingreditur, et ad scrutanda divinorum secreta cum recta notitia sibi inspirata descripsit in libris, quasi ipsa haberet præ oculis, et quasi ipsa manu contingeret, quæ intelligentiæ digito indicaret : ut jam non restaret amplius, nisi ut supra intellectum, quantum homini erat possibile, in divinitate ipsum conspiceret, *quem* supra alios æniginatice dilexisset. Sic autem mirandus Baccellarius Doctor futurus finivit sententias; relinquens Scholares ad futurum ejus Magisterium avidos, quos fecerat, dum doceret attentos : dilectus Deo, qui scientiam tribuit, et acceptus hominibus, quibus quasi novus radius veritatis illuxit.

17 Post decursum studii fructuose completum, cum tempus instaret, quo Baccellarii Theologiæ erant Parisiensi Cancellario præsentandi, non servato ordine secundum antiquationem temporis consueti, mandavit prædictus Cancellarius Priori Parisiensi Ordinis Fratrum Prædicatorum, ut ex parte sua mandaret prædicto Fr. Thomæ, ut ad recipiendum Magisterium in Theologia, non obstante consuetudine quæ erat, sibi alia præferendi, sine contradictione aliqua se pararet. Qui humiliter se excusans propter defectum scientiæ et ætatis, obtinere quod excusaretur non potuit, propter præceptum obedientiæ, quod coegit. Qui humiliter susceptus onus impositum, ad hoc in oratione se contulit : in quo prostratus cum lacrymis oravit Deum, ut ad suscipiendum et exsequendum Magisterium, scientiam et gratiam dignaretur sibi infundere, quem dignatus adhuc fuerat indignum multis gratiis prævenire. Et incipiens Psalmum : Salvum me fac Deus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum, dum orans

cum

comparatur Isaaco,

Jacobo,

Josepho,

Moysi.

D

E

d

Salomoni

Thomæ Apostolo

F

Creantur Magistri in Theologia,

A cum lacrymis obdormivit : et ecce ad eum nuntius cœlitus missus est Frater quidam ejusdem Ordinis antiquus, admodum reverendus, et dixit ei : Fr. Thoma, quid Deum oras cum lacrymis? Respondit : Quia impositum est mihi onus Magisterii, ad quod scientia mea non sufficit : et quod proponam pro meo principio, non occurrit. Cui senex dixit : Ecce exauditus es, suscipe onus Magisterii, quia Deus tecum est. Pro tuo autem principio nihil aliud proponas, nisi hoc : Rigans montes de superioribus tuis : de fructu operum tuorum satiabitur terra. Quo dicto Frater Thomas evigilans, Domino gratias reddidit, qui eum velociter exaudivit. Quod verbum non solum thema fuit principii, sed totius sui sufficientiam studii indicavit : quia ex his, quæ de montibus divinæ speculationis accepit, totam Ecclesiam, quasi agrum divini seminis complutum sapientiæ pluviis satiavit. Est enim omnibus manifestum, quod in toto mundo inter fideles Catholicos in Philosophia et Theologia in omnibus scholis nihil aliud legitur, quam quod de ejus scriptis hauritur : quamvis multi alii Magistri ejus stylum scribendi, quo potuerunt studio, imitantes, quasi ex ejus scriptis clavem habentes scientiæ, ingressi sunt divinorum secreta cellaria, et multa B volumina scripserunt, suum exercitantes studium supra positum dicti Doctoris fundamentum : divina dispensatione mirabiliter permittente, ut quicumque ab hujus Doctoris scriptura voluit divertere, contingat eos aut in fide aut moribus aberrare : ut sic, sive qui sequuntur commendent quod asserunt, sive qui detrahunt veritati, testimonium referant, quod a veritate discedant.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS. *in somno, per visionem indicato themate, confirmatur :*

Ps. 103. 13

a *Anno* 1245 *habitum est Capitulum generale* 21, *quod tertium fuit sub Joanne Teutonico. Nam an.* 1243 *habitum Parisiis, anno* 1241 *Bononiæ, et postea anno* 1240 *iterum Parisiis, de quibus ex Bernardi Guidonis Chronico agit Mabrodus, omissa tamen Romano, quod in hisce Actis indicatur.* — b *Hæc contigerunt sub Joanne Teutonico Magistro Generali Ordinis, cujus loco intrusum erat nomen Joannis a Vercellis, qui post Humbertum fuit sextus Generalis.* — c *Hugo de S. Caro primus Ordinis Prædicatorum Cardinalis, creatus tempore Concilii Lugdunensis anno* 1245, *mortuus anno* 1264. — d *De hac revelatione agitur infra num.* 48.

CAPUT IV.

Libri conscripti. Errores variorum confutati. Judæi conversi.

Habet plurimos discipulos, etiam dein creatos Doctores :

Post Magisterium prædictus Doctor cum cœpisset disputare et legere, tanta multitudo scholarium ejus scholas intrabat, ut vix eos locus scholarum caperet, quos tanti Magistri doctrina traheret, et ad proficiendi studium provocaret. Sub cujus Doctoris lucida C et aperta doctrina floruerunt quamplures Magistri religiosi et seculares propter modum docendi compendiosum, apertum et facilem : qui pro eo quod fuit insolitus, simul cum ejus scientia creditur fuisse divinitus inspiratus. Qui Doctor visus est quasi cæcum secularium scientiarum ingredientem, et calos excepisse de sentibus, et plenam messem habere de Apostolicis copiosis fragmentorum sacræ Scripturæ : quæ Deus mandavit Apostolis, ne perirent, colligere, et futuris Doctoribus componenda servare. Qui de sacrorum Doctorum horreis plenis frumento, de utriusque Testamenti excussis segetibus utiliora collegit in libris, et nulla Scripturæ veritas remansit sibi abscondita, nec Doctoris cujuscumque Scriptura inaccessibilis, involuta. De quo ut scireter quantum donum scientiæ hujus Doctoris lateret in corde, concessum est ei divinitus, ut manifestaret in opere multiplici scripturarum. Nam præter opus, quod fecit super quatuor libros Sententiarum, Summam fecit, quam distinxit libris, materias quatuor librorum aliter ordinans : quam cum pluribus articulis ampliavit subtilioribus rationibus, ipsas determinans Sanctorum auctoritatibus. Scripsit etiam librum, qui intitulatur Contra Gentiles, stylo disertum, et rationum novitate et subtilitate profundum : in quo miro modo ostendit, quod ex proprio ingenio habuit, et quod raptu mentis in Deum orationibus impetravit. Per quod manifeste ostendit aliis gentibus, fidei non subjectis, quanta sit veritas fidei Christianæ : quæ si humanam rationem transgreditur, rationibus tamen naturalibus, si pro sua altitudine non probatur, verisimiliter suadetur : ut ipsi infideles ex hac scriptura ad fidem habeant auditum, et dictæ scripturæ habere non renuant intellectum : dum advertunt, quod fidem nostram rationibus non possunt impugnare, quibus nequeant defensores fidei rationibus respondere. Unde cum prædictum librum scriberet, frequenter visus est quasi totaliter a sensibus alienus, qui divinis revelationibus semper erat intentus. Scripsit prædictus Doctor opus super quatuor Evangelia, Sanctorum auctoritatibus miro modo contextum, ex quibus sic Evangeliorum continuavit historiam, quasi unius Doctoris videatur esse Postilla : in quo opere mirandum creditur Deus ostendisse miraculum : quia discurrens per diversa monasteria, et diversorum Sanctorum legens volumina, pro majori parte ipsorum auctoritates mente retinuit, quas in exponendo notavit : nam eodem agebatur spiritu, quo legendo Doctor colligeret, quæ scribendo servaret. Propter quod opus fecit Postillam super Evangelium B. Joannis, in qua ostendit, quam alte de suo ingenio, adjutus per gratiam, ad profunda mysterii libri pervenerit, quæ Sanctorum auctoritatibus declaravit. Scripsit super Epistolas Pauli omnes, quarum Scripturam præter Evangelicum super omnes commendabat, in quarum expositione Parisiis visionem prælati Apostoli dicitur habuisse. Scripsit super Isaiam, in cujus quodam textu difficili post orationes frequentes et lacrymas, beatorum Apostolorum Petri et Pauli, qui ipsum instruerent, habuisse dicitur visionem. Scripsit super magnam partem Psalterii. Scripsit super Job ad litteram, quem nullus Doctor litteraliter tentavit exponere propter profunditatem sensus litteræ, ad quem nullus potuit pervenire. In quo opere, quasi inter eum et amicos suos arbiter fuisset de communi concordia positus, sic respondit ex utraque parte ad singula, velut si quislibet, quod proponebat arguere, potuisset ei oretenus revelare. Scripsit insuper quæstiones de potentia, de veritate et malo, magna volumina. Scripsit librum, quem nominavit Compendium Theologiæ, quæstiones de Quolibet, de Perfectione vitæ spiritualis, de Substantiis separatis, quæstiones de Anima, super Dionysium de Divinis nominibus, de Trinitate, de Hebdomadibus Boetii, et alia multa opuscula Theologicæ veritatis, plusquam XX diversis Dominis et Religiosis personis, quibus sicut ei mittebant dubia, dabat illuminatus divinitus de veritate responsa : ut nullum in humanis intellectum ejus lateret dubium, ad cujus non pertingeret divina lucis secretum. Scripsit officium de Corpore Christi de mandato Papæ Urbani, in quo omnes, quæ de hoc sunt Sacramento, veteres figuras exposuit, et veritates, quæ de nova sunt gratia, compilavit. Scripsit etiam super librum de Causis et compositiones Procli. Scripsit etiam super Philosophiam naturalem et moralem, et super Metaphysicam : quorum librorum procuravit quod fieret nova translatio, quæ sententiæ Aristotelis continet clarius veritatem, et alia multa opuscula de naturalibus quæstionibus, et aliqua scripsit super Logicam : et quidquid potuit legere, divino adjutus lumine, potuit explanare. In quo ostendit Deus, quod ipsum ad perquirendum omnium veritatem elegerat, quem de omnibus præ ceteris illustrabat : quia numquam in prædicando posuit obicem, a quo orando quæreret veritatem. Unum videtur Deus in dicto Doctore, dum viveret, manifestum ostendisse miraculum, ut tam modico

Scripsit Summam Theologiæ.

AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS. *contra Gentiles*

supra 4 Evangelia,

Postillam in Evangelium S. Joannis :

in Epistolas S. Pauli,

in Isaiam Psalmos aliquos, Jobum,

varios tractatus et opuscula

officium de Corp. Sacramento,

varii philosophiæ,

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS.

a *antea* Quanto

A modico tempore (forte in *a* viginti annis, qui inter Magisterium ejus et obitum in vita fluxerunt, bis eundo Parisiis, et in Italiam redeundo) tot potuerit libros per suos scriptores in scriptis redigere, tot quæstiones tam sufficienter disentere, et tot novitates scribendo docere : ut non videatur totum tempus sumn occupasse, nisi in sanctarum meditationibus Scripturarum, quod comedendo, ambulando et quidquid aliud faciendo, non putabatur contemplando potuisse aliud meditari, nisi quæ post comestionem oportuisset scribere vel dictare. Quod potuisset tot libros in tam brevi tempore facere, etiam per aliud admirandum indicium Deus mirabiliter demonstravit. Nam ut vera relatione sui socii et suorum studentium scriptorum veraciter est compertum, quod prædictus Doctor de diversis materiis tribus scriptoribus et aliquando quatuor in sua camera eodem tempore, Spiritu revelante, dictabat : ut videretur Deus simul ejus intellectui diversas veritates infundere, quas simul non absque miraculo manifesto dictaret. Et non videtur Doctor iste mirabilis ignota quærere : sed quasi collecta divinitus in ejus memoria de thesauro spiritus multiplices Sapientiæ revelare : quasi videretur esse hujus Doctoris scientiæ

pluribus scriptoribus eodem tempore dicta ;

B habitus mundana doctrinæ fluvius Scripturarum, et de divinæ Sapientiæ fonte descenderet, quem in diversos libros, qui diversos rivulos derivaret. De quo retulit scriptor suus quidam Brito, Exonius Garuth, Trecorensis diœcesis, quod postquam dictaverat sibi et duobus aliis scriptoribus, tanquam fessus præ labore dictandi, ponebat se dictus Doctor pro pausationis gratia ad quietem, in qua etiam dormiendo dictabat. De cujus ore dormientis, quæ audiebat prædictus scriptor, redigebat in scriptis, continuando materiam, de qua ante serpserat : ut intellectualis anima a carnis onere videretur esse soluta, ut posset dicere : Ego dormio et cor meum vigilat, qui etiam vigilans cum Deo contemplationis otio dormiebat.

etiam dormiens,

19 Quantum autem fuerit Ecclesiæ utilis hujus doctrina Doctoris, non solum ad munitionem utriusque Testamenti Catholicæ veritatis, sed ad confutationem pravitatis hæreticæ, Deus in ipso principio sui Magisterii, et deinceps miseratus ostendit. Nam præter præclara magna volumina, quasi fidei Christianæ in sanctis montibus posita fundamenta, in quibus antiquas hæreses confutavit, suo etiam exortas tempore divino Spiritu revelante destruxit, quarum hæresum prima fuit Averroys, qui dixit animam esse in omnibus hominibus intellectum.

confutat Dei non errorem, quantum ratione intellectus, errat :

C Qui error malorum tantum erroribus, et Sanctorum virtutibus detrahebat, dum unum existere in omnibus intellectu, nulla esset differentia hominum, nec distantia meritorum. Qui tantum invaluit etiam in supremis mentibus, acque se pernitiose inhibit, ut reprimere quidam inter Parisius, ortum de suis erroribus se purgare vellet, respondent : Si anima B. Petri est salva, et ego salvabor : quia si uno intellectu cognoscimus, unoque exitu finiemur. Quem errorem cum essent scholares Gotofredus inundantes, qui Averroys erant communiter sectantes, poterat prædictus error plures inducere, quibus potuit prædictum errorem sophistice rationibus persuadere. Unde contra hunc errorem præfatus Doctor lucidissimam inhabile, in qua præter rationes fidei, quibus prædictus error illiditur, per dicta etiam Aristotelis, quæ Averroys male intellexerat, a radice evellit, et nihil rationis habere demonstrat : ut nullus, qui posset dicta Aristotelis capere, quin sit prædictus error irrationabilis, dubitaret.

b

20 Post hunc errorem prædictus Doctor Parisiis destruxit alium de novo exortum : qui error non fuit ab infideli commentatione exortus, sed a fidelibus, in hoc non fidelibus, *b* Guilhelmo de Sancto Amore, Segero et aliis eorum sequacibus adinventus. Qui errando dicebant, quod Religiosi mendicantes, non laborantes manibus, non poterant in sola studii contemplatione salvari, consiliorum perfectioni et supererogatæ justitiæ detrahentes : addentes et multa alia erronea simul et falsa sophismata contra Religiosos, paupertatem, et eorum salutaria instituta ; volentes funditus paupertatis Religiones subvertere, quas, sola eos stimulante invidia, non poterant tolerare. Quorum error tanto magis periculum fidelibus afferebat, quanto magis magistratus auctoritas fidem dabat : quem cum redigissent in scriptis, accusaverunt suam malitiam, a qua nec diutius meditantes, dum scriberent, se avertere voluerunt : advertere nolentes, quanta erat iniquitas Sanctos Dei ex sola invidia impugnare, qui ad eorum perniciem volumen volans maledictionis et impietatis hæreticæ scripserunt. Quod tum, ut in aures divulgaretur universalis Ecclesiæ, ad pauperum Religiosorum infamiam, et subversionem religionis paupertatis et vitæ, ac in ruinam dejectionis perpetuæ, sanctissimo Patri Domino *c* Clementi Papæ quarto, quasi zelatores Ecclesiæ, et propugnatores fidei obtulerunt. Quod cum ad petitionem Reverendi Patris Fratris *d* Joannis de Vercellis prædicti Magistri Ordinis, cui incumbebat, de mandato Summi Pontificis, prædicto volumini respondere, busset prædicto Doctori cum Anagniæ in Capitulo esset coram Fratribus non sine singultu et lacrymis assignatum, qui de statu Ordinis et pugna adversariorum tam gravium dubitabant ; Frater Thomas ipsum volumen accipiens, et se Fratrum orationibus recommendans, cum perlegisset attentius, et intellexisset profundius, reperit prædictos Magistros, quos non amor agnitæ veritatis afflabat, nec zelus fraternus alutus accenderat, sed veritatis æmula, et inimica caritatis invidia perurgebat, a fundamentis errasse fidei, et male intellexisse Sanctorum auctoritates inductas. Unde vocatis iterum in Capitulo de mandato Magistri Ordinis Fratribus, Frater Thomas afflatus divino Spiritu, quo in omnibus agebatur, dixit : Fratres, in Deum confidite, qui vos vocavit in summa obsequium : quia libellum legi impugnantis perfidiæ, et invenit ipsum male fundatum in veritate fidei, et male constructum Sanctorum auctoritatibus in auxilium fulcimenti. Cui nefando libello invocato sancto Spiritu, qui falsa denudat, cum revelat abscondita, per libellum veritati consonum respondebo. Quem cum in modico tempore de mandato Summi Pontificis perfecisset, respondens argumenta nefaria et superposita fidei fundamentis, libellum Summo Pontifici obtulit. Quem acceptans et mere Catholicum putavit, condemnavit libellum oppositum, et in fide suspectum. Quem libellum ad exprimendum eorum nequitiam, et Dei justitiam a Dei Vicario implorandam, incepit : Quomodo ecce inimici tui conturbati sunt, et qui oderunt te extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt consilium et cogitaverunt adversus Sanctos tuos etc. Quem librum non est visus prædictus Doctor sic compositus humano ingenio, sed potius in Spiritu accepisse de dextera sedentis in throno. In quo cum omnia tela hostis nequissimi prædictus Doctor penitus extraxisset, Summus Pontifex ipsum libellum, et nefarias condemnatas auctoritates, ipsos Magistros errorum cum suis complicibus de cathedra deposuit, et expulsos de Parisiensi studio omni dignitate privavit. Prædictus vero Doctor post divinitus obtentam victoriam non elatus, sed humilior Deo factus Parisios redit, et ad confusionem insultantium contra Sanctos, et consolationem sequentium veritatem, prædictum libellum, quem ad articulos disputans fecerat, publicavit : in quo ostendit fundamenta esse firmissima

Guilelmum de Sancto Amore, usque sequaces dum nantes & dines Mendicantium,

etiam scripsit Clementi IV dicato,

c

d

de erroribus convincit,

ejus e cathedra sede

A sima Religionis, consultam a Domino viam voluntariæ paupertatis, a quibus erravit persecutorum malitia pertinax, ausa in ea salutis perniciem ponere et occasionem ruinæ. Et quia consonum erat, quod invicto Ecclesiæ Pugili aliquis favor ad augmentum Ecclesiasticæ disciplinæ consurgeret, qui ad studium animaret, pro prædicto spectabili triumpho victoriæ ab Illustri Rege S. *e* Ludovico Ordo Prædicatorum habere meruit in sacra Theologia Parisiis duas scholas, ut ex eo Ordini honor consurgeret, unde prædictus Doctor Ecclesiæ adversarios fidei scholastica disputatione vicisset.

victor a S. Ludovico videt suis concedi scholas.

e

21 Destruxit et tertium pestiferum pravitatis errorem Doctor iste mirabilis, qui error antiquus extitit, et perniciosior de novo surrexit, qui sub pio nomine omnem impietatis perniciem continens, vocatur de novo spiritu libertatis. Cujus sectatores simul et inventores se nominant Fraterculos de vita paupere, ut etiam sub hoc humilitatis Sophistico nomine simplicium corda seducant : quos captos potius hæretica pravitate fermentant, quorum mentes, dum non probant utrum a Deo sint spiritus, sic mendax spiritus dementavit, ut quasi sub uno capite Christo duas figant Ecclesias : unam carnalium, super quam Summus Romanus Pontifex præsidet, sub quo per B diversas provincias ipsam Prælati ejus auctoritate gubernant. Contra quam Ecclesiam, quæ Christo copulatur in Sponsam, sic profano ore blasphemant, ut hac reprobata, aliam mentiantur esse Ecclesiam spiritualium, de qua esse se asserunt, inventores erroris pariter et sequaces. Qui dum dicunt se duci spiritu libertatis, in omnem servitutem pravitatis hæreticæ eodem spiritu præcipitante labuntur, criminibus miserrimis, quia divisionis spiritus et erroris, quot potuit ipsorum phantasias subvertere, tot dedit sectas pravitatis hæreticæ invenire. Quorum dementia ad fundandas in ruina sine fundamento hæreticas pravitates, tertium novum fingit statum, et sine testatore Christo novi spiritus Testamentum, sub quo status Ecclesiæ debet hoc novo tempore immutari. Quorum errores prædictus Doctor in suis scriptis in diversis locis elisit : ostendens post Christi Evangelium et filii Dei ultimum Testamentum, per quod in hæreditatem cœlestem fidelis omnis ingreditur, nullum alium statum Ecclesiæ debere succedere, sed istum, qui nunc est gratiæ, præparativum gloriæ, usque ad finem seculi permanere. Et quia ex dictis Abbatis *f* Joachim prædicti hæreC tici fomentum sumunt præfati erroris pestiferi, prædictus Doctor in quodam monasterio petivit librum præfati Abbatis, et oblatum totum perlegit, et ubi aliquid erroneum reperit vel suspectum, cum linea subducta damnavit, quod totum legi et credi prohibuit, quod ipse sua manu docta cassavit. Contra quem errorem pestiferum sanctissimus Pater Joannes Papa XXII, ad quem pertinet hæreses condemnare, mirandam edidit *g* decretalem, quorum errores, dum in ipsa describit, sacri canonis auctoritatibus, potenter elisit.

Fraterculos de vita paupere, nuncupantes novum Spiritum libertatis,

vere pio oppugnat,

f

g

22 Destruxit quarto prædictus Doctor illum antiquum Græcorum Schismaticæ pravitatis errorem : qui præter alias hæreses, in quas schismaticæ pravitatis zelus ipsos præcipitat, in hunc devenerunt errorem, ut Romano Pontifici, Successori S. Petri et Christi Vicario, obedire recusent. Contra quos de mandato Summi Pontificis *h* Urbani specialem tractatum edidit, in quo per Doctores Græcorum ipsos perspicua veritate convicit. Nec solum prætatus Doctor prædictos destruxit errores, sed tot, quot potuissent succrescere, si contigisset prædictum Doctorem tot veritates fidei non docere. Erat enim Scriba doctissimus, proferens nova et vetera de novo et veteri Testamento. Sed quia frequenter contigit, quod, dum intellectus superius subtilia speculatur, affectus inferius a devotione remittitur, prædictus Doctor ad excitandam devotionem die quolibet legere unam lectionem sibi de Patrum Collationibus solitus erat. Interrogatus autem cur lectioni huic intentus, interdum speculari dimitteret ; respondit : Ego in hac lectione devotionem colligo, ex qua facilius in speculationem consurgo, ut sic affectus habeat, unde se in devotionem diffundat, ut intellectus ex hujus merito ad altiora ascendat. In hoc sui Patris Dominici imitatus exemplum, qui in dicto libro legens frequentius, magnum perfectionis apicem apprehendit : unde creditur prædictus Doctor nihil minus habere a Doctoribus magnis in gloria, qui nihil minus in vita, in sanctitate habuit, et doctrina : sicut Fratri Alberto de Brixia, qui etiam in vita et post mortem miraculis claruit, vigilanti et oranti fuit *i* aperta visione monstratum, beatos Doctores Augustinum et Thomam pares esse in gloria, licet Augustinus infula præcederet, et Thomas supra Augustinum virginitate polleret. Quam visionem apertam prædictus Frater Albertus adjuratus compulsus est revelare, cum frequenter fuisset auditus asserere, prædictum Thomam magnum Sanctum esse in patria, et hoc publice prædicare : quia nullus potest de tanti Doctoris dubitare E gloria, cujus tam certa testimonia sunt de vita.

h

i

S. Augustino ostensus in gloria æqualis,

23 Et non solum Deus voluit per prædictum Doctorem hæreticam pravitatem convincere ; sed etiam cæcitatis Judaicæ tenebras miserieorditer dignatus est illustrare. Nam in Molaria castro Domini *k* Richardi Cardinalis prope Romam, cum prædictus Doctor in festo Nativitatis Domini cum prædicto Domino moraretur, et ad eum duo magni Judæi litterati et divites, sicut omni anno consueverant, convenissent, rogavit prædictus Dominus, ut præfatus Doctor cum eis de eorum conversione tractaret. Cum quibus cum diutius contulisset de Lege veteri, et Salvatoris adventum probasset per dicta plurium Prophetarum, dedit eis terminum in crastinum, ut de eorum conversione, et super his, quæ proposuerat, responderent. Pro quorum conversione cum pius Doctor orasset, et eam petivisset a Dei Filio, ut sibi in suæ nativitatis gaudio concedere dignaretur, ecce Judæi in termino præfixo ad prædictum Doctorem convenunt, convertuntur, confitentes se non posse spiritui sapientiæ, qui in ipso loquebatur, resistere, nec contra hoc, quod pure suaserat, respondere. Fit magnum de festo Nativitatis Dominicæ gaudium, et pro eo quod Judæis perfidis conversionis beneficium hoc est F Deo miserante donatum, Dominus Cardinalis de utroque festum cum magno gaudio celebravit. Consueverat autem prædictus Doctor quolibet anno in prædicto festo aliquam novam habere de Dei et gloriosæ Virginis Filio visionem, quæ rationi ejus afferret gaudium, et animi saturet affectum.

k

convertit duos Judæos

D

AUCTORE GUIL. DE TOCO EX MSS.

quotidie legit Collationes Patrum :

Gualdimus de S. Amore,

Prophetia sub nomine S. Hildegardis conficta.

a Locutio vitia exprimatur in codice nostro pergameno legitur forte in paucis annis, in MS Bernardi Guidonis notantur circiter annis viginti, ubi etiam in Chronico breve de ortu et obitu S. Thomæ edidit Vita nuncupo. Interim in apographo nobis Colonia misso, numero Ludovico legitur forte ut unus 25, pro annis 30, quod ratificare videmur. Ceterum longiorem de scriptis ab eo libris disputationem non est nostrum attingere. — b De Gualdimo de sancto Amore quæque sequentibus prævalet legi continuationem Historiæ Spondani ad Historiam Ecclesiasticam ut petissimum, quæ de ejus condemnatione anno 1256 tradunter, et quæ ab Odorico Raynaldo Presbytero Congregationis Oratorii Latveranensis Annalibus ecclesiasticis deducuntur ad dictum annum 1256, ubi 1255 et 1256. Petrus Abrahamus Bizarus conjectura sibi nomine S. Hildegardis prophetiam, quam invenit suis Annalibus ad annum 1181 annum 30 ad jam indicata tempora refert, et cum opusculis Gualdimi de S. Amore, aut Bullis Pontificum, quibus ea pernitiosa doctrina inscribitur et damnatur, conferre, in planc eadem absque omnia reperisset. Annotat Bizarus se illam prophetiam omisse ex vetusto codice, cui titulus erat Manipulus florum Thomæ Hibernici, qui scribebat eodem tempore, quo Gualdimus de sancto Amore. Utique Parisiis studiorum causa versat et gradum Doctoris sacræ Theologiæ susceptus est, postmodum in Italiam progressus, atque in Ordinem Eremitarum Monachorum adscriptus, ultimam vitæ partem Aquilæ transigit, et in ad celebrandum Missarum congressu, pollicem sibi amputavit. Hinc ergo Codici, ne pereat, adjuncta aut ablata

84 *fuit*

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MS.

A *fuit illa dicto tempore confecta prophetia : cujus initium est apud Bzovium* : Insurgent gentes, quæ comedent peccata populi, tenentes Ordinem mendicum *etc. Hæretici nostri temporis eamdem prophetiam plurimum immutarunt hoc modo* : In diebus illis exurget gens insensata pomposa, cupida, perfida, et exosa, quæ peccata populi comedent, Ordinem quorumdam devotorum sub assumulata mendicantium specie tenentes *etc. Et ut plena esset mentiendi securitas, prafati hæretici fabulatores fingunt, monasterio S. Hildegardis per Germaniam bella destructo, volumina ejus antiqua periisse aut alio translata esse. Unde poterunt ergo habere, quæ tam libere proferunt, nisi ex proprio cerebello? Fuimus nos anno 1680 in monasterio Bingensi, et sacras S. Hildegardis reliquias venerati, et antiqua volumina ejus, quæ etiamnum illa extant, manuscripta in membrano, pervetusta, nihil ejusmodi reperimus. Interim nonnulli Catholici verbis immutatis pejorem sensum comparant, et ubi apud hæreticos legebatur* salvatorem sectantes, *substituunt* SOCIETATEM sectantes, *aut quid simile : quod per transennam hic dici debere locus exigebat. Henricus de Gandavo auctor coætaneus in Appendice de scriptoribus Ecclesiasticis testatur S. Thomam opusculo subtilissimo errorem Guilelmi refutasse.* — c *Clemens IV sedit ab anno 1265 ad 1268.* — d *Joannes de Vercellis VI Generalis Ordinis creatus est anno 1264, is ea præfectura mortuus anno 1285.* — e *Aderat eo tempore Parisiis S. Ludovicus, ultimam contra Saracenos postea adversus expeditionem anno 1269, mortuus anno sequente.* — f *Extat ea ærasil Abbas Joachim anno 1202.* — g *Extat in Extravagante,* Sancta humana, de Religiosis domibus, in b. — h *Urbanus IV sedit ab anno 1261 ad annum 1264.* — i *Hic etiam late describitur in Processu Canonizationis num. 13, et inde a Bernardo Guidonis, ubi videri potest apud Montefalcum, qui etiam S. Antoninus et parum alii habent.* — k *Richardus Rumbaldi nuncius, Bonifacium castri Molarii infra montes Tusculanos, creatus Cardinalis anno 1235, mortuus Lugduni in Concilio generali anno 1274.*

B

CAPUT V.

Humilitas et puritas animi.

Virtus humilitas.

Et ut radix hujus Doctoris scientiæ, quæ et tam multiplicter erat in fructibus multiplicanda doctrinæ, nos aliquo modo non lateat; sed ad Dei et Sancti laudem, et exemplum omnibus innotescat, præterire non debemus narrationem suorum actuum et virtutum. Erat enim prædictus Doctor in sui reputatione humillimus, corpore et mente purissimus, oratione devotus, consilio providus, conversatione placidus, caritate diffusus, intellectu lucidus, ingenio acutus, judicio certus, memoria retentivus, a censibus quasi quotidie elevatus, et omnium quasi contemptivus temporalium, ut omnium virtutum unus homo haberet habitus, ex quibus sibi ad meritum et alios in exemplum similes produceretur effectus.

summus humilis absque inani gloria.

25 Et primo de ejus humilitate narrandi virtutes ejus summus principium, a qua omnium virtutum profecit incrementum. Unde de sua humilitate fertur prædictus Doctor in sua puritate dixisse : Regratior Deo, numquam de mea scientia, cathedra magistrali, et de nullo actu scholastico habui motum inanis gloriæ, qui mentis a sede humilitatis extolleret animum. Et si primum motum præveniente rationem habui, ejusdem rationis judicio supervenientis depressi : non enim potuisset in tam sublime erexisse animum ad divina, nisi ad fundamentum humilitatis sive depossuisset humana. Erat enim sibi conscius a Deo se scientiam hanc habere, qui dederat, adeoque in suo animo motum inordinatæ elationis habere non potuit nexum, qui quotidie sciebat sibi fieri divinæ veritatis influxum. Cujus humilitatis indicium ex humili ejus conversatione colligitur : ex qua, qualis fuit interior ejus animus, edocetur. Unde cum potuisset Doctor mirabilis ex illa sublimi speculatione a divinis ad humana descendere, sic erat in conversatione tractabilis et in locutione suavis, ut vere ostenderet a Christi forma se exemplariter procedere, cujus vitam meruit et contemplando cognoscere et prædicando docere, quia non potuisset a Deo tantam habere scientiam, nisi vivendo prius didicisset ejus humilitate doctrinam.

in conversatione suavis.

26 De cujus mirabili dicitur humilitate, quod cum in Bononiensi conventu prædictus Doctor transiens moraretur, et more solito per claustrum contemplativus incederet, quidam Frater alterius conventus, qui Doctorem non noverat, venit ad eum, petita et obtenta licentia a Priore, ut una eo qui primo occurreret, in civitatem ad sua negotia ire liceret : et dixit ei : Bone Frater, Prior mandavit, quod veniatis mecum. Qui statim inclinans caput, secutus est eum. Post quem cum non potuisset sic festinanter incedere, frequenter redargutus a socio, se humiliter excusabat. Cives vero, qui eum noverant, admirati, quod tantus Doctor post Fratrem tantæ conditionis incederet, de quo erat dignus, ut præiret; cogitantes hoc ex errore contigisse aliquo, indicaverunt Fratri, quis esset ille, quem duceret. Qui conversus ad Fratrem Thomam, petivit veniam, ut ejus ignorantiæ indulgeret : et conversis prædictis civibus cum reverentia Magistrum interrogantibus, de tanto humilitatis exemplo respondit : Quod in obedientia perficitur omnis religio, qua homo homini propter Deum subjicitur, sicut Deus homini propter hominem obedivit. O felix humilis anima, quam dignitas magistratus non extulit, nec tanti Doctoris status conditio a radicibus humilitatis avulsit : cui non est visum aliquam excusationem opponere, ubi ex verbo Prioris innotuit obedire. Qui quamvis decursibus assuetus non esset, quia divinis meditationibus semper erat intentus, in promptu tamen habuit obedientiam, quam esse noverat virtutum omnium ex nobilitate magistram.

cum Fratre exterio Bononiæ egit humillime.

C D

27 Aliud humilitatis exemplum ad prædicti Doctoris perfectionis indicium fuit ab his, qui fuerunt cum ipso Parisus, juridica assertione relatum. Qui cum quidam Religiosus Parisus deberet per Cancellarium examinari ad Magisterium, in vesperis, sicut est moris, licentiandus de objectis quæstionibus opinionem contrariam tenuit veritati, quam in suis scholis prius Doctor determinaverat. Cui cum vir ille patientissimus non reputans : sibi præjudicatum, in quo ei fuerat a Magistro adhuc novitio contradictum, quasi vere humilis, qui sui contemptum magnanimus contemnebat, quietus mente et verbo tranquillus, cum Fratribus socius rediit ad conventum. Studentes vero, et prædictus socius ejus, non ferentes talem injuriam, dixerunt : Magister, nos graviter in vestra persona sumus offensi, quia ille Magister contra opinionem vestram non debuit dicere, et vos non debuistis hanc veritatis injuriam coram omnibus Magistris Parisiensibus sustinere. Quibus quietus Magister plus in animo quam in verbo respondit : Filii, visum fuit mihi novo Magistro in suo principio esse parcendum, ne confunderetur coram omnium Magistrorum conspectu. De mea vero doctrina non dubito de cujuscunque contradictione Doctoris, quam operante Deo firmavi Sanctorum auctoritatibus et rationibus veritatis. Si tamen Fratribus videtur aliud, die crastino supplere potero, quod omisi. In crastinum autem cum ad idem in aula Domini Episcopi coram eisdem Fr. Thomas cum studentibus convenisset, et eædem quæstiones fuissent et determinationes per Licentiandum sine correctione aliqua repetitæ; Frater Thomas cum omni moderamine dixit : Magister, ista vestra opinio, salva veritate, teneri non potest, quia est contra tale Concilium unde oportet vos aliter dicere, si non vultis a Concilio corrigere. Tunc aliter dicere cœpit, sed opinionem in sententia non mutavit. Contra quem iterum arguens, et Concilium contra ipsum adducens, compulit ipsum suum confiteri errorem, et petere humiliter a præsato Doctore scire plenius veritatem. Tunc Frater Thomas dixit : Modo bene dicitis, et docuit ipsum quod erat pro veritate tenendum. De quo Magistri omnes admirati sunt de tranquillitate mentis ejus et verbi, qui sic arguebat adversarium, quasi doceret discipulum, et quod tanto scientiæ subtile proposuisset mirabile documentum, ut suum locum teneret, et debitum solveret occulta scilicet virtus animi, et veritas manifestata Magistri.

æquo animo ferit contrariam sententiam defendi.

ab alio reprehensus modeste suam sententiam defendit et tenet.

28 Meruit

A 28 Meruit etiam prædictus Doctor ad tantam sapientiam sublimari, non solum ex humilitate, qua se paravit obediens, ut ipsam susciperet : sed ex puritate mentis et corporis, qua apud Deum digne meruit ut haberet. Legerat enim et scripserat, quod in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo puritatem mentis et corporis habere studuit, quam sciens haberi non posse ex humano merito, petivit a Deo, ut sibi largiretur ex dono, quod certum est collatum sibi fuisse virginitatis donarium, sicut ex visione, quam in carcere habuit, reali fuit indicio Angelicæ visionis ostensum. De cujus Doctoris puritate mentis et corporis fidem fecit fassio Fratris Raymundi *a* Severi prædicti Ordinis, qui frequenter cum juramento asseruit, quod existens Parisiis in studio cum prædicto Doctore, non recordabatur in *b* septem annis, quibus simul fuerant, quod audisset in Confessione ejus, habuisse eum unquam in carnali cogitatione consensum, qui rarissime habuit primum motum, cum toto illo tempore mutuo sibi per Confessionem conscientias panderent, et alternatim ad sacrum Missæ mysterium se juvarent. Erat autem prædictus Frater Raymundus magnæ religionis et famæ, quem B Sanctum fuisse tanti Doctoris conversatio tantæ diuturnitatis ostendit. Ad testimonium autem hujus puritatis assertio facti sui in ultimis Confessoris et socii continui, Fratris scilicet Raynaldi de Piperno, qui totius vitæ suæ meruit esse comes et testis : qui pluribus et pluries retulit, quod Confessio dicti Doctoris fuit in ultimo, sicut Confessio pueri quinque annorum, qui numquam habuisset peccati mortalis in aliqua pravitate consensum.

29 De hujus Doctoris puritate mirabili et inviolata, ac modernis temporibus inaudita, facta est revelatio cuidam *c* Fratri devoto dicti Sancti, de quo * inferius dicetur, quod revelationem habuerit de rete argenteo, contexto in nodis diversis lapidibus pretiosis, cum cogitasset ejus historiam texere, et de quibus posset ipsum virtutibus commendare. Qui cum prosecuturus prædicti Doctoris Canonizationem, rediret ad curiam, et esset in portu *d* Asturi cum intolerabili tempestate; rogavit prædictum Thomam Sanctum, sicut frequenter oraverat, quod sibi aliquam revelationem ostenderet, qua in tanto periculo et laboris tædio quemadmodum sublevaret. Quo devotus orante cum lacrymis, circa auroram post petitionis instantiam dormienti Fratri, D. Thomas apparuit satis juvenis, sicut eo tempore fuerat, quo de hac vita transivit. De quorum miraretur, alter cuidam Fratri, quem ad Ordinem ipse Doctor acceperat, dixit : Ecce S. Thomas junior *e* esse videtur. Cui respondit dictus Doctor : sic Sancti sunt juvenes. Qui cum eum interrogare vellet de historia, quam de eo scripserat, dixit : Magister ego scripsi totam historiam tuam, unum tamen mirabile est, de quo dicas mihi, si est ut scripsi, plenius veritatem : quod tu fuisti mortuus ita pœnis et Virgo, sicut existi de utero matris tuæ : quod post mortem prædicavit Frater Petrus de Sicia. Qui conversus quasi de sua laude aliquantulum in ruborem, dixit : Sic fuit, quod non prædicavit Frater Petrus; sed socius meus Raynaldus. Quem cum veliet interrogare de tota historia, si contineret in omnibus veritatem : tres globi luminis in splendore æquales, sed unus erat super duos, apparuerunt subito ante ipsum. Tunc Frater memor quod legerat, dixit : Docuisti Magister et scripsisti, quod Sancti triplicem visionem habuerunt de Deo, aliquam sensibilem, aliquam imaginariam, aliquam intellectualem : intelligens prædictus Frater hunc triplicem modum visionis prædictos tres globos luminis designare. Qui respondit : Verum est, et statim disparuit visio. O diffusa sancta pietas, et usque ad indignum et quasi nullius meriti discipulum benignitas inclinata Doctoris, qui senem in vita sustinuit, et inter afflictiones innumeras lapsum, in tantis laboribus iterati itineris sustentavit, ut speremus ipsum suis devotis in spiritualibus ampliora juvamenta tribuere, quos temporalibus quotidie non desinit adjuvare. Huic etiam puritati præ omnibus testimonium reddidit modus et miranda conversatio vitæ suæ, qui sic quotidie divinis contemplationibus erat intentus, ut nullo modo fieri posset contrariis occupatus. Non enim pondus carnis poterat mentem ejus divinis rebus indesinenter intentam, a sua elevatione deponere, qui disposuerat, adhuc vivens in corpore, in cœlestibus animo habitare. Cui suam vitam sic concesserat divinus Spiritus occupare, ut semper de virtute in virtutem curreret, ut contemplationis intellectu clarescerat, et actus affectum ædificatio cumularet : cujus tota vita sic erat sacris actionibus occupata, ut aut oraret, meditaretur aut legeret, prædicaret vel scriberet vel dictaret; ut nullum vitæ suæ temporis perderet otium, quod non esset ad exercitium sanctæ actionis expensum.

Puritatem animæ in oratione impetrat Sap. 1. 4.

a

b *nulli carnali cogitationi consensum præbuit.*

instar quinquennis pueri ab omni labe immunis.

c * num. 50

d *in appositione, in codice scripturi Vitæ facta, suam perquisitam fatetur.*

a *In codice nostro pergameno est* Raimundi Salerui. — b *In eodem octo annis.* — c *Est ipse Vitæ auctor Guillelmus de Thoco.* — d Asturæ *oppidum et fluvius Latii versus Campaniam. Fetidum, olim villa Ciceronis, in hujus epistolis sæpius memorata, cujus loca congerit Cluverius lib. 3 Italiæ antiquæ cap.* 7

C

D

AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS.

puritatem servavit continua oratione et studio,

numquam otiosus.

E

CAPUT VI.

Oratio. Elevatio corporis. Benignitas.

Et quia consequens erat, ut, qui tam profundum humilitatis exemplum pro fundamento posuisset in infimis, tantæ puritatis ædificium erexisset in medio, devotionem mentis perficeret in supremo; ideo tertio loco de ejus mentis elevatione et oratione dicemus. Erat autem devota supra modum ejus oratio, qua sic liber in Deum devotione mentis ascenderet, quasi nullum pondus carnis contrarium sustineret. Quæ consueta erat numquam excitare motum rationi contrarium, qui corpus suum coegerat fieri sub ratione subjectum. Quod non solum ex dictis apparet, quæ de ejus humilitate, conversatione et puritate sunt dicta, sed ex sequentibus, quæ sunt veridica attestatione approbata. Erat enim præcipue devotus ad sacrosanctum Sacramentum Altaris : de quo quia confessum ei fuerat profundius scribere, dignatum est, et devotius celebrare. Quotidie enim unam Missam dicebat, nisi cum infirmitas impedisset, et aliam audiebat, sæpe vel alteram, ad quam ipse frequentius animabatur. Consueverat autem frequentius rapi in Missa tantæ devotionis affectu, ut totus perfunderetur lacrymis, qui tanti Sacramenti sacris absorbebatur mysteris, et reficiebatur ex donis. Unde cum semel in conventu Neapolitano in die Dominicæ Passionis multis militibus astantibus, Missam devotius celebraret in prosecutione cœpti sacri mysterii subito visus est absorptus sic ab altitudine Sacramenti, quasi divinis videretur admissus interesse mysteriis, et Christi hominis adhæri putaretur pœnis : quod indicare videbatur divinæ mentis abstractio, et abundans perfusio lacrymarum. Quo diutius sic manente, admirati Fratres accesserunt, et ipsum tangentes, ut prosequeretur sacra mysteria, a profunditate, qua raptus videbatur interesse mysteriis, excitaverunt. Quem post sacrum sumptum mysterium, al qui Fratres et milites sibi familiares rogaverunt, ut quid sibi accidisset in illo raptu eis dignaretur dicere, et, quod eis ad ædificationem caederet, revelaret. Qui dicere renuit, et revelata ne proderet, occultavit. Visus fuit etiam frequenter, cum cantaretur ille versus in Completorio quadragesimali tempore : Ne projicias nos in tempore senectutis,

F

quomodo Missam celebrat.

et ministrat sæpe.

et extenta patitur,

vel ut in Completorio, Ps. 70. 9

AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS. *tempus orationi aut studio tributi.*

A nectutis, cum defecerit virtus mea, quasi raptus et in oratione absorptus multis perfundi lacrymis, quas de oculis videbatur educere piæ mentis. Erat præterea prædictus Doctor nocturno tempore, humanæ deputato quieti, post brevem somnum in sua camera vel ecclesia, ad quam sibi de nocte patebat accessus, in loco, quem sibi ad orandum elegerat, in oratione prostratus; ubi orando mereretur addiscere, quæ oportuisset post orationem scribere vel dictare. Sic enim tempus vitæ suæ, sibi concessum ad meritum, distribuit ad profectum, ut præter illud tempus modicum, quod somno vel cibi receptioni pro valetudine corporis sibi perfunctorie indulsisset, reliquum orationi, lectioni, prædicationi, meditationi, vel scribendis aut dictandis quæstionibus expendebat: ut sic nullum vitæ tempus esset vacuum, quod non esset sacris actionibus occupatum. Ita quod si aliquando pro consolatione Fratrum vel aliarum venerabilium personarum cogeretur dimisso studio in locutorio considere, a profectu virtutis et studii, *raro colloquitur.* etiam illa hora modica, non vacabat. Nam expeditis his, quibus oportuisset propositis respondere, aliquod historiale aut morale ad ædificationem breviter disserebat, reliquum si superfuisset tempus, priusquam ad cameram suam completa locutione redisset,

B surgens a loco cum quibuscumque sedisset, sicut non advertens divinis intentus, discurrens per claustrum vel hortum, consuetum tempus suis meditationibus et speculationibus expendebat: sic iterum ad orandum paratus, quasi non dimisisset oraculum, cujus nulla occupatio immutabat affectum: quia nec aliis delectabatur ejus affectio, nisi his revelationibus, quas impetrasset orando.

oratione ostenditur sapientiam petitam

31 Et quia ex eo, quod petitur a Deo, oratio exauditur, necessarium est dicere, quid in oratione prædictus Doctor consueverat postulare. Qui cum esset nobilis de nobili genere, et potuisset divitias temporales habere, sicut ipsas contempsit cum habuit, sic cum non habuit, non petivit: sed exemplo Salomonis nihil aliud, quam Dei sapientiam, quam amabat, in oratione petebat. Unde certissime creditur, et manifeste probatur, quod prædictus Doctor merito suæ devotæ orationis a Deo devotus obtinuit quæ scripsit, quæ docuit, quæ dictavit. Quod ex ore prædicti Fr. Raymaldi socii ejus est habitum, qui, quod de ipso viderat, servavit in dicti Doctoris vita secretum. Retulit autem prædictus socius post præfati Magistri obitum, quod cum de monasterio Fossænovæ redisset, et lectiones, ubi dimiserat, cum esset, Lector Neapoli, resumpsisset, cum ingenti fletu dixerit: Fratres, ego fui a Magistro meo in vita sua probatus, ne miranda, quæ de ipso videram, revelarem: inter quæ dixit, quod scientiam suam, quam præ aliis mirandam habuit, non humano ingenio,

suæ studia, et actiones solitus orare, sed orationis merito acquisivit. Nam quotiens studere voluit, disputare, legere, scribere vel dictare, prius ad orationis secretum accedens, profusis orabat lacrymis, pro divinis inveniendis in veritate secretis: cujus orationis merito, sicut de quæsitis ante orationem accedebat dubius, sic postmodum redibat edoctus. Cum autem aliquod dubium occurrisset nondum requisto devotionis oraculo, ad orationem accedens, quod erat sibi dubium divino miraculo invenerat apertum. Unde videbatur in eius anima intellectus et affectus, sicut invicem se comprehendunt: ut potentiæ liberæ, sic invicem sibi subserviebant in suis actionibus, ut supremus ut affectus orando mereretur ad divina ingredi, et intellectus hujus merito intueri, quæ altius intelligeret, quo affectus ardentius in id, quod luce caperet, amore flagraret.

32 De quo mirando Doctore prædictus socius ejus aliud stupendum revelavit prodigium. Quod cum super Isaiam scriberet, et profunda Prophetæ mysteria exponendo et scribendo in lucem adduceret, pervenit ad quemdam ipsius libri textum, quem cum non intelligeret, nec ad intellectum litteræ, qui ei satisfaceret, perveniret, et multis diebus jejuniis et orationibus se affligeret, instantia orationis obtinuit sibi dubium divinitus exponi oretenus, quod petiverat in oratione devotus. Nam uno dierum, celebrato cum devotione jejunio, de nocte audivit prædictus ejus socius ipsum loquentem, cum quo vel quibus ignorans: sonum quidem percipiens, materiam autem, de qua currebat locutio, non perpendens. Qua locutione finita, prædictus Doctor dixit sibi: Fili Raymalde surge, et accende candelam, et accipe quaternum, in quo super Isaiam scripseras, et para te iterum ad scribendum. Qui cum diutius scriberet, quæ Doctor, quasi in libro legeret, ea facilitate dictabat: scribenti Fratri post aliquam horam dixit: Vade Fili ad quiescendum, quia restat adhuc multum tempus ad quietem. Qui avidius scire cupiens secretum Magistri sui prodigium, quod ei audita locutione erat revelatum, ad pedes sui Magistri procidit cum lacrymis, genibus flexis, et dixit: Ego de loco isto non surgam, nisi dicatis mihi, cum quibus vel cum quo diutius estis ista nocte locutus: et cœ-

E pit ipsum per nomen Domini Dei fortiter adjurare. Qui cum pluries dicere noluisset, et diceret: Fili, non est tibi opus hoc scire; iterum strictius adjuratus, ne nomen Dei videretur contemnere, per quod cum socius ausus fuerat adjurare, prædictus Doctor prorumpens in lacrymas, dixit: Fili, vidisti his diebus afflictionem meam super dubio, quod habui super istum textum, quem modo exposui, quem multis lacrymis a Deo scire petivi: unde hac nocte Deus miseratus mei, misit ad me beatos Apostolos Petrum et Paulum, per quos ipsum rogaveram, qui me omnia plenissime docuerunt. Sed ex parte Dei tibi præcipio, ut in vita mea non audeas revelare. O stupendum divinæ dispensationis mysterium; ut Deus divinæ Scripturæ suæ intellectum ad tempus abscondat, quem alio tempore mira pietate revelat; ut senatur quantum intellectus humanus a divinis deficit, qui per se ad divina mysteria non pertingit: ut ab illo petatur intelligentia, cujus est revelare secreta, et discamus divina charismata in humilitate custodire, quæ cum difficultate quærimus et invenimus: ut parum et efficax Doctoris oraculum, quod sic cito divinæ pietatis inclinavit auditum, ut sciat homo patienter ferre, dum divina non capit, quæ appetit, et confidat orando citius impetrare quod quærit. O felix Doctor, cui divinæ Scripturæ Claviculariusque cœli aperuit ostium, et ascensor cœlestium F Paulus ille mirabilis docuit in veritate secretum. O felix Doctor, hospes mundi et civis cœli, qui cum cœlestibus loquitur, dum adhuc in corpore hospitatur. O certa, vera et digna fide prædicti Doctoris approbata doctrina, quæ divina revelatione suscipitur, et a cœlestibus Doctoribus edocetur.

33 Aliud grande prodigium prædictus socius ejus retulit de prætato Doctore, quod in ultimis constitutus revelavit ei pro Dei laude et ejus consolatione. Quod beata Virgo gloriosa Mater Dei ei apparuit, *a Deipara apparente fit certus de vita et secretis* quæ ipsum certificavit de vita sua et scientia, et quidquid deliberate per ipsam Deo petivit, et quod non mutaret statum sui Ordinis, sicut frequenter in oratione petiverat, impetravit. Erat enim prædictus Doctor Virgo purissimus, mente et corpore nitidus, sicut ex ore Confessorum sanctorum certissime est compertum. Novit autem illa fortissima mulierum, Mater pia, non solum intra cœlorum ordines discurrere, sed dignatur etiam peregrinantibus sua præsentiæ solatium non negare: quæ unde ascendit semper respicit, et tamen juxta filium Regina considet

D *veram sensum Isaiæ jejunio et oratione petens,*

ab SS. Petro et Paulo apparentibus docetur,

A sidet. Quæ pie creditur Doctori suo singularem illam scientiam a filio impetrasse, quam petiit cum puritatis lilio : quod sicut immaculatum Deo obtulit, sic servavit.

34 Ad habendum autem de dicto Doctore mirandæ devotionis et orationis indicium, de elevatione ejusdem mentis et corporis subjungendum est certissimum apertæ visionis sensibile argumentum. Nam cum esset Salerni in conventu Fratrum, visus est prædictus Doctor, ante majus altare in oratione existens, post Matutinas a Fratribus Jacobo et prædicto socio suo, qui ipsum exempli gratia observabant, duobus cubitis elevatus a terra, velut, si fas est dicere, futurum agilitatis vel aliquod simile participium accepisset, quo sine pondere, quasi in sua levitate maneret. Dignum namque erat, ut animam illam, quam nulla violaret affectio, corpus sequeretur obediens, quod mirabiliter Deus revelavit miraculo, quod supernaturaliter concessisset ex dono.

in oratione elevatur a terra.

35 Simile sed magis stupendum vidit in conventu Neapolitano de prædicto Doctore Frater Dominicus de Caserta Sacrista, vir oratione devotus, actione sollicitus, et virtute probatus, qui alias habuit visiones
B mirabiles : qui adverteus Fr. Thomam semper de camera sui studii ad ecclesiam ante Matutinas descendere, et ne videretur ab aliis ad suam cameram festinus redire, semel ipsum curiosus observavit. Et accedens retro in capella S. Nicolai, ubi fixus in oratione manebat, vidit ipsum quasi duobus cubitis elevatum in aere. De quo dum admiraus, subito audivit de loco, ad quem prædictus Doctor conversus erat ad orandum cum lacrymis, hujuscemodi vocem de imagine Crucifixi : Thoma bene scripsisti de me, quam recipies a me pro tuo labore mercedem ? Qui respondit : Domine, non nisi te. Et tunc scribebat tertiam partem Summæ de Christi passione et resurrectione. Post quam scripturam parum scripsit propter miranda, quæ sibi Deus mirabiliter revelavit. Signum namque fuit certissimum, quod a scribendi cessaret opere, ex quo jam *b* requirebatur a Domino de mercede : quam satis congruam petivit pro munere, ut haberet, unde reficeretur in patria, de quo scribendo tanta dulcedine *c* delectabatur in via : quem cum præ ceteris intellexisset dum viveret, præ multis aliis clarius videre meruit dum transiret.

et audit Bene de me scripsisti *etc.*

b

c

36 Fuit præterea prædictus Doctor consilio providus, quia consequens erat, ut, qui divina cognosceret, de humanis certissime judicaret. Qui licet a
C temporalibus negotiis et mundanis miro modo esset extraneus, quia divinis rebus totaliter erat intentus ; tamen cum intellectum suum speculativum, requisitus in consilio, ad agibilia et temporalia convertit, tam subtiliter et utiliter consulebat, quasi videretur quis consilium requisivisse divinum ; utpote qui illas regulas habebat præ oculis, a quibus omne, quod humanitus agitur, divinitus diffinitur. Unde de illustri Rege Franciæ S. Ludovico dicitur, quod semper in rebus arduis dicti Doctoris requirebat consilium, quod frequentur expertus fuerat esse certum : ut utriusque in hoc perpenderetur sanctitas, et Illustris Regis, quod in dubiis Doctorem consulendum requireret, et sancti Doctoris, qui divino Spiritu, quid esset verius, responderet. Unde dicitur, quod, cum primo Parisiis de aliquibus arduis et necessariis in crastino deberet habere consilium, de sero mandabat prædicto Doctori, ut illa nocte super dubio imminentis casus mente intenderet, ut, quod esset utile respondendum, in crastino cogitaret : quod vir obediens, sicut mandatum receperat, sic implebat.

consilium prudenter confert etiam S. Ludovico Regi :

37 Et quia conveniens satis erat, ut qui tot beneficia a Divina largitate abundantius aliis suscepisset, se omnibus caritate diffunderet ; fuit etiam prædictus Doctor caritate et pietate diffusus, ut alios a se ipso præveniret in gratiis, quibus datus erat divinitus ut
D splendesceret in doctrinis. Erat miro modo benignus in animo, qui totus suavis erat in verbo et liberalis in facto : ut ostenderet omnibus quis Spiritus habitaret in ejus mente, cujus tanta suavitas procedebat ex ore : ut unusquisque, qui totius conversationis ejus vidisset effigiem, mentis ejus potuisset legere sanctitatem. Qui licet supra modum contra peccantes insurgeret, ipse, qui peccata nesciret ; sed pro amore justitiæ et salute animæ proximi Judici et Prælato consulebat, contra ipsam culpam insurgere, ut Prælatus ex suo consilio, talis fieret ; simul criminis persecutor et hominis liberator : ut subito crimen deficeret, et homo cum crimine non periret. Et quamvis iste Sanctus difficulter crederet, quod homo peccaret, similes sibi omnes vel meliores æstimans in innocentia vel natura ; cum constitisset aliquem ex infirmitate peccasse, sic alienas deflebat culpas, ut proprias ; illius miratus exemplum, qui per compassionem ut propriis urebatur incendiis in defectibus alienis. Ex qua benignitate caritatis mirandus affectus ex solo ejus corporali aspectu videbatur oriri, ut nemo ipsum aliquamdiu alloquendo et conversando potuisset aspicere, a quo non contingeret gratiam *d* specialis consolationis haurire : unde Frater Eufranon de Salerno, in toto Ordine Fratrum Prædicatorum celebris opinione et fama, consueverat pluries dicere, quod quoties prædictum Doctorem cum affectu devotionis aspiceret, toties ex ejus aspectu et locutione gratiam lætitiæ spiritualis hauriret, quod sine Spiritus sancti præsentia esse non poterat, de quo tanta gratia procedebat. Unde ex diffusæ caritatis ejus radice fructus, et quidam pietatis liquor erumpebat in ramis. Nam erat miro modo compassivus pauperibus, qui de suis tunicis et rebus tam abundanter indigentibus consuetus erat tribuere, quantum sibi necesse fuerat affectibus abundare ; nihil sibi reservans de rebus superfluis, qui sciebat esse danda ex præcepto Dominico supplendis defectibus alienis. De quibus ex scientia nihil sibi reservabat in crastinum, quod sciebat esse in necessitatis articulo opus cuiquam.

VICTORIA GUIL. DE THOCO. EX MSS.

insurgit in peccantes, ut emendentur,

alios solo aspectu recreat :

d

E

pauperes adjuvat

a *Bernardus Guidonis*, Dominicus de Caserta, Conversus, vir senex, vitæ sanctæ et conscientiæ timoratæ, cum esset Sacrista prædicti conventus, advertens quod prædictus Doctor ante Matutinas *etc.* — b *Idem* agebatur *Codex noster MS.* interrogabatur. — c *Utque* dulcorabatur. *In reliquis codex noster plane consentit.* — d *Codex noster*, Spiritualis.

F

CAPUT VII.

Naturalis propago et complexio corporis. Ingenium, judicium, memoria. Contemptus temporalium. Abstractio mentis.

Sancta propaginem gentis,

Et quamvis sit necessitatis recognoscere, virtutum omnium in prædicto Doctore Dei gratiam esse fontale principium, non est tamen omittendum dicere, si naturalem ejus propaginem quærimus et invenimus, ipsam esse naturalem virtutum ejus moralium fundamentum : ut in omnibus Deus laudetur, qui naturam condidit, et ipsam per gratiam augmentavit. Fuit enim prædictus Doctor ad has virtutes ex natalium suorum antiqua nobilitate dispositus, si generatio ejus propinqua respiceretur, quæ adhuc in memoria recens habetur. Cujus Doctoris mater (ut hi, qui eam noverunt, referunt) multæ dicitur devotionis fuisse et abstinentiæ, quæ in manibus et genibus procumbens orationi callum induxerat, quæ terræ multiplicatis genu-flexionibus allidebat : quæ non meruisset talem habere filium, nisi ejus placuisset oratio apud Deum. Soror etiam hujus Doctoris Domina Theodora, mater Domini Thomasii *a* de S. Severino Comitis Marsiti, cujus est cum laudibus

matrem habuit devotam et abstinentem :

a

recens

benignus erga alios :

A recens memoria ad exemplum, tantæ dicitur fuisse pietatis in alios, quod quidquid habere poterat pro necessariis suæ personæ, modicis contenta, in operibus misericordiæ effundebat. In se vero tantæ asperitatis fuisse dicitur, ut magnam partem nocturni temporis, aliis concessi ad otium, durissimis disciplinis de una catena ferrea se verberans sibi converteret in tormentum : quæ sensu erat provida, dispensatione magnifica, et promissione discreta, in omnibus virtutibus, in quibus se exercere poterat, singularis. Cujus corpus post felicem suum obitum, cum fuisset ad locum alium pro sua veneratione translatum, inventum est integrum, et magnum odorem astantibus reddidit, qui sanctitatis suæ certum testimonium et fidem dedit. Cui virtuosæ progagini, quæ in Sanctorum memoria transiit, vivens adhuc dictæ Sororis filius et dicti Doctoris nepos, prædictus Dominus Thomasius Comes Marsiti, fidem facit. Qui duo dictarum virtutum reddit odorem, prædictæ se ostendit esse sanctæ generationis heredem : ut non videatur dicti Doctoris generatio in bonitate fuisse novitia ; quæ fuit in nobilitate moris et generis, in stipite et in ramis longa præcedentium temporum antiquitate professa. De cujus etiam Doctoris fratribus, magna referuntur de probitatibus animorum, qui pro defensione et zelo sanctæ Matris Ecclesiæ ab Imperatore Frederico sustinuerunt exilium, et quidam ex eis pro fidelitate tormentum.

B

39 De naturali etiam dicti Doctoris dispositione corporis, sicut et mentis, dicitur, quod fuit magnus in corpore et recte staturæ, quæ rectitudini animi re ponitur : coloris tritici, ad temperatæ ejus complexionis indicium : magnum habens caput, sicut virtutum animalium perfectiones, quæ rationi deserviunt, organa perfecta requirunt : aliquantulum calvus. Fuit tenerrimæ complexionis in carne, sicut aptitudo ejus intelligentiæ indicabat in mente. Fuit viridis roboris, cum esset aliquos actus virtutis corpore excedebat, qui etiam virtute animi nihil timuit, nihil abjectum pro humilitate despexit, et propter hanc causam in consistentia divina credidit : de quo etiam dicitur, quod valens Parisios, cum in mari horrendam pateretur ex aere tempestatem, nautis etiam mortem timentibus, ipse imperterritus in tota tempestate permansit : ut videretur Deus tam nobile corpus et organum præparasse, quod ad actus virtutum serviret oberius, quod num quam esset rationis judicio contradicens. In terroribus autem aeris, tonitrui et tempestatis, quæ frequentato opponendo se nominis Crucifixi signo, dicebat : Deus in carnem venit, Deus pro nobis mortuus est.

C

40 Et quia Doctoris prædicti animum nulla sensibilis passio perturbabat, nullius rei præmebat affectio temporalis, nec ullius honoris inflebat ambitio ; consequens erat, ut subtilis esset ingenio, et Spiritus sapientiæ Dei subtilis intellectum ejus acueret, et quo per gratiam habitaret. Unde fertur dixisse aliquando familiari locutione : Fidentibus, non ad ambitum inanis gloriæ, sed ad præconium divinæ laudis et gratiæ, quod nonquam librum legerat, quem divino adjutus Spiritu non intelligeret, et ad profundum libri mysterium non veniret. Dignum namque erat, ut ex quo eum divinorum scrutatorem divina providentia ordinarat, ut desideriorum juxta divinus Spiritus nihil absconderet : sed ei, quod sacræ erat doctrinæ necessarium, revelaret. Erat enim divinæ Sapientiæ organum, per quod Deus voluit suum revelare secretum. Cujus ingenii subtilitatem, acumen intelligentiæ, et velocitatem definitivam judicii satis ostendit multitudo librorum, quos edidit, et sententiarum novitas, quas invenit : ut vix possit aliquis, quatumcumque magni ingenii, et solertis studii libros, quos edidit studens ad honorem perlegere, quos ipse potuit parvo tempore perquirere et dictare.

D

41 Et quia ad subtilitatem ingenii sequitur judicii certitudo, dum intellectus, quod potest subtilitate capere, valeat etiam quod verum est judicare : ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor, sicut subtilis ingenii fuisse dicitur, sic et certi judicii fuisse evidentissime judicetur. Nam opiniones et rationes, quas adhuc Bacellarius adinvenit, paucis exceptis, Magister effectus scripsit, tenuit, et defendit. Unde cum scripta ejus ex occulta et mirabili Dei dispositione examinationi exposita essent Parisiis, quorumdam Magistrorum æmula invidia procurante, quasi de luce auderent noctuæ judicare, et per hoc scripta ejus magis in veritatem clarescerent, dum in eis, quod in veritate arguerent, non haberent ; quidam Magister Eremitarum Frater Egidius, qui postmodum fuit *b* Archiepiscopus Bituricensis, qui tredecim annis istum Magistrum audiverat, de prædicto Doctore dixit, deridendo insufficientiam correptorum : In hoc mirabili et digno memoria Doctore Fr. Thoma de Aquino fuit sui subtilitatis ingenii, et certitudinis judicii manifestum indicium, quod opiniones novas et rationes, quas scripsit Bacellarius, Magister effectus, paucis exceptis, nec docendo, nec scribendo mutavit : nos autem moderni temporis, sicut incerti et dubii judicii, opiniones, quas aliquando tenemus, in contrarium arguti modico argumento mutamus. Unde et hi, qui scripta examinant, non intelligentes quæ judicant, solius invidiæ stimulatione laborant, et in lucem noscere insilunt, dum quod arguunt non cognoscunt ; et tenebrescunt ex fumine, dum de ignota eis non bene sentiunt veritate : ut de eis juste possit Ecclesia conqueri et dicere id Psalmistæ : Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis : turbati sunt omnes insipiente corde : quæ videtur petere, ut Deus justo judicio acumbos veritatis perentiat, dum prædictus Doctor doctrina divinitus insparata coruscat : ut luce, qua Sanctus instruitur, invidus cognitione privetur. Neque factum est divino miraculo, ut unde Doctori sancto detrahitur, inde Deo et Sancto ejus gloria cumuletur.

E

42 Et quia nulla passio ejus turbabat animum, qui continuum divinorum scibilium recipiebat influxum, majori cum intervallo a contactu temporalium rerum erat abductus, quam ut ulla passione turbaretur ejus affectus. Fuit consequenter prædictus Doctor modo mirabili memoria retentivus, tantæ capacitatis et retentivæ virtutis existens, ut hoc quod legendo semel caperet, perpetuo retineret : ut videretur in ejus anima continue fieri scientiæ habitus et influxus. Et ideo nulla in ejus anima poterat fieri oblivio, in quo fieret continue scibilium certitudo. Cujus mirandæ memoriæ certum erat indicium non solum scientiæ habitus, quem habebat sic collectum in anima, quasi exemplarium haberet in libro ; sed et illud opus mirabile, quod ad præceptum Papæ Urbani felicis memoriæ super quatuor Evangelia de Sanctorum dictis composuit : quia perlegens in diversorum monasteriorum libris, pro majori parte creditur ea memoriæ commendasse, quasi Sanctorum dicta haberet præcordii, quæ legisset in libris.

F

43 Et quia de necessitate sequitur, ut terrena homo despiciat, quem affectio divina decorat : ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor mundana despiceret, qui non inveniret in sensibilibus, quod amaret : cum de ipso dicatur, quod mirabili modo fuit temporalium contemptivus ; sive rerum, quibus homo pro necessario victu corporis utitur, sive horum, quorum dignitas prælationis ambitur. Sic enim divina Sapientia, quæ melior est cunctis opibus, quam sibi a juventute sponsam acceperat, ipsum inebriaverat caritate, ut nullum mundanum ejus mentem alliceret

Eximius judicio,

natitur invidiam

a morte mortuos ruptam :

b aliorum Doctorum :

nepotum et fratres facti illustres,

corpore et capite insignis,

sed major vide efficitur.

Ps. 73, 8.

imperterritus in tempestatibus :

Magnæ memoriæ,

magno subtilis

intelligit quæ legit.

Sanctorum dicta retinet :

contemnit divitias et honores :

A alliceret, qui in uno bonorum omnium sufficientiam possideret. Qui cum concessa bona contempsit quæ habuit, non concupivit non habita : sed magnitudine animi despexit oblata, et oblitus eorum quæ retro sunt, cuncta reliquit, et ad anteriora se extendens, quæ obtinuit, dilexit. Cum enim esset de nobili genere, et rerum temporalium copiam et honorum gloriam potuisset ambire ; divitias magis sibi computavit et gloriam, pauperem Christum et humilem imitari, quam divitiis affluens, gradum temporalis gloriæ obtinere sublimem. De quo dicitur, quod semel veniens de S. Dionysio cum suis studentibus, quo iverat Sanctorum reliquias et sanctum illud monachorum collegium visitare ; et vidisset de propinquo civitatem Parisiensem, dixerunt ei studentes : Magister, videte quam pulchra est civitas Parisius : Velletis esse Dominus hujus civitatis ? Credebant enim ab eo aliquod verbum ædificationis audire. Qui respondit : Libentius vellem habere Homilias Chrysostomi super Evangelium S. Matthæi. Civitas enim hæc si esset mea, propter curam regiminis contemplationem mihi divinorum eriperet, et consolationem animi impediret. Sic enim est quod quanto quis amplius amore temporalium premitur, tanto periculosius a cœlestibus separatur. Sciebat enim prædictus Doctor, quod nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit, et ideo implicare se nolebat seculo, qui se probaverat in addiscendi studio Deo placuisse, ne si jam missa manu ad aratrum, ausc ultandos sacrarum litteras Scripturarum, retro ad ea, quæ reliquerat, conversus aspiceret, ad interiora non redderetur idoneus, quæ amaret. Et ideo oblatas sibi plures dignitates et redditus a B. M. Clemente IV, Summo Pontifice, qui dictum Doctorem nimis eorum habebat, ille sicut renuit redditus et honores, sua paupertate et humilitate contentus. Cum tamen prædictus Doctor omnes sui generis propinquos et nobiles sub persecutione Frederici Imperatoris pro causa Ecclesiæ haberet in Campania *c* confusos : quibus ad subvenendum bonis etiam Ecclesiasticis de licentia Summi Pontificis movere eum poterat naturalis affectio, et ad tam nobiles pro causa Ecclesiæ exules caritatis debita gratitudo : qui sicut pro amore Dei necessitates sustinuit proprias, sic sustinere potuit alienas. Simile alias perfectionis exemplum et humilitatis ostendit, qui accepta Bulla ab eodem Pontifice de promotione C sua ad Archiepiscopatum Neopolitanensem, cum additione reddituum monasterii *d* S. Petri ad Aram, dignitatem accipere noluit, et quod Summus Pontifex ulterius non promoveret eum ad alia, supplicter exoravit. O felix Doctor, contemptor seculi ! o amator celi ! qui fecit quod docuit ; qui sic terrena despiceret, quasi pignus haberet possessionis cœlestium, quæ speraret.

44 Fuit præterea prædictus Doctor miro modo contemplativus, et cœlestibus deditus, majori enim sui parte a sensibus aberat, qui totus cœlestibus inhiabat, ut crederetur verbum esse, ubi mente intenderet, quam ubi carne maneret. Erat enim mirabile, videre hominem, ut sensibus, et conversari cum sensibilibus in cibo vel aliquorum consortio, quantumcumque nobilium personarum, in quibus sensus consueverunt distrahi, subito cœlestibus elevari : quasi non esset, ubi corporaliter existeret, sed ubi mentaliter inhæreret. De cujus mirandis et mundita distractione mentis et contemplatione dicitur, quod cum semel S. Ludovicus Rex Franciæ quum ad mensam suam invitasset, et ipse se humiliter excusasset *e* propter opus Summæ in Theologia, quod dictabat tunc temporis. Ostendente autem mandato Regis et Prioris Parisiensis, *f* ut Magistrum humilem manducaret, subitanea contemplatione, ac expressum mandatum Regis et Prioris, dimisso suo studio cum illa imaginatione, quam manens in cella conceperat, accessit ad Regem : juxta quem existens in mensa, subito veritate fidei inspirata, mensam percussit et dixit : Modo conclusum est contra hæresim Manichæi. Quem Prior tetigit, et dixit : Advertatis Magister, quia nunc estis in mensa Regis Franciæ, et traxit eum per cappam fortiter, ut abstractum a sensibus excitaret. Qui quasi ad seipsum rediens, inclinans se ad sanctum Regem, rogavit, ut ei parceret, qui distractus in mensa Regia sic fuisset. De quo Rex plurimum admiratus est, et ædificatus a Magistro, quod, cum esset nobilis, et posset ipsum tanti Regis invitatio delectare, et a contemplatione distrahere, præbuit in eo mentis abstractio, ut elevatum in spiritu, sensus eum non *g* deprimeret in convictu. Fuit autem sanctus Rex providus, ut meditatio illa, quæ potuit mentem Doctoris distrahere, contingeret non perire. Unde vocato Scriptore suo, voluit quod coram eo redigeret in scripto, quod Doctor conservaverat in secreto ; quamvis apud Doctoris memoriam nil penitus deperiret, quod influebat divinus Spiritus, ut servaret. Simile per omnia retulit *h* Frater Raymundus Stephani, qui audivit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris. Quod cum quidam Cardinalis, qui tunc erat Legatus in regno, audisset de eo prædicta et alia admiranda, dixit prædicto Archiepiscopo : Ordinetis quod cum prædicto Magistro habeamus familiare colloquium. Qui cum vocatus de suo studio descendisset, et tamen in sua abstractione maneret, cum expectassent ipsum diutius sic abstractum, subito Doctor ostendit faciem hilarem, indicantem mentis lætitiam, et dixit : Modo habeo quod quærebam. Qui cum nullum signum ad eos reverentiæ ostenderet, Cardinalis cepit ipsum despicere, quem aspiceret sic manere. Cui dixit Dominus Archiepiscopus : Domine, non miremini, quia frequenter sic abstrahitur, ut cum quibuscumque personis fuerit, non loquatur. Et tunc traxit ipsum fortiter per cappam, qui quasi de somno contemplationis evigilans, et advertens se esse inter tantos, inclinans se reverenter ad Dominum Cardinalem petivit veniam, quod abstractus diutius reverentiam debitam eis non fecisset. Interrogatus autem cur in illa abstractione tam lætam faciem ostendisset, dixit : De quadam quæstione, super quam diu cogitaveram, nunc primitiam rationem inveni, de qua gaudium animi manifestavit exterior lætitia, quam ostendit.

a Illustrem familiam Sanseverinam (et Etiam regni Neapolitani agnoscit Sanseverinos, in eoque Comites Matisconios numerat. Est Matisco in Comitatu Burgundiæ et Principatus titularis.

b Fuit Archiepiscopus Bituricensis ab anno 1232 ad 1245, de qua consuli potest anonymus Scriptor in Historia Patriarcharum Archiepiscoporum Bituricensium edita a Philippo Labbeo tomo 2 Novæ bibliothecæ Manuscriptorum librorum. *c* MS nostrum exules. *d* S. Petri ad Aram, antiquissima ecclesia Urbium, ubi S. Petrus, principium Romam veri, aram consecrasse fertur Missam celebrasse. Quæ ipsi dubium ea de re inscriptiones legimus, exstat in Neapoli sacra Cæsar. Engenius canonicus. Monasterium adjunctum est Canonicorum Lateranensium. *e* MS nostrum, propter summæ compendium. *f* Recentiores Carthusiani hominem ajunxerunt, recedenique de studio suo. *g* MS nostrum deponeret. *h* Idem, Ex qualibus Stephani ejusdem Ordinis de provincia Tolosana, qui duobus diebus jejunavit sine pane et aqua, et propter fidem Christi perlustrans civitates et castella Galliam, prædicabat, qui nuper ad Armenios ex parte Summi Pontificis missus est, ut eos tibiis Ecclesiæ Romanæ uniret, et diutissime prædicando conversat, qui adhuc plurimos dictu naturalibus claruisse. Qui an fuerit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris, *etc.* Nescimus, reperimus inter Beatos aut rarum sanctitate illustres hunc eorum Apostolicum.

CAPUT VIII.

Revelationes, Visiones, Prædicationes.

ET quia ne prædictus Doctor de rebus sensibilibus erat abstractus, a quibus per contemplum erat totaliter remotus, consequens fuit, ut dum plus cœlestibus quam terrenis inhiaret, plures cœlestium civium

a Clementis IV redditus et honores oblatos non admittit :

b Auctore Guil. de Tho co. ex mss. tum et mensa Regis,

c Confugio Archiepiscopi Capuani Neapolitanum.

d

e

f

g

h

i Colloquio Cardinalis,

k et Archiepiscopi Capuani.

l

m

n Ecclesia S. Petri ad Aram.

o Arcanitas a sensibus abstrahentis in contraria trahit.

p Ut quidam S. Thomæ miracula narrat.

q In cœnaculo ubi S. Spiritus descendit in Pentecoste.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS

civium consolationes haberet. Unde fertur quod ipso existente Parisiis, apparuit ei imaginaria visione soror sua : quæ cum diceret se esse in Purgatorio, certum Missarum numerum petivit, per quem sperabat liberari Deo propitio et ejus interventu. Qui vocans studentes rogavit, ut pro sororis suæ anima Missas dicerent et orarent. Quæ postmodum, cum prædictus Doctor esset Romæ, iterum in visione ei apparuit, et se fuisse liberatam a Purgatorio, et frui gloria, dictis Missis, quas petiverat, revelavit. *et dein liberatam :* Qui Doctor cum de se quæreret quid esset, illa respondit : Tu frater es in bono statu, et cito venies ad nos : sed major tibi gloria parata est quam nobis. Tene tantum, quod habes. Cui quærenti de fratre suo Landolfo respondit, quod erat in Purgatorio : de Domino vero Raynaldo alio fratre suo dixit, quod erat in Paradiso : de quo habuit hanc visionem, quod ostenso sibi libro per Angelum, qui scriptus erat literis aureis *et* a Azuris, nomen fratris Doctor reperit, inter literas aureas, quæ erant Martyrum, quia pro fidelitate Ecclesiæ morienti sub tyrannide persecutionis Frederici Imperatoris sibi mors computata fuit ad martyrium, quod apud Deum fuit meritorium et acceptum.

a *alii et datum fratrum,*

B *colloquitur cum quodam,*

46 Alia fuit mirabilior dicto Doctori visio revelata, non imaginaria, sed corporalis et aperta : cui existenti in conventu Neapolitano in Ecclesia ad orandum, apparuit ei Frater Romanus Magister in Theologia, quem Parisiis legentem dimiserat : cui cum adesset Frater Thomas, et diceret : Bene venerunt. Quando venistis ? Ille respondit : Ego ex hac vita transivi, et concessum est mihi pro tuo merito apparere. Tunc prædictus Doctor colligens spiritum, qui fuerat ex subita illa apparitione commutus, respondit : Ex quo Deo placet, ex parte ipsius te adjuro, ut ad quæsita respondeas. Quæro, de me quid est ? Et si Deo placent opera mea ? Et respondit : Tu es in bono statu et placent opera tua Deo. Tum Doctor intulit. Quid est de te ? Respondit : Ego sum in vita æterna, et fui in Purgatorio sedecim diebus propter negligentiam, quam commisi in quodam testamento, quod expediendum erat Episcopus Parisiensis commisit, et ego expedire ex mea culpa tardavi. Tunc addidit : Quæro quid est de illa quæstione, quam frequenter disputavimus utrum habitus in hac vita acquisiti maneant in patria ? At ille respondit : Frater Thoma, ego video Deum, et nihil aliud de hac quæstione peratis. Et iterum petivit ab eo : Ex quo vides Deum, dic mihi si videas Deum sine media specie, vel mediante aliqua similitudine ? Tunc respondit : Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, et statim disparuit. Qui Doctor remansit ex tam mirabili et insolita apparitione attonitus, et de placida responsione jocundus. Felix Doctor, cui tam familiaria sunt secreta cælestia, quem tam familiariter cives cœli prævenunt, et ad cœlestia regna perducunt.

jam e cœlo accedente,

et varia inquirit.

47 Habuit etiam prædictus Doctor aliam visionem prophetiam et imaginariam. Nam cum Neapoli esset in Choro, dum diceretur Missa conventus, portarius quemdam Fratrem de choro vocavit ad prælum : cui cum exhibitus fuisset pastillus, ut ipse in cella sua diligenter deponeret, rediit ad chorum. ubi cum cogitaret quomodo solus *b* pastillum suum posset comedere, et non teneretur alios invitare, quietus in choro esse non poterat, quia ipsum tentatio perurgebat. Cujus inquietudinis cum sum prædictus Doctor videns in spiritu, tentatum Fratrem vocavit ad se, et dixit ei : Frater attende quid cogitas : illud de quo tentaris, non impleas. Qui, cum diceret ; Magister nihil aliud cogito, quam audire Missam, quæ modo dicitur. Magister dixit.

b *Videt tentationem alterius et dæmonem saltantem :*

Dic mihi ad quid fuisti de choro vocatus. Tunc ei seriatim narravit facti seriem, et tentationem, quæ mentem ejus anxie perurgebat. Tunc Magister, Dæmonem, inquit, vidi coram te saltantem, et ostendentem tibi pastillum tuum, et cave ne solus comedas ; sed aliis Fratribus, ex caritate dispensa. De quo Frater admiratus, Deo reddidit gratias et Magistro, per quem fuerat a tentationis periculo liberatus. D

48 De hoc etiam Doctore dicitur, quod existens *c* in S. Severino, castro sororis suæ cum prædicto socio suo et aliis Fratribus sui Ordinis, per magnum spatium sui temporis passus fuit extasim, ita ut a sensibus totaliter videretur abstractus. De quo cum soror sua præcipue turbaretur, quæsivit ab ejus socio, quid hoc esset, quod suo Fratri subito accidisset. Qui dixit ei : Frequenter in spiritu rapitur, cum aliqua contemplatur : sed ex toto tempore, sicut nunc, numquam vidi ipsum sic a sensibus alienum. Unde post aliquam horam ivit socius ad Magistrum, et trahens ipsum per cappam fortiter, quasi a somno contemplationis ipsum ultimo excitavit. Qui suspirans dixit : Raynalde fili, tibi in secreto revelo, prohibens ne in vita mea alicui audeas revelare. Venit finis scripturæ meæ, quia talia sunt mihi revelata, quod ea, quæ scripsi et docui, modica mihi videntur, et ex hoc spero in Deo meo, quod sicut doctrinæ, sic cito finis erit et vitæ. Sicut enim Deus ille mirabilis his, qui præcipui fuerunt in Lege Moysi, qui Legem justitiæ Judæis attulit, et Paulo qui Gentibus legem gratiæ prædicavit, supra humanum intellectum plurima revelavit ; sic et huic B. Thomæ, qui de manu sedentis in throno utriusque legis libellum involutum accepit, et apertum toti Ecclesiæ exponendo porrexit, aliud supernaturale lumen regni revelare placuit, ut majora superesse crederet, quæ naturali intelligentia non videret. Felix Doctor, cui præsentia non sunt abscondita, et revelata futura, cui datum est ex his, quæ meruit scribere, potiora videre ; ut ex confessione præsentium, certior ei fieret expectatio futurorum. Tanta autem erat hujus Doctoris mentis abstractio, ut interdum non perciperet se lædi etiam a corporali læsivo. Unde semel cum esset de consilio medicorum consultum, quod in tibia portaret cauterium, dixit socio suo : Cum venerit, qui ignem debet apponere, facias me ante præscire. Quod cum fieret in lecto, quo cauterizandus erat, se præparans extenta tibia, tanta fuit abstractione levatus, quod appositione ignis cauterium non percepit ; cujus signum fuit, quia de loco, ubi tibiam extenderat, non mutavit. Aliud simile miranda abstractionis miraculum visum est. Cum semel prædictus Doctor esset in camera sua et summam fractum *d* de Trinitate dictaret, accepta una candela in manu, dixit scriptori suo. Quidquid videas in me, cave ne voces, et tunc in contemplatione abstracto, candela post horam consumpta est usque ad digitos, quibus ignem candela durius adhærere Doctor non sensit sed ipsum ignem sine aliquo motu digitorum sustinuit, donec deberet. Simile Parisiis dicitur visum fuit, cum oportuisset fieri sibi minutionem, ut ante quam minutor ad percutiendum venam accederet, de abstractione ad contemplationem mentis et sensibus provideret, et tamen secure minutor venam percutiens Fratri Doctori imaginationem non poterat ladere, quem contingebat abstractum sensibus invenire. Erat enim miro modo passibilis, et adeo subito læsivo corporis turbabatur. Unde divinitus fuit ei miraculose concessum, ut in corpore passibili viveret, et aliquando læsi cum corporis non sentiret.

c *in abstractione mentis videt mirum doctrinam :*

et nihil amplius scripsit,

abstractus non sentit ust sibi cauterium,

d *aut a candela digitos :*

aut venam aperiri.

49 Et quia sic erat Doctor mirabilis elevatus ad Deum, sic caritate diffusus ad proximum, prædicationes

A tiones suas, quibus placeret Deo, prodesset populo, sic formabat, ut non esset in curiosis humanæ Sapientiæ verbis, sed in spiritu et virtute sermonis, qui evitatis in prosecutione sermonis quæ curiositati potius quam utilitati deserviunt, in illo suo vulgari natalis soli, quod propter continuum mentis raptum mutare non potuit, proponebat et prosequebatur utilia populo, subtilitates quæstionum scholasticæ disputationi relinquens : qui tam reverenter audiebatur a populo, quasi sua prædicatio prodiret a Deo. Quod autem dicebat ore, implebat opere : non autem audebat aliquid dicere, nisi quod Deus dedisset eum implere. Admirabatur autem plurimum, ut ejus ore frequentius est auditum, quomodo aliquis, et præcipue religiosi, possent de alio nisi de Deo loqui, aut de his, quæ ædificationi animarum deserviunt. Unde mos ei erat adhuc in illa sua tenera juventute, quod communi etiam locutione si ii, cum quibus ad aliquam de Deo et ordinabilibus in Deum e... ora sua laxassent, statim de locutorio ab quorumcumque consortio recedebat, quasi ad eum non pertineret locutio, quæ ædificationem non saperet proximi ; vel si loquentes de Deo non dicerent, quæ sunt Dei : sic enim in illo auditorio verbi Dei se disposuerat, ut aut aliquid scriberet vel doceret, ut ipse in seipso quodammodo gyrum perficeret : ut a se in Deum suæ mentis motum orando inciperet, et a Deo ad proximum docendo flueret, a quo in Deum contemplando et orando consurgeret, unde iterum sui motus circulum inchoaret.

pro concione alibi dicit :

e

et de Deo loquitur.

B

50 De hujus Sancti multiplici et mirabili varietate et virtutum claritate ejus historia fuit eidem Fratri veraciter in somnis ostensa. Qui cum coepisset mente sollicitus, affectione devotus, cogitare, quomodo posset convenienter texere dicti Sancti historiam, tot mirandis indiciis claram, et laudum præconiis in veritate diffusam, quæ contineret originale principium, vitæ processum, disciplinæ scholasticæ studium et obitum in fine beatum, et super his Deum oraret, ut infunderet, et B. Thomam, ut scribendi ei sufficientiam impetraret ; circa auroram post prædictum oraculum soporatus, vidit in somnis coram se rete argenteum, contextum catenulis argenteis cum diversorum colorum lapidibus pretiosis, in ipsius retis nodis mira varietate contextis. In qua visione cum intelligeret in illo reti ex lapidibus pretiosis vitam et virtutes prædicti Doctoris specialiter designari, cogitabat in somnis, qui lapides quibus possent adaptari virtutibus, ut diversis lapidibus diversæ etiam virtutes congrue responderent. In qua visione diu delectatus, evigilans rediit ad historiam, quam inceperat, prosequendam : quare nulli est dubium totam vitam dicti Doctoris fuisse ex apparitione quasi argenteam, conversatione scilicet candidam, actione mundissimam, et doctrina sonoram. Quæ ideo quasi retis similitudinem habuit, quia vita doctrinæ in omnibus concordavit : in quo reti tot visi sunt inserti lapides, quot in anima fuerunt divinitus inspiratæ virtutes. Cujus vita Doctoris designari non incongrue potest in Rationali judicii, in quo intexti erant duodecim lapides pretiosi, quod portare debebat Summus Pontifex ante pectus, in quo doctrina et veritas scripta erant : quia dicti Doctoris vita veritate præfulsit, et Dominus noster Summus Pontifex dum ipsam in conspectu et affectu, quasi in Rationali judicii, habuit, factam potestatem Canonizationis titulo approbavit.

Vita ejus reti argenteo,

lapidibus pretiosis intexto comparatur.

C

a *Azurus color, est cæruleus, Italis Azuro.* — b *Dominicum a Pasta, qui est farina subacta, unde arbitrari ea alimenta dulciariorum crudiæ confiuntur, quod hic Pastelli, at nunc Pastici nomine significatur ab Italis. Francis Pastel, Hispanis Pastelo.* — c *Cartonis sive appellati Sanctorianum est in mediterraneis Cyprioris Principatus supra Salernum.* — d *MS. nostrum, de Immortalitate.* — e *Desunt aliqua, forsan ut dicta* [illegible] *posset loqui, ad alia*

D

AUCTORE GUIL. DE T[illegible] CO. EX MSS.

CAPUT IX.

Miracula nonnulla in vita facta.

Dicuntur etiam de prædicto Doctore ejus meritis a Deo plura facta miracula, quæ subduntur. Nam cum prædicti Doctoris socius pateretur febrem continuam, venit ad eum Thomas, ut sua visitatione infirmum reficeret, atque in Domino confortaret : quem cum ad patientiam induxisset, consuluit, ut ad B. Agnetem specialem devotionem conciperet, a qua beneficium valetudinis pro certo speraret. Cujus merita apud Deum cum prædictus Doctor implorasset, reliquias dictæ Sanctæ, quas ad pectus suspensas ex devotione portabat, orans supra pectus infirmi posuit, et infirmus sanus et hilaris in lecto resedit. Quod miraculum aliqui attribuerunt magistro oranti, alii vero prædictæ Virgini, sed melius dicitur utriusque meritis esse factum : ut utriusque ad Deum preces ascenderent, et infirmo sanitatis gratiam Virgo sancta, mota Doctoris precibus, obtineret.

Febris pellitur,

admotis reliquiis S. Agnetis.

52 Dicitur etiam de prædicto Doctore, quod Parisius in scholis cum deberet determinare in crastino coram Universitate, quam prudie disputaverat quæstionem, surgens de nocte, ut consueverat, ad orandum, percepit in ore suo supercrevisse unum dentem superfluum, qui impedimentum præstabat non modicum ad loquendum. Quod cum prædicto socio indicasset, perplexus, quia hora non erat congrua ad remedium adhibendum, consulnit dictus socius, ut Universitati diceretur in crastino, quod impedimentum Magistro acciderat, quod a determinatione eum totaliter excusabat, et tunc ordinaretur remedium, quod fieret dentis evulsio ferreo instrumento. Super quo Doctor considerans Universitatis scandalum, et quod imminere sibi poterat ex dentis avulsione periculum, dixit socio : Nullum aliud remedium video de me, nisi quod Dei providentiæ me committam. Et accedens ad consuetum orationis locum, diu orando cum lacrymis beneficium petiit, et divinæ providentiæ se commisit. Quo orante instantius, dens ille superfluus sine aliquo dolore et violentia, tactu suæ manus levi motu evellitur, et Doctor ab impedimento locutionis totaliter liberatur. Quem dentem ad recolendum divinæ beneficium pietatis, multo tempore secum detulit : quod oblivio mater ingratitudinis non deleret, et fieret ei semper major in sua oratione fiducia, quæ sic fuerat velociter exaudita. Felix Doctor, cujus oris impedimentum Deus diutius ferre non potuit, sed exuberantia doctrinæ replevit, ne lingua Doctoris ad expressionem verbi deficeret, quam Deus ad instructionem fidelium doceret, et sine dolore dens caderet, quem Doctor innocens non sentiret.

E

Dens ori innatus,

oratione facta decidit,

F

53 Aliud admirandum divinæ virtutis prodigium prædicto Doctori dictur divinitus esse monstratum. Nam cum Magistri Parisienses diversas rationes adinvenissent super quæstione de dimensionibus Corporis Jesu Christi, et de accidentibus existentibus sine subjecto in Sacramento ipsius Corporis et Sanguinis, quorum accidentium probat evidentiam sensus, et sine subjecto existentium suadet fides intellectus, et dicti Magistri super modo docendi hoc mysterium discordarent, in hanc omnes sententiam convenerunt, ut quidquid super hoc prædictus Doctor Frater Thomas doceret, et sententialiter definiret, hoc ab omnibus teneretur ut verum, et consonum fidei, et persuasibile ratione : de quo experti fuerant in aliis, quod subtilius in omni quæstione veritatem attingeret, et clarius edoceret : super qua quæstione cum delata fuissent ad eum omnia in scriptis, quæ unusquisque sentire videbatur, recollecto intra se

rogatus a Doctoribus Parisiensibus,

explicat modum existentiæ,

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS. *Christi in Eucharistia*

A spiritu et in contemplatione elevato altius intellectu, præmissa more solito oratione devota, quod invenire potuit, et quod Deus ei dignanter infudit, quo brevius et clarius potuit, scriptura digessit. Quæ cum non præsumeret, ut in scholis coram Magistris proponeret, nisi prius ipsum consuleret, de quo erat quæstio, quem oraverat, ut doceret; accedens ad altare, quaternum, quem scripserat de quæstione prædicta, ante se quasi coram suo Magistro posuit, et elevatis ad Crucifixum manibus sic oravit: Domine Jesu Christe, qui in hoc Sacramento mirabili veraciter contineris, et res mirabiliter operaris ut artifex, in quo te quæro intelligere, et te veraciter *edocere*, rogo suppliciter, ut si ex te et de te sunt vera, quæ scripsi, concedas mihi illa dicere et aperte disserere. Sin autem aliquid scripsi, quod non sit fidei tuæ consonum, et ab hujus sit Sacramenti mysteriis alienum, impedias ne possint procedere, quæ videntur a fide Catholica deviare. Quem Doctorem orantem cum prædictus ejus socius cum aliquibus aliis Fratribus observaret, subito viderunt Christum ante dictum Doctorem super quaternum, quem scripserat, stare, et Fr. Thomæ dicere: Bene de hoc mei Corporis Sacramento scripsisti, et de quæstione tibi proposita bene et veraciter determinasti: sicut ab homine in via potest intelligi, et humanitus diffiniri. Quo diutius in oratione perdurante, quem intellectualis non sensualis visio delectabat, visus est Doctor prædictus, quasi per unum cubitum elevari in aerem, quem tanta virtus contemplationis erexerat, et divina assistentia attrahebat. Ad quod prodigium intuendum Priorem conventus, et plures alios Fratres, quibus revelatum erat hoc mirabile, pro testimonio vocaverunt. Qui venientes viderunt, et pluribus aliis retulerunt, inter quos fuit Frater Martinus Seda de provincia Hispaniæ, vir magnæ devotionis et famæ, qui audivit a Fratre, qui prædictam vidit mirabilem visionem, qui eam in conventu S. Maximini prædicto Fratri et ejus socio, qui pro Canonizatione prædicti Doctoris ad curiam accedebant, coram pluribus retulit, et certa attestatione firmavit, reputans quod ad Dei et Sancti gloriam cederet, si quod de tanto Doctore audiverat, revelaret. Qui Doctor cum mirifice certus esset effectus de definitiva propositæ quæstionis veritate, tam lucide quæstionem propositam coram Universitate proposuit, quia evidenter Christus, de quo erat quæstio, Doctorem suum de veritate plenius illustravit.

a Christo approbatum.

B

C 54 Aliud narratur de prædicto Doctore miraculum. Cum prædictus Doctor in Septimana sancta de Passione Domini prædicasset Romæ in ecclesia S. Petri, et populum ad lacrymas provocasset, in die Dominicæ Resurrectionis in prædicatione induxit eos ad congaudendum gloriosæ Virgini de resurrectione Filii, sicut pridie fuerant de Passione compassi: qui cum descendisset post prædicationem de pulpito, mirabiliter quædam, quæ magno tempore sanguinis fluxum fuerat passa, nullo eam juvante remedio medicinæ, cappæ sancti Doctoris fimbriam tetigit, et liberatam immediate a sua infirmitate se sensit: et sequens eum usque ad conventum S. Sabinæ, quod receperat beneficium Doctoris sancti indicavit, qui postmodum pluries et pluribus recitavit. Felix Doctor, qui simili claruerit miraculo, ut Salvator: cujus dum fimbria vestimenti tangitur, infirma curatur, ut sciretur quantum meritum esset in ejus anima, ex quo tanta virtus inveniretur in cappa.

Fluxus sanguinis attactu cappæ sistitur.

Stella cui adstitit ejus cubiculum.

55 Et quia congruebat Sapientiæ Divinæ consilio, aliquod insigne prodicium luctibus singularem doctrinæ radium futuri præsignare Doctoris, non defuerunt miranda, quæ prædictum Doctorem præ-

D rent, indicia futuræ ejus sufficientiæ in scientia et vita. Nam semel cum prædictus Doctor in conventu Neapoli tantum esset in sua camera debilis et recumbens in suo lecto; Fr. *a* Bonfilio de Neapoli qui ei serviebat, absente, germanus servitoris Sancti, tunc *b* puerulus ad custodiam cameræ remanens, vidit per fenestram cameræ stellam fulgentem ad mensuram magnitudinis fenestræ ingredi, et super caput prædicti Doctoris aliquantulum residere. Quod prædicto videnti puero post paullulum, unde venerat, discessit: qui puer usque ad hæc tempora senex et in bona valetudine supervixit, hoc prodigium referens, quod coram infrascriptis Inquisitoribus sub juramento deposuit, et pro veritate firmavit. Nec debuit prædictus Doctor nisi lumen stellæ habere præsagium, qui effusurus erat toti Ecclesiæ fulgens Christianæ Fidei documentum.

a

b

et supra caput residere:

56 Aliud de prædicto Doctore in præfato conventu divinitus fuit ostensum suæ sanctitatis indicium, quod, sicut præcedens scientiæ, ita sequens testimonium fuit vitæ. Nam quamvis prædicto Doctori ex pugna, quam cum adversario in carcere habuit, remansisset triumphus victoriæ, quem petivit, ut jam hostis erubesceret iterum confligere cum Doctore; procax tamen et audax toties devictus a puero, E
imo bellum sæpius non erubuit cum Magistro: ut non expavesceat cum hoste iterum miles confligere, quia bis devictus in prælio. Dominum non renuit tertio in deserto tentare: qui devictus repellitur, ut sciant Christi fideles, quod hostis, cui resistitur, superatur. Hoc vidit Judex Joannes de Blasio de Neapoli, cum esset juvenis, devotus Fratrum et prædicti Magistri: cui fuit visus in forma Æthiopis cum ad prædicti Magistri cameram tentaturus accessit, et Magister eum signo Crucis opposito, et etiam clamando fugavit. Erat enim prædictus Doctor a tribus vis, quibus ad humanum genus hosti patet introitus, divina virtute invictus, a carnis concupiscentia accinctus erat jam divinitus manu Angelica cingulo castitatis; a concupiscentia oculorum ipsum delectatio divinæ contemplationis avulserat, quem a vitæ superbia tentatum humilitas extolli nullatenus permittebat. Erat enim conveniens providentiæ summi Patris, ut suæ Sapientiæ scrutatorem, speculatorem cœlestium, et clavicularium omnium dubiorum in omni tentatione defenderet, et si pugnam admitteret, liberum tamen concederet ei obtinere victoriæ de omni impugnatione triumphum: ut victor semper gloriosus consurgeret, quem nulla adversarii tentatio superaret; et certus jam fieret de præmio, qui surrexisset de victo adversario cum triumpho, et F
vita sua tota per se finiretur ad meritum, et aliis clareseret ad exemplum.

dæmon instar Æthiopis accedens signo Crucis pellitur.

a *Mombritius*, Bonifilio Ordinis Prædicatorum *aliqui perperam duxerant*, Romæ libro. — b *In Mombritio et MS. Guidonis appellatur* Joannes Copa.

CAPUT X.

Morbus S. Thomæ, obitus, sepultura. Miracula et visiones tum factæ.

Post hæc cum prædictus Doctor iret ad generale Concilium Lugduni celebrandum, de mandato Sanctissimi Patris Gregorii X et portaret libellum, quem de mandato Urbani Papæ fecerat contra Græcos ad convincendum eos de ipsorum erroribus, et de scelere schismaticæ pravitatis; contigit ipsum ire per Campaniam; et ad castrum Magenæ, quod erat Domina Francisca sororis suæ, debilem declinare, ubi sic aucto totaliter appetitum, quod nullum cibum posset gustare. Qui a Magistro Joanne de Guidone de Piperno medico requisitus, si aliquem cibum appeteret, et de nullo cibo, nisi de haedinis, quos comederat in Francia, se diceret posse gustare, anxiatus est

Primus morbi accessus in hac re.

A est medicus, quod tanto Doctori infirmo non posset remedium adhibere, quia talis piscis non poterat inveniri. Qui egressus ad plateam castri, invenit unum, qui unam sarcinam sardarum recentium de Terracena portabat. Quam cum ad terram deponi fecisset, ut, si aliqui pisces admixti essent sardis, perquireret, reperit unam cistam de halecibus recentibus : de quo admirans medicus, quia numquam tales pisces fuerant in partibus illis visi, et quia portator piscium sardas se emisse sæpius asserebat, prædictos pisces Magistro deferri mandavit cum gaudio, credens ipsum consolari de proviso sibi divinitus cibo concupito. Doctor autem providus, et altitudinis divini conscius, advertens quod erat in grande miraculum suo appetitui divina pietate concessum, *a* renuens de piscibus comedere, dixit medico : Magister melius est, quod Divinæ providentiæ me committam, quam quod de his piscibus divina concessis potentia, quos nimio desiderio concupivi, manducare præsumam. De quibus piscibus, quia multi comederunt, et quia prædictus medicus multis retulit, qui adhuc in vita supersunt, miraculum mansit in tota regione illa vulgatum. O mirandum divinæ pietatis indicium : qui sui devoti etiam sensibilem reficere voluit appe-

a

B titum, in signum quod numquam concesserat suo appetitui, quod se opponeret rationi. O admiranda in prædicto Doctore divini beneficii gratitudo, qui dum experiri meruit divinæ pietatis affectum, suum sabare renuit appetitum : secutus exemplum David, qui desideratam aquam gustare renuit, quam trium fortium probitas Dei miraculis procuravit.

58 Post hoc cum prædictus Doctor fuisset aliquibus remediis confortatus, ut videretur sibi, quod posset iter inceptum prosequi versus Romam, juxta monasterium Fossæ-novæ transiens, invitatus ab Abbate et monachis, videns ibi aliquibus diebus vires resumere, prædictum monasterium est ingressus cum comitiva decenti concurrentium et concomitantium monachorum. Qui cum primo ingressus fuisset ecclesiam, debita reverentia sacro altari exhibita, claustrum intravit, ubi facta est super eum manus Domini, et tactus spiritu prophetiæ, dixit pluribus audientibus monachis et sui Ordinis Fratribus, et præcipue suo socio, cui consueverat similia revelare : Fili Raymalde, hæc requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam. Felix Doctor, qui dum suum de ergastulo corporis præscire meruit exitum simul et æternæ felicitatis ingressum,

C intellexit quod et ibi succederet sibi requies patriæ, ubi terminaret cursum vitæ : et dum sibi in tali casu obedientiæ prosecutione non parceret, datum est ei, ut ad tribunal superioris Judicis, victurus in æternitate, transiret, simul præcinus suæ quietis, ad vitæ principium et laboris terminum et occasum. Post quod prophetiarum dictum de suo obitu Fratribus, sui Ordinis præcipue, lamentantibus, positus fuit Doctor in camera Abbatis, ceteris sociis, sicut exigebat necessitas, cum magno caritatis affectu collocatis. Ubi cum prædictus Doctor pluribus diebus gravatus amplius infirmitate decumberet; monachi cum tanta reverentia et humilitate ei servire cœperunt, ut et de silva propriis humeris ligna deferrent; felices se reputantes, si sancto Doctori possent exhibere servitium, qui adhuc vivens properabat ad regnum. Ipse vero Doctor providus in se et aliis compassivus dicebat : Unde hoc mihi, ut et servi Dei serviant homini, et onus tantum de longe deferant, quo laborant? Qui licet admodum debilis esset, quia credebat, ut prophetizaverat, ut ex vita transiret, rogatus ab aliquibus monachis, qui capere poterant, ut aliquod memoriale suæ scientiæ eis in fine relinqueret, breviter eis exposuit Cantica Canticorum : ut in hoc casu deficiente corpore a vita mortali, anima illa non deficeret ab actu

D necessario doctrinali, et in Canticum cœlestis gloriæ transiret studium Ecclesiasticæ disciplinæ. Et bene congruit prædicto Doctori transituro de ergastulo corporis, ut studium suæ sapientiæ in dilecti et dilectæ Canticum terminaret amoris, ut sicut ad Deum suum exercuit studium, sic ad habendum dilecti perveniret amplexum.

59 Deinde cum cœpisset prædictus Doctor nimia debilitate deficere, et sui exitum de hac vita præscire, cum magna devotione petiit exhiberi sibi Christianæ peregrinationis viaticum, sacrosanctum Christi Corporis Sacramentum. Quod cum fuisset cum reverentia ab Abbate et monachis devote portatum, et ipse prostratus ad terram, debilis corpore, fortis mente, suo Domino obviam cum lacrymis occurrisset, oblato sibi Corporis Domini Sacramento (cum fuisset ab eo petitum, sicut moris est, quod quilibet Christianus in ultimis examinetur de fide hujus potissimi Sacramenti, si crederet quod illa Hostia consecrata esset verus Dei filius, qui exivit de utero Virginis, et pependit in patibulo Crucis, qui pro nobis fuit mortuus et die tertia resurrexit) libera voce, attenta devotione, et cum la-

E crymis sic respondit : Si major scientia, quam fidei de hoc Sacramento in vita hac haberi potest, in illa respondeo, quod verum credo, et pro certo scio hunc verum Deum esse et hominem, Dei Patris et Virginis Matris filium, et sic credo animo, et confiteor verbo, sicut Sacerdos proposuit de hoc sanctissimo Sacramento, et præmissis aliquibus devotis verbis, sumendo Sacramentum prædixit : Sumo te pretium redemptionis animæ meæ, pro cujus amore studui, vigilavi, et laboravi, te prædicavi et docui, nihil unquam contra te dixi, nec sinu pertinax in sensu meo, sed si quid male dixi de hoc Sacramento, totum relinquo correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cujus obedientia nunc transeo ex hac vita. Dicitur de prædicto Doctore etiam, quod in elevatione Corporis Christi etiam consueverat dicere : Tu Rex gloriæ Christe, Tu Patris sempiternus es filius, usque ad finem cum magna devotione et lacrymis. Quo Sacramento suscepto, sic devote sibi ad meritum, alios ad exemplum petivit consequenter die altera sacræ Unctionis oleum, exemptum Sacramentum, ut ille unctionis spiritus, qui cum præ participibus suis unxerat, ad eodem duceret, quo tendebat. Post paullulum autem suum spiritum

F Domino reddidit : quem sicut Sanctum susceperat, sic servavit, qui tam lætanter exivit de corpore, quam mirabiliter videbatur vivere extra corpus. Felix Doctor, qui tam breviter cucurrit in stadio, tam viriliter pugnavit in prælio, ut valeat dicere cum Apostolo : Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam vere sibi meruit ex studio inspiratæ doctrinæ.

60 Et quia tanto luminaris eclipsim, quam passura erat Ecclesia in hujus Doctoris transitu ex hac vita, aliqua nova signa debebant præcedere, quæ viderentur felicem hujus Doctoris transitum indicare, non defuerunt manifesta et juste miranda indicia, quæ hujus Doctoris demonstrarent exitum, et futuræ felicitatis ingressum. In hora enim transitus prædicti Doctoris monachus quidam prædicti monasterii orans in Ecclesia obdormivit, et ecce visa est ab eo una stella miri splendoris super monasterium cadere, et duæ stellæ ad ipsam combinatæ de cœlo descendere, et post paullulum primam stellam, quam prius viderat, ad cœlestia sublevare : quæ duarum stellarum videbatur splendorem attingere, et magnitudinem adæquare. Post quam visionem expergefactus, cum exclamasset a somno, audiens pulsare

tabulam

deflectit ad monasterium Fossæ-novæ,

prædicit obitum :

experitur magnam caritatem :

exponit Cantica Canticorum.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS.

petit sacrum Viaticum,

profitetur fidem :

cui scripta Ecclesiæ judicio subjicit :

munctus moritur.

2 Tim. 4, 7.

vox triplex stella in omnia vota audivit.

A tabulam signum obitus Doctoris, qui in hora prædictæ visionis obierat, intellexit primam stellam hujus designare animam Doctoris, quæ tunc de corpore exiit, et cœlum cum aliis duabus sociata conscendit. Aliud signum in ipso monasterio visum fuit, nam quædam stella per modum cometæ tribus diebus ante prædicti Doctoris obitum super monasterium visa fuit, quæ cum ignoraretur quid significaret, dum apparuit, ostendit præfati Doctoris obitum, dum cessavit.

AUCTORE QUIL. DE THOCO. EX MSC. uti ei cometa ante obitum.

61 Et quia prædictus Doctor ad B. Paulum Apostolum specialem devotionem habuit, qui ei cum B. Petro beatum Scripturæ dubium, ut prædictum est, revelavit; in morte Apostolica consolatione non caruit: nam ipso migrante in Fossa-nova, Fr. Paulus de Aquila, vir magnæ probitatis et famæ, qui fuit Lector et Inquisitor hæreticæ pravitatis, existens in conventu Neapolitano, vidit in visione imaginaria prædictum Doctorem in scholis legentem Neapoli coram multitudine copiosa scholarium, et B. Paulum ejus scholas intrantem cum societate Sanctorum. Cui cum Lector de cathedra descendens vellet occurrere, Apostolo ei innuente quod legeret, et quod prosequeretur quam cœperat lectionem, Doctor rogavit Apostolum, ut ei diceret, si habuisset verum de suis Epistolis intellectum. Qui respondit: Bene, sicut in hac vita homo vivens in corpore potest scire: sed volo, ut mecum venias, et ducam te ad locum, ubi clariorem habebis de omnibus intellectum; et videbatur ipsum per cappam accipere, et ducere extra scholas. Ad cujus Doctoris exitum prædictus Frater cœpit fortiter clamare: Succurrite, quia Fr. Thomas nobis tollitur. Ad cujus clamorem Fratres excitati, interrogaverunt, quid clamans in visione vidisset: qui narravit per ordinem visionem. Qui horam notantes [compererunt] quod tunc concessum fuit Doctori ex hac vita transire qua visus fuerat B. Apostolus ipsum ad gloriam invitare. Felix Doctoris anima, cui cœlestes cives obviant, ut ad cœlestia regna perducant: et quem habere meruit dum viveret instructorem scientiæ, dum ex hac vita transiret, habuit ad cœlestem gloriam conductorem.

num. 32. Neapoli hora mortis in somno

visus S. Paulus eum ad cœlum educere.

B

62 Cum autem prædictus Doctor cum tot signis et testimoniis sanctitatis obiisset, Dominus Joannes de Ferentino, Supprior dicti monasterii, pattens in oculis ita graviter, ut vix videre posset, duci se fecit ad corpus dicti Sancti. Ad cujus pedes cum reverentia et devotione prostratus, applicari se fecit funeri, et ponens faciem suam super faciem ejus oravit Deum, ut ipsius dicti Doctoris meritis, cui se orando devoverat, fieret sibi restitutio luminis, quo carebat. Qui statim perfecte illuminatus, clamavit: Benedictus Deus, qui meritis hujus Sancti mihi visus pervectissime est restitutus. Et bene congruit, ut petenti visum Sancti merito Deus lumen concederet, cui Deus statum, cum traxerat, lumen concessit gloriæ, ut ipsum in æternitate videret.

Lumen restituitur amisum:

C

63 Abbas autem et monachi, tot visis sanctitatis indiciis et tot signis, dolentes de tam subita et dolorosa tanti Ecclesiæ luminaris relicti, et gaudentes quod apud Deum talem meruerunt habere Patronum, solemnes circa Sancti corpus exequias celebrarunt. Cujus funeri et exequiis interfuerunt plures Fratres sui Ordinis, qui de diversis conventibus ad ipsum visitandum venerant. Interfuit etiam Reverendus Pater Dominus fr. Franciscus, Episcopus Terracinensis Ordinis Fratrum Minorum, cum pluribus de suo Ordine, et multi de Campania nobiles: quorum quam plures traxerat carnalis affectio, cum plures habuisset prædictus Doctor in Campania consanguinitate conjunctos, multosque provocaverat fama scientiæ, signa miraculorum, et exempla sanctitatis

multis accurentibus

b

et vitæ. Cum his omnibus cum prædicti Sancti funus ad ecclesiam cum cantu et reverentia portaretur; Domina Francisca neptis ejus, quæ non audebat monasterium ingredi, petivit ab Abbate ex gratia, ut prædicti Doctoris faceret ad ostium monasterii funus afferri. Quo viso, ipsa cum aliis duabus supra tanti viri funus fecere lugubre ex more lamentum, sicut exprimere poterat consanguinitatis affectio, et doloris de suo obitu magnitudo. Quarum cum clamore gemitus cum longius personaret, mulus, cui prædictus insederat, de stabulo se, fracto fune, dissolvit, et nullo ducente appropinquans ad feretrum, mortuus sine omni alia infirmitate defecit: ut etiam in animalibus Deus ostenderet, quod magnum lumen Ecclesiæ defecisset. Post hæc delatum est corpus ejus ad ecclesiam, in qua fuerat venerabiliter tumulatum, et gleba terræ cœleste sidus absconditum; donec ejus sanctitas adhuc miraculis manifeste claresceret, quæ Deus mirabiliter demonstraret.

D

etiam nepti ejus.

ac mulo subito mortuo,

sepelitur.

64 Post devotum sepulturæ Officium dolore lugubri et devotione solemni persolutum, Fr. Raynaldus de Piperno, qui totius vitæ ejus meruit esse testis et socius et cui doloris excessum beatus obitus temperabat; testimonium vitæ ejus, quod cederet audientibus in exemplum et transiret ad doloris remedium, uni monacho subinferens, consensit ut serviret obedienter rationi pro sui commendatione Magistri et debito solvendo discipulis dicti Doctoris, qui vitæ expectabant audire meritum, cujus tam evidens videbant sanctitatis indicium. Surgens itaque in medium prædicavit et dixit: Ego istius Doctoris totius vitæ exterioris et conscientiæ testis sum, et frequenter audivi meritum ejus tam evidens: et nunc generalem ejus Confessionem audivi, quem ita semper purum reperi, sicut puerum quinque annorum: quia numquam carnis suæ sensit contagium, nec habuit in aliqua prava voluptate consensum. Post quod requisito loco silentii lacrymarum conscio et doloris amico, prorupit in gemitum videns se cum humano genere tanti præsentia luminaris orbatum. Nec mirum: Quis enim potuisset in tanti Doctoris obitu tam juste cadentis, cordis temperare dolorem, continere lacrymas, silere querelas, in quo scientiæ lumen obnubuit, flos innocentiæ cecidit, doctrinæ siluit organum, et disparuit sanctitatis exemplum: et tantem illum mirandæ dulcedinis mors illi grata et nobis amara siccavit, ut non posset ad plenum conturbati discipuli animum transitus ad gloriam lætificare Magistri. Cui non solum servivit, ut Magistro discipulus, ut Patri filius, sed ut Sancto devotus: circa quem oportebat semper assumere nutrices ollicum, propter abstractionem quasi continuam, et frequentem ad cœlestia mentis raptum, ut sic abstractum ab exterioribus e prævenire etiam oporteret de necessariis corporis alimentis, et præparare ante ipsum quod sumeret, ne in his, quæ nocerent, error contingeret, si abstractus continue in summendis erraret. Quamvis etiam dulcis ille Doctor memor talis discipuli, in ultimis constitutus, ipsum voluit consolari. Qui cum Magistro revelaret unam caussam tristitiæ; quia sperabat ipsum in Lugdunensi Consilio, quo tendebat, assumi ad magnam aliquam dignitatem, quæ ad honorem cederet Ordinis, ut proprii generis gloriam temporalem; sanctus Doctor, qui semper solo divinæ Sapientiæ amore contentus, mundo altior erat, et omni temporali dignitate subhumior, dixit ei: Noli Fili, de hac caussa turbari, quia hoc a Deo inter alia mea desideria petii, et Deo gratias referens impetravi, ut me indignum in hoc gradu humilitatis de hac vita susciperet, a quo nullius auctoritatis dignitas me mutaret. Et quamvis potuissem amplius proficere in scientia, et prodesse aliis in doctrina ex revelatione mihi facta

Raynaldus de Piperno socius,

E

testatur ejus innocentiam

F

c

et humilitatem

A facta, nunc placuit superioris scientiæ revelare secretum, unde mihi indigno plus quam aliis Doctoribus contulit, qui diutius in hac vita manserunt, ut citius aliis præsenti mortali vitæ cederem, et in æternam consolatus intrarem. Unde consolare, Fili, quia ego in omnibus sum consolatus.

65 Post obitum dicti Doctoris die tertia Frater Raymundus Maturus nostri Ordinis[a], nativitate Pisanus, vir admodum laboriosus, et humilis totus, qui a tempore Frederici Imperatoris usque ad hæc tempora feliciter perseveravit, qui dicto Doctori fuerat plurimum familiaris in conventu *d* Anagnino, hujusmodi vidit divinitus visionem. Cum enim diutius de sero fuisset lacrymatus præ dolore obitus tanti Doctoris, cogitans quod cum eo tanta scientia fuisset amissa; dormiens post gemitum, videbatur ei quod Fr. Thomas exiret de sacristia indutus Sacerdotalibus vestibus, et quod procedens ad altare cum ministris paratus Missam celebraturus accederet, ipso Fr. Raymundo in choro faciente more solito cantus. In qua cum Doctor præcederet, post Evangelium vertens se ad populum solenniter prædicavit. Qua prædicatione et Missa finita, redeunte eo ad sacristiam, cum chorus totus post Officium Fratrum

B coram eo devotus inclinaret, et dictus Fr. Raymundus in eum curiose intenderet, perpendit dictum Doctorem dextrum oculum multo majorem habere sinistro, et incomparabiliter clariorem mirandique splendoris: de qua differentia cum plurimum miraretur, dictus Doctor dixit ei: De hoc, Fili, miraris, quod tantam differentiam in me oculi dextri a sinistro perpendis: tanta est differentia scientiæ, quam nunc habeo in patria ab ea quam habui dum essem in via. Congrua visio, quæ dolenti satisfaceret, qui doctoris scientiam deplorabat amissam, et ejusdem notitiam ostenderet ampliatam.

66 Obiit autem prædictus Doctor anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, prædicti Domini Papæ Gregorii x anno quarto, Indictione secunda, septimo die Martii, hora matutinali. Congruum enim fuit divinæ providentiæ, ut illius mensis tempore Deus suo Doctori ad æternam vitam assignaret introitum, quo ab æterno prævideratproducere universum; ut Deo prædictus Doctor in suis assimularetur operibus, ut quasi completo sexto die scribendi opere, septimus dies sibi succederet pro quiete; et quadragesimum nonum annum suæ vitæ perficiens, *e* quinquagesimo inchoaret æternæ gloriæ Jubilæum. Et hora matutinali diluculum enigmaticæ visionis finem acciperet, et plenæ lucis Sanctus diem gloriæ inchoaret.

C

d *alteri visus in somnis celebrare, et comitari, et indicare scientiam in cælo concessam:*

martius anno 1274 ætatis 49 completo.

a *In Processu num. 36 testis juratus asserit se præsente S. Thomam convidisse.* — b *Hujus Epitaphii meminerunt Waddingus in Appendice ad tomum 2 Annalium Minorum, et Echardus tom. 1 Biblioth. sacræ, ubi Piperninum Cathedralem, cui subest Fossanova, inde hoc tempore probat Terracinam mutatum fuisse, quod et hinc notatur confirmatum.* — c *Fossan provinciæ Campaniæ.* — d *Epitaphium auctorem Acquinas: sed quia civem Anagninum pro Anagnia legimus, fecerit credere, falsæ judicavimus et incertæ omnes.* — e *Hinc natalem diximus anno 1225, sed aliquandiu ante 7 Martii.*

Franciscus Ep. Terracinæ

CAPUT XI.

Variæ corporis incorrupti, ac manus Translationes.

a *Corpus translatum ad cœnobium S. Stephani.*

Post hæc autem cogitans prædictus Abbas, quod notus erat locus, in quo corpus dicti Doctoris erat humatum, et quod posset eis auferri, procurantibus sui Ordinis Fratribus, per mandatum Summi Pontificis; quia erat loco depositi corpus ejus dicto monasterio commendatum, occulte ipsum de ecclesia transferri fecit ad cappellam S. Stephani juxta claustrum. De quo cum prædictus Doctor in somnis apparens præfato Abbati, ipsum graviter arguisset, quia erat suo corpori in debita reverentia derogatum, et quod Fratres sui Ordinis essent decepti, qui locum, in quo ei reverentiam redderent, in veritate nescirent; comminatus est ei, nisi corpus suum ad priorem locum cito reduceret, in quo nullus, qui visitaturus ejus sepulcrum veniret, erraret. Cogitans et timens divinæ ultionis judicium, si præteriret quod audiverat in visione mandatum; et volens nihilominus claustrales monachos hoc latere, acceptis prædictæ capellæ clavibus a Domino Blasio, et assumptis duobus monachis extraneis et aliquibus oblatis, accessit ad capellam, in qua corpus dicti Doctoris erat humatum, et patefacto ferreis instrumentis sepulcro, *b* post longum tempus a die suæ exhumationis, quo fuerat de ecclesiæ sepultura translatum, tantus odor de sepultura subito exhalavit, ut non videretur fuisse defuncti humani corporis sepultura, sed multorum aromatum apotheca. Qui odor tantus fuit, et sic per totum se diffudit, quod ad ipsum, nullo alio indicante, divinitus excitati monachi convenerunt. Coram quibus amplius manifestato sepulti Doctoris corpore, viderunt corpus ejus integrum in membris, et in pannis, cappa et capucio, sui Ordinis habitu, sicut fuerat ante positum in sepulcro, in nullo penitus immutatum; cum tamen dicti Doctoris corpus fuisset grossum, pingue et magnum, et solum suæ sepulturæ humidum et profundum. E Videntes autem monachi circa Doctoris corpus tam manifesta, tam grandia, tam multiplicata miracula, corpus Sancti odoriferum, et in substantia et in figura nulla corruptione mutatum, posito in lecto defunctorum Sancti corpore et elevato, ut ad ecclesiam cum solennitate deferrent, non ordinato prius, quod cantare deberent, Cantor alta voce incepit: Iste Sanctus digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit Angelorum. Quod cum Cantibus et reverentia sic delatum, juxta altare majus in tribunali ecclesiæ, fecit ipsum Abbas in quadam tumba marmorea collocari, et conventus cantavit Missam, de uno Confessore, tantis visis apertis miraculis, ut non posset de ejus gloria dubitari. Cantor cum non præcogitasset quem Introitum deberet incipere, subito cantare cœpit: Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium. Contigit autem cum monachi ad refectionem ivissent, inter custodes salios sacri corporis quemdam Magistrum Jacobum Intero, pro sepulcri paratura ad custodiam cum aliis remanere, qui aperiens tabulam, qua capsa sacri corporis tegebatur, terram, quæ circa pectus ceciderat, recollectam eduxit: quæ tam magnum odorem reddidit, quod se per totum chorum cum flagrantia mirandi diffudit, ita ut omnes qui aderant, mirarentur, obstupentes, quod odorem non solum Sancti corpus redderet, sed etiam omnia, quæ sancto corpori adhæsissent. Unde quidam nobilis, qui pro habendis de dicti Doctoris sancti corporis reliquiis venerat, de illa terra partem aliquam secum detulit, et pro suo sanctuario conservavit. Convenerunt namque hinc, ut dicti Doctoris corpus examine magnis signis miraculorum claresceret, quod animarum tot Deo lucrifacta deservisset, et non mei odorem divina virtute redderet, quod tot virtutum actibus organice pareret.

b *suavem odorem exhalat*

integrum reperitur,

refertur ecclesiæ cantu,

et Missa de Confessore facta.

terra corporis ejusdem fit odorifera, F

pro reliquiis asservatur.

68 c Nec vacat admirando divini consilii occulto mysterio, quod in prædicto monasterio Fossæ-novæ alterius Ordinis et magnæ religionis, mors tam fructuosa virtutum in obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vitam sancti Doctoris extinguere, ubi tot Sanctorum religiosorum fide dignum testimonium, visis miraculis defuncti sancti corporis, memoriam suscitaret, et ipsi compellerentur, signis miraculorum clamantibus, ejus sanctitatis testes existere, qui nitebantur, ne videretur quod claresceret miraculis, occultare. Qui verisimiliter dubitabant, quod Fratres sui

c *Testimonium conferentibus monachis Fossæ novæ.*

D *victore Guil. de Thoco exmss to apparente et jubente referendum,*

A sui Ordinis ad habendum corpus ejus majorem conatum ostenderent, si de miraculis ejus ab eis veritatis testimonium haberent. Quis enim de odore sacri corporis Fratribus sui Ordinis credidisset, pluries ejus sepultura fragrante, quod non fuisset humana sagacitate suppositus, qui sentiebatur tam mirabili suavitate diffusus, nisi inter manus tot testium fuisset aliis manifestus : ut etiam iter, quod ejus morte præceditur, et finis, quo ejus vita finitur, manifeste ostenderent, quanta obedientia Romanæ Ecclesiæ vivens serviverat, et adhuc moriens serviebat.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS.

d ab obitu anno 14 corpus incorruptum :

69 *d* Placuit autem Deo et Sancto hoc iterare miraculum de integritate sancti corporis et odore. Nam quarto decimo anno obitus ejus Petrus de Monte-S. Joannis, qui dicti monasterii Abbas erat, rogatus fuit a Domina Theodora sorore dicti Doctoris, ut daret sibi pro reliquiis manum dexteram Fratris sui. Volens autem Abbas satisfacere votis ejus, dare ipsam annuens et permittens, accessit ad dicti Sancti sepulcrum : et ferreis instrumentis vix elevato lapide sepulturæ, et patefacto sacri corporis pretioso thesauro, sicut prius, magnus itidem odor exivit. Ad quem, sicut antea, omnes monachi convenerunt, et invenerunt corpus ejus integrum in membris et pannis sui habitus, sicut prius, excepta

B summitate nasi, quæ modicum erat ex diuturnitate corrosa. Cujus sacri corporis dexteram, quam credebat ut putridam evellere, compulsus est detruncare. Quam manum licet præ stupore miraculi providus, præsumptuosus tamen ex devotione concepta, accepit, et cum reverentia detulit ad prædictam Dominam, quæ eam desiderio expectabat. Quam receptam devote cum lacrymis fecit ipsam diligentius conservari cum aliis reliquiis, quas habebat : quæ usque hodie, sicut accepta fuit integra, sic apparet adhuc sine aliqua sui mutatione servata, quæ apud conventum Salernitanum sui Ordinis, in quo est repositum corpus prædictæ sororis suæ cum veneratione tenetur. O admirandum divinæ virtutis prodigium, et stupendum pietatis miraculum, ut terra terrenum corpus non audeat corrumpere commendatum, quod acceperat nec corruptione depositum! O manifestum prædicti Doctoris sanctitatis indicium, ut ejus pro eo, cui viventi meruerat in oratione levari in aera, mortuo impetraret, ne relinqueretur in pulverem : ut videretur differri in eo divina de humani corporis resolutione sententia; donec pateret hoc duplicato miraculo, quantum beatus Doctor alienus penitus esset a culpa, cujus corpus servatum fuerat absque omni penitus corruptela.

manus data sorori,

C

a Parisis post sepulturam duobus infra in Processu. — b Septem post pulverem sepulturæ mensibus. In Processu unum et duo. Sic acta post obitum mensibus dictum caput a corpore recedisse. — c Hic posset evinci finis operis partis hujus libri, quem contractus descripsit auctor Vitæ in codice nostro MS. Deinde sequentibus titulis relatis non additur Capitulum, ut hactenus factum. Praterea insequentibus passim sanctus Doctor et S. Thomas dicitur, cum in præcedentibus solum Frater Thomas fere appellatus. — d Hic inseritur Translatio, quæ contigit post septem annos dictæ relationi corporis elapsos, et describitur in Processu num. 51.

CAPUT XII.

Miracula varia facta.

Addebat adhuc Deus prædictum iterare miraculum, ad certius veritatis præcedentium argumentum. Cum enim prædicta manus Doctoris in capella castri S. Severini prædictæ Dominæ cum reverentia servaretur, quidam Clericus de Salerno Canonicus, quam plurimum Deo devotus, Procurator Rectoris dictæ cappellæ tempore certo constitutus, venit ex devotione videre reliquias, quas ibi cum reverentia servabantur. Quibus cum reverentia adoratis, cum esset ei per Capellanum dextera prædicti Doctoris

Manum S. Thomæ abnuens venerari punitur demore :

manus, ut adoraret, similiter præsentata; et ille D subridens, adorare et respicere contempsisset, subito magnus tremor ipsum arripuit. Qui advertens, quod pro contemptu, quo Sancti manum adorare contempserat, subito corporis immutatione tremebat, pœnitens procidit ad vestigia Sacerdotis, et petivit humiliter de verbis contemptis, quæ contra Sanctum dixerat, contritus absolvi. A quo cum absolutus esset, et recepta pœnitentia salutari, adhuc tremoris pœna duraret, rogavit ut sibi dictam manum Sancti ostenderet, ut debitam reverentiam Sancto pœnitens redderet, quam despiciens denegasset. Quam cum genuflexus et perfusus lacrymis adorasset, petivit a Deo dicti Sancti meritis absolvi a lapsu criminis, et liberari ab inflicta sibi pœna tremoris : et accedens propinquius cum reverentia, adhuc de majori Dei et Sancti pietate confisus, osculatus est eam, de qua tantum odorem sensit, quod similem se non recoluit percepisse : et statim tremor cessavit ab ejus corpore, et facta est in eo divinitus mirabilis mutatio in melius devotionis in mente. Ex cujus tactu osculi sacræ manus odor, quem senserat, ei et caputio, quod tenens in collo bursam tetigerat, in qua sacra manus erat recondita, sic adhæsit : quod ex caputio, cum ipsum acciperet, prædicti miraculi ex odore fiebat sibi frequens memoria, et ab obviantibus sibi frequens interrogatio : quid odoriferum ferret, quod olfactum obviantium immutaret : et ita, quod frequenter in die oportebat eum recitare suæ liberationis et odoris miraculum, ut ad dicti Sancti gloriam faceret de culpa sui contemptus emendam. Contigit autem prædictum miraculum anno ab obitu dicti Doctoris quadragesimo secundo, ut ex diuturnitate temporis, quo dicta manus in sua integritate remanserat, et adhuc mirabiliter perseveret, divina virtus in ipsa appareat, quæ etiam cum odore perdurat. Sensit autem prædictus Clericus cum prædicto odore in omni periculo tentationis auxilium, et quoties sensisset se ab adversario impugnari, etiamsi jam deliberasset in animo consentire, invocato Dei auxilio, merito dicti Sancti continuo se percepit ab omni periculo liberum et Deo propitiante securum.

penitens eum veneratus, liberatur :

ex attactu sentit diu suavem odorem :

E

liberatur in tentationibus.

71 Et quia tanti Doctoris manus, per quam Deus tot veritates digesserat, servanda non erat, nisi in aliquo loco sui Ordinis, ubi docuerat anima illuminata Doctoris; propter hoc cum prædictum miraculum fuisset Domino Thomasio de S. Severino Comiti Marsiti pluries enarratum, laudans Deum de miraculo, et cogitans quod a Fratribus sui Ordinis reverentius servaretur prædicta manus dicti Doctoris, ipsam Priori et Conventui Salernitano concessit, cum reverentia conservandam. Ad quam venerandam devotione debita, cum quidam Frater plurimum devotus accessisset, sperans, quem audiverat ab aliis, sentire suavitatis odorem; verum cum non sensisset, ut pie speraverat, ad ipsam reverentius adorandam cum majore devotione se præparans, sentit odorem mirabilem, cui similem non recolit se sensisse. Quod miraculum suo Priori retulit, et postmodum ad Dei et Sancti gloriam pluribus enarravit. Qui odor quia non sentitur ab omnibus, qui ipsam manum Doctoris adorant, nec quotiens adoratur; omni caret suspicione, quod non sit ille odor humano ingenio procuratus, qui apparet aliquando divina virtute concessus : qui omni humana fraude purgatur, dum nullius rei naturalis odor illi similis inventur. Est autem manus illa Doctoris integraliter, excepto pollice, qui fuit ex alicujus devotione subtractus, extensa, desiccata, et a suo colore pristino non mutata : ut ex hoc ostendatur omnibus non esse sine miraculo conservata. Prædictum miraculum de odore non solum ad ejus manum divinitus est ostensum, sed

Manus Salernum delata.

F

audiunt effluvium eumdem odorem :

e ex eo pollice integra-

qui

A qui ad adorandum alias dicti Sancti [manum] accesserunt, referunt quod etiam alia sanitatis beneficia receperunt. Et bene Divinæ congruit Providentiæ, ut dicti Doctoris manus divinitus odorem digna esset effundere, quæ ad odorem divinæ notitiæ multa fidelibus meruit exarare : quæ illum librum in spiritu digito intellectus aperuit, quem de dextera sedentis in throno, ut alios edoceret, accepit : quæ in sua adhuc integritate remansit, quam non sine miraculo ex antiquitate temporis aeris qualitas non corrupit.

72 Processu vero temporis ad prædicti Sancti sepulcrum crescente devotione populi et fama prædicti miraculi de odore, et de integritate sancti ejus corporis pluries replicati, devota consuetudo inolevit communiter, quod homines in suis operibus occupati in agris, in quacumque infirmitate subito gravarentur, ad dicti Sancti sepulcrum solent recurrere, et ibi Sancti meritis gratiam invenire. Inter quos quidam medicus, nomine Raynaldus, habitator S. Laurentii castri prope monasterium Fossæ-novæ, cum decem annis passus fuisset podagram, tam graviter quod sine adminiculo non posset incedere, portatus ad dicti Sancti sepulcrum, coram toto conventu cum orasset Deum, et promisisset suam vitam
B infra annum in melius emendare, si sanitatem dicti Sancti meritis obtineret, subito coram omnibus de conventu surrexit, perfecte curatus, et gratias agens Deo et laudes dicto Sancto referens, cucurrit ad suum equum velociter, et leviter ipsum ascendens, dixit : Decem anni sunt, quod non potui istum equum ascendere, et nunc ascendo, et sanus redeo meritis S. Thomæ; de quo mirati et stupefacti, pulsatis campanis Te Deum laudamus solenniter cantaverunt.

Sanantur podagricus.

73 Petrus Francisci de Piperno, Oblatus dicti monasterii, dum esset in lecto suo, apparuit ei malignus spiritus in forma simiæ illudens ei : qui sic fecit ipsum immobilem, ut se munire Crucis signaculo non valeret, nec haberet motum membrorum corporis naturalem. Qui cum obsessus a dæmone ab omnibus putaretur, duo monachi et quidam Oblatus monachus ipsum ad sepulcrum dicti Sancti cum devotione portarunt : ubi cum genuflexione cum devote Deum Sancti meritis implorassent, subito obsessus a dæmone, fuit ab omni infirmitate restitutus pristinæ valetudini. Qui statim relinquens seculum, factus est Conversus dicti monasterii, vita et conversa-
C tione devotus.

a dæmone obsessus,

74 Dominus Matthæus Angeli de Piperno patiens arteticum in brachio dextro, cum nihil cum ipso brachio posset facere, concepta devotione ad prædictum Sanctum accessit cum reverentia ad sepulcrum ejus, cum plena fide. Super quod cum orans Deum, Sancti meritis gratiam implorasset, posito super sepulcrum infirmo brachio, subito fuit sanitati pristinæ restitutus.

tetanii arteriticæ.

75 Thomasius Paganus de Piperno, cum multis septimanis febrem passus fuisset, audiens a peregrinis, qui per dictum monasterium transitum fecerant, quod multa miracula fierent ad sepulcrum dicti S. Thomæ, cum actualiter pateretur, vovens sepulcrum ejus visitare, et unam Missam ad ejus laudem ibidem facere celebrari; immediate ab omni infirmitate curatus est; et accedens cum reverentia, votum, quod promiserat, cum gratiarum actione complevit.

febri.

76 Dominus Raynerus de Babuco monachus dicti monasterii, cum tredecim diebus passus fuisset febrem, qua plurimum gravabatur; concepta devotione, accessit ad sepulcrum prædicti S. Thomæ, pedibus et manibus gradiendo : ubi cum orando petivisset a Deo, ejus meritis liberari, continuo sur-

vera febre.

rexit ab omni infirmitate curatus, reddens Deo gratias, et laudans merita dicti Sancti.

D AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS *leprosi,*

77 Quidam juvenis de Piperno Thomasius cum esset lepra infectus, nondum a societate hominum separatus, cum devotione ad sepulcrum S. Thomæ, confisus de meritis ejus, accessit : juxta quod cum pia dissimulatione monachi prædictum juvenem portari permitterent, de nocte ei dormienti S. Thomas apparuit, et dixit ei : Quid petis a me? qui cum respondisset : Peto a Deo tuis meritis liberari, Sanctus ei respondit : Surge et esto sanus. Qui cum gaudio evigilans, perfecte se invenit ab omni infirmitate curatum, et reddidit Deo gratias, merita dicti Sancti cum omni devotione collaudans.

78 Frater Bartholomeus de Ferentino Conversus dicti monasterii, cum esset aposthematicus, et a medicis desperatus, quod nullo posset remedio medicinæ sanari; inductus ab Abbate suo, quod ad B. Thomam prædictum devotionem conciperet, et se Deo ac ejus meritis commendaret, statim emisso voto, aposthema evomuit, et fuit ab omni totaliter, qua ferebatur, infirmitate curatus. Qui super hoc addidit, quod quoties in aere aliqua gravis tempestas accideret, quam monachi ex pusillanimitate timerent, nomine invocato divino, per merita dicti Sancti, facta processione ad ejus sepulcrum, tem- E pestas immediate cessabat.

aposthemate.

79 Quidam pauper temporali substantia, dives tamen devotionis gratia, habens a sua nativitate tibias et crura debilia, ita quod ambulare non poterat, sed post se quasi quædam frusta carnium ipsa trahebat : audiens ad sepulcrum dicti Sancti a Deo ejus meritis multa fieri miracula, concepta devotione ad sepulcrum dicti Sancti se portari fecit : ubi diu orans cum lacrymis a Deo beneficium, meritis ejus subito consolidatis tibiis et cruribus surrexit, et stetit erectus, et ambulare cœpit sanus, agens Deo gratias, qui Sanctorum meritis sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

debilitate crurum et tibiarum.

a *Bernardus Guidonis* : Est autem manus ipsa cum pelle, carne, ossibus et unguibus. — b *Hic tabulas est ejusmodi* : De liberatione pueri paralytici, *cum decendum esset*. De liberatione energumeni.

CAPUT XIII.

Acta circa Inquisitionem Neapoli instituendam pro Canonizatione S. Thomæ.

Ad gloriam etiam dicti Sancti scribenda sunt miracula, quæ in prosecutione Canonizationis ejus divinitus contigerunt Fratribus, quibus commissa fuit inquisitio de miraculis a Deo meritis ejus factis per F Fr. Robertum de S. Valentino, tunc Vicarium, Magistri Ordinis et Diffinitores Capituli provincialis in conventu Galecanæ, ut inventa miracula scribi facerent, et ipsam sanctissimo Patri Domino Joanni Papæ XXII sine aliqua hesitatione proponerent, quæ infrascriptum miraculum eis factum dicti Sancti meritis retulerunt. Cum dicti Fratres in quadam galea Provincialium plurimis onerata, de Neapoli versus Romanam curiam navigarent, ductus erectis velis et plenis vento prospero, sed nimis vehementi, ita ut in mari magnam navigantibus excitaret tempestatem nautæ plurimum timere cœperunt, eo quod galea videbatur tempestatibus periculosius agitari, cum præter hoc esset nox, et pluvia vexarentur. Quibus navigantibus cum ad montem *a* Argentarium ventus galeam impelleret, et marinarii divertere non valerent; cœperunt singuli de galea vestes suas deponere, ut naufragii remedio non perirent, coepitque unus ad dictos Fratres, qui tempestatis timore in sentina latebant, magnis clamore vocibus : Orate Fratres Sanctos vestros, qui galea in proximo fran-

Ad procurandam inquisitionem de miraculis,

navigantes Neapoli in Italiam.

a

tempestate et periculo mortis eximuntur

genda

AUCTORE GUIL. DE TUOCO EX MSS

A genda vadit ad montem. Qui cum mutuo ad Confessionem se pararant, et ad transitum, quem in proximo credebant omni humano auxilio sublato, futurum : cœperunt fletibus magnis et vocibus Reginam Virginum, maris Stellam B. Dominicum, B. Petrum Martyrem, ultimo B. Thomam quasi pro immediato auxilio invocare. Cujus auxilium instantius gemitibus implorantes, quasi Sanctum ex debito pro auxilio in divino judicio convenissent, qui pro suo honore tam fideliter laborarent, rogabant confidentius, ut ejus meritis liberarentur miraculo, ne dicti Sancti perirent scripta miracula, quæ portabant. Mirandum prodigium, quasi dicti Sancti ageretur negotium, si dictis Fratribus et omnibus de galea præberet auxilium, cum galea propinqua esset excidio fractionis, novus ventus a latere montis flavit, et galeam, quæ impetu ferebatur ad montem, ab exitio percussionis averti, et libero mari a latere montem respicienti ab omni periculo divinitus liberata processit. Tunc omnes clamaverunt, Miraculum, laudantes Deum : cui mare et venti obediunt, cum Sanctis in periculis pro navigantibus intercedunt.

81 Et quia totus processus, qui ad honorem Dei
B et dicti Sancti subito [institutus] divino nutu fuerat frequenter resumptus, et manifeste erat divinitus inspiratus ; continuanda est prosecutionis dicti processus historia, usquequo de inquirendis dicti Sancti miraculis per Sanctissimum Joannem Summum Pontificem Inquisitionis prosecutio fuit commissa. Coram quo Patre Sanctissimo cum prædicti Fratres exposuissent dictam causam sui adventus ad Sanctitatis suæ præsentiam, et super hoc litteras Magnorum assignassent, quibus implorabant inquisitionem de inveniendis miraculis factis meritis prædicti Sancti Apostolica auctoritate committi ; prædictus Summus Pontifex divino afflatu spiritu, quo repletur, dixit : Nos credimus, quod Fr. Thomas est gloriosus in cœlo : quia vita sua fuit sancta, et doctrina ejus non potuit esse sine miraculo. Et subjunxit Fratri, qui proposuerat : Assignamus tibi primum consistorium, in quo coram nobis et nostris Fratribus hæc ipsa proponas. Quam responsionem Summi Patris Cardinales b nostri Ordinis audientes, dixerunt esse in tali petitione divinitus asperatam, et a Deo fieri processus incepti negotii, qui semper fuit mirabilis in operibus Sancti sui. Cum autem de tertio Consistorio per eumdem Fratrem fuisset prædicta petitio proposita, et de mandato Summi Pontificis prædictus Frater, qui proposuerat, se de Consistorio
C absens esset ; Summus Pontifex ille afflatus Spiritu, quo fuerat in prima responsione repletus, quasi obis radium hunc inde sol Cardinales dirigens suæ benignitatis aspectum, dixit : Fratres, nos reputabimus nobis ad magnam gloriam et nostræ Ecclesiæ, si istum Sanctum possumus catalogo Sanctorum asscribere, dummodo aliqua miracula possint de eo inveniri : quia ipse plus illuminavit Ecclesiam, quam omnes alii Doctores, in cujus libris plus proficit homo uno anno, quam in aliorum doctrina toto tempore vitæ suæ. Cui omnibus Cardinalibus tanquam Filiis annuentibus, dicto Fratri Summus Pontifex tres Prælatos ad inquisitionis miraculorum officium nominavit, ad quod amplius deliberato consilio, reverendis Patribus Archiepiscopo Neapolitano, Episcopo Viterbiensi, et Domino Pandulfo de Sabello suo Notario, Inquisitionem prædictam cum Inquisitionis forma commisit, præmissa prius inquisitione de fama vitæ et miraculorum dicti S. Thomæ. Et completa in curia facta, et acceptata in consistorio sunt, ne diuturnitate temporis nimis retardaretur Canonizatio desiderata Doctoris, ad quam festinabat Sanctissimus Patris affectio, providens quod per eam commissa sibi promoveretur Ecclesia, ejus ædificata D meritis, et illuminata doctrinis.

82 Post reditum Fratrum dictorum de Curia, cum litteris de Inquisitione super præmissa facienda, auctoritate commissa, antequam assignarentur in Neapoli prædictis tum Prælatis litteræ, quia tertius interesse non potuit, medio tempore, antequam prædictus Dominus Episcopus ad prædictam venisset civitatem, in qua erat Inquisitio facienda, vocatis testibus de monasterio Fossæ-novæ, Abbate et c
monachis quorum quidam prædictum Sanctum et ejus miracula viderant ; quidam vero ejus meritis beneficia divina pietate receperant ; superna virtute, dicti Sancti meritis, facta sunt multa miracula propter devotionem populi, quæ occasione dictæ inquisitionis ex communi fama in regione personuit ; et ex mira Dei providentia, quæ mirabiliorem dicti Sancti meritis se ostendit. Quorum miraculorum aliqua non fuerunt apud prædictos Inquisitores inventa : quia testes Neapolim propter distantiam et impotentiam non potuerunt accedere : et Reverendus Pater Neapolitanus Episcopus propter senectutem sine vitæ periculo in loco dicti monasterii, in quo et ejus circuitu erant testes, non potuit cum dicto Do- E
mino ejus collega Episcopo convenire. Prædictus Frater ne derogaretur in aliquo divinæ gloriæ, qui se mirabilem in Sanctis ostendit, et sancti Doctoris famæ, si miracula oblivioni essent tradita, quæ ad notitiam divinæ gloriæ sunt patrata, intra illud tempus, quo prædictus Dominus Episcopus ad veniendum se paravit, expectans ipsum in dicto monasterio per menses quatuor, omnia mirabilia, quæ invenire potuit, relegit : quorum aliqua intra illud tempus eo præsente sunt facta, et quædam alia de propinquo collecta, quæ inferius sunt notata. Per quorum multiplicationem visus est prædictus Sanctus infrascriptorum signorum multiplicationi intendere, sicut in subscripta visione visus est demonstrare.

83 Dominus Bartholomæus de Sulmona monachus prædicti monasterii Fossæ-novæ, vir magnæ religionis, devotionis ex fama ex testimonio sui Abbatis, volit illis diebus, quibus prædicta omnia agebantur, ut in visione nocturna, Fratrem Thomam de Aquino, multis associatum Fratribus sui Ordinis, intrare chorum sui Ordinis et dicti monasterii. De cujus admiratus adventu, quæsivit de causa sui novi accessus ad monasterium. Qui dixit : Audivi quod Summus Pontifex facit inquiri de factis meis, F
et ego ad hoc veni. Respondit prædictus monachus : Est verum quod deles canonizari : tamen Fr. d Petrus de Morrone non fuit canonizatus, nisi postquam fuit mortuus, et tu es adhuc vivus. Respondit S. Thomas : Fili, nullus canonizatur, nisi sit vivus, et Fr. Petrus de Morrone est vivus, et ideo est canonizatus : et inclinans se cœpit ostendere modum orandi dicti Sancti, recte faciens profundas inclinationes, sicut ille in cella sua faciebat, et addidit : Frater Petrus fu canonizatus Sanctus, quia plurimum fuit in oratione devotus. Deinde autem cantabatis istud Invitatorium, quod ei in somnis verbose dicebat. Qui evigilans et admirans, non fuit de Invitatorio recordatus, et videbatur, quod dictus Fr. Thomas induceret se ad M...scen. In qua dum procederet, exultatus est, gaudens, quod Deus dignatus fuerat suo Sancto mira revelare præterita, quæ præ diuturnitate videbantur oblita.

Joannes Papa XXII. laudat vitam et doctrinam S. Thomæ.

b et approbantibus Cardinalibus Processum inquisitionis præscribit :

colliguntur miracula Fossæ-novæ facta,

c

ipso Sancto, ut credam revelavit

d

a Argentalium inclusa et peninsula adhuc et ditioni Senensi, et cum Orbitello, Portu Hercolis et Telamonio, subest Regis Hispaniarum dominio. Legitur infra per Bernardum Guidonis idem miraculum suum. — b Laurent la Cardinalis Nicolaus Matthæi Episcopus Ostiensis et Velletrensis Decanus, creatus anno 1303, Nicolaus Tarvisinus Confessarius Philippi Regis Franciæ, creatus anno 1303, et Guillelmus Petri de Godino Episcopus Sabinus, creatus anno 1313. — c Septenderim, aut circiter, testes in Processu

A *Processu auditi fuerunt. — 4 S. Petrus de Morone, seu Cœlestinus Papa V. fuerat tum recenter a Clemente V anno 1313 Sanctis adscriptus, colitur 19 Maii*

CAPUT XIV.
Miracula facta Fossæ-novæ et Piperni.

Curatur apostema.

Dominus Joannes de Adelasia, monachus prædicti monasterii de Piperno, cum jaceret in dormitorio, subito de nocte supervenerunt ei tam intensi dolores, ut videretur deficere. Ad quem cum monachi convenissent, portaverunt ipsum ad infirmarium, ubi aptius remedia poterant adhiberi. Cui cum nullum adhibita medicamina afferrent remedium, persuaserunt, ut devotione concepta B. Thomæ prædicto totis affectibus se voveret. Quod cum fecisset, et cum ipso alii, Sancti auxilium implorarent, subito apostema de ejus exivit corpore, nulla dimissa in eo penitus læsione, egitque Deo devotus gratias, qui eum liberaverat meritis dicti Sancti.

aliud apostema cum febre :

85 Dominus Joannes de Selavis, monachus dicti monasterii, cum apostema gravissimum pateretur et febrem, ita quod medicus non speraret de sua infirmitate salutem; vovens se B. Thomæ et Deo, se ejus meritis recommendans, fuit statim ab utraque
B infirmitate curatus.

febris,

86 Dominus Jacobus de Pastina, prædicti monasterii monachus cum de mandato Abbatis sui mitteretur ad Curiam, subito cum supervenisset ei febris gravissima, et hoc Abbati suo revelaret, concepta devotione se dicto Doctori devovit. Ad cujus sepulcrum Sancti cum devotus oraret, fuit immediate ab infirmitate curatus.

iterum febris :

87 Dominus Jacobus de Feresalon, dictus Rubeus, dicti monasterii, cum febrem acutissimam pateretur, decumbens in lecto se dicto Doctori voveus fuit continuo liberatus.

sedata tempestas.

88 Dominus Jacobus de Piperno dicti monasterii Cellarius, cum veniret ad monasterium S. Mariæ de Cannis monialium de Sompnino, ad Officium funeris cujusdam sanctimonialis, et in via grandinum, fomtruorumque pateretur gravissimam tempestatem, ita quod de salute timeret, qua grandines cum propter grossitudinem lædebant excussione, invocato Dei auxilio meritis S. Thomæ, immediate omnis tempestas cessavit.

sublatus dolor brachii,

89 Fr. Emanuel de Piperno, Conversus dicti monasterii, cum quatuordecim mensibus passus fuisset
C in brachio dextro dolorem acutissimum, ita quod non posset ipsum capiti apponere, concepta devotione ad prædictum Sanctum, et facto voto, quod quolibet anno, dum viveret, jejunaret eius vigilium; dum orasset ad ejus sepulcrum, et recubuisset super illud aliquantulum super infirmum brachium, post modicam horam surrexit perfecte curatus.

item alteratus ob incredulitatem punitus :

90 Fr. Leonardus de Piperno, Conversus dicti monasterii novitius, et faber, cum miracula S. Thomæ prædicti non crederet, sed plurimum dubitaret, quia ipse nullum adhuc viderat apertum miraculum; procumbens in lecto sub more schio coopertus, de mane surrexit, et brachium suum dextrum paralyticum invenit. De quo cum nihil operari posset, nec festucam de terra accipere, credens hoc sibi accidisse ex frigore, vadens ad fornacem coepit juxta ignem fricare brachium, in quo dolore minus gravabatur; qui cum nullum mit gationis sensisset effectum, memor suæ infidelitatis excessus, quem contra prædictum Sanctum commiserat, venit ad ejus sepulcrum, et ibi aliquantulum orans, posito infirmo brachio super illud, sensit dolorem aliquantulum mitigari, et surgens credidit se totaliter liberatum. Sed cum accepisset martellum, tentans si posset aliquid operari, nec valeret, cogitans quod nondum erat ex tota infidelitate correptus, accessit iterum ad dicti Sancti sepulchrum, et ibi suam infidelitatem confitens, cum ex tota cordis devotione petivisset a Deo beneficium sanitatis, meritis dicti Sancti, ne inutilis esset in monasterio, promittens numquam de Sancti miraculis dubitare, sensit se continuo perfecte curatum; utens curato brachio, sicut ante ad opera, agens Deo gratias, qui meritis dicti Sancti animum ejus ab infidelitatis absolvit scelere, et suum brachium a dolore.

D) AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS.

sanati ab infirmitate pueila

91 Petrus Carellus, Oblatus dicti monasterii, habens quamdam filiam, gravi infirmitate in toto corpore motiva virtute privatam, quæ quotidie doloribus torquebatur, concepta devotione ad prædictum S. Thomam, rogabat ut vel ipsam de hac vita tolleret, aut dolore sanaret: super qua petitione cum voto devotionis fuit statim ab omni infirmitate curata.

et eremita,

92 Jacobus Gulgmaris de Piperno dixit, se interfuisse, quando Joannes, dictus Eremita, habens talem infirmitatem, quod dormire non poterat, genuflexus in chorum super genu aggrediens, accessitusque ad sepulcrum dicti Sancti, et ibidem devote orans Deum, quod sibi concederet dicti Sancti meritis sanitatem; immediate liberatus est, agens Deo gratias, quia cito fuerat prædicti Sancti meritis sanitatis
E beneficium assecutus.

passus fractura brachii.

93 Nicolaus de Maximo de Piperno, vulneratus ab inimicis graviter, et in brachio dextro cum totali fractione ipsius, cum de vulnere fuisset sanitatem medicinæ remedio assecutus, de fractura mansit brachium omnino immobile, sine spe quod aliquo posset curari remedio medicinæ. De quo cum graviter torqueretur, audito quod ad sepulcrum dicti Sancti frequentia fiebant miracula, dixit ei uxor sua: Concipias ad istum Sanctum devotionem talem, de qua tot narrantur miracula; et spero quod statim assequeris ejus meritis sanitatem. Qui cum devotione concepta promisit et suis parvere minucis, et eis in crastino pacis osculo reconciliari, et brachium cereum ad dicti Sancti deferre sepulcrum, cum de sero hoc dixisset, mane surrexit diluculo perfecte curatus, agens Deo gratias, et solvens brachium cereum, et perficiens, quem promiserat pacis de conciliatione tractatum.

exit febre quartana,

94 Jacobus filius Petri de Tibaldo de Piperno dixit quod cum passus fuisset febrem quartanam per menses quatuor cum gravi dolore brachii dextri, in quo aeque aliter patiebatur dolorem et febrem, concepta
F devotione ad dictum Sanctum, et voveus, si a Deo ejus meritis curaretur, discalceatus pedibus ejus visitare sepulcrum, et ad ejus laudem unam Missam facere celebrari in dicto monasterio, continuo dimissus a febre fuit, et a dolore brachii perfecte curatus, agens Deo gratias, et dicto Sancto, quæ voverat cum devotione persolvens.

fecit et vomitu sanguinis,

95 Marcus Brachialis de Piperno, cum pateretur tussim vehementem, et ejus vehementia sanguinem frequenter evomeret, nec posset remedio cujuscumque medicinæ curari; accessit cum devotione ad dicti Sancti sepulcrum, ubi cum devote oraret Deum, et peteret dicti Sancti meritis liberari, confestim fuit perfecte a dicta infirmitate curatus.

struma gutturis,

96 Nicolaus de Monte-S. Joannis, habitator Piperni, cum haberet filiam gutturnosam, et ipsam propter strumam gutturis maritare non posset, duxit eam ad monasterium Fossæ-novæ prædictum. Quod cum filiæ ingredi non liceret, petivit a Sacrista monasterii, ut ad filiam suam dicti Sancti reliquiæ portarentur: quas delatas cum reverentia et devotione concepta, ipsas gutturi filiæ rogavit apponi. Quibus appositis post modicam horam cum rediret ad propria, in via globum quemdam carnositatis evomuit, et gutturis tumor immediate cessavit.

AUCTORE GUIL. DE THOCO. EX MSS

A 97 Prædictus Nicolaus cum tantam virtutem vidisset fieri in sua filia meritis dicti Sancti, patiens in latere dextro dolorem, ita quod non poterat se inclinare; concepta devotione ex præcedenti miraculo ad dicti Sancti venit sepulcrum, et super ipsum, pia devotione et præsumptione et devota fiducia, a parte dolentis lateris se extendit, petens sibi, sicut et filiæ a Deo dicti Sancti meritis beneficium impertiri. Super quo cum aliquantulum quievisset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

dolore lateris,

oppilatione gutturis,

98 Matthæus Joannis de Leone de Piperno, Oblatus dicti monasterii, cum die Lunæ in Albis de sero sanus et hilaris comedisset, circa medium noctem gravem dolorem stomachi patiens, cum oppilatione tanta gutturis, ut respirare vix posset, timens sibi imminere statim mortis periculum, concepta devotione in corde, quam exprimere non valebat voce, dixit: Adjuva me, B. Thoma, ne inconfessus moriar, quia sum hujus monasterii, in quo tuæ sanctæ Reliquiæ requiescunt. Oblatus, et voveo visitare sepulcrum tuum cum reverentia et candelis accensis. Quibus verbis concepto meritis dictis corde, immediate ab infirmitate curatus est, agens Deo gratias, et solvens quod promiserat Sancto votum.

febre,

B 99 Petrus de Piperno hospes, habens quamdam filiam parvulam, febrem gravissimam patientem, cum ipse et uxor sua vovissent prædicti Sancti sepulcrum cum oblationibus visitare; continuo fuit a febre et ab omni, quam patiebatur, infirmitate curata. Qui agentes Deo gratias vota solverunt.

frequenti singultu,

100 Matthæus Capuanus de Piperno, habens filium parvum, qui ex comestione cujusdam piscis incidit in tam gravem et frequentem singultum, quod ab ejus frequentia factus est lunaticus, ut signa monstrabant; detulit ipsum ad sepulcrum S. Thomæ, petens ipsum ejus meritis liberari: super quod cum puerulus parum quievisset et pater pro ejus salute rogasset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

cæcitate.

101 Petrus Balia de Piperno, cum quatuor viribus continue visum amitteret, et tendentem ad cæcitatem remedia medicinæ non juvarent, ultimo totaliter cæcus est effectus. Qui auditis miraculis, quæ ad dicti Sancti sepulcrum fiebant quotidie, devotione concepta, ad ipsum se fecit a quodam cum præcedente conduci: ubi cum diu orans preces ad Deum effunderet pro salute, intercedentibus meritis S. Thomæ, continuo fuit lumine restituta.

insomnia,

C 102 Gregorius Citer de Piperno cum haberet filium parvulum, qui insomnitatem incurrerat, nunquam dormiens, sed vigilans semper, et nullum ei medicinæ adhibitum remedium valeret, concepta devotione, ad prædicti Sancti monumentum, prædictum filium attulit, et posuit eum super prafati Sancti sepulcrum. Qui puer statim obdormivit, et qui diu non dormierat, obdormivit, et deinceps perfecte curatus ab utroque defectu surrexit. Cujus pater videns in filio tam manifestum miraculum, cui tam festinanter Sanctus succurrerat, cum ipse pateretur in dextro genu dolorem, nec posset sine baculo ambulare nec pedem recte in terram ponere, devotione concepta ferrum Sanctum oravit, et statim extensa tibia, sicut sana sine baculo, cum filio suo pater sanus ad propria remeavit, referens Deo gratias de miraculo duplicato.

dolore genu,

tumore ulceris:

103 Jacobus Marcellucius de Piperno, patiens in gutture cum tumore bocci, veniens cum matre ad monumentum, accessit cum devotione ad sepulcrum venerabile dicti Sancti, ubi cum devote oraret, petens apponi super tumorem ejus [illegible] appositis, statim tumor [illegible] curatus ab infirmitate [illegible]

164 Joannes de Theolario juvenis, cum haberet vas aquæ in fluvio dicti monasterii, impetus dicti fluminis eum cum vase rapuit, et per canalem molendini tanta velocitate projecit, quod nullo modo potuit se juvare. Qui cum subito impegisset in instrumentum quo rota vertitur molendini, cum magna devotione clamavit: S. Thoma de Aquino: et statim percepit se capi ab uno homine per caput, qui ipsum de periculo liberavit, et posuit eum extra aquam: ad quod miraculum supervenit Frater Manuel Conversus monasterii supradicti.

D *liberati a periculo submersionis.*

excitate.

105 Floredensa de Piperno, cum perdidisset oculum sinistrum, præ cujus dolore etiam de dextro videre non poterat, et sic tribus diebus sine oculorum lumine maneret; cum adhibitis remediis nullum sanitatis consequeretur effectum, de nocte recommendans se Deo, meritis S. Thomæ, post orationes et lacrymas multis fatigata suspiriis aliquantulum requiescens, post paullulum quietis evigilans, invenit se de utroque perfecte curatam. Quæ vocans virum suum cum gaudio et vicinas, suæ illuminationis beneficium nuntiavit sibi impensum meritis S. Thomæ, quem apud Deum invenerat adjutorem.

a dolore brachii.

E 106 Alexandra de Piperno, antiqua devota, cum pateretur in brachio dextro dolorem, nec posset remedio medicinæ liberari; Computum *a* suum, cum quo quotiens diceret orationem Dominicam numeraret, et cum quo ex devotione tetigerat reliquias dicti Sancti, posuit sub brachio, in quo dolor erat intensus: et in loco se prosternens, dixit: B. Thoma, ego reliquias tuas non possum contingere; impetra mihi beneficium sanitatis per istum Computum, quo tuas reliquias me recolo tetigisse. Quo verbo cum devotione prolato, continuo se sensit penitus ab omni dolore curatam.

colli

107 Quædam mulier de Piperno patiens in collo dolorem vehementem, invocato auxilio dicti Sancti, fuit protinus ab omni dolore curata.

a Sic Hispani precatoriorum globulorum sertum, quo ad Deiparam Virginem per statas salutationum Angelicarum decades invocandam utimur, cuentas id est, numerorum calculos seu rationes nominant.

Computus rosarium.

CAPUT XV.

Miracula facta Sompnini, Terracenæ, Fundis, Neapoli: aliqua circa cooperatores Inquisitionis pro Canonizatione.

a Liberantur dolore maxillæ. F Joannes Capocius de *a* Sompnino, cum in maxilla sinistra dolorem fortissimum pateretur, concepta devotione locum tangens dolentem, dixit: S. Thoma, si vera sunt, quæ de te miracula dicuntur, oro, ut me sanes: quia voveo sepulcrum tuum cum reverentia visitare. Quibus verbis cum devotione prolatis, ab omni dolore fuit continuo liberatus, agens Deo gratias, et Sancto de tam festino beneficio sanitatis.

auris,

109 Theodora Manuta de Sompnino, cum pateretur in aure intensum cum tumore dolorem, concepta devotione ad dictum Sanctum, nuntium misit, et fecit memoriam dicti Sancti sepulcrum: de quo cum maxillam suam involvisset, invocato auxilio ejus, continuo a tumore et dolore protinus liberabatur.

tuæ,

110 Nicolaus Joannis Stephani de Sompnino, cum passus fuisset tribus annis gravem tumorem in sinistra tibia cum multis ulceribus, nec posset a multis adhibitis medicinæ remediis liberari, ad dictum Sanctum devotione concepta et voto facto, quod ad ejus sepulcrum tibiam portaret ceream, si ejus meritis obtineret a Deo de sua infirmitate medelam, protinus fuit ab omni infirmitate curatus, agens Deo et Sancto gratias, et solvens sicut promiserat votum suum.

per annum

111 Matthæus de Joannis Scipuccii de Sompnino, cum passus fuisset in pollice pedis per annum fistulam,

et

A et discurrens per multos medicos, nullum salutis remedium inveniret, ad verbum uxoris, quæ audiverat ad sepulcrum dicti Sancti multa fieri miracula, concepta devotione, de sero dicto Sancto se recommendans, a suo pollice omnia medicamina consueta, de Sancti meritis solummodo confisus, amovit : qui de mane surgens invenit pollicem pedis sine indicio vulneris ab omni infirmitate curatum, agens Deo et Sancto gratias, qui tam festinus fuit miserator in cura.

sublata hydrops,

112 Stephania de Rocca-sicca, habitatrix castri Sompnini, hydropica et toto corpore tumida, cum concepta devotione ad dictum Sanctum venisset ad portam monasterii Fossæ-novæ, petivit cum magna devotione ejus reliquias sibi portari. Quæ cum portatæ fuissent, et ejus pectori cum signo Crucis et orationibus applicatæ, rediens ad propria, fuit in via, ejus crescente devotione, curata.

dolor coxæ et inguinis,

113 Nicolaus de Leone de Sompnino, cum esset in agro, et eum dolor gravissimus in coxa et inguine prægravasset, timens ad propria non posse redire, concepta devotione ad B. Thomam, et facto voto, quod in crastino ejus sepulcrum nudis pedibus visitaret, fuit continuo liberatus, et ad domum rediens, de mane votum, quod promiserat, devotus

B implevit.

paralysis,

114 Maria de castro Campanetæ cum paralysim per annos plures ex frequentibus a viro suo turpibus verbis sibi illatis incurrisset ; cum spicas colligeret post messores, ut paupercula poterat, audiens a diversis monasterii nominato, quod meritis dicti Sancti multa fierent miracula, vovit secei, promittens monasterium visitare, si ejus meritis sanaretur ; et statim perfectissime curata ecclesiam monasterii, ut voverat, visitavit, narrans miraculum, quod a Sancto impetraverat mira celeritate festinum.

podagra

115 Boetius Passagenus de Terracenis, habitator Fundanus, cum existens in platea, podagra subito in pedibus gravaretur, rediit adjutus ab alio ad domum suam : ubi cum gravatus dolore vovisset sepulcrum dicti Sancti quam citius posset visitare, subito pia Sancti intercessione, divina virtute curatus est.

dolor stomachi,

116 Boetius de Terracena habitator Fundorum cum esset in monasterio Fossæ-novæ, et audisset a Sacrista, quod ad sepulcrum dicti Sancti multa miracula meritis ejus fierent, et gravem dolorem paterétur in stomacho, in quo a sua puericia fuerat passus, accedens cum devotione ad sepulcrum dicti Sancti, et petens eius meritis liberari, primus se super sepulcrum, protinus fuit ab infirmitate curatus.

C *brachii*

117 Dominus Petrus Grasus de Neapoli miles, cum per totum annum et amplius dextrum brachium sic haberet dolore gravatum, quod caput suo applicare non posset, transiens per in ter terium Fossænovæ, devotione concepta ad merita dicti Sancti, venit ad sepulcrum, super quod infirmum pollicis brachium petivit, et cito Sanctum sibi fieri propitium, et continuo se sensit ab infirmitate curatum.

febris quartana.

118 Dominus Raynaldus Bacula de Terracena miles, cum multos annos passus hi set quartanam, concepit devotionem ad sepulcrum S. Thomæ, ubi cum orasset ejus meritis Deo liberari, ex tunc se sensit a quartana curatum.

punctura et dolor oculi

119 Dominus Jacobus Capuanus de Neapoli miles, videns tam celerem in dicto miracle impetratam divina virtute medelam meritis dicti Sancti, cum ipse paterétur in oculo gravem cum dolore puncturam, petivit se cum cera super sepulcrum ejus cum multi celebrate fuit divina virtute curatus. simul agentes Deo gratias, qui simul fuerant dicti Sancti meritis liberati.

120 Cæsarius de Bono civis Neopolitanus, infirmus graviter duplici tertiana, cum instaret quintus dies accessionis, et de vita plurimum dubitaret, eo quod nullum paroxysmus sanitatis indicium habuisset: cum fieret inquisitio de miraculis S. Thomæ, concepta devotione corporaliter se devovit. Qui cum superveniente accessionis termino nihil sensisset molestiæ, nec certificationem aliquam virtute naturæ, tertio die surrexit, et Domino Episcopo Inquisitori in officio Inquisitionis pro reverentia dicti Sancti, usque ad finem devote servivit.

D AUCTORE GUIL. DE THOCO, EX MSS. *tertiana duplex.*

121 Venerandus Pater Dominus Ymbertus, Archiepiscopus Neapolitanus, ad inquirenda miracula S. Thomæ de mandato Summi Pontificis constitutus, cum instaret tempus, quo venerabilis Pater Dominus Angelus Episcopus, in dicta inquisitione collega, deberet simul cum eo Neapoli ad inquirenda miracula dicti Sancti procedere, et ipse pateretur gravem tumorem in tibia simul cum ulcere, quod longo tempore passus fuerat, et in lecto decumberet, et ambulare non posset ; rogavit humiliter et devote Deum, ut meritis dicti Sancti sanitatem dignaretur concedere, et commissam sibi inquisitionem pro Dei et Sancti gloria perfecte implere. Quo verbo cum devotione prolato, statim de lecto sanus surrexit, et per totam cameram ambulavit, et veniente Domino Episcopo prædicto, inquisitionem sanus et

E devotus implevit.

Archiep. Neapol. liberatur tumore et ulcere in tibia:

febri acutissima,

122 Prædictus Dominus Episcopus, cum inquisitionem commissam de dicti Sancti miraculis devote et solicite faceret, contigit uno die de sero, quod febris acutissima ipsum arriperet, et in toto corpore immutaret. Qui de vita desperans, B Thomam devote cœpit orare, petens ut superstitem suæ inquisitioni ipsum dignaretur dimittere, quam devote concesserat inchoare. Quibus verbis dictis cum magna spe et fiducia sanitatis in illo languore febris caput reclinavit, fatigatus in lecto, et dormiens reliqua parte noctis usque ad diem, de mane surrexit sanus, sed debilis, perfecte curatus, sine ad qua allevatione quæ facta fuisset artis remedio vel naturæ, egitque Deo gratias, qui concesserat in se merita dicti Sancti cognoscere, quæ desiderabat per alios invenire. Quæ duo miracula prædicti Sancti scripserunt Domino no tro Pontifici Summo sub uno contextu et vere litterarum, quæ sub eorum sigillis fuerunt pro veri assertione munito.

Canonicus duplici tertiana,

123 Dominus Matheus Canonicus majoris Ecclesiæ Neapolitanensis, Nuntius ad Summum Patrem Dominum Bonifacium Papam cum inquisitione facta de miraculis dicti Sancti, a prædicto Domino Archiepiscopo destinatis, cum pluribus dictus idem, antequam ad Curiam arriperet, passus fuisset duplicem tertianam, et de superventura accessione timeret, et nimis et nimium debilis, non valens verbum exprimere, sed unius medicus mili dem de ejus salute pararet, quidam ejus socius et Canonicus eum ad pedes votum, dicti Sancti cum eo visitare sepelierec, quæ per infirmus præ debilitate verbum exprimere non valebat. Quo audiente, quod votum

F et sibi acceptum, statim fuit perfecte curatus. Qui cum medicus hanc accessionem dictus visitasset, ubi remedium exhiberet, invenien- cum liberum, et a febre securum, redeunte divinitus sanitate, eorum contentus divine beneficio medicinæ, et cognitus ad confirmationem concessæ divinitus sanitatis ad quam locum medicinam acciperet, quæ per alvum superfluo humore purgaret. Quo audiente, cum satis levem potionem a medicis propinari set, et alle hora purgationis debita in lecto gravebat, ubi ibi torqueretur, nec medicus sciret remedium aliquod adhibere, confirmato voto eodem quod fecerat, et pœnitens quod contentus remedio celestis medici non fuisset, subito fuit ab omni tor-

sione

A sione curatus, et virtute divina medicina effectum suum habuit naturalem.

AUCTORE GUIL. DE THOCO EX MSS. *cet asinus jumentum in lapsu.*

124 Alia magna miracula Sancti dicti meritis Deus ostendit nuntiis, qui ex parte prædictorum Inquisitorum Inquisitionem factam de ejus miraculis Summo Pontifici detulerunt; videlicet prædicto Domino Matthæo et Domino Petro nuntio prædicti Domini Episcopi Viterbiensisque Canonico, qui cum venerunt per Alpes, et e sent super lacum Lasonensem, *b* saumarius qui portabat saumandium Eracii de Arlotis Romani, per rupem altissimam cecidit super saxa acuta coram dicto lacu. In cujus caussa cum Matthæus prædictus invocasset auxilium S. Thomæ, et animal crederetur ex casu alias fuisse confractum, subito saumarius inter illos lapides surrexit sanus, et non mutato in aliquo suo onere, quod portabat, accessit ad portum, et in nullo fuit a suo itinere impeditus. Quod miraculum omnes transeuntes qui aderant in stuporem, cum animal virtute naturæ non potuisset evadere, etiamsi sine onere cecidisset.

b

et equus ne caderet.

125 Simile miraculum dixit prædictus Dominus Matthæus sibi in suo equo, dicti Sancti meritis, divinitus fuisse concessum: qui cum duobus posterioribus pedibus lapsu præcipiti toto corpore esset in rupe, et de anterioribus pedibus se regeret juxta B viam, et ipse ex toto equo dimisisset habenas, habens ipsum pro perdito, qui non poterat humano juvari auxilio: invocato Dei auxilio, dicti Sancti meritis, cujus inquisitionem miraculorum porrectam portabat, equus magno conamine super pedes anteriores intuens, saltavit ad viam puratus ad iter: supplevitque in equo virtus divinæ potentiæ, quod deerat virtuti naturæ.

a Sompanium *vulgo* Sunino *in eadem Campania Romana versus regnum Neapolitanum, inter quod et Papernum interjacet* Rocca secca. — b Saumarius, *Bernardo Gordonio* Sommarius, *jumentum dorsarium, mulus, equus, asinus Gallice* Sommier. *Hinc* Sautomdium *ipsum asinus. In Processu etiam* Sommarius *legitur.*

APPENDIX

℣. Rigans montes de Superioribus tuis, R. de fructu operum tuorum satiabitur terra. *Ad Benedictus*: Splendens loco divini numeris novæ simul et legis veteris, ex quo Thomæ jam Deo fruenti nos orando jungere cum superis. *Versus.* Orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

Oratio Deus qui B. Thomam Confessorem tuum luminis tui singulari fecisti splendore clarescere, concede propitius, ut Ecclesia tua ejus adjuta meritis et illuminata doctrina, gaudiis perfrui mereatur æternis. Per Dominum etc.

C

Oratio B. Thomæ de Aquino, quam ipse fecit, et quotidie dicebat inclinatus cum lacrymis. Concede mihi, quæso, miserrime Deus, quæ tibi placita sunt, ardenter concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere et perfecte implere, ad laudem et gloriam nominis tui.

PROCESSUS INQUISITIONIS

factæ super vita, conversatione, et miraculis recol. mem.

FR. THOMÆ DE AQUINO,

Ordinis fratrum Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Doctoris. Anno salutis MCCCXIX, JOANNIS XXII. Pontificis Max. Pontificatus III. per Umbertum Archiepiscopum Neapolitanum et Angelum Viterbiensem et Tuscanensem Episcopum, Inquisitores, una cum D. Pandulfo de Sabello, Domini Papæ Notario, super hoc ab eodem Pontifice deputatos.

a

b

c d

D

CAPUT I.

Apparatus prævius ad Inquisitionem. Bullæ Pontificiæ prælectæ.

Præsentibus Archiepiscopo Neapolitano, Episcopo Viterbiensi,

Hic est Processus Inquisitionis factæ super vita et conversatione ac miraculis recolendæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctoris, Per Reverendos Patres Dominos, Dei gratia Umbertum Archiepiscopum Neapolitanum, et Angelum Viterbiensem et Tuscanensem Episcopum, super hoc una cum venerabili viro Domino Pandulfo de Sabello Domini Papæ Notario, cum clausula, quatenus vos, vel duo vestrum per sanctissimum Patrem et D. Dominum Joannem Papam XXII specialiter deputatos, præsentibus ad totum Processum Inquisitionis eidem nobis Petro Joannis de Rocca-Tarani Sabinensis diœcesis, Apostolica et Imperiali et Francisco de Laureto Pennensis diœcesis Apostolica et Regali auctoritate publicis Notariis, quos iidem Domini Inquisitores ad ipsum Processum in scriptis fideliter redigendum specialiter assumpserunt, scriptus per me Petrum Notarium prædictum.

et tribus Notariis,

E

2 In Nomine Domini. Amen. Anno Nativitatis Domini ejusdem MCCCXIX, die Sabbati, XXI mensis Julii secunda Indictione, Pontificatus Sanctissimi Patris et Domini, D. Joannis Papæ XXII, anno tertio, Religiosus vir Fr. Guillelmus de Thoco, Procurator conventus Fratrum Prædicatorum in Benevento, constitutus apud Neapolim in camera Reverendi Patris D. Umberti, Archiepiscopi Neapolitani supradicti, coram ipso Domino Archiepiscopo, et coram Reverendo Patre Domino Angelo Viterbiensi et Tuscanensi Episcopo supradicto, super vita et conversatione ac miraculis recolendæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctoris, Inquisitoribus per Sedem Apostolicam deputatis, eisdem Dominis Archiepiscopo et Episcopo quasdam patentes litteras, et quasdam alias clausas Apostolicas litteras, ex parte suprædicti Domini Papæ, veris bullis plumbeis ejusdem Domini Papæ, et in filis integris canapis pendentibus bullatas, præsentavit, et per eosdem Dominos cum instantia requisivit, ut in commisso eis per easdem litteras Inquisitionis negotio solicite et attente, prout tenebantur, procedere deberent: quas litteras præfati Domini Archiepiscopus, et Episcopus, extractis sibi biretis, magna cum reverentia receperunt, et prædictas patentes Apostolicas litteras statim coram eis publice legi fecerunt, mandantes nobis Petro Joannis de Rocca-Tarani Sabinensis diœcesis Clerico, Apostolica et Imperiali auctoritatibus, et Francisco de Laureto Pennensis diœcesis Apostolica et Regia auctoritate publicis Notariis supradictis, ut prædictas litteras Apostolicas et Inquisitionem ac omnem Processum per ipsos in hujusmodi Inquisitionis negotio faciendas, regestrare et fideliter scribere deberemus: Venerabilibus et discretis Viris Abbati Marino de Caracchulis, supradicti Domini Archiepiscopi Vicario, Abbati Raynaldo Magnodo Canonico Neapolitano, et Domino Laureto de Tuncosis, Canonico Ecclesiæ S. Mariæ de Transtiberi de urbe Presbytero, Roberto Canonico Ecclesiæ S. Stephani e Viterbiensis, supradicti Domini Episcopi Capellano, et pluribus aliis præsentibus ad præmissa testibus vocatis atque rogatis. Litteræ vero supradictæ patentes non abrasæ, non cancellatæ, nec in aliqua sui parte suspectæ, sed omni suspicione carentes erant per omnia tenoris, et continentiæ subsequentis.

anno 1319, 21 *Julii,*

oblatæ litteræ Apostolicæ Joannis 22,

F

coram aliis testibus:

e

3 Joannes Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Neapolitano et Episcopo

A Episcopo Viterbiensi, ac Dilecto filio Magistro Pandulfo de Sabello Notario nostro, salutem et Apostolicam benedictionem. De occultis sapientiæ divinæ consiliis, de potenti manu invictæ virtutis, et de beneficiis solitæ pietatis, militanti Ecclesiæ pro necessario in pugna solamine dona mittuntur; et præ-venitur in dulcedine consolationum mentalium, quæ invitata est ad convivia cœlestium nuptiarum : de quibus in debitas laudes assurgimus, dum Sanctorum in cœlis festa gaudiis internis cum laudibus celebramus, reddimusque Deo gratias, qui suam consolatur Ecclesiam, dum peregrinatur a patria, quam continuis adjutoriis roborat, dum impugnatur in via. Cujus, quamvis indigni, quia divina miseratione curam suscepimus, velut Christi Vicarius, de profectu ejusdem commisse nobis Ecclesiæ congaudemus : dum de diversis mundi partibus nobis intimatur ad gaudium, quod infideles de Gentilibus ad Ecclesiam fidei piscatione perveniant, et fideles ad patriam de mundo conscendant : qui de corruptione munditiam, de fragilitate constantiam, ac Dei dono de infirmitate adepti victoriam, necnon interdum (ne super his fides nutaret credentium, sed Deum laudans in Sanctis ejus, argumentis validissimis nutriretur, optaretque ex gratia imitari quod coleret, assequi quod collaudaret) notis coruscare miraculis referuntur. Sane dudum ex parte carissimæ in Christo filiæ nostræ *g* Mariæ Reginæ Siciliæ, charæ memoriæ Caroli secundi Regis Siciliæ relictæ, et dilectorum filiorum, nobilium virorum, *h* Principis Tarentini, ac *i* Joannis Comitis Gravinensis, ac aliorum plurium Comitum ac Baronum regni prædicti, communis quoque ac Universitatis Magistrorum et Scholarum Neapolitanensium, coram nobis, et Fratribus nostris propositum extitit, et per eorum litteras nuntiatum, quod recolendæ memoriæ Fr. Thomas de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor, dum viveret, odore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, et multis magnis tam ante, quam post suum obitum miraculis coruscavit, quare pro parte ipsorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut de ejusdem Fr. Thomæ vita et miraculis, Inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fulciri, ipsum adscriberemus Sanctorum catalogo, ipsumque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solemniter venerari. Verum licet prædicta coram nobis et eisdem Fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum et Fratrum ipsorum corda multa jucunditate repleverint; attendentes tamen, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, ubi videlicet de re tam ardua quæritur, cum magna consuevit maturitate procedere, quodque scriptum sit : Carnalem, quam noscebam, diligenter nive tegebam (nam si gloria sit celare verbum : gloria tamen Regis est investigare sermonem) Venerabili Fr. *k* Arnaldo Episcopo Albanensi, et Dilectis Filiis nostris *l* Guillelmo tit. S. Cyriaci in Thermis Presbytero, ac *m* Guillelmo S. Nicolai in Carcere Tulliano Diacono, Cardinalibus commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitatis vitæ ac miraculorum tanta prædicti Fr. Thomæ informationem per testimonia fide digna quorum reciperent, illaque nobis referre curarent, ut veri similitudine rem sumpta, finem possemus procedere in negotio memorato; et quia per dictorum Cardinalium relationem fidelem coram nobis et Fratribus nostris Fo[illegible] ac ejusdem, ad quam eis informationem de sanctitate et miraculorum tanta prædicti; nos piam et congruum reputantes, ut si vera sint prædicta non lateat, de ipsorum Fratrum nostrorum consilio supplicat[illegible] fideli, prout præsentium describitur serie, duximus annuendum. Quocirca discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videbitis, de vita et conversatione ac miraculis Fr. Thomæ prædicti, ceterisque circumstantiis fidei negotium tangentibus, juxta formam, quam vobis sub bulla nostra transmittimus inclusam, inquiratis diligenter veritatem; et quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis; ut per Inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit et expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Datum Avenioni, Idibus Septembris, Pontificatus nostri anno *n* tertio.

4 Eodem anno die Lunæ 23. dicti mensis Julii secundæ Indictionis, in Palatio Archiepiscopatus Neapolitanensis Reverendi Patres, Domini Archiepiscopus et Episcopus, Inquisitores supradicti, litteras Apostolicas supradictas clausas, de quibus superius fit mentio, in eorum præsentia per me Petrum Notarium eumdem aperiri et legi fecerunt, quarum tenor per omnia talis est : Forma, juxta quam testes examinabitis, super vita, conversatione ac miraculis recol. mem. Fratris Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, S. Theologiæ Doctoris, testes legitimos, quos super vita, conversatione et miraculis dicti Fr. Thomæ debetis recipere, prius ab eis præstito juramento, diligenter examinare curetis, et de omnibus, quæ dixerint, interrogetis eos, quomodo sciant, quo tempore, quo mense, qua die, quibus præsentibus, quo loco, ad cujus vocationem, et quibus verbis interpositis, et de nominibus illorum, circa quos miracula facta dicuntur : et si eos ante cognoscebant, et quot diebus ante viderunt eos infirmos, et quanto tempore fuere infirmi, quanto tempore visi sunt sani, de quo loco sunt, omnium interrogationes de omnibus circumstantiis diligenter, et ad singula capitula fiant, ut expedit, quæstiones prædictæ et series testimonii ac verba testium fideliter redigantur in scriptis.

5 Prædicti itaque Inquisitores in dicto commisso eis Inquisitionis officio, juxta præscriptæ commissionis eorum seriem procedere cupientes ac deliberantes ad Processum hujusmodi Inquisitionis factæ in civitate Neapolitana, pro eo quod dictus Dominus Archiepiscopus infirmitate detentus ad loca alia extra Neapolim non poterat se conferre, citari mandarunt, interdum per eorum litteras, interdum per Dominum Leonardum, Presbyterum de Neapoli, juratum Nuntium eorum, subscriptos testes : de quorum citatione eum per Responsales Commissariorum, quibus litteratorie commissum extitit testes ipsos citare, tum per relationem fidelem dicti Nuntii jurati, eisdem Dominis Inquisitoribus oretenus factam plenarie constitit : a quibus quidem testibus, in terminis citationis eorum coram dictis Dominis Inquisitoribus, in dicto palatio Archiepiscopatus Neapolitani comparentibus, ad citationem eumdem receperunt iidem Inquisitores, ipsique testes in eorumdem Dominorum Inquisitorum manibus præstiterunt de pura veritate dicenda super vita et conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomæ de Aquino, corporale ad sancta Dei Evangelia juramentum, prece, pretio, subornatione, odio, gratia, vel amore, aut alia corruptionis specie quibuscumque sublatis. Quo juramento a dictis testibus eorum vicibus sic recepto, ipsos super vita et conversatione ac miraculis ejusdem Fr. Thomæ receperunt, et examinarunt diligenter, semoti et in secreto juxta traditum iis per Apostolicam Sedem formam. Quorum testium nomina et cognomina, depositiones et dicta sub religione dicti per eos præstiti juramenti recepta, ac dies et loca seu locus juramentorum et depositionum eorum

hominum

B *ad instantiam Reginæ Siciliæ et aliorum Principum.*

g

h

i

et Universitatis Neapolitanæ,

de sanctitate et miraculis S. Thomæ,

C Job 29, 16.

k

l

m

aliquot emissis per Cardinales discussis.

D ex mss. *mandatur processus fieri.*

n

ex litteris aliis apertis 23 Julii,

forma in processu servanda præscribitur:

E

Processus fit Neapoli

F

testes citati, et juramento præstito examinati

A hominum infra distincte et particulariter continentur. Videlicet eodem die Lunæ 23. ejusdem mensis et Indict. Neapoli in palatio Archiepiscopatus.

a Joannes 22 *creatus* 7 *Augusti anni* 1316, *mortuus Aventione anno* 1334, 4 *Decemb.* — b Umbertus, *alias* Humbertus *et* Ymbertus *creatus Archiepiscopus anno* 1308, *mortuus anno* 1320, 3 *Julii.* — c Angelus de Tincosis *Romanus, factus Episcopus anno* 1318, *Romæ anno* 1343 *mortuus, et apud S. Marium supra Minervam sepultus.* — d Tuscana, *vulgo* Tuscanella, *inter Viterbum (cui Tuscanella Sedes Episcopalis adjuncta) et Castrum prope Martam fluvium.* — e *Sabinensis Episcopi Sedes est* Manliana, *vulgo* Magliana, *prope Tiberim versus Imbrium.* — f Pinna *urbs Pentapolitana, in hodierno Aprutii ulteriore, vulgo* civita di Penna. — g Maria *filia Stephani V et Ludovici IV Regum Hungariæ, mater IV liberorum, e quibus primus Carolus Martellus Rex Hungariæ, 2 S. Ludovicus Episcopus Tolosanus Ordinis Minorum, 3 Robertus Rex Neapolitanus.* — h Philippus 1 *filius, mortuus anno* 1342. — i Gravina *urbs Episcopalis et nunc caput Ducatus familiæ Ursinorum in Apulia antiqua, modo ditione Barberina in confinio Basilicatæ. At Joannes filius 8, factus dein Dux Durattius et Princeps Albanus, mortuus anno* 1336. — k Arnaldus *ex Episcopo Portuensi Episcopus Cardinalis Albanensis factus anno* 1332. *Aventione vita functus anno* 1320. — l Guidicionus *Tesla Condomiensis, creatus etiam anno* 1312, *mortuus anno* 1345. — m Guilelmus Longus *Bergomensis, creatus anno* 1295, *mortuus x Idus Aprilis anno* 1319. — n *Est hic annus Christi* 1318, *cum a* 7 *Augusti cœptus esset annus* 3 *Pontificatus.*

CAPUT II.

Testes auditi diebus XXIII, XXIV *et* XXV *Julii. Commissarius Regis, Abbas et tres monachi Fossæ novæ.*

B

Petrus Grassus testatur

Dominus Petrus Grassus de Neapoli miles Regis, Commissarius et familiaris, ætatis, ut dixit, circa annos sexaginta, qui dicebat de miraculis dicti Fr. Thomæ de Aquino aliqua in se miracula sensisse, et etiam recepisse, vocatus ad præsentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, et juratus coram ipsis Inquisitoribus, super vita et conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomæ dicere puram et veram veritatem, quam scit ex visu, auditu et credulitate, et quod etiam ad interrogata super ipsa inquisitione vere, fideliter respondebit, amore, vel odio, prece, precio, favore, vel subornatione qualibet subblatis. Et primo interrogatus de vita et conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod ab eo tempore, quo ipse testis erat scholaris et puer, audivit, nemine discrepante, dici communiter et teneri, quod ipse Fr. Thomas erat homo sanctæ inter vivos, et multi tenebant, quod esset Virgo sicut ex utero matris suæ, et quod ille qui ipsum ante ejus decessum Missam cantavit, et ordinationes super præter id servabat continue, quod immediate post completam Missam illam, priusquam exueretur ex toto, erat indutus. Presbyter ille celebrans Missam dicendam, quam etiam ipse audiebat ad finem, priusquam ad actus alios tractaretur, et insuper qui depositus fuerat, præter naturalis quietis horas, horam habebat aliquam otiosam, quo tunc qui et vel disputationes occupari ad actus alios, sed ut legebat, aut scribebat, seu scribi faciebat, aut orabat, aut prædicabat. Interrogatus quales hæc audivit, dixit, quod nonnunquam a laicis publicis, nonnunquam a religiosis, nonnunquam a studentibus, et frequenter a Dominico Bartholomæo de Capua, tunc Sedis Logothetæ, et Reynaldo de Pecorario, et a dicto Fr. Thomæ, Fr. Jacobo et Fratre Ordinis Prædicatorum, quos interdum audivit de talibus colloquentes, et addit quod, dum quadam vice eorum sanctæ memoriæ Fr. Jacobus de Ventimiglia Ordinis Eremitarum, tunc Archiepiscopus Neapolitanus, tractaretur de vita eorundem et eorum aliquorum, dixit ipse Archiepiscopus quod nulli vita attribuant vel ei ribant in actus sentia ab eo pecie cure, nec qui sequuntur et inhærent scientiæ et scriptis ejus ad credendum. Interrogatus de loco, ubi audivit dici prædicta, dixit quod ubique locorum, ubi dictus testis aliquoties moram traxit, et ut plurimum in civitate Neapolitanensi. D

7 Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit et deposuit, ut infra particulariter continetur, videlicet quod ipse miles privatus per menses decem vel circa, virtute et usu solito brachii sui dextri, adeo quod nec de ipso brachio, nec de manu propria usus solitos exercere [posset] imo nec caput pectere, vel infulam sub mento ligare, nisi per alium adjutorem: habuit anno sequenti primæ Indictionis proximæ præteritæ Romam accedere peregre in Quadragesima dicti anni; et dum esset in via, occurrit ei circa *c* Tracen. attendere de beato corpore dicti Fr. Thomæ, quod audiverat alias fuisse sepultum in monasterio Fossæ-novæ, et tunc in mente concipiens et etiam fidem sumens, posse de passione dicti sui brachii ex ipsius Sancti meritis adjuvari, destinavit et vovit in animo illuc omnino divertere. Et sic factum est, quod de tota societate, cum qua pergebat ad Urbem, assumptis pro sociis duobus Neapolitanis militibus, videlicet Domino *d* Nicolao Filmarini, et Domino Henrico Caracciolo, qui etiam locum dicti sepulcri visitare desiderabiliter cupiebant; pervenit illuc pariter cum eisdem; et eo introeunte curtile dicti monasterii Fossæ-novæ, statim quæsivit et habuit unum de monachis dicti monasterii, quem rogavit, ut ei locum ostenderet sepulcri corporis prædicti. Quo sepulcro ei per illum a remotis aliquantulum præostenso, quod quidem sepulcrum dixit idem miles esse ad sinistram partem majoris altaris monasterii supradicti, cum itur ad illud, inspectoque super ipso sepulcro quodam tapete, quod fecit ab inde removeri, genuflexus in terra ante dictum sepulcrum, pro recuperanda sanitate dicti sui brachii, per hæc verba dixit se Dominum exorasse: Domine Deus, qui in Sanctis tuis mirabilis es, concede mihi per merita Sancti hujus, mei deperditi brachii solitam sanitatem. Et statim protensis se toto supradicto sepulcro, *mirabiliter* sensit redditam sibi virtutem deperditam brachii supradicti, quadam solo tamen circa junctiuras dicti brachii remanente stupore, in modum cujusdam pigritationis seu dormitationis nervorum, qui ex toto evanuit circa sero ipsius diei. Vertit se extemplo ad eosdem socios, et not ficavit illis factum sibi miraculum per merita dicti Sancti, et ex tunc dicto transacto die ita percepit et habuit restitutam ex toto dicti brachii sanitatem, sicut numquam prius eodem aliquam habuisset. Interrogatus de tempore passionis brachii supradicti, dixit, quod ipsa passio invasit eum in eodem brachio a mense Maio de anno quinto dictæ Indictionis proxime præteritæ, et duravit usque ad tempus hujusmodi sibi redditæ sanitatis, quod fuit de mense Maio tunc immediate sequentis. Interrogatus de loco, et præsentibus, dixit, ut supra deponit.

amissum usum brachii

c

d

E

ad sepulcrum ejus,

recuperat.

de sanctitate ejus

F

a

b

et doctr.

8 Die Martis vigesima quarta ejusdem mensis Neapoli in palatio Archiepiscopatus, venerabilis et Religiosus vir, Fr. Nicolaus Abbas monasterii Fossæ novæ, Ordinis Cisterciensis, etiam ad præsentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, juratus recipere super vita et conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomæ dicere puram et veram veritatem, quam scit ex visu, auditu et credulitate, et ad interrogata etiam vera fideliter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore et subornatione aliqua subblatis, et primo interrogatus super vita et conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod olim tempore bonæ recordationis Domini Gregorii Papæ Decimi, dum dictus Fr. Thomas veniret ad concilium Lugdunense et transitum faceret per Campaniam, infirmatus fuit in castro Magentiæ cujusdam Domini Anibaldi de Ceccano, et cum ipsa infirmitate gravaretur

2 Abbas Fossæ-novæ.

testatur morbum et pium obitum S. Thomæ:

A reter, dixit, ut audivit a pluribus : si Dominus voluerit me visitare, melius est, quod reperiar in domo Religiosorum, quam in domibus secularium : et ex tunc caussa devotionis fecit se portari ad monasterium Fossæ-novæ, quod distat a dicto castro milliaribus sex vel circa, ubi jacuit infirmus quasi per mensem : et cum pervenisset ad dictum monasterium, in ingressu ipsius audivit dici dictus testis, quod dictus Fr. Thomas dixit : Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Et dum idem Fr. Thomas jaceret infirmus, monachi dicti monasterii ob magnam devotionem, quam habebant ad ipsum propter famam sanctitatis ipsius, propriis manibus portabant ligna *e* de silva ad ipsum pro igne faciendo, sibi non arbitrantes congruum, quod animalia bruta portarent ligna ad usum tanti viri. Et ipse quoties videbat ipsos monachos portantes ipsa ligna ad cameram, ubi ipse jacebat, assurgebat cum magna devotione et humiliter, dicens : Unde hoc mihi, ut sancti viri deferant mihi ligna? Interrogatus de caussa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit et vidit et audivit prædicta. Dixit etiam se vidisse, quod dictus Fr. Thomas cum magna devotione, reverentia, et lacrymarum effusione suscepit Ecclesiastica Sacramenta in eodem monasterio, in eadem infirmitate

B quam infirmitate obiit. Interrogatus de tempore, ut puta anno, mense et die, dixit se non recordari : dixit tamen, quod fuit tempore Quadragesimali. Interrogatus, quibus præsentibus vidit, et audivit prædicta, dixit, quod præsentibus Fr. Petro de Monte-S. Joannis, et Fr. Octaviano de Gubbio, monachis dicti monasterii nunc viventibus, et multis aliis monachis ejusdem monasterii jam defunctis. Interrogatus si alia sciret de vita et conversatione ipsius Fratris Thomæ, dixit quod audivit dici, quod ipse Fr. Thomas fuit homo magnæ honestatis, munditiei et sanctitatis, et quotidie dum erat sanus, celebrabat, et continuo vacabat studio et orationibus : audivit etiam, quod fuit Virgo dum vixit sicut ab utero matris suæ. Interrogatus a quibus audivit prædicta dici, dixit, quod a prædicto Fr. Petro de Monte-S. Joannis, qui audiverat a Confessore suo, et quod Frater Petrus alias fuerat conversatus cum dicto Fr. Thoma. Interrogatus super miraculis, si quæ sciret facta fuisse propter merita dicti Fr. Thomæ, sive in vita sive post mortem ipsius, dixit, quod post mortem ipsius, dum corpus ipsius Fr. Thomæ esset sepultum ante altare dicti monasterii, monachi ejusdem monasterii dubitantes, ne corpus ipsum reperetur, ab inde secrete transtulerunt ipsum corpus a dicto sepulcro ad quandam capellam, quæ dicitur capella

C S. Stephani ejusdem monasterii : et post spatium, quasi septem mensium apparuit in somnis idem Fr. Thomas Fratri Jacobo, tunc Priori ipsius monasterii, sicut publice dicebatur in ipso monasterio, et adhuc dicitur, et dixit ei : Redde me ad locum pristinum; et sic factum est cum solemnitate debita per monachos dicti monasterii. Dixit etiam, quod in apertura ipsius sepulturæ exivit tanta fragrantia odoris, quod dicta capella cum claustro dicti monasterii repleta est odore suavissimo. Dixit etiam quod totus conventus dicti monasterii tunc celebravit Missam de ipso Fr. Thoma tanquam de sancto Confessore, cantando : O quam meditatur sapientiam etc., considerando non esse congruum cantare pro ipso Missam pro Defunctis, cum haberent eum pro sancto viro. Interrogatus de caussa scientiæ, dixit quod interfuit, et vidit prædicta. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit infra unum mensem, vel circa, post obitum Fr. Thomæ dicti, ut supra, dixit se non recordari. Interrogatus quibus præsentibus, dixit quod

quibus supradictus ipse testis, et supradictus Fr. Petrus et Fr. Octavianus. Interrogatus de loco, dixit, ut supra deposuit. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis ivit videre et sentire prædicta, dixit, quod ipse ivit ad suavitatem odoris, quem sensit in apertura sepulturæ prædictæ. D

9 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit quod audivit dici multa alia miracula, et specialiter, dum dictus Fr. Thomas jaceret infirmus in dicto castro Magentiæ, et requireretur ut, aliquid sumeret, dixit : Si haberem *f* harengas recentes, comederem. Contigit inde transire vecturalem cum sardis, et dum quærerentur ab ipso pisces, inventum fuit, quod una cista ex ipsis piscibus erat plena harenghis recentibus, quæ plena fuerat sardis : et quod, dum ipsæ harenghæ portarentur ad ipsum Fr. Thomam, noluit comedere. Dixit etiam, quod audivit dici de quodam, qui vocabatur Magister Raynaldus, qui fuerat claudus, et meritis dicti Fr. Thomæ fuit liberatus, dum esset ad sepulcrum ipsius. Interrogatus a quibus audivit dicta duo miracula, dixit, quod dictum miraculum piscium audivit dici a Fr. Guilhelmo de Tocco Priore Beneventano Fratrum Prædicatorum, qui Prior dixerat eis, quod audiverat hoc a pluribus hominibus dicti castri

E Magentiæ, ubi dictum miraculum factum fuisse dicebatur, et dictum aliud miraculum de claudo dicit se audivisse a Fr. Octaviano prædicto, qui dixit eidem testi se miraculum ipsum vidisse : dixit etiam quod de prædictis est vox et fama publica in monasterio supradicto.

10 Eodem die ibidem Fr. Nicolaus de Fresolimo, monachus dicti monasterii, testis juratus in præsentia dictorum Dominorum Inquisitorum super vita et conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomæ dicere puram et veram veritatem, quam scit ex visu, auditu et credulitate, et etiam ad interrogata veraciter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore, et subornatione qualibet subblatis. Interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, se audivisse dici, quod fuit homo sanctæ vitæ, et conversationis, dum vixit : et ipse testis vidit, quando dictus Fr. Thomas venit infirmus de castro Magentiæ ad dictum monasterium Fossæ novæ, et ibidem in ipsa infirmitate cum magna reverentia et devotione, et lacrymis suscepit Corpus Dominicum, et Ecclesiastica Sacramenta, et cum ipse testis esset tunc novitius in dicto monasterio de aliis particularitatibus vitæ et conversationis ipsius Fr. Thomæ, dixit se notitiam non habuisse. Dixit insuper se audivisse dici a supradicto Fr. Petro de Monte S. Joannis, quod dictus Fr. Thomas in ingressu dicti monasterii dixit : Hæc est requies mea etc. Interrogatus de tempore, mense et die adventus dicti Fr. Thomæ ad monasterium supradictum, dixit quod sunt anni quadraginta quinque, et quod fuit mense Februarii, et mortuus fuit mense Martii, dictum mensem Februarii tunc immediate sequentem, Quadragesimali scilicet tempore. Interrogatus item de miraculis dicti Fr. Thomæ in vita vel post mortem ipsius, dixit, quod dum corpus ipsius Fr. Thomæ fuisset sepultum ante altare ecclesiæ dicti monasterii, et Fr. Jacobus de Florentino, tunc Prior dicti monasterii (propter aliquos monachos dicti monasterii dubitantibus, ne corpus ipsum aliqui retraherent ab inde) fecit ipsum transferri de ipso sepulcro ad capellam S. Stephani, et ibi jacuit per menses septem, et postea dicti monachi illud reportaverunt ipsum corpus ad pristinum locum : et in apertura ipsius sepulcri tantus inde fragravit odor, ut dictæ capellæ et claustrum repleta fuerint odore prædicto, et quod ipse testis simul cum aliis monachis monasterii cucurrit ad odorem prædictum.

11 Item interrogatus : scit aliqua miracula de

dicto

f *pro pisces sardos in halecem mutatos :*

claudum sanatum :

monachus Fossæ-novæ,

testatur pium obitum,

fragrantiam odoris in relatione corporis :

corpus ipsum ejus sepulturæ eximisse,

et sanctissimam vitam,

corpus ipsum reperiri non posse,

f al. in Nonis

ex mss.

g claudum ob podagram sanatum,

A dicto Fr. Thoma, dixit, quod Magister Raynaldus medicus chirurgicus, habitator castri S. Laurentii de Valle, dum claudicasset propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum seu *g* gambettarum stare et ambulare non poterat; venit ad dictum monasterium, vocatus ad curam cujusdam infirmi, nomine Fr. Joannis de Amico, qui erat in ipso monasterio, et dum esset ibi, audita fama dicti Fratris, cum magna devotione accessit ad tumulum dicti Fr. Thomæ, et jacens per aliquam horam super sepulcro ipso et orans, subito dictæ ægritudinis consecutus est sanitatem, et sanus recessit a dicto monasterio sine alicujus adminiculo sustentationis ad propria. Interrogatus de caussa scientiæ dixit, quod interfuit, et vidit prædicta. Interrogatus de tempore, mense et die, quo factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari: dixit se tamen existimare, quod fuerit quinto anno vel circa post obitum dicti Fr. Thomæ. Interrogatus quibus præsentibus factum fuit dictum miraculum, dixit, quod fuerunt præsentes ipsi testes, Fr. Petrus de Faulis, Fr. Martinus de Pastina monachi, et Fr. Nicolaus de Palearia monachus Conversus dicti monasterii, et multi alii monachi ejusdem monasterii. Interro-

B gatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis et prædicti alii monachi iverunt ad videndum dictum miraculum, dixit, quod interfuerat a principio cum ipse infirmus, et tam ipse quam alii monachi ipsius monasterii ad sonum campanæ congregati fuerunt in choro ecclesiæ ipsius monasterii, qui viso ipso miraculo cantaverunt solemniter: TE DEUM LAUDAMUS. Item interrogatus, quæ verba in orando interposuit dictus Magister Raynaldus, quando liberatus fuit, dixit, se non audivisse verba, perquæ oravit, sed vidit ipsum orantem secreto super prædictum sepulcrum. Interrogatus si cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, et viderit ipsum infirmum de pedibus ante ipsum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus qualiter tempore cognoverit, et viderit ipsum infirmum seu in ipsa infirmitate existentem; dixit, quod per annum et ultra. Interrogatus quanto tempore viderit ipsum post dictum miraculum sanum; dixit se non aliud scire, nisi quod vidit ipsum recedentem sanum statim facto ipso miraculo. Interrogatus qua infirmitate pedum detinebatur dictus Magister Raynaldus, et si habebat pedes integros, vel attractos; dixit quod integros, tamen gravatos gutta. Interrogatus qua gutta, dixit podagrica. Interrogatus si dictos

C baculos deferebat ad ejus sustentationem in manibus, an sub alius, ita quod corpus sustentaretur super baculis ipsis; dixit quod portabat ipsos baculos sub alius seu brachus. Interrogatus, si solo suffragio baculorum, vel alterius conducti sustentabatur; dixit, quod utroque suffragio utebatur, non aliter non poterat ambulare. Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte, dixit quod de die. Interrogatus, qua hora diei, dixit quod post tertiam, et ante nonam. Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ; dixit se nescire de visu, tamen audivit dici, quod multi videntes se dicto Fratri, et accedentes ad tumulum ejus, consecuti sunt de suis infirmitatibus sanitatem: dixit etiam, quod de omnibus est publica vox et fama in dicto monasterio et locis vicinis, et specialiter in Ripperio.

monachus alius,

12 Eodem die ibidem Fr. Martinus de Pastina, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis juratus secundum formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici, quod ipse Fr. Thomas fuit homo spiritualis, sanctæ conversationis et vitæ, et quod fuit Virgo usque ad tempus mortis suæ. Interrogatus a quibus audivit hoc dici, dixit quod communiter audivit dici a monachis dicti monasterii. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius: dixit se audivisse dici, quod, quando fuit translatum corpus dicti Fr. Thomæ de capella S. Stephani dicti monasterii ad pristinum locum ejus ante altare majus ecclesiæ dicti monasterii, a sepulcro ipso, de quo translatum fuit, magna fragrantia odoris exibat. Interrogatus a quibus audivit dici, dixit quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii, et a Fr. Petro de Monte S. Joannis, et a Fr. Blasio Magistro testis, et a monachis ipsius monasterii, qui in apertura ipsius sepulcri fuerunt præsentes, ut dixerunt ipsi testi; et ipse etiam testis post quinquennium, dum sepulcrum ipsius Fr. Thomæ, quod erat ante altare supradictum, iterato aperiretur, sensit suavem fragrantiam odoris, quasi incensi: et tunc idem testis perquisivit, si esset appositum incensum, et invenit quod non fuerat ibi appositum incensum, et quod de corpore ipsius Fr. Thomæ dictus odor exibat.

D *testatur sanctitatem vitæ,*

fragrantiam odoris ex sepulcro,

13 Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Magister Raynaldus Amicus, medicus de S. Laurentio de Valle, qui venerat ad curandum unum monachum ipsius E monasterii infirmum, qui vocabatur Fr. Joannes de Amico, dum esset gutta podagrica adeo gravatus, quod per se non poterat stare vel ambulare, nisi ex sustentatione et adminiculo aliorum; audito ibidem quod Deus multa miracula fecerat propter merita dicti Fr. Thomæ, caussa devotionis et sanitatis recuperandæ, fecit se portari ad tumulum dicti Fr. Thomæ per duos homines, qui sustentabant eumdem; et dum fuisset ibi per horam, qua ipsi forte potuissent septem Psalmi cantari, dictus medicus miraculose exutit liberatus. Interrogatus quomodo id sciret, dixit, quod ipse præsens fuit, et vidit ipsum infirmum portari ad sepulcrum prædictum, et postea procedentem per se sanum, et decentem. Sanus sum. Vidit etiam eum per se libere equitantem, quando recessit de dicto monasterio, et decentem: Decem anni sunt, quod fui infirmus, et modo sanus sum. Interrogatus de tempore quo factum fuit dictum miraculum; dixit, quod sunt anni triginta octo vel circa jam elapsi; de mense, die, et hora dixit se non recordari. Dixit tamen, quod fuit factum de die, et tali hora, qua potuit equitare dictus medicus per decem miliaria, et quod fuit tempore Quadragesimæ, ut sibi videtur. Interrogatus, qui fuerint præsentes, quando dictum F miraculum fuit factum, dixit, quod multi fuerunt præsentes, tamen non recordatur de omnibus eorum nisi de Fr. Fidele, qui mortuus est. Interrogatus de loco, ubi dictum miraculum factum fuit, dixit, quod in dicto monasterio ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis ivit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod facto dicto miraculo campanæ ipsius monasterii pulsatæ fuerunt, et tunc ipse et alii Fratres dicti monasterii accesserunt ad chorum ecclesiæ ipsius monasterii, et sic congregati, Te DEUM LAUDAMUS, propter dictum miraculum cantaverunt. Interrogatus si alii convenerunt ad dictum miraculum videndum, dixit, quod omnes familares dicti monasterii cucurrerunt ad illud: coram quibus etiam equitavit, et recessit sanus, ut supra dicitur. Interrogatus quæ campanæ pulsatæ fuerunt propter solemnitatem dicti miraculi, dixit, quod omnes campanæ magnæ, et parvæ existentes in campanario ecclesiæ dicti monasterii. Interrogatus quibus verbis fuit usus dictus infirmus, quando orabat juxta seu super sepulcrum prædictum, dixit se nescire, præter quod bene vidit ipsum infirmum accedentem ad dictum sepulcrum, et postea sanatum, non tamen audivit orationem ejus. Interrogatus

claudum podagricum sanatum:

A gatus si dictum Magistrum Raynaldum cognovit ante dictum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus quanto tempore, cognoverat dictum magistrum Raynaldum, dixit quod pluribus annis cognovit eum. Interrogatus quanto tempore fuerat infirmus dictus Magister Raynaldus, dixit se non recordari de numero annorum, nisi quantum audivit ab illo, quod decem annis fuerat infirmus, et ipse pluribus et diversis vicibus et temporibus viderat ipsum infirmum dicto morbo. Interrogatus si postquam recessit sanus de dicto monasterio, vidit eum sanum, dixit, quod non vidit eum ulterius, neque sanum neque infirmum.

dæmoniacum liberatum.

14 Item interrogatus si sciret aliqua miracula de dicto Fratre Thoma, dixit, quod audivit a multis, et specialiter a quodam dæmoniaco liberato ab ipso, qui postea effectus est monachus Conversus dicti monasterii. Interrogatus de nomine illius, dixit, quod vocabatur Petrus. Interrogatus de quibus audivit dici, dixit, quod audivit a pluribus monachis dicti monasterii, qui, ut dicebant, interfuerant dicto miraculo: de quorum monachorum nominibus dixit non recordari, cum fuerit ipse testis absens a dicto monasterio annis quindecim et ultra. Interrogatus si de præmissis est publica vox et fama in dicto
B monasterio et locis vicinis, dixit, quod sic de iis, quæ deposuit.

28 Julii monachus alius,

15 Die Mercurii vigesima quinta dicti mensis ibidem Fr. Octavianus de Babuco de Campania, Sacerdos, et monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis juratus juxta formam supra annotatam, et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc inde scire, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ, conversationis honestæ, magnæ castitatis, abstinentiæ et sobrietatis in cibo et potu, et homo vacans orationibus, jejuniis et studiis, et in suis orationibus fundebat lacrymas, et quod fuit homo magnæ caritatis, compassionis et humilitatis, devotionis et sapientiæ erga Deum et proximum. Interrogatus in caussa scientiæ, dixit, quod ipse vidit ipsum Fr. Thomam, et conversatus fuit cum eo, et servivit ei interdum, et vidit eum celebrantem et lacrymantem circa communionem. Interrogatus quanto tempore cognovit dictum Fr. Thomam ante ejus obitum, dixit, quod per annos quatuor vel circa. Interrogatus in quibus locis vidit eum, et conversatus fuit cum ipso, et servivit illi, dixit, quod vidit ipsum, et conversatus fuit cum eo, et servivit ei in castro Magentiæ, ad quod castrum plerumque veniebat ad visitandum quamdam Dominam consanguineam suam, et ad monasterium Fossænovæ. Interrogatus si cognovit eum, sic ipsum
C continuasse dictam sanctam vitam et conversationem usque ad mortem; dixit, quod sic. Interrogatus quomodo scit; dixit ut supra. Interrogatus quantum tempus esset, quod dictus Fr. Thomas decessit, dixit, quod sunt anni quadraginta sex vel circa: dixit etiam quod ipse viderit ipsum Fr. Thomam venientem de castro Magentiæ, in quo fuerat infirmatus, ad dictum monasterium Fossæ-novæ, in cujus monasterii ingressu convenit ante chorum ecclesiæ dicti monasterii, et dixit hæc verba: Hæc requies mea etc. ut supra. Interrogatus de caussa scientiæ, dixit, quod interfuit et audivit verba prædicta a dicto Fr. Thoma prolata. Interrogatus, qui fuerint præsentes, quando dixit prædicta verba, dixit, quod ipse testis et Fr. Petrus de Monte-S. Jeannis, monachus dicti monasterii, qui adhuc vivit, et plures alii monachi ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus si dictus Fr. Thomas fuit patiens in ipsa infirmitate, dixit quod sic, et fuit tantæ mansuetudinis, quod non turbavit aliquem servientem sibi. Interrogatus si in ipsa infirmitate accepit Eccle-

virtutes in morbo

et obitu,

siastica Sacramenta, dixit, quod audivit a monachis dicti monasterii quod sic, et cum magna devotione et reverentia et lacrymarum effusione. Interrogatus si de dicta infirmitate dictus Fr. Thomas obiit, dixit, quod sic. Interrogatus in quo loco corpus ipsius Fr. Thomæ fuit sepultum, dixit, quod facta fuit sepultura ante altare magnum dictæ ecclesiæ dicti monasterii, et jacuit ibi per diem unum tantum; sed nocte sequenti secreto sublatum fuit inde per aliquos monachos, et sepultum in capella S. Stephani ejusdem monasterii: et fuit ibi per menses septem vel circa, et postea de sepultura ipsa fuit translatum ad pristinam sepulturam ante altare: et dixit, quod in ipsa translatione invenerunt ipsum corpus integrum, et quod ex eo resultabat fragrantia magni odoris, et quod portaverunt ipsum ad dictam primam sepulturam cum processione, et cantu. Interrogatus si in translatione ipsius corporis fuit aliqua Missa celebrata; dixit, quod sic in mane sequenti post ipsam translationem. Interrogatus quam Missam cantaverunt, dixit, quod Missam de uno Confessore, in qua cantatur: Os justi etc. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod interfuit dictæ translationi, et Missæ; et cantavit in ipsa Missa cum aliis. Interrogatus quis Sacerdos cantaverit Missam ipsam, dixit
E se non recordari. Interrogatus cujus staturæ fuit dictus Fr. Thomas, dixit, quod fuit magnæ staturæ et pinguis, et calvus supra frontem. Interrogatus cujus ætatis erat tempore obitus sui, dixit, quod erat, ut sibi videbatur, annorum quinquaginta vel circa.

corpus integrum post 7 menses repertum

cum fragrantia odoris,

eum fuisse magnum, pinguem et calvum in fronte, 50 annorum,

16 Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod post mortem ipsius vidit quemdam medicum, nomine Magistrum Raynaldum de S. Laurentio, venientem ad dictum monasterium equestrem in quodam asino, qui patiebatur morbum podagræ in pedibus, adeo ut per se stare non posset nec ambulare, nisi ab aliis sustentatus; qui audita fama sanctitatis ipsius Fr. Thomæ, fecit se portari per duos homines caussa recuperandæ sanitatis et devotionis ad sepulchrum ipsius Fr. Thomæ: super quo sepulcro prostratus per aliquam horam in oratione, surrexit tandem a dicta ægritudine liberatus. Interrogatus de caussa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, et vidit omnia supradicta, quæ deposuit, et quod vidit ipsum sanatum, per se stantem, et ambulantem sine alicujus suffragio. Item quo tempore, mense et die factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari de tempore, mense et die; tamen ipse scit, quod fuit post translationem prædictam. Interrogatus si factum fuit de die vel de nocte, dixit,
F quod de die, quasi circa nonam. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cujus vocationem ivit ad dictum miraculum videndum; dixit, quod ad nullius, sed ipse videns ipsum infirmum ire, ut supra dixit, ad dictum sepulcrum caussa devotionis, ut videret finem rei, accessit illuc, et perseverando illic vidit prædicta. Interrogatus quibus præsentibus, dixit, quod præsentibus se teste, Fratre Petro de Monte-S. Jeannis, Fr. Petro de Fundis, et multis aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus quibus verbis usus fuerit in oratione sua, dixit, quod inter alia audivit ipsum infirmum dicentem: Ego vovi Deo, et S. Thomæ de Aquino, si me liberaverit, facere fieri sibi unam imaginem de cera. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, dixit, quod sic per unum annum et ultra. Interrogatus si toto isto tempore, quo cognovit eum ante dictum miraculum, noverit eum infirmum dicta infirmitate, dixit, quod pluries vidit eum, et quotiescumque eum vidit ipse

podagricum asino advectum,

sanatos

facta oratione

et voto,

A anno ante dictum miraculum, vidit eum infirmum dicta infirmitate. Interrogatus quot vicibus viderat eum sic infirmum; dixit se non recordari: dixit tamen, quod pluribus vicibus per diversa temporum intervalla vidit eum infirmum, ut dixit. Interrogatus si aliqua solennitas fuit facta in dicto monasterio propter ipsum miraculum, dixit, quod statim fuerunt pulsatæ ipsæ campanæ dicti monasterii, et quod monachi ipsius monasterii, Te Deum laudamus, solenniter cantarunt.

17 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod Fr. Joannes de Florentino, qui tunc erat Supprior dicti monasterii, per plures menses fuerat passus in oculis, ita quod non videbat, qui orans ad pedem sepulcri dicti Fr. Thomæ, ejus meritis fuit a dicta infirmitate oculorum miraculose ac subito liberatus. Interrogatus quomodo sciebat, dixit, quod vidit ipsum Fratrem Joannem non videntem propter morbum, quem patiebatur in oculis, et postea vidit eum liberatum: et dum peteret ab ipso Fratre Joanne, quomodo fuerat liberatus, dixit sibi, quod dum oraret ad pedem sepulcri ipsius Fr. Thomæ pro visu recuperando, fuit subito illuminatus. Interrogatus quo morbo viderat eum
B impeditum in oculis, dixit, quod quodam morbo, qui vocatur cataracta. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod sunt anni triginta vel circa, quod ipse audivit a dicto Fratre Joanne recitari prædicta, et quod dictum miraculum fuerat factum in eo die, mense Martio. Interrogatus si scit aliquos interfuisse dicto miraculo, dixit, quod audivit a Fr. Petro de Monte-S. Joanne, quod ipse interfuerat dicto miraculo. Interrogatus quanto tempore ceciderat dictum Fr. Joannem fuisse lumine privatum ante dictum miraculum, dixit, quod per mensem et ultra: sed si majori tempore fuerat lumine privatus, dixit se ignorare. Interrogatus quando tempore fuit sanus et illuminatus post dictum miraculum, dixit, quod usque ad diem obitus sui, qui vixit per annos quatuor et ultra; infra quos etiam fuit promotus ad
h Episcopatum Ecclesiæ Umbriaticensis. Interrogatus quomodo sciret, dixit pluries, et frequenter vidit eum, ut monachum dicti monasterii, et etiam postea promotum ad dictum Episcopatum, illuminatum et sanum, ut supra dixit.

18 Item dixit, quod quædam Domina de Piperno, cujus nomen ignorat, existens in partu, dum non posset parere, ad invocationem nominis dicti Fr.
C Thomæ, et ad impositionem cinguli, quod fuerat supra sepulcrum ipsius, peperit et extitit liberata. Interrogatus a quo hæc audivit, dixit, quod a viro dictæ Dominæ, cujus nomen similiter ignorabat. Interrogatus, si de præmissis est publica vox et fama, dixit, quod sic, de iis, quæ supra deposuit tam in dicto monasterio, quam in locis vicinis.

a Qui infra a nunc 76 ad 83 referuntur attestatus est hic Dominus Togdiactu Bartholomæus de Capua. — b Jocalis de Vitorbio et Archiepiscopo Beneventano factus anno 1262 Neapolitanus, mortuus anno 1281. — c Videtur Teanum legendum, ubi infra cap. 9 dicitur. — d Anno supra hujus vitæ tertio præfuisse num. 41 et 71. Necessitatem esse supra in Vita eidem intercedium anno 44. — e Unum locum ex Vita, ubi eadem num. 58 referuntur, corrigimus, perperam erat scriptum ex tussia. — f Supra in Vita num. 55 habetur quæ in Francia commorat, et hi omnium fere linguas loqui, hic dicuntur. — g Gandia Hadis civis ad Libanum quidem hunc diu moratum, dum bella parcum eius hic sustentandum. — h Umbriaticum anno Bryttiæ, inquit Cybellus tom. 9 Ital. sacræ, Calabriæ ulteriori mediterraneis civitas nulli passibus distans a mari, anno decem passuum millibus supra fontes Arethi, unde Liquoris fluvii. Translata Patrum Sede, hpiscopalis facta circa initium seculi XI.

CAPUT III.

Quatuor monachi Fossæ Novæ die XXVI *et* XXVII *Julii, testes admissi.*

Die Jovis vigesima sexta ejusdem mensis, Fr. Nicolaus de Piperno, alias dictus de Paleares, monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus et juratus simili modo, et forma superius annotata, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ de Aquino, dixit, quod ipse vidit dictum Fr. Thomam de Aquino in monasterio Fossæ-novæ infirmum, qui venerat illuc de castro Magentiæ, ad quod castrum eundo ad concilium Lugdunense, ut ipse audivit, declinaverat, tempore Gregorii X, et ex tunc audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuerat homo sanctæ vitæ, et quod fuit semper Virgo, ut ab utero matris suæ: tamen ipse non viderat, nec cognoverat eum ante: et donec fuit in ipso monasterio, vidit ipsum humilem, benignum et patientem, sine aliqua turbatione vel iracundia, usque ad tempus obitus sui, et audivit, quod Sacramenta Ecclesiæ suscepit in ipsa ægritudine sua cum magna reverentia et devotione: et audivit dici, quod ideo fuerat vocatus ad Concilium, pro eo, quod reputabatur unus de sanctioribus et sapientioribus hominibus de mundo. Dixit etiam, quod audivit dici, quod, quando dictus Fr. Thomas intravit chorum ecclesiæ dicti monasterii, dixerat: Hæc est requies mea etc. Interrogatus a quibus audiverat dici prædicta, dixit, E
quod de sancta vita et conversatione ipsius audivit dici a Fr Jacobo de Florentino, tunc Priore monasterii supradicti et a pluribus aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus, dixit se non recordari: et quod dixerit, Hæc est requies mea etc. dixit, quod audivit dici a quodam monacho ipsius monasterii, de cujus nomine, dixit se non recordari. Interrogatus de tempore, quo vidit eum in dicto monasterio infirmum, dixit, quod sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus cujus staturæ esset dictus Fr. Thomas, dixit, quod fuit magnæ staturæ, et calvus, et quod fuit etiam grossus et brunus. Interrogatus cujus ætatis erat, dixit, quod secundum suam existimationem, videbatur sibi, quod fuerit quinquagenarius vel sexagenarius.

29 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si sciret facta fuisse in vita vel in morte aut post mortem ipsius, dixit, quod post longum tempus mortis suæ, quasi septem mensium, quando corpus ipsius Fr Thomæ translatum fuit de capella S. Stephani ipsius monasterii ad sepulcrum ante altare magnæ ecclesiæ dicti monasterii, vidit corpus dicti Fr Thomæ integrum et magno odore suavitatis redolens: et iterum spatio, quasi annorum quatuordecim post ipsius obitum, ad instantiam Dominæ Theodoræ Comitissæ sororis suæ, fuit aperta ejus sepultura, et ipsa Domina petente habere de reliquiis ipsius Fr Thomæ, data fuit illi una manus ipsius corporis Fr. Thomæ: et dixit, quod corpus ipsius inventum fuit integrum, et magna odoris suavitate refragrans. Item de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, et vidit prædicta, et sensit odores prædictos utraque vice. Interrogatus de tempore, dixit, ut supra. Interrogatus de mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod in dicta prima aperitura, et translatione F
fuit præsens, quasi totum collegium monachorum dicti monasterii, qui portaverunt ipsum corpus processionaliter cum Cruce, aqua benedicta, et aliis paramentis: in secunda vero apertura, quando fuit data manus, dixit, quod fuit præsens Fr. Petrus de Monte-S. Joanne, tunc Abbas dicti monasterii.

21 Item dixit, quod quidam medicus, qui vocabatur Magister Raynaldus de S. Laurentio, patiens infirmitatem in pedibus, ita quod sine baculo seu alterius sustentatione ne stare quidem poterat nec ambulare, consuluit sacrum dictum monasterium, audiens famam sanctitatis dicti Fr. Thomæ, et accessit ad tumulum ipsius, causa devotionis et sanitatis pedum suorum recuperandæ

A recuperandæ, et orans ibi aliquamdiu, consecutus est subito dictorum pedum sanitatem. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse vidit ipsum medicum, quando venit ad dictum monasterium claudicantem, et ambulantem cum sustentatione baculorum usque ad sepulcrum, et oratione facta per eum supra dictum sepulcrum, vidit ipsum sanatum, et per se sine sustentatione baculorum seu alterius adminiculo, libere per ipsum monasterium ambulantem. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, si dictum miraculum factum fuit de nocte vel de die, dixit, quod de die circa horam tertiam, ut videtur sibi recordari. Interrogatus de loco, dixit, ut supra. Interrogatus, quibus præsentibus, dixit, quod præsente se teste, et pluribus aliis monachis dicti monasterii : de quorum nominibus dixit se non recordari, cum sit magnum tempus. Interrogatus ad cujus vocationem iverit ad videndum dictum miraculum, dixit quod ad nullius, sed ex suo motu accessit. Interrogatus si fuit facta aliqua solennitas in dicto monasterio de dicto miraculo, dixit, quod fuerint pulsatæ campanæ : ad quarum pulsationem omnes monachi dicti monasterii in ecclesia ipsius monasterii convenerunt. Interrogatus, quibus verbis interpositis, dixit, quod non audivit

B verba orationis, cum orasset secreto. Interrogatus si cognoverat et viderat dictum Magistrum Raynaldum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod numquam nec ante, nec post ipsum miraculum viderat et cognoverat ipsum, nisi tunc cum venit ad dictum monasterium occasione prædicta. Item interrogatus si alia miracula scit de eo, dixit, quod audivit dici, quod quidam puer infirmus, nescit tamen qua infirmitate, positus super sepulcrum ipsius Fr. Thomæ fuit liberatus ; et quod plura alia miracula diversis vicibus et temporibus esse dicuntur, facta meritis dicti Fratris Thomæ, propter quod multa vota super sunt supra sepulcrum ipsius appensa. Item interrogatus, si de prædictis est publica vox et fama : dixit, quod de prænissis, quæ de vita et miraculis deposuit, est vox et fama publica in dicto monasterio et aliis locis vicinis.

et puerum infirmum,

22 Eodem die ibidem Fr. Petrus Franci-ci de castro Piperni monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus et juratus secundum formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit publice dici in dicto monasterio, in castro Piperni et aliis locis vicinis, quod dictus Fr. Thomas fuit sancte vitæ et conversationis, et communiter reputatur, habetur, et nominatur pro Sancto in monasterio et locis prædictis, aliud dixit se nescire de vita ipsius, cum sit juvenis, ita quod non potuit eum videre. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, cum ipse, antequam ingrederetur religionem, esset in quadam domo ipsius monasterii, quæ dicitur *a Calsolaria*, ad serviendum ipsis monachis de ipsa arte Calsolariæ et sciret, dum jaceret in lecto de die, et vellet surgere et ire ad bibendum, apparuit sibi circa lectum quidam homo pilosus, qui cepit eum per pedes, impingens et reducens pedes ipsius ad locum, et dicens ei : Non surgas, quia ego deferam tibi aquam. Et ipse dixit, Vade, et deferis mihi aquam, credens illum esse aliquem de sociis ejusdem monasterii servientibus, et ille homo pilosus vadens et rediens portavit illi aquam in palmis manuum, junctis ipsis manibus, et dixit illi : Bibe. Et ipse testis respiciens effigiem ipsius deferentis aquam, visum fuit sibi, quod ille haberet staturam canis, et faciem quasi hominis, pilosam et terribilem : et ex eo exibat magnus et abominabilis fetor, quo ipse testis territus abscondit faciem suam, et dixit : Vade, quia nolo bibere. Tantusque timor cum invasit, ut quasi virtutem omnem perdiderit, ac loqui non potuit usque ad sequentem diem, et manus et digiti ejus ita fuerunt contracti, ut pollex manus suæ dexteræ contra naturam brachio cingeretur, et manus sinistræ digiti ita erant contracti, ut neque ipsas manus, nec digitos ipsarum aliquatenus extendere posset : pedes vero ejus facti sunt ponderosi et insensibiles, ita quod ambulare non poterat : et taliter in toto corpore impeditus, quod non poterat se movere. Et sic impeditus et attractus fuit portatus ad domum matris suæ apud Pipernum, ubi sic jacuit per octo dies : et dum intra ipsos octo dies mater sua quæreret remedia prædictæ ægritudini, fuit ipsi consultum matri suæ, ut ipsum testem faceret deportari ad sepulchrum Fr. Thomæ supradicti. Juxta quod consilium dicta mater sua fecit ipsum ad dictum sepulcrum portari ; et dum fuisset positus supra dictum sepulcrum, et esset ibi per aliquam modicam horam, surrexit statim erectus sanus factus, et a dicta contractione ægritudinis et impedimento liberatus ad plenum, libere cœpit ambulare et laudare Dominum, quoniam sanus erat : et stetit ab ea hora in antea in habitu laicali per annum serviens ipsi monasterio, et semper sanus fuit postea, et nunc etiam est. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod sunt anni quinque elapsi vel circa ; de

E mense et die, dixit, quod non recordatur, nisi quod fuit tempore messium. Interrogatus, quibus præsentibus fuit liberatus, dixit, quod præsentibus Fr. Gregorio de Castro-S. Stephani, Sacerdote et monacho dicti monasterii et quodam Gallo, nomine Perrotto, famulo ejusdem monasterii, nunc defuncto, et matre sua existente extra portam dicti monasterii, cum intus nulla mulier ingredi audeat, quæ venerat cum ipso filio suo, quæ cum scivit liberationem et sanitatem ipsius filii sui, læta et Deo gratias agens, recessit et ivit Pipernum ; propter cujus miraculi beneficium ad honorem Dei et reverentiam dicti Fratris Thomæ, quolibet anno illo tempore, quo dictum miraculum factum fuit, dicta mater sua jejunabat tribus diebus continuis.

ante ab apparente diabolo,

Contractus et distortus,

ad sepulchrum S. Thomæ sanatus,

alius monachus,

23 Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit quemdam Oblatum dicti monasterii, qui vocatur Magister Matthæus Joannis Leonis, de Piperno, euntem ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ hora vespertina non cand-la longa, quasi longitudinis staturæ ipsius deferentis, et ipsam accendam poneniem in muro supra sepulcrum ; et dum ipse testis quæreret ab eo, quare hoc faceret ; respondit illi, quod hoc faciebat, et facere disposuerat et promiserat usque ad dies quindecim ad honorem et reverentiam Dei et dicti Fr. Thomæ, cui F promiserat hoc ex voto die Martis post festum Resurrectionis Dominicæ nunc proximæ præteritæ apud Rocam-bifum, ubi erat uxoratus, et quæ distat a dicto monasterio per milliaria duo ; pro eo, quod ipsa dies ita valida fuerit, quæ catarrhus vocatur, eum plus solito invaserat, ita quod vere mori credebat propter quod, votum eum it in hæc verba in mente, cum oreloqui non posset propter tussim prædictam : S. Thoma de Aquino adjuva me, quod non moriar hic, et concede mihi, quod possim redire ad monasterium Fossæ-novæ, et mori ad pedes ipsius conventus Fossæ-novæ, cujus sum Oblatus. Qui statim emisso voto prædicto liberatus fuit ab impetu dictæ tussis, et sic liberatus reversus fuit ad dictum monasterium, sicut petiverat in ipso voto. Et hæc recitata fuerunt eidem testi a dicto Magistro Matthæo, erat ipse testis deposuit. Interrogatus de tempore, quo dictus Magister Matthæus hæc sibi retulit, dixit, quod in eadem hebdomada Paschæ. Interrogatus de loco, dixit, quod in ecclesia dicti monasterii. Interrogatus, qui fuerint præsentes tunc, quando

testatur quemdam gravi tussi liberatum.

A quando hæc audivit a dicto Magistro Matthæo, dixit, quod fuit præsens quidam infans parvulus, filius dicti Magistri Matthæi et nullus alius. Interrogatus si dictus Magister Matthæus vivit, dixit, quod non; imo mortuus fuit in dicto monasterio juxta votum prædictum mense Junio proxime præterito. Interrogatus si aliqui alii sciverint miraculum prædictum, dixit, quod credit, quod uxor quondam dicti Magistri Matthæi sciat. Interrogatus cujus ætatis erat dictus Magister Matthæus, dixit, quod erat multum senex. Interrogatus si de præmissis est publica vox et fama, dixit, quod sic de iis, quæ superius deposuit, in dicto monasterio, in Piperno et aliis locis vicinis.

Alius monachus testatur

24 Die Veneris vigesima septima ejusdem mensis et Indictionis, ibidem Fr. Gregorius de S. Stephano, Sacerdos et monachus professus ejusdem monasterii Fossæ novæ testis citatus et juratus juxta formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire, cum sit juvenis, nec ipsum videre nec cognoscere potuit. Interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit se hoc scire, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, antequam assumeret habitum Religionis ipsius, dum

arte diabolica contractum et tumolum.

B fuisset invasus a maligno spiritu, adeoque manibus et pedibus erat contractus, et ore et facie tortus, sine sensibus corporis; ita quod videbatur quasi mortuus, et dum apponeretur ignis super membra sua non sentiebat; idem testis simul cum quodam Gallo, nomine Perrotto, qui mortuus est, portavit ipsum Petrum sic infirmum ad sepulcrum dicti Fr.

a se ad sepulcrum S. Thomæ delatum

Thomæ. Et ipse testis et dictus Perrottus posuerunt ipsum Petrum extensum super sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et dum esset ibi per aliquam horam, surrexit sanus factus et liberatus ad plenum, restitutis sibi manibus sensibus corporis, et omnibus

et sanatum:

suis membris rectificatis et in pristinum statum reductis, acsi numquam fuisset dictam invasionem et passionem passus. Interrogatus in causa scientiæ et de loco, dixit, ut supra, scilicet quod præsens fuit, et portavit eum simul cum dicto Perrotto ad dictum sepulcrum, ut supra dictum est, et stetit ibidem, donec vidit ipsum surgentem de dicto sepulcro liberum et sanum ad plenum, ut supra deposuit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod sunt anni quinque, quibus prædictum miraculum factum fuit; de mense vero et die, dixit se non re-

C cordari. Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte, dixit, quod de die circa horam nonam. Interrogatus, qui fuerunt præsentes ipsi miraculo, dixit, quod testis, et dictus Perrottus, tamen omnes monachi morantes tunc in ipso monasterio, audito ipso miraculo, accesserunt ad ecclesiam et invenerunt dictum Petrum sanum et liberum ad plenum. Interrogatus de nominibus illorum, qui viderunt dictum Fr. Petrum prædicta invasione seu turbatione detentum, et postea liberatum, dixit, quod viderunt eum ipse Fr. Nicolaus de Sectia, Fr. Jacones de Slavis, et plures alii, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus ad cujus vocationem seu requisitionem ipse portavit dictum infirmum ad dictum sepulcrum, et stetit cum eo, donec fuit liberatus, dixit, quod ad requisitionem dicti Perrotti. Interrogatus si dictus infirmus prius quam super dicto sepulcro oravit, seu aliquod votum emisit pro sanitate recuperanda, dixit, quod non, quia non poterat loqui, nec sciebat, tamen ipse testis et dictus Perrottus oraverunt pro eo. Interrogatus, quibus verbis usi fuerant in dicta eorum oratione, dixit, quod quilibet eorum, dixit ter Pater noster, cum trina salutatione Virginis Mariæ, ut Deus meritis dicti Fr. Thomæ restitueret ipsum infirmum pristinæ

a se recitata tel oratione Dominica et salutatione Angelica.

sanitati. Interrogatus si cognoverat ipsum Fr. Petrum ante dictum miraculum, dixit, quod sic per biennium. Interrogatus, quot diebus ante dictum miraculum vidit eum sic infirmum, dixit, quod per dies octo viderat eum infirmum. Interrogatus si alias viderat eum sic infirmum, dixit, quod non, sed semper cognoverat eum sanum. Interrogatus si post dictum miraculum recidivavit aliquando in dictam infirmitatem, dixit, quod numquam; imo semper fuit postea sanus, et liber ab infirmitate prædicta. Interrogatus si tempore dicti miraculi erat secularis, an religiosus, dixit, quod erat secularis, sed recuperata dicta sanitate, ob devotionem dicti Fr. Thomæ fecit se monachum Conversum dicti monasterii. Interrogatus si sciret causam dictæ infirmitatis, dixit, quod non, nisi quatenus dictus Frater Petrus sibi narravit, ut supra in depositione ejusdem Fratris Petri continetur.

25 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod Fr. Joannes de Sclavis olim passus fuit apostema cum febre, ita quod medici desperaverant de liberatione et vita ipsius, et dum dictus infirmus voverat se dicto Fr. Thomæ pro sanitate recuperanda, extitit a dicta ægritudine miraculose liberatus. Interrogatus de causa scientiæ,

apostema cum febre sublatum:

E dixit, quod vidit dictum Fr. Joannem graviter patientem et audivit a Medico, qui erat in cura ipsius, quod desperabat de liberatione et vita ipsius. Interrogatus de nomine ipsius Medici, dixit, quod vocatur Magister Nicolaus, filius Magistri Joannis de Piperno, qui nunc vivit, et postea vidit dictum infirmum sanatum, a quo postea audivit, quod propter votum, quod fecit dicto Fr. Thomæ, ipse fuerat liberatus, qui etiam vivit adhuc. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic de iis, quæ deposuit, in dicto monasterio et in locis vicinis, et maxime in Piperno.

alius monachus testis,

26 Eodem die ibidem Fr. Leonardus de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus et juratus consimili modo et forma, quo supra. Et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fratris Thomæ, dixit, quod, dum erat in seculo, et postquam intravit Religionem, audivit publice ab annis quadraginta et citra, quod dictus Frater Thomas fuit homo sanctæ conversationis et vitæ: aliud dixit se nescire in specie de vita sua. Item interrogatus de miraculis ipsius Fratris Thomæ factis sive in vita sive post mortem ipsius, dixit, quod, dum

F Fr. Guillelmus de Tocco et socius ejus, Ordinis Fratrum Prædicatorum, prosecutores negotii dicti Fr. Thomæ, moraretur in dicto monasterio Fossæ novæ, et haberent ibi duos mulos pro equitaturis eorum, quæ oportebat *b* ferrari, et ipse testis requireretur, ut ferraret ipsos, quia ferrarius est; ipse tædio laboris affectus, concepit et dixit in mente sua: quantum infestant, et attædiant nos isti Fr. Prædicatores occasione istius Fr. Thomæ, si fuit ita sanctus homo, faciat aliquod magnum miraculum, ita quod isti Fr. Prædicatores inde recedant, et hic amplius non moretur. Et statim percussus est in brachio dextro tali dolore, quod illud movere non poterat, nec ponere ad os suum, nec aliquod ministerium facere cum ipso, et talem dolorem, quod impedimentum fuit passus usque in sequentem diem. Ipse etiam sequenti die recordatur, quod male concepérat contra Fratrem prædictum, et recognoscens et poenitens se male fecisse, ivit ad sepulcrum ipsius, stans ibi per horam et orans, statim consecutus fuit dicti brachii sanitatem, ita quod die Lunæ sequenti laboravit de arte sua, et cum magno gaudio dictos mulos prædictorum Fratrum ferravit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit hoc anno, de mense Junio, præsenti secunda Indictione, vide-

c murmurans de sanitate B. Thomæ,

b

paenitus dolore brachii,

sanatus ad sepulcrum ejus

licet

A licet quodam die Sabbathi post Nonam et ante Vesperas, quo dictam infirmitatem incurrit, et postea die Dominico Maii sequentis post Missam accessit ad dictum sepulcrum, ubi liberatus fuit, ut supra dicitur. Interrogatus, qui fuerunt præsentes dicto miraculo, dixit, quod nullus : dixit tamen, quod discipuli sui in ipsa arte ferraria viderunt ipsum prædicto morbo impeditum et postea liberatum, quibus ipse revelavit dictum impedimentum et liberationem ipsius prædictam. Interrogatus de nominibus dictorum discipulorum suorum, dixit, quod unus vocatur Jacobus de Sompnino, et alter Leo de Piperno. Item interrogatus si scit de aliis miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici, quod multa alia miracula fecit Deus meritis ipsius Fr. Thomæ; nescit tamen alia in specie, quia ipse est novitius in dicto Ordine et monasterio : dixit etiam, quod de præmissis quæ deposuit, est publica vox et fama in dicto monasterio et locis vicinis.

Alius monachus testis.

27 Eodem die ibidem Fr. Joannes de Adelasia de Piperno, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis citatus et juratus simili modo et forma quæ supra, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse per vocem et famam publicam a multis Religiosis, quod ipse B Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis quamdiu vixit, et quod fuit tantæ orationis et contemplationis, quod videbatur totus a terrenis abstractus ad Divina : audivit etiam, quod fuit Virgo quamdiu vixit, et quod omni die celebrabat, et quod in fine suo recepit Corpus Dominicum cum magna reverentia et devotione, in cujus susceptione dixit : Multa scripsi de sanctissimo Corpore Christi, quæ omnia relinquo correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ : et quando recepit etiam sanctam unctionem extremam, ipse Fr. Thomas respondebat in ipso Officio Unctionis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus prædicta audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii Fossa-novæ, a Fratre Petro de Monte-S. Joannis, olim Abbate ejusdem monasterii, et a Fr. Riccardo Ordinis Prædicatorum, nepote Fr. Raynaldi ejusdem Ordinis, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ per longum tempus, et a multis aliis Religiosis Prædicatoribus et monachis dicti monasterii, de quorum ad præsens nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, ubi audivit dici prædicta, dixit, quod in prædicto monasterio, in civitate Anagniæ, et pluribus aliis locis.

de sanctitate ejus,

et scriptis correctioni Ecclesiæ subjectis :

28 Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius, dixit quod, C dum hoc anno, mense Januario, præsenti secunda Indictione, sentiret quadam nocte gravissimum dolorem in intestinis, propter quem credebat vere mori cœpit invocare nomen dicti Fr. Thomæ cum magna devotione : et dum duraret sibi usque ad medietatem noctis, mota dolore cœpit intortiora invalescere, et vehementius eum affligere, ita ut perderet vires corporis, et videretur spiritum exhalare : et tunc ipse compunctus corde et meditatione magni doloris, et cum effusione lacrymarum cœpit dicti Fr. Thomæ nomen invocare et ejus auxilium implorare : post quam vocationem continuo et lacrymas subito per quem locum vomitum et secessum, per quem modum quod ipse emisit tot carnium et sanguinem, fuit ab ipso de loco totaliter liberatus. Mane vero adveniente, medicus dicti monasterii videns eum quæ cum esset per vomitum et secessum, dixit, quod fuit apostematus, ex qua quidem apostemate debuit mortaliter mori. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit præsenti anno, mense Januario, præsenti secunda Indictione, et quodam die Sabbathi de proxe, adveniente die Dominico. Interrogatus, qui fuerint

Ipse apostemate usque ad liberatur.

D præsentes dicto miraculo, dixit, quod fuerunt præsentes Fr. Riccardus de Fundis Sacrista, Fr. Nicolaus de Rocca, tunc Prior dicti monasterii et plures alii monachi. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in camera infirmatorii dicti monasterii. Interrogatus quibus verbis interpositis, et per quæ verba oravit, dixit sic orasse : B. Thoma de Aquino adjuva et libera me de ista infirmitate, quia ego ero devotus tuus toto tempore vitæ meæ. Interrogatus quandiu passus fuit dictum dolorem, dixit, quod a primo somno dictæ noctis usque ad medietatem noctis ejusdem. Interrogatus si credit et tenet, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuerit miraculose liberatus, an beneficio naturæ; dixit, quod firmiter tenet et tenuit, credit et credidit, quod secundum dispositionem corporis sui et vehementiam doloris et passionis ac acerbitatem dictæ ægritudinis, meritis dicti Fratris Thomæ fuerit miraculose liberatus, et non beneficio naturæ; et hoc idem judicavit et tenuit medicus supradictus. Interrogatus de nomine dicti medici, dixit, quod vocatur Magister Nicolaus *c* Magistri Joannis de Piperno. *c*

29 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit Nicolaum Maximum, qui fuerat percussus in brachio ab inimicis suis; ex qua percussione os ipsius brachii, quod jungitur cum humero, erat totaliter *d* mossum et fractum et ab invicem separatum. Et licet opere medicorum caro super ipsum os solidata esset : tamen os remanserat divisum, ita quod opere medici non potuit solidari : propter quod remansit ipso brachio debilitatus, adeo quod non poterat ipsum movere, tandem uno sero cum se posuit in lecto, conversus ad devotionem dicti Fr. Thomæ, oravit, ut liberaret eumdem : de mane vero excitatus a somno, sensit se totaliter liberatum, quod dicto osse sic remanente diviso, habuerit et nunc habeat potentiam et vires et usum dicti brachii, sicut habuerat ante percussionem, et cum eo operatur et exercet omnes usus, sicut plene sanus. Interrogatus de caussa scientiæ, dixit, quod ipso Nicolao veniente ad monasterium prædictum caussa compendi votum, quod promiserat Fr. Thomæ, narrante ipsi testi, et pluribus aliis monachis dicti monasterii dictum miraculum suæ liberationis, et ipse testis ad certificationem ipsius tetigit brachium vulneris, et invenit os divisum : et hoc non obstante, vidit ipsum Nicolaum dictum brachium movere hinc inde in altum et bassum, sesi nullam lesionem habuisset in eo. Interrogatus de tempore, die et mense, quibus vidit prædicta, dixit, quod præsenti anno, secunda Indictione, de mense, et die dixit se non recordari.

Alius monachus testatur.

os brachii fractum sanatum.

30 Item interrogatus, si scit alia miracula de F dicto Fr. Thoma, dixit, quod vidit Fr. Petrum Francisci de Piperno, Conversum dicti monasterii, qui cæcutiebat et demoniacum, sicut per signa oris et oculorum et gestus corporis demonstrabat : et in dies ejus venit ad monasterium ad videndum eum, et ibi non cognoscebat dictum matrem suam : vidit eum postea sanum, et dum peteret qualiter fuerat liberatus, audivit a Fr. Gregorio de S. Stephano, et Perrotto Gallo, oblato dicti monasterii, quod ipsi duxerant dictum Fr. Petrum ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ, et posuerunt super ipsum sepulchrum : et dum orassent pro illo juvente, et quasi dormiente super ipsum sepulchrum, subito exigilans sanus surrexit, et sic vidit ipsum postea semper sanum. Interrogatus de tempore, die et mense, dixit, quod non recordatur.

Ei dæmoniacum amentem liberatum.

a Calgolaya *Italo ultima sive affixa videtur.* — *b* *Ab hac voce ferme minus usitata est nomen* ferraio *Virgilio, Juvenali et aliis.* — *c* *Subintelligitur, ut alias in ejusmodi saepe, hoc filius.* — *d* *Italo mosso, est participium a verbo muovere : hic autem accipitur pro luxato sive eo, quod loco suo emotum est.*

A

ex ms.

CAPUT IV.

Testes auditi XXVIII *et* XXX *Julii, tres monachi Fossæ novæ, et nobilis Neapolitanus.*

Alius monachus testis

Die Sabathi vigesima octava ejusdem mensis, Fr. Joannes de Sclavis, Sacerdos et monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis citatus et juratus secundum formam supradictam; et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici a pluribus Religiosis, et secularibus, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ conversationis et vitæ, jejuniorum et orationum, et homo devotus Deo et maximæ honestatis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao de Sora, monacho dicti monasterii, avunculo suo, qui dictum Fr. Thomam agnoverat, et fuerat conversatus cum eo, et a pluribus aliis, de quorum nominibus dixit se non recordari. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod vidit Petrum Francisci de Piperno, nunc monachum Conversum dicti monasterii, a dæmoniis impeditum et vexatum, et vidit ipsum postea liberum et sanum; et dum ipse peteret, qualiter fuerat sanatus et liberatus, dictum fuit ei, quod fuerat portatus ad sepulchrum dicti Fr. Thomæ, et per merita ipsius fuit ibi miraculose et subito sanatus et liberatus. Interrogatus a quibus audivit dici, dixit, quod ab ipso Fr. Petro liberato, et a Perrotto Gallo, et a Fr. Gregorio de S. Stephano, qui ipsum portaverunt ad dictum sepulcrum, et viderunt ipsum miraculum ita factum. Interrogatus de tempore mense et die, dixit se non recordari; videtur tamen sibi, quod sint anni quinque elapsi.

de sanctitate vitæ

liberationis dæmoniaci.

B

32 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod ipse vidit Nicolaum de Maxano de Piperno, qui dicebat se fuisse percussum in brachio a quodam inimico suo, ex qua percussione os ipsius brachii fuerat totaliter fractum et divisum, et recitavit eidem testi et pluribus aliis monachis modum ipsius liberationis suæ, videlicet, quod ipse voverat se multis Sanctis pro amittate sui brachii recuperanda, et non fuerat consecutus sanitatem; sed conversus ad suffragium ipsius Fr. Thomæ et vovisse illi, fuit liberatus miraculose, et subito hoc modo, quod remanente os e diviso ducebat suum brachium, ac si in ipso nullum unquam fuisset laborem. Quo mira'o audito plures ex ipsis dicti monasterii *a* per certificationem eorum tetigerunt brachium ipsius in loco percusso, et inveneruntos ipsius brachii divisum, ut ipsi tangentes rebibant; et ipso de se presente et vidente, præfatus Nicolaus ducebat ipsum brachium libere tanquam sanum, et poterat cum ipso libere operari. Interrogatus de nominibus monachorum illorum, qui tetigerunt dictum brachium, dixit se non recordari. Interrogatus de presentibus, dixit, quod fuerunt presentes quamplures, Fr. Riccardus Sacrista ipsius monasterii et plures alii, de quibus propter multitudinem existentium dicit se non recordari. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit hoc anno, prout asserit de memoria; et die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco dixit, quod fuit in claustro dicti monasterii. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic in dicto monasterio, in Piperno, et aliis locis vicinis de eis, quæ supradeponit.

et unde brachii sui fracturam curato.

C

a

alius monachus testis.

33 Eodem die ibidem Fr. Jacobus de Fresedun, dictus Rubeus, Sacerdos et monachus dicti monasterii, testis citatus et juratus secundum formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se publice audivisse dici a pluribus Religiosis et secularibus personis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, homo magnæ orationis, devotionis et reverentiæ, et honestatis erga Deum. Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse passus fuit quamdam febrem per tres dies continuos (cujus febris accessio invadebat eum hora Completorii, et tenebat seu affligebat ipsum usque in horam nonam sequentis diei, tertia vero die de nocte circa horam Matutinalem) dum a dicta febre detineretur graviter, ipse vovit se dicto Fr. Thomæ, ut liberaret eum ab ipsa febre: et modico intervallo facto seu elapso, ante Laudes ipsius Matutini a dicta febre fuit plene liberatus; ita quod numquam eum postea ipsa febris invasit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit mense Septembri proxime præterito: de die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dormitorio monachorum dicti monasterii, ubi ipse jacebat. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicto voto, dixit, quod dicebat: B. Thoma, corpus sanctum, libera me ab ista febre; et ego promitto tibi facere unum votum de cera, si liberabor a dicta febre. Interrogatus si tenet et credit, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuit liberatus vel per aliquam naturalem terminationem ipsius febris; dixit, quod firmiter credit et indubitanter tenet, quod propter merita dicti Fr. Thomæ miraculose fuerit liberatus, et non propter beneficium naturæ: cum non intervenerit sudor nec aliquod aliud adminiculum, per quod consueverunt infirmi ab hujusmodi infirmitatibus liberari. Interrogatus si aliqui fuerint præsentes, dixit, quod non, cum fuerit de nocte; tamen mane pluribus propalavit, et specialiter Fr. Riccardo Sacristæ dicti monasterii.

liberatur a febri:

D

E

asserit curationem ossis brachii fracti.

34 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod scit miraculum factum in persona Nicolai de Maxano de Piperno, qui habuit et habet os brachii ex quadam percussione cultelli fractum et totaliter divisum: qui veniens ad dictum monasterium Fossæ-novæ recitavit sibi testi, et nonnullis aliis monachis dicti monasterii, qualiter fuerat a quodam inimico suo percussus in dicto brachio, et qualiter ex ipsa percussione habuerat et habebat os ipsius brachii fractum et divisum. Licet caro supra fracturam ipsius ossis ministerio medicorum fuisset solidata et integra: et quod ipsum brachium ita debilitatum fuerat et factum inutile, quod ipsum movere non poterat, nisi per alium moveretur: et quod vovens se quodam cero dicto Fr. Thomæ, pro recuperanda sanitate et potentia ipsius brachii, de mane surrexit restitutus ad vires et potentiam, et ad omne exercitium operandi cum ipso brachio, esse predicto modo diviso. Quo audito, ipse testis volens certificari de prædictis, tetigit manu propria brachium prædictum nuda carne in fractura dicti ossis, ex quo factum erat ipsum os divisum. Interrogatus in quo loco erat fractura ipsius ossis, dixit, quod quasi in medio ossis existentis inter cubitum et humerum. Interrogatus, si fuit brachium dextrum vel sinistrum, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod præsentibus Fr. Jacobo de Piperno, qui etiam modo simili tetigit ipsum brachium, reperiens et os, cum pluribus aliis, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod in claustro ipsius monasterii. Interrogatus si vidit dictum Nicolaum movere dictum brachium sicut sanum et alia exercitia faciendum cum ipso brachio; dixit, quod vidit ipsum ducentem ipsum brachium hinc inde, sursum et deorsum, acsi nullam in eo habuisset lesionem. Interrogatus si ab illa hora in antea vidit dictum Nicolaum cum dicto brachio operantem

F

aliquid

A aliquid ; dixit, quod ipse pluries ab illa hora citra vidit ipsum Nicolaum elevantem pondera et onerantem sommarios frumento, et laborantem, et cum furcis et palis revolventem et ventilantem frumentum in areis. Interrogatus, quod votum emisisse dicebat dictus Nicolaus, et quibus verbis usus fuerat in ipso voto ; dixit, quod, prout dictus Nicolaus recitavit, promsit facere brachium de cera, et ponere ipsum ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ : de forma vero verborum, quibus fuerit usus in ipso voto, dixit se non aliud inde scire. Interrogatus ad cujus vocationem ivit audire et videre prædicta ; dixit quod ad dictum monachorum aliquorum narrationem prædictam ipse audivit et palpavit prædicta, ut supra dictum est. Interrogatus si ante dictam percussionem et miraculum cognovit dictum Nicolaum, dixit, quod sic : quia pluries vidit ipsum in dicto monasterio. Interrogatus, si de prædictis est publica vox et fama dixit, quod sic, de illis, quæ supra deposuit, tam in dicto monasterio quam in locis vicinis, et specialiter in castro Piperni, et castro Sompulini.

Alius monachus testis,

35 Die Lunæ, penultima ejusdem mensis, et Indictionis ibidem Fr. Petrus de Fundis, Sacerdos et monachus monasterii Fossæ-novæ prædicti, citatus testis et juratus in forma superscripta, et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil aliud inde scire, pro eo, quod dictum Fr. Thomam non vidit nec cognovit : nisi quod a quadraginta duobus annis, circa quos ipse fuit monachus dicti monasterii, quasi continue audivit dici in monasterio prædicto et in castris et locis circumadjacentibus, quod dictus Fr. Thomas, quamdiu vixit, fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, magnæ orationis, honestissimæ ac mundissimæ vitæ, magnæque humilitatis et devotionis, et quod in fine vitæ suæ cum magna reverentia et devotione recepit Eucharistiæ Sacramentum et cetera Ecclesiastica Sacramenta. Interrogatus, a quibus prædicta audierat dici, dixit, quod a F. Nicolao, qui nunc est Abbas prædicti monasterii, a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, et a Fr. Octaviano monachis ejusdem monasterii, qui referebant et se vidisse prædicta, et cognovisse dictum Fr. Thomam, et asserentes se cum eo conversatos fuisse, et quod fuerant præsentes, quando dictus Fr. Thomas in monasterio supradicto obiit.

de sanctitate vitæ.

36 Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si quæ sciret facta fuisse in vita et in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod quidam puer paralyticus, qui vocatur Jacobus filius Jacobi Romani de Piperno, fuit subito liberatus et sanatus ab ipso morbo paralysis, cum fuisset positus super sepulcro dicti Fr. Thomæ. Interrogatus, quomodo sciret, dixit, quod ipse fuit præsens, quando pater dicti paralytici, qui vocatur Jacobus Romanus, portavit ipsum paralyticum ad dictum monasterium, et posuit eum cum devotione super dicto sepulcro, et oravit ibi pro restitutione sanitatis dicti filii sui : qui puer dum staret super dicto sepulcro per horam, donec Missa, quæ tunc dicebatur in ecclesia dicti monasterii, duceretur ad finem, in fine ipsius Missæ fuit ad plenum restitutus pristinæ sanitati. Interrogatus de tempore, anno, mense et die, dixit, quod fuit tempore quo ipse erat novitius in dicto monasterio, qui sunt anni XLII vel circa, de mense et die certo dixit se non recordari, tamen dixit se recordari, quod fuit prima Dominica Quadragesimæ illius anni MCCLXXVI circa horam tertiam, in qua quidem hora Missa consuevit in dicto monasterio celebrari. Interrogatus, qui fuerunt præsentes dicto miraculo, dixit, quod ipse fuerit præsens, et pater dicti pueri, et Frater Blasius de Florentino, monachus ejusdem monasterii, qui tunc erat Magister ipsius testis tunc novitii, qui mortuus est, et

et sanatus paralyticus.

plures etiam alii monachi ; de quorum nominibus, D
dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, *vel miss*
quod fuit super dicto sepulcro, ut supra dixit. Interrogatus, quæ verba protulit et interposuit in oratione, quam fecit dicti pueri paralytici pater, pro recuperanda sanitate dicti filii sui, dixit se non audivisse : quia illic oravit plane ita, quod non potuit intelligere : tamen dixit, quod statim posito filio suo super dicto sepulcro, apposuit ibi votum de cera in modum imaginis unius pueri. Interrogatus si vidisset et cognovisset dictum puerum, antequam fuisset ibi tunc portatus, dixit, quod non. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus puer fuisset paralyticus, dixit, quod tunc, quando fuit portatus ad dictum sepulcrum, vidit ipsum trementem manibus, brachiis et aliis membris suis, et propter debilitatem nervorum hinc inde agitatum, ita quod per se sine sustentatione non poterat firmus stare. Interrogatus si sciret, quanto tempore permansit sanus post dictam sanitatem recuperatam. Dixit, quod ab eo tempore, quo fuit sanatus et circa permansit sanus, et nunc sanus est, et Conversus dicti monasterii. Interrogatus ad cujus vocationem iverat ipse testis ad videndum prædicta, dixit, quod ad nullius vocationem, sed stabat tunc in choro ecclesiæ dicti monasterii, unde vidit E
omnia supradicta.

37 Item interrogatus, si sciret alia miracula prædicti Fr. Thomæ, dixit etiam scire, quod quidam medicus, nomine Magister Raynaldus de S. Laurentio de Valle, qui patiebatur in pedibus graviter morbum podagræ, fuit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ *pod. grico.*
subito et miraculose liberatus. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod ipse vidit dictum Magistrum Raynaldum, quando venit ad dictum monasterium super quodam asino, dicto morbo detineri, et ipsum dicto morbo taliter gravatum, quod non poterat per se ambulare, sed sustentatione baculorum ambulabat : et postea vidit ipsum post modicum intervallum bene sanum, ita quod per se ipsum sine ulla sustentatione currendo ambulabat et discurrebat per dictum monasterium, qui asserebat se fuisse sanatum meritis prædicti Fratris Thomæ, asserens se fuisse ad sepulcrum ipsius, et cum devotione orasse ibidem pro sanitate recuperanda : et plures alii monachi dicti monasterii, qui præsentes fuerunt, et prædicta viderant, hoc idem similiter asserebant. Interrogatus de causa, propter quam dictus Magister Raynaldus venerat ad dictum monasterium tunc, dixit, quod venerat ad curandum Fr. Joannem de Amico monachum, et tunc collerarium monasterii prædicti, qui patiebatur. Interrogatus, qua arte medicinæ utebatur dictus Magister Raynaldus, dixit, quod F
chirurgia. Interrogatus de tempore, scilicet de anno, mense et die, quibus factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari propter diuturnitatem temporis : dixit tamen, quod jam sunt anni XXXVIII vel circa, quod fuit factum dictum miraculum, et dixit, quod fuit tempore messium quadam die circa horam nonam. Interrogatus, quibus præsentibus fuerat factum dictum miraculum, dixit, quod præsentibus Fr. Petro de Monte-S. Joannis monachis, tunc Abbate dicti monasterii, Fratre Nicolao de Fresolone, Fratre Octaviano, Fr. Martino, Fr. Nicolao de Pallearis, monachis monasterii supradicti. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in loco sepulcri prædicti, ut supra dixit. Interrogatus ad cujus vocationem iverit ad videndum dictum Magistrum Raynaldum sanatum, dixit, quod ad sonum campanarum, pro eo, quod facto dicto miraculo, omnes campanæ tam majoris quam parvæ dicti monasterii fuerunt pulsatæ : propter quam pulsationem ipse et multi monachi ad locum dictarum campanarum convenerunt ad audiendum et videndum dictum miraculum, et

cetera

A cetera supradicta. Dixit etiam, quod monachi prædicti monasterii, propter dictum miraculum, cantaverunt cum magna solennitate TE DEUM LAUDAMUS, in choro. Interrogatus si sciret, quibus verbis usus fuerat dictus Magister Raynaldus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, dixit se nescire : quia non audivit. Interrogatus si sciret dictum Magistrum Raynaldum emisisse votum aliquod super sepulcro ejusdem Fr. Thomæ pro sanitate recuperanda, dixit se audivisse dici ab eo, quod inter alia voverit idem Magister Raynaldus ad Ordinem Minorum, de quo ipse fuerat Religiosus, redire, si Deus meritis dicti Fr. Thomæ a dicta infirmitate liberaret eumdem. Interrogatus si cognoverat dictum Magistrum Raynaldum, priusquam veniret ad dictum monasterium, dixit, quod non. Interrogatus, quot diebus vidit illum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod illo die tantum, usque ad horam recuperatæ sanitatis prædictæ. Interrogatus quanto tempore vidit eum sanum post dictum miraculum, dixit, quod pluribus diebus, quibus permansit in dicto monasterio pro cura supradicti monachi, pro quo venerat ad monasterium : sed postquam de monasterio ipso recessit, ulterius non vidit eum, nec de eo quæsivit. Interrogatus de

B quo loco fuerat oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit se nescire ; sed audiverat dici, quod erat habitator castri S. Laurentii de Valle. Interrogatus cujus staturæ et temporis erat dictus Magister Raynaldus, dixit tum, quando vidit eum infirmum et postea sanatum, quod erat mediocris staturæ, et ætatis quinquaginta annorum vel circa, ut ejus effigies demonstrabat. Interrogatus, quibus pannis erat indutus, quando venit ad monasterium prædictum, dixit, quod desuper erat indutus quadam cappa rubri coloris.

38 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod audivit dici a Fr. Petro Francisci de Piperno, nunc Converso dicti monasterii Fesse novæ, quod, antequam fieret monachus Conversus, dum staret ut serviens in ipso

A monaco liberato, monasterio, fuerat vexatus et impeditus a daemonio, et meritis dicti Fr. Thomæ fuerat ad sepulcrum ipsius subito et miraculose liberatus : et hæc eadem dixit se audivisse a Fratre Gregorio de S. Stephano monacho ejusdem monasterii, qui adhuc vivit, et a quodam Gallo, nomine Perrotto, modo defuncto, qui fuerat serviens in ipso monasterio, qui ambo asserebant se portasse dictum Fr. Petrum, a daemonio

C vexatum et impeditum ad sepulcrum dicti Fratris Thomæ, quando fuit ibi subito et miraculose sanatus et liberatus : et a pluribus monachis se audivisse, quod viderant dictum Fr. Petrum a daemonio vexatum et impeditum, et postea viderant ipsum meritis dicti Fr. Thomæ, super ipsius sarcophago liberatum : et ipse testis dixit se vidisse ipsum Fr. Petrum plane sanum et nunc sanum, est Conversus monasterii supradicti.

39 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit se scire, quod Nicolaus Maxini de Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuerat in brachio, habuit mortuum et separatum sive

cum brachii fractis sanato, divisum os brachii sui, solidata carne et ipso osse remanente diviso, ex devotione, quam habuit ad dictum Fr. Thomam, et ex voto, quod fecerat ibi, miraculose restitutus fuit ad potentiam ipsius brachii. Ita quod cum ipso brachio, quod ducebat tanquam sanum, laborabat et faciebat quod quod volebat, cum os ipsius brachii esset sanum, et ut facere poterat, antequam fuisset percussus et dictum os esset separatum. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod ipse vidit dictum Nicolaum venientem ad dictum monasterium cum quodam voto seu brachio de cera, quod portavit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, quod brachium de cera idem Nicolaus asserebat se vovisse portare ad D dictum sepulcrum, si Deus meritis ipsius Fr. Thomæ restitueret sibi sanitatem et potentiam dicti sui brachii. Quod quidem votum cereum portavit ad dictum sepulcrum, postquam fuit assecutus potentiam in dicto brachio : et dictum votum cereum adhuc pendet super dicto sepulcro : ac etiam vidit Fr. Joannem Adelasiæ de Piperno, et Fr. Ricardum de Fundis Sacristam, monachos dicti monasterii, tangentes brachium dicti Nicolai, quod fuerat percussum : qui monachi, postquam tetigerunt dictum brachium in loco percusso, retulerunt publice ipsi testi, et pluribus aliis, quod ipsi invenerint carnem solidam, et os ipsius brachii divisum et separatum. Interrogatus de tempore, scilicet anno, mense et die quo ipse vidit et audivit prædicta, dixit se non recordari ; tamen dixit, quod jam est annus unus vel circa, ut credit. Interrogatus, qui fuere præsentes, quando ipse audivit et vidit prædicta, dixit, quod et prædicti duo monachi, et plures alii monachi : de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus de loco, in quo audivit et vidit prædicta, dixit, quod fuit in curtili sive platea, quæ est inter portam ecclesiæ et portam introitus dicti monasterii. Interrogatus ad cujus vocationem accesserat ad E audiendum et videndum prædicta, dixit, quod ad nullius vocationem accessit ; sed casu, dum ambularet per monasterium, invenit dictum Nicolaum dicentem et referentem supradicto modo dictum miraculum, quod recepit in persona sua meritis dicti Fr. Thomæ, et sic ipse substitit, et stetit ad videndum prædicta. Interrogatus si sciret, per quæ verba dictus Nicolaus se vovit et commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se nescire, nisi quatenus vidit dictum votum sive brachium cereum, ut supra dixit. Interrogatus, si cognoverat dictum Nicolaum, antequam esset percussus, et antequam fuisset, ut supra dicitur, sanatus, dixit, quod sic. Interrogatus, quanto tempore cognoverat eum ante, dixit, quod fere per viginti annos. Interrogatus, quanto tempore steterat dictus Nicolaus impeditus de dicto brachio, et quot diebus vidit eum impeditum, dixit, quod audiverat dici, quod quasi per mensem steterat impeditus; sed ipse non vidit eum, ex quo fuit percussus et impeditus, nisi illo die, quo venit ad monasterium prædictum et asserebat se prædicto modo miraculose sanatum. Interrogatus, quanto tempore viderat eum postea sanum et potentem de dicto brachio, dixit, quod multoties vidit ipsum ; et quoties contigit eum videre, vidit eum sanum et laborantem cum dicto F brachio de arte *b* mortellae, de qua consueverat laborare in dicto monasterio, et ducere sommarios onerato, ac etiam ipsum brachium libere duceret sicut sanum, prout volebat : et adhuc est sanus, et cum ipso brachio operatur tamquam cum sano. Interrogatus, si dictus Nicolaus erat homo juvenis vel senex, dixit, quod poterat esse, ut credebat, ætatis annorum triginta vel circa.

40 Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod ipse recepit in se beneficium miraculosum meritis dicti Fr. Thomæ : videlicet quod ipse tempore, quo dictus Episcopus Viterbiensis venit ad supradictum monasterium, pro

et ipse testis liberatus est a podagra. exequenda impositione sibi ab Apostolica Sede commissa super vitae et miraculis ipsius Fr. Thomæ, fuerat passus et patebatur in pede sinistro morbum podagræ cum dolore vehementi : et ipse dolens in corde suo, si non posset interesse ad testificandum de miraculis dicti Fr. Thomæ, rogavit Fr. Guilhelmum de Tocco Ordinis Prædicatorum, tunc in dicto monasterio præsentem, ut rogaret prædictum sanctæ memoriæ Fr. Thomam, ut liberaret eum ab ipso morbo, ut posset accedere Neapolim cum aliis monachis

A nachis dicti monasterii, ad testificandum de miraculis prædictis coram Domino Archiepiscopo Neapolitano et Episcopo supradicto, cum ipse testis se reputaret indignum ad impetrandam gratiam supradictam a tam præclarissimæ vitæ viro, videlicet Fr. Thoma prædicto : et dictus Fr. Guilhelmus ad preces ipsius, ut ipse Fr. Guilhelmus retulit ipsi testi, rogavit dictum sanctum virum, ut dictum testem scilicet Fr. Petrum de Fundis, liberaret a morbo prædicto, et sic ipse testis plene fuit sanatus de morbo prædicto. Interrogatus de tempore, scilicet anno, mense et die, quibus dictum miraculum in se factum fuit, dixit, quod fuit de præsenti anno MCCCXIX, mense Julio, die Martis, decima septima ejusdem mensis, qua prædictus Dominus Episcopus Viterbiensis venerat ad prædictum monasterium pro negotio supradicto. Interrogatus, per quot dies fuerat passus dictum morbum tunc, antequam dictus Episcopus applicaret dicto monasterio dixit, quod per tres dies. Interrogatus si dictus Fr. Guilhelmus fecit orationem dicto Fr. Thomæ pro restitutione dictæ sanitatis, dixit, quod sic, prout sibi dictus Frater Guilhelmus retulerat. Interrogatus, quo die, qua hora fecerat dictam orationem, dixit, quod supradicto die Martis, de mane ante tertiam. Interrogatus si statim fuit consecutus sanitatem, dixit, quod sic; quia cum ipse non posset ambulare, propter dictum miraculum ipso die fuit liberatus, ita quod libere ambulavit, et venit, et interfuit in coena dicti Domini Episcopi cum aliis monachis monasterii supradicti. Interrogatus per quæ verba oravit dictus Fr. Guilhelmus pro ipso dictum Fratrem Thomam, dixit se nescire, sed ipse Fr. Guilhelmus scit, qui oravit. Interrogatus si alias ante habuerat dictum morbum, dixit, quod pluribus vicibus habuerat. Interrogatus, quanto tempore steterit sanus post prædictam recuperatam sanitatem, dixit, quod a predicto die circa semper fuit sanus, et sperat semper esse sanus de ipso morbo, meritis prædicti Fr. Thomæ. Interrogatus si est publica vox et fama de prædictis omnibus quæ deposuit, dixit, quod sic, tam in prædicto monasterio quam in Piperno et in pluribus aliis locis circumadjacentibus.

Nobilis Neapolitanus testis,

41 Eodem die ibidem nobilis vir Dominus Henricus de Carrafulis de Neapoli, miles, testis etatus et juratus in forma suprædicta, inquisitione supradicta dicere veritatem et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod multoties audivit recitare, vitam et conversationem dicti Fr. Thomæ fuisse honestam, puram et sanctam, et quod fuit homo magnæ contemplationis et orationis, et quod quolibet die dicebat Missam, et aliam Missam audiebat, et quando non poterat ipse dicere Missam, audiebat duas Missas, et postea vacabat studio : ita quod toto tempore vitæ suæ præter usus naturales, aut legebat aut scribebat aut orabat. Interrogatus, a quibus audiverat, dixit, quod a Fr. Joanne de Neapoli, Magistro in Theologia Ordinis Prædicatorum, a Fr Guilhelmo de Tocco, et a Domino Bartholomæo de Capua, et pluribus aliis. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse iret Romam peregre cum Domino Nicolao de Filimarino, et Domino Petro Grasso et aliis Neapolitanensibus, ipse causa devotionis et videndi sepulcri dicti Fr. Thomæ et etiam monasterii Fossæ novæ, cum dictis Domino Nicolao et Domino Petro, declinavit ad dictum monasterium : ubi dictus Dominus Petrus Grassus super dicto sepulcro oravit prostratus super ipso, et post orationem surrexit : et retulit ipsi testi, quod ipse ibidem senserat bonum adjuvamentum a dicto Fr. Thoma, qua sentiebat se liberatum de brachio, ut dicebat, et tunc ipse testis imaginatus et conjecturatus est infra se perpendisse, et commemorabat quodammodo se vidisse dictum Dominum Petrum non libere usum fuisse dicto brachio tamquam sano, sed post verba prædicta Domini Petri, vidit ipsum Dominum Petrum libere uti dicto brachio sicut sano, et adhuc eo tamquam sano utitur. Interrogatus in caussa scientiæ, dixit, quod ipse fuit præsens, quando dictus Dominus Petrus dedit se in orationem super dicto sepulcro, et audivit ab ipso Domino Petro recitari prædicta. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, anno proxime præterito primæ Indictionis : de mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuerat Dominus Petrus in sua oratione, dixit se nescire; quia secrete oraverat. Interrogatus si ipse cognoverat ante dictum Dominum Petrum, dixit, quod sic per magnum tempus, tamquam conterveu et amicum suum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum infirmum, dixit de conjectura, ut supra. Interrogatus, quanto tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ab illo tempore circa, vidit eum semper sanum. Interrogatus si sciret alia miracula, dixit, quod non : tamen dixit se audivisse publice, quod Deus multa miracula fecerat meritis ipsius Fr. Thomæ : dixit etiam quod publica vox et fama erat Neapoli de omnibus, quæ deposuit.

B

C

D

ex mss.

E

a *Id est ad certificationem : nam eadem est Italis præpositio* per *quæ Latinis* ad, *et* pro, *ac* propter. — b Morfella *Italis mentus dicitur : sed nihil ad hanc locum ex significatio quid tantus præsidium Pipernensibus* morfellæ ars, *an pyxidia conficiendi et conservandi res Monasterii in morfarco? An scribendum* marfellæ ars, *quod* marfella *Italis* malleum *significet? An vox Longobardica est et latitudinem et calcis aliquæ arenæ significat, quod Belgis* morfel : *ut* morfelbe ars *idem sit, quod plastica vel cementaria?*

CAPUT V.

Quatuor Fratres Ordinis Prædicatorum, Nobilis Neapolitanus et Canonicus Salernitanus XXXI *Julii et* I *Augusti testes producti.*

Fratres de Conuen. Ord. Prædicatorum,

testis

de sanctitate vitæ,

F

studiis,

facies,

miraculis.

De Martis, ultimo mensis prædicti ibidem Fr. Jacobus de Capitio, Ordinis Fratrum Prædicatorum, testis etatus et juratus in forma suprædicta, inquisitione supradicta dicere veritatem et primo interrogatus super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse audivit dictum Fr. Thomam hominem contemplativum, et totaliter abstractum a terrenis ad cœlestia, solitudinis amatorem; quoniam libenter solitarius morabatur, et erat magnæ honestatis et pudicitiæ, et magnæ sobrietatis, tamquam peritus spectabilis cibos; sed tantum contentus erat iis, quæ apponebantur sibi, et illis temperate et sobrie utebatur, et omni die celebrabat Missam et aliam audiebat, deinde vacabat sine ullo rationabili studio et Scripturæ. Interrogatus, quomodo hoc sciebat, dixit, quod cognoverat et viderat eum. Interrogatus in quibus locis viderat eum, dixit, quod Neapoli et Capuæ, in locis et conventibus Prædicatorum. Interrogatus cujus staturæ erat dictus Fr. Thomas, dixit, quod erat magnæ staturæ, et calvus in fronte. Interrogatus, quantum tempus est, quod vidit eum, dixit, quod prout sibi videtur, sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus cujus ætatis erat Fr. Thomas, quando vidit eum, dixit, quod, quando primo vidit eum, poterat esse quadraginta sex annorum vel circa. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, se plures audivisse dici, quod Deus propter merita dicti Fr. Thomæ multa miracula fecerat et plures in diversis locis de diversis infirmitatibus curaverat. Interrogatus, ubi prædicta audivit dici, dixit, quod in civitatibus Neapolitanensi et Capuana, et in pluribus aliis locis ultramontanis et citramontanis. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a multis Religiosis et secularibus, et specialiter

A ter a Domino Bartholomæo de Capua. Interrogatus si erat publica vox et fama de prædictis, quæ deposuerat, dixit, quod sic. Interrogatus in quibus locis erat publica vox et fama prædicta, dixit, quod Neapoli, Capuæ, et in multis locis citramontanis et ultramontanis.

Nicol. Filimarinus

43 Eodem die ibidem nobilis vir, Dominus Nicolaus de Filimarino, testis citatus et juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta dicere veritatem : et primo interrogatus de vita et conversatione supradicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici, quod fuerat homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, magnæ castitatis, humilitatis et sobrietatis, et excellentissimæ sanctitatis. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a Domino Marino patre suo, et a Domino Marino *a* patruo suo, quondam Archiepiscopo Capuano, qui dictum Fr. Thomam cognoverant et viderant, et diu conversati fuerant cum eo, et quem habuerant in maxima devotione et reverentia adeo quod prædictus patruus suus, quando nominabat dictum Fr. Thomam, propter sanctam ipsius vitam semper quasi lacrymabatur. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit se hoc scire quod, dum ipse una cum Domino Petro Grasso et Domino Henrico Carrathulo et Domino Jacobo Capuanensi, militibus de Neapoli, et pluribus aliis dudum, in anno primæ Indictionis proximæ præteritæ tempore Quadragesimali, causa peregrinationis iret ad Urbem, declinavit ad monasterium Fossæ-novæ cum prædictis Domino Petro et Domino Henrico; ubi ipse testis vidit dictum Dominum Petrum inclinantem et prostratum se super sepulcrum dicti Fr. Thomæ : et oravit ibidem per modicum horæ dictus Dominus Petrus et surgens a dicta oratione statim asseruit et dixit ipsi testi et aliis de præsentibus : Audite magnum miraculum, quia ego patiebar magnum dolorem in brachio, et modo super isto sepulcro, postquam oravi, sum sanatus : et hoc affirmabat cum adjuratione Sanctorum. Interrogatus, qui fuerint præsentes, quando dictus Dominus Petrus prædicta retulit, dixit, quod ipse testis, Dominus Henricus Carrathulus, et Dominus Jacobus Capuanus supradicti. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in anno primæ Indictionis proximæ præteritæ; de mense dixit se non recordari : tamen dixit, quod fuit die Jovis inter Dominicam de Passione, et Dominicam Palmarum, hora Vesperarum. Interrogatus ad cujus vocationem accessit ad dictum locum ad videndum prædicta, dixit, quod ipse, et alii supradicti accesserant ad prædictum locum ob devotionem, quam habebant ad B. Thomam supradictum, prædicto Domino Petro primo movente verba, ut declinarent ad locum prædictum. Interrogatus, per quæ verba oraverat dictus Dominus Petrus super dicto sepulcro, dixit se nescire; quia ille secreto oravit et ipse non advertit. Interrogatus si ante cognoverat dictum Dominum Petrum, dixit, quod longo tempore ante cognovit eum tanquam civem Neapolitanum. Interrogatus si scivit quanto tempore dictus Dominus Petrus fuerat passus dolorem dicto brachio, dixit se nescire; nisi quod ipse Dominus Petrus, dixit quod fuerat passus longo tempore. Interrogatus de quo loco est oriundus dictus Dominus Petrus, dixit, quod credebat eum esse oriundum Neapoli. Interrogatus quando tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ex tunc vidit eum sanum, quotiescumque vidit eum.

et non brachii restituto,

et declinavit ad locum ipsum se

44 Interrogatus si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, scilicet, quod, quando ipse una cum supradicto cooperator accessit ad dictum monasterium, et supradictus Dominus Jacobus Capuanus similiter oravit super sepulcro dicti Fr. Thomæ, et postquam surrexit ab oratione, ipse testis et prædicto Domino Petro asseruit se esse sanatum per dictum Fr. Thomam a quodam dolore, quem se passum fuisse asserebat in oculis. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictus Dominus Jacobus, dixit se nescire; quia licet viderit eum super dicto sepulcro prostratum ad orandum, non tamen audivit verba, quæ proferebat. Interrogatus si cognoverat dictum Dominum Jacobum ante, dixit, quod sic, et per longum tempus. Interrogatus si scivit eum ante patientem in oculis dolorem, dixit, quod ipse nescivit eum patientem in oculis, nisi quatenus ipse Dominus Jacobus dixit eidem testi et prædicto Domino Petro, quod ipse fuerat passus dolorem in oculis, et tunc prædicto modo fuerat sanatus. Interrogatus si vidit postea dictum Dominum Jacobum sanum de oculis, dixit, quod ex tunc vidit eum semper sanum. Interrogatus de qua terra esset oriundus prædictus Dominus Jacobus, dixit, quod Neapoli. Interrogatus si erat vox et fama publica de prædictis, quæ deposuit, dixit, quod de vita et conversatione prædicta erat publica vox et fama Neapoli et in multis diversis locis : de miraculis vero prædictis scitur inter personas superius nominatas.

Petrus de S. Felice Ord. Prædic. testis,

45 Eodem die ibidem Fr. Petrus de S. Felice, Ordinis Fratrum Prædicatorum, testis citatus et juratus in forma supradicta, supra dicta inquisitione dicere veritatem de vita et conversatione prædicti F. Thomæ, dixit, quod dictus Fr. Thomas fuit homo magnæ munditiæ, quoad se et quoad alios, cupiens eo esse ut sepsum, et intimæ humilitatis et patientiæ, adeo quod numquam aliquem contristaverit aliquo verbo ampulloso aut contumelioso; item quod erat homo magnæ contemplationis, et continue aut orabat aut scribebat aut studebat, et quod quolibet die ipse celebrabat Missam, et aliam audiebat, et erat totaliter a terrenis abstractus ad divina, et quod numquam petebat specialia cibos, sed contentus erat iis, quæ apponebantur; et quod etiam in mensa sæpe contemplabatur, ita quod homo poterat illi auferre ea, quæ erant ante ipsum, et non perpendebat : dixit etiam, quod non fuit curiosus in vestimentis. Interrogatus quomodo sciebat prædicta, dixit, quod ipse vidit eum, et fuit discipulus ejus, et per annum conversatus fuit cum eo in Ordine, et etiam audivit prædicta recitari a pluribus Fratribus Prædicatoribus, et specialiter a Fr. Riccardo de Piperno, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ longo tempore, et a Fr. Benedicto de Monte-S. Joannis ejusdem Ordinis. Interrogatus in quo loco vidit eum, dixit, quod in conventu Neapolitano in cella sua, in choro ecclesiæ conventus prædicti, et in cathedra legentem, et etiam prædicantem. Interrogatus cujus staturæ fuit dictus Frater Thomas, dixit, quod fuit magnæ staturæ, et fuit grossus et calvus in fronte. Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse relatione multorum fide dignorum quod post mortem dicti Fr. Thomæ Deus fecit et facit multa miracula propter merita dicti Fr. Thomæ, et multi de diversis locis et diversis infirmitatibus meritis ipsius sanati sunt. Interrogatus si de prædictis omnibus, quæ deposuit, erat publica vox et fama, dixit, quod sic in tota provincia Terræ-Laboris, et multis aliis locis.

de sanctitate vitæ,

et contemplationis immensa,

statura,

de miraculis,

Cyrinus Sabellanus testis,

46 Eodem die ibidem Abbas Thomas de Mathia Canonicus Sabellitanus, testis citatus, et juratus super dicta inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit per famam publicam dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ : aliud nescit. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod, cum ipse devotionis ad Laudem Dei, et sanctæ Crucis intuitu, velificare quandam

A dam capellam in loco Crucis, et cum magna solitudine quæreret reliquias Sanctorum ad collocandum eas in capella prædicta, accessit ad capellam S. Severini Salernitanæ diœcesis et invenit ibi Dominum Matthæum de Adjutorio, Capellanum ipsius capellæ, petiitque ab eo, ut reliquias Sanctorum, si quas haberet, sibi ostenderet : quas Capellanus ostendit eidem, primo plures reliquias, quas reverenter vidit, postmodum vero dictus Capellanus dixit eidem Abbati Thomæ, quod pretiosiores reliquias habebat : et interrogatus quas, respondit, quod habebat manum. Fr. Thomæ de Aquino de Ordine Prædicatorum : qui testis derisive et *b* trufflatorie recipiens, dixit, quod ipse Fr. Thomas non est Sanctus, sed fuit quidam Prædicator : et respuit eam videre. Et in continenti eum arripuit quidam tremor, et videbatur ei, quod haberet caput grossum ad modum unius magnæ cistæ, et valde ponderosum : deinde ipse pœnitens se de iis, quæ dixerat, et de incredulitate sua prædicta, cœpit plorare, et petiit a Sacerdote ipsius capellæ veniam : et pœnitens de contemptu et verbis per eum dictis de dicto Fr. Thoma, petiit veniam a Sacerdote prædicto : qua obtenta accessit cum devotione ad orandum et osculandum manum prædictam. In cujus osculatione et adoratione fuit dictus testis a tremore et inflatione capitis subito liberatus et sanus effectus : et sensit odorem maximum ex dicta manu progredientem. Ex tactu manus prædictæ in capitio suo, quod tenebat in collo, ipse et caputium adeo redolebant, quod per magnum tempus videbatur illis, inter quos conversabatur, quod ipse secum portaret muscum, et ex hoc oportebat eum prædicta omnia et miracula recitare. Dixit etiam, quod tunc sensit tantam consolationem cum perfussione lacrymarum et tantam fidem ex tunc habuit in dicto Fr. Thoma et habet, quod tentatus ab quando de peccato carnali et cum plena deliberatione cogitatus ducere ad effectum prædictum, recommendans sedicto Fr. Thomæ, sensit in se cogitationes prædictas extinctas, et ex tunc plures in hujusmodi tentationibus invocans nomen dicti Fr. Thomæ, sensit juxtamentet extinguin se tunales tentationes carnis hujusmodi. Interrogatus de tempore, mense et die dicti miraculi, et dicit quod liberatus est 1281, quod fuit in anno septimo Indictionis primæ tradictæ, de mense Aprilis, dixit se non recordari. Interrogatus qui fuerunt tunc præsentes cum prædicto testi, dixit, quod dictus Capellanus, qui nominatus erat Magister Matheus Arcamonachus de Ravello, et quidam Socius ipsius Matthei, cujus nomen ignorat. Interrogatus de loco, dixit, quod in ecclesia S. Severini, et in ecclesia ipsius castri. Interrogatus quibus verbis usus fuit in oratione, quam fecit dicto Fratri Thomæ, dixit, quod petiit verbo OB. Thomæ, credabat se pro Sancto et petiit me dicere, quæ dixi, et sentitus fui : recommendo me Tibi, adjuva me per orationem dictam, dixit se in continenti fuisse liberatum, et sanum factum. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictum tremorem et grossitiem et ponderositatem capitis, dixit : quod donec confessus fuit et rediit ad altare et fecit orationem prædictam. Interrogatus, quanto tempore postea fuit sanus, dixit, quod semper postea fuit sanus. Interrogatus, quomodo dicta manus dicti Fr. Thomæ pervenerat ad dictam ecclesiam S. Severini, dixit, quod supradictus Capellanus narravit ipsi testi, quod Domina Comitissa, uxor quondam Domini Rogerii Comitis S. Severini soror dicti Fr. Thomæ, obdevotionem et amorem, quem habuit ad dictum Fr. Thomam, procuravit sibi dari ipsam manum ab Abbate et conventu monasterii Fossænovæ : quam manum postea dicta Domina posuerat in ecclesia supradicta. Interrogatus si dicta manus erat integra, dixit, quod vidit eam cum pelle, carne, ossibus, nervis et unguibus integram, pollice tamen carentem. Interrogatus si de prædictis miraculis est vox et fama publica, dixit, quod sic in dicto castro post relationem per eum de ipso miraculo factam.

47 Eodem die ibidem Fr. Corradus de Suessa, Sacerdos ordinis Prædicatorum antiquus, testis citatus, et juratus supra dicta Inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, pacificus, sobrius, humilis, quietus, devotus, contemplativus, et castus : ita quod reputabatur Virgo : et in cibo et potu fuit tantæ sobrietatis, quod singularitates ciborum non petebat, nec etiam curabat de cultu vestimentorum, et omni die cum magna devotione aut ipse celebrabat aut audiebat unam aut duas Missas, et præter naturalis quietis horas semper vacabat aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, aut prædicationi. Item interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod cognovit et vidit eum facientem prædictam vitam, et conversatus fuit cum eo pluribus annis Neapoli, Romæ, et in Urbe-Veteri tempore fel. record. Domini Urbani Papæ, ubi de mandato suo idem Fr. Thomas fecit expositiones super quatuor Evangeliis. Interrogatus si prædictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam, dum cognovit eum, dixit, quod sic; imo semper de bono in melius prodiscebatur, et de virtute in virtutem crescebat. Interrogatus, quanto tempore conversatus fuit cum eo, et habuit notitiam de dicta vita sua, dixit, quod pluribus annis, et diversis temporibus. Interrogatus, quantum tempus est, quod ipse primo vidit et cognovit eum, dixit, quod sunt elapsi sexaginta duo anni. Interrogatus, quod annorum esset ipse testis, dixit, quod erat annorum septuaginta septem : quam ætatem ejus effigies et aspectus corporis etiam demonstrabat. Interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici, quod Deus multa miracula meritis suis fecit. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic de iis, quæ supra deponit, in dicto Ordine inter illos, qui cognoverunt eum.

48 Dr. Mascarus, primo mensis Augusti, secundo Indictionis, Neapoli in Palatio Archiepiscopali, Fr. Joannes de Neapoli, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor, testis citatus et juratus in forma supradicta, supra dicta Inquisitione dicere veritatem, et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici a multis Fratribus Ordinis Prædicatorum antiquis, qui fuerunt in diversis Conventibus cum eo, quod fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, contemplativus, exemplaris, et quod omni die communiter celebrabat unam Missam, et aliam audiebat vel concelebrabat, duas audiebat : sed primam erat frequentior, scilicet quod unam celebrabat et aliam audiebat. Item quod in nullo videbatur affectus ad temporalia quæcumque honores scilicet, et divitias hujus mundi. Item, quod totum, quod temporis suum in bono opere occupabat, scilicet in studio, lectione, et Scriptura vel oratione, et quod pertinentia ad recreationem corporis, ut comestionem et dormitionem et hujusmodi naturalia, transitorie faciebat ; de quod parum de tempore in talibus occupabat. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a multis antiquis Fratribus dicti Ordinis, qui dicebant ipsi se fuisse conversatos cum dicto Fr. Thoma ; tamen de eorum omnibus determinate non recordabatur. Interrogatus si ipse audivit dici a prædictis vel aliis, quod dictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam suam, quamdiu

vixit

b non æstimans sanctitatem ejus,

corripitur tremore :

sanatur osculatus manum S. Thomæ

exhalantem odorem :

Dat clare consolationem cordis :

Manus S. Thomæ ab Aquino deposita

D ex ms.

Corradus de Suessa Ord. Prædic. testis,

de sanctitate vitæ,

studiis,

E *expositionibus in 4 Evangelia,*

et miraculis :

Joannes de Neapoli Ord. Prædic. testis,

F

de sanctitate vitæ,

contemptu honoris, divitiarum, recreationum,

ex mss.

A vixit: dixit, quod sic, et numquam audivit contrarium. Item interrogatus super miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, quod audivit dici et recitari sibi a Fr. *d* Leonardo de Neapoli, Ordinis Prædicatorum, qui fuit in dicto Ordine Lector gratiosus, et Prior et Inquisitor hæreticæ pravitatis, et postea Episcopus *e* Aquensis, et tandem Archiepiscopus *f* Acherontinus: qui cum quadam vice declinasset ad monasterium Fossæ-novæ, ut ibi hospitaretur vadens versus Romam provinciam, subito arripuerunt eum magni dolores iliaci, quos frequenter alias habere consueverat, propterea prorupit in magnos clamores et ejulatus: ad quos accurrentes monachi ipsius monasterii, et causam clamorum petentes, et ab eo audientes, dixerunt, quod consulebant ei, ut uteretur medicina, qua ipsi utebantur in suis infirmitatibus et doloribus, et sanabantur frequenter, corrigiam scilicet, qua accinctus erat, super sepulcro bonæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui in ipso monasterio erat sepultus extendendo, et tandem toto corpore se super eum sepulcrum prosternendo: qui Fr. Leonardus devotione concepta propter verba audita respondit, quod libenter vellet uti tali medicina, quia ipse noverat Fr. Thomam prædictum dum viveret, et sciebat eum fuisse sanctissimæ et religiosissimæ vitæ et magni meriti apud Deum: et surgens ivit ad dictum sepulcrum, et juxta consilium sibi datum primo corrigiam suam super ipsum extendit, et postea se super illud prosternens cum devotione prædictum Fr. Thomam oravit, et statim surrexit perfecte sanatus, sic quod numquam postea tales dolores senserit. Interrogatus de loco, in quo dictus Leonardus illi dixerat prædicta, dixit se non recordari tamen dixit, quod pro certo constat sibi, quod hoc alicui immediate audivit.

et morbo iliaco sublato.

B

a Hunc anno 1302, ad cum dignitatem evectu, defuncta autem 1328, et in ejus sepulchro inscriptionis hanc. Corpus tumulato, Neapoli insignem titulum ponit anno 1611, ex eadem familia Telesinia. Archiepiscopus Tarentinus, ubi inter alia ejus elogia positus, quod fecerit S. Thomæ Aquinatis discipulus, ut apud Ughellum videre est. — b Trulla, truffare, et truffatore Italice sunt frans, deceptor, impostor. Similes leges varia dedit pœna a Januensi in Vita B. Angeli de Valgarna. — *c* Joannis de Neapoli quæstiones variæ, disputatæ Parisiis, extant Neapoli excusæ anno 1618, cum præfatione Jacobi Graveri, qui eum *e primis propugnatoribus doctrinæ S. Thomæ censet.* — *d* Vir *alibi passim* Landulphus, Ladolphus, *aut* Rodolphus *appellatus.* — *e* Equa *nobis antiquis sub.* Sarcinatum *et* Stabiarum, *a Gallis* Cavinol, *a Cavino* II *Rege recognito, et* Nocæ Equorum, *vulgo* Nocera *appellatus, ubi dictus* Landulphus *anno* 1301, *creatus est secundus Episcopus.* — *f* Sub initia *vulgo* Lucania. *Archiepiscopalis civitas Lucaniæ in hodierno Principatu, cui Sedes Matercensis in agro Hydruntino paucis est. Constitutus ibi Archiepiscopus* Landulphus, *sive* Leonardus, *anno* 1306, *brevibus post vita functus.*

C

CAPUT VI.

Duo monachi Fossæ-novæ et III *Augusti, testes auditi.*

Monachus Fossænovæ,

ætatis.

vitæ sanctitatem.

Eodem die iidem Fr. Petrus de Castro Maris S. Joannis, Sacerdos et monachus ad quos monasterii Fossæ-novæ, testis ad hoc specialiter in suprascripta forma, supra dicta inquisitione dicto veritatem: et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se scire de tempore Fr. Thomam fuisse hominem sancte vite et conversationis honeste, contemplativum ad Deum, parum, humilem, pacificum et modestum, abdicatum a terrenis, et abstractum ad celestia seu divina, continue quasi mente elevatis ad celum, et solerum in eloquio pauci, et qui quasi semper vacabat studio, aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, et quod omnes celebrabat Missam cum lacrymis, et aliam audiebat cum devotione. Interrogatus, quomodo scivit predicta, dixit, quod vidit et cognovit eum, et conversatus fuit cum eo per longum tempus, et in diversis locis. Interrogatus in quibus locis, dixit, quod in castro S. Joannis Marsici, in civitate Neapoli, in castro Magentiæ, et in monasterio Fossæ-novæ: in quibus locis dixit, quod viderat eum facere prædictam vitam, et ipsum esse, ut superius dixit. Interrogatus, quanto tempore cognovit eum, et conversatus fuit cum eo, dixit, quod per annos decem, infra quos per diversa et crebra temporum intervalla fuit conversatus cum eo, et vidit eum semper facere prædictam vitam, quam continuavit et continuasse communiter et publice dicitur usque ad ultimum finem vitæ suæ: cui dictus Fr. Petrus interfuit ministrando eidem. Dixit etiam, quod dum dictus Fr. Thomas iret ad Concilium Lugdunense, vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa x, et faceret transitum per castrum Magentiæ *a* Tranensis diœcesis, et ibi per aliquos dies moram traheret, eo quod esset aliquantulum defatigatus; Fr. Jacobus de Florentino tunc prior dicti monasterii Fossæ-novæ, una cum ipso teste, Fr. Joanne de Pedemontis, et Fr. Fidele, monachis ejusdem monasterii ivit ad visitandum dictum Fr. Thomam ad dictum castrum Magentiæ, ubi ipse Prior et monachi steterunt cum eo per dies quatuor vel quinque: infra quos vidit eum celebrantem cum magna devotione et effusione lacrymarum, ut supra dixit. In quo quidem loco, dum dictus Prior solicitatus esset secrete a Fr. Raynaldo, socio dicti Fr. Thomæ, ut quæreret ab eo, quid acciderit illi, quando recepit Magisterium in Theologia, et supplicaret ipse eidem Fr. Thomæ, ut diceret ista ipsi; ipse Fr. Thomas ad magnam instantiam dicti Prioris narravit illi, quod, cum sibi injunctum fuisset per Priorem suum Parisiensem de mandato Cancellarii Parisiensis, ut pararet se ad recipiendum Magisterium in Theologia, et ipse reputaret se inhabilem ad hoc propter juventutem, et positus in perplexitate quidnam ageret, dedit se orationi circa quoddam altare, ubi sibi obdormienti apparuit in somnis quidam Frater Prædicator, ramus et antiquus, qui dixit illi: Quid cogitas Fr. Thoma? Et ipse respondit. Mandatum est mihi, ut præparem me ad recipiendum * conventum, et cogito quid debeam proponere. Et ille dixit: Hoc verbum proponas et non aliud: Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra. Et hanc auctoritatem dixit se proposuisse in dicto suo conventu, illamque fuisse prosecutum. Transactis, vero diebus quatuor prædictus Fr. Thomas equitavit cum dictis Priore et monachis et aliis socius suis a dicto castro Magentiæ ad dictum monasterium Fossæ-novæ: et cum intrasset dictum monasterium, in *b* loco parlatorii, dixit hæc verba: Hæc est requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Et stans in ipso monasterio cepit infirmitate gravari, quam quidem infirmitatem cum magna patientia supportans, cum reverentia et devotione suscepit Ecclesiastica Sacramenta, et specialiter Corpus Christi cum lacrymis multis et devotione magna: et ante susceptionem ipsius Corporis Christi multa decora verba dixit de ipso Corpore Christi coram toto conventu dicti monasterii, et multis de Ordine Prædicatorum et Minorum, inter quæ inseruit ista verba: Ego de isto sanctissimo Corpore et aliis Sacramentis multa docui et scripsi in fide Christi et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cujus correctioni omnia subjicio et expono: et precepto ipso Corpore, vixit per tres dies, et ipse beatus dormivit in Domino. In cujus funere quidam Frater Prædicator, qui fuerat longo tempore ipsius Fr. Thomæ Confessor, prædicavit publice coram omnibus ibi adstantibus, dicens: Ego confessionem generalem ipsius sancti viri audivi, de quo testificor, quia inveni eum ita purum, sicut puerum quinque annorum; quia numquam suæ carnis sensit corruptelam. Post hæc corpus ipsius Fr

D

a

E

apparitionem illi factam,

* Magisterium Ps. 103, 13.

F

b

sanctum obitum,

et a pulcritudinem.

Thomæ

A Thomæ cum solennitate debita sepultum fuit in monasterio supradicto.

50 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta in vita, in morte vel post mortem ipsius, dixit in vita sua hoc miraculum accidisse : videlicet quod dictus Fr. Thomas dum viveret, et esset in castro Magentiæ, et cœpisset aliquantulum infirmari, et propter debilitatem requireretur a socio suo ut sumeret cibum ; dictus Fr. Thomas dixit ad eum : Credis, quod invenirentur harenghæ recentes. Et socius respondit, credo quod in partibus ultramontanis, Anglicanis et Gallicanis invenirentur. Et dum hæc ad invicem conferrent, quidam *c* piscarolus, Bordonarius nuncupatus, veniens de Traten. Magentiam cum sardis sicut consueverat, socius dicti Fr. Thomæ, qui vocatur Fr. Raynaldus de Piperno, interrogavit ipsum piscarolum, quos pisces haberet et ille dixit sardas et dum fecisset discooperiri cistas, in quibus portabantur dicti pisces, invenit unam de ipsis cistis plenam harenghis recentibus. Quo viso, omnes hoc videntes gavisi et mirati sunt, eo quod in partibus Italiæ numquam inventæ fuerunt harenghæ recentes, et dictus mercator piscium vehementius admirabatur, et affirmabat omnino, quod emerat sardas

sardas mutatas in haleces recentes : c

B et non harenghas, et prædictus Fr. Raynaldus currens ad dictum Fr. Thomam, dixit ei : Deus adimplevit voluntatem vestram, et habetis, quod desiderastis ; quia harenghæ, quas nominastis, inventæ sunt. Et ille dixit : Unde venerunt, et quis portavit eas huc? Et ille dixit : Deus misit vobis. Interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod hoc fuit et accidit infra illos quatuor dies superius dictos, quibus ipse testis fuit cum supradictis suo Priore et aliis monachis in prædicto castro Magentiæ, et fuit præsens, et vidit prædicta, ac etiam ipse comedit, de quibus etiam harenghis comedit dictus Fr. Thomas cum tota sua societate et multi alii Religiosi et seculares comederunt, et Domina Franciscа Comitissa uxor Domini Anibaldi de Ceccano dicti castri, et nepotis dicti Fr. Thomæ similiter comedit de ipsis harenghis. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit supradicto tempore, quando fel. record. Dominus Gregorius Papa x, erat Lugduni, et convocabat Concilium, ad quod Concilium dictus Frater Thomas vocatus ibat : de mense et die certa dixit se non recordari : tamen dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, et intra supradictos quatuor dies. Interrogatus, qui fuerint præsentes et videntes

C prædicta, dixit, quod fuit ipse testis, et supra nominatus Prior, Fr. Joannes de Pedemonte, et Fr Fidelis de Tuscia, monachi supradicti, et Fr. Raynaldus de Piperno socius Fr. Thomæ supradicti, et quidam famulus dicti Fr. Thomæ, qui vocabatur Jacobus de Salerno. Interrogatus si prædicti vivant ad præsens dixit, quod non, quia omnes mortui sunt, ipso teste dumtaxat excepto. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dicto castro Magentiæ. Interrogatus ad cujus vocationem iverat ad videndum prædicta, dixit, quod ad dictum castrum Magentiæ accessit cum dicto suo Priore ad mandatum ipsius, ad visitandum dictum Fr. Thomam, et dum esset ibi, occurrit dictis eius miraculosus, ita quod vidit et comedit, ut dixit. Interrogatus si sciret, quæ verba fuerint inter posita per dictum Fr. Thomam, postquam secutum fuit dictum miraculum ; dixit, quod illa, quæ dixit supra : quæ verba dixit se audivisse fuisse prolata a dicto Fr. Thoma dicto suo socio, et ab eo socio suo ipsi Fr. Thomæ Interrogatus, quomodo sciret, quod prædicti pisces essent harenghæ, dixit, quod ipse viderat in Curia Romana apud Viterbium harenghas salitas, ita quod per illas recognovit istas esse harenghas, quia erant eis similes, et prædictus Fr. Raynaldus, socius dicti Fr. Thomæ, qui viderat et comederat de harenghis recentibus in partibus ultramontanis, testificabatur et affirmabat eas esse harenghas. Interrogatus qualiter ipse, et alii, qui comederunt de dictis harenghis, comederunt eas paratas, dixit, quod elixatas in *d* brodio, et etiam assatas.

D ex mss

d

51 Item interrogatus si sciret aliquod miraculum ipsius Fr. Thomæ factum in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod dicto Fratre Thoma mortuo, jacente adhuc in lecto in camera, in qua obiit, antequam ejus corpus lavaretur, Fr. Joannes de Florentino, tunc Supprior dicti monasterii, qui perdiderat lumen oculorum, cum oscularetur cum devotione pedes ipsius Fr. Thomæ, sicut ceteri monachi, propter sanctam vitam ipsius, fuit ipsi Fr Joanni consulendo dictum : Jungatis et supponatis oculos vestros oculis hujus sancti viri. Et tunc ipse Fr. Joannes cum devotione supposuit, et junxit oculos suos oculis dicti Fr. Thomæ, qui statim et subito lumen pristinum recepit, et fuit plene liberatus et illuminatus. Interrogatus, quomodo sciret prædicta, dixit, quod ipse fuit præsens et vidit, ac etiam fuit unus de illis, qui dederunt dicto Fr. Joanni consilium supradictum. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit in die mortis suæ, at de mense et die determinate,

verum illuminatum,

E dixit se non recordari : sed recordatur quod fuit tempore Concilii supradicti. Interrogatus, qui alii fuerint præsentes, quando dictus Fr. Joannes prædicto modo recuperavit lumen oculorum, dixit, quod fuerunt præsentes bon. mem. Dominus *e* Franciscus Episcopus Tarracinensis, Fr. Raynaldus supradictus, quinque aut quatuor Fratres Minores et Fratres Prædicatores plures, et monachi et Conversi prædicti monasterii, quasi numero centum. Interrogatus in quo loco fuit factum dictum miraculum, dixit, quod in supradicto monasterio in camera et in lecto, in quo dictus Fr. Thomas jacebat mortuus. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis accessit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod non ivit ad vocationem alicujus, sed ipse continue morabatur et assistebat dicto Fr. Thomæ, dum jaceret infirmus in dicto monasterio, et in morte ipsius similiter adstitit obsequiose, ita quod ipse Fr. Thomas mortuus fuit juxta latus ipsius testis assistentis illi inserviendo : et postquam mortuus fuit, permansit, et lavit cum aliis monachis corpus ejus, et præterea vidit præsentialiter omnia supradicta. Interrogatus, quibus verbis usus fuit dictus Fr. Joannes in oratione ;

e

F quando supposuit oculos suos super oculis dicti Fr. Thomæ, dixit se non audivisse : quia mentaliter oraverat. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverat dictum Fr. Joannem, dixit, quod sic, quia erat socius sue in dicto monasterio. Interrogatus per quantum tempus vidit cum ante dictum miraculum, patentem defectum in visu oculorum, dixit, quod per viginti dies. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus Fr. Joannes careret lumine, dixit, quod vidit eum non discernentem, nec cognoscentem hominem visu, nec etiam legere poterat. Interrogatus quanto tempore servit dictum Fr. Joannem sic sanatum de lumine, dixit, quod ex tunc in antea per triginta annos vidit et scivit eum esse sanum de lumine. Interrogatus de quo loco fuerat oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de *f* Florentino de Campania

f

52 Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta post mortem ipsius, dixit, quod post septem menses postquam fuit sepultum in capella S. Stephani dicti monasterii, fuit exhumatum corpus ipsius de ipsa capella, et translatum et sepultum ante altare magnum ecclesiæ ipsius monasterii, et in apertura ipsius sepulcri tanta manavit inde fragrantia odoris, quod repievit totam ipsam capellam, et etiam claustrum : et vestimenta ipsius, cum quibus

Corpus translatum cum fragrantia odoris,

ex mss. *et integrum invenium,*

post obitum 7 mensibus.

A bus sepultus fuerat, adhuc erant sana et integra, et etiam totum corpus ejus erat integrum et illæsum, excepto quod modica ruptura apparebat in puncto nasi ipsius, et nonnulli ex monachis dicti monasterii volentes certiorari unde manabat tantus odor, appropinquaverunt et posuerunt nasum suum super corpus ipsius, et odorantes senserunt in ipso odoratu dictam suavitatem odoris prodire de corpore et vestimentis ejus : propter quod assumpta majori devotione per monachos dicti monasterii, Prior et duo alii ministri ex dictis monachis paraverunt se paramentis seu vestimentis sericis, et ipsi sic parati et totus conventus processionaliter transtulerunt ipsum corpus de sepultura, in qua erat, ad quamdam aliam, quæ est ante altare prædictum : de quo quidem sepulcro post annos septem, cum ipse testis esset assumptus in Abbatem dicti monasterii, iterato fecit ipsum corpus exhumari, et transferri in alium locum honorabiliorem, videlicet ad sinistram partem altaris, eundo ad illud, in sepulcro lapideo super terram : in cujus apertura sepulcri similis odor emanabat ex ipso corpore, sicut in prima translatione jam dicta : et tam corpus ipsum quam vestimenta sua prædicta erant integra et illæsa, ut supra in prima apertura

et iterum post 7 annos :

B prædicta, excepto quod deficiebat modicum de puncto pollicis manus dextræ : et tam in dicta prima translatione quam in secunda, fuit cantata Missa de uno Confessore per monachos ipsius monasterii, eo quod reputabant ipsum Fr. Thomam Sanctum, nec reputabant congruum et benefacere, si cantarent Missam de Requiem, tamquam pro defuncto. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod in prima et secunda translatione prædictis fuit præsens, et vidit et sensit prædicta : et etiam præfectum secundam translationem quæ fecit fieri tamquam Abbas dicti monasterii. Interrogatus de tempore, mense ubi et diebus utriusque translationis ipsius, dixit, quod prima translatio dicta fuit, quia credit septem mensibus elapsis post obitum quem Fr. Thomas secundavero translatio facta fuit septem annis post elapsis post primam translationem : de mensibus et diebus dixerunt et certis, dixit se non recordari, quia [illegible] Interrogatus, quibus hominibus [illegible] primam et secundam translationem [illegible], et dixit primo quod [illegible] Fr. Leonardo [illegible], Fr. Guidone de Castro-Arnoldi, quondam Fr. Petro Petri, Fr. Petro Franciscæ de Piperno, Fr. Margarito, [illegible] et [illegible] Castro-Arnoldi [illegible]

C Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad [illegible] dixit, quod in primo [illegible] non [illegible] quod [illegible] Interrogatus quomodo [illegible] ad prædictum et vocationem Fratres dicti monasterii. Interrogatus quod Abbas dicti monasterii vocavit ad hoc alios, qui ipse testis vocavit ad opus.

pedaretum sinistrum.

54 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod per [illegible] ipsius plures annos elapsos quod Magister Raynaldus de S. Laurentio, cum pateretur morbum podagræ in pedibus adeo gravem, quod nec per [illegible] aliorum [illegible] poterat ambulare, videbat [illegible] recuperandæ sanitatis, ambit Ecclesiam dicti Fr. Thomæ, venit equis : et dictum monasterium, et postquam intravit dictum monasterium, fecit se portari ad sepulcrum istius Fr. Thomæ, super quo prosternens et orans, surrexit statim perfecte sanatus, ita quod statim cucurrit et ambulavit per se, tamquam sanus clamando et dicendo : Sanus sum meritis S. Thomæ de Aquino : propter quod miraculum conventus monachorum, qui tunc erant præsentes in ecclesia dicti monasterii ad Horas Canonicas dicendas, viso ipso miraculo, pulsatis campanis ipsius monasterii, Te Deum laudamus solenniter cantaverunt. D Interrogatus quomodo scit prædicta, dixit, quod fuit præsens, et vidit ipsum infirmum dicta infirmitate portari ad dictum sepulcrum, et recumbentem super ipso sepulcro, ac orantem et surgentem sanum, ambulantem et currentem ut sanum, et audivit eum clamantem et dicentem : Benedictus Deus ; quia sanus factus sum meritis S. Thomæ de Aquino : et ipse testis, qui tunc erat Abbas ipsius monasterii, simul cum aliis Fratribus cantavit propter ipsum miraculum dictum hymnum, Te Deum laudamus. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora, dixit, quod miraculum ipsum factum fuit circa horam Vesperarum, ut sibi videtur, tamen non ad plenum recordatur. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod monachi conventus, qui erant tunc in ipso monasterio, qui convenerant tunc in ipsa ecclesia ad cantandum vesperas. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus cujus ad vocationem ipse iverit ad videndum prædicta ; dixit, quod tam ipse, quam alii monachi convenerant in ipsa ecclesia ad Horas canonicas dicendas. Interrogatus, quibus verbis usus fuerit in oratione sua dictus Magister Raynaldus, dixit se non audivisse ; quia secreto oravit. Interrogatus, quanto tempore cognoverat eumdem Magistrum Raynaldum E ante dictum miraculum, dixit, quod ab annis duodecim vel circa. Interrogatus, quanto tempore fuerat dicta infirmitate detentus, et quot diebus viderat eum infirmum, dixit, quod infra dictum tempus duodecim annorum multoties per diversa intervalla temporis vidit eum, et quoties vidit eum, toties vidit eum dicta infirmitate detentum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum post dictum miraculum sanum, dixit, quod per plures annos, et scivit eum sanum usque ad datum sum. Interrogatus, qua terra fuit oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit, quod de Castro-S. Laurentii prædicto. Interrogatus cujus staturæ et ætatis erat dictus Magister Raynaldus, dixit, quod erat staturæ et ætatis mediocris.

quidam infirmatus ore vomitum,

55 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit se scire, quod quædam mulier [illegible] Margaritæ de Piperno, dum esset subarrhata et tradenda [illegible], supervenit ei infirmitas [illegible], ita quod habebat quasi guttur scrofulosum, et [illegible] : propter quam infirmitatem et deformationem [illegible] eam reducere ille, qui eam subarrhaverat. Unde [illegible] Margaritæ, et ipsa Margarita, audito [illegible] dicti Fr. Thomæ, cum devotione magna [illegible] F magnum dicti monasterii Prædicatorum novi, et cum ipsa non posset ingredi ecclesiam monasterium, eo quod nulla mulier permittatur ingredi illud, rogaverunt multum et efficaciter dictum Fratrem Petrum testem, ut pro Deo faceret eis apportari aliquid de Reliquiis dicti Fr. Thomæ, ut possent imponere gutturi dictæ Margaritæ ; sperantes ex hoc meritis dicti Fr. Thomæ, ut ipsa Margarita consequeretur sanitatem. Ad quarum mulierum preces dictus Fr. Petrus testis, fecit portari eisdem mulieribus caput dicti Fr. Thomæ per Sacristam dicti monasterii, quod caput erat separatum a corpore dicti Fr. Thomæ, et custodiebatur et custoditur in sacristia ipsius monasterii : et ipsum caput dictus Sacrista posuit super guttur dictæ mulieris, ubi patiebatur. Quo facto prædicta Margarita cum matre sua recedens ab ipso monasterio Piperni, quod distat ab ipso monasterio duobus milliaribus, in via, dum recederet, vomit de ore quasi frustum carnis, et sanata fuit ad plenum de ipso gutture post ipsum vomitum in ipso recessu ; sicut ipsa Margarita retulit ipsi testi et multis de Piperno, et adhuc fatetur et testatur publice, quod meritis dicti Fr. Thomæ prædicto

A dicto modo fuit sanata. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse interfuit, quando dictum caput, ut supra dixit, fuit dictæ mulieri portatum, et appositum gutturi suo : et postea vidit ipsam mulierem de dicta infirmitate plene sanam, quæ profitebatur fuisse sanata meritis dicti Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod ipse testis, et prædictus Sacrista, Fr. Petrus dictus de Morrone, monachus dicti monasterii, frater germanus dictæ Margaritæ, et mater dictæ Margaritæ, et plures mulieres de Piperno, quæ ipsam mulierem secutæ fuerunt. Interrogatus, quibus verbis usa fuit dicta mulier, quando suppositum fuit gutturi suo dictum caput, dixit, quod dicta mulier inclinavit se, et genua flexit cum devotione, sed non audivit ipsam verba proferentem. Interrogatus si habuerat notitiam dictæ mulieris, dixit, quod sic per longum tempus ante. Interrogatus si sciret, quanto tempore fuerat passa dictum morbum, dixit, quod per magnum tempus, et pluries per intervallum vidit dictam mulierem cum dicto gutture grosso, et inflato. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit postea sana, dixit, quod ex tunc pluribus vicibus vidit eam sanam, et adhuc est sana. Interrogatus si post dictam sanitatem restitutam sibi in dicto gutture, ipsa B mulier confirmaverat et perfecerat matrimonium cum viro, cui antea fuerat subarrhata, dixit, quod sic : et ex eo habuit et habet prolem. Interrogatus unde esset oriunda dicta mulier, dixit, quod de castro Piperni.

55 Interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit de visu alia se nescire, nisi prædicta ; tamen audivit dici a Fratre Petro Francisci de Piperno, Converso dicti monasterii, quomodo fuerat a *dæmonium liberatum.* dæmonio vexatus et impeditus, et virtutibus naturalibus destitutus, et quod meritis dicti Fr. Thomæ, dum fuisset portatus ad sepulcrum ipsius, extitit miraculose et subito liberatus, et quod vidit eumdem Fr. Petrum prædicta narrantem sanum ; qui etiam nunc est sanus in dicto monasterio : adjiciens quod *os brachium sanatum.* prædictum miraculum fuit et est notorium in dicto monasterio. Item dixit se audivisse a Patre Nicolai de Maximo de Piperno, quod ipse Nicolaus filius suus ex quadam percussione cultelli, habuerat os brachii sui fractum totaliter et divisum, et quod vovens se dicto Fr. Thomæ, recuperavit potentiam et sanitatem sui brachii, ita quod ipso osse existente C diviso, faciebat cum ipso brachio omnia sicut cum sano. Interrogatus si de prædictis est publica vox et fama, dixit, quod sic in dicto monasterio, castro Piperni, et aliis locis vicinis.

56 Die Veneris, tertio dicti mensis Augusti, secundæ Indictionis Fr. Petrus de Piperno, dictus de *Alius monachus* Morone, monachus supradicti monasterii, testis citatus et juratus in simili forma dicere veritatem supra dicta inquisitione ; et primo interrogatus de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod publice audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, et multa bona dicuntur de sanctitate sua, aliter ipse nescit, cum non sit ætatis, quod potuerit eum videre. Item interrogatus si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod soror sua, nomine Margarita de Piperno, *testatur sororem suam liberatam infirmitate a nullis* quæ ab annis puertiæ suæ habuerat guttur grossum et inflatum ex congregatione humorum, accedens cum ipso teste et matre sua ad monasterium Fossænovæ ob devotionem, quam conceperant ex auditu magnæ famæ sanctitatis dicti Fr. Thomæ, et quomodo Deus meritis ipsius multa miracula faciebat : cum pervenit ad portam dicti monasterii, quod nulla mulier ingredi potest, rogavit humiliter Fr. Petrum de Montes Sanctæ Annus, monachum dicti monasterii, ut sibi faceret portari aliquid de reliquiis dicti Fr. b Thomæ, et poni faceret super dicto gutture : qui 1 x mss Fr. Petrus annuens petitioni ejus fecit per Sacristam portari caput dicti Fr. Thomæ, quod erat in sacrario dicti monasterii, et poni super gutture dictæ mulieris : quæ mulier in recessu suo vomens humores conglutinatos, ad instar frusti carnis, fuit ad plenum sanata in via de dicta infirmitate gutturis. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse interfuit, et vidit supponi dictum caput super gutture dictæ sororis suæ, et eo remanente in dicto monasterio infra tres dies ivit Pipernum, et invenit dictam sororem suam sanam de dicta infirmitate : et ipsa narravit illi, quod prædicto modo fuerat sanata in via, quando redibat a dicto monasterio. Interrogatus de tempore, dixit, quod jam est quasi annus unus elapsus : de mense dixit se non recordari, tamen dixit, quod fuit quodam die Dominico post prandium. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentes ipse testis, et supradicti Fr. Petrus et Sacrista et mater sua. Interrogatus de nomine Sacristæ, et si viveret, dixit, quod vocatur Fr. Riccardus de Fundis, qui vivit, et exercet officium Sacristæ in dicto monasterio. Interrogatus de loco, dixit, quod ante portam primam dicti monasterii fuit suppositum dictæ mulieris gutturi caput Fr. Thomæ : quæ mulier E postea sanata fuerat in via in suo reditu prædicto. Interrogatus ad cujus vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod ad petitionem suæ matris, et dictæ sororis suæ. Interrogatus, per quæ verba dicta mulier oravit et se commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se non audivisse verba : tamen vidit, quod dicta soror sua humiliter et cum devotione genu flexit, quando dictum caput fuit positum super gutture suo. Interrogatus, quanto tempore fuit passa, et quot diebus vidit eam patientem dictam infirmitatem, dixit, quod a tempore suæ pueritiæ habuerat guttur grossum et inflatum, et viderat eam sic. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit et permansit sana de dicta infirmitate, dixit, quod a die dicti miraculi circa fuit et est sana. Interrogatus, quo loco dicta soror sua et ipse fuerunt oriundi, dixit quod de Piperno. Interrogatus si dicta soror sua sit nupta, dixit, quod ante dictum miraculum erat subarrhata viro, qui eam propter dictam deformitatem recusabat traducere, sed post dictum miraculum consummavit matrimonium cum ipsa, et ex ea habet prolem. Interrogatus de nomine matris suæ, et de nomine viri sororis suæ, dixit, quod mater vocatur Bellitia, et dictus vir vocatur Nicolaus. F

57 Item interrogatus si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse a patre suo, quod ipse *et patrem dolore iliaco,* fuerat sanatus miraculose de dolore ilinco meritis dictis Fratri Thomæ, cui se devote commendavit. Item dixit se publice audivisse dici in monasterio supradicto, quod Nicolaus Maximi de Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuerat in brachio, ha- *alium fractura brachii,* buit et habet os brachii sui incisum et separatum, ita quod omnem virtutem, artum et potentiam ipsius brachii perdiderat, et a nemine poterat curari ; meritis dicti Fr. Thomæ, cui devote se commendavit, fuit miraculose plene restitutus ad omnem virtutem, potentiam et actum dicti brachii sui, etiam osse brachii remanente diviso, et hoc miraculum dixit esse publicum in dicto monasterio et castro Piperni. Item dixit se publice audivisse dici in dicto monasterio, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno, Conversus dicti monasterii, qui a spiritu maligno fuit *aliam a maligno spiritu.* vexatus et impeditus, portatus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, fuit ibi miraculose subito liberatus : et hoc miraculum dixit similiter esse publicum in dicto monasterio et in castro Piperni prædicto.

a Distat tribus a Piperno milliaribus versus Euro-borcam. Mænza

A Macuza *vulgo dictum : quod quomodo hic, et cursus infra*, Tra-
censis *esse diœcesis dicatur, non capimus, nec quo ut illo dice-*
cesis. Locorum situs modo sit, ut credimus, ita confecimus ac forte
ritiose scribi pro Terracinensi *quam* Tracensis — *hanc enim ad*
mare situm Macuza *respuit, solus* 15 *passuum milibus remota.*
Sic infra veturis de Tracie, *lege posset* de Tracina — b *Italis*
parlatorio, parlagio, parlamento *hoc sunt colloquia destructa.*
— c *Sic Itali ichtyopolas, et quoscunque alios pascuos vel ca-*
tatores nominant — d Brodio *et* brodetto *Italis jus et jusculum*
carnis aut piscium. Sunt alii brodium. Gaufridus Barrensis
Episcopus Lexoviensis 2 Succ. ystoriæ, cum brodio — e Francisci
hanc Episcopum interfuisse creavit S. Thomæ supra in vetu-
stum, ut traditur, ubi de eo actum — f Florentinum, *Italis*
Ferretino, *supra Anagninum situm.*

CAPUT VII.

Duo Sacerdotes Ordinis Prædicatorum cum alio teste IV *die Augusti auditi.*

Die Sabbati, quarto mensis Augusti ejusdem se-
cundæ Inductionis, dictum Fr. Guillelmum de Tocco,
Ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacerdotem antiquæ Religionis, Priorem Prædicatorum in Benevento, de testimonio et juratus, modo quo supra, super dicta negotiosæ dicere veritatem : et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit eum scribentem super librum de Generatione et corruptione, quod credit fuisse ultimum opus suum in philosophia : et audivit eum prædicantem et legentem, et magnus populus confluebat cum devotione ad audiendum prædicationem suam : dixit etiam, quod fuit homo dulcis, humilis, despectus, teneræ aetatis, verecundus et castus, adeo quod communiter dicebatur esse Virgo, et totam ab utero matris suæ : et hoc alibi audivit Fr. a Petro de Sessa, Procuratore Prædicatorum, in Anglia, qui prædicavit in funere dicti Fr. Thomæ in ipsa prædicatione, qua dicebat se audivisse in terra sua generaliter confiteri omnem ipsius, et de vita ejus fuit aut orare et contemplari, aut legere, prædicare et disputare, aut scribere, aut de Deo : et quod fuit adeo constans quod nunquam curabat de delectantia et singularitate ciborum, nec de cultu vestimentorum. Item dixit se audivisse a Fr. Reynaldo de Piperno socio dicti Fr. Thomæ de scientia ipsius, quod ejus scientia non habebat a naturali ingenio acquisita, sed per revelationem et inhabitationem Spiritus sancti : quia nunquam poterat se ad scribendum disponere, nec præmissa oratione et effusione lacrymarum, et quando in aliquo dubitabat, recurrebat ad orationem, et perfecte lacrymas de ipso dubio revertebatur clarificatus et doctus : et hoc testimonium retulit ipse testi, et multis aliis publice in scholis dictus Fr. Raynaldus, cum lacrymis asserendo, quod ipse fuerat probatus a dicto Fr. Thoma, quod in vita sua C mentem revelaret.

39 Item dixit, quod audivit frequenter ab ore Domini Francisci de Amore, de Aletro, Vicario Domini Episcopi Nolani, quod ipse Dominus Franco eus frequenter audivit ab ore Fratris Raynaldi, socii prædicti Fr. Thomæ, quod, quando scribebat dictus Frater Thomas super Isaiam, venit ad quemdam locum Scripturæ, quem non poterat intelligere plene : et multis diebus adhibit se orationibus et jejuniis, rogans Deum, ut revelaret illi secretum dictæ Scripturæ. Post aliquos vero dies dictus Fr. Raynaldus audivit nocte tempore dictum Fr. Thomam in camera sua loquentem cum aliis, cum quibus vel quo nescivit. Post quam locutionem statim prædictus Fr. Thomas rogavit dictum socium suum, ut accenderet sibi candelam, quæ accensa, dixit ei : Scribatis in quaterno super Isaiam. Et cum diu scripsisset, et expedivisset dictum passum dubium, dixit ei : Fili, vade ad quiescendum. Qui genuflexus petivit cum lacrymis, et adjuravit eum, ut revelaret sibi, cum quibus vel quo fuerat locutus. Qui ne videretur contemnere nomen Domini, per quod adjuratus erat, prorupit in lacrymas, et dixit, quod Deus misertus ejus, misit ei beatos Apostolos Petrum et Paulum, qui ipsum locum dubium et secretum plenissime docuerunt, et addidit : Ex parte Dei tibi præcipio, quod hæc in vita mea non audeas revelare. Interrogatus quomodo ipse sciret supradicta, quæ dixit de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit et cognovit dictum Fr. Thomam, et conversatus fuerat cum eo pluribus vicibus Neapoli, et audivit etiam dici, et referri prædicta a pluribus Religiosis et sæcularibus antiquis, qui eum cognoverunt, et conversati fuerunt cum eo, et specialiter a supradicto Fr. Raynaldo, et a Domino Bartholomæo de Capua.

60 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si qua sciret facta fuisse sive in vita sive in morte sive post mortem ipsius, dixit, quod communiter narrantur inter Fratres Prædicatores miracula facta in vita dicti Fr. Thomæ ejus meritis : primum scivit de dente superiori, quem Parisiis surgens de sotano juvenis supravenisse sibi, qui eum impedebat in loquitione : qui cum deberet determinare unum quæstionem, nescivit quod remedium adhiberet, ad constitutum orationis locum accessit, et orando dictum negotium expedit, quem loco suo ostendit : et ad recludendum beneficium Dei secum magno tempore portavit dentem eumdem. Hoc prædictus deponens dixit se frequenter audivisse a Domino Thoma de Sanseverino, Comite Marsici, dicti Fr. Thomæ nepote, et a Fr. b Hieronymo, Episcopo Torcellanensi, qui est in Curia cum Domino c Sabinensi, qui fuit studens Fr. Thomæ, et multa de ejus sanctitate d scripsit. Interrogatus de tempore, quo prædicta audivit, dixit, quod audivit specialiter a dicto Fr. Tholomeo de mense Augusti proxime præteriti omni prima Inductionis, qui ipse testis fuit in Curia Romana : sed a Domino Comite prædicto, dixit se audivisse, ut credit de mense Novembris, anni XV Inductionis proxime præteritæ. Item dixit prædictus deponens, quod audivit a dicto Fr. Tholomeo quod, cum socius dicti Fr. Thomæ supradictus Fr. Riccardus infirmaretur forte continua, dictus Fr. Thomas Reliquias S. Agnetis, quas ad collum pro devotione gestabat, posuit super pectus infirmi, orans pro ipso B. Agnetem, et mandante curatus est. Interrogatus de tempore, dixit, quod audivit eodem tempore et mense, quo fuit in Curia Romana. Item dixit, quod audivit communiter dici a Fratribus antiquioribus dicti Ordinis Prædicatorum et a Domino Comite prædicto, quod, quando dictus Fr. Thomas fuit factus Magister in Theologia, cum oraret, missus fuit ad eum F. quidam de Capitio senex, qui ei dixit, quod semel reciperet Magisterium, et nihil aliud proponeret pro suo principio nisi hoc : Rigans montes de superioribus suis etc. quod dictus Dominus Comes audivit ab ore dicti Fr. Thomæ, sicut retulerat ipsi testi. Interrogatus de tempore, dixit ut prius.

61 Item dixit idem deponens, quod, cum rediens de curia proxime præterito anno, circa finem Decembris transiret per Anagniam, et esset Parisiis in conventu Prædicatorum, audivit a Fr. Roberto de Sita, qui magnus Frater est in Ordine et Lector et solennis prædicator, quod ipse cum Fr. Stephano avunculo suo viro admodum Religioso.... quod, quando Fr. Thomas prædictus fuit in carcere in castro Montis-S. Joannis, extractus de Ordine per fratres suos, cum nullo modo vellet deponere habitum, nec mutare propositum suæ voluntatis, volentes ipsum omnino extrahere, miserunt ad ipsum juvenculam pulcherrimam et ornatam, quæ ipsum induceret ad peccandum : quod cum ipse Fr. Thomas vidisset, et sensisset in se carnis stimulum excitari, assumpto de camino ardente titione, ipsam cum indignatione expulit

Guillelmus de Tocco Ord. Prædic.

vita de exercitio, sanctitate vitæ,

a

scientia ejus,

b

c

d

dentem unicum molæ ori innatum et elapsum,

reliquias S. Agnetis sublatum,

constantiam in tuenda impudica puella.

testatur apparitionem SS. Petri et Pauli explicationum sibi facta,

A expulit, et accedens ad angulum cameræ, signum Crucis, cum summitate titionis in pariete impressit : et diu orans cum lacrymis petivit a Deo, ut numquam sentiret carnis stimulum, quod ejus integritatem mentis et corporis violaret : et sic orans obdormivit. Et ecce ad ipsum in visione missi fuerunt duo Angeli, qui ei revelaverunt a Deo esse exauditum, et de pugna, quam habuit, habuisse triumphum : et hinc inde strinxerunt ipsum in renibus, et dixerunt : Ecce ex parte Dei cingulo castitatis cingimus te, quod nulla possit tentatione dissolvi : qui in illa strictura sensibilem sentiens dolorem, clamavit et excitatus est, quod excitatus noluit revelare, ad quid clamasset. Postmodum vero hæc et alia multa revelavit prædicto socio suo pro ejus consolatione.

et constrictionem lumborum cingulo per Angelos,

62 Item dixit, quod, cum dictus deponens esset in Marsico cum dicto Domino Comite Marsici, et inquireret miracula, quæ Deus meritis dicti Fr. Thomæ de Aquino fecerat tam in vita quam post mortem, de mandato Provincialis regni Siciliæ, qui hoc mandaverat ad intimandum Summo Pontifici ; Domina Catharina neptis dicti Fr. Thomæ, mater Domini Rogeri de Marra, Domina antiqua et admodum devota, coram ipso deponente, judice et Notario publico, et testibus juratis ad sancta Dei Evangelia, dixit se audivisse a Domina Theodora matre

revelationem matri de S. Thoma nec-dum nato factam,

B Fr. Thomæ prædicti, quod cum esset in castro suo Roccæ-Siccæ, venit ad ipsam quidam eremita, Fr. Bonus nomine, qui in monte dictæ Roccæ-Siccæ cum multis alus vitam eremiticam duxerat, et Sanctus reputabatur ab omnibus regionis illius, et dixit ei : Gaude Domina, quia tu es prægnans, et paries filium, quem vocabis Thomam : tu et vir tuus cogitabitis ipsum facere monachum in Monte-Casino, sed Deus de illo aliter ordinavit ; quia erit Frater Ordinis Prædicatorum, tantæ sanctitatis et scientiæ, quod similis suo tempore non possit inveniri. Dixit etiam quomodo fuit nutritus in monasterio prædicto, inde missus Neapolim, ubi intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum, et quomodo mater voluit ipsum videre, et fratres fugaverunt ipsum Romam ad conventum S. Sabinæ, et quomodo dictus Frater inde

ingressum in Ordinem,

fuit captus a fratribus suis, qui erant cum Imperatore Frederico, et missus cum habitu dicti Ordinis ad matrem suam : et quomodo servatus fuit in carcere usque ad reditum fratrum suorum, et quod in ipso carcere habuit impugnationem ut dimitteret habitum, quem numquam dimittere voluit : et quomodo in carcere sorores suas docuit litteras, et ipse etiam multa didicit : et quod tandem victi parentes, et

captivitatem et restitutionem

fratres sui ejus constantia, restituerunt ipsum Ordini, et tunc missus fuit Coloniam ad studium. Inter-

C rogatus coram quibus facta fuit dicta depositio, dixit, quod fuit coram dicto Domino Comite, et Domina Sueva consorte ejus Comitissa et militibus de sua familia, quorum non recordatur. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in proxime præterito anno primæ Indictionis, de mense Februarii, ut credit : de die dixit se non recordari.

63 Item dixit deponens, quod, cum esset in monasterio Fossæ novæ, et expectaret ibi prædictum Dominum Episcopum Viterbiensem. Inquisitorem dictorum miraculorum dicti Fr. Thomæ per Summum Pontificem constitutum ; pridie ejus diei Dom. Petrus de Fundis, monachus dicti monasterii, qui erat unus de testibus miraculorum dicti Fr. Thomæ, dixit dicto deponenti : Attende Fr. Guilhelme ; quia ego non potero venire Neapolim, quia patior podagram in pedibus : rogo tamen dictum Sanctum, quod suis meritis Deus me liberet. Qui promisit Sanctum rogare, qui cum adhuc gravaretur, prædictus deponens eumdem cum lacrymis rogavit : et rediens ad locum ubi patiens sedebat in claustro secundo, invenit ipsum liberum et sanum incedentem : et secundo die equitavit cum aliis, et venit Neapolim. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de mense Julii XVII ejusdem die. Interrogatus coram quibus, dixit, quod solum ipsum patientem invenit, et querentem ; sed sua infirmitas fuit nota omnibus de monasterio, et similiter curatio : nescit tamen si adverterunt. Item dixit, quod, cum esset in monasterio Fossæ-novæ, quædam mulier venit ad ipsum, nomine Stephania de Rocca, habitatrix castri Sompnini, hydropica et toto corpore tumida, venit ad portam dicti monasterii, rogans, quod portarentur ei Reliquiæ Fr. Thomæ de Aquino ; quia ad ipsum conceperat devotionem, et credebat ejus meritis curari. Ad quam, cum dictus deponens cum multis monachis detulisset aliquid de Reliquis prædictis ; quia mulier dictum monasterium non audebat intrare, facta ibi oratione ab ipsa infirma et monachis, et applicatis ad pectus infirmæ Reliquiis, recessit et in via recedendo curata est, et misit filium suum hoc intimare dicto deponenti et monachis, quod etiam dictus deponens a multis aliis audivit ; quia perfecte curata fuit a die, quo ipsas Reliquias vidit et venerata est. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit mense Junio die XII ejusdem mensis præsentis anni secundæ Indictionis.

D ex mss.

hydropim,

64 Item dixit, quod eodem anno et mense, die XIII E ejusdem mensis, cum dictus deponens esset in ostio dicti monasterii, venit quædam paupercula de Campeneto, nomine Maria de Nicolao, et asseruit coram multis, quod cum diu fuisset paralytica, venit tremens, ut potuit, colligendo spicas, ut paupercula, ad *e* scartias dicti monasterii : quam cum Conversi dicti monasterii vidissent trementem, consuluerunt ei, ut voveret se dicto Fr. Thomæ, qui pro certo eam liberaret : quæ cum votum fecisset, deferre candelam accensam, et mittere ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, immediate curata est. Interrogatus coram quibus, dixit, se ignorare nomina Conversorum illorum. Item dixit, quod Nicolaus de Leone de Sompnino cum esset in agro solus, subito gravis dolor eum apprehendit in *f* anca, tam fortiter quod non credebat posse reverti in domum suam : tunc recolens se vidisse, quod multa miracula faciebat Deus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ ejus meritis, cum magna devotione vovit ipsum sepulcrum visitare discalceatis pedibus cum lapide suspenso ad collum : et confestim liberatus est plene, et sequenti die venit ad dictum deponentem, et narravit ei miraculum. Interrogatus coram quibus dictum miraculum factum fuit, dixit, quod nullum testem dicti miraculi habuit, cum fuisset solus ; sed de solutione voti, dixit, quod interfuit Dominus Riccardus de Fundis, monachus F et Sacrista dicti monasterii, cui narravit miraculum ipsum cum lapide suspenso ad collum. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit men *e* Julio, die XVI, ejusdem præsentis anni secundæ Indictionis. Item dixit, quod Jacobus, filius Petri de Thibaldo, de Piperno venit ad dictum deponentem, et narravit ei quod, cum ipse pateretur dolorem vehementissimum brachii dextri ; in die, quo actualiter patiebatur febrem et dolorem, vovit se dicto Fratri Thomæ de Aquino, quod si ejus meritis a Deo curaretur, iret ad sepulcrum ejus discalceatus, et portaret candelam, et faceret ibi cantari unam Missam. Quo facto voto, statim dimisit eum febris et dolor, et numquam postmodum sensit. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de præsenti anno secundæ Indictionis de mense Februarii, die XX in Dominica. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod interfuerunt Domina Thomassia mater sua cum tota familia sua, et Naldus frater ejusdem Jacobi.

f gravem dolorem

febrim.

65 Item dixit, quod Nicolaus Maximi de Piperno,

suæ latam podagram,

ex Mss. curatum ante brachium fractum :

A cum fuisset percussus in brachio dextro, et os fuisset fractum, remediis medicinæ curatus fuit a vulnere, osse fracto remanente : qui cum brachium movere non posset, ad inductionem aliorum vovit dicto Fr. Thomæ, parcere inimicis, et brachium ceræ ad ejus sepulcrum portare : qui facto voto dormivit, et excitatus cognovit se plene curatum, et cœpit plicare dictum brachium sicut sanum, et de ipso operari. Quod miraculum volens videre dictus deponens, fecit dictum Nicolaum rogari, ut ad ipsum veniret : qui venit usque ad sepulcrum, et ibi expolians brachium, ut ostenderet miraculum, dictus deponens manu sua brachium tetigit, et ut visum est ei, os fractum invenit, ut ex tactu perpendere potuit. Interrogatus de tempore, dixit, quod hoc anno præsenti secundæ Indictionis, de mense Martii : de die vero non recordatur. Interrogatus, qui interfuerunt, dixit, quod sola uxor dicti Nicolai interfuit, quando dictus Nicolaus fecit votum. Item dixit, quod Petrus Balie de Piperno, cum multis annis incepisset perdere lumen, fere per annos decem, ultimo totaliter perdidit, et tunc faciens se duci ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et ibi votum faciens et orans, surrexit plene illuminatus. Interrogatus de tempore, dixit, B quod fuit illo anno, cum mortuus fuit Fr. Thomas prædictus : nescivit tamen dicere de mense, nec de die. Interrogatus coram quibus, dixit, quod non recordabatur, qui monachi tunc fuerunt præsentes vel seculares : hoc miraculum narravit dictus Petrus prædicto deponenti, cum occurrisset ei in porta Piperni. Item dixit prædictus deponens, quod veniens ad monasterium Fossæ-novæ, intrans sacristiam, fecit sibi ostendi per Dominum Riccardum de Fundis Sacristam, scrinium, in quo aliquid de ossibus corporis dicti Fr. Thomæ erat repositum : ad quæ ossa cum debitam fecisset reverentiam, aperiens scrinium, sensit magnum odorem dissimilem odoribus aliarum rerum naturalium : de quo odore cum interrogasset dictum Sacristam, juravit super altare, quod nihil odoriferum unquam apposuit : sed dixit, quod sic redolent omnia ossa dicti Fr. Thomæ : et dixit idem deponens quod secundum dispositionem devotionis suæ et aliorum aliquando redolebant dicta ossa odorem plus vel minus. Interrogatus de tempore, quo ipse vidit ipsas Reliquias, dixit, quod hoc anno præsenti secundæ Indictionis in Octava Paschæ, et deinde usque ad diem XV mensis Julii, quo inde recessit, plures vidit Reliquias prædictas.

cæcum illuminatum,

et odorem manantem a reliquiis.

66 Eodem die ibidem Fr. Antonius de Brixia de Ordine Prædicatorum, Sacerdos, studens in conventu Neapolitano, testis citatus et juratus in forma suprædicta, sub eadem inquisitione dicere veritatem, et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici et recitari in insula Cypri a quodam Fr. Nicolao de Marsalhaco, dicti Ordinis Prædicatorum, antiquo Capellano, et Consiliario Regis Cypri, qui fuerat de familia dicti Fr. Thomæ, et conversatus fuerat per longum tempus cum eo Parisius, quod hic Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis honestæ, et inter alia fuit præcipuus paupertatis amator, adeo quod, dum scriberet Summam contra Gentiles, non habebat cartas de papyro, in quibus illam scriberet, ita quod illam scripsit in schedulis minutis, et fuit homo magnæ honestatis, et semper fugiebat consortia mulierum. Item dixit, quod audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit contemptor hominum temporalium, et inter alia audivit dici, quod dictus Fr. Thomas ingressus civitatem Parisiensem dixit : Potius habere vellem Chrysostomum super Matthæum, quam istam civitatem. Item interrogatus si sciret aliqua narrare de dicto Fr. Thoma, dixit, quod audivit frequenter a Fr. Alberto de Brixia, viro maximæ sanctitatis et

Antonius de Brixia Ord. Prædic.

C

fuit

de paupertate,

fuit multitudinis,

et contemptu hominum,

D Lectore Brixiensi, quod dictus Fr. Thomas tantæ fuit sanctitatis, quod multis miraculis claruit, et dictus Fr. Albertus existens specialis imitator doctrinæ dicti Fr. Thomæ, frequenter legendo asserebat dictum Fr. Thomam sanctum esse, quasi sibi de ejus sanctitatis constaret gloria, dicens : Ego scio, Fratres carissimi, quod ipse est magnus Sanctus in cœlo : de cujus assertione frequenter audita dictus deponens cum alio socio suo dictum Fr. Albertum diu rogaverunt, et tandem adjurationibus compresserunt, ut eis diceret, quomodo tam certitudinaliter dictum Fr. Thomam assereret esse sanctum in vita æterna : qui, ne videretur nomen Domini contemnere, per quod fuerat adjuratus, dixit : Filii carissimi, vos scitis, quomodo secutus sum in omnibus doctrinam Fr. Thomæ de Aquino, et frequenter admiratus sum, quomodo potuit in tam parvo tempore, quo vixit, ad tantam sanctitatem et scientiam pervenire : unde cum super hoc mirabili Deum, Beatam Virginem, et B. Augustinum frequentius exorassem, ut ostenderetur ejus gloria, quam habebat ; quadam vice me in orationem projeci ante altare Beatæ Virginis, et cum intensius cum lacrymis diu exorassem, vigilanti mihi in oratione apparuerunt duæ reverendæ personæ cum splendore mirabili et ornatu, quarum una mitram portabat in capite, alia erat in habitu Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui coronam portabat in capite auream, intextam lapidibus pretiosis, et habebat circa collum duos annulos, argenteum et aureum, et in pectore habebat magnum lapidem pretiosum, qui Ecclesiam illuminabat : cappam vero gestabat insertam per totum lapidibus pretiosis ; tunicam vero et caputium candoris nivei. Qui Fr. Albertus stupefactus de visione mirabili, projecit se ad pedes eorum, orans, ut ei indicarent, qui essent, qui ei tam mirabiles apparerent. Et tunc ille, qui mitram gestabat, respondit : Quid, Fr. Alberte, sic admiraris? Exaudita sunt preces tuæ : et ecce nunc manifesto tibi, quod ego sum Augustinus Doctor Ecclesiæ, qui missus sum ad te, ut tibi indicarem doctrinam et gloriam Fr. Thomæ de Aquino, qui mecum est. Ipse enim est filius meus, qui doctrinam Apostoli et meam in omnibus est secutus, et Ecclesiam per suam doctrinam illuminavit : quod designant lapides pretiosi, et præcipue lapis quem gestat in pectore, qui designat intentionem rectam, quam ad defensionem fidei habuit, et declaratione ostendit : qui lapides pretiosi et præcipue lapis iste, libros multos, et opera scripturæ suæ, quæ composuit, significant quod mihi in gloria est æqualis, excepto quod ipse in Virginitatis aureola me excedit. Post quæ dictus Fr. Albertus prohibuit dicto deponenti et socio, ne in vita sua prædicta alicui revelarent, nisi fieret inquisitio de ejus miraculis et Canonizatione. Interrogatus, qui fuerint præsentes, quando prædicta revelavit, dixit, quod non alius, nisi ipse deponens, et Fr. Janinus ejus socius de Brixia, qui mortuus est. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt jam novem anni, quibus prædicta audivit, de mense Januarii, de die dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod hæc eis revelavit dictus Frater Albertus in cella sua.

de visione apparentis S. Thomæ

cum S. Augustino,

explicante aliorum ejus,

F

67 Item dixit, quod audivit a dicto Fr. Alberto, quod, quando mortuus fuit dictus Fr. Thomas, Dominus Albertus Teutonicus, cum esset in mensa in Quadragesima, subito prorupit in lacrymas, qui quærenti Priori, cur lacrymatus fuisset, dixit suprædicto Fr. Alberto et Priori conventus : Ego ideo vobis graves rumores ; quia Fr. Thomas de Aquino filius meus in Christo, qui hic lumen Ecclesiæ, mortuus est, et mihi revelatum est a Deo, et tunc Provocavit, et compertum est tunc fuisse mortuum, quando hoc fuit revelatum. Interrogatus, [illegible], dixit

secreto revelavit ea B. Alberto Magno,

ut

A ut prius. Item dixit, quod audivit a Domino Gratia de Brixia Ordinis S. Benedicti, qui erat homo magnæ sanctitatis et scientiæ, imitator doctrinæ Fr. Thomæ, qui dixit prædicto deponenti, cum mentio esset de Fr. Thoma prædicto : Fili, ego vidi et Deus mihi revelavit, quod B. Augustinus, et Fr. Thomas sub eodem jugo erant ambulantes in gloria Paradisi, et scio, quod sanctus Fr. Thomas fuit maximæ puritatis. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt decem anni de mense Novembris in festo B. Cæciliæ. Interrogatus, qui fuerunt cum eo, quando hoc audivit, dixit quod de socio non recordatur. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in camera dicti Fr. Gratiæ juxta ecclesiam S. Clementis de Brixia. Item dixit, quod audivit a Fr. Nicolao de Marsiliaco, Consiliario et Cappellano Regis Cypri, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui fuit Parisiis discipulus dicti Fr. Thomæ, magnæ sanctitatis et scientiæ, qui dicto deponenti dixit cum lacrymis : Fr. Antoni, ego fui cum Fr. Thoma Parisiis, et coram Deo dico, quod numquam vidi hominem tantæ puritatis et paupertatis amatorem ; quia cum scriberet et componeret librum contra Gentiles, non habebat cartas, sed in schedulis scribebat ipsum : cum tamen certum erat, quod potuisset habere, sed de temporalibus non curabat. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt anni XIII, de mense Septembri, de die, dixit se non recordari. Interrogatus de iis, qui interfuerunt, dixit, quod fuit Fr. Petrus Mantuanus, et quod plures alii, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in conventu Nicosiensi insulæ Cypri in scholis conventus.

et gloria alteri.

de libro contra Gentiles in schedulis scripto.

B

a In Actis num. 29, scripto putabat Petrum de Sectia *habuisse orationem funebrem, sed a S. Thoma apparente edoctus est fuisse* Ramaldum *socium.* — *b Hic est Ptolomæus Lucensis Ordinis Prædicatorum, cujus Annales extant, factus anno 1318, Episcopus Torcellanus in una insularum circa Venetias, mortuus circa an. 1322.* — *c Hic est Guilielmus Petri de Godino Ordinis Prædicatorum, Cardinalis Episcopus Sabinus.* — *d Extant nonnulla de sancto oblata et miraculis in Annalibus ad annum 1274.* — *e Ignota vulgari Italico voce propriam igitur Francorum esse opinati a Longobardis, ubique similis notæ barbaris, Italiam insidentibus, reliquam : ut enim nobis a scharen (tondere schar-bosch montorum ligurum sylva dicitur, saepissime sectilis : ita potuit ab eadem radice simile farinari nomen agris, in quibus messores laborant, significandis accomodatum, quo proprii hujus vocis notio esse videtur.* — *f Sive coxendice, qua Italis anca dicitur : Francis hanche.*

Scarfia

CAPUT VIII.

Testes e monasterio Fossæ-novæ, Ordine Prædicatorum et aliis diebus IV, VI, VII *et* VIII *Augusti auditi.*

Alius testis.

C Eodem die ibidem Maphæus Aconzaiocus de Barello, testis citatus et juratus in forma præscripta super dicta inquisitione dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil scire inde ; sed ex auditu, dixit, quod publice audivit dici pluries a Religiosis et laicis antiquis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, et quod Deus fecerat et faciebat multa miracula meritis Fr. ipsius Thomæ. Item interrogatus si sciret aliqua miracula ipsius Fr. Thomæ, dixit quod ipse una vice accessit cum Abbate Thomassio, de Marchia Canonico Salernitano ad Castrum-S. Severini ad ecclesiam S. Severini, quæ est in ipso castro, secundum quod ipse alias consueverat accedere ad videndum certas Reliquias Sanctorum, quæ sunt in dicta ecclesia, inter quas est una manus dicti Fr. Thomæ, et præsente dicto Abbate Thomassio adoravit dictas reliquias, et dictam manum prædicti Fr. Thomæ, sicut homo, qui habebat et habet magnam devotionem dicto Fr. Thomæ, sicuti Sancto : et prædictus Abbas Thomassius fuit truffatus de ipso, pro eo, quod adorabat dictam manum : qui Abbas Thomassius in continenti post ipsam derisionem incepit totus tremere, et dicere : Ego non video. Et statim vocavit Sacerdotem, *a* cui confessus fuit cum magna contritione et cum magno planctu : post quam confessionem et absolutionem receptam, adoravit dictam manum, et statim cessavit tremere caput suum, et recuperavit visum, sicut ipse Abbas Thomassius tunc publice asseruit. Interrogatus quomodo ipse sciret prædicta, dixit, quod ipse vidit dictum Abbatem Thomassium post dictam derisionem totum trementem, et post confessionem, absolutionem et adorationem prædictæ manus, a prædicto clam factam per eumdem Abbatem Thomassium ipso teste præsente, vidit ipsum liberatum a dicto tremore : sed carentiam visus, et restitutionem ipsius visus, dixit se nescire, nisi per confessionem dicti Abbatis Thomassii, qui prædicta sibi et dicto Capellano prædictæ Ecclesiæ asseruit. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod non fuerunt præsentes cum dicto Abbate Thomassio, nisi ipse testis et Cappellanus dictæ Ecclesiæ, qui nunc defunctus est. Interrogatus cui Sacerdoti fuit confessus dictus Abbas Thomassius, dixit, quod prædicto Capellano. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit se non recordari. Interrogatus, an ex tunc semper fuit sanus de dicta infirmitate, dixit, quod sic.

de panito Canonico.

arredente reliquias.

D ex VSS.

et sanato.

69 Die Lunæ VI dicti mensis Augusti, secundæ Inductionis, ibidem Dominus Jacobus Capuanus de Neapoli miles, testis citatus et juratus in infrascripta forma dicere veritatem : et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire ex certa scientia, sed audivit dici per vocem publicam, quod fuit homo magnæ scientiæ et sanctæ vitæ et conversationis honestæ. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod ipse recepit in se beneficium miraculosum ex meritis ipsius Fr. Thomæ ; videlicet cum ipse haberet in oculis humorem sanguineum, ex quo patiebatur gravem dolorem in oculis, et accederet peregre ad urbem, audita in via fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, devotione assumpta declinavit ad monasterium Fossæ-novæ supradictum, in quo corpus dicti Fr. Thomæ quiescit : et cum magna devotione ante sepulcrum ipsius Fr. Thomæ genuflexit, et inclinavit caput suum, apponens super ipso sepulcro, et oculis suis tangens sepulcrum ipsum oravit ad Deum, ut meritis Fr. Thomæ liberaret eum a dicta aegritudine oculorum, et dixit ibi Pater noster : et statim exurgens, antequam ad alios actus diverteret et ecclesiam exiret, fuit liberatus a morbo oculorum prædicto. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit olim in anno primæ Indictionis proximæ tempore Quadragesimali in quinta feria post Dominicam de Passione. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod Dominus Petrus Grassus, Dominus Nicolaus Filmarinus : Dominus Henricus Carrattulus, Abbas Raynaldus Magnotia, et duo alii Clerici de Neapoli, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicta oratione sua, dixit ut supra. Interrogatus quanto tempore fuerat passus dictam infirmitatem oculorum, dixit, quod per plures dies, antequam tunc recederet de Neapoli. Interrogatus, quanto tempore post dictam liberationem fuit sanus a dicto morbo, dixit quod semper.

alius testis.

fuit liberatus infirmitate oculorum :

E

F

70 Eodem die ibidem Dominus Joannes Blasii Judex de Neapoli, familiaris Excellentissimæ Dominæ Mariæ, Reginæ Siciliæ, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in prædicta forma dicere veritatem : et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse fuit homo sanctæ vitæ et conversationis, et magnæ honestatis, et sobrietatis et semper comedebat in refectorio Fratrum, et semel in die tantum. Interrogatus

Judex Neapolitanus testis.

in

EX MSS *de canonizat.*

A in causa scientiæ, dixit, quod ipse vidit eum prædicantem per annos decem et ultra, et conversatus fuit cum eo per annos quinque, et ultra in refectorio et in cella sua : quo tempore semper videbat ipsum celebrantem omni die, et vidit ipsum per totam unam Quadragesimam prædicantem oculis clausis, contemplativis et directis ad cælum : et prædicatio sua fuit in ipsa Quadragesima super Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Et dum esset cum eo quadam die in cella, et egrederetur dictus Fr. Thomas de ipsa cella sua ad quoddam solarium discoopertum, apparuit illi visibiliter dæmon in figura cujusdam hominis nigri, et induti pannis nigris : et dum idem Fr. Thomas adverteret, et videret illum esse dæmonem, cucurrit contra eum cum pugno elevato ; et cum percuteret eum ipso pugno dicendo : Quare venis huc ad tentandum me ? et cum appropinquaret ad eum, dictus dæmon evanuit, nec ibi ultra apparuit. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod interfuit, et vidit. Interrogatus quomodo sciret illum fuisse dæmonem, dixit, quod alias viderat ipsum dæmonem in quadam crystallo, dum fieret quædam conjuratio dæmonum, pro inveniendo quodam libro furto subtracto cuidam scholari, quem tunc recognovit in illa apparitione, quam fecit dicto Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense, et die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora, dixit, quod fuit circa horam tertiam. Interrogatus, qui fuerint præsentes, dixit, quod nullus alius erat præsens, nisi ipse testis, et dictus Fr. Thomas, et ipse dæmon. Interrogatus de loco, dixit in civitate Neapoli in loco Fratrum Prædicatorum in quodam solario seu *b* terrata discoopertu juxta cellam, in qua dictus Fr. Thomas habitabat.

prædicatione Quadragesimali clausis oculis,

et dæmone fugato,

B

b

Monachus Fossæ-novæ,

testis

de vita sancta,

studiis

C

de apostemate sublato,

71 Die Martis septima dicti mensis, et ejusdem Indictionis, ibidem Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca, monachus et Sacerdos monasterii Fossæ-novæ, testis citatus et juratus super dicta inquisitione forma præscripta dicta dicere veritatem, et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil inde scire ; quia juvenis est, et dictum Fr. Thomam non vidit, sed se remittit se plures audivisse dici et recitari ab antiquis monachis dicti monasterii, qui dictum Fratrem viderunt et cognoverunt, quod fuit sancta conversationis et vitæ, et homo adeo magnæ castitatis, quod videbatur fuisse Virgo, quamdiu vixit, erat ab utero matris suæ : et quod continue vacabat lectioni, scriptioni, studio et orationi, et quod talem vitam continuavit usque ad mortem : et dixit, quod de prædicta sancta vita et conversatione fuerat et erat publica vox et fama in dicto monasterio, et in castro Piperni, et in aliis locis circumadjacentibus. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Fr. Joannes Adelasia monachus dicti monasterii quadam nocte de circa existens sanus, subito fuit magnis doloribus corporis cruciatus, adeo quod credebatur mori, et nullam inveniebat requiem quietis, propter quam infirmitatem ipse Fr. Joannes habens recursum cum magna devotione ad dictum Fr. Thomam, vovit se dicto Fr. Thomæ, et Deum exoravit, ut meritis ipsius Fr. Thomæ a dictis doloribus et infirmitate liberaret eum : propter quod ipsa nocte statim mirabiliter apostema, quod creatum erat in corpore suo, fractum fuit, et ipsum inde pertransiit, et plene liberatus eadem nocte fuit. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod de sero ipsius noctis, in qua passus fuit, vidit ipsum sanum stantem cum ipso teste, et cum quibusdam aliis monachis ad ignem : et postquam iverunt omnes ad dormiendum, supervenit dicta infirmitas dicto Fr. Joanni, qui cum non posset quiescere, surrexit clamando et dolendo de dictis doloribus, et ipse testis, et plures alii monachi surrexerunt ad clamorem ipsius, et vidit ipsum dictis doloribus torqueri, et graviter affligi, ita quod videbatur mori, ut dixit supra : de mane vero ipse testis accessit ad infirmitorium, in quo jacebat dictus Fr. Joannes, et credens ipsum invenire in periculo mortis, invenit eum sanatum : et dum quæreret ab ipso, qualiter sanatus fuisset, recitavit illi, quod sanatus fuerat per merita dicti Fr. Thomæ per modum supradictum. Interrogatus de tempore, mense et die, quibus evenerunt supradicta, dixit, quod fuit hoc anno præsenti, de mense Januario proxime præterito, ut sibi videtur, quodam die Sabbathi de sero. Interrogatus, qui fuerunt præsentes, dixit, quod ipse testis, et Fr. Riccardus de Fundis, monachus et sacrista dicti monasterii, fuerunt præsentes, et viderunt dictum Fr. Joannem dictis doloribus, ut dixit, graviter torqueri et affligi : modum vero prædictæ liberationis recitavit illi, ut dixit : si vero recitavit alius et alii interfuerunt, non recordatur. Interrogatus ad cujus vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod dictus Fr. Joannes, cum affligeretur doloribus, clamavit dictum Sacristam, et dictus Sacrista vocavit dictum testem. Interrogatus, quanto tempore vidit ipsum postea sanum, dixit, quod dictus Fr. Joannes fuit ex tunc semper sanus ab ipsa infirmitate, ut ipse vidit. Interrogatus unde esset oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de Piperno. Item Interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit ab ore Citeris de Piperno, quod dum esset in Piperno, et pateretur in genu suo dolorem adeo gravem, quod non poterat firmare pedem in terra, vovit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, et statim sanatus fuit, et adhuc est sanus. Item dixit se audivisse a Nicolao Moleo de Castro-Postertii, quod cum ipse amisisset lumen unius oculi propter quamdam percussionem, et transitum faceret per loca propinqua monasterio supradicto, vidit dictum monasterium : et reducto ad memoriam suam, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ, propter cujus merita Deus fecerat et faciebat plura miracula, vovit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, ut restitueret sibi visum dicti oculi. Quo voto facto statim recuperavit visum in oculo prædicto. Interrogatus si de prædictis, quæ deposuit, erat publica vox et fama in dicto monasterio et in locis circumadjacentibus, dixit, quod sic.

D

E

et dolore in genu,

et lumine oculo restituto

72 Eodem die ibidem Fr. Riccardus de Fundis, monachus et Sacrista prædicti monasterii, testis citatus et juratus super dicta inquisitione forma præscripta dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse plures dici et recitari, quod dictus Fr. Thomas fuit toto tempore vitæ suæ usque ad mortem sanctæ conversationis et vitæ. Item interrogatus si sciret aliqua miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, quod Frater Joannes Adelasia de Piperno quadam nocte, postquam sanus et hilaris ivit ad dormiendum, surrexit cum magnis doloribus dolorosis, et vocavit ipsum Sacristam, ut surgeret et aperiret sibi, et juvaret eum : et ipse Sacrista surrexit, et aperuit illi : et quæsito ab ipso quid haberet, dixit illi, quod habebat ita vehementem dolorem in corpore, quod moriebatur : et projecit se super lectum ipsius, de dictis doloribus multum afflictus : cum ipse Sacrista persuasit eidem patienti, ut voveret se Fr. Thomæ, et rogaret Deum, ut meritis ipsius liberaret eum a dictis doloribus. Postea dictus infirmus fuit portatus ad lectum in infirmitorio dicti monasterii, et ipse Sacrista remansit in lecto suo ad dormiendum. De mane vero surgens dictus Sacrista accessit ad dictum Fr. Joannem patientem, ad videndum quid esset de eo,

alius monachus testatur,

F

apostema sublatum.

et

A et invenit eum plene sanatum : et quæsito qualiter fuit factus sanus, dixit illi, quod postquam vovit se dicto Fr. Thomæ, apostema, quod habuerat in corpore, fuit fractum et emisit ipsum apostema per secessum, unde erat sanus factus. Interrogatus in caussa scientiæ, dixit quod fuit præsens, et vidit prædicta, ut supra dixit. Interrogatus de tempore, mense et die, dixit, quod fuit anno præsenti, tempore hyemali, et quod die Sabbathi de nocte : de mense vero et die dixit se non recordari. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod ipse testis, et Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca præsentes fuerunt. Interrogatus ad cujus vocationem ipse vidit prædicta, dixit, quod ad vocationem dicti patientis, ut supra dixit. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictum Fr. Thomam, dixit, quod junctis manibus et elevatis ad cœlum dixit : O B. Thoma, rogo te, ut me liberes de istis gravibus doloribus, quibus affligor. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictos dolores, dixit, quod tantum a prima hora noctis, in qua sanus ivit ad dormiendum, et postea surrexit infirmus, ut supra dixit, et stetit tantum infirmus, donec eadem nocte sanus factus fuit. Interrogatus quomodo sciret, quod prædicta infirmitas fuisset apostema, et quod fuerit apostema mortale,
B dixit, quod Magister Nicolaus Magistri Joannis de Piperno, medicus prædicti monasterii vidit dictum Fr. Joannem sanatum, et secessum ipsius, et judicavit fuisse apostema ita periculosum, quod nullus habens tale apostema secundum naturam et artem medicinæ poterat liberari, et judicavit ipsum miraculose fuisse sanatum.

visum oculi restitutum,

73 Item dixit, quod quidam, nomine Nicolaus Moleus, de castro Postertu de Campania, qui ex quadam percussione, quam habuerat in supercilio unius oculi, amiserat visum ipsius oculi, veniens de castro Sompnum, vidit prædictum monasterium Fossæ-novæ : et recordatus, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ de Aquino, de quo audiverat, quod Deus ejus meritis multa miracula fecerat et faciebat ; cum devotione statim genuflexit in loco, de quo videbat ipsum monasterium, et ibi oravit, et se recommendavit dicto Fr. Thomæ, et statim miraculose recuperavit visum seu lumen. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod audivit dici a dicto Nicolao Moleo, qui sibi prædicta in sacristia dicti monasterii narravit, et exposuit cum juramento. Interrogatus coram quibus narra-
C vit sibi prædicta, dixit, quod coram Fr. Nicolao de Rocca-Sicca, qui erat præsens cum ipso. Interrogatus, quo tempore narravit sibi prædicta dictus Nicolaus Moleus, dixit, quod hoc anno præsenti de mense et die dixit se non recordari. Interrogatus, quanto tempore caruerat visu dictus Nicolaus Moleus, postquam fuerat percussus in dicto supercilio, dixit se non recordari. Interrogatus si cognoverat eum ante, dixit, quod non nisi ex auditu : dixit tamen, quod semper vidit eum sanum postea.

inflatum guttur sanatum

74 Item dixit, quod Jacobus Martellutii de Piperno habebat guttur grossum et inflatum, qui ob devotionem, quam habuit ad dictum Fr. Thomam de Aquino, venit ad dictum monasterium Fossæ-novæ, et rogavit ipsum Sacristam, ut reliquias B. Thomæ, quas habebat in sacristia, ostenderet ipsi, et supponeret gutturi suo ; et ipse ostendit, et supposuit illi in gutture dictas reliquias Fr. Thomæ : quem euntem et redeuntem ad ipsum monasterium infra triduum cum voto cereo ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ ipse testis vidit plenarie sanatum de ipso gutture. Interrogatus, quæ reliquiæ Fr. Thomæ sunt illæ, quas supposuit gutturi prædicto, dixit, quod sunt tres modicæ particulæ de osse colli ipsius Fr. Thomæ. Interrogatus, quanto tempore fuit hoc, dixit, quod hoc anno : de mense et die non recorda- D
tur. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod nullus ex mss
fuit præsens nisi ipse testis, et dictus Jacobus. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in sacristia prædicta suppositio dictarum Reliquiarum. Interrogatus, quanto tempore dictus Jacobus habuerat dictum guttur inflatum, dixit, quod a tempore dictæ suæ nativitatis, ut ille ei retulit ; sed non viderat eum ante. Interrogatus, quanto tempore stetit postea sanus de dicto gutture, dixit, quod semper fuit postea sanus, et semper vidit eum postea sanum. Interrogatus, quibus verbis fuit usus dictus Jacobus, quando superposuit gutturi suo dictas Reliquias, dixit, quod recitavit Pater noster. Item dixit, quod de reliquiis et de capite dicti Fr. Thomæ, quæ fuerunt in sacristia dicti monasterii continue emanat suavissimus odor. Item dixit, quod de iis, quæ deposuit, erat publica vox et fama in prædicto monasterio et in locis circumadjacentibus.

Leonardus de Caieta Ord. Prædic. testis,

75 Die Mercurii VIII dicti mensis Augusti, ibidem Fr. Leonardus de Caieta, Sacerdos et antiquus Frater dicti monasterii Fratrum Prædicatorum, testis citatus et juratus super dicta inquisitione in præscripta forma dicere veritatem : et interrogatus primo super vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, E
dixit, quod fuit homo sanctæ conversationis et vitæ, *de vita sancta,*
utpote qui omni die celebrabat unam Missam, et aliam audiebat aut duas : deinde continue vacabat aut prædicationibus aut lecturæ aut studio aut scripturæ aut orationibus : fuitque homo magnæ humilitatis et patientiæ; ita quod numquam videbatur turbari de aliquo : ac etiam magnæ sobrietatis et vigilantiæ; ita quod modicam horam occupabat in sumendo cibum vel in dormiendo. Interrogatus de caussa scientiæ, dixit, quod eum vidit et cognovit, et conversatus est cum eo in Ordine apud Neapolim, ubi continue vidit eum facientem vitam prædictam : et talem vitam, ut ipse vidit, et ab aliis Fratribus audivit, continuavit usque ad ultimum vitæ suæ. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, *fluxu sanguinis curato,*
dixit se audivisse a Fr. Raynaldo de Piperno, qui fuit socius continuus Fr. Thomæ, quod cum quodam die, scilicet die Resurrectionis Dominicæ, dictus Fr. Thomas prædicaret in ecclesia S. Mariæ Majoris de urbe, una mulier, quæ longo tempore passa fuerat et patiebatur fluxum sanguinis, stans ad audiendam dictam prædicationem, cogitavit quod si posset tangere fimbriam vestimenti ejus, sanaretur a fluxu F
prædicto : et completa prædicatione dicta mulier tantum fecit, quod tetigit fimbriam vestimenti ejus, sicut cogitaverat, et statim sanata fuit. Et dictus testis quæsivit a dicto Fr. Raynaldo, quomodo hoc sciebat, dixit, quod prædicta mulier dixerat illi supradicta. Interrogatus coram quibus recitavit prædicta dictus Fr. Raynaldus ipsi testi, dixit, quod coram Fr. Joanne de Cavacia, qui erat tunc Prior Provincialis provinciæ Romanæ, et coram Fr. Angelo de Termulis, qui erat tunc Prior S. Sixti, qui
a long tempore mortui sunt. Interrogatus de tempore, mense et die, coram quibus audivit dici prædicta, dixit se non recordari; quia jam sunt anni triginta quinque elapsi et plus. Item dixit se audivisse a Fr. Thoma de Fuscis de Urbe, qui fuit discipulus dicti Fr. Thomæ de Aquino, quod ipse audiverat a quodam eremita sanctæ vitæ de Campania, quod ipse eremita tempore mortis dicti Fr. Thomæ viderat quamdam magnam stellam cadentem super monasterium Fossæ-novæ, et vidit duas alias stellas descendentes, quæ sublevarunt dictam magnam stellam ad cœlum *stella cadente vi obitu*

a *Cappellanum alius Ecclesiæ, ut infra, aliquoties dicitur.* — b *Alias terrazza. Consuetudo autem solaria discooperta habent omnes domus urbis Neapolitanæ pro tecto : quæ sic appellantur a terra cubi admixta, quo indurantur pavimentum, ne muram lateres* Terracia.

A *laterez ab aquis pluviis corrohant. Francis quoque terraches dicuntur suggestus terræ, muro ac calce firmati, ut gradatim per diversas planities horti aut ædes, e collibus pendentes, assurgant.*

CAPUT IX.

Logotheta et Protonotarius regni et duo Sacerdotes testes VIII *Augusti, et* XVIII *Septembris auditi. Conclusio processus.*

Protonotarius regni

Eodem die, ibidem vir magnificus Dominus Bartholomæus de Capua, Logotheta et Protonotarius regni Siciliæ, testis citatus et juratus in forma præscripta, et interrogatus quod sciret et quomodo de vita et miraculis supradicti venerabilis memoriæ Fr. Thomæ de Aquino, S. Theol. Doctoris, Ordinis Fratrum Prædicatorum, dixit se hæc inde scire de scientia subdistincta, quod, dum ipse venisset ad studium Neapolitanum multum juvenis, ibat frequenter ad locum B. Dominici dicti Ordinis, et conversabatur ibidem cum Fr. Joanne de Caratia prædicti Ordinis Prædicatorum, qui erat homo magnæ auctoritatis et bonus Clericus, multum familiaris dicto Fr. Thomæ, et fuerat scholaris ejus Parisii, et in regno : et tunc erant in dicto loco Fratrum Prædicatorum Neapolis viri Religiosi magnæ scientiæ, auctoritatis et reverentiæ, Fr. Eufranon de Porta, Fr. Jacobus de Maxano, Fr. Trojanus, Fr. Matthæus de castro-Majoris, Fr. Hugo de Magdalan, et Fr. Joannes de S. Juliano antiquus Frater valde, homo magnæ vitæ et humilitatis, qui dicebatur notorie dictum Fr. Thomam de Aquino recepisse in Ordine Prædicatorum : et audivit dici dictus testis ab eodem Fr. Joanne de Cajatia, et ab ipso Fr. Joanne de S. Juliano, et ex quodam communi præloquio, quod pater dicti Fr. Thomæ, origine nobilis atque potens, monachavit dictum Fr. Thomam puerum, disponens eum Abbatiæ præficere Casinensi. Idem vero Fr. Thomas crescens in vita, moribus et scientia, virtuosus et exemplaris erat hominibus : et missus ad Neapolitanum studium in Grammaticalibus et Logicalibus omnes antecedebat, conferendo et disputando : qui tantum cum adolescentiæ discretionis pervenit, multum anticipando, nondum a pubes adhuc, intravit prælatum Ordinem Prædicatorum : sed Fratres Prædicatores timentes genitoris dicti Fr. Thomæ potentiam, procurarunt ipsum Fr. Thomam de Regno extrahi, et ad generale ipsorum studium destinari. Sed factum est favore et potentia dicti patris, quod idem Fr. Thomas captus, fuit in castro paterno detentus, in quo plusquam per b annum exstitit arcte detrusus : et licet idem suus genitor ei monachales vel lucubrationes vestes offerret, eas nunquam recipere voluit, quin potius, patris corde durato, et filii constantia permanente, Religionis vestes, quas portabat ipse vir Dei totaliter quasi sunt confractæ. Nec fuit immemor in introitu carceris petere Bibliam et Breviarium ab ipsis Fratribus, quæ statim assentiente Domino est, sicut petit, accentus : in qua quidem Biblia, sic mirabiliter et profunde profecit, quod extens de paterno carcere in pauca punctis Bibliæ dubitabat. Demum cum ejus constantia duritate et asperitate paterna convinci non posset, pater idem multis precibus uxoris suæ, matris dicti viri præfati, ac interventionibus exoratus, dictum Fr. Thomam a carcere liberavit. Dixit etiam idem testis, quod audivit dici asseverationem communi cum Fratrum quam aliorum, quod præfatus Fr. Joannes S. Juliani captus fuit una cum præfato Fr. Thoma per dictum patrem ejus. Quod Fr. Joannes multa et magna miraculosa et miranda narravit de constantia et sanctitate dicti Fr. Thomæ.

filium familiaris patris ex Ordine Prædicatorum

B

Instatur nobiliter patrem,

studia,

a

ingressum in Ord. eius,

b

c

captivitatem,

liberationem,

77 Item dixit idem testis, quod ipse audivit communiter et assoveranter dici a pluribus et diversis personis, qui conversabantur cum dicto Fr. Thoma, et specialiter ab aliquibus ex prædictis Fratribus Prædicatoribus magnæ auctoritatis et reverentiæ, quod ipsi vere credebant Spiritum sanctum esse cum eo; quia semper videbant ipsum habentem alacrem vultum, mitem et suavem, nullis se negotiis secularibus implicantem, semper vacantem studio, lectioni et scriptioni, et orationibus pro illuminatione fidelium. Et audivit a dicto Fr. Joanne de Cajatia, quod idem Fr. Thomas semper erat primus, qui de nocte surgebat ad orationes, et statim quod sentiebat alios venientes ad ordinem, ipse recedebat et ibat ad cameram : et ipse testis vidit frequenter dictum Fr. Thomam, quem libenter aspiciebat quandocumque poterat, semper abstractum et remotum a quibuslibet implicationibus temporalibus, respicientem semper superiora : et audivit publice dici et sic tenetur communiter, quod ipse fuit Virgo mundus et integer, nec est inventus qui audiret unum verbum otiosum de ore suo : imo in disputationibus, in quibus consueverunt homines aliquando modum excedere, semper inveniebatur mitis et humilis, nullis verbis gloriosis et ampullosis utens : et sic erat abstractus a temporalibus ampliationibus, quod in mensa dum comedebat, semper habebat oculos ad superiora, et ponebatur coram eo scutella, et removebatur pluries ipso non sentiente : et dum Fratres ducerent eum ad viridarium caussa recreationis, ipse subito solus retrocedebat totus abstractus, et redibat ad cameram. Item dixit idem testis, quod ipse audivit a præfatis Fratribus vel ab aliquibus ex eis, et pluribus aliis; et specialiter a Domino Nicolao Fricio, qui intrabat scholas dicti Fr. Thomæ et omni die ibat ad audiendum Missam in dicto loco Fratrum Prædicatorum, quod idem Fr. Thomas omni die summo diluculo celebrabat Missam in capella S. Nicolai, et ea celebrata statim paratus erat Sacerdos alius, qui Missam aliam celebrabat : et post auditam ipsam Missam exutis vestibus statim ascendebat cathedram : post descensum cathedræ ponebat se ad scribendum, et dictandum pluribus scriptoribus : postea comedebat, et deinde redibat ad cameram, et se divinis occupabat usque ad quietem : et post quietem scribere assumebat, et sic totum vitam suam ordinabat ad Deum. Et sicut audivit idem testis a multis ex quodam vulgato notorio, vix invenitur spatium temporis, quod illi inutiliter laberetur : et ipse testis, qui dictum Fr. Thomam pluribus annis vidit Neapoli, et conversatus est in dicto loco Fratrum Prædicatorum numquam recordatur, quod viderit eum extra claustrum, nisi semel; tantum circa vesperas : et alia vice vidit eum Capuæ, ubi erat Regia curia, quo accessit pro quodam impedimento, quod contigit nepoti suo Comiti Fundorum, sicut audivit dici dictus testis. Item dixit dictus testis se audivisse a pluribus Fratribus Prædicatoribus fide dignis, quod, quando idem Fr. Thomas una vice disputabat Parisiis, ubi erat Fr. c Joannes de Pizano Ordinis Fratrum Minorum, qui fuit postea Archiepiscopus Cantuariensis, quantumque dictus Fr. Joannes d exasperaret eumdem Fratrum Thomam verbis ampullosis et tumidis, numquam tamen ipse Fr. Thomas restrinxit verbum humilitatis; sed semper cum dulcedine et humanitate respondit: et idem faciebat dictus Fr. Thomas in omni disputatione, quantumcumque acuta et solerti.

D *vitam sanctam in religione.*

et occupationes continuas,

E

et modestam in disputando,

F

c

d

78 Item dixit idem testis, quod ipse audivit dici a dicto Fr. Joanne de Cajatia, qui erat multum familiaris dicto Fr. Thomæ, sicut firmiter credit testis ipse, quod præfatus Fr. Thomas petuit a Deo in oratione devota, quod ipse numquam afficeretur ad amorem terrenorum, nec unquam mutaret statum : et quod Deus revelaret illi, quid esset de anima

tria petita a Deo revelata:

A Raynaldi fratris sui, quem Imperator Fredericus occiderat, et ut credebat injuste : et ipse responsum habuit, quod numquam mutaret statum, nec afficeretur ad amorem terrenorum, et quod nomen Domini Raynaldi scriptum erat in libro vitæ. Et dum ipse Fr. Thomas esset in via eundi ad Concilium Lugdunense vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa x, descendens de civitate *e* Trani per viam Burgi-novi, percussit caput in quadam arbore, quæ ceciderat per transversum, ita quod fere stupefactus quodammodo fuit circa casum : cui statim occurrit Fr. Raynaldus de Piperno, socius et continuus et familiaris, et quidam Dominus *f* Guilhelmus tunc Decanus Theanensis, qui postea fuit Episcopus Theanensis, et Abbas Roffridus nepos ejus, qui fuit postea Decanus : et dictus Fr. Raynaldus interrogavit eumdem Fr. Thomam, si læsus esset ex percussione, et ipse respondit, quod parum. Tunc idem Fr. Raynaldus voluit ponere dictum Fr. Thomam in verbis secundum opinionem suam alicujus diversionis, et dixit ei : Domine, vos itis ad Concilium, et ibi fient multa bona pro universali Ecclesia, pro Ordine nostro et regno Siciliæ. Et ipse Fr. Thomas respondit : Deus concedat, quod fiant ibi bona. Tunc B idem Fr. Raynaldus processit ultra, et dixit : Vos et Fr. Bonaventura eritis Cardinales, et exaltabitis Ordines vestros. Et tunc respondit idem Fr. Thomas Raynaldo : In nullo statu possum esse ita utilis Ordini nostro, sicut in isto. Tunc replicavit idem Fr. Raynaldus : Pater, non dico hoc pro vobis, sed pro bono communi. Statim idem Fr. Thomas intercidit verbum et respondit Raynaldo : Sis securus, quod ego numquam in perpetuum mutabo statum. Hæc dixit prædicto testi memoratus Abbas Roffridus notus et domesticus dicto testi, qui interfuit, vidit et audivit prædicta una cum eodem Episcopo Theanensi. Et dum ipse Fr. Thomas rediret de S. Dionysio ad civitatem Parisiorum, ut viderunt eum, quieverunt aliquantulum : et unus illorum Fratrum dixit dirigens sermonem suum ad eumdem Fr. Thomam : Pater, quam pulchra villa est ista Parisii ? Fr. Thomas respondit : Certe pulchra. Tunc dixit Frater : Utinam esset vestra, et idem Fr. Thomas respondit : Quid facerem ego de ipsa ? Et Frater respondit : Venderetis eam Regi Franciæ, et de pecunia edificaretis omnia loca Fratrum Prædicatorum. Et idem Fr. Thomas respondit : In veritate plus vellem Chrysostomum super Matthæum. Hæc C a multis et multis præfatus testis audivisse se dixit, et specialiter a Fr. Nicolao de Mala-sorte de Neapoli Consiliario Regis Francorum, qui fuerat scholaris dicti testis et specialis amicus, et veniens nuntius ab eodem Rege Francorum ad illustrem Principem Dominum Regem Carolum secundum, dixit hoc dicto testi in terra S. Germani, et dixit, quod hoc erat vulgariter et quasi communiter notum Parisiis.

79 Item dixit idem testis, quod, cum dictus Fr. Thomas celebraret Missam in dicta capella S. Nicolai Neapoli, fuit mira mutatione commotus, et post ipsam Missam non scripsit; neque dictavit aliquid, imo suspendit organa scriptionis in tertia parte Summæ in tractatu de Pœnitentia ; et dum idem Fr. Raynaldus videret, quod ipse Fr. Thomas cessaverat scribere, dixit ei : Pater, quomodo dimisistis opus tam grande, quod ad laudem Dei et illuminationem mundi cœpistis ? Cui respondit dictus Fr. Thomas : Non possum. Idem vero Fr. Raynaldus timens, ne propter multum studium aliquam incurrisset infirmitatem, instabat semper, quod diem Fr. Thomæ continuaret scriptas et similiter ipse Fr. Thomas respondit : Raynalde, non possum : quia omnia, quæ scripsi, videntur mihi paleæ. Tunc Fr. Raynaldus stupefactus .... quod dictus Fr. Thomas iret ad Comitissam S. Severini sororem suam quam caritative diligebat, quo properavit magna cum difficultate, et cum illuc accederet, ipsi Comitissæ sibi occurrenti vix locutus est. Tunc Comitissa dixit dicto Fr. Raynaldo cum magno timore : Quid est hoc, quod Fr. Thomas totus est stupefactus, et vix mihi locutus est ? Respondens idem Fr. Raynaldus, ait : A festo B. Nicolai circa fuit in isto statu, ex tunc nihil scripsit : et idem Fr. Raynaldus cœpit instare apud dictum Fr. Thomam, ut diceret illi, qua de caussa scribere recusaverat, et quare ita stupefactus erat : et post multas interrogationes omni importunitate factas per ipsum Fr. Raynaldum, respondit Fr. Thomas eidem Fr. Raynaldo : Ego adjuro te per Deum vivum omnipotentem, et per fidem quam tenetis Ordini nostro, et per caritatem qua modo stringeris, quod ea, quæ tibi dixero, nulli reveles in vita mea. Et subjunxit illi : Omnia, quæ scripsi, videntur mihi paleæ respectu eorum, quæ vidi et revelata sunt mihi. Prædicta vero Comitissa remanente multum desolata, recessit Fr. Thomas, et rediit Neapolim, et deinde assumpsit iter eundi ad Concilium juxta vocationem sibi factam, penitus nihil scribens : et in itinere invasit eum infirmitas in castro Magentiæ de Campania, de qua postmodum decessit : postea vero elapsis aliquibus annis dictus E Fr. Raynaldus infirmitate gravatus, de qua mortuus fuit, confessus est in extremis suis F. Joanni de Judice de Ordine Prædicatorum, oriundo Anagnia, viro utique antiquo, magnæ conscientiæ et probitatis, sicut habebatur in Ordine, particulariter et distincte ea, quæ in præsenti articulo continentur : et idem Fr. Joannes de Judice hæc omnia revelavit dicto testi, et confessus fuit illi Anagniæ in loco Fratrum Prædicatorum, ubi erat dictus testis hospitatus, paullo antequam Dominus Papa Bonifacius *g* caperetur, et dictus testis hæc revelavit et dixit, quam cito potuit, Fr. Guilhelmo de Tocco, et pluribus aliis Prædicatoribus, et postea fel. recordationis Domino Benedicto Papæ, in *h* Urbe moranti, qui prædicta audivit cum attentione magna et exultatione vehementi.

80 Item dixit dictus testis, quod, quando idem Fr. Thomas incepit gravari infirmitate in eodem castro Magentiæ, petiit cum multa devotione, quod portaretur ad monasterium S. Mariæ de Fossa-nova : sicque factum est. Et cum dictus Fr. Thomas intrasset monasterium infirmus et debilis, adhæsit per manum posti, et dixit : Hæc est requies mea in seculum seculi etc. Et hoc est vulgare et notorium in ipso monasterio et multis aliis locis virus et stetit in eodem monasterio pluribus diebus infirmus cum patientia et humilitate multa, et voluit sumere Corpus Salvatoris nostri : et cum Corpus ipsum fuit illi portatum, genuflexit, et cum verbis multæ et longæ adorationis et glorificationis : salutavit et adoravit ipsum : et ante sumptionem Corporis dixit : Suscipio te pretium redemptionis animæ meæ, suscipio te viaticum peregrinationis meæ, pro cujus amore studui, vigilavi et laboravi et prædicavi et docui ; nihil unquam contra te dixi, sed si quod dixi ignorans : nec sum pertinax in sensu meo ; sed si quid male dixi, totum relinquo correctioni Ecclesiæ Romanæ : et subsequenter mortuus est, et sepultus prope altare magnum ecclesiæ ipsius monasterii in loco palustri, prope quoddam viridarium ipsius monasterii, ubi est fluvius, ex quo perducitur aqua per rotam, per quam totus locus ille humectatur, sicut ipse testis frequenter et diligenter inspexit. Postea vero elapsis octo mensibus vel circa, insonuit rumor, quod Fr. Petrus de Tarentasia de Ordine Fratrum Prædicatorum factus erat Papa, et volebat, quod corpus dicti Fr. Thomæ transferretur in aliquem locum honorabiliorem Fratrum Prædicatorum

e Trani

f Guilhelmus

humilia cum responsa :

g

h Urbe

mutavit S. Chrysostomi in Matthæum præ illo Parisiensi :

testatur piam obitum,

F

et verba dicta in sumptione Viatici.

sepulturam

caput a corpore separatum,

ex mss

A torum : propter quod monachi dicti monasterii Fossæ novæ timentes perdere corpus præfati Fr. Thomæ, restrinxerunt se ad tres : et quadam nocte exhumaverunt corpus dicti Fr. Thomæ de loco ubi erat, et amputaverunt ei caput, et posuerunt illud in quodam loco secreto in angulo cujusdam capellæ, quæ est post chorum, quam vidit idem testis pluries ; illa consideratione, quod si dictum corpus perderent, caput saltem remaneret eisdem : et audivit ipse testis

i I integrum et incorruptum et redolens fuisse :

a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, et quodam alio Fratre Siculo Suppriore tunc, ut dicebatur, quod totum corpus erat integrum, et nullam diminutionem et corruptionem habebat, nec capilli capitis ceciderant ; manu tamen excepta, quam habebat Comitissa S. Severini soror sua : et habebat diminutionem ante punctum nasi ad modum i morsi muris, ut corpus redolebat, et hoc est notorium et vulgatum, et fuit a multis et multis annis citra : et ipse frequenter et sæpius audivit in eodem monasterio et extra, quando ipse testis propter devotionem, quam habebat et habet ad ipsum sanctum virum ; quando ibat ad Romanam Curiam... præclaræ memoriæ Regibus Siciliæ Dominis suis, dimissa via Campaniæ brevioris ibat ad maritimam, et hospitabatur in eodem monasterio ; unde semper conferebat cum monachis

B dicti monasterii de istis et aliis contingentibus, sanctitate, puritate et miraculis dicti Fr. Thomæ, unde omnia præmissa in præsenti articulo, et plura alia in superioribus præhibata novit ipse testis ex quodam notorio præsenti, frequenti auditu et habitaculi conversatione, quam habuit cum dictis Fratribus a multis et multis annis et temporibus successivis : et audivit idem testis in dicto monasterio, quod, quando corpus ejusdem Fr. Thomæ portabatur de nocte post dictam exhumationem per ecclesiam, erat circa corpus quædam illustratio ad modum lustrationis alabastri.

testatur multos infirmos sanatos,

81 Item dixit idem testis, quod ipse audivit publice dici, quod uno anno fuit generalis Epidemia mortalitatis hominum in terra Piperni de Campania, quæ est prope dictum monasterium ad unum vel duo miliaria, et infirmi vehebant ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, et communiter omnes recedebant sani. Item audivit dici dictus testis multum communiter et asseveranter, quod monachi ipsius monasterii timentes perdere corpus ejusdem Fr. Thomæ, multa quæ Deus fecit per eum miracula, celaverunt. Item dixit idem testis se audivisse a prælato Fr. Joanne de Campania, sicut firmiter credit, et aliàs vulgate ab aliis didicit, quod, dum idem Fr. Thomas de nocte

C *dentem tri ordinatione delapsum :* surgere ad orationem, invenit ex una parte oris sui unum dentem qui subito illi natus fuerat hac nocte, qui tenebat labium suum aliquantulum revolutum, et impedebat verbum suum, no articulate posset loqui : quod cum sensit idem Fr. Thomas, dixit : Ah Deus istud impedit lectionem et prædicationem ! Et immediate ivit ad orationem more solito ante magnum altare B. Dominici, et dum staret ibi ad orationem, deus ille superbus natus recidit in manu sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus Prædicatoribus, quod jam dictus Fr. Raynaldus de Piperno, domesticus et continuissimus ipsius Fr. Thomæ, dixerat post mortem ejus in cathedra legens, tanquam lector, prius sub virtute Dei et Religionis Ordinis sui, quod in dubiis punctis, quæ occurrebant dicto Fr. Thomæ, ipse ibat ad altare, et erat ibi cum multis et magnis lacrymis et singultu, et postea redibat ad cameram continuissimis scripta sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus, quod una de potissimis recreationibus corporis dicti Fr. Thomæ erat, incedere solus per claustrum capite levato, et ipse testis frequenter vidit eum sic solum incedentem per claustrum dicti B. Dominici. Item dixit dictus testis, quod ipse audivit a D multis Fratribus Prædicatoribus, qui cum eodem Fr. Thoma conversabantur, quod, quando moriebantur nepotes et alii carnales consanguinei ipsius, et dicebatur eidem de ipsorum morte, ipse nec faciem nec oculum immutabat, nec verbo nec facto indicabat doloris indicium : sed facie serena et quieta faciebat celebrare et orare, et ipse orabat pro eis : per significationem mortis eorumdem nepotum et consanguineorum nulla in eo immutatio poterat cognosci.

animum quietum in morte consanguineorum :

82 Item dixit idem testis quod audivit a Fr. Ugone de Luca Priori Provinciali in Tuscia, cujus familiarem amicitiam habuit primo in Anagnia, deinde in Luca, quando ipse testis ibat in Provinciam, quod, quando dictus Fr. Thomas fuit mortuus, Fr. Albertus, qui fuerat Doctor ejus, audiens mortem ipsius, ploravit tunc fortiter, et quotiescumque audiebat postea memoriam ejus, plorabat dicens : quod ipse flos fuerat et decus mundi, ita quod Fratres dolebant de ipso ploratu, timentes ne propter senectutem dicti Fr. Alberti ipsæ lacrymæ ex levitate capitis provenirent. Postea insonuit rumor, quod scripta Fr. Thomæ Parisiis impugnabantur : unde dictus Fr. Albertus dixit, se illuc velle accedere pro E defensione illorum scriptorum : Fratres vero Prædicatores decrepitum ætatis ipsius timentes et longum iter dissuaserunt illi prædictum iter per aliquod tempus, ea ratione præcipue ; quia dictus Fr. Albertus fuerat homo Parisiis magnæ reputationis et auctoritatis, timebant ne propter ætatem declinaret in memoria, et intellectu communi. Finaliter tamen dixit idem Fr. Albertus, qui erat Archiepiscopus vel Episcopus Ratisbonensis, se velle Parisiis omnino accedere pro defensione tam nobilium scripturarum : et ivit Parisios, in cujus Societate Fr. Ugo prædictus accessit, sicut ipse asseruit ipsi testi. Cum vero fuit Parisiis dictus Fr. Albertus, facta convocatione studii generalis Parisiensis, ascendit cathedram Fratrum Prædicatorum Parisiis proponendo auctoritatem : Quæ laus vivo, si laudatur a mortuis, supponendo dictum Fr. Thomam vivum, et alios mortuos et ipsum Fr. Thomæ laudes gloriosas et excelsas dicens, quod ipse paratus erat in examine peritorum defendere scripta dicti Fr. Thomæ, tamquam veritate fulgentia et sanctitate. Et post multa dicta et collecta in honorem Dei et approbationem eorumdem scriptorum, idem Fr. Albertus rediit Coloniam, et dictus Fr. Ugo cum eo, ut ipse dixit eidem testi. Et voluit dictus Fr. Albertus post *e Coloniæ :* F ipsum redituri videre sibi perlegi omnia scripta dicti Fr. Thomæ per certum ordinem : et facta per eum congregatione solemni, extulit de ipso Fr. Thoma commendationes eximias, gloriosas et excelsas, et in fine concluxit, quod idem Fr. Thomas in scriptoris suis imposuit finem omnibus laborantibus usque ad finem seculi, et quod omnes deinceps frustra laborarent. Et sicut idem Fr. Ugo retulit ipsi testi, nunquam idem Fr. Thomas fuit nominatus, quod ipse non prorumperet in lacrymas.

B. Albertum Magnum plorasse ob mortem ejus,

defendisse scripta hujus Parisiis,

83 Item dixit prædictus testis, quod bonæ memoriæ Fr. *k* Jacobus de Viterbio, sacræ paginæ Doctor, Archiepiscopus Neapolitanus, Pater et amicus præcipuus dicti testis, dixit sibi frequenter et familiariter, quod ipse credebat in fide et Spiritu sancto, quod Salvator noster Doctorem veritatis pro illuminatione orbis et universalis Ecclesiæ misisset Paulum Apostolum, et postea Augustinum, et novissimo tempore dictum Fratrem Thomam, cui usque ad finem seculi non credebat aliquem successurum. Dixit etiam idem Frater Jacobus ipsi testi, quod Frater *l* Ægidius de Roma, sacræ Theologiæ Doctor, Ordinis Augustinianorum, frequenter sibi dixerat in domestico

k

Scripta ejus valde laudata a Jacobo de Viterbio Archiepiscopo Neapolitano

et Ægidio Romano :

l

A mestico sermone Parisiis : Fr. Jacobe, si Fratres Prædicatores voluissent, ipsi fuissent scientes et intelligentes, et nos idiotæ, et non communicassent nobis scripta Fr. Thomæ. Idem dixit Fr. Jacobus dicto testi, quod in scriptis ipsius communis veritas invenitur, communis claritas, communis illuminatio, communis ordo, et doctrina cito perveniendi ad perfectam intelligentiam : et dixit idem Fr. Jacobus ipsi testi, quod, postquam gustavit dulcedinem eorumdem scriptorum, numquam voluit videre alia scripta, nisi originalia et scripta dicti Fr. Thomæ : et tenebat ac credebat idem Fr. Jacobus, sicut pluries dixit familiariter dicto testi, quod ea, quæ scripsit Fr. Thomas, erant potius ex cogitatione spirituali per illuminationem Spiritus sancti, quam per humanum ingenium acquisita. Et quando dictus Fr. Jacobus primo venit Neapolim, visitavit locum Prædicatorum, et fecit se duci ad cameram, quæ fuerat dicti Fr. Thomæ, et ostendi sibi locum, ubi fuerat discus ejus, et statim genuflexus ibidem coram multis Fr. dixit : Veni adorare in loco ubi steterunt pedes ejus : et hoc tenet, et credit idem testis secundum exigentiam intellectus sui consideratione multiplici : primo quia tot magna scripta, quæ fecit summatim inferius
B declaranda, non est verisimile secundum humanum ingenium, quod potuissent fieri tam brevi tempore,
m. sicut vixit idem Frater Thomas, qui in *m* quadragesimo octavo anno finisse dicitur communiter dies suos, divina officia, lectiones et orationes continuans, nec illa aliquatenus interrumpens. Secundo quia plura scripta Magnorum et Doctorum per mortem eorum invenirentur impugnata fore et lacerata : sed scripta ipsius Fratris Thomæ, licet post ejus mortem a multis et magnis impugnata fuerint, et reprehensionem morsibus attentata ; tamen numquam decrevit ejus auctoritas, sed semper invaluit, et fuit diffusa ubique terrarum cum cultu et reverentia, et sicut idem testis audivit a multis et multis etiam ad barbaras nationes. Tertia consideratio est, quia quilibet secundum modulum suæ cogitationis seu capacitatis potest facile capere fructum ex scriptis ejusdem : et propterea etiam laici, et parum intelligentes quærunt et appetunt ipsa scripta habere.

testis de sancta ejus vita.

84 Item dixit dictus testis, quod de vita et conversatione, doctrina et sanctitate dicti Fr. Thomæ est vox et fama publica, quasi ubique per totum regnum, specialiter apud Magnates, bonos et litteratos viros, et quasi communiter major pars bonorum
C virorum et intelligentium dicti regni credit, tenet et sentit, quod dictus Fr. Thomas fuerit vir Dei electus, Doctor egregius, Virgo purus et integer, humilis et devotus, et a quibuslibet implicationibus secularibus abstractus. Item dixit idem testis de se ipso, quod, dum esset in quadam gravi persecutione, rogavit specialiter et devote dictum electum virum Dei, ut illi assisteret, et eum a persequentibus liberaret : et tota die dictus Fr. Thomas apparuit ipsi testi

ipsemet ab apparente S. Thoma liberatus a persecutione :

in habitu, in quo consueverat eum videre visibiliter, et dixit ei : Ne timeas, quia liberaberis, et non prævalebunt adversum te, vel similia verba ; de quibus aperte non recordatur dictus testis : bene hoc tamen habet in memoria, quod ipse liberatus fuit omnino a persecutione prædicta per illum modum vel quasi, quem dixerat ipse Dei electus. Item dixit idem testis, quod ipse sensit in se miraculosum beneficium ; videlicet quod cum ipsemet pateretur vehementem dolorem in collo, qui dolor protendebatur usque ad brachia sua, ex quo dolore non poterat vertere et ducere caput hinc inde, nec etiam reclinare illud in lecto, quando volebat dormire : sed oportebat, quod sedendo et recumbendo quasi rectus dormiret : et Fr. Guilhelmus de Tocco ex parte ostenderet secrete Domino Episcopo Carmicensi, qui est de dicto Or-

et vehementi dolore colli

dine, certas reliquias dicti Fr. Thomæ, ipse videns qualiter dictus Fr. Guilhelmus ostendebat dictas reliquias, licet ignoraret tunc cujus reliquiæ essent, accessit cum devotione ad dictum Fr. Guilhelmum, et rogavit eum, ut dictas reliquias supponeret collo suo ; quia forte Deus liberaret eum meritis illius Sancti, cujus essent ipsæ reliquiæ : et dictus Fr. Guilhelmus supposuit collo suo dictas reliquias. Qui testis postquam tactus fuit in collo suo a dictis reliquis, statim se sensit valde alleviatum de dicto dolore, ita quod poterat ducere caput hinc inde : de sero vero illius diei sensit se magis alleviatum : sequenti vero mane sensit se plene sanatum de dolore prædicto. Interrogatus quo tempore, mense et die recepit in se dictum miraculum, dixit quod anno præsenti, et præsenti mense Augusto, et die lunæ decima tertia ipsius mensis, hora scilicet quando dicebatur Missa. Interrogatus de loco, dixit quod fuit in sacristia S. Dominici Fratrum Prædicatorum de Neapoli. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentes cum eo dictus Fr. Guilhelmus, et dictus Episcopus Carmicensis. Interrogatus per quot dies ante fuerat infirmus dicta infirmitate, dixit quod per octo dies, et omni die gravabatur dicta infirmitate usque ad illam horam, in qua suppositæ
fuerunt collo suo dictæ reliquiæ. Item dixit, quod, B
quando fuerunt illi suppositæ dictæ reliquiæ, ignorabat, cujus Sancti essent, sed postquam sanatus fuit, quæsivit cujus reliquiæ essent, et ei dictum fuit per Fratrem prædictum, quod erant reliquiæ dicti Fr. Thomæ.

D

ex mss alterius Bullarii.

85 Eodem anno die XVIII mensis Septembris, tertia Indictione, apud Neapolim Dominus Jacobus de Viterbio Canonicus Neapolitanus, testis citatus et juratus secundum formam superscriptam super eadem inquisitione dicere veritatem : ac interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod cum ipse sit juvenis nihil aliud inde scire [possit] nisi quod ex fama publica audivit dici, quod fuit sanctæ conversationis, contemplationis et vitæ. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod, dum de mense Augusti proxime præteriti, Indictione secunda, Magister Matthæus de Viterbio, Cappellanus et familiaris supradicti Domini Archiepiscopi Neapolitani infirmaretur graviter in domo ipsius Domini Jacobi de quadam duplici tertiana, adeo quod de ipsius morte sperabant potius quam de vita, dictus Dominus Jacobus audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ super multis miraculis, quibus dicitur coruscasse, votum emisit visitare sepulcrum ipsius una cum dicto Magistro Matthæo, si eum a dicta ægritudine liberaret, dicto Magistro Matthæo ipsum votum postmodum acceptante. Quo voto emisso cum accessionem aliam expectaret, de qua evadere minime sperabatur, adveniente die et hora accessionis, gratia Dei et meritis dicti Fr. Thomæ nihil de illa sensit, sed se totaliter potius liberatum. Item dixit, quod, dum supradictus Magister Matthæus, post convalescentiam ab infirmitate prædicta, quandam medicinam accepisset ad dictam convalescentiam recuperatam conservandam ; et dicta medicina nullam evacuationem operaretur, imo potius accidentia gravia generabat, adeo quod dictus Magister Matthæus ex eo videbatur quasi agere in extremis propter retentionem medicinæ prædictæ ; confirmato voto supradicto tam per ipsum dictum Jacobum quam per prædictum Matthæum, invocando auxilium sanctitatis Fr. Thomæ cum summa devotione, ut eum liberaret ab hujusmodi mortifero accidente ; sublato et quasi immediate absque alterius medicinæ assumptione, incepit prædicta medicina operari perfecte, ita quod statim alleviationem recepit, et

Canonicus Neapolitanus testatur

duplicem tertianam febrem sublatam.

F

aut periculum e medicinæ retentione.

ex MSS.

A successive totius corporis sanitatem. Interrogatus coram quibus emisit votum prædictum, dixit quod in secreto emisit illud, postea publicavit ipsum matri suæ, et prædicto Matthæo, pro quo fecit votum. Quod votum dictus Magister Matthæus statim acceptavit, quod fuit sibi publicatum.

eadem ipse met sanatus testatur.

86 Eodem die ibidem supradictus Magister Matthæus, testis citatus et juratus in simili forma supra dicta inquisitione dicere veritatem et interrogatus primo de vita et conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil aliud scire, nisi quod audivit ex publica fama et communi proloquio, quod dictus Frater Thomas fuit homo multum sanctæ vitæ et conversationis. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici a multis probis viris, quod Deus fecit multa miracula meritis dicti Fr. Thomæ; dixit etiam, quod ipse recepit in propria persona miraculosum beneficium meritis ejusdem Fr. Thomæ; deponendo de narrando et infirmitate sua, et de voto prædicto, et de sanitate recuperata quasi per omnia sicut supradictus Dominus Jacobus testificando deposuit.

87 Ut autem præmissis omnibus fides adhibeatur indubia, præsens contextus sive quaternus, in horum testimonium factus est per manus mei Petri de Rocca-Tarani Sabinensis Diœcesis, qui supra publica Apostolica et Imperiali auctoritate Notarii; Mei ac prænominati Magistri Francisci de Laureto, Pennensis Diœcesis signis et subscriptionibus roboratus; ac sub dictorum Reverendorum Patrum Dei gratia Dominorum, Umberti Neapolitani Archiepiscopi et Angeli Viterbiensis et Tusculanensis Episcopi, sigillis propriis interclusus. Et ego, qui supra Petrus de Rocca-Tarani Sabinensis diœcesis publicus Apostolica et Imperiali Auctoritate Notarius; ad requisitionem, rogatum et mandatum supradictorum Dominorum, Reverendorum Patrum, Umberti Neapolitani Archiepiscopi et Angeli Viterbiensis et Tusculanensis Episcopi, prædictis præsentatis litterarum Papalium actis, inquisitione testium, juramentorum et examinationum, atque processu actitatis, factis præsentaliter per dictos Dominos Archiepiscopum et Episcopum, seu coram eis in palatio Archiepiscopali civitatis Neapolis, prætitulatis annis, mensibus et diebus, una cum prænominato Magistro Francisco de Laureto, publico Apostolica et Regia auctoritate Notario, præsens fui et in scriptis simul cum ipso illa fideliter redegi, et ea omnia in præsenti contextu, seu quaterno, ordinavi, et propria manu scripsi, subscripsi, publicavi, et in hanc publicam formam redegi, meoque solito signo signavi.

Conclusio cum subscriptione Notariorum.

Et ego qui supra Franciscus de Laureto Pennensis diœcesis, publicus Apostolica et Regia auctoritate Notarius ad requisitionem, rogatum et mandatum supradictorum Reverendorum Patrum, Dei gratia Dominorum, Umberti Archiepiscopi Neapolitani, et Angeli Viterbiensis et Tusculanensis Episcopi, prædictis præsentatis litterarum Papalium actis, inquisitione testium, juramentorum et examinationum, atque processus actitatis et factis præsentaliter per dictos Dominos Archiepiscopum et Episcopum, seu coram eis in Archiepiscopali Palatio civitatis Neapolitanæ, prætitulatis anno, mense et diebus, una cum prænominato Magistro Petro de Rocca Tarani Sabinensis diœcesis, publico Apostolica et Imperiali auctoritate Notario, præsens fui, et in scriptis simul cum ipso fideliter illa redegi, et in præsenti contextu seu quaterno ordinavi, et propria manu dicti Magistri Petri scripto me subscripsi, meoque solito signo signavi.

a *Valetur celle dicere*, adhuc juvenem imberbem *fuisse, cum* Et *annorum fuisse supra exhibitum.* — b *Anno* 1244 *et parte sequentis.* — c *Frater Joannes Peccamus sive de Pecham,* D *civitatis Archiepiscopus anno* 1278 *secundum Westmonasterienses, anno* 1279 *ut probat Waddingus ex litteris assumptionis, mortuus anno* 1292 *aut sequente.* — d *Extant Oxonii in Collegio Mertonensi MSS.* Disceptationes Thomæ et Pecchami, *teste eodem Waddingo libro de Scriptoribus Ordinis Minorum.* — e *Videtur legendum* Tratti *sive* Thesim, *vulgo* Teatio, *qua in urbe itinere occurrit et sequentia conficiuntur.* — f *Memoriæ Ughellius tomo* 6 *Italiæ sacræ hujus* Domini Guilhelmi : *sed arbitratur, quod jam tunc Episcopus creatus sit S. Thomæ adjunctus, quod hanc refellitur.* — g *Bonifacius VIII captus est Anagniæ anno* 1303 *intempesta nocte diei Sabbati ante VII Idus Septembris, ubi excommunicationem latam in Philippum Regem Francorum Plura apud Ceccanum legi possunt.* — h *In Urbem regressus a sua liberatione, e vita excessit in palatio Vaticano* V *Idus Octobris, eodem anno.* — i *Erat* Petrus de Tarentasia *in Pentecoste anno* 1273, *quo ante discessit S. Thomas, ex Archiepiscopo Lugdunensi creatus Episcopus Cardinalis Ostiensis et Velitrensis ad mortem Gregorii X factus Papa* 20 *Januarii anni* 1276, *vixit menses* 5, *dies* 2, *appellatus* Innocentius V. — k *Aliud hujus Archiepiscopi testamentum relatum supra num.* 6. — l *Erat* Agidius de Roma *Archiepiscopus Bituricensis, cujus aliud epiphonema supra in Actis num.* 41 *refertur* in *fine* quadragesimo nono *absolutis.*

ALIA VITA

Auctore Bernardo Guidonis Episcopo Lodevensi, ex V codicibus MSS. et Mombritio.

LIBER PRIMUS

De ortu, vita, obitu et gestis S. Thomæ.

Quia hæc fere omnia ex superioribus Actis desumpta sunt, mutato in pluribus ordine narrationis, et substituta alia solummodo phrasi; hic, ne moles nimium excrescat, solum damus titulos, et nudi amus numeros priorum Actorum, ex quibus descripta et passim abbreviata sunt. Pauca ex Processu Inquisitionis jam edito adjecta esse etiam submotamus. Tituli ergo illi præponuntur. E

Cap. 1 De illustri prosapia S. Thomæ et ortu et nomine ejus matri prænuntiato *vide caput seu numerum* 2

2 De cartula salutationem Angelicam continente. 4

3 De bona indole pueritiæ ejus. 5

4 De profectu ejus mirabili in liberalibus disciplinis 6

5 De ingressu ejus ad Ordinem Prædicatorum. 7

6 Qualiter captus fuit in itinere cum Fratribus ordinis, et vi ablatus. 8, 9

7 De profectu ejus in carcere, et de constantia mentis, qua vinculis et mystis Christi tiro accingi meruit ab Angelis cingulo perpetuæ castitatis 10, 11

8 Qualiter biennio fuit custoditus et inclusus in carcere, in quo probata emituit virtus ejus. 12

9 De profectu ejus in scientia sub Magistro Alberto, et qualiter innotuit, quamvis diu fuerat taciturnus. 13

10 Qualiter in prima ejus responsione scholastica cœpit mirabilis apparere 13

11 Qualiter factus Baccalaureus in Theologia cœpit in doctrina mirabilis apparere. 15

12 Qualiter factus est Magister in Theologia, et de visione quam habuit, in qua fuit eidem thema, quod proponeret revelatum 17

13 De excellentia scientiæ et doctrinæ S. Thomæ 19 F

14 De efficacia verborum ejus in exhortando ad fidem duos Judæos 23

15 De devotione ejus in oratione ac recollectione mentis jugiter ad divina. 30

16 De efficacia orationis ejus ad impetrandum, quod petebat a Deo. 32

17 Qualiter orando obtinuit, denique superfluum, qui in ore ejus superexcrevit, absque periculo amoveri 52

18 Qualiter ejus oratio Fr. Ramaldo socio suo infirmanti extitit in salutem 51

19 Qualiter sibi oranti Fr. Romanus post mortem apparuit, et de his, quæ sibi revelavit 46

20 Qualiter sibi orandi soror ejus defuncta bis apparuit, et de his, quæ eidem revelavit. 45

21 De visione alia, quam habuit de Domino Raymundo, germano suo defuncto 47

22 Qualiter de tribus, quæ a Deo specialiter petiit, in oratione extitit exauditus 51

24 Qualiter orando visus est a terra sæpius elevatus. 34, 35

25 Item de eodem, qualiter orante eidem, ut sibi revelaretur a Deo veritas duarum quæstionum, Christus visibiliter apparuit, et qui Doctor oratis visus est a terra in aere elevatus 51

26 Qualiter ejus oratio Fr. Hugonis socii sui visus est in extasi pendere, et hic 25 capitis 54

27 Qualiter in die Romanorum processionis in sacro monasterio apparuit quasi raptus 56

27 Qualiter

A 27 Qualiter circa finem vitæ suæ in raptu mentis fuerint eidem secreta grandia revelata. 48
28 De abstractione mentis ejus a sensibilibus. 48
29 De gratia prædicationis diffusa in labiis ejus, ac de muliere sanata a fluxu sanguinis ad tactum cappæ ejus 49, 54
30 De vera ejus humilitate ac mititate cordis. 25
31 Exemplum unum de humili conversatione ejus. 26
32 Item aliud exemplum de humilitate ejus. 27
33 De subtilitate ingenii et intellectus, ac capacitate memoriæ ejus. 40, 41, 42
34 Qualiter fuit pius, benignus et misericors erga omnes. 47
35 Qualiter contempsit divitias et honores et gloriam hujus mundi. 43
36 De naturali dispositione et habitudine corporis ejus. 39
37 De stella, quæ fuit visa descendere et stare super eum. 55
38 De tempore et numero, quo cœpit infirmari, et de miraculo in foliculis sibi divinitus præparatis 57
39 Qualiter finem vitæ suæ prævidit et prædixit in monasterio Fossæ-novæ. 58
40 Qualiter devote ac fideliter in extremis susceptis Ecclesiæ Sacramentis, suamque doctrinam in manu sanctæ Romanæ Ecclesiæ relinquens, obdormivit in Domino. 59, 60
41 De solennibus exequiis ac sepultura S. Thomæ in monasterio Fossæ-novæ. 63
42 De fideli testimonio Fr. Rainaldi de sanctitate et virginitate S. Thomæ. 64
43 De signis, quæ in hora sui transitus visa sunt et ostensa. 60, 61, 65
44 Quomodo Fr. Alberto Theutonico fuit ejus transitus revelatus. *Processu Inquisitionis ibidem citato* 67
B 45 Qualiter in die sepulturæ ipsius Supprior monachorum Fossæ-novæ fuit a cæcitate oculorum S. Thomæ meritis liberatus. 62
46 De primo miraculo suavissimi odoris, facto in prima translatione corporis S. Thomæ et de integritate ejus in membris et vestibus divino munere conservatis 67
47 Qualiter divino nutu factum fuisse videtur, ut S. Thomas præsentem vitam finiret et sepelirctur in monasterio Fossæ-novæ. 68
48 De secundo miraculo odoris, facto in secunda apertura sepulcri ejus *Processu Inquisitionis.* 52
49 De tertio miraculo odoris, facto in tertia apertura tumuli S. Thomæ 68
50 De sanitate a tremore corporis, et miraculo odoris ad tactum manus S. Thomæ. 70
51 De integritate manus dextræ S. Thomæ et de miraculo odoris. 71
52 De excellentia gloriæ S. Thomæ, Fr. Alberto scire desiderati et oranti divinitus revelata *22 et Processu Inquis* 62
53 De Canonizatione S. Thomæ. *Extat bulla*
54 De numero et nominibus librorum et tractatuum S. Thomæ. 18
55 De opusculis S. Thomæ. 18

LIBER II
De miraculis S. Thomæ.

PROLOGUS.

C Post felicem transitum S. Thomæ divina non defuere miracula, quibus mirificavit Dominus Sanctum suum : et signis evidentibus ac miraculis atque prodigiis magnis et multis coruscantibus assumptum in gloria terrigenis declaravit. Quorum nonnulla per incuriam Fratrum multo neglecta tempore, oblivioni sunt tradita, et nullius scripturæ testimonio commendata. Ea vero, quæ sequuntur, inferius sub compendio ac breviloquio, ne sermo prolixior legentibus afferret fastidium, collecta sunt, et accepta tam de prima quam secunda inquisitione, facta de vitæ conversatione ac miraculis ejusdem per Inquisitores a Sede Apostolica datos sub anno Dominicæ Incarnationis millesimo trecentesimo decimo nono, usque ad ejus Canonizationem, quæ facta fuit postea quadriennio jam elapso sub anno Incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo vicesimo tertio. In fine vero præcedentium miraculorum addita sunt nonnulla alia, quæ relatione et assertione plurimorum approbata sunt et comperta, et addi etiam alia poterunt in futurum. Hæc autem sunt miracula collecta ex Processu primæ inquisitionis factæ de vita, conversatione et miraculis S. Thomæ per Inquisitores ejusdem, præter illa quæ de fragrantia mirifici odoris superius in contextu historiæ sunt descripta. D ex mss.

PARS I.

Extant priora miracula aut in Actis supra datis, aut in Processu Inquisitionis, ea hic omittimus repetere : ac solum, ut jam circa vitam et obitum a nobis factum est, titulos indicamus.

Cap. 1. De milite sanato a dolore ac immobilitate brachii ad tumulum S. Thomæ 117
2 De alio milite sanato a dolore oculorum ad tumulum ejus. 119
3 De medico podagrico sanato ad tumbam S. Thomæ. *Processus Inquisitionis.* 13
4 De Converso sanato a gravi vulnere et diabolica illusione. 73
5 De liberato a mortis periculo a gravi tussi voto emisso ad S. Thomam. 98
6 De sanato a gravi febre et apostemate. 85
7 De Converso sanato a dolore brachii vehementi. 90
8 De monacho liberato a gravissimo dolore et apostemate. 84
9 De sanato ab immobilitate dextri brachii. 93
10 De monacho liberato a febre valida. 87
11 De monacho sanato a morbo pedis. *Processus Inquisit.* 30
12 De puero paralytico sanato *Processus Inquisit.* 36
13 De Magistro Matthæo, qui contemnens reliquias S. Thomæ punitur et postea sanatur ab eodem. 70
14 De sanato a doloribus iliacis. *Processus Inquisit.* 48
15 De sanata ab inflatione gutturis *96 et Processus Inquisit.* 54, 56 E
16 De hydropica sanata ad tactum reliquiarum ejus. 112
17 De paralytica sanata ad tactum reliquiarum ejus. 114
18 De sanato a dolore coxæ et inguinis. 113
19 De sanato a febre et dolore brachii. 94
20 De liberato a cæcitate oculorum, 101
21 Item de visu prius perdito recuperato. *Processus Inquisit.* 71, 73
22 De sanato ab inflatura gutturis. 103
23 De nobili devoto ad S. Thomam, cui prædixit liberationem a persecutione *Processus Inquisit* 84
24 De curato a tertiana duplici. 120

PARS II.

Miracula posteriora ex MSS. eduntur, quorum præpositi capitulis tituli sunt ejusmodi.

25 De sanato a dolore in renibus,
26 De sanato a dolore in collo ad reliquias S. Thomæ
27 De sanato bina vice voto emisso ad S. Thomam.
28 Item de eodem, quod sapor piscium fuit ei concessus
29 De sanato a gravi dolore, facto voto ad S. Thomam.
30 De curato a gutta arletica et dolore.
31 De sanato a dolore brachii et spatulæ
32 De sanato a febri gravi.
33 De sanato a dolore in renibus
34 De cornuto conservato a periculo.
35 De curato a febre continua
36 De sanata a tumore gutturis. F
37 De puella sanata a dolore et clamore
38 De sanato a dolore oculorum.
39 De sanato a ruptura et inflatura inguinis.
40 De puero sanato a febre continua.
41 De sanato a duplici infirmitate pedis et tibiæ
42 De sanato a gravi invaletudine
43 De sanato a dolore brachii et dextri humeri.
44 De sanato a debilitate tibiarum et genuum.
45 De puero sanato a fluxu sanguinis.
46 De liberato a dolore vehementi et mortis periculo
47 De sanato a tumore digiti.
48 De liberato a tremore inanium et febre
49 De sanato a gravi dolore capitis.
50 De sanata a febri et tussi.
51 De sanata a gravibus doloribus capitis.
52 De puero sanato a morbo caduco.
53 De puero sanato a gravi infirmitate, ex qua mortis periculum imminebat.
54 De puella sanata a febre continua.
55 De sanato a quaterna.
56 De sanato a ruptura inguinis.
57 De sanato a morbo squamantiæ.
58 De sanata a gravi dolore humeri et brachii.
59 De sanato a febre et aliis gravibus accidentibus.
60 De sanato a tumore faciei et gutturis et vinculo linguæ,

61 De

A 61 De sanato a tinnitu et surditate aurium.
AUCTORE BERNARDO GUIDONIS EX MSS.
62 De sanata a gravi surditate.
63 De sanato puero a gravi tumore et rubedine.
64 De sanata a dolore brachii.
65 De sanata a gravi dolore gutturis.
66 De sanata a febre continua et mortis periculo.
67 De sanata a febre continua.
68 De sanata a gravi dolore brachii et spatulæ.
69 De sanato a gravi infirmitate.
70 De sanato ab infirmitate brachii sui.
71 De sanato a febre et vomitu.
72 De sanato a gravi tussi et sanguinis emissione.

Curantur dolores renum,

Frater Martinus de Aperitio, Ordinis Fratrum Prædicatorum, in conventu S. Dominici apud Neapolim, per dies duodecim sic dolore renum graviter vexabatur, quod nec incedere nec de lecto surgere poterat propter vehementiam doloris. Hic assumpta fiducia et devotione concepta ad S. Thomam, de quo tot miracula audierat recitari, votum fecit, quod, si ejus meritis a prædictis doloribus sanaretur; deinceps in Vesperis et Matutinis memoriam de eo faceret: qui emisso voto, statim consecutus est plenariam sanitatem.

et colli.

B 26 Fr. Thomas de Adversa dolorem vehementem patiebatur in collo usque ad brachia, ita quod caput suum hinc inde vertere non potuit, nec declinare in lecto ad dormiendum: sed oportebat, ut sedendo et recumbendo quasi rectus dormiret: qui, postquam tactus fuit in collo cum reliquiis S. Thomæ, sensit se alleviatum, et sequenti mane plenarie alleviatum.

a

pelatur duplex tertiana,

27 *a* Magister Matthæus de Viterbio Capellanus Domini Archiepiscopi Neapolitani, qui unus fuit ex duobus, qui portaverunt ad Curiam Romanam inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ, infirmabatur duplici tertiana in domo Domini Jacobi de Viterbio, Canonici Neapolitani, adeo graviter, quod de ipsius morte sperabatur magis quam de vita. Prædictus vero Jacobus, auditis miraculis S. Thomæ, compatiens infirmanti, votum emisit se visitaturum una cum prædicto Matthæo tumulum S. Thomæ, si meritis ejus curaretur. Quo voto emisso, adveniente die et hora accessionis futuræ infirmitatis, sensit se totaliter liberatum. Dumque prædictus Magister Matthæus, post convalescentiam dono Dei adeptam, de consilio medici inconsulte quandam medicinam acciperet (quæ tamen nulla ratione apparente cum potius accidentia gravia generaret, adeo quod ex hoc videbatur quasi agere in extremis) ipse pœnitens quod de sanitate dono Dei accepta et adepta contentus non fuisset, ut debuerat, prædictum votum sequenti superadditu corroborat et confirmat, S. Thomæ implorans auxilium, ut eum liberaret a

et periculum e medicinæ detentione.

C prædicto mortifero accidente: et subito absque alterius medicinæ sumptione cœpit primo operari: quo statim alleviationem recepit, et continuo totius corporis sanitatem.

Abhorret ab esu piscium.

28 Prædictus Magister Matthæus de Viterbio, quinquagenarius major, ab infantia sua piscibus uti non potuit nec unquam usu fuerat: unus sic natura ejus superem et odiferum piscium abhorrebat, quod, aliquando imperium infantibus aliquorum comedere vel modicum attigisset, reperire per vomitum oportebat, vel febrem incurrebat. Cum autem venisset ad curiam apud Venetiam cum collega suo, deberent inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ, adveniente tempore Quadragesimæ inchoantis, rogavit ipse S. Thomam, ut piscium abominationem ab se removeret; ut cum sodalibus suis illo tempore absque sui et aliorum gravi scandalo seu lædibus posset aliis convivere. Et recedens de mensa in nocte sequenti videbatur mensæ apponi, et a quodam Fratre in habitu Ordinis Prædicatorum allatus et præparatus sibi curialiter fuit piscis, quodam dicente: Magister Matthæe comede: quia Fr. Thomas mittit tibi hunc piscem, et sicut iste sic et alii deinceps. Tunc, ut sibi videbatur, comedit sapide et avide dictum piscem. Evigilans autem gratias Deo egit, et sociis retulit cum gaudio petitionem, quam S. Thomæ fecerat, et orationem, quam promiserat et seriem visionis. Hora itaque prandii veniente, pisces coram eo deferuntur, quos ita sapide cum eis cœpit comedere, sicut prius sibi videbatur in visione comedisse: consequenter etiam piscibus vescens, a tremore quodam manuum liberatus fuit, cum comedendo prius acrimoniam frigidam incurrisset. Hoc autem, in curia coram Cardinalibus diligentius examinatus, jurans exposuit, et probatum extitit fide digna probatione plurimorum, qui ipsum noverant, et cum eo conversati fuerant annis multis, et viderant ipsum prius pisces abhorrentem et posterius comedentem, fuitque in Consistorio recitatum et in curia divulgatum.

horum sapor conceditur:

D

sanantur læsi a lapsu,

29 Petrus Bacafocii de Piperno ex casu, quo cecidit de equo, graviter fuit læsus in facie et utroque latere: et cum dolore nimio gravaretur, facto voto ad S. Thomam, quod ejus tumulum visitaret, et votum unum argenteum faceret, ac ferret illuc; statim dormire cœpit, et postmodum a somno excitatus, invenit se penitus liberatum, et quod vovit adimplevit.

laborans chiragra

E 30 Fr. Nicolaus Zati de Piperno, Conversus monasterii Fossæ-novæ, antequam esset monachus, infirmitatem arteticam in ambabus manibus passus fuit multo tempore, ita quod manus erant sibi inutiles et dolorosæ. Hic post ingressum Religionis, devotione concepta ad S. Thomam, devovit se eidem, ut etiam a prædicta infirmitate et dolore suis meritis liberaretur: et accedens ad sepulcrum ejus, flexis genibus super ipsum posuit ambas manus, et post modicum temporis spatium cum orasset ibidem, in continenti sanus et liber a dolore penitus exsurrexit.

dolore brachii et spatulæ.

31 Fr. Manuel de Piperno, conversus monasterii Fossæ-novæ, cum gravem dolorem in uno brachio dextero et spatula pateretur, nec inveniret aliquod remedium medicinæ, et brachium suspensum portaret a collo in panno lineo per tres menses et amplius; tandem accedens ad tumulum se posuit super ipsum implorans S. Thomæ suffragium, et disponens in animo suo, quod annis singulis in die festi sui daret viginti solidos pro *b* pietantia conventui, si eum suis meritis liberaret: statimque obdormivit ibidem, et excitatus invenit brachium extractum de linteo, quo suspensum ad collum portabat, totaliter esse sanum, nec ex tunc dolorem sensit in brachio, nec in spatula meritis S. Thomæ.

b

febre

F 32 Femina mulier de Piperno, cum a gravi febre per mensem afflicta fuisset, ad consilium germani sui viri, Religiosi monachi monasterii Fossænovæ, facto voto S. Thomæ, quod si eam liberaret, ejus tumulum voto argenteo visitaret, statim fuit a febre penitus liberata.

dolore renum

33 Leonardus filius Rynaldi Saracen de Piperno tantum dolorem patiebatur in renibus, quod vix poterat se movere ac incedere recte: qui accedens ad tumulum S. Thomæ, et genens se super ipsum, et Sancti implorans auxilium pro sui liberatione voto emisso, quod rediret iterum cum candela, statim se liberatum sensit, et surgens rectus ad domum suam redit incolumis.

præcipitatus in lapsu.

34 Bartholomæus Leonardi de Piperno, casu corruens de loco valde eminenti, dum rueret, clamans ait: S. Thoma de Aquino adjuva me. Sicque rectus ad terram pervenit, et statim inde venit ad tumulum; ubi flexis genibus gratias agens, sine dolore inde surrexit, et cum quodam coætaneo suo, Petro nomine, invitatus si vellet currere secum, præcurrit citius Petro

35 Fr

A

amorentur febris.

35 Fr. Mathæus Theobaldi de Piperno, monachus Conversus monasterii Fossæ-novæ, gravi febre continue laborans, et per decem dies S. Thomæ implorans suffragium, vovit quod Missam in honorem ejus faceret celebrari : et voto emisso obdormiens post somnum invenit se sic a febre sanatum, quod a domo, in qua infirmus existens jacebat, per monasterium ambulavit.

tumor guttu-ris.

36 Jacoba Waldeburn de Sompnino tumorem grandem et grossum ad quantitatem duorum pugnorum hominis patiebatur in gutture, ita quod vix respirare poterat, nec intelligibiliter loqui : quæ dum Pipernum pergeret ad chirurgicum, ut incideretur, constituta in itinere, viso campanili monasterii Fossæ-novæ devotione concepta ad S. Thomam, se devovit Ecclesiæ ; rogans, ut absque incisionis periculo perciperet sanitatem, veniensque ad chirurgicum ostendit sibi tumorem gutturis. Quo viso deliberavit chirurgicus, tumorem ipsum cum ferro in crastino aperire : in crastino autem, in quo debebat incidi, nullum vel quasi modicum tumorem habuit in gutture. Videns chirurgicus eam esse sanatam, dixit, quod eam oporteret non incidere ac contingere ferro : sicque ad domum propriam sanata meritis S. Thomæ cum gaudio est reversa.

dolor vehemens,

37 Maria puella septennis, filia Landolphi de castro Sompnini, dolore quodam superveniente sic torquebatur, quod se quasi in modum serpentis contorquens, et quasi persona dæmoniaca vociferabatur : quam Sophia mater ejus S. Thomæ recommendabat, promittens quod post liberationem ejus duceret eam ad sanctum tumulum, et candelam offerret ibidem. Facto voto, statim liberata est puella, et sequenti die sana perfecte surrexit, et cum aliis puellis sociando perrexit.

gravis dolor oculorum,

38 Bartholomæus Boni-hominis de Sompnino, gravi dolore et ardore in oculis, defluente humore ad oculos, sic affligebatur, quod quasi nihil videbat, nec poterat laborare, et vix ire sine ductore mensibus quasi duobus : qui S. Thomæ se recommendans, votum vovit se nudis pedibus visitaturum cum candela accensa ejus tumulum, et voto emisso, in crastino a dicto morbo invenit se integre liberatum.

hernia,

39 Amatus Bruni de castro Sompnini per sex annos et amplius in inguine passus est rupturam et inflaturam ex descensu intestinorum ; unde cogebatur portare lumbare, nec medicamentis curari poterat : qui concepta devotione ad S. Thomam devovit se eidem, promittens quod si eum ab illa infirmitate liberaret, supra sepulcrum se lumbare unum argenteum oblaturum. Post votum itaque emissum

C

infra dies quindecim fuit ab infirmitate liberatus, scilicet inflatura.

febris continua.

40 Leo puer trium annorum, filius Crescentii Novelli de castro Sompnini, ex febre continua cum vehementi calore graviter infirmus decumbens, et laborans in extremis, emisso voto per aviam ejus ad S. Thomam, ut filium a mortis periculo suis meritis liberaret, continuo liberatus est, et cum ceteris pueris fratribus suis cœpit ludere et ambulare.

Podagra,

dolor ex percussione contractus.

41 Bartholomæus Theobaldi de castro Sompnini ab infirmitate guttæ, unum patiebatur in tibiis et pedibus, nunc vice, et vice altera a gravi infirmitate articulari cui digiti pedis sui, quam ex percussura incurrerat, et a quibus curari non poterat remedus medicinæ, facto voto ad S. Thomam, ab utroque incommodo totaliter est liberatus et sanatus.

apostema,

42 Nicolaus de castro Sompnini a quodam gravi apostemate, quod habebat in manu sinistra, propter quod per annum nihil poterat operari, emisso voto ad S. Thomam, post recommendationem sui eidem Sancto factam, ibidem humiliter se prosternens et obdormiens, sanus idem surrexit.

D

AUCTORE BERNARDO GUIDONIS. EX MSS.

dolor brachii et spatulæ,

43 Frater Waldebrunus, Conversus monasterii Fossæ-novæ, a quodam dolore gravi in brachio et spatula dextra sic gravatus extitit multis mensibus, quod de brachio et manu non poterat se juvare, nec operari, nec super latus dexterum dormire. Quadam nocte emisso voto ad S. Thomam, quod, si eum liberaret, votum unum argenteum ad ejus tumulum offerret, obdormivit, et de mane consurgens, invenit se a dicta infirmitate liberatum.

tibiarum et genuum,

44 Magister Jacobus de Piperno, Oblatus monasterii Fossæ-novæ, a dolore grandi, quem patiebatur in tibiis et genibus, ita quod sine duobus baculis non poterat ire per septem hebdomadas, veniens cum devotione ad tumulum S. Thomæ, lacrymis ejus auxilium imploravit : et accipiens pallium, quod erat super sepulcrum, cum ipso tetigit et involvit tibias et genua sua : surrexitque idem in continenti a dolore et infirmitate. S. Thomæ meritis liberatus, et ex tunc sine baculo libere ambulavit.

fluxus sanguinis,

45 Nicolaus Petri, puer, a fluxu sanguinis per annum extitit sic gravatus, quod ex illa ægritudine credebatur mori. Emisso autem voto per aviam suam pro dicto puero ad S. Thomam, cœpit puer in continenti melioriari, et infra paucos dies fuit totaliter restitutus pristinæ sanitati et a fluxu sanguinis

E

liberatus.

morbus lethalis

46 Petrus de Terracina, cognomento Caroli, vehementi dolore capitis et in membris omnibus sic graviter torquebatur, quod credebatur a se ipso et circumstantibus propter hoc moriturus. Hic voto facto ad S. Thomam, ejus suffragium implorans, statim fuit totaliter liberatus.

chiragra,

47 Nicolaus de Epuricio sartor, habitator de Terracina, guttam arteticam patiebatur in pedibus, cui subito supervenit dolor et tumor in indice dextræ manus suæ, timens quod ex hoc redderetur impotens ad exercitium artis suæ, unde vivebat, et sic perderet victum suum. Voto emisso ad S. Thomam, quod manum argenteam ad ejus tumulum deferret, ipsiusque devote implorato auxilio pro curatione dextræ manus suæ, lectum dormiturus intravit, et post brevem somnum evigilans, invenit suum digitum esse sanatum : in quo miraculum miraculo extitit geminatum. Cum enim ipse Nicolaus postmodum citatus esset per Inquisitores datos a Sede Apostolica, ut veniret et de miraculis S. Thomæ veritatem dicturus esset, et ipse se excusaret, eo quod in pedibus gutta artetica gravabatur, et dilationem, ad veniendum alias, testificaturus de præcedenti miraculo, postularet ; subito dolor intensus in prædicto digito supervenit

et podagra.

F

manus dextræ eidem, timensque vehementer iram Dei et S. Thomæ, deliberavit indilate implorare ejus suffragium, ut venire posset, et dolor cessaret. Quo facto in continenti cessavit dolor digiti, et sublato impedimento pedum, ambulare et equitare potuit, et ad dictos Inquisitores eadem die libere pervenit, perhibiturus de miraculis testimonium veritati.

tremor manuum et tibiarum cum febri

48 Bartholomæus Petri de c Sermineto per quatuordecim continuos tremorem manuum et tibiarum passus fuit. Hic ad S. Thomam devotione concepta, recommendavit se eidem, ut suis meritis a prædicto tremore et a febre superveniente, quam tunc patiebatur, eum liberaret : et nocte sequenti cum se dedisset sopori, vidit unum in habitu Prædicatorum, statura procerum, vultuque venustum, venientem ad se, qui eum manu tangebat per pectus et membra, et in continenti expergefactus a somno, invenit se tam a prædicto tremore quam a febre penitus liberatum.

49 Petrus Capiani de Sermineto audiens sibi recitari miraculum et beneficium sanitatis, Bartholo-

mæo

AUCTORE BERNARDO GUIDONIS, EX MSS.

A maco Petri supra memorato collatum meritis et suffragio S. Thomæ, concepta devotione commendavit se eidem, ut cum sanaret ab infirmitate gravi, quam per duos menses et amplius passus erat et patiebatur ex hepate : ideoque colorem croceum habens, cibi et potus perdiderat appetitum, et factus sibimet ipsi gravis et ponderosus in membris suis, languens jacebat in lecto : et facta recommendatione ac implorato auxilio S. Thomæ, hora Vesperarum eodem sero post Vesperas, cum vellet ingredi lectum, sensit se ab infirmitate prædicta penitus liberatum.

difficultas infirmitatis.

30 Maria Ægidii de Sermineto per annum passa est tussim siccam cum febre, ex quibus medicus judicabat ipsam esse morituram. Hæc audita fama miraculorum S. Thomæ recommendavit se eidem, ut eam a prædictis tussi et febre suis meritis liberaret, et statim post recommendationem fuit a prædictis incommodis penitus liberata.

tussis sicca cum febre.

dolor capitis.

31 Rosa uxor Jacobi Bellini de Terracina, per annos circiter novemdecim passa est quemdam dolorem capitis in parte dextera, unde vicissim per dies interpolatos graviter flagellabatur, nec aliquo B medicorum remedio poterat liberari. Hæc auditis miraculis S. Thomæ, pro liberatione sua meritis ejus obtinenda se ipsi devote recommendavit, et ex tunc extitit a prædictis doloribus penitus liberata.

morbus caduci.

32 Stephanus filius Guidonis passus fuit morbum caducum per annum cum dimidio et amplius, in revolutione lunæ interdum semel, interdum bis, aliquando ter, aliquando quater, et aliquoties sex vicibus. Pater vero pueri condolens, et de ejus morte timens, recommendavit eum S. Thomæ, et portavit eum ad sepulcrum ejus, et posuit super ipsum implorans suffragium S. Thomæ pro salute pueri : et ex tunc ipse puer fuit a prædicto morbo penitus liberatus.

morbus lethargicus,

33 Jacobus Salacini, dum esset ætatis unius anni, patiebatur infirmitatem, ita quod costæ ejus a parte anteriori videbantur conjungi cum lumbis seu renibus, unde vix poterat respirare, et mori ex hoc verisimiliter credebatur judicio medicorum : cui mater ejus Gemma materno affectu compatiens, præmonita aquidam domina mulliere, flexis genibus recommendavit eum devote S. Thomæ, promittens quod ipsum mitteret ad ejus tumulum, et offerret oblationem pro eo. Qua recommendatione facta, in continenti sanatus est puer, et sanus vir electus est C tempore succedente.

febris continua.

34 Sibylla puella quinque annorum ætatis, filia Petri de Piperno, febrem continuam per quindecim dies passa fuit, et dum ex ipsa febre mori crederetur, et quasi in extremis laboraret, Gemma mater dictæ Sibyllæ S. Thomæ eam recommendavit, ut ab infirmitate illa suis ipsam meritis liberaret : qua recommendatione facta in continenti sanata est puella.

febris quotidiana,

35 Matthæus de Noria de Piperno febrem patiens, dum a prædicta febre gravaretur juxta consilium medici sibi datum, recommendavit se devote B. Mariæ de Ripa, et B. Thomæ de Aquino, promittens quod si liberaretur a quartana, flexis genibus ab introitu accederet ad tumulum S. Thomæ, et ipsum tumulum cingeret filo argenteo. Qui emisso prædicto voto, cœpit dormire, et videbatur sibi, quod staret in habitu Prædicatorum cum baculo in manu veniendo de Fossa-nova ad ecclesiam supra dictam, ad quam, cum pervenisset, egressa est Beata Virgo obviam sibi, dicens : Thoma, quo vadis ? Et ille respondit : Vado invocare quemdam pauperem, qui me non desinit invocare. Et visum est eidem Matthæo, quod S. Thomas ad eum accedens discooperiret ipsum, et in continenti expergefactus de lecto descendit : et ex tunc numquam habuit prædictam febrem, et invenit se perfecte sanatum.

D

hernia :

36 Joannes Gorri, puer septem annorum, a nativitate sua testiculum dextrum habuit grossiorem alio, crevitque grossitudo, ita quod ruptus in inguine fuit, descendentibus inferius intestinis, ex quo lumbari indigebat, nec curari poterat sine incisione judicio medicorum. Cui condolens et compatiens avia sua Masa Symeonis de Piperno, audita fama miraculorum S. Thomæ, concepta fiducia, docuit puerum B. Thomæ suffragium implorare, ac promittere, ut si eum sine incisione curare dignaretur, ad tumulum ejus pergeret, cum voto imaginis suæ argenteæ : et emisso voto, puer melioratus ibidem extitit, et absque incisione totaliter est curatus.

retinebatur loquela.

37 Petrus, cognomento lætus, de Piperno natalitius, gravi superveniente sibi subito squinantiæ morbo loquelam perdidit : ita quod nec loqui prorsus nec linguam ducere potuit per tres dies : nec medicorum remediis pluribus eidem adhibitis juvabatur, et de ipso medici desperabant : qui concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, manu propria scripsit, ut defertur ad tumulum S. Tho- E mæ, sperans se ejus meritis liberari, scriptumque tradidit Petro genero suo; sed uxor infirmantis obstitit, ne deferretur ad monasterium Fossænovæ, pro eo quod mulieres non permittuntur ingredi monasterium : quod ipse perpendens, intra se ipsum votum vovit S. Thomæ, ejus suffragium implorando, et ex tunc cœpit linguam ducere, et perfecte curatus est in ipso die.

tolluntur dolores humeri et brachii,

38 Mulier quædam, Thymiama nomine, de Piperno, passa fuit per quadriennium vel circiter continuum dolorem in spatula dextera et in brachio et in digito, ita quod filare non poterat cum eodem. Hæc in festo S. Martini veniens ad monasterium Fossæ-novæ B. Thomæ se recommendans, votum vovit, ut si eam a prædicto dolore sanaret, votum argenteum redderet et offerret. Quo voto emisso ex tunc prædictum dolorem non sensit, sed sanata permansit.

febris quotidiana cum aliis morbis.

39 Nicolaus Grassone de castro Sermineti, per septem septimanas et ultra patiens febrem quotidianam et malum hepatis et stomachi et splenis cum dolore capitis, auditis miraculis S. Thomæ, devovit se eidem Sancto, et sequenti mane invenit se a prædictis incommodis liberatum.

tumor faciei et guttaris.

40 Fr. Petrus Crescentii, Conversus monasterii F Fossæ-novæ, a quodam tumore magno seu inflatura, in facie et gutture, qui sibi supervenerat intantum gravabatur, quod loqui non poterat, nec etiam quis eidem os aperire prævalebat, cum cultello. Hic in tanta afflictione constitutus, et consilio cujusdam devoti persuasus, concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, in corde recommendavit se eidem Sancto humiliter et devote : et eadem die obdormiens circa nonam, et evigilans hora Vesperarum, se sanum invenit, et loqui potuit, et pro majori parte tumor ille detumuit, et ex tunc fuit sanatus.

tinnitus aurium cum surditate.

41 Nicolaus Picardi de Terracina, gravi ac vehementi tinnitu aurium vexabatur : ita quod loquentes alta voce vix audire poterat, recommendatione autem per ipsum facta ad S. Thomam, de mane surgens invenit se omnino sanatum, et sicut prius audientem.

alterius surditas.

42 Theodora Maniconensis de castro Sompnini, per quatuor menses gravem surditatem adeo passa, quod clamantes alte et filium suum vagientem audire non poterat, facto voto ad S. Thomam, ut eam suis meritis liberaret, sequenti mane invenit se a prædicta surditate liberatam.

63 Petrus

tumor et rubedo pedum,

63 Petrus de Piperno, puer quatuor annorum patiebatur tumorem et rubedinem a crure usque ad pedem, ita quod tangi ibidem non poterat sine læsione et tremore, et puer non poterat se movere per mensem, et absque incisione liberari non poterat judicio medicorum. Timebatur eorumdem judicio, quod si incideretur, esset perpetuo impotentus. Mater vero ejus compatiens puero, recommendavit eum S. Thomæ, et positus supra tumulum ipsius, post aliquantulam horam perse ibidem surrexit, sanus effectus et plenarie liberatus.

dolor brachii,

64 Domina Lea de Anasola passa fuit per annum cum dimidio infirmitatem in spatula et dolorem in brachio dextero, ita quod ex eo non poterat se juvare : et cum quadam die audivisset, quod aliquæ reliquiæ S. Thomæ apportatæ fuissent ad ecclesiam B. Mariæ de Piperno, ivit illuc ad videndum ipsas reliquias, et recommendans se B. Thomæ, posuit brachium super capsulam, in qua erant reliquiæ : et statim sanata est, cœpitque operari et uti brachio sicut prius.

et guttaris,

65 Adelasia filia Gemmæ de Piperno, gravem et mortalem morbum squinanciæ in gutture diebus multis passa fuit : unde nihil poterat transglutire,
B quæ persuasa a matre, recommendavit se devote S. Thomæ fuitque perducta ad monasterium Fossænovæ, ubi ad tactum capsulæ reliquiarum S. Thomæ sanata, rediit Pipernum, libera sicut prius.

febris continua,

66 Jacoba Petri de Piperno passa fuit febrem continuam, ex qua loquelam perdiderat, et mori ab astantibus crederetur : quam vir ejus meritis S. Thomæ recommendans, promisit se eam ad tumulum Sancti perducturum, et oblaturum lampadem et candelam. Quo facto in continenti incœpit evomere, et restituta sibi loquela, febris dimisit eam, et sanata est in illa hora.

tibiæ

67 Brandicia mulier de Terracina, febrem continuam patiens per dies quindecim, auditis miraculis S. Thomæ, devotione concepta ad eum, vovit quod si eam suis meritis liberaret, ejus tumulum visitaret : quo facto statim extitit liberata.

dolor brachiorum et spatulæ

68 Agnes Philippi de castro sancti Laurentii, dolorem vehementem patiebatur in brachiis et spatula dextri lateris, ita quod non poterat de lecto surgere, nec se movere nisi ab alio moveretur : et dum sic per septem hebdomadas gravata jaceret, audita fama miraculorum S. Thomæ, eidem se recommendans, devote suffragium ejus imploravit : quo facto, statim fuit liberata.

et dextri cruris,

C 69 Nicolaus Bartholomæi de Piperno, dolorem vehementem in dextero genu per annum patiens, ita quod nullo modo poterat plicare tibiam, sed tenebat extensam, nec remediis medicorum pluribus adhibitis : persuasus a matre sua, seipsum donavit meritis S. Thomæ, promittens quod si eum ab infirmitate prædicta liberaret, cum oblatione candelæ tumulum ejus visitaret : quo facto, mane sanatum se invenit.

brachii,

70 Petrus Galgani de Piperno, ex quadam percussione facta sibi in brachio dextro, retinuit dictum brachium debile et dolorosum post vulnus jam consolidatum, ita quod brachium non potuit claudere vel aperire : cumque quodam sero dolore brachii amplius solito gravaretur, ad persuasionem Belesiæ uxoris suæ, recommendavit se S. Thomæ ut ejus meritis sanaretur : et in testimonio surgens nullum dolorem sensit in brachio, et extendit illud libere, et sanatum ostendit uxori suæ.

febris et vomitus,

71 Petrus Hectarii de Piperno, dum quadam gravi febre et vomitu vehementer affligeretur, et ex hoc timeret mori, ad persuasionem uxoris suæ recommendavit se S. Thomæ, ut eum suis meritis a febre et periculo liberaret : quo facto in continenti febris et vomitus cessaverunt, et sanus effectus libere ambulavit.

AUCTORE BERNARDO GUIDONIS EX MSS.

tussis et sanguinis emissio.

72 Magister Marcus Clericus S. Luciæ ecclesiæ de Piperno, per tres annos quamdam tussim cum emissione sanguinis per os et per nares passus fuit. Hic quadam die in monasterio Fossæ-novæ, devotione concepta ad S. Thomam pro receptione sanitatis suæ, eidem Sancto se recommendans, posuit se super sepulcrum ejus, et inde Pipernum rediens, nocte sequenti multo sanguine emisso per vomitum, ex tunc sanus effectus est a prædicta infirmitate meritis S. Thomæ.

a *Refertur hæc miraculum in Processu anni 85.* — b *Alio passim planctu, ferculum in monasteriis a partute dictum.* — c *Nunc passim sermonicla tribus a Segnia et Anagnia multarius distans oppidum, Piperanum vocant.*

PARS III.

Hucusque miracula collecta sunt et excepta tam de prima quam de secunda inquisitione, facta per Inquisitores datos a Sede Apostolica de vita et conversatione ac miraculis S. Thomæ : de hinc sequuntur collecta, et accepta ex his quæ assertione fidedigna plurium comprobata sunt et comperta.

Tituli hujus partis sunt ejusmodi : quibus subnotantur capita seu numeri superiorum Actorum, in quibus miracula hic omissa, continentur. E

CAP. 74 De leproso sanato et mundato. 77
75 De sanato a gravi apostemate 78
75 De sanato ab impotentia ad ambulandum. 78
76 De sanato a febre meritis ejus. 76
77 De liberato a periculo mortis in flumine, S. Thoma invocato 104
78 De muliere sanata ab infirmitate oculorum ad invocationem suffragii S. Thomæ. 105
79 De alia liberata et sanata a partus periculo et dolore, invocato nomine S. Thomæ 106
80 De muliere sanata a periculo brachii invocato S. Thoma 106
81 De sanato a tumore et ulceribus tibiæ. 110
82 De curato a morbo fistulæ invocato S. Thoma. 111
83 De liberato a morbo podagræ. 115
84 De Archiepiscopo Neapolitano tam a tumore tibiæ, quam a febre sanato suffragio S. Thomæ. 121, 122
85 De quodam sommario onerato, et de equo a casu et præcipitio mirabiliter custoditis suffragio S. Thomæ. 124, 125
86 De matre prægnante et hydropica liberata a mortis et puerperii periculo imminenti, ac de partu mortuo suscitato a S. Thoma
87 De sanato a quartana, et medico redarguto per S. Thomam.
88 De sanato a dolore renum et spiritu blasphemiæ meritis B. Thomæ
89 De sanato a tribus incommodis invocato nomine S. Thomæ
90 De muliere vexata a dæmonio liberata meritis S. Thomæ
91 De paralytico sanato ad tumulum S. Thomæ. F
92 De sanato a surditate aurium ad votum S. Thomæ
93 De puero sanato a corpore inflato ad tumulum S. Thomæ
94 De parvulo contracto sanato ad tumulum S. Thomæ
95 De puella paralytica et lethargica sanata ad tumulum S. Thomæ,
96 De curato a morbo fistulæ et fracturæ, facto voto S. Thomæ.
97 De resuscitatione mulieris defunctæ meritis S. Thomæ.
98 De visione Fratris Minoris, in qua S. Franciscus apparens testimonium perhibet doctrinæ S. Thomæ
99 De liberatis a periculo et naufragio maris meritis S. Thomæ 80

Liberatur parturiens.

Quædam de Piperno Domina, in partu periculose laborans cum dolore, invocato S. Thoma, et impositio quodam cingulo, quod fuerat super ejus sepulcrum, super corpus ejusdem mulieris, statim libere peperit, liberata a periculo et dolore.

86 Domina Maria, uxor Domini Arnaldi, neptis Summi Pontificis ex sorore, cum apud Avenionem esset prægnans, nec non hydropica, a medicis de salute sua fuerat desperata. Unde plenam absolutionem et remissionis gratiam et indulgentiam missam sibi in tali periculo a Domino Summo Pontifice per Episcopum L. devotissime fuerat consecuta, tamquam de proximo moritura. Cui confessor proprius per-

a

servit

AUCTORE BERNARDO GUIDONIS. EX MSS.

A suasit, ut ad S. Thomam, de cujus Canonizatione fienda tunc temporis agebatur, devotionem conciperet, seque devoveret eidem pro obtinendo ejusdem Sancti meritis beneficio sanitatis. Quod cum fecisset, sequenti nocte vigilans, vidit perspicua visione juxta lectum suum consistere S. Thomam in habitu Fratris Prædicatoris, dicentem sibi dulci eloquio, voce miti : Vis tu curari? Quæ putans tunc ipsum abum esse Episcopum a priori, videlicet Episcopum *b* Canturiensem, quæsivit an absolutionem factam sibi prius ex parte Summi Pontificis per Episcopum Lodevensem ipse venerit confirmare. Erant enim ambo Episcopi assumpti de Ordine Prædicatorum, ejus habitum deferentes. Qui respondit eidem, se non esse Episcopum, quem putabat, sed esse Fratrem Thomam de Aquino, cui se devoverat, et addidit ei dicens Domina, comple votum quod fecisti, et curaberis. Quæ vocans matrem suam, sibi retulit prædictæ seriem visionis. Vovet igitur utraque, scilicet mater et filia, quod mitteret annuatim cereum sex librarum in Nativitate Domini ad proximiorem conventum Ordinis Prædicatorum, ubicumque Fratrem in conventu Avenionensi, tunc magis vestibus indigentem, induceret. Facto itaque mane corpus ejus manifeste detumuit, sed nec illa votum B complevit de nocte promissum. Iterum autem S. Thomas de nocte sibi apparens ipsam dure redarguit, quia quod voverato promiserat, videlicet Fratrem unum Avenionensis conventus magis indigentem induere, non implesset : quæ sic admonita votum perfecit, et sanitatem perfectam continue est adepta. Eadem quoque Domina cum partus tempus et hora venisset, et foetu : partum intra uterum partum extra uterum ejus existeret, sed parere nequiret, S. Thomam in sui auxilium invocavit, fuitque mox a puerpero parturiendo libere expedita. Credens autem mater puerperæ partum vivum existere, qui jam mortuus natus fuerat, mox eum baptizavit ibidem. Demum comperto quod revera natus mortuus fuerat, oravit devote cum lacrymis S. Thomam, ut, sicut filium suam matrem infantuli liberaverat hinc vivo, jam mortuum filium susciteret, ut sacro renatus baptismate non periret, sed viveret in æternum. Oratione itaque facta, apparuit redivivus, et sacro regeneratus lavacro, mox migravit in æternum victurus : triplicatur itaque gaudium in triplici facto miraculo meritis S. Thomæ.

b apparente S. Thomæ

parit prolem mortuam,

ad vitam resuscitatam ad baptizandum

87 Quidam febre quartana laborans, devote se C commendavit S. Thomæ, implorans ejus suffragium sibi fieri in salutem, fuitque a quartana subito liberatus. Cum autem medicus diceret, quod virtute naturæ hoc potuit accidisse, apparuit medico S. Thomas, eum redarguens, quia honorem Deo non dederat de facto miraculo, sed naturæ : addidit quoque dicens, quod esto de se ipso Officium Missæ cantaretur in Dei Ecclesia.

Tollantur febres quartanæ,

88 Jacobus de Piperno gravi dolore renum vexabatur, ex quo murmurans contra Deum, saepius videbatur spiritu blasphemiæ conturbari : hic arguitus est a monachis monasterii Fossæ-novæ, et admonitus ut ad S. Thomam devotionem conciperet et haberet : factoque delatus ad sepulcrum ejus, ubi curari meruit. Licet non statim dolore agnoscens ob gravem culpam murmuris hoc sibi accidere, permittit, et cum lacrymis oravit, et fibias suis vestimine sepulcri S. Thomæ involvens, aut : B Thoma me hinc recedam, nisi tuis foero meritis liberatus. Quo dicto, sublato curatus fuit, gratias agens Deo et Sancto, cujus meritis effectus est sanus.

dolor renum,

89 Diadema filia Nicolai subito quadam nocte facta fuit artetica, et tremens corpore ac muta : cum cum pater annueret ut ad aliquem Sanctum se converteret, et votum faceret (cultem mente, quia ore non poterat) nec illa acquiesceret innuenti; S. Tho- D mam ad ejus reduxit memoriam, monens eam ut ei faceret votum suum. Illa vero S. Thomam invocans, vix ejus nomine expresso, fuit continuo totaliter reddita sanati.

tripla ut retro

90 Maria Landulfi videbatur vexari a dæmonio, et non poterat ab aliquo teneri, nec cibum sumebat. Cui sic graviter patienti mater ejus compatiens, votum vovit, quod sepulturam visitaret S. Thomæ : quo facto fuit filia subito penitus liberata.

sanantur energumena,

91 In castro de Rocca-sicca quidam ex maledictione patris, quem offendens percusserat, quasi paralysi dissolutus, in ultionem peccati et maledictionis paternæ inutilis factus fuit. Hic pœnitens de peccato, fecit se ad S. Thomæ tumulum deportari : ubi dum orat et implorat, ut S. Thomæ meritis paternæ maledictionis sententia a Deo misericorditer relaxetur, perfectæ restitutus est sanitati, sicque ad patrem festinavit correptus, ut ab eo patrati sceleris veniam imploraret.

paralyticus factus ob rebellionem in patrem

92 Jordanis de Marco ex quadam præcedente ægritudine extitit factus surdus. Hic accessit pro salutis remedio ad tumulum S. Thomæ, in suis auribus guttas modicas aquæ benedictæ instillans, ejusdem Sancti invocato nomine, factoque voto, quod totam suam familiam cum candelis adduceret ad ejus sepulcrum; oratione ibidem facta dum idem rediret domum suam, de quadhet aure ejus cecidit quasi modicum frustum carnis, sicque auditum recepit et aurium sanitatem. Qui votum admissum implere differens, per visum a S. Thoma dure arguitur de neglectu, et ita correctus implevit votum, quod fecerat, jam dilatum.

surdus

E

veto non immisso a S. Thoma reprehensi.

93 Domina Heremita filium habens in corpore turgido sic afflictum quod non poterat ambulare, ipsum cum marito suo detulit ad tumulum S. Thomæ : ubi cum positus super illud per aliquod spatium extitisset, fuit immediate S. Thomæ meritis liberatus, et sanus factus.

habens corpus turgidum,

94 Quædam Domina de Astrubio, filium habens parvulum et contractum, audiens a Fratribus Prædicatoribus, euntibus pro Canonizatione S. Thomæ recitari miracula quæ fiebant meritis ejus, puerum ipsum portavit ad tumulum S. Thomæ : quem cum parvulus contigisset, continuo est sanatus.

contractus:

95 In castro S. Laurentii de Valle juxta monasterium Fossæ-novæ quidam habuit filiam, amentia quadam percussam : ex quo tempore procedente facta fuit immobilis, quasi lapis, nec comedere nec loqui seu respirare commode jam valebat. Videbatur quasi ex phrenesi vel maniaca passione infirmitatem letargicam incurrisse : cui cum non posset subveniri remediis medicinæ, pater ejus, audita fama miraculorum S. Thomæ, votum fecit, eamque ad S. Thomam devovit, orans ut ejus meritis aut de vita subtraheretur, aut Dei misericordia sanaretur. Portatur igitur puella semiviva ad monasterium, et in ecclesia ad sepulcrum S. Thomæ de Abbatis licentia intro fertur, collocaturque super sepulchrum, quo usque redeunt monachi de mensa, a qua verunt ad ecclesiam, ad gratias referendas. Dum igitur propter reverentiam conventus pater vellet filiam de tumulo levare, illa sic ait : Pater, ne me tangas, quia unus magnus Frater Prædicator, qui me sanat, coram me stat, et a quodam homine nigro, qui me ita ligatam tenuit, me defendit. Convenerunt illuc Abbas et monachi, et orant exaudiri S. Thomæ meritis preces patris, ut filia liberaretur. Tunc quoque visum fuit puellæ, quod prædictus Frater utramque manum suam a capite puellæ usque ad pedes deduceret, dicens et : Puella surge, quia curata es. Ad quod verbum statim surrexit puella, reddita pristinæ sanitati.

curantur phrenesis et lethargia; F

apparente S. Thoma,

96 In

A *Asuia in digito pedis :*

96 In civitate Neapoli juvenis quidam, nomine Eunuchus Mauremander, fistulam et fracturam patiebatur in uno articulo seu digito pedis sui, ubi medicorum judicio oportebat incidi, ne toti pedi aut corpori gravius periculum immineret. Hic vovit se visitaturum cum pede de cera tumulum S. Thomæ, ut ejus meritis curam pedis reciperet, ne incidi pedis digitum oporteret : et ecce de nocte apparuit Frater unus Prædicator, qui eum absque incisione curare promisit. Venit itaque mane medicus, et curatum juvenem reperit, quem sero dimiserat tam gravatum.

mortua resuscitatur :

97 In provincia Lombardiæ superioris in Pedemontis castro, quod dicitur Tagnanum, quædam domina filium habens in Ordine Prædicatorum, Fr. Rufinum nomine, præsente ipso filio cum multis aliis consanguineis infirma decumbens, mortua fuit. Cumque omnes flerent circa funus, dictus Frater filius defunctæ mulieris sic flentes alios alloquitur : Nuper in Romana curia apud Avenionem Fr. Thomas de Aquino Doctor, fuit Sanctorum catalogo annotatus : Oremus, obsecro, ut ejus Sancti meritis Deus dignetur hanc mortuam suscitare. Omnes igitur parentes cum filio genua flectunt, et cum lacrymis devote Deum supplicant, ut per S. Thomæ B merita illa mortua suscitetur : et ecce subito defuncta mulier resedit vivens, videntibus et congaudentibus cunctis, qui aderant : et luctus flentium in risum, dolorque in gaudium commutatur de mortua suscitata.

Doctrina S. Thomæ a S. Francisco apparente approbata.

98 Frater Eleutherius Ordinis Fratrum Minorum, cum esset in quadam quæstione perplexus, et in libris S. Thomæ negligeret quærere veritatem, devote oravit Dominum et sanctum Franciscum, ut sibi veritas panderetur : et ecce vidit in visione S. Franciscum et S. Thomam de Aquino, cappa stellis splendidis ornata indutum, et super ipsos Virginem Matrem Dei cum filio, duas coronas splendidas manibus tenentem et super ipsorum capita imponentem : cumque tali visione plurimum delectaretur, audivit S. Franciscum dicentem sibi : Crede huic, ostendens et indicans S. Thomam; quia ejus doctrina non deficiet in æternum. Qui evigilans et scripta S. Thomæ legens, de dubio suo certificatus extitit, cognita veritate. Prædicta Frater ipse Eleutherius pluribus enarravit, sub fide asserens esse vera.

periculum naufragii subitum

c 99 c Cum Fr. Gulielmus de Tocho Ordinis Prædicatorum, Prior conventus Beneventani, cum socio suo Fratre Roberto Lectore, veniret per mare ad Romanam curiam apud Avinionem, inventaris factis C de miraculis S. Thomæ, de cujus canonizatione tunc temporis tractabatur; accidit, ut ipsis navigantibus quadam nocte magna pluvia ingruente, et tempestate gravissima exortata in mari, galea, in qua cum aliis navigabat, ad montem Argentarium violentia ventorum nimia impellebatur, nec dubium ab impetu confringenda. Nautæ namque non poterant tanto impetui occurrere, non tali periculo poterat nisi divinitus subveniri. Desperant itaque nautæ de vita, et vestimenta sua deponunt, si forte naufragio ineriut evasuri, clamant ad Fratres qui latebant inferius, ut Dominum et Sanctos invocent, ut propinquo nautis naufragio subveniant perituris. Orationi instant Fratres Deumque orant, et invocant SS. Dominicum et Petrum Martyrem; et specialiter S. Thomam, pro cujus Canonizatione navigabant, devotis precibus interpellant, ut eis subveniant, et S. Thomas adjutor adsit : ne illi, quæ per eum Deus fecit miracula, quæ in scriptis redacta ad Romanam curiam secum ferebant, marino naufragio submergantur. Quid plura, cum vicinior fuisset monti galea, et periculum de proximo immineret, subito ventus altus a montis latere perflavit, et galeam a monte mox coegit in viam prosperam salutari navigio, et D fugato periculo direxit : et cum illud periculum evasissent, omnes exclamare cœperunt miraculum a Deo factum, sicque per S. Thomæ suffragium liberati a naufragio, Deum potius et S. Thomam laudaverunt. Multa quidem et alia miracula operatus est Deus per S. Thomæ de Aquino merita in diversis mundi partibus, quæ non sunt scripta in præsenti tractatu. Hæc autem scripta sunt ad Dei et Sancti sui *Epilogus.* gloriam et honorem, ut legentes credant, et confidentiam majorem concipiant ad eumdem.

AUCTORE BERNARDO GUIDONIS EX MSS.

a Erat Lodunensis *et infra* Lugdunensis, *cui tunc præerat* Petrus de Sabaudia, *sed non Ordinis Prædicatorum, ut hic dicitur. Correximus* Lodovensem, *ubi tunc Bernardus Guido præerat. An recte? — b Et hic error amanuensium, forsan* Cantanensis *et insula Creta aut* Cannensis *in Apulia aut similis substituendus. Non* Cantuariensis, *qui erat Walterus Reynoldus e Sede Wigorniensi assumptus, non etiam Ordinis Prædicatorum. — c Habetur in Actis supra num 80. Sed ob circumstantias hic repeti placuit. — d In MS Pictaviensi sequebatur Bulla Canonizationis, dein ubi etiam in MSS. alius Chronicon breve, ac tandem subjiciebantur hæc verba :* Explicit Legenda S. Thomæ de Aquino. *Quod omnia ad eumdem auctorem essent referenda. De ætate S. Thomæ supra egimus.*

ALIA MIRACULA

Excerpta e Vita MS. Codicis Ultrajectini.

Clarina sanctimonialis in civitate Papiensi patiebatur inflaturam, ad instar unius oculi, in junctura E *Curantur inflatura,* brachii sinistri undecim annis, nec potuit curari. Devovit se B. Thomæ de Aquino, si eam liberaret, quod diceret unum psalterium et centum venias faceret ad honorem S. Thomæ, et jejunaret Vigiliam ejus, quamdiu viveret : facto voto, statim est sanata.

2 Jacobus piscator invocavit S. Thomam, et statim sanatus est ab inflatione crurum et femorum. *crurum,*

3 Puella quædam contracta per novem annos a die nativitatis suæ ambulare non potuit, mater devovit eam S. Thomæ, qui apparuit ei in visu dicens : Forti animo esto, quia cito filiam tuam curari faciam. Et puella expergefacta continuo cœpit currere, nec post multos dies potuit in domo detineri. *contracta,*

4 Dominus Regnus gravi dolore juncturæ pedis et tibiæ vexabatur per tres hebdomadas, sed facto voto, statim sanatus est. *dolor pedis et tibiæ,*

5 Harmilla sine sustentatione baculorum ire non valens, devovit se B. Thomæ, quod portaret ad altare suum imaginem ceream, si sanaretur, et statim sanata est. *claudicatio in orando,*

6 Jacoba ex febre continua perdens loquelam, credebatur mori : quam vir ejus recommendavit meritis S. Thomæ, vovens quod eam ad ejus tumbam perduceret, et offerret lampadem et candelam, statimque incepit evomere et loqui, et sanata est. *febris continua,* F

7 Benedicta febrem continuam patiens per dies XV, auditis miraculis S. Thomæ, vovit quod, si eam sanaret, tumbam ejus visitaret cum candela et oblatione, et statim sanata est.

8 Dominus Martinus, civis Papiæ, febre continua laboravit infantum, quod non poterat manum movere, et medicus desperabat. Hic vovit, dicens : Si me S. Thomas sanaverit usque crastinum ad tertiam, visitabo altare suum discalceatis pedibus, et offeram unam candelam propriæ staturæ. Protinus qui immobilis erat, hæc et in loco volutare potuit, per seipsum sanus surrexit, et votum adimplevit. *Lecum,*

9 Cumina S. r. c Ordinis Prædicatorum de Papia in monasterio S. Mariæ de Nazareth, laborans e gutture, desperata fuit a medicis; sed emisso voto cum alia Sorore ad S. Thomam, ejus meritis est curata. *morbus gutturis,*

10 In civitate Papiensi fuit puella Domini Petri Seclasii a nativitate gutturosa, quia tres *a* gavanos habuit : quæ cum esset annorum sedecim, et non posset medicina curari, mater ejus vovit B. Thomæ, si eam curaret, quod diceret semper in honorem *iterum, a*

A ejus ter Pater noster et ter Ave Maria, et offerret puellam ceream ad altare suum, statim voto facto curata est. EX MSS.

11 Magister Dominicus de Tremonia, nunc civis Papiensis, leprosus apparuit in facie, et quod pejus erat interius urebatur. Unde dicebat : Nescio si major sit pœna in inferno, quam ista, quam intus patior: nec potuit bene dormire nec quiescere per quatuor menses, nec ausus fuit illo tempore apparere. Hic audita littera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devovit se ei. Cui apparuit S. Thomas in cathedra legens, habens prope aurem columbam, quæ sibi quæ legeret indicavit. Qui benedixit et signavit eum, et bene dormivit in nocte, et surrexit sanus a dolore intrinseco et a turpitudine faciei. *lepra.*

12 Bolinus de Vallaria, civis Papiæ, passus est fluxum sanguinis, et accedebat speraliter media nocte. Hic ad persuasionem socii sui se devovit B. Thomæ quod semper jejunaret Vigiliam suam : quod votum socius suus similiter compromisit. Voto igitur facto coram altari majore, praelectus in visione audivit nocte sequenti B. Thomam legentem in cathedra. In principio erat verbum : Et cum evangelium legisset usque ad verbum caro factum est, evigilavit etiam hoc dicendo : et statim sensit se liberatum totaliter B *fluxus sanguinis,*

13 Magister Andreas de Perathaon, lusa oratione cum lacrymis ad altare B. Thomæ in ecclesia Fratrum de Papia, curatus est, statim a gravi et periculosa infirmitate capitis meritis S. Thomæ. *infirmitas capitis.*

14 Bartholomæus civis Papiæ, propter quemdam jactum lapidis, quem fecit ei socius suus in scholis super caput ejus, quatuor annis fuit ita graviter infirmatus, quod vertiginem maxime patiebatur, intantum quod sæpe in qualibet septimana cadebat in terram, nisi quando poterat advertere de infirmitate, quia tunc lectum intrabat, ne ad terram collideretur. Hic S. Thomæ devovit, quod si eum curaret, semper ejus vigiliam jejunaret, qui mox perfecte curatus est. *vertigo capitis,*

b 15 Petrus de Campanili *b* de Parmentaria B. Dominici, filium habuit decem annorum, qui de scala super ferrum cecidit, et os capitis sui fregit, ita quod plaga emittebat flatum magnum, intantum quod extinxisset candelam accensam, et continue laborabat. Timens pater pueri mortis eventum, cum S. Thomæ de Aquino devovit, et caput cereum promisit genibus flexis cum lacrymis ante altare suum. Statim ergo, ut domum rediit, filium reperit sanatum. *vulnus capitis,*

C 16 Domina Jacobina de Berbania, infirma fuit de rheumate intantum, quod septem septimanis de lecto non potuit se movere. Hæc, dum quadam die Sabbathi pejus haberet, devovit se B. Thomæ de Aquino, et illa nocte perfecte dormivit, et in mane consurgens statim plenissime liberatam se sentit. Suoile legitur de Domina Yuelina Laberosa. *catharrus,*

17 Domina Helena, uxor Domini Petri Rubei, deferens votum unum ad altare B. Thomæ, protestata est coram Priore Papiensi, quod fuerat infirma de rheumate XVI mensibus, ita quod quatuor ultimis non poterat se juvare, sed mori credebat, et jam reperat corpus Christi pro viatico. Quæ ergo a medicis non potuit curari, votum fecit B. Thomæ, et perfecte sanata est. *iterum,*

18 Petrus Caroli de dolore capitis et in membris sic graviter torquebatur, et clamabat, quod credebatur insanire. Hic facto voto ad S. Thomam, orando statim evenit, et sanatus est. *capitis dolor.*

19 Quidam puer Papiensis cum pueris ludens, impulsus est ab uno sociorum, cadensque de quadam tabula alta, portabatur ad domum propriam semivivus. In medio nocte cum appropinquaret hora *fractura capitis ex lapsu.*

mortis, pater pueri de lecto surrexit, et flexis genibus una cum matre pueri lacrymabili voce S. Thomæ patrocinium imploraverunt, voventes quod puerum super altare suum offerrent. Post votum oculus puer aperuit, et sanatus est. D

20 Domina Ymelina, uxor Bernardi Galli de Papia, habuit quinque filios, qui omnes eadem infirmitate defuncti sunt : cumque aliam filiam haberet eadem infirmitate laborantem, in qua jam apparebant insignia mortis in ore et in facie ejus, parentes voverunt quod portarent eam cum imagine cerea ad altare S. Thomæ, si eam liberaret ; et ecce, quæ erat mortua surrexit incolumis *infirmitas lethalis.*

21 Joannes de Cella-nova portavit annis XXIII unum e quadrellum, nescicus in corpore suo, quia quando fuit percussus, hasta quadrelli fuit extracta sine ferro, et tandem generavit in corpore apostema periculosum cum febre, nec poterat curari. Sed Simon Ordonus, mercator et civis Papiæ, socius ejus, dum esset in domo Prædicatorum in festo S. Thomæ, vovit quod si eum sanaret, offerret super altare suum unum florenum : et eadem die apostema fractum est, et quadrellus exivit, et curatus est. *apostema, e*

22 In civitate Papiensi Philippus, filius Domini Albertini, clandestine desponsavit Ricadonam juvenculam : sed hoc palam non confitebatur, imo totum contrarium dicebat : et dictæ puellæ dicebat, quod peccaret mortaliter si aliam sponsum acciperet. Ideo stetit sic annis quatuor exspectando, quod Deus immutaret voluntatem ejus. Audiens autem, quod Deus mirabilia operaretur meritis B. Thomæ in civitate Papia, oravit, ut ejus patrocinio dictus Philippus eam palam desponsaret in conjugem, sicut tenebatur. Et vovit, quod de labore manuum suarum paramentum completum daret pro uno Sacerdote ; et faceret centum venias ante altare suum, et quod singulis annis quamdiu viveret visitaret capellam suam, et eum faceret depingi in ecclesia Fratrum, et se virumque suum ante pedes S. Thomæ. Facto voto et orante ea, S. Thomas apparuit sibi cum duobus, dicens : Ego sum B. Thomas de Aquino, quem tanta instantia petivisti. Et hi duo sunt Apostoli Jacobus et Philippus, quos in devotione habes : unde scias petitionem tuam plene exauditam. Dictus ergo Philippus venit, et matrimonium consummavit, dicens matri puellæ : Vere credo quod maleficium fecistis mihi, quia non potui quiescere his diebus, dicendo continuo in me ipso : Vade, Vade, desponsa eam. Cui mater et puella dixerunt non fuisse maleficium, sed Dei et S. Thomæ beneficium. Hoc facto, dictus Philippus recessit, quia non audebat stare in civitate. E *Effectus desponsationis suspiratur.*

23 Quidam puer trium annorum unum Turonensem transglutivit, timensque mater, ne magnum vomitum sibi faceret, facto voto, puer per secessum Turonensem emisit. F *malum averti tur :*

24 Domina Beatissima, uxor Domini Finiberti, civis Papiæ, dolore cordis acutissimo vehementer affligebatur : quæ cum se B. Thomæ devovisset et cor cereum promisisset, etiam depingi eum promisit, et protinus est liberata. *cruciatus doloris cordis.*

25 Petrus Cirpiacus, invocato auxilio B. Thomæ, et facto voto unam candelam propriæ magnitudinis offerre, et unum Turonensem super altare suum, curatus est a maximo dolore, quem in corpore patiebatur, et votum complevit. *corporis.*

26 Frater Andreas Cistertiensis meritis S. Thomæ, quem invocavit, a vehementi dolore, et rubedine faciei, quem ex humore coleric patiebatur, est subito liberatus. *faciei*

27 Dominus Simon de Laboria, civis Papiensis, filium habuit, qui per S. Thomam facto apostemate periculum mortis evasit. Nam medicus cum incide- *apostema*

Fat

A rat, et modicus sanguis effluxerat, sed nihil convaluerat : propter quod timens ejus periculum, statim facto voto a patre, curatus est, et totum apostema per os proprium emisit.

iterum, 28 Constantia puella in Papia habuit apostema in aure, unde quinque diebus non potuit dormire vel quiescere. Hæc imploravit S. Thomam facto voto, et illa nocte bene dormivit, et fracto apostemate curata est.

tumor faciei, 29 Margarita uxor Bartholomæi ferrarii, ex qualam scintilla ignita, quæ percussit faciem ejus et oculum ejus dextrum, dubitavit ne oculum perderet propter tumorem faciei : videns autem, quod periculum cresceret, et medicina non proficeret, invocans S. Thomam vovit, quod offerret ad altare suum oculum de cera : et subito plene liberata est.

plures morbi 30 Dominus Simon Georgius civis Papiensis, multis infirmitatibus laborabat, febre continua, disenteria et vomitu et lingua adeo arida, quod ne verbum formare poterat, et medici de salute corporis desperabant. Ipse et uxor ejus cum devotione redierunt ad suffragia B. Thomæ, facientes vota sua et subito curatus est.

tumor cruris. 31 Ymilia vetula habens inflaturam in crure ad-
B instar pugni, devovit se B. Thomæ, et statim recessit tumor ille, et fuit totaliter liberata.

Gavini a *Id est* tonsillas seu glandulas, *quæ emendatus loquentibus Italis diminutive dicuntur* Gavigne. — b *Ita vocantur viri fœminæque, qui in vita laicali sub directione PP. Dominicanorum vitam instituunt, etiam habitu modestiori utentes. De quibus fuse tractabimus ad Vitam S. Catharinæ Senensis* XXX *Aprilis.*

Quadrellus — c *Sic Itali sagittam vocant quadrangula imo quadrilatera instructam cuspide.*

TITULI MIRACULORUM

Excerpti ex Vita MS. S. Thomæ Mediolani in Conventu Gratiarum ex libro I *Ambrosii Taegii folio* CCLVIII.

Liberati podagra et artetica, 1 Quidam arte chirurgicus, II Nicolaus Angeli de Piperno, III Boethius Passagethus de Terracina.

2 Contracti, I Petrus Franci de Piperno, II mulier de burgo Bassignano, III Soverta de burgo S. Iustinæ, IV Hermeda de Gravebono, V Puella Papiensis.

3 Paralytici, I Jacobus Romanus, II Maria de castro Carpenito.

C 4 Febricantes, I Thomas Pagnanus de Piperno, II Raymundus de Balneo, III Joannes de..., IV Jacobus de Pastina, V Jacobus filius Petri de Ribelli, VI Raynaldus Pagli, VII Cæsarius de Bono Neapolitanus, VIII Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, IX Clemens Matthæus, X Meliorinus Tachonus, XI Joannius filius Nicolai Fanberti, XII Filius Zenni Papiensis, XIII Orchinus de Barrocha, XIV Leonardus filius Augustini Arcueri, XV Lechetus

5 Lepros, I Thomas de Piperno, II Dominus Primus de Cremona.

6 Apostemati, I Barthol[omæus] de Perentino, II Simon Orsinus, III Filius Simonis de..., IV Constantia puella, V Albertinus de Bobelis, VI Bartholomæus.

7 Varii ægri, I Joannes de Alderico, II Petrus de Carellis, III Rochus de Cagnano Presbyter, IV Beatrixina uxor Imaberti, V Beatrix de Papia, VI Petrus Turpianus.

8 Laborantes ex stomacho et hepate, I Joannes de Leone, II Consus de Terracina, III Alius die Dominica liberatus

9 Vexati fluxu sanguinis, I Simon Georgius Papiensis, II Robinus de Valeria.

10 Moribundi, I Immelina uxor Bernardi Galli, II Beltraminus filius Petri de Capresio, III Puer quatuor annorum. D
6X MSS.

11 Epileptici, I Beatrixina XIV annorum, II Bertolinus de la Volta.

12 Hectici, I Aldoxina filia Zebelli, II Matthæus Brachialis.

13 Cæci, I Petrus Badia, II Floredensa de Piperno, III Filia Anexiæ quatuor annorum, IV Margarita uxor Bartolini, V Jacobus de Capuanis miles.

14 Laborantes in facie etc. I Andreas de Perazano, II Andreas Papiensis tertii Ordinis, III Theodora monacha, IV Joannes Caponus, V Augustinus de Strata.

15 Rheumatici, I Jacobina uxor Bogoguoni, II Imilia Limbella, III Helena uxor Petri.

16 Laborantes ex gutture et collo, I Jacobus de Monte, II Jacobus Marcellucius, III Notarius quidam, IV Puella quædam, V Tismina de Vezano, VI Margarita socia B. Sibyllinæ, VII filia Petri Sedani, VIII Tismina filia Robertini, IX Puer Turonensis triennis.

17 Laborantes in brachiis, I Emmanuel de Piperno, II Leonardus de Piperno, III Nicolaus de Maximo, IV Alexandra de Piperno, V Petrus Grassus, VI Conversus Fossæ-novæ, VII Servitrix D. Simonæ, VIII Clarina monialis.

18 Laborantes e calculo et renibus, I Nicolaus E
de Monte, II Bonacursius, III filius Petri de Medicis.

19 Laborantes e cruribus et pedibus, I Quidam pauper, II Nicolaus Joannis de Sompnino, III Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, IV Jacobus Piscator, V Rogerius Cataneus, VI Æmilia Papiensis, VII Walterus Lotharingus, VIII Joannes Panizarius.

20 Ex alto lapsi, I Matthæus Canonicus Neapolitanus, II Puer filius Petri Campanilis, III Filius Lanfranci Machæferri, IV Filius Martini Maglii, V Pasquina prægnans.

21 Sponsus recuperatus, Philippus filius Albertini.

22 Ab insomnietate liberatus Gregorius de Piperno.

23 Neptis Joannis XXII in periculo partus.

24 Nobilis Comitissa Neapoli ab infirmitate liberata

HISTORIA TRANSLATIONIS.

Corporis sanctissimi Ecclesiæ Doctoris, di-
vi Thomæ de Aquino, anno vergente F
CI CCCLXVIII, die Dominica, XXVIII Januarii, jussu et concessione Urbani Papæ V, per Reverendissimum Patrem, Fratrem Heliam Raymundi Tolosanum, Ordinis Prædicatorum Generalem Magistrum, Conventusque Brageriaci Provinciæ Tolosanæ filium, factæ in conventum Tolosanum ejusdem Ordinis, Auctore Fr. Raymundo Hugonis ejusdem Ordinis conventusque Brageriaci filio, ejusdemque Reverendissimi Patris Heliæ Raymundi Tolosani, Magistri generalis Ordinis dicti socio, testeque oculari et fidedignissimo.

Ex Pervetusto ipsius MS. autographo in membranis Tholosæ FF. Prædicatorum etiamnum asservato.

CAPUT I.

Proœmium, corpus a Comite Fundorum bis sublatum.

Ad sciendum qualiter sacrum corpus B. Thomæ de Aquino

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS, EX MSS. *Auctor historiæ hujus testis oculatus.*

A Aquino Fratrum Prædicatorum fuit translatum de Italia, et primo de monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis, et postea de castro et civitate Fundorum ad Linguam Occitanam et conventum Tolosanum, et hoc per Reverendum in Christo Patrem Heliam Magistrum Ordinis prædicti, et conventus Brageriaci provinciæ Tolosanæ filium; secundum quod ego Fr. Raymundus Hugonis prædicti conventus Brageriaci filius, qui indignus servitor prædicti Reverendi Patris Heliæ Magistri fui ante Magisterium, et in Magisterio ei continue astiti, factaque in dicta translatione antecedenter, concomitanter et consequenter, prout melius colligere potui, et postea bullas ac facta, pericula diversa et labores, ac difficultates congregavi, et in hoc libello redegi propter consolationem volentium scire, qualiter prædicta sancta translatio facta fuit: et etiam ad obviandum, si essent invidi in posterum, qui contra prædictam translationem objcere vellent, et ipsum mendaciis vitiare: qua Dei gratia, et meritis dicti Sancti ipsam cum veritate denigrare non poterunt ullo modo. Tamen antequam ad Bullas Domini Papæ Urbani v veniam, sunt aliqua notanda, sicut quæ dabat a Fr. Thoma de Sulmona, viro veridico, tunc socio Reverendi P. Fr. Philippi de Theate, Magistri in Theologia, et Prioris Provincialis regni Siciliæ, hic per ordinem conscribenda. Primo, quod tempore Benedicti xi Papæ de Ordine nostro, monachi de Fossanova diviserunt et separaverunt caput a sacro corpore dicti S. Thomæ. Secundo, quomodo Honoratus Comes Fundorum de consensu quorumdam monachorum recepit sacrum corpus de prædicta Abbatia Fossæ-novæ. Tertio quomodo dictus Comes, et quare semel restituit dictis monachis prædictum sacrum corpus. Quarto, quomodo et quare præfatus Comes Fundorum iterum post lapsum temporis recepit sacrum corpus de dicta Abbatia Fossæ-novæ. Quinto, quanto tempore postea ipsum sanctum corpus tenuit dictus Comes Fundorum. Sexto, quomodo idem Comes Ordini nostro ipsum sanctum corpus reddidit. Septimo, qui juvaverunt in historia habentur. Octavo, quomodo seu omnia supradicta; quia in omnibus præsens fui.

B *Divisio rerum dicendarum.*

2 Ad primum igitur dicendum, quod monachi Fossæ-novæ, ut dicitur in Legenda S. Thomæ, caput a corpore S. Thomæ separaverunt, ut sic possent reliquias tantas in diversis locis collocare, et per consequens melius conservare, et, si corpus ab ipsis auferretur, saltem possent caput vel corpus penes se retinere. Et probabiliter creditur et quasi C firmiter tenetur a multis, quod dicti monachi corpus B. Thomæ bullire fecerunt, et hoc propter tres rationes. Prima quia monachi multum timebant, quod per Prædicatores sæpe dictum sacrum corpus alias, ipsis invitis, auferretur, et maxime a tempore Benedicti Papæ undecimi, qui fuerat Prædicator. Quare ut ipsum corpus dicti sancti (qui erat in specie humana permaximus, a capite reliquo magnitudine dictus sanctus dum vivebat vocatur fuerat Magnus Siculæ possent facilius, et frequentius de loco in locum mutare, et per consequens sic penes se perpetuo custodire; fecerunt dictum corpus bullire, et in parvo loco deinceps conservari. Secunda ratio est ad hoc, quia certum est, quod in translatione facta post Canonizationem in mora fere bissenova de corpore dicti Sancti, de quo legitur in Legenda, dictum corpus erat integrum et penitus incorruptum; a quo tunc per Abbatem et conventum Fossænovæ manus dextra integra ad supplicationem Comitissæ solvoris dicti Sancti fuit amota, et eidem sorori pro pretiosis reliquiis assignata. Et cum nunc prædicta manus maneat in conventu Salerni Ordinis Prædicatorum in illa carnis integritate, et ab omni corruptione aliena, in qua erat in tempore prædictæ translationis, inde est quod supponitur verisimiliter et creditur firmiter, quod pari et simili modo nunc et adhuc totum corpus præfatum sine corruptione integrum remaneret, si bullitum aliquo tempore non fuisset. Tertia ratio est: quia nunc ossa sacro sancti corporis B. Thomæ sunt quasi rubei coloris, et videntur vi ignis per ebullitionem vel aliam igneam alterationem omnimode violenter a carnibus separata.

Caput a corpore separatum.

corpus bullitum.

a

b

3 Quantum vero ad secundum, quomodo Dominus Comes Fundorum, Honoratus nomine, recepit sacrum corpus de Abbatia. Dico quod anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono, vel circiter, Dominus prædictus Comes Fundorum habebat guerram cum uno alio nobili viro, qui erat tunc (ut credo) Dominus de Piperno: qui quidem Dominus de Piperno consideravit, quod vi vel quocumque modo posset, reciperet sive auferret a monachis sacrum corpus B. Thomæ, ut ipsum postea venderet Regi e Siciliæ, nomine d Ludovico, Ordinis Prædicatorum sincerissimo dilectori, et quod haberet inde pecuniam, cum qua faceret homines armorum, et sic illis vinceret adversarium suum Comitem Fundorum. Sed Dominus sæpe dictus Comes hoc præsentiens ex revelatione cujusdam monachi Fossæ-novæ, cupientis favore dicti Comitis in Romana curia promoveri (qui etiam monachus sciebat locum, ubi sacrum corpus quiescebat) adjutorio ipsius monachi, ipse prædictus Comes sacrum corpus B. Thomæ recepit, e præsentibus aliquibus familiaribus suis; et specialiter Fr. Jacobello de Senis Ordinis Prædicatorum, et per duos annos in castro suo tenuit reverenter. Fratres autem nostri scientes per dictum Fr. Jacobellum, quod Dominus Comes præfatum corpus haberet, pluries accesserunt ad præfatum Dominum, supplicando quod dictum sacrum corpus redderet Ordini nostro, cum spectaret ad Ordinem. Ipse vero nec Fratribus nostris nec monachis reddere voluit, nec etiam Regi Ludovico, qui voluit sibi numerare quindecim millia florenorum, in quibus ei obligabatur: sed ipse reservare ex magna devotione voluit sibi ipsi.

D

c d adjuvante monacho,

E

a Comite Fundorum sublatum.

4 Quantum ad tertium, sciendum quod contigit tandem post aliquod tempus, quod dictus Comes ivit una dierum ad equitum cum quodam Fratre germano suo, qui quidem frater fecit currere equum suum taliter et sic, quod una cum equo cecidit, et totus pectus est confractus. Hoc videns dictus Comes, animo consternatus vovit fratrem suum prædictum B. Thomæ, tali modo, quod si daret ipsi sanitatem, ipse redderet sacrum corpus suum monachis: quod et factum est consequenter. Nam dictus Comes cum Abbate et cum alio monacho solis, et aliis nescientibus, [quia] tantum dubitabant de furto, quod sacrum corpus S. Thomæ tolleretur, posuerunt ipsum in campanili infra murum.

restitutum,

F

et in campanili collocatum

5 Quantum ad quartum, sciendum est, quod post lapsum temporis una dierum dicto Abbate et monacho, qui ut præfertur redditione sedi fuerant præsentes, dictus Dominus Comes ad preces Fratrum nostrorum iterum recepit secrete dictum sacrum corpus a monachis per hunc modum. Venit præfatus Comes una dierum hora tarda ad prædictum monasterium Fossæ-novæ, fingens quod timebat inimicos suos, qui tunc de propinquis erant: quare petiit pro sua securitate campanile ad jacendum a monachis morte illi quod valderi libere concesserunt. Cumque ipse Comes fuisset in campanili, ivit ad locum, ubi alias posuerat sacrum corpus, de quo illud extraxit cum ferreis instrumentis, quæ secum detulerat, pro tali negotio requisitis: fecitque nihilominus dictus Comes cum monachis, quod campanæ pulsarentur propter certam

Inde a Comite Fundorum iterum ablatum:

A certam caussam, quam ipse dixit monachis. Verumtamen dictus Comes realiter, licet non diceret, intendebat, quod campanæ pulsarentur, ne sonitus instrumentorum audiretur, quando corpus sacrum extraheretur cum violentia de sepulcro : sicque in dicta nocte sacro corpore recepto, de mane hospite insalutato, dictus Comes recessit cum corpore dicti Sancti. Monachi vero non adverterunt de hoc; sed clauserunt ostium campanilis, quousque Sacrista illuc adire indiguit pro pulsatione campanarum ; cumque ascendit, et cæmentum in via invenit ; retulit monachis : qui audientes valde stupefacti et attoniti, statim consideraverunt rem gestam fuisse veram, sed propter rumorem populi tacuerunt et dictum sepulcrum clauserunt, et posuerunt secretius

6 Quantum ad quintum, sciendum quod tunc Dominus Comes sacrum corpus tenuit bene per decem annos, et ultra in castro suo, civitate Fundorum infra cameram suam, ubi B. Thomas apparuit Dominæ Matri dicti Comitis infirmæ, dicendo, quod filius suus non tenebat corpus suum in tali reverentia, cum quo deberet : quia tenebat ipsum sine lumine. Tuncque S. Thomas dictam Dominam tetigit et sanavit : et ex tunc posuerunt sacrum ejus corpus in capella et cum
B lumine reverenter. Et post annum apparuit iterum S. Thomas dictæ Dominæ, dicendo, quod nondum erat in loco, in quo debebat stare, ipsaque dixit Filio Comiti, et tunc dictus Comes [egit] cum Fr. Philippo de Theate, Magistro in sacra pagina, et Provinciali Provinciæ regni Siciliæ, qui tunc supplicabat eum, quod ipse redderet sacrum corpus Ordini : qui respondit, quod istud erat maximum factum, et quod ipse nulli traderet nisi Magistro Ordinis, et quod vellet bene scire, quomodo et qualiter. Prædictus vero Provincialis hoc audiens scripsit unam litteram credentiæ Magistro Ordinis tunc temporis existenti, scilicet Fratri Simoni de Lingonis, per suum Definitorem, Fr. *f* Franciscum de Vigiliis : et Comes prædictus similiter scripsit aliam epistolam credentiæ per eumdem Fratrem et Definitorem Capituli generalis, quod debebat celebrari Nannetis a prædicto Magistro Ordinis. Sed tamen in illo anno non fuit Capitulum generale ; quia dictus Frater Simon Magister Ordinis fuerat in Quadragesima *g* assumptus ad Episcopalem dignitatem et civitatem Nannetensem : et post assumptionem dicti Magistri, *h* quasi immediate Dominus Papa *h* Urbanus Quintus fecit Vicarium Ordinis cum plenitudine potestatis
C Fr. Heliam Raymundi, Pœnitentiarium suum ; qui quidem Vicarius assignatum Capitulum generale a conventu Nannetensi amovit, et postea ipsum transtulit ad conventum Avenionensem, ipsumque ibidem immediate celebrandum ; prævius tamen solennibus consiliis ac deliberationibus plurimorum Fratrum maturi consilii. Paschali vero tempore immediate subsequente, dictus Fr. Franciscus Definitor, qui ibat ad capitulum Nannetense præsentavit litteras supradictas dicto Fr. Heliæ Vicario. Et quia Capitulum vacabat illo anno ipsas aperuit : perceptaque credentia per dictum Fr. Franciscum, quæ fuit principaliter de hoc, quod B. Thomæ corpus poterat a dicto Domino haberi, supposito quod Ordo vellet dicto Domino complacere. Dictus Fr. Helias hoc audito, gavisus est supra modum, et per dictum Definitorem, dictus Fr. Helias, Vicarius Ordinis, prædicto Domino Comiti Fundorum et dicto Provinciali regni litteras scripsit in forma, qua potuit melliori quibus receptis dictus Dominus Comes fuit inclinatus plusquam antea ad reddendum Ordini sacrum corpus : et eodem anno immediate post hoc Dominus Papa Urbanus supradictus ivit Romam cum omnibus Cardinalibus, exceptis quatuor. Post cujus recessum dictus Fr. Helias in Capitulo generali Avenioni, in Magistrum Ordinis unanimiter et concorditer fuit *i* electus : qui durante dicto Capitulo graviter est infirmatus, et post curationem ab infirmitate ivit Romam, ad exhibendam reverentiam præfato Domino Urbano Papæ, et ad perficiendum illud de S. Thomæ corpore, quod jam sub manu ejus aliqualiter erat inceptum. Et Deo sic ordinante, dum idem Fr. Helias, Magister Ordinis, Romæ ad tempus degeret, dictus Provincialis regni venit ad ipsum, cum quo dictus Magister post sui electionem in præcedenti Capitulo generali Avenioni de dicto facto circa Reliquias S. Thomæ habuerat satis magna colloquia et tractatus. Cumque dictus Magister, et Provincialis regni sic manerent Romæ, dictus Dominus Comes venit Romam cum uxore sua ad ibidem per aliquod tempus commorandum, et assistendum dicto Domino Papæ Urbano, Altissimo sic disponente. Ad quem Dominum Comitem dictus Provincialis accessit ad procurandum, quod dictus Magister Ordinis posset eidem Comiti reverentiam exhibere, quod obtinuit consequenter. Cumque prædictus Magister Ordinis cum præfato Provinciali ad dictum Dominum accessisset, facta eidem Domino Comiti humiliter debita reverentia per Magistrum,
E ipse cum præfato Provinciali eidem Domino Comiti humiliter supplicarunt, ut corpus S. Thomæ dare Prædicatorum Ordini dignaretur, et ad concedendum rationibus et persuasionibus, quibus potuerunt, Magister et Provincialis Dominum Comitem induxerunt : qui sacrum corpus Ordini dare tunc et reddere promisit Magistro Ordinis, et Provinciali prædictis fideliter certa die, scilicet undecima Februarii anni millesimi trecentesimi sexagesimi *k* septimi, quod et fecit modo inferius dicendo. Et sic patet quintus articulus.

ut tradatur Ordini Prædicatorum.

actum cum Simone de Lingonis Generali

f

g

h

cuique successori Beliæ additum :

a *Sedit Benedictus* XI *a* 24 *Octobris anno* 1303, *mortuus* 7 *Julii anni sequentis* 1304. — b *Imo ante* Canonizationem *legendum, nam ea Translatio et manus abscissio contigit anno* 14 *post ejus obitum, ut supra in Vita num.* 63 *refertur, et a variis testibus in Processu Inquisitionis ad Canonizationem confirmatur.* — c *Eo est Siculo ex Pharum sive regnum Neapolitanum, quia insula Sicilia ab anno* 1282 *occupata erat a Petro Rege Siciliæ.* — d *Ludovicus filius Philippi Principis Tarentini ob dictum uxorem Reginam Joannam hæredem regni, mortuus anno* 1362 — e *In Historia eremomastica infra dicuntur id factum, adstante ipsius monasterii Abbate cum venerabili Fundensi Episcopo Leonardo, de quo ibi agitur.* — f *Hic fuit Magister Generalis* 21 *anno* 1352, *in Capitulo generali* 21 *in curribus Castrensi creatus.* — g *Anno* 1366, *cum egisset* 13 *annos sui regiminis defunctus* 7 *Junii anno* 1375. — h *Urbanus* V *consecratus est anno* 1362, *die Dominica* VIII *Idus Novemb. mortuus anno* 1370 *die* 19 *Decemb.* — i *Electus anno* 1367, *traditur præfuisse annis* 12. — k *Relatus hic annus* 1367 *mori Gallorum a Paschate tunc annum inchoantium, qui erat annus* 1368

D AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS.

t

F

CAPUT II.

Corpus S. Thomæ traditum Ordini Prædicatorum, repetitum a monachis Fossæ novæ.

Quantum ad sextum articulum, est notandum, quod cum die prædicta jam assignata idem Dominus Comes ad civitatem suam, et castrum Fundorum, ubi dictum corpus custodiebat honorabiliter, non posset accedere, utpote qui Romæ apud Summum Pontificem esset occupatus, ad dictam civitatem et castrum Dominum Franciscum Abbatem cum uno milite et scutifero misit : qui nocte sequente immediate diem præfatum assignatum, scilicet undecimam Februarii, prædictis Magistro Ordinis et Provinciali cum Priori conventus Fundorum nostri Ordinis unum gratum scrinium, infra quod corpus B. Thomæ consistebat, ex parte dicti Domini Comitis cum multis luminaribus, in una domo prope conventum Fundorum nostri Ordinis, secrete et devotissime obtulerunt. Quod Magister prædictus, Provincialis et Prior Fundorum cum gaudio magno valde sine dubito receperunt. Tuncque Abbas, miles et scutifer prædicti dictum scrinium aperuerunt, et ibidem sacratissimum corpus

Corpus ostensum.

scrinio inclusum,

AUCTORE RAYMUNDO DE GONIS. EX MSS.

A corpus S. Thomæ dilectorum Magistro Ordinis ostenderunt, pannis pretiosissimis et honestissimis involutum, computaveruntque ipsius ossa et signaverunt omnia diligenter. Quo facto, dictum corpus omnes prædicti sex, tres scilicet ex parte dicti Domini Comitis, videlicet Abbas, miles et scutifer, et alii tres ex parte Ordinis, scilicet Magister Ordinis, Provincialis prædictus et Prior conventus Fundorum, intra thecam aliam posuerunt : in qua tres claves fuerunt, quibus dictam thecam omnes prædicti simul seravernnt, quarum clavium unam habuit dictus Dominus Abbas, aliam Magister, et tertiam Provincialis, ipsamque thecam consequenter firmis et multiplicatis funiculis circumligatam, ac sigillis propriis dicti Domini Abbatis, Magistri Ordinis, Provincialis regni, et Prioris conventus Fundorum in diversis locis specialiter consignatam, infra dictum conventum in loco securo secretissime posuerunt. Et quia dictus Dominus Comes ex ejusmodi donatione, de corpore tam sacro facta Ordini Prædicatorum, timebat a Domino Papa, Romæ tunc noviter existenti, verisimiliter prægravari; huic timori fuit taliter obviatum. Licet enim omnes circumnobiles certitudinaliter scirent dictum Dominum Comitem corpus B. Thomæ de monasterio Fossænovæ detraxisse, præ verecundia et timore populi hoc non libenter publice referebant ; quamvis illud bene esse verum asserenent in secreto : ideo ne dictus Dominus Comes de dicta oblatione facta secrete Magistro Ordinis posset per monachos accusari apud Dominum Papam, qui exemptos de Ordine S. Benedicti *a* in Papatu fuerat ; Prior conventus nostri Fundorum, Secretarius dicti Domini Comitis, et quidam in dicta oblatione præsentes fuerant, et cæperunt B. Thomæ in campanili Fossænovæ ex inventione dicti Domini Comitis perfecte noverat, ad monasterium Fossænovæ accesserunt, ubi habebat familiares aliquos monachos et amicos, quibus secrete revelavit, quod ipse se volebat omnino transferre ad Ordinem ipsorum et de translatione hujusmodi habitur sufficienter auctoritatem. Quo audito monachi gavisi sunt, et quam ad curiam tutandam citius ascendere cæperunt, et opportunitate captata, cum quadam cassa ligneo [a Gallicis in concavitate lecta,] ex quodam Cappellano dicti monasterii corpus ascripserunt, sicque dictum corpus ejecerunt, ejectumque [b] ad conventum Gagetanum, ubi Magister Ordinis dictum Priorem expectabat, velociter pervexerunt. Cumque illuc pervenissent, portam publicam Terræ intrare, in ingressu dictæ conventus corpus clam, ne per[c]ciperetur, introferre, victoriam, elegantiam, quod tum corpus B. Thomæ sanctissimum de monasterio Fossænovæ Sitque Amandaverunt ad Magistrum Ordinis, ac ipse Magister receptus est. Quod de prædictis, cum lætitia sic dicendo : Reverende Magister gaudium Domino, quia tandem vobis, quod sacratissimum corpus B. Thomæ ad unum nostri Ordinis conventum est deductum, ubi sub nostra potestate et auctoritate fideliter et secure conservabitur, neque quo per vos fuerit alter ordinatum. Et hæc audito Magister Ordinis cum multis Fratribus ad eorum accessit : ubi pro gratiarum actione incepit, Te Deum laudamus, cum pulsationibus campanarum per Fratres solemniter decantando et jubilando. Ac mirabilium Dominus Episcopi fuerunt omnes campanæ ville, quasi per totum noctem pulsatæ usque mane : et tunc eadem mane venit Dominus Episcopus civitatis Gagetanæ ad conventum, et quasi tota villa Gagetana cum illo, ad gratulandum Ordini de gratia a Deo sibi facta superrecuperati mei corporis S. Thomæ. Intuque etiam

in conventu Fundorum depositum

a

ejectum a monachis loco suo

b

c [c]elaretur

cantatum Te Deum laudamus.

c post tertiam Missæ.

præsente dicto Domino Episcopo una cum toto populo ville in conventu de S. Thoma Missa solemnissime celebrata.

8 Post Missam autem cum omnibus bonis hominibus de villa Dominus Episcopus præfatus cum Magistro Ordinis et Fratribus intravit capitulum : et ibi cum maxima devotione nominis sui, et suæ civitatis supplicavit Ordini et Magistro, quatenus placeret Ordini, ut sacrum corpus B. Thomæ perpetuis temporibus quiesceret apud ipsos, ad hoc plures rationes allegando, et præcipue quod idem Sanctus dicebat, dum viveret, de terminis conventus Gagetani foret, et ipsi dictum Sanctum perpetuo volebant et firmiter promittebant cum omni devotione et decenti reverentia venerari : et ultra de facto civitas ab una parte quinque millia florenorum, et tres burgenses ab alia tria millia florenorum offerebant pro capsa sacri corporis facienda : et insuper dicta civitas obligabat se ad providendum sexaginta Fratribus, et uni Magistro in Theologia cum suo Baccalaureo in conventu Gagetano in perpetuum de necessariis, ob reverentiam S. Thomæ ibi quiescentis. Magister vero Ordinis ad hæc maximas gratias agens, respondit, quod non ad ipsum sed ad solum Dominum Papam de talibus disponere pertinebat, et sic Magister Ordinis pro tunc, quantum ad hoc cum Domino Episcopo et dicte civitatis civibus finem fecit, et ad alia se transtulit festinanter. Nam eadem die, scilicet decima quinta Februarii, idem Magister Ordinis Domino Papæ, Domino Cardinali *d* Ostiensi de Ordine nostro, pluribusque aliis Cardinalibus Romæ per socium suum Fr. Guillelmum de S. Blasio de provincia Provinciæ scripsit, et eorum per alios Fratres Dominæ *e* Reginæ Siciliæ, Domino Cardinali *f* Cæsar Augustano tunc Legato in Neapoli, Domino Philippo *g* Imperatori Constantinopolitano, et quibusdam de regno ejus ; enuntians, quod Ordo noster sacrosanctum corpus B. Thomæ de Aquino recuperaverat. Tuncque aliqui monachi monasterii Fossæ-novæ, qui tunc serviebant monalibus sui Ordinis in monasterio S. Catharinæ de Gageta, miserunt monasterio Fossæ-novæ, nuntiando quod Magister Ordinis Prædicatorum venerat in Gagetam, eumque in fecerat maxima letitie indicia, eo quod haberet sacrum corpus B. Thomæ de Aquino : et propter hoc venerant monachi de Fossa-nova ad Priorissam Rectores villæ Gagetanæ, Episcopum, Canonicos, et totam civitatem, ipsos requirendo, quod cum Magister Prædicatorum huc et ibi, et forte et illuc sacrum corpus B. Thomæ, quod furatus fuerat eis de Fossa-nova, quod eis prædictum corpus reddere facerent ; quia ad eos spectabat. Quibus respondederunt Domini Priores et Canonici, Capitulum sive Senatus, quod verum est, quod Magister Ordinis hic fuit, et Sanctum publicavit ; sed si corpus posuit hic vel non, nescimus : si ipse portavit alio, ignoramus : tamen posito, quod sit hic, vos non habebitis, nec ipsum de loco extrahetis. Hoc audientes monachi, reversi sunt, ad Abbatem, et hæc omnia nuntiaverunt unum nuntium ad Abbatem, qui erat Romæ, denuntiando quod Magister vel aliquis ejus nomine intraverat Abbatiam, et cimpanile fregerat, et sacrum corpus B. Thomæ furatus fuerat.

9 Ipse vero Abbas hoc audiens, statim conduxit Dominum *h* Jacobum de Sena, Advocatum fiscalem, ut ipse hoc proponeret coram Domino nostro Papa die Cinerum : quod et fecit aggravando factum et dicendo, quod Magister intraverat conventum Fossænovæ, et fregerat cimpanile, et commiserat sacrilegium, et fecerat furtum : quod totum fuit falsum : sed Deus et B. Thomas ordinaverunt, quod ita fieret. Jam enumeravimus in magna perplexitate,

quomodo

d

e

f

g

Furti accusatur Generalis Prædicatorum apud Papam.

h

A quomodo possemus probare, quod haberemus sacrum corpus; quia nondum habebamus caput. Nam ut prædixi, Dominus Comes nolebat nominari, et Magister etiam juravit ei, quod numquam discooperiret eum, ita quod dicti monachi tantum clamaverunt per Italiam et coram Papa, quod ipsi bene probaverunt intentum nostrum: et dederunt dicto Jacobo de Sena eorum Advocato quinquaginta florenos de Camera, quos postea Ordo solvit eis, quando habuimus caput; prout in Instrumento dimissionis prolixius continetur. Hoc audiens Dominus Urbanus Papa die Cinerum, quando post Officium sacras vestes deponebat, fuit supra modum turbatus, et tunc hanc caussam commisit Domino Cardinali *i* Bellifortis, intendens quod statim daret sententiam, quod corpus restitueretur et deponeretur ubi prius erat: tamen negotium fuit ad tempus Dei gratia prolongatum, et sic fuit per modum prædictum oblatio de sacro corpore facta per Dominum Comitem Ordini, ut ipse desideraverat, occultata. Quare ipse Dominus Comes propterea in nullo extitit per quemcumque *k*.... Abbas autem Fossæ-novæ, qui vocabatur Dominus Raymundus et erat de Narbona, deposuit Priorem claustralem, Cellerarium et multos B alios Officiales suos: et quidam alii exiverunt de Ordine, et sequuti sunt Magistrum, volentes ipsum occidere. Tandem ipse Magister ivit Neapolim, ubi fuit per Dominam Reginam, Dominos Imperatorem Constantinopolitanum, atque *l* Regem Cypri, qui protunc ibi erant, valde honorifice receptus: ac etiam per Dominam Sororem Floram Minorissam, neptem B. Thomæ, et ibi illo tunc hospitante, Magister audivit prædictam turbationem Domus nostri Papæ. Quare supplicavit omnibus prædictis et aliquibus Comitibus de genere S. Thomæ, quod ipsi vellent supplicare apud Dominum Papam pro Ordine, quia prædicta Domina Joanna ibat tunc Romam, ad faciendam reverentiam Domino Papæ: quod et fecerunt; sed nihil efficere potuerunt. Tunc Magister recessit Neapoli cum Domino *m* Guillelmo Cardinale Sabinensi legato, et fuit in ejus societate usque ad viginti milliaria de Roma; quia non ausus fuit intrare Romam, sed ivit apud Veletrum, ubi fuit per quindecim dies, et inde recessit in crastinum Ramorum propter septimanam sanctam: ubi audivit, quod Dominus Papa in Vigilia Paschæ fecit processus contra ipsum Magistrum, excommunicando eum et dantes in favorem, consilium et adjutorium, C et mandata fuit facta. Magister hoc audiens, quid facere deberet ignorabat: utrum deberet declinare ad alias partes vel non, aut fugere in Germaniam: tamen fuit conclusum in consilio, quod iret Romam: quod et fecit tertia die post Pascha, ubi fuit satis occulte per duos dies, habendo consilium cum Dominis Cardinalibus: et postea ivit ad Dominum Papam die Sabbati immediate sequenti, et sex Domini Cardinales præcesserant ad hoc ut Dominus Papa non adverteret, quod ipsi erant ibi ex illa caussa in favorem Ordinis aut Magistri. Prædicti Domini sex Cardinales fuerunt isti, scilicet *n* Sabinensis, Bellifortis, *o* Lemovicensis, *p* de S. Martiale, *q* Morinensis, Ostiensis: et quando Magister intravit cameram, dixit: Sanctissime Pater, bona vita et longa sit Sanctitati Vestræ. Respondit Dominus Papa sic: Latro bene veneris. Es tu ibi? Et subjunxit, tu furatus es corpus S. Thomæ. Respondit Magister: Sanctissime Pater, Ego et Frater noster est. Volens dicere Magister, quod quis rem propriam non furatur. Et tunc Dominus Papa recepit eum ad osculum pedis, manus, et oris: de quo omnes, qui erant præsentes, fuerunt valde mirati de tam grata receptione, nec immerito: nondum Dominus Papa ita exhilarat turbatus, et intra eundem Magistrum Ordinis, quod nolebat audire loqui de eo. Et ratio erat, quia fecerat sibi magnum festum in Roma, et quando recessit ab eo, nihil sibi dixit de facto B. Thomæ, quod tractabat cum Comite prædicto Fundorum, nec etiam poterat; quia habebat sub juramento. Dictus enim Comes volebat suam civitatem decorare, et quod dictus Sanctus remaneret in prædicto conventu Fundorum, et ipse etiam volebat suam sepulturam ibidem mutare. Magister vero non curabat ubicumque sanctum corpus quiesceret, solum quod Ordo haberet. Sed Deus, qui non permittit lumen stare sub modio, sed super candelabrum, corpus B. Thomæ voluit Tolosam transferri ad hoc, ut eam civitatem decoraret. Nota quod omnes prædicti Cardinales tenebant, quod Papa diceret positurum illud in loco pristino: quod tamen non dixit, sed dixit: Ubi ordinasti, quod ponas illud? Dixit Magister: Sanctissime Pater, nullibi nisi secundum quod placebit Sanctitati Vestræ. Et Papa: Faciam tibi justitiam. Cui respondit. Beatissime Pater, omnem vestram justitiam gratiam reputabo. Et tunc Papa supra modum, et per excellentiam nostrum Ordinem super ceteros Ordines Mendicantium commendavit, præsentibus Dominis Cardinalibus supradictis, dicendo specialiter: Non timeo hæreses, nec earum pullulationes isto Ordine perdurante. Invitavitque Magistrum in crastinum ad prandium, quod fuit Dominica in Albis: in qua ante prandium dedit propria manu Magistro Ordinis tres Agnus Dei, et quod etiam die præcedenti, nec plures dederat cuilibet Cardinali: sicque Magister, et omnes Fratres tunc fuerunt valde et merito consolati.

D ACTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS

depositionem corporis relinquit Papa

E *invitatur ad prandium*

10 Illud autem quod ibidem accidit, quando Magister prædicta die Sabbati anni scilicet millesimi trecentesimi sexagesimi octavi, primo ad Dominum Papam ingressus est, non judico silentio transeundum. Nam cum Magister Ordinis primo in cameram, ubi Dominus Papa debebat illo die tenere audientiam, intrasset, et præfatos Dominos Cardinales pro parte sua reperisset, nec eo adhuc Dominus Papa advenisset Magister Ordinis facta ipsis reverentia dixit: Reverendissimi Domini mei, nonne bonum esset, quod ego recederem extra, expectando in porta camerae, usquequo per vos Dominos meos sim vocatus: quia si quocumque casu Dominus Papa sit turbatus, quando huc veniet, et me hic viderit, valde timeo, ne forte ventus perturbetur: sed si letus huc venerit, secundum quod vobis videbitur, poterit me vocare. Magister hoc multum approbamus, dixerunt Cardinales. Et tunc Magister Ordinis exivit ante portum camerae, rei eventum expectando humiliter. Satis vero cito post hoc Dominus Papa intravit cameram, ut daret audientiam venientibus, totus letus. Tunc prædicti Domini Cardinales ex tali letitiae indicio optime constat de voluntate Domini Papae, per custodem portae Magistrum advocarunt, adhuc vero veniens poterit supra limen portae contigit, ut post se respiciens videret Dominam Jacobam de Sena Advocatam Fiscalem, et in caussa S. Thomae ex parte Monachorum Fossae-novae intrare volentem. Tunc Magister totus perterritus stando aliquantulum mirabile supra modum, dixit custodi prædictae portae, nomine Bertrando: Domine Bertrande, si iste Advocatus, qui sequitur, statim intrat, negotium nostrum S. Thomae iterato turbabit. Qui Bertrandus statim una manu satis volenter Magistrum in cameram introduxit, et altera clausit portam a tergo, et sic dictus Advocatus extra remansit. Tunc immediate Dominus Bertrandus tali Magistrum instruxit sententia alloquitur: Domine Magister Deus diligit, ut videtur, et approbat factum vestrum in caussa S. Thomae, quod deducitis de praesenti: quia, antequam Dominus Papa nunc exiret de camera, in

F *praemissis Cardinalibus,*

Italiae Veletri:

prudens in dicto accessu ad Papam,

venit Romam,

accedit ad Papam,

et exclusa ad ocata fuit nova

Deus, etc. Ditur.

i

k

l

m

n

o p q

Dixit:

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS.

A qua dormiebat, et ut veniret ad istam audientiæ cameram, dum essem serum, interrogavit me, si multi Cardinales adessent. Cui respondi : Quod sic. Et post mihi dixit : Vide adverte bene, si Jacobus de Sena Advocatus Fiscalis veniat, et intrare cupiat, quod diu facias morari in porta : ex quo pro certo, Magister, perpendo (dixit dictus Bertrandus) quod factum vestrum placet Deo. Quapropter dictum Dominum Jacobum expectare faciam in porta usquequo cum Domino Papa perfeceritis. Et sic Dei gratia immediate Magister Ordinis fuit per Dominum Papam receptus, ut supernus est notatum. Magister vero Ordinis exclusionem dicti Advocati tunc factam pro vero dixit miraculo, illud meritis B. Thomæ adscribens.

a *Etiam monasticam adolescens professus in monasterio Cluniacensi : et habitum monasticum etiam Pontifex gestavit.* — b *Gaeta rectius, et Graecis Kaiera dicitur, hic Gageta, Italis Gaietta, vel pro Gaio, Gaius et Gagius a variis scribitur. Nata urbs et portus.* — c *Latii ex Rogerius Fuscae constitutus anno 1348, mortuus an. 1372.* — d *Guillelmus de Sudre ex Magistro sacri Palatii Episcopus Massilicusis, dein ex Presbytero Cardinali SS. Joannis et Pauli ab Urbano V constitutus Episcopus Ostiensis anno 1365, vita functus in Apulia anno 1373.* — e *Est haec Joanna, qua patri Carolo, filio Roberti, in regno Neapolitano anno 1328 aut sequenti mortuo, successit, mortua anno 1382.* — f *Hic est Guillelmus de Agrifolio ex monacho Benedictino factus Archiepiscopus Caesar-augustanus anno 1350, creatus Cardinalis anno 1350 mortuus 1369.* — g *Philippus II cujus nominis Princeps Tarentinus, cui competebat jus ad Imperium Constantinopolitanum, quod per matrem Catherinam devenerat a Balduino II, Imperatore ultimo Latinorum.* — h *Jacobus a Sena in causa schismatis pro Urbano VI Parisius obedientiae tenebitur a Spondano in Annalibus ad annum 1378 num. 9 ex codice MS. Parisiensi S. Victoris.* — i *Petrus Rogerii Montrius de Malmonte, Comes Bellifortis, a patruo suo Clemente VI creatus anno 1348, Urbano V successit anno 1370, Gregorius XI appellatur.* — k *Deest verbum, molestatus aut simile.* — l *Hic est Petrus Rex Cypri, de quo pluribus actum in Vita S. Petri Thomasii a nobis seorsim edita : erat is hoc anno 1368 ad Urbanum V, qui excitavit Neapolitanum Quadragesima moratus, anno sequenti interceptus.* — m *Hic supra Cardinalis Caesaraugustanus et Legatus in Neapoli dictus.* — n *De Gaufredo Saba casu, Petro Bellifortis, et Gaufredo Ostiensi jam egimus.* — o *Nicolaus de Rosa, ex Episcopo Tricaricensi a Clemente VI arcuculo suo anno 1344 Cardinalis creatus, mortuus Romae anno 1362.* — p *Hugo de S. Martiale creatus anno 1361, mortuus 1384.* — q *Taddeus Goetlin sive Tadeus, ex Episcopo Mutinensi Cardinalis factus anno 1361, mortuus 1378.*

CAPUT III.

Corpus et caput S. Thomæ delata ad Urbanum V, et donata Ordini Prædicatorum.

Transmus cum Papa, cum in causa corporis S. Thomæ difficultatem videt

Postquam Magister Ordinis prædicta Dominica in Albis remederat cum Domino Papa, et in collatione se et suum Ordinem Domino Papæ in causa S. Thomæ humiliter commendasset, Dominus Papa respondit, se justitiam velle facere in hac causa, et decretale illud, De Latoribus quod dicitur prædonum fore restituendum, omnino de velle observari. Et quod magis est, tunc et alias hoc ipsum idem Dominus Papa sæpius replicavit. Quare Magister Ordinis devotissimæ Religionis cultum tunc, ad consilium eruditorum reverendissimi Prædicti, ac magistri in Theologia orthodoxarum, scilicet Domini Archiepiscopi Colocensis de Ungaria, ac de Ordine Eremitarum sancti Augustini, fecit multas Missas in Romana celebrare, et specialiter de sancto Thoma de Aquino Religionis meritissimo tunc in apostolicis Provincialibus Ordinis, ut plures Missas de S. Thoma præciperet celebrare, et per suas orationes pro bono Ordinis adjuvaret. Fecerunt eam idem Magister multa vota et ordinationes, sicut quod omni septimana decretarium una Missa per totum annum in Ordine de B. Thoma. Item quod Lectores principales legerent Epistolas Petri et Pauli, et Baccalaurei Sententiam contra Comites. Procuratores autem Ordinis Curienses toto illo Paschali tempore apud Dominum Papam et comparres alios Domini pro posse suo sollicite laborarent, ut corpus B. Thomæ restitueretur Fossæ-novæ. Dum autem hæc causa per prædictum Procuratorem ex una parte, et Ma-

a

celebrat Missas fieri.

B

C

D

gistrum Ordinis ex alia agitaretur, Magister Ordinis sciens monasterium Montis-Politiani Sororum Ordinis esse devotum, et in ceremoniis antiquis Ordinis singulariter recollectum, misit illuc; et specialiter ad unam devotam Dominam, Catharinam nomine de Roma, et Fr. Raymundum de Capua, virum etiam devotum, recommendans ipsis ex corde causam Magistri et Ordinis. Cui Fr. Raymundo responderunt, se jam Deo et beatissimæ Virgini recommendasse, et magis commendaturas, addentes, ut ad Magistrum rediens, securum faceret de felici tandem horum omnium exitu post paucos inde toleratos labores.

et preces fundi;

12 Post prædictam autem Dominicam in Albis, idem Dominus Papa Urbanus satis graviter est infirmatus Romæ, sed habita sanitate ante festum immediate sequens Pentecostes ad Montem Flasconem se contulit cum tota sua curia : et tunc Magister Ordinis etiam accessit ad Viterbium, ad tempus ibi moraturus. Cumque in vigilia corporis Christi de consilio Fratrum discretorum et quorumdam aliorum extraneorum decrevisset ibi in conventu viterbiensi permanere ob festum celebrandum die sequenti; re tamen melius pensata, et quomodo labore ac industria divi Thomæ Officium de sanctissimo Sacramento esset Ecclesiæ propositum; statuit relicto conventu in Montem-Flasconem, ubi tunc Dominus Papa morabatur, ascendere, ut hac nacta occasione facilius gratiam ipsius captaret. Ad cujus capellam cum pervenisset, reprehensus aliqualiter a Domino Cardinali Bellifortis de tam tardo suo adventu, postea tamen confirmatus in suo proposito, et rogatus ut non amplius tardaret uti præsenti occasione, statim post Vesperas ejusdem festi Corporis Christi, quando Dominus Papa audientiam omnibus Cardinalibus teneret, ipsum adiit : Tunc-que Magister cœpit proponere verbis, ut sequitur : Beatissime Pater, est mihi apud Sanctitatem Vestram de negotio nostro, si placuerit, supplicandum, sed antequam supplicationem valeam explicare, duo me supponere permittat. Primum quod S. Thomas de Ordine nostro ad mandatum Domini Urbani Papæ quarti ordinavit Officium hodiernum. Et statim ad hoc Dominus Papa : hoc nego tibi, dicit. Tunc Magister allegavit Legendam, et communem hominum opinionem. Ibidem etiam Dominus Comes Nolanus et omnes Domini Cardinales, quasi clamando testimonium dederunt, quod dictus S. Thomas festi Corporis Christi Officium veraciter et excellenter, subtiliter et mirabiliter ordinasset. Post hoc Dominus Papa dixit : Quod verum erat. Et addidit, quod B. Thomas singularem gratiam habuit in scribendo de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, qui etiam illud capitulum cum Marthæ extrav. de celebratione Missarum, exposuerat, quod tempore ipsius B. Thomæ Canonistæ pertractare, et secure legere poterant, tamen communiter non sic ante. Et his dictis Dominus Papa interrogavit Magistrum de secundo supposito. Cui respondit Magister : Beatissime Pater, secundum quod suppono ad propositum est, quod dictus S. Thomas fecit expositionem excellentem super quatuor Evangelia ad mandatum divi Domini Urbani. Tunc Dominus Papa : Hoc tibi concedo. Sed quid vis tu ex hoc concludere? Cui Magister : Beatissime Pater, quia felicis recordationis Dominus Urbanus Papa Quartus imposuit S. Thomæ prædicto labores, cum vos gratia divina sitis Urbanus Papa Quintus, supplico, quod vos dictis dicto Sancto pro prædictis laboribus honores. Tunc Dominus Papa : Quos honores ei hoc ipso dare? Magister ad hæc : Beatissime Pater, quod maneat apud Fratres suos, scilicet Prædicatores, qui ipsum plurimum honorabunt. Sed contra hoc statim Dominus

E

adit in festo Corporis Christi.

Papam profectum in Montem-Flasconem,

ob Officium de Corpore Christi a S. Thoma factum,

F

et expositionem in 4 Evangelia

petit corpus S. Thomæ

Papa

A Papa taliter replicavit. Et numquid non Ordo meus S. Benedicti est potentissimus, et Ordo tuus quasi nullus ad honorandum dictum Sanctum? Melius ergo videtur quod apud monachos nostros ipse remaneat. Tunc Magister Ordinis cum summa humilitate respondit. Beatissime Pater verissimum est, quod Ordo S. Benedicti potentissimus est, et Ordo meus in comparatione illius tamquam arena exigua et quasi nihil. Sed sic est quod sicut Ordo S. Benedicti est potentissimus, ita habet Sanctos quasi infinitos, in quibus honorandis debet occupari : et quia Prædicatorum Ordo, quem, beatissime Pater, peculiariter diligitis, ut hoc frequenter ore vestro sanctissimo prompsistis, non habet nisi duos sanctos, præter hunc S. Thomam, quem si Ordini redditis, ipsum summe inter ceteros Sanctos honorabit.

13 His autem propositis Dominus Papa aliquantulum hæsitans, post moratam cœpit loqui mandans, et manu sua indicens, ut omnes astantes ad ipsum appropinquarent ; et tunc cum omnes, qui erant in capella, ad Dominum Papam, tamquam aliquid novi audituri, celeriter accessissent : idem Dominus Papa hanc sententiam dedit : Nos auctoritate Domini nostri Jesu Christi et beatorum Apostolorum Petri et Pauli atque nostra, damus et concedimus tibi Ma- B gistro, et Ordini Fratrum Prædicatorum corpus B. Thomæ de Aquino, Professoris Ordinis supradicti, collocandum Tolosæ vel Parisiis, prout videbitur melius Capitulo generali de proximo celebrando et Magistro Ordinis memorati. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Et omnes astantes responderunt, Amen. Magister autem ad pedes Domini Papæ genibus flexis existens, hoc audiens dedit gloriam Deo, et gratias egit Domino Papæ, et toti curiæ tam cœlesti quam terrestri super tanto dono, ut melius potuit et ei occurrit : et pro tunc secessit in crastino de consilio Domini Cardinalis Sabinensis rediturus, et pro dono hodierno gratias amplius et serius acturus, quod et fecit : gratiarumque actionibus terminatis, dixit Dominus Papa. Dedi heri tibi et Ordini tuo corpus B. Thomæ, committens generali Capitulo vestro determinare locum, sed cogitavi ut te eripiam de importunitate hinc inde solicitantium, ipsemet eligo in locum pro dicto sancto corpore ecclesiam vestri conventus Tolosani. Et hoc primum, quia certum est quod B. Dominicus fundavit Prædicatorum Ordinem Tolosæ, qui fuit ultramontanus, quia Hispanus. Quare corpus ejus debeberet esse Tolosæ, et tamen quia de facto est Bononiæ in Italia, etiamsi illud peteres de jure, ego non C concederem tibi, pro eo quod nollem exspoliare Italiam tanto dono, sed tamen loco illius concedo tibi corpus B. Thomæ pro Ecclesia Tolosana Ordinis tui sancti. Secundo, quia quandoquidem postulasti honores majores haberi erga S. Thomam, volo, ut ejus sacrum corpus deferas Tolosam : siquidem nullibi scio civitatem et populum magis devotum, qui propterea in maximo honore habebunt illum Sanctum. Tertio etiam, quia ibi est Universitas nova in Theologia, quam volo fundari in doctrina solida et firma illius Sancti, ut ibi universitas Clericorum, quæ singulis septimanis consuevit convenire in ecclesia vestra Prædicatorum, ipsam sequatur de præsenti meo mandato. Quarto, quia Doctor iste sanctissimus est in stylo et suis sententiis ornatus, volo in pulchriori et decentiori, quod fieri potest, loco corpus ejus collocare : scio autem vos habere ecclesiam satis amplam et magnificam Tolosæ. Concessitque Magistro sacri palatii, qui illuc venerat cum Magistro Ordinis, supplicanti pro toto corpore B. Thomæ Parisios deferendo, solum brachium dextrum Regi Franciæ mittendum ; sed tamen in conventu Ordinis Parisiis, ubi tot et tanta sancto illo brachio scripserat, honorabiliter collocandum. Magister etiam Ordinis pro hoc tunc humiliter et cordialiter supplicavit. Dominus autem Papa illico hoc concessit, supposito quod ad hoc accederet consensus immediate sequentis Capituli generalis. D

Papa concedit solenni donatione,

pro Ecclesia Tolosana

ob 4 causas :

et brachium dextrum pro Parisiensi :

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS.

14 Facta autem concessione de brachio, Dominus Papa ad Magistrum Ordinis se convertit, et ipsum sic interrogavit : Habes tu caput B. Thomæ? Cui Magister : Beatissime Pater, non. Tunc Papa : Scis tu, ubi est? Cui Magister : Beatissime Pater, scio. Et ubi est, inquit Papa? Cui Magister : In Piperno, in domo Domini Abbatis de Fossa nova sub fortissima custodia, qua quatuor clavibus custoditur, quarum unam tenet Dominus Abbas, et aliam potestas de Piperno vel Consilium, aliæ duæ per monachos conservantur. Et tunc Dominus Papa subjunxit : Ego do tibi caput B. Thomæ, ut ipsum simul cum corpore deferas Tolosam. Tunc Magister Ordinis totus inæstimabilibus perfusus gaudiis in Deo, in Domino Papa, in S. Thoma, et in omnibus Sanctis, exultavit et gratias, quas potuit, ipsis egit. Post Dominus Papa dixit, quod multum erat deliberandum, quomodo caput posset veraciter sine periculo et scandalo haberi de dicto loco : et fuit conclusum per ipsum et dictum Dominum Cardinalem Sabinensem, quod Dominus Papa per noctem sequentem dignaretur super hoc cogitare, et ipse etiam Cardinalis cum Magistro Ordinis de hoc viderent, et in crastino ad Dominum Papam reverterentur. Post hæc autem Deus, a quo sancta desideria, recta consilia, et justa sunt opera, ut firmiter creditur, Magistro Ordinis inspiravit, quod Dominus c Guillelmus de Lordato, origine Tolosanus, ibi præsens ac Collector Apostolicus in partibus Campaniæ principalis, et dilectus specialis Magistri Ordinis, dictum sacrum caput juxta intentionem Domini Papæ et desiderium Magistri Ordinis a dicto loco de Piperno posset recipere melius, quam quicumque. Quare sine dilatione dicto Domino Cardinali Sabinensi vel Cæsaraugustano Magister Ordinis dictum Dominum Guillelmum super facto hujusmodi præsentavit. Quem etiam ipse tamquam ad hoc negotium peragendum maxime idoneum Domino Papæ nominavit : cui Domino Guillelmo Dominus Papa specialem cum magna auctoritate fecit commissionem ut ipse compelleret quoscumque habentes corpus et caput B. Thomæ, ad sibi integraliter illa tradendum, et per ipsum Dominum Guillelmum ad Dominum Papam ea fideliter referenda, prout de hoc specialiter extat Bulla. Cujus quidem Bullæ auctoritate dictus Dominus Guillelmus Magistrum Ordinis et Fratres ejusdem Ordinis, et seculares ad revelandum, F ubi erat corpus Divi Thomæ et caput, astrinxit. Qua revelatione eidem facta dictus Dominus Guillelmus prædicta auctoritate Apostolica fretus, cum sua mirabili prudentia ac solicita diligentia a conventu Fundorum nostri Ordinis corpus B. Thomæ, in et cum capsa argentea deaurata pretiose, recepit solemniter et publice, et ab Abbate Fossæ-novæ et communitate de Piperno recepit similiter caput B. Thomæ, in et cum capsa argentea deaurata pretiose. Qui quidem Dominus Guillelmus dictum sacrum corpus et caput B. Thomæ, una cum Domino Abbate prædicto et ceteris notabilibus viris de Piperno ad Montem-Flasconem, ubi erat Dominus Papa, deportaverunt, Domino Deoque nihilominus disponente, ac cura pervigili Magistri Ordinis super hoc specialiter mediante. Idem Magister Ordinis una cum Fratre Stephano de Cumba, Procuratore Ordinis, fuit præsens personaliter coram Domino Papa in hora, qua dictus Dominus Guillelmus cum dicto Abbate et prædictis viris notabilibus de Piperno, dicto Domino Papæ corpus et caput B. Thomæ præsentaverunt. Quæ cum Dominus Papa cum decenti reverentia re-

caput Piperni detentum,

donat Tolosam deferendum :

E

C *negotio commisso Guillelmo de Lordato,*

et Bulla Pontificia data

corpus Fundis acceptum,

et Piperni caput,

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS. *ad se delata donat* ♦ *Augusti,*

A copisset, et ea statim ibidem in capella sua fecisset solenniter collocare, prædictus Magister Ordinis Domino Papæ humiliter supplicavit, quatenus prædicta caput et corpus dare et concedere Ordini Prædicatorum de sua specialissima gratia dignaretur. Quod et præstitit, fecitque ibidem immediate, die quarta videlicet Augusti, anno millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, Pontificatus sui anno sexto, realiter tradi de dicta capella dicta corpora et caput prædicto Magistro, per Reverendissimos Dominos Cardinales Morinensem, et *d* Marcum Ordinis Minorum Viterbiensem, præsentibus multis Illustribus et aliis : præcipiens idem Dominus Papa Magistro Ordinis atque mandans, ut dictum sacrum corpus una cum capite deferret Tolosam, colloranda in ecclesia Fratrum Prædicatorum : prout hoc in quodam Instrumento, per duos Apostolicos Notarios tunc ibidem confecto, plenius continetur. Qui magister Ordinis prædicta, scilicet corpus et caput S. Thomæ, dono Dei altissimi et sui in terris Vicarii, videlicet Domini Papæ, gratia, reddita Ordini, et collocata recepit cum gratiarum actione qua potuit, ac ipsa cum omni diligentia custodivit.

d Generali Prædicatorum,

a Colocia *vulgo* Colocza, *altera Hungariæ Sedes Archiepiscopalis, supra Budam ad dextram Danubii ripam* = *Id est, morum seu spatium temporis; communi in similibus derivatis Italismo : sic a petra, petram lapidis petrati dicunt, sic innumera alia.* — *e Infra dictus electus Lucanus, seu Lucensis Episcopus, possessionem solemni ritu iniit 27 Septembris hujus anni* 1368. — *d Marcus ex Magistro Generali Ordinis Minorum creatus Cardinalis anno* 1356, *mortuus anno* 1369.

CAPUT IV.

Corpus S. Thomæ ex Italia Tolosam translatum.

Præscribit modum et ordinem deferendi Tolosam.

Post hæc Magister Ordinis accessit ad Dominum Papam eidem humillime supplicans, ut ipse super modo deferendi prædictum sanctum corpus cum capite concilium et patrocinium concedere dignaretur. Cui supplicatum Dominus Papa vultu serenissimo annuens, super hoc, cum ingenti gaudio sine dilatione et cum omni sollicitudine alloquens Magistrum, taliter ordinavit : Videas et attendas bene, quod prædictum sacrum corpus simul cum capite, cum pannis decentibus in eadem arca ponas, et extra arcam depingi facias arma nostra, et super arcam affigi facias cum clavis bullam nostram, quam specialiter volumus super hoc ordinare et tibi tradere : consequenter et post hoc facias cooperire totam arcam panno nigro vel subnigro, et totum hoc pones in una mantica, ordinabisque quod duo Fratres dictum deferant manticam : tu tamen non vadas nec unquam sis in aliquo loco cum ipsis, sed semper illi precedent te de media dieta, ita quod tu semper sis in prandio, ubi ipsi immediate jacuerunt, et sis etiam ad comandum, ubi ipsi pranci fuerint : et talia signa inter vos ordinata ipsi post se dimittant, quod tu ipsorum prospera vel adversa statum scire valeas evidenter : et si aliquid sinistrum, quod Deus et Sanctus avertat, acciderit, sine dilatione tu cum corpore remaneas, ubicumque fuerit, et ad me Fratres vel alios mittas, et ego defectus hujusmodi cum Dei adjutorio reparabo. Concessa tamen tibi a Domino, sic ut firmiter spero, vitæ prosperitate, procedens Tolosam, in tali capella, quæ vocatur del Feretra, sacrum corpus cum capite collocabis : ubi dicto Sancto peculiata occurret civitas, quæ de ipsa capella corpus recipiet, ac illud ad ecclesiam conventus vestri honorabiliter deportabit : unde pro illo die et pro certis diebus alios indulgentias et aliqua privilegia eadem concedemus ob reverentiam S. Thomæ, de quibus concessionibus in conventu Tolosano hanc extant litteræ, atque alibi, quarum copiam hoc libello fideliter etiam est annotata ad Fratrum et fidelium consolationem.

B C

16 Tandem vero obtenta licentia et gratia a curia discedendi, Magister Ordinis statim recessit, et Fr. Stephanus de Cumba Procurator Ordinis cum eo, Fratres vero Guillelmus de S. Blasio, et Petrus de Caisbillo una cum dicto sacro corpore versus Bononiam perrexerunt : quia prædictus Magister non erat ausus ire cum sacro corpore ne auferretur ab eo : sed commisit aliis suis fidelibus, de quibus nullus adverteret, quod portarent illud Bononiam, et primo per Florentiam transeundo, ubi miraculum dicitur accidisse. Cum enim dicti Fratres ad Florentiam pervenissent, custodes portarum dictos Fratres et omnia, quæ portabant et portare faciebant, fecerunt cum omni diligentia perscrutari : quia tunc ibi erat guerra valde valida atque fervens : attamen asinus, qui deportabat manticam, ubi erat dictum sacrum corpus, quod per dictos Fratres tunc coram eis ducebatur, quasi totaliter invisus, a dictis custodibus nullatenus tangebatur, nec ad portam, nec intra civitatem, dictus asinus pro tunc Florentinis invisibilis extitit intus, nec extra fuit multum ad modicum per aliquem perscrutatus. Et dictum fuit tunc, quod, postquam Fratres prædicti una cum dicto sacro corpore extra Florentiam exstiterunt, quod dictum sacrum corpus per Florentiam delatum fuerat, et quod extra Italiam portabatur : quos quidem Fratres immediate recedentes insecuti sunt multi homines armorum, per quos tamen non sunt adinventi ; quin imo Fratres usque Bononiam absque obstaculo pervenerunt, ubi Magister Ordinis a reverendissimo Cardinali *a* Albanensi, Vicario Apostolico in Bononia existenti, prædicta omnia enarravit ad gloriam dicti Sancti, et honorem specialem Domini Papæ, germani *b* dicti Domini Cardinalis : et tunc dictus Dominus Cardinalis ad devotionem dicti Sancti, et reverentiam Domini Papæ germani sui, ac favorem Ordinis, ad duos Fratres, qui deferebant dictum sacrum corpus ex ordinatione Papæ, ut superius est dictum, Dominum Gerardum Testa, auditorem suum et in decretis Doctorem, cum decenti comitiva addidit. Qui Dominus Gerardus ad expensas dicti Domini Cardinalis una cum dictis Fratribus usque ad locum de Ripolis, in domino Domini Comitis Sabaudiæ, distantem quasi per decem dietas communes tempore hiemali, per Papiam et terras aliquas Dominorum de Mediolano transeundo, dictum sacrum corpus, omni adversitate procul pulsa, detulit sic, quod numquam fuit dictum : Quid portat ille mulus, vel quid est in illa mantica ? Et tamen omnes aliæ manticæ aperiebantur. Vere videbatur quod omnes essent cæci : et non erat aliud nisi quod Sanctus portabatur, ubi volebat portari. Cum consequenter post Dominum Gerardum Magister Ordinis Ripolim advenisset, et ibi et inde usque Tolosam reputans se securum, primo reingratiando Domino Reverendissimo Cardinali, et deinde Domino Gerardo de tanto conductu, ipsum Dominum Gerardum rogavit, ut ad Dominum suum reverteretur, et ei ex parte ipsius gratias ageret. Sicque Magister Ordinis cum sacro corpore per prædictos duos nominatos Fratres deportato, et præeuntibus ad monasterium Pruliani provinciæ Tolosanæ prospere accessit : ubi fuit per mensem, quod nullus scivit, nec ipse Prior

Corpus delatum Florentiam,

asino custoditus non vero :

deinde Bononiam,

a

Papiam,

Ripolim,

ad conventum Pruliani,

17 Interim fuit ordinatum de receptione cum Illustrissimo Principe Domino *c* Ludovico, Duce Andegavia, Archiepiscopo *d* Tolosano, Capitularis, Universitate Tolosana, nec non aliis civibus et amicis Ordinis. Quæ receptio fuit facta hoc modo. Primo exivimus e monasterio, in quo intravimus cum prædicto sacro corpore in proxima Vigilia Nativitatis Domini, et tunc cuivis unam puellam quasi mortuam in exitu dicti monasterii Pruliani, die Veneris, quæ fuit Vigesima sexta die Januarii. Jacuimus in

c

d

A Avioneto die Sabbati: diximus Missam Villæ-Francæ: jacuimus in Monte-Giscardo, ubi curavit unam fœminam veterem quasi paralyticam, item unum puerum cæcum, surdum et mutum. Die Dominica, quæ fuit vigesima octava die Januarii, sacrum corpus fuit positum circa auroram in parva capella prænominata del Feretra extra Tolosam de mandato Domini nostri Papæ Urbani quinti, ubi Dominus Ludovicus Dux Andegaviæ, frater Domini Caroli Regis Franciæ, cum gravissima devotione et reverentia, et cum tanto comitatu tam nobilium quam religiosorum ecclesiasticis vestibus ornatorum, sacrisque reliquiis munitorum, et aliorum Clericorum, civium ac populorum multitudine, prout dicebatur, quasi centum quinquaginta millia in totum, obviam exivit: fueruntque etiam præsentes multi Prælati, videlicet Archiepiscopi Tolosanus *e* et Narbonensis, Episcopi vero Vaurensis, *f* Biterrensis et Adurensis, Abbates quidem *g* S. Saturnini et de *h* Simorra, omnes sanctis vestibus et aliis ornamentis Episcopalibus insigniti, et fuissent plures alii Prælati, nisi actualiter guerra eos impedisset, et per hoc ipsi Prælati per suas litteras se humiliter excusaverunt. Verum etiam Dominus Archiepiscopus Narbonensis prædicavit in illa die, item fuerunt faces numero decem mille et ultra, B prout a multis existimatur. Dominus Dux et multi nobiles portaverunt papilionem pulcherrimum per ipsum Dominum Ducem datum, de tribus aureis pannis compositum, et insignitum armis suis ac regiis auro fulgentibus. Item ultra hoc sex vexilla, duo cum armis regiis, aliud cum armis ipsius Ducis, aliud cum armis Papæ, aliud cum armis de familia ipsius Divi Thomæ, sextum tandem cum armis civitatis. Dominus Dux dedit in offertorio quinquaginta francos auri, promisit pro collocatione sacri corporis mille francos. Tandem fuit tale et tam solenne festum, ut a decem annis dicebatur Tolosæ nullum simile celebratum.

Avioneta.

Villam-Francam,

ad capellam del Feretra.

occurrunt tus 150000 cum Episcopis et Abbatibus,

e

f

g h

solemniter illatum Tolosam:

a *Anglicus, alias Aygibus, Grimoaldus de Grisaco, ex Abbate Canonicorum Regularium S. Ruffi prope Valentiam Gallicam factus Archiepiscopus Arelatensis, dein anno 1306 Cardinalis, ac postea Episcopus Albanensis.* — b *Cucumum bene correxit Victor ellus, quod ille cum Ughello aliisque asseveret nepotem ex fratre Urbani V.* — c *Ludovicus filius Joannis, et frater Caroli V Regum Francorum, cum Gubernator Occitaniæ, postea anno 1382 coronatus Rex Neapolitanus, anno 1384.* — d *Gaufredus de Vayrolis ex Episcopo Carcassonensi factus Archiepiscopus Tolosanus anno 1361, vita functus 10 Martii anno 1370.* — e *Petrus de Juge sive Judicis, Clementis VI ex sorore nepos, e Caturcensi Archiepiscopo factus Narbonensis anno 1346, a Gregorio XI, cujus erat consobrinus, Cardinalis creatus anno 1375, anno sequente vita functus.* — f *Hugo de Juge frater Archiepiscopi Narbonensis ordinatus circa an. 1350 e vivis excessit anno 1374. De his et aliis Episcopis consule Galliam Christianam Sammarthanorum.* — g *Abbatia nobilissima in urbe Tolosana, cui tunc præerat Bernardus de Villamuro.* — h *Est Simorra in diœcesi Auscensi Ordinis S. Benedicti.*

C

INSTRUMENTA AUTHENTICA TRANSLATIONIS.

Bulla, in qua continetur, quomodo Dominus Papa revocat sententiam latam contra Magistrum Ordinis Fratrum Prædicatorum propter raptum Corporis divi Thomæ Aquinatis. Item ibidem, qualiter ordinat ut sacrum corpus ejus cum capite portetur ad conventum Tolosanum, et brachium conventui Parisiensi præsentetur.

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Copiosus in misericordia Dominus, et in cunctis operibus suis gloriosus, insufficientiæ nostræ universalis Ecclesiæ, Sponsæ suæ inclytæ, regimen pia dignatione committens, et collo debilitatis nostræ jugum imponens Apostolicæ servitutis; ad hoc solium excelsum nos conscendere voluit, ut libenter et solerter exequamur quæ ad divini nominis gloriam et honorem tendere dignoscantur; et tamquam de supremi vertice montis nostrum ad infirma reflectentes intuitum, quid singularum personarum Ecclesiasticarum commodis earumque statui conveniat, prospiciamus attentius; et qualiter inter ipsos, quorumlibet litigiorum vepribus radicitus amputatis, dilectio sincera permaneat, ac vigeat soliditas caritatis, solertius attendamus. Ad hoc enim vocati sumus a Domino, ad hoc nostros assidue diffundimus cogitatus, ad hoc nostri pectoris studia desideranter exponimus; et ut Sanctorum reliquiæ honorabiliter collocentur, et hujusmodi personarum Ecclesiasticarum status servetur pacificus, quietis ubertate lætetur, et dirigatur ad existentiam salutarem, sollicitudines libenter impendimus et labores. Dudum siquidem contra omnes et singulos, qui corpus S. Thomæ de Aquino, quod olim in monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis, Terracinensis diœcesis quiescebat, de ipso monasterio receperant eorumque receptatores, fautores et defensores ad dilectorum filiorum Abbatis et Conventus dicti monasterii instantiam varios processus, diversas excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et alias pœnas continentes, fecimus et etiam fieri concessimus. Cum autem, sicut fide dignorum relatione percepimus, ex processibus ipsis gravia scandala et magna pericula sequi, nisi celeri remedio succurramus, præsumantur similiter in futurum; nos processus ipsos et quidquid est eis, vel ob eos et concessionem prædictam penitus revocamus, et eos haberi volumus penitus pro infectis, et insuper Christi fidelium devotionem adaugeri, et ipsorum fidelium animarum profectum, quæ ex subscriptis indubie provenire speramus, promovere salubriter intendentes; ac decens reputantes et congruum ut dictum corpus illius gloriosi Sancti, qui dum vixit Ordinis Fratrum Prædicatorum Professor existens, tamquam Doctor egregius per sua perlucida ac salutifera documenta universalem illustravit Ecclesiam, eam decorando virtutibus et moribus informando, cum eisdem Fratribus collocetur, ex certa nostra scientia ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiæ, fideliumque salutem tenore præsentium statuimus, et etiam ordinamus, quod corpus prædictum ad domum dictorum Prædicatorum Tolosam transferatur, et ibidem collocetur et honorabiliter perpetuo veneretur. Volumus autem, quod si Magistro ac Capitulo generali dicti Ordinis proxime celebrando placuerit, ejusdem corporis dextrum brachium, Priori et Fratribus domus dicti Ordinis Parisiensis ad decus et decorem totius studii Parisiensis, in quo idem Sanctus sua fœcunda facundia, cœlestis irrigui gratia influente, Scripturarum ænigmata reseravit, solvit nodos, obscura dilucidavit, dubiaque declaravit ad devotionem fidelium adaugendam, transmittatur, et in ipsa domo honorifice perpetuis temporibus veneretur. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostræ revocationis, constitutionis, ordinationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud Montem Flasconem Balneoregiensis diœcesis x Kalendas Julii, Pontificatus nostri anno VI.

D

EX BULLIS APOSTOLICIS.

revocatur sententia excommunicationis,

E

decernitur corpus S. Thomæ Tolosam deferendum,

caput Parisios,

F

Alia Bulla, per quam Dominus Papa scribit Domino Archiepiscopo Tolosano, Cancellario et Universitati, quod recipiant sanctum Corpus Divi Thomæ de Aquino cum veneratione, reverentia et honore, quibus poterunt, et per eamdem Bullam approbat doctrinam S. Thomæ de Aquino.

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei, venerabili

Ob quietem communem.

EX BULLIS APOSTOLICIS

A rabili Fratri Archiepiscopo Tolosano, et dilectis filiis Cancellario Ecclesiæ Tolosanæ, universisque Magistris ac Doctoribus, ceterisque Clericis et laicis in civitate ac provincia Tolosana commorantibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Laudabilis Deus in Sanctis suis, in sui Majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter ac terrena disponit: etsi cunctos ejus ministros magnificet, aliis decoret honoribus, et cœlestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen, ut digna dignis rependat, potioribus attollit insigniis, dignitatum et præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, et commendat *intensior* excellentia meritorum. Sic et Alma Mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens, et exemplo ducta laudabili (licet universos in regnis cœlestibus constitutos studiis honorare sollicitis non desistat, egregios tamen Doctores, per quorum perlucida et salutaria documenta eadem Ecclesia illustratur, virtutibusque et moribus informatur, libenter et solerter exequitur) quæ sunt Dei, præmissa debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam et exaltationem

præcipitur corpus cum veneratione suscipi,

B Catholicæ fidei, salutemque fidelium rite censuit, meritoque providit eosdem in universali Ecclesia honorificentiæ potioris impendiis attollendos. Sane cum sacrum et venerabile Corpus B. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum sit de mandato nostro ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum Tolosanam de proximo transferendum, nos attendentes, quanta a Deo scientia dotatus, Ordinem Fratrum Prædicatorum ac universalem Ecclesiam illustravit, ac B. Augustini vestigia insequens Ecclesiam eamdem doctrinis et scientiis quamplurimis adornavit, volentesque præterea idem corpus speciali honorificentia attolli, Universitatem vestram requirimus et hortamur in Domino Jesu Christo, vobis nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus dictum corpus, cum ad partes easdem transferetur, benigne et honorifice suscipientes, ibique devote ac venerabiliter pertractantes, faciatis ab aliis, quantum in vobis est, cum debita honorificentia ac devotione suscipi ac tractari. Volumus insuper et tenore præsentium vobis injungimus, ut dicti B. Thomæ doctrinam, tamquam veridicam et Catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem-Flasconem II Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno VI.

et doctrinam S. Thomæ tenert.

C

Instrumentum quomodo Domini Cardinales Morinensis et Viterbiensis de Ordine Minorum tradiderunt venerabili Heliæ, Magistro Ordinis Prædicatorum, corpus et caput B. Thomæ de Aquino apud Tolosam deportanda, et ibidem in ecclesia Fratrum Prædicatorum honorifice collocanda.

Universis præsentes litteras inspecturis. Egidius miseratione divina titulo S. Martini in Montibus, et Marcus eadem miseratione titulo Sanctæ Praxedis Presbyteri Cardinales, salutem et præsentibus fidem indubium adhibere. Ad Universitatis vestræ notitiam deducimus per præsentes, quod cum hac die infrascripta, venerabilis Dominus Guillelmus de Lordato, Vicarius Ecclesiasticus, de mandato et commissione Sanctissimi Patris et Domini nostri Urbani, divina providentia Papæ Quinti, super hoc sibi facta, corpus et caput B. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum apud Montem-Flasconem ad palatium ejusdem Domini nostri Papæ reverenter, ut decuit, apportasset, et idem Dominus noster dicta corpus et caput cum decenti reverentia recepisset, D et ea ibidem in capella sua solenniter reponi fecisset; venerabilis Pater Frater Helias Raymundus, Magister Ordinis Fratrum Prædicatorum, dicto Domino nostro humiliter supplicavit, quatenus, cum dictus Sanctus prafati Ordinis Professor exiterit, et ipsum Ordinem doctrina celeberrima multipliciter suo tempore illustrarit; sibi et dicto Ordini de sua speciali gratia tantam gratiam facere dignaretur, quod dicti Sancti corpus, et caput eis traderet decenter et honorifice reservanda. Qui quidem Dominus noster dicti Fratris Heliæ supplicationibus inclinatus, mandavit nobis Cardinalibus supradictis oraculo vivæ vocis, quod nos ad suam capellam prædictam, in qua erant corpus et caput dicti Sancti, accederemus, et dicta corpus et caput dicto Fratri Heliæ realiter traderemus: sic tamen, quod idem Frater Helias in ecclesia Fratrum Prædicatorum Tolosana collocaret, ibidem perpetuo reservanda cum debitis, prout tanto Sancto convenit, reverentia et honore. Nos vero Cardinales prædicti, acceptis per nos clavibus capsarum, ubi reposita erant corpus et caput prædicta, juxta mandatum Apostolicum nobis factum, ad dictam capellam illico accedentes; associatis nobiscum et præsentibus Notariis publicis et testibus infrascriptis, capsas aperuimus supradictas. E Et cum dictus Dominus Guillelmus electus Lucanus, ibi præsens firmissime assereret, quod in capsis prædictis erant sine fraude quacumque corpus et caput S. Thomæ prædicti, quæ dicto Domino nostro apportaverat, ut præfertur; et ipsa tam nos, quam alii, qui intererant, ibidem devote adorassemus, ut decet: nos dicto Fratri Heliæ ibidem præsenti, tam suo quam Fratri Prædicatorum Ordini, tradidimus et realiter assignavimus corpus et caput prædicta, per ipsum ad conventum Tolosanum Ordinis Fratrum Prædicatorum secundum mandatum Apostolicum deferenda et ibidem honorifice collocanda et perpetuis temporibus conservanda, prout superius est expressum. Quæ quidem corpus et caput idem Frater Helias, nomine quo supra et sub conditionibus supradictis, recepit humiliter et devote, ipsaque secum portavit; promittens bona fide, quod corpus et caput hujusmodi ad dictum conventum Tolosanum deferret, et ibidem secundum suam possibilitatem faceret, honorifice collocari, et perpetuo reservari cum debitis reverentia et honore, juxta et secundum mandatum Apostolicum, ut præmittitur, sibi factum. In quorum testimonium et fidem et certitudinem plenioremque præsentes litteras seu præsens publicum instrumentum, per Notarios publicos infra scriptos subscribi et publicari mandavimus, nostrorumque sigillorum fecimus appensione muniri. F

Corpus a Cardinalibus traditur Heliæ Generali :

Acta, mandata, ordinata et executa fuerunt omnia et singula supradicta apud Montem-Flasconem in locis prædictis anno a Nativitate Domini MCCLXVIII, Indict. V die IV mensis Augusti, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Urbani, Divina providentia Papæ V prædicti, anno VI, præsentibus Reverendis Patribus, Domino Archiepiscopo a Auxitanensi, Camerario Domini nostri Papæ; Domino Raymundo Abbate Fossænovæ Ordinis Cisterciensis; nec non honorabilibus Comitibus, Dominis Neapolione Comite Mano-pelli, et Domino Nicolao Comite Nolano, Comitatuum existentium in confinibus Campaniæ et regni Siciliæ, ac venerabili et religioso Fratre Guillelmo Romano, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Magistro sacri Palatii, et pluribus aliis personis tam Domini nostri prædicti; quam nostris familiaribus, testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

a legitimis testibus id comprobatur.

Et me Jacobo de Solegiis, Clerico Tolosano, et publico auctoritate Apostolica Notario, qui præmissis

A sis omnibus et singulis, dum modo agerentur et fierent præscripto per dictos Dominos Cardinales, una cum testibus supradictis et Notario infra scriptis, personaliter interfui : unde præsentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium sigillatis, manu mea propria me scripsi, et consueto signo signavi, in fidem et testimonium omnium præmissorum vocatus et requisitus.

Et ego Joannes Mindren, Clericus Trecorensis diœcesis, publicus auctoritate Apostolica Notarius, præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, per dictos Dominos Cardinales fierent et agerentur, una cum prænominatis testibus præsens fui : unde præsentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium sigillatis, manu mea propria subscripsi, et meo consueto signo signavi, in fidem et testimonium omnium præmissorum vocatus et requisitus.

Alia Bulla, qua prohibet Dominus noster Papa, ne Corpus aut Caput Divi Thomæ, aut aliquam partem eorumdem aliquis extrahere præsumat de ecclesia conventus Fratrum Prædicatorum Tolosana, postquam ibidem fuerint collocata, absque licentia etc. Et qui oppositum fecerit, sententiam excommunicationis, a qua non potest absolvi citra Papam, incurrat.

B

Urbanus Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Alma Mater Ecclesia Jesu Christi vestigia insequens, Dei electos attollit honorificentia speciali, eorumque corpora veneratur et conservat, ut etiam a cunctis Christi fidelibus honorentur. Sane cum sacrum et venerabile corpus et caput B. Thomæ de Aquino Ordinis Prædicatorum sint de mandato nostro per dilectum filium Heliam Raymundum, Magistrum Ordinis antedicti ad ecclesiam Fratrum Prædicatorum Tolosanam de proximo transferenda, ibique perpetuo tenenda et conservanda, et cum omni reverentia extollenda; nos sacrilegorum audaciam volentes, qua possumus, industria refrænare, præsentium tenore omnibus et singulis Clericis Ecclesiasticisque personis, secularibus et regularibus, nec non quibuscumque laicis secularibusque personis, cujuscumque status vel conditionis existant, etiamsi Pontificali vel alia qualibet præfulgeant dignitate Ecclesiastica vel mundana, etiamsi de illa opporteret fieri expressam in præsentibus mentionem, districtius inhibemus, ne caput vel corpus aut ejusdem corporis vel capitis partem dicti B. Thomæ, postquam in dicta ecclesia fuerint debite et honorifice collocata, de conventu Tolosano extrahere vel exinde asportare absque licentia et assensu dilectorum filiorum Magistri, qui pro tempore fuerit, et Capituli generalis Fratrum dicti Ordinis, et Prioris et Conventus Tolosani præsumant. Nos enim, si quid secus actum vel attentatum fuerit, eo ipso viribus vacuamus; et nihilominus in omnes et singulos, qui caput aut corpus aut partem ipsorum dicti B. Thomæ, postquam translata seu collocata fuerint, ut præfertur, asportaverint, subripuerint seu amoverint de ecclesia supradicta, nec non in id procurantes seu procurantibus dantes consilium, auxilium seu favorem, excommunicationis sententiam tenore in his scriptis, non obstante si asportantibus, subripientibus seu amoventibus hujusmodi, vel quibusvis aliis, communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi et excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostræ voluntatis et inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud Montem-Flasconem, II Calendas Septembris, Pontificatus nostri anno VI.

Corpus Tolosæ servandum.

C

D

EX BULLIS APOSTOLICIS

a *Auxitanensis sive Auscitensis in Novempopulania Archiepiscopus erat Arnaldus Aubert ab anno 1356, usque ad annum 1371.*

MIRACULA

Facta meritis et intercessione Divi Thomæ Aquinatis, collecta per Fr. Raymundum Hugonis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, conventus Brageriaci Filium, sociumque Reverendissimi Patris Heliæ Raymundi Tolosani ejusdem conventus filii, totiusque Prædicatorum Ordinis Magistri Generalis.

Extracta ex Codice MS ejusdem Hugonis de translatione sacrarum Reliquiarum Divi Thomæ ex Italia Tolosam, anno 1368, 28 Januarii per præfatum P. Heliam Raymundi Magistri Ord. Prædicatorum facta, in Bibliotheca Fratrum Prædicatorum Tolosæ asservata.

E

Narro rem mirabilem, per me visam, ad quam stupeo vehementer. Miles quidam, nomine Bertholinus Y salguerii, Magister hospitii civitatis Tolosanæ, in extremo morbi positus, cum esset devotus sancto nostro Doctori et Ordini, oculos mentis ad Dominum erigens, Sanctumque cordialiter invocans, agonem suum Beatissimæ Virgini et speciali S. Thomæ commendabat. Sed cum nullum in eo signum vitæ appareret, quamvis medici ibi circumstantes aurum, gemmas pulverisatas, ceteraque naturæ confortativa ac vitæ restaurativa ministrassent, jam per eosdem medicos penitus mortuus judicabatur. Pater vero et mater fratresque ejus personæ nobiles, et nos Fratres Ordinis, circumstantes tristes et dolentes de morte personæ notæ et devotæ, pro eo vovimus, commendantes ipsum B. Thomæ, ita ut unus offerret imaginem de cera ad sui ipsius similitudinem pondere unus quintal, alius aliam, alter orationes, reliqui jejunia; omnes et singuli suo modo interpellantes, ut meritis S. Thomæ Aquinatis sanitatem recuperaret. Et ecce ultra spem. Nam emissis votis, statim vita, cujus nullum in eo signum permanserat, sensibiliter restauratur; et paullatim convaluit ita, ut omnes tam inopinatam sanitatis recuperationem meritis S. Thomæ indubitanter attribuerent.

a *Sanantur positus in extremo mortis periculo.*

F

2 Puella quædam annorum circiter duodecim, diœcesis Tolosanæ, loci de Murello, sic vexabatur a dæmone, ut ipsam mutam redderet, et sine cibo et potu vitam duceret. Parentes autem vexationem puellæ ferre non valentes, ad sacra corpora Orientis scilicet in civitate, Auxiorum vocata, ubi sanctum corpus illius Sancti residet, et beatæ Quiteriæ in civitate Aduriensi ac etiam plura loca ubi sciebat corpora Sanctorum pro talibus necessitatibus maxime venerari, puellam devote apportaverunt, et Novenas dierum, ut moris est patriæ, ut vigiliis et orationibus ibidem fecerunt. Deus autem summus, licet pius et misericors, eos pro tunc de salute puellæ non exaudivit, prævidens Deus per Sanctum suum Thomam de Aquino fore breviter exaudiendos : qui ad sepulcrum suum venerabile Tolosam venientes, et novenum illic dierum numerum devotius adimplentes, puella post lapsum brevis temporis meritis Sancti gloriosi a dæmonio liberatur, et suis membris

et dæmoniaca.

voluntur 1 et 22 Mail.

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS EX MSS.

curatur genu fractum,

A bris debilitatis robur et perfecta sanitas restituitur, ac laus et honor ab ipsis Sancto redditur.

3. Quædam bona mulier de Murello, diœcesis Tolosanæ, vocata Algay Casat, fregit sibi dextrum genu : quæ cum a nullo medico remedium habere posset, et vir pro salute ejus plurimum expendisset, idem vir ejus vovit eam Deo et Doctori Thomæ beatissimo, quod si ipsam ab illa genu fractione dignaretur curare, ad sepulcrum ejus honorandum Tolosæ mitteret. Quo voto emisso, intra duos dies virtute Sancti curatam se invenit, et votum cum marito devotissime adimplevit.

et tibia inflata

4 Homo quidam Tolosanus cum nuper post portationem sacri corporis, in quodam horto deambularet, subito est correptus inflatione tibiæ dextræ, nesciens unde adveniret : quod tumens paulisper, et incipiendo a tibia tandem totum corpus occupavit. Qui nimis inde stupefactus, et sentiens se proximæ morti appropinquare, nec haberet remedium, et videntes eum etiam pro mortuo haberent, timens mori subitaneo, S. Thomam corde invocat, sperans ejus patrocinio adjuvari. Factum mirabile ! Nam voto emisso, quod ad sepulcrum ejus unum pedem de cera et unam candelam suæ longitudinis apB portaret, inflatio tumens, sicut subito ei venerat, ita subito evanuit meritis Sancti Dei.

puer unicus recipitur :

5 Adolescens quidam, filius unicus matris suæ, et hæc viduа erat, tentatione diabolica a matre recedens, per quinquennium a tota terra Tolosæ profugus extitit. Quare cum pia mater videret se desolatam de perditione sui pueri, unici hæredis et divitis, conductis hominibus ad diversas nationes misit celeriter, ut si aliquod ejus vestigium invenirent, diligenter insequerentur et reducerent. Cum vero sic sæpe quæsitus et minime inventus fuisset, vovit pia mater pro puero S. Thomæ, ut, si in vita puerum reciperet, unam magnam ceream ad sui infulti simulitudinem, pondere unius quintal, ad ejus sepulcrum afferret. Mira res ! Adest Sanctus matronæ devotioni ; nam inventum est, quod eadem die, qua mater votum fecerat, puer motus fuit ad arripiendum iter suum versus matrem : quæ recepto puero salvo et incolumi, votum, quod emiserat, devote adimplevit.

depelluntur tres morbi

6 Miles quidam, vocatus Dominus Ruterius de Bello forte in diœcesi Agennensi tres graves infirmitates in mamilla, pede et maxillis tantum patiebatur, ut sine adminiculo ambulare et vitæ necessaria
C sumere non valeret. Cum autem remediis medicinæ curari non posset, timens cum tantis doloribus vitam, qui vivebat, se semper ducturum, vovit Deo et S. Thomæ de Aquino, se consimilia membra cerea coram suo sacro corpore Tolosam apportaturum, qui meritis Confessoris ac Doctoris infra unum diem curatus perfecte extitit, et votum devotius solvit.

liberatur energumena

7 Crebrescentibus miraculis sancti Doctoris quædam mulier, vocata Maria Molnarra, loci de Sancta Gaveta, possessa fuit a dæmone per sex annos, quæ trinam Novenam faciens coram sancto corpore B. Quitetriæ, et alias Novenas coram corporibus Orientii et S. Pauli de Narbona, pro tunc tamen a Deo non meruit exaudiri. Verum confisa de beatissimi Doctoris Thomæ suffragio, intervallo unius horæ habito, dum sepsum sic delirum et molestatam cerneret, devotionem sancti Doctoris gerens interius, ab eo potivit humiliter liberari : quæ mox exaudiam se sensit. Unde diabolus invocationem Sancti non sustinens, velut fumus evanuit, eam illæsam penitus relinquendo.

resuscitatus puerulus, mortuus natus :

8 Cum sanctus Confessor cerneret mulierem quamdam in partu laborantem, quæ more femininarum plurimum pateretur, et maxime ob vitam pueri, quem obstetrices mortuum reputantes, nolebant baptizare : tamen mulier pressuræ partus immemor, præ gaudio quod filium peperierat, licet tristis, quod infantuli spiritus tartarorum tenebras induebat, et cœlesti gloria privabatur, virtute tamen S. Thomæ Confessoris et Doctoris eximii confortatur, promittens ei a porta nostræ ecclesiæ Tolosanæ usque ad ejus sepulcrum venerabile flexis genibus portare infantulum, si sibi eum redderet : qui per duas horas et amplius putabatur mortuus, vitæ redditur et sanitati, et baptismum suscipiens, mater postea votum, quod promiserat, Sancto persolvit. D

visus mori subito sanatur :

9 Fuit Tolosæ filius cujusdam patris-familias, qui diu gravem infirmitatem patienter sustinens, ad horam tandem mortis ductus est, credens mori. Verum cum candela benedicta accenderetur, ut more fidelium ejus spiritus ad Dominum advolaret ; per lectum circumstantes amici et parentes, cum non appareret in eo signum vitæ, brevem ejus exitum expectabant ; emptoque sudario et aliis necessariis pro illius exequiis, ut spiritus, qui corpus relinquebat, iterum illud animaret, auxilium Sancti implorant, et statim ad votum ipsorum puer sanus factus est ex illa hora.

gressus conceditur :

10 Paullo tempore elapso, postquam sacrosanctum corpus in domo Fratrum Prædicatorum Tolosæ, ubi nunc divina providente gratia jacet, repositum est, et jam ejus virtutes eximiæ circumquaque crebrescerent ; Joanna Danis, loci de Bellomonte, diœcesis Montis-albani, filiam suam quinque annorum, impotentem et inhabilem ad gressum humanæ naturæ debitum, cum sic per lustrum illius temporis continuo non sine matris displicentia permanssisset, Deo et S. Thomæ de Aquino eam vovit, qui suis devotis auxilium præstare dignatur. Quo facto in fide bona non hæsitans, sed ut confidens de Sancti juvamine, post duos dies more materno puellam accepit, et stare super pedes proprios vidit, et tertia die immediate sequenti per se sine quocumque adminiculo ambulavit. E

Clericus e periculo latronum eripitur :

11 Clericus quidam Caturicensis diœcesis cum una sarcina librorum in societate quorumdam mercatorum patriæ in itinere se exposuit, ad studia Tolosana profecturus : dum autem iter ageret, contui quorumdam latronum obviaverunt, qui in eos more ferocium irruerunt, mercatores in sui præsentia depræhantur, et diversis injuriis et ictibus molestant. Videns autem Clericus periculum bonorum temporalium, quin imo et corporis imminere, votum vovit Deo et S. Thomæ, quod, si contingeret ipsum et F libros de manibus impiorum præservari, unum librum cereum certi ponderis daret, et devote suum sepulcrum, ut citius posset, visitaret. Eu magnum mirabile. Dum veniunt feroces, immitem ferocitatem deponunt et iracundiæ obliviscuntur, nec solum nocumentum Clerico non inferunt, sed meritis sancti confessoris per associationem juvamen exhibuerunt.

curatur morbus infantis,

12 Joanna uxor Joannis de Fargia, diœcesis Tolosanæ habuit infantulum, qui a duobus diebus ubera sugere non valuit, sed omnes eum videntes, ut mortuum reputaverunt : quæ affectuose Sanctum nostrum invocans, de salute pueri precabatur, et promittens sudarium infantis cum imagine cerea ponere ante sepulcrum sacri corporis, voto facto, et puer fugit ubera et convaluit.

inflatura faciei,

13 Religiosa quædam Canonissarum S. Saturnini Tolosæ, quæ ex corrupto sanguine inflaturam contraxit, quæ magis ac magis excrescens, tandem ei visum penitus auferre videbatur : quæ utens medicamine de consilio peritissimorum medicorum, sed incidens in infirmitatem suam est amplius solito in facie deformata : ad Sancti intercessionem recurrens

A rens, statim sublevatur, et in testimonium gratitudinis ad sepulcrum Sancti accedens, caput cereum appendit, ex quo tempore omnino liberata permansit.

malum mamillæ. 14 Mulier de Murello ita mamillæ infirmitate detinebatur ut quasi insensatam redderet, nec ullum remedium ferre valeret : considerans vir utem S. Thomæ super similes languidos, ad ipsum voto recurrit, quæ statim ex hora curatur.

cæcitas, 15 Mulier Tolosana sex annis obscuritate visus laborans, et tandem cæca penitus effecta, cum multiplices adhibuisset medicos, et plurima remedia nec inde uilatenus consolaretur, mox firma fide Sanctum invocans, visus ei restituetur.

fractura brachii, 16 Puer Tolosanus cum de alto solio in profundum corruisset, et accurrentes parentes ejus cum fracto brachio et morti proximum cernerent; post pusillum invocantes S Thomam pro puero, vitæ et incolumitati restituitur.

corrosura tibiæ, 17 Civis quidam Tolosanus cum per quatuor annos integros infirmitatem tibiæ turpiter corrodentem passus esset, votum vovens Deo et B. Thomæ, ut primum exolvit, perfecte curatus extitit.

apostema, 18 Juvenis quidam cum in una tibiarum apostemate, communi vocabulo Bosse, detineretur, sic ut
B non solum gressum perderet, sed et toto corpore langueret ut mater etiam de vita ejus desperaret : fundens preces ad sanctum Doctorem pro filio, ex hora incepit convalescere, et post breve tempus totaliter sanitati restituitur.

gravis infirmitas, 19 Abbatissa quædam Eremitarum S. Augustini, cum per annum et amplius infirmitatem suam pateretur, et diversis, ut asseruit, remediis adhibitis nullatenus alleviaretur, quin imo vix jam amplius sensus compos existeret; considerans apud se S. Thomæ virtutem super male habentes, cum jam multa alia vota emisisset, nec profecisset, jam vovit S. Thomæ, se allaturam nudis pedibus ad sepulcrum candelam et figuram capitis cereum : quod non citius præstitit, quam sanitatem consecuta est.

ignis sacer in manu, 20 Soror quædam Eremitarum Ordinis S. Augustini, cum in manu et pollice morbum corrosivum pateretur, et vi morbi digitus ejus cum manu consumeretur, et post vota emissa ad SS. Martialem et Antonium, quorum morbus dicebatur, sanitatem non recuperasset; converteus se ad S. Thomam Aquinatem, et humiliter petens ejus intercessione liberari, statim ab infirmitate et horribili plaga, qua laborabat, protinus liberatur.

podagra, 21 Vir quidam, Joannes nomine, ex partibus Tolosanis cum jam diu inflaturam in membris suis pateretur, et podagra ingravescente restrictione nervorum in tibiis deformis efficeretur, post multa alia aliis Sanctis vota emissa, ad S. Thomam Aquinatem
C se converteus, et duas tibias cereas coram sepulcro ejus apportans, statim liberatur

cæcitas, 22 Vir quidam, nomine Arnaldus, cum per quinquennium lumine oculorum privatus esset, morbum suum patienter ferens, voto suo emisso beatissimæ Virgini et S. Thomæ, visum statim recepit ; et ceram, ut promiserat, sui vultus imagine insignitam, ad sepulcrum sancti Doctoris gratias agendo portavit.

vulnera lethalia, 23 Vir quidam Tolosanus optimæ notæ, Raymundus nomine, compatiens famulo suo multis vulneribus lethaliter vulnerato, et cernens quod ita sua emitteret, nec spes vitæ ultra esset, ipsum Deo, beatissimæ Virgini, Sanctoque Doctori devovit : qui intra biduum sanitatem est adeptus, et ambo nudis pedibus simul incedentes et gratias agentes, promissa donaria duatum candelarum ad sepulcrum Sancti obtulerunt.

chiragra, 24 Civis quidam Tolosanus, Rogerius nomine, per biennium in dextro brachio et manu Chiragra laborans, et remedium nullum inveniens, emisso voto ad S. Thomam Aquinatem, est sanitati restitutus, et brachium cereum ad sepulcrum Sancti in gratiarum actionem exhibuit.

D VICTORE RAYMUNDO DUGONIS EX MSS

lethalis morbus. 25 Cum Dominus quidam Romæ natus, miles professione, filiam suam parvulam sic cerneret ægrotantem, ut exanimem et frigidam quasi lapidem sentiret ; facto voto per matrem Deo et S. Thomæ, sanata fuit. Quæ de mane cum sudario nec non cum candela cerea, ut promiserat, ad sepulcrum accessit.

podagra, 26 Mulier quædam nobilis podagra laborans, cum apud Dominam Ducissam Andegaviæ moraretur Tolosæ, et præ tanto dolore pedum incedere non valeret, et Dominæ suæ obsequi : emisso voto, sanata est, et ad sepulcrum S. Thomæ Aquinatis cum cerea tibia offerenda accessit.

b dolor lateris, 27 Raymundus Joly, civis Tolosanus, *b* Fulcarius Illustrissimi Principis Ducis Andegaviæ, percussus inopinato dolore lateris dextri diebus quatuor taliter, quod perceptis Ecclesiæ Sacramentis, quiete, somno et perceptione quorumcumque alimentorum privatus, vicinam mortem expectaret ; emisso voto ad Sanctum, statim sanitatem recepit, imaginem ceream cum gratiarum actione ad sepulcrum S. Thomæ
E Aquinatis appendit.

mare et capitis, 28 Cum quidam Gallus Tolosanus per biennium dolore tibiæ laboraret, et gravem capitis perturbationem pateretur, ita quod lectum solito majorem sibi elegisset ad cubandum, vovens se devotius S. Thomæ Aquinati, juxta quod ipsemet in conscientia deposuit, intra dimidium horæ levamen sensit, et ex toto sanatus, quæ voverat, continuo persolvit.

item capitis 29 Homo quidam biennio dolorem capitis passus, nec sanitatem aliter inveniens, emisso voto ad S. Thomam Aquinatem, curatus extitit, et votum gratiarum actione persolvit.

lethalis morbus, 30 Mater filiæ, nomine Stephanæ de Nogareto, cujus pater Doctor erat Tolosanus, ad mortem infirmatæ, non prius eam cum devotione Sancto commendavit, quam quasi omnino curatam vidit, et ea perfecte roborata imaginem, quam voverat, cum gratiarum actione obtulit.

dolor oculi 31 Vir quidam adeo patiebatur in oculo, quod in eo omnino nihil videret : qui se vovens S. Thomæ Aquinati cito sanatus est, et faciem ceream, quam promisit, obtulit.

et albæ, 32 Item juvenis quidam Tolosæ dolore tibiæ ita correptus, ut in quatuor locis perforaretur, per annum expectans, nec sanari valens, vovit S. Thomæ Aquinati, et statim sanatur.

F *lethalis morbus,* 33 Item puer quidam a quatriduo in extasi positus, ita ut non cognosceretur utrum mortuus esset aut sepitus, recommendatus B. Thomæ Aquinati, cœpit sensibiliter convalescere, et ceream imaginem, quam promiserant ejus parentes et amici, exhibuerunt.

altus, 34 Item mulier quædam, Franca nomine, quæ Tolosæ morabatur, parvulum habebat in singulis inguinibus, et etiam ascellis singulis glandulas sive bossas habentem . quæ cum responsum haberet a medicis magnum quid fore, si per unam horam puer ille vivere posset, vovit eum Deo et Beatæ Virgini et sancto Confessori, statimque die sequenti receptus est puer sanus et integer.

cæcitas, 35 Item alia mulier etiam Tolosana, uxor Dominici de S. Joanne, filium habens, qui cadendo in ignem visum per octo dies amiserat, et vocatis medicis nihil proficiens, una cum patre pueri vovit eum S. Thomæ, et continuo sanatus est.

dolor auris et maxillæ, 36 Item Frater Petrus de Libeto provinciæ Provinciæ, Ordinis nostri Fratrum, ita per triduum in aure et maxilla sinistris vexabatur, ut os

aperire

AUCTORE RAYMUNDO HUGONIS. EX MSS. *et tibiæ,*

A aperire non valeret, facto voto ad S. Thomam Aquinatem, sanatur.

37 Item juvenis quidam Tolosanus per annos quatuor in tibia vexatus est, adeo ut fœtorem ejus omnes astantes vix ferre possent, post expensos quadraginta florenos pro remediis, vovit se devotius S. Thomæ, ac mox visibiliter curatus est, et tibiam ceream Sancto dedit.

morbus lethalis,

38 Guillelmus Bernerius filiam, quam in extremis laborantem habebat, ipsam commendans S. Thomæ Aquinati, brevi sanam recuperavit, votumque sudarii cum duobus candelis pondere sex librarum persolvit.

iterum,

39 Item mulier quædam, Nitatrix nomine, de Monte-Olivo Tolosæ, gutturis horribili fatigata dolore, nec loqui valens nec salivam deglutire, morti propinqua, ut videbatur; voto emisso ad S. Thomam Aquinatem, sanitatis beneficium citius impetravit.

alia infirmitas,

40 Item vir quidam, Vitalis nomine, de Saxis, toto corpore ægrotans, et se sustinere non valens, vovit se S. Thomæ Aquinati : quo facto, perfectissime curatus est, et corpus sacrum cum duabus tibiis cereis gratus agendo visitavit.

B *fracta manus*

41 Item Pastor quidam fractam habens adeo manum, quod ea nullatenus utebatur, cum remedium aliter non haberet, emisso ad Sanctum voto, movere manum statim cœpit : et curatus sanctas Reliquias, unam manum ceream offerens, sicut promiserat, adoravit.

pedum infirmitas

42 Item Joannes Pisani de Valentia, mercator de Cathalonia, cum a festo S. Saturnini martyris usque ad festum SS. Tiburtii et Valeriani pedibus infirmus teneretur, aliis remediis frustra adhibitis, Divo Thomæ Aquinati commendatus, intra triduum sanatur.

C *impotentia,*

43 Item puer quidam de Alto-gradu, recens *c* tortuus, et quinque diebus toto corpore impotens effectus, ut primum cum parentes S. Thomæ vovissent, postridie curatum et sanatum invenerunt.

tibiarum malum,

44 Item Frater Joannes de Fabrica, conventus Rivorum Ordinis nostri, cum per triennium fuisset graviter passus in tibiis, post tres dies, voto emisso ad S. Thomam, curatus est.

facies inflata,

45 Item puer quidam, filius Joannis de Garrigiis, cum de alto loco corruisset, et inde faciem inflatam et deturpatam haberet, ut nec cernere valeret, vovit cum ipsius genitrix S. Thomæ, quo facto, puer statim oculos aperiens, brevi postea sanatus est.

C *dolor lateris et stomachi.*

46 Item juvenis quidam, dictus Stephanus de Sarlato, cum ita graviter in dextro latere simul et in stomacho pateretur, ut et loquelam et omnem motum jam amisisset; facto ad Sanctum voto, statim curatus est, et votum, ut promisit, adimplevit.

gravis infirmitas.

47 Item Frater quidam, nomine Bermundus de Urbana, sacræ Theologiæ professor, de provincia Provinciæ, gravi et subita infirmitate detentus, voto emisso erga S. Doctorem, certum patrimonium fabricæ ipsius tumuli veneranda promittens, intra vesperum est pristinæ sanitati restitutus, quodque promiserat, devote persolvit.

Archiepiscopus Bracarensis liberatur.

48 Item anno ipso, quo corpus S. Thomæ de partibus Campaniæ, ordinante Domino Papa Urbano Quinto hujus nominis, fuit per diligentiam venerabilis Patris Fratris Helie, Magistri Ordinis, Tolosam translatum, a Rex Portugalliæ Dominum Joannem *d* de Cardalhaco Archiepiscopum Bracarensem, quæ civitas tunc erat de regno Portugalliæ, in strictissimo carcere detinebat : quia noverat manum dedisse Fratri suo Henrico in expulsione sua de regno, quæ facta fuerat paullo ante. Numquam autem prece aut pretio flecti potuit, ut ipsum liberum dimitteret; quin imo ad hoc, ut in languore viveret, et misere moreretur, per singulos dies eum crudeliter pœnis D variis affectum torquebat. Contigit autem illis diebus Officiales dicti Archiepiscopi nuntium quemdam Romam mittere, qui per Tolosam iter faciens, comperto quod ibidem Deus multis opem ferret meritis S. Thomæ, eidem Sancto liberationem sui Domini commendavit. Profectus igitur Romam, cum multo tempore in via fuisset, die tertia postquam illuc pervenerat, rumores certos de illius liberatione audivit, et post iterum Roma reversus, imaginem ceream in effigie Archiepiscopi, sicut spoponderat, ad sanctas reliquias appendit. Ab eodem autem animadversum est, quod illa eadem die, qua Tolosam primo appulit, et pro dicto Archiepiscopo S. Thomas fuerat ab ipso invocatus, ipse Archiepiscopus sine humano consilio in Hispania fuerat a carcere liberatus.

morbus lethalis,

49 Item puer unus Sebaliæ, uxoris Bernardi sartoris Tolosani, gravissimo morbo decumbens, tandem privatus omni officio sensuum, mortuus reputatur : totum enim corpus ejus lethali jam frigore pene congelatum subsecutæ vel saltem vicinæ mortis præferebat indicium. Cumque jam in sudario ad sepeliendum, ut mos est, explicaretur, facto voto ab ejus matre pro salute pueri ad Dei Sanctum, puer oculos statim aperuit, et mater eumdem, ab ipsis mortis januis revocatum, præter omnium spem incolumen E mox recepit.

facies perusta,

50 Item quædam mulier, dicta Jacoba, uxor Petri de Capdenaco, Tolosani et auri fabri, cum filiolam quamdam ætatis unius anni vel circiter, per nutricis incuriam in ignem collapsam, ob hoc et facie usque ad consumptionem nasi et genarum adustam, et oculis orbatam videret, et maternis visceribus super prole sic deformata commotis, irremediabiliter doleret; audiens quoniam meritis S. Thomæ Aquinatis miserator et misericors Dominus multis miseris opem ferret, devotione qua potuit, ad Sanctum se convertit, et de portando dictam parvulam ad sepulcrum ejusdem Sancti cum facie una cerea fecit votum : moxque filiæ suæ visus redditur, et post dies paucos facies deformis ad integritatem pristinam, ignis vestigiis nullis extantibus, reformatur.

apostema mamillæ,

51 Item mulier quædam paupercula, in una mamillarum suarum habens apostema, et fistulam cum duobus foraminibus, a quibus fœtida valde sanies diffluebat, gravi admodum affligebatur languore : hanc quoque ad invocationem B. Thomæ, Dei Salvatoris nostri pietas continuo liberavit.

F *ruptura tibiæ,*

52 Item homo quidam cum ex casu de solario satis alto rupturam tibiæ passus esset, invocavit in suum auxilium opem Sancti, et brevi curatus est, et votum, sicut promiserat, adimplevit.

chiragra,

53 Item Dominus quidam Bernardus, monachus S. Benedicti ecclesiæ de Aurata, chiragram graviter patiebatur, ita ut ad omnia officia manualia [esset inhabilis] imo in collo et ventre horribilem inflaturam haberet, invocatus Sanctum, membris omnibus incolumis redditur.

labium naso adhærens.

54 Item Raymunda, uxor Grimaldi de Laysano, parochiæ S. Saturnini Tolosæ, parvulum filium suum, cujus superius labium naso sic adhæserat, ut visu monstruosus videretur et reputaretur insanabilis, ipsum Sancto recommendans, vultu sanum et integrum recuperavit.

membrorum contractio

55 Tandem ipsa die, qua S. Thomæ Aquinatis corpus cum capite fuit Tolosæ collocatum, quidam Guillelmus de Sansa arthocopus, cum per quindecim dies in lecto omnibus membris contractus et omni remedio destitutus jaceret, admonente uxore, ad S. Thomæ auxilium majori devotione, qua potuit, se convertit et ecce statim, ut votum vovit, sanitati restitutus surrexit, et votum persolvit.

d Priora 30 miracula habebant titulos adjunctos, qui in aliis decrant

A *decerant, ideo ob conformitatem a nobis omissos : subinde etiam nomine ex titulis ad lectum translato.* — b *Seu* Falconarius *Francis* Fauquier, *aucupii præfectus.* — c *Ex Francisco participio tortu, id est, curvus a* lordre *torquere incurvare.* — d *Hic est Petrus Rex, qui Alphonso IV patri suo, mense Maii anni* 1357 *mortuo successit, et regnavit annos* 10, *menses* 7, *dies* 8, *vita functus* VI *Idus Januarii anni* 1368, *quem scriptores præcedentem vocant, anno a Paschate inchoato.* — e *De Joanne Archiepiscopo ejusque captivitate et fuga agit Rodericus de Cuuha : parte historiæ Episcoporum Braccarensium cap.* 15 *arbitraturque ante fuisse Episcopum Orcensem, at fuga elapsus venit in Gallia factus Patriarcha Alexandrinus, et post mortem supra dicti Gaufredi de Vagnolis ab anno* 1356 *usque ad annum* 1390 *fuit Administrator perpetuus Ecclesiæ Tolosanæ.*

ALIA HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS S. THOMÆ.

Ex MS. Vaticano et Mediolanensi.

Exultemus in Domino, dilectissimi, et spirituali jucunditate lætemur quia B. Thomæ de Aquino translationis gloria recolitur : magna quippe Prædicatorum Ordini est allata jucunditas, cum thesauro suo in alieno retento inde proprias divitias reportavit. *a* Cum enim longo temporis spatio, id est annis LXXV, fluentibus ab anno Dominicæ Incarnationis MCCLXXIII, quo dictus Doctor ex hac luce migraverat, ejus venerabile corpus in Terræneæ Campaniæ monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis sub deposito jacuisset, divina desuper inspectante justitia, ad ipsum Prædicatorum Ordinem est reductum : ut illud Propheticum compleretur elogium : Hæc requies mea in seculum seculi. Per seculum jubilæum continens quinquagenum ; per medium seculi medium jubilei, quod in septuagesimum quintum pergit numerum prophetali spiritu a sancto Doctore præfixum. Hoc autem tempore divina dispositione completo, vergente anno Domini MCCCXLIX, quidam in castro Piperni potentia fretus, cui ad fovendas inimicitias, quas gerebat, cum propriæ non supperetent facultates, cogitavit ex raptu sacri corporis, profanæ venditioni vel pignori illud exponendo sacrilegos acervare divitias. Cogitavit nec perfecit, quia noscit Divina justitia præsidium præstare facinori, nec de Sanctorum reliquiis sanguineas nutrire discordias. Non latuit tamen sæva profanitas virum inclytum, de Fundorum Comitibus, virtutibus Honoratum et nomine. Hic cogitamina scelerata prævenens, divino directus ingenio, astante ipsius monaterii Abbate, cum venerabili Fundensi Episcopo Leonardo corpus sacrum mirabili fragrantia redolens, de loco ubi jacebat assumpsit, et in civitate Fundorum, cujus Dominus ipse erat, in proprio palatio honorifice collocavit ; tam pretiosum thesaurum sub C diligenti custodia ab incursu raptoris et hostium servaturus.

Corpus S. Thomæ Fundos transfertur.

2 Non defecit tamen interim divinæ approbationis ostensio, nec sancti Doctoris manifestatio se negavit. Nobilibus enim matronis, Jacobæ videlicet et inclytæ Comitissæ, matri siquidem Comitis Honorati, insuper et devotissimæ matri ejusdem Fundensis Episcopi juxta thecam sacri corporis vigilantibus, et mutuo conferentibus, an quod ibi ab eis venerabatur, S. Thomæ de Aquino verum corpus existeret, præfatus Doctor easdem clara visione certificans, velut ex theca progrediens, et huc illuc que perambulans, se patenter ostendens in habitu sui Ordinis, læta facie in eas intuens, aperta ostensione monstravit : hincque in locum, unde exierat, se recepit. Non diu manuit meogitatum tam grande mysterium. Deo desuper revelante prodigiis, et sancto Doctore frequenter in somnis, et tandem, ut prætertur clara se visione monstrante. Res gesta volat in publicum ad Serenissimum Lodovicum Siciliæ Regem repente fama perducitur : qui pluribus collectis Episcopis, militibus, et sacræ Scripturæ Doctoribus, eos cum solennissimo apparatu destinavit ad Comitem, nu-

Post Sancti Apparitionem

et prodigia.

Petitur a Ludovico Rege Neapolitano.

nera grandia et pretia pretiosa promittens, si regno suo corpus Sacratissimum largiretur. Addidit etiam justum fore, ut regnum ejus sumeret ex Doctoris præsentia gloriam, eo potissimum illorum regnante superstite, quorum eadem stirps clarissima fuerat, inclytaque progenies, Regum videlicet et Comitum Aquinorum. Non amuit Comes Regi, indignum vehementer existimans, proprium exspoliare patriam thesauro tam inclyto, et lucri temporalis obtentu, domo tam mirifico terrenas prælerre divitias. Metuens autem contra se regiam concitare potentiam, corpus sacrum illico, unde tulerat, occulte recondidit : opportunum tempus expectans, quo ipsum in civitatem suam Fundorum denuo reportaret. D ex mss

refertur Fossam-novam.

3 Post non multum temporis præfatus Comes conceptum mentis firmo corde revolvens, divino directus consilio, et Fratrum Prædicatorum precibus et oratu, ad præfatum monasterium simulata necessitate perrexit : ibique pernoctans, sacrum corpus concessa divinitus opportunitate recepit, et in sua civitate iterum secum tulit. Fuit hæc nota venerabili Patri Fratri Helyæ, Prædicatorum Ordinis tunc Magistro, magnæ fidei ferventisque zeli et firmæ constantiæ viro : qui Romam postea venit, ubi sanctæ memoriæ Urbanus Papa Quintus cum sua curia residebat. Hic captata benevolentia Comitis Honorati, qui etiam tunc Romam ob negotia Communitatis accesserat, ab eodem pretiosum thesaurum sacri corporis non minus justa quam supplici postulatione petivit. Quid multa ? Non defraudavit Dominus mentem ejus, sed post crebra colloquia Comes ille magnificus, et justiæ implevit debitum, et devoti Patris exaud vit affectum : sacrum videlicet Doctoris corpus eidem Patri et Fratrum Prædicatorum Ordini tribuens, et irrevocabili restitutione concedens. Sic, dilectissimi, ab Ægyptus pretiosus valor exigitur, sic gemma diu latens et perdita accenso lumine reperitur, sic ossa Joseph ad suum populum reducuntur. Fuit attamen sacratissimum corpus repositum et locatum in conventu Fundensi Fratrum Prædicatorum anno Domini *b* MCCCLXVII Idibus Februarii, Pontificatus beatissimi Urbani Papæ quinti anno VI, ubi mensibus quatuor solummodo requievit. E

iterum Fundos transfertur,

donatur Generali et Ordini Prædicatorum,

reponitur in horum conventu.

b

4 Non est autem silentio transeundum, quod ad rei certificationem et Sancti sui gloriam Dominus dignatus est ostendere. Cum enim sacrum corpus Fratribus Prædicatoribus redderetur, religiosus vir Frater Raymundus, præfati Magistri Ordinis socius et semper adjunctus, pro zelo anxius fluctuabat : gravis etenim cordi ejus ingerebatur angustia, et torquebatur hæsitatione miraboli : pertinsque, ne succederet pro veritate dilusio, et pro Doctoris corpore aliud tractaretur. Hæc autem sunt opera tua Deus, sicut Apostolum tuum hæsitare permisisti, ut, cum dubitans tetigit vulnera, resurrectionis solidaret argumenta. Sopientem igitur noctem Frater duxit insomnem, agonizans in certamine spiritus sui, donec surgentis aurorse diescente diluculo, ad ecclesiam se conduxit, certus num ut quæ veritatis miraculum. Concitatus itaque in corpore fortis spiritibus, et membris omnibus quodam quasi stupore concussis, huc et illuc per recessum non tam discurrebat quam potius ferebatur : tandem prostratus in medio ecclesiæ, eorum Cruce tetit aliquamdiu vehementer afflictus. Et ecce subito inopinata mentis surgente lætitia, oculos clevans ad imaginem Crucifixi, vidit inter se et præfatum magistrum, pulchra specie vultuque decoro in Prædicatorum habitu elevatum in aere, et se grato respicentem intuitu, auctum præ se asciare Doctorem : cujus gratio o delectatus aspectu, tanto cordis recreatus est gaudio, ut non præsentis peregrinationis visa fuerit illa fruitio, sed futuræ potius

Romam do Honorius dubitavit de veritate corporis, F

S. Thomas apparens

A gloriæ quasi quædam prægustatio videretur : sicque factum est, ut discedens ab ejus oculis apparitio, et sancti Doctoris aspectus omnem penitus scrupulum dubietatis abduxerit.

EX MSS. *ad oram redundat.*

5 Interea prædicti monasterii Abbas et monachi, sublati corporis non ferentes injuriam, Romam properant, et Romanum Pontificem Urbanum Quintum magnis clamoribus implent, pulsant plurimos, concitant universos, et totam fere curiam clamosa improbitate conturbant. Concurrunt undique Fratres Cistercienses, et velut de temerata justitia sacrilegas vociferantes injurias, ad pedes Apostolicos se infestanter advolvunt. Cuncti audiunt, et mirantur, et quia non penetrant divinæ providentiæ aditum, quasi ad gravis injustitiæ commoventur excessum. Sed quare ista? Tu Deus nosti, qui cuncta disponis : sic latentem veritatem produxisti in lucem, sic secreta mysteria mira sapientia prodis, sic alto consilio impugnatores gratiæ latentis muneris constituis esse præcones. Tunc enim luculentius prædicant mysterium, cum impugnant, et quod ipsis tacentibus mansisset longo tempore dubium, cunctis nunc extat eorum oppugnatione præclarum. Sic Pharao prædicat Israel, cum affligit : sic nimirum Herodes extollit parvulos, cum occidit. Talibus perstrepentibus undecunque querelis, tantis allegatis inpatienter injuriis, non parum stupet Romanus Pontifex et turbatur, dum enim putat sodum hoc humanitus gestum, vehementer exhorret cum indignatione commissum. Jam Magister Ordinis Prædicatorum Fratrum non procedit in publicum, nec ejusdem Pontificis audet adire conspectum : trahitur a diversis in diversa judicium, et dum singulis claudtur cœleste mysterium, divinæ providentiæ intimatur arcanum. Nullus pro ipso excusator admittitur, nullus repellitur execrator. Sumunt monachi de criminatione fiduciam, et tanto se unusquisque audaciter ingerit, quanto Apostolicis auribus graviora propent. Quid multa? Hæc omnia occulte, Deus, geris, ut tuum, non hominum, opus, et te agente intelligatur obtentum, cum censeatur ab omnibus desperatum. Scriptum est enim : Cor Regis in manu Domini, et quocunque voluerit inclinabit illud. Pluribus igitur excursis in hac contentione diebus, mutatur divinitus mens repente Pontificis, et dum in venerabilem Heliam funestum trepidabatur exitium, in se inclinatum comperit Apostolicæ exanditionis affectum.

Abbas et monachi Fossæ nouæ

apud Urbanum V recitationem corporis urgent.

Prov. 21, 1.

6 Cum in festo Corporis Christi anno Domini MCCLXVIII sacra solemnia agerentur curatu eodem Urbano, et cunctis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus illustribusque Comitibus Nolano et Monopolitano, aliisque quam pluribus de genere S. Thomæ, nec non multis Principibus et Baronibus exortus est sermo, fideli et efficaci sermone comprobatus, quod sanctus Doctor totum ejusdem solemnitatis officium, sub Urbano Quarto composuit, quod non tam humano ingenio, quam divina inspiratione dictavit. Acclamantibus ergo cunctis, et una voce dicentibus : Dignum esse in manus recompensationis ab Urbano successore pensari, quod devotus Pater Helias in vicem spiritualis præmii postulabat : Dei procul dubio operante virtute, eidem astanti, imo indefesse constanti, et per ipsum Prædicatorum Ordini, cujus erat sacrum Doctoris corpus, illud benedictæ animæ divinum organum, gratiosa atque perpetua largitione donavit. Vox omnium surgit in laudes, et Deo reddentur a cunctis gratiarum debitæ actiones. Mirum in his Dei opus ostenditur, et tanto se jucundo complacuisse gratulatur. Redit Prædicatorum Magister in crastinum, et dum pro accepto munere redditi gratias, insperatam sibi audit latitiam geminari. Ecce, inquit Urbanus, tibi tuoque Ordini reddidi sacrum corpus, sed nec tanti Doctoris caput a

C

Id Papa in festo Corporis Christi anno 1368

donat ordini Prædicatorum.

et posteriùs caput.

corpore sit divisum, ipsius tibi caput, cœlestis utique sapientiæ gazophylacium, Apostolica auctoritate concedo, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Moxque ab omnibus altis vocibus responsum est, Amen.

D

7 Festinant ergo nuntii Apostolici cum litteris et sententiis Papalibus ad Civitatem Fundorum castrumque Piperni, in quibus sacri corporis et capitis reliquiæ servabantur : inde in Montem-Fiasconis ad eumdem Urbanum Pontificem deferuntur. Divino autem disponente consilio, mandato ipsius Urbani ad civitatem Tolosæ, pluribus coruscando miraculis, sacratissimum corpus et caput de Italia sunt translata. Non est autem nostrum brevi posse sermone referre, quo modo in tanti receptione thesauri, assistente illustri Principe Lodovico Andagaviæ, fratre videlicet Regis Franciæ, et quampluribus Archiepiscopis, et Episcopis, universo insuper Clero ac innumerabili populo, qui centum quinquaginta millium extitisse refertur, accensis luminibus, decem millibus ardentibus cereis, et tota non immerito commota lætitiis ipsa civitate, Tolosæ in domo Fratrum Prædicatorum sui Ordinis ineffabili sunt cum honore locata anno Domini, MCCLXVIII, Pontificatus ejusdem Domini Urbani Papæ Quinti anno VII. Extant quoque per singula de prædictis litteræ Apostolicæ et publica Instrumenta, juramentis et testimoniis vallata solemnibus. Scripsit autem præfatus Urbanus Litteras Apostolicas studio Tolosano, sancti Doctoris extollens gloriam, et approbans Apostolica auctoritate doctrinam.

transferetur solenni pompa Tolosam.

anno 1369.

E

9 Qualiter autem sacratissimum ejus brachium, de ejusdem mandato Pontificis Parisius est translatum, et quanta devotione susceptum, quæ littera, quæ lingua sufficienter edixerit? Ipsum enim Illustrissimus Carolus Francorum Rex flexis genibus a Magistro Prædicatorum reverenter accepit, atque *c* Bellovacensi Romanæ Ecclesiæ Cardinali servandum detulit. Sic comitantibus Archiepiscopis duobus, Episcopis quampluribus, universoque Clero tribusque *d* Reginis cunctisque regalibus Pueribus atque Comitibus multis, omnique populo civitatis ipso die edicto Regio festinanti, ad domum Fratrum Prædicatorum, omnes nimirum exultantes divinis laudibus, pervenerunt : ibique oblatis magnis auri et argenti muneribus, aliisque diversorum generum regalibus ornamentis, ipsum pretiosissimum Doctoris brachium Rex inclytus collocavit : super quibus omnibus benedictus Deus in secula seculorum. Amen.

et brachium Parisios.

F

a Hunc incipit MS. Mediolanense Ambrosii Taegii, in quo plurima ex priore relatione erant inserta, idea a nobis omissa. — b Imo nobis unanno a Januario inchoantibus est annus 1368. *— c Joannis de Dormano ordinatus anno* 1361 *Episcopus Bellovacensis, creatus Cardinalis anno* 1368, *mortuus an.* 1373. *— d Fuerunt hi Reginæ, Joanna uxor Caroli V Regis, Joanna hujus neptis, ejus Philippi Valesii, aut ducis Caroli, quæ traditur ad annum* 1378 *vixisse.*

BREVIS NARRATIO

Brachii S. Thomæ in Conventu Parisiensi depositi.

Ex codice MS. Ambrosii Taegii.

Anno eodem MCCLXIX, die XIII Julii collocatum fuit brachium sancti Doctoris in conventu Parisiensi Ordinis Prædicatorum hoc modo. Nam congregata universa multitudine Cleri et populi, una cum illustri Carolo, Francorum Rege, uno Cardinali et duobus Archiepiscopis, sex Episcopis, tribus Abbatibus, Duce Burgundiæ ipsius Domini Regis fratre, tribus Comitibus et tribus Reginis aliisque Dominabus regalibus, in ecclesia S. Genovefæ Magister Ordinis, sacris indutus vestibus, venit coram Rege cum brachio, et ait : Serenissime Princeps Capitulum generale

A rale ob reverentiam Dominationis vestræ mihi Magistro Ordinis Fratrum Prædicatorum, concessit, ut brachium S. Thomæ Celsitudini vestræ donarem : quod ego in præsentiarum Serenitati vestræ concedo, juroque ipsum verum B. Thomæ de Aquino brachium fore, et in ejus rei testimonium ipsum reverenter adoro. Et tunc genibus flexis Rex valde reverenter illud accepit, et D. Cardinali Belluacensi obtulit deferendum : sicque comitantibus præfato Rege Prælatisque ac Principibus omnibusque populis civitatis, ipso die dicto festinantes ad Fratrum Prædicatorum ecclesiam Parisius, omnes nimium exultantes divinis laudibus, pervenerunt, ibique oblatis auri et argenti muneribus, aliisque diversorum generum regalibus ornamentis, ipsum pretiosissimum sancti Doctoris brachium Rex inclytus collocavit : voluitque quod capella S. Thomæ capella regia appellaretur. Eodem tempore præfatus D. Cardinalis Missam cantavit, et tunc temporis propter populi multitudinem actualiter tres prædicabant : nam in ecclesia coram Rege prædicavit Abbas Fiscanensis, in claustro Fratrum unus Magister Ordinis Minorum, et in platea ecclesiæ Frater unus Ordinis Carmelitarum.

B

DONATIO BRACHII S. THOMÆ Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi.

Ex collectione Antonii Caraccioli, Clerici Regularis.

In Die filio sibi carissimis Fratribus, Philippo de Theate, sacræ Theologiæ Magistro, Provinciali provinciæ regni Siciliæ ceterisque ejusdem Provinciæ Ordinis Prædicatorum, Frater Helias, Fratrum ejusdem Ordinis Magister, salutem et spiritus unitatem. Licet per felicis memoriæ Dominum, Dominum Urbanum divinæ providentia Papam Quintum, odore mirifico redolentia Virginei Corporis ossa Doctoris eximii S. Thomæ nostro fuerint Conventui Tolosano collata, divina nobis favente Clementia, quæ in Sancto suo taliter ibidem aspicitur miraculis gloriosa, ut ipsum locum ad gloriam Sancti sui æternaliter electum, haud dubie teneat plebs fidelis ; attamen diligenter inspectis ipsius Sancti proposito, et vestræ adipsum innatæ devotionis affectu, nec non nostræ gratitudinis debito, sperantesque redivivis miraculorum gaudia partes originis propriæ reflorere, et de sua contristatos absentia singularis consolationis remedio relevare, de voluntate pariter et assensu

C Diffinitorum Capituli Generalis, celebrati Tolosæ anno Domini MCCCLXXII in Festo Pentecostes XVI Maii, nec non Prioris conventus Tolosani, et ipsius conventus unanimi et concordi, os verum brachii, de nodo ad nodum integrum, Doctoris mirifici S. Thomæ per fideles et dilectos filios, Fratres Franciscum de Vigilis Diffinitorem dicti Capituli, et Nicolaum de Peunis, sacræ Theologiæ Magistrum de provincia regni prædicta, vobis gaudenti et benevolo transmittimus animo ; collocandum per Priorem Provincialem, et ipsos deferentes in vestro conventu S. Dominici de Neapoli supradicto, perpetuis ibi temporibus conservandum. Vos itaque tanti doni solatio exultantes ipsum honore debito veneremini, et ordinetis, ut Deus ipse laudes, Sanctus gloriam recipiant, et vos ipsi Dei et Ordinis ac mei gratiam, et hominum aliorum famam et nomen bonum reportetis exinde. In cujus rei testimonium sigillum mei officii duxi præsentibus apponendum. Datum Tolosæ anno quo supra, die XXVIII Maii, Decima Indictione, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Gregorii, Divina providentia Papæ undecimi, anno ejus secundo.

D

ANALECTA

§ I. *Neapoli singularis veneratio S. Thomæ in Patronum adsciti. Bullæ Pontificiæ.*

Quanta semper fuerit religiosissimis hujus Ordinis Prædicatorum majoribus æstimatio apud Neapolitanos cives clarissime indicant quatuordecim conventus hujus Ordinis, qui etiamnum in ea urbe visuntur. Eorum primus inhabitari cepit anno MCCXXXI, *facta tunc loci plena ablicatione a monachis Benedictinis : in quo, anno* MCCXLIII *sacrum Ordinis habitum assumpsit S. Thomas. Dein anno* MCCLV *mense Januario, Dominica de Nuptiis, ecclesia hujus conventus ab Alexandro Papa* IV *consecrata est ad honorem Dei et B. Dominici : in qua adservatur brachium S. Thomæ, anno* DCCCLXXII *ab Helia, Magistro Generali, cum consensu Capituli Generalis donatum, et Tolosa huc transportatum. Ibidem effigies Christi crucifixi in superiore parte altaris collocata, summa cum veneratione honoratur, quod ex illa vox audita tradatur doctrinam S. Thomæ approbans. Est præterea cella S. Thomæ in pissimum sacellum commutata, ubi et liber supra Dionysium de cœlesti hierarchia, propria S. Thomæ manu conscriptus, habetur. Nos ipsi anno* MDCLXI *Neapoli in festo S. Thomæ existentes, singula ista monumenta venerati sumus. In ipso studiorum loco appensa est imago Angelici Doctoris, et cathedra ostenditur, in qua sacram Theologiam magno auditorum accursu docuerat, accersitus a Carolo I Rege utriusque Siciliæ, constituta illi mercede unius unciæ auri per singulos menses, uti ea prope portam studiorum marmori leguntur.*

Neapoli conventus 14,

brachium S. Thomæ,

Crucifixus ei loculus,

cella, liber MS.

cathedra,

2 *Pius Papa* V *Bulla concessa anno* MDLXVII *ordinavit*, ut in civitate et regno Neapolitano Nonis Martii semper universi utriusque sexus ab omnibus vetitis et servilibus operibus laboribusque abstinentes, festum Divi Thomæ solenniter celebrarent. *At postea auctoritate Clementis* VIII *anno* MDCIV *fuit S. Thomas in numerum Protectorum urbis Neapolitanæ magna cum solennitate assumptus ; uti illo anno exstans Panegyricus Julii Cæsaris Capacii præclare edocet, et post virtutes scientiasque ejusdem Sancti late indicatas, triumphum illius duci describit : in quo sexcentæ Sanctorum reliquiæ, ex suis conditoriis extractæ, circumferebantur, et inter alios Sanctos septem urbis antiqui Protectores comitatum præbebant, ubi, inquit Auctor :* Aspremus baculo defendit, Agrippinus præsentia hostes arcet, Januarius sanguine fovet, Agnellus vexillo liberat, Severus justo judicio judicat, Eusebius invisibiles diabolo reddit, Athanasius oratione protegit. *Quibus adjunctus* S. Thomas, nobilitate, sanctitate, doctrina tuetur. *Excerpta pars e brachio S. Thomæ, et argenteæ statuæ ad pectus usque formatæ inclusa, servatur in magnifico sacello dictorum Patronorum, in templo Cathedrali erecto. In hoc sacello adservatur sanguis S. Januarii in ampulla vitrea concretus, quem videmus, cum in conspectu capitis ejusdem Martyris in altari ponerentur, admirandum in modum colliquefieri et ebullire, perinde atque recens foret effusus. Quod nobis hoc beneficium præstitum sit, debemus Cæsari Vino Præposito, Felici Barberito, Josepho Blandutio aliisque Domus Professæ Neapolitanæ Sacerdotibus, qui eam facultatem procurarunt : ac fatemur hunc gratiam summe a nobis æstimari.*

festum in urbe et regno,

Protectoribus urbis additus.

E reliquiæ in æde Metropolitana,

ubi sanguis S. Januarii adservatur.

3 *Est habitum anno* MDCXII *die* XII *Maii Capitulum Provinciale Neapolitanum in conventu S. Petri Martyris, Ordinis Prædicatorum sub Seraphino de Nuceria, Magistro Provinciali : et primo ibidem ordinatum est*, ut in tota provincia Regni, propter singularem, quam in Divum Thomam Aquinatem, provinciæ suæ Patrem et Alumnum gerunt devotionem, celebretur festum translationis ejusdem Sancti : cujus occasione

officium ob has reliquias.

A sione Neapolitana civitatis sibi eum in Patronum adscivit, sub toto duplici die XIX Januarii. *Est celebratum deinde Capitulum Generale Romæ in conventu S. Mariæ super Minervam, in festo sanctæ sanctæ Pentecostes* IX *Junii eodem anno Domini* MDCXII, *sub Reverendissimo P. Fr. Seraphino Sicco Papiensi, Sac. Theol. Professore, Magistro Generali totius Ordinis Prædicatorum in eodem Capitulo et etc. in cujus Actis ista sequntur inserta.* Denuntiatus die XIX mensis Januarii MDCV. Indictione III. sub fel. rec. Clemente Papa octavo ab Illustrissima civitate Neapolitana, approbante ac laudante eodem Summo Pontifice, S. Thomam Aquinatem Doctorem Angelicum, novum Patronum electum, Protectoremque adscitum fuisse. Cujus rei seriem, et in ejusdem sanctissimi Præceptoris, ejusque integerrimæ, et ab omni prorsus errore immunis doctrinæ commendationem, et nostræ Dominicanæ familiæ ornamentum, præfatæque rei confirmationem a Sancta Romana et Apostolica Sede, Veritatis magistra, Brevia emanata, gravissimus Patribus hoc ipsum poscentibus in præsentis Capituli actis inseri, totique Ordini nostro conspicua fieri curavimus : sunt autem quæ sequuntur.

Electio in Patronum inscripta Actis Capituli generalis anno 1612.

B *A tergo*

Dilectis Filiis, nobilibus Viris Deputatis a civitate Neapolitana.

Intus vero :

CLEMENS PAPA VIII

Dilecti filii Salutem, et Apostolicam benedictionem. In quo nos pastoralis officii nostri cura exercitati, elaboramus tantopere, ut hominum cogitationes omnes ad cultum Deitatis, atque ad Sanctorum veneration[em] intendantur ; in id vos sponte ferri cum videamus, inenarrabili certe lætitia in Domino exultamus. Gratia Dei factus id quod facitis, et gratia Dei in vobis vacua non est, cum donis cœlestibus cumulati, gratos vos exhibetis memoresque beneficiorum, pacta in Deum pietate, atque in Sanctos ejus reverentia. Quarum quidem cogitationum, ut auctorem verum Deum maxime oportet agnoscere, ita etiam adiri eum quas pias preces eorum, in quorum tutela civitas illa est adscita. Divinæ majestati acceptas esse maxime. Proinde pie prudenterque cogitatis de novo civitati Patrono adsciscendo, cive vestro, divinæ voluntatis Angelico interprete, vitæ sanctitate et miraculis claro, Thoma Aquinate C cujus doctrinæ tantum tulit tributum, ut Christianæ eruditionis suæ, Divinum etiam illud habeat testimonium : Bene de me, Thoma, scripsisti. Tali vos tantoque deprecatore quia pure arbitramini divinos thesauros facilius vobis posse patere, suppliciterque ac demisse rogatis, ut ad reliquos Patronos civitatis, is quoque adjungatur. Nos auctoritate nostra Apostolica petitionem vestram libenter admittimus, vobis que, ut id fieret, concedimus : quod quidem preces nostræ valent, pro vobis etiam humillime supplicamus. Vobis idem ut præsto sit, vestræ que orationes, pro exsule protectio, pro tali Divinæ majestati, cuique ut vobis sint eadem salutares. Unum ad monemus, civitatem istam, tanquam novo sponsore cum vetusti, occurrere oportere circumdatam modo bono, cum spei amictam viro suo, ut ille vestimentorum, hoc est, bonorum operum odore suavis imo captus, veritatis vinculo sponsæ adhæreat arctiore. Rutum ut habeat, qui bonus omnibus propitius est Deus, et quam nos ad augendam pietatem vestram vobis nunc benedictionem nostram impartimur, sua idem sanctissima gratia prosequatur cumulatissime. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XXII Novembris MDCII. Pontificatus nostri anno XII. D

Clemens P.

concedit ut inter Patronos adsciscatur.

Martius Malacrida.

Decretum prædictorum Deputatorum civitatis Neapolitanæ est sequentis tenoris.

Quod virum sanctissimum Thomam Aquinatem novum Patronum urbi adsciscimus, ut ea res Invictissimo atque Augustissimo Regi nostro Philippo, cunctis Patrum Ordinibus populoque Neapolitano prospera et læta eveniat, votis omnibus precamur. Igitur quod omnibus innotescat, hodie XX mensis Januarii anni MDCV, Indictione III, constituti in nostra presentia Fulvius Constantius, Marchio Corleti et supremæ a latere consilii Regens, Joannes Simon Mocchia, Horatius Ligorius, Marcus Antonius Mormilis, Alphonsus Ligorius, Franciscus Mormilis de Sedili Portæ-novæ, Felix de Marra, Marcus Antonius Caracciolus de Sedili Capuanæ, Jo. Paulus Sanfelicius, Fabius Surgens, Cæsar Carmignanus quondam Renaldi, Carolus Miroballus, Horatius Muscetola de Sedili Montaneæ, Don Cæsar Pappacoda, Fabritius Tuttavilla, Hieronymus Macedonius de Sedili Portus, Ascanius Caraffa, Claudius Milanus, B Alonsus Brancatius de Sedili Nidi, Anellus de Martino, Franciscus Imperatus V. I. D. Horatius Campansilis V. I. D. Octavius de Martino V. I. D. Jacobus Pintus, Franciscus Pavellus, Joannes Hieronymus Romanus, et Antonius de Jacobo, pro fidelissimo populo Deputati ab hac fidelissima civitate Neapolitana, præsentes in templo D. Dominici ante aram maximam, astante frequentissima Nobilium corona, ac fere innumerabili tum civium tum exterorum multitudine, prædicti Deputati publice declaravere, hanc fidelissimam civitatem Neapolitanam jamdiu summo studio concupivisse, atque exoptasse D. Thomam de Aquino, divinæ voluntatis Angelicum interpretem, vitæ sanctitate, miraculis et eruditione insignem, inter urbis tutelares Patronos referre : ut præter Januarium, Athanasium, Aspreum, Agrippinum, Severum, Eusebium et Anellum, Sancti quoque Thomæ adjunctis precibus, præpotens et misericors Deus malo omnia avertat, bonaque plena manu largiatur. Hujus autem optandi patrocinii, præter causas quæ cum aliis possunt esse communes, illa etiam accesserunt, quod ex hac ipsa urbe a nobilissima Aquinensium familia originem trahat, quod hæc primum disciplinis eruditus ; quod bonæ vitæ partem in hac urbe, et sacra ædes traduxerit, quo tempore cives omnes singulari studio complexus est, eosque publice sacras litteras docuit ; quod hic F etiam divinum illud oraculum, Bene scripsisti de me Thoma, audire meruerit. Quamobrem re communicata cum Illustrissimo et Excellentissimo D. D. Joanne Alphonso Pimentel de Herrera, Benaventanorum Comite, optimoque prestantissimo Proregi, non modo potestatem fecit, sed cohortatus etiam est, operam suam apud Pontificem Maximum pollicitus ac postea rem omnem singulari pietate promovit. Tandem sanctissimus D. Clemens VIII Pontifex Maximus, civitatis precibus commotus, collaudato ejus studio ac pietate, ut id fieret et voti compotem fieret, transmisso ad hanc fidelissimam civitatem, ipsosque deputatos infrascripto Apostolici litteris in forma Brevis. Quare præfati Deputati civitatis nomine ejus voluntatem implere volentes, Thomam de Aquino Doctorem Angelicum in Patronum et Protectorem accipiunt, atque inter ceteros urbis Tutelares adscribunt, eundemque Sanctum submisse atque enixe obsecrant, ut assiduas pro ea ad Deum preces effundat, urbemque a peste, fame et bello, ceterisque infortuniis vindicet ac tueatur. Et in fidem, ac tutelam acceptos

Deputati in eum effectum,

exponunt suam commissionem

et assensum Papæ.

S. Thomam inter Patronos adscribunt.

A ceptos cives atque incolas omni bonorum genere cumulet, ac divinum præcipue obsequium nobis impetret. Præterea Philippum III Regem nostrum, Catholicæ fidei Defensorem acerrimum, cum Prole sua protegat et foveat, sanctam justamque ejus voluntatem fortunet et dirigat, eique longævam ac felicem ætatem exoret. Precibus denique Deputati ejusdem S. Thomæ angustissimam imaginem, quam fideles hujus civitatis Fratribus Dominicanæ Religionis elargiti sunt, et partem dextri ejus brachii, quo scribente præclare vixit hæreses et sacras litteras illustravit, in argentea theca repositam ad sacellum illud templi maximi, quod Thesaurum appellamus, quodve ceterorum Patronorum asservandis reliquiis dicatum est, asportari et colli cari voluit : hujusque translationis diem, qui est hodie, singulis annis, ut diem festum colendum ac celebrandum fore pollicentur precantes ad sancta Dei Evangelia : neque Notarium publicum rogavere, ut hæc omnia ad futuram rei memoriam suis tabulis referret, universo acclamante populo, ac S. Thomæ nomen sæpius iterante, et ad sua vota invocante.

statuam cum reliquiis apportant,

20 Januarii.

A tergo

B

Dilecto filio, Nobili Viro, Comiti Beneventanorum, in regno Neapolitano Proregi

Intus vero

CLEMENS PAPA VIII

Clemens VIII Proregis prælatem laudat

Dilecte fili, Nobilis Vir, salutem et Apostolicam benedictionem. Quantum prodesse possint, qui præsunt aliis, vitæ integritate et pietate, licet id ex tua nobilitate facile conjicere : quippe cujus animi conatus ad Dei gloriam atque publicam utilitatem cum tu dirigas, facta tui simul tuique populos ad eos imitandos, atque ad eorum normam, vitam moresque formandos inflammas. Erat quidem antea nullo optandum, ut civitas ista pietatis cæteris debita, novum Patronum ad reliquos, quos habet, addendum curaret Thomam Aquinatem; cujus divino eloquio et cœlesti doctrina miraculisque illa quidem illustris, merito apud remotissimas nationes, summa Christi in hoc vocatus cum laude atque Ecclesiæ utilitate celebratur; verum ad hanc debebatur virtute, ut sanctum consilium etsi acceptum Deo referre oportet, a quo en quid boni agimus accogitamus proficiscitur, ex quo nostra omnis sufficientia emanat, tum tamen in eo etiam studium laudandum quo factum est, ut multorum sopita jam pene pectora te procurante ex otio, atque in oculis omnium, hinc in Dei conspectu apparerent altiora terrenisque exutiora. Et Nos solemus, ut debet, semper, ex occupatissimis negotiis, sed hunc certe ardenti voluntate animo nunquam quasi de non ipsi Angelico Doctori, et nostræ tutelæ Christianæ Ecclesiæ nomine, plurimum debemus, et tuum eum exstat pietatis singularis. Hoc igitur Patrono una cum aliis utatur civitas, hunc in relatis oblatum vitæ, aliis diebus animarum necessariis fautorem atque adjutorem implorent, nostræque saltem et tui, qui ejusdem opis tantopere, publicæque et privatæ precibus teneat memoriam, celatque beneficii acceptorum recordationem perpetuo. Firmum hoc, quod nos auctoritate Apostolica et benedictione nostra habemus, firmum facit Deus sua gratia, et benedictione sanctissima. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXII Novembris MDCIII, Pontificatus nostri anno XII.

A tergo

D

Dilectis filiis, Nobilibus Viris, civitatis Neapolitanæ Deputatis

Intus vero :

CLEMENS PAPA VIII.

Sanctos Patronos Angelis comparat

Dilecti filii, nobiles viri, salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut Angeli in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, ineffabili Dei providentia non modo singulorum hominum curam gerunt, verum etiam ipsis urbibus et provinciis præsident ; ita Sancti cum Christo regnantes, qui vitam mercuerant Angelorum, non solum privatos quosque homines suis orationibus adjuvant, sed publicas civitates et regna continua protectione defendunt. Sunt enim communes generis humani custodes et legati apud Deum potentissimi, sunt cunei inexpugnabiles et nostræ salutis præsules, qui secretorum consci divinorum familiarius clementiam Dei pro nostris exorant laboribus, et nequissimi dæmonis insidias ac conatus ab omnibus divina virtute depellunt. Verum quo plures numero ac meritis præstantiores sunt, qui pro salute hominum in cœlestibus regnis apud Deum intercedunt, eo homines ipsi desiderata bona facilius impetrant, et impetratis diutius perfruuntur. Cum igitur in isto nobili regno plurimi olim sanctitate, miraculis et doctrina insignes viri claruerint, qui universam Ecclesiam Dei suarum virtutum splendore illustrarunt; inter hos autem Sancti illi Aprenus, Januarius, Agrippinus, Severus, Athanasius, aliique complures tum Episcopi tum Abbates præcipue flornerint, quos merito hæc vestra civitas certos sibi Patronos adoptavit ; cumque superiorum temporum memoria S. Thomas Ordinis Prædicatorum, Doctor Angelicus, ex antiqua et nobili Comitum de Aquino familia oriundus, similiter in eodem regno, tum sanctitatis ac miraculorum gratia tum doctrinæ laude clarus extiterit, laudabili consilio eadem civitas illum ceteris Patronis suis adjungendum statuit. Hic siquidem honor ejus virtutibus cum admirabili doctrina conjunctis, jure optimo debetur ; ac doctrinæ quidem testis est ingens librorum numerus, quos ille brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine ac mira perspicuitate sine ullo prorsus errore conscripsit; in quibus conserendis interdum sanctos Apostolos Petrum et Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei jussu e arrantes habuit : quos deinde conscriptos expressa Christi Domini voce comprobatos audivit. Cum autem illi nunc peculiare ejusdem vestræ civitatis Patroni nomen accedit, sperandum est fore, ut patrone perfectæ caritatis, qua Deo propinquior est, et patrocinii, ad quod eligitur, vobis magis prodiit precibus; quod ejusdem antehacta doctrina, exoniæ virtutes, et summa præsertim, quæ semper excelluit, humilitas, hunc ipsum honorem postulasse videantur. Quapropter cum ille tam religiose ac devote se semper de se ipse existimaverit, ut inter cetera oblatum a fel. rec. Clemente IV, Romano Pontifice, prædecessore nostro, civitatis vestræ Archiepiscopatum insigne cum modestia recusaverit; merito Deus hoc tempore vobis ob animum induxit, ut eum, qui cum in terris esset, vobis in summum humilitatem præesse noluit, nunc cum ob cœlis est, propter ejusdem sanctitatem in numerum vestrorum Patronorum adscisceatis. Qua quidem in re nos pietatem et consilium vestrum plurimum in Domino commendantes, electionem a vobis factam auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, illique, nostræ et Apostolicæ confirmationis robur adjicimus, et ut in posterum idem S. Thomas inter ceteros civitatis vestræ Patronos connumeretur, utque etiam ab universo

laudat S. Thomæ doctrinam

et humilitatem,

Clero

A Clero secolari et regulari utriusque sexus cujusvis ordinis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Thoma, tamquam de Patrono, publice et privatim recitari deberet, perpetuo statuimus ac præcipimus et mandamus, sicque ab ipsis et aliis, ad quos spectat, observari debere, irritumque et inane quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Quocirca Deum honorum omnium auctorem et parentem, pro vobis omnibus precamur, ut meritis quoque ac precibus hujus vestri novi Protectoris omnes humani generis hostis insidias a vobis longe repellat, civitatem in pace custodiat, et universum Regnum cœlesti benedictione tueatur.

Officium de eo ut Patrono recitari mandat.

PAULUS PAPA V.

Paulus V gaudet S. Thomam inter Patronos asciptum,

Ad perpetuam rei memoriam. Splendidissimi Catholicæ fidei Athletæ, B. Thomæ Aquinatis, cujus scriptorum clypeo militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter eludit, honores et venerationem indies magis magisque augeri plurimum in Domino gaudemus: et ea, quæ ad illius honorem devote sancita sunt, ut firma et illibata permaneant, libenter Apostolicæ

B firmitatis robur adjicimus. Alias siquidem, postquam dilecti filii, Deputati et Electi civitatis Neapolitanæ, præter SS. Januarium, Athanasium, Asprenum, Agrippinum, Severum, Eusebium et Auellium, dictæ civitatis certos Patronos, etiam S. Thomam Ordinis Fratrum Prædicatorum Doctorem Angelicum, ex nobili Comitum de Aquino familia oriundum, cujus natalibus prædicta civitas originem dedit, quique in nobili Regno Neapolitano cum sanctitatis et miraculorum gratia tum doctrinæ laude clarus extitit, dictis Sanctis Patronis laudabili consilio adjungendum duxissent; fel. rec. Clemens Papa VIII Prædecessor noster dictorum Deputatorum et Electorum pietatem et consilium plurimum in Domino commendans, electionem ab ipsis factam per suas in simili forma Brevis litteras Apostolica auctoritate confirmavit, et ut in posterum idem S. Thomas inter ceteros civitatis præfatæ Sanctos Patronos connumeraretur, atque etiam ab universo Clero secolari et regulari utriusque sexus cujusvis ordinis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Thoma, tamquam de Patrono, publice et privatum recitari deberet, perpetuo statuit et præcepit: ac anniversarium diem translationis brachii dicti Beati Thomæ ex ecclesia Sancti Dominici ad ecclesiam Metropolitanam factæ, qui vigesimus mensis Januarii fuit, eumque festum de præcepto et duplici Officio in civitate, et diœcesi Neapolitana celebrandum esse ordinavit. Cumque subinde competitum fuisset, sub eundem diem vigesimum Januarii, festum diem S. Sebastiani Martyris cadere, qui pariter duplici Officio celebratur, et ea propter eodem die festum translationis hujusmodi modo prætermisso celebrari non posse, Nos eorumdem Deputatorum et

transfert festum Translationis brachii in 19 Januarii

C Electorum supplicationibus, nobis tunc porrectis, inclinati, per alias nostras similes litteras, celebrationem anniversarii duplici Officio in civitate et diœcesi Neapolitana singulis annis faciendam juxta ritum Breviarii Romani in diem decimam nonam Januarii transtulimus, atque in civitate, et diœcesi prædictis singulis annis in perpetuum die XIX. Januarii festum translationis brachii S. Thomæ de Aquino ad præscriptum Breviarii Romani ritum celebrari posset, concessimus et indulsimus. Postmodum vero (sicut nomine eorumdem Deputatorum et Electorum coram nobis super proposito fuit) ejusdem civitatis Deputati in ecclesia S. Dominici prædictæ civitatis congregati, nomine totius civitatis, et frequentissimo Nobilium cœtu ac plurima cum civium tum externorum multitudine adstante, per publicum desuper confectum Instrumentum, dictum B. Thomam de D Aquino Doctorem Angelicum, in Patronum et Protectorem dictæ civitatis acceperunt, atque inter ceteros ejusdem civitatis Tutelares Sanctos adscripserunt, eumdem Sanctum subnixe et enixe obsecrantes, ut assiduas pro dicta civitate ad Deum preces fundat, eamque a peste, fame et bello, ceterisque calamitatibus vindicet ac tueatur, pollicentes etiam se medio eorum juramento, anniversarium diem translationis hujusmodi tamquam festum de præcepto celebraturos, prout in dicto Instrumento plenius dicitur contineri. Quare iidem Deputati et Electi Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut pro eorum beatum Doctorem honorandi studio, hujusmodi auctoritate Apostolica suffragari dignaremur. Nos litterarum prædictarum tenorem præsentibus pro plene et sufficienter expresso habentes, ac ipsos Deputatos et Electos a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis (si quibus quomodolibet innodati existunt) ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutos fore censentes, non solum hujusmodi, sed etiam dilecti filii nostri Octavii, tituli Sanctæ Praxedis S. R. E. E Presbyteri Cardinalis, Aquavivæ nuncupati, Ecclesiæ Neapolitanæ ex concessione et dispensatione Apostolica Præsulis, supplicationibus nobis humiliter porrectis inclinati, diem prædictum XIX Januarii, tamquam anniversarium translationis brachii S. Thomæ perpetuis futuris temporibus in dicta civitate Neapolitana diem festum de præcepto fore et esse, et uti talem ab omnibus et singulis ipsius civitatis incolis custodiri et celebrari inviolabiliter debere eadem auctoritate statuimus, ordinamus, præcipimus ac mandamus. Ac præterea, quoniam, ut eadem propositio subjungebat, publicas etiam processiones eodem die celebrari seu fieri prædicti Deputati et Electi desiderant; Nos, ut omnia rite et ad animarum ædificationem in Domino peragantur, easdem processiones [de consensu] nunc et pro tempore existentis dictæ Ecclesiæ Neapolitanæ Præsulis, quando ac quomodo illi videbitur, peragi volumus et mandamus; irritum et inane decernentes, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVII Decembris MDCVII, Pontificatus nostri anno III.

et diem festum in populo celebrari mandat,

cum publica processione.

Scipio Cobellutius.

§ II. *Salerni veneratio celebris S. Thomæ: ejus ibi campanula index mortis alicujus. Conventus Casinensis ad S. Germanum ei donatus.*

Conventus Salernitani Fundatorem S. Thomam de Aquino fuisse, aut Theodorus Vallius de Piperno in compendio Virorum illustrium sui Ordinis ex regno Neapolitano: alii velut ex communi Fratrum traditione scribunt, acceptasse eum, rataque habuisse pacta, quibus ad jura Ordinis translatus locus prædictus est: quæ nobis eo magis incerta sunt, quo certius est nullum in Ordine magistratum sanctum Doctorem gessisse. Hoc certum, Matthæum de Porta Salernitanum Patritium (a cujus insignibus Conventus ille nomen retinuisse videtur, ut S. Mariæ de Porta nunc dicatur) Cæsareo Archiepiscopo demortuo subrogatum, Divo Thomæ perquam amicum fuisse, et ejus gratiæ adscribi pro parte voluisse benefecium, quod in illius fundatione Conventus prædicto Ordini conferebat: Ob reverentiam *enim, inquit Instrumentum anno* MCCLXII *super hac reconditum, quod integrum videre est in Italiæ sacræ tom.* 7. Ob reve-

F

In conventu Salernitano, ex amore erga S. Thomam tam vivendum constructo,

reverentiam

A rentium, *inquit*, omnipotentis Dei, et B. Dominici Confessoris, institutoris Ordinis Prædicatorum; ob devotionem et præcipuum amorem, quem habemus ad prædictum sanctum Ordinem Fratrum Prædicatorum; nec non et amorem præcipuum, quem habemus ad venerabilem virum Fratrem Thomam de Aquino, et Magistrum nostrum prædicti Ordinis Prædicatorum, et religiosum virum Fratrem Euphranonem ejusdem Ordinis, dilectum nobis in Christo te carissimum consobrinum nostrum : ecclesiam S. Pauli, sitam in Septentrionali suburbio istius civitatis, quæ de Palearea dicitur, cum domibus, hortis et casalenis et adjacentiis suis. prædicto Fratri Euphranoni pro parte prædicti Ordinis Prædicatorum... duximus de speciali gratia perpetuo canonice conferendam, ad construendum ibidem omnia ædificia juxta ipsorum Fratrum beneplacita voluntatis.....

10 *Hoc principium secuta alia argumenta sunt, ob quæ Conventus prædictus speciale Doctoris sancti arrogare sibi patrocinium possit : nam ibi Theodora soror*

soror ejus dicta dedicare asseritur.

locum sepulcri habet, et Theodoræ filius Thomasius de S. Severino, Marsici Comes, sacram avunculi dexteram ibidem reverentius habendam collocavit; prout suo loco fusius explicatur : sed et Campanulam idem Conventus

B *servat in hodiernum diem, quam S. Thomæ cognominat, certissimum indicem extremæ horæ uni alicui vel monachorum vel secularium inter monachos degentium, tum cum sonus illius prodigiosus auditur, imminentis. Varia de nola hac publicis Instrumentis consignata, transmisit ad nos circa annum 1651 Sylvester Aiossa, Sacerdos Capuanus, ex quibus quæ sequuntur præcipua desumpsimus; idemque nos docuit, esse eam in summo campanili tam alte collocatam, ut nonnisi adminiculo longissimæ scalæ possit ad illam pervenire : nec tamen ullum ex ea funem pendere, quo vel ipsa vel malleus possit motus censeri, quando prædictus sonus manifeste percipitur. Ergo quoties id fit (fit autem quoties intra monasterii ambitum aliquis est ex vita discessurus) ad mortem sese comparant omnes, imprimis ii, qui languore detenti aliquo et se vicinores existimant; successu sæpe inopinato. Contingit enim non raro ut iis, quorum desperata maxime vita erat, convalescentibus, moriantur alii, quos minime Fratres fuerant suspicati. Adeo ut inter Medicos, falli in prædictionibus metuentes, consuetudo invaluerit identidem exquirendi, num auditus Campanulæ sonus sit.*

et campanula index mortis alicui imminentis.

11 *Multorum exemplorum instar esse poterit Michaelis Rocci juratum testimonium, fideliter ex Italico Latine redditum hoc tenore.* Ego Michael Roccus, artis medicæ ordinarius Doctor ex almo Collegio civitatis Salernitanæ, idemque medicus Physicus venerabilis

C Conventus S. Mariæ de Porta Patrum Dominicanorum civitatis prædictæ testificor, etiam cum juramento omni solemnitate vallato, omnibus has lecturis vel audituris, qualiter multis abhinc annis, cum Salerni esset Ven. Pater Magister Innocentius de Matalunis, qui sibi in eo conventu habitationem elegerat, Neapolitani Regni regimine Provincialis feliciter perfunctus, idem Pater Magister mortali fuerit morbo correptus cum acutissima lebri pessimisque symptomatis : cui (postquam biduo fuisset pressus sopore gravissimo, qui motum ei omnem sensumque eripuerat) pater quondam meus Jacobus Roccus, tum temporis primus prædicti conventus medicus, purgativam præscripsit potionem, postero sumendam die. Ego autem ad majorem Patrum, qui infirmo aderant, satisfactionem rogatus fui, ut præsens adessem medicinam sumpturo. Itaque duabus ante auroram horis eo me contuli, et dicto sopore non obstante effeci, industria singulari adhibita, ut potionem infirmus sumpserit, quam suo tempore secuta est optata evacuatio. Cum hac autem ita immutata in melius ægri valetudo est, ut demum perfecte loqui ac movere se potuerit; et moribundus cuncta, ipse illo in caligine tenebrosa circumstante,

id certe testimonio probatur ex morte P. Innocentii de Matalunis.

mere lecto insidens. Postea placide requievit, ac reliquo die ea usus valetudine est, quæ multum exhilaravit Patres tum ipsius conventus, tum alios multos qualificatos Magistrosque, qui ejus visendi caussa Neapoli die præcedenti convenerant. Sub vesperam denuo cibum sumpsit cum assistentibus colloquens, seque miraculose propemodum vitæ existimans restitutum. Noctu intellectum fuit quietissime eum dormire per eos, qui observabant ægrum, frequenterque adibant, quamvis ab ipsomet moniti, securi ut essent : et tamen sub auroram inventus est mortuus admiratione omnium maxima et stupore universali. Data igitur opera est, ut inquireretur, num audita fuisset gloriosi S. Thomæ campanula; quæ omnium ibidem exposita oculis, audiri solet aliquanto citius, quam ex hujus Conventus Patribus aliquis ad meliorem transeat vitam; sctumque fuit Conversum quemdam, qui prædicto Patri Magistro Innocentio ministrabat, nocte illam præcedenti de lecto detrahi sibi visum; interque expergiscendum audire campanulæ sonum. Quæ mihi cum referrentur, continuo in memoriam venit ejus, quod mihi evenerat tempore illo matutino, quo potionem præbueram ægro: ad auram enim recentiorem captandam egressus e cubiculis istius angustis in subdiale curritorium, D interim dum tempus speratæ evacuationis adveniret, ibique consuetas mihi preces recitans, audivi campanulæ cujusdam vehementum sonum, causatum crebro velocique impulsu mallei, ut fit cum is non movetur reciproco funis attractu, sed manu populum convocantis ad arma. Perculit adeo me inopinatus hic sonus, ut totis artubus contremuerim; cum primum autem resumpsi spiritum, converti me, si forte dijudicare possem undenam signum istud processisset, mihique conatus sum persuadere pulsatam fuisse nolam, quam Capituli dicunt, haud ita procul a Campanula S. Thomæ collocatam. Sed nec illa attractu funis, ut solet, mota, hoc modo sonuisset, nec huic propriam argenteæ claritatis vocem potuisset sono suo minaci mutare : ut proinde aliud nequeam cogitare, quam eumdem hunc fuisse pulsum, quem ipso in tempore Frater prædictus audierat. Atque hæc sunt, quæ ad Dei gloriam et S. Thomæ Aquinatis Protectoris nostri honorem, possum testari. Curritorium autem, in quo ego inambulabam tunc temporis, dicta campanulæ tam vicinum erat, ejusque conspectum præbebat tam liberum, ut conversus subito videre potuerim, num alicujus manus illam feriret : nec tamen ullam viventis hominis speciem conspexi.

12 Testificor etiam et ad honorem Dei dictique S. Thomæ gloriam declaro, quod annis retro actis hujus conventus Prior P. Ambrosius Palomma, Neapolitanus, pia curiositate motus ad prædictam S. Thomæ campanulam pulsandam cum, quam manu tenebat (frustra dissuadente ne faceret Patre Fratre Francisco d'Ensa de Monte-Corvino) ascenderit campanile : cumque jam jam facturus sacram nolam esset, subitum quidem cor nos brachiumque gelu perculit; ipse vero totus corporis tremore pavefactus coepto delam abstinere eademque vespera intellexi eum ex morbo decumbere, quem diuturnum perlubsumque perpessus est : sed cum culpam esset a Sancto deprecatus, credo intercessione ejusdem, sanitatem ipsi fuisse restitutam. Possem etiam exemplum aliud Conversi cujusdam commemorare, qui jam a triduo extra spem vitæ positus, motuque omni ac sensu privatus, et toto corpore frigidissimus, cum nullum interea campanulæ istius signum audiretur, convaluit tandem et aliquanto tempore supervixit : unde percredi potest hac quoque via voluisse Deum Sancti sui gloriam manifestare. Actum Salerni die XXVI Aprilis anni

volens canna campanulam pulsare,

pantur tremore et morbo :

MDCI.

A MDCL. Plurimos alios istiusmodi casus referre possem, *inquit in sua ad Agossam epistola Frater Hyacinthus da Caluello Ordinis Prædicatorum*, relatos mihi a testibus fide dignissimis, quos brevitatis caussa prætermitto : tantum dicam, quod tempore revolutionis præteritæ, cum Politus Pastina, proscriptorum Caput, Salernum obsidione premeret, et super ipsum nostrum campanile, ad quod quotidianæ velitationes fiebant, defensiva opera ex regulis militaris artis fabricarentur; audita fuerit S. Thomæ campanula. Præparare se continuo cœperunt ad mortem, quotquot aderant aut Nobiles aut Fratres, certi alicujus in conventu tum existentis obitum eo signo præmuntiari. Fabrorum autem unus, veritus ne suam necem, emissa per sclopum glande alicunde inferendam, signum istud indicasset; omisso quod præ manibus habebat opere, ab Orientali parte hosti exposita in Occidentalem se transtulit, ubi nullus esset ejusmodi metus. Hinc cum vellet balistam emittendis in hostes lapidibus solvere, defecit lignum, cui infixa balista erat, ipsaque una cum tormento in terram corruit, et fracta cervice expiravit tertio post signum auditum die.

alius post sonum campanulæ mortuus.

B 13 Notatu autem dignum imprimis est, quod anno MDLXXVIII lapsa contractaque sit sæpe dicta campanula : quam P. Magister F. Hyacinthus de Tripalda, Conventus Prior, de Capituli sui consensu in fornace liquefactum curavit refundi, et Beatæ Virginis filiolum brachio stringentis imagine insigniri. Non tamen cum forma pristina etiam virtutem amisit, ut quotidiana docemur experientia : unde colligimus manifesto locum hunc B. Thomæ carmen imprimis esse, quem tam singulari prærogativa munivit, ut de mortis imminentis apparatu mature omnes præmoneantur. *Hæc ille.*

campanulæ post fractam rursus refectæ eadem vis inest ;

14 *Puer erat S. Thomas in sacro monasterio Montis-Casini : ad cujus radices est civitas S. Germani, de qua in elogio Abbatum ista refert Marcus Antonius Scipio in Bernardo Abbate* LIX. Coactis, *inquit*, in unum Clericis totius Casinatis diœcesis, Synodum celebravit apud S. Germanum, Fratribus Ordinis Prædicatorum ecclesiam in S. Germano concessit, D. Thomæ Aquinatis desiderio ac postulatis libenter gratificatus. *Pluribus de S. Thomæ apud Casinenses educatione agit idem auctor in Landulpho Senebaldo, ex illustri Comitum Aquinatum familia Abbati* LVI, *sub quo S. Thomam ibidem inter stuaia litterarum adolevisse tradunt.*

Conventus ad radices Montis-Casinensis.

§ III. *De cingulo S. Thomæ Vercellis culto, et militia Angelica sub hoc titulo apud Belgas instituta.*

C **C**onventus Patrum Prædicatorum Vercellis in Pedemontio per antiquus est, unde cognominatus fuit Joannes Vercellensis, Ordinis totius Magister Generalis eo anno electus, quo D. Thomas e vivis abiit. Hic (quantum quidem ex traditione nullis scripturæ monumentis consignata aut confirmata haberi potest) dicto conventui donasse creditur cingulum quoddam, hisce verbis descriptum a Francisco Desquerchero in libello Militiæ Angelicæ, paribus infra describendæ : Superne et orbita lana, cui reliquum intromittitur, ut lumbos stringat. Ea vero pars, quæ corpus ambit, plana est, atque unius stramineæ latitudinem aliquantulum excedit : reliqua in duas gulas tenues et quadratas se extendit, quas quindecim nodi, ejusdem structi magnitudinis, mirabilique modo facti, distincto ordine fortiter connectunt. Longitudo totius septem palmos habet. Color albus est, verum temporis vetustate et frequenti exemplarium contactu obfuscatus : ita ut extrinsecus unionis marinæ colorem contraxisse videatur. Denique composita ex multiplici et subtili filo, aut cujus sit speciei, visus hominis etiam acutissimus non discernit.

Forma Vercellensis cingulli,

D

16 *Hæc Deurwerderus, addens etiam, quod Pius* V *Pontifex Maximus tanti fecerit sacrum illud pignus, ut sub sponsione aliorum magni nominis reliquiarum dignatus sit postulare ipsum a Patribus Vercellensibus, eo animo, ut in aliqua urbis Romanæ basilica collocatum celebriori coleretur honore ; sed providit Deus, Pontificis morte anno* MDLXXII *interveniente, ne tanto thesauro Vercellæ privarentur : neque eo in difficile deinde fuit idem urgenti Cardinali Bonello, Pii prænepoti quamvis, Ordinis Protectori atque insignem villa in gratitudinis mnemosynum Vercellensi cœnobio promi tenui, modeste recusare, quod cœperant prædicti Patres habere carnis, postquam circa annum ejusdem sæculi* LXXX, *Fr. Cypriano Uberti, fidei istis in partibus Inquisitori, divinitus injecta mens est, ut, pro suo erga D. Thomam amore propagandæque castitatis zelo, adinveniret alia cingula, ad primum hujus formam et mensuram facienda per Ordinis sui in cœnobio D. Mariparetæ sanctimoniales : quæ pretioso prototypi contactu sacrata, tanquam præsentissimum contra prurientis carnis insultus remedium utriusque sexus hominibus distribuerent : cujus generis nos quoque duo habemus, et alterum Reverendis Patribus conventus Antverpiensis dono dedimus.*

alia ad ejus similitudinem formata.

E

17 *Hujus porro instituti sui exemplum videri potest prædictus Cyprianus ab ipso D. Thoma sumpsisse, etenim in Vita Columbæ de Trocharano, tertii Ordinis S. Dominici pussimæ Virginis, in cœnobio S. Lazari sanctissime mortuæ* IV *Idus Februarii anni* MDXVII, *ita scribit cap.* 12 *Ambrosius Turgius ipsius Confessarius :* Quadam vice dum virgo sancta pro persona quadam, quæ carnis tentatione plerumque vexabatur, devote et instanter oraret; humani generis inimicus hoc ferre non valens, tantam ei immisit carnis tentationem, quod vix respirare poterat. Ad consuetum autem orationis refugium se conferens, instanter precabatur, ut tentationem illam ab ea removere Deus sua benignitate dignaretur. Adjecit etiam B. Thomam deprecari, ad quem maxima afficiebatur devotione, ut quemadmodum Dominus per Angelos suos renes ei suos cinxit, ita quod nullus in eo libidinis motus de cetero pullulavit; sic suos cingeret renes, quatenus nullo unquam tempore anima ejus et corpus aliqua carnis incontinentia macularetur. Dum autem sic oraret, apparuit ei prælatus Doctor sanctus, duobus comitantibus Angelis, linteum nive candidius manu deferens : qui Virginem Columbam confortans, manuque sua sancta facto Crucis signaculo benedicens, linteum Angelis tradidit, ut ejus renes cingerent : quod cum Angeli sancti fecissent, ita libidinis motus in ea sunt restricti, quod de cetero nullo modo in ea pullularint. Hoc facto sanctus Doctor una cum Angelis disparuit.

Columba Meduli oram D. Thomæ cincta ab Angelis,

F

18 *Et sane ejusmodi gratiam meruit, jam pridem hoc in opere exhibitis invicta propugnatæ castitatis, ut capite dicta Vitæ* 6 *idem auctor narrat, cum in civitate Mediolanensi pestis inquisesceret, et paternam Columbæ tum nobilis senatoris domum late afflasset; contactis qui in ea morabantur omnibus, matre etiam fratribusque sanctis, ad destinatum infectis locum deportata est, infirma adhuc puella, pubertatis impensis curanda.* Hi autem dum in eam traherent, medicus, qui ad curandos illos infirmos deputatus fuerat, in eandem Virginem concupiscentia captus oculos conjecit, eamque de re turpi plurimis tentavit; asserens, quod nisi consensum præberet, nullo modo eos mederi disponebat, sed potius eam miserabiliter mori permitteret. At Virgo sancta magis eligens honeste mori quam impudice vivere, pœnas temporales quam æternam mortem eligens, nullo modo assensum præbere voluit. Et cum nequam ille contra Virgini esset molestus, ipsa Virgo hoc idem his, qui loco

post insignem pro castitate certamina.

præerant

A præerant, intimare studuit : quod illi factum horrentes, magna cum ignominia medicum illum a loco expulerunt.

19 *Quæ ideo hec libentius transcripsimus, ut iis ad*
ua et Stephana de Soncino. *quos attinet, demus occasionem, certiora nobis de ejus cultu et legitima appellatione Beatæ indicia subministrandi, quibus maxi istam lectu dignissimam et ædificationis plenissimam Vitam possimus futuris temporibus inserere Februarii jam editi supplemento : idem in supplemento simili Januarii mensis facturi de Vita Stephanæ de Soncino ad diem* II, *si intellexerimus, quam legitime Beata vocetur ab us, qui vitam ejus elogiaque scripsere, mortuæ anno* MDXXX : *de qua interim juvat hoc loco commemorare, quod in sancti Doctoris pervigilio, graviter a dæmone impetita, se nudam in spinis volutâvit ; eumque ardentius precaretur Sanctum, ut illam quoque cingere dignaretur, mox tanta vi lumbos sibi perstringi senserit, ut nimius corporis dolor etiam ad clamores compelleret.*

20 *Ut autem ad Vercellense cingulum redeamus,*
Cingulorum Vercellensium efficacia : *atque ad propagatum exinde Militiæ Angelicæ institutum transire possimus, exhibere hic juvat Camilli Quadrii in nostræ Societatis Vercellensi Collegio, vices Rectoris anno* 1644 *gerentis testimonium, in hæc verba datum* XIII *Martii :* Per cingulum sanctissimi æque
B ac sapientissimi Thomæ Aquinatis, non est modo instituti mei omnia et frequentissima in alios collata beneficia referre : ea sunt quæ integra decerent volumina. Illud tamen inficiari non possum, me multis ad illius similitudinem elaboratis, atque ejusdem contactu sacratis, in cujusvis ætatis ac sexus hominibus ea expertum, quæ soli D. Thomæ intercessioni accepta referri queant. *Paria asserunt P. Aurelius Corbellinus ex Ordine Eremitarum D. Augustini et sacræ Inquisitionis Vercellis Consultor, atque mulieris unius sigillatim meminit luxui per multos annos deditæ, et P. Cyprianı prænominati monitis nullis ab impudicitia revocabilis, usque dum ei persuasit Pater, ut impactos lumbos Thomisticæ Zonæ cingulo adstringeret ; quod ubi fecit, paucos intra dies versa est in continentiæ speculum, quæ publicum fuerat libidinis incentivum : et hæc inquit Corbellinus* propriis oculis vidimus, auribus audivimus, manus nostræ contrectaverunt, et particulari sigillo munivimus in nomine Domini.

21 *Tabulæ ultroque, quæ plura verbotenus exhibet,*
Militiæ Angelicæ leges, *Deurwerderus prænominatus, ipse confirmatus est in proposito, quod Romæ concepérat et de quo contulerat cum Ordinis sui Magistro Generali Vincentio Candido, de instituendo inter Belgas suos sodalitate nomine militiæ Angelicæ sub cingulo castitatis D. Thomæ Aquinatis appellandi, quam approbante Ordinario his ad-*
ANIMADV. PAP. 29. C *stringeret legibus* : Omnes sub cœlesti Doctoris Angelici cingulo militaturi, in libro apud Patres Prædicatores præparato, sua nomina inscribi procurent, ut indulgentiarum et orationum participes reddantur. II Ipso admissionis suæ die salutari confessione peccata expiabunt, sacra synaxi animam reficient, mentisque castimoniam (prout status ratio exiget) semper se conservaturos proponent. III Cingulum hujus militiæ ex filo niveo confectum, et quindecim nodulis interpunctum, postquam a R. P. Directore fuerit benedictum, palam vel occulte circa corporis lumbos continuo gestabunt. IV Quotidie in honorem D. Thomæ, pro sua omniumque subjecto militantium castitate et extirpatione vitiorum carnis, ad quindecim Cinguli nodos Angelicam salutationem devota mente persolvent. V Carnales dæmonis suggestiones, atque impuras mentis cogitationes (invocatis Jesu et Mariæ nominibus nec non D. Thomæ auxilio) fortiquantocyus animo reprimere studebunt. VI Verba obscœna numquam proferent, picturas inhonestas suis domibus proscribent, lascivis comœdiis non intererunt : et a spurcis libris, saltationibus ac cantilenis sedulo abstinebunt. VII Quodcumque illicitum blan- D
dientis carnis opus perpetrare diligenter cavebunt, et in Angelica virtute castitatis continuo sese exercebunt, omnes fœdæ libidinis occasiones evitando. VIII Ad hoc sedulo intendent ne in sua præsentia ab aliis scurrilia proferri, cantari, legi aut fieri patienter sustineant : et si aliquos carnali vitio inquinatos cognoverint, blande eos ad castitatem exhortabuntur. IX Diem vigesimum tertium Januarii Translationi Corporis D. Thomæ, nec non septimum Martii illi dedicatos celebrabunt confitendo et communicando vel sacris orationibus suam aliorumque commilitonum castitatem Deo commendando. X Justo ac debito honore et veneratione D. Thomam tamquam eximium suæ castitatis tutelarem, semper prosequentur ejusdemque militiam apud alios propagare studebunt.

22 *Has deinde leges et constitum suum, cum anno* *et institutio Lovanii an.* 1649.
MDCXLIX, *Decano et Professoribus sacræ Theologiæ in alma Universitate Lovaniensi proposuisset, ita probata res est, ut ad Nonas Martii (qui dies Angelicæ militiæ solenni apparatu auspicandæ fuerat destinatus) omnes se conventuros decreverint, exemplogue præituros ceteris ad accingendos fortitudine lumbos suos per sacræ Zonæ susceptionem : quæ magno numero consecrata tum fuit, juxta ritum jam pridem ab Hyacintho Chocquetio anno* *Cingulorum benedictio :*
seculi hujus XXII *inductum, per hanc orationem :* Do- E
mine Jesu Christe, Fili Dei vivi, puritatis amator et custos, obsecramus immensam clementiam tuam, ut sicut ministerio Angelorum S. Thomam Aquinatem cingulo castitatis cingere, atque a labe corporis et animæ præservari fecisti : ita ad honorem et gloriam ejus, benedicere et sanctificare digneris cingula ista : ut quicumque ipsa circa renes reverenter portaverint ac tenuerint, ab omni immunditia mentis et corporis purificentur, atque in exitu suo per manus sanctorum Angelorum tibi præsentari mereantur.

23 *Confirmavit pium institutum Innocentius* X, *et*
concessæ indulgentiæ : *hac ratione militaturis ex thesauro Ecclesiæ stipendia proposuit Indulgentiarum magnarum, quæ apud primum pii hujus delectus præconem et militiæ Directorem Deurwerderum videre est, variis Episcoporum Belgicorum conjiariis aucta, in libello hac de re edito Lovanii : quo veluti classico alias quoque Belgii civitates excitavit, ut hujus militiæ tyrocinium et armamentarium etiam apud se poni vellent : quod et hic Antuerpiæ et alibi feliciter factum videmus : denique pro obtinenda in hoc bello victoria hanc adscriptis proposuit crebro recitandam orationem :* Omnipotens et misericors Deus, qui
oratio ab adscriptis recitanda. nos in obsessione castitatis certamine constitutos, F
almo S. Thomæ Aquinatis cingulo nomine dignatus es, largire supplicibus tuis, et cœlesti ejus subsidio lascivum corporis et animæ hostem in hac militia feliciter superare, et perpetuæ puritatis lilio coronati, inter castas Angelorum acies beatitudinis palmam a te accipere valeamus. Per Dominum etc.

24 *Porro non adeo novum est, quam aliquibus fortas-*
Cingulorum ejusmodi antiqua origo : *sis visum e prædictis possit, cingulorum sub invocatione D. Thomæ consecrandorum inventum : sed evidentissimis ad ejus sepulcrum miraculis, antequam Tolosam transferretur corpus, ortum habuit in ipso Fossæ-novæ monasterio. Ita docemur miraculo illo, quod inter relata ex Bernardo Guidonis occurrit num.* 79, *ubi dicitur :* Quædam de Piperno mulier in partu periculose laborans, invocato S. Thoma et imposito quodam cingulo, quod fuerat super ejus sepulcrum, supra corpus ejusdem mulieris, statim libere peperisse. *Certe antiquo laudabilique Italicarum sanctuariorum usu receptum scimus, ut in absentium gratiam cingula quædam ad mensuram vel sepulcri alicujus vel imaginis sacræ illius contractu sanctificanda fiant ; multique infirmi, maxime puerperæ, sanitatis beneficium per eos*

A *consequuntur, ut est de iis, quæ Lauratenæ icones inscriptos mensuras continent toti orbi Christiano notissimum, ut alia minus obvia exempla prætream.*

25 Ut autem tale quid in S. Thomæ honorem institueretur, multorum præcipue suadebat utilitas : quibus enim juxta Cisterciensis Regulæ laudatissimam consuetudinem omnis ad monasteriorum templa occludebatur ingressus, non alia ratione melius consuli poterat, quam si vice sepulcri suo sexui inaccessi contingerent aliquid illius attactu, ut diximus, sanctificatum. Quid autem potius quam cingulum ea forma confectum, ut multiplex illius usus, nec absque mysterio significato esset? Cum et niveus candor integritatem ipsius sancti Doctoris integritatem, et intermedia quandoque Dominicanum, quem fuerat professus, Ordinem ea ratione revocare poterant in memoriam, qua dictus Ordo Mariani Rosarii per quindecim mysteria decurrendi exemplum et utilitatem per universum mundum divulgavit. Quid quod hoc modo cavebatur ne insignis illa Angelicæ cincturæ visio, quam usque ad mortem suam occultam habuerat, et de qua ex Fr. Raynaldi relatu frequens tum maxime sermo erat, veniret in oblivionem hominum, vix aliquid vivaci apprehensione cognoscentium, nisi quod vel ipsum sub oculos sensusque externos cadit ; vel si natura spirituale est aut tempore præteritum, tamen iisdem sensibus præsens et tractabile sistitur, per sui vicarium et materiale signum ac instrumentum

D *significatio.*

VIII MARTII.

SANCTI QUI VIII IDUS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Pontius Diaconus, Carthagine in Africa.
S. Pilemon,
S. Apollonius, } Martyres Antinoi in Ægypto.
S. Arianus Præses,
S. Theotychus Protector,
Socii tres Protectores,
S. Cyrillus Episcopus,
S. Rogatus,
S. Felix,
S. Rogatus alius,
S. Beroma sive Beata,
S. Herenia,
S. Felicitas,
S. Urbanus,
S. Silvanus,
S. Manilius sive Mamillus,
S. Datianus,
S. Jocundus,
S. Quintillus sive Quirillus Episcopus,
S. Capitulinus, } Martyres Nicomediæ in Bithynia.
S. Dion Martyr apud Græcos.
S. Cleopatronia Virgo.
S. Provinus, Episcopus Comensis in Italia.
S. Senanus Episcopus et Abbas in Hibernia.
S. Julianus Episcopus Toletanus in Hispania.
S. Felix Episcopus Anglorum Orientalium.
S. Theophylactus Confessor, Metropolita Nicomediensis.
S. Paulus Episcopus Plusiados in Bithynia.
S. Dometius apud Græcos.
S. Hunfridus Episcopus Morinorum sive Taruanensis in Belgica II.
S. Litefridus sive Liutfredus, Episcopus Papiensis in Italia.
S. Veremundus Abbas Hyrachensis in Navarra.
S. Duthacus Episcopus Rossensis in Scotia.
B. Stephanus Abbas Obazinensis in Gallia Ordinis Cisterciensis.
B. Joannes de Deo, Fundator Ordinis de Hospitalitate Granatæ in Hispania.

Martyres in Africa.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Asclas *Martyr memoratur hoc die in MS. Florario Sanctorum. Credimus eum esse, qui Antinoi passus est, et a nobis relatus* XXIII Januarii.

S. Eubulus, } Martyres *referuntur in MS. Menologio Basilii Imperatoris.*
S. Julianus, } *De iis egimus* VI Martii.
S. Arcadius Cyprius,

Perpetua Virgo, quæ leonibus est tradita, et ab ipsis suffocata. *Ita Viola Sanctorum anno* 1508 *Hagenoæ excusa. Laherus etiam in Menologio Virginum* Perpetuam Virginem et Martyrem Asiæ *adscribit. Aliqui etiam referunt SS. Perpetuam et Felicitatem Martyres Afras, quas ex corruptis Actis male ab aliis Virgines haberi arbitramur. Egimus de iis* VII Martii.

S. Beoadus Episcopus de Ard-charn *hoc die refertur a Colgano ex S. Ængussii Festilogio et recentioribus martyrologis eum secutis : nos de eo egimus inter Prætermissos ad* VII Martii.

Desponsationis B. Mariæ Virginis festum apud Fratres Ordinis Servorum. *Ita Ferrarius, cumque secutus Arturus a Monasterio in sacro gynecæo : quod sufficit indicasse*

Quorrair S. Frigidiani Episcopi Lucensis soror, *hodiernis Sanctis Hibernis adnumeratur a Colgano, quasi ea sit, quæ sub nomine Curcagiæ de Cluain-lothar, et hac die, et* VIII *Augusti notata reperitur in plerisque Hibernicis Hagiologiis, quæque in Ecclesia de Kill-kurcaige* XXI *Julii suum quoque cultum habet : de ea qui plura volet, Colganum legat, vel expectet dum Acta S. Findiani Maybilensis, cujus soror fuit, demus ad* 10 *Septembris : quæ nunc ad* 18 *Martii ostendemus S. Frigidiano perperam tribui.*

S. Mochonna de Eus-mas-neire *hodie in Tamlactensi et Mariani hagiologiis occurrit : quem credit Colganus certe eumdem esse cum Dachonna, quem S. Columba prædicto ad Buellii fluminis cataractas monasterio legitur præfecisse : sed neque hic in citata Columbæ Vita Sanctus nominatur : neque aliud vel cultus vel rerum ab eo gestarum reperitur vestigium.*

Nemanus *juxta Mariani Gormani scholiasten* Dasinisensis Episcopus, *in Australi Lagenia, regnantibus Blathmaco et Diermitio fratribus, circa annum* DCLX *creditur floruisse a Colgano : quia S. Fechinus legitur ad eos cum S. Noemano profectus cujusdam militis liberandi gratia : quæ nobis minime faciunt satis, ut eumdem esse Sanctis adnumerandum credamus.*

Elgniedus *sive* Ailgniedus
Colmannus Kearr,
Sedulius de Kinn-locha,
Mochua filius Nemani,
Kieranus Foighle,
Molassius filius Aidi } *Hibernicis adscripti fastis, nobis alias ignoti, et præter primum, a Colgano prætériti : primum autem Episcopum de* Ard-Breccain *facit; quia anno* 778 *unius sic nominati mortem reperit consignatam : quomodo et Sedulii prædicti mortem,* XII *Februarii agens de pluribus ejus nominis, anni* 828 *charactere signat. Idem in indice Colmannum Kerr S. Endei discipulum fuisse scribit : sed loco indicato nec verbum de eo reperitur.*

Conanus, *cognomento* Dil, *inter Sanctos hujus diei recensitus a Colgano ex Ængussii, aliorumque Hibernicis fastis : de quo aliud nihil constat quam juxta Easraid monachorum ea tui præfuisse : ad borealem, inquit Colganus, Ernei ripam, in loco* Cnodain *dicto. Huic ex martyrologio Carthusiæ Neuportensis junguntur.*

Conallus *et* Cronanus } Episcopi ac Confessores, *de quibus nihil quod dicamus occurrit; nisi in Martyrol. Tamlactensi et apud Marianum Gormanum hoc die reperiri* Cronanum de Airdne, *id est,* Abbatem Aranensem, *juxta explicationem Colgani.*

Conanus Episcopus
Chronanus monachus } in Scotia *proferuntur in Menologio Scotico Thomæ Dempsteri, nulla Episcopo Sede aut monacho cœnobio assignato. Insinuat Hectorem Boethium de illis agere, qui lib.* 9 *meminit* Connani Episcopi Sodorensis *et sanctissimum*

sanctissimum appellat. Ferrarius in Notis Catalogi generalis eosdem cum Hectore Boethio citat, sed forsan hic vult intelligi suam ad Lectorem admonitionem contra Ἀγιολόγους, quod Hiberni Sancti etiam Scotis attribuantur, interque illos etiam Conanus *et* Cronanus, *quos jam inter Prætermissos retulimus.*

Mochonna de Doire, *ab Hibernicis martyrologis nominatus ad hunc diem, creditur a Colgano Dorensis esse Antistes, qui Hibernicæ cuidam Synodo per S. Flannum Hiberniæ Primatem et S. Adamnanum Archimandritam coactæ, subscripsit circa annum* DCXCV, *et* DCXCV *decessisse narratur : de cujus cultu et Actis vellemus nobis plenius liqueret.*

Liberius *ex Tamlactensi Martyrologio et Mariano ac Maguir noscendus, a Mariani ejusdem Scholiaste ad hunc diem dicitur* Abbas de Achad-bo S. Cannechi : *atque a Colgano acceptus pro anonymo illo ex S. Cannechi Vita, prius lascivo ac immorigero juvene Aradii filio, dein viro sancto et miraculis claro in civitate, quæ dicitur Leacht-Aibbe : cujus præsumptionis veritas nobis merito suspecta est.*

Librannus *in Hibernicis fastis nominatus, cetera nobis ignotus est : eumdem esse, qui in S. Samsonis Dolensis Actis Librarius est, non facile credimus, quandoquidem ejus locum itinere triduo a Demetica Sampsonis patria versus Boream distare, atque adeo in Albiensi Scotia esse quærendum, evidenter colligatur ex ipso, quod Colganus profert, Actorum modo dictorum fragmento.*

Joannes Episcopus, Salisburgensis, discipulus S. Bonifacii, *memoratur in Kalendario MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti. Fuit* IX VII Episcopus, *in Metropoli Salisburgensi Wiguleo Hundio commendatus a* doctrina *et* vitæ sanctitate. *At nullum cultum habet, neque ibi* Sanctus *aut* Beatus *habetur.*

Stephanus Episcopus Tullensis *inscriptus Catalogo accensuit Ferrarii, ac* Beatus *appellatur, quem* Sanctum *statuat Saussaius in Supplemento Martyrologii Gallicani. At Claudius Robertus et Sammarthani, dum eum in Gallia Christiana inter Episcopos Tullenses seculo* X *memorant, a titulo* Beati *et Sancti abstinent. Nulla etiam ejus mentio est in Breviario Tullensi, quod habemus anno* MDXXXV *excusum.*

Vincentius Episcopus Cracoviensis, dein monachus Ordinis Cisterciensis, mortuus est VIII Martii anno MCCXXIII, *uti ex Matthæo de Michovia monuimus* 2 *Februarii inter Prætermissos, quod ad illum diem esset cum titulo* Beati *inscriptus Menologio Cisterciensi Henriquez, quod iterum improbamus; quia Christophorus Katski et Joannes Cæsarius in Vitis Episcoporum Cracoviensium nihil simile insinuant.*

S. Juliani } Pontificum corpora *aliunde translata*
S. Serrani } *sunt ad ecclesiam Cathedralem urbis Ovetensis in Asturia : quorum cultus ibidem hoc die notatus in ordine celebrando divinum Officium Madriti sæpius excuso. Utriusque meminit Ferrarius in Catalogo Generali, qui de* Serrano *asserit non apparere, cujus urbis Episcopus fuerit, de* Juliano *dubitat, num idem sit cum S. Juliano Episcopo Conchensi. Verum ut ad hujus Vitam dictum* XXVIII *Januarii, corpus est elevatum Conchæ anno* MDXVIII *et iterum visitatum anno* MDLXXXVIII. *Tamayus Salazar de hoc Juliano silet. De* Serrano *multa congessit ex Flacio Dextero, Juliano Petri et Lucæ Tudensi, quasi hic Serranus esset Asturus Episcopus Toletanus, a S. Ildephonso et aliis memoratus : quod etiam facit Quintanadvennas de Sanctis Toletanis. Verum cum parvæ fidei sint citati ab his auctores, malumus expectare certiora monumenta.*

S. Sacra, *cujus corpus quiescit Claromonte-Arvernorum in monasterio Rubiacensi ante altare S. Genovefæ, refertur a Savarone lib.* 2 *de Sanctis, Ecclesiis et Monasteriis Claromontii num.* 9, *et ex eo a Saussaio in Appendice ad Martyrol. Gallicanum, quod diem Natalem incompertum habeat. Interim hoc die memoratur in Gynæceo sacro Arturi a Monasterio. Malumus abstinere, quod forsan ex titulo corrupto nomen formatum et* sacra ossa *legendum sit.*

Henricus Prior Villariensis *cum titulo* Beati *refertur ab Henriquez et Bucelino, inter* Pios *seu* Venerabiles *a Saussaio et Fisen.*

Pontius VI Abbas in Claravalle dein Episcopus Clarimontanus. *Kalendarium Divione excusum de Sanctis Cisterciensibus. Eum cum aliis* VI *hujus inter eos retulimus.*

Carentia Abbatissa Ordinis Cisterciensis Placentiæ, *ut* Beata *memoratur ab Arturo a Monasterio in Gynæceo sacro. Agit de ea Petrus Maria Campi par.* 2 *Historiæ Ecclesiasticæ urbis Placentinæ ad an.* 1220 *et* 1223. *sed absque titulo* Beatæ.

Berengaria filia Regis Legionis, *assumpto anno* MCCXL *habitu Ordinis Cisterciensis in monasterio Holgensi prope Burgos, inscripta Menologio Cisterciensi Henriquez, et Benedictino Bucelini cum titulo* Beatæ. *Silet de ea in Martyrologio Hispanico Tamayus Salazar.*

Palmerius Engubinus Ordinis Prædicatorum *hoc die anno* 1299 *vita functus est Perusii cum opinione sanctitatis, ut vel ideo Jacobillus cum Sanctis et Beatis Umbriæ adscripserit.*

Anonymus Confessor Discipuli S. Francisci Viennæ Allobrogum,
Guardianus Castri-Villani in Gallia a Calvinistis occisus,
Antonius a Catalagirone in Sicilia,
Franciscus a Rota Belvisi,
Margarita Culaxibetta in Sicilia,
} *seculo elapso defuncti* — *relati in Martyrologio Franciscano et* Beati *appellati*

S. Vitalis eremita Armenti in Lucania. *Ferrarius et iterum cum aliis* IX Martii. ANIMADV. 1 PAP. 30

S. Candidus Martyr *inscriptus est Kalendario Breviarii antiqui Moguntini. Forsan est, qui inter* XL *Martyres Sebastenos colitur* X Martii.

Iduberga vidua mater S. Gertrudis *inscripta Catalogo generali Ferrarii, ac fastis Belgicis* VIII Maii.

S. Hermæ, cujus meminit S. Paulus in epistola ad Romanos, *memoria celebratur hoc die a Græcis in Menæis excusis et manu exaratis : a Latinis vero cum Martyrol. Romano* IX Maii.

S. Cataldus Episcopus Tarentinus *refertur in MS. Florario, utroque Catalogo Ferrarii, uti et a Dempstero et Colgano. Si MS. Officio proprio fides adhibenda, est hæc dies Canonizationis. De eo ergo cum Martyrologio Romano agi poterit* X Maii.

Hoimeradus Presbyter, Fundator monasterii Hassungensis in Hassia, *refertur a Ferrario, iterum ab eodem et aliis* XXVIII Junii.

S. Joannis Baptistæ translatio partis capitis apud Præmonstratum facta anno MCL, *inscripta est Florario MS.* Decollatio *ejus celebratur* XXIX Augusti.

S. Cyprianus Episcopus Carthaginensis *inscriptus nonnullis Martyrologiis MSS. sed occasione* S. Pontii Diaconi *ejus, qui hoc die colitur. De illo agendum* XIV Sept.

Evergisti Episcopi Coloniensis Translatio ad ecclesiam S. Cæciliæ *memoratur a Gelenio in Fastis Coloniensibus. Ejus dies natalis est* XXIV Octobris.

Crispini et } triumphus *inscriptus primo loco Martyro-*
Crispiniani } *logio Gallicano Saussaii. Eorum natalis est* XXV Octobris,

Paphnutius Confessor, qui convertit Thaisim meretricem, et tres viros ereptos sæculo lucratus est Deo, *memoratur in MS. Florario. At Petrus de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 7 *Maurolycus, Hermannus Greven, et Canisius referunt* XXIX Novemb.

DE

DE S. PONTIO
DIACONO CARTHAGINE IN AFRICA,
Sylloge historica.

POST AN. CCLX. VIII MARTII.

Celeberrimus Carthaginensium Antistes, et Ecclesiæ Catholicæ Doctor, idemque fortissimus Martyr Cyprianus fuit : cujus S. Pontius Diaconus, idemque et exilii socius, et gestorum illius præco : atque ante ipsum (si scripturam ejus satis assequamur) Christianus : ita enim loquitur : Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri justi, et laudabilis memoriæ Cæcilii, et ætate tunc et honore Presbyteri, qui eum ad agnitionem veræ divinitatis a seculari errore correxerat. *Quid est enim illud* de nobis, *nisi de Christianis? Colitur hic* Cæcilius III *Junii. Relegatum deinde ab Aspasio Paterno, Proconsule, in locum qui Curubis dicebatur, Antistitem idem comitatus Pontius est.* Eo enim die, *inquit ipse*, quo primum in exilii loco mansimus, nam et me inter domesticos Comites dignatio caritatis ejus delegerat exulem voluntarium : quod utinam et in passione licuisset.

S. Pontius S. Cypriani Diaconus,

et exilii socius;

optans ut et martyrii,

B

2 *At non ipse solus id optabat, sed plebs universa Fidelium, quod sub finem ita testatur* : O beatum, *inquit*, Ecclesiæ populum, qui Episcopo suo tali, et oculis pariter et sensibus, et, quod est amplius, publicata voce compassus est : et, sicut ipso tractante semper audierat, Deo judice coronatus est. Quamvis enim non potuerit evenire, quod optabant vota communia, ut consortio paris gloriæ simul plebs tota pateretur ; quicumque sub Christi spectantis oculis, et sub auribus Sacerdotis, ex animo pati voluit, per idoneum voti sui testem, legationis quodammodo litteras ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, ut Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam Sacerdotales coronas in Africa primus imbueret ; quia et talis esse post Apostolos prior cœperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus Ordo numeratur, numquam aliquis, quamvis ex bonis et Sacerdotibus, ad passionem venisse memoratur ; licet semper hæc mancipata devotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummante profecit, ut in civitate ipsa, in qua taliter vixerat, et in qua prior fecerat multa præclara, prior etiam Sacerdotii cœlestis insignia glorioso cruore decoraret. Quid hoc loco faciam inter gaudium passionis, et remanendi dolorem? In partes divisus animus, et angustum nimis pectus affectus duplices onerant. Dolebo, quod non Comes fuerim? Sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? Sed doleo, quod Comes non sim. Verum vobis tamen et simpliciter confitendum est, quod et vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multum ac nimis multum de gloria ejus exulto ; plus tamen doleo, quod remansi.

sicut et reliqui Christiani,

votum vocibus testati,

ipso audiente Cypriano,

qui primus illic ex Epp. Martyr :

cujus victoria gaudet Pontius,

C

dolet se non una cæsum :

3 *Hic Pontius ipse, hoc martyrii desiderium fuit : quod ut in aliis quoque excitaret, non debuisse se committere, ait*, ut tanti Sacerdotis et tanti Martyris passio præteriretur, qui et sine martyrio habuit quæ doceret ; et, quæ dum vixit gesserit, non paterent. *Ac paullo post*, Fuerint licet studia, et bonæ artes devotum pectus imbuerint ; tamen illa præterea ; nondum enim ad utilitatem, nisi seculi pertinebant. Postquam et sacras litteras didicit, et mundi nube discussa in lucem sapientiæ spiritalis emersit : si quibus ejus interfui, si quæ de antiquioribus ejus operibus comperi, dicam : hanc tamen petens veniam, ut quidquid minus dixero (minus enim dicam necesse est) ignorantiæ meæ potius, quam illius gloriæ derogetur. *Hic ergo* Pontius Diaconus Cypriani, *ut in libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 68 *tradit S. Hieronymus*, usque ad diem passionis ejus, cum ipso exilium sustinens, egregium volumen vitæ et passionis Cypriani reliquit *Honorius Augustodunensis, qui floruit ante annos* 0 *et quod excurrit, libello* 1 *de* Luminaribus Ecclesiæ *cap.* 68 *pronuntiat ipse quoque*, Pontium egregium volumen vitæ et passionis Cypriani reliquisse. *Idem habent Usuardus, Ado, Notkerus, et plurima vetera Martyrologia, et cum iis Romanum his fere ubique verbis* ; Carthagine S. Pontii, Diaconi B. Cypriani Episcopi, qui usque ad diem mortis illius cum ipso exilium sustinens, vitæ et passionis ejus egregium volumen reliquit, atque in suis passionibus Dominum semper glorificans, coronam vitæ promeruit. *Hæc ibi, quæ Actis ipsis magnam conciliant auctoritatem.*

et aliunde acceperat,

egregium libellum scripsit, laudatum a S. Hieronymo, Honorio,

et in Martyrologiis.

4 *Ea autem Acta in optimæ notæ MSS. Hagiologiis extant, deque iis, ita scribit Baronius tom.* 2 *Annal. ad an.* 261 *num.* 39. Eadem Acta, *inquit*, a nobis superius sæpe citata ac pariter recitata, æque fulciuntur testimonio Augustini, eadem in sua tractatione in natali die S. Cypriani attexentis, et fidelissima comprobantis : quæ itidem recensuit Paulus Diaconus Sed etsi nulla ab aliis suppeterent testimonia, ipsa sibi certam atque sinceram in omnibus sui candore fidem vindicant. *Hæc Cardinalis Baronius : cujus de similibus judicium docti omnes, præsertim Catholici, merito maximi faciunt. Varia de hoc S. Pontii libello sentit Philippus Labbeus noster tom.* 2 *Dissertationis de Scriptorib. Ecclesiast. quos attigit Cardinalis Bellarminus. Scribit enim* esse sinceriss imum illud opusculum, ac primæ inter antiqua veterum Martyrum Acta, sive Vitas atque Elogia, dignationis. Quod si hæc Vita cuipiam cordato in suspicionem veniat, suspecta pariter erunt et alia Acta quævis, et ipse S. Augustini sermo de Cypriano venerandæ antiquitatis χειμήλιον.

E

adhuc olim probatum Card. Baronio,

et Philippo Labbeo S. I.

5 *Nicolaus Rigaltius, qui in apparatu ad opera S. Cypriani, varia ejus Acta edidit, ad ea, quæ ex MS. cœnobii S. Victoris acceperat, ista annotavit* : Plurima Pontius, pio erga suum Episcopum affectu, Rhetorica libertate commentus est. Multa etiam alii, pro captu quisque suo, adjecerunt, aliena seculo, aliena personis : quædam etiam detraxerunt valde bona, Ut jam pauca supersint quæ præstare possimus sincera. *Idem Rigaltius ad Epistolam* 83 *Cypriani, ista scribit* : Vita Cypriani, quæ fertur ab ejus Diacono Pontio perscripta, rhetoricæ dictionis gratiam magis, quam narrationis historicæ diligentiam præfert. Adeo de gestis Sanctissimi viri, quæ sunt ipsius epistolis comprehensa, nihil attigit. *Atque hoc præcipue queritur omissum, quod illa* 83 *epist. scribit Cyprianus, se quum rescisset, jam Curuba in hortos suos recessus, se a frumentariis requiri, ut perduceretur Uticam) tantisper latuisse. Hoc scilicet crimen angens, paucorum dierum latebras retinuisse. Subdit tamen* : Sed neque Augustinus frumentariorum meminit, Martyrologia quædam Actis illis consimilia secutus. *Nec satis liquet, quid præcipue Censor spectet. An Sanctum, ab omni retro memoria votis precibusque tota Ecclesia cultum, stylo maledicentiaque incessere? Confinxisse eum multa ait pio erga suum Episcopum affectu. Satis memorem arbitror Censorem hunc fuisse illius Presbyteri*

F

quem tamen ut magna ex parte confictum,

aut vitiatum,

de ejus actis,

quæ et vide-rat,

A *teri, quem in suo Tertulliano legerat, quod apocryphas quasdam fabulas, titulo Περιόδων Pauli et Theclæ composuisset, Pauli, ut excusabat, amore, loco excidisse : quod et S. Hieronymus cap. 7 de Scriptor. Ecclesiast. ex eodem Tertulliano narrat. Non suspicor tamen omnino id conatum, ut e tabulis cœlitum Pontium falsi convictum eraderet : Etsi vir quidam doctus* eum præpostero novitatis studio in detrimentum Catholicæ veritatis; *atque ut* Rivero forsan similibusque Criticis extra Ecclesiam gratificaretur, subdubitasse *de illius operis veritate autumet. At neque prima Censuræ verba subdubitantis sunt, sed audacter affirmantis.* Commentus est, *ait rerum*, pio ergo suum Episcopum adfectu. *Quæ enim inesse pectus potest in mendacio?*

præpostero studio novitatis,

6 *Mox velut auctorem excusans, interpolatam ejus lucubrationem asserit :* Multa alios, proæruptu quemque suo, adjecisse : quædam etiam detraxisse valde bona. *Viditne igitur ipse usquam opus Pontii genuinum? Si vidit, cur non ita misit in lucem? Si non vidit, cur non æque ab ipso auctore, quem* libertate rhetorica *usum in eo componendo opere ait, illa scripta censeri possunt, quam ab interpolatoribus adjecta? Quod quæ adjecta sunt affirmat* aliena seculo, aliena personis *esse; an se ergo solum putat intelligere quid personas,* B *quibus de agitur, deceat; nihil capere tot viros sapientissimos, qui ea laudarunt? Fateor cum ex diuturna pervolutatione Tertulliani, Cypriani, et aliorum Afrorum Scriptorum, potuisse phrasim illius seculi, et utcumque mores Afrorum assequi : sed nemo alius æque, aut forte melius? Et ista tamen,* aliena seculo personisque, *proferre debuit, idque ipsum confirmare, vere* aliena *esse. Nam quod* valde bona detracta *indicat, caussam, ut jam retulimus, alibi reddit; quia eorum* quæ sunt in ipsius Cypriani epistolis *comprehensa,* nihil attigit : *et probat; quia* cum rescisset, se ab frumentariis requiri perducendum Uticam, tantisper latuit, ne suis Carthaginensibus eriperetur, quorum in oculis martyrium lucere exoptaret.

temere profecto.

ac fastuose.

7 *Cur omiserit Pontius illum exigui temporis secessum, an oblivione an ignorantia, (cujus supra num. 3 neutiquam a se alienum culpam quoscit) an deliberato consilio, an alia caussa, nescimus.* Conveniebant interim (*ut minime dissimulanter scribat*) plures egregii et clarissimi ordinis et sanguinis, sed et seculi nobilitate generosi; qui propter amicitiam ejus antiquam, secessum subinde suaderent : et ne parum esset nuda suadela, etiam loca in quæ secederet offerebant. *At nequaquam ille vitare mortis periculum, ac triumphi sedulo occasionem cupiebat : sed addari nolebat ab ea arena, quæ sibi divinitus, ut firmiter credebat, erat destinata. Arbitrabatur porro idem Rigaltius,* prudenter *quidem ipsum Cyprianum in citata epistola,* ubi secessum habuerit, non dixisse; neque enim tutum illi tunc fuisset. *At de Pontio ita censet :* Post obitum agonem, Pontius Diaconus, qui etiam in exilio Comes et familiaris illi fuit, Vitam Episcopi sui cum traderet posteris, quis hoc eum putet tam jejune tamque exiliter præstitisse, ut quem in locum de consilio carissimorum secesserit, non indicarit? *Quorsum hæc spectant? an ut denuo suppositilium hoc totum opus convincat? An ab quoptam alio ista e Pontii narratione extrita? Cui homo id fuisset? An (quod non dissimulat) ut* Scriptoris fidem aut diligentiam *elevet? Si Sanctum credidit, parum reliquose sic eum incessit.*

Mentio hic secessus a variis oblata

8 *Demum fatetur ipsum quoque* Augustinum frumentariorum non meminisse, Martyrologia quædam secutum. *Si in Passionalibus sive Martyrologiis, jam ante Augustinum, qui circiter centum post Cypriani martyrium annis natus est, jam illa in Actis istis deerant, sane suspicari licet, numquam in iis fuisse descripta. Neque id non frequens in omni historia, ut aliqua eventa vel adjuncta ab Scriptoribus quibusdam omittantur, quæ reprehensentur ab aliis. Pontium vero sum quo secessu delituerat Cyprianus indicasset, arbitraver hand sane prudenter facturum fuisse : cum vel grassante adhuc eadem persecutione, vel identidem sub alus Principibus aut* E *Præfectis recrudescente, palam cognosci ex latebræ non deberent, nec in cujas possessionibus fuissent, vel a quo in illas perductus : ne hinc sive Christiano sive Gentili, actio perduellionis intentaretur, qui inimicum Deorum et Cæsarum, ut tunc perverse judicabant, Proconsulis potestati subtraxisset.*

non debuit nec potuit exponi;

9 *Quamdiu post S. Cypriani martyrium superstes fuerit Pontius, nusquam legimus, nec quo genere mortis finierit vitam. Nemo consummatum martyrio, quod meminerimus, tradit. Nam ridiculum est, quod Jacobus Philippus Bergomensis in supplemento Chronicorum lib. 8. ad an. 259 in hunc modum scribit :* Pontius autem ipsius Cypriani Presbyter, vir sufficienter eruditus et in divinis declamationibus egregie doctus, tempestate hac post Cypriani mortem in Gallias veniens apud Cymellam urbem, martyrii palmam adeptus est. Ipse enim sua prædicatione et industria duos Philippos Imperatores ad Christum converterat; et inter cetera, ut præmissum est, egregium volumen de vita et passione Magistri et Patris sui Cypriani post se reliquit. Et cum Sanctus habitus sit, ejus festum II Idus Maii celebratur. *Qua narratione confunditur hic Pontius Diaconus cum altero Pontio Martyre, cujus agitur* XIV *Maii memoria.*

Pontius quando aut quomodo obierit, latet :

diversus a S. Pontio Martyre qui Philippos Impp. convertit.

C F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PHILEMONE, APOLLONIO, ARIANO, THEOTYCHO ET SOCIIS TRIBUS ANTINOI IN ÆGYPTO,

Commentarius prævius.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 805.

AN CCLXXXVII VIII MARTII.

Primos Imperii sui annos Christianorum eruditer effuso sanguine signaturus Diocletianus immanissimus, idoneum sævitiæ execrabilis ministrum invenerat Arianum; quapropter quanta severitate studuerit edicta impia executioni mandare, legere quivis poterit in Actis S. Paphnutii Martyris apud Lipomanum et Surium XXVIII *Aprilis; Sancti item Asclepiadis* XXII *Januarii, quæ iterum sub nomine S. Sabini habentur apud eosdem ad* XIII *Martii : quibus Timotheum et Mauram addas licet, quos postremos cum sub Ariano Thebaidis Præside constet Martyrii palmam consecutos, absque fundamento ad primum Decii annum trahit in suis Annalibus Baronius, viginti eoque amplius annis prius quam Diocletianus Romani Imperii fastigium conscendisset. Sed quanto in Christianam plebem majori fervida debacchabatur Arianus, tanto fuit gloriosus Christo edomare rebellem animum, suisque eum adjungere partibus, non sine insigni Diocletiani dolore; maxime cum ab ipso ejus latere Protectores quatuor, Theotycho duce, Christo se Arianoque, quem captivum ex Ægypto deduxerant, conjunxissent. Magna siquidem Protectorum apud Imperatores erat gratia dignitasque; prout ad diem* VII *Februarii explicatum a nobis est, ubi quatuor eodem titulo insignium Martyrum, ac trium supra mille ex ipsorum familia Christi pugilum, memoriam recoluimus.*

Arianus, in Thebaide Præses crudelissimus,

cum 4 Protectoribus convertitur.

2 *Nobilem hunc de tyrannide triumphum sanctorum Martyrum Philemonis atque Apollonii fusus ab Ariano sanguis*

post martyrium SS. Philemonis et Apollonii,

A *sanguis obtinuit; in quos toto furoris impetu Præses incumbens, amissaque restitutione oculi, divinam Christi coactus virtutem agnoscere, manus tandem dedit veritati. Locus certaminis Philemoni et Apollonio, Antinous fuit urbs famosa, de qua commentarii præviri ad Acta SS. Juliani et Basilissæ num.* 10. IX *die Januarii pluribus egimus; juxta quem paullo ante cursum confessionis suæ Asclas atque Leonides fortissime consummarant. Tempus Acta Græca exprimunt, quibus ex MS. Codice Christianissimæ Regis descripsimus hoc principio:* Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, μετὰ τὸ παῦσασθαι Ἀσκλᾶν καὶ Λεωνίδην, ὃς ὑφεστρώθησαν ἐπὶ Ἀριανοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θηβαΐδος, Anno tertio Imperatoris Diocletiani, postquam requievissent Asclas atque Leonides, ambo sub Ariano Thebaidis Præside fidem confessi. *Cum autem Chronicon Alexandrinum dicat, a Consulatu Diocletiani secundo atque Aristobuli Diocletianæos annos in fastis Paschalibus numerari (quamvis ille revera inierit Imperium* XV *Kal. Octobris anni Christiani* CCLXXXIV) *non est cur dubitemus, quin cum secutus calculum horum Actorum Scriptor, voluerit annum Æræ vulgaris* CCLXXXVII *Martyrio Philemonis atque Apollonii consignare: quem si ad triumphum secutus Arianus cum Protectoribus est post unius ferme*

B *anni spatium; nihil prohibet, quo minus vigesimum mensis Phamenoth diem (qui decimo octavo Martii nostri respondet, et in his Actis consignatur sub finem) ipsum mortis eorum diem fuisse existimemus, eoque nomine Antinoitis ac reliquis Orientalibus venerabilem; licet Græci decima quarta Decembris eos Ecclesiastico venerentur Officio, quod in Menæis expressum est, unacum SS. Martyribus Tyrso, Leucio, et Callinico, quos Latini* XXXVIII *Januarii colunt, quo die et nos de illis egimus.*

3 Græcorum ritum secutus Metaphrastes, utrumque Acta stylo immutato conjunxit dicto jam die, ideoque eorum quæ modo proferemus Actorum Latinam versionem, ex quatuor Manuscriptis Codicibus, ut obiret monasterii Rubræ-Vallis prope Bruxellas, S. Mariani prope Treviros, Rotomagensi curante P. Frederico Florein, et Ultrajectino nostro nonnullis in locis contractori debitam, non tantum cum Actis, quæ diximus Græcis, sed etiam cum Metaphrastis Latina versione contulimus, dum Græcum textum aliquis ex Bibliotheca Veneta aut Vaticana proferat. Extat ea versio apud Lipomanum, Surianique et ideo putavimus eam tuto posse omitti a nobis, Acta aut quævis Græce Latineque nactis. cui autem ad diem VIII *Martii Sanctos hosce referremus, alio nobis ratio non fuit, quam ut nos Romanæ Ecclesiæ usui, Latinorumque Hagiographorum ordini aptaremus: quamvis forsan erratum ab iis fuit, qui primi Acta Græca Latine reddiderunt, et dixerunt octava Martii passum cum Protectoribus Arianum, quem passum legerant octava mensis Phamenoth, non observata Ægyptiorum mensium ratione, quatuor aut quinque diebus menses nostros præverlentium. Arianum tamen et sociorum mentionem nullam in antiquioribus reperimus martyrologiis, præterquam in Vallicellano Patrum Oratorii, et Farfensi Ecclesiæ S. Petri, ac Parisiensi S. Victoris his verbis:* In civitate Antinoum natale SS. Philemonis et Apollonii (Polonii *habet Vaticanum*) Diaconi, Ariani, Theotici et aliorum trium: quatuor *perperam legitur in Parisiensi. Barberinianum solum* S. Philemonis *meminit: Cusanense notat* natale SS. Martyrum Philemonis et Apollonii Diaconi et Eusebii, *qui postremus nusquam alibi notus.*

C *At vero Usuardus, et Usuardum secuti Galesinius atque Baronius, plenius eorum passionem describunt; et quidem primo ac potiori loco:* In civitate Antinoum natale SS. Philemonis et Apollonii Diaconi, qui tenti et a judice auditi, cum constanter sacrificare idolis noluissent, perforatis calcaneis per civitatem horrendo tracti, novissime gladio cæsi, martyrium compleverunt. Eodem die apud præfatam urbem D passio SS. Adriani, Theotici, et aliorum trium; quos judex submersos in mari necavit: sed obsequio delphini corpora eorum littori sunt restituta. *Legerat nempe Acta Latine reddita Usuardus, eaque secutus Apollonium Diaconum dixit, latius accepto Diaconi nomine pro quovis ministro ecclesiæ, cum Lectorem dumtaxat fuisse constet ex Græcis: in Ariano autem* (Comes in Florario MS. *socisque horum sepultura et cultus, qui vere Antinous fuit, cum hoc passionis confudit, quem trans mare fuisse (puta Romæ vel Nicomediæ, ubi Diocletianus tunc residebat) scimus ex Actis. Eidem horum confusio apud MS. Florarii auctorem est, et gravior error alius, quando Diaconi titulum etiam Philemoni communem facit; qui sub ipsum Martyrii tempus non modo nullo erat Ecclesiastico gradu insignis, sed gentilis chorauta: Ariani tamen conversionem (quem Arrium vocat) distinctius attigit.* In civitate Antinoum natale SS. Philemonis et Apollonii Diaconorum; qui Philemon (Comes cognomento suspensus et sagittatus, ita tamen quod nulla sagitta longiori. ei infigebatur, stupente Præside, quod adhuc viveret, unaque sagittarum ex ære in oculum suum cadente, et eum cæcante, jussit eum Arrius præses cum Apollonio decollari, anno salutis ducentesimo nonagesimo quarto (*imo octuagesimo septimo*). Altera E quoque die Præfectus facto luto de terra suæ sepulturæ, sicut ei prædixerat Philemon, ait: In nomine Jesu Christi, pro quo isti martyrium compleverunt, ungo oculos meos, ut videam, ut credam quod non sit alius Deus præter eum: et hoc dicto illuminatus, ibat lætus, clamans illuminatum se esse. *Deinde de Ariano tamquam diverso subjungit eadem quæ Usuardus.*

ACTA

Ex quatuor codicibus MSS. Latinis

Collatis cum textu Græco ex MS. Regis Christianissimi et Metaphraste apud Lipomanum et Surium.

CAPUT I.

Philemon, sumpta cum Apollonii persona fide Christi, eamdem intrepide confitetur.

Postquam admirabilis Asclas *a* beato fine apud *a*
Antinoum *b* martyrium consummavit: jussit præses *b*
Arianus de eadem civitate Christianos comprehendi, Comprehendantur Christiani
quantocumque occurrissent: et nuntiis per diversas Vitimotæ. 37.
lateribus fugam petentibus, scilicet Clericos ad mortem *c*
pro fide Domini alterutrum ac populum animantes, F
steterunt in suo proposito, et capti a militibus tri-
ginta et septem *d* numero, statuuntur pro tribunali *d*
Præsidis. Inter quos erat et Apollonius quidam
nomine, Diaconus *e* ipsius civitatis: qui cum vidisset *e*
innumera tormentorum genera proferri in medium, Ecclus Apollonius tormenta metuens.
et ad cruciandos præparari Christianos, exhorruit.
Erat autem in eadem civitate chorauta publicus,
nomine Philemon, gratus plebi, et judicibus accep-
tus: hunc evocat ad se Apollonius Diaconus, et
offert ei quatuor aut sibulos, rogans, ut pro se ille
sacrificet. Dicit ei Philemon: Da mihi *f* unum ves- *f*
timentorum, ut cooperiar facie ne sum ab altero
persona ingredi et sacrificare. et dedit ei pallium
suum *g*. quo accepto Philemon posuit ante pedes *g*
Apollonii fistulas, quas tenebat, et quærunt eo, et Philemonem pro se sacrificaturum substituit.
mutato habitu ingressus est *h* coram Præside. Quem *h*
cum vidisset Præses, ignarus qui esset, interro-
gavit. Quis es tu? Ollicium *i* dixit: Fortasse Chris- *i*
tianus est: nam habitus ejus ostendebat. Et Præses:
Si Christianus es tu, inquit, dic tecum, ut sacrificet.
Tunc Philemon inspiratus Dei gratia, respondit:
Ego Christianus sum, non sacrificio. Ad quem Aria-

A nus iterum per interpretem: *k* Sacrifica, ait, et lucrare tormenta, quibus vidisti vel audisti Asclam et Leonidem vitam solvisse. Philemon respondit: Non sacrificio: sed paratus sum sicut illi, quos nominasti, et ego pro amore Christi suscipere cruciatus, ut merear cum ipsis et requiem invenire. Quis enim non miratus est in facto Asclæ, *l* quo.te in medio flumine tenuit? Dicit ei Arianus: Sacrifica, ut salveris. Respondit Philemon: Non est salvari, nisi pro Domino mori.

2 Audiens hæc Arianus silenter dixit ad Officium: Vocate cito Philemonem: forte dulcissimus suis cantibus demulcebit eum, et avocatus *m* voluptate melodiarum acquiesset sacrificare, ut non male pereat. Ad præceptum igitur judicis quærebatur ab Officio Philemon, nec inveniebatur. Tunc vocat Arianus fratrem ejus Theonam, *n* et interrogat eum dicens: Ubi est Philemon frater tuus? Ille respondit: Iste est, qui stat coram te. Statim nudaverunt faciem ejus, et agnito eo risit judex, æstimans joco illum personam finxisse, et dixit ei: Equidem tibi nihil imputandum est; quia et ad hoc natus es et nutritus, ut risu nos fatiges: attamen malluissem te ante unam de tribus filiabus meis pro libidine præsumpsisse, *o* quam judiciariam severitatem in conspectu B Christianorum mimo resolvere: sed sacrifica coram eis, ut credaris hoc pro more tuo, joco, non veritate fecisse. Respondit Philemon: Quod vis facito; ego non sacrifico: nec enim gratia Christi apprehendit. Dicit ei Arianus: Per salutem Romanorum te adjuro, ut dicas mihi, si ex toto corde te asseris Christianum, an ludens hoc facis. Philemon respondit: Quid me adjuras per Romanorum salutem, quæ transit? Juro enim per statum et gloriam Christianorum me verum dicere: Christianus sum. Tunc Arianus commotus indignatione grandi interrogat circumstantem Antinoam plebem, quid de eo agi deceneret: utrumnam ita morte auferri, an longis suppliciis deberet cruciari? *p* Et populus exclamavit dicens: Ne perdas civitatis nostræ delicias: omnis enim civitas ad admirationem istius pendet. Et coeperant cives plorare *q*. Dicit Arianus Philemoni: Ferreum pectus habes, qui ferum non flecteris amore: sacrifica quæso, et redde jucunditatem in festivitate, quæ proxima est civibus tuis. Respondens Philemon dixit: Terrena hæc festivitas, quam immunere dicis, contraria est cœlesti lætitiæ: ob id malo adversari terrenæ solemnitati, ut in cœlesti sede regnem Christo conjungendam.

3 Tunc piissimus Philemonis ait: si pro miserorum C diu celeri morte de vita te tulero, non tibi reputabitur ad martyrium, pro eo quod baptismum, quo Christiani mutantur, nesdum perceperis: comperi enim nos, qui ex gentilitate convertuntur ad Christum, baptismo a Christianorum Clericis consecrari. Audiens hæc S. Philemon, adnixari cœpit et mœstus esse de verbo Præsidis, et ait: Ignem accendisti in corde meo, o Præses: et quid faciam? Conversusque ad circumstantes rogabat eos, dicens: Precor vos, o Christiani, invitate aliquem Clericorum, ut me baptizet: grandi enim me affligit dolore serpens Præsidis Ariani. Et imminent omnes vel loqui cum illo, propter crudelitatem, quam sanctis Martyribus videbant inferri. Adrianus autem videns nullum sancto Martyri respondis, ait ad Philemonem: Certe vidisti neminem ausum fuisse, nostris se judiciis adversarium ostentare: sacrifica vel modo. Sanctus igitur Martyr, ubi vidit omnes metu judicis silvisse, insuper et ipsum Præsidem in hoc insultare, conversis ad cœlum oculis, palmisque elevatis exclamavit voce magna, dicens: Deus Jesu Christe Domine, ne manere patearis in corde meo tristitiam hanc, sed dirige et guberna viam meam, ut egrediens per medias circumstantes me turbas, nullo D videnti vadam ad aquas, et accipiam baptismum Christianorum. Hæc cum Dominum supplex deprecatus fuisset, exit ad aquas nullo videnti, et invenit ibi Clericum, a quo baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, reversus est ad judicii locum *r*.

4 Tunc Philemon dixit Præsidi: Tu Arriane, et tu timida turba; ecce absque vestro beneficio venit Deus meus, qui nullum timet, et baptizari me fecit *s* gratia sua: de cætero, o Præses, scito me de perfectione Christianæ religionis nihil minus habere: age itaque quod vis: tu es enim, qui moram facis. Respondens Arrianus dixit Philemoni: multiplici super te dolore concutior, et quod insania captus a bono decideris, et quod instans civitatis solemnitas, multarum etiam urbium ardens collectio, tristem in theatris ob tui absentiam agitabit frequentiam: in qua filius ac proximis tuis non id solum dolores augebit, quod te in eadem trepudiantem solito non videbunt: verum et quod fistulas tuas imperitorum fortassis spectabunt manibus attrectari. Audiens hæc fortissimus Christi miles Philemon flevit, et oravit ad Dominum dicens: Deus meus Christe Jesu, ne permittas infidelitatis cogitatum ingredi cor meum: sed sicut me exaudisti, per nubem tribuens mihi baptisma, quod rogavi; sic exaudire digneris, ut descendens ignis de cœlo consumat fistulas meas, et auferat de terra confusionis *t* meæ memoriam. Hæc eo deprecante, descendit subito turbo quidam per nubem igneam, et absorbuit fistulas de manibus Apollonii Diaconi, qui eas a Philemone commendatas tenebat. Quod factum cum præ miraculo clamante turba, etiam Theonas frater Philemonis comperisset, cucurrit ad Præsidem, et insinuavit ei conversionem Philemonis factione Apollonii Diaconi, qui eum ad Christi religionem, per indumenti sui habitum dedicasset.

a *Colitur* 21 *Januarii, qua die ejus Acta prodimus.* — b *Urbem Thebaidos vide dicta* 9 *Januarii, ubi de SS. Juliano et Basilissa num.* 10. — c *In fuga vulgi et Clericorum constantia faciunt MS. Ultrajectinum et Acta Græca, quæ dicunt* [illegible] *multitudinem eorum, qui in ade erant primores sua Præfecti Christianorum adductam, eumque exhortationem multum fusius describunt. Metaphrastes* juhet omnes comprehendi Christianos, qui erant in civitate, et maxime qui erant alias prælato magis in ore. — d *In celeberrimo consessu solum MS. Ultrajectinum et Sparrorum Chirographicum MS. hoc numerum minuunt, ann detracto. fortassis quæ non adnumerant Apollonium: sic Metaphrastes infra* 6 *Christianos relaturos ab Arriano ad fidem conversos dixit.* — e *Ita tres MSS. Latina. Græce cum Metaphraste* [illegible]. *Lectorem, dicunt.* — f *MS. Ultraject. da mihi pallium tuum. Græce* [illegible]. — g *Nihil hic de festalis Græca, Metaphrastes* animum Philemonis cum veste mutatum, ad hoc quidem esset, quod simularet, *plenius elaborasse describit.* — h *Libant Græca* [illegible] *quod explicatius Metaphrastes.* Cum se quidem signo Crucis signasset, tanquam Christianum, ut in hoc quoque se ostenderet Apollonium. — i *Passim in Actis Martyrum significat* Præsidis satellitum *Græce* [illegible]. — k *Ita cum Græcis Latina MSS. duo: at MS. Trevirense* Per imperatorem, *quasi sint verba adjunctas Philemonem Præsidi.* — l *Vide ipsius Acta num.* 3. *Hæc autem de Ascla dicunt in Ultrajectino et Rothomagensi MSS.* — m *Ita MS. Rothomagense. Trevirense ne Rubea cultus advocatus.* — n *Metaphrastes Theonam.* — o *Dicat hoc comparatio in Græcis et Metaphrasti, in Trevirensi MS. vel Mariorge solvetes.* — p *Græce* [illegible]. *An longanimiti reservam cum ipsis? Metaphrastes* tempus ei præbeto ad deliberet. — q *Incert. flebam Græce.* — r *Mihi, et mihi ea, quæ sequentur conformata, Græca, et ea ex Metaphraste.* Nubes desuper continuo descendens, cum eam stando in medium circumvolvisset, baptizavit deinde nubes quidem sursum ascendit [illegible] eo ceu et hic baptizavit *Acta Rothomagense et Ultrajectinum, pro quo alibi conversionis facta conversationes, videlicet, pristina mea. Græce* [illegible] infidelitatis.

CAPUT II.

Comprehensio Apollonii: ejus et Philemonis martyrium.

Tunc Arianus exhiberi Apollonium, et judicio sisti jubet: quem cum Officiales juxta præceptum tribunalibus statuissent, interrogavit Præses ita dicens: Maledicte præ cunctis hominibus, indica mihi, qua de causa sponsum et decus civitatis nostræ maleficaveris

k *hic vertit e Christianum fatetur:*

l

m

n *quis sit agnoscitur,*

o

nec minis nec prece flectitur:

p

q

baptismumque sibi decere audiens,

eumdem miraculo impetrat:

r *ac denuo Præsidi sistens,*

s

fistulis suis abolendis ignem de cœlo obtinet.

E

t

Comprehensus Apollonius,

caveris; et funebri atque carminibus sacrato vestitum pallio a religione divina seduxeris? Si, ut audio, pœnarum formidine trepidus vicarium sacrificiis disponebas ingerere; cur non alium, qui posset latere, et non istum civitatis manifestam lætitiam? Certe si pro temporis angustia ad præsens inveniri alter non potuit, secreta suggestione rogasses me, et dimisissem te; dummodo ne cum luctu et mœrore civium ipse tam sacrilegi inventor facinoris, multiplicis noxæ pœna succumberes: verumtamen quia clementia sacratissimorum Principum est in emendatione culparum remedium, accede et sacrifica, ut hic te aspiciens sacrificare, de cetero non recuset: et vere fateor tam crimini tuo parabis veniam, quam huic salutem, ac redhibita per te civibus gratia, ipse quoque recuperabis amorem: si vero tam salubre respuendum putaris esse consilium, male vos perituros juro per Deos. Respondens ad hæc Apollonius; dixit Ariano: ut confitear me in hoc facto peccasse, vere peccavi: quia vires per fidem Christi a Deo acceptas invalidas æstimavi, nec possibiles ad ferenda tormenta: sed credo et spero de misericordia Domini mei Jesu compensandum esse peccatum, imo extinguendum per hujus salutem, qui vestimenti mei occasione et ipse Christum confessus est, et me reddidit testimonio, ad quod Dei gratia vocatus, diabolo instigante recesseram. Scito ergo nec me sacrificaturum; nec hunc permissurum de cetero dæmonibus immolare.

ad defectionem sollicitandi Præsidi,

generose resistit.

B

6 Tunc Arianus iratus est valde, et accitis tribus militibus, præcepit eis, ut Philemonem alapis in faciem cæderent *a*. Qui jussa complere studentes, dabant ei alapas, dicentes: Sacrifica. Sed populus cum hoc fieri videret, clamare cœpit et dicere: Noli cædere carum nostrum. Et Arianus ad Philemonem: Parce, inquit, tibi, o Philemon, et sacrifica: considera et vide populum, quomodo te cædi in faciem dolet: qui si viderit te majoribus subjacere tormentis, amplius utique tristabitur, et eris in caussa mœroris omnium: sed et hoc tibi aperire volo, quod de te cor meum sentit. Hucusque fortasse non putabas te amari a populo, et ideireo *b* contrariam ei formam assumpseras, qua dilectionem erga te ejus probares: sed ecce faventibus Diis, documento collegisti caritatem, de qua ambiguus eras: nunc igitur satisfacito amatoribus tuis, et sacrifica; ut in hac grandis gaudii, quæ supervenit, die lætus advoces plebem, quæ modo tristatur pro alapis, quibus injuriam passus es: et ita demum exultantes de tua reversione ibimus cum toto Officio ad balneum, et lavantes corpora ascendemus ad sancta Serapis, et agemus cum requie dulce convivium. Respondit Philemon et dixit: Vos Antinoitæ, nolite tristari propter alapas, quas accepi; quia nec gaudebitis de me gaudio, quod cupitis: ego enim proposui in corde meo ab hac hora in sancta Serapis non prandere, sed expectare cœnam in cœlis: meminisse vos non dubito temporis illius, quo mimus eram, antequam ad choraulicam artem transirem, quomodo in theatro ad dedecus meum accipiebam alapas a collusoribus, et vos ridebatis, cum Angeli tristarentur: justum est igitur, ut modo angelis de mea salute gaudentibus, vestram non magnipendam tristitiam.

a *Philemon alapis cæsus*

frustra sollicitatur blanditiis ac minis.

b

C

7 Tunc Arianus audita hac ejus pro fide Christi defensione, jussit tam ipsius quam Apollonii Diaconi forari calcanea *c*, et inductis funibus trahi per civitatem, atque post hæc præsentari judicis tribunali *d*. Quod cum fuisset a militibus impletum, redduntur juxta præceptum conspectibus Ariani: quibus repræsentatis, judex ait: Quid est Philemon? Ubi est Deus tuus? Quare te de tam gravi necessitate non eripuit? Cur in ipsis principis suppliciorum cultoribus suis non succurrit? Audite et sacrificate, ne inter dura tormenta deficiatis, cum nullus sit, qui vos liberet de manibus meis. Et Philemon dixit: Si vis ut te audiam, audi me tu prius *e*. Quod dictum cum audisset Arianus et cives, gavisi sunt valde, et dixerunt: Quidquid illud est, quod speras, edissere tantum, et non negabitur. Et ait: Volo exhiberi jubeas vas æneum *f*, et poni intus infantulum atque operiri. Imperante igitur judice, exhibuerunt ministri dolium æneum: et posito intus infantulo, operculo texerunt os dolii. Rogat igitur Philemon venire sagittarios, et sagittari dolium donec deficerent eorum omnes sagittæ: jussit et hoc fieri Præses: sagittaverunt omnes qui poterant, donec deficerent eis sagittæ *g*. Deinde admonet Philemon ut educatur infantulus, et respiciatur. Eductus est infans, et inventus est immunis ab omni sagittarum molestia: et ait ad Judicem: Sufficiat tibi dolii istius argumento didicisse vires animæ Christianæ: sicut enim vas istud æneum ictibus sagittarum quidem transfossum est, sed nequaquam, quod intra se habuit, lædi Deo *h* custodiente potuit: ita et corpus Christiani, pro fide Domini suppliciorum jaculis stimulatum, innocentiam animæ Domino protegente vulnerari non patitur: sed erit nobis Dominus Jesus adversus excogitationes tuas murus adamantinus, et turris inexpugnabilis a facie inimici: propterea non sacrifico, nec suppliciorum tuorum terrore mollitus, a fide Dei mei Jesu Christi discedo.

D

e

et exemplo evidenti,

f

g

animi Christiani robur demonstrat:

h

E

8 Quibus auditis Præses iratus, iterum jussit eum ligatum suspendi *i*; et sagittis, quibus dolium fuerat jaculatum, corpus Philemonis ab imis pedibus usque ad summum verticem sagittari: Videamus, inquit, si eum poterit Jesus, cui credit, de manibus meis liberare. Et suspensus est; cumque eum sagittare cœpissent, orabat dicens: Veni Domine meus Jesu, amator veritatis, in auxilium mihi: tu enim es adjutor invalidorum. Veni quæso, et ostende impio Ariano, quod omnes, qui in te sperant, ipse protegas. Et cum totis viribus contra illum tela torsissent, nullum in eo jaculum infigi potuit; nullum ruit in terram: sed omne quod missum est pendebat in aere *k*. Ducunt ergo milites ad Præsidem: Defecerunt sagittæ, et dicit eis ille: Adhuc vivit? Qui responderunt: Etiam adhuc vivit, et magna loquitur. Cumque audisset Præses, quod adhuc viveret, stupuit; et volens per semetipsum cognoscere, accessit prope: et cum levasset sursum oculos ut videret, cecidit sagitta, et excæcavit ejus *l* oculum: cujus repentino exagitatus dolore blasphemavit Christianos, et jussit deponi Philemonem, et dixit ei: Ubi invenisti hanc magicam artem, cum non multum temporis cohabitaveris Christianis? Verumtamen quia tui caussa perdidi oculum, redde mihi sanitatem illius, arte qua nosti, et dimittam te: Scio enim quia, si vis, potes me curare. Tunc Philemon dixit ei: Si volueris rogare Dominum meum, et restituerit tibi oculum, dicturus es magicis me carminibus sanitatem tuam impetrasse: sed ne æstimes me vel malum pro malo reddere, vel Dominum meum non posse curare; cum mortuus fuero vade ad sepulcrum, in quo corpus meum jacebit, et tollens modicum terræ de tumulo, infunde aquam; et facto luto, superunge oculum, et sanaberis, et statim visum recipies. Audito hoc verbo, Arianus confestim jussit et ipsum S. Philemonem et Apollonium Diaconum decollari *m*, et cum B. Martyre Ascla sepeliri.

i

sagittis expositus cas sistit in aere.

k

harum una in Præsidis oculum incidit,

l

F

qui confestim utrumque decollari jubet.

m

a Addit *Metaphrastes*, jussum Apollonium majoribus reservari cruciatibus. — *b* MS. *Erexit*, contrarii mei. — *c* Eadem cum MSS. Latinis *Metaphrastes* habet. *at Graeci scriptores ex re ea sua aetate petita* [illegible] *Suetonius populum nervos saepe nihil legimus calcaneorum laesisse non memini, sed eos ad capitalium supplicium solitos perforari. d Reliqua omnia hujus numeri desunt in MS. e Desiderantur* [illegible] *quae sequuntur distinctius plenusque habentur in Graecis.* f *Ita Latina MSS. recte sane ex sensu; quae vocis* [illegible] *concavum vas, puta lebetem, tripodem, mortarium significantis. nec scio quo fundamento Metaphrastes*

EX MSS.

A Oenum muliebrem *dicat*, eoque vocabulo significari apud eos, qui in ea regione habitant, speciem quamdam currus muliebris : *hoc tamen video ejusmodi currui arcæ in modum efformato, quales nunc Hispanicæ rhedæ, rectius convenire, ut, quod est in Græco, ostium seu janua ejus laudi dicatur : et majorem illam capacitatem eo conducere, ut angustiorum undique impetuum cuspides nullo ad puerum intus positum pertingere valeant.* — g Ab hora secunda usque in horam nonam, *inquunt Acta Græca* : sic ut præ multitudine infivorum telorum easi illius auræ superficies nulla ex parte conspicua remaneret. — h *Abest a Græco, et merito : neque enim ulla hic miraculosa protectionis species, neque id agebat Martyr : sed ex eo quod naturaliter fiebat in puero, declarare intendebat, quo modo secum præter naturam ageretur quoad animam.* — i *Addunt Græca* τὸ τὴν περσαίαν interpres Metaphrastis arborem quæ Persei vocabatur, *verbi ut frustra ad Perseum hic recurritur, quasi ei dicata singularis hæc arbos nomen ab ipso traxerit : cum ex Aristotele et Dioscoride constet περσαία, arborum esse speciem, quas eorum interpretes et hujus ævi usus Persicos vocant.* — k *Ita etiam de verbo ad verbum Græca : Metaphrastes nihilominus* : Alia quidem, *inquit*, cadebant in terram, alia vero figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aere. — l Dexterum, *ut est in Græcis* — m *Græca et ex iis Metaphrastes* : Viri autem religiosi accipientes ipsorum corpora, decenterque componentes deposuerunt eo in loco, ubi requiescebant SS. Asclæ et Leonidæ ipsama.

CAPUT III.

Martyrium S. Ariani et quatuor Protectorum.

Altera die sepultis jam sanctis Martyribus, surgens abiit ad locum tumuli, et sublato inde modico
B pulvere, sicut et prædixerat B. Philemon, linivit oculos suos, dicens : In nomine Jesu Christi, pro quo isti martyrium impleverunt, ungo oculos meos, ut videam et credam quod non sit alius Deus præter Jesum. Hæc cum fideliter dixisset, statim illuminatus est oculus ejus et vidit. Percepta autem sanitate, quam exoptabat, surrexit eadem hora et ibat lætus et clamans : Ego Christianus sum ; serviam de cetero Christo. Cumque pervenisset ad domum suam ingressus protulit linteamina et aromata preciosa, et invitatis duobus Episcopis, jussit suo sumptu curari corpora Sanctorum, et resepeliri in eodem, quo fuerant ante loco sepulta ; et dimisit omnes Christianos, quos tenebat in carcere reclusos. Non latuit
a Diocletianum conversio Ariani *a* ; sed statim ut audivit de eo, misit quatuor Protectores *b*, qui eum
b corriperent : qui cum venissent in Ægyptum, tenuerunt eum. Ille autem dedit eis spurtulam c auri libras quatuor, rogans et dicens : Sustinete me, donec vadam ad Fratres et Dominos meos. Illi autem accepto commodo permiserunt eum ire usque ad
C locum tumuli Asclæ et Philemonis ac Apollonii : et salutatis corporibus dixit : Benedico vos consortes luminis æterni : orate pro me ad Dominum Jesum, ut confortet me, et consummet ipse martyrium meum in nomine suo. Hæc eo orante, vox quasi de sepulcro Philemonis egressa respondit ei dicens : Confortare Ariane, nec timeas : Jesus enim, in quem credis, ipse jam præcedet te, ut confortet te ; et operetur virtutem suam in conspectu regis per te, et completo martyrio apud patrem suum coronet te. vade ergo cum hominibus istis, qui venerunt ad te, et ora pro eis, ut participes tui efficiantur in cognitione veritatis. Hæc autem cum de sepulcro Martyris Protectores audissent, mirati sunt.

10 Arianus autem exultabat gaudens, et certus de fide sua, abiit cum Protectoribus et octo servis familiaribus : quibus, cum Alexandriam venissent, præcepit *d*, ut corpus ejus ibidem expectarent, dicens : Octava die mensis Martii c Imperator Diocletianus me præcipitari jubebat in mari cum saccо pleno arena : solicitus ergo esto, ut post tres dies, id est, undecima supradicti mensis, egrediaris in superficie maris circa horam diei sextam, et invenietis corpus meum in sacco supra dorsum delphini, quod tollentes cum ipso sacco, sepelite juxta sepulcrum martyris Philemonis. Hæc cum ei vir ille exposuisset, abiit cum quatuor Protectoribus ad Diocletianum Imperatorem : quem ut vidit Imperator stantem alloquutus est, dicens : Chære, Ariane frater, D
super quo confidebam apud Ægyptum. Et Arianus : Chære, ait, Domine Imperator ; qui mihi factus es dux itineris, quo itur ad vitam. Et jussit eum Imperator secum *f* lavari : et Sacerdotibus Apollinis præcepit proferre aram et ponere ante januam balnei, et ipsum Apollinis simulacrum statuere propter aram, ut egredientibus eis de balneo, adoraret ipsum Arianus cum oblatione sacrificii. Fecerunt Sacerdotes ut jusserat ; et egrediente de balneo Præside, cum pervenissent ad aram, dixit Imperator : Sacrifica magno Deo Apollini, antequam ingrediamur ad cœnam. Cui Præses respondit : non possum contemnere mirabilia, quæ vidi in Ægypto geri per Martyres Christi ; propterea non sacrifico idolo isti manufacto, nec derelinquo Jesum Salvatorum meum. Tunc Diocletianus jussit militibus suis eadem hora, quæ erat sera, accendere luminaria, ut egressi civitatem irent ad campum, et facerent fossam profundam, qui fecerunt usque ad lucem ut jusserat : mane vero egressus Imperator ad campum, vidit fossam et jussit exhiberi Arianum Præsidem Thebaidos, et oneratum catenis æreis, compeditum etiam ferro, ac manibus colligatis cum in-
E genti circa collum lapide depressum deponi in foveam *g*, ac totam super eum, quæ egesta fuerat, terram remitti *h*, ac desuper milites ludere, blasphemoque ore dicere : Videamus si veniat Jesus ut liberet eum.

11 Patratis igitur his, quæ Imperialis potestas obtinebat ex voto ; ascendit equum et abiit in domum suam. Et ingressus cubiculum quieti dare corpus post iram, videt compedes et manuum vincula pendere super reclinatorium, et Arianum Præsidem jacere in lecto. Turbatus itaque Imperator, putabat aliquem palatinorum in lecto suo jacere *i*. Dicit ei Arianus : Noli turbari : nullus enim erexit se super-
i te : sed ego sum Arianus, quem suffodisti gravatum ferro et ære, atque arenæ obrutum mole, de quo dixisti : Videamus si veniat Jesus, ut liberet eum : venit igitur is, quem prævalere non credebas Jesus, qui liberat omnes credentes in se, et eduxit me de lacu solutum a vinculis, quo me obrutum reliqueras, et me repausavit a laboribus super lectum tuum. Hæc autem audiens Imperator miratus est, et accensus ira majore dixit : Numquam vidi tantam magicam artem, ac statim jussit exhiberi saccum cum arena, et *k* constipavit in eo sanctum Martyrem, ut mergeretur in mari. Sed irruentes quatuor Protectores, qui eum de Egypto adduxerant, dixerunt Imperatori. Quid peccavit hic homo Dei, quod eum præcipis tri jubes in mari ? Et Imperator
F dixit : Pro nulla alia caussa, nisi quia magus est, Responderunt Protectores ? Hic non est magus ; sed Dei servus : vidimus enim isto faciente, quod omnis qui pro Christo moritur vivat, et signum futuræ resurrectionis ex mortuis, et quod non sit impossibile Deo Christianorum etiam obrutos terra, vivos servare, et ad lucem illæsos educere. denique ibi in Ægypto Martyrem Christi olim sepultum hoc interrogante responsa dare, et sana ac salutaria verba loquentem audivimus. Sed et hoc quod te ab impietate debuisset retrahere, oculis nostris tecum videmus, quomodo sic ipse viginti et eo amplius cubitis sub terra ferro et ære constrictus, te jubente obrutus est, et a Christi, cui credidit, virtute eductus invisibiliter inde est, et in lecto tuo es locatus. Hæc plane illecex Deo vero liberi non credit, qui profunda oppressus undique, indignus est ipsum Deum agnoscere. Quis ergo non intuetur Dei virtutem et Dei operationem, ut hominem manibus et pedibus ferro vinctum, faceret inter tot palatinos custodias nullo vidente palatium introire, et in stratu regio

accubare

Arianus, recepto ad Martyrum tepulcrum oculo conversus,

a
b
c

a & Protectoribus ad Diocletianum accessum ;

mandat de sua sepultura famulis ;
d
e

fidei suæ rationem reddit ;

f

g
h

et inde miraculose educitur.

k

cum 4 Protectoribus fidem ejusdem professus.

accubare? *l* Nos autem, quibus Dei gratia corda illuminavit, ut intelligeremus mirabilia, quæ per Martyres suos Deus agit, tradimus ad mortem pro ipsius amore corpora nostra, ut resuscitemur ab eo in vitam æternam.

12 Tunc iratus Diocletianus dixit eis: Multo tempore vos a me in caritate habitos eo documento probastis, quod numquam petitioni vestræ contrarius fuerim: et modo, licet oderitis me, non adversabor desiderio vestro: mortem desideratis; accipite, quia desideratis. Dicit ei Theotychus, qui erat inter ipsos quatuor ætate *m* senior. Comprimat in te Dominus malitiam, Domine Imperator, quia voluntati nostræ satisfacere non recusas: sed adhuc unum beneficium spero a te. Dicit ei Imperator: Quid est illud? Expone libere et impetrabis. Respondit ille: Volo ut mediam facultatum mearum partem ipse præsumas *n*, et mediam erogari jubeas pauperibus et pupillis. Dicunt Theotycho ceteri Protectores: Pater Theotyche, solliciti simus nos de morte ista, quam pro Domino cupimus obtinere: ceterum Deus aget curam panperum, sicut ipse probat. Stupenti igitur ad hoc Diocletiano dixit beatus Arianus Præses: Quid nos tenes? Dimitte nos: expectant enim aquæ marinæ excipere gloriosum exitum nostrum. Cujus sermoni acquiescens Imperator, jussit exhiberi et alios quatuor saccos mediatos arena, et immisit in eos etiam quatuor Protectores, et projecit in mare. Statimque Dei nutu parati delphini *o* susceperunt corpora eorum, et asportarunt ad Alexandriam ad locum, quem sanctus prædixerat Arianus observandum a famulis suis. Servi autem illi, qui Domini sui tantum corpus operiebantur, dum vidissent quinque corpora ambigebant de illis dicentes inter se: Dominus noster Arianus se solum dixit in hæc loca deferendum in sacco: hic quinque saccos videmus: sine dubio non est ipse. Illis itaque hæsitantibus vox humana quasi de ore unius delphini audita est, dicens: Nolite dubitare: hic est enim Dominus vester Arianus; venite et tollite eum: et hos quatuor Protectores, qui eadem, qua Dominus vester, martyrii gloria coronati sunt, et sepelite totos quinque juxta sepulcrum S. Asclæ *p*, ubi Dominus vester præcepit vobis. Tunc pueri certificati susceperunt corpora cum saccis, et posuerunt in navim fluvialem: in qua navigatione factum mirabile ostendit eis Deus: nam elevato jam a nautis velo, cum navigare cœpissent, obdormierunt omnes qui erant in navi, nec ullus eorum prorsus per tres dies et totidem noctes aut experrectus est aut gubernaculum tenuit: sed cum quarta die proximasset navis civitati, continuo vox facta est a Deo, dicens *q*: Surgite hic est enim locus sepulturæ istorum. Tunc expergefacti omnes viderunt appulsam navim in loco, quo volebant: et abeuntes nuntiaverunt civibus. Illi autem audientes, ut gestum fuerat erga beatos Martyres, egressi sunt cum cereis ac lampadibus, ac diversi generis luminaribus: et honorabiles cum summa lætitia agentes exequias, sepelierunt ad collegas suos decima quarta die mensis Martii: Coronæ autem eorum dies fuit octavo ejusdem mensis: in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor et gloria. Amen.

seque meriti partem offerentibus.

m

n

includitur saccis ac mari mergitur.

o

Corpora delphinorum ministerio in Ægyptum revecta.

p

Antinoi cum honore excipiuntur.

q

a *Addunt Græca* quidam enim profecti nuntiaverunt dicentes: Arianus Præses Thebaidos Christianus factus est, nec amplius consueta diis sacrificia offert. — b *Vide quæ de horum institutione et dignitate dicemus ad 7 Febr. ubi de Martyribus ex familia ejusmodi aliquem quatuor Protectorum sub eodem Diocletiano.* — c *Brest hæc dicto in MSS. Trevirensi et Ultrajectino. Acta Græca nullam prorsus summam exprimentes, ἐφ᾽ ἑξακόσια habent, id est fundos aliquot immobilia bona, Metaphrastes octingentis nummis emptum dicit Ilcentium Martyrum sepulcra volandi.* — d *Græca et Metaphrastes præceptum hoc Antinoi datum famulis scribunt, jussis Alexandriam subsequi: nec incongruum videtur domi factum, denuo repetitum in digressu fuisse.* — e Phamenoth *habent Græca et Metaphrastes: quod nomen in antiquissimis Martyrologiis ante cujusque mensis Kalendas varia illius apud Hebræos, Græcos, Ægyptios nomina referentibus, quale est Francisci Card. Barberini MS. unum) mensi Martio respondet. Copti* Barmahad *dicunt: sed initium sumit in die XXX Februarii, adeoque non octavo, sed quarto Martii exitu debuerat.* — f *Ita reddimus ex fide Græci Codicis, et ipsius rei exigentia, quamvis Latina omnia MSS. constanter habeant* levari. — g *Addit MS. Ultrajectinum* viginti et amplius cubitis sub terra. — h *Græca et Metaphrastes aiunt, desuper impletam jam fossam jussisse Diocleti unum Theonam sibi erigi, ex eoque ludentes spectasse milites, et iis quæ sequuntur verbis Ariano insultasse.* — i *Clarius Græco* putavit, aliquos e palatio adversum se insurgentes insultus collocasse, ut se de medio tollerent. — k *Addunt Græca, sacrum, ἐ . . . . ex parte dimidia fuisse impletam, quod infra saccos mediatos nominat.* — l *Hucusque tota præcedens oratio Protectorum, quæ etiam est in Græco, abest a MS. Ultrajectino, ubi est oratio subsequens Imperatoris ac Theotychi responsum.* — m Honorabilior, *inquiunt Græca*: primus *interpres Metaphrastis.* — n *Publicari, seu fisco, τῷ ταμείῳ . . . ., addici partem istam dimidiam postulant Acta Græca.* — o *Unus solius meminerunt Græca, Metaphrastes majorem fuisse dicit.* — p *In Græco est* ubi jacent corpora Philemonis et Apollonii magnorum Christi pugilum, *pro quibus Metaphrastes* Asclam et Leonidem *habet: addunt deinde Græca*: Ecce enim etiam locus sanctificatus est, in quo eorum requiescunt corpora: beatus autem quisquis cum fide legerit confessionem eorum, maxime e peccatoribus, ut ne desponderant animum, audientes: quod Philemon, qui primum Choraules et peccator fuerat, a Deo electus sit novissimo hocce die. Vos quoque agite et operam date, ut fideles atque Sanctorum participes efficiamini. His dictis recessit Delphin, relictis in litore Sanctorum corporibus. — q *Quæ sequuntur hoc modo habentur in Græco*: Theodolion, Theodelion. Experrectus vero gubernator, ac miraculum considerans glorificavit Deum, atque cum gaudio egressus e navi, Jesibius Antinoum venit, ea, quæ circa Sanctos gesta erant, civibus nuntiaturus: qui continuo egressi urbe, cum palmis atque coronis, acceperunt eos de navi, deduceuntesque deposuerunt in loco, ubi erant corpora sanctorum Christi Martyrum Philemonis atque Apollonii, multaque per ipsos mirabilia, tum curandis ægrotantium corporibus tum daemonibus effugandis perpetrantur, ad gloriam Dei Salvatoris nostri. Agonem porro suum consummarunt Sancti Christi Martyres Philemon atque Apollonius, eorumque socii sub imperio Diocletiani Præside Thebaidis Ariano *Socios Asclam et Leonidem intellige: deinde videntur deesse hæc verba* (*Celebratio autem eorum festivitas*) Mensis Phamenoth die vigesima juxta Orientales: secundum Romanos vero mensis Decembris die decima quarta, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

COMPENDIUM

Ex MS Synaxario Græco Collegii Claromontani Societatis Jesu *Parisiis collato cum Menæis Græcis excusis.*

Fuerunt hi *b*, eorumque socii ex Thebis *c* Ægyptiis, sub Imperatore Diocletiano et Præside Thebaidos Ariano, universi numero triginta sex *d*: qui dum comprehenderentur, unus eorum, Apollonius nomine, Clericus *e* Ordine, custodienti ipsos Philemoni Cytharistæ nummum dedit persuasitque, ut sua accipiens vestimenta pro ipso adoraret sacrificaretque idolis. Fecit ut receperat Philemon; sed qui sacrificaturus accedebat, Christum confessus est. Quem cum Præses non agnosceret: Vocate mihi, inquit Cytharistam Philemonem, ut cantus sui dulcedine inducat ad sacrificandum Christianos. Tum vero agnitus ille juxta est simul cum aliis Christianis torqueri a Præside. Comprehensus autem etiam Apollonius est, qui fidei Christianæ professionem occasione Philemoni fuerat, adductusque ad Præsidem eamdem generose prædicavit. Postea pedum ejus nervi præcisi sunt, ipseque totam per urbem raptatus *f*: Philemon vero ex Persica *g* suspensus ramis sagittis exponitur: sed non tetigerunt eum jacula; quin imo eorum unum ad ipsum Præsidem delatum oculum ei effodit: quem S. Philemon ei restituit, præmonens ut post mortem suam pulverem de suo sepulcro acciperet, sanum oculum recepturus. Igitur utriusque, Philemonis inquam et Apollonii, præsectis cervicibus, accessit Præses die postero ad locum, ubi sepulti erant Sancti: sanusque ut sibi prædictum fuerat factus est: eoque et ipse, et ii, qui cum ipso erant, credentes in Christum baptizati sunt. Postmodum ad Imperatorem Diocletianum accersitus ferroque vinctus et lapidem alligatus ad collum, in profundum terræ hiatum defossus est; unde prodigiose ereptum cum suo in lecto collocatum Imperator fuisset intuitus, eum pro mago habuit, jussitque in mare

a
b c
d
e
f g

A mare præcipitari, una cum Protectoribus pariter ad Christum conversis. Sancti vero Ariani sacra lipsana ab ipsius ministris collecta sunt, super dorsum delphini intra saccum allata, una cum saccis reliquis Protectorum corpora continentibus, ab iisdemque sepulturæ mandata *h*.

XX Mss. — h

a Plenius aliquanto est in his elogium ipsis Actorum fere verbis contextum. — b Refertur hoc ad titulum elogii [illegible] *his tamen Apollonii socios Acta dimissos dicunt in libertatem a Præside ad Christum converso. — c Ptolemæo* Diospolis, Jovis *civitas magna a numero centum portarum apud antiquos celebris, centum quinquaginta passuum millibus supra Antinoum sita ad orientalem Nili ripam. Thebarum tamen nusquam meminerunt Acta. — d Triginta septem habent Menæa. — e Menæa expressius lectorem faciunt. — f Consentiunt Menæa: sed Acta supplicii hujus socium jungunt Philemonem. — g* Εἰς φέρτρον *oleo germen habent Menæa, contra ceterorum omnium consensum. — h Menæa seorsim ab Elogio jam prolato, in quo Protectorum fit mentio: alterum habent de iis elogium, quo iterum Ariani martyrium refertur, atque in fine dicuntur Alexandriæ sepulti, contra expressum Actorum testimonium.* D

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

CYRILLO EPISCOPO, ROGATO, FELICE, ITEM ROGATO, BEROMA SIVE BEATA, HERENIA, FELICITATE, URBANO, SILVANO, MANILO SIVE MAMILLO, DATIANO, JOCUNDO.

VIII MARTII. — SS. Cyrillus Episc. — Rogatus.

I*nter hos Martyres Afros dignitate Episcopali eminet S. Cyrillus, quem solum celebrant Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Mariæ et Treverense S. Martini: at Treverense S. Maximini et Floravium socium adjungunt* Rogatum, *quod itidem* B *hoc disticho præstitit Wandelbertus:*

Idus octavas Martyr Cyrillus, et una
Consimili retinet venerandus honore Rogatus.

In MS. Bruxellensi S. Gudilæ loco Cyrilli Catillus Episcopus *legitur. In MS. Kalendario Cluniacensi fit memoria* Rogati, Felicis et Cyrilli, *qui* Episcopus cum aliis septem *traditur in MS. Reginæ Sueciæ. Quartus additur in MSS. Tornacensi S. Martini, Attrebatensi et Lætiensi:* In Africa natale SS. Rogati, Felicis, Urbani et Cyrilli Episcopi. *Verum omissis* Urbano et Cyrillo *hi tres referuntur in MSS. Romanis Vaticano S. Petri, Altempsiano, et Vallicellano, item monasteriorum Casinensis et S. Cyriaci.* In Africa Rogati, Felicis et Felicitatis. *In MS. Pragensi fit mentio* Rogati, Felicis, Silvani, Manilii. *Quos adjuncto Cyrillo ita distinguit Notkerus:* In Africa Rogati et Felicis. Nativitas etiam Cyrilli Episcopi, Silvani et Manili. *Qui nullo interposito verbo referuntur in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Sex nomina detinet MS. Augustanum, scilicet* Rogati, Orbani, Cyrilli, Heronimæ, Heremæ, Felicis. *In MS. Labbeano ita exprimuntur:* Rogati, Urbani, Cyrilli, Beromiæ, Ereniæ, Felicis. *Novem hactenus expressis addit alterum* Rogatum *Rabanus.* In Africa, *inquit,* Rogati, Felicis, item Rogati, Beremæ, Hereniæ, C Felicitatis, Orbani, Cyrilli Episcopi, Silvani et Manili. *Iidem referuntur in Beda excuso, sed loco* Beremæ, Hereniæ *et* Manili, *legitur,* Beræ, Heremæ, *et* Mamilli. *In hodierno Martyrologio Romano, in Notis citato Beda, loco* Beræ *seu* Beremæ *ponitur cum Galesinio* Beatæ, *et cum eodem et Beda excuso* Mamilli. *Ceterum in genuino Beda vacat hic dies. In antiquo nostro codice S. Hieronymi non diu post annum DCC exarato, ista habentur:* In Africa Rogati, Felicis, item Rogati, Beromæ, Ereniæ, Felicitatis, Orbani, et Cyrilli Episcopi, Silvani, et Manili. *In Codice Lucensi ejusdem S. Hieronymi, loco* Beroniæ et Æreniæ *legitur* Beromæ et Hereniæ: *In MS. Blumiano* Baromæ et Arseniæ, *et loco* Orfani et Cyrilli *unico nomine in Lucensi legitur* Orbanilli. *In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis impresso ita explicantur:* In Africa Rogatiani, Felicis, item Rogati, E Beromæ, Eremæ, Felicitatis, Urbani, Cyrilli Episcopi, Silvani et Manili, Datiani. *Ultimus* Datianus *deest in aliis codicibus, et loco* Rogatiani *legendum* Rogati, *cum alias vox* item *abundaret, et consentiunt alia omnia exemplaria. In MS. Richenoviensi loco* Rogati *bis* Rogatæ *reperitur, et nonnullis omissis interponitur* Jocundus, *cujus alibi altum silentium: verba hujus Martyrologii sunt ista:* In Africa Rogatæ, Felicis, item Rogatæ, Jocundi, Beromiæ, Orbani, Silvani. *Denique in MS. Aquisgranensi ista traduntur:* In Africa Rogati, Felicis, item Felicis (*corrige* item Rogati) Bironæ, Heremæ, Felicitatis, Urbani, Cyrilli Episcopi, Silvani, Quirilli. *Ultimus aut est* Manilus *sive* Mamillus, *aut certe Martyr Nicomediensis, aliis* Quintillus, *hoc die relatus. Sunt ergo Martyres Afri,* Cyrillus Episcopus, Rogatus *geminus,* Felix, Felicitas, *et* Silvanus, *absque ulteriori controversia collocandi.* Manilus *in septem codicibus antiquis legitur seu* Manilius *in MS. Pragensi, pro quo* Mamillus *in excuso sub nomine Bedæ et inde in Martyrologio Romano.* Urbanus *in quatuor relatis codicibus* Orbanus, *et in duplici apographo S. Hieronymi* Orfanus *legitur. At nomina* Beromæ *et* Heremæ *magis variant, cum loco* Beromæ, *legatur* Baromæ, Beremæ, Beromiæ, Beroniæ, Bironæ, Heronimæ, Beræ *et* Beatæ, *et loco* Hereniæ *etiam reperiatur* Æreniæ, Arseniæ, Heremæ *et* Eremæ. *Arturus a monasterio in sacro Gynecæo refert* SS. Hereniam et Felicitatem, *citatis Beda et Martyrologio Romano, non ausus addere* Beram *aut* Beatam, *quos in illis fastis repererat. Ne* Datiani *et* Jocundi *memoria pereat, etsi in unico singuli codice reperiantur, aliis adjungimus; hunc ex Rhichenoviensi videlicet, istum ex Corbeiensi.* F

Felix, — Urbanus. — Felicitas. — Silvanus, — Manilus, — Beroma, Heremia, — alius Rogatus. — Datianus. — Jocundus. — Nomina varie scripta.

DE SS. QUINTILLO EP. ET CAPITULINO

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

VIII MARTII. — S. Quintillus varie exaratus.

M*agnus consensus horum Martyrum reperitur in antiquioribus Martyrologiis manu exaratis, quamvis plurimum inter se discrepent in scriptione prioris Sancti, qui in pluribus codicibus* Quintillus *legitur, aut quod accedit* Quintilus, Quintilis, Quintulus, Quintolus; *subinde* Quintilinus, *et contractius* Quintinus, Quintus. *Interim in MS. nostro Martyrologio S. Hieronymi, ante mille propemodum annos exarato,* Quirillus *scribitur, et assentiuntur antiqua MSS. Richenoviense et Augustanum S. Udalrici. In Aquisgranensi* Quintinus *traditur Nicomediæ passus, et* Quirillus *sub finem adjectus Martyribus*

A *Martyribus Afris, de quibus mox agemus : quem unum eumdemque Martyrem censemus : et hic* S. Quintillus *seu* Quirillus *in variis Martyrologiis MSS. solus legitur, uti etiam factum in hodierno Martyrologio Romano his verbis :* Nicomediæ S. Quinctilis Episcopi et Martyris. *Ubi a Baronio allegatur Beda, seu Martyrologium sub nomine Bedæ excusum. Nam dies hic in genuino Bedæ exemplari vacat.*

2 *Socius adjungitur* Capitulinus *subinde* Capitolinus, *in quatuor apographis Martyrologii S. Hieronymi, in MSS. Richenoviensi, Corbeiensi, Aquisgranensi, Trevirensi S. Maximini, Tornacensi S. Martini, Lætiensi, Centulensi, et alio Reginæ Sueciæ : item in excusis Nothero, Rabano, et indicato Martyrologio sub Bedæ nomine eadem ubique phrasi :* In Nicomedia Quintilli Episcopi et Capitulini. *In Pragensi MS. omisso loco ita legitur :* Quintoli Episcopi et Capierali Episcopi. *Sed reliquorum constans lectio prævalet : Ita etiam error annunciatum est in Augustano codice, dum* Nicomedi *loco* Nicomediæ *scribitur. Ceterum Nicomedia illustrium Martyrum palæstra, et variorum Imperatorum sedes satis nota, est urbs Bithyniæ littoralis, ad Astacenum Propontidis sinum.* D

et S. Capitulinus.

DE S. DIONE MARTYRE
APUD GRÆCOS.

VIII MARTII

Hyeci recolunt hoc die memoriam S. Dionis Martyris, qui gladio percussus vitam finivit. *In Menæis additur hoc distichon.*

Κἂν θεῖα σαρκὶ σε θέσπη τοῦ πλάνου
Ἡ θεία στέφει σε Δεσπότου, Δίων.

Atrox tyranni dextra te cædat licet,
Domini coronat dextra te tamen, Dion.

In MS. Mazarini et alio quodam appellatur Dionysius. *Reliqua de loco, tempore aliisque circumstantiis hactenus latent.*

B E

DE S. CLEOPATRONIA VIRG.

INITIO IV SECULI VIII MARTII.

Apostolici Presbyteri Viventii *Acta* XIII *Januarii dedimus, non quale vel S. Maxentius Abbas Pictavensis, vel ejus ætati propior alius tradidisse litteris rudi et inculto stylo dicitur; sed qualia ablatis ut plurimum, Normannorum præsertim furore, veteribus monumentis, rudi sæculo, haud satis apte ad Chronologiam chronographiamque, ex scriptorum narratione, paullo ante millesimum a Christi ortu annum describi potuere. In his mentio fit* S. Cleopatroniæ *Virginis, cujus ad* VIII *Martii inscriptum recentioribus Divorum Fastis nomen est. Nam Hermannus Greven in additum. ad Usuardum, et Canisius ista eo die habent :* S. Cleopatronia, filiæ Daciani. *Philippus Ferrarius in novo SS. Catalogo.* Thessalonicæ in Macedonia S. Cleopatroniæ Virginis, Daciani filiæ. *Petrus de Natalibus lib.* 2 *cap.* 71 Eupatronam *appellat; Vincentius Bellovacensis lib.* 13 *cap.* 99 Cleopatrinam. *Quæ de ea in citatis* S. Viventii *actis memorantur, ista fere sunt.*

S. Cleopatroniæ natalis.

2 *Diocletiano imperante, Viventius claro apud Samaritas ortus genere, a Georgio nobili Cappadoce, cujus* C *illustre martyrium* XXIII *Aprilis referemus, Antiochiæ imbutus est Christianæ religionis mysteriis. Cumque insigni ardore fidei, morumque honestate excelleret, et esset alioquin liberalibus studiis apprime eruditus, sacerdotio initiandum, qui rem istic Christianam curabant, Antistites censuerunt. Exin majori et industria et auctoritate salutarem ubique doctrinam tradere Viventius : ac primum reversus in patriam parentes avitis superstitionibus irretitos aggreditur, ut a quibus mortalem ipse vitam acceperat, ea aliam conferret vitambeatam ac immortalem : etsi obstinatos nec rationibus ullis moveri faciles, flexit tandem non tam vi argumentorum quam coelitus elicita precibus ac lacrymis gratia.*

S. Viventius suos parentes convertit :

3 *Alio deinde curas vertit, quo divini Spiritus impelleret afflatus, propere iter tendens; et sacræ doctrinæ ubique sementem faciens, insigni rerum omnium, quæ vulgo jucundæ, abstinentia. Exin ab Angelo monitus in somnis est, uti ad Daciani, qui tunc Asiam Præses administrabat, properet ædes; quæ is veneretur, profana Deorum simulacra Crucis signo evertat ac conterat, ac filiam ejus infestatione tartarei hospitis, quam octodecim jam annis perpessa sit, liberatam, Christo adjungat : visum enim propitio Numini eam sui cognitione et Sanctorum consortio dignari. Cœlesti viso excitatus e somno Viventius, quod reliquum erat noctis, fundendis precibus gratisque Deo agendis tribuit : ubi diluxit, dedit se in viam : tradit peracto itinere, pervenit Thessalonicam : alii* Bosibonicam, *Galesinius* Antiochiam *scribat. Hic ut Crucis figuram religiose expressit, corruat illico fanum, Præsidis eversa simulacra et tituli. Continuit se tamen eo die, nec turbatæ plebi temere obvenit.*

ab Angelo ad Cleopatroniam mittitur :

fano et idolis eversis.

4 *Postridie, seu quo artificio sive viam Deo monstrante, in prætorium ingressus, cum aliis ad conclave ægræ puellæ admittitur : ibi fletis genibus ubertim lacrymans obtestatur Deum, ne quo suo vitio obstrui Divinæ beneficentiæ fontes, et paratum virgini salutem retardari patiatur. Dein aquam conceptis precibus et signo Crucis consecrat, ac potandam Cleopatroniæ dat : simul dæmonem increpans, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum edicit, ut illico facessat, sinatque liberam eam suo conditori servire. Ille abscedere Sacerdotis coactus imperio, exanimem illam luctu afflixit : quam Viventius efformato Crucis signo incolumem erigit. Perstrepebat interea diris ejulatibus dæmon, atque obsecranti similis deprecabatur, ne in inferorum abyssum se sanctus Sacerdos detruderet, sed parceretur ipsius corripere impii Daciani corpus. At Viventius,* F *In nomine unigeniti filii Dei, inquit, pro salute nostra immolati, te adjuro, nequissime spiritus, ne cui rerum a Deo creaturum incommodes, sed in ignem tibi sacrisque tuis paratum extemplo te des præceptum. Excessit tandem exitialis adversarius, ingenti adstantibus omnibus incusso terrore, atque odoris intolerabili fœditate relicta.*

dæmonem ab ea fugat.

5 *Cuncti in benigni Numinis prorupere laudes, at Viventius his Cleopatroniam verbis affatur : Electa a Deo Virgo, me Jesus Christus ad te misit, ut salutis tibi viam aperiam, qua possis ad Angelorum pertingere vitam, immensis affluentem deliciis, quas capere humana mens nequit, nedum sensus aliquis delibare. Dein ei grande augustæ Trinitatis arcanum, sacri baptismatis mysterium, trophæum venerandæ Crucis, ceteraque Religionis nostræ capita exponit. Quæ ut illa accurate percepit, fidem professa, baptismo cum aliis fere ducentis expiatur. Tres ipsos menses in eadem urbe moratus Viventius, atque assidue de divinis disserens rebus, plurimos alios fide imbuit, miraculis præcipue, quæ ab eo fiebant, conciliatos : nam nullum prope fuit ægritudinis genus, quod non ille divina virtute sanaret, ut passim visum cæcis, claudis gressum restitueret, detergeret lepram*

eumque fide imbutam,

cum aliis baptizat

A *lepram, dæmones e possessis corporibus effugaret.*

6 *Cleopatronia vero totam se Dei obsequio devovit, in virtutum exercitationem sedulo incumbens, certisque assidue meritis beneficiorum cumulare; ac primam baptismatis stolam omnis naevi expertem servavit. Iciata terque quaterque, cui et castæ preces, et larga in egentes liberalitas contulere, ut partem habeat in resurrectione prima. Et nocte quadam, cum fatigata tantisper se somno dedisset, Angelus adstitit et jussit, ex eo, quem residuum adhuc haberet thesaurum, duo candelabra et reliqua sacratissimorum mysteriorum instrumenta fabricari: quæ ipsa deinde ad Romanæ urbis Antistitem per Benedictum Episcopum, cujus XXIII Octobris celebris memoria est, ad Viventium Presbyterum misit, optans ut sibi quoque aliquando fas esset sancti Apostoli Petri sepulcrum coram venerari.*

illa sancte cavit,

Angeli monitu devotio sua in sacrorum supellectilem convertit.

7 *Interea Dacianus, quem credibile est urbe abfuisse cum simulacra sunt cum fano eversa; invectus rabie ad cædem Christianorum bacchabatur. Beneditus ac Viventius cœlesti instincti jussi alio migrare, nec se temere furori impiorum objicere, prius his monitis Cleopatroniam animavit: Castissima Virgo, inquiunt, Christo devota, magno animo esto: multi tua opera intemeratæ religionis dedent manus, et hæreditatem adibunt regni cœlestis. Nos alio natura jam messis vocat, nec nostri consilii est, in quas partes gressum tendamus. Transmittendus est mare, vecta Deus dirigat. Illa quæ pervelox mutare, ad eorum vestigia objecit pedes, utpote extremum sibi beneficium rogat.*

Viventius et socii discedunt

B

8 *Cum ab ea discessissent, visum est eos, quos divini operis administros vel Deus antea assignarat vel bona sors obtulerat; accersere. Condicunt ergo quo convenire sint, ut navem una conscendant. Et Viventius quidem universum quadraginta noctu perduxisse ad mare dicitur, unaque annonam et cetera, quæ opus forent, curasse. Benedictum ad se revocatum Cleopatronia rogat ut pallium, mysteria, opiferi, aut operæ pretium, secum Romam, ut ante destinatum erat, ad divinorum mysteriorum functiones sacrandum perferat.*

illius dona Romam deferenda.

9 *Inde multis jactati casibus, manifesta Divinæ Providentiæ documenta experti, in Italiam appellunt; ac varios in urbibus hospitio parant, quibus Cleopatronia, si id aliquando iter susciperet, profuga fortassis a paterna domo, excuperetur. Id vel arcanis quibusdam Formatarum, quas ei discedentes tradiderant, notis curatum, vel qua alia tessera aut signo, quo illa aut agnoscere Christianos ius in locis aut agnosci ab iis posset. Aderat vero iter agentibus istaque curantibus perpetuum Angeli præsidium, an aspectabili specie sese illis videndum præbentis, an instincta interiore eruditis, an qua alia ratione vota eorum secundantis, non expressit auctor. Cum Romam pervenerunt adiere venerabundi S. Petri Apostoli sepulcrum, ibique candelabra et cetera Cleopatroniæ dona obtulere.*

parentis et in via hospitii,

ducente Angelo:

10 *Deinceps quid Cleopatronia factum non dicitur; an paterno jussu aut ea manu, ut quædam aliæ ea tempestate virgines, trucidata, an alterius experta tyranni savitiam, an fuga elapsa e crudeli et sacrilega domo, an in leviora Ecclesiæ tempora reservata. Nec quis ille Dacianus ejus parens fuerit, an is qui tantum in Hispania innocui sanguinis fudit, an alius, pronum est divinare; Petrus Galesinius* Decianum *vocat. Mentio est* Daciani, *ejusdem ut opinor, in S. Georgii actis* XXIII *Aprilis.*

quid illa deinde egerit

E

11 Cleopatroniæ, *præter MSS. duo e quibus S. Viventii Vitam accepimus, quorum alterum Cœlestinorum Parisiensium erat, alterum monasterii S. Mariæ de Ripatorio, meminere, cum de S. Viventio agunt, Petrus de Natalibus lib. 2. cap. 71. Galesinius hoc die, Vincentius Bellovacensis lib. 13 cap. 99. Boninus Mombritius.*

DE S. PROVINO

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA ALPESTRI.

CIRCA AN. CCCCXX VEL CIRCIARTER.

Ferdinandus Ughellus *tomo 5 Italiæ sacræ secundum Episcopum Comensis Ecclesiæ statuit S. Provinum cum hoc elogio:* S. Provinus, natione Gallus, a S. Ambrosio institutus ac jussus, Comum profectus est, ut laboranti Felici auxilio foret: quo in munere adeo probe se gessit, ut dignus habitus sit, quem communis consensus defuncto Præsuli subrogaret anno CCCXCI. Arianam hæresim, quæ Novocomensem dioecesim magna ex parte infecerat, summa vigilantia ac labore profligavit. Requievit in Domino anno XXIX sanctæ vigilantissimæ administrationis die VIII mensis Martii, claruitque miraculis in ecclesia a se constructa honorifice fuit excoptus: cujus deinde corpus in civitatem intulerunt, cum anno MXC VI inter Comenses ac Mediolanenses grave bellum exarsisset, sepultusque est in ecclesia, quam hodie de suo nomine S. Provini appellant. De quo vetus hymnus in festo S. Abundii ita canit:

Episcopatus, C

obitus.

Translatio.

Positus in primordio est Felix Pontificio,
Post quo * sedundis hostibus Sanctus Provinus claruit.

* *lege* secundis

2 *Hæc Ughellus. Similia habet Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ex Breviario Comensi et in dicto hymno, loco* secundis hostibus, *impressit* secundis actibus. *Inscripti sunt Martyrologio Romano S. Felix decessor* XIV *Julii successores Amantius* VIII *Aprilis et S. Abundius* II *ejusdem Aprilis. De S. Provino agit præterea Franciscus Ballarinus parte 2 Chronici Comensis pag.* 93, *et* sepultum *asserit* in ecclesia S. Protasii a se extructa, ad cujus sepulcrum febri laborantes pristinam ejus intercessione sæpius obtinuerunt sanitatem. *Addit* particulam reliquiarum adservari in ecclesia S. Joannis de Agno, aliam collocatam esse in ecclesia S. Joannis de Solduno prope Locarnum. *Nicolaus Brantius Episcopus Sarsinæ hoc cum distacho ad hunc diem celebrat:*

miracula, F

reliquiæ alibi.

Pastorem recepit Gallum gens læta Comensis,
A dira per quem libera peste fuit.

Scripsit Ferrarius S. Provinum urbem Comensem a peste Arianæ hæresis servavisse: *quam pestem videtur Brantius intellexisse. Ferrarius in Catalogo Generali ita habet:* Novocomi in Insubria S. Provini Episcopi. *Dicitur antiquis* Comum *et ab instauratione Novocomum, Lario lacui appositum in Alpestri dittone Ducatus Mediolanensis.*

DE

DE SANCTO SENANO

EPISCOPO ET ABBATE IN HIBERNIA.

AN. DXLIV. VIII MARTII.

S. Patricii de S. Senano prophetia

Apostoli Hibernorum Patricii non minus illustre apud posteros nomen reddidit prophetica rum multitudo prædictionum, quam ejusdem Acta compluribus in locis obscuravit; dum nempe numerum eorum amorum, qui inter prædictiones ipsas eventumque prædictum intercessuri erant, vel ex suo ingenio temere audaces commiscuntur interpolatores, vel membose transcribunt negligentes librarii. Ea nos caussa cogit Commentario ad Acta Patriciana prævio paragraphum unum inserere de istiusmodi prophetiis, inter quas celebrior una de S. Senano locum habere potuisset, nisi ratus duxissemus, eas, quæ ad Sanctos pertinent proprio uniuscujusque die pertractare. Quod igitur Acta hujus Sancti habent prædicantem in Hiconallia sive Hifigente Patricium Corcebaskensibus, postulantibus ut suam quoque in regionem prædicaturus veniret, promisisse sua ex gente præconem fidei ipsis nasciturum; id velut indubitatum fundamentum accipimus, cum in eo conveniant præcipua, quæ de utroque Sancto habemus monumenta: quam multos autem ante pueri promissi nativitatem effluxuros dixerit annos, magna sententiarum discordia controvertitur.

B

2 *Vita Patricii quarto loco edita a Colgano num.* 43 *in hunc modum loquitur*: Beatus autem Apostolus Patricius inter cetera dona spiritu prophetiæ plenus fuit, et prophetavit de Sanctis, qui in illis regionibus post ejus obitum forent, et nomina eorum, et tempora in quibus nasciturі erant, revelavit; sicut de S. Senano, qui post XL annos natus est. *Colganus Vitam Tripartitam ejusdem ex Hibernico sermone in Latinum transferens, ita scripsit num.* 267. Non venit ista vice beatus Antistes in partes Tuamoniæ; sed e vertice montis.... eam prospiciens, benedixit... et Domino revelante plura pronuntiavit de Sanctis ex illa et vicinis partibus nasciturіs, et tempore quo nascerentur. Et inter alia prædixit S. Senanum Gerrchinnio Dubtachi filio post annos aliquot nascendum, sedemque fixurum in insula quadam deserta et amœna, quæ alveo Sinanni fluvii, ubi in fauces Oceani exoneratur, circumdatur; futurumque vicinarum gentium ardentem lucernam magnumque Patronum. Post annos aliquot *inquit variant enim Hibernici codices, et ubi unus legit* se fiachad *annos viginti sex, alii* se fichetd *ducentos viginti habent, ut observat in Notis Colganus.*

C

3 *Quæ omnia argumento nobis sunt nullum determinate annorum numerum a vaticinante Sancto fuisse expressum: rectissimeque fecisse eos, qui proferenda mox Acta conscripserunt, quod numerum nullum præsumpserint definire: quem non magnum esse potuisse ex ratione temporum facile potest constare. Mortuus enim S. Senanus fertur eodem quo S. David Menevensis anno; hunc autem* DXLIV *fuisse defunctum ad* 1 *Martii demonstravimus. Mortuus est autem ætate grandævus, quippe quem S. Kieranus Cluanensis, non modo ut spiritualem patrem confessariumque est veneratus, ut in his Actis legitur; sed etiam ut Abbatem, curam hospitum sub eodem agens in Inis-cathensi monasterio, antequam invidiæ aliorum, utinam ejus (ut præseferebant) liberalitatem culpantium coactus cedere, primum in Angina insula monasterium extrueret, quod ante annum* DXL *factum credimus. Certe si Hibernicam Vitam audimus,* quo tempore S. Patricius in prædicando Hibernis Evangelio laborabat, primam hujus lucis usuram accepit Senanus: *ut si aliquis prædictorum numerorum verus est, nullus vere videatur similior, quam qui annos* XXVI *exprimit: præcavit enim in Momonia Patricius post annum* CCCCXI. *secundum quem calculum Senanus noster septuagenario major obisset.*

qui vel nullus exprimendus erat,

vel multo major:

4 *Neque tantum Corcobaskensibus nasciturum fidei præconem prædixisse Patricium; sed eumdem sibi in Episcopatu successurum quærentibus discipulis prænuntiasse. Vita metrica, primo loco hic danda, habet: quo argumento moti nonnulli crediderant eumdem post Patricii mortem ad Metropoleos Ardmachanæ cathedram fuisse promotum, eoque trahunt quod ejusdem Vitæ num.* 36 Archipontifex *nominetur. Hujus sententiæ Richardus Withfordus fuit in suo Salisburiensi Martyrologio, anctio editoque Londini* 1526, *claris verbis ita locutus ad* VIII *Martii.* In Hibernia festum S. Senani Episcopi, de quo S. Patricius prophetaverat, CXX annis antequam nasceretur; prædicens quod talis vir, talisque nominis et conditionis suo loco esset futurus Hiberniæ Archiepiscopus: et ipse fuit postea talis sanctitate et miraculis. *Eadem fere verba de ipso ad eumdem diem habere Martyrologium Carthusiæ Anglorum Neoporti tradit Colganus: sed in utroque pro* Senani *perperam ponit* Fenani: *cum omnes agant de S. Senano illo die, et nullus sit inter Hibernos Sanctus, qui Fenanus vocetur; nec etiam Finanus, cujus festum cadat in illum diem.*

ejusdem prædictio de successuro sibi Senano

de Ardmachano primatu perperam accepta a Withfordo,

D

5 *Eidem sententiæ Albertus le Grand in suo de Sanctis Armoricanis opere accedit: persuasusque hunc Inis-cathensem eumdem esse, qui in parochia de Plou-Sanc diœcesis Leonensis colitur* VI *Martii; et quæ de fundatore suo Inis-cathensi habebant MSS. cum Plousanensium de suo Patrono traditionibus permiscens, hæc de eo scribit*: Divino cultui volens vacare perfectius, seculo renuntiat; ascitisque ejusdem propositi sociis adolescentibus aliquot sese in solitudinem recepit, cœnobiolumque extruxit, unde post annos ibidem complures in Dei famulatu exactos, a S. Patricio evocatus per omnes ordinum gradus usque ad Presbyterium promotus est: quin etiam sanctissimus Præsul finem suum imminere intelligens, convocatis Canonicis suis in memoriam revocavit, quid de Senano sibi esset revelatum divinitus, quidque de eo olim prædixisset, suadens ut successorem cum suum in Episcopatum eligerent: cui extremæ patris voluntati parentes omnes cum in Episcopum, et S. Patricii successorem dignissimum elegerant. *Hæc ille, vir utique quam Chronologus melior qui se de S. Patricii temporibus cognovisset aliquid, cavisset Senanum anno* CCCLXXX *mortuum scribere, quo tempore Senanus adolescentiæ annos egressus necdum erat.*

et Alberto le Grand, confundente Senanum cum S. Sano.

E

6 *Ceterum, ut is, qui in Armorica colitur, nullo argumento, probatur idem cum Inis-cathensi esse: ita suspicari quis meliori fundamento posset, ejus cultum, qui ab Anglicano Martyrologio ad* XIX *Aprilis in Septemtrionali Wallia eremitarum ducisse vitam dicitur, et circa annum* DCLX *claruisse miraculis, a Britonibus Cambris ad Britannos Armoricos transisse. ut fere communes utrique Sanctos colunt: quapropter de eodem conjunctim ad dictum diem judicavimus nobis esse agendum. Ad Ardmachanum autem primatum quod attinet, quem inter illius administratores S. Benigni vita Hibernica memorat* Senchonanum, *is Patricio adhuc in vivis degente excessit, non Episcopus sed Episcopi Vicarius. Quem vero ejusdem Ecclesiæ catalogi habent Senachum, a Benigno Patricii immediato successore decimum, is anno* DCIX *ad cœlos translatus est, integroque et eo amplius seculo a S. Patricii ætate differt: sic ut de eo non debeamus hic cogitare, quamvis inter Senachum*

quis ille videatur fuisse?

A *chum Senanumque nulla esset (quantum ad significationem et originem a senio deductum pertinet) nominum differentia.*

Vita olim scripta a S. Colmano.

7 *Quod igitur hoc loco dicitur de successione, aliud nihil est, quam discipulos ad interrogandum motos ex eo, quod S. Patricius præter consuetudinem suam conversæ recens genti non ordinaret Episcopum, responsum tulisse honorem istum cuidam necdum nato reservari : Senano videlicet, cujus Vitam primus, quod scire possumus, patrio carmine conscripsit is, cujus Hibernica Vita meminit traductionis Latinæ, num.* 23 *S. Colmanus filius Lenani : scripsit autem ante finem seculi sexti, si vera de morte illius Quatuor-magistri referunt. Ejus fragmentum testatur Colganus in Hibernico MS. superesse. Hac Vita deficiente damus, quam habemus,*

itemque metrice ab anonymo medii ævi,

imparis longe antiquitatis, Latino metro. Extat ea imperfecta in nostro MS. Salmanticensi codice, circa seculi XII *finem aut initium* XIII *conscripto; plena autem in quodam alio P. Hugonis Vardæi MS. ex quibus ad invicem collatis primum vitam Colganus edidit. Auctor anonymus est; sed qui videatur eo vixisse tempore, quo adhuc Ecclesia Inis-cathensis Episcopalem titulum retinebat : propterea quod num.* 12 *agens de loco quodam, qui Senano necdum monacho oblatus est, ita loquatur.* Qui hodieque terminus, in his dumtaxat partibus,

B procedit Episcopii Confessoris eximii. *Atqui titulus Episcopi post Aidum Hua-brechrain, anno* MCLXXX *huic seculo creptum, nemini additus reperitur.*

8 *Primæ vitæ alteram, quam miracula postrema indicant post seculum* XII *scriptam esse, per modum supplementi Colganus addidit ex Hibernico MS. multo prolixiori quidem, sed eatenus tantum Latine redditio quatenus priori Vitæ mutilæ explendæ, explicandaque sufficeret : quia novitia, inquit, cujusdam imperiti transcriptoris manus inserit paucula ex propria et erronea inventione, maxime unum, de amicitia et familiaritate inter S. Martinum Turonensem et S. Senanum, et assistentia, qua S. Martinus adstiterit Senano agonizanti. Insulso sane parachronismo :*

et paullo post Hiberno e multo plenius,

sed qualis in omnibus pene Sanctorum Hibernorum Vitis reperiendus in hac præ ceteris non offenderet : non magis certe, quam, quem Colganus non animadvertit, in eosdem cum S. Mauloco Fernensi familiaritate, necdum nato (ut credimus) cum Senanus moreretur. Legerat nempe vel traditione audierat temporum imperitus scriptor, Senanum, priusquam ex Hibernia excederet, moram aliquam traxisse in quadam Lageniæ insula Corcapiensis dioecesis, ubi præcipuæ postea sanctitatis fama claruit modo dictus Episcopus; itemque redeuntem in Hiberniam Turonas divertisse. B. Martini visendi causa (quomodo non de vivis tantum, sed et de Sanctorum mortuorum Reliquiis loquamur) forte etiam de S. Martini moribundo apparentis consolatrice præsentia cognoverat aliquid : ergo prorsus nihil fuit quam ut integris seculis dissita conjungeret auctor, texendarum patrio more genealogiarum quam temporum digerendorum studiosior : quæ aliaque videbis in annotationibus observata.

non sine gravibus in chronologicis erroribus.

C 9 *Venio ad hujus Sancti cultum, quem in Hibernicis Martyrologiis omnibus habemus ad primum Martii consignatum, quo mortuus est : eadem tamen potissimum ejus festum celebrari dicunt hoc octavo die, quo corpus post mirabilem aliquot horarum duratione est sepulturæ mandatum in sua Inis-cathensi ecclesia, sita in insula, quæ Senani flavit amplissimum illud quamque circiter mille passuum æstuarium occupat. S. Ængussius in suo festilogio, Calendis, inquit, Martii non multum inoxabiles colunntur Senanus, Mamendus, Moysos et David Killmanenses; et addit Magnus in Glossa.* Est Senanus de Inis-cathuigh : et hic memoratur dies obitus ejus. *Martyrologium Tamlactense* Senani Episcopi, *Marianus* S. Senanus Episcopus de Inis-cathuigh. *Kalendarium Cassetense ad eumdem diem :* Senanus de Inis-cathuigh hoc die obiit : ejus festivitas D celebratur octavo hujus. *Agunt etiam de ipso octavo Martii, non solum Calendarium Cassetense, sed et alii jam citati, inter quos Ængussius his verbis :* Senanus de Inis-cathuigh, qui ligavit hostem Naraehi : *quæ verba in suo Ængussio aucto Cathaldus Magurr ita explicat apud Colganum :* Dies sepulcri S. Senani hic memoratur : Senanus autem ligavit bestiam, quæ vocabatur Cathach, et a qua insula de Inis-cathuigh denominationem sumpsit : et causa ligationis fuit, quod Narachus faber S. Senani fuerit devoratus a bestia, quem et S. Senanus e ventre bestiæ extractum vitæ restituit. Et hinc bestia vocatur hostis fabri, et ligator bestiæ Senanus. *Huic glossæ fidem adhibeat qui volet : ego vix dubito quin ex fabulosis Hibernorum traditionibus ejusmodi devorato restitutioque Narachi hausta sit : quales cum plures Ængussio videam Cathaldum assuere, non possum illius additionibus magnam adhibere fidem, quoties narrant aliquid quod neque in Actis neque apud alium quemquam inveniatur.*

quædam elogia suspectæ fidei :

10 *Nec majoris fortasse ponderis illud elogium est, quod Colgano teste de eo habet S. Cumineus Connerensis, in suo libello de singularibus elogiis et prærogativis Sanctorum Hiberniæ :* S. Senani elogium speciale sit, quod continuo manserit valetudinarius; et verbum nullum protulerit nisi rectum : triginta infirmitatum species in suo corpore pertulerit; quæ fuit haud exigua viri sapientis adversitas. *Porro non tantum in Inis-cathensi ecclesia, Virgini Matri consecrata, Sancti corpus religiose colebatur olim, sicut et memoria ejus in altera Kierragiensis Comitatus ecclesia, ab ipsius nomine* Kil-Senan *dicta, diœcesis Artfertensis, inquit Albertus : sed idem auctor etiam recentiora narrat miracula, quibus inter circumfrementium hæreticorum furores suam venerationem reverentiamque constituisse Sancto, adhuc elapso proxime seculo demonstrat ex memoriis ad se transmissis anno* 1629 *a R. P. F. Vincentio de Valle-S. Mariæ, Vicario Provinciali Hiberniæ : quæ infra in Appendice ad Vitam secundam dabimus, et ad quem vere pertinent S. Senanno, prorsusque ab Armorico* S. Sane *diverso vindicata.*

E

recentiora miracula

VITA

Ex MSS. Salmanticensi et Killkenniensi.

CAPUT I.

S. Senani nativitas a D. Patricio prædicta et mirabilis pueritia.

Cultus et festum VIII *Martii*

ex Hibernicis fastis :

Senanus ex nobilibus procreatur parentibus, *S. Patricius*
Et ab ipsis cunabulis fidelibus Christicolis,
Qui magna Dei gratia habebantur in Scotia ; F
Quorum hæc sunt vocabula, Ercanus et Coëmgella *a* *a*
Hic divino oraculo, tam vita quam vocabulo,
Jam prænotatus fuerat, sicut Deus præsciverat :
Erat enim tunc temporis *b* virquidam magni nominis, *b*
Verus quoque Christicola Hiberniensi Insula,
Patricius vocabulo et Pontifex officio ;
Tam potens eo tempore in sermone et opere,
Ut servientem Idolis doctrina et miraculis
Momoniensem populum convertisset ad Dominum. *in Momonia prædicans, c*
Post hæc per Dei gratiam *c* Hy-Conalli provinciam
Adit, ut ejus incolas gentiles et idolatras
Ad cultum veræ fidei revocaret verbo Dei.
Factum est ergo protinus quod intendit Episcopus ;
Sicque, Deo propitio, salutari initio
Finem imponit debitum : fit Christi nomen cognitum,
Et multitudo hominum ingens credens in Dominum,
In Trinitatis nomine lota perenni flumine,
Quotidie et merito augebatur et numero.
Hinc procedente tempore credebant cuncta prospere ;
Gentilis olim populus fervet in Dei laudibus :
Ora prius gentilia, fantur Dei magnalia,

Et,

A Et, constructis ecclesiis, tam in lignis quam aliis,
Agunt pro sua debitas conversione gratias.

S. Senani prædicti nativitatem :

2 Interea ab incolis Antistes venerabilis
Interrogatus sæpius, quis post eum Episcopus
Futurus esset; inibi *d* clam et crebro dicto sibi :
Patrici Dei famule, præceptor et Apostole,
Pater bone et patrone, adhuc vivens id expone;
Quis, quæsumus, te mortuo præponatur gregi tuo ?
Quis enim tunc per ostium intret ovile ovium,
Nisi tu prius, Domine, designaris ex nomine,
Quis pro te tam egregio fungatur Sacerdotio ?
Crebris ergo his precibus respondit tunc Episcopus :
Quod a me, inquit, quæritis Dei esse noveritis;
Quia a Patre luminum est omne datum optimum.
Nascetur vobis parvulus futurus Dei famulus,
Qui et Senanus nomine in meo stabit ordine,
Mihi Deo propitio succedens Episcopio.
His contenti discipuli, vatique suo creduli,
Cito nasci desiderant, de quo tanta audierant.

in qua lignum aridum frondet :

3 Cum plenitudo temporis, juxta fidem promissoris,
Venisset, puer editus, omni virtutum præditus
Prærogativa claruit, sicut in ipso patuit
Nativitatis tempore : qui in manu puerperæ
Cum lignum esset aridum, confestim factum floridum,
B Palam dabat intelligi indicio mirabili,
Quod post in domo Domini florens, ut cedrus Libani,
Redoleret virtutibus qui nascebatur parvulus.
Parentes autem pueri ditati prole nobili,
Religiosi admodum, exortum recens parvulum
Tulerunt ad ecclesiam, ut per divinam gratiam
Baptismi tinctus flumine originali crimine.

e Baptizatur is,

e Et (si esset) actuali potuisset expiari.
Beatus puer itaque, accepto in baptismate
Trinitatis signaculo, insignitur vocabulo,
Quod ortus sui præscius sanctus Præsul Patricius
Longe ante prædixerat, cum nondum natus fuerat.

cum magno parentum gaudio.

4 Ablactatus ergo puer proficiebat jugiter
Et ætate et gratia juxta sui præsagia.
Nec minorem parentibus vel amicis fidelibus
Auctor bonorum omnium risum fecit et gaudium
In ortu hujus filii, quam olim Saræ sterili
Vel Abrahæ jam vetulo de nato illis parvulo :
Quorum certe per omnia comparanda sunt gaudia :
Quia etsi de Virgine, quæ de illius semine
Deo volente prodiit, Salvator nasci voluit;
Hic ipsum Dei filium in cordibus fidelium.
Quanta virtute valuit, parturire non desiit.
Hinc suis auditoribus Paulus ait Apostolus,
1 Cor 4, 15. Mei vos estis filii per fidem Evangelii;
Quos, dum eos instituit, per verbum Christo genuit.
C Cœpit ergo et corpore puer et fide crescere,

Pueruli abstinentia

Eique cum innumeris virtutum beneficiis,
Quas Deus illi dederat, familiaris fuerat
Salubris abstinentia in ipsa pueritia.
Quadam die suam sane matrem puer sanctus mane
Videns mora comedere, cœpit eam arguere :
Comestionis, inquiens, certum tempus omnipotens,
Ac certum abstinentiæ præordinavit; utique
Volens omnes reficere opportuno in tempore.

et miraculum in translatione domestici e sepelientis.

5 Eodem quoque tempore proficiscentes peregre
Seque credentes alteri loco, parentes pueri
Mutabant habitaculum secum habentes parvulum.
Cumque ad locum tenderent, quo deinceps consisterent,
Parentes et familia struentes ædificia,
Et quæque apta usibus præparabant attentius.
Sed occupatis omnibus in construendis mœnibus,
Senanus venerabilis nullum ferebat aliis
Laboris adjutorium, vel pro defectu virium,
Vel quia tunc attentius immorabatur precibus,
Quibus Deum assidue non cessabat invocare.
Tunc cœpit mater pueri vehementer indignari,
Quod illis laborantibus segre lavebat parvulus;
A qua et verbis asperis correptus venerabilis
Puer, confusus abut flensque Deum expetiit,
Ut ipse sibi solitum conferret adjutorium.
Nulla mora intererat, cum ecce Deus aderat,
Atque eodem tempore allata sunt in aere
Diversa utensilia de villa illa alia,
Quæ in diversis usibus forent apta parentibus.
Statim ergo conticuit et ad parentes rediit;
Aguntque grates pariter ob hæc acta feliciter.

Hospitium, unde cum matre exclusus erat,

6 Hic tempestate alia cum mare et familia
Quoddam castellum adiit, in quo manere voluit :
Sed inhumani homines, nec digni qui hos hospites
Reciperent hospitio, cum ira et supplicio
A suis eos ædibus expulerunt quantocius :
Cœpitque mater parvuli confestim incredibili
Fatigari tristitia, pro illata injuria,
Tantum ut pene corpore defecisset præ dolore.
Unde puer, piissimæ matri compassus intime,
Eam inquantum valuit mox consolari studuit;
Dicens, ultorem Dominum esse malorum omnium,

funditus subvertitur :

Quæ sine causa perferunt, qui ad illum se conferunt.
Quam vocem plaga subsequens tam jumenta quam homines,
Et quæcumque mobilia, ipsaque urbis mœnia
A fundamentis subruit : sicque locus disperiit,
Ut nihil esset reliqui de tota suppellectili.
E Submersis ergo omnibus jumentis et hominibus,
Ipsisque ædificiis absque ullis induciis
f Sanctorum ob injuriam delet horum memoriam.
Ego juxta hoc æstimo, quod mersi sunt in eremo,
Sub Moysi et Aaron, Chore Dathan et Abyron
Cum magna parte populi et tota suppellectili.
Nec est illi dissimile, quod factum est sub Josue
Duce Israelitico in muris urbis Jericho;
Quos quidem manus hominis nullis impegit machinis,
Sed Deus illos subruit potestate, qua voluit.
Tubis enim sonantibus patet liber intrantibus
Ingressus per circuitum, qui facientes impetum
Absque ullo obstaculo intrant, perempto populo.

negato navigio trans fretum una cum suis miraculose locatur :

7 Adit puer interea cum matre maris littora,
Transire volens alio requisito navigio.
Quo non invento, protinus Deum exorat parvulus,
Ut juxta morem solitum, sibi præberet transitum;
Cujus orbem potentia fundavit supra maria.
Hæc oranti puerulo, cujus rudi pectusculo
Jam plena fides inerat, qui invocatus fuerat
Deus clementer affuit, ac sublevatum posuit
Eum in parte alia cum matre et familia.
Et hæc quoque sunt aliis conferenda miraculis,
Quæ a Deo prioribus constat acta temporibus,
Dum sub præductis Ducibus Israelitis, omnibus
F Percussis metu hostium, mare rubrum fit pervium;
Nisi quod ille populus laborat tens pedibus,
At vero puer inclytus est repente transpositus.
g Tua, o Patris dextera, fuit, inquit, hæc opera,
O Patris Sapientia : tibi honor et gloria,
Et hæc et his similia, qui facis mirabilia,

D EX MSS. SALMAN. ET KILKEN.

f Sanctorum ob injuriam delet horum memoriam.

g

a Reliquum ejusdem Sancti genealogiam exhibet Vita sequentis, in qua patris nomen Erannus seu Ergnidus scribitur. — *b Patricio impresso in Hiberniam adventanti, est anno Christi CCCCXXII tradenda ad fidem, ut supra ostendimus, quibus autem annis precise in Monumenta prædixerit non est promptum definire.* — *c Regio sita ad Dextrolam ripam Senanni fluminis, hodie Comillha, inquit Colgenius ad Vitam S. Hy. XX Jan. Hervæum in tabulis familiæ scribitur.* — *d Non igitur de successore ejus in universa tota Hibernia cura inquiunt : sed de eo qui suus esset propria patricius episcopus : ut refutatione non indigent, qui Senanum hunc Patricio coluit in Archimachum Primatis successisse, de quo vide plura in Commentario.* — *e Ita Codex : sed legendum opto, pro quo in Salmanticensi legitur vel quocumque actuali : utcumque parvus ageret, cum recens natus infans actuales peccati omnes ad incapax sed totum baptismi ritualem rebat sanctus expiaret.* — *f Kilkenniensis codex : Ob injuriam Sanctorum delet memoriam horum.* — *g Idem Codex : Tua operis dextra. Vaticanus corrupit : Dextera tua opera.*

A

EX MSS. SALMANT. SILKEN.

CAPUT II.

A seculari militia ad monasticam transit SS. Cassidi et Natalis discipulus.

Evoluto jam teneræ puer ætatis tempore,
Omni suum custodia cor in adolescentia
Servavit, ex hoc utique certus vitam procedere.
Vitabat quæque noxia in via illa lubrica,
Qua omne genus hominum, juxta Patrem Hieronymum,
Etsi lapsum evaserit labi se posse noverit.
Extemplo a parentibus puer Regis obtutibus,
Licet invitus, sistitur ac frustra contra nititur,
Mox obligatus regiæ sacramento militiæ :
Nec fuit summæ gratiæ, ut tantæ innocentiæ
Virum in bello deserat, quem in pace servaverat.

B Nam in ipsa militia cum summa diligentia
Illud gerebat operis, ut quæ fuissent Cæsaris,
Illi libens impenderet, et Deo sua redderet :
Sicque a labe carnalium, quibus id genus hominum
Implicare se assolet, hoc se immunem exhibet.

9 Illis ergo temporibus bellum indixit hostibus,
Rex, et collectis copiis armis eos et montis,
Sicut moris est Regibus, instruxit diligentius.
In hoc autem exercitu Senanus, miles habitu,
Mente vero jam monachus, hosti perrexit obvius.
Tandem commisso prælio, justo Dei judicio,
Vehementer exterritus Rex terga dedit hostibus ;
Ex omni vero populo a nece vel periculo
Solus immunis fuerat, qui fuga labi poterat
Unde, relictis suis vel occisis vel sauciis,
Senanus fugam iniit et castrum quoddam adiit :
Cumque sederet mihi juxta acervum tritici,
Sequentes e vestigio, qui victores in prælio
Deo volente fuerant, quærunt eos qui fugerant.
Vident acervum omnino totum flammantem ignibus ;
Sed ignis, qui apparuit, laxit tantum, non nocuit *a* ;
Ut videbatur fieri mentis illo vetere,
Ex quo Moyses a Domino, cum fuisset in eremo,
De liberandis filiis Israel et Ægyptiis
Disponendis, audierat quidquid post hæc evenerat.
Sed hoc Senano contigit fortasse, quia debuit,
Ut ipse, veri luminis viam monstrare plurimis,
C Qui sedebant in tenebris vinctis in domo carceris.

10 Accedunt ergo prædones, sceleratissimi certius,
Quæ tanta essent opera, quibus confusa viscera?
Quid hoc esset miraculi, quo repercussi oculi?
Quale esset incendium, quo non exarsit triticum?
Cumque multo intuitu acervum in circuitu
Considerarent mirabiles (nam erat ignis species)
Demorabantur nimium non incendens incendium.
Sedens enim in medio inventus est incendio
Senanus Dei famulus, qui dixit venit pavidis.
Qui cum cum edocerent, et quis esset inquirerent,
Hic, etsi mori timuit, mentiri tamen noluit ;
Sed nolebat opperire *b* mendacium quam falsum dicere.
Tirones enim regiæ se fugisse militiæ
Dixit, et metu hostium alios venisse profugum.
Videntes autem milites, quod sancti viri facies
Resplenderet ut Angeli, utrisque murorum
Novitate perterriti, de pepercerunt multi.

11 Hic omnes ad hostibus fideles Christi famulus
Domum adit convivii, quod parabatur Principi.
Cumque servi prospicerent superventurum Principem
Opertorium, regis præparare celerius ;
Petens, ut doceret properare, ut ejus mensæ humilem
Præ Dux necaque recipere Hospitem ;
Mox est ubique regia strepitus concursatio,
Incaute cuncta miscentur, posset perterrere nupe
Sed cuncta ordinantur, cum Patre tamen.
Superveniente vespere, præfixo orario tempore

Adveniente denique domum præfato Principe,
Convivium instruitur ; mensa cum pane ponitur :
Itur dein a famulis pro deferendis epulis.
Quarum, ut dixi, varia erat et ingens copia.
Sed ecce vasa omnia sic sunt inventa vacua,
Ut parum quid in singulis, plus puniendis famulis
Quam cœnaturo Principi, remaneret residui.
Quotquot enim ex famulis gustaverunt ex epulis,
Cœperunt omnes pariter insanire solemniter *c*.

12 Qua ciborum penuria et servorum vesania,
Instincto sancti Spiritus interius commonitus
Princeps, cœpit inquirere, si eo ille tempore
Peregrinorum quispiam pertulisset injuriam?
Si frustra quisquam pauperum petivisset hospitium?
Ad hæc ministri inquiunt, peccata nostra exigunt
(Nam fateri compellimur) hoc malum quo percellimur :
Advenit pauper hodie, petens in Dei nomine
Se recipi hospitio, quem expulsum continuo
Nos fecimus recedere, dantes pugnum pro munere.
Quibus Princeps pissimus : Abite, inquit, ocyus,
Et eumdem inquirite, inventumque reducite :
Et, velit nolit, redeat, ut hoc nobis indulgeat,
Ac sic nobiscum pariter epuletur alacriter.
Illi jussis obediunt, ad requirendum exeunt,
Requisitum inveniunt ; inventum secum faciunt
Reverti ad convivium, juxta Ducis imperium.
At ille honorifice jam reductus, fusa prece,
Mensis ciborum copiam, reis concedens veniam,
Sic demum pleno gaudio adscitus est convivio.
Præterea Dux populi, pro virtute miraculi,
Sancto vero continuo, possidendum perpetuo
Id ipsum offert prædium, quo factum est prodigium:
Qui hodieque terminus in his dumtaxat partibus
Procedit Episcopii, *d* Confessoris eximii.

13 Tanta ergo et talia, per illum mirabilia
Adhuc in mundo positum; patravit Pater luminum
Sed agnitis miraculis, quæ sub multorum oculis
In seculari habitu divino egit spiritu.
Si quis scire voluerit, qualis ejus jam fuerit
Conversi conversatio, sequens declarat lectio *e*.
Non vir præclaræ indolis in conditoris oculis
Se invenisse gratiam per tantam efficaciam
Miraculorum sentiens, jamque sibi proficiens,
Ne tantæ tam egregiæ ingratus esset gratiæ,
Habebat hoc propositum, ut mundi mutans habitum,
Christi se in cœnobio manciparet servitio.
Qui videlicet omnibus amicis et parentibus
Venit ad Sanctum Cassidum, ut sanctitatis habitum
Ab eodem susciperet atque securus viveret,
Nulla anhelans alia nisi sola cœlestia.
Vir namque Dei Cassidus cum explorasset cautius
Ex Deo esse spiritum, dans sanctitatis habitum,
Secum illum retinuit ac discipulis miscet,
Quæ vitæ sunt monasticæ omnino necessariæ
Peregrinus et industriam, litterarum notitiam
Tantam in brevi percipit, ut nihil subterfugerit,
Ejus capax ingenium litterarum vel artium,
Quas magistri Ecclesiæ vel seculares scientiæ
Monstrant auditoribus : nam doctor erat Chori *e*.
Cujus ex magisterio cordis gazophylacio
Nova creberis et vetera, post præfinita tempora
In auditorum auribus proferebat pro viribus.
Cumque tantam scientiam, quæ generet jactantiam,
Ædificaret caritas et conderet humilitas;
Universa, quæ legerat vel audita perceperat,
Sic satagebat opere implere omni tempore,
Ut prædicans fidelibus non es et ipse reprobus.

14 In visione igitur hac Abbati præceptum :
Abbati, inquiunt, Cassidi hoc pandetur a Domino,
Ut Senanum hospitem ad Abbatem eximium
Mittat, Natalium nomine, ut sub ejus [illegible]
Insequens et ab his [illegible]

Disciplinis.

D *Adipiscitur quæ sequitur*

c vel requiescat Sanctus

E

Non hæc hic commemoranda videntur.

d

Perperam ex Ecclesia

e

F

Monachus sub S. Cassido.

et in litteris caruit profectu.

Abbas N. Senanum mittit.

A Fuit enim tunc temporis fama Natali celebris,
Cum ingens congregatio in ejus contubernio,
Quinquaginta videlicet et centum Fratrum degeret.
Sed ut Senanus comperit, quod Deus illum jusserit
Mitti ad locum alium, putat grave dispendium,
Si vel Abbatem deserat vel locum quem elegerat.
Major autem tristitia de Abbatis absentia
Cordi ejus oboritur; sed tamen proficiscitur,
Nec obedire distulit, dum meliorem recolit
Esse obedientiam quam holocausti victimam.
Advenientem utique Natalus honorifice
fit ejus discipulus Suscepit hunc novitium in suum contubernium;
Plenum jam Dei spiritu, tametsi rudem habitu.
In cujus magisterio, quo pietatis studio,
Quanta obedientia, qua virtutum instantia,
Deo dante, claruerit, nec explicari poterit
A magnis oratoribus, nedum a nobis rudibus.

15 Qui ad Patris imperium custos effectus pecorum,
vitulos a matribus lacte interceptos arcet. Cum quadam die precibus incumberet attentius,
Vidit matrum uberibus jam imminentes vitulos;
Quos pastor fidelissimus, ut lac servaret Fratribus,
Intermittens cœptam precem, segregavit ab invicem:
B Nam figens humi baculum in signum vel obstaculum,
Rursum incumbit precibus, nec potuerunt amplius
Diei toto tempore ad invicem accedere,
Per viri Dei baculum disjuncti ab alterutrum.
Qui ex eo quod accidit nomen quoque obtinuit,
Divisionis baculus appellatus ab omnibus;
Hodieque ab incolis habetur honorabilis,
E' per Senani merita fiunt in eo, solita
Omnipotentis gratia, perplura beneficia.

a *Additur in omnibus MSS.* non consumpsit sed mucuit: *quod velut abundans omittere malumus.* — b *MS. Salmant.* quam quidquam falsum dicere. — c *De famulorum insania nihil habet vegetus Vita; nec ea sane erossimilis est, cum quærenti causam Domino tam apte respondeant infra.* — d *Hinc aliquid de stolæ auctoris collegimus in Commentario: non tamen certo, quia alia lectio habet.* Procedebat Episcopi. — e *Ex hinc usque ad mox.* 12 *desunt omnia nostro Salmanticensi codici.* — f *Rythmi et commodi sensus defectus facit ut suspicemur a librariis corruptum hic aliquid, et pro* Chori *forte legendum* omnibus: *Colganus hoc loco arbitratur deesse quidpiam.*

CAPUT III.

Miracula sub Magistro Natali patrata.

Molæ curam agenti Item eodem tempore a Natalo præceptore
Senanus sibi creditum molendi ministerium
Adimplevit humiliter, die et nocte pariter
Hymnis, orationibus et Psalmodiæ deditus.
C Sed mirante Præposito Senanum more solito,
Præsertim noctis tempore candelas non expetere,
Ut expetebant alii, cum vice sua singuli
Ejusdem ministerii deberent opus exequi;
Missus ab eo nuncius introspexit incautius
Per fenestram aedicuiæ, videns hujus Christicolæ
a Sinistræ manus digitos *a* in modum lucis fulgidos;
digiti pro candelis sunt. Ipsumque noctis tempore stare, orare, molere,
Et in cunctis operibus his uti luminaribus;
Et quemdam pulchrum corpore virum molæ assistere.
Sed hoc Senanus cognito, ait Fratri continuo:
Quia vidisti illicita, pœna plecteris debita,
Et, qui hæc vidit, oculum cito dolebis erutum:
Nam a grue cæcaberis quando claustrum intraveris.
Cujus v. i explicator erituum in peritum o. ulum Quo post triste colloquium reverso ad Præpositum,
Grus, qui illic adfuerat, ut Senanus prædixerat,
Fecit in eum impetum, eique evulsit oculum.

17 Statim autem Præpositus, a quo directus nuntius
Ad explorandum fuerat, comperto quod acciderat,
Cum ejulatu affluit; qui Fratribus exposuit
Vel quod in mola viderat, vel quid Senanus dixerat.
Qui advoluti protinus Patris Natali pedibus, D
Confitentur, quid fecerint, quid pro facto receperint; EX MSS. SALMAN. KILKEN.
Rogantes ut subveniat, et hic visum recipiat.
Sed Natalus hæc audiens, objurgat eos, inquiens:
Ut quid pusillæ fidei tentastis Sanctum Dei?
Ite ad eum pariter, exorantes humiliter,
Ut destitutum lumine in Dei sanct nomine.
Illi Senanum adeunt, se peccasse confessi sunt,
Dicentes: Stulte egimus, iniquitatem fecimus;
Sed pœnitere venimus, dimitte quod peccavimus.
Ignosce hoc piaculum, ut decet Dei famulum,
Senani precibus recipit sanum. Audi patris imperium, confer nobis auxilium:
Jubet Natalus erutum ut caeco reddas oculum.
Tam monachorum precibus, et Patris jussionibus,
Senanus sumens oculum posuit in locum pristinum,
Et signans Fratris faciem, reddit eum incolumem.

18 Per idem tempus Commacus, Cyrillus et Hilarius *b*, *b*
Tres fratres, pares opere prædas solebant agere, *Ibidem socium ejus Angelum con pecati fures,*
Et sub noctis silentio intrare latrocinio.
Cumque ad molam pergerent, ut vi frumenta tollerent,
Stantes observant deforis quid agat intus operis:
Videntque per ostiolum scribentem Dei famulum,
Sedentem solitarium, nullumque adesse alium:
Sed juvenem pulcherrimum astantem molæ proxi- E
mum.
Quem ut viderunt, protinus obligati solotenus,
Permanserunt immobiles, tota nocte pervigiles:
Primo autem diluculo, recedente jam Angelo,
Dum se solutos sentiunt, molendinum introeunt;
Solum illic inveniunt Senanum, cui inquiunt:
Ubi est ille juvenis qui tecum fuit? dic nobis,
Quem tibi noctis tempore videbamus assistere.
Respondit Dei famulus: Fuit, inquit, Angelus
Totius noctis spatio in meo contubernio.
Quique hæc audientes habitaculum intrantes, *et meditati furti pœnitentia ducti,*
Et recolentes pariter se fixos immobiliter
Nocte tota præ foribus, statim compuncti cordibus
Procul arma projiciunt, ad pedes Sancti corruunt,
Confitentur perfidiam et deprecantur veniam:
Seque spondent sancto viro adhærere de cetero,
Si modo ejus precibus a peccatorum nexibus
Expediti et liberi possent quandoque fieri.

19 Ille gavisus admodum benedicebat Dominum,
Atque assumptis protinus tribus illis latronibus,
Natalum patrem adit qui hi essent, exposuit;
Qui fuissent non tacuit; cur venissent innotuit.
Nam in sancto proposito proposuerant Domino *fiunt monachi*
Sub ejus magisterio deservire de reliquo.
Gaudet Natalus etiam et multam agit gratiam:
Comam quisque deposuit, et cultum novum induit, F
Quos ordine monastico instruxit pater illico;
Qui in vita monastica, ut columnæ in fabrica,
Vita, fide, et opere sic cœperunt præminere,
Ut exhiberent ceteris exemplum boni operis.
Sic de inferni faucibus exceptis tribus Fratribus,
Christus magnum miraculum fecit per suum famulum,
Cujus forti potentiæ nihil est impossibile.

20 Abbas Natalus siquidem Senanum habens co- *Principis defuncum filium,*
mitem,
Cum quodam forte tempore iter cœpisset agere;
Postquam ad locum venerat cujus nomen Ceallaraicht *c*, *c*
Occurrit dux Provinciæ cum obsequentium agmine,
Qui flebant ejus filium, quem efferebant mortuum.
Princeps autem recognitum Abbatem famosissimum
Salutans honorifice, gavisus est magnifice;
Speransque ejus auxilio vitam conferri filio;
Moxque defunctum afferens, adjuravit eum, dicens:
Te per Patrem et Filium, per sanctum quoque Spiritum

Rogo

A Rogo, Pater, nos adjuva, Trinum et unum invoca,
Atque virtute solita natum meum resuscita.
Qui dum verba finierat, ægre ferens quod dixerat,
Hoc responsum reddidit : Heros, quid nostros humeros
Gravare vis oneribus, quæ portare non possumus :
Nam scias procul dubio, quia solis a Domino
Concessum est Apostolis suscitare a mortuis.
Cum ergo tantis patribus vita, fide et moribus
Nos longe sumus dispares, ne vel roges vel imperes.
Quod confitemur libere nos non posse concedere.
21 Sic repulsus, instantius Princeps rogat et populus
Natalum Dei famulum, ut suscitaret parvulum,
Dicens illi cum lachrymis : Quid, Pater, tempus redimis?
Qui quod gratis acceperis, gratis dare præciperis?
Deus enim, ut legitur, credentes consolabitur
In cunctis suis famulis, non in solis Apostolis :
Nec est ulla coram eo personarum acceptio :
Sed is in omni populo acceptus est altissimo,
Et ejus habet gratiam, qui sequitur justitiam
Esto solis Apostolis sit hæc virtus possibilis,
Sed omnis certe populus, quod et tu es Apostolus,
B Cujus sancta est in cœlis conversatio cum Angelis.
Non poterat diutius tanto remoti precibus,
Nec de suis, sed potius de Senani virtutibus,
Fiduciam concipiens, affatur eos inquiens
Ite, deferte mortuum hunc ad Senanum Monachum
Ut tandem ejus meritis impetretis quod quæritis.
Cujus audito nomine Quis, inquiunt, est Domine?
d Vel quanta sunt, vel qualia illius viri merita,
Ut impetrare valeat, quod fides nostra postulat?
Noster est, ait, monachus multa virtute præditus,
Cui istud, ut credimus, non negabit Altissimus.
22 Coram Senano igitur defuncti corpus ponitur :
Adest Pater et populus, importunis clamoribus
Supplicantes Dei servo, ut oraret pro mortuo.
Ille renitens valde, coepit eos repellere,
Sese negans idoneum ad suscitandum mortuum.
Illi e contra valida rationum obstacula
Reluctanti objiciunt : Jussit hoc Abbas, inquiunt,
Christi hoc amor exigit, pater hoc moerens expetit :
Qua ratione poteris non præstare, quod poteris
Videres virum inclytum jam in incerto positum,
Cum nesciret quid ageret, quam in partem se verteret :
Negare sed non poterat, quia Natalus jusserat,
C Cum nolle acquiescere scelus sit Idolatriæ.
Pareret? sed præcunnere tantum de Dei munere,
Non sui esse meriti æstimabat homo Dei.
Verum Abbatis valido obligatus imperio,
Sciens quoque et recolens, quod promisit Christus, dicens :
Quicquid orantes petitis, si creditis, accipitis :
Vel si quis monti, Tollere, dicat, et mari mergere,
Et ex corde crediderit, fiet quodcunque dixerit.
Hæc, inquam, et similia tunc habens in memoria,
Fide plenus, et ideo confisus est in Domino,
Fundens precem hujusmodi in conspectu Altissimi :
Pater noster, qui in cœlis habitare dignosceris,
Sanctificetur omnibus nomen tuum in gentibus,
Et exciat omnis populus, quia tu es solus Dominus,
Pater, plasmator hominis, in laudem tui nominis
Redde in hoc corpusculum, quem abstulisti spiritum.
Dixit, et dicto citius, qui ferebatur mortuus
Puer recepit animam et sanitatem pristinam.
e Vivumque et incolumem, quem tulerat examinem e.

. . . . . .

a Verosimilius videtur quod est in Vita sequenti, nunam confidens et miraculose per totam hebdomadem sufferisse : utramque enim manum ferme exsiccat omnia. Molendum offerit. Hic autem supponitur, de terra ejus faciendi sinciam pro incerna fuisse : quod ad 16 Martii videbimus de S. Finiano dici. Abest ab eadem Vita sequens de oculo curiosi exploratoris a grue erudito narratio ; cui similis alia in Vita S. Winwaloei, III Martii : sed circumstantiis nimis verosimilibus aucto. — b Quinam hi sint quærit Colganus, nec invenit : quod tamen non est mirandum : unde enim probatur eos in Sanctorum relatos numerum post mortem suam esse? Esto religiose vixerint. — c Rectius Uall-arall : est enim indubie locus ille, qui in sequenti Vita integre scribitur Kell-mor-dradi-thire. — d In MSS. est vel qualia sunt vel qualia. — e Desunt hic aliqua, et forte non pauca, quæ ex sequenti Vita intelligi potuerunt : quomodo scilicet monumissus ab Abbate, ut sibi monasterium et discipulos faceret, post Romanam peregrinationem redeundique in patriam, et varia eundo et morando, tandem pulsa ex Inis-Catogh bestia, in eadem consederit.

D

CAPUT IV.

Sancto injurii severe puniti. S. Kanneræ mors.

Dum hæc geruntur, præpotens Provinciæ Rex audiens. *Missi ad eum expellendum fratres sunt.*
Quod ex eadem insula repulsa esset bestia,
Et quod Pastor Ecclesiæ vellet ibi consistere;
Ira commotus animi, præcepit eos ejici.
Alieni namque avidus Rex, suis locum usibus,
Vindicare disposuit, quem vir Dei obtinuit.
Habebat autem Pontifex duos germanos milites,
Qui Regis in obsequio astabant in Palatio,
Eis Rex imperaverat, ut Senano denuntient, E
Ne, cum suis ulterius construat in his sedibus,
Sed et minatus fuerat quanto terrore poterat,
Quod domus beneficia simul cum sua gratia,
Hoc infecto negotio, amitterent cum vitio.
Qui spe et metu pariter instigati, celeriter
Ad virum Dei veniunt, et verba Regis referunt.
Beatus præsul denique reluctatur deifice ;
Dicens locum per Angelum juri suo contraditum : *vim ipsi faciunt :*
Nam verbis eos talibus affatur, ac similibus :
Nec vos nec Regem timeo, nec de hoc loco exeo,
Sed hic Christo propitio cursum meum perficio.
Fratres in fratrem sæviunt, et detrahere incipiunt ;
Ut qui sponte noluerat, locum invitus deserat.
O quam triste spectaculum.....
Inter manus trahentium collabitur corpusculum,
Quod fame, siti, frigore multo afflixit tempore.
24 Post illata supplicia motus misericordia,
Ait alter ad alterum ; Peccavimus in fratrem nostrum, *cujus cum alterum pœniteret.*
Male nos et inhumane operati sumus plane :
Erga Deum quidam male, erga fratrem inhumane ;
Quem sic de suis sedibus sine caussa expellimus.
Ut hæc verba finierat is, cui mens sana inerat ;
Is, cui mens longe alia, prosecutus est talia :
Malum quidem est (fateor) sed ira Regis gravior ;
Quem præstat non offendere, quam fratrem non ex- F
pellere.
Vide ergo quid eligas, utrum ut hunc ejicias,
an tu cum ipso pereas.
Ego sic illi consulam, ne mihi damna inferam.
Sic exorto dissidio arrepto alter gladio,
Qui istum, inquit, læserit, aut me cum ipso perimet, *alter morte pœnas luit:*
Aut ego illum perimam, dummodo fratrem eruam.
Sic illis altercantibus, videres luce clarius
Quam dispar esset animus in his duobus fratribus :
Nam uno Christi gratia converso a perfidia,
Cum multis exhortatibus alter perstaret perfidus,
Quia Christo non credidit, cum re et vitam perdidit a. a
25 Cum audit tristem nuntium Rex de adventu militum,
Neque Deum reveritus nec compassus hominibus,
Injurias exaggerat, quas Sanctis Dei fecerat :
Jubet equos ad pascua duci in ipsa insula,
Agens id modis omnibus, ut exiret Episcopus.
Sed nihil contra Dominum humanum est consilium,
Nec virtus ulla destruit id quod Deus instituit.
Terra enim aperuit os suum, et absorbuit *terra equos absorbet.*
Caballos, quos direxerat, et nec unus supererat.
Sed peccato adjiciens peccatum Rex insipiens,

Contra

A Contra inermes homines armatos ducit milites,
Ac per se adit insulam terrens virum Christicolam.
Mansit tamen immobilis vir Dei cum discipulis;
Nec deterreri potuit, qui spem in Deo posuit:
Moxque beatus Pontifex Regem objurgat, inquiens:
Nec Deum quidem tu times, nec revereris homines.
ejusque blasphemia, Cui respondens Rex crudelis; Quid hæc inquit, persequeris:
Cum te nec Deum timeam plus quam calvam oviculam?
Quæ ægre ferens Pontifex protestatur Regi dicens:
Qui te inflanti spiritu ovi æquasti Dominum,
Ovis calva fit citius caussa tui interitus.
Sic minis et terroribus et non blandis sermonibus
Princeps nequidquam habitis, Patrem minatur capitis,
Si eum die crastina inveniret in insula.
26 His ita gestis abiit, via, qua venit, rediit;
Regique ac militibus grex tonsarum fit obvius.
infelici casu punitur. Grex ergo facto impetu, disturbato exercitu,
Regem a suis separat, ut luat quod peccaverat.
Equis audivit talia? Regem petit ovicula,
Qui equo sedens spumeo non dedit honorem Deo:
Quem ovis illa tamdiu crebro fatigat impetu,
b Donec Regem exeuteret, ipsumque cornu peteret *b*:
B Cujus cervicem perforat: quia minatus fuerat
Senano per audaciam capitalem sententiam.
Tali ergo interitu, sicut præsago spiritu
Pius prædixit Pontifex, Rex cor habens impœnitens,
Propter culpam blasphemiæ expers excessit veniæ.
Sic in suis conatibus hostis Christi diabolus
Victus illi succubuit, contra quem caput extulit,
Bis tentando Pontificem per feram et per Principem.
c 27 Kieranus interea *c* et Brendanus præterea
SS. Brendanum et Kieranum hospites habenti, Adveniunt Angelico admoniti oraculo,
Ut Sancto caussas omnium faterentur excessuum.
At illis honorifice susceptis a Pontifice,
Atque confessis omnibus illis suis excessibus,
Refert Custos Cellarii, nihil esse residui,
Quo vel Fratres vel hospites pascerentur vel inopes.
Princeps diutinus monitus cibos submittit. Nihil ait Episcopus, deest Deum timentibus:
Unde spera in Domino, et æquo esto animo:
Nobis enim et Fratribus dabit annonam Dominus.
Interea divinitus Princeps quidam commonitus,
d Ad viri Dei cellulam *d* in Belluanam insulam,
In navi oneraria fert Sanctis necessaria.
Quem hac de caussa Pontifex advenisse conspiciens,
Cum præfatis hospitibus occurrit ei obvius:
C Accepit alimoniam, et multum agit gratiam,
Ac spiritu prophetico plenus, prædixit illico,
Sibi et suo semini per voluntatem Domini
Datam esse Provinciam, ut regnaret super eam.
28 Sicque dimisso Principe a beato Pontifice,
Tintinnabulum cœlitus lapsum, Instante hora prandii cum prædictis servis Dei,
Discumbens, sumpsit pariter dona Dei sanctus Pater,
Et ecce cadit parvulum de cœlo tintinnabulum:
Nec tamen sciri poterat is, cui missum fuerat.
Nam illorum discipuli non hoc adscribunt Præsuli:
Sed in sancto collegio fit multa inde quæstio,
Cui esset potissimum transmissum tintinnabulum.
Cum in hoc suum quælibet pars magistrum anteferret *e*,
e *per miraculum ad Scotiam S. Senano.* Quo audito Episcopus litem dirimit ocyus.
Surgentes, inquit, ibimus, et quemcumque ex omnibus
Sonans secutum fuerit, ipse hoc jure accepit.
Surgens quisque progreditur, sed illum solum sequitur,
Sequensque, sono indicat, quod illi missum fuerat.
Cui assignato munere, firmato pacis fœdere,
Salutantes Pontificem secesserunt ab invicem:
Sicque in sua properant, qui jussu Dei venerant,
Ædificati plurimum per illius colloquium.
Fidelis autem Pontifex ibat semper proficiens,
De virtute in virtutem exaltatus in salutem,
29 Neque illud silentio, prætereundum æstimo,
Quod Virgo sacratissima Deo dicata Kynnera *f*
Vidit internis oculis de statu tantis Præsulis
Illius monasterii visionem hujusmodi.
Quadam nocte attentius Deum exorat precibus:
Cum esset rapta in spiritu, vidit mentis intuitu
Cuncta, quæ in Hibernia passim erant cœnobia.
Viditque claris oculis emicare de singulis,
Summitate contiguas cœlo, columnas igneas.
Et, ut videt, præterea columnarum clarissima,
Senani præclarissimum illustrat monasterium.
Hæc ergo postquam viderat, de cœlo vigil aderat,
Qui virgini exposuit, quod videre promeruit
Sanctorum, inquit, animæ, quæ columnæ sunt utique,
Ob hoc videntur igneæ, quod sint amore fervidæ:
Sed columnarum maxima major est Christi gratia,
Quæ in Senani Fratribus refulget abundantius.
30 Gaudet virgo exposita visione mirifica.
Et loci desiderio delectata, continuo *quæ eo translata ab Angelo.*
Deo devota supplicat, ut eam illuc transferat;
Ut illic commorantium mereatur consortium. E
Nempe moræ impatiens sequenti die veneus,
Stabat luci in littore, nec valebat transvadere.
Et ecce adest Angelus, qui elevatam protinus
Deo devotam fœminam transportavit in insulam.
Cui Præsul: Quid fœminis commune est cum Monachis?
Nec te nec ullam aliam admittemus in insulam.
Tunc illa ad Episcopum: Si meum credis spiritum
Posse Christum suscipere, quid me repellis corpore?
Credo, inquit, hoc optime; sed nulli unquam fœminæ *ibidem sepelienda moritur.*
Huc ingressum concedimus; esto salvet te Dominus.
Redi iterum ad seculum, ne sis nobis in scandalum:
Etsi es casta pectore, sexum habes in corpore.
Spero, ait, in Dominum, quod prius meum spiritum
De hac carne ejiciat, quam [hinc] *g* reverti faciat. *g*
Nec mora reddit spiritum, diemque clausit ultimum:
A Fratribus insolitæ celebrantur exequiæ.
Sic sancti patris precibus utrumque complet Dominus;
Et id quod virgo dixerat, et id quod Sanctus voverat. *Principem Sancto injurium,*
31 Quadam vice præterea, cum in unica insula, F
Cum duobus Abbatibus Senanus ipse tertius, *h i*
Fecheano *h* videlicet et Lacteano *i* degeret;
Advenit Dux Provinciæ, volens eos ejicere.
Qui armatis hominibus cum gladiis et fustibus,
Non sine contumelia jubet hos pelli insula *k*. *k*
Illi in Sanctos sæviunt, saxa ac tela jaciunt:
Sed nemo valet lædere, quos Deus vult defendere.
Stant illæsi Sancti Dei, scutum habentes fidei;
Pro quibus (ut res indicat) orbis terrarum judicat.
Nam intra sua viscera hians, usque ad femora *terra absorbet.*
Terra Ducem absorbuit, nec sic cessare voluit,
Usque ad pectus igitur in terra corpus labitur,
Ut disceret, quo tenderet quisquis Deo resisteret.
Quod videns quidam juvenis, qui privignus erat Ducis,
Prostratus Sancti pedibus multis exorat precibus,
Ut perituro parceret, e terra illum redderet; *eodem precante restituit.*
Et spopondit continuo quod tradetur juri suo,
De qua illum Dux antea expelli jussit, insula.
Cui ait Episcopus: Quia tu primus nuntius
Optatæ pacis factus es, jam quod voles accipies:
Reddet illum quidem humus; sed peribit quantocyus
Et tu cum tuo semine in ejus eris ordine

Quo

D
EX MSS SALMAN ET KILKEN.

f *S. Kynnera ostenditur singularis sanctitas cœnobii S. Senani:*

EX MSS SALMAN ET KILKEN. *Exercens eos sanctus Senanus.*

A Quo dicto, Ducem liberat, et factum est, ut dixerat;
Quia eodem mortuo hic successit et ultimus.
32 Religiosi interea Fratres in magna Insula
Patris implorant gratiam propter aquæ penuriam,
Quam sedebant quotidie in humeris advehere.
Ob distantiam scilicet ne grex siti deficeret.
Rogant, inquam, Pontificem ut consuetam fundens
precem,
Qua nihil non præsumeret, fontis venam aperiret.
Profusis ergo precibus pro his orat Pater pius,
Figensque terræ baculum, profert tantem dulcissi-
mum *l* :
l
Quo fratres usi largiter, grates egerant pariter
m Sanctus fontem hunc Finanus *m* sancti vice discipulis,
Pro obtinendo animæ illo interno lumine
Caritatis perpetuæ, frequentabat assidue
Cum quodam ergo tempore advenisset suo more,
Sedit sic super puteum, laudans ac terram omnium
In quo ablutum pueri auferri narc : Et ecce quædam mulier, secum in ulnis pariter
Lavandum, ferens parvulum, offendit Dei famulum.
Nam interruptis precibus, ægre ferebat monachus
Ablutione parvuli sanctum lupercm pollui.
Et motus iracundia pro hac fontis injuria,
Orat ut idem parvulus submergatur in fluctibus
Mosque marino rheumate, quod hic solet affluere.
B Dei nutu infantulus rapitur defertur longus,
33 Quem ut procula littore vidit mater descendere,
quem pœnæ auctor monachus. Cursim adit Episcopum, et lamentando parvulum
In auribus Episcopi crudelem precem monachi,
Qui illum mergi petut, mœrens mater exposuit.
Quem advocans Episcopus præcepit illi, quatenus
Aut infantem exciperet, aut semetipsum mergeret.
Quibus dictis, discipulus curreus offendit pedibus,
Sequetraht periculo, regente manum baculo.
Metitur quoque baculo, quæ sit maris altitudo,
Videns tantum procedere ut præmineret pectore.
n Hinc inde, inquam, anxio *n* ista erat intentio,
jubetur ab aquis cedere. Ut non intraret altius, quam demonstraret baculus.
Usque ad pectus igitur pedetentim ingreditur,
Stetque, dictu mirabile, quasi saxeum immobile.
Mare sub ejus pedibus, cum multo esset altius.
In ipsis ergo fluctibus, cæcus offendit pedibus,
Jam non modo non mortuum, sed laudandum par-
vulum :
Quem elevans continuo defert Patri piissimo,
Ut illum matri redderet, et illa metu pareeret.
Verum istud miraculum magistro ad discipulum.
Sed ad magistrum potius referebat discipulus :
C Tantum in suis oculis uterque fuit humilis,
Ut videns istud fieri deferret alter alteri

a Fratrem a fratre versum notat hic Colganus in margine, quod unde habuerit nescio : non certe ex hoc loco, et multo minus ex Hibernica Vita, quæ de illius morte clare et ab hac ejus-mi omnino diverse loquitur. — b Poetica quædam licentia usus hic auctor videtur dum tyrannum vocat avis, et quidem cæcas, id est, aut interpretans mollem comibus destitutas, aut aliam scribit magnam verisimiliudinem habet quod non sic se-quentis Vitæ lector, perterritus incursu avicula equis, ipsum e curru evacuasse caput allisisse ad saxa. — c Scilicet Kieranus Clonmacnoisensis, et Brendanus Clonin-ferta fundatores, quorum hic XXI Maii, ille IX Septembris colitur : uterque in eodem Senanni flumine capi, in cujus alveo Senani monasteriorum erat, utrique secundo VI florens. — d Inis cathaic scilicet, id est, in-sula feræ sive belluæ. — e Ad leges rythmi aptius fasset, et olim forte sic fuit. Magistrum pars præponeret. — f In Vita sequenti Cannera, *eumque melius cum hebdomeda sustinet Colganus, ad XXVIII Januarii, quo die hæc de eo et utroque Senani Vita refert. In numque die a Martyrologio Tamlactensi, Mariano Gorniensi cogn. qui Festilogium Engussii auxit, Caeldeo Maguir refertur quædam hujus nominis Sancta filia Crutinechani : etsi ipse dubitet, ipsamne ea de qua in hac Vita, an alter Fechani filia in unda in Festis III Non. Octobris recurrens. Addo fieri posse, ut neutra sit, sed tertia aliqua : certe Inis-al-Inisib, in quo posterior colitur, cum probabiliter ab hac distin-guat. — g Melius apud alios additur hæc pectoris data est, in MSS. deficiens. — h Recitus Fechino, inquit Colganus, de eoque se agere dicit ad XX Jan. sed cognitio producit S. Fechini Abba-tis Foirdensis Vitam, in necessario est ab hac diversus : quippe de quo necdum nata S. Columbæ prophetavit et alios quidem temporum characteres, ex quibus constat eum ad seculum VII pertinere. In Notis tamen ad eam Vitam indicat Colganus esse alios quoque ejusdem nominis : sed quo eorum hic dicamus, aut hic nominatus Abbates Sanctus esse, aut ex Fastis sibi notis coniu-*

matis? — i Alius Lactinus, Lactenus *vel* Lactanus. *Inquit Colganus, et quidquid sub hoc nomine coniudere potuit, congerit ad XIX Martii ad quem videbimus an sit aliquis, qui possit hic nominatus videri. Colitur eo die Abbas de Achadh ur cumque Quatuor magistri statuunt anno* DCXXII *vita functum : quod si verum, fieri difficulter potest, ut is hoc loco designetur, cum juxta dicenda infertus anno* DCXLIX *Senanus obierit. — k Existimat Colganus eumdem esse hunc cæcum cum eo, qui in Vita num. 22 et 23 narratur ; et in marginali nota (necesse unde ac-cepta) Ducem illum nominat* Foranum : *sed nomina personarum, locorum diversa circumstantiæ faciunt, ut minus facile ei possim assentiri : nullum enim alias differre quivis agnoscet, qui ista voluerit inter se conferre. — l Codex noster Salmanti-nus, in quo hactenus hoc et præcedenti capite altata desunt, hinc denuo exordatur hoc principio.* Senanus Pater pauperum proferi fontem dulcissimum. — *m Colganus velit esse eum, cui de Kinn-etich adjectum cognomentum ; dies vero in martyrolo-gio VII Apr. vel Finnanum leprosum, de quo XXI Martii. Verum de postremo nulla potest esse apparentia, siquidem hic circa fi-nem VII seculi, ut ipse tradit Colganus, ex hac vita discesserit. — n Vita sequens, qua SS. Sedonio et Liberio hanc crudelitatem imputat, tacet omnino de hac trepidatione navis in discrimen discipuli*

D *N. Lectus.*

S *Finnanus.*

CAPUT V.

Collata in alios beneficia et gemina mors.

Quodam deinde tempore, consedente in littore
S. Kieranum transire jubet scapha alios remota. Kierano sanctissimo, nuntiatur Episcopo,
Quod ejus individuus comes semper et socius
Adesset cum discipulis, sedens in ripa fluminis.
Gavisus est, et propere jubens ministrum affore :
Tollens, inquit, naviculam hunc transpone Chisti- E
colam.
Cui nullam esse aliam navem, nisi vimineam
Scapham, nec aptam usibus, ut audivit Episcopus ;
Vel hanc, inquit, ingredere, ut valeas transvehere
Diu in ripa fluvii præstolantem virum Dei.
Scapham ergo ingreditur, et securus allabitur ;
Quia qualis didascalus, talis erat discipulus
Quem ut conspexit eminus, ait suis Kieranus :
Tentat nos Sanctus Domini, si audeamus ingredi
Scapham in Dei nomine, freti ejus oramine.
Ingrediamur itaque : nam valet Christus utique,
et liberavisse habet : In hac per ejus merita nos servare navicula.
Ingredientes itaque enavigabant prospere ;
Scapha rimis patentibus, non est infusa fluctibus.
Sic acceptum a Fratribus, cappa vestiri protinus
Jussit Sanctum Kieranum : quia novit per spiritum
Eum in eleemosynam jam expendisse propriam.
Dein ad oratorium manu dedicens socium,
Post hæc et his simili caritatis obsequia,
Denum cum cum Fratribus cibo refecit lautius.
35 In illo quoque tempore navigabat in æquore
Sancti Senani patrnus cum sociis quam pluribus *a* :
Cumquerupi appropinquarent, exierunt ut pausarent ; *et reflue mari mersos con-plures*
Hic remansit interea, et navim stetit anchora.
Navis ligata solvitur ; homo natans insequitur, F
Captum reducit ocyus jam peremptis comitibus :
Nam eos, qui exierant, rheuma maris absorpserat :
Sed invenit jacentia mortuorum cadavera.
Quæ ille flens et ejulans et luctu magno æstuans,
Ferens ad loca alia sepultur- habilia,
Deo commendans animas, celebravit exequias.
Vix illos sepelierat, ecce amici aderant,
Cum quibus adest pariter et Senanus sanctus Pater.
Gaudent omnes et singuli in adventu Episcopi :
Rogant omnes, et maxime qui est propinquus san-
guine,
Ut suffocatos fluctibus vivificaret precibus.
Jam noverat Episcopus, ut admonet Apostolus,
Proximorum eventum congaudere, vel compati ; *vit e restituit :*
Simm ipsius comme dum ratus salutem omnium.
Et miro modo, prolmus flente eo cum flentibus,
Caussa communis gaudii fuit fletus Episcopi.
Deo enim potentia, cui omnia sunt facilia,
Et qua cuncta vivificat, vir Deo plenus supplicat,
Ut pro fide viventium vitam reflemet omnium.
Quo orante innumera resurrexerunt corpora,
Et receptis spiritibus leguntur palam omnibus,
Nam qua eorum animæ jam fruebantur requie,

Petunt

A Petunt per Dei gratiam redeundi licentiam,
sed in denuo mori expetunt. Semel et bis et tertio conclamantes Episcopo :
Remitte, Pater, quæsumus nos ubi prius fuimus,
Ut valeamus regredi læti in domum Domini.
Ob sancti viri meritum mox emittentes spiritum,
Permissu ejus denuo quieverunt in Domino.

36 Non prætereo etiam, quæ venit in memoriam,
Alia in fluvio miracula. Virtus viri alterius fovens ejus virtutibus.
Vir enim vere rabulis fuit semper unanimis
b Sancto Senano socius, cui nomen Diermitius *b*,
Cujus constructa cellula est in Clothrana insula ;
Et utrorumque insulæ uno cinguntur fluvine :
In quo præter navicellam nihil Senano casulam,
Quam in se defert longius non madefactam fluvius ;
c Quo in gratiam suscipiens Senanus Archipontifex *c*,
Tres salis petras illico remisit Diermitio,
Modo Magis mirabili ; dum credit eas flumini,
Et contra cursum fluvii fecit eas sursum niti.

37 Post instinctu diaboli laborabant harioli
Certamina cum Magis. A cultu veræ fidei revocare virum Dei ;
Quem multis phantasmatibus dum fatigarent sæpius,
Vir impugnatus acriter repugnavit viriliter :
Nam concitato aere maligni hostis opere,
Magi deponunt pluviam per nomen fallaciam.
B A quibus *et* hæc optio datur Patri pussimo ;
Si qua illi fiducia de Christi esset gratia,
Per illius potentiam prohiberet hanc pluviam.
Qui cum pallio cuncus incubuisset precibus,
Falsum imbrem prohibuit, atque verum deposuit.
Sed tamen maleficiis freti, portentis aliis
Aust sunt item congredi cum defensore fidei.
Nam ipsi suis artibus, ut nix in locis omnibus
Apparet, efficiunt : nec sic quidem proficiunt.
His enim insultantibus stat Antistes intrepidus,
Immo virtute solita, vera nive deposita,
Vanam a terræ facie fecit mox evanescere.
Porro in Dei digito facto tali prodigio,
Convicti modis omnibus, de suis ultra viribus
Exemplum fortitudinis Nihil ausi præsumere, fuga labuntur propere.
Et reversi navigio submersi sunt in fluvio
Ecce magi Ægypti, cum restitissent Moysi,
Ita pereuntur subito, ut Regi more solito
Jam non possent assistere, inflicto sævo vulnere
Isti vero maledici resistentes Pontifici,
Deperierunt penitus præfocati in fluctibus.
Sed ut primi Apostoli veritatis discipuli,
Perempto magi Simone, sunt finiti sub Nerone,
Ita præsul pissimus, victis magorum artibus,
Hoc modo intrat requiem paradisi post laborem

C 38 Cum coro suo Dominus dare cum Sanctis omnibus
Senanus post S. Patricii excessum, Hæreditatem patriæ decrevisset perpetuæ,
Fontem salutaque vivæ, quem produxit sua prece :
Primum ibidem Angelo fodiente fossorio.
Inve idem ergo loco recognovit ab Angelo,
d Olim se David inclytum Menevensem Episcopum *d*,
e Cui vivente, ut dixamus *e*, cius adhæsit spiritus.
Res autem mira contigit, ut hoc Senanus comperit :
Nam ut sibi condixerant dum simul ambo viverant)
Nolebant ultra vivere, collega non superstite,
Sed mox carne exuitur, sicut qui omnino solvitur.
Cujus corpus ad cellulam relatum est ad insulam ;
Obsequia ei facta diebus plurimis. Ubi dignis exequiis, cum psalmis, et vigiliis,
Cum divinis officiis, cum missarum solemnis
Usque diem prædictum recervatur inhumatum.
Quo cpus Co Episcopi Co Abbates et cæteri,
Qui erant in circuitu, denique tristes obitu,
Terram terræ tradituri potuissent congregari.
Rex Salomon ut legimus, plus consummatis omnibus
Quæcumque necessaria erant in Templi fabrica,
Octavo die plurimum congregavit populum,
Octavo die plurimum congregavit populum. Verum plena lætitia celebravitque solemnia
Non memori tripudio [illegible]

Agens diem octavum jam conjunctus Deo vivo,
Pastor pius gregem suos.....
Nam effari quis poterit quanta turba convenerit,
Cum defuncti corpusculum deferretur ad tumulum.

39 Cum ecce super feretrum corpus resumit spiritum,
Et recedit Episcopus, qui ferebatur mortuus.
Qui verbis salutaribus mox salutatis omnibus,
Secreta quædam profudit, quæ gens Scotorum recolit,
De magna et mirabili die illa judicii,
Qua resurgent incorrupti, qui a Deo sunt electi.
Tunc majores, qui aderant, redivivum interrogant,
Utrum in die obitus aut in octavo potius
Suam dilectissimam animam vellet agi memoriam.
Die, inquit, in octava mei fieri memoria.
Qua resurgetis sum dictum reversurus ad tumulum :
Hanc tenete, hanc agite, hanc unanimiter colite ;
Valete in perpetuum benedicentes Dominum
Ab illis respondentibus : Benedictus in omnibus
Christus cunctorum opifex, Vale lucide Pontifex,
et sua memoriam fieri hoc die agi Sis nostri memor amodo coram Deo altissimo,
Sese reddit exanimem resolvendus in pulverem.
Viderves eo mortuo mœrore cum maximo gaudio :
Inter verba lætitiæ fluunt ubertim lacrymæ.
O quam pium est Senannum et cum lucti ad tumulum,
Et mox cum voce gaudii usque ad ovilum prosequi. E
Ita demum est condilus ; et felix ejus spiritus
Exceptus est ab Angelis, coruscante miraculis,
In terra ejus corpore omni loco vel tempore,
Quo fit illius memoria Christo Deo propitio :
Qui per ipsius merita adhuc virtute solita
Plena facit miracula per infinita sæcula. Amen.

a *Vide hoc infortunium miraculumque secutum in Vita sequenti de Dominico cum duobus pueris longe verosimilius expositum : in ipsa autem substantia tum simili ultroque narratione, ut dubitare non possimus, quin de eodem omnino re sit* — b *Qua hic sub nomine Diermitii narrantur, infra eadem narrata in persona ejusdem S. Brigidæ cum aliqua Diermitii mentione* — c *Excellentiæ et sanctitatis præcipuæ supra alios Episcopos, qua Colganus titulum hunc justificare nitatur, nescio an aliis fortasse sit satis : existimo hic pro Archimandrita accipi, per poeticam licentiam, non pro Pontifice : nimi auctorem in eo fuisse errore ut hunc Senanum crederet cum aliquibus Ardmachanum fuisse primatem, non possum mihi persuadere* — d *Obiisse eum non post* DCXXXIX, *sed anno* DCLIX *ostendimus ad ejus Vitam 1 Martii* — e *Hinc colligi ante initium 5 capitis multo esse negligentia librariorum amissa*

SECUNDA VITA

Ex MSS. Hibernicis.

CAPUT I.

Genus, nativitas, pueritia S. Senani a S. Patricio prædicti.

F Sanctus Senanus Episcopus eo tempore, quo S. Patricius in prædicando Hiberais Evangelio laborabat, *a* primam hujus luces usuram accepit ; in ea Hiberniæ regione, quæ ab indigenis Corco-bhaiskind *b* appellatur, Christianis et nobilibus parentibus progenitus. Pater ipsi fuit Ergnadus filius Colathaci, Colathacio Bolgeus filius Decii : Decius autem per Imchadium patrem, Corbium, Rodiagum, Lugadium, Olildum, Eochadium, Ængussium, Fiachrium, et Corbreum Baschaon atavos, refert suum genus ad Conarium, hujus nominis primum, celebrem Hiberniæ Regem. *c* Mater vero ejus fuit Congella filia Eachtii, filii Gulbuin, ex regione Munemar, quæ Alcraighe dicitur, oriunda. Præclara fuit de hoc filio facta, antequam in lucem ederetur, S. Patricii prophetia nec sui generis.

S. Senani genealogia. *a* *b* *c*

2 Cum enim S. Patricius in eas regiones [illegible] quibus auspice nostro Ily Fiachrach appellati, fidem Christi prædicaret, populique universi et nobiles [illegible] ejus [illegible] ut [illegible] ex [illegible] quæ conversatio, et ex

d *Ex S. P. Patricii vita prædicta a Hu Fogarti.*

ius.

EX MSS. SALMAN. KILKEN.

A mii præconis Christi virtutes, cœlestis doctrinæ famæ præconio ad regionem de Corco-bhaskind, ex adversa seu Boreali fluminis Sinanni parte positam, navigiis deferuntur. Corco-bhaskenses autem cum suo Principe tam salutaris doctrinæ, e cœlo venientis et ad cœlum reducentis, desiderio æstuantes; sepositis mora magna navium multitudine collecta, mare conscendunt, fauces Oceani in isto tractu Sinennum fluvium intercipientis trajiciunt, et ad locum, qui Domnach-mor dicitur, S. Patricio se præsentant; humiliter postulantes viam sibi monstrari salutis, et in salutaris doctrinæ institui principiis. Vir sanctus cum tunc tempus immineret vespertinum, et ipse esset continuis exercitiis, in populo instituendo et baptizando lassus, promittit se sequenti mane eorum votis facturum satis. At illi, pericula navibus sine custodia relictis et patriæ defensoribus destitutæ imminentia causantes, urgent et precantur justæ et devotæ suæ petitionis intentum non differri. Annuit vir sanctus, et postquam aliquamdiu dogmata salutis ipsis proponeret, et in principiis institueret fidei, vicini fluminis unda, in nomine Sanctissimæ Trinitatis ipsos abluit, et viva Christi effecit membra, et sanctam eis impertit benedictionem, divitias et fœcunditatem eorum regioni apprecando.

Corcobhaskenses baptizandi accedunt,

B

3 Corco-bhaskenses autem vix minus de sua jam læti felicitate, quam de uxorum et liberorum salute soliciti, supplicant quatenus pissimus pater dignetur ad suam secum venire patriam, conjuges, liberos et servos Christo etiam allecturus. Sanctus autem Episcopus respondit inter alia impedimenta, se vel ratione familiæ et comitantium (multi namque præter suos Clericos et familiam, caussa salutis et plenioris instructionis in rebus ad animam spectantibus, eum solebant comitari) hac vice esse impeditum: aliam vero opportuniorem occasionem eorum desiderio satisfaciendi captaturum. Illi autem ad hæc aiunt, se navigio omnes ejus socios et comitantes facile transvecturos. Vir sanctus tandem ab eorum se liberavit importunitate, allegans se non posse alio proficisci, donec populum istius, in qua tunc erat, regionis plenius in rebus fidei instrueret, et de Ecclesiis in ea extruendi et Pastoribus idoneis eis præficiendis provideret. Petit tamen an ex vicinis aliquis locus, undecorum patriam valeat conspicere. Respondent esse montem Fintinne appellatum. Vir autem Dei consenso illo monte conspecto eorum patriam, ejusque finitibus ad Aquilonem et Orientem

eunque in suam terram venire rogant

C tunc angustoribus conspectis, prædicit eos cum tempore usque ad montem Echtge ab Oriente, et ab Aquilone usque ad aliam in Corcomroa producendos. *f*

quam satis hoc ex omnibus videre,

f

4 Post hæc S. Patricius spiritu prævidens eorum futurum statum et Patronum, ait ad ipsos: Non est, quod ego in persona vestram adeam provinciam, cui Deus de egregio, eoque coævo et populari providit Patrono. Nascetur enim ex vestra gente vir Deo et hominibus dilectus, ab infantia divinis ditatus charismatibus, Senanus nomine; cujus ut Divi Tutelaris protectione et patrocinio non solum vestra, sed et hæc de Hi Figuinte regiones utentur; et quando eum debita honore et obsequiis prosequemini, prospere vobis in omnibus succedet; quando vero in ejus cultu et obsequiis deficietis, vobis etiam in rebus agendis prosperitas et terræ deficiet fœcunditas, erit inter vos animorum caritas, et filii vestri exteras patientur jugum servitutis. Ipse erit, qui humanem belluam vobis infestam, quæ est in ista objecta insula, quæ est inter vos et Y-Figuinte, extinguet, quam insulam ipse cum suis monachis postea inhabitabit. Donec autem filius ille lucis incipiet splendore suæ sanctitatis et doctrinæ inter vos lucescere, ego mittam vobiscum aliquos ex meis discipulis, qui populum reliquum unda salutari abluent, et in fidei dogmatibus non desinent vos instruere.

S. Senanum ut suis curam prædixit.

interim discipulos suis cum committit.

D

5 Misit ergo ad regionis de Corco-bhaskind conversionem et instructionem duos ex discipulis patria Romanos, Maculatum scilicet Presbyterum et Latium Diaconum, qui sibi elegerunt ecclesiam, in qua et sepulti sunt, e regione Inis cathaigh *g* ad Borealem fluminis Sinenni ripam. Post hæc, dum Proceres et populus istius regionis in publico quodam conventu Reipublicæ negotiis decidendis intenti consisterent, S. Senani pater Ergindus cum uxore prægnante inter alios accessit, et unus ex Druidis, qui aderat, advenientibus reverentiam facit, et loco proprio cedens, locum facit. Cum hæc videret quidam ex populo, expostulando interrogat magum, cur Ergindo, humilioris utpote conditionis viro cesserit. Druidæ enim in magna erant veneratione apud hanc nationem. Respondet ille, se non ad personam Ergindi vel uxoris respicere, sed ad excellentiam infantis, quem illa in utero gestaret; quem tota ista regio olim susciperet, et ut dominum et protectorem veneraretur.

g
S. Senani sanctitatem prævisam veneratur

Druydum unus:

6 Cum autem tempus appropinquaret partus, contigit Comgellam tempore autumnali in loco, qui Magh-lacha *h* dicitur solam in pomario, auræ serenioris capiendæ gratia, agere: et cum inciperet parere, Angelus Domini accessit, qui eam ab omni partus dolore liberavit, et prolem ejus benedixit. Lignum autem aridum, quod ipsa tempore partus manu tenebat, statim frondet et floret: et illa arbor usque in hunc diem ibi conspicitur. Natus puer videbatur cum diebus in gratia et virtute proficere, ut citius appareret divina, quam humana sapere. Contigit enim aliquando matrem ejus ducentem secum suum parvulum, dum ter ageret, ex obvio arbustulo morum fructum discerpere et ori apponere: quod intuens parvulus, matrem simul increpando et pie admonendo, factum reprehendit, dicens refectionem habere suum locum et tempus.

E

h
in cujus nativitate frondet aridum lignum,

7 Habebant autem sancti pueri parentes duo domicilia, primum in Magh-lacha, alterum in loco inde non parum distanti, qui Tracht-termuinn appellatur: cum autem aliquando vellent migrare ex uno loco ex his ad alterum, et sancto juveni demandassent curam præparandi domum, ad quam accedebant, et utensilia et alia necessaria eo devehendi; sanctus juvenis, operi cuidam caritatis in proximo juvando intentus, curam sibi commissam neglexit, et propterea duriuscule increpatur a matre: quam puer juvenis jubet esse bono animo, et in Domino confidere; promittens suam negligentiam brevi Dei gratia reparandam. Nec mora, antequam sermonem rumpunt, vident utensilia et reliqua, quæ desiderabantur, per aerem devecta ante oculos deponi. Ex tunc mater et alii cœperunt pium juvenem et admirari et venerari.

ejus meritis domestica utensilia transferuntur ab Angelis.

F

---

a Hoc esse verissimum mihi constat abunde demonstratum ex præcitis commentariis. — *b* Est coram Occidentalibus, inquit Colganus, Harmoniæ seu Comitatus de Clare, colonque ad Borealem Senannum in mare prosilientis ripam. Illud nomen servitia a Carbreo Baschaino, cujus posteri ad multa tempora terram illam tenuere, potiti sunt. — *c* His quatuordecim quæ subsequuntur scribis facit, ut vide Colgatum, vel saltem non multo post ejus ætatem tempore, regnasse hic Comitatus consentio. — *d* Hujus tribus filius, prænomine Corbreus, tres regiones Hibernici nomen traxisse docet Colganus: scilicet, præter jam dictam, Muscraigham a Carbreo Mascon in Momonia, et a Carbreo alias Eochaido Riada, Ballo-eochaim in Ultonia: unde quatuor suum Reges Scoto-britanni deduxerunt. — *e* Lunnicensis Territoria pars Orientalis inter et Meathiam ad flexum Sennini fluminis, a Lunnicensis tribe sexto ejus accolarum frequentia hic tamen latius accipitur pro toto tractu Insularis ripæ. — *f* De hoc Corcobhaskensium conversione agit Vita Patriciana Tripartita num. 208. Id est præter Tuimum et Comitatum amplectitur Clonn. Lunnicensium ab alta et Galtensis partem dimidiam a septentrione quæ enim hic montem Echtge nominat ex, partis Spadi et Mercadiæ tabulis, cui deinceps occidua latera locus Burgh. Die great Montagne meus magnus, sive Slew-laghtin Spado, mercatori rectius Slewlaghtin nuncupatus. Corcumtotam vero existimo hic dici Galdem Patricianæ Tripartitæ num. 178 nominatur ecclesia de

Corca-raoidhe

Corcobhaskinenses.

A *Corca-raoidh, vicum admodum nomine, sed hæc cum sit in Boreali Conactia tanto remota intervallo, nefas est de ea vel cogitare. Igitur angustiores illi Corcobaskensium limites ipsi illi fuerint, qui Tuamoan seu Clarensis Comitatus sunt hodie, flatius scilicet urbem Clare præterfluens, et montes inter ducti jam fluvii caput atque occiduum Oceanum interjecti. — g Eo loco nunc in Geographorum tabulis castellum Kett cernitur; sed an ibi aut in toto circuitu horum Patrum discipulorum cultus exuerat aliquando aliquis, frustra quærimus; cum in nullo Hiberniæ Hagiologio ista aut similia nomina, teste Colgano, reperiantur. — h Cadroi posset videri locus, qui prædicto castello Kett octo decimve passuum millibus meridiatur, apud Geographos eosdem, corrupto aliquantum vocabulo, Modoga scribitur.*

CAPUT II.

Divinis præventus beneficiis a seculari militia ad monasticam transit sub Abbatibus SS. Cassidano et Natali.

Ardente flamma dor mitorii prædator a liber ab hostibus dimittitur :

Quodam vice dum Corco-bhaskenses manu violenta invaderent Corcomroim, eorum Dux invitum secum duxit sanctum adolescentem Senanum; qui, cum alii prædis et incendiis operam darent, clanculum se subtrahens in acervo se abscondit tritico, ubi delituit obdormiens, donec invasores ad propria sunt reversi. Cum autem quidam ex Corcomroim vias hostium et regressum observantes, remanentes e vestigio insequerentur, eminus conspiciunt acervum istum, in quo sanctus juvenis dormiebat,
B incensum et ardentem. Accurrunt incendio opem laturi : sed ubi præsto sunt, nec flammam nec flammæ vident vestigium. Juvenem advertunt in acervo dormientem, quem de repente aliqui ex eis volunt interimere ; sed, qui præerat sanioris consilii, jubet excitari, et interrogari, quis, vel unde esset, divino interius monitus instinctu, judicans visum incendium mysterio non carere nondum sibi viso. Sanctus autem Senanus vel cum suo periculo mentiri nescius, dicit se unum fuisse ex eis, qui manu violenta regionem invaserunt, ibique dormientem relictum, et sic in ea regione non habere amicos vel notos. Tunc illi ex his verbis, et eis quæ circa apparens incendium præcesserant, colligentes hominem esse gratia Dei repletum, eum liberum dimittunt; jubentque, ut quo velit, pergat.

cibi et potus fœtent ubi vera Dei negatur eleemosyna

9 Post hæc Christi servus in via ad suos pergens et siti laborans, accedit ad cujusdam viri principis arcem, in qua convivium Domino tunc absenti præparabatur, et haustum divinæ retributionis intuitu mendicat. Sed mali servi renuunt. Sic famulus Christi siti et fame laborans cogitur discedere. Dum Princeps venit mensæ consternuntur, cibi apponuntur, qui omnes reperiuntur putridi et fœtidi; et potus, ut aqua cloacæ fœtens. Princeps miraculo commotus, petit an eo die aliqui advenæ vel hospites
C accesserint; quid egerint ; quo modo tractati. Servi enarrant rem, ut contigit, et quo modo haustum uni peregrino mendico negaverint. Princeps jubet hunc undique exquiri, et inventum ad se reduci. Qui reductus et a Domo Principe rogatus mensam et apposita benedixit : et illico cibi et potus resumunt suum pristinum saporem et odorem, adstantibus miram Dei bonitatem et erga suos servos dignationem magnificantibus et extollentibus.

undæ transeunt cedunt.

10 Alio tempore cum bobus parentum veniens ab Occidentali plaga a loco, qui Irros dicitur, versus Orientalem ad locum, qui a Magh-lacha appellatur; Oceani fluxu objectum æstuarium operiente, et vespere etiam ingruente præpeditus, non potuit ulterius pergere, sed cogitur ad vicinam arcem, quæ Dunnechair appellatur, deflectere, et hospitium illius noctis postulare. Dominus autem arcis Mecharnis erat absens, et servi ejus servo Christi hospitium recusant. Tunc autem Senanus, non habens alium locum vicinum quo diverteret, pergit ad ipsum mare, ut ejus refluxum observet : boves præcedunt, et reperto littore undis nudato, pergunt continuo, et vir sanctus insequitur usque ad oppositam ripam, ad quam cum D
appropinquaret, unda ejus talos insequitur proxime, ex mss
et vix reperit se in altera ripa, cum ecce retro res- HIBERN.
piciens intuetur totum littus undis repletissimum. *cessant :*
Tunc autem sanctus adolescens, advertens et contemplans miram Domini sui erga se indulgentiam, interius compunctus secum loquitur dicens : Ego plusquam satis mundo jam militavi, de cetero Domini Dei mei militiæ nomen dabo, et mox hastam, quæ in manu erat terræ affigit, et in crucem formal, et coram ea terræ genu flectens se et sua vota Christo offert et commendat, cui vovet de cetero devote inservire.

11 Cum hæc fierent, contigit arcem Mecharii, in qua paullo ante hospitium Sancto juveni denegatum erat, ab inimicis invadi : qui spoliata arce, filium Mecharii interficiunt, uxorem captivam abducunt et arce spoliata totam suppellectilem et omnia mobilia auferunt : et locus iste usque in hanc diem manet, et (ut creditur) manebit in æternum absque *et fit discipulus S. Cassidani,*
inhabitatione. Post hæc S. Senanus relictis bobus
apud parentes confert se ad S. Cassidanum *a* Abbatem, qui oriundus erat de regione Kierraighe Chuirke *a*
b, et tunc habitabat in regione *c* Irras; ab eoque susci- *b c*
pit monachi habitum et tonsuram, et sub ejus ma- E
gisterio aliquamdiu dans operam Scripturarum lectioni et Ecclesiasticis disciplinis, in utroque, pietatis scilicet ac litterarum, studio insigniter profecit.

12 Post hæc Spiritus sancti gratia instigante *tum S. Natalis.*
confert sese ad sanctissimum pariter ac eruditissimum virum Natalem Abbatem, qui præerat cœnobio de Killna-manach Drochid *d* in Ossoriæ *d*
regione, in quo multos egregios discipulos in pietate et litteris instituebat. Moris erat discipulis sancti viri, ut singuli per vices deberent advigilare ad vitulos monasterii, ne ad matres extra horas consuetas accedant. Quando autem sancto juveni Senano obtigit suas peragere vices, incepit vitulos jam segregatos ad pascua ducere, et ibi custodire. Sed matres suos fœtus eminus videntes accurrunt : ille conatur vaccas abigere, et retro flectere : *fraudi sui interpositione discriminat vitulos a matribus :*
sed tunc vituli ipsum et matres insequuntur; quos cum denuo versa facie inciperet abigere et reflectere, matres iterum retro recurrunt. Cum autem sanctus juvenis post alternas abactiones frustra attentatas, videret suam operam perdi, per extremitatem sui baculi, ducta per terram linea posuit inter matres et vitulos limitem, quem in virtute Christi mandat ne audeant transgredi. Mirum dictu! statim ejus mandatis parent bruta animantia, nec hinc vel inde terminum præfixum transiliunt : et sic postea, quoties F
hæc cura erat ipsi demandata, solebat sanctus juvenis eodem modo matres a fœtibus disterminare, et totum tempus lectioni et orationi impendere.

13 Quando sanctus adolescens semel audivit illam Salvatoris sententiam legi : Si quis inter vos *Mat. 23, 11.*
vult major fieri, sit vester minister et servus; cordi impressit, et statuit apud se semper quærere et *juramli causa accedentes ad molam,*
obire officia humiliora. Unde assumpsit curam frumenta monasterii in mola conterendi et molendi. Erant in ea regione latrones, qui advertentes S. Senanum solere solum, tempore etiam nocturno, molendino assistere; ineunt consilium domum molarem invadendi, et frumenta monasterii surripiendi : et volentes consilium in effectum deducere, accedunt ad januam, per cujus rimam inspicientes quid agatur, conspicinnt duos juvenes, unum lectum vacantem, alterum curam molæ gerentem. Tunc denuo in quæstionem reducunt, an domus sit invadenda; quandoquidem duo sint, qui eam custodiant. Unus autem ex eis excogitat consilium, placens aliis, nempe ad tempus expectandum esse, dicens, duos

EX MSS. BIBERN. *Angelum in ea conspiciunt cum Senano,*

A istos non esse ejusdem familiæ vel curæ; sed unum esse molendini præfectum, alterum qui solum sua grana molenda attulerat, eisque expeditis statim discederet : quem discedentem possent et vestibus et deportandis spoliare, et postea alterum in molendino remanentem opprimere, et omnia sibi reperienda auferre.

et fiunt mona chi.

14 Aliis hoc placet et approbatur consilium. Sic latrones diu hærent præstolantes recessum alterius, juxta quod ipsi erant opinati : et utrimque nihil dormiunt usque mane, quo elucescente S. Senanus meditans regressum ad monasterium aperit januam, et latrones accurrentes et ingredientes petunt, ubi et quis alter esset, qui ipsi tota nocte assistebat, et laboravit in molendino. Ille ait : Quid si esset, de quo dictum est; Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel? Instant illi petentes ubi sit. Respondet Senanus ipsum in propinquo esse juxta illud : Præsto est omnibus invocantibus se. Tunc latrones intrinsecus compuncti resolvuntur in lacrymas, promittunt pœnitentiam et emendationem vitæ, et petunt inter Fratres admitti. Vir sanctus gaudens et exultans annuit ducens eos ad S. Natalem Abbatem : apud quem suscepto habitu monastico in sancta conversatione manserunt usque ad finem vitæ, et ipsi B sunt, qui de se hanc historiam narraverunt.

Ps. 120, 3.

Unica candela inconsumpta mansit per integram septimanam præbet labo ranti lumen.

15 Alio tempore S. Senanus accedens ad coquum, petiit ab eo candelas, quibus in cura molendini obeunda indigebat. Coquus respondet se nullam habere jam factam, quam ipsi det, plures ex mox tingendis brevi daturus. Dum S. Senanus ad molendinum continuo iocreret, nec spatio integræ septimanæ ad coquum rediret, tunc coquus miratus unde tamdiu in opere injuncto continuo laborans, haberet lumen, in animum duxit explorare, an Senanus de nocte suum munus exequatur, habeat lumen, vel quid cum ipso agatur. Sub noctis ergo initium pergit ad molendinum; et per januæ rimam respiciens, videt candelam in candelabro positam, Senanum sacræ lectioni intentum, et molarui sine ullius hominis, grana vel aliud subministrantis adminiculo versari, et grana continuo conterentem. Stupens rei novitate, se confert ad cellam, et iterum secundo et tertio redieus, eadem per omnia reperit; et tandem observat candelam esse planecam, quam ipse multis diebus ante ipsi dederit, et quæ inconsumpta interea raro miraculo manserit. Rem totam refert Abbati Natali, qui filii virtutem mirum in modum extollit, prædicens Deum per ipsum cum tempore multa et magna mirabilia operaturum.

C

e Mortuum Dynastæ filium,

16 Quadam die S. Natalis et S. Senanus iter agentes versus ecclesiam de e Kill-mor-aradhtire, cum ei appropinquarent, conspexerunt ante ostium magnam populi multitudinem et multos lacrymis effusos : ibi enim mox sepeliendus in feretro positus jacebat unicus filius Dynastæ illius regionis, cujus mortem parentes et cognati deflebant. Cum autem mater defuncti videret viros sanctos adesse, illico accurrit, fundit se in genua, humiliter et obnixe precatur, quatenus pro filio vitæ restituendo apud Dominum velint intercedere. Respondet S. Natalis, rem talem esse ardduam et suam excedere virtutem. Mater in lacrymas et ejulatum fusa preces ingeminat, et per vi rera Christianæ veritatis efflagitat, quatenus saltem non graventur preces secum ad Dominum vitæ et mortis pro unici filii salute fundere. S. Natalis ejus casui compatiens et precibus motus jubet, ut corpus defuncti coram S. Senano adducatur, et ille pro anima ei restituenda intercedat. S. Senanus allegata sua indignitate, ait se non audere Dominum tentare. Abbas tandem mandat ut acquiescat, dicens se scire hanc gratiam esse a Domino concedendam. Tandem filius obedientiæ, non audens Abbatis mandato resistere, paret; et super D defuncti cadaver se sternens, post fervidas et ignitas preces meruit a Domino exaudiri, et qui jacuit mortuus resumit pristinam vitam et vigorem, et cœpit coram adstantibus loqui. Omnes adstantes Dominum in suis mirabilibus benedicentes, cœperunt virtutem et sanctitatem servorum Christi extollere et prædicare.

Abbatis jussu vitæ restituit.

a Extremo Taumoniæ cuspis ita versus meridiem reflexa excurrit, ut duobus conseguenter isthmus cum reliqua continente jungatur, bis in peninsula formam coacta ab interecurentis vasti illius æstuarii sinubus, qui tamen non admodum profundi, maxime reflua mari, vel ultra posse vado transiri, vitato longiori per isthmum circuitu. — b In priori vita Cassidus, neutro nomine cognitus in Hibernicis fastis, in quibus Cassani multi occurrunt, teste Colgano. — b Videtur esse ea, quæ hodie Comitatus Corragiensis nomine venit inter Desmoniæ et Waterfordiæ Comitatus, nomen trahens a primario urbe Cork, quæ hic Chuirke *scribitur sicut Karcragia illa, quæ sunt in Momonia plures; a Mercatore Quercus nominatur, deducta a veteri forma vocabuli, et alibi fere in Kerry conversa. — c Forte* locus *legendum, ut supra; nec enim necessarium est duere longius a paterna domo hac vice Senanum abiisse. — d Hic locus apud Speidam reperitur ad Suevi fluminis fontes notatus, in quo* XXXI *Julii præsidium Natalem cobi censet Colganus ex Mariano Gormano et Martyrologio Tamlactensi, cum tunc referentibus cum aliis quibusdam filius Engussii Mommoniæ Regis, Cassella residentis, quod locorum ac temporum ratio facile persuadet : non æque creditur est, quod hic S. Senani magister sit S. Natalis Damnonensis monasterii in Ultonia Abbas, S. Molassii successor* XXVII *Januarii, quem oportet eo, de quo hic sermo, multo juniorem esse : floruit enim seculo sexto ultra dimidium provecto Molassius necdum decrepitus, sub finem seculi præcedentis natus : hunc autem convenit eo tempore diu mortuum fuisse, nisi multo majorem centenario obisse gratis velimus asserere. Interim quidquid de Natale seu Natali aliquo reperit Colganus, ad prædictum diem in unum collegit, et unum fortassis ex tribus pluribusve fecit. — e Uno alterove a* Kill-na-manach *milliari versus Boream* Temple-mor *collocantur in tabulis, quod propter significationis identitatem credere possis hic designari.*

CAPUT III.

S. Senani peregrinatio et reditus : commoratio in Inis-cara.

Multis ad S. Senanum concurrentibus,

Fama tanti miraculi et aliorum, quæ jam Dominus in suo famulo operatus est, per vicinas regiones divulgata, S. Senani sanctitas et virtus cœpit ubique prædicari et suspici, et undique populi ad ipsum confluebant plurimi, ut a languoribus et infirmitatibus curarentur. In salutarem instructionem, isti orationum beneficium postulandi gratia; alii eleemosynas deferendi caussa, multi ut ipsum in patrem et amicum spiritualem accipere mererentur. Sanctus autem Abbas Natalis videns Spiritus sancti gratiam in eo tam mirabilia operantem, et famam ejus undique crescentem, judicat ipsum esse dignorem, qui pluribus præsit quam qui alterius subsit magisterio. Unde jubet ut ad alium se conferat locum, ubi possit commodius saluti proximi intendere, et monasticum institutum, monachos ad habitum suscipiendo et instruendo, promovere. S. Senanus post magnam animi reluctationem et resistentiam, tandem pio Patri ita mandanti acquiescens, petit quo sibi sit migrandum. Natalis ait, id ab eo, a quo ad tale munus vocatur, esse expetendum et expectandum.

a Natali dimittitur.

F

qui decedens ita Lageniæ cum S. Maidoco,

18 Mandatis igitur Patris obediens vir sanctus valedicit confratribus et Abbati, ejusque benedictione accepta versus Lageniam iter suscipiens, Angelico ductu directus venit ad quamdam insulam in regione de Y-Kenselaighe juxta fluvium Slane positam *a* quæ Inis-conirthe appellatur. Ibi ad tempus commoratus contraxit amicitiam et familiaritatem cum S. Maidoco Ferunsi Abbate *b*. Post tempus aliquod, peregrinationis ductus desiderio, Romam proficiscetur sacra Apostolorum limina visitaturus. Peracta devotione Roma reversus, visit et S. Martinum Turonensem *c* et in istis partibus Galliæ aliquando commoratus, et in patriam revertens deflectit ad S. Davidem *d* Menevensem in Britannia majori Archiepiscopum : apud quem postquam aliquandiu versaretur, discedens ab eo accepit pro-

a

b

c Roma rediens cum S. Isaiae Mencven amicitiam jungit.

c

d

A prium S. Davidis baculum, in amicitiæ et confraternitatis pignus, secumque ducit ad patriam.

Reversus in patriam, *e*

19 Sanctus igitur vir in osculo pacis valedicens, Archiepiscopo Davidi, prospero navigio directus ad patriam appulit in insula de Arduemedh, quæ in ea jacet Momoniæ regione, quæ Iliatham *e* appellatur: ibique quadraginta dierum contracta mora, itineris et navigii studet excutere tædia. Postmodum ab Angelo comparente monetur, illum non esse locum, quem Deus ejus quieti et sepulturæ providerat: sed alium longe dissitum, ad quem etiam antequam veniret divinæ voluntatis esse, ut prius plures alias cellas et ecclesias ad majorem Dei gloriam, et rei monasticæ accrementum extrueret. Sanctus autem Senanus relictis aliquot ibi discipulis, pervenit ad insulam de Inis-cara *f* juxta Lua, ibique extruxit ecclesiam.

ecclesiam in Inis-cara struit, *f*

20 Dum autem ibi ageret, appellit ibi navis monachos advehens peregrinos. In ea namque navi deferebantur *g* quinquaginta monachi patria Romani, quos vel arctioris vitæ vel Scripturarum peritiæ, tunc in Hibernia multum florentis, desiderium eo traxerat, ut ibi vivant sub magisterio quorumdam sanctorum Patrum, quos vitæ sanctitate et monasticæ disciplinæ rigore intellexerant esse conspicuos. Erant enim in quinque turmas, quarum quælibet decem comprehendebat, divisi: quarum unam ad Sanctum Finnianum *h*, aliam ad sanctum Senanum, tertiam ad sanctum Brendanum, quartam ad Barrenn, quintam ad Kieranum, trahebat vocatio. Inter eos autem decretum extitit, quamdiu in mari persisterent, ut singulæ turmæ sui patroni nitentes protectione per singulos dies navis et circa eam agendorum subeant curam.

g

B *et ex* 50 *peregrinis Romanis,* *h*

ejus invocatione servatis a tempestate, *i*

21 Quadam autem die contigit, dum turma, quæ Sancti Senani magisterio se devoverat, curam obiret navigii, navem contrario et violento agitari vento: quod videns nauclerus de instanti periculo, ut ad orationis recurrant præsidium, monet. Tunc quidam sanctus Episcopus ex eis, Mola *i* nomine, surgit, et invocato Sancti Senani nomine et auxilio, cultro e mensa arrepto (erat enim prandii tempus) signum format crucis, aeremque sic benedicit: quo facto oborta mox cessat tempestas, et ventus, qui contrarius erat, a tergo inflans, cœpit esse secundus, usque dum navis prospere Corcagiam pervenerit: ubi, qui jam ante ejus institutum se ex voto consecraverant, decem apud sanctum Barrenn manserunt monachi, reliqui autem, ut diximus, quadraginta ad sanctum Senanum in Inis-cara navigarunt; quos humanissime excepit, et retentis apud se Episcopo Joanne et Episcopo Mota cum octo sociis, reliquos, prout ipsi in votis habebant, curavit ad sanctos Patres Finnianum, Brendanum, et Kieranum conduci.

10 ventus accepit.

C

Subjicere equo in pinges monasterii munusc.

22 Post hæc Lugadius filius Kichelli Rex regionis Rathlendiæ (in qua nempe erat ipsorum monasterium) mittit nuntios ad Sanctum Senanum, petens ab eo subjectionis et servitutis obsequia. Sanctus vir recusat, dicens non agnoscere ullum secularem Dominum, cui secularia obsequia vel tributum debeat. Tunc mandat Rex præstantiorem, quem habebat, equum ad monasterium duci, ut ibi frumento delicate pascatur. Qui cum ad monasterium adduceretur et vicini fluminis unda lavaretur, ecce justo Dei judicio statim in aquis absorptus suffocatur; ut nihil amplius de ipso apparuerit præter equi inter undas hinc inde volutum et conspectum armum: et hinc insula illa, quæ antea Tuam-nava dicebatur, abinde Inis-cara, id est, insula armi appellatur, quod enim Latinis armus dicitur, hoc Hibernis cara nuncupatur.

Regis equus ad. aurem,

23 Cum hæc intellexisset Rex summa indignatione motus accedit ad Sanctum Senanum, eumque multis injuriis afficiens, minatur exterminium. Tunc vir Dei justa indignatione contra ipsum motus, minatur ipsi, nisi desistat vexare servos Christi, divinam ultionem, qua et cœlesti et mundano privetur honore: ita ut nullus ex ejus progenie post eum istius regionis potiretur principatu. Habebat tunc Rex secum duos insignes juvenes, sibi valde caros et domesticos, Aidum scilicet et Lugadium; qui ægre ferebant injurias viro Dei illatas, et Regi persuadebant, ut desistat iram Dei in suo famulo provocare, sed potius culpam in injuria allata agnoscat, ac negotium modis omnibus conetur cum ipso componere. Sic suis sanis consiliis obstinatum Principem ad saniorem mentem reducere conati Lugadius et Aidus, ad virum Dei placandum et honorandum cum magna animi submissione et devotione accurrunt, humilem et devotam clientelam promittentes, et benedictionem postulantes: qui cum vir sanctus eis impertiret, prædixit progeniem Lugadii in regionis Rathlindiæ principatu; Aidi vero et Luogarii in principatu Ivechiæ successuras, et regimine potituras; uti in sua de his historia metrice conscripta, S. Colmanus filius Lenini *k* testatur.

auferendum principatum prædixit.

k

D ex mss. Bibran.

E *S. Mandecus.*

a Præter majorem fluvium Bandam vel Bannum, qui dictam interfluit regionem, cujus hodieque urbs capitalis Kynsale dicitur, dumodo inter Corkam et Rossam Hiberæ, alii eodem tractu manores rivuli, eo unique ostia objecta notantur invida: sed in his nusquam comparent vetusta hæc nomina. — *b* Dedimus ejus Vitam ad XXII Januarii: qui circa annum DL natus vix discipulus S. Senani esse potuisset, tantum abest, ut cum eo jam Episcopo juvenis Senanus familiaritatem contraxerit: unde nec verosimile videtur Mandecum, puerum Lugenium, in hac Momonia lustra aliquando habitasse litteris imbuendum. — *c* Non reverentem: hic enim esset intolerabilis parochianismus, cum ab ejus morte seculum excurrat unum, effluxerit quid igitur? Vitata etiam hodiernis temporibus loquendi formula, mortuum: sed ad quem in comparis sacri exuviis ejusdem honorandumque ex toto orbe Christiano accurrerentur. — *d* Si jam tum erat Archiepiscopus David, cum illuc Senanus venisset, ejus in Hiberniam reditus erat post annum DXXX differendus: ante quem nemo statuit cum dignitatem Davidi collatam: difficile autem est aliquid de juvene hoc loco; quandoquidem nemo indicet, quo ætatis suæ anno, vel ex Hibernia decesserit Senanus, vel in eam redierit. — *e* Colgano teste, Waterfordiensis Comitatus, aut saltem pars illius Australior est, Territorium Lismorense complectens, in cujus littore Ardmorensis vicus portusque notatur a Geographis, eique objectum Colganus ait modo nominatum insulam de Ard-nemedh. — *f* Quando cuvitur lapide, inquit idem Colganus, absit a Corcagia urbe, estque ad Luigum fluvium, qui hic Lua nominatur, alioque vocabulo ignotus Geographis: et quidem ultra urbem adverso fluvio ad quadrium esse antequam eo perveniatur, sequitur ex num. 21 infra. — *g* Quanta copia litterarum ac virtutis studiosi, Britanni et Saxones, Franci et Romani, id est, Aquitani Romanis legibus etiam sub Francorum dominatu utentes, ex Hibernia confluerent, ex Beda aliisque satis Usserius probat in sua præfatione ad Sylloges Hibernicarum Epistolarum Dublinii editam 1632. Jam matura coacta advenisse Colganus ostendit ex solo Columbano S. Eugenii libro, triginta circiter ejusmodi Latinos enumerante et propinante, ut invocandas cum fruge Sanctorum, expresso hoc spatio a cæteris aut alio sequo distinctos. — *h* Colantur Finnianus de Cluain-eraird 23 Febr. vel 28 Sept. Brendanus Birrensis 29 Novemb. Cluain-fertensis 16 Mart. Barrus sive Finbarrus Corcagiensis Episcopus 25 Septembris. — Eorum hic S. Mandecus Fernensis coætaneus nondum vel natus erat, vel saltem adolescentulum egressus: unde tot dubito quinque præcipue sanctitatis in Hibernia vivos hac nominatos, non satis attenta aut temporum aut egregiarum Sanctis personarum diversitate. Kieranus Saigerensis. Mochta Clonensis 9 Septemb. recurrunt. — *i* Ignotos esse fatetur Colganus eos, qui hic nominantur, Episcopos Molam Joannem et Molam primum solum existimo esse Molanum cochei filium, patrem spiritualem S. Mochtæi. — *k* Colitur 25 Novembris, in pot Colganus, ubique parta Quatuor-Magistros unum hic scripsit autem S. Senanus etiam cujus stylo textus et periegesis sed pulcra ac non concepta fragmentum exstat in libro membr. codice unde hæc Colganus contracius Latine reddidit.

CAPUT IV.

De cellis variis a Senano erectis potissimum in Inis-mor: et miraculis ibidem patratis.

Post hæc Sanctus Senanus relictis ibi octo ex discipulis, inter quos fuere S. Fechinus filius Regis Muschragiæ et S. Chillinus *a*, perrexit inde ad aliam insulam, quæ Inis luinghe appellatur; et construxit ibi ecclesiam: in qua cum moraretur, venerunt ad eum sanctæ virginis filiæ Brendani Principis de Y-ngente, quæ divino obsequio ipsum quo magisterio se consecrarunt. Et hæ erant primitiæ religiosæ de Eoganacht-Gabhra S. Senano consecratæ *b*. Post-

In Inis-luinghe, *a*

b

quam

S. Colmanus fil. Lenini

ex mss Sidera

A quam ergo sanctus vir istas virgines ibi velasset, et in principiis vitæ spiritualis et monasticis disciplinis aliquamdiu instruxisset, uti a Domino in mandatis habuit, profectus est ad quamdam insulam, quæ Inis-mor *c* dicitur, in tractu de Irros-deschert positam. Sed præter ejus intentionem, Dei voluntate ita disponente, navis contrarius ventis acta trahitur ad aliam insulam, quæ Inis-tuaischert nuncupatur : ad quam vir Dei existimans non sine speciali Dei providentia se devectum, incipit in ea ecclesiam fundare, quam extructam quibusdam ex discipulis inhabitandam reliquit : et ipse suscepto itinere pergit versus Inis-mor; ibique construit monasterium.

c

et Inis-tuais chert eccle-siam condit :

25 Postquam in eo aliquamdiu cum suis habitasset, contigit quamdam feminam accessisse ad fontem monasterii, sui filii vestes loturam : quod cum vidisset S. Sedna *d* seu Sedonius Episcopus, reclamat dicens : Ah! facinus indignum! petit S. Libernus seu Liberius *e*, quod facinus? Respondet Sedonius facinus esse detestandum, nempe quod mulier quædam lotione vestium suæ prolis defœdet et inficiat undam fontis, ex quo aquæ ad tremenda mysteria sacrificii Missæ soleant deduci. Dum servi Dei in sancta hac indignatione moventur, et forte rigidius, quam multis videatur expedire, divinam ultionem feminæ et proli imprecantur. Ecce puerulus ejus filius, illius ætatis ludis in ripa maris commentari vocatis, ex improviso præceps cadit in subjectum oceanum, in quem absorptus amplius non comparet. Tunc ejulans mater accurrit ad S. Senanum, reique narrat eventum, utpote qui nescius cum filius discipulorum ejus imprecationibus sit extinctus.

ubi mulieris in monasterii fonte lavantis filius,

d

e

in mare delabi-tur :

26 Hæc audiens sanctus vir duræ increpat filios, quasi homicidii reos : unde irritat ira, qui magis videbatur auctor illius extinctionis, nempe Libernus, ut in petra quadam in vicino mari posita pœnitentiam agat, Dei ex ista causa expecturus sententiam : alteri vero, qui etiam cooperatus videbatur, mandat ut Liberno in scopulo designato relicto, non desinat submergi pueros in medio undis inquirere, donec repertum matri restituat. Filii obedientiæ sine remittentia parent rigidis sanctissimi Patris mandatis. Sedonius enim relicto Liberno in petra, ut jussus est, pergit puerum in medio undis quærere, quem, postquam ibi vegetum quatuor horis pœnituisset, mira divinæ bonitatis mirabilia experti sanum et incolumem in undis ludentem, earumque impetum palmis objectis repellentem. Sic repertum et ex undis raptum reddunt ad S. Senanum, quem matri tradidit cum adstantium et audientium ingenti stupore, et Dei erga suos Sanctos tanta benignitatis prædicatione; et inde mandat S. Sedonio, ut Libernum a petra dimissum reducat, dicens ipsum judicem habere sibi satis faventem, cum ejus beneficio et judicio contigerit, quod unde, quæ illas illum petram solebant invadere et obtegere, non ausæ sunt ad ipsum ad sui undique horrendi longitudinem accedere.

subinsque educitur ob eo, quod erat imprecatus.

C

27 Beatus igitur Libernus ad monasterium redeuntem, comperitur apud pium Patrem, monachis difficiles esse recurrere ad illum tantum ibi et secularibus communem, et plurimum interesse ut de fonte aliquo sibi peculiari Dei clementia provideretur. Tunc ait ad eum beatissimus Pater : Est in tua manu isti necessitati succurrere, si velis cum sub pedibus tuis terram fodere, Dei gratia reperies limpidam atque vivæ scaturiginem. Beatus autem Libernus ex tempore suo baculo terram cœpit fodere, et mox elicuit limpidissimi venam fontis, qui ab ejus nomine Tibra-libern, id est, fons Liberni sive Liberii appellatur.

Patrem S. Libernus fontem educit ;

et aquæ fons maris impe-tum arcet

28 Quadam vice cœpit etiam Episcopus Dalannus conqueri magnum esse periculum, quod mare alluens paullatim absumeret terram monasterii ex se satis solubilem et arenosam, et consequenter ipsum monasterium destrueret. Tunc S. Libernus ait, remedium huic malo non defuturum, modo velint suum corpus, dum ex hac vita migraret, mari objectum sepelire ab ea monasterii parte, quæ mare contingeret : dicens se in Domino confidere eam partem non amplius a mari fore invadendam : quod et eventus, postquam corpus ejus ibi reconditum est, probavit *f*.

D

f

29 Sanctus autem Senanus relictis in monasterio Inis-morensi aliquot viris sanctis ex suis discipulis, et inter alios sancto Liberno, et tribus Episcopis Dalanno, Sedonio, et Erco *g*, contulit se ad aliam insulam Inis-caorach *h* nuncupatam; ubi in constructo ab eo oratorio aliquos etiam ex discipulis reliquit. Postmodum se confert *i* ad insulam de Iniscuula, quæ in regione de Y-sedna jacet, in qua et fundavit ecclesiam, quam discipulis Finano et Finnia Episcopo *k* designavit inhabitandam.

Oratorium in Inis-coarach struitur.

g

h

i

k

a De hoc Sanctis nihil certi expedit Colganus : nec nisi de eo narrando adpromat, ab acta aliis Senani discipulis in Hibernia versantibus (videbimus t. 2). Octo patrum recessum dici eum insulam, quæ ab eo Inis-cat. — *b* Hinc colligo Inis-tuaischert non esse eandem quæ eadem flavio, qui Corcagiam præterlabitur, quo sancto Senanum apparet, quoad commode potuit : sed in Senani finibus, quem concendat circa Limericensem urbem, secundo altera ejus versus oceanum situmque patronum continuum.

C Modo Colganus existimare se quod hæc ea sit insula, quæ ne hodie quidem intra Limericensem urbem et Inisscattaigh interjacet spatio, Concludat sane cuivis lubens : sed rationem cur negat, nullam adfert, nec ego video : nam licet superius num. 10 tractavit de locis accidentibus Corcabaiscinis, pars esse videatur, non tamen constat eam qui simpliciter locavit hic cum additu Inis-Irschert dictam esse eandem : ipse vero statuens infra sanctæ secundo illum Sanctum ecclesiam deflorasse. — *d* Hic vocatur nomine hypocoristico Epscop apud Marianum Gorm. X Martii occurrentis, apud Colganum ad eum diem de S. Sedna successore, ad rubricam S. Carthachi in Sede Sagiensi, et de hoc S. Senani discipulo : nec audet deprimere eosdem esse tantum addit ex Thomasio lib. 2 cap. 51. Magnus, sorori Davidis de Kellimune, mater fuit S. Sedna sive Sedonii filii Erci de Mailagh-Lach ortundi : ipse est qui gubernavit Ecclesiam de Cluain-cain-mochta-Crot et Mungret qui jacet Kensalae. Sed, si se cognitio certior adhiberem, distantia ab Insulam Sanctorum rerum laudabilium, justo fuit causa dubitandi an is de quo hic Sagienses Episcopi fuerint. Tamen inter prædictum Insulam et Kensalam intercedit in cursu Lucæficium debuit dilatare facere an de hoc nostro apud Ungessium. — *e* Forte Hiberni Colganus legit ad Ungessii referunt S. Liberii Insulorum Sanctorum nuncupatum, ex postrema illius Albei et Talbei, quos pronde etiam Senani discipulos fuisse hinc colligit accidit quod Codex Hibernicus Liberium Marsanchal, id est, Insci Edium appellet, quem Rerum et alii Edum Lascai seu Lascam. — *f* Hinc patrum probabile credit quod suspicatur Colganus, de eo hic Dalbana qui, qui in Hibernicis fastis memoratur, in loco Schmargh nuncupato, XIX Decembris celebratur. — *g* De hoc Erco nihil sibi observatum edita refert Colganus : notat autem eos, qui hic Episcopi dicuntur, non refert fuisse sub disciplina S. Senani, sed postquam ab eo recessit discessit. — *h* Inveri in ea Finnianis reliquiæ, inquit Colganus, quæ Hybernicum appellatur, quæ aquæ quoto nobis et Geographus est. — *i* In locum aliquis intra insulas lapis aquinas encinatus in Hyguibagus Hiberniæ cum, difficile est dictu.

E

S. Sedna.

S. Libernus.

CAPUT V.

F

Transit in Inis-cataigh Senanus, ejusque possessionem sibi per miracula confirmat.

Tandem post tot monasteriorum et cellarum extructionem, tot discipulorum institutionem et emancipationem, postquam tot alios pro laboribus intra et extra patriam exantlatos, ab Angelo monetur tempus adesse, quo ex divina ordinatione deberet ad beatam, ejus ait cetero quieti et postea futuræ a Deo præparatam, accedere. Angelus igitur ducens eum ad verticem montis Tesc, monstrat ei insulam in Sinum situm *a*, ubi vasto alveo occidentalem Oceanum salvatur, jacentem, in qua deberet ipsius et multorum Sanctorum sepulturam et resurrectionem futuram : et nullum hactenus commissum homicidium vel nefandum crimen; quia quædam immanis bellua hominibus et pecoribus infesta eam inhabitans, omnem ei humanum incolatum præcludebat : quam cum ipse Dei beneficio ejiceret, insulam postea pacifice cum suis monachis, et multi post eum Sancti inhabitarent. Post hæc vir sanctus Angelorum ministerio e vertice illius montis ad collem quemdam eminentiorem

Angeli admo nitu

a

in

A in insula positum transvehitur, qui abinde Ardnan-aingel, id est, collis Angelorum nominatur.

ex Inis-catach pellit noxiam bestiam,

31 Post hæc servus Dei in solius domini protectrice confisus dextra, procedit ad locum, ubi bellua jacebat : quæ statim ad ejus conspectum toto corpore alterata, oculis flammam micantibus, halitu ignito, ore spumante venenum, execrabiles fauces terribili hiatu aperiens, contra ipsum assurgit, illum devoratura nisi Dei præpotente protegeretur dextera. Miles autem Christi lorica fidei et clypeo armatus spei ad hoc horribile monstrum accedens imperterritus, contra bestiam in aere format salutare Crucis signum : quo formato, bellua quiescit non valens e loco se amplius movere. Tunc vir Dei in virtute ejus, qui caput primi draconis contrivit et in nomine Sanctissimæ Trinitatis mandat, quatenus bestia loco illo cedat, nemini ibi vel alibi imposterum nocitura. Viri sancti mandatum mox sortitur effectum : virtute namque illius, cujus posse est velle, monstrum illud illico ex illa insula transfertur in stagnum quoddam profundum nigricantis aquæ, juxta montem Collain in Tuamonia, ubi nemini imposterum reperitur nocuisse.

B *in eaque sedem suam statuit*

32 Sanctus autem Senanus horum mirabilium et omnium auctori gratias agit, Angelo interea assistente comitatus, coepit obire et benedicere insulam, et cum ad tumentes adjacentis alvei ab[illegible]piceret undas, ad Angelum ait : Locus hic apparet multis periculis expositus, et sic monachorum incolarum non satis commodus ob circumfusi alvei asperitatem et procellas. Angelus jubet ut bono sit animo, in Domino promittens, nullum de monachis, qui cum obedientia trajiceret, submergendum ; imo et neminem de peccatis pœnitentem, qui in isto loco sepeliretur, ad inferos descensurum *b*.

b

unde expulsus cum fratres mittuntur :

33 Postquam per vicinas regiones divulgatum est monstrum esse sic exterminatum, et S. Senanum coepisse insulam illam, quæ ab expulsa bestia, quæ cathach dicebatur, Inis-cathach seu, ut alii, Inis-cathaigh nomen obtinuit, Princeps regionis de Y-figuite, cui Maeldire nomen erat, summa indignatione motus contra virum Dei, quod insulam illam suæ ditioni subjectam coperit sine sua licentia inhabitare, mandat ut ex tempore e loco cum ignominia expelliatur ; nec fratribus ipsius S. Senani Cælio et Liethu, qui sub ipso milites agebant, imperat ut hoc iniquum mandatum dent executioni. Illi Principis acquiescentes imperio fratri mandatum exponunt, qui renuit acquiescere. Tunc fratres timorem mundanum divino mandatumque hominis naturali juri
C præterentes, fratri nolenti alias redire, violentas injiciunt manus, eum præcipitem e fastigio cujusdam collis per brachia trahentes.

quorum pertinacior culpam morte luit.

34 Sed cum Cælius in malum propensior et præceps, videret Liethum remissius et satis segnem ad malo opere cooperantem, coepit eum increpare et dicere : Numquid placet, quod hucusque loco non suo quam nos e nostra terra et possessionibus expellamur? Liethus interius compunctus, ait, se de intentata violentia minime debere, nolle amplius in malo persistere, et malle omnes possessiones suas, imo et ipsam Hiberniam deserere, quam fratri suo, viro sancto, violenti manum inferre. Tunc ait ad eum Senanus : non deseres Hiberniam vel terram patrimonii tui, sed et eam filii tui post te possidebunt : ille autem qui nimium terræ isti adhærebat, nec ipse nec ullus ex ejus progenie eam possidebit. Quod veridicum præsagium eventus probavit : nam impius Cælius post hanc violentiam domum revertens, antequam ingrederetur, ante fores extemplo expiravit. Cujus corpus cum rogaret Liethus apud S. Senanum sepeliri ; ille recusavit dicens, non esse æquum ut corpus ejus ecclesiastica honoraretur sepultura, cujus animam certo possideret infernus.

D

ex mss. Hibern.

magus quoque contra Senanum mittit

35 Cum nuntia hujus tragœdiæ deferrentur ad Principem Mactalium, cœpit ille non malo proximi sapere, sed ira et furore accendi et vias vindictæ excogitare. Videns eum sic turbatum et anxium magus ipsius, ait : Non turbetur, quæso, dominus meus ; ego e ditionibus vestris certo expellam illum seductorem. Cœpit Rex ad hæc nonnihil sedari : et magus ducens secum duos ejus currules Principis, pergit ad insulam, et relictis equis in pascuis monasterii accedit ad S. Senanum ; et mandat quatenus illico insulam deserat, alioquin se suis incantationibus et virtute suorum numinum effecturum, ut cum confusione discedat. S. Senanus respondet, se nec ipsius nec ejus domini cacodæmonis pertimescere virtutem, et sibi non defore assistentium veri numinis Salvatoris mundi Jesu Christi, cujus virtus viva et vera phantasticas dæmonis elusiones detegeret et profligaret. Tunc magus per diabolicas illusiones obduxit densas tenebras, ut facies nullius non potuerint videre assistentes. Quas S. Senanus veri numinis invocatione statim profligavit. Magus mox excitat tonitrua, fulgura, et corruscationes : sed et hæc eodem modo quo et priora mox evanescunt.

tuaque.

36 Quando magus vidit omnes suas inventiones et artes eludi, meditatur ad tempus recessum, mandatis Senano, ut cum suo periculo se revertentem in insula non expectet. Petit Senanus quo tendat. Hic respondet : Tu non scies quo vadam, vel quando revertar. Ego bene scio, inquit Senanus ; nec tibi quo vertires bene successurum, nec inde te huc unquam revertirum. Quod et verissime eventus probavit : nam miser magus volens ad tempus suis magicis studiis et dæmoni consulendo multum incumbere, defluxit ad quamdam parvam et desertam insulam, quæ Dair-inis dicitur, non procul ab Inis-catuigh ad Austrum in Sinetino fluvio positam : quo postquam appulit violentior Oceani influxus insulam invasit, et magnum cum suis extinxit. In cujus miraculi memoriam est ibi locus, qui abinde in hunc usque diem de hoc mago retinens appellationem, Carrac-nadruadh, id est petra druidis seu magi nuncupatur.

E

Oceani irruptio.

37 Paullo post hæc Mactalius revertens ex quodam conventu, quem cum majoribus populi servabat in regione de Corcam roa, dum magi intelligeret mortem, diverit ad Inis-cathaigh ; et præ ira et impatientia in furorem actus, ad S. Senanum ait : Es tu qui meas terras me invito invadis, tibi possidendis? Es tu qui meum etiam magum et servos extinxisti? Scias certo quod et ipse eodem mortis
F genere morieris : saxo enim ad collum appenso in debitorum punitionem in mare præcipitaberis. Et dum sanctus Senanus diceret, hæc non esse sita in ipsius potestate, ille quasi sui immemor, mandat suos equos ipsi comitassos hunc ad[illegible] et eum tollat. Et cum vir sanctus replicaret se nec ipsius esse stabularium nec equorum prædictum aut, ipsum velit nolit, debere eorum equorum agere, donec ex concepta revertatur itineratione. Ad quem sanctus Senanus : Potens est Dei dextra quod huc numquam revertaris. Cum Mactalius his minis et injuriis insisteret, duo equi, de quorum pastu sic cum viro Dei litigabat, justo divinæ ultionis libramine in terram absorbentur in loco, qui abinde Fan-mu-each, id est, declive se fovea equorum nominatur. Cujus rei nuntium cum ille accepisset, adhuc redditur exasperatior, quem cum filius vellet placare et monere, ut mitius cum viro Dei agat, discatque, vel exemplo eorum quæ hactenus viderit, ultionem timere divinam. Blasphemus tyrannus ait : se non magis timere Senanum ejusque numen, quam unam

Inis-catuigh in furorem irruens,

duo pergit Senatio esse inimica,

calvam

EX MSS. HIBERN.

A calvam oviculam. Verum, inquit Senanus, esto animalculum istud sit satis imbecille, potest. Deo meo ita disponente, esse mortis tuæ auctor et instrumentum.

et ipse blasphemiæ pœnas dat.

38 Dum post tot injurias, minas et blasphemias obstinatissimus tyrannus plenus ira et superbia discederet, in itinere constitutus juxta quemdam saltum in regione de Corco-Baiskind, ecce videt unam oviculam calvam cum impetu magno accurrentem, quæ cum inter pedes equorum currum ejus trahentium insilaret, *equi* exterriti, frementes et calcitrantes currum agunt transversum, et præcipitem executiunt Maccalium: qui capite ad obiectum saxum allisо et minutim fracto, *illico* exhalat spiritum, fato infelici penetraturum infelicissimam inferni abyssum.

a Convenit cum ea descriptione, quæ est in Vita S. Kieranı Cluanensis Insula Callu, quæ est in ostio Oceani contra Oerasum, in fretu scilicet Lumanich, inter regiones Kier-raighi et Corcobaskind posita. *b Etsi satis commodum sensum habere quammodi promissio possit, displicet tamen quod pro cunctis quibusque Hiberniæ Sanctis ea facta dicatur, ut supra in S. Kieranо Saigirensi monuimus.*

CAPUT VI.

Res in Inis-cataigh a S. Senano gestæ: S. Canneræ adventus.

a duo pueri mari mersi

B Quodam die sanctus Donnanus, filius Liethi, discipulos sancti Senani, *a* cum duobus pueris, qui apud eum operam litteris navabant, vadit ad quamdam petram in mari positam, ut ibi quædam marina colligerent germina: qui relictis ibi pueris, postquam ad insulam est reversus, æstus maris distulit illi naviculam, quam tunc in insula habebant unicam, et deficiente navigio pueri ibi hærent, donec rheumate maris superveniente fuerint submersi: quorum corpora postea, navicula inventa, sunt ad insulam deportata. Quod cum parentes et amici intelligerent, cum fletu et ejulatu accurrunt, et minus impatienter superati, postulant ut filios commissos salvos restituamo.

a vitæ redditi

40 Tunc Sanctus Senanus ad Donnanum ait: Impera pueris delinctis in nomine Salvatoris, ut illico ad me veniant. Quod cum ille fecisset, pueri scatum vitæ et viribus restituti, ad S. Senanum accurrunt, et ad parentes in amplexum pronos simul, quod male egerant curando se ex felicissima, ad quam vocabant, patria revocari. Ad quos matres: Eligatis vos potius in ista, quam in hac nobiscum cum amicis et cognatis vivere? Cui filii respondent; casu quo ipse regnum hujusmodi cum omni sua lætitia et voluptate concedatur, se totum hoc non nisi instar C carceris reputare, comparatione istarum, quas prægustaverant, delectationum: quare rogant eum, ut ipse denuo liceat ad eam felicitatem revertí, in Domino confidentes parentibus, nulli unquam de reditu morte tristitiam concepturos. Parentibus ex parte sua hoc tantum hanc concedentibus, vir Sanctus ex parte Dei animat eorum vota, quos cum ad monasterium duceret et salutari sanctæ Communionis refoveret viatico, paulo post in gratiarum actione ad mentis jubilo in Domino feliciter repausarunt, quorum corpora ante ostium sepulta, sunt prima, quæ sub terra mensa terii sunt recondita.

clausit duos mortuos.

Eadem Sanctus excommunicat a Principe.

41 Cumquadam die S. Brendanus et S. Kieranus ad S. Senanum venirent, ut cum tanquam cum seniore dignitate superiori cum tota eorum Episcopatu, ipse vero Presbyteri in patrem spiritualem et confessarium valerent accipere; contigit eo quum apud habere, unde vel hospites vel ab hostibus fratres refoverent. Quod cum intelligeret Nectanus Ivem-Fiodia, Princeps de Y-tigante, suo mandat œconomo, ut carnium quem pro mensa regia habebat, cibi et potus apparatum ex tempore deferret ad S. Senanum alosque famulos Dei in Inis-cataigh. Jussa exequitur œconomus, et Princeps ipse mox subsequitur ad insulæ D portum, ibique S. Senano famulisque Christi sua suæque posteritatis obsequia et clientelam offert et consecrat, et ab eis humiliter petitam largam reportat benedictionem.

et fons e terra scaturit.

42 Contigit aliquando insulam illam et regionem vicinam præ magna siccitate, aquæ penuria laborare: de qua indigentia postquam de die monachi ad sanctum Patrem instituissent querimoniam: Angelus in somnis viro Dei apparens monet, ut secum ad vicinum quemdam pergat locum, ubi domini clementia de viva optati fontis provideret scaturigine. Acquievit vir Dei, et cum et Angeli mandato ibi baculo humum paululum egereret, tandem erupit limpidissimi fontis vena, quam Angelus dixit tamdiu fore indeficientem, quamdiu in insula pœnitentiæ et compunctionis lacrymæ perseverarent. S. Senanus in fontis margine affixit eum, quo ibi fodiebat, baculum; qui postea in nucem, quæ hodie ibi conspicitur, excrevit arborem.

Idem S. Kieranı caritatem compensat,

43 Quodam die S. Kierano, ad S. Senanum visendum iter agenti, obviam factus fuit quidam lacer et nudus mendicus, summis et importunis obsecrationibus eleemosynam ab eo postulans: cui vir pissimus, cum aliud ad manum non haberet, propriam, qua vestiebatur, exuens elargitus est casulam seu togam monasticam, et sic ipse nudus ad insulam pergit. Quod cum in spiritu S. Senanus cognosceret, mandat monachis, ut in quadam fracta, et aquis pervia navicula, (aliam enim tunc nullam in insula habebant) S. Kieranum in objecto littore stantem, advehant. Quod cum fecissent, ipse ad sanctum virum accurrit, secum sub sinu tectam ferens togam, eaque vestitum lætus in cœnobium conduxit. E

b S. Brigidæ munera per lemnen delata accipit,

44 S. Brigida filia Conchraen de familia Maetail *h*oriunda, quæ suam cellam in Cluainfidhe ad ripam Sinenni fluminis habebat, paravit casulam; quam cum S. Senano vellet transmittere, et deficeret copia bajuli transportantis, casulam forno obvolutam imposuit vimineo vasculo, adjunctis litteris, quibus sacram Synaxim ad se mitti rogavit; quod sub divinæ providentiæ dispositione fluvio commisit, viro sancto deferendum. Mirum dictu! istud rarum navigii genus nullo humano adminiculo, sed sola Dei gratia dirigente per Suainn alveum, in istis partibus vectum, pergit, et directe in littore juxta viri sancti cœlestam sistit. Quod ubi Christi servus in spiritu cognovit, mandat uni Diacono ex discipulis sportulam seu corbem in littore jacentem domum ferat. Quod cum ille fecisset, vir Dei, casula extracta, duas inde sas salis et unam pyxidem cum sacra Synaxi inclusa eidem corbi imponit, imperatque ex parte Creatoris, cujus natui omnes obedit creatura; ut cophinus ea, qua venit, via revertatur, et S. Brigidæ unam partem commissi salis cum pyxide referat, alteram vero deferat ad sanctum Diermitium in monasterio de Inis-clothraind habitantem. Corbis juxta viri nutumei mandatum redit ad sanctam Brigidam; ex quo cum primum ancilla Christi pyxidem et unam massam salis extraheret, priusquam alteram valuit extrahere, corbis unde impetu abactus resilit, et directe contra adversum fluminis cursum et vim pergit et directe appellit in Inis-clotrand. Sanctus autem Diermitius ubi Dei revelante gratia rem, ut contigit, intellexit; accurrit, sportulamque gratulatur demum asportat, Deumque in suo mirifico servo benedicit.

atque adverso flumine revehit ipsa

et S. Diermitio.

45 Sancta Cannera virgo, ancilla Christi devotissima, oriunda de Australi plaga Hiberniæ in regione Beantraighe *c*, dum quodam nocte in suo oratorio, in patria regione sito, vigiliis et cœlestium contemplationi vacaret; in spiritu rapta conspicit omnes Hiberniæ ecclesias quasi accensas ardere,

c S. Cannera virgo sancta occidit

A ardere, et flammas usque ad sidera continuato vortice producere; inter alias vero unam existere ecclesiam, quæ torrente vehementiori et rectiori cœlos suis flammis impeteret: quam cum S. Senani intelligeret esse cœnobium, proposuit eo proficisci, ibique suæ in cœlum migrationis horam expectare. Mira Dei erga fideles, et nimium in ejus gratia et providentia confidentes dignatio! virgo enim comite destituta, viarum ignara, in eum, qui est via veritas et vita, solum confisa, pergit tanto prodigio monstratam ecclesiam quæsitura: sed vortex flammæ, quem prædiximus e cœnobio illo emicans, die noctuque illi continuo apparens, et viam monstrat, donec ad portum e regione Iniscataigh pervenit, indeque absque navigio per mare, quasi per campestrem planitiem, siccis plantis progreditur. Quod cum domino revelante S. Senanus intelligeret, accurrit sanctæ virgini obvius; quam prius humiliter salutatam rogat, ut ad suam matrem, ipsi virgini sanguinis communione conjunctam, non procul inde habitantem, dignetur hospitii causa deflectere. Cannera respondet se eo fine ad insulam pervenisse, ut ibi suum in terris perpetuo habeat hospitium.

monasterium Inis-athense adit:

B 46 Sed Senanus rigidissimus monasticæ disciplinæ observator, insulam, ait, viris Deo in vitæ abstractioris puritate famulantibus sacram, fœminei non pati sexus cohabitationem. Virgo devotissima opponit, Deum non magis ob viros, quam ob fœminas salvandas carnem assumpsisse, non magis pro illis quam pro his passum: cœli januam utrique indifferenter patere sexui; imo et Christum ejusque discipulos fœminarum pie viventium et famulantium minime respuisse consortium. Tandem post aliquot hinc inde replicas concludit Virgo sancta, se nihil aliud in insula postulare, nisi ut viventi ministretur sacra Synaxis, et mortuæ tanta terræ portio in vicina ripa, in qua corpus ejus possit recondi. Senanus ait, ejus tumulum oceani meuesu et infestatione non posse ibi consistere. Illa respondit hoc Dei dispositioni reliquendum ex cujus gratia ipsa confideret suum corpus divinæ protectionis vallo custoditum, a maris infestatione nulla passurum detrimenta. Annuit tandem vir sanctus, et Virgini ad terram susceptæ (dum enim sic ipsi loqueretur, stabat super undas baculo innixa, non secus acsi terræ fulciretur firmitate) sacram Eucharistiam, uti postulavit, subministrat: qua devotissime sumpta, illico reddidit spiritum Creatori clementissimo, qui benignissima indulgentia et sanctæ Virginis et S. Senani contrariis ita satisfecit desideriis, ut illa in eo quo optabat loco, ad Dominum migraret ac tumulo frueretur; et ille a fœminarum, quem abhorrebat, cohabitationis molestus sit liberatus. Est enim ibidem juxta ripam Sinenni, uti optavit, sepulta; et non solum ejus sepulcrum (ut prædixit) maris infestationibus non est eversum; sed et eos, qui navigationem susceptum illud ex voto devote visunt, observatum est sanos et incolumes susceptam expedire feliciter navigationem.

et a recusanti eum admittit Senanus

impetrat sibi ibi ad stationem orari licere.

C

a *Utque adeo probabiliter ipsius et frater nepos. Vita tamen metrica Senani patronum habet, aliasque circumstantias minus quam hic ponuntur, similes vero.* b *Inter tredecim hujus nominis Sanctas nulla reperitur Colgano minus ob hoc loco per circumstantias temporis familiasque veritate, quam quæ XXX Septembris memoratur. familiam autem pro nominatum credit esse vel Laginensi Mamonis Regis stirpem, unde S. Mactalius descendit; vel O-Baccorum quorum a filiabus Eachæ filio oriundam, ex qua S. Maccreltus de Inis-Bilbe, id est, insula memoriæ, et per transpositionem Bell-inis, quæ pertinet in Sinenno, ubi Bergulium fluvium scripsit, inter Inis-Cataigh et Inis-Clothrand: ut proinde probabile sit hanc ipsam esse excessum qui hic Cluain-in-Bilbe dicitur. S. Menchianus quoque Lismorensis Episcopus (anquit Colganus) ex eadem familia dux in hac insula habitarit, et forte ibidem post cum cognata ejus Brigida. Vita quidem Kilkenniensis Brigidæ primo loco a nobis edita de ipsa asserat quod sequitur: verum facile contingit ad celebriorem alicujus nominis personam transferri, quæ alteri minus celebri propria sunt.* c *Est erga insula in mare projectior, unde Colganus, in regione de Carbre notatur ea ad Austrum Kinsalæ a Geographis et peninsulam habet valde procurrentem, quæ in tabulis antiquum caput seu promontorium Kinsalicum nuncupatur: fortassis etiam eadem aut vicina est Ailtraighe, unde Mater S. Senani oriunda fuit, hæc S. Cannera, ut infra dicitur, consanguinea.*

S. Brigida fit Cainchracti.

B versus Fossa.

D

CAPUT VII.

Mors Sancti et Miracula post mortem.

Senanus virtutibus eximius,

Hæc sub breviario dicta sufficiant de præcipuis gestis S. Senani: qui enim singulorum ejus gestorum et virtutum plenam seriem contexere vellet, eam vix magni voluminis cancellis complecteretur. Mira erant ejus quotidiana exercitia virtutum: erat enim in oratione continuus, in jejuniis assiduus, in operibus caritatis indefessus, in cœlestium contemplatione absorptus, in regiminis cura vigilans: nemine in mundanorum amore superior, aut in cœlestium inferior, in austeritatis exercitiis magis mirandus quam imitandus; in omnium opinione meritis et virtutibus sublimis, in sua infimus et nullus.

SS. Cassidani et Scotæ cellas visit:

48 Cum vir sanctissimus, anteactæ vitæ cursu feliciter consummato, videret diem appropinquare, qua relicto hoc exilio ad patriam migraret; proposuit S. Cassidani sui magistri et primi institutoris sui nec non S. Scotæ, a filiis Cobhthachi suæ amitæ, cellas visere, ibique ad tempus abstractius orationi vacare, et se ad optatam transmigrationis horam præparare. Pergit ergo, et in via divertit ad Ecclesiam de Kill-eochaille 2 sanctas Virgines a se velatas et institutas, Neræi filias e visendi gratia; a quibus lætanter susceptus, ut de Reliquiis alicujus sancti monachi de suis discipulis, tanquam Tutelaris et Patroni, ipsarum ecclesiæ provideret, rogatus est. Quibus vir sanctus Deo inspirante respondet, Reliquias alicujus protegentis et patrocinantis eis non defuturas. Nec defuit verbo veritas; nam post paucos dies obiit. Cum enim, postquam ipsis valedixerat, se conferret ad S. Cassidani ecclesiam, peractaque ibi devotione reverteretur, in quodam campo prope Kill-eochaille audivit vocem e cœlo sibi dicentem: Famule Dei Senane, vocaris ad cœlum. His auditis vir sanctus elevatis in cœlum oculis, et actis altissimo ex corde gratiis, ait ad socios horam suæ quietis adesse, seque eo die moriturum, summaque corpus sequenti die ad suum cœnobium deferendum.

a

E

b

c

in Kil eochaille

49 Vir igitur Deo plenus, mente in cœlestem, ad quam aiturichat, sedem elevata, Kalendis Martii spiritum reddit Creatori circa horam diei duodecimam, hæsitque corpus ibi in virginum cœnobio in diem sequentem: quo, audita morte amantissimi magistri, Inis-cathenses monachi, et inter alios Odranus, Macnuidhus, Ercus Episcopus, Mola Episcopus, et Segarnus filius Blathi, et alii plures viri sancti accurrerunt: et dum sacrum pignus ad suum monasterium deferendum feretro apponunt, conspiciunt dextræ manus pollicem humi jacentem. Et dum miraculum hoc voce exultanti exaltant, reperiunt portentum portento adauctum: nempe utramque sancti viri manum plane integram, nec pollice nec alio carere digito. Miraculi tanti novitatem cordis jubilo et voce laudis celebrantes recolunt, et advertunt prophetiam seu promissionem, qua vir sanctus paullo ante, dum Virgines illius loci Reliquias alicujus Sancti de monasterio Inis-cathenst sibi in patrocinii pignus donari postulassent, prædixerat earum preces Dei providentia brevi sortituras effectum: advertunt, inquam, hanc promissionem re probari vel præstari promissa. Unde pollicem istum tanquam tutelares Reliquias in cœnobio Virginum honorifice recondunt.

moritur:

F

unde transferendus, pollicem suum loco relinquit.

50 Delato post hæc sacri corporis pignore ad monasterium Inis-cathense, consilio inito decernunt corpus viri Dei non esse terræ mandandum, donec

Tamus continuatur hac die rum 8 honoratur:

Lamrecensis,

A Lumricensis Clerus et vicinarum Ecclesiarum Præsules ac regionum Proceres viri Dei sepulturam sua præsentia honoraturi assistant. Dum sic vocatorum Præsulum et Procerum assistentiam præstolantur, et dies noctesque in hymnis et cantici- aliisque sacris ritibus transigunt, visi sunt *et* ipsi cœli Angelicis apparitionibus *et* cœlestium coruscationum allucentia et affluentia viri sancti exequias applaudere ; ita quod a prima, qua obiit, usque in octavam Martii diem quasi unus pene continuus apparuerit dies *d*.

d

51 Postquam igitur octavo die seniores Lumricenses, Deron Episcopus *e*, Moronoeus Pœnitentiarius de Inis-Luaidne *f*, Cuta seu Ceta Presbyter, Molocus cognomento Devotus de Inis-tipraid, et alii multi sancti viri appuerunt ; in primis non parum inter se conquesti sunt rem Ecclesiasticam in viri sancti morte non parvam passuram esse jacturam ; maxime cum nec successorem designaverit, nec de rebus ecclesiæ vel statu monasterii ad votum disposuerit, nec jam disposita et tradita testamento supremo confirmaverit. Dum his servi Christi pie solliciti intenti sunt, ecce prodigio inaudito vir sanctus in ipso feretro a surgit medius, adstantes benigne salutat, rogatque ut paulum deponant sollicitudinem, dicens se in cœlesti patria existentem divinæ clementiæ beneficio non minus suæ ecclesiæ curam et rationem habiturum, quam si in mortali vita inter homines degeret. Mandat ut monachi nunc assumant B. Odranum *g* in Abbatem : demeque non secundum genus et familiam, carnem vel sanguinem, sed juxta meritorum et virtutum excellentiam assumantur successores successoribus in subditos lenitatem, in peregrinos et pauperes hospitalitatem, subditis obedientiam et regularis observantiæ rigorem ex testimento relinquit : utrosque ad virtutum fugam, pietatis et caritatis studia, aliaque virtutum exercitia adhortatur. Et post talem protractiorem concionem eorum multitudine adstantium (qui propter parvum visa parvum audita prodigia extra se rapti et in divinas laudes absorpti erant) denuo in Domino requiescit ; cujusque corpus in propria ecclesia cum summa veneratione reconditum est ; ubi ad dies usque nostros non cessat miraculis coruscare.

e

f

In solemni sepultura die

resurgens S. Senanus

g

instituit successorem Odranum

sterum moritur, cæteraque miraculis.

52 His igitur annectimus non omnium mirabilium, quæ suo fideli famulo post obitum Christus operatus est, sermem, quæ prope infinita esset ; sed paucorum recentiorum commodum. Tempore quo Theodoricus *h*, Thadæi O-Brien filius, Tuamoniæ principatum tenuit, contigit quemdam villicum, monasterio S. Senani subditum, in gravi litigio hominibus rem exhibisse, et dum a ministris Principis ad commissi facinoris pœnas solvendas expeteretur, ad ecclesiam S. Senani, quod in istis partibus communis refugii civitas et inviolabile asylum continuo habebatur, protectionis causa pertrigisse ; quem cum inde ministri extrahere non possent, nec pœnas exigitatas exigere, utpote a Superiore loci allegata ecclesiæ viri Dei totiusque ejus territorii immunitate et privilegio, repulsi redeunt ad Principem : cui, ut cognitum, aperiunt negotium. His auditis summa indignatione commotus Theodericus, magna militum stipatus caterva, vadit ad eadem S. Senani, eamque cum subjecto territorio suo et comitatum militum hospitio et exactionibus ista nocte aggravavit, uti et sequenti alium ecclesiasticum de Kill-mocean fabbam monasterio viri Dei abjectum : ubi dum ageret, apparuit S. Senanus Patri monasterii Inis-cathensis, velut accinctus ad iter. Cui interroganti, quis esset, aut quo pergeret ? respondit se Senanum esse, et velle pergere ad promerendam temeritatis vindictam a Theoderico exigendam : et mox eadem nocte

h

C *A stulti Inis-cathensis violator.*

et monasterii oppressor

apparuit ipsi Theodorico, cui cuspide sui baculi quasi vulnus in crure inflixit, extreme ipsum crucians. Et dum peteret causam inflictæ plagæ, respondit esse vim et injuriam illatam suæ ecclesiæ ejusque subditis : et his dictis statim disparuit. Theodoricus autem exigilans, nunquam ab inflicta plaga sanari potuit, donec in cruciatibus animam exhalavit.

D *letaliter ab ipso Sancto cauctatur.*

53 Quodam alio tempore accessit ad Inis-cataigh quidam insolens nobilis, nomine Murchadus O-Brien, non dissimilium sociorum stipatus turma, quibus dum navigium aliquod ad locum sacrum spectans, vellent manu violenta auferre, occurrerunt Prior et Clerici monasterii ; inviolabili et hactenus intacto loco injuriam non inferri rogantes. Et cum insolentes intidemiantes in proposito persisterent, occurrunt aliquot parochiani opem Clero allaturi. Cumque ad manus ventum esset, insolentia Murchadi eo processit, quod quemdam ex præsenti conventu Clericum graviter manu propria vulneravit, et post modum cum suis aufugerit. Sed ne, quod nefarie gessit, impune ferret, fugientem acerba Dei vindicta subsecuta est : ipsa enim *eadem* nocte dormienti Senanus in somnis apparuit, violati sui sacrarii et commissi sceleris promerentas commonitans pœnas : quas cum nec preces nec pretio declinare potuisset, persentit et clamat latus sinistrum pedo viri Dei transfossum. Et dum uxor et familia eorum clamoris et dolorum exposcunt, narrat ob injuriam Clericis illatam se a S. Senano letaliter transfossum, et propterea quod mors in foribus esset, petit et curat statim condi testamentum.

item alius monasterii novem vi abducens

E

54 Quodam tempore Richardus de Clara *i*, manu violenta invasit fines regionis de Corco-bhaskind, omnia ferro et flammis devastans, status tam Ecclesiastici quam secularis non habens discrimen vel rationem. Et postquam inter alia facinora ecclesiam S. Senani spoliasset, clerus et populus territorii S. Senani, communi prece ad Patronum fusa, patrati sacrilegii justam temerario invasori exposcunt infligi pœnam. Nec orationi defuit exauditio : sequenti namque nocte apparuit Sacristano monasterii S. Senanus, cui nuntiat *et* preces fusas esse exauditas et se rationem immunitatis suæ ecclesiæ et territorii a Richardo exacturum. Nec mora, apparet illico ipsi Richardo, quem suo baculo percussum, fecit mentis inopem et delirum ; donec post triduum, in quodam congressu hostili manu impune extinctus occubuit.

i

item Richardus de Clara ab ecclesiam spoliatus.

55 Erat inter ecclesias viri Dei una, post Inis-cataigh sibi maxime cara et populo venerabilior, nomine Kill-chaligee ; qua frigescente paullatim plebis devotione in horreum versa est, quamque, offenso propterea viro Dei, passerculus accensum stramen ex vicino incendio adferens, concremavit. Dum de combusta restauranda cogitaret populus, et in hunc finem eidem et cæmentum præpararet, S. Senanus in visione cuidam villico, nomine Senanno O-Hettromain, apparens jussit ut juxta domum filiæ Y-Bhuachain profundius fodiat, tantum ibi calcis reperturus, quantum ad ecclesiæ reædificationem sufficiat. Monitis ille paret, calcemque, ut promittebatur, sufficientem reperit, eaque ita postea ad fabricam utebantur, ut quantumvis inde in usum fabricæ auferrent, remanens tamen molesime decrementum apponeret.

F *Ad ecclesiæ incensæ restaurationem calx indeficiens invenitur.*

56 Hujus mirabiliter inventæ calcis mirabilis postea exitit virtus in præsentanea tam hominum quam pecorum morborum curatione quæ, ut alia omittamus, facile constat curatione unius hujus, quem dorso et pedibus contracto habens quædam mulier prædicta ecclesiæ victima, in altam calcis projecit fornacem, jurejurando affirmans et dicens,

ejus utilitas contra morbos variatas.

in

A in fide mea inde non ascendes, priusquam in te S. Senani conspiciatur virtus. Res mira! relicto ista nocte ibi hœdo, mane reversa, reperit hœdum dorso et pedibus plene restitutis, et uberibus lacte plenis: quod quidem lac postea contra omne morbi genus ita valebat, quod istarum partium Principibus et Præsulibus oblatum, instar magni muneris habebatur.

Ecclesias S. Senani depopulatur Donatus

57 Quodam alio tempore Donatus, Donaldi filius, qui in regione de Corco bhaskind dominabatur, sathana instigante, ad deprædandas ecclesias Sancti Senani et armenta a villicis violenta manu auferenda perrexit. Deprædatis ecclesiis de Kill-nacallige, Kill-caritain et Ros-anaircheil, Vicarius S. Senani et aliarum ecclesiarum ceterique Clerici istius regionis, eductis in processione omnibus suis Reliquiis solemniter procedentes, adierunt Donatum; allegantesque locorum sacrorum inmunitatem petunt, ut ablata restituat, idque si nollet, Dei, S. Senani, aliorumque Sanctorum, quorum sepultura et Reliquiis istæ ecclesiæ conseratæ sunt, maledictionem incursurum minantur. At ille induratus omnia contempsit: in contemnentem autem illi ad gladium conversi ecclesiæ, una omnes cymbalis tintinnabulisque pulsis, prædictam maledictionem fulminarunt:

excommunicatione contempta,

B qua temerarius invasor primo quidem a sensibus alienatus, deinde tamen in impietate obstinatus, pejor factus est. Eos enim omnes militum stipendiariorum, quibus in quantitate excessiva et sustentationem et stipendium solvere debebant, onere perquam molesto ad medium usque annum aggravavit; in cujus fine cum vitulos saginatos in campum educeret, ipse ejusque fratres, qui prius injurias et vim ecclesiis Dei et S. Senani inferendo coadjutores extiterant, cum omnibus prædictis stipendiariis militibus simul occubuere, et solus evasit Bernardus, qui fratribus in injuria ecclesiis illata, non erat cooperatus.

et morte puniuntur cum suis;

58 Alia quadam vice Mathgamanius aliis Mathæus, filius Domnaldi filii Murcherthacii, violenta manu accessit ad abducenda quædam armenta sacro S. Senani refugio commendata: et cum Vicarium S. Senani et istius loci incolas ad resistendum violentiæ obvios haberet, duabus ipse sagittis ipsum petendo conatus est Vicarium extinguere: quæ tamen vestes ejus leviter tactas non penetrarunt. His visis, furibundus in boves insilit, bovem mactat: quam antequam ipse vel socii ex integro absumerent, lethali morbo correptus, mox interiit.

uti et alius, violato loci sacri jure:

idem alii alii

C 59 Quodam alio tempore nefarii quidam prædones territorium S. Senani ingressi, unam ex cujusdam venerabilis Presbyteri, cognomento Hua-Rigmn; armentis vaccam furto abstulerunt; quam ad longinquam quamdam paludem mactantes, ipsius pellem cum incluso vitulo in paludis profunda fovea absconderunt. De vacca perdita sub pœna incurrendæ maledictionis S. Senani fit publica diu, sed frustra, inquisitio. Prædones post mensem integrum redeuntes ad foveam, pellem extrahunt, et ex pelle vitulum; sed vivum, et tres altos boatus edentem. Illi miraculo et stupore correpti, culpam agnoscunt; ad Presbyterum revertuntur; commissum crimen miraculo proditum fatentur; emendationem et satisfactionem promittunt *k*.

miraculo moventur ad pœnitentiam.

k

Structuræ ecclesiæ lapides miraculiter suppeditati.

60 Coacto quadam vice Clericorum concilio apud ecclesiam S. Senani, inter cetera decretum fuit capellam Virgini Matri esse erigendam: sed difficultate oborta, quod lapides, qui expolirentur, aut pro calce conficienda idonei essent, deficerent; perplexi eo die recesserunt. Sequenti autem die unus e Clericis exiens, reperit prope ecclesiam lapides aptissimos ad totum sacrum ædificium perficiendum. Hæc ex multis pauca per S. Senanum post mortem patrata miracula sufficiant.

Martii T. I.

a *De eo ex patriis fastis acturum se promittit Colganus ad* XVIII *Julii.* — b *Hanc hodie* Kill-na-caillech, i *cellam Sanctimonialium appellari Colganus existimat, non procul ab Inis-cataigh in Corcobaskind sitam, eique fortassis ea, quæ infra num.* 61 *in miraculis septimo vel octavo a morte sæculo patratis nominatur* Kill-callige. — c *La fortassis, inquit idem, quæ apud Engussium lib.* 3. *cap.* 3 Filiæ Natei *vocantur.* — d *Simile de Sancto Patricio per dies duodecim narrant Vitæ Acta.* — e *In Martyrologio Tamlactensi et Germani forte* Deuren *dictus ad* VI *Octobris.* — f *Hodie corrupto vocabulo* Inis-lua *dicatur, teste Colgano, in Senanensi flavio inter Lumricam et Inis-cathaig sacras: quod autem qui hic nominatur Moronocus, Sanctus sit, idemque cum* Moronoco Abbate de Sambradh, *de quo Martyrologia ad* XXII *Julii, non habeo cur asseram: multoque minus de Cuta Presbytero quod idem sit cum S. Criteo, a quo ecclesia de* Kill-chaidc *in Tuamonia finibus nuncupata invenitur.* — g *Videtur Colganus ex esse posse de quo Hibernici Fasti ad* XVI *Mart.* XIX *Febr. aut* VI *Martii.* — h Non est hic Theodoricus ille *magnus inquit Colganus in notis* ex Thadæo filio, Briani Regis Hiberniæ famosissimi nepos, qui prius Mumoniæ, et postea Hiberniæ principatum aliquot annis tenuit, obiitque Kinn-coradhæ in Tuamonia in devotionis et pœnitentiæ lacrymis anno 1086. sed alius posterior ex prioris semine, filius Thadæi, filii Cornelii, filii Donati Carbrech, ut indicant tum utriusque gesta tum Codex Hibernicus vitæ S. Senani, qui Thadæum ejus patrem vocat filium Donati Carbrech, seu rectius forte, ex Cornelio filio nepotem ejusdem, ut alii tradant historici. — i *Annales Hiberniæ apud Cambdenum referunt mortem Richardi de Clara Glocestræ Comitis ad annum* MCLXXII. — k *Plus verisimilitudinis habet idem, ut videtur, casus ab Alberto relatus in hunc modum* — Quidam ex Inis-kathreust insula abactam vaccam occiderat saltemque cujus carnes, quantorumque subjecto igne, cum nullatenus percoqui posse abactor videret, pœnitentia ductus, a Deo culpæ veniam postulavit, restitutus villico pretium mactatæ bovis: eo omnino simile miraculum aliud eadem in materia in alterius villici favorem est patratum.

D EX MSS. HIBERN.

APPENDIX

F

ex Alberto le Grand de SS. Armoricis.

Fons S. Senani,

Est in eadem Insula S. Senani fons, Mumoniis Tuamoniisque omnibus magno in pretio habitus et veneratione; potissimum Limmericensibus mercatoribus, qui per Sinanni fluminis æstuaria versus Oceanum descendentes, si vento destituantur idoneo, excensione ad insulam facta peregrinantium in morem sistunt se Sancto, haustamque in ejus nomine aquam deferunt in naves, et frequenti docti experientia haudquaquam ambigunt, quin Sancti hujus intercedentibus meritis intra horarum viginti quatuor spatium optatis ventis sint provehendi.

et lapilli e sepulchro accepti.

62 Ex ejusdem Sancti Præsulis sepulcro calculi eduuntur, pallido, qualis olivarum est, tineti virore, et sacrarum instar Reliquiarum habentur; quos quæ proluerit aqua, in potu sumpta, a peste aliisque contagio nocentibus morbis creditur præservare. Idem cum fiducia religiosa gestati, quam præsenti sint in naufragiis præsidio, postremis hisce annis experimentum fecit mercator quidam, cujus navem alto in mari cum subitus turbo evertisset, ipse Sancti (cujus sacros lapillos secum habebat) invocato nomine, ad littus incolumem se propelli sensit; quamvis ad manum haberet nihil cui innixus mortem se evasurum speraret. Alias quoque jam dictus mercator fratrem suum viæ comitem habens, etiam ipsum tam potenti amuleto præmunitum, naufragium fecit tempestate oborta; a quo uterque salvus evasit, submersis novem sociis quibus curæ non fuerat sibi de ejusmodi subsidio providere.

F

Sub Elisabetha missus, qui cogeret Papæ primatum ejurare,

63 Recentis omnino memoriæ est, quod accidit sub Elisabetha, Henrici VIII filia; quæ repressis Onello atque Odonello rebellibus, cum suam in potestatem Hiberniæ insulam redegisset, exterminandæ penitus religioni Catholicæ intenta sedibus suis Episcopos expulit, eorumque in locum substituit alios hæretici schismatis defensores, quos inter Limericensi ecclesiæ Bernardulus quidam destinatur, sic dictus a mensura corporis infra communem enormiter pusilli. Hic ergo Pseudo-episcopus dum novam diœcesim visitans circuit, in insulam quoque Iniscathensem decreverat navigare, coacturus indigenas Apostolicæ Sedis ejurare primatum, et supremam Reginæ, etiam in Ecclesiæ regimine, agnoscere potestatem. Verum auditis eorum exemplis, qui sacras

EX MSS. HIBERN.

A Senano terras præsumpserant violare, satis habuit e suis ministris primarium aliquem cum socio inferioris ordinis destinare, qui Reginæ mandata exequeretur. Trajicit ille militari stipatus satellitio, et voce præconia jubet enuntiari, adsint omnes in crastinum in templo Deiparæ Majestatis Regiæ audituri facturique imperia. Conveniunt prius quam jubebantur omnes; sed pientissimæ matri sanctoque Patrono suo se sunque trafituri, cum magna precum fervent issimarum instantia, quas minime fuisse vanas declaravit eventus.

graviter primum ab impiis habit Senano castigatur,

64 Nocte illa laute cœnatus minister decubuerat in lecto, jamque in somnum claudebat oculos; quando invisibilis sibi Senani præsentiam persentiscere cœpit, ex inflictis pedo Episcopali verberibus corpori per cubile volutato. Exclamat continuo infelix, occidi se quiritans : exurgit hospes illatoque lumine, tam ipse, quam qui rem totam cœperat in somnis videre socius, et Domini clamoribus exciti satellites circumstetere miserum : nullamque solidis duabus horis, quibus est in hunc modum agitatus, opem ferre valuere. Ita membris omnibus contusum cum dimisisset Sanctus, quamvis lectum ipse dimittere eo die non posset, a proposito tamen exequendi

B postridie sacrilegii absistere noluit. Nihil proficientibus primoribus insulæ, libere denuntiantibus præsentem hanc esse S. Senani ultionem, quam si vellet evadere, sub potenti vindicis manu humiliatus desigui ti illagitii veniam mereretur precando. Sed surdo canebatur fabula; jurat ille, pejeratque, neque ab ipsorum Sancto, neque a quocumque alio prohibendum se, quo minus die proximo ingressus ecclesiam Reginæ jussis faceret satis, atque Romanæ idololatriæ abominationes tota ex insula profligaret. D

multo deinde gravius ab eodem conspicuo habitus,

65 Erat hoc contra stimulum calcitrare : adest sequenti iterum nocte Sanctus eo in cubiculo, in quo alterum ipse æger lectum, alterum socius dormiturus premebat : et adest non velut antea inconspicuus; sed multo in lumine, Pontificio in habitu mythratus, dextera pedum gestans : mox lecti reducit vela : gravique ac severa voce increpitans temerarium incredulumque proreptum stratis solo allidit, neque prius desiit duplicare verbara, fodicare latera, ingerere vulnera, quam suo misere volutatus in sanguine, blasphemum propemodum spiritum exhalaret. Frustra ille clamoribus suscitare famulos, auxilium poscere : nec aperiri neque vi ulla confringi cubiculi ostia potuere. Qui vero in eodem jacebat cubiculo socius eruditus pernæque spectator, cum similem sibi in momenta singula sortem metueret, ineptus erat subsidio adferendo. Ergo ut recessit Sanctus, reseratoque ostio patuit famulitio aditus ad jacentem, non jam amplius de commisso sibi sacrilegio cogitans; sed ab insula exire festinans, navi sese imponi mandat, quamprimum illuxisset cum suo comitatu Lyinmericum revehendum; ubi quarto a reditu suo die pertinacem in hæresi atque impœnitentia animam miser exhalavit : ceteris autem tantum suo infortunio terrorem incussit, ut exinde inventus nemo sit, qui ab avita religione abducere insulæ Inis-cathensis habitatores conaretur.

misere expirat

E

DE S. FELICE

EPISCOPO ANGLORUM ORIENTALIUM,

Commentarius historicus.

§ I. *E variis Acta collecta. Veneratio. Translationes.*

ANNO DCLIV. VEL MARTII.

E *Heptarchia Anglo-Saxonum caput regnum Orientalium Anglorum circa annum Christi* DCLXXV, *et continuat subsequentia diuque præmemorata Norfolcum, Suthfolcum, et Cantabrigiam cum insula Elti, uti advertit Spelmannus in suis Prolegomenis ad tomum primum Concilierum Britanniæ. Harpsfeldius seculo 7, Historiæ Ecclesiasticæ Anglicanæ cap.* 15 *initium regni statuit a dominum* DCXL. *Primus præfuit*

C Rex Vuffa, *a quo secundum Bedam lib.* 2, *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap.* 15, *tubi de his Regibus et Episcopatu S. Felicis agit* Reges Anglorum Orientalium Vuffingæ appellantur. *Huic successit* Tytila filius, *a quo propagatus* Redwaldus, *qui* in Cantio sacramentis Christianæ fidei (*verba sunt Bedæ*) imbutus est, sed frustra. Nam pedicæ domum, ab uxore suasus a quibusdam perversis Doctoribus seductus est, atque a sinceritate fidei depravatus, habuit postrema priora pejora priscis : siquidem in mensa antistitum Sanctuariorum et Christo servire videretur et dis, quibus antea serviebat : atque in eodem fano et altare haberet ad sacrificium Christi, et aram ad victimas dæmoniorum. *Eo mortuo successit* Earpwaldus filius *aliis* Carpwaldus, *quando, ut ait Beda,* tantum ut fecimus, devotionem Edwinus *Rex Northanhumbrorum* erga cultum veritatis habuit, ut etiam Carpwaldo persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem et Sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Verum non multo, postquam fidem accepit, tempore successus est a viro gentili, nomine Richberto, et exinde tribus annis provincia in errore versata est. *Fuisse* Earpwaldum anno DCXXXII baptizatum, *tradit Chronologus Anglo-Saxonicus.*

ex S. Gregorius

2 *Hic status regni illius ante adventum S. Felicis, quando* accepit regnum Earpwaldi frater Sigberchi, vir per omnia Christianissimus ac doctissimus : qui vivente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei Sacramentis imbutus est. Quorum participem, mox ubi regnare cœpit, totam suam provinciam facere curavit. *Hæc Beda. Addit Malmesburiensis lib.* 2 *de Gestis Anglorum Pontificum,* S. Felicem, Burgundum natione, Sigeberto in Gallia exulanti familiarem effectum, in Angliam cum eodem post mortem Earpwaldi venisse, illoque regnum provinciæ sortito, Episcopum ordinatum animositati regiæ non defuisse. *An Malmesburiensis ita explicarit Bedam, num alia monumenta habuerit, incertum. Beda ita narrat* : Sigberthi studiis gloriosissime favit Felix Episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus est, cum venisset ad Honorium Archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum, ad prædicandum verbum vitæ, præfatæ nationi Anglorum. *Initium hujus prædicationis refert ante indictus Chronologus ad* annum Christi DCXXXVI.

unde in Gallia S. Felix fam. fuit.

F

in Angliam venit,

Sum Christiano Earpwaldo an. 632 *baptizatus,*

3 *Hæc de ejus missione : quibus de fructu ejus ista addit Beda.* Nec vota ipsorum incassum cecidere, quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam, juxta sui nominis Sacramentum a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem et opera justitiæ ac perpetuæ felicitatis dona perduxit : acceptque Sedem Episcopatus in civitate Dummoc : et cum decem et octo annos eidem provinciæ Pontificali regimine præfuisset, ibidem in pace vitam finivit. *Hactenus Beda. Quæ inde descripta tradunt Wigornienses ad annum* DCXXXVI,

convertit Anglos orientales.

West-

A *Westmonasteriensis ad annum* DCXXXII, *cum de Earpwaldi baptismo egisset.*

scholas erigit, 4 *Malmesburiensis loco supra indicato ista addit :* Scholas quoque litterarum opportunis locis instituens, barbariem gentis sensim comitare Latina informabat. *Harpsfeldius loco supra indicato de Rege Sigeberto agens, ista illi attribuit.* Inter præclara, *inquit*, et egregia ejus decora et hoc ponitur, quod litterarum, quas in Gallia florere senserat, curam magnam suscepit, institutis apud suos scholis, quibus adolescentes ad liberalem ingenii cultum capessendum ingenue educarentur. Hujus beneficium est Cantabrigiensis academia. Huic tanto litterarum patrono omnes Angli obnoxii sunt atque illi præcipue, qui in illa se academia litterarios progressus fecisse cognoverunt. *Cambdenus in Iceni et Comitatu Cantabrigiensi ex Historia hujus urbis scribit id factum esse* anno Christi DCXXX, *cui numero addi debent anni* VI *aut plures. Regi Sigeberto in hoc re strenuum cooperatorem, et forsan primum auctorem, fuisse S. Felicem censemus.*

an Cantabrigiæ?

veneratur S. Aidanum. 5 *Beda lib.* 3 *cap.* 25 *agit de quæstione mota de tempore Paschæ adversus eos, qui de Scotia venerant, et ista interserit :* Hæc dissonantia Paschalis observantiæ, vivente Aidano, *primo Episcopo Lindisfarnensi,* patienter ab omnibus tolerabatur : quia etsi Pascha contra morem eorum, qui ipsum miserant, facere non potuit : opera tamen fidei, pietatis et dilectionis juxta morem omnibus Sanctis consuetum, diligenter exequi curavit. Unde ab omnibus, etiam his, qui de Pascha aliter sentiebant, merito diligebatur, non solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque Episcopis Honorio Cantuariorum et Felice Orientalium Anglorum veneratione habitus est. *Colluntur S. Aidanus* XXXI *Augusti et S. Honorius* XXX *Septembris. De controversia Paschali egimus* XVIII *Februarii ad Vitam S. Colmanni.*

Dunwicum Sede Episcopali mutatur anno 654. 6 *Sedes Episcopalis ab illo erecta fuit in urbe maritima provinciæ Suffolciæ, quam Beda more Saxonico* Dummac, *alii passim* Dumwich *appellant, in qua, inquit Malmesburiensis,* decursa vitæ meta post septemdecim annos Episcopatus sepultus est. *At Beda* decem et octo annos *statuit, qui si numerentur ab anno* DCXXXVI *dicendus est vixisse usque ad annum* DCLIV. *Successerunt illi continuata serie* Episcopi, Thomas, Bonifacius *alius* Bregilsus, *tum* Bisi, qui adverso morbo duobus locum dedit. Rexerunt ergo duo Episcopi, quorum unus sedebat apud Dommac, alter apud Helmaham *in Nortfolcia supra Norvicum in regiuncula Lavndichena. Fuit postmodum utraque Sedes propter incursiones Danorum suo Præsule destituta, ac postmodum unicus iterum præfuit Sede* Helmahæ *alias* Elmhamæ *restituta, quæ inde primo Thetfordium in confinus Nortfolciæ et Suffolciæ sitam, postmodum Norwicum translata est. Permansit cultus S. Felicis cum Sede etiam translatus. Hinc in Martyrologio Usuardi, quod manu exaratum olim et plurimis Sanctorum Anglorum nominibus auctum, reperimus Romæ in celebri Ducis Altempsii bibliotheca, adscribitur ad hunc* VIII *Martii :* Nordwico festum S. Felicis Confessoris, qui concionator et Episcopus Anglorum Orientalium fuit.

Sedes divisa,

B

C

translata Thet-fordium et Norwicum,

corpus translatum in Scham, 7 *Malmesburiensis asserit* corpus e sede sua Domnec fuisse translatum apud Seham, quæ est villa juxta stagnum, quod volentibus ire in Elii quondam periculosum navibus, nunc facta via per palustre arundinetum transitur pedibus. Sunt ibi adhuc indicia diruta et incensæ a Danis ecclesiæ, quæ ibi habitatores pariter exustos ruinis operuit suis. Corpus vero Sancti multo post quæsitum et repertum in Ramesiensi cœnobio humatum est. *Hæc Malmesburiensis. Et ætate etiamnum Seham pagus, a quo lacus Sohamiensis ibidem situs nomen sortitur. De vicino monasterio Eliensi egimus* XIII *Februarii ad Vitam S. Ermenildæ ibidem Abbatissæ, pluribus acturi* VIII *Julii ad Vitam S. Etheldredæ, ejus loci fundatricis, Abbatissæ et Patronæ. Inter hoc monasterium et Petroburgense jacet Ramesiense, quod collatis ab Ailwino Comite possessionibus extruxit S. Oswaldus Archiepiscopus Eboracensis, uti testantur ejus Acta a nobis ad* XXVIII *Februarii illustrata. Hujus monasterii situs, origo, progressus videri possunt in Monastico Anglicano a pagina* 231, *usque ad paginam* 242, *quæ omnia ex Registro monasterii desumpta sunt : ubi pag.* 240 *in Catalogo Abbatum dicitur :* Ethelstanus suscepit abbatiam anno MXX.... Tempore istius Abbatis Ethericus Episcopus Dorcestriæ S. Felicem de Seham usque Ramesiam cum honore fecit transferri, scilicet anno MXXVI. *Et in libello de anniversariis in ecclesia Ramesiensi observatis legitur :* Idibus Novembris obiit Knuto Rex, qui dedit nobis S. Felicem. *At Westmonasteriensis, Dunelmensis, Hovedenus aliique asserunt* Knutonem *sive* Canutum Regem obiisse pridie Idus Septembris feria quarta anno MXXXV. *Idem* Rex Cnuto *verba sunt Westmonasteriensis* anno MXXIII corpus B. Elphegi Archiepiscopi Londini apud S. Paulum tumulatum, propriis manibus inde levavit et ad ecclesiam Cantuariensem transferri, et ibidem illud debita fecit veneratione sepeliri. *At* votum ejus de transferendo corpore S. Mildredæ ad monasterium S. Augustini Anglorum Apostoli *explicat Guillielmus Thorne ejusdem monasterii monachus in Chronico, cap.* 24. *E quibus Regis hujus pietas erga Sanctorum reliquias manifesta redditur. At qui Translationi S. Felicis præfuit Ethericus Episcopus Dorcastriæ, traditur in eodem Ramesiensi cœnobio postmodum sepultus. Est autem Dorcastria sive Dorcestra in Comitatu Oxoniensi, ad confluentiam Tamæ et Isis fluviorum, e quibus Tamesis nobilissimus Angliæ fluvius exortus est. Sedes ea fuit Episcoporum Lindisfarorum, cui post Ethericum præfuerunt Ednodus et Wlfinus, post quos Remigius ex monacho Fiscanensi in Normannia factus Episcopus, Sedem Lincolniam transtulit. At post Ethelstanum fuerunt Abbates Ramesienses* Alfwinus, Aelsinus *et* Herebertus : *qui dein creatus* Episcopus Anglorum Orientalium Sedem de Elmham usque Norwicum transtulit : *a quo venerationem S. Felicis in Ecclesia Norwicensi, de qua supra actum, plurimum promotam aut innovatam fuisse opinamur.*

D ex mss. Hibern.

dein anno 1026 Ramesiam,

Jono Cnutonis Regis,

E

per Ethericum Ep Dorcastrensem.

Nomen in sacris Fastis.

8 *Nomen S. Felicis ad hunc* VIII *Martii est variis Martyrologiis inscriptum, ac primo MS. Altempsiano Romæ adservato, in qua etiam traditur corpus Ramesiam translatum. Hermannus Greven et Joannes Molanus adjunxerunt Usuardo a se aucto, Canisius etiam et Galesinius ejus meminerunt : post quos Baronius in hodierno Romano cum hoc elogio exornavit :* In Anglia S. Felicis, qui Orientales Anglos ad fidem convertit. *Hieronymus Porterus in Vitis magis illustrium Sanctorum Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ ejusdem Acta Anglice ex Beda, Malmesburiensi et Harpsfeldio edidit, quæ contractius referuntur in Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Gallicano Saussaii. Demum* depositio S. Felicis *refertur in Calendario Enchiridii Ecclesiæ Sarisburiensis anno* MDXXXIII *excusi.*

F

§ II. VITÆ EPITOME
Ex Nova Legenda Capgravii.

S. Felix vir sanctus et suavis.

Historiographus gentis Anglorum Beda venerabilis Sacerdos mentionem memoria dignam de S. Felice Episcopo facit. Indecens quippe esset, ut tam sancti viri opinionem silentio transire debuisset. Fuit enim admodum doctus, et quæ docuit, bonis operibus assidue exercitus est. Cum omni dulcedinis suavitate, quæ docebat, proferre solebat : ut eo levius jugo Christi suos auditores posset subjugare.

Erat

A Erat enim ortus et educatus atque apicis Pontificalis infula sublimatus in Burgundiæ partibus, et Domino ducente ad Angliæ partes tempore Honorii Papæ et Honorii Archiepiscopi Cantuariæ pervenit. Cum enim in terra sua nullius commotus turbine, plurima mundi pompa circumvallatus esset; hæc omnia mundana cum propria patria, divino fragrans amore, postponens dereliquit. Nam vulgante fama cognovit, plurimam gentis Anglorum partem adhuc paganismo subditam, nimio idcirco desiderio hanc adire anhelabat, ut in ea aliquem justitiæ fructum acquirere posset. Mari enim prospere transcurso, ad Honorii Archiepiscopi præsentiam incolumis pervenit. Cumque eum cum omni caritatis officio excepisset, et multa sibi invicem, quæ Dei sunt, conferrent; Felix tandem secreta sui propositi et affectum voluntatis suæ denudavit. Quo cognito, pro tanti viri desiderio ac sponsione, qua se perseverare in prædicatione promisit, magno gaudio repletus est.

zelo animarum accensus,

Angliam petit.

10 Adut ergo quasi andacissimus prælator eumpuin certaminus, de hoste invisibili triumphaturus, et mitis ut agnus lupinæ genti se immersit. Lupinæ, inquam, quia necdum agnino vellere circumamicta, totamque brevi provinciam Orientalium Anglorum ad fidem convertit. Regno itaque Orientalium Anglorum post Erpwaldum successorem Redwaldi frater ejus Sigebertus præfuit, homo bonus ac religiosus, qui dudum in Gallia, dum inimicitias Redwaldi fugiens exularet, lavacrum baptismi percepit, et sic patriam redut. Ubi vero potitus est regno, mox ea, quæ in Gallia bene disposita viderat, mutarrupiens, instituit scholam, in qua pueri litteris erudirentur, juvante S. Felice Episcopo, quem de Cantia acceperat. Verum dum adhuc Sigebertus regni insulas teneret, crebro S. Felicis monitu intantum regni cœlestis amator factus est, ut relicto regno, monasterium, quod sibi fecerat, accepta tonsura, Christo militaturus intraret. De martyrio vero ejusdem Regis in vita S. Fursæi habetur.

Orientales Anglos convertit ad fidem,

B

et Regum ad monasticam vitam.

11 Accepit autem S. Felix Sedem Episcopatus in civitate Dommok, et cum decem et septem annis eidem provinciæ præfuisset, octavo Idus Martii plenus bonis operibus in pace quievit, et in eodem loco sepeliri meruit. Evoluto autem aliquo tempore, sanctissimum ejus corpus magno cum honore ad regiam eximiamque villam de Seham transfertur, et in ecclesia, quam vivens lapidea structura Domino construxerat, reconditur. Non minima namque congregatio monachorum sub Abbate regulariter degentium tunc ibi floruit, qui postea a nefando duce Inguar provinciam illam vastante, trucidantur. Tempore quoque Canuti Regis Abbas Remeseiæ Ethelstanus ossa S. Felicis cum magno honore ad ecclesiam suam transtulit, ubi usque in hodiernum diem Christo donante quiescit.

D *moritur.*

transfertur Sehamum,

et Ramesetum.

12 *Hæc Vitæ Epitome. Cui addit Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ S. Sigebertum a S. Felice in Gallia fusse baptizatum, quod alibi non legimus. Huntindoniensis utrumque et Regis et S. Felicis scite conjungit lib. 3 Historiarum his verbis:* Sigbert Erpwaldi frater Christianissimus successit, ceteros Christianizans cum Felice Episcopo, quem de Burgundia ortum miserat illuc Honorius Episcopus ad prædicandum. *At lib. 2 conversionem totius provinciæ indicat:* Conversus est, *inquit*, Sighert frater et successor Erpwaldi per Felicem Episcopum, et tota gens Orientalium Anglorum. *Accessit adjutor* S. Fursæus, qui (*verba Bedæ sunt lib. 3 cap.* 19) cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglorum, susceptus est honorifice a Rege præfato Sigeberto, et solitum sibi opus Evangelizandi exequens, multos et exemplo virtutis et incitamento sermonis, vel incredulos ad Christum convertit, vel etiam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit. *Reliqua Regis Sigeberti acta suo tempore indicabuntur. Inscriptus est Martyrologio Gallicano* VII *Augusti, Anglicano* XXVII *Decembris. De S. Fursæo late egimus* XVI *Januarii.*

cooperatio Regis,

E

et S. Fursæi.

DE S. JULIANO
EPISCOPO TOLETANO IN HISPANIA,
Commentarius prævius.

C

AN. DCXC. VIII MARTII

§ I. *S. Juliani cultus, ætas, Acta.*

Nomen inscriptum Martyrologiis pridie Nonas.

Sanctum Julianum, qui Toleti est Metropolitanæ Sedis Episcopus, nam Archiepiscopi nunc tota illius temporibus adhuc ignorabat Hispania, ut luculenter probat mens Hispaniæ conciliorum volumen, quorum singulis unus aut plures Metropolitani subscripsere) *Pridie Nonas Martii* mortuum esse scripsit ex, qui Sisebuto intra Lusitaniam amoto, tenuit locum Julianus. Felix [illegible] eamdem memoriam ejus facientes omnes sequuntur Hieronymi Martyrologia, tam manu exarata quam excusa typis, quidquid illius nomen, propter [illegible] Hieronymi codices antiquissimos, in quibus festus celebrari, Usuardus, Maurolycus, Galesinius aliique, quibus [illegible], et antiqui Cassinenses ac Floriacenses. Differt eorum *MSS.* et Kalendarium Ecclesiæ Cartaginensis apud Tamayum. At Romanum Martyrologium, prout illud a Cardinali Baronio recognitum auctumque habemus, *ad* VIII *Martii*, *dicit*: Toleti, *inquit*, in Hispania depositio B. Juliani Episcopi et Confessoris, auctoritate et doctrina celeberrimi. Ejusdem sanctuarii apud ejusdem loci incolas [illegible] servatur. Usuardus: multis apud incolas famosus. *Maurolycus.*

2 *Placuit autem nobis Romanum Martyrologium sequi, quia Ecclesia Toletana, ad quam ejus cultus potissimum spectat, annuam festi celebritatem octava Martii die celebrat, quemadmodum testantur Ecclesiæ illius Calendaria nova atque antiqua omnia, Missalia, Breviaria: et quidem ad designandum solennissimum, quo peragi debeat ritum, additur in Mixt-Arabico,* sex cappatium esse festum. *Imo hæc ipsa Ecclesiæ Toletanæ consuetudo facit, ut suspicemur vel ipsum Felicem vel ejus librarios non sponte, sed calami exercantis vitio, scripsisse,* Pridie Nonas Martii, *ubi postridie scribi debuerat; indeque in exemplaria Ecclesiarum Martyrologia fluxisse errorem, potius quam in Ecclesia Toletana: quæ prius S. Juliani festum colendum assumpserat, quam aliquid de ipso Felix scriberet. Ecclesia autem Placentina (ut auctor est Jo. Tamayus de Salazar in S. Epitacio) Julianum hunc colit* XIV *Februarii, ad Officium communi et hac oratione:* Domine Deus noster, dirige actus nostros in beneplacito tuo, et præsta, ut intercedente beato Confessore tuo atque Pontifice Juliano, ad æternæ vitæ patriam feliciter perveniamus.

festum Toleti postridie Nonas:

F

Placentiæ 14 *Febr.*

3 *Acta illustravit Felix sic transscripsit Tamayus, ut præter epigrammata quædam sepulcralia* S. Gudilani *Archiepiscopo Toletano, carissimo socio;* Wambano, *Regi sancto: Quirico decessori posita (quæ Juliani esse merito negari poterit) alia quoque interserat quædam, auctoribus non satis probatis nixa: quale est illud ex*

Acta interpolata a Tamayo.

A *ex Luitprandi Chronico num.* 134 : *quod Ervigii Regis,* XV *mensis Octobris votis omnium Palatinorum electi, coronatio et inunctio, in sequentem Dominicam diem dilata, facta sit a Juliano tunc adhuc Archipresbytero vel Archidiacono :* nam Quiricus vel morte præventus, vel ægrotus, ut communiter dicitur, vel Archiepiscopatu Toletano abiens, propter scelus et imposturam Ervigii, cum Wambane monasterium petiit ; ubi cum Rege reliquum vitæ laudabiliter confecit, *inquit apud Higueram qualiscumque Landfrancus; cui male succenturiatus Julianus Petri :* XX die Novembris S. Quiricus Pontifex Toletanus moritur ..... posuit sepulcrale carmen Julianus. Hic S. Quiricus post mortem gloriosi Regis Wambæ *desisset abdicationem si potuisset consequenter mentiri : nam fere supervixisse in monasterio dicitur quamdiu Ervigius in regno*) tædio et morbo confectus, fecerat consecrari in Episcopum Toletanum et coadjutorem suum, Archidiaconum Toletanæ Ecclesiæ Julianum.

4 *Similiter ex Landfranco sumpsit Tamayus, quod* Æra DCCXIX, Christi anno DCLXXXI, VIII Kalendas Januarii in æde S. Mariæ Toletanæ Majoris sanctus vir Julianus, jam factus Presbyter, præsentibus omnibus suis novemdecim Metropolis Episcopis, Palatinis et Flavio Ervigio Rege, consecratur : *id est,*
B *ipso die Natalis Domini anno* DCLXXX, *inquit Hieronymus de la Higuera in suis ad Luitprandum commentariis ; quem consequens foret anni initium a festo Dominicæ nativitatis vel ejus pervigilio accipere, prout in multis Ecclesiis fuisse usitatum probant innumera MSS. Martyrologia, ab octavo vel nono ante Kalendas Januarii die inchoata. Addit denique ex Landfranco Tamayus, quod* Julianus sedit in Patriarchali solio annos X menses II dies IX : decessit autem gloriosi Regis Egicani anno V.

nobis merito suspecta,

5 *Hæc autem aliaque similia suspecta nobis merito sunt, quod inter se male cohæreant. Nam primo inter* XXV *Decembris anni* DCLXXX *ac* VI *Martii anni* DCXC *novem dumtaxat anni mediant, atque ultra duos menses dies duodecim ; deinde in anno* DCLXXXVIII *initium Regis Egicanis ponit ipsum Luitprandi chronicon num.* 148. *Dicit enim* eo anno, primo ineunte Regis Egicanis, V Idus Maii habitam Toletanam Synodum XV : *idque ipsum ex illius Synodi Actis constat, unde sequeretur anno Egicanis* III *non* V *mortuum esse Julianum. Suspecta quoque eadem additamenta sunt, quod discrepent ab temporum ratione, cum qua Juliani hujus elogium Felix, illius successor concludit ; ita namque habet Felix, a Luitprando vel potius ab Higuera sub emendito Luitprandi nomine, mendose transscriptus :* Sacer-
C dotii dignitatem annis decem obtinuit, menses uno, diebus septem.... annoque tertio Egicanis Principis, pridie Nonas Martii, Æra DCCXXVIII diem vitæ clausit extremum.

6 *Felicis autem testimonium, rem sub oculis suis gestam scribentis, majoris nobis meriti est, præsertim cum ei Acta Concilii Toletani* XII *sic adstipulentur, ut Pseudo-Luitprandi figmenta omnino evertant : est enim illud celebrari cœptum* sub die V Iduum Januariarum anno primo Ervigii Regis..... consummatum die octavo Kalendarum Februariarum, Æra DCCXIX, *id est, anno Christi* MCLXXXI : *in cujus Concilii sessione prima ab Ervigio profertur instrumentum cessionis, qua Rex Wamba, susceptæ monachatus habitu, pro summa annue in Ervigium transfert :* item informatio jam dicti Wambæ in notitiam honorabilis et sanctissimi Fratris Juliani, Toletanæ Sedis Episcopi, qua omni separavit pariter et instruxit, ut sub omni diligentia jam dictum Ervigium ungere deberet. *Erat igitur Episcopus Julianus antequam Rex ab eo ungeretur Ervigius, et erat ante Decembrem anni* DCLXXX ; *siquidem mense Octobris illius anni inunctus esse Ervigium habet ipse Landfrancus ; et quamvis id ipse non haberet, res ta-*

Julianum anno ætatis 780 Episcopum factum,

men per se exigit, ut convocatis ad Concilium Episcopis D *patum aliquod detur.*

7 *Quamobrem ita statuimus, Quirico ante finem anni* DCLXXIX *vita functo Julianum subrogatum consecratumque pridie vel postridie Kalend. Februariarum anni* DCLXXX ; *defunctum pridie vel postridie Nonarum Martii* DCXC : *atque ita præcise illud omne tempus in Pontificatu egisse, quod Felix irrefragabilis testis describit : quem ego Felicem non tantum hujus elogii, quo Juliani Acta describuntur, auctorem fuisse existimo, ut vult Miræus : sed totius, vel pene totus supplementi, quod ad librum S. Isidori de viris illustribus post Hieronymum et Gennadium habemus sub nomine Ildephonsi editum a Miræo ; ideo duntaxat Ildephonsi nomen præferens, quia fuit ab eo inchoatum : nam ut dicitur in elogio : scripsit et alia multa Ildephonsus, quæ variis rerum ac molestiarum occupationibus, aliqua cœpta, aliqua semiplena reliquit : inter quæ nisi fuisset hoc ipsum opusculum, fuisset haud dubie inter reliqua ejus perfecta opera enumeratum ab auctore istius Elogii. Non igitur ad suam usque personam opus illud Ildephonsus perduxit, ut vult Miræus (sic enim absolutum reliquisset) nec inchoatum Julianus pertexuit, alioqui in exactissimo illo librorum a Juliano scriptorum catalogo nequaquam Felici prætermittendum : sed rem aliquo usque promotam porro ad finem Felix perduxit.*

annis 10, mense 1, diebus 7 sedisse.

pertexuit Felix supplementum ad Isidorum,

a S. Ildefonso vix inchoatum

E

8 *Eumdem Felicem ait Julianus Petri in Chronico num.* 363 *scripsisse duodecim Vitas, quæ superadditæ sunt Chronico S. Ildefonsi ; Chronicon inepte vocans, istud de quo egimus Isidori supplementum, et paucarum tantarum elogia Vitas appellans : quæ dum Felicis esse nulla illius libelli syllaba facit probabile, graviori nobis auctore est opus ut verosimile videatur. Præsedit Felix Concilio Toletano* XVI, *anno Ægicanis* VI, *Æra* DCCXXXI, VI *Nonarum Maiarum convocato ; et probabiliter etiam* XVII, *quod anno sequenti sub die* V *Idus Novembris convenit : quamvis deficientes ejus Concilii Actis subscriptiones id nobis non testentur. Quo autem anno morte sua vacuam Gunderico successori, sub quo habita* XVIII *synodus, Sedem reliquerit, non ausim ex solius Landfranci sive Higueræ, annum* DCC. *statuentis, testimonio definire.*

Præsedit concilio Tolet XVI et XVII.

§ II. *Concilia Toletana sub Juliano habita, doctrina probata.*

Concilia celebrata a S. Juliano.

F

Parva laudabilis illius studii, quo regni atque Ecclesiæ rebus Conciliorum convocatione prospiciebat Felix, exemplum tum ab aliis decessoribus suis tum a S. Juliano illustre habuit ; sub quo, intra decennii spatium Gothiæ Hispaniæ Galliæque Episcopi tertio Toletum convenere et duodecimum, decimumtertium, decimumquintum Concilium celebravere : quibus accedit decimumquartum solius Provinciæ Carthaginensis. Acta Garsias Loisa Toletanæ Ecclesiæ ex Canonico Episcopus, Philippi III Regis Hispaniarum magister, summa accuratione et studio ex plurimis MSS. codicum fide edidit : in quibus Conciliis quoniam tractata sunt quædam sanam Juliani nostri doctrinam concernentia, eaque confuse admodum a Loisa, Tamaio, aliisque explicata, juvat eorum seriem paucis explicare. Ad coercendam Monothelitarum gliscentem in Oriente hæresim concta sub Agathone Papa Constantinopoli fuerat sexta Œcumenica synodus ; cujus Acta per Romani Prætoris bajulum *ad se advectata esse, testantur Concilii Toletani* XIV *Patres, Ervigii Principis anno quinto, Æra* DCCXXII, *id est, anno Christi* DCLXXXIV *coacti :* cum quibus etiam gestis, Leonis quoque antiquæ Romæ Pontificis invitatoria epistolaris gratiæ consulta suscepisse se fatentur ; per quæ omnis ordo gestorum, gestaque ordinum dilucide, ut acta sunt, nostris, *inquiunt*, sensibus patuerunt : in cujus etiam gratiosa epistolæ tractu ad hoc omnes Præsules Hispaniæ invitati sunt, ut prædicta

Synodi VI Acta in Hispaniam missa Leo Papa

cum literis

A ta Synodalia instituta, quæ miserat, nostri etiam vigoris manerent auctoritate suffulta, omnibusque per nos sub regno Hispaniæ patescerent, divulganda.

quibus Apologeticum reponit Iulianus,

10 *Sed cum recens a Generali, id est, nationis totius Concilio* CXIII *videlicet, anno immediate præcedenti celebrato, sub die pridie Nonas Novembris) digressos Episcopos impossibile esset ita subito colligi, maxime per hyemem, excusant sese, quod satis habuerint illo* tempore, apologeticæ defensionis responsis satisfacientes Romano Pontifici, ea ipsa gesta firmare, suæque fidei sensum purissima verborum enodatione depromere.... *Quæ cum fuerint Romanis partibus per legatos Hispaniæ destinata, id nunc restare dicunt, ut ex hac Provinciali Synodo omnibus Hispaniæ Provinciis innotescat, quid Roma acceperint, quid acceptis responderint, in ordine ad generale Concilium in causa fidei juxta Canonum decreta celebrandum : prout factum Æra* DCCXXVI, *Christi anno* DCLXXXVIII, *primo Egicanis Regis, in eo Concilio quod inter Toletana decimumquintum numeratur.*

Ad Julianum igitur, post solutum Concilium XIII, *Synodalia, quæ diximus, Acta cum Leonis Papæ litteris pervenerant, quibus ille reposuit* Apologeticæ defensionis responsum, *quod in Synodo* XIV *Provinciali oblatum probatumque, illius Actis summatim inscritur,* cum B omnibus Hispaniæ Provinciis communicandum et synodica iterum examinatione decoquendum.

ad quem directæ litteræ,

11 *Patent hæc ex Actis Conciliorum : sed ad quem directas fuisse dicemus Leonis Epistolas? ex MS. Codice membranaceo cœnobii S. Joannis Regni Toletani tres epistolæ sub Leonis nomine proferuntur a Loisa, prima Hispaniæ Episcopis, secunda Quirico Episcopo (videlicet tamquam Hispaniæ totius Primati) tertia Simplicio Comiti inscripta : sed, ut recte observat Baronius, inter viginti quinque Comites Palatinos, qui concilio* XIII, *et Septemdecim, qui* XV *subscripsere, nemo unus isto nomine invenitur : Quiricus, non quidem septennio antequam Pontifex crearetur Leo (quod Baronio per memoriæ lapsum excidit) sed triennio fere integro excesserat e vivis : cui autem credibile videri poterit Romanæ curiæ per tempus adeo diuturnum ignotam ejus mortem fuisse?*

discrepat ab iis, quæ exstant apud Loisam.

12 *Merito igitur Eminentissimus scriptor Ecclesiasticorum Annalium supposititias esse censuit epistolas a Loisa vulgatas, quem merito etiam miraremur, post Hispanica Concilia tam accurate collecta, in Chronologico eorum indice Toletanum* XII, *anno Christi* DCLXXXI *factum ex evidenti veritate constituisse, nec tamen hanc indictum suum contulisse cum Romanorum Pontificum chronologia, antequam scriberet inventis ad Concilium* XIV, C *Quiricum adhuc fuisse Toletanum Antistitem, cum in Hispaniam profecturus crearetur Petrus Regionarius, anno videlicet* LXXXIII *vel* IV, *et quibus mensibus decem dumtaxat Pontificatum Leo tenuit. Sed quid tam sui oblivisci potuit, ut scriberet in Chronologico Pontificum Toletanorum catalogo S. Ildefonsum scripsisse vitam Quirici Episcopi; decessorem nempe successoris, immediate ab ipsomet in eodem catalogo nominati, cum quis miretur in conciliandis temporibus adeo turpiter hallucinari?*

ius privationis ortum credidit ex processu Benedicti

13 *Quod ad Benedicti epistolas pertinet, pariter a Loisa prolatas, eas, nisi essent ex eodem Codice descriptæ unde priores, nihil est quod facere eas possit de falsitate suspectas, non tituli insolentia, quo se Benedictus Presbyterum dumtaxat, et in Dei nomine Electum Sanctæ Sedis Apostolicæ scribit : cum enim electio* XX *die Augusti facta sit, nec ante Imperatoris confirmationem electus a Clero Romano Pontifex iis temporibus ordinaretur, credibile est, destinatum a Leone in Hispaniam quantum, sed ejus morte superveniente retardatum, statim post factam electionem expeditum fuisse a Benedicto, priusquam Constantini Diades allatæ essent; quibus non tantum electio facta confirmatur, sed insuper concedebatur, ut persona, quæ electa fuisset in Sedem Apostolicam, e vestigio absque tarditate Pontifex ordinaretur : ut est apud Anastasium Bibliothecarium. Certe allatas esse Leonis litteras Actaque Synodalia post solutam Synodum nationalem constat : constat item responsum Apologeticum Petro Regionario datum fuisse, ad quem est prima Benedicti Epistola, monentis ut officiato pietatis assumptum vigilantia atque solertia condecorans festinet perficere ; eumdemque eodem, quo pervenit, autumno remeasse in patriam cogit credere Concilium Provinciale, coactum* XIV *Novembris anni* DCLXXXIV ; *quod meminit responsionis missæ Romam, antequam ipsam conveniret, prout superius vidimus. Potuit idem Petrus ad Ervigium Regem eam, quæ extat, epistolam attulisse : nec tamen meminisse illius jam dictum concilium debuit, cum non fuerit ad se directa ; nec omnino ipsius Benedicti mentionem facere, cum venerit Petrus cum litteris et ex commissione Leonis demortui, et Benedictus necdum consecratus nihil Pontificia auctoritate ad quemquam mandasset.*

qui in responso Juliani unum,

14 *Istis igitur litteris in veritatis suæ possessione relictis, redeo ad Julianum, cujus illa prima Responsio fuit; quam Felix, scriptorum ejus catalogum texens, vocat* Apologeticum fidei, Benedicto Romanæ urbis E Papæ directum : In illo tamen libro responsionis fidei nostræ, *inquit Julianus,* quem per Petrum Regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum capitulum jam dicto Papæ Benedicto incaute visum fuit a nobis positum, ubi nos secundum divinam essentiam diximus : Voluntas genuit voluntatem, sicut et sapientia sapientiam. Quod vir ille *(Petrus videlicet Regionarius)* incuriosa lectionis transcursione præteriens, existimavit hæc ipsa nomina, id est, relativum, aut secundum comparationem humanæ mentis nos posuisse : et ideo ipsa renotatione sua ita nos admonere jussus est, dicens : Naturali ordine cognovimus, quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio et voluntas ; et converti non possunt, ut dicatur : quia sicut verbum et voluntas de mente procedit, ita et mens de verbo aut voluntate : et ex ista comparatione visum est Romano Pontifici, voluntatem ex voluntate non posse dici. Nos autem non secundum hanc comparationem humanæ mentis, sed secundum essentiam diximus : Voluntas ex voluntate, sicut et sapientia ex sapientia, hoc enim est Deo esse quod velle ; hoc velle quod sapere : quod tamen de homine dici non potest etc.

utrumque caput

15 Ad secundum quoque capitulum transeuntes, quo idem Papa incaute nos dixisse putavit, tres substantias in Christo Dei filio profiteri ; sicut nos non pudebit quæ sunt vera defendere ; ita forsitan quosdam pudebit quæ sunt vera ignorare : Quis enim neseiat unumquemque hominem duabus constare substantiis, animæ scilicet et corporis?.... quapropter natura divina humanæ sociata naturæ possunt et tres propriæ, et duæ propriæ appellari substantiæ : sed aliud est cum per proprietatem totus homo exprimitur, aliud cum a parte totus intelligitur. *Fuit et tertium quoddam, imo quartum capitulum, Romæ notatum : sed hæc ita fuere ex secundo capitulo apta, ut ad ea in Concilio respondens Julianus aliud non dicat :* nisi non solum eorum sensum, sed et ipsa pene verba ex libris Beatorum Ambrosii atque Fulgentii se prælibasse : *idque patere ex adductis pro secundi capituli defensione eorumdem testimoniis*

modeste notavit :

16 *In his autem capitulis notandis singulari modestia atque prudentia usum Benedictum, testatur in præfato Concilio* XV *Julianus his verbis :* Pro quibus nominandis ante hoc biennium beatæ memoriæ Romanus Papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat : quæ tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro *(puta Procuratori*

A *tori)* verbo revotanda injunxit : ad quod illi jam eodem anno congrue sufficienterque responsum est. *Atque hoc est* Apologeticum illud alterum de tribus capitulis, de quibus Romanæ urbis Præsul frustra visus est dubitasse : *quodque Toletanum Concilium* XV, *ex tota Hispanica natione collectum, Actis suis inseruit Æra* DCLXXVI, *id est, anno Christi* DCLXXXVIII, *Egicanis Regis anno* I.

eique altero Apologetico Julianus satisfacit,

an illud anno 689 ad Sergium et Justinianum sit missum ?

17 *Auctor est Luitprandus Historiæ, quod* Julianus anno sequenti concilium, Decreta, et carmina misit ad Sergium Papam et Imperatorem, et ab utroque literas accepit. *Idem habet similis farinæ Juliani chronicon, verbis similibus* : Julianus mittit Apologeticum cum expositionibus ad Papam Sergium et carmina ad Imperatorem Herachium Justinianum : respondent illi eleganti epistolæ. *Carmina ad utramque Tamquos recitat, quorum fides sit penes auctores : ego vereor ne concilii Toletani* XV *tempus, post quod, re nondum satis examinata, auctores plerique concipiebant missum Apologeticum librum, novos hosce fabulatores coegerit, ut de Sergio Papa et Justiniano Imperatore cogitarent. Carmina certe summa audacia nec minori imprudentia fuisse confecta, manifesto deprehendet, qui ultimum distychon ad Justinianum Imperatorem legerit :*

B Vive diu Cæsar, quæ dat Benedictus adora
Jussa libens, felix sic quoque Cæsar eris.

nempe vita et Pontificatu excesserat B. nedictus anno DCLXXXV : *Justinianus junior non nisi anno sequenti ad Imperium Romanum accesserat : nihil ille, quod tamen in carmine indicasset, cum Monothelitis negotii, multum Constantino Heraclio fuerat, cui proinde eorum suppressionem justus erat gratulari Julianum : qui Constantinum a Juliano Petri æque turpi errore cum Sergio conjungitur, integris 45 annis, quam ipse e vivis et imperio cessit, junioris.*

18 *Quare, si verum fateri volumus, dicendum est a Rodorico, circa annum* MCCX *Toletano antistite, tempus missi Apologetici a tempore concilii* XV *non satis clare distinguente, acceptam occasionem ista communiscendi : ita namque loquitur lib.* 3 *cap.* 14. Ejus in tempore librum de tribus substantiis, quem dudum Romam miserat Primas sanctissimus Julianus, et minus caute tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum, ob id quod voluntas genuit voluntatem. S. Julianus verulcis testimoniis in hoc Concilio per oracula eorum, quæ Romam transmiserat, vera esse firmavit, et Apologeticum fecit, et Romam misit per suos legatos, Presbyterum, Diaconum, et Subdiaconum ; viros eruditissimos, et in omnibus Dei servos, et divinis Scripturis imbutos, cum versibus etiam acclamatoriis, secundum quod et olim transmiserat de laude Romani Imperatoris. Quod Roma digne et pie recipiens, cunctis legendum indixit, atque Papa acclamando : Laus tua Deus in fines terræ, lectum sæpius notum fecit ; qui et rescriptum Domino Juliano per supra fatos legatos, cum gratiarum actione et cum honore, remisit, et omnia quæcumque scripsit, justa et pia esse deprompsit. *Quæ an de Benedicto Papa potius quam de Sergio intelligenda non sint, prudens lector dispiciat.*

hujus figmenti fit occasio.

C

§ III. *Pietatis fervor in Juliano, Pomerii falsum cognomen.*

Cum Idalio Episc. Barcinonensi

Hæc satis de S. Juliani doctrina : parem doctrinæ sanctimoniam, tenerrimosque verebus divinis etiam in familiari colloquio pertractandis internæ devotionis affectus (quamne quidem ceteras virtutes silentio ipse suo altique premebat) ex ea discamus epistola, qua sanctissimo, ac sibi præ ceteris familiarissimo, Idalio Barcinonensis Sedis Episcopo *dedicavit tres* Prognostico-rum seu de futuro seculo libros, *in qua sic loquitur :* Diem illum clara redemptorum omnium exceptione perspicuum, quo præsenti anno pariter in urbe regia positi Passionis Dominicæ festum festivo cordium ardore suscepimus, quis recolendum dignis valeat affectibus explicare? illo tunc actum est, ut congrua tantæ festivitatis silentia expetentes, remotiorem secretiorem locum intraremus : illic divinæ Passionis compluendi imbribus, discretis ambo stratibus lectulorum excipimur, ubi dum æternæ lucis speculo communius tangeremur, sacra lectio in manibus sumpta est. Lectum est in divino silentio : Dominicæ tunc Passionis secreta congestis Evangeliorum concordiis, scrutabamur. D

20 At ubi ventum est ad quendam lectionis desiderabilem locum (quem nunc recordari non valeo) concutimur, gemimus, suspiramus ; sublime quoddam jubilum mentibus nostris nascitur, et subitum quamdam contemplationis aciem pertrahimur. Obortæ lacrymæ conatum lectionis avertunt, communis mœror rejicit librum ; et solius mutuæ collationis fiecundari munere operitur. Quis ibi divinus sapor nostros animos attigerit, quæ superne caritatis dulcedo mentibus mortalium se illapsa diffuderit, quis aut scriptis explicet, aut relatu condignæ vocis sufficiat explicare? Eras enim tunc, fateor, mi Domine et Frater sanctissime, podagrici doloris contorsionibus tabidus, sed multos amplius spe divinæ contemplationis erectus. Credo quod tunc omnis tibi dolor corporei cruciatus fugerit, cum divinum illud inter nos cœpit colloquium agitari. Ibi tunc plenissime sensi quam bonum sit et quam jucundum habitare fratres in unum ; quando illud sancti Spiritus oleum, quod a capite nostro in oram vestimenti ejus, quæ nos forsitan tunc eramus, descenderat ; magnaque necessariæ perquisitionis nos accensione lustrabat.

lectionem Dominicæ Passionis arcuatus

post teneræ recitatus affectus mirus E

21 His ergo fercularium dapibus invitati cœpimus inter nos quærere, quomodo se habeant animæ defunctorum ante illam ultimam corporum resurrectionem, sicque collatione mutua nosceremus, quod futuri post hanc vitam essemus, ut vivaciter et veraciter de hoc negotio cogitantes, tanto certius præsentia fugeremus, quanto futura perscrutantes nosceremus avidius. Ortæ ergo ex hoc negotio quædam quæstiunculæ sunt, quæ diversis de eis non leviter animos nostros attigerunt ; sed de his optimam solutionem vel definitionem sensus hic vitæ non valentes colligere, erectus est nostrorum pariter animus, ut quidquid nobis de hac re in quæstionem venisset, stylo percurrente annotari deberet.

constituit scribere librum Prognosticon.

F

22 *Ita conceptum, ita natum est præclarissimum opus ; quod in magna veterum Patrum Bibliotheca, Coloniensis editionis tomo* 7, *continetur ; effecitque ut aliquot seculis, quibus indices a confusaque latuere sanctorum Patrum monumenta, Julianus hic Toletanus Antistes confunderetur cum Juliano Pomerio, natione Mauro, sed in Gallia Presbytero ordinato, de quo Gennadius Massiliensis de scriptoribus ecclesiasticis cap.* 98 *ante annum Domini quingentesimum scribit* vixit usque hodie, conversatione laudabili, apta confessione et gradu. *Eumdem Isidorus cap.* 12 *dat : præter majus opus, cujus Gennadius aliquot tum verba recensuerat, scripsisse tres libros de futuræ vitæ contemplatione : et simili nomine* Prognosticon *appellasse, asserit in Notis ad Romanum Martyrologium hoc die Baronius. Hoc igitur utriusque operis auctorisque homonymia deceptus inter alios Rodericus Toletanus lib.* 3 *cap.* 13 *ubi de regno Erviga.* In cujus tempore, *inquit*, jam Julianus Episcopus, dictus Pomerius, ex tradice Judæorum, ut flores rosarum de inter vepres spinarum, prodiectus, omnibus mundi partibus in doctrina Christi manet præclarus ; qui etiam a parentibus Christianis progenitus, splendide

qua causa fuit ipsum cum Juliano Pomerio confundendi

A in omni prudentia Toleti manebat edoctus: ubi et postmodum Episcopatu extitit decoratus.

Errorem illo annis plus quam ducentis sit senior

23 *Quæ profecto nec Rodericus nec alius quisquam credidisset, si ipsum Juliani Episcopi Toletani Prognosticon legere potuisset: invenisset enim in eo non tantum citari sæpe S. Gregorium, quem constat integro fere et dimidio seculo post illius Pomerii tempora vixisse: sed ipsiusmet Juliani Pomerii auctoritatem plus quamdecies allegari, tamquam qui in eodem argumento fuerit egregie versatus: ut non dicam quod eodem in opere Eugenium Antistitem Toletanum magistrum suum Julianus vocet. Hujus etiam, et non Pomerii, esse egregium illum contra Judæos Commentarium, qui præcedentem tractatum sequitur in eodem Bibliothecæ Colonicensis tomo, manifestum faciunt tam Errigii Regis, cui inscribitur ætas; tum finis operis, ubi ab initio mundi tempora colligens auctor usque ad Incarnationem Christi, inde ab ea ad ipsum suæ scriptionis diem annos dicit numerari sexcentos octoginta sex. Itaque prudenter in, qui Coloniensi præfuerunt editioni, expunxere Pomerii cognomentum, quod Parisienses editiones habebant: eademque prudentia illud potuissent expungere ad S. Ildephonsi elogium, per modum præfationis operibus ejus præfixum tomo eodem, atque a nobis editum XXIII Januarii, auctore, ut ipsi habent,* Juliano Pomerio Ecclesiæ

Pomerii cognomen Juliano Episcopo

B Toletano Diacono.

24 *Hunc tamen ne nostrum esse Julianum existimes, prohibet Sisberti, qui Juliano successit, Urbanique et Evantii, qui circa annum DCCLI exceserc, memoria: sed nec omnino Julianum esse revocandum suadent MSS. Codices, ex quibus Tamayus de Vergas istud encomium nobis submisit, in quibus pro Juliano* Cixilianum *legimus: fuit is circa annum* DCCLXX. *Urbis Toletanæ Episcopus, cuique, quorum meminit, Urbanum atque Evantium solitos de S. Ildephonsi rebus multa narrare, potuit necesse familiariter; potuit etiam istud encomium populo pro concione dixisse cum adhuc in Diaconi gradu consisteret. Atque hic observa præsulum Urbanum a Pelagio Ovetensi Episcopo, celebri (ut inquit Tamayus Salazar) verum seculi sui (undecimi scilicet) scriptore, bis vocari* Toletanæ Cathedralis veteranum Melodium, doctorem, et sanctimoniæ studio satis pollentem: *Episcopum nusquam: qualem tamen Tamayus ad diem* IV *Octobris asserit, ex consensu, inquit, omnium aliorum tam antiquorum quam recentiorum. Recentiores quos citat nihil moramur: sed in illis habemus eum, qui solus citatur velut antiquus, Julianum Petri ascita vetustatis larva non facile cuiis doctis imposturam, cum num.* 369 *scribat,* Julianus cognomento Pomerius, qui et alius Urbanus dicitur, successor Sunderedi *(etiam tum*

et Urbano Melodio, parce nihilo meliori adjectum

C *viventi, ut cogitur admittere idem Tamayus, ideoque cessisse episcopatu finxit* Archiepiscopus Toletanus, aliis Chorepiscopus, profectus Romam patriam suam. *Ecce Pomerii nomen ab uno vero distractum in quatuor; dum omnes aliqui, Toletanus licet, alii tamen alius illud affingunt.*

Juliani epitaphium.

25 *Juliano Episcopo Sancto, de quo agimus, epitaphium ab aliquo e successoribus positum facile nobis quis persuaserit: at non ipsum esse, quod tamquam a Felice conscriptum Tamayus habet elegiacis versibus: istud cum æque ac aliud illius Urbani, de quo supra, sepulcrale carmen, omniaque hujus generis apud Tamayum alia, unius ejusdemque Poetæ ac figmenti esse, res ipsa stylusque loquuntur. Quare eo prætermisso transeo ad indulgentiæ auctoritatis elogium ex Auberti Miræi nostri scriptoribus ecclesiasticis pulchrius proferendum; in quo tam sunt omnia consona veritati, quam absona ab eadem sunt quæcumque superaddidit scriptorum recentiorum credulitas.*

D

VITA

Auctore Felice Episcopo Toletano, Juliani successore.

Ex Appendice ad librum S. Isidori de scriptoribus Ecclesiasticis.

Julianus Episcopus, discipulus *a* Eugenii secundi, Carthaginis Provinciæ *b* Metropolitanus, post beatæ memoriæ Quiricum *c* quarto in loco præceptorem sequens, urbis regiæ pontificale culmen adeptus est; cujus videlicet civitatis proprius civis extitit, atque in ejusdem urbis principali ecclesia *d* sacrosancti baptismatis fluenta est lotus, et illic ab ipsis rudimentis infantiæ enutritus. Denique cum ad puerilis formæ devenisset ætatem, sanctæ memoriæ collegæ sui Gudilanis Levitæ ita sociali vinculo est innexus, et individuæ caritatis unione conjunctus; ut et ambos inviolabilis caritas unum esse ostenderet, et unitas in ambobus præfixa, non duas animas sed unam his inesse, demonstraret. Tanta itaque erat inter eos adeptæ unanimitatis communio, ut, secundum Actuum Apostolorum historiam, in duobus corporibus unum cor tantum putaretur et anima una. Sistebant quippe in consilio providi, in definitione uni, in laudabili operatione concordes; quique divino afflati spiritu theoricæ, id est, contemplativæ quieti delectati sunt pertrui bono: sed quia aliter in superni numinis fuit judicio, eorum est nihilominus frustrata devectio.

a
b
c
S. Juliani patria
d
amicitia cum S. Gudilanæ

amor solitudinis in utroque

E

2 Quamquam tamen minime peregissent desiderati itineris cursum *e*, non tamen desierunt a piæ devotionis studio: et dum sibi mallent tantum prodesse profugi, cœperunt postmodum pro proximorum salute votis gliscentibus uti. Erant enim in subditis docendis operosæ virtutis, in profectu eorum desirabiles, in servitute Dei ferventes, in desiderio decoris domus Domini strenui, in seniorum obedientia præsto; atque si fieri posset, ut omnium emolumentum obtinerent virtutum animis ferventioribus studebant. Igitur divinorum judiciorum dispensatione, sanctæ recordationis Gudila Diaconus, sexto Idus Septembris *f* funestæ mortis eventu, anno octavo Wambanis *g* Principis sub digna confessione Dei clausit supremum curriculum: cujus corpusculum in monasterio S. Felicis *h*, quod est Cabensi in villa dedicatum, dilectissimi socii sui exhibitione honorifice requiescit humatum. Post ejus itaque discessum aliquantula intercapedine temporum, post sanctæ memoriæ Quiricum *i*, idem egregius Julianus præfatæ urbis nactus est Primatum, tanto laudis titulo prædicandus, quanto diversarum virtutum ope suffultus, suis temporibus mirifice composuit Ecclesiam Dei.

e
et virtutum similitudo.

post socii mortem
f
g
h
Julianus Episcopus factus

F

i

3 Quinimo, ut ex quo tempore clarescere cœperit per ejus textrinum et telam testamine piæ prælationis pandam, post decessoris sui obitum divinæ memoriæ Ildefonsi a decimo septimo terme anno *k* Recisvindi Principis, nec non et per omne Wambanis imperii tempus, *l* usque ad tertium regni gloriosissimi Egicanis Regis annum, in Levitici, Presbyterii, ac Pontificatus honore consistens, celebre nomen obtinuit. Fuit enim vir timore Domini plenus, prudentia summus, consilio cautus, discretionis bono præcipuus, eleemosynis nimium deditus, in suffectu oppressorum devotus, in relevatione miserorum promptissimus, in interveniendo discretus, in negotiis strenuus, in providendis judiciis æquus, in sententia parcus, in vendicatione justitiæ singularis, in disceptatione laudabilis, in oratione jugis, in divinarum laudum exolutione mirabilis: quod si forsan in officiis divinis quidquam, ut solet, difficultatis

k
l
omnibus eximii præsulis dotibus claret.

A cultatis occurreret, ad corrigendum facillimus, pro sacris luminibus vehementer admonitus, in defensione omnium Ecclesiarum eximius, in regendis subditis pervigil, in comprimendis superbis erectus, in sustentatione humilium apparatus, debita auctoritate munificus, amplectendæ humilitatis bono opimus, ac generaliter universa morum probitate conspicuus : ita pietate affluens, ut non esset cui in angustus constituto non subvenire vellet : ita unius caritatis exuberans, ut non a se boni quidpiam cuique postulanti ex caritate præstare desisteret ; sic denique se Deo carum maluit exhibere in omnibus, et præstabilem hominibus cunctis ostendere, ut et illi usquequaque placeret, et hominibus propter Deum, si fieri posset, devota satisfaceret mente : tanto nobilium præcedentium virorum dignis meritis coæquandus, quanto ab eis in nullo virtutum corpore extitit infimus.

ecclesiasticæ disciplinæ consulit

4 Ecclesiasticos itaque bene habitos ordines in sui regiminis sede sollicitiori cura servavit, vitiatos utiliter subcorrexit, minus habitos prudenti dispositione instituit, ac de Officiis quamplurima dulcifluo sono composuit. At nunc quoniam sancti Spiritus ubertate repletus, et irriguæ fontis affluentia prædi-
B tus fulsit, summam librorum ejus, quos per eum Deus ad utilitatem Ecclesiæ suæ depromptit, isthinc, lector, addisce. Conscripsit etenim librum Prognosticorum *m* futuri seculi, ad beatæ memoriæ Idalium *n* Episcopum directum, habentem in capite epistolam, quæ ipsi est directa, et orationem : cujus codicis opus discretum in tribus libris habetur ; ex quibus primus de origine mortis humanæ est editus ; secundus de animabus defunctorum, quomodo se habeant ante suorum corporum resurrectionem : tertius de suprema corporum resurrectione.

libros complures scribit.
m
n

Item librum Responsionum, ad quem supra directum, in defensionem canonum et legum, quibus prohibentur Christiana mancipia dominis infidelibus deservire.

o

Item Apologeticum fidei, quod Benedicto *o* Romanæ Urbis Papæ directum est.

Item aliud Apologeticum de tribus Capitulis, de quibus Romanæ Urbis Præsul frustra visus est dubitasse.

Item libellum de Remediis blasphemiæ cum epistola ad Adrianum Abbatem.

5 Item librum de sextæ ætatis comprobatione, qui habet in capite orationem et epistolam ad Dominum Ervigium Regem : est tamen idem codex tribus
p libris distinctus *p* ; nam primus eorum habet veteris
C testamenti quamplurima documenta, quibus absque aliqua supputatione annorum Christus Dei filius, non nasciturus, sed jam natus patule declaratur ; secundi vero libri series decurrit per ostensam Apostolorum doctrinam, quæ dilucide monstrat Christum in plenitudine temporis de Maria Virgine natum, non in annis a principio mundi collectis : tertii quoque libri excursus sextam ætatem, in qua Christus natus est, haud dubie adesse veris documentis ostendit ; in quo quinque præteritæ ætatis seculi non in annis, sed præfixo generationum limite, distinguuntur.

Item librum carminum diversorum, in quo sunt hymni, epitaphia, atque de diversis causis epigram-
q mata numerosa *q*.

Item librum plurimarum epistolarum.

Item librum sermonum, in quo est opusculum modicum de vindicatione domus Dei et eorum qui ad eam confugiunt.

6 Item librum de contrariis, quod Græce Ἀντιτεμένων voluit titulo annotari, qui in duobus divisus est libris ; primus dissertiones continet veteris Tes-
r tamenti secundus novi *r*.

Item librum historiæ, de eo quod Wambæ Prin- D
cipis tempore in Gallis extitit gestum *s*.

s

Item librum sententiarum ex Decade Psalmorum B. Augustini breviter summatimque collectum.

Item excepta de libris S. Augustini contra Julianum collecta.

Item libellum de divinis judiciis ex sacris voluminibus collectum, in cujus principio est epistola ad Dominum Ervigium, Comitatus sui tempore, pro eodem libello directa.

Item librum Responsionum contra eos, qui fugientes ad Ecclesiam persequuntur.

Item librum Missarum de toto circulo anni, in quatuor partes divisum ; in quibus aliquas vetustatis incuria vitiatas ac semiplenas emendavit atque complevit ; aliquas vero ex toto composuit.

Item librum orationum de festivitatibus, quas Toletana Ecclesia per totum circulum anni solita est celebrare, partim stylo sui ingenii depromptum, partim etiam inolita antiquitate vitiatum studiose correctum, in unum congessit, atque Ecclesiæ Dei usibus ob amorem reliquit sanctæ religionis *t*.

t

7 Præsulatus autem honorem et Sacerdotii dignitatem annis decem obtinuit, mense uno, diebus septem ; quique etiam inevitabilis mortis præventus occasu, anno tertio Egicanis Principis Pridie Nonas E
Martii, Æra septingentesima vigesima octava, diem vitæ clausit extremum : ac sic in basilica gloriosissimæ Leocadiæ Virginis sorte sepulcrali est tumulatus.

tempus mortis.

Divisio diœceseon Hispanicarum

tus concilio Toletano XI

a *Idem ex lib. 3 Prognostic. in cap. 16 habetur, ubi ipse Julianus hujus Eugenii verba referens eum egregium suum præceptorem compellat : ut autem S. Ildefonsi, cujus successor Julianus fuit, etiam discipulum fuisse dicamus non satis idoneus auctor nobis est pseudo-Luitprandus in chronico, quo Tamayus utitur : nec similibus figmentis movemur, ut tertium vocemus Eugenium, quem Felix secundum appellat, ejus respectu scilicet, qui eodem nomine immediate præcesserat, de qua re pluribus ad 13 Nov. quando Eugenius hic secundus colitur.* — b *Plinius lib. 3 cap. 3 suo tempore ait in septem Conventus universam Hispaniæ provinciam divisam fuisse : horum unus Carthaginensis a Carthagine nova nomen habens, confinens (ut in parallelis suis Geographicis auctor est Philippus Brietius noster) præter Murcia regnum, et Majoricense ac Valentinum pene totum, Castella nova : eam partem in qua ipsum Toletum : totius Provinciæ Metropolis : in qua tempore Episcopi Quirici exacto concilio Generali cursum diœceseon terminos definivit Rex Wamba quam divisionem Loaisa citabit pag. 115 et alterum breviter pag. 131 ubique ex antiquis MSS. Ecclesiæ Toletanæ atque Oretensis vulgavit : non sine mendis in eo quod pag. 134 Eram DCCXIX scribit pro XIII : qua celebratum esse concilium Toletanum colligitur ex anno IX Wambani Regis : et hoc ipsum XI concilium non aliud, cujus memoria forte excideril, hic designari utcumque conficitur ex adjuncta clausula : Vixit autem plus Rex hic Wamba annis quinque siquidem ea verba de Vita in regno acta liceat intelligere : annis enim integris octo regnavit quorum primus cadit in Æram DCCX. Quod autem additur, et mortuus est intelligendum est de morte obita in monasterio post privatam in eo vitam annorum septem et trium mensium.* — c *Id est, quatuor ab Eugenio : mediabant enim S. Ildephonsus, et Quiricus præfatus.* — d *S. Leocadiæ Virgini et Martyri sacra.* — e *Videtur insinuari vel cogitatum animo vel reipsa inchoatum vitæ solitariæ aut religiosæ institutum. Hinc Arnoldus Wion in ligno vitæ et post eum Hugo Menardus in Menologio Benedictino sumpserunt occasionem commentandi Julianum fuisse monachum Gallicensem : aliquot enim Toletanos Pontifices ex eo monasterio assumptos legerant.* — f *Tamayus in suo Hispanico martyrologio hic quidem recte dicit ex Felice transcribi, verum de S. Gudila ex professo actarius XI Kal. Septembris legit, incongrue cum in ultimo Mycetæ paradoxum esse contendit, de quo suo tempore pronuntiabamus.* — g *Christi DCLXXX, quo regno se abdicavit in monasterium abiit.* — h *Decimo ab Urbe Toletana milliario ad Occidentem Tagi ripam locus est, Val de Cava nuncupatus in tabulis : est et alius para spatio ductæ civitati ad horam sed longius a flumine, cui nomen Cavana : ego primum tamen quamvis Herrera Cantenus legat, potius hic significari credo eum locum, quem Luitprandus in chronico quadrennaque auctoratus, qui hos S. Petri et Felicis monasterium ait Tago flumini incumbere.* — i *Mortuus est Quiricus die XXIX Nov. cui die XXX Januarii anni DCLXXX sufficitur esse Julianum ostendimus ex die mortis et tempore Pontificatus.* — k *Hunc contigisse expleto octavo decimo anno Recesenthi Principis, auctor supplementi ad Isidorum ab ipso Ildephonso inchoati scripsit, ut videmus ad XVIII Januarii : unde colligo sub Ildefonso Dacianatus officio fungi corpisse Julianum, anno scilicet DCLXXI paulopost post mortuo Ildefonso ab aliis successore Quiricio Presbyterum ordinatum.* — l *Fuit illud octo annorum : et his accedunt septem, quos ædificato regno egit in monasterio, quibus Ervigius hic præfectus regnavit.* — m *Vide quæ diximus in commentario de Juliani Pomerii variis operibus.* — n *Barcinonensem, cujus Vicarius Laudfredus Concilio Toletano XIII nec Domini sui subscripsit : ipse autem personaliter interfuit Concilio XV, ac primum post Metropolitanos subscripsit anno 688.* — o *Benedictus scili-*

A *cet 11 de qua controversia plura in commentario prævio. — p Verba hæc, quibus argumentum totius operis summatim exponit Felix, sunt ipsa verba Juliani in epistola ad Ervigium. Extat autem hoc etiam opus in prædicto tomo 7 Bibliothecæ Patrum, et inscribitur contra Judæos. Mirum autem est Tamayum, qui ignorare non potuit eos libros qui extant in tomo 1 Bibliothecæ Patrum 2 edit. Paris. eosdem esse cum iis, qui in prædicto tomo 7 edit. Colon. voluisse fucum lectori facere, et abuti Bellarmini auctoritate, quasi is agnosceret opus aliquod Juliani a Felice prætermissum. — q Quædam S. Juliani Epigrammata recitat P. Hieronymus de la Higuera in suis ad Luitprandum notis tamquam ex Codice MS. S. Justæ desumpta, inquit Tamayus. — r Hunc Joannes Brassicanus ex MS. Budensi Basileæ anno 1530 et Henricus Sichardus ex MS. Fuldensi 1532 Coloniæ absque nomine auctoris edidere; verum ejus parentem agnovit Andreas Scottus noster, eique restitutum curavit inseri tomo 15 Bibliothecæ Patrum Coloniæ* 1612. — *s Hunc quoque Andreas du Chesne in appendice 1 tomi I scriptorum historiæ Francorum publicavit ex MS. Cœnobii Moissiacensis: a quo separandum non est judicium promulgatum in tyrannorum perfidiam, quod eidem ex eodem codice tamquam opus diversum subnectitur. — t His addit Tamayus nescio quid et tanto indignum nomine ex Juliano Petri num.* 359 *ubi ait*: S. Julianus, qui Archiepiscopus Toletanus post fuit, continuat chronicum Regum Wisigothorum ab Athanarico ad Ervigium; cetera addidit Archiepiscopus Toletanus ad finem usque: *nempe viderat is, qualiscumque Julianus, seriem quamdam Gothorum Regum, quam ex MS. Moissiacensi idem Andreas eodem in tomo edidit auctoris anonymi, unico folio comprehensam, eamque specioso Juliani Antistitis nomine insignivit, quamvis ad annos triginta ultra sancti viri tempora productam.* D

VIDE SYNAXARIUM PAG. 800.

DE S. THEOPHYLACTO

CONFESSORE METROPOLITA NICOMEDIENSI

Commentarius historicus.

CIRCA ANNUM DCCCXLV. VIII MARTII.

Colitur 8 Martii in Menologio

Nicomedia *Bithyniæ metropolis, et sede antiquorum Imperatorum illustris, et multitudine gloriosorum Martyrum nulli urbi in Orientali aut Græca Ecclesia secunda; suos etiam habuit tempore iconoclastarum præclaros orthodoxæ fidei propugnatores, e quibus Græci hoc die magna solemnitate* B *colunt S. Theophylactum Episcopum Nicomediensem: de quo in Menologio a Canisio edito ista traduntur*: Eodem die, *scilicet* VIII *Martii*, sancti Patris nostri Confessoris Theophylacti Episcopi Nicomediæ, qui ex partibus Orientis Constantinopolim profectus, illorum hæresim, qui sanctarum imaginum eversionem moliebantur, argumentis et divinarum litterarum testimoniis confutabat, ita ut Imperatoris hæretici jussu in Strimbelum castrum missus fuerit, ubi cum triginta annos ob Catholicæ fidei defensionem in exilio transegisset, migravit ad Dominum.

et Menæis Græcorum:

Menæa Græcorum excusa, et Synaxarium MS. collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis et cum iis Maximus Cythoræus magnum et illustre elogium habent: aliud profert Franciscus Combefis Ordinis Prædicatorum, ex veteri codice Tilliano, a se editum parte 2 *Auctarii novi bibliothecæ Græco-latinæ antiquorum Patrum pag.* 1030 *et seq. quod prævie relicto hic damus.*

a S. Tarasio educatus,

2 Memoria Sancti Patris nostri Theophylacti Episcopi Nicomediæ. Hic, quem ab Oriente ortum liquet, Constantinopolim venit, magnoque Ecclesiæ lumini Tarasio familiaris effectus, cum ille adhuc primus a secretis esset, probe ab eo educatur. Quia vero Tarasius divino suffragio in urbis Constantinopolitanæ Sedem evehitur, divinusque Pontifex creatur, per id tempus Michael Synadensis ac admirabilis Theophylactus vitam monasticam arripiunt, C

constituuntur monachus,

atque a magno Tarasio ad monasterium destinantur, quod ad Ponti Euxini ostium est positum. Tum vero cum eorum virtus promovisset ac instar sideris eluceret, dignos judicans magnus Tarasius summo Sacerdotio, Michaelem quidem mittit Synadem, beatus vero Theophylactus Nicomediæ ordinatur Episcopus.

dein Episc. Nicomediensis,

Quam multa vero egregia gesserit, res ipsæ declarant, quasque extruxit domos ac nosocomia, viduarum quoque ac orphanorum suscepta protectio, immensæque ejus eleemosynæ: adeo ut phialam implens diluto calido, cæcos et claudos ac membris læsos sua ipse manu abstergeret ac ablueret.

a S. Nicephoro evocatus,

3 Ubi autem magnus Tarasius in humanis esse desiisset, eique annis novemdecim tota honestate Pontificatu defuncto sapientissimus Nicephorus successor extitisset, miserabile quid incidit. Leone enim Christo odibili capessente Imperium, atque ad imagines abolendas sese instruente, accersens magnus Nicephorus una cum aliis multis Episcopis etiam B. Theophylactum, ad impium ac apostatam Imperatorem accedit. Cumque illi multa ex divinis ipsis

coram Leone Armeno

Scripturis medicamina temperassent, insanabilis manet ac eodem modo habens. Deinceps vero tacentibus aliis Beatus solus Theophylactus ad eum ait: Scio, Dei te patientiam ac longanimitatem contemnere. Verum veniet super te malus repente interitus, ac calamitas similis procellæ, nec invenies qui eripiat. Iis ille ira accensus, universos damnat exilio, ac divinum quidem Nicephorum relegat in Tasum insulam, inclytum vero Michaelem Synadis Episcopum in Eudociadem, aliosque in alia loca deportat, terbeatum autem Theophylactum apud Strobilum. Cum itaque Beatus hic ac Confessor Theophylactus annos illic triginta perseverasset, ac exilii incommoda pertulisset, migrat ad Dominum. *Hactenus ex MS. Menæis Græcorum Franciscus Combefis. Compendium extat in Anthologio Græco ad hunc diem: aliud refertur in Menologio MS. Basilii Imperatoris.*

cultum imaginum defendit, E

mittitur in exilium.

4 *Vitam S. Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani illustravimus ad diem* XXV *Februarii, eumque ostendimus Patriarcham ordinatum ipso die Christi Natali* XXV *Decembris, anno* V *Imperii Constantini et Irenes, Indictione* VIII, *anno Christi* DCCLXXXIV *ad finem labente: vita functum* XXV *Februarii, Indictione* VIII, *anno Christi* DCCCVI. *Vitam S. Tarasii scripsit et Ignatius ejus discipulus, dein, teste Suida, Episcopus Nicænus, ex quo nonnulla num.* 16 *relata spectant ad S. Theophylactum et hic repetimus.* Hic ipse, *Tarasius* etiamsi in mediis jactaretur tumultibus, non solum amavit quietem et silentium, sed aliis quoque ea affatim suppeditavit, eos a mundo abducens et Deo reddens familiares, et virtutis efficiens filios, ut hujus sanctæ vitæ et operationis genitor et productor. Hujus autem rei fidem facit omnino, ex hæreditate eorum, quæ ad ipsum lege dotis ex bonis paternis redibant, ædificatum monasterium in sinistra parte Bospori Thracii. In quo cum arborum rationis participum plantasset generosa germina, quæ pinguescebant fluentis exercitationis, et augebantur copiosis condimentis abstinentiæ, ea fecit Christi agriculturam, tricesimum et sexagesimum et centesimum virtutum fructum fideliter producentia in sanctitate et justitia. Ex quibus multi ab ipso sunt vocati ad dignitatem pastoralem, et ut par erat, ornarunt possessionem Sacerdotii, fueruntque columnæ immobiles fidei Catholicæ. Quod quidem ostendit tenebrosa inundatio hæresis, adversus quam fortiter pugnantes, et nubem subeuntes multorum periculorum, in persecutionibus et afflictionibus et sub dio perpessionibus, ad splendorem superni luminis, eam fuderunt ac dissolverunt: in qua etiam suum cognitum reddidere Magistrum tamquam semper lucentem Luciferum. Et hæc quidem postea; *scilicet in Vita S. Nicephori, qui S. Tarasio successit, ordinatus* XII *Aprilis, magna sancti Paschatis Dominica, dicto anno* DCCCVI. *Hanc*

F *quo in monasterio monachus vixerit?*

A *Hanc Vitam nobis communicavit supra laudatus Franciscus Combefis, eamque infra ad* XIII *Martii edimus : in qua capite* 9 *S. Nicephorus* copiosam atque præstantem Episcoporum ac monachorum catervam, inter nobilium ac procerum strictis gladiis accinctorum turbam, *introducit ad* Leonem Armenum Imperatorem, *coram quo illi, S. Nicephori libertate ac constantia animati, universalem et antiquam sacrarum imaginum venerationem multis ac solidis argumentis probarunt. Sed Leo Imperator furiosus omnino ac demens redditus, palam eos foribus expulit, et fortissimos pugiles, et volentes, si ipsorum animi spectentur, exilio relegat.*

et quomodo imaginum cultum defenderit ?

5 *Inter hos Episcopos socius S. Theophylacti fuit et in vita monastica et in proscriptione ad exilium S. Michael Synnadensis in provincia Phrygiæ Salutari Metropolita, cui Græci æque ac Latini diem* XXIII *Maii sacrarunt, de quo in Menæis elogium his verbis concluditur :* Sanctus longo exilio damnatus, erga sacras imagines animum immutabilem et immotum conservando, in persecutione locum ex loco mutavit, quoad in amplissimum cœlestis regionis campum evaderet. Hoc igitur præclare vitæ cursu absoluto, gemina corona ornatus, inter Episcopos ut Episcopus, et Martyr inter Martyres est collocatus. *Quæ ultima in*

Socium habuit S. Michaelem Ep. Synnadensem.

B *Odis simili verborum phrasi etiam de S. Theophylacto dicuntur, ceterum uterque a Græcis* Ὁμολογητὴς *id est* Confessor *habetur.*

6 *In Menæis excusis et MS. Synaxario supra citato et apud Maximum Cytheræum* ἐν βίοις ἁγίων *nonnulla magis leguntur amplificata, et præter jam memoratum S. Michaëlem Synnadensem, alii Episcopi, qui una ad Leonem Armenum pro sacrarum imaginum defensione sunt introducti, referuntur* Æmilianus Cyzico, Euthymius Sardibus, Josephus Thessalonica et Eudoxius Amorio *evocati. Ex his S. Æmilianus adscriptus fastis Græcis et Latinis ad diem* VIII *Augusti, Euthymius a Græcis* XXVI *Decembris colitur, de quo cum Martyrologio Romano infra agimus ad diem* XI *Martii. At S. Josephus colitur* XV *Julii. De eo agitur* 4 *Februarii in Vita S. Nicolai Studitæ num.* 12 *et* 37, *ubi in templo monasterii Studitarum prope fratrem S. Theodorum Studitam sepultus dicitur. Eudoxii Episcopi Amoriensis nomen necdum reperimus fastis sacris inscriptum. Fuit Amorium non diu postea sub Theophilo Imperatore obsessum ab Arabibus, occupatum et eversum, uti dictum supra est* VI *Martii, quo die coluntur* XLII *Martyres, Amorio tunc abducti et in Syria pro fide Christi occisi. De Sanctorum horum Episcoporum congressu cum Leone Armeno agit in Vita S. Nicetæ Abbatis,*

et coram Leone Armeno varios alios Sanctos :

C *tunc etiam in exilium missi, Theosteristus ejus discipulus, et omissis Josepho Thessalonicensi et Eudoxio Amoriensi, adjungit Petrum Episcopum Nicænum, et S. Theodorum Studitam : ac variorum sententias profert, inter quas et* Theophylactus Nicomediæ Episcopus dixit : Testis Christus est, cujus effigiem vides ante oculos imprimis descriptam, infinitis testimoniis nos abundare, quibus id confirmare possimus : neque dubitamus, ut tu suspicaris : sed non habent isti aures audiendi, ob idque nihil illos juvaremus : potentia enim et imperio nos oppugnamur.

7 *Quæ eadem refert Baronius ad annum Christi* DCCCXIV, *sed anno sequenti hic congressus factus est et ab Leone Armeno Episcopi in exilium missi. Miramur autem aliud σφάλμα μνημονικὸν ejusdem Baronii, dum pro Leone Armeno, sub quo Christi fidem confessus est Theophylactus seculo* IX, *describit anno Christi* DCCXXIII *Leonem Isauricum Imperatorem in cultores sanctarum imaginum sævientem :* Reperiuntur, *inquit num.* 2,

non vixit sub Leone Isaurico.

complures Sancti Episcopi ea de causa ab ipso abrepti et e Sede sua in exilium missi, et inter alios Theophylactus Episcopus Nicomediæ, qui Constantinopolim profectus, pro fide Catholica ab eodem Leone ad Strobelum castrum missus est in exilium. Agunt de eo Græci in Menologio, ejus annuam commemorationem celebrantes septima die Martii.... Tunc et Michael Synnadorum Metropolita ejusdem certaminis cursum exigens, ab Episcopatu suo pulsus eadem ex causa coronam a Deo confessionis accepit. *Hæc ibi : ex quibus colligimus hunc eumdem Theophylactum esse, qui* VII *Martii hodierno Martyrologio Romano inscriptus sub nomine Theophyli est his verbis :* Nicomediæ S. Theophyli Episcopi, qui ob cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illic defunctus est. *Interim Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum qui non sunt in Martyrologio Romano, ad diem* VIII *Martii ista scribit :* In Thracia S. Theophylacti Episcopi Nicomediensis. *Quo itidem die a Molano adscriptus est Auctorio Usuardi : et hi ambo tabulas Græcas, quas dedimus, sequuntur.*

D

alibi etiam 7 Martii relatus

sub nomine Theophyli :

8 *Locus exilii S. Theophylacti in Anthologio* τρόβιλον *dicitur, Cytheræo* στρόβυλον, *Menologio Strimbolum, Baronio Strobelum. Menæis MSS. et excusis* στρόβιλον *et in his additur,* ὁρούριον δὲ τοῦτο ἐστὶν ὑπὸ τὸ θέμα τῶν κιβερρεώτων παράλιον κείμενον Strobilum custodia seu castellum (*ita Cytheræo* καστέλι *Græce scribitur*) apud Cyberreotas ad mare situm. *Significat* στρόβιλος *nucem pineam aut interdum pinum, a cujus similitudine seu forma potuit nomen loco fuisse impositum. Apud Constantinum Porphyrogennetum ab Ortelio citatum est apud Meandrum fluvium Asiæ in Caria et* Κιβαῤῥαιῶται *regio maritima, et locus* στρόβηλος *dictus, ubi videtur procul ab sua Episcopali Sede et urbe Constantinopolitana exul usque ad obitum vixisse. Colitur* XXII *Julii S. Theophilus Martyr Dux Cibyrrhæotarum, a Saracenis occisus.* Anni *ibidem inter exilii incommoda transacti dicuntur et in Menologio et in Menæis MSS. et excusis omnino* triginta *fuisse, qui in Anthologio novo sunt omissi, adeoque superstes ad annum circiter* DCCCXLV *vixisset.*

Exul prope Meandrum flu. in Caria E

triginta annis, mortuus circa an. 845

9 *De corporis translatione ista adduntur in Menæis excusis et apud Cytheræum :* Post aliquot deinde annos sopita hæresi, fideque Catholica relucente, imperante religiosissima Augusta Theodora, et Methodio existente Patriarcha Constantinopolitano, venerandum sancti Patris nostri Theophylacti corpus ab exilio relatum est, et Nicomediæ in templo ab eo constructo repositum. *Res gestas S. Theodoræ Imperatricis ex variis auctoribus collectas, digessimus edidimusque ad* XI *Februarii diem ejus natalem, et* § 8 *diximus de mandato ejusdem S. Theodoræ Constantinopolim relata fuisse corpora SS. Nicephori Patriarchæ et Theodori Studitæ, hujus anno* DCCCXLIV *aut sequenti, at S. Nicephori anno* DCCCXLVII *die* XIII *Martii, uti ad illum diem plenius dicemus. Quo etiam tempore corpus S. Theophylacti fuisse Nicomedium relatum arbitramur.*

translatus Nicomedium

F

circa annum 847

10 *Demum in Odis ac Canticis ad hunc diem in Menæis relatis, sæpius* Θεοφόρος *appellatur S. Theophylactus, de quo nomine ad Vitam S. Ignatii Episcopi Antiochen. etiam Theophori cognominati, egimus ipsis Kalendis Februarii. In eisdem Odis zelus S. Theophylacti extollitur, quod hæresin oppugnarit, venerationemque imaginum Christi Redemptoris ac Deiparæ Virginis promoverit : ejusque patrocinium contra insidias diabolicas, et ad depellendas animarum corporumque infirmitates imploratur.*

Theophorus cognominatur,

ejusque patrocinium.

VIDE SYNAXARIUM PAG. 866

DE S. PAULO CONFESSORE
EPISCOPO, PLUSIADOS IN BITHYNIA.

CIRCA ANNUM DCCCXLV. VIII MARTII.

Solemni de *Theophylacto Nicomediensi Officio Ecclesia Græca consuevit jungere commemorationem alterius ex eadem Bithynia similique in causa* Confessoris Pauli; *non aliam, ut nobis quidem videtur, ob rationem quam quod eodem utrique tempore fuerit in exilium ejectus : adeoque quæ de Theophylacti confessione ad Leonis Armeni tyrannidem referenda dicta superius sunt, Paulo quoque applicet lector. Hunc Episcopum* Prusa *antiqua habuit*, sub Olympo monte ab Annibale condita *civitas, ut auctor est Plinius lib. 5 cap. 32. nempe hanc sui hospitii memoriam extare apud posteros voluit Italia pulsus, ipsaque a patria suavi, Romanis eum ad poenas, tanquam fœderis rupti auctorem, deposcentibus : et Prusiæ Regis nomen, apud quem utcumque vitam profugus tuebatur, in ejus urbis appellatione æternum reddere.*

Theophylacto Paulus jungitur

Prusa in Bithynia

2 *Nec sane multo quam intenderat consequutus est minus : extat etiamnum, mutato paulatim nomine, Burssa Turcis nominata, Ottomannidarum Imperatorum sedes regia ; cum ipsaque, ut quidam asserunt, Constantinopoli certat de magnitudine, atque ædificiorum publicorum privatorumque splendore, opibus incolisque abundans.* Prusiadem *septimo seculo dictam invenio ; itaque nomen suum* Domitius Episcopus Prusiados *subscripsit duodecimæ, decimæquartæ, quintæ, sextæ atque octavæ Actioni Concilii Oecumenici* VI, *Constantinopoli habiti. seculo autem sequenti invaluit, eundemque obtinuit consuetudo, ut* Plusias *diceretur, ibi in Nicæna* II *Synodo, quæ inter Œcumenicas septima numeratur, Actionem primam, tertiam, quartam, septimam nominis sui subscriptione firmavit* Theophylus Episcopus Prusiados, *unde fit ut in Menæis Græcorum nunc ita nunc altero modo scriptum reperiatur : quod cum non animadverteret Baronius ; legeretque in Græcorum Menologio per Canisium edito : Eodem die Sancti Patris Pauli Plusiadis Episcopi, qui vixit temporibus illis, quibus ab hostibus sanctarum imaginum Ecclesia ipsa oppugnabatur, ob cujus defensionem multa perpessus, in exilium missus, in pace quiescens spiritum Deo commendavit : hæc, inquam, cum Baronius legeret, sphalma librarium ratus, non dubitavit corrigere, atque in Martyrologio Romano scribere* Pelusii in Ægypto S. Pauli Episcopi, qui eadem ex causa exul occubuit : *atque ita occasionem dedit suo interpreti Gallico, ut* Damiatæ, *novi nominis eodem fere in loco ubi olim Pelusium extitit urbi, S. Paulum adscriberet.*

nunc Burssa

B

aliis Plusiados Episcopus.

3 *Et hi quidem omnes Paulum habent* VII *Martii uti et MSS. Synaxaria Collegii Claromontani Societatis Jesu, ac Bibliothecæ Mazarinæ, nec non monasterii Cryptæ-Ferratæ in Latio, Basilii Imperatoris jussu conscriptum ; quo eodem die iidem etiam Theophylactum habent supra nominatum : nos magna Græcorum Menæa Venetiis impressa sequimur, quamvis eadem ejusdem Pauli elogium nova quoque die iisdem pene verbis repetant, quibus hoc die utuntur ; nisi quod hodie geminos hosce versiculos præmittant.*

plerique VII Martii.

Menæis VIII et IX

Σάλπιγξ σιωπᾷ Παῦλος ὁ Πλουσιάδος,
Σάλπιγγος ἠχὴν τὴν τέλευταίαν μένων.
Tuba illa Paulus Plusiados conticescit,
Sonum deinceps ultimæ expectans tubæ.

Elogium ex Cryptæ-Ferratæ Synaxario, aliquanto quam in aliis prolixius istud habe. Hic cum Episcopus esset ejus, quæ in Prusia est ecclesiæ, tempore impiorum iconomachorum; videretque sacrilegos adversus templa Christo sacrata debacchari, omnemque legum ecclesiasticarum observationem evertere, formasque et repræsentationes sanctarum imaginum delere; ipsas quidem ex ædium sacrarum adytis penitus exterminando, earum vero loco substituendo depictas ferarum, volucrum serpentiumque effigies, posthabitis Patrum traditionibus; divinis eos verbis, tanquam jaculis, impetere non desiit Dei pugil invictus : persequutiones, exilia, ærumnas gravissimas gaudens sustinere propter venerandas imagines Christi Dei nostri, atque sanctissimæ et intemeratæ matris ejus, gloriosæ Dominæ nostræ, Deiparæque et semper Virginis Mariæ, nec non deiformium Angelorum atque Sanctorum omnium. Plurimam igitur vexationem multorum decursu annorum tolerans, atque ad extremum vitæ spiritum generose decertans, ad Dominum emigravit. *Hæc ibi : quibus fere consonant, quæ alibi tum excusa tum manu exarata leguntur.*

E

elogium ex Synaxario

C

DE SANCTO DOMETIO
APUD GRÆCOS.

F

VIII MARTII.

Οὐ δυνατὸν τὸν τελευτὴν τῇ χάριτι
Δ[ημήτ]ριος ἐξέτισεν Ἀγγέλοις
Demetrius mortis necessitatem persolvit
acceptis eductoribus Angelis.

Codices 6, 7 et 8 Martii

Memoria S. Dometii *inscripta est ad* VI *Martii Menologio MS. Græco jussu Basilii Porphyrogenneticæ Imperatoris collecto, his paucis verbis* Κοιμᾶται ὅσιος Δομέτιος. *Quæ eadem leguntur in antiquis Menæis Græcis bibliothecæ Ambrosianæ in codice O. num. 148 sed ad* VII *Martii, quo itidem die in pervetusto Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis parum abest ista legantur* Κοιμᾶται ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Δομέτιος. *Verum hoc* VIII *die in Synaxario MS. Cajetano additur ex* εἰρήνῃ τελειοῦται. In pace vitam finivit. *Quæ etiam leguntur apud maximum Cotelerium, et in Menæis magnis, ubi hoc distichon additur :*

Ὁ Δομέτιος τὸν τελευτὴν τῇ χάριτι
Δ[ημήτ]ριος ἐξέτισεν Ἀγγέλοις.

Ecclesiæ historiam nos latent. Alius a nobus infra ad XXIII *Martii laudatus S. Dometius ex Phrygia oriundus, qui, quod Julianum populum ad idololatriam revocantis imperatorem publice detestaretur, post alia diversa tolerata tormenta gladio percussus, martyrii palma coronatus est.*

DE SANCTO HUNFRIDO
EPISCOPO TARUANENSI IN BELGICA II.
Commentarius historicus.

§ I. *S. Hunfridi vita monastica; Episcopatus, dira persecutio sub Nortmannis.*

DCCCLXXI. VIII MARTII. Morinorum in Belgica II civitatem Tarvanam sive Tarouanum, aut Taruennam, Terouanne inde ab Honorii Augusti temporibus ex C circiter annis post ortum Christi, solio Episcopali ornatam existimari fuisse, diximus XXVII Januarii ad Vitam B. Joannis civitatis illius Episcopi. Ante quem annus circiter CLXXX, cum Ecclesiam S. Folquinus reciperet per annos eminus XL, genere, prudentia, sanctimonia vitæ, ac miraculis celeberrimus, ut ad XIV diem Decembris memoratur. Eum S. Hunfridus excepit, qui et Huntfridus, ac Huntfredus, et quandoque Hunfridus, Humfridus, Honfridus. Cujus ita meminit die VIII Martii Molanus Martyrologium Civitate Taruanna transitus S. Honfridi Episc. et Conf. qui cum XV annis per multas tribulationes Taruanensem rexisset Ecclesiam, migravit ad Dominum.

S. Hunfridus Taruanen. Episcopus,

B

2 *Is monachus primum fuit, non in Sithiensi cœnobio S. Bertini, ut in Gallicano Martyrologio scripsit Ameyus Saussaius; sed in Prumiensi, ut ceteri omnes tradunt, Joannem Iperium secuti, auctorem Chronicorum Sithiensium, et monasterii ejusdem Abbatem, qui cap.* 14, *parte* 41, *hæc habet: Post S. Folquinum B. Hunfridus sublimatur in Episcopum Morinensem de monacho Prumiacensi, vir sanctus, et in omni bonitate conspicuus. Quem hic Prumiacensem seu Prumiacensem (quam ambigue scriptum) alii Prumiensem monachum vocat. Est Prumia nobile monasterium diœcesis Trevirensis, non Leodiensis, ut Ferrarius in generali Catal. SS. ad hunc diem perperam annotavit. Multos autem, Prumia inde et crucifixione et vita sanctitate præstantes viros in alia Wandelbertus Diaconus fuit, qui S. Goaris Presbyteri Vitam et miracula, hortante Marcuardo Abbate, cum adhuc in vivis esset Ludovicus Pius Imperator, ac postea sub Lothario ejusdem Pii filio, Metricam Martyrologium conscripsit, quod utrumque opus in manibus esset, ait et Annales Regnorum, qui XL annis ab obita Marcuardi Abbas Prumiensis legitime electus; paullo post factione æmulorum redactus in Ordinem est, suffectusque est Richarius, qui dein Episcopus Leodiensis fuit. Marcuardo autem, cujus jam mentio facta a Bartholomæo Fisenio nostro in Floribus Ecclesiæ Leodiensis (nam et Ansiani in diœcesi Leodiensi Abbas per annos septem fuerat, ab anno* DCCCXXIX *ad* DCCCXXXVI, *quo Ansatrudæ sive S. Huberti monasterio, præfuit Senoldum virum sanctum curavit. Prumiæ sibi vicinia) hunc eruce Marcuardum Fisenius die* XXVII *Februarii refert et absolute S. Marcuardum appellat; ubi et S. Egilonem, sive Egilum aut Egilem qui ei vita functo anno* DCCCLIII *subrogatus est; sed* Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLX, *ut scribit Regino*, abbatiam sua sponte dimisit: et Ansbaldus in regimine successit, vir omni sanctitate et bonitate conspicuus.

antea monachus Prumiæ

in diœcesi Trevirens.

ubi viri docti, et Sancti,

C

3 *Quid mirum, si Marcuardi et Egilonis Abbatum disciplina, ac similium Ansbaldo condiscipulorum exemplis, ad eximium virtutis perfectionem evasit Hunfridus? Non tamen ejus solus* salubri sanctimoniæ ac virtutum odore pellectum *existimarim Lotharium Imp. ut in eo monasterio*, coma deposita sanctæ Religionis habitum acciperet, *ut innuere videtur Jacobus Malbrancus noster lib.* 6 *de Morinis cap.* 13. *Erant plura, et fortassis illustriora tunc, ad quæ respiceret exempla Imperator, relatorum jam Abbatum, quorum etiam monitis ad pœnitendum mundi fastum impelli potuit, aut potius ad sceleva, quæ plurima et enormia perpetrarat, temestiva pœnitentia expianda. Vixit autem in illo cœnobio Lotharius cum Hunfrido et Ansbaldo, sub Egile Abbate, exiguo plane tempore, imo vix pauculis diebus: Annales enim Bertiniani (quos tom.* 3 *scriptorum historiæ Francicæ edidit Franciscus Duchesne V. C. L. patri suo a nobis in cum finem communicatos) ita habent ad an* DCCCLV, Lotharius Imp. morbo correptus, vitamque desperans, monasterium Promeæ in Arduenna constitutum, adiit, seculoque et regno penitus abrenuntians, tonsus est, vitam habitumque monachi humiliter sumens: dispositoque inter filios, qui secum morabantur, regno, ... intra sex dies vita decessit IV Calendarum Octobrium, atque in eodem monasterio sepulturam, ut desideraverat, consecutus est. *Ad eumdem annum in fragmento historiæ Francicæ ex bibliotheca Thuana tom.* 2 *ab Andrea Duchesne edito, ista habentur:* Promiæ monasterium, regno temporis se exuens, ingreditur: tonsoratus ac monachus effectus, aliquibus diebus interpositis defungitur, anno ab Incarnatione Domini DCCCLV, Imperii vero XXX (*ex quo utrumque ejus illum consortem Ludovicus Pius adlegerat*) atque ibi in basilica sancti Salvatoris a Fratribus reverenter humatur. *Hoc saltem Officium mortuo credibile est ab Hunfrido impensum, precesque et sacrificia pro ejus anima Deo oblata; si non etiam viventi sancta monita suggesta præbitaque exempla*

monachus factus paucis ante mortem diebus,

E

ibique sepultus an. 855,

4 *Anno eodem, quo Lotharius decessit, mortuus est S. Folquinus Morinensis Episcopus: cuique subrogatus S. Hunfridus, natione Gallus, ut scribit Malbrancus, ut est in regno Francorum, quod tunc latissime per Italiam, Galliam, Germaniam patebat, natus; atque, ut verosimilius est, intra hos Belgicæ primæ secundæve tractus, saltem cis Alpes: qua autem stirpe quibusve parentibus, non traditur. Satis et potenter sua suffragata est virtus, ut eam dignitatem adipisceretur: quæ illi imposita anno* DCCCLVI, *eoque jam fortassis dimidiato. Nam ut ab ultima Arduenna, e monasterio, et, ut postea patuit, haud satis pronus, ad Episcopatum in Morinos adduceretur, haud exiguo temporis spatio opus fuit: neque enim reor defuisse alios qui vel ultro ambirent, vel ab amicis obtruderentur. Rex autem Carolus Calvus dum aditur, dum deliberat; dumque Pontificis Maximi confirmatio expectatur: facile ultra Junium, aut etiam Julium, ducta res est. Et certe Malbrancus lib.* 3 *cap.* 28 *tabulas citat Adalardi Abbatis Bertiniani, anno* DCCCLVI *Christi,* XVII *Caroli et Ludovici Regum, conjecus, subscribente* Hunfrido Episcopo Taruannensi. *Cœpit Ludovici et Caroli Calvi regnum ab obitu Ludovici Pii parentis, qui contigit an.* DCCCXL, XX *Junii: sic ut non ante* XX *Junii, annus* DCCCLVI *Regum illorum renovi* XXVII *potuerit.*

S. Hunfridus Episcopus Taruannensis factus an. 850,

F

5 *Qui, autem eo tempore fuerit status Galliarum, patet ex concilio Tullensi* II *in villa Tusiaco, Caroli Calvi et Lotharii Regum auctoritate celebrato*, sub die XI Kalendas Novembres, Indict. IX, *id est, anno Christi* DCCCLX, *in cujus Concilii Præfatione hæc habentur:* Cœpimus auxilio Dei nostri tractare de statu temporis nostri, et de periculo pereuntis populi sub manu nostra constituti, et quomodo peccatis nostris agentibus, omnes leges tam divinæ quam humanæ contemptæ sint, omnisque Ordo Religionis confusus, solumque

et Lotharius Imperator,

miserabili statu Ecclesiarum Galliæ:

A solumque maledictum et mendacium et adulterium et homicidium inundaverint, et sanguis sanguinem tetigerit : et propterea vorata sit terra, et infirmatus sit omnis qui habitat in ea. *Et can.* 5 de Clericis et monachis vagis, *ista habentur* : Quia peccatis nostris agentibus, plurima loca Deo sacrata, incensa et vastata sunt a perfidis Christianis, et a crudeli etiam gente Nortmannorum, sub hac occasione, multi lascivi Clerici et monachi, relicto Religionis habitu retro abierunt, et absque ulla canonica licentia et reverentia vagabundi feruntur, ab ovili gregis Dei errantes *etc. Huic porro Concilio interfuit, et ejus canonibus, cum aliis* LVI *Episcopis*, subscripsit Hunfridus Morinensium Episcopus.

Concilio Tullensi 2 subscribit an. 860.

6 *Sed ipsi præsertim tunc Hunfrido minime licuit Episcopatum suum diu quiete administrare. Nam Danorum, seu Normannorum crudelissima gente late Belgicas provincias et Galliam propè universam populante, fugatus ipse est Taruanæ, et abdicandum perpetuum Episcopatus deliberationem suscepit. Quo autem hæc anno gesta? Certe sub Nicolai Papæ* I *Pontificatu paullove ante contigisse illam ab Normannis cladem, ex ejusdem ad Hunfridum constat responso, quod mox proferemus. Iniit autem Pontificatum Nicolaus* VIII *Kalend. Maii* DCCCLVIII, *obiit* DCCCLXVIII *Idib. Novembris, aut mense*

Sede pulsus a Normannis,

B *uno serius, ut quidam tradidere. Gesta Normannorum ante Rollonem ab incerto auctore conscripta, ad annum* DCCCLXI *ita habent*. Alii quoque Normannorum Teruanensem *pagum adeunt et vastant. Non* pagum *solum sive agros villasque Morinensium, sed urbem ipsam Taruanam captam vastatamque, certum videtur. Nam et eodem anno scribit Iperius* Normannos ad has partes applicuisse in finibus Menapum, in sinu qui vocatur Iseræ portus (*per quem, ut lib.* 6 *cap.* 15 *exponit Malbrancus, Furnas usque et Dixmudam pertingere dabatur*) ibique prosilientes e navibus, incendiis et ferro omnia vastantes, ad locum hunc pausationis Christi Confessorum Audomari et Bertini properant, aviditate subripiendorum thesaurorum; sabbatoque Pentecostes hebdomadæ huc advenerunt anno Domini DCCCLXI ... Hæc igitur vice prima monasterium destruxerunt et prædaverunt. *Eadem tradit Ferreolus Locrius in Chronico Belgio ad an.* DCCCLXI. *Normannos, cum ad Menapios applicassent*, circum circa villas, agros, omnemque Morinorum ditionem incendio et sanguine fœdasse : cœnobium Bertinicum communibus flammis involvisse, ejusque ascetas quatuor, domus custodiæ relictos..... exquisitis tortos cruciatibus, pridie Pentecostes interfecisse.

qui an. 861 *vastarunt Taruannam,*

et agrum Furnensem,

ac S. Bertini cœnobium :

7 *Ejus igitur anni æstate jam in hiemem vergente, consultasse videtur Nicolaum Papam Hunfridus, liceretne sibi quod reliquum esset ætatis peragere in monasterio, vel e quo erat ad Episcopatum extractus, vel in alio ad quod sese ab illo incendio elapsus receperat. Respondit Nicolaus, quod Decreti secunda parte, causa* 7, *quæst* 1, *cap.* 47, *ita recitat Gratianus* : Scisciatis itaque per Guldagarium Presbyterum, utrum, cum a Normannis de Episcopio depellaris, debeas de cetero in monasterio conversari. In quo scias, carissime Frater, quod si pernitiosum est proficere in tranquillitate navim deserere, quanto magis in fluctibus! Ubi non dicimus, quod persecutorum non fugiamus (maxime Paganorum) insidias, cum ad tempus sævunt, et ob multitudinem delictorum nostrorum, nocendi facultatem divinitus assequuntur, præsertim cum eis prodire ultro non debeamus, et multos Prophetas et Apostolos ipsumque Dominum hujusmodi fugisse insecutores, luce clarius constet : sed quod præcipue nos, qui tamquam arietes ducatum gregibus præbemus, imo qui et horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat : et cum tranquillitas reddita Divina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem requirere et in unum colligere, et

C *optat ipse in aliquo monasterio deinceps vivere :*

Nicolaus I *Papa non probat,*

sed ut barbaros abeuntibus, D ejus animos, cœlestis patriæ pace ac potissimum securitate prædicata, sursum erigere debemus. Et tamdiu super eorum cautela oportet nos esse solliciti, ut si Dei judicio præsentis temporis commoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

suos colligat et soletur admonet :

8 *Omen habuere istiusce Nicolai Papæ monita : navi et depulsa non multo post quæ Morinos attriverat tempestas, et anno eodem Adalardus, qui biennio ante ab regimine Bertinici monasterii, ita laudabiliter gesto, a Carolo Calvo Rege dejectus fuerat (intruso in illius locum Hugone seculari Canonico) ejusdem Regis auctoritate, præfecturæ suæ restitutus est* VIII Kal. Augusti, *ut lib.* 6 *cap.* 16 *tradit Malbrancus, atque ut Iperius cap.* 15 *parte* 2, monasterium a Danis destructum reparavit : *et Hunfridus quoque ad Ecclesiam suam reversus gregem varie dissipatum requisivit, collegit, atque ad pietatem studiosius colendam excitavit. Cujus conatus propitium Numen etiam prodigiis adjuvit. Unum ita narrat Jacobus Meierus lib.* 2 *historiarum Flandriæ. ad an.* DCCCLXII *hisce verbis* : Eodem anno cum civis quidam Taruannensis, die festo Deiparæ Assumptionis, interulam seu camisiam, contemptis feriis, sibi fieri vellet, repente per totum conspersa est sanguinolentis maculis. Quo viso Hunfridus Episcopus miraculo, interulam inter sacra retulit, diemque Adsumptionis exinde celebrem in Morinis esse voluit. *Id est, ut explanat Malbrancus*, longe solenniori, quam prius ritu voluit excultam : *vel potius sinceriori religione curaque attentiori agendam monuit.*

ergo paullo post reversus,

an. 862 *festum Assumptionis B. V. jubet religiosius coli,*

E

miraculo motus.

§ II. *S. Hunfrido datur abbatia S. Bertini, rursumque eripitur : ejus obitus, Reliquiæ ornatæ, ac sæpius translatæ.*

De eodem S. Hunfrido ista memorantur ab Iperio : In hoc secundo suo regimine præsentis monasterii Dominus Adalardus rexit circiter tribus annis : quarto vero sui regiminis anno, in monasterio S. Amandi ægrotans, obiit IV Nonas Januarii, anno Domini DCCCLXIII ibique sepultus est in crypta intrantibus a latere sinistro. *Quod ait anno sui regiminis quarto, Christi* DCCCLXIV, *sequitur scriptor, sua et Adalardi quoque ætate receptam Galliarum plerisque populis, consuetudinem annum a Paschate auspicandi. Cum enim restitutus in præfecturam sit Adalardus anno* DCCCLXI, XXV *Julii, sequitur tertium istius secundi regiminis annum terminatum* XXV *Julii anni* DCCCLXIV. *Proinde ergo si* IV *Nonas Januarii mortuus jam erat, non præfuerat nisi annos* II, *menses* V, *dies* IX. *Potius dici debet, rexisse illud cœnobium, postquam restitutus fuit, annos* III, *menses* V, *dies* IX, *quamquam Malbrancus mortuum ait* III *Non. Februarii : quo calculo menses fierent* VI, *dies* X.

Adalardo Abb. Bertinensi mortuo.

F

10 *De adscito ad Sithiensem administrandam familiam post Adalardi mortem Hunfrido ita scribit cap.* 16 *Iperius* : S. Hunfridus hujus loci Abbas XVI, monachus Prumiensis, et inde Morinensis Episcopus post B. Folquinum effectus, vir omni bonitate sanctitateque refertus, Episcopatus sui anno IX, optione totius Cleri et populi, monachorumque hujus loci precibus obnixis, hanc abbatiam regendam suscepit, solum religionis pietate motus, propter amorem Dei; et rexit solum biennio, simul abbatiam tenens cum Episcopatu. *Malbrancus lib.* 6 *cap.* 19 *Calvum Regem ait, debuisse* omnium votis acquiescere et suffragari : *Hunfridum ergo* Idibus Martii ingenti Sithiensium lætitia exceptum. *Ex ita porro narratione Iperii manifestum sit, minime admitti oportere, quod Arnoldus Wion, Gabriel Bucelinus, et Simon Martinus in Reliquiis Eremi tradidere, primum fuisse monachum in Prumiensi cœnobio Hunfridum, inde Abbatem*

omnium postulatu, et Regis assensu, fit Abbas S. Hunfridus,

retento simul Episcopatu.

A *batem in Sithiensi factum, ac denique Abbate Mormensem Episcopum : nec tum quod Saussaius, Sithiensem primo monachum fuisse, post ibidem Abbatem, ac demum Antistitem Tarvanensem. Nam, ut Iperius scribit, nosque ex eo superius, Primiæ monachus fuit, dein Episcopus Morinensis, et nono post anno simul cum Episcopatu administrandum Sithiense, sive S. Bertini, ut jam retulimus, monasterium suscepit.*

Megenfridus fit sub eo monachus,

11 *Fortunavit illi Deus monachisque hanc novam præfecturam, non sola divinorum munerum copia, sed et temporariis novarum possessionum emolumentis. Quod ita ab Iperio cap.* 16 *narratur* : Sub hoc Abbate nostro puer nobilis Megenfridus Deo a patre Ruodwaldo hic oblatus monachus efficitur. Cum quo pater portionem hæreditatis suæ dedit in pago Bolonensi, in loco nuncupato Dorwaldinghetum, id est, bunaria XII, et mancipia quatuor, ut Megenfridus filius ejus inde victum et vestitum percipiat. Sic tamen quod ipse pater eamdem terram ad vitam suam

a cujus patre dativ monasterio possessiones :

teneat, et usum-fructum percipiat, ex hoc quasi censualiter nobis inde solvens annuatim III Kal. Novemb. duos solidos argenti : eo vero mortuo tota terra prædicta ad manum Ecclesiæ redeat. Unde charta sic incipit : In Christo Domino et venerabili

B Patri Hunfrido Episcopo et Abbati monasterii S. Petri, vocabulo Sythiu etc. Actum Sythiu monasterio in ecclesia B. Petri Apostoli, anno XXVI regnante Domino Karolo Rege. *Is fuit annus Christi* DCCCLXV, *Hunfridi Abbatis primus, ut antea dictum. Et consonat Malbrancus, qui ait* in felices primitias obtigisse *Hunfrido istum Megenfridum. Idem auctor legisse ipsas donationis tabulas videtur; ad ea enim, quæ ex illis Iperius recitat, ista in fine addit* : Signum Ruodvaldi, qui hanc traditionem fecit firmavitque, Sig. Trudberti. Sig. Huberti Advocati. Ego Hrodbertus Diac. et mon. scripsi et subscripsi. *Item quam Iperius* portionem hæreditatis *vocat, ipse* portunculam proprietatis *dare se Sithiensi cœnobio, testatum ita tabulis Ruodvaldum ait. Sed dissimulat quanta ea portio fuerit, solum* terræ jugera et mancipia complexam, *ait; utamque eam terram* in loco dicto Dorwaldingatum, *ad flumen Elnam; nunc* Urelingtum *vocatam : postea enim plura alia bona, quæ sub Hilduino Abbate donarunt iidem Rodwaldus et Megenfridus, commemorat, uti et Iperius quoque.*

interest Hunfridus Concilio Suessionensi 3, *an.* 866,

12 *Anno* DCCCLXVI, *interfuit Hunfridus Synodo Suessionensi* III, *coactæ* XV *Kalendar. Septembrium,* XIV *Indictionis; et Synodicæ Epistolæ ad Nicolaum Papam datæ* VIII *Kal. Septemb. anno regni gloriosissimi Regis Caroli* XXVII *subscripsit, itemque alteri ad eumdem Nicolaum PP. contra Britannum in provincia Turonica infestationes : ac demum Privilegio ab eadem Synodo Suessionica concesso monasterio Solemniacensi, ubi sic habet* : Huntfredus humilis Morinensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

C

a Rege ejicitur e monasterio,

13 *De hoc rursus Iperius* : Rex Carolus Calvus hanc abbatiam a B. Hunfrido cum dedecore abstulit. *Et cap.* 17 : Hilduinus Canonicus secularis de senioratu Lotharii, ad Carolum Calvum conversus, ipsiusque Caroli Consiliarius et Archinotarius, B. Hunfredo, ut præmittitur, expulso, hanc abbatiam a prædicto Rege Carolo Calvo *obtinuit; sed, ut deinde fatetur, non absque simoniæ crimine : a quo quaqua ratione absolutus fuisse videtur, et obtento munere confirmatus, quod deinde, ut idem Iperius prædicat, laudabiliter ac utiliter per annos* XI *administravit. Quo autem anno amotus a monasterii gubernatione fuerit Hunfridus, haud satis distincte definit scriptor. Ait enim id contigisse anno* DCCCLXVI, satis cito post hoc bellum Normannicum; *in quo nimirum, cum, ut ait,* Dani sive Normanni Galliam repetentes, Naunetis, Andegavis, Pictavis et Turonis et eorum terminos depopularentur; eis occurrentes Ranulphus Dux Aquitaniæ et Robertus

anno 867 post mortem Ranulphi Ducis et Roberti Marchionis.

Fortis Marchio Andegavensis minus caute præliantes D perempti sunt. *Atqui non admodum congruunt inter se notæ illæ temporum. Ita enim Regino, qui suppar illis temporibus fuit, Anno Dominicæ Incarn.* DCCCLXVII Normanni oram Ligeris fluminis occupantes, Nannetensem, Andegavensem, Pictavensem atque Turonicam provinciam iterato crudeliter depopulari cœperunt; contra quos Ruotbertus qui Marchiam tenebat, et Ranulphus Dux Aquitaniæ, collecta multitudine aciem dirigunt : *atque, ut deinceps narrat, ambo ab eis interfecti sunt. Annales Metenses ad eumdem annum illa referunt, et alii, quos sequitur Dionysius Petavius noster in Rationario temporum. Bertiniani tamen Annales ad annum præcedentem id narrant; uti et Sigebertus Gemblacensis, a quo quæ vera tavimus descripsit ad verbum Iperius. Sed ad utrumque refutandum illud satis est, quod cædi Roberti ac Ranulphi ambo subjiciunt* : Ceteri, *inquiunt,* a Northmannis, ut oves a lupis, acervatim sternuntur; *quod Malbrancus quoque affirmat. Enimvero hoc nulla ratione videtur credibile, cum essent Northmanni exiguo numero, quot capere unica basilica poterat, extra quam repertos Robertus et Ranulphus cunctos necarant, inclusos ceteros copioso Gallorum exercitu obsidebant. Sed, ut idem Regino et Metenses annales habent, Gallorum* exercitus, amisso capite, mœrore repletus, eadem E hora solvit obsidionem et ad propria revertitur. Northmanni ovantes ad classem dirigunt gressum. *Jam perspicuum est, si post bellum anno* DCCCLXVII *gestum regimine Bertiniani cœnobii detur batus est S. Hunfridus, haudquaquam anno* DCCCLXVI *esse deturbatum.*

Moritur anno 871, Episcopatu quinto 15 annis.

14 *Ita loco eo motus Hunfridus,* tamen Morinorum Episcopus mansit post hoc annis tribus, *inquit Iperius,* et migravit ad Dominum, successorem sibi reliquit Achardum anno Domini DCCCLXVIII, postquam Episcopatum tenuerat annis XV. *Sed hæc ex ipso Iperio refellantur. Mortuus est, ut idem ille auctor scribit, S. Folquinus Episcopus Morinensis anno* DCCCLV, XIV *Decembris. Successit S. Hunfridus anno* DCCCLVI, *quem etsi integrum illi tribueremus, ut sub illius initium evectus ad Episcopatum dicendus; tamen non potest anno* DCCCLXVIII *quindecim annos complesse. Nam ad* DCCCLV (*quem numerum Annæ vulgaris S. Folquini mors terminabat*) *addantur* XV, *quot sedit Hunfridus, efficientur* DCCLXX, *unde consequens est anno* DCCCLXXI *esse mortuum. Aubertus Miræus in Fastis Belgicis ait circa annum illum obiisse,* ut ex Joannis Iperii Chronico MS. Bertinensi datur intelligi, *inquit. Plane, ut ostendimus, ex Iperii narratione liquet, illo ipso anno, ac non sedam circa eum obiisse, quamvis mensis Martius totus eo anno ad præcedentem spectaret, secundum illius ævi consuetudinem, anni initium ducentis a Paschate, quod tunc in* XV *Aprilis incidit. Inest tamen in exemplari nostro Iperii mendum, librarii incuria numero annorum, ut arbitramur, perperam expresso, quod satis corrigit contextus narrationis. Ipsemet tamen auctor cap.* 17 *parte* 2, *tradit* ad Dominum migrasse anno Caroli Regis XXX, Christi DCCCLXIX. *Et quidem, quod ait, in* XXX *Caroli Regis incidebat, Christi* DCCCLXX *juxta stylum hodiernum, Indict.* 3. *At sic dicendus esset S. Hunfridus annum* XV *etc. incepisse, nedum implesse. Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 99 *scribat un.* DCCCXCIX *decessisse, at pag.* 330, DCCCLXXI. *Ferreolus Locrius anno* DCCCLXVIII *illius obitum ponit. Malbrancus, Guilielmus Cazetus, Gabriel Bucelinus* DCCCLXIX, *Wion media via graditur, et* DCCCLXVIII vel DCCCLXIX *locat. Nullum quippe hi certum characterem, quo nituntur, habent*

nomen ejus inscriptum Martyrologiis ad 8 Martii :

15 *Anniversaria porro S. Hunfridi celebritas agitur,* VIII *Martii, quo die, ut supra diximus, inscriptum ejus est nomen vetusto Martyrologio Morinensi, et breviter ita illius meminit Hermannus Greven in Auctuario ad Usuardum, excuso an.* MDXV, *et aliud Martyrolog.*

prius

A *prius Coloniæ editum* : Item Hunfridi Ep. et Conf. *Et Galesinius* : In Morinis S. Hunfridi Ep. et Conf. *Molanus in Natalib. et Indiculo SS. Belgii (quem fere sequuntur Canisius, Ferrarius, Wion, Menardus, cæteraque monasticorum Fastorum scriptores) ista habet* : In pago Teruanensi S. Hunfridi Episcopi ejusdem civitatis, et Abbatis Sithiensis, cujus corpus, De-Letis Morinis, Ipras est translatum, *id est, anno* MDCIII; *quem duo illa verba indicant. Nam ut habet Miræus in Fastis*, Teruana an. 1553 funditus excisa, corpora SS. Hunfridi et Maximi Episcoporum Ipras in Flandriam, cum parte dotis Episcopalis ac proventuum Ecclesiasticorum sunt translata : ubi hodieque cæmenti feretro inclusa adservantur. *De S. Maximo agemus* XXVII *Novembris. Quantula sit nunc in Ecclesia Iprensi pars Reliquiarum utriusque, nondum indagare licuit. Vidi scriptum, in quo asserebatur Iconoclastarum nostratium furoribus superiore sæculo utrasque periisse, putari tamen aliquas urbis incolarum latebris servatas, loculo servato inclusas, una cum portione aliquantula Reliquiarum S. Maximi, cæteris eodem hæreticarum rabie dissipatis. Quod et Molanum, qui tunc Lovanii florebat cum primis illi in sacra grassantem, et postea Miræum latuisse edidit. Bahlutius Hadrianus in Martyrologio Belgicocæsariat Caput S. Hunfridi, itemque S. Maximi asservari in S. Audomari Cathedrali Ecclesia. Arnoldus Raissius de Capite S. Maximi idem testatur; at non de S. Hunfridi. Nobis de hoc non liquet.*

Reliquiæ an. 1553 Ipras translatæ.

postea ab hæreticis magnam partem dissipatæ

B 16 *Aliam S. Hunfridi translationem annis* CCCC, *et quod excurrit, prius curatam a B. Joanne Morinensi, retulimus in Analectis ad hujus Vitam* XXVII *Januarii. Ea de translatione ita memini lib. 4 Annal. Jacobus Meierus ad annum* MCXIII : Translatum eodem anno corpus Divi Hunfridi Episcopi, Idibus Aprilis, ab Joanne Episcopo Morinorum. *Et vetustus codex a Joanne Buxelino nostro citatus* : Iste Joannes sanctus et primus, vir certe magnæ auctoritatis, transtulit et recondidit corpus S. Hunfridi sub altari B. Mariæ anno MCXIII Idib. Aprilis. *Quod utrumque de ea translatione testimonium loco indicato recitavimus; ubi et errorem erravimus, quem hic in aliis reprehendimus, Humfridum asserentes ex monacho Prumiensi Bertiniensem Abbatem esse factum; cum ante Episcopus fuerit quam Abbas.*

An caput Audomaropoli?

olim a B. Joanne Ep. translata an. 1108,

17 *Ejus quod jam citavi, scripti auctor non antiquus* D *ille quidem, ut ex antea relatis patet, sed diligens, tradit Henricum de Muris, qui inter Episcopos Morinenses* XXXVIII *recensetur, magnificam ex argento capsam ejus corpori condendo fieri curasse. Breviter de ea capsa Malbrancus lib. 6 cap.* 20 *ita meminit* : In Cathedrali Morinorum ecclesia honorificum tumulum est consecutus : ita ut postmodum capsa ejus corporis argentea juxta D. Maximum Rhegiensem Episcopum maximo esset in honore. *Plenius tom. 3 lib. 11 cap. 94, ubi mortem commemorat Henrici de Muris* : Non seipsum quærens, *inquit*, aut sua compendia, lubens pecuniam suam aut reditus insumebat in ea, quæ ad suæ Ecclesiæ bonum facerent : cum utique impensius ferretur in Episcopales Divi Humfridi Taruanensis Episcopi labores, animadvertit condignum quidem tanto viro ejus corpus locum obtinere, non item condignam capsam; et cum Audomarenses Canonici sanctissimis Audomaro et Erkenhodoni, Bertinenses S. Folquino, Taruannensium Episcopis, egregias adaptarint sandapilas; æquum esse S. Hunfridum in sua Cathedrali ecclesia non minore theca adservari. Quare jussit fabros ex auro argentoque novam, quam possent ditissime, capsam architectari; ut stuperent omnes, cum ea ætate splendidi illius metalli areta admodum esset copia, profusam sui Præsulis munificentiam. Ad condictum diem invitati Abbates virique nobiles, ad Translationem convenere magno numero : et exinde auctus S. Hunfridi cultus, supra altare princeps cum Divo Maximo, indigenarum et advenarum venerationi commode exposito. *Ita ille. Celantur nominati hic Sancti, Audomarus 9 Septemb. Erkenfoldo 12 April. Folquinus 14 Septemb.*

in pretiosa capsa recondita ab Henrico de Muris Ep.

E

18 *Tunc autem fortassis illa contigit Reliquiarum S. Hunfridi ostensio, quam Molanus ad diem* XVI *Augusti, additionibus ad Usuardum inseruit his verbis* : Morinis ostensio S. Hunfridi Ep. et Conf. *Quæ ipsissimet illius verbis Wion, Menardus, Canisius, Bergamus, Saussaius aliique retulere : et ante Molanum Hermannus Greven et aliud Martyrol. Coloniæ editum anno* MDCCXC. *In Breviario Morinensi excuso anno* MDCXII *celebratur festo* IX *Lectionum* Translatio S. Hunfridi Episcopi *die* XVI *Augusti. Molanus in Natalib. SS. Belgii, eo die agi testum* Ostensionis *ejus tradit, citato itidem Morinensi Breviario.*

earum Ostensionis festum 16 Aug.

DE S. LITIFREDO SEU LIUTFREDO

ANIMADV. PAP. 31

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA,

C F

Synopsis historica.

CIRCA ANNUM DCCLXXIV. VIII MARTII.

Papia, antiquis Ticinum, illustris Italiæ urbs, hoc die celebrat Officio Ecclesiastico sub ritu duplici S. Luifredum seu Liutfredum suum Episcopum : cujus patriam ignotam cum Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ isto distichо in Martyrologio Poetico depravicat Brautius Episcopus Sarsinæ :

Virtutes inter potuit patientia sola
Ignotæ patriæ mirificare Patrem.

Cultus sacer.

Acta :

Acta ejus et virtutes hoc brevi compendio continentur in libello excuso, cui titulus est, Breviarium Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ, quem in ipsa urbe Ticinensi nobis donavit auctor Canonicus Ecclesiæ Cathedralis. Hæc ibi leguntur :

Magna patientia fert injurias :

2 Litifredus primus a pueritia clarissima futuræ sanctitatis dedit indicia. Adolescens sacris litteris eruditus, totum se Christo dicavit. Ob egregias animi dotes Ecclesiæ Ticinensis Episcopatu potitus, insigni pietatis, patientiæ et mansuetudinis splendore præluxit. In timore et justitia præparavit animam suam, et depressit cor suum ad tentationes sustinendas. Quare cum quidam ei benevolus vices ejus dolens, quod multis vexaretur molestiis, dixisset : In pace viverent boni, si mali de medio tollerentur; Pastor piissimus cœlesti lumine irradiatus, respondit; malorum mortem non esse exoptandam, quorum persecutionibus boni, velut aurum in fornace, probantur.

corpus S. Honoratæ transfert :

3 Per quietem admonitus, corpus S. Honoratæ, S. Epiphanii sororis (quæ infans ab eodem Epiphanio sanctis itidem Virginibus Sororibus, Luminosæ et Liberatæ monialibus in monasterio S. Vincentii instituenda tradita fuerat, et Speciosæ, quæ in propria domo sponsum habuit cœlibem, commendata) triduano jejunio indicto, et populo cœlesti visione patefacta, ex eodem monasterio S. Vincentii transtulit in cœnobium vetus S. Mariæ Historiarum solenni pompa pridie Idus Januarii. In cujus Translatione sanctitatem Virginis miraculo testatam Deus fecit. Nam in publicam ingressu prope Basilicam S. Nicolai

colai in eodem atrio sitam. Clero luminibus præcedente, et populo devote prosequente, Corpus tam diu sic immobile substitit, ut sacrum pignus gestantes ultro progredi non valerent, donec Sanctus Episcopus illi pallium suum superposuit. Sedit annos decem et novem insigni religione ac sanctimonia reverendus, et octavo Idus Martii glorioso fine quievit in Domino anno octingentesimo quinquagesimo, et sepultus fuit in Cathedrali sub sacrario ad S. Armentarii latus in eadem arca.

pallio superposito mobile redditi:

4 *Hæc ibi, quibus simlia habent Stephanus Breventanus lib.* 2 *Historiæ Papiensis cap.* 21. *Jacobus Gualla lib.* 2 *Sanctuarii Papiæ cap.* 3 *Antonius Maria Spelta in Vitis Episcoporum Papiensium num.* 34 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc* VIII *Martii, et fere Episcopatui ejus solum* decem annos *tribuunt, et abstrahunt ab anno obitus ejusdem, qui videtur statuendus septuagesimus quartus post octingentesimum aut aliquis e proxime sequentibus. Num Joannes Papa* VIII *creatus* XIV *Decembris anni* DCCCLXXII, *epistola* CXLIX, *scripta Indictione* XI *anno* DCCCLXXVIII *ad Joannem Episcopum Papiensem, indicat illum quinquennio exacto adhuc vixisse. Ipsam epistolam, quia brevis est, integram damus, quæ est ejusmodi :* Joanni venerabili Episcopo Ticinensi. Lator præsentium coram nobis veniens, dicit se a prædecessore vestro Liuttefredo venerabili Episcopo, quinquennio jam exacto, pœnitentiæ fuisse submissum pro quodam, eo quod interfuit, fure a fœmina interempto : qua de re vestra fraternitas solerter prospiciat. Et, si ita est, ut hîc asserit, propter Domini misericordiam, quoniam magna est, cum eodem consultius agat, et prout ordo caussæ dictaverit, frænum Canonici vigoris remittite : vel si quidquam, quod non optamus, impossibile perpensum fuerit, id nostro judicio vestra fraternitas studeat lenitate spiritus reservare. *Hæc Joannes Papa* VIII, *e quibus certo constat et S. Luitfredum anno* DCCCLXXIII *judicem rei peractæ sententiam pronuntiasse, et anno* DCCCLXXVIII, *Joannem Papiensi Ecclesiæ præfuisse, adeoque S. Luitfredum anno aliquo intermedio e vita decessisse. De supra memorata S. Honorata egimus* XI *Januarii, et de S. Epiphanio Episcopo Ticinensi* XXI *Januarii.*

mortuus circa an. 874.

Successorem Joannem nactus.

5 *De Translatione corporum SS. Armentarii et Litifredi Episcoporum agitur in dicto Breviario Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ, quæ hic inscrimus, quia olim, cum edoremus Acta Sanctorum mensis Januarii, cujus die* XXX *colitur S. Armentarius, necdum illa nacti eramus : et sunt ejusmodi.*

Corpora SS. Armentarii et Litifredi,

Corporibus SS. Armentarii et Litifredi Episcoporum Papiæ diu in sacello a S. Crispino secundo in basilica S. Mariæ de Populo sub sacrario erecto jacentibus, eademque basilica anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto vetustate profanata, idem incultum remansit sacellum. Cum vero ab senioribus Ordinarius ibidem S. Armentarii Corpus delitescere, Clerici ad servitium Cathedralis admissi accepissent, sacellum emundantes, ejusdem festo die venerationis ergo lumina posuere. Id cum rescivisset Episcopus Fabritius, instante Cathedralis ecclesiæ Clero, Pastorali sollicitudine idem visitans sacellum, et diligentissime perlustrans, vidit prope pavimentum marmoreum lapidem, quo eidem præbente effodiendæ terræ signum, foli jussit, et marmorea arca detecta, sigillo communivit sacellum, et discessit. Postera die iterum accessit Episcopus, et dum retegitur arca, Annalium peritissimi Ticinensium accesserunt, affirmantes in S. Armentarii arca reconditum etiam esse S. Litifredi corpus hujus nominis primi, id annalibus, historiis, et authenticis scriptis probantes, si non essent duo corpora, nequaquam in illa arca esse S. Armentarii corpus. Incœptum opus perficitur, et patefacta arca, suavis odor efflatur, et introspiciens Episcopus cum Clero et Patriciis, viderunt sacra ossa, quæ intus latebant, bina corpora indicare distincta, et ab anagnostis corporearum dissectionum ad id vocatis dilucide comprobantur duo corpora in cinere et cilicio sepulta. Tunc summa celebritate Antistes cum Ordinariis, et Mansionariis in ecclesiam illata, et super altare majus reposita venerantur. Dum proprium altare erigebatur, pluribus diebus sancta illa pignora cuncto visibilia populo remansere : cujus rei fama commota magna hominum multitudo, eo convenit, certatim affectans coronis, rosariis, mundis sudariolis sacra illa pignora tangere, multique variis morbis ægroti sani et integri effecti sunt.

a Fabritio Episcopo,

in majori altari deposita,

miraculis clarent :

6 His gestis, Antistes cum Clero, cœtus cum innumera populi multitudine Patriciorum processione directa, hymnis, musicis cantibus, tubis ac luminibus solenniter incedentes, sacra corpora in plumbea capsa reposita in eandemmet arcam marmoream, in qua inventa fuere, ad proprium altare in Cathedrali transtulerunt, nono Calendas Maii anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto : ubi expletis ab Episcopo tum Missarum tum Vesperarum solemniis, et honorifice collocatis reliquiis, ab omnibus eorum implorantibus auxilium vota emittuntur. Postridie eodem anno in Sanctos devota adolescens, ætatis suæ anno decimo octavo, hauriens e puteo aquam, nequiens vestigium figere in levigato marmore et humectato, quia tunc pluebat, illapsa est in puteum cubitis quindecim altum : quæ dum præceps rueret, Virginis Matris et Sanctorum imploráns Armentarii et Litifredi auxilium, visa est dimitti per rosarium, quod circa collum gestabat ; quia pridie tactu sacrorum Corporum sanctificatum erat. Quæ in puteo stans, præ manibus rosarium habere se cognovit. Exclamat adolescentula, et ignoratur clamoris locus. Accurrunt Hera et vicini, qui eam extrahentes incolumem, Deum in Sanctis suis mirabilem prædicantes, vota solverunt.

solenni pompa ad proprium altare deferuntur anno 1036 :

periculum submersionis submotum.

DE S. VEREMUNDO

ABBATE HYRACHENSI IN NAVARRA,

Commentarius prævius.

POST AN. MLXXXV. VIII MARTII

Hyrachense monasterium ejus titulo Veremundi illustratum

Hyrachense *sive Hiraxense, Deiparæ Virgini dicatum, in regno Navarræ regium monasterium prope Stellam urbem, celebrat Officio Ecclesiastico festum S. Veremundi Abbatis sui* VIII *Martii : quo die Benedictus Burganius Kalendario Benedictino Mucloviopoli excuso* S. Veremundum Abbatem *inserunt, quem solum titulo Beati colunestant Menardus et Bucelinus in suis Martyrologiis Benedictinis. Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico hoc eum eloquio exornat :* Apud Hyrachense cœnobium in regno Navarræ, memoria celebris S. Veremundi ipsius monasterii Abbatis et Conditoris, qui ea polluit caritate in pauperes et largitate, ut omnia in eorum usus diffunderet, miraculis clarus obdormivit in Domino. *Hæc Tamaius, at quomodo* Conditorem *fecit, quem dein asserit a prima juventute sub Munione patruo suo ibidem Abbate vixisse, et sacrum Ordinis Benedictini habitum accepisse? Prudentius Sandovallius*

A *in Catalogo Episcoporum Ecclesiæ Pampelonensis in Valentino* X *Episcopo asserit :* Æra Hispanica CMLXVI sive anno Christi CXXXVIII, monasterium Hyrachense B. Mariæ fuisse tunc valde illustre ac præcipuum totius Navarræ : cui dicto anno Domina Elio larga donatione obtulit omnia sua bona, vineas et hæreditates, Abbati Teudano *Meltus ergo Arnaldus Oihenartus lib.* 2 *Notitiæ utriusque Vasconiæ cap.* 3 *censet* monasterium Hiraxense B. Veremundi, sui alumni atque Abbatis, sanctitate magnopere illustratum fuisse. *Præ reliquis scriptoribus curiose describit dictum monasterium Hyrachense Antoninus de Yepez tomo* 3 *Chronici generalis Ordinis S. Benedicti ad annum* 815, *a folio* 365 *ad folium* 388, *et in Catalogo Abbatum post dictos Teudanum et Munionem tertio loco statuit* S. Veremundum, *de quo ex dicto Chronico omnem notitiam alii hauserunt, et nos sequentia proferimus.*

2 S. Veremundus *nobili genere in regno Navarræ exortus, ob vitæ sanctimoniam nactus est de loco natali inter se disceptantes; Arellani namque domum et in ipsa cubiculum nativitatis ejus e pio devotionis affectu ostendunt : ast incolæ loci Villa-tortæ, qui leuca Hispanica a monasterio et urbe Estella distat, ejus natalitia sibi arrogant : ambo venerationis ergo in sua ecclesia habent altare S. Veremundo dicatum, et pictura ejusdem Sancti exornatum. Nomina parentum latent : patruus fuit jam memoratus Abbas Munio, qui nepotem suum inter monachos suscepit, sacro habitu vestivit, et in sanctis orationis, lectionis et mortificationis operibus exercuit tanto fructu, ut illo e vivis sublato, in ejus successorem Abbatem fuerit electus.*

de patria disceptatur :

monachus sub Munione patruo :

B

3 *Abbas creatus disciplinam monasticam strenue promovit, suoque exemplo ad perfectionis studium subditos sibi monachos incitavit : jejunus et vigilis ipse deditus, rigido etiam cilicio corpus afflixit ; summa interim benevolentia et largitate erga alios usus. Eum multis et in vita et post mortem miraculis Deus illustravit. Electionibus antiqui Breviarii ; quæ ad Matutinum in dicto monasterio et locis vicinis recitari solebant, sequentia apud Yepez reperta damus : utinam integras lectiones edidisset, aut illas Tamaius conquisivisset. Hæc ergo sic leguntur.*

et succedit Abbas :

4 Stupenda per ipsum operatus est Dominus, ex quibus unum tantum et propter rei magnitudinem et testium multitudinem referendum censui. Contigit illis temporibus, ut ingens fames totum Navarræ regnum depopularetur, qua miserabili plaga coacti multi ad sanctum virum eleemosynam petituri confluebant. Ingravescente vero indies fame, multitudo circiter tria millia hominum convenit. Verum cum domi non esset, unde tanta multitudo reficeretur (non enim redierant famuli, qui extra provinciam cibos empturi jussu Abbatis abierant) ingens clamor et ululatus oritur : nam fame confectis vix erant vires quoquam eundi, quare periclitandum erat, nisi a Patre eis subveniretur. Quod miserandum spectaculum vehementer dolens, accessit ad altare peracturus sacra : et ecce dum ad illum locum deventum esset, in quo Sacerdos orat pro populo, et lacrymabiliter auxilium a Deo postularet ; columba alba de cœlo descendens, super singulorum capita, quasi illos tangens, volitabat : atque mox cunctis videntibus ad cœlum ascendit : tantumque virium post hoc unusquisque sensit in se tantumque saturitatem, acsi splendidissimis ac variis cibis esset refectus. Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Omnes igitur cum Veremundo gratias agentes Deo, læti remearunt ad propria.

3 millia hominum precibus pascit,

C

columba supra capita volante

5 *Inter alia miracula dicuntur energumeni pulsis dæmonibus liberati, cæci redditorisu illuminati, atque, ægri sanitatem adepti : quibus per totum regnum et virtus S. Veremundi adeo illustris reddita et nomen sanctum monasterii Hyrachensis tantopere est dispersum, ut monasteria alia quinque supra viginti auctoritate regia voluerint subjici regimini S. Veremundi, qui ejusque successores supremam habuerunt potestatem et generalem jurisdictionem. Singulorum nomina et situm describat Yepez folio* 371. *et primum horum statuit monasterium Oguni, S. Veremundo subjectum Æra* MCX, *sive anno Christi* MLII. *ultimum* monasterium de Santa-Pia *eidem traditum Æra* MCXXIII, *sive anno Christi* MLXXXV. *reliqua omnia annis interpositis ad monasterium Hyrachense accesserunt : quibus temporibus imperarunt Navarræ Reges Sanctius Garzias et Sanctius Ramirez, sub quo circa annum* MXCII *S. Veremundus ex hac vita ad cœlestem et æternam feliciter migravit.*

miraculis claret.

D

28 monasteria regit.

6 *Dum hæc prælo parabamus, solliciti num in tam celebri monasterio aliqua antiqua monumenta laterent hactenus inedita, litteras dedimus ad R. P. Franciscum Cuchupin Provinciæ Castellanæ, per regnum Navarræ extensæ, Societatis nostræ Provincialem : cujus benevolo patrocinio impetraveramus Acta S. Rudesindi Episcopi Dumiensis a nobis ad Kalendas Martii edita. Desiderio nostro ad monasterium deluto satisfacere voluit Eximius atque admodum Reverendus Pater Josephus Sanz Aguirra, Sacræ Theologiæ Doctor ac Professor, et quæ subjicimus cum humanissimis litteris transmisit, uti etiam Acta S. Rudesindi ex antiquiore autographo descripta, sicuti supra pagina* 103 *num.* 3 *indicavimus.*

E

COLLECTANEA DE VITA ET VENERATIONE,

Fideliter desumpta ex archivo ac veteribus monumentis ejusdem monasterii ac Missali et Breviario antiquo Ordinis.

CAPUT I.

Illustriora gesta S. Veremundi ejusque obitus.

Natus e nobili familia,

Sanctus Veremundus natione Hispanus in regno Navarræ natus est circa annum ab Incarnatione Dominica millesimum vigesimum, in oppido de Arellano, ad radicem montis Surræ, vel ut alii contendunt, apud Villatvertam. Creditur tamen merito utrumque oppidum et ipsius natalitio gloriari, quod alteri patrem, alteri matrem debuerit, ex clarissima stirpe : a qua Palatini de Saureguicar, et nobilis Formosorum familia processisse dicitur. Nomen Veremundi in eo fuisse videtur oraculum sanctitatis futuræ : quoniam per totum vitæ cursum vere mundus fuit, et ita a seculo alienus, acsi vitam in cœlestibus ageret, nec aliquid nisi purum et immaculatum ostenderet. Quippe vel in ipsa infantia traditur intra alios puerulos edidisse miracula, jactato per clivum urceo aqua pleno absque illius effusione, ut incolæ Arellanenses a majoribus audierunt.

F

puer claret miraculis :

2 Sed illud certum et indubitatum, quod puer adhuc, relicta domo rebusque omnibus, venit in monasterium Hyrachense, duorum millibus passuum ab utroque relato oppido distans, Deo et S. Benedicto militaturus sub obedientia Munii Abbatis, sui avunculi et clarissimi viri. Est autem monasterium prædictum tota Hispania celeberrimum, sive in eo spectetur antiquitas a Gothorum tempore, cujus signa hodie in quadam ecclesiæ porta lapidea extant, declarantia consubstantialitatem Patris et Filii contra Arianorum reliquias tunc nondum eradicatas ; sive consideretur insignis regulæ Benedictinæ observantia, quæ semper in ipso floruit ; sive sacer Dei cultus Horis Canonicis persolvendis, in cujus signum e tota Hispania selectus est liber Hyrachensis Antiphonarium et Orationum, ut Romam deferretur : et a Pontifice approbatus fuit, circa annum Domini millesimum septuagesimum tempore Sancii Garciæ Navarræ Regis ; sive attendatur illustrium virorum copia ; sive denique

fit monachus Hyrachii in celebri monasterio.

A denique Universitas celebris, ad quam ex tota Hispania pro gradibus litterariis Baccalaureatus, Licentiaturæ, Magisterii ac Doctoratus, in omnibus facultatibus occurritur, utpote fruentem eisdem privilegiis, quibus Complutensis, et Salmantina Academia.

accurate observat Regulam :

3 In hoc igitur monasterio mirum est, quanta morum integritate, quanta virtutum perfectione, vel in ipsa pueritia Veremundus reliquos sui temporis superaverit : cilicio, jejuniis, vigiliis, et orationibus domabat corpus, ne aggravaret animam. Numquam in illo vel circumspecta Abbatis sollicitudo vel sodalium curiositas, puerile aliquid sive a regulari observantia alienum invenit. Unde traditio monasterii est, quod in ipsa juventute miracula fuerit operatus. Cum enim janitor esset, nec frequentibus eleemosynis, quæ per ipsum ex Officio fiebant, caritati suæ modum imponeret, sed adhuc largius subveniendis pauperibus inhiaret; quadam die aliquot panis frusta in ipsa tunica abscondit, atque in eleemosynam porrecturus exivit. Quod cum videret Abbas, rogaretque quidnam ibi deferret; respondit beatus juvenis : Assulæ sunt. Quasi panis frusta assularum instar calefaciendis intus pauperibus deservirent. Jussus autem aperire quod secum deferebat, extendit panis frusta insigni

ternet frusta panis in assulas conversa :

B miraculo in assulas conversa, Deo per prodigium monstrante gratam fuisse suis oculis Veremundi in pauperes profusionem et amphibologiam illam non esse mendacium sed mysterium.

Abbas creatus

4 Cum autem virtutum frequenti exercitio indies fieret clarior et omnibus venerabilis, mortuo Abbate Munio, in ejus locum subrogatus est, non sine Numinis speciali consilio. Constitit namque electionem illam fuisse Deo gratissimam, cum primum apparuit Pastorem Dominici gregis factum, non mutasse mores, sed fervidis et irrequietis conatibus magis ac magis ad montem perfectionis ascendisse. Quod miraculorum frequentia signa manifestabant; sive dum monasterii messes in area ardentes sola oratione, quasi pluvia de cœlo cadente, extingueret; sive dum latrones, armenta gregesque noctu abigentes, immobiliter consistere faceret; sive ab obsessis corporibus dæmones relegaret; sive dum infirmis sanitatem, cæcis visum, populo sitienti pluvias, et varia e cœlo

varia patrat miracula :

beneficia assequeretur; sive tandem dum futura prædiceret. Quin et superbiente Ega fluvio, qui mediam dividit Stellæ urbem, cum vir quidam inter undas raperetur, jamque vicinam mortem spectaret, Veremundi nomine invocato, mirabiliter ab aquis ereptus

accipit laudas donationes.

est. Navarræ Reges virtutum ac miraculorum fama allecti, virum Dei summopere venerabantur, et ipsius

C familiaritatem expetebant. Inter quos præcipue Reges Sancius Garcia, ac Sancius Ramirez Veremundo addictissimi fuerunt : ipsiusque intuitu, tot ecclesias, oppida, prædia, munera, ac privilegia monasterio Hyrachensi donarunt, ut vix aliud tunc tota Hispania æque illustre et opulentum inveniretur. Inter quæ non est silentio premendum neque leve observantiæ regularis tunc summe florentis indicium, quod in litigiis ad monasterium spectantibus concesserint, unius monachi dictum, etiam in causa propria et absque juramento, sufficere, ac plenam in judicio facere fidem, ut originalia eorumdem Regum privilegia declarant. Certe tantæ illorum æstimationis occasio non alia esse potuit, quam Veremundi eximia sanctitas in subditos refusa, et velut e capite descendens in barbam Aaron.

accuratus in cæremoniis Ecclesiasticis :

5 Nihil autem ille antiquius aut carius inspexit, quam divini Officii puritatem, reverentiam, et cultum. Quare cum Missale, ac Cæremoniale Hispanum ultimo a Pontifice in judicium vocarentur, ex tribus Episcopis Romam adeuntibus in utriusque defensionem. Munio Calagurritanus Antistes, et S. Veremundi cognatus, ab eo acceptum Antiphonarum et Orationum librum pertulit. Qui a Pontifice insignibus elogiis laudatus et commendatus est, non sine magna Veremundi laude, quod adeo defæcatum ac purum Deo cultum in sacris Officiis cum monachis exhiberet, ut Romæ spectabilis visus fuerit et omni veneratione dignus. D

devotus erga Deiparam Virginem, et ejus imaginem

6 Inter alias autem virtutes viri Dei non parum enituit mira devotio in Beatam Virginem, cujus ardentissimo amore, velut in extasim rapiebatur; tenera colloquia, et ignitas affectuum flammas emittens coram ea imagine, quæ hodie in præcipuo ac splendidissimo altari Hyrachensi cernitur, ex puro argento formata, et novem retro seculis celeberrima : cujus auxilium imploraturus venit Rex Navarræ Sancius, hujus nominis primus, cum esset in procinctu ad debellandas Sarracenorum reliquias, exturbandasque e castro de Monsardin : quod divina inspiratione aggressus, beneficio ejusdem Virginis feliciter obtinuit, ac monasterio Hyrachensi cum tota S. Stephani valle donavit. Coram hac ergo imagine Veremundus devotionis igne ardebat, et non ita multo post ejus obitum in eodem monasterio festivitas Conceptionis Immaculatæ celebrata est octavo die Decembris. Nam non multo post mortem ejusdem Sancti constat ex antiquissima scriptura, characteribus Gothicis exarata, diem illum solenniter quotanis celebrari solitum in toto Navarræ regno, ac sententiam juridicam in quadam lite hujus monasterii dilatam fuisse usque ad diem Decembris nonum, ob reverentiam festi Conceptionis. E

ob quam apparentibus stellis inventam

7 Verosimile etiam est in præmium devotionis Veremundi ad B. Virginem accidisse illo tempore mirabilem ejusdem inventionem. Cum enim Abbas esset circa annum millesimum octogesimum, contigit ut mille passibus a monasterio Pastores gregem custodientes inspicerent fulgentissimas stellas de cœlo lapsas supra clivum, qui propterea Cantabro idiomate Iricarra, id est, stellatus vocatur. Sparso miræ novitatis rumore, et apparentibus adhuc stellis peregrini splendoris, qua parte e cœlo in terram cadebant in fovea vepribus obstructa, inventa est Dei Genitricis imago, quæ filium tenellum supra palmam manus habebat, ingenti pulcritudine prædita, quam nec loci obscuritas, nec temporum vicissitudo fœdaverat. Mirandæ novitatis intuitu, Sancius Ramirez Navarræ Rex, et Veremundo addictissimus,

dat Regi locum ad condendam Stellam urbem :

circa eumdem locum Stellam civitatem erexit, indito a stellis apparentibus nomine, ac sancto viro solum, sive locum monasterii proprium, concedente, ut domus ibidem ædificarentur, civitasque exurgeret nova, in cultum Beatæ Virginis. Unde vix hodie F platea, porticus, aut domus in tota urbe est, quæ pensione annua non recognoverit beneficium hoc a Veremundo concessum, ut authenticæ in archivo scripturæ declarant. Legitur quoque ab eadem Virgine plurima accepisse beneficia, quæ temporis injuria e memoria hominum exciderunt.

8 Unum tamen est quod nulla poterit sepelire oblivio : nempe ardentissima Veremundi caritas, et mira profusio erga pauperes : cui exercendæ cœlum ipsum Navarræ regno indurescere videbatur, ut sanctus vir occasionem subveniendi acciperet, sive peregrinis, catervatim ad Compostellam confluentibus, quibus exequendis, fovendis, hospitandis, Munus Abbas hospitale amplum ad monasterii fores extruxerat; sive etiam domesticis et ejusdem Provinciæ incolis. Non enim tantum alimenta et fruges, in horreo monasterii reclusas, pauperibus abunde suppeditabat; sed et si quando domi defecissent, ab extraneo regno exquirebat, ut consuleret miserorum inopiæ. In quo mirabilia et stupenda per ipsum operatus est Dominus. Sufficiat unicum enarrare prodigium, forte numquam antea nec postea visum, et quidem eisdem

addictissimus pauperibus,

verbis

A verbis, quibus habetur in lectionibus secundi nocturni, die VIII Martii, qui Veremundo sacer est, recitari solitis. Sunt autem ejusmodi : Contigit inter alia multa, quod ingens fames totum Navarræ regnum depopularetur. Qua miserabili plaga coacti multi ad sanctum virum eleemosynam petituri confluebant. Ingravescente vero indies fame, multitudo circiter tria millia hominum convenit. Verum cum domi non esset, unde tanta multitudo reficeretur, ingens clamor, et ululatus oritur : nam fame confectis vix erant vires quoquam eundi, quare periclitandum erat nisi a Patre subveniretur. Quod miserandum spectaculum vehementer dolens, accurrit ad altare peracturus sacra. Et ecce dum ad illum locum deventum esset, in quo Sacerdos orat pro populo, et lacrymis a Deo postularet auxilium, columba alba *de cœlo descendens*, super singulorum capita, quasi illos tangens, volitabat, atque mox cunctis videntibus in cœlum rediit. Quo tantum virium, tantamque saturitatem unusquisque sensit, acsi splendidissimis et variis cibis esset refectus. Qua de re gratias Deo exhibentes, læti redierunt ad propria. Hactenus ibi.

3 millia hominum precibus pascit

columba supra capita volante:

9 His igitur et aliis miraculis monasterium, quod satis illustre Veremundus acceperat, sui nominis celebritate augustius reddidit : tandemque peractis
B Prælaturæ quadraginta et amplius annis, ac prophetico spiritu clarus migravit ad Dominum Æra Cæsaris millesimo centesimo trigesimo, quæ respondet anno Christi millesimo secundo. In area pretiosa, ubi sanctum ejus corpus asservabatur, usque hodie cernuntur tres Angeli, totidem coronas manibus gestantes, ac Veremundo imponentes, cum jam jam efflaret animam, quod verosimile est divina revelatione factum, apparentibus visibiliter Angelis, Veremundum morientem triplicitur coronaturis, qua monachum, qua Virginem, qua Prælatum.

moritur anno 1092

Angelis coronas deferentibus,

CAPUT II.

Veneratio S. Veremundi. Translationes. Miracula.

Statim autem a tempore obitus, ut indubie Sanctus, et a cœlo, etiam dum viveret, canonizatus, divinis honoribus celebrari cœpit. Nondum enim tunc, sed septuaginta annis postea, reservavit sibi Summus Pontifex Canonizationem Sanctorum; nempe tempore Alexandri Papæ tertii circa annum millesimum centesimum sexagesimum tertium, ut constat ex capite, Audivimus, Extravag. de Reliquiis et Veneratione Sanctorum. Sanctus autem Veremundus obiit
C circa annum millesimum nonagesimum secundum. Unde sicut non tantum in Benedictinis monasteriis, sed etiam tota Hispania sanctitatis cultus exhibitus est Divis Rudesindo, Dominico Silensi, et Adelelmo Burgensi, ejusdem contemporaneis; quamquam non canonizati solemni Ecclesiæ Romanæ ritu, sic etiam eidem honores Veremundo delati sunt a tempore obitus, accedente procul dubio Episcopi consensu, ut tunc fieri solebat. Quare venerabile corpus ejusdem intra aram majoris altaris, ubi sacra Eucharistia asservabatur, positum est usque ad annum Domini millesimum quingentesimum octogesimum secundum. Quod olim in ecclesia solis sanctis Martyribus, et insignibus Confessoribus factum est. Ab illo etiam antiquissimo tempore quotannis cantabatur Missa de eodem Sancto, quæ extat in Missali vetustissimo in membrana manu scripta; et de positione, charactere ac stylo pro temporum illorum incuria impolito, venerandum profert antiquitatem. Ea autem est talis.

Mos Sanctorum cultu honoratus.

corpore in altari deposito,

11 *Introitus.* Celebremus solemniter in Domino exultantes hodiernum diem, qua Veremundus egregius coronatur in cœlis. *Versus.* Veneremur devotissime festum sancti Confessoris Veremundi. Gloria D
etc. Oratio. Deus, qui Beatum Veremundum Abbatem et Confessorem tuum Pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti, et magnificis miraculorum virtutibus sublimasti : da cunctis famulis tuis ejus festa celebrantibus, ea benedictione muniri, qua meruit Angelorum choris cœlestibus coæquari. Per Christum *etc. Epistola.* Dilectus Deo, et hominibus *etc. Respons.* Christe tuis famulis..... quos observas ob honorem Veremundi Venerabilis, ab omnibus periculis. *Vers.* Qui dignis suis meritis sursum transcendi meruit in sedibus beatis. *Tractus.* Fons luminis et vera sophia, summe Deus, et recta doctrina. *Vers.* Qui Veremundum, crebris decorasti virtutibus, preces nunc exaudi. *Vers.* Plebis tuæ, tibi supplicantis, quo a cunctis emundes peccatis. Aleluia Aleluia. Christi cum jam cœlicolis coronatur, vir laudabilis meritis coæquari. Translatio nunc celebris, cujus secum officiis nos agat collocari. *Evang. secundum Lucam.* Nemo accendit lucernam. *Offertorium.* Fulgens vita gloriosus Veremundus in seculo, est nunc factus cœli thronus, deprecans pro populo : ut amore sit devotus in Christo perpetuo. *Secreta.* Veneranda sacrificia conspectu majestatis tuæ. Domine, supplices immolamus, B. Veremundi Abbatis E
et Confessoris tui orationibus adjuti, qui per merita sua regni cœlestis meruit gloriam adipisci. Per Dominum nostrum *etc. Communicanda.* Felix nos fac omnium, civis, tecum civium consortes cœlestium Veremunde per Empyreum. *Post communicanda.* Fidelibus tuis, Domine, B. Veremundi Abbatis, et Confessoris tui meritis mysteria celebrata proficiant : qui poscunt ejus beneficiis honorari, ut in regno cœlestis gloriæ valeant sublimari. Per Dominum *etc.* Hactenus Missa ad verbum ex dicto Missali transcripta. Quam et speciale Officium divinum de eodem Sancto ab immemorabili tempore cantari solita, plurima in archivo testimonia declarant; sicut et a Stella urbe, ac toto territorio innumerabilem hominum multitudinem confluxisse ad dictam festivitatem, processiones solennes factas, impositum viris ac fœminis Veremundi nomen. In ejusdem obsequium, altaria erecta, nomen in publicis litaniis invocatum, cæteraque cultus signa exhibita, quæ celeberrimis quibusque Sanctis in Ecclesia deferri consueverunt.

Missa propria.

alia publici cultus signa.

12 Videtur autem depositio corporis ejus perdurasse sub sacra pyxide per quatercentum, et monaginta annos. Nam circa annum millesimum quingentesimum octogesimum tertium R. P. Fr. Antonius de Comontes Abbas ejusdem monasterii, cum jam ad mortem ægrotaret, promisit B. Veremundo pretiosam arcam, in F
qua venerabile corpus ejus quiesceret, ut sibi salutem corporis assequeretur. Et ecce statim in melius mutor ac convalescere cœpit, mirantibus universis qui aderant, neque aliud cogitantibus quam acceptam Veremundi intercessione salutem. Unde Abbas tanti beneficii memor, pretiosam arcam extruxit, in quam corpus Sancti translatum est ad dexteram præcipui altaris, concurrente hominum innumera multitudine : excepto quod venerabile caput et brachium unum in pretiosis argenteisque theciis asservatur extra arcam. (Quæ autem et quot prodigia ab eo tempore acciderint (ut antiquiora prætereamus) nemo enarrare sufficiet. Referamus autem quod juridice testatus est R. P. Magister Fr. Laurentius de Frias, hujus monasterii Abbas, universitatis Rector, ac regni Navarræ Deputatus. Nam cum Ædituus esset monasterii, sæpe simul cum aliis monachis percepit e sacro capite derivatum mirum ac fragrantissimum odorem, præsertim diebus Veneris, quibus passio Christi recolitur, et adhuc specialius Feria v et vi majoris Hebdomadæ.

an. 1583 corpus in novam thecam reponitur.

odor suavis.

13 Alii

A 13 Alii quoque plures deposuere, quod sæpe medio tempestatum turbine (quibus hæc provincia plurimum subjecta est) visa fuerit terribilis per aera grando decidens, quæ tamen coram posito Veremundi corpore statim in aquam abierit. Et quidem ab immemorabili tempore vix aut ne vix quidem auditum est, quod monasterii fruges a cœli tempestatibus quotidianis grave aliquid passæ fuerint semel, posito quod monachi tempestive confugerint ad S. Veremundi reliquias. Statim namque ut illæ e templo educuntur, et contra nubem imminentem in claustro monachorum humeris sublevantur, aut subito tota grando mutatur in aquam, aut gradatim minuitur, reditque optata cœli serenitas. Nec erit qui a cordibus nostris auferat indubiam fidem, qua credimus beneficia hæc non nisi Veremundi meritis obtineri : maxime cum circumstantia oppida passim videamus terribili grandine devastari, camposque ipsorum amœnos, et jam jam messi aut vindemiæ vicinos, unius horæ spatio hibernam faciem assumere, redactis in pulverem foliis ac fructibus. E converso autem quoties protrahitur nimia cœli serenitas et terra imbres desiderat, quamvis cœlestia numina ab aliis oppidis invocata surdescant, nolintque mortalibus

depulsæ tempestates :

B aquarum affluentiam concedere ; cum tamen ad Veremundi invocationem accedilur, dum instatur, et publicis precibus exoratur, statim cœli destillant a facie ejus. Quod tam manifestum est, ut quotannis ad oculum inspiciatur. Et quidem, ut alia omittam, circa annum millesimum sexcentesimum quinquagesimum, in maxima aquarum penuria, cum emissæ ad Deum preces a circumstantibus populis non suffecissent ; R. P. Magister Fr. Martinus Yzquierdo, sacræ Theologiæ Professor et ejusdem monasterii Abbas et Rector, instituit solennem cum corpore B. Veremundi processionem usque ad ædiculam Virginis de Roque amador milliario distantem, prope muros urbis Stellæ. Cumque processionis initio nulla esset spes humana pluviæ assequendæ, antequam finiretur, ita cœlum conturbatum est, ita ejusdem cataractæ apertæ sunt, ut monachi domum redierint non modo exterius madefacti, sed exundantes interioribus corporum indumentis.

pluvia impetrata :

14 Quid plura? Præcedenti immediate anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto mense maio, Navarræ et Castellæ regnum aquarum penuria gravissime laborabat : quippe sata fere omnia, et segetes, ut plurimum messi victæ, adeo breves erant, C ut vix supra palmum assurgerent ; adeo debiles, ut spicis tenuibus et fere inanibus coronarentur. Instabant populi emissis in cœlum votis ac suspiriis : nulla celebris imago Virginis erat, nullum Martyris aut Confessoris corpus, nullumdenique sanctuarium, ad quod non confugerent pro remedio : cœlum tamen interea roris avarum optatam mortalibus denegabat aquam. Addidere populi privatas et publicas jejuniorum, precum ac flagellorum macerationes, cum tot doloris ac pœnitentiæ signis ut in stuporem raperent

ut anno 1664

in maxima siccitate

Vidimus enim, et compassi sumus integris populis, in quibus diu noctuque publicæ processiones fiebant, multo severiores iis, quas in hebdomada majori pietas Christiana introduxit. Cernere erat plurimos, non solum viros, sed juvenes, imo et pueros, præsertim parvulos, ferreis massis onustos, et in figuram Crucis conformatos, alligatis manibus nudisque pedibus, per aliquot milliaria procedere, talari sindone amictos, velatis sudario faciebus : alios instar colubrorum reptantes manibus ac pedibus, toto fere corpore nudo per vepres, lutum, lapidesque duros, usque ad hoc monasterium : alios item crudelissimorum verberum sanguineo turbine in ipso solenni cœtu divinam clementiam invocantes. Vidimus tum in aliis templis, tum in ecclesia Hyrachensi millia hominum, omnis conditionis ac sexus, circa mediam D noctem gemitus in cœlum edere, contritionis voces intonare, et extinctis lampadibus coram altari S. Veremundi, flagellorum talem sonitum edere, ut impossibile videretur eumdem usque ad cœlos non penetrare, nec ad pientissimi Numinis aures pertingere. Mirabamur omnes inspecto tam publicæ, tam miræ, tam constantis pœnitentiæ prodigio, et apparebat in oculis nostris imago Ninivitarum. Tandem *datæ.* emissis ad S. Veremundum precibus in Stellam urbem aliosque populos redierunt, et paullo post facta cum corpore ejusdem Sancti processione solenni, liberaliter cœlum in undas effluxit, terrasque optata inundatione rigavit.

post varias afflictiones

15 Denique secunda translatio celeberrima facta est ab Abbate R. P. Magistro Fr. Petro de Uriz anno *Anno 1657* millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo in sacellum novum ac speciosissimum, et pretiosam admirabilis stucturæ urnam, ex puro argento formatam, quam portare vix quatuor juvenes robusti sufficiunt, confluente populorum maxima multitudine. In dicta urna sub altari novo magni splendoris, imaginibusque ac columnis auratis radianti, venerabile hodie *corpus in argenteam urnam translatum* corpus Veremundi requiescit. Certe cultus hic tanto viro impar : sed quo majorem exsolvere non possumus, vel in testimonium gratitudinis, quod domum E hanc suam, dum in terra esset, ac postquam in cœlo beatus, assidue protexerit, custodierit, ac speciali providentia ab innumeris periculis liberaverit. Cujus rei, etsi quotidiana experimenta habeamus, prætermittendum non est, quod audivimus a R. P. Fr. Petro de Ayala, quondam ejusdem monasterii Præposito, viro insignium virtutum et observantiæ probatissimæ, nimiumque contemplationi rerum divinarum addicto. Is namque circiter annum millesimum quingentesimum nonagesimum septimum cum junior esset (sic enim recens professos appellare solemus) et cum artificibus instaret erigendo capitolio templi, amplexus est lapidem magnum pro coronide positum, ut aptiori collocaret loco. Cum ecce vox a tergo insonuit quasi hominis dicentis : Frater Petre, veni ; quoniam Abbas vocat. Ille autem ut obediens statim deseruit lapidem, quo præceptum superioris impleret. Et ecce statim summitas capitoli altissimi in terram decidit, ipso monacho illæso manente, et quod mirabilius est, nullo invento homine, per quem ab Abbate vocaretur. Quapropter sibi persuasit incolumitatem illam et præservationem a casu, speciali protectione parentis Veremundi contigisse. Eis etiam, ut ipse juridice testatus est, cum gravibus morbis urgeretur, oblata aqua per brachium S. Veremundi fluente, statim convalescere coepit. Cumque Præpositi munus ageret, ac media fere nocte cellas monachorum dormientium circumambulare vellet, ut moris est, vidit monachum in claustro graviter ambulantem. Volens autem illum recognocere, obrigit subito tremore correptus. Ceterum in se redieris, voluit curiosius examinare quisnam is esset, intrando omnium et singulorum, qui domi erant, cubicula, inspectisque omnibus in lecto dormientibus, iterum ad claustrum processit. Et cum monachum illum adhuc ambulantem denuo recognoscere vellet, novo stupore emarcuit, cum horripilatione capitis. Quapropter in suam cellam reversus, hoc tantum cogitare potuit, quod S. Veremundus sibi apparuisset, ut ostenderet se adhuc in cœlo gloriosum specialem habere curam de monasterio suo, ac regulari observantia.

periculum voce cœlesti amotum :

curandi capitis per monasticæ vitæ apparitio ne designata.

F

16 Ita sane credimus, ita experimur. Rarum est quod tam eximium benefactorem, insignemque Dei amicum quotidianis precibus invocamus, solenni cultu prosequimur, effusis celebramus præconiis. Deberent corda nostra æstuare ab igne caritatis,

Epilogus

quo

A quo arsit, cœlestes amplecti virtutes quas exercuit, atque in unguentorum ejus fragantiam fervidis currere desideriis. Annue, o Deus piissime, Veremundi precibus; et illius spiritum nobis abundanter infunde. Tuque cœlestis curiæ fulgentissima lampas, mentes nostras illumina, voluntates accende, et indignissimo peccatori, vilitatis extremæ, gravique sarcina peccatorum onusto, veniam indulge, ac salutem æternam assequere. D

DE S. DUTHACO EPISCOPO
ROSSENSI IN SCOTIA.

CIRCA ANNUM MCCL. VIII MARTII.

In Boreali Scotia regio est Rossa sive Rossia appellata, sub se continens Armanothiam provinciam et Comitatum Assinum. Primaria omnium civitas, eaque Episcoporum Rossensium Sedes Chanonricum, cujus loco dicitur Thana subinde fuisse, ubi S. Duthacus olim sepultus miraculis claruit. Vitæ ejus compendium damus ex antiquo Breviario Aberdonensi, cui inscriptus est ad VIII *diem Martii, quo ad æternum beatum evocatus est. Inscriptum itidem nomen ejus Martyrologio Coloniensi et Doctrinali Clericorum anno* MCCCXC. *exeusis, ante quod tempus e vita discesserat Hermannus Greven, qui* S. Duthacum Episcopum et Confessorem *etiam inseruit suis additionibus ad Usuardum. Idem factum circa idem tempus ab auctore MS. Florarii Sanctorum. Ferrarius denique in Catalogo generali ista habet :* Thanæ in Scotia S. Duthaci Episcopi. *His præpositis securus licet allegare Menologia Scotica Dempsteri et Camerarii, in quorum priore hæc leguntur :* Oppido Thana Duthaci Rossiæ Episcopi, cujus sanctitas crebris miraculis comprobatur. *Camerarius asserit* in Rossia et Moravia provinciis sanctitatis opinione clarum esse.

Vita.

nomen in fastis sacris:

2 *Joannes Leslæus de Rebus gestis Scotorum lib.* 6 *in Wilhelmo* XCIII *Rege ista tradit :* In hanc ætatem inciderunt summa nostræ reipublicæ felicitate præter alios duo imprimis viri et doctrinæ recondita cognitione et vitæ sanctissima ratione excelli, Gilbertus et Duthacus, uterque Episcopus; hic Rossensis, ille Cathanensis. Quorum uterque etsi jam pietatis laudem partim miraculis, partim doctrina collegerint, ut digni habiti sint qui in Divorum numerum cooptentur; tamen Duthacus primam gloriæ partem in duobus fuisse videtur : primo quod, quidquid Gilbertus habuit aut pietatis aut doctrinæ, illud totum hauserit a Duthaco; deinde quod Duthacus ita perpetua Scotorum et Regum et Principum et plebeiorum religione colebatur, ut in tota Scotia nec numerosior nec celebrior peregrinatio habita fuerit, quam quæ ad eum in Rossia decreta erat. *Hæc Leslæus. Colitur S. Gilbertus Episcopus Cathanensis Kalendis Aprilis, ad quem diem suas etiam lectiones proprias habet in dicto Breviario Aberdonensi.*

S. Gilbertus Episc. Cathanensis in cruce lusus;

peregrinatio solemnis:

3 *Camerarius in suo Menologio asserit* multa commemorari ab eo divinitus prædicta, ut de calamitatibus belli Scotis inferendi ab Anglis et Danis : nec fefellit eventus. Nam anno MCCLXIII (decimo scilicet a suo cœlesti transitu) Acho Rex Norwegiæ cum CLX navibus ad Aeram Cohe in Scotia Oppidum maritimum appulit : verum S. Duthaci precibus, ut par est credere, duplici infortunio eodem fere tempore percussus est Acho. Primum cum Alexandro Stuarto, ejus qui ex Stuartorum familia primus in Scotia regnum gessit pro vo, congressus, ab eodem, S. Andream Apostolorum Scotiæ tutelarem sæpius inclamante, victus ac fugatus est. Deinde navibus fœdissima tempestate vexatis, desiderati quem præ hoc Norwegis ad sexdecim millia, maerore animi confectus Acho interiit. Hujus Sancti consuetudine usus fertur Alexander Scotorum Rex, hujus nominis tertius : qui si ullus Scotorum Regum alius, omnibus corporis et animi virtutibus a Deo ornatus fuit, et Catholicæ ac avitæ religionis tenacissimus : cui familiare fuisse fertur diebus singulis sacrosancto Missæ sacrificio interesse, et manus Sacerdotis offerentis ab elevatione hostiæ devotissime deosculari, quod eumdem Deum et hominem, qui in cœlo adoratur ab Angelis, in altari Sacerdotis contrectari manibus firmissime crederet et teneret. Porro S. Duthacus mortalis vitæ pertæsus, et æternæ videndæ cupidus, senio jam pene confectus, in morbum incidit : cujus incommoda cum æquissimo subiret animo, morbusque ipse, velut solidæ virtutis æternæque materia gloriæ, ab eo in divini beneficii loco numeraretur; illud Davidicum sæpe repetens : Et quæ est expectatio mea, nonne Dominus? cœlestia petiit sub annum Christi millesimum ducentesimum quinquagesimum tertium. *Hæc Camerarius. Ex memoratis hactenus Regibus Scotiæ vita functi Wilhelmus supra millesimum ducentesimum anno* XIV, *Alexander* II *anno* XLIII, *Alexander* III *anno* LXXXIII, *ut hæc apud Leslæum indicantur. In Breviario Aberdonnensi præfigebatur,* S. Duthacum obiisse sub Alexandro II anno MCCXLIX.

fanum ejus cum Alexandro 3 Rege.

pius obitus.

Ps. 38, 8.

VITÆ COMPENDIUM
Ex Breviario Aberdonensi.

Duthacus electus Dei Pontifex, non ex ignobili Scotorum familia et sanguinis propagine originem duxit et ortum; atque in suæ adolescentiæ primordiis a parentibus, præceptoribus in Christiana fide apprime eruditis, tradebatur imbuendus. Cui postquam creverat ætas, simul et cum eadem ætate multiplicaverunt et exauctæ sunt in eodem singulæ bonarum artium virtutes. Cumque in his puerilibus et juvenilibus annis præceptorum custodiæ mancipareturi, Deus ipse gloriosus per eumdem nobis miraculum insigne ostendere decrevit et indicavit. Eumdem dum præceptoris sui instigatione adhuc etiam juvens, ad fabricam quamdam ignis habendi gratia mitteretur; eo ignem postulante, faber intanuli, diabolico instinctus spiritu, innocentiam deridendo, arrepto forcipe ferrario [accepit] de ardentibus prunis non modicam portiunculam de fornace, et in sinum beati pueri afferens injecit : quas patienter recepit et præceptori suo deferens, vestes ejusdem nostæ permanserunt et illæsæ.

Studiis bonarum artium imbuitur;

ignem veste non aduta portat:

2 Dein divina instructus gratia navigio in Hiberniam transfretavit : in qua utriusque veteris et novi testamenti præcepta et leges accuratissime didicit : quas eo reverente in Scotiam, easdem cum omni mansuetudine et clementia cunctis jam professus est. A quibus paullo post Spiritus sancti gratia in Episcopum sublimatur, et earumdem animarum universalis et præcipuus Pastor constituitur, et a suis Coepiscopis conseeratur, præclaris interim suffultus miraculis.

instructus in Hibernia docet in Scotia:

consecratur Episcopus:

3 Etenim cum B. Duthacus apud quemdam ad cœnandum invitatus esset, in ejus societate unus crapula percussus, frustum carnis suillæ cum annulo aureo cuidam discipulo B. Duthaci domui suæ deferendum commisit, discipulus vero cum per quoddam cœmeterium iter ageret, carnis frustum cum annulo apud se deposuit, ut pro animabus defunctorum ibidem quiescentibus preces effunderet. Eo vero

A vero deprecante milvus rapax advenit, et frustrum carnis cum annulo apprehendens, extra quemdam amnem in densissimo quodam nemore transvolavit, et ibidem latenter absondebat. Discipulus vero ille quodam timore perterritus, ne in illius viri odium incideret, confestim eidem reversus rei seriem indicavit : qua re audita B. Duthacus aliquantulum fudit orationem : nec mora milvus pronus ad pedes B. Duthaci viri Dei cum dictis carnis frusto et annulo revolavit. Beatus vero Duthacus annulum recipiens, carnis frustum milvo denuo restituit, qui gaudens ad solita nemora revolavit.

frustum carnis et annulum aureum, a milvo ablatum, precibus recuperat :

4 Quidam vero devotus B. Duthaco, panem melle et butyro confectum administrabat, quem B. Duthacus cuidam viro Religioso misit : quem Religiosus ille alteri destinavit, et deinceps una nocte ad septem numero personas ; qui quidem septimus hujus rei inscius eumdem panem iterum B. Duthaco transmisit : qui eumdem panem benedicens, illos septem cibo optimo diu jejunos saturavit ; collectisque insuper fragmentis et infirmis, quibus nullæ profuerunt medicinæ, porrectis, illi horum fragmentorum gustu et sapore tantummodo in Christi nomine ab illorum infirmitatibus liberabantur.

pane uno viros 7 saturat,

ægros sanat

B 5 In Dormacensi vero civitate, illius Ecclesiæ quidam Canonicus, in solennitate S. Fimbarri, bovem pinguem et crassum pauperibus erogandum mactare jussit, et inter eumdem dividendum quidam de astantibus dixit : Et quis Duthaco portionem

ferens cibum ad S. Duthacum,

istius allaturus est ? At Clericus, qui ipsius B. Duthaci ferventi dilectione detinebatur, inter alios huic rei paratum se obtulit ; sed propter noctis teterrimam obscuritatem et tenebrosum, aerem procellis maximis et ventis agitatum, domum exire nequiverat neque audebat, sed B. Duthaci auxilio et ope confisus, portionem bovis super veru quodam ponens, domo egreditur : in cujus itinere veru, quod manu gestaverat, velut lampas ardens emicuit, eidem Clerico eundo et redeundo in tenebris clarum lumen præbens.

D

noctu lumine ollorto iter agit :

6 Beatus vero Duthacus post vera alia virtutum insignia et miraculorum præsagia, VIII Idus Martii migravit ad Christum, et in ecclesia de Tain, Rossensis diœcesis quam maximo habetur in honore et veneratione : languidis et male habentibus sanitatem et vitæ integritatem divinitus præbens. Quare continua ibidem Christiani populi quammaxima accurrit affluentia, qui non cessat præclarissimis coruscare miraculis. Sed post hujus venerandi corporis humationem, ibidem per annos septem, menses sex, et dies novem, idem corpus ita incorruptum repertum est, acsi illa eadem hora de hac vita fuerat egressus : quod viri ecclesiastici et Deo devoti honorifice levantes, digno cum honore de tumulo in sarcophago et theca decenti transtulerunt. In translatione quamplurima inde fiebant miracula, et longe plures infirmi et languidi sanitati restituti sunt.

a morte claret miraculis,

corpus 8 anno incorruptum.

E

ANIMADV. PAP. 32.

DE B. STEPHANO ABBATE
OBAZINENSI IN GALLIA ORD. CISTERCIENSIS.

ANNO MCCLIX. VIII MARTII.

Bernardus Guidonis, patria Lemovicensis, Episcopus Lodovensis, anno MCCCXXXI *vita functus, in Chronico ista scribit :* Dominus Stephanus requiescit apud Obazinam, Cisterciensis Ordinis abbatiam, qui locum fundavit ibidem, et Coyrosium monasterium monialium non longe ab Obazina : cujus gesta clara habentur, et frequenter multis miraculis apud Deum se vivere manifestat. *Gaufredus Prior Vosiensis in Chronico, ultra proximos* XXX *annos ab obitu B. Stephani scripto part.* 1 *cap.* 15, *quo de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi præclarioribus agit, sub finem sic tradit :* Apud Obasinam S. Stephanus Prior loci illius multis miraculis claret. *Gesta B. Stephani scripsit ejus discipulus libris tribus distincta : ex quibus quamplurima tomo* 1 *et* 11 *Annalium Cisterciensium inserui Angelus Manrique, apud quem Auctor anonymus lib.* 1 *in Prologo testatur,* se nihil penitus scripturum, nisi quod vel ipse vidit, vel certa virorum fidelium, qui viderunt, narratione probavit verum esse. *Qualia etiam promittit in Prologo libri* 2, *et dein cap.* 4, *ubi* se a B. Stephano susceptum in monachum benedictum, et sub ipso vel ejus successoribus conversatum *asserit. Consule Manrique, ad annum* 1142 *cap.* 6 *num.* 2. *Est hæc Vita ab aliquo dein, recisis nonnullis ut superfluis, retentis eisdem verbis, abbreviata, quam nos anno* MDCLXII, *dum Cistercii essemus, descripsimus ex tomo* 4 *num.* 37, *eximia ibidem humanitate excepti : nonnulla ex aliis Actis in Notationibus indicamus : et ex eisdem subjicimus Appendicem de obitu, sepultura et miraculis.*

Memoria antiqua,

Gesta

C

ab anonymo ejus discipulo scripta.

dein abbreviata.

2 *Mortuus est B. Stephanus anno* MCLIX, VIII *Martii, Dominica* II *Quadragesimæ, et feria quarta post illam* XI *Martii sepultus : uti constat ex Vita num* 18, *quem locum male legerunt Claudius Robertus et Sammarthani in Gallia Christiana, et Jongelingus in Notitia Abbatiarum Cisterciensium, dum scribunt obiisse* VI *Idus Martii. Ad quem diem Menardus Martyrologio Benedictino ita eum inserit :* Obazinæ in territorio Lemovicensi B. Stephani Abbatis Ordinis Cisterciensis. *Interim in Vitæ compendio, quod lib.* 2 *Observationum habet, recte scribit* obiisse VIII Idus Martii. *Menardum describunt Bucelinus et inter Pros Saussaius. Angelus Manrique ad an.* 1159 *cap.* 3 *num.* 9, *corrigit* Henriquez referentem ad XXVII *Aprilis, et laudat* Menardum, qui in diem X Martii præscripsit, qua Sanctus obiit. *Interim verbis auctoris indicat cap.* 2 *num.* 5 transiisse VIII Idus Martii. Sanctum *ubique appellat Manrique in Annalibus et Laurea Evangelica, ubi lib.* 3 *discursu* 7 *citantur Missale vetus, Joannes Abbas, Robertus Rusca et Barnabas de Montalbo : quos et Philippum Seguinum allegat Chrysostomus Henriquez ad* XXVII *Aprilis, ubi ista habet :* In Obosma S. Stephanus ejusmodi monasterii primus Abbas *etc. Bucelinus hunc ab eo, quem* X *Martii ex Menardo retulerat, alium ratus, iterum dedit dicto* XXVII *Aprilis ipsis Henriquez verbis, detento* Obosma, *pro quo* Obasina *scribendum. Adjecit dein verba Seguini ex eodem Henriquez transcripta.*

Mortuus 8 Martii,

non 10 Martii.

neq. ut 27 Aprilis

F

VITA
Auctore anonymo, discipulo B. Stephani.
Ex MS. Cisterciensi.

CAPUT I.
Studia. Sacerdotium. Vita anachoretica.

Igitur Stephanus Aquitaniæ regione territorio Lemovico oriundus fuit, parentibus inter suos honestis et longa prosapia Christianis : cujus pater neque Stephanus, mater Gausberta dicta est : qui per multa bona probabiles, hunc Deo dilectum non tam sibi quam Ecclesiæ Dei filium necessarium genuerunt. Fertur ejus genitrici visio per noctem ostensa, cum eum prægnans utero tumescente gestaret, quod quasi *a* agnum in loco filii peperisset, cui adulto magnus ovium grex tradebatur : quod dum cuidam

Nascitur pia parentibus,

viro

A viro Dei sancto narrasset, audivit ab eo, quod talem filium generaret, cui multus a Christo animarum populus crederetur cœlesti magisterio informandus. Itaque natus et adultus præceptoribus traditur, ut in schola Ecclesiæ litteris sacris imbueretur, quibus non mediocriter institutus, in brevi plene scientiam attigit earum scripturarum, quæ vel ad divinum cultum vel ad ædificationem pertinet animarum. Cum autem ad majorem pervenisset ætatem, paternæ domus curam suscepit, quam strenue gubernabat, et cum disciplina regebat. Sed cum esset bonis operibus deditus, plus studiose agebat curam pauperum quam parentum : quia melior illum caussa urgebat : nam ad illud humanitate, ad istud misericordia trahebatur et spe retributionis æternæ. Erat pater orphanorum, nutritor pauperum, susceptor peregrinorum, et pius consolator viduarum. Manus ejus plus ad dandum, quam ad suscipiendum erant porrectæ : ut impleretur illud Psalmiste : Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi. Castum, sobrium ac benignum omnibusque affabilem et munificum se exhibebat, ita ut cuncti circumquaque positi illius industriam ac prudentiam mirarentur : attamen adhuc nugis et secularibus

B pompis dumtaxat speciotenus inserviebat, eratque cultus vestibus, cum tamen cultior moribus haberetur : quod tamen prius pro vitanda inani gloria ad occultandum cordis propositum ostendebat, et ne alii de illo plus quam ipse de se existimarent.

2 Postquam autem largiente Deo Sacerdotalis Ordinis gratia sublimatus est, secularem vitam funditus deseruit, et quam prius mente despexerat, opere moribusque rejecit : jam risus et illæ quondam nugæ convertuntur in luctum, et gaudii levitas in mœrorem : venationes, quas solebat exequi ferarum, in capturam transeunt animarum : jam pretiosarum vestium cultus deponitur et dulcium escarum despicitur apparatus. Nam pro molli indumento cilicium intrinsecus ad carnem gestabat, et pro suavi cibo panem suum cum lacrymis et potum cum fletu percipiebat. Denique corpus suum tanta austeritate tractabat, ut tam inedia quam frigore pene illud necaret : siquidem media hyeme, quando gelu et frigore cuncta constringebantur, secuti glaciem effringebat, ibique usque ad cervicem demersus, tamdiu perdurabat, donec interiora ejus vis algoris altius penetraret. Erat in jejuniis præcipuus, in vigiliis assiduus, in orationibus promptus, quas non compo-

C sito verborum, sed lacrymarum devoto divinis auribus offerebat. Sermo ejus sale conditus et caritate erat ignitus, divini amoris incendium auditoribus et sapientiæ condimentum infundens. Tanta docendi gratia ei data a Domino fuerat, ut audiendi verbum ex ore ejus nulla unquam satietas sequeretur. Divinis Officiis pervigil instabat, nullis curis, nullis occupationibus proprium intermittens cursum, nisi gravi infirmitate aut inevitabili caussa detineretur. In his vero rebus, quæ ad altaris proprie ministerium pertinent, hoc est, vasis sacris vel vestibus, seu quibuslibet ornamentis in ecclesiis, quibus ministrabat, tantam diligentiam impendebat, ut ex hoc in ceteris ecclesiis admirabilis et ubique irreprehensibilis appareret. Erat assiduus in lectione divinarum Scripturarum, et maxime Evangelicis adhærebat expositionibus : unde, tam sibi legendo quam aliis prædicando, æternam provideret salutem. Cumque ibi multa de contemptu mundi et gloria futuri seculi legeret et audiret, valde accendebatur mens ejus ad despectum præsentium et desiderium futurorum, dicens

Psal. 41, 3. quodammodo cum Propheta : Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

3 Talibus desideriis inflammatus, quotidie abrenuntiare seculo disponebat : ut terrenis curis abjectis, pauperem Christum pauper ac nudus expeditis D gressibus sequeretur. Sed ne hoc temere et absque consilio agere videretur, quemdam adiit Religiosum virum atque sanctissimum, cujus fama sanctitatis circumquaque valde celebris habebatur. Ad hunc cum suæ mentis propositum indicasset, consilium quærens, ita venerabilis senior illi respondit : Oportet, carissime, ut desiderium tibi divinitus inspiratum diu non protrahas, neque differas de die in diem ; sciens quia semper nocuit differre paratis : quin potius, ut mente conceperas abjectis mundi curis, Christi vestigia felici cursu insequere, ut tuo exemplo multi convertantur ad Deum. Hoc responso, tamquam divino fretus oraculo, lætus ad propria remeavit. Habebat autem in hoc proposito sodalem quemdam, Petrum nomine, miræ simplicitatis virum, qui et ipse Presbyter nuper fuerat ordinatus : huic soli sui cordis secreta commiserat tali conditione, ut pariter seculo renuntiantes, religionis sanctæ habitum incunctanter susciperent, et in ea usque ad finem vitæ perseverarent : ex inde festinabant viri sancti quod Deo voverant, adimplere.

4 Igitur paucis interpositis diebus, hebdomada E ante Quadragesimam, quando cineres dari solent, convocatis affinium turbis, ultimum vale facturi, solenne eis convivium fraterna caritate præbuerunt, et quidquid de substantia superfuit, pauperibus diviserunt. Sequentem noctem vigiliis et orationibus pervigilem ducunt, obsecrantes Dei clementiam, ut vota sua, quæ præveniendo aspirarat, adjuvando prosequeretur. Denique Religiosa veste se induentes, mox antequam illucesceret, feria sexta nativo solo relicto, nudis pedibus quasi ad exilium ire cœperunt. Procedens ergo vir Dei una cum venerabili socio, lustrata undique regione, tandem saltum Obazinensem expetiit, dictum, ut credo, ab opacitate sylvarum et veprium densitate, quibus ex omni parte vestiebatur. Qui locus præter densitatem sylvarum, præruptis hinc inde scopulis cingebatur, quodam fluvio inferius discurrente, qui non parvam loco præstare videtur amenitatem. Ad hunc locum pervenientes beati viri die Parasceve, nudis ut erant pedibus, ejus interiora impavidi penetrarunt. Erat haud procul modica planities inter convalles depressa, sed dumorum ac veprium vastitate condensa, parvo rivulo per medium discurrente, in quam post multos anfractus et devexos circuitus per concava F vallium et montium prærupta ingressi, ipso et sequenti die absque cibo aut alicujus solatio ibi manserunt. Tertia autem die, quæ est Dominicæ Resurrectionis, ad vicinam ecclesiam perrexerunt, et acceptis mutuo calceamentis unus eorum Missam cantavit, et socium communicavit. Quo peracto, relictis calceamentis, cum nullus eos ad prandium invitaret, non absque mœstitia ad Metatum redire cœperunt. Cumque montis juga paullatim conscenderent, et in summitate ejus lassitudine inediaque confecti, paullulum requiescerent : matrona quædam ex vicino rure, quod Pauliacus dicitur, ad eos accessit, deferens eis dimidiam tortam panis et vas lactis, quæ ipsi cum tanto gaudio susceperunt, ut testaretur postmodum vir sanctus, nihil se in vita sua, quantum ad cibum delectabilius percepisse. Ad Metatum ergo reversi, et cibo illo refecti, cum a nullo adhuc, vel qui essent, vel ubi essent, agnoscerentur, multos ibi dies absque humano cibo fecerunt, exceptis herbarum radicibus vel arborum fructibus, quales in eremo poterant reperiri.

5 Dum quadam die quidam paterfamilias, qui in vicino degebat, ad ecclesiam pergeret, venit ei in mentem, inspirante Deo, ut pauperibus ibi degentibus alimenta deferret. Cumque illuc se pergere existimaret

instituitur sacris litteris,

eleemosynis deditus,

deliberat de statu vitæ :

acquirit socium :

valedicunt ambo consanguineis :

Sacerdos despicit transitoria :

migrant in saltum Obazinensem,

austere vivit,

jejunant biduo :

inflammatus amore divino,

cibum accipiunt :

studet ritui ecclesiæ,

victitant herbis :

sollicitus de æterna salute

iterum a vastantibus reficiuntur :

A stimaret, repente via perdita, quasi errando pervenit ad locum, in quo vir Dei cum socio morabatur. Videns igitur prædictus vir ignotas personas in Religioso habitu residere, primo quidem miratus est, ac deinde miseratus, alimonias, quas ferebat, eis porrexit : quibus ipsa et sequenti die sustentati sunt: nec multo post a Pastoribus reperti, dum ab eis per vicina loca divulgarentur, ad visitandum eos multi venire cœperunt : qui cum eis alimenta deferrent corporis, ab eorum ore alimenta referebant vitæ ; quamvis timerent ex præcedentibus, ne diu ibi perseverarent. Quidam namque pseudo-anachoreta olim illuc advenerat, qui ibi manere velle se simulans, cellulam ad modum oratorii ædificavit : cumque ibi multa populus offerret, libenter accipiebat, et quæ absumere non poterat, in pecunias redigebat : denique devenientibus ad se diem indixit, quo quasi ad Missarum votiva solemnia unanimiter convenirent : nocte vero, quæ prædictam præcedebat diem, nescio quid opinatus, assumptis omnibus quæ habebat, nusquam comparuit. Ex cujus repentino discessu, et qui convenerant et qui audierant, irrisi pariter et offensi, duriores ad istos esse cœperunt, æstimantes eos simili modo facturos. Unde ab eis neglecti, tantam famis injuriam sustinebant, ut arborum etiam teneritudines et quæque virentia avide

B carperent, et pro suavi cibo sibi apponerent. Potus aqua erat permodica, quam fragmine testæ haurientes, naturæ satisfaciebant : etenim ipsam testam multis diebus in usu habuerunt. Stratum dura humus exhibebat, in qua exhausta jejuniis membra collidenda potius, quam quietura jactabant : ac ne pulvilli quoque deessent, duros lapides capitibus supponebant, qui et somnum arcerent et mollitiem submoverent. Vestimenta carni tamdiu adhærebant, donec sordium nimietas ea mutare compelleret. Tunc exuentes ea, in aquam mittebant : quibus lotis et parumper expressis ita eis denuo vestiebantur, ut corpora, madefacto et imbuto gelu vestimento, tam pondere quam frigore pene consumerentur : quod maxime hyemis tempore faciebant, quando nulla erat lavandi necessitas, sed sola cruciandi voluntas. Sed cum hæc non sufficerent, loricam sibi Pater Stephanus comparavit, quam multis annis occulte ad carnem gestavit, donec vetustate et rubigine paullatim consumpta est. Taliter se bonus athleta in carne pro Christo damnaverat, ut ejus in die Domini spiritus salvaretur.

ob fugam alicujus pseudo-eremitæ derelicti,

torquentur medita :

utuntur duro strato,

vestimentis

lorica.

a *Mauriquez ad an. Ch.* 1142 *cap.* 6 *num.* 2 *asserit matri prægnanti visum nunc sub agniculi, nunc sub specie catuli, cui ingens grex ovium custodiendus committeretur.*

C

CAPUT II.

Monasterium Obazinense constructum. Rigor vitæ monasticæ.

Construunt tugurium :

Construxit autem ibi ex lignis tugurium modicum, vili tegmine coopertum : in quo die ac nocte una cum venerabili Petro continuis orationibus et psalmodiæ cantibus insistebat : et cum post modicam quietem, qua fessos paullulum recrearent artus, ad divinas laudes consurgerent, inter psallendum mox, ut se somno viderent gravari, arreptis virgarum manipulis, nudatis lateribus vicissim se verberabant. Sic caro exhausta jejuniis, et vigiliarum ac laborum pondere fatigata, diutino quoque verbere sulcabatur: ut per hæc in servitutem redacta, et spiritui mancipata, non jam carnales sed spirituales fructus proferret. Quod qualiter iste fecerit, manifestum dabatur indicium, cum sancta illius facies rugis exarata, et jejuniorum pallore confecta, raros ac tenues germinaret pilos : sed et capilli capitis ejus nec in senectute mutati sunt, ut aut calvitiem contraherent aut canitiem, ita ut juvenis putaretur, nisi rugæ ipsius, ut scriptum est, testimonium illi darent.

corpora virgis castigant :

D ex ms. cisterc.

7 Post hæc supertus memoratus socius ejus communi assensu Lemovicum perrexit ad urbem, adjuncto sibi Clerico, qui nuper ad eos convenerat; quique postmodum relictis omnibus in eo loco conversus est, in quo usque ad finem vitæ religiose conversatus est, et felici obitu consummatus : cujus relatione de beati viri actibus multa addidici, quia et in seculo familiaris ei fui, et in religione usque ad illius obitum inseparabiliter ei adhæsi. Pervenientes ad urbem Episcopo collocuti sunt, diligenter ei causam suam et propositum beati viri aperientes : qui benedicens eis, Crucem, quam ei detulerant, benedixit, eisque cum aqua a se benedicta tradidit, dans potestatem Missam celebrandi et monasterium construendi ; ita dumtaxat, ut morem a Patribus traditum per omnia sequerentur. His auditis sive receptis, ad Patrem suum cum gaudio sunt reversi. Tunc vir Dei habitationem suam in ulteriorem rivuli ipsius partem promovit et oratorium cum domibus ad hoc pertinentibus ampliatis ædificavit : jam enim aliquamdiu ad Deum conversi illius disciplinam inhærebant, et disciplinæ jugo subjecti arduam nimis ac aridam vitam cum eo ducebant. Cum autem locus

E ille advenientium et ibi commanentium multitudine impleretur, cogitare cœpit Pater Stephanus, quo in loco eos apte constituere posset : mordebatur tamen et vehementius angebatur mens ejus, solitudinis cupida et curarum impatiens, quas se ex gubernatione multorum perpeti metuebat. Neque enim ad hoc prædictum locum expetierat, ut multas hominum turmas inibi congregaret, sed ut solitarie degeret, quo secretius et liberius Deo vacaret, et licentius carnem excruciaret, cum nullius timeret laudem vel prohibitionem. Frequenter socium suum alloquens suadere nitebatur, ut ad Saracenos pergerent, si forte aliquos ex his prædicando convertere, aut ipsi ab eis non credentibus pro Christo occidi possent. Quod venerabilis ejus socius, quantis poterat monitis, dissuadebat, dicens : melius esse eos, qui jam crediderunt a pravis suis actibus verbo et exemplo convertere, quam in his, qui non credebant, et forte ad vitam prædestinati non erant, infructuose laborare.

accepto alio socio,

et facta ut Episcopo potestate,

monasteriolum construunt :

S. Stephanus cupit solitudinem,

suadet suis ad Saracenos navigium.

8 Denique ipsius nemoris spatia perlustrans, cum ad superiora montis, qui ad Orientem prominebat, lustrando venisset, reperit promontorium quoddam, in quo ad instar priorum, habitacula ædificavit, et numero et spatio modico ampliora : in quibus ædificiis motus diabolus, multis ea machinationibus destruere nitebatur. Quadam die artificem quemdam lignarium mercede conductum, qui tectum oratorii ligneum tabulis ligneis intrinsecus vestiebat, in similitudine nigrorum hominum est agressus diabolus, et eum fortissime verberavit propter hoc quod opera Religiosis faciebat *a*. Nam cum in eremo prima habitare cœpisset, tanta eum instantia diabolus persequebatur, ut nec per noctem quiescere ei liceret : unde ejus clamoribus excitati Fratres, stratis exiliebant, et orationibus ac vigiliis totam noctem insomnem cum eo ducebant. Ædificatis igitur monasterii officinis, continuo vir Dei illuc cum Fratribus ex priore loco migravit, et locum ipsius juxta nomen nemoris ipsius Obazinum, id est, obedientiæ officinam, nuncupare decrevit. Tunc quidam venerabilis *b* Legatus, qui in partibus illis advenerat, Domno Stephano Prioratus officium et subjectarum curam animarum præcipiendo commisit. Et ipse Petrus socius ejus post obitum suum multis miraculis claruit. Exinde Prior effectus vir Dei Stephanus eadem, qua prius, vitæ morumque qualitate et ipse vixit et alios vivere docuit : eadem vigiliarum et orationum observantia, idem psalmorum diurnorum ac nocturnorum cursus,

Novum in monte monasterium exstruit.

F

a

frustra obsistente diabolo,

b

Prior constituitur :

EX MS. CISTERC. *summum rigorem vitæ præscribit :*

A idem silentium ubique ab omnibus servabatur, jejuniorum consuetudo et refectionis mensura eadem permanebat, nisi quod tunc abundantiori quam prius temporalium rerum ubertate pollebant. Videntes namque vicini eorum veram probatamque religionem et firmam stabilitatem, tanta deferebant, ut cuncta expendere non valentes, prope jam esset, ut dicerent, quare plus offert populus, quam necessarium sit. Et tamen servi Dei prioris paupertatis non immemores, parcimoniæ et humilitati studebant : et quæ dabantur æqualiter inter eos partiebantur, ut nemo amplius aut minus se habere gloriaretur vel murmuraret. Nullus nisi in die Dominica jejunium solvere tam æstate quam hyeme præsumebat, nisi aut juvenili ætate aut certe infirmitate detineretur.

delinquentes acriter corripit :

9 Erat hic vir strenuus in disciplina et in corrigendis delinquentium culpis multum severus : quin, si quis in ecclesia paullulum oculos erexisset, vel modicum subrisisset, vel leviter dormitaret, aut inordinatum motum aliquem exhiberet ; continuo aut virgam accipiebat in capite, aut palmam in facie. Ad Capitulum Fratres quotidie post Primam vel Missam conveniebant, in quo residente Priore, finita lectione vel quæ ibi dicuntur ex more, mox de Or-
B dine tractabatur et quidquid erat sinistrum corrigebatur. Si quis verberandus erat, mox exuto eo quinquagesimus Psalmus incipiebat, ut ad singulos versus singulos ictus acciperet. Quod si major culpa exigeret, ampliores Psalmi apponebantur, ut ampliori verbere sulcaretur. In die Cœnæ Dominicæ, quæ misericordia plena est, generali supplicatione ab universis venia petebatur, ut quidquid per totus anni circulum delinquissent, hac sacra solenni indulgentia solveretur. Tunc venerabilis senior totus lacrymis perfusus, et peccata sua ante oculos suos reducens, confusus de Dei misericordia, sibi et aliis indulgentiam a Domino postulabat, et peccatorum vincula in Dei verbo laxabat. Sane cum aliquem exigentibus culpis gravius verberasset, mox se ad perferenda similia præparabat, et ab imo vel ab omnibus se flagellari præcipiebat : quod faciebat, ne qui alios judicabat pro ab eorum afflictione exors maneret.

uti in Cœna Domini ab omnibus fieri statuit.

incipit ab aliis disciplinam :

Vix aliquis prætermittebatur dies, et maxime in Quadragesima, quo non ab aliquo privatam acciperet disciplinam. Post Completorium Fratribus ad dormiendum solito collocatis, vir Dei in oratorio sepius remanebat, et tota nocte vigiliis et orationibus cum lacrymis sedule insistebat. Cum autem diutius
C eorum nimio frigore urgeretur, illico surgens, tandiu genua flectere non cessabat, quousque corpus ejus sud re perfunderetur : et tunc cappa exutus, eadem iterum repetebat ; donec tandem iterum Deo confectus, et vigiliarum pondere fatigatus deficeret vel etiam obdormiret. Unde etiam a Fratribus ad vigilias vementibus invenebatur, ita ut ad orationem se composuerat, obdormisse. Præterea noctis tempore si quis reperi set immunda, quæ Fratres non solum ferre, sed et tangere abhorrerent, illibato cophino inde congregabat, et propriis humeris imponens, longius aspertabat. Diurnis horis sæpius solus, sæpe cum aliis Fratribus laborabat, ita tamen ut vix duo attenderent, quod ipse solus agebat. Cuncta diebus, sed festis præcipue, tam ipse quam Fratres tanta meditatione divini Officii laudibus insistebant, ut magnorum monasteriorum morem imitari viderentur.

pernoctat in oratorio,

vetera peragit,

strenue laborat.

a Ibidem longiora. Acta apud Mauriquez cap. 7 num. 4. Tunc maligni spiritus capulo forsitan currenti de cruda præcipitant, ut fetus lividos, turgeos jaceret, capule cadens. Permoti Fratres, cum eum vivo Dei accernunt, et invenientes hominem sane et formose deformem, et quasi ancidem pro passore nimio effecsum, et Dominica Cruce dignatum Dei commendant. Tum vero imposito manu vel Dei, brevi integrum membrorum omnium adeptus est sanitatem. — *b Gaufridus Episcopus Carnotensis, Legatus Sedis Apostolicæ sedit ab anno 1116 ad annum 1138. Hic contentionem de regimine monasterii inter B. Stephanum et Petrum exortam diremit.* D

CAPUT III.

Accessus ad Carthusiam. Ingressus in Ordinem Cisterciensium. Monasteria v extructa.

Audiens autem famam Carthusiensium monachorum, quos tunc præ ceteris religionis *a* fama nobilitabat, ad videndum eos gratam quidem, sed laboriosam sibi peregrinationem assumpsit : in quo itinere multas famis ac frigoris injurias perpessus est, cum frigida sint loca illa, maxime hyemis tempore, et tunc nivibus erant plena. Ipse vero pedestri itinere, et interdum nudis pedibus incedens, nihil ad victum pertinens secum ferebat. Gestabat etiam tunc loricam superius memoratam, quæ ei gravamen non modicum inferebat. Quæ, dum quadam die solus et ultimus pergeret, repente per medium est abrupta, acsi ab aliquo in rotundum esset præcisa, inferiori parte ad terram protinus decidente : unde mœstus effectus, quemdam e sociis sibi conscium clam vocavit, ejusque auxilio quibusdam ligaminibus loricam, ut potuit, reunivit et sibi denuo coaptavit. Cumque E paullulum processissent, iterum dirupta est et cecidit, et iterum religavit : sed cum tertio rumperetur, intellexit vir Dei, admonente etiam Fratre, non esse voluntatis Dei, ut eam ulterius ferret. Nam antequam loricam haberet, circulos ferreos ad carnem gestasse perhibetur : qui cum brevi tempore jam tertio essent confracti, hanc sibi loricam aptavit, quæ tamen præter pondus ita aspera erat, ut carnem non solum premeret, sed plurimum lacerare t. Pervenientes ad Carthusiam satis humane a Fratris illis recepti sunt. Vir itaque Dei Stephanus cum Priore loci satis familiariter locutus est, et accepto *b* consilio a Priore ad propria remeavit. Reversus a Carthusia vir Dei, ampliatis Fratribus, habitacula quoque monasterii, quæ parva erant, amplare disposuit : ac primo a sanctuario incipiens, ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, ad instar Carthusiensis ecclesiæ, construere cœpit. Ædificavit et monasterium sanctimonialium non longe a monasterio Obazinæ, sed quasi stadiis tribus separatum : in quo fœminarum collegium constituit adunari : quatenus in utroque sexu Deo servire se omni tempore Obazinensis Ecclesia gratuletur. Hoc F autem monasterium ita constructum est, ut aditus ejus nemini unquam pateat, nisi cum intromittitur aliqua, aut cum foras emittitur quando fuerit defuncta. In rebus necessariis a Fratribus majoris monasterii ita sufficienter providetur, ut nulla sit eis necessitas aliquid postulare. Tunc cœperunt ad virum Dei de seculo nobiles et ignobiles, viri pariter ac mulieres, undecunque concurrere, et suavi jugo Christi mitia colla submittere.

Pedes ad Carthusiam abit,

lorica indutus,

cum Priore colloquitur

b

extruit ecclesiam,

et monasterium fœminarum :

11 Igitur anno ab Incarnatione Domini MCXLII, Dominica ante Pascha, quam Palmas vocamus, verus Dei cultor Dominus Stephanus a quodam Abbate, qui cum Episcopo *c* Lemovicensi apud Obazinam veneral, monachus est factus statimque promotus atque ab eodem Episcopo in Abbatem sublimatus. omnes quos habebat Clericos ipse jam Abbas et Dux monachorum in monachos benedixit, ceteros in pristino habitu manere constituit. Monachi ergo ex erenutis effecti novis legibus novisque institutionibus quotidie informabantur, instituebantur ad arbitrium *d* Dalonensium monachorum, qui eos docebant et in præceptis regularibus instituebant et erudiebant. Tunc cœpit Abbas Stephanus duo monasteria *e*, unum in Lemovicensi *f*, aliud in Alvernensi territorio, ædificare : quibus decenter instructis, statim illuc

c

fit monachus et Abbas.

d

2 monasteria extruit :

e

f

monachorum

monachorum agmina dirigit, optimis eis Patribus constitutis.

12 Per idem tempus in Romana urbe defuncto *g* Summo Pontifice, reverendus vir et cunctis virtutibus adornatus, Eugenius in Sede Apostolica subrogatur : fuerat autem monachus Claræ-vallis, et a S. Bernardo Romanis partibus Abbas directus, unde postmodum assumptus et Papa urbis Romæ effectus est. Hic secundo anno Pontificatus sui in Galliam venit, et consilium Remis celebravit : tunc memorabilis Pater Stephanus, sicut olim desideraverat, Cisterciun venit cum quibusdam Fratribus, ibidemque prædictum Apostolicum reperit. Erat enim ex multis temporibus cupiens sancti illius Ordinis societatem acquirere, et cuncta, quæ ad se pertinebant, ejus submittere ditioni. Eo tempore Cisterciensibus præerat Abbas, Raynardus nomine, vir nobilis et decorus, et religionis fervore incomparabilis cunctis quibus præerat Abbatibus præeminebat, qui *h* trecenti et eo amplius erant. Igitur cum ad Cistercium B. Stephanus venisset, memoratum Papam adiit, et quid animo gereret, Apostolicis auribus intimavit, obnixe deposcens ut suum desiderium ipsius auctoritate ad effectum perduceretur. Tunc Papa Dominum Raynardum ad se venire mandavit, eique sanctum virum, ut patri filium, ipse Pater omnium commendavit, atque ut eum in conventum Abbatum duceret, et sancto Ordini sociaret, præcepit. Quem gratanter ille de manu Papæ suscipiens, in capitulum introduxit, et jocundo ore coram cunctis Abbatibus, prolatis Domini Papæ mandatis, ejusque petitionibus declaratis, ipso etiam in præsenti humiliter postulante, ab universis concorditer Abbatibus in societatem Ordinis est receptus, et domui Cisterciensi specialiter assignatus ; cum utique non minus in hoc deferrent ejus religioni quam Apostolici jussioni *i*, ita dumtaxat ut sanctæ illæ fœminæ semper in ordine permanerent.

13 Talibus auspiciis sumpto Ordine negotiator noster lætus ad propria remeavit, ducens inde secum Magistros egregios, quos illi Pater Cisterciensis ad docendum Ordinem benigne concessit : quorum duo monachi erant atque Presbyteri, duo laici, in sua quique arte decenter instructi, quintus, qui aliis transacto magisterii sui tempore ad propria redeuntibus usque ad obitum Obazinæ remansit. Sed cum per eorum magisterium plura mutari præciperentur, illud certe molestissimum videbatur, quod usus etiam carnium infirmis esset concessus et allatus, qui hactenus manserat Fratribus incognitus : quod gravissime vir sanctus ferebat intantum, ut diceret ipse commotus, quod carnificinam introduxissent in domum Dei, cum videret propter infirmos aliquod animal jugulari *k*, sed propter ipsos Magistros tacebat. Quadam die circumiens officinas, carnes inter duo vascula absconditas reperit, quas statim in latrinam projici jussit. Post hæc duo alia monasteria in locis ante ædificatis facere disposuit *l*, unum in Caturcensi diœcesi *m*, aliud in territorio Santonensi : quibus decenter instructis idoneos Pastores cum supplemento Fratrum illuc direxit, qui loca sibi credita Abbatiæ titulo gubernarent : quorum Prior fuit, Geraldus nomine, qui Obazinensem domum post eum feliciter rexit : cum quo multa loca ædificaverat, et nunc tamquam individuus comes cum eo feliciter pausat. Sequens vero fuit Robertus nomine, qui et ipse nostro magisterio præfuit. Hic sortitus est Abbatiam, quæ in Santonensi diœcesi sita erat quam etiam prius multo tempore absque Abbatis titulo procuraverat. Inter hæc Fratres Obazinæ cum augerentur de die in diem, nec possent eos capere pristinæ habitationis modicæ mansiones, post multas deliberationes sanctus vir in superiora monasterii *n* basilicam magnam ædificavit, et mansiones amplavit et loca habitationis illius sufficienter præparavit.

g — *agit Cistercii cum Eugenio 3 Papa,*

h — *assumitur inter Cistercienses.*

i — *ægre fert infirmis concedi carnes :*

k

l

m — *condit 2 alia monasteria :*

a *Eximiam Carthusiæ sanctitatem laudat S. Bernardus epist.* 12 *ad Guigonem Priorem, qui B. Stephanum excepit.* — b *Consilium Guigonis Prioris explicatur in longioribus Actis hujusmodi* : Cistercienses nuper exortos regiam viam tenere, eorumque instituta ad omnem perfectionem large sufficere. Nobis enim, ait, et in personis numerus, et in possessionibus terminus est præfixus. Tu vero qui plures ad Dei servitium congregasti, et adhuc plures suscipere decrevisti, cœnobialem magis expetere debes professionem, quæ et multis patet æque ac paucis, neque enim numero, sed religione pensatur. — c *Geraldus II, præfuit ab anno circiter* 1138 *ad an.* 1177. — d *Dalona Ordinis Cisterciensis in eadem Lemovicensi diœcesi ad Vigennam fluvium fundata anno* 1139, *aut sequente. Hujus Abbas adfuit cum Geraldo Episcopo.* — e Bella aqua, *condita circa annum* 1143. — f *Videtur Valetta esse, sed in Tutellensi diœcesi tum condita.* — g *Lucio II Papa anno* 1145 *die* 25 *Februarii defuncto, successit Eugenius III, Cisterciensis, S. Bernardi ante discipulus, et Abbas SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias ab eo constitutus.* — h *Apud Manrique in Actis longioribus legitur* Ducenti. — i *In aliis Actis ista subjunguntur.* Et quamquam essent aliqua in domo ejus, quibus talis susceptio impediri posset, quæ non religioni quidem, sed consuetudini videretur adversa : illud certe majorem molestiam ingerebat, quod vir sanctus, ut viros ita et feminas a Domino gubernandas acceperat, quod eorum Ordo non sustinebat. Attamen pro ejus amore cuncta admissa sunt, spondente Domino Raynardo, qui eum, ut suam animam diligebat, quod cuncta Ordini adversantia paulatim aboleretur, cum repentinam mutationem novella adhuc domus ferre non posset : ita dumtaxat, ut sanctæ illæ fœminæ semper in Ordine permanerent. *Contra quæ inserta opponit multa Manrique.* — k *Hæc ratio sic exponitur in aliis Actis* Cumque ei capitulum regulæ pro utilitate apponeretur, faciebat, quia nec illud ei placere, nec regulæ auctoritas poterat displicere. — l Guarda Dei *seu* Custodia Dei *appellatum. Alia Obazinæ, quod fundatum traditur* XI *Calend. Decemb. anno* 1130. — m Frenada *alia Obazinæ fundata* X *Calend. Octob. anno* 1148. — n *Hujus basilicæ* primus lapis positus est anno 1156 feria 6 ante palmas. *Ita alia Acta.*

D ex ms. Cisterc

CAPUT IV.

Varia patrata miracula. Pius obitus et sepultura.

Cum autem vir Dei multorum multa sollicitudine urgeretur, quibus quotidiana stipendia cum ingenti studio parabantur; maxima tamen illi cura de pauperibus erat. Aliquando venit ad eum Frater, ejusdem domus Procurator, dicens : non habere se, quod Fratribus apponeret, vel quod pauperibus erogaret : cui vir sanctus de Fratribus nihil dixit, de pauperibus præcepit : Vade, panes non habes, animalia occide et pauperibus tribue. Abiit ille facturus sicut præceperat, sed quia modicum tritici in arca remanserat, quod vix ad tres dies solis Fratribus sufficere poterat, statim illud impendi decrevit et postmodum pauperibus carnes exhibere. Et ecce dum speratur quotidie illius tritici defectio, interim Deo tribuente et sancti viri fide cooperante, excrevit, ut usque ad tempus messionis, quod longe aberat, tam Fratres quam pauperes panes inde, prout ratio temporis permittebat, sufficienter haberent : sicque factum est, ut animalia illæsa manerent, et ex modico frumento multi longo tempore sufficienter victum haberent.

Ut eleemosynas daret,

triticum divinitus auctum :

Quadam die venit ad eum Cellerarius et mœsto vultu dixit ei : Nihil hodie Fratres manducabunt : siquidem hora refectionis urget, et panes non habemus, quos refectionis Fratribus apponamus. Tum ille ut ei solitum erat, oculis ac manibus in cœlum porrectis, altius suspiravit, tandemque conversus ad Fratrem diffidentem, dixit ei : Ergo, Frater, mensas, ut solitum est, præparare festina. Et ecce dum Fratres in ecclesia canerent, subito adsunt animalia panibus onusta, quæ fideles viri inspirati a Deo ad refectionem Fratrum ex vicino castro transmiserant, unde Fratres abundanter refecti sunt.

in penuria panes delati :

15 Fertur etiam tale quid in monasterio de Grossobosco *n* accidisse. Quadam die venit Cellerarius ad Abbatem illius loci, dicens : Non habemus panes nisi tres. Abbas qui ex discipulis B. Stephani fuerat, præcepit tres libras panis in præbendis detinctorum, ut solitum erat, reponi : signum quoque post horam pulsari, et pulmenta loco panis per mensas dispoui.

i

ita et factum discipulo ejus Abbati :

Cumque

A Cumque Horam, quæ tunc vergebatur, in ecclesia canerent, Princeps terræ et fundator loci illius, ex insperato venit, ingressus refectorium, quo eum tunc virtus divina deduxit, cum pulmenta sola absque pane vidisset apposita, festinanter egreditur, et tam suos quam suorum, qui cum eo venerant, equos in proximam villam dirigit, cunctumque panem venalem dato pretio rapi vel emi et ad monasterium deferri præcepit. Fratres post horam refectorium ingressi, cum se ad manducandum præparant, subito inter manducandum insperatus panis plenis sportis ingreditur, qui eos ipso die et sequenti sufficienter pavit.

16 Cum fames valida terram circumquaque vehementer attereret, ad Sancti hujus anniversariam celebritatem, sicut singulis annis facere solent, tanta pauperum multitudo convenit, ut ab his qui advenerant secularibus ad quindecim millia æstimarentur, sed cum ab aliis minus esse æstimarentur, omnes pro vero decem millia dixerunt : dabatur enim singulis, ut semper fit, libra una aut dimidia torta panis et fabæ mensura consueta cum vino. Sicut semper fit ipsa die usque in hodiernum diem vel tempus, tam majori quam minori æqua mensura : ita ut mulieres quot filios adduxerint, etiam in cunabulis, tot B prænendas accipiant. Videntes autem milites et multi alii tantam multitudinem pauperum, et considerantes panum paucitatem, dixerunt, quod nec ad decimam partem eorum panis sufficere posset : unde dabant consilium, ut panis minutatim frangeretur, ut unusquisque inde modicum quid acciperet. Sed in hoc non sunt auditi, quin uno in Dei nomine et Sancti virtute confidentes, ipsius implorato auxilio dividere cœperunt primo panem, deinde fabam, postea vinum. Cumque omnibus a primo usque ad ultimum, a maximo usque ad minimum, ante solis occasum consueta mensura distributum esset, surgentibus pauperibus tantus clamor exortus est laudantium Deum pro abundantia et benedicentium sanctum Patrem, ut ipsa terra commoveri videretur clamore eorum : flebant enim tunc magis præ gaudio et præ tanto miraculo, quod, si ipsa distributio usque in mane produceretur, nunquam deficerent panes, quamdiu pauperes non deessent. Hoc autem multoties in die Sancti hujus et aliis diebus plurimis probatum est contigisse, ut panes distribuendi pauperibus, quanto pauciores æstimati fuissent, tanto plures superabundarent.

C 17 Quis posset æstimare, quam sanctæ vitæ et arduæ ac strictæ tunc Sanctus iste? At quantis miraculis claruit, longum est enarrare. Ad ultimum iste S. Stephanus ad visitandum Archipresbyterum quemdam infirmum rogatus perrexit, indeque *b* regressus corpore eadem molestiam statim incurrit. Exhausta enim jejunio membra febris invaserat, quam et labor corporis et frigoris algor intimis medullis paulatim infuderat. Postea vir sanctus morbo invalescente, gravius ægri cepit : ac cum vi febrium urgeretur, gaudebat quidem quod ad desiderata bona transiret, sed dolebat quod suos desolatos et quasi orbatos relinqueret. Propter quod protensis in cœlum oculis ac manibus, Dominum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret, et ovibus, quas per illum hactenus aggregaverat, benignus Pastor existeret, et sua eas providentia gubernaret. Adstabant ei omnes Fratres, præcipue qui de ejus e monasterio venerant, flentes inconsolabiliter, et dicentes : Pater cur nos deseris aut cur nos desolatos derelinquis? Nam et seipsum dicebat eis post mortem præstantiorem futurum, et cuncta necessaria diligentius provisurum, si tamen illi assiduis precibus obtinerent ut ille æterna requie frueretur. Hoc enim tunc iis promisit, quod nullum unquam legimus ausum fuisse promittere : quod scilicet si tantum pro se Dominum orarent ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, æternam a Domino, confisus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione unquam ullus aliquo modo discederet. Sed quia tempus rasuræ præterierat, et propter infirmitatem radi permissus non fuerat, incumbente jam morte radi se incunctanter præcepit, ut corpus ægrum magis excruciaret, et ad Dominum continuo migraturus novus et coronatus intraret. D

18 Cumque jam morti evidentius propinquaret ad ipsius petitionem Oleo sancto perunctus est, et sacræ Communionis perceptione munitus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique convenerunt et Litanias cum magno fletu dicere et agere cum eo cœperunt, quas ipse frequentius repeti faciebat, et cum eis moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, quidam apprehensa ejus dextera, monasterium omnesque Fratres signabat, ipso quantum poterat admitente et benedictionis verba frigescentibus labiis vix tenuiter profundente, sicque inter benedicendum et orandum sancta illa E anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad Dominum, lætantibus cœlis, terris plorantibus, illis pro admisso cive, istis pro amisso pastore. Transiit autem VIII Idus Martii circa mediam noctem, quæ precedebat *d* Dominicam diem anno ab Incarnatione Domini MCLIX. Corpus ejus ex more compositum, et sacerdotaliter indutum, et quantum noctis supererat in ecclesia est observatum. Mane autem facto, dictis ex more Missis, statim apprehensam sancti corporis glebam ad Obazinense monasterium psallendo et magno honore detulerunt. Itaque præparato sepulcro e feria IV hebdomadæ secundæ Quadragesimæ dicta generali Missa et a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel ordinibus convenerant, facta solenniter absolutione, beati viri corpus in capitulum tumulandum defertur, et in sarcophago lapideo honorifice collocatur, ubi multis beneficia plurima conferuntur præstante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum amen.

in anniversaria celebritate

pauperibus distribuenda panis, faba, vinum

multiplicantur.

orat pro suis.

b æger febri,

c

et a morte protectionem suam addicit :

radi se præcipit :

extremis sacramentis munitur,

moritur

d 8 Martii anno 1189

e

sepelitur in Capitulo.

F

Quidam miles Obazinæ

ovus alicui in extasi

a *Grossum flocum in diœcesi Lemovicensi et filia Obazinæ, a Jongelugo et Sanmarthanis fundatum dicitur anno* 1106 *mense Novembri, ergo post obitum B. Stephani anno* 8. — b Regressus scilicet ad unam ex Abbatiis supra memoratis, in qua Pastor eo ibi ægro statutus est, *ut mox ex aliis Actis tradetur* — c Obazinensi. — d *Dominica hæc erat secunda Quadragesimæ, cyclo Lunæ* 4. *Solis* XX, *littera Dominicali D quo Pascha celebratum est* XII *Aprilis.* — e *Die* XI *Martii. Reliqua accuratius descripta ex aliis Actis damus*

CAPUT V.

Miracula post mortem.

Quidam miles potens in seculo, post transitum sancti viri, ad monasterium Obazinense venit : ibique quadam infirmitate apprehensus, post duos menses est defunctus : et quia multarum fuerat terrarum dominus, pro his tuendis multa prædia et guerras fecerat, multaque mala commiserat. Diligebat sane multum beatum virum et Fratres omnes, eosque in sua dominatione terris ampliaverat : propter quod ad bonum finem perductus est. Ipsa autem nocte, qua obiit, quidam Presbyter de terra ejus, cum penitus quid de eo ageretur nesciret, longe quippe positus erat, subito in extasi raptus, vidit illum a dæmonibus captum deduci. In loco vero, per quem ducebatur, erat ex una parte murus præclarus atque præcelsus, cujus finis non apparebat, habens in medio portam, per quam voces dulcissime psallentium exterius fundebantur. Cumque ibidem appropinquassent

sent, cœpit rogare eos, qui se trahebant, ut eum modicum relaxarent, ut voces mellifluas audire posset. *contra insultus dæmonum* Quod cum nullatenus impetrasset, repente divino nutu ab eis avulsus, ad prædictam portam confugit, eamque apertam reperit. Videns autem sanctam Dei Genitricem intus cum Sanctis adstare, cœpit eam pronus in terra suppliciter exorare, ut sui misereretur, seque a dæmonum captivitate sua clementia liberaret. *apud Deiparam* Cui illa respondit : O homo, ego tibi subvenire non possum pro eo quod multas ecclesias filii mei et meas invasisti, spoliasti ac violasti, pluresque hominum cædes exercuisti, et multa alia male fecisti. *a B. Stephano defendi.* Tunc Domnus Stephanus, qui in parte stabat provolutus ad genua ejus, orabat eam dicens : Domina, nonne tu mihi promisisti, quod omnes, quicumque in domo mea obnissent, in gaudium filii tui introduceres? Cui illa benigno ac læto vultu respondit : Scias pro certo, carissime, quia, quæcumque tibi promisi, absque ulla ambiguitate complebo.

20 Quidam Frater juvenis ac robustus carrucis boum præerat, qui vel propter oneris sublevationem, vel propter aliud quid, rupturam incurrit : qui ad tumulum sancti Patris Stephani crebrius advolutus orabat, ut sanitatem reciperet : cui apparuit B vir sanctus et sanus totus factus est; ita acsi nihil unquam tale perpessus fuisset. *curatur hernia*

21 Quædam sanctimoniales moriebantur, custodes earum pigritantes obdormierunt ; circa medium noctis vir sanctus cuidam apparuit in dormitorio, eique ut surgeret imperavit. Illa pigritante avellere cœpit stramenta, eique dixit : Surge velociter et candelam accende, et cinerem sterne, quia Soror illa continuo est moritura. Mox illa turbata surrexit et quod in tenebris esset dixit : Et quomodo possum, Domine, candelam accendere ; quia lumen dormitorii modo extinctum est? Cui ille : Vade ad coquinam, et ibi invenies. Perrexit, et de parva scintilla sine flatu aliquo lumen accendit, et sororem illam in extremis laborantem invenit, ejusque custodes circa eam dormientes : quibus excitatis, cinerem stravit, tabulamque pulsavit et illa spiritum exhalavit. Cumque et illa obdormire vellet, repente vir sanctus dixit : Exurge quantocyus, quia soror illa alia modo moritur. Quo dicto, mox tabulæ sonus increpuit et Soror illa ceteris congregatis et orantibus in pace quievit. *sanctimonialibus morientibus* *alia a B. Stephano apparente bis excitatur :*

22 Nonnullas Sorores in infirmitorio negligentius residentes ad ecclesiam ire compellit, maxime cum sancta mysteria percipere habent. Quod si de lecto surgere nequeant, qualiter et quibus adminiculis ibi ferrentur docet : noluit eis ullam occasionem relinquere ut aliquis ad eas vel in extremis quidem ingrediatur, ut agnoscas eum curam, quam de eis vivus habuerat, non deposuisse post mortem. Quasdam etiam gravissimis doloribus ex nimio languore vexatas apparendo sive tangendo frequenter curavit. *aliæ docentur aut sanantur ab eo apparente.*

23 Quædam Soror cum in medio domus deambularet, lignum ex alto super eam cecidit, ejusque crus valde contrivit : ex quo casu ad terram cecidit et cum pene extra se esset, accurrerunt Sorores et ad infirmitorium detulerunt. Post in se reversa, immensos clamores edere cœpit, et Dominum Stephanum sæpius invocabat, ut sibi auxiliaretur. Circa mediam noctem adest continuo Pater Stephanus, quem sequebatur juvenis monachi habitum gerens : cumque apprehensa tibia ejus, quæ patiebatur, eam trahere cœpisset, ipsa præ dolore clamare cœpit, et Sorores dormientes evigilavit. Sed statim tota sana facta est diluculo convocatis Sororibus retulit, quomodo et qualiter sanata est. *e lapsu læsa sanatur :*

24 Alia Soror despexit quamdam Sororem infirmam et humilem, et nocte illa aruit pes ejus et manus : die vero sequenti prout poterat cum una manu et pede sese per terram trahebat, ita quod Sorores vix eam ad infirmitorium detulerunt. Deinde cum sola remansisset ingemiscens, sanctum Patrem Stephanum, ut sibi subveniret invocabat. Adest continuo vigilanti et deprecanti Pater sanctus, torvoque vultu eam respiciens, ait : Bene tibi contigit, misera, sicut meruisti : scias enim tibi hoc evenisse pro eo quod Sororem illam hesterno die te deprecantem despexisti, eique auxiliari noluisti : insuper maledicto pessimo te obligasti : ac nisi pro te interveniissemus non quidem talia patereris, sed morte subita morereris. Sed hoc scire te convenit quod quandiu vixeris, numquam hac passione carebis : unde ceteris Sororibus ex nostra parte dicas, ut tuo exemplo commonitæ, Sorores infirmantes non despiciant, sed eis juxta possibilitatem suam deserviant, ne deterius eis contingat. Hæc dicens ab oculis ejus sublatus est. Mane facto cum ad visitandum ægram Sorores venissent, eamque consolari niterentur et sanitatis remedia polliceri : illa respondit : Nequaquam ita erit, ut dicitis : aliter enim dispositum est a Deo. Tunc retulit illis, qualiter Dominum Stephanum illa nocte vidisset, et quæ sibi dixisset, quæque aliis dicenda mandasset. Audiant hoc omnes aliæ moniales. *despectens aliam punitur manu et pede sese trahentibus :* *a B. Stephano apparente reprehenditur.*

25 *a* Quodam tempore famis in vita S. Stephani accidit Obazinæ *b*, quod annonæ ad unam vix hebdomadam æstimatæ per duos menses sufficerent, et frumenta, quæ de cellario ad monasterium deferebantur, ita augmentarentur et durarent quod Fratres mirarentur : interrogaverunt Fratrem qui hæc deferebat quomodo frumenta tantum durassent, qui dixit : Ex quo deferre cœpi, nullam in his potui inminutionem invenire. Unde ab aliquibus persuasus est, ut mensuraret frumenta, qui mensuravit et ex hoc largitor bonus offensus, occulte augere cessavit, et frumentum illud defecit *c*. *a* *b* E *frumentum divinitus augeri cessat dum mensuratur.*

a Hæc melius in aliis Actis referuntur cum miraculis tam. 4 relatis. — b Est Obazina (ut hoc tandem loco istud dicamus) in Lemovicibus versus Arvernum, inter Tutellam et Brivam ad ejusdem, cui utrumque oppidum insidet, fluvioli occiduum ripam. — c Reliqua deerant in MS. Cisterciensi.

APPENDIX EX ACTIS LONGIORIBUS

De obitu, translatione, et miraculis B Stephani.

Cum igitur vir Beatus de hoc mundo transiturus esset ; una ex Abbatiis superius memoratis, proprio Pastore longo jam tempore fuerat destituta. Quam visitare cupiens, ut eam legitime ordinaret, quamquam finem dierum suorum imminere non ignoraret instantibus solemnibus jejuniis, quando cineres dari solent, cum quibusdam Abbatibus illuc ire perrexit. Cumque jam de re propter quam venerant, pertractarent, et inter se monachi non convenirent, ut de his, qui præsentes erant, Abbatem assumerent ; missum est retro ad monasterium, ut inde Prior, et alii quidam ad hoc idonei adducerentur. Interim Dominus Stephanus, ad visitandum Archipresbyterum regionis illius infirmum, rogatus perrexit : indeque regressus corporalem molestiam statim incurrit. Exhaustis enim jejuniis membra, febris invaserat : quam et labor corporis et frigoris algor intimis medullis paulatim infuderat. Cumque in crastinum electio pararetur, jam enim advenerant, pro quibus fuerat destinatum, et ipse porro tota nocte gravi incommodo teneretur ; non tamen tam necessarium opus censuit differendum : ne forte eo moriente aut penitus frustraretur aut negligentius impleretur. Sed quia eorum Capitulo interesse non poterat, Abbati cuidam, qui auctoritate ceteris præeminebat, hanc ordinationem commisit, ut quem ipse jam, cum consilio Fratrum elegerat, ab eodem Abbate Pastor ibi statueretur. Quod statim absque mora vel contradictione aliqua, est impletum. *Petit aliquam Abbatiam pro electione Abbatis,* F *super committit alteri peragenda*

2 Exinde

EX ANNAL. CISTERC.

EX ANNAL CISTERC.

A 2 Exinde vir Sanctus morbo invalescente, gravius angi cœpit : propter quod ex communi domo, in liberiorem cellam translatus est. Fama quoque ægritudinis ejus, cum ubique nuntiis discurrentibus percrebuisset ; postquam ad Obazinensium aures pervenit, vehementer omnes afflicti, et ultra quam credi possit turbati sunt. Quomodo enim, quamvis sanctissimus grex, tanto moriente Pastore, non turbaretur? cum scriptum sit : Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Multi enim iam non exposita licentia, ad ipsum certatim pergebant vel potius confluebant ; ultimam saltem benedictionem, si aliud tunc non poterant, accepturi. Quos ille, ut pius Pater, tamquam devotos filios benigne suspiciebat, et singulos quosque benedicens, tactu blandissimo confovebat. Ceteri vero, qui remanserunt, planctibus et ululatibus perstrepebant : et tamquam finis mundi instaret, omnes pene sua opera relinquebant et solis fletibus vacabant. Videres omnes angulos gemitibus impleri, suspiria suspiriis jungi : et communi lamentatione totius loci desolationem ab omnibus deplorari.

Matth. 26 non olatur Obazinenses adeuntes.

3 Cum ergo idem Beatus vi febrium acrius urgeretur, gaudebat quidem, quod ad desiderata bona B transiret : sed dolebat, quod suos desolatos et quasi orbatos relinquebat. Propter quod protensis in cœlum oculis ac manibus, Deum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret : et ovibus, quas per illum hactenus aggregaverat, benignus pastor existeret : et sua eas providentia gubernaret. Astabant et omnes Fratres præcipue, qui de ejus monasterio venerant : flentes inconsolabiliter, et dicentes : Cur nos Pater deseris ? aut cui nos desolatos relinquis ? Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus, quod te videremus Pastorem et Gubernatorem animarum nostrarum. Et nunc post te quid faciemus, vel ad quem in tribulatione nostra confugiemus? Porro ipse, in quantum poterat, eos consolabatur et instruebat, præcipiens eis, ut semper Deum timerent, et ipse liberaret eos ab omni malo. Nam et ipsum eis dicebat præsentiorem post mortem futurum, et cuncta necessaria diligentius provisurum : si tamen illi assiduis precibus obtinerent, ut ipse æterna requie frueretur. Cumque illum rogarent, ut Fratribus utique Obazinæ, quos orbatos relinquebat, ultima saltem mandata dirigeret ; ipse nihil aliud eis præcipiebat, nisi ut sancti Ordinis, quem susceperant, C statuta firmiter custodirent, et sanctæ paupertatis, atque humilitatis observantiam non desererent. Obedientiam quoque, ac disciplinæ censuram omnibus modis servarent ; et ut semper pro se Dominum exorarent. Hoc enim tunc eis promisit, quod nullum unquam legimus ausum fuisse promittere : quia scilicet si tantum pro se Deum rogarent, ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, a termino a Domino, confisus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione ullus unquam aliquo modo discederet.

petit preces eorum,

commendat observantiam statutorum :

addicit preces pro salute illorum :

4 Visitantium servum Dei in infirmitate positum finis non erat : cum tamen non nisi religiosi vel quos devotio traxerat, admitterentur. Nonnulli imo quamplurimi cereos ferebant, sancto ejus funeri profuturos ; omnesque eum, non aliter quam totius patriæ tutorem ac provisorem, deflebant. Et quia tempus præteriens nasutæ, ipse vero propter infirmitatem radi permissus non erat ; in undecime jam morte, radi se incunctanter præcepit, ut corpus ægrum magis exercuciaret, et ad Deum omnino ingraturus, novus et coronatus adveniret. Quod divino nutu factum non dubitatur : ut saltem ex ejus capillis reliquias haberemus : cuncti enim diligenter collecti sunt, et diligentius reservati multis postmodum infirmitatibus profecerunt. Cumque jam morti evidentius propinquaret, ad ipsius petitionem Oleo sancto peruncetus est, et sacræ Communionis protectione munitus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique convenerunt, et Litanias cum magno fletu dicere coram eo cœperunt. Quas ipse frequentius repeti faciebat : et cum eis, moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, apprehensa quidam ejus dextera, monasterium omnesque Fratres signabat, ipso, quantum poterat, ad hoc nitente, et benedictionis verba, frigescentibus labiis, vix tenuiter proferente : sicque inter benedicendum et orandum sancta illa anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad Dominum, lætantibus cœlis, terris plorantibus : transiit autem VIII Idus Martii, circa mediam noctem, quæ præcedebat Dominicam diem; anno ab Incarnatione Domini MCLIX.

moritur 8 Martii anno 1159.

5 Corpus ejus ex more compositum, et Sacerdotaliter indutum, quantum noctis supererat in ecclesia est observatum, omnibus Fratribus, cum quibusdam Abbatibus, qui convenerant, devote astantibus, et vigilias cum magno cereorum apparatu solenniter coram eo agentibus. Mane autem facto, D dictis ex more Missis, statim apprehensam sancti corporis glebam, de monasterio, decente cum honore, et grandi.... exierunt. Abbatibus, monachis et ceteris Fratribus præeuntibus et subsequentibus, cum maxima multitudine Clericorum simul ac laicorum, qui ad tanti Patris exequias ex diversis locis se convenisse gaudebant. Et cum paullulum processissent, illico omnes pastores regionis illius, pueri pariter et puellæ, relictis gregibus, ad Sancti funus summa cum festinatione currebant : et sub feretro se ingerentes velociter in alteram partem transibant. Cumque hoc perpetrassent, quasi iterum sanctificandi, hoc ipso aditu remeabant ; et cum turbis ambulantibus aliquantulum properabant. Quod videntes ceteri exemplo puerorum admoniti, certatim sese impellentes, sub Sancti feretro transibant, et iterum remeabant. Non tamen frustra et absque fidei suæ mercede hac facere potuerunt : multi enim sic transeundo diversis infirmitatibus liberati sunt. Populus autem innumerabilis utriusque sexus per totum illud iter ad tam gloriosum spectaculum undique concurrebat. Per omnes ecclesias, ac monasteria, per quæ transituri erant, signa illico omnia concrepabant, tam repentino fragore, ut putarentur non humana manu tangi, sed divinitus commoveri. Sacerdotes cum stolis, Clerici cum vestibus albis, monachi decenter ornati, cum Crucibus et thuribulis obviam sancto corpori longius procedebant. Nec absolvendi aut quodlibet officium peragendi ulla erat facultas : tantus erat crepitus signorum, et concursus turbarum plangentium : omnis siquidem terra luctibus personabat.

Funus educitur cum magna solennitate :

E

F

6 Plures etiam sponte se et ex industria discalceabant : sicque per scopulos et acutissimas petras cum Sancto pergentes, non absque cruce revertebantur. Matrona illustris, illius terræ Domina, cum magnis et incurabilibus morbis in locis secretioribus urgeretur, attactu feretri sanata est, et usque ad interitum vitæ suæ sanissima perseveravit. Porro unum eadem vini tantummodo habebant, ex his quos gemmos portare asinus solet. Quod in vase effusum, intantum Sancti virtute prævaluit, ut quingentos et amplius viros per totam noctem sufficienter potaret, et plurimum in crastinum superesset.

varii ægre sanantur.

morbus incurabilis sublatus,

vinum multiplicatum.

7 Corpus vero non in Fratrum habitaculis, sed in amplissima domo, quæ exterius habebatur, positum est, ut et plures reciperentur, et devotæ mulieres ab ingressu ejus non arcerentur. Quæ scilicet domus cum

excubiæ inter luminaria et choros mulierum transactæ :

A cum tota esset lignea et paleis cooperta, deorsum vero ob Sancti honorem et adventantium requiem, eisdem paleis usque ad genua strata; tantam cereorum ardentium multitudinem continebat, ut deloris aspicientibus tamquam rubus ardens interius appareret. Quod cunctis mirabilibus mirabilius æstimo, ut inter tantam copiam palearum et ardentium candelarum, inter tot viros dormientes ac semivigilantes, ignis nocere nihil potuerit. Nam et qui vigilabant, sacris excubiis circa sanctum corpus occupati erant : ceteri vero in circuitu eorum semivigilabant, aut penitus dormiebant. Deinde, cum jam nox initium daret, Clerici albis, plures sericis cappis induti, primas vigilias solenniter peregerunt : quibus finitis, ceteri, qui remanserant et qui tunc ex diversis locis convenerant : sic ut per totam noctem, alternatis vigiliis, sacræ excubiæ non cessarent : ut tam vicibus Clericorum psallentium quam splendore coruscantium lampadarum, ipsa nox diei claritatem ac dignitatem sibi assumeret, sicut scriptum est : Quia tenebræ non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur.

Psal. 138.

8 Mane vero assumpto sancto corpore, ad Obazinense monasterium quantocyus properabant. In Tutellensi autem cœnobio exspectabatur, eo quod Abbas loci illius et monachi obtinuerant, ut in eorum ecclesia aliquamdiu poneretur. Cumque ibidem appropinquassent, mox signis sonantibus omnes monachi solenniter induti, cum Crucibus et thymiamatibus; et cum omni populo obviam sancto corpori longius processerunt. Condixerant tamen, ut postea claruit, ut illud violenter in ecclesia detinerent, aut aliquid pro reliquiis de corpore ejus auferrent. Quod Fratres præsentientes, in ecclesiam eorum illud perduci passi non sunt : sed statim assumptum post factam absolutionem, humeris sustulerunt, et retro conversi, via, qua venerant, redierunt.

Corpus a Tutellensibus in via honoratum :

B

9 Apud Obazinam, non nisi feria secunda illucescente, transitus beati viri innotuit. Unde statim dicta Missa post Primam, omnes a minimo usque ad maximum, præeunte Cruce, cum fletu et ululatu obviam sancto Corpori usque ad duo milliaria processerunt, Psalmos per totum iter, prout in tali discrimine poterant, decantantes : statuerant enim non se, nisi cum Sancti funere reversuros. Et quamquam eos nonnulli Fratrum, qui præibant ante illum, deturbarent, dicentes, cum vix tandem sero perventurum, numquam potuerunt eos a corpo ullatenus revocare. Cumque jam fessi in cujusdam promontorii planiciem devenissent; repente levatis oculis, vident

ab Abbate Obazinensibus exceptum :

C cum magna populi caterva Sancti funeris apparatum accedere et ad se quantocyus properare. Adverterat ibi multitudo virorum cum aliis innumeris utriusque sexus atque ætatis : quorum plurimi cereos novos detulerant, et adventum Sancti, cum monachis et cum omni populo, accensis luminaribus, expectabant. Et ecce dum apparet, dum præsto est, dum tangi potest, tantus repente clamor exortus est, ut putaretur non solum terra, sed et cœlum aliquatenus commoveri. Fateor me numquam vidisse aut audivisse tam magnam tamque mirabilem vociferationem, tam magnum luctum, tantum clamorem, tantam simul lacrymarum effusionem.

10 Resumpta via (nam cuncta lamenta cesserant) festinant Obazinam. Quo cum pervenissent, Venerabilis Dominus Geraldus Abbas, longe superius memoratus, qui tunc advenerat, cum paucis qui remanserant et cum multis aliis qui convenerant, foris ad novum monasterium, indutus sacris vestibus expectabat. Videns autem feretrum adesse, et Sanctum in eo jacere, cum eum absolvere pararet, repente concidit, et super feretrum quasi examinis corruit. Tunc renovatus est luctus omnium, et in

Delatum Obazinam,

excelso voces, clamores et ululatus resonabant. Habet enim hoc humanus animus, ut quamvis fuerit luctu et lacrymis satiatus, postquam alios plorare conspexerit, affectum temperare non possit : non cessantibus lacrymis, ubi lacrymarum causæ non cessant. Tandem Abbas in se reversus, vix quidem absolutionis verba deprimere valuit : et Beatum, ut facultas fuit, absolvit. Deinde ad ecclesiam cum veneratione defertur, et per duos dies incessabilibus excubiis adservatur.

11 Itaque præparato sepulcro, feria quarta hebdomadæ secundæ Quadragesimæ, dicta generali Missa, et a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel Ordinibus convenerant, facta solenniter absolutione; beati viri corpus in Capitulum tumulandum defertur, et in sarcophago lapideo collocatur. Igitur beati viri corpore tumulato, instrumenta funeris statim direpta sunt et minutatim concisa; singulis, prout quisque potuit, partes sibi rapientibus, et pro his inter se pertinaciter decertantibus : nam et ipsum feretrum serris desectum et ferramentis meisum, in minutis partibus est ablatum, ut ipsas quoque minutias a serra decidentes, in panniculis ligarent et secum efferrent : tanta erat fides et devotio populi, ut nihil, quod Sancti corpus attigerat, beneficii vacuum deputaret. His ita peractis, populus omnis abscessit : monachi vero circa tumulum congregati, Psalmos usque ad vesperam decantantes ibi manserunt. Sed et cerei ardentes tota die illa et

E

nocte inibi permanserunt : quin etiam in hodiernum diem omnibus noctibus, aut olei, aut ceræ, aut utriusque simul lumen ibi nunquam deficit. Nihil horum ex monasterio impenditur : totum aboris ministratur tam ab his, qui ad tumulum devote ac frequenter occurrunt, quam ab his qui multas ibi sanitates percipiunt. Plures etiam absentes per invocationem ejus sanantur, qui candelas suas ibi transmittunt aut per se deferunt, tam ante sanitatem quam postea.

sepulcrum eximio cultu decoratum.

12 Cuidam Fratri laico, cum post obitum ejus nimia mœstitudine teneretur, ex ipsa mœstitia soporato astitit vir beatus in visu, dicens ad eum : Quid habes Frater, quod tanto mœrore deprimeris? Cui ille respondit : Mœsti sumus, Domine, et vehementer afflicti, qua nos tam cito deserere voluisti; cum posses nobis adhuc diu vivere, et monasterium prospere ac feliciter gubernare. Ad quem Sanctus : Ego, inquit, non videor tibi Abbas esse, sicut me semper videre consuevisti? Cur Frater. Et si Abbas noster es, ut quid modo alium in sede tua videmus? Tunc Sanctus jucundo ore et quasi subridens, ita illi respondit : Ego vos non deseram, nec desero : vobiscum maneo semper sempereque manebo.

B. Stephanus apparens præfectionem Obazinæ addicit :

F

13 Alius Frater, laicus quidem sed vir simplex et innocens, virum sanctum singulariter diligebat atque ab ipso unice amabatur. Hic, cum ad vigilias nocte quadam Dominica ante alios surgeret, audivit voces psallentium et veluti processionem agentium monachorum : inter quos viri Dei vox, velut processionem illam regentis, clarius ac robustius eminebat. Quo audito, festinanter ad ecclesiam perrexit; ut inde commodius psallentium voces audiret, et virum Dei, si fieri posset, in sua sede stantem videret. Sed cum introisset, voces psallentium conticuerunt et ultra audiri non potuerunt. Unde manifestum est, tam ex priori visione quam ex istius certo auditu, virum Dei domui suæ numquam deesse.

Verum inter psallentes auditur :

14 Dominus Robertus, Abbas tunc de Framelda, qui tertia post ordinatione nostro monasterio præfuit, cum, peracta sepultura ejusdem sanctissimi Patris, in refectorio cum Fratribus ad mensam sederet, ut in tali eventu accidere solet, tædio et mœrore oppressus, paululum obdormivit. Cui repente

in tanta tale excipitur.

apparuerunt

A apparuerunt duo Fratres, qui ante aliquot annos
EX ANNAL. CISTERC. obierant : ex quibus unus Sacerdos, alter Diaconus, ambo sancti, ambo religiosi in vita sua noscuntur extitisse. Qui cum causas mœstitiæ ejus hilari vultu requirerent, et ille decessum sancti viri et communem orbitatem lacrymabiliter prosequeretur, dicunt ei : Scias, Domine, quia quanta est apud vos de ejus abscessu tristitia, tanta est de præsentia ejus apud nos ubique lætitia. His dictis evigilavit, et ultra eos videre non potuit.

15 Quidam Frater juvenis ac robustus carrucis boum præerat, qui vel propter aliud quid rupturam incurrit. Cumque pondus ipsum super inguinem prominceret, ac de die in diem magis succresceret; cœpit Frater illo incessu gravari, et animo contabescere, cum rem ipsam prodere trepidaret, et propter magnitudinem mali dissimulare non posset : et quia
Hernia ab eo bis apparente sublata : tali incommodo absque incisione curari non valet, quæ olim in Ordine Cisterciensi interdicta fuit; amplius ex hoc anxiabatur, quia et infirmitas illum gravabat, et medendi spes nulla erat. Quapropter humano destitutus, ad divinum confugit auxilium, sanctumque Patrem Stephanum, tumulo ejus crebrius advolutus, assidue precabatur, ut sibi in tanta
B afflictione posito, salutari remedio subveniret. Quadam igitur nocte, et vir sanctus apparuit, et cur se tot clamoribus fatigaret vel quam ob caussam tam mœstus maneret, tamquam inscius, requirere cœpit, Qui, cum et omnem passionis suæ molestiam exposuisset; talem ab eo consolationem accepit : Noli, Fili, nimium mœstus esse pro hac incommoditate; in proximo est enim ut a Deo cureris. Evigilans autem Frater, nihil quidem remedii sibi provenisse deprehendit, quia tamen virum Dei videre meruit, pro hac ejus consolatione non mediocriter lætabatur. Post non multum vero temporis iterum eo modo, quo prius, apparuit : inquirens ab eo quomodo se haberet. Ille visitationem quidem ejus gratias egit; sed tamen adhuc in nullo se adjutum fore respondit. Tunc Sanctus prominentem strumam salubri tactu compressam, ac velut in sese refusam, ita perfecte sanavit, ut deinceps in ejus corpore non compareret, dixitque ei : Surge, et amplius noli vacare : sed opus tibi injunctum strenue adimplere stude. Ad hanc vocem statim expergefactus surrexit : et facto infirmitatis loco, ita se exterius complanatum, et interius solidatum reperit, acsi nihil unquam tale perpessus fuisset.

C 16 Quidam paterfamilias virum Dei familiariter diligebat, et tam ab ipso quam a Fratribus, propter fidei ejus devotionem, non minori affectu diligebatur. Hic post transitum ejus a malignis captus, vinculis et compedibus mancipatus est : et propter multas, quas habere credebatur, pecunias, sub districta custodia servabatur, quod cum Fratribus nuntiatum
captivus e carcere liberatur : fuisset, vehementer afflicti sunt : et tam per se quam per amicos rogare cœperunt eos, qui vinctum illum tenebant, ut eis suum Confratrem, quem inique ceperant, accepta ab eo ratione, dimitterent : et nihil apud illos proficere potuerunt, sed inde illi asperiores fuerunt. Porro vir ille captus, cum se a nullo hominum juvari posse conspiceret, suum quondam amicum, nunc vero patronum Stephanum, precibus non pedibus adiit, cum multis eum gemitibus invocans, ut si quid apud Deum posset, suis se precibus liberaret. Deinde ex multa fatigatione et tristitia soporatus, assistere sibi vidit eumdem Sanctum, velut increpantem se et dicentem : Quid hic sedes, cum domus tuæ opera negligantur, et res familiaris depereat? Cui ille respondens, Non vides, inquit, Domine, quam districte ligatus compedibus hic teneor, et erumpere nequeo? Ad quem Sanctus repetito sermone; iterum : Vade securus, nihil hæsitans : quia non tibi nocebunt vincula ista, quæ tu formidas. Ad hanc vocem confestim ille evigilavit. Et cum se erigere tentaret, cuncta repente vincula de ejus manibus et pedibus ceciderunt, ita ut surgere conatus, caderet præ stupore : habebat enim tibias a compedibus demolitas. Postea vero surgens agitabat intra se, quid ageret, cum egredi nimium formidaret : quia custodes undique observabant, et qui eum ceperant, foras per publicum omnes astabant. Vicit tamen fides patroni, ita ut per medios custodes et captivatores suos, cum aliunde exitus non pateret, liber ad propria remearet, a nullo hominum quo tenderet requisitus, nedum detentus.

17 Venit quidam ad Sancti sepulcrum, vota red- *Item quinque alii.*
dens et gratias pro sua liberatione, factaque oratione E
et posito cereo, cum a loco egressus fuisset, interrogatus, quis aut unde esset vel ob quam caussam tumultum Sancti expetivisset; ait : Fuimus capti ego et alii quatuor in quodam castello, pedibus singulorum arctissime simul in una trabe constrictis, in quo ergastulo, cum nihil cibi aut potus per quatuor dies penitus gustassemus, inedia simul ac dolore constrictus, sanctum Patrem istum, de quo multa audieram, intimo cordis rugitu orare cœpi, ut nos a vinculis, suis meritis et precibus liberaret. Cumque hæc mecum tacitus evolverem : velut in extasi positus, nec plene vigilans nec perfecte dormiens, vidi reverendissimum quemdam religioso habitu carcerem introire, cum quodam monacho juvenilis ætatis : qui cum me interrogasset, quomodo essem; vel quid ab eo tantopere postularem; dixi ei : Domine, vides in quanta afflictione et calamitate detenti sumus : unde precamur, ut si quid potes, adjuves nos, miserus nostri. Tunc ille dixit : Si ergo vis cum sociis liberari, apprehende clavum ligneum, quo cippus strictus tenetur, et mox dissolvetur : statimque surgens cum eis egredimini, et pergite unicumque vos tutari possitis. Ad hanc vocem extemplo evigilavi, et ipse evanuit ab oculis meis : statimque apprehensum clavum, levi motu detraxi : mox trabes illa so- F
luta est, acsi numquam astricta esset. Surgens autem latenter socios excitavi, monens, ut caute surgerent, ne quis forte evigilaret : erat enim circa mediam noctem. Nec nunus imo amplius timebamus soluti quam antea vincti : quia et custodes intus ante ostium dormiebant, nec poteramus, nisi per eos transire : ipsumque ostium ita ex industria erat compactum, quod nisi cum magno fragore aperiri non posset. Tandem animum fiducia roborantes in ejus fide, qui nos jam solverat, et custodes transivimus et aperto ostio exivimus, nullo audiente vel sentiente : sicque reliquum noctis spatium iter agendo conficientes, ad locum pervenimus, ubi salvati sumus.

DE B. JOANNE DE DEO
FUNDATORE ORD. DE HOSPITALITATE, GRANATÆ IN HISPANIA,
Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP. 33

§1. *Ordinis per Joannem de Deo inchoati initia prospera.*

AN. MDL. VIII MARTII.

Anno 1540 *Joannes*

Annus Christi millesimus quingentesimus quadragesimus, qui minimæ nostræ Jesu Societati Romæ natalis fuit, parente Ignatio, Hispano homine ex castris Cæsareis ad spiritualem militiam traducto, idem usdem ex castris assumptum Joannem de Deo, vidit Granatæ initia ponentem ejus vitæ, quam sectata deinde est amplissima Congregatio eorum, qui toti in Hospitalitatis *officius erga pauperes peregrinos infirmosque exercendis occupati cum sint, nomen ab eadem per Hispaniam retinent; in Francia nuncupantur a* Caritate; *Romæ vero ac per Italiam reliquam vulgo* Fate ben fratelli, *seu brevius,* Ben fratelli *dicuntur, ab usitata stipem poscendi formula, sibi a suo Institutore relicta, qua et* Fratres *nominant quoscumque obvios, et* benefacere *monent per opera munificæ caritatis ad sublevandam pauperum egestatem. Nempe quia abundabat iniquitas, caritas quoque multorum refrixerat, et utrique remedium ferendum a Deo erat: sed illi, quæ mali totius caput erat animosque infecerat, æquum erat subveniri prius, ea constituta Societate, quæ peccatis exterminandis toto orbe incumberet; ac tum demum fundamenta jaci Religionis alterius, per quam corporibus quoque consuleretur.*

novi Ordinis fundamenta jacit.

vitæ suæ exemplo:

2 *Hæc porro fundamenta non alia fuerunt quam virtutum exempla, et quædam juvandorum corporum atque per hoc animorum ratio, quam Joannes vivens Granatæ tenuit, suisque ejusdem propositi socius reliquit; qui post obitum ejus eumdem Madritum primum, deinde ad alias Hispaniæ partes pertulerunt: nullis quod quidem sciamus scriptis legibus comprehensam. Nec enim id agebat Joannes (quamvis prophetico spiritu id futurum crediderim prænovisse) ut novum vitæ Religiosæ institutum conderet, quemadmodum ex toto Vitæ utriusque, quam dabimus, contextu patet: sed in id unum erat intentus, ut pauperum quorumcumque præsentibus necessitatibus subveniret, per se sociosque qui ei sese conjungebant, nullis obstricti votis, sed solo animi obfirmati proposito eisdem sese ministeriis applicantes; quos eodem, quem ab Episcopo Tudensi jussus erat deferre, habitu; femoralibus scilicet, penula ac pallio coloris cinerei ipse induit, ut amictus pauperrimi ac modestissimi forma eadem ipsos quidem a secutari vulgo secerneret, non tamen Religiosorum inscreret Ordini, qualem nullum cum fuisse professum certum confessumque est. Hinc factum, ut certantibus de ferendo mortui cadavere Ordinibus Religiosis; nemo eorum, quos in Hospitali habuerat, sociorum illud sibi munus vindicarit. Franciscani autem hunc honorem, eo sibi nomine præ ceteris debere contenderint, quod S. Francisci humilitatem paupertatemque toto vitæ tempore fuisset proxime imitatus: Minimi vero, in quorum templo conditum cadaver est (nec enim proprium habuit suo in Hospitali templum Joannes) eumdem sui Ordinis habitu defunctum induerint, et quidem ex ultima ejus, si Montoyæ credimus, voluntate: Hieronymiani denique in quorum olim fundum translatum, Joanne mortuo, Hospitale est, ejusdem superintendentiam, ut vocant, sibi ab Episcopo commendatam aliquamdiu tenuerint.*

quod seculi socii absque votis Religionis.

C

Eorum profitendorum licentiam Roma impetrat.

3 *Donec paullatim semen illud exiguum incrementa susciperet, visum est aliens non egere adminiculis, atque per se stare posse, maxime si votis quibusdam adstricti socii huic vitæ instituto in perpetuum sese addicerent: quod Roderico de Siguenca auctore factum scribit Govea lib.* 2 *cap.* 16. Hic siquidem post viginti annos, quos sub Philippi secundi auspiciis miles transegerat, ad vicariam Centurioni operam præstandam, indeque ad signiferi dignitatem promotus: cum revertisset in patriam parentum revisendorum gratia, eosque mortuos reperisset, Deo interius animum movente, tantum mundanarum rerum concepit horrorem, ut pauperum ministerio sese addixerit ea ratione, quam filios suos Joannes de Deo docuerat; quorum numerus intra duodenarium adhuc consistebat, atque in eo observantiæ arctioris rigore, cui fuerant a suo Institutore innutriti. Necdum illi ullius Religionis formam assumpserant; sed Ordinario subjecti, uni e numero suo obediebant, quem Fratris Majoris titulo venerabantur. Joannes is tunc Garcias erat, a quo Rodericus pœnitentiæ habitum (ita enim lubet ex re nominare eum, quem gestaverat Joannes, caput semper ac pedes nudus) impetravit. Subsecuta non multo post Maurorum per Hispaniam rebellio est, et caritatis exercendæ Rodericio, ejusque socio Sebastiano Arias, campum ingentem aperuit, in quo ita operam suam probavit, ut compositis tumultibus ad Hospitale reversus; quamvis non multis annis in eo fuisset conversatus, assumptus tamen in Majorem a Fratribus sit; eumque gradum variis confirmatus electionibus per annos viginti duos tenuit, millesimo quingentesimo octuagesimo primo mortuus, postquam obsequiis Pauperum annos impendisset viginti sex.

E

Rodericus Siguenza.

4 Hujus prudentiæ Ordo hic debet quod inter Religiosos numeretur: Romam enim misit ad Pii v pedes Sebastianum Arias, supplicaturum ut sibi suisque Pontifex habitum ac scapulare concederet et novæ professionis gradum: quod ubi impetratum est, Granatensi Hospitali tamquam capiti aggregarunt sese alia aliquot Hospitalia, quæ ad ejus, quod Joannes de Deo exorsus fuerat, institutionem erecta nunc stabant, locorum Ordinariis subjecta: *quæ ut melius intelligantur ipsam Pii* v *Bullam, primo die Januarii anno* MDLXXI *datam, hic subnectimus.*

per Bullam Pii v,

F

Pius Episcopus, servus servorum Dei in perpetuam rei memoriam.

Etsi nobis ex Summi Pontificatus nostri officio cœlitus dato maxime incumbat, ad locorum quorumlibet pie institutorum profectus bene attendere: Hospitalium tamen cunctorumque in iis degentium, maleque habentium hominum sustentationibus tanto nos magis studere convenit; quanto pensata talium personarum miseria, conspicimus propter Deum id salutare existere.

5 Exhibita nobis, nuper, pro parte dilecti Filii Roderici Sequenza, Superioris in Hospitali B. Joannis Dei, civitatis Granatensis, petitio continebat; quod etsi in commemorato Hospitali illius famosissimæ civitatis ob regiam cancellariam, ad quam maximus numerus exterorum negotiorum caussa confluit, unus Major seu Prior dictus, aliique decem vel octo Fratres, illi uni subjecti et obedientes reperiantur, qui in colligendis eleemosynis tam pro ipso Hospitali et Fratribus, quam variæ sortis pauperibus, miseris, ægrotantibus et senibus etc. (quorum fere semper quadringenti et plures solent convenire) diligenti cura laborant, ac quotannis stipem sedecim millium ducatorum pro curatione et sus-

qua ad dispensationem ab aliis,

A tentatione eorum cum summo caritatis zelo expendunt : et quamvis in eodem Nosocomio pauperum numerus, propter bellum in regno Granatensi contra Mauros gestum, maxime auctus sit ; et minores rarioresque eleemosynæ modo tribuantur : ipsi tamen Fratres, nullius labori pertæsi, eximium illud caritatis opus ferventissime indesinenterque prosequuntur. Nihilominus interim crevit hominum malitia, ut non nulli laici, Deum penitus non timentes, auri fame male ducti, habitu et caputio (volgo e laijal) panno crassiore et viliore, quo ejus Ordinis vere Religiosi vestiuntur, sese Religiosos mentientes, indnere ausi sint : qui Cordubæ, Madriti, Toleti et Lucenæ, pro Hospitali Granatensi, in quo pauperibus insignia caritatis officia exhibentur, eleemosynas erogatas, in pravos et damnabiles usus converterunt, non sine notabili pauperum illius et aliorum omnium Hospitalium damno et impedimento. Cum itaque dictus Rodericus a nobis supplicter petierit, quo facilius tolleretur modo declarata hominum nequitia et mentita religio; ut dignaremur omnibus illius Ordinis Fratribus et vere Religiosis, tam Granatæ quam Cordubæ et Lucenæ nunc morantibus et imposterum commoraturis, scapularium de panno, B laijal dicto, contectum, ad genua usque gestandum concedere, ut sic vestiti, quando pro eleemosynis colligendis peregrinantur, ab aliis, malitiose eorum habitu indutis, facile dignosci quirent. Porro sed et illud demisse sollicitabat, cum ipsa necessitas requirat, infirmis tam Fratribus quam pauperibus S. Matris Ecclesiæ sacramenta communicare, rudes instruere, et ad sustentationem Hospitalium eorumque membrorum eleemosynas conquirere : ut quoque facultatem clementissime impertiremur habendi et retinendi unum ex Fratribus, in singulis Hospitalibus existentibus, seu Sacerdotem, pro Sacris legendis aliisque omnibus divinis persolvendis : item colligendi eleemosynas non modo in iis urbibus, in quibus Hospitalia existunt; sed etiam in toto Dioceseos cujuslibet provinciæ districtu : facturi pauperibus in Hospitalibus degentibus insignem gratiam et benignitatem Apostolicam a Deo recompensandam.

simili cum Fratribus habitu malitiose utentibus,

scapulare sub Regula S. Augustini Conceditur,

6 Nos itaque qui pauperes in Christo juvare sinceris desideramus affectibus, sæpe dictum Rodericum et Confratres ejus in tam pioet laudabili proposito, non modo fovemus, verum etiam ab omni vi excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis quomodolibet immodatum absolvimus, et absolutum censentes pro consequendo effectu præsentium, bene faventes ejusmodi justis petitionibus, eidem Roderico omnibusque aliis et singulis dictorum Hospitalium Fratribus (dummodo Regulas S. Augustini servarint) scapularium super caputio ad genua usque, de panno laijal, gestandum, per auctoritatem Apostolicam, tenore præsentium semper concedimus. Sed quoque integram potestatem damus, eligendi unum ex Fratribus in singulis Hospitalibus, qui eodem et simili aliorum Fratrum habitu ; sed pro dignitate Sacerdotali et arbitrio Ordinarii ejus loci, pallio ornatore vestitus, munus Sacerdotale obeat ; ac demum pro præfatis Hospitalibus, ad sustentationem et curationem pauperum infirmorum, non solum in illis civitatibus, in quibus Hospitalia existunt ; sed etiam alis omnibus locis et dioecesibus eleemosynas petendi et recipendi, quas in Christi pauperum bonos usus et subventiones convertere illis licitum est. Nec non tam ipsum Sacerdotem quam Priorem et alios omnes Fratres, Ordinarii cujuslibet loci jurisdictioni correctioni, visitationi et præscriptionibus perpetuo subjicimus, ipsosque Majorem et ceteros Fratres de eleemosynarum administrationibus, quotannis suo tempore, legalem computationem loci

et facultas unum Sacerdotem habendi et quoque dicto

Ordinario tantum, et nulli alii facere debere volumus. D

sub obedientia Ordinarii.

7 Insuper ne Fratres, qui nunc in Hospitalibus existunt; et ii, qui posthac venturi sunt, semel susceptum habitum prædictum dimittant, deponant, multo minus alteri alicui tradant vel communicent, nisi omnium aliorum Confratrum in illo Hospitali, in quo eum acceperunt, consensu fiat; sub majoris excommunicationis lata sententia ipso facto incurrenda perpetuo ordinamus et statuimus. Inhibemus etiam omnibus et singulis cujuscumque status, ordinis vel conditionis, exceptis locorum Ordinariis, ne sub quovis prætextu ad regimen, gubernationem vel administrationem eorum Hospitalium sese intrudant, vel similia Hospitalia erigenda tentent; contra facientes incurrent prædictam pœnam excommunicationis. Ad hæc volumus, ut horum Hospitalium Major seu Superior et Fratres, a nemine cujuscumque ordinis et conditionis, etiam a fundatore ipso vel auctore, perturbentur, molestentur vel inquietentur : ipsi vero libere suorum Hospitalia semper regent.....

Gregorius XIII Privilegia indulget. E

8 *Pium* V *secutus Gregorius* XIII *Hospitali Granatensi* libens concessit atque impertiit ea omnia, quæ animarum saluti pro felici animarum, locorum ac personarum statu, fallacissimi hujus mundi invitamentis spretis sub suavi Religionis jugo militantium, Deoque pietatis ac caritatis opera exercendo servientium; concessa fuisse dicuntur : *illaque privilegia et indulgentias tam Fratribus quam laicis infirmisque sub eorum cura degentibus a se concessa porro extendit ad alia Seviliæ, Maariti, Cordubæ, Lucenæ, atque etiam in Indiæ partibus extructa vel porro extruenda Hospitalia : quam Gregorii Bullam Frescato datam anno* MDLXXXI, XII. *Mari Sixtus* V *verbotenus innovavit per eam quæ incipit* : Debitum nostræ providentiæ, *dataque reperitur anno* MDLXXX *die* X *Junii. Cumque Granatensi similia octodecim fere Hospitalia in Hispaniæ et Italiæ Provinciis erecta esse idem Pontifex intellexisset, ac Fratrum numerum augeri indies, qui potestatem sibi fieri peterent in unum corpus sub uno capite convenirent, et Generalia Capitulum Romæ celebrandi, in quo et Præpositum sibi Generalem constituerent et proprias sibi constitutiones condirent ; quibuscumque fere absque iis fuerant*, quamvis plurimum sub Regulis S. Augustini viventes tria vota substantialia emitterent, usque quattum deferendo Christi pauperibus auxilio adderent. .

Sixtus V *potestatem facit Capituli Generalis.*

9 *Quod* eorum, *inquit*, laudabile institutum approbantes omnes Fratres et Hospitalia B. Joannis Dei, nunc extenta vel extitura, ita quam diversa membra adinodum aliarum Religionum et Congregationum bene institutarum, in unum conjungimus et unimus, ac tenore præsentium Congregationem seu Societatem sub Joannis Dei titulo perpetuo instituimus et erigimus, ac conventum generalem in Hospitali S. Joannis Calibitæ Romæ proximo Maio celebrandum denuntiamus, atque omnibus et singulis Superioribus aliisque Fratribus cujuslibet Hospitalis Joannis Dei, quocumque loco siti (etiamsi in aliquo Hospitali quidam Fratres tria vota substantialia emittere noluerint, nulli-que Regulis se adstrinxerint, modo dicto habitu sub Joannis Dei titulo induti incedant) ut duos Fratres, qui de Regulis, institutis et consuetudinibus bene sciant, ut Superiores Definitores in Capitulo erudire possint, vel ad minimum unum ex quolibet Hospitali Romam mittant, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus. Atque ut dictus conventus Generalis majori cum fructu imposterum celebretur, omnibus et singulis Fratribus in præfato loco capitulariter congregatis.... potestatem et auctoritatem facimus perpetuam, ordinandi et reformandi formas, regimina, statuta et consuetudines

F

et statutorum in eo condendorum :

A tudines cujuslibet Hospitalis, quæ singulari correctione, revocatione, renovatione aut omnino immutatione indigere videntur. Concedimus etiam.... Generalem Præpositum vel etiam Provinciæ Superiores, etiam ad tempus pro libitu eligere etc.

ubi ea impressa ?

10 *Plenius hæc legi possunt in Bulla, anno* MDLXXXVI *condita, unaque cum aliis citatis atque citandis Pontificum Romanorum constitutionibus Neoburgi impressa, post Vitam B. Joannis de Deo : post quam et S. Augustini Regulam impressa etiam leguntur statuta Ordinis in illo generali Capitulo concepta atque digesta : in quibus corrigendus videtur titulus* Statuta B. Joannis Dei pro Religiosis *; quandoquidem ea condita sint triginta sex annis post beati viri obitum : quamvis eorum jam aliqua rudimenta apud Fratres Granatenses haberentur, ut ex Alfonso a Castro patet num.* 86. *Post hæc*

Protector Ordini datur.

Gregorius XIV *specali Brevi confirmavit Ordinis privilegia omnia eidem ab antecessoribus Pontificibus concessa anno* MDXCI, XIX *Aprilis ; ac paullo post, videlicet die* VIII *Maii, litteras in forma Brevis dedit, quibus Hieronymum Rusticuccium Presbyterum Cardinalem titulo S. Susannæ, suum pro tempore Vicarium Romæ, instituit Ordinis laudati Protectorem.*

B

§ II. *Res Ordinis turbatæ ac paulatim a Pontificibus plene restitutæ.*

Clemens VIII. *ob usurpatam exemptionem,*

Hactenus novo Ordini fluxerant feliciter omnia : verum sub novo Clementis VIII Pontificatu mutatus non parum est rerum status. Cum enim per communicationem Privilegiorum cum Archihospitali sancti Spiritus in Saxia, quod ex Nicolai V decreto anno MCCCCLVI ab Ordinariorum jurisdictione exemptum erat, eamdem exemptionem ibi arrogarent Fratres Joannis de Deo, propter Gregorii XIV supramemoratum Breve, prædictæ Privilegiorum communicationis expressam mentionem facientis, eamque velut auctarium ad priorum Pontificum privilegia adjicientis : Nos, *inquit Clemens in sua Constitutione anni* MDXCVI, initio Pontificatus nostri cum hoc inaudissemus, ejusdem Congregationis Confratres a suo primo instituto paullatim recessisse, opusque Hospitalitatis erga pauperes infirmos, cui maxime incumbere tenentur, intermisisse, et alios sacris Ordinibus initiatos fuisse, ut a servitio Hospitalium esse possent immunes. Habita præmatura consideratione, Congregationem prædictam ejusque Hospitalia et loca ubique existentia Ordinariis locorum eorumque jurisdictioni et superioritati subjecimus, nec amplius per unum Majorem regi et gubernari voluimus ; ac ipsius congregationis Confratribus Professionis emissionem et sacrorum Ordinum susceptionem interdiximus ; ita ut deinceps votum Paupertatis et Hospitalitatis tantum præstare et observare tenerentur, statuimus et ordinavimus ; prout in nostris litteris, sub dat. XIII Februarii MDXCII in forma Brevis expeditis, latius est videre.

et alias causas,

aufert formam Religionis :

12 *Dissolvebatur penitus institutum salutherrimum, si hæc Pontifex mens perstitisset : sed Cardinalis Rusticuccii supplicationibus inductus, comperiensque* Hospitalia et loca pia in Italia existentia, sic ab invicem separata, gravia incommoda et damna passa fuisse ac quotidie pati, Superioris delectu ; *Congregationi restituit jus eligendi Majoris, eamque regiminis formam ordinavit Constitutione præfata anni* MDXCVI, *quæ et ad perpetuitatem optima videbatur, eratque priorum Pontificum indultis et propriis Congregationis statutis conformis : illud quoque concessit* ut Confratres ad Sacerdotium sacris Ordinibus initiari possent, *modo* juxta primum eorum institutum in simplicitate pauperibus infirmis inserviant ; *ad narrandum sit Clementis successorem Paulum* V *(quem intermedius Leo* XI *primo Pontificatus sui mense e vivis abierat) interpellatum fuisse, quasi* per prædictam constitutionem gradus

postea tamen jus eligendi Superioris restituit,

et Ordines suscipiendi

fuerit interdictus Fratribus ad sacros Ordines, *qui tum expresse illis in ea permittuntur.* D

quod Paulus V *confirmat ;*

13 *Paulus autem per Breve datum anno* MDCIX, *considerans*, valde laboriosum esse Presbyteros habere seculares, qui pauperum ægrotantium confessiones audiant, Sacramenta ministrent, agonizantium animas omnipotenti Deo commendent ; turpe etiam esse ejusmodi Presbyteros seculares post celebratum sacrosanctum Missæ sacrificium a Domibus in longam diem, et aliquando totam quoque noctem abesse, in maximum animarum ægrotantium detrimentum.... *concessit* cuilibet Domui dictæ Congregationis unum Confratrem dumtaxat, qui pro arbitrio ejus Congregationis ad omnes sacros et Presbyterii Ordines.... admittatur, et admissus munia Sacerdotis obeat, modo.. ante sex annos saltem Congregationis ejusmodi Regulam professus fuerit. Verum is, *inquit*, quicumque Sacerdos factus nullis aliis laboribus quam soli lectioni Missarum et administrationi Sacramentorum vacabit : et si contingat, ut eorum aliquis ob meritum dictæ Congregationis habitu privetur, ipso facto et absque ulla declaratione ab Ordinis exercitio statim suspensus sit.

E

idemque potestatem rad. ut Religiosa nuncupandi :

14 *Verum aliud erat, ob quod Clementinam Constitutionem abolitam vellent Major ejusque Fratres, videlicet, ut unde exciderant eo reducerentur, ad trium videlicet substantialium votorum Religionis professionem, quam eis Clemens interdixerat*, existimans, *inquit Paulus, in Bulla biennio post concessa*, Fratres seculariores multo victuros esse, delinquentesque sine scandalo puniri posse, si unum dumtaxat Hospitalitatis votum *(paupertatis quoque Clemens adjunxerat)* sub obedientia Ordinarii emitterent. Cum autem (*prosequitur Paulus*) a dilecto filio Fratre Petro, Majore Hospitalium dictæ Congregationis in regnis Hispaniarum constitutorum, intellexissemus litteras Clementis VIII supradictas nullum vel profecto exiguum effectum sortitas esse, imo hucusque Fratres quatuor vota emisisse, uti antea consueverunt adhucque emittere, et quidem cum majori utilitate Religionis, quod sic multo melius ut veri Religiosi vivere possent, nos.... circa præmissa... maturius disponere cupientes..... statuimus et ordinamus ut perpetuis futuris temporibus in Hospitalibus et locis regnorum illorum, quæ Confratrem Majorem regentem, sub jurisdictione tamen et visitatione Ordinarii, habere consueverunt, Fratres.... illi, qui elapso probationis anno quatuor prædicta Vota ediderint solemniter, veri Religiosi, verique Regulares sub Regula S. Augustini a Romana Ecclesia sic declarati ab omnibus Christi fidelibus habeantur. *Indulget deinde facultatem suscipiendi sacros Ordines, et sacra Ordinariorum jurisdictionem in Hospitalia usque servientes Fratres varia specialius determinat.*

quod in Hispania intermissum non fuerat,

F

et Ordinem ab Episcopis exactum,

15 *Hæc anno* MDCXI *acta a Paulo, quicumque suam Constitutionem confirmavit nova Bulla, anno* MDCXVII *data pro omnibus ubicumque terrarum hujus Congregationis Hospitalibus, eaque apud Holcium Gaveæ interpretem excusa extat ad calcem libri : ac denique anno* MDCXIX, *cum accepisset, quod* nonnulli locorum Ordinarii, prætextu obedientiæ, cui iidem Fratres ac Hospitalia tam Italiæ quam Hispaniæ subjecta existebant, late nimis se extendentes, nedum circa regimen et gubernium Hospitalium ipsis Fratribus commissorum, ac Sacramentorum Ecclesiasticorum in iis administrationem, atque in eidem Hospitalibus receptorum et expositorum rationis redditionem ; verum etiam privatam dictorum Fratrum correctionem et disciplinam regularem omnemque in eos jurisdictionem exercere consueverant ; Superioresque dictæ Congregationis ac Presbyteros seu Capellanos, qui dictis Hospitalibus in divinis inserviant eligere ; ac medicos, chirurgos, et alios ministros ac officiales

A les gubernio et regimini ipsorum Hospitalium necessarios deputare; novitiosque recipere; ac generaliter omnia et singula, quæ ad Regularem disciplinam ac correctionem dictorum Fratrum spectant, quæque juxta Regularia instituta dictæ Congregationis peragi debent, facere et exequi intenderent; ipsorumque Fratrum quietem circa prædicta diversimode perturbarent, ob idque Superiorum dictæ Congregationis auctoritas ac illius Regularis instituti observantia evanesceret; dictaque Hospitalia ac Fratres inibi degentes in spiritualibus ac temporalibus non levia sustinerent incommoda; *Ordinariorum Jurisdictioni Hospitalia ejusmodi ac Fratres plane eximit, omniaque antecessorum Pontificum privilegia confirmavit.*

Ordinariorum jurisdictioni eximit:

16 *Hanc autem exemptionem Urbanus* VIII *per Breve anno* MDCXXXVIII *datum, sic limitavit:* ut quoad dictæ Congregationis Conventus et Hospitalia, in quibus erunt duodecim Religiosi, Episcopi nullatenus se ingerant, et quoad illos Conventus seu Hospitalia, in quibus erit minor Religiosorum numerus, iidem Episcopi possint insimul cum Provinciali vel alio Majore ejusdem Congregationis Superiore ad revisionem computorum administrationis ejusmodi Hospitalium procedere: ita tamen ut contra personas in nihilo prorsus se immiscerant. *Addit Tamayus de Salazar ad vitam hujus Beati in suo Hispanico Martyrologio eumdem Urbanum hujus instituti alumnos particeps fecisse privilegii, quod dicitur:* Mare magnum.

quod Urbanus VIII *limitavit:*

B

17 *Item Ordinis ejusdem felices progressus et incrementa ob oculos ponens:* Religio, *inquit,* hujus Hospitalitatis in Hispania duas amplectitur Provincias, alteram Baticam, alteram Castellanam. In hac sunt XV Xenodochia, et in eis DVI lectuli, quibus curantur 6340 ægroti ex variis male affecti infirmitatibus. In Baticæ Provincia XXIII numerantur Xenodochia, quæ MCLXXX lectulos complectuntur, quibus curantur 1221 ægroti, diversis infirmitatibus laborantes.

Numerus Hospitalium in Hispania,

Apud Indos hæc Religio tres numerat Provincias, quarum I Peruana, quæ XVII continet Xenodochia, et in eis adsunt mille lectuli, in quibus curantur 11030 ægroti, II Mexicana, quæ XV habet Xenodochia, et in eis 6490 curantur infirmi, nam alunt CCCCLXXX lectulos. III vocatur Terra-firma, quæ IX amplectitur Xenodochia, et in eis sunt CC lectuli, quibus curantur 4060 ægroti, et hoc deficientibus Hispanicis classibus: nam his accedentibus, innumeri sunt ægroti.

et apud Indos,

Apud Sardiniam, Italiam, Poloniam, Belgium, Galliam et Germaniam VIII Provinciæ numerantur, quæ illustria continent Xenodochia quibus plurimi curantur infirmi: quorum numerus ad nostras non pervenit manus, cum apud exteros sint Xenodochia.

atque alibi.

C

18 Adhuc apud Hispanos et Indos hæc alit Religio DC et amplius Fratres, quorum LXXX sacris Ordinibus initiati, ægrotis sacramenta ministrant. Curantur quotannis in Hispania, Insulis et Italia tantum centies et decies mille CCCC ægroti, et hoc in lectulis; nam extra lectulos innumeri sunt, quibus Fratres inserviunt, chirurgico ministerio utentes, inter quos multi inveniuntur hac arte peritissimi. Omnium caritatem et spectes, memorabilem contueberis: nam cum omnes pene juvenes strenui sint, et qui varus poterant exercitus aut communitatibus applicari, omnia despicientes, Deo in proximis inservientes, horum ulcera curant, apostemata exprimunt absque nausea, membra proscindunt, theriomata purgant, squallidos horridosque pauperes mundant, hue venerea imbutos defricant et medentur, epidemica contagione pollutos fovent, et quibusvis vulneribus etiam fœdissimis medicas adhibent manus et artem. Quid altra? partim divisi, alii eleemosynas pro sustentandis pauperibus quæritant, alii in Xenodochiis ob pauperum ægrotantium curationem consistunt. Nihil apud eos vacuum, nihil otiosum: ubique caritate subnixi. Deo gloriam, proximis salutem, sibimetipsis merita inter tot Hospitalitatis officia, nulla ambitionis intercedente cura, nulla quæstus interveniente mercede, lætis aspectibus subministrant.

Fratrum apud Hispanos et Indos numerus

et exercitus,

D

§ III. *Auctores Vitæ, cultus sacer.*

Hæc pro instituto nostro copiose satis lubuit pertractare, ad pleniorem notitiam Ordinis non multum noti in Belgio nostro, ubi extra Hispanorum arces unicum dumtaxat illius Hospitale est, Mechliniæ scilicet pro regii exercitus militibus ægris, præsertim Hispanis: cum Hospitalium cura hic fere penes Virgines Sanctimoniales sit, ex more Belgarum, domestica ministeria omnia fœmineo sexui committentium: ubique ex ipso instinctu naturæ, teneriorem eidem compassionis affectum erga infirmos imprimentis; quem secutus Ecclesiasticus cap. 36, 17. Ubi non est mulier, *inquit,* ingemiscit egens. *In Hispania autem Italiaque, ubi rerum agendarum penes fœminas nulla vel exigua libertas atque peritia est, omnino necessarium fuit istusmodi Institutum, cujus Fundatorem ex Pontificiorum diplomatum usu merito dicere possumus Jounnem de Deo (quamvis Ordinem ipse Religiosum non fecerit) inter Beatos relatum ab Urbano* VIII, *toti Ordini permittente, ut ipsum colere possit Missæ atque Officii de Confessore honore. Ea de re pluribus agemus in Appendice: hic autem satis est observasse eumdem Bononiæ a Typographorum, Librariorum, Chartopolarum Societate Patronum haberi, ut est apud Paulum Mastrium hac die in Bononia perlustrata; at forte alibi per Hispaniam Italiamque. Jure profecto maximo; quippe qui ex Africa reduæ ad usque plenæ conversionis tempus, quod spatium quinquennii aut septennii fuit, pios libellis, chartis, ieunculisque divendendis non tantum victum sibi lucratus est, sed multos quoque ad animarum salutem fructus fecit, partim vicos et oppida circumforaneus obiens, partim officinam Granatæ ejusmodi mercium palam aperiens.*

Ordinis hujus, in Belgio vix noti

Fundator inter Beatos relatus an. 1630

E

20 *Vitam primus Magister Franciscus a Castro, Sacerdos et Rector Hospitalis Granatensis, Hispanice conscripsit; et quidem, ut videtur, intra vigesimum quintum a morte ejus annum; quippe qui non meminerit Gregorianæ Bullæ anno* MDLXXI *datæ, aut saltem (si hæc vulgata non fuerit ut ex Sixti* V *promulgatione decennio post facta possumus suspicari) haud multis post trigesimum annis: nam Pontificatum Gregorii* XIII, *qui finem habuit anno* MDLXXXV *præsentem suæ scriptionis nominat cap.* 23. *Franciscus, et quod ex Bibliotheca Collegii nostri Bruxellensis nacti sumus exemplar anno* MDCXIII *Granatæ impressum, secundæ aut fortassis tertiæ editionis, exhibet pretii taxationem anno* MDLXXXV *factam, unde sequitur iteratam esse quæ subjunctim imprimendi licentiam anno* MDXCIX *signatam, numeris ubique ad longum expressis. Hanc Vitam Joannes Franciscus Bordini, Archiepiscopus Avenionensis in Italicum sermonem vertit. Franciscus vero de Harle Rhotomagensis Archiepiscopus in Gallicum, ut testatur Arnoldus de Rausse, insignis Ecclesiæ collegiatæ S. Petri Duacensis Canonicus; qui versionem Gallicam (quantum colligere possimus) Latinam fecit, et Duacensi typis vulgavit anno* MDCXXIII, *uno antequam Joannes Beatis vitæ adscriberetur anno; ita tutumque Beati usurpat, quo auctor Hispanus abstinuerat, Francum forsan secutus interpretem.*

Vita intra annum 28 *scripta Hispanice:*

F

ex gallico Latine reddita a Barsto,

21 *Eodem anno* MDCXXVII *Neoburgi ad Danubium Latine prodiit, atque in titulo* Joannes et Beatus *dicitur et Fundator* Ordinis Fratrum curantium infirmos: *qui titulus ab Hispanico abest, in quo solum legitur* Historia de Vita et sanctis operibus Joannis de Deo

item Neoburgi ab alius

A Deo et de institutione Ordinis ipsius atque principio: *quod additum puta propter tria ultima capita : quibus res post exequias Joannis gestæ referuntur cum bulla Pii* V. *Præfata autem Neoburgensis editis præfert hanc Vitam* primum quidem a P. M. Francisco de Castro Hospitalis Granatensis Rectore descriptam, deinde a R. M. Joanne Francisco Burdino D. et Congregationis Præside mutato Hispanico idiomate in Italicum : tertium a Martino Sero I. V. studioso Latine redditam, denique ab alio exorato elisis gravioribus erratis majori ex parte correctam, vulgatamque sumptibus Fratrum Misericordiæ in nosocomio S. Wolfgangi Palatino-Neoburgici, quotannis a Serenissimo Principe Volfgango Guilielmo, Comite Palatino ad Rhenum, Bavariæ, Clivæ, Juliæ et Montium Duce etc. in sustentationem et curationem pauperum infirmorum clementissime et liberalissime dari solitis. *Verum ea editio (sive id interpretis seu correctoris acciderit vitio) tam multis tamque fœdis scatet erroribus textum Hispanicum infideliter exprimentibus, ut cum nemini standum putaremus, nec Ratisbonæ quidem, fideliter alias quamvis parum eleganter sensum auctoris assecuto, quod textum originalem non habuisset præ oculis ; novam ipsi versionem coacti fuerimus adornare.*

cur hic denuo Latinitate donata sit?

B 22 *Nam, quæ apud Tamayum sunt Acta a M. Francisco de Castro conscripta, ab ipso donata latinitate (ut ante ac post ea profitetur Tamayus) ita differunt a ceteris, ut quamvis textum necdum Hispanicum vidissemus, certo tamen pronuntiare auderemus, consueta sibi ultra libertate usum auctorem istum pro arbitrio detraxisse aut aliunde addidisse quæ placebant ; bona quidem fide, sed instituto nostro minime opportuna ; præsertim quando vetera monumenta sic interpolata nobis proferi, ex Flavio Dextro, similisque farinæ auctoribus supposititiis multa putidissima commenta admiscens, quibus pariter omnia lectori prudenti suspecta reddantur de falsitate. Cujus tamen hac in Vita suspectus esse Tamayus non debet : quidquid enim addidit, licet ipse dissimulet, ex probatiori altera Vita sumpsit : quam post annum seculi hujus vigesimum, cum Beatificationis negotium maximo ardore suscipiebatur in Hispania, conscripsit, et anno* MCCXXIV *in lucem Hispanico idiomate protulit ex Madritensibus typis D. F. Antonius de Govea, Episcopus Cirenensis, Visitator in Persia Apostolicus, Regiæ Majestatis Consiliarius et Concionator pro regno Portugalliæ, titulum* Benedicti Patris *Joanni faciens*, et Fundatorem Ordinis Hospitalitatis pauperum infirmorum appellans: *quam Vitam F. Bernardus Pandulfus Ordinis ejusdem Sacerdos, peracta*

apud Tamayum Vita qualis?

Altera vita auctore Govea.

C *jam Beatificatione Patroni sui, Italicam fecit edidit-que Neapoli anno* MDCXXXI, *unde eamdem habuimus decennio post iterato impressam.*

23 *Hanc cur non integram Latine reddendam putaverimus, sed omnibus, quæ priori in Vita continebantur, omissis, mutilam ; rationem dabimus post præfationem auctoris : facere autem id malumus quam novo ac breviori stylo Acta B. Joannis de Deo ex Govea integre transcribere, prout P. F. Nicolaus Avaquale Italice fecit in compendio Vitæ ac Miraculorum quod P. Fr. Nuntio spera Ordinis Generali dedicatum dedit in lucem Neapoli anno* MDCXXX. *Cui simile sed aliquanto plenius Gallice ex Hispanicis Italicisque ut ait, auctoribus collegit anno proxime sequenti Dominus de Loque sacræ Theologiæ Doctor, quod Religiosi Parisienses Hospitalis de caritate dicti obtulerunt Mariæ de Medicis, Ludovici* XIII *Regis Christianissimi matri, Fundatrici suæ : quæ compendia etsi nobis probentur summopere, fontes tamen sectantibus potius quam derivatos ex eis rivos gratius esse debet, ipsum primorum auctorum stylum, quantum alia in lingua fieri potest, invariatum videre.*

a nobis ex parte transcripta.

Italice et Gallice compendiosius reddita

24 *Nunc quoniam Parisiensis Hospitalis, regia plane magnificentia amplitudineque exstructi, mentio incidit ; observant ut dignum est Ludovici quoque* XIV *matrem Annam Austriacam, ejusdem Hospitalis alteram quodammodo parentem esse voluisse, eumque affectum suum tum liberalitate egregia declarasse, tum vel maxime impetrato anno* MDCLX *osse brachii ex corpore B. Joannis de Deo : de cujus ad dictum Hospitale solenni translatione erit nobis postremo loco agendum, ut omnino videatur utraque Regina censuisse, non posse se Regum Christianissimorum matres ex merito dici, nisi pauperibus Christi matres se piissimas exhiberent.*

D *Reliquæ Parisiis translatæ.*

VITA

Ex Hispanico Francisci de Castro.

PROEMIUM.

Quod historiam scribentibus omnibus solet accidere, ut in veritate investiganda edurandaque ad lucem e tenebris oblivionis præcipuam experiantur difficultatem ; id mihi hoc quoque usu venit in opere : non quia temporis, quod a Joannis morte ad hanc usque diem modicum *a* intercessit, longa fuerit intercapedo, aut pauci omnino inter vivos supersint, qui viventem cognovere : sed quia nemini curæ fuit Vitæ illius præcipua capita mandare litteris : et ipse (ut erat silentii amantissimus) raro aliquid proferebat, quod non ad pauperum necessaria ministeria et caritatis opera pertineret. Itaque evenit ut necessario, multis iisque illustribus heroicarum actionum partibus historia hæc destituatur, quam ex rebus visu audituque cognitis contexui : etsi meæ mihi tenuitatis conscius satis nossem, haudquaquam a rudi ingenio meo effici posse, ut debita omnes et singulæ in luce constitutæ, dignis coloribus adumbrarentur. Ea igitur, omissis aliis, hic referentur duntaxat, quorum indulgata magis certiorque veritas apparebat : et hæc quidem pro majori parte desumpta ex commentario, quem quidam sancti viri socius nobis reliquit, ipsi et virtute simillimus et omnium peregrinationum ejus perpetuus comes, ad suam potius quam aliorum memoriam stylo plano ac facili annotans, quidquid vel ipsum se vidisse recordabatur, vel a relatoribus fide dignissimis atque cum ipso Beato familiariter versatis audivisse.

Vitæ hujus scribendæ difficultas. a

E

materia unde accepta?

a *Annorum paullo plurium quam triginta dumtaxat* : *mortuus enim B. Joannes est anno* 1550. *Joannes autem Mendez de Salvatierra, cui Franciscus inscripsit hoc opusculum, anno* 1585 *pretio determinato taxatum, ex Canonico Segontino et Conchensi dictur anno* 1581 *promotus ad Archiepiscopatum Granatensem, in Catalogo ad* 17 *Augusti, apud Tamayum de Salazar.*

F

DIVISIO ANTIQUA CAPITUM.

Cap. 1 Ortus et patria Joannis de Deo.
2 Alterum infortunium quod ei desecrendæ militiæ caussa fuit
3 Quod in patriam reversus acciderit
4 Quod deinde evenerit.
5 Quid donec in Hispaniam reverteretur
6 Quid usque ad postremum illius ad Deum conversionem
7 Conversio Joannis de Deo.
8 Quomodo postea fuerit amens creditus
9 Quomodo miserit Avila, qui Joannem in Regio hospitali viseret et solaretur
10 Quomodo ad Virginem Guadalupensem peregrinus iverit Joannes.
11 Quomodo et cujus suasu Granatam redierit
12 De primo, quod habuit, Hospitali.
13 De aliis, in quibus exercebatur, operibus
14 De magna ipsius caritate
15 De patientia et multa humilitate
16 Quomodo Joanni domum pro Hospitali emerint, et quæ secuta sint
17 De operibus pœnitentiæ, et principio Habitus
18 De continua oratione, et quas a dæmonibus molestias passus sit, quæ item occulte, antequam eveniret, prædixerit
19 De ferventi zelo, quo erga Dei honorem et salutem proximi ferebatur

20 De

A AUCTORE FRANC. A CASTRO

20 De morte Joannis de Deo.
21 De sepultura, et exequiis ejus.
22 De iis quæ post mortem ipsius evenerunt.
23 De instituto quod hodieque servant Fratres Hospitalis Joannis de Deo : insignique illius instituti fructu per orbem universum.
24 De Vita Petri Peccatoris.
25 De adventu Petri Peccatoris ad Hospitale Joannis de Deo, illiusque obitu.
26 Transumptum Bullæ Pii Papæ V de fundatione, institutione, approbatione et confirmatione Hospitalis Joannis de Deo in hac urbe Granatensi : de facultate concessa Majori ad conquirendas pro pauperibus eleemosynas, sumendum habitum sub Regula S. Augustini, votum obedientiæ Prælato faciendum.

CAPUT I.

Ortus, adolescentia, et militia B. Joannis de Deo.

CAP. I *Natus in Lusitania,*

Anno post Virginis partum trigesimo octavo supra sesqui millesimum, Carolo V Imperatore Hispanicam Monarchiam feliciter gubernante, Granatensi civitati Archiepiscopus præerat Don Gaspar de Avalos *a*, ad cujus plurima ornamenta, ea quoque accessit felicitas, quod suo in pontificatu multos diœcesis illa eximiæ sanctitatis laude florentes habuerit : quos unus inter Joannes de Deo cognominatus extitit : humilis quidem abjectusque in oculis hominum, sed meritis apud Deum et gratiæ donis longe clarissimus. Huic origine Lusitano Mons-Major *b*, quem Novum dicunt, in Eborensi Episcopatu patria fuit : parentes mediæ fortunæ homines, a quibus ad octavum usque ætatis annum enutritus, ab iisdem nil tale metuentibus per Clericum quemdam fuit *c* Oropesam adductus : ubi multis annis vixit, in familiam admissus viri probi, cui ab eo quod profitebatur pecorum curandorum negotio nomen vulgo fuit *d* el Mayoral. Hic eum, ut primum domesticis ministeriis aptam ætatem attigit, una cum cetero famulitio gregum custodiæ destinato amandavit in campos, victum eis et cetera necessaria pastoribus subsidia ultro citroque commeando ministraturum : quod ille, ut tenera in ætate a parentibus avulsus, ea cum diligentia atque observantia fecit, ut et dominis suis carus esset et acceptus omnibus.

a

b

c

d

Oropesæ fama latur,

2 Eo in exercitio factum jam viginti duorum annorum juvenem vitæ militaris experiendæ cupido incessit, inscriptusque peditum numero est, quos sub Centurione Joanne Ferruz, Oropesanus Comes *e* ea tempestate colligi jusserat, ad Imperatoris obsequia in subsidium *Fonterabiæ f*, cui Galliarum Rex *g* cum exercitu imminebat. Orbis nempe vicendi desiderium pellexerat Joannem, et amor libertatis degustandæ, quam ii fere sectari solent, qui castra sectantes solutis feruntur habenis per latum non minus ac difficile iter vitiorum ; quæ ei fuit multorum laborum periculorumque occasio. Illis igitur in finibus constituto ipsi socioque accidit, ut necessaria ad victum destituerentur annona : et aberant aliquanto longius ville quædam, ubi eam inveniendam sperabant. Malo remedium pollicetur Joannes, ceteris junior diligentiorque ; et morum temporis eundi ac redeundi celeritate redempturus, in jumentum insilit, Francis ereptum hostibus *h* : quod ubi ad ea, in quibus stabulari solebat, loca accessit propius, et trita sæpius viarum itinera recognovit, insuetæ præceps cursu ferri cœpit ad propria. Cumque ei coercendo solum, quo regebatur, capistrum non sufficeret, per montis declivo tandem se rotarem ad ripam fluvii, donec cum eo gravi lapsu in terram inter petras corruerit : ubi viribus simul et voce destitutus ultra duas jacuit horas, Oropesam per ora nativosque ejectus sanguinem, nemine præsente qui vel lacerantem videre vel opem eo in articulo ferre posset.

e

f

g

deinde utiles factus

C

h

ab equo per præcipita excutitur,

D

et invocata Deipara vitam servat.

3 In se deinde reversus Joannes, quamvis a lapsu pessime cruciaretur, magis tamen angebatur metu in manus hostium incidendi : quare collectis utcumque viribus, in genua se erexit, et intermortua pene voce, oculisque in cœlum sublatis : Adesdum, inquit Virgini Deiparæ, cui semper devotus vixerat, Mater piissima ; atque apud filium deprecare, ut a præsenti periculo eruat, neque in inimicorum me permittat venire potestatem. Dixit et relevatus aliquantulum stipitem, quem primum reperit, membris luxatis fulciendis arripuit manu, atque ad præstolantes socios peditentim remeavit. Ut videre pedibus redeuntem, qui eques abierat, vix dubitabant quin ea hostium injuria foret, in quos imprudens impegisset : rogant qui taliter affectus redeat : narrat ille suum ex equo lapsum, lectoque impositus ac multa opertus veste componitur ad sudorem, cujus beneficio paucos intra dies sanitatem ex integro recuperavit.

CAP. II. *suspendio additus*

Sed gravius eum mox discrimen excepit. Manubias quasdam Francis ereptas hostibus suus ei Centurio custodiendas commiserat : has parum diligenter asservatas furtimque sublectas cum intellexisset, tanta in Joannem ira efferbuit, ut nullis se precibus flecti sineret, quo minus ex arbore suspendi juberet, incuriæ suæ alienæque injuriæ pœnas daturum. Verum transeuntem illac forte e primoribus quemdam, ac pro Joanne cognita causa intercedentem reveritus, persuaderi sibi passus est, ut executioni non mandaretur sententia ; modo ante conspectum ne compareret ultra reus, atque a castris regis illico facesseret.

E

concessa vita, Oropesam redit :

4 Agnovit Joannes quanto in discrimine indies versaretur, quamque infelici mercede sectatores suos mundus remuneretur : quare consultius arbitratur ad priorem Dominum gregisque curam Oropesam reverti, domi herilis securiorem quam militiæ vitam ducturus. Reducem dominus ea amplectitur caritate, qua filium pater ; quippe fidei ac diligentiæ probatæ famulum, et domi suæ educatum : illumque secum quatuor annos retinet : quibus expletis, cum forte inter pascendas oves sermo illatus esset a sociis de Comite Oropesano in Hungariam abituro, sub auspiciis Imperatoris Viennam versus moventis cum exercitu, ad prohibendos earum partium accessu Turcas *i* ; Joannes, ut est diuturnioris quietis impatientior inexperta rerum ac juvenilis ætas, in familiam Comitis transire statuit, parum memor quid sibi ad Fonterabiam accidisset. Nec defuit ille, quamdiu perstitit in Ungaria comes, ullis strenui ministri officiis ; eoque nomine Comiti et toti famulitio gratus exstitit : donec bello per discessum Turcarum sopito, Comes mari reverteretur in Hispaniam, atque in Corumenseo *k* appulsus portum, Oropesam rediret.

i

ibrumque armata in Turcas sumit.

F

k

a Ex Episcopo Accitano ad Archiepiscopatum promotus anno 1528 — anno autem 1531 translatus ad Sedem Compostellanam, atque a Paulo III sacro Cardinalium Collegio adscriptus anno sequenti creatione 13 et demum vita functus anno 1545. — b Varge Monbeltrar a nova ad Caiman fluvium anno 1201 conditum a Sancio I Lusitaniæ Rege, inquit Tamayus de Salazar ab Alphonso autem X anno 1266 titulo Marchionatus ornatum transtaganæque Joanni Dacis Braganties filio, distat ab Ebora versus Occidentem quinque leucis inquit Garcia cap. 7. Plura vide in Vita sequenti. — c Medina fere inter Toletum et Alcantaram itinere oppidum. — d Francisco nomen fasse habemus ex Govea. Raissius Majoratus agnomen, tanquam si proprium foret, perperam accipit. Tamayus addit Carceris custodem fasse : sed distinctius Govea hoc cum officium adiplum intimat, cum in ejus absentia jam adultior esset Joannes. Porro vox Mayoral Hispanis quidem simpliciter significat primorem, seu principem in quocumque ordine : sed hic accipitur specialius pro Mayoral de ganado magistro pecoris seu pastorum. — e Ferdinandus Alvarez de Toledo, a Garcia Alvarez de Toledo qui magisterium Ordinis S. Jacobi in Dominium Oropesanum aliosque plures titulos commutavit, anno 1506, sextus in Ordine Genealogico, post proavum sibi cognominem, qui anno 1162 primus Comites tabulam tabis quartas Oropesa Comes, Dominus Cubanna et Naranditæ famosissimus ille Ferdinandus Alvarez de Toledo Ducis Albani patruus ; cujus stirpem deductam vide apud Alphonsum Lopez de Haro in opere Genealogico nobilitatis Bathica parte 2 fol 40.

Fontarabiæ

A *fol.* 40. — f *Locus munitissimus ad radices Pyrenæorum montium, et ostium fluminis* Vidassonis, *quem Ptolomæo* Menlascum, *Pomponio Melæ* Magradum *esse, maxima cum verisimilitudine docet Arnoldus Oihenartus in notitia Vasconiæ cap. 8 pag. 166. Fontarabiam indigenis suo tempore* Ondarribiam *dictam, docet Garibayus : at nunc cum triplici a* Ondarrabia *dicitur, inquit Oihenartus, quasi* Ondorribiya *ut est postremum flumen, scilicet ex Hispaniis in Gallias transeuntibus. Erarat igitur Arnoldus Rassius, qui eam veterum credidit esse* Flaviobrigam, *ita a Flavio Vespasiano dictam, quod tanquam ad Portum olim* Amanum, *ut testis est Plinius, atque ex Ptolomæi calculo eo loco sitam, ubi nunc est* Vernicu, *plusquam octoginta passuum millibus occidentaliore Fontarabia : quam multo rectius Germanici interpretes* Olearsonem *dixere, quæ Plinio* Olarson *est, alias veteribus* Olason, *Strabonі* Oiassuna, *ex quo* Vidassonis *hodiernum nomen deductum videri potest : hæc enim urbs aut ipso illo in loco fuit ubi nunc Fontarabia est, aut certe in propinquo. —* g *Franciscus primus, cujus Admirantius anno* 1521 *mense Septembri, occupatis circa Toletum Hispanis, Carolo in Germania absente, maxima cum potentia in Navarrium ex inopinato ingressus, interrnissa, quam minabatur, Pampelona undique instructissima obsidione, Fontarabiam tentavit, atque intra decimum diem obtinuit : verum anno sequenti (ut apud Sandovallium in Vita Caroli v lib. VI) exercitus est Imperator nominatissimam illam obsidionem, et variis contra Francos, terra marique auxilio venientes, victoriis claram : qua demum circa natalitia festa ad Hispanos rediit locus, quem omnes Vitæ hujus interpretes a Francis obsessum non recte scripserunt, ambigua Hispanici textus phrasi decepti. Qui parvat licet erroribus, aliquam tamen explicationem patitur, ut contra Fontarabiam venisse Francos, idem sit quod contra Hispanos eam obsidentes. Agebat hoc tempore Joannes, qui interfuit, Stutus annum vigesimum septimum, anno* 1495 *natus : ex quo deducitur vel perperam statutem ejus a Vitæ auctoribus esse supputatam, quando vigesimo secundo Stutis anno dicunt eum arma sumpsisse : vel ante quinque annos militiæ adscriptum eum fuisse, quam ad hanc expeditionem venerit. —* h *Germani interpretes, contra Hispanici textus clarum fidem, dicunt militarium svammarum impatientia, et discrepantium castrorum causa equum consensisse. —* i *Factum id anno* 1532, *quo Solimannus ipse in Hungariam cum quingentorum millium armatorum exercitu movit, ut narrat Sandovallius lib. 20. Erat hic a tempore recuperatæ per Hispanos Fonterabiæ annus decimus, adeoque plures quam quatuor annos hac vice trecpere egit Joannes, vel non statim post actum illa quadriennium in Hungariam est profectus : ubi licet anno* 1526, *infeliciter pugnans Rex Ludovicus occubuerit, vegetumque per ejus mortem ad Ferdinandum Carolo v fratrem stt delatum ; constat tamen eo non movisse Cæsarem ante hunc annum ; nec quidquam de militia eo ex Hispania misso scimus, rebus vel hinc maxime contra Francos ferventibus ; tantum anno* 1530, *pace cum Francis combusa, tractare de expeditione Hungarica cœpit inter Carolum et Ferdinandum, persuasumque est id in Cantabrum mille vari adversus Turcas militaturi conscribendi. Porro jam ductus Sandovallius lib. 21 § 11 præcipua Hispaniæ nobilitatis capita, Imperatorum beneficiis post secuta, enumerans, primo quidem loco Ducem Albanum nominat : sed Oropesani Comitis nusquam meminit, ut non immerito suspicemur eotam hoc loco ex homonymia confusionem duarum inter se, ex eadem gente Toletana, diversarum personarum. —* k *Magnum Ptolomæus aliique veteres, Tamagus* Brigantinum *appellat a* Flavio Brigantio, *quod ad eumdem fusse portum omnes consentiunt, imo ipsum, quem nunc Corunam vocamus, esse contendit Ludovicus Nonius cap. 54 Hispaniæ suæ : ubi eorum explodit commentum, qui nomen a nescio quibus Herculeis columnis stic atque ac apud Gaditanos collocatis, deducunt ; in quo non multum laborabat, qui consideravit, Flavium Brigantium a Ptolomæo constitui inter duo promontoria, quæ hunc portum efficiunt,* Collaicorum Lucensium *ab occasu, et* Lapatium Nerium *(unde Corunæ nomen factum) ab ortu,* quod et Trilecum dicitur.

an Flaviobrigæ

Fontarabiensis obsidio an 1522

Carumæ portus

CAPUT II.

Redit in Patriam, indeque ad oves Joannes, ac paullo post in Africam trajiciens heroicæ caritatis opus suscipit.

CAP. III. Recursus in patriam

Rederat in Hispaniam cum Comite Joannes, tactusque patriæ revisendæ desiderio, quo ipsa eum itineris opportunitas invitabat, et parentum cognatorumque, jam inde a prima pueritia nunquam conspectorum, trahebat amor ; ad Montem-majorem novum se contulerat *a* : sed qui tenellus adeo discesserat inde, nec parentum quidem suorum norat nomina, ei interroganti nemo certi aliquid potuit respondere : donec varie oberrans suum in avunculum *b* incidit, senem probum ac perquam honestum, qui paterni vultus lineamenta in ipso recognoscens, omnemque ejus fortunam, postquam a patria domo abfuerat, ordine edoctus : Mater, inquit, tua, fili, paucos intra dies *c* morte consumpta est, non ferens desiderium tui, adeo tenera in ætate ita furtive abducti, ut nulla posset diligentia rescire, quis te vel quo abstulisset : pater autem tuus, ut se viduum simul et orbum circumspexit, protinus Olysipponem properavit, Franciscani Ordinis habitum suscepturus *d*, in quo felici sanctoque fine diem clausit extremum.

a

b

Agnoscitur ab avunculo, c

d

Quare si tibi his in partibus meaque in domo libitum fuerit commorari, fili loco mihi eris ; idque ipsis experiere rebus, quamdiu mea in familia vixeris.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO

6 Multum doluit Joanni funestus parentum, matris præsertim sue excessus, cujus ipse potissima caussa fuisse videbatur, animique affectum prodebant lacrymæ querelæque, quibus bonum quoque senem ad fletus provocabat : seque et parentibus orbum, et agnatis ceteris ignotum videns, magno quidem pro beneficio primum habuit oblatam ab eo hospitii tam amici commoditatem ; at postea re maturius expensa. Quandoquidem, inquit, mi domine, Deo placuit parentes hinc mihi meos subducere, nihil est cur hic cupiam commorari diutius. multa vero ratio urget, ut patris optimi secutus exemplum, procul a domo et cogitatione mea locum exquiram, in quo Deo meo fideliter serviam ; et quod reliquum est vitæ, hactenus peccatis inquinatæ, isdem pœnitentia salubri expendis impendam. Equidem confido in Domino Jesu Christo futurum, ut mihi gratia concedatur, qua hocce animi mei propositum exercitium mandare valeam ; quam et tu precibus ab eodem mihi satage impetrare, faustaque apprecatione donatum dimitte, ut sua me dextera deducat is quem tibi opto caritatis hospitiique benigne oblati remuneratorem. Fecit senex quod rogabatur, teneriumque amplexu nepotem stringens, non sine ingenti copia lacrymarum, Eia, inquit, Joannes, consilia tua fortunet Deus optimorum parentum tuorum intercessione propitiatus, ut eorum aliquando in cœlis consortio perfruare.

vel quoque parentum morte

discedit

E

CAP. IV

7 In hunc modum patria denuo sua egressus Joannes, Bæticam transit *e*, atque in Hispalensi territorio consedit, ubi pascendis hominis cujusdam *f* opulentioris gregibus operam elocavit. non enim parum eo afficiebatur exercitio, in quo fuerat a teneris educatus. Et omnino videatur sapientissimus Deus in militari ac pastoritio opere, cujus utriusque rei tanta est cum spiritualis vitæ exercitationibus similitudo, aliquanto tempore occupatum voluisse habere eum, quem illius instituendæ magistrum pluribus ad eamdem vocandis elegerat. Et bellica quidem exercitatio usque adeo huc quadrat, ut manifestum sit ab ipsis religiosi tyrocinii principiis arma semper tractanda spiritualia esse, neque unquam e manibus deponenda et, qui bonum velit certamen certare, deque demone, mundo ac carne gloriosam reportare victoriam, quemadmodum Joannes noster eam retulit : qui olim per reliquum omnem vitam pastoris munere functus est, infinitis paupe.um et miserorum gregibus ad spiritualis atque ac corporalis vitæ pascua deducendis. Et vero jam tum cum Oropesani Comitis addictus ministerus pinguis beneque habitos in equilibus intuebatur caballos, atque lucentibus ad pompam et speciem instratos ephippias ; pauperes autem ex adverso defectos viribus, nudos corpore, macie deformes. Quanto, inquiebat ipse sibi, conducibilius esset, o Joannes, curandis te Christi membris pascendisque intendere, quam ratione destitutis jumentis? Tum vero imo suspirans ex pectore : Faxit, aiebat, Deus, ut hoc mihi contingat aliquando.

in Bæticam, f

et rursus oves pascit

sed pauperum misericordia maius F

8 Hoc igitur incensus desiderio quamvis ejus consequendi nullam dum ei aperuisset viam, qui dederat voluntatem ; tristem molestamque ducebat vitam, nec ullam partem retinebat quietis, adeo ut ipsa quoque ovium jam displiceret quondam gratissima cura. Paucos enim apud antedictum Dominum exegerat dies, quando vice quadam cogitabundo illi, qua potius ratione mundo nuntium remittens, divinis sese obsequiis manciparet, mens injecta divinitus est, non inepte facturum se, si Africanas transmissus in partes, aliquanto istic tempore commoraretur. Nec tardius

in Africam trajicit

A tardius quam cogitarat exercitus propositum, bona cum novæ heræ suæ gratia *g* Calpen profectus est, ibique (res ita disponente Deo, qui heroicæ caritatis opere aliquo promereri volebat eum, partem illius gratiæ, qua tam copiose esset deinde implendus) in hominem equestris ordinis nobilem incidit, de mandato *h* Lusitani Regis cum uxore et quatuor filiabus juvenculis ac familia reliqua eo adductum, ut in pœnam quorumdam delictorum suorum, propter quæ facultatibus etiam omnibus exutus erat, *i* Septam transveheretur, ad aliquot inibi annorum servitutem. Hunc cum suum de trapiciendo in Africam consilium aperuisset Joannes, liberali, quod nobilis ille offerebat, si sibi adhæresceret, stipendio invitatus, una cum eo navim conscendit et Septam appulit.

AUCTORE FRANC. A CASTRO *g*

h *cum Nobili exule:*

i

CAP. V *h*

9 Hic nobilis illa familia tam inclementem experta *k* regionem est, ut quorum animos exilii pauperatisque in eo toleranda dolor summopere afflixerat, eorumdem et corpora gravis morbus affligeret, qui, quas ex priori facultatum suarum naufragio reliquias conservarant pauculas omnes absumpsit: adeo ut ad extremam rerum omnium deductus egestatem vir nobilis, necessitatis suæ remedium, quod istic loci ac temporis in uno Joanne, et ipso viribus debili, existere videbatur, petere ab eodem constituerit, eique ad secretum locum evocato rerum suarum statum miserrimum aperire; exhibendo ei suas illas pauperculas filias, quibus, inter paternæ domus felicissimas quondam delicias enutritis, nullum nec superesset vitæ sustentandæ præsidium, nisi in ipso, qui si regis in operibus, quibus tum Septæ mœnia instruebantur, mercedes vellet diurnas mereri, lucrari solus posset quod ad tenuem victum sufficeret universis. Res erat minime ardua Joannis animum, jam pridem ad opera caritatis Christianæ propensum, et tum vel maxime intentum in ejusmodi aliquam demerendi sibi numinis occasionem, impellere ut quæ adimplendi voti ratio offerebatur, eam avidus arriperet. Ergo prompta petitioni ejus annuit voluntate, exindeque quamdiu in ejus est familia commoratus, quavis nocte liberaliter elargiebatur quidquid diurno opere acquisierat, ad miserarum illarum, et suæ ac filiarum causa duplicitur miserorum parentum levamen: qui tanta omnes patientia fortunam toleraban suam, ut si quo die ad opus pergere prohibitus quodcumque ob negotium, Joannes nihil domum referret, vesperi impasti ipsi inedem transigentes; nemini quidquam *l* quererentur.

cujus extremæ necessitati

diurnas operæ suæ mercedes impendit.

B

l

C

g Addit Govea, ex itinere Compostellum ad S. Jacobi corpus abiisse, et mercedali ibidem pietati vacasse quam fuerat Confessione expiatus, et communione sacra refectus sub sacro, quod missæ solvunt ritu cantandum curaverat. — h Est quidem rex Hispanicus ad patrium avunculum significandum indifferens: avunculum tamen hunc senem fuisse suadet cognomentum a patrono diversum, quod Alphonso Duarte fuisse Govea docet cap. 5. — i Vigiati, inquit Govea, ex multorum traditione. — k In concretu de Lusitanis, qui est extra portas Olyssipponenses juxta eamdem turrim. — l Govea cap. 9 ait Xyamonte, quæ in ora maritima trans Ana flumatis ostium primo ex Lusitania venienti occurrit, per dies aliquot subsistentem ad Xenodochium diverisse, ubique forsan desiderium pauperibus serendi. — Hieronymus de Zuniga nominatum fuisse, habemus ex Govea. — k Hoc antiquus Montis et urbis, qua hodie Gibraltar dicitur, nomen est, a Græcis sumptum ex natura rei, quæ teste Pomponio Mela lib. 2 cap. 6 mons murum in modum concavus est, adeoque — id est, quasi similitudinem referens, et pene totus in mare promineat. — Idem, cum appositis in Africa monte Columnarum illeri ulterioris nomine celebratur. — h Joannes is fuit, hujus nominis Tertius, ab obitu patris Emmanuelis anno 1521 regnum adeptus, quod usque ad 1557 tenuit. — i Tremissenum Lusitanorum in Africa propugnaculum, ut divimus Tomo 2 Januarii, hodie Tarifa ad eum insulam sita, qui Calpe Hispanis objectus ad fauces Gaditanas fretti Abyla, id est, mons altus, Mauritanis dicitur, Ariano teste apud Ptolomæum. — [illegible] septem fratres, a septenis jugis simul apparentibus nominatos, unde adjecti urbi nomen, ut Govea. Procopio, Septa Divorum et Codici Theodosiano vocetur. — k Germani Ceutam universam servissima pestis contubernium screbant, fidem habuisse si aliquid simile Hispanico in textu invenietur. — l Addit Govea, ex eoque Tamayus, Joannem, cessantibus per dies aliquot operis, herum desperabundum animasse, eique duo pulli obtulisse, quorum venditorum pretium fami tantisper propulsanda sufficeret.

D

CAPUT III.

Ex Africa in Hispaniam redux Granatæ subsistit.

Placebat sibi tam egregiæ caritatis in exercitio Joannes; non raro exinde auditus dicere, ab hoc videri sibi fluxisse principio quidquid divinitus deinceps obtinuit ad exercenda pietatis opera gratiarum. Neque vero partibus suis defuit boni omnis inimicus diabolus; sed eis invidens fructibus, quos ab hoc impensæ acceptæque caritatis officio utrique referebant, omnes malitiæ suæ nervos intendit, ut bene cœpta disturbaret, quod hac ratione facere est aggressus. Præfecti operum durum in operarios exercentes imperium, mancipiorum instar eos habebant, verbis verberibusque sævientes: eam indignitatem cum plerique ferrent impatientius, nec libertas eis alio pro arbitrio commigrandi adesset, propter intentiores istic locorum custodias, quales in limitaneis haberi par est: nonnulli ex iis, quos acrior stimulabat dolor, et nimium debilis Christianæ legis amor non satis revocabat a scelere, fuga se Tetuanum *a* recepere, Mauricam ibidem professuri perfidiam; quos inter unus fuit nonnullo amicitiæ vinculo Joanni junctus *b*, ipsoque inscio ac dæmone instigante, in eamdem pertractus amentiam.

Socii Apostasiam

a

b

E

11 Hujus casum infelicem usque adeo ægro animo Joannes pertulit, ut assiduis sese lacrymis gemitibusque conficiens, Miserum, exclamaret, me! quam Deo redditurus rationem sum de hujus Fratris mei ruina, qui catholicæ Ecclesiæ ex gremio profugus, Christianæ veritatem fidei ejuravit, quia tantillum laborem noluit sustinere? Tam densæ autem fuerunt tenebræ, quibus inassueti ad ejusmodi luctas Joannis intellectum obscurabant tristissimarum cogitationum nubes, unum hoc ei constanter ingerentium sua ob peccata factum esse, ut in eam calamitatem socius deveniret; ut parum abesset quin de sua ipsemet salute desperans, pene in eamdem ultro se præcipitaret voraginem. Verum curæ fuit Deo, qui ad grandiora ipsum opera reservabat, et intentos in eumdem semper habebat oculos, in hac perplexitate constituto mentem peregrini sui divinioris lucis radio collustrare, talique in discrimine fluctuanti de opportuno providere remedio; ad spiritualem animarum medicum deducendo eum, qualem multis cum lacrymis suspiriisque sæpe sæpius exoptarat, invocata ad id Virginis clementissimæ ope. Nam cum ad D. Francisci cœnobium, quod Ordinis illius religiosi Septæ incolunt, in gravem doctumque Fratrem, virum egregiæ probitatis, incidisset; apud eum sua prolixius confessus peccata, cunctas animæ suæ plagas retexit, consiliumque, imo mandatum accepit, ut ante omnia festinaret inde in Hispaniam renavigare, si vellet a diabolica hac infestatione liberari.

suis peccatis impulsus,

in gravem incidit tentationem:

F

ob quam jussus Hispaniam repetere.

12 Perquam molestum quidem accidebat Joanni Dominos suos privatos auxilio derelinquere, quo tantopere eos videbat egere: verumtamen animadvertens eam profectionem sibi omnino necessariam esse, ut suam ipse salutem collocaret in tuto; ignosci sibi postulavit, quod, qua hactenus iis servierat promptitudine voluntatis, eadem nunc cogeretur diversa imperanti obedire Deo; qui paterna ipsis cura, itidem ut fecerat antehac, provideret deinceps: omnem in eo collocarent fiduciam, sibique discedendi licentiam ne negarent. Dici non potest quam graviter ejusmodi denuntiatio miserum patrem filiasque affecerit: ut tamen hoc ipsi stare viderunt consilium, largo cum fletu omnes millies ei bene precabantur, ut quod ipsis ille impenderat auxilium, id ei Deus cum gratiarum cumulo totum rependeret.

hero suo eripuit,

13 Hinc

CAP. VI *et Calpe implorato numine,*

A 13 Hinc vale dicto, navem conscendit; statimque ut Calpen appulsus est, ecclesiam ingrediens, ante crucifixi imaginem sese prostravit in genua, multasque Deo gratias egit, dicens: Benedictus sis, Domine, et benedicta immensitas bonitatis tuæ, qua me omnium peccatorum miserrimum tuaque gratia longe indignissimum a diabolica ista deceptione, in quam mea me peccata præcipitarunt, dignatus es liberare atque in portum securitatis salutisque deducere. Ego vicissim quoad in me erit tuis me totum obsequiis tradam; tuæ modo gratiæ favor adsit, quem ut concedas supplex postulo. Ne quæso clementiæ tuæ oculos a famulo tuo avertas. Complaceat tibi Domine, ut ostendas mihi viam in qua ambulem, ex nunc et in æternum famulatui mancipatus tuo: pacemque ac tranquillitatem animæ meæ restitue, ut reperiam quod tantopere desiderat illa, eoque magis exoptare debet, quo æquius est, ut creatura omnis tibi, diguissimo Domino suo, toto corde affectuque deserviat.

incipit libellos imaginesque venales circumferre,

14 Hæsit Calpe Joannes aliquammultos dies, per quos omnium delictorum suorum generali confessione expiavit animum; frequens in ecclesiis, quantum vacabat, ut a Deo peccatorum indulgentiam, atque ad
B ea, quæ sibi agenda essent consilium postularet. Quotidie ad opus aliquod, quodcumque lucrando victui offerretur, progredi solitus, cum tenui esset contentus, brevi peculium aliquod ex diurnarum mercedum reliquiis collegit, quibus libellos pios, chartas catecheticas, Sanctorumque icones papyraceas coemit vicatim divendendas; æstimans ea ratione majori cum quiete sese magisque ex virtute victurum: pluribus quoque eadem profuturum esse. Nam etiam profanos libros pretio comparavit, quos si quis emptums haltaretur; ipse, arrepta inde meliora suadendi occasione, religiosiovis argumenti offerebat alterum, quem legere præ illis expediret; addito salubri plerumque monito ad vitam recte instituendam, maxime si quando cum pueris agebat.

non sine fructu:

15 Quin et vilitate pretii conabatur emptores sacrorum librorum provocare, spirituale lucrum temporali præferens: et eadem facilitate imagines pias vendebat minoris, optans ut nemo non esset ab iis instructus; quia eas noverat ad excitandam devotionem in animis intuentium conferre plurimum; uti et prædictas chartulas, ex quibus suos quisque liberos doctrinæ christianæ capita præcipua edoceret: quo in negotio adeo erat comis atque affabilis, ut multi præter opinionem emerent, quæ numquam quæsierant. Nec modicum eadem indutria ipsi cum spirituali lucro temporalis quoque substantia crescebat.

ac demum officinam Granatæ constituit:

C Ergo plures melioresque indies coemebat et distrahebat libros: et quia perdifficile sibi esse experiebatur ejusmodi sarcinam de loco in locum perpetuo circumvectare humeris, constituit cœpit Granatam adeundi, officinamque librariam ibidem aperiendi, sex et quadraginta natus annos: et mox sub Elvirana
c porta tabernaculum tetendit *c*, sub quo quam istam negotiationem exercuit, usquequo eum Deus ad utiliora lucra facienda vocavit.

CAPUT IV.

Conversio Joannis et simulata amentia.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO.

Tertio decimo Kalendas *a* Februarias sacra gloriosi Martyris Sebastiani luce, cum in dicato eidem Martyri eremitorio, quod e regione *b* Alhambræ situm est, illius festivitatem civitas Granatensis celebraret; verba ad frequentem populi concionem habebat vir eximius ac sacræ Theologiæ Magister, Joannes Avila nuncupatus, cujus eximia sanctitas cum singulari prudentia raraque litterarum peritia conjuncta mirum in modum Hispanias eo tempore illustrabat, res autem gestæ proprio commentario describi e promererentur. Aderat inter alios Joannes quoque noster: et quoniam iis, quas diximus, confessionibus aliisque quibus vacarat hactenus pietatis ac caritatis officiis rite præparatum adferebat animum, tamquam fertilis terra divini verbi semen susceptum; et vivaci imaginatione comprehensis efficacissimis rationibus quibus vir ille magnus ex magnitudine præmii, quo Deus tolerata a sancto Martyre pro sui nominis amore tormenta remuneratus est, inferebat, quo animi ardore Christianus homo divino E se deberet obsequio impendere; et mille mortes subire potius quam supremam illam Majestatem peccando offendere: continuo superna illustratus gratia, quanta esset dicentis virtus et dictorum efficacia manifestum fecit.

a CAP. VII *Concionante Avila,* *b*

c

commotus Joannes, publice pœnitentiam agit,

17 Mox enim ut finita oratio est, egressus Joannes voces dare misericordiæ divinæ implocatrices, solo sterni, humo caput parietibusve allidere; barbam capillos, supercilia vellere, aliaque agere, quæ mentis impotem significarent: tum altutim usdem cum clamoribus civitatem ingressus, multa pone sequente turba, atque ingenti numero puerorum, Ad stultum, ad stultum, conclamantium, suum prosecutus iter est, usque dum veniret in locum, ubi tabernaculum fixum habebat: mumque in libros profanos injecta, unguibus dentibusque dilacerare omnes; pios vero utilesque gratis elargiri cuicumque petenti cœpit, nec non et imagines, et quidquid inibi habebat librariæ supellectilis. Ita brevi factum est, ut, non deficientibus qui peterent acciperentque, brevi spoliatus omnino nudusque *d* appareret. Siquidem eo quod diximus haud contentus, ipsas sibi quoque detraxit vestes, nihil præter indusium et femoralia retinens verecundiæ contegendæ gratia. Tum pedibus ac capite discoopertis denuo per Granatæ *e* plateas præcipuas cœpit cum magna vociferatione discurrere; nudum Christum nudus sequi appetens, seque omnibus pauperem exhibere pro eo, qui cum esset di- F vespauper factus est, ut suæ omnes paupertate ditaret, eisque viam humilitatis ostenderet.

sequi omnibus expetiat :

d

e

f *atque adductus ad Avilam.*

18 Ventum erat ad templum cathedrale *f* non sine affectatione multitudinis plurimæ: hic cum in genua provolutus nullum finem faceret alapis pugnisque cædendi faciem suam, vellendi crines, misericordiam a Deo cum fletu et clamore magno exposcendi *g*; ex honoratioribus civibus aliqui, multi compassionis affectu, neque amentem judicantes, quæ vulgo amentia videbatur, immo sustulere afflictum, amicisque solatium verbis ad Magistri Avilæ, cujus oratione sic commotus fuerat, hospitium deduxere. Ille rem altius introspiciens, exe se omnes e cubiculo jussit, solum secum Joannem retinens; qui et ad pedes supplex accidens, postquam totius vitæ suæ cursum compendio explicasset, peccata quoque sua eidem aperuit, cum magno veræ contritionis indicio; regens atque obsecrans, suam ut in clientelam tutelamque ipsum reciperet, quo mediante divina in se gratia cœperat operari, quemque ex hac hora in patrem, dominum, doctoremque susciperet, promptus paratusque eidem

g

et se disciplinam tradit.

a *Est* Tetuan *proximum Septæ eadem in ora Mauritanæ oppidum, ignotum antiquis, Istuan nostro, quo auctore caret Ruissius.* — b *Germanus, interpresne dicam an interpolator, commutatur hunc socium ipsum illum fuisse nobilem, cui diuma mercede victum Joannes quærebat, Hispanico textu manifeste repugnante, et patrem ne filius paullo inferius nominando, a quibus redemdi in Hispaniam facultatem petat impetretque Joannes; quoque paullo post a placato Rege patriæ restitutos meritis B. Joannis Gorea tribuit* — qui de socio profugo antea scripserat, ipsum Ebora oriundum, qua natalium cuiusmodi familiaritatis illius causa fuit: *Nobilem autem illum suum publice professum, paupertatem inter fossores mercasse nusquam legimus, sed contrarium potius.* — c Gorea addit, quod in conducta eum in parvum domunculo. *Est autem* Elvirana *porta totius urbis prima ac præcipua. Hispalim spectans, planeque media in parte murorum occidentali, ad quam utpote planam, totius urbis, tribus collibus hinc inde assurgentis, latissimus se offert perfectissimusque aspectus.*

AUCTORE FRANC. A CASTRO CAP. VIII

Animatus ad perseverantiam,

A ad extremum vitæ spiritum in omnibus obedire.

19 Non se continebat Avila, pœnitentiæ tam sinceræ visis indiciis, quin plurimas Deo ageret gratias; eumque in filiorum spiritualium numerum adsciscens, curam ejus dirigendi omnem in se suscepit: Confortare, inquit, Frater Joannes, confortare in Domino Jesu Christo, et in potenti misericordia ejus fiduciam colloca: qui cœpit idem et perficiet opus suum: tu modo vide fidelis sis in eo, quod ipso incitante exorsus es, cave ne retro oculos mentemve reflectas, cave ne superari te ab inimico dæmone patiare. Quicunque in spirituali Domini nostri militia bonum ad extremam usque vitam certamen certaverint, æterna cum eo gloria perfruentur; qui vero terga verterint pusillanimes, æternum eos exitium manet in suorum hostium redactos potestatem. Cum te tristem afflictumque et nova aliqua tentatione, quales recens ad hæc bella conscriptis tyronibus deesse non solent, pulsatum senseris, ad me fidenter amanterque recurrito: qui animæ tuæ cognoscens vulnera, assultusque et insidias, quibus potissimum impeteris ab hoste, salubre continuo consilium suggeram, et certam animæ medicinam, unde novas in adversarium vires accipias. Vade, age, mea divinaque benedictione munitus, certusque de misericordia

B nutritus nunquam tibi defutura.

amentiam stimulat,

20 His Avilæ verbis monitisque recreatus, novas ad edomandam carnem vires, seque despiciendum collegit; rasamus ab omnibus sceleratusque haberi, et quavis ignominia desideratus affici. Ergo a magistro digressus, locum, qui *h* Bibarrambla dicitur, petit, ibique se in obvium luti acervum projecit, immersoque aliquoties vultu cœpit coram omnibus, qui plurimi circumstabant, præteritæ vitæ quotquot in memoriam venerant peccata confiteri: Et qui in talibus, inquit, ac tantis Deum meum Creatoremque peccator indignissimus offendi, æquum promereor, ut ab omnibus percussus maleque habitus omnium fiam peripsema, et tanquam totius mundi vilissimum purgamentum in sterquilinium contemptus abjiciar? Nemo erat e vulgo, qui non crederet sana cum mente penitus excidisse. Ergo ut reipsa assequeretur, quod tantopere exoptabat, divina inflammatus gratia ut erat luto oppletus et stercore, celeriter exurgens, rursum per vias publicas cursitare cœpit, inconditis saltibus et clamoribus omnia amentis hominis indicia præferens.

h

21 Perrexere post eum pueri multique de vulgo, C et turmatim lapidibus lutoque impetebant, multa cum patientia internaque animi lætitia toleranten cuncta, nec cuiquam malum reponentem: qui a opplevi satarique probris pro ejus amore, quem tantopere diligebat, votum ipse erat præcipuum. Lignum ferebat manu cui eo, quam omnibus porrigebat osculandam et si quis forte pro Dei amore cupeasset, ut terram exoscularetur, parebat extemplo, quantumcumque fœdo in luto constitisset, aut puer esset qui imperabat. Tanto vero cum fervore hæc faciebat, ut sæpenumero lassus in terram caderet, contususque inter convulsionum verbera colaphosque: ita enim studiose simulabat insaniam, ut insanus revera possim credebatur; ita afterebatur molestiis, quibus eum cuncti afficiebant, et cibi quem corpori substrahebat penuria, ut pedibus ægre posset insistere. Neque tamen satis erat illius ardori, sed hilari fronte et citra querelas ultro offerebat sese ictibus, quibus cuncti communque per pueros impetebatur, lapidibus verberibusque.

vulgique injurias patienter tolerat.

Trahitur ad Hospitale,

22 Hæc cum duo primæ notæ cives permittenda diutius non putarent, misericordiaductiarreptum per manus, extraque vulgi tumultuantis coronam protractum, in regium deduxerunt *i* Hospitale: istuc nempe quo curandos induci mos est eos, qui ea in urbe inciderint in maniam; ipsiusque Hospitalis D Præfecto commendarunt, ut procul a conspectu hominum haberi juberet, ea quiete fortassis ad debitam mentis temperiem revocandum. Ille, qui nihil eorum, quæ ipsi acciderant in civitate, cognorat; ut hominem ita male habitum, vestibus lacerum, cute lividum, plagis undique deformem conspexit; nihil dubius quin cerebro vitiato mens esset e suo statu dimota, continuo duci intro jubet, et de remedio adhibendo cogitari. Et principio quidem deliciarum ei aliquid ministri fecerunt, ne omnino deficeret; verum quia major curæ, ægris istiusmodi adhiberi solitæ, pars in eo consistit, ut plagis, vinculis carceribusque perdomiti ferociam ponant, atque ad se malo edocti redeant; haud multo post manus ei pedesque colligant, contortoque ex duplici funiculo verbere plagarum numerum, sane non exiguum, nudum ejus in corpus congerunt.

ab amentia curandus,

et ut talis sæpe crudeliter flagelletur.

23 Quod fuisset amentiæ remedium aliis, Joanni nullo alio morbo laboranti quam ingenti desiderio acerba multa pro Christi amore perferendi, stimulus fuit, ut ea ageret quibus satis per se promptos ad eam medicinam infirmis faciendam, magis etiam animaret irritaretque: et, O proditores, inquebat, E omnisque boni inimici, quid est cur tam crudeliter maleque habeatis miseros pauperes hosce, fratres meos, qui metum in hac Dei domo versantur? Satius erat vos eorum laboribus compati, cibòque relicendis atque a pædore et sordibe emundandis intendere, siquidem pœnitentiæ amulæ alcuile in eam finem constitutum a Regibus Catholicis *k* est. Ergo curatores ejus, cum amentiæ junctam nequitiam crederent, utroque eum malo liberatum volentes, duplicabant ei mensuram verberum, quæ aliis, quos sola amentiæ tenebat infirmitas, de more infligebantur. Nec tamen cessabat ipse eo sub velamine graves eorum excessus vitiaque a se observata arguere, rationem sibi non aliam reddendam sciens, quam multiplicatas dupla pœnitentiæ plagas: ut perdifficile omnino sit vel explicare dicendo, vel cogitando æstimare quantum perpessus Joannes fuerit ea de causa, ejusque intuitu, quem habebat hujus sui propositi auctorem.

k

Alhambra F

Bibarrambla.

i Anni 1539, *ut verum esse possit, quod infra dicitur, annum mortis ejus, qui in annum Christi 1550 cadit, fusse duodecimum ei quo cœperat infirmis in Hospitali ministrare: inchoatum scilicet ab illius anni die 22 Januarii et ad octavum Martii usque deductum, quamvis revera non tam cœperit tunc ministrare quam pati.* — *k Est hæc arbis Granatensis arx et pars Meridionalis, Regum Maurorum Catholicorumque sumptuosissimo nec et antiquo opere palatus famosissima, cujus prospectum Orientalem a Georgio Hoefnagel delineatum Georgius Braun lib. 5 sui Theatri Urbium repræsentat, describit autem plenius lib. 1.* — *multoque copiosius Franciscus Bermudez lib. 1 cap. 9 Antiquitatum Granatensium, atque Regem Alu Abdilla, secundum e familia Aben Alhamar, primum conditorem ad arcis nomen a stirpis auctore deduxe. Regem autem Abul-Hacen circa annum 1336 ejus ornatui plurimos thesauros impendisse: alii vero rubori, in terra domoque ibidem, vivendo nonen Mauros fecisse dicunt.* — *l Erat id præclaro opere Ludovicus Munoz, Madriti Hispanice edito in lucem anno 1655, postquam anno 1628 in conventu Ulcri Castellæ et Regimus conditum esset decretum, de argendo negotio Beatificationis, quod ante annos volo fuerat susceptum a Congregatione Sacerdotum Madritensium. Ante hunc eundem vitam scripsisse perhi Martinus Ruiz de Mesa.* — *m Addit Goreo distribuisse cum pariter quidquid habebat nummorum, qui tum pauci non fuerint, quos cognita duobus captivis e carcere liberandis sufficere potuerint.* — *n Est universa Granatensis civitas communi nomine cuctus Granata: e quatuor tamen regionibus una, quæ medium inter colles vallem occupat, hoc nomine specialiter vulgo et hic intelligitur habitant eam fere Mauritanica, nobiles et mercatores alias partes penes arcem diu soli Mauri colignine et lingua diversa tenuere, donec anno 1610 omnes fere Hispaniæ pellerentur, ad novem centena millia in exilium deportati.* — *o Augustissimum hoc templum anno 1523 fundatum, dum captum primum in fundamentis lapidem benedixit Antonio de Rojas, secundo, post captam a Ferdinando Catholico urbem anno 1492, illius Archiepiscopi accuratissime descriptum narrates apud Bermudez lib. 3 cap. 6.* — *p Flagris quoque in suum corpus sævisse, addit (ut plura alia) Neoburgicus interpolator, quæ nec agnoscit Hispania, nec credibile est ad munum fuisse beato illo sabato concesso.* — *q Platea urbis præcipua Arabum Poetarum versibus decantatissima longa ut ex Marmore scribit Bermudez sexcentos pedes, lata centum octoginta tu, in modum oblongi fori, et spectatissima omni latere ædificiis septa. Nomen habet a via ad quam ducit porta, quæ ad ripam Singilis fluvii sita a Mauris videtur dicta fusse*

A *fuisse* Bib-Ramela, *inquit Bermudez, id est Porta-arenaria : mallem credere* Al-ramla, *præposito articulo, arenariam Majoris dicti, indeque* Bibarrambla *levi intercedente mutatione fluxisse.* — i *Est illud e decem (quæ modo urbs ista numerat, recensetque lib.* 3 *cap.* 18 *Bermudez) et tempore et magnificentia primum, ad meridionalem urbis angulum extrui cœptum sub imperio Caroli v anno* 1527, *curandis iis, qui a dementia vel lue venerea male habebant ; traductis eodem ædibus, quos instructo in Alhambra ex-temporali nosocomio, dum aliud in urbe pararetur, attribuerant Catholici Reges Ferdinandus et Isabella, ad curandos milites in bello Mauricо vulneratos.* — k *Mirum est Germanos interpretes tam parum hujus tituli vim cognovisse, ut* Reges Catholicos *Latine reddiderint* Magnates in Romana Ecclesia.

CAPUT V.

Post exercitam in Hospitali patientiam et caritatem, Aquas Lupias peregrinus abit.

CAP. IX *Avila Joannem solatur :*

Interim Magistro Avilæ nuntiatur regio in Hospitali vinctum asservari Joannem, amentem inter amentes : itaque is, qui et morbi et amentiæ genus ac caussam noverat, discipulum e suis unum ablegat, qui suo ipsi nomine diceret : Multum se lustis illis recreari initiis, quibus inciperet aliquid pro Christo perpeti ; ac per eumdem Christum rogare, ut generosum eo in certamine militem duci suo exhiberet sese : paratus etiam vitam ponere in illius obsequio, humiliter patienterque reciperet quotquot pro divinæ Majestatis arbitrio ei obtingerent perferendi B labores, leves ei apparituros cruciatus quoscumque, collatos cum iis, quos in cruce Dominus noster pertulit : exerceret ipse probaretque sese, ut quando tempus cum triplici hoste confligendi adveniret, non imparatus descenderet in arenam : spem denique collocaret in eum, qui nunquam destituit confidentes in se. Ea optimi patris magistrique humanitas pari animi gratitudine suscepta a Joanne, visa est ei ingentis beneficii loco habenda ; quod nempe sui extra memoriam hominum in carcere positi dignaretur etiamnum recordari, deque solatio suo auxilioque cogitare : Reddat ei, inquiebat non sine tenerrimo lacrymarum affectu, reddat Magistro meo parentique benevolentissimo Deus gratiam pro gratia : suum hic esse mancipium norit, jure belli captum, uniceque in Dei misericordia confidere : quæso, ne mei, inutilis servi et nequam, propter amorem Christi obliviscatur, aut Deum pro me desinat deprecari : ita quietus vivam, securusque numquam me divino auxilio esse destituendum.

qui amentiæ larvam

25 Hæc et his similia inter se illi conferebant colloquia, quibus identidem plagæ succedebant et verbera a curatoribus, ut primum turbari eum persentiscebant (causam autem id de eo sentiendi ipse de industria studebat porrigere) quæ ille lætus suscipiebat : C Agite, inquiens, agite Fratres, et carnem hanc prodritricem atque inimicam tundite accastigate : quæ mihi, cupiditatibus suis stulte morigero, mali omnis origo exstitit, congruum est, ut mecum commissa mecum etiam luat scelera. Amentes autem abos stulti modo tractari cum viderent : Utinam, inquiebat, illud mihi tempus adducat Deus, quo proprium ipse hospitale habeam, in quo miserrimos hoscerationis usu destitutos excipiam, meoque curare arbitrio possim. Quæ mutuæ vana fuisse vota subsecuto tempore eventus probavit. Dies his in laboribus aliquammulti transierant *a* Joanni, hanc ipsam occasionem arripere certo adimplendi desiderii sui, Deoque in pauperibus ministrandi : quare quietiorem deinceps exhibere se, rectique ac sani judicii manifesta cœpit signa dare, cum lacrymis susprissque gratias agens Deo, qui pristinam mentis integritatem restituisset sibi, libero ab iis, quibus ante paucos dies premebatur, angoribus

a tandem deponens,

incipit minis terre infirmis ;

CAP. X

26 Lætus ergo Præfectus ministrique, mox ut securum crediderunt fidem habere dictis, exemptum carceribus restituunt libertati ; solutumque vinculis tota domo sinunt impune spatiari. Ille autem continuo impatiens otii, quamvis nec admonente nec jubente quoquam, manum domesticis ministeriis admovere, vasa tergere, pavimenta everrere, sordes evehere, magno cum infirmorum commodo pariter et gaudio, quod sibi restitutus Joannes singulari cum diligentia et caritate singulorum usibus necessitatibusque serviret. In his erat, quando, ea die qua undenum millium recurrit *b* memoria, quarum virginalis castitas martyrii fuit laurea coronata, præ foribus Hospitalis meditabundus assidens, suosque labores et recepta divinitus beneficia recolens, videt ingentem pompam præterveli sublimem in equis, non sine multo Clericorum et Religiosorum hominum comitatu. Imperatricis illa, Carolo Quinto, dum viveret, nuptæ *c* corpus ad sepulturam deportabat Regio in sacello *d* curandum. Quod intelligens Joannes spectaculoque exstimulatus, ingenti desiderio accendi se sensit illico recedenti *e* Hospitali, et quæ animo conceperat Deo in pauperibus suis serviendi vota tandem effectui mancipandi, victum iis vestitumque quærendo, derelictosque ac peregrinos (quibus, quod regio illa non ita pridem esset recepta ab hostibus, nullumdum in urbe erat excitatum *f* xenodochium) hospitio excipiendi.

b et Imperatricis exequias spectans,

c

d

e

monetur ad discessum.

f

E

27 Hæc meditans ad hospitalis domus supremum moderatorem adit. Et tibi, inquit, Frater, rependat Deus quam mihi exhibuisti caritatem, dum hic infirmus substiti : nunc postquam Dei beneficio sanus effectus sum, laborique repetendo idoneus, cum tua mihi gratia liceat hinc discedere. Malusset, reponit moderator, ut confirmandæ, quæ debilis admodum adhuc est ex præteritis malis, valetudini dies adhuc plusculos adderes. verum ne tuæ videar adversari voluntati, abi quo lubuerit in nomine Domini, et hanc meæ manus scripturam aufer, qua cunctis constet percuratum te ab ea infirmitate, cujus caussa huc deductus fueras : ne quis forte demontis tuæ statu dubius huc tentet reducere. Et oratio Joannem, dum scedulam humiliter recipit, vehementer oblectavit. gaudebat enim ipsum in ea relinquere opinione, quod vera fuerit correptus amentia : tum vale omnibus domesticis dicto, qui ei tenere affici cœperant, sine calceis, sine pileo, ac pene sine vestibus ad *g* Aquas Lupias peregrinationem instituit, gratias Domino suæ ac patronæ acturus pro beneficiis ab ea acceptis, novaque subsidia ad ejus, quam molichatur, vitæ novitatem postulaturus ab ea, cujus in omni pressura sua præsentem favorem semper se expertum testabatur.

Dimittitur a Præfecto Hospitalis,

g et difficili itinere Aquas Lupias perfectus

F

28 Multa illi eo in itinere *h* acrumnæ, difficultates multæ perpetiendæ fuere, in fame et siti, in frigore et nuditate. Tempus hibernum erat, et quidem perfrigidum ; viatorum nullum ad victum, qui mendicato quærendus erat, ne tanden otiosus ineragerent, usque hospitii gratiam mereretur, cum sibi consuetudinem fecit perpetuum, ut quo unique cibo vel somno reficiendus ingrederetur, eodem interiret fasceus lignorum ad pervium collectorum. Et quidem rectà se conferebat ad Hospitalem domum, si qua illic esset, fascemque ibidem ad usus pauperum relinquebat ; tum quod arcto sufficeret victui emendicaturus progredieretur. Postquam vero Aquas Lupias advenit, ingressus ecclesiam Deo de gratiis egit gratias, pius totus perfusus lacrymis, præ cunctisque ei et futuras suas obtulit necessitates, deinde confessione peracta et Dominici Corporis refectus mysterio, post dies aliquos ibidem in oratione traductos, viam qua Granatam reduceretur intravit.

h

Deo ac Virgini se commendat.

a Puta duorum trium menseum. nam quamvis octobri mense ex hujusce præfectus optare videatur, id dictis minime plenius conducentibus caussa. id pactum humanitatis dandum puto, partim eo referendum, quod Joannes, vita jam pridem ægre nihil unde posset furiose amens putari, humiliandi tamen

AUCTORE FRANC. A CASTRO

Isabellæ Imperatr. funus.

sepulcra regia Granatæ

A *men sui causa subinde nonnulla cerebro minus firmi, nimiæque simplicitatis signa ostenderet. — b Oculo vetuisset et sociorum simplicitatis signa ostenderet — b Oculo vetuisset et sociorum dir. 21 Octob. — c Isabella Augusta, Emmanuelo Lusitano Regi pignatæ, quæ festivam Talitam urbis Talitanæ ob Ordinum omnium ex a Cæsare concordatorum contentum, dispensata in puerperio morte funestavit, anno 1526, opus Kalendis Maii ut nascens non ut se formosissimo oris compositi facies, corpus quoniam non ut se formosissimo oris compositi facies, corpus quoniam vis semper condita, intra illud quinque ferme mensium intervallum tam deformis apparuerit, ut, qui cadaver Granatam adverterat, Lombay Marchio Franciscus de Borja ex exposita conceperit ingentem illum rerum humanarum contemptum, quem tota deinceps vita post abdicato seculo transegerit in monasterio nostrum Jesu Societatis. — d Describit illud Bermudez lib. 3 cap. 6 et 7 ubique posteriora pars templi Catholicis restituti fama celebrari, opere elegantissimo, materia exquisita, qualem circa Hortatici templo S. Laurentii subjunxit e vacuo marmore Ducum Medicæorum magnificentia sibi sarcophagum in conditorium — et primi quidem qui in hac Granatensi Mausoleum, postquam perfectum est, deposita sunt, Ferdinandus et Isabella facti anno 1517; hos eorum gener et filia, Philippus atque Joanna, et ex his infantula neptis Maria accessere, quam Sbaglia post mortem. Hos ostrum secula quem divimus Isabella — e De hoc funebri pompa nullum apud Garcam verbum cap. 13 sed Avila vel passi est invitata Montibus, ex Castella urbs est Granatensi regno contermina, atque a Granata distans milliaribus passuum 80 cognita sequi magistratum voluisse ait — addit autem Joannem generali confessione apud eum expussa peccata — aliqua omisisse, pœnitus, cujus tam fervidus institisse, ut alios Avilæ discipulos, communi cum Joanne cubiculo uteri, questus sit, ob illa peccatorum, totum noctem secum traducente, omnem dormiendi commoditatem sibi auferre. — f Post Regium Hospitale, amentes in hac civitate curandæ destinatum et alterum febricitantibus sectionis Archiepiscopi dictum, quia ea administratio alias commissa est a Catholicis Regibus; refectur a Decimado Hospitale B. Joannis de Deo antiquius septem reliquis — g Guadalupe culpa nominat, Garcias Interpolatores, nescio quo fundamento, Carmelitam Excalceatum — nobis in extremadura circa annum 1440 condidam, post interdum dubium B. Virginis imaginem miraculosam expositionibus historiam ex Ludovici Nonii cap. 61 breviter exposuimus tom. 1 Januarii ad Acta S. Edigidii — h Hinc as longitudinem ducentis fere passuum millibus tabulæ Geographicæ metiuntur*

CAPUT VI

Granatam redit et pauperibus peregrinis et infirmis colligendis Xenodochium instruit atque omnes promiscue egentes juvat.

a Hortatore Avila Granatam repetit ;

b

B Baezam *a* advenerat ex itenere ; quando intellexit Magistrum Avilam favore orationis suæ istic omnia, ut aliis possim in civitatibus fecerat, commovere. Ad eum festinus adit, et gratissima Joannis præsentia sancto viro accidit. Post alia post vero dierum numerarium ut consiliis satis superque instructum dimitteret. Revertere, inquit, Granatam, frater, ubi vocavit *b* te Dominus ad obsequium suum ; ibidem aperturus veram rationemque, qua videt te sibi famulari : vide ut eum semper præ oculis habeas, qui te nunquam suis dimittit ex oculis : omnia sic age tamquam in Domini tam grandis præsentia constitutus. Ubi Granatam advenero, Confessarium tibi continuo deligo, qualem decet quærere, absque arbitrio cujusvis habet hæc parvæ nec magnæ rei statuas. Quod si quid accederet in quo mihi tibi credere consilium auxiliumve utile posse fieri, ubicumque locorum fuero, istuc ad me scribe : officiamque ne unquam possim videri defuisse curabo, quam tibi me debere profiteor, auxiliante Domino Jesu Christo.

C

vera mundi et fictam vitam vincit ;

c

d

29 Hi similesque fuerunt Avilæ cum Joanne sermones, qui finem cum precationem dimisso, cum Granatensem advenisset ad urbem hominem, primum sacrificio Missæ interfuit, deinde consecrato mente et fervens hospitium in humeris suis devexit. Verum tantus fuit erubescentiæ, quæ pulsabatur urbem in hunc modum ingressus, ut *d* Molarem portam hujus populi semotam frequentia, nunquam potuerit pertranseire : sed sacra fascem deposuerit in solidos pauperculæ cujusdam vidulæ, quæ exegerat videbatur. Pro tedio cum hesterna ignaviæ cum supra quam credi potest, laederet, iterum sub primam lucem sacrificio Missæ egressus in montem, abunde fascem detulit, evidemque ad conspectum urbis iterum ardentis perrugente verecundia, exstimulavit ipse sese, animique corpus increpuit his verbis : Itane, piger ac desidiose, pudet oneratum lignis in urbem ingredi ? taxo ut eam hodie insolentiam ponas, lignaque in medium usque forum deferas coram iis omnibus, qui te noverunt *e*.

D

e

f patitur se contemptum haberi pro semi-fatuo ;

30 Porro ut majori in foro *f* Joannes comparuit, in quo a tempore simulatæ amentiæ visus numquam fuerat, concumfudit se ei turba ingens spectaculi novitate fruitura, nec defuerunt qui jocantes dicerent : Ecquid hoc novæ rei Joannes ? jamne lignator factus es ? qui autem res tibi in Hospitali cessit ? quis istud capiat unquam ? statum quotidie et officium mutas. Hæc illi cum dicerent, joculari aliquo responso eorum dissimulabat ineptias, et risum risui rependens *g* contegebat daram sibi divinitus gratiam, atque hoc ipsum studiose affectabat se exhibere hominibus, quod cum reapse credebant esse, debilis et exigui cerebri hominionem : hæsitque ea in vulgo opinio, ut veteris dementiæ reliquiæ esse crederentur quidquid ageret diceretque ; donec manifesto patuit, quem fructum parturiret abditum illud homo contemptumque frumenti granum. Etenim post dies aliquos, quibus devehendis de monte lignis fuerat occupatus ; non modo animadversus est collectis eo labore mercedibus sustentare sese ; sed et liberaliter distribuere, quod abundabat, in pauperes, noctu per vicos et compita conquisitos : quorum cum numerum longe maximum vidisset, quos ulcerosos, rigentes, nudos fragula nox sub porticibus domorumque vestibulis occuparat ; ingenti motus commiserationis affecto, constituit eorum necessitatibus præsentius aliquod remedium quærere *h*.

g

pauperes lucello sui juvat,

E

h

CAP. XII. *Hospitale erigit ;*

31 Ergo communicato cum viris aliquot piis consilio, quos alias quoque magis erga se benevolos expertus fuerat, ex eorum liberalitate suoque lucello tantum corrasit pecuniæ, quantum conducendæ sufficeret domui in foro piscario, haud longe a loco quem vulgus Bibarrambla nominat : ubi aliisque in locis inventos pauperes infirmos maleque habentes sub suum colligebat tectum : quibus fovendis storeas etiam ex juncis nonnullas, vetustaque stragula coemit : et quoniam aliam, quam eis præberet, medicinam nullam tum temporis habebat ad manum : Fratres, inquiebat, gratias Deo agite, qui concessit vobis spatium pœnitentiæ : vos, quid in eum delinquentis, apud animum vestrum perpendite, ego medicum vobis spiritualem accerso, qui spirituales curet vulnera : sua corpori post hæc medicina non deerit in Domino confidentibus : ipse providebit, ut solet, iis qui quod suarum est partium strenue exequuntur. Nec mora Sacerdotem alicunde conquisitum adducebat peccata confessuris : quiscumque autem rogaretur ab eo, facili negotio sequebatur ad opus tam pium invitantem.

in eoque collectis de confessario

F

32 Post hæc ad ulteriora sese animose extendens, grandem ex humero suspendebat manticam, duasque prægrandes ollas tumbus inter se colligatas, utraque arripiens manu prodibat vociferans : Ecquis sibi ipsi factorum est bene ? benefacite vobis ipsis pro Dei amore, Fratres in Christo Jesu dilectissimi. Quoniam vero iste in principio prodibat de nocte ; et quidem nullis vocibus, plurra, cum jam intra domos suas omnes se recepissent ; insolitæ mendicationis formula exeste passim ad portas fenestrasque accurrebant homines. Et vero vox ei a natura erat movendo commiserationi affectui accommoda, cui cum supernæ gratiæ vis accederet, intima viscera pervadebat. Ipse præterea aspectus hominis adeo exhausti maleque habiti, vitæque rigor passim innotescens haud leviter commovebat animos, ita ut ei suis cum eleemosynis obviam egrederentur quam plurimi ; pecuniis alii, alii panni frusta, panes alii conferentibus, nec non et carnium obsoniorumque reliquias, quas in præparatas ad id ollas colligebat.

et victu prospicit.

nova petendi ratio a usu.

33 Collecta, quæ sufficere videbatur, eleemosyna

ad

A ad suos recurrebat pauperes, eosque admonens, ut Deum pro benefactoribus exorarent, ad ignem recoquenda admovebat cibaria, atque inter eos dividebat: quibus refectis, et gratiis Deo actis, solus ipse lances scutellasque lavare, lebetes extergere, everrere domum, aquam duabus hydriis acceptam inferre maximo suo cum labore. Cum enim recenti adhuc memoria illius recoleretur amentia, nemo unus ipsi audebat se jungere auxilii causa; donec paulatim immotesceret, quanto diviniori spiritu ageretur, quam vulgo fuerat existimatum. Hac ille caritate cum inserviret pauperibus, affluebant plures pluresque quotidie, tama viri allecti; præter eos quos conquisitos colligebat, et quos alibi frustra admitti postulantes invitabat ad sese. Itaque non poterat omnes angusta domus capere; ergo spatiosiorem conduxit aliam *f*, in eamque infirmos omnes transtulit humeris suis, quotquot pedibus nequibant incedere: itemque supellectilem omnem ipsis peregrinisque refovendis comparatam.

Crescente pauperum numero.

i

eos in ampliores ædes transfert,

34 Laxiorem nacta domum Joannis caritas, ordinatius cuncta disponere potuit: itaque iis, quos vehementior morbi vis urgebat, quietius habendis cubicula segregavit nonnulla, et curandis infirmis B adjutores a Deo submissos nactus, domestica eis committebat officia: interim dum eleemosynas et pharmaca ipse tota urbe perquireret. Crescebat cum caritate Joannis supellex domestica: jam enim probari in vulgus, atque etiam inter viros intra extraque urbem principes cœperat aptissimus ordo, quo sua ministeria ægris impendebat peregrinisque, cum singulari perseverantia et profectu indies illustriori; jamque et eleemosynæ afferebantur lautiores, operiendisque tam stratis quam corporibus vestes multæ.

et ad alios quoque suam caritatem extendit.

Hæc autem quo adferebantur copiosius, eo ipse sese extendere latius, atque non infirmos modo peregrinosque complecti, sed omne hominum miserabilium genus: etiam viduis orphanisque honestioribus succurrere, difficili causa sub lento vel iniquo judice laborantibus adesse, nihiles stipendiis non acceptis inopes refovere; colonos, ut sterili in anno, egenos, excipere; omnibus denique quacumque pressis necessitate, quæ unicuique opus erant subministrare; neque abs se quemquam sine solatio dimittere. Nam quibus dare ipse poterat aliquid, continuo lubenterque porrigebat, quod erat ad manum: aliorum animos blandis demulcebat verbis, tristitiamque amanter abstergens, ad fiduciam in Deo reponendam excitabat. Haud frustra sane: providebat enim plerumque Dominus, ut haberet Joannes unde ad se venientium indigentiam vel ex toto vel ex parte sublevaret. C

item ad viros mulieresque

35 Magna ista et summa credidisset alius. Joanni exigua videbantur; nisi eos quoque studiose conquireret, quos pudor prohibet mendicato victum quærere: quorum in numero erant tenuioris fortunæ virgines mulieresque, servandæ castitatis amore secretæ a strepitu, sive eæ votis essent religionis adstrictæ, sive ab iis liberæ continentiæ sibi legem privatim indixissent. Harum occultis necessitatibus cum singulari cura solicitudineque prospiciebat, ab opulentioribus matronis eleemosynas emendicans, quibus panum iis, carnes, pisces, carbones, et ligna, ceteraque quotidiani victus subsidia necessaria comparabat; ne qua eas rei ullius penuria cogeret domo progredi, quietamque recollectæ virtutis exercitationem dimittere. Tum etiam ne degerent otiosæ, sed ut de vestitu ipsæ sibi de suarum manuum labore providerent, conquirebat a mercatoribus sericum, lanam, linum aliaque similia, quæ ipsis in filum deducenda, aut alias textrinis usibus aptanda deferens, assidebat aliquantulum, atque ad laboris tolerantiam egregie animabat; dein spirituali easdem adhortatiuncula recreans, magno cum rationum efficacissimarum pondere virtutis amorem, vitiorum odium inculcabat omnibus: quarum monitionum in multarum animis etiamnum hodie viget memoria: jubebatque fide certissima sperare, hæc si facerent, numquam eis vita necessaria defutura.

quas indu tri domi occupat

D AUCTORE FRANC. A CASTRO

a *Extremæ ad meridiem Batica oppidum, passuum millibus circiter quadraginta distans Granata, veteres horrem. Iliacham Tamagis nominat.* — b *Videtur insinuare præclaram illam visionem, qua Joanni in pueri forma apparens Dominus dixerat* Granatæ erit crux tua, *quam vide in Vita sequenti num. 9.* — c *Boreale atque Meridionale civitatis latus montes cingunt: quorum urbi ad orientem proximus, qui nomen a Sole habet, quo eodem nomine undecimo urbis porta est.* — d Puerta de los molinos, *Solari ad latus australem proxima, et ordine decima: sic dicta quod per eam egressus sit ad molas super Singilim fluvium extractas. male autem Germanus interpolator pro ipsa porta supposuit quandam molendinum civitati adjacentem.* Garcia *aliam crebris cultri cassum addit, quod indutus esset tunica alba lanea, ad depilandum feras donata a Petro Gundalagensi, et cum lagotariis officio parum convenire.* — e *Subjungit Garcia, post hæc verba Joannem accepto in manus latere alto pectus suum tunsione plurima castigasse, interim dum Psalmum quinquagesimum crebrando decurrebat.* — f *Rubarrambam intelligit, de qua supra, ut constat ex Garcia; ad quam ut perveniret, totus urbis emetienda erat longitudo fuit.* — g *Dictum ejus hoc erat.* Hermanos, este es el juego del Barlambao, tres galeras y una nao, del qual mientras mas vieredes menos aneis de aprender. *quod Latine redditum verbotenus sic sonaret.* Fratres, hic lusus Barlambao est, tres hircemes et una navis, cujus quanto plus videritis unum cognoscetis. *Præcipua sensum Granatensis aliquas explicat Latino proverbio similis; nam ipsa verba, a Lectore nisi cythanum nullius significationis, eoque ipso ridetur indicare mysterium latere in eo quod agitur, ut frustra se Germani torserint conjectando quid explicare* E *hæc verba.* — Incoæ satis mentem suam propalavit divus, ejus animum non esse dissimilem animo Barlambani, uti qui tribus magnis navibus cum una parvula in mari novis fluctibus delectabatur, haud secus se gaudere mutato semper vitæ charactere. Itaque omnibus de vita sua statu sollicitis re ipsa confingere, ut quo magis sere desiderant, eo magis semper nesciant. — h *Interserit hoc loco Hyspanicus textus epistolam Magistri Avilæ, qua Joannem post aliquot monita sparsim jubet parce cauteque agere cum mulieribus, sed quia Ducis Suessani mentionem facit, tamquam multum Joannis notitiam habentis, non existimo ad hoc principio illum pertinere. primum enim contrahendæ cum Duce amicitiæ occasionem dat non potuisse postquam amplexi comparato. Domicilio capit per fluctuum excurrere eleemosynarum causa.* — i *Hunc hic significatur migrato, quam quæ postea num. 18 et a Garcia cap. 30 commemoratur ad rivum Guadalquivir, merito ambigimus: magisque prependemus ad eandem esse dicamus. Tum qua Garcia post accuratissimum examen fideliter prodicit capitis hunc verbat: Pauperes e primo Hospitali in aliud transfert: tum quia, quæ hic anno 35 narrantur de edificato communi peregrinis, nullum aliud nocturnum diversorium habentibus, foro, a Garcia referuntur tamquam ad postremum in supradicto vico Hospitale pertinentia*

CAPUT VII.

Operam meretricibus convertendis impendit.

Nihil moratus obloquia malevolorum.

Mirum fuisset tam multa, tamque præclara agenti deesse æmulos, qui invido illum dente arroderent: F neque enim unquam interquiescit satanas, quin per se suosve arma moveat adversus eos, qui suæ se tyrannidi ausu generoso cum subduxerint, alios quoque contendunt ipsius laqueis extricare, seque et proximum in Dei cultu amoreque promovere. Dicebant siquidem totam hanc machinam a notæ fatuitatis homuncione absque fundamentis erectam brevi tempore ruituram. Adhæc suspicaci cuncta scrutabantur indagine, quas ille frequentaret domus, quid recte agerel dicerelve. Cumque per occultas etiam vias eidem rimarentur, a suis ipsi oculis confusi revertebantur, rarique sanctitatis exemplo, castigatissimorum verborum efficacia, et bonorum operum splendore perstricti attonitique recedebant, et cogebantur dimittescere vel inviti, nec laudare interdum et eleemosynas obvio erogare. Haud tamen suorum propterea pauperum, quos domi habebat, Joanni unquam excidebat memoria: circa hos ejus erat cura præcipua. hos consolatoriis verbis delinitos, et prius quam domo egrederetur, apte circa necessaria procuratos, commendabat socris, singulorum aptissimo ordine ministeria partiens, officiique impleti exigens, cum redisset, rationem: interim securus de eorum observantia ab hora diei decima ad undecimam noctis colligenda stipe occupabatur.

prosequitur cœpta aptissimo ordine.

37 Qui languida egenaque Christi membra tanto commiserationis

commiserationis fovere studebat affectu : ipsi eorum capiti Christo ejusque acerbissimæ passioni dubio procul afficiebatur tenerrime. Neque vero efficacius suis ipsius malis fuerat expertus remedium quam dominicæ memoriam passionis : et ideo qua sibi profuerat via, etiam aliis prodesse studens, sextam hebdomadæ feriam, qua nostræ peractum est Redemptionis mysterium, mulierecularum turpiter sese prostituentium adeundis ædibus destinarat; si quam forte earum diabolicis posset eripere faucibus. Quo cum pedem intulisset, si quam magis perfrictæ frontis minorique ex iis fæcibus *emergendi* teneri sollicitudine animadverterat, in eam primum injiciebat manum, et Adesdum, inquiebat, filia, mihique tantisper tuo in conclavi aurem accommoda, daturo quidquid ab alio quocumque posses obtinere : aditu deinde secretoque impetrato, ipsam sedere jubens, sese solo tenus projiciebat in genua ante parvam, quam cum in finem circumgestabat, Crucifixi imaginem; itaque de suis se exorsus accusare peccatis, tam effusis cum lacrymis intensoque contritionis affectu eorum veniam postulabat a Deo, ut ipsam quoque simili doloris sensu culparumque suarum detestatione impleret.

38 Hac industria cum attentam sibi audientemque fecisset, Christi patientis historiam *a* eidem aggredebatur prælegere, eo modo tonoque qui lacrymas, quantumvis obduratæ, executeret : lectionem vero concludebat his verbis : Considera, Soror carissima, considera, quæso, quanto steteris Domino tuo, quanta passus sit tu ne perires, nisi perire sponte velles : considera æternitatem tum præmiorum, quæ præparata sunt bonis, tum pœnarum, quæ sunt peccatoribus reservatæ : quorum in numero satis sit te fuisse hactenus, nec eum irritare sic velis, ut omnino mereare reprobari a Deo, tuorumque peccatorum pondere ad inferos detrahi cruciandæ. Talia ex Spiritus sancti suggestione dicentem etsi spernerent aliquæ in malum obdiuratæ, quædam tamen auxiliante Deo commovebantur ad pœnitentiam, discedentque se quidem paratas eum ad Hospitale consequi, pauperibus ibidem deserviturus : sed contractis istic debitis obligatas teneri, neque facile, licet ipsæ vellent, dimittendas. Tum vero Joannes : Confide filia : qui tuam illuminare dignatus est animam, neque corpori opportunum subsidium denegabit : tu modo fac intelligas quanti tua intersit ei citra offensam servire, firmoque animi decreto secum statuas mori potius quam peccato subjacere deinceps; neque mox redituram præstolare tantisper.

39 Tum vero ad eas properabat matronas, a quibus adjuvandum se sperabat; atque Eia, inquiebat, Sorores meæ in Jesu Christo dilectissimæ, modo dæmonia manucipatam misellam reperi, vos ei ex tam misera servitute redimendæ opem, quæso, stipemque conferendo juvate. Erat prædictarum matronarum liberalitas tanta, ut raro ab iis absque exoptato reverteretur subsidio : quod si neminem reperisset unde necessaria peteret, suo ipse chirographo sese obligabat lenoni, et mulierecularum illarum in se suscipiens debita, eas ad suum deducebat hospitale, inque ipso illa nosocomii cellebat parte, in qua infelicium ex eadem hara victimarum ulcera morbique curabantur : ut experirentur cognoscerentque in aliis, quæ præmio turpia isthæc obsequia remuneretur mundus; cum viderent alias corpore putrefacto horribiles, non exigua ossium frusta medico exsecanda præbere, alias inuri cauteriis iis in partibus unde cum acerbissimo doloris sensu contiguæ fuerant abscissæ vel avulsæ. Inde quo quæque esset affecta modo, sagebat cognoscere : quas enim cœlestis hujus splendor ipse prius illustrarat, ut vitæ suæ egestatisque statu, ejus maculas perpetua eligerent pœnitentia expiare, eas in monasterium aliquod recludebat necessariis omnibus rebus instructas : alias, quibus tanti non essent animi majorque in matrimonii statum propensio, impetrata alicunde dote, maritis elocabat. Harum autem numerus longe maximus fuit adeo ut vice una, illa scilicet qua primum aulam eleemosynarum conquirendarum causa fuerat ingressus, sedecim earum honestis copulaverit nuptiis, prout hodieque testantur nonnullæ, probæ nunc et famæ per quam bonæ viduæ *b*.

40 Incredibile dictu est quam multæ in hoc caritatis officio devorandæ occurrerent difficultates, quam heroica ei esset ad illas patientia opus : cum enim istud mulierecularum perditissimarum genus plerumque sit penitus obduratum (quæ causa multos insignes Dei famulos, ruinæ alioqui tam miserabili ingemiscentes, ab earum conversione tentanda avertit) quoties ex iis aliquam ipse e luto extrahebat, toties aliarum convitiis, contumeliis, calumniis impetebatur, pessima eum agi intentione criminantium : quibus ille nec verbum reponens, pergebat tacitus in suscepto negotio : nec fere patiebatur eas ab aliis tum forte præsentibus argui, quod in virum usque adeo studiosum bene de ipsis merendi ita essent injuriosæ : Mitte, inquiens, mitte illas, ne meam mihi coronam eripias. Norunt illæ qui sim et quibus elogiis dignus : atque ex merito me tractant. Accidit hoc in genere res notabilis, æternaque digna memoriæ commendari, non tam ut imitationi deserviat quam admirationi, cognoscendæque ferventissimæ caritati, qua ferebatur ad procurandam salutem animarum, Christi pretioso sanguine redemptarum.

41 Profectus aliquando ad lupanar cum esset, inventisque istic scortis vitæ in melius commutationem suaderet, quatuor earum ex condicto assurguunt, seque ad ejus voluntatem promptas offerunt, modo Toletum ipsas deducendas curaret *c*, ubi et natæ essent, et negotia quædam expedienda haberent, quæ nisi conficerentur, impossibile sibi foret prioris vitæ rationem abdicare. Admisit conditionem Joannes, illectus magnitudine offerentis se prædæ : jumenta devehendis mulieribus curat : ipse cum socio (cui *d* Joanni ab Avila nomen, viro probatissimæ virtutis, et ante hos paucos dies post diuturnum in domo Dei ministerium vita functo, omnium oculato teste) pedes subsequitur. Eam pompam quotquot cernebant per viam *macchos* impudentes rati, qui talem ducerent comitatum, dicteriis in ipsos scommatisque certabant, *e* silentium interim tenente Joanne, iterque suum constanter prosequente. At non par comitis fuit constantia; sæpe quærentis, quid tandem boni ex ea profectione speraret, cujus causa omnibus erant ludibrio : longe autem queri apertius cœpit, quando Almagrum *f* transeuntibus, una se clanculum subduxit, quod et aliæ duæ mox atque Toletum pervenerant, simili modo fecere : tum enim majore quam antea ardore famulus, Nunquid prædixeram, inquit, nullam hisce perditis fidem esse habendam? Quin nunc saltem missas eas facimus, retroque abimus?

42 Ille vero, respondit multa cum patientia Joannes, si tibi quatuor *g* corbes plenos piscium Motrillo *h* devehenti, eorum tres corrumperentur in via, uno solo residuo, in quo clausi pisces nequaquam computruissent; haudequidem existimo faceresaliter, quam ut abjectis tribus, quartum, in quo pisces integri, retineres : una igitur e quatuor, quas adduximus, nobis reliqua cum sit, bonæ hactenus voluntatis indicia retinens, patienter aliarum sustineamus jacturam, Granatamque redeamus, certa fiducia ducti, quod si una hæc nobis salva remaneat, nequaquam frustanea

Ad vitæ emendationem hortatur.

Quo pacto ad pœnitentiam hortetur.

Ubi sequentes exuunt habitus.

ducit ad Hospitale.

nuptui vel monasterio tradit :

b

aliarum patienter injurias fert.

Insigne exemplum bonitatis earum

c

d

e

F

g

h

et patientiæ ultius fructus.

A frustranea futura sit nostra hæc pro Dei amore susceptæ peregrinatio. Neque sua Joannem spes fefellit : illa enim honesto conjuncta est viro, præmortua tum forte uxore viduo ; nunc autem, raro cum virtutis et continentiæ exemplo, inculpatam colit post viri sui obitum viduitatem ; manifestumque præbet civibus omnibus documentum, auspicatam cœlitus eam fuisse viam, perquam Deus ipsam ad suum obsequium amoremque traduxit.

a Ex Evangelio secundum Joannem, inquit Govea. — b Utebatur ad harum nuptias domo et opera, ut refert Govea cap. 27, amici sui Drogue decoli Joannis Fernandez ; qui non solo stipe, sed industria quoque juvabat misellos, maritos eis quærens, assistens nuptiis, easque domi sua festive celebrans. cujus caritatis mercedem cœlitus se divinitus accepisse jam senior fatebatur : plura de eo habet lib. 2 cap. 5 et nos ex eo num. 82 Vitæ 2. — c Distat Granata Toletum centum circiter et quadraginta passuum millibus, expedito pedite vix intra quatriduum decurrendis. — d Simonem Govea nominat : cujus conversionem vide Vitæ sequentis num. 35. — e Neobrigicus interpolator hanc verborum impudentiam ipsis, quas Joannes ducebat, mulierculis adscribit, nec Hispanico textui, nec sibi ipsi satis consonans ; cum paullo post dicat, eas cogitatam frondem fuga detexisse. — f Municipium quatuor passuum millibus distans a Civitate Regia, Ciudad Real vulgo, quam ad occasum habet. Toleto autem passuum millibus circiter sexaginta. — g Hispanice quatro cargas de pescado : *est autem carga justum hominis, jumenti, vel currus per viam conducti onus. — h Municipium est ad Mare mediterraneum, millibus passuum viginti quinque Granata distans : rerum autem et locorum deceptus ignorantia interpolator, textum sic vertit :* Si Madridum profectus esses, quatuor saccos sale plenos coemendi causa, et domum revertens tres in itinere amisisses, propter tres perditos quartum quoque an abjiceres?

Almaram opp.

Motrilum opp.

B

CAPUT VIII.

Eximia Joannis caritas et erga pauperes liberalitas.

CAP. XIV *Tota dee se et quidquid habebat pauperibus impendens.* Cant. 1, 4.

Tanta porro caritatis copia servum suum Christus impleverat, adeoque præter communem agendi modum erant opera, quæ illa stimulante patrabantur ; ut qui alio quam divino spiritu ejus actiones considerabant, prodigum eum ac frugiperdam judicarent : ignari quod introduxisset eum rex in cellaria sua (ut est in Canticis) ibique in eo, cœlesti illo nectare ebrio ordinasset caritatem : ut jam nihil cuiquam posset petenti negare, sed rebus aliis deficientibus sæpe vestem qua induebatur donaret, nudusque remaneret ipse, pius in omnes, cum esset in seipsum rigidus adeo atque severus. Etenim quantum a Domino in acceptis haberet identidem considerans, omnibus sese existimabat debitorem : unde sancta illa anxiaque nascebatur sollicitudo mille modis impendendi seipsum ac superimpendendi illius amori, quem erga se senserat tam munificum. Est quippe viris spiritualibus proprium, ut cœlestium copia

C donorum divites, etiam terrenis bonis sibi videantur abundare, unde largiri omnibus semper possint : adeoque gratius iis accidit dare aliquid quam accipere.

sub noctem juvabat verecundos.

44 Totam diem operibus caritatis cum habuisset exercitam, sub noctem domum revertebatur : quantumcumque tamen a labore fessus, nunquam cubitum recipiebat sese, quin infirmos ad unum omnes lustrasset sigillatim, quæsissetque num qua eis re opus esset, aut qui eo die valuissent? magna cum gratæ affabilitatis dulcedine corpus simul atque animum recreans languidorum. Domum deinde circuibat extrinsecus, prætolantesque eos, quorum verecundior paupertas agnosci fugiebat, congruo cum solatio minime vacuos dimittebat : neque anxie scrutabatur verene egeret is qui petebat, modo pro Dei amore peteret. Si quis autem admoneret, eum nulla urgeri necessitate : Non mihi curæ est, inquiebat, ipse viderit : ego enim pro Dei amore hæc largior. Quod si suam etiam vestem pauperum alicui elargitus, intra stragulam vestem obvolvisset corpus, nec haberet quod ulterius donare posset ; sua manu conscriptam porrigebat schedam, alicui nobili vel piæ personæ tradendam, qua præsenti ut succurreret necessitati postulabat. Quo in genere imprimis memorabile est quod sumus narraturi.

nihil antrius verene pauperes essent

45 Erat forte Toleti Tarifensis Marchio, D Petrus *a* Henriquez de Ribera ; idque Joannes intelligens ad hospitium illius accesserat eleemosynam petiturus ab eo, cum aliis magnatibus ludo sese tum temporis oblectante ; et aureos viginti duos abstulerat, ac lætus revertebatur. At Marchio satis gnarus parum se cognitum esse Joanni, nec nisi hac vice inter multos conspectum ; cupiensque illius caritatem, de qua tam multa toties prædicari audierat, jocularitter experiri, eidem obscura in nocte obviam se facit, dissimulata persona, et Joannes, inquit, Frater, Equitem me peregrinum esse noveris simul et pauperem, qui molesta hic lite distineor, gravemque pati moram cogor, ut gradus mei dignitatem valeam qualitercumque sustinere : quare te, cujus notissimata audio hic esse caritatem, supplex rogo, aliquo ut me pæculo adjuves, ne forte necessitate adactus, summo nummi injuriam faciam. *b* Ita me sibi Deus habeat, retulit Joannes ; (hæc enim utebatur asseverandi formula, et forma petentis ac petendi modus facile persuaserant verum dici) quidquid habeo tibi do : manuque injecta in loculos, ipsos illos quos recens acceperat aureos omnes obtulit Marchioni, gratias de eleemosyna tam liberali multas referenti. Ut autem ad collusores rediit Marchio, iisque rem sicut acciderat, ordine enarravit, haud poterant satiari tam effusa caritate deprædicanda : cui cum tanta pauperum moranda esset turba, in quam ea pecunia melius videbatur potuisse distribui, tam præsens tamen adesset in Deum fiducia, ut uni non vereretur impendere, quod pluribus suffecisset.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO *Ut exul rationis Tarifensis Marchio ei*

pauperem consolat, et 50 aureos accipit. *b*

E

ipse pro tribe exhibit

46 Neque vero vana ea fiducia fuit : mandavit enim postridie Marchio, e domo ne egrederetur Joannes, adfuturum se Hospitalis inspiciendi gratia : quo cum venisset, amice cum eodem jocari dignatus : Quid hoc audio, inquit, Joannes Frater, hacciue nocte expoliatus es? Ita me sibi Deus habeat, refert Joannes, ut nemo me expoliavit. Demum post varia joco serioque collata Marchio : At ne possis negare, inquit, quod tibi furto ablatum est, in manus fecit Deus manus venire : eccum tibi tuos viginti quinque ducatos aureos, cum aliis quinquaginta quinque ejusdem materiæ scutis, quos tibi eleemosynæ nomine largior : alias vero ut cautior sis vide. Insuper eidem deportari jussit panes quinquaginta quinque, quatuor oves *c*, gallinas octo ; atque quotidie quamdiu Granatæ subsisteret : itaque discessit summa sua cum admiratione contemplatus magnam pauperum cujuscumque generis multitudinem, qui pro sua quique infirmitate atque exigentia tam varius modis curabantur in Hospitali.

cum pudore.

F

Regit Hospitales pauperes liberal.

47 Alias luculento demonstravit judicio quam promptus esset, suam pro Fratribus animam ponendo, omnes perfectæ caritatis numeros adimplere. Regium quod Granatæ est Hospitale, a Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella fundatum, ignis corripuerat tam subitus tamque violentus, ut majorem ejus partem teneret prius quam subveniri auxilio posset : subvenit tamen inter primos Joannes, de pauperibus qui istic curabantur magis quam de ulla alia re sollicitus : fuitque tam opportuna diligentia ejus, ut plures ex infirmis fuerint incendio involvendi, nisi omnes pene viros fœminasque sus- Joannes humeris exportasset. Hos vero ubi extra periculum collocavit, majori quam qua humana videretur celeritate ; lectos, vestemque stragulam, et quidquid reperiebat suppellectilis ejiciebat per fenestras : ac demum in altum subiit, qua parte vehementior flamma urgebat, restinguendis flammis manum operamque commodaturus. Hic eum cortex igneus utrimque erumpens medium comprehendit,

ipseque ab incendio liberatur

tam

AUCTORE FRANC. A CASTRO.

A tam denso permixtus fumo, ut ex iis qui inferne spectatores adstabant ambigeret nemo, quin flammis pabulum cessisset Joannes : eaque jam fama circumferebatur per urbem, quando ex insperato salvus exilire conspectus est, absque ullo indicio adustionis, nisi quod supercilia modice attondisset flamma, per quam egrediendum ipsi erat, ad majorem patrati in eo divinitus miraculi evidentiam. Cui rei testimonium omni fide dignissimum perhibuit Corrector ipse *d*, tum forte præsens in civitate, reique gestæ spectator, ubique quam plurimi *e*.

d

e

48 Plura hujus generis alia in vita ejus gesta possent commemorari, quæ malo brevitatis studio tacitus præterire : unum addo, cognoscendæ ejus indebitæ caritati sufficere potuisse quod quis in Hospitale Joannis inferret pedem, ibique videret innumeram ex utroque sexu infirmorum quovis malo laborantium turbam : a quo nemo excluderetur, quantumvis contagioso, quantumvis incurabili morbo affectus (prout nunc consuevit observari) non pueri scabiosi, non infantes ad portam ejus clam expositi, non fatui amentesque : ut pauperes studiosos taceam, qui neque inopiam præ verecundia occultantes, qui privatim ab eo suis quique in domibus juvabantur. Addicavit etiam incredibili cum pauperum membrantium peregrinorumque commodo amplum locum, in quo illi supra duo latos de nocte collecti, ad communem in medio focum frigida calefacerent membra, erectis circumquaque scamnis capacioribus, supra quæ illi somnum capturi decumberent in culcitris partim, partim supra storeas ut cujusque ferebat necessitas rechinati; quæ res præter insignem caritatis miseris illis exhibitæ fructum, illum quoque proferebat non intimum, quod plurima hac ratione evitarentur peccata, dum per loca publica conquisiti, atque hac viri seorsum a mulieribus inducti, inviti quandoque extra peccandi illecebras occasionesque ponebantur.

Omne egentium genus in Hospitale admittit

B

a Inquiebam *vocat turpia versio Neoburgensis, de qua parum nobis laborandum : sed perperam reddit Nobilitarium Genealogicum supra citatum lib. 5 cap. 3 nullus enim inter Tariffæ Marchiones Petrus primus ejus nominis solum Tariffæ Dominus dicebatur, sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella claruit primus autem cognomen Regum gratia Marchio filius ejus Fadricus Enriquez de Ribera fuit, qui eum videbatur toto tempore Caroli V Imperatoris floruisse : nam ejus ex fratre Ferdinando successor et nepos item Ferdinandus secundus Tarifensis Comes sub Philippo II potissimum regnante ademque ab insigni pietate in Deum, eleemosynarum largitate, sacrisque peregrinationibus laudatus, vix dubito quin ipse sit de quo hic est sermo : an autem Fadricus et Petrus nomen confuderint scriptores, aut ejusdem utrumque cognomen sit, nequeo definire. Est autem Tarifa extremum Boetica ad ipsum fretum Gaditanum oppidum.* — *b* Hispanice Dio me a Dios. *Dio me Dea.* — *c* Hispanice Carneros, *quos qui copas seu capones credidit interpres Neoburgicus, ne dic lingua Hispanica scivit parum, aut oscitanter versatus est in opere suo.* — *d* Ho in Hispanis appellantur Judices provinciales, *et quandoque singula Comitia in Provinciarum Senatores primi in Belgio respondent ii quos Advocatos Fiscales dicimus, ut perita referunt.* Censorem Ravennæ, Gubernatorem Germaniæ vocarunt, *ubi haud dubie quam illi rectius.* — *e* Historiam hanc multis circumstantiis particularibus veritatem dictam dabimus Vitæ sequentis cap. 5.

Petrus Tariffa Marchio

C

Corregidor, *quid muneris ?*

CAPUT IX.

Joannis patientia, morum Hospitale, et excursio per agros atque ad Curiam.

CAP. XV

Indefessam Joannis caritatem par comitabatur patientia, itaque generosi nullatus abhorruerat pectus, ut quantis unque labores incumberent, nemo viderit unquam perturbatum, nemo verbum iracundum ex ejus ore audierit : imo inter atrocissimas injurias hilari versabatur vultu et animo, ut qui nihil a voluntate Dei diversum vellet, nequeglorii diduceret in alio quam in cruce Domini nostri Jesu Christi, quod habet exemplis aliquibus facere manifestius.

Alapa percussus

Forte per eam descendebat viam, quæ a Comedis nomen habet, summo mane victum pauperibus quæsiturus, eademque ascendebat vir nobilis, quem in ea populi multitudine ex Alhambra turmatim illac deorsum tendentis, haud ita potuit declinare, quin oram chlamydis ei fiscella sua decuteret ex humeris per imprudentiam : cui præfervidus eques, Agrestis, inquit, scurra, non vides ubi aut quomodo incedas? Conversus Joannes : Ignosce, reponit, Frater, imprudens feci. Qua Joanni apud omnes usitata loquendi forma, supra modum excandescens nobilis, qui et nulla cum præfatione honoris, et fratrem sese ab eo compellari audiebat, alapam ei vehementem impegit. Tum Joannes : Equidem commerui, inquit, alteram mihi dato : quod iterum absque alio observantiæ epitheto dictum indignans alter, famulis innuit ut se de male morato rustico ulciscerentur *a*. Accurrebant illi pugnis fustibusque illatam Domino vindicaturi injuriam; quando e vicino advolans honoratior aliquis, cui Joannes de la Torre nomen, Quid hoc rei exclamat, Frater Joannes de Deo? Audito nomine is, qui injuriam faciebat, consternatus animo, ad pedes illius ultro sese abjicit, surrecturum se negans nisi eos exosculatus fuisset; dicensque : Hicine Joannes de Deo est, cujus tot per totum orbem circumferuntur præconia? At ipse comiter amplexus hominem jussit assurgere; petitaque alter ab altero venia, discessere; cum frustra nobilis suum ad prandium invitasset Joannem, excusantem quod alio eum necessaria pauperum negotia vocarent, in quorum propterea usum quinquaginta auri scuta paullo post ab eodem subnissa sunt.

D

alteram genam offert :

a

E

50 Aliud simulis patientiæ exemplum dedit, quando in vetus sanctæ Inquisitionis palatium ingresso eleemosynæ petendæ caussa, ubi medium impluvii locum occupabat lacuna aquis plena; obvius occurrit e famulitio puer, in ipsumque vehementiori de industria impulsu allisus, in aquas eumdem præcipitavit : etenim ex quo regio in xenodochio fuerat inter amentes habitus, apud multos ea perseverabat opinio, quasi ne tunc quidem firmo satis cerebro uteretur. At ille nihil indignatus, sed vultu hilari quasi gratias relaturus, inde emersit sese, cum summo stupore omnium, nec modico famæ suæ inter spectatores augmento. Quædam ex iis mulierculis, quas e lupanari abduxerat matrimonioque copularat, eo processerat impudentiæ, ut quandocumque aliqua sibi re opus esset, eam a Joanne tamquam suo jure flagitaret. Et dabat ille nec tarde nec illiberenter quodcumque petisset : contigit tamen ut tunica pauperi vestiendo data, vili pallio obvolutus esset, nec habens quod in præsentiarum largiretur, juberet eam reverti postridie *b* : at illa, velut repulsam passa indignissimam, stomachari, convitiari, hypocritam sanctulumque appellando. Cui Joannes : Ecquid tibi regales duos ut in forum abeas, atque ibi isthæc de me voce elata vociferere. Cumque nihilominus persisteret in incepto, Serius, ocyus, inquit, ignoscere tibi debeo : itaque ex nunc ignosco. Fructus patientiæ hujus fuit, quod illa ipso sepulturæ ejus die, inter alias quas ab infami abduxerat quæstu, per plateas vociferans ierit, seque multis incusans, sua publice delicta et Joannis merita enuntiarit, eaque re multos provocarit ad lacrymas.

in aquas protrusus dissimulat sensum :

convictis lacessitur ab ingrata muliere.

F

51 Quid nunc de humilitate Joannis dicam? nisi quod tanta ea fuerit semper, ut cum de erratis suis et loqueretur et audiret libenter pariter ac frequenter de suis laudibus, si quis inferretur sermo, eum ipse continuo vel supprimeret, alio divertendo colloquia, vel ita inverteret, ut ipsi inde contemptus quæsiti humilitas, proximis boni exempli utilitas cresceret, utpote qui manis gloriæ esset infensissimus hostis, tamquam vermis omnia spiritualis vitæ germina depascentis. Interim accrescebat cum fama virtutis ac caritatis, Joanni pauperum infirmorumque numerus, nec capiebat eos domus, augustior utique quam esset pro tanta multitudine tamque multiplici ministerio opus. Ergo viri aliquot dignitate et probitate

Vir humilitatis.

in novum migrat Hospitale.

CAP. XVI.

A tate primarii *c* collatis symbolis domum ei capacissimam emunt, quæque Monialium olim monasterium fuerat, in vico Gomeliorum : in quam suos omnes Joannes transtulit, itaque res omnes ordinavit ut caritati deinceps honestas deorque jungerentur, quod in prioribus illis angustiis haud æque potuerat obtineri.

c

Quo ordine sua istic obiret munia ?

52 Hic inter confertos, ac sæpe vix spatium consistendi reperientes, multa cum patientia assidebat Joannes, omnes audiens, omnes solatio aliquo impertitos, præsentique aut promisso auxilio recreatos dimittens. Mos ei erat prima cum luce de cella sua progredi, claraque, et quæ exaudiri posset ab omnibus, voce dicere : Agite Fratres, Deo agamus gratias ; quando etiam aviculæ eas suo more depromunt. Tunc consecuturæ orationis præibat formulam, quam mox subsequebatur Sacristanus, per fenestram unam, unde poterat a cunctis intelligi, doctrinæ Christianæ explanans caput ; quod idem alius inter peregrinos faciebat *in* aula. Et hos quidem prius quam recederent salutandi visitandique gratia aditurus descendebat Joannes, atque inter male vestitos, si qui adessent, distribuebat mortuorum exuvias : juvenes vero valentiores incitabat, secum ut Christi pauperibus inservirent ; atque ita cum illis ascendebat in montem
B ligna collecturus, ex quibus singuli singulos fasces suis humeris inferebant nos ocomio ; quod magna cum caritate quotidie a plerisque agebatur.

quantis sumptibus ?

53 Fiebant in hæc caritatis obsequia sumptus tanti, ut *in* eos sufficere nequirent eleemosynæ, quas civitas opulenta ac liberalis subministrabat, nisi ad trecentos sæpe quadringentosque aureos mutuos peteret, quibus pauperum necessitatibus subveniret. Sed quia nec hoc perpetuum esse poterat, et unius Granatensis urbis cives, eleemosynis nocte dieque conferendis, nimium gravandi non erant ; ut eis aliquid daret induciarum, egrediebatur foras, varieque per Boeticam oberrans, circuibat magnatum sibi cognitorum domos, in quibus dicita per totam Castellam fama egregia ipsius opera fecerat esse non ignota ; unde copiosam referebat pecuniam, quæ nominibus expungendis et pignoribus redimendis sufficeret. Primus in eo Magnatum Castellanorum, Joanni nostro beneficorum, numero Dux Suessanus *d* commemorari meretur ; jam inde a puericia sua pauperibus atque Hospitali eorum sic favens, ut variis vicibus solus dissolverit omnia debita, quæ contracta Granatæ fuerant, præter industriorum calceorumque ingentem copiam, quam solennitatibus singulis subministrabat, induendis calceandisque egentibus ; socia et auxiliatrice utens uxore sua *e* lectissima, eademque rebus
C nostris mire favente : ideoque non minor cura Joanni erat, ut utrumque per suas pauperumque suorum preces Deo quam frequentissime commendaret.

ils levandis excurrit per agros ;

d

e

item Vallisoletum,

54 Eris tamen alibi magnitudo tanta subinde premebat Joannem, nihilo segnius interim sua eum urgente caritate, ut necesse habuerit Vallisoletum proficisci ad Regem curiæque magnates, Antonio Martin amico et socio *f* peregrinationum suarum Vicariam Hospitalis administrationem relinquens *g*. Erat tunc temporis gratiosus in aula Tendiliæ *h* Comes, hic aliique, quibus nota erant facta Joannis, aditum ei impetrarunt ad Regem, quem hunc in modum Joannes affatus dicitur : Equidem, Domine, pro more habeo quoscumque homines meos in Christo Fratres compellare : Te autem cum Regem Dominumque agnoscam, cui me par est obedire, æquum etiam est ut sciam, quo velis a me nomine nuncupari. Quocumque volueris refert ille, Carolo patre adhuc superstite Princeps dumtaxat Hispaniarum *i*. Ergo bonum Te Principem, inquit Joannes, nominabo : bonum Tibi principium regnandi concedat Deus, idemque dexteram protectionis suæ regimini tuo ac-

f

g

h

i ubi a Philippo II benigne excipitur,

commodet, ac demum beatum finem, ut æternum D salvus compos fias regni cœlestis. Auditum aliquamdiu interrogatumque benevole liberalis deinde secuta a Principe eleemosyna est : quales et a Principibus *k* Regis Sororibus, quas adibat visebatque quotidie, sæpenumero retulit ; nec non a puellis matronisque ad earum obsequia honoraria deputatis, præter monilia gemmasque, ex quibus confectum pretium Vallisoletanis pauperibus integre partiebatur.

k

55 Porro quanto tempore Vallisoleti versatus Joannes est, hospitium liberale habuit apud Dominam Mariam de Mendoza, uxorem quondam Commendatoris majoris Domini Francisci de los Cobos, cujus, postquam est orbata marito, laudatissima vita singularibus quoque gratiæ non vulgaris prærogativis a Deo est condecorata ; et effusa erga pauperes celebratur liberalitas, qua patrimonium sane opulentum iis impendit, copioso annuæ pecuniæ reditu Hospitalia stabiliens, monialium egenarum ditans cœnobia, eleemosynas insuper maximas faciens, eaque caritatis opera quæ longum esset enarrare omnia. Hæc, inquam, matronæ prænobilis liberalitas non sivit Joannem alio unquam divertere, sed necessaria ei ad victum cubitumque omnia large suppeditavit : qua ille occasione et corrogatis ex ea domo atque aliunde E eleemosynis usus tam præclare est, inter verecundiores pauperes cuncta distribuens ; ut haud multo pauciores ejusmodi familias, atque ex utroque sexu homines visendos pascendosque numeraret Vallisoleti quam Granatæ. Quod cum aliqui, quibus notior erat, animadvertissent, quæsissentque, cur non eam pecuniam conservaret Granatæ in pauperes distribuendam : Nihil refert, inquit, hicne an Granatæ ; dum Deo utrobique bene, in membris suis ficiam.

apud D. Mariam Mendozam hospes ;

et omnia accepta ibidem distribuit.

a Treculentius quam res vel tertius originalis patiatur Tamayus aut, præcipisse, ut occiderent. — b Lineæ vestis aliquid eam petisse, expressius Govea habet c. 37. — c Hos inter primum Govea cap. 30 collocat Petrum Guerrerium, deinde Archiepiscopum. — d Ita scribit Tamayus vulgo Dux de Sesa : fuit is Gonsalvus Fernandez de Cordoba, e stirpe paterna quintus Cabi e Comes, qui per matrem Elviram Gonsalvi Ferdinandi de Cordoba, Magni Capitanei vulgo dicti, filiam, primus Ducis Suessani titulum Comitatui junxit, ut est in Nobiliario Genealogico lib. 5 cap. 3. — e Maria de Mendoça, filia (ut alibi docet Govea et constat ex modo citato Nobiliario) D. Francisci de los Cobos Commendatoris majoris Equitum S. Jacobi et Mariæ Sarmiento de Mendoça, quorum paulo inferius fiet mentio. — f Adde et successori in administratione Hospitalis Granatensis, de quo infra iterum de conversione autem ejus pluribus in Vita sequenti cap. 5. — g Datat Vallisoletum Granata multibus passuum circiter ducentis septentrionem versus boream et aliquanto brevior spatio ab eadem segnoliae Sabonanca, magis ad occidentem declinans : huc autem etiam venisse Joannem, eadem quæ alibi opera exercentem et e publicis scortis aliquot matrimonio jungentem, ex circularium testimonio scribit Govea cap. 31. — h Ludovicus Hurtadus de Mendoza, ut est in Nobiliario lib. 5 cap. 5, a tempore Catholicorum Regum Ferdinandi et Isabellæ, ultra Philippi II principia rebus muneribusque domi ac militiæ gestis inclytus, in ordine Comitum Tendiliæ tertius, nepos Ignatii Lupi de Mendoza, qui primus cum titulum a Rege Henrico IV meruit insignibus in stupe atque in toga factis. — i Usque ad annum Vide, quando sua in eum Regna Pater Augustus transtulit, in publico Ordinum conventu Bruxellis. — k D. Joanna, Princeps postea Lusitaniæ et Regis Sebastiani mater ; et D. Maria, deinde Imperatrix

Ludovicus de Mendoza.

F

CAPUT X.

Magna Joannis in seipsum severitas.

Granatam revertitur

a

Novem Joanni fluxere menses Vallisoleti agenti, post quos nihil inde secum abstulit quam cambiales litteras eleemosynæ nomine a Domina Maria de Mendoza et a Marchione de Mondejar, aliisque magnatibus ad sustentationem pauperum debitorumque solutionem. Laboriosum autem imprimis habuit hunc Granatam regressum : cum enim nudis semper pedibus iter peragret, idque per aspera ac confragosa loca tenendum necessario esset ; eosdem ex frequenti impulsione ad petras multipliciter offensos apertosque ferebat ; non minora reliquo in corpore incommoda sustinens, quod duro asperoque amictu extra indusi usum, contegeretur : adhæc quod detecto semper capite cum incederet per ardentissimum solem, ex-

maxima per incommoda,

AUCTORE FRANC. A CASTRO.

A coriata pene facie et cervice Granatam (quo revisendorum pauperum suorum desiderium ingens trahebat) misere redierit deformatus. Nihilo tamen minori urbis, imo totius territorii gratulatione excepta ejus reversio est; præsertim pauperum, eorumque imprimis quorum verecundiæ parcens, clam sustentare solitus erat inopiam, nec non mulierum quas in matrimonio collocarat, quibus patris sui consolatorisque absentia longe acciderat molestissima. Granatam reverso prima cura fuit partem tollere debitorum, per eam, quam ex aula deferebat, pecuniam; et subvenire necessitatibus, quas novas multasque reperiebat, maxime circa inopes dotem ad matrimonia utiliter contrahenda requirentes. Non tamen ita potuit omnibus satisfacere, quin quadringentorum aureorum debito obstrictus remaneret: nam ad eas, quas diximus, necessitates curandas novis se nominibus implicarat, cum ingens ejus caritas nullam absque remedio pateretur alicubi esse inopiam. Sic igitur in arcto positus, multas sollicitudines multosque angores perpessus est, ut suas omnes rationes liquidas expeditasque aliquando videret; quod difficile ex parte altera imo impossibile faciebat prodiga in omnem, quæ se offerret, occasionem liberalitas.

et nova debita contrahit.

B 58 Poterant hæ curæ, et qui curas hasce comitabantur labores eleemosynarum in victum pauperum conquirendarum, juncti importunæ continuaque subsidium postulantium interpellationi, corpori, quantumvis pene supra vires humanas vegeto robustoque fatigando sufficere: ne tamen non contentus Joannes, carnem suam præterea varie affligebat cruciabatque, atque ut haberet subjectam spiritui, sæpe ei etiam necessaria subtrahebat. Unico, idque parco, reficiebatur cibulo; et, nisi alienæ forte domi comederet, ad eorum solatium spirituale, quorum temporalia postulabat, vili semper cibo contentus, qualia ut plurimum erat ova assa, aut simile quidpiam pretii nihilo majoris. Indictos ab Ecclesia jejunii dies sic observabat, ut præter modicam in prandio refectionem nihil ad cœnulam admitteret unquam. Per Ferias omnes sextas pane et aqua solis vescebatur, nedumque tuniculis exuebat in cilicium cum copiosi sanguinis effusione, quantumcumque lassus esset ab itinere aut labore.

CAP. XVII. *Afflictando corpori studium ingens*

lecti,

59 Par lecti asperitas, quem præter stoream nudas instratam humo nullum habebat, lapide pro cervicali utens, et straguli vice detorto pallio: quandoque tamen uti datur vehiculo alicujus pauperis, gradiendi facultate destituti, in angustissimo conclavi intra domestica sedis. Vestitu ejus omnes, tunica lanea cum femoralibus, cetera aberant. Rasus semper mentum et caput, quod nullo unquam operiebat tempore, quæcumque cerum tempestas haberet: eodemque modo nulla aut fatigatione aut itineris difficultate induci poterat, ut intra extrave urbem calceis uteretur, ex quo Dei se servitio mancipavit, usque ad obitus ut felicissimum diem. Et tamen qui in seipsum durus, adversus alios severus erat, notionis quibuscumque proximi incommodis tam tenero compatiebatur affectu, ut credi posset maximis in defectus emutritus.

C *vestitusque ejus.*

Collapsus cum puerore in aquas

60 Accidit ut cum hiberna quadam nocte, eaque obscura et pluvia ad suum rediret hospitale per viam Gomeham, onustus mantica cibaria hominemque pupercolo, quem forte novo in foro repererat; per ipsum plateam tanta aqua descenderet, ut labente vestigio ipse, et quem dorso gestabat, pariter humi corruerent. Accurrit ad aquæ collapsos cum sono excipientes plurimo, undique genitus homo dives et honoratus valde, prospecturus per fenestram quid ageretur, et Joannem secum ipso ita jurgantem audit. Itane vero, Domine asine? siccine ignavus desesque hodie, quasi comederis nihil? Quod si tu pastus es,

durc seipsum increpat.

quin consideras pauperculos, quibus laborans, operari te ut habeant quod manducent? hujus, autem quem moribundum sustuleras, nunc autem ita fœde deposuisti, nonne te misereri oportuerat? Hæc ubi dixisset, genua, quæ humi eatenus fixa tenuerat, alacriter attollens, per aquam medias tibias operientem domum remeavit. Dixerat autem voce tam modice elata, ut qui rei hujus testis fuit, negaret ab ullo percipi potuisse præterquam ab uno se, sub cujus fenestram collapsus fuerat. cui etiam postridie de lapsu nocturno interroganti, dissimulato responso, detrectavit quidpiam indicare *b*. Et fere hæc ei consuetudo erat, ut siquibi mendicum aliquem infirmum reperiret, nullius expectato auxilio, sustolleret humeris, multoque cum labore deferret ad Hospitale debilis ipse languidusque. D *b*

Jubetur cognomen a Deo,

61 Juvat autem hic animadvertere, absque mysterio non fuisse aut habitus ejus formam, aut usitatum a Deo cognomen: quamvis enim utrique commendando sufficere posset sanctitas viri, talem sibi habitum appellationemque asciscentis; placuit nihilominus Domino plus aliquid utrique addere auctoritatis, hac quæ sequitur occasione. Prandebat ad Episcopi Tudensis *c* mensam Joannes noster, casu tum Granatæ degentis, et nomen suum interrogatus, Joannis esse responderat: cui Episcopus, Tu vero deinceps Joannes de Deo vocaberis, inquit: Si Deo visum fuerit, retulit Joannes: ex eoque tempore cognomen istud apud omnes tulit. Similiter consuetum, cum vestes donaret pauperi, illius pannos sibi sumere, Episcopo aliquando conspicatus non tantum teniter incommodeque vestitum, sed etiam indecore: Per tuam, inquit, vitam, Frater Joannes de Deo, quoniam nomen a me accepisti, etiam habitus formam accipe: quem enim gestas nauseam molestiamque parit tecum pro sua devotione agere, atque ad mensam assidere cupientibus. Tria itaque hæc, penulam ei fœmoralia ex panno grossiori cum palliolo defert. Protinus, obsistere imperiis non ausus, coemi, quæ nominarat, indumenta jussit; usque a se benedictis, manus quoque admovit, cum Joannes indueretur: quem ille habitum nunquam deinceps mutavit. *c* E

et habitum ejusdem assumere.

a Ignatius Lupus de Mendoza ejus de quo supra facta est mentio filius, pater Ludovici, secundus Tendillæ Comes: sed cum titulum filio relinquens, dictus est Marchio de Mondejar: quod ille oppidum partim, dominum ab uxore, partim ab aviis sortis emptum, et sibi Domini titulo possessum a socero patruo suo Petro Lozio de Mendoza, ad cum evecerat dignitatem beneficio Regum Catholicorum: ut patet ex Salutatorio supra citato: — b Angela auditio cum hac occasione usum in Vita sequenti videbimus num. 22. — c D. Sebastian Ramirez de Fuenleal, pariter Praesulis Tudensis Regia Granatæ, ut est apud Guevam cap. 22, et apud Prudentium de Sandoval ejusdem Sedis Episcopum, dum scriberet ejus antiquitates: qui cum et ad Episcopatum Conchensem, in quo et mortuus est, promoto anno 1540 successorem in Tudensi ponat Michaelem Monnoz ejusdem in Conchensi Sede itidem successorem; et ex altera parte constet vix ante quidem anni 1540 initium Granatæ comparere potuisse Joannem, aliquod autem tempus inter magnates habere se ita quidem, fere persuadeor, vel Sebastianum aliquot annis serius abdicasse se quam putet Sandovallus, vel certe anni finem hac gesta paullo antequam alia abdicatus foret, vel denique Tudensis Episcopi nomen Sebastiano etiam postea adhæsisse, saltem donec ad Conchensem Cathedram evheretur, quod anno 1552 factum scribat Andreas Gonsalvius el Avila in Theatro illius Ecclesiæ. Fuit ceterum etiam Legionensis Episcopus: sed, ut videtur non multis post susceptam Conchensem Sedem annis, cum anno 1546 iste legatus scribere Stephanus de Almeida: mortuus denique est in principio anni 1547.

Mondejar opp.

F

Sebastianus Episc. Tudens.

CAPUT XI.

Orationes, tentationes, zelus Joannis, et Prophetiæ gratia.

CAP. XVIII. *Orandi studio addictissimus*

Quod ad studium attinet orandi Dei, quamvis operibus Martha ex Dei vocantis arbitrio majori temporis parte distineretur, Mariæ tamen officia non omnino seposuit; sed quidquid vacui ab opere temporis reperiebat, orationi ac meditationi integre tribuebat: adeo ut noctes sæpe continuas cum lacrymis

A crymis gemitibusque transigeret, dum a Deo pro peccatoribus misericordiam, et pro egenorum quas præ oculis habebat necessitatibus auxilium postulabat: probe gnarus hanc esse præcipuam spei nostræ anchoram, et totius vitæ spiritualis fundamentum. Itaque nihil aggrediebatur unquam, quod non prius commendasset Deo multa oratione: qua erat dæmonibus formidabilis, victorque ex certaminibus omnibus, quæ visibili invisibilique modo cum hoste commissa multa ei sane difficilisque fuere: nos speciminis ergo hic pauca proferemus, nobilis adversus sathanam relatæ per Dominum victoriæ monumenta.

demon semel horrenda in specie,

63 Quadam nocte pervigili in oratione constitutus, auditus est ab uno ex famulis domesticis prope accubante, ingentes gemitus edere tamquam cum aliquo luctaretur. Accurrit ad strepitum insuetum minister *a*, eumque reperit nixum genibus et undique sudore diffluentem, insuper et hæc verba audivit: Jesus me liberet a sathanæ potestate: Jesus mecum perseveret. Ad quas voces conversus minister ad fenestellam, per quam in plateam despectus erat, vidit formæ terribilis belluam: et dæmonem esse, non ex vano suspicatus conservos excitavit ceteros; Non cernitis, inquiens, dæmonem
B illum per fenestram dejectum, flammivomumque? Sed illi quamvis eodem conversi, nihil omnino conspicere potuerunt, ac mox dæmon disparuit. Joannem autem infirmum famuli pessime habitum planeque contusum deposuere in lectum, in quo per dies aliquot jacuit, eorum quæ acciderant nemini quidquam revelans, nisi quod aliquoties crucis signo se muniens, dicere audiretur: Hoccine arbitrabare, proditor, futurum ut opus inchoatum desererem?

a

iterum in forma multetus.

64 Alias in eodem cubiculo probe occluso genuflexus, ante se liberali forma mulierem vidit, quæsivitque qua via ad se intrasset: respondenti autem nulla sibi opus esse janua, quæ posset quocumque luberet pervadere: Nisi dæmonium sis, inquit, haud sane potes: surgensque et portam, ut reliquerat, occlusam inveniens, nihil amplius reflexa cervice vidit, ideoque ad infirmorum habitationem descendens, Quin pro me inquit, oratis, Fratres, ut Deus mihi præsto sit. Contigit etiam Joannem profunda in nocte domo egredi, dæmonemque sub porci specie eidem occurrere; qui inter ejus se crura insinuans, non modo in terram dejecit beatum virum, sed nec assurgere eum permisit, per integram pene horam impulsum rostro et pedibus
C conculcatum circumagens in luto: donec e vicinia prodiit Doctor Medicus, Bertrandus nomine, cui interroganti quid rei accidisset, aliud se nescire respondit, quam quod impulsus ab aliquo dejectusque in terram esset, atque per eamum volutatus: et quamvis ipsi refovendo domum suam offerret medicus, voluit tamen ad suos deferri pauperes, ubi ultra mensem remansit infirmus deformatusque in facie, et toto corpore debilitatus.

tertio porcum simulans:

quartoque,

65 Fuit quoque cum ex quadam infirmaria egrediens per portam scalis vicinam, invisibili manu impelli se sensit, atque per scalas usque in pavimentum devolvi præcipitem, clamantemque, Adsit mihi Jesus. Ad strepitum vero domestici excitti collapsum invenere, reduxeruntque in cubiculum, ubi crucifixi imaginem amanter complexus, eamdem non sine lacrymis piisque alloquiis incepit adorare. Fuit cum noctu eleemosynæ petendæ causa obambulans, obvium habuit hominem, quem stipis alicujus subsidium flagitantem postquam interrogasset cujus nomine illam peteret, conticuit ille atque disparuit: iterumque in platea apparens quæsivit cum stomacho; cur stipem sibi petenti non daret? Quia, inquit, pro Christi amore petere noluisti, dare tibi nil potui: et mox ingenti verbere percussum sibi pectus sic sensit ab eo evanescente, ut ad passus aliquot retro ageretur.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO

et quanto pessime habet.

66 Præterea nocte quadam sua in cella orans, quantus maxime potuit exclamavit: Jesu Christe, fili Dei vivi, adjuva me. Adsunt mox ad clamorem famuli, portam aperiunt, et coram Dominicæ Incarnationis imagine reperiunt in genua provolutum brachiis crucem stringere. Quid autem accidisset requisitus, In aerem, inquit, sustulerunt me, raptatumque hac illac permiserunt deinde gravi casu in terram recidere. Interim ad communem pauperum delatus infirmariam, collocatur in lecto, in quo octavum jam diem agebat ægrotus quidam, miris vexatus modis; ad quem sensibus adhuc integris utentem Joannes proximo mane, inquit: Dic, proditor, cur veritatem non confiteris? an nos vides paratum dæmonem, tuam ut hinc animam in infernum auferat? Quærenti unde id sciret: Scio reponit: atque ut me scire noris dico, gemino conjugio implicatum te, utraque conjuge etiamnum superstite; ad hæc sodomitico pollutum scelere, quod erubuisti in confessione exponere: confitere igitur, quæ Deo vides manifesta esse crimina, ut anima tua salva fiat. Audiit æger, obstupuitque, certus nemineni in mundo esse mortalium præter se, quid id humana scientia nosset. Confessarium igitur adduci sibi instanter petit, et adduxit Joannes e S. Francisci familia unum, cui sua peccata cum exposuisset, et sacro viatico munitus esset, vivere desiit; magna suæ salvationis spe relicta apud eos, qui morientis sincerum contritionem pluribus clarisque signis demonstratam vidisse latabantur.

O culta cujusdam peccata revelat:

E

67 Atque hæc secretorum cognoscendorum gratia, nec vulgaris ei, nec infrequens erat, quoties ita conduceret ad eorum infirmorum salutem, quorum animas sibi Deus commendarat; multumque proderat ut persuaderentur a peccatis exurgere: quod et aliis pluribus Sanctis concessum legimus, et huic de quo agimus Beato concessum fuisse, sequenti etiam fiet historia manifestum; cujus teste fide dignissimos habeo. Erat in eodem Hospitali infirma mulier, sano quoad cetera judicio, hac uno insana, quod clamoribus importunis flagitaret raptari per locum, qui Barrambla dicitur. Cumque clamorum causam quærenti Joanni, idem se velle diceret: Tu vero, inquit, prius ex anima dæmonem exute, nec, puto, raptari deindes voles: novi enim quod ab annis decem in pellicatu vivas. Et ego, inquit illa,
F novi, quod ab annis totidem confessa non sim. Adhortante autem, animumque tum latum disponente Joanne, confessa Sacerdoti peccatum suum, et morte paullo post Christiane defuncta est. Sic etiam Joannes, infirmus cum decumberet alias, unum ex infirmarii curatoribus excitat, atque in aulam, et in quo decumbebat conclavi imminentem, ascendere jubet ut benedictum cereum imponat in manum pueri expirantis. Quæ ita invenisse se eo magis admiratus minister est, quod scret Joanne ignaro puerum eo loci adductum. Similiter devota quædam persona narrat, dixisse ipsum inter sextam feriam sabbathumque se excessurum e vivis; itaque evenit post mediam noctem vita defungenti. Nec minus vere prædixit alias futuros per orbem terrarum multos, qui eodem quo ipse in habitu pauperibus ministrarent, quod opere ipso completum videmus, infraque dicetur *b*.

item mulieris desperantis:

alterum mortem præmonit.

b

CAP. XIX. *Locus sepulturæ corpus ubi ut eo per visum animabat.*

68 Ex amore porro ardentissimo, quo in Deum ferebatur Joannes, fervens supra modum zelus nascebatur honoris divini inter creaturas omnes promovendi, quem habebat unicum cunctarum actionum suarum scopum. Itaque imposita ab eo corporibus

AUCTORE FRANC. A CASTRO.

A ribus cura curandis animabus subserviebat, tamquam medium fini; neque unquam temporali alicujus prospiciebat necessitati, quin animæ quoque, ut optime poterat resque exigebat, sanctis ac pus monitis provideret; *omnes dirigens in viam salutis*, et magis operibus quam verbis prædicans mundi et mundanæ omnis vanitatis contemptum absolutamque necessitatem tollendi crucem suam et sequendi Christum: quemadmodum toto vitæ ejus decursu luculenter patuit, atque ex insigni longanimitate, qua velut bonus negotiator quamcumque injuriam molestiamque patienter ferebat, modo lucrum ex ea aliquod spirituale atque ad Dei laudem conducens referret: quod licet plurimis posset exemplis declarari, unum dumtaxat hic proferam, quod fide digno plurium relatu audivi.

Ut mulierem a periculo eripiat,

69 Advenerat Granatam mulier forma ac moribus perquam liberalis, sed egestate pressa, litis cujusdam promovendæ gratia: hanc in domum cujusdam causidici ingressus cum vidisset, ipsamque et quæ ipsam adduxerant negotia considerasset, credidit periculo proximo expositam Numinis gravi aliquo peccato offendendi: ergo seorsim acceptæ, deque vitæ suæ conditione et præsenti necessitate interrogatæ:

B Obsecro te, inquit, Domina mea, meum ut sequaris consilium, quo causæ tuæ melius sit. Ego te ad matronas quasdam domi modeste collectas deducam, in quarum vivas societate, discreto a ceteris cubiculo utens, prout voluntas tua conditioque requirent: istic vitæ sustentandæ necessaria ipse deferam, et causam tuam sollicitus procurabo: tantum velis extra frequentiam tuique pudoris periculum agere. Æquior erat postulatio, quam ut rejici posset ab ea, quæ pudica vellet vel esse vel haberi, itaque ipsa hilariter assentiente, quod verbis promiserat, reipsa exequitur; revisens eam per intervalla, tum ut alimenta ei submini*victum ei et operam offert:*

deprehensam tubalominus ita arguit,

70 Accidit autem ut nocte quadam eleemmosynas colligens, ad ipsam viseret, solamque in cubiculo probe comptam atque ornatam reperiret: quare et solitudinem ejus tali hora ac tempore, et istiusmodi ornatum severissime increpans, ea usus est verborum efficacia, ut in lacrymas misera uberes solC veretur: itaque relicto quod adferebat subsidio, Joannes recessit. Latebat in eodem cubiculo abditus post lecticam juvenis, impudicæ hujus, ut apparet, mulierculæ consuetudini implicatus: hic ea, quæ fuerant dicta a Joanne, auditis, perspectaque insigni caritate, qua ille Dei honorem animarumque salutem in tuto collocare satagebat, usque adeo commotus animo est, ut omnem impuri desiderii flammam in se restinctam sentiens, non sine veris vero pœnitentiæ lacrymis prodierit de latibulo suo, ipsamque mulierem multis cœperit verbis admonere, deinceps ut castam vitam continentemque duceret; neque Deo sanctoque illi viro, a quibus sustentaretur, tam malam pro acceptis beneficiis gratiam redderet quam fecisset eatenus. Nec plura: egressus continuo domo est, et quod animo firmiter constituerat decretum, de suprema Dei majestate nullo imposterum peccato violanda, constantissime est executus; probæ demceps vitæ, et Christianæ virtutis exemplum toti civitati effectus, c. Qua in re lubet divinæ bonitatis magnificam liberalitatem agnoscere, quæ sui caussa susceptos a servo suo labores noluit esse inutiles, quamvis ea cujus potissimum gratia suscepti erant (ut fere id genus impudicarum consuevit) oblato divinitus bono frui noluerit: ut impleatur quod apud Isaiam promisit: Isa. 55. 11 Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non redibit ad me vacuum: sed faciet quæcumque volui, et prosperabitur in his ad quæ misi illud.

D

a *Greca Fr. Dominicum Benedictum fuisse dicit cap. 32; additque eumdem dæmonem post paucos dies iterum oranti apparuisse, sub specie horribilis lacertæ, quem contemptim abegerit sola nominis* JESU *pronuntiatione.* — b *Capite 22 videlicet: quod tamen a nobis hic omittitur. Auctor porro hoc loco inseruit epistolam alterum Magistri Avilæ, qua eum hortatur ad perseverandum in sua vocatione, occasione, ut intelligitur, cujusdam tentationis Joanni oblatæ: ita enim scribit circa finem.* Persona illa, quæ oblata debitorum suorum solutione, aliud istud onus tibi incubitare imponere, ipse procul dubio diabolus fuit, humanam indutus formam, qui te mutebatur decipere, et dicendo id absque peccato futurum, efficere ut ea, ad quam te appellavit Deus, vocatione excideres. Unusquisque, inquit Paulus, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. 1 Cor. 7. 20. Si me Deus vult sibi in cubiculari munere splendido famulari, ego vero porcos dumtaxat velim pascere peculio in eum, rationem exigendus de iis quæ alio isto in munere lucrari potueram. Ita sane Frater carissime, si aliquis tibi splendidissimo apparet in schemate dicens se Angelum Dei, et simile tibi nuntiatum attulerit, respondeto audacter: Diabolum esse, neque desertorum te viam, in qua te Deus posuit: nam ut est in Evangelio: qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. — c *Addit Neobrigicus interpolator, quod juvenis ille, nova accensus flamma divini amoris, petulcam fœminam e Veneris palestra ad gymnasium sanctitatis reduxerit. cum tamen fertus originalis, qui sequitur, tam clare affirmet, eam non esse usam oblata divinitus gratia.*

Epistola Avilæ ad Joannem.

E

CAPUT XII.

Extremo in morbo rationes conficit Joannes.

Inter hos tantos tamque continuos Joannis labores, quos pauperibus juvandis impendebat, sive cum urbe nocta diuque egredieus, acerba tolerabat frigora, sive cum ordinariis domus suæ urbisque exercitiis distinebatur, nimium non est emarcuisse vires corporis, lenteque ipsum contabuisse: quam ille infirmitatem suam, quia celabat studiose, ne pauperibus suis ægre esset si sibi male esse vidissent, gravissimos diu dolores pertulit; donec tandem ita debilis effectus est, ut nullus amplius locus dissimulationi relinqueretur. Forte a Singulis fluvius insolita aquarum copia intumescens ferebatur, secumque stipitum lignorumque rapiebat multitudinem, anno ultra modum consuetum pluvio: his ad usum Hospitalis colligendis, cum iis, quos domi robustiores habebat, Joannes egressus, nimiumque alte progressus in torrentem, tali valetudine ac tempore frigus nocentissimum admisit intra viscera, ex quo in gravissimum morbum extremamque infirmitatem est prolapsus. Ad hæc puerulus quidam qui inter pauperes lignorum cupidos eodem advenerat, longius cum processisset, quam ut posset torrentis impetum F sustinere, abreptus vi aquarum est, tandemque submersus, frustra in auxilium accurrente Joanne, alteque in aquas se inferente: ex quo magis magisque aggravatum malum, eum ad vitæ terminum deduxit, quem Deus remunerandis fidelis servi laboribus præstituerat.

CAP. XII. *Laboribus fractus.*

a

ex importuno frigore morbum letalem contrahit:

72 Dum autem hunc in modum lecto affixus teneretur; quidam, quorum zelus erat quam prudentia major, ad Dominum Archiepiscopum b Petrum Guerrerum, qui tum Granatæ præsens aderat, detulerunt, in Hospitali Joannis de Deo variam et promiscuam hominum fæcem appellere: inter quos multi essent laboribus idonei, nisi gratis istic alerentur; fœminæ item malæ famæ ac vitæ pejoris, quæ ipsi Joannis famæ multam infamiam aspergerent, ingratæ pro beneficiis. videret is, cujus in potestate Joannes erat, quod ei malo posset adhiberi remedium. Audiit delatores Episcopus, et pro sua sollicitudine pastorali Joannem, quem ægrotare nesciebat, ad sese imperat accersendum. Ille autem nihil moratus imperantem, subitoque assurgens sistit se Præsuli, manumque exosculatus ecquid mandaret, exquirit. Audio, inquit Episcopus, tuum in hospitale

interim accusatur apud Episcopum, b

viros

A viros fœminasque recipi exempli non boni, qui et alios ibidem receptos pervertant, et tibi ipsi magnas facessant molestias; quos proinde jubeo confestim amandari, ut expurgato ab ea fœce Hospitali, quieti in eo degant pauperes, et tu eorum caussa non affligare.

eique satisfacit :

73 Hæc locutum Præsulem humiliter mansuetequе cum audivisset Joannes, sic vicissim reverenterque respondit : Pater mi ac Præsul dignissime, dici rectius potuisset solum me meo in Hospitali pravum atque incorrigibilem esse, qui proinde merear ipse expelli : inter pauperes mihi degentes cognosco neminem, qui ejusmodi sit. Quid? quod Deus quoque malos æque ac bonos patiatur, et utrisque pariter faciat suum solem lucere : ut igitur non omnes æque probi essent, qua ratione tamen ii possent ab ipsius Dei domo eliminari, præsertim omni jam alio refugio solatioque destituti? Tam grata Archiepiscopo fuit, conjuncta cum tenero erga pauperes affectu, responsio, culpam a pauperibus omnem in se recipientis, ut tanta virtute recreatus diceret : Ito, benedicte Dei, ito in pace : deque Hospitali velut de propria tua domo dispone, per potestatem tibi a me expressis verbis factam. Ergo reversus Joannes cum

æque mori sentiens,

B ingravescentem vim mali sentiret (nam paullo post febrile frigus, deinde calorem percipiens, facile judicavit quid sibi immineret) quidquid sibi reliquum erat virium collegit in unum, et sustentante eum tantisper Domino, papyraceum codicem cum reliquo scriptorio instrumento et scriba domo extulit, singillatimque domos obiens omnium, quibuscum debiti habebat aliquid, eorum nomina debitique rationem, quæ jam nonnullis e memoria abierat, curavit inscribi; ac deinde in alterum codicem transferri : ut cum duo ejus exemplaria essent, quorum alterum ipse penes se haberet, alterum relinqueret Hospitali, extra periculum pereundi essent jam confectæ rationes, quamvis codicum alter fortassis amitteretur.

rationes conficit.

Decumbentem variі visunt.

74 Atque hoc illius testamentum fuit, quo perscripto tam fatigatus in cellam rediit, ut jam ultra pedibus insistere nequiens, super lectum decumbere cogeretur, unde per scedulas procurabat adjuvare pauperes, ne tum quidem eorum curam dimittens; eo successu, ut eodem quo antea cuncta procederent ordine; quia cives Granatenses virique primarii, infirmitate illius intellecta, affatim submittebant quæ necessaria erant, ejusque socium Antonium Martin ultro animabant, ut vices ægrotantis Joannis subire ne detrectaret. At Domina Anna Osoria, Garciæ de Pisa unius ex *c* viginti-quatuor-viris uxor, quam

c

C propter singulares vitæ Christianissimæ virtutes multum diligebat Joannes, quamprimum de morbo ejus accepit nuntium, visitationis et solatii caussa ad Hospitale accessit; vidensque quantis in doloribus, quam exiguo frueretur ex aliena caritate levamento, et quam parum quietis ei tot pauperes undique circumfusi relinquerent, instantissime petiit, ut se transferri pateretur in domum, ubi lectus ipsi sterneretur, et quæcumque ad ejusmodi morbi ac temporis usum facerent, suppeditarentur : hactenus enim in tabulis decubuerat, mantello pro cervicali supposito.

Anna Osoria ad se deferendum persuadet,

frustra circumfundentibus se pauperibus :

75 Excusabat ille pro viribus ne extra pauperum suorum convictum raperetur, inter quos mori et sepeliri semper desiderasset; tandem tamen pia importunitas vicit, cum diceret Anna, æquum esse, ut qui aliis semper fuerat obedientiæ prædicator, ejus nunc virtutis ipse præberet exemplum, quando quod adeo erat rationi conforme ab ipso pro Dei amore petebatur. Itaque allata sella est, in quam cum esset reclinatus, et inde auferendum Joannem per Hospitale innotuit, exsurrexerunt quotquot infirmi poterant, sellamque circumsistentes retinere nitebantur, confuso cum lacrymis gemitu ejulatuque tam viri quam mulieres; nullius ut tam ferreum pectus esset, quod non per ejusmodi quiritationem complorationemque moveretur ad lacrymas; quas et ipse hæc audiens copiosas fundebat, oculosque in cœlum cum suspirio tollens : Novit, inquiebat, Deus, Fratres mei, quod nihil in majoribus votis habeam quam vitam in conspectu vestro complexuque ponere : ast quoniam aliter visum est Deo, fiat voluntas ejus. Deinde singulos sua benedictione impartiens : In pace, inquiebat, remanete, filioli : et si videre invicem posthac non licuerit, Deum pro me exorate.

D AUCTORE FRANC. A CASTRO.

76 Ad has voces renovatæ lacrymæ, suspiria, gemitus, quæ pientissima Joannis viscera, velut a natura facta ad misericordiam, sic pervaserunt, ut sensus eum animusque defecerit ipsa in sella : cum qua, postquam spiritum suum visus est utcumque recepisse, ne ipso dilecti loci turbæque conspectu diutius cruciaretur, in domum prædictæ matronæ Joannem sustulerunt. Ubi quamvis de nulla hactenus infirmitate vel caussa asperum pauperrimumque victus habitusque ordinem immutasset, morem tamen rogantibus cœpit in omnibus gerere, ut exemplum obedientiæ suis relinqueret, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum severitatis documenta. Ergo indusio amiciri se passus, lecto molli impositus est; magnaque cum caritate et sollicitudine medici medicinæque cœperunt adhiberi. Tunc ejus visitandi gratia multa nobilitas cœpit affluere, certatimque offerre obsequia deliciasque, quibus solent infirmi recreari : at non hæc animum poterant recreare Joannis, cogitantem horum caussa privatum se dulcissimo pauperum alloquio conspectuque, quorum ne quis ad eum ingrederetur (propterea quod viso quocumque ex illis continuo solvebatur in lacrymas) custode ad januam apposito caverunt : sola igitur caritas, qua hæc agebantur, potuit Joannem tangere, omnia caritate metientem.

a quibus maximo cum dolore avellitur.

E

designatus in potestate alterius futurus.

2 *Fluvius est in Baetim influens, qui civitatem Granatensem præterlabens* Xenil *nuncupatus, Gemolam Neoburgica editio, nullo auctore præcedente, nominat : hic ex* Monte-Nivoso (Sierra Nevada *Hispanis est) ad Euroboreale latus urbis descendens, Dauro fluvio ipsum urbem interseeante paullo infra eam conjungitur. Nomen Syngilis Plinio notum cum sit, audiendi non sunt, qui ab Arabibus, quibus Saanil vocabatur, factum credunt nomen elaturam, quasi crebra inundatione agrorum secundus Atlas foret — Is hic ordine octavus ex Sagontino et Conchensi Cauonico subrogatus est Ferdinando Nonio de Guevara parta Catalogum Episcoporum Granatensium, qui est apud Tamaiom ad 17 Augusti, eamque Sedem rexit ab anno 1536 ad 1550; hoc quoque nomine memorandus nobis, quod Societatem Jesu in Concilio Tridentino (quo his accesserat) sibi cognitam, Granatam introduxerit — c Sic dictis a numero, quo Magistratum civilem constituunt*

Syngilis flu.

Petrus Guerrerus Archiep. Granat.

F

CAPUT XIII.

Mors et funus B. Joannis de Deo.

Invisit Joannem Archiepiscopus.

Archiepiscopus quoque, delata ad se rei fama, e visitantium numero esse voluit, eumque sanctis amicisque monitis ad supremum iter animare, tandemque concludens rogavit, num quid esset quod molestiam ipsi creare posset, et sua cura invenire remedium. Tum Joannes : Pater mi et Pastor optime, tria sunt, quæ me nunc quidem imprimis angunt : primum quod tantis a Deo receptis beneficiis tam imperfectum ei rependerim famulatum : alterum est memoria pauperum, tum verecundiorum tum eorum, qui a peccatis suis ad meliorem frugem reducti sunt; quos ego tibi commendo ex animo : tertium hæc quæ in Dei caussa contraxi debita : simulque manum cervicali admovit, codicemque produxit in quo ea in talem occasionem descripta habebat, eumque Episcopo in manus tradidit. At Præsul : Ad primum quod attinet, inquit, magna tibi in Dominum fiducia est opus, qui per merita passionis suæ supplere poterit defectus tuos omnes. Pauperes in

ejusque debita in se recipit.

meam

ALLEGORICA EXPLICATIO CASTRO.

A meam curaro tutelamque recipio : debita autem, quæ dicis, omnia mihi sunt dissolvenda, promittoque eadem istud me cura facturum, qua ipse faceres, si liceret. Sollicitudinem igitur missam fac omnem, et saluti tuæ dumtaxat attende. His dictis promissisque mirifice recreatum Joannem, suaque post manus osculum benedictione munitum dimisit Archiepiscopus, ab eo recta ad Hospitale se conferens.

Pie mortui,

78 Interim ad extrema vergebat æger, qui Pœnitentiæ Sacramento soltus animi sui nævos omnes quam accuratissime dijudicandos subjicere, extremum nunc esse ejusdem præsidio expiavit, Christumque in Eucharistia præsentem atque ad se allatum humiliter adoravit, ipsa ejus sumptione abstinere propter morbi importunitatem coactus *a*. Tum Antonium Martin eodem advocatum compellans studiose eidem pauperes commendavit et orphanos, officii cum sui verbis sanctissimam spirantibus admonens. Denique extrum sunum imminentem præsentiens surrexit de lecto, seque humi in genua collocavit, Christi crucifixi imaginem arcte complexus, tacitaque in contemplatione Salvatoris sui modico temporis spatio defixus, post quod plena atque intelligibili voce in hæc verba prorupit : Jesu, Jesu, in manus tuas me commendo : itaque spiritum reddidit creatori ætatis suæ anno quinquagesimo quinto, duodecimo postquam pauperibus Granatæ cœperat in Hospitali ministrare.

a

B

Cadaver genuflexum permanet, b

79 Secuta mortem prodigiosa res est, et nescio an in ullo Sanctorum (si Paulum primum Eremitam excipias) observata *b*. Demortui namque corpus per quamdiu horæ partem, ita ut erat, supra genua erectum permansit, permaneretque in hunc diem, si eorum, qui præsentes aderant morienti, simplex pietas permisisset. Hi quippe indecorum rati si eo in situ obrigesceret corpus, ut funus consueto more decenter componerent, curvata genua magno extenderunt conatu. Aderant autem ex præcipuis urbis matronis multæ, et Sacerdotes quatuor; nec poterant explere animum agendis Deo gratiis, qui servo suo mortem dedisset antea de vita tam conformem, quam multo diei sabbathici subit, media post decantatas preces Matutinas hora, octavo Martii, anno vulgatæ Æræ millesimo quingentesimo quinquagesimo.

compositus atque

C

CAP. XXI. Matt. 23. 12. *humiliatus exaltabitur.*

80 Fuit præterea in morte Joannis de Deo videre adimpletum illud, quod apud Matthæum in Evangelio prædixit Salvator : Qui se humiliat exaltabitur. Sicut enim ipse totum per suam conversionem tempus illi unice impendit studio, quo sui majorem humiliationem in omnibus abjectionemque inveniret, quemadmodum ex Vitæ contextu patuit ; ita Deus in vita ac morte eum curavit extolli et honorari. Corpori certe ejus tantus est habitus exequiarum honor, quantus vix ulli Principi, Imperatori, aut Monarchæ. Quamvis enim ad eorum funera frequentior posset multitudo, et nobilitas multo amplior concurrisse : id tamen factum pene semper vel ut aulæ legibus fieret satis, vel ad aucupandam successoris gratiam, vel etiam ab invitis violenterque coactis. Verum quotquot confluxerunt persolvendum Joanni de Deo supremos obsequia, statim ut volgo innotuit mors ejus, vilis eatenus atque contempti, nec quidquam eorum ornamentorum possidentis quibus humanam magnitudinem mundus metitur ; eos sola virtutis æstimatio traxit, vera atque unica honoris minime fucati parens.

efferuntur a innumeris Religiosis

81 Igitur ut primum corpus decenter compositum est supra lectum, magno cultu sumptuque adornatum, erecta eadem in aula tria altaria sunt, ad quæ sacrificiorum magnus numerus continuo cœptus perfici a Presbyteris, tam Clericis quam Regularibus tota civitate excitis, ab ipsa qua mortuus est hora usque ad tempus sepulturæ ; quod cum postridie D advenisset, vix capiebant plateæ turbam undequaque excitam. Cadaver maximo cum honore elatum succollantibus Marchione de Tarifa *c*, Marchione de *d* Cerraluo, Domino Petro *e* Bobadilla, et Domino Joanne de Guevara. Ut autem extra funebrem deventum est domum, inter Religiosos certari cœptum, qui illud primi suis humeris exciperent ; obtinuitque pro suo Ordine, quod petebat, Franciscanus Sacerdos, Carcanus nomine, cum diceret ; nullis justius quam sibi corpus addicendum illius, qui dum vixit extremam S. Francisci paupertatem et pœnitentiæ studium proxime fuit imitatus. Franciscanis alii ubique deinceps successere, usque dum ad S. Mariæ de Victoria ædem *f* veniretur. Correctore interim cum satellitio cuncta ordinante, turbamque dimovente, ut locus daretur pompæ, hoc, quem describimus, modo procedenti.

c d e

Descriptio funebris Pompæ,

f

82 Primum agmen ipsius Hospitalis pauperes *g* occupabant ; quos sequebantur mulieres a Joanne nuptui elocatæ ; viduæ quoque, et puellæ sustentatæ ejusdem eleemosynis ; cereum omnes suum deferentes, et veris cum lacrymis commemorantes beneficia sibi ab eodem collata. Hos cunctæ, quæ plurimæ sunt, sodalitates urbis suis cum funalibus, crucibus labarisque pulchro excipiebant ordine, tum Clerici Religiosique omnium Ordinum : crucem deinde Parochialem sui quoque Clerici, ac denique Canonicorum Collegium et Ecclesiastica dignitate conspicui viri, sub suæ itidem crucis vexillo ; nec non Archiepiscopus cum sacelli Regii ministris sequebantur. Proximum ab his corpus fuit ; pone sequentibus Viginti quatuor-viris, Juratisque *h*, et Equitibus, ceterisque Nobilibus, tum Regii tribunalis ministris causidicisque, ac denique infinita plebe promiscui sexus : neque enim ad veteres Christianos dumtaxat mortis hujus pertinebat sensus, verum etiam ad Mauricæ nationis reliquias, a quibus barbaro idiomate audiebantur collatæ in suam gentem eleemosynæ, vitæque sanctioris exempla in suam utilitatem ab eodem relicta. Ipsæ Ecclesiæ metropolitanæ omnumque parœciarum ac monasteriorum campanæ tota personantes urbe, nescio quid solito tristius, sonare videbantur.

g

E

h

ex omni sexu, ordine, conditione compositus :

83 Ventum erat ad aream objectam portæ, per quam in prædictam S. Mariæ de Victoria ædem introitur. Hic subsistendum aliquamdiu cum corpore fuit, aditum omnem intercludente multitudine, quæ veloti nunquam eum deinceps visura, nulla potuit aut vi aut ratione prohiberi quo minus ad ipsum cadaver certatim perveniret, corollas rosarias, libellos precum, aliasque reculas beati corporis attactu consecraturæ usque adeo autem cupida quidquam obtinendi, quod sibi pro Reliquiis esset ; ut nisi tandem aliquando exhibita locum funeri inferendo dedisset, ipsum quoque feretrum direptura fuisset. Illatum porro in ecclesiam funus toro alte instrato impositum est, obviam procedentibus reliquis e conventu Fratribus *i*, qui domi expectarant, cum suo Generali *k* tum forte præsenti, per quem solenni ritu decantata Missa est, alio ejusdem Ordinis dicente ad concionem de humilitatis virtute atque contemptu mundi, per quas famulos suos consuevit Deus ad veram extollere celsitudinem. Multa eodem die exinde peracta sunt sacrificia ; plurimi cerei tedæque arsere : interim dum sub fornice quodam in sacello Domini Garciæ de Pisa, ad jus illius matronæ pertinente *l*, cujus in domo vitam cum morte commutarat Joannes, tumulatur cadaver. Biduo proxime subsequenti Dominicæ ac Lunæ eodem ordine peracta summa, missa, concio, sacraque privata, neque ulla ad populum habita eo anno Granatæ oratio est, quæ non Joannis de Deo cum laude meminisset.

concursus ad sepulturandum cadaver insanus ;

F

i

k

posita in templo Pp. Minorum persoluta :

l

84 Vigesimo

corpus post annos 20 integrum.

A 84 Vigesimo post hæc anno optimates quidam caveam sepulcralem ingressi, corpus integrum reperere, nec nisi extrema narium parte consumptum : non sine magna admiratione, persuasi hoc aliisque signis manifestare divinam Majestatem voluisse, æternam illius, qua nunc fruitur, gloriam, quam præparatam Scriptura ait diligentibus Deum : quo idem nos quoque benignus dirigat, ut vitam Joannis atque opera pro viribus imitati, participes ejusdem esse mereamur gloriæ, per omnia secula seculorum. Amen.

a *Tacet de extremis Sacramentis Tamayus : fortassis qua contrarius sibi credidit auctores Franciscum a Castro et Govean, quorum hic ab ipso Archiepiscopo et confessione expiatum et communione refectum Joannem scribat, nulla facta mentione extremorum : hic contra : sed constat ex historia num. 62 Vitæ 2 referenda aliquot septimanarum, si non mensium, morbum extremum fuisse, ut facile potuerit utrumque verum esse.* — b *Ut alios prætermittam, refert Arnoldus Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii ad 1 Martii ex Dorlando Carthusiano similem cupsdam anonymi Carthusiani mortem Gandavi, qui Clementinum schisma, cui Burgundus adhærebat, constanter aversatus, talique in statu indicio ardentis flammæ repertus, Gandavos in obedientia veri Papæ Urbani VI mire confirmavit.* — c *Addit Govea : quo postea Marchionis de Mondejar titulum assumpsit : sed profecto vel errarit ipse; quandoquidem hujus tituli cum Tarifensi Marchionatu conjuncti non modo nusquam est in Nobiliario Ratico mentio : sed ex eodem manifesto constat, tum temporis vivisse Tendiliæ Comitem, qui primus ut opidum Mondejar in Marchionatum erigeretur meruit, et titulum deinceps transmisit ad posteros : vel hoc loco pro Tendiliæ Comite, Tarifæ nomen irrepsit; quod ex meliora informatione animadvertere Govea potuisset, nisi eum decepisset novus titulus de Mondejar, illo post patris mortem tempore Philippo II accedens, et Tendiliensis Comitatus titulum obscurans, ut supra vidimus* — d *Don Rodericus Pachecus, insignibus sub Carolo V Imperatore meritis, quæ sub Philippi II regimine continuavit, promeritus ut in Marchionatus titulum evheretur Dominium, ejus oppidi, quo altaria ejus Stephanus Pachecus donatus fuerat ab Henrico II anno 1405; ut patet ex Instrumento investituræ et Nobiliario lib. 10 cap. 24.* — e *Boseduglicnsem properam nominal Nubigensis versio, cum sit notissima in Hispanica familia nomen quidam Guevarum, qui hic nominatur, aliæ oblivione prætermissum puto : utrumque autem est necesse e prima qua tum Granata aderat, fuisse nobilitate, qui duobus jam diebus proceribus socii ibant.* — f *Pertinet hæc ad conventum PP. Minimorum S. Francisci de Paula, quem Lucas de Montoja Ordinis illius Chronographus I lb. 3 pag. 98 describit in parte Orientali civitatis, ipsis ejus muris contiguum, sicut Alhambram Darraniquc fluvium a sinistris habeat, Albaicinum a dextris, posticum partem Monti sancto, antiquam ei quæ propriæ Granata dicitur parti obvertat. cui principium datum anno 1588, de Æde autem sacra ejusque fundatoribus tale jam extabat Montogiæ.* — g *Addit Govea et Fratres, quos eatenus paucos aut reliquos fuisse nec plures duodecim ex eadem Govea docuimus in commentario.* — h *Hi quoque eadem Magistratum constituunt cum hac discrimine quod Viginti quatuor vera hereditaria vel certe perpetua sint.* — i *Quia excepturi corpus erant, non videntur de eo per urbem deferendo cogitasse.* — k *In P. Fr. Simon Escharius ad Capitulum Valentiæ anno 1580 venens, in eoque Generalatum Ordinis absoluta triennio depositurus; an qui ibi in ejus locum suffectus est P. Fr. Franciscus Marlas unde rediens, defunctus non possimus, quia Ordinis illius Chronographus non solet expremere diem aut mensem Capituli celebrati.* — l *De hoc sacello vide quæ Montogius tradit.*

C — *Conventus Minimorum Granatæ.*

Comitatus de Mondejar.

B

Fratribus Granatæ,

E

multum coarctatis,

c

Archiepiscopus locum loco rem impetrat :

d

F

e

ubi Hospitale extruitur,

ac pene perficitur.

CAPUT XIV.

Status Hospitalis et Fratrum post mortem Joannis de Deo.

a
CAP. XXII

Antonius Martin succedit in regimine,

Matritum excurrit, Joannis tui Hospitale,

Jam supra *a* diximus, qua ratione, antequam ex hac vita migraret Joannes, socio ejus Antonio Martin commissum fuerit Hospitale regendum curandumque : qui optimi Magistri sui instructus monitis exemplisque, eam administrationem magna cum caritate suscepit exercuitque, ad dies aliquantos in Hospitali subsistens; donec urgente cum domestica necessitate ad aclam profectus est, a Magnatibus sub idea postulaturus ad prosequenda misericordiæ so-ceptæ opera. Hic ei pii hominis persuasere, ut Matriti quoque Hospitale sui nisi tuti erigeret, pauperibus infirmis commodius tractandis, eumque in rem suam obtulere opem ; qua usus perlibenter illud eo loco, ubi nunc est, inchoavit, tam amplum sumptuosumque quam hodie cernitur, et Antonii Martini Hospitale dicitur : in quo magnus infirmorum curatur numerus et multi Ordinis hujus Fratres sunt, Granatensibus per omnia similes; nisi quod vestium color sit obscurior aliquanto, manticamque non super humeros, sed sub axilla gestent. Ne, inquiebat, impingerent in Equites virosque primarios, quorum istic magna turba est, et quibuscum agendum necessario atque frequenter.

D
AUCTORE FRANC. A CASTRO

86 Inchoato opere, pulchreque ad futurum perfectionem comparato, Granatam denuo reversus Antonius, lineæ ac laneæ vestis ingentem copiam multasque eleemosynas pecuniarias deferens ad usum Hospitalis : ubi cum Archiepiscopo Petro rationem reddidisset novæ suæ molitionis, petiit impetravitque licentiam eo unde venerat redeundi : ubi sancta hospitalitatis opera cum multo pœnitentiarum rigore conjungens, ad finem vitæ perseveravit, qua feliciter consummata *b*, accurrerunt ad honestandum funus omnes regiæ aulæ Primates, eumque sepeliendum curarunt in præcipuo quodam sacello monasterii S. Francisci, quod Madriti est, ubi in Domino requiescit. Post ejus autem discessum (ut eo unde digressa est narratio revertatur) remanserunt in Hospitali Fratres ceteri, et magistri tam consummatæ sanctitatis adeo digni discipuli, ut operæ pretium sit eorum vitæ cursum cognoscere, et quid post hæc ab iis actum sit. Residebant hi namque et administrabant omnia eo plane modo ac ordine, quo patrem suum fecisse viderant, uni tanquam superiori subjecti, quem Fratrem Majorem nuncupabant.

et moritur cum opinione sanctitatis.

b

87 Erat pauperum ad Hospitale confluentium multitudo maxima, omni morborum genere laborantium, nec cuiquam (quod hanc Hospitali et nunc et a principio proprium fuit) negabatur accessus ; adeo ut turbam locus non caperet angustior æquo, et necessarium omnino judicaretur capaciorem alibi receptum investigare. Ergo ad Archiepiscopum liberalissimum accurrunt Fratres; quanta premantur necessitate exponunt, facileque adducunt ut, considerato rerum statu, de remedio cogitare velit. Qui dispiciens diligenter, æquia in parte loci posset idoneus inveniri, civitati e propinquo, extra eam tamen, aeris salubrioris causa; placuit is, ubi nunc Hospitale est, vicinus fundo Fratrum Hieronymianorum, in quo vetus S. Hieronymi monasterium fuisse dicebatur *d*, reque cum Magistratu civili, Fratribusque jam nominatis collata, evicit, ut ad opus tam piam ac necessarium unusquisque eorum jure cederet, quod sibi competere prætendebant in eam aream, in qua Hospitale novum extrueretur ; quo ipse liberaliter esset de suo collaturus quantum posset, reliqua e fidelium eleemosynis istuc in finem colligendis summerentur, eodem conterritibus Fratribus quamdato pecuniæ summam, quam Episcopus Accitanus e Dominis Antonius de Guevara et Avillaneda testamento legarat, hac in civitate in pia opera impendendam ; nolium enim magis pium posse exogitari, in quod insumeretur.

88 His ita conclusis, continuo admotæ operi manus sunt, et Archiepiscopus nulle sexcentos ducatos numeravit, quibus ingens a civibus eleemosynarum vis accessit, hortatore Avila, qui tum forte concionabundus aderat, atque instar alterius Moysis populum invitabat ad spontaneam in usus fabricæ tam fabricandi largitionem : alius pecuniæ summas notabiles afferentibus, alius quæ erant ad operarum sustentationem necessaria; nonnullis autem certatim armillas, inaures, annulos, atque omnis generis vestes dirupientibus sibi, tanto studio animorum, ut procedente feliciter opere tres, quæ nunc extant, educta sint latera, in quæ, ut prosperius possent quam citissime transferri, pecuniam subministravit Archiepiscopus

AUCTORE FRANC. A CASTRO

A chiepiscopus, qua portis fenestrisque valvæ, totique domui cetera ex ligno necessaria complementa adderentur. Caussam vero non perficiendi omnino operis diabolus attulit, zizaniorum sator, lites suscitans inter nostros et Hieronymanos Fratres, quæ in hodiernum usque diem indecisæ trahuntur, neque a me hoc loco discutiendæ sunt, sed Dei judicumque relinquendæ arbitrio; quorum ex nutu pendet, ut cito finiatur discordia, opera bona perquam multa impediens.

CAP. XXIII *B. Joannis associæ,*

89 Verum his omissis redeamus ad Joannem, qui talia exempla post se reliquit, adeoque placuit universis, ut animati fuerint plurimi ad ejus vestigia consectanda, Deo in pauperibus ministrando, atque ex ejus amore hospitalitatis opera exercendo: ad quæ quoniam neque multis litteris, neque studio est opus, sed robusto rerum humanarum contemptu, Deique amore et proximi caritate, facile est invenire multos ad illa idoneos cujuscumque ætatis aut conditionis, qui aliis Ordinibus minus convenirent. Horum autem recipiendorum hæc est ratio. Cognita eorum firma ad Dei obsequium voluntate, sinceraque ad id, quod ambiunt intentione probata, recipiuntur in Hospitale, ibique honesto in habitu pauperibus minis-

quomodo admissi in Ordinem

B trant, in eo quod demandatum fuerit munere per tempus aliquod, annosque duos, tres et sex quandoque, prout necessarium indicatur, ut in omni humilitate et honestate digni judicentur habitu, quem humiliter postulant accipiuntque a Majori; in eoque per annos aliquammultos deserviunt, usque dum meriti videantur ad Professionem admitti, prout in Constitutionibus Ordinis postmodum exponendis declarabitur plenius *f*.

f

Hospitalibus servant?

90 Sunt porro Granatæ plerumque, decem et octo aut viginti Fratres: quorum alii in infirmariis occupantur curando pauperes: alii domestica ministeria obeunt; alii dispersi per urbem, quam in parochias divisam habent, eleemosynas conquirunt; alii denique per suburbanum agrum vicinaque dividuntur territoria, unde triticum, hordeum, caseos, oleum, uvas passas, atque alia necessaria advehunt: eaque industria et labore efficiunt, ut eleemosynæ adferantur quæ sustinendo Hospitali sufficiant, una cum exiguo annuæ pecuniæ fructu, quo fulcitur, Domino benigne cunctis prospiciente: ita ut consueverint hic centum et viginti lecti strati haberi, et triginta lamuli præter Fratres, aliasque, prout subindi res exigit, necessarias personas: calamitosiori vero tempore trecentos aut quadringentos lectos videas infirmorum, quibus omnibus divina providentia sic attendit, ut nemini desint necessaria

Hospitale Granatense neminem excludit:

C victui, non sine justa admiratione plurimorum. Etenim ab ipsis exordiis suis Hospitale nostrum, hoc veluti hæreditarium benedicti Patris sui Joannis jus servat, ut pauperem nullum excludat: neque definito numero lecti sunt, sed quicumque advenerint recipiuntur: quibus si lecti non suppetant, satius ducunt juncea in storea reclinare infirmos, et Sacramentis munire: quam iis destitutos excludere inhumi morituros. Quodquod porro ad Hospitalis accedunt ministeria, ex Dei amore, nullum pacti stipendium, ad faciunt; eoque fit ut accuratius omnia quam in ulla uspiam, quantumvis ordinatissima, familia gerantur: hoc enim unum habent sibi omnes propositum, ut per exercitium caritatis animas suas salvas faciant: itaque quod sui est muneris omnes satagunt adimplere, nec ulla cujusquam adhortatione

ejus ministri gratis serviunt.

aut reprehensione indigent *g*.

g

a *Num.* 74. — b *Anno fuit est apud Goveam lib.* 2 *cap.* 16) 1553. 24 *Decembris*: de qua ibidem plura videri possunt. — c *Caritatis nomine cum hic patrem intelligo, qui proprie Granata appellatur, et a principalibus nobilibus ac mercatoribus habitatur.* — d *Urbis Granatensis prospectus Occidentalis in Theatro Urbium lib.* 5 *expressus a Georgio Hoefnagel, hodiernum B. Joannis Hospitale repræsentat templo Cathedrali ad Boream.* — e *Vulgo* Guadix *Granata distans versus Occidentem passuum millibus quadraginta.* — f *Hinc colligo primam editionem Vitæ eas, prout tunc Granatæ servabantur, habuisse ad calcem libri expressus, quæ deinde per capitulum Generale primum anno* 1586 *celebratum partim confirmatæ, partim mutatæ correctæque sunt: quomodo nunc extant in Neoburgica Latina editione.* — g *Sequebatur origo Hospitalium Cordubæ, Lucenæ, Romæ, atque in Perusia erectorum: quam hujus loci esse non credidimus uti nec Vitam Petri Peccatoris, aut Pii V Pontificis Bullam quæ superarant in libello, quem nos Madriti editum vidimus. Raissius quoque Bullam Pontificiam prætermisit: vel quia eam in Gallico exemplari non reperit, vel quia originarium Latinum textum requirebat, quem ex alio idiomate vel Hispano vel Gallico accipere non poterat.*

D *Regulæ Hospitalis.*

ALIA VITA

Ex Hispanico Antonii Govea Episcopi Cirenensis.

PROŒMIUM.

Causæ ad scribendum impellentes. 1 communis patria.

Affirmare possum, benigne Lector, quod licet B. Joanni de Deo semper vixerim devotissimus, de nulla tamen re cogitaverim minus, quam de rebus abeo gestis historiæ in modum conscribendis, quando hujus rei desiderium animo illapsum est meo, quod aliis subinde atque aliis rationum momentis offerentibus sese auctum fuit. Prima, sed ea non omnino præcipua, ratio mihi visa est, quod, cum beatus iste Lusitanus omnium gloria sit, qui simili ortu gloriamur, æquum quoque sit ut unus aliquis omnium vice arripiat calamum, scripturus vicissim, quod in illius gloriam redundet, eumque cognitum reddat mundo, qui ipsum magis e propinquo potest novisse. Quod officium etsi commune sit omnibus eamdem cum ipso sortitis patriam, mihi tamen propinquiori quodam jure incumbere existimo: quod utrique in eodem Episcopatu et Alentejano districtu tam vicinos nacti natales simus, ut mea ab ipsius patria unius dumtaxat diei itinere distet.

E

2 Summarium informationum de eo confectarum,

Altera, et quæ postremam eamque efficacissimam rationem protulit, fuit, quod cum nuper interessem insigni hominum plus quam quinquaginta, litteris, virtute, religione in hac aula præcipuorum conventui, in quo agebatur de veneratione, quæ huic servo Dei deferri posset, etiam ante definitionem Romanæ Sedis; necesse fuerit ex multis ejus virtutibus, excellentius, miraculis referre aliqua, ex quibus procederetur ad sententiam in materia tam difficili ferendam. Et quidem referre omnia impossibile fuit: satis tamen fuerunt ista, ut ex ungue, quemadmodum dicitur, leonem cognosceremus, et judicaremus Beatificationis optatæ negotium facilem habere exitum potuisse, si talis conventus Romæ ex Summi Pontificis auctoritate fuisset habitus ad cognoscenda caussæ merita. Dum autem consultando tempus impenditur, hæc mihi incidit cogitatio: si ego Lusitanus patria, nec omnino ignarus litterarum, aut rerum mirabilium incuriosus, tam exiguam hactenus notitam habui tot prodigiorum, quæ tot tantisque testibus de Joanne de Deo audiebam comprobata, quam multi demum superessent, quibus ille multo minus esset, quam mihi cognitus aut fortassis etiam prorsus ignotus?

F

3 beatificatio promovenda hoc modo.

Quam æquum foret, inquiebam ipse mihi, ut mirabilia ista fierent manifesta mundo ad Dei gloriam, ædificationem fidelium, et hæreticorum hujus temporis confusionem: maxime cum id (quæ est tertia ac præcipua causa ad scribendum impellens) tantopere conducere possit ad promovendam Canonizationem? Si namque multitudo illa testimoniorum indigesta, qualis in hoc summario continetur, ad unum continuum textum redigeretur; esset res facilis lecu, et debita suffulta auctoritate facilis creditu: credita autem omnino efficax, quæ moveret fideles ad desiderandam beatificationem istam, Principes ad eam promovendam opibus gratiaque, ipsos vero supremos judices ad eamdem decernendam. Hac

ratiocinatione

A ratiocinatione inductus studium meum qualecumque B. Joanni obtuli, redacturus in compendium quæ sparsa reperi per informationes tam varias, et depositiones testium tam multorum, ut numerum quadringentorum sexaginta æquent : quæ licet non omnes unam eamdemque rem affirment, omnes tamen eo spectant, ut probetur vitæ illius innocentia, pœnitentiæ rigor, multitudo virtutum miraculorumque, quæ per servum suum Dominus dignatus est operari.

Materiam hanc scriptis suis attigere multi gravissimique auctores, Thomas Bozius *a*, Frater Hieronymus Roman *b*, Alphonsus de Villegas *c*, Antonius Vasconcellus *d*, Eduardus Nonnius de Leon *e*, Licentiatus Didacus de Yepes *f*, Martinus Ruyz de Mesa *g*, Carolus de Tapia Belmontensis Marchio *h*, Magister Ægidius Gonsalvus de Avila, suæ majestatis Chronologus *i* : qui licet obiter dumtaxat et aliud agentes de eo sint locuti, omnes tamen de eo egere tamquam viro virtutibus et sanctitate claro. Idem autem qui ipsis, mihi quoque præcipuam materiam lucemque subministravit, magister Franciscus a Castro, ipsiusmet Hospitalis, quod Granatæ Joannes de Deo excitavit, Sacellanus : qui pari eruditione et pietate composuit historiam Vitæ ; cui tanto major B fides debetur, quanto propius suis ipse manibus tractavit quæ scribit ; quique licet floruerit erepto ex mortali hac vita Joanne, cum iis tamen familiariter est versatus, qui virum beatum ipsimet cognovere.

Et sufficere nobis labor illius diligentiaque deberet in præsens, nisi post vulgatam ab eo, quam diximus, Vitam novæ informationes sumptæ fuissent : in Lusitania quidem de mandato Illustrissimi et Reverendissimi Domini Josephi de Mello, Eborensis Archiepiscopi dignissimi : In Castella vero et Granatæ auctoritate Illustrissimi et Reverendissimi Domini Innocentii Maximi, Episcopi Bertinoyensis et Apostolici per Hispaniam Nuntii, tempore felicis recordationis Gregorii Decimiquinti. Ad quas cum requisita examinataque fuerit tanta, quantam dixi, testium turba ; nemo unus inter illos inventus est, qui non illustre aliquod virtutis aut sanctitatis argumentum proferret : ut vel ipsa incredulitas confusa cognoscat, quam certam firmamque hæc historia contineat veritatem. Quod si quærat quispiam qua ratione sciri potuerint revelationes divinæ, quæque solum ipsum inter et Deum peractæ res sunt, nemine conscio ; cum ipse et nosset et soleret aliis in rebus tenere secretum, atque in his magis pro sua humilitate silentio uti debuisset : respondebo eumdem spiritum, qui tacere eum docebat, eumdem C quoque aliquando coegisse eloqui ex iis, quæ plurima premebat, paucula quædam ; sive quia id ad Dei gloriam proximique utilitatem necessarium videbatur, sive cum id aut confessarii ejus, aut alii viri docti, quibus consilii causa utebatur, faciendum statuebant. Idem namque et aliis Dei famulis usu venit frequenter, ut obedientia cogeret manifestare arcana, quæ humilitas alioqui operta maluisset. Omnia autem si Joannes involvisset silentio, beatificationi suæ multa subtraxisset argumenta, æque ac scriptioni nostræ materiam.

Suscipe igitur, amice lector, ex omnibus, quæ dicenda fuerant, portionem hanc parvam, neque displiceat tibi propter illepidam formam materies pretiosa : ista enim seclusa quanti ponderis aurum est, tanti quoque est pretii ; et adamas, etiam impolitus, suis non caret æstimatoribus. Adamantes hic tibi et aurum porrigo, nullo propriæ utilitatis intuitu, sed eo solo desiderio, ut heroicarum virtutum exemplis, quibus vir iste beatissimus claruit, ipse proficias ; potissimum vero incensæ illius caritatis, qua proximum complectebatur ; ut et tu dis-

a De signis Ecclesiæ tit. 1 lib. 12 cap. 21. — *b* De Republica Christiana lib. 6 cap. 31. — *c* In suo Flos Sanctorum parte 3 vita 210. — *d* In Historia Regum Lusitaniæ, ubi de viris sanctitate illustribus in regno. — *e* In descriptione Regni Portugalliæ, ubi de simili materia. — *f* In libro variarum lectionum. — *g* In Vita Magistri Joannis Avilæ. — *h* In tractatu de Religiosis rebus. — *i* In Theatro magnalium Madritensium, ubi de Hospitali Antonii Martini. Quorum omnium verba citat Hispanice Govea lib. 2 cap. 14.

Interpres Lectori.

Si pari accuratione in hac secunda Vita sensum sensui, verbum verbo reddere voluissemus, qua usi sumus in Vita præcedenti Latine e textu originali reddenda, molem fortasse triplo majorem habuissemus : sed multo minus probandam iis, quibus non satis placet plures ejusdem Sancti Vitas hoc in opere collectas videre : illis tamen cur non semper geramus morem ratio data est in Prolegomenis ad Februarium capite secundo ; quæ nihil attinet hic repetere : maxime cum hic dumtaxat daturi ea simus, quæ primo Vitæ scriptori vel omnino præterita, vel leviter dumtaxat sunt delibata ; cetera autem quæ ex Francisco transcripsit Antonius, etsi potuerint novæ auctoritatis robur habuisse videri ex eo quod post examen tam grave et diligens nihil inventum sit quod aliquam prioris Vitæ partem aut circumstantiam, etiam exiguam, redderet de errore suspectam ; omnia tamen putavimus omittenda, quod nihil omnino facerent ad pleniorem de viro beato notitiam lectori pariendam. Nec enim eadem est scriptorum hoc seculo in lucem venientium, et antiquorum monumentorum ratio : quod si nihilominus aliqui (ad cujus manus non pervenerit vel textus ipse Hispanicus vel Italica translatio) operæ pretium videantur cognoscere qua ratione auctor diligentissimus, idemque suo in idiomate facundissimus, atque ideo rescissa verborum luxuria non raro stylo redditus per nos brevior, opus suum digesserit universum. En tibi more nostro libri utriusque (gemini enim sunt) in sua capita divisi synopsim.

Tabula Capitulorum libri primi.

Cap. 1. De Patria, parentibus, nativitate B. Joannis de Deo, et quæ in ea evenerunt mirabilibus.
2 Quomodo patriam parentesque deserens, in Castellam venerit, et quid in ea ipsi acciderit.
3 De eo quo Oropesæ occupabatur exercitio usque ad Fontarabiensem expeditionem, ejusque successu.
4 Liber ab alio majori periculo Oropesam revertitur Joannes, inde ad Hungaricum bellum proficiscitur.
5 A Corunniensi portu Montem-majorem tendit : ex itinere S. Jacobo Apostolo ecclesiam visitat.
6 Ad pastoritiam vitam revertitur : transit in Africam : quid Septæ contigerit?
7 Qua occasione relinquendæ Septæ consilium sumpserit?
8 In trajectu freti Gaditani gravem patitur tempestatem : Gadibus per aliquot dies moratur.
9 Apparens Joanni puerulus Jesus voluntatis suæ esse dectarat, ut sibi Granatæ serviat.
10 De admirabili ejus conversione.
11 Quid deinceps egerit cum Magistro Avila, et quomodo abductus ad Hospitale sit instar amentis curandus.
12 Quomodo ibi sæpe et severe flagellatus fuit atque ab Avila visitatus.
13 Dimissus e vinculis Joannes Avilam sequitur, cum eoque Montiliæ agit
14 Ad Virginis Guadalupanæ ædem peregrinus abit : in eo itinere quid acciderit?
15 In Conventu Guadalupano particulares B. Virginis favores experitur.
16 Granatam redeuns Oropesa transit, ibique mulierem sanat, ulcera ejus lambens.
17 Quid Granatam advenienti in ingressu acciderit?
18 De gratia ei facta per Virginem Mariam, et principio ministerii infirmorum.
19 Quo ordine suo in Hospitali Joannes pauperibus ministrabat, et quo modo eleemosynas iisdem corrogabat?
20 Archangelus Raphael pii ministerii adjutor adest.

D AUCTORE ANT. GOVEA.

qui de Joanne scripserint?

Vita hæc cur non integre edita :

sed omissis punctis e priori descriptis? E

quid novæ materiæ nunc accesserit?

unde revelationes arcanæ acceptæ sint?

F

hujus lectionis fructus.

AUCTORE ANT. GOVEA.

A 21 Quibus eleemosynis aliorum quoque pauperum necessitati succurrerit?
22 Christo pedes ablui, habitum mutat et cognomentum DE DEO admittit.
23 De conversione Antonii Martin et Petri Velasqui, vitam ejus habitumque amplectentium.
24 Aliæ duæ mirabiles conversiones.
25 Ejusdem materiæ prosecutio : et quomodo D. Ferdinandus matrimonii contrahendi voluntatem cum Religionis incundæ proposito commutavit.
26 De zelo B. Joannis, quo in mulierum publicarum conversionem incumbebat.
27 Ejusdem argumenti continuatio, et aliqua exempla particularia.
28 Quomodo ab incendio ipse pauperes, Deus ipsum miraculose liberarit?
29 De eadem materia aliisque favoribus ei divinitus factis.
30 Pauperes e primo Hospitali in aliud transfert : et Granata egreditur eleemosynas compositurus.
31 Quid Vallisoleti in Aula egerit.
32 De Oratione B. Joannis, et quam infestum in ea dæmonem sit expertus.
33 De aliis ab eodem tentationibus molestiisque.
34 De Pœnitentia rigore.
35 De ferventi erga Deum et proximum amore.
36 Patientiæ exempla mirabilia.
37 Alia ejusdem virtutis heroici actus.
38 De singulari in Deum fiducia.
B 39 De animi summa demissione.
40 De spiritu prophetico multis argumentis probato.
41 Alia ejusdem gratia argumenta.
42 Favores etiam in hac vita Joanni concessi.

Tabula Capitulorum libri secundi.

CAP. 1 De extrema Joannis infirmitate.
2 Ab Archiepiscopo Petro Guerrero visitatus et Sacramentis munitus moritur.
3 Ejus exequiæ solemnissimæ.
4 Quomodo post mortem pergat exercere caritatis opera, quibus vivus assueverat.
5 Alios sibi devotos sic curavit.
6 Quemdam e latronum manibus eripit.
7 Nonnullos a manifesto mortis periculo liberat.
8 Reliquiæ ejus vitam servant labori : Joannes puellæ visum, Clerico restituit sanitatem.
9 Monachum Patientiæ sanat. Granatæ civis devoti necessitatem sublevat.
10 Desperatos duos morbos curat : aliorum succurrit indigentiæ.
11 De odore vestium ejus, item cubiculi et lecti, in quo mortuus, ac formicis, sub quo sepultus fuit.
12 De miraculis per ejus sepulcrum patratis.
13 De alio loctu per usum terræ ex domo, in qua natus est, desumptæ.
14 Quod varii auctores de eo scripserint.
15 De vita et morte Antonii Martin.
16 De Fratribus Roderico de Siguenza et Sebastiano Arias.
C 17 Vita et mors Fratris Petri Peccatoris.
18 De famulis Dei Petro Soriano, Melchiore de los Reyes, et P. Fr. Cypriano de Nada.
19 De vita admirabili Joannis Peccatoris.
20 De pœnitentiis, quas sustinuit, et miraculis per eum a Deo patratis.
21 De alius ejusdem prodigiis, et felici transitu.
22 De privilegiis huic Religioni indultis per Pontifices, Imperatores et Reges.
Memoria Domorum Hospitalium, quas habet hæc Religio in Hispania : de numero fratrum et infirmorum in singulis, de distributione temporis eadem a Religiosis servanda.
Epistolæ Joannis de Deo duæ ad Marium de Mendoza, Burgensem Successanam, duæ ad Equitem Guillermum Lassum, unaque ad Ludovicum Baptistam.
Magistri Joannis Avilæ Epistola tres ad servum Dei Joannem de Deo. Quarum omnium originalia servantur in Hospitali Madritensi Antonii Martin, alias Dominæ nostræ de Amore Dei.
Urbani Papæ VIII Breve ad Isabellam Hispaniarum Reginam super inchoato Beatificationis anno 1628, 24 Augusti.

Hæc, et quæ sequuntur post decimum tertium, capitula cum ad compescendam B. Joannis etiam facient pene nihil ; et potius spectent ad historiam Ordinis, ab eodem inchoatt, supersedimus istis Latine reddendis : tantum monemus curiosum lectorem Bullas Pontificias in favorem Ordinis prædicti conditas apud Interpretem Italicum Latine legi ad calcem libri, itemque post interpretationem Latinam Vitæ per Franciscum a Castro D *conscriptæ Neoburgi impressam.*

CAPUT I.

Natales Joannis, et favores divini, antequam Granatam veniret, eidem facti.

CAP. I. *Joannis patria,*

Joannes, cui postea cognomen DE DEO mansit, natus in Lusitania est, anno Christianæ Æræ millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, regni illius sceptra Joanne secundo obtinente. Patriam habuit Montem-majorem-novum, quod unum est ex quatuor municipiis illustrioribus regni, ter mille circiter focos numerans, et suffragii in curia ferendi jure gaudens ; rerum ad victum necessariarum commodarumque copia abundans, atque in primis fructuum ex arboribus provenientium, quorum rara pulchritudo, dulcedo, bonitas cognomen oppido fecit, ut, ad aliorum synonymorum discrimen, Regium appelletur. In hujus oppidi vico, qui Viridis *et domus natalis* dicitur, ædes suas habebat Andreas Cuidad, majori probitate quam opulentia civis, in eisque toti sociam, paris honestatis fœminam, cujus proprium nomen oblivio sepelivit, eo quod illius oppidi honesta consuetudo non soleat fœminas alio quam mariti sui E nomine compellare : utrique sanguis a Judaicæ labis infectione purissimus : habitatio in tenui fortuna angusta satis : sed augustam reddidit Joannis nativitas, ipsamque venerabilem adeo fidelibus effecit, ut ad eam, velut sacræ peregrinationis terminum, adveniant multi, eminusque conspectam adorent de genibus, itemque genuflexi eodem adrepant ; ipsum terræ, quam pedibus puer calcavit, pulverem imponentes oculis, et memoranda sanitatum beneficia referentes. Quam domum licet permiserit Deus nocte quadam corruere *a*, non alio tamen id fine permisit, quam ut oppidi illius Rectoribus injiceret cogitationem ecclesiæ ibidem extruendæ : quod majori fervore inceptum est opus quam constantia continuatum ; Deo fortassis sic ordinante, ut primum illud sit templum nomini Joannis, proxime ut speramus beatificandi, consecrandum. *a*

2 Et domi quidem quieta fuere omnia nascente Joanne : sed cœlum natalibus ejus decorandis dimisit Angelos, per quos invisibili manu pulsarentur campanæ supra ecclesiam parochialem Dominæ nostræ, ab Episcopo cognominatæ, in qua baptismo ablutus est puer. Deinde eorumdem opera videri supra tectum paternæ domus fecit columnam igneam atque lucentem, ad quam intuendam accurrens vulgus, haud facile illius causam potuit cognoscere ; nisi ex parentum virtute conjecturam faciens, dignos esse quibus filius nasceretur cœlestibus prodigus honorandus. Sunt etiam personæ fide dignæ, quæ memorant, futuram Joannis excellentiam cuidam eremitæ, solitariam in Occa *b* monte vitam degenti, *b* fuisse cœlitus revelatam ; eumdemque suam de eo prophetiam sanxisse duplici argumento ; columnæ videlicet igneæ supra domum nascentis conspiciendæ, et campanarum aliis quam humanis manibus in ecclesia pulsandarum. Octennem puerum a patria parentibusque Presbyter quidam abduxit in CAP. II. *primæ ætas :* Castellam, atque Oropesæ reliquit apud Franciscum, cognomento Magistralem : quod juveni exercuerit officium Magistri pastorum in familia Joannis Ferrus et Navas, quæ est eo in oppido longe præcipua.

futura sanctitas signis præsignata ; F

3 In hujus obsequiis ita adolevit æque probavit CAP. III. Joannes pecorum curæ adhibitus, ut Franciscus Car- *de voto cas-* cerarii publici officium adeptus, filiarum unam eidem *tit. Virginem.* obtulerit in uxorem : verum ab ejusmodi vinculo liberum eum servavit Virgo beatissima, cui a prima pueritia perquam devotus extitit : quotidie Rosarii, quod vocant, pensum in ejus absolvens honorem, et

ultra

A ultra plures alias preces, vigesies quater Dominicam orationem cum Angelica salutatione recitans in memoriam annorum, quibus in hac vita superstes illa fuit post filii sui assumptionem in cœlos. Quin et per pascua dulci in solitudine oberrantis pectus tenero quodam affectu diffluebat non raro, dum consideraret quam tristem Regina mater vitam duxisset, tot annis a dilectissimo filio absens. Ita pascendis intentus gregibus, suæque alendæ pietati, ad vigesimum secundum annum ætatis pervenit, statura procerus, barba niger, tota corporis compositione talis, quæ hominem pastoritio muneri sic ostenderet idoneum, ut castris militiæque multo tamen aptior videri posset. Itaque Joanni, quem dixi Ferrus, cum dignitate Capitanei ad Fontarabiensem expeditionem abeunti, comes ivit Joannes, militaria facturus stipendia. Quæ non tam lauta habuit, quam ingentia fuere pericula, in quibus vitam suam constitutam vidit; eosque beatissimæ Virginis expertus est favores, unde discreet illam a nemine frustra coli amarique.

Miles factus ab equo excutitur,

CAP. IV. *a B Virgine sibi opparente juvatur,*

4 Nam primo post gravem illum casum, quo alibi commemorato excussus ab equo ferocienti Joannes, a mortis periculo in captivitatis discrimen sese animadvertit venisse, cum suum in auxilium Virginem Beatissimam invocasset : eam addidit precibus efficaciam, quæ ipsam cœli Reginam in terras deducere valuerunt, spectabili in specie Joanni videndam; idque pastoritio sub habitu, sed ita formoso lucentique vultu, ut personam rusticana nobiliorem facile esset agnoscere. Illa tamen quæ esset dissimulans, et suam caritatem magis exhibens quam majestatem, eidem facta vicinior, jussit, ut vires animosque resumeret, et ex ea, quam offerebat, aqua sitim levaret. Hoc solatio erectus in spem bonam Joannes, quænam esset ausus est interrogare. Cui Virgo Dei mater. Ego sum, inquit, cui tu te commendasti : vide quam inter tot pericula male securus incedas absque præsidio orationis. Itaque ab oculis ejus disparuit.

B

et intelligit ob omissas preces id sibi accidisse.

5 His visis auditisque Joannes, quamvis refocillatus ea, quam gustaverat, aqua, pene tamen iterum præ stupore extra usum sensuum raptus est : verum admirationis affectu in gratitudinis exercitium commutato, millenas agere cœpit gratias supremæ Virgini, atque ex ejus verbis edoctus hæc propterea evenisse sibi, quod eo die neglexisset preces, quas erat Virgini solitus mane persolvere : magna animi teneritudine multisque cum lacrymis ipso in loco cœpit easdem genu flexus decurrere; sic ut, ne absolutis quidem illis, divelli, nisi ægre admodum, posset a loco, in quo tantus sibi favor obtigerat; et felicia judicaret pericula, quæ se huc deduxissent. Donec, victni nimium hostis perurgente ac vincente metu, in pedes prosit sese, quam optime potuit, iterque suum cœpit relegere, ne tum quidem deserente eum pientissima Matre : sed per vocem unius e suo comitatu Angeli, liberi, ut sic loquar, commeatus facultatem concedente his verbis : Vade, Joannes, hostium pero ubique securus.

C

CAP. V. *Castris pulsus*

6 Similem cœli favorem expertus est, quando ab irato Duce, ægreque ne suspendi ipsum juberet placato, ejectus e castris ad pedem arboris, Crucem inter ramos sustinentis, reclinavit corpus, ibidemque biduo perseveravit, sensuum usu si non ablato penitus, certe veluti consopito; omnemque cibi ac potus recordationem auferente consideratione mortis, jam altera vice proximæ. Dum enim suum consilium damnat, quo pecudum curam, in qua adoleverat, militiæ periculis postposuerat, nec leve reputat Dei in se esse beneficium, quod castigatus inde recederet, emendaturus deinceps quæ deliquerat hactenus; humi lacrymans genua reclinavit, atque efflagitans a Deo delictorum indulgentiam, tamdiu huic instit orationi, donec viribus cum spiritu amissis deficeret prolabereturque in terram. Deinde vero ad se reversus tres circa se panes vinique vas reperit : neque tamen ausus suspicari ea sibi cœlitus esse submissa, aliena autem veritus per nefas attingere, tandem manibus oculisque sublatis in cœlum, orationem orsus est Dominicam recitare. Pervenerat ad ea verba, quibus dicimus : Panem nostrum quotidianum da nobis hodie : et subito vocem audivit dicentem sibi : Imo, imo Joannes, tibi hos panes submittit Deus, iisdem ut vescaris. Quid pleue converso suisque addicto obsequiis facturum existimamus, qui prima tironis sui rudimenta tanta benignitate fovebat?

D

AUCTORE ANT. GOVEA. *panem vino divinitus oblato reficitur :*

7 Nec reticendum nobis periculum est, quod pari Dei misericordia evasit Joannes, quando ex Africa redux navim, qua vehebatur in naufragii periculo constitutam vidit, gravi suborta tempestate, dum Gaditani freti angustias trajiciunt. Etenim Joannes omnino existimans, interno consensu fovisse se illam diabolicam tentationem, cujus depellendæ causa Hispaniam repetebat : vix dubitabat apud se ipse, quin suo peccato tam enormi puniendo illa a Deo esset immissa tempestas. Hic igitur perculsus imagine, neque sortes, ut Jonas propheta, moratus, luctuosas erumpebat in voces : profitens sua crimina istud procreasse periculum; mittendum se in mare, salvi esse si vellent. Quod toties tamque serio dictum est, ut consternatis metu mortis nautis vectoribusque facile persuaserit, verum esse quod diceret, nec aliud quam quod suggereret mali remedium superesse. Tum vero Joannes breve, quo morabantur, spatium temporis, quodque sibi ultimum fore rebatur, orationi impendens, salutationem orditur Angelicam recitare, maxima animi contentione, quam extremi discriminis præsens necessitas non parum intenderat. Non potuit autem orationem inchoatam tam celeriter supplex terminare, quin prius finem tempestas habuerit, sensereutque qui ejus in mortem consentiebant, unius Joannis debere se precibus quod salvos atque incolumes se sperarent advehendos ad portum exoptatum.

CAP. VII. *e cortam tempestatem*

orationc sedat.

8 Librorum post hæc piarumque chartarum institor factus Joannes, dum per Gaditanum discurrit territorium, merci suæ emptores, sibi Deum quæreus, invenit feliciter quem quærebat. Nec mirum, cum etiam per Isaiam testetur Dominus, inventum se ab iis, qui non quærerent eum. Verum quem invenerit non agnovit, quia puer li forma velaverat majestatem, et quidem vestitu minime pretioso indutus ad mundi vanitatisque contemptum instituendum : pedibus autem nudis, ut intelligeret Joannes eum sibi modum tenendum deinceps. Commota ad hoc spectaculum ex sunt tenerrimæ viscera caritatis, quare detractis sibi calceis porrexit puero : qui cum tam grandes sibi negasset convenire, eosque reddidisset, non quidem re mittendos iterum, sed pauperibus aliis statura majoribus magisque indigis tribuendos; contristatus supra modum Joannes est, tenellos pedes iterum nudos cutuim, veritusque ne illos itineris asperi læderet : et, Ave, inquit, puelle benedicte ac Frater, si mei tibi calcei usui esse nequeunt, in tibi humeri serviant, quos majus æquum est tuo gravari pondere, quem tanti emit Deus, quam vili ista librorum sarcina : simulque inclinat cervicem puero ascensuro. Ascendit puer : sed qui jugum suum alis esse suave dixit ellicitque, progredienti Joanni factus est gravissima sarcina : credunt alii humeri portandis pauperibus assuefierent, quos non tantum graves experturus esset, sed etiam ingratos.

CAP. IX. Is. 63 1. *Jesum puerili specie apparentem eum,*

hajulat ingenti cum labore.

9 Ibat tamen ut poterat, quamvis sub onere pene fatiscens

E

F

AUCTORE ANT. GOVEA.

A fatiscens Joannes, et multo diffluebat sudore, quem pueri illius dignissimi manibus collo ferentis innexis tanto facilius credo fuisse perquam amanter abstersum, quanto certior ad nos fama tulit, simile obsequium ei ab Angelorum Regina præstitum, dum febribus postremum æstuaret. Quidquid illius sit, Joannes modico confecto viæ spatio ad fontem perveniens, oppido lassus cum esset, veniam postulavit a puero ad brevem aquæ haustum, levandæ quam sudor excitarat siti. Dixit, et puerum submisso leniter collo deposuit juxta quamdam arborem, seque ad fontem bibiturus contulit. Euntem revocat puer : Joannes ad vocem reflectit oculos, videtque in pueri manibus malum Punicum, granatum vulgo dicimus, quod patenti hiatu stantem in medio crucem habebat, et pariter ad eum verba perferuntur dicentis : Joannes de Deo Granatæ erit crux tua : atque hoc dicto disparuere omnia. Obstupuit ad hæc Joannes, nec modico temporis spatio velut attonitus constitit : ut autem in se rediit, manus continuo oculosque ad cœlum tollere, arguere sese quod talem puerum ab iis, quos passim vidisset, nescivisset distinguere; quodque ipse, omni divino favore indignus, tam singularibus benevolentiæ signis præveniretur a B Deo, penitus erubescere; intelligere denique divinæ esse voluntatis, ut operam ipsius obsequiis Granatæ impenderet. Quare alacriter eodem festinavit, obsequii tenuitatem voluntatis obedientis promptitudine commendaturus.

ab eoque ad crucem Granatæ revirindam invitatur

Occa mons.

a *Vide infra num.* 126. — b *Pyrenæorum Montium pars transmontana Asturica a Castella vetera dirimens Sandium, seu Sinnium Ptolomæo ac Plinio vocatur apud Ortelium in Thesauro Villanovanus. Nonam hodiernum refert ab Anca, veteri ad eos undecim montium radices oppido, sive aliud trans montes fuerit, ubi nunc Villa-Franca Bisca'æ, ad placet Advisensi, sive ex illos ubi nunc Burgus famosa civitas, quam Ortelius mavult credere Brigium Marbogenum, forte Marburgorum. Ptolemæi esse distant autem prædicti montes Vallisoleto millibus passuum sexaginta.*

CAPUT II.

Guadalupana peregrinatio.

CAP. X *Guadalupani prodeuntes*, CAP. XI, XII

CAP. XIV

Et vero invenit Granatæ promissam sibi crucem, ubi ad Magistri Avilæ prædicationem in alium plane hominem mutatus, sumque abjiciendi summo incensus studio simulatæ dementiæ fidem fecit, pernasque sane gravissimas tulit, tum a vulgo petulanti per fora plateasque, tum in regio Hospitali a degentium istis insanorum ministris. Inde peregrinationis causa ad Guadalupanam profectus eadem, ea in itinere incommoda sustinuit infinita, sed insignibus gratiæ divinæ donis condita : atque imprimis Fuentemejanæ, quo cum effuso in imbres cœlo sub noctem advenisset, nec invenisset cui devertat e silva lignorum fasciem divenderet, adeoque incenatus nocte illam ducere cogeretur, in ferum se contulit; et frigore simul famemque confletatus, cum hunc non posset, illi remedium quæsivit e lignis in ignem compositis.

deuso sub umbraculum arruti stratis,

11 Cadebat, ut diximus, imber continuus, nec erat qui sub tectum invitaret hospitem vilem contemptumque : sed providit miraculo Deus : ferum qui circum habitabant, lucentis in foro ignis splendore excitati, cum nec flammam pluviarum vehementia restingui cernerent, nec ipsum, qui et assidebat, commadefieri; ut facilis non est humana superbia ad magnum aliquid de contempta mendicitate cogitandum, in suspicionem venerunt quasi magicis artibus uteretur is, in quo nullum argumentum poterant observare miraculi, in favorem illius patrandi. Injecerunt itaque in eum manus, et tamquam veneficum abduxerunt in custodiam. Ita scilicet sunt homines, locum in quo hospitaretur nullum invenerant, carcerem, in quo affligeretur, non fuit difficile invenire. Hic millenis cum quæstionibus circumveniunt : sed cum ad omnes prudenter modesteque D respondisset, nec aliam quam pauperis peregrini personam in eo possent deprehendere, liberum postridie dimiserunt, jusseruntque intra horam dimidiam ad urbe excedere : cujus injuriæ sensum mitigarunt obuli aliquot ac panes duo eleemosynæ nomine ipsi traditi : quam ille, statim atque extra portas fuit, cum duobus sibi obviam venientibus mendicis continuo voluit esse communem, tenui in re animo liberali usus.

et magis suspectus abducitur in carcerem.

12 Non multis diebus post aliud in oppidulum consueto cum fasce lignorum ingressus, hominem, ut videbatur, cultum divitemque obvium habuit : qui an venalia ligna haberet interrogans, bursam pecunia plenam pro iis obtulit. Suspectam Joannes habuit liberalitatem istiusmodi, nec persuaderi potuit ut acceptaret; satis jam tum declarans, quam ex animo omnia hujus mundi bona contemneret. Cumque nihilominus alter instaret, Tandem, inquit, Frater, haud equidem pecunia opus habeo : quod si omnino cupias eos, quos offers, nummos bonum in usum a me expendi, cedo eos mihi; non ut in mea convertam commoda; sed ut omnes insumam in stipendia Missarum, ad aram Virginis Guadalupanæ dicendarum, quo devotus propero. Ast dæmon minime solitus Dei Virginisque honorem tanti emere, E et longe diversa ab iis quæ Joannes proponerat spectans, audito Virginis nomine disparuit, multo cum clamore et ejulatu victum se confessus.

in via pecunias rejicit,

oblatas a dæmone.

CAP. XV *B. Virginis ædem ingresso*

13 Restabat paucorum dierum iter ut ad destinatum peregrinationis suæ terminum Joannes perveniret; quibus decursis, statim ut Marianæ ædis culmina in conspectu habuit, provolutus in genua porro cœpit reptando procedere, donec ad ecclesiam perveniret : mille osculis terens beata illa limina, tot sanctorum hominum calcata gressibus, tot beneficiorum hominibus per Mariam impetratorum conscia. Ingressus autem primum adoravit Deum suum sub Venerabili Eucharistiæ Sacramento latentem : deinde ad magnæ Matris conversus altare, antiphonam, Salve Regina, recitare aggreditur. Venerat ad hæc verba, Illos tuos misericordes oculos ad nos converte; cum ecce reducitur velum, quo operiebatur imago, nemine manum admovente. Accurrit ad sonum motorum annulorum Sacrista, neminemque intuitus altari propiorem quam Joannem, et nihil minus cogitans, quam quod ipsa beatissima virgo velum reduxisset, ut fidelis famuli sui oculis faciem F suam videndam exhiberet; aliud non potuit suspicari quam ipsum non devotum Virgini peregrinum esse, sed sacrilegum aliquem, qui ausu temerario revelasset imaginem, religione simulata furti occasionem captans. Et erat habitus Joannis istiusmodi, qui eum a tali suspicione non multum defenderet.

sacra imago revelatur,

quod ulcisci volens sacrista

14 Ergo ira zeloque indiscreto commotus in ipsum fertur, impudentem temerariumque appellans : nec verbis contentus, pedem quoque sustulit percutiendo innocenti : sed illi, ut olim Jeroboamo extensa contra Prophetam manus, pes erectus exaruit : unde causam pœnæ inflictæ agnoscens, continuo delicti veniam a Joanne petiit, nec difficulter impetravit ab eo, qui ultro concessurus fuisset non petitam; jussusque est, in expiationem inurbanitatis coram Deiparæ imagine commissæ, semel Salve Regina recitare. Paruit Sacrista, et pedi suo vitam ac sensum restitutum videns, ad conventus sui Priorem adit; qui facile animadvertens aliquid hic vulgari mendicitate majus latere, benigne lauteque Joannem habuit per dies viginti duos, cum eoque familiarius conversatus, novas quotidie causas habuit illius æstimandi honorandique. Et vero necesse est fateamur, tantæ prudentiæ ac discretionis virum, agnovisse in Joanne raram aliquam supra hominum

punitur, et mox sanatur.

vulgus

A vulgus prærogativam, quando tanti se facere ostendit pauperculum seminudum, solumque in Dei oculis atque bonis interioribus opulentum.

15 Quod ideo dictum velim; ne qui hæc aliaque hujus generis lecturi, animadvertent in eo, quem Licentiatus Franciscus de Castro de Vita Joannis composuit, libro fuisse præterita, de eorum dubitent veritate. Quamvis enim nonnullam harum rerum notitiam ad ipsum credibile sit pervenisse; non tamen tam certam eam claramque habere potuit, ut non prudentius fecerit eas silentio involvens. Nobis autem omnino nefas est easdem præterire, quas deinde tam multis invenimus testimoniis roboratas, ut in hujus solius historiæ certificationem nonaginta testes convenerint, quorum nemo non certa fide ita se credere profiteretur, nixus constanti traditione, quod hos similesque casus spirituali suo Patri magistro Avilæ narrasset Joannes, aliisque fratribus ac sociis suis ad communem ædificationem solatiumque multorum.

Cur similia præterierit primæ vitæ auctor,

CAP. XVI

16 Guadalupa revertens transitum habuit Oropesa *a*, patria sua, ut sic dicam, altera, paucisque leucis dumtaxat ex itinere remota. Hic cum et agnovere multi, et amice humaniterque excepere B (fuerat enim ex merito carus omnibus) nec satis potuerunt admirari, quod, quem non ita pridem militari cultu insignem conspexerant, nunc pedibus, tibiis et capite discoopertum, reliquo corpore vix tectum conspicerent, humeros mantica, manum scipione instructum : quemadmodum jurati testes confirmavere, qui etiamnum hodie Oropesæ superstites, istic cum eo egere, et quæ scripturi sumus fide digno testimonio asseruere. Et hi quidem illum apud se hospitem habere voluerunt : sed ipse, actis pro oblato hospitio gratiis, ad publicum Hospitale divertit, inter pauperes longe futurus jucundius : quibus et suis ipse serviebat manibus, et per urbem circumiens eleemosynas conquirebat : quarum etiam partem derivabat in alios, quos ibi noverat haud minus ejusmodi opis indigos esse, quam qui in Hospitali jacebant infirmi.

a Oropesæ ad Hospitale divertit :

CAP. XVII

17 Hos inter erat paupercula quædam, Anna de la Torre nomine, Joannis de la Torre tonsoris soror : multo jam tempore ferens tibiam incurabili ulcere exesam horridamque, propterea quod nullum ei malo reperiret remedium, nec multa quæri indigentia sua pateretur. Sed efficacissimam medicinam ei destinavit Deus, quando ad ejus domum Joannem direxit, qui conspecto vulnere non tulit urgentem interius caritatis affectum, quo jubebatur infirmæ curare C salutem, quamvis nec medicinæ nec chirurgicæ peritus. Ergo nihil omnino moratus nauseam, quam foeda adeo plaga poterat ciere maximam, cœpit quotidie putrescentem carnem lingua lambere, exugens avidissime pus saniemque sanguineam, ex ulceribus copiose scaturientem. Non credebat infirma eam caritatem aliquid ad suam posse salutem conferre; grande tamen ex ea sentiebat solatium, ideoque ut sic fieret permittebat, quamvis repugnante verecundia, cum ingente admiratione multorum, qui suis ipsi oculis tam heroicam caritatem usurpabant, quibus et dicebat : Ignoramus, Fratres, quantæ sint vires caritatis : non abhorruit Dei filius fœditatem culparum nostrarum, neque carnis humanæ miseriis eum piguit amiciri : et nos horrebimus putorem Fratrum nostrorum attingere? Hæc si canis, ut fieri assolet, vobis spectantibus faceret, nemini admirationem moveret, sed nec præmium mereretur a Deo. Itaque dico vobis non esse prætermittendam occasionem, quantumvis difficilem, caritatis exercendæ. Hæc, inquiens, persistebat in cœpto opere, donec Deo placuit perfectam sanitatem infirmæ concedere, et servum suum ea molestia liberare.

incurabilia infirmæ mulieris ulcera lambens,

sanam reddit.

a Non quia Granatam redeunti transeundus est Tagus inter Guadalupam et Oropesam medius (hoc enim est plane in contrariam ire partem) sed quia vicinitas locorum, haud multo amplius quam bidui itinere discretorum, ad hanc excursionem invitare poterat. D AUCTORE ANT. GOVEA.

CAPUT III.

Granatæ egentibus omnibus sese impendit, et Angelorum auxilio utitur.

Talibus experimentis probatus Joannes Granatam advenit; ubi triumphato, qui ingressum prohibebat, importuno pudore, dum post consueta pietatis exercitia ligna quotidie venalia defert in forum, accidit aliquando ut solito citius iis distractis in ecclesiam Dominæ nostræ de sacrario intraret, ubi est Crucifixi Jesu devotissima imago, Virgine matre atque Joanne Evangelista hinc inde adstantibus. Coram hac prostratus in genua Joannes, totam pene vesperam exegit in precibus, enixissime rogans divinam majestatem, ut sibi commonstraret viam per quam sequi et ipsi subservire deberet. Videbatur sibi exauditus, testimonium interius præbente conscientia, propter incredibile gaudium, quo se perfusum sentiebat. Jamque surrexerat ab oratione, alacerque gradiebatur ad ecclesiæ portam eam, quæ ducit versus Archiepiscopale palatium; cum vidit (quemadmodum ipsemet revelavit Fratribus Melchiori et Dominico, utrique eximio Dei servo, et singularis erga pauperes caritatis) ipsam Virginem Dominam nostram, sanctumque Joannem Evangelistam ad se descendere ex altari, capitique suo spineam coronam imprimere. Quæ visio quamvis imaginaria fuerit, veri tamen doloris sensum eidem attulit; Virgineinque audire visus dicentem : Per has spinas atque labores Joannes, vult filius meus, grandia ut merita consequaris. Ipse respondit : Labores et spinæ, quæ a tua manu benedicta veniunt, rosæ mihi ac flores erunt.

CAP. XVIII

De manu B Virginis spineam coronam accipit :

E

19 Non permutasset coronam hanc suam Joannes cum diademate regio aut Pontificia tiara, sublataque ex oculis visione egressus ab ecclesia, brevi mysterium sibi indicatum intellexit : etenim per plateam Lucenam transiens, domum programmate notatam conspexit, quod dicebat, eam esse pauperibus elocandam : eamque ingressus, continuo cogitare cœpit idoneam esse, in quam infirmos desertosque in plateis pauperes ipse colligeret collectosque juvaret. Hanc scilicet coronam esse sibi recens impositam, hanc viam qua Deo servire deberet. Quod cum tantopere ex animi sui sententia esset, nihil reputans F au possibile esset quod mente conceperat, nec unde lectos, suppellectilem, medicinas ceteraque instruendo nosocomio curandisque ægris necessaria haberet, hoc unum sibi habebat propositum, domum pauperibus excipiendis comparare, certaDeo relinquere. Nec eum spes concepta fefellit : ex piorum hominum eleemosynis, ac potissimum cujusdam Regiæ Capellæ Sacelluni trecentos duodecim regales eum in finem numerantis, conduxit domum, in eaque quadraginta sex lectulos erexit, pauperes illas sane, solaque juncea storea, duobus stragulis, uno cervicali, supra quod crux lignea eminebat, instructas: sed magnæ molitionis principium non contemnendum.

Domum Hospitalt instruendo conducit :

CAP. XIX

20 Porro pauperibus suis diu noctuque eleemosynas corrogantis una vox erat : Bene facite vobis ipsis Fratres : quod quam vere diceret notabili fuit eventu comprobatum. Inter plurimos, qui pios Joannis conatus quotidianis subsidiis promovebant, una fuit Domina Joanna de Fusteros, mulier vidua, et raris suis virtutibus commerita hoc loco cum laude nominari : hæc die quadam, cum aliud nihil esset ad manum quod daret, salis pugillum Joanni tradidit :

ubi inde benefacere docet eos, qui eleemosynas dant pauperibus :

AUCTORE ANT. GOVEA.

A dit : habebat autem in Italia filium, eo sub auspiciis Caroli quinti Imperatoris traductum, qui desiderio matris patriæque pariter et militiæ tædio inductus, redditum instituebat in Hispaniam. Cumque viatico deficiente cogeretur mendicato accipere unde viveret, nulla sibi die sensit eleemosynam defuisse, nisi quod earum una solum salis pugillum acceperit. Donum vero reversus, dum matri suos, ut fit, labores exhaustaque militiæ pericula enarrat, mentionem quoque salis intulit in itinere accepti : quo, velut indicio certo, mater in ceterarum venienti eleemosynarum notitiam, quas suus filius per viam acceperat, interrogando cognovit fuisse filio restitutum in via quidquid Joanni in urbe dederat; beneque sibi, ut ille solebat dicere, facere eos, qui pauperibus eleemosynam erogarent. Valuitque vulgata per populum rei gestæ fama movendis civium animis, atque imprimis Archiepiscopi Petri Guerreri, ut largissima manu suppeditaret, quidquid Joannem posset ad prosequenda cœpta juvare ac stimulare.

CAP. XX *absentis ab Hospitali,*

21 Eumdem in finem benignissimus Dominus, Angelos ei quoque suos adjunxit, quemadmodum juniori olim Tobiæ Raphaelem socium. Deerat nocte quadam necessaria domesticis ministeriis aqua, quam B cum puteus vicinus negaret, oportuit eam ex loco peti qui Bibarrambla *a* dicitur, per spatium non exiguum dissito : at tamen hydrias duabus onustus ; reversus autem reperit accurate, quæ ipse facere solebat omnia ; mundatum scopis pavimentum, extructos lectos, lances ablutas. Interroganti autem infirmos quis iis manum admovisset, una omnes pariter voce respondebant, ipsummet, nec alium quemquam perfecisse omnia. At ille probe conscius sibi quam procul abfuisset, persistentibus in sua asseverationis egenis, dixit : Vere, Fratres, multum pauperes amat Deus, quando ad eorum ministeria etiam Angelos suos abdegat. Et hunc quidem, qui Joannis personam assumpserat, credere vix possum a Raphaele Archangelo fuisse diversum : hic siquidem aliquando Joanni dixit, divinitus missum se, ut ei in ministerio infirmorum auxilio esset. Fuit hic cursus meritorum deinde ceteris in urbe celebratus, plurique commovit cives, ut Angelorum officia subirent, sed munitos infirmis, Joanni offerrent lectos, e quibus aptissimos quosque delegit, habuitque vitæ sanctæ ac virtutum imitatores.

a Al. *Bibarrambla* *in qua Angelus*

C 22 Alia nocte contigit, ut Dei famulus ex vico, qui Zacatinus nominatur, egrediens, pauperem inveniret qui infantem, quod tam frigida nocte lateque cooperta in platea nullum reperiret anguium, quo se posset recipere. Commota sunt secum querelas illas teneritudo Joannis viscera, pauperque appropians : Age, inquit, Frater, mecum veni ad Hospitale, commodius hac nostra, quam hic accipies. Sane cognoscebat Joannem pauper, tunc tamen in lacinia ejus intendens, cum Angelico splendore nil autem est admiratus, cumque necaret posse se pedibus suis incedere, Joannes, quamvis eleemosynis collectis onustus, ipsum nihilominus accepit in humeros, alacriterque prosecutus est viam, donec sub opere defecturis concidit in vicini domo. Audito e vicinia quidam, atque ad fenestram accedens, tum ipsum Joannem acerbissimet increpantem miratus est, tum curiosius intendens oculos, vidit egregiæ formæ virum, qui reposito super dorsum illius pauperi operam suam commodaret, arreptaque illius manu offerret se dicens, Frater Joannes, inquiens, mihi me tibi Deus, ut in opere pio succurram. ut autem intelligas, quam gratum Deo præstes obsequium, noveris meum datum tibi esse, ut quidquid pro ejus amore facies in commentarios referam. Quidquid id est, respondit Joannes, totum a Deo esse agnosco : verum, amabo te, frater, quis sis, et unde significa. Archangelus, inquit, ille Raphael sum, tuæ tuorumque sociorum custodiæ divinitus deputatus.

Qui in aquas se lapsum fuisse.

Declarat se esse Raphaelem :

D 23 Diebus exinde nonnullis præteritis, cum sollicitus Pater pauperibus suis cibos partiretur, panis defuit, qui cunctis sufficeret : moxque Raphael Archangelus adfuit, multis qui præsentes adstabant conspicuus, eodem quo Joannes habitu canistrum panibus plenum adferens ; ipsique cognoscenti se ab eodem adjutum post illum nocturnum lapsum, voce amica dixit : Frater, unius nos Ordinis sumus (et vere nonnunquam vile sagum hominesAngelis æquales contegit) accipe e cœlesti penu panes istos, quibus facias satis pauperum tuorum necessitatibus : atque his dictis disparuit, plenum solatio Joannem relinquens. Cujus caritas intra Hospitalis novi angustias recludi impatiens, inde in omnem sese diffundebat civitatem : omnibus quippe se debitorem cum Apostolo Paulo existimabat; tenerius tamen erga teneram afficiebatur ætatulam. Inaudierat infantulam quamdam demortuis parentibus orphanam esse et derelictam*, accessit ad domum, suæque impositam manticæ extulit in viculum, qui Gavia nuncupatur, non longe dissitum a civitate : ubi eam educandam collocavit, subministrans necessaria, et ternis quibusque diebus, quasi aliud nihil agendum incumberet, ad eam visitandam egrediens : eumque animadverteret minorem quam vellet præscripsissetque illius isthic curam geri, alio eam transtulit, ubi melius curaretur : ac demum paterna sollicitudine quinquaginta aureos conquisivit, quos amico concredidit industria sua hanc sortem aucturo, donec excrevisset in dotem elocandæ puellæ sufficientem : quæ ubi adolevit Francisco de Olivarez nupta est, nomine Ginesa Pulida.

et alias panes, qui defecerant, adfert.

CAP. XXI *orphanam infantem educandam curat Joannes :*

E 24 Alias puerorum parentum auxilio destitutorum turba circumdatum se vidit, eorumque tactus misericordia visceribus quos male vestitos opertosque cernebat, et si destitueretur pecuniis, non tamen destitutus est fiducia quam ejus caritas habebat in Deum collocatam, duxit omnes ad lanæ mulieris domum, in qua : lanceæ ad hanc necessitatem merces prostabant. Vestesque singulis emit et induit, velut amantissima mater, in iis repræsentans sibi infantulum Jesum in præsepio nudum. Nec vero inanis fuerat visio. Priori Guadalupensi oblata, cum apud illum Joannes orationi intentus vacaret : vidit enim Dominam nostram sanctissimam in manus ejus deposuisse filiolum suum benedictum ; ac deinde pannículos ei involvendo porrigere : quasi docere F eum vellet, qua ratione nudos vestire infantes, et in singulis Christum Jesum deberet contemplari.

plures simul orphanos vestit :

CAP. XXII *mortuis sepulturam procurat.*

25 Mortuus quoque, tamquam exercendæ in vivos caritatis spatium satis amplum non haberet, pari prospiciebat sollicitudine. Fuit cum per civitatem oberrans, de mortuo pauperis cadaver in platea offendit, cui terræ mandando lintéum cum deesset, festinus ad divitis cujusdam ædes accurrit, rogans ut hunc tam urgenti succurreret necessitati : at ille (ut solent ejusmodi homines, accipere quam donare promptiores) negavit modo adesse sibi, quod in illos usus posset erogare. Dissimulavit Joannes repulsam acceptam, defunctumque in humeros suos attollens, ante ipsas divitis fores collocavit funus, dicens : Tanta tua, frater, erga hunc mortuum obligatio est, quanta mea : mercedem autem cum habeas ejus juvandi facultatem, ea per Deum utaris obsecro : sin minus cum hic reliquio. Quid ageret deprehensus hoc modo dives, cui nihil poterat accidere molestius, quam mox ac sibi mortis imaginem ante domus suæ januam videre collocatam? levocat Joannem, supplicatque eum, ut confestim inde auferret ; arreptisque loculis tantum inde educit nummorum, quantum

funebri

funebri amictui et sepulturæ reliquæ curandæ sufficeret.

In persona pauperis,

26 Paullo post alterum in platea reperit, nihil magnopere distantem a mortuo, quantum squallidi coloris indicio poterat judicari : hunc pro more suo dorso impositum ad hospitale curandum transfert, supra lectum collocat propereque abluendis pedibus necessaria apparat, uti cunctis ad hospitale receptis facere consuerat : quos cum abluisset, seque ad eorum osculum humiliter inclinasset, obstupuit vehementer, in eorum altero plagam videns adeo lucidam atque splendentem, ut manifesto cognosceret Redemptoris nostri ea signa esse, ex confixione clavorum reliqua ; tum oculos ad vultum ejus attollens ipsum sibi dicentem audit : Joannes, mihi sit omne bonum, quod pauperes meo accipiunt nomine : ego manum tendo eleemosynæ, quæ ipsis porrigitur, excipiendæ ; ego ipsorum vestibus induor : ego, cui pedes abluis, quoties eos pauperi aut infirmo lavas. Hæc dixit et disparuit, stuporem in Joannis animo de favore tam singulari ingentem, in nosocomio autem tantum relinquens splendorem, ut exilientes stratis infirmi, Ad ignem, ad ignem, conclamarent : donec eos pacavit Joannes, affirmans restinctum esse incendium, illud scilicet quo ardere crediderant hospitale : nam quo ejus deinceps arsit animus ad omne commoditatis, imo delectarum genus pauperibus conquirendum, tantum ab hac hora cepit incrementum, ut ipse suum desiderium non caperet.

ipsi Christo pedes lavat.

B

a *Bermudez cap. 6 hunc locum sic describit, ut ad unum latus fontem habeat copiose salientem in amplissimam concham, supra quam sit leo coronatus, scutum tesserarium Urbis inter ungues sustinens.*

CAPUT IV.

Illustres conversiones per Joannem factæ.

CAP. XXIII. *An genius Martin Petri Velasqui mortem meditans,*

Major tamen in eo fuit animarum Christo lucrandarum sitis quam corporum juvandorum : nec fructibus illa magnis caruit ; quorum primitias fas sit dixisse Antonium Martin, tantum antea remotum a via salutis, quantum postmodum ad magistri virtutem accessit propius : cujus conversio qualis fuerit, ut melius cognoscatur, ipsam priorem ejus vitam pauris juvat ob oculos ponere. Antonius Martin *a* ex oppido Mira Requenensis territorii oriundus, ætatis suæ anno vigesimo octavo Granatam advenit, Petrum Velascum, qui Petri Peccatoris deinceps nomen usurpavit, ad mortem persequens, ut fratris mortem ulcisceretur ; neque quievit prius quam in carcerem traxisset adversarium : imo quieturus non credebatur, nisi vidisset e patibulo suspensum. Interim dum lente judices progrediuntur in causa capitis, Antonius tractabat negotia a sua salute tam aliena quam quæ maxime, benomen in lupanari agens, eaque illic personas alens, quarum turpi quæstu sibi prospiciebat de ornatu corporis, cujus erat supra modum honestatemque curiosus : ut scilicet ubi abundarat delictum ibi deinceps abundaret et gratia, quando totus in Dei amorem translatus, visus est scopus esse puerulo Jesu, divinioris flammæ jacula in ipsum evibranti.

a

lei ocum agit. C

liberatis in Joannem,

28 Quantumcumque tamen salutis sua negligens degeret Martinus, in unam Petri necem intentus, Joanni tamen de Deo eleemosynas dabat non illiberaliter, quoties eum habebat obvium : adeo ut illum ipse inter amicos suos ac benefactores numeraret, quod ego vix dubito fuisse medium ei salvando divinitus destinatum. Aderat ferendæ sententiæ tempus tantopere expetitum Martino : erant etiam qui victo compatientes pacem curabant inter utrumque componere ; sed nullas Martinus preces admittebat ad aures, quamvis religiosas, quamvis auctoritate ac meritis subnixas preces : donec Joannes, audito quod frustra a multis tractabatur negotio, post preces ad Deum fusas, favore fretus Numinis, hominem adire statuit ; eique in platea, quam vulgus a Colcha nominat, factus obviam ad pedes sese abjecit, atque educto e manica, quem semper secum gestabat, Crucifixo, eum est in hunc modum allocutus : Ita ignoscat tibi hic Deus, frater Antoni, sicut ego te rogo, ut velis adversario tuo parcere. Considera quantum adversus hunc peccaris ; ut oblivisci queas, quod est peccatum in te : considera Deum, quantumvis infinite misericordem, nulla tamen misericordia commoveundum erga eos, qui noluerint proximi misereri. Si adversarius tuus sanguinem fratris tui fudit pro tuis meisque culpis idem hic Dominus suum profudit prior. Pluris tibi sit sanguis filii Dei oportet, indulgentiam postulans ; quam sanguis fratris tui vindictam inclamans.

D

AUCTORE ANTONIO COVEA *ab eo urgetur ut inimicitias ponat :*

et tandem conversus, ei adhæret.

29 Non fuit post preces tam efficaces pluribus opus : emollita Martino est cordis sui durities, totusque in Joannis veniens potestatem, in hæc verba respondit : Frater Joannes de Deo, non solum ei, quem in hanc usque horam inimicum habui juratum, ignosco : sed ipsi me amicum offero, tibi socium ; orans atque obtestans, ut qui ei causa fuisti ne amitteret vitam, mihi auxilio sis ne perdam animam. Ego ad carcerem ducam te, ut captivo sua libertas detur : tu me ad tuum Hospitale deducito, ut tecum Deo et pauperibus serviam. Si verba tua ad hoc me potuerunt adducere, poterunt exemplo in eodem proposito me confirmare. Dictum factum : itur ad carcerem : firmatur concordia : reus educitur, qui gratum se volens Joanni exhibere, se quoque eidem socium offert : ita duobus cum comitibus redit ad Hospitale, qui solus exierat, ejusdemque formæ habitu, quo ipse utebatur, utrumque induens, secum per vicos civitatis eleemosynas collecturus circumduxit, conversionis tam inopinatæ gloriam Deo ejusque famulo haud mediocrem tribuentis.

sicut et Petrus.

CAP. XXIV. *Fernandus matrimonium cogitans,*

30 Erat eadem in civitate eques nobilis et opulentus, cui Ferdinando Nunnez nomen, ætate juvenis (nec enim decimum nonum annum excesserat) haud tamen ita implicatus vitiis, quibus hoc tempore juventus insuescit. Amore quidem nobili pariter ac formosæ puellæ tenebatur, quam ei honestas nuptias, at non divitiæ æquales fecerant : sed hunc affectum excusabat animus, præter honestas nuptias spectans nihil : quarum ut compos fieret, dictam a S. Mathia viam, in qua domum habebat dilecta, frequens obire in equo, nihilque prætermittere quod pudicum nobilemque amatorem deceret : has tamen inter vanitates, fovebat animo desiderium ingens, ut matrimonium istud ad Dei magis obsequium cederet. Ergo cum Joannis de Deo nomen tota jam celebraretur Hispania ; quantaque caritate pauperibus erogaret eleemosynas, fama circumferente didicisset Ferdinandus, statuit mecum, quem dixi, finem largiendi quadam mundicentia adimere sibi Deum per B. Joannis manus, tam probas, ut audierat, ejusmodi pecuniarum dispensatrices : quod antequam faceret, vi mihi est per semetipsum experiri virtutem hominis, non nisi fama eatenus cogniti.

E

F

et eleemosynam pro successu facturus,

31 Itaque Joannem quærit inventique per noctem circa portam, quæ a Tabulis nuncupatur, eleemosynas corrogantem : vocat in partem, et sic alloquitur. Frater Joannes, eques ego præcipui sanguinis mihi sum, hanc civitati peregrinus, adeoque pressus necessitate quadam, ut nisi remedium ei invenero in desperatione agendus videar : est autem ea, quam dixi, necessitas adeo secreta hactenus, ut revelare eam velim nemini ; adeoque gravis, ut pauperibus quam circa tuis aures curarim æquat. Quod si ex Dei amore, eaque quam debes proximi misericordia, eos mihi alicunde querendos suscipis, eximiæ caritatis

opus

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

A opus patrabis : sin autem opere ipso juvare nequeas, rogo ut tuis mihi opituleris orationibus, ne in desperationis, quod vereor, barathrum incidam. Non erat tam multis verbis nec ita compositis opus, ut moveretur animus ad misericordiæ opera propensissimus, cui magis vacabat attendere ad necessitatis sibi expositæ magnitudinem, quam ad pecuniæ requisitæ summam, quæ ut inveniretur tam facile poterat merito formidari : Ita me Deus sibi habeat, inquit, ut modo ea mihi pecunia deest : non est tamen, quod propter hanc, aut aliam quamvis majorem summam, quidquam agas a tua dignitate aut divinæ Majestatis legibus alienum, cras hora nona huc revertere : interim operam quantumcumque possum dabo, ut necessariam tibi opem feram.

Joannis liberalitatem prius experitur ;

32 Vix monarcha aliquis tam parum in ejusmodi eleemosyna addicenda dubitasset, quam dubitavit Joannes, cui non aliæ ad eam præstandam suppetebant divitiæ, quam sua in Dei bonitatem fiducia. Ita utrimque discedituir : adest postridie ad locum horamque condictam Ferdinandus, Joannemque ibidem præstolantem reperit ; quem utique magis urserat sincera caritas quam alterum simulata necessitas. Adit tamen, et, Ego ille, inquit, sum peregrinus nobilis, qui

B meam tibi hesternæ noctis necessitatem exposui : adsum responsum auditurus. Feliciter, reponit Joannes, jam ego te hic præstolabar : gratias Deo agito, qui me reperire fecit, unde tuæ possit indigentiæ succurri : en tibi totam illam in mantica summam : vide num aliquam in partem secedimus, ut eam tibi annumerem. Obstupuit ad eum sermonem Ferdinandus, neque minus demiratus est diligentiam, qua studuerit opem ejusmodi ferre ei, quem omnino nusquam noverat, quam raram illam de Deo fiduciam ; qua non verebatur in unum solum totum illud effundere, quod pluribus, quibus noctu diuque laborabat, poterat esse satis. Ergo hilariter amanterque complexus Joannem : Nolo equidem, Frater, inquit, ducentos aureos tuos accipere, tu potius meos totidem cape : solum velim experiri quam tuto eos tuis committerem manibus. Ecce tibi illos hoc in marsupio, pro tuo arbitratu inter pauperes distribuendos, ea duntaxat conditione, ut eleemosynæ fiant ad intentum a me finem : de quo, dum mus pariter, reddere tibi rationem volo, ut negotium omne Deo commendes.

agendamque largè remuneratus,

C 33 Tum simul ad Hospitale cum Joanne progrediens, caussam cogitati matrimonii eidem aperit, cuique rogans, Deus ut exoraret, quo ad ejus gloriam et partis utriusque salutem illius consummatio verteret. Ibat bona spe plenus Ferdinandus a Joanne digressus, neque de suarum rerum successu dubitabat, pro quibus tam bonum haberet coram Deo patronum. Et sua illum minime spes fefellit : præstitit fidem Deus, ut amens solet, teste Bernardo, dans id ipsum quod petitur, aut eo aliquid conducibilius. Dum enim quodam vespere obequitaret S. Mathiæ plateam dominæ suæ conspiciendus, antequam ecclesiæ appropinquaret, obrigit in vestigio equus, nec passum ultra valuit promovere, quamvis calcaribus acriter urgeretur. Ergo inclinat se Ferdinandus, quid offendiculi esse obgereretur consideraturus ; protinus quippe videt ante pedes voraginem, et quidem horrendam adeo, ut ad conspectum erigerentur comæ (infernalis puteus esse dixisses) et in hanc recidebat miser si porro tantillum processisset. Quare sublatis in cælum oculis illud quoque apertum sibi videre visus est, grato resplendens lumine, quod animo ejus insinuans sese dedit manifesto cognoscere, illam sibi paratam ruinam esse, si matrimonio se cupito immolaret : cæli autem patere januam, si conversa mente ab eo recederet.

CAP. XIV *mirabili via dimovetur a sententia.*

34 Mox domum reversus Magistrum Avilam studiose quæsitum, velut vivum temporis illius oraculum, festinus adit ; totius rei seriem pandit exponitque decretum sibi esse fixumque prosequi intermissa studia, ut sacris Ordinibus initiatus totum se posset divino servitio mancipare : addens etiam hanc se tam singularem gratiam B. Joannis precibus acceptam referre. Laudavit Avila consilium sanctum, utque illud exequi non tardaret admonuit : sed currenti non erat calcaribus opus : absolutis studiis Sacerdos consecratus, quam a primo suæ conversionis momento exempli optimi instituerat vitam, tanta virtutis laude perduxit ad finem, ut dignus visus sit, de quo in numero Sanctorum referendo aliquando agatur ; extrema mortuus in paupertate, eamque eleemosynis sustentans alienis, qui opulentam possessionem totam in eleemosynas erogaverat.

D *et sacerdotio initiatur.*

35 Æque felicem successum, quamvis non æque laudandum exordium, civis cujusdam Granatensis conversio habuit, Simoni de Avila nomen erat : hic alia quam par erat de Joanne imbutus opinione, omnes ejus, ut sic loquar, observabat motus cunctorum factorum dictorumque illius curiosus magis quam malignus explorator. Ergo in domum viduæ ingressum secutus, cui tribusque parvis liberis alimenta a viro Dei portabantur, jungit se propius ad ædium fo-

E res : ibidemque in parietate, notata, quod minime rebatur, conspicit omnia vitæ anteactæ delicta ; admonente eum Domino, ne qui tam multa domi suæ cognocenda haberet, in aliena esset tam inutiliter diligens : flammeum etiam conspexit gladium suo immunere vertici et feralem ictum jam jamque minari. Cecidit ad hæc alienatus a sensibus miserabilis Simon, haud ita cito revocandus ad se, nisi cadentem Joannes audiens, procurrisset foras, elataque voce Jesum ingeminans, jacentisque pectus crucis signo identidem notans, spiritum fugientem revocasset. At ille, ut circumspiciendi sui recepit facultatem, ac præsens discrimen cum divinæ gratiæ oblato favore conferendi ; eadem ipsa nocte recepit se ad Hospitale Joannis, et ineptæ curiositatis suæ venia humiliter postulata, rogavit, ut liceret sibi inter illius adscribi socios ; quod divinæ vocationis æquus æstimator Joannes libens indulsit, vixitque deinde Simon non vulgaris pœnitentiæ virtutisque exemplum tredecim annos integros inter obsequia pauperum, ac beato demum fine in Domino requievit.

Curiosus actionum Joannis explorator,

punitur,

et Joanni socius additur,

a Reliquam ejus vitam et immicitiarum caussam plenius exponit Govea lib. 2 cap. 15.

F

CAPUT V.

Ignis et aqua Joanni parcunt : ejus orandi studium.

Atque hæc sufficient abunde Lectori, ut intelligat quam efficax Joannis oratio fuerit pro hominibus ratione utentibus fusa : nunc ejusdem adversus mutorum elementorum rabiem, potentiam consideremus. Regii quod Granatæ est Hospitalis Administrator, vir domo nobilis et ecclesiastica dignitate conspicuus, Auditoribus urbis ac nobilitati primariæ publicum epulum præpararat ; quod cum nullum nisi omnino vanum finem haberet, mirabitur nemo si multa inde nata incommoda viderit, Deo ad suam suique servi majorem gloriam permittente. Inter alia, quæ ad ostentationem magis parabantur quam usum, bucula fuit cuniculis, perdicibus, omnique genere altilium farta ; cui torrendæ cum foco esset luculentiori opus, extructus tam magnus est, ut ignem ipsa coquina conciperet ; qui inde ad alias officinas, partesque Hospitalis gliscens, late sparsit incendium, idque tam furiose celeriterque, ut nemo dubitaret quin funditus absumenda esset angusta illa machina quæ debuerat fuisse monumentum perpetuum magnifice

CAP. XXVIII. *Dum Regium hospitale,*

ingenti ardet incendio,

gnificæ Regum Catholicorum pietatis. Exciti mœsto campanorum sono cives undique accurrunt cum Correctore, Viginti-quatuor-viris, aliisque Justitiæ regiæ administris : accurrit autem inter primos Joannes.

37 Oppleverat spatiosum illum campum, in quo prædictum Hospitale extra muros civitatis assurgit, infinita hominum multitudo : sed nulli illa præsidio erat, dum nemo locum formidinis plenum audet ingredi ; quamvis lignarii fabri eum in finem convocati adessent : metuebant enim propter incendii magnitudinem, ne, quæ foris stantes afflabat flamma, omnino perureret introgressos. Ergo consultari cœptum est, expediretne deductis ex Alhambra tormentis æneis uti, ei parti diruendæ, quæ inter incensam partesque adhuc integras constituta, periculum erat ad illas delatura si arderet. Dum consulitur, et nemo audet in domum se intromittere, partim e fenestris, partim ex iis unde assurgere nequibant stratis, voces miserabiles infirmi dabant auxilium postulantes. Quare impatiens moræ, metusque omnis tali in articulo expers Joannes, per ipsam, quæ maxime fumo impediebatur, portam intromittit sese, raptimque alias aperiens januas, per eas perque ipsas fenestras effert, extrahit, ejicit, educit infirmos, in ea, quæ periclitabatur. Nosocomii parte constitutos, tanta cum diligentia celeritateque sæpe duos junctim trahens aut bajulans, ut omnibus stupori esset, iisque maxime, qui norant quem extenuatum a jejuniis vigiliisque corpus haberet.

Joannes pauperes subducit periculo :

38 Hinc ad alias ægrorum transiit stationes, quos ubi extra periculum habuit, tegetes, lectos, lecticas, atque utensilia cetera ejecit per fenestras ; curas laboresque suos prudenter dispensans, et præcipuæ necessitati primum occurrens. Denique arrepta bipenni tectum conscendit, incendia restincturus. Hunc articulum testes septuaginta juramento firmarunt, hodie etiamnum inter vivos numerati, omnesque unanimiter miraculum sentiunt intervenisse, quamvis in ejus modo non omnes conveniant. Alii enim inquiunt, semper ad ejus latus duos viros fuisse conspectos, qui quatuor hydriis aquas circa eum spargentes, cohibebant incendia : cum autem solus Alphonsus Maldonatus socius iverit ingrediendi, ac brevi in ea rerum confusione ejus conspectum amiserit, inferunt Angelos duos fuisse, qui eum tuebantur. Alii testantur quod ipsum in aere subvectum viderint, quæ nolim ventilare disputando.

dein dum flammas conatur restinguere,

39 Tantum affirmo, ex concordi totius civitatis virorumque in ea primorum testimonio, quod dum una ex parte Joannes sopire conatur incendia, nova ex altero eruperint latere, quæ medium cinxerint, subduxerintque ex oculis per horæ plusquam dimidiæ spatium : unde velut adustus deplorabatur ab omnibus. Verum cum ejus vita habebatur vel maxime desperata, salus et incolumis ex incendio prosiliit, ipsis etiam vestibus a flamma intactis. Ne tamen ignoraretur quid in eo ignis acturus fuisset, nisi esset divinitus impeditus, adusta supercilia, palpebræque eodem ardore afflatæ declarabant, quam prope ad eum ignis accessisset. Dici non potest quanto cum plausu exceptus Joannes sit, quam suis ipsi vix oculis crederent, qui vivum attrectabant complectebantur : nec minus mirati omnes sunt, quod eo incendio totum non asserit Hospitale ; solisque B. Joannis orationibus tribuebant effectum, quem credebant ordinem naturæ supergredi. Nempe decreverat Deus eo ipso in loco famulum suum gloriosum reddere coram omnibus, ubi infra humanam conditionem habitus contemptusque fuerat : et ubi olim voces audiebantur, Ad stultum, ad stultum, conclamantium puerorum : ibi nunc jubili audirentur magnatum, Sanctum, Sanctum Joannem dicentium.

eidem involvitur ;

sed citra damnum.

CAP. XXIX

40 Ab Hospitalis regii incendio ad furentem Singilis amnem transeamus. Ferebatur ille pluviis tumidus multa cum strage ruinaque riparum, ripasque accolentium agricolarum damno ; evertens sata, eradicans arbores, pontis instrati arcus obstruens, perque prætensas ponti loricas magno impetu transiliens. Convenerat magna ad spectaculum minime amœnum turba, quam vana eo curiositas traxerat : sed pauperum utilitatem solam Joannes spectabat eodem cum suis venieus ; ligna videlicet, quæ plurima volvebat torrens, in eorum usum collecturus. Itaque in arenarium vadum, breviori aqua per modum insulæ cinctum se intulit, quo medio alveo esset vicinior, provolvendasque per eumdem arbores commodius ad se traheret eo, quo instructus venerat, harpagone. Omnes præter ipsum percellebat periculum, quod ei videbant præsentissimum adesse (nec enim poterat exiguus ille arenarum cumulus aquarum violentiæ diu resistere, quin resolutus diffluereret) monebantque, ut vitæ suæ consulens tam periculosam lignationem dimitteret. At ille hoc unum respondebat, metum ut ponerent, vitam suam a Deo pauperibusque servandam. Vere id dictum fuisse probavit eventus : postquam enim eam lignorum copiam collegisset, quæ ducentis jumentis onerandis sufficeret, genuum tenus immersus aquis, tandem arenariam illam deseruit stationem ; moxque ut firmum fixit in continente pedem, visa est insula auferri fluctibus funditusque dissipari : quod citius indubie factum foret, nisi reveritæ fuissent aquæ Dei famulum, cui contrarium ignis elementum pepercerat.

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

Flat antlia in amne ligna colligens,

servatur divinitus.

41 Tantarum, quibus Joannes excellebat, virtutum altrix, ut sic dicam, fuit ea, quæ in orandi consistit studio : noverat enim opus esse ei, qui homines debeat tolerare, ut multum agat versetur que cum Deo. Ergo totam sæpe noctem colloquiis cum eo miscendis traducebat, auditus affirmare nonnumquam, unicam somno horam sufficere : cujus veritatis testes virtutis nobilitatisque præcipuæ habeo filias Dominæ Eleonoræ de Guevara, quam Joannes Sororis legitimæ titulo consuerat honorare. Hæc a principio conversionis ejus magna erga eum animi propensione ferebatur, frequentesque ei largiebatur eleemosynas, domi etiam suæ excipiens alterius hospitii proprii aliquamdiu egenum : postquam vero fixam cœpit habere domum, impetrabat non raro, etiam tum, ad sese ut diverteret. Apud hanc quoties cœnasset Joannes, recipiebat ad oratorium domesticum sese, et positis humi genibus totam pene noctem in oratione transigebat, observantibus eum per rimas prædictæ matronæ filiabus, earumque famulis aliisque domesticis : quæ gemitus etiam suspiriaque nulla non hora exaudiebant, ex imo ducta pectore præ fervidæ orationis instantia, qua Deo publicas Ecclesiæ suasque privatim aerumnas commendabat.

CAP. XXXII *orandi studio,*

totas noctes impendens precibus,

42 Simile testimonium habemus ex domo cujusdam eidem beato viro devoti, cujus nomen testes non exprimunt, solum aiunt fuisse avum Licentiati Lucæ, qui hodie noscitur probe honesteque vivere, et tamquam domesticus testis, quæ sequuntur affirmat. Videlicet, quod cum Joanni avus cubiculum domi suæ concessisset, auditus per domum fuerit nolarum sonus. Id aliquoties observatum movit aliquos, ut, unde hic sonus procederet exploraturi, omnes totius domus perlustrarent partes : ad Joannis autem cubiculum venientes, et per foramen aliquod speculati, quid rerum ageret ; viderunt lucernam eum ardentem habere, multaque cum quiete genuflexum orare : moram vero ibidem trahentes aliquam, ut viderent finem, assurrexisse ipsum conspiciunt et tibiis suis alligare nolas, cum quibus saltus aliquot per cubiculum efformans, dicebat sibi : Minime convenit eum dormire, cui opus est servire Deo. Quod ipsi reme-

qua industria soporem excuteret.

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

A dium contra somnum esse satis certo sibi persuadere poterant; quia post aliquod itus reditusque per cubiculum, denuo se ad orationem componebat, eo quo supra diximus fervore continuandam. Unde ex iis, qui ipsum sic orantem attentius sunt speculati, affirmant nonnulli vidisse se radium igneum, ab ejus ore ad cœlum pertingere; indicio sane luculento, quam acceptæ apud Deum essent orationes illius.

CAPUT VI.

Infestationes diabolicæ. zelus honoris Dei. vestium vilitas.

Orantem turbare nititur dæmon,

Rumpebatur igitur invidia dæmon, auditus aliquando publice confiteri, rusticum istum fungum multum sibi creare molestiæ. Ergo orationem ejus si nequiret omnino impedire, interturbare saltem quacumque industria nitebatur: nam (ut memoratos alibi casus prætermittam) fuit cum orante in ecclesia Joanne, in forma noctuæ visus est dæmon oleum, quo lampas ardebat, exugere: quem complosis identidem manibus cum abegisset Joannes, post aliquod spatium temporis avolantem vidit, dicentemque audiit: Satis habeo quia te ab oratione diverti. At parum lucratus fueris, retulit Joannes: in promptu

B enim est resarcire temporis a te surrepti dispendium: duplum ejus solitæ orationi adjiciendo, quam tantopere tibi molestum esse video. Alias manifesta utens violentia dæmon, diris eum multabat verberibus; et semel quidem tam crudeliter id fecit, ut sub iis sese expiraturum fuisse crederet, nisi Virgo

CAPUT XXXIII

etiam verberibus saviens.

Deipara in auxilium vocata adfuisset: qua opitulante, quid mirum si frequentes de hoste reportaret victorias ipsumque adversarium suum contemneret. Ita certe tecto eum insedisse quandoque cognoscens: Descende, inquiebat, descende: ecquem hic paratum certamini: exequere in me quidquid a Domino meo et Redemptore Jesu Christo permissum tibi est: cum enim hoc corpus male tractaveris, auxilium mihi tuleris ad vindictam de hoste meo capitali sumendam.

44 Neque domi tantum, sed foris quoque importunus Joanni dæmon erat. Nocte quadam ejectum in platea p superem reperiens, nihil insolitam formam obstupuit, quæ brachiis cruribusque ultra humani

aliam pauperem simulans

corporis rationem teres et longa, monstrum faciebat; maxime cum depile caput rubedo insolens coloraret. Sed nihil Joanni poterat horribile videri, quod personam pauperis induisset: ergo eum interrogat, velitne secum ad Hospitale pergere: Volo, inquit, modo sit qui velit in humeros tollere, nam

C pedibus nequeo ambulare, ut vides. Nulla erat in Joanne mora, imponit dorso, leve alioqui pro Christo, onus: sed paucos cum eo passus confecerat, quando nullum amplius promovere potuit, hæsitque in vestigio, erumpente undique sudore: ille vero, Salvet me, inquit voce elata, dulce Jesu nomen. Non tulit nominis auditu virtutem, qui tam gravis Joanni incumbebat simulatus egenus, horridaque cum stridore discessit. Credi autem pauperis ideo formam placuisse monco, ut ab ejusmodi sarcinis in humeros suscipiendis eum absterreret: irrito profecto consilio; neque enim vere pauperes amantem Joannem poterat fatigare.

45 Adest, quæ alibi dicta sunt de singulari ejus in vestes usque austeritate, hic addas licet: quod nudis passim ingrediens pedibus tantum frigus subinde perceretur, ut filiæ Domino Eleonoræ de Guevara affirmant, quod hyemali tempore ad matris suæ domum, ut solebat, veniens, allatas calefaciendis pedibus primas eorumdem impressione extingueret identidem: tamquam si ceræ omnino congelatos attulisset. Alienæ autem domi invitatus ad mensam, nolebat eidem assidere; sed rechnis in genua colli-

CAPUT XXXIV

Sic omnia in vestes vilitas usque austeritas.

gebat eorum, quæ sibi dabantur, meliora quæque, D dicens: Hæc mihi jucundius sapient, si ea pauperes mei comederint: itaque in manticam condebat omnia. Quod si vim ei facerent, dicentes, ut comederet ipse, non defuturum, quod pauperibus ferret; gustabat ipse modicum aliquid, cui eductos e pera cineres pro sale aut pipere inspargebat, metuens ne extraordinariæ illæ deliciæ causa sibi essent damnationis æternæ.

46 Ingentem illius erga Deum ac proximum caritatem omnes vitæ actiones loquuntur. Nondum illa zelo fervens licet, tantum nacta erat auctoritatis, ut posset in publica lupanaria se ingerere meretricibus inde educendis: ergo ad *a* Bibatubinam arcem, quæ Granatæ juncta est propudiosæ illi nequitiarum turpissimarum officinæ, continebat sese, atque ad introeuntium sese adjiciebat genua, junctis suppliciter manibus deprecans pro Dei amore, ut cogitato abstinerent facinore, Deumque ne suam in perniciem irritarent. Et erant qui novi spiritus admirati fervorem, et verborum moti efficacia retro ferebant pedem, ipsumque ob impeditam Dei offensam, lætissimum relinquerent: alii explodebant eum, et verbis verberibusque mulctatum dimittebant, prout sequenti fiet exemplo manifestum.

CAPUT XXXV.

Joannis ad impedienda peccata zelus.

a

47 Juvenis quidam eques (Joannem de la Torre nominatum testes dicunt) cum mulieribus nonnullis miscebat colloquia, licentius multo quam ut eas pudicas esse cogitare quis posset: nec poterat dissimulare Joannes, quin eas agnosceret, quales erant, zelo itaque divino incensus, nefas esse dixit ejusmodi in publico præbere scandalum. Cui nobilis juvenili elatus insolentia, In malam abiret crucem, inquit, neque iis quæ nesciret dijudicandis se ingereret. At repomt Joannes: Cur ea me nescire jubes, quæ hisce oculis ipse intueor? Vide ut emendatus hinc abeas, Deumque metuas, a cujus vindicta nulla tibi hora secura datur. Excanduit adolescens opulentus et potens, et ex Viginti-quatuor-viris unus, solusque interim a mulieribus non omnino impudentibus derelictus; et vehementem Joanni impegit alapam: qui statim sese in genua abjiciens, alteram sibi pluresque ut daret postulavit, tantum ut ne offenderet Deum. Erras Joannes, non eam tibi Joannes de la Torre infliget: sed ne genarum una invideat alteri, ante illius januam secunda tibi alapa obveniet, quando idem hic eques, quem nunc confusum pœnitentemque vides ad pedes tuos, et pro commissi venia deprecantem, auxilio tibi venet, injuriam ab alio Equite similem patienti *b*. Transibat dum hæc agerentur eadem forte via Domina Maria Ossoria, uxor Garciæ de Pisa, civitatis Granatensis Viginti-quatuor-viri: quæ videns confluentem turbam, et Joannem de la Torre genuflexum ad beati Joannis pedes, bonæ plena ædificationis recessit, et ingenuam nobilis ipsius indolem demirata, ipsi Joanni fuit exinde tam devota, ut commerita sit infirmum excipere, videre morientem, in sacello proprio sepelire defunctum, et ineffabilium gratiarum, quas domi ejus servo suo Dominus liberalis contulit, verax et fidelis testis existere

E *Nobili, admonitionis impatienti,*

colaphum refert,

insigni cum exemplo.

b

F

48 Ceterum Joannis caritas erga omnes magna seipsa major videbatur, quoties in egenos incidisset. Erant multæ matronæ nobiles, quæ nimia illa asperitate, qua corpus suum divexabat, commotæ, neque ferendum putantes, quod laneum saccum duntaxat super carnes gestaret, subuculas lineas ipsi dabant, cogebantque eas domi suæ induere: verum ipse non diutius eas gestabat, quam nulli adessent pauperes, quibus traderet sibi detractas. Certabant igitur piæ matronæ, ut ne nudus: Joannes, ut quammaxime nudus semper viveret. Nec solo ipse se spoliabat indusio, sed ipsas sæpe vestes commutabat cum egenorum

Oblatas sibi vestes,

norum pannis, quotias suas esse meliores, ipsisque magis conventuras putabat. Aliquando in domum quarumdam nobilium fœminarum more suo ingressus; quarum erat erga ipsum præcipua caritas, nomina autem unus quidem matris Domini Bernardini de Cardenas qui navali in pugna *c* occubuit, Domina *d* Mencia Carillo; alterius vero uxoris Domini Joannis de Mendoca in Herraturæ portu *e* defuncti, Domina Joanna de Cardenas: quæ ipsum amiculo perquam tenui et ad nauseam vili indutum ut videre, quæsierunt ex eo ubinam vestem istam reperisset. et ille ea idida simplicitate respondens: Pauper quidam, inquit, eam mihi pro alia quam gestabam donavit: modico sane emolumento suo, quippe quæ vix quilquam ea quam accepi præstaret.

c *d* *cum propriorum pannis commutasset;* *e*

Item frustra faciens *f*

49 Alias per Granatense regnum eleemosynarum caussa egressus frigidissimo tempore, sub ipsum *f* Arundensis civitatis ingressum obvium habuit militem, collobio femoralibusque attritis lacerisque tenuiter vestitum; eique compatiens, dicta acceptaque salute, quæsivit, velletne vestes commutare cum penula, quam videret, melius ipsum a frigore defensuram. Propius erat ut de ulciscenda injuria quam referendis gratus miles cogitaret, ita insulsus sermo videbatur ignaro ejusmodi caritatem posse in mundo reperiri: videns tamen instare Joannem, ut commutationi propositæ annueret, consensit tandem, et cannabinas ejus braccas laneamque vestem accipiens, suum illi collobium ac femoralia tradidit; quibus indutus recta ad ecclesiam Joannes se contulit, eo tempore, quo inde ad infirmum ad quem efferendum erat Venerabile Sacramentum. Agnovit eum, qui faces distribuebat, minister, eumque compellans, Accipe, inquit, hanc facem Joannes: et accepit ille quidem, Dominumque sub Eucharisticis speciebus latentem, devote est comitatus: verum ubi redit, continuo discessit e civitate, in qua jam agnitum se videbat: metuebant enim ne quemadmodum, male vestito licet, facis portandæ fuerat honor delatus; ita Hospiti sibi alia deferrentur observantiæ argumenta, quæ omni studio fugienda, velut omnino indebita, arbitrabatur

agnitu quæ honorem fugit.

Arces Granatenses.

a Arx Alubin *vocatur in tabulis Theatri Orbium: sed quemadmodum porta nomen pro spatiosa area porta vicum accipitur in Hiberniamide: ita et hic pro vicina arce in colliculo sita e regione Alhambræ: porta autem quam dextimas inter regiæ nuncupatur octava apud Bermudez, nunc quæ adornata sterit: sive quod multis ei istac educerentur ad supplicium, sive quod in ea arce vel porta palatii capitalia exercerentur. — b Vide hanc historiam Vitæ primæ num. 49. eamdem Garcia narrat cap. 3. quod non est visum denuo transcribere. — c An celebri illa ad Echinadas? quo anno 1571 formidabilis toto Christianæ urbi Turcarum classis a Pontificia, Hispanica, Venetisque foederatis fusa, fugataque et pressa aut capta est. Duce Joanne Austriaco Pii V. et Philippi II. auspiciis. — d Abbreviatum credo pro Clemencia. — ita dicis Paloma pro Apollonia, Leonarca pro Eleonora, Manuel pro Emmanuel. — e Fortassis in ea expeditione, quo Alcoa, munitissima Tunetani regni ad Syrtem minorem urbs, acerrime oppugnata defensaque, tandem in Caesareanorum potestatem venit anno 1550, Draguto Pirata ne quidquam omnia ad succurrendum movente. — f Vulgo Ronda extrema regni Granatensis, ad fretum Gaditanum procurrentis, Gades, et alium circiter et sexaginta millibus passuum Granata distans; Arunda nomine etiam Plinio nota*

CAPUT VII.

Injuriarum patientia et ingens fiducia in Deum.

CAP. XXXVI

Patientia quam in perferendis exercebat injuriis eo est æstimanda magis, quo sæpe viliores erant ii, per quos inferebantur. Ingredientem in atrium quarumdam ædium, quas Antonius Zavan Eques præ-nobilis habitabat, sequebatur ingens pauperum comitatus eleemosynam postulantium, quos inter scurra quidam tanto importunior ceteris quanto magis indignus: Joannes tamen nemini quidquam negare solitus, huic quoque regalem dedit. At is eleemosynæ tenuitate offensus, dixit ad ceteros. Videte quam revereuter Granatensis civitas impostorem hunc habeat: mehercule non eum noverunt ut ego, qui hypocritam esse scio, quamvis magnus esse videatur Sanctus: si nossent, omnes illum ea, qua dignus est, mecum ratione tractarent: simulque elata manu colaphum innocenti inflixit, majorem eleemosynam accepturus a percusso, solito beneficiis compensare injurias, nisi fuga se proripuisset: etenim ab aliis pauperibus reprehensus nebulo, et Equitis prædicti famulos videns accurrere, celeriter decessit e loco. Et hi quidem Joanni compatientes indignabantur impune sacrilegium cessisse nefario; ipse autem vultu hilaris omnino, veluti ne rem insequerentur, castigaturi; cui ipse gratias debere se dictitabat, et reapse referebat, Deum pro malefico deprecatus. Viderat hæc Antonius omnia, confestimque in atrium suum descendens, amplexu tenero strinxit Joannem, suumque jussit cubiculum ascendere, convivam eo die habiturus ad mensam, eoque honore deleturus injuriam domui suæ sancto viro illatam.

D AUCTORE ANTONIO GOVEA. *Co apho væsus*

prohibet ulcisci volentes.

51 Accidit eorum ut ad Hospitale Joannis veniret quidam, in sociorum numerum cooptari desiderans; quod Dei famulus interiori lumine illustratus, nequaquam credidit indulgendum homini, divino spiritu minime ad habitum postulandum inducto. Irritatus repulsæ (ut sibi videbatur) indignitate egregius vitæ sanctioris candidatus, non solum multas Joanni contumelias dixit; sed præsentium interventu abactus longius, lapidem eminus jaculatus ei in faciem est. Injecturi in eum manus erant, quos facti atrocitas concitarat; at ipse prohibuit, eumque excusavit dicens: mirum non esse, si repulsam passus hunc excessum commiserit: se quidem ei libenter ignoscere, æquumque arbitrari ut culpam unicam remittat alteri, cui plurimæ sunt remittendæ a Deo. Ita insolenti illi sua mansit impunita temeritas.

CAP. XXXVII *Item lapidem petitus*

E

52 Non tamen aut saxeus erat aut æneus Joannes, ut injuriarum nullo moveretur sensu, idque satis in Albayzino *a* Maurica fores septus declaravit: ubi cum multa in eum jactarentur probra, scelestior unus et petulantior. Age, inquit, quæ tuus Christus unquam miracula patravit? Non minimum, retulit singulari cum modestia humilis Christi famulus; non minimum ejus miraculum est, cohiberi me, ne quid modo tot modis irritatus faciam homine Christiano indignum, solo legis ipsius respectu.

a *Christianam patientiam Christi miraculum esse docet.*

53 Jumentum Hospitali domui perquam necessarium furto abegerat scelestus aliquis, in eoque tota vectus nocte, ad ipsas Hospitalis portas summo mane se reperit, neque recedere valuit, quantumvis contenderetur. Egressi foras Fratres asellum agnoscunt suum, et patens furtum coram Joanne fatebatur auctor, successum rei palam enarrans. Risui erat omnibus affixos jumento novus eques, gestiebant quæ cum, ut commentus erat, in ipso videre flagellatum: verum permittere Joannes nolnit, ut manus ei afferret quisquam, aut publicæ justitiæ ministris traderet: satis habens cum benigne monere, ne tale delictum tentaret alias, in manus fortasse haud æque clementes prolapsurus: itaque liberum abire permisit. Tanta etiam eleemosyna donatum, quadem præstaret petitam accipere, quam sudatam auferre.

Furi deprecanti veniam remittit; F

54 Magnam Joannus in Deum fiduciam declarabat ingens promptitudo ad sublevandas, quas primum se offerebant, necessitates, nullo earum respectu quas domi suæ curandas habebat. Duodecima diei hora aliquando transverat, quando redeuntem ad suum Hospitale, cum quæsita pauperibus panum obsoniorumque alimonia, et, quæ prandii distribuendi hora urgebat festinantem, egressi ex caupona, qua transibat, mercenarii circumstetere dicentes: Pater pauperum, quorum nos primi sumus, quia diurna consuetos mercede vivere tempestas hæc (et erat tum sæva valde) prohibet laborare: ecce nos fame afflictos in præsens, magisque

CAP. XXXVIII *collectum Hospitale ipsum hora prandii*

totam in obvios distribuit:

AUCTORE ANTONIO GOVEA

A magisque deinceps affligendos ni tua nobis succurrat pietas. Minime surdas ad aures fundebantur preces; quin, tamquam si domi nullos habuisset pauperes, quibus illa essent alimenta necessaria, depositam ex humeris manticam totam in eos dispartiit, nec sufficere ratus indigentiæ tam magnæ, duodecim (quos solos in loculis habebat) regales addidit; ipsum suum cor daturus prius quam miseros absque solatio dimitteret.

35 Huic tantæ in Deum fiduciæ ne divina liberalitas aliquando deesset, non debebat timeri: ipsius enim Dei honor agebatur, ne se ab homine vinci sineret, cujus eo usque processit spes, ut Hospitalis granarium videretur in Dei providentia collocatum. Ingens annonæ caritas Granatam urgebat, eoque crecebat indies pauperum multitudo, subsidia vitæ a Joanne flagitantium: qui omnibus solitus quod peterent elargiri, aliquando sub horam prandii Hospitale habuit panibus destitutum: itaque tamquam eos in foro empturus egreditur per plateas a S. Hieronymo nuncupatas, elata proclamans voce; panem eo die deesse pauperibus. Non multos ejusmodi clamores ederat, cum ante se conspicit insidentem equo virum, quærentemque, an panem pauperibus posceret. Haud aliud, inquit Joannes. Tum B eques: Accipe igitur quantos habes necessarios, ipsosque ei numero sufficienti tradens, disparuit. Joannes vero subsiliens gaudio, ad Hospitale revertit: sed qui rei gestæ testes fuerunt, non potuerunt in animum inducere ut crederent hominem eum fuisse, non Angelum, qui tam copiosum, tam bonum panem, tali in articulo, tam opportune attulisset.

panes necessarios miraculo accipit.

36 Miraculo imputatus est casus, qui in domo Domini Michaelis Avis Vanegas successit, in quam ipse Joannes consueverat se recipere antequam Hospitale instruxisset: cumque jam tum eum multi pauperes sequerentur, nec haberet pluvio illo tempore quod eis daret, quibus tamen refectionem eo die deesse minime ferendum existimabat; in Equitis prædicti culinam ingressus est, si quod ibi forte præsenti pauperum indigentiæ inveniret remedium. Reperit opinum sane et lautum admodum: coquus enim in aliud digressus conclave locum lebetibus cinctum assandasque in verubus carnes reliquerat, nullo custode addito. Tantum apparatum Dei servus intuitus, interim dum pauperes sui stabant ad fores vacui, quam multos lebetes et vericula potuit, in suum avexit conclave, atque inter pauperes distribuit, vacua deinde vasa in culinam referens. Sensit prum furtum coquus, nec alium habens quem accusaret, C vociferari pleuis baccis cœpit; Sanctulum illum abstulisse prandium, nec jam esse quod domino domesticisque apponeretur. Accurrit ad istos clamores Michael, et Dei famulum una cum suis pauperibus domo expelli imperat: sed ecce illo ipso puncto temporis, quo justum, ut videbatur, iram in Joannem exonerat pater-familias, ingrediuntur qui lautissimam sportulam capônum, altilium variarumque cupediarum eidem offerant, nescio unde submissam: quod adeo opportunum minus Equitis illius vertit animum, ut cognosceret admirabundus Dei opus hoc esse, qui nollet famulo suo ex liberalitate istiusmodi molestiam periculumve creari, ideoque majori demceps in veneratione sanctum virum habuit, et ipse et civitas universa, perquam rei fama brevi divulgata fuit.

Hospitali erga se familiæ paratum prandium

inter egenos partitur,

mire modo placat indignantem herum.

Albaicinum.

a *Est hæc Granatensium urbis pars altera, Mauris incolis relicta a Regibus Catholicis, Colonia Mauorum Baeza expulsorum anno 1227, qui et ab antiqua patria hoc nomen fecere, inquit Bermudez, multis illam describens lib. 1. cap. 12.*

CAPUT VIII.

Ingens et clara de Joanne humillimo opinio magnatum et vulgi: cognitio arcanorum.

Tantæ cum essent Joannis virtutes tam illustria opera, mirum est, quam de se ipse demisse, quam D contemptim sentiret: ideoque ab iis prærogativis avertens oculos, quibus erat a Deo locupletatus, adeo studiose semper curavit vilis, simplex atque ignarus videri, quantum laborant alii ut eximii, probi et sapientes habeantur. Ipse Dominus cognomen ei de Deo fecerat, et se Joannes Peccatorem compellabat; qua deinde appellatione multi ex ejus filiis usi sunt, patrem vilitate nominis et virtutum excellentia æmulati. Verum dum suam gloriam Dei servus non quærit, erat qui ei illustrandæ intenderet, et dementiæ, quam apud vulgus hominum sectabatur, opinionem, in veram sapientiæ et sanctitatis famam apud nobiles æque ac ignobiles commutabat. Testes mihi sunt Regii Hospitalis flammæ, quas inter nulla crebrior quam Sancti, Sancti appellatio audiebatur. Testis civitas Salmanticensis, ad ejus velut eximii Sancti conspectum per publica fora plateasque effusa. Monte-majori natalis illius domus veneratioui est omnibus: Montillæ cubiculum in quo apud magistrum Avilam hospes est commoratus; Granatæ alterum quod sua morte consecravit. Toletani cives scipionem illius pro Reliquiis habent, manticam Granatenses. Nemo de illo loquitur nisi cum summæ laudis præfatione quæcumque occasio sermonem intulerit, E quod lubet nonnullis auctorum fide dignissimorum testimoniis comprobare.

CAP. XXXIX *Animæ ejus dimissio*

divinitus honorata,

38 Inter eos qui raras Joannis de Deo laudes Romanæ Curiæ notas effecere, longe eminentissimus fuit Petrus Deza *a* S. R. E. Cardinalis, qui nullum faciebat finem earum rerum deprædicandarum, quas Granatæ Regiæ Cancellariæ Præses ipse viderat audiveratque. Petrus Guerrerius Archiepiscopalibus infulis non magis quam sanctitate spectabilis, viventem adhuc, Hominem absconditum nominabat: ex iis enim, quæ parebant exterius, noverat vir ille doctus priusque æstimare ea, quæ latebant interius oculis humanis subducta. Pater Magister Avila, nec doctrinæ nec virtutis laude cuiquam seculo isto inferior, excessus Joannis excusans de suggestu, palam profitebatur eos non ex amentia, sed nimia quodammodo caritate procedere, et Sanctum-stultum solebat appellare. Oranum *b* Gubernator profectus Didacus Gusmanus Ardalensis Marchio, uxorem domi dereliquerat gravidam; quæ filiam enixa, alium ei ad sacros fontes noluit patrinum adhibere quam Joannem de Deo, qui hac de causa Granata Capram *c* profectus est; felicissimo sane omine, ut successu temporis patuit. Hæc enim illius spiritualis filia inter moniales S. Dominici *d* Baenæ Christo desponsata, matris haud dubie devotioni et sancti patrini F orationibus principia debet insignium illarum virtutum et gratiarum, quibus ornata divinitus vixit, et mortua est non sine magna sanctitatis manifestæ opinione.

et a magnis viris

a

b

matronisque illustribus æstimata.

c

d

39 Romam proficiscebatur P. Fr. Joannes de Sylva, Ordinis a B. Joanne inchoati Provincialis, itemque per Sabaudiam habens, Dominam Sanctam de Toledo visitabat. Cubicullariam majorem Serenissimæ Infantæ Dominæ Catharinæ; cui et libellum de vita B. Joannis obtulit. Quem illa tam exilem considerans, Ah! inquit, Pater mi, quam breves fuerunt qui res ejus scripsere: sola illa, quæ ipsa de eo novi, volumen grande conficere poterant. Quam de eodem opinionem haberent Suessani Duces Gonsalvus Ferdinandus de Corduba et Maria de Mendoza alibi dictum est. Quid de eo civitas Granatensis sentiret plurimis et luculentis prodidit argumentis: nescio tamen an illustrius unquam quam cum illius Hospitale, ex Gomeliorum vico in eum, ubi hodie est locum, qui Patrum Hieronymianorum Conventus olim fuerat, est translatum.

Granatensium de Joanne sensus

60 Habituri erant hi Patres ad tempus aliquod

novi

A novi Hospitalis supremam curam *e*, superintendentiam vulgus nominat, eorumque unus in ipso translationis actu solenni verba de suggestu ad populum faciens, una cum situ nomen quoque Hospitalis judicaverat innovandum, ideoque in decursu orationis dixit, non Joannis de Deo, sed quinque plagarum Christi deinceps illud nominari debere. Ad quæ verba ætate venerabilis senex pio zelo commotus assurrexit. Et minime vero id fiet, inquit, Joannis de Deo, ut est, ita vocabitur semper: eamque vocem secuta populi conclamatio est, Joannis de Deo nominari volentis: nam quamvis honestior multo nova, quam inducere volebat orator, appellatio esset, scandalo tamen fuit multitudini, metuenti, ne ea obliteraret memoriam nominis adeo sibi cari et venerandi. Neque illud silentio præteriero quo quidam, e territorio Toletano sed Granata oriundus, concluserit relationem suam de virtutibus et raris hujus Beati excellentiis, in ipso juridicæ informationis actu dicens, quod Joannem haberet pro tam vere Sancto, ut minime dubitaturus esset ad dicti sui confirmationem, ingredi in ardentem fornacem, certus a Deo inde liberatum se iri propter evidentissimam asserti sui veritatem.

in Hospitales translatione demonstratus.

B 61 Eamdem sanctitatis minime vulgaris opinionem fovebant frequentes rerum aut occultarum aut futurarum cognitiones, quibus inesse ei prophetiæ spiritum passim innotuit. Ex plurimis, quæ congeri possent, ejus gratiæ exemplis pauca hæc habe. Ibant pariter juvenes duo eo animo, ut illo se invicem peccato polluerent, quod quia nec nominari debet, infandum dicimus: noverat autem hoc Deo revelante Joannes; quare iis obviam progressus, junxit se comitem, tantaque verborum efficacia dissuadere cœpit meditatum facinus, ut confusi illi convictique veritatem faterentur; cujus testem sibi habebant conscientiam, nec alium a Deo indicem videbant habere potuisse Joannem. Cui etiam serio pœnitentes promisere non tantum numquam committendum a se scelus esse quod eo intercedente Deus voluerat impeditum: sed de aliis quoque agendam a se pœnitentiam esse, quibus commeruisse potuerant, ut in præcipitium tam horrendum deducerentur.

CAP. XL. *Prophetiæ dono meditatum duorum juvenum flagitium cognoscit:*

62 Fuit Granatæ textor pauperculus, quem tempore summæ caritatis uxor et turba filiorum cingebat, cum omnimoda juvandi eos sustentandique impossibilitate: hinc ei vitæ tædium, mortis desiderium ingens; quo usus dæmon effecit tandem, ut laqueo clam instructus sub veste, egrederetur urbe ante solis ortum, ubi vitæ miserrimæ finem imponeret infelicioremC. Jacebat tum temporis Joannes infirmus ad mortem in ea, de qua infra agemus, domo; et quamvis somnum vis morbi abstulerat, non tamen curam extinxerat pauperum juvandorum: quos dum ferventius Deo per orationes commendat, visum Divinæ majestati est easdem exaudire, eique infelicis textoris revelare consilium. Surrexit illico re intellecta Joannes; excitatoque ad januam strepitu, ut ea sibi panderetur, obstupefecit omnes, qui tali tempore vestitum promptumque ad inambulandum videre, hominem exhaustis penitus viribus debilissimum. Quærentibus quid sibi ea hora ac pulsu vellet, respondit, magni referre ad gloriam Dei se dimitti e vestigio, mox rediturum. Et quamvis domestici illius valetudini metuentes nihil non agerent, ut eum intra cubiculum retinerent; pervicit tamen ille importuna constantia sua ut emitteretur tantisper, viamque, velut si nulla infirmitate premeretur, tam alacer iniit, ut infelicem textorem assecutus sit ad eam arborem, quam sibi suspendendo pridem delegerat, et sub qua adventantem percipiens hominem, abdebat laqueum, intercludendo gutturi præparatum.

pauperis suspendium sibi parantis

63 Adit eum salutatque Joannes, et quid tam studiose conderet requisivit: fateri detrectantem convincit, et extorta pessimæ voluntatis confessione, blandis efficacibusque sermonibus persuasit ne animam simul et corpus iret perditum, non evitaturus molestiam sed graviorem infinitamque incursurus. Traxit ea oratio e manibus laqueum, ex oculis lacrymas infelicissimo illi, fatenti uxoris liberorumque ærumnas, quibus mederi non posset, sibi tam intolerabiles visas esse, ut nisi ipsum Divina clementia fecisset cœptis extremo in articulo intervenire, inventurus eum fuisset ex arbore pendulum vel tantillum moratus. Tum in spem bonam erectum hominem eo ablegavit Joannes, ubi reliquo caritatis illius tempore sibi suisque esset reperturus subsidium; ipse autem ad suum se hospitium lectumque contulit, lætus de victoria contra dæmonem relata. Caussamque excursionis illius per hospitas matronas interrogatus, et precum denique importunitate victus, tacito nomine revelavit casum, addiditque, si lætus rediisset eo respectu quod mortem impedivisset alienam; nihil se minus attulisse lætitiæ, certum de propria intra paucas horas obeunda. Quam ejus prædictionem eventus, ut postea videbimus, comprobavit.

consilium, æger divinitus discit

D AUCTORE ANTONIO GOVEA. *et impedit.*

a *Vir rebus in commune Reipublicæ Christianæ bonum gestis clarissimus, maxime singularis prudentiæ laude, qua Granatensis Præses a Philippo II post alia multa munia constitutus, conceptas contra Mauricam impietatem leges sanxit, et contra gentis inquietæ ferocissimos motus fortiter sustinuit et composuit, belli pacisque arbiter constitutus a Rege, eademque rogante anno 1578 a Gregorio XIII Presbyter Card. tit. S. Priscæ declaratus est, ut ad eumdem annum fusius Cuccomius, cum insigni totius vitæ elogio, mortuus autem est Episcopus Albanus anno 1600. — b Africæ urbs caputque cognominis sibi Provinciæ, partim Hispano partim Turcæ parentis, e regione Carthaginis novæ. — c Oppidum Betici Granatæ distans passuum millibus septuaginta; Alcala-regalis duodecim. — d Caput præditæ ditionis, Corduba quam Mediæ vicimus. — e Unde collegas Joannis asseclas necdum Religionem constitutam habuisse cum hæc fierent, alias haud facile externis subjiciendi.*

E *Petrus Deza Cardin.*

Oranum.

Cubra.

Baina.

CAPUT IX.
Prophetiæ domum.

CAP. XLI. *Prædicit Eleonoræ de Mendoca futuram prolem:*

Taceo desideratam posteritatem pluribus vel prædictam vel etiam impetratam; in quibus Suessani Ducis uxor fuit, desideratorum filiorum ex ejus promissione parens: tacere tamen nec possum nec debeo Dominam Eleonoram de Mendoca, nuptam Ferdinando Alvaro Ponce de Leon, cui multam in suis orationibus spem reponenti, petentique in Toletano itinere ut sobolem sibi impetraret a Deo, cujus desiderio multos annos in matrimonio tristis exigebat, recepit humiliter facturum se quod petebatur: atque ut magnam in Deo fiduciam locaret exhortans, pignus præstandæ fidei tradidit baculum, qua Toleto Vallisoletum transiens uti consueverat. Vanas autem non fuisse pollicitationes aut preces brevi persensit prægnans facta, filiumque Ferdinandum Ponce de Leon enixa: post quem duas etiam filias peperit, Dominam Joannam de Mendoca, et Dominam Mariam de Mendoca, quarum hæc Domino Antonio de Luna et Toleto nupsit: utraque autem brevi superstes ævo, cœlo potius quam mundo visa est impetrata fuisse; quo eas secuta mater est, quemadmodum sperare nos jubet viduæ probatissimæ et continentissimæ virtus, insignesque eleemosynæ quas in pauperes dispersit, maxime hospitalarios, quibus in constructis a se domibus amplam dotem, et lautam sustentationem legavit.

F

Isabellæ Maldonadæ sanctitatem:

65 Quadam vice eleemosynæ caussa ingressus Granatæ domum Mariæ Suarezia, multum sibi devotæ, puellam ejusdem familiæ alumnam vidit, Isabellam Maldonadam nomine, cujus capiti manum suam imposuit, atque ad Mariam conversus dixit: Curam ejus habe: etenim in Dei obsequio futura est notæ non vulgaris. Dicti veritatem experientia facti probavit: crevit namque, ut ætate, ita et virtute infantula

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

A tula, operibus caritatis ac pœnitentiæ mire addicta, et quotidiana Eucharistiæ perceptione dignata, vivendi tandem finem fecit, multam post se relinquens inter familiares sanctitatis suæ opinionem. Quæ omnia Dei famulo revelata fuisse, possunt tum ex dictis existimari, tum ex eo quod futuræ ejus virtuti tenerrime addictus, fructibus aliisque puerilibus munusculis eam consueverit demulcere.

familiæ de Agredo administrationem justitiæ perpetuam;

66 Inventus etiam aliquando est in portico Didaci de Agredo, quo stipis emendicandæ causa intrarat, gladium ad parietem effurmans: levitatem otiosi hominis credebant qui viderant, quod mysterium erat; interrogavere tamen ecquid ageret? Respondit Joannes, Gladium hic depingo, numquam enim ex hac domo justitia deficiet. Et vero ad hanc usque horam habuit familia illa multos probatissimosque justitiæ administros, quorum integritas testes tam multos habet, ut iis numquam possit egere. Sed ne domi suæ cæcum existimemus tam oculatum alienæ,

suorum successorum incrementa;

quid circa eam acciderit videamus. Amicorum multi considerantes enormes sumptus intra extraque. Hospitale faciendos, auctores ei fuere ut augustius aliquod, et majoris multitudinis capax extrueret, quibus respondit: Non deerunt, qui nostrum sequentes institutum speciosas domos et magnifica extruant

B Hospitalia: mihi sufficit præsenti necessitati succurrere, et vivos istos parietes sustentare. Quibus verbis simul et animi sui demissionem, et spiritus prophetici prærogativam declaravit: quarum hæc ab operibus speciosis modendis abstinuit: illa futuri Ordinis prænotavit magnitudinem, qualem modo per Christianum orbem universum videmus; non modo per Hispaniam, Italiam, Franciam, Germaniamque et Sabaudiam propagati, sed etiam ad Indias Occidentales usque caritatem suam extendentis, amplis ubique in Hospitalibus magnificeque ædificatis, quæ servi Dei veracitem sanctitatemque omnibus faciunt manifestam.

Infirmo quidam prædictam mortem.

67 Infirmo cuidam Hospitalis sui extremam jusserat ministrari Unctionem: ast ager, ut multi solent, producendæ longius vitæ persuasione temeraria inductus, et Sacramentum illud velut certæ mortis præsagium horrens, differri eam voluit, mature petendam cum se urgeri sentiret. Morem ei gessere Hospitalis ministri: sed mors ejusdem inopina brevi docuit, quam temere nihilo fuisset Joannis sollicitudo: post aliquam vero morum tempore, cum eum involvendum tumulandumque Joannes et socii convenissent, redit in vitam mortuus, atque in Dei famulum

C defigens oculos: Pater pauperum, inquit, scito me, quod mandatis tui medelæque extremam negloxerim Unctionem, justo Dei judicio addictum esse pœnis per annos centum et viginti in purgatorio igne tolerandis: eoque dicto iterum oculos in mortem resolvit, mirantibus cunctis multumque confirmatis in ea opinione, quam de evidentis præscientiæ circa res futuras dono, Joanni divinitus communicato, pridem apud semetipsos conceperant.

Laso de la Vega futuros filiorum status.

a

68 Nobilem Malagæ Equitem, Joanni nostro devotissimum, gravis angebat sollicitudo de statu vitæ, quem duo, quos solos habebat, filii amplexuri essent: nomen Equiti Gutierus Lasus de la Vega erat. Habitus S. Jacobi. Litteras itaque ea de re ad Dei famulum consultatorias direxit *a*: qui magna cum simplicitate respondit: filiorum alterum Missam cantaturum, alterum jungendum matrimonio esse: quod utrumque evenit, servanturque et proferuntur eædem adhuc litteræ, testes veracis prædictionis. Simili respondendi simplicitate apud Didacum de Loyasa utebatur, virum in quo vetusta nobilitas cum Christiana virtute certabat. Ædes hic Granatæ habebat, sub usque fornices, qui Maurorum tempore usum habuerant balneorum, tunc refugium pauperibus erant illuc se contra injurias aeris noctu recipientibus, quandoque et morientibus; quos ut mandaret sepulturæ judicium eorum accipiebat a Deo: itaque sæpe fiebat ut antequam ostia reserarentur, ab ea Joannes de Deo pulsaret; interrogantibus ab intus, cur adesset, solitus respondere: Fratrem se quærere, quem inibi ista nocte vita functum esse sibi fuerat nuntiatum: quod, licet ille dissimularet, non nisi revelatione divina ipsi innotuisse facile judicabant ii, qui ejus noverant humilitatem, videbantque profundas per tenebras subire fornicem, indeque impositum humeris cadaver efferre ad sepulturam, tam certis gressibus, acsi media in luce ambulasset.

Absens mortes pauperum cognoscit.

D

et adulteræ cujusdam manifestationem

69 Virum pauperem sed honoratum domestica quædam negotia procul ad urbe Granatensi diutius absentem detinuerant, relicta in ædibus uxore, non satis prospecta a mediis vita honeste traducendæ: quare facilem ad eam aditum per ostium necessitatis invenit is, qui lascivos in ea conjecerat oculos; ex eoque congressu concepta atque edita in lucem proles est, quam secreto satis domi alebat mater, nisi ex insperato advenisset maritus. Quid ageret infelix manifesto in crimine deprehensa? Perturbato ad pueri conspectum viro et cujus esset

E interroganti, dissimulato ut potuit timore respondit, hunc sibi a Joanne traditum, accepta mercede educandum. Ea cum viro esset suspecta responsio, veritatem illius indagaturus, certusque si falsum se deprehenderet, injuriam sanguine uxoris eluere, Joannem quærit aditque inventum.

præoccupat prophetico spiritu.

70 At ille, quid ageretur spiritu meliori edoctus, prior hominem affatur inquiens: Equidem non ignoro, frater, esse quod tibi domi displicet tuæ, propter puerum illum, quem tua alit uxor: misellus iste orphanus est, et ego illius causa quot mensibus statam pensionem persolvo uxori tuæ: hoc tamen si molestum accidit, eum mihi reddito, et alibi educandum collocabo. Præoccupatus hac ratione vir optimus, sibique conscius a solo Deo cognoscere potuisse Joannem, quæ se inter et uxorem peracta fuerant, mulieris verbis fidem habuit, atque ad beati viri pedes abjiciens sese confessus est, eo se animo advenisse, ut ex ejus responso uxoris fidelitatem cognosceret; occisurus, si mendacem deprehendisset: nunc autem facti veniam poscere, nec unquam permissurum ut alibi quam domi suæ puer ab eo commendatus aleretur: pro quo aliam non postula-

F ret mercedem, quam sui vellet apud Deum meminisse; ita pacatissimus domum abit, et quietam cum uxore vitam duxit.

a Extant responsoria Joannis ad ipsum duæ epistolæ Hispanice a Govea collectæ, quarum postrema hanc prophetiam manifeste continet. Et uno se casará, y el otro cantara Missa

CAPUT X.

Labores Joannis atque ad eos auxilia: beatus discessus ex hac vita.

CAP. XLII de expeditionibus quibusvis par Joannes.

Appropinquabat interim ad finem dierum sibi præfixorum Joannes, de quo verba facturis lubet prius considerare, quibus subsidiis instructus, vitæ suæ laboriosissimæ iter emensus sit. Habebat eam quatuor præsertim in rebus occupatam (quæ singulæ totum, eumque robustis viribus hominem videbantur exigere, ne sic quidem suffecturum, nisi Deus quod in se esset facienti collaboraret) domestico scilicet obsequio pauperum, eorumdem ad Hospitale deductione, conquisitione eleemosynarum, rerum quarumcumque necessariarum cura. His autem omnibus unus par erat Joannes; omnia potens in eo qui ipsum supra communem modum confortabat Christo; adjutus ab iis, quos Christus adjutores submittebat, Angelis; quod quidem circa priora duo

Angelorum auxilio.

puncta

A puncta jam intelleximus, quando vidimus cœlestes illos genios sub pauperis portandi onere deficientem fulcire, eosdemque consueta Hospitalis ministeria peragere, interim dum caritatis exercendæ caussa ipse domo abesset. Angelos quoque socios habuit stipem colligens, prout ea nocte videre licuit qua, postprocuratum a dæmone lapsum, dispersos e sporta panes collegit ad lucem, quam nemo hominum præferre videbatur ; sed Angelicarum mentium fuisse credimus, hanc ei de cœlis opem ferentium.

qui ei aliquando per noctem præluxere.

72 Idem sub vesperam egredi ad montem solitus, ut calefaciendis pauperibus ligna colligeret, ne ipsam quidem nativitatis noctem ab eo caritatis opere servabat immunem : verum, ut sunt ea anni tempestate brevissimi dies, accidit ut vespera illa brevior etiam videretur, tenebris per subitam aeris convolutionem congeminatis. Procellosa igitur nox Joannem in monte occupavit : solum dixissem, nisi descendentem duæ faces commitatæ fuissent, quas qui eminus conspicati mirabantur a ventis non extingui, curiose expectarunt, visuri quid esset : sed quamvis ille ad ipsos accederet prope, neminem præter ipsum videre potuerunt quem invisibili manu delatæ præcedebant faces jam dictæ, usque dum ad suum Hospitale pervenisset.

B

Importunus pejor obtinet postulata,

73 Pecuniarum inopia aliquando pressus, dum cogitat ad quem pro remedio possit accurrere, neminem magis opportunum habuit quam Genuensem quemdam mercatorem, quamvis importunus videri posset eo tempore interpellator, quo ad mensam pransurus mercator cum sua uxore accumbebat. Moram tamen nullam patiente necessitate, non timuit et esse et videri importunus, atque in ipsum ingressus cœnaculum : Frater, inquit; egent pauperes, nec ego iis possum succurrere : tu qui potes adjuva illos, et pro amore Jesu Christi tringinta mihi aureos commoda. Non potuit dissimulare mulier sensum inurbanæ, ut sibi videbatur, tali loco ac tempore petitionis, ea in domo ad quam quotidie propemodum mendicus veniebat ; et licet verborum abstinuit acerbitate, prorupit tamen sese irata ex mensa. Maritus, licet haud leviori indignatione commotus etiam ipse, in potestate iracundiam habuit, vultumque ut potuit serenum induens : Quod si commodavero, inquit, eos tibi, quem tu mihi fidejussorem dabis recipiendæ solutionis?

dato pro se fidei jussore Jesu,

74 Dominum hunc respondit Ioannes, et pueri Jesu imaginem proferi, quam tales ad usus semper secum gestabat ; e cujus vultu tam splendidos emicare radios Gennensis vidit, ut, qui parvi hactenus C Joannem fecerat, ridere nonnumquam publiceque explodere actiones illius solitus, non tantum quod rogabatur concesserit, sed eidem deinceps vixerit tam devotus, ut uxore mortua ad pedes Joannis se abjiciens, secum omnes facultates suas offerret ad obsequia egenorum. Ille autem quamvis quantum gratiarum thesaurum infantulus divinus unico illo aspectu ipsius in pectus congesserat, postquam omnem ejus substantiam in viduas, puellas orphanas, aliasque egenas curasset distribuendam, nonnulla etiam parte ad usus Hospitalis reservata ; ipsum etiam Priolam (id ei nomen erat) socium sibi ascivit, eumque dum vixit ministrum fidelem habuit, et circa pauperum commoda perquam studiosum : post mortem vero viri Dei, conquirendarum eleemosynarum officium eidem obtigit.

ipsumque sibi lucratur donatorem.

LIB. II. CAP. I *Mortuorum Archiepiscopus*

75 Hanc autem mortem, quæ modico tempore prædictam conversionem est subsecuta, præcognitam aliquandiu Joannes habuit, Raphaele Archangelo diem illius sibi horamque revelante, quo sese accuratius ad eam pararet. Porro ne in suo Hospitali, quod semper optaverat, illam oppeteret, Annæ Ossoriæ effecit pietas, evicitque ut suam in domum curandus deportaretur : ubi cum eum Archiepiscopus D visitasset, sacris apud ægrum voluit operari, in altari ad id præparato, ejusque audita confessione sanctissimo Eucharistiæ viatico infirmum ad iter æternitatis instruere ; receptis insuper in se debitis omnibus, quorum cura poterat moriturum angere extremo in tempore, quo solæ cum Deo sunt rationes habendæ. Cujus tam munificæ benevolentiæ ipsam Virginem matrem conciliatricem habuit Joannes, prout postmodum ex Antonio Martin intellectum, qui collatos magistro divinitus eo in tempore favores ex ipsiusmet ore intellexit, ea notitia animandus, ad injungendum sibi a morituro onus alacrius subeundum Narravit enim sub ipsam sacram communionem visibiles astitisse sibi Mariam Virginem, Joannem Evangelistam atque Archangelum Raphaelem : illam autem, dum frontis sudorem abstergeret, sibi dixisse: Hæc est hora, quæ devotis meis famulis deesse numquam soleo : nec tuis pauperibus unquam deero. Adeo ut Archiepiscopus ab ea motus videri debeat ad eam munificentiam, qua obstrictam Joanni a Maria fidem liberavit.

et B. Virgo cum Jo. Evang. et Raphaele invisunt.

76 Post hæc die hebdomadis sexta, Dominicæ Passionis mysterio consecrata, secuta nox est, *Die moritur,* Joanni ultima : quod ille cognoscens, exesse omnes E e cubiculo voluit, non nisi cum inclamasset rediturus; et tamquam nulla infirmitate pressus, stratis exilut oraturus. Hanc autem orationem imaginem crucifixi amplexus, et utroque genu flexus cum longo continuasset tempore, tandem hisce verbis concluxit Jesu, Jesu, in tuas manus me commendo. Audivere vocem, qui ad ostium præstolabantur domestici, eoque aperto, cum ita genibus flexum reperissent, nihil minus quam expirasse suspicati, iterum adducunt januam, simulque strepitum audiunt, velut aliquorum e cubiculo egredientium. Ergo, quia nullam amplius vocem dabat, ingressi denuo in cubiculum sunt, ac Dei servum eo, quo diximus, modo reperiunt collocatum : locum autem cœlestique lam plenum fragrantia, quam omnes crediderunt esse effectum illius favoris, quo servorum suorum exitum prosequi solet benignissimus Dominus : strepitum vero quem audierant pedum, Angelorum fuisse, qui beatam illius animam ad paradisi gaudia deducendam fuerant comitati. Quod factum sub diei sabbatini auroram, ut in ejus morte filii passio et matris memoria conjungerentur, octavo Martii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo.

relicto mirabili fragantia.

CAPUT XI.

F

B. Joannes etiam post mortem ad convertendos peccatores potens, gratus in benemeritos.

Caritas numquam excidit, inquit Apostolus, ne per mortem quidem, quæque illius opera Sancti exercuerunt in hac mortali vita, in illa immortali non intermitterent, si per Deum liceret. Licuit id Joanni, cujus ea esse videtur particularis laus, quod, quæ in homines conferebat beneficia vivus, eadem conferre pergat et mortuus : ex quibus ea hic referemus, quæ ex processu legitimo non item pridem formato desumpta, certis habemus testimoniis confirmata. Primum locum desperatæ grandium peccatorum conversiones teneant, ad illius invocationem secutæ. Fuerat in Hospitale illud, quod nullum genus egenorum rejicit, Lazarus quidam a Alfaquius receptus a Fratribus, animam simul cum corpore sanari posse non desperantibus, spe certe non irrita : quamvis enim multis diebus fuerit in eo frustra laboratum, ut sectæ suæ edoctus falsitate, Catholicæ religionis veritatem amplecti vellet : tamen Fr. Bartholomæus Carillo, qui ægro aderat probrosumque quodammodo esse credebat, si corpore sanus ex Hospitali abiret

I Cor. 13, 8 CAP. IV

a Lazarus in Hospitali pertinax.

anima

AUCTORE ANTONIO COVEA.

A anima non persanata, Donatum quemdam spectatæ probitatis advocavit ad se, eique mira spiritus efficacia dixit: In genua, Frater, te prosterne ante Mauri istius lectum, et benedictum Patrem nostrum Joannem de Deo invoca in auxilium nostrum, ut quod nos nequimus, ipse effectum reddat, induratum animum illius emolliens.

invocante B. Joannem uno ex fratribus,

78 Fecit quod imperabatur Frater, procumbensque in genua enixe Dominum deprecatus est, ut per merita famuli sui non permitteret, hanc sibi animam elabi e manibus, quam posset efficacia gratiæ ad gremium Ecclesiæ sanctæ et viam certæ salutis adducere. Exauditas preces pii *b* Donati zelosique Infirmarii eventus declaravit: prius enim quam vel ille assurgeret vel hic abiret, Maurus Hispanicæ ignarus linguæ, signis cœpit ac gestibus agere, quasi videret quidpiam ex ea parte, ad quam digitos intendebat. Et vero aderat Joannes de Deo, Fratrum suorum caussam sustentaturus, suaque oratione et præsentia obstinatum in pertidia pectus sic commovit, ut multis cum lacrymis baptismum peteret, paucosque post dies probe instructus susceperit, et ex Hospitali emigrarit corpore pariter ac animo sanus, perseverans autem in ea quam suscepit fide firmus, exindeque B. Joanni mire devotus,

b

At Christianus,

B atque erga Fratres sic affectus, ut ubicumque eos haberet obvios amplecteretur, multaque cum testificatione gratæ memoriæ cunctis enarraret, quæ sibi acciderant ad Beati viri Fratrumque ab eo institutorum commendationem.

Alius videns dominæ ejus jam depositæ

79 Nihilo minus admirabilis fuit alterius Mauri in civitate Malacensi conversio, duplici miraculo insignita: quorum unum in ipsius stetit reductione, alterum in sanitate supra naturæ vires collata dominæ ejusdem Mauri. Erat illa in civitate matrona pia, Domina Isabella de Pennuela, cui gravem octogenario quamque annorum ætatem gravissimus morbus ad extrema deduxerat, desperantibus de ejus salute medicis et sublata penitus loquendi facultate. Hæc B. Joannem de Deo familiariter noverat tractaveratque Granatæ, suumque erga memoriam illius affectum optabat in filios nepotesque et omnem cui præerat familiam transmittere. Itaque, licet de vita ejus medici dicerent conclamatum, non desinebat deprecari Sanctum, ut negatam mediis naturalibus salutem sibi restitueret. Discesserant illi pridie vesperi, mane redibant, quando sua opinione pridem mortuam Isabellam in pedes erectam sanamque repererunt, nec ullam inopinæ mutationis caussam adferre valentem, quam quod B. Joanni sese ex

redditam intercedente sanitatem,

C animo commendasset; quem se vidisse aiebat eadem nocte flexis genibus coram Virgine, deprecantem ut longiorem ipsi vitam salutemque concederet, quo posset annis pluribus devota sibi permanere. Cui cum Virgo annuisset: Ecce me tam sanam, inquit, valentemque coram vobis, ac si nulla unquam fuissem infirmitate tentata.

convertitur,

80 Audiebat inter alios hæc narrantem Mauricum quemdam illius mancipium, multis annis in ejusdem familia versatum, et pluribus modis tentatum si forte ratione aliqua potuisset ad fidem Christianam adduci: hujus cor tam efficaciter Deus hac occasione movit, ut ultro professus sit velle se fieri Christianum. Ea res lætitiam duplicavit: domina autem alteri cuidam familiari suo, cui Joannis Baptistæ nomen, commendavit ipsum fidei nostræ doctrina imbuendum. Quod ille quidem diligenter studioseque

et consuetas preces ab ipso B. Joanne edoceatur.

facere aggressus est, sed plurimam difficultatem expertus propterea, quod memoria Mauro brevis admodum, linguæ autem notitia non magna adesset. Hæc dum fierent nox discipulum magistrumque subjunxit: ubi dies porro sequens illuxit, ad dominæ cubiculum stitit se Maurus, baptismum postulans. Advocatur Joannes Baptista; negat id ei concedi posse qui nihil orationum Christianis familiarium sciret, nec eas esset tam expedite docendus. Imo vero, reponit Maurus, novi eas; hac ipsa enim nocte didici ab homine isto modo vestito (et modum exprimebat) nudo capite pedibusque, ut difficile non esset discernere evidenter, Joannem de Deo fuisse qui illi apparuisset; quod certius etiam crediderunt, quando prædictas orationes ab ipso audierunt citra hæsitantiam recitari. Addebat autem magna animi voluptate perfusus: Quando vir ille bonus docebat me, si forte somnus obrepebat discenti, expergefaciebat me dicebatque: Repete, Hametes, quæ te docui. Quæ res stupenti ad ista Joanni Baptistæ visa miraculum longe majus quam quæ hactenus in domina mancipioque acciderant. D

81 Sed et hoc mirabilius, quod cum Segobiæ *c* a comœdis in theatro recitaretur Vita B. Joannis de Deo, auctore Lope de Vega Carpio *d*, ejusque personam sustinens juvenis quidam, Christophorus nomine, in proscenio spectaretur sacco indutus, et manum crucifixi Jesu armatus imagine; cœpit ille ad scenicas mulierculas eo dicere ardore verborum, Joannem meretricibus reducendis allaborantem imitatus, ut ex iis, quas eodem traxerat otiosa curiosi- E tas ista in fœce hærentes, una quædam e peristilio desilierit in medium serio conversa, miserieordiamque Divinam et Confessarium inclamans, interim dum pectus gemebunda laniat et infamem quæstum publice detestatur. Hinc ingens primum in auditoribus motus: mox ubi intellectum agi serio, viri quidam matronæque primariæ insperatam catastrophen admirati, eam in tuto collocarunt, inter se deliberantes de modo, quo saluti etiam temporali prospiceretur, ne necessarius ad victum deficientibus ad vomitum iterum reverteretur.

c

d

Vita ejusdem in scenam data

meretricem convertit.

CAP. V

Qui B. Joanne fretus liberalis in pauperes fuerat,

82 Qui talia nec noscentibus se nec invocantibus præstitit, quomodo deesse potuisset rogatus, iis quos modo subjiciemus casibus. Amicum Granatæ habebat Joannes, Joannem Fernandez appellatum, quo plurimum utebatur ad prostitutarum conversionem, aliorumque pauperum ministeria, crebris ab eo eleemosynis adjutus, ac dicere solitus, ne fatigaretur pauperibus bene facere; quoniam id ei Deus etiam in hac vita repensurus esset. Hic sancti viri pollicitus tantam fidem habuit, ut diu post mortem illius memoriter ea conservaret, nec unquam eleemosynæ ullius faciendæ, quæ quidem fieri ab eo posset, prætermitteret occasionem: exoptans interim vehementer videre impletam, quæ facta sibi fuerat, promissionem. Accidit ut Carthaginem proficiscendi necessitas illi quædam incumberet *e*, et quia anni istius sterilitas aut nullum aut pretio cariori comparandum victum promittebat per viam inveniendum, prudenter se fecisse credebant domestici, quod peràm cibis abunde instructam discedenti hero tradidissent. F

e

83 Vix domo ille pedem extulerat, cum pauperes sibi a Joanne commendatos habuit obvios, tam multos, ut in eorum subsidium prius fuerit exhausta pera, quam portam civitatis transiret: iter tamen suum prosecutus, diem deduxerat ad vesperam, nec apparebat unde toleratam tota die inediam posset mitigare; quando eidem se junxit viator alius, eamdem insistens viam, dataque et accepta salute quæsivit, num aliquid vellet comedere. Volo enimvero respondit Fernandez: Accipe igitur, inquit alter, panem istum et comede, si autem sitim potu levare placet, e jumento descende, non deerit vinum. Comedebat igitur nec discernere poterat suane ei fames, an vero panis ipsius minime vulgaris natura tam supra naturam sapidum illum sibi videri fecisset. Ex jumento deinde desilit in pedes, quamvis apud socium nec vinarium utrem nec lagenam videret,

eum in via egentem

Joannes cibo potuque reficit:

illoque

A illoque sibi dicente ut ad rivum accederet depulsurus sitim, non alia paruit intentione quam ut aquam ex eo præterfluentem biberet : sed præter opinionem sapidissimum esse vinum sensit, quam hausisse se rebatur aquam, et quale nullum antehac degustasset. Restabat ut debitas benefactori suo ageret gratias : sed illo ex oculis evanescente, intellexit, B. Joanni curæ fuisse, ne irrita caderent promissa sua, ipsumque viatoris speciem voluisse assumere, ut cœlestibus deliciis recrearet amicum, cui toties bonæ spei plena verba dederat.

eumdem mœstum

84 Alias idem Joannes Fernandez Madritum iter instituerat : quando recordatus illius lætitiæ, quam ex B. Joannis societate percipere erat solitus, in gravem repente tristitiam incidit : cui dum inhæret cogitabundus, assequitur eum ignotus quispiam, et sermonem cum eo miscere incipiens, dixit ipsum sibi subtristem videri. Non negavit tristitam comiti Fernandez : causam illius tamen nec expressit ipse, nec requisivit alius : verum, Tantisper, inquit, secedamus a via, musicam aliquam modulationem audituri, quæ tuum possit relevare mœrorem. Nec plura : ducentem a via Fernandez sequitur, super herbam residet, harmoniam audit tam suavem, ut non humanarum vocum, sed Angelicarum hunc esse concentum indubitate cognosceret : tam attentas autem ei præbuit aures, ut præterlabentis spatium temporis sociique discessum nullo sensu perceperit; donec finita musica, quæ ab octava matutina initium sumpserat, magnam diei partem effluxisse vidit, socium vero nusquam apparere : quem proinde credidit ipsum Joannem de Deo fuisse, qui fidem dictis suis facturus, ambulanti se junxerat, lætusque et alacer suum prosecutus iter, gratias Deo egit illiusque famulo, nec raro deinde lacrymans commemoravit amicis hos aliosque favores sibi divinitus per B. Joannem collatos.

cælica musica recreat :

B

alteri fruges indemnes præstat a grandine.

85 Anno millesimo sexcentesimo nono, mense Junio, Granatam ad B. Joannis Hospitale venit Michael Aparicius, Colomeræ accola, illiusque tunc oppidi ordinarius Prætor. Joanni de Deo jam inde ab annis triginta devote addictus, solitusque Hospitalitatis Fratres istac transeuntes hospitio pro fortuna sua lauto excipere, et eleemosynis adjuvare. Adveniens autem, Fratri Antonio Sanchez dixit, novo se Beati viri beneficio obstrictum adesse. Sub exitum namque Maii mensis, cum jam in eo essent maturæ fruges ut siccari deberent, tantam cecidisse grandinem toto Salzedillano districtu, in quo suos Michael agros habebat, ut faciendæ messis nulla

C cuiquam spes reliqua esset. Et vero jacturam, quam metuebant, passos esse vicinos omnes : unum se damni expertem remansisse, qui tempestatem rebus suis formidabilem videns, animum precesque converterat ad B. Joannem, ut fruges suas periculo eximeret, memor illius caritatis, qua filios ejus Fratresque triginta et pluribus annis exceperat; nec non suæ erga ipsum devotionis, quam impetrata ejusmodi gratia augere imposterum et fovere decernebat.

Alsaquil.

Donati.

Segobia.

Lopez de Vega comœdus.

a Ita Sacerdotes suos seu sacrificulos vocant Mauri : fabique apud Sandovalium legitur lib. 20. § 12. a Dragelo pirata passus fortes facere, quibus disceret futurusne esset Aprice, civitatis nunquam nisi domus. b Ita in Hispania carcerilia loca, qui se ad alicujus domus religiosi ministeria donarunt seu obtulerunt unde et Oblati dicuntur alibi. habitu quidem ut eumque secreti a vulgo, religiosis tamen votis minime adstricti, et ad arbitrium superiorum obligabiles. — c Velez Castella veteris est, medio fere inter Madritum et Vallisoletum itinere, lumpico inter omnes Hispaniæ civitates clarissima. d Regius famosissimi Portæ ingenium fertile ducentas atque triginta comœdias præter poemata gratulatoriosque plausus in sacris profanisque festivitatibus innumeros, theatro dedit, duodecim terminum singulos, quæ enumerantur ab ipsomet auctore in præfatione ad eum, cui titulum fecit Peregrinum in patria, quæque anno 1603 ab ipso dedicata D. Petro Ferdinando de Cardoba Marchioni de Priego Bruxellensibus in Belgio typis lucem vidit anno 1608, in eo autem lectorem manet multas sibi supposititas circumferri, quas ipse non agnoscat. An autem in iis quas tam multiplici

composuit argumento una Joannis de Deo vitam contineat, nequit ex titulis cognosci, ex his nullus melius quadrat præsenti materiæ quam Sapientis stulti. Il Cuerdo loco *qui Comediæ 98 et* Stultorum pro cielo, los Locos por el Cielo *qui centesimæ duodecimæ inscriptus legitur. — e Itinere septuaginta ut minimum horariarum leucarum*

D AUCTORE ANTONIO GOVEA.

CAPUT XII.

In extremo discrimine constitutis succurrit Joannes.

CAP. VI *Quidam a Fratribus cum mercatura mutuato iter faciens*

Admirati sunt Calomeræ et Salzedillæ incolæ, ceterique ad quos rei fama mox pervaserat vicini, frugibus toto illo territorio dissipatis, sola Michaelis segetem illæsam integramque videre : ego autem nihilo minus admiror gratiam Joanni de Sequera præstitam. Ducebat hic mulam uvis passis onustam, quas in Antiqueranis *a* nundinis ad usum Calrensis Hospitalis coemerat. Circa noctem autem homo quidam ex Bujalance se junxit, ab iisdem nundinis, ubi magnam pannorum copiam distraxerat, rediens cum equo, ænea moneta, atque adeo difficulter occultanda, gravato. Cum eo iter suum prosequebatur Joannes sui securus, quando nocte jam media ad montem, qui Benamexi dicitur, pervenientes ab obviis mulionibus monentur, retro gradum ut flectant; latere enim medio monte latronum manipulum, a quibus ipsi rebus quas vehebant, omnibus spoliati, ipsis etiam vestibus exuti fuissent.

87 E cœlo videbatur admonitio esse, si humanæ E prudentiæ dictamen consuleretur; et sequendam sibi Mercator Bujalancensis credidit, sociique deliberationem nihil moratus, cum his, qui periculi nuntium ferebant, mulionibus iter relicturus equum converterat : verum Joannes, nescio quo ductus spiritu, detinuit hominem; eumque animans : Metum, inquit, pone sodalis : et porro mecum perge securus : tutos nos præstabit sarcina, quam Joannis de Deo, Patris mei venerandi, pauperibus veho; in quem tam certam habeo repositam fidem, ut, quamvis tot aureos ferrem quot passas, crederem a nemine prorsus quidquam injuriæ posse inferri. Tu autem ut magis etiam securus sis, agedum jumenta commutemus : tu mulam passas portantem accipe : ego tuum cum pecunia ducam. Visus est homini hic sermo tam efficax, ut morem suadenti gerens; Eamus, dixerit, in nomine Dei ac servi ejus, cui me ab hac hora devotum profiteor promittoque deinceps. Ita animati dum progrediuntur, exhientes in occursum vident viros quatuor instructos sclopis, qui continuo circumstitere Fratrem, arreptoque per Frænum equo, promptior unus : Cedo, Pater, lagenam, inquit, nec enim aliud nunc volumus a Reverentia vestra : sufficit enim e Fratribus B. Joannis esse te, ut tibi nocere non velimus. Tum quo iret et quid in equo portaret interrogant.

equum ejus conscendit.

et a latronibus supervenientibus.

F

88 Capram vado, inquit, eoque hoc uvarum passarum onus develio pauperibus Hospitalis illius. Amplius aliquid quam passas fert, inquit eorum alter, manus in saccos injiciens pecunia plenos. Cui alii : Ferat, respondent, quidquid id fuerit : hac namque vice indemnis evadet manus nostras : Sancto alicui bono ille se commendaverit. Et vero qui scimus quam cito fortassis in ejus domum aliqua nos necessitas transferet? Ut mihi accidit, prosequitur unus, Granatæ cum essem, ubi in Hospitali solatium pariter et remedium invem : conversusque ad Fratrem, Vade, inquit, Deo comite, Frater, Deusque et tibi et oneri tuo propitius sit. Ita digressis illis læti per viam suam viatores pergunt : mercator inprimis, cui præter admirationem successus, etiam gratitudinis affectus tenerior insidebat animo, agnoscenti suam et familiæ suæ salutem B. Joannis beneficio sibi conservatam fuisse. Benamexum autem cum pervenissent, de latronibus interrogati num

intactam servat pecuniam.

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

CAP. VII. *Ho pietis sui medico.*

A eos vidissent : et vidisse se responderunt, et ea qua diximus ratione evasisse incolumes, tanto cum incolarum stupore, ut fidem vix invenirent jurati.

89 Ex aliis quoque periculis plurimos devotos clientes suos Dei servus eripuit. Doctor Nunnius de Espinosa, in urbe Granatensi insignis medicus, ex amore, quo erga B. Joannem ejusque Fratres ferebatur, pauperibus in Hospitali degentibus amicam et sedulam operam praestare solitus, caritatis suæ, cujus mercedem expectabat in cœlis, copiosum fructum etiam vivus retulit. Vehebatur forte empta recens mula, eaque, quod ignorabat, vitiosa, per eam, quæ Sellaria dicitur, viam : illa ad nescio, quod murmur strepitumve, velut ostro tacta et consternata, saltus dare, sellam rumpere, in pedes erigi ac furere cœpit tam horrendum in modum, ut venire auxilio auderet nemo, omnes de vita Medici actum crederent : sed ex B. Joannis Hospitali juvenis decorus prodit, triginta annorum ætatem referens, arreptamque per capistrum mulam mansuetam extemplo ac securam reddidit, nulloque verbo dicto disparuit. Redditus sibi ab ea trepidatione Nunnius tum quidem domum remeavit, gratias agens Deo, qui se tam manifesto periculo exemisset : postridie autem ad Hospitale venit studiose inquirens in eum Fra-

consternata in mula pertinaci succurrit.

B trem, qui sibi succurrens mulam compescuerat, rates facile eum a se de facie cognoscendum; datisque indicis instabat precando, ut eum juberent ad se accersiri : cumque nec ille in quem cadere utcumque videbantur prolata indicia, nec alii deinceps singulatim interrogati quidquam de praedicto casu nossent; persuasit sibi ipsum Joannem de Deo fuisse, qui operas pauperibus suis gratuito impensas gratiam istam reddere voluisset.

90 Simili periculo equus Joannem Perez de Eriste exposuit. Hunc per plateam illam, quæ in portam Hospitalis transversa incurrit, obequitanti, una cum paris nobilitatis socio Alfonso de Peralta et Ulloa, anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, in festo S. Paulæ *b*, voluntas incidit equorum cursum experiendi. Habebat equum probe ad ejusmodi exercitatum notæque virtutis, in quo ad eam usque horam nihil unquam vitii deprehenderat : tunc autem tam terrore aliquo perturbatus an insessus a daemone haud facile dixerim, exuisse naturam equi et furiam infernalem videri potuit induisse; nec frenis parens, nec cursum reprimens; sed fulguris instar recta in illam portam provolans, supra quam B. Joannis erecta stabat e saxo statua. Nihil erat quod tali in discrimine constituto prius se objiceret quam imago jam dicta : quare eidem Sancto commendavit salutem suam, et propositum habuit auxiliatorem.

Abreptum ab equo furente equitem

b

C 91 Eo ipso enim momento temporis, quo equus in portam ecclesiæ clausam incurrit, supra summum illius gradum collocavit pedes anteriores, potuit ostiolum aperiri a juvene, scholastici speciem referente erat B. Joannes fuerit, seu Angelus ab eo destinatus, per quod intrante equo, inclinavit se quantum potuit supra sellam eques, unicoque saltu ante obversam portam, quæ ex altero templi latere ducit ad claustrum, constitutum se vidit, ibique haesit in vestigio equus, daemone, qui illum conscenderat, loci sacri formidine represso. Hic primum licuit et equiti et spectatoribus admirari, qui fieri potuerit, ut absque lassione ulla, ne minimo quidem loro aut fibula, quibus sella adstringebatur, ruptis, per tam angustam humilemque portulam transire potuerit homo in equo, ad cursum adeo furiosum stimulato; per quam videbatur impossibile quemquam ita sedentem transire, utsi id per totum absque violentia impetuque tentaret, ea etenim erat equitis solius altitudo, ut pedes impleret universum portulae istius spatium; ideoque prolessus incunctanter est, non

miraculo patens portula transmittit,

extra illam tutam.

nisi divino miraculo vitam sibi servatam fuisse, ut beatificationi ejus promovendæ testis ipse cum multis irrefragabilis accederet. D

92 Eodem respectu in eadem civitate Granatensi insigne beneficium planeque prodigiosum obtinuit devota B. Joanni mulier, Martha Diazia, Petri Gadani uxor, integros sex annos patiens in una coxendicum ischiadis dolores gravissimos; quibus ex affecto male oculorum altero, alii nihilo mitiores accesserant. Iis tamen non obstantibus, nolens Missæ auditionem praetermittere in perviligio Nativitatis Dominicæ anni millesimi sexcentesimi vigesimi secundi, jussit se mula devehi ad vicinam ecclesiam S. Mariæ de Victoria, domesticisque adjuvantibus ingressa, multa cum inquietudine cruciatuque interfuit ei, quod ibi tum fiebat, sacrificio. Illo finito, promulgatum edictum est, quo citabantur omnes quicumque de sanctitate, virtute, et miraculis servi Dei Joannis scirent aliquid proferre in judicio : quædam etiam sigillatim referebantur testibus idoneis comprobanda. Quibus in fiduciam erecta mulier, cœpit ad peractum Deoque jam oblatum sacrificium adjungere merita B. Joannis, ut eo intercedente etiam ipsa sanitatem recipere mereretur. Orantis fiduciam successus auxit : ubi enim perlectum edictum fuit, sensit aliquanto levius coxam oculumque cruciari, itaque solatium nonnullum adepta, etsi non plene persanata domum reiceavit.

Incurabiles tolo sexennio dolores

ad B. Joannis invocationem E

93 Hoc in statu duos festivitatis natalitiæ dies transegit : tertio die intendi utrinque dolores cœpere, adeo graviter; ut misera vel vitam in iis finituram sese, vel rationis usum amissuram crederet : et insane vociferans supra lectum consedit, mantello cooperta; donec in memoriam veniens edicti triduo ante recitati, interim dum fasciis constringit tibiam, exiguum aut nullum levamen propter tormentorum vehementiam perceptura, Dei famulum his verbis est allocuta : Gloriose Joannes, mihi quoque virtutis tuæ aliquod indicium exhibe, cujus ipsa testis esse possim ad honorem tuum, et sanitatem mihi a Jesu Christo impetra, qui tot favoribus te cumulavit. Hanc orationem cum tertia vice replicasset, tibiam velut consopitam sentiens, extendere eam voluit; extenditque absque ullo omnino cruciatu : eventu attonita supra lectum se erigit, ac ne sic quidem dolorem sentit.

subito mirabiliterque persanatur.

94 Vix sibi poterat ipsa credere, sanam tamen et doloris expertem undequaque se videns, descendit tandem in solum exultabunda, laetisque clamoribus gratias Deo illisque Sancto cœpit dicere : quibus exeri domestici accurrunt, mixtaque cum admiratione laetitia, vident eam vestes induere, indutam ad ecclesiam nemine fulciente properare, indeque audito Sacro reverti, non solum tibia, sed et oculo, et toto reliquo corpore perfectissime sanam atque valentem; argumento sane irrefragabili, quod Deo acceptissima fuerit voluntas mulieris, suo quoque testimonio concurrere desiderantis ad caussam petendae beatificationis promovendam. F

b *Ad passuum circiter millia septuaginta ab occasu Arundam, a Boria Cordubam, ab ortu Granatam habet haec urbs, Antiquera dicta Antonino, sunt qui putent Pinnam Singulam esse : unius autem dies stantes distat a porta Malacensi.* — b *Mater S. Eustochii, a D. Hieronymo laudata, ideoque a religiosis Hieronymianis Granatae solenni festo et duplici Officio cole soluta 2o Januarii, ubi et filia ejus S. Eustochium.*

Antiquera *opp.*

CAPUT XIII.

Alia ejusdem miracula.

CAP. VIII. *Reliquiæ B. Joannis gestatæ.*

Interim vero novis eamdem caussam testimoniis voluit Deus roborare. Franciscus namque Martinez de Alarcon, publicus Urbis Granatensis scriba testisque in ea informatione, quæ anno ejusdem seculi vigesimo tertio condita fuit, juratus affirmavit : quod

cum

A cum exigentibus ita negotiis quibusdam Granata Madritum proficisceretur, sociis Fratre Joanne Perez ex Ordine B. Joannis de Deo, et equite quodam Abulensi eamdem tenente viam; Frater Joannes, incertum quo instinctu, sibi in collum injecerit bursulam, qua continebatur reliquiarum ex auro theca, affabre facta pretiosaque, quæ crystallis variisque instructa ornatu claudebat dentem molarem unum e corpore B. Joannis acceptum; quam thecam prædictus Frater Madritum ad sui Ordinis Generalem acceperat perferendam: dixit autem Martino Joannes: Hunc tibi honorem habeo, Domine, sancti Patris nostri ipsius Dominati ni in e portanda imponens, ut faustum omnes iter pariter habeamus. Exosculatus thecam Martinez, oculis eam suis reverenter admovit, etsi nihil minus cogitaret quam vitam se in illa theca accipere.

Ipsum in præcipi quemdam

96 Erat anni tempestas calidissima, quæque noctu fere iter cogebat inire: circa horam autem illius duodecimam, in ejus collis ascensu, qui Dentes-vetulæ nuncupatur a vulgo, mula, cui Franciscus insidebat consternata atque retrorsum abiens, gravi lapsu per petras asperasque cautes devoluta in imum, sessorem suum pariter præcipitavit: de quo quin mortuus esset neque Frater Joannes Perez, neque
B eques Avila, nec hujus aut Francisci duo famuli quidquam dubitaverunt; cum nullam querentis dolentisque vocem audirent. Primus in terram pedes Joannes descendit, et Franciscum infra mulam prolapsum inveniens, multo minus dubitavit de morte, quam certo certius fuerat obiturus, nisi B. Joannes, cujus deferebat Reliquias, salutem ipsi prodigiosam præstitisset. Etenim scopuli illi non tantum perquam asperi sunt (unde dentium eis nomen factum) sed altitudo quoque, ex qua deciderat, plusquam duodecim ulnarum erat. Et tamen non modo illæsus ipse omni ex parte inventus est, favore reliquiarie illius thecæ; sed nec crystallorum una iquamvis ex eodem dependerent latere super quod præcipitatus jacebat) vel commutata vel rupta. Actis igitur Deo gratus in suam rursus mulam subit Franciscus, iterque suum cum sociis prosequens, nullum sensit incommodum: tantum ad exornentis diei claritatem agnovit sanguinem sibi erupisse ex ore, ut hinc evidentius esset cum ipsius lapsus gravitate miraculum quod prospero omnes pariter reversi itinere publice enarrarunt.

incolumem servant.

97 Eadem in civitate Granatensi Bernardi Fugardi vidua degit, Maria Zamora nomine, B. Joannis memoriæ pie addicta: huic quinquennis circiter filiola erat Sabina Baptista, cujus oculi festo S. Sebastiani
C die, anni supra millesimum sexcentesimum vigesimi tertii, sic intumuerant, ut eos absque dolore cruciatissimo nequiret omnino aperire, aut visu sic affecto cognoscere quidpiam. Auxia filiæ causa mater nec sumptibus nec medicis chirurgisque consulendis parcere, tentare remedia omnia nullo eorum pretio deterrita, neque illis nihil proficientibus spem inveniendæ oculis tumentibus sanitatis deponere: itaque eadem spe, etsi post tot curas laboresque irrita, usque tamen perurgente, Hospitalis chirurgum consultura adit die Veneris sancto, nescio quod pharmacum ab eo acceptura: verum absentia chirurgi occasio fuit alterius multo efficacioris remedii reperiendi apud infirmariæ muliebris curatricem. Hunc enim cum suam exposuisset afflictionem, quantumque ejus caussa expendisset laborasseque; ab eadem consilium accepit, ut relictis illis tam sumptuosis et nihil proficientibus medicinis medicisque, B. Joanni se filiamque commendaret. Placuit afflictæ matri consilium, eodemque vespere antequam domum reverteretur, ad ecclesiam se contulit, in eaque genuflexa rosarium Beatissimæ Virginis coronam percurrit,

Oculorum molestissimum tumorem

invocato B. Joannis curat.

voto insuper se obstringens, quod impetrata, quam postulabat, gratia, filiolam suam eodem indueret habitu, quo ipsius Beati assectæ vestiuntur. Auditas fuisse preces sequenti mox die parvula declaravit, magnis vocibus compellans matrem, seque jam distincte videre affirmans: quod stupenti, nec satis credenti mulieri certum fecit, experientia quarumcumque rerum ac colorum oculis puellæ objectorum. Itaque voti rea cum multa illud gratiarum actione implevit.

D AUCTORE ANTONIO GOVEA.

98 Conilla *a* diœceseos Gaditanæ vicus est: hic Didacus Guerrerus, Presbyter et Licentiatus, ad vitæ finem addictus erat febri pestilenti, cujus signum dabant nigræ in corpore maculæ, et producendæ vitæ medicis spem omnem inferebant, nec superesse aliud videbatur quam ut animæ suæ provideret. Et hoc quidem prout optimum Sacerdotem decebat, fecit accurate: non sic tamen ut omnino oblivisceretur corporis, cui, quam illi negabant, sanitatem a Deo decrevit postulare per B. Joannis suffragia multa sibi de eo promittens, cujus tot miracula audiebat. Vovit autem se libro, quo ad ecclesiastici Officii pensum quotidianum persolvendum utebatur (Breviarium usos vulgaris nominati) insertorum Hymnum, Antiphonam atque Orationem de beato, E eaque quot diebus recitaturum, si salutem abeo, qui solus dare poterat, consequeretur: eodemque momento temporis maximum mali levamen sensit, atque intra paucos dies omnino convaluit; medicis constanter asserentibus tam subitam mutationem non posse viribus naturæ adscribi. itaque votum cœpit lætus persolvere, reniqne ut gesta erat iuratus asseveravit in actis, quæ Gaditus ad Dei et servi ejus gloriam sunt confecta.

a nem pestilen- tem febrem.

99 Porro, sicut examinandis Vita et Miraculis B. Joannis datum principium est ordiente anno millesimo sexcentesimo vigesimo tertio, eaque occasione frequens ubique erat de ipso sermo; ita plura majoraque quam alio anno ullo Deus per ipsum patravit miracula, quæ conficiendo beatificationis negotio sola sufficerent. Tale fuit quod ejusdem anni Januario mense Palentiæ contigit: ubi Soror Clara de Bustamante Ordinis S. Claræ Religiosa, brachium humerumque sic affectum habebat, ut nocte quadam ab ea recedens Frater Martinus de Quintanilla ex Ord ne B. Joannis chirurgus experitissimus, paratam in crastinum se bene animatam esse præsertim sectioni a manu sua sustinendæ, post quam decreturus esset, an citra totius brachii relectionem, aliquam ei posset medicinam facere. Quantum ea denuntiatio perculerit miseram, facile est conjectando assequi. Dum igitur noctem plena formidinis ducit, et ad imminentis torturæ imaginem exhorresct ad implorandam Sanctorum intercessionem sese convertens, B. Joannem in primis vocavit in vota, promisitque impetrata sanitate libram ceræ unam quotannis ad Hospitale mittere, testandæ gratitudinis ergo.

CAP. IX *Brachium,*

de qua resecando debitor tabatur. F

100 Quid non obtinet fervens cordis afflicti precatio Sanctorum subnixa patrociniis? nuncupatum ut fuit votum, immanita quoque vis mali est, et illa inter cruciatuum metum, conceptamque de Patrono fiduciam, nonnullum spatium quietis habuit. Reversus autem postridie cum suis intrumentis chirurgus, cum brachium ad decretam carnificinam denudasset, tantam in eo reperit mutationem, ut omnino sectione supersedendum judicarit, studioseque quæsierit quæ esse posset causa novitatis tantæ. Non aliam, respondit illa, novi, Pater, quam quod omnino confidam, sanitatem mihi restituendam occultior quadam, quæ mihi oblata est, curatione: itaque plane accidit, idque intra paucos dies, summa cum admiratione chirurgi, instantis supplicantisque ut novam istam

curationis

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

A curationis formam ediscere mereretur. Cui demum : A manu Dei illa est, inquit Clara, per intercessionem Patroni mei pientissimi B. Joannis de Deo, cui me meamque sanitatem ex animo commendavi. Tum quid nocte illa denuntiatam sectionem præcedente actum fuerat declaravit, eademque cum eodem Chirurgo publice nota fecit sub jurisjurandi religione, tamquam certum atque evidens miraculum in Actis informationis Palentinæ.

a Ab Urbe et portu Gaditano versus fretum navigantibus, pari fere utrimque intervallo distans, conspicitur hoc municipium ad littus situm in continenti.

CAPUT XIV.

Aliis aliorum succurrit necessitatibus.

Omnibus fortunis eversus mercator

Alterius generis remedium fuit, quod B. Joannes religiose invocatus attulit extremæ necessitati, qua Michael a S. Stephano, accola et mercator Granatensis laborabat, propter obligatam fidem, pro amico, qui imparem sese sentiens contractis debitis dissolvendis, profugus ex civitate et paullo post ex vita dicesserat : ob quam rem manum in Michaelem injecerant ii, quibus pecunia debebatur a profugo, omnemque illius substantiam inter se partiti omnium nudum reliquerant, cum liberis atque uxore.

Joannem invocat,

B Ille qui nihil in terris solatii noverat, statuit illud e cœlis sperare : maxime postquam audito sacro apud Beatissimam Virginem de Carmelo, edictum prælegi audivit, cujus supra meminimus ; in eoque fieri mentionem insignium operum caritatis et misericordiæ, quibus Dei servus dum viveret succurrebat hominibus in necessitate constitutis. E templo namque illo digressus novemdialem prosequutus est in honorem Beati devotionem, et postero die Missam eodem fine dicendam curavit ; a qua rediens obvium habuit amicum, quam contentus viveret, percunctantem. Tam contentus, respondit Michael, quam potest qui prædives aliquando, nunc se suosque videt ad pauperiem redigi ; qui largiri multa potuit, petere ab alio non didicit : qui laborare manibus nihil valet, et tamen cogitur earum opere victum sibi et parvulis liberis quærere.

et minime ambitum munus

102 His auditis amicus ille monuit rem Deo ut commendaret : sortes eo die in Capitulo duci officiorum distribuendorum : uter, et Viginti-quatuor-viro Michaeli de Avellan, magnæ caritatis viro, in eaque distributione nihil proprii emolumenti habenti, sese offerret ; futurum ut ipsius quoque nomen hac ratione ad sortes prædictas admitteretur. Qua ratione? reponit alter ad illum, quando nec antehac novi uspiam hominem, nec vel unius gallinæ, qua eum

C mihi possim conciliare, emendæ pretium valeo invenire. Iterumque instanti amico ut adiret alloqueturque fidenter, respondit in priori persistens sententia : Ego et externus et pauper cavero cum altero res meas agere quam cum B. Joanne de Deo, cui me commendavi, et in quo fiduciam habeo collocatam. Ita illis a se digressus rursum tertio die sacrificio Missæ interfuit intentione eadem : a quo peracto redeunti offert sese e Capitulo Ostiarius unus,

sorte obtinet,

evangelia postulans, eo quod nuntiaret Quæstoris Frumentarii munus ei sortito obtigisse, ex denominatione Viginti-quatuor-viri Michaelis.

103 Egit continuo gratias Deo Stephanus pro subsidio tam opportune destinato sibi, adeo ejus egenti, ut quod boni nuntii gratia Ostiario daret omnino non habuerit prius, quam in ipsam muneris sui administrationem inductus, ejusdem quoque fructus cœpit percipere. Admiratus autem successum omnino inopinatum ad ædes Viginti-quatuor-viri adiit, quærens qua ex caussa tantum beneficium contulisset in se nec affatu nec aspectu cognitum, quique tale nihil aut postulasset aut sperasset unquam? Respondit Michael, a magnis quidem præcipuisque viris amicis suis rogatum se atque interpellatum, in quibus Auditores duo, Canonici quidam, alii Equites et consanguinei sui essent ; sed omnium sic penitus fuisse oblitum, ut ne nomen quidem cujusquam occurrerit : ipsum vero nesciens nominarit. Ideoque habere se pro evidenti miraculo, et nominationem, et sortem ipsam quæ prodierat, et pro qua Deo ac Deiparæ virgini merito posset referre gratias.

miraculo ad eam admissus :

D 104 Merito sane : fructus enim istius muneris supra septingentos aureos annue æstimabantur : quod ut sibi et extraneo et prioribus fortunis exuto concrederetur (nam plusquam quindecim aureorum ducatorum millia Quæstori frumentario subesse putantur) fidejussorem congruum a B. Joanne de Deo petiit et impetravit. Cum enim eum rogasset Stephanus, suum ut compleret beneficium ; firma cum fiducia mentem sibi immitti sensit, Franciscum de Quesada, hominem opulentum et honoratum, alterius cujusdam negotii caussa adeundi : eique procedente sermone dixit, quomodo officium istud sibi sortitione obvenisset, nunc autem non haberet qui suam pro ipso fidem interponere vellet : idque satis Francisco fuit, ut vadem sese ultro offerret, pro persona sibi ignota, et cujus recenti exemplo prohiberi potuisset a sua fide pro altero obliganda.

pro quo etiam fidejussorem invenit.

E 105 Ægrotantium fiducia in B. Joannem quotidianis crescebat testatæ per prodigia virtutis experimentis. Erat in urbe Granatensi Franciscus Diaz depositus a medicis, mortique tam vicinus, ut nec ipsi nec ulli assistentium spes diuturnioris vitæ ulla reliqua esset. Non tamen suæ erga B. Joannem devotionis oblitus in eo articulo, ferventer ipsum invocavit vitam salutemque postulans : et quod postulaverat tam mirabiliter impetravit, ut miraculo omnino adscribendum eum casum testimonio suo medici confirmaverint : ipse autem erga patronum gratus, ecclesiæ portam, qualis hodie visitur, e saxo fabricandam ; Beatique Joannis, qualis a morte repertus est, genuflexi imaginem super eam sculpendam eleganter curavit : eodemque respectu sacellum S. Rochi sumptibus suis locavit instaurandum.

CAP. X *Moribundus vitæ restituitur.*

item moribunda,

106 Neque Granatæ tantum sed alibi quoque B. Joannes favorem suum ægris impendit : ut testis idonea nobis est Anna Perez del Castillo, quæ hodie Madriti commoratur, vidua Gasparis de Arriaga, qui Vallisoletana in curia degens, distributor fuerat quæsturarum in regia ibidem Cancellaria. Hæc siquidem anno millesimo sexcentesimo quinto, S. Martini festa luce, in pestilentem incidit febrim, quæ ipsam ad extrema deduxit. Ita depositam a medicis

F visit Leonora Delgada uxor Gregorii de Tobar, unius ibidem ex Regiæ Cancellariæ administris, infirmæ amica et familiaris valde : quæ ipsammet Annam aflari nequiens, assidentem lecto sororem Dominam Polonam Perez præsenti periculo afflictam consternatamque alloquitur, jubetque mœrore depulso salutem sororis ægræ B. Joanni de Deo commendare ; a quo invocato eam esset tam certo obtentura, quam pancos ante dies obtinuerat maritus suus, eidem Dei servo sese in gravissima infirmitate commendans.

beneficii alterius narratione animata.

107 His auditis Polonia sororem adit, teneræque pietatis affectu commota : Confide, inquit, soror carissima, et salutem a Deo per merita B. Joannis devote invocati exspecta, quam tot aliis sese invocantibus præstitit : ecce enim Dominam Leonoram, narrantem qua ratione vir suus morti proximus sanitatem impetrarit, ejusdem Sancti intercessione implorata. Sustulit oculos ad hæc verba ægrotans, ingentique concepta fiducia, non sine fletu commendavit se Sancto : votum præterea adjiciens quod ad nullam prius ecclesiam persanata se conferret quam

ad

A ad templum Hospitalis, Missam ibi suo ære curandam auditura. Et continuo melius habere se sensit, valetudinis mutatione tam subita tamque notabili, ut non ipsa modo, sed adstantes quoque omnes eamdem potuerint observare, ipsaque intra octavum diem, quamvis ante eum sana fuerit, votum implevit quod nuncuparat : nullis prorsus humanis remediis post nuncupatum votum adhibitis.

Pauperculæ cuidam de cibo prospicetur :

108 Alteri quoque alterius devotæ sibi fœminæ necessitati modo memorabili Sanctus prospexit, prout ipsa Patri Fratri Joanni de Coloma, confessario suo ex Ordine B. Joannis, narravit Madriti, ubi in Hospitali Antonii Martini frequens erat et paupertate ac morbis afflictam ducebat senectutem. Patiebatur illa incommoda plurima, nec alium cui quereretur habebat quam B. Joannem, solita ad eum in quacumque sua pressura recurrere. Accidit autem ut omnino quod comederet haberet nihil. Ergo ad ecclesiam se confert postulatura auxilium, Missæ interest, domum redit : ibique mensam pane, vino, carne instructam reperiens non potuit dubitare, quis eam sibi eleemosynam attulisset ; etenim e cœnaculo clausis ostiis versus plateam egredi viderat quemdam externa specie fratrem Ordinis B. Joannis ; januisque pertentatis admirata eas firmiter ob-
B seratas mansisse, viderat mensam ita, ut diximus, apparatam : itaque incunctanter credidit ipsum B. Joannem fuisse, qui opem sibi præsentem tulisset, laturumque deinceps se voluisset persuadere exhibita visibili sui imagine.

Item inopi agricolæ.

109 Franciscus Sanchez, Gallitanus civis, simili victus penuria urgebatur, nec erat in quo laborem suum artemque exercens, eumdem sibi suisque lucrari posset ; ergo ad ecclesiam Hospitalis se confert, Deoque et B. Joanni exponit domus suæ angustias, post orationem Dominicam cum angelica salute recitatam : dein Missam audit et in domum ad suos, quos sublevare non posset, ingredi reformidans ad podium parieti junctum se applicat. Modico ibi steterat tempore, quando ignotus homo istuc adveniens cum amica salute regales octo pauperculo dedit : Francisce, inquiens, duas gallinas eme, easque comede, fretus Deo qui etiam terræ vermiculos pascit. Atque his dictis disparuit, plenum solatii et lætitiæ relinquens hominem, cui etiam eodem die oblata occasio elocandæ operæ quindecim alios regales attulit.

a *Hispanice* Cobrador de la Hondiga, *id est Recuperator, sive latinius, Redemptor horrei, videlicet publici,* — b *Hujus hospitalis erectionem describit Franciscus de Castro cap.* 22. *a nobis prætermisso.*

C

CAPUT XV.

De mirabili fragrantia post mortem ejus percepta : et scipione parturientibus salutari.

CAP. XI Miraculosum odorem exhalant madidæ vestes

Tempus nunc est ut videamus quomodo ea quæ sui corporis attactu vel præsentia quodammodo consecravit Joannes, miraculorum patrandorum vim participarint ; et prodigiosum quemdam odorem diffundant, diffuderintve. Adstabat aliquando ad fenestram domus cum germana sorore sua Philippa Gomez, Matthæi Guiterii Ædilis Granatensis uxor, virtutis magnæ et vitæ exemplaris matrona : et Joannem de Deo transeuntem vidit discalceatum ex more, madentemque ab imbre, qui vehementissimus cadebat. Itaque compatientes homini sancto, ad se advocatum introduxerunt, persuaserunt que ut suum tantisper deponens habitum pallio obvolutus assi-
dum ad ignem siccantur : deret, donec ad prunas siccarentur vestes commadefactæ : ex quibus ambæ demiratæ sunt cum vapore exudantis ad ignem humoris percipi a se odorem gratissimum, qualem in vita nullum se meminerant odoratu percepisse. Fuisse autem supra naturam istiusmodi suaveolentiam docebat tenerrimæ D devotionis affectus, uberes lacrymas exprimens ab oculis laudantium Deum, qui hac ratione servi sui sanctitatem voluit declaratam. Itaque ex eo die tum ipsæ Joannem fecere maximi, tum, ut aliis quoque veneratioui esset majori, hujus rei narratione effecere : in hoc aliisque pluribus quæ de Beato narrabant rebus dignæ habitæ quibus crederetur, ob notæ virtutis illustrem famam : et sunt qui hoc ab iis audivisse meminerunt complures fide dignissimi testes ; imprimis Domina Ursula Romanos, quæ etiam id quod sequitur jurata affirmavit. AUCTORE ANTONIO GOVEA.

Idem percipitur

111 Hæc in Pisarum domo (ubi adoleverat ipsa et Joannes vitam cum morte mutarat) diu commorata, quodam Sabbato mane casu accessit ad ostium domestici oratorii, in quo orabat Domina Maria Ossoria, filia Annæ Ossoriæ, illius B. Joanni devotissimæ matronæ ; ex eoque tam singularis fragrantiæ percepit odorem, ut præstolata, dum finitis precibus egrederetur Maria, petierit, Ecquid in eo oratorio servaret ipsa quod adeo bene suaviterque oleret. Respondit Maria : Tu quoque Domina Ursula *in loco mortis* bona fac opera, et qualem miraris ipsa de te odorem dabis. Nescis tu hoc oratorium fuisse cubiculum, in quo vitam clausit Sanctus Joannes de Deo, quod- E que in diem hunc præsentem domum hanc ea quam sentis fragrantia honoret? Maxime vero eam Sabbatinis diebus odorabere, quia talis illi extremus fuit; quamvis modo plus quam quinquaginta ab illius obitu anni effluxerint. Ursula majorem in admirationem tali narratione rapta, certaque rei quam audierat experiri veritatem, ad sacram Corporis Christi communionem die Jovis proxime sequenti adit : feriam sextam jejuna traducit, Sabbatho mane ingreditur in oratorium, et mox ut recitandæ orationis Dominicæ fecit initium, persentiscere eumdem odorem cœpit : quo recreata, et spirituali solatio affluens longam in oratione ibidem moram traxit : deinde exurgens ad Dominam Mariam, quæ necdum *omnibus Sabbatis.* a lecto surrexerat, accurrit ; narratque plane idem nunc quoque percepisse se cum eo, quod priori Sabbato admirabunda perceperat. Maria autem eidem respondit : Quem tu extraordinarium favorem judicas, eo nos Dei servus singulis, non quidem diebus, sed Sabbathis prosequitur : perpetuus autem hic odor fuit per novem continuos ab illius morte dies, ut tota quæ affluxit civitas hodieque testatur.

Item ex lecto in quo mortuus.

112 Affirmat Basilius de Torres, Canonicus, olim Secretarius Domini Cardinalis Petri Deza, se non modo has altasque Beati viri innumeras laudes ex ore illustrissimi illius Prælati audivisse ; sed etiam olfactu percepisse fragrantiam, quam exhalat lectus supra quem est mortuus, quique in Pisarum domo reverenter propterea asservatur. Viginti quoque annis post mortem illius narratum est Archiepiscopo Granatensi, prodigiosa lumina videri in sacello Pisarum, in quo Beati viri sepultura visitur : quam proinde inspici accuratissime Præsul voluit. Concurrit ad eam actionem populi turba ingens, mirabaturque odorem a sepulcro prodeuntem : hos inter pauper erat brachio altero infirmus, quem identidem conatum accedere ad arcam, arcebant alii : sed evicit pia instantis pertinacia, ipseque permittendus sibi fuit, donec sanum brachium accipere mereretur: quod et accepit, et ab Archiepiscopo eleemosynam quotidianam. F

113 Cum Granatensem Metropolim a Petrus de Castro a Quinones obtineret, mortua ibidem quæ- *a et fornice sub quo sepultus est.* dam matrona est Pisarum equitum consanguinea, eoque nomine sub eodem fornice tumulanda, sub quo requiescebat sacrum B. Joannis corpus : quem cum aperirent, progressus exinde tam cœlestis est odor

AUCTORE ANTONIO GOVEA

A cdor, ut nemo caveam ingredi auderet. Archiepi copus autem re ad se delata vetuit quemquam ibi sepeliri, et jura familiæ prætexentibus respondit, nihil hominis æquum non esse, ut ubi corpus Sancti alicujus jacet, eodem cadavera alia inferantur. In ea quoque Crucifixi imagine, cui complectendæ immortuum Joannem vidimus, mirabilis Dei virtus elucet: ideoque ad moribundos et difficili puerperio laborantes matres certatim expetita defertur. Sic eam expetit inter alias plurimas Domina Mariana de Pisa, uxor Domini Antonii Fernandez de Corduba, allatamque amplexa simul, et periculosissimo partu soluta est.

CAP. XII
B. Joh. ejus Leonoræ de Mendoza relicti,

114 Quid autem de Beati viri scipione dicemus, qui Toleti relictus Dominæ Leonoræ de Mendoza, in pignus pellendæ triplicis puerperio eoque felicissimo sterilitatis, exinde pro Reliquiis ab eadem habitus cum veneratione est. Hanc, cum anno Christianæ æræ millesimo quingentesimo septuagesimo octavo mortuo marito ac filio esset, stabat animo domum suam in monasterium convertere, sed virorum an mulierum non parum addubitabat. Deus autem, qui eam habitationem Hospitale fieri volebat Fratrum atque pauperum servi sui, mirabili atque ac glorioso medio finem sibi præfixum est assecutus. Vivebat in ea familia mulier pia ac proba, nomine Maria de la B Paz, et summo mane soluta ad orationem exurgere, ea finita, herum advocabat suum, cum eaque corporis infirmi exercendi caussa per domus curritoria obambulabat. Hæc mane quodam de more consurgens, oculosque ad cœlum tollens, vidit versus eam partem, ad quam oratorium domesticum erat, scipionis effigiem ex nube efformatam: et tum quidem rem penes se admiratus secretam habuit, uti et postero die eamdem similis nubis configurationem intuita.

forma apparens in cœlo

115 Verum cum tertio quoque die talis sibi visio offerretur, non potuit sedulitas continere, quin herum ad spectaculum invitaret; quæ videns scipionem in eodo tam similem illi, quam ipsa a B. Joanne acceptum servabat; intellexit divinæ voluntatis esse, ut monasterium ea in domo fundandum, esset filiorum hujus servi sui, et pauperum usibus aptaretur. Quod continuo faciendum curavit, oratorio, utpote capaci, in ecclesiam converso sub nomine sanctissimi Sacramenti, redditibusque annuis ad fratrum pauperumque sustentationem constitutis; addito insuper ornatu multiplici ad cultum sacrorum: inter Reliquias autem templo jam dicto concessas sæpe memoratus scipio fuit. Vulgata per universam regionem visio, vulgavit secum et famam virtutis, quam suis in partubus fuerat experta Leonora, auxitque fiduciam mulierum difficili puerperio laborantium, ut ab eo deinceps auxilium sperarent. Juri autem non potest numerus earum, quæ sibi feliciter cessisse testantur, quod perichitanti corpori B. Joannis scipionem admoverint: juvat tamen exemplis aliquot selectoribus satisfacere lectoris desiderio.

domum illam Fratribus B. Joannis tunc erat:

C

Idem partus facilitat:

116 Franciscus Martinez a S. Jacobo translatus est, ex uxore sua, olim Dominæ Leonoræ famula, octo filios sustulisse se; omnes autem, ad quorum partum allatus B. Joannis scipio est, citissime facilimeque prodisse in lucem, reliquos periculosissimo puerperio torsisse matrem: ideoque sibi rem experto, priorem de quærendo scipione, quam accersenda obstetrice curam deinceps fuisse, eo successu, ut prius fœtum subinde enteretur puerpera, quam advocata obstetrix adesse posset.

alio in in partu et febri juvat:

117 Francisci Diaz de Getino uxor, Isabella Gaona nomine, triduum integrum partus doloribus torquebatur, nullam spem vitæ reliquam habens nisi in Beati viri baculo: quem demum allatum complexa manibus, et ipsa et fœtus salutem inopinatam a Deo habuit: ex eoque tempore B. Joanni semper devotissima vixit. Eadem fiducia, quam de intercessionibus ejusdem sibi ad baculi præsentiam impetrandis, conceperat, pestilenti alias febri laborans baculum repetiit, et salutem iterum impetravit: quare tum ipsa tum mater sua Isabella Ruiz sanctum scipionem argenteis laminis obtegendum ornandumque curaverunt. D

periculoso puerperio ope tulatur,

118 Domina Maria de Rueda, Ludovici Lopez de Tapia Jurati conjux, gestabat ex primo conceptu uterum, magis tumentem quam teneræ etiamnum illius ætas: fœtura innoxie videbatur, nec ullum viventis prolis indicium sentiebat: igitur formidine plena, cum matre mœroris socia, periculosi puerperii tempus præstolabatur. Sed soluta mœstas est fama mirabilium per scipionem B. Joannis patratorum; quem ab Hospitali Corporis Christi petitum ipse Prior honoris caussa attulit ad parturientem. Hæc dolores partus dissimulabat dum poterat, verum eorum demum magnitudine victa baculum petiit, pie exosculatum imposuit oculis, strinxit amplexu: eodemque momento temporis enixa est prolem; non mortuam ut expectabant: sed corpore supra modum communem magno complicatam (quæ res difficilem partum fecerat) cæterasanam: vivitque infantula etiam hodie cum matre, nullos post baculi contactum dolores passa, cæteroque familia beati viri memoriæ pro tanto beneficio addictissima. Cupediarii pistoris, sed pauperis, uxor ex doloribus partus usum perdiderat rationis, atque in proximo erat ut vitam quoque perderet: appleito tamen ad laborantem scipione, simul in lucem prodiit infans, simul mens sana genitrici redit. E

amentiam tulit:

mortuum a gravidæ fœtum solvit.

119 Agnez Ruiz Garcia, uxor Joannis de Cobos, Toletanæ urbis accola, quatriduum frustra laboraverat ut fœtum in utero præmortuum ejiceret, neque profuere ulla quæ parturæ adhibita fuerant media expellendo cadaveri; imo ipsam debiliorem fecere ad emittendum: ergo superveniente ad laboris incommoda febri vehemente, solvere coacti medici obstetricesque quam experiundis remediis tenuerant aggratam, in lectumque deposuere conclamatam de vita. Intrat sub hæc maritus cum baculo B. Joannis, tanquam quæsita cæl tus rebus in desperatis medicina: hunc ægre ut applicuit obstetrix, ipsamque Dei famulo præsentes cæteri commendarunt, invertit se magno cum matris sensu, etsi aliioqui pene sensu omni privatæ, in utero fœtus; pedemque protulit, quamvis mortuus: quo cognito obstetrix animare laborantem: jubere fiduciam intenderet porro, ut compleret Deus quam exorsus fuerat facere gratiam: denique edituam in lucem qualemcumque creaturam gratulari. Mollito enim ab attactu scipionis tempore præterlapso, et partu et febri omni levata puerpera est, exinde gratissimam servans memoriam beneficii: quod tam evidenti miraculo Doctor Appollinarius, qui puerperio adfuit, solebat adscribere, ut cum quatriduano Lazaro ad vitam revocato compararet: nec enim minus certa secundum naturæ ordinem mors ejus quam Lazari olim videbatur. F

a Ex Calagorritano Episcopatu ad Cathedram Archiepiscopat in ecclesiæ anno 1588, quam annis viginti duobus tenuit; indeque ad Hispalensem translatus obiit 1623, ut habet Tamayus in Catalogo Archiepiscoporum Granatensium ad 17 Augusti.

Petrus de Castro Ar. hiep. Granat.

CAPUT XVI.

Terra nativitatis ejus miraculis celebratur.

Hæc tamen omnia minus fortassis videbuntur admiranda; quando mirum non est si vestibus, lecto, cubiculo, sepulcro, sanctitatem communicaverit aliquam ipse jam Sanctus: quod autem eamdem dederit Deus natali ejus solo, donumque ab eo, antequam ulla numeraret merita sanctitatis, adhuc puero calcatis habitatisque, magis mirum censeri potest: id autem

Ex domo Joannis natali

fecisse

A fecisse Deum effectis manet prodigiosis comprobatum. Anno supra millesimum sexcentesimum septimo e Castella in Lusitaniam venerant ex Ordine Hospitalitatis pauperum Fratres duo, Joannes Lopez et socius ejus, hospitioque in ea excepti sunt domo quæ suo Institutori natalis fuerat. In hac dum commorantur, Matthias, Blasiæ Diasiæ in servitutem emptum mancipium, occulto ægrotabat ex morbo, eoque ægrius eum ferebat. Tandem a Domina sua candelam petiit, quam servo Dei pro salute offerret. Dedit illa libens quod petebatur; ipse Fratribus tradidit, postulans vicissim de terra aliquid. Domum reversus eamdem terram bursulæ impositam injecit collo, domina sua inspectante, et quam potuit devotissimo affectu dixit : Sancte Joannes de Deo, tu mihi salutem restituere debes. Mirum dictu! ipso illo instanti magnam vermium copiam per os ejecit, brevique perfectam obtinuit sanitatem.

accepti pulveres stomachum vermibus exonerant

121 Emmanuel Dias indigena et incola Mon-majoranus, graviter ex oculis laborabat, eosque adeo habebat inflammatos, ut ægre admodum aliquid posset intueri : nec malo remedium ullum reperiebat. Intelligens autem quam multi ex natali B. Joannis domo optata reportarent beneficia, eodem tempore quo istic prædicti duo fratres hospitabantur, et multi narrabant ibidem gratias, ipse quoque eodem festinavit, postulans a Fratribus pusillum terræ illius benedictæ. Dedere fratres quod fuerant rogati : ipse autem multum se Beato commendans, seque ei clientem perpetuum offerens statim ac terram illam imposuit oculis, tumor omnis inflammatioque resedit, oculosque ei tam claros reliquit nitidosque quasi nulla unquam fuissent infirmitate obnubilati. Deinde vero admirationis plenus et gratitudinis ductus affectu, ad Fratres redit, enuntiavitque acceptum beneficium.

oculos inflatos sanat,

B

122 *Cetera ut quod sequitur apud Vitæ hujus Latium interpretem, evidentia miraculi superat omnia, quæ hactenus Deum novimus per usum prædictæ terræ operatum fuisse.* Audierat de iis multa ex Mont-majoranis Petrus Gonzales, puer duodennis, et ipse in Monte-majori natus, sed a nativitate cæcus : plenusque fiducia, eadem terra oculos suos perfricat, et videndi facultatem iis datam lætatus, legere ac scribere didicit : hodieque, *inquit Pandulphus scribens circa annum* MDCXXVIII, vivit ducta uxore conjugatus et miraculi in se patrati testis.

cæcum natum illuminat ;

123 Mariam de Olivera, quatuordecim annorum puellam, mater sua adduxerat ad oratorium, quod prædicti Fratres excitarant in ædibus, quæ Joannis de Deo olim fuerunt : adduxerat autem insidentem jumento, quia jam pridem membris omnibus debilis movere se nusquam ipsa poterat. Adductam intro ferunt mater et Responsa Lopez, quæ post fusas in oratorio preces, crura ei perunxit oleo quod ibidem ardebat in lampade. Placuitque misericordi Deo, ut quæ a tanto tempore membris capta advecta fuerat, pedibus ipsa suis abiret. Quod postquam vulgo innotuit tantus fuit numerus nocte dieque accurrentium orationis et auxilii caussa ; ut omnes ægre caperent angustiæ illæ, certabantque universi aliquid domum referre de terra, futurum remedium efficax contra quasvis infirmitates.

oleum lampadis membris captam sanat.

C

124 Philippæ Botellæ molestum tuber secretiori in parte accreverat, quas medicaturi oculis inspiciendam dare verecundia prohibebat, quantumcumque invalesceret malum. Hoc igitur in statu mirum in modum mœsta, nec minus Dei servo devota quemdam suum filium abtegavit quæsitum oleum ex lampade ardenti in oratorio. Quo ipsa partem affectam cum unxisset, dissolutum accrementum importunum est, nulloque sui signo relicto evanuit, sanam valentemque relinquens : acceptumque favorem grata commemoratione testata est mulier, uti et ceteri relati hactenus, juratique testes eorum beneficiorum, quæ meritis B. Joannis accepta esse referenda credebant.

et tuber tactum tollit.

D

125 Nec paternæ erga se benevolentiæ expertes fuere filii, qui ejusdem erga externos impensæ administri et consocii toties fuerant, Fratres inquam supradicti duo : dum enim eorum unus Joannes Lopez nocte quadam ad lumen sedet cum adolescentulo oppidi ipsius indigena, versus se ferri conspicit laterem e pariete ultro prosilientem : et hanc Patris sui, exire momentis, mutam vocem esse conjiciens, assurrexit illico et adolescenti dixit : Domus hæc ruinam minatur : exeamus confestim et nostra hinc omnia auferamus. Id ubi fecere corruit domus, ut Frater prædixerat : ravente videlicet Deo, ne ubi tam multi per Joannis merita salutem consequebantur peregrini, istic ejusdem filii aliquam paterentur jacturam.

Domus in-noxie corruens

126 Horum notitia cum ad Excellentissimum Dominum Alexandrum de Braganza Archiepiscopum Eborensem pervenisset anno MDCVII prænemorato, voluit in ipso ruinæ loco ædem sacram erigi, cujus primus in fundamenta lapis ut jaceretur solemnis, instituta a Mon-majoranis est processionalis pompa : cui interfuit Reverendissimus Dominus Fr. Didacus a S. Vincentio ex Ordine Seraphici Patris Francisci, Castelmariæ Episcopus dignissimus et Excellentissimi Domini Eduardi confessor, haud leve solemnitatis prædictæ ornamentum : quod ea dictum sit, ut constet, quantum Domino *a* Eduardo domuique Brigantinæ debeat Joannis nostri memoria a tantis Principibus honorata.

caussa fit templi ibidem extruendi,

E

127 In eodem Montis-majoris *b* oppido Sebastiana Gomez incurabili cruris vulnere laborabat, quando desperantibus curationem medicis quædam Beati viri Reliquiæ solenni pompa erant per plateas circumferendæ. Ergo voluit deferri ad locum, per quem processurus erat supplicantium ordo, seque ex animo pro impetranda salute Beato viro devovens, addidit quod maximum, quem posset gestare lapidem, in usum fabricæ condendæ adferret, quam primum gratiam speratam obtinuisset : et mox sanatam se sentiens domum remeat, marito narrat quid acciderit, eique ipsum ostendit. Ille de miraculo dubius negare superfuturum fuisse vestigium vulneris prioris, si curatio foret miraculosa : quare cum iterum sub vesperam se devota mulier Beato commendavisset, etiam signum sublatum vidit, quod prius fuerat in crure sanato relictum.

a

b

ad quod lapidem ferens mulier

sanatur :

a Hic ille est, cui opus suum Govea dedicat, Vicehillæ Marchio, filius D. Joannis Ducis de Braganza et D. Catharinæ, ejus qua qua Eduardo Lusitanus Principe ante patrem mortuo nata erat, occasionem dedit Lusitanica rebellionis contra legitimum hæredem Philippum IV Hispaniarum Regem. Ex iisdem parentibus natum esse quemdam Alexandrum, cui pertentatum regni præsidium montis occasionem dederit scribit in sua dedicatione Govea : sed eorum videtur hunc non fuisse Eborensem Archiepiscopum de quo supra ; alius enim non omisisset Govea ejus tituli meminisse, qu madmodum facit agens de Theodosio de Braganza Joannis Ducis fratre, singularis innocentiæ viro. b Deest hoc miraculum in textu Hispanico : sed ab Italico interprete hujusdem verbis refertur lib. 2 cap. 10 post miraculum in persona Ursæ Perez del Castillo patratum, quod reperies num. 106. refertur autem extra locum et tempus : nam toto illo capite nusquam ut Montis-majoris incolæ ; et miracula quæ istic narrantur omnia ad initium hujus seculi pertinent quando maximo fervore cœpta erant fieri informationes in ordine ad beatificationem, quæ non nisi post annos viginti peracta est, anno scilicet 1630. non videtur autem credibile solemnem istam Reliquiæ prædictæ translationem factum esse antequam inter Beatos canonice relatus esset Joannes. Itaque propterea loco ultimum istud miraculum collocasse nos credimus, eamque translationis mentem fuisse, qui, cum anno Beatificationem secuta sua versionem imprimeret, præcedente proxime hanc relationem accepisse ex Hispanis, seu simque in charta hypothetis tradidisse, quo jam culpa factum sit, ut alio quam auctor voluerat loco illa inseretur.

cur in variis Joannis editionibus ad hunc ejectum ?

F

Eduardus Brigantinus

APPENDIX

Beatificatio Joannis de Deo et Reliquiarum aliquarum translatio Paristos

Cum Religio a B. Joanne de Deo inchoata tam felicibus

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

A licibus, ut supra in Commentario prævio vidimus, per totum Christianum orbem propagaretur incrementis illiusque fundator Granatæ atque alibi in Hispania multis illustraretur miraculis : inter ejusdem instituti sectatores agitatum est de solenni Patris sui canonizatione omni studio procuranda, initio hujus decimi septimi seculi, quando Apostolicæ Sedis permissu Processus informatorius institui cœptus est, ut ex miraculorum præcedentium narratione habemus; majorique studio resumptus circa annum MDCXXIV (quo suam Historiam scripsit edidit-que Govea) et Romam missus est, cum litteris commendatitiis Isabellæ Reginæ, Henrici IV Galliarum Regis filiæ, Regi Catholico Philippo IV nuptæ, quibus litteris Urbanus Papa VIII respondit XXIV Augusti ejusdem anni MDCXXIV, quod Hispanice extat apud Goveam; ac demum anno post prædictum sexto diploma aliud in forma Brevis expediendum curavit, hoc qui sequitur tenore.

Processus pro Canonizatione

circa annos 1608 et 1624 instituti :

129 Urbanus VIII. Ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis Apostolorum, nullis licet nostris suffragantibus meritis, divina providentia constituti, ad ea per quæ Servorum Christi veneratio in terris promoveatur, et laudetur Dominus in Sanctis suis, Pastoralis muneris nostri partes, propensis studiis impendimus, prout pia Christi fidelium, et præsertim Catholicorum Regum, et Principum vota exposcunt, Nosque conspicimus in Domino saluberiter expedire. Sane nomine dilectorum filiorum Majoris, et aliorum Confratrum Congregationis Joannis Dei, sub Regula S. Augustini, Nobis nuper expositum fuit, quod transmissis de mandato nostro ad Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales sacris Ritibus præpositos, processibus Apostolica auctoritate fabricatis, et in sacro Rotæ Auditorio examinatis, super sanctitate, et virtutibus, et miraculis servi Dei Joannis de Deo, fratrum, vulgo, Tate ben Fratelli, nuncupatorum Fundatoris, usque in Congregatione eorumdem Cardinalium per plures sessiones acerrime discussis, citato etiam et audito prius super iisdem (ut moris est) dilecto filio Promotore fidei, cognito primum de validitate processuum, deinde de virtutibus heroicis, ac demum de miraculis in vita et post mortem ab omnipotenti Deo intercessione dicti sui servi patratis, referente dilecto filio nostro Petro Maria S. Georgii Diacono Cardinale, idem Cardinales unanimi consensu pronuntiarunt tuto posse, quandocumque Nobis placuerit ad solennem Canonizationem dicti Joannis de Deo deveniri, et interim Beatum nuncupari, ac Missam, et Officium de eo, ut infra, recitari et celebrari. Quare pro parte non solum Majoris et Confratrum prædictorum, verum etiam charissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Romanorum Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Hispaniarum Regis Catholici, et carissimæ in Christo filiæ nostræ Isabellæ Hispaniarum Reginæ Catholicæ, aliorumque Christianorum Principum, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut interim donec ad solennem Canonizationem dicti Joannis de Deo devenerimus, idem servus Dei Joannes de Deo Beatus nuncupari, atque Officium, et Missa de eo, ut infra, celebrari possit. Nos pius Ferdinandi Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Regis, et Isabellæ Reginæ Catholicæ, aliorumque Principum, necnon Majoris, et aliorum Confratrum prædictorum, voto in præmissis, quantum cum Domino possumus, hesyne-mmere volentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, de eorumdem Cardinalium consilio, ut ipse Servus Dei Joannes de Deo imposterum Beatus nuncupari, ac de eodem ab omnibus dictæ Congregationis Regularibus, ubique existentibus, quotannis in die ejus obitus Officium recitari, et Missa celebrari de communi Confessoris non Pontificis, ritu

quibus probatis Urbanus VIII

Beatus annuncupatur

ex Regum Catholicorum voto,

Duplici majori per annum juxta Rubricas Breviarii Romani et Missalis; et quoad Missam etiam per alios Regulares et Seculares Sacerdotes, ad eorum ecclesias confluentes; in civitate vero Granatensi, nempe in ecclesia ubi ejus sacrum corpus requiescit, et in terra nuncupata Monte-mor il novo, ubi natus est, in omnibus ecclesiis tam Regularium, quam secularium Officium et Missa ritu Duplici minore recitari, et celebrari possit et valeat. Ac pro præsenti anno duntaxat Major et alii Confratres dictæ Congregationis Beatificationem cum Missis, in die eis bene visa hic Romæ in ecclesia S. Joannis Calybitæ, necnon alii Sacerdotes tam Regulares quam Seculares ad dictam Ecclesiam eo die confluentes cum eadem Missa juxta Rubricas se conformare libere valeant, Apostolica auctoritate tenore præsentium facultatem concedimus et impartimur. Non obstantibus..... Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die XXI Septembris, MDCXXX Pontificatus nostri anno VIII. M. A. Maraldus.

Missa et Officio coli permittit,

anno 1630,

130 *Quanta lætitia quantoque apparatu Beati Fundatoris sui primum festum celebraverit Ordo, nullo, quod quidem ad nostras manus pervenerit, scripto explicatum fuit : non tamen dubitare possumus, quin Granatæ potissimum singulari affectu studioque certatum sit, ut publico B. Joannis honori initium daretur quam splendidissimum ea in urbe, ex qua tantum orbi Christiano commodum profluxerat, et quæ virtutibus illius exculta sacri Corporis depositi gloriatur. Quod tamen ut integrum Hispania servaret non permisit Annæ Austriacæ, Reginæ Christianissimæ, pietas; quæ pace inter utramque Coronam firmata, in illo celeberrimo Regum conventu, cui nomen æternum debet obscura hactenus et Geographorum tabulis ignota insula, Fontarabiam inter et oppidum S. Joannis de la Luz; non contenta regno Galliarum Reginam; Regi filio, uxorem impetrasse a Fratre Catholico Rege; partem quoque Reliquiarum B. Joannis de Deo petiit, ut eo tamquam sigillo inviolabili optatissimæ pacis fœdera sanciverentur.*

Regina mater Regis Francia

131 *Annuit pio Sororis voto Rex frater; statimque ut a conventu rediit, lipsanotheeam speciosissimam ex argento inaurato fabricari voluit duorum pedum altitudine, et artificio raro; cui os dextri brachii a reliquo divulsum corpore includeretur; eamque mox anno sequenti, qui secuti sexagesimus erat, transmisit in Franciam, undecima die Septembris, ad Reginam Matrem. Quæ fraternum munus die ejusdem mensis vigesima quinta excepit cum gaudio, novique ac maximi Hospitalis Fratribus, quibus a Caritate nomen Parisiis est, digno cultu tradidit venerandum. Qualem hi pompam tanto thesauro excipiendo adornarint, amplo relatu ex Parisiensium litteris Josephus Partialis, Ordinis ejusdem per Neapolitanum regnum Provincialis, descripsit, et Italico sermone divulgatum P. Fr. Ambrosio Gallego, totius Ordinis Generali, nuncupavit; anno* MDCLXI, *ex quo Latino sermone sequentia ad memoriam posteritatis transscripsimus.*

a fratre Rege Hispaniarum

accipit os brachii B. Joannis an. 1660

132 Exhilarati Regia munificentia Patres nostri Parisienses, primum quidem jejuniis orationibusque disponere animos suos curaverunt, recipiendo uberiori Spiritus divini influxui, quo digniores efficerentur ubi ejus patris, cujus intra ædes suas recepturi Reliquias erant : deinde dederunt operam, ut ecclesiam ornarent quam possent augustissime, magno studio adjuti sacrorum utriusque professionis Ordinum, pretiosiora quæque templorum suorum decora benevole subministrantium. Nolo tapetia serico atque auro texta, quibus totum ambiebatur templum commemorare, uti nec majoris altaris ornatum sumptuosissimum : oculos enim omnium ad se convertebat Beatissimæ Virgini dedicatum sacellum, in quo rite collocandæ Reliquiæ erant. Fornix luci-dissimis tectus nubibus cœlum æmulabatur serenum,

cui excipiendo Fratres de caritate

intra

sacellum exornant :

A intra quod plena in gloria augustissimæ Triados contemplationi intentus Beatus, et Cherubinorum circumfusorum fultus alis brachiisque, velut adoraturus flexerat genua : alteram manum intendens in Deum, alteram versus terras declinans ; e qua dependens fascia, litteris inscripta aureis, duo hæc verba legenda offerebat : SIGILLUM PACIS. A dextris ejus multo in lumine Regina Virgo cernebatur, pleno pietatis vultu, duraturæ concordiæ perpetuitatem exposcere a Deo ; quod idem a sinistris sua in imagine facere videbatur Galliarum sanctus olim Rex, nunc patronus Ludovicus. Inferne statuæ superbissimæ duæ Franciam Hispaniamque repræsentabant eo in habitu, ut ab hac illa sacrum Reliquiarum monstraretur accipere, cui sustinendo parvum sed pretiosissimum erat extructum altare. Reliquum cœli spatium occupabant Angeli, varia in munia distributi ; quorum alii terras spargere floribus, alii aerem mulcere cantu videbantur : nonnulli etiam quod auribus non poterant offerebant oculis, versus cœlum quidem GLORIA IN EXCELSIS DEO lecturis ; versus terras autem, ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONÆ VOLUNTATIS.

14 Novembris Ad translatio

133 Dies solennitati indicta erat decima quarta Novembris ; qua appetente sub vesperam signum populo dedere campanæ tum templi nostri, tum Abbatiæ S. Germani de pratis, unde ad nos deferenda erant sacrata lipsana. Sub auroram vero cuncta armamentarii mortariola ænea, pyrio farta pulvere fragorem simul ingentem dedere tota, quam vasta est, urbe exaudiendum. Dimidia post medium diem hora egressi sua cum cruce Religiosi nostri versus prædictam Abbatiam processere, ubi eos loci Prior cum monachis septuaginta recepit intra chori ambitum, ubi Reliquiæ stabant impositæ feretro super idoneam arulam ante majus altare ; ad quod grandævus urbis Condomensis Episcopus Pontificaliter indutus stabat : interim dum suavissimo concentu musicorum voces atque organa miscentur, Beati laudes celebrantium. Egressuræ pompæ initium dedit Prætorianorum, ad custodiam Reginæ Matris destinatorum. Præfectus senis Helvetis Comitatus ; ante quem e pauperum numero unus, inter alios ex eodem numero duos latus sibi claudentes, præferebat vexillum aureis litteris nomen et symbolum Ordinis continens, quod est CHARITAS. Sequebantur Dini Hospitalis Generalis ministri emeritum induti vestem ex lana linoque contextam : tum Confraternitatis illius signum, quæ a Domina nostra Gratiarum nomen usurpat, sub eoque quinquagena Sodalium paria nudis pedibus omnes, corpus alba linea tecti, caput floribus coronati, manu cereum accensum gestantes.

de Abbatia S. Germani de Pratis,

B

C

longo ordine procedens

134 Hos Archi-confraternitas Caritatis excipiebat in nostro erecta templo, pari quo superiores numero ornatuque : tum tubicines Regii ac musicorum chorus cum sexaginta juvenibus, Angelico in schemate Angelicos choros referentibus. Succedebat ipsius B. Joannis labarum, ab uno e Religiosis nostris prælatum exiguæ convalescentium ex Hospitali pauperum turbæ, nostrisque Religiosis eorumdem Rectoribus. Postremi procedebant dictæ Abbatiæ Monachi, aucti ingenti numero aliorum, ex eodem D. Benedicti Ordine undique confluentium ; quorum agmen Superiores ejusdem monasterii claudebant, cum Cantore et quatuor Assistentibus : quibus præeuntibus sacri canebantur hymni ante Reliquias, quas sub umbella speciosa, a quatuor Religiosis nostris sustentata, monachi duo Diaconali in habitu portabant ; duobus aliis thuris fumo easdem venerantibus, et Episcopo prænominato subsequente.

per urbem Parisiensem

135 Hæc pompa ex capitibus plusquam sexcentis collecta, processit per plateas, quas a S. Margareta, a Busiis, a Senna nominant, magno Episcoporum Procerumque numero pone subsequenti cum innumerabilis populi caterva. Ad ecclesiam nostram convenerant Reginæ cum splendido illustrium fœminarum, virorumque nobilium et Episcoporum comitatu, et Principum externorum Oratoribus : quo postquam illatum est venerabile pignus, ipsum super principem aram collocatum cum thuris honore Pontifex adoravit, jussisque ad se propius accedere Religiosis nostris hanc esse dixit B. Joannis Fundatoris sui Reliquiam, ab Hispaniarum Rege Reginæ Sorori missam, atque in S. Germani Abbatia depositam ; quam eis ex voluntate suæ Majestatis, tamquam perennaturæ inter coronas pacis pignus certissimum traderet pie religioseque servandam. Eoque dicto hymnum TE DEUM LAUDAMUS, exorsus est decantare, quem sonora vocum instrumentorumque harmonia ad finem usque est prosecuta. Tum iterum quæ qualisque Reliquia esset, quam populo venerandam exponeret, voce elatiori explicuit Pontifex : interim dum Ambianensis Episcopus conscendit pulpitum, Panegyricam dicturus orationem, quam musicorum excepit melodia : totamque eodem, quo venerat, ordine pompam, finita ejus diei festivitate.

D

AUCTORE ANTONIO GOVEA.

ad templum Caritatis :

136 Sub noctem instructi magno artificio arsere ignes, Patrum nostrorum solertia curaque excogitati : quibus tormenta ex armamentario bellica applausere, et signum dedere civitati Orationis, a diei sequentis exordio per octo quadraginta continuandæ, quem in finem Eucharisticis sub speciebus expositum super altare Christi Corpus est : Reliquiario sacro rursus sacellum deportato in locum præparatum, in comitatu Religiosorum nostrorum tedas præferentium. Decantata post hæc solenniter Missa est, prædicto Episcopo sacrificante ; iterumque a meridie ad Vesperas præeunte, assistentibus S. Germani monachis ac Fratribus nostris. Tum Dominus de Morales ad populum congregatum elegantem dixit orationem, eaque finita a prædictis Monachis Fratribusque instituta processio est, qua ad solatium infirmorum per omnes nosocomii partes circumlata est venerabilis theca. Et hi quidem suis in lectis decenter compositi, cereum quique manu sua candelam tenebant : ipsæ autem infirmariæ pulchre erant ornatæ ; sed imprimis B. Ludovici, quod ibi est, altare, ubi B. Joannes propositus erat, præsente S. Joanne Evangelista, e Beatissimæ Virginis manibus spineum sertum capiti impressum accipiens. Hic tantisper ipsanotheca quievit, dum numeris modulis hymnus aliquis in beati Fundatoris honorem canitur.

secuta 40 horarum oratio,

E

et pompa processionalis per nosocomium :

sequentium duorum dierum ornatiores.

137 Similis sacrorum Officiorum ordo duos exinde sequutos dies occupavit, nisi quod loco suo motæ Reliquiæ non sint. Et decima sexta quidem die ingens numerus fuit ad Pœnitentiæ atque Eucharistiæ Sacramenta pie accedentium. Encomiumque Beato dixit ex regiis concionatoribus unus Abbas Briot : decima septima vero coram Regina Matre, Lotharingiæ Duce, et magno aulicorum utriusque sexus comitatu (qui quadraginta horarum orationi finem imposituri convenerant) Abbas Moysiancensis peroravit, ejusdem Reginæ Matris Eleemosynarius. Cumque sequenti etiam die, quamvis finita solennitas esset, populus frequens accurreret sancta lipsana veneraturus, concedendum illius studio pientissimo fuit, ut exposita in altari relinquerentur, magnaque ex parte prænarratæ continuarentur cerimoniæ, usque ad ultimum diem mensis Novembris : quando de Beati Fundatoris laudibus verba fecit Abbas de Loiach : parique zelo et eloquentia præsentem concionem adhortatus est, pergerent porro sanctum virum honorare, suisque in necessitatibus sperare opitulaturum. Atque ita conclusa est omnis hæc actio ad majorem Dei et Beati nostri parentis honorem.

F

populi pietatis usque ad finem mensis :

AD SEQUENTIA GRÆCA

PRÆFATIO.

Quemadmodum tomi secundi initio genuinum Bedæ Martyrologium *daturi, quod hactenus requisitum a plurimis, possessum a paucis, cognitum a nemine inter veterum membranarum fragmenta et additamenta variorum agre agnoscendum delituerat; sumpsimus occasionem ob oculos ponendi originem progressumque martyrologiorum, in Ecclesiis Latinis jam inde a D. Hieronymi temporibus usurpari cœptorum : sic in hujus tomi calce, Actis Sanctorum Græcis, quæ jam Latina dedimus, præmissuri* Martium ex Menologio; *de libris Græcorum ecclesiasticis, ac potissimum Menæis et Menologiis, potuissemus non inutiliter præfari aliquid, nisi totam eam rem accuratissime expasuisset, talium expertissimus et nunc Bibliothecæ Vaticanæ Illustrissimus Custos, Leo Allatius. Itaque iis contenti, quæ ad primum Januarii tomum in Prolegomenis cap.* IV § XI *disseruimus, sufficiet breviter indicare,* Græcorum Menologia *prorsus esse similia ei Martyrologio, quale exorsum Bedam esse videbimus, et* Rabanum Maurum *atque* Adonem Viennensem *pertexuisse ipsa quæ in manibus sunt possunt probare opuscula. Etenim diebus singulis unius duorumve aut trium Sanctorum, quorum tunc præcipua agitur veneratio, res gestas sub epitome comprehensas exponunt* Menologia, *easque aliorum paucorum adjecta commemoratione non raro terminant. Hæc ipsa porro eorundem vel similia aliorum Sanctorum elogia etiam magnis Menæis legantur inserta, sub Officium divinum recitanda : quemadmodum propriæ de Sanctis Lectiones Latinorum inseruntur Breviariis : sed ut hæc ea in parte, quæ proprium Sanctorum dicitur, præter Lectiones habent etiam hymnos, antiphonas, versiculos et quæcumque alia unicuique Sancto ita singulariter aptantur, ut de ceteris ejusdem Ordinis communiter non usurpentur, sic Menæa præter jam dicta elogia, continent Odas et cetera omnia unicuique festo propria, idque per dies singulos. Neque enim cuivis Martyri, Confessori aut Virgini communem aliquam decantandi Officii formam, quod Latina fecit Ecclesia, Græca composuit : proindeque est in hac parte prolixior multo. Vidimus nos variis in locis varios Menæorum MSS. mensses, corpus integrum nec dum adhuc aspiam: quod tamen optabamus summopere, Venetæ eorundem editioni, imperfecta admodum, lucis et remedii aliquid exinde sperantes : sed* Menologia, *etiam integra, reperimus plura, ex iisque studiose descripsimus elogia commemorationesque Sanctorum, quotquot judicare potuimus esse a vulgatis diversa, quæ hoc et sequentibus tomis frequenter legentur Latine reddita. Integre autem habere curavimus præclariora duo, quorum unum ex Collegio Societatis nostræ Claromontano Parisiis accepimus mutuo, alterum partim ex MS. monasterii Cryptæ-ferratæ in Latio, partim ex Bibliothecæ Vaticanæ codice transcribi jussimus. Atque hoc postremum illud est, cujus primam partem elegantissime descriptam,* a Paulo S. Cæciliæ Cardinali Sfondrato, Paulo V Pontifici Maximo *dono datum, et a* Petro Arcudio *Latine redditam, Italiæ sacræ tomo* 6 *subtexuit* Ferdinandus Ughellus; *questus* alteram latere incertum quibusnam in caveis, aut communi forte librorum sorte, igne aut ferro, vel impiorum aut otiosorum hominum, vel elementorum injuria esse desiisse. *Verum non latitantem in caveis : sed ad divini Officii usum tot quot ipsa complectitur mensibus a Martio ad Septembris initium servientem, reperimus in prænominato monachorum Basilianorum monasterio : non quidem pari characterum elegantia et picturarum ad singulas paginas delicis exornatam (qualem in Vaticano esse, sicut audivimus legimusque sic et vidimus) sed antiquitate et fide nihilo inferiorem, cumdemque Basilii Imperatoris titulum præferentem: ut hanc Vaticanæ illius partis si non germanam alteram, ad eadem manu velut utero prognatam; certe genuinam, ex patre atque auctore eodem, tum ceteris indiciis tum styli perfectissima similitudine nihil hæsitantes crederemus. Ex hac igitur mensem primum, id est, Martium hic damus in specimen menologiorum ceterorum omnium. Est enim ceteris quæ vidimus omnibus illustrior hæc collecto auctoritatis que majoris : eo quod non privato alicujus arbitrio compilata, sed in publico Ecclesiarum Constantinopolitanarum usu fuisse videatur : cum jussu* Basilii Imperatoris Porphyrogeniti *ante annum salutis* DCCCLXXXIV *esse exarata cognoscatur. An prima in hoc genere? non audemus divinando asserere : nedum definire quanto sit* Menologiorum usus *in ecclesia Græca seculo jam nominato anterior. Primum enim, ut in Ecclesiis Latinis descripta pluribus magnisque voluminibus habebantur integra Sanctorum Acta per anni totius circulum digesta (ex quibus quia certis diebus legenda designabantur a chori moderatore ipsa vocata sunt Legendaria sive a Martyrum Passionibus Passionalia, quibus postea ad tenuiorum Ecclesiarum et Sacerdotum commoditatem majorem atque ecclesiastici Ordinis uniformem decorem Breviaria successere Lectiones : sic et apud Græcos in usu erant ingentes Codices de Actis Sanctorum (Synaxaria dicebant ipsi, eo quod ad populum in Sanctorum Synaxibus seu festis convenientem legerentur; qualibet stylo elegantiori polire et ordinare aggressus Simeon Metaphrastes, occasionem imperitis dedit, quosvis ejusmodi libros sibi attribuendi. Horum autem cum esset et moles major, quam ut haberi in omnibus ecclesiis possent, et contextus prolixior quam ut unica lectione valeret inter divina absolvi; placuit ea quæ diximus Menologia concinnare, sub compendio exhibitura Sanctorum, quorum esset celebrior cultus, Vitas aut Passiones, quæ propterea servato antiquo nomine a multis etiam consueverunt Synaxaria appellari: Quibus diceremus rursum id accidisse, quod jam dictis*

Bedæ

Bedæ atque Adonis Martyrologiis, ut scilicet ipsa elogia, quantumvis contracta, longiora tamen fuerint visa aliquibus; unde per novam contractionem nata sit altera illa Menologiorum forma, cujus specimen habes in eo, quod ex Cardinalis Sirleti interpretatione inter antiquas Lectiones Latinum edidit Henricus Canisius, Usuardi Martyrologio comparandum : diceremus inquam, si ipsummet vel simile aliquod uspiam Græce reperissemus. Hoc tamen eo requisivimus studiosius, quo plures gravioresque errores ex mutilatione, transpositione perversaque dierum discretione dolebamus in præfatam Canisii editionem, vel ipsum unde accepta est autographum properantius descriptum, irrepsisse. Verum nullum ejusmodi invenientes, cogimur suspicari, ipsum Interpretem, Græci Menologii aliquod aliunde exemplar nactum, primum succinctius, postea prolixius ac rursum in aliis mensibus contractius, pro suo vel otio vel arbitratu, descripsisse memorias Sanctorum inibi inventorum, suo privatim usui, non publico serviturum. Inventum est enim inter demortui schedas manuscriptum, absque alio titulo : quo fit ut neque unde acceptum sit constet, nec qua ratione id Sirletus e Græco transtulerit. Suspicio tamen nostra quam protulimus eo nobis apparet verosimilior; quod interpretationem suam non a Septembri mense exordiatur Sirletus, licet ille primus in Græcorum anno sit, et in Græco codice haud dubie primus repertus fuerit : sed a Januario more Latinorum. Ideo autem libentius hoc annotavimus ut si quis contrarium docere possit Græco originali prolato, illud vel publici juris facere, vel nostro privatim usui commodare velit. Menologio *porro* Basiliano *jam satis laudato, seu potius Martio inde accepto* Hexametra *præmittimus ex Menæis ejusdem mensis collecta; quæ per modum Ephemeridum vulgo nota usurpataque, visa sunt vel ideo excerpenda, quod indicium præbeant manifestum cultus cujusdam præcipui eorum, qui soli singulis in versibus nominantur; saltem in ea ecclesia ex cujus usu primum accepta et composita sunt : quemadmodum et de iis statuimus quorum nomina sola indicantur in Typico Hierosolymitano, sive ordine Officii divini recitandi, in Urbis sanctæ ecclesiis monasteriisque circumjectis et nunc inter omnes Græcos recepto. Talc quid apud Latinos composuit ante octingentos annos Wandelbertus, is de quo in prolegomenis ad Januarium cap.* IV § VIII, *extatque tum ante Molani Usuardum per singulos partitum dies, tum in Spicilegiorum Lucæ Dacherii tomo* 5. *Nos Græca Hexametra totidem Latinis reddidimus, Menologii textum Latine reddere consequenter non putavimus esse necessarium : quando id plerumque fecimus facturique sumus ad proprios cujusque Sancti in hoc opere dies, ideoque etiam abstinuimus annotationibus quibus illud potuisset illustrari. Tum ipsa Sanctorum Acta Græca, quæ hactenus inedita primi ex MSS. vetustis proferimus, suis quæque tomis ordimur subnectere : eo modo, quo, curioso hoc seculo omnia ex ipsis fontibus discere cupienti, solent Historiarum vernaculis in linguis scriptores originalia ipsa antiquorum instrumentorum monumenta, iisdem quibus concepta sunt verbis, subjungere, ad liberandam fidem suam, atque de iis quæ scripsere judicandi potestatem liberam lectori relinquendam; ex ipsis sæpe educturo multa quæ diligentem quamvis collectorem possunt inobservata fugisse. Id ut faceremus, præter rationem hactenus a nobis in Januario ac Februario retentam, virorum maximorum fecere judicia, Romam euntibus indeque revertentibus, in omnibus qua transitus erat provinciis sæpe numero exposita : cum dicerent unicum illud esse post operis perficiendi celeritatem majorem (quam scirent optari a se convenientius quam præstari a nobis) in quo hactenus videremur deficere, ut tam laboriosa molitio esset suis numeris omnibus absoluta. Neque eo contenti quidam, suis etiam litteris prosecuti sunt idem monere, ac propemodum expostulando queri, quod tardiores videremur in exaudiendis ipsorum et omnium eruditorum votis. Prolixum foret proferre singulos, quando unus pro omnibus loqui visus est is, qui proprio quodam jure suo id videbatur posse exigere, ob redditam a se Latine ad* 1 *Martii S. Eudociæ Vitam Petrus Possinus, nostræ Societatis Historiographus* VII *Augusti anno* MDCLXVI *ita scribens :* Non parvo me affecit gaudio quod indicatis, vestri expectatissimi Martii primum fere jam volumen excusum. Scio hujus generis mensibus recte annos impendi; et castigo impatientiam voti, quo illam editionem videre perfectam dudum cupio. Sed si me sinitis effundere apud amicos intimum animi, nollem in Martio desiderari, quod in Januario et Februario vestris ab eruditis plerisque requiritur. Fateor me cum Xenophontis XXVI Januarii, cum Lucæ Junioris Thaumaturgi VII Februarii, cum alibi alia dari a vobis Acta e Græcis Latina video, etsi nec fidei nec peritiæ doctissimorum Interpretum diffido, inquietari tamen quod copia non fiat Græcorum Archetyporum; si minus iis per columnas cum interpretatione comparatis, saltem rejectis ad calcem, ut ea illic consulere qui volent possint. Nec dubito quin idem usu venturum multis sit Acta vetera S. Eudociæ, Kalendis Martii a me vestro jussu Latine reddita, legentibus. Quare oro vos ut vitam illam Græcam Eudociæ, e Vaticano vetustissimo promptam codice, tum si quam aliam ibi Latinam e Græco datis, adjungere sub finem primigenio charactere ne gravemini. Nec vestri opinor Typographi repugnabunt : quippe quibus magnum ostendatur emolumentum moræ brevis, quod per eam Appendicem commendabitur tanto magis opus ipsum, fietque vendibilius. Novi non paucos viros doctos qui ægre adducuntur ad emendas versiones Latinas meras operum Græcorum. Itaque puto verisimile, aliquos comparaturos librum istum, ubi cognoverint origines ipsas Græcas illi additas, qui alias non curarent emere. Non is sum qui nimis velim habere rationem judicii mei, nisi commune mihi cum sapientioribus sit. In hoc porro sensu conspirare mecum credo quantum uspiam est hominum humanioris litteraturæ peritorum. Quare non meam auctoritatem, quæ nulla est, sed tot præstantium virorum in Belgio vestro, Germania, Batavia, Anglia, Gallia, dimidiatas editiones scriptorum veterum lingua primigenia suppressa improbantium judicia, pondus, peto, apud vos quantum*

quantum convenit habere? Etiam in ipsa Italia, ubi hodie minus videntur linguarum eruditarum studia florere, novi ego sat multos, qui ferunt impatienter, et quasi Χάλκεα Χρυσείοις substitui quæruntur, cum omissis Græcis archetypis, ectypa dumtaxat Latina vulgantur : quibusque gratum valde futurum sit, si vestrum opus tam eleganti mantissa videant auctum. In ea esse sententia Eminentissimos Cardinales Franciscum Barberinum Sacri Collegii Decanum, et Brancacium, D. Joan. Franc. Suarezium Episcopum Vasionensem, DD. Leonem Allatium, Abb. Octavium Falconerium, Abb. Gradium et alios, ex quodam cum illis usu satis comperisse videor.

His Possinus abunde complexus est omnia, quibus moveri potueramus. Nunc, quo facilior horum sit usus, admonemus Lectorem, curatum a nobis esse, ut eadem capitum ac paragraphorum divisio, quæ servata in Latinis est, etiam adnotaretur in Græcis, et summaria totius narrationis synopsis in margine collocata, hic etiam Latine repeteretur : sic cum fiet, ut locum aliquem requirere volens eumdem citra molestiam reperiat, nec Latinam ex adverso interpretationem magnopere sit requisiturus ille, qui Græcæ linguæ non prorsus ignarus textum volet originarium legere.

MENSIS MARTII EPHEMERIS

Ex magnis Græcorum Menæis collecta.

Μαρτίου ἁγίᾳ πρώτῃ Εὐδοκίᾳ ξίφος ἔτλη.
Δευτεραίᾳ θεὸν οὐρανίου Θεόδοτος εἶς ὅρμους.
Ἐν ξύλῳ Εὐτρόπιος σταυρῷ τρίτῃ προσεπήγθη.
Τῇ δὲ τετάρτῃ Γεράσιμος βίότοιο ἀπέπτη.
Ὀξυτάτοις Κόνων ἥλοισι παρείς πόδε πέαπτη.
Τεσσαρακοντα κάρηνα δυοῖν ἅμα ἕκτῃ ἐτμήθη.
Ἑβδόμῃ εὐδομότῃ ξίφος ἔκτανεν ἀρχιερέα.
Πλυθεν ὀγδοάτῃ Θεοφύλαντος Θεοῦ ἄγχι.
Ἀμφ' ἐνάτῃ ἐσχη σκιάη ἀνδρῶν τεσσαράκοντα.
Ἀμφὶ τῇ δεκάτῃ Κεφάτων ἄιφος ἐγκατέπεφνε.
Ἑνδεκάτῃ σώφρων ἴδυ Σωφρόνιος παρα τύμβων.
Δωδεκάτῃ φθινύθεντος ἀπῆρε βίου Θεοφάνης.
Χοὺς τρισκαιδεκάτῃ Νικηφόρου ἄστυ ἐσήχθη.
Κόψεν Ἀλεξάνδροιο κάραν δεκάτῃ γε τετάρτῃ.
Πεμπτῃ καὶ δεκατῃ τιμὴν Ἀγάπιος ἑταίροι.
Δίνδρυ ἐπικλινέοισι δέθης δεκάτῃ Παππα ἔκθη.
Ἑβδομάτῃ ὁ κατὰ [illegible] πάτων ἀνετάλης.
Ὀγδοάτῃ, ὃ κατὰ δυσμὰς φλόγας ἦγε Κύριλλον.
Χῶσαν συζυγίην δεκάτῃ ἐνάτῃ ὁμόλεκτρον.
Ἐνδεκάτῃ πυρκαΐᾳς εἰκοστῇ βολον ἑπτα γυναῖκας.
Εἰκάδι παῦτη ὁρόων Κύριλλος Χεσσι Θεῖος.
Εἰκάδι δευτερίῃ σοῦβλαις Βασίλειος ἐτρώθη.
Εἰκάδι ἐν τριτῃ Νίκων ἔπρεν κατα ὄρκον.
Κρύψαν υπο χθόνα εἰκάδ' Ἰακωβόν γε τεταρθῇ.
Γνθεν τῇ Μαρίη ἔφατ' ἄγγελος εἰκάδι πεμπτῃ.
Εἰκάδι ἀμφ' ὕυνους Γαβριὴλ κτίσιν ἕκτῃ ἐγειρει.
Εἰκάδι ἑβδομάτῃ ἴθανε Ματρώνα ἐν εἰρκτῇ.
Ὀγδοάτῃ Ἱλαρίωνα κατέκτανε πικρὸς πότμος.
Ἐπάφλαδεν ἐνάτῃ Βαραχήσιον εἰκάδι πίσσης.
Χαῖρε Γαβριὴλ τριακοστῇ εὐαγγελίων.
Πρώτῃ Ἀκακίου βιότου πέρας ἐν τριακοστῇ.

Eudociæ, primo Martis, caput abscidit ensis.
Postera Theodotum lux cœli vexit ad oras.
In ligno Eutropium confixum tertia vidit.
Gerasimus quarto vita migravit ab ista.
Cononem clavis confixit quintus acutis.
Quadraginta duum cervices sexta rescidit.
Ensem post sextam suscepit Episcopus Ephrem.
Octava ad Dominum pervenit Theophylactus.
Crura quater denum contrivit nona virorum.
Quadratum gladius decima sub luce peremit.
Sophronium tumulo dedit undecimus sapientem.
Theophanem exemit miseræ duodecima vitæ.
Tertius a decimo Nicephoron intulit urbi.
Quartus Alexandro et decimus caput abstulit ense.
Est decimo quinto Agapius dissectus, amici.
Sexta sequens decimam te vinxit in arbore, Pappa.
Septimus a decimo tumulum tibi pandit Alexi.
Octavo-decimo mors abstulit atra Cyrillum.
Conjugium concors decimo nono subhumatur.
Matronas septem injecit vigesima flammis.
Ad Dominum transfert vigesima prima Cyrillum.
Bis undena acubus Basilium pungit acutis.
Nicomem gladio vigesima tertia plectit.
Jacobum tumulo vigesima quarta recondit.
Nuntia verba tulit vigesima quinta Mariæ.
Vicena sexta Gabrielis personat hymnus.
Matronam in vinclis vigesima septima mactat.
Bis decima quarta mors Hilarionem prehendit.
Barchesum pice lux vigesima nona perurit.
Gaudet Joannes decima ter luce resolvi.
Morte sed Acacii trigesima prima sacratur.

SYNAXARIUM

Ex Menologio jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus sex postremi menses extant manuscripti in monasterio Cryptæ ferratæ in Latio.

Α΄ Ἄθλησις τῆς ὁσιομάρτυρος Εὐδοκίας τῆς ἀπὸ Σαμαρείας.

I DIE S. Eudocia Samarit. M.

Ἡ ὁσιομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκία ὑπῆρχε μὲν ἀπὸ Σαμαρείας τῆς πόλεως, ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασιλείας Τραϊανοῦ, ἐν ἀκολασίᾳ τὸ πρῶτον βιοῦσα, καὶ πολλοὺς ἐραστὰς τῇ εὐμορφίᾳ τοῦ προσώπου ἔχουσα, ἐξ ὧν καὶ πλοῦτον συνήθροισεν ἄπειρον. Ἀλλ' ὕστερον ὑπὸ Τερμανοῦ τινος μοναχοῦ τὸν περὶ μετανοίας λόγον διδαχθεῖσα, κατανύγη, εἶτα καὶ ὀπτασίαν ἰδοῦσα, προσῆλθε Θεοδότῳ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἐβαπτίσθη. Ἡ δὲ ὀπτασία ἦν τοιαύτη. Ἐδόκει ἄγγελον Θεοῦ χειραγωγοῦντα αὐτὴν πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἑτέρους ἀγγέλους συγχαίροντας μέλαν δέ τινα εὐχόμενον καὶ λέγοντα, ἀδικεῖσθαι μεγάλα, ὅτι γέγονεν ἡ Εὐδοκία Χριστιανή. Διὰ τοῦτο διέμενεν τὸν πλοῦτον αὐτῆς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐγένετο μοναχή. Καὶ διαβληθεῖσα παρὰ τῶν αὐτῆς ἐραστῶν παιδίσκη λύσσῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἔτυπτο. Ἀλλὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τεθνεῶτα διὰ προσευχῆς ἀναστήσασα, ἔπεισεν αὐτὸν πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ τότε μὲν ἀπῆλθε· ὕστερον δὲ κρατηθεῖσα παρὰ τοῦ τῆς χώρας ἄρχοντος, ἀπεκεφαλίσθη.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων Μαρτύρων Νέστορος καὶ Τριβιμαΐου.

SS. Nestor et Trifimæus MM.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου τοῦ δυσσεβοῦς ἦσαν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Νέστωρ καὶ Τριβιμαῖος, ἐκ τῆς πόλεως Πέργης, γόητες τῶν Κιβεριράτων. Ἐπεὶ δὲ Χριστιανοὶ ὄντες τὸν Χριστὸν ἐκήρυττον παῤῥησίᾳ, κατηνέχθησαν τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι. Ὁ δὲ εἶδος ἀποστείλας πλῆθος στρατιωτῶν, ἤγαγεν αὐτοὺς δεδεμένους, καὶ παρίστησε τῷ πογιτωρίῳ ἑαυτοῦ, πρεσθεὶς ἐνώπιον αὐτῶν πάντα τὰ τῶν βασανιστηρίων ὄργανα. Ἀλλὰ θηρίων κατορρεόντας μὲν τῶν σπηλαίων, ἀυλογοῦντας δὲ μεγάλῃ φωνῇ τὸν Χριστὸν, γογγύσας ἔτυψεν ἀσειδῶς ἕνα ἕκαστον εἶτα κοιμήσας ἔξισεν ἕως ἐφάνησαν τὰ ἔντερα αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ τούτους τὴν γνώμην ἀμετάθετον ἔχοντας εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καταδεδεμένους ἀπὸ τοῦ ξύλου, προσέταξε τοῖς δημίοις μαχαίρας τοὺς τυπίους αὐτῶν κεφαλὰς ἀποτεμεῖν· καὶ οὕτως εὐχαρίστως τελειωθέντας προσελάβετο ὁ Κύριος.

Β΄. Ἄθλησις τῆς ἁγίας Μάρτυρος Ἀντωνίνης.

II S. Antonina M.

Ἀντωνίνα, ἡ τοῦ Χριστοῦ ῥάστης ἦν ἐκ τῆς πόλεως Νικαίας, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ Χριστιανὴ δὲ οὖσα, φανερὰ ἐγένετο τῷ Μαξιμιανῷ σπεύδοντι εἰς Νίκαιαν, καὶ παραστᾶσα αὐτῷ ὡμολόγησε παῤῥησίᾳ τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτον ἐβασανίσθη καὶ καταναγκάσθη ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστὸν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἐπείθη, τῇ φυλακῇ παρεπέμφθη· ἐκ τῆς φυλακῆς ἐκβληθεῖσα καὶ καταναγκασθεῖσα τὸν Χριστὸν ἀρνήσασθαι, καὶ μὴ καταδεξαμένη, ἐκρεμάσθη καὶ ἐξέθηκε πλευράς. Ὁρῶν δὲ αὐτὴν ὁ Μαξιμιανὸς στηλιτευομένην μὲν τὴν πλάνην, κηρύττουσαν δὲ τὴν ἀλήθειαν, προστέταξε τοῖς δημίοις λύσαι αὐτὴν, καὶ τύψαι γυμνήν. Μελλόντων δὲ τῶν δημίων ἅπτεσθαι αὐτῆς, ἦλθον ἄγγελοι, συλλάστονες μὲν αὐτὴν, κεντοῦντες δὲ τοὺς δημίους. Εἶτα ἐτύφη ἐπὶ ἐσχάρας πυρακτωθείσης, καὶ διέμεινεν ἀβλαβής. Εἶτα ἐμβληθεῖσα εἰς σάκκον ἐρρίφη ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Νικαίας, καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

Κοίμησις Παρμενᾶ τοῦ ἀποστόλου.

S. Parmenas Apost.

Οὗτος ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παρμενᾶς, μαθητὴς ὢν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τοῖς ἑβδομήκοντα συνηριθμήτο· ἐξελέγη δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις ἑπτὰ διακόνοις καὶ προεχειρίσθη εἰς τὸ διακονεῖν ταῖς τραπέζαις τῶν προσερχομένων τῷ Χριστῷ καὶ βαπτιζομένων, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ὁ ἅγιος γράφει Λουκᾶς, λέγων· Καὶ ἐξελέξαντο (δῆλον ὅτι οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι) Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, καὶ Παρμενᾶν. Διακονῶν οὖν οὗτος ὁ Παρμενᾶς, καὶ ταῖς χρείαις καθυπηρετούμενος τῶν ἁγίων πιστῶς τε καὶ θεοφιλῶς, καὶ ἀρίστως καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις· εἶτα νοσήσας, καὶ ἐπόψει τῶν ἀποστόλων τελευτήσας, πρὸς Χριστὸν ὁν ἐπόθησε ἐξεδήμησεν, ἀπλαιῶν στέφανον ἀφθαρσίας καὶ βασιλείαν οὐθάνατον.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου Καλύτου τοῦ Θαυματουργοῦ, καὶ ἡ κοίμησις τῶν ἁγίων Ἀνδρονίκου καὶ Ἀθανασίας. et alii.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Τρωαδίου καὶ τοῦ ἁγ. ἱερομάρτυρος Πορφυρίου Γάζης καὶ Θεοδωρήτου ποιμενάρχου Ἀντιοχείας. Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Θεοδότου ἐπισκόπου Κυρηνίας.

Γ΄ Τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐτροπίου, Κλεονίκου καὶ Βασιλίσκου.

III SS. Eutropius Cleonicus et Basilicus MM.

Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν χρόνων Μαξιμιανοῦ στρατιῶται δὲ τυγχάνοντες, συγγενεῖς τοῦ ἁγ. Θεοδώρου, προσάγοντες ὡς Χριστιανοὶ τῷ ἡγεμόνι, καὶ τύπτοντες ἰσχυρῶς· ἔθυον οἱ μὲν τύπτοντες ἐξελθόν σαν διὰ τὸ σύντονον τῆς βασάνου· οἱ δὲ Μάρτυρες, ἐπισυντόντων αὐτοῖς τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἁγ. ἱερομάρτυρος Θεοδώρου, γεγόνασιν ὑγιεῖς. Ὁ δὲ ἡγεμὼν μεταμελούμενος ἐκολάσατο τὸν ἅγ. Κλεόνικον μετὰ θάνατον ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως θλῶν καὶ τινὰς ὑπισχνούμενος. Ὁ δὲ γελάσας κατεχλεύασε τῶν ἐκείνου λόγων· ὕστερα δὲ ἐπιτελῶν ἀεὶ διὰ παρακλήσεως τὰ ἐναντία ἐκείνῳ, ἐπέτυχε τῆς ἀθανασίας. Ἐκκλείσαν τοῦ πίσσαν καὶ ἀσφάλτου εἰς τρεῖς λέβητας, ἐπέχειν ἐπὶ τοὺς Ἁγίους· καὶ αὐτοὶ μὲν ζωοὶ δι φυλάχησαν, οἱ δὲ δημοι κατέκαυσαν. Εἶτα σταυροῦνται Κλεόνικος καὶ Εὐτρόπιος, καὶ ἐτελειώθησαν. Ὁ δὲ Βασιλίσκος ἐν τῇ φυλακῇ βληθείς, μετὰ χρόνον τινὰ αὐτὸς ἐτελεύτησεν.

Δ΄. Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γερασίμου.

IV S. Gerasimus.

Γεγένησαι ὁ Θαυματουργὸς, τὸν κόσμον καταλιπὼν, γέγονε μοναχὸς, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον τῆς χώρας Θηβαΐδος ὑσύγαζεν. ἐκτελῶν τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα. Τοσοῦτον δὲ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα ἐκτήσατο, ὡς φυλάξαι τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθημοίωσιν τῶν ἁγίων· ὅτι καὶ ἡ σὰρξ κατεχρᾶτο καὶ θαύματα πολλὰ ἐποίει. Ἐκτήσατο δὲ καὶ ὑπηρέτην καὶ ὄναν εἰς τὸ ὑδροφορεῖν, διὰ τὸ μακρὰν αὐτοῦ τὸ ὕδωρ ἀπέχειν. Ἀλλὰ καὶ λέοντι ἐκ τοῦ δρους κατελθόντι καὶ πεσελθόντι αὐτῷ ἐπὶ τὸ ὑποζύγιον, ποιήσαντι τὸν ὄνον ἐπὶ νεκρὸν σχεῖν καὶ βόσκειν. Εἶχεν οὖν αὐτὸν ἐκ τοῦ σχοινίου καὶ βόσκει.

Καὶ

EX MS. CRYPTÆ-FERRATÆ

Καί ποτε, κοιμωμένου τοῦ λέοντος, διερχόμενος ἔμπορος [illegible] κατεδικάσθη ἀντ' ἐκείνου [illegible] μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ γέροντος· τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπαπέθανε καὶ αὐτὸς τῷ τάφῳ αὐτοῦ.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου.

S. Marcus,

Μάρκος ὁ ὅσιος, αὐτόπονος ἐν πᾶσι γενόμενος, τῇ [illegible] Γεροντίου [illegible] καὶ ἐπὶ τὸ [illegible] Ἡσυχάζοντι γάρ ποτε προσῆλθεν αὐτῷ [illegible] τὸ [illegible] Ὁ δὲ [illegible] Μετὰ [illegible] τῷ Ἀγίῳ [illegible] Ὁ δὲ [illegible] τῷ Μάρκῳ, ἀλλὰ [illegible] αὐτῷ ταῦτα. Ἔκαστον [illegible]

et alii.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Παύλου καὶ Ἰουλιανῆς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, καὶ Στρατονίκου ἐν Πτολεμαΐδι.

Ε΄. Ἄθλησις τοῦ ἁγ. μάρτυρος Εὐλογίου.

V. S. Eulogius M.

Εὐλόγιος ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς ἦν μὲν ἐκ τῆς χώρας Παλαιστίνης, υἱὸς πλουσίων γονέων, εἰδωλολατρῶν δέ. Αὐτὸς δὲ πιστεύσας τῷ Χριστῷ καὶ βαπτισθεὶς, μετὰ θάνατον τῶν γονέων αὐτοῦ [illegible] τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, [illegible] καὶ [illegible] διὰ Κύριον [illegible] κατὰ [illegible] πόλιν καὶ χώραν, διδάσκων [illegible] τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν [illegible] καὶ βαπτίζων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὗτος [illegible] παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι [illegible] Χριστοῦ [illegible] καὶ κατηναγκάσθη [illegible] Χριστὸν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἐπείσθη, προστάξει τοῦ ἄρχοντος τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κεφαλὴν [illegible]

et alii.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γοργονίου ἐπισκόπου Κωνσταντίας τῆς Κύπρου, καὶ μνήμη Ἡσυχίου ἀσκητοῦ.

Ϛ΄. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κόνωνος τοῦ ἐξ Ἰσαυρίας.

VI S. Conon Isaurus M.

Ἐπὶ τῶν [illegible] Ἀποστόλων [illegible] ὁ ἅγιος Κόνων ἐκ τῆς χώρας Ἰσαυρίας· Χριστιανὸς δὲ [illegible] Μιχαὴλ [illegible] Κόνων [illegible] τοῦ ἄρχοντος

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κόνωνος τοῦ Κηπωροῦ

Ἐπιμωρεῖτο, καὶ δραμὼν ὁ λαὸς ἐλυτρώσατο αὐτὸν, καὶ ζήσας ἔτη δύο ἐτελειώθη.

Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐκ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας· ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν χώραν τῆς Παμφυλίας, S. Conon hortulanus M.
καὶ τόπον μικρὸν ἐκλεξάμενος, μετεσκεύασεν εἰς κῆπον· καὶ φυτεύων λάχανα ἐξ αὐτῶν ἐπορίζετο καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ξένοις καὶ πένησι τὸ [illegible]. Ἦν δὲ τὸν τρόπον ἁπλοῦς, ὡς καὶ τοὺς μέλλοντας αὐτὸν κρατῆσαι καὶ ἀγαγεῖν εἰς τὸν ἄρχοντα ἐπὶ τὸ τιμωρηθῆναι, διὰ τὸ εἶναι Χριστιανὸν, ὡς ἐμπαιγμῷ ἀσπάζεσθαι, καὶ εἰπόντας ὅτι καλεῖ σε ὁ ἡγεμὼν, ἀποκρίνασθαι· Ποίαν γὰρ ἐκεῖνος ἐμοῦ χρείαν ἔχει, μάλιστα ὑπάρχοντος Χριστιανοῦ; Δεθεὶς δὲ καὶ ἀχθεὶς παρέστη τῷ ἡγεμόνι, καὶ προσταχθεὶς θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, βαθὺ στενάξας εἶπε πρὸς τὸν ἡγεμόνα· Ἔδει, ὦ ἡγεμὼν, καὶ σὺ εἶχες ἀρνήσασθαι τὰ εἴδωλα καὶ προσελθεῖν τῷ Χριστῷ. Τότε τρυπηθεὶς τοὺς ἀστραγάλους καὶ σιδηροῖς ἥλοις καθηλωθεὶς, καὶ τρέχειν ἔμπροσθεν ἅρματος ἵππων ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ἐν τῷ Ἀμορίῳ κρατηθέντων, ἐν Συρίᾳ δὲ ἀναιρεθέντων.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, τοῦ πατρὸς Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοδώρας τῆς ποιησάσης τὴν ὀρθοδοξίαν, ἦσαν οὗτοι οἱ ἅγιοι στρατηγοὶ καὶ ταξιάρχαι, Martyres Amorii capti.
ὄντες πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐξελθὼν τῆς Συρίας, ὁ Ἀμυρᾶς μετὰ λαοῦ ἀναριθμήτου κατὰ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας· ἀπεστάλησαν δὲ οὗτοι παρὰ τοῦ βασιλέως φυλάξαι τὴν πόλιν Ἀμορίου, καὶ ἰδόντες τὸ πλῆθος τῶν Σαρακηνῶν ἀπῆλθον εἰσῆλθον ἔσω τῷ κάστρῳ, ἀγωνιζόμενοι καρτερῶς. Ἀλλὰ συγχωρήσει Θεοῦ, τοῦ παιδεύοντος τοὺς πταίοντας, τοῦ κάστρου πολιορκηθέντος, τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος ἀπεσφάγη, αὐτοὶ δὲ δεχθέντες ἀπήχθησαν εἰς Συρίαν, καὶ ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν, καὶ μετὰ τὸ πολλὰ ταλαιπωρηθῆναι, ἐξελκυσθέντες τῆς φυλακῆς ἠναγκάσθησαν μαγαρίσαι, καὶ μὴ πεισθέντες ἔλαβον ἀπόφασιν τοῦ ἀποκεφαλισθῆναι, καὶ προθυμοποιήσας αὐτοὺς Κωνσταντῖνος σὺν αὐτοῖς ἀπεκεφαλίσθη.

Ζ΄. Τοῦ ἁγ. Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ τῆς Προυσίας.

Οὗτος ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Προυσιάδι ἁγίας ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δυσσεβῶν εἰκονομάχων, καὶ VII
ἰδὼν τοὺς ἄφρονας κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας S. Paulus Ep
μαινομένους, καὶ πᾶσαν ἀνατρέποντας [illegible] ἀκρίβειαν, Conf.
καὶ τὰς μορφὰς [illegible] τῶν σεπτῶν εἰκόνων [illegible] μὲν αὐτὰς ἐκ τῶν ἁγίων ναῶν, ζωγραφοῦντας δὲ ἀντ' αὐτῶν εἴδη θηρίων καὶ ὀρνέων καὶ ἑρπετῶν, καὶ θείων Πατέρων παραδόσεις ἀνατρέποντας [illegible] ῥήμασιν ὡς βέλεσι [illegible], ὡς Θεοῦ μαχητὰς διωγμοῖς καὶ ὕβρεσι καὶ σκληραγωγίαις [illegible] ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων, τοῦ τε τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῆς παναγίας [illegible] τῆς ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ [illegible] τῶν [illegible] ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων. [illegible] ἐν πολλοῖς [illegible] καλῶς ἀνδρισάμενος, [illegible] Κυρίῳ [illegible]

Καὶ μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις Ἀρκαδίου καὶ Νέστορος [illegible] τῆς Κύπρου. Καὶ ἄθλησις τῶν et alii.
ἁγίων Εὐβούλου καὶ Ἰουλιανοῦ ἰατροῦ, καὶ τοῦ ὁσίου Δημητρίου, καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων ἑπτὰ τῶν ἐν Χερσῶνι [illegible]

Η' Μνήμη τοῦ ὁσίου καὶ ὁμολογητοῦ Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικομηδείας.

VIII S. Theophylactus Ep Nicom. Conf.

Θεοφύλακτος ὁ θεῖος ἱεράρχης ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲ ἦλθεν, ἐδούλευε Ταρασίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ, τότε πρωτοσπαθαρίῳ ὄντι. Ἐπεὶ δὲ πατριάρχης προεχειρίσθη, ἐποίκιον αὐτὸν μοναχὸν, μετὰ Μιχαὴλ τοῦ ὑστέρου γενοῦ ες ἐπισκόπου Συνάδων, καὶ τοῖς ἐν τῷ πατριαρχείῳ εὐκτηρίοις ἐνεπέξιν. εἶτα δὲ καὶ ἐπίσκοπον Νικομηδείας ἐχειροτόνησεν. Τελευτήσαντος δὲ Ταρασίου, γέγονε πατριάρχης ὁ ἅγιος Νικηφόρος. Κοιμηθέντος δὲ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, καὶ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων χωρήσαντος, παρελαβεν ὁ ἅγιος Νικηφόρος τὸν ὅσιον Θεοφύλακτον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους, ἀνῆλθον ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ ἔλεγεν κακῶς τοιοῦτα καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀρνοῦντα. Τότε ὁ μὲν πατριάρχης ἐξωρίσθη εἰς Θεσσαλονίκην τὴν νῆσον, οἱ δὲ λοιποὶ ἄλλος ἄλλαχοῦ. Θεοφύλακτος δὲ εἰς Στρβέλιον, ἐν ᾧ καὶ ἐτελεύτησεν.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀρκαδίου τοῦ Κυπρίου. Καὶ ἄθλ. Εὐβούλου καὶ Ἰουλιανοῦ.

S. Arcadius Cyprius. SS. Eubulus et Julianus MM.

Ὅσιος Ἀρκάδιος ὑπῆρχεν ἐκ τῆς νήσου τῆς Κύπρου, ναυαγήσας ἐν βραχεῖ γενόμενος, καὶ τῷ Θεῷ διὰ πολιτείας εὐαρεστήσας, ἀνωκίσθησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ Λέοντος, καὶ πολλοὺς ἀνέδειξεν εὐ ὑγὸν ἐν βίῳ καὶ ἐν ἔργοις, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους θεοπρεπεστάτους· ἐξ ὧν ἦσαν καὶ Εὔβουλος καὶ Ἰούλιος οὗτος, ἅτινες συνῆλθον ἐν πόλει αὐτῶν ὅπου γέγονεν καὶ στεφανοῦνται τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐπιπόθως τῆς ἁγίας. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουλιανοῦ κρατηθέντες ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, παραδόσιμοι ἐλήφθησαν ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως εὐσεβείας κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ βασανισθέντες ἐσφάγησαν, ἀποκεφαλισθέντες. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ὅσιος Ἀρκάδιος, καὶ λυτρωθεὶς μὲν, εὐχαριστήσας δὲ τῷ Θεῷ, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι, προσευχόμενος ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ προσεκαθέζετο, καὶ θάκρυσι πολλοῖς περιχεόμενος, ἐτελειώθη.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἐν Χερσῶνι ἐπισκόπων Βασιλέως, Εὐγενίου, Ἀγαθοδώρου, καὶ λοιπῶν.

Episcopi Chersonis MM.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ Ἕρμων ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος ἀπεστάλην ἐκ τοῦτου εἰς μὲν Τευτονίαν Ἑρμόλαν, εἰς δὲ Χερσῶνα Βασίλειον, υἱὸν τοῦ Χριστοῦ κηρύττων, τυθῆναι ἀπελάθη. Ἑρμόλαος δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀρχοντος ἐκ τῶν νεκρῶν πάλιν προσκληθεὶς, βαπτίσας καὶ τὸν ἄρχοντα καὶ ἑτέρους πολλοὺς· Οἱ δὲ ὄπισθεν ὑπάνεντες ἴσχυσαν αὐτὸν σχοινίοις ἀπὸ τῶν ποδῶν, καὶ συρόμενος ἐτελεύτησεν. Μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἐλθόντες Εὐγένιος, Ἀγαθόδωρος, Καπίτων καὶ Ἐλπίδιος ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν, καὶ συστάντες οἱ ἕλληνες ἀπέκτειναν αὐτούς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεστάλη ἐξ Ἱεροσολύμων Λ θέριος καὶ ἰδὼν τὸν λαὸν τὸ ὀργιον, προσῆλθε τῷ μεφαλῷ Κωνσταντίνῳ, ἐν τῷ Βυζαντίῳ τοτε βασιλεύοντι, καὶ ἠτήσατο αὐτὸν, καὶ εὐοδωθεὶς ἐκ τῆς Χερσῶνος ὁ εἰδωλολάτρας. Κτίσας δὲ ἐκκλησίαν πόλλη προσῆλθε τῷ Βασιλεῖ εὐχαριστῶν, καὶ ἱερὰ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἐπανῆκεν ἐπὶ Χερσῶνα· καὶ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι ἀπερρίφη εἰς τὸν Δανάπριν ποταμὸν, καὶ ἐκεῖ τελευτᾷ.

Θ' Ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων, τῶν ἐν Σεβαστείᾳ.

IX Martyres XL Sebasteni

Οἱ τοῦ Χριστοῦ πεσσαράκοντα Μάρτυρες, ἐν διαφόροις τόποις ὑπάρχοντες, ἐν ἐπιτάγματι ἱστατεύοντο, ἐπὶ τῆς βασιλείας Λικιννίου. Διὰ δὲ τὸ εἶναι Χριστιανοί, κρατηθέντες ὑπὸ Ἀγρικολάου ἡγεμόνος, παρόντος καὶ τοῦ Δυκοῦ, καναγκάζεντο θύσαι τοῖς εἰδώλοις· καὶ μὴ πειθόμενοι λίθοις τὰ στόματα συνετρίβησαν. Εἶτα ἐν ὥρᾳ χειμερινῇ γ μνοὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῷ κρύει παγῶσι καὶ κρυσταλλωθείσης κατεδικάσθησαν ἱστασθαι ὅλης τῆς νυκτὸς· ἑνὸς δὲ λιποψυχήσαντος καὶ πρὸς τὸ πλησίον λουτρὸν δραμόντος καὶ τῇ θέρμῃ διαλυθέντος, ὁ φύλαττων αὐτοὺς καπικλάριος, ἰδὼν ἐξ οὐρανοῦ στέφανους κατερχομένους ἐπὶ τοὺς τριάκοντα ἐννέα μάρτυρας καὶ ἕνα στέφανον περιττεύοντα, ὃς ἦν τοῦ διαλυθέντος, ἐνδυσάμενος πρεσβεύει τοῖς Ἁγίοις καὶ ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ. Τῷ δὲ πυρὶ, ὡς ἐφάνησαν οἱ μὲν θανόντες, οἱ δὲ ἔτι ἐμπνέοντες, ἐπὶ τὸν σιγιαλὸν σχθέντες, καὶ τὰ σκέλη θλασθέντες, ἐπὶ ἁμαξῶν ἐτέθησαν, καὶ ἐρρίφησαν ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν.

Ι' Ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Κοδράτου, Κυπριανοῦ, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.

X S. Codratus et Socii Mart.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Δικίου διωγμοῦ κινηθέντος, πάντες οἱ Χριστιανοὶ οἱ μὲν κρατούμενοι ἐπισφάγησαν, οἱ δὲ φεύγοντες ἐκρύβησαν ἐπὶ καιροῦ. Φυγοῦσα δὲ καὶ ἡ μήτηρ Κοδράτου ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουσα Κορινθίων, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἀπεκρύπτετο. Ἐπεὶ δὲ ἐν ὄρει ἦν, ἐγέννησεν υἱὸν, ὃν ὠνόμασεν αὐτὸν Κοδράτον. Εἶτα ὀλίγον ἐπιβιώσασα, ἐτελεύτησε· καταλιποῦσα τὸν υἱὸν δὲ φ' ὅστις ἐτρέφετο ὑπὸ τῶν νυμφῶν, συνισταμένων ἐπ' αὐτὸν καὶ ὕδωρ καταφερόντων καὶ ποτιζόντων αὐτόν. Περιόντες δὲ τοῦ χρόνου, ἐγνώρισαν αὐτὸν τινες ἤδη νεανίσκον νενέμενον, καὶ ἀπήγγειλαν ποῦ αὐτοῦ ὢν ὑπῆρχεν Κυπριανὸν, Διονύσιον, Ἀντωνῖον, Παῦλον καὶ Κοίσμαν· ἦλθε δὲ πάντων ὁ ἅγιος Κοδράτος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτοὺς τὸν τριῶ θειαν. Μετὰ δὲ τινα χρόνον ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν διεβλήθησαν τῷ ἄρχοντι, καὶ κρατηθέντες, ἤχθησαν εἰς Κόρινθον· καὶ βασανισθέντες, καὶ μέχρι τέλους τὸν Χριστὸν ἀνακηρύττοντες, τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Διονυσίου.

S. Dionysius M.

Διονύσιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ὑπῆρχε μὲν εἷς τῶν γνωρισάντων τὸν Ἅγ. Κοδράτον, καὶ ποὸς αὐτὸν ἐπορεύετο· κατανυγεὶς δὲ τῷ ἄρχοντι τῆς πόλεως Κορίνθου, διεβεβαιώθη ὅτι τὸ μὲν πούσταγμα τῶν βασιλέων οὐ πειθαρχεῖ καὶ τῶν μεγίστων θεῶν καταφρονεῖ, ἕτερον δὲ τινα κηρύττει Θεὸν ἐστανρωμένον, λέγων ὅτι αὐτός ἐστι ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ μέλλων ἐλθεῖν ἐν αὐτῇ τῇ μετὰ ὀλίγ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὅθεν κρατηθεὶς καὶ διεθεὶς ἀλύσεσι παρίστη τῷ ἄρχοντι καὶ κατηναγκάσθη ποτὲ μὲν κολακείαις ποτὲ δὲ ἀπειλαῖς, ἀνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. Καὶ τὸ πρωΐτερος ἐνστάσεως ἐχομένης καὶ Χριστὸν ὁμολογῶν μεγάλῃ φωνῇ, ἀπεσφάγη μαχαίρᾳ, καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

Ια'. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πιονίου.

XI S. Pionius M.

Καὶ οὗτος ὁ Ἅγιος ἐπὶ τῆς βασιλείας ἦν Δικίου, πρεσβύτερος τῆς ἐν Σμύρνῃ ἁγίας ἐκκλησίας. Ἐλέγχων δὲ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, καὶ πείθων αὐτοὺς ὑπὸ τῶν γραφῶν, ὅτι εἷς μόνος ἐστὶ Θεὸς ἀληθινὸς, ὁ τὰ πάντα ποιήσας, καὶ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ υἱὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ προτιθεὶς ὅτι πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄπιστοι παρ' αὐτοῦ τιμωρηθήσονται καὶ πυρὶ αἰωνίῳ παραδοθήσονται, καὶ τοῦτο ὄλων ἐν τοῦ Σαββατικοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἐν τῇ Δικείᾳ ἀναχωμένου, ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν μετὰ καὶ ἑτέρων Χριστιανῶν. Καὶ πρῶτον μὲν παρεδόθη διὰ μερίμνης ἀλύσεσι Πολέμωνι, τῷ τῶν Ἑλλήνων ἱερεῖ καὶ τῷ τῆς πόλεως Συναγωγῆς ἀρχισυνάγωγῳ παρ' ἐκείνου προσχὼν τῷ τῆς γῆς ἄρχοντι. Ὁ δὲ ἄρχων τοὺς μὲν ἄλλους ἐφύλαττεν ἐν ξύλῳ κρατουμένους, ἀνήγαγεν πρὸς τὸν βῆμα καὶ περιέβλεψεν εἶτα εἶδε τοὺς ἐν ξύλῳ κατεδεδεσμένους, καὶ καμμίαν ἀνάψις μεγάλην,

EX MS CRYPT. E-FERRAR.T.E.

μεγάλην, ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς αὐτήν. Ὁ δὲ Ἅγιος ἐν αὐτῇ προσευχόμενος ἐτελειώθη.

Καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.

S. Sophronius Ep. Hierosol.

Σωφρόνιος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, γέγονε μὲν ἀπὸ τῆς χώρας Φοινίκης, πλὴν ὡς ἐδιδάσκετο, εὐσεβῶν καὶ σωφρόνων γονέων υἱός· Εὐτυχὴς δὲ ὢν, ἔμαθεν πάσην ἑλληνικὴν καὶ Χριστιανικὴν μάθησιν. Εἶτα τὴν μοναδικὴν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου κατὰ βίον, ἐν ᾗ πάσην ἀρίθμει γραφήν. Ἔπειτα ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀπέπλευσε πλείονος χάριτος ἐφιέμενος· ὃν δὲ τὴν χώραν καὶ τὸν ὑπερβάλλοντα πόθον αὐτοῦ εἶχεν ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων γίνεται. Τῆς δὲ ἁγίας πόλεως πάλιν κηδεστὰς, πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα ἀπέρχεται, καὶ μετὰ τελευτὴν ἐκείνου πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὑποστρέφει. Πόλλοις δὲ βιβλίοις συγγεγραμμένοις, καὶ ὁσιοφόροις ἄθλοις ἐγκωμιάσας, καὶ συνδὺς τῷ ὑπὲρ ἄνθρωπον ὁλόκληρον τοῦ βίου τῆς ὁσίας Μαρίας, καὶ κοινὸς τῶν πόνων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας γεγονὼς καὶ ἰθύνας, ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον, ὃν ἐπεθύμησεν, ἐξεδήμησεν.

Ιβ'. Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους, τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγρῷ.

XII S. Theophanes Conf.

Θεοφάνης ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν ὑπῆρχεν υἱὸς γονέων εὐσεβῶν καὶ πλουτῶν. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ πατρὸς, ἐν οἷς ἐπαίδευσε τὸν ὁ πάππος αὐτοῦ Γεώργιος δὲ ὀνόματι ἦτε, συνέζευξε γυναικί, καὶ παῖδα ἐκ αὐτῆς ἔσχε τὸν ὁσιομάρτυρα αὐτοῦ πατέρα Θεοκτίστην, ὃν ἐπαίδευσεν ἐν τοῖς Περγαίου μονῇ· αὐτὸς δὲ διενεῖμε τὸν πλοῦτον τοῖς πένησιν, ἀπῆλθεν εἰς μοναχὸς ἐν τῷ τῆς Σιγριανῆς δεικειμένῳ μοναστηρίῳ. Κωνσταντῖνος δὲ τὲ βασιλεὺς Λέων ὁ Ἀρμένιος, εἰκονομάχος ὤν, ἤκουσε περὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, καὶ προσεῖλκυσε ἄγειν αὐτὸν ἐν τῇ βασιλευούσῃ, καταναγκάζων συνελθεῖν τῇ αἱρέσει αὐτοῦ. Μὴ πείσας δὲ, πρῶτον μὲν ἀπέλεσεν εἰς φυλακὴν, ἔπειτα τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν, καὶ πάλιν καταναγκάσας ἀρνήσασθαι τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ἐπεὶ ἐδόκει μὴ δὲ ὅλως ἀνεχομένων τοῦτο ἐκείνων, ἐξώριστεν εἰς Σαμοθρᾴκην· ἔνθα καὶ ἀπελθὼν τὸν Ἅγιον, καὶ ὀλίγον ἐπιβιώσαντα, προσεκάλεστο ὁ Κύριος.

Καὶ μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου πάπα Ῥώμης.

S. Gregorius Papa.

Ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας ὑπῆρχεν οὗτος ὁ ἅγιος Γρηγόριος μοναχὸς ἐν τινι στρατῷ πλησίον Ῥώμης. Ἦν δὲ πάνυ εὐγενὴς, κατ' ἐξαίρετον δὲ ἐλεήμων. Δικαιοκρίτου δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς, ἀπέστειλεν ἄγγελον πρὸς αὐτὸν ἐν σχήματι ναυτογνώμονος, καὶ εὐ αὐτοῦ τὸ ὄφελος πρὸς τὸ θεῖον· πυκτεύοντα γὰρ νομίσματι ἔθηκε τῷ πλοίῳ, εἶτα ἄφαντος ἐγένετο. Τοῦ δὲ ἐπὶ τῷ πλοίῳ σταθμοῦ τοῦ χρυσοῦ. Καὶ γνωσθεὶς ὁ χαρὶς Ῥώμης, συνεκάλει τοὺς ἐν τῷ ὄρει πατέρας· καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀνὴρ καὶ τὸ νόμισμα, καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν εἶπεν τὸ αὐτὸ ὄνομα, καθότι ἐπεγράφετο· καὶ οὕτως ἐκ φωτὸς, φωνῆς ἐξ ἀγγέλου Θεοῦ ἔστιν. Γνωσθεὶς δὲ πάσης τῆς πόλεως καὶ χώρας, ὑπῆρξε πολλὰ συγγράμματα καταλελοιπὼς, ὑπαγορευθέντα μὲν Ῥωμαϊστὶ, ἑρμηνευθέντα δὲ Ἑλληνιστί. Ζήσας δὲ οὗτος, καὶ θαύματα διάφορα ἐργασάμενος ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Ιγ'. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀλεξάνδρου.

XIII S. Alexander Mart.

Ἀλέξανδρος, ὁ ἅγιος καὶ ἔνδοξος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ἦν [illegible] τῶν ἐπισήμων καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πλούτου τῶν εἰδωλολατρῶν βασιλέων· ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τὰ [illegible] δὲ ἀνατολὴν, ἦν Περσίδα καὶ τὴν πολλὴν τῶν θυσιῶν ἀλλ' ἐκεῖνον, καὶ τὸν Χριστὸν φανερῶς κηρύττων, καὶ πολλοὺς τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τὸν τῶν πόθον αὐτὸν καὶ βαπτίζων. Οὕτω δὲ πειθὼν, εἰς ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἑαυτοῦ τοὺς εἰδωλολάτρας, τὴν παῤῥησίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ λόγου μὴ ὑπομείναντας. Ὅθεν ἐπισυναχθέντες κατ' αὐτοῦ καὶ κρατήσαντες αὐτὸν, ἐτιμώρησαντο ἰσχυρῶς καὶ ἔτυψαν αὐτὸν ἀφειδῶς, καταναγκάσαντες θῦσαι τοῖς ἀνοήτοις θεοῖς. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν, κατεῦ κασαν αὐτὸν ἀποκεφαλισθῆναι. Καὶ οὕτως εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, παρέδωκε τὴν ἁγιωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ· τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον εὐλαβοῦς τινος τῶν εὐλαβῶν Χριστιανῶν καὶ περιστείλαντες, ἔθαψαν.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Σαβίνου.

S. Sabinus Mart.

Σαβῖνος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐκ τῆς χώρας Αἰγύπτου· διὰ δὲ τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ κατελιπὼν τὸν κόσμον ἀνεχώρησε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως κατεκρύπτετο ἐν οἰκίᾳ τινὶ μικρῷ. Πολλῶν δὲ κρατουμένων Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐζητεῖτο καὶ ὁ Σαβῖνος, καὶ μὴ εὑρισκόμενος ἐλύπει τοὺς ἀπίστους. Τότε προσελθὼν εἰς πανοχῆς, ὁ πρὸς αὐτὸν ἀπαγόμενος καὶ λαμβάνων τροφὴν, εἶτε τοῖς εἰδωλολάτραις, Τί μοι δοτε, λέγω ὑποδείξω ὑμῖν ὃν ζητεῖτε Σαβῖνον; Ὁ δὲ ἔβαλον αὐτῷ μνήσματα δύο καὶ ἀκολουθήσαντες αὐτῷ, καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ, ἐκράξαν τὸν Σαβῖνον, καὶ βιάσαντες ἦλθον πρὸς τὸν ὄρυγα· καὶ εἶτε πρὸς αὐτὸν ὁ ὄρυγα· Δαπὶ κατασεσοῦν τοῦ προστάγματος τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγίστων θεῶν, ἔτοιμοι Θῦσαι κοῦφοι σπούδαστον· Ὁ δὲ εἶπεν. Ὅτι μᾶλλον ὀφείλω ἐγὼ νοεῖτω Θεὸν ὁσίως καὶ συννοεῖσθαι καὶ πιστεύεται αὐτῷ, τιμωρηθεὶς, ἐρρίφη εἰς τὸ ποταμῷ, καὶ ἐτελειώθη.

Ιδ'. Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐσχήμονος ἐπισκόπου Λαμψάκου.

XIV S. Euschemon Ep. Lampsaci.

Εὐσχήμων, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἐκ βοέσους καλῶς καὶ ἐναρέτως αἰξ θείας φίλος γέγονε Θεοῦ, καὶ εἰς ὕδατα τέλειον σθάσας, νεὸς ὑπαδὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος, τὸν ἀγγελικὸν βίον ἐλόμενος καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἀοατισάμενος· Ἀλλὰ νοῦ εἰς τὸ τῆς ἀγιερωσύνης ὕψος ἀνελθὼν, χάριτος ἐπλήρωθη πνευματικῆς, καὶ ζήλῳ θείῳ πυρθείς τὴν τῶν εἰκονομάχων κατέλυσεν αἵρεσιν. Ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα πολλὰ, καὶ παράδοξα· τεθνηκότα γὰρ βρέφος, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ κλαιούσης, εὐξάμενος τῷ θεῷ πρὸς ζωὴν ἐπανήγαγε. Καὶ θαυμάσιος ἀγρίοις φοβερὸς γίγονε. παραστὰς γοῦν μονῇ αὐτὰ ἀπῆλθον, τοὺς ἀγροὺς καταβλάπτοντα. Τῇ φυλακῇ δὲ παρ' αὐθεῖς παρὰ τοῦ κρατοῦντος αἱρετικοῦ βασιλέως, ὡς προσκυνητὴς τῶν ἁγίων εἰκόνων, προσκυνητὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοὺς αὐτὸν φυλάττοντας τῇ πυρ' αὐτοῦ διδασκαλίᾳ πεποίκεν· εἰς ἐξορίαν δὲ ἀποστάλεις ἐτελειώθη.

Καὶ [illegible] τῶν ἁγίων μαρτύρων Σατύρου, Σατορνίλου, Ῥευκάτου, Περπετούου, καὶ Φιλητάνης ἐν τῇ Ῥώμῃ μαρτυρησάντων· καὶ Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἐν Πύδνῃ. et alii.

Ιε'. Ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Τιμολάου, Ἀγαπίου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.

XV SS. Timolaus Agapius Socii et Mart.

Οἱ ἅγιοι καὶ πολύαθλοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες ὑπῆρχον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως· ὁ μὲν Ἅγιος ἀπὸ Ῥάζης τῆς πόλεως, ὁ δὲ Τιμόλαος ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου, Διονύσιος δὲ καὶ ἕτερος Διονύσιος ἐκ Τριπόλεως τῆς Φοινίκης, Ῥωμύλος δὲ ὁ ὑποδιάκονος τῆς Διοσπολιτῶν ἐκκλησίας, πλησίον δὲ καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι ἀπὸ Αἰγύπτου. Οὗτοι, διωχμοῦ ὄντος, διὰ τὸν πρὸς Χριστὸν πόθον δίκαντες τὰς ἑαυτῶν χεῖρας, αὐτόχειροι προσελθόντες τῷ τότε βασιλεύοντι τῶν Χριστιανούς, ἐμπόνων τῆς Καισαρέων πόλεως· καὶ στοβέντες ἐμπροσθεν αὐτοῦ, Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ὁμολόγησαν. Ὁ δὲ γεμὼν πλείστα τοὺς παρακαλέσας καὶ ἀναγκάσας θῦσαι, καὶ δῆσαι καὶ τύπτειν αὐτοὺς ὁ δὲ ὑπαγόμενος ὑπακούσαι, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐλθεῖν πεῖσαι οὐ δυνηθείς, ἐτιμωρίσατο ἰσχυρῶς· καὶ μετὰ τὰς τιμωρίας ἔῤῥιψε τούτων

τούτων ἀποτέμνει τὰς κεφαλὰς, καὶ οὕτω παρέδωκαν τὰς ἁγίας ψυχὰς αὐτῶν τῷ Κυρίῳ.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νικάνδρου.

S. Nicander M. Νίκανδρος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἦν μὲν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ εἶχε δὲ ἔργον διὰ παντὸς τὸ ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἐν φυλακαῖς ἁγίους καὶ θεραπεύειν, καὶ ἐπιχορηγεῖν αὐτοῖς τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν, ἔτι δὲ καὶ θάπτειν τὰ λείψανα αὐτῶν. Ἰδὼν οὖν καὶ τούτων τῶν ἁγίων τὰ λείψανα ἐῤῥιμμένα οὕτω καὶ ἀνεπιμέλητα, ἐπεὶ ἐν ἡμέρᾳ οὐκ ἐτόλμα προσεγγίσαι αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς κρατηθῇ, ἐν νυκτὶ ἀπελθὼν, ἀνεῖλεν αὐτὰ ἓν καθ' ἕν, καὶ κατέθετο ἐν ἑνὶ τόπῳ. Θεαθεὶς οὖν ὑπό τινος τῶν εἰδωλολατρῶν διεβλήθη τῷ ἄρχοντι, καὶ κρατηθεὶς εὐθὺς ἐτιμωρεῖτο, καὶ Χριστὸν ἀρνεῖσθαι ἠναγκάζετο. Ὁ δὲ πρὸς τὸ μὴ ἀρνήσασθαι αὐτὸν, καὶ Θεὸν μᾶλλον ἐκήρυττεν ἀληθινὸν καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός. Ὅθεν εἰς ὀργὴν κινήσας τὸν ἄρχοντα, τὴν διὰ ξίφους δέχεται τελευτὴν, καὶ οὕτω τελειωθεὶς ἀπέλαβε στέφανον αἰώνιον καὶ ζωὴν μακαρίαν καὶ ἀτελεύτητον.

et alii. Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Νικάνδρου. Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, τοῦ ἐν Ῥουφινισναῖς.

Ις'. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, τοῦ ἐν Κιλικίᾳ.

XVI S. Julianus M. Ἰουλιανὸς, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀναζάρβου πόλει, υἱὸς βουλευτοῦ τινος Ἕλληνος, μητέρα ἔχων Χριστιανήν, ἥτις καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὰ ἱερὰ γράμματα. καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν, προσήχθη ἐν Αἰγαῖς τῇ πόλει Μαρκιανῷ τῷ ἡγεμόνι παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν· καὶ ἀναγκασθεὶς θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, οὐκ ἐπείσθη. Διὸ ἀνοίξαντες οἱ ἄθλιοι μετὰ βίας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐγχέουσιν οἶνον καὶ κρέας τῶν εἰδωλοθύτων· εἶτα ἐμβάλλεται εἰς φυλακὴν, καὶ ἄγεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἐρωτηθεῖσα περὶ αὐτοῦ, ἠτήσατο τὸν υἱὸν τῆς θοθῆναι αὐτῇ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, πρὸς τὸ βουλεύσασθαι μετ' αὐτοῦ. Καὶ τούτου γενομένου, πάλιν ἄγονται εἰς ἐξέτασιν, καὶ εἶπον μὴ ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Ὅθεν τὸν μὲν μητέρα αὐτοῦ ἀπέλυσαν διατεμόντες τὰς πτέρνας αὐτῆς· τὸν δὲ ἅγιον Ἰουλιανὸν ἐμβάλλοντες εἰς σύκκον, γέμοντα ἑρπετῶν ἰοβόλων καὶ ψάμμου, ἔῤῥιψαν ἐν τῇ θαλάσσῃ· Ἐξεῤῥίφη δὲ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἐτάφη παρὰ γυναικός τινος εὐλαβοῦς.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀριστοβούλου, ἑνὸς τῶν ὁ.

S. Aristobulus Apost. Ἀριστόβουλος, ὁ θεῖος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, μετὰ δὲ τὴν ἔνδοξον καὶ σωτήριον Ἀνάληψιν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠκολούθησε τῷ ἁγίῳ ἀποστόλῳ Παύλῳ, τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ τῆς οἰκουμένης, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν διακονούμενος καὶ δουλεύων αὐτῷ, ὡς γνήσιος καὶ πιστὸς μαθητής. Ἐπεὶ δὲ εἰς πᾶσαν χώραν χειροτονῶν ἀπέστελλεν ἐπισκόπους, ἐπὶ τὸ διδάσκειν τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ κηρύττειν τὸν Χριστὸν, χειροτονήσας καὶ αὐτὸν, ἔπεμψεν εἰς τὴν χώραν τῶν Βρεττανῶν, ἀπίστων ὑπαρχόντων καὶ ἀγρίων καὶ ὠμῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὅμως ἀπελθὼν, καὶ τὸν Χριστὸν κηρύττων, καὶ ποτὲ μὲν τυπτόμενος, ποτὲ δὲ κατὰ τὰς ῥύμας συρόμενος, ἄλλοτε δὲ χλευαζόμενος, πολλοὺς ἔπεισε προσελθεῖν τῷ Χριστῷ καὶ βαπτισθῆναι. Ὅθεν καὶ ἐκκλησίαν συστησάμενος, καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐν αὐτῇ καταστήσας, ἐτελειώθη.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Μενίγνου καὶ Ῥωμανοῦ.

SS. Menignus et Romanus MM. Ὁ μὲν ἅγιος Μένιγνος ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐκ τῆς πόλεως Παρίου, κναφεὺς δὲ ὤν, καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου αὐτῷ τροφὰς ποριζόμενος, παρεῖχε τοῖς διὰ τὸν διωγμὸν εἰς φυλακὰς ἀποκεκλεισμένοις Χριστιανοῖς· ἐπεθύμει δὲ καὶ αὐτὸς μαρτυρῆσαι ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ παρεκάλει ὑπὲρ τούτου. Διὸ καὶ ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα· Μένιγνε, ἐλθὲ πρός με, καὶ εὑρήσεις χάριν ἐνώπιόν μου. παραστὰς οὖν τῷ δικάζοντι, καὶ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὁμολογήσας ἐτύφθη, καὶ μαχαίρᾳ κοπεὶς τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἀπεκεφαλίσθη. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ταφὲν ἐν τῇ πόλει, παρέχει ἰάματα πᾶσι τοῖς πιστοῖς μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς διάκονος ὢν τῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐκκλησίας, καὶ τὸν λαὸν διδάσκων τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐκρατήθη, καὶ πολλὰ βασανισθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὸ διὰ ξίφους ἐδέξατο τέλος.

Ex Ms. Cryptæ-ferratæ

et alii. Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πάππα, καὶ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφρασίας. Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου πάππα Ῥώμης. Καὶ τῶν ἁγίων Τροφίμου καὶ Θάλλου.

Ιζ'. Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

XVII S. Alexius Οὗτος ἦν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, υἱὸς Εὐφημιανοῦ πατρικίου, ὃς καὶ πρὸς γάμον ἐξέδωκεν αὐτόν. Τοῦ γάμου δὲ γενομένου κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἔδει τῇ νύμφῃ προσομιλῆσαι, δοὺς αὐτῇ τὸν ἀῤῥαβωνικὸν δακτύλιον, ἐξῆλθε τοῦ οἴκου, καὶ τὴν πόλιν Ἔδεσσαν καταλαβὼν, προσέμεινε τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ. Γνωσθεὶς δὲ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὑπεχώρησε, καὶ πάλιν ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ κατέλαβε τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ ἀγνοηθεὶς, τῷ πυλῶνι προσεκαρτέρει, βλέπων τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἐμπαιζόμενος ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ, καίτοι τῶν γονέων καὶ τῆς σώφρονος αὐτοῦ γυναικὸς λυπουμένων καὶ κλαιόντων διὰ παντὸς περὶ αὐτοῦ. Τῆς δὲ τελευτῆς αὐτοῦ προσεγγισάσης, ζητήσας χάρτην, ἔγραψε τὰ περὶ αὐτοῦ πάντα, καὶ κατεῖχεν ἐν τῇ χειρὶ μετὰ τελευτὴν· ἡ ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος λαὸν, ἀνεγνω εἰς ἐπήκοον πάντων. Τότε ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐτάφη τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου.

S. Marinus M. Μαρῖνος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, Χριστιανὸς ὢν, καὶ ὁρῶν τοὺς εἰδωλολάτρας θύοντας, οὐ μόνον ἄλογα ζῶα, τετράποδα καὶ πετεινὰ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους, ἐξέλωσε· καὶ ἐρρτῆς ἀγομένης τοῖς ψεύδεσι εἰδώλοις, δραμὼν κατ' εστρεψε τὸν βωμὸν, καὶ τὰ θύματα κατεπάτησε, τοὺς δυσσεβεῖς ἱερεῖς τῶν εἰδώλων καθύβρισε, καὶ ἑαυτὸν Χριστιανὸν ὡμολόγησεν, εἰπὼν, ὅτι Πιστεύω εἰς Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Τότε ὀργισθέντες οἱ εἰδωλολάτραι ἐκράτησαν αὐτὸν, καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὶ ἐτιμωρήσαντο, ὁ μὲν ῥοπάλῳ τύπτων, ὁ δὲ λίθῳ συντρίων τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀδόντας, ἄλλος σύρων ἐκ τῶν τριχῶν· ἔπειτα θήσαντες αὐτὸν, παρέδωκαν τῷ τῆς χώρας ἐκείνης ἄρχοντι, καὶ ὑπ' ἐκείνου τυσθεὶς ἀνηλεῶς βουνεύροις ξηροῖς, εἶτα κρεμασθεὶς καὶ ξεσθεὶς τὰς πλευρὰς, τέλος ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη.

Ιη' Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων

XVIII S. Cyrillus Hierosol. Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς γονέων εὐσεβῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίου· ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Μάξιμος τέλει βίου ἐχρήσατο, οὗτος ἀντ' ἐκείνου τῆς ἐπισκοπικῆς χαριτος ἠξιώθη. τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων προθύμως ὑπερμαχῶν. Ἀκάκιος δὲ Ἀρειανὸς ὢν, καὶ τῶν ἐν Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης θρόνον ἐπέχων, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἐπεὶ γνώριμος ἦν τῷ βασιλεῖ, ἐκεῖθεν ἔχων τὴν ἐξουσίαν τὸν Κύριλλον τοῦ θρόνου καθελεῖν. Ὁ δὲ εἰς Ταρσὸν ἀπελθὼν τῷ θαυμασίῳ συνῆν Σιλβανῷ. Καὶ εἰς Σελεύκειαν συγκροτηθείσης συνόδου, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεδρομενὸ Ἀκάκιος, καὶ πείθει τὸν βασιλέα ὑπερορίᾳ καταδικάσαι Κύριλλον. Μετὰ δὲ τελευτὴν Κωνσταντίου, τῆς βασιλείας κρατήσας

EX MS CRYPTÆ-FERRATÆ

Ἰουλιανὸς, θέλων ἐπισπάσασθαι πάντας εἰς εὔνοιαν, ἐῤῥύσατο μετὰ πάντων καὶ τὸν Κύριλλον, καὶ τῷ ἰδίῳ θρόνῳ κατέστησεν. Καλῶς οὖν τὸ ποίμνιον ἰθύνας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων ἑπτὰ γυναικῶν, τῶν ἐν Ἀμισῷ

Septem mulieres Mart Amisi

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσσεβοῦς Μαξιμιανοῦ, διωγμοῦ κινηθέντος μεγάλου πᾶσα ἡλικία τῶν ἀνθρώπων τῶν ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν διὰ βασάνων διαφόρων καὶ ποικίλων θανάτων ἐξεκόπτετο. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν Ἀμισῷ τῇ πόλει πᾶς ὁ τὸν Χριστὸν Θεὸν κηρύττων ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τῆς αὐτῆς πόλεως εἰδωλολάτρου ὄντος ἐφονεύετο, ἑπτὰ γυναῖκες Χριστιαναὶ, ζηλώσασαι ἔστησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ Χριστιανὰς ἑαυτὰς ὡμολόγησαν αὐτόν τε ἤλεγξαν παῤῥησίᾳ, ὡμὸν καὶ ἄδικον ἀποκαλέσασαι καὶ ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας. Ταῦτα εἰποῦσαι, καὶ εἰς ὀργὴν κινήσασαι αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἐκτειθεῖσαι ἐτύφθησαν μετὰ ῥαβδίων, ἔπειτα τοὺς μαστοὺς ξίφει ἐξεκόπησαν, καὶ τρίτον κρεμασθεῖσαι ἐξέσθησαν τοσοῦτον ἕως ἐφάνησαν τὰ ἔντερα αὐτῶν, καὶ τελευταῖον εἰς κάμινον πυρὸς μεγάλην ἰσχυρῶς ἐκκαεῖσαν ἐμβληθεῖσαι, ἐν αὐτῇ ψάλλουσαι καὶ προσευχόμεναι, τῷ Θεῷ παρέδωκαν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.

Ιθ'. Ἄθλησις τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν Αἰθιόπων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάβα.

XIX SS. Martyres Sabaitæ

Οὗτοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἐκ διαφόρων τόπων συναχθέντες, καὶ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σάβα προσκαθεζόμενοι, ἐν ἀσκήσει καὶ καλῇ πολιτείᾳ τὸν Θεὸν ἐθεράπευον. Ἀλλ' ὁ βασκαίνων καὶ φθονῶν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων διάβολος, καὶ μάλιστα τοῖς ἐναρέτοις, ἐξήγειρεν ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς ἀθέους Αἰθίοπας, ἐλπίσαντας πλούτου περιουσίαν εὑρεῖν. Ὡς δὲ ἀπελθόντες οὐδὲν εὗρον, τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐξέχεον ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς μὲν ἀποκεφαλίσαντες, τοὺς δὲ διχοτομήσαντες, τῶν δὲ χεῖρας τῶν δὲ πόδας ἀποκόψαντες, τοὺς δὲ κατακεντήσαντες καὶ τὰ ἔντερα αὐτῶν ἐκχέοντες, καὶ διαφόρως ἀνελόντες, καὶ οὕτως συνήθως εὐχαριστοῦντες καὶ προσευχόμενοι, παρέδωκαι τὰς μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς τῷ Κυρίῳ· ἀπολαβόντες τὴν αἰώνιον ζωὴν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, δι' ἣν τούς τε μακροὺς τῆς ἀσκήσεως ἀγῶνας καὶ τὸ μαρτύριον τῆς ἐπιπόνου ἀθλήσεως προθύμως ὑπέμειναν.

Κ'. Ἄθλησις τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, τῆς καὶ Σαμαρείτιδος, καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.

XX S. Photina et Socii Mart

Ἡ ἁγία Φωτεινὴ, ἡ καὶ Σαμαρεῖτις, ἥτινι καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τῇ πηγῇ συνέτυχεν, ἦν ἐν τοῖς χρόνοις Νέρωνος. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ὑπῆρχε σὺν τῷ υἱῷ αὐτῆς Ἰωσῇ ἐν Καρταγένῃ, πόλει τῆς Ἀφρικῆς, κηρύττουσα τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς Βίκτωρ κατὰ τῶν Ἀβάρων ἀνδραγαθήσας, γέγονε στρατηλάτης καὶ προσετάγη τοὺς ἐν τῇ Γαλιλυίᾳ Χριστιανοὺς φονεύειν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐφόνευεν, ἀλλ' ἐδίδασκε μᾶλλον πάντας τὰ περὶ Χριστοῦ, καὶ Σεβαστιανὸν πείσας πιστεῦσαι Χριστῷ, παρασταλεὶς ἤχθη δέσμιος μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ παρέστη τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, τῶν μὲν ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξε, τοὺς δὲ εἰς φυλακὴν ἐνέβαλεν, ἄλλους ἐπὶ ξύλον ἐκρέμασε· τῶν δὲ τὸ δέρμα, ἐξέδειρε, τῶν δὲ τὰ αἰδοῖα ἀπέκοψε· τὴν Φωτίδα δὲ δύο δένδρα κλίνας προσέδησε, καὶ ἀπολύσας αὐτὰ διέσχισε μέσον. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεκεφαλίσθησαν· ἡ δὲ Φωτεινὴ ἐν τῇ φυλακῇ ἐτελειώθη.

Καὶ μνήμη του ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θωμᾶ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

S. Thomas CP

Θωμᾶς, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ τὴν ἄκραν σύνεσιν καὶ εὐλάβειαν διάκονος προχειρίζεται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ σακελλάριος, ὑπὸ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐν θαύμασι μεγίστου Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Νησευτοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου καὶ μακαρίου Μαυρικίου. Καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ τε τοῦ Ἰωάννου, καὶ τοῦ μετὰ αὐτὸν ἐπισκοπήσαντος Κυριακοῦ, προχειρίζεται πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπεσκόπησεν ἔτη τρία, μῆνας δύο· πολλὰ κατὰ τῶν αἱρέσεων ἀγωνισάμενος, καὶ τοὺς αἱρετικοὺς καταισχύνας, καὶ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα κρατύνας, καὶ τὸ ποίμνιον ποιμάνας καλῶς καὶ θεαρέσως, καὶ τοῖς εὐσεβέσι βασιλεῦσι καλῶς διδάξας, καὶ τῇ συγκλήτῳ καὶ παντὶ τῷ ἱερατικῷ τάγματι καταφανεὶς αἰδέσιμος· μετὰ ταῦτα ἀῤῥωστήσας, πρὸς οὐρανοὺς ἀνέδραμε, χαίρων ὡς εἰκὸς καὶ ἀγαλλιώμενος.

Κά. Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς Βενεδίκτου, ἀρχιμανδρίτου Ῥώμης.

XXI S. Benedictus Ab.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐν τῆς Ῥωμαίων πόλεως, Εὐλογημένος ὀνομαζόμενος· μικρὸς δὲ ὤν, κατὰ λιπὼν καὶ οἰκίαν καὶ γονεῖς ἐξῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον μετὰ τῆς ἀνατρεφούσης αὐτὸν γραὸς, καὶ ἡσύχαζε, καὶ εὐχόμενος ἔλαβε χαρίσματα ἰαμάτων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡγούμενος γενόμενος τῇ παρακλήσει τῶν μοναχῶν, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐγκρατείας μισηθεὶς παρ' αὐτῶν, ἐπεβουλευθὴ δηλητηρίῳ φαρμάκῳ, καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον ἐσφράγισε, καὶ διελύθη ὡς ἅλας ὁ ὕελος· ἔπειτα καὶ ἄλλα θαύματα πλεῖστα ἐποίησε. Μέλλοντος δὲ πρὸς Κύριον ἐκδημεῖν, μοναχοί τινες δύο εὐλαβεῖς ἔδοξαν καθ' ὕπνους ἰδεῖν ὁδὸν πρὸς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀναφέρουσαν, ὑπεστρωμένην ἱματίοις πολυτελέσι, καὶ λαμπάδας ἀναπτομένας ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐρωτήσαντες, τίνος ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἤκουσαν παρὰ λευκοφόρου ἀνδρὸς, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς Βενεδίκτου τοῦ εὐλογημένου. Καὶ οὕτω τελειωθεὶς, ἀνῆλθεν εἰς οὐρανούς.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἰακώβου τοῦ Νέου, ἐπισκόπου γεγονότος.

S. Jacobus Ep.

Ἰάκωβος, ὁ ὅσιος, ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὸν ἀσκητικὸν ἑλόμενος βίον, καὶ μοναχὸς γενόμενος, καὶ νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ κακοπαθείᾳ, τῇ τε μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ταῖς συχναῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς πρότερον ἑαυτὸν ἐκκαθάρας, μετὰ ταῦτα τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀξιοῦται. Ἐπὶ τῶν χρόνων δὲ τῶν δυσσεβῶν Εἰκονομάχων καταναγκασθεὶς ὑπ' ἐκείνων πλεῖστα, τὴν τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἀρνήσασθαι προσκύνησιν, καὶ μὴ πεισθεὶς, πολλοὺς πείρασμοὺς ὑπέμεινε, καὶ ἐξορίας ἀνεικάστους ὑπέστη, καὶ λιμὸν καὶ δίψαν καὶ ἕτερα πλείονα, ἅπερ εἰς αὐτὸν οἱ δυσσεβεῖς ἐπενόουν, ἐκαρτέρησεν. Εἶτα ἐν αὐταῖς ταῖς πολλαῖς βασάνοις καὶ τοῖς διαφόροις πειρασμοῖς, τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας παρέθετο τοῦ Θεοῦ, δι' ὃν μέχρι θανάτου προθύμως ἀγωνισάμενος, βασιλείαν ἔλαβεν οὐρανῶν, σὺν αὐτῷ ἀγαλλόμενος εἰς αἰῶνας.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Βηρύλλου ἐπισκόπου Κατάνης.

S. Berylius Ep.

Βήρυλλος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας γεγονὼς δὲ μαθητὴς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀποστόλου, παρ' αὐτοῦ χειροτονεῖται ἐπισκοπος Κατάνης τῆς ἐν Σικελίᾳ Ὅστις καλῶς ποιμάνας τὸ ποίμνιον, καὶ ἐπὶ νομὰς ὁδηγήσας σωτηρίους, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἀγαγὼν, ἠξιώθη καὶ θαυμάτων μεγίστων· ἐξ ὧν ἑνὸς ἀναγκαῖον ἐπιμνησθῆναι Πηγὴ ἦν κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον, πικρότατον ἔχουσα ὕδωρ, ἀλλὰ προσευξάμενος τῷ Θεῷ, εἰς γλυκεῖαν μετέβαλε ποιότητα· καὶ ἰδὼν τοῦτο Ἕλλην τις ἄκρος εἰδωλολάτρης, ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ, καὶ σὺν ἐκείνῳ ἕτεροι πολλοί. Καὶ ἕτερα δὲ οὐκ ὀλίγα θαύματα ἐκτελέσας, εἰς βαθὺ γῆρας ἐλθὼν, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ἀπολαβὼν ὑπ' αὐτοῦ τὴν αἰώνιον ζωήν. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον κατετέθη ἐν τῇ νήσῳ ἐντίμως, ἰάματα παρέχων πᾶσι τοῖς πιστῶς προσερχομένοις αὐτῷ μέχρι τῆς σήμερον.

Κβ'.

EX MS. CRYPT.-FERRAT.Æ

Κβ'. Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀρτέμωνος ἐπισκόπου Σελευκείας.

XXII S. Artemon Ep.

Ἀρτέμων ὁ μακάριος τὴν Σελεύκειαν ἔσχε καὶ πατρίδα καὶ πόλιν, ὡς ἐν αὐτῇ καὶ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς τοῦ δὲ μακαρίου Παύλου τὰ ἐκεῖσε κατελαβόντος, ἐγένετο ἐκείνου μαθητής, εἶτα καὶ ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς πόλεως Σελευκείας, διδάσκαλός τε τοῦ λαοῦ, καὶ κῆρυξ τῆς ἀληθείας. Θαύματα δὲ πολλὰ ποιήσας, οὐκ ὀλίγους τῶν εἰδωλολατρῶν ἀπὸ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Κύριον, Χριστιανοὺς διὰ τοῦ θείου καὶ πανσέπτου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος ἐποίησε· καὶ μετὰ ταῦτα εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην ἰθύνων, καὶ τὴν ἐκκλησίαν διακυβερνῶν, ἦν πᾶσι τοῖς χρείαν ἔχουσι λιμὴν σωτήριος, χηρῶν προστάτης, ὀρφανῶν ἀντιλήπτωρ, πτωχῶν καὶ πενήτων χορηγός. Ἐν τούτοις δὲ πολιτευθείς, καὶ κατὰ πάντα Θεὸν θεραπεύσας, ἐν γήρᾳ βαθεῖ πρὸς αὐτὸν ἐξεδήμησε χαίρων, ἀπολαβὼν ζωὴν ἀἰδιον.

S. Basilius M.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βασιλείου, πρεσβυτέρου τῆς Ἀγκυρανῶν ἐκκλησίας.

Κγ'. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Νίκωνος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἑκατὸν ἐννενήκοντα ἐννέα μαρτύρων.

XXIII S. Nicon et Socii Mart.

Οὗτος ὑπῆρχε κατὰ τοὺς καιροὺς Κουϊντιανοῦ, ἡγεμόνος, καὶ τῆς χώρας τῶν Νεαπολιτῶν, μητρὸς μὲν Χριστιανῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος· στρατευθεὶς δὲ καὶ εἰς ἀνάγκην πολέμου εὑρεθεὶς καὶ βαθὺ στενάξας καὶ εἰπών, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς τῆς μητρός μου, βοήθει μοι, ἠνδραγάθησεν ἰσχυρῶς. Εἶτα ὑποστρέψας καὶ συνταξάμενος τῇ μητρί, κατέλαβεν ὑπὸ ἀγγέλου ἐπιφανείας τὸ ὄρος τοῦ Γάνου· καὶ εὑρὼν ἐπίσκοπον ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δέκα ἔτη, καὶ χειροτονεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος. Εἶτα παρέδωκεν αὐτῷ καὶ μοναχοὺς τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ἐννενήκοντα ἐννέα, καὶ οὕτως ἐτελειώθη. Αὐτὸς δὲ γνοὺς δι' ἀποκαλύψεως, ὅτι μέλλει ὑπὸ ἐθνῶν ἀφανισθῆναι τὸ ὄρος, παραλαβὼν τοὺς μοναχούς, ἀπῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, εἶτα εἰς Ἰταλίαν· ἔνθα καὶ εὑροῦσα αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀσπασαμένη, παραυτίκα ἐτελεύτησεν. Ἀπελθὼν, δὲ εἰς τὸ Ταυρομένιον ὄρος κατῴκει μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· καὶ ἀποστείλας ὁ ἄρχων, καὶ κρατήσας αὐτοὺς, ἀπεκεφάλισεν.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δομετίου.

S. Dometius M.

Δομέτιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ἐκ τῆς χώρας Φρυγίας· ὁρῶν δὲ τοὺς προκειμένους τῷ τυράννῳ πολλοὺς ὄντας, καὶ καθεκάστην προστιθεμένους καὶ ἀρνουμένους μὲν τὸν Χριστὸν προσκυνοῦντας δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐβυσφόρει καὶ ἠγανάκτει καὶ λύπῃ πολλῇ συνείχετο. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἱπποδρομίας ἐπιτελουμένης, καὶ θυσίας προσφερομένης τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, οὐχ ὑπέμεινεν· ἀλλὰ ζηλώσας ζήλῳ θεικῷ, ἐστη μέσον τοῦ θεάτρου, καὶ μεγάλῃ φωνῇ τόν τε ἀποστάτην Ἰουλιανὸν ἀνεθεμάτισε, καὶ τοὺς εἰδωλολατροῦντας διέπτυσε, καὶ τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς ἐχλεύασε. Κρατηθεὶς οὖν καὶ δεθεὶς ἀσφαλῶς, παρεδόθη τῷ ἄρχοντι, καὶ πολλὰς βασάνους ὑποστὰς, ἀπεκλείσθη εἰς φυλακήν. Καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας τῆς φυλακῆς ἐνεβληθείς, καὶ καταναγκασθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ μὴ πεισθείς, ξίφει τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀπετμήθη.

Κδ'. Ἄθλησις τῶν ἁγίων τριάκοντα πέντε μαρτύρων, τῶν ἐν Καισαρείᾳ.

XXIV Martyres Cæsareenses XXXVII

Καὶ οὗτοι οἱ ἅγιοι τριάκοντα πέντε μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ὑπαρχοντες, ἐπειδὴ δόγμα κατεπέμφθη παρὰ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ παρανόμου Ἰουλιανοῦ, κελεύοντος τὸν μὲν Χριστὸν ἀθετεῖσθαι, τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς προσκυνεῖσθαι, οὐ μόνον οὐκ ἐπείσθησαν τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ παῤῥησιασάμενοι μεγάλῃ φωνῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν περιιόντες ἔλεγον· Χριστὸς μὲν μόνος ὡς Θεὸς ἀληθινὸς τιμάσθω τε καὶ σεβέσθω· θεοὶ δὲ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν μετὰ τῶν σεβομένων αὐτούς. Κρατηθέντες οὖν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν παρεδόθησαν φυλακῇ, καὶ καταμηνυθέντες τῷ ἀποστάτῃ καὶ ἀρνητῇ τοῦ Χριστοῦ Ἰουλιανῷ παρανόμῳ, προστάξει ἐκείνου τὰς κεφαλὰς προσθύμως ἀπετμήθησαν, ἀναβοῶντες πρὸς Χριστὸν, ὃν ἐκ βρέφους ἐπιποθήσαντες οὐκ ἠρνήσαντο, καὶ ἔλαβον γέρας ἀθανασίας.

Κε. Ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

XXV Annuntiatio B. M. V.

Ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντοτε φροντίζων τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶν τὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πλαστούργημα τὸν ἄνθρωπον καταδουλούμενον ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἠβουλήθη ἐξαποστεῖλαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκλυτρώσασθαι αὐτὸν ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν. Ἔπει δὲ ἠθέλησε μαθεῖν οὐ μόνον τὸν Σατανᾶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἐνὶ τῶν ἀρχαγγέλων, Γαβριὴλ τῷ ἐνδόξῳ, θαῤῥεῖ τὸ μυστήριον. Προσικονομεῖ δὲ γεννηθῆναι, καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον ἁγνὴν καὶ καθαρὰν ὡς ἀξίαν οὖσαν τοιούτου καλοῦ. Καὶ δὴ ἐλθὼν ὁ Γαβριὴλ εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρὲτ, λέγει αὐτῇ· Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ εἶπε· Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο; Ὁ δὲ ἔφη· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί. Καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ συνέλαβε τὸν Υἱὸν, καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ὑπερφυῶς, καὶ ἐκτοτε ἐτελέσθη πάντα τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀνθρωποπρεπῶς εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

Κς'. Ἄθλησις τῶν ἐν Γοτθίᾳ μαρτυρησάντων ἁγίων.

XXVI Martyres in Gothia

Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ Οὐϊγγουρίχου ἄρχοντος τῶν Γότθων, Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ Οὐάλεντος, καὶ Γρατιανοῦ βασιλέων Ῥωμαίων. Ψαλλόντων δὲ πάντων ἐκ τῆ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸν Θεὸν δοξολογούντων, ἀποστείλας Οὐϊγγουρίχος, ἐκέτρησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κατέκαυσεν αὐτούς. Ὅτε συνίδη καὶ ἄνθρωπόν τινα Χριστιανὸν προσφορὰν κομίζοντα τῇ ἐκκλησίᾳ κρατηθῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσαντα ἐμβληθῆναι εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἀντὶ προσφορᾶς γενέσθαι τῷ Χριστῷ, Τούτων τὰ λείψανα συνήγαγεν ἡ σύμβιος τοῦ ἑτέρου ἄρχοντος τοῦ ἔθνους τῶν Γότθων, Χριστιανὴ οὖσα καὶ ὀρθόδοξος, μετὰ πρεσβυτέρων καὶ λαικῶν· καὶ καταλιποῦσα τὴν ἐξουσίαν τῷ υἱῷ αὐτῆς, τόπον ἐκ τόπου περιερχομένη, ἦλθεν ἕως τῆς γῆς Ῥωμαίων, καὶ ἡ θυγατηρ αὐτῆς μετ' αὐτῆς. Εἶτα πάλιν ἀπελθὼν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, καταλιποῦσα τῇ θυγατρὶ τὰ λείψανα· ἥτις εἰς Κύζικον ἀπελθοῦσα, διέδωκεν ἐξ αὐτῶν μερίδα τῇ πόλει· καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Φιλήμονος καὶ Δόμνου.

SS. Philemon et Domnus Mart.

Φιλήμων καὶ Δόμνος, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ὑπῆρχον ἐκ τῆς Ῥώμης· ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν τοῦ διωγμοῦ ἀπελθόντες ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἰταλίας, ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων ταῖς διδαχαῖς αὐτῶν ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων ἐπιστρέφοντες ἐπὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἐβάπτιζον. Διὰ τοῦτο εἰς ὀργὴν κινήσαντες τοὺς εἰδωλολάτρας, ἐκρατήθησαν, καὶ δεθέντες ἁλύσεσι, παρεδόθησαν τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι. Ὁ δὲ ἄρχων ἰδὼν αὐτούς, πρῶτον μὲν διὰ κολακείας ἐπειρᾶτο μεθίστανται αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, τιμὰς ὑπισχνούμενος αὐτοῖς, καὶ δῶρα πολλοῦ ἄξια· ἔπειτα ὡς εἶδεν αὐτοὺς πάντα μὲν οὐδὲν λογιζομένους, μόνον δὲ Χριστὸν ἐπικαλουμένους, γυμνώσας καὶ ἁπλώσας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκ τεσσάρων, ἑπτὰν ἑκάστῳ, ἀναγκάζων θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν, ἀπ' ἐκλεισεν εἰς φυλακὴν, καὶ τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν καὶ πάλιν τυπωσάμενος

EX MS CRYPTOFERRATE

φυλακὴν, καὶ τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν καὶ πάλιν τιμωρησάμενος αὐτοὺς ἀπανθρώπως, ἀπεκεφάλισεν.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Καλλινίκου καὶ Βασιλίσσης.

SS. Callinicus et Basilissa Mart.

Καλλίνικος καὶ Βασίλισσα, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ὑπῆρχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐκ τῆς χώρας Γαλατίας· πλουσία δὲ οὖσα ἡ Βασίλισσα, εὐθὺς χρήματα τῷ Καλλινίκῳ, ἀπέρχεσθαι εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ παρέχει τοῖς ἀποκλείστοις Χριστιανοῖς πρὸς διατροφὴν, ὅπως εὔχωνται ὑπὲρ αὐτῆς, προθύμως ποιεῖν τε αὐτοὺς εἰς τὸ μαρτύριον, ὃς μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν κρατηθεὶς ὁ Καλλίνικος, καὶ ἐρωτηθεὶς τίνος εἴη, μὴ εἰδὼς ψεύδεσθαι, ὡμολόγησεν· ὅθεν δεθεὶς, παρεδόθη τῷ ἄρχοντι. Κρατηθεῖσα δὲ καὶ ἡ ἁγία Βασίλισσα, παρέστη τῷ κριτηρίῳ, καὶ ὑφ' ὁτέροις τὸν Χριστὸν παῤῥησίᾳ ὁμολογήσαντες, διαφόροις βασάνοις πρότερον καθυπεβλήθησαν, ἀναγκαζόμενοι ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστὸν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Μὴ πεισθέντες δὲ, ξίφει τὰς ἱερὰς αὐτῶν κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, καλῶς νικήσαντες τὸν διάβολον, καὶ ἀπολαβόντες βασιλείαν οὐρανῶν.

ΚΖ. Ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Φιλητοῦ συγκλητικοῦ, καὶ Λυδίας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, καὶ τῶν τέκνων.

XXVII SS. Philetus, Lydia et filii Mart.

Ἐπὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως ὑπῆρχον ἰσοῦ. Κρατηθεὶς οὖν ὁ μακάριος Φιλητος, παρέστη τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ δυνηθεὶς ἀντιστῆναι τῇ τοῦ μάρτυρος σοφίᾳ, παρέδωκεν αὐτὸν Ἀνφιλοχίῳ τῷ Δουκὶ· ὃς παραυτίκα ἀφυπνίσας κρεμάσας ἐπὶ ξύλων, ἔξεεν· εἶτα εἰς φυλακὴν ἐμβάλλει ἅμα Κρονίδῃ Κομενταρησίῳ πιστεύσαντι. Τῇ δὲ νυκτὶ ψαλλόντων καὶ εὐχομένων, ἦλθεν ἄγγελος παραθαῤῥύνοντες αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον, παραστάντων τῶν Ἀγίων, ἰφη ὁ τύραννος· Πολλαὶ ὑμῖν ἀπόκεινται τιμωρίαι. Εἶτα ἐμβάλλει ἐν λέβητι χαλκῷ ἐκπυρωθέντι, γέμοντι ἐλαίου καὶ ῥητίνης. Καὶ ποιήσαντες τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον, ἐψύχραναν τὸν λέβητα. Καὶ ἰδὼν ὁ Δοὺξ, ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ, καὶ ἐνέβαλεν ἑαυτὸν ἐν τῷ λέβητι εἰπών, Κύριε, βοήθει μοι. Τότε ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Ἥκουσα τῆς δεήσεώς σου, ἄνελθε πρός με χαίρων. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς διαφυλαχθέντας αὐτοὺς ὑγιεῖς, ἀνεχώρησεν· αὐτοὶ δὲ εὐξάμενοι ἐτελειώθησαν.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Μανουὴλ καὶ Θεοδοσίου.

S. Manuel et Theodosius Mart.

Μανουὴλ καὶ Θεοδόσιος, οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ὑπῆρχον ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ ὁρῶντες τοὺς Χριστιανοὺς καθεκάστην ἡμέραν φονευομένους ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, συνίθεντο ἀλλήλοις παῤῥησιάσασθαι καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διαπελθόντες αὐτόματοι πρὸς τὸν τῆς χώρας ἄρχοντα, ἐξετάζοντα τότε πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ φονεύοντα, ἐστάθησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ παῤῥησίᾳ τὸν Χριστὸν ἀνακηρύξαντες καὶ ἑαυτοὺς Χριστιανοὺς ὁμολογήσαντες, ἐξέπληξαν οὐ μόνον τοὺς παρεστῶτας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρχοντα τῇ ἀνδρείᾳ αὐτῶν καὶ παῤῥησίᾳ. Τότε κρατηθέντες ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐκβαλὼν αὐτοὺς ὁ ἄρχων τῆς φυλακῆς, κατηνάγκαζεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισε, πλείστα βασανίσας, καὶ ἐπὶ ξύλων κρεμάσας γυμνοὺς, καὶ τὰς πλευρὰς, ξέσας, εἶτα τῶν ξύλων καταβιβάσας, καὶ ἐπὶ τριόδων ὀξίων ἐπιθεὶς αὐτοὺς, τέλος ἀπεκεφάλισεν.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Κοδράτου.

S. Codratus M.

Κοδράτος ὁ ἱερομάρτυς ἐπίσκοπος ὢν, καὶ διωχθεὶς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐχειροτονήθη, καὶ παραγγελίαν δεξάμενος μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, εἰ βούλοιτο ζῆν, οὐ μόνον οὐκ ἐπαύσατο τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πόλιν περιερχόμενος, ὅσους εὗρισκε κατηχουμένους ἐβάπτιζε· καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς κρατουμένους, οὐ Χριστιανοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπίστους, ἐπεσκέπτετο· καὶ τοὺς μὲν προθυμοποίει ἐμμένειν τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, τοὺς δὲ διὰ διδασκαλίας ἔπεισεν ἀφίστασθαι τῶν εἰδώλων, λέγων αὐτοῖς· Ἐπειδὴ μέλλετε ἀποθανεῖν παρὰ τῶν ἀποκλεισάντων ὑμᾶς ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ, κἂν διὰ τὸν Χριστὸν ἀποθάνετε, ἵνα τύχητε τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν. Γνωσθεὶς οὖν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ κρατηθεὶς μετὰ πολλὰς τιμωρίας καὶ κακώσεις, μαχαίρᾳ ἀπεσφάγη, καὶ οὕτω τελειωθεὶς πρὸς Χριστὸν ἐξεδήμησεν.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ὁσίου Στέφανου τοῦ ὁμολογητοῦ.

S. Stephanus Conf.

Στέφανος ὁ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, μοναχὸς γενόμενος, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσας, δι' ἧς καὶ ἡγούμενος γεγονὼς τῆς μονῆς Τριγλείας, παρακλήσει τῶν μοναχῶν πολλοὺς διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὠφέλησε, καὶ καθαροὺς τῷ Θεῷ παρέστησεν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, τοῦ ῥηθέντος δυσσεβοῦς βασιλέως αἵρεσιν κινήσαντος κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ διωγμὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἁραμένου πικρὸν, προσκληθεὶς καὶ αὐτὸς κατηναγκάζετο ἀρνήσασθαι τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ ὑπογράψαι κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· καὶ μὴ πεισθεὶς τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον δυσσεβεῖς ἀποκαλέσας τοὺς εἰς τοῦτο αὐτὸν καταναγκάζοντας, πλεῖστα τιμωρηθεὶς πρότερον καὶ φυλακαῖς προσομιλήσας, ἐξωρίσθη. Καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ νοσήσας, πρὸς Κύριον, δι' ὃν τοὺς πολλοὺς καὶ μακροὺς πόνους ὑπέστη, χαίρων ἐξεδήμησεν.

Κή. Ἄθλησις τῆς ἁγίας Ματρώνης, τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης.

XXVIII S. Matrona M.

Ματρώνα, ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν ἐκ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, δούλη γυναικὸς Ἰουδαίας, ἄνδρα ἐχούσης στρατοπεδάρχην Θεσσαλονίκης. Ἀκολουθοῦσα δὲ τῇ κυρίᾳ αὐτῆς μέχρι τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἐκεῖ μὲν οὐκ εἰσηρχετο, ὑποστρέφουσα δὲ ἀπήρχετο εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν, κἀκεῖ προσηύχετο. Διαγνωσθεῖσα δὲ παρὰ τῆς κυρίας αὐτῆς, τύπτεται ἰσχυρῶς, καὶ ἀποκλείεται ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἐπὶ πολὺ ἄσιτος διαμείνασα, πάλιν ἐξάγεται καὶ μαστίζεται ἀφειδῶς, καὶ καταναγκάζεται ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν. Ὡς δὲ οὐκ ἐπείσθη, πάλιν ῥίπτεται εἰς φυλακὴν, ἐν ᾗ καὶ τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε τῷ Θεῷ· ἧς τὸ λείψανον ἀπὸ τοῦ τείχους ἔῤῥιψεν ἡ κυρία αὐτῆς. Ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ ἀνελόμενοι, νυκτὸς ἔθαψαν· ὕστερον δὲ Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος ἔνδον τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκκλησίαν κτίσας ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας, ἐκεῖ κατέθετο.

Καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἡρωδίωνος, ἑνὸς τῶν ὁ.

S. Herodion Ap.

Ἡρωδίων ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος ὑπῆρχεν εἷς τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν· ἀκολουθῶν δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, συνήργει αὐτοῖς εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα, δουλεύων αὐτοῖς ἐν ἅπασι, καὶ ὑποτασσόμενος ὡς Χριστοῦ μαθητὴς τοῦ εἰπόντος, « Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος ἔστω πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος. » Μετὰ ταῦτα δὲ ὑπ' αὐτῶν χειροτονήθη ἐπίσκοπος πόλεως Νέων Πατρῶν, καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων διδάσκων ἐπέστρεφεν ἐπὶ τὸν Κύριον. Φθονήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐπισυστάντες ἐπ' αὐτὸν μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐβασάνισαν ἰσχυρῶς, οἱ μὲν τύπτοντες, οἱ δὲ λίθοις τὸ στόμα συντρίβοντες, ἄλλοι ξύλοις κατὰ κεφαλὴν παίοντες· εἶτα μαχαίρᾳ ἀπέσφαξαν οἱ ἄνομοι, καὶ ἄγριοι, καὶ αἱμοβόροι θῆρες, ὥσπερ κριὸν ἐπίσημον· καὶ οὕτω παιδώσαντες τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, δι' ὃν τὸν βίαιον ὑπέστη θάνατον.

Καὶ

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίου.

S. Hesychius.

Ἡσύχιος ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν ὑπῆρχε μὲν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ γέννημα καὶ θρέμμα, πᾶσαν δὲ Γραφὴν εἰς ἄκρον ἐκμελετήσας ἐπλούτησε γνῶσιν εἰς Θεόν. Διὸ καὶ ἀναχωρήσας καὶ γενόμενος μοναχὸς, διέτριβεν ἐν ταῖς ἐρήμοις· ἀπερχόμενος πρὸς τοὺς ἐκεῖ ὁσίους Πατέρας, καὶ παρ' ἑκάστου συλλέγων τὰ ἄνθη τῆς ἀρετῆς, ὡς φιλόπονος μέλισσα. Ἐπεὶ οὐκ ἦν δυνατὸν τοσαύτην λαθεῖν ἀρετὴν, βιασθεὶς παρὰ τοῦ τότε ἀρχιερέως τῶν Ἱεροσολύμων, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος· καὶ προσμένων τῷ τοῦ Κυρίου τάφῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τόποις, ἐν οἷς τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἅγια πάθη ὑπέμεινεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἤντλει πηγὰς γνώσεως καὶ σοφίας, ὅθεν καὶ πᾶσαν Γραφὴν ἡρμήνευσέ τε καὶ διεσάφησε, καὶ εἰς πολλῶν προέθηκεν ὠφέλειαν. Ἐντεῦθεν γενόμενος τοῖς πᾶσι περιβόητος καὶ θαυμαστὸς, καὶ τὸν Θεὸν παντοίως θεραπεύσας, πρὸς αὐτὸν ἀνέδραμε χαίρων.

et alii

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἱλαρίωνος, ἡγουμένου μονῆς τῆς Πελεκητῆς. Καὶ Μαρτίνου ἐπισκόπου Ἀρεθουσίων. Καὶ Κυρίλλου διακόνου.

Κθ'. Ἄθλησις τῶν ἁγίων Ἰωνᾶ καὶ Βαραχησίου.

XXIX SS. Jonas et Barachesius Mart.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπῆρχον οὗτοι· μοναχοὶ δὲ ὄντες ἀπῆλθον εἰς Περσίδα, καὶ ἐν αὐτῇ κατακλείστους εὑρόντες τοὺς ἁγίους ἐννέα μαρτυρας, παρεθάρρυνον αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Κρατηθέντες δὲ ἤχθησαν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν Περσῶν, οἳ καὶ κατηνάγκασαν αὐτοὺς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν· καὶ μὴ πεισθέντες, δεσμεῖται πρῶτος ὁ Ἰωνᾶς νόμῳ Περσικῷ· οἱ γὰρ Πέρσαι, ὃν τύψαι μέλλουσιν, εἰς γῆν καθίσαντες, ἐν ἑνὶ ξύλῳ χεῖρας καὶ πόδας ἀποδεσμοῦσιν αὐτοῦ· ὁ δὲ ὥσπερ λίθος ἀκίνητος δέχεται τὰς πληγάς. Τοῦτον οὖν τραχείαις ῥάβδοις τύψαντες, [ὑγιῆ] εὗρον, καὶ ἔρριψαν ἔξω ἐν τῷ πάγῳ δι' ὅλης τῆς νυκτός· εἶτα τέμνεται τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, καὶ κατασφίγγουσιν αὐτὸν ἐν στυρακίῳ· εἶτα πρίζουσι μέσον καὶ ῥίπτουσιν εἰς λάκκον, ἔνθα καὶ ἐτελειώθη. Ὁ δὲ Βαραχήσιος συρεὶς γυμνὸς ἐν ἀκάνθαις, καὶ ἐν τῷ στυρακίῳ βληθεὶς, καὶ κατὰ τοῦ φάρυγγος πίσσαν βράσουζαν ἐπιχυθεὶς, ἐτελειώθη.

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀκακίου, τοῦ ὁμολογητοῦ.

S. Acacius Conf.

Ἀκάκιος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἦν ἐπὶ Δεκίου τοῦ παρανόμου βασιλέως· κηρύττων δὲ τὸν Χριστὸν ἐκρατήθη παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ δεθεὶς προσήχθη Μαρκιανῷ τῷ τῆς χώρας ὑπάτῳ, καὶ παραστὰς ὡμολόγησε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ διεξῆλθε περὶ τῆς θεότητος καὶ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Σεραφίμ· ἐστηλίτευσε δὲ καὶ ἐχλεύασε καὶ τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πλάνην αὐτῶν· ὅθεν βασανισθεὶς ἰσχυρῶς, ἐν φυλακῇ κατεκλείσθη. Τὰ δὲ περὶ αὐτοῦ ὑπομνήματα Μαρκιανὸς ἀνήγαγε Δεκίῳ τῷ βασιλεῖ· ὅστις ἐκέλευσεν ἀπολυθῆναι τὸν Ἅγιον ἀνύβριστον, καὶ ἀτιμώρητον. Καὶ οὕτως ἀπολυθεὶς, τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ περιφέρων ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς φωταγωγήσας καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν πάμνην τοῦ Χριστοῦ, ἐν θαύμασι καὶ διδάγμασι καλῶς διαπρέψας, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

et Eustathius Ep.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου ἐπισκόπου Βιθυνίας·

Λ'. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐπισκόπου Ἀρεθουσίων.

XXX S. Marcus Ep.

Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πλατύναντος τοῦ Χριστιανισμοῦ, Μάρκος ὁ ἐπίσκοπος Ἀρεθουσίων, εἰδωλικὸν ναὸν καταβαλὼν, ἐκκλησίαν ἔκτισεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας ἐτελεύτησε Κωνσταντῖνος, Ἰουλιανὸς δὲ ὁ ἀποστάτης συγχωρήσει Θεοῦ τῆς βασιλείας ἐκράτησεν, ἀναθαρρήσαντες οἱ εἰδωλολάτραι καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντες τὸν ἅγιον Μάρκον, ἐκράτησαν αὐτόν, καὶ σχοινίοις τοὺς πόδας δήσαντες, ἔσυρον τύπτοντες, καὶ τότε μέλιτι καὶ γάρῳ χρίσαντες, ἐκρέμασαν ἐν σχοινίοις ἐφ' ὕψους, θέρους ὄντος καὶ καύματος, πρὸς τὸ καταβρωθῆναι ὑπὸ τῶν μελισσῶν. Ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν ἀνένδοτον ὄντα, μεταβληθέντες ἀπέλυσαν τῆς τιμωρίας αὐτόν, καὶ τοῦ λοιποῦ εἶχον ὡς διδάσκαλον, εἰς θαῦμα θέντες τὴν αὐτοῦ καρτερίαν, καὶ συγγνώμην ἐξαιτησάμενοι· εἶτα ἐπιβιοὺς καὶ τὸ ποίμνιον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτῷ καλῶς ἰθύνας, ἐν βαθυτάτῳ γήρᾳ ἀνεπαύσατο.

EX MS. CRYPT. FERRATR.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων Κυρίλλου διακόνου καὶ ἑτέρων πολλῶν.

S. Cyrillus et alii

Κύριλλος ὁ διάκονος ἦν ἐν Φοινίκῃ τῇ πόλει· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πολλὰ τῶν εἰδώλων συνέτριψε, κρατηθεὶς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, βίαιον ὑπέστη θάνατον. Τὴν γὰρ γαστέρα αὐτοῦ διαῤῥήξαντες, τὸ ἧπαρ αὐτοῦ κατέφαγον, καὶ τοῦ αἵματος ὡς κύνες ἀπερρόφησαν καὶ παραυτίκα ἔπεσον οἱ ὀδόντες αὐτῶν, καὶ αἱ γλῶσσαι ἐσάπησαν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐτυφλώθησαν· ὁ δὲ Μάρτυς τελειωθεὶς, ἀνῆλθε χαίρων ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν καὶ ἐν Ἀσκάλωνι τῇ πόλει καὶ ἐν Γάζῃ οἱ εἰδωλολάτραι κρατήσαντες πλῆθος Χριστιανῶν, παρθένων γυναικῶν καὶ μοναζουσῶν, καὶ ἱερωμένων ἀνδρῶν, καὶ τὰς κοιλίας αὐτῶν μαχαίραις διασχίσαντες, ἔβαλον κριθὰς, καὶ προέθηκαν τοῖς χοίροις εἰς βρῶσιν. Καὶ τὰ μὲν σώματα τοιαύτας ὑπέμενον τιμωρίας, αἱ δὲ ἅγιαι αὐτῶν ψυχαὶ ἐναπετέθησαν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ τῆς κλίμακος.

S. Joannes Climacus

Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ὁ τῆς κλίμακος, δέκα ἓξ χρόνων ὑπάρχων προσέφερεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ θῦμα ἱερώτατον, ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει ἀνελθὼν, καὶ μετὰ δέκα ἐννέα χρόνους ἐξέδωκεν ἑαυτὸν ἐν ἡσυχίᾳ, ἀπὸ σημείων πέντε τοῦ κυριακοῦ μοναστηρίου, ἐν τόπῳ Θωλῷ λεγομένῳ. Τεσσαράκοντα ἔτη πληρώσας ἐν τῷ πόθῳ τοῦ Θεοῦ, νηστεύων καὶ κλαίων καὶ προσευχόμενος, ὕπνου δὲ μεταλάμβανεν, ὅσον τὴν τοῦ νοῦ οὐσίαν τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι. Οὕτως τοίνυν πᾶσαν ἀρετὴν ἐξασκήσας, καὶ καλῶς πολιτευσάμενος, καὶ πάντας τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ ὄρει ἀγωνιζομένους διὰ τὸν Θεὸν μοναχοὺς νικήσας εἰς ἀρετὴν, καὶ μεγίστων δωρεῶν καὶ θεωριῶν ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ, πολλούς τε λόγους ψυχωφελεῖς συγγράψας, καὶ βίβλον συνθεὶς τὴν ἐπονομασθεῖσαν κλίμακα διὰ τὴν κατὰ τάξιν τῶν ἀρετῶν ἀνάβασιν, ἐτελεύτησεν.

Καὶ ἄθλησις τῶν ἁγίων τριάκοντα ὀκτὼ μαρτύρων.

Martyres XXXVIII

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ παρανόμου Διοκλητιανοῦ ἐστρατεύοντο οὗτοι οἱ ἅγιοι τριάκοντα καὶ ὀκτὼ μάρτυρες ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καππαδοκῶν· καὶ ἀκούσαντες τὴν καλὴν ἔνστασιν τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, καὶ ὅπως ἠγωνίσαντο νικήσαντες τὸν διάβολον, καὶ στεφανωθέντες, ἐζήλωσαν καὶ αὐτοὶ, καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, μεγάλῃ φωνῇ τὸν μὲν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ὡμολόγησαν, ἑαυτοὺς δὲ ἀληθεὶς δούλους αὐτοῦ. Τότε κρατηθέντες καὶ γυμνωθέντες, τοσοῦτον τὰς σαρκὰς κατεξάνθησαν ταῖς ἐπιφοραῖς τῶν ῥάβδων, ὡς μόλις χαρακτηρίζεσθαι ἀνθρώπων ἔχειν εἰδέας, Εἶτα φυλακῇ ἐναπερρίφθησαν ἀνεπιμέλητοι, καὶ μετὰ μικρὸν ἑλκυσθέντες ἔξω, δεδεμένοι χεῖρας εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὰς κεφαλὰς κλοιοῖς βαρυνομένοι, παρέστησαν τῷ ἡγεμόνι καὶ τῆς καλῆς ἐνστάσεως ἔτι ἐχόμενοι, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διψῶντες θάνατον, προστάξει τοῦ ἡγεμόνος ἀπεκεφαλίσθησαν.

Καὶ

EX MS CRYPTOFERRATE

Jodad Prophetæ

Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου προφήτου Ἰωδάδ

Ὅτε ἐπιστήσεν Ἰεροβοὰμ ὁ δοῦλος Ῥεβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος ἐπὶ τῶν δέκα φυλῶν, τῶν ἐν τοῖς Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, καὶ αὐξήσας τον ἀλιτηνὸν Θεὸν ἐποίησε χρυσᾶ δαμάλεια, καὶ ἐπιστήσας αὐτὰ ὡς θεοὺς μετὰ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ναοῦ, ἀπέστειλε πρὸς τὸ πατρίκιον εἰς τοῦ Θεοῦ ἄνδρα αὐτοῦ. Ἀπελθὼν τον ἐλεγέν· Ὁ δὲ Ἰεροβοὰμ ἐξῆλθ ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα τοῦ αὐτοῦ, κατεῖδεν αὐτὴν ξηρὰν, καὶ ἀπεστράφη, κἄπως τον πάλιν δέσασθαι αὐτὸν, καὶ οὐκ ἠδύνατο· καὶ τοῦτο προεῖπεν ὁ ἄνθρωπος ἄρτον Μὴ πεισθῆναι σε, τοῦτο γὰρ ἦν πρόσταγμα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπιστρέφειν. Καὶ συνεπέσατο αὐτῷ διὰ τοῦ προφήτου τὸν καθήμενον αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, καὶ φαγεῖν ἄρτον καὶ διὰ τοῦ ὕδατον παρέβασιν συναντήσας αὐτῷ λέων καὶ φόνευσεν αὐτόν. Καὶ τοῦτο ὁ ψευδοπροφήτης μαθὼν, ἀπελθὼν καὶ λαβὼν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἔθαψεν.

Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

Ἀπὸ Ἀθλήσεως τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀββᾶ ἐπισκόπου, καὶ Βενιαμὶν διακόνου.

XXXI SS. Abdas et Benjamin Mart.

Ὅτε ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ ἐν Περσίδι, καὶ ἐπὶ κατέλυσε τὸν ναὸν τοῦ πυρός, ἐκρατήθη καὶ προσήχθη τῷ βασιλεῖ. Καὶ πρῶτον μὲν μετὰ παρόντος παρεκάλει αὐτὸν ἀνοικοδομῆσαι τὸν ναόν, τοῦ δὲ οὐδαμῶς εἶναι λέγοντος, πάσας τὰς ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν ἀποστείλας κατελυσε· καὶ λαβόντος ἀρχὴν τοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοῦ, πᾶσα ἡλικία διαφόρους τιμωρίαις ἐδιδοίζετο, ὧν πρῶτος ἔψε ἐτελειώθη ὁ ἱερώτατος Ἀββᾶς. Ἔπειτα ἐν ὅλοις τριάκοντα ἔτεσι πολλοὶ μάρτυρες ἀπεδείχθησαν, ἐξ ὧν ἦσαν ἄνδρες πλούσιοι, οἱ καὶ κατὰ πολλὰς τὰς βασάνους ἀπεκεφαλίσθησαν, καὶ Βενιαμὶν ὁ διάκονος, ὃς καλάμους ὀξεῖς εἴκοσι κατὰ τῶν ὀνύχων διέτεμνεν, καὶ ἄλλον κάλαμον κατὰ τοῦ παιδογόνου μορίου, καὶ ῥάβδον παχεῖαν καὶ τραχεῖας κατὰ τῆς ἕδρας, τὸ μακάριον αὐτοῦ πνεῦμα παρέθετο.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

της ἁγίας ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ

ΕΥΔΟΚΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΣΑΜΑΡΙΤΩΝ

ex antiquissimis membranis Biblioth. Vaticanæ num. 1589 fol. 224

CAP. I *Eudocia celebertima meretrix,*

Κατὰ τοὺς χρόνους Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως γέγονε τις κόρη, ὀνόματι Εὐδοκία, ἐν πόλει καλουμένῃ Ἡλιουπόλει, τῷ μὲν γένει Σαμαρεῖτις ὑπάρχουσα, τῷ δὲ κάλλει καὶ διανοίᾳ ἐργαστικῇ τοῦ διαβόλου στρατευομένη· ἥτις πολλοὺς τῇ τῆς ὥρας ἰσχύϊ κατακολλήσασα, εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀκρίβειαν ἀπώλειαν κατεγίνετο, καὶ τὸν πλοῦτον τῆς γῆς ἀπεκτήσατο ἐκ τῆς ἑαυτῆς ἀθλιότητος συνόδου. Τοσοῦτον δὲ ὁ σατανᾶς ἀσχημοσύνης ἔρως ὑπῆρχεν ἐπὶ τε τῷ προσώπῳ αὐτῆς κεῖσθαι καὶ τοῖς πεποιημένοις αὐτῆς σχήμασιν, ὡς μήτε ζωγράφον δύνασθαι ποτε τὴν τούτης ὄψιν ἐξομοιῶσαι. Ἀριθμὸς πολλοὶ τῶν ἐν ἀλλοφύλοις γωρας τε καὶ πόλεσιν οἰκούντων δυνατῶν, ἀκούοντες περὶ τοῦ κάλλους αὐτῆς, πρόφασιν τινων ἑτέρων χρειῶν ἐσπούδαζον καταλαβάνειν τὴν ἐκείνης πόλιν, καὶ τῷ τῆς ἀπωλείας ἐρωτι χαίροντες, ἑαυτοὺς εἰς πλείστους βόθρους κατῆγον· Οὐ μόνον δὲ τὰ πρῶτα τῶν κοσμικῶν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπάτην κατηχοῦντο· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἱερωσύνῃ κατεστραμμένων τινές, ἀναισθήτων τὴν γνώμην ἐσχηκότες, τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν εἰς ἀπώλειαν κατέβαλον. Ἐκκλησίας γὰρ θεσμὸν ποτε μὴ καταλυθῆναι, μετὰ τὸ Θεὸν τιθέμενη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, τὸν δυνάμενον σῶσαι καὶ ἀπολέσαι τὸν ἰδιωτικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὁ αὐτὸς πάντας τοὺς αὐτοὺς, ὡς μετὰ βασιλικὴν ὑπόστασιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

multis ad eam undique concurrentibus,

2 Ἀλλ ἐπειδὴ ὁ πολυπλούτου τῆς ἀνομίας ἐθελότης πολλοὺς ὑπ[illegible] δυνατῶν ἐλκύση, οὕτως εἰς ἀδύνατους διενεμήθη. Καὶ λαμπρὸν ὑφασμα, καὶ [illegible]. Ὁ ποιμὴν γὰρ ὁ καλὸς τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον ἐπεζήτει, ὁ ἀγαθὸς [illegible] ὁ γνοὺς, ὅτι [illegible] ἐπέγνω, ὁ τῶν ἐπουρανίων ὑπσαυρῶν θεσπότης τὸν ἐπίγειον πλοῦτον εἰς αἰωνίους ὑπσαυρους μεταγαγεῖν κατηξίωσεν, ὁ τῆς ἐλπιζομένης χάριτος τὸν ὑπόπτερον φελιξ καὶ ἀγαθὸν, τὴν ἀπελπισθέντα [illegible] ὁ τῶν προβάτων τῶν [illegible] τὸν πλοῦτον τῆς γῆς ἀπολλύμενον, [illegible] θεότητος τὸν τοιοῦτον [illegible] Λόγιον γὰρ ἐστιν ἀληθινὸν, ὁ ποταμὸς τῆς βασιλείας [illegible], ἡ ὑσσωσία τοῦ φρέατος ἀλάβαστρον μύρου, ὁ πολλῶν ἀνθρώπων θάνατος πολλῶν σωτηρία καὶ λιμήν.

ingenten opes conservat

jamque in sculare indurata,

divina tandem gratia in altum mutatur

EX MS. VATIC CAP. II. *Germanum monachum audit noctu psallentem*

Γέγονε δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς πρὸς αὐτὴν σωτηρίας καὶ ἐπισκέψεως αὐτοῦς. Εὐσεβής τις μοναχὸς ὀνόματι Γερμανὸς, περιερχόμενος ἐπὶ τοὺς ἰδίους τοπους, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἐσπέρας αὐτὸν καταλαβούσης, ἐξενίσθη πρός τινα συνῳδὸν Χριστιανὸν ἄνδρωπον, πλησίον οἰκοῦντα τῆς ἐρημένης κώμης, πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως. Εἶτα τῆς ὥρας φθασάσης, ἐν ᾗ τὴν ψαλμῳδίαν εἰώθη ποιεῖσθαι, ἀναστὰς ἤψαλλεν. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τὰς εὐχὰς, καὶ τὴν ψαλμῳδίαν, μικρὸν καθεσθεὶς ἤρξατο ἀναγινώσκειν τὰ περὶ τῆς κρίσεως, ὅτι οἱ μὲν δίκαιοι ἀναλάμψουσιν ὡς ἥλιος, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ πυρὶ ἀσβέστῳ κατακριθήσονται εἰς αἰῶνας αἰώνων· ἦν γὰρ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ πάντοτε βαστάζων. Ἡ οὖν Εὐδοκία πλησίον οἰκοῦσα, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ κατηκροᾶτο πάντων, ὧν περ ἀνεγίνωσκεν ὁ μοναχὸς, οἷα ἐν ἡσυχίᾳ ἐπὶ τοῦ κραβάτου κατακειμένη.

et legentem de pœnis damnatorum :

quibus mota mane eum ad se vocat,

et qua sit ac cujas fatetur,

et qua ratione opes acquisierit

4 Ἡνίκα δὲ γενομένης, καὶ ὑπὸ θείας χάριτος εἰς κατάνυξιν ἐλθοῦσα, ὥνπερ ὁ μακάριος Γερμανὸς διεξῆλθε, μετεπέμψατο τοῦτον· καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ ἐπηρώτα λέγουσα· Τίς εἶ σὺ, ἄνθρωπε; καὶ πόθεν; καὶ τί τὰ περὶ σε; Ἐν πόσῃ ἐλθεῖα ἀπάγγελόν μοι· διότι ἔμφοβός σχον ἀκούσασα τῶν ὑπὸ σοῦ διὰ τῆς νυκτὸς ἀναγνωσθέντων, ὧν οὐδέποτε ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἔθνει ἤκουσα. Καὶ [illegible] ἐστιν ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες πυρὶ ἀσβέστῳ παραδίδονται, τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ μακάριος Γερμανὸς ἔφη αὐτῇ· Ποίας θρησκείας εἶ, κυρία; καθότι λέγεις μὴ ἐγνωκέναι σε ποτε τὴν δύναμιν τῶν ῥημάτων ἐκείνων. Λέγει αὐτῷ ἡ Εὐδοκία· Τῆς μὲν Σαμαρειτῶν εἰμι θρησκείας, πλουσία δὲ ὑπ' ἀνδρῶν, οὕτως ὡς νομίζειν με πάντας τοὺς νόσμου τὸν πλοῦτον παρ' ἑαυτῇ ἔχειν. Ἀλλ ἐπειδὴ τοιούτων λογων οὐδέποτε ἤκουσα, ἀπεγνωσμένων καὶ μὴ ἐχόντων φιλανθρωπίαν, οὐ μικρῶς ἐθορυβούμην ὑπὸ τοῦ φόβου, μάλιστα ὅτι οἱ ἔχοντες πλοῦτον πολὺν, καθὼς ἤκουσα σου ἀναγινώσκοντος, πυρὶ κατακαίονται ἀσβέστῳ. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ἄνδρα ἔχεις; ἢ πόθεν σοι, ὃν λέγεις ἔχειν πολὺν πλοῦτον; Ἀπεκρίθη ἐκείνη· Ἄνδρα μὲν οὐκ ἔχω ἔννομον· ἐκ δὲ πολλῶν ἀνδρῶν συνῆκταί μοι ὁ πλοῦτος. Εἰ οὖν ὁ πλοῦτος μετὰ θανάτου τοιαύτῃ τιμωρίᾳ καὶ κολάσει ὑποβάλλεται, ἆρα τί μοι ὁ πλοῦτος ἡτοίμασται.

5 Λέγει

5 Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ὁμολόγησόν μοι ἀψευδῶς ὅπερ σὲ ἐπερωτῶ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς τυγχάνει. Βούλεισωθῆναι χωρὶς τοῦ πλούτου, καὶ ζῆσαι εἰς ὅλους αἰῶνας; ἢ σὺν τῷ πλούτῳ σου κατακαῆναι δεινοτάτῳ πυρί; Λέγει ἡ Εὐδοκία· Συμφέρει μοι μᾶλλον ἐκτὸς τοῦ πλούτου ζωὴν αἰώνιον εὑρεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ ἀπολέσθαι εἰς διὰ παντὸς ἄπαξ. Διὰ τί δὲ ὁ πλούσιος τιμωρεῖται μετὰ τὸν θάνατον; μάτιγε, ὡς εἶπεν· Ὁ γνοὺς καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κατὰ Θεὸν πλουτῶν, οὗτος τιμωρίαν οὐχ εὑρίσκει παρ' αὐτῷ· ὁ δὲ συνόχων ἀδίκως πλοῦτον, καὶ θησαυρίζων αὐτὸν, μὴ ἐλεῶν δὲ πτωχὸν, ἢ ἐνδεόμενον, ἢ γυμνὸν, τοῦτο φιλόνομος κόλασις ὑπάρχει. Λέγει ἡ Εὐδοκία· Δοκεῖ οὖν καὶ ὁ παρ' ἐμοῦ πλοῦτος ἄδικος εἶναι; Ἀπεκρίθη ὁ Γερμανός· Καὶ μάλιστα ἄδικος, καὶ πάσης ἁμαρτίας δεινότερος, μᾶλλον ἔλεος παρὰ τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ εἶπεν· Πολλοὺς ἐνέδυσα ἐντελεῖς μὴ ἔχοντας τὸ σύνολον ἱμάτιον· πολλοὺς δὲ καὶ τραφὰς εἰς κόρον μαρέσχον· ἑτέρους δὲ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρυσίῳ παρεμυθησάμην· πῶς οὖν κακὸς ὁ πλοῦτος; Λέγει αὐτῇ ὁ Γερμανός· Ἄκουε προσεχῶς. Οὐδεὶς ἀπέλθῃ ἐν βλακείᾳ, καὶ λουσάμενος, ἐπειδὰν εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ ὕδατος ἀπέλθῃ, καὶ εὕρῃ αὐτὴν βεβορβορωμένην ὑπό τινος ἀκαθαρσίας, ὅλως ἔτι ἐγγίζει πλησίον αὐτῆς· ἀλλὰ ἕνθα τι διεισδεστάτου ὕδατος ἐπιστασία, κέχρηται τῇ ἐκείνου κεθορᾷ ἀπολούσει. Ὥστε οὖν καὶ σὺ τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας λουσαμένη, καὶ μὴ βουλομένη ἐξ αὐτοῦ ἀποπηδῆσαι, καὶ εἰς διεισδὲς καὶ καθαρὸν ὕδωρ εἰσελθεῖν, μέλλεις τῷ τῆς τιμωρίας ἀληθινῷ καὶ αἰωνίῳ βορβόρῳ περιπίπτειν, καὶ μὴ βουλομένη. Ὁ οὖν προσών σοι πλοῦτος ἄγνωστός ἐστι παρὰ τῷ μεγάλῳ καὶ αἰωνίῳ κριτῇ, ὅτι ἐξ ἐπιθυμίας πικρᾶς καὶ τῆς τοῦ διαβόλου στρατολογίας προσεγένηταί σοι. Καὶ εἰ ἐκ πολλῶν αὐτὰ συνάξασα ὀλίγους ἐνόμισας παραμυθεῖσθαι πρὸς ὀλίγον, οὐδεμία σοι χάρις παρὰ τῷ Θεῷ· ἐὰν μὴ τὴν ἔν σοι συνιστᾶσαν ἄμετρον καὶ εἰς ἄπειρον βάθος δυσωδίαν ἀποστήσῃς ἀπὸ σεαυτῆς, καὶ ἀποπλύνασα διὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης ἔργων καθαρὰν σεαυτὴν ἀποδείξῃς. Καθάπερ γὰρ οἱ ἐν δασυτέροις τόποις τῆς γῆς περιπατοῦντες, πληροῦσι τοὺς ἑαυτῶν πόδας σκυβάλων, καὶ ἐκ τούτων μὲν οἱ ὀλίγου στάντες ἐξάραι συνηθίσονται, τοὺς δὲ πλείους ἐάσαντες δεινῶς κολάζονται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σὺ ὑπομένεις, ἐπιμένουσα τῇ πολλῇ δεινότητι τῆς ῥυπαρίας. Εἰ τοίνυν βούλει μου ἀκοῦσαι, δύνῃ σωθῆναι, καὶ τῶν αἰωνίων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν.

6 Λέγει αὐτῷ ἡ μακαρία Εὐδοκία· Παρακαλῶ σέ, ἄνθρωπε καὶ δοῦλε τοῦ ὄντως Θεοῦ, μικρὸν καθεσθεὶς σὺν ἐμοὶ, λέξαν μοι τὸ εἶδος τῶν κατορθωμάτων ὑμῶν καὶ τὰς πράξεις, καὶ λέγε μοι πῶς ὀφείλω τὸν πλοῦτόν μου διοικήσασα σωθῆναι; Δύναμαι αὐτὸν ὡς λέγεις, προσάξαι τῷ Θεῷ σου, ἵνα μὴ τὸ ἀτιμώρητον παράσχῃ ἐν ἡμέραις κρίσεως. Ἰδού, τίμιε Πάτερ, ἔχω πλῆθος οἰκετῶν, τούτους φορτώσασα τοῦ τε χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν ἑτέρων εἰδῶν πάντων, συνακολουθήσω σοι πρὸς τὸν Θεόν σου· εἴγε δυνατόν ἐστιν σωθῆναί με διὰ σοῦ. Ὁ δὲ μακάριος Γερμανὸς ἔφη· Μὴ νόμιζε κατὰ γνώμην ἀνθρώπου τὸν ὕψιστον Θεὸν εἶναι· οὗτος γὰρ πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἵνα ἡμᾶς διὰ τῆς πτωχείας αὐτοῦ σώσῃ. Ταῦτα οὖν, τέκνον, διάδος ὀλιγορμένοις καὶ ἐνδεομένοις, ἵνα σοι γένηται ἀντὶ τῶν λαμβανόντων τὸν πλοῦτόν σοῦ τοῦτον τὸν ἐπίγειον οὐράνιος καὶ ἀνέκλειπτος θησαυρός.

7 Μετὰ δὲ τὸ καλῶς διοικῆσαί σε τοῦτον, πρόσελθε τῷ παναγίῳ καὶ σωτηρίῳ δεῖ βαπτίσματι, δι' οὗ πάντα σπίλον καὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν βυθίσει θυσίσῃ, καὶ λοιπὸν καθαρὰ καὶ ἄσπιλος γενομένη καὶ ἀναγεννηθεῖσα διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παλιγγενεσίας, κληρονομήσῃς τὸ ἄσυλον καὶ αἰώνιον καὶ μακάριον φῶς, τὸ μὴ ἔχον σκότος ἢ νύκτα ἢ λοιπὴν μεριμναν πονηρῶν πράξεων· ἀλλ' ἔσῃ καὶ ἁγία ἀμνὰς ἐν οὐρανοῖς ποιμαινομένη ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ τοίνυν θέλῃς σωθῆναι, τέκνον, ἄκουσον τῆς ἐμῆς παραινέσεως, καὶ μακαρία ἐξ ἐν γενεαῖς γενεῶν. Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία· Εἰ μὴ εἰς ἐπίγνωσιν σου, τῶν ῥημάτων ἦλθον ὧνπερ διεξῆλθες κατὰ τὴν προλαβοῦσαν νύκτα, οὐκ ἂν σὲ μετεστειλάμην ἐνταῦθα. Ὅσον οὖν βούλῃ χρυσίον λάβε παρ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῆς εἰς ἐμὲ προσκαρτερίας καὶ εὐεργεσίας, καὶ μόνον πρόσμεινον ἐνθάδε ὀλίγας ἡμέρας, ὅπως τῇ σῇ προαιρέσει κατακολουθοῦσα, πάντα διοικήσω τὰ προσόντα μοι καθὼς δεῖ· ἀκολουθήσω δὲ σοι καὶ ὅπου ὑπάγῃς. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Τὸ μὲν προσμεῖναί με ἐνθάδε ὀλίγας ἡμέρας, ἵνα εἰσέλθῃ πρόβατον ἀπολωλὸς εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Κυρίου, οὐκ ὀκνήσω τοῦτο ποιῆσαι. Ὃ δέ σοι λέγω, τοῦτο καὶ πρᾶξον. Μεταστειλαμένη ἕνα τῶν τῆς ἱερατείας πρεσβυτέρων, πρῶτον μὲν κατὰ τάξιν λάβε τὸ λουτρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ σφραγῖδος, καὶ τὸ τηνικαῦτα προβήσεται, ὅσα ἡ τοῦ Κυρίου χάρις ἐπιζητεῖ.

Ἡ δὲ μεταστειλαμένη εὐθέως ἕνα τῶν ἐντίμων αὐτῆς οἰκετῶν, λέγει αὐτῷ· Παραγενόμενος ἐν τῇ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ ἀγαγέ μοι ἕνα τῶν πρεσβυτέρων, μὴ εἰρηκώς αὐτῷ μηδέν. Ὁ δὲ σπουδῇ πολλῇ παραγενόμενος, ἤγαγε τὸν πρεσβύτερον. Καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ἡ Εὐδοκία, ὑπέσπασατο αὐτοῦ τοὺς τιμίους πόδας, προσκυνήσασα ἐπὶ τὴν γῆν. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγει αὐτῷ· Παρακαλῶ σέ, κύριέ μου, μικρὸν καθεσθεὶς ἀπάγγειλόν μοι τὰ περὶ τῆς ὑμετέρας πίστεως· βούλομαι γὰρ κἀγὼ Χριστιανὴ γενέσθαι. Ὁ δὲ πρεσβύτερος, ὡς ἐκ παραδόξου ἐσχηκὼς τὸ παρ' αὐτῆς ῥηθὲν, εἶπεν· Καὶ ποίας θρησκείας ὑπάρχεις, ὅτι βούλει Χριστιανὴ γενέσθαι; Ἡ δὲ εἶπεν· Θρησκείας μέν εἰμι τῆς τῶν Σαμαρειτῶν, τοῦ δὲ παντὸς κόσμου τῶν ἀνθρώπων ὑποζύγιον γέγονα· καὶ τί σοι τὴν ἀλήθειαν διὰ συντομίας οὐ λέγω; πολλῶν κακῶν πέλαγός εἰμι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤκουσα τοὺς ἁμαρτάνοντας μετὰ θάνατον ἐν πυρὶ κολάζεσθαι, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν καὶ γένωνται Χριστιανοί, διὰ τοῦτο βούλομαι κἀγὼ Χριστιανὴ γενέσθαι. Ἀπεκρίθη αὐτῇ ὁ πρεσβύτερος· Εἰ οὖν πέλαγος ἁμαρτίας γέγονας, πάλιν γενοῦ λιμὴν σωτηρίας· καὶ εἰ ὑπὸ πολλῶν ἀνέμων ἐταράχθης, εἰς γαλήνην λοιπὸν κατάσχθι· καὶ εἰ κύμασι πολλοῖς σεαυτὴν ἐκδέδωκας, ἀλλὰ νῦν ζήτησον τὴν ἐωθινὴν δρόσον, τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατιοῦσαν· καὶ εἰ ὑπὸ πολλῶν κυμάτων κατεσαλεύθης, ἀλλὰ νῦν ζήτησον τὸν τῆς ἀληθείας κυβερνήτην, ὅστις σὲ ὁδηγήσει εἰς τὸν ἑαυτοῦ λιμένα, ἔνθα εἰσὶ τῆς πάσης δικαιοσύνης αἱ ἀποθῆκαι, καὶ σπεῦσον μενέσθαι κληρονόμος τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν. Τὸν δὲ πλοῦτόν σου τοῦτον, ὃν λέγεις ἔχειν, δισκρίπισον τοῖς χρείαν ἔχουσιν· καὶ ἐλευθέρωσον ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς πικρᾶς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ σκότους τοῦ σὲ προσδοκοῦντος, καὶ τοῦ ἀτελευτήτου καὶ αἰωνίου πυρός.

9 Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία ἀκούσασα ταῦτα, σύνδακρυς ἐγένετο, καὶ τὸ ἑαυτῆς μέτωπον κρούσασα, λέγει· Ὄντως οὖν οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ ὑμῶν φιλανθρωπία ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν; Ἀπεκρίθη ὁ πρεσβύτερος· Τοῖς μετανοοῦσι μετὰ τὴν σφραγῖδα τῆς πίστεως ἀφίησι πάντα τὰ παραπτώματα· τοῖς δὲ ἐπιμένουσι τῇ ἁμαρτίᾳ οὐκ ἔστιν ἄφεσις. Λέγει αὐτῷ ἡ Εὐδοκία· Εἰπέ μοι, πρεσβύτερε, δοκεῖ οὖν ἐν τῷ οὐρανῷ μείζονά τινα καὶ ἐντιμότερα τῶν ἐπὶ γῆς εἶναι; ἐνταῦθα γὰρ πολλοὶ θησαυροί εἰσι χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ λίθων τιμίων καὶ πάσης τῆς λοιπῆς ἀπολαύσεως, ὁμοίως τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν ὀρνέων αἱ παντοδαπεῖς ἀπολαύσεις· τί πλέον τούτων ἐκεῖ εὑρίσκεται; Λέγει αὐτῇ ὁ πρεσβύτερος· Εἰ πρὸς τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τὴν ταῖς προσκαίροις ἀπόλαυσιν ἀποβλέπεις, οὐ δύνασαι ζωὴν αἰώνιον κληρονομῆσαι· λοιπὸν εἰ βούλει ταύτης ἐπιτυχεῖν, μὴ μνημόνευε τῶν ἐνταῦθα πάντων βιωτικῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ Εὐδοκία· Μὴ γένοιτό μοι, κύριε μου, ἵνα ζωῆς προκειμένης αἰωνίου πρόσκαιρόν τι ἀγαπήσω· ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ὁ ζητῶ, Πάτερ, εἰ λάβοῦσα τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν, δύνασμαι ζωὴν αἰώνιον κληρονομῆσαι· πῶς οὖν γνώσομαι εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ συγχώρησιν λαμβάνω τῶν τοσούτων ἁμαρτιῶν παρὰ τῷ Θεῷ ὑμῶν; Ἐὰν δὲ καὶ τὸν πλοῦτόν μου τὸν πολὺν καὶ ἀμύθητον σκορπίσω καὶ μὴ ἴστασί μοι, ὡς λέγεις, τί ἂν γένωμαι λοιπόν, ἢ πρός τινα ἀπιλεύσομαι, ἵνα ἐλέους τύχω; Διότι πᾶσαν φύσιν ἀνθρωπίνην ἐγὼ ἐξεπείρασα τῇ ἀνομίᾳ μου. Ἀμηχανία οὖν με κατέχει, καὶ πολὺς ἀγὼν διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό σοῦ, Πάτερ, ὅτι ὁ πλούσιος μετανοήσας ἔξει συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν,

πόθεν

Docetur Deum non odisse divitias.

nisi iniquus

quales ipsius sint

per flagitia acquisitæ :

quæ nisi abstergat

placare sibi Deum non possit.

Orat se docere quomodo id assequi valeat,

parata opes suas Deo offerre :

monetur ut eas det pauperibus

et baptismo regeneretur :

Germanum rogat ut ibi aliquantisper subsistat.

CAP III. *Presbyterum ad se cante evocat*

et reverenter excipit,

seque indicat velle ad Christum converti :

Idoneis monitis ab eo fovetur :

audiens pœnitentibus peccata per baptismum condonari,

opes suas opponit et instrumenta divitiarum :

quærit an his relictis

certa sit futura de sua salute.

ex ms vatic.

πόθεν δύναμαι μαθεῖν εἰ ταῦτα οὕτως ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ μου; ἵνα κἀμὲ προβῇς καὶ πρὸ ἐμοῦ, καὶ λαμπρύνῃ τοὺς ἐμοὺς τρόπους, καὶ πολλὴν κατασκευάσῃς γνωσιν, ὑπόδειγμα μετανοίας καὶ σπουδῆς· ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἔθνει οὐδέποτε τι τοιοῦτον ἤκουσα.

Prædictæ docet hanc pertæsionem a diabolo esse,

10 Ταῦτα δὲ αὐτῆς εἰσκυλίας, λέγει ὁ πρεσβύτερος· Μὴ δύο λογισμοὺς ἔχουσα, σὸν νοῦν σου ποίει σευθέσθαι. Ὁ γὰρ πονηρὸς διάβολος ἐὰν γνῶσι βουλευομένην σε τῷ Χριστῷ προσελθεῖν, διαστρέφει σου τὴν καρδίαν, ἵνα τὰ ἐκείνου καταθυμῇ πράττῃς· ὃς θάνατον φοβεῖ καὶ ἀπώλειαν προβάλλει καὶ πῦρ ἀσβεστον τοῖς πεπλουτηκόσι αὐτῶν. Εἰ τοίνυν θέλεις πεῖραν λαβεῖν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵστις ἐστὶν ὁ μισθὸς τοῖς μετανοοῦσι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀποθεμένη τὴν ἐντολήν σου ταύτην ἐσθῆτα, καὶ ἐνδυσαμένη αὐτὴν ἄνωθεν καὶ ταπεινὴν, ἐν ἑνὶ τόπῳ τῆς οἰκίας σου ἀποκλείσασα σε σαυτὴν ἡμέρας ἑπτὰ ἢ ἡμέρας· καὶ κλαύσασα πικρῶς καὶ ὀδυρομένη ἐξομολογήσαι σου τὰς ἀμαρτίας, ἀοίστακτον ἔχουσα τὸν τῆς καρδίας σου λογισμὸν καὶ νηστεύουσα. Ὁ ἐάν σοι φανερώσῃ ὁ Κύριος, ἐκεῖνο καὶ ποίησον· οἰκτιρμῶν γὰρ καὶ μακροθυμος ὢν χαίρει ἀεὶ ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσι καὶ ἐπιστρεφουσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν. εἰρηκὼς αὐτῇ οὕτως· Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ τὸν τελώνην δικαιώσας, καὶ τὸ ὄνομά σου ποιήσει ἀκουστὸν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ἀμήν.

quadret ei humilem vestitum

et ad pœnitentiam hortatur,

pulsetque precibus fletibusque gemitus, veniæ, ut hanc sperare,

CAP. IV. *Eudocia celari jubet se domi esse,*

Ἦν οὖν μακαρία Εὐδοκία μηδὲν μελλήσασα περὶ τὴν θεοσεβῆ ἐπιστροφὴν, εὐθέως προσκαλέσαμένη μιαν τῶν θεραπαινιδῶν αὐτῆς λέγει· Εἴ τις τῶν συνήθων παραγενόμενος βουληθείη πρός με εἰσελθεῖν, μηδαμῶς μηνυθείη, ἀλλὰ σκουσῃ εἶναί με ἔν τινι πορρωτάτῳ προαστείῳ χρείας ἀναγκαιοτάτης ἕνεκα, καὶ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐπανήξειν ἐντεῦθεν· σπουδαίως οὖν ποίησον τοῦτο αὐτὸ κατὰ θέλημα τῷ φίλτατε τῆς οἰκίας μου, ἵνα μὴ προχείρως τις τὴν πονηρὸν ἀκάρ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα σχολάσει δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου ἔργα. Ἀλλὰ καὶ πάντα, ὅσα ἂν μοι γένοιτο εἰς τὴν τῆς τραπέζης ὑπόπτων εὐφημίαν, μηδαμῶς τῶν λοιπῶν εἰσίτω ἐντεῦθεν· ἀλλ' ἀποκλείσατε τὸν πυλῶνα τῆς οἰκίας μου μεχρὶς ὅτε κελεύσω τοῦτον ἀνοιγῆναι.

et solitos cibos apparari vetat

Germanus eam docet,

12 Τοῦτο δὲ παρ' αὐτῆς ῥηθέντος κρὸς τὴν παιδίσκην, λέγει τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ· Παρακαλῶ σέ, Πάτερ, ἀπάγγειλόν μοι ὅπερ σε ἐρωτῶ. Διατί ὑμεῖς οἱ μοναχοὶ ἐν ἐρήμοις τόποις κατοικεῖτε, τὴν τοιαύτην τρυφὴν τοῦ βίου ἐκτὸς, φησὶ, γε ἐν ταῖς πόλεσι ἐκείνοις ἀλλὰ τινα ὑβρίσατε ἁμαρτίαν; Ἀποκριθεὶς ὁ μακάριος Γερμανὸς καὶ εἶπεν· Οὐχὶ τέκνον ἡδύτερόν τι εὑρίσκομεν ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἤλθε πάντες τὸ τοῦ βίου ἀπατηλὸν πάντες, καὶ εἰς ἐρημικοὺς τόπους ἀπωκίσθημεν, καὶ ἐβλέψατε ὑμῶν τὰς ψυχὰς ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα ὑμῶν, ἵνα παντοίας ῥυπαρίας πραττούσης συνηθῶμεν χωρισθῆναι, καὶ σαρκικοῦ μολυσμοῦ καὶ ῥώλωπος τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐ καταδέχεται ὁ Θεὸς τοιοῦτόν τι ἐν ταῖς σύμπασις, καθὼς φῶς· αἴδιον ὑπάρχει τὰ οὐράνια πάντα καὶ ἀ ῥῶς πλήρη. Ἐὰν οὖν συλλέξωμεν πάντα, τὰ ἀῶν ἐν ἐνὶ πάσαι ἀναβλύσαι καὶ ῥυπαρὰ πράξαι πάντα, τὰ δὲ φυγάδ ἀπὸ παντὸς ὄνου καὶ ἀποστάσεως καὶ φυσιρμοῦ πανοίου καὶ λοιδοριῶν, μέλλομεν ἴσοι ἐσμὲν τῶν ἀγγέλων τοῦ φωτὸς, καθὼς ἐπηγγείλατο ἡμῖν διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀποστόλων ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Ἐκ. γελίῳ. Πλοῦτος γὰρ οὐδὲν ἰσχύει πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, γενοῖς ἐπουσίου. Ἐὰν τοίνυν βουλώμεθα τῶν πρασσόντων ἡμῖν φῶν λύσιν καὶ τῶν ῥημάτων δίκασθαι, σπεύσωμεν καταλῦσαι τὸν βίον, πρὸς πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εὐχὴν ποιῆσαι, ἵνα ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ παρακλήσιν. Περὶ γὰρ τοῦ μώλωπος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν γέγραπται ἐν τῷ ψαλτηρίῳ τοῦ Δαυίδ· « Προσώξεσαν καὶ ἐβδέλυξαν οἱ μώλωπες μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. » Πλὴν τοῦ μὲ πάντας ἡμᾶς τὰ λόγια τοῦ Κυρίου προφητεύει ὁ αὐτὸς Δαυὶδ λέγων· « Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. » Τίνων δὲ γλυκύτερα ἐστὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅτι πάσης βρώσεως καὶ πόσεως ἐντιμώτερα καὶ ἰσχυρότερά εἰσιν. Διὸ καὶ λέγει περὶ αὐτῶν ἡ γραφή· « Καὶ οἶνος μὲν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, ἄρτος δὲ στηρίζει· » αἱ γὰρ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἄρτος καὶ τροφὴ παντοδαπὴ τῇ ψυχῇ ὑπάρχουσιν· ῥύονται γὰρ πάντα ἁμαρτάνοντα ἄνθρωπον ἀπὸ πάσης δεινῆς πράξεως, καὶ δικαιοῦσι τὸν ἐπιστρέφοντα ἐπὶ Κύριον καὶ μελετῶντα αὐτὰς ὀρθρικῶς.

ad expianda peccata et curanda in posterum,

atque ad divina meditanda.

13 Ἀποθεμένη οὖν τὴν περικειμένην σοι ταύτην κοσμικὴν ἐσθῆτα καὶ τυπεινοτέραν ἐνδυσαμένη, πρόσελθε προθύμως τῷ μετανοίᾳ διὰ τῶν χρηστῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, καὶ σπεῖρον πλήθος δακρύων περὶ τῆς γῆς, ἵνα θερίσῃς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ αἰωνίου· πένθησόν σου τὸ πέλαγος τῶν ἁμαρτιῶν, ἵνα παρακληθῇς ὑπὸ Κυρίου εἰσελθεῖν εἰς τὴν χαρὰν τῶν δικαίων· θρήνησον τὰς ἀνομίας σου, ἄστινας ὁ πολύπλοκος διάβολος εἰσήγαγεν εἰς τὴν καρδίαν σου, ἵνα σοί τὰς θεικὰς σωτηρίας ὁ ἄγγελος προσενέγκῃ· ἔθρηνον τοὺς κύβακας τῆς ἐν σοὶ προλεχθούσης θεσπιδίας, ἣν σοί προσέπλασεν ὁ κακὸς καὶ δεινὸς ἐργάτης, ἵνα τῆς τρυφῆς τῆς ἐν παραδείσῳ μέτοχος γενήσῃ· λύπησον τὸν σὲ βαρύναντα ταῖς ἁμαρτίαις καὶ ταῖς ματαίαις αὐτοῦ θωπείαις διὰ τῆς πρὸς Θεὸν κατανύξεως, ἵνα φωτὸς κληρονόμος εὑρεθῇς· καὶ καθὼς ἡ μέλισσα γενοῦ καλὴ ἐργάτις, διὰ πολλῶν ἀγαθῶν τὴν δικαιοσύνην συνάγουσα καὶ Θεῷ ἀρέσκειν σπουδάζουσα.

et ad pœnitentiam hortatur,

14 Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία εἰς πολλὴν σύνεσιν καὶ κατάνυξιν ἐλθοῦσα, ὡσπερ πρότερον καὶ τότε ἤκουσε παρὰ τοῦ θεοσεβοῦς Γερμανοῦ, ἔρριψεν ἑαυτὴν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ δεομένη καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν καὶ λέγουσα· b Ἄξιῶ σέ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἔργον τέλεσον ἀγαθὸν εἰς ἐμέ, καὶ ἀποκατάστησόν με καθαρὰν τῷ Θεῷ σου, ὅπως μὴ γενωμαι γλεύκ τοῖς θέλουσιν ἁπαταν μέ, μὴ τελειώσασαν το ἔργον· ποίησόν με μακαρίαν γενέσθαι διὰ τῶν ἀγαθῶν σου καὶ χρηστῶν διδαγμάτων, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με ὥσπερ ἐμιτελες ἔργον. Ὁ μὲν οὖν μακάριος Γερμανὸς ἀκούσας ταῦτα, ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῇ· Τέκνον, πορευμενον εἰς τὸν φοβον τοῦ Κυρίου, καὶ εἰσελθοῦσα ἐν ἐνὶ ταμείῳ, οὕτως πρόσκλεισον αὐτῷ, ὥστε ποιῆσαί σου λύθεν παντελῆ εἰς ἀφανισμὸν τῶν προτέρων σου ἁμαρτημάτων. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός φιλανθρωπος καὶ ἐλεήμων ὤν, ταχὺ ἐπάξει τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος ἐπὶ σέ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ εὐξάμενος ἐκτενῶς καὶ κατασφραγίσας αὐτὴν, ἀπέκλεισεν εἰς ἓν τῶν κουβουκλείων, ὑποσχόμενος προσμένειν αὐτόθι, μόνην τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ἕνεκεν αὐτῆς.

ac preces et lacrymas

CAP. V. *Eudocia Germano narrat,*

Εἶτα εἰσελθούσης αὐτῆς ἐν τῷ c κουβουκλείῳ, καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν προσκαρτερησάσης τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει, ἀπελθὼν ὁ μακάριος Γερμανὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τοῦ κουβουκλείου, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ὅλην τεταπεινωμένην τῷ σώματι, καὶ κρατήσας τῆς χειρος αὐτῆς, ἄγει ἐπί τινος σκαμνίου· καὶ μετὰ το εὐξήσθαι, κάθισας σὺν αὐτῇ ἐπηρώτα λέγων· Εἰπέ μοι, τέκνον, τί ἐθεάσω ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; ἢ ποίαν ὀπτασίαν κατεῖδες; Ἡ δὲ Εἶπεν· Εἶδον, Πάτερ ἅγιε, συμπληρουμενης τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ὡς ὅτι προσενχομένης μου καὶ κειμένης ἐπὶ πρόσωπον διὰ τὰς πολλάς μου ἁμαρτίας, περιέλαμψέ με φῶς μέγα ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καγὼ ἀναστᾶσα ἀπὸ τῆς γῆς, νομίσασα τὸν ἥλιον φαίνειν, εἶδον ἀνδρα νεανίσκον τῷ εἴδει φοβερὸν, καὶ ὑπῆρχεν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ λευκὸν ὡς ἡ χιὼν ἐν τοῖς ὄρεσι· καὶ κρατήσας με τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἀνέσπασεν ἐπὶ τὸ ὕψος, καὶ ἔλαβέ με νεφέλη, καὶ ἀνήγαγέ με ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἦν δὲ ἐκεῖ φῶς πολὺ καὶ θαυμαστὸν, καὶ εἶδον ἐκεῖ ἄνδρας λευκοφορουντας, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ φαινομένους, συγχελῶντας ἀλλήλοις καὶ χαίροντας. Καὶ ἐρχόμενοι πρός μέ, ἠσπάζοντό με ὡσανει ἀδελφὴν ἰδίαν.

se die septimo

ab Angelo deductam in cœlum,

ibi Sanctos lætantes segue salutantes vidisse;

et dæmonem dire frementem,

16 Μελλούσης δὲ μου εἰσίεναι εἰς τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἀναλλήγητον, ὅπερ ὑπερέιχε τας ακτῖνας τοῦ ἡλίου δεκαπλασίως, ἦλθεν σφνω τις, φίλας ὡς ζόφος ὑπὲρ τὴν μελαναν ὑπάρχων, τριζων τους ὀδόντας, καὶ μαινόμενος κατ' ἐμου, βουλομενος με ἐξαρπάσαι ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀγγέλου· ἔκραξε δὲ μεγάλα, ὥστε ὅλον τὸν ἀέρα πλησῶσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν· Εἰ ταύτην μέλλεις εἰσφέρειν εἰς την βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τί ἔτι ἐν τοις ἐπιγειοις ἐγὼ ἐφιδρεύω; Ἰδοὺ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν

τὴν γῆν ἀκαθαρσίας, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν σύμπαντα κόσμον τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ αὐτῆς ἀπάτῃ κατεμίανεν· ἐμοῦ δὲ πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἐξαναλύονται εἰς αὐτήν· τοὺς ἐραστὰς αὐτῆς ἐπλήθυνα, ὥστε τὸ χρυσίον αὐτῆς καὶ τὸ ἀργύριον καὶ ὑπὲρ βασιλέα πλουτῆσαι. Διὰ ταύτης οὖν ἐνόμιζον ἐγὼ τὴν κατὰ τῶν ἀπειθούντων τῷ Θεῷ τελείαν νίκην ἔχειν· νῦν δὲ ταύτην λαβὼν ἀπ' ἐμοῦ ἔσχατόν με αὐτῶν πεποίηκας, ἀρχισράτηγε. Οὐκ ἀρκοῦσιν αἱ τοσαῦταί σου τιμωρίαι, ἃς ἐπάγεις μοὶ καθεκάστην, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀφεῖλω ἀπ' ἐμοῦ; Εἰ μέλλεις τὸν καθένα τῶν ἁμαρτανόντων ἁρπάζειν ἀπ' ἐμοῦ καὶ τῷ Θεῷ προσφέρειν, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τίνος χάριν ἐγὼ τοὺς κόπους τῶν χρόνων μου προστίθημι εἰς αὐτούς; Ἀπόλυσόν με τῶν θεσμῶν, καὶ ὁρᾷς ὅτι οὐ μή ἔθνος ἐάσω ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐγὼ ἄνωθεν ἐρρίφην διὰ βραχυτάτην παρακοήν, καὶ πῶς σὺ τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰσάγεις εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Εἰ τοῦτο θέλεις ποιῆσαι, λάβε συντόμως καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δικαίωσον· ἐγὼ δὲ λοιπὸν ἀπολήψομαι τὰ ἡτοιμασμένα μοὶ κακὰ εἰς αἰῶνας αἰώνων.

17 Ταῦτα τοίνυν αὐτοῦ εἰρηκότος, καὶ ἕτερα πλείονα, ἐμειδίᾳ ὁ κρατῶν μὲ τῆς χειρός, καὶ φωνὴ ἦλθεν ἐκ τοῦ φωτὸς λέγουσα· Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἵνα τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ μετανοοῦντας προσδέχηται εἰς τοὺς κόλπους Ἀβραάμ. Καὶ λέγει πρὸς τὸν κρατοῦντά μέ τῆς χειρός· Σοὶ λέγω, Μιχαήλ, τῆς ἐμῆς διαθήκης φύλαξ, ἀπάγαγε ταύτην, ὅπως τὸν ἀγῶνα τελέσῃ· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετ' αὐτῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ὅθεν μέ συναπέστασεν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐκεῖ πάλιν καὶ ἀποκατέστησεν, καὶ στήσας με ἐπὶ τοῦ τόπου λέγει· Εἰρήνη σοὶ ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ Εὐδοκία· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ σοῦ ἐστι πάντοτε.

18 Ἐγὼ δὲ ὡς δύναμίν τινα λαβοῦσα ἐκ τοῦ ῥήματος καὶ ἰσχύσασα εἶπον· Κύριέ μου καὶ ἅγιε ὁ Θεοῦ, τίς εἶ σὺ ὄλωσόν μοι, ἵνα γνῶ πῶς ὀφείλω πιστεῦσαι τῷ ὄντι Θεῷ, ἵνα καὶ ζήσαι δύνηθῶ. Ὁ δὲ εἶπέ μοι· Ἐγὼ εἰμι ὁ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ πρωτάγγελος, ὁ τοὺς μετανοοῦντας, δεχόμενος καὶ εἰσάγων αὐτοὺς εἰς τὴν αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον ζωήν· πολλὴ δὲ χαρὰ ἐν οὐρανοῖς τελεῖται εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων, ὅταν τις ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας ἔλθῃ εἰς τὴν τῆς χαρᾶς μετάνοιαν· Οὐ γὰρ βούλεται ὁ πατὴρ τῶν πάντων ἀπολέσαι ψυχὴν ἀνθρώπου· διότι ἰδίαις χερσὶν ἀχράντοις ἔπλασεν ἀπ' ἀρχῆς τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἄνθρωπον. Ὅτε οὖν ψυχὴ ἀνθρώπου μετανοήσασα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἔλθῃ πρός με, προσφέρω αὐτὴν τῷ πατρὶ τῶν αἰώνων σὺν πολλῇ χαρᾷ, καὶ συγχαίρουσι πάντες ἄγγελοι, γινώσκοντες ὅτι ψυχὴ ἀνθρώπου ἐν δικαιοσύνῃ ὑπάρχουσα προσεκύνησε τῷ ἀθανάτῳ Πατρὶ, καὶ ἀσπάζονται αὐτὴν πάντες οἱ ἄγγελοι· διότι ἐπέγνω τὸν πατέρα τῆς ζωῆς, καὶ ἐμίσησε τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλήσας μοὶ οὖν ταῦτα πάντα, ἐσφράγισέ με τρίτον, καὶ ἐμοῦ συννευούσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκεῖνος ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸν οὐρανόν.

CAP. VI

Τότε λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Τερμανός· Ἐπίστρ οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν, τέκνον, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ἀληθινὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, προσδεχόμενος τοὺς ἀπὸ ἁμαρτιῶν μετανοοῦντας εἰς τὸ αἰώνιον φῶς τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῶν ἐν αὐτῷ οἰκούντων· ἐθέασα τὴν βασιλικὴν καὶ ἀθάνατον δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι παρ' αὐτῷ μόνῳ ἀγαθότης πολλὴ καὶ εὐσπλαγχία ὑπάρχει, καὶ προθύμως δέχεται τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· ἐδέξω κἀγὼ τῆς αὐτοῦ θεότητος, καὶ τῶν ἐπουρανίων φώτων· ἐπέγνως ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου σκοτεινόν ἐστι πρὸς τὴν ἐκείνου λαμπρότητα. Τί σοὶ δοκεῖ λοιπόν, ὦ Εὐδοκία; φανέρωσον τὸν λογισμόν σου. Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία, τὸ νοερὸν τῆς καρδίας ἤδη κεκτημένη πρὸς τὸν ἕνα βασιλέα Θεόν, λέγει· Ἐγὼ ἐπίστευσα καὶ πιστεύω ὅτι ἄλλος Θεὸς οὐκ ἐστιν ὁ σώζωντούς ἁμαρτάνοντας ἀνθρώπους εἰ μὴ ἐκεῖνος, οὗτινος τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν εἶδον, καὶ τὸ φοβερὸν καὶ τὸ ἀνυπέρβλητον ἐκεῖνο φῶς.

20 Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Τερμανός· Ἑτοίμασον οὖν σεαυτήν, τέκνον, ἐν πολλῇ ἀσφαλείᾳ καὶ καρτερίᾳ διαμεῖναι, καὶ ποίησον βαρυσταθμῆσαί σου τὴν μετάνοιαν ὑπὲρ τὰς ἁμαρτίας, καὶ προσάγαγε ἑαυτὴν τῷ ἀθανάτῳ καὶ αἰωνίῳ Θεῷ, ὡς τίμιον δῶρον· κλαῦσον δὲ καὶ θρήνησον ἐπιτοσοῦτον, ἵνα τῆς ἐν σοὶ ἀκαθαρσίας τὸν ῥύπον διὰ τῶν δακρύων ἀποπλύνασα, καθαρὰ νύμφη Χριστοῦ γεννήσῃ· ἐπὶ τοσοῦτον πηγὰς δακρύων κατ' ἄγαγε, ἵνα μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἴχνος βορβόρου ἢ σπίλου τῶν προλεξάντων σε κακῶν· γέγραπται γὰρ περὶ τῶν τὰς ἁμαρτίας ἑαυτῶν ἀποκλαιόντων οὕτως· « Διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. » Ποίησον δὲ λίθον καὶ τῶν προτέρων σου γαυριαμάτων, καὶ τῆς βλασκικῆς καὶ ματαίας νεότητος, ἵνα σοὶ καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς λίθον ποιήσηται τῶν ἁμαρτιῶν· Ἀπόφυγε τοῦ μεγάλου ζυγοῦ τῆς δουλείας, καὶ τοῦ οὐνηροῦ, οὗ σοι περιέθηκεν ὁ ἀλλότριος διὰ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν τῆς ζωοδότου μετανοίας, ἵνα σου τοῦ αὐχένος εἰς ἀνεσιν ἐλθόντος, ἐλευθέρα τὸ λοιπὸν γνωρίζῃ παρὰ πᾶσι τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς ἀγγέλοις. Διάνηψον πρὸς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν τῆς πιστεως ἀλήθειαν· καὶ προσκαλεσαμένη τὸν τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως λογισμόν, λέγε τῷ σὲ μιάναντι πονηρῷ· Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀλλοτρία σου γέγονα· δεσπότην γὰρ γνήσιον εὗρον· πέπαυσαι δέ μου λοιπὸν καὶ ὁ παλαιὸς ἔμπυος ὁ σκοτεινός· τὸ δὲ καινὸν καὶ ἄφθαρτον ἐνδέδυμαι τῆς δικαιοσύνης ἔνδυμα, δι' οὗ φωταγωγηθεῖσα χαίρω καὶ ζῶν εὑρίσκω, τὸν σώζοντά με εἰς αἰῶνας αἰώνων. Οὐκ ἔστι μοὶ χρημάτων ἐπιγείων ἐπιθυμία· ἔγνων γὰρ ταῦτα πάντα πρὸς ὀλίγον ὑπάρχειν, καὶ τοῖς οὐρανίοις καὶ ἀεὶ διαμένουσι προσμείναι διηνεκῶς σπουδάζω, ἀλλότριος καὶ θεὸς τοῦ αἰωνίου σκότους.

21 Ἐν τούτοις πᾶσιν ἡ μακαρία Εὐδοκία στερροτέρα τὴν διάνοιαν οἰκοδομηθεῖσα, λέγει τῷ ὁσίῳ Τερμανῷ· Πάτερ τίμιε, νῦν τί βούλῃ μὲ πρᾶξαι; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἵνα λάβῃς προσελθοῦσα τὸ λουτρὸν τῆς ἀφέσεως καὶ τῆς πίστεως, ἥτις σὲ διαφυλάξει ἀβλαβῆ εἰς ἕλεος αἰώνιον· ἐγὼ γάρ, τοῦ Κυρίου με ἐνδυναμοῦντος, πορεύσομαι ἐπὶ τὸ μοναστήριόν μου, κἄξω δὲ πάλιν τοῦ Κυρίου θέλοντος. Ἡ δὲ μετὰ δακρύων ἐδέετο αὐτὸν λέγουσα· Μηδαμῶς μέ ἐγκαταλίπῃς, κύριέ μου, πρὸ τοῦ πιράτωσαι τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, μήπως ὁ παλαιὸς δαίμων τῆς ἀπάτης εὑρών μέ ἐγκαταλελειμμένην καὶ βοηθείας ἐστερημένην, ἐπισύρει με εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀνοσίαν ἐπιθυμίαν. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Τερμανός· Εἰ μὲν εἰ εἰς Θεόν σου ἀγαθὴ καὶ σεμνὴ πρόθεσις, αὕτη σὲ διαφυλάττει ἀπὸ τῆς παγίδος τοῦ πονηροῦ. Πρόσμεινον δὲ ἔτι τῇ πρὸς Θεὸν ἐξομολογήσει, καὶ λάβε τὸ λουτρὸν τῆς πίστεως· ἐπανήξω δὲ κἀγὼ πάλιν πρός σε, ἐπίσκεψιν ἀγαθὴν διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνάρσεως ποιούμενος. Ταῦτα εἰποὺν, καὶ παραθέμενος αὐτὴν τῷ Κυρίῳ, ὥρμησεν ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον.

CAP. VII

22 Ἦν οὖν αὐτῆς ἡ δίαιτα τῆς τροφῆς βραχυτάτη, ἐν ἄρτῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι. Εἶτα προσλαβομένη ἕτερας ὀλίγας ἡμέρας, προσελθοῦσα τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καὶ βαπτισθεῖσα εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμουσίου Τριάδος, μετὰ τὸ φωτισθῆναι αὐτήν, συνέλαβε κοιλίᾳ ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἱστατικοῦ· ποοσέπεμψε τῷ αὐτῷ ὁσιωσάτῳ ἐπισκόπῳ, ὑποτάξασα ἐν αὐτῷ γράμμασι τὴς ἀπάσης αὐτῆς πριουσίας. Ἥκουσε λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος, μεταστειλάμενος τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν, ἐπηρώτα αὐτὴν λέγων· Τέκνον, σὺ τὸν τῆς θείας ἐπιστολῆς χρόνον πόσον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπεστείλας; Ἡ δὲ εἶπεν· Ναί, δέσποτά μου. Ἔτι ἐπηρώτησεν αὐτὴν ὁ ἐπίσκοπος λέγων· Τὰ ἐν τῇ παρουσῃ δεήσει ὑποτεταγμένα τί βούλει γενέσθαι; Λέγει αὐτῷ ἡ μακαρία Εὐδοκία· Λύω τὴν σὴν ἁγιότητα, τὸν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐπίτροπον, ὑποδέξασθαι τὰ ὑποτεταγμένα τῆς παρουσης δεήσεως, καὶ ὑπακοῦσαι θλιβομένοις καὶ ἐπιζητοῦσιν· ἔμαθον γὰρ τῶν πάντων ἄδικον εἶναι, τὸν παρ' ἑαυτοῦ ὑπονεύοντα.

23 Γνοὺς οὖν ὁ ἐπίσκοπος τῷ ὀνόματι Θεόδοτος τὴν ἀγαθὴν αὐτῆς γνώμην καὶ προαίρεσιν καὶ πίστιν τὴν εἰς Κύριον, ἐμακάρισε μὲν αὐτὴν καὶ τῷ πάντων συνείδει ἤρξατο διανοίγειν ὅσα τε καὶ ποιεῖται, λέγει πρὸς αὐτήν, Εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, δέσμιός σου, τέκνον.

ex MS. Vatic.

hostatur Germanus

ut constanter deflent prateritta peccata.

et pristinæ vanitatis oblita.

interpolat abrenuntiet diabolo

et pompis ejus,

atque baptismum suscipiat.

sequi relationem promittit.

eidem omnia sancte dispensanda offert

qui providens sanctimonias etiam et parcas,

ut multa quereretur

minantemque

ea autem divinitus repulsa

se feris reddidam

a S. Michaele Archangelo,

pœnitentiam susceptore

Unus sic designatum Dei misericordis nuntius,

et rerum cœlestium visione.

θεῖσα νύμφη Χριστοῦ κληθῆναι, ἡ τῆς πορνείας τὸν ἔρωτα μισήσασα τὴν δὲ σωφροσύνην ἀγαπήσασα, ἡ τὴν πορνείαν πωλήσασα τὴν δὲ παρθενείαν ἀγοράσασα, ἡ τὸν κόσμον πραγματευσαμένη καὶ τοῦ ἑνὸς μαργαρίτου ἐπιτυχοῦσα, ἡ ὀλίγῳ χρόνῳ τῷ βίῳ πλανηθεῖσα τὸν δὲ ἐκεῖ ὅλον αἰῶνα κληρονομήσασα διὰ μετανοίας, ἡ τὸν θάνατον ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχουσα τὸν δὲ ἀθανασίαν ὠνησαμένη, ἡ πολλοὺς κατ' ἐβαλοῦσα νῦν δὲ διὰ τοῦ ἑνὸς [Σωτῆρος] Χριστοῦ πολλοὺς ζωοποιεῖν μέλλουσα, ἡ ἀπὸ ζόφου πολλοὺς τὸ ἄσπιλον τῆς πίστεως ἐνδυσαμένη καὶ ἀμνὰς τοῦ Χριστοῦ κληθῆναι καταξιωθεῖσα καὶ τῆς ἀληθινῆς αὐτοῦ κλήσεως καὶ εὐδοκίας ἐπιτυχοῦσα, ἡ τὸν δῆμον τῶν χρηματοδόντων ἀνθρώπων παριδοῦσα, τὴν δὲ σύγκλητον τῶν ἀγγέλων ὑπερπεθήσασα. Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέομαί σου, δούλη τοῦ Θεοῦ καὶ γνωρίμη, καὶ μέμνησο μου ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα οὖν καὶ ἕτερα πλείονα μετὰ δακρύων διεξελθὼν ὁ ἐπίσκοπος, λέγει τῷ διακόνῳ αὐτοῦ· Μετάπεμψέ μοι, τέκνον, τὸν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ξενοδόχον διὰ σπουδῆς. Τοῦ δὲ ἐλθόντος, λέγει αὐτῷ ὁ ἐπίσκοπος· Ἐπίσταμαί σε ἄνθρωπον θεοσεβῆ εἶναι καὶ πολλῶν ψυχῶν κηδεμόνα· διὸ καὶ e τῆς ἀλαλημένης ψυχῆς ταύτης τὴν πρόνοιαν ποιησάμενος, τὴν ἐκείνης προφορὰν τῷ Θεῷ προσαγαγε.

ejus oblationem suscipit

CAP. VIII *Præfecto hospitalis viro sancto*

Ἦν δὲ ὁ ξενοδόχος ἐκεῖνος πρεσβύτερος μὲν τὴν ἀξίαν, παρθένος δὲ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὃς πάντα τὰ ἑαυτοῦ τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ προσήγαγεν. Λαβὼν οὖν αὐτὴν ὁ ξενοδόχος ἐξῆλθε, καὶ σὺν αὐτῇ παρεγένετο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς. Εἶτα μετὰ τὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς, προσκαλεσαμένη τοὺς ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς διοικητὰς, λέγει· Ἕκαστος ὑμῶν ἣν διακρατεῖ ποσότητα, ἀγάγῃ μοι. Οἱ δὲ ἤγαγον ἐν τῷ μέσῳ πάντα. Ἦν οὖν ἡ ποσότης τῶν ἐνεχθέντων αὐτῆς χρημάτων χρυσίου λίτραι ὁλοτελεῖς δισμύριαι, κοσμίων ἐξαρέτων καὶ διαφόρων ὁλκὴ ἀναρίθμητος, λίθων πολιτίμων καὶ μαργαρίτων βασιλικῶν ἀμύθητος ὁλκή, ἐσθῆτος σηρικῆς f κάμπστραι ς ο έ, ἐσθῆτος λινῆς ἐντίμου κάμπτραι υ ό, ἐσθῆτος g χρυσοκλάβου κάμπτραι ρ ξ', ἑτέρας ἐσθῆτος ὑπὸ λίθων τιμίων κεκοσμημένης κάμπστραι π ν β', ἐσθῆτος διαφόρου βαρείας κάμπστραι μεγάλαι ρ κ γ', χρυσοῦμυριάδες κ έ, μόσχου κάμπστραι ι β', στύρακος σινδικοῦ ἀδόλου κάμπστραι λ γ', ἀργύρου ἐν διαφόροις σκεύεσι λίτραι ὀκτακισχίλιαι, ὄχημα διάλιθον λιτρῶν φ', βῆλα σηρικὰ αὐρόκλαβα λιτρῶν ρ λ β', βῆλα διὰ h βάμβακος λιτρῶν ο'· περὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὑλικῆς κατασκευῆς περιττὸς ὑπάρχει ὁ λόγος ἐξειπεῖν, ἀπείρου τῆς ποσότητος οὔσης, χωρία ἔχοντα πρόσοδον νομισμάτων δισχιλίων ὀκτακοσίων.

immensas opes hic enumeratas consignat: f g h

25 Ἐκ τούτων πάντων, καλέσας τοὺς παῖδας αὐτῆς καὶ τὰς παιδίσκας κατὰ πρόσωπον τοῦ ξενοδόχου, ἐχαρίσατο αὐτοῖς πᾶσαν τοῦ οἴκου τὴν ὕλην, καὶ δισχιλίους χρυσίνους, καὶ τὴν ἐλευθερίαν παρασχοῦσα ἀπέλυσεν αὐτοὺς, εἰποῦσα· Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς, τέκνα, τῆς προσκαίρου ταύτης δουλείας ἐλευθερῶ· εἰ δὲ βούλεσθε καὶ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ἀξιωθῆναι, προσέλθετε τῷ ὄντως ἐλευθεροῦντι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸς ὑμᾶς ἐξαγοράσας τῆς ἁμαρτίας γνησίους καὶ ἐλευθέρους γράψει εἰς τὴν ἑαυτοῦ στρατιάν.

servos et ancillas large muneratas libertate donat.

26 Μετὰ δὲ τὸ πρᾶξαι αὐτὴν ταῦτα πάντα, λέγει τῷ ξενοδόχῳ· Νῦν λοιπὸν, κύριέ μου, σόν ἐστι φροντίσαι ὡς δ' ἂν βούλῃ περὶ τῆς τούτων διοικήσεως· ἐγὼ γὰρ ὡς ὤφειλον ἐμαυτῆς γενέσθαι, διὰ τὸν ἐπιζητοῦντά με Δεσπότην, οὕτως καὶ πεποίηκα. Ὁ οὖν ξενοδόχος ξενισθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ κατανύξει τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, λέγει αὐτῇ· Μακαρία εἶ σύ, Εὐδοκία, ὅτι συναριθμὸς ἐγένου τῶν παρθένων τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ· σὺ γὰρ ἐπέγνως τὴν ἐπιστασίαν τοῦ νυμφῶνος, καὶ σοὶ ἐγνωρίσθη τοῦ νυμφῶνος ἡ εἴσοδος· δικαίως ἐγρηγόρησας ἵνα μὴ ἀπομείνῃς ἔξω τοῦ νυμφῶνος, ἀξίως τὰς λαμπάδας ἐπλήθυνας τοῦ ἐλαίου ἵνα σέ ἡ σκοτεία μὴ καταλάβῃ. Λοιπὸν εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ὄντως ἁμαρτωλοῦ, ἡ ἠξιωμένη εἰς τὸν χωρὸν τῶν ἁγίων εἰσελθεῖν.

ejus conversionem et liberalitatem miratus præfectus

rogat ut oret pro se.

CAP. IX

Ἐν τούτοις οὖν οὔσης τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ἰδοὺ παραγέγονε καὶ ὁ θεοσεβέστατος Γερμανὸς, τῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος περιλαμπόμενος χαρίσματι, καὶ εὑρὼν τὴν ἁγίαν Εὐδοκίαν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διανείμασαν τὴν ἑαυτῆς περιουσίαν, λαβὼν ταύτην μεθ' ἑαυτοῦ ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπήγαγεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ παρθενῶνι, ἐν ᾧ ἦν σχήματι ἐνδεδυμένη τὰ τοῦ ἁγίου καὶ θείου βαπτίσματος ἀμφιά· ἦν γὰρ τοῦτο προθεμένη μὴ κοινωνῆσαι ἐν ἑτέρῳ ἱματίῳ εἰ χρείαν ποιήσασθαι, μέχρι τῆς ζωῆς αὐτῆς δουλεύουσα τῷ Θεῷ· μόνον δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ χειμῶνος στιχάριον κιλίκινον ἐνεδύετο, καὶ ὅμοιον ἐκείνου ι καρακαλλίον, καὶ οὕτως διετέλει τὴν ἄσκησιν.

Germanus eam veste baptismali adhuc indutam ducit in monasterium

28 Εἶχε δὲ ὁ μακάριος Γερμανὸς ὑφ' ἑαυτὸν ἄνδρας μονάζοντας ἑβδομήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ὁμοίως δὲ ἐν ἑτέρῳ ἀσκητηρίῳ παρθένους λ' ἐν αἷς συγκατηριθμήθη καὶ ἡ θεοσεβεστάτη καὶ μακαρία Εὐδοκία. Ποιησάσης οὖν αὐτῆς ἐκεῖσε μῆνας δεκατρεῖς, ἐτελειώθη ἡ πρώτη τῶν παρθένων, ὀνόματι Χαριτίνη, πληρώσασα τὸν βίον ἐν σεμνότητι, καὶ ἀληθινῇ ἀσκήσει. Ἐν τοῖς οὖν χρόνοις τούτοις ἐξέμαθε καὶ τὸ ψαλτήριον εἰς ἀπαρτισμὸν ἡ θεοσεβεστάτη Εὐδοκία, καὶ πᾶσαν Γραφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ συνεργοῦντος διεξῆλθεν, ὥστε πάσας τὰς σὺν αὐτῇ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ δικαιοσύνῃ· διὸ καὶ γέγονεν αὐτὴ Πρώτη k.

sibi subjectum.

cujus ipsa fit post 13 menses Præfecta.

k

Τὶς τῶν παλαιῶν αὐτῆς ἐραστῶν, ὀνόματι Φιλόστρατος, ἐλθὼν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ δυσωνύμου ἔρωτος αὐτῆς· οὗτος, τοῦ διαβόλου τὸν μάταιον πειρασμὸν αὐτῷ ὑπογράψαντος, προσποιησάμενος εἶναι μοναχὸς, καὶ τὸ σχῆμα φορέσας, ἀπῆλθεν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, εἰς οὓς διῆγεν ἡ Εὐδοκία, ὀλιγοστὸν χρυσίον ἐπιφερόμενος. Καὶ δὴ πλησίον γενόμενος τοῦ μοναστηρίου τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, εὑρίσκει τοῦτο ἀποκεκλεισμένον, καὶ κρούσας τὴν θύραν, ἐζήτει τοῦ εἰσελθεῖν, καὶ προφάσει τοῦ σχήματος ἐξήτει θεάσασθαι αὐτήν. Μία οὖν τῶν παρθένων, λελυθότος παρακύψασα διὰ βραχυτάτης θυρίδος, λέγει ἔνδον ἔχουσα τὸ πρόσωπον· Τίς εἶ ὁ κρούων τὴν θύραν, καὶ τί ζητεῖς ὧδε; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπός εἰμι, καὶ ἦλθον ἵνα λάβω εὐχὴν παρ' ὑμῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος· Οὐκ ἔστι δυνατὸν, ἀδελφὲ, εἰσελθεῖν σὲ ὧδε· ἀλλ' ἄπελθε εἰς τὴν μονὴν τοῦ κύρου Γερμανοῦ, καὶ ὡς λέγεις, ἐκεῖ λαμβάνεις εὐχὴν, καὶ μὴ στῆκε τοῖς ὧδε ἐνοχλῶν. Καὶ ταῦτα εἰ ποῦσα εἰσῆλθεν ἔσω.

CAP. X *Ejus quondam amator*

monachum indutus

ad cœnobium venit

30 Ὁ οὖν Φιλόστρατος ἀπελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, εὗρεν αὐτὸν ἀναγινώσκοντα πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἠσπάσατο αὐτὸν μετὰ προσκυνήσεως. Μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν αὐτὸν παρ' αὐτοῦ εὐχὴν, λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος Γερμανός· Καθέζου, ἀδελφὲ, καὶ λέγε μοι ποίας χώρας εἶ, καὶ ποίας μονῆς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ, Πάτερ ἅγιε, μονογενὴς τοῖς ἐμαυτοῦ γονεῦσι γέγονα, κἀκείνων τὸν ἑαυτῶν βίον καταλυσάντων, οὐκ ἠβουλήθην εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Θεῷ δουλεύσαι· ὅθεν διὰ τοῦτο πολλὴν ὁδὸν διήνυσα πρὸς τὸν σὴν ἁγιοσύνην, ὅπως δέξῃ μὲ πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων.

adit Germanum

fingit se orbatum parentibus

monasticam vitam ambire sub ipso.

31 Λέγει αὐτῷ ὁ ὅσιος Γερμανός· Τέκνον, πολλή ἐστιν ἡ χειμασία, ἣν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τοῦ κλύδωνος τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, μὴ συγχωρούμενοι ἐν εἰρήνῃ τὸν Κύριον δοξάζειν· σοῦ δὲ τὸ νέον τῆς ἡλικίας ὑπολαμβάνω μὴ δύνασθαι ὑπομεῖναι τοὺς πολλοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων· εἰ δὲ συντίθης τῷ Θεῷ l μὴ διὰ ψυχὴν, ἕτοιμος γενοῦ πρὸς τὰ ἐπερχόμενα παρ' αὐτῶν. Λέγει αὐτῷ ὁ Φιλόστρατος· Ἠβουλόμην ἰδεῖν, Πάτερ ἅγιε, τὴν Εὐδοκίαν, ἥτις τοσαύτην οὐσίαν καταλείψασα ἠκολούθησέ σοι, εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἐκείνη τῆς ἀσκήσεως τὴν καρτερίαν ὑπέμεινεν· καὶ ἐὰν ἐπίγνω ὅτι μηδαμῶς ὤκνησε περὶ οὓς λέγεις πειρασμοὺς προσφέρεσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων, εὔδηλον, ὅτι κἀγὼ προθυμότερος ἐκείνης ὑποφέρω τὸ τῆς ἀσκήσεως ἔργον.

l *modo sibi detur Eudociam videre, et exemplo ejus confirmari*

32 Ταῦτα ἀκούσας ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γερμανὸς, καὶ πιστεύσας ἀλήθειαν αὐτὸν λέγειν, καλέσας τὸν εἰωθότα ἀδελφὸν προσεγγίσειν ταῖς παρθένοις καὶ τὸ θυμίαμα τῷ Θεῷ προσφέρειν, λέγει αὐτῷ· Παραλαβὼν τὸν ἀλελφὸν τοῦτον, ἀπάγαγε σὺν σοὶ ἐν τῷ παρθενῶνι, ἵνα ὄψεται

quo indulto.

σὺν

σὺν αὐταῖς καὶ τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Εὐδοκίαν· πεῖραν γὰρ θέλει λαβεῖν τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς, καὶ θαυμάσαι τὴν αὐτῆς πίστιν. Εὐθέως οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ὁ μοναχὸς ἀπῆλθεν ἐν τῇ μονῇ. Θεασάμενος δὲ ὁ Φιλόστρατος τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Εὐδοκίαν ἐν τοιούτῳ σχήματι οὖσαν τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ τὴν κοίτην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ψιαθίῳ τε καὶ κιλικίῳ τὸν ὕπνον διατελοῦσαν, λέγει αὐτῇ ὀργίλως ἐμβλέψας εἰς αὐτήν· Τί ἐστι τοῦτο, Εὐδοκία; Τίς σέ ἐν βασιλικῇ διοικήσει καὶ στρατοπαιδαρχικῇ ἐξουσίᾳ ὑπάρχουσαν καὶ ἐν μεγίστῃ πόλει λαμπροφορουμένην ἔπεισε τοιαύτῃ ταπεινώσει ἐλθεῖν, καὶ τῶν σῶν πάντων πραγμάτων καὶ κτημάτων ἐκτὸς γενέσθαι; Νῦν ὀλολύζει πᾶσα ἡ πόλις ἡμῶν διὰ σέ. Ἀλλ' ἄκουσόν μου, κυρία μου Εὐδοκία, καὶ τῶν δι' ἐμοῦ σοὶ πάντων τὰς δεήσεις προπεμψάντων μὴ παρίδῃς, καὶ δεῦρο σὺν ἐμοὶ καταφρονήσασα τοῦ τεταπεινωμένου σχήματος τούτου καὶ τῆς λιμοφθόρου ἀσκήσεως, καὶ μένε ἐν τοῖς σοῖς, καὶ ἀπόλαυε τῶν σῶν. Οὐκ ἔχεις τὸν διώκοντα, οὐκ ἔχεις τὸν ταράσσοντα, οὔτε μὴν τὸν βιαζόμενόν σε. Τί πρὸ καιροῦ σεαυτὴν μαραίνεις βιαίως; Τί σου τὸ ἡλιοφανὲς καὶ περιλαμπόμενον κάλλος τῇ στενότητι τοῦ λιμοῦ προεδωκας; καὶ ἀντὶ τῶν πολυτίμων μύρων, τῶν σε εὐωδιαζόντων καὶ ποιούντων φαίνεσθαι θεὰν, τῇ σκοτεινῇ ταύτῃ καὶ πεπλανημένῃ φαντασίᾳ σεαυτὴν ἐξέδωκας; Οὐδεὶς ἄνθρωπος νοῦν ἔχων τὰ ἑαυτοῦ ἀγαθὰ ἑτέροις δίδωσι, καὶ αὐτὸς εἰς μάτην ἐπατεῖ, ὃν τρόπον σύ πεποίηκας. Δεῦρο οὖν ἄκουσόν μου, κυρία Εὐδοκία, καὶ τὸ βασιλικόν σου σχῆμα ἀναλαβοῦσα, τὴν πόλιν σου κατακόσμει. Οὐδὲν γὰρ ὠφελῆσαι σέ δύναται ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅτι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ζωῆς ἀποστερεῖ, καὶ τῇ σκοτείᾳ παραπέμπει· Ἰδοὺ καὶ χρυσίον σοὶ προσεκόμισα, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀναψύξῃς ἐν τῇ ὁδῷ.

cum nititur ad pristinas delicias revocare.

33 Μετὰ δὲ τὸ φλυαρῆσαι αὐτὸν ταῦτα καὶ μέλλειν ἐξιέναι τῶν ἐκεῖσε, ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν μετ' ὀργῆς ἡ τοῦ Θεοῦ δούλη Εὐδοκία, ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ λέγουσα· Ἐπιτιμήσει σοὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ δίκαιος κριτής, οὗτινος ἐγὼ ἡ ἀναξία ἠξιώθην ἐν μέρει δούλη κληθῆναι, καὶ μὴ δώσῃ σοὶ ἔνθεν ἐπαναλῦσαι ὅθεν ἦλθες, ὅτι τοῦ διαβόλου τέκνον ὑπάρχεις. Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπούσης, εὐθέως πεσὼν ἐξέψυξεν. Ἐκείνου δὲ εἰς γῆν κειμένου νεκροῦ, ἤρξαντο αἱ παρθένοι πρὸς ἑαυτὰς λέγειν· Τί ἄρα ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐμφυσήματος αὐτῆς εὐθέως ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος; Τάχα μᾶλλον ὑπὲρ ἡμᾶς τῷ Θεῷ δοκεῖ δουλεύειν καὶ θεοσεβὴς εἶναι; εἰ μὴ γὰρ ἦν τοιούτων ἀγαθῶν καὶ μεγάλων ἔργων αὕτη, οὐκ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀπέθανεν ἐκ τοῦ ἐμφυσήματος αὐτῆς. Καὶ τί δεῖ γενέσθαι ἐπὶ τούτῳ; μή πως ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, πέμψει πυρὶ καὶ κατακαύσει τὸ ἀσκητήριον, Ἕλλην ὑπάρχων. Μία οὖν ἐξ αὐτῶν εἶπεν· Ἡσυχάσωμεν τὴν ἑσπέραν ταύτην καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τῇ προσιούσῃ νυκτὶ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, καὶ φανερώσει ἡμῖν ὁ Χριστὸς τοῦ γεγονότος τὴν αἰτίαν.

sed insufflante ipsa corruit mortuus.

Anxiis super ea re sororibus

et quæstionem timentibus,

34 Διαδραμόντος δὲ τοῦ μεσονυκτίου, καὶ τῆς ψαλμῳδίας μελλούσης γίνεσθαι ὑπὸ τῶν παρθένων, ὅραμα εἶδεν ἡ μακαρία Εὐδοκία, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέγοντα αὐτῇ· Ἀναστᾶσα, Εὐδοκία, δόξασον τὸν Θεόν σου, καὶ κλίνασα τὰ γόνατα, καὶ προσευξαμένη, ἀνάγειρον τὸν καθ' ὑποβολὴν τοῦ διαβόλου ἐλθόντα πρός σε, καὶ τότε γνῷς τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, τίς ὑπάρχει ᾧ ἐπίστευσας· τούτου γὰρ τοῦ σημείου γενομένου ὑπὸ σοῦ, μείζων χάρις ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ. Διυπνισθεῖσα δὲ ἡ μακαρία Εὐδοκία, καὶ δεηθεῖσα ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐκτενῶς τῷ Κυρίῳ, ἤγειρε τὸν τεθνεῶτα παραχρῆμα. Μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι τὸν Φιλόστρατον, καὶ μικρὸν εἰς ἑαυτὸν γενέσθαι ὡσανεὶ ἀπὸ ὕπνου, γνοὺς τίνος δυνάμει ἠγέρθη, οἴψας ἑαυτὸν πρὸς τοῖς ποσὶ τῆς Μακαρίας ἐδεετο αὐτῆς λέγων· Δέομαί σοῦ, δικαία Εὐδοκία καὶ ὄντως τοῦ μεγάλου Θεοῦ δούλη, δέξαι με μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἥμαρτον πρός σε ῥήμασιν ἀνοσίοις· ἔγνων γὰρ ποίῳ Θεῷ δουλεύεις δυνατῷ. Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία λέγει αὐτῷ· Πορεύου ἐν εἰρήνῃ τὴν ὁδόν σου· καθότι ὁ Κύριος ἐπεσκέψατό σε τῷ ἐλέει αὐτοῦ, μὴ ἀλλοτριούμενος τῆς πρὸς τὸν Θεόν μου πίστεως.

Eudocia in somnis a Christo monita

eumdem resuscitat correctumque dimittit.

CAP. XI

Μετὰ δὲ ταῦτα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Αὐρηλιανοῦ τοῦ τυράννου βασιλεύοντος, ἐφαλλόμενοί τινες τῶν τῆς προτέρας ἁμαρτίας δυσσεβεστάτῳ ἔρωτι κατεχομένων, συμβούλιον ποιήσαντες ἀπέστειλαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν προειρημένον βασιλέα κατὰ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, διδάξαντες ἐν αὐτῇ, ὡς χρήματα δημόσια ταύτην λαβοῦσαν ἐκ τῆς πόλεως, εἰς ἐρήμους τόπους μέτοικον γεγονέναι· δεόμεθα οὖν τοῦ σοῦ κράτους δοθῆναι ἡμῖν στρατιώτας πρὸς βοήθειαν εἰς τὴν ἐκείνης σύλληψιν, καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν· αὕτη γὰρ καὶ τοὺς θεοὺς ἐνύβρισε, καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Γαλιλαίων ἐξελέξατο, σεβομένη λεγόμενόν τινα Χριστόν· Ὁ τοίνυν βασιλεὺς εἰς μεγίστην ὀργὴν περιστὰς, μετεπέμψατο ἕνα κόμητα καὶ λέγει αὐτῷ· Παραλαβὼν σὺν σοὶ γενναίους στρατιώτας, σπεῦσον γενέσθαι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς λέγετε διάγειν ἡ ἐξονομασθεῖσα, καὶ γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατεὶς ἄγαγε αὐτὴν ἐνθάδε σὺν τοῖς χρήμασιν. Ὁ δὲ κόμης λαβὼν τριακοσίους στρατιώτας παρεγένετο μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν. Ἦν δὲ ὁ Κύριος φανερώσας αὐτῇ ἑαυτὸν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, λέγων οὕτως· Ὀργὴ τοῦ βασιλέως ἥξει ἐπὶ σέ, ἀλλὰ μὴ φοβηθῇς· ἐγὼ γὰρ εἰμι πάντοτε μετὰ σοῦ. Φθάσαντες οὖν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ οἱ στρατιῶται, τρία νυχθήμερα προσεδρεύσαντες ἔξωθεν, οὐδὲν πλέον ὠφελῆσαι ἠδυνήθησαν, ἀλλ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν τοὺς τείχους ἑώρουν τοῦ μοναστηρίου· τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιβαλόμενοι βιαίως αὐτὴν λαβεῖν, οὐ συνεχωροῦντο ὑπὸ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ.

EX MS VATIC Eudocia quod Christiana esset,

et publicam pecuniam avertisse diceretur,

capi jubetur misso cum 300 militibus Comite.

Ipsa de re tota monetur divinitus: milites triduo frustra lassati

36 Ἐκείνων τοίνυν ἀστοχούντων, γέγονε λοιπὸν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκδίκησις ὑπὲρ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, καὶ δὴ ἄφνω δράκοντος δεινοῦ πνοὴ ἐλθοῦσα πάντας ἀπέκτεινε τοὺς στρατιώτας, ἐκτὸς τοῦ κόμητος καὶ ἑτέρων τριῶν στρατιωτῶν. Ὁ οὖν βασιλεὺς ἀκούσας, καὶ εἰς πολλὴν ὀργὴν καταστὰς, ἐκάλεσε τὴν σύγκλητον αὐτοῦ πᾶσαν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Βλέπετε, ἄνδρες, μίαν ἠτιμωμένην ἑταιρίδα καὶ μάγον πόσους ἀνεῖλε στρατιώτας ἐν τοιαύτῃ δυνατῇ δυνάμει ὄντας τῇ ἑαυτῆς μαγείᾳ. Τί οὖν συμβουλεύετε πρὸς τοῦτο; ἀνιῶμαι γὰρ πάνυ ἐπὶ τῷ γεγονότι πράγματι. Τῆς δὲ συγκλήτου μελλούσης βουλὴν διδόναι, εὑρεθὴ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως ἱστάμενος ἐκεῖ, καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ ἀπελεύσομαι, καὶ τῇ ἐμῇ δυνάμει ἐξεδαφίσω καὶ ἐξαφανίσω τὰ ἐκεῖσε, καὶ οὕτως αὐτὴν παραληψόμενος ἐλεύσομαι ἐνθάδε. Πρωΐας δὲ γενομένης, λαβὼν ἱκανοὺς στρατιώτας ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ διοδεύσας τὴν πρώτην ἡμέραν ἦλθεν ἐπί τινα προάστειον βασιλικόν. Ἑσπέρας δὲ γενομένης, ἐν πολλῇ ἦν ἀπολαύσει, ἔν τε ὕδασι καὶ τοῖς λοιποῖς ὀφείλων ἐκεῖσε καταλῦσαι. Μέλλων οὖν κατίεναι ἐκ τοῦ ἵππου, συνέβη τὸν ἕνα πόδα αὐτοῦ εἴς τινα λίθον λαβόντα ἐξῶσαι· καὶ δὴ τῆς νυκτὸς μεσούσης τὰς ὀδύνας μὴ φέρων, ἀπέπνευσεν.

pestifero flatu necantur.

Eodem profectus Reguli filius,

offenso in descensu pede, extinguitur.

37 Βαλόντες οὖν αὐτὸν οἱ στρατιῶται εἴς τινα κραββατοφόριον ἤγαγον ἐν τῇ πόλει, καὶ θεασάμενος ὁ βασιλεὺς τεθνηκότα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐκ κολλῆς ἀνίας ἐκλυθεὶς κατέπεσεν, ὥστε καὶ πᾶσα ἡ πόλις συνέδραμεν. Ἐπικρατοῦντος δὲ τοῦ θορύβου καὶ τοῦ βασιλέως εἰς ὀλίγον θανόντος, εὑρεθεὶς ἐκεῖ ὁ Φιλόστρατος λέγει τοῖς πλησίον τοῦ βασιλέως πάντα τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν, καὶ ὅτι μεγάλη δούλη τοῦ Θεοῦ ἐστί, καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτὴν δύναται ἀδικῆσαι, καθότι καὶ δύναμις Θεοῦ ἐπουράνιος φυλάττει αὐτήν. Ἀλλὰ μᾶλλον εἰ θελήσει ὁ βασιλεὺς ἀναζῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, πέμψει πρὸς αὐτὴν γράμματα μετὰ πολλῆς τιμῆς, ἵνα εὔξηται τῷ Θεῷ αὐτῆς, καὶ ποιήσῃ αὐτὸν ἀναζῆσαι. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς, ἀποστέλλει παραχρῆμα τριβοῦνον, ὀνόματι Βαβύλαν, ἔχοντα καὶ γράμματα πολλῆς τιμῆς σημαντικά. Ὁ οὖν τριβοῦνος παραγενόμενος ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ, ἀπέδωκε τὰ γράμματα μετὰ πολλῆς τιμῆς τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ. Ἡ δὲ προθύμως δεξαμένη, καὶ κάτω συγκεκυφυῖα, λέγει· Τί πρὸς ἐμὲ τὴν ἐξουθενῶ ἐνὴν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς γράμματα; Μετὰ δὲ τὸ ἐπιδοῦναι τὰ γράμματα τοῦ βασιλέως ὁ τριβοῦνος, ὑπανεχώρησεν εἴς τινα τόπον τοῦ ἀσκητηρίου, καὶ εὑρὼν βιβλίον ἀνεγίνωσκεν, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένον· « Μακάριοι οἱ ἐκζητοῦντες τὰ μαρτύριά σου, Κύριε. » Ἀναγνοὺς οὖν πᾶσαν τὴν περιοχὴν τοῦ ψαλμοῦ, ἀπεκοιμήθη ἔν τινι

referturque ad Patrem:

qui Philostrati consilio

Eudociam supplicibus accersit litteris.

quas dum illa legit

EX MS. VATIC. *m obdormiscens nuntius videt Angelum.*

τινι m πίζουλίῳ, καὶ προσελθὼν αὐτῷ τις νεανίσκος, ὅλως ἐν φωτὶ μεγάλῳ, περιλαμπόμενος, καὶ ὀρθὸν μετὰ χεῖρας ἔχων, νύσσει τοῦτον τὴν πλευράν καὶ λέγει· Ἔγειρε, Βαΐλλα· ὁ νεκρὸς παρομένει σε· Ὁ δὲ Βαΐλλας διυπνισθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ ὀφθέντος ἀγγέλου ἔκθαμβος γενόμενος, προσελθὼν λέγει τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ· Κύριός ἐστι τοῦ ἀπολύεσθαί με, δούλου Θεοῦ· διὸ ἦλθον πρός σέ. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, διηγήσατο αὐτῇ, καὶ τὸ ἐνύπνιον, ὃ εἶδεν.

Ipsa scribit Regulo ut Christo firma fide credens

38 Ἡ δὲ συγκλείσασα ἐν τινὰς τῶν παθθένων λέγει αὐταῖς· Ἀδελφαί μου καὶ μητέρες, τί μοι συμβουλεύετε περὶ ὧν ἔπεμψέ μοι γραμμάτων ὁ βασιλεύς; Αἱ δὲ εἶπον· Τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχουσα τὴν χάριν συνεχώρησόν σοι, ὁ δοκεῖ τῷ Θεῷ ἀντίγραψον. Ἡ οὖν μακαρία Εὐδοκία ἐπὶ πλείονας ὥρας προσευξαμένη ἐκαθέσθη, καὶ γράφει τῷ βασιλεῖ οὕτως· Ἐγὼ μὲν εὐτελὴς εἰμι, καὶ τί πρὸς ἐμὲ ἀπέστειλε γράμματα τοσοῦτος κράτος; Εὐτελὴς δὲ εἰμι καὶ ἀθλία, ἐπειδὴ πολλῶν ἁμαρτιῶν πεπληρωμένη τυγχάνω, καὶ ἐν τοσούτοις κακοῖς οὖσα, οὐκ εἰμὶ ἱκανὴ θυσωπῆσαι τὸν δεσπότην Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῶν ἀποθανόντα σοῦ ῥημάτων· πιστεύω δὲ τῷ Θεῷ, ὅτι ἐὰν καὶ σὺ πιστεύσῃς ὁλοψύχως αὐτῷ ὅτι ὁλοθυῶ Θεῷ, δι' οὗ νεκροὶ ἐγείρονται, ἀδιστάκτῳ μένοντι καρδίᾳ, ποιεῖ καὶ αὐτὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς τὸ υἱόν σου. Ἄνθρωπος γὰρ οὐκ ἐπαρκεῖ δυσωπῆσαι τὸ ἅγιον αὐτοῦ καὶ φοβερὸν ὄνομα ὑπὲρ θανόντος, εἰ μὴ πιστεύσῃ αὐτῷ ἐν καθαρᾷ ψυχῇ καὶ ἀγαθῇ πίστει. Ἐὰν οὖν ὁλοψύχως πιστεύσῃς, ὄψει τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ ἀγράντου Θεοῦ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐργάσεται εἰς σέ.

filii suscitationem ab eo speret :

quas litteras obvium sibi delata corpori

n

imponit manum, mortuumque resuscitat

39 Καὶ ταῦτα γράψασα, ἔδωκε τῷ τριβούνῳ τὴν ἐπιστολήν, ποιήσασα ἐν αὐτῇ τοῖς μόνοις στανροὺς, καὶ ἀπέλυσε μετὰ τελείας εὐχῆς· Δεξάμενος δὲ ὁ τριβοῦνος τὴν ἐπιστολὴν καὶ πιστεύσας, ἀνεγώνωσεν ἐκ τοῦ ἀσκητηρίου. Ὁ οὖν βασιλεὺς νομίσας βραδύνειν τὸν τριβοῦνον, ἔδραμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ, ἐπιθεὶς ἡ λεκτικίῳ τὸ λείψανον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν διεδεύσας, ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Εἶτα ἐκείνου ἐπιστάντος, ἔφασε καὶ ὁ τριβοῦνος κατὰ συγχωρίαν, καὶ πρὸ τοῦ βασιλέως δρομαίως προσελθὼν τῷ λιψάνῳ, ἐπέβαλε τὴν ἐπιστολὴν ἐπάνω αὐτοῦ, πρότερον ἐπικολλεσάμενος τὸ τίμιον καὶ ἅγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὃν τῇ πίστει ἐφαψάμενον αὐτοῦ, εὐθέως ἀνεπήδησεν ὁ νεκρὸς ζωοποιηθείς.

quo visu Christum confiteatur Regulus,

40 Καὶ θεασάμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέγα καὶ παράδοξον ἐκεῖνο θαῦμα, ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς μόνης ἀνέζησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Μέγας ὁ Θεὸς τῆς Χριστιανῆς Εὐδοκίας, ἀληθὴς καὶ δίκαιος ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Δικαίως ἐπί σέ πολλοὶ καταφεύγουσι Κύριε· εὐσεβῶς πράττουσιν οἱ πιστεύοντες ἐπί σέ, Χριστε. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι μέ ἐρχόμενον πρός σέ· πιστεύω γὰρ τῷ ὀνόματι σοῦ τῷ ἁγίῳ, ὅτι ἅγιος ἐστι καὶ μακάριος, καὶ σὺ εἶ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἠσπάσας οὖν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ πολλὰ καὶ μεγάλα δάκρυα, καὶ τὸν διάνοιαν εὐθεῖαν λοιπὸν ἔσχηκὼς εἰς τὸ πιστεῦσαι τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Χριστῷ, εὐθὺς ἐκίνησεν ἐπὶ τὸ παλάτιον σὺν πολλῇ καὶ ἀπροσδοκήτῳ χαρᾷ. Διὰ πάσης δὲ τῆς ὁδοῦ πολλὰ χρήματα διέβαλλε τοῖς κατὰ τόπον ἐυρισκομένοις καὶ χαίρουσιν· Ἀκουσθέντος δὲ ταύτου ἐν τῇ πόλει, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν, πάντες οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως καὶ οἱ μεγιστᾶνες ἀπήντησαν προ εἴκοσι καὶ τριάκοντα μιλίων, συγχαίροντες καὶ συνευχόμενοι καὶ συνδοξάζοντες καὶ σὺν χαρᾷ γαλουνοντες τὸ δῶρον τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

et magno cum omnium circumfusu in urbe.

baptizatur cum filio atque uxore

41 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ παλάτιον, καὶ μαθὼν τὴν τυχὴν ἐπιτελεσάσας, καὶ χρήματα πολλὰ σκορπίσας ἐπὶ ὅλους τοὺς ἐκεῖ, πρώτους μὲν μετεστείλατο τοὺς τῆς πόλεως ἐπισκόπους, καὶ βυσπάσας αὐτοὺς, ἐλαβε τὸ λουτρὸν τῆς σωτηρίας· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι ταῦτα πάντα, ἐπῆρε χρήματα ὁ βασιλεὺς πολλὰ τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ καὶ ἄρχοντι, διεπίσας ἐκείνοις χαρίσασθαι τῷ τόπῳ, πολίσματι καὶ τοῖς τόποις ἐκείνοις, ὧν ἦρχεν ἡ μακαρία Εὐδοκία· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πυκνοτέροις

et gratus ergo Eudociam

γράμμασιν ἐκέχρητο ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτὴν, παρακαλῶν ὅπως εὔχηται ὑπὲρ αὐτοῦ. Χρόνου δὲ ὀλίγου διελθόντος, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ αὐξηθεὶς ἐν τῇ πίστει, ἐγένετο διάκονος. Καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν χειροτονήσαντος ὑπεξελθόντος τὸν βίον, αὐτὸς κατέστη εἰς τὸν ἐκείνου θρόνον, ὡς ἄξιος εὑρεθείς· Οὐσία δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, ὀνόματι Γελασία, λαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς χρυσίον ἱκανόν, μετὰ καὶ δύο μόνων εὐνούχων, ὥρμησεν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ μακαρία Εὐδοκία, κἀκεῖ κατέλυσε τὸν ἑαυτῆς βίον, δουλεύσας τῷ Θεῷ ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ καὶ θεοσεβεῖ πολιτείᾳ, δοξάζουσα ἀδιαλείπτως Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ο.

pie moritur .

ejus filius ordinatur Episcopus,

filia Gelasia fit monialis.

CAP. XII. *Orta persecutione,*

Ἡνίκα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν θυσιῶν ὁ ἀδικώτατος καὶ παρανομώτατος κατεκράτει νόμος, καὶ πολλοὶ τῶν τὴν θεοσέβειαν ἀσκούντων, διὰ προδοσίας τινῶν μισθωτῶν, συνηλαύνοντο πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν· Διογένης τις ἀπὸ Πρωτικτόρων λαβὼν τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεμονίας Ἡλιουπόλεως, πλούσιος μὲν ὑπάρχων, τοῦ δὲ διαβολικοῦ τάγματος τὴν προσονομασίαν κεκτημένος, καὶ τοῦ βάθους τῶν Ἑλλήνων τὴν κορυφὴν ὢν ὑπερέχων· οὗτος ἀκούσας τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν τοῦ Χριστοῦ δούλην Εὐδοκίαν, οὐ μικρῶς ἐταράχθη. Ἦν δὲ οὗτος ὁ Διογένης ὁ μνηστευσάμενος τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως, ᾗ ὄνομα Γελασία, καὶ διὰ τὸ Ἕλλην αὐτὸν ὑπάρχειν, ὁ ταύτης πατὴρ ὑπέρθεσιν ἐποιήσατο εἰς τὸ τοῦ γάμου συνάλλαγμα.

Diogenes Præses Heliopoleos,

olim Gelasia procus,

43 Μετὰ δὲ τοῦ τελευτῆσαι τοὺς ταύτης γονεῖς, φήμη διεσπάρη εἰς πάσας τὰς πόλεις, καταλεῖψαι μὲν αὐτὴν τὸ παλάτιον, ἐν δὲ τῷ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας ἀσκητηρίῳ ποιεῖσθαι τὴν διαγωγήν. Ἀκριβέστερον τοίνυν καταμαθὼν τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ εἰς πολλὴν μανίαν καταστάς, ἔπεμψε πεντήκοντα στρατιώτας ἐπὶ τὸ συλλαβέσθαι τὴν μακαρίαν Εὐδοκίαν. Πρὸ δὲ τῆς ἐκείνων ἐπιστασίας φαίνεται τῇ μακαρίᾳ Εὐδοκίᾳ ὁ Κύριος ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, λέγων αὐτῇ· Τέκνον Εὐδοκία, νῆφε περὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ ἀγωνίζου· ἤδη σοι καιρὸς μαρτυρίου καὶ σταδίου εὐτρέπισται· οὐ μετὰ πολὺ γὰρ ἥξουσιν ἐπί σέ ἄνδρες ἀλόφυλοι ὥσπερ θῆρες ἄγριοι· ἀλλὰ μὴ λιψυχήσῃς· δεῖ γάρ μέ γενέσθαι σὺν σοὶ εἰς συνοδίαν κατὰ πᾶσαν κόλασίν σου καὶ τιμωρίαν.

suspicatus illam latere apud Eudociam,

hanc capi jubet :

44 Παραγενόμενοι δὲ ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ οἱ ἀποσταλέντες στρατιῶται πυρὰ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ βουλευσάμενοι διὰ τῆς νυκτὸς ἐπέβησαν τῷ ἀσκητηρίῳ, καὶ λαβόντες τὴν τοῦ Κυρίου σμνάδα ἀθρόβως, ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν ἀποστείλοντα αὐτούς. Ἐξιοῦσα δὲ σπουδαίως καὶ εἰσελθοῦσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, λελεθότως εὗρεν ἐν τῷ καμπτρίῳ τῆς θείας δωρεᾶς τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ βαστάσα ἐν τῷ κόλπῳ, ἅπα σὺν τοῖς στρατιώταις· Ὀδενόντων δὲ αὐτῶν, οὕσης τῆς νυκτὸς ἀσελήνου, ἦν ἡ μακαρία Εὐδοκία ῥ φωτοδοτουμένη ὑπὸ νεανίσκου τινὸς λευχειμονοῦντος, μὴ ὁρώντων τῶν στρατιωτῶν· ὧν οἱ μὲν ἀκολουθήσαν αὐτῇ ἐπιμαθόμενοι ζώῃ, καὶ οὐ κατεδέξατο, λέγουσα· Ἄλλοι ἐν ἵπποις καὶ ἐν ἅρμασιν· ἐγὼ δὲ ἐν σοὶ θαῤῥῶν, Ἰησοῦ Χριστέ, πορεύομαι χείροσι ἰσχυραῖς ποσίν. Διανυσάντες οὖν τὴν ὁδὸν καὶ ἐπιφύσαντες τὴν πόλιν, ἀναφέρουσι τῷ ἡγεμόνι περὶ αὐτῆς· Ὁ δὲ ἐκέλευσεν ἐγκλεισθῆναι αὐτὴν ἐν φρουρᾷ μέχρι δύο ἡμερῶν.

quæ secum sumens Eucharistiam,

prælucentem nocte Angelum habet ;

Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ προσκαλεσάμενος ὁ ἡγεμὼν τὸν δεσμοφύλακα, ἠρώτα αὐτὸν λέγων· Τίς ἤνεγκε τροφὰς τῇ μάγῃ ἐκείνῃ; Ὁ δὲ εἶπεν· Μὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν οὐτε βρωτόν τι, οὐδὲ ποτὸν εἰσήγαγέ τις πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' οὕτως τὰς δύο ἡμέρας ἐπισυνεχομένη ἐπὶ πρόσωπον· Λέγει ὁ ἡγεμών· Τῇ ἑξῆς καθεισθεὶς ἀκούσομαι αὐτῆς, διὰ τὸ τὴν σήμερον ἀπασχολῆσθαι με ὑπὸ δημοσίας ἕνεκεν χρείας.

ad quartum diem jejuna perseverat in carcere :

45 Τῇ τοίνυν τετάρτῃ ἡμέρᾳ προκαθίσας ἐν προδόῳ δημοσίᾳ, κελεύει ἄγεσθαι τὴν Ὁσίαν. Εἰσελθούσης δὲ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βήματος, θεασάμενος ὁ ἡγεμὼν ἐν ταπεινῷ σχήματι αὐτὴν οὖσαν καὶ συνευνουσαν, λέγει· Ἀνακάλυψαι αὐτῆς τὸ πρόσωπον. Οἱ οὖν ὑπηρέται ὡς ἀνεκάλυψαν αὐτῆς τὴν κεφαλὴν, εὐθέως ὥσπερ ἀστραπὴ τις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ προσώπου αὐτῆς. Τότε θεασάμενος ὁ ἡγεμὼν

adducta ad Præsidem sua cum forma perstringit,

μῶν τὸ ὑπέρλαμπρον αὐτῆς κάλλος καὶ τὸ εὐγενὲς τοῦ προσώπου, ἐξέλυθε ὅλος, καὶ ὅσπερ ἐν ἀγωνίᾳ γενόμενος λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ· Μὰ τὸν θεσπότην ἥλιον, ταχὰ οὐκ ἀξία θανάτου ἐστίν· ὑπολαμβάνω γὰρ αὐτὴν ὑλίῳ συντετάχθαι ἐν τοιούτῳ ἀφροδισιακῷ κάλλει συγκειμένην· τί οὖν δεῖ με πρᾶξαι ἐπ' αὐτὴν ἀγνοῶ. Λέγει αὐτῷ ὁ συγκαθήμενος μετ' αὐτοῦ δικολόγος· Νομίζει τὸ σὸν μέγεθος αὐτὸς εἶναι τὸ ὁρώμενον περὶ αὐτὴν κάλλος; μηδὲν οὖν ὅλως θυμώσῃς ἐπὶ τούτῳ· εἰ γὰρ τῶν μάγων γυναικῶν ὄψεις εἰώθασιν ὑπὸ δαιμόνων φαιδύνεσθαι χωριζομένων δὲ τούτων, οὐκ ἔτι τοιοῦτον νεοφανὲς κάλλος εὑρίσκονται ἔχουσαι.

qui dimittere ipsam cogitans ab invasore prohibetur

46 Ἔφη ὁ ἡγεμὼν πρὸς τὴν μακαρίαν· Κατὰ μὲν πρώτην τάξιν ἀπάγγειλον τὸ ὄνομά σου τί ἐστιν, ἔπειτα δὲ καὶ τῆς τύχης τὴν προσωνυμίαν. Ἡ δὲ Ἁγία τοῦ Θεοῦ, τελείαν ἔχουσα τὴν τοῦ Σωτῆρος πίστιν ἐν ἑαυτῇ, κατεσφραγίσατο ὅλῳ τῷ σώματι, καὶ λέγει μετὰ παῤῥησίας· Τὸ μὲν ὄνομά μου Εὐδοκία κεκλῆται εἰ δὲ βούλει μου καὶ τῆς τύχης τὴν προσωνυμίαν, καὶ τὸν βίον, ὡς λέγεις, μαθεῖν, περιττόν ἐστιν ἐκεῖνα λέγειν ἐπὶ σοί, ἡγεμὼν Χριστιανὴ δὲ εἰμι καὶ βουλὴ ἀξιωθεῖσα κληθῆναι τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ εὐσπλάγχνου Θεοῦ, ταῦτα πάντα δημιουργήσαντος. Ὅθεν παρακαλῶ σέ, ἡγεμών, μὴ τῇ ἀσχολίᾳ τῶν λόγων σου βουληθεὶς βραδύνειν, ἀλλὰ τῇ σπουδῇ χρώμενος ἐπιτέλει τὰ καταθύμιά σου ἐπ' ἐμοί· πεπίστευκα γὰρ εἰς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν μὴ παραθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ ἡγεμὼν ἔφη· Τεχνολογίνε λόγους ἡμῖν προσάγγες, ὦ Εὐδοκία, οἵτινες εἰς ἔκπληξιν ἡμᾶς φέρουσιν οὐ μικράν. Εἰ γὰρ ἐπὶ βραχεῖα ἐπερωτήσει τοσοῦτα διεξῆλθες, τί ἆρα εἰ πλείοσι λόγοις αὐστηρῶς σοὶ διελέχθην; Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία· Ἐγὼ νομίζουσα τὸν ἀληθειαν ἁβίαστον εἶναι παρὰ τοῖς φρονίμοις, τῇ τοιαύτῃ ὑπονοίᾳ ἐχορσάμην. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως οὐ λογίζῃ, τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ φλυαρεῖν τὰ μὴ προσήκοντα; Ὁ δὲ ἡγεμὼν λέγει· Καὶ τίς οὐ χαίρει τῇ ἀληθείᾳ, εἰ μὴ σὺ μέμψεως αἰτίους κρίνῃς ἡμᾶς εἶναι περὶ τούτου; Διὸ λέγε ἡμῖν, τίνος χάριν τὴν πόλιν σου καταλείψασα καὶ τοὺς θεοὺς ἐνυβρίσασα, οὕτως ἀπέδρασας ἐν τοιούτοις ἀπωκισμένοις τόποις καὶ ἐγκολπωσαμένη τὰ δημόσια χρήματα. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Εἰ μὲν περὶ τοῦ ἀπολεῖψαι με τὴν μηκέτι ἀρεσκομένην μοι πόλιν, καὶ ἐν ἑτέροις τόποις διάγειν ἐπερωτᾷν θέλεις, οὐκ ἔστιν ὁ δεσπόζων μοι ἢ κινῶν περὶ τούτου· εἰ δὲ περὶ χρημάτων ἐγκαλεῖ μοι βούλει, ἡγεμών, ὡς λέγεις, ἀλλοτρίων, ἐκέτωσαν ἐνθάδε οἱ τὴν συκοφαντίαν χρησάμενοι κατ' ἐμοῦ, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐπὶ σοῦ διελεγχέτωσαν· ἴδιον γὰρ πάθος καινοδοξίας διώκειν θέλουσιν εἰς μάτην. Ὁ ἡγεμὼν ἔφη· Οἱ ἐν ἀξίᾳ τυγχάνοντες κατὰ ταύτην τὴν περιφανῆ πολιν κατηγορίαν κατέθεντο κατὰ σοῦ περὶ τῆς τοιαύτης αἰτίας· εἰ οὖν τῇ ἀληθείᾳ ἑτοίμως συνάθειν ἔχεις, θἀδασκέτω τάχος· οὐ γὰρ ἐπικινδυνον τοῦτο σιωπὴ παράσχοιμεν, διὰ τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπαραίτητον ἐξουσίαν. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Εἰ μέν πώς ἄλλην αἰτίαν ἀποβλέπων, ὦ ἡγεμών, τὰ μὴ καλῶς λέγεσθαι ὀφείλοντα εἰς μέσον φέρεις, ποίει ὃ βούλει· Θεὸν γὰρ γνώσασα ἀληθινὸν οὐ δύναμαι ἐν τοῖς προτέροις ὑποστρέψαι.

Interrogata nomen indicat, et se Christianam profitetur

47 Ὁ ἡγεμὼν ἔφη· Μὴ καινοῖς καὶ πεπλανημέναις προφάσεσι χρῶμαι, πεῖρα διαφεύγειν τὸ ἡμέτερον δικαστήριον· οἶδα γὰρ σε ταῖς μαγείαις σου ἀπαίορμένην, καὶ διαστροφὰς πίστιν ἐπιφέρουσαν. Εἰ τοίνυν τὸ ἀτυχοῦντας ἐκ τῶν νόμων ὑπαχθῆναί σοὶ βούλει, ἢ ὕβρεσιν τοὺς θεοὺς, ἢ τὴν πρώτην σου πάτριον θρησκείαν ἐπιορκῆσαι βούλει πρᾶξαι, ἀπόδος ἑαυτὴν τοῖς πολλὰ δόντας χρόνους ἐκφρίσαι χρωμένοις θεοῖς· ἀρκεῖ γὰρ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λόγῳ προσκαθῆκαι. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Οὐδεὶς τῶν ἐπιστρεπτῶν δικαστῶν ἑνὸς πράγματος βουλόμενος ἐξέτασιν ποιεῖσθαι, ἑτέροις κέχρηται πρὸς σύγχυσιν τῆς ἀληθείας. Εἰ τοίνυν βούλει με ἐν τῷ προτέρῳ βιωσιπαγαγεῖν, συντόμως ἐπάγαγε τὰς ὁρκώσεις σοῦ τυραννίας· ἕτοιμος γὰρ κινουμένοις τοῖς τοῦ κατ' ἐμοῦ σοὶ λόγου προσφθόνῳ ἀγαγον. Θεὸν δὲ τὸν ἐπὶ πάντων ὑπάρχοντα ἀδίωκτον ἐπιγνῶναι καὶ αὐτῷ συντάξασθαι, ᾧ τινι ψεύσασθαί με ἀδύνατον.

seque juxta datum sibi optionem quidvis toleraturam

48 Ὁ δὲ ἡγεμὼν θεασάμενος τὸ ἀμετάθετον τῆς Ὁσίας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀποδυθεῖσαν ἐμπρόσθεν γενέσθαι πρὸς τιμωρίαν. Ἡ δὲ Μακαρία στενάξασα μέγα, καὶ τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνουσα, λέγει· Κύριέ Ἰησοῦ Χριστέ, οὗτινος τὸ ἄχραντον καὶ τίμιον ὄνομα ἐπιφέρομαι πρὸς βοήθειαν, αὐτος τῶν κατ' ἐμοῦ ἀντιλεγόντων τὰ στόματα κέλευσον ἐμφραγῆναι· διότι ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ τῆς ἀθλίας. Εἰσελθούσης δὲ αὐτῆς, φησὶν ὁ ἡγεμών· Μὰ τοὺς μεγίστους θεοὺς, ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιήσῃς, ὦ Εὐδοκία, πάντες ἐνθυμότερον πρός σέ διατεθείημεν· εἰ δὲ τοῖς ἐναντίοις κεχρησαι, οὐκ ἐπιλείψει κατὰ σοῦ ἡ τῶν νόμων δεινοτάτη τιμωρία. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Ἀδύνατόν ἐστι φυγοῦσάν με θάνατον, πάλιν εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖν. Λοιπὸν μὴ χρόνιζε ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ ποίει ὃ βούλει. Ἐγὼ γὰρ δούλη εἰμὶ τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἑτοίμως ἀποθνήσκω. Τότε ἀγανακτήσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὴν ὑπὸ τεσσάρων τύπτεσθαι ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς φανῶσι διατμηθέντα. Διελθουσῶν δὲ ὡρῶν δύο, λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἡγεμών· Ἕως πότε τῇ πολλῇ ἀπειθείᾳ ἐπιμαίνει, μὴ βουλομένη σπεῖσαι τοῖς θεοῖς; Ἐπίγνωθι αὐτοῖς, τοιοῦτον κάλλος ἔχουσα, καὶ ἀνανήψασα πρόσελθε, καὶ θῦσον, ἵνα καὶ ἀφέσεως τύχῃς καὶ τιμῆς μεγίστης παρ' ἡμῶν ἀξιωθῇς. Λέγει αὐτῷ ἡ Μακαρία· Εἰ εἷς ἀνθρωπος κρίνων ἐν δικαιοσύνῃ, σὺ ἂν διανήψας ἐπέγνως τὴν τοῦ Κυρίου εὐσπλαγχνίαν, καὶ προσῆλθες αὐτῷ, ἵνα καὶ ἄφεσιν λάβῃς τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν σου πράξεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔφθασε τὸ συνειδός σου κατακρῖναί σε εἰς θάνατον, μένει σέ ἡ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἀπόλαυσις. Τότε ἐπιπλέον ἀγανακτήσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτηθῆναι.

EX MS. VATIC. *Flagrorum minis semel*

uterumque tentata

xternum ignem judici inculcat.

Μελλούσης δὲ αὐτῆς ἀποδύεσθαι μέχρι τοῦ περιζώματος, ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτῆς τὸ τίμιον καὶ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ ὄῤῥον, καὶ λαβόντες αὐτὸ οἱ τοῦ διαβόλου ὑπηρέται προσήγαγον τῷ ἡγεμόνι. Τοῦ δὲ μέλλοντος δέχεσθαι αὐτὸ, εὐθέως πῦρ γενόμενον, ἐφλόγισε τοὺς πλησίον ἑστῶτας τοῦ ἡγεμόνος· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τὸ εὐώνυμον μέρος πάρετον ποιῆσαν ἐῤῥιψε χαμαί, καὶ δεινῶς ὀλολύζων ἔκραζεν λέγων· Δεσποτα ἥλιε, ἴασαί με, καὶ εὐθέως ἀναστὰς τῷ πυρὶ παραδώσω τὴν μάγον· οἶδα γὰρ ὅτι διὰ ταύτην ὀργίλως μοι προσήχθης. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εὐθέως ὥσπερ ἀστραπὴ ἐλθοῦσα συνέφλεξεν αὐτοῦ ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἔκειτο νεκρός.

CAP. XIII *Cingulo tenus nudata elabitur Eucharistia,*

lictoresque et judicem comburit.

50 Θρήνου δὲ τοίνυν πολλοῦ διαβραμόντος ἐν τῇ πόλει, ὡς τεθνεῶτος τοῦ ἡγεμόνος, τις τῶν ἑστώτων στρατιωτῶν θεασάμενός τινα νεανίσκον, στολὴν λευκὴν περιβεβλημένον, προσομιλοῦντα τῇ Μακαρίᾳ καὶ σκέπουτα αὐτὴν ὀθόνῃ, πιστεύσας τῷ Κυρίῳ προσῆλθεν τῇ Μακαρίᾳ λέγων· Πιστεύω κἀγὼ τῷ Θεῷ σου· δέξαι με μετανοοῦντα ἡ τοῦ Θεοῦ βουλή. Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία πρὸς αὐτόν· Ἡ τῆς ἀγαθῆς ἐπιστροφῆς χάρις, τέκνον, ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ· ὡς γὰρ ὁρῶ σε, νῦν ἐγεννήθης, διὰ μὴ ἀπομένειν ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἵνα σωθῇς. Λέγει αὐτῇ ὁ στρατιώτης· Παρακαλῶ σε καὶ δέομαι, φιλανθρωπεύθητι ἐπὶ τῷ ἡγεμόνι, καὶ ποίησον αὐτὸν ἀναζῆσαι διὰ τοῦ Θεοῦ σου, ἵνα πολλοὶ διὰ σοῦ πιστεύσωσι τῷ Θεῷ σου, καὶ ἀναζήσουσιν τὴν πίστει. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, προσῆλθε, καὶ ἔλυσεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ξύλου. Τότε κλίνασα τὰ γόνατα αὐτῆς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εὐξαμένη ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἀναστᾶσα, ἐφώνησε μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγουσα· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπιστάμενος, ὁ ἄγραφον τὸν οὐρανὸν πήξας καὶ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσας, πρόστεταξον τῷ σῷ θελήματι ἀναζῆσαι τοὺς κατατηκομένους ὑπὸ τοῦ πυρός, ὁ σὺν ἐπιστείλας, ὅπως πολλοὶ στηριχθέντες καὶ ἐπιστρέψαντες ἐπὶ σέ, σωζόμενοι τὸ παναγιον ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Τῆς δὲ ὁμολογίας ταύτης πληρωθείσης ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ὄντος αὐτῇ χεῖρα τοῦ στρατιώτου, ἀπῆλθεν ἔνθα ἦσαν κείμενοι οἱ νεκροί, καὶ κράξαντος ἑνὸς ἑκάστου τῆς γενοῦς, εἶπεν· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναστάντες, ἔσεσθε ὑγιεῖς ὡς τὸ πρότερον. Καὶ εὐθέως ὥσπερ ἀπὸ ὕπνου ἀνέστησαν ἅπαντες σῶοι, καὶ ὁλόκληροι.

Ab Angelo protectum videns miles convertitur,

quæ ab hoc rogata

salutaque resuscitat mortuos.

Τούτου

EX MS. VATIC. CAP. XIV *Firmina Diodori uxore in luctu extincta.*

Τούτου δὲ τοῦ παραδόξου θαύματος γενομένου, ἦλθεν φωνή τις καὶ κραυγὴ μεγίστη ἐν τῷ τοπῳ, ἐν ᾧ ἐκαθέζετο ὁ ἡγεμών, ὡς τῆς γυναικὸς Διοδώρου, τοῦ κομητος τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν, ἓν τινι βαλανείῳ ἐκλυθείσης καὶ ὀπωπενεχθείσης, καὶ ἦν θυμὸς οὐκ ὀλίγος περὶ ταύτης εἰς πᾶσαν τὴν πολιν. Ὁ οὖν Διόδωρος ἀκούσας περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἦν γὰρ συνὼν τῷ ἡγεμόνι ἐν τῇ κουστοδίᾳ, σχίσας τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδα ἐπορεύετο, θρηνῶν καὶ κοπτόμενος δεινῶς.

Diogenes suscitationem illius petit ab Eudocia :

52 Ἀναστὰς δὲ καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἐπορεύετο καὶ αὐτὸς ὑβρίζειν τὸ συνοικεσιον. Καὶ δὴ ἀπελθὼν, καὶ εὑρακὼς αὐτὴν ἀληθῶς τεθνηκυῖαν, ὑπεστρεψε καὶ ἦλθεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ ἡ μακαρία Μάρτυς, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν· Ἐπ' ἀληθείας πιστεύω, ὅτι ὑπὲρ τοὺς θεοὺς ἡμῶν μέγας καὶ δυνατώτερός ἐστιν ὁ Θεός σου· Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔτι μικροψυχῶ, ἐλθὲ σὺν ἐμοὶ πρὸς Ψκρμῖνον, καὶ ἐὰν αὐτὴν ἐγείρῃς ἐκ νεκρῶν, τοτε γνώσεται ἀνυπερθέτως πιστεύω τῷ Θεῷ σου. Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία λέγει αὐτῷ· Οὐ μόνον διὰ σέ ποιήσει ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλα καὶ διὰ πάντας τους ἐπιθυμοῦντας εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ τὴν εὐσπλαγχνία αὐτοῦ. Διὸ δὴ πορευθῶμεν ἔνθα λεγεις, τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος ὑμῖν.

resurgit puer :

quæ funeri occurrens

53 Ἀπελθόντων δὲ αὐτῶν σὺν τοῖς ὄχλοις, ὑπήντησαν αὐτῇ οἱ τὸ σῶμα τῆς Ψκρμίνης ἐπὶ κλίνης κεκοσμημένον βαστάζοντες, καὶ λέγει τῷ ἡγεμόνι ἡ μακαρία Εὐδοκία· Ἐπίσχε τὸν ὄχλον διὰ τῆς τάξεως, καὶ τὸν κράββατον ποίησον ὀπισθεν ἡμῶν χαμαί, ἵνα δυσωπηθῇ ὁ Χριστὸς περὶ αὐτῆς. Τούτου δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάγους γενομένου, ἐδόκουσεν ἡ Μακαρία, καὶ δίψασα ἑαυτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐπὶ πολὺ προσευξαμένη τῇ προσευχῇ, ἀνέστη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ δὴ λαβοῦσα τῆς χειρὸς τῆς τεθνηκυίας, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ αὐτοῦ· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰώνιος Χριστὸς, ὁ Λόγος ὑπάρχων τοῦ Πατρὸς, δι' οὗ οἱ νεκροὶ ἐγείρονται, αὐτὸς θέλησον εἰς πίστιν τῶν παρόντων ποιῆσαι θαυμάσιον μέγα, καὶ κέλευσον ἐγερθῆναι τὴν Ψκρμῖνην, διδοὺς αὐτῇ λογισμὸν μετανοίας εἰς τὸ ἐπιστρέψαι πρὸς σέ τὸν ἀεὶ ζῶντα καὶ αἰώνιον Θεὸν. Ταῦτα δὲ αὐτῆς εὐξαμένης εὐθέως ἀνεπήδησεν ἡ Ψκρμῖνη ἐκ τοῦ κραββάτου, καὶ πάντες οἱ ὄχλοι ἀνεβόησαν μεγάλη τῇ φωνῇ, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος κραζοντες· Μέγας ὁ Θεὸς Εὐδοκίας ὄντως ἀληθινὸς Θεὸς καὶ δίκαιος. Δεόμεθά σου, καὶ ἡμᾶς σῶζοι διὰ τοῦ Θεοῦ σου· πιστεύομεν γὰρ αὐτῷ καὶ ἡμεῖς ὁδιοκωτοι. Ὁ δὲ Διόδωρος χαμαὶ ποιηθεὶς ἐπὶ τῇ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγέρσει Ψκρμίνης τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἔδόξασεν ἑαυτὸν πολλοῖς πυσι τῆς Ὁσίας λέγων, Παρακαλῶ σέ, δούλη τοῦ Χριστοῦ, ποίησον κἀμὲ Χριστιανον γενέσθαι· νῦν γὰρ ἐπ' ἀκμῆς εἰμι τοῦ ποιῆσαι Θεῷ δουλεύειν. Ὁ οὖν Διόδωρος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁμοίως καὶ Διογένης ὁ ἡγεμὼν γενόμενος Χριστιανος ἐτελεύτησεν.

quo orante

et ad Eudociæ preces

draco extinguitur :

precibus mortua vitam reddit :

quo viso turba et mentus in Christum credunt

sub Vincentio Præside capite plectitur S. Eudocia.

CAP. XV *Ad patrum a diræmo ocetum*

Ἦν δὲ ἔκτοτε ἐν τῷ οἴκῳ Διοδώρου ἡ Ὁσιομάρτυς διδασκουσα τον λογον τοῦ Θεοῦ· ὑπῆρχε δὲ πλησιον τῆς οἰκίας αὐτοῦ τις ἐν τῷ ὄρει ἀσκητὴς, ὃς ἐπὶ μακρὰς ὥρας ἐκαθέζετο πρὸς τὸν ἀσκητὴν· ὁ δὲ ἀσκητὴς ὑπῆρχεν γέρων πάνυ, ὀνόματι τῷ ἰδίῳ προσαγορευόμενος. Ἡ οὖν μήτηρ θεοῦ ὀδυρομένη ἀνέβαινε διὰ τὸν υἱον. Ἡ τοίνυν ὁσία τοῦ Θεοῦ Εὐδοκία γνοῦσα τὸ γεγονος, ἦν γὰρ Διοδώρῳ Δίτρα θέασα ἕτερον μυστήριον τοῦ ἀγγέλου καὶ εὐσπλαγχνου Θεοῦ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἐρημίτης Δανιὴλ ὁ Εὐρωισα δὲ τὸν νεανίσκον διαπνεόμενον ὑπὸ τοῦ τοῦ ὄφεως, λέγει τῷ Διοδώρῳ· Νῦν κα νὸς τῆς σης τέλειας πίστεως, ἵνα δειχθήσεται ποταπή ἐστι πρὸς Κύριον. Εὐξαι οὖν ἀνατεῖνας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας σου, καὶ ἐπιστρέψει τον νεκρον· Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· Κύριε μου καὶ Θεὲ τοῦ Χριστοῦ, νεόφυτός εἰμι, καὶ οὐκ οἶδα πῶς στήσασθαι πρὸς τὸν Θεόν. Ἀπεκρίθη ἡ Μακαρία· Ἐγὼ πιστευω τῷ Θεῷ μου ὅτι τῶν ἐξ ὅλης καρδίας μετανοούντων ἁμαρτωλῶν εὐκόπος ταχὺς γίνεται περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν αἰτήσονται. Ἐπικάλεσαι οὖν ἐν ψυχῇ σου τὸν δυνατὸν ἐν ἰσχύι Κύριον, καὶ πεποιθὼ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Τότε ὁ Διόδωρος κλίνας ἐπὶ τὴν γῆν τὸν ἑαυτοῦ αὐχένα, τυπτων τῷ στηθει, ἤρξατο μετὰ δακρύων εἰς ἐξ κουστον πάντων λέγειν οὕτως· Κύριέ ὁ Θεὸς, ὁ τῇ σῇ κελεύσει καταξιώσας μέ ἀναξιον καὶ ἁμαρτωλὸν ὑπάρχοντα καὶ ἀπιστον εἰς τὴν σὴν πίστιν καὶ δόξαν ἐλθεῖν, ὁ τὴν σὴν τιμιαν δούλην διὰ προφάσεών τινων ἐξαποστείλας πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, ἵνα τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν ὑπο τοῦ πονηροῦ Σατᾶν προνοήσῃ, καμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου πρόσδεξαι τὴν δέησιν· καὶ γινώσκων μου τὴν πρὸς σέ ἀμετόθετον πίστιν, κέλευσον ἀναζῆσαι τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγρίου δράκοντος θανατωθέντα παῖδα, καὶ εἰς τὴν σὴν δοξολογίαν καὶ προσκύνησιν στῆναι τοῦ λοιποῦ, ἵνα καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ πάσης ψυχῆς δοξάζηται τὸ πανάγιον ὄνομά σου εἰς τους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, λεγει τῷ τεθνηκότι· Ἐν ὀνοματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἐγέρθητι Ζήνων. Καὶ αὐθέως ἀνέστη ὁ νεκρὸς, ἀποθέμενος τὴν μελανιαν τοῦ δράκοντος.

55 Τούτου δὲ γενομένου, πάντες ὑπερεδόξασαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, πιστεύσαντες εἰς αὐτόν. Τῶν δὲ ὄχλων βουλομένων ἀναχωρεῖν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ἡ μακαρία ἀμνὰς καὶ δούλη τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκία, Μικρον περιμείνατε, ἀδελφοί· ἔτι γὰρ δοξασθήναι ἔχει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τῶν δὲ ὑπακουσάντων, ἀναστενάξασα μέγα, ἐφθέγξατο οὕτως· Κύριέ ὁ Θεός, ὁ ἐν ἀοράτοις κατοικῶν καὶ τὰ σύμπαντα καθορῶν κ·θὼς σὺ εὐδοκεῖς, ὁ ἕκαστον ὑμῶν ἐπιστάμενος τὰ τῶν λογισμῶν ἐνθυμήματα, ὁ μηδέποτε πυρακούων τῶν ἐπὶ σὲ καταφευγόντων ἐν ἀληθείᾳ, ἐπάκουσον καμοῦ τῆς ταπεινῆς, καὶ κέλευσον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον δράκοντα τῶν σῶν δούλων διωκόμενον ὑπὸ τιμωρίας ἐλθεῖν, καὶ ῥίξαντα ἑαυτὸν ἀποθνεῖν· ὅπως καὶ οἱ σοὶ δοῦλοι, μέλλοντες τὴν εἰς σὲ τελείαν ἐλπίδα κατέχειν, δοξάσωσι τὸ πανάγιον ὄνομά σου εἰς τους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι αὐτὴν ταῦτα, ἰδοὺ καὶ ὁ θεινὸς δράκων ἦλθε διωκόμενος ὑπὸ πυρὸς, καὶ ῥίξας ἑαυτὸν ἀπὸ πλεῖον, καὶ διαφυσήσας ἐξέπνευσε παράχρημα. Τότε προσελθόντες τῷ ἐπισκόπῳ Ἡλιουπόλεως πάντες σὺν γυναιξὶ καὶ παιδίοις, ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἡγεμόνος Διογένους, ἦλθεν ἀντ' αὐτοῦ ἕτερος ἡγεμὼν, ὀνόματι Βικέντιος, θεινὸς καὶ ἀπάνθρωπος περὶ τοὺς Χριστιανοὺς ὑπάρχων· καὶ μαθὼν τὰ κατὰ τὴν δούλην τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκίαν, πέμψας στρατιωτας ἐκέλευσε ξῆφει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποτμηθῆναι. Καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἡ ἔνδοξος καὶ μακαρία ὁσιομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκία μηνὶ Μαΐῳ πρώτῃ, ἡγεμονεύοντος Βικεντίου, κατὰ δὲ τοὺς βασιλεύοντος τοῦ Κυ ἰου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Laudatum ducis Eudocia,

jubet ut mortuo Deo noctumum sacrificet

a *Codex MS.* λοιπὸν γὰρ γέγονε καὶ ὁσίου, *quod hac per conjecturam emendatione ejecre censuimus juxta mentem Interpretis.* — b *Id est* Rogo te : *in MS mendose legebatur* [illegible] *quod postremum est ad sensum imperitorum amanuensium, facile postium per* [illegible] *pro* ν. *Hanc vocem Latinogræcam vide apud Meursium in Glossario, ex Cedreno, Codino aliisque.* — d *MS.* ὁμὲ Θε *quare interpres reddidit* Deus sancte : *nobis visa est oratio tota ad apparentem Michaelem dirigi, ideoque mallemus reddidum fuisse* Sancte Dei. — e *MS* καὶ ἐπιστεύσε ὅτι : *quod doctissimo quidem Interpreti credimus non absque fundamento reddidum esse, proclivere volentis in melius* : *plane tamen opinamur vero propinquiorem esse nostram ex conjectura emendationem, quæ errore abductam animam significat, qualis catenus Eudocia fuerat.* — f *Interpretis opinionem de hac voce ad locatum Latinum profulimus; hic aliam conjecturam addimus, quæ minus enormem facial cadera numerum, si exempterai ea vocabula sint, totidem quot hic dicuntur, laudatoria vestimentorum; ab eadem scaturit origine, unde qui pecunias commutant dicuntur campsores. notum enim ex scriptoribus est solere Syros vestium numerum ab earum commutatione censere. Ut mox ubi [illegible] Moschi et stavacis dicuntur pannis contextis omnino studium adhibuisse, et non quidem ταφρὰ scribi debuisse, sed ταμπρὰ : unde diminutivum ταμπρὰ arcula infra num. 74.* — g *Paulo inferius* [illegible] *leguntur. Et autem vela hic vocantur pro mutandis pallis ex Latina lingua, sic et auro lava sive auro clavata, id est pallia prominentibus cuspidibus ex auro textis circumdata : adeo ut etiamnum linteamina hujusmodi dicta parimus, quamvis nunc varia in lingua recentiori puncta, id est, cuspides, et dentes atque* denticuli *ut puta Francis points, dentelles.* — h *MS.* ἐπὶ τὸ [illegible] ὄρος.

βυκος, *quod Interpreti visum legi debere* βόμβυκος : *sed cum* sericia *et* Bombycina *idem sint;* βαμβαξ *autem sive* βαμβακίον, *teste Suida, lana sit ex arboribus apud Ægyptios carpi solita, unde sacerdotibus apud eos vestes gratissima, videtur nostra potius correctioni standum.* — i *Vide Glossarium Meursii, et quotquot de* Caracalla *Imperatore, nomen ab istiusmodi indumento sortito, scripserunt auctores. aliva autem non fuit quam penula vel chlamys cucullata, quali etiam nunc rustica et nautica turba adversus cali injurias utitur, potissimum in Italia.* — k *Supplevit Interpres quæ deesse judicavit in MS. ex his verbis,* σημειοδοσίαι αὐτοῦ. *nos omittere hic maluimus.* — l *MS. unica voce* ἀνδιψυχὸν non ex animo : *quod alibi necdum invenimus.* — m *Plutcum Interpres reddit : si vim vocis, alibi ignotæ, recte capimus, videtur ea ex* πεζοὶ *pedestris et* ὑπὸ *lignum formata, etiam scabellum aut scamnum significare.* — n *Diminutivum a Latina voce* Lectica : *auctores vide in Glossario Meursii.* — o *Hinc cetera sub novo titulo sic legebantur* Μαρτύριον τῆς ὁγίας καὶ ἐνδόξου ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Εὐδοκίας τῆς ἀπὸ Σαμαρείτων. — p *Quasi a* φωτοδοτὸς *fiat* Φωτοδοτέω lumen præbeo, *seu* prælucentis *officio fungor.*

πεζουλίον.

λεκτίον.

COMPENDIUM VITÆ

S. HESYCHII THAUMATURGI

Ex MS. Synaxario Petri Franc. Chiffletii Soc. Jesu.

VI MARTII. *Hesychius patria Andrapenus,*

Ὁ περιβόητος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ μέγας Ἡσύχιος, ἐκ σπαργάνων αὐτῶν εὐλαβῶς ἐναγόμενος, τὰς ὑλώδεις μισήσας ἐπιφορὰς, ἐνδιαίτημα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐχρημάτισε, τῆς ἄνω Σιὼν ἐπιποθῶν τὴν κατάσχεσιν. Διὰ ὅτι τοῦτο μετανάστης τῆς πατρίδος γενόμενος τὰς ἐρήμους ἐδίωκεν. Ἐξ αὐτῆς γὰρ τῶν Ἀνδραπένων γῆς ὁ Μακάριος ἐκφὺς, ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς θάλασσαν τῆς Ἀδρανίας, ὡς ὁ τοῦτον καλῶν ἐπέταττε, παρεγένετο, καὶ πρὸς τὸ ὄρος τὸ Μαίωνος προσαγορευόμενον γεγονὼς, οἱ ἐν αὐτῷ κακοῦργοι ἐμφωλεύοντες δαίμονες, ἑαυτῶν τὸν ὄλεθρον στοχασάμενοι, διὰ μηχανῆς ἐπείρων παραπέμψαι τὸν Ἅγιον ἐκ τῶν ὀρέων ἐκείνων. Ὀργάνοις γὰρ χρησάμενοι Ἰωάννῃ καὶ Ἱλαρίωνι, δι' αὐτῶν ἠρώτων ποῦ τὴν ὁρμὴν ἔχει αὐτοῦ τῆς ἀφίξεως. Ἐκείνου δὲ ἀπτώτως τούτοις τὸν τόπον δηλώσαντος, οἱ κακοῦργοι ἀντέφησαν· Ὡς ἀγνοῶν τὴν τοῦ τόπου δυσχέρειαν, ἄνθρωπε, ἐπ' αὐτὸν πορεύῃ τὸν θάνατον· θηρῶν γὰρ καὶ λῃστῶν ὁ τόπος ἐκεῖνός ἐστι καταγώγιον, καὶ ὁ ἐκεῖσε γενόμενος ὑπὸ μιᾷ ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς οὐκ ἀπήλαυσεν.

invitis dæmonibus

in Majone monte sedem figit

2 Τότε ὁ Πατὴρ, ὥσπερ σύννους τῶν πρὸς αὐτὸν διαλεγομένων, τὴν οὔντε χαρακτηρίσας, καὶ γνοὺς ἀπὸ τῷ πνεύματι ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργεῖσθαι τὴν φύσιν, τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ ἐκ τῶν σωμάτων τοὺς ἀσωμάτους ἀπήλασε δαίμονας. Τότε τῷ ὁδηγοῦντι συνεπόμενος, ἐπὶ τι μέρος τοῦ ὄρους ἐγένετο, καὶ τὴν εὐθεῖαν καταλαβὼν κατὰ τὸ δυνατὸν, αὐτήν τε τὴν γῆν ἐργαζόμενος, τὴν βίαν παρωθεῖτο τῆς φύσεως. Ἀλλὰ ποθεν τῷ τόπῳ τοῦτο ὄρνιθες ἐμπεσοῦσαι τὴν βλάστην τῶν φυομένων εἰς ἐδωδὴν ἐποιοῦντο, καὶ ὥσπερ ἐν δηλητηρίου οὐκ εἰς μακρὰν τὴν ποινὴν ἀποτίνουσιν· ἅμα γὰρ τῇ μεταλήψει νεκρὰ καὶ πρὸς γῆν ἐρριμένα τὰ πετηνὰ ἑωρῶντο. Καὶ ἑτέρων πάλιν τῷ τόπῳ παραβαλόντων ὁ Πατὴρ ἑωρακὼς, καὶ γνοὺς τῶν ἀδικησάντων τὸν ὄλεθρον, εἰς οὐρανοὺς ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ὥσπερ ἐμβρεμησάμενος ἑαυτῷ, Ἄπιτε, πρὸς τὰς ὄρνιθάς φησι, τῶν μοναχῶν τοὺς κόπους ἀπὸ τὸ νῦν εὐλαβόμεναι. Ἐκεῖναι δὲ τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς, ὥσπερ ἐρωτηθεῖσαι, ἀερίως τὰς πτερυγας κινήσασαι, ᾤχοντο τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ παραβαλοῦσαι μηδέποτε.

horto infestas aves miraculo extinguit vel abigit :

S. Andrea oratorium struit :

3 Αὐτὸς λοιπὸν πρὸς τὸ κάταντες μικρὸν γενόμενος, ὕδατος ἐκεῖσε εὑρεθέντος, τῷ ἀποστόλῳ Ἀνδρέᾳ σεμνὸν ἁγίασμα προσανήγειρεν, ἡσύχως ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ προσομιλῶν· ἐν ᾧ καὶ τινες καταδράμόντες, ὀχούμενον ἐπὶ πνεύματος πονηροῦ γύναιον ἔχοντες, τὸν μέγαν Ἡσύχιον ἐζήτουν εἰς τὴν τῆς παιδὸς ἐλευθερίαν τε καὶ τελείαν ἀπαλλαγὴν ἐπινεῦσαι. Ἐπὶ τοῦτο μὴ μελλήσας ὁ Μέγας, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Κορυφαίου, εὐσχήμονα καὶ ὑγιῆ τὴν παῖδα τοῖς γονεῦσιν ἀπέδοτο, πρὸς ἀμφοτέρους τοῦτο εἰπών· Ταδί μοι λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι μετὰ τὴν ἐμὴν ἀποβίωσιν σεμνῶν γυναικῶν οὗτος ὁ οἶκος γενήσεται ἀσκητήριον, καὶ ταῖς ἀλήκτοις τούτων εὐχαῖς πᾶσα ἐνθένδε ἡ τῶν δαιμόνων φάλαγξ ἀπελαθήσεται, ὃ δὴ καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέβη.

energumenam sanat :

4 Ὁ δὲ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν Ἡσύχιος οὗτος, ἐκ τῆς κέλλης ποτέ, ὡς ἐκ προνοίας, ἐξελθὼν ὁρᾷ τινα ἀγροῖκον τοὺς βοῦς, ἐφ' ἁμάξης φόρτον ἐπιφερομένους, ἐπίπροσθεν ἄγοντα· καὶ τὸν ἕνα τούτων συμποδισθέντα οὕτω συμβάντα πρηνῆ ἐν τῇ γῇ ἐλεεινῶς καταπεσεῖν, ὡς αὐτίκα τὸν ἀγροῖκον ἐπιμελῶς σπεύδειν πρὸς τὴν τοῦ βοὸς ἀνέγερσιν καὶ μηδὲν ἀνύειν, εἰς λίθου σχεδὸν ἀντιτυπίαν τοῦ βοὸς μεταβληθέντος. Διακοπεὶς δὲ τὴν ἰσχὺν ἐκ τοῦ χειμάζεσθαι ὁ ἀγρότης, καὶ τῇ ἀκινησίᾳ τοῦ ζώου ἐξαπορηθεὶς, ἀδημονῶν ἑαυτὸν ὅλον τοῖς δάκρυσι κατέβρεχε. Τοῦτον ὁ ἱερὸς καὶ συμπαθὴς ἰδὼν Ἡσύχιος πρὸς τὸν πεσόντα βοῦν παραγίνεται, καὶ τούτου προστρίβων τηρέει τὸν αὐχένα· Ἀνάστηθι, ἔλεγεν, ὀκνηρὲ, καὶ τῆς ὁδοῦ διάνυσον τὸ περίλοιπον· μὴ παρανάλωμά σε μαχαίρας ὁ ἐχθρὸς ἀπεργάσηται. Καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸν τίμιον σταυρὸν σημειούμενος, ἀναστῆναι καὶ κούφως τὴν ἅμαξαν ἕλκειν καὶ εὐδρομεῖν παρεσκεύασεν. Τοῦτο τὸν ἀγροῖκον ἐξέστησε, πρὸς γῆν πεσόντα καὶ τῷ Ἁγίῳ εὐχαριστοῦντα, ὡς τὴν ὁδὸν λείαν αὐτίκα οἴκαδε πορευόμενον.

depressum a dæmone bovem erigit :

5 Οὗτος ὁ Μακάριος τοῖς ἔμπροσθεν ἀεὶ ἐπεκτεινόμενος καὶ τὸ χεῖρον ὑποτάξας τῷ κρείττονι, καὶ ἀγγέλοις προσομιλεῖν κατηξιοῦτο. Πρὸ τριάκοντα γὰρ ἡμερῶν δι' ἀγγέλου ἡ πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδηλοῦται ἄφιξις. Ἐπὶ τοῦτο ἀγαλλιασθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ τοὺς συνόντας προσκαλεσάμενος, τὰ ἐξόδια προεφθέγξατο ῥήματα, ἐπ' ὄψιν ἄγων τῆς γεέννης τὸν φόβον, καὶ ὥσπερ τότε τὴν συρίζουσαν κάμινον ἐκτρεμόμενος τοὺς συνεληλυθότας ἐξέστησεν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς νυκτὸς μεσαίτατον τὰς παραινέσεις ποιουμένῳ, φῶς αὐτῷ οὐρανόθεν ἐπέλαμψεν. Εἰς χεῖράς σου δὲ τελευταῖον, Κύριέ, τὸ πνεῦμά μου παρατίθημι προσειπὼν, πρὸς τὰς οὐρανίας ἀπέπτη μονάς. Τότε οἱ παρατυχόντες εὐλαβῶς περιστείλαντες τὸ καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον καὶ σεβάσμιον σῶμα, ἐν λιθίνῃ κατέθεντο λάρνακι, πλησίον τῆς δεσποτικῆς πύλης. Ὅτε δὲ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας Κωνσταντῖνος σὺν τῇ Εἰρήνῃ ἐκυβέρνα, ἐν ἔτει ϛ τ', ὁ τὴν ἐπισκοπὴν Ἀμασείας ἰθύνων Θεοφύλακτος, τὸ ἱερὸν σκῆνος τοῦ παμμακαρίου Ἡσυχίου ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ θυσιαστηρίου μετέστησεν· ἐν ᾧ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος τιμώμενον δείκνυται.

pie moritur,

tumulatur

transfertur.

ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

auctore Evodio synchrono Ex MS. Vaticanæ Bibliothecæ.

PROLOGUS

Φαιδρὰ μὲν τῆς πανηγύρεως ἡ ὑπόθεσις Χριστοῦ μαρτύρων ἄθλησίν τε καὶ νίκην καὶ γεροδοσίαν μεγαλοπρεπῶς εἰσηγεῖται· μετέχει δὲ καὶ σκυθρωπῆς τραγῳδίας ἐξ ἀκολουθοῦ ὅτι μὴ ἀλλοθέν ἐστιν εἰς τὰ τῶν Χριστοῦ μαρτύρων ἀ σκάμματα παρακύψαι ἢ δι' ἐκείνης εἰθύντας ἡμᾶς. Ἀλλὰ μηδεὶς κατηφείτω, σκυθρωπὸν ἀγγελίας ἀκούσας· ἐνὶ μὲν τρόπῳ, ὅτι μηδὲν σκαιὸν ἢ ἀπρεπὲς περὶ τὴν τῶν μαρτύρων ἄθλησιν ἀκουτισθήσεται· δευτέρῳ δέ, ὅτι ὥσπερ τὸ ἱερὸν γράμμα φησίν, « Εἰ ἐκτὸς ὁ ἐστε παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐχ υἱοί. » εἶγε παιδείαν χρὴ καλεῖν πόλεως μυριάνδρου πανωλεθρίαν, καὶ ἀπείρων στρατευμάτων μιαιφονίας, ναῶν τε καὶ ἱερῶν ἀναθημάτων καὶ ἱερέων μετὰ παρθένων σφανισμόν, ἀλλ' οὐχὶ πόρος τῆς ὑπερτεινούσης κατὰ τῶν ἀσεβούντων σπειλῆς (οἴμοι ἐκείνης,) ὠδὲ που ἀποτεινομένης, Μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ τὰ ἑξῆς.

I

Hebr. 12, 8

Ecclesia calamitates

Deut. 32, 42

2 Εἰ μὴ ἄρα τις ἐπιδίδοιτο σοφῶς τὸ τῆς ὁ ἐπενέγ-ὕσιος τιμωρόν, καὶ τοῖς τῶν ἐξεταζομένων καταμεριζο-μένοις ἀποδῶ διαθίσεσιν, ὡς τοῖς μὲν παιδείαν εὑρίσκε-σθαι πατρικὴν (τίς γὰρ ἐστὶν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύσει πατήρ;) τοῖς δὲ στιβαρὰν ἀνταπόδοσιν, κουφίζουσαν τῶν ἐνείθεν βασάνων τὸ ἀλγεινὸν καὶ ἐπώδυνον ὅσοις τὸ τῆς εὐποιΐας ἦμερον εἰς νουθέτησιν οὐκ ἐπήρκεσε· τοῖς δὲ (εἰ μὴ φορ-τικὸν φάναι) ἀποστροφῆς ἐνδειγμα καὶ σημεῖον σαφὲς οὔτε πατρικαῖς παιδείαις οὔτε μυρίαις εὐεργεσίαις καὶ κηδεμονίαις εἰς συναίσθησιν καὶ τοῦ συμφέροντος αἵρεσιν ἐκκινούσαις.

In occulta Dei judicia referenda.

3 Ἀλλ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα τούτοις ἡμεῖς τοῖς λογισ-μοῖς ἑαυτοὺς κατασφαλιζόμεθα, ὡς μὴ ἀγνωμοσύνης, καὶ ἀχαριστίας, ἢ ἀπρονοησίας ἀλογίᾳ περιεχεθῆναι, βέλ-τιον τοῖς ἀκαταλήπτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι τὰ τοιαῦτα προσ-αναθεῖναι, ὅς γε καὶ τῷ Ἱερεμίου φοιτητῇ ἀλύοντι ἐπὶ τῇ πτώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ τοῦ Προφήτου κατασιωπῶν ῥήματα ἀνετέλλετο λέγων· « Ἰδοὺ, οὓς ἐγὼ φυσιώσηκα ἐγὼ καθαιρῶ, καὶ οὓς ἐφύτευσα ἐγὼ ἐκτίλλω, καὶ σὺ ζη-τεῖς σεαυτῷ μεγάλα; » Ἡμεῖς δὲ τὰ προάγοντα τῆς τῶν τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων ἀθλήσεως, ὡς οἱ τέ ἐσμεν συν-τομώτερον ἱστορήσωμεν, ὡς ἂν ἡμῖν καθ' ὁδὸν ὁ λόγος προέρχοιτο.

CAP. I

4 Ἦν ὅτε δογμάτων ὀρθοδόξων καὶ πολιτείας ἀρίστης κατὰ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις ἡ βασιλεία Ῥωμαίων ἐννομουμένη, ὑπερμάχους εἶχε τοὺς τῶν θείων γραφῶν καὶ προηγητὰς, συναπουσιοῦντος ταύτῃ τοῦ εἰρηκότος ὁλόκοντι, « Ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πᾶσαν τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος. » Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν τὸν βίον, οἱ δὲ τὸν τοῦ θείου δόγματος ὅρον κατελυμήναντο, καὶ βασιλεὺς μὲν (κατ' ἐκεῖνον τὸν Ὀζίαν) τοῖς ἱερωτέροις τοῦ ναοῦ Θεοῦ λογισι καὶ τοῖς τούτου τοῦ ἁγιωτάτου τοῦ ἐν ἡμῖν ἐπιμελουμένοις, τὸν διαδήματος Ἰησοῦ ἀποστόμως συγχέας τὰ φύσεως καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ μὴ ὑπείκων τούτων τελεῖν, ὅπερ πέφυκε, συγχώρου πάσης ἐκείνου τοῦ ἐν κατιδίοις θείου οὐσίου, καὶ μηδὲν τῆς ἐκείνου πείσης ἔχειν τι πλέον ἢ ὑψηλότερον· ἔξω δὲ τοῦ μέλλοντος καὶ ἱεράρχαι σχεδὸν ἅπαντες τὰ ἐκείνῳ φίλα μᾶλλον κατεδέχοντο.

Matth. 28 *Hæresis Eutychiana et Monothelitica*

2 Pet. 2, 1

5 Τότε δὴ τοῦ προμαχοῦντος, ὥσπερ δὴ περιυβρισμέ-νου, ὑπὸ τῶν τοῦ αὐτοῦ κτισμάτων, ἐκδικητοῦ ἐμοῦ γενομένου, ὡς τῶν προστεταγμένων τῇ οἰκείᾳ τῆς εἰς αὐτὸν βλασφημίας, μᾶλλον δὲ τῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ προστάτην τῆς τοιᾶσδε καὶ ἀπωλείας αἰτίας κα-θειστήκει. Εὐθὺ μὲν τὸ τῶν Ἰσμαηλιτῶν ἔθνος ἔσω που ταῖς ἠρημίαις ἀπῳκισμένον καὶ δεσμῷ θείου λόγου πεπε-δημένον, ἄνετον καὶ ἐλεύθερον ἀφιεῖν, ληΐζεται πρῶτα μὲν τὰ ὑπὲρ τὴν Μεσοποταμίαν, εἶτα Παλαιστίνην, Αἴγυπτον καὶ Ἀφρικὴν, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατόπεδα φροῦδά τε καὶ ἀνάστατα καὶ μαχαίρας βαρβαρικῆς παρα-κλωσα.

Saracenorum irruptiones praimittit.

6 Ὅμως οὖν ἡ φιλάνθρωπος καὶ σοφωτάτη αὐτοῦ Πρόνοια (προφητικῶς φάναι) οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡ μῶν ἀνταπέ-δωκεν ἡμῖν· ἀλλ' ἀνασχομένης αὐτῆς μὴ πανωλεθρίᾳ καὶ ἀφανισμῷ τελείῳ τὴν βασιλείαν παραδοθῆναι, ὅροις τέ τισι μεταξὺ Κιλικίας τε καὶ Συρίας τὸ Ἰσμαηλιτῶν ἔθνος ἀποτειχισάσης, μόλις ὀψέ ποτε, τὰ ὀρθὰ φρονεῖν περὶ τῆς αὐτοῦ ἐνσάρκου θείας Οἰκονομίας οἱ ἡμέτεροι διανοησάμενοι, ἐγκρατεῖς τῶν μετὰ τοὺς εἰρημένους ὅρους χωρῶν ἀσφαλῶς γεγόνασι, τῆς μέντοι γε μοναρχικῆς εὐ-κλείας ἀπεστερήθησαν· δίκαιον (οἶμαι) τοῦ Θεοῦ κρίναν-τος, μὴ ἀξίους εἶναι δεσπότας τελείως ἀναγορεύεσθαι, τοὺς εἰς τὸν ἀληθῆ Δεσπότην ἐμπαροινήσαντας.

iisdem repressis repressi et ipsi sunt, Ps. 102, 10

7 Καὶ εἶχε μὲν οὕτως τὰ πράγματα ἐπὶ χρόνους τινὰς, ἕως ποθὲν ἄλλη κατὰ τῆς Χριστοῦ δόξης ἐπανεφύη ἄλογος, μᾶλλον δὲ ἀρνησίχριστος αἵρεσις ἡ μανία, τὴν μόρφωσιν τῆς αὐτοῦ καθαιροῦσα σαρκώσεως, προφάσει μὲν τὰ τοῖς ἀψύχοις ἐοικότα εἴδωλα καθαιροῦσα σαρκώσεως, τῇ δὲ γε ἀληθείᾳ τὴν ἔμψυχον καὶ ἔννουν τὴν Θεοῦ Λόγου σάρκα ἐπαγορεύουσα, ὡς (εἶγε καὶ ἀληθῶς ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τοῦτο ἐποίει) ὁμοιόν τι ἐνήργει τῷ μὴ δεῖν ἔννομον γάμον συνίστασθαι δογματίζοντι, διὰ τὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι πρᾶξιν γάμου τέ καὶ πορνείας.

donec Iconomachi invalescerent

8 Ταύτην ἤγαγε τὴν θηριώνυμον σαῦραν τὸ κλίμα τῆς Ἰσαυρίας· ἀλλὰ γὰρ κατὰ πόδας τὰ θεῖα μεῖγματά τέ καὶ ἀμυντήρια, οὐρανίων ἀστέρων κατὰ γῆς σφαιρισμοί τέ καὶ καταπτώσεις, σεισμοὶ διηνεκεῖς, καὶ τῆς βασιλευού-σης πόλεως τὰ κάλλιστά τέ καὶ κράτιστα καθαιρούμενα, ἐξ ὧν οἱ φονοκτονούμενοι παμπληθεῖς καὶ ἀμέτρητοι, εἶτα θάνατος ἄωρος καθ' ὅλης τῆς βασιλείας, πλέον δὲ κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν τὴν τοῦ κακοῦ ῥίζαν τέ καὶ αἰτίαν τῶν πληγῶν διαῤῥήδην εἰσηγουμένων ἐκεῖσε τυγχάνουσαν. Καὶ συναίσθησις οὐδαμοῦ, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῆς βλασ-φημίας ἐπίδοσις· ἐφιλονείκει γὰρ ἡ μισόχριστος ἐκείνη ψυχὴ καὶ τὴν Θεοτόκου φωνὴν ἐκ μέσου τῶν Χριστιανῶν ποιῆσαι.

sub Leone Isaurico

9 Ἀλλὰ τίς καὶ ἡ τούτου ἀντιμισθία; Καθαίρεσις τῶν διοριζόντων Ῥωμαίους τε καὶ Ἰσμαηλίτας ὁρίων, καὶ πάλιν ἀφαίρεσις τῆς ὅλης κατὰ τὴν Κιλικίαν στρατηγίας Ῥωμαίων, καὶ μέχρις αὐτῆς Καππαδοκίας κατάσχεσις. Ἐπὶ τούτοις στόλος αὐτὴν καταλαμβάνει τὴν βασιλεύου-σαν, οὐκ Ἰσμαηλιτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ Ἀβάρων καὶ ἑτέ-ρων γλωσσῶν, πᾶσαν τὴν Προποντίδα καὶ πάντας τοὺς ἐντὸς Ἀξείνου κόλπους ἀποπληρώσας, καὶ ἐφ' ὅλοις ἑπτὰ ἔτεσι πολιορκῶν τὴν βασιλεύουσαν.

propterea victi Romani obsessa Constantinopoli:

10 Ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ μετὰ τοσαύτας παραβασίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἀνοχὴ ἡ ὀλιγωρίαν ὑπέστη (ἁπαθὲς γὰρ τῷ ὄντι μόνον τὸ Θεῖον ἐστίν)· ἀλλὰ μακροθυμήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ ὅσον ἔσχε πονηροῖς οἰκέταις, πάλιν τὸ τῆς αὐτοῦ θείας σαρ-κώσεως ἀπεικόνισμα δι' εὐσεβῶν ἱερέων καὶ βασιλέων ἀναστηλοῦσθαι συνοδικῶς τεθέσπιται. Ἵνα δὲ ἀσφαλῶς γνοῖεν οἱ τότε κρατοῦντες, ὅτι τῆς μὲν εἰς αὐτὸν παροι-νίας ἕνεκεν τὰ πλεῖα καὶ βελτίω τῆς οἰκουμένης μέρη ἀπεσείσθησαν, τῆς δὲ εἰς αὐτὸν εὐσεβείας χάριν ἡ ὅλη κατεῖχετο οἰκουμένη, καίτοι γυναικὸς σὺν παιδίῳ τῷ τη-νικαῦτα τῶν Ῥωμαίων διεξαγούσης τὰ σκῆπτρα, σποράδες εἰρηνικὰς ἡ βαρβαρικὴ ἐκείνη δυναστεία μετὰ τῶν Ῥω-μαίων πεποίηκε, μηδενὸς ἄλλου ἢ τοῦ τιμωμένου γνησίως καὶ θεαρέστως Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτο προνοουμένου, καθ' ὃν ἐφικτὸν τρόπον, ὡς ἂν εὐσεβεῖς μᾶλλον ἐντεῦθεν γίνοιντο ἄνθρωποι.

restitutis imaginibus pax constituitur.

11 Ἀλλὰ καὶ αὖθις ὁμώνυμος ἐκείνῳ τῷ δυσσεβεῖ καὶ ὁμότροπος,

iterumque turbatur sub Leone Armeno

ὁμότροπος, εἰς τὸν ἐκείνου ἔμετον ἐπιστρέψας καὶ τῷ βορβόρῳ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως κοινωνησάμενος, ὑπερορίζει μὲν τοὺς ὀρθοδόξους ἅπαντας ἱεράρχας, ἀποστεροῖ δὲ ὑεῖα κειμήλια καὶ ἱερὰς ἐσθῆτας κατὰ τὰς λειτουργίας. Ὅυις γοῦν ἐπαφεῖται καὶ τούτῳ τοῦ τυράννου ἐκείνου Θωμᾶ ἐπίθεσις, τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυναστείας συνδιαφθείρουσα. Καὶ αὐτὸς δὲ τέλει πικρῷ παρ' αὐτῷ τῷ βήματι τὴν ψυχὴν ἀπορρήξας, ἐναφίησι τῇ πολιτείᾳ Χριστιανῶν τὴν μισοχριστον αὐτοῦ μανίαν, ἕως καὶ ὁ ψευδώνυμος κληθεὶς Θεόφιλος τὴν ὀργὴν διεδέξατο, οὐδὲν ἧττον τὴν ἐκείνων τῶν πρὸ αὐτοῦ ζηλώσας μανίαν, μᾶλλον δὲ καὶ προσθέμενος. Ἀλλ' ὁπόσας καὶ οὗτος τὰς ἐν πολέμοις ἥττας παρὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν ὑπέστη, καὶ ὅσαι χῶραι καὶ πόλεις καὶ νῆσοι ἔρημοι γεγόνασι διὰ τὴν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα ὕβριν, ἀδύνατον ἡμῖν ἀπογράφεσθαι. Μόνης δὲ τῆς, ἐν ᾗ οἱ Ἅγιοι κατεσχέθησαν, πόλεως καὶ τῆς ταύτης ἀλώσεως μνημονεύσωμεν.

et Theophilo :

Amorium capitur,

12 Τοιγαροῦν ἐπὶ τούτου Ἀβχὰκ ἐκεῖνος, ὁ πρωτοσύμβουλος τῶν Ἰσμαηλιτῶν ἔθνους (οὕτω γὰρ τοὺς αὐτῶν ἐθνάρχας ἀποκαλοῦσι) σὺν δυνάμει βαρείᾳ κατὰ τῆς περιωνύμου πόλεως Ἀμορίου ὁρμήσας, καὶ ἐν πάσαις τρισκαίδεκα ἡμέραις τὰ τείχη καταβάψας διὰ τῶν μηχανικῶν ἐλεπόλεων, πορθεῖ μὲν αὐτήν, τοὺς δὲ τῶν ἑπτὰ θεμάτων καθηγεμόνας e ζωογονήσας, τὰς ὑπ' αὐτοὺς ταττομένας λεγεῶνας ἀναιρεθῆναι μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκούντων καὶ τῶν ἐκεῖσε καταφυγόντων ἀνδρῶν διὰ μαχαίρας προστάττει. Εἷς δὲ τὴν οἰκείαν ἀνθυποστρέψας ἀρχήν, φρονρᾷ μὲν τοὺς εἰρημένους ἀρχηγοὺς τῶν στρατευμάτων σκοτεινῇ καὶ δυσωδεστάτῃ, διπλασίοις τέ καὶ τριπλασίοις σιδηροπέδαις, καὶ τῇ τῶν ἕλλων καθειρξει συνεσφιγμένους ἐναποτίθεται· βρυχεῖ δέ τινι ἄρτῳ καὶ βραχυτέρῳ ὕδατι τούτους ἐντειλάμενος τιμωρεῖσθαι, φύλακας καὶ τηρητὰς ἐγκαθίστησιν, ὡς μή τινα πλὴν τῶν φρουρῶν τούτοις προσομιλῆσαι.

e militis cum plebe mactantur, ductores ordinum carceri mancipantur,

13 Ἀλλὰ γὰρ τῆς τῶν δακρύων ἐκείνων, Χριστὲ Ἄνοξ, καὶ τῶν f ἀμυθήτων καὶ ὀδυνηρῶν στεναγμῶν τὸ πλῆθος ὑπέρ σοῦ ταῦτα ὑπομενόντων, πλὴν σοῦ μόνου ἀκριβῶς ἐξεπίσταται· Οὐ γὰρ τοσούτου μετεῖχον ὕδατος, ὅσον τῶν ὀφθαλμῶν προέχεον δάκρυον οὐ τοσούτου μετελάμβανον ἄρτου, οἱ πολλοὺς ποτε διαθρέψαντες πένητας, ὅσον τῆς αὐτῶν σαρκὸς ὑφῃροῦντο οἱ φθεῖρές τε καὶ οἱ μῦες καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ζωύφια ἐλυσπώμενα. Κλίνη αὐτοῖς ἡ γῆ, καὶ ὑποστρώματα ἡ δυσώδης καὶ λεπτοτάτη κόνις· εἰ δέ που καὶ τινι αὐτῶν ὑρερρίφθη βδελυκτὸν ῥάκος, μείζων ἡ βάσανος τῶν ὀλεθρίων ζωῴφιων ἐκεῖσε ἐμφωλευόντων.

f in quo durissime habentur.

14 Ἐκ δὲ τοῦ σκότους οὐδὲ ἐν αὐτῇ μεσημβρίᾳ τὰς ἀλλήλων ὄψεις ἀκριβῶς ἐπιγινῶναι ἠδύναντο, εἰ μὴ ἄρα πυρίῳ τινὶ που ἐχρῶντο. Οὐ συνεχωρεῖτο αὐτοῖς προσελθεῖν βαλανείῳ, οὐκ ἀπολεῖραι τῆς κόμης τὸ περιττόν, οὐχ ὑποκαθίσαι ἀκτῖνας ἡλιακὰς, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ὅλως προσβλέψασθαι ταύτας· Ἠσύνητο παρὰ τῶν φυλάκων πρὸς αὐτοὺς ἐλεημοσύνης τινὰς ἐξ αὐτῶν προσελθεῖν· καὶ εἴ που τοῦτο κατένευσαν, ὅλκα ἐνὶ θεσμίῳ περιδυνείῳ παρείποντο στρατιῶται· ὑποστρέψαντι δὲ αὐτῷ ἀπετέμνετο καὶ ἠσθιετο ὁ οἰκτρότατος ἄρτος, καὶ τι εὐτελὲς περιεργάζετο σκεῦος, ᾧ που ἐπέβουλον γράμμα ἐν τούτοις περικαλύπτοιτο.

CAP. II. *Submittuntur a Proto-symbolo qui specie solandi captivos*

Καὶ ἕως μὲν ἡ προσποιεμένη τῆς σαρκὸς δύναμις πρόσῳν τοῖς γενναιοτάτοις, οὐδὲν περὶ πίστεως αὐτοῖς προέτεινον οἱ βάρβαροι λογον· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς κατεγνωκότας καὶ ὥσπερ ταριχευθέντας κατεῖδον, προτροπῇ μὲν τοῦ ἐθνάρχου τῶν παρ' αὐτοῖς ψευδευλαβῶν γνωστικῶν καὶ φιλανθρωπίαν ὑποκρινομένων τινες πρὸς τὸ δεσμωτήριον μαρτγένοντο, δῆθεν δὲ παραλύσει τῶν ἀρχιφυλάκων ἀνοιγομένης τῆς φυλακῆς εἰς ὁμιλίαν τῶν δεσμίων ἐκάθηντο, καὶ ἀσυρμοὺς, ἐνίοτε δὲ καὶ τινα ἐνδύματα, τούτοις παρεῖχον· ἔπειτα δὲ καὶ περὶ ἀρετῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ὁμιλημάτων προσελέγοντο. Οὐδὲν γὰρ ἔδυνε ὁ δεινὸς ἄρχων ἐκεῖνος τὴν ὅλην πόλιν, οὕτω μεγάλην καὶ παμπλούτου οὖσαν, κερδάνας, πρὸς τὴν τῶν Ἁγίων τούτων ἐπὶ τὴν οἰκείαν πίστιν μετάθεσιν. Μεῖζον γὰρ ἔλεγεν εἶναι τὴν κατὰ ψυχὴν νίκην τῆς τῶν σωμάτων, ὅσον καὶ ψυχὴ κρεῖττον σώματος· τὸ δὲ σώματα βάλλειν, ψυχῆς δὲ μὴ καθικνεῖσθαι, καὶ θηρσὶν εὐκολώτατον.

AUCTORE EUODIO.

defectionem suadent,

g

16 Ὡς δὲ τῆς προσβολῆς οἱ Ἅγιοι ἀντελάβοντο, καὶ τὸ προταθὲν ὡς μύσος κατέπτυσαν, g οἱ εἰς ἄρνησιν προκαλούμενοι ἀπεκρίναντο· Οὐ καλὸν τι ἔργον ἀλαζονεία καὶ τῦφος· ἐπιστήσατε πρότερον τοῖς παρ' ὑμῶν λεγομένοις τὸν νοῦν, καὶ εἰ μὴ καλά γε ὑμῖν καὶ συμφέροντα συμβουλεύομεν, κατανεῦσαι μὴ εὐδοκήσητε. Ἐπελάθεσθε ἄρα τῶν φιλτάτων ὑμῶν παίδων καὶ τῶν γλυκυτάτων γονέων τέ καὶ συμβίων τῆς ἐμφύτου καὶ ἀναγκαίας στοργῆς, ἣν καταιδεῖται καὶ τὰ θηρία; τῆς ἡδίστης ἀπολαύσεως τῶν ὑμετέρων κτημάτων; τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς συνουσίας; τῶν εὐγνωμόνων οἰκετῶν τῆς φιλοτίμου θεραπείας; τῆς παρὰ τῶν κρατούντων τιμῆς; τῆς τῶν ὑποχειρίων δόξης; τῶν συναγωνασάντων ὑμῶν τῆς πατρίδος; Τίς ἐν τοιούτῳ κινδύνῳ καὶ ἀποτυχία τοσούτων καλῶν h οὐ μέθοδόν τινα ἐπινοήσοι, κἂν ἕνος τινος τούτων λαθέσθαι.

saltem simulatam

17 Εἰ δὲ πάντων ὁμοῦ ἐνὸν ὑμᾶς εὐμοιρῆσαι, μάτην ἀπαρνήσεσθε τὴν ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίαν, οὐ τοῦτό γε φρενὸς ὑγιοῦς ἔργον φαίη τις ἂν τῶν συνιέσει κεκοσμημένων· εἰ δέ γε τῆς τούτων πάντων τῶν ἀγαθῶν προξένου ἀπορεῖτε μεθόδου, φιλανθρώπως ὑμᾶς διδάξομεν. Ὑποκριθέντες περιτμηθῆτε, καὶ τῷ πρωτοσυμβούλῳ συνεύξασθε, καὶ μυρίων ἀπολαύσαντες παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐν καιρῷ πολέμου παλινοστήσετε φυγάδες πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ ἔθνος ὑμῶν, νικηταὶ μετὰ νίκην καὶ θυμαστοὶ πᾶρα πᾶσιν ἀνθυποστρέψαντες. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ γνήσιοι δοῦλοι φασι πρὸς αὐτούς· Εἰ ἐν τούτοις ἐν οἷς ἡμεῖς νῦν δεινοῖς συνεχόμεθα περιπεπτώκειτε, ἆρα τοιαῦτα ποιεῖν οἷα ἡμῖν συμβουλεύετε κατεδέχεσθε; Ὁ δὲ, Καὶ τί ζωῆς, καὶ ταύτης ἐλευθέρας τέ καὶ ἀνέτου, ἀναγκαιότερον; καὶ τινι ὅρκῳ τὴν εἰς τοῦτο αὐτῶν κατάθεσιν ἐβεβαίωσαν. Εὐθὺς δὲ πρὸς αὐτοὺς οἱ φιλόχριστοι· Ἀλλ' ἡμεῖς γοῦν ἀνεχόμεθα ψυχῆς ἀστοίκτου περὶ τὴν οἰκείαν πίστιν ὑπὲρ πίστεως παραινεῖν δέξασθαι. Καὶ τούτων οὕτως πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων, οὗτοι μὲν κατηχυμένοι καὶ ἄπρακτοι πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὑπεχώρησαν, παθόντες μᾶλλον ἢ δράσαντες ὅπερ ἐβούλοντο.

sed refutantur

Alii fortem miserentur,

18 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἕτεροι τῷ τρόπῳ τῶν προλαβόντων ἑπόμενοι, ὡς ἐν μεταδόσει ἐλεημοσύνης τῷ δεσμωτηρίῳ προσῄεσαν, καὶ δακρύειν σχηματιζόμενοι ἀπωδύροντο τούτους, ὡς δι' ἀγνωσίαν καὶ ἀπιστίαν τιμωρουμένους. Ὦ πόσων κακῶν αἴτιον, λέγοντες, πᾶσι τοῖς ἀγνοοῦσιν ἡ περὶ τὸν μεγαν προφήτην Μωάμεδ γίνεται ἀπιστία; Οὐ μεγάλοι γὰρ οὗτοι, οἱ τὰ χαλεπὰ ταῦτα δεσμὰ περικείμενοι; οὐ συγγενεῖς βασιλέων; οὐ πολεμικῆς ἐμπειρίας καὶ ἑτέρων διδάσκαλοι; οὐ τὴ τέχνη καὶ ἡ τοῦ σώματος ῥώμη κατάγελως; οὐχ ἡ τῶν ὅπλων κατασκευὴ μονον, καὶ τοὺς οὐκ εἰδότας ὅπλα, πρὸς πόλεμον διανίστησιν; οὐ μυριάδες συνασπιζόντων ποιῶσαν; ἡ Πλείους γὰρ τῶν ἑπτὰ μυριάδων, τὸν στρατευόμενον μόνον τοῦ λαοῦ τῶν ἀλόντων Ῥωμαίων, ἐν οὐδὲν τῷ πιστοτάτῳ πρωτοσυμβούλῳ. Τί τὸ πᾶσαν τὴν δυναστείαν ἐξενενισιν ἐκείνην, εἰ μὴ μονη ἡ τοῦ Προφήτου ἀθέτησις, καὶ τούτου πίστις κ κατ' αὐτων νίκη τῶν τοῦ Προφήτου θεραπευτῶν;

in quam inciderunt

19 Ἀλλ' οὐ θαυμαστὸν, ἀνθρώπους γε ὄντας μὴ τὸ συμφέρον ἀραθῶς ἔχοντας ἐγνωκέναι· συγγνώμης γὰρ οἱ ἀγνῶτες συνεσθίουσι σπουδῆς εἰώθασιν, ὥσπερ δὴ καὶ οὗτοι Ⅱ βεβουλήθησαν. Καὶ τὸν λόγον μετερχόμενοι, Ὑμεῖς, φασὶν (δι' ὑμῶν γὰρ καὶ τὰ μὴ πρὸς ὑμῶν λεγόμενα) τῆς μὲν στενῆς μετὰ θλίψεως ὁδοῦ ἐν ἀγνοίᾳ ὁ τῆς Μαρίας υἱὸς εἶναι περιτρέπεται· τῆς δὲ πεπλατυσμένης καὶ εὐρυχώρου, ἔν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ τῷ σιλανθρώπῳ καὶ μεγάλῳ Προφήτῃ ἐπηγγελμένης ἐπιλαμπόντως, ἀναπεπτωκότι τῷ τοῦ θεοῦ βούλους καὶ πολλῶν ὑμῖν καλῶν προξένους. Τί ἀπιστον ὁ μάστιξ Προφήτης διδάσκει λέγων, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς τὸν αὐτῷ ὑπακούοντα καὶ ὡς πᾶσι συμπάσαν τροφὴν κἀκεῖ τὸν παράδεισον ἐλαφυδοτῆσαι, Ἢ πτωχεῦσι χρημάτων καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀπολαύσεως ὁ Θεὸς l;

h

i

parilem Mahometi lucra spirantes, quasi nequeat benefacientem et futuras voluptates dare :

l

AUCTORE EUODIO.

20 Ὦ τῆς ἀπιστίας τῶν ἀγνώτων ἀνθρώπων, ὡς ἀλόγιστον, Θεοῦ μὲν δίττας προηγουμένου τὰς ὡρεὰς ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν, ὑμᾶς δὲ ὥσπερ πλέον τι τούτου φρονοῦντας οἴεσθαι, καὶ ταύτας ἐπικορίζειν, ὡς περὶ ἑνὸς τοῦτα διηνυομένους, καὶ ὑποστὰς τῶν ἐκείνου καλῶν γίνεσθαι, καὶ οὐχ ὅτ' ἂν ἐκεῖνος δίδωσιν ὑποδεχομένους, ἀλλ' ὅτ' ἂν ὑμεῖς ἐπιτοίπατε περιποιοῦντας τὰς ἐκείνου χρηστότητος, δι' ὑπεροψίας ὑπερβολήν. Ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ποτέ τι τοῖς οἰκέταις ὑμῶν παρεχόμενοι, ἐὰν ἀκκιζομένους πρὸς τὸ λαβεῖν ἴδητε ἢ καὶ παντελῶς ἀνανεύοντας, ὡς δὴ χαλεπῶς ὑπ' αὐτῶν ὡρισθέντας, αὐτὴ τῆς ἐνεργείας πλαγὰς αὐτοῖς ἐπιφέρετε; Εἰ δὲ ἄνθρωποι θνητοὶ τοῦτο ποιοῦσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀθάνατος τοῦτο ἐφ' ὑμῖν ὁράσει Θεός; Δέξασθε οὖν τὴν τοιαύτην τοῦ Προφήτου διδασκαλίαν καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλαγέντες δεινῶν, καταπρυφήσατε τῶν προκειμένων Θεοῦ ἀγαθῶν καὶ ζῶντες καὶ τελευτήκοτες. Εὐσπλαγχνος γὰρ ὢν ὁ Θεός, καὶ ἰδὼν ὅτι ἀνυσχεραίνει πᾶς ἄνθρωπος πράττειν βουλόμενος τὴν σκληρὰν νομοθεσίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ Προφήτην Μωαμεθ, πάντα τὰ βάρη ἀποφορτίζοντα, καὶ πᾶσαν τὴν στενοχωρίαν ἐκείνην λύοντα, καὶ m μετὰ πάσης μὲν τῆς τῶν παρόντων ἀπολαύσεως καὶ τροφῆς καὶ τὴν ἐκείθεν εὐφροσύνην ἐπαγγελλόμενον, ἐκ μόνης δὲ πίστεως τοὺς ὑπανύοντας σώζοντα.

m

quorum clementiam Sancti refellunt.

21 Ὡς δὲ τούτων οἱ ἐχέφρονες ἄνδρες ἐκεῖνοι τῶν λημμάτων ἤκουσαν, εὐθέως τι καὶ σοφὸν ἐνθυμηθέντες ἀλλήλοις, ἐνειδίσαν τέ σφῶν καὶ ταῖς χερσὶ τὰς ὄψεις ἐπέτριψαν, καὶ τὴν προφητικὴν ἐπεῖπον ἐκείνην ᾠδήν· « Δικηγόρησόν μοι παρανόμοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε· πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια· ἀδίκως κατεδίωξάν με· βοήθησόν μοι. » Εἶτα καὶ πρὸς ἐκείνους· Καὶ ταύτην γε ὅλως οὐσθε νύκτα καὶ θεόρατον παίδευσιν, τὸ ἡττᾶσθαι τῶν τῆς σαρκὸς ὀρέξεων ἐν παντὶ θυμῷ τε καὶ πονηρίᾳ, καὶ ὑδονῆς ποικίλαις τὸν ἐν ὑμῖν λόγον δουλεύειν, μηδὲν δὲ τούτων ἡττᾶσθαι φρονήσεως καὶ τῷ τῆς ἐγκρατείας ἀναστομοῦσθαι χαλινῷ καὶ κημῷ; Καὶ τί διοῖσει ἄνθρωπος θηρίου ἀλόγου οὕτωσὶ διαιτώμενος; Οὕτως ἀποδειξίς ἐστιν ἡ τοιαύτη νομοθεσία, τοῦ κτίσαντος τὸν τοιοῦτον περὶ τοῦ Σολομῶντος γράψαι, ὅτι οὐχὶ Θεόν, ἀλλά τινα ἄγριον ἀλέκτορα n καὶ γοῦνδας ἔσχε διδασκάλους τῆς αὐτοῦ σοφίας. Καὶ προσθέμενοι εἶπον· Ἡμεῖς ὦ ἄνδρες, ἐκείνων ἐσμὲν μαθηταί, τῶν πρὸς Θεὸν λεγόντων, « Οὐ μὴ ἀποστῶμεν ὑπὸ σοῦ, ἀλλ' ἕνεκεν σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογισθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. » Καὶ· « Οὐδεὶς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα. » Καὶ τούτων ἐνωτισθέντες καὶ μηδὲν κρείττον λόγων φρονοῦντες, ἐλλελεγμένοι πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ αὐτοὶ ἀνθυπέστεψαν.

n

Ps. 43, 22 et Rom. 8, 36, 39

Gymnosophista progressu Saracenorum augmentatur.

22 Χρόνος παρῆλθε, καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ ὑμῶν σκήψιν ὑποκρινόμενοι ἕτεροι παρεγίνοντο· Γυμνοσοφισταὶ τοῦτο ἀποκαλοῦσι. Μετὰ γοῦν τὴν θύνοσιν ὀστέων καὶ πάντας, καὶ σοφιστὰς, ἦ, φασι, ὡς ὁμιλεῖ ὑδόντος ἐστὶ πολὺ τῷ Θεῷ; Οἱ δὲ εἶπον, Οὐδέν· ὁ μέλιστα πρέπει τῇ θείᾳ φύσει. Εἰ οὖν, φασί, πάντα δυνατὰ τῷ Θεῷ, σκέψασθε τίσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ χαρίζεται σήμερον, Ῥωμαίοις ἢ Ἰσμαηλίταις; Τίνας τὰ πιότατα καὶ πρώτοις τῶν γαμων ἐπιδύτας ὑμᾶς ἢ ἡμᾶς; Τίνων τὸ στρατεύματα κατακυριεύει, καὶ τίνων ὠσὶ χῶραι καὶ θάλασσαι ὑπερίσχυσι; Οὐχὶ δῆλον, ἐστὶν ὁ Θεός; Εἰ μὴ εὐρὼν ὑμᾶς πλημμελοῦντας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, οὐκ ἂν οὕτω φιλοτίμως τὰς αὐτοῦ εὐεργεσίας εἰς ἡμᾶς ἐπεδείκνυτο· καὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐ πίστιν πρὸς τὸν αὐτοῦ παπονθότας Προφήτην, οὐκ ἂν ὑπερέβαλλον ἡμῖν κατέστησεν.

o

Sancti, quod Mahometi prophetarum caecat testimonia,

23 Οἱ δὲ Ἅγιοι εἶπον· Εἰ μὲν τῶν ἁγίων προφητῶν ταῖς διδασκαλίαις ἐπεισυρχείτε, ἴσως τι τῶν τοιούτων ὑμῶν λογισμῶν ψευδομένων ἀπελέγχαι. Καὶ Ο τίνος ὑμεῖς τόπου ἐπιπλήσσετε τὰς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς παραστήσαι; Ἐπεὶ δὲ ταύτην μὲν ου προστίσθε, μόνῳ δὲ στοιχεῖτε τῷ αὐτῶν διδασκάλῳ, καὶ ὑμᾶς δὲ πλησθεῖν διὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν ἐπιστίων νοτονοεῖτε, πολλῶν ἡμῶν ἀποκριθέντε· Δύο τινῶν δικαζομένων ὑπὲρ ἀγροῦ, καὶ τοῦ μὲν μαρτύρων διισχυριζομένου αὐτῷ προσκεκυρῶσθαι ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον ἀγρόν, τοῦ δὲ ἀφιλονείκως πολλοὺς καὶ ἀδοκιμασμένους μάρτυρας προκομίζοντος, οἵ φασιν τούτῳ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ τὸν ἀγρὸν διαφέρειν· τίνος ὑμεῖς, οἱ Σαρακηνοί, κρίνετε κτῆμα τὸν ἀγρὸν γενήσεσθαι; Οἱ δὲ· Τοῦ παριστάντος θηλυνότι τοὺς πιστοτάθους μάρτυρας. Καὶ οἱ Ἅγιοι· Εὐλόγως οὖν ἄρα τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τε τοῦ τῶν Σαρακηνῶν διδασκάλου, ἐπί τε τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ δίκαιον ρ κρίνομεν. Ἦλθεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ Παρθένου γενόμενος ἄνθρωπος, ὡς καὶ ὑμῶν λεγόντων πολλάκις ἀκούομεν, πάντας τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀφευδεῖς προφήτας τὴν τούτου ἔλευσίν τε καὶ δεσποτείαν προαγορεύοντας ἐχων μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀπεστάλη, ὡς ὑμεῖς φατε, παρὰ Θεοῦ καὶ ὁ μέγας Μωάμεθ, τρίτην νομοθεσίαν ὑμῖν κομίζων· οὐκ ἴδεε καὶ αὐτὸν δύο τῶν προφητῶν τοῦ Θεοῦ, ἡν κἂν ἕνα, συνήγορον ἔχειν πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι ὅτι θεόθεν ἐξαπεστάλη;

p

24 Καὶ τοῦ τοιούτου ἐλέγχου παρὰ τῶν φιλοχρίστων ἀποταθέντος, εἴς τις αὐτῶν τὴν προσωνυμίαν Βασάης μάλα χαριέντως ἀπεκρίθη· Ἔχει καὶ ὁ τῶν Σαρακηνῶν Προφήτης τὸν περιώνυμον καὶ ἀψευδέστατον Ἡσαΐαν τὰ κατ' αὐτὸν προαγγέλλοντα· καὶ εἰ μὴ λυπηρὸν ἦν τοῖς λογίοις τούτοις ἀνδράσι, καὶ τῳ ῥητὸν προεκόμισα ἄν. Οἱ δὲ· Καὶ μὴν οἰόμεν συγγνώμην διδόναι τοῖς ἐξ ἀνοίας πανταχοῦ πλημμελοῦσι. Τάχα γὰρ ὕβρις ἐστὶ τοῦ Προφήτου. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, Οὐχ ὑμεῖς φατε, ἔσχατον πάντων εἶναι τῶν προφητῶν καὶ σφραγῖδα Μωάμεθ; Οἱ δὲ, Ἀληθῶς· οὗτος ἐστὶν ὁ μόνος ἀψευδὴς καὶ πρῶτος Προφήτης. Καὶ ὁ φιλόχριστος πρὸς αὐτούς, Φησὶ που ὁ καθ' ἡμᾶς Θεοῦ προφήτης Ἡσαΐας, ὅτι ᾔδειε Κύριος ὑπὸ Ἰσραὴλ κεφαλὴν, καὶ οὐραν. Καὶ η ἑρμηνεύων τίνα ταῦτά ἐστί, Κεφαλὴν μὲν ἔφη ἄρχοντα προσωπολήπτην, τὸν δὲ ἕτερον προφήτην διδάσκοντα ἄνομα, οὗτος ἡ οὐρά. Μὴ δὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ οὐχὶ ἄνομον τοῦτο ἡμῖν οὗτος πρόσταγμα δέδωκε, τὸν διὰ μέσος ἀποβαλόντα τὴν ἐνυτοῦ γυναῖκά τινα, μὴ ἐξεῖναι ταύτην πάλιν ἀναλαβεῖν, μὴ ἑτέρῳ πρότερον συζευχθεῖσαν; ἀφείσθω γὰρ τὰ λοιπὰ τῆς τούτου προφητείας, καὶ νομοθεσίας. Ἐμοί γε δοκεῖ τοῦτο λέγειν οὐραν τὸν γνώριμον προφήτην Ἡσαΐαν.

p

visu dignam ostendunt;

η

Isa. 9, 14

et quam absurda in ea praecipitantur.

25 Ὁ δὲ, Ἴσμεν φιλοσοφεῖν, εἶπον, ἀλλ' εἰ τῷ Θεῷ τοῦτο ἀρέσκει, τίνες ἡμεῖς αὐτῷ ἀπομάχεσθαι; Οὐ χρείαν ἔχει Μωαμεθ μαρτυρίας ἀνθρώπων, τοῦ Θεοῦ Προφήτην αὐτὸν πεποιηκότος, καὶ τοιούτους αὐτῷ νόμους προστεταχότος. Ὁ δὲ φιλόχριστος, Ἀρά γε, φησί, καὶ τὴν πυκνογαμίαν, μᾶλλον δὲ γυνικρωνίαν ἐν τῷ τῶν νηστευόντων ὑμῶν πάσχειν καιρῷ, καὶ τὴν δι' ὅλων ἐκείνων νυκτῶν τρυφὴν, καὶ ἀδδηφαγίαν μέχρι τῆς ἕω ἐκ Θεοῦ νομίσας ὑμῖν ἐντεταλται; Οἱ δὲ, Καὶ λίαν γε ἀψευδῶς, ἔφησαν.

q

deinde ad prius objecta respondent.

26 Καὶ οἱ Ἅγιοι εἶπον, Λείπεται τις ἐπιλυθῆναι ὑμῶν λόγος, ὁ περὶ τῶν κατὰ πόλεμους προπαίων, ἐπὶ τοῖς τῶν στρατιωτῶν πορεύεσθαι τὴν εὐσέβειαν ὁρίζειν βούλεσθε. Ἀρά γε οὐκ ἐπίστασθε τὰς τῶν Περσῶν πρότερον νίκας, οἱ σφῶν πάσαν περιεγένοντο; δεύτερον δὲ Ἑλλήνων, οἱ καὶ Περσῶν κατεκράτησαν; μετ' ἐκείνους δὲ τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων τὴν πᾶσι κυριότητα οἰκουμένης; Τί οὖν εὐσεβεῖς οἱ τοιοῦτοι; Οὐ πολυθείαν εἰδώλικὴν πάντες ἐμαίνοντο; Πόθεν οὖν αὐτοῖς ἡ τοσαύτη νίκη καὶ δυναστεία; Ἔστι μὲν οὖν τοῖς εὐσεβέσι καὶ τὸ νικᾶν ἐκ Θεοῦ· ἔστι δὲ καὶ ἡττᾶσθαι ὑπ' ἐπόντως· ὅτ' ἂν τῷ νικοποιῷ δι' ἀγωμοσυνης ἀμεταμέλητα προσκρούωσι πλημμελοῦντες, κεχρῆσθαι πρὸς ἑκάστων τῶν αὐτοῖς τολμηθέντων οὐ τοῖς ἐπιεικεστάτοις Ἀλλὰ τοῖς πονηροτάτοις τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ λανθάνον ὑμᾶς, καὶ εὐσεβεῖς οἴεσθαι ποιοῦν καίπερ οὐκ ὄντας. Ἀλλὰ γὰρ ἱκανῶς ἔχει τὰ εἰρημένα. Ὅμως Χριστιανοί ὄντες ὑμεῖς, ἁμάρτυρον καὶ ἀσύμφωνον τοῖς ἁγίοις προφήταις, ἵνα μὴ λέγωμεν καὶ πολεμίοις, τοῦτον διδάσκαλον οὐ παραδεχόμεθα. Καὶ τούτων λεχθέντων, οὗτοι μὲν πρὸς τῶν ἑαυτῶν ἀνήλυτον ὁρμῶσι, τὸ τῶν ἀνδρῶν σταθηρὸν περὶ τὴν θεογνωσίαν ἀναγγέλλοντες φρόνημα· οἱ δὲ Ἅγιοι ὁἀκρυσιν ὁμοῦ συσχόντες τῷ Θεῷ εὐχαρίστουν, ὅτι ὅλως Χριστιανοί τέ εἰσι,

r

εἰσι, καὶ ὑπὲρ ἀψευδοῦς Θεοῦ τὰ δεινὰ πάσχουσι, καὶ περὶ τῶν ἐνισχημένων τῇ τοῦ ἀθέου Μωάμεδ ἀπάτῃ ἐποτνίων τέ καὶ ἐξελιπάρουν τῆς οὕτω μωρᾶς καὶ ἀλόγου πλάνης αὐτοὺς ἐξελέσθαι.

CAP. III Post 7 annos carceris patienter tolerati

Ἑπτὰ μὲν οὖν ὅλους ἔτεσιν ἐγκατάκλειστοι ὄντες, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκλείπουσαν περιφέροντες τῇ βίᾳ τῆς φρουρᾶς ὀδυνῶν, οὐκ ἔλαθεν νύκτα καὶ ἡμέραν τὰς ὑμνολογίας Δαυὶδ μελετῶντες, οὔτε τῶν συνήθων εὐχῶν κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ ἐμέλησαν· ἀλλὰ καὶ ἀκατάληκτον τῷ Θεῷ εὐχαριστίαν ἀνέπεμπον κατὰ παντὸς μὲν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὴν πολυτρόπως εἰς αὐτοὺς οἰκονομηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν. Ἀνακαθαρθέντες γὰρ διὰ τῆς θλίψεως τῶν τῆς ὕδονῆς ἐπιλωμάτων, καὶ φωτισθέντες τὸν νοῦν τῇ τῆς προσευχῆς καὶ ἡσυχίας ἐπιστάσει, τοιαῦτα τινα πρὸς ἑαυτοὺς ὡμίλουν· Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Κυρίῳ, τῷ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσαντι, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ παθημάτων τυχεῖν ἀξιώσαντι· ὧν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι δι' ἀρετὴν πόνων, οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ὁδὸς ἀνιχνεύθη, ἰδοὺ δεδόμεθα τοῦτο ἔτος ἀσινῶς ἀντελαβόμεθα, αὐτοῦ πάντως ἐνδυναμοῦντος ἡμᾶς. Ἀλλ' εἴθε γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐκ διαθέσεως λέγειν, « Ποτήριον σωτηρίου λείψομαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. »

28 Τοιγαροῦν ἐν τοσαύτῃ ἀσκήσει τε καὶ μελέτῃ τῶν Ἁγίων διατελούντων, πέμπτη τοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἠδη τοῦ ἡλίου πρὸς δυσμὰς κατίοντος, παραγίνεται ἐν τῇ φρουρᾷ εἷς τις, τῶν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ἀρχων ποτὲ γεγονὼς καὶ γνώριμος τῶν Ἁγίων τυγχάνων (ὃν φασι καὶ προδότην τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως τοῦ Ἀμορίου γεγενῆσθαι) ἔξαρνος τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῶν Σαρακηνῶν μύστης, τὴν ἐπωνυμίαν Βοώδης· καὶ στὰς πρὸς τῇ θύρᾳ τῆς φυλακῆς, ἐφώνησέ τινα Κωνσταντῖνον ὀνόματι, ἄνδρα λόγιον καὶ πασῃ ἀρετῇ κεκοσμημένον, Νοτάριον τελοῦντα Κωνσταντίνου τοῦ Πατρικίου, καὶ συνδεσμώτην αὐτοῦ τυγχάνοντα· καὶ διά τινος ὑπῆς ἐνετέλλετο αὐτῷ μηδένα ἕτερον παρεῖναι, διὰ τὸ βούλεσθαι αὐτῷ μυστικά τινα, φησὶν, ὁμιλῆσαι ῥητά. Καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου ἀνδρὸς μόνου ἐπακροωμένου, φησὶν ὁ Βοώδης· Ἐπιστε, φρονιμώτατε κύριε, ὅτην ἀγάπην ἔκπαλαι τῶν χρόνων ἔσχον πρὸς τὸν Κύριόν σου τὸν Πατρίκιον μέχρι τῆς δεῦρο· μαθὼν οὖν ἀκριβῶς, ὅτι βουλὴν ἐποιήσατο ὁ Πρωτοσύμβουλος αὐριον αὐτὸν ἀνελεῖν, εἰ μή ἄρα κατανεύσῃ αὐτῷ συνεύξασθαι, ἐδραμον τὴν σώζουσαν ὑμᾶς ἐκ τοῦ τοιούτου θανάτου ἐνεγκῆσαι γνώμην. Σὺ οὖν πεῖσον αὐτὸν μαχαρίσαι. Ἀλλὰ καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ τοῦτο ποίησον· καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν πίστεως τῶν Χριστιανῶν μὴ ὑποστῇς, καὶ ὅλεως ὑμῖν ἔσται ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην.

Boudes apostata

decreto mortis nuntiato, Constantinum sollicitat ad defectionem :

29 Ὁ δὲ φιλόχριστος ὄντως ἐκεῖνος ἀνὴρ, τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν τῇ χειρὶ κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου χαράξας στόματος, ἔφη· Κατορθώσει σε Κύριος ὁ Θεὸς, ἀνόσιε. Ἀποστρὶβι ἀφ' ἡμῶν, ἐργάτα τῆς ἀνομίας. Καὶ εἰσελθόντι αὐτῷ ἐν τῇ ἐνδοτέρᾳ φυλακῇ ἐπυθετο παρ' αὐτοῦ ὁ θεοφιλὴς Πατρίκιος, τίς τέ ἦν ὁ τοῦτον καλέσας, καὶ τίνος ἕνεκεν· Ὁ δὲ φιλόχριστος οὗτος ἀνὴρ, ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς τὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὥραν ἀνήγγειλε, τὰ δὲ τῆς θείου συμβουλῆς ἀπεσιώπησε, θεῖόθι μή τινα χώραν κατ' αὐτοῦ ὁ πονηρὸς ἕξῃ καὶ ὑποσκελίσῃ αὐτὸν τοῖς τῆς δειλίας λογισμοῖς, ἵνα μόνον κατατομηθῆναι κριτῆς θεὶς θέντα. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ ἀναπέμψας, φησὶ, Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέθω. Εἶτα διαθέμενος ἐγγράφως τὸ κατ' αὐτὸν διὰ χειρὸς τινος ἡγιασμένου Κωνσταντίνου, εὐθὺς προτρέπεται πάντας τοὺς συνδεσμίους εἰς ὑμνολογίαν Θεοῦ παννυχὶ παραστῆναι.

qui se ad mortem animose disponit.

I

Postridie mane producti e carcere

30 Ὁ δὴ καὶ πεποιηκότων αὐτῶν, ἐφίστανται τις πρώϊθεν ἀρχων μετὰ φοβερᾶς φαντασίας καὶ ὑπηρεσίας ἐνόπλου, ἐσταλμένος παρὰ τοῦ Πρωτοσυμβούλου· καὶ κελεύσας τὴν θύραν τῆς φυλακῆς ἀνοιγῆναι, τοὺς προεξάρχοντας ἐπιτρέπει ἐξελθεῖν τῶν δεσμίων. Καὶ δὴ προῆσαν τὰς φρουρὰς δύο καὶ τεσσαράκοντα σὺν σφίσι· καὶ εὐθὺς κλεισθῆναι προσέτασσε τὴν θύραν. Στάντων δὲ πρὸ αὐτοῦ τῶν Ἁγίων, φησὶ πρὸς αὐτοὺς, Πόσον ἔτος σεσθε ἐγκατακλειστοι ὑμῶν γεγενότων παρίππευσα; Οἱ δὲ φασιν, Ὁ κλείστων ὑμῶν γεγενότων παριππευσα; Οἱ δὲ φασιν, Ὁ οἶδας τοῦτο, φασὶν, ἐρωτᾷς; Ἔτοσμον δὲ ἔτος τοῦτο πάντως ἐστίν. Ὁ δὲ, Ἐμάθετε διὰ τῆς μακρᾶς ἐνοχῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν, τοῦ πιστοτάτου Πρωτοσυμβούλου τὴν περὶ ὑμᾶς φιλανθρωπίαν τέ καὶ συμπάθειαν· ὡς οὐχ εἶλεν αὐτὸν ὁ κατὰ τῶν πολεμίων ἀεὶ ὁπλιζόμενος θυμὸς πρὸ πολλοῦ ὑμᾶς ἀνελεῖν, ἀλλ' οὔτε ὁ κατ' ἀξίαν τούτου διάδοχος· οὐκ ἴδει σὺν εἰδότας ὑμᾶς τὸ ἐπιεικὲς αὐτοῦ καὶ μακρόθυμον, καὶ ταῦτα πρὸς δορυαλώτους ἐπιδεδειγμένου, εὔχεσθαί τέ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς. Καὶ οἱ Ἅγιοι. Νόμου γὰρ ἡμῖν κειμένου ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων εὔχεσθαι, τοῦτο πράττομεν· ἀγαπᾶν δὲ αὐτὸν, καθ' ὃν εἵρηκας τρόπον, οὐ συγχωρεῖ ὁ καθ' ἡμᾶς βιοῦ πομφὸς πρὸς Θεὸν λέγων, « Ὅτι τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα. » Ps. 136, 21

AUCTORE EVODIO.

31 Καὶ ὁ ἄρχων, Καὶ πῶς ἐνὸν μισοῦντάς τινα ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι; Ἐψεύσασθε ἄρα, εὔχεσθαι εἰρηκότες ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ οἱ Ἅγιοι, Ἀληθῶς ἔφημεν, ἐδεόμεθα γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν, ἐμφυτεῦσαι αὐτῷ τὴν ἀληθῆ θεογνωσίαν, ἀνθ' ἧς νῦν δοκεῖ ἔχειν, αὐτῆς οὐκ οὔσης. Καὶ εἰ ἐγέγονει τοῦτο, οὐ μόνον ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ λίαν αὐτὸν τιμᾶν ἐσπουδάσαμεν ἄν, κατὰ τὸν Διδάσκαλον ἡμῶν τὸν λέγοντα, « Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φοῦλοί σου, ὁ Θεός. » Ps. 138, 17

Ὁ ἄρχων φησὶ πρὸς αὐτούς· Οὗτος ὑμῶν ὁ λόγος πρὸς ὅλον ἡμῶν τὸ ἔθνος ἐρρέθη. Εἶτα οὕτως οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες ἀνύητοί εἰσιν, ὡς τοσαύτην πληθὺν καὶ δυναστείαν ἔθνους οὕτω μεγάλου καὶ ἀνδρειοτάτου ἄνευ θείκης οἴεσθαι συγκροτεῖσθαι προνοίας; Τοῦτο γὰρ ἔπεσθαι ἀναγκαῖον τοῖς θεωμένοις.

32 Καὶ οἱ Ἅγιοι, Οὐ τοῦτο φαμεν. ἴσμεν γὰρ ὅτι οὐδεὶς ἐστερημένος προνοίας θείκης ὑποστήσεται, κἂν μηδέπω τὴν Θεοῦ ἤκουσε προσηγορίαν, ἢ καὶ ἀναίδην αὐτὸν καθυβρίζει· Ἀλλ' ὅτι ἐσφαλμένη ὑμῶν ἐστὶν ἡ περὶ Θεοῦ ὑπόληψις· τὴν γὰρ Θεοῦ προσηγορίαν καὶ ἃ πρόσκεται παρεῖναι Θεῷ μεγαλουργήματα (οἷον τὸ πάντων αὐτὸν εἶναι κτίστην ὁρατῶν καὶ ἀοράτων) ὁμολογοῦντες, συκοφαντεῖτε αὐτὸν κακοποιὸν ὑμοῦ καὶ σχαθοποιὸν λέγοντες, ἀληθείας καὶ ψεύδους δημιουργὸν, νόμου καὶ ἀνομίας, δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ἐπιεικείας καὶ αὐθαδείας, πραότητος καὶ θρασύτητος, σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας, καὶ τῶν λοιπῶν ὅσαι τοιαῦται τινες εἰσιν ἀντικείμεναι δυνάμεις τέ καὶ ἐνέργειαι, ἵνα μὴ πᾶσας ἀριθμῶμεν. Εἰ μὲν οὖν τὰ παρ' ὑμῶν κατ' αὐτοῦ λεγόμενα δυνατὸν ἦν ἐυρεθῆναί τέ καὶ συστῆναι, ἴσως ἂν ἐλέγομεν ὑμᾶς τὴν ἀληθῆ ἐυρηκέναι θεογνωσίαν· εἰ δὲ πλέον, ἢ καθ' ὅσον ἀπωκίσται ἡλίου σκότος βαθὺ, τοσούτων ἡ κακίας αἰτία τῆς μακαρίου ἐκείνης οὐσίας, καὶ τὸ μὴ ὂν τοῦ κυρίως καὶ μόνου ὄντος ἀπέστη καὶ ἀφάνιστοι· πῶς οὐχὶ ἀπελεγχθήσεσθε δοκοῦντες ἔχειν ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ, ἔχοντες θεογνωσίαν, καὶ τὸ μισεῖν τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ὑμῖν ἑπόμενον ἔχοντες;

ostenduntque Deum dici non posse auctorem malî :

33 Καὶ ὁ ἄρχων φησίν· Τί οὖν ἄλλον ὑμεῖς φατε Θεὸν εἶναι πάσης καὶ ἁμαρτίας δημιουργὸν, αἳ κομιδῇ καθ' ὅλου κόσμου ἐνεστιγμέναι εἰσί; Καὶ δύο ἔσονται ἀγαθός τέ, καὶ πονηρός; Καὶ πῶς ἂν ὁ κόσμος συνέστη μαχομένων τῶν δύο; Οἱ δὲ Ἅγιοι ἀπεκρίθησαν, Οὐ Θεὸν ἄλλον φαμὲν καὶ τὸν κακὸν, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τινα τῶν ἀγγέλων αὐθαίρετῳ γνώμῃ τὰ αὐτῷ οὐ συμφέροντα καὶ καλῶν ἀντικείμενα φιλονεικήσαντα ἐρημοῦν, καὶ τούτων ἐραθέντα εἰς αἰσοδείαν ἐλθεῖν, εἶτα δὲ καὶ μισανθρωπίαν· καὶ οὕτω λοιπὸν παραχωρηθέντα δοκιμαστὴν τοῦ ἡμετέρου αὐτεξουσίου, ἵνα πρὸς Θεὸν νεύσωμεν ἢ τὰς ἐκείνου ὑποβολὰς ἀπορρίψωμεν. Ὑμεῖς οὖν ὑπ' αὐτοῦ παρασυρέντες, τὰς ἐκείνου κατευθύνετε τῷ παθεῖ καὶ ἀνηλλοιώτῳ Θεῷ προσήψατε. καὶ ὁ ἄρχων φησίν· Καὶ μὴν ὁ προφήτης Μωσῆς πάσης ἀνθρώπου πονηρίας ἀγαθὸν ἐπανορθωτὴν τὸν παντοδύναμον Θεὸν ὑμνήσει. Οἱ δὲ Ἅγιοι εἶπον, Ἄλλον οὐκ ἴσμεν, ἀνεπλάσατο Θεὸν παρ' ἑαυτῷ (κατὰ τοὺς Ἕλληνας Ἀγαθοδαίμονα), καὶ τοῦτον ὑπὸ παραίτησιν σέβει, τὸν οὐκ ὄντα οὐδὲ ἐσόμενον· Πιστὸς δὲ Θεὸς ἀληθὴς ὑμῖν καὶ δικαιοκρίτων τῶν διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τῶν Χριστοῦ ἀποστόλων κηρυττόμενον, τὸν τῶν ἁγίων μόνον εἶναι Θεὸν καὶ γινώσκομεν.

nectamen duos Deos credit Christianis

t

sed auctorem peccati diabolum dicit

Christum constanter confitentur,

34 Καὶ ὁ ἄρχων φησὶ πρὸς αὐτούς· Οὐ βούλεσθε οὖν τῷ πιστοτάτῳ Πρωτοσυμβούλῳ συνεύξασθαι σὺν τούτων

AUCTORE EVODIO.

τούτου γὰρ χάριν πρὸς ὑμᾶς ἀπεστάλην, καὶ οἶδα, ὅτι τινὲς ἐν ὑμῖν τούτου τυχεῖν ἐφίενται, οὓς διὰ τοῦτο εὐθὺ θορασθέντας οἱ ἀπαναινόμενοι κατιδόντες, τὴν ἑαυτῶν ἀποκλαύσονται ἀβουλίαν καὶ δυστυχίαν. Οἱ δὲ Ἅγιοι ὁμοθυμαδὸν ἀπεκρίθησαν, Εὐχόμεθα τῷ ἀληθεῖ καὶ μόνῳ Θεῷ, μὴ μόνον τὸν Πρωτοσύμβουλον, ἀλλὰ καὶ σέ, καὶ ὅλον τὸ τῶν Σαρακηνῶν ἔθνος τῆς ἀθέου τοῦ Μωάμεθ ἀποστῆναι πλάνης, καὶ τῷ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων Χριστοῦ κηρυττομένῳ Θεῷ εὔχεσθαί τε καὶ λατρεύειν· μήτι γε ἡμᾶς εἰσαντας τὸ φῶς πρὸς τὸ σκότος αὐτομολῆσαι.

et promissa vita foeta repromunt

35 Καὶ ὁ ἄρχων φησίν, Συνίετε, τί λέγετε, μὴ ἐν μεταμέλῳ γένησθε· οὐ γὰρ ἄνευ μεγάλων βασάνων ἡ ἀπειθία ὑμῶν αὐτὴ προφθίσεται. Οἱ δὲ Ἅγιοι εἶπον, Θεῷ ὀθανάτῳ καὶ ἀληθινῷ ἀνεθέμεθα τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, καὶ ἐπ' αὐτῷ θαρροῦμεν μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὑμῶν μὴ ἀρνήσασθαι. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· Τὸ κρίμα τῆς ὀρφανίας τῶν τέκνων ὑμῶν, καὶ τῆς χηρείας τῶν γυναικῶν ὑμῶν ἐλέγξαι ὑμᾶς μέλλει ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ὅτι, διὰ τοῦ μὴ μοιχαρίσαι ὑμᾶς ἐξ ἀρχῆς, τούτων πάντων στερεῦνται σήμερον· ἠδύνατο γὰρ ὁ μέγιστος Πρωτοσύμβουλος κελεῦσαι τῷ ἀνάνδρῳ ὑμῶν βοτιλεῖ, ὥστε πάντας αὐτοὺς σεσωσμένους ἐνθάδε ἐξαποστεῖλαι. ω Ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο κατημελήσατε, κἂν νῦν ὀρθασθε καὶ ὁμολογήσατε τὸν Μωαμεθ προφήτην· καὶ, ὡς ἔφην, ἐν τάχει τοὺς οἰκείους ὑμῶν πάντας ὄψεσθε, ὅτι καὶ ὁ ἀναγωρισμὸς τῶν οἰκείων ὑμῶν πεθεινότερος ἔσται. Γυνὴ γὰρ τῆς Ῥωμανίας σήμερον βασιλεύει, ἣ οὐ συνήσεται ἀντιπίπτειν τῇ κελεύσει τοῦ μεγάλου Πρωτοσυμβούλου. Περὶ σε πλούτου καὶ χρημάτων μὴ φροντίσητε· χρόνου γὰρ ἐνὸς φόρος Αἰγύπτου, ὃν ὑμῖν ὁ φιλοφρονέστατος παρίζει Πρωτοσύμβουλος, ἐπαρκέσει καὶ εἰς ὅσα τὴν γενεὰν πλουτεῖν τοὺς ἐκγόνους ὑμῶν. Τότε οἱ Ἅγιοι, ὡς ἐξ ἑνὸς ἀνεβόησαν στόματος, Ἀνάθεμα Μωάμεθ, καὶ πᾶσι τοῖς προφήτην αὐτὸν ὁμολογοῦσιν.

ω

Itaque raptantur ad necem

36 Εὐθὺς οὖν κελεύει αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ὁπλοφόρων κατασχεθῆναι στρατιωτῶν, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ὄπισθεν πεδηθῆναι, καὶ οἰκεῖν προβάτων πρὸς τὸν τῆς σφαγῆς ἐλαιεῶνα τόπον. Συνεδράμησαν οὖν ὅπερ ἦν πλῆθος Σταρακηνῶν τε καὶ Χριστιανῶν, ἰδεῖν τὴν τούτων ἀναίρεσιν. Ὅτε οὖν πλησίον κλύδων τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου (περὶ αὐτὸν γὰρ τὸ Σάμαρα ἡ μεγάλη πόλις αὐτῶν κατοικεῖται) φωνήσας ἕνα τῶν Ἁγίων ὁ ἄρχων, Θεόδωρον μὲν ὀνομαζόμενον, ἐπιλεγόμενον δὲ Κρατερόν, φησὶ πρὸς αὐτόν· Σὺ ἀλλοτινός ποτε ὢν τοῦ τάγματος τῶν παρὰ Χριστιανοῖς λεγομένων ἱερέων, ἐπὶ τοσοῦτον ἀρχέτω σοι βαθμόν, ὅσον τέκνοι στρατιωτικὴν ἀνέλαβες πανοπλίαν, καὶ ἀνδροκτόνος ἐγένου· τί νῦν σχηματίζῃ Χριστιανὸς φανῆναι, πρὸ πολλοῦ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξαρνησάμενος; Οὐ μᾶλλον οὖν χρή σε κατανοῆσαι τὴν τοῦ προφήτου καὶ ἀποστόλου Μωαμεθ διδασκαλίαν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τυχεῖν βουλεύσεως καὶ σωτηρίας, μηδενίαν παρησίαν ἔχοντα πρὸς Χριστόν, διὰ τοι ἐκουσίως αὐτὸν σὲ προαπαρνεῖσθαι; Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς φησὶ πρὸς αὐτόν, Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μᾶλλον ὀφείλω ὑπὲρ τῆς ἐμαυτοῦ πίστεως καὶ ἀγαπῶν μου τὴν ψυχήν, ἵνα μοι τῶν ἐν αὐτῇ πληρωθέντων παρασχοῖ συγχώρησιν ὁ σῴζων· Ἡ δὲ σὴ ἀπόνοια ποτε ὁραπέτευσας οἰκέτης, εἶτα ἐπαναστρέψας καὶ τὰ ὑπὲρ σου διαγωνιζόμενος μέχρι θανάτου, ἀφεσιν τυγχάνειν τῶν προπεπραγμένων σοι ἐν τῷ κατὰρχὰς ἐγκαρτερήσεις; Καὶ ὁ ἄρχων, Πῶς σοι, φησί, παραδοῦναι τὸ θέλημα· ἐγὼ μέντοι τὸ σοὶ συμφέρον προείρηκα.

Theodorum e sacerdote miles,

apostatae crimen Martyrio elutum,

Constantinum animat,

37 Τῶν δὲ δημίων Αἰθιόπων τὰ ξίφη παραθηγόντων, καὶ ἄλλων ἀλλοθεν εἰς ὕψος αὐτὰ ἀναρριπιζόντων καὶ ἀποκιρτώντων, ὁ θεοφιλέστατος οὗτος Κρατερὸς τὴν ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου ἔχων προθυμίαν, ἵνα μοι θεῖα νοήσῃς αὐτῷ προσπελάσειε παῦρα, προεωράκει τὴν τῶν φίλων ἀναίρεσιν, πλησίον αὐτοῦ στάς, φησὶ πρὸς αὐτήν· Κύριέ μου, πρακτικός πάντων ἡμῶν γεγονώς, καὶ τὰ τῆς ἀξίας ὑπερέχων καὶ τὴν τῶν ὅρκων κάλλονς, πρῶτος ὀφείλεις πάντων ἡμῶν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στεφανον παρὰ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ δέξασθαι· καθότι καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Βασιλέως πρὸ πάντων ἡμῶν τὰς δωρεὰς εἰδέχου. Ὁ δὲ, τούτων αὐτῷ εἰρημένων τῶν ἱερῶν ὑποθύσεων, φησὶ πρὸς αὐτόν, Σὺ τοῦτο μᾶλλον καρτεράφρων πρῶτος ποιήσας, ἑπόμενον καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς σὺν ἡμῖν πάντας ἕξεις.

et ceteras ad mortem praeit.

38 Ὁ δὲ εὐξάμενος, καὶ Θεῷ παραθέμενος τὴν ψυχήν, προσεισι τῷ δημίῳ. Καὶ τούτου προθύμως τε καὶ ἐνδόξως τελειωθέντος, καθεξῆς οἱ Ἅγιοι κατὰ τὰς ἀρχικὰς αὐτῶν ἀξίας, ὡς ἐπὶ βασιλικῆς τραπέζης ἀλλήλους προτιμῶμενοι, εὐθύμως ἐτελειώθησαν, μηδενὸς αὐτῶν δειλίας ἢ δισταγμοῦ σχῆμα [δεικνύντος] ὡς καὶ αὐτὸν καταπλαγῆναι τὸν Ἄρχοντα, τὴν μετὰ πεποιθήσεως αὐτῶν κατὰ τοῦ θανάτου τόλμαν.

EPILOGUS. *triplici corona redimitis Martyribus*

39 Αὕτη τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλήσεως τῶν Ἁγίων αἰτία· τοιοῦτον τοῦ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀγάπης μακάριον τέλος, εἴγε ἀρχαί πάντως τούτου εἰσὶν αἱ κατὰ τῶν ἀθέων ἐκστρατεῖαι καὶ μυρίαι ταλαιπωρίαι διεκδικούντων τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν καὶ τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν εὐαγγελικῶς τιθεμένων. Οὗτοι τῶν λεγομένων τρισαριστέων οἱ πρόκριτοι, οἱ τριπλοῦν ἀναδησάμενοι στέφανον νίκης, ὡς μὴ ἀπαλθέντες τὴ αἱρέσει τοῦ Κρατοῦντος καὶ Χριστῷ μαχομένου διὰ τῆς ἀναιρέσεως τῆς Χριστοῦ εἰκόνος, ὅπλα τεθειμένοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ τὴν σφαγὴν προθύμως ὑπὲρ Χριστοῦ καταθεδεγμένοι.

x illorum IX Sebastenorum aemulis.

40 Οἱ τῶν πούποτε εὐγενεστάτων ὁμότιμοι, οἱ θεία φρονήσει κεκοσμημένοι, οἱ κατ' ἄμφω ψυχῇ τέ καὶ σώματι χ περιδέξιοι, οἱ τῶν μεγάλων ἐκείνων καὶ ἀρχαίων τεσσαράκοντα Χριστοῦ μαρτύρων ἰσάριθμοι καὶ ὁμότιμοι, διὰ τε τῆς πλεοναζούσης θυάδος μυστικῶς ὑποφαίνοντες ταύτην εἶναι αὐτοῖς ὁμοίαν καὶ ἴσην δευτέραν τεσσαρακοντάδα ἁγίαν. Οἱ καὶ ἐν αὐταῖς τῶν τεσσαράκοντα νηστειῶν ἡμέρσις τελειωθέντες, ὡς κοινωνῆσαι αὐτοῖς καὶ τῷ καιρῷ καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ τελειώσει καὶ τοῖς στεφάνοις. Τούτων ἡ ἀκλινὴς πίστις πολλοὺς εἰς Χριστὸν ἐβεβαίωσε, καὶ οὓς μὲν ἀποσφαλέντας ἀνεκαλέσατο, οὓς δὲ παροικεκινημένους ἐστήριξε, καὶ τοὺς γε μὴ τετρωμένους ἀπαθεῖς διεφύλαξεν· Οὐ γέλοιον αὐτοὺς ὠδῶν αἱ θωπεῖαι, οὐκ ἐξέλυσεν αὐτῶν τοῦ πρὸ Χριστοῦ πάθους τὸν τόνον ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν εἱρκτῇ ταλαιπωρία καὶ τιμωρία· οὐκ ἐπτόησεν αὐτῶν τὸ ἀνδρικὸν φρόνημα ἡ βάρβαρικὴ ὠμότης τέ καὶ θρασύτης.

de diabolo victoriam

41 Οὐκ ἐπέρνισεν αὐτοὺς ὁ τῶν ψυχῶν πολέμιος καὶ ἀποστεῖν, καίτοι πάντα κατ' αὐτῶ κεκινηκὼς δέλεασματος τρόπον, πλούτου καὶ δυναστείας ὑπόσχεσιν, κτημάτων καὶ ἀνδραπόδων καὶ μυρίαν σωμάτων ἀπόλαυσιν, φόβους, ἀπειλάς, στενοχωρίας, ὀνείδη, πεθυνότητας θελγόντων ῥημάτων· καὶ οὐχὶ νῦν μὲν προσβάλλων, ἄλλοτε δὲ ἀφιστάμενος, ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸν χρόνον σχεδὸν τῶν ἑπτά που ἐτῶν οὐκ ἀφίστατο ἐπιτιθέμενος καὶ διενοχλῶν τῆς Χριστοῦ αὐτοὺς ἀποστῆσαι ἀγάπης. Ἀλλ' ἐν πᾶσι καὶ κατὰ πάντα νενικημένον καὶ αἰσχυνόμενον αὐτὸν οἱ Χριστοῦ ἀπέλεξαν μάρτυρες, σώματος μὲν μὴ φεισάμενοι, ψυχῆς δὲ μόνης ἀντιποιούμενοι.

de captivitate lucrum,

42 Οὐχ καὶ πρόφασιν ἐμπορίας καὶ κέρδους τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιπόνων ἐπεισάκτο· καὶ ἡ πολλοὺς πρὸς ἀπώλειαν ὁδὸς ἄγουσα τούτοις τὴν εἰς σωτηρίαν καὶ βασιλείαν ἄγουσης γέγονεν εἴσοδος· ἔχουσι καὶ οὗτοι μετὰ τοῦ Ἀποστόλου λέγειν· « Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμεθα, τὸν δρόμον τετελέκαμεν, τὴν πίστιν τετηρήκαμεν· λοιπὸν ἀπόκειται ἡμῖν οἱ τῆς δικαιοσύνης στέφανοι, οὓς ἡμῖν ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτὴς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὐ σὺν πᾶσι τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀθλήσασι καὶ τυθῆναι ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἁγίας δι' ἡμᾶς θυσίας ἐσπουδακόσιν.

2 Tim. IV, 7

de barbaris triumphum

43 Ὦ θυσία καθαρὰ, καὶ τελεία! ὡ θεάρεστα θύματα, καὶ θεόδεκτα σφάγια! Λογικὴ προσφορὰ, δικαιοπρεπεστάτη, καὶ θυσία ἀνύσιμος τῷ Χριστῷ θεῷ ἀληθῶς χρηματίσασα. Δι' ὑμῶν κατεδείχθη τὸ βαρβαρικὸν φρόνημα, καὶ ἔργῳ σαφῶς ὅσον ἔστησι θράσος ὀλίγοις Χριστοῦ στρατιώταις, καὶ ὅτι οὐ περίουσια δυνάμεως ἢ ἐξουσίας ἡ κατὰ Χριστιανῶν αὐτοῖς δεδοται παρρησία, ἀλλὰ περιουσία τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων. Ἐπεὶ καὶ αὐτοῖς ὀλίγοι θαρρήσαντες τούτους εὐχερῶς ἐτροπώσαντο, καὶ νίκην ἐκείνην ἐνίκησαν, ἣν μείζονα τῆς τῶν σωμάτων

σωμάτων νίκης ἡγούμενοι καίτοι πάντα καλῶν ἐκίνησαν περιτρέψαι ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.

gratulatur,

44 Ἐν ὑμῖν ἐγκαλλωπίζεται πόλις ἡ βασιλεύουσα, ἐν ὑμῖν ἐγαυχῶνται οἱ ἐν τέλει τῆς συγκλήτου ὑμῶν προβαλλόμενοι τὰς πρεσβείας· ἐν τοῖς πολέμοις συμμάχους ὑμᾶς ἐνίσκουσιν οἱ πιστεύοντες· ὑμεῖς τῶν ἡμετέρων κοινωνήσαντες παθημάτων, ὡς εὐδόκιμοι τοῦ καθ' ἡμᾶς δυστήνου τε καὶ ἀλισθηροῦ βίου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ συγχύσεως καὶ ταραχύτητος γένοισθε καὶ εἰς τὰ πρὸς Χριστὸν εὐγενεῖς ὑπὲρ ἡμῶν μεσῖται, οἳ ἂν ἠγωνίσασθε, σωτηρίαν ἡμῖν ὁμοῦ ψυχῶν τε καὶ σωμάτων αἰτούμενοι ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

et postulat eorum intercessiones.

ANNOTATIONES
Hugonis Bollii Carthusiani.

Cum oblata nobis hujus religiosissimi [illegible] *opera ad emunctanda Graecorum Actorum exemplaria in ordine ad pratum uti decrevissemus temporis redimendi gratia; subnavimus eadem Latinas versiones, etsi postquam typis excusae tum erant, recognoscendas, ut si quid minus clare redditum vel ab auctoris mente quadamtenus recedens inveniret, quod ad alia properantibus nobis non fuisset observatum, id ipse pro insigni sua Graecarum litterarum peritia notaret adhiberetque. Erat ille quod rogabatur prolixe, et tum circa Graecum ipsum textum tum circa Latinam versionem multa erudite est commentatus, quorum praecipua et ad historiam magis quam Grammaticam spectantia, studio veritatis contractamus in verba pauciora et post haec postque secutura dimicet Acta, sub ejus nomine columnis legenda proponere.*

a *Σκάμματα rectius* stadium *sive* locus certaminis, *ex mente Hesychii et Phavorini quam* subsellia *reddiderat.* — b *Interpres, auctoris mentem potius quam verba secutus Apostoli, pro estis,* essemus *scripsit.* — c *Liberior sed magis clara loci hujus versio haec foret:* Nisi forte quispiam sapienter distinguat poenam illatam, et eorum qui probantur diversas dispositiones discernens, *[illegible] legatur pro eo quod in MS. est* [illegible] *a quo* horum diversitati illius modum dissimilem adscribat. — d *Rectius sic Latine:* Verum neque post tantas transgressiones Numinis tolerantia sustinuit contemptum, *sui videlicet rerumque sacrarum, quarum exigentibus precatis permittere potuisset ut ille in poenam maneret incorrectus, et haeresis pergeret dominari.* — e *Ignota scriptoribus aliis Graecis metaphora, quibus ζωγρεῖν semper significat* vivum capio. — f *Potius* inexplicabilium *quam* inconsolabilium, *licet haec hoc a rei veritate recedat.* — g *Sed Latinam versionem addantur ex Graeco verba omissa, legaturque.* Non vos, inquiunt fidei negandae auctores, fastus et superbia decet; *liquidius apparebit Saracenos esse qui loquuntur.* — h *Lectio versio est, malim sic reddere:* Quis non rationem exegerit aliquam, qua possit horum vel unum concipi? — i *Putarem ex auctoris mente ita melius verti:* Plus enim quam septuaginta millia, unicum militare robur multitudinis Romanae quae abducta est, in manus veterum *etc.* — k *Ita ex conjectura correximus, cum scriptum esset* [illegible] *Quae autem si* [illegible] *vere inconsulti legendum ex mente auctoris Interpres putaverit, et haec sit ipsa genuina lectio?* — l *Exgraphum Graecum* [illegible] *sed omissa praepositione redundanti clarus est exclamationis sensus.* — m infidelitatem hominum ignorantium! quam est a ratione alienum, quod Deo *etc.* — n *Quae sequuntur auctoris mentem clarius exprimerent hoc modo reddita:* Et cum omni quidem praesentium bonorum fruitione atque delectu una cum futurorum promissorum gaudium. — o *Sic et Euthymius Zigabenus monachus, qui principio secuti 12 florat, in Panoplia dogmatica lit. 28 Saracenos exponat quod Propheta suus scribat* Davidem et Salomonem cum daemoniis et avibus colloquutos; et daemones Salomoni administros fuisse item grandes quasdam; cumdemque imperium in ventos habuisse et formicarum perspexisse mysteria, et silvestrem quemdam gallinaceum ipsius fuisse doctorem. *Quae etsi ex Alcorani Azoara 21 et 27 excerpta videam, nescium tamen dirimo quid sint: nisi forte arcum genus aliquod, nam et Azoara 2 ubi diaboliei magistri fabulam impostor tradit apud Interpretem ejus Robertum Retenensem nihil praeter daemones nominatim reperimus.* Azoara autem 21 Montes et aves conjunguntur non tantum ut Salomoni, verum ut Davidi famulantes. Idem porro Georgii interpres, Petro Abbati Clunyacensi coaevus; Azoara 27 [illegible] *reddidisse videtur, ubi Graeci gallum silvestrem intellexerunt.* — p *Ordinem typothetarum imputandum quod in versione Latina legatur* eorum *pro* cujus *vel* cujus eorum. — q *Rectius potuisse* [illegible] *dijudicemus.* — r *Ad verbum sic redde:* Et explicans quaenam sint haec, Caput quidem, inquit, *non alius utique quam ipse Propheta sequenti versu*) esse principem *etc. Propheta secundum* LXX *pluraliter dicit* [illegible] *quae Basilius interpretatur extra primum paragraphum* [illegible] *Hieronymus et Hebraeo singulariter vertit.* Longaevus et honoratulus ipse est caput *quod cum Symmachi graeca versione concordat,* [illegible] *et antecessores legentes.* — s *Jure meritoque verteremus:* non facilime. — t *Clarius hoc modo circumloquens auctoris mentem expresseris:* tanquam aliud nihil postularetur, quam ut sese permitteret circumcidi. — u *Simpliciter ita redde:* Non alium dicimus Deum, quantum ad nobis attinet. — v *Magis ad verbum sic verte:* Sed etsi in hunc usque diem contempseritis, nunc saltem suscipite et confitemini Prophetam Mahomed. — x *Notanda vocis hujus energia ambi dextros significantis quod corpore atque animo nostri ad Dei obsequium ab, et utcumque fidei assereudae impendere: ut redditi hic sensus Latine possit:* Bi animo pariter et corpore dexterrimi. — y *Auctoris mentem pressius assequere si vertas:* cum omnibus qui ejus causa certamen adierunt, et immolari desiderarunt, intuitu sacrificii illius sancti quod ipse pro nobis obtulit.

Petrus quid?

AUCTORE EVODIO.

APPENDIX I
Ex chronico MS. Continuatoris Theophanis.

Armorum fortiter defensam

Καὶ δὴ χρόνου παρωχηκότος, διέφυγεν ἀν ἡ πόλις τὸν ὄλεθρον, a πᾶσαν ἰδέαν πολιορκίας τῶν μὲν ἐνδεικνυόντων, τῶν δὲ καταβαλλόντων· καὶ πολλῶν ἀνηρημένων ἐξ ἀμφοτέρων ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἀμυνομένων τῶν δὲ πολιορκούντων, ὑπόκτων δὲ τέως μενόντων τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ τῆς πολλῆς ὀφρύος κατασπωμένων, τὸ πλῆθος ἀναιρεῖσθαι λαοῦ· καὶ γὰρ ὡσεὶ χιλιάδες ἑβδομήκοντα ἐκλελοιπότες εὑρέθησαν μετὰ τὸν ἅλωσιν ἀριθμούμενα. Ἀλλ' οὐκ ἦν παρελθεῖν τὴν ἐκ Θεοῦ μάχαιραν ἠπειλημένην ἄνωθεν, οἷς ὑβρίζετο τὸ θεῖον, αὐξανομένης δὲ b αὐτῆς ἀσεβείας. Διὰ τοῦτο ἀνήρ τις τῶν ὑποδεεστέρων (Ποιδίτζης οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ ἀθλιος) μέλλουσιν ἤδη πως ἀναχωρεῖν καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον μετ' ἰσχύνης παλινοστεῖν, Τί, φησὶν ὁ οὗτοι (γράμματα διὰ βελῶν πεπομφώς) τοσοῦτον πεταλαιπωρηκότες μέλλετε ἀπορεῖσθαι, κεκμηκότες ἄπρακτα καὶ πεπονηκότες; Ἔλθετε τοιχωρύοι κατὰ τοὺς πύργους ἐκείνους, ἔνθα μὲν βαίων ὀνωθεν λίθινον, ἔξωθεν δὲ λέων ἐν μαρμάρου ἐφίσταται· κἀκεῖσε μοι περιτυχόντες καὶ ὑμέτερα δηλαδὴ φρονοῦντι καὶ διευθετοῦντι, καὶ ἀλλων σθεναιοτέρων πεφυκότων ἔνθα δὴ τῶν ἐπάλξεων, ἐγκρατεῖς τε τῶν ἔσω γενήσεσθε καὶ ἐμὲ πολλοῦ ἄξιον κρινεῖτε. Ἤθουν κατὰ τὸν λογον ἐκείνου, καὶ c εἰσῆλθον ἅμα τῇ προσβολῇ, πίνοντες καὶ τερπόμενοι τοὺς καταλαμβανομένους. Οὐκ ἦν δὲ ὅστις τῶν προθυμησόντων οὐκ ἦν. Πάντες ἀνηρροῦντο καὶ ἐπιπτον, παταρροὺς κινοῦντες ἐξ αἵματος.

pro dente Badutae,

occupatur et excinditur.

2 Οὕτω μὲν οὖν πίπτεται τὸ Ἀμόριον, καὶ χερσὶν ἀνόμων ἀνομωτέρων προεδόθη ἐκείνων μόνων ζώντων, τῶν μέχρι τοῦ Βατδὰδ παραπεμφθέντων, τῶν κατὰ τὰ θέματα τελούντων μεγιστάνων τε καὶ μαραιοτέρων ἀνδρῶν, οἷς καὶ οἱ μ βʹ μάρτυρες συνηριθμηντο· οἱ δὲ ἄλλοι ἅπαντες, μαχαίρας πολεμικῆς ἐγίνοντο τρόπαιον. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' οὗτος ἔπεισε τὸν ἐχθρὸν ὁ Θεόφιλος, πρέσβεις δευτέρους ἀποστείλας ἐπὶ κεντηναρίοις διακοσιοις ἐξωνήσασθαί τε καὶ τῶν ἐχθρῶν λυτρώσασθαι τὸν αἰχμάλωτον λαόν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοὺς γε τέως πρὸς γένος αὐτῷ πλησιάζοντας, καὶ ἐπὶ συμμαχίαν αὐτῷ ἀποσταλέντας ἐκεῖ. Ἀλλὰ μέγα μὲν οὐν γαυριῶν, μέγα δέ γε φυσῶν, ἐκείνους τε τοὺς πρώτους καὶ τοὺς δευθέρους τουτους ανταπέστειλε πρέσβεις, καταμωκώμενός τε καὶ πλούνων ὕβρεσι τοσοῦτοις μονοις, φάσκων, ἐξωνήσασθαι βούλεσθαι κεντηναρίοις, ἕνθα τῶν χιλίων μεχρι φιλοτιμίας ἕνεκα καὶ δωρεᾶς ἡμῖν κατηνάλωται. Οἷς καὶ τὸν καρδίαν παθὼν ὁ Θεόφιλος, καὶ ὥσπερ ὑπὸ πυρός τινος ἀναζέων ἢ ἐλαυνόμενος, ἐδεῖτο τοῦ περιψύχοντος ὕδατος ἐκ χιόνος προσφερομένου, χλιαρῷ δέ πως τῇ τῆς καρδίας καύσονι δοκοῦντος. Συνίδη δὲ κἀκείνων ἐξ ἐκείνης τῆς πόσεως δυσεντερίας νόσῳ περιληφθῆναι, καὶ ἀκοντα καὶ τῇ νόσῳ ταύτῃ τοῦ βίου γενέσθαι ἐξω.

Principibus frustra repetitis,

mortuo Theophilo Imperatore.

3 Κατὰ δὲ τὴν οἰκείαν χωραν παλινδρομήσας ὁ Ἀγαρηνός, τοὺς εἰρημένους ἀρχηγοὺς ἐν φρουρᾷ τινι σκοτεινῇ τῷ ξύλῳ ασφαλισαμενος καθεῖρξε, βραχεῖ τινι ὕδατι καὶ ἄρτῳ τούτους ἐντειλάμενος ἀποζῆν. Ἐν τοσουτῳ δὲ σκότει καὶ ἀσφαλείᾳ κατειχοντο, ὡς μήτε κατὰ τὸν σταθερὰν μεσημβρίαν μικρόν τι αὐγάζεσθαι, ἀλλὰ τῇ ἀλλήλων φωνῇ γινώσκεσθαί τε μόνῃ καὶ μόνων τῶν φυλάκων απολαύειν, τῶν ἄλλων στερουμενους ανθρώπων, καὶ ὡς ἐν ἐρημίᾳ βαθυτάτῃ διαγειν. Τουτοις τοῖς δεινοῖς ἐπὶ ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσι προσεκατέρησαν. Ἀρτι δὲ κατὰ τὸν πεμπτην τοῦ Μαρτίου μηνὸς ὁ τὸ Ἀμόριον τέ πρεσβὺς καὶ τὸν Χριστὸν αρνησάμενος Βοιδιτζης, κατὰ τὸν φυλακὴν γενόμενος, Κωνσταντίνον, ἀνδρα τη σοφια ἐντεθραμμένον, φωνήσας· Κωνσταντῖνος δὲ οὗτος ἦν ὑπομνῶν τῷ Ἑτικῷ κατὰ τὴν ἐν λογῳ γραφήν· Οὐ χρὴ εἶναι, ἔφη, τινα τῶν ἐντὸς παρεῖναί σοι, καὶ τῶν ἐμῶν συγγόνων μυστηρίων ακροατήν. Ὡς δ' οὐδένα παρεῖναι ὁ Κωνσταντίνος καθωμολόγει, Ἄγε μοί, ἔφησεν, ὦ φίλτατη καὶ γλυκεία ψυχή

illicuntur abducuntur.

auctore Exopio ad apostasiam sollicitantur a Budilæ

ψυχὴ (γενώσκεις γὰρ τὸν ἀρχῆθεν πόθον σου συμφύεντα μοί) βουλήθητι μετὰ τοῦ Πατρικίου τῷ Πρωτοσυμβούλῳ συνεύξασθαι καὶ μαγαρίσαι τὴν αὔριον, ἵνα μὴ παρασάλωμα γίννησθε μακαίρας καὶ αἱκισμῶν. Τοῦτο γαρ αὐτῷ διὰ σπουδῆς ἔχοντι καὶ μελετῶντι, συμφέρον ἡγησόμην σοὶ ὡς φίλῳ δηλοποιῆσαι πιστῷ. Θέλησον γοῦν αὐτῷ μὲν κατὰ τὸ φανερὸν συνεύξασθαι· Θεῷ δὲ τὰ κρυπτὰ ἐτάζοντι πίστευε κατὰ ψυχήν, καὶ τῆς αὐτοῦ οὐχ ἁμαρτήσετε αἰωνίου ζωῆς.

4 Τούτοις οὐ μαλακισθεὶς μηδὲ φρεναπατηθεὶς ὁ ἀντίτηος, Ἀπόστηθι, ἔφη, ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνομίας, ἀπόστηθι. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἀπεφοίτησε, διηγησάμενος ἰδία τῷ Πατρικίῳ τῶν λεχθέντων μὲν οὐδὲν φανερόν, ἵνα μή τις δειλανδρίας ἐναποτεχθῇ αὐτῷ λογισμός· μόνον δὲ ὅτι θανάτου ψῆφος εἰς αὔριον καθ' ἡμῶν ἐξηνέχθη. Εὐχαρίστει ἐπὶ τούτοις τῷ Θεῷ ὁ Πατρίκιος, καὶ διαθέμενος τὰ κατ' αὐτὸν διὰ Κωνσταντίνου, τοὺς συμπαρόντας ἅπαντας εἰς πάννυχον ὑμνῳδίαν ἀνίστησιν. Ἔωθεν δὲ μετὰ σοβαρᾶς τις φαντασίας ἀρχων ἐξελήλυθὼς, τοὺς προεξάρχοντας μονους τῶν ἄλλων ἐξελθεῖν ἐπιτρέπει. Καὶ δὴ ἐξίασιν ἄνδρες ὀνο καὶ τεσσαράκοντα, καὶ εὐθὺς κλεισθέντων προστάττει τὴν φυλακὴν Ἡμῶτα γοῦν, πόσον ἔτος αὐτοῖς ἐστὶν κατὰ τὸν τρουρὰν, καὶ ἄλλας ἐκινει βαττολογίας, κατηκοους τούτους βαλόμενος τῶν αὐτοῦ ποιῆσαι φλναριῶν. Ἀλλ' οὗτοι τότε ἔτος ἀποκριθέντες, ὡς ἕβδομον, καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐν τῇ θείας Γραχῆς ῥωμαΐως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς αντιτυχθεντες λόγους, τὴν ἀπ. θάνατον ἀφρυναν κατεκρίθησαν.

veque ad mortem relegare disponunt.

septimo tandem anno subeundam

5 Ὡς δὲ κατὰ τὸν Εὐφράτην εγινοντο (καὶ γαρ περὶ αὐτὸν ἡ πολις αὐτῶν ὠκοδόμηται Σαμοσα) ἐπιχειρει ἐπειρατο τὸν Κρατερὸν Θεόδωρον ὁ ἀντίτηος, εἴ πως ἄλλα τούτου γε πείσαι δύη τον ἔσχατον ἐξουνασθαι. Καὶ πῶς, φησὶ, σὺ Θεόδωρος παρὰ σιαζόμενος διὰ θανάτου φοιτᾶν ἐπιζῆς τοὺς Θεῖον, οὓς τὰς σωτηρίους, ὡς φστε, οὐκ ἠγάπησας ἐντολάς; ἢ οὐ δὲ γὰρ ἂν ἐξ ἱερατικοῦ κλήρου, ὡ σὺ πολυ ἐγκατέλεξης, πρὸς σχημα ἄλλης τῶν λοιπῶν; οὐδὲ χεῖρά σου ἁβώσας σοσας σωμάτων τῶν ἐν πολέμοις, ἐπλήρωσε πολυ αὐτὰς τῶν μολυσμάτων τε καὶ μιασμάτων; Καὶ ὁ Θεόδωρος οὐκ ἐμβραδύνας, μηδὲ τινα χρονον ἀναβαλόμενος, Διὰ τοῦτο, ἔφη, καὶ τὸν ἐμὸν ἐκχεῖν αἷμα οὐ κατοκνῶ, ἵνα μοὶ λυτρὸν τέ καὶ λουτρὸν τῶν πεπλημμελημένων ἀναφανὲν τὸν βασιλείαν δῴη φῶτοῦ. Οὐ γαρ ἀποβάσας τις τῶν σικτῶν σου καὶ αὐχὶ ἐπαναπαύσας τὴν σοὶ φίλην λειτουργίαν ἐκτελοίη, εἰς τὴν συγγνώμης χώραν ἀλλ' οὐκ ἀγνωμοσύνης χωρεῖν;

Theodorus nominatim requisitus

ad

ultam ablatam respuit.

6 Καὶ ἅμα εἰς τὸ τῆς ἀθλήσεως εισιεν ὥσπερ τις Ὀλυμπιονίκης στάδιον, καὶ πρὸς τὸν Πατρίκιον Κωνσταντῖνον φησι, ὥσπερ τὴν ὑφέρπουσαν αὐτοῦ δειλίαν καὶ φόβον ἀποσύων. Ἄγε δή, ὦ πρατωτὰ Χριστοῦ, τὸ πρόκριτος εἶναι πάντων ἡμῶν πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἰσχύν, πρῶτος καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀναλάμβανε στέφανον. Ὁ δ' ἱερὸς Κωνσταντῖνος, Σοὶ μέλλον, ὡς γενναῖῳ καὶ κρατερῷ, ἔφη, τὸ τοιοῦτον προσῆκεν ἀξίωμα, ὅθεν ἀνδρούμεν ἔστι μοι, σοῦτον πρῶτον εἰ. θάνατον παρελθοῦσ.. Ἐπιρρώσαντες οὖν ἀλλήλους τοῖς παρακλητικοῖς, κατὰ τὰς κοσμικὰς αξίας πρὸς τὸν ὁιὰ μαρτυίου ἕκαστος ἐχώρει θάνατον, πάντων θαυμαζόντων τὴν μετὰ πεποιθήσεως καὶ γενναίας ψυχῆς ἄθλησιν.

et alios animat.

a *Primum hunc periculum, ob mendæ quidem (Græci exemplaris obscurum interpretis, absque conjectura nec plane ex mente auctoris redditum; puto sic autem habere posse, reposito articulo τ', qui præponam ante* τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα. *Porro* ἀνδρούμεν *vero* temporis civilis adhuc effugisset exordium, *cum omnes oppugnandi machinas hi quidem admoverent illi vero amolirentur, et nullis utrinque tam hostium quam propugnatorum desideratis, Saracenis interim profligatis nihil, plurimumque remissis sed ab eo fastu, quo se videbant populi multitudinem posse obtere: etenim ad septuaginta hominum millia inventa sunt etiam post urbis eversionem numeranda. Verumtamen impossibile erat evadere ipsam etc. — b Exemplum, ex tes scripturo ut adulterio mundo quare correxi et reddendum censui* haresi ex ipsa *civitati redibat: succrescente* utpote *qua parva esset Theophili Imper. Iconomachi — c Potius reddendum* : Et simul ingressi cum impetu *nam* τρεσεὺς impressionem assultumque *significat. — d Malim continuare interrogationem hoc modo* : Numquid non ex Sacerdotali ordine, cui olim inscriptus eras, ad habitum *regressus es* Laicalem? numquid non manus tuas, ab effuso in bellis sanguine emundatas, rursum implevisti *etc.*

APPENDIX II

Ex MS. chronico Simeonis Logothetæ.

victo Imperatore, captoque Amorio.

Τῶν δὲ Σαρακηνῶν ἐπὶ τὸ Ἀμώριον ἐλθόντων, ὁ βασιλεὺς συντόμως μέχρι Καππαδοκίας ἐξήλασεν. Ὁ δὲ Ἀμερμουμνὴς ν' χιλιάδας λαὸν ἀφορίσας, δεδωκὼς αὐτοῖς καὶ τὸν Γουδὲν, ἄρχοντα ὀνομαστότατον ὄντα ἐν τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ βασιλέως· καὶ πολέμου γενομένου, κτηθεὶς ὁ βασιλεὺς ἔφυγε, καὶ μετ' αἰσχύνης ὑπέστρεψε μόλις διασωθείς. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ περιχαρακώσαντες τὸ Ἀμώριον, καὶ πολλοὺς πολέμους ποιησαντες, ἐπει σταθερῶς τοὺς ἔνδον ἀγωνιζομενους εὗρον, ἠβουλήθησαν ὑποχωρῆσαι. Μαθητής δέ τις Λέοντος τοῦ φιλοσόφου ἐν τῷ κάστρῳ ὤν, μηνύει τούτους, ὅτι Εἰ προσκαρτερήσετε ὀλίγας ἡμέρας, ἐκπορθεῖτε ὑμᾶς. Ὃ καὶ γέγονεν· προεδόθη γὰρ ὑπὸ τοῦ λεγομένου Βουδίτζη καὶ τοῦ Μανικεφάνους. Κατεσχέθησαν δὲ ἄνδρες ὀνομαστότατοι τῶν εὐσεβῶν, Θεόφιλος Πατρίκιος καὶ στρατηγὸς, ὅτε Μελησσηνὸς καὶ ὁ Λέτιος, καὶ Θεόδωρος Πρωτοσπαθάριος καὶ ἐνοικος ὁ Κρατερὸς, Κάλλιστος Τρουμάρχης, Κωνσταντῖνος Δρουγγάριος, καὶ Βασὺς ὁ Δρομεὺς, καὶ τινες ἄρχοντες τῶν ταγμάτων· οὓς ἐξωνήσασθαι βουλόμενος ὁ βασιλεὺς, ἀπεστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀμερμουμνὴν μετὰ κεντηναρίων οἰκοσίων. Ἀλλ' οὐκ ἐπείσεν, εἰπόντα, ὅτι Χίλια κεντηνάρια εἰν παράσχῃς λόγῳ τοῦ συνειλεγμένου λαοῦ, οὐκ ἐλευθερώσω οὐδένα τούτων.

Principe, lytrum recusante barbaro,

2 Τῶν αἰχμαλώτων οὖν ἐν Συρίᾳ ἀπαχθέντων, πολλὰ ἀναγκασθέντες οὐ μόνον παρὰ τοῦ Πρωτοσυμβούλου, ἀλλὰ μὴ καὶ παρὰ τοῦ Βουδίτζη, τῇ τῶν ἑπτὰ χρόνων καθυποξει, καὶ μὴ πεισθέντες ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, ἔφθει ἀπετμήθησαν, ἀντὶ τῆς προσκαίρου ζωῆς τὸν αἰώνιον ἀγαπήσαντες, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ποταμῷ ἐρρίφησαν. Τὸ δὲ παραδοξότατον, ὅτι ἑκάστη κεφαλὴ μετὰ τὸν ἑκτομὴν τῷ ἰδίῳ σώματι ἑνώθη καὶ συνεφύη. Καὶ ὥσπερ αἱ ψυχαὶ ἐν ἑνι τόπῳ τοῦ παραδείσου, οὕτω καὶ τῶν Ἁγίων τὰ σώματα μιᾶς ὁσίας ταφῆς παρὰ τῶν πιστῶν ἔτυχον. Τούτων τελειωθέντων, ἐκέλευσεν ὁ Πρωτοσύμβουλος καὶ τὸν Βουδίτζην ἀποκεφαλισθῆναι, εἰπὼν, ὅτι καὶ οὗτος, εἰ ἦν ὀρθὸς Χριστιανὸς, οὐκ εἶχε μαγαρίσαι. Καὶ τούτου γενομένου καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ ῥιφέντος μετὰ τῶν Ἁγίων, ἐξωτικὸς τις στοιὸς τούτων ὑρίσκετο. Καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ αὐτοῦ πόῤῥω τοῦ σώματος ἦν, καὶ οὐχ ὡς τῶν Ἁγίων συγκεκολλημένη. Καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφέντων πάντων τῶν σωμάτων τῶν Ἁγίων, βλέποντος τοῦ ὄχλου, εὐπλοκσάντων τε καὶ εἰς τὸ πέραν ἐλθόντων, αὐτοῦ μόνον τὸ σῶμα οἱ κροκόδειλοι διασύραντες κατέκοψαν καὶ κατέφαγον.

post septennem carcerem capite plectuntur:

ac post eos Budilæs prodítor.

a

a *Vox Latinas ignota, nisi pro ea herba quæ communiter* γρας *dicitur, reddita est Latine* agrestis, *quin hunc ductum* στοιὸς constipo, in struem compono.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓ. ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΧΡ. ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ, ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ

Ex MS. Regis Christianissimi, signato 142.

Comprehenduntur Christiani Antinoitæ 37

Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, μετὰ τὸ παύσασθαι Ἀσκλᾶν καὶ Λεωνείδην, δύο μαρτυροῦντας ἐπὶ Ἀρειανοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θηβαΐδος, ἐκέλευσεν ὁ αὐτὸς Ἀρειανὸς ἕτερον πλῆθος τῶν προεστώτων τῆς πόλεως Χριστιανῶν συλληφθῆναι καὶ τὰ βασανιστήρια ἐν μέσῳ τεθῆναι, ἵφη τε αὐτοῖς, Θύσατε τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μέλλετε κακῶς ἀποθνήσκειν. Οἱ δὲ προεστῶτες τῶν Χριστιανῶν ἔλεγον μετὰ θάρσους πρὸς ἀλλήλους, Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, μὴ ἀρνησώμεθα τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ἵνα μή καὶ αὐτὸς ἀρνήσηται ἡμᾶς· μὴ φοβηθῶμεν τὰς βασάνους, μὴ δὲ θελήσωμεν. Τνῶμεν ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος, « Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· ἀλλὰ φοβεῖσθε τὸν δυνάμενον ἀποκτεῖναι καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. » Ἀλλήλους δὲ ἰσχυροποιοῦντες ἐν τοῖς λόγοις τούτοις, συνέθεντο, πάντες τὸν ἀριθμὸν ψυχαὶ τριάκοντα καὶ ἑπτά, ἐν γενεότητι καὶ πίστει τελειωθῆναι. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὀνόματι Ἀπολλώνιος, ἀναγνώστης τῆς ἐν Λυκίνου ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ἰδὼν τὸ πλῆθος τῶν βασανιστηρίων, ἐθεώρησεν. Ἦν δέ τις ἐν τόπῳ ἐκείνῳ, ὀνόματι Φιλήμων τὴν τέχνην χραβάλης, ὃς ἔτερον αὐλοῖς Ἀρειανὸν τὸν ἡγεμόνα. Τοῦτον τὸν Φιλήμονα κολεστὰς Ἀπολλώνιος ὢν ὄντα Ἕλληνα, ἔφη αὐτῷ· Δεῦρο, ὑποθοῦ σοι τοσσάρας χοντύλους, καὶ ἀπενδῶν δῦσον αὐτοῦ ἐπὶ ἐμοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Φιλήμων· Ἀποδυσάμενος τὸν ἐπενδύτην σου, δὸς μοὶ αὐτὸν ἐνδύσασθαι, καὶ καλύβας τὸ πρόσωπόν μου, ὕδω αὐτὶ σοῦ. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος λαβὼν παρὰ Φιλήμονος τὴν ἐφόλιν ἐσθῆτα, παρέσχεν αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ χιτῶνα, καὶ καλύψας τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον εἰσῆλθε σφραγισάμενος πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ εὐθέως ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν ἐν ὄψει γενόμενος, εἶπε τῇ τάξει· Τίς ἐστὶν οὗτος; Ἡ τάξις εἶπεν· Τάχα ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἐστιν. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν διὰ τοῦ ἑρμηνευτοῦ εἶπεν, Θυσάτω τοῖς θεοῖς ἵνα καρδίσῃ τὰς βασάνους. Τότε ὁ Φιλήμων πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου, καὶ ὥσπερ ἀλλόφρων τὴν φρόνην, εἶπεν· Οὐ θύω Χριστιανὸς γὰρ εἰμί· Θεοῦ ζῶντος δοῦλος ὑπάρχω. Ὁ Ἡγεμὼν εἶπε· Εἰδὲς τὰς βασάνους, ἃς ὑπέμειναν Ἀσκλᾶς καὶ Λεωνείδης, οἵτινες παρακούσαντες ἀπέθανον· νῦν οὖν θῦσον τοῖς θεοῖς. Φιλήμων εἶπεν, Ὥσπερ ὑπέμειναν Ἀσκλᾶς καὶ Λεωνείδης ἵνα ἀπολάβωσι τὴν ἀνάπαυσιν, οὕτως κἀγὼ συμβήσεται. Τίς γὰρ οὐ προτραπήσεται εἰς ταύτην ἐλθεῖν τὴν κλῆσιν, διὰ τὸ θαῦμα τὸ γεγενημένον ὑπὸ Ἀσκλᾶ, ὃς σου τὴν νοῦν ἔστησε [καπὶ] μέσον τοῦ ποταμοῦ; Ἀρειανὸς ἔφη, Θῦσον, ἵνα σωθῇς. Ἀπεκρίθη Φιλήμων, Οὐκ ἔστι σωτηρία ἐν τῷ θύειν, εἰ μὴ τῷ ἀποθανεῖν ἐν Κυρίῳ.

Math 10, 28

2 Ἀρειανὸς εἶπε τῇ τάξει· Καλέσατε Φιλήμονα τὸν χραβάλην μετὰ τῶν αὐλῶν, ὅπως τέρψῃ τὸν Χριστιανὸν τοῦτον· ἴσως διὰ τῆς ἡδυφωνίας πεισθῇ τοῦ θῦσαι, ἵνα μὴ κακῶς ἀποθάνῃ. Ἅπαξ δὲ σχολὴν παρελθοῦσα ἡ τάξις τὸν ὄχλον ἅπαντα, οὐχ εὗρε Φιλήμονα· καὶ ἐκέλευσεν ὁ Ἡγεμὼν κληθῆναι Θεωνᾶν τὸν ἀδελφὸν Φιλήμονος, καὶ λέγει αὐτῷ· Ποῦ ἐστὶ Φιλήμων ὁ ἀδελφός σου· Ὁ δὲ Θεωνᾶς ἔφη· Οὗτός ἐστιν ὁ ἐνώπιόν σου ἑστώς. Καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ Ἡγεμὼν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποκαλυφθῆναι. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐγέλασε πικρῷ γέλωτι, λέγων· Ὦ Φιλήμων, οὕτως ἔντιμός μοι ὑπάρχων, τί τοῦτο ἐποίησας ἐνώπιον τῶν Χριστιανῶν; Πλὴν ὅμως θῦσον, ἵνα φιλοῦς ἀξιωθῇς. Ἀπεκρίθη Φιλήμων καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃ θέλεις ποίησον· καρὲ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ προκατέλαβέν. Ἀρειανὸς εἶπεν, Μὰ τὴν ὑγείαν τῶν Ῥωμαίων τὸν λόγον, ὄμπερσοί ἐρωτῶ, εἰπέ μοί μετὰ ἀληθείας. Ἐξ ὅλης καρδίας λέγεις ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι; ἢ ἀπατῶν αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Φιλήμων καὶ εἶπεν, Ἀρειανέ, σὺ μὲν ὥρισας μὲ τὴν σωτηρίαν τῶν Ῥωμαίων τὴν μέλλουσαν τήκεσθαι· ἐγὼ δὲ σέ πιθανωτέροις ῥήμασι πληροφορήσω, καὶ τὸ ἀληθὲς σοὶ συντόμως ἐρῶ. Ὄμνυμί σοι Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν βασιλέα, ὃς ὑπάρχει καύχημα καὶ δόξα καὶ στέφανος τῶν Χριστιανῶν, οὐχ ὡς ἐγελῶν ἢ μυκτηρίζων, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι. Τότε ὀργισθεὶς ὁ Ἀρειανὸς, πρὸς τὸν περιεστῶτα ὄχλον ἔφη· Τί θέλετε ποιήσω; Συντόμως αὐτὸν ἀποκτείνω, ἢ μακροθυμήσω ἐπ' αὐτῷ; Πᾶς δὲ ὁ ὄχλος ἀνεβόησε, λέγων· Δεόμεθά σου, μὴ ἀπολέσῃς τῆς πόλεως τὴν χαρμονήν· πάντες γὰρ ἐτέρποντο ἐκ τῆς τούτου ἡδυφωνίας. Τότε Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν· Ὁρᾷς, Φιλήμον, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος σὲ θέλει; ἀγαπῶσι γὰρ σὲ καὶ λυπεῖσθαι περὶ σοῦ. Νῦν οὖν θεράπευσον αὐτοὺς καὶ θῦσον, ἵνα καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πανηγύρει τέρψῃς αὐτούς. Ἀπεκρίθη δὲ Φιλήμων εἶπεν, Ἡ ἐπίγειος πανήγυρις ἐγγρὰ ἐστὶ τῆς ἐπουρανίου χαρᾶς.

nec minis nec prece flectitur;

3 Τότε Ἀρειανὸς Ἡγεμὼν εἶπεν· Τί ὠφ ἐκ τούτου ὑπολαμβάνεις ἐμπαιχθῆναι, Φιλήμων; κἂν γὰρ ἐγὼ σὲ μὴ ἐλέγξω καὶ ἀπαφήνωμαι κατὰ σοῦ, οὐ λογισθήσεταί σοι τοῦτο εἰς μαρτύριον, οὐδὲ εἰς τὸν τῶν Χριστιανῶν νόμον, διότι οὐκ ἐλήφθης τὸ παρ' αὐτοῖς λεγόμενον βάπτισμα. Λανθάνει γάρ, ὅτι ἐν τῷ τοὺς ἐπιστρέφειν ἀπὸ τῶν ὑδῶν καὶ εἰδέναι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, ἐν ὕδατι βαπτίζουσι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φιλήμων, εἶπεν· Ὦ τοῦ μεγάλου πυρός, οὗ ἐκαύθημεν ἐν τῇ καρδίᾳ μου Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμών. Καὶ στὰς ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου ἔβοησε φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Δέομαι ὑμῶν, ἐν τίς ἐστὶν ἐν ὑμῖν προεστὼς Χριστιανός, ἐλθέτω καὶ βαπτισάτω με. Πάντες δὲ ἐρεθίσθησαν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκασταχοῦ, καὶ τὸν προκατέχον ἀπειλήν. Τότε ἀπεκρίθη ὁ Ἡγεμὼν ἐφ' Ὁρᾷς, Φιλήμον, ὅτι οὐδείς μου καταφρονεῖ τοῦ δικαστηρίου; Νῦν οὖν πείσθητί μοι καὶ θῦσον. Ὁ δὲ Φιλήμων μετὰ φωνῆς μεγάλης καὶ κλαυθμοῦ πολλοῦ εἶπεν· Κύριέ μου καὶ Σωτήρ μου Χριστὲ Ἰησοῦ, μή με ὑποστρέψῃς, ἀλλ' ὑποδεξάμενός με τάχον, ἐν ᾧ ἐστιν οὗτος, ἵνα παραυθὺς λάψωμαι τὸ βάπτισμα, καθὼς πάντες οἱ Χριστιανοί. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, εὐθέως καθάπερ νεφέλη ὕδατος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκύλισεν αὐτὸν ἀνὰ μέσον τοῦ ὄχλου, καὶ ἐβάπτισεν αὐτὸν, καὶ οὕτως ἀνεχώρησε πάλιν ἡ νεφέλη.

baptismumque sibi deesse audiens,

eumdem miraculo impetrat.

4 Καὶ εἶπε Φιλήμων· Ὦ Ἀρειανὲ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐφοβήθητε ἐλθεῖν καὶ βαπτίσαι με· ἰδοὺ ὁ Κύριος μου Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἀφεὸς, αὐτός με ἐβάπτισεν. Νῦν οὖν σπεῦσον, ὦ Ἀρειανέ, καὶ γνῶθι τί μέλλεις ποιεῖν. Ἔφη ὁ Ἀρειανὸς, Φιλήμον, τίς ἡ περὶ σὲ τοιαύτη μανία; Μνήσθητι, ὅτι ἤγγισεν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, καὶ ἐὰν πορευθῶσιν οἱ δῆμοι ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ θεάσωνται ἕτερον τοῖς αὐλοῖς ᾄδοντα, στενάξουσι μετ' ὀδύνης ὅτι ἐστερήθησάν σου. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φιλήμων, ἐκλαυσε κλαυθμῷ μεγάλῳ καὶ εἶπεν· Ὦ Θεέ μου Χριστὲ Ἰησοῦ, μὴ ἐάσῃς μακροθυμῆσαι τὴς ἀπιστίας ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ καθὼς ἠκουσάσωμου ἐν νεφέλῃ ὕδατος ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, οὕτως καὶ νῦν ἀκουσόν μου, Κύριε, καὶ ἐλθέτω νεφέλη πυρὸς καὶ καταφαγέτω τοὺς αὐλοὺς μουσικοὺς χερσὶν Ἀπολλωνίου, ὥστε περιαιρεθῆναι τὸ μνησθῆναι μου τῆς ἀπιστίας, μήποτε ἰδόντες αὐτοὺς οἱ ἄπιστοι εἴπωσι, Ἰδοὺ οἱ αὐλοὶ Φιλήμονος τοῦ χοραύλου. Πληρώσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, εὐθέως κατῆλθεν ἀτμὶς πυρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέκαυσεν ἐμπρόσθιους τοὺς αὐλοὺς ἐν ταῖς χερσὶν Ἀπολλωνίου, ὥστε τὸν ὄχλον ἐκπλαγέντα θαυμάσαι τὸ παράδοξον τοῦ γεγονότος θαύματος. Δραμὼν δὲ παραχρῆμα Θεωνᾶς, ὁ Φιλήμονος ἀδελφὸς, λέγει τῷ Ἡγεμόνι· Κύριέ ἡγεμὼν, οὐκ ἔστι τοῦ ἀθελφοῦ μου τὸ παράπτωμα, ἀλλὰ τὸ σφάλμα ὅλον εἰς Ἀπολλώνιον συντείνει, τὸν ἀναγνώστην· αὐτὸς γὰρ δέδωκεν αὐτῷ τὸν χιτῶνα τὸν ἴδιον, καὶ παρεσκεύασεν αὐτὸν μαρακοῦσαι τοῦ σοῦ μεγέθους.

fistulis suis abdendis ignem de cælo obtinet.

quis sit, agnoscitur,

Τότε θυμωθεὶς ὁ Ἡγεμὼν, ἐκέλευσε συλληφθῆναι Ἀπολλώνιον

EX MS. R. FRANC. CAP. II. *Comprehensus Apollonius,*

λώνιον, τὸν Ἀναγνώστην. Συλληφθέντος δὲ αὐτοῦ καὶ ἀχθέντος πρὸ τοῦ βήματος, ἔφη πρὸς αὐτὸν Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμών· Παμμιαρώτατε παρὰ πάντας ἀνθρώπους, τί ἐστι τὸ πονηρὸν τοῦτο, ὃ κατειργάσω εἰς ἡμᾶς ἅπαντας, δεδωκὼς τὸν χιτῶνά σου τῇ χαρμονῇ τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ μαγείᾳ τινὶ διατρέψας αὐτοῦ τὴν καρδίαν; Εἰ ἐφοβήθης τὴν προκειμένην τῶν βασάνων ἀνάγκην, ἐχρῆν σε μᾶλλον ἐμοὶ σαφηνίσαι τοῦτο ἐν μυστηρίῳ, καὶ ἀπέλυον ἂν σὲ νόμῳ πειθόμενος φιλανθρωπίας· καὶ μὴ τολμῆσαι τοῦτο τὸ ἀθέμιτον πρᾶγμα. Τότε Ἀπολλώνιος ὁ Ἀναγνώστης εἶπεν· Ὅτι μὲν ἥμαρτον, ἥμαρτον· ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὸ παράπτωμά μου οὐκ ἔστι μεῖζον τοῦ γενομένου ἀγαθοῦ. Ἡ γὰρ ἐσθής μου διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτον ἔσωσε καὶ ἤγαγεν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, κἀμὲ καλὸν δρομῆσαι ἐποίησεν, εἰς ὃν ἀπέλιπον ἀγῶνα. Γνωστὸν οὖν ἔστω σοί, Ἡγεμόν, ὅτι οὔτε ἐγὼ θύω, οὔτε τοῦτον ἐάσω ἐπιθῦσαι.

sollicitanti ad defectionem Præsidi,

generose resistit.

6 Ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμών, ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις εὐτόνως ῥαπίζειν τὸ πρόσωπον Φιλήμονος ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἐπὶ πολὺ δὲ ῥαπιζομένου αὐτοῦ, πᾶς ὁ ὄχλος ἀνεβόησε λέγων, Ἀπόστητε, ἀπόστητε, ἀπὸ τῆς χαρμονῆς τῆς πόλεως ἡμῶν. Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν εἶπε, Φιλήμον, κἂν ἄρτι ἐλέησον σαυτόν· εἰ γὰρ μόνον χερσὶ ῥαπισθέντος σου πᾶς ὁ ὄχλος οὕτως ἐλυπήθη, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ταραχθήσεται, θεασάμενός σε ἐν πολλαῖς στρέβλαις βασάνων ὑποβαλλόμενον, ἐὰν μὴ θύσῃς; Ὅμως βούλομαι καὶ λόγον εἰπεῖν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐμὴν καρδίαν. Μὴ ἄρα ἐνόμισας ὅτι οὐκ ἀγαπῶμέν σε ἐγώ τε καὶ οἱ πολῖται πάντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχημάτισας σεαυτὸν ὡς Χριστιανόν, ἵνα γνῷς ἀκριβῶς πότερον θέλομέν σε ἢ οὔ; Εἰ τοῦτο ἔστιν, ἰδοὺ ἔγνως ὅτι πάντες καὶ ἀγαπῶμέν σε καὶ θέλομέν σε. Πεῖσον οὖν ἡμᾶς καὶ αὐτός, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ οἱ ὄχλοι πάυσωνται λυπούμενοι περὶ σοῦ, μάλιστα διὰ τὰ ῥαπίσματα, ἅπερ ἔλαβες προβραχέος· κἀγὼ δὲ ἀναστὰς μετὰ πάσης μου τῆς τάξεως, πορευθῶμεν ἐν τῷ Σαραπίῳ, καὶ εὐωχηθῶμεν ἐκεῖ, ἀριστήσαντες μετὰ σοῦ. Φιλήμων εἶπε, Μὴ ἀπατῶ, Ἡγεμόν. Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἑστιάσεως Σαραπίου ἢ εὐωχίας μετασχεῖν οὐκ ἀνέχομαι· ἀλλὰ τοῦ δείπνου τοῦ ἐπουρανίου προσδοκῶ μεταλαβεῖν, ὅπερ εὐτρέπισέ μοι ὁ Χριστός. Ταῦτα εἰπὼν καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ὄχλον, εἶπεν, Ὑμεῖς οἱ δῆμοι τῆς πόλεως, διὰ τί ἐλυπήθητε ῥαπισθέντος μου; πρὶν ἡ χοραύλην με γενέσθαι, οἱ συνεταῖροί μου ἐρράπιζόν μου τὸ πρόσωπον, καὶ ὑμεῖς ἐγελᾶτε· νῦν δὲ ῥαπισθέντος μου ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ὑμεῖς μὲν ἐλυπήθητε, οἱ δὲ ἄγγελοι χαίρουσι καὶ ἀγαλλιῶνται· ὅθεν πείσθητε ὑμεῖς καὶ Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμών, ὅτι Χριστιανός εἰμι.

Philemon alapis cæsus,

rustra sollicitatur blanditiis ac nimis.

7 Τότε ὀργισθεὶς ὁ Ἡγεμών, ἀκούσας τῆς ἀποκρίσεως ταύτης, ἐκέλευσε τὰ νεῦρα τῶν πτερνῶν αὐτοῦ τε καὶ Ἀπολλωνίου ἀποτμηθῆναι, καὶ δεθέντας αὐτοὺς σχοινίοις συρῆναι ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. Παυσαμένων δὲ αὐτῶν μετὰ τὸ περιαχθῆναι ἅπασαν τὴν πόλιν, ἤγαγον αὐτοὺς πάλιν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα· καὶ ἰδὼν αὐτούς, λέγει, Ὁρᾶτε, Φιλήμον καὶ Ἀπολλώνιε, τὰς ἀρχὰς τῶν βασάνων οἷαι χαλεπαί εἰσιν. Διὰ τί οὖν βασανιζομένων ὑμῶν, οὐκ ἐρρύσατο ὑμᾶς ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης, ἐφ' ὃν ἐλπίζετε, Θεός; οὐκ ἠδυνήθη γὰρ διασῶσαι ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν. Ἀποκριθεὶς δὲ Φιλήμων ἔφη, Εἰ ὅλως με βούλει ἀκουσαί σου, ὦ Ἡγεμόν, σὺ μέ πρότερον πληροφόρησον καὶ ἄκουσόν μου, εἴπερ, ὡς λέγεις, ἀγαπᾷς μὲ καὶ οἱ πολῖται πάντες. Ἐχάρησαν δὲ χαρὰν μεγάλην ὅ τε Ἡγεμὼν καὶ οἱ πολῖται πάντες, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Τί ἐστιν, ὃ αἰτεῖς παρ' ἡμῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ποιήσατέ μοι κατασκευασθῆναι ὅλμον χαλκοῦν. Καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ Ἡγεμὼν τοῖς χαλκοτύποις, καὶ ἐποίησαν μετὰ σπουδῆς τὸν χαλκοῦν ὅλμον, καὶ ἤγαγον πρὸς αὐτόν. Λέγει δὲ ὁ Ἡγεμὼν καὶ οἱ πολῖται πρὸς τὸν Μάρτυρα, Εἰ ἦν, εἰπών, γενέσθαι ἀργύρεον ὅλμον περικεχρυσωμένον, ἐποιοῦμεν ἂν τοιοῦτον. Φιλήμων δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν Ἐπίσταμαι τὴν φιλανθρωπίαν ὑμῶν τὴν πρός μέ· ἀλλὰ κομίσατέ μοι καὶ μικρὸν παιδίον, καὶ ἐμβάλετε αὐτὸν εἰς τὸν ὅλμον, καὶ ποιήσατε κλεισθῆναι τὴν θύραν κατ' αὐτοῦ, καὶ τότε λέγω ὑμῖν τὸν ἐμὸν σκοπόν. Ἐποίησαν δὲ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς Φιλήμων. Καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐτούς, Βούλομαι νῦν κληθῆναι πάντας τοὺς τοξότας τῆς πόλεως, καὶ κατατοξεῦσαι ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ὅλμου, ἕως ὅτι μὴ φαίνηται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν· τότε κἀγὼ ἀκούσομαι ὑμῶν. Ἐποίησαν δὲ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Φιλήμων, καὶ ἀπὸ ὥρας δευτέρας ἕως ὥρας ἐννάτης τοξεύοντες οὐκ ἐπαύσαντο εἰς τὸν χαλκοῦν ὅλμον. Ἐκλειψάντων δὲ τῶν βελῶν, εἶπεν ὁ Φιλήμων, Συλλεξάτωσαν ἑαυτῶν τὰ βέλη, καὶ ἀνοιχθήτω ἡ θύρα τοῦ ὅλμου, καὶ ἐξενεχθήτω τὸ παιδίον. Ἐποίησαν δὲ οὕτως. Καὶ ἐξηνέχθε τὸ παιδίον ἄσπιλον, ἐν μηδενὶ βλαβὲν τὸ σύνολον. Τότε ὁ Φιλήμων λέγει Ἀρειανῷ τῷ Ἡγεμόνι· Ἀρκεσθήτω σοί, Ἡγεμόν, ὁ τύπος οὗτος πρὸς ὑπόδειγμα σαφέστατον· ὥσπερ γὰρ ὁ παῖς ὁ ἐν τῷ ὀργάνῳ βληθεὶς οὐκ ἠδυνήθη βλαβῆναι ὑπ' οὐδενὸς τῶν βελῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμοὶ συμβήσεται πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις μοι παρὰ σοῦ κολαστηρίοις· Ὁ γὰρ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς γενήσεταί μοι τεῖχος ἀδαμάντινον κυκλόθεν, καὶ σκεπάσει με ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐπαχθησομένων μοί· διὰ τοῦτο οὔτε θύω, οὔτε μέλει μοι περὶ τούτου τὸ σύνολον.

raptatur cum Apollonio,

et exemplo evidenti,

animi Christiani robur demonstrat.

8 Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ὁ Ἡγεμὼν ἐθυμώθη σφόδρα, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθῆναι ἐν τῇ περσαίᾳ δρυῒ ἐγγὺς τοῦ βήματος, καὶ προσέταξε τοῖς τοξόταις πᾶσι λέγων· Τὰ βέλη ὑμῶν πάντα, ἅπερ ἐτοξεύσατε εἰς τὸν ὅλμον τὸν χαλκοῦν, ἐν τῷ σώματι ἀκοντίσατε Φιλήμονος· καὶ καταπείρατε αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀνύχων μέχρι τῆς κεφαλῆς· καὶ ἴδωμεν, εἰ, καθὼς λέγει, ῥύσεται αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν. Ἐτόξευον οὖν· καθὼς προσέταξεν ὁ Ἡγεμών, ἕως οὗ ἐξέλιπον τὰ βέλη. Ὁ δὲ Φιλήμων κρεμάμενος ἐπὶ τῇ περσαίᾳ, προσηύξατο λέγων, Ἐλθὲ, Ἰησοῦ τὸ ὅπλον τῆς δικαιοσύνης. Δεῦρο Χριστέ μου, ὁ βοηθὸς τῶν ἀβοηθήτων, καὶ δεῖξον τῷ ἀνόμῳ Ἀρειανῷ, ὅτι οὐ δύναται κατισχῦσαι τῶν πεποιθότων, ἐπί σοι. Κενωθέντων δὲ τῶν βελῶν πάντων, οὐδὲ ἓν αὐτῶν ἥψατο αὐτοῦ, οὔτε δὲ εἰς τὴν γῆν ἐξ αὐτῶν ἔπεσεν, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῷ ἀέρι κεκεντημένα. Ἐλθόντες δὲ ἐμήνυσαν τῷ Ἡγεμόνι, ὅτι πάντα τὰ βέλη ἐξέλιπον· Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ὅλως γάρ ἔτι ζῇ; Οἱ δὲ εἶπον, Καὶ ζῇ, καὶ μεγάλα διασαφεῖ. Ἀρειανὸς δὲ ἀκούσας ὅτι ζῇ, καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ, παραγίνεται μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὸν τόπον, ἔνθα ἦν ἡ περσαία δρῦς· Καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἵνα θεάσηται εἰ ἀληθῶς ἔτι ζῇ ὁ Φιλήμων, ἐξαίφνης ἓν τῶν βελῶν τῶν ἐν τῷ ἀέρι κεκεντημένων, ἐνεχθὲν κατὰ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐτύφλωσεν αὐτόν. Παραχρῆμα δὲ ἐκέλευσε, κατενεχθῆναι τὸν Μάρτυρα, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Εἰπέ μοι, Φιλήμον, πῶς ἡ πότε ἐδιδάχθης τὰς μαγείας τῶν Χριστιανῶν; οὐ γὰρ ἐχρόνισας εἰς αὐτούς. Πλὴν ἰδοὺ διὰ σὲ ἐζημιώθην τὸν ὀφθαλμόν μου τὸν δεξιόν, ἀλλὰ μὴ ὑπερθῇ τοῦ θεραπεῦσαί με, ἐπίσταμαι γὰρ ὅτι δυνατὸς εἰ ποιῆσαί με ἀναβλέψαι. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Φιλήμων. Ἐὰν νῦν εὔξωμαι τῷ Θεῷ μου, καὶ ἀναβλέψῃς, ἐρεῖς ὅτι μαγείαις ἐποίησα τοῦτο· ἀλλὰ μετὰ τὸ τελειωθῆναί με, ἐλθὲ ὅπου τίθεται τὸ σῶμά μου, καὶ λαβὼν χοῦν ἐπίθες ἐπὶ τὸν ὀφθαλμόν σου, καὶ ἀναβλέψεις. Ταῦτα δὲ ἀκούσας Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν ἐκέλευσε τῶν δύο, Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου, τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθῆναι, καὶ ἐτέλεσαν αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν οἱ Ἅγιοι ἐν πίστει καὶ πολλῇ γενναιότητι. Λαβόντες δὲ τὰ σώματα αὐτῶν ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ καλῶς συστείλαντες καὶ συγκομίσαντες, ἀπέθεντο ἔνθα ἦν παρακείμενα τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Ἀσκλᾶ καὶ Λεωνείδου.

sagittis expositus, eas sistit in aere.

harum una in Præsidis oculum incidit,

qui confestim utrumque decollari jubet.

CAP. III. *Arianus recepto ad Martyrum sepulchrum oculo conversus.*

Τῇ οὖν ἐπιούσῃ ἀναστὰς Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν μετὰ σπουδῆς, ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον, ὅπου κατετέθησαν τὰ σώματα Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου· καὶ λαβὼν ἐλάχιστον χοῦν, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ λέγων, Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ οὗτοι πιστεύσαντες ἐμαρτύρησαν, ἐπιτίθημι τὸν χοῦν τοῦτον ἐπὶ τὸν ὀφθαλμόν μου. Ἐὰν οὖν ἀναβλέψω, ἐπ' ἀληθείας ἐρῶ, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ἕτερος πλὴν μόνου τοῦ Ἰησοῦ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ γέγονεν ὑγιής. Ὑπέστρεψε δὲ χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος καὶ κράζων φωνῇ μεγάλῃ, Χριστιανός εἰμι κἀγώ, ἀπὸ τοῦ νῦν δοῦλος γίνομαι

τοῦ

τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἐξήνεγκε σινδόνας καινὰς μετὰ καὶ ἀρωμάτων πολυτελῶν, καὶ ἀπελθὼν μετὰ σπουδῆς ἐνεταφίασεν ἐπιμελῶς τὰ σώματα τῶν ἁγίων Φιλήμονος, καὶ Ἀπολλωνίου· καὶ κηδεύσας αὐτοὺς προσηκόντως, εὐθέως προσέταξε πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἀπολυθῆναι Χριστιαννούς. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ κατέλαβεν ἡ περὶ τούτου φήμη πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα· τίνες γὰρ ἀπελθόντες κατηγόρησαν αὐτοῦ, λέγοντες, ὅτι Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν τῆς Θηβαΐδος Χριστιανὸς ἐγένετο, καὶ οὐκ ἔτι τοῖς θεοῖς τὰς ἐξέθους θυσίας προσκομίζει; Μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Διοκλητιανὸς, ἀπέστειλε Προτίκτορας πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ Θηβαΐδι, καὶ μετεκαλέσατο αὐτόν. Παραγενόμενοι δὲ μετὰ σπουδῆς ἐν Αἰγύπτῳ οἱ Προτίκτορες, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ὑπὸ ἀσφαλείας ἐποίησαν. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἔδωκεν αὐτοῖς φανερὰ χρήματα λέγων, Ἀνάσχεσθέ μου μικρὸν (παρακαλῶ) καὶ ἔνδοτέ μοι, ἕως ἂν ἀπελθὼν συντάξωμαι τοῖς ἀδελφοῖς μου. Οἱ δὲ ἐνέδωκαν αὐτῷ, καὶς ἐπορεύθη ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐτύγχανον κηδευθέντες οἱ ἅγιοι Φιλήμων καὶ Ἀπολλώνιος, καὶ προσπεσὼν ἠσπάσατο τὰ σώματα αὐτῶν λέγων, Εὐλογήσατέ μέ οἱ τοῦ φωτὸς συμμέτοχοι, καὶ παρακαλέσατε περὶ ἐμοῦ τὸν σωτῆρα ἡμῶν. Χριστὸν, ὅπως ἐν ὑπομονῇ τὸν προκείμενόν μοι ἐκτελέσω ἀγῶνα. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἐλάλησε τὸ στόμα Φιλήμονος ἐνειλημμένον ταῖς ὀθόναις, καὶ εἶπε, Μὴ φοβηθῇς, Ἀρειανὲ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδυναμώθητι· ἰδοὺ γὰρ προπορεύεταί σου ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν βασιλέα, ἰσχυροποιῶν σέ, ἕως ἂν λάβῃς παρ' αὐτοῦ τὸν στέφανον, ὃν ἐπηγγείλατο ἡμῖν δοῦναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως τῆς δικαίας· ἀλλὰ καὶ μεγάλας δυνάμεις διὰ σοῦ ἐκτελέσει. Πορεύθητι οὖν μετὰ τῶν Προτικτόρων, καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν, ὅπως καὶ αὐτοὶ γένωνται συμμέτοχοι τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. Ταῦτα δὲ εἰπόντος τοῦ Μάρτυρος μετὰ τὴν κοίμησιν διὰ στόματος τοῦ ἰδίου, ἐθαύμασαν παρόντες κατὰ τὸν τόπον οἱ Προτίκτορες.

a 4 Protectoribus ad Diocletianum accersitur:

10 Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἠγαλλιάσατο τῇ ψυχῇ, καὶ μᾶλλον ἐστερεώθη ἐν τῇ πίστει· Εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν Προτικτόρων, καὶ καλέσας ὀκτὼ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, οὓς εἶχεν ἐντίμους, εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀναστάντες ἔλθετε ἅμα ἐμοὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ παραμείνατε ἐν αὐτῇ· μετὰ γὰρ τὸ τελειωθῆναί μέ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κελεύσει ὁ βασιλεὺς τῇ ὀγδόῃ τοῦ Φαμενὼθ μηνὸς βληθλῆναί με ἐν σάκκῳ ἔχοντι ἄμμον, καὶ ῥιφῆναι εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπιγενομένου δὲ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνδεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Φαμενὼθ, ἔλθετε παρὰ θάλασσαν περὶ ὥραν ἕκτην, καὶ εὑρήσετέ μου τὸ σῶμα ἐπὶ νώτου δελφίνου φερόμενον. Ἄραντες οὖν αὐτὸ καὶ βαστάσαντες σὺν τῷ σάκκῳ ἀπαγάγετε καὶ θετε ἐγγὺς Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου, τῶν μεγάλων ἀγωνιστῶν τῆς ἀληθείας. Καὶ ταῦτα ἐντειλάμενος αὐτοῖς, ἐπορεύετο χαίρων σὺν τοῖς Προτίκτορσι πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα. Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ καὶ παραστάντος τῷ βασιλεῖ, ἔφη κρὸς αὐτὸν ὁ Διοκλητιανός· Χαίροις Ἀρειανὲ, ᾧ ἐθάρρουν ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων πόλει καὶ ἐν τῇ Θηβαΐδι. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν· Χαίροις καὶ αὐτὸς, κύριε, ὅτι ὁδηγός μοι γίνῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκέλευσε τὸν μὲν Ἀρειανὸν λούσασθαι σὺν αὐτῷ, τοὺς δὲ ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος βωμὸν ἐυτρεπίσαι καὶ στῆσαι πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ βαλανείου, καὶ τοῦτον ἀνάψαντας προκομίσαι τὸν ψευδώνυμον αὐτῶν θεὸν Ἀπόλλωνα, κεκοσμημένον ἐν δόξῃ βασιλικῇ, ἵνα λουσαμένων ἡμῶν, φησὶ, θύσῃ ὁ ἡγεμὼν τῆς Θηβαΐδος. Ἐποίησαν δὲ οἱ ἱερεῖς καθὼς προσεταξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς. Ἐξεληλυθότων δὲ αὐτῶν τοῦ λουτροῦ, καὶ τῷ βωμῷ πλησιασάντων, ἔστη ὁ βασιλεύς, καὶ λέγει τῷ Ἀρειανῷ· Θῦσον, Ἀρειανὲ, τῷ μεγάλῳ Θεῷ Ἀπόλλωνι, πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἐν τῷ δείπνῳ παραγενέσθαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ δύναμαι, βασιλεῦ, ἐπιλαθέσθαι τῶν μεγάλων θαυμασίων, ὧν ἐθεασάμην γινομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν οὐδὲ ἀνέχομαι θῦσαι τῷ χειροποιήτῳ εἰδώλῳ, καὶ ἐγκαταλιπεῖν τὸν Σωτῆρα, ὅς μοι τὸ φῶς ἐχαρίσατο. Τότε θυμωθεὶς ὁ βασιλεὺς Διοκλητιανὸς σφόδρα, ἐκέλευσε πλείοσι στρατιώταις μετὰ λαμπάδων προλαμβάνειν αὐτὸν ἀπὸ ἑσπέρας ἐν τῷ κάμπῳ, καὶ ὀρύξαι χάσμα μέγιστον εἴς τέ βάδος καὶ πλάτος. Ἀπελθόντες δὲ μετὰ σπουδῆς οἱ στρατιῶται δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὐκ ἐπαύσαντο τὸ ὄρυγμα ποιοῦντες ἄχρις αὐγῆς, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως. Ἡμέρας δὲ γενομένης παρεγένετο καὶ αὐτὸς ὁ Διοκλητιανὸς ἐπὶ τὸν τόπον τοῦ χάσματος, καὶ προσέταξε τὸν Ἀρειανὸν δεθῆναι πέδαις σιδηραῖς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ λίθον μυλικὸν κρεμασθῆναι κατὰ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, καὶ οὕτως μετ' αὐτὸν βληθῆναι ἐν τῷ χάσματι, καὶ ἐπιχωσθῆναι τὸ ὄρυγμα. Τούτων δὲ πάντων γενομένων, ἐκέλευσεν ἐπάνω τοῦ χάσματος τοῦ χωσθέντος τεθῆναι τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ καθίσας λέγει τοῖς στρατιώταις· Παίξατε νῦν ἔμπροσθεν ἡμῶν, καὶ ἰδω εἰ ῥύεται Χριστὸς τὸν ἀνόσιον τοῦτον ἐκ τῶν χειρῶν μου.

mandat de sua sepultura famulis;

fidei suæ rationem reddit:

EX MS: B. FRANC

terræque infossus,

11 Πολλῶν δὲ ὡρῶν διαγενομένων, ἀναστὰς ὁ Διοκλητιανὸς ἐπέβη τῷ ἵππῳ, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ βασίλεια. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι πρὸς τὸ διαναπαύσασθαι ἐκ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς πολλῆς αὐτοῦ μανίας, ὁρᾷ τὰς πέδας τὰς σιδηρᾶς καὶ τὸν μυλικὸν λίθον κρεμαμενον πρὸς τὸ ἀνάκλιτον τῆς βασιλικῆς κλίνης, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀρειανὸν ἀνακείμενον ἐν τῇ στρωμνῇ· καὶ ταραχθεὶς σφόδρα ἔδοξέ τινας τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐπαναστάντας αὐτῷ ἐγκρύμμα πεποιηκέναι πρὸς τὸ ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀρειανὸς ἀνακείμενος ἐν τῇ στρωμνῇ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα· Μὴ ταραχθῇς, Διοκλητιανὲ, οὐδεὶς γὰρ ἐπανίσταται κατὰ σοῦ· ἀλλὰ ἐγώ εἰμι Ἀρειανὸς, ὃν προσέταξας μετὰ δεσμῶν βληθῆναι ἐν τῷ χάσματι ζῶντα, καὶ ἐπιχωσθῆναι, λεγων· Ἴδωμεν, εἰ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν. Ἰδοὺ, αὐτὸς ἦλθεν ὁ Σωτὴρ τῶν ἐλπιζόντων ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀνήγαγε μέ ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας καὶ τοῦ βαθυτάτου χάσματος, καὶ ἔλυσέ μέ ἐκ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανέπαυσέ μέ ἐκ τῶν μόχθων μου. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐξεπλάγη σφόδρα, καὶ μετὰ ταῦτα προσκαλεσάμενος τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, λέγει πρὸς αὐτούς· Οὐδέποτε ἐθεασάμην οὔτε ἀκήκοα τοιαύτην μαγείαν· ἀλλ' ὅμως οὐ συγχωρίζω αὐτῷ περιγενέσθαι μου. Καὶ θυμωθεὶς ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι σάκκον ἔχοντα ἐξ ἡμισείας ἄμμον, ὥστε βληθῆναι ἐν αὐτῷ τὸν Ἀρειανὸν, καὶ ῥιφῆναι ἐν τῇ θαλάσσῃ. Μαθόντες δὲ οἱ τεσσαρες Προτίκτορες, οἱ παραστήσαντες ἐκ τῆς Θηβαΐδος τὸν Ἀρειανὸν, εἰσεπήδησαν καὶ λέγουσι τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἡμεῖς, βασιλεῦ, Χριστιανοί ἐσμεν. Τί δὲ ἥμαρτεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι ῥιφῆναι αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσσῃ προσέταξας; Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· Μάγος ἐστί, καὶ οὐ βούλομαι αὐτὸν ζῆν. Ὁ Προτίκτορες εἶπον· Τοῦτο τὸ θαῦμα οὐκ ἐστὶ μαγεία, ἀλλὰ σημεῖον ἀναστάσεως. Ὥσπερ γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Ἀρειανὸς βληθεὶς ὑπὸ σοῦ μετὰ δεσμῶν ἐν τῷ χάσματι καὶ ἐπιχωσθεὶς ἀνηνέχθη τῇ δυνάμει τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν περικειμένων αὐτῷ δεσμῶν ἐλυτρώθη· οὕτως καὶ πᾶς ἄνθρωπος πιστεύσας ἐξ ὅλης καρδίας ἐπὶ τὸν ζῶντα Θεὸν, κἂν ἀποθάνῃ πάλιν ἀναστήσεται· κἂν ὑποκάτω ὀρέων ἢ πετρῶν συλληφθῇ, σωθήσεται τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἕτοιμοί ἐσμεν τὸν αὐτὸν ὑπομεῖναι θάνατον, ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει σὺν αὐτῷ ἀπολαύσωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον.

et inde mirabiliter eductus,

cum 4 Protectoribus fidem eamdem professis,

12 Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς κατὰ τῶν Προτικτόρων, εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἰ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἠγαπᾶτέ μέ καὶ συνδιήγετέ μοι, πᾶν αἴτημα ὅ τι ἂν ᾐτήσατε παρ' ἐμοῦ ἐδωροῦμεν ὑμῖν· πόσῳ μᾶλλον μισήσασί με τὸν ἄξιον ὑμῖν αἰτησαμένοις θάνατον ἑτοίμως παρέξω; Ἦν τοίνυν εἴληφεν ἀπόφασιν Ἀρειανὸς ὅ ποτε Ἡγεμὼν τῆς Θηβαΐδος γῆς, τὴν αὐτὴν καὶ ὑμεῖς λήψεσθε. Ἀπεκρίθη Θεότυχος, ὁ ἐντιμότερος τῶν τεσσάρων Προτικτόρων, καὶ λέγει τῷ βασιλεῖ· Ὁ Θεὸς, πρὸς ὃν ἀπερχόμεθα, πᾶν πονηρὸν ἐξελάσει ἐκ τῆς καρδίας σου, βασιλεῦ· ὅτι ἐπληροφόρησας καὶ ἐχαρίσω ἡμῖν τὸν εὐκταῖον καὶ τίμιον θάνατον· ἀλλὰ ἀξιῶ καὶ αἰτῶ αἴτημα παρασχεθῆναί μοι παρὰ σοῦ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς, Ποῖον τοῦτο; Θεότυχος εἶπεν· Ἵνα κελεύσῃς πᾶσαν τὴν οὐσίαν μου καὶ τὰ χρήματα γενέσθαι εἰς δύο μέρη· καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος ἀπονεμηθῆναι τῷ δημοσίῳ λογῳ, τὸ δὲ ἕτερον δοθῆναι χήραις καὶ ὀρφανοῖς. Λέγουσι πρὸς αὐτὸν οἱ ἄλλοι Προτίκτορες,

seque morti pariter offerentibus,

EX MS. B. FRANC

Προτίκτορες, Πάτερ ἡμῶν τίμιε Θεότυχε, περὶ τοῦ θανάτου ἑαυτῶν μεριμνήσωμεν· τῶν χηρῶν γὰρ καὶ ὀρφανῶν ὁ Θεὸς τὴν πρόνοιαν ποιεῖται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Διοκλητιανὸς ἐθαύμασε τὴν προθυμίαν τῶν Ἁγίων, καὶ ἔστη ἐπὶ ὥραν μίαν μηδὲν φθεγγόμενος. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀρειανός· Μὴ κατέχῃς ἡμᾶς, βασιλεῦ· τὰ γὰρ ὕδατα τῆς θαλάσσης περιμένουσιν ἡμῶν τὴν τελείωσιν. Καὶ θυμωθεὶς ὁ βασιλεὺς προσέταξεν ἐνεγκεῖν καὶ ἑτέρους τεσσαρας σάκκους ἔχοντας ἐξ ὑμισείας ἄμμου, βληθῆναι δὲ τὸν τε Ἀρειανὸν καὶ τοὺς Προτίκτορας ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀσφαλισθέντας ἐπιτηδῶς ῥιφῆναι ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ παραλαβόντες τοὺς Ἁγίους, ἐπὶ πολὺ σφοδρὰ τοῦ πελάγους ἐλάσαντες ἔνδον αὐτοὺς, καὶ τρήψαν αὐτοὺς κατὰ τοῦ βυθοῦ, καὶ ὑπεστρεψαν. Προσέτυχε δὲ καὶ πρόνοια τοῦ τὰ παράδοξα ἐνεργοῦντος Θεοῦ, δελφῖνος ὑπεισελθὼν καὶ βαστάσας τοὺς πέντε σάκκους ἀπεκόμισεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸν τόπον τοῦ αἰγιαλοῦ, ἐν ᾧ εἶπεν Ἀρειανὸς τοῖς παισὶν αὐτοῦ, ὅτι Ἐκεῖ εὑρήσετέ μου τὸ σῶμα. Οἱ οὖν παῖδες κατὰ τὰς ἐντολὰς, ἃς ἔλαβον, εὐοεθέντες ἐπὶ τοῦ τόπου, καὶ θεασάμενοι τοὺς πέντε σάκκους, ἐθίστασαν λέγοντες· Ὁ κύριος ἡμῶν εἶπεν ἡμῖν, ὅτι ἐμὲ μόνον εὑρήσετε· νῦν δὲ εὑρόντες ἄλλους τέσσαρας σὺν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ νώτου τοῦ δελφίνου· πάντως οὐκ ἔστιν αὐτός. Τότε τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ ὁ δελφὶν ἀνθρωπίνῃ χρησάμενος φωνῇ, λέγει πρὸς αὐτούς· Οὗτός ἐστιν ὁ κύριος ὑμῶν· ἀλλ' ὑβρίστε καὶ λάβετε αὐτὸν μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων σωμάτων. Ἡ γὰρ χάρις ἡ καταλαβοῦσα τὸν κύριον ὑμῶν, καὶ τούτους κατέσχεν· τὸν στέφανον, ὃν ἔλαβεν ὁ κύριος ὑμῶν, καὶ οὗτοι εἰλήφασιν. Ἔλθετε οὖν καὶ μηδὲν ὑστερεῖσθε· καὶ λάβετε πάντας μετὰ τῶν σάκκων, καὶ ἀπαραγόντες ἀπόθεσθε ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν κεῖνται τὰ σώματα Φιλήμονος καὶ Ἀπολλωνίου τῶν μεγάλων ἀθλοφόρων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ἐκεῖ γὰρ καὶ ὁ τόπος ἁρμόσει ἐνθα τὰ τούτων ὑπάρχουσι σώματα. Καὶ μακάριος ἐστιν ὁ μετὰ πίστεως καὶ πληροφορίας ἀναγινώσκων τὴν αὐτῶν μαρτυρίαν, μάλιστα τοῖς ἁμαρτωλοῖς· ἵνα μὴ ἀπελπίζωσιν ἑαυτῶν, ἀκούοντες ὅτι Φιλήμων χοραύλης ἦν πρότερον καὶ ἁμαρτωλὸς, καὶ ἐξελέξατο αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐν ἐσχάτῃ αὐτοῦ ἡμέρᾳ. Σπουδάσατε δὲ καὶ ὑμεῖς γενέσθαι πιστοὶ καὶ συμμέτοχοι τῶν Ἁγίων. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Δελφὶν ἀνεχώρησε, καταλείψας ἐν τῷ αἰγιαλῷ τὰ σώματα τῶν Ἁγίων. Οἱ οὖν παῖδες μετὰ σπουδῆς καὶ φόβου ἄραντες τὰ σώματα τῶν Ἁγίων, καὶ ἐμβαλόμενοι εἰς πλοῖον, ἔπλεον διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν Ἀντινόων. Παράδοξον δὲ θαῦμα γέγονε διὰ τῶν Ἁγίων εἰς δόξαν Χριστοῦ. Τριῶν γὰρ ἡμερῶν καὶ τεσσάρων νυκτῶν πλεόντων αὐτῶν, καὶ πάντων ὕπνῳ μεγάλῳ κατασχεθέντων ἅμα τῷ κυβερνήτῃ, ὡς ἤδη γεγόνασι κατὰ τὴν Ἀντινόων, ἔστη αφ' ἑαυτὴς ἡ ναῦς, καὶ μηδενὸς διανισταμένου, φωνὴ ἐγένετο λέγουσα· Θεοδοτίων, Θεοδοτίων. Ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ κυβερνήτης, καὶ ἰδὼν τὸ παράδεξον τοῦ θαύματος, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀποβὰς τοῦ πλοίου συντόμως ἐπεβήσαν εἰς τὴν Ἀντινόων, ἐσήμανε τοῖς πολίταις περὶ τῶν Ἁγίων, καὶ παραχρῆμα ἐξελθόντες ἐκ τῆς πόλεως μετὰ βραβείων καὶ στεφάνων, ἔλαβον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πλοίου, καὶ ἀναγαγόντες κατέθεντο ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ἦν τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ Φιλήμονος καὶ Ἀπελλωνίου. Πολλὰ δὲ θαυμάσια καὶ νόσων θεραπεῖαι καὶ δαιμόνων ἀπελάσεις δι' αὐτῶν ἐκτελοῦνται εἰς δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

includitur saccis ac mari mergitur :

corpora delphini ministerio in Ægyptum reversos,

Antinoi cum honore excipiuntur.

Ἐτελείωθησαν δὲ οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες Φιλήμων καὶ Ἀπολλώνιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, ἡγεμονεύοντος τῆς Θηβαΐδος Ἀρειανοῦ ἐν μηνὶ Φαμενὼθ κατὰ Ἀνατολικοὺς εἰκάδι, κατὰ δὲ Ῥωμαίους μηνὶ Δεκεμβρίῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

APPENDIX

TOMI PRIMI MARTII.

AD KALENDAS MARTII

DE SS. MART. HERMETE, ADRIANO... MASSILIÆ.

NOT. 1

Pagina 30 *sub finem Commentarii adde :* 5 *Joannes Bapt. Guesnoy Societatis Jesu in Annalibus Ecclesiasticis Provinciæ Massiliensis ad annum* 239 *ista habet :* Maximino imperante multi sunt Christianorum jugulati greges... Massiliæ sub eo Hermes, Leo, Adrianus pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelica ad nefaria dæmonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo cer-
B vicibus lauream immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolarunt. *Quæ absque ulteriore examine ex Galesinio servatis hujus verbis descripta sunt. Ac dein ista habet :* Plures Hermeti so-
Idem Martyres ex alio MS. confirmantur. cios fuisse Martyres, colligitur ex vetustissimo Martyrologio MS. ut alias Odonis de la Mothe, monachi Benedictini, viri eruditissimi mihique conjunctissimi, litteræ me docuerunt. Quod ego Martyrologium, inquit, Tolosæ vidi, ac habui frequenter ad manum, et vix legibile tenui, et hæc sequentia verbatim sumpsi : Apud Massiliam sanctorum Martyrum Adriani et Hermetis, Gothei, Felicis, Emunculi, Januarii cum aliis viginti septem. *Hæc ibi, quæ omnes in titulo nominatos Martyres confirmant, ac quintum Tolosæ apographum Martyrologii Hieronymiani adservari, non obscure indicant. Idem Guesnaius ad an.* 46 *de S. Lazaro agens, adducit diploma Benedicti* IX *Romani Pontificis, de iterata dedicatione reparatæ ecclesiæ S. Victoris Massiliensis, in quo leguntur ista :* Produnt testimonia sacrorum voluminum, locum decoratum passionibus sanctorum Martyrum Victoris et sociorum ejus, sed et aliorum specialiter duorum Hermetis et Adriani... quin imo innumerabilium sanctorum Martyrum et Confessorum, sanctarumque Virginum. *Hæc ibi. Præfuit Ecclesiæ Benedictus* IX *ab anno* MXXXIII ad MXLII.

C

AD III MARTII

DE S. WINWALOEO AB.

NOT. 2

Pagina 244 *col.* 1 *pro sex ultimis lineis n.* 3 *ista substitue : Mortuus est S. Patricius anno* CCCCLX, *uti probavimus ad hujus Vitam* XVII *Martii* § VI. *Potuit S. Winwaloeus voluisse abire ad monasteria a S. Patritio in Hibernia instituta, et suavissimo odore sanctitatis respersa, sed a S. Patritio jam ante vita functo, atque a cœlo apparente edoctus omnia deinceps ex ejus directione egisse.*

DE S. ANSELMO AB. NONANTULANO

NOT. 3

Pag. 265 *Deletis tribus ultimis lineis, substitue sequentia :*

7 *His exusis attulit nobis aliquam Vitam S. Anselmi Franciscus l'Heremite ex Provincia Flandro-Belgica Societatis nostræ ad Congregationem Patrum Procuratorum Romam missus anno* MDCLXV, *et modo Præpositus Domus nostræ Professæ Antuerpiensis. Est hæc Vita aucto anno per Joannem Mosconi de Paganinis Notarium publicum descripta ex codice perga-*
Vita datur ex MSS.

meno dicti monasterii Nonanbulani, A monacho hujus monasterii sed aliquod post obitum S. Anselmi seculis exarata, et nonnullis mendis inspersa, potissimum in iis quæ spectant ad Translationem corporis S. Silvestri Papæ, quasi illud donasset Adrianus I Papa Longobardorum Aistulfo, qui interim mortuus est anno DCCLVI, *id est, annis sedecim antequam crearetur Pontifex Adrianus, quod factum est* IX *Februarii anni* DCCLXXII. *Quia autem Romani contendunt corpus S. Silvestri adservari Romæ in ecclesia SS. Silvestri et Martini in Montibus, totam illam controversiam relinquimus posteris ad* XXXI *Decembris discutiendam : et hic in ipsis Actis omittimus : quibus hic* E *præfigitur titulus :* Incipit Actus Viltranensis B. Anselmi Abbatis. *Hujus corpus asservatur hoc tempore in summo altari, et colitur ut Patronus loci ritu duplicium Octava. Est autem dictum monasterium ad Cistercienses ab anno* MDXIV *translatum.*

VITA

Ex MS. Nonantulensi.

Quia benignum et gloriosum videtur, ut bonorum hominum vita atque benefacta Dei fidelibus in memoriam veniant, dignum duximus, ut eis innotescat, qualiter et quibus temporibus et a quibus gloriosissimis viris monasterium S. Silvestri, in loco Nonantula vocato situm, constructum atque ædificatum fuit, et a quo sanctissimo et beatissimo viro religiossime et regulariter rectum primo in tempore sit. *Prologus.*

2 Igitur anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo, a quadragesimo nono, centesimo vero octogesimo ingressionis Longobardorum in Italiam, vir gloriosissimus Aistulphus (Rachi germano suo, devicta Pentapoli, suasu Domini Zachariæ Papæ, facto Romæ Clerico) sceptrum Longobardorum strenue regebat : cui Giseltrada excellentissima Regina, Anselmi præclarissimi Abbatis, olim Ducis, soror dignissima in conjugio hærebat. Cujus interventu idem Aistulphus Rex in primo anno regni sui per suum præceptum concessit venerabili viro Anselmo locum, qui vocatur Fananus : in quo dein vir Dei Anselmus monasterium ad honorem Dei Salvatoris nostri Jesu Christi extruxit, et monachos ibidem regulares constituit, et hospitium ad suscipiendos hospites et peregrinos magno cum studio illic ædificavit : de quibus illi die noctuque cura maxima et sollicitudo fuit, ut nullus inde sine refectionis misericordia abire posset. Tertio autem anno regni sui prædictus Rex eidem Anselmo eximio Abbatis in finibus Æmilia locum Nonantulæ dono dedit, quem adjuvante superna pietate idem venerabilis Anselmus, suique monachi propriis manibus liberantes, de sentibus et de deserto ad perfectionis cultum perduxerunt : in quo fundamentum templi et monasterii claustra cæteris ædificiis fundare studuit. In quarto autem anno regni sui vel ejusdem hujus templi consecratio facta est per Benedictum *b* Germaniarum sanctæ Regiensis Ecclesiæ Episcopum, ad honorem sanctæ Dei Genitricis Mariæ et B. Benedicti Abbatis... In anno vero... per deprecationem ipsius Anselmi Abbatis ac totius

a

S. Anselmus sub Aistulpho Rege F

extruit Fanani monasterium et hospitale.

aliud Nonantulæ

cujus templum dedicat G. monachus Ep. Reg. cusis, b

A congregationis advenit Dominus *c* Sergius Archiepiscopus Sedis Ravennatensis Ecclesiæ, et consecravit templum et altare ad nomen et honorem sanctorum omnium Apostolorum, et ibi cum fratribus in Dei laudibus et in divinis colloquiis gratulatus per triduum mansit : atque his completis, propter quæ venerat, gaudens ad propriam reversus est Sedem ..

dum Sergius Archiep. Ravennat. c

3 His ita peractis, sanctissimus Pater ex altissima prosapia humilis et vilis pro Deo factus, virtutibus et sapientia præditus, omnibus largus, sibi parcus et modicus ; cum cunctis præesset, omnibus tamen se abjectorem ostentabat, memorans illud Domini dictum : Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Et, Quando magnus es humilia te in omnibus. Hic inter cetera plurima bona quæ egit hospitalitatem diligens, omniumque pauperum curam sollicite gerens, hospitia atque xenodochia perplura constituere curavit, atque ea in omnibus bonis ditare. Horum unum prope monasterium fere quatuor milliaria statuit, ubi oraculum S. Ambrosii ad suscipiendos debiles et fœminas quæ ad monasterium venire non poterant, constituit : cui in omnibus tanta constituit bona necessitatibus ut nihil deesset ibi servientibus neque supervenientibus hospitibus.

S. Anselmus excellit in humilitate - Matth. 20 28

Eccli 3, 20

extruit varia xenodochia :

B Statuit etiam idem vir beatissimus xenodochium ex proprio suo in finibus Vincentiæ in loco qui dicitur Vicus-Domnarici : ubi constituit duo oratoria, S. Mariæ et S. Petri, et monachos ibi Domino servientes, et pauperes ac debiles plurimos exinde quotidie viventes : ex illius quoque beneficio pauperes ducenti per omnes hebdomadas pascebantur. Jam aliud ille Domino dignissimus Pater constituit xenodochium ex suis propris rebus in loco, qui dicitur Lusorica : ubi fieri jussit oraculum B. Justinæ Martyris : in quo etiam monachos semper adesse voluit Domino servientes et sine sollicitudine viventes. Ibi etiam quotidie pauperes alebantur, et omnes advenientes hospitio atque victu reficiebantur. Sed et per singulas Kalendas pauperes ducenti inde satiabantur. Missæ vero pro salute vivorum et mortuorum per singulos annos frequentæ celebrabantur.

4 Denique cum idem gloriosus Pater, qui adhuc in militari habitu monarchiam Fori-Julii rexerat, et præfati Regis cognatus præmerat ejus agminibus, cum comam cum hujus sæculi pompa pro Domino deposuisset ; non minus tunc voluit spirituali septus agmine, Domino devote militare. Habuit namque hic Dei famulus sub suo regimine monachos regulares mille centum quadraginta quatuor, exceptis parvulis et pulsantibus, qui non adstrigebantur ad regulam, quos ille patrio amore fovebat et regebat. Qui olim Dux militum fuit, nunc Dux monachorum extitit : illos docuit loricatos ferre micantia arma adversus inimicos, istos docuit hujus sæculi actibus nudatos sumere arma adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus : illos instruxit sumere arcum, scutum et hastam contra adversantes se, istos jubet stare succinctos lumbis in veritate et indutos lorica justitiæ, et calceatos pedibus in præparationem Evangelii pacis, et sumere scutum fidei, in quo possent omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis accipere et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Quid plura? Hujus etenim viri magnifici vita omnibus proficua, præcipue monachis carissima, in summit Dei servitio semper erat paratissima. Quidquid enim voluit et sapuit, in divinis semper et ubique operari studuit. Quidquid autem homines in loco agitur, a quo ab illo fundatus est, suo studio suoque animo profecto ad omni expensa dubitato credi valet divinitus imputatum atque semper imputabitur. Fecit quidem mira Dominus multa per eum in vita ejus, sed ea interiore aut styli officio commendata non sunt : sed qualis et quantus ille probatissimus vir fuerat, ejus finis aperte declarabat et declarat.

monachos suos in militibus exercet .

C

5 Regnante Domino et Maximo Carolo Imperatore hic in Italia anno *d* trigesimo regni sui, ipsiusque magnifici Anselmi Abbatis quinquagesimo, imminente ejus die mortis, Divina misericordia eum ad sidereas vocare voluit mansiones. Ipse enim conscius sui obitus, Divina revelante gratia, ut bonus et pius Pastor oves, quas Domino foverat, ad so vocari fecerat ; eisque sui finis diem denuntians, divinisque allocutionibus præmia et gaudia sempiterna eis pro suorum bonis factis a Domino tribuenda promittens, sic eos diligenter confortans atque Domino commendans, expansis manibus et cor et oculos ad cœlum levavit, dicens : Domine Jesu Christe, Pastor bone qui me indignum famulum tuum perpetua misericordia ad te vocare dignatus es, qui mihi immerito hunc tuum gregem commisisti ; concede mihi servo tuo tecum et cum electis tuis una esse et in regno tuo semper gaudere : et præsta ut hi famuli tui, quos mihi munere verbi tui pascere præcepisti, te sequendo ad bravium æternæ retributionis, gratia tua præveniente, pervenire mereantur, qui vivis et regnas cum Deo Patre et Spiritu sancto per infinita seculorum secula. Cumque omnes lacrymis dissoluti circumstantes respondissent Amen ; tunc ipse venerabundus Pater eos consolans, prout poterat in ipso articulo sui exitus, cum esset hora diei tertia, ipsius Horæ psalmos per se ipsum cœpit decantare ; qua expleta simili modo per se ipsum sextæ Horæ psalmos decantavit. Quibus expletis, in lecto stratus sui residens benedixit eos, et inter manus Fratrum monachorum ex hoc seculo migravit ad cœlos v Nonas Martii, sextæ feriæ die, in qua mundi Redemptor hominem fecerat, ipsumque redemerat. Tunc flentes Fratres et psallentes super beati viri corpus, totam illam diem et sequentem noctem in ejus exequiis perdurantes, usque ad horam alterius diei sextam, condiderunt illud in marmoreo sacello infra oratorium beatæ Dei Genitricis et Virginis Mariæ, ubi per eum Dominus multis de diversis infirmitatibus tribuit sospitatem, ita ut de diversis locis concurrerent homines et de ejus tumulo raderent et liberent pro febribus, et demum doloribus atque aliis variis infirmitatibus, adeo ut in aliquibus locis ipse videbatur transfossus marmoreus tumultus *e*.

d

præscii diem obitus sui :

pro suis monachis orat :

E

psallens horas Tertiam et Sextam obit

F

a Alii relictum a Ratchisio regnum, et ab Aistulpho susceptum referunt ad annum sequentem 750. — b Ex hac solum loco relatos inter Episcopos Regienses Geminianus. — c Sergius statuitur Episcopus Ravennas fuisse ab anno 768 ad 770 : adeoque biennio mortuus ante Pontificatum Adriani I, cujus jussu dicebatur eodem anno tertio Aistulpho concessisse templum. Quæ omnia de Adriano et Aistulpho inepte intrusa arbitrati omnimodis, et hic monemus. — d Ejus primus in Italia statuitur annus 774 in Maio ut volunt. — e Annalebantur atque de monasterio postmodum incenso, quod factum ab Hungaris an. 899.

AD V MARTII

DE S. KIERANO SAGIRIENSI

NOT 4

Pagina 389 *paragraphi* 2 *num.* 9 *et* 10 *hæc substituantur.*

Annis multo paucioribus quam 30 Romæ moratur S. Kieranus

Annos viginti Romæ commoratum Kieranum habent Acta : neque hos evertit S. Kennani Vita ab Usserio ad annum 450 citata et ad XXIV *Novembris relegenda : quia cum hic Sanctus fuerit Leogarii Regis ex fratre princeps, evidens est, Regem cui in sua pueritia obses erat traditus, non fuisse ipsum Leogarium, mortuum anno* CCCCLXII ; *sed filium ejus Lugadium, qui ejusdem sæculi anno* LXXXII *regnum adeptus, illud tenuit usque ad sequentis sæculi annum* VIII. *Verum sicut nulla ratio suadet tam diuturnæ peregrinationis moram, cum multo pauciores anni potuerint egregiæ doctrinæ comparandæ sufficere : ita prorsus eam dissuadet S. Patricii ætas, quam summe cum verecundia ostendemus*

A *domus ultra annum vitæ* LXXXIII *Christi* CCCCLX *non esse protrahendam. Multo autem minus cum ea consistit, quod ab occurrente sibi in Italia Patricio circa annum, ut diximus,* CCCCXLVI *audivisset Kieranus, quod essent invicem in Hibernia post annos* XXX *revisuri. Ostendemus porro fallacissimos esse eos numeros ad quos Patricianus prophetas ex suo cerebro adstruxere antiquorum Actorum interpellatores : et passim non esse fidendum annorum numeris qualibuscumque in Hibernicorum Sanctorum Actis, variis occasionibus demonstrabitur. Nunc dicimus omnino nos arbitrari quod S. Kieranus in Hiberniam redierit circa annum* CCCCLV, *aut citius, nec diu post fuerit vel a S. Patricio ibidem visitatus vel ipse ad eum visitandum accesserit. Redisse autem cum gradu Episcopali, dicentibus id Actis, nec ulla in contrarium ratione obstante, non est cur ire inficias velimus. Redux ea etc.*

videtur in Hiberniam rediisse circa an. 488.

Fol. 390 *ad finem* § 2 *hoc addantur. Interim Britannis insularibus, eorumdem in Armorica coloni Britones adstipulantur : et quem civem suum* Kieranum *Hiberni, hospitem Padsovienses* Pyranum *nuncupatum fuisse dicunt, ipsos se eumdem venerari credunt sub nomine* Gerani ; *ut patet ex lectionibus, quas hoc quinto die in parochiis, quæ Sanctum istum Patronum agnoscunt, recitandas approbavit anno* MDCLXV *Carolus Vetensis Episcopus, et Venetis Vincentius Dorion impressit. Parochiæ autem istæ in Brevi Episcopali nominantur* de Cleguerec et de Cleguer, nec non Trivialis ecclesia S. Gerani intra limites Parochiæ de Noyal-Pontivi : *et omnes ut festum duplex primæ classis diem* v *Martii S. Gerano agunt. Quem ab Kierano Pyranoque fidentius distingueremus, si præter nomen, vel corpus vel aliud aliquid haberent Armorici ; unde inter eos vixisse aliquem S. Geranum verosimilius fieret : sed cum neque Albertus le Grand inter Sanctos Armoricos eum retulerit, neque ipsi qui Patronum colunt, ea de re quidpiam a suis accepisse majoribus contendant, sed officium sic ut diximus ordinatum acceperint ut in* Cornubia Britanniæ majoris Provincia *Sanctum suum Geranum obiisse admittant ; non audemus esse primi in multiplicandis Sanctis, quos ut nominum differentia exigua non satis distinguit ; sic nec eosdem esse satis probat illorum similitudo.*

NOT. B *S. Geranus in Armorica fortassis ab utroque diversus*

B

DE S. DRAUSIO EP. SUESSIONENSI.

NOT. B

Pagina 402 *col.* 2 *post numerum* 2 *adde.*

Est hæc Vita contracta, et in Lectiones, quæ ad Matutinum tam in Natali ejus, quam in Translatione recitarentur, divisæ : in quibus hæc in fine sunt adjecta :

C Quin et pulvis (uti modo experientia comprobatur) ex ejus sepulcro vel reliquiis collectus, atque in potum exceptus, ægros sanitati restituit.

NOT. C

Pag. 403 *lin.* 1 *post ista verba pagina* 2, *adde.*

Quod nobis auctius submisit Ludovicus Nicque religiosus Cœlestinus monasterii Suessionis hoc exordio : Dominis Sanctis et Apostolicis Fratribus Suessionum civitatis conprovincialibus Episcopis Nivoni et Audeberto, Mummoleno, Audeberto, item Audeberto, Clemente etc. *Deus lin.* 11 Bentrudis *legitur.*

Ast ultimus tribus lineis privilegii sublatis, ista substitue post custodire Et ne nos fraternitas Sacerdotum prius privilegium propria deliberatione aut nova adinventione æstimet decrevisse aut indulsisse : cum ad hujus constitutionis normam Sanctorum.... Ergo unius conspiratione consensus ita decretum est, ut quidquid prædicto monasterio vel sacratis Deo Virginibus, ibidem sub Evangelica religione viventibus, ab ipsis prædictis illustri viro Ebroino Majoredomus, ejusque illustri matrona, eorumque filio Bovone, vel a regio munere, seu ab eorum parentibus vel quibuslibet Christianis in agris et mancipiis ad ministerium, sacris voluminibus vel quibuslibet speciebus quæ ad ornatum divini cultus pertinere noscuntur aut certis rebus collata vel deinceps conferenda sunt ; seu quod in altario fuerit collatum aut quodcumque Deo inspirante miserint, præsentis vitæ nostræ temporibus successorumque nostrorum ; nullus ibi aliquid Clericorum vel Pontificum... suis usibus usurpare aut minuere præsumat. Et cum Abbatissa ejusdem monasterii de seculo fuerit evocata, quam unanimiter omnis congregatio ancillarum Dei optione regulari elegerint, per se Christo præside sibi Seniorem instituant. Etiam, si opportunum fuerit, tabulas ad altaria benedicendum, aut vasa vel vestes in Dei nomine consecrandum a quocumque spirituali Pontifice petierint ; hoc discurrentes geruli licentiam habeant expetendi vel explicandi : et, ut superius continetur, nullam exinde potestatem, neque in rebus neque in ordinandis aut velandis personis (excepto si ipsæ ancillæ Dei unanimiter propria voluntate poposcerint) nos vel Archidiaconus noster successoresque nostri vel quælibet persona habere debeat ; aut quodcumque de eodem monasterio, sicut de parochiis aut ceteris monasteriis, audeat separare vel auferre. Et nisi Congregationis ipsius vel Abbatissæ notitia et petitio intercesserit, et pro animæ salute fuerit, non aliter, nulli nostrorum liceat monasterii ipsius adire secreta aut ingredi septa. Nec ullus de virorum sexu, qui infra portas ipsius monasterii admissus fuerit, ut ibi præsumat cibum et potum manducare et bibere, nisi tantum Communionem sanctam. Et si ab eis Pontifex postulatus, illuc pro dandis tantum vel juvanda oratione accesserit, ubi juxta Regulam permittit, ibidem cingulum monasterii cum religiosis Sacerdotibus ingrediatur et degat : et peracto divino mysterio continuo absque ullo requisito dono studeat habere regressum. Nec aliis Clericis aut quibuslibet secularibus personis ibidem (ingressione excepta, si pro bona necessitate aut utilitate monasterii ipsius fuerit, aut mens Deo devota petierit, regula tamen in omnibus salva) ullatenus habitare permittimus, sed coram Domino prohibemus. Quia cunctis patet manifesta conditio, quod puellarum monasteria absque frequentia virorum decet et oportet esse reclusa : ut solitaria vita fruentes, de perfecta quiete ac de conservata castitate valeant, Duce Domino, perpetuo exultare ; et in supradicta Regula viventes ac sanctarum Virginum victam sectantes, pro statu Ecclesiæ et salute Regis vel patriæ valeant plenius Dominum deprecari. Et si aliquando forsitan, quod non credimus accidendum, ipsæ sanctimoniales de earum religione tepide se conduxerint, secundum supra scriptam sanctam Regulam ab earum Abbatissa debeant corrigi [et doceri] qualiter in omnibus debeant vivere : quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quando aliquid domesticis fidei pro quiete et tranquillitate tribuitur. Quod si quis malignitate aut cupiditate incensus, visus fuerit ea quæ sunt superius comprehensa, temerario spiritu violare, divina ultione prostratus, reatui anathematis subjaceat et infra tribus annis a communione Episcoporum se noverit esse alienum, vel iram cœlestis [judicis] incurrat, et cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi se participem esse cognoscat, et tamquam necator pauperum in futurum teneatur obnoxius : et nihilominus hoc privilegium in nullo possit convelli, sed præsente et futuro tempore, D. N. Jesu Christo protegente, incorruptum valeat perdurare. Quam constitutionem nostram ut firmis subsistat vigoribus, manus nostræ subscriptionibus roboratam, perpetuis temporibus valituram, vobis, velut ceteris Episcopis, destinavimus et rogavimus insuper confirmandam stipulatione subjuncta. Actum Augustæ Suessionum sub decimo sexto Kalendas

D

variæ ordinationes.

E

F

A lendas Julii anno XI regni Domini nostri Clotharii gloriosissimi Regis.

Subscriptiones Episcoporum.

Drausius, ac si peccator, Episcopus, hic privilegio subscripsi.

Post hunc Nivo, Genesius, Audoenus, Bendegarius, Boso, Gausiobertus, Desideratus, Virgilius, Importunus, Emmelius, Burgundo, Abbo, Clemens, Ragnobertus, Ando, Ragnomarus, Concessus, Bendobolus; *omnes* Episcopi (*quamvis hunc suum titulum* Desideratus et Virgilius *non expresserint ipsi, vel incuria librarii amiserint*) *et subscripsisse inveniuntur plerique eadem qua Drausius formula, breviori aliqui, novem* In Christi nomine *incipientes subscriptionem, multi sic concludentes eamdem*, consentiens subscripsi. *Prolixius solus* Audoenus *hoc modo*, Christo miserante Episcopus, hoc privilegium juxta institutionem canonicam cum pietate subscripsi. *Denique extremus omnium Cancellarius vel Notarius Episcopalis*, Sigoboldus peccator hoc privilegium scripsi et subscripsi. *Singulorum Sedes inquirant alii.* D

AD VI MARTII

NOT. 7

Pagina 429 *de S. Fridolino Abbate lin.* 12 *et* 13 *substitue ista post allegamus.*

Floruit is ab anno DCCCCLXX *usque ad annum* DCCCCXII, *quo mortuus est, uti ostendemus mense Aprili ad diem ejus natalem. Floruit ergo etiam circa initium seculi decimi Balterus.*

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM EX MSS. EDITÆ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI I MARTII.

ANIMADV. 1. P. Bollandus videns, se deficere noluit suo nomine signari, quis quidquid fecisset, quod deinde in uno exemplari calamo adjectum est. J. B.

In ejus vita vocatur Franciscus Dinghem, qui est Gaspar Ambrosius, Chimentellus, qui est Valerius, Albertus Wink Koialotviez, qui est Casimirus, quamvis et Alberti nonnulla curata, qui est auctor historiæ Lithuanicæ et hujus 2ª pars impressa apud Menorium anno 1669 nobis curantibus.

Vide Saussaium in Mart. f. 1247 et vide, an singula inspecta sint, item post Buccellini Mart. de Reliquiis. Ad acta Græca moderandum elogium Bollii, qui pro Aprili fecit omnino nihil alio missus propter importunitatem, nec stylum habet, ut aliquid latine vertat, quemadmodum apparet ex actis SS. Davidis Simeonis et Gregorii respositis ad suplem. 1 Febr.

IN ACTA SANCTORUM DIEI I MARTII.

ANIMADV. 2. *Pag.* 8. S. Eudoxiæ historia merito suspecta haberi potest saltem ut variis circumstantiis et miraculorum scœnico contextu aucta; esset igitur antidoto aliquo præmuniendus lector, nec ita operose defendendum Aureliani regnum, divitiæ meretriciæ aliaque similia; illa etiam de monasteriis et Eucharistia fortassis non satis antiqua sunt, ut iis magnopere niti nos oporteat.

ANIMADV. 3. *Pag.* 38. S. Davidis Menevencis ex MS. ecclesiæ propriæ in Armor. serius allata vita.

ANIMADV. 4. *Pag.* 47. De S. Herculano legendum Paradoxum historicum Felicis Gatti Italicæ in-4° est inter collectanea Italica num. XII.

ANIMADV. 5. *Pag.* 54. De ecclesia S. Albini in diœcesi Novariensi, perperam credita alicui nomen accepisse ab Alcuino flacco Caroli magistro, vide Caroli ep. Novariensis historiam p. 25. Paradisus historicus Ital. da Felice Ciatti Perugino in-4° 1634, aliud non est, quam tractatus de duobus Herculanis, qui tractatus est in tomo collect. XII nec scivimus nos eum habere, cum Martius componeretur.

IN ACTA SANCTORUM DIEI II MARTII.

ANIMADV. 6. *Pag.* 126. Joannes de Fabriano Minorita ponendus inter prætermissos ad ii Martii, quo die obiit, et miracula habentur collecta.

ANIMADV. 7. *Pag.* 215 *Berquarii et custodes custium et reddituum* suspiculi aliquando sumus *banquarios* legendum, idemque fore quod trapezitas seu receptores serali fiscalis, a *bank* mensa et *tearen* custodire, postea ex Spelmanno didicimus idem fore Saxonibus Anglis, quod Francis *berger* pastor a *Bergen curare, defendere, quasi bergarius :*

IN ACTA SANCTORUM DIEI III MARTII.

ANIMADV. 8. *Pag.* 221. De SS. Faillenia, Mosacro, Christocola omissa ex judicio P. Bollandi donec plus lucis affulgeat, sic parata erant.

ANIMADV. 9. *Pag.* 226. Historia SS. Martyrum, Emeterii et Celedonii ex salvatore fons a Tamais citato petita per procuratorem Arragoniæ an. 1667 non sunt missa.

ANIMADV. 10. *Pag.* 227. SS. Emeteni et Celidonii reliquiæ Compostellæ corpora Caloguni Capita in Santandes translata in Cataloniam 19 Oct. apud Tamaium.

ANIMADV. 11. *Pag.* 259. S. Titiani episcopi Brixiensis vitam, inventionem, miracula Italice scripsit Joannes Baptista Zanetti habensque ingressum Brixiæ 1618 in 8° *n.* XXVII.

ANIMADV. 12. *Pag.* 268. B. Albaradæ, quæ fuit B. Cunegundis magistra huc relata propter eam interim scripsi Bamberbam ut in vicino Bantensi omnino quereretur 1666.

IN ACTA SANCTORUM DIEI IV MARTII.

ANIMADV. 13. *Pag.* 298. S. Pius ep. Hispal. ponendus inter prætermissos.

ANIMADV. 14. *Pag.* 334. Displicuit vehementer Commentarii ad S. Casemirum propter digressionis et nimias minutias.

IN ACTA SANCTORUM DEI V MARTII.

ANIMADV. 15. *Pag.* 358. B. Tobiæ Comensis satis videtur prolatus cultus; ut edantur, quæ parata, nam quod ejus non meminerit Pennottus nihil minus, cum etiam multos omiserit cœlo beatos de quorum monasteriis tractat, non tractat autem de hoc monasterio.

B. Ludovicus a Barbarano inter Vicentinos relatus, saltem prætermissis accensendus.

S. Canonis Isauri Bidanensis acta prolixa hic latine ex versione Sirleti, Romæ descripta, restant Græce describenda ex cod. Vat. 1669 f. 124 fuerant per errorem alio loco posita in Maio et ideo ignorata.

De Marco ep. Cypri epistola Combefis, qua dubitat, num schismaticus sit.

S. Olivæ

S. Oliva Brixiensis dies 18 et 19 Apr. a Fayno et Ferrario ponitur, ex quibus quæ dicenda supersunt, huc referri debent, vel ipsa sancta transferri ad Aprilem.

Pag. 409. De S. Petro de castronovo addendum decretum comitii Avenion. Spicil. 2 pag. 617. vide. chronol. Robert. Autissiod. *n.* 47. *f.* 103. ANIMADV. 16.

IN ACTA SANCTORUM DIEI VI MARTII.

AD ELENCHUM SANCTORUM.

ANIMADV. 17.

Pag. 419. B. Hieronymus Recinentensis Aug. vitæ elogium Ital. inter Patronos Recinetenses in 40 f. 73.

ANIMADV. 18. B. Conradus Erem. f 413 Helviæ sacræ numerari saltem ad prætermissos notandus.

ANIMADV. 19. *Pag.* 425. S. Basilius ep. Bononiensis vide Sigonium in Epp. Bonon. et Celsum Fabemium.

ANIMADV. 20. *Pag.* 427 Pro victore Mart. Placentino Consule dicta 4 Febr. fol. 470 de S. Gelasio Placent. quæ opportuisset inspexisse.

ANIMADV. 21. *Pag.* 431 *n.* 7. Adde in medio post *aberrant*, multoque magis Demsterus Winfridum regis Scotiæ filium a Leslæo lib. 4. in Conrano laudatum Fridolinus esse fingens.

Pag. 442. Martyrium encomiam Επί τὰ μαρτυριὰ. Allatius de Simeon. *p.* 92. tribuit Sophronio archiep. Hierosolym. ast hic si sanctus 11 Mart. est totis 2 seculis senior, crediderim errore typographico 42 pro 40 scriptum, et Martyres Sebastianos intelligi.

Ad 42. Martyrum acta 1ª appendix talis est, ut ejus auctor videatur, fuisse auctor Actomus vel hic ex illo accepta amplificasse, utrobique æqualiter siletur de prodigiis post mortem.

Fol. 472, *n.* 21 de S. Cadne adde *Cadroe nomen* cum lingua Hibernica nullam habere affinitatem pure pute Britanicum est idem forte cum nomine Cadruelis, de cujus nomini Rege Britanno actum est 4 februar. ad acta S. Lietphardi 52. *Macallani, Fingenique nomina Scotica vel Hibernica esse, nemo negaverit.* ANIMADV. 22. ANIMADV. 23.

Pag. 480. Oldegarii vita antiqua per Canonicum Gerundensem, et processus posteriores aliosque nonnulla monumenta petii 1660 semel iterumque frustra. ANIMADV. 24.

Fol. 497. De Cyrillo *col.* 2. *lin.* 3. *floreret* corrige *institueretur* propter cavillationes P. Bonæ-spei hinc arguentis etiam secundum nos ordinem fuisse, ante Bertholdum. ANIMADV. 25.

Pag. 508. S. Agnetis Pragensis vita ipsa Bohemica. Vita ex Bohemico latina melius omitteretur et quæ ibi de familia referrentur ad comment.

Epistola P. Tanner de errore in vita latina commisso, qui tamen est in notis observatur. ANIMADV. 26.

Pag. 538. S. Coletæ vita ut edita a nobis, sic etiam est Romæ in codice Palatino nunc Vaticano 1580.

Hinc concessum an. 1676.

IN ACTA SANCTORUM DIEI VII MARTII.

AD ELENCHUM SANCTORUM.

ANIMADV. 27.

ANIMADV. 28.

Pag. 627 B. Arnikii Præmonstrat. Vita cum comment. Bollandi est prætermissus.

Pag. 653. S. Thomas Aquin. Protector Recinetensis vide librum de Sanctis Recin. Ital. 4º f. 55.

Miracula S. Thomæ Aquinat. Papiæ, cujus solum dati tituli ex MS. Mediolan.

Vita S. Thomæ Italice per Paulum Friserium 4º Romæ 1668 in biblioth.

Tumultus Neapoli ortus et receptioni S. Thomæ male imputatus *n.* 8 *p.* 159.

De Patronata Neapolit. vide an aliquid non dictum *p.* 168. ANIMADV. 29.

Patria S. Thomæ Belcartorum Ugh. *n.* 22, *col.* 694.

Pag. 745. *n.* 21 Vocatur Vicentinus Candidus Generalis ordinis, dicendus est, *Vicarius generalis* et sic appellatur a Devotuerdero pag. 87.

ANIMADV. 30. ANIMADV. 34.

IN ACTA SANCTORUM DIEI VIII MARTII.

ANIMADV. 31

Pag. 748. Vitalis Eremita Armeoti ex Ferr. catal. referendus ad 13 Oct., quando Lucas et seqq.

Pag. 792. Litifredi ep. Papiensis vita inter vitas Sanct. Papiensium de Gasparis *p.* 75 et Gualam in Sanctuario *p.* 29. ANIMADV. 32.

Pag. 799. B. Stephani Ab. Abaz. vita in magno volumine tribus libris ab auctore oculato scripta petenda ex Abazina dioec. Lemovic. meminit Visch in biblioth. f. 252. ANIMADV. 33.

Vita Johannis de Deo ex Hispanio castri Italicæ reddita et Romæ impressa 1587, inter vitas Italicas post Basilium de Virginitate, videtur hujus versionis facienda mentio.

Pag. 834. *Litt. k.* Ad dubium ibi positum dixit P. Philippus vander Becke 17 Novembr. 1670, fuisse Richardum, ejus successorem numquam fuisse in Hispania. Richardum autem tunc fuisse Granatæ in Visitatione cur sepelendus esset. Joannes Alichi votare accurate dies Capitulon. Item Lanovium in appendice habere indicem Capitulonus, quæ vide. Idem addidit præsentem generalem, qui fuerat antea corrector Granatensis Fratribus, qui antea quovis oblato pretio non potuerant obtinere corpus sui fundatoris illud concesserit pro summa ingenti ad constructionem novi sui monasterii retinuisse, tamen bonam portionem corporis, quæ adhuc in sacello Orosioni servetur.

INDEX HISTORICUS
IN VITAS SANCTORUM
TOMI I MARTII

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, *quorum in hoc tomo memoria aut res gestæ illustrantur : de quibus peculiaris Index confectus sub initium tomi proponitur. Nota † proposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum eis tribui.*

A

Abesac Princeps Saracenorum Amorium capit. 461 462
Absalon Ab. S. Amandi 12 *sec.* 177 *c*
† *Abundius M. soc. S. Herculani* 49 51 *f*
Acacius EP. CP. favet hæreticis 135 *b* 137 *b*
† *Acca a Bosa nutritus, adjunctus SS. Wilfrido et Wilbrordo* 71 *f* 72
Acheus Judex Palæstinæ sub Gallieno 223 *f*
Acho R. Norwegiæ e Scotia pulsus 13. *sec.* 798 *c*
Adalardus Ab. Bertiniensis 9 *sec* 789 *f*
Adalbero Ep. Meten 10 *sec.* 469 *a* 477 *e* 479 *c*
Adalbero Capellanus, frater S. Cunegundis 268 *d*
† *Adelbertus Diac. an socius S. Willebrordi.* 73 *d*
Adalgisus Rex Frisiæ. 7 *sec.* 67 *c*
Adalongus Ep. Massiliensis 3 *d*
Adamnanus Ab. Hyensis 446 *b*
Adda mater S. Siviardi 66 *a*
Adela uxor Balduini Pii Com. Flandriæ 164 *c f*
Adela mater B. Caroli Boni 163 *c* 203 *f*
Adelbertus Com. Alsatiæ 10 *sec. ex quo prognati Duces Lotharingiæ* 268 *c*
Adelbertus Ab. S. Rufi 13 *sec.* 483 *d*
Adelhardis Augustæ uxoris Ottonis I. *genus* 479 *c* 480 *e*
Adenulphus Summacula, abavus Aquinen. Comitum 635 *d*
Adelphonsus R. Legionis, Castellæ, Galæciæ 11 *sec.* 110 *e*
Adelphonsus Boz Major-Domus R. Lusitaniæ 12. *sec.* 114 *b*
Adesinda soror S. Rudesindi 105 *d*
† *Adrianus M. Nicomediæ quo die obiit* 298 *b*
† *Adrianus M. cum sociis in Mauritania.* 87 *c* 88 *a*
Ægidius Ep. Morinen. Cardinalis 730 *a* 732 *c d*
Ægidius Romanus Archiep. Bituricen. 670 *d* 671 *f* 672 *b* 712 *f*
Ængussius R. Hiberniæ 6. *sec.* 393 *c* 396 *f*
Agenabius Ab. Gorzien. 477 *e*
† *Agilolphus Ep. Colonensis* 82 *e*
† *Agnetis reliquiæ miracula patrant* 673 *d*
Agrippas Præses Ponti sub Maximiano 236 *a* 238 240
† *Agræcius Archiep. Senonensis* 35 *b*
† *Aidanus discipulus S. Davidis,* 43 *d e* 144 *f* 146 *c* 74 *d*
Episc. Lindisfarnensis
Aidanus Rex Scotorum 6 *sec.* 64 *c d* 65 *a*
Ailildus R. Momoniæ 6 *sec.* 393 *f* 394 *e*
Aistulphus R. Longobard. excipit Stephanum 3 *Papam* 453
Alba trimammis mater S. Winwaloei 252 *g* 254 *e*
† *Albertus Magnus docet S. Thomam Aquin.* 660 661 *plorat in ejus obitu* 712 *d*
Albertus de Brixia Ord. Prædic. 13. *sec.* 665 *d*
Albeus Ep. Mumonen. baptizat S. Patricium 42 *d*
Albigenses hæretici 409 *et seqq.*
† *Albinus Ep. Lugdunen.* 56 *a*
Albinus Ep. Reatinus 6 *sec.* 647 *c* 649 *b*
Abbo Ep. in Gall. 7. *sec.* 902
Alefridus fil. senior Oswii R. 440 *e* 445 *b*
Alefridus junior Rex Northumbriæ, alius ab Alefrido seniore perperam cum illo confusus 445 446 *non fuit monachus, an Sanctis adscriptus?* 447 *c d*
Alcdrandus Ab. Gemblac. 10 *sec.* 478 *a*
Aldgisbus Rex Frisiæ 7 *sec.* 67 *c*
Alexander 2 *et* 3 *RR. Scotiæ* 13 *sec.* 798 *c d*
Alexander frater S. Casimiri Rex Poloniæ 335 *c*
Alfanus Archiep. Salern. 11 *sec.* 333 *c*
Alicia mater S. Leonis Archiep. Rotomag. 94 *f*
Almaricus Ab. Caroli-loci Ep. Silvanecten. 3 *f*
Almodis uxor Raimundi I *Comitis Barcinonen.* 481 *c*
Alphonsus R. Lusitaniæ 12 *sec.* 113 *c d*
Alphonsus Comes Toleton. 13. *sec.* 489 *a*
† *Alpinus Ep. Catalaunen.* 56 *e f*
Amantius Ep. S. Floridi 50 *c*
Amedæus Sabaudiæ Dux V *Antipapa* 574 *c* 577 *c*
Amyras Dux exercitus Saracenorum 457
† *Anastasius soc. S. Herculani* 49 *c* 51 *f* 82 *a b*
Andreas Cuidad, pater B. Joannis de Deo 837 *c*
Ando Ep. in Gall. 7 *sec* 902
Angelus Cæsius Ep. Tudertinus 415 *f*
Angelus Ep. Viterbien. 14 *sec.* 684 714
Anglicus Grimoaldus Archiep. Aren sin. Cardin. 730 *c* 731 *b*
† *Anna an solum nupta S. Joachimo, invisit B. Coletam* 355 *a b c*
Anna soror B. Agnetis de Bohemia 512 *c* 513 *b* 517 *c*
Anna Oseria Granatæ 16 *sec.* 832 *b*
Anna soror S. Casimiri nupta Bogislao Pomerano 335 *b*
Anna uxor S. Conons M. Virginitatem servat 358 *b*
† *Anno Archiep. Colonien.* 222 *f*
† *Anselmus Ep. Suessionem.* 404 *f*
Anthusa mater S. Arthelaidis 6 *sec.* 262 *b* 263 *d*
† *Antonina M. ex Cardemo* 27 *a*
† *Antonius ut Magister S. Pauli Simplicis* 644 *et seqq.*
Antonius Ep. Ulysiponen. 12 *sec.* 118 *c*
Antonius de Gueva Episc. Civitatensis, scriptor Vitæ Hispanicæ B. Joannis de Deo 813 *b*
Antonius de Commontes Ab. Hyrachen. 16 *sec.* 796 *f*
Antonius de Brixia Ord. Prædi. 14 *sec.* 706 *c*
Antonius Martin curator Hospitalium B. Joannis de Deo 833 *a* 834 *c d* 842
Aquinates Comites a se . 10. *e quibus S. Thomas* 635

655 *d* agnati Principibus Longobardis, et Duces Caietæ urbis 655
Aragunta Regina Galæciæ 10 sec. 109 *f*
Arberius Ab. S. Rufi 12 sec. 482 *c* 483 *d*
Ardo Smaragdus Presb. Anianæ, an Sanctus 628 *a*
† Aristion discip. Christi, alius Ep. 310 *e*
† Armentari Ep Papiens. corpus translatum 793 *b c*
Armentarius Ep. Dumien. 10. sec. 107 *b*
Arnaldus Cardinal. Ep. Albanen. 14 sec. 685 *c* 686 *a*
Arnardus Aubert Archiep. Auscensis 733 *d*
Arnoldus Ab. Cistercien. 13 sec. oppugnat Albigenses 410 *e* 411 *f*
Arnoldus Bedoz Templarius in Arragonia 13 sec. 490 *f*
Arnoldus Ep. Magellon. 12 seculo 485 *a*
Arnoldus Bossius Carmelita scriptor 154 499 *c*
Arnoldus Infelix Comes Flandriæ occisus 203 *f* 204 *b c*
Arnoldus Camerarius B. Caroli Boni 185 *c d*
Arnoldus Raissius scriptor Vitæ Latinæ B. Joannis de Deo 812 *f*
Arnulfus Patriarca Hierosol. 164 *f*
Arnulfus Ab. Villarien. 125 *d*
Arnulfus Ab. Blandiniensis 171 *d* 172 *b*
Arnulfus nepos B. Caroli Boni ex sorore 176 *b* 211 *e f* 213 *b*
Arnulphus Ep. Meten. 313 *e f*
Arturi Regis Britanniæ mors 40 *f* 41 *a*
Asclepiodotus Præses Ponti sub Maximiano 333 *c*
Aspasius Presb. a morte apparet sub Severo Imp. 635 *b*
Athelardus de Stratis Brugis 11 sec. 159 *b*
Audeberti tres Epp. in Gall. 7 sec. 902
Averrois errores refutati a S. Thoma Aquin. 664 *b*
† Augustino æqualis S. Thomas Aquin. in gloria 665 *d*
Aurelianus Imp. venit in Isauriam 307 *c*
Aurelianus Regulus Phœniciæ sub Trajano 10 *a c* conversus a S. Eudocia 18 19
† Austregisilus Archiep. Bituricensis 37 *d e*

B

Babylus Tribunus in Phœnicia 2 sec. 18 *e* 19 *a b*
Baditces, apostata proditor Amorii 459 *b* 465 *f*
Baithanus Ab. et Episc. Hibernus 3 *c*
Balduinus Rex Hierosol. a Saracenis anno 1123 captus 180 *c e*
Balduinus Insulensis Com. Fland. Barbatus dictus 203 *a f*
Balduinus 7 fil. Roberti, Comes Fland. 164 179 *a* 204 *e*
Balduinus Hierosolymitanus Comes Flandriæ 162 *d*
Balduinus Hierosolymitanus Comes Hannoniæ 203 *e f*
Balduinus Montensis Com. Flandriæ 203 *f* 204
Balduinus III Comes Hannoniæ 166 *b* 167 *c*
Balduinus Gundensis Comes Alostanus 12 sec. 173 *c* 203 *e* 209 *f*
Balduinus Capellanus B. Caroli Boni 185 *c* 187 *d*
Balduinus Thoret Canonic. Hesdinen. 15 sec. 597 *b*
Balthasar Sudatus Generalis eremitarum S. Hieronymi 367 *d*
Balthurus monach. scriptor Vitæ S. Fridolini 439 *f*
Barbalabia Sanctis in MSS. adscripta 362 *d*
Barbara soror S. Casimiri, nupta Georgio Saxoni 335 *c*
† Barreus Ep. Corcagiensis 771 *b f*
† Barrius Ab Hibern. 6 sec. 44 *c d*
Bartholomæus de Capua Logotheta regni Siciliæ 686 *c* 710 *a*
Basci et Bosculi, populi ad montes Pyrenæos 95 *d f* 96 *a*
Basilius Magnus in Italia 6 sec. 648 *d e f*
Beanus patruelis S. Cadroes 774 775
† Bedæ reliquiæ Dunelmi 450 *b*
Bendegarius Ep. in Gallia. 7 sec. 902
Bendobolus Ep. in Gall. 7 sec. 902
Benedictus 8 Papa captus 713 *b*
Benedictus XI Papa 724 *c* 725 *e*
Benedictus 13 Antipapa 549 *a*
Benedictus Woyna Ep. Vilnensis 354 *b*
Berengaria filia Regis Legionis 748 *e*
Berengarius Ep. Barcinon. 12 sec. 481 *e* 483 *f*
Berengarius Ep. Gerunden. 13 sec. 485 *b* 488 *d*
Berengarius de Turrigues Ab. Catalan. 14 sec. 232 *d*
† Bernardinus reformat Clarissas 534 *d*
Bernardus Ep. Brixien. 14 sec. 260 *d*
Bernardus Ep. Gerunden. 13 sec. 488 *c*
Bernardus Pandulfus scriptor Vitæ Italicæ B. Joannis de Deo 813 *c*
Bertrandus Ep. Barcinon. 12. sec. 482 *c*
Bernardus Vicecomes Cardonensis 13 sec. 488 *b*
Bernardus Guidonis Ep. Lodeven. scripsit Vitam S. Thomæ Aquinatis 654 *b* 714
Bertholdus, Generalis Carmelitarum 500 *d*
† Bertulphus Præpositus Eccl. Brugensis, reus necis B. Caroli Boni 159 160 *a* 162 *c* 168 *b* 172 *a* 173 *e* 174 181 *f* 183 *c* 184 185 200 205 *a* 208 *e*
Bettolenus Ep. Suessionen. 404 *f*
Bigardi condemnati 561 *e*
Blancha Comitissa Genevensis 15 sec. 549 *c d*
† Blastus Tribunus Claudii 2 Imp. 23 *f* 24 *d*
Boldrannus Castellanus Brugen. 11 sec. 158 *f* 204 *e f*
Boleslaus Dux Pratislaviæ et Legnicii 527 *d*
Boleslaus Princ. Silesiæ, addictus sponsus B. Agnetis de Bohemia 513 *e* 514 *a*
Bona-gratia Generalis Minorum 13 sec. 527 *c*
† Bonifacius Apost. Frisiæ 74 *f*
Bonus Ab. Casæ-Dei 125 *e* 221 *f*
Boodes apostata ad Mahomethismum 463 *d*
Borislava soror B. Agnetis de Bohemia 513 *d*
Borzcardus Brugensis, qui occidit B Carolum Bonum 159 *e* 160 *a c* 163 *a* 169 *c* 170 175 181 *b* 182 *a c* 183 185 186 194 205 *b* 208 ■
Boso Ep. in Gallia 7 sec. 902
Boso Prior 16 Carthusiæ 297 *d*
Bozo Cardin. Legatus Paschalis II in Hispan. 184 *f*
† Bractalis socius S. Herculani 49 *d*
† Brendanus Hibernus 44 *c d* 771 *b e*
† Brendani duo in Hibernia 395 *b*
† Brictius Ep. soc. S. Herculani 49
† Brigida junior Scota in Arverneth 475 *f*
† Brigitta Clarissa Pragæ sancte obit 522 *a*
† Brigida filia Conchracii 774 *e*
† Brocardus 2 Generalis Carmelitarum 500. *d e*
† Bruno Ep. Signinus 11 sec. 333 *d*
Budocus Magister S. Winwaloci 253 *a* 254 *d*
Burgundo Ep. in Gallia 7 sec. 902

C

Cæciliæ corpus translatum 300
† Cæcilius Ep. Eliberitanus 4 sec. 51 *f*
Caitas frater S. Senani 773 *e*
† Cæsarius Ep. Arelaten. 59 *f*
† Caiuloci capella Centulæ 282 *c*
Calandio Ep. Antiochiæ 3 sec. 136 *c*
Cancio beatificat S. Caro egando 451 *c*
† Canneræ in Hibernia pia mors 764 765
† Canutus Rex Daniæ M. 164 *b e* 179 *a* 203 *f*
Carolus 4 Imp. etiam Wenceslaus dictus 527 *d*
Carolus 5 R. Princ. acceptum brachium S. Thomæ Aquin. donat Ord. Prædicatorum 738 *f*
Carolus Martellus illustris Princeps 80 *d e*

† *Carpophorus Presb. soc. S. Herculani* 49 51 *f*
Casimirus 3 *Poloniæ Rex, pater S. Casimiri* 334 *f*
Cassanus fil. Nemani Hibernus 3 *b*
Cassidus seu Cassidanus Ab. Magister S. Senani 762 769 775 *d*
Castellani Brugenses ab an. 1050 *ad* 1143 161
Castorius Ep. Amiternus 6 *sec.* 648 *d* 649 *a*
† *Cataldus Ep. Tarentinus* 748 *f*
Catharina de Roma Ordin. Prædic. in Monte-Politiano 329 *f*
Catonius Rex in Britannia 254 *e*
Ceadwalda Westsaxonum Rex 74 *b*
† *Ceddus Ep. frater S. Ceaddæ* 144 *c d* 146 *b*
† *Ceolfridus Ab. Girven. in Anglia* 650 *b c d* 151 *a*
Cerebrunus Archiep. Toletan. 12 *sec.* 118 *c d*
Ceulin Presb. frater S. Ceaddæ 144 *e*
Chritina Præfecta Parthenonis in Phœnicia 1 *sec.* 16 *f*
Childebertus R. Franc. Parisien. 59 *b*
Chilinus discip. S. Senani 771 *f*
Chillismundis matrona benefecit S. Chrodegando 451 *c*
Chlodoveus 1 *R. excipit S. Fridolinum* 435 *b*
Christophorus Ab. Mulen. in Calabria 9 *sec.* 100 *b c d* 101 *b*
Christophorus Wollshi nobilis Lithuanus sec. 351
† *Cita Virgo Lucen. Panormi colitur* 294 *e* 295
† *Claræ epistolæ* 4 *ad. B. Agnetem de Bohemia* 505 *et seqq.*
† *Claudius, Lupercus, Victorius MM. in Hisp.* 228 *b f*
Claudius Ep. Autiostodoren. alias Taurinensis 357 *a*
Clementis 8 *Bullæ de patrocinio S. Thomæ Neapoli* 740 741 742
Clemens Ep. in Gall. 7 *sec.* 902
Clemens 4 *Papa mandat refutari errores Guilielmi de S. Amore* 664 *d favet S. Thomæ Aquin.* 671 *b*
Clementia Comitissa Flandriæ 12 *sec.* 155 *b f* 166 *b*
† *Clodulphus Ep. Meten.* 316 *a*
Cnuto R. Angl. donat Rameseiæ corpus S. Felicis Ep. 779 *d* 780 *d*
† *Cocchea nutrix S. Kierani Ep.* 395 *e*
Coenredus Rex Merciorum 74 *c*
† *Columbanus Abbas Hyen.* 64 *d e ejus regula* 145 *a*
Prædicit nativitatem S. Cadroes 474 *a*
Columba de Trochazano ab Anglis cincta 744 *e*
† *Columbanus Hibernus, non Anglus* 74 *a*
Colmannus Ep. an Nordumbrorum et Hebridum? 628 *f*
Colmanus fil. Lenini Hibern. scriptor Vitæ S. Senani 760 *a* 771 *c f* 902
Comgella mater S. Senani, alii majores 760 *f* 761 *f*
Concessus Ep. in Gall. 7 *sec.*
Constantia Regina Bohem. mater B. Agnetis Clarissæ 508 *f* 512 *c f* 513 *c*
Constantinus Dux Cornubiæ Rex Britanniæ 41 *a*
† *Copres, Copresus, vel Coopercius* 573 *e* 577 *b*
† *Corentinus Ep. in Armoricis* 246 *d f*
Cornelius Vort decanus S. Pharaildis 15 *sec* 536 *c* 537 *e*
† *Coronati Ab. reliquiæ Pontisaræ* 125 *c*
Corradus de Suessa Ord. Prædic. 14 *sec* 699 *d*
† *Cothburga nupta Alefrido juniori R. Northumb.* 446 *c*
Cronius Presb. Nutriæ 4 *sec.* 644 *c*
† *Ctesiphon Ep. Vergi* 1 *sec.* 5 *f*
Cunradus Præpositus Bambergen. 12 *sec.* 275 *f d*
Cymbil Ab. frater S. Ceaddæ 144 *d*
† *Cyprianus Ep. Cartaginen.* 749 *b epist. ad S. Lucium Papam* 30 *a*

D

Dalannus Ep. Hibernus 772 *c*
Daniel de Tenremunda 12 *sec.* 161 *b* 173 *c* 190 *c* 210 *d* 211 212
David 2 *Rex Scotorum* 89 *b c*
† *Daniel Ep. Bangorensis* 6 *sec.* 45 *b f*
Daniel Ep. Pragen. baptizat B. Agnetem 513 *c e*
David monachus Hemmenrodensis 4 *b*
Defer Erem. Anglia an Sanctus? 628 *f*
Deron Ep. Lumricensis 6 *sec.* 776 *a*
Desideratus Ep. in Gall. 7 *sec.* 902
Desiderius defensor B. Caroli Boni 173 *b c* 189 *f*
Desiderius Haket Castellanus Brugen. 12 *sec.* 359 *b* 160 161 181 *b* 192 *f* 198 *a* 205
† *Deusdedit Archiep. Cantuar.* 7 *sec.* 146 *c*
Didacus Ep. Oxomen. contra Albigenses 411 *f* 412 *c*
Dinocrates frater S. Perpetuæ Mart. 634 *a*
Diodorus Comes Phœniciæ 2 *sec.* 21 22
Diogenes Præses Heliopoli torquet S. Eudociam 19 20
† *Dominicus oppugnat cum Cisterciensibus Albigenses* 411 *f* 412 *b*
Dominicus de Caserta sacrista Ord. Prædic. Neapoli testis Crucis allocutæ S. Thomam Aquin. 699 *c*
† *Domitianus Ep. Catalaunen.* 56 *c* 57 *f*
Domitianus Ep. Andegaven. 6 *sec.* 55 *c* 56 *b*
Domnanus fil. Liethi discip. S. Senani 774 *b*
† *Dovenaldus Rex* 10 *sec.* 476 *b f*
Drogo filius Pippini Heristallii 78 *c*
† *Dubricius Archiep. Landaven.* 6 *sec.* 436

E

Eadfridus Ep. Lindisfarnen. 449 *c* 450 *c*
Eadhedus Ep. Ripensis 7 *sec.* 146 *c*
Earpwaldus R. Angl. Orient. 778 780 *b*
† *Edildreda Regina,* 147 *b*
† *Egbertus Archiep. Eboracen.* 71 *d*
† *Egbertus Presb. degit in Hibernia* 68 *in Germaniam ubire impeditur* 69
Egbertus R. Northumbriæ 440 *e*
Egfridus Rex dotat Girvum monast. 651 *d*
Egil Ab. Prumien. Ep. Senonen. an Sanctus? 3 *e*
Elisabetha mater Caroli IV *Imp. a morte liberatur* 528 *instat pro Canonizatione B. Agnetis de Bohemia* 502
† *Elizabetha consanguinea B. Agnetis de Bohemia* 512 *c* 513 *b*
Elisabetha sovor S. Casimiri nupta Friderico Legnicensi 335 *c*
Elisabetha filia Alberti 2 *Imp. mater S. Casimiri* 334 *c*
Elusus Ep. Mumitinen. baptizat S. Davidem 42 *b*
Emmanuelis Imp. CP. legatio ad Alexandrum 3 *Papam* 499
Emmelus Ep. in Gallia 7 *sec.* 902
Enanus fil. Nissæ Hibernus 3 *c*
† *Epiphanius Ep. Salaminæ* 369 *f* 375 *a* 377 *a* 377 *b*
Ercus Ep. Hibernus 772 *e f*
Erembaldus Castellanus Brugen. 11 *sec. cujus posteri occiderunt B. Carolum Bonum* 158 *et seqq.* 205 *a*
Erguadus pater S. Senani, alii majores 760 *b* 761 *f*
Erkus, seu Ircus, R. Northumbr. 10 *sec.* 476 *f*
Erkembaldus Ab. Florinacen. 476 *c*
Erric Rex a S. Davide visu donatus 42 *f*
† *Ethbinus monachus, socius S. Winwaloei* 246 *f* 247 248
† *Ethelredus Rex Merciorum* 75 *f*
Ethelstanus Ab. Rameseiæ 11 *sec.* 779 *d*
† *Lithelwoldus Ep. Lindisfar. transtulit Petroburgum* 442 *d*
Lthnea mater Æneasii R. Hibern. 6 *sec.* 394 *a*
Ethericus Ep. Dorcastrensis 11 *sec.* 779 *d*

Evaricus Rex Visigothorum Arianus persecutor 34 *c f*
Eudoxius Ep. CP. Arianus 426
Eugenius 3 *Papa assumit B. Stephanum Ab. Obazinæ in Ordinem Cisterciensem* 803 *e*
† *Eugenius* 2 *Ep. Toletanus* 784 *d*
Eugenius Rex Scotorum 6 *sec.* 64 *f*
† *Euphrosius Ep. Eliturgitanus* 1 *sec.* 5 *f*
Eusignius, forte Martyr, scriptor Vitæ SS. Eutropii, Cleonici et Basilissæ Mar. 235 *b* 236 *a*
Eutichius soc. S. Herculani 49 *d* 51 *f*
† *Euricus Rex Gothorum in Hisp. Arianus crudelis* 242 *f* 243 *a*
Eustathius Ep. Antiochiæ 426 *b e*
Euthymius Presb. in Calabria 10 *sec.* 102 *a*
Eutropus Ep. Andegaven. 6 *sec.* 55 *c d* 60 *c*
Euscbii varii antiqui 368 *f* 369 *a b*
Eusebius Ep. Vercellen. M. 368 *f*
Eusebius Ep. Samosati M. 368 *f*
Eusebius socius S. Cyrilli Carmelitæ 500 *b*
Eustachius Clericus B. Caroli Boni 185 *c*
† *Ewaldi duo Mart.* 73 *b*

F

Fabritius Ep. Papien. 17 *sec.* 793 *d*
Facundus et Primitivus Mart. 108 *a* 228 *b*
Fechinus fil. Regis Muschragiæ Hibern. 771 *f*
† *Felix Ep. Metensis* 479 *c*
† *Felvira soror Adelphonsi Regis,* 11 *sec.* 110 *e*
† *Felix Ep. Bononiensis* 369 *a*
Ferdinandus Alvarus de Toledo Comes Oropesæ 815 *d*
Fergna Ep. Britan. et Ab. Hiensis 125 *b*
Fernandus R. Legionis fil. Alphonsi Imp. 113 *c d f* 117 *c*
Fernandus 3 *Ab. Cellæ-novæ* 12 *sec.* 117 *a*
Fracanus pater S. Winwaloei 252 *f* 254 *e f*
Fingenus Ab. successor S. Cadroes 471 *d*
Finnanus Disc. S. Senani 772 *d*
† *Finiani Hiberni varii* 771 *b c*
† *Finnianus Ab. Clonerargen. in Hibernia* 389 *e f*
Finnianus Ep. Discipulus S. Senani 772 *d*
Firmina uxor Comitis Phœniciæ a S. Eudocia resuscitata 21
Flora Minorissa, neptis S. Thomæ Aquin. 727 *b*
† *Floridus Ep. Tifernatum* 50 *d*
Floridus Ep. Tudertinus 50 *e*
Folcus Ep. Barcinon. 12 *sec.* 483 *f*
† *Forannanus Ab. Walciodoren.* 10 *sec.* 469 *e* 470
Folquinus Ab. Ternanen. S. Joannis 173 *a*
Forestarii confecti dominantes in Flandria 155 *e*
Fortunatus Ab. Balneæ-Ciceronis 6 *sec.* 648 *a*
Fortunatus Presbyter auctor Vitæ S. Albini Andegavensis 55 *b f* 57
Franciscus I *Rex Franciæ captt et amittit Fontarabiam* 814 *c*
Franciscus de Harle Archiep. Rotomag. scriptor Vitæ Gallicæ B. Joannis de Deo 812 *f*
Franciscus Ep. Terracinen. 13 *sec.* 676 *c*
Franciscus Besora Ab. Cardonen. 14 *sec.* 232 *d*
Franciscus Ferrarius scriptor Vitæ S. Eusebii Cremonen. 367
Franc. Clarei testis vitæ B. Colettæ 603 *c* 606 *c* 613 *f*
Franciscus de Vigilus Definitor Ord. Prædict. 14 *sec.* 725 *c*
Franciscus a Castro Rector Hospitalis Granatensis, scriptor Vitæ Hispaniæ B. Joannis de Deo 812 *e* 836 *b*
Franquilla Abbas Cellæ-novæ in Galæcia 10 *sec.* 109 *a b e*
Fredericus Imp. est an. 1244 *Aqua pendente,* 659 *c* 660 *e an sponsam elegerit B. Agnetem de Bohemia* 501 514 515 516
Fredericus Archiep. Colon. 14 *sec.* 150 *e* 181 *e*
Fredericus Dux Lotharii. 10 *sec.* 478 *b f*
Fredericus Com. Luxemburg. frater S. Cunigundis 268 *d*
Frotlanus Gutterius frater S. Rudesindi 105 *e*
Fromoldus Notarius familiaris B. Caroli Boni 186 *a b c d* 187 *d* 188 *d* 202 *e*
† *Fructuosus Ep. Dumien. et Braccaren.* 106 *b*
Frumoldus Præpositus Furnensis 12 *sec.* 171 *f*
Fulco Ab. Floreyiæ Ep. Tolosanus 411 *e*

G

Galbertus Notarius Brugen. scriptor Vitæ B. Caroli Boni 153 *c d*
Garcias de Pisa Granatæ 16 *sec.* 832 833 *f*
Gaspar de Avalos Archiep. Granaten. 814 *a f*
Gastoldus Dux exercitus Regis Poloniæ 350 *a*
Gaudefridus Fortis, pater B. Rogerii Archiep. Bituricen. 120 *c*
Gaudentius Ep. Aufiniensis in Ital. 5 *sec.* 134 *c*
Gaufredus de Vairolis Archiep. Tolosanus 732 *a d e*
Gausubertus Ep. in Gallia 7 *sec.* 902
Gelasia sanctimonialis filia Reguli 2 *sec.* 19 *c e*
Gelasius. 11 *confirmat B. Oldegario Archiepiscopatum Tarraconensem* 486 *d*
Geminianus Ep. Regiensis 8 *sec.* 900 *f*
Genesius Ep. in Gallia 7 *sec.* 900
† *Genovefa Brabantica* 268 *f*
Georgius Tyszkiewicz Ep. Vilnensis 354 *c*
Geraldus 2 *Ep. Lemovicen.* 12 *sec.* 802 *f*
Gerardus Ab. Obazinæ 13 *sec.* 803 *c*
Gerardus Tosta Doctor Bononiæ 14 *sec.* 730 *e*
† *Germani Ep. Autisiod. corpus Ravenna Autisiodorum delatum* 241 *b* 242
† *Germanus Ep. Parisien.* 60 *a c*
Germanus monachus sub Trajano convertit S. Eudociam 11, 12, 13, 14, 16 17
Gertrudis Comitissa Hollandiæ, dein Flandriæ 164 *c f* 203 *g*
Gervasius de Castro Ep. Bangor. 14 *sec.* 47 *e*
Gervasius Camerarius B. Caroli Boni 172 *f* 173 *b* 184 *d* 188 *c* 189 *a* 195 *a* 199 *b* 200 *c dein Castellanus Brugensis* 12 *sec.* 206 *e* 200 *a e* 211 *b*
Geta Cæsar fil. Severi Imp. 630 *a* 633 *f*
† *Gilbertus Ep. Cathinen. in Scotia* 798 *b*
Gislebertus Castellanus Bergensis 197 *a*
Gislebertus Ab. S. Petri Gandavi 12 *sec.* 161 *e*
Gisulfus 2 *Princeps Salerni* II *sec.* 328 *b* 329
Godebertus Clericus B. Caroli Boni 185 *b* 187 *c*
Godefridus Dux Bullon. Rex Hierosol. 164 *f*
Godefridus Barbatus Dux Brabantiæ 166 *b* 167 *c*
Godefridus Comes in Ardenna patruus S. Cunigundis : ex eo Duces Lotharingiæ inferioris 268 *b*
Godefridus Comes Namurcen. 12 *sec.* 181 *a*
† *Gorgonii corpus Gorziam defert S. Chrodegandus* 451 *c* 454 *b* 478 *a*
Gradlonus R. Cornubiæ in Armoricis 5 *sec.* 245 *a b* 258 *b*
Gradulfus Ab. Fontanellen. II *sec. ac Sanctus* 419 *a*
Gregorii IX *epist. ad B. Agnetem de Bohemia* 501 502 517 *a*
Gregorius X 674 *f*
Gregorii aliqui in Vitis Patrum 366 *f*
Gregorius Swieceiski Vitam S. Casimiri auxit 336 *c*
scripsit miracula 349
Grimoaldus filius Pippini Herstalii 79 *c*
Gualterius monach. scriptor Vitæ S. Lucii Papæ 302 *b*
Gualterus Comes Hesdini 166 *d*

Gualterus Achidiac. Teruanen. scriptor Vitæ B. Caroli Boni 153 *a b*
Gualterus de Locris 171 *c* 184 *f* 185 *a*
Gualterus Lilariensis, defensor B. Caroli Boni 173 *c*
Guido Ep. Ambianen. 11 *sec.* 382 *c f*
Guido Ab. Vallium-Sarnæ oppugnat Albigenses 412 *e*
Guido Comes Pontivi 11 *sec.* 286 *e*
Guido de Stenfordo 12 *sec.* 169 *d* 172 *f* 174 *b* 193 *a*
Gulielmus Longus Cardinalis 14 *sec.* 685 *c* 686 *a*
Guilielmus Petri de Goaino Cardinal. Ep. Sabinen. 706 *b*
Guilielmus de Sudre Cardinal. Ep. Ostien. 727 *d* 728 *b*
Guilielmus Tasta Cardinalis 14 *sec.* 685 *b* 686 *a*
Guilielmus a S. Lazaro Ep. Nivernen. 337 *e*
Guilielmus Ep. Thoanen. 13 *sec.* 711 *a*
Guilielmus Ab. Trunchinien. 15 *sec.* 536 *c* 537 *e*
Guilielmus de Casali Generalis Ord. Minorum 543 *c*
Guilielmus de S. Amore refutatus a S. Thoma Aquin. 664 *d* 665 *f*
Guilielmus Anglicus socius S. Franscici 628 *b*
Guilielmus Romanus Magister sacri Palatii Urbani v, 732 *f*
Guilielmus Dux Apuliæ et Calabriæ 164 *c* 165 *a*
Guilielmus de Aquitton Princ. Tarraconen. 13 *sec.* 490 *a*
Guilielmus Iprensis fil. Philippi ex Com. Flandriæ 12 *sec.* 157 158 *a* 163 *b* 165 *d* 173 *b* 174 *b* 176 177 *c* 186 188 *a* 191 196 199 203 206 208 209 212
Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 160 *b* 162 *f* 165 *c* 176 197 *d* 198 203 210 211 212 213 214 215 217
Guilielmus de Lordato Collector Urbani v *Papæ defert ad hunc corpus et caput S. Thomæ Aquin.* 729 *c* 732 *c*
Guilielmus de S. Blasio defert corpus S. Thomæ Aquin. Tolosam 730 *d*
Guilielmus de Thoco scriptor Vitæ S. Thomæ Aquin. 653 *e Prior et Procurator Beneventanus* 684 *d* 704 *a* 721 *c*
Guilielmus Viroviacensis conspirat in necem B. Caroli Boni 170 *a* 178 *b* 182 *c d* 193 *b*
Guilla mater B. Oldegarii Ep. Barcinon. 481 *b*
Guillermus de Tortoia Ep Barcinon. 13 *sec.* 493 *b*
Guillermus de Capella Ep. Tolosanus 14 *sec.* 120 *c* 122
Gundelandus Ab. Laurishamen. frater S. Chrodegandi 453 *c*
† *Gudilanus Diaconus Toletanus* 784 *c*
Gundisalvus Ep. Oveten. 12 *sec.* 118 *c d*
Gundisalvus Ep. Mindonien. 106 *d*
Gundisalvus Ep. Segobien. 12 *sec.* 118 *c*
Gundisalvus Ep. Seguntinus 12 *sec.* 118 *c*
Gunsalvus Ep. Mindonien. 11 *sec.* 107 *c*
Gutterrius Menendez de Arias pater S. Rudesindi 104 *f* 107 *e*

H

Hadewicha mater S. Cunigundis 268 *c*
Haistulfus Rex Longobard. 264 *f*
Hanseatici exorti, Brugis negotiantes 155 *f*
Heddi Stephanus cantum per Angliam docet 145 *c*
† *Hedvigis in Silesia* 512 *e* 514 *a*
Hedvigis soror S. Casimiri nupta Georgio Bavaro 335 *c*
Helgodus Comes Monstrolii 9 *sec.* 247 *e*
Helias Raymundi Generalis Ord. Prædic. 14 *sec.* 656 *c* 723 *f* 724 *a* 732 *d* 733 *b d* 737 *b* 739
Helias Decanus Brugensis 12 *sec.* 271 *f* 208 *e*
Helvecus Ep. Momoniensium 42 *d*
Helvidis Abbatissa Meten. 10 *sec.* 479 *b*
† *Henricus Imper. maritus S. Cunigundis* 269 *et seqq.*
Henricus V *Imp. an.* 1125 *mortuus* 180 *a e*
Henricus I *Rex Anglorum* 165 *c* 176 *a* 178 *d*
Henricus III *R. Angliæ petit sponsam B. Agnetem de Bohemia* 509 *c* 515
Henricus Frederici 2 *Imp. filius,* 509 *a*
Henricus Dux Bavariæ frater S. Cunigundis 268 *c*
Henricus Dux Wratislaviens. a Tartaris occisus 212 *d* 517 *f*
Henricus Vanden Bergen Ep. Cameracen. 620 *e*
Henricus de Muris Ab. Teruanen. 792 *d*
Henricus de Carahulis nobilis Neap. 14 *sec.* 597 *b*
Henricus de Balma Confessor. B. Coletæ 538 *b* 546 *f* 555 *f* 599 *b* 603 *a* 604 606 608 610
† *Herfridi Ab. Reliquiæ Pontifaræ* 125 *c*
Hericus scriptor miraculorum S. Germani Episc. Autisiodor. 241 *c*
Hermenigildus, avus S Rudesindi, Comes 101 *f*
† *Hermes Doctor et Martyr* 4 *d*
Hermon Ep. Hierosolym. 4 *sec.* 640 *e*
Hersendis Comitissa Angliæ 476 *d*
Hicbaldus Ab. Bardeneiæ 7 *sec.* 76 *a*
† *Hieronymus scripsit Vitas variorum Sanctorum* 378 *c cum S. Eusebio Cremonensi agit* 369 371 383 *a*
Hieronymus Rusticuccius Cardinalis, Protector Ord. Hospitalitatis 810 *c* 811 *a*
Hilarianus Procurator Carthaginis pro Severo Imp. 633 *c* 636 *b*
† *Hilarii ecclesia restaurata, reliquiæ translatæ a S. Fridolino* 436 *a e*
† *Hildegardi affecta prophetia contra Ordines mendicantes* 665
† *Hilarii Papa* 133 *d*
Hildegerus Ep. Coloniensis 82 *e*
† *Hidulphus Archiep. Treviren.* 311 *c*
Hilduinus intrusus Ab. Bertinien. 9 *sec.* 791 *c*
Honoratus Comes Fundorum 14 *sec.* 724 *d* 725 *a c* 737 *f e*
Hubertus Ab. S. Albini an. 1301. 61 *e*
Huethertus Ab. Girven. in Anglia 650 *c*
† *Hugo Ab. Cluniacen.* 328 *c*
Hugo de Cervellon Archiep. Tarracon. 13 *sec.* 490 *a*
Hugo de Juge Ep. Biterren. 731 *b*
Hugo Ep. Dunelmensis 450 *b*
Hugo de Moncada Ep. Urgell. 16 *sec.* 233 *d*
Hugo de S. Caro Ord. Prædic. Cardinalis 663 *b*
Hugo Rigaldus Templarius in Arragonia 13 *sec.* 490 *f*
Hugo Cardavena Comes S. Pauli 166 *b* 167 *c* 203 *e*
Hugo Comes 2 *Pontivi* 11 *sec.* 283 *e*
Hyacinthus Cardin. Legatus per Hispaniam 12 *sec.* 118 *b*

I

Idalius Ep. Barcinonen. 783 *c* 785 *b*
† *Ildefonsus de Scriptoribus. Eccles.* 782 *c*
Ildaura mater S Rudesindi 105 *c* 107 *f*
Imbertus Archiep. Neapolit. 14 *sec.* 684 *c* 686 *a* 714
Imelda Bononiensis Ord. Prædicat. 4 *d*
Importunus, Ep. in Gallia 7 *sec.* 902
Ingerannus Comes I *Pontivi* 11 *sec.* 283 *e*
Ingerramus socer Ludovici Pii, nepos S. Grodegandi 452 *f*
Ingrasnus Esnensis conspirat in necem B. Caroli Boni 170 *a* 178 *b* 182 *c* 193 *b*
Innocentius III *Papa Canonizat S. Cunigundem.* 279 *destinat*

destinat Prædicatores contra Albigenses 409 *f* 410 *f* 411 *d* 412 *f*
Innocentius IV *an.* 1244 *est in Thuscia* 659 *d* 660 *e*
Innocentius Maximus Ep. Bertynoien, Nuntius Apost. in Hispania 16 *sec.* 836 *c*
† *Innocentius Ep. Dertonen.* 4 *sec.* 421 *b*
Isaac soc. S. Herculani 49 *d* 51 *f*
Isaac conspirator in necem B. Caroli Boni 170 *a* 172 182 *e* 185 *a d* 199 *f* 193 *a* 196 *d* 208 *a b*
Isabella Baronissa de Brisano 15 *sec.* 547 *b*
† *Isidorus de scriptoribus Eccles.* 781 *d*
Ismael Ep. Meneven. 6 *sec.* 41 *a*
Isserninus Ab. an sit S. Zesnius? 428 *c*
Ivanus de Alst Baro 12 *sec.* 161 *e* 190 *c* 210 *d g* 211 212

J

Jacobus *de Viterbio Archiep. Neapol.* 686 *c* 713 *e*
Jacobus de Cajatia Ord. Prædic. 14 *sec.* 697 *e*
Jacobus Capuanus Ord. Prædic. 14 *sec.* 698 *b*
Jacobus Meyerus scriptor 155 *f* 156 *b*
Jacobus de Sena Advocatus fiscalis Urbani V *Papæ* 727 *a*
Jacobus de Susato scriptor Ord. Prædicat. 654 *f*
Jagellonis familia 340 *b*
Joachimus Ab. oraculum S. Cyrilli Carmelitæ explicat 498 *a* 500 *c*
Joanna Regina Siciliæ 727 *b*
† *Joanni Chrysostomo moribundo apparuit S. Basiliscus Mart. non Episcopus* 235 *c d e f*
† *Joannes Ep. Morinorum* 14 *sec.* 153 *a* 163 *e* 188 *c*
† *Joannes Ep. Ravenn.* 5 *sec.* 134 *d*
† *Joannes Ep. Spoletinus soc. S. Herculani* 49 51 *f*
† *Joannes Presb. Martyres sepelit* 3 *sec.* 23 *f* 24 *d*
† *Joannes de Capistrano* 337 *b c epist. ad B. Coletam* 536 *b*
Joannes 22 *condemnat hæreses* 665 *c, mandat inquiri in miracula S. Thomæ Aquin.* 680 *b c* 684
Joannes Tabennesiotes Ep. Alexandr. 5 *sec.* 136 *c*
Joannes I *Ep. Hierosolym.* 375 *a*
Joannes 3 *Episc. Hierosol.* 45 *f*
Joannes Cajetanus Ursinus Cardin. 13 *sec.* 520 *d* 521 *c*
Joannes Franc. Bordinus Archiep. Avenion. scriptor Vitæ Italicæ B. Joannis de Deo 812 *f*
Joannes de Pizano seu Pecchamo Archiep. Cantuar 13 *sec.* 710 *f*
Joannes Sprovuski Archiep. Gesnens. 15 *sec.* 336 *a* 350 *e*
Joannes de Dormano Ep. Bellovac. Cardinal. 738 *e f*
Joannes Hermengaudus Ep. Barcinon. 15 *sec.* 493 *d*
Joannes Christophorus a Westersterten Ep. Eystadii 32 *b f*
Joannes Ep. Legionen. 12 *sec.* 118 *c*
Joannes Ep. Lucensis 12 *sec.* 114 *c*
Joannes Ep. Papiensis 9 *sec.* 793 *a*
Joannes Ep. Salisburg. discip. S. Bonifacii 748 *b*
Joannes Teutonicus Generalis Prædicatorum 660 *f* 663 *b*
Joannes de Vercellis Generalis Prædic. 669 *f*
Joannes Grossus Generalis Carmelitarum scriptor 497 *f*
Joannes II *Ab. Blandinensis* 7 *sec.* 627 *f*
† *Joannes Gorzien. Ab.* 479 *a b*
Joannes Iperius Ab. scriptor 454 *a*
Joannes de Silva Provincialis Ord. Hospitalit. 847 *f*
Joannes Garcias Frater Major Ord. Hospitalitatis 809 *f*
Joan. Albertus frat. S. Casimiri Rex Poloniæ 335 *d*
Joan. Raimundus Comes de Cardona 14 *sec.* 232 *c d*
Joannes Comes Gravinensis 14 *sec.* 685 *a*
Joannes Botatynsk. Dux exercitus Lithuaniæ 350 *a*
Joannes de Ferentino Supprior Fossæ-novæ 678 690 *a*
Joannes de Neapoli scriptor Ord. Prædic. 699 *f*
Joannes de S. Juliano invisit S. Thomam Aquin. in carcere 660 *c*
Joannes Pinet Confessor. B. Coletæ 535 *b* 544 *c*
Joannes Vantropria Canon. Cracovien. 15 *sec.* 339 *d*
Joannes Avila fervens concionator 820 821 *e* 833 *f*
Joannes ab Avila socius B. Joannis de Deo 825 *e*
Joannes Ant. Flaminius scripsit Vitas Sanctorum Ordin. Prædicatorum 655 *a*
Joannes Bassanus Cœlestinus de B. Coleta 534 *c*
Joannes Dlugossus seu Longinus docet S. Casimirum 337 *c vita* 338
Joannes Garzo scriptor Vitæ S. Thomæ Aquin. 655 *a*
Joannes de Guevara Granatæ 16 *sec.* 832 *d*
Joannes Guiot Confessor. B. Coletæ 535 *b*
Joannus Polæonydorus Carmelita scriptor 499 *e*
Jonas Ogmundus Ep. Islandiæ 221 *f*
† *Josaphat Ep. M. in regno Poloniæ* 354 *e*
Josephus de Mello Archiep. Eborac. 16 *sec.* 836 *c*
Juditha Habspurgica nupta Wenceslao 3 *R. Bohemiæ* 528 *d*
† *Judocus fil. Juthaeli Regis Britonum* 74 *c*
Judulus Ab. Landevenecanus 6 *sec.* 139 *e* 140
Julianus Apost. Cenomanensium 60 *c* 61 *a*
Julianus Ep. Sabinensis 6 *sec.* 647 *c* 649 *c*
Julianus Pomerius alius a S. Juliano Ep. Toletano 784
Jutta Abbatissa neptis S. Cunigundis 273 *f*

K

† **K**enanus *Presb. in Armorica* 6 *sec.* 141 *a e*
Kennethus Rex Pictorum in Scotia 87 *b c* 88 *b c d*
† *Keranus Ab. Cluanen.* 394 *f*
Kineus seu Kinocus Ep. Lampaterniensis 6 *sec.* 41 *b*
Kineburga uxor Alefridi senioris, alia a S. Kineburga Virgine ejus sorore 440 *f* 444 *a e f*
Kunegunda Comitissa Andecen. 628 *c*
Kunegundis seu Cunissa proneptis Othonis Magni Imp. an Beata? 419 *a*

L

Lambertus *Nappin pater Borziardi, qui occidit B. Carolum Bonum* 159 205 *b g*
Lando atavus, item proavus S. Thomæ Aquin. 655 *c*
Landolphus toparcha Claronæ 6 *sec.* 438 *f*
Landolphus pater S. Thomæ Aquin. 655 *e*
Landolphus frater S. Thomæ Aquin. 672 *a*
† *Landradæ* V *invenio et translatio* 357 *f*
Landrada mater S. Chrodograndi Ep. 451 452 *a b e*
Landulphus Minorita Ep. Stabien. Archiep. Amalphitan. 4 *a*
† *Laurentius soc. S. Herculani* 49 *d e* 51 *f*
Laurentius du Frias Ab. Hurachensis. 16 *sec.* 796 *f*
Lauretus de Tuncosis Canonicus Romæ 14 *sec.* 684 *f*
† *Lebuinus prædicat circa Isolam* 73 *a* 75 *e*
Leo XI *canonizat S. Casimirum* 344 *f*
Leo Armenus Imp. Iconoclasta 460 *f* 786 *c*
Leo pater S. Leonis Lucæ 99 *c*
Leonardus de Neapoli Ord. Prædic. Ep. Aquensis et Archiep. Acherunt. 700 *a*
Leonardus Ep. Fundensis 14 *sec.* 737 *b*
Leonardus de Cajeta. Ord. Prædic. 14 *sec.* 709 *e*

† *Leonides*

† *Leonides M. pater Origenis* 4 *d*
Leporius Ep. Conf. 124 *e*
Leudemarus pater S. Drausionis 403 *f*
Levi Episcopus 12 *Hierosolymitanus an Sanctus?* 3 *a*
Leutrudis Abb. Suessionen. 7. sec. 406 *c*
Libernus seu Liberius Hibernus 772 *a b c d e*
† *Lidania sacra Virgo Hiberna 6 sec.* 394 *f*
Liethus frater S. Senani 773 *b*
† *Livinus Ep. Martyr apud Escham* 73 *b* 75 *a*
Lopez de Vega comœdiam de B. Joanne de Deo fecit 851 *d* 852 *c*
Longobardi crudeles in Christianos 141 142
† *Lucas Ab. Corbonen. in Lucania* 100 *f*
† *Lucianus Presb. M. Antiochiæ* 235 *c d*
Lucius pater S. Arthelaidis 6 sec. 262 *b* 263 *d*
Ludmilla a B. Agnete de Bohemia sorore sua ad vitam revocata 524
† *Ludovicus R. Franciæ favet Ordini Prædicat.* 665 *a consulit S. Thomam Aquin.* 669 *c* 671 *c d*
Ludovicus Grossus Rex Franc. 176 196 197 207 214
Ludovicus R. Siciliæ 14 sec. 725 737 *c*
Ludovicus Dux Andegav. fil. Joannis R. Franc. 731
Ludovicus de Capua Augustinianus 4 *b*
Lugadius fil. Kichtethi Rex in Hibernia 771 *c d*
Lugadius Presb. Hibernus 125 *b*
Lugadius Presb. apud Slavos in Holsatia 652 *f*
Luparia in Hispania conversa sec. 1. 5 *c*
† *Lutwinus Archiep. Treviren.* 311 *e* 314 *e* 315 *a* 317 *a*

M

† *Maccalanus Ab. socius S. Cadroes* 470 *e f* 476 *e*
† *Machutus seu Maclovius Ep.* 246 *d f*
Macledarius Ab. juvat S. Cadroen 476 *a*
Mactalus tyrannus in Hibernia 773 *e*
† *Magdelgesii capella Centulæ* 282 *c*
Magenfridus Mon. Bertiniens. 9 sec. 791 *a*
Magistrianus Præfectus militum in Ponto sub Maximiano 236 *b f* 237 238
† *Magnentia v. Autisiodor.* 241 *b c f*
† *Maioli Ab. elevatio* 120 *c*
Mahometi lex a Martyribus confutata 462 464 *d*
Malachias R. Hiberniæ e purgatorio liberatur 9 sec. 467 468
Malgo Venedocorum Rex in Britania 41 *f*
Mamilianus Ab. Cellæ-novæ 10 sec. 110 *b*
† *Mannanus Hibernus* 88 *e f*
Marcellinus Tribunus Carthagine 30 *b*
† *Marcellus Centurio M. in Hisp.* 228 *b*
† *Marchelmus a S. Willebordo enutritus Ultrajecti adhæret SS. Bonifacio, Ludgero, Gregorio* 70 71 *ab aliis Marellinus dictus, sub hujus nomine confecta Vita S. Swiberti* 72 *et seqq.*
Marci illustres in Vitis Patrum 365 *f* 366
Marcus Ep. Viscensis 12 sec. 118 *c*
Marcus Generalis Ord. Minorum Ep. Viterbien. Cardinalis 730 *a b*
Margareta uxor B. Caroli Boni 153 *a*
Margaretæ Moyan mater B. Coletæ 540 *f* 541 *d*
† *Maria Jacobi mater SS. Jacobi minoris, Simonis, et Judæ Josephi Justi* 555 *a*
† *Maria Salome mater SS. Jacobi et Joannis Apost.* 555 *a*
Maria Regina Siciliæ 14 sec. 685 *a* 707 *f*
Maria Mendoza uxor Francisci de Corbes Commendatoris 825 *c e*
Marinus de Caracciulis Ab. Neapoli 14 sec. 684 *f*
† *Marius et Martha Persæ* 23 *e f*
† *Martia Matidia M. an soror Trajani Imp.* 226 *a d*
Marius Philonardus Archiep. Avenionen. 342 *f*
Marotta soror S. Thomæ Aquin. Abbatissa Capuæ 660 *e*
Martinus R. Arragoniæ 493 *d* 494 *a*
Martyrius Ep. Hierosolym. 5. sec. 385 *d*
Martinus Ysquierdo Ab. Hyrachen. 17 sec. 798 *a*
Martinus Scola Ord. Prædic. 13 sec. 676 *a*
† *Martulfus sive Marculphus Ab. Bituric.* 37 *e*
Matthæus de Viterbio Capellanus Archiep. Neapol. 14 sec. 713 *f* 716 *b c*
Matthias Corvinus Rex Hungariæ 339 *c d e f*
Matthias de Michova scriptor Poloniæ 336 *e*
Mathildes uxor Guilielmi Conquestoris 165 *c*
Mathildis Pedemontana nupta Ludovico 3 Palatino Rheni 549 *d* 550 *e*
Matmocus Ab. Landevenecci in Armoricis 258 *a*
Mauri ejecti e Majorica 484 *a b : Dertosa et Ilerda* 487
† *Maurilius Ep. Andegav.* 59 *e*
† *Maxima v. Autisiodori* 241 *b c f* 242 *d*
† *Maximinus Ep. Trevir. ab Angelo monitus reconciliatur S. Quiriaco Presb.* 425. *ejus translatio* 312 *a b* 320 *d*
† *Meinwercus Ep. Paderbornen.* 270 *f*
Menendus Gundisalvez nepos S. Rudesindi 105 *f*
† *Michael Archang. pœnitentes juvat* 14 *e Ejus ecclesia in Galæcia* 107 *d* 118 *f* 119 *d*
† *Michael Ep. Synadensis* 786
Michael Joan. Boldo Canonicus Barcinon. procurator Canonizationis, B. Oldegarii miracula collegit. 496 *f*
Milo Comes de Brethenaven. 12 sec. 40 *f*
Milo intrusus Archiep. Treviren. 311 *f* 316 *a*
Minucius Timinianus Proconsul. Africæ sub Severo Imp. 633 *c*
† *Modoaldus Archiep. Treviren.* 311 *c*
† *Modomnocus discip. S. Davidis Menevens.* 44 *a*
Monennus Ep. Hibernus 3 *c*
Mola Ep. Hibernus 771 *b*
Munio Ab. Hyrachensis patruus S. Veremundi 794 *b*
Munius Gutterrius frater S. Rudesindi 15

N

† *Naboris corpus Hilariaci.* 451 *c* 454 *a b*
Nada mater S. Conomis M. 398 *b*
† *Narcissus Ep. Hierosolym.* 360
Narses Patricius Justiniani Imp. 262 *b f*
Natalis Ab. Magister S. Senani 762 763 769
Naustus Ep. Conimbricen. 9 sec. 106 *d*
† *Nazarii corpus Laurishamii* 451 *c* 454 *a b*
Neapolio Comes Manopelli in Ital. 14 sec. 732 *f* 738 *c*
Nestor pater S. Conomis M. et ipse Martyr 358 *b c*
† *Nicephorus Ep. CP.* 786 *e*
† *Nicetii Archiep. Trevir. translatio* 312 *a b* 317 *f*
Nicolaus Comes Nolanus 14 sec. 732 *f* 735 *c*
Nicolaus Ab. Fossæ-novæ 14 sec. 689 *f*
Nicolaus de Filimarino nobilis Neapol. 14 sec. 697 *c*
Nicolaus Avagnale scriptor Vitæ Italicæ B. Joannis de Deo 813 *c* 900
Nicolaus Regaltius scriptor emendatus 750 *a b*
† *Nimianus Ep. Candidæ-Casæ* 88 *e*
Nithardus positus pro S. Edwardo Rege Angliæ 11 sec. 284 *a*
Nivo Ep. in Gallia 7 sec. 900
Nizo Ab. scriptor Vitæ S. Basini Archiep. Trevir. 312 *c* 313 *a*
Nonna aut Nonnita Martyr 3 *d*
Nonna aut Nonnita, mater S. Davidis Menev. 41 *f*
Notkerus Balbulus sec. 9. 439 *f* 431 *c* 900
† *Numerianus Archiep. Treviren.* 311

O

Oderatus Palmyrenorum Princeps 3 sec. 10 b
Odgerus Clericus B. Caroli Boni 185 b 187 c
† Odo Archiep. Cantuar. 477 a
Odranus Ab. successor S. Senani 776 b
Offa filius Regis Orientalium Saxonum 74 c
Oldegarius pater B. Oldegarii Ep. Barcinonen. 481 c e
Oliverius de Lange scriptor Vitæ Belgicæ B. Coletæ 532 b 537 d e
Optatus Ep. a morte apparet sub Severo Imp. 635 b
Ordonius mon. Cellæ-novæ, scriptor miraculorum S. Rudesindi 103 d e
Oswius Rex Nordanhumbr. 146 c f 440 c IV filii f
Othbraunus Ab. S. Albani 11 sec. 56 b 62 f
Otto I Imper. favet S. Cadroe 477 b

P

† Palladii V. Autisiodori 241 b e f 242 c d
Pandolfus abavus S. Thomæ Aquin. 655 d
Pandulfus de Sabello Notarius Papæ 14 sec. 684 d f
† Paractitus socius S. Herculani 51 f
† Paschalis 19. sec. transfert corpora SS. Cæciliæ, Lucii, Urbani, Valeriani, Tiburtii et Maximi 299 e
Paschalis II epistola ad B. Oldegarium de Episcopatu Barcinonensi 484 c d
† Paternus Ep. Venetensis 44 d 45 f
† Patricius apparet S. Winwaloeo 250 f 256 c
† Paulinus Ep. Antiochiæ 369 f 377 b
Paulinus discipulus S. Germani 42 c
† Paulus Ep. Leonen. in Armorica 139 et seqq.
Paulus et Juliana soror MM. Ptolemaide 307 c 318 d
Paulus Zane Ep. Brixien. 14 sec. 260 a 309 f
Paulus Æmilius scriptor 156 a 157 b
Paulus de Aquila Ord. Prædic. 13 sec. 676 a
Pelagiana hæresis in Britannia 45
Pelagius I Papa an Sanctus adscriptus? 126 b
Pelagius Ab. Cellæ novæ 11 sec. 110 e Alius 12. sec. 113 d 115 b
Pelagius Archidiac. Cellæ novæ 12 sec. 114 e
Penda R. Merciorum 441 a
† Perpetuus Archiep. Turonensis 35 c
Petrona de Balma socia B. Coletæ scripsit Vitam ejus 532 d 600 d 602 d
Petronilla Comitissa Hollandiæ 192 a
† Petrus et Paulus Apost. apparent S. Thomæ Aquin. 568 e
† Petrus de Morono Cœlestinus V Papa 121 d 681 a
Petrus Diaca Cardinalis 847 e
Petrus Mongus Ep. Alexand. hæreticus 136 a
Petrus Fullo hæreticus Ep. Antiochiæ pulsus 135 f 136 a b reductus 137 b
Petrus Archiep. Compostellanus 12. sec. 118 c d
Petrus Guerrerus Archiep. Granaten. 828 f 831 d e f
Petrus de Juge Archiep. Narbonen. 731 a b
Petrus Ep. Ambianen. 13 sec. 247 f
Petrus Ep. Cavaicen. 12 sec. 118 c
Petrus Ep. Posnanien. 16 sec. 350 c
Petrus Ab. Cellæ-novæ 12 sec. 112 b
Petrus Gundisalvus Ab. Cellæ-novæ 11 sec. 110 c
Petrus de Vitz Ab. Hyrachen. 17. sec. 797 d
Petrus de Monte S. Joannis Ab. Fossæ-novæ 678 a 685 690 f
Petrus R. Arragon. Canonizationem B. Oldegarii petit 493
Petrus Rex Cypri 727 a
Petrus Grassus Commissarius Regis Neapoli 14 sec. 686 b
Petrus Henriquez de Ribera Marchio Tarifensis 823 d 824 b
Petrus soc. B. Stephani Ab. Obazinæ 800 801
Petrus Canon. Compostellan. Legatus ad Reges 12 sec. 114 d
Petrus de Bobadilla Granatæ 16 sec. 830 d
Petrus a Vallibus sive de Remis Confessarius B. Coletæ scriptor Vitæ illius 531 f 536 b 537 b 438 e 599 f 602 d 609 613 615
Petrus de Lyon testis sanctæ vitæ B. Coletæ 600 c 612 f
Petri de Natalibus Appendix a quo facta? 498 e
Petrus de Suciavel Suetia Or. Prædic. 13. sec. 667 b 704 b
† Philippus Presb. Siculorum Apostolus 99 b 152 b
Philippus Princeps Tarentinus 687 f appellatus Imperator CP. 726 e
Philippus Imp. 12 sec. 277 b
Philippus 2 R. Hispan. benigne excipit B. Joannem de Deo 825 c
Philippus Bonus favet B. Coletæ in extruendo monasterio Gandavi 531
Philippus Archiep. Salisburg. et Patriar. Aquileien. 512 d 513 a
Philippus Ipren. aut Locusis fil. Roberti Frisii 165 e 166 a
Philippus Abbas Gandensis 15 sec. 388
Philippi Bergomatis Supplementum postea auctum 499 a
Philippus Callimachus instruit fratres S. Casimiri 338 c 339 a
Philippus de Theate Ord. Prædic. Provincialis 724 b 739 b
Philostratus a morte per S. Eudociam resuscitatus 17 18
† Photinus primus Episcopus Beneventanus 2 c
Pipinus Herstallius favet prædicationi in Frisia e f, et non fecit divortium cum Plectrude 78, pietas 79
Pius V approbat Ordinem Hospitalitatis sub regula S. Augustini 809 810
Pius an S. Jacobi discip. et Ep. Hispalensis? 296 c
† Plechelmus Ep. Scotus Confessarius Pippini Ducis 74 f 75 a
Pollio Præses Decii Pergæ 127 c
Pomponius Diac. Carthag. Severo Imp. 632 e 634 c
Pontius Ab. Claravallen. 748 d
Poppo Ep. Treviren. 11. sec. 282 e
† Porcaria V Autisiodori 241 b f
Pribislaus Princ. Slavorum Lubecæ 12 sec. 652 c 653
Primislaus Ottocarus Rex Bohem. pater. B. Agnetis Clarissæ 501 b 508 f 512 c f 515 d
Primislaus Ottocarus 3 R. Bohemiæ 512 c e 520 e
Primislaus Marchio Moraviæ, frater B. Agnetis 512 d f
Probus Ep. Canusinus 5 sec. 133 f
Ptolomeus Lucensis scriptor Ord. Prædic. Episc. Torcellanus 704 c
Priscillianus Præses Nicææ sub Diocl. 27 f
† Proculus soc. S. Herculani 49 d e 51 f 52 a
Publius Præses Pamphiliæ sub Decio 361 a d
Pudens Præpositus carceris Carthagine sub Severo Imper. 634 c

Q

† Quiriacus mon. in Palæstina 5 sec. 386 c d

R

Richildis mater S. Drausionis 403 f
† Radbodi Ep. Ultrajectini sermo et carmen de S. Swiberto Ep. 82 83

Radulphus Ep. Agennen. dein Lugdunen. 357 *c*
Radulphus Cist. missus ad Albigenses hæreticos 410 *a*
Radulphus Castellanus Brugen. 12 *sec.* 162 *a*
Radulphus de Roye Ab. Corbeien. 601 *c* 602 *e*
Ragnobertus Ep. in Gall. 7 *sec.* 902
Ragnomarus Ep. in Gall. 7 *sec.* 902
Raymundus Berengarius I *Comes Barcinon.* 481 *b* 486 *a b* 488 *c* 489 *a c*
Raimundus Comes de Cardona 14 *sec.* 232 *d*
Raimundus Comes Tolosanus fautor Albigensium 411 *d* 413 *a c* 414 *e* 415 *b.*
Raimundus Guillelmus Ep. Barcin. a Mauris occisus 484 *a*
Raimundus Ep. Tolosanus depositus 13 *sec.* 410 *d*
Raimundus Ep. Ausonensis seu Vicensis 13 *sec.* 485 *c* 488 *e* 489 *c* 490 *a*
Raimundus Ab. Fossæ-novæ 14 *sec.* 725 727 732 *f*
Raimundus Stephani Ord. Præd. miraculis clarus 671 *a e f*
† *Raimundus de Capua Ord. Prædic.* 14 *sec.* 329 *f*
Raimundus Severi seu Salerni Confessur. S. Thomæ Aquinatis 667 *a*
Raimundus Maturus Ord. Prædic. 13 *sec.* 677 *a*
Raimundus Hugonis scriptor Translationis S. Thomæ Aquin. 654 *f* 724 *a* 733 *a* 737 *e f*
Raimaldus Comes Claromont. socer R. Caroli Boni 153 *a* 165 *e*
Raimaldus frater S. Thomæ Aquin. 672 ∎
Rainaldus de Piperno socius S. Thomæ Aquin. 660 *b* 677 *b* 686 *c* 704 *c*
Raimaldus Abb. Cistere. excipit Eugenium 3 *Papam* 803 *a*
Rezo de Gavere pincerna B. Caroli Boni 191 *b* 192 *c* 203 *c*
Ranulphus Ep. Astoricen. 9 *sec.* 106 *d*
† *Rhiocus discip. S. Winwaloei* 253 *f* 258 *c*
Ribera familia e stirpe S. Rudesindi 106 *e*
Richemarchus scriptor Anglus 38 *f*
† *Richardi corpus Centulæ et miracula* 286
Richardus Hannibalden. Cardinal. 13 *sec.* 665 *e* 666 *a*
Richardus Ab. Virdun. et Centulen. 11 *sec.* 282 *e*
Richardus 3 *Dux Norman.* 11 *sec.* 283 *a* ∎
Richildis hæres Hannoniæ Comitissa Flandriæ 203 *d e f* 204 *a b*
Rigerius de Marchia Minorita 416 *e*
Riquardus Walnensis defensor B. Caroli Boni 173 *c* 184 *d* 190 *d* 216 *a*
Robertus 2 *Dux Norman.* 11 *sec.* 284 *a f*
Robertus fil. Guilielmi Conquestoris 165 *c*
Robertus Friso Comes Flandriæ 164 *b* 204 *dictus Comes Aquarum* 204
Robertus fil. Guilielmi Iprensis e familia Comitum Flandriæ 12 *sec.* 158 *c*
Robertus Junior Hierosolym. Comes Fland. dictus S. Georgii filius 164 *d e* 165 *a* 204 *d*
Robertus Castellanus Brugen. 11 *sec.* 158 *c* 204 *e*
Robertus Puer fil. Roberti Castellani Brugen. 12 *sec.* 159 *c* 161 170 *a* 177 *d* 183 *f* 192 *e* 203 *b* 205 *c* 207 *f*
Robertus fil. Huberti Castellani Brugen. 161 *d*
Robertus Princeps Tarraconen. 13 *sec.* 489 *e f*
Robertus IV *Crassus Bethuniensis* 197 *d f*
Robertus Ab. Framedæ in Gall. 12 *sec.* 807 *f*
Robertus de S. Valentio Vicarius Generalis Societat. Jesu 679 *f*
Robertus Bogleti pater B. Coletæ 540 *f* 541 *d*
Rodericus Ep. Palentinus 12 *sec.* 118 *c*
Rodericus Siguenza Fr. Major Ordin. Hospitalitatis 809 *d e*
Rodgerus Præpositus S. Donatiani Brugis 206
Rodricus Ep. Dumien. 10 *sec.* 106 *e*
Rogerius Dux Apuliæ 164 *c f* 203 *f*
Rogerius Dux Salerni Urbanum 2 *Papam excipit* 333 *c*
Rogerus Ep. Cuetanus 14 *sec.* 726 *c* 728 *a*
Roselina soror S. Gerardi Ab. Centulen. 282 *b*
Romualdus Archiep. Salernitanus 12 *sec.* 165 *a*
Rodesindus senior Ep. Dumien. 106 *d f*
† *Rodolphus* I *Imper. conflixit cum Rege Bohemiæ* 510 *f* 521 *f*
Rupertus Ab. Tuitiensis 297 *b*

S.

Sabbatius Cilix Ab. 387 *d e*
† *Sampson Ep. Dolanus* 6 *sec.* 246 *d* 247 *c*
Sancia Comitissa, filia Sancii Comitis Castellæ, mater Raimundi Comitis Barcinon. 481 *c* 482 *f*
Sancius Garcias R. Navarræ favet S. Veremundo 795 *c*
Sancius Ramirez R. Navarræ addictus S. Veremundo 795 *c d*
Sanctius Rex Galæciæ 10 *sec.* 108 *c*
Sanctius Ep. Zamoren. 12 *sec* 118 *c*
Sanctius Rex Ceretiæ provinciæ in Wallia pater S. Davidis 38 *b* 41 ∎
Sapricius Præses Mediolani sub Hadriano Imp. 420 *e f*
Sara Vir. Abbatissa 3 *c*
Saranus Episc. Hibernus 3 *b*
Savaricus Ep. Dumien. 10 *sec.* 106 *e*
Savaricus Ep. Britonien. 9 *sec.* 106 *d*
Scuthinus discip. S. Davidis 43 *f*
Sebastianus Ep. Tudensis 826 *e f*
Sebastianus Ariaz Ord. Hospitalitatis 809 *e*
† *Secundus Ep. Abulen. sec.* 1. 5 *f*
Sedna seu Sedonius Ep. Hibernus 772 *d e*
Segerus socius Guilielmi de S. Amore refutatus a S. Thoma Aquin. 664 *d*
† *Senorina Abb. diœc. Braccaren.* 10 *sec.* 109 *c e*
Serenicus Ab. an sit S. Zesnius? 429 *d*
Sergius Ep. Ravennas 8 *sec.* 900 *f*
† *Severus Ep. Barcinon. M. an unicus?* 242 253. *Ejus translatio* 15 *sec.* 493 *e*
Sibrandus Ab. scriptor Vitæ B. Frederici Ab. Mariegardi 287
† *Sidonius Apollinaris Ep. Arvernorum* 35 *b d* 36 *d e f*
Sigebertus R. Angl. Orient. excipit S. Felicem Ep. 779 780 *b*
† *Sigefridus Ab. Wiren. in Anglia* 650 *c e*
Sigefridus Com. Palatinus maritus S. Genovefæ Brabanticæ 268 *f*
Sigefridus Comes Lucilinburgen. pater S. Cunigundis 268 *b an Palatinus Rheni? ejus facta* 268
† *Sigeramnus pater S. Siwardi Abbas Anisolen.* 66 *b c.* 67 *d*
Sigismundus frater S. Casimiri Rex Poloniæ 335 *b* 349 *c* 350 *a*
Sigrammus pater S. Grodegandi Ep. 451
† *Silvestri Papæ Reliq. Nonantulæ* 263 *f* 900
† *Similianus Ab. in Armoricis* 246 *f* 247 ∎
Simon Ep. Tornacen. 12. *sec.* 152 *f* 176 *f* 186 *c*
Simon de Langonis Generalis Ord. Præd. Episc. Nanneten. 725 *b*
Sisnandus Ep. Compostellanus 10 *sec.* 109 *a c*
Sisnandus Ep. Iriensis 9 *sec.* 107 *a*
Soldanus ad fidem conversus 499 *e*
Sophia soror S. Casimiri nupta Friderico Brandeburg. 335 *b*
Spiridon Ep. Trimethuntis 642 *e*
Stephana de Soncino ab Angelis cincta 745 *a b c*
Stephanus 3 *Papa a S. Chrodegando ducitur ad Aistulfum R. et in Franciam* 453 *b*
Stephanus Ep. Antiochiæ, 5 *sec. alius M.* 136 *b c*

Stephanus

Stephanus Ep. Tullen. an Sanctus? 748 *b*
Stephanus Ep. Upsalen. 125 *c*
Stephanus Comes Blesensis, dein Rex Angliæ. 176 *b*
Stephanus monach. Cellæ-novæ scriptor Vitæ S. Radesindi 103
Stephanus Juliacus scriptor, Vitæ Latinæ B. Coletæ 532 *a* 538 *c*
Stephanus de Salanacho scriptor Ord. Prædic. 653 *c*
Stephanus de Cumba Procurator Ord. Prædicat. 15 *sec.* 729 *f*
Stratiota familia Brugis non fuit rea mortis B. Caroli Boni 158 *et seqq*
Suavius Ep. Britonien. 11 *sec.* 107 *b*
Sugerus Ab. S. Dionysii scriptor 12 *sec.* 133 *e*
† *Suiberius Ep. Ferdensis* 84 *c* 85 *b*
Sylo auctor historiæ Neamonasteriensis 652 *c*
† *Swithunus Ep. Winthon.* 44 *b*

T

Tarasius Ep. CP. 786 *c*
† *Telianus Ep. Waliæ* 44 *d*
‡ *Tenenanus Ep. Leonen.* 6 *sec.* 139 *d*
Tertius Diac. Carthag. Severo Imp. 632 *c*
Thadeus Ab. in Armorica 6 *sec.* 140 *a*
Thancmarus de Straten 12 *sec.* 156 *c* 159 *f* 168 *e f* 181 *d* 184 *d* 195
Themardus Castellanus Brugburgen. 12 *sec.* 156 *c* 171 *b* 184 *f*
Theodora mater S. Thomæ Aquin. 657 *e* 669 *f an filia Comitis Theatis ex Caracciola familia?* 655 *e*
Theodora Soror S. Thomæ Aquinatis 654 *a* 669 *f* 678 *a* 690 *f.*
Theodoricus R. filius Chlodovei benefacit S. Fridolino 130 *f*
Theodericus Alsatus Comes Flandriæ 160 *f* 196 *c ejus progenies* 205 *c* 211 212 *et seqq*
Theodericus Discamuden. defensor B. Caroli Boni 173 *c* 190 *d*
Theodericus Princ. Tuamoniæ in Hibern. 776 *e d*
Theodericus Ep. Meten. frater S. Cunigundis 268 *d*
Theodoricus Ep. Meten. 10 *sec.* 479 *c*
† *Theodoretus Princ. Antiochiæ M. sub Juliano* 126 *e*
Theodomirus Ep. Mindonien. 11 *sec.* 107 *a*
Theodomirus Ep. Dumien. 10 *sec.* 107 *b*
† *Theodorus Archiep. Cantuar.* 7 *sec.* 146 *e f*
† *Theodorus Ep. in Cypro* 126 *c*
† *Theodorus Tiro M.* 233 *c* 236 *d*
Theodovindus Ep. Britonien. 106 *d*
Theodorus Ab. Mileti in Calabria 10 *sec.* 102 *a c*
Theodula soc. S. Herculani 49 *d* 51 *f*
Theodulus Ep. Heliopoli Phœniciæ sub Trajano 9 *a b f* 15 *c*
Theophilus Imp. Iconoclasta 460 *f*
Theophylus Ep. Alexandrinus an Sanctus 356 *f* 360 *e*
Theophania Ab. Essendiæ in Germania 357 *b*
Theophylactus Ep. Amastr. 8 sec. 456 *c*
Theoteenus Ep. Cæsarea in Palæstina 223 *d*
Theotistis mater S. Leonis Papæ 99 *f*
Theras Martyr S. Paulini 357 *f*
Thiebaudus Sacrist. frater Guilielmi Iprensis ex familia Comitum Flandriæ 208 *f*
† *Thomas Ep. Cantuar. S. Brausium reconciliat* 402 *c*
Thomas Aquæ de Lentino Archiep. Consentinus, Patriarcha Hierosolym. 13 *sec.* 659 *a*
Thomas Comes Coloniacen. 12 *sec.* 166 *e*
Thomas avus S. Thomæ Aquin. 655 *d*
Thomas de Mathia Canonicus Salernit. 14 *sec.* 698 *f*
Thomas de Sulmona Ord. Prædic. 14 *sec.* 724 *b*
Thomasius Comes Marsiti, nepos S. Thomæ Aquin. 654 *a* 670 *a* 705 *a*
Tiemo Ep. Bambergen. 12 *sec.* 275 *c* 279 *e*
Tilemannus Slechius Canon. Colonien. 15 *sec.* 339 *c*
† *Tilmon aut Tilmannus an soc. S. Willebrordi?* 73 *c*
Timotheus Salophaciolus orthodoxus Ep. Alexandriæ 134 *f* 136 *a c*
Timotheus Ælurus intrusus Episc. Alexandriæ, damnatus 135
Tobias Canonicus Regularis in Ital. anno 1501 *sancte obit* 357 *c*
Tobias Ep. Pragensis 13 *sec.* 327 *b c*
† *Torquatus Ep. Accitanus* 1 *sec.* 5 *a d : reliquiæ in Cella-nova* 104 *d*
Totilla Italiam vastat, 52 *d e*
† *Troadius M. sub Decio* 126 *f*
Turgarus monach. Petroburgen. 9 *sec.* 442 *b c*
Turgessus Norwegus invadit Hiberniam 9 *sec.* 468 *c*
Tyrannus Ep. Antiochenus an Sanctus? 418 *c*

U

Ulpianus Præfectus Alexandri Imp. Romæ 127 *b d*
Udalricus I et II Duces Carentanorum 13 *sec.* 512 *d*
† *Urbani I Papæ corpus translatum* 300
Urbanus II Papa 11 *sec.* 329 *b* 332 *a* 333 *d*
Urbanus IV Papa 665 *c* 74 *f*
Urbanus V Papa post multas terqiversationes concedit Ordini Prædic. corpus S. Thomæ Aquinat. 727 *et seqq. Bullas* 3 *concedit* 731 *et seqq.*
Urbanus VIII adscribit Beatis Joannem de Deo 812 *c* 859
Ursacius Dux Carthaginæ 30 *b*
Urso Dominus Claronæ Benefacit S. Fridolino 438 *f*
Urraca mater Alphonsi Imp. 112 *c e*
Utdradus Ab. S. Maximini 8 *sec.* 316 *d*

V

Valentinus Ep. Amiternus 6 *sec.* 647 *f*
Valentio Ab. in Valeria prov. et Romæ 6 *sec.* 647 *f*
† *Valeriani Tiburtii et Maximi corpora translata* 300
Valerianus hæreticus 5 *sec.* 374
Velasco Comes Lusitaniæ 112 113 *d* 114 *a*
Vicelinus in Holsatia prædicat 652 *a e*
Vicentius Præses Heliopoli in Phœnicia occidit S. Eudociam 22 *c*
Vigilantius hæreticus 5 *sec.* 373
† *Vigilius Ep. Tridentinus occiditur, transfertur* 427
† *Vigoris Ep. Bajocen. Reliquiæ Centulæ* 283 *b f*
† *Vincentius Ferrarien.* 295 *invisit B. Coletam* 558 *b*
Vincentius Ep. Cracovien. Ord. Cisterc. 13 *sec.* 549 *a*
Vincentius Ep. Dumien. 106 *b*
Virgilius Ep. in Gall 7 *sec.* 902
Vladislaus frater S. Casimiri Rex Bohemiæ et Hungariæ 335 *b* 337 *c*
Vulgerius Rex Mercionum 143 *e*
† *Vulfrannus Archiep. Senonen.* 85 *d*
Vulgisus pater S. Willebrordi 358 *a*

W

Walterius Ab. S. Albini 11 *sec.* 56 *a b* 62 *b.*
Walterus de Straten Brugis 12 *sec.* 160 *b f* 168 *e* 215 *d* 217 *a e*
Walterus Cornacensis Brugis 12 *sec.* 161 *d f* 162 *a* 211 *d* 212 *e*
Walterus Castellanus Brugensis 12 *sec.* 159 203 *e*

Welandus ab aliquibus Sanctus dictus 362 *d*
Wenceslaus R. Bohemiæ frater B. Agnetis de Bohemia 501 503 *a* 512 *d f* 516 *f* 517 *a b* 518 523
† *Wenialı seu Gueniali Presb. corpus Corbeili* 246 *d e*
† *Weomadi Archiep. Trevir. translatio* 312 *b c*
† *Werenfridus in Frisia prædicat* 73 *c d*
Wicbertus prædicat in Frisia 69 *a* 72 *d e f*
† *Wilfridus Ep. Eboracen.* 67 *c* 69 72 76 *c d* 85 *g* 146 *b f*
Wilielmi Malmesburiensis varii errores 444 *a*
Wilielmus Comes Warennæ 11 *sec.* 284 *c*
† *Willebrordus Apostolus Frisiæ* 68 *a* 69 *d* 77 *b*
Winfridus Ep. Mercıorum 148 *e*
Wini Ep. West-saxonum 7 *sec.* 146 *c*
† *Winocus ex regia Britonum progenie* 74 *c*
† *Wiro Ep. Scotus Confessarius Pippini Ducis* 74 *f* 75 *a*
Wilfricus Cnop conspirat in necem B. Caroli Boni 160 *c* 170 *b* 178 *b* 189 *a* 193 *b* 204 *d* 207 *d*
Wltmarus Ab. Ganden. 10 *sec.* 478 *a*

Z.

Zacharias Ferrerius scriptor Vitæ S. Casimiri 336 *e* 347 *f*
Zebedæus pater SS. Jacobi et Joannis, an Aristobulus dictus et Episc. Britoniæ in Hispania? 131 *b*
Zeno puer a S. Eudocia resuscitatus 22
Zeno Ep. Hispalen. Vicarius per Hispanias 5 *sec.* 134 *c*
Zenobia uxor Odenati Principis sec. 3. 10 *c*
† *Zita Virgo Lucensis Panormi colitur* 294 *c* 295 *e*

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII

A

Aberkerdour in Scotia 64 a
Acci urbs Hispaniæ 5 c
Acheruntia urbs Lucaniæ 700 a b
Adhama in Scotia. *An ibi S. Baldredus mortuus* 448 d
Ægyptus *Marcus monachus* 367 *S. Piamun Virgo Deo devota* 240
Æolis *S. Quintus Thaumaturgus* 129
Æqua vulgo Vico ur. regni Neapolit. 700 a b
Africa *Leo, Donatus et alii Mart.* 28 f *Adrianus Victurus, secundilla* 29 *SS. Florianus, Felix, Castus et alii MM.* 224 *Gaiola, Felix, Emeritus et alii MM.* 226 *Adrianus, Evolus, Eusebius Julianus Octavius* 363 *Petrus, Eusebius, Palatinus et alii* 363 *Jocundus Saturninus, Artaxius, Quintus MM.* 629 *Saurus, Silvanus, Rogatus, Manilus, Cyprianus* 643 *Cyrillus Ep. Rogatus et alii* x *MM.* 756
Agyrium monast. Siciliæ *S. Leo Lucas monachus* 97 f 98 a 99 d *S. Lucas Casulius Ab.* 151
Aldenarda ur. Flandr. 12 sec. non deleta, sed suburbium incensum 155 c d 203 c 205 b
Alemannia pro Germania 549 f
Algezira urbs Hispaniæ 6 e
Alhambra arx Granatæ 817 d 818 f
Alicante urbs Hispaniæ 6 c
Alona urbs Hispaniæ 6 b c
Alostum oppidum Flandriæ 217 b
Althæa urbs Hispaniæ 6 f
Amalea ur. Ponti *SS. Eutropius, Cleonicus, Basiliscus* 233
Ambianensis Comitatus 165 e
Amorium urbs Phrygiæ *Sancti* XLII *Martyres* 456
Andegavum ur. Galliæ *S. Albinus Ep.* 54
Andrania urbs Bythyniæ 455 c f
Andrapena, *patria S. Hesychii Thaumaturgi* 455
Andreopolis urbs Scotiæ *S. Adrianus Ep.* 325 *S. Monanus Archidiac.* 87
Anglia Orientalis *S. Felix Ep.* 778
Anisola flu. et Monast. Galliæ *S. Stewardus Ab.* 65
Ankarig oratorium Petroburgi monasterii 441 f
Annandia ditio Scotiæ 64 b
Antinous ur. Ægypti, *Philemon, Appollonius, Arianus, Theotychus et* 3 *socii MM.* 750
Antiochia a Latinis capta 164 e *Victor, Adrianus et alii* XI *et annonymi* XXII *MM.* 361 *Phocas M.* 334 *SS. Leocus, Taxis, Nestor, Equinus, Italicus MM.* 637
Antiquera opp. Hispaniæ 853 d f
Antuerpia *SS. Silvius, Maximus et alii* 12 *Mart. Romani,* 24
Apamia ur. Bithyniæ, *SS. Victor, Victorinus, Claudius, Bassa* 422
Aqua-persa opp. Arveniæ in Gallia 558 e 582 f
Aquæ-Lupiæ, Guadalupe, opp. Hispaniæ 819 e f 820 a
Aquila ur. Italiæ *Reliq. S. Equitii Abb.* 648 b
Arelatum, *Trophimus Archiep.* 397
Argentarius mons Hetruriæ 679 f 680 f
Argentinæ, *ecclesia S. Hilarii* 638 b
Aria opp. Artesiæ 166 d
Ascanius lacus Niceææ 26 f
Astura opp. et flu. Latii 667 b d
Atrebatum. *Miracula B. Coletæ* 596 b
Audomaropolis ur. Artesiæ 176 c d 197 a 203 c 210 c
Augia dives monast. Sueviæ 632 b
Aurelia ur. Galliæ *B. Rogerius Ep.* 119
Auria ur. Hispan. 114 b e *reliq. S. Rudesindi* 104 e
Aurinacum monast. Flandr. 184 f
Ausonen. Ducatus Hispan. vulgo Osona 481 e 485 e
Austrasiæ fabulosa origo 313 d f
Austrobriga urbs Hispan. *Martyres attributi* 132 d
Autisiodorum ur. Galliæ. *S. Camilla Virgo devota* 241
Auzonia urbs Burgundiæ 587 c 588 b

B

Baduna, aliis Bathonia monast. 42 f
Baionæ ur. Galliæ *S. Keo M. Archiep. Rotomagen. et fratres* 89
Balneæ variæ in Gallia 549 c 550 d
Balneum-Ciceronis monast. Italiæ 648 c
Bamberga ur. Germaniæ *S. Cunigundis Imperatrix ecclesia extructa* 272 a
Barberanum castrum Aragoniæ 490 f
Barcino urbs Hispaniæ *B. Oldegarius Episc.* 480
Barcinonensis tractus *S. Emeterius seu Matinus* 242
Bardneium monast. Angliæ extructum 75 e destructum a Danis 443 a
Barrensis Comitatus initia 478 f
Bassa insula Scotiæ. *An ibi degere solitus S. Baldredus* 448 b
Beneventum ur. Ital. *S. Arthelais V.* 261
Bergium S. Winoci op. Flandriæ 166 d
Bertiniense monast. *S. Hunfridus Ab.* 790 e
Bethlehem ur. Palæstinæ. *S. Eusebius Cremonensis* 367
Bidana ur. Isauriæ *S. Conon M.* 358
Biturix ur. Galliæ *S. Simplicius Archiep.* 34. *B. Rogerius Archiep.* 119
Bolonia, seu Bononia, urb. Gal. et Comitatus 176 a
Bonæ-Spei monast. Præmonstrat. in Hannonia : *corpus B. Frederici Ab. in Frisia* 287
Bononia *S. Adrianus Martyr Romanus* 23 *S. Basilius Ep.* 425 *rel. S. Basilei* 129
Boructuariorum sedes 70 77 f 86 a
Britannia unde illa Armorica dicta 244 e
Britonia urbs Hispan. *An Zebedæus et Lucius M. Epp.* 131 b c
Britoniensis Sedes Mindoniuu translata 106 c d
Brivate urbs Arvernorum 586 d
Brixia ur. Italiæ *S. Titianus Ep.* 261 *S. Paulinus Ep.* 309 *Gaudiosus Ep.* 647 *S. Oliva V. M.* 359
Bruchurgum op. Flandr. 171 b 184 b
Brugæ ur. Fland. *B. Carolus Bonus Comes M.* 152
Bruna ur. Moraviæ. *reliq. S. Simplicii Papæ* 138 d
Brunswicum urbs condita 78 b
Bucceleum monast. Picardiæ 477 c
Bulona urbs Dalmatiæ 262 d

C

Cabero monast. Galiciæ 109 e
Cœlum-aureum monast. Paphæ 318 f
Caer legio ur. Archiep. Walliæ 38 c
Cæsaraugusta *Corpus S. Pauli M.* 132 f
Cæsarea Philippi ur. Palæstinæ 223 e f eadem
Cæsarea Palæstinæ *SS. Marinus et Asterius MM.* 223 *S. Theophilus Ep.* 36 S. Adrianus M. 362 *Eubulus M.* 642
Cæsarea Cappadociæ *SS. Lucius Episcop. Absalon et alii MM.* 130
Cæsaris-Werda ad Rhenum *S. Svibertus Ep.* 66 *S. Willeicus Presb.* 148
Caluguris urbs Hisp. *SS. Emeritus et Celedonius MM.* 227
Calpa nunc Gribaltar opp. Lusitaniæ 816 a d
Cambria pars Britanniæ 38 b
Camilliacus op. Andium 63 a
Campania in Ital. *Martyres a Longobardis occisi* 141
Cantabrigiæ Scholæ erectæ. 779 a
Carcesa urbs Hispaniæ. *S. Hesychius aut Iscius Ep.* 456
Cardona urbs Catalaniæ. *reliq. Emetherii et Celedonii* 232 c
Carentanum opp. *Patria S. Leonis Archiep. Rotomag.* 94 f
Carilio opp. Siciliæ *Patria S. Leonis Lucæ* 97 c f 98 a b c d
Carmelus mons *S. Cyrillus* 3 *Generalis Carmelitarum* 497
Carteja urbs Hispaniæ 6 b c d e
Carthesa urbs Hispaniæ 7 a
Carthago *S. Donatus M.* 30 *Pontius Diaconus* 750 *Perpetua, Felicitas, Saturus, Saturninus, Revocatus, Secundius MM.* 629
Casini *educatur S. Thomas Aquin.* 658 c
Cassiana civitas Calabriæ 101 d e
Castra seu Castrum urbs Occitaniæ 571 a
Cava monast. Ital. *S. Petrus Ep. Policastren. Ab.* 326 *ejus congregatio* 349 c
Cauna ur. Lithuaniæ, *templum S. Casimiri* 343 e
Cazorla urbs Hispan. *S. Hesychius aut Iscius Episcop. M.* 457
Cea pro Nicæa ur. Bithyniæ posita 26 a
Cea ur. Hisp. *An ibi passa S. Antonina* 26 c
Cella-nova in Gallæcia extructa 103 *S. Rudesindus Ep. Dumien.* 104
Centula op. Gall. *S. Gervinus Ab.* 281
Ceretica provincia Valliæ 38 b 42 c
Cerralvo Marchionatus in Hispania 830 d
Cherson ur. Tauricæ Chersonesi. *SS. Ephrem, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, Capito Epp. MM.* 639
Cirisiacum monasterium Galliæ 283 c
Cluan-Mic-nosia ur. Hiberniæ *S. Corpreus Ep.* 467
Cluniaci *S. Petrus Ep. Policastren. degit* 328 a b
Codiciacum Comitatus 166 e 167 e
Coimbria contra Mauros defensa 107 c
Colonia Agrippina *SS. Constantius et Faustus Martyres Romani* 30 Ibidem *sub B. Alberto Magno studet S. Thomas Aquin.* 660 661
Comaclum ur. Italiæ *S. Apianus monachus* 318
Comana ur. Ponti. *SS. Eutropius, Cleonicus, Basiliscus* 233
Compostella. *Reliquiæ S. Rudesindi* 105 a
Comum ur. Ital. *S. Provinus Ep.* 758
Confugia monast. Germaniæ *S. Cunigundis Imperatrix* 265
Constantia ur. Cypri *S. Gregorius Episc.* 366
Constantinopolis *S. Evagrius Ep. Conf.* 427
Corduva seu Corva mons Galæciæ 107 e 110 c
Cortracum urbs Flandriæ 171 b 212 b
Corunia portus Hispaniæ 814 f 815 b
Credonium Castrum Galliæ 6 b
Cremona urbs Italiæ *patria S. Eusebii socii S. Hieronymi* 367
Croylandum monast. Angliæ destructum a Danis 442 a
Cyprus *S. Arcadius monachus* 4 sec. 425 c
Cyræotarum regio in Pamphilia 127 c

D

Dacia pro Dania 164 b
Dacor monasterium in Cumbria 76 b
Dalona monast. Cisterc. in agro Lemovicensi 802 f
Daublentica *Patria S. Siviardi* 66 a 67 a
Decesia in territorio Nivernensi 582 c f
Decia seu Deza in Galæcia 112 a e
Demetia regio Walliæ 38 e 41 f
Dertona ur. Liguriæ *S. Marcianus Ep. M.* 419
Dertosa ur. Hispan. subjecta Tarraconensi Archiep. 486 e Mauris erepta 487 c *S. Marcianus perperam adscriptus* 420
Dichesmuda opp. Flandriæ 166 d 173 c
Dockinga urbs Frisiæ 290 a
Dorcestra ur. Episc. in Oxoniensi Comitatu Lindisfarorum 143 b 779 e
Doxona opp. et monast. Bohemiæ 514 a
Dumiensis Episcopatus in Asturias translatus 106 c d
Dumwicum ur. Ep. Suffolciæ, *S. Felix Ep.* 779 b 780 d
Dunelmum urbs Angl. *Reliquiæ SS. Baltheri et Bilfridi* 450 f
Dusseldorpium urb. Germ. *Reliq. S. Willeici* 150 e

E

Ebracum monast. Germaniæ 280 f
Elvirana porta Granatæ 817 c
Essena prope Dixmudam in Flandria 170 a
Epternacum Abbatia in agro Luxemburg. restituta 269 b
Eystadium ur. Germaniæ *SS. Venerius, Leontia V. Castus, et Linonius Martyres* 28

F

Fananum monast. Ital. 263 c
Fons-Archadiæ monast. Portugall. 114 e
Fontaniva in ditione Patavina. *S. Bertrandus* 102
Fonterabia opp. in Pyrenæis an Flaviobriga? 814 b
Fossa-nova monast. *S. Thomas Aquin. mortuus* 676 a
Franeda monast. Cisterc. in Gallia conditum 803 c d 807 f
Frisia et Frisiorum ditio antiqua 67 b c varie distincta 69 e
Fundi ur. Ital. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 723 *Corpus diu servatur* 682 724 725 727 728

G

Gallæcia in Taraconen. Hispania 229 f
Gandavum *B. Coleta V. Reformatrix Ordin. S. Claræ* 531 *Reliq. S. Winwaloei* 245 d e 248 d
Geneva sub propriis Comitibus, dein sub Subaudis 350 e
Genua. *Corpus S. Basilei M.* 129 d
Gerardeiberga Grandmontium op. *Flandriæ* 203 b
Girvum monast. Angliæ 650 b f
Glarona urbs Helvetiæ 638 c e
Glascua ur. Scotiæ. *An S. Baldredus Ep.* 448 a
Glastinberi monast. auctum a S. Davide 42 f

Glocestria ur. Ang. *Templum S. Owini monachi* 311 d
Granata *B. Joannes de Deo Fundator Ord. Hospitalitatis.* 809
Gorzia monasterium fundatum a S. Chrodegrando Ep. 451 c
Guadalupæ imago Deiparæ miraculosa 839
Guarda-Dei monast. Cisterc. conditum 803 c d
Guardamar urbs Hispaniæ 6 d
Guerranda opp. Britan. Armor. 62 d 63 e
Guic-zezni in Britannia Armorica. *S. Sesnius Ab.* 428

H

Hallum in Frisia 288 a e
Helera monast. ad Mosellam. 432 e 437 d
Heliopolis urbs Phœniciæ Libani *S. Eudocia Mar.* 8
Heliopolis urbs Ægypti 9 f
Hereforda urbs Episc. Merciorum 143 b e
Hesdinium Comitatus 166 d 167 d *Miracula B. Cotetæ* 597 b et seqq.
Hibernia *S. Senanus Ep. et Ab.* 759
Hierusalem a Latinis capta 164 e
Hilariacum monast. S. Hilarii 451 c
Hispania. *Episcopi 7 a S. Petro missi* 4. 5. Hispaniarum diœceseon variæ divisiones 785 e
Hortus B. Mariæ monast. Præmonstrat. in Frisia. *B. Fredericus Ab.* 286
Hungaria *S. Adrianus Ep. Scotiæ M. oriundus* 326
Hyracha monast. Navarræ. *S. Veremundus Ab.* 794

I

Ilerda urbs Hispaniæ a Mauris erepta 488 d
Incra opp. Picardiæ 165 e
Insulæ obsessæ a Rege Galliæ Ludovico Grosso 213 e
Ipra urbs Flandriæ 12 sec. intercepta et incensa 177a 210 f *Reliq. SS. Hunfridi et Maximi Epp.* 792 c
Italia *Filugonia, Victorinus et alii Martyres* 423

J

Janua pro Genua urbs Ital. 328 a

L

Lapa opp. Austriæ 523 a
Landeveneccum monast. Britan. Armoricæ *S. Winwalocus Ab.* 243 Benedictinis traditum an. 818 245 e
Langemelech monast. Walliæ S. Davidis 45 a
Laudunum ur. Picardiæ 282 a *Patria S. Gervini Ab. Centulensis* 282 a
Lauffenburgum opp. Germaniæ 632 c
Laurishamum monast. *B. Chrodegrandus, dein ejus frater Abb.* 452 f 453 e f
Lezatum monast. prope Tolosam 56 ■
Legio urbs Hispaniæ 231 b d
Lognicium urbs Silesiæ 512 e 513 b
Leguriense monast. Hispaniæ 231 f
Lemovicum ur. Galliæ *B. Rogerius Ep.* 119 Lemovicen. territor. *patria B. Stephani Ab. Obazinæ* 900 f
Leonium in Britannia Armorica *S. Sesnius Ab.* 428 *S. Joava seu Jovinus* 138
Lestingahen monast. Angl. 144 d 146 f
Lichfeldia ur. Angliæ *S. Ceadda Ep.* 143 *S. Owinus mon.* 310
Lindissi seu Lindisfarorum provincia Angliæ 143 b 146 f 147 b
Lingua-Occitana pro Languedocia 549 f 724 a
Lilarum op. Artesiæ 173 c 174 d
Limen portus Angliæ 476 c 477 a
Loida urbs Scotiæ antiqua 476 b f
Lokera in Flandria 172 b
Londonia ur. Angliæ 184 a
Lotharingia unde dicta 312 f 313 e
Luca urbs Etruriæ 61 d An patria S. Lucii Papæ 301 a
Luceria ur. Apuliæ 263 e
Lugus seu Lugo opp. Italiæ *B. Bonavita faber* 122
Luxemburgum Comitatus cœptus 268 b c

M

Magena castrum Latii 674 f
Maia insula Scotiæ *SS. Adrianus et Stolbrandus Epp. Glodianus, Caius et alii MM.* 324
Maion mons Bithyniæ 486 a
Majorica sub Mauris et ab iis libera 484 a b
Manganæa regio Palæstinæ 362 f
Marchia districtus agri Lemovicen. 582 b c
Mariæ-gardum monast. Præmonstrat. in Frisia *B. Fredericus Ab.* 286
Massilia urbs Galliæ, *SS. Hermes, Adrianus et alii Mart.* 29
Matilica opp. Piceni. *B. Sollicitus Ord. Crucigerorum* 497
Meander flu. *celebris exilio S. Theophylacti Ep.* 787 e
Melitense monast. Galliæ 260 f
Menevia ur. *S. David Archiep.* 38
Merciæ regnum, Sedes Episcopalis 143
Metæ ur. *S. Chrodegrandus Ep.* 451. *S. Cadroe Ab.* 468
Metellinum *locus Lusitaniæ, An passi Eusebius, Palatinus et alii* 364 b
Middelanglorum provincia 143 c
Mimigardum nunc Monasterium Westphaliæ 77 f
Mindonium urbs Hisp. 106 b c *Reliq. S. Rudesindi* 104 b
Miromanni montes Calabriæ 101 b e
Monasterium urbs Westphaliæ florent studia 12 sec. 287 f
Mondejar Marchionis titulo insignis in Hispania 831 a b
Mons-Flasco. *residet Urbanus* v *Papa* 728 734 b 739 f
Mons-Leo opp. Calabriæ. *Corpus S. Leonis Lucæ* 97 ■
Mons-Major opp. Lusitaniæ, *patria Joannis de Deo,* 814 b 815 c 837 c
Monstrolium ur. Galliæ *Corpus S. Winwaloei* 246 e f 248 249
Moravia ditio Scotiæ *Caput S Marnani* 64 a
Moretonium castrum et Comitatus Gall. 176 a
Moxiæ paludes Placentinæ 427 c
Mula monast. Calabriæ *S. Leo, Lucas Abb.* 97

N

Nazareth *Patria S. Cononis hortulani M.* 563 a
Neapoli *studet S. Thomas Aquinas, Ordinem Prædic. ingreditur* 658 e *e Cruce vox auditur, Bene scripsisti* 669 b *ejusdem brachium* 739 d *Patrocinium* 740 741
Nerviorum ditio 12 sec. 177 f 178 b
Nicæa ur. Bithyniæ *S. Antonina M.* 26
Nicomedia *SS. Victor, Victorinus, Claudius, Bassa, MM.* 422 *Saturninus Cassius et alii* 422 *Quintillus Ep. et Capitolinus MM.* 756 *S. Theophylactus Ep. Conf.* 786
Nicopoles urbes variæ *SS. Papias, Alexander, Diodorus et alii* 422
Nicosia urbs Siciliæ *Patria S. Lucæ Casalii* 151 a 152 b d
Nivine op. Flandriæ 205 c

Nitria ur. Hungariæ 339 d e
Nivus flum. Vascitaniæ 95 e 96 b
Nonantula monast. Ital. *S. Anselmus Ab.* 264
Norici, Norwegi 87 e
Normannorum, id est, Danorum ditio olim in Anglia 476 b f
Norwicum ur. Nortfolciæ 779 e
Nottongham Comitatus Merciorum 75 d

O

Obazina monast. Cisterc. Galliæ. *B. Stephanus Ab.* 779
Occa mons Hispaniæ 838
Orba, sive Urba, opp. Helvetiæ 583 f
Oropesa opp. Hispaniæ 814 c e f 838 a 840 b
Ossoria provinc. Hiberniæ. *SS. Kieranus et Catachus Epp.* 387

P

Paderbornensis ecclesia dotata 269 f 270 a
Palæstina *S. Eulogius M. an etiam S. Eulampius Mart* 358
Palæstina *S. Gerasimus Ab.* 384
Pamphilia *S. Conon hortulanus M.* 360
Panormus *B. Petrus Hieremias Ord. Prædicat.* 291
Papia ur. Italiæ *S. Apianus mon.* 318 *S. Litifredus Episc.* 792 *miracula S. Thomæ Aquin.* 721 723
Parisii *S. Thomas Aquinas fit Doctor, docet Theologiam, scribit libros* 662 et seqq. *Ejus ibi brachium* 739 b *Reliquiæ B. Joannis de Deo* 814 a 859 et 860
Pax-Augusta urbs Hispan. 114 a
Petroburgum monast. Angliæ *SS. Kineburga, Kineswitha et Tibba Virgines* 440. destructum a Danis 442
Perga Pamphiliæ *SS. Nestor et Tribimius MM.* 127
Perusia ur. Etruriæ, nunc Umbriæ. *S. Herculanus Episc.* 471
Pictavium *S. Fridolinus Ab.* 430 e 435 b
Pipernum ur. Latii, *Miracula S. Thomæ Aquin.* 681 717 719 *Caput ejus ibi diu detentum* 629 d
Placentia ur. Italiæ. *S. Victor Diaconus* 427
Plusias ur. Bithyniæ. *S. Paulus Ep. Conf.* 788
Podium, olim Anicium ur. Galliæ 586 d 588 b
Policastrum ur. Ital. *S. Petrus Ep.* 326 327 e
Poligniacum ur. Burgundiæ. 549 e 550 e 588 c 589 e 607 a 613 f
Polocia ur. Lithuaniæ *ope S. Casimiri liberata* 350 a b
Pontivum Comitatus inchoatus 283 e f
Portus-Naonis ur. Fori-Julii 512 d f
Portus Romanus *SS. Paulus, Heraclius et alii MM.* 132
Praga, *B. Agnes de Bohemia* 501
Preston in Scotia *S. Baldredus* 447 e
Prumia monast. *S. Hunfridus monachus* 789 b
Ptolemais ur. Phœniciæ *SS. Codratus, Acacius, Stratonicus* 730

Q

Quercetum monast. S. Trudonis Brugis 187 e

R

Rameseia monast. Angl. *corpus S. Felicis Ep.* 779 d 780 d
Raveschot in agro Brugensi 188 e 189 c
Rininga in Flandria 174 c e
Rocca-sicca in diœc. Aquinensi 705 b *S. Thomas Aquinas natus* 652 c 657 c
Rodenburgum, nunc Ardenburgum opp. Flandriæ 197 c f
Roma *S. Simplicius Papa* 133 *S. Lucius Papa Mart.* 298 *Martyres sub Alexandro Imper. Martyres* DCCCC 304 *Julius Ep. Rotus et* 27 *socii* 307 Vita Salaria CCLX *Martyres* 23 via Latina. *SS. Jovinus et Basileus MM.* 128
Roschilda ur. Daniæ *Caput Lucii, an Papæ M.* 299 d 300 d
Rosilaria opp. Flandriæ 165 d f
Rosina-vallis Walliæ 39 e 40 a 41 f
Rossa regio Scotiæ *S. Dutachus Ep.* 798
Rotomagum *S. Leo M. Archiep. et* 2 *Fratres* 89
Rufi monast. Galliæ *Prior et Abbas B. Oldegarius* 482 483

S

Sagiria op. Hiberniæ *SS. Kieranus et Carthacus Epp.* 387
Salernum *manus S. Thomæ Aquin.* 678 b f campanula ejus *inter mortis* 742 743. Patria S. Petri Ep. Policastrensis 326 b 327 f
Sallers op. Catalaniæ, *Reliq. SS. Emertheru et Celedoni* 232 c
Salodium opp. agri Brixiensis. *reliquiæ S. Olivæ V. M.* 359 e
Samara ur. ad Euphratem 457 d
Samaria *S. Eudocia oriunda* 8 b 9 a e
Sanseverianum castrum Italiæ 672 d 673 c 678 f
Santanderum urbs Hispan. *Capita SS. Emetheru et Celedonii* 231 f
Saxona civitas Calabriæ 101 c e
Scotia hodierna aut vicina insula *Patria S. Cadroe* 471 f
Seckinga ur. Germaniæ cum monasterio *S. Fridolinus Ab.* 429 *Abbatissæ potentia* 431
Segobia urbs Hispaniæ 851 d
Septa oppidum Mauritianæ 816 a c
Sigaberga arx et monaster. Holsatiæ, *B. Volkerus Mart.* 651
Sipontum urbs Apuliæ 263
Sompninum opp. Latii. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 683 719
Suessio ur. Galliæ *S. Drausius Ep.* 402
Steenvordia opp. Flandriæ 169 d f 193 a
Steinfeldia monast. Eyfliæ 291 e f
Stella ur. Navarræ condita 795 e
Straten dominium prope Brugas 158 d e
Syracusa ur. Siciliæ *S. Clemens Ab.* 409
Syria *S. Domnina Virgo devota* 33

T

Talavera ur. Hisp. *an passi Felix, Luciolus, Fortunatus Martia altique?* 225 d
Tarifa opp. Hispan. Marchionis titulo insigne 830 d 831 a
Tarraco ur. Hisp. *Mauris erepta* 483 a *termini diœcesis* 486 b *B. Oldegarius Archiep.* 480
Taruana ur. Belgica, *S. Hunfridus Ep.* 789
Tauracum monast. Britan. Amor. 246 f
Teneramunda ur. Flandr. 173 c 174 d
Thebais *Paulus Simplex anachoreta* 643
Thessalonica. *An S. Cleopatronia Virgo* 757
Thornera monast. Angliæ 442 f
Thracia, *Danda, Eunica cum* 6 *aliis* 643
Ternæ monast. Galliæ fundatum 121 f 122 d
Terracina ur. Ital. *Miracula S. Thomæ Aquin.* 682
Tibur *Patria S. Simplicii Papæ* 133 c *ejus reliq.* 138 a
Tincillatum monast. Andegaven. diœc. 58 b e
Tiningaham in Scotia. *S. Baltherus Presb.* 447

Toarciacum op. Andium 63 a
Toletum *S. Julianus Ep.* 780
Tolosa *Corpus S. Thomæ Aquin. eo delatum* 723 729 et seqq. *miracula facta* 732 et seqq.
Treviri ur. Germ. *S. Basinus Archiep.* 311 *S. Quiriacus Presb.* 423
Trebnicium monast. Silesiæ. Ord. Cisterc. 508 c 513 c e
Tridentum *S. Claudianus frater S. Vigilii Ep.* 426
Trimethus ur. Cypri *Nestor et Arcadius Epp.* 641
Tuburbum majus et minus urbes Africæ, non Mauritaniæ *An Perpetua et Felicitas MM. cum sociis?* 630 631 *Altæ fœminæ ibi Martyres Tuburbitanæ* 631 c
Tuder ur. Umbriæ *B. Rogerius disc. S. Francisci* 415
Tuscania ur. Hetruriæ 684 c 686 a
Tutella urbs Galliæ 807 b

U

Umbraticum urbs Calabriæ 690 b c
Ursao, nunc Osuna, ur. Hispan. *an passi SS. Leo, Donatus et alii?* 28 f 29 a

V

Valeria provin. Italiæ. *Equitius Ab.* 647
Venetus urbs Britan. Armor. 58 c
Vercellæ, *cingulum S. Thomæ Aquinatis* 744
Vergium urbs Hispaniæ 5 f
Virzio opp. et monast. Galliæ dotatum 119 f
Vesontio, *Conventus S. Claræ reformatus a B. Coleta* 549 d e
Vilna ur. Lithuaniæ, *templum et reliq. S. Casimiri* 343 d
Viroviacum op. Flandriæ 171 b 177 e
Viviacum urbs ad Lemanum lacum 571 a 614 a
Vosagus. *Ecclesia S. Hilarii* 638 b

W

Walciodorum monast. *S. Cadroe Ab.* 469 d 477
Wallia in Britannia unde dicta 38 a
Werdæ varia oppida Saxoniæ 89 d
Wischerbada arx regia Novæ-Pragæ 512 d 513 a
Wigornia urbs Episcop. Wicciorum apud Mercios 143 b e
Wirus fluvius, Wirum monast. Angliæ *S. Easterwinus Ab.* 650
Witlandia insula Walliæ 42 e

Z

Zelandia terra Aquarum dicta 204 a 205 c

INDEX ONOMASTICUS

TOMI I MARTII

Voces barbaras, quarum syllogen hic index complectitur, aliquando vel exemplis confirmavimus, vel etymologica ad suam originem reductione explicuimus in annotationibus, sæpius ut per se claras aut alibi expositas dimisimus inobservatas, contenti omnes pariter huc retulisse. Ut igitur earum curiosus lector non cogatur plurium tomorum deinceps evolvere indices, et num lucem aliquam requisito a se vocabulo adferamus ambiguus, necesse habeat omnia quæ indicantur loca scrutari, eam paginam, in qua de illius significato, usu vel etymo tractare visum est, notare lubuit † inter numerum et litteras marginales expressa: ubi autem talis nota addita non fuerit, indicatur voces ejusmodi nude repriendas in ipso veterum auctorum textu, sub ea fere quæ hic apponitur significatione.

A

Absida, *absis, hemicyclus* 407 d e
Abyssalis, *fundo carens* 538 f
Accrescere, *augere* 494 d 495 c
Acsi, *tamquam* 404 b 407 b
Adjocatio, *collusio* 203 d
Adjuvamentum, *auxilium* 697 c
Admirallus, *classis Præfectus* 232 c
Adsolare, *solo sternere* 37 f
Afa *arena Gr.* ἀφὴ 634 f
Affrontatio, *confinium, terminus* 482 f
Alimentatio, *sustentatio* 283 c
Alodium, *juris privati fundus* 481 e
Altarium, *altare* 424 e
Alucum, *labrum, mulctra* 637 d
Amma, *mater* 240 b
Amortizatus, *ad manus, ut vocant, mortuæ jus legitime translatus* 122 ∎
Amphorella, *bulla* 567 † a
Ampliare, *augere* 588 d
Amusthia, *pannus ex lana et lino* 593 f 595 † f
Anca, *coxendix* 705 a
Animadverti, *plecti pass.* 407 d
Annullare, *abolere* 284 b
Antiquitas, *senectus* 856 c 578 d
Antiquus, *senex* 705 a
Anxiosissime, *admodum sollicite* 261 b
Aplanes, *nusquam devius* 86 b
Aplaustrum, *contus nauticus* 321 † f
Apparenter, *verosimiliter* 560 f
Armarius, *œconomus* 332 c
Arbalista, *arcubalista* 201 b 203 † b
Arrestare, *sistere* 557 a 573 e
Artetica, artetica gutta, 656 f 679 c
Arteticalis infirmitas, *arthritis* 717 c
Attendere, *servare* 423 f
Attinentes, *affines, consanguinei* 568 b 580
Attinentia, *affinitas* 576 c
Aufugus, *profugus* 489 d
Augmentus, *nutritus* 494 d
Augmentatio 486 c
Auriculare, *cervical Fr.* oreillier 579 c
Αυρόχλαϵα βῆλα *pallia auro-clava* 880 † c

B

Baccha, *pharus* 166 † f
Bacellarius, *Baccalaureus academicus* 662 f
Baco, *caro porcina* 206 b 207 a
Balivus, *Prætor, judex* 218 *d e*
Bannus, *excommunicatio* 217 a
Bannus, *edictum* 272 a
Bassus, *inferior* 693 *e*
Bastardus, *nothus* 166 a 197 f
Βῆλον, *velum, pallium* 880 † c
Beneficio mei etc. *mei caussa, occasione* 732 ∎
Berquarius, *vel* banquarius *Trapezita* 215 b
Birretum, *pileolus* 684 *f*
Boiæ, *manicæ vel pedicæ* 194 b
Bladum, *frumentum* 552 † f 594 d
Bonissimus, *optimus* 54 a
Bono foro, *Fr.* bon marche, *parvo pretio* 567 a
Bossa, *tuber, tumor* 736 d 757 b
Boticella, bota, *vasculum, vas* 595 † b
Brandeum, *palla seu corporale* 329 d
Brodium, *juralenta coctio* 701 † d
Brunus, *fuscus* 690 e
Bullire, *æstuare* 724 d
Bunarium, *jugerum* 791 a
Burgensis, *civis* 174 c *et seqq.* 415 b 535 *a* 550 a 726 d
Bursellula, *parva bursa* 549 † a
Butica, buticula, *poculum* 190 f
Butellarius, buticularius, *pincernæ* 190 f
Buto, buttonum, *poculum* 190 f

C

Cablarium, *ahenum* 194 b
Calliculæ *vel* Galliculæ 634 † d
Calzolaria, *sutrina* 693 † f
Camera, *conclave* 542 b
Camisia, *indusium* 207 d
Campanarium, *turris* 688 f
Campiductor, *dux* 546 a
Cancerare, *cancro inficere* 633 † f
Cancrenum vulnus, *cancer* 278 a
Canthelium, *clitellæ* 387 † a
Capitegium, *velum capitis* 552 † f 589 *d* 580 f
Captivare, *capere* 185 d 208 d Captivator 808 d
Caritativus, caritative 544 b f et seq.
Carnalitas, *luxuria* 545 f
Carpentarius, *faber lignarius* 588 b
Casale, *vicus seu pagus* 334 c
Casalenum, *tugurium* 743 a

Cataracta, *pellicula oculos obscurans* 690 e
Cataractarii, *custodes portarum* 635 † e
Catapulta, *sagitta hamata* 89 c
Catasta, *locus editior* 633 † e
Cavalcata, *cursus equestris* 489 e 490 b
Cauma, *æstus* 237 c
Caustoma, *adustionis nota* 432 b
Cauterizare, *cauterium inurere* 672 e
Censarius, *villicus* 597 † f *Fr.* Censier 386 a c
Centonium 702 a
Certiorare, *certiorem reddere* 539 e 549 d
Certitudinaliter, *certo* 489 d 490 b
Choloneæ 780 d
Christianizare, *Christianum facere* 408 c e
Cicendelum, *lampas vitrea* 283 c
Circumamictare, *circumdare* 189 f
Cloacaria *cloacæ* 537 a 538 c
Collationare, *conferre* 551 † d
Collectarium, *liber collectarum* 548 d 549 etc. 732
Comitiva, *comitatus, societas* 633
Commeatus, *discedendi licentia* 191 a
Communio, *communitas* 540 d
Complacabilis, *gratiosus* 557 b
Complementum 489 f
Componere, *mulctæ nomine pendere* 682 † e
Computum, *rosarii precarii grana* 208 f
Concaptivatus, *simul captus* 539 a
Condescendentia 261 e
Condium, *mensuræ genus* 697 c
Conjecturari *per conjecturam opinari* 539 a
Conservantia, *conservatio* 271 e
Contectalis } *conjux* 272 c
Collectalis }
Contemptivus, *contemnens* 666 b
Contentare, ri *contentum reddere, esse* 551 r
Convenientiæ, *conventiones* 489 f
Convicaneus, *ejusdem vici* 278 d
Conus, *angulus Fr.* coing 287 e
Cordialiter, *affectuose* 539 a 544 a 558 d
Cotterellus, *homo vilis* 206 d 207 a
Credentia, *fides nuntio data* 578 b
Crossa, *pedum episcopale* 122 d
Crucibulum, *vasculum* 556 c
Curialis, *Aulicus* 62 e
Curta, *prædium* 270 b
Curtis *idem* 167 c 201 b 216 b 270 f
Curtile, *prædium* 687 a 696 d

D

Debriatus, *inebriatus* 188 f
Dedignatio, *indignatio* 410 b
Defensalis domus, *id est, munita* 215 e
Defensare, *defendere* 186 f
Defuga, *desertor* 228 f
Deliberare, deliberatio, *Fr.* Delivrer, delivrance, *liberare liberatio* 583 a
Delicantia *ciborum sapor delicatus* 703 b
Desciosus, *luxus* 576 f
Δελφίνος, *delphin* 898 d
Demonachare, *monachali veste exuere* 163 b
De post, *postea* 549 c 559 f
Desiderabiliter, *desideranter* 686 f
Deteriorari, *pejus habere* 593 a
Detruncare, *findere* 162 c
Deviatus, *exterraus Fr.* desvoye 541 b
Diadema, *vel* diastema, *intervallum* 634 † b
Diæta, *iter unius diei* 586 f
Didascalus, *magister* 766 e
Dietim, *de die in diem* 404 a
Dietim, *indies* 558 b
Diffiduciare, *inimicitiam indicere* 173 † b 174 c
Dignatio, *gratia* 632 c 662 c
Diligibilitas *amabilitas* 540 e
Directa, *jura, Fr.* Droits 489 e
Disciplinare, *castigare* 454 e
Distinctatus, *discincta indutus* 634 † f
Discriminosus, *periculosus* 569 b
Dismembrare, *membratim scindere* 184 b
Displicare, *explicare* 548 b
Districtura, *brevitas, arctitudo* 532 e
Distringere, *judicare* 486 b
Dolescere, *laborare* 583 a
Domeri 493 c
Dominicatura, *jus Domini supremi* 486 † b 487 e
Dubitare, *timere, Franc.* redoubter. 557 c 571 d 582 d 687 b
Dulcorare, *dulcem facere* 432 d

E

Effronter, *impudenter* 303 f
Embrimium, *cervical* 386 a
Emendare, *multari* 198 f
Emenda, *correctio Fr.* amende 678 e
Emendam facere, *satisfacere pro culpa* 678 e
Enganum, *fraus, dolus* 481 † c 489 f
Epilogus, *epitome* 409 d
Equitatura, *equus* 692 f
Evigilare, *expergefacere* 805 c
Enlogia, *benedictio* 59 f 60 c
Eunuchizare, *castrare* 648 c
Exfestucare, *abdicare* 161 e 193 a 194 † b
Expergitus, *expergefactus* 636 c
Experimentaliter 546 d
Explantare, *extirpare* 410 d
Extremiora, extremissima 632 c

F

Facialiter, *secundum faciem* 540 e
Factor, *procurator mercatorius* 545 b
Falsare, *depravare* 371 e
Famatus, *celebris* 283 d
Fassio, *confessio, attestatio* 667 a
Favitor, *fautor in certamine* 634 d
Febreticus, *febri laborans* 321 d
Fenestrare 60 b
Fenestrella, *parva fenestra* 565 b
Feodalis, *feudatarius* 283 e
Feoda, feodati 203 b 209 b 211 e
Ferrare, *soleas equis affigere* 692 f
Fiendus, *futurus* 720 a
Filare, *nere* 718 e
Firmatus, *inclusus* 573 c
Firmas, *prædium* 162 d
Fistulatus, *ulcere perforatus* 54 b
Flechiani, *pistores* 488 c
Floccus, Froccus, *vestis monachica* 329 e
Foresta, *Sylva* 552 † f
Forinsecum, *extraneum* 571 c
Fortiæ, *munitiones castrenses* 490 † b
Fossatum, *fossa* 183 d 214 a
Frigores, *febres* 238 a
Fulcarius, *Falconarius, aucupii præfectus* 737 † a
Furiatus, *in furias actus* 102 a

G

Galea, *longa navis, triremus* 95 f 96 b 731 c
Gambetta, *sustentaculum claudi* 688 a 690 † c
Garcio, *puer, spurra* 174 b e
Gavam, *tonsillæ, glandes* 723 † a
Gentes armorum, *milites* 54 f
Gentes, *personæ* 546 † f

Τεροδοσία, *remuneratio* 887 b
Gladialiter, *ictu gladii* 560 e
Τοῦνδαι, *aves quædam in Alcorano* 889 f
Graduatus, *gradum in aliqua scientia adeptus* 568 b
Gratiositas, *amabilitas* 540 d
Grossitudo, *rusticitas* 473 d
Grossus, *crassus, obesus* 573 a 690 e
Grossities *obesitas* 699 c
Gubernium, *regimen* 811 f
Guerpire, *abdicare* 166 d 167 † 173 e
Guerra, *bellum* 162 f et seq. 412 d 486 b 487 † e 549 b 557 d 724 d 730 b
Guerriggiare, *bellare* 489 † e
Gurgitatus, *ingurgitatus* 179 d
Gutta-malo-granata, *dolor capitis* 586 † d
Gutturnosus, Gutturosus, *strumosus, inflatum guttur habens* 681 f 721 a

H

Harenga, *halex* 587 † d 701 c
Hauritorium, *haustrum* 72 f
Hebetans, *hebes* 285 c 539 b
Hemigrania, *dolor capitis* 595 d
Homines armorum, *milites Fr.* gens d'armes 724 d
Homagium 117 f hominium *professio clientelæ* 209 c 177 f 198 et seq. 489 c
Horama, *visio* 634 † e
Hymnizare, *hymnis canere* 42 c

I

Icona *icon* 101 f 272 b e
Idolatra, *idololatra* 760 f
Impertinens, *ineptus* 552 c
Implicare, *impendere Fr.* Employer 349 † a 551 e f
Inadvertentia, *incuria* 558 a
Inaltare, *exaltare* 404 d
In antea, *deinceps* 481 † c
Incaptibilis, *incomprehensibilis* 437 b
Incapsare, *includere* 283 b 283 c
Incarminatrix, *saga* 214 f
Incassare *includere Fr.* Enchasser 561 f c
Incaustum, incaustrum, *atramentum* 433 a c
Inclinus, *pronus, inflexus* 194 d
In confinenti, *statim* 547 b
Inconvenens, *incommodum* 549 a
Inculpare, *accusare* 208 e
Indefectibiliter, *citra defectum* 544 b
Indissimiliter, *simili modo* 474 a
Indilate, *confestim* 359 e 577 d 579 c
Induciare *procrastinare* 212 a
Infanare, *profanare* 173 a
Infantia, *lusus infantilis* 540 a
Infirmitorium, *locus infirmorum* 708 d 805 e
Infiscare, *fisco addicere* 239 e
Infugare, *infugam agere* 236 c
Inimicari, *inimicari* 180 b
Improbrosus, *probrosus* 172 b
Innotescere, *significare* 409 e 424 e
Inscius, *ignotus* 436 f
Insemnitas, *carentia somni* 682 c
Insemnitas, *idem* 723 e
Inspectatio, *inspectio* 202 e
Intalare, *intenere* 543 † b
Intrepidus, *audenter cupiens* 253 a
Intreprendre *Fran.* entreprendre, *incipere* 571 † e
Intreceptus, *inceptus, assumptus Fr.* entrepris 547 a 550 c
Intuere, *videre* 540 c
Intimare, *indicare* 582 f
Intuitive, 538 e
Investitura, *institutio in possessionem alicujus fundi vel officii* 198 e

Inusitatio, *desuetudo* 252 f

J

Jocale, *monile* 551 f
Jugata, *conjugata* 404 b 406 f
Justiciare, *supplicio afficere* 119 f
Juvamentum, *adjumentum* 667 d

K

Kanna, *poculum* 184 b 186 † a 201 d
Κάμπτραι vel κάμψαι, *capsæ* 16 a f e
Καταρτιόω, *stlere facio* 887 c
Κουβουκλείον *cubiculum* 878 e
Κραδεστοφόριον, *sandapila* 882 b
Κόμης, *Comes* 881 f
Kuninga, *regina* 269 f
Κύριος *dominus* 889 f

L

Latere, *abscondere* 253 c
Latrices scalæ, *portatiles* 193 b
Laudatio, *conventio* 440 d e
Lectaria, *lectisternia* 401 b
Λεκτικιον, *lectica* 882 e
Leddæ, Ludi, Leodes, *Domino obstricti* 489 b 490 † b
Λεγεών, *legio* 888 d
Lenga, *lenca* 175 f
Λευχειμονέω *albis induor* 877 d
Ligius homo 284 c
Linea, *stirps, familia* 162 d
Lingagium, *lingua* 93 d, 96 † a
Littera credentiæ, *testimonium injunctæ procurationis* 725 b c
Litteratorie, *per epistolas* 685 f
Lobium, *marsupium* 190 a f 195 b 540 a
Locellus *locus parvus* 540 a
Locutorium, *locus colloquii cum externis in monasteriis* 673 f

M

Magarizare, *sarracenorum ritu adorare, ad eorum ritus transire* 466 e
Magistrare, magistratio 571 a
Mandamentum *mandatum* 411 d
Mangina, manginella, Mangunella, Magnella, *machina muraria* 214 d 216 d 221 b
Maleficare *maleficio inficere* 752 f
Manerium *villa* 288 b
Manerium *prædium* 443 † a
Manicula *chirotheca ferrata* 200 c
Mantellum *monachale pallium* 551 a 552 † f
Marcha argenti 182 f 183 f 208 e 210 e
Marcina, *limes, confinium* 180 c
Marinarii, *nautæ* 679 f
Martyrizare, *cruciare* 286 e
Matta, *floria* 540 d
Mediatus, *media ex parte plenus* 755 a
Megera, *mensuræ frumentariæ genus* 490 b
Meliorari, *convalescere* 718 d
Meliorare *fundi aut rei alicujus* 486 c
Melodiosus *canorus* 555 f
Mensurare, *metiri* 805 f
Meretrina *meretrix* 590 a
Mercimonium, *merces* 559 d
Mercatum, *mercatus*, mercatus, marchatus, *mercatus* 545 a † d
Metatum, *septum* 800 f
Μίλιον *milliare* 876 f
Militissa, *vicus militis* 547 b 581 a
Minorare, *minuere, detrahere* 400 f

Minutio, Minutor, *phlebotomia, phlebotomus* 672 f
Missaticum, *utaticum seu facultas abeundi.* 434 c
Mititas, *mansuetudo* 715 a
Molendinarius, *molitor* 278 b
Monachare, *monachum facere* 710 b
Monachilis, *monasticus* 209 f
Morata, *spatium temporis* 729 † a
Morghenghaba, *dos* 270 d
Morsum, *morsus* 712 † a
Mortellæ ars, *an cæmentaria?* 696 † f 697 e
Mossus, *motus* 693 † c
Movimentum, *affectus* 434 c
Mundanitas, *vanitas* 576 c
Munus, *pugna gladiatorum vel bestiarum* 634 † b

N

Necessitare, *cogere* 592 c
Negantia, *recusatio* 509 d
Nemoseus, *ligneus*, Nemorius 248 a 285 e
Neptus, *nepos* 105 f
Nete, *chorda acuta in musica* 87 a
Nocumentum, *noxa, molestia* 573 a
Novissimiora, *posteriora* 632 c

O

Obdulcare *dulcem facere* 433 d
Obsoletare, *antiquare* 57 † f
Officialiter, *obsequenter* 539 a
Officium, *satellitium* 751 † f
Oga, *Auca, anser* 283 c 254 c
Oliferale, *lampas vitrea* 408 c
Olla, *imbrex, tegula* 192 a b
Omophorion, *humerale* 641 † d
Optio, *custos carceris* 634 † c
Oramen, *oratio* 766 e
Organistrum 184 e
Orinale, orale, orarium 240 a d
Orphanitas, *orbitas* 99 c

P

Pagensis, *rusticus* 413 e
Παλάτιον, *palatium* 876 e
Palefridus, *equus* 208 e 210 † b 214 d
Parabola, *verbum, sermo* 481 c 482 f
Parlatorium, *locus colloquii cum externis in monasterio* 700 † g 704 a
Passus, *locus* 542 e 557 a
Passus, *locus scripturæ* 704 c
Pastillus, *artocrea* 672 c 673 c
Patrizare, *patrem imitari* 404 d
Paxamates, Paxamidia, *parvi panes et indurati* 645 f
Pectinatus, *comptus* 572 d
Pedalia, *calcei* 449 b
Peditare, *pedibus incedere* 547 d
Pejorare *magis ægrotare* 54 d
Penotia *vel* pœnitentia *loca pœnitentiæ* 43 b, † c
Penda, *pondus* 208 e
Pensare, *appendere* 137 f
Penuriosus, *penuria laborans* 562 b
Per *Italis, pro* 697 † e
Peregrinanter 283 b
Perla, *gemma* 480 e
Perprius, *antea* 555 c
Pertinentia, *ad aliquem fundum attinens* 181 a 191 c et seq. 453 † 502 b 543 544 b
Petarda *pro mortario murali* 354 c
Petia *pars* 552 † f 558 c 561 e
Petiola, *particula* 551 e
Πεζούλιον *scabellum* 876 c
Pietantia, *portio monastica* 716 † e
Pietosus, *misericors* 407 c 409 † *d* pitiosus
Pilare, *columna* 286 e
Pisa caseorum 206 b 207 a
Piscarolus, *ichtyopola* 701 † a
Placabilis, *gratus, amœnus* 546 c
Placitare, *jure agere* 168 d 169 † a
Ploratorium, *sudarium* 584 f
Pœnare, *cruciare* 238 d
Pompatrix, *pomposa* 438 d
Pompositas, *fastus* 576 *f*
Ponere ad rationem, *rationem exigere* 218 e
Positio, *sandapila* 206 a
Posse-tenus, *pro viribus* 546 e
Potestative *violenter* 218 c
Pottagium, *jusculum, opsonium* 593 f
Pottus, *lebes* 593 † d
præsentialiter, *coram* 556 a
Præstituere, *præficere, eligere* 204 c
Primitas, *primatus* 546 b
Prisio, *carcer* 119 e
Prisionarius, *incarceratus* 119 e
Proclamor, *conclamatio* 181 f
Profanitas, *irreligiositas* 737 b
Prognosticare prognosticatio 568 b 570 c 571 a
Prostrans, *prosternens* 698 b
Προστάτωρ, *Protector* 892 b
Proto-symbulus, *dux saracenorum* 461 a
Protractio, *character* 588 c
Protractus, *pictus* 562 c
Pulchriter, *pulchre* 568 f
Pyrrirum, *machina muraria* 216 d

Q

Quadrellus *sagittæ cuspis ferrea, item sagitta* 722 † *d*
Quadrus, *lapis quadratus* 59 e
Quartanarius, *febri quartana laborans* 584 f
Quartenus, *folium chartæ ad scribendum complicatum* 67 c 674 a 704 c
Quintal, *mensuræ genus* 734 b
Quitare, *remittere debitum* 286 e

R

Recidivare, *in morbum recidere* 593 b c 692 d
Reclusagium, reclusorium, *cella clausa* 543 e 544 d et seq.
Recommendare, *commendare* 286 b 546 d
Recommendatio, *commendatio* 448 a 295 c, e
Recommittere, recommissus; *commendare, commendatus* 559 a
Reclamare, *invocare* 283 c
Refirmare, *iterum confirmare* 486 e
Regere, *erigere* 684 b
Regestrare, *legitime conscribere* 684 f
Registratio, *relatio in tabulas* 537 a
Regratiari, *gratias agere,* 595 a
Reingratiari, *gratias agere* 730 f
Religiositas 550 f
Relucentia, *splendor* 541 e
Remediare *sanare* 424 f
Repacificare, *conciliare* 210 c
Repausare, *quietem dare* 238 c
Repausare *ad quietem collocare* 754 e
Repedare *redire* 404 b 454 a
Repensatio, *commemoratio* 632 a
Repetare *revocare* 551 a e 552 † f
Representatio, *forma, species corporis* 570 b
Requesta, *supplicatio* 247 f 534 e 558 a 560 b 596 c
Requirentia, *exigentia* 193 b
Responsalis, *is qui pro altero in judicio comparet,* 192 e
Reverse, *supine* 587 e

Rheuma, *maris alluvio* 765 d e
Rogatus, *petitio* 714 c
Rotulus, rotula *codicillus, charta* 546 e f
Rude, *ruditer* 369 a 577 f
Ruptarius *schismaticus* 411 d

S

Sacristaria, *præfecta sacrarii* 574 a
Sagittare *sagittis petere* 753 d e
Saisire *apprehendare* 173 f 174 † e
Sanavivaria porta, *in amphitheatro* 630 † c
Sanctuarium, *lipsanotheca* 284 c
Satartium, *pera* 58 † a
Saumarius, somarius, *jumentum* 684 † c e
Saumandium, *onus saumarii* 684 c
Scartia *messis* 705 † f
Scrofulosus, *scrofulis laborans* 702 e
Scultetus, sculdasius, *prætor* 289 f † a
Seduliter, *seculo* 540 c
Semnium, *monasterium* 510 a
Senior, *Dominus* 273 a e 437 f
Senioratus, *dominium* 791 c
Sententialiter, *per sententiam* 538 e 673 f
Sentire *olfacere* 562 † c
Septa, *maceria* 197 b 201 f
Serare, *claudere obserare* 726 a
Seriose, *serio* 589 c
Sero, *vespera* 693 c
Sero, *vesperi* 721 a
Servitium, *Officium divinum* 560 c
Servitor *famulus* 547 c 674 d
Servitrix *famula* 542 b
Situatus, *situs, positus* 545 c 559 b
Solennizare *celebrare* 283 c
Solidarii, *milites* 196 f 197 † f 206 f 217 f
Spatarii *ensiferi* 170 c
Spatiamentum, *deambulatio* 540 b
Spatiari, *obambulare* 209 a
Spatium, *deambulatio* 724 f
Spunglia, *narium morbus* 114 e
Sputaculum, *sputum* 174 b
Squallitas, *squallor* 498 b
Squinantia, *angina* 715 f
Stalli, *sedilia clericalia* 454 f
Stallus *sedile* 543 a c 592 a
Στοιβή *acervus* 389 † e
Strata, *platea* 481 e 659 a
Subitarius, *festinus* 283 c
Surices, *nefrendes* 395 f
Susurrium, *obmurmuratio* 328 c
Synedrus, *confessarius* 467 d

T

Taxare *pacisci* 191 a
Taxatio *pactum* 182 d
Taxta *vel* tasta *turunda vulneraria* 54 d † e
Temporivus *tempestivus* 93 b
Tormentare, *cruciare* 172 e
Tornatio, *certamen equestre* 180 c
Tornatio, *conflictus* 206 f 216 e
Torta, *placenta* 575 c
Tortuus *curvus* 737 † d
Traditiosus *proditorius* 199 c
Trahere, *jaculari* 192 e
Translatare *transferre* 283 d 285 d
Tredecimus, *decimus tertius* 539 d
Τρέμιθος, *Cypriis Terebinthus* 635 c
Treuga, *armistitium* 168 d 169 † a
Τριβοῦνος *Tribunus* 876 b
Tristabilis, *molestus* 572 a
Truffari, *jocari* 700 b
Tunicella 551 a 552 † f
Tumor Boecii, *morbi genus* 682 c
Turtegetes *floreæ* 552 † f

U

Ultimate, *demum* 581 c
Usatica *consuetudines municipales* 410 c 489 d 490 † b
Utillimus, *utilissimus* 196 b

V

Vaccarium, *stabulum* 394 d
Valettus, *famulus* 89 e
Vecturalis, *agazo* 687 d
Venia, *signum reverentiæ inclinato capite aut flexo poplite exhibitum* 721 e
Viamen, *jus commeandi* 191 d
Victualia, *annona* 181 a 194 c 211 b
Vilipendium, *contemptus* 588 d
Vinctura, *conflictus* 216 a
Volare *rapere, Franc.* voler 285 c

Z

Ζωογονέω *in vivis servo* 882 † d

Φ

Φελόνιον, *penula* 637 e
Φωτοδοχέω *lumen præfero* 877 c

X

Χρηματοδούς *pecuniam dans* 880 d

INDEX MORALIS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII

A.

Abbates Sancti *in hoc Tomo, in quibus virtutes* Abbatum *eluxerunt et fuerunt* in Palestina *S. Gerasimus* 384. In Italia *S. Equitius* 647. *S. Leo Lucas* 97. *S. Anselmus Nonantulanus* 263. in Sicilia *S. Lucas Casalus* 151 : *S. Clemens* 409. in Hispania *S. Veremundus* 793. in Germania *S. Fridolinus* 429. in Gallia *S. Swiardus* 65. *S. Germanus* 281. in Lotharingia *S. Cadroe* 468. in Britannia Armorica *S. Sexnus* 428. *S. Winwaloeus* 243. in Anglia *S. Eastervinus* 650. in Hibernia *S. Senanus* 759. Abbas ord. Cisterciensis *B. Stephanus Obazinensis* 799. Ord. Præmonstratensis *B. Fredericus* 286. Abbas ex Episcopo *S. Petrus Cavensis* 326. Ex Abbatibus Episcopi *S. Albinus* 54. *S. Ceadda* 143. *S. Basinus* 311. *S. Virgilius* 397. *B. Oldegarius* 480. Abbas *eligitur S. Hunfridus Episcopus existens et permanens* 790 *f* Abbatissæ *titulo petit liberari præ humilitate B. Coleta* 548 *a confunditur Mater appellari* 602 *a verecunde alios præsidet* 602

Abstractus a sensibus *S. Thomas Aquin. etiam in conversatione in mensa Regis, et in alloquio Cardinalis, et Archiepiscopi* 671 *c de non sentit sibi uri cauterium, aut digitos a candela, aut venam aperiri* 672 *d e f vide* Extasis.

Acedia *ut a fervore dilapsam arguat neptem, alapam infligit S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio,* 274 *a b*

Adolescens *omni virtute et doctrina instructus S. Rudesindus* 108 *b* Adolescentia pia, *in addiscendo facilis, et miraculis clara S. Winwaloei* 248 249 253 255

Adolescentia pia, *et casta S. Casimiri* 348 *f, B. Frederici Ab. inter oves, quas pascebat* 287 *c*

ob Adulterium *uxoris pt anachoreta S. Paulus simplex* 644 *c d mavult pascere scorpios, quam cum adultera vivere* 675 *f*

Ædificia *paupercula et humilia expetit in suis monasteriis B. Coletæ* 551 *c* 605 *b*

Ægrogandi *et morienti S. Germano Episc. Autisiod. servant* 4 *sorores Virgines Deo devotæ et Sanctæ* 241 *b c*

Ægris *servit, vestes eluit et reficit B. Agnes Regis Bohemiæ filia* 513 *e f vide* Infirmi

Afflictos *juvat S. Lucius Papa* 304 *c S. Casimirus* 347 *c vide* Eleemosyna et Pauperes

Agricolus *B. Coletæ in Missa tempore elevationis genua flectit* 853 *d* 605 *c*

Agricola *S. Emeterius, seu Matinus, vulgo S. Madi* 242

Alapa *in gena percussus, alteram offert B. Joannes de Deo* 824 *c d* 842 *c* Alapa *percutienti B. Petrum Hieremium obrigescit brachium* 294 *e* Alapam *neptis a fervore dilapsæ infligit : S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio* 274 *a b* Alapis *cæsus S. Philemon* 753 *b*

Amen *respondent saxa in concione S. Lucæ Casalii* 152 *c*

Amentiam *ex pietate simulat, et ut talis multa patitur, et crudeliter flagellatur B. Joannes de Deo* 817 818 819, *pro semifatuo putatur se contemni* 820 *c* Amentes *sanantur oratione et attactu veli B. Coletæ* 559 *c d Ope S. Casimiri* 351 *c B. Agnetis de Bohemia* 530 *c S. Thomæ Aquin.* 720 *e*

Amicitia *intima SS. Juliani et Gudelanis e virtutum similitudine* 784 *e* Amicitia *summa inter SS. Hieronymum et Eusebium Cremonensem* 369 370 *item hujus cum SS. Augustino, Epiphanio et Paulino* 377 *a b c*

Amissam *in aquis rem signo Crucis recuperat B. Coletæ* 608 *c vide* Perditus.

ob Amorem Dei *ardentem assidue lacrymatur Virgo devota S. Domnina* 33 *c ad* Amorem *Dei super omnia æstimabilem hortatur S. Clara B. Agnetem de Bohemia* 506 *e f*

Angelus Michael *docet S. Cononem fidem Christi, baptismum et alia Sacramenta suscipere, et miracula patrare* 558 *b Suscipit pœnitentes, S. Eudociam e meretricio conversam ter Cruce signat* 14 *e f.* Angelo Michael *aliisque extruitur templum, ob annuntiatum nasciturum S. Rudesindum* 108 *a* Angelus Raphael *juvat B. Joannem de Deo, dum fert ægrum, in aquas prolapsum* 838 *c altas panes, qui defecerant, adfert* 838 *d* Angeli *prænuntiant matri S. Rudesindum nec-dum conceptum, nasciturum, et magni meriti futurum* 107 *f Mittunt S. Vincentium ad convertendum ad fidem S. Cleopatronam* 757 *c jubent hunc, ut clenodias conferat in supellectilem sacram* 752 *a iter ejus dirigunt.* 752 *d* Angeli *porrigunt* Eucharistiam *S. Marco monacho* 365 *c* 368 *e Præferunt facem S. Eudociæ, gestanti in sinu sacram Eucharistiam* 19 *f* 20 *a pectus et humeros S. Eudociæ velo candidissimo tegunt* 21 *a* Angeli *canentes videntur et audiuntur a S. Gervino* 285 *c f Gaudeat in conversione peccatorum* 14 *f Ob peccata tristes, ob pœnitentiam hilares videntur a S. Paulo Simplice* 646 *c* Angeli *cingunt S. Thomam Aquinatem exinde castissimum permansurum* 660 *a Liberant S. Arthaildam, latronibus morte punitis, ne ad lupanar deducerent* 262 *e f protegunt S. Antoninam, ne nudetur a lictoribus* 27 *c S. Quiriacum de turpi conversatione accusatum* 424 *b docent S. Winwaloeum modum restituendi oculum sorori suæ ab ansere evulsum* 249 *f* 253 *c* 256 *b docent S. Senanum modum bestiam noxiam pellendi et S. Kieranum* 773 *a fontem elicendi* 774 *d Præluceat per noctem B. Joanni de Deo et reddunt parem quibusvis occupationibus* 846 *f* 847 *a* Angeli *cæcam eleemosynis et pietati deditam nituntur illuminandam ad S. Winwaloeum* 252 *c* 258 *f Sustentant in utero B. Coletam* 547 *d Incitant SS. Davidem, Teliavum et Paternum, ad iter Hierosolymitanum* 44 *d monent de eorum adventu Patriarcham* 44 *e deferunt munera Hierosolyma in Britanniam S. Davidi Menevensi* 44 *f monent victoriam invocato S. Albino obtinendam de Normannis* 62 *revelant S. Piamun Virgini invasionis hostilis periculum* 241 *a eruendum divinum offerunt S. Cyrillo Carmelitæ* 497 *f chartas in incendio servant* 623 *a* Angeli *S. Winwaloeo sæpe indicant eum isto die in cœlum migraturum* 252 *d* 259 *a Visi per scalas ascendentes, et Deo offerentes preces et eleemosynas, et familiam adducta B. Coletæ protegentes* 559 *a b Transferunt domesticam supellectilem S. Senani* 768 *c Prædicunt S. Quiriaco Episcopatum S. Maximi* 424 *a implent ministerium B. Joannis de Deo absentis ab Hospitali* 838 *b ministrant B. Coletæ*

B. Coletæ infirmæ 566 *d ascendentes et descendentes, et beatum obitum monachorum muntiantes visi a S. Winwaloco* 252 *c* 258 *c* Angeli *ostendunt in visione SS. Saturo et Perpetuæ alios Martyres, et thronum Dei, et osculo illos excipi* 635 *a b Deducunt in visione S. Eudociam in cœlos, videntem lætitiam Sanctorum* 14 *b prædicunt S. Davidi Menevensi diem mortis* 45 *e Cantant in morte ejus* 45 *e In cœlum ducunt* 45 *d Coronas deferunt S. Veremundo morienti,* 796 *b Cum suavi cantu deducunt animam S. Winwaloei in cœlum* 254 *b Deferentes animas in cœlos visi a B. Petro Hieremia* 294 *a a B. Agnete de Bohemia* 252 *a Cantantes* Te Deum laudamus, *deducunt in cœlum S. Rodesindum* 110 *c* Angeli *visi deportare animam B. Coletæ in cœlum* 580 *d concinentes annuntiant mortem ejus* 579 *e deducunt in cœlos animam S. Basilisci* 239 *e S. Euthymii* 386 *e S. Dometii* 788 *f* Angelorum facies *arbitratur, Martyres videns S. Saturninus* 310 *d*

Animam *S. Henrici defuncti commendat aliorum precibus S. Cunigundis* 273 *a pro* Animæ *matris defunctæ salute addicit se regulæ S. Augustini B. Fredericus.* 289 *c* Animæ *ab Angelis in cœlos deferuntur* 294 *a S. Basilisci* 239 *e S. Winwaloei* 254 *b S. Rudesindi* 110 *c S. Euthymii* 386 *e B Coletæ* 580 *d* Animæ *a B. Coleta ex purgatorio liberatæ sequuntur illam apparentem* 580 *b c* Anima *S. Thomæ Aquin. a S. Paulo deducta in cœlum* 676 *a* Animam *Aragontæ, sanctæ Reginæ cœlo illatam S. Rudesindus novit* 109 *f Ut* Animabus *prosit, succurrit corporibus B. Joannes de Deo* 827 *f* 828 *a*

Annonam *in publica necessitate prædicit advehendam B. Petrus Hieromias* 295 *a vide* Eleemosyna

Annulo *a S. Joanne Evang. accepto desponsatur Christo B. Coleta* 554 *d* 610 *d eo dato aliis iter secure peragitur* 554 *e* Annulus et orarium *SS. Emetherii et Celedonii, dum martyrium subeunt, in cœlum evehuntur* 229 *c* 230 *c* Annulum aureum *in penuria invenit in viaticum S. Petrus Cavensis* 338 *a* Annuli *S. Rudesindi attactu curatur facies inflata* 116 *d manus contracta* 116 *e*

Anno ætatis 18 *creatur Episcopus S. Rudesindus* 108 *b* Ætatis 80 *moritur S. Albinus* 60 *b et* 90 *B Rogerius Ep.* 121 *f* Centenarius *cum Diabolo disputat S. Marcus monachus* 366 *a*

Apes *sequuntur S. Davidem abeuntem in Hiberniam* 44 *a*

Apostasiæ *crimen e Sacerdote miles, martyrio diluit S. Theodorus Amoriensis,* 464 *e f* Apostata *a fide Boodes frustra sollicitat* 42 *Martyres Amorii ad defectionem* 463 *d e f* 466 *b et ipse post alios capite plexus quia proditor* 466 *f* Apostatam *monachum resipiscentem benigne suscipit S. Petrus Cavensis* 331 *f*

Apostemata *curantur ad corpus mortuæ B. Agnetis de Bohemia* 526 *d* 529 *b* 530 *e f ope S. Thom. Aquin.* 679 *d* 681 *a* 692 *d* 693 *c* 708 *e f* 722 *d f* 735 *a* 736 *e* Apostema *moribundi appositis capillis B. Coletæ sublatum* 548 *d*

Apostolici viri *a S. Petro in Hispaniam missi S. Hesychius Ep. et sex alii* 4

Apparitiones *variæ S. Casimiri* 354 *B. Coletæ* 579 580

Aqua *victitat S. Gregorius Constantiensis* 366 *f* Aquam *fere bibit aut parum vini admiscet B. Coleta* 564 *f* Aquam *oratione impetrat B. Coleta* 559 *c* 607 *c S. Calappanus* 261 *d* Frigidæ aquæ *hyeme se immergit S. Petrus Cavensis* 329 *b Supra stagnum cappa extensa transit B. Fredericus* 290 *c* Aqua in vinum *versa pro Eucharistia* 43 *d* Aquam in Missa *loco vini oblatam esse, et non esse Sanguinem Christi in calice, scit B. Coleta* 563 *a* Aqua benedicta *dæmonem moribundo instar avis nigræ apparentem pellit S. Petrus Cavensis* 331 *c d Resuscitat mortuam per discipulum S. Winwaloeus* 252 *a* 258 *c* Aqua *qua sacrum caput S. Marcuni locum, ægri sanantur* 63 *c qua lotæ manus S. Davidis pestis pellitur* 47 *d qua lotæ manus et pedes S. Gervini, ægri sanantur* 285 *a qua lotæ manus B. Coletæ pelluntur morbi* 554 *a* 584 *a* in Aquas *projectus dissimulat sensum B. Joannes de Deo* 826 *c* Aquis *suffocatus vitæ restituitur ope S. Casimiri* 351 *f in* Aquam bullientem *lapsa ope B. Coletæ sanatur* 596 *b* Aquam bullientem *jussus bibere Martyr obit S. Euphrosynus* 423 *b*

Aquila *defendit S. Lutwinum contra ardorem solis* 317 *a*

Arbor *in cella B. Coletæ exorta cum pluribus substantis indicat reformationem Ordinis ab ea perficiendam* 546 *c d* 610 *c* Arbor *ob reliquias S. Hilarii in ea collocatas ultro in terram inclinatur* 437 *f Aruda platanus, irrigata sanguine S. Basilisci ei alligati, in arborem viridem mutatur* 237 *c d*

Arenam fodiunt CCLXIX *Mart. Romani* 23 *c*

Aridam manum *habentes sanantur ope S. Cunigundis* 275 *d* 277 *f* 278 *b*

Arthritis *ad sepulchrum S. Thomæ Aquin. curatur* 679 *c* 723 *b*

Aspectu *solo recreat alios S. Thomas Aquin.* 669 *c*

Asperitatem *cum lenitate miscet S. Apianus* 319 *a*

Aurifaber *S. Eufrudus anachoreta* 449 *a*

Aurium dolor *sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 682 *f* 735 *f et tinnitus* 720 *d*

B.

Baculum *rectinat ad radium solis S. Cadroe* 478 *b*

Baptismum *percipere docetur S. Conon a S. Michaele* 358 *b Ante baptismum divitiæ iniquæ et per flagitia acquisitæ in pauperes erogandæ* 11 12 *a b id in* Baptismo *facit S. Eudocia* 15 *a b c pro* Baptismo *aquam obtinet et Clericum baptizantem S. Philemon* 752 *c dum* Baptizatur *S. David Menevens. cæcus illuminatur et fons erumpit* 42 *b* Baptismalis fons *lapideus mire transfertur in ecclesiam ad baptismum S. Rudesindi* 180 *a ut* Baptizentur *proles mortuæ, resuscitantur ope S. Thomæ Aquin.* 720 *b S. Cunigundis* 275 *c tres ope B. Coletæ* 580 *e f* 586 *a invocata S. Maria a B. Frederico* 288 *d*

in Bello *contra Schismaticos et Turcas patrocinium S. Casimiri* 344 *c d e* Conflictum *a Regum fluminis et silvæ objectu impedit S. Kieranus* 394 *b c*

Benedictione *prævia panis venenо infectus non nocet S. Davidi Menevensi* 43 *f vide* Aqua benedicta

Benignus *et suavis erga alios S. Thomas Aquin.* 666 *c* 669 *c In peccatores pœnitentes S. Gervinus* 284 *d*

Bestiis *objecti, et illæsi bis S. Saturus, item SS. Perpetua et Felicitas* 636 *b S. Eubulus* 642 *f*

Biblia *pertegit S. Thomas Aquinas sub custodia detentus* 659 *c* Antiquum et novum Testamentum *de memoria novit S. Marcus monachus* 366 *a*

Blasphemus *in S. Rudesindum perit* 113 *c*

Bos mutus *S. Thomas Aquinas, prædicitur mugitum editurus per orbem universum* 661 *b c*

Brachium *B. Coletæ luxatum subito sanatur apparente Confessario* 609 *e f* Brachiorum dolores *sublati ope S. Thomæ Aquin.* 681 *b* 682 *d* 683 *c* 692 *f* 703 *b* 716 *c* 718 *c* 719 *a b fractura* 681 *e* 694 *e* 696 *c* 706 *a* 715 *e* 735 *a usus recuperatus* 686 *d e* 699 *b c* Brachii infecti, *de quo rescindendo deliberatum, morbus voto B. Joannis de Deo facto sublatus* 851 *e f* Brachii rigor *ope B. Agnetis de Bohemia* 529 *a* Brachium *alapam dantis B. Petro Hieremiæ obrigescit, hujus precibus sanatur* 294 *a*

C.

Cadaver *fit immobile et dein mobile oratione S. Albini* 89 *d* Cadavera *deferunt dæmones in oratorium B. Coletæ, et coguntur referre* 571 *c* 590 *b*

Caducus morbus *sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 718 *b B. Coletæ* 583 *f* 585 *d*

Cæci *illuminantur signo Crucis a S. Albino* 59 *a e oratione ejus* 59 *b precibus et signo Crucis a S. Virgilio* 401 *e sputo S. Winwaloei* 249 *c* 253 *b* 285 *a ad sepulchrum S. Albini* 60 *b S. Drausii* 409 *b S. Rudesindi* 111 *b c* 112 *b* 115 *a* 116 *b* 117 *d B. Oldegarii* 492 *b e S. Richarii* 285 *c invocato S. Albino* 56 *a Ope S. Cunigundis* 277 *f* 278 *c S. Apiani* 321 *d S. Casimiri* 352 *d* 353 *b B. Rogerii* 417 *d S. Thomæ Aquin.* 682 *b d* 690 *c* 701 *d* 706 *a* 708 *c* 709 *b* 723 *d* 735 *a c f B. Joannis de Deo* 855 *b* Cæcus *Rex illuminatur a S. Davide Menevens.* 42 *f alius attactu* 42 *c alius baptizato S. Davide Menevensi.* 42 *b* Cæcus *oculis applicat denarium a S. Cyrillo Carmelita pro eleemosyna donatum, et videt* 500 *d* Cæcus *S. Lucas Casalius concionatur nemine præsente, saxis dicentibus, Amen* 152 *e* Cæcus *fit Rex in Hibernia ob S. Kieranum male exceptum, sanatur hujus precibus* 393 *f* Cæca et muta *fit B. Coleta donec consentiat in reformationem Ordinis* 545 *a b c* Cæco *catulo hyænæ visum dedit S. Marcus monachus* 365 *f*

Calceis æreis *cum insertis clavis indutus S. Basiliscus iter ageus dire verberatur* 236 *f*

Calculi *morbum ex opere caritatis contrahit B. Fredericus* 288 *f e* Calculo *laborantes sanantur ope S. Thomæ Aquin.* 723 *d*

Calumnia *Hæreseos accusantes B. Coletam, mox morte a Deo puniuntur* 578 *b*

Calvus *in fronte S. Thomas. Aquin* 689 *e* 690 *c* 697 *f*

Calx *ad ecclesiæ incensæ restaurationem inventa, mirum est contra morbos virtutis* 776 *f*

Campanæ *nemine trahente pulsantur in nativitate B. Joannis de Deo* 834 *e ad* Campanæ *conventus B. Coletæ sonitum fugantur dæmones infestantes captivos* 582 *d* 617 *e* Campanula *S. Thomæ Aquin. Solerni ultronco sono est index mortis alicujus* 743 744

Candela *una integra hebdomade præbet lumen S. Senano* 770 *b* Candelæ *nequeunt accendi in manibus furantium res ecclesiæ* 64 *a*

Canonicis Regularibus *institutis Barcinone Prior datus B. Oldegarius* 482 *d et Abbas apud S. Rufum* 483 *a a* Canonicis Regularibus *coluntur S. Herculanus Ep. M.* 48 *e* 50 *b S. Albinus Ep.* 55 *a Ex* Canonico *monachus et Abbas S. Gervinus* 281

pro Canonizatione *S. Thomæ Aquin. inquisitio instituta* 680 *b ejus apparatus et bullæ Pontificiæ* 684 685 *testes auditi a pag.* 686 *ad* 713 *Pro* Canonizatione *S. Casimiri examinantur miracula et vita* 350 *c e ea peragitur* 350 *e pro* Canonizatione *S. Cunegundis examinantur virtutes, beneficia Ecclesiæ collata, miracula* 279 280 *Facta pro* Canonizatione *B. Oldegarii* 494 495 496 *B. Agnetis de Bohemia* 502 503 Canonizationis *S. Casimiri procurandæ voto se obstringentes Lithuani mirabilem de Moschis victoriam obtinent* 350

Cantico *cælesti evocatur ad cælum S. Ceadda* 147 *c*

Capillis *B. Coletæ sublatum apostema moribundi* 584 *c d* 618 *b cæcitas* 598 *b*

Capræ *caput adorare nolentes, martyrio coronantur* 142 *c*

supra Caput *S. Thomæ Aquin. visa stella residere* 675 *f e* Capite truncatus *perit Firmilianus Præses, post insultationem Martyrum* 643 *a* Capita cultis abscissa *SS. Nestoris et Tribunii* 127 *f* 128 *d* Capite plexi *S. Eudocia* 22 *e Silvester et Sophronius* 22 *f S. Antonina* 28 *a S. Herculanus* 52 *e S. Leo Rotomag.* 96 *d Martyres Romani* 127 *a SS. Emetherius et Celedonius* 230 *b S. Basiliscus* 239 *e S. Emetherius Agricola* 243 *b S. Lucius Papa* 306 *d SS. Codratus, Accacius, Stratonicus* 308 *a d SS. Hierais, Archelaus, Cyrillus, Photius et alii* 309 *S. Eulogius* 359 *d S. Eulampius* 359 *a S. Adrianus* 362 *b Martyres* XLII *Amoricenses* 459 *e SS. Perpetua, Felicitas et socii* 636 *d S. Eubulus* 643 *a S. Marcianus Episc.* 420 *e SS. Julianus, Medicus et Eubulus* 426 *a SS. Apollonius et Philemon* 753 *f in* Capite *ictibus pluribus acceptis et brachio ferre amputato Martyr obit B. Carolus Bonus* 170 *c d* 184 Caput *S. Herculani abscissum, post* 40 *dies reperitur corpori unitum* 52 *f item* Capita *SS. Martyrum Amorcens.* 466 *f* Caput *suum manibus gestat a morte S. Leo Rotomag.* 96 *d* Capitis dolore *torqueri solitus S. Drausius* 405 *f* Capitis dolor *sublatus ad sepulcrum S. Cunegundis* 277 *d* 278 *d velo B. Agnetis de Bohemia* 523 *c ope S. Thomæ Aquin.* 718 *a* 722 *b c* 735 *e S. Casimiri* 351 *a b* 352 *f*

Captivus *S. Thomas Aquinas persistit in vocatione ad statum religiosum* 659 660 705 *b* 710 *c* Captivus *Minorita apud Saracenos a B. Coleta invisente intelligit se liberandum* 582 *c* 617 *d* Captivi *liberantur in ingressu novi Episcopi in urbem Aurelianensem* 119 *e invocato B. Stephano Obazin.* 808 *c d ope S. Davidis* 47 *a apparente B. Oldegario* 492 *c a S. Rudesindo apparente inter vigiles educuntur* 112 *b* 114 *alius mirabili modo* 117 *a b* Captum *procul ab hostibus, indicat B. Coleta liberum certo loco esse* 570 *e f*

e Carcere *divinitus claustris apertis liberatur S. Simplicius.* 36 *a c* Carcere *egreditur S. Basiliscus ad constantium in fide adhortaturus matrem et consanguineos* 236 *c d eorum preces petit* 236 *d* Carcer *captivis aperitur oratione S. Albini* 59 *e in* Carcere *dire* 7 *annos vexati* 42 *Martyres Amorienses* 461 *a b* 462 *c in* Carcere *extincti SS. Victor, Victorinus, Claudius, Bassa* 422 *d S. Secundolus* 635 *c*

Caritas *B. Rogerii commendata a S. Francisco* 416 *b*

Carnem comedere *præsumentem monachum apparens S. Petrus Covensis reprehendit* 330 *e f* Carnium esum *ægro B. Joanni Gorziensi suadet S. Cadroe* 479 *a* Carnes *ægris concedi vix patitur B. Stephanus Obazin.* 803 *b* Carnes *immolatas edere nolentes, martyrio a Longobardis coronantur* 142 *d e*

Carnis vitiis *irretitum zona sua emendat B. Coletæ* 577 *a b* Carnalis tentatio *sublata ope S. Thomæ Aqu.* 699 *b*

Ex Carnificibus *Christiani et Martyres Codratus, Acacius, Stratonicus* 307 *c*

Castissime *vivit B. Coleta, inhonesta loquentem modeste arguit et* Castos *alios reddit sua præsentia* 576 *c d e* Castissime *vivit in custodia sensuum exteriorum et interiorum et innocentia B. Coleta* 554 *a b, et ideo libenter videt parvulos innocentes* 553 *c abhorret ab immundis bestiolis, delectatur mundis, alauda, agniculo* 553 *d aspectu ad castitatem allicit* 554 *b Sanctos qui caste vixerunt magis amat* 554 *f* Castissimæ vitæ *S. Thomæ auditi testes* 687 *b* Castitatis *donum obtinet oratione S. Equitius* 648 *c Ad* Castitatis *præsidium invocatur S. Casimirus* 346 *b ob* Castitatem *cilicio membra domat B. Fredericus* 287 *f ob* Castitatem *servatam corpus S. Drausii manet incorruptum* 408 *b* Castitatem *ob meritum B. Mariæ amplectitur B. Fredericus Ab.* 287 *f ob* Castitatem *amat S. Joannem Evang. et S. Ceciliam B. Fredericus Ab.* 287 *f* Pectus *S. Eudociæ nudatum a satellitibus tegitur velo ab Angelo* 21 *b Protegitur ab Angelis S. Antonina ne nudetur* 27 *e Lascivam puellam immissam titione fugat S. Thomas Aquinas* 659 *f* 704 *f Victor ab Angelis cingitur* 660 *a* 705 *a nulli carnali cogitationi assensum præbuit* 667 *a* 676 *e apparens suam virginitatem fatetur* 667 *b*

Catharrus *sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 722 *c*

Centurionis

Centurionis *dignitatem posponit martyrio S. Marinus* 223 *c d*

Chartopolarum *Patronus Bononiæ B. Joannes de Deo* 812

Chiragra *sublata ope S. Thomæ Aquin.* 716 *e* 735 *c* 736 *f*

Chirothecas *ad solis radium suspendunt S. Cunigundis et S. Goar* 274 *b*

Christus apparens *S. Eudociæ jubet orare et mortuum resuscitare* 17 *f confortat ad martyrium* 19 *f Apparens S. Thomæ Aquin. approbat modum existentiæ suæ in Eucharistia ab eo explicatum* 674 *a b Apparens inter pauperes accipit eleemosynam de pretio B. Arthellaidis* 262 *c* Apparens *dat benedictionem morienti S. Davidi Menevensi* 45 *e visitat in morbo B. Coletam* 578 *f suscipit animam S. Basilisci Mart.* 239 *e* Christo *in persona pauperis pedes lavat B. Joannes de Deo* 839 *a* Christum *infantem in brachium excipit B. Rogerius* 416 *d specie puerili apparentem bajulat ingenti cum labore B. Joannes de Deo* 835 *f ab eo ad Crucem Granatæ ferendam invitatur* 836 *a* Christi carnem *scindi peccata ostenditur B. Coletæ* 558 *c* Christi passioni *mire addicti S. Julianus Toletanus* 783 *d et S. Casimirus* 346 *f* Christi passionis *affectum a matre hausit puella B. Coleta* 560 *c ob eam a consortio se subtrahit* 560 *d ob eam diebus Veneris jejunat usque ad sextam vespertinam* 560 *e sentit corporaliter dolores et tormenta, a Christo apparente edocto* 560 *e f in* Christi patientis *honorem feria* 6 *prostibula, et meretrices convertit B. Joannes de Deo* 821 822, *jejunat in pane et aqua, ad sanguinem castigat corpus* 826 *b c* Christus *præ Cæsare in sponsum electus a B. Agnete de Bohemia* 505 *d* 507 *c* Christi patientis *imitatio præscribitur ei a S. Clara* 506 *c* Christi miraculum *esse Christianorum patientiam objicit Mauro B. Joannes de Deo* 843 *e*

Cibus *pauperculis prospicitur ope B. Joannis de Deo* 853 cibi et potus *obtrusitur præ affectu in orando S. Casimirus* 347 *a ob* Cibum *a monacho sepositum ut solus comederet, dæmon circa eum saltat* 672 *c*

Cilicio *induitur S. Casimirus* 346 *f semper S. Virgilius* 401 *d B. Agnes de Bohemia adhuc secularis* 409 *d* 515 *d, et in monasterio* 510 *c* 520 *f* Cilicio *ob castitatem membra domat B. Fridericus* 287 *f*

Cingulo *sepulturæ S. Thomæ Aquin. parturientes liberatæ* 719 *f* Cinguli *Vercellensis forma* 744 *c in ejus honorem militia sacra* 745 746 *c* Cinguntur *ob victoriam castitatis S. Thomas Aquin. ab Angelis* 660 *a ab eisdem et S. Thoma adstante Columba Mediolanensis* 744 *e*

Circulus ferreus *ab Episcopo impositus brachio, ad corpus S. Apiani frangitur* 321 *a* Circulo ferreo *cincta B. Coleta tam arcte, ut cum carne avelli debuerit* 609 *c*

Circumcursans *per monasterium monachus ab S. Petro Cavensi monitus, non nisi costa fracta, emendatur* 322 *f*

Claudam *B. Agnes de Bohemia moribunda sanat signo Crucis* 511 *b* 525 *f* 526 *a* Claudi 12 *sanantur ad sepulcrum S. Cunegundis* 277 *d* 277 *f* 278 *b c alii ope B. Rogerii* 417 *a* Claudus *voto facto S. Apiano, voto dilato relapsus, denuo impleto sanatur* 221 *c d*

Clavis ferreis *per pedes adactis ante currum jussus currere, genua flecteus, obit S. Conon hortulanus* 361 *a ob* Cœleste gaudium *gustatum resuscitata soror B. Agnetis de Bohemia, mavult iterum mori* 524 *e f* 525 *a ad* Cœlestem gloriam *visus a SS. Petro et Paulo a morte duci S. Siviardus* 66 *e in* Cœlum *deducitur S. Ceadda a S. Ceddo fratre apparente* 148 *b ad* Cœlum *a tribus Sanctis Cluniacensibus visus evocari S. Petrus Cavensis* 332 *b*

Cognitionem *ad reformationem Ordinis necessariam cœlitus accipit B. Coleta* 546 *d* Cognoscit *abscondita cordis B. Coleta, peccata gravia in confessione celata* 567 *c d* 613 *aliorum turpes cogitationes et emendat* 567 *e desolationes, tentationes, distractiones, periculum desperationis discordiam etc.* 568 *d e f* 613 *suas esse in statu gratiæ* 611 *b*

Collationes Patrum *quotidie legit S. Thomas Aquinas,* 665 *d*

Colli dolor *sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 682 *e* 713 *c* 716 *a* 723 *d*

in Colloquio *cum aliis non sentit dolores, sed postea patitur duplicatos B. Coleta* 565 *f in* Colloquio *post communionem inflammat alios B. Coleta* 565 *d in* Colloquio *pius et moderatus S. Casimirus* 347 *b*

Colorem rubeum *impetrat precibus sibi tolli B. Coleta ne tam gratiosa esset* 540 *e formæ suæ venustatem aversatur* 601 *a*

Columbam *ex ore Abbatis egredi videns, prædicit illi mortem S. Rudesindus* 109 *b* Columba *docet S. Davidem Menevensem et cum eo hymnizat* 42 *b sedet in humeris eo concionante* 45 *c* Columba *volitante supra capita* 3000 *hominum, hos precibus passit S. Veremundus* 706 *a b*

Columna *ignea et lucens visa supra domum in nativitate B. Joannis de Deo* 834 *f*

Comes Martyr *Carolus Bonus* 152

a Concepto filio *S. Drausio mater abstinet vino,* 400 *a*

Concionatur cæcus *S. Lucas Casalius deceptus, nemine præsente, saxis dicentibus Amen* 152 *c* Concionatur *magno zelo, et fructu totam Italiam concutit concionibus, in ea invitatus S. Vincentium Ferrerium B. Petrus Hieremias* 293 *c d e* Concionans *idem liberatur raucedine, et auditur a procul distantibus* 293 *f ob* Conciones *verbi divini idem petit a regimine liberari* 294 *e* Conciones *optas pro singulos habet S. Apianus* 319 *b pro* Concione *utilia dicit S. Thomas Aquin.* 673 *a* Concione *Joannis Avilæ commotus B. Joannis de Deo vitam commutat* 817 Concionante *S. Davide Menevensi columba sedet in humeris* 45 *c terra elevata in collem attollit eum* 45 *c*

Confessarii *obitum absens cognoscit B. Coleta, et dein ab eo quotannis invisitur* 603 *a ad* Confessionem *adducit B. Coleta ab* 30 *annis non confessum* 602 *b ad* Confessionem *accedit discalceatus Pippinus Herstallus* 80 *a b* Confessionem *suadet B. Coleta prævidens unius obitum, alteri imminens periculum* 567 *f* 568 *c* Confitendi *modum indicat anxiæ religiosæ* 574 *d* Confessionem generalem *ante obitum instituit S. Gervinus* 286 *b In* Confessione *gravia peccata iterato celata indicat pœnitenti B. Coleta* 567 613 *a ut* Confiteatur *moribunda et alia Sacramenta suscipiat, procurat ei usum rationis B. Coleta* 569 *d* 609 *b* Confitetur *sæpius ad Missam devotius audiendam B. Coleta* 562 *d inter confitendum rapitur in extasin* 602 *e* Confiteri *præ verecundia non ausæ impetrat gratiam B. Coleta* 558 *f* 559 *a* Confiteri *peccata sua nolenti moribundo pœnam infligit S. Petrus Cavensis* 330 *f*

Conjuges *in virginitate vivunt S. Henricus et S. Cunigundis Impp.* 265 *c* 271 *a S. Conon M. ejusque uxor Anna* 258 *b* Conjugatæ Martyres *SS. Perpetua et Felicitas* 632 *e* 635 *c* Conjugatus *fit Episcopus S. Simplicius, uxore in sororem accepta* 37 *d*

in Consanguineorum *morte animum quietum servat S. Thomas Aquin.* 712 *c*

Consilium *prudenter confert, etiam S. Ludovico Regi S. Thomas Aquin.* 669 *c*

Constantia *in fide* 42 *Martyrum Amoriensium* 461 462 463 464 *Mira inter tormenta S. Basilisci* 236 237 237 239 *in martyrio SS. Perpetuæ et Felicitatis* 633 *d* 636 *b S. Philemonis contra blanditias et minas* 752 *b* 753 *a b ad* Constantiam *in fide adhortatur matrem et consanguineos e carcere egressus S. Basilisens* 236 *c d a matre inter verbera corroboratus* 236 *f*

ob Contagiosum *morbum diu separatum dato potu sanat B. Coleta* 609 *c*

Contemnit

Contemnit *terrena etiam ab adolescentia S. Casimirus* 346 *c* 348 *a ad Despectum rerum terrenarum adhortatur S. Lucius Papa* 303 *d e f* 304

Contracta *crura ac tibia sanantur ad sepulcrum S. Rudesindi* 116 *c* Contractus *miserè ad* 8 *annos, subito sanatur ad feretrum B. Caroli Boni* 171 *e* 172 *b c* 187 *b* Contracti *sanantur ope S. Thomæ Aquin.* 691 *c d* 720 *e* 721 *b* 723 *b ad sepulcrum S. Cunegundis* 275 *c* 277 *c* 278 *c*

Contritionis et humilitatis actus præmittit ante Communionem B. Coleta 563 *b c* Contritionem *procurat absenti moriendo, dum apparenti B. Coleta* 569 *f in* Conventuales *errores S. Casimirus* 347 *b*

Contumeliam *inferens S. Kierano fit cæcus* 393 *f, alius fit mutus* 393 *f auxilio hujus precibus sanantur* 393 *f*

Conversatio *sancta Winnaloci* 250 *b* 257 *e In* Conversatione *suavis S. Thomas Aquinas* 666 *c alios solo aspecto recreat* 669 *d in ea abstractus a sensibus* 671 *c de Deo loquitur* 673 *a* Conversationem *fugit, etiam puellarum ejusdem ætatis B. Coleta* 540 *b* 600 *f*

Conversionis gradus *in Eudocia mereticæ vestibus, pœnitentia assumpta, preces, lacrymæ, pigmina,* 13 *; abrenuntio vanitatis et pompæ diaboli* 15 Sanctorum *lectio in conversione ejus* 14 *b ut famulam a peccandi periculo eripiat, victum et operum offert B. Joannes de Deo* 828 *a deprecabatur ut aliquid, ut unusquisque exhibito audientem converteret* 828 *a b* Conversio *Frisonum cœpta a SS. Wilfrido, Wicberto, Suiberto, Willebrordo, et sociis* 67 68 *in* Conversionem *animam electa B. Coleta diversis regiones obit* 546 *e* Convertit *plurimos mortuo resuscitato S. Basilius* 640 *f in fornacem ardentem injectus, et illæsus S. Capito* 643 *a* MCXVIII *hoc die in platea concionans S. Leo Romuaq.* 95 *c Anglos Orientales S. Felix Episc.* 778 *f* 780 *a Judæos S. Thomas Aquinas* 665 *c* Convertitur *S. Cleopatrona misso ab Angelis S. Vincentio* 757 *c S. Philemon, pro S. Apollonio sacrificaturus idolis* 751 *f S. Arianus Præses recepto ad litorum sepulcrum oculo* 754 *b et eorum vocem inde audita* 4 *Protectores* 754 *e* Convertitur *Comes et Præses item Regulus ad fidem post filiam Comitis resuscitatam* 19 *b* 21 *f milites videns ab Angelo tegi pectus S. Eudoxiæ nudatum* 21 *c* Convertitur *Manius pertinax invocato ab alio B. Joanne de Deo* 847 *f* 848 *a alios videns dominæ suæ jam depositæ redditum miraculo sanitatem, puncta fidei et consuetas preces una nocte a B. Joanne de Deo apparente edoctus* 848 *b c d* Convertitur *meretrix obdurata Eudocia auditis pœnis damnatorum ad fidem, vitam monasticam, martyrium* 10 *et seq.* Convertuntur *Avellani Hispali submersis idololatris, quod viros Apostolicos persequerentur* 5 *b* Convertuntur *post capitales inimicitias dum inter sese et postea facti socii B. Joannis de Deo* 839 *c d e*

Cordis dolores *sublati ope S. Thomæ Aquin.* 722 *f*

Coronam *spinearn a Maria Virg. et S. Joanne Evang. accipit Joannes de Deo* 837 *e* Corona *bis visa in somnis cincto B. Agnes de Bohemia* 510 *b* 515 *a* Coronas *tres deferunt Angeli S. Ivemundo, monacho, Virgini, Prælato* 796 *b*

Corpora *SS. Ariani et 4 Protectorum submersorum a delphinis deferuntur in terram* 755 *b S. Liberni sepulcrum matris impetum arcet* 772 *c S. Basilissæ ne submergatur, dominæ* 239 *f* Corpus *B. Cæsidi Boni post* 53 *dies incorruptum, suavem spirans odorem* 174 *c f* 206 *c d ac Grandavicæ deferatur, impediatur* 186 197 *a b* Corpus *B. Odilgarii incorruptum* 493 *c B. Joannis de Deo post* 2 *annos* 833 *a Cum sanctorum, virum, mortis incorruptum S. M. venant I pos.* 421 *a c* Corpora *S. Thomæ Aquin. incorruptum et incorruptam et suavem odorem exhalare* 677 *c d e* 690 *c* 712 *a S. Drausii post* 4 *annos integrum ab servatam castitatem* 408 *a b c S. Barbieri triplicatum asseritur et in tribus templis pie adservatum* 447 *c* 448 *e f* Corpora *SS. Nazarii, Naboris, Gorgonii accepta a Papa, transfert S. Chrodegrandus* 454 *a b* Corpus *B. Coletæ orantis resplendet* 558 *a*

Coxæ *et inguinis dolores sublati ope S. Thomæ Aq.* 683 *a*

c Crucifixi *imagine audit S. Thomas Aquin.* Bene scripsisti *de me* 669 *b*

Cruce Christi *obtenta tollit inimicitias capitales B. Joannes de Deo* 839 *c d* Crucis Christi *partem sæpe optatam accipit cælitus B. Coleta* 563 *c* 608 *a ad* Crucem *ferendam Granatæ invitatur a Jesu apparente B. Joannes de Deo* 836 *a b* Crucem *contra Mauros præcaturus creatur Legatus Apostolicus B. Oldegarius* 487 *b In* Cruce *Martyres obeunt SS. Eutropius et Callinius* 233 *f.* Cruce *triplici signata epistola S. Eudociæ, qua mortuus resuscitatur* 18 *f* 49 *a* Cruce *ter signat S. Michael S. Eudociam pœnitentem* 14 *f*

Crucis *signo munitus S. Stratonicus Martyrum facies ut Angelorum videt* 308 *a Picturam de passione Domini fractam reddit integram B. Coleta* 562 *b c* Crucis signo *traditur B. Coleta plurimos infantes resuscitasse* 608 *b* *lateram dolorem abstulisse,* 608 *b transitum per invadabilem fluvium fecisse* 608 *c* 561 *d Rem in aquis amissam recuperat* 608 *c Vinum fœtidum redit bene olens* 563 *b sanat ægrum animo et corpore* 567 *b, alios ægros* 561 *b* 562 *a* Crucis signo *incendium extinguit S. Cunegundis* 273 *e et B. Bonavita* 122 *c* 123 *d, idem fluvium in duas partes dividit* 122 *d* Crucis signo *Dolorem oculi pellit S. Cadroe* 478 *c* Crucis signo *post preces illuminat cæcum S. Virgilius* 401 *c e Quatuor cæcos S. Albinus* 59 *a d sanat crus confractum S. Winnaloeus* 240 *d* 253 *a* 255 *b Claudam B. Agnes de Bohemia moribunda* 511 *b* Crucis signo *a S. Davide facto manus elevata ad percutiendum fit arida* 44 *a Manus contractæ sanantur a S. Albano* 58 *f* Crucis signo *jumentum sanat S. Leo Lucas* 100 *e Serpentem pellit S. Winnaloeus* 250 *b* 253 *c* 256 *c poma acquirit, quibus ægram sanat B. Agnes de Bohemia* 510 *e* 524 *b c Moribundo vitam prorogat S. Cadroe* 478 *d* Crucis signo *dæmonem pellit S. Thomas, Aquin.* 674 *c B. Fredericus* 288 *b S. Cadroe* 479 *b B. Agnes de Bohemia* 510 *e B. Coleta* 556 *d oculo insidentem S. Albinus* 59 *d varia forma insidiantem S. Virgilius* 399 *c idem navem commentitiam, ad quam a diabolo invitatur, evanescere facit* 299 *d e* Crucis signo *fugat dracones S. Caluppanus* 260 *f* 261 *a*

Crucigeri *cum rubea stella in Bohemia* 519 *alii in Italia* 497

Crus confractum *signo Crucis sanat S. Winnaloeus* 249 *d* 255 *b in nomine Jesu B. Fredericus* 290 *b*

Crura confracta *S. Quinti subito sanantur* 129 *b*

D

Dæmon instar *Æthiopis accedens, pellitur a S. Thoma Aquin.* 674 *c et a S. Virgilio* 400 *d e* Dæmonem *moribundo instar nigræ avis apparentem, pellit aqua benedicta S. Petrus Carensis* 331 *c d* Dæmones *turbant A. Coletam, sed irrito conatu* 606 *c d et apparent in figuris vulpium, draconis, serpentium, bufonum, formicarum, muscarum, limacum et reptilium et altarium bestiarum, leonis et serpentis in vanitatem sulphuream mutati* 571 572 *item statuæ calcium longanes* 571 *d, hominum turpium aut pulchræ comptarum* 572 *a* Dæmones *baculos pervertunt B. Coletam* 571 *b c* 614 *d cadaveri a suspendio icum in oratorium ejus deferunt et cogentur referre* 571 *e fugantur ad sonitum campanæ concentus B. Coleta* 582 *d* Dæmones *sub variis figuris apparentes, fugat B. Agnes de Bohemia* 510 *e* 522 *S. Winnaloeus* 251 *d* 253 *f* 257 *e et S. Virgilius* 399 *c* Dæmon *terret orantem B. Joannem de Deo horrenda in specie, etiam in forma mulieris et porci* 827 *verberibus in eum sævit* 842 *b* serpentes *et dracones immittit ad S. Caluppanum revocandum* 260 *f* 261 *a*

Dæmonem *instar pauperis humeris deferens, ob pondus nomen Jesu inclumans, liberatur Joannes de Deo* 842 *c*
Dæmones *fremunt, conqueruntur et minantur S. Eudociæ se convertenti a peccatis* 14 *b c d reprimuntur ab Angelo* 14 *d*
Dæmon *offerens pecunias B. Joanni de Deo disparet, dum hic in stipendia Missarum ad aram B. Mariæ Guadalupanæ eas se impensurum ait* 836 *e*
Dæmon *saltat circa monachum et ostentat cibum ab eo sepositum.* 672 *c a*
Dæmonibus *tentatas liberat sua præsentia B. Coleta* 572 *d a*
Dæmonibus *flagellatur B. Bonavita* 122 *f cum*
Dæmone *disputat S. Marcus monachus* 366 *a*
Dæmones *testis includit S. Conon, agriculturam exercere cogit et fateri se non esse Deos* 358 *c a*
Dæmonibus *usu rationis privata mulier, viso summo Pontifice sanatur* 547 *e f a*
Dæmone *abreptus liberatur ope S. Casimiri* 353 *d*
gutta sanguinis S. Basilici 240 *a*
Dæmones *ejiciuntur a S. Paulo simplice ob simplicem ejus obedientiam* 645 *b item ob simplicem humilitatem* 645 *e item oratione* 646 *e a S. Albino signo Crucis* 59 *e ejus oratione* 59 *b*
Dæmonis *præstigias oratione abigit S. Asterius* 223 *e*
Dæmoniaci *seu* Energumeni *varii liberantur ad sepulcrum S. Rudesindi* 111 *b f* 112 *c d* 113 *b* 115 *a d f* 116 *a* 118 *a S. Thomæ Aquin.* 679 *b* 689 *a* 693 *f* 694 *a b* 703 *b* 733 *f* 734 *c S. Albini* 60 *e f S. Cunigundis* 275 *c* 278 *b S. Monani* 89 *d ope S. Apiani* 320 *f* 321 *b S. Vigoris* 283 *c exorcismo S. Leonis Lucæ* 101 *c data altera maxilla percutienti* 101 *d mandato S. Cudroe* 477 *c bibentes e fonte exorto e sanguine S. Basilici.* 237 *f Energumenam misere afflictam litteris rogata, precibus liberat B. Coleta* 575 *b c d*
Defensor *pauperum appellatur S. Casimirus* 347 *f*
pro Defunctis *nocturnus monachus, a S. Petro Cavensi apparente reprehenditur* 333 *a*
Delphini *corpora SS. Ariani et 4 Protectorum efferunt in terram* 735 *b*
Dens ori *S. Thomæ Aquin. innatus, oratione facta decidit* 673 *c* 704 *d* 712 *c*
Desolationes *interiores suarum Sororum novit B. Coleta* 568 *e*
Desperationis *periculum novit B. Coleta* 568 *e*
Detrahens *sanctitati S. Petri Cavensis ab eo apparente virgis cæditur* 332 *e alius ore in maxillam retorto sanatur.* 332 *c d*
Dei cognitionem *accipit quadriennis B. Coleta* 529 *f* 600 *e*
Dei Caritatem *in nos recogitat S. Casimirus* 347 *d*
Dei providentia *varii in Ecclesia gradus virorum ac mulierum* 538 *c*
Dei providentia *mira constituitur Comes Flandriæ Carolus Bonus* 165 *d e occiditur* 170 *c*
Dei providentia *in juvanda reformatione Ordinis per B. Coletam et necessariis procurandis* 539 549 550 552 *ob*
Dei offensam *maxime affligitur B. Coleta* 577 *e de*
Deo *Cognomen ab Episcopo inditum B. Joanni Fundatori Ord. de Hospitalitate pauperum* 826 *d*
Diaconus *S. Pontius Carthagine* 749 *S. Victor Placentiæ* 427 *hujus diligentia et innocentia* 427 *c*
Archidiaconus *S. Monanus in Scotia* 87
Diem *precibus breviorem facit B. Coleta* 573 *c imo et noctem* 574 *a* 614 *f*
Digitos *sibi aduri, non sentit abstractus a sensibus S. Thomas Aquin.* 672 *f*
Digitorum *vestigium relinquitur post alapam nepti inflictam a Cunigunde* 274 *a b*
Distractiones *in oratione varias novit B. Coleta* 568 *f*
Divitias *contemnit S. Thomas Aquin.* 699 *f ac præurbe Parisiensi mallet homilias S. Chrysostomi* 670 *f* 671 *a* 711 *b*
Divitiæ *displicent Deo, si iniquæ et per flagitia acquisitæ, et non abstergantur* 11 *c d e ex pauperibus erogandæ* 12 *a*
Divitiarum *abundantia nimia superbiam generat* 168 *c d e*
Divitiæ immensæ *S. Eudociæ meretricis* 16 *a ex in baptismo offeruntur Episcopo pie dispensandæ* 15 *c dantur Præfecto hospitalis* 15 *f*
Docetur *facienda a S. Patricio apparente S. Winwaloeus* 251 *a* 253 *e* 256 *f*
Doctrinæ *pietas jungenda* 288 *a Ut*
Scientiis *divinis imbui permittatur S. Winwaloeus, terretur pater ejus minis cœlestibus* 248 *f* 254 *e*
Doctrina eximia *S. Thomæ Aquin. explicatur* 663, 664, 665, 666, *a Christo probata* 669 *b* 674 *a b a Joanne* 22 *Papa laudata* 680 *b item a Clemente* 8 *Papa* 731 *s ab aliis* 712 *f a S. Francisco apparente* 721 *b defensa ab Alberto Magno* 712 *d e*
Doctor Theologiæ *creandus S. Thomas Aquinas, proponenda cœlitus addiscit* 662 *f* 663 *a*
non Dormit *per integrum annum B. Coleta* 573 *d*
Humi cubat S. Casimirus 246 *f vide* Somnus.
Draconis *pestifero habitu interimuntur missi ad capiendum S. Eudociam* 18 *c alius puer a S. Eudocia resuscitatus* 22 *b d*
Duces *exercitus SS. Theodorus, Constantinus et alii* XL. *Martyres* 457 *e*
Duce *Foro-juliensi Abbas et Fundator Nonantulanus S. Anselmus* 263 *e*
Ducibus *Austrasiæ S. Basinus* 313 *f e*
Ducibus *Francorum S. Lutwinus* 316 *a*

E

Ecclesiis *struendis ac reficiendis, mire inventa calx, contra morbos salutaris* 776 *f item lapides* 777 *c*
Ecclesiam *Bambergensem extruunt SS. Henricus et Cunigundis* 272 *a alias restaurant* 272 *b in*
Ecclesiarum *sacram supellectilem donat clenodias suas monitu Angeli S. Cleopatranus* 758 *a In*
Ecclesia *numquam sedit S. Winwaloeus* 251 *e*
Ecclesia *ejiciens Episcopum et spolians bonis, morte puniturs* 46 *f sacellum S. Davidis Meneven. spoliari nequit* 46 *f ex*
Ecclesia *equos rejicit S. Casimirus apparens* 354 *f. ne alia in munitionem vertatur prohibet* 354 *e*
Ecclesiæ *judicio sua scripta subjicit moribundus S. Thomas Aquin.* 675 *c* 711 *d*
Ecclesiastica *immunitas et jura contra varios defensa a B. Oldegario* 488
Ecclesiasticæ disciplinæ *observantiam curat S. Julianus Toletanus* 785 *a*
Ecclesiasticos et Religiosos *reveretur, monentes audit, preces expetit B. Carolus Bonus* 166 *e f illis in caussis dijudicandis primo vult satisfieri* 168 *a*
Ecclesiasticam immunitatem *contra Imperatores defendit S. Simplicius Papa* 133 *e f*
Educatio *pia puellæ B. Agnetis de Bohemia in monasterio* 508 *f* 513 *f* 514 *a b*
Eleemosynæ *ab Angelis Deo offerantur* 559 *b*
Eleemosynam *S. Arthellaidis accipit Christus inter pauperes apparens* 202 *e Liberalis in pauperes fretus B. Joanne de Deo, in via egens cibo potuque reficitur, et mœstus cœlica musica recreatur* 848 *e f* 849 *a ut*
Eleemosynas *daret B. Stephanus Obazinen. triticum divinitus augetur* 803 *e in*
Eleemosynam *denarium a S. Cyrillo Carmelita acceptum applicat cæcus oculis et vidit* 500 *d in*
Eleemosynam *cibis datis, cœlitus pascitur tribus calidis panibus acceptis S. Leo Lucas* 101 *a b*
Prandium hospitali erga se familiæ paratum inter egenos partitur B. Joannes de Deo et ejiciendus de domo lautissimos cibos reponendos accipit 844 *b c*
Panibus deficientibus tria millia hominum precibus pascit S. Veremundus, columba supra capita eorum volitante 794 *b c*
Eleemosynas *dantes pauperibus, docentur a B. Joanne de Deo sibi ipsis benefacere* 830 *a*
ipse collectam Hospitali stipem, totam in obvios distribuit 843 *f* 844 *a In*
pauperes distribuit divitias a parentibus relictas et medicando mentiat S. Eulogius 359 *e*
Pauperes centum quotidie sustentat B. Carolus Bonus 179 *e sibi ideo detrahit* 179 *f*
Pauperem quotidie unum vestit B. Carolus Bonus 179 *f*
Eleemosynas *mane nudis pedibus dat* 170 *b* 182 *f*
Pauperibus 7800 *panes uno die distribuit sua manu B. Carolus Bonus, donat proprias vestes, pretium panis minuit, adhortatur alios ad idem faciendum* 167 *b c*
Eleemosynas *tam abundantes accipit S. Petrus Cavensis, ut*

præter tria millia monachorum, etiam pauperes alat 328 *e Cujuscumque generis afflictis mirifice subvenit S. Casimirus* 357 *c* Eleemosynam *largam expetens a B. Joanne de Deo, accipit et largius remuneratur* 839 *f* 840 *a b* Erga *pauperes largus B. Petrus Hieremias* 294 *e erga* Pauperes *misericors, jentaculum aliosque cibos sibi detractos iis dat adhuc puella B. Coleta* 581 *d* 605 *e Necessaria monachis et peregrinis suppeditat S. Domnina Virgo devota* 33 *f* Eleemosynæ *statutæ dantur quotannis die nativitatis S. Rudesindi* 107 *e Panis, fabæ, vinum pauperibus distribuuntur in anniversaria celebritate B. Stephani Obazin. et multiplicantur divinitus* 804 *a b Pauperem vestibus sibi detractis cooperit B. Bonavita* 122 *c* Eleemosynam *rogatus a B. Petro Hieremia, injuria hunc afficiens a Deo puntur, et eleemosynam confert* 294 *d e* Eleemosynis *dedita cæca, ab Angelis missa ad S. Wiwaldeum illuminatur* 252 *c* 258 *f in* Eleemosynas pauperum *erogandæ diritæ unquæ et et per flagit a acquisitæ* 11 *c eas S. Eudocia in baptismo offert Episcopo dispensandas* 15 *e dantur hospitali* 15 *f* Eleemosyna *negata S. Senano, fatent cibi et potus* 769 *b*

Elevatur *in aerem orans, et colloquens in horto B. Agnes de Bohemia* 521 *c f orans B. Coleta* 558 *a* Elevata *conspicitur cum* XII *Apostolis* 575 *a b* Elevatur *a terra in luce cælesti inter orandum B. Petrus Hieremias* 295 *a* Elevatur *in oratione a terra S. Thomas Aquin.* 669 *a audit* Bene scripsisti de me etc. 669 *b*

Epilepsia *curata ope S. Casimiri* 351 *e S. Thomæ Aquitanus* 723 *d*

Episcopi Martyres in Taurica Chersoneso, *E. phrem. Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ætherius, et in igne illæsus S. Capito* 638 *in* Cappadocia *S. Lucius* 129 Incertæ Sedis *Aristion et Lucinius* 306 *Julius* 307 *in* Scotia *SS. Adrianus et Stolbrandus* 324 *In Africa S. Cyrillus* 756 *in* Hispania *S. Hesychius seu Iscius* 4 *in* Italia *S. Herculanus* 47 *S. Marcianus* 421 *in Gallia Leo* 89 Episcopi Confessores *in* Asia *S. Theophylactus* 786 *S. Paulus* 788 Constantinopoli *S. Evagrius* 426 Episcopi in Palæstina *Theophilus* 359 In Cypro *Nestor et Arcadius* 641 *S. Gregorius* 366 *in* Italia *S. Provinus* 758 *S. Linifredus* 792 *S. Basilius* 425 *S. Titianus* 259 *S. Paulinus* 309 *S. Petrus Policastrensis* 326 *S. Gaudiosus* 647 *in* Gallia *S. Simplicius* 34 *S. Albinus* 54 *B. Rogerius* 119 *S. Drausius* 402 *S. Virgilius* 397 *in* Lotharingia *S. Chrodegrandus* 451 *in* Belgica *S. Hunfridus* 789 *in* Hispania *B. Oldegarius* 480 *S. Rudesindus* 103 *S. Julianus* 780 *in* Germania *S. Basinus* 311 *in* Anglia *S. David* 38 *S. Ceadda* 143 *S. Felix* 778 *in* Scotia *S. Marnanus* 63 *S. Duchaeus* 798 *in* Hibernia *S. Kievanus et Carthachus* 387 *S. Corpreus* 467 *S. Senanus* 759 Episcopus Apostolus *Frisonum S. Suibertus* 67 Episcopi *inviti creantur S. Rudesindus anno ætatis* 18, 408 *b S. Simplicius* 37 *a B. Rogerius, cum joco se commendasset* 120 *e f.* Epi copus *electus, fugit et jussu Pontificis retractus a fuga, et jussus parere creatur Barcinonensis S. Oldegarius* 484 485 *ob* Episcopi *novi ingressum in urbem Aurelix captivi liberantur* 119 *e Ex* Episcopo *monachus monitu divino S. Rudesindus* 108 *c alii ejus exemplo* 108 *c* Episcopatum *Neapolitanum a Papa oblatum non admittit S. Thomas Aquin* 671 *b* Episcopatus *S. Maximus præficitur S. Quiriaco ab Angelo* 424 *a* Episcopalis *doctrina et virtutes S. Suiberti* 85 *S. Drausii* 405 *d e S. Juliani Toletani* 784 *d e* Episcopi *reprehensi, excommunicati, depositi a Petro de Castro novo* 441 *b c*

Epistola *S. Fulberti triplici Cruce signata mortuus resurgit* 18 *f* 19 *a* Epistola *B. Coletæ sanitas collata* 618 *d*

Equi *ob eductam e monasterio B. Coletæ puellam excæcati* 559 *f alii equi precibus ejus sanati* 560 *a ab* Equo *per præruptа excussus miles B. Joannes de Deo invocata Deipara servat vitam* 814 *c* 835 *b. excussus quia solitas preces omiserat* 835 *c* Equitantes *in periculo liberantur ope B. Joannis de Deo* 850 *a b c*

Eremitæ *S. Hesychius* 455 *S. Caluppanus in exeso lapide degit* 260 *f S. Paulus Simplex nec cum adultera uxore vivat* 643 *SS. Baltherus Presb. et Bilfridus aurifaber* 446 Eremus *petitur ad peccata expianda, et cavenda, et mandata Dei assidue meditanda* 13 *c*

Evangeliorum *codex auro gemmisque exornatus a S. Bilfrido, triduo in mari illæsus, adhuc extat* 449 *d e*

in Eucharistia *modum existentiæ Christi explicat S. Thomas Aquin. a Christo apparente approbatum* 674 *a b pro* Eucharistia *conficienda aqua in vinum versa est* 43 *d* Eucharistiam *ab Angelo accipit S. Marcus monachus* 365 *c* 366 *c a Christo B. Coleta, Sacerdote negligente consecrare hostiam* 563 *e f* Eucharistia *in sinu gestatur a S. Eudocia, dum captiva abducitur, Angelo præferente facem* 19 *f* 20 *a lapsa e sinu incendit et necat judicem et satellites* 21 *b* Eucharistiæ *ministrandæ ritus in procinctu martyrii* 633 *b* Eucharistia *sola vivit* 40 *diebus B. Gerasimus* 386 *b ad* Eucharistiam *confugit in rebus difficilibus B. Coleta* 563 *d Susceptura sacram* Eucharistiam *præmittit actus humilitatis et contritionis B. Coleta* 563 *b c post eam sumptam raptur in extasim, facie lucida apparet, verbis inflammat alios* 563 *c d*, 608 *d Inspirationi non assentiens, nequit hostiam deglutire* 563 *d e*, Eucharistiam *pro viatico magna pietate sumit B. Petrus Hieremias* 295 *b Prævidens procul dissitum non posse* Viaticum *suscipere, pro eo accipit B. Coleta* 569 *e f ob Officium de Corpore Christi a S. Thoma Aquin. compositum, donatur ejus corpus ordini Prædicat.* 728 *e in ejus festo* 720 *d* 738 *c*

pro Eulogia *panes ab Episcopis benedici soliti* 60 *c*

Exactiones *minuit B. Carolus Bonus.* 167 *b*

Examinat *districte acta sua S. Apianus* 320 *a*

Excommunicatione *contempta, depopulantes ecclesias morte puniuntur* 777 *a b*

Exequiæ *B. Caroli Boni celebratæ* 172 *a* 187 *c d* 206 *d pro* Exequiis *suis regiam pompam rejici S. Cunigundis moribunda petit* 274 *d explorator malignus actionum B. Joannis de Deo videt sua crimina parieti inscripta, et gladium suo vertici imminentem* 842 *d e*

Exules *pro fide obeunt S. Evagrius Ep. CP.* 426 *e ob cultum imaginum defensum, S. Theophylactus post* 30 *annos* 786 787 *et S. Paulus Ep.* 788 *a* Exilium *passus S. Lucius Papa* 301 *b cum gaudio suorum reversus* 301 *c*

Extasin *patitur S. Thomas Aquinus in Missa et Completorio* 667 *e f in* Extasim *orans rapitur B. Agnes de Bohemia* 510 *d* 521 *d Ad plures horas aut diem B. Coleta* 557 *e f* 606 *maxime cogitans passionem Christi* 560 *d* 561 *a* 562 *e audito Dei nomine* 576 *a et sumpta Eucharistia* 608 *c inter confitendum* 608 *d alias in ea S. Annam vidit* 608 *d raptur verba faciens in Capitulo, de nobilitate status Religiosi* 609 *b alias miro odore perfunditur* 609 *b*

F

Fabæ *a S. Emeterio satæ subito excrescunt et florescunt* 243 *b*

Faber *ferrarius B. Bonavita* 122 *c*

Facie *splendente inter orandum apparet B. Coleta* 586 *b*

Facies *mutata B. Coletæ de passione Christi meditantis* 561 *a, clara et lucida post communionem* 563 *d* Faciem *magistri præ verecundia non intuetur decennis S. David Menevensis* 42 *c* Faciei *tumor et dolor sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 722 *f* 723 *a* 734 *f* 736 *b item* Facies *pervasta* 738 *e labio nares adhærente* 738 *f* Facies *inflata attactu annuli S. Rudesindi curatur* 116 *a*

In Fœminæ *forma terretur a dæmone inter orandum B. Joannes de Deo* 847 *b* Fœminarum *adspectum et colloquium evitat S. Thomas Aquinas* 660 *b* Fœminas *inhonestas ad frugem reducit pater B. Coletæ* 541 *a c eas ad pietatem inducit B. Coleta* 541 *c*

Fax *ignea visa procedere ex ore Coletæ orantis* 557 *f*

Febris *pellitur a S. Cadroe porrecto potu* 478 *c alias attactu loculi* 480 *c a S. Thoma Aquin. admotis reliquiis S. Agnetis* 673 *d* 704 *e osculo defuncti S. Leonis-Lucæ* 102 *d variorum per pilleum B. Caroli Boni* 171 *f attactu S. Basilisci* 238 *a ad sepulcrum S. Rudesindi* 114 *f ope S. Thomæ Aquin.* 679 *c* 681 *b tertiana* 683 *c d* 713 *e quartana* 681 *f* 683 *c* 718 *c* 720 *c* 684 *c* 674 *d* 717 *a c* 718 *d e* 719 *c e* 721 *e f* 723 *c hectica* 723 *d ope B. Coletæ* 597 *f* 598 *a c* 624 *a f S. Casimiri* 351 *d* 352 *f* 353 *a* Febris *pestilens tollitur ope B. Joannis de Deo* 851 *d e* Febri *moribunda sanatur ope B. Agnetis de Bohemia* 528 *e* Febris quartana *recitata Oratione Dominica ad honorem S. Rudesindi tollitur* 114 *e*

Festorum *et dierum Dominicarum cultum inculcat : ne cibi emantur et ne eleemosynæ datæ adferantur prohibet B. Coleta* 544 *e f*, 603 *b ne nundinæ fiant* 545 *a* 603 *c* Festis *diebus in itineribus subsistit* 545 *a* 603 *c In* Festis *solemnioribus et diebus Dominicis majores infirmitates patitur B. Coleta* 565 *e*

Fidem *profitetur moribundus S. Thomas Aquinas accepturus viaticum* 675 *d e* 711 *e f ad* fidem *confirmandam coram Chlodoveo R. vas confractum redintegrat S. Fridolinus* 435 *c*

Flagellantur *ut bestiis objiciantur SS. Perpetua, Felicitas et socii* 636 *b S. Eubulus* 642 *c* Flagellat *semet cum copiosi sanguinis effusione feria* 6 *B. Joannes de Deo* 826 *b* Flagris *semet castigat duris B. Agnes de Bohemia* 510 *c* 521 *a Disciplinam quotidie per quadragesimam ab aliis accipit B. Stephanus Obazin.* 801 *c* Flagellatur *crudeliter B. Joannes de Deo, amentiam simulans* 818 *d*

Fluvius *in alteram ripam conversus oratione S. Fridolini* 438 *d in duas partes divisus signo Crucis a B. Bonavita* 123 *d* Fluvius *vino manat prope ecclesiam S. Davidis* 46 *e per* Fluvium *invadabilem signo Crucis transitum facit B. Coleta* 608 *c*

in Fœno *secundo occupatur S. Equitius Abbas* 649 *c*

Fons *erumpit baptizato S. Davide Menevensi* 42 *b* Fons *elicitur a S. Winwaloeo virga terram designante* 251 *c* 253 *e* Fontem *jussu S. Senavi educit S. Libernus* 772 *c alium jussu Angeli S. Senanus* 774 *d* Fontem *eliciunt S. David Menoven. oratione* 44 *d alium baculi cuspide aperta gleba* 43 *d S. Cadroe ad levandam sociorum sitim* 478 *a S. Kieranus Angeli instinctu* 598 *b* Fons *emanat, ubi caput abscissum S. Leonis Rotomag. cecidit* 96 *d* 97 *c e sanguine S. Basilici exortus sanat energumenos,* 237 *f alius ubi sepultus est* 239 *f* Fons *S. Davidis Menevensis lacte manat* 46 *e*

in Fornace *perimuntur SS. Marcellus et Antonius* 23 *in* Fornace *ardente illæsus cum vestibus Episcopalibus S. Capito, plurimos convertit* 641 *a*

Fratres *Episcopi et Sancti, Ceddus et Ceadda* 144 *c d*

Fruges *a grandine illæsas servat invocatus B. Joannes de Deo* 849 *b* Frumentum *in pauperes distribuendum inexpectato accipit B. Coleta, imo et solito diutius durans* 564 *e* Frumentum *divinitus auctum ad eleemosynas dandas B. Stephano Obazin.* 803 *c augeri cessat dum mensuratur* 805 *c*

Fugit *procul S. Arthellais, ut virginitatem servet expetita ab Imperatore* 262 263

a Fulgure, *sorore occisa, servatur S. Thomas Aquinas puer* 638 *a*

Funus *S. Senani honoratur* 8 *diebus continua luce cælitus immissa* 775 *f* Funebri *pompa et maximo concursu sepelitur B. Joannes de Deo* 830 *d e f*

Funes *texere et retexere jussus a S. Antonio S. Paulus Simplex* 644 *e* Funiculus *albus a cœlo dilapsus inter brachia B. Coletæ omine optimo* 550 *b* 604 *e f*

Fures *reddit immotos absens et emendat S. Winwaloeus* 252 *b* 254 *a* Furis *manus lapidi adhæret, ope S. Davidis solvitur* 46 *b in* Furum *rerum ecclesiæ manibus nequeunt ceræ accendi* 63 *f* Fur *spoliaturus bona S. Rudesindi, obsidetur a diabolo.* 117 *f e* Furato *bove comedens, cisi pœnitens furti, moritur* 112 *b* Furato *asellum remittit pœnam B. Joannes de Deo* 843 *f*

G.

Gangræna *brachii ope SS. Emetherii et Celedonii sublata* 233 *a b*

Genua *flectens obit S. Conon hortulanus, currere jussus ante currum clavis ferreis per pedes adactis* 361 *a* Genuflexionibus *centum per diem et totidem per noctem usus S. Winwaloeus* 251 *e* Guneflexum *permanet a morte cadaver B. Joannis de Deo* 830 *b suavi fragantia relicta* 847 *c* Genu *et crurum dolor sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 682 *c* 708 *b* 719 *c* 723 *e* 734 *a*

Gladiis *interfecti a Longobardis plurimi Martyres* 142 *e f* Gladio *ad aram S. Casimiri benedicto repulsi hostes hæretici* 354 *a*

In Gloria *æquatis SS. Augustinus et Thomas Aquinas.* 665 *d* 706 *d e* Gloriam *mundi contemnens accessum ad Imperatorem et viros potentes renuit S. Petrus Cavensis* 329 *b*

Grando *ne noceat, invocantur SS. Emetherius et Celedonius* 233 *d*

in Gratiæ *statu omnes suas esse in oratione intelligit B. Coleta* 611 *b* Gratia Dei *emendata Eudocia meretrix opulentissima, fit Christiana, monacha, et Martyr.* 10 *et seqq.*

Gratitudo *leonis ob aculeum e pede extractum servientis S. Gerasimo* 386 *f ad sepulcrum ejus morientis* 387

Gulæ *appetitum domat B. Rogerius* 121 *b*

Gutturis *struma et oppilatio sublata ope S. Thomæ Aquin.* 681 *f* 709 *c* 717 *a* 718 *f* 719 *a* 723 *d tumor* 682 *c* 702 *c*

Gustum *amittunt occisores B. Caroli Boni in ecclesia obsessi* 176 *e*

H

Hæreseos *Albigensis abjurationem prædicat, et formulam juramenti proponit B. Petrus a Castro-novo* 410 *b c*

Hæreses *Eutychiana et Monothelitica Saracenorum irruptione punitæ* 460 *b et Iconomachorum* 460 *d f*

Hæreses *Vigilantii et Valeriani oppugnat S. Eusebius Cremonensis* 373 374 *et dicentium animas expectare ad extremum judicii diem* 380 *d* Hæresis *extirpandæ auspicium ope S. Casimiri* 354 *a b* Hæreticos *damnantes Ordines Mendicantes refutat S. Thomas Aquinas* 664 *d e illis ejectis scholas accipiunt Prædicatores* 664 *f*

Hebdomadarii *propter baptismum et pœnitentiam statuuntur a Simplicio Papa* 137 *f*

Hemicrania *sublata visione B. Coletæ apparentis* 585 *ab alia ejus ope* 595 *d*

Hernia *curata velo vel pallio B. Coletæ* 591 *d ope S. Thomæ Aquin.* 718 *d B. Stephani Obazin.* 805 *a* 808 *a*

Homicidæ *et conspiratores in necem B. Caroli Boni occultantur* 172 *et seqq.* 189 199 205 207

Honores *declinat in Imperatorem et Regem expetitus B. Carolus Bonus* 180 *a b c d vide* Humilitas.

Hortulanus *S. Conon. Martyr.* 360

ad Hospitale *trahitur, ab amentia quam simulabat curandus B. Joannes de Deo* 818 *c amentia sepositа, incipit*

incipit ministrare infirmis 819 *c Hospitale erigit Granatæ* 820 *d*

Humilis *summe e nobilissimo, vilissima ministeria obit S. Easterwinus* 681 *b d singularia non admittit* 681 *e* Humilis *vilissima ministeria monasterii obit etiam apud externos B. Agnes de Bohemia* 510 *b* 511 *e f præesse renuit, omnibus se inferiorem æstimat* 519 *c d* Humilis *vilissima munia obit S. Cunigundis ex Imperatrice sanctimonialis* 273 *c* Humilis *vilissima munia obit in suo hospitali B. Joannes de Deo* 820 *f humeris suis ægros portat* 820 *f* Humilis *summe absque inani gloria S. Thomas Aquinas* 666 *b Fratri laico externo socium se jungit* 668 *c æquo animo fert contrariam sententiam defendi, suam modeste ostendit veram* 666 *e f* humilia *ejus desideria et responsa* 711 *a* Humilis *monachos honorat et excitat S. Petrus Cavensis* 331 *e erga* Humiles *facilis S. Casimirus* 348 *a* Humilitate *S. Petri Cavensis motus, vir nobilis, ei ante adversarius, fit monachus* 329 *f* 330 *a* Humilitas *S. Apiani* 319 *fex* Humilitate *æstimat se omnibus peccatoribus viliorem, et maximas inferorum pœnas promeritam B. Coleta* 541 *e f alia humilitatis opera* 542 *ex* Humilitate *honores contemnit S. Thomas Aquin.* 699 *f Archiepiscopatum Neapolitanum non admittit* 671 *b ex* Humilitate *de honore sibi a Summo Pontifice delato dolet et petit liberari titulo Abbatissæ B. Coleta* 548 *f nullas suas laudes patitur* 601 *f de se abjectissime sentit* 601 *e vilibus ministeriis se addicit* 601 *e exercitia humilia commendat* 602 *d* Humilis *animi demissio B. Joannis de Deo divinitus honorata, a magnis viris et illustribus matronis æstimata* 844 *d e f*

Hydropici *sanati ope S. Thomæ Aquin.* 683 *a* 705 *c*

Ex Hypocrisi *devote exterius orantem, ut pro tali habeatur, cognoscit B. Coleta* 570 *c*

I.

Idolum *Apollinis corruit, et templum comburitur igne de cœlo lapso ad preces S. Basilisci* 239 Idolum *Dianæ precibus dejicit S. Cleonicus* 233 *f Statuam Martis flatu dissipat S. Leo Rotomag.* 95 *e*

Ignis *cum fulmine et tonitru pluit super occisores S. Leonis Rotomag.* 96 *c* Igne *cœlesti ad preces S. Basilisci comburitur templum Apollinis* 239 *e* Ignem *e cœlo impetrat ad fistularum combustionem S. Philemon* 753 *c* Ignem *veste non adusta portat S. Duthacus* 798 *e ad* Ignem *etiam in aspero frigore, non accessit B. Coleta, pedibus licet nudis* 551 *b* 610 *d contra* Ignem *patronus S. Vigor* 283 *c* Ignis sacer *curatus ad sepulcrum S. Albini* 60 *f ope S. Thomæ Aquin.* 735 *b S. Casimiri* 353 *d B. Agnetis de Bohemia* 531 *a*

Iliaci *dolores sublati ope S. Thomæ Aquin.* 70 *d a* 703 *f*

Illæsi *martyres* 3 *in pice et bitumine bulliente* 233 *f vide* Incendium

Imagines *papyraceas Sanctorum vendit B. Joannes de Deo* 817 *a* Imaginum *cultum defendentes exules moriuntur S. Theophylactus,* 786 *c* 787 *c et S. Paulus Ep.* 788 *a*

Immobiles *hostes oratione reddit S. Pium* 241 *d* Immobiles *trecentos milites triduo permanent missi ad capiendam S. Eudocium.* 18 *b* Immotos *reddit fures absens S. Winwaloeus* 252 *b c* 254 *a* 258 *c d*

In Imperatorem *expetitus B. Carolus Bonus non admittit* 180 *b* Imperatrix *S. Cunigundis* 265

Imprecans malum *jurando per S. Albinum fit mutus* 63 *a*

Incendium *ingens præcognoscit et præservat religiosas B. Coleta* 569 *b* Incendium *urbi immissum ob vitæ civium* 121 *e in* Incendio *illæsum corpus S. Fridolini* 431 *f et S. Vigoris* 283 *c ab* Incendio *Ecclesia ope S. Apiani liberatur* 320 *f ex* Incendio *ægros exportat humeris suis B. Joannes de Deo, mire ab* incendio *liberatus* 823 *f* 840 *f* 841 *a b* Incendium *urbis Londinensis sopit S. Cadroe* 476 *b* Incendio *Ætnæ subvenit B. Petrus Hieremias* 294 *f* Incendium *extinctum a S. Fridolino apparente* 439 *c Signo Crucis a B. Bonaventa* 122 *c* 123 *d et a S. Cunigunde* 273 *e in* Incendio *illæsi puer invocato S. Kierano* 393 *c et Virgines ope B. Agnetis de Bohemia* 529 *c hujus sedes illæsa* 529 *c* Incendium *restinctum ope B. Coletæ* 618 *e* 622 *e et S. Casimiri* 351 *c*

Inclusa *degit B. Coleta* 543 *e f* 573 *c* 602 *e f*

Indulgentias *concedit Ecclesiæ Cavensi dedicatæ Urbanus* 2 *Papa* 334 *b d*

Infantes *languentes sanat S. Quiriacus* 424 *f* Infantes *plurimos ante mortuos quam natos, signo Crucis resuscitavit B. Coleta* 608 *b imo et fœtum præmortuum* 616 *f*

Inferorum pœnæ *auditæ præbent initium conversionis S. Eudociæ meretrici,* 11 *a*

Infirmis, *nomine excluso, gratis inserviunt Fratres Hospitalitatis B. Joannis de Deo* 832 *c Infirmis inseruit B. Joannes de Deo* 819 *b vilissima munera pro illis in suo hospitali obit* 820 *f eos ex incendio cum periculo vitæ humeris suis exportat* 823 *f illis inservit Angelus vice B. Joannis de Deo absentis ab Hospitali* 838 *b*

Ingenio *subtilis intelligit quæ legit S. Thomas Aquin.* 670 *c*

Inguinis *et costæ dolores sublati ope S. Thomæ Aquin.* 683 *a*

Inimicitias *tollit ostensa Cruce Christi B. Joannes de Deo* 839 *c d*

Injurias *vulgi patienter tolerat B. Joannes de Deo amentiam simulans* 818 *a alias in conversione meretricum illatas* 822 *c d e ab harum una injuriis lacessitus* 824 *e Colapho cæsus et lapide petitus prohibet ulcisci volentes,* 843 *c d e* Injuria *afficientes B. Petrum Hieremiam puniuntur, alius jactura piscium , alius rigore brachii, ambo emendati recuperant sua* 294 *c d e* Injurii *S. Senano morte culpam luunt* 774 *e f* 775 *a b alii S. Senano a morte apparente* 776 *e f* 777 *a ob* Injuriam *S. Corpreo illatam, Conachii magnam cladem passi* 468

Inquisitor *fidei B. Petrus de Castro-novo Ordin. Cisterc.* 409

Inspirationi *non assentiens B. Coleta, nequit sacram hostiam deglutire* 563 *d e*

Insomnia *sublata ope S. Thomæ Aquin.* 682 *b*

Intentionem *suam puram in scriptis et doctrina ex amore Dei explicat S. Thomas Aquin.* 675 *e* 711 *f*

Invenitur *vestis furto ablata, invocato S. Rudesindo* 113 *a*

Invidum *irrisorem modeste corrigit S. Winwaloeus* 253 *d e ex* Invidia *aliorum Doctorum major fit S. Thomas Aquinus* 670 *d e*

Ischiadis *dolores curantur invocato B. Joanne de Deo* 850 *d e ad sepulchrum S. Cunegundis* 275 *d* 277 *f*

in Itinere *currus ne evertatur, auxilium præstitum a S Casimiro apparente* 352 *a b*

J

Jejunium *adhuc lactans servat S. Leo Rotomag.* 94 *f* Jejunat *arcte etiam biduo B. Stephanus Obazinensis* 800 *e Paulus Simplex ad* 8 *dies, et ad* 3 *hebdomadas* 645 *a b in pane et aqua feria* 6 *B. Joannes de Deo* 826 *b* Jejunat *stricte in Adventu et Quadragesima in pane et aqua B. Coleta* 564 *a in hebdomade Sancta B. Agnes de Bohemia adhuc secularis* 509 *b* 514 *d dein in monasterio sæpius* 510 *c* 511 *b* 520 *c per Quadragesimam solum comedit in Cœna Domini etiam* 40 *diebus absque ullo cibo aut potu jejunat* 564 *a* 573 *d* Jejunat *triduo inter tormenta S. Basiliscus, panem oblatum non admittens* 238 *b c a* Jejunio *abstinendum certis festis præscribit S. Clara* 307 *a*

Jesu *nomine fugat dæmonem, suis eum humeris instar pauperis ferens B. Joannes de Deo* 842 *c* Jesu Jesu in manus tuas me commendo *dicens moritur B. Joannes de Deo* 830 *a* 847 *e vide* Christus

Joco *se ad Episcopatum commendans, eligitur B. Rogerius* 120 *e*

Judicantes temerarie *ob mutuum alloquium et aspectum SS. Rudesindi et Senorinæ, a diabolo arrepti subito moriuntur, istius precibus et unctione resuscitantur* 109 *c d e* Judicio *temerario de turpi conversatione accusatus arcetur ab altari S. Quiriacus, ab Angelo defenditur* 424 *bc*

Judicio *eximius S. Thomas Aquinas* 670 *d*

Jugulatur *S. Nestorius* 23

Juratus *per S. Albinum cum imprecatione male fit mutus* 63 *a* Juramenti *formula in abjuranda hæresi* 410 *c d*

Jurisprudentiam *docet Aureliæ B. Rogerius* 119 *e*

Justitiam *patri Regi inculcat S. Casimirus* 347 *f*

L

Lacrymatur *assidue S. Domnina Virgo devota* 33 *e ob amorem ardentem Dei* 33 *f*

Lacte *manat fons S. Davidis Meneven.* 46 *e*

Lampas *vitrea ante tumbam S. Drausii a lapsu integra oleo non effuso* 408 *c d sæpius extincta ultro accenditur* 408 *e f.*

Lancea *inter costas vulneratus obit B. Petrus de Castro-novo* 413 *b*

in Lapide *exciso degit S. Caluppanus eremita* 260 *f*

e Lapsu *salvi remanent invocatis SS. Emetherio et Celedonio* 232 *f Reliquiis B. Joannis de Deo* 832 *f* 851 *a b signo Crucis et potu dato a S. Cadroe* 480 *a a submersione ope S. Oldegarii* 496 *c d a* Lapsu *læsi sanantur ope B. Stephani Obazin.* 805 *c et S. Thomæ Aquin.* 718 *d* 723 *e ab eodem in* lapsu *præservatus.* 716 *f et jumentum et equus* 684 *a b* Lapsu *fracta cervice et cerebro effuso sanatur ad sepulcrum B. Petri Hieremiæ* 295 *e a* Lapsu *in præcipitium mercatorem ob preces petitas B. Coleta ei apparens præservat* 559 *d e*

Laterum *dolor sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 735 *d* 736 *c signo Crucis facto a B. Coleta* 608 *b e*

Latronum *periculo ereptus ope S. Thomæ Aquin.* 734 *e*

Lascivus *juvenis sub habitu monastico S. Eudociam ad peccatum allicions, concidit mortuus* 17

Lectus *S. Winwaloei ex corticibus arborum* 251 *e* 257 *f* Lectus *B. Stephani Obazinensis dura humus, lapidibus capiti suppositis* 801 *b* Lectus *B. Coletæ modicum stramen · pulvinar e plumis non admissum in ultimo morbo* 551 *b etiam puellæ lectus nudi asseres, aut humus* 601 *a pro* Lecto *usus storea nudæ humo instrata, lapide pro cervicali, et detrito pallio pro stragula B. Joannes de Deo* 826 *b*

Legatus Apostolicus *Crucem contra Mauros prædicaturus creatur B. Oldegarius* 487 *b c et ad fidem prædicandam B. Petrus de Castro-novo* 409 Legationibus *functus S. Simplicius necdum Episcopus* 36 *a*

Legumina *ad sepulcrum S. Basilissi unica nocte crescunt* 239 *f*

Leones *flexis poplitibus lambunt pedes S. Adriani* 362 *e* Leo *ob aculeum ex pede a S. Gerasimo detractum, servit, et asini curam suscipit, aquam adfert* 386 *f ad sepulcrum ejus obit* 387 *e*

Lepra *laborat 4 annis S. Gervinus* 286 *a* Leprosi *sanantur attactu S. Basilissi* 239 *a osculo B. Coletæ* 584 *b* 609 *e Ad sepulcrum S. Thomæ Aquin.* 679 *d* 722 *a* 723 *c Ope B. Coletæ* 597 *a*

Lethargia *sublata ope S. Thomæ Aquin.* 720 *e*

Liber *apertus in pluvia, intactus reperitur pro S. Aidano* 43 *e* Liber *B. Coletæ inter orandum oleo effuso corruptus, sequenti die integer repertus* 556 *d* Liber *ex lapsu in aquam madidus attactu B. Coletæ redditur mundus* 565 *b* Libros *scribit plurimos S. Julianus Toletanus* 786 *c d e* Libri *a S. Thoma Aquinate scripti indicantur* 661 *f* 663 664 665 738 *b c in schedis contra Gentiles* 707 *a quare a scriptione cessarit* 711 *c* Libros *varios conquirit S. Gervinus Ab.* 289 *c* Libellos *pios vendit B. Joannes de Deo* 817 *a librariam officinam constituit* 817 *b* Librariorum *Patronus Bononiæ B. Joannes de Deo* 811 *a*

Lignum *aridum frondet in nativitate S. Senani* 761 *a* 768 *e* Lignorum fascis *ultro subsequitur S. Leonem-Lucam* 100 *c*

Litaniis *recitatis multum fidit in afflictione B. Coleta, maxime in itinere* 556 *a iis lectis latrones in melius mutat* 556 *f* 557 *a alios etiam castitati insidiantes fugat* 557 *b c locum a deprædatione servat* 557 *d*

In Locis *diversis eodem tempore est S. Winwaloeus in monasterio et procul ab eo apparens* 250 *d*

Lorica *ad carnem S. Petri Cavensis putrescit* 330 *b* Loricam *infra vestes gestat B. Stephanus Obazinensis* 801 *b* 802 *d*

Lux *cœlestis octo diebus honestat funus S. Senani* 775 *f* Luce *cœlesti inter orandum perfunditur, et a terra elevatur B. Petrus Hieremias* 295 *a* Luce *splendens moritur B. Agnes de Bohemia* 511 *c* 526 *a*

ad Lupanar *S. Arthellaidem ducturi latrones morte puniuntur* 262 *f*

a Lupo *abreptus infans recipitur invocata S. Cunigunde* 276 *c*

Luxuriæ *desideriis remedium adfert S. Kieranus, mora offerens* 394 *a*

M

Magiæ *suspectus abducitur in carcerem B. Joannes de Deo, denso sub imbre siccus, et igne ab hoc non extincto* 836 *c d* Magus *se monachum simulans agnoscitur S. Equitio, comburitur* 648 *d*

Mahometicæ *legis dementiam et absurditatem ostendunt* 42 *Martyres* 462

Mancipia *redduntur ope B. Oldegarii* 492 *d e*

Mansuetudo *S. Apianii cum simplicitate juncta* 320 *a*

Manus *elevata ad percutiendum arescit signo Crucis a S. Davide facto* 44 *a* Manus contracta *sanatur a S. Albino signo Crucis* 58 *f* Manuum *tremor ope S. Thomæ Aquin.* 717 *f fractura* 736 *b*

S. Maria *liberat S. Cunigundem ab infamia virginitatis non servatæ* 271 *c in visione monet B. Fredericum, ut fugiat de medio Babylonis et vitam in cœnobio agat* 288 *f* Maria *V. cum S. Joanne Evang. et Angelo Raphaele apparet in morte B. Joannis de Deo* 847 *c d apud S.* Mariam *impetratur a S. Francisco in reformationem Ordinis B. Coleta* 546 *a a* Maria Virgine *coronam spineam accipit B. Joannes de Deo* 837 *e Apud* S. Mariam *visus miles contra dæmonum insultus a B. Stephano Obazin. defendi* 804 *f* 805 *a* S. Mariæ *osculo creditur sanata B. Coleta, ob linguam ad guttur retractam quasi muta* 566 *f* 612 *e erga* S. Mariam *ejusque imaginem mire devotus ad extasim S. Veremundus, festum Immaculatæ Conceptionis celebrari facit* 795 *c d* Mariæ *Conceptionis festum illustrat B. Rogerius* 119 *f* S. Mariæ *festo purificationis æger ultimo celebrat S. Gervinus* 286 *b ab ea obtinet veniam moriendi* 286 *b* S. Mariæ *imago stellis apparentibus inventa, occasionem præbuit urbis Sellæ in Navarra condendæ* 795 *d e S.* Mariæ *ecclesiam condit S. Lutwinus, consecrat S. Basinus* 317 *b* S. Mariam *pie colit S. Casimirus* 346 *f* B. Mariæ *amore amplectitur castitatem B. Fredericus, et amat B. Joannem Evang. quia custos B. Mariæ ob castitatem factus* 287 *f ut* S. Mariæ *adhæreat B. Agnetem de Bohemia hortatur S. Clara* 506 *f* B. Mariæ *et Christo servaturum se in cœnobio addicit B. Fredericus pro salute matris defunctæ* 289 *c* S. Mariam *pie colit*

colit S. Casimirus 346 *f ei mentem et purissimum corpus addicit et sub ejus sacello sepelitur* 348 *d* S. Mariæ *commendat virginitatem B. Agnes de Bohemia* 509 *b* 514 *d e in* B. Mariam *devotus singulis hebdomadis Missam de ea celebrat B. Fredericus* 288 *c etiam Sabbatis in Quadragesima* 288 *c* S. Mariam *et Joannem Evang. ex affectu castitatis maxime amat B. Coleta* 574 *c ad* B. Mariæ *altare orans, infantem absque baptismo mortuum resuscitat B. Fredericus* 288 *d ante* S. Mariæ *altare psallens Martyr obit B. Carolus Bonus* 170 *c* S. Maria ora pro e*dum cantatur, moribundus S. Gervinus dexteram elevat* 285 *d* Mariæ V. *votum non solvens, obsidetur a diabolo* 115 *d e* Mariæ V. *devotus in juventute B. Joannes de Deo, quotidie legebat* Rosarium *et* 24 Pater et Ave, *ob annos* 24, *quibus post Ascensionem Christi vixisset* 835 *a ob eas preces omissus excussus ex equo* 835 *c* Mariam *salutante B. Joanne de Deo, et recitante* Salve Regina, *ad illa verba.* Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, *revelatur imago Deiparæ Guadalupanæ* 836 *e f Percussuri ideo eum pes, erectus exaruit, et sanatur, recitato* Salve Regina 836 *e f super* Ave Maria *concionatur per totam Quadragesimam S. Thomas Aquin.* 708 *a* Ave Maria *recitato sedat tempestatem maris B. Joannes de Deo* 835 *f e f Chartam continentem* Ave Maria *detinet manu clausa parvulus S. Thomas Aquinas* 658 *a* Ave Maria *sex milia venti recitare apparet B. Coleta* 579 *c iterum in* Christi, S. Mariæ, *et Sanctorum comitatu apparet* 580 *b* S. Maria *invocata et oleo lampadis ungens elephantia correptum sanat S. Leo-Lucas* 101 *f* Maria *invocata, vitam servat ab equo per præruptu excussus miles B. Joannes de Deo* 814 *c* 835 *b* S. Mariæ *intercessionem implorans B. Coleta pro peccatis, intelligit horum gravitatem* 558 *c*

Maris *scopulum ad littus transtulisse dicitur S. Baltherus* 448 *c* Mare *virga percutiens* S. *Winwaloeus, siccis pedibus cum suis transit* 251 *b* 253 *c* 257 *c*

Martyres *gratia Dei forte certarunt* 302 *b c d certamine Apostolorum et aliorum excitati* 302 *c d* Martyr *a Græcis colitur S. Conon, vix post tormenta tolerata liberatus biennio vixerit* 358 *b* Martyribus *cum insultasset Firmilianus Præses, capite truncatus perit* 643 *a* Martyr *pro justitia B. Carolus Bonus* 170 *f ad similem altos animavit* 170 *f* Martyrium *delectis mundi præferendum* 304 *a* Martyrium *eligit pro dignitate Centuranus S. Martinus* 223 *c d in* Martyrii *procinctu Eucharistia ministrari soluta* 633 *b quasi* Martyr *censetur B. Coleta ob desiderium moriendi pro Christo, et variæ tormenta passa per* 50 *annos, ob brachium fractum et caput conquassatum* 575 *c* Martyrum *cruciatus et dolores in corpore suo patitur B. Coleta* 506 *b c*

Matrem *et consanguineos in fide confirmaturus adit eos ex carcere S. Basiliscus* 236 *c d a* Matre *inter verba corroboratur* 236 *f eis valedicit, et redditum suadet* 237 *a b*

Maxillam *unam percutienti præbet alteram S. Leo-Lucas et a dæmone obsessum liberat* 101 *d* Maxillæ *dolor sanatur ope S. Thomæ Aquin.* 682 *e* 735 *f*

Medicus *S. Julianus Mart.* 425

de Memoria *dicebat antiquum et novum testamentum S. Marcus monachus* 366 *a* Memoria *magna præditus S Thomas Aquinas retinet dicta Sanctorum* 670 *a f*

Mendicando *victitat, divitiis plurimis in pauperes distributis, S. Eulogius Martyr* 359 *a* Mendicat *pro pauperibus hospitalis sui sub noctem muro modo Joannes de Deo* 820 *e f*

Mercedem *aliam nisi Deum ipsum non admittit S. Thomas Aquin.* 669 *b* Mercedem *operæ suæ diurnam impendit pauperibus B. Joannes de Deo* 816 *f* 823 *b*

Mercator *omnibus eversis fortunis, invocato B. Joanne de Deo juvatur* 852 *a b c*

e Meretrice *opulentissima Christiana sanctimonialis et Martyr S. Eudocia* 10 *et seqq.* Meretricibus *convertendis operam impendit B. Joannes de Deo, feria* 6 *adit prostibula, conversas eximit debitis, ducit ad Hospitale, nuptui vel monasterio tradit* 822 823 *ab una plurimum adjuta lacessitur convitiis* 824 *accedentes ad illas impediturus, magno zelo aduritur* 842 *d* Meretrix *convertitur vita B. Joanne de Deo in scenam data* 848 *e*

Milites *Martyres S. Marinus* 222 *SS. Emetherius et Celedonius* 227 *SS. Eutropius, Cleonicus et Basiliscus* 233 *a* Milites *in Terra-sancta B. Carolus Bonus juvenis* 164 *d* 183 *a Robertus Comes Flandriæ strenuus, ideo filius S. Georgii a Turcis habitus* 164 *e* 165 *a* Miles *in Hispania et Hungaria B. Joannes de Deo* 812 813 835. *vide* Duces. Militia sacra *in memoriam eruguli S. Thomæ Aquin.* 744 745

Miracula *patrare docetur S. Conon a S. Michaele* 358 *c* Miracula *concedantur in honorem Sanctorum et confirmant sanctitatem* 280 *a*

Misericordiæ *operibus deditus S. Siviardus* 66 *d vide* Eleemosyna

ad Missarum *stipendia ad aram B. Mariæ Guadalupanæ volens acceptare pecunias, fugat dæmonem eas offerentem B. Joannes de Deo* 836 *c ad* Missam *devote audiendam sæpius compitetur B. Coleta* 562 *d in Missa devota* 612 *a maxime tempore elevationis* 562 *e, alta voce ingemiscens* 563 *b Christum tum sæpius vidisse creditur* 562 *e* 612 *c an Missam celebrans sit in bono statu, cognovit* 562 *f* 612 *c Aqua loco vini oblata scit in calice non esse Sanguinem Christi* 563 *a* Missam *quotidie celebrat et sæpe postea altari ministrat S. Thomas Aquinas* 667 *f in ea extasim patitur* 667 *f in* Missa *tempore elevationis genua flectit agnieulus B. Coletæ* 553 *c* 605 *c In* Missa *sub elevatione Corporis Christi solitus S. Thomas Aquin. dicere* Tu Rex gloriæ Christi, Tu Patris *æquo ad finem* 675 *e* Missa *celebrata, moritur ad altare S. Winwaloeus ab Angelis præmonitus* 254 *a b* 259 *a* Missis *pro anima sororis S. Thomæ Aquin. factis, liberatur ea ex purgatorio* 671 *f Brandeum seu corporale oleo infectum divinitus purgatum* 329 *d* 330 *d*

Modestia *singularis S. Thomæ Aquin. inter disputandum* 666 *e* 710 *f vide* Humilitas

Molitor *in Monasterio S. Senanus* 770 *b*

Monita *Ecclesiasticorum et Religiosorum admittit B. Carolus Bonus.* 166 *e*

Monachi *S. Arcadius Magister SS. Juliani et Eubuli Martyrum* 425 *f S. Marcus in Ægypto* 365 *S. Ouinus in Anglia* 310 *S. Apianus in Italia* 318 Monachi 84 *a Danis Petroburgi occisi* 442 *c* Monacho *reclusus S. Calappanus* 260 *a* Monachis *S. Leo Lucas benigne excipitur Abbate divinitus præmonito* 100 *b c* Monachis *Episcopi S. Theophylactus* 786 *c S. Hunfridus* 789 Monachi *fiunt Constantinus Rex Cornubiæ et alii Principes* 43 *c* Monasticæ *virtutes S. Leonis-Lucæ* 100 *c d* Monasticæ *vitæ genus S. Eusebii Cremon. sub S. Hieronymo* 376 *a* Monastici *status felicitatem deprædicat Urbanus* 2 *Papa* 334 *d In* Monasterio *S. Petri Cavensis vita cœlestis agitur* 329 *b* Monasticam *disciplinam arcte custodit S. Veremundus* 795 *a a morte apparens eamdem commendat* 797 *f* Monasticum *habitum viris ultra* 3000 *dedit S. Petrus Cavensis* 329 *d in* Monasterio *pulsus sub Normannis caput vivere S. Hunfridus, sed a Papa jubetur Episcopatum detinere* 790 *a b c in* Monasterium *ingressum suadet sorori, missæ ut ipsum ab eo averteret, S. Thomas Aquinas* 659 *c* Monasteria sub Trajano Heliopoli, *aliud* 70 *virorum, aliud* 30 *fœminarum* 16 *e f* Monasteria 12 *extruit S. David Menevensis* 42 *f* Monasterium *virorum extruit et dotat S. Drausius, fœminarum curat ab aliis extrui* 406 *b c d* Monasteria *varia condit B. Stephanus Obazin.* 801 *d* 802 *e f* 803 *c S. Chrodegrandus* 451 *c S. Henricus Imp. et S. Cunigundis uxor* 272 *a b S. Anselmus Novantulanus* 263 *c* Monasteria *multa extrui et regit S. Rudesindus* 107 *f* 108 *c d* 109 *c* Monasteria

nasteria *varia viris et fœminis per se et suos erigit B. Fredericus* 289 *e f* 290 *a* Monasteria XXV *regit S. Veremundus Abbas* 794 *d In* Monasterio *Casinensi educatur, moribus et litteris instruitur S. Thomas Aquin.* 658 *c m* Monasteriis *pie educatur puella B. Agnes de Bohemia* 508 *f* Monasteria *Franciscanis et Clarissis ædificat B. Agnes de Bohemia* 517 *e* Monasterio *B. Coletæ abducens filium pater, punitus eam restituit* 611 *a b* Monasterii *rusticos affligens, morte filii punitus, fit monachus* 329 *e f*

Morbos *quoscumque sanat S. Quintus Thaumaturgus per* 10 *annos circumiens regiones.* 129 *b*

Moribus *gravis et comis S. Simplicius* 36 *b* Moribus *placidis S. Drausius juvenis, gratus omnibus, ut filius dilectus ab Episcopo* 404

Morientes *ubique in suis monasteriis e revelatione novit B. Coleta* 550 *b an* Moriantur *alteri in statu quatuor, novit B. Coleta* 570 *a* Mortem *prædicit Abbati, ex ejus ore videns columbam egredi S. Rudesindus* 109 *b* Mortem *prædicit Episcopo intruso S. Rudesindus* 108 *d* Mortem *imminentem indicat B. Coleta Episcopo adspiranti ad altiorem gradum* 567 *c* mercatori *prospere valenti et aliis* 568 *a b c* 569 *d e* 570 *a* Mortem *pauperum absens cognoscit B. Joannes de Deo* 846 *d, aliis proximam mortem prædicit* 827 *e f* 846 *e* Mortis *diem addiscit S. Eusebius a S. Hieronymo apparente* 381 *p in* Morte *consanguineorum animum quietum habet S. Thomas Aquin* 712 *d a* Morte *conjunctionem S. Chrysostomo addicit S. Basilseus* 235 Morte puniti *Reguli filius, missus ad capiendum S. Eudocium* 18 *c et lascivus juvenis ulciscens S. Eudocium ad peccatum* 17 *oratione ejus resuscitatur* 18 *a* Morte puniti *ob judicium temerarium, resuscitantur precibus et unctione S. Rudesindi* 109 *c d* Mori *mavult quam virginitatem violare S. Casimirus* 340 *a b* Morientis *ultima monita B. Agnetis de Bohemia ad sanctimoniales* 525 *f* Morientis *luce splendet B. Agnes de Bohemia* 511 *e* 526 *a* Mori *statim desiderat et impetrat S. Camera, negata facultate degendi in monasterio* 775 *a b ad* Mortem *felicem parat se S. Thomas Aquin. petit Viaticum, fidem profitetur, sua scripta Ecclesiæ judicio subjicit, intentionem puram indicat* 675 *d e* 711 *e f* Morte *appropinquante radi se præcepit B. Stephanus Obazin ut coronatus ad Christum veniret* 804 *d* 806 *c* Moribunda *non admittit pulvinar e plumis B. Coleta* 551 *b* Moriuntur *ordine ætatis monachi Landevenecani* 258 *f* Moritur *Angelis cantantibus, et benedictione a Christo data S. David Menevensis* 48 *c* Morietis *Psalmum* 120 Levavi oculos in montem *recitat B. Petrus Hieremias* 295 *d* Moritur *Missa celebrata ad altare S. Winwaloeus ab Angelis præmonitus* 254 *b* 259 *a* Moritur *S. Guerinus aliis cantantibus : Suscipiat te Christus* 286 Moritur *genuflexus, et dicens* Jesu, Jesu, *in manus tuas me commendo B. Joannes de Deo* 830 *a* 847 *d* Mortis *præ S. Thomæ Aquin. auditi testes* 687 *a e* 689 *e* 700 *f* 711 *e a* Mortis *periculo varii liberati ope B. Coletæ* 581 *c d e* 588 *f* 598 *e a* Mortis *periculo liberatus Carolus* IV *Imper. adhuc infans apparente B. Agnete de Bohemia Reginæ matri : quæ et ipsa eodem periculo liberata est* 511 *d e* 527 *e f* 528 *a b pro* Mortuo *habitus subito sanatur apparentibus SS. Emetherio et Celedonio* 232 *f* Morientibus *ut adsit, excitat apparens B. Stephanus Obazin.* 805 *b ut* Moribundis *felicem mortem procuret, cupit adesse B. Coleta* 570 *b* 618 *b* Moribundo *vitam prorogat signo Crucis S. Cadroe* 478 *d* Moribundis *pœnam infligit S. Petrus Cavensis, ani peccata confiteri nolenti, alteri cui dæmon peccatum objecit* 330 *f* Moribunda *sanati ope S. Thomæ Aquin.* 723 *c* 733 *e* 734 *c* 735 *c d f B. Joannis de Deo* 852 *e f B. Agnetis de Bohemia* 529 *f* 530 *a S. Casimiri* 353 *a c* Moribunda *voto B. Agneti de Bohemia facto sanatur, voto dilato relapsa, iterum sanatur* 528 *e f* Moribundo *absenti procurat B. Coleta contritionem* 569 *f* Mortuus *S. Senanus, in solenni sepultura resurgit, ac successore instituto mox moritur.* 776 *a b* Mortuus *resuscitatur impositione epistolæ triplici Cruce signatæ a S. Eudocia* 19 *a* Mortui *resuscitantur Judex et lictores oratione et attactu S. Eudociæ* 21 *b c* Mortuum *resuscitat jussu Abbatis S. Senanus* 770 *c d* Mortui 2 *pueri ac vitæ reddita a S. Senano, malunt denuo mori* 774 *b c* Mortui *resuscitantur a S. Winwaloeo* 250 *c* 253 *d* 256 *c* 259 *b item alius aqua benedicta discipulo tradita* 252 *a* 253 *f* 258 *c* Mortui *resuscitantur sacco S. Hieronymi applicato a S. Eusebio Cremonen.* 381 *a b* Mortuus puer *vermibus scatens, resuscitatur ope S. Herculani* 53 *a.* Mortuum *a Ducono in lecto suo positum precibus resuscitat S. Virgilius* 401 *b c item puellum* 402 *a* Mortuum *resuscitat et tribunali sistit ad testimonium veritati perhibendum S. Frodolinus* 438 *f* Mortui *varia resuscitantur invocata S. Cunegunde* 275 *e f ope S. Cyrilli Carmelitæ* 500 *d e S. Kieran* 397 *e* 598 *B. Oldegarii* 492 *a* 496 *a B. Agnetis de Bohemia* 528 *e S. Casimiri* 351 *e B. Coletæ* 580 581 *a* 599 *a b S. Thomæ Aquin.* 721 *a S. Virgilii* 402 *a oratione S. Albini* 59 *d* Mortuam *precibus hora integra continuatis, suscitat B. Petrus Hieremias* 294 *f* Mortuam *sororem precibus resuscitat B. Agnes de Bohemia* 524 *d* mori *iterum permittit conquerentem se a cœlesti gloria revocari* 524 *e f* Mortuæ *proles ut baptizentur resuscitantur ope S. Thomæ Aquin.* 720 *b* 734 *c* Mortuo *resuscitato plurimos convertit S. Basilens* 641 *e f* Mortuus *sepulturam procurat B. Joanne de Deo* 838 *f*

Mortificationi *deditus S. Albinus juvenis monachus* 58 *b et S. Petrus Cavensis* 329 *b*

ob Mortificationem *Martyr vocatus S. Virgilius* 400 *b* Mortui at *se in omnibus B. Coleta, etiam in potu aquæ* 565 *a*

Mulus *effracto fune accurrit ad sepulturam S. Thomæ Aquin. et subito moritur* 676 *d*

Musica *cœlesti recreatur a Joanne de Deo, in ejus pauperes liberalis* 848 *e* 849 *a*

Mutus *fit imprecans malum juxta per S. Albinum* 63 *a* Muti *sanantur ope S. Cunegundis* 277 278 *et in translatione Corporis* 277 *b ad sepulcrum S. Rudesindi* 117 *c* 118 *c in sepultura B. Oldegarii* 493 *a ope S. Thomæ Aquin.* 718 *d* Muta *fere ob linguam ad guttur retractam B. Coleta, creditur sanata osculo B. Mariæ* 566 *f*

N

Narium pustula *invocato S. Rudesindo sanatur* 114 *c* Nativitas *S. Rudesindi ejusque meritum prædicitur ab Angelo matri* 107 *f in* Nativitate *S. Senani liquum aridum fundet* 761 *a* 769 *c* Nativitatis *dies S. Rudesindi quotannis etiam post obitum ejus elemosynis statutis celebratur* 108 *a ante* Nativitatem *prædictus ab eremita S. Thomas Aquinas* 658 *c* 708 *a a S. Patricio S. Senanus* 761 *a b* 768 *d in* Nativitate *B. Joannis de Deo campanæ ultro pulsantur, et columna ignea et lucens visu supra domum* 834

Navis *ad transeundum flumen, invocato S. Rudesindo, ultro accedit* 111 *e* 115 *c* Navis *immobilis facta, ne flumen transeat occisor B. Caroli Boni* 174 *f* 175 *a* Navem *commentitiam, ad quam a diabolo invitatur, signo Crucis evanescere facit S. Virgilius* 400 *d e* Navis *ab hostibus liberatur invocato et apparente B. Oldegario* 491 *f*

Necessaria *omnia pro suis monasteriis impetrat a Deo B. Coleta* 550 *c*

Negligentia *monachi castigatur a S. Petro Cavensi apparente* 330 *c* 333 *a*

Noctem, *ne religiosæ ut cum hoste conspirantes occidantur, breviorem facit B. Coleta* 574 *a* 614 *f* 615 *a*

Nube *fulgida circumdatur in oratione B. Agnes de Bohemia* 510 *d* 521 *e*

Nudanda

Nudanda *a lictoribus S. Antonina protegitur ab Angelis* 27 *e* Nudatum *pectus S. Eudociæ ab Angelis velo tegitur* 216

Nuptias *Justiniani Imp. ut evitet, fugit amore castitatis S. Arthellais* 262

O

Obedientia *simplici gratiam ejiciendi dæmones meretur S. Paulus Simplex* 645 *b e* Obedientia *ejus perfecta* 644 *e* 645 *b in* Obedientiæ *S. Francisci virtute abigit B. Coleta dæmonum in figura muscæ majoris apparentem* 572 *a ad* Obedientiam *perfectam hortatur suas Religiosas B. Coleta* 544 *b c*

Oculum ab unsere evulsum restituit sorori suæ ab Angelo eductus S. Winwaloeus 249 *f* 253 *c* 256 *b* Oculi *dolorem signo Crucis pellit S. Cadroe* 478 *c* Oculorum *dolores et punctura tolluntur ope S. Thomæ Aquin.* 683 *c* 698 *c* 707 *e* 717 *b* 735 *e* Oculis *medicinam adhibet B. Coleta, ut possit sacram hostiam inturri et sacros libros legere* 566 *e* Oculus *læsus signo Crucis a B. Coleta sanatus* 583 *b hujus reliquiis* 597 *c d* 617 Oculi *inflati sanantur ope B. Joannis de Deo* 851 *b c* 855 *a*

Odor *suavis in morte et ad tumbam S. Virgilii* 403 *a ex corpore S. Veremundi diebus Veneris et hebdomada Sancta ob passionem Domini* 796 *f ad corpus S. Angilberti inventum* 285 *d item S. Richarii* 285 *f in obitu S. Leonis-Lucæ* 102 *d e corpore S. Thomæ Aquin.* 677 *d* 687 *c f* 688 *d* 689 *d* 701 *f* 706 *b* 712 *a e manu ejus* 678 *e terra attactu corporis odorifera* 677 *e, odor ex attactu diu servatus* 678 *d* Odor *suavis corporis B. Caroli Boni post* 53 *dies* 176 *f B. Agnetis de Bohemia* 511 *d* 527 *c* Odor *et fulgor insolitus ad sepulcrum S. Casimiri* 353 *b* Odor *miraculosus in vestibus, lecto, loco mortis et sepulturæ B. Joannis de Deo* 853

Œconomus *monasterii S. Apianus* 319 *c*

Officium divinum *celebrandi methodum divinitus accipit B. Coleta* 555 605 *f id nullis impedimentis oblatis omittit* 556 *a id cum suis recitans ad lectum auditur* 555 *f illi reverenter interest* 606 *b*

Oleo benedicto *venenum serpentis tollit S. Winwaloeus* 250 *c* 253 *c* 256 *d* Oleo sancto *uncti sanantur paralyticus a S. Leone-Luca* 101 *c* Oleo lampadis B. Mariæ *elephantiacus* 101 *f* Oleo lampadis B. *Joannis de Deo capta membris.* 853 *b c*

Oraculum *divinum ab Angelo oblatum S. Cyrillo Carmelitæ* 497 *f* 500 *b*

Orationi *et Ecclesiasticis ministeriis sedulo invigilat, noctu etiam ad fores templorum orat, cibi et potus oblitus S. Casimirus* 347 *a In* Oratione *devotus S. Thomas Aquinas* 668 *b Orare solitus ante studia et actiones* 668 *c ea assequitur sapientiam petitam* 668 *a b* 712 *c in ea elevatur a terra* 669 *a audit e Cruce Christum loquentem* Bene scripsisti de me Thoma 669 *b Inter* Orandum *sæpius elevatur, et luce cœlesti perfunditur P. Petrus Hieremias* 295 *a In* Oratione *fervens, nube fulgida circumdatur et in extasim rapitur B. Agnes de Bohemia* 511 *d* 521 *d e elevatur in aere* 521 *d* Orationi *addictissima semper quasi orat B. Coleta* 555 *et seqq* 605 *c cum aliis incalcat cum digna præparatione faciendam* 555 *c communibus precibus etiam ægra interest* 555 *e in ea est absque tædio, et facie splendente apparet* 556 *a b* 605 Orans *B. Coleta in extasim rapitur ad plures horas aut diem* 557 *e f* 606 *in aere elevatur* 558 *a visa fax aut sol ex ore procedere, aut corpus splendescere, aut oratorium conflagrare* 557 *f* 558 *a* 606 *f* Orationi *impendit totas noctes B. Joannes de Deo, et nola appensa tibiis suporem discutit* 841 *c f* Orandi *studio addictissimus B. Joannes de Deo* 826 *f in eo terretur a dæmone in horrendis spectibus, etiam mulieris et porci* 826 Oratione *S. Eudociæ resuscitantur morte puniti lascivus juvenis* 18 *a Judex et lictores* 21 *c d Comitis filia* 21 *f puer occisus* 22 *d* Oratione *S. Davidis Menevensis fons elicitur* 43 *d* Oratione *S. Albani resuscitatur mortuus* 58 *f cæcus et dæmoniacus liberatur* 59 *b captivis carcer aperitur* 59 *d cadaver et immobile et dein mobile redditur* 59 *d* Oratione *S. Virgilii mortuus in lecto suo positus resuscitatur* 401 *b c puella* 402 *a et a serpente extinctus* 401 *b* Oratione *unius horæ mortua suscitatur a B. Petro Heremia* 297 *b* Oratione *B. Agnetis de Bohemia soror ejus resuscitatur* 510 *d* 524 *d in alteram ripam convertit fluvium* S. *Fridolinus* 438 *d* Oratione *fusa aquam divinitus accipit S. Caluppanus* 261 *d* Oratione *B. Coletæ aqua impetratur* 559 *c* 607 *c amens sanatur* 559 *c d a lapsu in præcipitium servatur* 559 *d e, equi excæcantur* 559 *f alii sanantur* 560 *a phiala aquæ fracta reparatur* 565 *a necessaria victus subsidia impetrantur* 610 *b* Oratione *vas confractum coram Rege Chlodoveo ad confirmandam fidem redintegrat S. Fridolinus* 435 *e* Oratione *abigit dæmonis præstigias S. Asterius* 223 *e destruit idolum et templum Apollinis S. Basiliscus* 239 *hostes immobiles reddit S. Piamun* 241 *reddit immotos fures absens S. Winwaloeus* 252 *b c* 238 *d et sedat tempestatem* 249 *a* 254 *f uti S. Gervinus* 284 *b* Oratione *sanat B. Coleta graviter vulneratum* 568 *a moribundæ usum rationis procurat ad Sacramenta suscipienda* 569 *d diem breviorem facit* 573 *c et noctem* 574 *a* Oratione Dominica *ad honorem S. Rudesindi febris quartana tollitur* 114 *e fugantur draconcs a S. Caluppano* 262 *a b* Orans *ad ista verba* Panem nostrum quotidianum, *pane ac vino divinitus oblato reficitur B. Joannes de Deo* 835 *d*

Oratoria *valde submissa expetit B. Coleta* 551 *c Oratorium ei puellæ in humo sua erigunt parentes ut noctu ad orationem non egrederetur* 601 *a* Oratorium *B. Coleta orante visum quasi conflagraret* 558 *a* Ordinis S. Basilii *habetur S. Lucas Casalius* 152 *d* Ordinis *S. Benedicti S. Apianus* 318 *Benedictini Ord. monachus ex Episcopo S. Rudesindus* 108 *d e vide* Abbates.

Ordinis *Cisterciensis B. Petrus de Castro-novo* 409 *B. Stephanus Obazinen.* 799 *Præmonstratensis B. Fredericus* 286 *Crucigerorum B. Sollicitus* 497 Ordo *Templariorum in Aragoniam contra Mauros inductus* 490 *e f* Ordinis *Carmelit. Generalis* 3 *S. Cyrillus* 497 Ordinis *Prædicatorum Sacerdotes instar stellarum splendent, ubi stella major S. Thomas Aquinas* 654 *c d* Ordinis *Prædicat. B. Petrus Hieremias* 291 Ordinis *Tertii Ord. S. Francisci traditur B. Bonavita* 122 *b* Ordinis *Minorum B. Rogerius S. Francisci discip.* 415 Ordinis *S. Claræ B. Agnes filia Regis Bohemiæ* 501 Ordinis *S. Claræ reformatrix B. Coleta* 531

Orphanos *alit et vestit B. Joannes de Deo* 838 *c*

Os *distortum curatur ad sepulcrum S. Rudesindi* 115 *a* Ore *in maxillam retorto punitur sepulcrum S. Petri Cavensis conspuens, eo invocato sanatur* 332 *c d*

Osculo *excipiuntur in visione ob aliis Martyribus, S. Perpetua et Saturus* 635 *b* Osculantur *se invicem occidendæ SS. Perpetua et et Felicitas* 636 *d* Osculo *sanat leprosam B. Coleta* 584 *b* 609 *f* tollit *dolorem capitis* 587 *b c* Osculum *negat Reginæ Angliæ S. Gervinus* 284 *a Illa reconciliata donat ei varia* 284 *b* Osculo *defuncti S. Leonis-Lucæ febris pellitur* 102 *d*

Otiosus *numquam, servat puritatem animi oratione et studio S. Thomas Aquinas* 668 *a b continuo occupatus* 710 *c* Otium *ut evitetur, virgines et viduas ut caste domi permaneant, occupat, et eleemosynis juvat B. Joannes de Deo* 821 *c*

Ova *data numero non decrescente in pauperes distribuit B. Coleta* 564 *a*

Oves *pascit B. Fredericus adolescens* 287 *c et B. Joannes de Deo* 814 *b* 834 *f* Oves *a lupis liberat S. Winwaloeus apparens* 250 *d* 256 *d*

P

Palii *Archiepiscopalis usus et significatio moralis* 486 *f* 487 *a*

in Palmarum *die ramus in manu B. Coletæ evanescit, quasi ab asina comestus* 561 *b*

Panis *frusta pauperibus danda, in fine S. Veremundi abscondita, in assulas convertuntur.* 795 *a* Pane *solo pro magna delectatione reficitur B. Coleta* 564 *b sumit solum quanta est magnitudo ovi* 610 *c.* Panes *in penuria orante B. Stephano Obazin. ultro allati* 803 *f* Pane *et vino divinitus reficitur B. Joannes de Deo* 835 *d*

Pane hospitali *necessarios accipit B. Joannes de Deo* 844 *a* Panes *in necessitate cœlitus afferuntur ad monasterium B. Coletæ* 552 *b* Panes *e vili materia optime sapiunt in monasterio B. Coletæ* 552 *c* Pane *Crucis signo a B. Coleta benedicto tollitur infirmitas* 562 *a*

Panni *defectus ad habitum conficiendum divinitus suppletur B. Coletæ* 552 *c* 597 *e* 605 *d*

Papæ Romani, *S. Simplicius* 133. *S. Lucius Martyr* 298 Papæ *auctoritatem contra Græcos propugnat S. Thomas Aquinas* 665 *c* Papæ *primatum ejurare cogens, varie a S. Senano apparente castigatus, misere expirat* 778

Paschalis *solennitas die Dominica celebranda statuitur* 360 *a*

Pater et filius *Martyres, Canutus, Rex et Carolus Bonus Comes* 164 *b* Pater *a filio conversus, ambo Martyres SS. Canon et Nestor* 338 *e a* Patre *oppugnata S. Perpetua, eum confortat* 633 *d* 634 *c* Patrem *contrarium ingressui in ordinem Prædic. non vult alloqui Petrus Heremias* 293 *a*

Pastor *armentorum juvenis S. Leo Lucas* 995 Pastor *seu* Parochus *B. Fredericus verbo et exemplo aliis præest* 288 *c d S. Moava seu Jovinus* 138

Patientia *in injuria illata B. Petri Hieremiæ* 294 *d e f* Patiens *in morbis dolet hos levari B. Petrus Heremias* 295 *b d hoc usus dicto* Hic ure hic seca *etc* 295 *b* Æquo animo *fert contrarium sententiam defendi, et modeste suam esse veram ostendit S. Thomas Aquinas* 666 *c f* Patienter *fert afflictiones, easque a Deo immitti petit B. Coleta* 577 *c d malefactoribus benefacit* 577 *d* 615 *c ab amico in hostem mutato* Patientia *summa tolerat gravia, et precibus eum emendat* 577 *e f* Patientissime *tolerat exemplo Christi graves pœnas, et infirmitates corporis et animæ B. Coleta* 565 566 *et fere majores in lecto et diebus Dominicis et festis solennioribus* 565 *c* Patientia *B. Joannis de Deo, in injuriis vulgi ob simulatam amentiam* 818 *c ob conversionem meretricum* 822 *c d e*

Paralytici *variis sanantur ad sepulcrum S. Albini* 60 *a etiam post* 7 *annos morbi* 61 *e f ad sepulcrum S. Fridolini* 439 *b B. Oldegarii* 492 *c S. Cunegundis* 275 *d* 277 *c* 278 *a c f ad feretrum S. Leonis Rotomag.* 96 *c ad corpus S. Richarii* 285 *d adventu invisibili SS. Martini et Albini* 55 *f olco sancto S. Leonis-Lucæ* 101 *c tactu S Basilissæ* 237 *f ope S. Titiani* 259 *c S. Casimiri* 352 *f B. Rogerii* 417 *a S. Thomæ Aquin.* 683 *h* 695 *b* 705 *c* 720 *d* 723 *b.*

Peccatum. *Ut parvulus ante moriatur, quam Deum graviter offendat, optat B. Coleta* 544 *c mortem impetrat, ne postea damnetur* 615 *f*

Parturit *octavo mense in carcere S. Felicitas tunc dolens non in martyrio* 635 *d* Parturientes *juvantur tunica S. Cunegundis* 279 *a b ope B. Coletæ* 582 *e f* 583 *a Aliæ ejus Reliquiis* 589 *b* 599 *c* 617 *e* 624 *b* 625 *b e f* 626 *a ope S. Thomæ Aquin.* 720 *b cingulo sepulturæ* 719 *f baculo B. Joannis de Deo* 854

Paupertas *religiosa certissima salutis consequendæ via* 505 *e f ejus incommoda cum gaudio fert B. Agnes de Bohemia* 510 *b* 520 *b c* Paupertas *stricta B. Coletæ exemplo Christi et S. Francisci* 550 *vestitu simplici e vetere panno* 551 *a stramine pro lecto usa* 551 *b paupercula ædificia et loca amat* 551 *c nihil de eleemosynis sibi servat* 551 *f pro aliis studet et caritati et paupertati* 551 *e Maluisset viva comburi B. Coleta, quam assensum præbere cogitationi possessionis auri vel divitiarum* 570 *c* Paupertatis *amore reditus oblatos non admittit B. Agnes de Bohemia* 520 *b inopiam patienter fert* 520 *c* Paupertatis *amore in schedis scribit S. Thomas Aquin. libros contra Gentiles* 707 *a b* Pauperes 24 *alit pedes lavat S. Titianus* 259 *c in* Pauperes *benigna, eorum pedes lavat B. Coleta* 543 *b in* Pauperes *misericors, consolatur eos et sanat cæcum S. Winwaloeus* 249 *c* 255 *c* Pauperibus *compatitur et succurit S. Thomas Aquin.* 669 *c etiam soror ejus* 670 *a contra Pauperum oppressores severus. B. Carolus Bonus* 167 *f a* Pauperibus *hospitalis maximo cum dolore avellitur æger B. Joannes de Deo* 829 *d e Erga Pauperes benigna B. Coleta* 564 *d* 605 *b inexpectato accipit distribuenda, frumentum diutius soluto durans, ova numero non deficiente, vinum absque diminutione* 564 *e f* Pauperibus *quibuscumque quidquid habet impendit B. Joannes de Deo et cum magno fœnore recipit* 823. *Vallisoletiomnia accepta distribuit* 825 *c* Pauperum *miserecordia motus, trajicit in Africam et diurnas operæ suæ mercedes impendit B. Joannes de Deo* 815 *Pauperes Granatæ lucello suo juvat* 820 *d vide* Eleemosyna.

Pax *a B. Oldegario firmata inter Capitulum Barcinonense, ejusque Decanum* 488 *Inter Comites Toletanum et Barcinon.* 488 *f Inter Genuenses et Comitem Barcinon.* 489 *a b*

Pecuniam *alia meliorem mira Dei providentia pro suis necessitatibus accipit B. Coleta : quæ alias mixta iis similis fiebat* 550 *c* 551 *f* Pecunias *rejicit B. Joannes de Deo a dæmone oblatas* 836 *d e* Pecunia *mercatoris addita Reliquiis B. Joannes de Deo, a latronibus supervenientibus intacta servatur* 849 *d e f*

Pedes *lavat Christi in persona pauperis B. Joannes de Deo* 839 *a* Pedibus *nudis etiam in frigore absque calceamentis incedit B. Coleta* 551 *b in* Pedis *pollice fistula sublata ope S. Thomæ Aquin.* 682 *f* 721 *e pedum tumor* 719 *a dolor* 721 *e* 723 *c* 736 *b Pes erectus ad percutiendum B. Joannem de Deo exaruit, et obtenta deleti venia sanatur* 836 *e f*

ob Peccata *contristari Angelos, lætari dæmones vidit S Paulus simplex* 646 *c* Peccatis *mundi carnem Christi ostenditur in visione B. Coletæ* 558 *c ob* Peccata *punita cæcitate, post vitam emendatam sanatur ope et prædictione B. Frederici* 288 *d e* Peccata *occulta in Confessione non exposita, revelat ægro B. Joannes de Deo* 827 *d iterum alteri desperanti* 827 *e* Peccata *purgavit Confessione, eleemosynis et sanguinis effusione B. Carolus Bonus* 171 *a in* Peccatoribus *admonendis B. Coleta comparatur S. Joanni Bapt.* 540 *c d eos benigne ad pœnitentiam flectit* 542 *a* 544 *b* 602 *b pro iis orat* 545 *f pro* Peccatoribus *preces revelatas S. Vincentio Ferrario fundit B. Coleta* 558 *b* 607 *a in* Peccatis *obdurata S. Eudocia meretrix gratia Dei emendatur* 10 *et seqq.*

Perditus *puer recuperatur ope S. Thomæ Aquin.* 723.

ad Perfectionem *regula a S Clara præscripta B. Agneti de Bohemia* 506 *b c* Perfectionem *Evangelicam assecuta B. Coleta, ad eam suas adhortatur* 544 *f* Perfectionis *majoris innuitur B. Coleta fuisse, quod præ reliquis Sanctis magis a dæmonibus in variis figuris fuerit tentata* 572 *b*

Peregrinatur *Romam duce Angelo S Cleopatronia* 758 *d* Peregrinatur *ad limina Apostolorum S. Leo-Lucas* 99 *f* Peregrinatur *bis ad limina Apostolorum, semel Hierosolymam B. Oldegarius* 487 *d* Peregrinantur *Hierosolymam ab Angelo monuti SS. David, Tychicus et Paternus* 44 *d* Invisunt *magna devotione loca sancta*

Palæstinæ et monasteria Nitriæ SS. Hieronymus et Eusebius Cremonensis 369 *f* 370 *a*

Perfidia *subditorum occidentium B. Carolum Bonum ponderata* 170 *d e* 181 *d e* 183 184

Persequentes *viros Apostolicos in Hispaniam missos submergantur* 5 *b*

Peste *correptus S Egbertus, factis arduis votis liberatur* 68 *a b contra* Pestem *invocatur S. Casimirus* 344 *b* Pestis *depulsa ejus ope* 351 *d* 352 *e aqua, qua lotæ manus S. Davidis Menevensis* 47 *d aqua cui intinctæ reliquiæ B. Coletæ* 590 *f* Peste *sublati, qui contradixerant B. Coletæ in reformatione Ordinis* 548 *c*

in Pice et bitumine *bulliente illæsi SS. Cleonicus, Eutropius et Basiliscus* 233 *f*

Pileus *B. Caroli Boni febrim pellit* 171 *f*

Pinguis *et* crassus *S. Thomas Aquin.* 689 *e* 690 *e* 698 *f*

Pisces *sardæ mutantur in haleces pro S. Thoma Aquin.* 674 *f* 701 *a Piscium esu abhorrens sanatur* 716 *c sapor conceditur* 716 *d*

per Plateas *tractus obit Martyr S. Basileus* 640 *f*

In Pluvia *liber apertus servatur intactus pro S. Aidano* 43 *e a* Pluvia *intactus S. Albinus reliquis madefactis* 58 *d in* Pluvia *siccus B. Joannes de Deo et igne ab ea non extincto, ut magus incarceratur* 836 *c* Pluvia *in maxima siccitate data ope S. Veremundi* 797 *b c*

Podagrici *sanati ad sepulcrum S. Thomæ Aquin.* 679 *a* 683 *b* 689 *e* 690 *f* 695 *e* 696 *f* 702 *c* 705 *c* 723 *b* 735 *d*

ob Pœnitentiam *peccatorum vidit Angelos lætari, et dæmones contristari S. Paulus Simplex* 646 *e*

Castigat *clam corpus S. Apianus* 319 *b* 323 *a b*

Nudus 20 *diebus in monte per frigora aut in gurgite frigidissimo persistit S. Leo-Lucas* 101 *b*

Ponte *fracto in flavium corruunt persequentes viros Apostolicos in Hispaniam missos.*

Potationes *in sterilitate prohibet B. Carolus Bonus* 167 *a*

Prælium *prævidens perniciosum impedit B. Coleta* 569 *a b* 613 *e*

Presbyteri *S. Willeicus* 148. *S. Caluppanus reclusus* 260 *S. Quiriacus* 423 *S. Eusebius Cremon.* 367 *S. Baltheras* 446 *f*

Præses *Diocletiani Martyr S. Antinous* 754 755

Prædicator Apostolicus *a Papa constitutus S. Gervinus* 282 *b* Prædicaturus *verbum Dei ad Armenos abit S. Cyrillus Carmelita* 500 *b* Prædicare *jubetur in visione S. Equitius non Sacerdos* 649 *a* Concionatur *clausis oculis aut in cælum erectis super Ave Maria per totam Quadragesimam S. Thomas Aquin.* 708 *a* Prædicat *abjurationem hæreseos B. Petrus a Castro-Novo* 410 *b et cum eo Didacus Oxomensis et S. Dominicus* 411 *f* 412

Præmonstratensis *ex Pastore B. Fredericus* 289 *b*

Proles *sterili conjugio impetrata voto SS Emetherio et Celedonio facto* 233 *a* Proles *obtenta voto S. Titiano facto, hoc non soluto moritur* 259 *c* Proles *addicitur a S. Columba Ab. Hyensi et Cadroe nomen indicat* 474 *a* Proles *sterili conjugio impetrata ope B. Coletæ* 591 *b*

Prophetiæ *conflatæ sub nomine S. Hildegardis contra Ordines Mendicantes* 665 *f* Prophetiæ *spiritu prædicit fratri Regi victoriam et consanguineos ante morituros B. Agnes de Bohemia* 522 *f* Prophetiæ *dono prædicta B. Coleta, pluribus prædicit instantem mortem et præmonet ad Confessionem, aut alia facienda* 567 568 569 574 *b mortem Martini V Papæ cum divisione Ecclesiæ* 574 *c* Prophetiæ *dono cognoscit B. Joannes de Deo meditatum* 2 *juvenum flagitium,* 845 *b consilium pauperis suspendium sibi parantis, et impedit* 845 *c d prædicit prolem futuram* 845 *e alterius sanctitatem futuram* 845 *f familiæ alicui ministrationem justitiæ perpetuam* 846 *a incrementum sui Ordinis* 846 *a alteri proximam mortem* 846 *b alteri futuros filiorum status* 846 *c absens mortes pauperum cognoscit* 846 *c* Præditit *mortem aliorum B. Joannes de Deo* 827 *e f.*

Protectores 4 *Diocletiani Martyres* 757 Protector *perpetuus urbis Arelatensis S. Virgilius* 400 *b inter* Protectores *et* Patronos *urbis Neapolitanæ S Thomas Aquin.* 739 *et seqq.*

Prudentia *magna utitur in caussis disjudicandis B. Carolus Bonus* 168 *a* 179 *b contemptum dissimulat, emendationem expectat* 168 *f restitutionem urget* 169 *c*

Psalmodia nocturna *monachi etiam in hospitio* 11 *a et Virginum in monasterio sub Trajano* 18 *a* Psallit *S. Winwaloeus, aut stans immobilis, aut flexis genibus, aut manibus in cœlum extensis* 251 *e* 257 *f* Psallit *inter diva verbera S. Basiliscus* 238 *d ad* Psalmos *maxime Pœnitentiales cum Letanias magna devotione afficitur B. Coleta* 556 *c* 606 *b legens Psalmum* 50 Miserere mei Deus, *impetrat felicem obitum conjugibus in malo obduratis* 558 *e f* Psalmos *SS. Antonius et Paulus simplex* 644 *e f* Psalterium *totum quotidie vovens recitare S. Egbertus a peste liberatur* 68 *b c* Psalmos pœnitentiales *legens ante altare S. Mariæ, Martyr occumbit B. Carolus Bonus* 170 *c* 183 *a* 184 *a*

Puerperæ *in magno periculo liberantur invocato B. Petro Hieremia* 295 *e ope B. Oldegarii* 496 *e B. Agnetis de Bohemia* 531 *a* Prægnantibus et puerperis *succurrit S. Leo Rotomag.* 97 *e*

Pulveres *sepulchri S. Ceaddæ miraculis clarent* 148 *d* Pulvere *sepulcri B. Coletæ dolores sublati* 191 *a e* Purgatorio *liberandi unius anni preces deposcunt a S. Corpreo, cui liberati apparent* 467 *b e* Purgatorio *liberatæ animæ per B. Coletam, sequuntur hanc apparentem* 580 *b c* Purgatorii *animabus valde afficitur B. Coleta, pro iis orando* 576 *a* 615 *b liberat ibi graviter punitam* 476 *b ex* Purgatorii *igne animam apparentem liberat B. Petrus Hieremias* 294 *a in* Purgatorio *esse sororem suam et dein Missis factis liberatam intelligit in visione S. Thomas Aquin.* 671 *e* Purgatorio *animam apparentem juvat B. Agnes de Bohemia* 522 *d ex* Purgatorio *septennis puer, precibus S. Perpetuæ sororis liberatur* 633 *e f* 634 *a in* Purgatorio *manet* 16 *diebus, qui negligens fuerat in executione testamenti commissi* 672 *b*

Puritatem *animi impetrat oratione S. Thomas Aquinas, conservat oratione et studio nunquam otiosus* 667 *d Puritas et Innocentia ejus* 676 *e*

Q

Quadragesimam *quinque aut sex panibus in solitudine absolvit S. Petrus Cavensis* 328 *a In* Quadragesima *bis solum in hebdomade comedit S. Winwaloeus* 251 *e in* Quadragesima *tantum comedit die Jovis et Dominica B. Fredericus* 288 *c* Quadragesimas *tres quotannis servat S. Egbertus* 68 *d*

ad Quæstiones *subtiles de Deo anima beata apparens non respondet S. Thomæ Aquin.* 762 *d*

R

Rabidæ *sanantur ad sepulcrum S. Rudesindi* 112 *c ope B. Coletæ* 583 *c e* 584 *a*

Rex, Regis *filius,* 3 Regum *frater S. Casimirus* 335 336 Regis *Bohemiæ filia B. Agnes Ord. S. Claræ* 501 *c* Regia *stirpe S. Winwaloeus Ab.* 248 *f e* Rege *Cornubiensi monachus Constantinus* 43 *c B. Carolus Bonus in* Regem *Hierosolymitanum expetitus, non admittit* 180 *d* Regi *monita data a S. Winwaloco* 251 *f* 253 *f*

Regimen *B. Petri Hieremiæ eximia virtute præditum* 294 *c*

Referendarius *Caroli Martelli S. Chrodegandus* 451 *a f in* Reformationem *Ordinis a S. Francisco impetrata B. Coleta* 603 *c fit muta et cæca dum consentiat* 546

546 *donatur cognitione ad eam necessaria* 546 *d*

Regula *et ratio vivendi anachoretarum S. Gerasimi in Palæstina* 385 *f* 386 *a b monachis in Wallia a S. Davide præscripta* 46 Regulam *Clericorum scripsit S. Chrodegandus* 454 *f* Regula *S. Claræ adjecta* Regulæ *S. Benedicti* 502 *c curat moderationem adhiberi B. Agnes de Bohemia* 502 *a* Regula *et ratio vivendi Virginum Devotarum* 34 *d*

Reliquiæ *Sanctorum a Leone* X *accipit, exornat aliisque donat S. Gervinus* 283 *b* 283 *d* 284 *e f* 285 *d e* Reliquiæ *S. Vigoris illæsæ incendio* 285 *b ad* Reliquias *Sanctorum juramentum novi Comitis Flandriæ et civium solet fieri* 198 *c d e ad* Reliquias *S. Drausii peregrinatur S. Thomas Cantuar.* 402 *e* Reliquias *S. Hilarii ab hoc apparente monitus transfert S. Fridolinus* 435 *a* 436 *a ob* Reliquias *S. Hilarii arbor ultro inclinatur* 437 *f pro* Reliquiis *servatur terra attactu corporis S. Thomæ Aquin. facta odorifera* 677 *e ob Corpus S. Apiani furto ablatum navis redditur immobilis* 360 *e f* Caput *S. Marnani solitum Dominicis diebus lavari, qua aqua morbi pelluntur* 63 *f Aqua* Reliquiis *B. Coletæ benedicta sublata pestis* 590 *f morbus gravis* 3 *annorum* 593 *e f* 594 *e*

Renum *dolores sublati ope S. Thomæ Aquin.* 718 *a f* 720 *c* 723 *d*

Restituendi *voto facto liberatur ob furtum obsessus* 118 *a*

Reti *involvuntur pugnaturæ ad bestias SS. Perpetua et Felicitas* 636 *b* Reti *argenteo lapidibus pretiosis intertexto comparatur vita S. Thomæ Aquin.* 673 *b*

Revelat *peccata occulta ægro in Confessione non exposita B. Joannes de Deo* 827 *d iterum alteri desperanti* 827 *e*

Reverens *B. Carolus Bonus erga viros Ecclesiasticos et Religiosos* 166 *e*

Rixantes *coercet et reconciliat B. Carolus Bonus* 167 *a b* 181

Ex granorum Rosarii *attactu sanatur oppressa doloribus B. Coleta* 556 *c Rosario pie recitando affecta* 606 *c*

S

Sagittæ *ad S. Philemonem emissæ sistuntur in aere* 753 *e in oculum Præsidis incidunt* 753 *c* Sagittis *interimuntur* CCLXIX *Romani* 23 *c* Sagitta *ferrea ex vulnere Regis decidit voto S. Monano facto* 89 *b*

Sacramentis *munitus pie moritur S. Casimirus* 348 *c*

Sanctitatis *S. Thomæ Aquin. testes auditi* 686 *b* 688 *c* 689 *b* 690 *d* 693 *a* 694 *a* 695 *a* 697 *f* 698 *a* 698 *e* Sanctitatem *S. Thomæ Aquinatis non æstimans, punitur tremore : veneratus reliquias, sanatur* 678 *e* 699 *a* 707 *c* Sanctitatis *testes* 699 *e* 700 *c* 704 *a* 708 *b* 709 *d* 710 *a* 713 *b* Sancti *in exemplum a Deo propositi* 473 *e* Sancti *sunt cœli, montes, colles, ad imitationem propositi* 313 *a b* Sancti *honorantur a Deo miraculis, et his sanctitas confirmatur* 279 *f* Sanctorum *patrocinium obtentura, recitat Officium de omnibus sanctis B. Coleta, excitata ad id visione S. Annæ* 558 *d Sanctos invocat in suo ultimo morbo S. Cunigundis* 274 *c*

Sanctimonialis *Bened. S. Cunigundis Imp.* 272 *d*

Sanguis *in B. Caroli Boni nece dispersus cum veneratione colligitur* 171 *f* Sanguis *copiosus effluit e dente avulso a corpore S. Drausii post* 4 *annos sepulturæ* 408 *f* Sanguis *copiosus effluit ob unguem avulsum a corpore B. Agnetis de Bohemia* 526 *e* Sanguis S. Basilisci *aridæ platano alligati hanc viridem reddit* 237 *e ex eo fons miraculis clarus exoritur* 237 *e* Sanguine *Martyrum interpellante, hæresis tollitur* 413 *d* Sanguine *B. Caroli Boni liniens membra, contractus sanatur* 172 *c* Sanguinis *gutta S. Basilisci a diabolo correptus liberatur* 240 *a* Sanguinis *fluxus sistitur ope B. Agnetis de Bohemia* 531 *d attactu cappæ S. Thomæ Aquin.* 674 *c ope ejusdem* 709 *e* 722 *a* 723 *c item* Sanguinis *vomitus* 681 *f* 719 *d*

Saxa *respondent Amen in concione S. Lucæ Casalii cæci* 152 *d e in* Scenam *data vita B. Joannis de Deo convertitur meretrix* 848 *e*

Scientia *S. Thomæ infula* 704 *a SS. Petro et Paulo apparentibus aucto* 705 *c* Scriptoribus *pluribus eodem tempore diversa dictat S. Thomas Aquinas* 664 *a* Schismatici *ne templa restaurent, impetrat a patre Rege S. Casimirus* 347 *b*

Scholas *litterarum erigit apud Anglos Orientales S. Felix Ep.* 779 *a*

Sedes *S. Winwaloei arena lapillis mixta* 251 *e*

Senator *Martyr S. Asterius* 222

Servitus, *etiam nobilium, qualis olim in Flandria* 181 *c d*

Serpentes *et dracones a diabolo immissos fugat oratione Dominica et Crucis signo S. Caluppanus* 260 *f* Serpentem *interimit et ab eo extinctum resuscitat S. Virgilius*, 401 *c d a* Serpentis *morsu illæsus S. Leo-Lucas* 100 *d* Serpentem *perimit signo Crucis, et illius venenum pellit oleo benedicto S. Winwaloeus* 250 *b* 283 *c d* Serpentes *evomuntur ad sepulcrum S. Rudesindi* 111 *d*

Sepulturæ *suæ locum indicat S. Titianus apparens* 256 *c* Sepulturam *in sterquilinio expetit S. Gervinus* 289 *c d In* Sepultura *S. Cunegundis locum cedit S. Henricus, uti S. Severo conjux et filia* 274 *f ad* Sepulcrum *ejulatum exitari solutum compescit S. Petrus Cavensis* 331 *e* Sepulcrum *S. Petri Cavensis ex contemptu conspuens, ore in maxillam retorto punitur, eo invocato sanatur* 332 *c d*

Severus *in superbos, oppressores pauperum et rixatores B. Carolus Bonus* 167 *f malevolos in jus evocat* 168 *f*

Silentium *arctum observat S. Paulus Simplex* 649 *b* Taciturnus *scientias collegit S. Thomas Aquinas, et hos mutus appellatur* 661 *a*

Simulate *ad sacrificandum idolis pro aliis subornatus, fit serio Christianus S. Philemon* 751 *f*

Singularia *non admittit S. Easterwinus* 651 *d*

Singultus *frequens sublatus ope S. Thomæ Aquin.* 682 *b*

Sol *visus procedere ex ore B. Coletæ orantis* 558 *a Contra* Solis *ardorem ab aquila defenditur S. Lutwinus* 317 *a* Solis *radii instar splendore illustratus S. Thomas Aquinas* 658 *e ad* Solis *radium reclinat baculum S. Cadroe* 478 *b* chirothecas *suspendunt S. Cunigundis et S. Goar* 274 *b*

Somnum *discutit nola tibiis appensa ut totas noctes precibus impendat B. Joannes de Deo* 841 *e f*

Sorores *Virgines Deo devotæ SS. Camilla, Magnentia, Palladia, Porcaria* 241 *c* Sorores Virgines *SS. Kineburga et Kineswitha filiæ Regis* 450

Spina *piscis gutturi inhærens ad sepulcrum S. Rudesindi ejicitur* 116 *c*

Splendore *illustrari visa B. Coleta* 549 *d vide* Lux *præ* Sponso *Cæsare eligit Christum B. Agnes de Bohemia* 505 *d* 507 *f* 509 *d* 516 *f* 517 Desponsatur *Christo B. Coleta annulo a S. Joanne Evang. accepto* 554 *e* 610 *d* Desponsationis *effectus procurator S. Thomas Aquin. invocato* 722 *c* 723 *e*

Stella *visa ingredi cubiculum et residere supra caput S. Thomæ Aquin.* 674 *c d triplex visa in obitu ejus, et ante hunc cometa* 676 *a*

Stomachus *vermibus exoneratur, acceptis pulveribus domus natalis B. Joannis de Deo* 853 *a* Stomachi *dolor curatur ope S. Thomæ Aquin.* 683 *b* 723 *c* 735 *c*

Studia *litterarum et virtutum conjuncta in S. Casimiro* 346 *d* Studio *et oratione conservat puritatem animi S. Thomas Aquinas numquam otiosus* 667 *d* Studiosis *pauperibus bona sua largitur B. Rogerius Ep.* 122

122 *a d* *a* Studiis *aversus ad sepulcrum S. Rudesindi emendatus, fit monachus* 112 *f*
Submersa *in lacum projecta S. Antonina* 27 *d* Submersus *in flumine obit martyr S. Æthevius* 541 *a* Submersi *in mari, inclusi saccis SS. Arianus et 4 Protectores* 755 *a* Submersi *idololatræ persequentes vivos Apostolicos in Hispaniam missos* 5 *c* *in* Mare *delapsus S. Petrus Cavensis navi subversa ab aqua intactus mansit cum libris, pannis et vasis altaris* 330 *c* *Lavisium in mare diu incolumem servat S. Senanus* 772 *d* *a* Submersionis *periculo variis liberati ope B. Coletæ* 581 *e f* 582 *a* 583 *e* 599 *a* 617 *c d* 618 *d et S. Thomæ* 682 *d* 721 *c*
Sudario *B. Coletæ subtatus dolor capitis* 584 *c*
Superbia *ex animis rerum abundantia* 168 *c d* *dissensiones et bella generat* 199 *b c et contemptum aliorum* 169 *f etiam Principum suorum* 184 *b* Superbos *et elevatos monachos refrænat S. Petrus Cavensis* 331 *c*
Surdi *ope S. Thomæ Aquin.* 718 *f* 720 *d*
Suspensi *nervis boum verberantur SS. Nestor et Tribimus* 127 *f* 128 *d* Suspensi 3 *liberantur invocata S. Cunegunde* 275 *d e* Suspendio *addictus mites B. Joannes de Deo liberatur* 814 *d*

T

Tactu *suo sanat S. Basiliscus, paralyticum, leprosos, febricitantes* 237 *f* 238 *a*
Tempestatem *maris oratione removet S. Senanus* 771 *b* Tempestas *sedatur precibus S. Winwaloei* 259 *a* 254 *f* *S. Gervini* 284 *f invocato S. Petro Cavensi adhuc vivo* 330 *c ope S. Veremundi* 797 *a* Tempestatis *et mortis periculo eximuntur navigantes ad inquisitionem de miraculis S. Thomæ Aquin.* 679 *f alii ejus ope* 681 *b* Tempestatem *maris recitata Angelica salutatione sedat B. Joannes de Deo* 835 *d e in* Tempestatibus *imperterritus S. Thomas Aquin.* 670 *b*
Temperantia *vitia tollit, virtutes acquirit S. Lucius Papa* 303 *b*
ad Templorum *fores etiam noctu orat S. Casimirus* 347 *a*
Tempus *orationi et studiis tribuit, raro colloquiis, S. Thomas Aquinas* 668 *a*
Tentationes *interiores novit B. Coleta* 568 *e*
Terræ *infossus S. Arianus eradit* 754 *e* Terra *in collem crescens attollit S. Davidem Menevensem concionantem* 45 *d* Terra *sepulcri S. Cunegundis in thus et grana mutatur* 276 *e f*
ad Testimonium *veritati perhibendum de possessione tradita, resuscitat mortuum S. Fridolinus* 438 *f*
Thaumaturgus *cognominatur S. Quintus : per* 10 *annos circumit regiones, sanans omnes morbos* 129 Thaumaturgus *ob miracula S. Hesychius* 455
Theologicas *quæstiones sublimes solvit B. Coleta* 569 *e*
Theophorus *cognominatus S. Theophylactus* 787 *f*
Tibiæ *dolor sanatus ope S. Thomæ Aquin.* 282 *f* *ulcera et tumor* 683 *d* 714 *a* 717 *d* 721 *e* 735 *a e* *ruptura* 738 *f* Tibia *exulcerata curata ope B. Coletæ* 597 *a e* Timore Dei *et extremi judicii orat S. Ceadda in tempestate* 147 *f* *In* Timore *Dei crescit S. Casimirus* 346 *d*
Tributum *iniquum tollitur monitu B. Oldegarii* 488 *c*
Tussis *gravissima sublata ope S. Thomæ Aquin.* 681 *f* 691 *e* 718 719 *d*
Typographorum *Patronus Bononiæ B. Joannes de Deo* 812 *c*

U

Ubera *graviter afflicta sanantur ope S. Herculani* 54 *b* Uberum *dolor ablatus ope S. Casimiri* 351 *b*
Ulcera *incurabilis mulieris lambens B. Joannes de Deo, eam sanat* 837 *c* Ulcera *tibiæ donario voto SS. Emetherio et Celidonio curantur* 233 *b*
Unctione extrema *monitur B. Petrus Hueremias* 295 *d* *S. Gervinus* 286 *d e*
Uxore *ob adulterium relicta fit anachoreta S. Paulus Simplex* 644 *c* 645 *f*

V

Vacuam *sibi aperiri aut cauterium aduri non sentit S. Thomas Aquin. a sensibus abstractus* 672 *f*
Venenum *illatum bibit B. Coleta* 575 *d*
præ Verecundia *S. David Menevensis faciem Magistri decennio non intuetur* 41 *b* Verecundiæ *tentationem fortiter superat B. Joannes de Deo* 820 *c* Verecundos *sub mortem juvat B. Joannes de Deo* 823 *c*
Verberibus *lacerantur ad mortem SS. Eugenius, Agathodorus, Elpidius* 640 *f*
Vestes *profanas in martyrio abnuunt SS. Perpetua, Felicitas et socii* 636 *a* Vestitus *S. Winwaloei ex caprinis pellibus* 254 *f* 257 *f* Vestitus *B. Coletæ tunicula simplex et palliolum e vetere panno* 551 *a* *etiam puella nodosis funiculis cingebat rude indusium* 601 *a* Vestes *B. Joannes de Deo oblatas cum pauperorum pannis commutat* 842 *f* 845 *a* Vestes *ejusdem tunica lanea cum femoralibus, absque tegumento capitis aut calceis* 826 *c* *habitum certum ab Episcopo idem accipit* 826 *e*
Victoria *obtenta invocato S. Albino,* 62 *e f ope S. Fridolini* 431 *e* Victoriam *prædicit fratri Regi B. Agnes de Bohemia* 522 *d* Victoria *maxima de Moschis obtenta, post votum procurandæ Canonizationis S. Casimiri* 350 *aliæ eo apparente et vadum monstrante* 350 *a aliæ* 354 *b*
Victus *anachoretarum S. Gerasimi* 5 *diebus, panis, aqua, dactyli* 15 *diebus, Sabbato et Dominica in cœnobio coctis utuntur et modico vino* 385 *f* Victus *B. Winwaloei panis hordeaceus cinere permixtus cum pulmento ex farina hordeacea et oleribus : Sabbatis et Dominicis addebatur pisces et caseus* 251 *e* 259 *f* Victus *B. Stephani Obazinensis herbæ, virentia arborum* 800 *b* 802 *a*
Vidua *S. Cunigundis Imp. habitum monasticum assumit.* 273 *c e*
Vino *manat fluvius prope ecclesiam S. Davidis* 46 *f* Vinum *dolio effusum restituit B. Coleta* 611 *c* Vino *divinitus repletur vas pro B. Coleta* 552 *d* Vinum *oblatum absque diminutione erogat in pauperes B. Coleta* 564 *f* Vinum *aut potum inebriantem non bibit S. Winwaloeus* 251 *e* Vino *abstinet S. Petrus Cavensis* 329 *b* *mater S. Dransii a concepto filio* 404 *a*
Virga *terram designans fontem elicit S. Winwaloeus,* 251 *e* 257 *d* *mare percutiens siccis pedibus cum suis transit* 251 *b* 257 *e* Virgis *corpus suum castigat B. Stephanus Obasinensis* 801 *c*
Virgines Deo devotæ *S. Domnina* 33 *ejus exemplo* ccc. *aliæ : earum cibus, lectus lanificium, preces* 34 *d S. Piamun* 240 Virgines *Deo devotæ SS. Kineburga et Kineswitha sorores, filiæ Regis et S. Tibba consanguinea* 440 443 *d S. Arthellais* 261 4 *sorores, SS. Camilla, Magnentia, Palladia, Porcaria* 241 *e* *servunt ægrotanti S. Germano Ep. Autissiodorensi et funus prosequuntur* 241 *c d* Virginitatis *servandæ propositum servat puella B. Coleta* 601 *d* Virgo *e puerioribus habita B. Coleta* 553 *b* *Ut solæ Virgines admittantur ad Ordinem petit bullam a Papa* 554 *c amat magis Sanctos, qui castitatem coluerunt* 554 *c f* *Ut* Virginitatem *servet S. Arthellais, expetita a Justiniano ob pulchritudinem fugit Constantinopoli Beneventum* 262 263. *ad lupanar a latronibus ducenda liberatur ab Angelis* 263 *d* Virginitatem *semper custodivit potius eligens mori quam eam violare S. Casimirus* 348 *a b* Virginitatem *suam commendat Deiparæ Virgini B. Agnes de Bohemia* 509 *b* 514 *d e* Virginitatem *servant conjuges S. Conon M. ejusque uxor Anna* 358 *b S. Cunigundis*

cum

cum S. Henrico Imperatore 268 *b* 271 *l* Virginitatem *servatam probat Cunigundis, illæsa ignitos vomeres calcando* 271 *f* Virgines *castas eleemosynis juvat, et ne otientur occupat B. Joannes de Deo* 823 *c*

Virtutes *Constantini Magni* 240 *d* Virtutem *similitudo intimos amicos reddit SS. Julianum et Gudelanum* 784 *a*

Vitam *longiorem, contra Sanctos consortium ejus optantes B. Coletæ impetrat S. Franciscus* 612 *d Prolixiorem ipsa impetrat suo Confessario* 617 *b et religiosæ recens admissæ* 617 *b* Vitæ sanctorum *fabulosæ resecantur ab hoc opere* 82 *d* Acta martyrum *edictis Imperatorum combusta* 229 *d* 230 *d* Vita *B. Caroli Boni scripta, ad amorem Dei bonis, timorem malis ingerendum* 163 *c* Vitam *suam conscriptam in spiritu intelligit, eamque comburit B. Coleta* 542 *c* 602 *a*

Voce divina *animatur inter dira tormenta S. Basiliscus et sanatur* 237 *d e* Voce divina *corrobatur S. Eudocia in periculo captivitatis* 18 *c*

Voluptates *corporis abdicat S. Casimirus* 347 *c*

Voto *facto S. Apiano claudus et incurvatus sanatur : voto dilato, relabitur : denuo voto impleto, sanatur* 321 *b c*

Voto *obtenta proles, eo non soluto mortua, a S. Titiano resuscitatur* 259 *c* Voto *facto moribunda sanatur : voto dilato relapsa, iterum sanatur ope B. Agnetis de Bohemia* 522 *e f*

Vulnera *lethalia ope S. Thomæ Aquin. curantur* 735 *c*

X

Xenodochium *fundat B. Rogerius* 121 *d* Xenodochium *pro peregrinis et pauperibus construit S. Anselmus Nonantulanus* 264 *d*

Z

Zelo *animarum accensus S. Felix, relicta patria, Anglos Orientales adit et convertit* 780 *a*

Zelus *Episcopalis S. Ceaddæ* 146 *d in extirpandis vitiis B. Rogerii Ep.* 121 *e in hæreticis oppugnandis S. Simplicii Papæ* 135 136 137

Zona ferrea præcinctus præparat se ad religiosam vitam B. Petrus Hieremias 292 *f ea ad mortem usque cinctus, dein contra morbos salutari* 295 *d e* Zona *sua missa emendat B. Coleta carnis vitiis irretitum* 576 *f* 577 *a*

FINIS.

MONTE ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS. MDCCCLXV.

LIBRARY

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

VILLANOVA UNIVERSITY
BX4655.A2 *v.007
3 9346 00067337 8

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU